Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XLIII
G
8
NAPOLI

XLIII
G
8

Digitized by Google

MAGNVM
THEATRVM
VITÆ HVMANÆ:

HOC EST,

RERVM DIVINARVM, HVMANARVMQVE
SYNTAGMA CATHOLICVM, PHILOSOPHICVM,
HISTORICVM, ET DOGMATICVM.

Ad normam Polyantheæ vniuerſalis diſpoſitum.

AVCTORE

LAVRENTIO BEYERLINCK
THEOLOGO, PROTONOTARIO, CANONICO,
& Archipreſbytero Antuerpienſi.

TOMVS TERTIVS,

Continens Literas E, F, G.

PTOLOMAEVS AEGYPTI

NAPOLI

LVGDVNI,
Sumptibus IOANNIS ANTONII HVGVETAN,
& MARCI ANTONII RAVAVD.
M. DC. LXV.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ELENCHVS

TITVLORVM ET ARGVMENTORVM OMNIVM, QVÆ HOC TOMO TERTIO, ſub litera *E*, continentur.

In quo numerus Arithmeticus folium ſiue paginam libri demonſtrat.

EBRIETAS quid, eiuſque etymologia, acceptio, incommoda & fructus noxij 2. Hoſtilitas contra caſtitatem. 2. Hieroglyphica, 4. 28. Portentum, exitia varia, 8
De ebrietate apophthegmata. 2
Ebriorum mores, 2
Ebrioſi qui? Puta
  Populi 4
  Reges, principes
  Priuati, plebei
Ebrietatis vſurpata incommoda, pœnæ triſteſque euentus, eiuſque
  Exempla
  Biblica
  Hiſtorica in
  Paganis ib.
  Senibus
  Mulieribus
  Regibus, ducibus, &c.
  Eccleſiaſticis
  Prohibitio in ſacerdotibus Ethnicis & pleriſque hæreticis.
Ebrietatis punitæ exempla hiſtorica in 12
  Epiſcopis, ſacerdotibus, monachis
  Imperatoribus & aliis. ib.

ECCLESIÆ etymologia, acceptio, definitio in genere & diuiſio in triumphantem & militantem, ac vtriuſque varia acceptio 9. Circa eius deſcriptionem errores diuerſi hæreticorum & pugnæ, 9. 10. 11
Eccleſiæ propria & ſpecialis definitio, 11. Corpus myſticum eiuſque eſſentia & membra, 12. Typi & epitheta, ib.
  In Eccleſia qui propriè ſint, & qui non ſint, Vt puta
  Infideles, catechumeni
  Hæretici, apoſtatæ
  Schiſmatici, excommunicati, ib. & 16
Eccleſiam non defeciſſe, ſed eſſe perpetuam, 10. Comprehendere prædeſtinatos, & non prædeſtinatos, 9. Perfectos & imperfectos, 10. Bonos & malos
Eccleſiam non eſſe inuiſibilem, ſed viſibilem
Eiuſque notæ illuſtriores, vt ſunt quod ſit
  VNA, 13
  SANCTA, 14
  CATHOLICA, ib.
  APOSTOLICA 15. Notæ item hæreticorum. 13
Eccleſiæ veritas declarata exemplis, & qualiter cum diuiſione orientalis & occidentalis Eccleſiæ conſiſtat ib.
Eccleſia cur dicatur mater. Item ſponſa Chriſti 12
Eccleſiæ Chriſti pleniſſima definitio 15
  Prærogatiuæ vt ſunt
  Donum miraculorum, ib.

Tom. III.

  Donum caſtitatis ib.
Ab Eccleſiæ puritate, quam procul abſint hæretici, item Iudæi, & alij eius generis homines ib.
Eccleſiam Romanam eſſe veram Eccleſiam & de ea re hæreticorum teſtimonia, 18. Eius membra quænam ſint 19
Eccleſiæ miniſtri in generali, ib. Vox, doctrina magiſterium, ib. Propagatio
Eccleſiæ calamitas & perſecutio in genere, eiuſque præcedentibus ſignis ex Scriptura & hiſtoria, 19. Fructus quod ſcilicet per hoc illuſtrior reddatur. 21
Perſecutiones particulares .
  Biblicæ ib.
  Hiſtoricæ Puta
  Paganorum 21
  Hæreticorum veterum 22
  Hæreticorum recentiorum, eorumque crudelitas in
  Anglia, Gallia, Belgio ib.
  Perſecutorum, item hæreſiarcharum, & Apoſtolorum infelix exitus. 23
Eccleſiæ defenſorum & patronorum ſucceſſus proſ[illegible] 24
  Eccleſiæ
  Poteſtas, authoritas & immunitas
  Seruata, vindicata
  Aſſerta 26
  Paupertas & opulentia 28
  Bona ſiue patrimonium in generali eorumque poſſeſſio licita & laudabilis 32
  Bona non dilapidanda non alienanda [illegible]. Quomodo & quibus [illegible] ri poſſint, eiuſque exempla [illegible]
  Beneficia & munera [illegible] oblata. V. Donationes
  Eccleſiæ iudicium in cauſa fidei eiuſque exempla biblica & hiſtorica. 32
ECCLESIASTICI qui, eorumque ordo & gradus, 35
Eccleſiaſticorum immunitas & libertas à ſæculari poteſtate & iudicio, 36. Bona temporalia an rectè poſſideant, eorumque rectus vſus, 35. Libertas ſeu immunitas quoad poſſeſſiones Eccleſiaſticas & ſæculares. 36 Eius exempla biblica, 37. Exempla punitorum ob eccleſiaſtica bona onerata, ib. Caſus quibus onerari poſſunt, eorumque exempla biblica & hiſtorica Ethnicorum, Chriſtianorum, 17. Ad hoc legitimè faciendum requiſita & exempla 38
Ecc[illegible] 38
Scelera diuinitus punita 39
Eccleſiaſticis quæ vetita ſint. [illegible]
Eccleſiaſticis honor debitus [illegible] ab [illegible] 40
  Viri
  Imperatoribus & Regibus
  Chr[illegible]
Eccleſiaſticorum perſecutores, inſidiatores contemptores diuinitus puniti & malè mortui ex biblicis & hiſtoria. 42
Eccleſiæ & Pontificis Romani iura & immunitates violantium pœnæ 43
  Eccleſiaſtici iudici vſurpata pœna 44
  Eccleſiaſtica dignitas. V. Dignitas Sacerdotis
  Cæremoniæ V. Cæremonia
  Cantus. V. Cantus. Eius exempla biblica & hiſtorica ib.
  Eccleſia materialis, eiuſque inſtructio, dotatio, conſeruatio, dedicatio, immunitas ornatus, profanatio. V Templa.
ECHO quid, eiuſque cauſa, 45. Tranſlatio à viris doctis ad opera ingenij, 46
ECCLIPSIS quid, quotuplex, eius cauſæ differentiæ, ib. Cauſarum inquiſitores primi, 506
Ecclipſium varij effectus, prædictiones & exempla, 47. Circa earum conſiderationem vanitas, ib.
  De Ecclipſi Solis tempore paſſionis Chriſti 47
ECSTASIS quid, eiuſque etymon & diuiſio 5[illegible]
  Ecſtaſis ſacra eiuſque exempla
  Biblica & hiſtorica 51
  Profana, impia magica
  Cauſata ex ib.
  Timore 52
  Mœrore
  Ira, amore, gaudio
  Adminiſtratione [illegible] obliuio. vt
  Ecſtaſis ſeu [illegible] pediſſequa, perturbat[illegible] ib.
EDVCATIO, V. Inſtitu[illegible] ſtitutione deſi[illegible] modus, 53
  Educationis [illegible] ib. Apophthegmata Ethnica & hiſtor[illegible] Chriſtianorum 56
  [illegible] nutritione, vt puta
  Educatio [illegible] eſtlis, earumve miniſterio, V. plura
  Educati[illegible] in [illegible] generali.
ELEC[illegible] quid & vnde dicta, 57. Eius ſubiectum & materia, ib. De ea apophthegmata & exempla hiſtorica, 58
  Electio ſiue perſonarum & ſanguinis reſpectu facienda, eiuſque exempla 57
  Electio iocoſa & fœda. Item laudabilis 59
Electio Pontificis, Cæſaris, Imperatoris, Regum, Epiſcoporum V Magiſtratus.
E[illegible] quid, eiuſque etymologia varietas & partitio, 60
Inefficacia, ib.
[illegible] quid eiuſque etymologia. præſtantia & neceſſitas [illegible] ſententiarum. ib.
  Apophthegmata Ethnicorum & Chriſtianorum, 61. Typus allegori[illegible]

- Eleemoſynæ datæ exempla. Puta
  - Qui dederint? Puta
    - Apoſtoli
    - Pontifices, Epiſcopi
    - Reges, Duces 61
    - Philoſophi.
  - Quibus?
    - Piis, religioni addictis ib.
    - Orphanis, ciuibus
    - Prægnantibus
    - Amicis, amaſiis
    - Hoſtibus
    - Exulibus
    - Captiuis
    - Mercatoribus
    - Senatoribus
    - Philoſophis.
  - Quæ data pauperibus
    - Alimenta, frumenta
    - Panis 64
    - Agri, domus
    - Reſticulatio, racematio, ſpicilegium
    - Menſæ
    - Pecunia
    - Teſtes 65
    - Stragula
    - Libri
    - Cornu
    - Anuli
    - Vaſa argentea
    - Templorum ornamenta
    - Carbones, lapides
    - Sanitas, libertas. 66
  - Quomodo?
    - Seipſum defraudando ib.
    - Decoquendo
    - Vendendo ſeipſum
    - Vendendo cariſſima
    - Diſſimulando
    - Celando.
  - Quando?
    - In ſtudio
    - Die feſto
    - In nuptiis
    - In victoria
    - In morte teſtamento. 67
  - Vbi?
    - In [illegible]
    - Atrio, aula
    - In menſa.
- Eleemoſynæ fructus
  - Spirituales ex hiſtoria 67
  - Corporales ex
    - S. Scriptura
    - Hiſtorica 68
  - Eleemoſynæ non præſtitæ vindicta diuina. 61
- ELEMENTA quid, cuiuſque acceptiones variæ
- Elementorum ſi[illegible] productio, quan[illegible] numerus, qualitates, forma, [illegible] interitus ſeu innouatio.
- ELEPHAS, Elephant[illegible] V. [illegible] rarum loca.
- ELE[illegible] in Europa adnecti, 74
  - A Deo directi.
- Elephantorum vſus in bello & ludis, ib. Genera, ferocia & manſuetudo, in[illegible] les, ingenium, induſtria, intellectus [illegible] & laudis. In Memoria, amor, gloriæ cupiditas, æquitas, religio, prouidentia 75
  - [illegible] & dubius euentus [illegible]
  - Curatores. V. Domitores.
  - Vena[illegible]
- ELOQVENTIA quid, & vnde dicta, 76.
  - Eius Præſtantia, vis, ib.
- Eloquentia conſiderata
- Reſpectu efficientis Sic eloquentes alij à natura, alij ex arte, 76. & 77
  - Eloquentiæ profeſſores
    - Otioſi Huc
      - Rethores declamatores dicendi magiſtri ib.
      - Rhetores indocti. 80
    - Negotioſi ſeu diſerti
      - Philoſophi ib.
      - Theologi
      - Hiſtorici
      - Mechanici
      - Politici ſeu viri in repub. adminiſtranda illuſtres 82
- Eloquentia conſiderata
- Reſpectu ſexus & ætatis. Huc diſerti
  - Viri
  - Mulieres 86
  - Adoleſcentes
  - Senes
  - Duces
  - Legati
  - Interpretes
  - Cauſidici. V. *Aduocati.*
- Reſpectu effectus & ſucceſſus
  - Huc oratores
    - Qui perſuaſere ib.
    - Qui non perſuaſerunt 89
- Eloquentiæ præſagia 90. Hieroglyphica & apophthegmata Ethnicorum & Chriſtianorum. ibid.
- EMANCIPATI, V. *Liberi.*
- EMENDARE. V. *Correctio.*
- EMBLEMA quid & vnde dictum, 92. Eorum ſcriptores, ibid.
- EMPTIO quid, eiuſque etymologia, exempla biblica & profana, ib.
- ENCÆNIA V. *Feſta Iudæorum.*
- EPHESVS quæ & qualis, eiuſque conditor, 91
  - Epheſii quales. ib.
- EPHOD quid, eius forma & præceptum, ib. Quotuplex fuerit? 92
- EPICVRÆI qui & eorum ſecta, ib.
- EPHORI Spartanorum. V. *Magiſtratus.*
- EPICEDIA. V. *Laudationes funebres.*
- EPIGRAMMA & Epigrammatographi V. *Poetæ.*
- EPILEPSIA, V. *Affectio corporis.*
- EPIROTARVM duces. V. *Fortes duces & Epirotarum.*
- EPISCOPATVVM quorundam electio, fundatio, 103
- EPISCOPI definitio & etymologia, 92
  - Epiſcoporum inſtitutio & ſucceſſio, 9[illegible]. Eminentia ſuper presbyteros minores 92. Electio & quod ea ad populum & principes iure diuino non ſpectet. 93. Circa illam varietas & obſeruantia hodierna, ib. Poteſtas & dignitas, 96. Honos exhibitus. 101. Contemptus eiuſque pœna 102
  - Ad Epiſcopum requiſitæ conditiones, 94. Vtpote vt ſit
    - Theologus & concionator ib.
    - Non [illegible] nimium humanioribus literis 95
    - Non curet ſecularia ib.
    - Requiſita ætas ib.
  - Ad Epiſcopatum electi diuinus 100
  - De Epiſcoporum munere & qualitatibus apophthegmata & exempla 95
  - Epiſcoporum viſitatio. V. *Viſitatio.*
- De Archiepiſcopi & ſuffraganei nomine & officio.
  - Archiepiſcoporum inſignia. ib. 97. Muneris ambitio & fuga eiuſque exempla 98
  - Ambientium illud pœna 99
  - Epiſcoporum aliquot illuſtriorum enumeratio 104
  - Epiſcopi illuſtriores Belgij. 118
- Epiſcopatuum & prouinciarum in quibus Metropolitanæ & Epiſcopales Sedes fuerunt enumeratio. Puta
  - Epiſcopatus
    - Italiæ 113
    - Regni Neapolitani ib.
    - Siciliæ, Sardiniæ, Inſubriæ
    - Pedemontanæ ditiones & Sabaudiæ
    - Hetruriæ, ib. Liguriæ 116
    - Vrbinatis ib.
    - Venetorum, Cretæ, Cypri.
    - Dalmatiæ & Illyrici. ibid.
    - Bulgariæ & Græciæ. ibid.
    - Armeniæ, 117
    - Hiſpaniæ, ibid.
    - Galliæ ſeu Franciæ, 118
    - Venaiſini comitatus. 119
    - Belgij ſeu Germaniæ inferioris,
    - Germaniæ ſub Imp. Romano, ibid.
    - Boëmiæ & Vngariæ, 120
    - Poloniæ, ibid.
    - VValachiæ, Moſcouiæ, 121
    - Britanniæ ſeu Angliæ,
    - Scotiæ, Hiberniæ, ibid.
    - Daniæ, Noruegiæ, Sueciæ, 122
    - Indiæ Orientalis & Occidentalis. ibid.
- Epiſcoporum præcipuorum orbis ſeries & ordo chronologicus, ac primum
  - Apoſtolorum aliorumque Chriſti diſcipulorum poſt acceptum Spiritum S. diſperſio, prædicatio & Epiſcopalis functio, 123
  - Apoſtolorum ſucceſſores & diſcipuli, 126
  - Epiſcopi & Patriarchæ,
    - Antiocheni, 128
    - Hieroſolymitani, 130
    - Alexandrini, 132
    - Conſtantinopolitani,
  - Series Epiſcoporum Romanorum ſeu Pontificum ex Genebrardo. 136
  - Epiſcopatus, tituli, & diaconiæ Cardinalium, 142
- Epiſcopi Cardinales
  - Oſtienſes, 149
  - Syluæ candidæ aliàs SS. Virginum Rufinæ & Secundæ, 150
  - Sabini, 151
  - Præneſtini, 152
  - Tuſculani, 153
  - Albani, 154
- Epiſcopi & Archiepiſcopi
  - Bononienſes 155
  - Mediolanenſes, 157
  - Patauini, 162
  - Tridentini, 163
- Archiepiſcopatuum Germanicæ ſuperioris & Epiſcopatuū ſeries generalis, 165
- Epiſcopi, Archiepiſcopi & electores
  - Maguntinenſes, 166
  - Curienſes, 168
  - Vindoniſſenſes & Conſtantienſes, 173
  - Argentinenſes, 174
  - Spirenſes, 177
  - VVormatienſes, 181
  - Auguſtani Vindelicorum. 183
  - Herbipolenſes, 184
  - Aureatenſes ſiue Aychiſtadenſes, 187
  - Hildesheymenſes, 189
  - Paderbornenſes, 192
  - Halberſtadienſes, qui olim Salingſtadiani & Oſterwicenſes dicti, 193
  - Verdenſes, 195
  - Bambergenſes, 196
  - Fabianenſes ſeu Pauianenſes aut VVigenmenſes, qui & Viennenſes, 198
  - Bremanſes & Hamburgenſes. 199
  - Magdeburgenſes, ibid.
  - Raceburgenſes, ibid.
  - Marsburgenſes, in Thuringia, 200
  - Salisburgenſes, 201
  - Friſingenſes, 202
  - VVarmienſes, 203
  - Culmenſes, ibid.
  - Samlandiæ, 204
  - Pomeſanenſes, ibid.
  - Pomerani & Caminenſes, 204
  - Morauiæ ſeu Olomudenſes, 205
- Epiſcopi & Archiepiſcopi electores.
  - Colonienſes

Colonienſes, 206
Treuirenſes, 214. & 215
Treuirenſes Tungrenſes, ibid.
Monaſterienſes, 219
Oſnaburgenſes, 222
Mindenſes, 223
Patauienſes, 225
Sileſiæ, 226
Pragenſes, ibid.
Epiſcopi & Archiepiſcopi Belgij 228
Cameracenſes, ibid.
Tornacenſes, 232
Vltraiectenſes, 234
Tungrenſes, Traiectenſes & Leodienſes, 236 & 238
Mechlinienſes, 239
Buſcoducenſes, 241
[illegible], ibid.
Brugenſes, 242
Yprenſes, ibid.
Ruremundenſes, 244
Prouinciæ Cameracenſis
Namurcenſes,
Audomarenſes, ibid.
Prouinciæ Vltraiectinæ
Harlemenſes
Dauentrienſes,
Leuvardienſes,
Middelburgenſes,
Groningenſes.
Archiepiſcopatuum Galliæ ſeries, & Epiſcopatuum ac Suffraganeorum ſub iis contentorum, 245
Archiepiſcoporum & Primatum Galliæ ſeries chronologica. Puta
Lugdunenſium, 247
Rothomagenſium, 250
Turonenſium, 252
Senonenſium, 253
Pariſienſium, 254
Rhemenſium, 257
Bituricenſium, 259
Auſcenſium ſeu Auxitanenſium, 261
Burdigalenſium, 260
Viennæ Allobrogum, 262
Arelatenſium triplex, 264. & 265
Auenionenſis Eccleſiæ, 266
Ebredunenſium, ibid.
Narbonenſium, 267
Tholoſanorum, [illegible]
Aquenſium ſiue Aquarum Sextiarum, 269
Metenſium, ibid.
Virdunenſium, 271
Tullenſium, 272
Geneuenſium, ibid.
Epiſcoporum & Archiepiſcoporum Angliæ ſeries chronologica. Puta
Cantuarienſium ſeu Dorobernenſium, 273
Londinenſium, 275
VVintonienſium, 276
Roffenſium, 277
VVelenſium, 278
Creditonenſium, Cornubienſium & Exonienſium, 278
Herefordienſium, 279
Elienſium, 280
Lincolnienſium, 281
Couentrenſium & Lichfeldenſium, 282
Sariſburienſium, ibid.
Norvvicenſium, 282
VVigornienſium, 284
Ciceſtrenſium, 285
Meneuenſium, 286
Landauenſium, 287
Bangorenſium, 288
Aſaphenſium, ibid.
Eboracenſium, 289
Carleolenſium, 291
Dunelmenſium, 290
[illegible], 292
EPISTOLA quid, eiuſque etymon, & varia appellatio, partes, encomia, 292. Formulæ & quæ in ea obſeruanda, 293. Genera & varia nomina, ibid. Scriptores, 292
Epiſtolarum miſſio, traditio aperta, vulgaris & ordinaria, 294. Earum tabellarij curſores, veredarij, eorumque diſcrimen. viſus varius, ibid.
Oeconomia, antiquitas, nomina, cultus & habitus. 295
Epiſtolarum miſſio, traditio occulta, aſtuta, tecta
In genere & quot modis fiat? 296
In ſpecie contingit ea
Ratione materiæ in qua ſcribantur. ibid.
Aſtu tabellariorum, 297
Itinerum occultatione vt puta
Quadrupedum ibid.
Venatorum
[illegible]
Telorum,
Auium,
Epiſtolarum communicatio. Item
Epiſtolæ credentiales, commendatitiæ. Vide *Littera.*
EPITAPHIVM quid, eiuſque etymologia, 297
Epitaphiorum antiquitas ex S. Scriptura ibid.
Ex ſcriptoribus profanis, 298
Epitaphia iocoſa diuerſorum, ibid.
Secta atque dogmatica diuerſorum, 298
Heroum qui bello Troiano obierunt 300
Aliorum principum & heroum, 301
Indecora & impia, ibid.
Superba. ibid.
[illegible], 302
Ænigmatica, obſcura, ibid.
Brutorum, [illegible] canum, animalium &c. 303
Epitaphiorum ſcriptores, 304
EPVLÆ ſacræ, funebres, victoriales, &c. Vide *Conuiuia.* Item ? *Magnificentia.*
EQVI vbi optimi. Vide *Locus.*
Equorum elogium & commendatio, 304
Docilitas. 305
Fides & fidelitas erga
Magiſtros.
Heros.
Directores. ibid.
Pietas & probitas in genitores,
Diuinationes & præſagia. ibid.
Forma. 306
Qualitas, color, pretium, ætas 306
Curatores, eos
Paſcendo, ibid
Curando,
Fricando,
Agitando, incitando.
Cura: Vide *Opera Mechanica.*
Equæ equis maſculis fortiores & velociores. ibid.
Erga equos grati.
In equos prodigi. Vide *Prodigalitas.*
Ab equis necati, excuſſi alliſi. Vide *Mortal.*
Equeſtrium rerum ac equorum commendatio, vſus, ductio in exercitu & bello. Item
Equitum præcepta & exercitia. 307
Magiſterium & præfectura in exercitu. 312
Equeſtrium Ordinum ſymbola, inſignia & origines, 310
Equitum ſecularium definitio & varia apud varias gentes nomina. 316
Equitum & equeſtrium Ordinum
Fides. 320
Inſtitutio & dignitas an vbique & apud omnes fieri poſſit. ibid.
Ceremoniæ formæ faciendi. 321
Iuramentum militare. ibid.
Exauctoratio. ibid.
Ordinis cenſus [illegible]
Ratio apud Hiſpanos. 320
Equitum varia genera 16. vt puta
Equites ſeu milites
Commentarienſes, Clauicularij, Cornicularij, Torquati duplares. 317
Monoſomi qui & Aurati eorumque creatio, ibid.
Banneretti in Anglia. 321
Baccalaurei, 322
Armigeri. ibid.
Equeſtres Ordines ſacri, eorumque inſtitutio, dignitas, prærogatiua & exercitia 323. videlicet Ordo
Equitum Hieroſolymitanorum, eiuſque Equites creandi forma, ibid. Enſis benedictio, 324
S. Mauritij & S. Lazari apud Sabaudos, ibid.
S. Mariæ de Monte Carmelo & [illegible] in Gallia, [illegible]
Canis & galli gallinacei apud Francos 325
Genetæ, ſed Albanienſis in Gallia. 326.
Lilij in regno Nauarræ, 327
Hoſpitaliorum S. Ioannis Hieroſolymitani. qui poſt Rhodij nunc Melitenſes dicti ibid. Vide de his prolixius infrà.
Templariorum. 328
Teutonicorum. Hoſpitalis S. Mariæ in Hieruſalem, nunc Cruciferi & Mariani. 329
S. Ioannis Acconenſis & S. Thomæ. ibid.
S. Saluatoris in Aragonia. 330
De monte Gaudio in Syria ibid.
Item Equitum Truxillenſium. ibid.
Gladiferorum ſeu militum Chriſti in Liuonia. ibid.
S. Iacobi apud Hiſpanos. 331
Calatrauæ in regno Toletano, 332.
Alcantaræ in regno Legionis, ibid.
Ieſu Chriſti à S. Dominico contra Albigenſes inſtitutum. 333
S. Mariæ de Mercede & redemptione captiuorum apud Aragonios. ibid.
S. Mariæ glorioſæ apud Italos, ibid.
Monteſiæ in regno Valentiæ, ib.
Chriſti apud Luſitanos. 334
Bandæ & Scamæ apud Hiſpanos & Galeæ apud Venetos ibid.
Bandæ apud Venetos & Sancti Marci ibid.
Auiſorum, vulgo de Auis in Luſitania. ibid.
Periſcelides, ſeu Garterij in Anglia. 335
Menſæ rotundæ. ibid.
Balnei in Anglia ibid.
Stellæ in regno Galliæ. 336
Annunciationis Angelicæ apud Sabaudos 336
Velleris aurei apud Burgundos & Auſtriacos. ibid.
Cygni. 337
Hyſtricis apud Aurelianenſes ibid.
Cardui B. Virginis Mariæ apud Borbonios
Cardui & rutæ S. Andreæ in regno Scotiæ ibid.
S. Mariæ ſiue Elephantis in Dania. 338
Luſignianorum in Gallia. 339
Columbæ & rationis apud Caſtellanos. ibid.
Ordines Draconis in Germania & Hungaria. Tuſonis in Hungaria. Diſciplinarum in Auſtria. ibid.
In regno Sueciæ, eorumque inſignia. 340
Spicæ apud Armenios. ibid.
Gladij & balthei militaris. ibid.
Lunæ creſcentis apud Andegauenſes & Siculos. ibid.
Nauis ſiue cochlearis. 341
S. Michaelis apud Gallos. ibid.

S. Georgij in Carinthia, ibid.
Crucis Burgundicæ insegno Tusonetano, 342
S.Stephani in Hetruria, 345
S.Spiritus in Francia, ibid.
SS. Sanguinis Christi apud Mantuanos. 344
Militiæ Christianæ à duce Niuernensi, 1620. institutæ, ibid. Eius leges, forma receptionis, voti, iuramenti & acceptiones instrumenti. 346
De Ordine Equitum Melitensium longior dissertatio eiusque argumentum 346
Equitum Melitensium antequam Melitæ sedem fixerint diuersa domicilia, ibid.
Melitensis insulæ descriptio, qualitas, incolarum mores, prisci & moderni opes 347. vites, 348
Equitum huius Ordinis genera, receptio, habitus & conditiones. 348
Habitus primitiuo qualitas fuit, & restitutio, 349. Politia & leges ibidem. Religio. 354

Equitum ordines à summis Pontificibus instituti. 342
Equites apud Turcas & Indos, 344

ERIMITÆ. Vide *Religiosi.*
ERROR quid & vnde dictus; 354. Non est celandus sed confitendus, ibid.
Errorum genera, 355
De errore, eiusque fuga, apophthegmata Ethnicorum & Christianorum, ibid

ERVBESCENTIA quid, eiusque etymon & exempla, ibid.
ERVDITIO. Vide: *Doctrina.*
ETHICA siue moralis philosophia vnde dicta,
Ethicæ
Magistri
Qui, Quales? Puta
Philosophi, ibid.
Poetæ, 356
Rhetores, sophistæ
Politici.
Amatores,
Mulieres, 357
Quomodo?
Sententiis moralibus. Ibid.
Fabulis.
Legibus.
Consiliis,
Adhortatione, admonitione.
Discipuli
Præceptis
Exemplis, 357
Ethicæ vsus
Aptus, rectus in
Repub. instituenda, gubernanda, 356
Tyrannis tollendis,
Reconciliandis inimicis,
Accedendo ad expeditionem, prælium.
Tolerandis malis,
Ineptus, ibid.
Ethica certamina seu quæstiones
In genere,
In specie de
Summo bono, 358
Virtutibus,
Insania, stultitia, 359
Morte,
Diuitibus,
Amicitia,
Repub.
Ethica iudicia considerando
Qui iudicent
Præceptores, 360
Sectæ,

De quibus? Puta de
Regibus.
Philosophis,
Qualiter? Puta
Iudicio recte de
Indole, ibid.
Virtutis prouectu,
Fortitudine,
Delictis,
Reipub. forma
Reip. incremento,
Honoribus,
Vita. 361
Iudicio dubio, obscuro, ibidem.
Inepto iudicio,
Gaudio & dolore
Victore,
Ciuitatis iure,
Coniugio,
Ethicæ studium. 361
ETHNICI, Ethnicismus, Paganismus, Gentilitas,
Ethnici nominis significatio & etymon. 365
Ethnicorum societas religiosa in genere considerata, vt puta eius
Inuentio, institutio, ibid.
Conseruatio.
Ethnicorum considerata religio
Quoad personas. Huc pertinent
Ethnicorum sacerdotes
Qui?
Populi, ibid.
Reges.
Latrones, 363
Virgines, mulieres.
Quorum deorum. Puta
Palladis, ibid.
Dianæ.
Cibeles,
Herculis,
Vestæ,
Isidis,
Furinæ,
Palatualis,
Quarum gentium. Puta
Indorum, ibid.
Ægyptiorum,
Græcorum,
Comanorum,
Romanorum vt sunt
Pontifices Maximi & minores, 364
Rex sacrorum, ibid.
Flamines, 365
Salij,
Augures,
Epulones.
Triumuiri epulonum, ibidem.
Feciales, 366
Aruales.
Ethnicorum sacerdotum ordines apud Indos & Romanos, 366
Habitus, ibid.
Ethnicorum religio considerata
Respectu
Materiæ, seu subiecti quod colitur videlicet.
Dij vt
Venus, 366
Hercules,
Nænia,
Fortuna.
A quibus? Puta
Persis, ibid.
Romanis.
Homines
Sacerdotes, 366
Mortui, Manes,
Animalia, bruta,
Templa
Admissio Horum
Extructio,
Dedicatio.

Quomodo.
Ingressu.
Aditu prohibito.
Sacrificiis.
Non admissa. Neglecta. ibid.
Oraculorum loca quorum. Puta
Iouis. 367
Appollinis.
Mercurij. 368
Bacchi. 369
Herculis,
Æsculapij,
Podalirij,
Amphiarai,
Trophonij,
Orphei,
Epaphi, Apis, Serapis. 370
Aridali.
Terræ.
Fortunæ,
Cereris,
Latonæ,
Isidis,
Inos,
Pasiphaes. Daphnes.
Nympharum.
Incertorum.

Festa religiosa, seu dies festi Ethnicorum, 370. idque vel
Respectu eorum, qui coluntur, vt festa dedicata.
Saturno, 372
Ioui. 372
Iunoni,
Neptuno,
Veneri,
Cereri,
Baccho,
Palladi,
Soli,
Vertumno,
Genio.

Respectu eorum, qui colunt consideratorum
Quoad gentem vti sunt festa

Ægyptiorum, 372
Spartanorum,
Atheniensium,
Romanorum, 373
Sclauorum.
Quoad habitum, vt festa
Stultorum,
Pastorum.
Quoad sexum. Puta festa mulierum, ibid.
Quoad libertatem, vt festa seruorum, 376

Respectu formæ seu modi, tum ante festum tum in festo. Puta per
Otium, 374
Lætitiam, conuiuia, choreas,
Certamina, cædes, disceptiones,

Respectu finis causa. Puta
Festa instituta, culta memoriæ præteritorum, ibid.
Consecrandi, inaugurandi, ibidem.
Diuinationes oraculi, 375
Fructuum,
Expiationis,
Lustrationis. ibid.
Respectu temporis. Puta
Festa culta vel vnius diei, vel plurium dierum, ibid.
Ethnicorum simulacra, imagines deorum cultæ ac primo
Respectu deorum, qui coluntur
Quorum?
Iouis, 375
Iani,
Proserpinæ,
Angeronæ,
Fortunæ,

E qua

E qua materia?
Qua forma? ibid.
Reſpectu hominum qui colunt. Sic idola ſua habuere
Ægyptii, ibid.
Germani, 377
Sclaui.
Moſchi, Ruſſi,
Tartari. 377
Reſpectu modi quo coluntur
Quoad κτῆσιν. Huc ſimulachra facta, adducta, ibid.
Quoad ἵδρυσιν, ibid.
Quoad χρῆσιν. Huc ſimulachra culta
Sacrificiis,
Ornatu,
Pompa
Stupro.
Monumenta, ſepulchra culta, ibid.
Ethnicorum religio ſpectata
Reſpectu inſtrumenti, per quod colitur cum
In genere, 378
In ſpecie. Huc
Vota, ibid.
Preces ſuſceptæ,
Cur? cauſa
Boni impetrandi, 379
Gratias agendi
Mali deprecandi.
Pro quibus? ibid.
Quomodo? Puta
Deos inuocando, ibid.
Per flagella, vulnera,
Proſtitutionem,
Continua, lectiſternia,
Menſam quotidianam, 380.
Cultum corporis,
Veſtitum.
Ethnicorum religio conſiderata
Reſpectu
Fortunæ primariæ. Huc
Fides,
Deuotio.
Sacrificia conſiderata vniuerſim. Puta
in Quæ, quibus inſtituta, nempe
Saturno, 380
Ioui,
Mineruæ,
Cereri,
Vulcano, 381
Herculi,
Fano,
Veſtæ,
Fidei,
Cainæ,
Termino,
Manibus.
A quibus celebrata. Puta à
Perſis,
Ægyptiis,
Scythis,
Sclauis,
Mulieribus,
Ruſticis.
Reſpectu
Materiæ
Quoad victimas, ſic ſacra ſunt
Animata, 383
alia,
Exanima,
Quoad libationem vt ſacra ἄσπονδα & ἔνσπονδα,
Quoad ſufficientiam. ibid.
Modo vt ſacra occulta, 383
Fine ſic ſacra alia ſunt
Grata,
Expiatoria cauſa luſtrationis,
Vrbis,
Concionis,
Agrorum,
Pecudum,
Inſulæ,
Exercitus,
Claſſis.
Initiatoria,
Supplicatoria.
Sacrificia ſpectata ſingillatim ſecundum cauſas ac primo
Materiæ coniunctim quoad
Ortum. ſic offeruntur.
Ver ſacrum, 384
Primitiæ,
Decimæ,
Gratiam,
Ætatem, ſexum, numerum,
Ordinem, ibid.
Reſpectu
Materiæ ſpeciatim quatenus offeruntur
Animalia, v. g.
[illegible]
Galli,
Piſces,
Boues,
Capræ,
Sues,
Cameli, 386
Equi,
Aſini, muli.
Canes,
Homines, ibid.
Animalium partes vt ſunt
Sanguis, 389
Lac, crines,
Stercus,
Oua,
Cerealia, legumina, ibid.
Allia, papauer, 390
Rami arborum,
Mel, vinum,
Thus, ſal,
Calculi,
Sporta, arma,
[illegible]
Reſpectu
Formæ
Ante actum. Huc
Perſonarum præparatio, ibidem.
Animalium inſpectio, præparatio,
In actu
Ritus ſacrificandi in genere, 390
In ſpecie,
Adoratio, geſtus,
Preces,
Dicta,
Maledicta, 391
Mores,
Muſica,
Curſus,
Verbera, pugna,
Victimarum
Situs,
Perfuſio,
Cædes,
Diuiſio,
Inſpectio,
Coctio,
Comeſtio,
Abiectio,
Exuſtio
Poſt actum vt ſunt
Adhortationes, 392
Dimiſſio.
Reſpectu
Efficientis principis eius, qui ſacris præeſt, adeſt, ratione habita
Animi ſic interſunt
[illegible]
Sceleſti, ibid.
Corporis
Quoad
Sexum, vt mulieres,
Sanitatem, integri, mutilati, ægri.
Habitum, veſtitum, ornatum, 393
Fortunarum
Quoad
Libertatem, ibid.
Exiſtimationem,
Patriam peregrini,
[illegible]
Calamitatem.
Reſpectu
Efficientis inſtrumentalis. Huc ſacrorum
Ignis,
Ligna, 393
Vaſa, arma,
Fercula quæ geſtant, vti ſunt
[illegible]
[illegible] 394
[illegible]
Reſpectu
Finis. Sic ſacra obeuntur alia cauſa
Mali amoliendi, vti ſacra expiatoria,
Boni obtinendi. Puta
Auxilii,
Salutis, ſanitatis.
Sacrificia ſpectata ſingillatim ſecundum accidentia. Puta
Quoad
Loca vt ſunt
Templa,
Aræ
Nullæ. ibid.
Extructæ.
Exutiatæ.
Tempus, ibid.
Pretium vt ſacrificia
Sumptuoſa,
Vilia,
Ludi religioſi.
Ethnicorum religio conſiderata
Reſpectu
Formæ ſecundariæ
Quoad
Seipſum. Huc conſultatio, oraculorum inquiſitio, confeſſio.
Alios v. g. Religioſa aliorum correctio.
Ethnicorum conuerſio. Vide *Religio*.
EVANGELISTÆ nomen & acceptio vocabuli, 395
Euangeliſtæ qui, quot & quales fuerint: ibid. S. Matthæi origo, functio & martyrium: ibid. Item S. Marci, ibid. Lucæ & Ioannis 396.
Euangeliſtarum typi & ſymbola, ibid. Occaſio & cauſæ ſcribendi communes & propriæ, 397. Qua lingua, quo loco, & quando ſcripſerint? ibid.
EVANGELIVM quid, eiuſque etymologia, numerus, ibid.
Auctor, dignitas, perpetuitas, vnitas & apophthegmata. 398
Euangeliis exhibitus honor
Ea geſtando, circumferendo, &c. ibid.
Ornando, 399
Loco particulari collocando,
Legendo vel cantando certo ritu,
Miracula à Deo exhibendo.
Euangelij contemptus, irreuerentia, abuſus. Vide *Impietas*.
Euangelium cur ſtando legendum & audiendum, ibid.
EVCHARISTIA quid & vnde dicta? ibid.
Euchariſtiæ varia nomina, figuræ è veteri Teſtamento, 400. Promiſſio, ibid. Inſtitutio miniſter.

miniſter, materia & forma & circa res errores, 401. Mixtura. 402
In Euchariſtia an recte calici admiſceatur aqua. 404 Eius temperaturæ cauſæ, ſymbola, & per miraculum conſumatio.
Euchariſtia an recte conficiatur in azymo eiuſque ſignificatio & ſymbola, 405

Euchariſticæ inſtitutionis variæ circumſtantiæ, Veputa
Cœnarum diuerſitas & ordo, ibid.
Pedum lotio, eiuſque ritus, ordo & cauſæ, 406. Locus, 407.
Cœnæ apparatus vaſa & vtenſilia, ibid.
Tranſſubſtantiatio. 408

SS. Euchariſtiæ veritas & tranſubſtantiatio
Aſſerta
Ex S. Scriptura & SS. Patribus, 408. Circa illam errores & hæreſes. 409
Ex beneficiis ſpiritualibus ob fidem præſentiæ Chriſti in Euchariſtia collatis. 410
Item ex beneficiis corporalibus. 414
Ex altarium rerum ſymbolis & imaginibus, 419
Ex pœnis non credentium præſentiam Chriſti in Euchariſtia, & indigne eam tractantium & ſumentium 421
Ex pœna SS. Euchariſtiam negligenter cuſtodientium & tractantium 422
Ex variis apparitionibus pro veritate
Corporis, 426
&
Sanguinis in Euchariſtia. 429
In SS. Euchariſtia non plures, ſed vnum eundemque Chriſtum ſub diuerſis hoſtiis contineri, declaratur ex variis ſymbolis & exemplis eorum, qui pluribus ſimul in locis fuerunt, 423

S. Euchariſtiæ communio ſeu ſumptio à Chriſto commendata & miraculis confirmata, 432
S. Euchariſtiæ communicans miniſtri cœlitus dati, 434
S. Euchariſtiæ communio ſeu ſumptio à Chriſto commendata & miraculis confirmata. ibid.
S. Euchariſtiæ communionis miniſtri cœlitus dati. ibid.
S. Euchariſtiæ communio in paſchate præcepta. Vide Communio.
A S. communionem præparatio, eiuſque exempla biblica & hiſtorica. 435

SS. Euchariſtiæ communionis vſus
Quibus denegandus ſit? 436
An & quoties adhibendus? 437.
Eius frequentatio pia & fructuoſa. 438
Quotidianus an promiſcue permittendus ſit, 439
Eius præmia & neglecti, vel contempti pœna ex hiſtoriis, ib.
Qualis olim apud primos Chriſtianos, Puta
Quibus ceremoniis, ritu, habitu, ſitu &c. ab iis ſit communicatum, 441
Apud morituros, & deuote abeuntes ſemper exempla. 442
In periculo conſtitutis, item ſupplicio afficiendis non denegandus, 445
Apud prælium inituros. 446
S. Euchariſtiæ communio ſpiritualis, ſiue efficax eius percipiendi deſiderium ex hiſtoriis. 446
De communione ſub vna ſpecie errores & veritas Catholica, 447
Eam licitam eſſe & olim vſitatam oſtenditur
Ex S. Scriptura, 446
Exemplis hiſtoricis, ibid.
Miraculis eam confirmantibus ibid.
Praxi primitiuæ Eccleſiæ 447
S. Calicis ſeu ſpeciei vini vſus, quando, cur & quibus vetitus, quibus item permiſſus fuerit? 448
S. Euchariſtiæ
Aſſeruatio in Eccleſia & alibi & circa illam errores & veritas Catholica aſſerta, ibid.
Aſſeruandæ locus
Publicus, 450
Priuatus, 451
Adoratio præſtita ab
Hominibus, 451
Brutis 453
Circumgeſtatio in proceſſionibus, eiuſque figuræ in vet. Teſtamento & exempla hiſtorica, 455
Confraternitatis inſtitutæ, 456
457

EVENTVS quid, & vnde dicti & quomodo tolerandi? 457
EVLOGIA. Vide Amuleta ſacra.
EVNVCHI, Spadones, caſtrati.
Eunuchi & Spadonis nominis etymologia & varia vſurpatio, 457
Eunuchorum varia genera eorumque primi, 458
Eunuchi
Qui? Puta
Mares, eorumque exempla biblica & hiſtorica. ibid.
Fœminæ, 459
A quibus facti. Puta à
Natura, ibid.
Seipſis,
Regibus,
Hoſtibus,
Impudentibus,
Hæreticis,
Brutis.
Quomodo? 459
Cur facti? Puta cauſa
Religionis, ibid.
Adulterii ſtupri,
Libidinis conciliandæ, extinguendæ,
Quæſtus, 460
Eunuchi honorati, ibid.
Contempti, odio habiti, ibid.
Eunuchorum proprietates, matrimonia, ibid.
EXACTIO. Vide Tributum, Vectigal.
Exactionis definitio, etymologia, exempla & apophthegmata, 460
Exactiones non ſemper iniquæ, 461
Examen, inueſtigatio quibus competat, actiue & paſſiue, ibid.
EXAVCTORATIO. Vide Degradatio.
EXCEPTIO quid & quotuplex ſit?
EXCOMMVNICATIO quid & vnde dicta, ibid. Ad quem ſpectet? 566
Excommunicationis Diuiſio. appellatio, 461
Materia. forma. ſubiectum. 462
Excommunicati Imperatores, reges, hæreſiarchæ, ibid. Defuncti, eorumque abſolutio, 456
Excommunicatio timenda, non contemnenda, 464.
Excommunicationis effectus varij, 461. 464
Excommunicatione res inanimatæ mutatæ
Arbores,
Panis, 465
Ab excommunicatione abſolutio & quibus ea competat. 467
EXCVBIÆ quid, earumque etymologia, neceſſitas & officia,
Excubitores
Negligentes,
Sacri, ibid.
EXCVSATIO quid, eiuſque malitia, ibid.
Excuſationis bonæ & malæ exempla
Biblica, 468
Hiſtorica. Puta
Quid excuſarint. Puta
Luxum,
Tarditatem,
Imitationem,
Crudelitatem,
Formam, ibid.
Qui? Pueri
Quos? Milites
Quomodo?
Ioco.
Serio.
EXECRATIO. Vide Imprecatio.
EXEMPLVM quid & vnde dictum? 468
Exemplorum
Effectus,
Exempla,
Biblica,
Hiſtorica,
SS. Epiſcoporum, ibid.
Principum & quantum ea faciant ad virtutes & vitia ſubditorum. 470
EXERCITIVM, exercitatio quid, & vnde dicta? 471
Exercitia obita
Animi, ibid.
Corporis
In genere, ibid.
In ſpecie vt ſunt
Vox, vociferatio. ibid.
Declamatio,
Deambulatio.
Saltatio, curſus.
Militaris exercitatio.
Agricultura. Vide *Agricultura*
Venatio. Vide *Venatio.*

Exercitationis bellicæ ſiue militaris documenta, monita varia, & exempla, 472.
Exercitatio nobilium ac virorum illuſtrium vti ſunt
Torneamentorum eorumque celebratio & exempla. 476
Ludi equeſtres, palaria, haſtiludia 477
Exercitia ſeu ludi claſſici, nauales, ibid.
Quæ?
Gymnica.
Tornamenta,
Mechanica, ibid.
Exercitia nullæ intermiſſa
Cur? cauſa
Religionis. ibid.
Militaris diſciplinæ,
Luxus.
Exercitatio eorum quæ adſunt, cuiuſmodi eſt
Meditatio, contemplatio
Aliqua.
Nulla.

Exercitatio exteris dicta. Seu exerceri ſecundum
Animum v. g.
Declamando. 477
Diſputando. Vide *Logica.*
Pugnando.
Corpus ibid.
Exercitationum apophthegmata. 478
Iucunditas. ibid.
Moleſtia.
EXERCITVS. Vide *Bellum & Indicem generalem.*
EXILIVM, exules quid, & vnde dictum & quotuplex? 479
Exilij exempla & apophthegmata. ibid.
Exilium coactum. Puta
Qui eiiciuntur, pelluntur, Huc pertinent
Populi,
Deportati.
Expulſi. 480
Familiæ,

Familiæ, 481
Sacri homines,
Reges,
Reginæ, 482
Duces, 483
Consules, proconsules,
Procuratores, 484
Ciues,
Serui, ancillæ, liberti,
Rethores,
Poetæ,
Philosophi,
Mathematici,
Medici,
Legislatores,
Iurisconsulti,
Historici.
A quibus? Puta à
Subditis, ibid.
Collegis, 485
Amicis,
Inimicis,
Parentibus,
Quomodo? Vide *Supplicia.*
Cur? ob
Virtutem in genere, ibid.
Prudentiam,
Constantiam,
Libertatem loquendi,
Religionem,
Iustitiam,
Pietatem in patrem,
Cædem, latrocinium, 486
Impudicitiam,
Impietatem erga patrem,
Accusationem falsam,
Annonæ charitatem,
Balnei vsum,
Dignitatem.
Quo relegati? Puta
In Insulas deportati,
In vrbes relegati, conclusi, ibid.
Exilij spontanei exempla, 487
Ab exilio restituti.
Ab exulibus pericula.
[illegible]
Exorcismi definitio
[illegible] centia apud Gentiles & Iudæos, ibid.
Antiquitas & vsus apud Iudæos & Christianos, ibid.
Exorcismorum forma ibid. Modi varij, 489. Virtus ibid. Rerum in iis adhibitarum varietas, ibid. Locus, 490.
Sacrificium Missæ, [illegible]
In exorcismis adhiberi solita
[illegible]
Adiuratio & imperium in dæmonem,
S. Eucharistiæ sacramentum,
S. [illegible]
Manuum impositio, ibid.
Flagella, 491
Cereorum vsus,
Digitorum in os immissio,
Exorcistarum munus. 488. Requisita, 493
De exorcismis scriptores, ibid.
EXPERIENTIA quid, eiusque etymon, commendatio & apophthegmata, 492
Experientia seu cognitio sensitiua
Aliqua,
Nulla, 492
EXPIATIO quid, eiusque vsus? ibid.
Expiatio
Erroris & delicti,
Cædis,
Morbi, 493
Puerperij
Contactus mortui, pollutionis.
Expiationes vsitatæ
Iudæis,
Ethnicis, ibid.
EXPLORATIO. Exploratores,
Exploratorum definitio, etymon & [illegible] 494
EXPOSITIO puerorum quid, et vocabula varia, 494
Expositionis puerorum
[illegible] quam?
[illegible] variæ, ibid
Exempla biblica & historica,
EXPROBRATIO quid & unde dicta? ibid.
Exprobratio
Commissi, malefacti,
[illegible]
Beneficiorum & de eâ exempla biblica, historica & apophthegmata
EXPVGNARE. Vide *Arces, vrbes expugnatæ.*
EXTA. Vide *Auguria.*
EXTERI. Extranei seu peregrini qui dicantur? 496
Exterorum societas, receptio, fauor, noxa, ibid.
Exteri non promiscue in vrbem recipiendi, 497
Nec in magistratum facile admittendi, 498
Eius exempla sacra & historica, ibid.
Exterorum merita apud plerosque damnata & inuidiæ subiecta, 500

ELENCHVS
TITVLORVM ET ARGVMENTORVM
omnium, quæ ſub Littera *F*, continentur.

- FABRILIS artis primus inuentor. 1
- FABVLA quid, eiuſque vocis varia acceptio
  - Fabularum inueniendarum cauſæ. ibid.
  - Vſus apud
    - Auctores ſacros. 2
    - Auctores profanos.
    - Iudæos & Mahumetanos. ibid.
- FACETIÆ quid, earumque etymologia, 3 Exempla Ethnica & apophthegmata, ibid. Vide *Vrbanitas.*
- FACIES quid vnde & dicta, 5. Eſt index animi & morum,
  - Non eſt determinanda characterum notis. 6
  - Ex facie mutæ tum naturales, tum ſcriptura variarum rerum, 7
- FACILITAS quid, eiuſque etymologia, Facilitas in
  - Imitando, inueniendo, docendo.
  - Diſcendo, ſcribendo, dicendo. Vide *Inuentio, imitatio, diſciplina, dictio facilis.*
  - Commentando,
  - Verſus faciendo,
  - Oracula dando,
  - Res leues tractando, 7
- FACTIO, Factioſi, ibid.
  - Factionis definitio, nominis vſurpatio,
  - Factionum & factioſorum
    - Exempla.
    - Finis in genere
    - Finis in ſpecie v. g. rerumpub. regnorum ſubuerſio. ibid.
  - Factiones coërcere, vetare, impedire, Quomodo?
    - Conciliabulorum diſſipatione. 8
    - Contentioſorum inter nobiliores ſuppreſſione,
    - Alterius factionis partes ſequendo de quo problematice diſſeritur.
- FACVLTATES ſenſitiuæ, vegetatiuæ &c. Vide *Corporis partium motus.*
- FALLACIA, fallitas, fallere, 8
  - Fallaciæ definitio & etymologia, ibid.
  - Fallere, decipere
    - Qui quos? Puta, Reges ſubditos, 9
    - Quomodo? Iureiurando,
    - Cur? cauſa Reipub.
- FAMA quid, eiuſque etymon & deſcriptio Poëtica, 9. Præſtantia, inconſtantia, eiuſque exempla biblica & hiſtorica, 10. Apophthegmata & hieroglyphica, ibid.
  - Fama ſedulo curanda
    - In vita, ibid.
    - Poſt obitum. 10
- FAMIGERATIO quid, & vnde dicta? 11
- FAMES quid, eiuſque etymologia, deſcriptio poëtica & natura, ibid. Cauſæ naturales & ſupernaturales, 13
  - Famis perpeſſæ exempla biblica & hiſtorica, ibid. & 12
  - De fame apophthegmata, 18
- FAMILIA vnde dicta, eiuſque vocis vſurpatio. 19
  - Familia ruſticana quæ? ibid.
  - Familiarum nobilium
    - Stabilimentum,
    - Ortus ſæpe ignobilis,
    - Nomina ad alios tranſlata,
    - Excidium, interitus, defectus, Eiuſque exempla ſacra, ibid. Hiſtorica, 20
- FAMILIARITAS quid, vnde dicta & de ea apophthegmata, 24
- FAMOSA ſcripta quæ eiuſque veritas, nec tolleranda. ibid.
- FAMVLI, famulatus, eiuſque definitio & etymon, ibid.
  - Famulorum erga dominos ſuos
    - Officia ex S. Scriptura,
    - Obſequia ex hiſtoriis, ibid.
    - Proborum ſchema. 25
- FASCINATIO quid & vnde dicta? ibid. Vide *Magia.*
- FASCES. Vide *Inſignia.*
- FASTI dies qui? ibid.
- FASTVS quid, eiuſque etymon, exempla & apophthegmata, ibid. Vide *Superbia.*
- FATERI. Vide *Confeſſio, Iuſtitia religioſa, Arcana.*
  - Fateri, detegere ſua. ibid.
  - Non fateri, 26. Vide *Diſſimulatio, Tolerantia tormentorum.*
- FATVM quid, eiuſque acceptio Stoïca & diuiſio, ibid.
  - De fatis variæ philoſophorum, hiſtoricorum & poetarum ſententiæ & apophthegmata, ibid.
  - Fati vera explicatio, definitio & diſtinctio à fato Stoïcorum, 27. Hieroglyphicum, ibid.
- FAVNI. Vide *Satyri.*
- FAVOR quid, eiuſque etymologia, exempla & apophthegmata, ibid. Hieroglyphicum,
  - Fauoris principium inſtabilis & infidi exempla ſacra & hiſtorica. ibid.
- FEBRIS etymologia, definitio, diuiſio, cauſæ & ſubiectum, ibid.
- FEBRVARIVS. Vide *Menſes.*
- FECIALES qui? ibid.
- FELES vbi præſtantiores. Vide *Locus.*
  - Felium domina & natura. ibid.
- FELICITAS quid & vnde dicta? De ea apophthegmata & ſententiæ poeticæ, 29. Hieroglyphica. 31
  - Felicitas diuturna, infelix, 30
  - Felicitas
    - Hominum, 29
    - Temporum
      - Seu felicia tempora,
      - Conſtans,
      - Inconſtans, ibid.
    - Locorum
      - Conſtans,
      - Inconſtans, 31
- FERIÆ. Vide *Dies.*
  - Feriarum definitio, etymon, genera varia & apophthegmata, ibid.
- FESTINATIO quid, eiuſque vocis vſurpatio, ibid.
  - Feſtinationis
    - Bonæ exempla biblica.
    - Malæ exempla,
  - Feſtinationis hieroglyphicum & de ea apophthegmata. 32
- FESTVM. Feſti dies.
  - Feſti definitio & etymologia, ibid.
  - Feſtorum
    - Prima inſtitutio, & cauſa inſtitutionis,
    - Apud Iudæos cultus, eas colentium præmia & violantium pœna, ibid.
    - Iudæorum obligatio quando cœperit & quando ceſſauit, 32. & 33. Vide plura *Iudæi.*
    - Chriſtianorum.
      - In genere
        - Inſtitutio ad quem ſpectet, ibid.
        - Obſeruatio & ad eam requiſita,
        - Inſtitutionis cauſa.
        - Diuerſitas ſeu quotuplicia ſint? ibid.
- Feſta Chriſtianorum
  - In particulari, eorumque inſtitutio, 34
- Feſta Domini, Puta
  - Dies Dominica, feſtiuitas, antiquitas, inſtitutionis auctor & prærogatiuæ, ibid. Cultus exempla, 33
  - SS. Trinitatis,
  - Incarnationis ſiue Annunciationis,
  - B. Mariæ & de ea viſio, 34
  - Natiuitatis Domini,
  - Circumciſionis, Epiphaniæ
  - Paſſionis,
  - Paſchatis, eiuſque ſignificatio, celebrandi tempus, & de eo errores. 35
  - Tempus verum miraculis oſtenſum. ibid.
  - Aſcenſionis, 36
  - Pentecoſtes,
  - Transfigurationis,
  - SS. Sacramenti. Quando & vbi originem acceperit? 36
  - Inuentionis S. Crucis.
- Feſta Sanctorum
  - Sanctorum omnium, 37. Inſtitutionis cauſa 38
  - B. Mariæ
    - Conceptionis eiuſque inſtitutionis occaſio, ibid.
    - Natiuitatis,
    - Purificationis,
    - Aſſumptionis, eiuſque Octaua à quo & cur inſtituta. ibid.
  - Apoſtolorum, ibid.
  - S. Petri ad vincula,
  - Animarum eiuſque auctor.
- Feſtiuitas dierum Rogationum. Quando ij, cur & à quo ſint inſtituti? 39. Vide *Rogationum dies.*
- Feſtiuitatum præceptarum numerus & comparatio, ibid.
- Feſtorum dierum apud Chriſtianos cultus & veneratio eiuſque exempla biblica & hiſtorica Ethnicorum & Chriſtianorum, Imperatorum, qui diem præſertim dominicum ſpecialiter celebrari lege ſanxerunt. ibid.
- Feſtorum violatores, contemptores puniti. Puta
  - Violatores
    - Diei dominicæ, 41. Ea die quæ fuit feriata, 40
    - Sanctorum
      - B. Mariæ, 42
      - S. Ioannis Baptiſtæ,
      - S. Iacobi Apoſtoli,
      - S. Mariæ Magdalenæ, ibid.
      - S. Martini, 43
      - S. Hunegundis,
      - S. Vdalrici.
      - S. Ludgeri, ibid.
      - S. Auiti Abbatis,
      - S. Ruffini,
      - S. Franciſci,
      - S. Othmari.
  - Paſchatis. Vide *Paſcha.*

Feſta

Feſta Ethnicorum. Vide *Ethnici*.
Iudæorum. Vide *Iudæi*.
FEVDVM quid, eiuſque etymologia & partitiones xx. ibid. & 45
FIDES, fidelitas quid & vnde dicta? 46
Fidem dare eiuſque exempla
Biblica, 46
Hiſtorica
Qui quibus. Puta
Subditi Magiſtratui,
Milites Duci,
Hoſtis hoſti,
Per quos? ibid.
Quomodo?
Simplici ſponſione, ibid.
Sponſione cum iuramento, 47
Dextra iuncta,
Contactu manus pediſve vinculo,
Sanguine extracto,
Propinatione, compotatione,
Haſta data,
Gladio,
Claua, 48
Boue, equo, apro,
Igne,
Mydros
Lapide.
Cur? cauſa
Fœderis in genere, ibid.
Societatis, ſeu fœderis cum ſociis. 49
Reconciliationis, pacis, fœderis cum hoſte, ibid.
Certaminis,
Imperij.
Vbi? in
Templo,
Conuiuio, ibid.
Quando?
Fidem ſeruare. Vide *Iuſtitia diſtributiua*, Item, *Iniuſtitia*.
Fidem fallere. Vide *Perfidia*.
Fidem fallentes puniti. ibid.
Fidei nimia obſeruantia ſeu nimia fidi erga
Patriam. Pro ea
Immolando ſua, 50
Manus ſibi inferendo, ibid.
Fragores ſedando, 51
Deuouendo ſe pro exercitu,
Fines ampliando per nefas, 52
Reges, Duces præter honeſtatem fidei
Obediendo iuſſis, ibid.
Commoriendo,
Condolendo,
Amicos, ibid.
Liberos,
Vxores maritum
Obediendo,
Amando, 53
Maritos iis
Obſequendo,
Commoriendo.
Leges, eas nimis rigide & obſtinatè obſeruando, 54
Promiſſa. Ea indecorè ſeruando, rigidè exigendo, ibid.
Fidem repudiare. Vide *Non credere*.
Fides Principum, Ducum, Magiſtratuum
Erga quos? v. g.
Suos. Vide *Fortitudo bellica*, *Reges boni*.
Leges vel magiſtratus. Vide ſupra *Conſiliarios*, ibid.
Pauperes,
Naufragos,
Mortuos, 55
In quo? ſeu quid præſtando ſubditis?
Deuouendo ſe pro ſuis, 55
Ius dicendo ſubditis,
Vitam conſeruando,
Commoriendo ſubditis,
Periculis ſuos non obiiciendo,
Excidium auertendo,
Libertati reſtituendo,
Infamiam auertendo,
Munera dando,
Dignitates conferendo,
Bona conſeruando,
Reconciliando ſubditos,
Non deſerendo eos,
Pro iis intercedendo,
Commiſerando, condolendo, 57
Fides erga eos, qui politica ſed inæquali neceſſitudine inter ſe deuinciuntur. Puta
Præceptorum erga diſcipulos, ibid.
Diſcipulorum erga præceptores eos
Obſeruando, ibid.
Non contradicendo,
Modeſtè reſiſtendo,
Laudando,
Officiis honorificis proſequendo,
Monumenta dicando, 58
Dogmata conſeruando, propagando,
Dignitates conferendo,
Obediendo,
Amando. Puta
Neceſſaria miniſtrare,
Gratificari,
Mercedem dare,
Donare,
Conuerſari aſſiduè,
Defendere,
Ægros curare.
Tutorum, nutricum erga alumnos, 59
Tutorum erga pupillos, ibid.
Patronorum erga clientes,
Clientum erga patronos,
Parentum erga liberos. Vide infra.
Fides erga eos qui politica ſed æquali neceſſitudine deuincti ſunt. Puta erga
Populares, ibid.
Ciues,
Confœderatos
Saluti eorum conſulendo, 61
Alimenta ſuppeditando,
Defendendo,
Non deficiendo, non deſerendo,
Non prodendo, 62
Non ſubiugando, 63
Condolendo,
Sacrificando.
Commilitones, 63
Coniurationis participes, 64
Amicos, eorum
Vitam protegendo,
Inſidias detegendo, indicando,
Defendendo non deſerendo,
Liberando è carcere, 65
Ferendo mores,
Non detegendo arcana,
Eorum liberis conſulendo, 66
Mortem ægre ferendo,
Compotatores,
Amaſios, concubinas,
Hoſpites
In genere,
In ſpecie,
Pudicitiam defendendo,
[illegible],
Humaniter tractando, 67
Non ſubiugando,
Protegendo. Non prodendo,
Liberando,
Fides parentum erga liberos & priuignos
In genere, ibid.
In ſpecie,
Vitam liberorum conſeruando, ibid.
Inſtituendo, Educando, 68
Ægrotantibus conſulendo,
Dignitates conferendo,
Honorem tuendo,
Non abdicando.
Fides liberorum erga parentes
In genere, 68
In ſpecie eos
Honorando, occurrendo, ſalutando, 69
Gloriam participando,
Laudando,
Mores ferendo,
Mortuos honorificè ſepeliendo, conſeruando,
Obediendo,
In genere, 70
In ſpecie parendo
Voluntati, decreto,
Præceptis, legibus,
Precibus,
Monitis,
Iuſſis, 71
Voto,
Animaduerſioni, ſupplicio
Proſcriptioni,
Exhæredationi.
Fides maiorum erga minores, vt Aui, patrui, auunculi erga nepotes, 68
Fides minorum erga maiores, 71. Puta
Generi, nurus erga ſocerum, ſocrum, ibid.
Nepotum erga patruum, auunculum, 72
Fides erga fratres & ſorores
In genere
Obſeruando, colendo,
Concordiam procurando, tuendo.
Mores ferendo,
Reprehendendo, caſtigando,
Non obſequendo in malo,
Vitam tuendo,
Defendendo reos 73
In ſpecie
Ægros curando, ibid.
Opitulando, auxilium ferendo,
Honori conſulendo,
Dignitatem, regnum, magiſtratum conciliando, conferendo, ampliando, reſtituendo, 74
Liberando, 75
Exhæredationi acquieſcendo,
Fortunæ hæreditatem communicando,
Illatam iniuriam vlciſcendo,
Mortuos honorando, ſepeliendo.
Fides erga quoſcunque alios, qui fratrum loco cenſeri poſſunt, v.g. erga conſanguineos, conſobrinos, patrueles.
Fides
Maritorum erga vxores, eas honorando, quod præſtatur
Non infamando, 76
Caſtitatem tuendo,
Obediendo.
Amando. Vide *Amor*.
Vxorum erga maritos,
In genere, ibid.
In ſpecie,
Honorando. Puta
Dignitatem, iis conferendo, augendo,
Non præferendo ſe,
Studia probando, 77
Caſtitatem ſeruando,
Memoriam conſeruando,
In viduitate permanendo.
Obediendo, indulgendo eorum
Conſiliis, placitis, iuſſis,
Amoribus.
Affinium erga ſe, ſeu affinitate iunctos, 78
Dominorum erga ſeruos, ibid.
Seruorum & ancillarum erga Dominos præſtando iis
Honorem

- Honorem,
  - Caſtitatem tuendo;
  - Honorem defendendo
  - Obedientiam præſtando,
  - Amorem 79

Fides erga patriam. Vide *Patria*.

Fides erga hoſtes
- Non violando fidem datam, ibid.
- Humaniter bello gerendo
- Oppreſſos ab aliis non infeſtando.
- Adiuuando auxiliando. 80
- Per fra[illegible] non inſidiando.
- Pacem, inducias non violando. 81
- Commeatu iuuando. 81
- Legatos, amicos, obſides hoſtium non violando.
- Secreta dicta factáve non clamando.
- Victos clementer tractando.
- Deditis parcendo, defendendo. 82
- Dedendo ſe hoſtibus.
- E carceribus non fugiendo.
- Redeundo ad carceres.
- Arces creditas non reddendo. 84
- Fugitiuos non reſtituendo.
- Iuriſiurandi vinculo ſoluendo.
- Redimendo ſe ab hoſte,

Fides politica erga hoſtes ſe manifeſtans
- Conſilium communicando,
- Intercedendo.
- Defendendo. ibid.

Fides in contractibus voluntariis quibuſcunque. Huc pertinet
- Iuſtitia erga leges. Puta leges bonas
  - Conſeruare. 85
  - Obſeruare. Huc
    - Magiſtratus legibus parentes.
    - Legiſlatores ſuis legibus ſtudentes.
    - Priuati legum obſeruatores. 86
- Tributorum iuſta exactio. ibid.
- Bonorum communium diuiſio. Puta
  - Agrorum.
  - Annonæ.
  - Munerum.
  - Prædæ. ibid.
- Promiſſa fides
  - In genere
  - In ſpecie.
    - Promiſſam pecuniam reddendo. 88
    - Æs alienum diſſoluendo.
- Emptio & venditio iuſta. ibid.
- Permutatio, ibid. Locatio, conductio rerum operæve. 89
- Mutuum, commodatum, precarium, ibid.
- Depoſitum, Fidei commiſſum
  - Regni.
  - Vrbis.
  - Pecuniæ.
  - Domus,
  - Tabularum teſtamenti. 90
  - Arcani.
- Teſtamenta, legata. 91
- Tutela ſeu tutores fidi. ibid.
- Patrocinium ſeu fides erga clientes, 92
- Litis proſequutio. ibid.
- Teſtamentum dicere, audire, non audire, repudiare.
- Matrimonij contractio.

Fides in contractibus non voluntariis vt in
- Amiſſæ rei reſtitutione. ibid.
- Arcani inueſtigatione, 93

Fidem hæreticis & profanis hominibus ſeruandam eſſe, & circa illud hæreticorum error, ibid. Vbi de exuſtione Iohannis Hus etiam agitur.

Fidem infidelibus datam violantium pœna eiuſque exempla biblica & hiſtorica, ibidem.

De fide, ſeu fidelitate apophthegmata Ethnicorum, ibid. Et Chriſtianorum, 94. Hieroglyphica. ibid.

FIDEICOMMISSVM. Vide ſupra 89. Item tit. *Iniuſtitia, contractuum pœna*.
- Fidei commiſſi præſcriptio. 94

FIDEIVSSIO, Fideiuſſor, eorum definitio, etymologia, conditiones. ibid.

FIDEIVBERE qui poſſint? 95

FIDEIVSSORES in baptiſmo & confirmatione. Vide *Baptiſmus, Confirmatio*.

FIDES vt eſt virtus prima theologica, variæ acceptiones, obiectum, diuiſio, ſubiectum, forma, cauſa, definitio & natura, ibid.
- Fidei de non viſis exempla
  - S. Scripturæ teſtamenti.
  - Hiſtorica. 97
    - Veteris. ibid.
    - Noui. 96.97
- Fidei doni
  - Collatio variis modis facta, eiuſque exempla
    - S. Scripturæ. ibid.
    - Hiſtorica. Puta perductorum ad fidem.
      - Voce cœleſti, 98
    - Apparitione S. Crucis
    - Per Angelum,
    - Per monita & ſigna cœleſtia, 100
  - Neceſſitas eiuſque exempla
    - Biblica.
    - Hiſtorica. ibid.
  - Dignitas & præſtantia. Puta ob illam tolerata omnia & relicta, eiuſque exempla
    - Biblica. 101
    - Hiſtorica ob eam
      - Regnum abdicatum. 102
    - Honores & vitæ contempta.
- Fidei Chriſtianæ cathedræ per miracula confirmatio & propagatio contra
  - Iudæos. Puta
    - Serpentis eſu innoxia. 103
    - Signis admirandis.
    - Monte tranſlato. 104
  - Ethnicos
    - Victima Ethnicorum diſſipata, ibid.
    - Cereis diuinitus accenſis.
    - Vaſe miraculoſe diſrupto, ibidem.
    - Candente ferro portato. 105
  - Magos & Philoſophos. ibid.
  - Hæreticos
    - Veſtibus in igne illæſis. ibid.
    - Libro in igne ſeruato. 106
- Fidei Chriſtianæ
  - Vis & efficacia ex exemplis
    - Biblicis
      - Virorum
      - Fœminarum. 166
    - Hiſtoricis. Puta per eam
      - Mons loco remotus, ibid.
      - Lepra & perfidia depulſa. 107
      - Homines in porcos mutati.
      - Dæmonum illuſiones pulſæ.
      - Morbi corporis & mentis depulſi. ibid.
      - Ignis extinctus. 108
      - Proles impetrata.
      - Agri ſteriles fœcundati.
  - Dilatatio & propagatio apud varios variis modis facta eiuſque exempla
    - Biblica.
    - Hiſtorica per vexationis occaſionem. 109
  - Conſtantia eiuſque exempla
    - Biblica. 111
    - Hiſtorica. 112
    - In pueris. 114
    - Augmentum, ibid.
      - Bogare, Bulgaro.
      - Boruorio rege Boëmiæ.
      - Theomiro Rege Suenorum, ibid.
      - Ruthenis, 110
      - Ruſſis aliiſque gentilibus.
      - Iberis.
      - Naamane duce. 111
  - Confeſſio eiuſque exempla biblica & hiſtorica. 119
  - Defectus ob res ſecundas, ſcelera & crudelitates dominantium &c. per exempla
    - S. Scripturæ. 115
    - Hiſtorica. Puta ob
      - Pœnarum metum ibid.
      - Auaritiam regentium.
      - Conſpirationem nobilium iniquam. 116
      - Ambitionem & malum conſilium. ibid.
      - Confœderationem cum hæreticis.
      - Gloriæ cupiditatem.
      - Exempla impia.
      - Libidinem & ambitionem,
      - Arrogantiam & cupiditatem, 117
      - Libertatem quiduis agendi, ibid.
- Fidei Chriſtianæ forma, ſeu ſymbolum Apoſtolorum, ibid.
  - Eius nominis ratio. ibid.
  - Per XII. Articulos diſtinctio
  - Auctores. ibid.
  - Auctoritas & finis. 118
  - Virtus & energia, eius exempla, ibid.
  - Interpretes. 119
- Fidei formulæ ſeu ſymbola alia ab Eccleſia recepta. 117
- Fides iuſtificans quæ, qualis, & an ſit ſpecialis miſericordiæ diuinæ fiducia. 119
  - Fidem ſolam non iuſtificare. 120
  - Fidei hæreticorum falſitas. Vide *Hæreſes, Hæretici*.
  - Fides in Chriſtum pro nobis mortuum ſola an ſufficiat ad ſalutem. 123

FIDVCIA quid & vnde dicta? 126
- Fiducia collocata in rebus.
  - Temporalibus. ibid.
  - Spiritualibus, nempe in Deum, 127
- Fiduciæ in rebus aduerſis exempla biblica & hiſtorica. ibid.

FILIVS, filia, filiatio.

FILII vocis acceptio & etymologia, 128
- Filij liberi
  - Nati præclaris parentibus. Vide *Participatio*.
  - Bene inſtituti, educati, 130. Vide *Educatio*.
  - Pij erga parentes, eorumque Exempla biblica & hiſtorica. 129
  - Obedientes parentibus ex S. Scriptura & hiſtoria. ibid.
  - Clari
    - Pietate, ſanctitate. 131
    - Dignitate fama nominis.
    - Coniugiis.
    - Victoriis.
  - Superſtites mortui. ibid. & 132
  - Impij in parentes ex S. Scriptura & hiſtorica. ibid.
  - Inobedientes erga parentes puniti ex S. Scriptura & hiſtoria. 135
  - Impij ex bonis parentibus orti ibid. Vide *Degeneres*.
  - Orbati parentibus
    - Ante partum ſeu poſthumi, ibid.
    - Poſt partum. ibid.
  - Nolli ſuſcepti, ſeu liberorum defectus. 137. Aut
    - Morte ſublati. 134

De

- De filiorum inſtitutione & moribus apophthegmata. 136
- FIMVS qui, eiuſque etymologia, 137
  - Vſus. ibid.
- FINIS quid, eiuſque etymon, diuiſio, ſpecies variæ, apophthegmata & exempla hiſtorica, 138
- FINITORES. Vide *Geometra.*
- FISCVS quid & vnde dictus: Cur inſtitutus? Quibus rebus conſtet & comparetur? ibid.
- FLAGELLA. Vide *Diſciplina.*
- FLAGELLANTES. Vide *Heretici.*
- FLAMINES qui & vnde dicti? 139
- FLANDRIA, Flandri qui, vnde dicti, eorumque encomium & idioma, ibid.
- FLETVS quid, eiuſque etymologia, ibid.
  - Exempla, Puta
    - Qui fleuerint?
    - Cur fleuerint: Puta
      - Ex gaudio
      - Ob peccata
      - Obliuionem 140
      - Senium
      - Mortem ſuorum
      - Mortem brutorum 141
      - Nuncium triſte
      - Defectionem, cladem, calamitatem ſuam & ſuorum
      - Seruitutem
      - Exilium
      - Ex commiſeratione ibid.
      - Æmulatione 142
      - Pudore
      - Precatione, deprecatione
      - Ira, indignatione. 143
    - Quomodo? Puta
      - Vere, ficte.
    - Quando? in
      - Spectaculo
      - Opere, labore
      - Oratione, precibus.
  - Fletus nullus, ibid.
- FLOS quid, eiuſque etymologia, 144
  - Florum
    - Amœnitas & ſpecies variæ
    - Amor & pretium. ibid.
- FLORALIA feſta quæ?
- FLVVIVS, flumen quid, eiuſque etymologia, ibid.
  - Fluminum & fluuiorum
    - Ortus & generatio,
    - Motus, fluxus
      - Strepens
      - Obliquus
      - Perennis ibid.
    - Magnitudo, flumina
      - Magna
      - Diuiſa 145
      - Aucta, inundantia
      - Exiccata.
  - Fructus. Huc fluuij
    - Auriferi
    - Piſculenti
    - Fertiles
    - Steriles
    - Nobiles. ibid.
  - Vſus. Huc ſpectat fluuij
    - Potabiles ibid.
    - Medicati
    - Agriculturæ commodi
    - Mechanicis inſeruientes. 146
  - Deriuationes, perfoſſiones, immiſſiones raro feliciter tentatæ. Puta
    - Maris Rubri cum Nilo
    - Iſthmi Corinthiaci
    - Iſthmi Gnidiorum 146
    - Iſthmi ad montem Atho ibid.
    - Iſthmi communis. 147
  - Coniunctio
    - Maris rubri cum Nilo
    - Tanais & VVolgæ 146. & 148
    - Calabriæ cum Epiro ibid.
    - Euphratis cum Tygri 147
    - Moſellæ & Araris
    - Danubius cum Rheno ibid.
    - Multauiæ & Danubij 148
    - Aneris cum Oſtia. 147
- FOECVNDITAS quid & vnde dicta? 148
  - Fœcundi.
    - In genere populi, ibid.
    - In ſpecie
      - Viri multarũ prolium ex S. Scriptura & hiſtoria, ibid. & 149
      - Mulieres parientes multos
        - Simul ibid.
        - Succeſſiuè. Vide *Fœtus.*
- FOEDVS quid & vnde dictum? 150
  - Fœdera quibus olim ceremoniis & formis ſancita fuerint
    - Apud Ethnicos V. *Contractus.*
    - Fideles in lege antiqua
      - Chaldæos, Græcos Perſas ibid.
      - Arabes, Scythas, Bauceos
      - Romanos
      - Chriſtianos. 150
  - Fœdera inita inter
    - Deum & homines & qualiter in
      - Lege naturæ
      - Lege ſcripta
      - Lege noua. ibid.
    - Homines ex S. Scriptura, 151
  - Fœdera infeliciter inita cum
    - Subditis
    - Exteris. ibid.
  - Fœderum fides, Vide *Fides.*
- FOEMINA. Vide *Mulier.*
- FOENVS. Fœneratores. Vide *Vſura.*
  - Fœderis definitio, etymologia, exempla & apophthegmata, 153
- FOETVS quid & vnde dictus? ibid.
  - Fœtus
    - Conceptus
      - Reſpectu
        - Modi
          - Supra naturam
          - Secundum naturam ibid.
        - Temporis. Huc ſuperfœtatio
          - Geminorum
          - Trigeminorum.
    - Geſtatus, facile, laborioſe, 154
    - In lucem editus
      - Quoad
        - Subſtantiam. Puta integer, non integer ibid.
        - Habitum Puta diadematus.
        - Modum, vt
          - Præpoſterè editus ibid.
          - In vterum reuerſus
          - Editus mortua matre
          - Elapſus mortua matre
          - Exciſus. Hinc Cæſares. Cæſones.
      - Tempus. Sic partus
        - Præcox
        - Serotinus
        - Commoriens matri
        - Abortiuus. Vide *Abortus.*
  - Fœtus in lucem editi cura. Vide *Educatio. Inſtitutio.*
    - Qui curant?
      - Parentes
      - Patres
      - Magiſtratus. 155
    - Quomodo? vt puta
      - Indolem explorando
      - Alimenta ſubminiſtrando
      - Sanitati, & robori conſulendo. ibid.
  - Fœtus neglectus puta pueri expoſititij: Vide *Expoſititij.*
- FONS quid & vnde dictus? 156
  - Fontium origo ibid.
    - Motus & qualitates variæ. 158
  - Fontes conſiderati
    - Reſpectu
      - Quantitatis vbi fontes nulli, multi
      - Motus 156
      - Qualitatis v.g. Fontes
        - Calidi ſeu thermæ ibid.
        - Frigidi
        - Sapidi
        - Fœcundi 157
      - Vſus vt
        - Potabiles
        - Medicati
        - Varij vſus 158
      - Fructus. Puta
        - Fœcundi olei, piſcium ibid.
        - Ex fontibus prognoſtica, præſagia. ibid.
- FONTINALIA quæ? ibid.
- FORMA vt eſt principium rerum naturalium quid, eiuſque
  - Dignitas, nomina & definitio ibid.
  - Formarum productio varia, 159
  - Formæ a qua formoſi dicuntur, definitio & proprietas, præſtantia, & dignitas. ibid.
  - Formæ
    - Acquiſitio
      - Publica, popularis ex ipſo loco ibid.
      - Priuata
    - Poſſeſſio ſeu formoſi & formoſæ,
      - Philoſophi
      - Poetæ
      - Milites
      - Athletæ
      - Viri fortes bellicoſi
      - Imbelles
      - Cynædi ibid.
      - Impudicæ 160
      - Adoleſcentes
      - Virgines
      - Parui
      - Pontifices, Epiſcopi, Sacerdotes
      - Reges, Imperatores
      - Reginæ 161
      - Duces 162
      - Matronæ
      - Viduæ
      - Concubinæ
      - Famuli, ſerui
      - Seruæ.
    - Vſus, fructus. Sic forma occaſionem præbens
      - Deorum amori 162
      - Amori inſano ibid.
      - Raptui 163
      - Inceſtui
      - Adulterio
      - Certamini, concertationi
      - Furto
      - Morti
      - Coniugio fortunato
      - Regno
      - Libertati
      - De forma & pulchritudine apophthegmata Stoicorum & Chriſtianorum ibid. & 164
    - Similitudo inter
      - Sanguine iunctos. Sic ſimiles ſunt
        - Minores maioribus ibid.
        - Liberi parentibus 165
        - Fratres
        - Cognati
      - Sanguine non iunctos nationis ſeu generis
        - Eiuſdem ibid.
        - Diuerſæ.
    - Mutatio, Puta
      - Ex deformibus formoſi redditi, et formoſis deformes. ibid.
    - Certamina, Vide *Certamen.*
- FORNICATIO quid, eiuſque etymologia & errores de illa, ibid.
  - Fornicationis

- Pœnæ variæ à Deo inflictæ, 176
- Remedium, ibid.

FORTITVDO quid, eiuſque etymologia, ibid. Materia & acceptio, 168. Virtus exemplis biblicis & hiſtoricis, ib. Hieroglyphica, 220

- De fortitudine & contrariis vitiis in genere, ibid.
- Fortitudinis magiſtri
  - Qui?
    - Reges 171
    - Duces
    - Philoſophi, oratores, poëtæ
    - Parentes
    - Bruta 172
  - Quomodo? Puta
    - Legiſlatione
    - Inſtitutione 173
    - Educatione, aſſuetudine
    - Religione
    - Conſilio
    - Monitis, acclamatione
    - Dedecore, pudore 174
    - Honore, laude
    - Hiſtoria, poeſi
    - Supplicio, pœnis, periculo
    - Spectaculis
    - Conuerſatione.
- Audaciæ & temeritatis magiſtri, 174
- Timiditatis & ignauiæ magiſtri, 175
- Fortitudo pro grauitate ſeu moderatione in vtraque fortuna, ibid. Vide *Constantia*.
- Impotentia animi in vtraque fortuna ſecundum
  - Exceſſum
  - Defectum. ibid.
- Fortitudinis
  - Occaſio ſponte arrepta, vel aliis ſuppeditata. Huc fortes ob
    - Amorem 176
    - Caſtitatem, pudorem
    - Iram, vindictam
    - Gaudium
    - Religionem, ibid
  - Certamina
    - Tolerantiæ 177
    - Propulſantis. Vide infra.
  - Fructus
    - Digni ibid.
    - Indignus 178
    - Temeritatis fructus
      - Dignus
      - Indignus. Vide *Crudelitas erga* [illegible]
    - Timiditatis fructus
      - Dignus
      - Indignus ibid.
- Fortitudo aperta contra hoſtes
  - Prouocantes per monomachiam ſuſcepta
    - Vltionis cupiditate ibid.
    - Veritatis confirmandæ, & mendacii conuincendi ergo 180
    - Nuptiarum cauſa 183
    - Inferiorum cauſa 184
  - Purgantes, in acie bello
    - In genere contra hoſtes ibid.
    - In ſpecie
      - Ducis contra Ducem
      - De [illegible] hoſtium 192
      - Militum contra Duces hoſtium
      - Obſidentes. ibid.
- Fortitudo occulta contra
  - Hoſtes in [illegible]
    - Aggrediendo inſidiatores fortes ibid.
    - Repe[illegible]
  - Tyrannos, tyrannicidæ, ibid.
  - Seditioſos, 197
  - Belluas,
    - In genere 200
    - In ſpecie contra
      - Elephantos
      - Leones 203
      - Lupos 204
      - Viros
      - Apros
      - Serpentes
      - Monſtra quæuis terreſtris 205
      - Marinas belluas. 206
  - Inanimata. Puta fortes in
    - Igne ſuperando, extinguendo, arcendo 207
    - Aqua ſuperanda, arcenda ibid
- Fortitudo defenſiua. Puta
  - Vitæ ſuæ, aliorumve ibid.
  - Libertatis ſuæ, aliorumve ſeruitute fortiter amoliendo 209
  - Suarum [illegible] 212
  - Armorum
  - Signorum, vexillorum
  - Vrbium ibid.
  - Arcium 214
  - Pontium. ibid.
- Fortitudo offenſiua hoſtium v.g.
  - Hoſtium vitæ inſidiari, eos occidere, repellere, ſuſtinere ib
  - Libertatem hoſtibus eripere, capere, corrumpere, perdere 216
  - Machinis, aggeribus hoſtium fortiter inſidiari ibid.
  - Caſtra fortiter inuadere ibid.
  - Vrbes oppugnare, expugnare
  - Arces expugnare, occupare. 217
- Fortitudo ludicra in ſuperandis hoſtibus ludicris, eaque pedeſtris vel equeſtris ibid.
- De fortitudine & fortibus apophthegmata Ethnicorum, 218. Iudæorum & Chriſtianorum. 219.

FORTVNA quid, eiuſque etymon, deſcriptio apud poëtas & hiſtoricos, 220

- Cauſa [illegible] culcus apud Ethnicos, ibid. Simulachrum populare eiuſq; cauſæ, 222 Hieroglyphica, 230
- Fortunati & infortunati 221
- De fortunatis & infortunatis apophthegmata Ethnicorum 222, Chriſtianorum. 2[illegible]
- Fortunæ inconſtantia ſeu variis caſibus agitati
  - Populi 224
  - Pontifices, Cardinales ibid.
  - Principes, Reges, Tyranni, Imperatores 22[illegible]
  - Reginæ 231
  - Duces 232
  - Conſules 234
  - Victores ruſus infelices
  - Conſiliarij, aulici principum, amici. ibid.

FORVM quid, eiuſque etymon & varia acceptio. 235

- Fora iudicialia
  - Quæ? ibid.
  - Vbi habita. Puta
    - Subdio
    - Locis certis ad hoc deſtinatis ibid.
- De foro promercalium, ſiue venalium rerum. 236

FRATER. Fraternitas quid, & vnde dicta? 236

- De his apophthegmata, 237
- Fratrum
  - Concordia, amor, V. *Fides Amor*,
  - Odia & parricidia ibid.
  - Odij [illegible]
  - Odij cauſæ vt puta *Ambitio*, *Libido regnandi*

FRAV[illegible] 236

- [illegible] ibid. Vide, *Aſtutia*, *Dolus*
- No[illegible] 240

FRENVM quid, eiuſque inuentores, ibid.

- Opifices. Vide *Mechanica opera*.

FRIGVS toleratum. Vide *Conſtantia*.

- Frons. Vide *Corporis partes*.

FRVGALITAS. Vide *Abſtinentia*.

- Frugalitatis definitio, etymologia, finis & effectus. ibid.
- De frugalitatis commodis & honeſtate apophthegmata. ibid.
- Frugales & ſobrii in cibo & potu
  - Qui?
    - Populi 242
    - Reges, Duces 243
    - Prophetæ, Apoſtoli 244
    - Epiſcopi ibid.
    - Monachi, ſacerdotes 245
    - Mulieres, virgines, monachæ
    - Docti, philoſophi, ſophiſtæ 246
    - Pu[illegible]
    - Ægri. ibid.
  - Cur? Puta cauſa
    - Sapientiæ, eruditionis, ſtudij 248
    - Religionis ibid.
    - Prudentiæ, vigilantiæ
    - Hoſpitalitatis, vrbanitatis 249
    - Conſuetudinis
    - Sanitatis, valetudinis
    - Roboris
    - Securitatis.
- Frugalitatis conuiuandi ratio
  - Quoad
    - Perſonas
      - Cum quibus 247
      - Quo habitu, veſtitu
    - [illegible]
      - Præparationem, coctionem, conditionem
      - Mixtionem ibid
      - [illegible] 248
      - Aſſumptionem
    - Vaſa ibid.
    - Locum, triclinium menſam. ib.

FRVSTRATIO quid ſignificet, eiuſque vſus, 249

- Fruſtratio conſiderata
  - Reſpectu
    - Materiæ, puta fruſtratio
      - Inſtitutionis
      - Diſciplinæ
      - Imitationis
      - Perſuaſionis
      - Precum. Vide *Preces*
      - Cuſtodiæ 250
      - Operis mechanici,
      - Inſidiarum
      - Dignitatis acquirendæ
      - Theſauri inueniendi
      - Expeditionis bellicæ
      - Vrbis occupandæ.
    - Efficientis fruſtrati v.g.
      - Fortunæ caſu 252
      - Perfidia humana
      - Æ[illegible]
      - Morte.
    - Euentus. Huc fruſtratio felix, fortunata

FVCVS. Fucatio quid & vnde dicta?

- Fuci deteſtabilis
  - Adhibiti exempla biblica & hiſtorica 252
  - Reprehenſio & deteſtatio ibid.
  - Apophthegmata 253

FVGA quid & vnde dicta?

- Fugæ licitæ exempla
  - Biblica, 253
  - Hiſtorica,
    - Qui quos fugerint: Puta
      - Nouercas ibid.
      - Hoſtes
      - Amatores.
    - Quid?
      - Conuerſationẽ hominum idq; cauſa
        - Religionis

- Religionis
- Superstitionis
- Philosophiæ
- Consolationis
- Quietis, otij
- Voluptatis
- Vitiositatis
- Cædis, conscientiæ 255
- Cladis mœrore.

Indicium, ibid.
- Quomodo?
  - Deferendo patriam ibid.
  - Deferendo loca munita 256
  - Subsistendo frequenter
  - Dissimulata persona.
- Vnde?
  - Ex acie ibid.
  - Prælio nauali
  - Obsidione
  - Seditione
  - Sacco.

Non fugere ibid.
- Occultare sese causa
  - Insidiarum ibid.
  - Metus 257
  - De fuga & fugitiuis apophthegmata Hebræorum & Christianorum. ibid.

FVGALIA quid? 257

FVLMEN quid & vnde dictum? ibid.
- Fulminis diuisio, tempus, effectus varij 258
- Fulmina quæ non feriant? ibid.
- Fulmine qui interierint. ibid.

FVLLONES qui? 259 Eius artis inuentores, Vide *Inuentio*.

FVMVS quid & vnde dictus? ibid.
- Fumo necati, Vide *Mortui*.
- Fumo communicata consilia. Vide *Consilium*.
- Fumo hostis elusus, Vide *Hostis*.

FVNDA, Fundibularij, ibid.
- Fundæ definitio, etymologia, inuentio & vsus, ibid.

FVNIS quid, eiusque etymon, materia varia & vsus, 260

FVNAMBVLI. Vide *Histriones*, [illegible]

FVNVS quid, eiusque etymologia & varia genera, ibid.
- Funerum siue funerationis [illegible]
  - Ritus in genere ibid.
  - Ritus [illegible]
    - Ante funerationem
    - In funeratione
    - Post funerationem
  - Ritus apud
    - Turcas
    - Indos Orientales
    - Christianos. ibid.
- Funera magnifica, [illegible]
  - In genere.
  - In specie
    - Quoad
      - Pompam, comitatum, deductionem 264
      - Luctum 265
      - Certamina
      - Obiectionem 266
      - Depositionem
      - Monumenta erecta, statuas, obeliscos, imagines
      - Encomia, laudationes funebres.
      - Inscriptiones sepulchri 267
      - Inferias parentalia
      - Ludos funebres.

FVRTVM quid, eiusque etymon, varia genera & exempla sacra. 268
- Fures considerati
  - Respectu
    - Rerum, quas furantur. Sic alij sunt fures
      - Litterarij
        - In genere ibid.
        - In specie qui furantur
          - Scripta
          - Poetarum
          - Philosophorum
          - Iureconsultorum
          - Historicorum
      - Hominum
        - Liberorum, plagiarij 269
        - Seruorum 270
      - Animalium. Abigei, ibid.
      - Fortunarum in genere, ibid.
      - Fortunarum consideratarum per se
      - Huc pertinet
        - Pecuniæ ablatio, marsupiorum incisio 271
        - Monetæ adulterium
        - Gemmarum, monilium, coronarum, furta
        - Poculorum
        - Alimentorum, vini
        - Vestium
        - Machinarum.
    - Possessionis. Sic alij sunt fures fortunarum
      - Priuatarum 271
      - Publicarum, peculatus.
    - Loci, Puta fures
      - Monumentorum, vbi [illegible] expilatores 272
      - Ærarij ibid.
      - Sacrilegi, simonia
      - Gazophylacij 273
      - Hortorum
      - Tricliniorum, cœnaculorum ibid.
      - Balneorum
      - Carcerum
      - Gymnasiorum
- Furta & fures diuinitus puniti 274
- Furtorum & furum pœna ex lege
  - Canonica 275
  - Ciuili ibid.
- Furtum per miraculum detectum.
- Furandi consuetudo periculosa ibid.
- De furto & furibus apophthegmata 275

FVROR, Furiosus. Vide *Insania. Melancholia.*
- Furoris definitio & etymologia 276
- Furor consideratus
  - Respectu
    - Efficientis. Puta furiosi
      - Natura
      - Dæmonibus facti ibid.
    - Occasionis. Puta insani facti ex
      - Impietate 277
      - Cæde, parricidio
      - Ira, indignatione 278
      - Mœrore
      - Imitatione
      - Morbo
      - Vino
      - Veneno 279
      - Philtro
    - Habitus, 280
    - Qualitatis, insaniæ, Vt qui laborarunt insania
      - Dæmoniaca 280
      - Philosophica
      - Superstitiosa
      - Amatoria
      - Confidente
      - Desperabunda
      - Meticulosa
      - Auara
      - Crudeli 282
      - Vaga
      - Ludicra
      - Bellica,
- Furoris insaniæ, phreniti dis, melancholiæ, maniæ cura facta
  - Sectione 28[illegible]
  - Cæde
  - Pudore
  - Loci mutatione
  - Saltu, cursu, agitatione, labore
  - Venditione, seruitute 283
  - Fame
  - Medicamentis
  - Balneo, ibid.

ELENCHVS

TITVLORVM ET ARGVMENTORVM omnium, quæ ſub Littera *G*, continentur.

- GALATÆ qui, eorumque ſecta, 1
- GALEÆ quid & vnde dictæ? ibid.
- Galearum varia nomina, ibid. Opifices, V. *Mechanici.*
- GALLI Gallia quæ & Francia vnde ſit dicta, & quàm late olim patuerit? 2
  - Gallorum Reges. V. *Magiſtratus, Duces fortes.* V. *Fortitudo.*
- GALLI Gallinacei, qui, eorumque natura pugnacitas & odium, ib.
  - Gallorum vſus ad inducendum bellum, fortitudinem, acuendam ib. In inſignibus. 3
  - Galli in deliciis à diuerſis habiti. ib.
  - Gallorum victimæ V. *Ethnicorum ſuperſtitio.*
- GALLICVS morbus. V. *Affectio Corporis.*
- GANGRÆNA quid: ib. V. *Cancer.*
- GARRVLITAS quid, eiuſque etymologia, deſcriptio particularior, natura, conditio, apophthegmata & exempla Ethnicorum, 3. Et Chriſtianorum, 4
- GAVDIVM quid, & vnde dictum, eiuſque varia acceptio, ib.
  - Gaudium conceptum
    - Ob inuenta præclara 5
    - Ex Matheſi
    - Omine felici
    - Muſica
    - Ob mechanicam exercitationẽ
    - Caſtitatem, liberalitatem, beneficentiam
    - Religionem, ſacra, templum
    - Ex loco
    - Tyrannorum oppreſſione
    - Patriæ præſtãria, reſtitutione ib.
    - Ob diuitias, dona 6
    - Ex aſpectu grato, iucundo
    - Ob partum, incolumitatem ſuam & ſuorum
    - Corporis curam
    - Auxilium belli bellicum
    - Nuptias 7
    - Deorum fauorem
    - Victoriam nunciatam, adeptam
    - Ex hoſtium oppreſſione, morte, calamitate, reconciliatione.
  - Gaudium
  - Ex rebus aliorum ſecundis, 8
  - Ex alieno infortunio. Vt puta
    - Principum
    - Hoſtium
    - Priuignorum. ib.
  - Gaudium nullum. Puta qui non gaudent, ob quæ alij gaudent. ib.
- GAZOPHYLACIVM quid, eiuſque etymologia, vſus apud Hebræos, 8. Ethnicos & varia nomina, 9
- GEHENNA vocis ſignificatio, vſus & acceptio, eiuſque ratio, 9
- GELV. V. *Glacies.*
- GELOSIA. V. *Zelotypia.*
- GEMINI ſignum cœleſte. V. *Zodiacus.*
- GEMINORVM ſiue Gemellorum exempla ſacra & profana, 9. Primogenitura qualiter inueſtiganda. 10
- GEMMA quid, & vnde dicta? ib.
  - Gemmarum natura, & de ea ſcriptores, origo, differentiæ, vires, acquiſitio pretium, ibi Locus, ib. & 11
  - Vſus varius in
    - Antidotis & medicinis
    - Veſtibus ſacris
    - Coronis & vaſis ſacris
    - Vexillis
    - Annulis
    - Poculis, vaſis.
- GENERATIO quid, eiuſq; acceptiones, 12
  - Generationes phyſicæ inſolitæ
    - Virorum
      - Qui
        - Pepererint ibid.
        - Genuerint ætate inepta. Puta
        - Pueri
        - Senes. ib.
    - Mulierum
      - Quæ
        - Conceperunt
        - Virgines verè, falſo
        - Attractione ſeminis forinſecus ibid.
        - Promptæ 13
        - Ætate inhabili. Puta 13
        - Puellæ
        - Vetulæ
        - Superfœtarunt
        - Pepererunt
        - Sine dolore
        - Cum dolore
        - Paruo
        - Magno
        - Partum imperfectum, abortiuũ.
- GENITALIVM affectus. V. *Affectio.*
  - Genitalium violatio vetita, ib. Vſurpata 14
  - Genitalis combuſta, dono data, in ignauiæ & virtutis ſignum erecta. ib.
- GENEROSITAS quid & vnde dicta? ib.
  - Generoſitas virtutes propriæ, ib. Exempla & apophthegmata S. Scripturæ, ib. Hiſtorica. 15
- GENESIS quid, eiuſque etymologia, diuiſio & ſcriptores, ib.
- GENETHLIACI V. *Aſtrologia.*
- GENIVS, Genij quid & vnde dicti? ib.
  - Genij imago, ib.
- GENS, Gentes. V. *Ethnici.*
  - Gentis, nominis vſus, 16
  - Gentilium ſiue Ethnicorum
    - Vocatio ad fidem
    - Prædicta
    - Promiſſa
    - Impleta ib.
    - Dij.
  - Gentilitatis origo, ib.
  - Gentium
    - Mores varij ib.
    - Inclinationes, & vita ex cœli climate & loci natura 17
    - Gentis defectus excidium. 18
- GENVS. V. *Nobilitas.*
- GEOGRAPHIA quid & vnde dicta? ib.
- GEOMETRIA quid & vnde dicta? 19
  - Geometriæ
    - Inuẽtores, aſſertores ſcriptores & magiſtri, ib. & 20
    - Studium ib.
    - Contemptus, odium
    - Vſus aptus, ingenioſus. 21. Ineptus, 22.
  - Geometricum iudicium aptum, ineptum, ib.
  - Geometricæ tabulæ, earumque
    - Vſus ſtudium vtilitas 22
    - Scriptores, delineatores, auctores veteres, ib.
      - Recentiores 23
    - Geographica certamina. 34
    - Petri Bertij breuiarium totius orbis terrarũ. 26
- GERMANIA, Germani quid, eorumque etymologia & variæ appellationes, 35
  - Germaniæ limites, ſplendor & ornamẽta, ib.
  - Germani Cæſares, V. *Cæſar.*
- GESTICVLATIO quid & vnde dicta? & de ea apophthegmata, ib
- GIBBVS quid, eiuſque etymon, 36.
  - Gibboſi. V. *Corporis partium accidentia.*
- GIGAS quid, eiuſque etymologia, ib.
  - Gigantes veros dari, & vnde illi primùm orti fuerint? ibid. Circa ortum eorum errores, ib.
  - Exempla antiqua, ib. Recentiora 40
  - De gygante Antuerpienſi & aliis Belgij. ib.
- GLACIES quid, eiuſque cauſa, & ſubiectum, 41
  - Glacies
    - Spiſſa craſſa
    - Conſeruata.
- GLADIVS quid, eiuſque etymon, ib.
  - vſus in
    - Bello ib.
    - Iuramentis 42
    - Gladij celebriores vbi? 42
    - Gladij ſymbola. 42
- GLADIATORES qui & vnde orti, eorumque vſus, conditio, diſcrimina, ib.
  - Genera varia, & iuramentum 43
  - De iis apophthegmata. ib.
- GLANS, quid & vnde dicta, ib.
  - Glandium Genera varia & vſus, ib.
- GLORIA quid, eiuſque acceptio, 43. V. *Fama. Laus.*
  - Gloriæ exempla & apophthegmata
  - Ethnicorum, ib.
  - Chriſtianorum 44
  - Gloriæ adipiſcendæ ſtudium ſpectatum
    - Reſpectu
      - Præmij ipſius ſcilicet honoris, cui ſtudet. Vt honorem amplecti
        - Pontificatus
        - Regni, Imperij ib.
        - Conſulatus, magiſtratus inſignium 46
        - Triumphi
        - Loci primatus
        - Extra bellum 47
        - In bello 48
        - Titulorum illuſtrium ib.
        - Priuilegij honorifici 49
        - Muneris honorifici
        - Encomiorum, laudum
        - Inſcriptionum
        - Epitaphij
        - Veſtium
        - Armorum.
  - Meriti propter quod honorem quis meretur, idque vel
    - Reſpectu
      - Animi. Puta ob
        - Eloquentiam 50
        - Eruditionem
        - Inuenta præclara
        - Fortitudinem bellicam
        - Liberalitatem, magnificentiam
        - Clementiam
        - Fidem in
        - Patriam 52
        - Socios
        - Maritum.
      - Corporis ob
        - Mortem glorioſam.
      - Fortunæ ob
        - Imperij maieſtatem
        - Victoriam
        - Coniugium præclarum.
  - Modi quo acquiritur. Puta
    - Aſſectando

Affectando, 52
Optando,
Petendo,
Certando,
Acceptando,
Modeſtè, ibid.
Legitimè, 53
Differendo cedendo alteri,
Communicando alteri, 54
Gloriæ conſeruandæ ſtudium
Reſpectu
Honoris, quem quis conſeruat. Puta
Epiſcopatum, ſacerdotium, ibid.
Regnum, imperium.
Ius regni, 55
Nobilitatem generalis familiæ.
Libertatem honorificam,
Ornamenta publica,
Spolia honorifica. 56
Meriti, cuius præmium gloria eſſe videtur. Vt conſeruare honorem debitum
Sapientiæ, eruditioni,
Fortitudini bellicæ,
Mechanicæ peritiæ, induſtriæ,
Religioni,
Dignitati ſacræ ſacerdotali, Pontificali,
Regiæ maieſtati imperij 57
Magiſtratui,
Nobilitati,
Reipub.
Familiæ,
Profeſſioni,
Victoriæ
Modi, quatenus ſcilicet gloria propagatur
Reſpectu
Rerum per quas v. g. per
Scripta, ibid.
Inſcriptiones, 59
Ædificia,
Anathemata,
Statuas, imagines, picturas,
Columnas, 60
Machinas,
Commeatum, pompam,
Perſonarum contra quas conſeruatur, 60
Ignominiæ, dedecoris, obtrectationis, quæ propulſatur ratione habita vel
Rei, quæ depellitur v. g.
Calumnia, 61
Accuſatio,
Hiſtoria inepta,
Pax ignominioſa,
Hoſpitij ereptio,
Seſſio ignominioſa,
Modi quo ignominia fugitur. Puta
Occaſionem præcidendo, 61
Expoſtulando, ægrè ferendo,
Amoliendo,
Vleiſcendo, 62
Deteſtando, imprecando,
Deprecando.
Gloriam & honorem non conſeruare
Quem, Qualem. Puta
Pontificatum, ſacerdotium, ibid.
Regnum, imperium deponere, abdicare,
Tyrannidem,
Dictaturam 63
Principatum,
Præfecturam, loci dignitatem Titulos,
Quomodo? Nempe
Affectando abdicationem, ibid.
Relinquendo,
Abdicando, deponendo,
Cedendo alteri.
Transferendo in alterum, 64
Cur? Cauſa
Apoſtolatus, ibid.
Philoſophiæ,
Humanitatis,
Religionis,
Iuſtitiæ,
Quietis, pacis, concordiæ,
Gloriæ contemptus
Reſpectu
Honoris qui contemnitur, negligitur, non curatur, vti ſunt
Diuini, honores, ſacra templa oblata, ibid.
Pontificatus, 65
Dignitates quæuis ſacræ, Epiſcopatus, ſacerdotium Cardinalatus,
Regnum, imperium.
Conſulatus, 66
Inſignia regni,
Veſtitus honorificus,
Triumphi, ibid. Trophæa, 67
Statuæ, imagines ſpretæ,
Hoſpitia honorifica repudiata,
Tituli magnifici, ſuperbi non curati,
Inſcriptiones, 68
Encomia, præconia,
Salutationes honorificæ.
Meriti, cui honor debebatur, vt contemptus honor debitus ob
Prophetiæ donum, ibid.
Miraculorum donum,
Eruditionem, 69
Fortitudinem bellicam,
Ædificiorum magnificentiam,
Fidem erga patriam,
Coniugia præclara,
Victoriam,
Modi, quo contemnitur. Puta
Non affectando, ibid.
Non petendo,
Obſtantes, impedientes tolerando. 70
Declinando,
Deprecatione.
Reprehenſione, caſtigatione.
Fuga.
Occultatione ſui, 71
Morbi prætextu.
Mutilatione,
Morte, 72
Reſpuendo, ibid.
Deriuando, transferendo, in
Deum.
Collegas.
Alios quoſvis. 72
Acceptando ægrè
Inuitè, coactè,
Fletu. 73
Cum conditione.
Finis. Cur contemnatur? Puta cauſa alicuius
Boni conſequendi v. g.
Pietatis, ibid.
Fidei erga
Patriam. ibid.
vel Principes, 74
Subditos,
Amicos,
Hoſtes.
Quietis. ibid.
Dignitatis.
Mali ob quod acceptare, vel
Non deceat. vt ob
Infelicitatem,
Ignobilitatem.
Non liceat ob
Imperitiam linguarum.
Non expediat vt ob
moroſitatem.
Gloria inanis, vana. Vide *Vanitas*.
Gloriæ vanæ
Sectatores puniti. 75
Fuga eiuſque exempla ibid.
Gloriæ cœleſtis. Vide *Beatitudo*.
Gloria bellica. Vide *Spolia*.
GNOMA Gnomarum ſtudium. Vide *Affectus. Amor*.
Gnomologi. Vide *Ethica*.
GNOME quid, eiuſque effectus, 76
Gnoſtici qui, quales, eorumque ſecta; ib.
GOTHI qui & vnde? ibid. Eorum religio: ibid. Duces, Reges, Legiſlatores. Vide *Magiſtratus. Fortitudo, Legiſlator*.
GRABATVM, Grabatarij quid, qui? 77
GRADVS academici. Vide *Academia*.
GRÆCIA quæ vbi & qualis? ibid.
Græcorum errores & ſchiſmata, ibid.
Græca lingua quæ, eiuſque vſus, ibid. Antiquitas Dialectici ſtudium & exercitatio. Vide *Grammatica*.
Græcæ linguæ contemptus & odium, ibid.
Græcorum legiſlatores. Vide *Legiſlator*. Duces. Reges. Vide *Magiſtratus*. Ludi, Philoſophi. Vide *Ludus Philoſophi*.
GRAMMATICA quid, eiuſque etymologia, partitio & ſententiæ de ea philoſophicæ; ibid.
Grammaticæ
Inuentores
In genere, ſeu linguarum. 78
In ſpecie
Literarum figuræ & poteſtatis.
Notarum.
Syllabarum. Quantitatis & proſodiæ 79
Vocum ſignificationis & impoſitionis.
Neceſſariæ.
Non neceſſariæ vel eſt
Affectata nouitas vocum,
Notæ. Vide *Nota*.
Doctores docentes per
Præceptiones traditas.
Viua voce. 79
Scriptis. 80.92
Vſum & conuerſationem, ibid.
Diſcipuli. Puta
Dictionis linguarum idque vel
Præceptionibus. ibid.
Vſu & conuerſatione.
Huc. Qui linguas diſcunt, facilè, difficulter, peregrè.
Scriptores, 150
Grammatici
Literati. ibid.
Indocti. 83
Grammatica exercitatio conſiderata
Reſpectu
Vocis ſeu dictionis in
Compoſitione.
Flexione
Recta. Non obſeruata, ſolœciſmi, barbariſmi 84
Numeroſa.
Pronunciatione
Quoad
Tonum in
Oratione.
Vocibus ſingulis.
Tempus. ibid.
Qualitatem,
In genere. 84
Actione inepta. 85
In ſpecie ſecundum
Claritatem.
Puritatem.
Craſſitiem.
Scriptionis
Quoad characterum
Compoſitionem.
Formationem.
Rectam non obſeruatam, 85
Elegantem obſeruatam & non obſeruatam. ibid.
Nouam inſolitam. 86
Motionem. Huc ſcriptores veloces, tardi. 86
Significationis conſideratæ quatenus eſt
Vera vel falſa, eſt verborum ſignificatio.
Deductio, etymon. ibid.
Ambigua.
Obſcura.
Antiqua, obſoleta; antiquitas affectata, 87
Noua. Nouitas affectata. ibid.
Modi. Sic exercemus
Legendo, Lectio vitioſa.
Colligendo,
Interrogando. Quæſtiones Grammaticæ,

Audiendo
Docendo. Doctores linguarum, 88. Litterarum auctorum.
Interpretando. Seu interpretes conſiderati
Reſpectu
Subiecti. Puta
Concionum
Legationum
Librorum ſacrorum.
Succeſſus. Sic interpretatio
Recta ibid.
Vitioſa 89
Nulla.
Iudicando de
Scriptoribus ibid.
Doctoribus
Literis
Pronuntiatione
proprietate vocum. 90

Certando
Reſpectu
Eorum qui certant ibid.
Rei de qua certant Puta de
Litterarum ſignificatione, ſcriptione, pronunciatione
Vocum proprietate, flexione, conſtructione
Librorum interpretatione 91
Grammaticæ ſtudium reſpectu
Artis, Barbariei odium
Profeſſorum.
GRANDO quid ſit, & quomodo generetur? 92
Grandinis locus, tempus, forma & quantitas, ibid.
GRATIÆ à gratis dictæ acceptio, definitio, partitio & effectus, ibid.
Gratiæ à Græcis χάριτες dictæ quæ & vnde ſic appellatæ, 93. Earū nomina, figura, ſignificatio, deſcriptio & ſcriptores.
GRATITVDO quid & qualis ib. Eius officia, ibi Apophthegmata.
Gratitudo erga Deum
Quomodo excitanda? 94
Eius exempla biblica & hiſtorica ibid.
Gratitudinis impenſæ hominibus, ob præſtita obſequia & beneficia, exempla S. Scripturæ, & hiſtorica 95
Gratitudo nulla, ſeu non agere gratias 97
Gratiarum actio poſt cibum ſumptum ibid.

Gratitudo politica conſiderata
Reſpectu
Beneficiorum pro quibus exhibetur
In genere, ibid.
In ſpecie pro bonis
Collatis
Animo vt pro
Eruditione & theorica inſtitutione ibid.
Interpretatione 98
Vaticinio, prædictione qualicumque
Mechanica inſtitutione
Inſtitutione practica
Conſilio bono
Nuncio felici 99
Indicio, proditione qualicunque
Pudoris defenſione 100
Educatione, nutritione ibid.
Alimentis quibuſlibet
Hoſpitalitate ex
Bibliis
Hiſtoria 101
Morborum depulſione 103
Vita conſeruata
Prophetis
Regibus, Principibus
Ciuibus, commilitonibus 104
Hoſtibus
Hoſpitalibus
Parentibus
Fratribus
Dominis.
Fortunis. Puta grati ob
Patriæ defenſionem ibid.
Litterarum munera 105
Munera & dona.
In genere, ibid.
In ſpecie ob
Pecunias
Veſtes 106
Mundum muliebrem
Signa
Canes
Fructus
Aquam
Succinum
Filum
Prædam reſtitutam
Hæreditatem 106
Encomia 107
Imperium, regnum, pontificatū & dignitatem quamuis
Datam, acquiſitam ibid.
Reſtitutam
Liberationem à
Tyrannis
Feris, belluis
Exilio 108
Captiuitate, carcere 109
Mortis damnatione
Beneuolentiam & fidem in pace bellóve
Auxilium contra hoſtes latum 118
Hoſtes victos, pulſos 111
Pacem conciliatam. 112

Gratitudo ſpectata
Reſpectu eorum, erga quos exhibetur vt ſunt
Grati erga
Deos 113
Legiſlatores
Præceptores
Legatos
Medicos
Mechanicos
Milites
Seruos 114
Bruta.

Gratitudo ſpectata
Reſpectu
Modi, per quem gratia reponitur
In genere 115
In ſpecie, grati per
Munera
Magiſtratus dignitates
Ius priuilegium
Ciuitatis
Vitium ſerendarum
Coniugia
Spolia 116
Coronas
Encomia
Nominis memoriam.
Reſpectu
Temporis. Huc gratitudo.
Expedita ibid.
Sera
Diu lata.
Reſpectu exceſſus ſeu
Grati nimium
Erga quos? Puta erga
Doctos
Reges 116
Milites 117
Coquos
Adulatores
Delatores
Bruta.
Ob quid? Puta ob
Inſtitutionem quamlibet
Iudicium
Vrbem conditam
Liberalitatem
Hoſpitalitatem
Fidem in patriam 118
Liberationem.

Gratitudo beſtiarum erga heros, nutritores, benefactores vt puta
Gratæ in Benefactores
Aues
Aquila
Accipiter
Fringilla ibid.
Ciconia 119
Pelicanus
Cucuphas
Grus.
Piſces
Scombri
Delphini
Balenæ.
Serpentes
Draco
Serpens & leo.
Quadrupedes
Panthera
Leo ibid.
Lux 120
Canes. Vide *Canis*
Equi. Vide *Equus*.

GRAVIDÆ. Vide *Pregnantes*.
GRAVITAS pro verborum, morumque ſeueritate quid? ibid. Eius exempla & apophthegmata Ethnicorum & Chriſtianorum. 121
GVBERNATIO. Gubernator quid, eorumque etymologia. 120
De gubernationis bonæ laude & ratione apophthegmata & exempla Ethnicorum & Chriſtianorum. 121
GVLA quid & vnde dicta? ib. Quot modis committatur? Eius deſcriptio poetica, apophthegmata & exempla ibid.
GVSTVS quid & qualis ſenſus? ibid. Eius neceſſitas & organum. 122
Guſtus intemperantiæ pernicioſæ, & moderationis exempla biblica & hiſtorica. ibid.
GYMNASIA. Vide *Academia*.
GYMNOSOPHISTÆ qui & apud quos fuerint? ibid.
GYNÆCEA quæ & apud quos? 123. Intrare viris ea vetitum. ibid.
GYNÆCOCRATIA quid, & quam pernicioſa?

F I N I S.

THEATRI VITÆ HVMANÆ,

Auctore

LAVRENTIO BEYERLINCK, ARCHIPRESBYTERO ANTVERPIENSI,

TOMVS TERTIVS,

Continens Litteras E. F. G.

A * *Aſteriſci Titulis ſiue Generalibus, ſiue Secundariis; Rebúſve ſub iiſdem contentis præfixi, poſterioris Auctary ſunt indices.* B

* Ebrietas.

DEFINITIO ETYMOLOG. ET ACCEPTIO.

EBRIETAS Græcè μέθη, vnde μέθυσος ebrius dicitur. Cæterùm Ebrietatis vox dupliciter vſurpatur: ſemel vt ſit idem quod ſatietas. Et in hac ſignificatione inebriari eſt largè & liberaliter bibere, citra tamen vitium & exceſſum, ac ſeruata ſenſuũ mentiſq; integritate. Quomodo *Ioseph* in ſcriptura B legitur inebriatus cũ fratribus ſuis *Gen.c.*43. nõ enim ſanctus ille Patriarcha intẽperantiæ inſimulari debet, ſed intelligẽdus eſt textus, ait *S. Hieron. in tradit. Hebr. in Gen.* iuxta idioma linguæ Hebraicæ, vt inebriari ſignificet ſatiari, ſiue abundãter & hilariter bibere. Quomodo illud verbum explicat quoque *S. Aug. in Pſ.* 74. locum, viſitaſti terram, & inebriaſti eam &c. & de ſanctis dicitur, inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.

Aliter, eſtq; communis acceptio, vſurpatur, vt ſit exceſſus in potando cauſa voluptatis, vſq; ad violentam rationis priuationem vel interceptionem. Vocatur Hebræis *Schacar* quod immoderatam ingorgitationem ſignificat, eſtq; verbum cognatum alteri verbo *Schackar*, i.e. ſcurriliter agit. Nam ebrij ſcurriliter ſe gerunt, & omnium ſe ludibriis ſanniſq; exponunt. Sunt qui volunt ebrietatem dici à voce BRIA, quæ menſuram C ſignificat, ſic vt ebrietas velut potatio ſine menſura dicatur.

VITIVM DETESTANDVM.

INCOMMODA, ET FRVCTVS NOXII.

EBRIETATIS vitium Scriptura pluribus locis inculcat, & tanquam vitiorum omniũ maximè deteſtandũ execrandũq; proponit, eiuſq; mala enumerans, primũ ebrioſos à regno Dei eliminat. *Iſ.* 5. 1. *Cor* 6. Deinde per ebrietatẽ mentem alienari, *Prou.* 23. *Eccl. c.* 19. *Eſaiæ.* 28. Libidinẽ inflãmari, *Prou.* 20. *Eph. c.* 5. eneruari corpus, *Prou.* 21. diſſipari ſubſtantiam, *ibid. c.* 23. diſcordiã excitari, *ib. c.* 20. & 23. *Eccl. c.* 31. Secreta manifeſtari, *Prou.* 31. *Abac.* 2. & aliis propè infinitis teſtimoniis docet.

Si SS. Patrum cenſuram requirimus, ſuis colorib. depictam D reperiemus ebrietatem. ex multis pauca teſtimonia damus, quæ ſint inſtar omnium. Quid Ebrietas? Audi *S. Baſil. hom. in Ebrietat.* Eſt dæmon voluntarius, malitiæ mater, virtutis inimica, virum fortem reddit ignauum, ex temperante facit laſciuum, iuſtitiam ignorat, prudentiam extinguit. Quid eſt Ebrietas? Audi *S. Amb. de Elia & Ieiun. c.* 6. Eſt fomentum libidinis, incentiuum inſaniæ, venenum inſipientiæ.

Audi etiam *S. Hieron. in cap.* 5. *ad Galat.* Ebrius eſt homo, nec mortuus, nec viuus.

Nec aliter S. Auguſtinus de hoc vitiorum omnium fomite ſenſit, ac ſcripſit, Ebrietas eſt fomes libidinis, quo per carnes vaporantur interna viſcera, animus igneſcit. *Aug. in Epiſt.*

Ebrietas eſt flagitiorum omnium mater, culparumque materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragium caſtitatis, amiſſio temporis, inſania voluntaria, ignominioſus languor, turpitudo morum, dedecus vitæ, honeſtatis infamia, animæ corruptela. *ad ſacras virg.*

Ebrius aſſumit inter pocula iniuſta certamina, & nullis F exiſtentibus cauſis aſperam excitat rixam, quia interponendo verba vana, aliorum ſana dicta non patitur audire, ſed in contumeliam erigitur conuiuarum, & proximorum criminis. Vinum potatum moderatè eſt medicamentum; plus iuſto ſumptum venenum eſſe cognoſcitur. Iucunditati, non ebrietati creata eſt vini materia. *ibid.*

Nec aliter Hugo: Ebrietas iudicium rationis offuſcat: contentiones & bella procurat: robur & naturalem virtutem eneruat: infirmitatem generat: mortem naturalem adducit: rebus temporalibus ſpoliat, & quod deterius eſt, diuinam maledictionem inducit. *Hugo de S. Victore.*

Petrus verò *Rauennas* in quodam ſermone ait: Ebrietas mater litium, furoris generatrix, petulantiæ magiſtra; hanc qui habet, homo non eſt, hanc qui habet, non peccatum facit, ſed eſt ipſe peccatum: hæc enim eſt rabies voluntaria, G inuitatus hoſtis, illecebra honeſtatis, & pudoris iniuria.

Vbi regnat ebrietas, ratio exulat, intellectus obtunditur, conſilia deuiant, iudicia ſubuertuntur, *ibid.*

EBRIORVM MORES.

PLATO, in vino, ceu ſpeculo multorum ingenia videri atque cognoſci poſſe dicebat, vt citatur à *Plut. lib.* 3. *Sympoſ.* Sic Antiphanes duobus exceptis, inquit, poteris omnia celare, vino nimirum, & amore. Vtrumque enim viſu atque ſermone prodit homines; licet negantes & diſſimulantes. Itaque PITTACVS teſte *Athenæo lib.* 10. Periandrum Corinthium monebat, ne ebrius fieret, neque laſciuiret, nè noſcitur in H quiens, qualis ſit, neque etiam qualem te eſſe ſimules, cum vt ſpeculum æreum formæ, ita vinum mentis ſit index.

Prouerbium eſt, à tribus hominum generibus veritatem audiri, pueris, ebriis, & inſanis.

Non ineptè ille ÆSOPVM increpauit: Quid quæris, ridiculum caput, illas feneſtras per quas alterius cogitationes quis intueri poteſt? vinum enim nos aperit & oſtendit, nec ſinit nos latere, ſed ſpeciem atque laruam detrahit, lege tamen pædagogo longiſſime remoto.

Plin lib. 14 *cap.* 22. Tunc animi ſecreta proferuntur, alij

A teſtamenta ſua nuncupant, alij mortifera loquuntur, redituraſque iugulum voces non continent.

Bias cum ſibi obiiceretur ſtoliditas à garrulo, eò quod ſileret: ecquis reſpondit, inter pocula tacere poſſet ſtultus?

Athenis quidā conuiuiū regium legatis præbens, operā dedit, vt iis, his cupientibus philoſophos eodem vocaret. Ibi cū vltro citroq; ſermones miſcerentur, Zenonem qui tacitus ſe cōtinebat, comiter allocuti hoſpites, cū ſalutaſſent poculo, de ſe verò aiebat quid dicemus Regi? Reſpondit Zeno: Aliud nihil, quàm eſſe ſenem Athenis, qui inter pocula ſilere ſciret.

Alios Ebrioſorum ebriorumque mores depinxit *Homerus:*

Οἶνος [illegible] πολύφρονα μάλ' ἀεῖσαι
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκε,
Καί τι ἔπος προέηκεν, ὅ πέρ τ' ἄρρητον ἄμεινον.
Nam vinum vel prudentem cantare coegit,
Et tenerum ridere, pedeſque inferre choreis,
Atque tacenda loqui, nec idonea dicere dicta.

Benè Horat.

Quid non ebrietas deſignat? operta recludit,
B *Spes iubet eſſe ratas, in prælia trudit inermem.*
Sollicitis animis onus eximit: ac docet artes,
Fœcundi calices, quem non fecêre diſertum?
Contracta quem non in paupertate ſolutum? *Hor. lib. 1. Ep.*

Et iterùm.

Vides, vt pallidus omnis
Cœna deſurgat dubia? quin corpus onuſtum
Heſternis vitiis animum quoque prægrauat vna,
Atque affigit humo diuinæ particulam auræ. *Id. lib. 2. Ser.*

Ebrios mores etiam *Ouidius* tetigit, viuiſque coloribus depinxit, dum ita cecinit *lib. 1. de Arte amandi.*

Vina parant animos faciuntque coloribus aptos.
Cura fugit multo diluiturque mero.
Tunc veniunt riſus, tunc pauper cornua ſumit,
Tunc dolor & curæ, rugaque frontis abit.
Tunc aperit mentes, æuo rariſſima noſtro
Simplicitas, artes excutiente Deo.

Nec male *Propert. lib. 2. eleg. vlt.*

Vino forma perit, vino corrumpitur ætas,
C *Vino ſæpe ſuum neſcit amica virum.*

Heſiodus apud Athenæum lib. 10. Eleganter quoque complexus eſt, vim & ferociam vini, atque ob id Bacchus *μαινάδης* eiuſque comites Bacchas, ab inſaniendo Poëtæ dixerunt, atque in Bacchanalibus feſtis clamores ab ebriis tollebantur.

Lepidum eſt quod in Symbolis veterib. Romanorum reperimus: Noë, qui primus vineam plantauit, quem Ianum illi dicebant; miſcuiſſe viti & vino ſanguinem quatuor animalium, Simiæ, Leonis, Porci, & Agni. Quia vinum immodicè ſumptum inebriat, & ebrios facit vel moriones, quaſi ſimias: vel alios pugnaces & crudeles, quaſi Leones: alios lubricos & fœdos, quaſi porcos: alios manſuetos, blandos, & pios, velut Agnos. Refert. *Corn. à Lapide in cap. 9. Geneſ.*

Porrò Ebrietatis naturam, & incommoda, ac Ebrioſorum mores hoc eleganti carmine depinxit *David Mileſius in libſuo de Ebrietate*, quam loquentem, & ſe prædicantem inducit.

Illa ego ſectarum domitrix, Regina malorum,
Quæ clarum toto nomen in orbe gero.
Dux ſcelerum ſuprema vocor, vitiique magiſtra,
Nil niſi dulce malum, nil niſi dulce nefas.
Mors animi, gratuſque furor, blandumque venenum
D *Morborum placidus fons, & amica lues.*
Gurgulio fundi barathrum, confuſaque vorago,
Vltio ſum præſens, ipſaque pœna mihi.
Syrtis, Hydrops, Syren, Scylla, inſatiata Charybdis,
Grandior & furiis omnibus eſſe feror.
Nam quæ geſtarum ſurgat mihi gloria rerum.
Notum eſt Eois occiduiſque plagis.
Nullus erat fortis vnquam bellator in armis,
Qui dederit gelidæ millia plura neci.
Nemo tot impunè cades, tot funera nemo
Edidit, ac noſtra ſæpe dedêre manus.
Me ſequitur Clerus, Princeps, Puerique, Seneſque,
Queſque iuuat Phœbi, aut Martis caſtra ſequi.

EBRIETAS CASTITATIS HOSTIS.

Notum eſt illud *Terentij*, ſine Cerere & Baccho friget Venus. Et *Tertull. lib. 2. cont. Marc.* Appellat ebrietatem ſcortationis comitem: *Auguſtin.* caſtitatis naufragium: *Hieron.* libidinis incentiuum, vnde virginib. tantoperè vini vſum interdicit: *Plin.* ebrietatis præmium dicit eſſe libidinem portentoſam *(lib. 14. c. 22.)* ac iucundum nefas. Hinc etiam *Horat.* Craterem Veneris ſodalem dixit. Et *Apuleius*, Lagenam Veneris gladiatoriæ antecœniam appellauit, quod ſit velut præludium, & præparatio ad Veneris palæſtram. Ideoque & vinū lac Veneris dixit *Ariſtophan. apud Athen. lib. 10.* & *Apuleius*, Veneri cœna ebriam affingit, cum interim eſuriat Pſyche. Vt certè magna eſt Veneris viniq; coniunctio, quod elegantibus verſibus cōplexus eſt *Virgil.* vel quis alius ſub illius nomine.

Nec veneris, nec tu vini capiaris amore,
Vno namque modo vina Venuſque nocent.
Vt Venus eneruat vires, ſic copia vini,
Et tentat greſſus, debilitatque pedes.
Multos cæcus amor cogit ſecreta fateri,
Arcanum demens detegit ebrietas.
Bellum ſæpe petit ferus exitiale Cupido.
Sæpe manus itidem Bacchus ad arma vocat.
Denique cum mentes hominum furiarit vterque.
Et pudor & probitas, & metus omnis abeſt,
F *Compedibus Venerem, vinclis aſtringe Lyæum,*
Ne te muneribus lædat vterque ſuis.
Vina ſitim ſedant, natis Venus alma creandis:
Sed fines horum tranſiluiſſe nocet.

Sanè prudens, quamuis ſuperſtitioſa antiquitas, cū nō ignoraret fomētū omnis nequitiæ eſſe vinum, fuit in illa perſuaſione, ſignum Virginis vitē ad interitum adducere, eiuſq; vigorē atterere. Vnde Cauendum monebat Orpheus, ne Luna ſignum Virginis percurrente vitē ſeras, eā enim Virgo odio proſequitur, Cumq; etiā ſciret linguā immodica vini potatione præpediri; ſtatuit Mercurio ſupplicari & ſacrificari debere, nō vino, ſed lacte, ad ipſam eloquentiæ dulcedinem indicandam: & ad eam rem Romæ vicum deſtinauit, quem Sobriū appellabant.

Adiiciemus paucis velut coronidis loco incōmoda ebrietatis ex iis quæ paulò ante adduximus, eaq; ſeptē potiſſimū capitib. comprehenſa. I. Exhaurit facultates, vnde graues afflictiones in familiis, liberis, negotiatione, fraudes, furta, & ſimilia.

II. Corpus imbecille, eneruum, morbidum reddit. *Chryſoſt. Hom. cont. Crapulam tom. Aug. ſerm. 231. Baſil. hom. in ebrietat.*

III. Reddit hominem inutilem ad quæuis exercitia honeſta, ſiue pietatis, ſiue politica, aut mechanica, adeoq; vſum vitæ aufert aut impedit. *Aug. ſupra. & Chryſ. etiam ſupra, ac Baſilius.*

G IV. Hominem beſtiis aſſimilat, & iis viliorem facit. *Idem ibid. ac iterum Chryſoſt. Hom. 58. in Matth.*

V. Secreta prodit, cuius rei multæ ſunt hiſtoriæ. Hinc *Horat.*

Reges dicuntur magnis vrgere culullis,
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant.

Videatur *Amb. c. 16. de Elia & Ieiunio Item fusè in loco de Vino.*

VI. Ad mores inconditos & grauiſſima ſcelera prouocat. Docent exempla quæ ſubiicientur, & deſcendit ad particularia *Baſil. ſupra & Hier. in c. 1. Epiſt. ad Tit. Ambr. etiam ſuprà.*

Difficulter emendatur, quod iterum tangit Baſil. ſuprà: Auguſt. verò remedium ſuggerit *Ser. 231.* cuius ſumma eſt, vt ebrioſus quotidiè, ſiue vt loquitur ipſe, per dictum interualla de nimietate potus aliquid ſubtrahat, quouſq; ad rationabilē bibendi conſuetudinem redeat. *Plura videas Lect. apud eum cit.*

☞ *Et amplificari præſens Titulus poterit, ex loco de Vino, vbi multa de illius incommodis.*

☞ *Porrò exempla eorum qui bibendi auidiores, item modum, quantitatem, qualitatem, euentus varios potationis, & penè quicquid ad plenam huius argumenti tractationem exigitur ſuſe tractauimus ſub Titulo Bibacium ſiue bibendi in lit. B.*

H ☞ *Nonnulla etiam inſerri huc poterunt ex Tit. de Propinatione, Poculorum varietate & vino.*

APOPHTEGMATA DE EBRIETATE.

In quibus plurima egregia aduerſus eam monita, & memorata paulò ante incommoda, breuiter ac dilucidè recenſentur. Ac primum ETHNICORVM.

Pittacus rogatus, quam pœnam incurreret, qui per temulentiam quid ſceleris commiſiſſet, reſpondit, duplicem, tum ratione temulentiæ, cum ratione ſceleris admiſſi. Solent autem homines extenuare malefacta velo velut ebrietatis *Laert. l. 1. c. 5.*

Solonis Lex erat, Princeps morte mulctatur, ſi deprehendatur ebrius. *Patrit. lib. 6. de regno cap. 26.*

Percontanti Pythagoram quid eſſet ebrietas? hoc reſponſi accepit, eſſe meditationem inſaniæ. *Maxim. Serm. 31.*

Idem roganti, qua ratione ebrioſus à parua conſuetudine abiret? ſi ait, frequenter mente reuoluat ea, quæ per ebrietatem facit. *Stobæ. Serm. 18.*

Democritus

A Democritus ridebat illos , qui petendo vota diis pro ſanitate præſtabant dicens,penes eos ſanitatem eſſe, quam intemperanti luxu amittunt. *Idem.*

Idem dicebat tres in vite naſci botros, quorum vnus voluptatis,alter ebrietatis,tertius eſt iniuriæ.Hoc *Maxim.Serm.*30. Epicteto attribuit.

Eiuſdem mentis erat Anacharſis,ſentiens paruum vini vſum iucundum,quia ſedat ſitim.Largiorem,gignere temulentiam; immodicum;moleſtiam,post cædes,pugnas,rixas *Laert.l.1.c.*9.

Redarguebat is quoq; Græcos , quod capacioribus cyathis ſob finē,& minoribus initio conuiuij vterentur.Sentiens potū non ad aliud adhibendū,niſi ad ſedandā ſitim.Abſurdū igitur eſſe,tum plus bibere,cùm iam ſitis eſſet ſedata. *Laert.lib* 1.

Idem dicere ſolebat, quicumque ſobrius fieri vult , turpes ebriorum mores intueatur. *Plut.Stob.*

Plato , Negabat oportere inebriari præterquam in feſtis, in quibus ipſe Deus vinum porrigit. Feſtos dies decet hilaritas, ebrietas ſemper fœda eſt.*Laërt.lib.*3.

Idem diſcipulos ſuos admonebat , vt ſe ebrios in ſpeculo contemplarentur. Sic enim fore , vt dum faciem ſuam furibundam & phrenetico ſimilem intuerentur , in poſterum ab ebrietatis vitio abhorrerent. *Fulg.*7.*cap.*1.

B Idem dicebat animi mores in vino apparere, ac gubernatorem ebrioſum , & quemuis cuicunque rei præfectum omnia ſubuertere , ſiue nauigium, ſiue currum, ſiue exercitum, ſiue quamcunque rem fidei ſuæ commiſſam.*Stob.ſerm.*18.

Idem , manifeſtum eſſe dicebat, non modo ſenem bis puerum fieri,ſed inebriatum quoque. *Eod ſerm*

Diogenes, videns hominis vino deditiſſimi ædes venales eſſe,ex ianuæ inſcriptione : Minimè dubitabam, inquit, quod vini crapula excuſſa facilè domum euomeres. *Bruſ.l.*1.*c.*19.

Idem , vinum plurimum in conuiuio quodam dono acceptum effudit,quod cum quidam indignè ferrent:Si,inquit,vinum omne ebiberem,non tam liquorem quam meipſum quoque perderem.*Stob.*

Idem Adoleſcentem ſtupidum mero , & protſus deſipientem intuitus:Adoleſcentule,ait temulento ſatus es patre. *Stob.*

Zenonem Citricum , ſumma verecundia colebat,pretióque habebat Rex Antigonus. Accidit igitur , vt aliquando vino ſupra modum impletus,obuiam Zenoni fieret : quem oſculatus eſt atque amplexus,vt temulentus, petiitq; vt ſibi quid iuberet. Et interpoſito temerè ſacramento , confirmauit ſe præſtiturum quicquid poſtulaſſet. Tum ille dixit:Abi,& euome. C Graui ſapientiq; reprehenſione ſimul temulentiam eius taxans , ſimul verò cauens ne nimia commeſſatio potatióq; & nocumentum adferret. *Ælian. lib.*9.*var.hiſt.*

Sophocles ,vitio vertebat Æſchylo, quod ebrius ſcriberet. Nā etſi benè ſcribit,inquiebat,neſciēs tamē id facit.*Stob.ſe.*18.

Cleoſtratus,cuidam ei dicenti , Non te pudet ebrium fieri? reſpondit, Te verò non pudet ebrium monere ? *Ant.& Max. ſerm.de ebrietate.*

Leontychidas , percontanti cuidam , cur parcè biberent Spartiatæ?Ne inquit,pro nobis alij conſulerent. Senſit autem vir clariſſimus , eum nequaquam ſalubriter de rebus conſultare poſſe , cui ſanum iudicium à vino ablatum ſit. *Bruſ.lib.*1.*c.*19.*ex Plut.in Lacon.*

Ageſilaus , cum in compotatione quadam ſortibus ex more ductis factus eſſet princeps conuiuij (huius autē partes erant præſcribere quantū quiſq; biberet)rogatus à pincerna quantū cuiq; vini deberet opponere;Si multum,inquit, vini paratum eſt,dato cuiq; quantum poſcit,ſin parū,cunctis ex æquo diuidito. Hac dexteritate mire proſpexit, ne vel parata vini copia deeſſet,quibus placeret largior potatio : vel ad bibendum co- D gerentur,quibus placeret ſobrietas. Rurſus in maligniores vini copia,per æqualitatem excluſit rationē murmuris. Etenim cùm ſingulis æqua vini portio diſtribueretur, nihil deerat his qui bibebant moderatius:& qui largius fuerant bibituri,cum haberent quod naturæ ſatis eſſet, queri non poterant, ſi deerat libidini, eo quod nemo omnium plus aut minus haberet cæteris. Itaq; æquis animis ſe illiquoq; ad moderationem componebant,quibus alioqui placebat luxus. *Plut.in Lac.Apoph.*

Crates conſpicatus adoleſcentē athleticum ebrietate & gula corpulentiorē fieri:O miſer,exclamauit,deſine aduerſus temetipſum carcerē munire *Ant.& Max.ſer.de incont.circ.menſ.*

Philocrates & Æſchines , Athenienſium legati ad Philippum Macedoniæ regem,cum domum redirent, regémque eo nomine laudarent quod ſtrenuè bibiſſet,reſpondit Demoſthenes , habet hanc virtutem cum ſpongia communem. E Senſit vir prudentiſſimus , Regum virtutes non in euacuandis poculis ſitas eſſe. *Plut. in Demoſth.*

Aſtyages cum rogaſſet Cyrum regem,quamobrem vinum non abſorbuiſſet? Quod metueram (inquit) medius fidius,ne in cratere mixta venena forent. Etenim cum tu in natalitiis amicos adhibuiſti,perſpicuè didici te eis venena infudiſſe.Et quo pacto,inquit, ô fili, hoc dignouiſti ? Quod videbam vos, reſpondit neque corporis eſſe,neque mentis compotes.*Bruſ.l.*1.*c.*19.*Xenoph.in Pædia Cyri.*

Sparamizas Metrodoti cum per ebrietatem Cyri mortem aperuiſſet : Rectè,inquit,ſe habet illud, quod crebro vſurpatur à Græcis,Veritatem in vino eſſe. *Bruſ. l.*1.*c.*19.

Androclides ad Alexandrum regem vino plus ſatis deditum, dixiſſe fertur, Vinum potaturus,Rex memento te bibere terræ ſanguinem,cicuta homini venenum ; cicutæ vinum. *Bruſ. lib.*1.*c.*19.*ex Plin.*

Stratonicus citharœdus natione Athenienſis, non minus feſtiuis dictis quam arte muſica celebris , ad quietem iturus, aſſiduè iubebat puerum ſibi infundere vinum : non quod ſitiam, inquit,ſed ne ſitiam.*Athen..*

Plutharch.dicebat Mundū igne & aqua corrumpi luxurioſorum autem opus amore & ebrietate.*Ant.& Max.ſer.de ebr.*

F Democrates cum temulentus finito conuiuio , muliebri habitu ſaltaſſet,poſtero die venit ad T. Quintium , petens ſubſidium contra Meſſenios,quos ad defectionem ac Achęorum imperio pellicerę conabatur. Cui Titus ait. Miror te hominem vinolentum , meroq; eneruatum, huiuſmodi res moliri; quæ virorum non mulierum ſunt. *Bruſ.lib.*1.*cap.*29.*ex Plut.*

☞ *Huc refer pleraq. ex Superiori §. Ebriorum mores.*

Cicero , cum in foro ambularet , & ei ad bibendum aqua oblata eſſet, vidit forte L. Cottam cenſorem , hominem vino deditiſſimum non procul aſtantem, cúmq; aquam Cicero accepiſſet iam hauſturus,vocatis amicis ; Circumtegite me,inquit,ne Cenſor me aquam bibere videat , & pro ſuo iure rationéq; officij ſenatu amoueat.Notauit autem Cottæ cenſoris viuolentiam,quam in aliis non reprehendere, verum etiam grauiter punire debebat.*Bruſ.lib.*1.*cap.*10.

Auguſtus Cæſar videns equitem in ſpectacolis bibentem, miſit qui illi ſuis verbis diceret. Ego ſi prandere volo,domum eo Reſpondit eques : Tu enim non times , ne perdas locum Auguſt.ſenſit,indecorū eſſe,illic in publico bibere. Eques per iocū ſic interpretatus eſt;Cæſarem ſine damno poſſe diſcedere à theatro,quod locus ipſi ſeruetur,equiti non item.*l.*6.*apoph.* G

Tiberius Imp. quoniam tiro in caſtris auidius bibebat vinum , militari ioco pro Tiberio Claudio Nerone , dictus eſt, Biberius Mero.*l.*6.*apoph.*

Firmus Imp. vini patientiſſimus fuiſſe legitur, citra tamen ebrietatem. Quodam autem à barbaro vexillario ad bibendum prouocatus,duas vini ſitulas hauſit , & poſtea toto conuiuio ſobrius fuit. Cum verò barbarus diceret. Cur non & fœcem ebibiſti ? Stolte,inquit,terra non bibitur. *ex Vopiſc.*

Bonoſus, qui imperator poſtea factus eſt , cum tantum biberet,quantum hominum nemo: Aurelianus vrbaniſſimè dicebat,non,non vt viuat,ſed vt bibat,natus eſt. *Bruſ.l.*1.*c.*19.

Vib.Criſpus,ſummus Vitellij imperatoris amicus, cum ob nocturnas cōmeſſationes atq; compotationes luxurioſiſſimas in grauiſſimum incidiſſet morbum,& ita quidem vexaretur,vt Vitellianis conuiuiis intereſſe amplius nequiret, poſt quā paululum conualuiſſet, ad amicos dixiſſe fertur,ſe omnino fuiſſe periturum,niſi tam grauiter laboraſſet. *Xiphil in vita Vitellij.*

Bonoſus Imperator vir extremæ gulæ & ebrietatis, cum ſe ſuſpendio ſuffocaſſet, interrogatus quidam,qui eius mores & & vinolentiam nouerat, quiſnam eſſet ſuſpenſus ? reſpondit, H non hominem eſſe,ſed amphoram.*Vopiſc.*

Anacharſis ab adoleſcente in conuiuio pulſatus: Adoleſcens, ſi nunc vinum non fers : vbi ſenueris,aquam feres. Nam qui bibunt intemperantius vinum , ea præſertim ætate cui magis conuenit aqua,ij frequenter ſenes ob inopiam coguntur aquam bibere. *Laert.l.*1.*c.*9.

Quidam in conuiuio videns vxorem Anacharſidis,vxorem, inquit , duxiſti ſatis deformem. Cui Anacharſis. Prorſus ita mihi videtur : ſed heus puer,infunde mihi largius, vt reddam eam formoſam. Indicare voluit vir ſapientiſſimus , vinum immoderatius potatum adimere homini rectum iudicium. *Athen.libro nono.*

Idem interrogatus, num in Scythia eſſent tibicinæ:Reſpondit, A dit. Ne vites quidem. Significans ſaltationes, reliquaſque eius generis voluptates è vinolentia naſci. *Laert. lib. 1. c. 9.*

Eratoſthenes dicebat vinú igni æquale habere robur, quod cum virum inuaſerit, cum veluti boreas vel notus mare Libycũ turbat & confundit: occulta, & quæ profunda mente gerit, aperit & oſtendit, virorumq; totam mentem excutit. *Phauor.*

Æſchines dicere ſolebat, Speculum formæ eſſe æs, vinum autem animi. Voluit autem indicare vir ſapientiſſimus, nil tam ſecretũ eſſe animo noſtro inſculptum, quod homo ebrius non effutire audeat. *Max. ſer. 30. & Stob.*

Æſchylus ebrietatem tanquam peſtem fugiendam ſuadebat, qui enim potûs menſuram tranſgreditur, non amplius mentis & linguæ compos eſt: ſed ſine pudore turpia & indecentia loquitur, ex viro factus puer. *Phauorinus.* Verùm hoc alij etiam ad Theognidem referunt.

Quum Philippus Macedonum rex cognitionem exerceret parum ſobrius, ac perperam aduerſus Mulierem quandam tuliſſet ſententiam: illa ſentiens errorem eſſe vini, non regis, exclamauit: Prouocarem, inquit, ad Philippum, ſed ſobrium, excuſſit regi muliebre conuicium temulentiam, adegitque, vt expergefactus cauſam eandem animo præſentiori cognoſceret. *Eraſ. l. 8. apoph. Val. Max. l. 6. c. 2.*

B Milites aliquot Tarentini inter cœnandum multa liberius dixerant in Pyrrhum regem. Res ad eum delata eſt: acciti ſunt iuuenes, ac periclitabantur omnes quum factum nec negari poſſet, nec defendi: Tum Vnus illorum deterioris ingenij: Imo, inquit, rex, & iſta diximus, & longe acerbiora dicturi fueramus, niſi nos lagena defeciſſet: linguæ petulantiam in temulentiam reiiciens. Itaque mox ira principis in riſum verſa dimiſſi ſunt. *Eraſ. 9. apoph. ex Plut.*

Claudius Cæſar nunquam adeo animi ſui ſecreta protulit: atque olim dum multo vino madidus eſſet: vbi dixit, Sibi fatale eſſe, vt coniugum flagitia ferret, deinde puniret. Quæ vox terrorem non mediocrem iniecit Agrippinæ. *Ex Suet.*

CHRISTIANORVM.

Turpiſſimum dicebat Auguſtinus vino obrui eum, qui ferro vinci nequiret: potandi libidine ſuperari, qui bello non poſſet. Certè Baſilius, quid eſſet Ebrietas, percontanti, reſpondit: Eſt Dæmon ſponte admiſſus in animum per voluptatem. Mater malitiæ, impugnatio virtutis, ex forti timidum facit; ex modeſto laſciuum; iuſtitiam ignorat, prudentiam abolet: *Ant. & Max. Serm. de Ebriet.*

C F. Bernardino Palomo ſæpius in ore: Vinum duo potiſſimùm mala comitantur: ſi namque dilutum ſumas, ipſum corrumpis: ſi non diluas, ipſe corrumperis. *Fhoreſta, Beyerlinck in Apophthegm.*

Conſiderabat eadem Alphonſus Arag. Rex ideóque rogatus, cur præter Magnatum morem vini expers viueret; reſpondebat: Vino ſapientia obſcuratur, quare non decet Regem, vt huius immodica compotatione in animo extinguat illud, ſine quo Imperatoris aut Regis nomen tueri non poſſet. Sciebat enim quòd

Nox & amor, vinúmque nihil moderabile ſuadent.

Panorm. lib. 2. de eiuſd. Geſtis.

Aliàs per opportunitatem rogatus, cur vinum tanta aqua dilueret? Ne me, inquit, inebriet. Scio namque quantum Macedonis Alexandri gloriæ obfuerit ebrietas. *ibidem.*

Rurſus ſimile ſciſcitanti, cur videlicet in tantùm Ebrietatem deteſtaretur, reſpondit: Quia ſcio Furorem & Libidinem eius filias eſſe. Probè igitur monet *Horatius*:

At ne quis modici tranſiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapythis rixa ſuper mero
D *Debellata.* —— *Ibidem*

Addo facetum hoc noſtri quondam Principis Caroli V. Imperat. Monebatur aliquando in caſtris, Germano militi legem daret ebrietatis vitandæ. At ille, Quid inquit, Germano Ebrietatem interdicerem? perinde id foret, ac ſi Hiſpanis furta aut rapinas inhiberem. *Corozetus, & alij.*

Ferdinandus Imp. Caroli V. frater Legatos Electorum & aliorum Principum Germaniæ in Comitiis grauiter obiurgaſſe traditur, quod munere ſuo neglecto, ebrietati & calicibus epotandis ſtuderent, dicebat autem: Mementote vos huc deſtinatos, non vt poculis aut ebrietati vos dederetis, ſed vt ſobrij ſaniora conſilia in medium conſulendo conferatis. *Refert Maiolus colloq. de Aula & Caula.*

HIEROGLYPHICA.

E Per Pantheram ebrioſitas intelligitur hieroglyphicè. Sunt enim Pantheræ vini ad modum auidæ, & à venatoribus ebriæ plerũq; capiuntur, fontibus quò potatú eunt, ſuauiſſimo, peruetere, potentique vino medicatis. *Pier. Val. lib. 11. p. 103.*

Hominem verò ebrietate laborantem, ac ſibi remedium comminiſcentem ſignificare cum vellent Ægyptij: Vpupam & capillum Veneris herbam pingebant. Vpupa ſiquidem vuis veſcitur immodicè, ita vt plerumque inde ebria fiat, & ſimul ac ſe tentari ſenſit, capillo Veneris decerpto, efficaciſſimè ſibi medicatur. *Idem l. 25. p. 235. Item, l. 58. p. 562.*

* EBRIOSI. QVI

Popvli.

Conſulat Lector Cent. III. Miſcellanearum Iuſti Lipſij Ep. LI.

Populi φίλοινοι ἢ πολυπόται, ab *Athenæo lib.* 10. c. 4. numerantur plures.

Tapiri adeò vini auidi fuiſſe perhibentur, vt nullo vnguento, niſi vino vſi fuerint.

Phigalenſes ſemper in cauponis victitabant erátque gens imbellis. Byzantii licet mercaturæ dediti, totam noctem potabant.

Thyrinthij atque Argiui, in potando ſtrenuè, in prælio effeminatè decertabant.

Mileſij ebrioſi erant, & ſimul ὑβρισταὶ, i. e. iniurij.

Elienſes vinolenti, atque mendaces.

F Thraces omnes bibaciſſimi.

Chalcidenſes neglectis optimis inſtitutis, potationibus ſe dedêre.

Aſſyri mulieres vnà ſecum in cauponas trahebant, quas cuiuis præſentium ad potandum prouocare licebat, tandémque temulenti domum ab vxoribus ducebantur, & [illegible] ob inſignem, luxuriam dicti.

Atici ſingulis dieb. inebriari ſoliti, tandémq; à Celtis ſuperati.

Ægyptij quamuis deſtituti vino, hordeaceum vinum conficiunt, quo haud ſecus, quam vino obruti, lætari, cantare, & pſallere conſueuerunt.

De Parthis Prouerbio vetere dicitur, quo plus biberunt, eò plus ſitire.

Apud Germanos teſte Tacito, diem noctéq; continuare potando nulli probrum; crebræ vt ſolent inter vinolentos rixæ, raro abſq; conuiciis, ſæpius cæde & vulneribus tranſiguntur.

De Græcorum bibacitate plenæ ſunt veterum hiſtoriæ. Vnde pergræcari & græcari, eſt more Græcorum intemperanter bibere. *Horat. lib. 2. ſat. 2.*

☞ *Miles aſſuetum græcari, ſeu pila velox.*

REGES. PRINCIPES, &c.

☞ *Quære Titulum de Bibacib.*

G De Phago mimo meminit Flauius vopiſcus in Aureliano, quod tantum vno die comederit, vt aprum integrum, panes centum, vervecem & porcellum abſumeret, biberitque infundibulo appoſito plus orca i. e. cado ſalſamentario. Alexander Magnus pretium propoſuit ἀκρατοποσίας, i. e. meri potionis, ex hoc genere fuêre Philæni, ſiue vt Athenæi verba vſurpem Philotoconiſtæ qui optabant in Galeras conuerti, dummodo mare mutaretur in vinum præſtantiſſimum in quo continuò illis foret volutandum.

Quid vero illis aliud accideret, quam Georgio Clarentiæ Comiti, qui ob ſuſpicionem affectati Regni, ab Eduardo IV. Angliæ Rege fratre ſuo, mori iuſſus, & genus mortis eligere, voluit vino maluatico ſuffocari. Igitur coniectus in vas capaciſſimum iſtius vini, tandem ſubmerſus fuit. Certè huiuſmodi hominum, ſi modo non amphoræ potius, doliáve pertuſa; ſepulcris inſcribendum foret, quod extra portam Capenam Romæ inſcriptum veteri monumento reperitur.

H *Heus hic ſitus eſt Offellius bibulus, qui dum vixit, aut bibit, aut minxit. Abi præceps.* ☞ *Vide Tit. de Epitaphiis.*

PRIVATI. PLEBEI.

De Pontiliano potatore tale circumfertur Epigramma.

Cum rapidus medio deſævit in æquore Titan.
Fer puer huc Cyathos. Pontilianus ait.
Cum pluit, en, inquit, Deus admonet eſſe bibendum,
Qui nunc tam multo proluit imbre ſolum.
Sic vacua à potu non vnquam tempora ducit
Cúrque bibas ſemper Pontilianus habet.

Aliud de Gallonio luxurioſo:

Stertit ad octauam Gallonius, inde cubili
Paulatim aſſurgens languida membra leuat.
Obiicitur perdix, quam protinus ille calentem
Deuorat: hac nulli ceſſerit ante bibens.

Spum. ex. is

Spumantis Bromij cyathos octo, e nouemue
A *Adiicit, & ſacris ſic operatus ait:*
Dij date mi conſtantem animum, mentemque quietam.
Quam multis vita eſt noſtra referta malis.

Item illud de Pamphago quodam legitur.

Pamphagus in patulum tam multa ingeſſerat aluum
Quàm poterat denis plus ſatis eſſe viris.
Ecce venit campo, pretiumque expoſtulat, ille
Ebria terribili lumina more rotans,
Euomit in patinam vinumque ciboſque receptos.
Atque ait, en, merces tu tibi habeto tuas.

☞ *Vide etiam Titulum de Combibonibus, vbi pleraque huius loci Ex Titulo etiam de propinatione, in hunc locum poſſent transferri. Vtpote vbi qualitas, forma, modus, inſtrumenta propinandi excutiunt. r.*

* EXEMPLA ET HISTORIÆ CVM SACRÆ, TVM PROFANÆ, VETERES, ET RECENTES, è quibus vſurpatæ Ebrietatis incommoda, pœnæ triſtéſque euentus eruuntur.

E SACRA SCRIPTVRA.

Noë bibens vinum inebriatus & nudatus eſt in tabernaculo ſuo. *Geneſ.9.*

B Loth inebriatus inceſtum cum propriis filiabus commiſit, &c. *Geneſ.19.*

Eſaü pro lentis edulio vẽdidit primogenia ſua. Prima tentatio filiorum Iſraël fuit de potu: ſecunda de cibo. Et poſteà ſimili occaſione multoties peccauerũt. *Gen.25. Exod.15.16.& 17.*

Cœpit Populus manducare & bibere & ſurrexerunt ludere. *Exod.32.*

Dixit Dominus ad Aaron, vinum & omne quod inebriare poteſt, non bibes tu, & filij tui quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini. *Leuit.10.*

Quicunque fecerat votum in lege, & ſe volebat Domino conſecrare, à vino & ab omni eo quod inebriare poterat, abſtinere debebat. *Num.6.*

Flagitauit Populus deſiderio carnium, ſedens & flens, & ait: Quis dabit nobis ad veſcendum carnes, &c. *Num.11.*

In trecentis viris, qui ad aquas lambuerunt, & moderatè biberunt, liberauit Dominus Iſraël de Manu Madian *Iudic.7.*

In epulis fiunt homines audaciores & loquaciores. Inter epulas & pocula maledicebant Abimelech. *Iud.9.*

Epulantibus Philiſteis & lætantibus domos cecidit ſuper eos. *Iud.15.*

C Nolebant filij Heli, carne coctas ab offerentibus accipere: ſed crudas, vt eas ſibi lautius prepararent. 1. *Reg.2.*

Comedit Ionathas modicum mellis contra inhibitionem patris, & ideo occiſus à patre fuiſſet, niſi populus occurriſſet. 1. *Reg.14.*

Ammon filius Dauid in conuiuio Abſalon temulentus fuit occiſus. 2. *Reg.13.*

Benadab Rex Syriæ temulentus, in tabernaculo ſuo habebat maximam multitudinem bellatorum, & tamen victus fuit & fugatus per pueros principum prouinciarum. 3. *Reg.20.*

Comederunt & ſaturati ſunt, impinguati & abundauerunt deliciis, in bonitate tua magna, prouocauerunt autem te ad iracundiam. *Nehem.9.*

Præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud, ſeducit mentẽ, itemque regis, & orphani facit mentẽ vanã. 3. *Eſd.3.*

Holofernes bibit vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita ſua. Et poſt pauca ſequitur: Erat Iudith ſola in cubiculo. Porrò Holofernes iacebat in lecto nimia ebrietate ſopitus. Qua facta Iudith habuit opportunitatem occidendi eum. *Iudic.12.& 13.*

D Rex Aſſuerus poſtquam incaluiſſet mero, voluit vxoris ſuæ pulchritudinem omnibus oſtendere, & velut impurus leno, illius pudicitiam proſtituere. *c.1.*

Egreſſus eſt Aman à conuiuio Reginæ lætus & alacer, ſed in craſtino fuit triſtis & confuſus cum decem filiis ſuis patibulo cruci affixus. *Eſth.5.6.& 7.*

Nouerat Iob multa in conuiuiis peccata. Idcirco poſtquam epulati fuerant filij eius, conſurgens diluculò, offerebat holocauſta per ſingulos. *Iob.1.*

Pro tempore illo, quo debebat deſtrui Ieruſalem dicitur. vocauit Dominus ad fletum, & planctum, & ecce gaudium & lætitia. Occidere vitulos, iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum. Comedamus & bibamus cras enim moriemur. *Eſa.22.*

E Sacerdos & Propheta neſcierunt, præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino, errauerunt in ebrietate. Omnes enim menſæ repletæ ſunt vomitu ſordiumque, &c. *Eſa.28.*

Ptolemæus filius Abobi, fecit conuiuium Simeni ſacerdoti, & duobus filiis eius, & cùm inebriati eſſent, occidit eos. 1. *Mac.15.*

In tentatione Domini ſecundum Mat & Luc. legitur: Si filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant, &c. *Matth.4. Marc.1. Luc. 4.*

Herodes natalis ſui cœnam fecit, filia verò Herodiadis ibi ſaltauit, & Herodi, ſimulque recumbentibus placuit, & hac occaſione decollatus eſt Ioannes Baptiſta ad petitionem illius ſaltatricis. *Matth.14. M[illegible]6.*

Spiritus immundi loca in[illegible]unda diligunt. Vnde dæmoniacus ille, qui habebat legionem in corpore, habitabat in monumentis, & dæmones illi rogabant Dominum Ieſum, vt exeuntes immitterentur in porcos, non in boues vel agnos, qui ſunt monda animalia mundo veſcentes cibo. *Luc.8.*

Contra edaces & comeſſationibus vacantes, multum valet exemplum diuitis Epulonis, qui conquerebatur ſe pati in lingua ſpecialem cruciatum. *Luc.16.*

HISTORICA.

EBRIETAS *omnis ætatis, ſexus, atque conditionis hominibus exitialis, & noxia. Ideoque olim vetitus vini vſus iiſdem.*

F *Vtpote* PVERIS.

Pueris, & adoleſcentibus vſum vini interdixit Plato ad VIII. vſque ætatis annum, vſque ad XX. vero moderatum permittit, intemperatum vetat. Cauſam prioris etiam tangit *Clem. Alexand. lib.2.c.2. Pædag.* ne igne igni addito erumpant agreſtes, & immanes appetitiones. Vnde Auicenna: Vinum pueris præbere, eſt inquit, lignis debilibus ignem addere.

SENIBVS.

Aduerſus ſenectutis auſteritatem vini Pharmacum, quo velut reuiuiſcere videantur, permittit *Plato lib.2.de leg.* Dum tamen ait *Clem. Alexand. lib.2 c.2. Pædag.* rationem & memoriam vigentem, corpúſque inconcuſſum ſeruent. Cur verò ſenes vino oblectentur, habet *Plut.l.1. ſymp. Problem.7.* & apud *Athen.*

Vina ſenem cogunt minimè ſaltare volentem.

MVLIERIBVS.

Romulum mulieribus vinum interdixiſſe, author eſt *Plin.* & *Dionyſ.*

Maſſilienſes & Mileſij, vini vſum vetuiſſe fœminis, *Leont. ſcribit l.3.c.87.* multa de hoc habes apud *Athen.l.14.c.13.*

G Scribit *Iſidorus*, mulieribus Romanis, niſi ſacrorum cauſa certis diebus vini vſum permiſſum fuiſſe, *lib.10.cap.4.*

Phalæcus mulierem Cleo nomine à bibacitate celebrat hoc Epigrammate.

Auratam veſtem, & croceam ſuccincta Lyæo
Iſta dedit patri munera magna CLEO.
Sympoſiis quoniam præſtabat: quàm bibere aquè
Nullus tentauit vincere, vel potuit.

Athenæus lib.10.cap.13. tradit rationem, cur Italis mulieribus vinum ſit interdictum, multáque in eam rem adfert.

Ignatius Metellus, vxorem quod vinum bibiſſet, interemit fuſte, quod factum non modo accuſatore, ſed & reprehenſore caruit. *Val. Max. lib.6.c.3.*

Quam ſit mulieribus vitanda ebrietas, videatur apud *S. Auguſtin. lib. ad virgines cap. 3. Hieron. in lib. de virginit. conſeruanda. Tertullian. in Apologet. Ælian. lib.2. var. hiſtor. Plin. lib.14.c.13. Ciceronem lib.5.& 4. de Republ.*

H Quam ſeuere verò mulieribus vinum interdixit antiquitas, ☞ *Vide loc. de Vino.*

REGIBVS. DVCIBVS, &c.

Exempla habes inter facta iam memorata, & væ dicitur terræ à Salomone, *Prou.31.& Eccleſ.10.* cuius Principes mane comeſſantur, & bibunt vinum. Ita *Oſeæ 7. Amos 6.* Regibus ebrietas vetatur.

De Solone dictum eſt in Apopthegm. quod ebrium Principem morte mulctarit.

Neque inſcitè mulier illa ad ſobrium Philippum prouocauit, vt ibidem dicitur. Non cum Philippum pro Rege agnoſcebat, qui ebrius pro tribunali ſederet. Auguſtus tertio inter cœnandum viſus duntaxat bibere. *teſte Suetonio.*

Apud Indos, nunquam Regi inebriari permiſſum.

Perſæ quo die Soli ſacrificabant, Regi permittebant, inebriaretur, & ritu patrio tripudiaret. *vt teſtatur Athen. lib.10.c.11.*

A Vinolentorum Regum exempla plura refert ibidem Athenæus: quantam verò ſibi regniſque ignominiam intulerint variæ hiſtoriæ confirmant.

Antiochium in media acie victũ & occiſum, Arſaces victor hic dicto in funere decorabat, Fefellit te ô Antioche, audacia & ebrietas tua, ſperaueras enim te in magnis poculis regnũ bibiturum.

ECCLESIASTICIS.

Qui Eccleſiæ, religioni, ſacriſque rebus præſunt, omnino ebrietatem fugere ceu peſtem, & ordinis ſui infamiam debent, vnde olim ſub mortis pœna, Aaroni reliquiſque ſacerdotibus, ne vinum aut quod inebriare poterat, tabernaculum ingreſſuri biberent, à Deo vetabatur *Leuit. c. 19.* vt ea ratione diſcernere & iudicare poſſent, ac popul[illegible] inſtruere ad quæ ebrij inepti ſunt. videatur *Auguſt. c. 1. ad ſacras virgines.*

Nazareis qui Domino erant conſecrati, interdicitur vſus vini, *Num. c. 6.* Iſaias c. 28. acriter ſacerdotum & Prophetarum temulentiam reprehendit.

Ita in noua lege, Epiſcopis, presbyteris, & Diaconis, ebrietatis fugam commendat *Paulus.* & non eligendos, qui illi vitio ſunt dediti, monet. 1. *Timoth. c. 3. ad Titum. c. 1.*

S. Hieronym. miniſtrum inſtituens Eccleſiaſticum, nunquã B ait, vinum redoleas. *Concil. Agathenſis Can. diſt. 35.* dicit, ante omnia clericis vitãda ebrietas, omnium vitiorũ comes & nutrix. Extatq; elegans eadẽ de re *Canon. ex Conc. Nanetõ. diſt. 44.*

Olim in Oriente inhibitum clericis, ne cauponas aut popinas ingrederentur. De quo. *Sozom. l. 3. c. 37. Socrates l. 5. c. 18.* Eſt Canon *Concil. Laodic. c. 24.* Item Can. *non oportet. diſt. 44.*

Petrus Rauennas verè dixit: Ebrietas in laico crimen eſt; In Sacerdote ſacrilegium, quo alter animam ſuam præfocat, alter ſe prophanat, & ſanctitatis ſpiritum extinguit.

ETHNICIS SACERDOTIBVS VETITVM VINVM.

Item pleriſque Hæreticis.

Ethnici tãtum naturæ inſtinctu, ſacerdotibus ſuis, vel omninò vel quando rei diuinæ vacabant, à vino abſtinentiã indicebãt.

Ægyptios ſacerdotes à carne & vino abſtinuiſſe, teſtis eſt *Hieron. lib. 2. aduerſ. Iouinian.*

Volaterran. l. 13. c. 4. ſcribit, Amphiarum ſummum vatem iuſſiſſe ſacerdotibus, qui reſponſa clara accipere & reddere vellẽt, diem integrum à cibo, à vino autem triduum abſtinere.

Hinc apud Trœzenos *teſte Alexand. ab Alex. lib. 6. c. 2.* qui ad aram Adriati ſacra facere volebant, præceptum Amphiari obſeruabant.

C Eſſæos ſcribit *Ioſeph. de antiq. Iudaica,* & in libello peculiari de illorum vita; à vino abſtinuiſſe: cauſam dat Philo, quod vinum eſſet ἀφροσύνης φάρμακον i.e. dementiæ venenum.

Seueriani, & Tatiani, qui ſe vocabant ἐγκρατῖται i.e. continentes, ita vino abſtinuiſſe vt ne in myſteriis quidem illud adhiberent, ſed aquam, vt inquit *Epiphan.*

Encratitas erroris conuincit *Clemens Alexand. lib. 2. Pædag. c. 2.* Exemplo Chriſti qui & vinum bibit, vt patet ex contumelia quam Iudæi illi irrogabant. *Luc. c. 7.* & S. Euchariſtiam etiam vino inſtituit.

Manichæi vinum dicebant eſſe principis tenebrarum, nec muſtum guſtabant, nec vuas, vt auctor eſt *Auguſt. in de hæreſi.*

Cæterum vt ſuperſtitioſa eſt hæc Hæreticorum & Ethnicorum à vino abſtinentia, ita omnibus Eccleſiæ miniſtris temperantia illius ſummoperè eſt amplectenda. ☞ De qua fusè *Tit. de abſtinentia, Ieiunio, & ſimilib. Item multa habes in loco de Vino quæ his addi poterunt.*

* PVNITÆ EBRIETATIS EXEMPLA HISTORICA.

EPISCOPORVM. SACERDOTVM. MONACHORVM.

Narrat *Gregor. Turonenſis lib. 5. hiſtor. Francorum cap. 40.* de Eonio Epiſcopo Andegauenſi, potationibus dedito, quomo- D do legationis cauſa ad Britannos à Rege miſſus, tandem eius iuſſu (erat tum Rex Galliarum Clodouæus) vt Andegani è publico ſuſtentaretur, iuſſum eſt. Qui Pariſios adueniens, die Dominico ſolennia celebraturus, emiſſa cum hinnitu voce terribili, in terram corruit. Erumpebat autem ab ore, & naribus eius ſanguis, ac inter manus clericorum deportatus, mox conualuit. Erat autem vino & ebrietati vſque adeo deditus, vt vix greſſum figere valeret, aut mentis compos perſiſteret.

Thom. Cantipratenſ. in Apiar. l. 2. c. 12. n. 5. loquens de Prælatis, qui lautiùs viuunt, quàm par ſit, hoc affert exemplum, quod ſuo tempore in Francia contigit. Erant, inquit, duo ſenes Monachi, ab ipſis puerilibus annis pares in ſcelere, diſſoluti valde, in monaſtica obſeruantia enutriti. Hi ſibi plures ex iuuenibus, in immunditia aſſidui, quotidie copulabant, ſeorſum vacabant epulis, riſibus & cantibus exultabant, innocentibuſque ac ſimplicibus E detrahebant. Cùm de eorum inſolentiis conuentus quotidie non mediocriter turbaretur, nec eſſet qui corrigeret delinquentes, vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus eſt. Vix enim ſiuit turbationem piorum clauſtraliũ inultã. Accidit igitur quodam veſpere, vt ſecundum conſuetudinem ſuam eſculento ore ad voraginem inhiarent. Vix ori cibis appoſitis quartum aut quintum morſellum manus obtulerat, cùm ecce vnus prædictorum ſenum ſubita ingluuie ſtrangulatus, euerſis ſtatim oculis expirauit. Territi igitur omnes qui conſederant ſurrexerunt. Nec diu pòſt ſuperſtes vetulus, ſocij animaduerſione non fractus, licet ad momentum horruiſſet, ſicut porcus occiſo à carnifice porco reſumpta audacia reſedit ad menſam. Et cum enormi crapula ſic eſt repletus, vt amens penitus portaretur ad lectum, & quaſi brutum animal exſpirauit. Horrore ergo omnes exemplorum talium perturbati, vitam ſuam & mores in melius mutauerunt, communemque vitam & cibum ſtrictiſſimè ſeruauerunt.

Aliud huic per omnia ſimile referam, quod etſi recenti ferè memoria multis notiſſimum, ſine horrore tamen nequit memorari. Loci nomen taceo, In Flandriæ Comitatu Prioratus F eſt: Tres ibi nomine tenus monachi degebant, re ganeones & concubinarij: ſua cuiq; erat, nec pudor vllus aderat, ſimul helluari & libidinari: quadam die in ſeram noctem cõpotatione protracta, vnus, qui minus ſceleroſus; Sat, ait, Baccho Libidinique datum: Deo gratias ſaltem. Ego verò, ſubinfert alius procacior, cacodæmoni gratias ago, & agendas cenſeo, cui operamur: & cum riſu mẽſa relicta ruit in cubicula. Singuli cũ ſcorto vix decubuerant, ecce ibi in triclinium, vi ianua reſerata, dæmon magni, atri, & trucis viri ſpecie, habitu venatorio, & cum eo coci duo famuli, obambulat, & lectos circumſpicit toruo vultu, deinde horrenda voce. Vbi qui mihi gratias egit? adſum, referam. Lecto abſtrahit pauitantẽ, & ferme præ metu animam efflantem. Traditum cocis iubet infigi veru, & luculento igne probè aſſari. Parẽt promptè: aſſatur infelix, emoritur planiſſimè, cæteri fere præ formidine, aſſi corporis nidore cubiculum implentur. Demum venator ad ſuperſtites ſub ſtragulis trepidantes vix viuos; Digni vos etiam, ait, pati ſupplicio, nec deeſt voluntas mihi. Vetor vi maiore. Inuitus abeo, & moneo: reſipiſcite, aut manent terribiliora. Diſparent laruæ: nec tamen his aliis animus rediit vel nox, niſi clara iam luce. Vbi G ſurrexère, collegam inueniunt mortuum, & (ne viſum inane putes) plene aſſatum. Haud ſcio an ab aliquot ſæculis quidquam ad exemplum vtilius acciderit: ſcio locum & Ordinem, ſed vtrumque ſilentio inuoluo. *P. Martin. Delrio to. 2. Diſq. Magic. lib. 3. p. 1. q. 7.*

Cùm princeps tenebrarum mille habeat artes nocendi, quid nuper geſtum fuerit, pandam. Vennocus Brito Presbyterij honore præditus, tantæ ſe abſtinentiæ dedicauit, vt indumento de pellibus tãtùm vteretur, cibum de herbis agreſtibus incoctum ſumeret: vini verò tantùm vas ad os poneret, quod magis putaretur libare oſculo, quàm haurire. Sed cùm eidem deuotorum largitas frequenter exiberet vaſa hoc plena liquore, didicit, quod peius eſt, extra modum haurire, & in tantum diſſolui potione, vt plerumque ebrius cerneretur: vnde factum eſt, vt inualeſcente temulentia, tempore procedente à dæmunio correptus, per energiam vexaretur, in tantum, vt accepto cultro, vel quodcunque teli genus, vel lapidem aut fuſtem potuiſſet arripere, poſt homines inſano furore diſcurreret: vnde neceſſitas exegit, vt catenis vinctus cuſtodiretur in cellula. In hac quoque damnatione per duorum annorum ſpatia debacchans H ſpiritum exhalauit. *Greg. Turon. hiſt. Franc. l. 8. c. 34.*

IMPERATORVM. ET ALIORVM.

Cum Michaël Imp. III. ſe vino ingurgitare conſueuiſſet, quo tempore ebrius erat, abſurda multa fieri imperabat: alij enim aures amputati, alij nares, alij caput, quæ fieri Baſilius vetabat, nõ tã aliis, quàm ſibi ipſi metuẽs. Vt igitur ſibi ipſũ obſtare Michaël nouit, cõtra ipſũ tales molitur inſidias. Cuidã præcepit, vt haſtam iaciat verbo contra feram, ſed re contra Baſilium, idque planè factum eſt: Nam moritur is qui iuſſus fuerat id facere, rem confeſſus fuit. Iecit igitur hic haſtã, ſed aberrauit, atque Baſilius ſeruatus eſt. Seruatus autem ſtuduit potiùs aliquid committere, quàm ipſe pati: & ita Michaël occiditur ad palatia diui Mamantis anno ſexmilleſimo ſeptuageſimo tertio, hora noctis tertia. Sed quomodo necatus ſit, Zonaras ita rem narrat Baſilius de inferenda nece Michaëlis cõſilio cum aliis cõmunicato: cùm denuò Michaël vino in cœna

A obrutus torperet, manuque ductus in cubiculum Regiæ, quæ eſt ad Diui Mamantis, ſomno profundiſſimo oppreſſus iaceret: egreſſus primùm clauſtra cubiculi Imperatorij confregit, ne fores à cubiculariis claudi poſſent, deinde cum coniuratis aduenit. Iis autem, qui ante cubiculum excubabant, paucis adeò percuſſores, aditu prohibere conantibus, orto tumultu Imperator expergefactus, quidam cum ſtricto gladio manus ſuſtulit, quibus illi ambabus reſectis, ad cæteros redit. At Michaël cùm ex vino titubans, ebrietate impediente, fugere non poſſet, miſerabiliter eiulans iacebat. In quem alius quidam ex Baſilianis, adhuc eum viuere conſpicatus, inſiliit, enſemque ita in eius pectus adegit, vt ventre etiam traiecto, inteſtina elaberentur. *Ex Curopal. & Zonar. Baron. to. 10. an. 867. 90.*

Zeno Imperator Orientis, gulæ & ebrietati deditus, errore mentis ſic affici ſolebat, vt prolapſus à mortuo nihil differret. Cùm verò ipſi etiã coniugi Ariadnæ inuiſus eſſet, ſic inebriatus pro mortuo in monumentum imperatorium ab illa coniectus eſt, lapide maximo, qui pro operculo eſſet, impoſito; factuſque ſobrius inter lamentationes & eiulatus miſera & horB renda morte extinctus eſt, cum Ariadna prohiberet, ne quis monumentũ aperiret, aut illũ curaret. *Io. Zonar. tom. 3. Annal.*

Poteſt hic interſeri exemplum horrendum, quod Michaël Iſſelt refert contigiſſe an. 84. in Apeldorn Veluæ pago, Duo nobiles Germani, inquit, pag 1191. ordinibus militantes, inter ſe conuenerant, vt vino adorto ſeſe tam diu ingurgitarent, donec alter illorum expiraret. Si quis prior ſurgeret, in eum diabolus poteſtatem haberet. Accidit dum ſtrenuiſſimè hac lege potarent, mercatorem illac forte tranſire, quem, vt ſe tertium adiungeret, coëgerunt. Inuitus ille huc inductus eſt mortiſque metu. Paulo poſt malignus ſpiritus ingreſſus, locum vbi ſedebant, vtriqoe ceruicem fregit. *Pet. Thyræus de locis infeſtis, p. 1. c. 19. ex Mich. Iſſelt. an. Do. 1584.*

Magis horrendum, quod refert *Thom. Brabantin. lib. 2. Ap. c. 56. p. 2.* Sedebant, inquit, viri Quidam in taberna, honeſti quantum ad ſæculum, & bibebant: Et cùm incaluiſſent mero, cœperũt conferre de diuerſis ad inuicẽ, & inuectus eſt ſermo, quid futurum ſit poſt hanc vitam. Tunc vnus; Vaniſſime, inquit, à Clericis iſtis decipimur, qui dicunt animas ſine corporibus viuere poſt ruinam. Hoc dicto, omnibus in riſum concitatis, aduenit homo ſtatura fortis & magnus; & reſidens cum illis, vinum poſtulat, bibit, quæritque, quis ſermo ſit inter eos? De animabus, inquit ille qui ſupra. Si quis eſſet qui meã velC let emere, foro optimo darẽ eam, & de pretio eius in cõmuni omnibus ad bibendum. Tunc cachinnantibus omnibus, ille qui ſuperuenerat: Talem, inquit, mercatorem quæro, paratus ſum eam emere, dicito quanti dabis. Et ille elato vultu: Tanti inquit. Mox conuenientibus eis in pretio, ſoluit emptor ſtatim pecuniam, & lætantibus omnibus, biberunt pleno calice, non curante ad primum illo, quod animã ſuam vendidiſſet. Veſpere autẽ facto: Tempus eſt, inquit emptor, vt quiſque noſtrum ad propria reuertatur. Vos tamen, antequam ſeparemur, date iudicium: Si quis equum emerit capiſtri vinculo alligatum, nunquid cum equo in ius emẽtis cederet & capiſtrũ? Cui omnes pariter reſponderunt, Vtique cederet. Nec mora, venditorem, quæſtionis & reſponſionis horrore trementem, emptor cum anima & corpore videntibus omnibus ſurſom leuauit in aëra, & ſecum, vt certum eſt ad inferna pertraxit; diabolus enim erat in hominis ſpecie. Quis enim alius ſe aniD marum diceret mercatorem, niſi ille, in cuius figura olim ab Abraham dictum eſt: *Da mihi animas, cætera tolle tibi.*

Phocas Imp. cum eo die, quo ludi equeſtres peragebãtur, in edendo & bibendo modũ exceſſiſſet, à plebe per ignominiam verbis huiuſmodi notatus eſt: Rurſus è canco [poculi genus eſt à ſono quem edit, effluente vino ſimul & aëre.] bibiſti, rurſus mentem amiſiſti? Ob id conuicium complures morte multauit. Itaqoe quum viderent proceres ac magiſtratus Reipublicæ, magnam hominum multitudinẽ multis affici malis, bona per publicationẽ adimi, capita præcidi, ad Aphricæ prætorem Heraclium litteras mittunt, qui precibus eorũ motus, continuò claſſem parat, & contra Phocam proficiſcitur, adferens ſecum illam imaginem Chriſti, quæ manibus facta non erat. Hoc modo phoca ſuperato, Photinus quidam, vnus ex magnatũ numero, cuius vxoris pudicitiæ Phocas antea ſtruxerat inſidias, ſubitò in palatium irrupit, & phocã Imperatorem pulla veſte indutum mox ad Heraclium deducit. Qui quum Phocam verbis hiſce cõpellaret; Itáne, miſer, Rẽpublicam adminiſtraſti; Reſpondit Phocas: Tibi vero per me

E licet, vt rectiùs eam geras. Hinc ei recta manus & pedes amputati, cutis dorſo detracta, exſecta verenda & haſtæ adfixa, caput denique gladio reciſum: reliquus corporis truncus in foro, quod Boarium nuncupant, per contumeliam hinc inde tractus, tandem igni traditus. *Michaël Glycas 4. part. Annal. Byzant.*

Anno Domini 912. Alexander Imperator ſexta die menſis Iunij moritur infami exitu: De eo enim ita Ioan. Curopalates: Alexander autem ſexta menſis, lutus & pranſus vinoq; ebrius poſt meridiem pila luſurus deſcendit, exortoque labore quodã in ipſius inteſtinis, præ cibis, quibus ſe ingurgitauerat, atque ebrietate reuerſus in palatium, multò e narib. ac pudẽdis effuſo ſanguine, poſtridie mortuus eſt. *Ex Ioan. Curop. Bar. tom. 10. 912.*

Cum adhuc paruulus eſſem, inquit Serapion Abbas, & cum Abbate Theona commanerem, hæc mihi fuerat inimici impugnatione conſuetudo feralis ingeſta, vt poſtquam refeciſſem hora nona cum Sene, vnum paxamacium quotidie in ſinu meo latenter abſconderem, quod ſerò illo ignorante occultè comederem. Quod furtum licet conniuentia cogitationis, & inoliti ſemel deſiderij incontinentia ſine ceſſatione committerem, expleta tamen concupiſcentia fraudulenta, ad memetipſum reuertens ſuper admiſſo furti crimine grauiùs cruciabar, quam ſuper eſu eius fueram iucundatus. Cúmque illud moleſtiſſimũ opus, velut ab exactorib. Pharaonis indictũ mihi vice laterũ, ſingulis diebus explere non ſine cordis mei dolore cõpellerer, nec tamen eruere me poſſem ab hac eorũ ſæuiſ- F ſima tyrãnide, & clandeſtinũ furtũ Seni manifeſtare confunderer, contigit Dei nutu de hoc me captiuitatis iugo volentis eripere, vt quidam fratres cellam Senis obtentu ædificationis expeterent. Cúmque refectione tranſacta, collatio ſpiritalis agitari cœpiſſet, reſpondénſque ſenex propoſitis interrogationibus eorum, de gaſtrimargiæ vitio & occultarũ cogitationũ dominatione diſſereret, earúmque naturam & atrociſſimam vim, quam haberent donec celarentur, exponeret, ego collationis huius virtute cõpunctus, & conſcientia redarguente perterritus, velut qui crederem ob hoc ea fuiſſe prolata, quod Seni Dominus ſecreta mei pectoris reuelaſſet, in occultos primũ gemitus excitatus, deinde cordis compunctione creſcente, in apertos ſingultus lacrymaſq; prorumpens, paxamacium, quod conſuetudine vitioſã ſubtraxerã clanculũ comedendũ de ſinu furti mei conſcio & ſuſceptore produxi: ; cúmque in medium proferens, quemadmodũ quotidie latenter ederem, proſtratus in terram, cum veniæ poſtulatione confeſſus ſum, & vbertim profuſis lacrymis, vt abſolutionem duriſſimæ captiuitatis à Domino poſcerẽt, imploraui. Tunc ſenex; Confide, ait, ô puer, abſoluit te ab hac captiuitate, etiam me tacente, confeſſio tua. G Victorem namque aduerſarium tuum hodie triumphaſti, validiùs eum tua confeſſione proſternens, quã ipſe fueras ab eo tua taciturnitate deiectus, &c. Necdum Senex hæc verba compleuerat, & ecce lampas accenſa de meo ſinu procedens, ita cellã repleuit odore ſulphureo, vt vehemẽtia fœtoris ipſius vix in ea nos reſidere permitteret, &c. *Caſſian. coll. 2. c. 11.*

Qui paucos ante dies homini luſui & poculis addictiſſimo contigerit, hîc minimè prætereundum. Hic cùm rem omnem in luſu & popinis conſumpſiſſet, eum aliquando potitantem adiuit vxor rei domeſticæ penuriam expoſitura; ſed ſic illam verberibus excepit, præſentibus compotoribus, vt ceu mortua ſit ibi relicta. Miſera tandem reſurgit ac domum reuerſa occurrit duobus puerulis, qui hinc inde illius veſtem apprehendentes, vociferabantur: Da panem, Mater; Mater, fame perimus: iam biduum eſt, ex quo nihil ſumpſimus. Ah, pueri mei, H vndenam habebo? Pater veſter expendit omnia. Quid agendum? Præſtat ſemel mori quã ſic fame lãguere, & vna morte mille mortes redimere. His dictis, velox deſperabunda, confeſtim arripit cultrum, quo vtrumque iugulat. Sub crepuſculũ verò noctis maritus domum reuerſus, ebrius, & reliqua ſubſtantia exhauſtus, lecto ſe committit. Quem vt ſomno ſopitum vidiſſet, eodem cultro ea audacia qua Iudith Holoferni, etiam marito caput amputat: Morieris, inquit illa, cùm peruerſa tua viuendi ratio ſit tua ipſius, & mea & puerorũ noſtrorum ruina. Re & palàm facta, ipſa à Magiſtratu cõprehenſa, facti veritatem fatetur. Et tandem morti adiudicata, ſupplicium libenter ſubit, habita priùs ad coniugatos monitione, ne ſic ſua iis aleis & tabernis diſſiparent. En vt gula cũ alea his quatuor mortem intulerit. *Io. Benedict. l. 5. ſuæ Sum. c. 7. in Appendice.*

Huic aliud recentius ſubnectam. Duo homines veniunt Nekerouium, qui in Germania pagus eſt: ingreſſi hoſpitium potum petunt, Famulus admodum obſequioſus, rectus vinum promit, ſed tenue, quale eſt Hornanum. Guſtatum non arridet; ideo alius quærunt, quantumcunque charum ſiet morem gerens, vetus adfert, quod priore gratius fuit. Vnde cyphis inter ſe certare, cachinnari, debacchari ac deliciari. Quid eduliorum deeſſet, nouit Deus. Poſtquam verò ita deliciis indulſiſſent, certatimque poculis ſæpius ſeſe conſalutaſſent, eorum alter audacior, alteri dixit: Cui nunc præbibam? da conſilij aliquid, rogo. Quam ſtupidus es, ait alter: Deo præbibe, tum videris quid reſponſurus ſit. Vitrum arripit miſer, vino implet, atque his verbis: Deus, inquit, præbe aures ſi vis, tibi cypho pleno præbibo ac præmoneo vt poſtquam bibero mihi ſatisfacias; ſin, mihi iniuriam feceris. Sed de quo infundam, ſocium interrogat, vt mihi ſatisfaciat. Vtrumque tibi eſt, ait ille, & vetus & nouum, de vtrolibet infunde. Infundam igitur hornanum, licet recens & crudum, ſat tamen ipſi bonum. Manu itaque cyphum accipiens, & quaſi volens Deo præbibere, ait: Tibi Deus. Reſponde, merum ſi tibi arriſerit: ſi enim hoc anno feciſſes melius, bibiſſes. His dictis manu cyphum tenens confeſtim riguit omnis ſenſus expers. Qui quamuis oculos clauderet ac aperiret, ne verbum tamen effutire, vel reſpirare poterat. Eo miraculo ſocius deterritus celeriter fugam capit, præſentes verò viri caſum attendentes, quibus potuerunt modis eum loco amouere conati ſunt, ſed fruſtra. Itaque Scabinos inuocant, qui cùm adueniſſent, hominem funibus ligatum ac tribus equis extrahi curant. Quod quidem factum, at nihil effectum: nullo enim modo inde amoueri poterat. Quocirca Magiſtratus id iudicio Dei fieri agnoſcit: qui rem impoſſibilem, & admirandam ita facere poteſt, vt hominum mentes facilè ſuperet. Re ſeriò examinata, ac veritati prorſus conſona, allatus eſt ignis ad incendendum hoſpitium vnà cum potatore illo Dei Opt. Max. contemptore: ſed fruſtra: non enim accendi potuit. Atque ita manſit ille aliquanto tempore immobilis non loquens, neque bibens aut manducans. Vbi à plurimis ſat facilè videri potuit, & viſus eſt. *Gabriel Prateol. tom. 2. Chron. an. 1580. 24. Iul.*

* EBRIETATIS PORTENTVM.

Audiui, Domino teſte non mentior (inquit D. Hieronymus) quædam muliercula cùm expoſitum nutriret infantem, & inſtillaret cibos, ac nutricis officio fungeretur, cubarétque cum ea paruulus, qui vſque ad decimum iam peruenerat annum: accidit, vt pluſquam pudicitia patitur, ſe mero ingurgitaret, accenſaque libidine, obſcænis motibus ad coitum induceret infantem. Prima ebrietas alterius noctis & cæterarum deinceps fecit conſuetudinem. Necdum menſes duo fuerant euoluti, & ecce fœminæ vterus intumuit: Quid plura? diſpenſatione Dei factum eſt, vt quæ contra naturam ſimplicitate paruuli in contemptum Dei abutebatur, à naturæ Domino proderetur: impleto ſermone, quo dicitur: Nihil occultum quod non reueletur. *D. Hieron. Epiſt. ad Vital. tom. 1.*

Indus vino deditus cùm pœnitentiæ beneficio naturam tandẽ viciſſet, & ad ſobrietatẽ ſe reuocaſſet, candidum dicitur adoleſcentem per quietem vidiſſe, qui eum prehenſa manu ad compotatorum cœtum conuiuiúmque deduceret: ibi animaduertiſſe eorum, qui accumbebant, vultus, primo quoque poculo hauſto, mutari deforméſque fieri, qui verò pergerent perpotare, & crebris poculis indulgerẽt; eos fœdiſſimo ore, ſimillimóſque dæmonum euadere: dixiſſeque adoleſcentem, tales effici eos, qui ſe vino & ebrietatibus dediſſent: Indus autem ſobrius eſſe cœpiſſe, & incredibilem quendam temperantiæ amorem dicitur animo cõcepiſſe. *Ex lit. an. Soc. & 1586. p. 199.*

Recentiſſimum iſtud eſt, quod *Mich. ab Iſſelt l. 12. Merc. Gal. Belg. an. 1595.* ſcribit accidiſſe an. 1595. Baccharach, inquit, oppidum eſt in ipſa Rheni ripa inter Conſtantiam & Moguntiam ſitũ, quod quidam Bacchiarias vocant, ex vini præſtantiſſimi nobilitate longè latéque celebre. Hic 14. Martij natũ eſt monſtrũ horrendũ & maximè prodigioſum, anteriore ſuperioréque parte homini, poſteriore inferioréque ſerpenti ſimile, caudã habens tribus vlnis longam; nec diutius vixit quã quoad munere ſuo, propter quod miſſum erat, perfunctũ eſſet. Cum enim pater, homo impius, contemptor Dei & hominũ, ocioſúſque, Dominica Quinquageſimę in cauponam abiiſſet, vt ſecundum conſuetudinem ſuam ad vomitum potaret, Luderétque aleis, & omnem improbitatem exerceret; vxor verò illius partui vicina eum ſecuta admoneret, vt ab iſta impietate abſtineret, homo impius non tantùm monitricis verba contempſit, ſed eam miſerè percutiens, præcepit cum vino ſuo dæmone, quem vtero gereret, & qui illi in partu opitularetur, domum concederet; ſi non pareat, ſe gladium ſuum capulo tenus in ventrem illius impacturum. Illa verò, Ei, inquit, vir, egóne viuum gero dæmonem? Et illo igitur nec plura locuta, domum reuerſa eſt: maritum inter combibones aleatoréſque relinquens. Cùm domum veniſſet mulier, dolores partus ſenſit, & terribile hoc monſtrum, omnibus qui aderant horrorem incutiens peperit. Phæax autem ille cùm libidinem ſuam potando, ludendóque ſatis expleſſet, & ipſe domum rediit, ingreſſúſque eſt, vbi & puerpera & partus iacebat. Monſtrum inſtar falconis in eum illatum ſibilans, caudæ ſuæ implicatum hominem venenoſis ictibus eum in modum pupugit, vt toto corpore tuberibus contuſionibúſque pleno paulò pòſt infelicem animam exhalauerit. Marito mortuo puerpera quoque extincta eſt, & tandem monſtrum viuere deſiit.

* EXITIA VARIA.

Quid ſi recentibus exemplis vetera inſerere fas, producendus erit Alexander M. qui ſepulto Calano Indo, multos amicorum vocauit ad cœnam: certaménque inſtituit poculorum, propoſita coronà ei qui plus bibiſſet. Victor certaminis huius Promachus fuit, qui ad IV. choas proceſſerat, præmiumque retulit talentum, ad triduum duntaxat ſuperuixit, & ex compotoribus XLI. extincti. *refert Chares Mitylenæus l. 10. c. 12.*

Antiochus Rex à ſodalibus quos in conuiuio temulentus pulſauerat, occiſus fuit. *Plin. c. 54. de vir. Illuſt.*

Maximinus Imperator, vt ſcribit Euſebius, ingurgitationi deditus, multa potus fieri præcipiebat, quæ ſobrius non facta voluiſſet. *lib. 8. c. 16. Eccleſ. hiſtor.*

Lepidum eſt quod de iuuenibus quibuſdam *Athen. l. 2. c. 2. Dipnoſ.* obſeruatum commemorat. Hi inquit, præ ebrietate amentes, vino calefacti, eò dementiæ venerunt, vt ſe in triremi nauigare, & mari procelloſo committi arbitrarentur. Deinde omnẽ ſupellectilem domo eiecerunt, quod putarent nauim exonerandam, ne tempeſtate abſorberetur. Durauit ea inſania aliquo tempore, & domus illa nomen triremis obtinuit.

S. Auguſt. (vel quiſquis eſt auctor *ſermonum ad fratres in eremo*) pro concione dixit. Accidit hodie terribilis caſus, vt omnes audiſtis, propter quem ad Eccleſiam Hipponenſem etiam fœminas & infantes congregari præcepi. Ecce præclariſſimos ciuis noſter, & fere dilectus ab omnibus Cyrillus filium habebat, vt ſcitis, quem corrigere nolebat, & luxurioſè viuendo conſumpſit partem bonorum ſuorum. Sed ecce hodie ebrietatem perpeſſus, matrem prægnantem nequiter oppreſſit, ſororem violare voluit, patrem occidit, & duas ſorores vulnerauit ad mortem.

Cæterum ingenioſam Phrygis cuiuſdam (Auli) temulentiam, refert *Maiolus in dieb. Canicul. coll. de aula*, carmine decantantem.

Ebrius in ſacra Phryx obdormiuerat Æde,
Condere iam currus ſole parante ſuos.
Omnibus emiſſis, illo ſternente relicto,
More ſuo ſanum clauſerat æditus.
Noctis erat medium, cum ſomno expergitus Aulus,
Occluſas Adyti comperit eſſe fores.
Heu quid agat? clauſis qua ſpes euadere valuis?
Hinc vectes obſtant, peſſulus inde frequens.
Sicne igitur duranda ſitis, & gutture ſicco,
Tam procul à tina nox vigilanda mihi?
Ah pereat potius templorum quidquid in vrbe eſt,
Quam fiat abſentis vlla lagena moras.
Dixerat, & vultus dum verſat in omnia, caſu
Suſpenſum ad funem lumina flexa tulit.
Conſilium hinc, vti Thrax in arena ex tempore ſumit
Campanæ auxilium promptus ab ore petens:
Scilicet, vt nolà ſumma de culmine turris
Incendi claræ ſigna ſonante daret.
Quod ſimul auditum; Situlas date, vellite ſcalas,
Ferte & aquam, tota clamor in vrbe fuit.
Auxilium tectis quaſi ferre ardentibus optans
Plebs ruit: haud vno fonte replentur hamæ
Has inter turbas quis tintinnabula mouit,
Miratus cuſtos ad ſua templa volat.
Poſtem aperit: prodit motor nolæ ille; quadrantas,
Et totum modo non amphoram ſitiens.
Rides, & auxilium mihi das tempore, ſacer,
Digne adyta, ô cuſtos qui tueare dia.
Et bene quod nola ſonitum ſimul exaudiſti,
Ipſe tuis Diuis fer miſeratus opem.

Nam

A *Nam niſi veniſſes incendia magna videres,*
Siccâ adeo (ah) nobis preſſerat ora ſitis
Torridáque oſſa vapor, ſed aquâ cui reſtinguendo
Haud opus, ardori nil facis illa meo
Quot tot Hama ſcalaque? appage hinc anabatra: referte
Vaſa domum: vna meri bis ignibus vrna ſatis.
Hactenus: & nota repetit Phriis luſtra popinæ.
Quam diſpar ſacris ædibus ille locus;
Sic pauor in plauſum verſus: gaudéntque cachinni
Ciues, quæſitam ſic ſibi materiam.
Perſonat vrbs riſu, data amat ſibi verba, diuque
Tritior in populo fabula nulla fuit
Noſtro aquum tamen errori te ignoſcere: fruſtra
Clamabamus aquam dum cupio Aula merum.

Exſtat etiam Hiſtoria, rara tamen, de Glabrione quodam per cauſam ſomnolentiæ, Heſterna crapula vitæ reſeruato:

Forte extra muros gens, mane coiuerat vrbis
Queis ſtudium alterius religionis erat:
Fatidicique frequens pendebat ab ore miniſtri:
B *Quum ſubito irrupit vi Guiſianus eques.*
Quid faciant, inter ſaxúmque & ſacra locati?
Quid contra armatos cœtus inermis agat;
Hinc Pſalmi, hinc ſclopeta ſonant: ceu victima ad aras
Dat iugulum gladiis cum grege Præco ſuo.
Hunc numerum aucturus erat quoque Glabrio, ſi non
Preſſiſſet madido lumina victa ſopor.
Tam male ſuccedat ſua queis vigilantia, pauci
Tam bene cui cedat crapula, rarus erit.
Et cui adhuc ſiccas iubeat perducere noctes?
Quemve dehinc poclis abſtinuiſſe iuuet?
Si nimia ebrietas Glabrioni cauſa ſalutis,
Sobrietas ſociis exitioſa fuit.
Laus Lenæe, tibi natiſque in tempore ſomnis.
Quid? non hoc potius nox agitanda modo,
Hoſtiles ſecaſſe ſuo quam ſanguine cultros,
Nempe mero hic, ferro pars reliqua illa iacet.
O fortuna poteris, hocne edormire phalernum
Temeto curas hoc iugulare fuit?
C *Quod mihi cum Nymphis? Bacchi colere orgia malo,*
Sobria vita vale me bibulum eſſe iuuat.
Iſtorum exemplo queis nil niſi pocula cordi.
Et matutino victa ſopore ſitis.
Quid procul; ah crudos calices remouete miniſtri,
Non hæc pocla mihi pocla ſalutis erunt.
Scilicet euentu ſimili ſtertere poſſit,
Iam bene cui Bacchus cedere, rarus erit.

Ex Maioli colloquio de aula & caula, Tom. 1. Dier. Canicul.

* Eccleſia.

ETYMOLOGIA ET DEFINITIO IN GENERE.

ECcleſia, Græca dictio eſt, ἐκκλησία Hebr. *Kahal*, congregauit, propriè dicitur de congregatione hominum per conuocationem facta. Idem cognationem habet cũ *Kol*, i. vox, & *Lahak ab*, i. collectio. Græcis, καλέω voco, συγκαλέω conuoco, ἐκκαλέω euoco, accerſo. ἐκκλησία, Eccleſia, concio, congregatio hominum vocatorum ad aliquid audiendum. Vocabulum ἐκκλησία fuit apud Græcos celebre atque vſitatum, ſignificans propriè cœtus hominum è ſuis ſedibus in alium locũ D conuocatorum ad aliquid audiendum. Hinc mutuo ſumptum eſt nomen atque ad ſanctiorem vſum traductum. Rei quam ſignificat aptiſſimè conuenit: quia nihil aliud eſt Eccleſia, quam cœtus hominum euocatorum. Qui enim ad veram Eccleſiam pertinent, ex hoc mundo, i. hominibus qui in mundo verſantur in vnum corpus & quaſi Rempublicam ſanctam euocantur, Nulli in hunc numerum per ſe, proprióque inſtinctu veniunt, niſi euocati à Deo: nulli ſuis virib. freti, ſed omnes, quotquot veniunt, à Dei gratia præueniuntur, Idcóque, *S. Paul.* toties nominat Chriſtianos κλητούς, i.e. vocatos, in omnib. Epiſt. Communiter autem prout hodie de Eccleſia loquimur; definitur. Viſibilis hominum cœtus eiuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione & ſacramentorum communione, ſub regimine, legitimorum Paſtorũ, ac præcipuè vnius in terris Chriſti Vicarij Romani Pontificis colligatus. Colligitur *ex Bell. l. 3. To. 3. Contron.*

☞ Pleniorem tamen illius deſcriptionem dabimus infra hoc eodem, Loco, poſt Notas eiuſdem.

ACCEPTIO VOCIS.

Eccleſia Latinis, Græcis ἐκκλησία nomen accipitur. Primo, pro loco vbi conueniunt homines religionis ergo, *Deut. 23. 1.* E *Iudic. 20. 1. Cor. 11. & 14.* Secundò pro familiæ alicuius domeſticis fidelib. *Rom. 16. Cor. 16. Col. 4. 15.* Tertiò, pro cœtu vnius prouinciæ, *1. Reg. 8. 14. Act. 9. 31. & 11. 26. & 12. 1. & 13. 1. & 15. 2. & 19. 32. & 20. 17. Rom. 16. 2. 1. Cor. 1. 2. & 16. 1. 2. Cor. 8. 2. Gal. 1. 2. 2. Theſſ. 1. 1. & c. 1. Pet. 5. 13. Apoc. 21. & c. 3. 1.* Quartò pro inſigni aliquo credentium, verboq; ac Sacramentis ſimul communicantium cœtu: *Act. 28. 1. Cor. 11. 22. & 14. 4. Gal. 1. 13.* Quintò pro cœtu fidelium frequentiſſimè. Sextò, pro vniuerſa fideliũ per totum terrarum orbem diffuſorum multitudine. Septimò, pro ſenatu Eccleſiaſtico, *Matth. 18. 17.* quia nimirum cogitur nomine totius Eccleſiæ. Alibi vocatur à Paulo Presbyterium, ſeu Collegiũ Seniorũ. *1. Tim. 4. 14. D. Ignat. Ep. 9. ad Ant.* Collegium Presbyterorũ vocat.) Obſeruandum autem eſt Eccleſiæ vocabulum vnico hoc ſaltẽ noui teſtamẽti loco (*Matt. 18. 17.*) de Iudæis, dici, quorũ alioquin generales cœtus peculiari nomine ſolent Synagogæ appellari: quamuis Græci interpretes idẽ vocabulum attribuant cœtũ congregationi, etiam in Vet. Teſt. *1. Par. 13. v. 2. 9.* Euangeliſta itaq; pro Seniorum collegio, dixit Eccleſiam. Lucas autem Presbyterium populi, *Luc. 22, 66. vide Marc. 5. 22.* Octauò, pro ciuium conuentu, ſeu multitudine in F Theatrũ cõcurrẽte. *Act. c. 19. v. 32.* iuxta interpretationẽ Syriacã.

Accipitur etiã quandoq; in malã partem, vt in illo *Pſ. 25. v.* odiui Eccleſiã malignantium. Quamuis nunc vſus obtineat, vt ſacram quandam & fidelium tantum multitudinem ſignificet.

Quod ergò ante legem ſignificabat Arca Noë, & familia Abrahæ; quod poſt legẽ fuit domus Iacob. Cathedra Moyſis & Synagoga, hoc poſt aduentum Chriſti ſignificat Eccleſia. Cuius rationem affert *S. Auguſt. Enarrat. in Pſ. 81.* vt diſtingueremur à Iudæorum Synagoga.

DIVISIO IN TRIVMPHANTEM ET MILITANTEM

AC VTRIVSQVE VARIA ACCEPTIO.

Eccleſia nonnunquam accipitur pro Triumphante in cœlo multitudine, quam Apoſtolus vocat *ad Epheſ. 5.* Eccleſiam gloriam, non habentem maculam, neque rugam. Quæ dicitur regnum Dei, Ieruſalem ſancta, in qua non amplius eſt dolor aut luctus: & dicitur tota pulchra. *Cant. 4.*

Sæpius verò ſignificat Militantem adhuc ſub cultu veri Dei multitudinem. Idq; iterum vel prout complectitur vniuerſam fidelium multitudinem, ab initio orbis vſq; in finem recta fide Deum colẽtium: eſtq; ea vinea, quam male excultam à Iudæis, G excolendã dedit Chriſtus Gentibus, & diuiditur in nouum, & veterem populum, vt benè *Aug. cont. duas Ep. Pelag. lib. 3. c. 4.*

Vel vt ſignificat Eccleſiam noui Teſtamenti, quam Chriſtus vocat Regnum cœlorum, quamque ſuam dicit *Matt. c. 16.* dum illi fundamentum & petram ſubſternit Petrum.

Sed & hæc variè accipitur. Aliquando pro tota multitudine fidelium, & ouium & paſtorũ, vt *Matth. c. 16. & Act. c. 5.* interdum pro ſolis paſtoribus & prælatis. *Matt. c. 18.* dum vult Eccleſiam audiri. Aliquando pro ouibus duntaxat, *Act. c. 20.* vbi dicuntur miſſi Epiſcopi à Spiritu S. ad regendam Eccleſiam Dei. Denique vel notat multitudinem vbique gentium diſperſam, vt cum dicitur eſſe columna & firmamentum veritatis. *1. ad Tim. c. 3.* vel priuatam & particularem, vt v.g. Eccleſiam quæ eſt Corinthi. Vſurpatur etiam pro Eccleſia materiali, loco ſcilicet ſacro in quo diuina myſteria peraguntur, eſtque idem quod templum, de quo agemus ſuo loco, nunc verò de vera Chriſti Eccleſia in terris tractabimus.

ERRORES CIRCA ECCLESIAM

DESCRIBENDAM.

Cum primũ Luther ex Eccleſiæ gremio ſe proieciſſet, & ad H cathedrã peſtilentiæ nouus Doctor dilapſus eſſet, ſtatim hæreticorum morem induit, vt Eccleſiam, cuius ſe filium vẽditabat, occultam diceret. Fuiſſe autem omnium hæreticorum errorẽ, conſtat ex B. Aug. *lib. 2. c. 36 de ſer. Dom. in monte, & in Pſ 31.* Quocirca confeſſio Auguſtana eam definiuit, congregationem membrorũ Chriſti. Hoc eſt illorum qui vere credunt, & obediũt Chriſto. Vnde alij dixerunt Eccleſiã eſſe cœtũ prædeſtinatorum. Alij verò, nempe Anabaptiſtæ ſolos puros & perfectos ad Eccleſiã pertinere, ac ſeipſos pro talibus venditãt. Dehinc autẽ quinq; graues errores circa Eccleſiã eliciuntur, quos oppoſita veritate proſternere non eſt difficile. I. quod ex ſolis prædeſtinatis cõſtet. II. quod ex ſolis actu bonis. III quod ex ſolis perfectis, IV. quod ſit paucorũ. V. quod inuiſibilis & occulta.

Non ſoli prædeſtinati ad Eccleſiam pertinent. Contra VVicleſ, Hus, Caluinum.

Eccleſia comparatur *Matt. c. 3.* Areæ, in qua eſt triticum, & palea

palea

A paleæ comburendæ igni inextinguibili. *Matt.c.13.* lagenæ miſſæ in mare ex omni genere piſcium congreganti, quorum aliqui mittūtur in caminum ignis *Matth.22.* Conuiuio nuptiali, ad quod intrabat non indutus veſte nuptiali, qui proiectus eſt in tenebras exteriores. *Matth.25.* Confertur cum decem virginibus, quorum quinq; fatuæ, eo quod non haberent oleū ſecum, excluduntur à nuptiis. Eſſe in illis locis comparationē cum Eccleſia, omnium eſt explicatio, & tamē paleæ mali piſces, non indutus veſte nuptiali, virgines fatuæ, nequeunt acceſeri prædeſtinatis, vt manifeſtum eſt; cùm damnentur in æternū. Et Chriſtus teſtatur, multos vocatos eſſe, paucos verò electos. Exempla ſunt in Paulo & Iuda. Hinc dicebat Ioan. Hus, nunquam de Eccleſia fuiſſe, etiamſi electus eſſet in Apoſtolum: illum verò ſemper fuiſſe, etiam dum Eccleſiam perſequeretur. Cum tamen dicat *Aug. ſerm. 1. de conuerſ. Pauli*, illum primum fuiſſe lupum, mox ouem. Iudā vero fuiſſe filiū Chriſti, ſed inſtar Abſalonis perſecutum ſuum patrem. *In Pſalm. 3.*

Non ſoli perfecti, contra Pelagianos & Anabaptiſtas.

Ex ſuperioribus cōſtat malos per paleam, fatuas virgines, per malos piſces ſignificatos, ad Eccleſiam pertinere, eiuſque mēbra eſſe: quaſi inquit B. Auguſtinus, non ſit Chriſti Eccleſia B quæ toto terrarum orbe ad Deū clamat, Dimitte nobis debita noſtra. Dauid non fuit perfectus quando commiſit adulterium, ideoq; poſtulat ſibi remitti à Deo delictū. Nec enim eſt homo qui non peccet. *3. Reg. 8.* Et ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt, 1. *Iob, 1.* Bene S. Auguſt. *lib. 1. cont. 2. Epiſt. Pelagian. c. 14.* Nullus in Eccleſia poſſet rectè ordinari miniſter, ſi Apoſtolus dixiſſet, ſi quis ſine peccato eſt, vbi dixit, ſi quis ſine crimine eſt: multi enim baptizati fideles ſūt ſine crimine, ſine peccato autē neminē in hac vita dixerim. Sic loquitur etiā *Greg. lib. 21. Mor. c. 9.*

Non ſoli boni actu, contra Nouatianos, Donatiſtas, & Confeſſioniſtas.

Conuincitur id ex comparationibus Euangelicis paulò ante adductis, quas latè deducit Auguſt. *lib. 3. c. 2. 9. 12. 28. contra Petilian. Cypr. l. 4. Epiſt. 2 contra Nouatian. ſub finem.*

Chriſtus *Matth. c. 18.* dicit, ſi peccauerit in te frater tuus, vade, corripe eum &c. ſi eos non audierit, dic Eccleſiæ. Loquitur Chriſtus indubiè de vera Eccleſia, in qua conſtat inueniri peccatores, & tales qui ſæpe non emendantur per fraternam correptionem.

Matth. 23. Dominus præcepit de præpoſitis malis, vt facia- C mus quod dicunt, non autem quod faciunt.

Infructuoſa ficus exſpectatur in agro Dominico, vt fructum ferat, *Luc. 15.* Corinthiorum Eccleſiam agnoſcit Paulus, vbi erant fornicarij, contentioſi, ſuperbi, Theſſalonicenſium agnoſcit, in qua erant inordinatè viuentes. Ioannes ſcribit ſeptem Eccleſiis Aſiæ, & tamen ſingulas reprehendit de rebus non leuibus. *Apocal. 2. & 3.*

Fuerunt in veteri populo grauiſſimi peccatores, nec legimus vſpiam, quod alij iuſti ſe ab illis ſeparauerint, quantū ad templum, altare, aut oblationes. Manebant ergò in eadem congregatione boni & mali, quod meritò vrget *Aug. in bre. collat. 3.*

Arca Noë iuxta communē Patrū expoſitionē, fuit Allegoria Eccleſiæ, in qua Chriſtus inſtar Noë, animalia munda & immunda iuſti ſunt & impij: qui extra hanc eſt, peribit regnante diluuio. Ita *S. Aug. l. 15. de Ciu. c. 26. Greg. hom. 16. in Ezech. Hieron. Dial. cont. Luciferian.* vltrà mediū. Arca Noë, ait, Eccleſiæ typus fuit: vt in illa omnium animalium genera, ita & in hac vniuerſarū & gentium & morū ſunt homines. Vt ibi pardus, hœdi, ludi, & agni: ita & hic iuſti & peccatores, id eſt, vaſa aurea & argentea, cum ligneis & fictilibus commorantur.

Denique Chriſtus voluit in Eccleſia eſſe ſacramentum Pœ- D nitentiæ, quod fruſtra foret, ſi omnes eſſent actu boni.

Refelluntur ergò Nouatiani, qui graues peccatores ab Eccleſia arcebant, ac ſeipſos à munditia Catharos vocabant.

Non eſt inuiſibilis, nec occulta. Contra Lutheranos & Caluiniſtas.

Primum id conuincitur ex promiſſione facta ante legem, vbi typicè fuit adumbrata Eccleſia per Arcam Noëticam, vti dictum eſt: Abrahæ promiſsū ſemen in quo gentes omnes benedicendæ: & promittitur ſemen eius fore, ſicut ſtellas cœli, & arenam maris, quod non modo de Iſraëlitica gente accipiendū, ſed de illo ſemine, quod futurum erat ſecundū imitationē fidei toto orbe terrarum, docet *Aug. lib. 16. de Ciu. c. 21. & 32. & in lib. de vnitat. Eccleſ. c. 6.* idem Donatiſtis inculcat, quod totidem verbis Nouatoribus noſtris inculcari poſſet. Omitto promiſſiones factas Iacob, aliiſque Patriarchis, E

Secundò, Moyſes Chriſtum prophetauit per figuras obſeruationum carnalium, ait *S. Aug. lib. 18. de Ciu. c. 11.* in tabernaculo, ſacerdotio, ſacrificiis &c. creuitque Eccleſia tunc inſtituto Aaronico ſacerdotio, & tribu Leui à Deo conſecrata.

Tertiò, in Pſalmis & Prophetis, Eccleſia prædicitur illuſtris & ampla. *Pſal. 2.* de Eccleſia dicitur: Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, quem locum nemo Chriſtianus vnquam quàm de Eccleſia intellexit, inquit *S. Aug. de vnit. Eccleſ. c. 8. Eſaias cap. 2.* de eadem loquitur, cum dicit: Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes &c. vide Auguſtin. ſuper eundem locum, *Tract. 1. in Ioan.* Eſaiam ſequuntur alij Prophetæ, Salomon quæ in lib Canonicorum ſcripſit de ſponſo & ſponſa, de Chriſto & de ſancta Eccleſia dicta eſſe, omnis Chriſtianus agnoſcit, ait *S. Auguſt. lib. de vnit. Eccleſ. c. 13.*

Ex Euangeliis res clarior euadit. Certum enim ex ore ipſius Chriſti, quæ olim de ipſo dicta in Pſalmis & Phophetis, fuiſſe impleta. Et diſcipulos ſuos vocat lucem mundi, eóſque velut perſonam totius Eccleſię gerentes alloquitur, dicens: Non poteſt ciuitas abſcondi ſuprà montem poſita, & quia multitudo F conſpicua futura erat Eccleſia, controuerſias quę priuatim terminari non poterant, ad illam referri iubet, eamque imperat audire. *Matth. 18* Quo præcepto quid vanius ſi inuiſibilis eſt, & occulta Eccleſia: Quin vltimis verbis quibus allocutus eſt ſuos demonſtrauit manifeſtam fore Eccleſiam, dicens iamiam ad Patrem tranſiturus: Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in tota Iudæa, Samaria, & vſque ad vltimum terræ. *Act. c. 1.*

Dixerat ante. Ite, prædicate Euangelium omni creaturæ: at illi, nempe Apoſtoli, egreſſi prædicauerunt vbiq; &c. Non ergo inuiſibilis eſt Eccleſia Chriſti. Deinde in Hieruſalē cœpit primū Eccleſia Chriſti. *Act. 2.* baptizatis vno die 3000 hominū.

Etiam Paulo iniungitur, vt portet nomen Chriſti coram gentibus & Regibus, & filiis Iſraël. *Actor. 9.* Non ergo vt conuenticula nouatorum, quæ ante auctores ſuos non fuerant in rerum natura; (nullus enim Lutheranus ante Lutherum: & ita de aliis) ita & Chriſti Eccleſia. Vtpote quæ ſemper illuſtria & conſpicua, fuitque omnium gentium & locorum diffuſa multitudo. Vt infra latius dicetur, ſub nomine *Catholica*.

Denique ex parabolis Euangelicis initio allegatis, conuincitur Eccleſia viſibilis, quia Eccleſia inuiſibilis ſecundum hæ- G reticos habet tantum bonos: In iis autem fit mentio bonorum & malorum.

ECCLESIA NON DEFECIT;
SED EST PERPETVA.

De Chriſti regno in Lege antiqua, plura ſunt euidentiſſima teſtimonia, æternum fore: etenim *Pſal. 88* 109. 47. *Iſa. 61. Michæ* 4. Et angelus Gabriel prædixit, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Confirmat idem Paulus ad *Epheſ. cap. 1.* accedente veterum interpretatione. Videatur *Auguſt. enarrat. in Pſal. 109.*

Chriſtus dixit portas Inferorum non præualituras aduerſus ſuam Eccleſiam. *Matth. c. 16.* cui ſimilis eſt locus Apoſtoli vocantis Eccleſiam columnam & firmamentum veritatis.

Idem Dominus promiſit. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi. *Matth. vlt.* loquitur autem ad Apoſtolos & diſcipulos, qui cum non eſſent permanſuri in corpore vſque ad mundi conſummationem, neceſſariò hæc promiſſio ad ſucceſſores tranſiit. Intelligunt hunc locum de perpetua Eccleſiæ duratione. *Leo I. Epiſt. 31. ad Pulcheriam. Leo II. Epiſt. ad. Conſtantinum Auguſtum.* H

S. Auguſtinus ſcribens aduerſus Donatiſtas, qui totam Eccleſiam viſibilem defeciſſe, id eſt, in fide erraſſe dicebant, & in errores prolapſam circa fidei doctrinam, ac in ſolis paucis in Africa remanſiſſe, ſic ait; Sed illa Eccleſia quæ fuit omnium gentium, iam non eſt; periit. Hoc dicunt qui in illa non ſunt. O impudentem vocem! Illa non eſt, quia tu in illa non es; Vide, ne tu ideo non ſis.

Quamuis autem Eccleſiæ regnum prout in terris militat, cum ipſo ſit mundo terminandum: non tamen idcirco perpetuū non erit; quia non tam auferetur, quam in melius & perfectius tranſmutabitur Migratura eſt enim ad Chriſtum: tunc ſanè, cum tradiderit regnum Deo Patri. Vt *Paulus* dicit *1. Corinth. 15.* Neque enim duæ ſunt Eccleſiæ militans & triumphans, ſed vna, ſtatu tamen diuerſa, hic aliter, ibi aliter funita. Quomodo vnus homo eſt qui modò puer, tandem vir eſt. Sic Apoſtolus præſentis vitæ ſtatum paruuli ſtatum vocat, *1. Cor. 15.*

A 1. *Cor.* 13. quo per ſpeciem in ænigmate videmus: Alterum illum quo videbimus facie ad faciem, viri ſtatum nuncupat, euacuantem quæ erant paruuli. Adeò parabolas toties repetitas, quæ omnes ſemper ſupponunt continuationem vſque ad diem iudicij, vt patet.

Hæreticorum circa Eccleſiæ definitionem pugna.

Martinus Lutherus vult Eccleſiam duntaxat defeciſſe à tempore Concilij Conſtantienſis, quod paulò ampliùs quàm 100. annis eum præceſſit, ita ille in cominis Vvormatienſ. anno 1522.

Sed poſtmodum anno 1551. auctores *Confeſſionis Auguſtanæ* ab annis 300. eam defeciſſe volunt, & ipſe Lutherus aliis locis; annos ſexcentos tribuit iſti defectioni: ita vt ſtatim poſt annum milleſimum hanc eclypſin religionis imaginentur.

Hanc ſententiam amplectuntur *Caluiniſtæ*, aliique recentiores Hæretici, ideóque dicit Caluinus, Gregorium vltimum Romæ Epiſcopum. *Andreas Smidelinus* tantum tribuit primos 500. annos puritati Eccleſiæ. *Apol. ad Freder. Staphylum.*

Proteſtantes primum Antichriſtum ponunt Bonifacium tertium, qui Gregorio magno poſt ſeſquiannum quo Sabinia- B nus ſedit, ſecutus fuit.

Melancthon ſolum annos trecentos tribuit puræ doctrinæ: nam fatetur Baſilium, reliquoſque Patres, corruptam doctrinam tradidiſſe.

Tandem eò venerunt impudentiæ, vt ab Apoſtolorum tempore defeciſſe Eccleſiam comminiſcantur, quomodo *Lutherus* dicit Patres tot ſæculorum cæcutiuiſſe. *in conflictu cum Eraſmo de lib. arbit.* ita de iiſdem ſcribit *Caluinus, Tract. de ſcandalis, & lib. 2. Inſtit. cap. cap. 2. § 9. & in quæſtione de orat. pro defunctis, lib. 3. cap 4. §. 38. & alibi.* itaque iam annis 1600. Chriſti Eccleſia defecit, & iuxta Bezæ commentum, à temporibus Pauli Apoſtoli Antichriſtus in mundum venit. *in explic. method. in 2. Theſſal. Proteſtantes in Anglia* etiam vniuerſalem Eccleſiæ defectionem profitentur, dicunt autem primos illos Patres ita fuiſſe occupatos circa refellendas hæreſes veteres, quod leuiores errores & ſuperſtitiones non aduerterint, & neglexerint emendare, atque ita dormientibus hominibus, zyzania irrepſiſſe in medio tritici, adeóque falſum eſſe, à Domino bonum ſemen ſeminatum fuiſſe in agro ſuo.

ECCLESIÆ PROPAGATIO.

D. Gregorius hom. 19. in Euangelia, exponens parabolam de C operariis à patrefamilias diuerſis horis in vineã miſſis, *Matth.* 20. dicit Patrēfamilias eſſe typicè Deum, qui regit quos condidit. Qui habet vineam i. e. Eccleſiam vniuerſalem, quæ ab Abel iuſto vſque ad vltimum electum qui in fine mundi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, tot quaſi palmites emiſit. hic autem mane, hora tertia, ſexta, nona, vndecima operarios conducit, quia à mundi huius initio vſque ad finem, ad erudiendam fidelium plebem congregare prædicatores non deſtitit, quia prius per Patres tum per Prophetas, poſtmodū per legis Doctores, ad extremum per Apoſtolos dum plebis ſuæ mores excoluit, quaſi per operarios in vineæ cultura laborauit.

Ab Abel enim iuſto & Virgine cœpit Eccleſia: quamuis Enos fuerit primus, qui cætus hominum ad publicum Dei cultum per preces & ſacrificia inſtituerit.

Cæterum de propagatione Eccleſiæ Chriſti potiſſimum loquimur, cœpit hæc in die Pentecoſtes, deſcendente Spiritu S. ſuper 120. homines, erat illa multitudo viſibilis, aderant ex omni natione quæ ſub cœlo eſt, & audiebant illos 120. loquentes variis linguis. Ad hanc autem multitudinem, quæque adhuc paucorum erat Eccleſia, acceſſerunt nunc per baptiſmum D 3000. nunc 5000 Prædicabatur Euangelium paſſim & creſcebat ſemper Dei Eccleſia. Plantato in Iudæa, & Samaria verbo Dei, ad gentes reliquas diſſeminatum etiam mox fuit, atque in omnem terram Apoſtolorum ſonus exiuit.

Quin illi ipſi conſtituerunt per ciuitates presbyteros. Paulus, Timotheum Epheſi, Titum Cretæ; Petrus, Euodium Antiochiæ, & Clementem Romæ. Ioannes, Polycarpium Smyrnæ, alij alios alibi, manſitque hæc ſucceſſio doctrinæ per illos tradita, ſemper indubitata, eandem quam priores diligentiam & normam obſeruantibus poſterioribus Epiſcopis, qui Apoſtolis in functione & doctrina ſuccedentes, omnes omnium ætatum hæreſes damnarunt, & primitiuæ Eccleſiæ dogmata fidei doctrinam continentia, vſque in diem præſentem prorogarunt, vide plura infra, *Tit. de Eccleſiæ notis, §. Catholica & Apoſtolica.*

PROPRIA ET SPECIALIS EIVSDEM DEFFINITIO.

Eccleſia eſt viſibilis hominum cœtus eiuſdem Chriſtianæ E fidei profeſſione, & ſacramentorum communione ſub regimine legitimorum Paſtorum, ac præcipuè vnius in terris Chriſti vicarij Romani Pontificis colligatus. Colligitur ex *Bellarmino Tom. 2. controuerſ. lib. 3.*

Cæterum pleniſſimam trademus Eccleſiæ definitionem infra, poſt Notas eiuſd.

* QVI IN ECCLESIA NON SINT.

I. INFIDELES.

Pagani, infideles, Mahumetani, qui fidem Chriſtianam non profitentur, non ſunt in Eccleſia.

II. CATHECVMENI

Cathecumeni quamuis actu in Eccleſia non ſint, cum nondum ſint de corpore illius, nec membra Chriſti; ſunt tamen potentia. Vnde diſtinguuntur paſſim à fidelibus, ideoque *Tertullianus lib. de præſcrip.* reprehendit hæreticos, quod vtroſque ſto iiſdem acciperent, & Cyrillus dicit, Catechumenos apud Chriſtianos eo loco haberi, quo incircumciſi olim apud Iudæos, *lib. 12. in Ioann. c. 50* Sunt ergo illi tantum voto in Eccleſia, & per hoc ſaluantur: re ipſa vero non ſunt. Neque enim F habent ius ad illa ſacramenta, neque ad alia quæ vniuerſæ Eccleſiæ ſunt communia.

HÆRETICI APOSTATÆ.

Hæretici & Apoſtatæ cum circa fidem naufragauerint, extra Eccleſiam ſunt, vnde SS. Patres dum loquuntur de eorum conuerſione, dicere ſolent, eos ad Eccleſiam reuertiſſe.

Illuſtris eſt locus *S. Hieron. Dial. cont. Luciferi.* Sicubi audieris eos qui dicuntur Chriſti, non à Domino Ieſu Chriſto, ſed à quoquam alio nuncupati, vtputa Marchioniſtas, Valentinianōs, Montenſes (adde Caluiniſtas, Lutheranos, Mennoniſtas) ſcito non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe ſynagogam neq; enim ratio permittit, vt illos de Eccleſia eſſe dicamus, qui cum ea nullam habent coniunctionem, ſed iuxta etymon nominis ſui, eligunt quid credant, & iuxta S. Auguſtini cenſuram, ſibi magis, quam Euangelio credunt.

SCHISMATICI.

Etiam Schiſmatici non annumerantur membris Eccleſiæ, vnum eſt enim ouile, vna ſponſa, vna columba. Schiſma ſcindit quod eſt vnum, vnde *Cyprianus lib. de vnit. Eccl.* Eccleſiam di- G cit ſignificari per veſtem Chriſti inconſutilem. *Optatus Mileuit. l. 1. cont. Parmenianum*: de ſchiſmaticis loquens: Deſerta, ait, matre catholica, impij filij dum foras exeunt, & ſe ſeparant, vt vos feciſtis; à radice matris Eccleſiæ, inuidiæ falcibus amputati, rebelles errando abſcedunt.

EXCOMMVNICATI.

Excommunicati quoque non ſunt in Eccleſia, ita *Catechiſm. Rom. in explicat. Symboli Th. Ibaldenſ. Tom. 1. lib. 2. c. 9.* Si Eccleſiam non audierit inquit Chriſtus; ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus. Item *Paulus. 1. cor 5.* Cur non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtri, qui hoc opus fecit, loquitur autem de eo, qui vxorem fratris ſui habuerat, excommunicando. *Euſeb. lib. 5. hiſt. c. 24.* narrat, quomodo victor Papa excommunicauerit Aſianos; litteras inquit, mittit, quibus omnes ſimul abſque diſcretione, ab Eccleſiaſtico fœdere ſegregaret, & merito id quidem; quia per excommunicationem homines priuantur omni commercio ſpirituali, quod membra Eccleſiæ inter ſe habent, vt docet *Tertull. in. Apologet. cap. 39.*

Adde quod in abſolutione Excommunicati dicitur, Reſtituo te vnitati Eccleſiæ, & membrorum participationi: quod ſignum eſt, ſeparatum eum ab Eccleſiæ vnitate fuiſſe. H

TYPI, ET EPITHETA ECCLESIÆ.

Figuratam Eccleſiam ſentit 23. *Auguſtinus in ſententiis, ſententia* 328. in ſopore illo immiſſo in Adam, quando è latere illius dormientis formata eſt Eua. Dormit, inquit, Adam vt fiat Eua: moritur Chriſtus, vt fiat Eccleſia. Dormiente Adam fit Eua de latere: mortuo Chriſto lancea perforatur latus, vt ſuperefluant Sacramenta, quibus formetur Eccleſia. voluit ſignificare S. Auguſt. & poſt eum alij; è latere Chriſti fluxiſſe ſanguinem, & aquam, quibus ſignificabantur duo potiſſima Eccleſiæ Sacramenta. Baptiſmus, quo per aquam regeneramur ad vitam ſpiritualem: & Euchariſtia, qua ſpiritualiter iam regenerati alimur ad æternitatem, his autem Sacramentis maxime fulcitur Eccleſia.

A Et ſicut Eua dicta eſt mater viuentium, ita & Eccleſia vera eſt mater viuentium. Somnus Addæ, ait Tertullianus, mors erat Chriſti in mortem dormituri, vt de iniuria proinde lateris eius, vera viuentium mater formaretur Eccleſia.

ECCLESIA MATER. CVR?

Eſt autem familiare veterum nomen Eccleſiæ, quo Matrē noſtram eam appellant, & vulgo etiam, modò Mater dicitur eccleſia. Cuius cognominis ratio multiplex reperitur. I. Quia parit ſola Deo filios. Eccleſia, inquit S. Auguſtinus, omnes per baptiſmum parit, ſiue apud ſe, hoc eſt ex vtero ſuo, ſiue extra ſe, i.e. de ſemine viri ſui: ſiue de ſe, ſiue de ancilla. Nam & Iſmaël magis Saræ filius fuit, quã Agar: quia per ipſius iura coniugalia, in ancilla ſeminatus erat, & ex ancilla ſuſceptus. Sic & apud iſtos, Eccleſiæ iure quod eſt in Baptiſmo, naſcuntur quicunque naſcuntur *lib. 1. c. 10. cont. Donat.* Loquitur autem de illis, qui ſunt extra Eccleſiam, apud quos nemo renaſcitur, niſi per Sacramentum quod ipſa iure poſſidet. II. Generat nos Eccleſia per fidem, quam dat non habentibus: & habentibus vt magis habeant, communicat. III. Cum matris officium ſit non modò generare, ſed & lactare & paſcere quos peperit: Sic Eccleſia quos genuit, ſi infirmi ſint, ſiue in fide, ſiue per fragilitate B tem vitæ in moribus, Eccleſia inquam, nunc hos charitatis lacte tolerat, hos fidei lacte paſcit, donec ſolidioris cibi faciat capaces. Quippe elementa ab his vberibus haurienda ſunt. Vt conſtat *ex cap. 3. Epiſt. 1. ad Corinth. Item Hebræor. cap. 5. & ad Galat. 4.* Filioli mei, ait Paulus ad Galatas, à fide iam ſuſcepta recedentes; quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis. Quorum verborum elegantem enarrationem, vide apud *Aug. in Pſ. 57.* IV. Eccleſia filios ſuos ablactatos iam & grandiores paſcit ſolidioris doctrinæ pabulo. Quod iterum egregie S. Aug. commemorat *lib. de morib. Eccl. Cathol.* & enarratione *in Pſal. 57.* In ventre, ait, Eccleſiæ veritas manet. Quiſquis ab hoc ventre Eccleſiæ ſeparatus fuerit, neceſſe eſt vt falſa loquatur. Ideóque idem *Tract. 3 in Ep. Ioan.* Ipſarum Scripturarum duo Teſtamenta, Eccleſiæ duo vbera appellat: ac in illius rei confirmationem, olim veteres Chriſtiani cum Symbolum in Baptiſmo profiterentur, addebant in fine. Per ſanctam Eccleſiam, cuius moris rationem reddit *S. Aug. de Symb. ad Catechumen l. 3. c. 10.* quoniam ſi quis abſque Eccleſia inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum. Ac propterea infert; Non enim habebit Deum patrem, qui Eccleſiam noluerit habere matrem. Eadem habet *S. Cyprian. lib. de vnit. Eccleſ.*

C V. Denique Eccleſia, inſtar matris naturalis paterni ſeminis virtutem ad ſe trahentis, cui maximè generatio & fœtus attribuitur; recepto in ſe Spiritus S. ſemine, docet, nutrit, regenerat, animátque membra ſua, eáque fouet, conſeruat, ſacramentis & verbo paſcit; verè ac propriè iuxta myſtici corporis rationem, Mater noſtra dicitur.

CVR SPONSA CHRISTI?

Etiam Chriſti Sponſa dicitur, & eſt Eccleſia ſignificata in formatione Euæ ex latere Adami, *ad Epheſ. c. 5.* dicit id Apoſtolus, Sacramentū hoc magnum eſt Ego autem dico, in Chriſto & Eccleſia, quaſi dicat, Sacramentū matrimonij in Adamo primùm inſtitutum, magnum eſt, non tantum in coniunctione illa duorum; ſed maximè propter repræſentationem ſiue typum rei ſacræ, hoc eſt, coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ: qui quaſi reliquit Deum patrem, & Synagogam matrem, vt Eccleſiæ ſuæ ſponſæ adhæreret: & vice verſa, Eccleſia reliquit patrem, quem in Gentiliſmo habuerat Diabolum, & matrem videlicet cœtum Infidelium, vt ſponſo ſuo adhæreret. *Ita Chryſoſt. Hieron. Anſelm. D. Thomas, in cap. 5. ad Epheſ.*

Eſt ergo Eccleſia virgo & ſponſa virtutibus: mater fœcun- D da prolibus: quia ex ſterili gentilitate collecta, multos Chriſtu filios peperit & parit in dies, non ex ſolis Iudæis, vt Synagoga: ſed ex Iudæis & Gentibus. Audiatur de hoc *S. Ambroſ. lib. de virgin.* S. inquit, Eccleſia immaculata coitu, fœcunda partu, virgo eſt caſtitate, mater eſt prole, &c.

Alter Eccleſiæ typus ſiue Allegoria fuit Arca Noë, iuſſu Dei fabricata ad conſeruationem humani generis à diluuio. Cuius quidē allegoricam interpretationē è probatiſſimorum auctorum ſcriptis compilauit *Perer in Gen. l. 10. diſp. 12* Conſiſtit autē primo, quod ſicut Arca Noë an. 100. fuit ædificata ex lignis robuſtiſſimis, & imputribilibus: ac ſecundò, quod in cubitum fuerit conſummata, extrinſecus & intrinſecus bitumine illita: Tertiò, quod omnis generis animalia complexa fuerit, tam munda quàm immunda. Denique præſeruauerit eos, quos receperat, à diluuio; Ita & Eccleſia ab initio mūdi ædificata & plantata, & vſq; ad mundi finē durabit. E Hinc Chriſtus dedit Apoſtolos, Prophetas, Euangeliſtas, Doctores, in ædificationem corporis ſui myſtici. Et requirit homines è quibus cōpingatur, incorruptos peccatis, & fortes ad ferendas tribulationes, neq; iiſdem cedentes tam corpore exteriùs, quã corde interius, & ſanctos, & gratia S. Spiritus perunctos, & charitatis vinculo compactos, debet inſuper in vnitatē colligi & ſublimari. Vnde Dominus, qui non colligit mecū, diſpergit. Recipit autem Eccleſia tam Iudæos quam Gentiles, ſuntq; ſemper in ea boni mixti malis, ſunt ſtellæ cœli & arena maris, vt notat S. Aug. Iactatur etiam fluctibus, non tamen mergitur, ſed ſupra montem inſtar Arcæ conſiſtit, eſt enim ciuitas ſupra montem poſita, domus ſupra Petram ædificata. Oſtium Arcæ erat ex latere vnum. Vnus eſt Chriſtus ſacri huius ouilis oſtium, cuius latus, vt paulò antè dictū eſt; fuit fons, ex quo potiſſimorum Sacramentorum ſymbola fluxerunt. Ita ferè *Pererius.* Significata quoque in typo fuit Eccleſia, per locum illum in quo Iacob Patriacha obdormiſcens, viderat myſticam illam ſcalam, dicens: Non eſt hic aliud niſi domus Dei. Eſt enim Eccleſia verè domus Dei. Et ita eam appellat Iſaias, & Chriſtus domus mea domus orationis eſt. Loquēs de Eccleſia materiali F vbi Deus habitat per præſentiam; tum ſpiritualem, tum realem in Euchariſtia. Cæterùm Eccleſia vt à nobis hic conſideratur, eſt etiam Domus Dei, & porta cœli, nempe in qua Deus conſolatione ſui ſpiritus, & ſollicitudine ac prouidentia ſemper adeſt, & per Angelorum miniſterium voluntatis ſuæ placita indicauit, eiúſque curam iiſdem demandauit.

Hinc in noua Lege, frequenter à Chriſto vocatur Regnum Cælorum, omnibus penè parabolis, quod Deus qui cœli Rex eſt, in ea regnet per verbum ſuum aure acceptum, & fide ſuſceptum. Quomodo regnum Hiſp. eſſe dicitur, in quo Rex ipſe regnare conſpicitur, dum ipſius mandata ab omnibus ſeruātur.

Niſi dicamus meritò etiam Regnum dici cœlorū Eccleſiā, Propter vnitatis & charitatis ſpiritū, qui mēbra illius, cum ſuo capite adunit. Qua de cauſa etiam IERVSALEM dicitur ab Apoſtolo, quod idem eſt quod viſio pacis. Hanc enim Eccleſię ſuæ impartit Deus, ſpiritualem videlicet & cœleſtē, quā Chriſtus abiens nobis reliquit. *Ioan. c. 14.* Dicitur inſuper nomine Sionis, quod idem eſt quod Ieruſalem, quod in ea cœperit Eccleſia Chriſtiana, ſicut in Sina monte lex vetus lata fuit.

Deinde in coniugio Moyſis cum Sephora Æthiopiſſa (erat enim Madianitis) figurabatur allegoricè coniugium Chriſti cum Eccleſia Gentium. Caſtra deniq; Iſraëlis, quorū pulchri- G tudinem Balaam admiratur. *Num. 24.* allegoricè Eccleſiam ſignificarunt, quæ à ſponſo dicitur terribilis vt caſtrorum acies ordinata. *Cant c. 6.* hinc & Deus dicitur Sabaoth, i.e. acierum, & exercituum: Lege *Cornel à Lapide in cap. 2. Num.*

Adumbratam quoq; Eccleſiam voluit in eo, quod Iudam benedicendo Iacob dixerit: Lauabit in ſanguine vuæ pallium ſuum. Intelligunt namq; Doctores per ſanguinem vuæ Chriſti ſanguinem ſub genimine vuę propinatum & datum Eccleſiæ, quæ pallium eſt Chriſti, quia illâ ceu pallio amicitur. Hæc de typis, & Epithetis Eccleſiæ inſtituto noſtro ſufficiant.

ECCLESIÆ CORPVS MYSTICVM,
AC ILLIVS ESSSNTIA ET MEMBRA.

In quæſtionibus hodie controuerſis cum hæreticis non minima eſt, Quænam ſit eſſentia Eccleſiæ, & quænam requirantur, vt quis habeatur membrum illius? verùm certiſſima eſt ſententia illorum, qui dicunt Eccleſiam eſſe quaſi humanum corpus viuum, vt habeat aliquid reſpondens homini interiori, & aliquid reſpondens homini exteriori: videre licet indicatum *apud D. Auguſt. in Breuiario collat. 3. contra Donat. c. 10.* H Et apertius *ſerm. 10. de verbis Domini, c. 19.* Vel, vt habeat aliquid reſpondens carni, & aliquid reſpondens ſpiritui, quod pulchrè attigit *Clemens Alexand. lib. 7. Strom.* Anima Eccleſiæ ſunt interna dona S. Sancti, fides, ſpes, charitas de corde puro. Corpus, externa profeſſio fidei & fraternitatis, ſubiectio ſub vno capite viſibili, & communicatio Sacramentorum. Vtrumq; complectitur ſententia Apoſtoli 2. *Tim. 3.* Habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Species ergò pietatis quæ eſt in externa profeſſione, eſt corpus & cortex huius vitis; ſed interior virtus pietatis, eſt quaſi inuiſibilis & ſpiritualis vita ac anima radicis. Quidam ergò ſunt de anima tantum, vt catechumeni, ſi fidem & charitatem habeant, alij de corpore tantum, vt occultè hæretici: alij de anima & corpore ſimul, vel quia veram charitatem cum externis illis vinculis habent, quo

modo

A modo ſunt perfectè viua membra, quæ animam habeant motiuam & operantem; vel quia fidem habent ſine charitate, qui non perfectè viuunt; ſicut brachium paralytici, quod viuit quoad ſenſum? non quoad motionem. *Ioan. Malden. in Tract. de Iuſt. & Relig. particulari Tract. de Eccl. Dubio primo.*

Corporis autem Eccleſiaſtici caput eſt Chriſtus, caput inquam inuiſibile, & velut primum fundamentum, præter quod aliud nullum quiſquam ponere poteſt, vt teſtatur Apoſtolus 1. *Corinth* 3. membra ſunt ſinguli fideles: iuncturæ & nerui, ſunt mutua communicatio & vnio fidelium, anima eſt fides & charitas: ſpiritus vitales & animales, gratiæ ſunt præuenientes & excitantes, quæ à capite Chriſto in membra deriuantur. Forma verò exterior huius corporis, prout eſt Reſpublica viſibilis, & ſimul corpus Politicum eſt, quòd fideles eandem fidem profitentur; & cum capite ſuo viſibili Pontifice Romano, ac inter ſe communicant in iiſdem Sacramentis, ſacrificiis, & doctrina, ac regimine. Nonnulli interpretantes locum illum 1. *ad Cor. c.* 12. vbi dicitur, Deus poſuiſſe primum in Eccleſia Apoſtolos, dein Prophetas, tertio Doctores; dicunt Apoſtolos poſi- B tos tanquam caput, Prophetas verò oculos, Doctores verò tanquam linguam: non ergo Principes ſæculares vt vult Brétius; ſunt conſtituti à Chriſto in Eccleſia, ceu primi, & capita illius.

ECCLESIÆ VISIBILIS ET VERÆ
NOTÆ ILLVSTRIORES.

Cum Eccleſiam conſtet eſſe inſtar Arcæ, extra quam nulla eſt ſalus, & in qua ſola, vera fides & peccatorum remiſſio reperitur, ſic vt cum Deo remanere non poſſint iuxta ſanctum Cyprianum *De Simplic. Prælator.* qui eſſe in Eccleſia Dei vnanimes noluerunt; inueſtigandæ ſunt notæ, per quas à reliquis conuenticulis hæreticorum ſecernatur.

NOTÆ HÆRETICORVM.

Lutherus lib. de Concil. & Eccleſ. ſeptem notas ponit veræ Eccleſiæ, ſed quæ his duabus continentur, nempe prædicatione ſincera verbi Dei, & ſincero vſu Sacramentorum. Duo enim hæc volunt omnes penè hæretici, ſufficere ad deſignandam veram Eccleſiam. Verùm cum omnes ea exiſtiment ſufficere, & quiſque apud ſe Eccleſiam contendat eſſe, ſatis conuincuntur, non eſſe idoneas notas, veræque Eccleſiæ ab aliis C diſtinctiuas.

CATHOLICORVM.

Catholici plures notas illuſtres habent, quibus Eccleſiam veram à falſa cognoſcant, non quod ſimpliciter tales ſint, quæ euidentiam veritatis ſimpliciter faciant, quales ſunt demonſtrationes Mathematicæ, tamen efficiunt euidentiam credibilitatis. Et apud illos qui Scripturam, hiſtorias, Patrum traditiones, & ſcripta recipiunt, etiam præſtant euidentiam veritatis.

De numero illuſtrium notarum inter omnes non conuenit cum alij vi. alij x. alij xii. alij xv. ponant, quæ tamen plerumque reuocantur ad quatuor illas, quæ in Symbolo Conſtantinopolitano aſſignantur. VNAM, SANCTAM, CATHOLICAM, & APOSTOLICAM.

ECCLESIA VNA.

Vera Chriſti Eccleſia vnum eſt corpus, vnum ouile, vna domus, vna ſponſa. Eáque vnitas conſiſtit in coniunctione membrorum cum ſuo capite, & inter ſe. Nomen enim Eccleſiæ ait Chryſ. non ſeparationem ſignificat, ſed collectionem. Quamuis autem locis pluribus vniuerſo orbe diuidatur, tamen inquit idem; Deus eam coniungit, qui omnibus eſt com- D munis. *hom. 1. in epiſt. 1 ad Corinth.*

Secundo, Eccleſia vna eſt propter perpetuitatem & durationẽ, ſiue continuationem ſucceſſionis, vt alibi dicemus. Item propter omnium fidelium toto orbe, omnique tempore communionem. Eſt enim vnicus Eccleſiæ fluxus: cũ ſectæ reliquæ velut decumani fluctus varijs doctrinę vẽtis agitati euaneſcũt.

S. Auguſtinus Epiſt. 162. loquens de Ceciliano Epiſcopo: Qui inquit poſſet non curare conſpirantem inimicorum multitudinem, cum ſe videret Eccleſiæ Romanæ, in qua ſemper Apoſtolicæ cathedræ viguit principatus, per communicatorias literas eſſe coniunctum.

S. quoque Hieronym. *Epiſt. ad Damaſum.* Beatitudini tuæ ait: id eſt cathedræ Petri communioni conſocior. Non noui Vitalem, Miletium reſpuo, Ignoro Paulinum: quicunque tecum non colligit, ſpargit.

Eſt ergo ea vera Eccleſia, in qua eſt conſentiens omnium ſcriptorum auctoritas: Conciliorum omnium circa fidei dogmata vna definitio: decreta eadem Patrum: quamuis locis & temporibus diuerſis emanarint.

Omnes modò Catholici toto orbe diſperſi, idem docent, E ſentiunt, & ſenſum ſuum ad vnius Paſtoris vocem dirigunt.

Clarum eſt, nullam ſectam Paganorum, apud quos dij diuerſi & diſſidentes, imo & belligerantes reperii: nullam hæreticorum, quorum diſſectiones in vna eademque ſacta notiores ſunt, quam vt à nobis referantur: lippis enim & tonſoribus notæ ſunt, vnquam fuiſſe, aut fore, in qua talis conſenſio reperietur. Ratio horum eſt, defectus vnitatis & regulæ componendarum controuerſiarum, qualẽ habet Eccleſia Catholica, cum vnuſquiſque abundet in ſuo ſenſu, propriique ſpiritus quẽ non diſquirit an ex Deo ſit, deliria ſequatur; quo fit, vt eorũ doctrina ex natura ſua germinet ſchiſmata & diſſenſiones.

EXEMPLO DECLARATVR.

Abbas GREGORIVS presbyter cœnobij Schularium narrauit nobis, inquit *Sophron.* Hieroſolym. Ep. quod ibi ſenex magnus magnæque abſtinentiæ moratus ſit: Erat autem ſimplex circa fidem, & vbicunque eum eſſe contigiſſet, indiſcretè communicabat. Quadam igitur die apparuit ei Angelus Dei, dicens, Dic ſenex, ſi mortuus fueris, quomodo vis ſepeliamus te? Vt Ægiptij faciunt; an vt Hieroſolymitæ? Senex autem reſpondit ei; Neſcio. Tunc ait Angelus: Cogita, & delibera. Poſt tres autem hebdomadas veniam & dices mihi. Pergens ergo ſenex ad alium, narrauit ei, quæ ſibi dixerat Angelus. Quod cum audiſſet ſenex, ſtupefactus ex audito, diutiuſque F intendens in eum, ac diuinitus inſpiratus, dixit ei: Vbi ſumis ſancta myſteria? Reſpondens ille, ait: Vbicunque inuenio. Tũc ait illi ſenex; Non tibi vltrà contingat, vt extra ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam communices; vbi nominantur ſanctæ quatuor ſynodi, Nicena, trecentorum, decem & octo patrum; Conſtantinopolitana, centum & quinquaginta: Epheſina prima, ducentorum; Chalcedonenſis, ſexcentorum & triginta. Cum autem veneris Angelus, dic ei: Sicut Hieroſolymitæ ſepeliri volo. Poſt tres igitur hebdomadas venit Angelus, & dixit ſeni: Quid eſt ſenex quod cogitaſti? Dixit autem illi ſenex: Sicut Hieroſolymitæ, volo. Dicit ei Angelus: Benè, benè. Et continuò reddidit ſpiritum. Hoc autem totum factum eſt, ne labores ſuos perderet, & cum hæreticis condemnaretur. *Sophr. pra. Spirit. cap.* 178.

GRÆCORVM CVM ECCLESIA
CONSENSVS.

Chalcondylas rerum Turcicarum libro primo agens de conſenſu Græcæ Eccleſiæ cum Latina, ſic ait: Romani, & ipſorum Pontifex nullam prorſus occaſionem omittentes Legatos miſerunt ad Græcos, vt conuenientes, in vnum, Conciliumque celebrantes, quantum ad religionem Chriſtianam attinet, inter ſe conglutinarent. At Græci cum plurimis annis Aduerſum Romanos contentionem mouiſſent, noluerunt patrium Religionis G ſuę cultum perturbari. Tãdem Ioannes Paleologus, Gręcorum Rex, aſſumptis Byzãtij Epiſcopis, & Græcorum doctis ad colloquium venit, cum Pontifice Romano Eugenio IV. Demum Græci pariter: & Romani in Religionis negotio conſenſerunt: ſed Græci qui domi remanſerant, noluerunt ſtare iis, quæ decreta erant in Italiæ ſynodis. Inde diſcordes perpetuo fuiſſe Græcos aduerſum Romanos conſtat. Hæc ille. Attamen Ioſephus Patriarcha Conſtantinopolitanus cum dum ſuæ eſſet, & vltimum vitæ ſuæ diem inſtare præſentiret, ita ſcriptum reliquit, vt habetur in Concilio Florent. Quoniam ad extremum vitæ meæ perueni, idcirco pro meo munere, dilectis filiis, benignitate Dei meam ſententiam his litteris palam facio: Nam quæ Domini IESV-CHRISTI Catholica & Apoſtolica Eccle- H ſia Romæ veteris ſentit ac celebrat, omnia me quoque ſentire & credere profiteor, ac ipſi plurimum acquieſco: Beatiſſimum autem Patrum Patrem ac ſummum Pontificem Romæque veteris Papam, Domini noſtri IESV-CHRISTI Vicarium eſſe concedo: atque animarum Purgatorium eſſe non inficior. *Leonicus Chalcondylas rerum Turcicarum lib. 1. P. Io. Azor. p. 2. Inſtit. moral. lib. 4. c. 15.*

ORIENTALEM ET OCCIDENTALEM ESSE
vnam Eccleſiam quoad res fidei.

MANVEL Comnenus imperare cœpit Anno 1153. Et regnante Adrianus Pontifex miſit Legatos Conſtantinopolim Badrinum & Baldizzionium, per quos omnia inter nos & Græcos controuerſia de rebus ſacris componeretur, literaſque in eam rem dedit ad Baſilium Acridenum Archiepiſcopum Theſſalonicenſium, qui Papæ reſpondit Orientales nihil diſſentire ab Occidentalibus, ipſum eſſe Paſtorum Paſtorem & principem, reliquos oues & filios: Eadem, inquit, tecum prædicamus & docemus ego ſique omnes, qui ad magnam Apoſtolicamque ſedem Conſtantinopolitanam pertinemus, & vnus, qui vtriſque perſonat, ſermo fidei: idémque ſacrificatur, agnus, qui tollit peccata mundi, Chriſtus inter Occidentales Antiſtites, qui ſub tuum principale culmen egūt, & nos, qui ab Oriente ſole ſublimi Conſtantinopolitanā ſede Sacerdotij accepimus ſplendorem, quamuis parua quædam offendicula in medio iniecta nos ſepararint, & ex vno eodémque ſpiritu multos fecerint; quæ omninò tollere de medio, & veluti lapides, iuxta propheticum ſermonem, è via proiicere, coniunctionémque Eccleſiarum ſine offendiculo conſtituere tuæ Sanctitatis erit, qui Chriſti exemplo velut e cœlo proſpiciens, diſtantia in vnum congregare vult, ac poteſt. Hæc ille. Et priùs præmiſerat; Nos è ſinu tuo excidiſſe negamus, & filiorum appellationem, aut paſtoralem curam non refugimus, vt tale conuitium nobis exprobretur: Tutò autem ac firmiter ſtamus in confeſſione beati Petri. *Ex Codice iuris Orient. inter reſponſa Patriarch. Tho. Boz. lib. 5. de Sign. Eccl. c. 10. tom. 1.*

SANCTA.

Altera veræ Eccleſiæ nota eſt, vt ſit SANCTA, idque non propter vitæ integritatem in ſingulis membris, ſed tum ratione fidei: quomodo olim bonus Tobias dicebat, Filij ſanctorum ſumus: & Paulus, Salutate ſanctos: tum ratione Sacramentorum per quæ Chriſtus eam mundauit, & ſanctificauit, maximè per baptiſmum: tum ratione capitis Chriſti, qui ſanctus ſanctorum eſt, ac præcipuorum membrorum Chriſto adhærentium: Inter quæ plurimi, ſanctitatis ſuæ vera teſtimonia miraculorum patratione, ceu teſſera certa conſecuti fuerunt, quæ in nullis hæreticorum conuenticulis hactenus reperiunt. Denique ſancta eſt ratione doctrinæ & legum quas tradit. quomodo Dauid appellat legem Domini immaculatam. Nulla autem Paganorum, aut hæreticorum ſecta eſt, aut fuit, quæ non contineat manifeſtos errores, eóque argumento pro hac Eccleſiæ nota vſi olim Iuſtinus *in Apolog.* Tertull. *in Apologet. cap. 38.* & Auguſt. *in libris de Ciuit. B. Thomas lib. contra gentes.*

SANCTITAS CVLTORVM.

Franciſcus Paulæ, quod eſt Calabriæ oppidum, adhuc puer diuino ardore ſuccenſus in eremum ſeceſſit, vbi annis ſex, victu aſperam, ſed meditationibus cœleſtibus ſuauem vitam duxit. Sed cùm virtutum eius fama longiùs manaret, multique ad eum pietatis ſtudio concurrerent, fraternæ charitatis cauſa è ſolitudine egreſſus, Eccleſiam prope Paulam ædificauit ibique prima ſui ordinis fundamenta iecit: perpetuam virginitatem ſeruauit: humilitatem ſic coluit, vt ſe omnium Minimum diceret, ſuóſque alumnos Minimos appellari voluerit. Rudi amictu, nudis pedibus incedebat, humi cubabat. Semel in die poſt ſolis occaſum reficiebatur, & ad panem & aquam potum vix aliquid eiuſmodi obſonij adhibebat, quo veſci in Quadrageſima licet. Multis miraculis ſerui ſui ſanctitatem Deus teſtatam voluit, quorum illud celebre eſt quod à nautis reiectus, Siciliæ fretum, ſtrato ſuper fluctibus pallio cum ſocio tranſmiſerit. *Ex Breuiario Rom. Concil. Trident. reform. 2. April.*

Ioannes Dei, à quo habetur eorum ordo, qui hoſpitales ædes ægrotis ſanandis curare ſolent, fuit homo rerum humanarum deſpicientiſſimus, honoris cuiuſlibet maximus contemptor. Totas noctes ſæpius in precibus tranſigebat, hominum cogitationes ſolitus erat aliquando perſpicaciſſima mentis acie peruidere, & ad emendationem vitæ edicere iis, quibus opus erat. Cum dæmone ipſo ſæpiùs palam pugnauit. Obiit genibus flexis in obſecratione poſitis: & quamuis defunctus eſſet, ita tamen rectus conſiſtebat genibus ſuis innixus, donec poſt aliquod tempus fuêre, qui corpus eius ab eiuſmodi ſitu dimouerent. Poſt annos viginti corpus ſine vlla cura ſepultum, tamen integrum illæſúmque eſt repertum. *Tom. Boz. lib. 12. de Sig. Eccl. c. 21.*

Maria Toletana ex ordine ſancti Franciſci religioſa, in precibus viſa eſt ſæpius cœleſti quodam ſplendore circumfulgere. Vitæ fuit auſteriſſimæ. Virtutibus cunctis ornatiſſima, ſeptuagenaria deceſſit anno milleſimo quingenteſimo ſeptimo. In eius obitu audita eſt vox cœleſtis ipſam compellans. Plurimis ægrotis defuncta reddidit ſanitatem, in his mulieri cæcæ lumen oculorum, duobus vſum pedum quo priuati erant omnino. Corpus eius poſt annum 83. iam vita caſſum, viſitur tamen adhuc Toleti integrum & tractabile in monaſterio ab ipſa ædificato. *Ex Annal. Franciſcanorum per Marcum Olyſſi.*

Epiſc. Portuenſ. l. 8. cap. 13. apud Boz. l. 12. de ſig. Eccleſ. c. 23.

STEPHANA Soncinas, virgo nata in Orcinouis, quod eſt oppidulum territorij Brixienſis, admiranda omnino fuit ſanctitate, & diuinis virtutib. ornatiſſima. Hæc etiā ſuperiorib. ſimiles publicas Chriſtiano populo imminentes ærūnas deprecari ſolebat; quin, vt toti humano generi benè eſſet, nulli non ſe pœnæ ſubiiciendam Deo offerebat, atq; ſub eam cauſam maximis ſe cruciatib. addicebat; quibus eam Deus afflictari permiſit ipſos quadraginta annos. Eius animus ſæpenumero corpus deſtituens, quod vel rectum, vel genibus flexis in modum ſupplicantis perſiſtebat, in cœlum euolabat. Cogitata intima ac nulli patefacta crebro cogitantibus patefaciebat. Futura plurima prænunciauit. Obiit anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo. Poſt obitum multis reddidit mirabili modo protinus ſanitatem. *Thom. Boz. lib. 12. de ſign. Eccleſ. cap. 23.*

FELIX è Barbarano, quod eſt agri Romani oppidum; virgo ſingularis ſanctitudinis, humilitatis, & charitatis, tam vehementer ad contemplanda ſuperna interdum ferebatur, vt corpus deſtituens ab omni ſenſuum officio, cœlo ſeſe inſereret, ac cæli incolis ſe adiungeret, quin aliquando illud in ſublimia rapiebat, & in aëre ſupra terram nulli rei niſi diuino ſpiritui innixa conſiſtebat. Optabat in ſe deuolui omnia tormenta iniquis debita, vt expiati illi in gratiam diuinam reſtituerentur. Multis modis corpus ſuum affligebat. Tres Quadrageſimas abſque vllo cibo tranſegit. Ægrotis aliquot mirabiliter reddidit ſanitatem. Deceſſit anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſenio. *Benſignorius Cacciaguerra in vita eius.*

THERESIA Hiſpana virgo admirandæ ſanctitatis, incredibili patientia humilitate ac prudentia floruit: in precibus ſæpe extra omnes ſenſus rapiebatur; in altumque aëra toto corpore ſuſtollebatur. Edidit libros doctrinæ cæleſtis plenos, quibus edoceamur vias Chriſtianæ diuinæque vitæ degendæ. Sexaginta ac plura monaſteria, tum virorum tum fœminarum fundauit, auctoritate, ac fide cæleſtium rerum, quas illa patrabat. Eius cadauer incorruptum perſiſtit, & innumera miracula edit. Ratio vitæ, quam ſuorum monaſteriis præſcripſit, eſt ſupra humanam conditionem magnæ perfectionis ac puritatis, quam factis exhibuerunt, & exhibent eius ſectatores. *Apud Thom. Boz. de Sig. Eccl lib. 12. cap. 28.*

ANTONIA vidua Romana, inſigni maximè vitæ candore noſtris diebus eluxit. Eam nos ſæpius allocuti ſumus, & cum genere ignobili, & illiterata foret, mirum quanta diuinius inſpirata doctrina de rebus cœleſtibus ſermonem faceret. Vidimus eam ſæpius ab omni ſenſu abſtractam. Cùm ſemper ægrota iaceret in lecto, in ſumma egeſtate, hilaris tamen erat, tædium patiens: cum lumen oculorum amiſiſſet, multos tamen ad ſe aduenientes ac prius ignotos mirabiliter agnoſcebat, futura ſæpe prædixit, & humanas cogitationes præuidit. *Ibidem.*

CATHOLICA.

Principalis Eccleſiæ nota eſt ipſum Catholicæ & Chriſtianorum nomen, quo iam olim ſemper Eccleſia Chriſti apud Barbaros non modò, ſed & apud hæreticos, vſque ad noſtra tempora innotuit. Eleganter *S. Auguſtinus lib. contr. Epiſt. Fundam. cap. 4.* Etiamſi omnis hæreſis velit videri & dici Catholica Eccleſia, tamen cum interrogantur hæretici à paganis, vbi ad Catholicam conueniatur, nemo audet ſuam domum oſtendere. Simile habet *Cyrillus catech. 18.*

Pacianus in Epiſt. ad Sempronianum; Catholicum inquit, nec Marcionem ſonat, nec Apellem, nec Montanum, nec hæreticos ſumit auctores, ſed ſtatim Chriſtianus mihi nomen eſt, Catholicus cognomen. Illud me nuncupat, iſtud oſtendit.

Omnis autem hæreſis accepit nomen ab Auctore ſuo, & doctrina quam ſequitur. Vocantur ait *Iuſtinus in Tryphone*; quiſque ab inuentore primo ſui dogmatis. Imò cum à ſuis magiſtris nominantur, Chriſtiani eſſe deſierunt, qui Chriſti nomine amiſſo, humana externa vocabula induerunt. *Lactantius lib. 4. cap. 30.*

Importat autem Catholicæ nomen vniuerſitatem Eccleſiæ diffuſæ per omnia tempora, & loca, ſiue nationes. Catholica appellatur *ait S. Auguſtin. Epiſt* 107. quia per totum orbem diffunditur. Καθ' ὅλον Græcè dicitur.

Chriſtus de Eccleſia ſua loquens, Eritis mihi teſtes, ait in Hieruſalem, &c. & vſque ad vltimum terræ. Item prædicari voluit Euangelium ſuum omni creaturæ. Itaque Eccleſia Catholica eſt omnium Gentium. Ideòque abſcondi non poteſt, inquit *S. Auguſtin. Epiſt. 170. contr. Petilian.* Quinimo quia &

A omnium eſt temporum, idcirco Catholica eſt, & dicitur. Sequere viam Catholicæ diſciplinæ, monet iterum Auguſtin. quæ ab ipſo Chriſto per Apoſtolos ad nos vſque manauit, & ab hinc ad poſteros manatura eſt, *lib. de vtilit. Cred. c. 18.* & iterum Catholica Eccleſia illa eſt, quæ contra omnes hæreſes pugnans, expugnari non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, ipſa autem manet in radice ſua, *lib. 1. de Simb. ad Catechum. c. 4. & ſerm. 135. & 181. de tempore.*

Quia ergo hæreſes omnes certos & nouos Authores habuerunt, aut certis tantum locis, certo tempore viguerunt: ab authoribus aut locis vbi graſſabantur, vt Albigenſes Pepuziani: vel à Doctrina quam oppugnarunt, vt hodie Sacramentarij Anabaptiſtæ, olim Anthropomorphitæ, nomen acceperunt, tandemque interierunt, (neque enim illarum memoria aut nomen ſupereſſet, niſi Catholicorum libris refutatæ forent, & olim per concilia damnatæ) Catholicæ nomen nunquam habere potuerunt, quantumcunque nonnulli id aliquando voluerint vſurpare. Semper enim Catholicum hæretico, haud ſecus quàm verum falſo, oppoſitum fuit, Legatur *Optatus lib. 2. verſus finem.*

Fuit olim ſuper hoc nomine cum Donatiſtis grauis B contentio, etiam in concilio Carthaginenſi. Ceterum pro orthodoxis ſententia præualuit. De quo vide *Auguſtinum in breuia. collat. 3. diei.* Sic Imperatores GRATIANVS, VALENTINIANVS, & THEODOSIVS, Orthodoxam fidem qui tenebant, Chriſtianorum Catholicorum nomen iubent amplecti: reliquis hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere: Ita apud Ambroſium cœtus ille fidelium quem Ambroſius cogebat, Catholici dicebantur; dicebant enim milites Imperatori ſe præſto futuros, ſi eum cum Catholicis conuenire viderent: alioquin ſe ad cœtum quem Ambroſius cogebat, tranſituros. Apud *Sozome. lib. 6. c. 8.* quos Arrianus Imperat. in Ciuitate Edeſſæ perſequebatur, Eccleſiæ Catholicæ populus vocabatur. Neque ſanè modo poſt centum annorum penè decurſum, vlla Nouatorum ſe Catholicam ſcribere, aut appellare auſa fuit, quod timeat, ne vel ipſa nominis nuncupatione refellantur. Quippe antiqui Patres hoc nomine, & re per ipſum ſignificata, aduerſus omnes hæreſes præſcripſerunt, ſibique veram Eccleſiam vindicarunt.

APOSTOLICA.

Eadem Eccleſia propter ſuam perpetuitatem & generalitatem, vocatur Apoſtolica, nempe ab Apoſtolis primum pro- C pagata, & Apoſtolica doctrina perpetua ſucceſſione in Eccleſia conſeruata. Pulchrè hanc notam exaggerat *Tertullianus lib. de præſcrip.* & ex ea prouocat ſui temporis hæreticos, vt ſi ad Eccleſiam pertineant, perpetuitatem ab Apoſtolis deductam doceant. Edant inquit, origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordinem Epiſcoporum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentes, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, aut Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerint, auctorem habuerit, & Anteceſſorem. Vbi multa ſubiicit in eandem ſententiam.

Eodem argumento vtitur Optatus contra *Donatiſtas lib. 2. contra Parmenian.* Veſtræ cathedræ originem oſtendite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vendicare. Enumerat deinde omnes Romanos Epiſcopos, à Petro vſque ad Syricium tunc ſedentem.

Sic & *Auguſtinus*; Numerate inquit Sacerdotes, vel ab ipſa Sede Petri, & in illo Patrum ordine, quis cui ſucceſſit videte. Ita ille contra Donatiſtas Idem nobis dicendum foret aduerſus Nouatores noſtros, qui hac ſucceſſione, & Apoſtolica nota deſtituuntur. Qui plura & magis particularia de his Eccleſiæ notis deſiderauerit, recurrat ad controuer. *Rob. Bellarmi.* D *Thomam Stapletonium de principiis Fidei: Thomam Bozium, qui libros* XXIV. de hoc argumento euulgauit.

PLENISSIMA ECCLESIÆ CHRISTI DEFINITIO.

Ex his quæ hactenus dicta ſunt, exſurgit pleniſſima Eccleſiæ Chriſti definitio, continens illius proprietates & notas, quam ita ferè colligit T. Stapletonius *lib. 4. Controu. 1. de Principiis Fidei doctrinal.* Eſtque talis.

ECCLESIA CHRISTI ſiue noui teſtamenti, eſt collecta multitudo omnium fidelium Chriſti nomen profitentium, per vniuerſum orbem viſibiliter diſperſa, creſcens per omnes gentes, ſucceſſione paſtorum & populorum perpetua, ſemper illuſtris & manifeſta, mixta bonis & malis, electis & reprobis fide & Sacramentis ſancta, communione totius vna, origine & ſucceſſione Apoſtolica, B *amplitudine & perpetuitate Catholica, fidei conſeruatione & propagatione firma, ſub vicario vno capite Petri ſucceſſore, in finem ſæculi duratura.*

Nonnullæ Eccleſiæ Prærogatiuæ quæ ſupradictas notas comitantur: iiſque accenſeri poſſunt.

AC PRIMVM,

DONVM MIRACVLORVM.

Anno 1476. defunctus eſt Iacobus Picenus. Cuius corpus Neapoli ſepultum eſt. Eius fama celeberrima fuit apud varias nationes, cùm propter admirabiles rerum ſacrarum conciones, tum maximè ob ſanctitatem diuinis operibus conteſtatam. Inter alia vero, quæ mirabiliter egit, eſt illud: Brixiæ Iudæus puerum Chriſtianum ſtrangulauit, mortuúmque parieti incluſit: parentes eum quatuor dies quæſierunt: Sanctus vbi eſſet diuulgauit; deiecto pariete eduxit, viuúmque patri reſtituit. Brandeburgi cæco lumen, muto loquelam reddidit. In Bohemia plurimi hæretici petierunt ab eo, vt poculum veneno plenum, quod ipſi miſcuerant, biberet. Sic enim, dixerunt, credemus. Bibit ille intrepidus, maxima multitudine ſpectante, nihilque eſt læſus. Neapoli defunctus, puellæ cæcæ lumen, mutæque vſum linguæ reddidit. In ea vrbe innumera viſuntur F miracula in tabellis ad eius ſepulchrum depicta. *Ex Annal. Franciſca. Tho. Boz. lib. 7. de ſig. Eccl. c. 1.*

Aloyſius Bertrandus ex ordine Sancti Dominici defunctus eſt vita anno milleſimo quingenteſimo octuageſimo primo; cuius acta omnia Valentiæ publicis teſtimoniis ſunt examinata, & ſcriptis publicis conſignata. Multis in locis Dominicanorum familiis & è ſuperiori loco Euangelium Chriſti explicauit in Hiſpaniis, deinde in Indias Occidentales traiiciẽs, innumeris gentibus Catholicam fidem & verum Dei cultum tradidit & cum loqueretur Hiſpanicè, mirabiliter tamen hoc accidebat, vt indi qui Hiſpanice neſciebant, & variis vtebantur linguis, vim tamen verborum ipſius intelligerent. Inter eos mortuam puellam reuocauit ad vitam. Venenum bibit abunde ſine vllo nocumento, ad conſignandam publico hoc miraculo ſuam doctrinam: plurimos ægrotos curauit, ac ſanitati reſtituit, omni virtutum genere floruit, & ex Indiis reuerſus Valentiæ deceſſit. *Thom. Boz. l. 6. de ſig. Eccl. ſign. 39. c. 2.*

Franciſcus Xauerius Ignatij Loiolæ ſocius, & Indorum Apoſtolus, plurima legitur edidiſſe miracula. Satis enim conſtat plurimos ab eo in Iaponia ægros ſanatos eſſe, multos G energumenos liberatos. Nec obſcura aut dubia fama eſt, tres inibi excitatos eſſe à mortuis, præter puellam Cangoximanã. Punicale oppidum eſt in ora Comorinenſi haud ſane ignobile. Hic adoleſcens quidam minimè obſcuro loco natus, mortem obierat. Qui confeſtim ad Franciſcum delatus à ſuis cum ingenti complotatione ante eius pedes ponitur. Itaque cum Pater manu prehenſum Chriſti nomine ſurgere iubet Ille cõtinuò ſurgit haud dubiè rediuiuus, id Xauerius humilitati ſuæ indulgens, quantũ potuit diſſimulando ſuppreſſit, ſed fruſtrà. Neq; enim teſtes præconeſq; graues, quamuis magnæ rei auctores, defuêre: & huic miraculo conſimile deinde miraculum affirmauit fidem. Ibidem Chriſtiana mulier Franciſcum adiit, & flens ac ſuam orbitatem deplorans; ſuppliciter obſecrabat, vt ad paruum filium ſuum, nuper in puteo extinctũ, accedere ne grauaretur. Tum ille negãs puerum eſſe mortuũ, bono eſſe animo mulierem iubet, eique protinus morem gerit. Ad eius tecta vbi ventum eſt, procumbit in genua, Deum aliquandiu precatur, exanime pueri corpus ſignat cruce. Extemplò exilit puer è feretro, non viuus modo, ſed valens. Enimuero circumſtantes Chriſtiani obſtupeſcere & miraculum clamitare: At Xauerius enixè eos obteſtatus, vt rem omni H ope tacerent, repentè inde proripuit ſe. Cæterum illi vt rem tam admirabilem ſilentio ſupprimerent, nequaquam ſibi imperare potuerunt. *Horat. Turſell. lib. 1. vitæ c. 7.*

Columba virgo Reatina ex ordine ſancti Dominici admirabili fuit innocentia, cunctiſque virtutum operibus ornatiſſima. In monaſterio nihil vnquam aliud comedit niſi herbas, nil niſi aquam bibit: pane, vino, carne, piſcibus lacte, & omnibus quæ ex illo conficiuntur, oviſque abſtinuit. Spiritu Prophetiæ fuit inſignis, innumeris ægrotis ſanitatem reſtituit; panem ſuis deficientem ſæpè multiplicauit. Puerum quendam deſperatæ valetudinis, ac iam ſemimortuum precibus ſuis ad vitam ſanitatémque ſimul confeſtim reuocauit. Obiit anno 1501. Mutis multis vſum linguæ, cæcis oculorum reddidit. *Thomas Bozius lib. 12. de Sig. Eccleſ. c. 21.*

A ☞ *Plura huc referri poterant ex Tit. de Fide, & Miraculis, vbi de miraculis falſis Hæreticorum.*

DONVM CASTITATIS.

MONTANVS Eccleſiæ Toletanæ Metropolitanus Epiſcopus vita & eruditione clarus, antiquiſſima fidelique relatione ornatur, ad propulſandam coniugalis conuerſationis infamiam, candentes prunas tam diu tenuiſſe veſte, dum ſacrum peragerat, eóque peracto nec prunæ ignem, nec veſtis inuenta eſt amiſiſſe decorem. *Ioan. Vaſæus in Chron. Hiſpan. anno 530.*

Anno milleſimo quingenteſimo ſeptimo obiit FRANCISCVS Paulanus nonagenarius, & in tam longa ætate, nullo ſe obſcœnitatis crimine, ſiue corpus ſpectes, ſiue animum, commaculauit. *Ex lectionibus Breuiarij Romani 2. Aprilis.*

ALEXANDER Capocchius Florentinus, ex ordine Prædicatorum vixit annos ſexaginta ſeptem, virginitatis integerrimus cuſtos: tribus noctibus ter voce diuina clarè illum verſiculum concinente ac repetente: Docebo iniquos vias tuas, & B impij ad te conuertentur, Ordini ſeſe illi deuouit, ac multa cum laude ſanctitatis in eo vixit mirabiliſſimè; plurimos à vitiis ad honeſtiſſimum viuendi genus reuocauit; plurimis etiam deſperatam valetudinem ſuis precibus ſtatim reſtituit, in his Franciſco Medicæo, tum puero, deinde magno Etruriæ Duci. *Thom. Boz. de ſign. Eccl. lib. 12. c. 21. tom. 1.*

BALDVINVS Imperator vir erat, inquit *Choniata*, pius, & modeſtus, ne impudico quidem aſpectu mulierem intuitus, quamdiu à ſua coniuge abfuerat. Vacabat diuinis laudibus, neceſſitatibus conflictatos ſubleuabat: ſuæ ſententiæ aduerſantes æquo animo audiebat, & quod maximum eſt, bis qualibet hebdomade veſperi proclamari iubebat, ne quis in ſuo palatio cubaret, qui alienam mulierem attigiſſet. *Nicetas Choniata in Annalib.*

S. IVLIANVS cum BASILISSA coniuge ſua cùm prima nocte nuptiarum caſtitatem vouiſſent, ſubitò in cubiculo lux clara effulſit, hinc Chriſtus Dominus cum Sanctorum millibus adfuit: hinc Diua Virgo cum virginibus apparens: hinc ortus clamor; Viciſti, Iuliane, viciſti: hinc verò, Beata es Baſiliſſa; datúſque eſt Iuliano, in quo ſcriptum erat aureis litteris: C Iulianus deputetur in numero eorum, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, & Baſiliſſa in numero virginum, quarum Maria tenet principatum. Reſponderúntque millia millium. Amen. *D. Antonin. 1. p. Chron. tit. 8. c. 1. §. 20. ex Spec. hiſtorial. Vincentij lib. 13.*

In prima direptione vrbis Romæ ab Alarico Gothorum Rege facta anno Chriſti 412. mulier QVÆDAM maximum exhibuit pudicitiæ ſpecimen. Quod namque & ætatis flore & formæ venuſtate præſtaret, ex Alarici militibus iuuenis quidam pulchritudine eius quum eam vidiſſet captus, ad concubitum eam ſollicitauit. Quum autem illa piaculum id auerſaretur, miles enſe ſtricto mortem ei minatus, veluti cum amore concertans, per miſericordiam ſummum tantùm collum vulnerauit. Illa verò cruore diffluens, iugulum ferro ſubdidit, meliùs ſibi eſſe rata, vt cum pudica mente mortem oppeteret, quàm cum alio viro concumberet. Et poſtquam ferociùs etiam barbarus illam aggreſſus eſt, plurimúmque eam oppugnando nihil egit, ad caſtitatem eius conſternatus, in Apoſtolicum Diui Petri templum eam duxit, Eccleſiæque cuſtodibus commendauit, ſex illis aureis nummis datis, vt puellam viro conſeruarent. *Niceph. lib. 13. c. 35.*

☞ *Vide locum de Hæreticis. Item locum de caſtitate, vbi illuſtria recenſentur exempla huius virtutis, inter Eccleſiæ Catholicæ membra.* D

Quàm procul abſint hæretici ab Eccleſiæ puritate.

ANDRONICVS iunior Imperator Conſtantinopolitanus, cum iam adoleſcentiæ limen ingreſſus eſſet, quo tempore voluptatum ardor maximus exiſtere ſolet, omnis caſtigationis & modeſtiæ inimicus fuit, in regia præſertim poteſtate & flore adoleſcentiæ. Ad hæc æquales eius omnium earum cupiditatum, quas effrenes adoleſcentiæ libidines ferunt, miniſtros atque auctores ſe præbuerunt. Iſaiam Patriarcham ſui ſtudioſum, ſed antea per annum Eccleſia Conſtantinopolitana ſpoliatum reſtituit, nullis Epiſcopis aut Presbyteris ſequentibus, aut antecedentibus, ſed tibicinibus, & tibicinis, ſaltatoribus & ſaltatricibus, cum lætis canticis comitantibus; quarum tibicinarum vna probatiſſima equo virili habitu E conſcenſo, & prius milites ſequebatur, & tum etiam Patriarcham antecedens ſolitis & meretricis nugis ipſum Patriarchã & cæteros ad obſcœnum riſum facile commouebat. *Nicetas Choniata in Andronico.*

HENRICVS tertius (qui aduerſus Gregorium VII. ſucceſſoréſque eius acerrima bella geſſit) Abbatiam Fuldenſem pro adulterio, Monaſterienſem Epiſcopatum (quod dicere & audire nefas eſt) pro Sodomitica immunditia vendidit: quæ ſi impudenter negare voluerit, teſte cœlo, teſte terra, omnes etiam à furno redeuntes ſcioli concludent. Poſtea CONRADVS eius filius hac de cauſa ipſi rebellauit: Adelheidam enim reginam, quam duxerat vxorem, odio cœpit habere; ideo incarcerauit eam, & conceſſit, vt pleríque ei vim inferrent; imo filium hortabatur, vt eam ſubagitaret: Quo recuſante patrium polluere ſtratum, eum adhortando Rex, non ſuum, ſed peregrini filium eſſe affirmauit cuiuſdam principis de Sueuia; cuius etiam faciem prædictus Conradus plurimum aſſimilauit. Regina autem poſt plurima & inaudita malorum genera ſibi innocenter illata, de cuſtodia, qua tenebatur, quoquo modo Dei miſeratione liberata, ad F potentiſſimam tunc temporis fœminam Mathildam nomine fugiendo peruenit: quæ ſuſceptam Reginam ad venerabilem virum perduxit Vrbanum Apoſtolicæ ſedis Antiſtitem, cuius prouoluta pedibus, profuſis lacrymis, atque intimis ſingultibus, omnem ſuæ, quam pertulerat, calamitatis, intimauit miſeriam. Papa autem agnita reginæ calamitate, humanitatis miſeratione compaſſus, facta concione Catholicorum, denuò Henricum Regem excommunicauit pro illicitis ac nefandis, omnibúſque ſeculis inauditis rebus in legitima vxore perpetratis, *ex Dodechino ſcriptore Germano, Thom. Boz. de ſignis Eccleſ. lib. 12. c. 3.*

HENRICVS Octauus Angliæ Rex illicito amore Annæ Bolenæ exardeſcens, contra fas omne Catharinam, quæ legitima vxor illi erat, repudiauit. Annam verò, tradit ſcriptor, filiam Henrico fuiſſe ex illicito concubitu ſuſceptam. Hanc in adulterio deprehenſam capite plecti iuſſit Rex: tertiamque vxorem duxit, Ioannam, quæ in puerperio deceſſit. Cum quarta Ducis Cliuenſis ſorore, diuortium fecit. Quintam adulterij ream mandauit obtruncari. En caſtitas hæreticorum Principum. *Nicolaus Sanderus li. de Schiſmate Angl. apud Boz. lib. 12. c. 3.*

G Illo meliorem non credo CALVINVM, qui cùm Nouioduni daret operam libidini præpoſteræ, in vincula coniectus, & publico iudicio flammis vltricibus eſt adiudicatus, ſed potentium quorundam precibus ex iis ereptus, & infami ſtigmatiã in humeris notatus, exilióque perpetuo multatus è Gallia Geneuam profugit. Vbi etiam famulo quodam ad eandem libidinem abuti non horrebat. Qui cùm ſurripuiſſet ab ipſo plurimum pecuniæ, fugam dedit, neque ipſe voluit ad illum comprehendendum, & in vincula ducendum mitti vllos, ne ſcilicet ille quæſtionibus ſubiectus Caluini ſcelera præ indignatione diuulgaret. Illud quoque notum: contendiſſe perſuadere Iolandæ vxori nobiliſſimi viri *Iacobi Bourgongne*, vt ſineret ægrotum virum ſuum mori, neque illius vllam curam ſuſciperet, ſeque ipſi eo defuncto in matrimonio iungeret: quod illa ſic indignè tulit, vt marito recepta iam valetudine perſuaſerit relicta Geneua in terras Bernenſium ſe conferre: quod cœpère illi, & res eſt omnibus peruulgata. *Thom. Bozius lib. 7. de ſignis Eccleſ. c. 6.*

☞ *Conſule locum de Hæreticis.*

Quod paulo ante, nempè poſt Eccleſiæ definitionem inſinuauimus, id nunc Hiſtoriis Exemplorum adſerimus. H

Videlicet, Iudæos, Hæreticos, & alios eius generis homines non eſſe de Eccleſiæ corpore.

Cum Iudæi ſtudio ſummo in ſtructuram templi Hieroſolymitani permiſſu IVLIANI tunc imperatoris, qui ob deſertum Dei vnius & veræ Eccleſiæ cultum Apoſtata dictus eſt, incumberent, quo priſtinum Iudæorum ritum renouarent, reliquias ſtructuræ veteris ex imis fundamentis effoderunt, & ſolum ita repurgarunt vt ne lapis quidem ſuper lapidem permaneret, iuxta reſponſum illud: & poſtridie vt primum iacerent fundamentum, ad locum cum venerunt, terræmotum ingentem ortum eſſe dicunt: & quod vehementer eius concuſſione ex ipſis fundamentis lapides eiicerentur, non paucos ex Iudæis eiectos eſſe, qui vel ad operis ſpectaculum

A venerant,vel ſtructuram ipſam curabant.Publica enim ædificia ipſi templo vicina ſoluta atque cum impetu collapſa, eis quos intus oppreſſere, ſepulchrorum loco fuêre. Qui autem effugere voluerunt, ſemineces iacuêre. Fuerunt qui crura,& manus, & membra alia, pro eo atque clades fortè quemque comprehendit, repentino caſus impetu mutilata retulerunt. Terræmotus vix conquieuerat,& qui reliqui erant,opus rurſum aggrediuntur: vt ſimul & quod magnopere cupiebant, perficerent, & ineuitabilem indignationem, quæ ex neceſſitate imperialis conſtitutionis eis imminebat, effugerent. Impedimento ſanè tanto obiecto ſatis euidenter conſiderare erat, indignari inſtituto open Deum. At illi denuò admota manu, quæ perficere nequiuerant, ſunt aggreſſi. Sed enim cùm iterum ſtructuram experirentur,ignis ex ipſis fundamentis exiliens, & alius item de cœlo imminens, plures etiam quam anteà conſumpſiſſe fertur. Atque id ita dicitur & creditur: neque quicquam ambiguitatis habet. Illo tantum variatur; Quidam enim aiunt, cùm ſacrum locum adire contenderent,flammam eis obuiam, id quod dictum eſt, peregiſſe. Alij autem, ſimul atque agger efferri cœptus eſſet, id accidiſſe affirmant. Siue autem hoc, ſiue illud verum eſt, B nihil certè tanto miraculo derogatur. Igne porrò, ſicuti dictum eſt, cœlitus demiſſo, mallei, ſcalpra, ſerræ, ſecures, aſciæ, & quæcunque ad ædificationem commoda operarij comportauerant, celeriter in cinerem ſunt redacta, quod incendium tale die toto graſſatum ſit: Et Iudæi maximo correpti pauore, etiam inuiti Chriſtum verum Deum eſſe ſunt profeſſi; ſequi tamen eum nolentes, in errore adhuc Iudaico conquieuerunt.Sed & aliud,quod ad hæc acceſſit miraculum, eos ad fidem non perduxit, quod prioribus & manifeſtius fuit, & admirandum magis: Nam proxima nocte, ſua ſponte veſtes eorum crucis ſignis radiorum inſtar conformatis ſunt conſignatæ. Ita omnes veſtitum tanquam ſtellis variegatum, & lanifica arte atque ſolertia diſtinctum habuêre. Quo illuſcente die viſo, eluere & detergere crucis notas conati, nihil egêre. *Nicephorus Gall.lib.10.hiſtor.Eccleſ.cap.32. & 33.*

Sanctus Petrus Martyr Alexandriæ Epiſcopus dum Maximini Imperatoris præcepto in carcere ſeruaretur,& vniuerſus populus vrbis fores carceris obſeruaret amore patris ſui, Arivs infelix, qui à beato Petro excommunicatus, & degradatus propter dogma erroris habebatur, cognita ſenten- C tia Maximini aduerſus beatum Petrum, feſtinè peruenit ad Eccleſiam, obſecrans, vti pro eo clerus & populus apud Epiſcopum intercederet, putans quod poſt diſceſſum eius ipſe leuaretur Epiſcopus. Venientes igitur qui rogaturi fuerant, cœperunt pro Ario beato Epiſcopo ſupplicare; quibus ſanctus Epiſcopus cum magno ſuſpirio reſpondit: Quia iam Arius Deo mortuus, à facie Dei proiectus eſſet, quia grauiter in eſſentiam Dei ſatis blaſphemaſſet, dogmatizans Patrem & Filium ac Spiritum ſanctum non eſſe vnius eſſentiæ & naturæ.Et apprehendens duos presbyteros Alexandrum & Achillam de turba ſeorſum, ait illis ſecretè; Ego quidem etſi peccator ſum: tamen ſcio me vocatione cœleſti ad hunc agonem martyrij eſſe vocatum.Vobis igitur confiteor myſterium Dei, quod mihi reuelatum eſt: quia vos poſt martyrium meum ſedem & Epiſcopatum meum conſecuturi iſtis, & tu quidem primus Achilla,poſt te verò Alexander. In hac hora noctis, vt vobis totum de Ario aperiam, cùm ſolemni conſuetudine Deo ſacrificium orationum conſummaſſem, ecce ſubitò apparuit mihi in habitu pueri Chriſtus Dominus meus: ad cuius præſentiam ſplendore nimio illuſtratus,vultum maie- D ſtatis eius non valebam inſpicere. Erat autem indutus colobio nimis candido, quod conſciſſum à ſummo vſque deorſum, ambabus manibus coniungebat circa pectus ſuum, quodammodo cooperiens nuditatem ſuam. Quem vt vidi, timore nimio correptus, tandem confortatus aio ad eum: Quid eſt Domine,quod video tunicam tuam ſciſſam à ſummo vſque deorſum? Qui reſpondens dixit mihi? Quotidie inde tractas,& neſcis quomodo ſciſſa eſt? Arius namque hoc fecit, qui ſeparauit à me populum hæreditatis meæ, comparatum ſanguine meo. Præcipio nunc moneo, ne eum recipias in communionem, & rogantibus his, qui venturi ſunt ad te, quos ille direxerit, veniam ei ne præſtes. Hæc, quæ tibi manifeſtaui, duobus presbyteris notum facias; vt ipſi poſt te, eum anathematizando abiiciant, ne populus illius errore decipiatur. E Exhortationis igitur ſermonem eis faciens, & in Catholicæ fidei vnitate vt manerent, commendans eos Domino, in quem crediderant, dimiſit in pace. *Vſuard. Martyrologium 26 Nouembr. Sur. 26. Nouemb. c. 6. vita S. Petri Mart. in Anaſtaſio Bibliothecario.*

Cum ad Spoletanam vrbem Longobardorum Epiſcopus, ſcilicet Arianus, veniſſet, & locum illic, vbi ſolemnia ſua ageret, non haberet, cœpit ab eius ciuitatis Epiſcopo Eccleſiam petere, quam ſuo errori dedicaret. Quod cùm valde Epiſcopus negaret, idem qui venerat Arianus beati Pauli Apoſtoli Eccleſiam illic cominus ſitam ſe die altero violenter intraturum eſſe profeſſus eſt. Quod eiuſdem Eccleſiæ cuſtos audiens feſtinus cucurrit: Eccleſiam clauſit, ſeris muniuit: facto autem veſpere lampades omnes extinxit, ſéque in interioribus abſcondit. In ipſo autem ſubſequentis lucis crepuſculo Arianus Epiſcopus collecta multitudine aduenit clauſas Eccleſiæ ianuas effringere paratus. Sed repentè cunctæ ſimul portæ diuinitus concuſſæ abiectis longius ſeris apertæ ſunt, atque cum magno ſonitu omnia Eccleſiæ clauſtra patuerunt: effuſo deſuper lumine omnes quæ extin- F ctæ fuerant lampades accenſæ ſunt. Arrianus verò Epiſcopus, qui vim facturus aduenerat, ſubita cæcitate percuſſus eſt, atque alienis iam manibus ad ſuum habitaculum reductus. Quod dum Longobardi in eadem regione poſiti omnes agnoſcerent, nequaquam vlterius præſumpſerunt Catholica loca temerare. Miro enim modo res geſta eſt, vt quia eiuſdem Ariani cauſa lampades in Eccleſia beati Pauli fuerant extinctæ, vno eodémque tempore & ipſe lumen perderet, & lumen in Eccleſiam rediret. *D. Gregor. lib. 3. Dialog. c. 29. Baron. tom. 7. an Chriſti 573.*

Narrauit nobis Abbas Theodorus, qui erat in ſancta Sophia prope Pharum. Xenodochium erat prope Pharum inter ſanctam Sophiam, & ſanctum Fauſtum. Qui autem illi præerat, die quadam orauit me, vt irem Xenodochium, & ibi morarer paucis diebus. Abiens igitur inueni illic monachum quendam hoſpitio ſuſceptum, Syrum genere, nihil habentem præter cilicium, & pallium, & panes paucos. Stabat autem in vno angulo, ſemper, die noctéque pſallens, & nemini loquens. Veniente verò die ſancta Dominica, abij ad illum dicens: veni frater, ad ſanctam Sophiam, vt communices ſanctis venerandiſque myſteriis. G Qui ait; Non venio. Ad quem ego; Cur oro te? Ait mihi, quia Severianvs ſum, & non communico Eccleſiæ. Audiens ego, quia non communicaret ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, ſimúlque videns illius optimam conuerſationem, vitámque virtutibus plenam, abij lugens in cellulam meam, & clauſa ianua, proſtraui meipſum in faciem coram Domino per dies tres,& orabam illum cum lacrymis multis dicens: Dominator Chriſtè Deus noſter, qui propter ineffabilem tuam immenſamque clementiam inclinaſti cœlos, & deſcendiſti propter ſalutem noſtram, qui incarnatus es ex ſancta Domina noſtra Dei genitrice ſempérque virgine Maria, reuela mihi qui ſint, qui benè & rectè credunt, noſce, qui ſanctæ Eccleſiæ iungimur, an qui Seuero conſentiunt. Die verò tertia venit mihi vox inuiſibiliter dicens: Vade Theodore, inſpice fidem ipſius. In craſtinum igitur profectus, ſedi ante illum, expectans videre aliquid, iuxta quod mihi vox dixerat. Et cùm manſiſſem ſedens quaſi vna hora, & intuerer in ipſum ſtantem,& voce Syra pſallentem,vidi(teſte Deofil:3,) columbam ſuper caput eius ſtantem fuliginoſam veluti ex coquina venientem,ſqualidam ac fœtidam. H Tunc agnoui, eam,quæ mihi apparuerat,caliginoſam fœtidámque columbam ipſius eſſe fidem. Hæc autem narrauit nobis in veritate, cum multis lacrymis & ſingultibus ſancta ipſius anima. *Ex Sophr. in Prato ſpirit. c. 106.*

Narrauit nobis Abbas Gregorios presbyter cœnobij Scholarium ſcribit. *Io. Moſchus Euir. Prati ſpirit. c. 178.* quod ibi Senex magnus magnæque abſtinentiæ moratus ſit: Erat autem ſimplex circa fidem,& vbicunque eum eſſe contigiſſet, indiſcretè communicabat. Quadam igitur die apparuit ei Angelus Dei, dicens: Dic ſenex: ſi mortuus fueris, quomodo vis ſepeliamus te? vt Ægyptij monachi faciunt, an vt Hieroſolymitæ? ſenex autem reſpondit ei? Neſcio. Tunc ait Angelus: Cogita & delibera: poſt tres autem hebdomadas veniam & dices mihi. Pergens ergo ſenex ad alium, narrauit ei, quæ ſibi dixerat Angelus. Quod cum audiſſet ſenex, ſtupefactus ex-

A auditu, diutiúſque intendens in eum ac diuinitus inſpiratus dixit ei: Vbi ſumis ſancta myſteria? Reſpondens ille ait: Vbicunque inuenio. Tunc ait illi ſenex: Non tibi vltra contingat, vt extra ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam communices vbi nominantur quatuor ſanctæ ſynodi, Nicæna trecentorumdecem & octo Patrum; Conſtantinopolitana, centum & quinquaginta; Epheſina prima ducentorum; Chalcedonenſis, ſexcentorum & triginta. Cum autem venerit Angelus, dic ei: Sicut Hieroſolymitæ ſepeliri volo. Poſt tres igitur hebdomadas venit Angelus, & dixit ſeni: Quid eſt, ſenex; quod cogitaſti? Dixit autem illi ſenex: Sicut Hieroſolymitę, volo. Dicit ei Angelus: Bene, bene, & continuò reddidit ſpiritum. Hoc autem totum factum eſt, ne labores ſuos perderet, & cum hæreticis condemnaretur.

* ECCLESIA ROMANA

Eam ipſam eſſe quam ſupra deſcripſimus.

ROMANAM ECCLESIAM non eam particularem intelligimus quæ Romæ eſt, nempe cœtum illum fidelium Romæ collectum: ſed totam illam Fidelium multitudinem, quæ
B Romano Pontifici, S. Petri ſucceſſori, tanquam Paſtori ſuo adhæret, eámq; dicimus Eccleſiam Catholicam & Apoſtolicam, ſolam & veram Eccleſiam, quod tum ex rationibus iam allegatis: tum ex ipſamet hæreticorum confeſſione demonſtratur.

I. In illa omnes veteres prophetiæ impletæ fuerunt. II. Sola perpetuò durauit. III. Sola perpetuò fuit viſibilis & illuſtris. IV. quia eſt verè vna. V. quia Catholica ſemper vocata fuit, eſtque omnium gentium. VI quia eſt Apoſtolica, habens ſucceſſionem perpetuam non modo quoad Perſonas, vtputa Epiſcopos; ſed etiam quoad doctrinam, cum nullum ſit aſſignare fidei dogma, quod Eccleſia primitiua tenuit, & modò non teneatur, aut erroneum iudicetur. VII. In illa fuit perpetua fidei propagatio, & conſeruatio. VIII. quia ſemper ſupremi & antiquiſſimi Eccleſiarum magiſtri iudicium in cauſa fidei huc detulerunt. Ad hanc enim Eccleſiam, dicit *Irenæus lib. 3. c. 3.* propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, id eſt, omnes qui vbique ſunt fideles.

Doctiſſimus iuxta & ſanctiſſimus Epiſcopus *Cyprianus*, contra Nouatianos à Cornelio Papa inſtructionem accepit. *lib. 1. Epiſt* 8. nomina Epiſcoporum qui in Africa Catholici
C erant, ad eum mittit *lib. 1. epiſt* 3. Rogat Stephanum Papam, Nouatianum in Gallia deponat *lib. 3. epiſt. 13. Baſilius* ille Magnus tumultuantibus in Oriente hæreticis, monet per literas Athanaſium, vt ad Romanum Epiſcopum ſcribatur, qui inquit, ſua auctoritate in iſta cauſa vſus, viros eligat idoneos, qui ſeditioſos reprimant. *Epiſt. 52.*

IVLIVS Papa pluribus orientalibus Epiſcopis ob hæreſim eiectis alios ſubſtituit. Cauſam dat *Sozomenus lib. 3. c. 7.* quia propter Sedis dignitatem, cura omnium ad eum pertinebat.

EPIPHANIVS contra Carpocratianos, ſeriem Pontificum Romanorum contexens, dicit id ſe facere, eo quod per hos ſemper quod in fide manifeſtum & certum eſt, oſtenditur ac declaratur. *hæreſ. 27.*

S. Ambroſius quoque Siricium Papam laudat quod Iouinianum hæreticum damnaſſet. *Epiſt.* 80. & 81.

Hieron. in illa controuerſia de voce hypoſtaſis, vbi inter Sabellianam & Arrianam hæreſim, tanquam inter Scyllam & Charybdim periclitabatur, neglectis orientalium Eccleſiarum Epiſcopis, ad Damaſum Papam Romanum ex Syria ſcribit, Ego beatitudini tuæ, id eſt Cathedræ Petri communioni conſocior. Quamobrem obteſtor Beatitudinem tuam, vt mihi
D epiſtolis tuis, ſiue tacendarum ſiue dicendarum hypoſtaſeon detur auctoritas. B. Auguſtinus, quo nihil doctius habuit Eccleſia Latina, quoties contra Donatiſtas, & ex Epiſcopali Romanæ Cathedræ auctoritate & ſucceſſione præſcribit: videatur in *lib. de vtilit. credendi c. 17. Item Epiſt.* 166. quin *contra Epiſt. Fundam. c. 4.* Tenet me ait, in Eccleſiæ [indubiè Romanæ] gremio, ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum, ſacerdotum ſucceſſio. Videatur etiam *lib. 1 cont. Iulianum. & ſerm. 2 de verb. Apoſtol.*

Idem *Auguſtinus* ſcripta ſua mittit ad Bonifacium Papam: dicens *lib. 1. cont. Pelag. c. 1.* Communis nobis eſt omnibus qui fungimur Epiſcopatus officio (quamuis ipſe in eo præminens celſiore faſtigio) ſpecula paſtoralis Catholici Imperatores E
idem faſſi ſunt: VALENTINIANVS III. Theodoſium Iuniorem per litteras compellans, Romanæ ait, Ciuitatis Epiſcopo Principatum ſacerdotij ſuper omnes antiquas contulit. *in præamb. Conc. Calcedonen. Martianus* Imp. *Epiſt. ad Leonem Papam* ſcribit: Tuam ſanctitatem principatum in Epiſcopatu fidei obtinentem inuitamus ad ſynodum celebrandam te Auctore.

Neque diu poſt hunc *Iuſtinianus Nouella 131. coll. 16.* ſummi Pontificatus apicem apud Romanum Pontificem eſſe, nemo eſt qui dubitet. ☞ *Huc transferri poterunt, quæ in Tit. de conciliis, & Romano Pontifice, in hanc rem etiam fuſè dicentur.*

Hæreticorum ſuper hac re teſtimonia.

Conſtat hæreticos veteres, quo facilius venena ſua inſtillarent; Romanæ Eccleſiæ communionem præ ſe tuliſſe. Exempla FORTVNATI Nouatiani, & PAVLINI Arriani, habes *apud Cyprianum lib. 1. epiſt. 3.* Atque de eodem Paulino atque Appollinari hæreſiarcha meminit, *Theodoretus lib. 5. hiſt. Eccleſ. cap. 3.* quod cum Gratiani Imperat. edictum Antiochiæ promulgaretur de fide ſeruanda, quam Romæ Damaſus tenebat, iſti à patribus Damaſi ſe ſtare conſtanter adfirmabant, quamuis eorum diſſimulationem Flauianus vir doctiſſi- F
mus, ex contrariis quæ aſſerebant dogmatibus, ſtatim comprobaret. De MELETIO, VITALI, & eodem Paulino ſcribit *Hieronym. Epiſtol. 2 ad Damaſum:* Meletius, Vitalis, & Paulinus adhærere tibi ſe dicunt, poſſem credere, ſi hoc vnus diceret. Nunc autem duo mentiuntur, aut omnes. Ego interim clamito. Si quis cathedræ Petri iungitur, meus eſt. CÆLESTIVS Pelagianus ait, *S. Auguſtin.* B. Innocentij Papæ literis non eſt auſus obſiſtere: imo omnia quæ ſedes illa damnarat; damnaturum ſe promiſit.

Sed & agnoſcunt hodie omnes PROTESTANTES, baptiſmum Chriſti vſque modo integrum permanſiſſe in Eccleſia Romana, omnéſque verè eſſe baptizatos, qui in ea ſunt, fuerunt, & etiamnum erunt baptizati, vnde neque vllos rebaptizant, quamuis ad eorum conciliabula aut conuentus tranſeant: ſolos excipio Anabaptiſtas; Iam vero conſtans eorum eſt doctrina, extra Eccleſiam neque ſacramenta, neque baptiſmum licitè adminiſtrari, quin hunc adminiſtrandum per Miniſtrum verbi legitimè ordinatum & vocatum. Cum ergo Eccleſia vna ſit, & fieri nequeat vt ſit ſimul ſponſa & adultera, neceſſario ſequitur ex eorum ſententia, Romanam Eccleſiam eſſe verè
Eccleſiam. G

Secundo *Ioannes Caluinus lib. 4. Inſtit. c. 7. §. 24.* dicit. Fuerit ſanè olim Roma omnium Eccleſiarum mater; Verùm ex quo Antichriſti ſedes eſſe cœpit, deſiit id eſſe quod erat. Fatetur igitur quod verum eſt, de Eccleſia Romana: at mentitur eam defeciſſe: ſupra enim oſtendimus, quod in aſſignando hoc defectu admodum diſſentiant hæretici noſtri. Et quidem iuxta Caluinum, nondum defecerat tempore Gregorij Magni, quando idem erat dicere Eccleſia Romana, & Catholica, & totus Chriſtianus orbis Gregorio coniunctus erat, vt conſtat ex ipſius Epiſtolis, quas ſcripſit ad omnes omnium Prouinciarum Epiſcopos. Deinde poſt obitum Gregorij, celebrata fuit VI. Synodus generalis, quam aduerſarij vt ſacroſanctam recipiunt, vt patet tum ex confeſſione Tigurinorum, & centuriis Magdeburgenſium. Conſtátque ex illo concilio, vniuerſum orientem & occidentem cum Agathone Pontifice conſpiraſſe, tanquam membra cum ſuo capite. Itaque ſi tunc Eccleſia Romana fuit omnium aliarum mater, etiam modo eſt, & id demonſtratur efficaciſſimè ex ſucceſſione Epiſcoporum, quæ nullo modo poteſt negari; ac potiſſimum contra Aduer-
ſarios, ex continuatione doctrinæ fidei, quæ tempore D. Gre- H
gorij fuit, quod enim nunc de præcipuis fidei myſteriis, docet & tenet Romana Eccleſia, idem etiam tunc docuit, & tenuit, quod nullo negotio per inductionem ſingula dogmata enumerando, probari, ac confirmari poteſt. Atque eadem facilitate demonſtrabitur, Eccleſiam Caluiniſticam, aut ex ſimili fæce aliam aliquam, vna tenebrarum nocte ceu fungos enatam, ex quo lo doctrina fidei cum primitiua Eccleſia diſſentit, pro vera Eccleſia haberi nullo modo poſſe, aut debere. Præſertim cum ipſe Caluinus apertè fateatur, ſe in pluribus fidei dogmatibus, vtputa de lib. arbit. de Iuſtificatione, de perſona Mediatoris, de merito, ac nonnullis aliis; diſſentire à veteribus primitiuæ Eccleſiæ doctoribus. *Videatur Ill. Martini Becani opuſcul. tom. 2. opuſculo 4.*

Sed

A Sed operæ pretium eſt ipſum etiam audire *Lutherum*, poſt defectionem ab Eccleſia ita ſcribentem *lib. cont. Anabaptiſtas.* Nos fatemur ſub Papatu plurimum eſſe boni Chriſtiani, imò omne bonum Chriſtianum, atque exinde ad nos deueniſſe. Quippe fatemur in Papatu veram eſſe ſcripturam ſacram, verum baptiſmum, verum Sacramentum altaris, veras claues ad remiſſionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum catechiſmum. Dico inſuper, ſub Papatu veram chriſtianitatem eſſe, imò verum nucleum chriſtianitatis. Certè ſi nucleum nobis relinquit, fatetur non niſi putamina vel corticem apud ſe eſſe.

Philippus Melanchthon *in Apolog. art. 5. & 27. Confeſſ. Auguſtana,* vocat, ſanctos, Bernardum, Dominicum, & Franciſcum, quod idem facit Lutherus *lib. de abroganda miſſa*, propè finem, at nemo eſt ſanctus ſine vera fide & extra veram Eccleſiam.

ROMANÆ ECCLESIÆ MEMBRA
Quænam ſint?

Eccleſia Catholica quæ eſt terribilis velut caſtrorum B acies ordinata, potiſſimum tribus ordinibus, Chriſto auctore diſtinguitur. Alij ſiquidem ſunt, qui ad Eccleſiæ miniſterium electi ſunt & vocati, ac communiter clerici vocantur, quaſi in ſortem Domini vocati, qui duces ſuos habent, & Principem, ſupremum quidem Chriſtum: eius verò vicarium, Pontificem Romanum, qui Petro, cui oues paſcendas Chriſtus commiſit; cum eadem poteſtatis & dignitatis prærogatiuâ ſuccedit. Duces verò qui inſtar tribunorum militarium agmini quiſq; ſuo intendunt, ſunt Epiſcopi, vocati in partem ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis. Sub his Presbiteri, quos Parochos vocamus; ceterique minores Adminiſtri.

Alius eſt ordo Laicorum, id eſt, populus ipſe fidelis, oues Chriſtianæ toto orbe diffuſæ, atque ſub ſignis Chriſti conſtitutæ, qui nomen dederunt Chriſto in baptiſmo, eiuſque charactere ſunt inſigniti, armiſque cæleſtibus inſtructi, de menſa eius opulentiſſimo commeatu recreantur, & paſcuntur.

Eſt ordo tertius mixtus, illorum quos Regulares ſiue C Monachos appellamus, quorum varia ſunt miniſteria & inſtituta: omnia tamen eo tendunt, vt Eccleſiæ caſtra propugnent, & adornent.

☞ *De Monachis conſulatur titulus proprius. Vti & de Epiſcopis, Pontifice, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis. Etiam nonnulla huc adferantur ex Tit. de Clericis in littera C. Videantur etiam quæ diximus paulo ante, vbi de Eccleſiæ eſſentia egimus.*

ECCLESIÆ MINISTRI IN GENERALI.

Deſcribitur *cap. 6. Numerorum*, quomodo Dei iuſſu Moyſes ſegregauerit ex ordine Leuitarum, certum eorum numerum, qui tabernaculo deſeruiſſent, quando mouenda erant caſtra, numerantur autem ab anno ætatis 30. & 50. qui portent vaſa tabernaculi. Caathitis quidem vtrunque altare aſſignatur, Arca, menſa, & candelabrum, Gerſonitis vela & cortinæ: Meraritis tabulæ, columnæ, & baſes.

Ex his autem miniſtris legis antiquæ ortum habuerunt miniſtri legis nouæ. Hoc eſt ad eorum exemplum, ſunt in Eccleſia conſtituti. In locum Leuitarum, ſucceſſerunt Diaconi: ex ſacerdotibus filiis Aaron Presbyteri: ex Puntifice Epiſcopi, ex cantoribus, Cantores Eccleſiæ: ex filiis Aaron qui D comparabant lucernas, *Exod. cap. 27.* Acolythi, quos vocant ceroferarios: ex Nathineis de quibus dicitur Ioſue c. vltimo: Subdiaconi: de Nazaræis verò, Religioſi. Ita *Innocent. III. lib. 1. de ſacro altari: myſterio, à cap. 2. vſque ad 7. Conſule locum de Epiſcopis in initio.* Eccleſiæ autem miniſterium potiſſimum conſiſtit in prædicatione verbi diuini, oratione, & oblatione ſancta, ac ſacramentorum ſincera adminiſtratione. Denique in gubernatione tam temporali, quam ſpirituali: indicata illis Domini verbis ad Petrum, *Si amas me, paſce oues meas. Ioan. 20.*

ECCLESIÆ VOX, DOCTRINA,
Magiſterium.

Vox & auctoritas docentis & atteſtantis Eccleſiæ, eſt medium non modo neceſſarium, ſed certum, & infallibilis regula fidei, voluit enim Deus per Eccleſiæ vocem nos doceri, voluit nos eam audire, iuxta eam ſapere, extrinſecus per eam nobis teſtificari veritatem, ſicut ipſe intrinſecus teſtificatur & reuelat. Vnde quoad nos, non minus eſt infallibilis, quam Dei E vox; alioquin nos Deus falleret, qui audire Eccleſiam iuſſit: & de diſcipulis ſuis Eccleſiæ magiſtris teſtatus fuit, Qui vos audit, me audit, ac ſpiritum ſanctum promiſit, qui eos doceret omnia non modo, ſed & ſuggereret omnia quæcunque illis dixerat. Itaque vox Eccleſiæ a ſpiritu ſancto inſtructa, infallibilis eſt doctrina fidei, quidquid enim hic loquitur, totum ex Deo & veritatis Spiritu loquitur. Huius namque virtutem iis promiſit *Actor. 1.* Vt teſtes redderentur extrinſecus docendo, ſicut ipſe Spiritus ſanctus eſt infallibilis teſtis intrinſecus inſpirando. Ob id dicitur Eccleſia firmamentum veritatis, quod illius magiſterio omnes firmiter inniti poſſint, & ſimpliciter obedire, ac obediendo acquieſcere. Eſt igitur vox, Eccleſiæ lucerna fidei, cui qui non credit, Deo non credere cenſebitur. Eſt enim illius vox diuina vt conſtat verbis ſuprà allegatis, ex *c. 10. Lucæ.* Et amplius ex Apoſtoli Pauli teſtimonio, qui ita Theſſalonicenſ. inſtruxit. Cum accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non vt verbum hominum, ſed ſicut verè eſt: verbum Dei. Ex quibus verbis Auguſtin. *Tract. 109. in Ioan.* Non inquit, proptereà non eſt verbum Dei, quia dictum eſt verbum Apoſtolorum: ſed ideo verbum Dei, quia Deus id donauit. Ideo verbum Apoſtolorum, quia F Deus illis primitus ac præcipuè prædicandum commendauit. Hæc *Auguſtin.* Vnde qui docentem Eccleſiam contemnit, Deum contemnit: & fidem habere dicendus non eſt; ſed inſtar Ethnici & publicani. Eaque de re agens iterum S. Auguſtin. hanc inquit, nempè externam Eccleſiæ doctrinam perturbare velle atque peruertere, nihil eſt aliud, quam ad veram Religionem viam ſacrilegam quærere. Legatur idem *in Prologo lib. de doctrina Chriſtiana.*

Adde vocem docentis Eccleſiæ eſſe medium ad credendum à Deo ordinatum. Eſt enim formale obiectum noſtræ fidei Deus reuelans, cui tanquam primæ veritati innitimur. Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe, quod autem internè per inſtinctum gratiæ Deus facit, hoc externè per hominum teſtimonium præſtat. Ita Chriſtus à Deo miſſus, vt teſtimonium perhiberet veritatis: ob id etiam ſicut eum pater miſerat; ita & Apoſtolos ſuos miſit. Vti ad Cornelium Petr. *Act. 10. Præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari &c.*

☞ *Vide infra Eccleſia Romana Auctoritas,* Item *violantium Pœna.*

G

ECCLESIÆ PROPAGATIO.
Vide ſuprà.

ECCLESIÆ DONATIO. BENEFICIA
Præſtita.

☞ *Conſule Tit. de Donatione, §. Donatio Religioſa, ſacra.*

ECCLESIÆ CALAMITAS, ET PERSECVTIO.
In Generali, Et Particulari.
A Deo præſignificata.
Vbi de Prodigiis, & ſignis eam præcedentibus.
Ac primum ex S. Scriptura.

Cataclyſmum non eſt paſſus mundus vniuerſus, quin prius eius incolæ fuerint de eo præmoniti. *Gen. 6.*

Hieremias arripuit vrceum, & coram populo fregit, præſagiens eos omnes ita fore frangendos. *Hierem. 19.*

Deinde Idem catenis vinctus coram populo ſtetit, demonſtrans futuram eius ſeruitutem & captiuitatem apud Babylonios. *Ibid. 28.*

Ezechiel aſſumpta nouacula capillos ſibi per tres partes H abraſit, quarum vnam combuſſit, aliam ſcidit, & tertiam per aërem ſparſit. Per primam innuit populum peſte & fame laboraturum: per ſecundam gladio percutiendum: per tertiam, captiuum fore diſpergendum. *Ezech. 6.*

HISTORICA.

Diuina bonitas, quæ non tantum peccatoris mortem amat, quantum vt conuertatur & viuat, ſe vel in ipſos Iudæos ingratos oſtendere voluit. Nam poſt commiſſum peccatum, quadraginta annis eos expectauit; quibus omnes Apoſtoli, ac imprimis S. Iacobus, propinquus Domini, qui Epiſcopus Hieroſolymæ conſtitutus fuit, eos quotidiè admonebat, & ad pœnitentiam impellebat, ſi forte tantam lacrymarum vim effundere poſſent, quæ potentis Iudicis iræ flammam extinguerent: qui tanta mora illis apertè indicabat, quod eorum ſalutem expetebat. Deinde inſiſtebat, vt illorum cordium duritiem emolliret, prodigia illis, & nonnullarum rerum ſpecies in cœlo oſtendendo,

& dextra manu enſem tenens digladiabatur, minando illis A atque ignoſcendo. Illi verò nequaquam attendebant, neque credebant, ſed velut attoniti, nec aut oculos habentes, aut animas, edicta Dei diſſimulauêre. Supra ciuitatem ſidus ſtetit ſimile gladio, & per annum perſeuerauit cometes. Præterea vigeſimo primo die menſis Maij viſio quædam apparuit fidem excedens. Pro fabula fortaſſe, quod dicturus ſum, haberetur, niſi, qui viderunt, ſupereſſent, & clades dignæ præſagiis ſecutæ fuiſſent: Namque ante Solis occaſum viſi ſunt per inane ferri currus totis regionibus, & armatæ acies trananres nubila, & ciuitati circumfuſæ. Feſto autem die, quam Pentecoſten vocant, nocte ſacerdotes intimum templum more ſuo ad diuinas res celebrandas ingreſſi, primum quidem, motum, ſtrepitúmque ſenſerunt, poſtea verò ſubitam vocem audierunt, quæ diceret; Migremus hinc. Quod autem his horribilius fuit, IESVS quidam filius Anani plebeius & ruſticus quadriennio prius quàm bellum gereretur, in ſumma ciuitatis pace atque opulentia, cùm ad feſtum diem veniſſet, quo ſcenas in honorem Dei componi in templo ab hominibus mos eſt, repente exclamare cœpit. Vox ab Oriente: Vox ab Occidente: Vox à quatuor ventis: Vox in Hieroſolymam & templum: Vox in maritos nouos nouáſque nuptas: Vox in omnem hunc populum. Atque hæc B interdiu noctuque clamitans omnes ciuitatis vicos circuibat. Nonnulli autem virorum inſignium aduerſum omen indigne ferentes, corripiunt hominem, multiſque verberibus afficiunt. Ille autem neque pro ſe, nec ad eos qui ſe mulctabant, ſecreto quicquam locutus, eadem quæ priùs vociferans perſeuerabat. Magiſtratus autem rati, quod erat verum, magis diuinum eſſe hominis motum, ducunt eum ad Romanorum Præfectum: vbi plagis vſque ad oſſa laceratus, neque ſupplex cuiquam fuit, neque lachrymauit: ſed vt poterat inclinans maximè vocem ad ſingulos ictus reſpondebat: Væ, væ Hieroſolymis, &c. Fuit itaque ciuitas funditus euerſa, bonis direptis, captis & interfectis omnibus, quos inuenerunt Romani. Iuſſit Imperator Veſpaſianus, vt omnes muri, & omnia ædificia, quæ quidem ſatis pulchra erant, ſolo æquarentur, vt quemadmodum prophetauerat Saluator, in ea lapis ſupra lapidem non remanſerit. Hic fuit infelix finis illius tam antiquæ & nobilis ciuitatis in toto orbe terrarum cognitæ, & celebratæ; qui illi accidit poſt annum 2700. primæ eius ædificationis per Regem Melchiſedech, & 1679. anno poſtquam iterum Dauid Rex eam fabricauit atque nobi C litauit. At neque illius antiquitas, neque amplitudo, & munitio, neque amplæ diuitiæ, neque religionis gloria ſatis fuerunt, quæ hoſtibus impedimento eſſent, quominus eo modo excideretur. Hoc fuit illorum præmium, qui Chriſti regnum recenſantes, dixerunt: *Non habemus Regem, niſi Cæſarem.* Cùm ſic Rex, quem ſibi cooptarunt, hanc illis retulerit gratiam. *Ex Ioſepho lib 7. de bel. Iud. cap.* 12. *Lud. Gran. 1. p. 4. Catechiſ. in Symbol.*

GENNADIVS Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ presbyter cùm nocte ad altare orandi gratia deſcendiſſet, ſpectrum quoddam dæmoniacum vidit: quod cùm increpaſſet, huiuſmodi clamorem emittere audiuit, quo ſeipſo viuente quieſceret, tandem verò poſt mortem ipſius eccleſiam vaſtaturum dicebat. Metu huius Gennadius Domino plurimùm ſupplicauit, ac paulò poſt vitam hanc finiuit. *Theodorus Lector lib.* 1. *Collecta.*

Antequam HVNERICVS Vandalorum Rex vniuerſa furoris ſui tela in perſecutionem Eccleſiæ Catholicæ ſicut leo rugiens conuerteret, multis viſionibus & inſignis imminens tempeſtas fuit demonſtrata: nam fermè ante biennium quam fieret, vidit quidam Fauſti eccleſiam inſolito ornatu fulgen D tem, & dum lætaretur tanti fulgoris candore, cereis quoque fulgentibus, palliiſque velaminum ac lampadibus rutilantem ſubitò ait: Luminis illius concupiſcibilis extinctus eſt fulgor, ac tenebris ſuccedentibus aduerſariis naribus natus eſt fœtor, omniſque illa beatorum turba, expellentibus quibuſdam Æthiopibus minata eſt foras: ob hoc iugiter lamentatum, quod eam in claritate priſtina nequaquam viderit reſtitutam: Viſionem iſtam nobis præſentibus ſancto retulit Eugenio. Vidit & quidam Presbyter ipſam Fauſti eccleſiam refertam turbis innumerabilium populorum, & poſt paululum euacuatam, & repletam porcorum multitudine atque caprarum: Item alius vidit aream triticeam ventilationi paratam granis adhuc ventilatoris iudicio necdum à palea ſeparatis & dum ingeſtis maſſæ, licet confuſæ, magnitudinem miraretur, ſubitò ecce turbo veniens tempeſtatis iracundo ſtatu cœpit aduentum ſuum ſurgente puluere demonſtrare. Cuius impetu palea illa omnis omnino volauit remanentibus granis. Poſt hæc venit quidam procerus ſplendido vultu, habitúque nitido fulgens, & cœpit grana vacua macilenta atque ſimulagini repreba purgando proiicere. Quæ diu examinans vix magnitudinem illius maſſæ, licet probatæ, ad aceruum tamen perduxit exiguum. Item alius ait. Stabat quidam præcelſus ſuper montem, qui dicitur Ziquenſis, & clamabat dextera, læuáque: Migrate, migrate. Alius conſpicit rugiente cœlo atque turbato ſulphureas nubes, quæ ingentes cœperunt lapides iaculari. Qui lapides dum cecidiſſent in terram plus accendebantur, & maioribus flammis ardebant, atque intrantes in penetralia domorum, quos inuenerant incendebant. Qui autem vidit, ait eum ſe in quodam cubiculo abſcondiſſe, miſeratione diuina ad eum flamma non potuit peruenire. Reor vt illud propheticum impleretur: Claude oſtium tuum: & abſconde te puſillum, donec tranſeat ira Dei. Vidit & venerabilis Paulus Epiſcopus arborem vſque ad cœlos ramis florentibus extenſam, quæ etiam dilatatione ſua omnem penè Africam opacabat. Et cum vniuerſi eius magnitudine, & ſpecioſitate gauderent: ecce ſubitò (inquit) venit aſinus violentus, qui defricans ceruicem ſuper F robur radicum eius impulſu ſuo cum ingenti ſonitu illam mirabilem arborem eliſit ad terram. Sed & Quintilianus honorabilis Epiſcopus vidit ſe ſuper quendam montem ſtare, de quo conſpiciebat gregem innumerabilium ouium ſuarum: & in medio gregis duæ erant ollæ nimium bullientes. Aderant autem ouium occiſores, quarum carnes ollis bullientibus demergebant. Et cum ita fieret, omnis illa magnitudo conſumpta eſt gregis. Reor ergo illas duas ollas, ſicca veneria, & lateribus duas eſſe ciuitates, in quibus multitudo prima fuerat congregata, à quibus incendium initium ſumpſit, aut Hunericum Regem, & Cyrillum Epiſcopum eius. *Victor Vticenſ. lib. de Perſecutione Vandal.*

D. Gregorius Papa de dira clade à LONGOBARDIS Italiæ inferenda, hæc pro concione habuit ad populum: Priuſquam Italia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cœlo acies vidimus, ipſumque, qui poſtea humani generis fuſus eſt, ſanguinem coruſcantem. Sed quæ ante hæc oſtenſa ſint ſancto Redempto Epiſcopo Ferentinati, idem Gregorius ſic narrat in Dialogis: Redemptum Ferentinæ ciuitatis Epiſcopum, vitæ venerabilis virum, qui ante hos ferè annos ſeptem G ex hoc mundo migrauit, tua dilectio cognitum habuit. Hic, ſicut mihi adhuc in monaſterio prope poſito valde familiariter iungebatur, hoc quod Ioannis Iunioris prædeceſſoris mei tempore de mundi fine cognouerat, ſicut longè latéque claruerat, à me requiſitus mihi ipſe narrabat. Aiebat namque, quia quadam die, dum parochias ſuas ex more circuiret, peruenit ad Eccleſiam beati Eutychij martyris. Adueſperaſcente autem die, ſtratum ſibi fieri iuxta ſepulchrum martyris voluit, atque ibi poſt laborem quieuit. Cùm nocte media, vt aſſerebat, nec perfectè vigilare poterat, nec dormiebat, ſed depreſſus, vt ſolebat, ſomno grauabatur quodam pondere vigilans animus; atque ante eum idem martyr Eutychius aſtitit, dicens: Redempte vigilas? Cui reſpondit, Vigilo. Qui ait; Finis venit vniuerſæ carnis: Finis venit vniuerſæ carnis: Finis venit vniuerſæ carnis. Poſt quam trinam vocem, viſio Martyris, quæ mentis eius oculis apparebat, euanuit. Tunc vir Dei ſurrexit, ſeque in orationis lamentum dedit. Mox enim illa terribilia in cœlo ſigna ſecuta ſunt, vt haſta atque acies igneæ ab Aquilonis parte viderentur. Mox effera Longobardorum gens vagina ſuæ habitationis educta, in noſtram ceruicem graſſata eſt: atque humanum genus, quod in hac terra præ nimia multitudine quaſi ſpiſſæ ſegetis more H ſurrexerat, ſucciſum aruit: nam depopulatæ vrbes, euerſa caſtra, concrematæ Eccleſiæ, deſtructa monaſteria virorum & feminarum, deſolata ab hominibus prædia, atque ab omni cultore deſtituta in ſolitudine vacat terra: nullus hanc poſſeſſor inhabitat; occupauerunt beſtiæ loca, quæ prius multitudo hominum tenebat: & quid in aliis mundi partibus agatur, ignoro. Nam in hac terra, in qua nos viuimus, finem ſuum iam non nunciat, ſed oſtendit. Tanto ergo nos neceſſe eſt inſtantiùs æterna quærere, quanto à nobis cognoſcimus temporalia fugiſſe. Deſpiciendus à nobis hic mundus fuerat, etiamſi blandiretur, ſi rebus proſperis demulceret

A animum. At poſtquam tot flagellis premitur, tanta aduerſitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat; quid nobis aliud, quam ne diligatur, clamat? Hæc S. Gregorius de aduentus Longobardorum præſagio. At ne quis putet mendax fuiſſe de vniuerſæ carnis fine prædictum oraculum, ſciat hiſce verbis non ſæculi conſummationem ſignificatam, ſed Gentis Italicæ cladem: ſicut olim Deum per ſuum Prophetam comminatum fuiſſe conſtat: vbi ait: Hæc dicit Dominus Deus terræ Iſraël; Finis venit: Venit finis ſuper quatuor plagas terræ: Nunc finis ſuper te, &c. Sicut ergo finem vniuerſæ carnis minitante Propheta, non mundi eſt demonſtratus interitus ſed imminentes tantum clades præſignatæ fuère: ita pariter eadem, quæ ſancto Redempto, accipienda erunt. *Paul. Diac. de geſt. Longobard lib. 1. cap. 6. Gregor. hom. 1. in Euangelia & lib. 3. Dialog. cap. 38. Baron. Tom. 7. Anno 567.*

Circa annum Domini milleſimum decimum ſeptimum, temporibus videlicet Benedicti VIII. in regione AQVITANIÆ ſecus maritima tale prodigium accidit ante ſolemnitatem S. Ioannis Baptiſtæ: tribus diebus de cœlo pluit ſanguis, B qui cadens ſuper carnem hominis, aut ſuper lapidem, non poterat lauari, ſi verò ſuper lignum caderet, lauabatur. Perterrefecit, inquit Baronius, vniuerſas Gallias eiuſmodi prodigium, adeò vt Robertus Rex Francorum ſcriptis conſuleret Fulbertum Epiſcopum Carnotenſem, inter Gallicanos Epiſcopos doctrina facile principem: Cuius de his ad eundem Regem tunc reſpondens data extat * Epiſtola, in qua quid iſta portenderent, in fine ita philoſophatur: Quod autem nuper huiuſmodi cruorem in quadam parte regni veſtri pluiſſe audiſtis: & quod ille cruor, vbi ſupra petram, vel ſuper carnem hominis ceciderat, ablui non poterat; vbi autem ſuper lignum ceciderat, facile abluebatur: hæc tria, tria genera hominum ſignificata eſſe videntur: per lapidem impij; per carnem fornicarij, per lignum verò, quod neque durum eſt, vt lapis neque molle, vt caro, illi qui neque impij ſunt, neque fornicarij. Cum ergo venerit ſuper illam gentem, cui portenditur, gladius, ſiue peſtilentia deſignata per ſanguinem; ſi antea duri & molles non fuerint mutati in melius, morientur perpetualiter in ſanguine ſuo: medij verò per anguſtiam C mortis, vel aliter poterunt liberari pro arbitrio ſecretiſſimi atque præſtantiſſimi Iudicis. Hæc ad Robertum Regem Fulbertus. Porro conſequuta eſſe bella grauiſſima in ea Prouincia inter Gullelmum Aquitaniæ Ducem, & Gaufredum Comitem Andegauenſem, quo ſeipſos mutuò aduerſis armis confecerunt, affirmat idem auctor *In fragmentis hiſt. Franc. apud Baron. Tom. 11. an. 1017.*

*ECCLESIÆ PERSECVTIO.

Eam illuſtriorem reddidit.

☞ *Require etiam Tit. de Fidei Propagatione.*

De Apoſtolis legimus, quod cum cæſis primum denuntiaſſent Principes Synagogæ, ne loquerentur in nomine Ieſu, iuerunt gaudentes à conſpectu Concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. *Actor cap. 5.*

Sunt plenæ hiſtoriæ MARTYRVM, quo pacto dum magis affligerentur, magis etiam & ardentius in Dei laudes proſilirent. Sic vt benè dixerit Tertullianus, Semen Chriſtianorum eſſe ſanguinem martyrum: ac Synagogas Iudæorum, fontes Eccleſiæ perſecutionum.

D Tantum abeſt, vt perſecutiones Eccleſiam oppreſſerint, vt potiùs illuſtriorem reddiderit inſtar auri fornax tribulationis. Primum Eccleſiæ veteris fundamentum innocenti ſanguine reſperſum fuit, dum Abel innocens à fratre occiſus fuit. Ipſe vineæ Dominus ab improba Synagoga morte condemnatus: quem purpuratus ſanctorum vtriuſque ſexus exercitus eſt inſecutus, vnde bene ille:

Sanguine fundata eſt Eccleſia, ſanguine creuit,
Sanguine nutritur, ſanguine finis erit.

Plures efficimur, dicebat idem *Tertullian.* quoties metimur à vobis. Et *Auguſt. Epiſt.* 3. Eccleſia perſecutionibus creſcit, & per afflictionum anguſtias vſque ad terrarum extrema dilatatur. Quomodo S. Liuius narrat, magnitudinem populi Romani maiorem fuiſſe poſt cladem Cannenſem cum maximo prælio victi eſſent, quam ante.

Affligebant Ægyptij filios ISRAEL, eos aſſiduè operibus luti & laterum opprimendo; at quò magis affligebantur, eò magis creſcebant.

E In captiuitate Babylonica maior erat dignitas Iſraëlitarum quam ante: habebant enim illuſtres prophetas Danielem, Ezechielem, Zachariam, ac pluribus miraculis Deus teſtatus eſt promiſſionem ſuam. Danielem inter Leones ſeruauit, & ſummi Principes ad eum conuerſi ſunt.

Quemadmodum vniones magna vi tempeſtatis generoſiores fieri dicuntur: & palma contra pondus fortius aſſurgeret ac amaranthus decerpta ſurgit, ac renaſcitur viuacior. Sic Eccleſia. Mithridatem ferunt à puero veneno enutritum, ideóque eo enecari non potuiſſe: Perinde Eccleſia perſecutionibus creuit, de quibus fusè *Lucas in actis Apoſtolorum*; ideóque per illas deleri non poterit. Sed lubet aliquot Perſecutionum exempla huic loco adiicere, vt conſtet, fidem Catholicam per eas labefactatam aut infirmatam non fuiſſe.

SPECIALES PERSECVTIONES ECCLESIÆ.

EX S. SCRIPTVRA.

☞ *Vide etiam in loco de Perſecutione.*

Videns HERODES Aſcalonita, quoniam illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valdè, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra, F &c. *Matth. cap. 2.*

Herodes Antipas, & Pilatus, qui priùs hoſtes erant, amici facti ſunt, vt Chriſtum Dominum interficerent. *Luc. 22.*

Phariſæi quoque, Scribæ & ſeniores populi Iudaici vt Chriſtum Redemptorem noſtrum in cruce blaſphemarent, Romanis militibus ſimiliter blaſphemantibus admixti ſtabant ſuáſque mutuas voces in eum euomebant. *Ioan 19.*

Saducæi prætereà & Phariſæi, Iudæorum ſectæ planè aduerſæ, ad tentandum atque vexandum Dominum optimè conſpirarunt. *Matth. 16.*

EXEMPLA HISTORICA.

PAGANORVM VETERVM.

Circa annum Domini ſexageſimum octauum Roma incenſa eſt & permiſta. Cuius occaſionem Nero Imp. in peregrinos Chriſtianos & Iudæos reiecit, & repentè quæſtione habita; eius iuſſu crudeliter in eos ſæuitum eſt. Addebantur pereuntibus ludibria, vt ferarum tergis tecti canum laniatu interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi; atque vbi G defeciſſet dies, in vſum nocturni luminis vibrarentur. Perſecutio hæc prima in Chriſtianos fuit Romæ, deinde per omnes prouincias pari ſæuitia excruciari imperauit. *Ioan. Naucler. volum. 2. Chronograph. gener. 3. & Baron. tom. 1. Anno 68. ex Seuero lib. 2. Hiſtor.*

Cum Domitianus multum in multos crudelitatis & nequitiæ declaraſſet, & non exiguam Patriciorum & illuſtrium virorum multitudinem Romæ temerario & iniquo iudicio interemiſſet, alióſque infinitos dignitate præſtantes non ſolum patriis finibus eiectos exilio mulctaſſet, ſed etiam omnibus facultatibus, & fortaſſis immeritò & ſine cauſa exuiſſet, tandem in ſceleratam Neroniani in Deum odij & impietatis hæreditatem ſucceſſit. Secundus namque erat, qui contra Chriſtiaſtianos perſecutionis incendium excitauit. Ipſe enim, ait Naucletus, Ioannem Euangeliſtam de Epheſo adduci iuſſit in vrbem, & in dolium feruentis olei mitti præcepit ante portam Latinam, ex quo cum illæſus exiret, eum in Pathmon inſulam relegauit. H *Euſeb. Cæſar. lib. 3. Eccleſ. hiſt. c. 13. Ioan. Naucler. volum. 2. gen. Bar. an. 93. tom. 1.*

Anno à Chriſti natiuitate trecenteſimo, pacatis vndique rebus, Diocletianus in Oriente, Maximianus verò Herculeus in Occidente, perſecutionem decimam poſt Neronem exercuerunt in Chriſtianos; quæ cæteris omnibus ſeuerior per decem annos & amplius Eccleſiam afflixit inceſſanter, & quamuis antea ſemper Chriſtianos perſequerentur, ſed XIX. anno Imperij Diocletiani tam crudelis, tam ſæua perſecutio flagrabat, vt intra vnum menſem XVII. millia Martyrum inueniantur perpeſſi. Exiit enim edictum, vt cunctæ quæ erant in orbe Eccleſiæ ad ſolum diruerentur, & Sacræ ſcripturæ vbique igni comburerentur, omnéſque qui in Eccleſiis præeſſent, in vinculis ponerentur, ac deinde exquiſitis ſuppliciis immolare diis cogerentur. Rapiebant itaque, vt ait Euſebius, omnes eccleſiarum principes, & ſanctos clericos, nobiles & ignobiles, viros ac mulieres vnà cum pueris, & variis, inauditis, ac crudelioribus, vt excogitari poterant, ſuppliciis excruciabant, ex quibus nonnulli fatigati cedebant, alij vſque in finem patien-

A tiam ſeruabant. *Ioan. Nancler. vol. 1. Chronograph. gen. 11. ex Euſebio.*

Anno Chriſti Domini quadringenteſimo vigeſimo, Iſdegerdes Perſarum Rex perſecutionem contra Eccleſiam concitauit, occaſione ex re geſta, quã ſum narraturus, arrepta. Audas Epiſcopus, vir multis virtutis generibus ornatus, zelo non opportuno ille quidem accenſus, Pyreum demolitus eſt; templa eorum, in quibus πῦρ, id eſt, ignis eorum Deus colitur, Pyrea vocant Perſæ. De quo Rex per Magos certior factus, Audam accerſit; ac primùm placidè eum coarguit, & Pyreum denuo ædificare iubet. Qui cum ei contradiceret, negaretque ſe illud facturum: Rex omnes Eccleſias Chriſtianorum ſe diruturum minatur: atque quod antè verbis minabatur, re ipſa perfecit. Nam vt primum Audam diuinum illum virum trucidari mandauerat, Eccleſias deturbari iuſſit. Quod autem ad Pyrei euerſionem attinet, haud opportunè quidem illud factum eſſe exiſtimo: nam ſanctus Apoſtolus Athenas aduentans, & ciuitatem ſuperſtitioſo ſimulacrorum cultu cæcatam videns, aram quandam ab illis honoratam minimè diruit, ſed verbo eorum ignorationem redarguit, & veritatem illis patefecit. Attamen quod Audas templum ſimu- B lacri deturbatũ extruere rurſum noluit, ſed interfici potius maluit quam illud efficere; eum magnopere admiror, & corona dignum iudico. Nam par impietas eſt (mea quidem ſententia) ignem adorare atque ei ædificare delubrum. Hinc igitur perſecutionis tempeſtas orta grauiſſimos & turbulentiſſimos fluctus contra pietatis alumnos concitauit. Quæ procella triginta annos continuos à Magis velut à quibuſdam turbinibus agitata durauit. Magos enim vocant Perſæ, qui Elementa in Deos referunt: de quorum commentitiis fabulis alio in opere, in quo eorum quæſtiones diſſoluebamus, ſatis enucleatè differuimus. Porro Gororanes filios Iſdegerdis poſt mortem patris, vt regni paterni, ſic belli contra pietatem à patre commoti ſucceſſor extitit: quippe pater moriens hæc duo coniuncta filio reliquit. Tormentorum autem genera, & noua cruciamenta piis hominibus ab illis inflicta vix dicendo explicari poterunt. Nam quorundam manibus, aliorum autem tergis corium detrahunt: aliorum capita à fronte exorſi ad barbam vſque cute exuunt: deinde robuſtis vinculis à capite vſque ad pedes circumligare, & ſingulos calamos vi arctè conſtringere; vt partem cutis, ad quam motæ erant arundines, eo pacto grauiter lacerantes, acriores doloris morſus efficerent. Quin etiam C lacus effodere, eos ſumma cum diligentia iungere, deinde ingentem ſoricum numerum in eos concludere: poſtremò pietatis athletas, eorum manibus pedibúſque conſtrictis, ne beſtias abigant, ſoricibus velut alimentum obiiciunt. Sorices autem fame oppreſſi ſenſim carnes ſanctorum abſumunt, ſicque diuturnum & acerbum cruciatum illis afferunt. Itémque carnifices iſti à ſcelerato illo naturæ noſtræ inimico, & veritatis hoſte edocti tormenta alia his quidem multo aſperiora excogitarunt. Sed tamen ne eo quidem modo athletarum fortitudinem & conſtantiam retundere potuerunt: nam ſua ſponte accurrebant, magno deſiderio mortis appetendæ, per quam aditus ad vitam immortalem patefit, inflammati. *Theodoret. lib. 5. Eccl. hiſt. cap. 39.*

VET. HÆRETICORVM PERSECVTIO.

Beatus *Fulgentius* Epiſcopus Ruſpenſis, cuius opera doctiſſima extant, quum prius Mauros fugiſſet perſequentes, incidit in Arianos, quorum crudelitatem immanem expertus ad vicina prouinciæ ſuæ loca regreditur, eligens Mauros potius paganos habere vicinos, quam moleſtiſſimos Arianos. *In vita* D *eius apud Sur. tom. 1.*

Circa annum Dom. 770. ſub Conſtantino Copronymo Iconomacho, monachi quadraginta duo, truncatis naribus, barbiſque illitis pice combuſtis, in balnei fornice clauſi, ibique fame conſumpti martyrio coronantur. *Chronic. Sigeberti anno Dom. 770. Martyrol. Rom. 12. Ianuarij.*

Macedonius hereſiarcha ſub Conſtantino Imperatore Catholicos inaudito tormentorum genere cruciatos occidit. Inter cætera, fidelium mulierum vbera inter labra arcarum compreſſa diſſecuit, & candenti ferro combuſſit. *Martyrolog. Roman. Baronii 30. Martij.*

Eutychiſtæ Alexandrini, ſtatim poſt mortem Martiani Imperatoris Catholici, Proterium Epiſcopum, & Patriarcham ſuum Catholicum cum aliis clericis tanta crudelitate occiderunt, vt viſcera eius guſtarent, & crudas carnes comederent, reliquum corpus per plateas vrbis trahentes. E *Euagr. lib. 2. hiſt. Eccleſ. cap. 9.*

RECENTIOR. HÆRET. PERSECVTIONES.

In GALLIIS ſub annum milleſimum quingenteſimum ſexageſimum ſecundum Engoliſmæ triginta duo Catholici ab hæreticis capti, quos tribus diuerſis crudelium tormentorum generibus ſæuiſſimè trucidarunt. Quoſdam namque illorum binos colligarunt, quos ſublatis omnibus viuendi alimentis, languere coegerunt, putantes fore, vt fame adacti, ſe mutuis morſibus peterent ac diſcerperent. Quoſdam funibus extenſis alligatos deduxere, miſſoque in anum cultello paulatim medios diſſecarunt: alios ſtipitibus nudos adſtrinxerunt; ignemque à tergo modicum ſuccenderunt, vt longo tormento paulatim conſumerentur. *Thom. Boz. lib. 11. de ſign. cap. 1. tom. 1. 6.*

Eodem anno prope ENGOLISMAM in parochia Chaſſe nouilli presbyteri Catholici Ludouici Fayardi manus aheno feruentis olei pleno ab hæreticis tandiu immiſſæ, donec F auulſa ab oſſibus caro excideret, eundem repletum oleo, eodem bulliente per os immiſſo, & ad extremum fiſtulis ferreis, quas vocant ſchopletos, diſploſis necauerunt. *Idem ibidem.*

DOMITIVS Hutleus Archiepiſcopus Caſtelienſis in Hybernia ab hæreticis eſt comprehenſus, ocreæque plenæ olei pedibus illius inductæ, educta crura ex oppoſitæ tabulæ foraminibus ante flammas ingentes vrenda collocantur. Cumque diu ſic aduſtus fuiſſet, ocyſſime fuere illi è tibiis ocreæ detractæ & vna cum illis carnes, oſſibus tantummodo relictis: mox vimineo laqueo conſtrictæ illi ad longiorem dolorem fauces, atque ita ſuſpenſus morti eſt relictus. Atque hæc Hæretici aduerſus noſtros in Anglia & Hybernia poſt annum milleſimum quingenteſimum octuageſimum. *Apud Thom. Boz. lib. 11. de ſign. Eccl. Dei cap. 1. tom. 1. 6.*

Anno milleſimo vndecimo, DANORVM exercitus, vaſtata magna parte Angliæ, ad vltimum inter Natiuitatem S. Mariæ, & S. Michaëlis feſtiuitatem, vrbem Cantuariam circumuallantes obſederunt. Viceſimo autem obſidionis die per inſidias Elmerici Archidiaconi, quẽ S. Elphegus, ne morti traderetur, prius eripuit, pars ciuitatis incenditur, exercitus ingreditur, vrbs capitur. Alij ferro iugulantur: alij flammis conſumuntur: plures quoque de muris præcipites dantur, nonnulli per verenda ſuſpenſi deficiunt; matronæ crinibus per plateas ci- G uitatis diſtractæ, demum flammis iniectæ moriuntur; paruuli à matrum vberibus auulſi, aut lanceis excipiuntur, aut ſuperacto carro minutatim conteruntur. Interea Archipræſul Elphegus capitur, vincitur, tenetur, & variis modis affligitur. Ailmarus Abbas monaſterij S. Auguſtini abire permittitur; capiuntur Godduinus Roffenſis Epiſcopus, Leonfrana Abbatiſſa monaſterij S. Mildrinæ, Elfregus Regis Præpoſitus, monachi quoque & clerici, populuſque innumerabilis vtriuſque ſexus. Exin Eccleſia Chriſti ſpoliata comburitur, grex monachalis & turba virilis, ſed & muliebris, nec non infantilis decimatur, nouem trucidantur, decimus vitæ reſeruatur: quatuor monachis, & octingentis viris decimatorum ſumma perficitur. Populo cæſo, vrbe ſpoliata & tota cremata, Archipræſul Elphegus vinctus extrahitur, vi impellitur, grauiter ſauciatur. Hinc ad claſſem ducitur, poſt in carcerem truditur, Ibique ſeptem menſibus affligitur. Interim ira Dei in homicidam populum deſæuiens ex his duo millia per diros internorum cruciatus proſtrauit. Cæteri quoque ſimili modo percuſſi à fidelibus H commonentur, vt Pontifici ſatisfaciant, ſed differunt. Præualebat interim clades, & nunc denos, nunc vicenos, nunc plures ſimiliter abſumebat. *Rogerius antiq. hiſtoric. fideliſſ. priore parte Annal. apud Baron. tom. 11. an. 1012. 4.*

NOVÆ CRVDELITATES HÆRET.
NOSTRATIVM. QVOS ET GEVSIOS dicimus.

IN ANGLIA.

De HENRICO VIII. cuius rabies exſaturari non potuit, niſi & IOANNEM FISCHERVM Epiſcopum Roffenſem, Cardinalium collegio virtutis merito adſcitum: & THOMAM Morũ Equeſtris ordinis virum, Regni Cancellariũ, capitali ſupplicio adiudicaret, nota eſt hiſtoria. Atq; id hac ſolum de cauſa, quod Regem, Anglicanæ Eccleſiæ caput & ſummum Pontificẽ non

agno

A agnoſcerent, & Vicarij Chriſti in terris Romani Pontificis auctoritatem tuerentur.

Eandem ob cauſam Carthuſiani viri religioſiſſimi, vario tormentorum genere excarnificati fuêre.

Quin carnificiam eandem expertus Ioannes Foreſtius Franciſcan. qui eidem Henrico VIII. à ſecreta confeſſione paulo ante fuerat, ac primum cruci affixus, deinde vſtulatus cum imagine Dauidis Regis, quod iniquè vſurpatam ſupremæ auctoritatis poteſtatem non approbaſſet. Multiq; Præſules eandem ſortem experti. Sic vt eodem Rege iam in reprobum ſenſum dato, non integris ſex annis, nempe ab anno 1535. vſque ad annum 1543. octoginta duo ſacerdotes crudeliter ſint trucidati: Laici vero ſex, inter quos Tho. Morus, & Margareta Comitiſſa Sarisburienſis, Cardinalis Reginaldi Poli mater.

Neque mollior fuit Catholicorum conditio ſub Elizabetha Regina: quæ inſtar veteris Iezabelis, paſſim ſacerdotes, & promiſcue Catholicos, carceribus claudi, ac mille ſuppliciis exanimari iuſſit. Ita vt meritò atrociſſimis Eccleſiæ tyrannis debeat accenſeri. Longum quippe foret percurrere crudelitatum monſtra, quibus ea regnante, Catholici expoſiti fuere. Fri-B gus, fames, nuditas, flagella, vincula, exigui ponderis erant, ſi non aculei, acuſque ſub vnguibus præfixi, & molæ aſinariæ moles, aliaque adiecta fuiſſent. Ita apud eam erat

Proditio tenuiſſe fidem, diuináque legis
Dogmata crimen atrox, & læſi iniuria ſceptri.

Comes quoque Northumbriæ Henricus Perſius, de nocte è medio ſublatus, non alio crimine, quam fidei Catholicæ ſeruatæ.

De Margareta Midlerion, quæ Catholicorum ac præcipuè Sacerdotum nutrix & hoſpes; referunt, quod à ſanguinariis ſuæ vrbis, ea Eboracum erat; ſatellitibus comprehenſa; tandem dorſo reclinata, mille pondo mole oppreſſa fuerit, ac comminuta.

Non tamen in ſummos animo demiſſa virago
Supplicium, teneràmque ſua non pondera molem
Corporis, [illegible] non turbauêre [illegible]
Quin ait, hic totos membris immittite montes,
Spiritus innocuâ tranſcendet ad aſtra ruinâ.

Cæterùm quis finis omnium, quos crudelitatis procella paucis annis obuoluit? MARIA certe ſereniſſima Scotiæ Regina, Iacobi VI. modo regnantis pia mater, & Anglicæ coronæ hæres, Franciſci II. Franc. Regis vidua, eiuſdem Elizabethæ hortatu in Angliam conceſſerat, & immunitatem iuramento in-C terpoſito illa ſpoponderat. Quæ vbi venit, carceri includitur, & per annos xx. in eo detinetur, variè tentata, vt Catholicam religionem abdicaret. In quo cum fruſtra laborarent Caluinianæ laniense præſides, fide & iureiurando violatis, efferæ iſtius belluæ imperio, in caſtro Foderinghamo ſupremo ſupplicio affecta fuit, 12. Cal. Martij, anno 1587. Et ſic

Poſt varias clades miſerorum, & tædia acerua
Inſontum, [illegible] externos ſpectacula mater
Supplicio, & Regum ſoror, & fidiſſima coniux.

IN GALLIA.

Similes Tragædias Hugonotti in Gallia exhibuerunt, ex quo primum, anno ſcilicet 1562. Regi ſuo rebellarunt. Nonnullas habes eodem hoc titulo, quibus paucas addimus, prioribus nihilo mitiores. Quippe funibus extenſis, Catholicos iniicere, & hoc modo medios ſecare: alios ſtipitibus alligatos, lento igne conſumere: quoſdam fame ſtimulante, in rabiem, & per hanc in ſe mutuo ſæuire, permiſerunt, ac indies noua pœnarum genera excogitarunt. Vnde eleganter noſter *Bochius* in ſuis heroicis:

Non Scytha, non Caucaſeus nec quæ colis horrida rupes
Effera [illegible] animum feritate [illegible] geſtus
Barbarico: non Eruli tam dura tyranni
D *Imperia, horrendi qui funere mortua viuis*
Corpora iungebant: Tua quam Caluine Tyrannis,
Et portentoſus finxerunt quamuis monſtris.

Quin & nonnullos, abſectis pudendis ciſtæ perforatæincluſere, oleique feruentis vim maximam ſuperinfudêre, vt tormentis victi enecarentur. Aliis linguam extraxerunt, laminas candentes adhibuerunt, oculos eruerunt. Aliorum plantis equinas calces ferreas clauis affixerunt, arboribus alligatos pleroſque ſclopetis traiecerunt. Ita Caluiniana manſuetudo *Brutis animantibus æquat.*

Innocuos, additque nouum alimenta dolori
Pœnarum inuentu, & factis inſultat amaro.

Inſuper Sacerdotes plurimos adhuc viuos defoderunt: nonnullos diſſecuerunt, eorumque inteſtina baculis obuoluta euulſerunt.

——— nihil inclementia pœna
Linquit inexpertum, lanias aque funera longo
Vt, ceu crudeles explent dulcedine mortem,
Nec lethi repetunt genus, vt fallacia tollant,
Cadit, & in varias [illegible] lumina mortes. B

GEVSIORVM IN BELGIO CRVDELITAS.

Mitiora à Geuſiis noſtratibus exſpectanda non ſunt Gorconij, opidolum eſt Hollandiæ? Crucifixi imaginem patibulo ſuffixerunt, primum in caput ipſum, Chriſtumq; tum in membra deſæuientes. Nam eodem tempore anno 1572. Brilæ, aliud Hollandiæ oppidulum eſt; xix. Franciſcanos ex horrei cuiuſdam trabe ſuſpenderunt. Aliis nares aureſque detruncarunt.

In Ciuitate Ruremundenſi, xxvi. cum Sacerdotes, tum Monachi, martyrio vitam finiêre.

Aldenardæ in Flandria, Ioan. Mahuſium Franciſcanum, deſignatum Epiſcopum Dauentrienſem, Paſtorem vrbis, alioſque venerabiles viros, partim in profluentem Schaldim proiecerunt, partim contumeliis affectos occiderunt.

Haud procul ab Ipris Flandrorum, plurimos ſacerdotes defoderunt viuos, capite exſtante, ad quod inſtar metæ globos coniiciebant. Quin Edamo & Horna Hollandiæ oppidis, educti Catholici flagellis lacerabantur. Aliis vero pelues æreæ F ventribus ſuperpoſitæ, & ſub iis glires viui, qui ſuperiecto peluibus igne, intra reſupinorum viſcera ſe recondebant.

Sed & Cornelius Muſius Poëta & Theologus, Cœnobij D. Agathæ Delphis paſtor, ab Aga hoſpite, & Auriaco Principe reuerſus, in manus Guilielmi Lumæi comitis à Marca incidit qui virum innocentem variis tormentis affecit, ſcalæ primum alligatum, & extenſum, ardentibus tædis vſtulauit, ligatis ad digitos pedum ingentibus ponderibus; ac poſtremum truncatis manuum ac pedum digitis, per niuem vſque ad forum Leidenſe tractus, ibidem in crucem actus fuit. Igitur vt rurſus eleganter *Bochius.*

Non tua te pietas nec Apollinis infula texit
Muſarum MVSI decus: ingeniumque per omnem
Immortale honos celebrem te reddidit orbem.
Nunc martyr laceri partim tibi, manet altera cælo
Laurea quam [illegible], Batauoque in [illegible] gentis
Et multo [illegible] ſudatum ſanguine lethum.

Legat qui volet *Guilielm. Eſtium* S. Theol. Profeſſ. In Academ. Duacenſi: qui martyrium tum huius, tum aliorum, ſub nomine *hiſtoria martyrum Gorcomenſi*, euulgauit G

Vrſulæ quoque Talcſiæ virgini in Beginaſio Harlemenſi, poſt patrem illius Grandæuum, alioſque laqueis ſuffocatos, hoc ſolum quod Catholici eſſent; primum vt crucem, & fidem deſererent minati: deinde perſeuerantem & abnuentem militi nubere voluerunt: ad extremum in aquam coniecerunt, & demerſerunt. Eiuſque ſorori, quod patris & conſanguineorum acerbam ſortem defleret: caput lapide comminuerunt.

Plura crudelitatis hæreticæ facinora per Geuſios noſtros patrata fuêre. Vt qui tam inſatiabili ſanguinis Catholici ſiti torquebantur, vt menſe Iulio anni 1566. in conciliabulo quod ad oppidum S. Trudonis habuerunt: propoſuerint vna nocte omnes Catholicos pluribus locis è medio tollere. Neque etiam modo alia mente exiſtunt, quam vt manus impias ſanguine cruentent, niſi potentiores Principes obſiſterent. Etenim,

Quem rabies agitat Caluini, corpora mullas,
Quorum amarus fuerit illo quæcare nequit.
Verùm *Fœda Lutheranos tenet plerumque voluptas,*
Liberiuſque vagos illi [illegible] capit.

* INFELIX EXITVS PERSECVTORVM ECCLESIÆ. HÆRESIARCARVM ITEM ET APOSTATARVM. H

☞ *Vide multa eiuſdem argument. infr. titulo conſimili ſub finem huius loci.*

De miſero fine Pharaonis, primi perſecutoris Eccleſiæ, legimus *Exod.* 14. De Dathan & Abiron primis ſchiſmaticis, legimus *Numer.* 16. De Iezabel, 4. *Reg* 9. De Antiocho 2. *Machab.* 9. De Pilato, quòd ſeipſum interfecerit, ſcribit *Euſebius lib. hiſtoria cap.* 7. & *cap. vltimo*, refert breuiter cladem Iudæorum, quam Ioſephus latè proſequitur, *in libris de bello Iudaico.*

De Herode Aſcalonita, qui obiit ſcatens vermibus, cum prius occidiſſet vxorem, & filios, & ſeipſum occidere voluiſſet, ſcribit *Ioſephus lib.* 17. *antiquitat. cap.* 9.

A De Herode Tetrarcha, quod amiſſo regno, in exilium relegatus perpetuum, miſerrimè vixerit: ſcribit idem Ioſephus *lib. 18. cap. 14.* de filia Herodiadis. Vide Nicephorum *lib. 1. cap. 20.*

De Herode Agrippa, vide *Actor. 12.* Neronem, Domitianum, & cæteros Imperatores qui Chriſtianos perſecuti ſunt, omnes vel a ſeipſis, vel ab aliis crudeliter necatos, vel certè miſerè periiſſe, conſtat ex Chronicis & Hiſtoriis omnibus. Nam Traianus horrenda paralyſi, & ſimul hydropyſi extinctus eſt, Diocletianus Imperium depoſuit, præ dolore quod Chriſtianos delere non poſſet; Valerius Maximianus & Maximinus tam horrendis doloribus correpti ſunt, vt etiam Medici Ethnici dicerent, diuinam eſſe plagam. Vide *Euſebium in Chronico & lib. 8. hiſtor. c. vlt. & lib. 9. c. vlt.*

Veniamus ad Hæreſiarchas & Apoſtatas. Simon Magus cum volare vellet, orationibus beati Petri deiectus, tibias fregit, & paulo poſt ſumma cum ignominia obiit: *Egeſippus lib. 3. cap. 2.* de excidio Hieroſolymitano, & *Arnobius lib. 2. contra gentes.*

B Excoriatus eſt à Rege Perſarum Manichæus viuus non ob fidem, ſed quia filium Regis curaturus occidit. *Epiphanius hæreſ. 66.*

Montanus, Theodorus, & prophetiſſæ eorum, laqueis ſeipſos necauerunt. *Euſebius lib. 5. hiſt. cap. 16.* Donatiſtæ quidam cùm canibus Euchariſtiam proiicerent, ab iiſdem canibus lacerati ſunt. *Optatus lib. 2. contra Parmenianum.*

Arius cum in Eccleſiam intrare vellet, ſubito motu alui ad latrinas publicas acceſſit, & ſimul cum excrementis inteſtina omnia, & animam effudit: teſtis Athanaſius, *oratione prima contra Arianos & Ruffinus lib. 10. hiſt. cap. 13.*

Iulianus Apoſtata diuinitus occiſus, communi etiam caruit ſepultura; nam a terra ſponte aperta, abſorptum ſcribit *Gregorius Nazianzenus, oratione in Athanaſium, circa finem.*

Valens Arianus, qui Iuliano in perſecutione Chriſtianorum ſucceſſit, viuus à Gothis, etiam Arianis crematus eſt: *Rufinus lib. 11. hiſt. cap. 13.*

Neſtorius lingua impia à vermibus conſumpta miſerrimè interiit. *Euagrius lib. 1. hiſt. cap. 7.*

Hunericus Rex Vandalorum Arianus, & perſecutor Eccle- C ſiæ; vermibus toto corpore ſcatens conſumptus eſt. *Victor lib. 3. extremo.*

Anaſtaſius Imperator, Fautor hæreticorum Eutychianorum, fulmine ictus interiit, vt ſcribunt *Cedrenus, Zonaras, & Paulus Diaconus in eius vita.* Tempore Leonis Iconomachi, peſtilentia inſecuta combuſtionem imaginum in foro Conſtantinopolitano, trecenta millia hominum ſuſtulit Conſtantinopoli; vide *Chronica Matthæi Palmerij anno DCC. XLI.* de Conſtantino Copronymo, vide *Paulum Diaconum.*

Lutherus morte repentina ſublatus eſt, nam cum veſperi opiparam cœnam ſumpſiſſet lætus & ſanus, & facetiis ſuis omnes ad riſum prouocaſſet, eadem nocte mortuus eſt: vide *Cochlæum in vita Lutheri.*

Zuinglius in bello contra Catholicos trucidatus eſt, & paulo poſt Baſileæ frater eius ſpiritualis Oecolampadius, cum veſperi ſanus cubitum iuiſſet, mane inuentus eſt ab vxore mortuus in lecto: Author Cochlæus *in actis Lutheri anno M. DXXXI.*

Andream Carolſtadium à dæmone interfectum, miniſtri Baſileenſes ſcribunt, in epiſtula quam ediderunt de morte Carolſtadij.

Ioannes Caluinus vermibus conſumptus expirauit, vt An- D tiochus, Herodes, Maximinus, & Hunericus: teſtatur *Hieronymus Bolſecus in eius vita.* Qui etiam addit eum dæmonibus inuocatis blaſphemantem & execrantem obiiſſe.

☞ *Adduci ad hunc titulum poterant, ea quæ infra adducuntur ſub tit. Eccleſiaſticorum perſecutores, inſidiatores, & deſpectores diuinitus puniti. Vbi multa exempla recentia, quæ ſuperiori ſeculo euenerunt, enarrantur. Item referantur huc quædam ex loco de perſecutione: & loco de Hæreticis, lib. 8. & 14. huius operis. Item ex loco de Impietate.*

* SVCCESSVS PROSPERI ILLORVM QVI ECCLESIAM DEFENDERVNT, ET ORNARVNT.

Notæ ſunt inprimis victoriæ in teſtamento veteri Abrahæ, Moyſis, Ioſue, Gedeonis, Samuëlis, Dauidis, Ezechiæ, Ioſue, Machabæorum.

In Teſtamento nouo Conſtantinus, qui primus publicè ex Imperatoribus Eccleſiam defendit, eo fere modo, Maxentium vicit, quo Moyſes Pharaonem, vide *Euſebium lib. 9.* E *hiſt. cap. 9.* de eo ſic ait *Auguſt. lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 25.* Conſtantinum Imperatorem non ſupplicantem dæmonibus, ſed ipſum verum Deum colentem, tantis terrenis impleuit muneribus quanta optare nullus auderet: vniuerſum orbem Romanum vnus Auguſtus tenuit & defendit, in adminiſtrandis & gerendis bellis victorioſiſſimus fuit, in Tyrannis opprimendis per omnia proſperatus eſt: grandæuus ægritudine & ſenectute defunctus eſt, filios imperantes reliquit.

De Theodoſio ſeniore ſcribit idem *Auguſt. ibidem c. 26.* ei, quod vere pius & Catholicus eſſet, adeo proſperè omnia ſucceſſiſſe, vt in præliis hoſtium tela in Authores, Deo agente, retorquerentur, addit *Theodoretus lib. 5. hiſt. cap. 24.* ſanctos Ioannem & Philippum Apoſtolos apparuiſſe in equis albis in eodem prælio, pro Theodoſio Imperatore pugnantes.

De Honorio etiam plane Catholico, & Romano Pontifici addictiſſimo, vt patet ex eius Epiſtolis ad Bonifacium Papam; ſcribit *Aug. lib. 5. de Ciuit. Dei, c. 23.* ita Deum pro illo pugnaſſe, vt vno prælio multo amplius quam centum millia Gothorum proſternerentur, & Rex ipſe Radagaiſius cum filiis caperetur & occideretur, ex Romanis ne vno quidem F vulnerato, nedum exſtincto.

De Theodoſio iuniore, ſcribit *Socrates, lib. 7. hiſtor. c. 18.* exercitu eius pugnante cum barbaris, & ipſo interim in vrbe precibus apud Deum vacante, circiter centum millia Saracenorum ab Angelis acta in Euphratem, miſerrimè periiſſe.

Iuſtinianus ſenior donec Catholicus fuit, feliciſſimè imperauit. Ita vt Italiam, Africam, aliaſque multas prouincias Romano imperio reſtituerit, vt patet ex *Euagrio lib. 4. hiſtor. c. 16.* & ſequentibus. At vbi hæreticus factus eſt, & edictum proponere voluit de ſua hæreſi recipienda, mox repentina morte ſublatus eſt, & Eccleſiam magno metu liberauit: vt idem *Euagrius* ſcribit *lib. 4. cap. vlt.*

Heraclius quoque vt ex Ioanne Zonara, aliiſque hiſtoricis cognoſci poteſt; dum Catholicus eſſet præclariſſimam victoriam de Perſis reportauit, & crucem Domini recepit, quando res Romanæ deſperatæ omnino eſſe videbantur. At cùm in hæreſim incidit Monothelitarum, omnia illi infeliciter ſucceſſerunt, & ipſe nouo atque inaudito genere morbi extinctus eſt.

Conſtat item ex Græcorum hiſtoriis, Imperatores Orien- G tis ab eo tempore, quo propter diſſidium circa imagines ſe ab Eccleſia Romana ſeparauerunt, ſemper in dies deteriùs ſe habuiſſe, donec tandem Imperium penitus amiſerunt. In Occidente vero ex Latinorum hiſtoriis manifeſte colligitur, ſemper Imperatores magis, vel minus floruiſſe; vt magis vel minus Romanæ Eccleſiæ addicti fuerunt.

Tempore Vrbani ſecundi, ad annum Domini M. XCVIII. CHRISTIANI in bello ſacro à Papa indicto pro recuperatione Ieroſolymæ, cum eſſent Antiochiæ in ſumma deſperatione, eo quod prope adeſſet infinitus exercitus Turcarum & Perſarum, & ipſi pauci eſſent, & diuturna fame prope enecti, ita vt etiam viri fortiſſimi baculis nixi incederent, nec equos haberent niſi pauciſſimos, ita vt præcipuus princeps Godefredus equo commodato vteretur, & multi principes in aſinis equitare cogerentur. Tandem Deus reuelauit vbi eſſet ſacra lancea, & ea prælata in bello victoriam dedit, ita vt occiderint centum millia Turcarum, & ex ipſis vix quatuor millia ceciderint. Cecidit etiam ros diuinitus in illos, qui animis & corporibus vires addidit; denique apparuerunt tres viri ſancti pro illis de cœlo pugnantes. Vide *Paulum Æmilium lib. 4* H *Guilielmum Tyrium lib. 6 prope finem, & Dodechinum Mariani Scoti continuatorem.*

Tempore Innocentij tertij in Gallia, ab octo millibus Chriſtianorum cæſa ſunt vno prælio centum millia Albigenſium hæreticorum, vt ſcribit *Æmilius lib. 6. hiſt. Francorum.*

Noſtris temporibus anno M. D. XXXI. quinque prælia commiſerunt pro fide Catholici Heluetij cum hæreticis Heluetiis, & ſemper Catholici vicerunt, cum tamen eſſent numero & armis multo inferiores: vide *Ioannem Cochlæum in Actis Luther. anni M.D.XXXI.*

Carolus V. miraculo diuino victoriam retulit de Lutheranis, anno M. D. XLVII. Quomodo de Zuinglianis, & rebellibus Bohemis, nuper anno M.DCXX. Ferdinandus Imperator.

In Gallia quoque & Belgis multas victorias Catholici de hæreticis non ſine miraculo, reportarunt; imò vix vnquam

fuerunt

A fuerunt hæretici ſuperiores, quando inſto prælio dimicatum eſt.

Ac nuper etiam anno M. DCXXI. memorabilem victoriam aduerſus Proteſtantium furorem qui Auſtriaco nomini & ſanguini exitium parabant, electo in Regem Bohemiæ Frederico Palatino; conſecutus fuit Ferdinandus Imp. ſingulari Dei protectione munitus. Et nouas exinde in dies accumulauit, ac profligandis diuini numinis hoſtibus animum viréſque omnes adiecit. ☞ *Vide infra Tit. Pœna à Deo inflicta contra Inſidiatores Eccleſiaſ. iterum &c.*

* ECCLESIÆ BONA NON DILAPIDANDA, NEC ALIENANDA.

Vbi de bonis & poſſeſſionibus Eccleſiæ in particulari agitur: mox de iiſdem in generali actum.

Inexplebilis habendi ſitis, immenſáque cupiditas, quæ in B quibuſdam ſacerdotibus noſtri temporis viſa eſt, Eccleſiaſticis opibus, quæ Dei atque pauperum ſunt, filios in immenſum locupletandi, difficiliorem mirarique magis Clementis IV. abſtinentiam facit. Is in agro Narbonenſi ortus, Iureconſultus, ad Petri Apoſtoli ſolium conſcendit; ad eum iam Pontificem cum duæ filiæ, quas ante ex matrimonio ſuſceperat, veniſſent, fretæ illius opera ſe matrimonia, non ex priſtina fortuna, ſed ex Pontificatus magnitudine conſequituras, neque ipſarum neque aliorum cognatorum precibus adduci Clemens vnquam potuit, vt rem vllam ex Pontificatus bonis aut redditibus daret, quorum poſtulatis ſemper reſpondit: Pontificibus Romanis filios non eſſe; neque eis licere, quod ſuum non eſſet propinquis dare. Et propterea contentas debere eſſe, ſi fortunas, quas ante Pontificatum habebat, omnes eis reliquiſſet: quibus opibus cum conditionem in matrimonio ex ſententia ſua non inuenirent, ambæ ſacrarum virginum pudicitiam matrimonio præpoſuerunt. Nepotem quoque è tribus Canonicatibus, quos habebat, duos dimittere coëgit. Rara profectò abſtinentia; ſed tamen, quæ plurimum C laudetur, haud indigna. Filiarum lachrymis tam ſublimi fortuna id non impartiri, quod permulti nonmodo filiis, verum cynædis quoque ac meretricibus nimiſque largiſſimè donant. *Baptiſta Fulgoſ. lib. 4. cap.* 3.

S. Laurentius Iuſtinianus Patriarcha Venetus rogatus à conſanguineo quodam ſuo non ita paupere, vt pecunia eum iuuaret in filiæ dotem; non minus ſapienter, quam piè reſpondit: Conſidera, quæſo, frater: Si parum dedero, non eſt quo opus habes, ſi multum, defraudauero multos, vt vni ſatisfaciam. Et propterea quicquid illud eſt, quod eſt, ad cibos potiùs pauperum, quam ad internos crines, aut margaritas ab Eccleſia traditum eſt. *In vita eius apud Surium tom. 1.*

Quod mihi à ſenioribus intimatum eſt, refero. In Babyloniæ partibus poſſeſſionem Apoſtolica ſedes habebat, vnde tantum balſami redditum per annos ſingulos capiebat, quod indeficiente fomite ſufficeret lampadi, quæ videlicet ante altare beati Apoſtolorum Principis rutilabat appenſa: quam poſſeſſionem, accepta pecunia, Papa diſtraxit, canonicúque aromatis, quem accipere ſolebat, amiſit. Aliquanto poſt cùm idem Papa prædicto ſancto altari quaſi deuotus aſſiſteret, & D orat, ecce quidam terribilis & grandæuus ſenex, in cuius etiam facie barbiraſium videbatur, elato brachio colaphum ipſi vehementer incuſſit, & ait: Tu extinxiſti lucernam meam ante me; & ego extinguam lucernam tuam ante Dominum, moxque diſparuit. Ille verò protinus corruit, & paulò poſt diem clauſit extremum. Sic, ſic nimirum meretur corripi, qui illi ſe præbet aduerſum, qui cœli terræque primus paſtor obtinet principatum. *Ex Epiſt. Pet. Dam. ad Cadalium Pſeudopapam lectum Baron. tom.* 11. 1. 6. 17.

Henricus Spirenſis Epiſcopus, cùm iam theſauros Eccleſiæ Spirenſis pene omnes puerili leuitate dilapidaſſet; & prædia militibus ſuis in beneficium erogaſſet, tempore Henrici III. Imperatoris, & tantum, vt vix in dimidium annum ſumptus ei ex redditibus Eccleſiæ miniſtrari poſſent, inopinata morte ſubtractus eſt. De cuius obitu dignam memoria viſionem vidit clericus quidam, qui ei defuncto protinus in Epiſcopatum ſucceſſit, nomine Huzmannus. Putabat ſe in choro Spirenſi cum Epiſcopo & ceteris clericis ſtare. Et ecce ingrediebantur chorum tres viri, vnus exacta ætate, canicie E veneranda; duo iuuenes, tanquam in obſequium ſenioris deſtinati: cúmque in medio chori aliquandiu taciti conſtitiſſent, ait ſenior his, qui circa ſe erant iuuenibus: Quid tardatis, quod vobis iuſſum eſt explere? At illi: Tuum, inquiunt, pater eſt, primò aduerſus eum dictare ſententiam, & nos ſine dilatione quidquid iudicaueris, exequemur. Et ille, Propter multa, inquid mala quæ in locum hunc, & in ſanctam Dei Genitricem operatus eſt, egreſſa eſt à Deo ſententia, vt interficiatur. Ad hanc vocem corripientes Epiſcopum decollauerunt, & truncum in ligno Crucis, quod in eadem Eccleſia in ſublime elatum ſtabat, ſuſpenderunt. Cúmque mane facto, clericus nimio horrore concuſſus Epiſcopo ſomnium retuliſſet, viſus eſt ei quaſi deliramenta loqui, & propter ſoſpitatem corporis ſui optiméque conſtantem omnibus membris vigorem ſuum, nullum tamen è vicino monumentis exitij ſenſum admiſit. Et ecce ſeptimo dehinc die, cum ad veſpertinalem ſynaxim cum fratribus in choro ſtaret, ſenſit repentè paruulam ſibi inſtar puncti puſtulam in collo excreſcere, qua paulatim in immenſum intumeſcente, ante mediam noctem defunctus eſt. *Lambertus Schafnab. anno* 1075. *apud Baronium eodem anno tom.* 11. 14.

Anno Domini nongenteſimo trigeſimo nono, OTTO F Henrici Saxoniæ Regis filius in Alſatia potentiſſimo aduerſariorum exercitu circumdatus inſperata potitur victoria. Comes quidam tunc prædiues erat cum eo, cuius multitudo militum Regis aciem condecorabat. Hic itaque videns quamplurimos ex Regis acie deſertores ac transfugas fieri, non interiorem ſed exteriorem conſiderans hominem, tacitus hæc ſecum loqui cœpit. Quidquid à Rege in hac perturbatione conſtitutæ petiero, ſine dubio impetrabo, præſertim cum & acie bellum immineat, ac ne ſe deſeram, timeat. Nuntiis itaque directis, Regi ſupplicat, vt Abbatiam quandam, Laureſheim dictam, prædiis ditiſſimam ſibi concedat, cum ſuis poſſeſſionibus, vt, quod ſibi deerat, militibus ſuis miniſtrare præualeat. Rex autem columbina non ſolum, ſed vt erat viperina calliditate ſuffarcinatus, non hoc, quid portenderet, minimè aduertere potuit; vnde & his nunciis apologeticum dedit dicens: Illi quid ſuper hac re ſentiam, verbis potiùs explicabo, quam nuntiis. Quod qui eos direxerat audiens, immenſa eſt affectus animi lætitia, ſperans, quod popoſcerat, impetraſſe. Vnde & moræ impatiens Regem adiit, cumque ſententiam ſuper hac re poſtulauit. Cui rex populo circumſtante: Obedire, inquit, magis oportet Deo, quam hominibus. Quis enim G ſanum ſapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, ſed comminationis auctoritate dixiſſe? ſcriptum eſt enim: Nolite ſanctum dare canibus. Quod quamuis de Doctoribus ſpiritualiter intelligendum eſſe prædicetur, ego tamen ſatis me dare canibus ſanctum cenſeo, ſi monaſteriorum prædia, quæ à religioſis viris Deo ſunt militantibus tradita, tulero, & ſæculo militantibus dedero. Tibi verò tam procaciter iniuſta petenti ſub teſtimonio totius populi, nec hoc nec aliud vnquam te à me accepturum eſſe teſtificor. Si tibi cordi eſt cum cæteris infidelibus auolare, quanto citius, tanto melius. His auditis (quia facies ſpeculum eſt mentis) cordis verecundiam vultus rubore nudauit, concitúſque Regis ad pedes corruens, ſe peccaſſe, ſe grauiter deliquiſſe confeſſus eſt. *Luitprand. lib.* 4. *cap.* 14. & 16. *apud Baron. tom* 10. *an. Domini* 939. 2. & *Renatus Choppinus lib.* 2. *de ſacra politia tit.* 3.

Fuit B. Fulco decimus octauus Abbas ſancti Bertini monaſterij in Sithiu. Qui cum in Remenſi Archiepiſcopatu Hincmaro ſuccederet, ſucceſſorem habuit in Abbatia Rodulphum. Eo autem mortuo, Caroli ſimplicis donatione locum H occupare voluit Balduinus Caluus Flandriæ Comes laicus & miles. Sed monaſterium, vt id impleret, reaſſumpſit beatum Fulconem, & pro eius concordi electione contra Balduini conatus, per ſanctum Grimbaldum Caroli conſenſum obtinuit. Cùm autem octo fere annis Abbatiam nobiliſſimè rexiſſet, iterum Balduinus ſolicitauit pro ea apud Carolum, & per VVinemarum militem apud ſanctum Fulconem. Sed VVinemarus ſentiens virum Dei contra Eccleſiæ & religionis ſtatum flecti non poſſe, cum ira receſſit; & poſitis in via Rhemenſi inſidiis, beatum Præſulem lanceis transfodit. Hac via, regia accedente donatione, Balduinus Abbatiam inuaſit anno nongenteſimo primo. Cui filij eius ſucceſſerunt, Apolphus Bolonienſis Comes, & Arnulphus Comes Flandrenſis. Hi autem ſub nomine Comitum Eccleſiam adminiſtrarunt, eam quaſi hæreditatem poſſidere

A volentes. Vnde monaſterio cum pietate multa bona perierunt: nam inter alia ipſum oppidum cuius munitionem ſanctus Fulco inceperat, Flandriæ Comites ſibi adſcripſerunt, cùm quòd Balduinus munitionem illam perfecerat. Cæterùm Arnulphus regiminis anno vndecimo, corde compunctus, cùm videret ſub ſe, fratre & patre collapſam eſſe religionem, à VVitfrido Morinorum Epiſcopo ordinari poſtulauit ſanctum Geratdum natione Namurcenſem, celeberrimum huius & aliorum cœnobiorum reformatorem. *In Nat. SS. Belg. per Ioan. Molanum 9. Septembr.*

Fridericus I. Imperator, ſuaſu ſiniſtro Petri de Vineis viri docti & prudentis, quum in bello contra Alexandrum III. pecunia careret, Piſis vbi tunc Imperator erat, templorum ornamenta aurea & argentea recipiens & ſpolians, ab illo ſuo ſecretario Petro de Vineis audiuit; Iniuriam abs te mihi illatam (quia prius ipſum oculo priuarat ex inuidia Germanorum) vltus ſum; tu tibi hominum odia comparaſti, ego tibi Deum ex ſacrilegio reddidi inimicum: omnia tibi deinceps in deterius cadent. Id quod poſtea factum conſtat, vtpote quòd Imperator à Papa victus, deinde miſera quoque morte perierit. Quo dicto Petrus iſte monuit, res ſacras in vſum profanum B non vertendas. Factúmque eſt id anno Domini M. C.XXIV. *Ex Poggio Florentin. in Fac. Frideric. Nauſea in præcept. 7. Decalogi.*

Rerum Hiſpanicarum hiſtoriæ narrant, Vrracam Alphonſi ſexti Regis filiam, cùm templum S. Iſidori Legionenſi ingreſſa expilaſſet, & gemmas ſacramque ac pretioſam ſupellectilem in ſumptus belli rapuiſſet, & ob ſpolia domum læ tiſſima repeteret, in ipſo templi limine ruptis viſceribus ferè diem ſuum obiiſſe: eam item ob cauſam Alphonſum Regem virum eius in Fragenſi bello ab hoſtibus oppreſſum interiiſſe. *Hiſtoriar. gener. Hiſp. 4. p. Petr. Ribaden. de Princ lib. 1. cap. 37.*

His addam & illud de Sanctio Ramiro Aragoniæ Rege. Hic valentiſſimus Princeps nonnulla Eccleſiæ vectigalia in vſum belli, quod cum Mauris gerebat, conuertit: & quamquam hoc bellum Reipub. & Religioni, cuius cauſa ſuſcipiebatur, vtiliſſimum erat, nec ob exhauſtum ærarium cœptum proſequi poterat; ita tamen animo commotus eſt, quòd in Eccleſiæ facultates manus iniecisset, vt anno milleſimo octuageſimo primo, Rotæ, vbi cum curia ſua agebat præſente Raymundo Dalmatio eius vrbis Antiſtite, ad aram D. Vincen- C tij publicam egerit pœnitentiam, iuſſeritque integra fide reponi, quod à Rotenſi Eccleſia abſtulerat, quæ ex ea detractione penè conciderat, vt ſcribit auctor. *Hieron. Surita lib. 1. Annal. cap. 25. an. 1081.*

☞ *De Eccleſiæ bonis ſiue Patrimonio conſeruando, & non alienando, aliiſque ad hanc rem ſpectantibus. Vide infra hoc eodem loco Particularem Titulum.*

*ECCLESIÆ POTESTAS. AVCTORITAS.

ET

IMMVNITAS.

Seruata, vindicata, adſerta.

Eccleſiæ Chriſtianæ auctoritatem, poteſtatemque inſinuans ipſe eius Dominus, dum de obedientia illi præſtanda ſermocinaretur. Si, inquit, Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus, id eſt, Si Eccleſiæ obtemperare noluerit, ne conſortio eius vtaris, ſiue in diuinis, ſiue in humanis. Ita enim Iudæi habebant Ethnicos & Publicanos, vt eo- D rum menſa & conſortio ſe pollui arbitrarentur. *Matth. cap. 18.*

Immunitatis Eccleſiaſticæ vindex & protector eximius S. Hugo Epiſcopus Lincolnien. nunquam ſe conſcio quicquam in Eccleſiæ præiudicium attentari permiſit, vnde & Regum malleus, eâ ætate nuncupatus. Rogantibus autem amicis, vt maioris periculi euitandi cauſa, in re parui momenti, Regi contra Eccleſiæ auitum ius adſtipularetur, dixiſſe fertur: Abſit, vt me viuo laici, cuiuſcumque etiam dignitatis, Eccleſiaſticæ libertatis priuilegium infringant. *Sur. tom. 6. in vita. Beyerlinck in Apophtheg. Chriſtianor.*

Idem cùm fortè Diœceſis viſitandæ cauſa iter ageret, obuiam habuit hominum ſine ordine diſcurrentium turbam, qui furem ad ſupplicij locum de more deducerent. Reus Epiſcopum adeſſe ratus, propiùs pro conſequenda bene- E dictione adduci poſtulat. Eo viſo Epiſcopus, miſericordia motus: Soluite, ait, & ſinite abire, vbi enim Epiſcopus cum fidelium populo congregatus eſt, ibi eſt Eccleſia: neque minor immunitas debetur lapidibus viuis, quàm mortuis. *Ibidem.*

S. Thomas Cantuarienſis quoque in hoc amoris & ſollicitudinis genere excelluit, mortem quippe ſibi minitanti ſicario: Ego verò, aiebat, pro Domino meo mori paratus ſum, vt Eccleſia Anglicana meo ſanguine pacem & libertatem aſſequatur. *Thom. Stapleton Apol. 5. & Sur. in vita eiuſdem. L. Beyerlinck in Apophtheg. Chriſtian.*

Erat Fredericus II. Rogerius Imp. qui in id ſolùm incumbebat; vt Eccleſiæ auctoritatem integritatemque eneruaret. Quare à pluribus ſummis Pontificibus iuſtè diris deuotum, deſpexit Innocentius II. ac Cæſaris nomine indignum iudicauit. Ille autem ore procaci hoc diſticho in Pontificem luſit:

Roma diu titubans variiſque erroribus acta,
Corruet & mundi deſinet eſſe caput.

cui Pontifex, vt erat ſummo ingenio, reſcripſit: F

Niteris in caſſum nauem demergere Petri:
Fluctuat, at nunquam mergitur illa ratis.

At ſui impos Fredericus, denuò Innocentium perſtringens, ſubiecit:

Fata volunt, ſtellæque docent, auiumque volatus,
Quòd Fredericus ego malleus orbis ero.

Verùm intempeſtatum illud augurium eludens Innocentius, ita ad extremum reſpondit:

Fata volunt, ſcriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi vita breuis, pœna perennis erit.

In Paralip. Ab Vrſp. Ioan. VVolf. tom. 1. Lect. memor. p. 323. Beyerlinck. ſupra.

Henrici VIII. Regis Angliæ curator, homo nefarius, & Caluini lacte nutritus, dum fortè Doctori Theologo in conuiuio, die ieiunij ab Eccleſia indicti, aſſideret, carneſque nolenti adminiſtraret, diceretque: Quam Scripturam adfers domine Doctor contra hunc cibum hodie comedendum? confeſtim ille verba Apoſtoli ſubiecit, inquiens: Nos talem con- G ſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei, quo dicto obſtupuit alter, & obmutuit. *Corozet. idem ibid.*

Magis admirandi laudandique hi, qui ab Eccleſiaſtico ordine ſunt remotiores. In Galliam itaque ſecedenti occurrit Pipinus Rex, verus ſi alius vllus, Eccleſiæ fautor & protector. Dum namque aduerſus Longobardos caſtra mouiſſet, ſuos adhortatus, tandem hoc dicto ſermonem finiit: Eo conſilio arma induimus, vt Apoſtolicam ſedem ab omni mortalium iniuria vindicemus. Hinc meritò ei nomen Chriſtianiſſimi obtigit: quod ab eo, licet non eodem iure, omnes poſteri vſurparunt. *Ex Dorland. in Chron. Duc. Brab. idem.*

Emittat hic etiam ſuos radios Alphonſus Aragon. Rex qui Piceno ſuo Marte Sedi Apoſtolicæ recuperato, cùm ab Eugenio P P. vrbes aliquot dono offerrentur, fortiter recuſauit, dicens: Nequaquam queſtus aut prædæ, ſed Eccleſiæ tuendæ gratia hanc expeditionem ſuſcepi. Heu! vbi nunc ille Principum feruor & zelus? *Panorm. lib. 3. de Geſt. eiuſdem.*

Romanam Eccleſiam ſupremam habere auctoritatem, id *Iulij* facto comprobat. *Theodoretus libro 4. hiſtoriæ Tri- H part.* his verbis: Euſebius (Arianus) eiuſque conſortes, calumnias in Athanaſium factas Iulio Romano Pontifici deſtinauerunt. Qui Eccleſiaſticam ſequens legem, etiam ipſos Romam venire præcepit, & venerabilem Athanaſium ad iudicium regulariter euocauit. Ille continuò euocatione ſuſcepta venit: calumniatorum verò ſarcinatores Romam quidem profecti non ſunt, ſcientes facilè ſuum poſſe capi mendacium: ſed videntes oues paſtore deſolatas, lupum ſuper eas pro paſtore conſtituerunt, id eſt, Gregorium, qui ſex annis beſtiis ferocibus crudeliùs vſus, pœnam malitiæ ſuæ ſoluit, ab omnibus amariſſimè laniatus. *Hiſtor. trip. lib. 4. capite 4.*

Poſtquam Seuerus homo impius ſedem Anthiochenam inuaſit, infinita, quæ verbis exprimere non ſit, mala, à communione ſua abhorrentibus intulit. Et tum quidem Sabbam, ſolitudinis ciuem, & Theodoſium cœnobiorum

A principem ille Seuerus, aliique eius generis, vi adorti ſunt, ſi eos in partibus ſuis haberent, omnia ſe conſecutos rati. Atque vbi animos eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodoſius ſuggeſtum conſcendit, ac veluti Dux quidam & Imperator, pro concione monaſtica phalange aduocata, poſtquam multitudini ſilentium manu deſignauit, voce maiore ſublata, hoc ſic tonitrus in morem detonuit: Si quis quatuor Synodos quatuor Euangeliis non exæquat, anathema. His verbis dictis, perinde atque Angelus quidam, multitudine in ſtuporem coniecta, cum ſilentio omnibus inſpectantibus per mediam turbam proceſſit: & homines omnes cum animi conſternatione viri eius tanquam egregij in bello Ducis conſilium factúmque, quo ſanctas Synodos ſacris libris accenſendas eſſe, veluti lege lata ſtatuit, admirati ſunt. Et literas ad Imperatorem dantes, certamen ſe de eis ad ſanguinem vſque ſubituros; neque etiam ſi quid accidat, ſe vllo modo à Patrum traditionibus diceſſuros eſſe, indicarunt atque confirmarunt. Deinde circumquaque ciuitates peragrantes, veluti inuicti B belli duces, omnibus facti ſunt omnia, homines confirmantes, ad fortitudinem cohortantes, ſocordiam excitantes, hæreticam inſaniam præuenientes, denique Dei verbum ſimul Deum quidem & hominem, vnam verò eius ſubſiſtentiam ſiue perſonam eſſe, natura vtrumque horum, diuinitatem videlicet & humanitatem habentem. Id quod Synodus quoque Chalcedonenſis docuit: quæ etiam hæreticorum ex vtraque parte errores declinauit. Eo enim quòd perſonam vnam profitetur, Neſtorij veſaniam repudiauit. Quod verò duas naturas deprædicat, Eutychetis & Dioſcori contractionem reiecit. Ita Romana ſedes cenſuit, tenuit ac tenet & tenebit. *Niceph. Call. Eccl. hiſt. lib. 16. c. 33.*

Finita ſecunda Concilij Lemouicenſis Actione, rem memoria dignam ex nata occaſione in medium attulit vnus ex Epiſcopis, quam ipſa Acta ſic habent: Tunc Epiſcopus Caturcenſis cœpit enarrare dicens: Nuperrimè poſt Concilium Bituricenſe, Quidam de excommunicatis eques in noſtra Diœceſi interfectus eſt, quem ego rogantibus amicis, & propinquis eius, nullatenus ſoluere volui, vt cæteri metum haberent; C grauem enim culpam prædantis habuerat. Itaque ſine ſacerdotis officio à militibus apud quandam eccleſiam ſancti Petri, non me iubente, ſepultus eſt. Mane autem facto, corpus eius longè extra cœmeterium proiectum, & nudum ſuper faciem eius terræ inuentum eſt: tumulus autem, vbi ſepulturam habuerat, intactus, & ita, vt dimiſſus fuerat, repertus eſt. Quem iterum milites aperuère, & nihil amplius in eo niſi veſtes, quibus inuolutum corpus fuerat, inuenerunt. Ruſus cadauer ibidem ſepelierunt, & diligenter tumulum ſub enormi pondere terræ & lapidum claudunt: ſed die altero proiectum cadauer, & tumulum intactum, vt ſuprà aſpiciunt. Quinquies ſepeliunt; toties eodem eiectum tenore contuentur. Tanto demum victi ſtupore, corpus longè à cœmeterio eccleſiæ terra obruunt. Quo terrore perculſi Principes militiæ, pacem nobis, velut putabamus, firmare nequaquam diſtulerunt. Ad hæc reſpondit Concilium: Quid hoc aliud eſt, niſi quia ſub oculis hominum arbiter hominum affirmat Eccleſiæ ſuæ auctoritatem, qua excommunicati à ſepultura Chriſtianorum iuſtè ab Epiſcopis ſegregantur? Tales enim negant fidem, dum latrocinia potius, quam pacem ſectantur. *Baron. to. 11. An. Eccl. ad annum Chriſti 1034. 17.*

D Anno viceſimo quinto ſui imperij impurus Anaſtaſius Epiſcopum Oeniandum audiens diſertum admodum eſſe, & qui ora omnibus ſententiæ de paſſo Deo aſſertoribus obturaret, eum hortatus eſt, vt ad ſuam factionem deciſceret, pollicens, eum quidquid petiiſſet illicò accepturum. Cui Epiſcopus; Tu, inquit, potiùs ad orthodoxos tranſi, ne dum opiniones impiorum hominum Seueri, Eutychis, & Dioſcori amplecteris, æterno igni adiudiceris: Simúlque apprehendens Imperatoris chlamydem: Hæc ait, veſtis nequaquam te poſt mortem ſequetur, ô Imperator: ſed ſola comitabitur te pietas ac virtutum habitus: miſſam fac Eccleſiam quam Chriſtus ſuo redemit ſanguine. Indoctus es, & rationandi ignarus, neque vllum Eccleſiæ decretum perfectè intelligis: tantum impoſturis & ſcurrilibus calumniis fatuos terres. Satis ſit tibi dignitatis, quod Imperator es, Antiſtites Eccleſiæ vexare noli. Ad hæc Imperator pudore ſuffuſus, obmutuit. Pauperrimus autem cum eſſet ille Epiſcopus, ne obolum quidem ab Imperatore voluit accipere, adeò liber erat, & ſolius in Deum fidei ac pietatis rationem habens. *Ioan. Zonaras t. m. 3. Annal.* ☞ *Vide infra. Eccleſiaſtica diſciplina.* E

Huius generis vnum ex multis Henrici IV. Imp. adſcribam exemplum: hic itaque cum in omnia ſcelera & flagitia prolapſus, euerſo iam ſtatu Reip. turbata tranquillitate Eccleſiarum, ablata maieſtate imperij, euacuata auctoritate Principum, inuerſis moribus, abolitis legibus, & ſecundum Prophetiæ elogium, inundantibus maledicto, mendacio, homicidio, furto; poſtremò diuinis, humanis, ſacris, profanis cõconfuſis omnibus, ipſi iam regno & imperio planè eſſet intolerabilis, nec optimatum & populorum aduerſus eum toties facta coniuratio de ipſo abrogando, & ſubſtituendo alio, quicquam proficeret, ſed Rempublicam miſceret cædibus, incendiis & depopulationibus, ipſo, vt callido erat ingenio, omnia eorum conſilia, ſceleratiſſimorum quorundam ſibi obæratorũ opera, interturbante, impediente ac diſſipante, & optimates; quibus curæ erat Reipublicæ ſalus, perſequente carceribus, proſcriptionibus, & nullo non perſecutionis genere, cum inſuper vniuerſalis Eccleſiæ Paſtorem admonentem corripientémque contempſiſſet; tandem eccleſiaſticæ communioni illi interdictum eſt à Gregorio VII. Rom. Pontifice vnà cum F quibuſdam, quorum omnia faciebat conſilio, & quos ſuæ impietatis miniſtros, conſiliarios & fautores habebat, inter quos cum VVilhelmus Traiectenſis Epiſcopus cauſam Regis contra bonum & æquum tueretur obſtinatius, & propterea non ſolum nihili faciendam Romani Pontificis excommunicationem aliis perſuadere conaretur, ſed etiam publicè diebus ſolennibus inter Miſſarum ſolennia, ore rabido multa declamaret, & maledicta congereret in ſanctum Pontificem, periurum, adulterum & Pſeudo-Apoſtolum illum appellans; breui pòſt de grauiſſima ægritudine repente correptus & vltricem Dei manum ſentiens, miſerabili eiulatu coram aſtantibus omnibus vociferans, iuſto Dei iudicio & vitam præſentem ſe amiſiſſe, & æternam, quòd in gratiam Regis Eccleſiaſticæ auctoritati feciſſet iniuriam, & Romano Pontifici, viro ſancto & Apoſtolicarum virtutum ſciens & prudens intuliſſet graues contumelias. & inter has ipſas voces ſine vlla recõciliatione, aut ſalutari pœnitentia expirans infelicem ſpiritum, cæteris quidem vnà cum Rege excommunicatis terribili exemplo extitit, & optimatum omnium animos religione impleuit, ita vt ſe paulatim omnes à palatio ſubtraherent, ne ve G titæ communionis culpam pœnamque incurrerent, nec ad Regem, licet crebris & ſolennibus iuſſionibus euocati, redire ſuſtinebant, ſatius ducentes, Regem, quam Deum offendere, corporis quam animæ iacturam facere. Quamuis ille contra fruſtra iraſceretur, fremeret, & minabundus in omnes inſaniret, iactitans iniuſtam & nihili pendendam in ſe Romani Pontificis ſententiam, in quem & alios ſibi inobedientes, gladium ſuum, quem iuxta Apoſtoli vocem, ad vindictam malorum accepiſſe ſe iactitabat, iuſtè diſtrictus eſſet, & rebellionis meritas pœnas exacturus. Sed plus valuit apud Principes Chriſtiana religio, quam deſtituta iam auxiliis vana Principis comminatio. *Albertus Magnus lib. 3. Hierarchia Eccleſiaſtica c. 2. Baron. to. 11. An.* 1076. 35. 36.

Inter eos Henricus VIII. Anglorum Rex morte mulctari iuſſit, propterea quod conſtanter aſſererent, ſe nolle ab Eccleſia Catholica deficere, & validis rationibus & ſcripturæ teſtimoniis oſtenderent, Regem ſibi non poſſe vendicare Eccleſiaſticam auctoritatem, ſupplicio quoque affecti ſunt Ioannes Trauerſius ſacræ Theologiæ Doctor in Hibernia, & Ioannes Toneus Auguſtinianus Cantuariæ in Anglia. Toneus quidem tenebatur aliquamdiu in carcere, ibique ad ſolita Chriſtianorum arma confugiens precibus & ieiunio triduano ſine intermiſſione ſe dedit. Ibi tum ad eum facta eſt H vox, licet neminem videret, quæ eius appellato nomine, iuſſit eum infracto animo pro ea, quam profeſſus erat, ſententia mortem oppetere. Multum inde ille confirmatus, permanſit conſtans, nec vllis vel minis vel terroribus potuit à ſententia deduci, maluitque fortiter mori pro iuſtitia, quam Regis parere voluntati. Porro Trauerſius ſcriptis quibuſdam Romani Pontificis primariam auctoritatem cum defendiſſet, eo nomine accuſatus eſt: & raptus ad tribunal, non negauit, ſed extenſis digitis: His, ait ea conſcripſi, nec me eius facti vnquam vel pœnituit, vel Deo benè propitio pœnitebit. Igitur dicta in eum mortis ſententia eſt, grauiáque de more ſupplicia ſumpta. Accidit ibi res admiratione digna, quam narrarunt illi, qui præſentes huic ſpectaculo interfuerunt. Cum carni-

A ſex manum illam amputaſſet, ſpectante populo in ignem conieciſſet, reliqua parte exuſta, pollicem cum proximis duobus digitis, quibus ſolemus literas pingere, nulla ratione ignis, licet identidem inflammatus, abſumere potuit. Quo inſigni miraculo Deus, martyrem ſuum cauſam bonam tuendam ſuſcepiſſe, declarare voluit: Cauſſa enim, vt rectè ait Auguſtinus, martyrem facit, non pœna. *Laurentius Surius in breui Commentario rerum in orbe geſtarum ad an. Dom. 1535.*

•ECCLESIÆ PAVPERTAS, Et Opvlentia.

Ex ſacris hiſtoriis conſtat, Chriſtum Dominum pauperem fuiſſe nullaſque poſſeſſiones habuiſſe: non tamen tam pauperem fuiſſe, vt egeſtate preſſus mendicare cogeretur. Oblatam enim pecuniam cuſtodiebat, vnde Iudas loculos habebat, & diſcipuli arbitrabantur eum quædam curaſſe in cœnam, dum ei Dominus diceret, Quod facis, fac citius. Hinc alibi Auguſtin. à Duareno citatus *lib. 2. de ſacris Eccleſ. miniſter.* Habebat Dominus loculos, à fidelibus oblata conſeruans & ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribuebat.

Mortuo Chriſto dicit Lucas *In actis*, hanc fuiſſe formam poſſeſſionum, vt quotquot eſſent poſſeſſores agrorum aut B domorum, vendentes ea, adferrent pretia, & ponerent ante pedes Apoſtolorum, diuidebaturque ſingulis, prout cuique opus erat. Quibus ſimilia etiam referuntur à *Clemente in Epiſt. quæ habetur c. dilectis 12 q. 1.*

Vbi ſingularem Dei prouidentiam eliciunt plerique, vt propter perſecutionem futuram diſpergendis, ſuppeteret vtrimq; ex diſtractis poſſeſſionibus & ſubſtantiis, vnde ſe ſuſtentarent.

Poſtea frigeſcente Laicorum charitate, bona ſtabilia presbyteri habere cœperunt, ac prædia, agros, ac hæreditates poſſidere, neque enim aliàs ſuam dignitatem Eccleſia tueri potuiſſet, neque aliis pauperibus ſubuenire. Vt eleganter ratiocinatur *S. Chryſoſtomus hom. 86 In Matthæum* Vnde ſtatim poſt prima Apoſtolorum tempora, ſi modo tantú poſt illa; certatim vnuſquiſque prædia & poſſeſſiones alendis Eccleſiæ miniſtris & ſubleuandis neceſſitatibus attribuebat: neque amplius dicebatur, argentum & aurum non habeo. Quod cum diceret olim D. Thom. Aquinati Innocentius IV. cui magna pecuniæ ſumma numerabatur; ferunt eum reſpondiſſe: nec poſſunt nunc Pōtifices prout tunc, imperare claudo, & dicere, ſurge & ambula.

Hinc olim, quando nouus Pontifex inibat pontificatum, C id eſt, poſſeſſionem adipiſcebatur, primum æream pecuniam largiebatur, vſurpans eam Petri ſententiam Argentum & aurum non eſt mihi; tum auream & argenteam, dicens: diſperſit dedit pauperibus. Deſignans priorem, & poſteriorem Eccleſiæ ſtatum. Quæ vero bona temporalia Eccleſiæ paulatim obuenerint, pete ex aliis locis & Titulis, nominatim ☞ *ex titulo de Donatione, Liberalitate. &c.*

Hieroglyphica Eccleſiæ.

Punicum malum tintinnabulo adiectum, cuius ſpecies apud Hebræos potiſſimum reperias, vt olim Eucherius, mox Gregorius Pontifex interpretatur, vnitatem Eccleſiæ & ex multis gentibus in eundem ſonum, hoc eſt, in eadem præcepta conuenientium indicat. *Pier. Val. lib. 15. pag. 527.*

*ECCLESIASTICA DISCIPLINA.

Exempla Biblica.

D Deus in veteri lege per Angelos caſtigabat delinquentes, vt in caſtris Sennacherib. *lib. 4. Reg. 19.*

Item per Belluas, vt falſum Prophetam. *lib. 3. Reg. cap. 13.* per ſerpentes. *Num. 21.* Moyſes exactam ſeruabat diſciplinam quando deſcendens de monte, aduertit populum ad Idola conuerſum. *Exod. c. 32.*

Item Ioſue populi laſciuitatem caſtigauit. *Ioſue cap. 14.*

In Ieruſalem conſtituit Ioſaphat Leuitas & Sacerdotes, & principes familiarum ex Iſraël, vt iudicium & cauſam Domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis, dicens; Sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfecto. Omnem cauſam quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum qui habitant in vrbibus ſuis, inter cognationem & cognationem, E vbicumque quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremoniis, de iuſtificationibus: oſtendite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira ſuper vos & ſuper fratres veſtros: Sic ergo agentes non peccabitis, *2. Paralip. cap. 19.*

EXEMPLA HISTORICA CVM VETERA, Tvm Recentiora.

Cum S. Dunſtanus Cantuarienſis in Anglia Archiepiſcopus, luxum quorundam ex Clero caſtigare vellet, eiſque veniam & impunitatem Rex ipſe depoſceret, imago Chriſti cruci affixa, quæ præſens erat, ad Dunſtanum conuerſa hæc dixit, Caſtiga illos, neque parce: qua voce ſtupefactus Rex à deprecatione deſtitit. *Pet. Ribadeneira lib. 2. de Prin. Chriſtiano cap. 5 ex Surio tom. 3.*

Gregorius Magnus in cauſa Maximi Epiſcopi Salonitani, initio quidem clementiſſime moderatiſſiméque ſe geſſit, ſtuduitque pro viribus, vt ſeſe recognoſceret, ac facinora, quod patrarat, pœniteret. At cùm deinde hominem natura inſolentem, & Imperatoris gratia ac patrocinio fretum, obſtinatiorem in ſua pertinacia cerneret, nihil veritus Imperatoris F auctoritatem, audaciam Maximi fortiter fregit, eumque Chriſtianis Sacris, Communionéque fidelium interdictum in iis ſordibus totos annos ſeptem iacere permiſit. De cuius tandem ſeria quamuis ſera pœnitentia, ac ſanctiſſima Gregorij charitate ita *Ioannes Diaconus lib. 4. Vita S. Greg. cap. 23.* Inter hæc præuaricator Maximus anno ſeptimo excommunicationis ſuæ poſt caſtigationes & flagella Gregorij ad cor reuertens, Rauennam petiit (annuente pro ſua clementia S. Gregorio) & iactauit ſe tenſus intra ciuitatem in media ſilice clamans, & dicens: Peccaui Deo, & beatiſſimo Papæ Gregorio. Et agente eo pœnitentiam tribus horis, cucurrit Gallinicus Exarchus, & Caſtorius Chartularius Eccleſiæ Romanæ cum Mariniano Epiſcopo, & leuauerunt eum de ſilice: qui etiam cœpit ampliorem pœnitentiam coram eis agere. Quod Gregorius vt audiuit, ad miſericordiam protinus rediit. *Greg. lib. 7. Epiſt. 80.*

Cum in Theutoniæ partibus circa annum Domini milleſimum ducenteſimum quadrageſimum ſecundum, adoleſcens Quidam nobilis in lubricitate corporis exceſſiſſet, à ſenibus concanonicis, & à Decano ab ingreſſu Eccleſiæ arctatus eſt, & infra ſepta monaſterij, quaſi pro agenda pœnitentia, in G loco ad hoc deputato recluſus. Qui humiliter valde pœnam ſuſcipiens, flagellabatur interim à Decano, & grauibus conuiciis culpabatur. Eo autem adhuc in pœnitentia exiſtente, contigit eum à concanonico ſuo innocenter de nocte, & latenter occidi. Vnus ergo, eadem nocte, ex concanonicis, vir ſanctus poſt matutinas orans ſuppliciter in ſecreto, vidit ſubitò totam Eccleſiam illuſtrari, & apparente multo comitatu Sanctorum, glorioſam Virginem matrem Chriſti in medio omnium, velut magiſtram & dominam conſedere, & ſuper diuerſis negotiis vniuerſalis Eccleſiæ tractatum habere. His finem datis, patronus eiuſdem Eccleſiæ exorſus eſt, dicens: Et quis ex vobis miſerebitur mei canonici, vt præſentem Domini noſtri matrem pariter rogitemus, vt ſuper piaculo eius ſolita pietate flectatur? Et mox ſupplicantibus ſanctis allata eſt anima, & omnibus dicitur: Quia locus iſte ſpecialiter diſciplina viguit, & adoleſcens iſte iam mortuus diſciplinam libens accepit, & ex corde pœnituit, pro purgatorio cedat ei mors innocens, quam ipſe ſuſtinuit: tu autem anima, pete quod vis, & fiet tibi. Et anima: Pro occiſore, inquit, meo peto, qui me occiſo ſtatim valde pœnituit, & ad H Dominum Apoſtolicum confeſtim iter arripuit, vt ipſe miſericordiam conſequatur: & mox reſponſum accepit: Sicut dignè petiſti anima, fiet tibi. Hæc vt audiuit orans, Canonicis quod vidiſſet expoſuit. Locum igitur introeuntes occiſum inueniunt, & deplangunt: occiſorem verò, mox poſt factum, de nocte iter arripuiſſe ad Apoſtolicum repererunt. *Thom. Cantiprat. lib 1. Apum cap. 17. §. 5.*

Audi iterum quod Rhemenſis Eccleſiæ Decanus de filio ſororis ſuæ egerit excedente. Ob amorem & reuerentiam dicti auunculi ſui, canonica præbenda in Atrebatenſi Eccleſia clerico eſt liberaliter collata: poſt tempus autem, ipſe clericus pro lapſu carnis penitus per annum ſuſpenditur à præbenda. Inde caſus accidit, vt Decanus, eius auunculus, ad ciuitatem Atrebatenſem cauſis emergentibus deueniret. Qui honeſte, vt talem virum decebat, à Canonicis eſt receptus. Narratur etiam

A etiam ei exceſſus nepotis à ſociis pœnaque inflicta, vt ſcilicet, canonica portione vno anno careret, promptumque eſſe Capitulū pœnā liberaliter relaxare nepoti, ſi pro eo preces fundere dignaretur. Et ille: Quare non; inquit. Filius ſororis eſt. Conuocato ergo Capitulo Canonicorum, dixit: Nepotem meum exceſſiſſe percepi, & iuxta conſuetudinem Eccleſiæ per annum in præbenda punitum. Rogo vos, vt in meum arbitrium ponatis hanc noxam: nec mora, cunctis læto vultu annuentibus (erat enim clericus de bonis ſociis illis, quorum nec vnus vnquam, vt vulgò dicitur, bene fecerat.) Decanus ſubiunxit, dicens: Veſtri gratia, vos Domini mei chariſſimi, noxam nepotis mei in meum arbitrium poſuiſtis. Commendo quidem & approbo conſuetudinem veſtram, qua per annum lubricos in carne punitis. Iſti anno, quo nepos meus à vobis in præbenda punitus eſt, alterum annum addo, vt duobus annis omni beneficio careat præbendali. Et ſi quidem medio tempore ſe correxerit tali modo, vt dignè reſtitui mereatur veſtræ in hoc anno beneuolæ largitati: ſin autem, ipſo facto quo malè ſe geſſerit, nunquam ad præbendam vel gremium huius Eccleſiæ in perpetuum admittatur. Hæc vt audiêre Canonici, mirè in verbo ædificati ſunt, & tantam B Decani virtutem per totam Galliam vulgauerunt. *Idem lib. 2. cap. 39 §. 5.*

Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo ſeptuageſimo, cùm Thomas Cantuarienſis Epiſcopus reconciliatus Henrico II. Angliæ Regi in Angliam rediiſſet, literis Pontificis Romani diuulgatis, quas ipſe impetrauerat, ſuſpendit à munere epiſcopali Epiſcopum Eboracenſem, & aliquot alios Epiſcopos, qui vnà cum Eboracenſi Henricum III. Henrici filium coronauerant: queſtus namque Thomas eſt Pontifici Romano ea de re, quòd coronatio ad Cantuarienſem pertineret, dicerétque id factum non ſine iniuria ſua, qui tunc erat in exilio. Res perlata ad Henricum II. fuit in cauſa, vt recrudeſcentibus antiquis offenſis inter alia diceret, ſe per vnum non poſſe regnare. Quod verbum nonnulli excipientes, inſcio Rege Thomam trucidarunt. Rex indignè id tulit: reos ipſe Romam miſit: & Legatos, qui ipſum purgarent apud Pontificem, addidit. Admiſſi ægrè difficulter impetrarunt, vt Alexander III. legatos mitteret, qui rem cognoſcerent, Regem vel abſoluerent, vel damnarent. Miſſi innocentem Regem perpetratæ cædis inuenerunt. Rex autem ſic ad eos eſt locutus: Diſciplinam non refugio C Chriſtianam: decernite quod placuerit; deuotè amplectar, exſequarque decretum. Quo dicto & veſte abiecta iuxta morem publice pœnitentium, nudum ſe Eccleſiaſticæ ſubmiſit diſciplinæ. Hæc verba ipſa Neubrigenſis Anglici ſcriptoris, qui hoc tempore vixit, flagellis cæſum more Eccleſiaſtico, humeriſque nudatum in publico Regem narrantis. *Nubrigenſis lib. 2. Hiſt. Angl. cap. 25. Tom. Bozius de ſignis Eccl. lib. 11. cap. 9.*

Recentiora ſunt pleraque dictorum, verùm tam illa quam priora, ſuperant ea quæ ſubiunguntur, vtpote ex quibus Eccleſiæ veteris in ſeruanda diſciplina rigor vigorque eruitur, & quantum eiuſdem decretis ſe ſubmiſerint Catholici Imperatores docetur.

Cum THEODOSIVS Imper. ob ſeditionem Theſſalonicæ excitatam ſeptem hominum millia trucidari imperaſſet, Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, eidem Mediolanum venienti, & in templum ingredi cupienti, extra veſtibulum obuiam procedit, ingreſſúque interdicto his verbis affatur: Eſt veriſimile ô Imperator te ignorare perpetratæ à te cædis magnitudinem, neque poſt ſedatam iracundiam admiſſi facinoris enormitatem peruidere. Nam Imperatoris D fortaſſe principatus peccatum agnoſcere non ſinit, ſed poteſtas offundit rationi caliginem. Verùm quæ ſit natura noſtra, & quam fragilis ac fluxa, conſiderandum eſt: & in auitum puluerem, ex quo orti ſumus, & in quem recaſuri, acies mentis intendenda: neque ita ſplendore purpuræ deceptus, corporis illa operi imbecillitate ignorare debes. Quinetiam illis imperas, qui & eiuſdem ſunt naturæ participes, atque adeo conſerui. Vnus enim omnium Dominus & Rex, huius vniuerſitatis fabricator Deus. Quibus igitur oculis intuebere templum illius, qui eſt omnium Dominus, quibus pedibus ſanctum illud ſolum calcabis? Quî quæſo manus, iniuſta cæde & ſanguine reſperſas extendere audes; & iiſdem ſacroſanctum Domini corpus accipere? Aut quomodo venerandum eius ſanguinem ori E admouebis, qui furore iræ iubente tantum ſanguinis tam iniquè effudiſti? Recede igitur, & ne conare nouo ſcelere ſcelus ante editum augere: ſed capeſſe vinculum, quo vt ligeris, Dominus omnium cœlitus ſententiam dat. Quod quidem vinculi in vim habet & morbum animi depellendi, & te ad ſanitatem reſtituendi. Huic orationi obſecutus Imperator (nam diuinis educatus eloquiis accuratè norat, tum quæ eſſent officia Sacerdotum, tum quæ Regum propria) cum gemitu & lachrymis ad Palatium reuertitur. Atque octo menſium ſpatio iam elapſo, Saluatoris Natalitia fuêre celebrata. Imperator autem conſidet in palatio, lamentis ſe dedens, & magnam vim profundens lachrymarum. Quod cum animaduertiſſet Ruffinus, qui tum magiſter aulæ fuit, magnaque apud Imperatorem authoritate, vtpote familiaritate ei coniunctior, ad illum accedens cauſam rogat fletus. Tum Imperator, lugens acerbius, & maiorem in modum flens: Tu, inquit, Ruffine, ludis? nam quantis ipſe in malis verſer, non ſentis. Ego verò gemo, & meam ipſius deploro calamitatem, dum mente complector quam facilis aditus ad ſacrum templum ſeruis & mendicis pateat, libétque illis ad Dominum ſuum deprecandum detur ingreſſus: mihi autem non F ad illum locum, verum etiam ad cælum ipſum acceſſus præcluſus ſit. Nam mihi in mentem ſententiæ a Domino prolatæ, quæ palam dicit. Quemcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatus & in cœlis. Cui Ruffinus, Curram, inquit, ſi placet ad Epiſcopum, ei ſupplicabo, perſuadebóque vt tua ſoluat vincula: At non eſt, inquit Imperator, tibi morem geſturus. Noui enim adeo iuſtam æquamque Ambroſij eſſe ſententiam, vt non metu poteſtatis Imperatoriæ ſit legem diuinam violaturus. Verùm cum inſtaret Ruffinus, polliceretúrque ſe Ambroſio perſuaſurum, Imperator iubet properè abire: ipſe falſa ſpe inductus, & Ruffini confiſus promiſſis, paulò poſt ſequitur. Vt primum autem Ruffinum Diuus vidit Ambroſius: Videris mihi, inquit, Ruffine, canum impudentiam imitari. Nam cùm tuo ſuaſu tam crudelis facta eſt cædes, tu tamen ita perfricuiſti os, vt nec pudeat, nec pigeat tanta rabie contra imaginem Dei inſaniuiſſe: Vbi verò Ruffinus eum obnixè rogaſſet, ac dixiſſet Imperatorem breui eò peruenturum, S. Ambroſius diuino zelo accenſus: Ego (inquit) Ruffine, tibi prædico, me illum ab introitu ſacri veſtibuli prohibiturum. Quod ſi imperium G mutarit in tyrannidem, cædem lubens equidem excipiam. Quibus auditis, Ruffinus Imperatori per internuncium ſignificat, hortatúrque vt maneat in palatio. Quæ cum Imperator in medio foro accepiſſet: Eo, inquit, illuc nihilominus, vt iuſtas debitáſque contumelias ſubeam. Vbi verò ad ſacros templi parietes aduenit, non ingreditur in templum ille quidem, ſed ad Epiſcopum, qui in ædicula ſalutatoria ſedebat accedens, obſecrat, vt vincula ſibi ſoluat. At Ambroſius eius aduentum dixit eſſe tyrannicum, eúmque ipſum contra Deum inſanire, & illius leges proterere. Tum Imperator, Non obſtinato animo, inquit leges ſancitas impugno, neque ſacra veſtibula per nefas introire cupio: ſed oro, vt mihi ſoluas vincula, & proponas tibi ante oculos clementiam illius qui eſt Dominus omnium, & ne mihi occludas ianuam quam ille omnibus, quos peccatorum ſuorum pœnitet, aperuit. Cui Ambroſius, Quam tu, inquit, pœnitentiam, poſt tam graue ſcelus admiſſum, oſtendis? Quæ medicamenta ad vulnera tam difficilia curanda & ſananda adhibuiſti? Tuum eſt, inquit Imperator, medicamenta oſtendere, eaque temperare, & vulnera quæ ægrius curantur obligare: meum autem, quæ ſunt H adhibita, accipere. Tum diuus Ambroſius: Quoniam, inquit, iracundiæ permiſiſti iudicium, & non rectæ rationi, ſed animo irato obſecutus, ſententiam pronunciaſti: conſcribe legem, qua deinceps ſententiæ per iracundiam pronunciatæ, irritæ ſint & nullius momenti, cognitionéſque cauſarum de cæde & publicatione bonorum ad triginta dies ſcriptis proditæ maneant, vt recta ratione de illis iudicium des. Atq; diebus illis confectis, qui decreta illa ſcripſerint, mandata tua tibi oſtendant. Ac tum quidem comprehenſa iracundia, ratione ſola cauſam expendens, inquires in decreta: & ita perſpicies, iniquáne ſint an æqua. Quod ſi iniqua deprehenderis, certum eſt ea decreta ſcriptis mandata te dilaceraturum: ſin æqua confirmaturum; ſicque manifeſto intellecturum numero dierum interiectorum, nihil de auctoritate decretorum rectè ſanciorum omnino detractum eſſe. Illud conſilium Imperator, quoniam prudentiſſimum eſſe cenſebat, libenter amplexatus, lubẽ

A exemplo legem conſcribi ſuáque ſubſcriptione confirmat. Quare confecta D. Ambroſius eius vincula ſoluit. Itaque Imperator piiſſimus in ſanctum templum ingreſſus, non ſtans Dominum precatus eſt, neque genibus flexis, ſed pronus, humi abiectus, verſum illum Dauidis recitauit: Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me ſecundum verbum tuum: atque capillum manibus lacerans, frontem ferire, lachrymarum guttis ſolum rigare, veniámque ſupplex petere cœpit. Vbi autem tempus poſtulauit, vt dona ſacræ menſæ offerret, ſurgit, atque non minorem lachrymarum vim, quam antea effundens, in ſanctuarium ingreſſus eſt. Cum verò dona, vti ſolebat, obtuliſſet, intus propè cancellos manſit. At rurſus magnus ille Ambroſius non conticuit quidem, ſed locorum differentiam eum docuit. Ac primum ſciſcitatur, ecqua te egeret? Et cum reſpondiſſet Imperator, ſe expectare diuinorum myſteriorum perceptionem: ſignificauit illi per primarium Diaconum, qui ei miniſtrabat, ad loca interiora ſolis ſacerdotibus aditum patêre, eadémque aliis omnibus inacceſſa eſſe nec debere tangi, iubet igitur vt exeat, & cum reliquis laicis conſiſtat. Nam purpura, inquit, Imperatores non ſacerdotes efficit. Reſpondit ſupplex Imperator ſe non animi confidentia B inductum manſiſſe inter cancellos, ſed hanc conſuetudinem Conſtantinopoli didiciſſe. Quare habeo, inquit, etiam pro hac medicina gratiam. Tantis & tam eximiis virtutis ornamentis enituit tum Epiſcopus, tum Imperator. Vtrumque enim admiror: alterum propter ingenuam loquendi libertatem, alterum propter facilem obedientiam: & illum propter diuini zeli ardorem, hunc autem propter ſinceram fidem. Imperator autem pietatis officia quæ ab illuſtri illo Epiſcopo didicerat, etiam cũ reuertiſſet Cõſtantinopolim, obſeruauit. Nam cum ſolemni quodam feſto ad templum accederet, ſtatim vt dona ſacræ menſæ obtuliſſet, exiuit. Cum autem Nectarius, qui id temporis illius Eccleſiæ fuit Antiſtes, rogaret, Cur non maneret intus? gemens reſpondit, Ægrè tandem didici quid inter Imperatorem interſit & Epiſcopum, ægrè tandem reperi veritatis magiſtrum. Nam ſolum Ambroſium noui Epiſcopum, dignum eo nomine. Tantum commodi reprehenſio, à viro virtute præſtanti adhibita, ſecum adferre ſolet. *Theod. Eccleſ. hiſt. lib. 5. cap. 17.*

Iuſtinus Martyr. Diſciplinam Eccleſiæ & ritum initiandi Chriſtianos ſuo tempore vſitatum ita deſcribit: Quotquot credunt quæ docemus vera eſſe, & ad eum modũ viuere pol C licentur, ante omnis diſcunt, ieiuniis & precibus, petere à Deo præteritorum peccatorum veniam, nobis vnà preces ieiuniaque iungentibus. Deinde ad aquam à nobis ducuntur, & renaſcuntur eo modo quo & nos renati ſumus. Nam in nomine Patris omnium, Dominiq; Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & Spiritus Sancti, in aqua tunc lauantur. Hominem ſic ablutum ac inſtitutum ad fratres adducimus, vbi cœtus ſunt, vt tam pro nobis quam pro recens illuminato precemur, vt inueniamur per veram doctrinam & bona opera digni obſeruatores & cuſtodes mandatorum, & vt ſalutem æternam aſſequamur. Poſt precationem nos ſalutamus oſculo mutuo. Deinde adfertur præcipuo fratri panis & calix aqua dilutus, quibus acceptis in laudem & gratiarum actionem Patri omnium offert per nomen Filij & Sancti Spiritus: atque ita Euchariſtiam aliquandiu celebrat. Poſt preces & Euchariſtiam totus populus accinit, Amen. Abſoluta gratiarum actione præſulis, Diaconi quos vocamus, dant ſingulis præſentibus partem panis & calicis diluti: ſuper quos facta eſt gratiarum actio: atque etiam deferre ſinunt abſentibus. Hoc autem alimentum apud nos vocatur Euchariſtia, ad quod nemo admittitur, niſi qui credit veram eſſe noſtram doctrinam, ablutus regeneratio- D nis lauacro in remiſſionem peccatorum, & ſic viuens vt Chriſtus docuit. Non enim vt vulgarem panem & vulgare poculum hæc ſumimus, ſed quemadmodum per verbum Dei caro factus Ieſus Chriſtus Saluator noſter, carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit: ſic etiam per verbum precationis & gratiarum actionis, ſacratam ab ipſo alimoniam, quæ mutata nutrit noſtras carnes & ſanguinem, illius incarnati Ieſu carnem & ſanguinem eſſe didicimus.

Die Solis, vrbanorum ac ruſticorum cœtus fiunt, vbi Apoſtolorum Prophetarúmque literæ præleguntur: deinde reſſante lectore, præpoſitus (paſtor Eccleſiæ) verba facit adhortatoria, ad imitationem rerum honeſtarum in vitis. Poſt hæc conſurgimus omnes, & precamur. Poſtea profertur panis, vinum, & aqua: tum præpoſitus quantum poteſt precatur, E & gratias agit: plebs vero Amen accinit. Inde conſecrata diſtribuuntur ſingulis, & abſentibus mittuntur per Diaconos. Ditiores, ſi libeat, pro ſua quiſque voluntate conferunt. Collecta deponuntur apud Præpoſitum: is ſubuenit pupillis & egenis. Conuentus autem hos die Solis facimus; quod hac die Deus mundum creauit, & eadem die Chriſtus reſurrexit à mortuis. *Hæc Iuſtinus, Apolog. 2. pro Chriſtianis.*

Irenæus, mulier Quædam, inquit, forma præſtans, Diaconi cuiuſdam in Aſia, cum à Marco hæretico mente & corpore corrupta, diu eum eſſet ſecuta, poſtea magno labore à fratribus conuerſa, omne tempus in exomologeſi conſummauit, plangens & lamentans. Ibidem & de Rhod. uenſibus mulieribus ſcribens, ait, eas in publico exomologeſin feciſſe. Ex his & ſimilibus locis, quorum multa apud Tertullianum & Cyprianum extant teſtimonia, conſtat peccatores, quorum delicta & ſcelera Eccleſiæ detecta erant, vt ſcandalum piis oblatum tollerent, pro ratione delictorum à preſbyteris, id eſt, conceſſibus paſtorum & presbyterorum primum admonitos, obiurgatos & conſolatos, deinde poſt publicam coram piorum cœtu delictorum agnitionem, & de- F teſtationem ad ſacram communionem, qua ante fuerant excluſi, receptos fuiſſe. Quem ritum veteres pœnitentiam, confeſſionem, ſatisfactionem nominarunt. De his autem quam Theologi neoterici prolixè diſſerant in dogmatum explicatione, inſtituti noſtri metas ne tranſiliamus *Libro 1. adu. hæreſes, cap. 9.*

Tertullianus Chriſtianorum ſui ſeculi diſciplinam, ritus, & mores deſcribit *apologet. adu. gentes, c. 39.* Coimus, inquit, in cœtum & congregationem, vt ad Deum quaſi manu facta precationibus ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata eſt. Oramus etiam pro Imperatoribus ac Poteſtatibus &c. Cogimur ad diuinarum literarum commemorationem, ſi quid præſentium temporum qualitas aut præmonere cogit, aut recognoſcere. Certè fidem ſanctis vocibus paſcimus, ſpem erigimus, fiduciam figimus, diſciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus denſamus. Ibidem etiam exhortationes, caſtigationes, & cenſura diuina. Nam & iudicatur magno cum pondere, vt apud certos de Dei conſpectu: ſummumque futuri iudicij præiudicium eſt, ſi quis ita deliquerit G vt à communicatione orationis & conuentus, & omnis ſancti commercij relegetur. Præſident probati quique ſeniores, honorem iſtum non pretio, ſed teſtimonio adepti. Neque enim pretio vlla res Dei conſtat: non de oneraria ſumma quaſi redempta religionis congregatur: modicam vnuſquiſque ſtipem menſtrua die, vel quando velit, & ſi modo poſſit, apponit. Nam nemo compellitur, ſed ſponte confert. Hæc quaſi depoſita pietatis ſunt. Nam inde non aliis quam egenis alendis diſpenſatur. Cœna noſtra de nomine rationem ſuam oſtendit: vocatur ἀγάπη, id eſt dilectio, quantiſcunque ſumptibus conſtet, lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum. Siquidem inopes quoſque refrigerio iſto iuuamus. Non prius diſcumbitur, quam oratio ad Deum prægustetur. Editur quantum eſurientes capiunt: bibitur quantum pudicis eſt vtile: ita ſaturantur, vt qui meminerint etiam per noctem adorandum ſibi eſſe Deum. Ita fabulantur, vt qui ſciunt Dominum audire. Poſt aquam manualem & lumina, vt quiſque de ſcripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere. Hinc H probatur quomodo biberit. Æque oratio conuiuium dirimit.

Idem. De diſciplina & ritibus Eccleſiæ circa baptiſmum & baptizandos ſuo ſæculo variis locis diſſerit, quæ quoniam ſcitu digna videntur, adſcribemus. Poteſtas baptizandi penes ſolos Eccleſiæ miniſtros eſt, libro de Baptiſmo: Non permittitur (inquit, lib. de velandis virginibus) mulier in Eccleſia loqui, ſed nec docere, nec tingere. Dies Paſchæ & Pentecoſtes ſolemnes fuiſſe ad baptizandum ait, ſed paulo poſt addit, Omnis dies Domini eſt, omnis hora, omne tempus habile baptiſmo. Ætatem aliquam in infantibus requirere videtur lib. de Baptiſmo, ſed priuato ſuo iudicio id profert. Infantes enim Eccleſia Chriſtiana, poſtquam editi eſſent baptizandos eſſe cenſuit, iuxta Dei verbum Eccleſia: *teſte Cypriano, libro 3. epiſtol.* 8. De baptiſmo adultorum conuenit Tertullianus cum Iuſtino, cuius dicta notauimus. Adultus baptizandus interrogabatur de Symbolo cuius verba coram cœtu recitabat. Deinde abrenunciabat

Diabolo, pompæ & Angelis eius. Recitabatur poſtea formula Chriſti, Baptizo te in nomine Patris & filij, & Spiritus ſancti. Sic enim in libro de Corona militis. Ter mergitamur, nihil amplius aliquid reſpondentes, quam Dominus in Euangelio determinat. Et *in lib. adu. Praxeam*, Non ſemel, ſed ter ad ſingula nomina, & ad perſonas ſingulas tingimur. Aliæ ceremoniæ accedebant, de quibus idem *Tertullianus lib. de Baptiſmo. Vide eiuſdem lib. de ſpectaculis, de idololatria, de corona militis lib. 1. contra Marcionem, & de pudicitia.*

Idem diſciplinæ Eccleſiaſticæ circa claues, id eſt pœnitentiæ publicæ ſeu confeſſionis & exomologeſeos, (quam pœnitentiæ miniſterium alicubi vocat) ritus idem in libris ſuis ſubinde, alias breuiter, alias prolixius recitat. *Lib. de pœnitentia.* Is actus, inquit (confeſſionis ſcilicet) exomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtro confitemur, non quidem vt ignaro, ſed quatenus ſatisfactio confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologeſis proſternendi & humiliandi hominis diſciplina eſt conuerſionem iniungens, miſericordiæ illicem, De ipſo quoque habitu ac victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deiicere, illa per quæ peccauit triſti tractatione mutare. Cæterum paſtum & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ cauſa: plerunque verò ieiuniis preces alere, ingemiſcere, lachrymari, & mugire dies noctéſque ad Dominum Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ iniungere. Hæc omnia exomologeſis continet.

Idem libro, ſecundo ad vxorem, libro de cultu fœminarum, ad martyres, ad Stapulam, piam & honeſtam Eccleſiæ veteris diſciplinam id eſt, Chriſtianorum probatos mores commemorat Tertullianus, cuius veſtigia diſcipulus Cyprianus ſequitur. Ex horum Theologorum dictis conſtat faciem Eccleſiæ longe aliam tunc fuiſſe ab ea quæ poſtea apparuit, & tunc ſub Domini diſciplina fideles beatè vixiſſe. Horum quippe exercitia fuere preces publicæ & priuatæ, ſilentium, modeſtia, patientia, æquitas, caſtitas, benignitas, charitas erga pauperes, ieiunia, ægrotantium viſitationes, conſolationes captiuorum, hoſpitalitas &c.

Presbyteri & Diaconi Eccleſiæ Romanæ ad quandam D. Cypriani epiſtolam reſpondentes, inter alia ſcite dicta, quæ ſequuntur de vtilitate diſciplinæ in Eccleſia Dei, proferunt quæ ſequuntur: Quid magis aut in pace tam aptum, aut in belli perſecutionibus tam neceſſarium, quam debitam ſeueritatem diuini vigoris tenere? quam qui remiſerit, inſtabili rerum curſu erret ſemper neceſſe eſt, & huc atque illuc incertis negotiorum tempeſtatibus diſſipetur, & quaſi extorto de manibus conſiliorum gubernaculo, nauim Eccleſiaſticæ ſalutis illidat in ſcopulos: vt appareat non aliter ſaluti Eccleſiaſticæ conſuli poſſe, niſi ſi qui & contra ipſam faciunt, quaſi quidam aduerſi fluctus repellantur, vt diſciplinæ ipſius ſemper cuſtodita ratio, quaſi ſalutare aliquod gubernaculum in tempeſtate ſeruetur. *Cyprian. lib. 2. epiſt. 7.*

* ECCLESIÆ IVDICIVM IN CAVSA FIDEI.

Exempla S. Scriptvræ.

Deus præcepit per Moyſen omnem controuerſiam à ſacerdotibus dirimi. *Leuit. 14. Deutero. 21.*

Ioſaphat Rex popularibus ſuis edixit, vt in iis, quæ ad legem & ceremonias pertinerent, ſummum ſacerdotem adirent, qui, ſi quid ambiguum eſſet, aut obſcurum, tanquam diuinæ legis interpres id explicaret. *2. Paral. 19.*

Chriſtus Math. 18. Dic. Eccleſiæ: Eſt autem Eccleſia eo loco paſtorum Eccleſiæ conuentus *Decretalium lib. 2. de Foro competenti.*

EXEMPLA HISTORICA.

Cum Melchiades Papa in conceſſu decem & nouem Epiſcoporum damnato Donato hæretico, Cœcilianum Carthaginenſem Epiſcopum abſoluiſſet, atque ab hoc iudicio Donatiſtæ ſchiſmatici ad Conſtantinum Imperatorem appellaſſent; indignatus ipſe tam iniquæ & impiæ appellationi ſic reſpondit, vt Optatus ſcribit: O rapida furoris audacia: ſicut in cauſis Gentilium fieri ſolet, appellationem interponunt. Epiſtolam quoque in hæc verba ad Epiſcopos dedit: Meum iudicium poſtulant, qui ipſe iudicium Chriſti expecto. Dico enim, vt ſe veritas habet: Sacerdotum iudicium ita debet haberi, ac ſi ipſe Dominus reſidens iudicet. Nihil enim licet his aliud ſentire, vel aliud iudicare, niſi quod Chriſti magiſterio ſunt edocti. Quid igitur ſentiunt maligni homines, officia diaboli? Perquirunt ſecularia, relinquentes cœleſtia. *Ex Opt. in Append. nouiſſime Pariſiis edito Baron. tom. 3. an. 613.*

Cum Ariani Euſtathium Antiochenum, Athanaſium Alexandrinum, & alios Epiſcopos Catholicos infenſos Conſtantino Imperatori reddere pertentarent, ſtructis calumniis, & libellis, quibus eum impellerent, vt ſedibus eos eiiceret, & in exilium amandaret, Imperator ex Donatiſtarum cauſa diutius ventilata prudentior factus, à libellorum prorſus abſtinuit lectione, quos omnes igne cremandos, ac ſic penitus abolendos curauit. Rem vero ante Synodum geſtam Sozomenus narrat his verbis: Multi autem ex Sacerdotum numero, qui (vt euenire ſolet) tanquam ad cauſas ſuas ac priuatas diſceptandas in vnum conuenerant, tempus opportunum ſibi iam oblatum putarunt ad res eas corrigendas, quæ ipſorum animos offendiſſent. Itaque ſinguli libellum de criminibus, quæ aliis obiicerent, Imperatori offerre, & peccata in ſe admiſſa iam ante exponere cœperunt. Cum autem illud in dies fere ſingulis accideret, dat mandatum Imperator, vt ſinguli crimina, quæ aliis obiicere conſtituerant, ad certum diem proponerent. Vbi dictus dies venit, Imperator oblatis ſibi libellis acceptis; Iſtæ, inquit, criminationes tempus quidem ſibi præſtitutum habent, diem videlicet magni iudicij, Iudicem autem, qui ſit tum de omnibus ſententiam pronunciaturus: mihi verò non eſt fas, cum homo ſim, eiuſmodi cauſarum cognitionem arrogare, præſertim cum & qui accuſant, & qui accuſantur, ſacerdotes ſint Nam non deberent ſe tales præbere, vt ab altero iudicentur. Age igitur, deletis criminibus, exemplum diuinæ clementiæ in danda mutuo venia imitati, iungamus amicitiæ fœdera, & fidei negotia, quæ vos in hunc locum conuenire compulerunt, ſerio pertractemus. Hac habita oratione, Imperator iubet tum criminationes illatas nullius momenti eſſe, tum libellos comburi, diemque præſtituit, ad quem de rebus fidei vocatis in controuerſiam decideretur. *Baron tom. 3. Annal. an. 325. ex Sozom. lib. 1. c. 16. & Trip. lib. 2. cap. 1.*

Sub Aureliano Imperatore fuit Chriſtianis cum Paulo Samoſateno hæreſiarcha controuerſia de domo quadam quam pars vtraque templo exædificando deſignauerat. Conſultus Cæſar, vt litem dirimeret, ad Romanum Pontificem (gentilis licet) cauſam diſceptandam remiſit, iuſſitque domum illis tribui, quibus Romanus Epiſcopus, & alij Italiæ ſacerdotes adiudicaſſent. Nouerat enim (vt ait Euſebius) Romanum Pontificem ſupremum eſſe apud Chriſtianos Iudicem, ad quem pertineret de rebus Eccleſiaſticis ſententiam ferre. *Euſeb. Cæſarienſ. lib. 7. hiſt. Eccleſ. c. 14.*

Poſtquam Valentinianus Imperator Valentem fratrem in imperij collegam aſſumpſit, vt tum Orientali tum Occidentali pariter languenti imperio ſimul conſultum eſſet, illud opportunum (quod videbatur) remedium excogitauit: nimirum vt relicto Valente in Oriente, ipſe ſeſe transferret in Occidentem: ſicque fore, vt tumultuantes vndique barbaros coercerent. Eiuſmodi itaque conſilio inito, partitis inter ſe exercitibus, eorúmque ductoribus, rebúſque diſpoſitis, percurſis Thraciis, vna ſimul in Pannoniam deſcendentes, Sirmium peruenêre. Inde tandem ab inuicem digreſſi, Valens reuerſus eſt Conſtantinopolim, Valentinianus verò Mediolanum ſe contulit. In itinere vero memoria dignum hoc accidiſſe Sozomenus tradit. Vbi, inquit, deceſſit Conſtantinopoli Valentinianus, pérque Thraciam Romam verſus iter fecit: Epiſcopi Helleſponti & Bithyniæ, & alij omnes, qui Filium Patri conſubſtantialem aſſerendum putabant, mittunt ad eum pro ſe Legatum Hypatianum Heracleæ (quod eſt oppidum Perinthi) Epiſcopum, oratum, vt ſibi de doctrina fidei rite conſtituenda in vnum conueniendi poteſtas permitteretur. Qui cum veniſſet ad Valentinianum, & Epiſcoporum ei poſtulationem expoſuiſſet, reſpondet ille: Sibi qui vnus è laicorum numero erat, non licere ſe eiuſmodi negotiis interponere: & ideo ſacerdotes & Epiſcopi, inquit quibus hæc

A curæ ſunt, ſeorſum per ſe vbicunque ipſis libitum fuerit, in vnum conueniant. Quo reſponſo ad legationem Hypatiani dato, Lampſaci Concilium cogunt. *Niceph. lib. 11. c. 30. Sozom. 6. c. 7. Ruffin. 1. c. 2. Baron. tom. 4. an. 364.*

Otto ſecundus, Ottonis Magni filius, cum exercitu in Calabriam aduerſus Saracenos Græcis adiunctis profectus, offenſo Numine in ſanctis eius, ingentem cum exercitu cladem expertus eſt. Epiſcopatum, quem pater in ſacrum honorem pretioſiſſimo martyri Laurentio erexerat, ambitione ſuorum in peccatum ductus filius deſtruxit, non faciens ordinem; quaſi qui aquam in mare fundit, Epiſcopatum deiecit, vt plenum deliciis Archiepiſcopatum ditaret. Tulit Epiſcopum optimo Laurentio, poſuit Parthenopoli Archipræſulem noſtro Mauritio. Factum eſt contra ius in Eccleſia Dei, donec adueniens nouus Rex, & religioſiſſimus veterem errorem correxit. Poſt tres Ottones Henricus Chriſtianiſſimus ecce venit, qui malè facta correxit. Propter hoc peccatum (velut patet) pugnante Laurentio, victoriam Otto perdidit, & diebus ſuis omnem confuſionem recepit. Auertente B faciem Deo, quæ ſit virtus tua, ô homo, ſpecta nunc in homine vno. Quid prodeſt bellicus ardor? Quid valet virtus ſine ſuo loco? Age tunc cuncta cum concilio. Quorſum venit ſapiens inuito Deo? ſicut ſcriptum eſt: Non eſt conſilium, non eſt ratio contra Deum. Quapropter audiamus bonum conſilium, quo dicitur: Omnes curas & cogitatum tuum iacta in Dominum, & ipſe te enutriet: Spera in Domino, & ipſe faciet. Inſpiciamus magnæ indolis virum, ex multo merito Imperatorem Auguſtum: ecce dum peccat flagellatur, plenus aduerſis media vita moritur, iacet nunc inglorius, ô vtinam & non reprobus, pulchræ virtutis alumnus. Priùs verò quàm moreretur, vt ad pœnitentiam hominem ſtimularet, ſicut eſt ſolus ſemper clemens Deus, talem viſionem cuidam ſapienti oſtendit, quam vt audiuam recolimus, infra annotare non abſurdum putamus. Nocte intempeſta, quando altus ſopor ſolet occupare homines, vidit viſum de quo agimus, Regem Ottonem aureo ſolio ſedentem, ſub pedibus eius argenteum ſcabellum, Epiſcoporum, & adſtantium Procerum circa ipſum proſpexit ſeriem longam. Intrauit autem decora facie, inſtar ignis, Iuuenis, quem niuea veſtis veſtiuit, & purpureæ ſtola C in pectore cinxit. Nec ſtat. Via vadit, argenteum ſcabellum ſub pedibus Cæſaris cum indignatione ſubtrahit, & auerſo vultu ianuam petit. Quod ægrè ferens, poſt illum cucurrit tale ſomnium cernere qui meruit: Quæſo, inquit, Domine mi, dedecus ne facias, ſuppedaneum reddas; quiſquis qui tanta audes, obſecro, Regem coram populo ne confundas. (Hæc magna potentis Laurentij vera perſona erat, ſicut illi Epiſcopo poſt agnoſcere Deus conceſſerat.) Immo, inquit, ſi meum dedecus non emendat, maiora faciam, ſubtracto ſcabello, ipſo cum ſolio deponam. *Baron. tom. 10. Annal. an. 983. 9. 10. ex Ditmario & Albert. Crantz. in Metrop. Saxon. lib. 1. cap. 28. & Mariano Scoto.*

Honorius Imperator Arcadium fratrem ſuum reprehendit, quòd contentionibus ac controuerſiæ Conſtantinopoli inter Epiſcopos, qui factionem Theophili, & eos qui Chryſoſtomi partes ſequebantur, exortis, auctoritatem ſuam interpoſuiſſet; ac inter alia hæc ait: Si quid de cauſa Religionis inter Antiſtites ageretur, Epiſcopale oportuerit eſſe iudicium: ad illos enim diuinarum rerum interpretatio, ad nos Religionis ſpectat obſequium. Idem Imperator, ait Caſſiodorus, miſit in Africam Marcellinum Tribunum ac Notarium, qui erat ei quaſi à ſecretis, vt ibi curaret haberi congreſſum & colloquium inter Catholicos & Donatiſtas, ſi qua D ratione controuerſiæ de religione conciliari poſſent. Voluit autem religioſiſſimus Princeps ita communicationi Marcellinum adeſſe, vt in illa non iudicis ſimpliciter; (laicis enim interdictum erat in cauſis Eccleſiæ iudicem agere) ſed cognitoris, honorariiſque arbitri nomen ferret, cuius partes eſſent, ſuum cuique locum ac ſedem aſſignare, pacificatorem agere, curare, ne quid inter Epiſcopos inordinatè vel tumultuariè fieret, & ſepoſita vi omni & dolo, tranquillè & ſine ſtrepitu cuncta tranſigerentur. Rurſum, turbis ac periculoſo ſchiſmate inter Clerum & populum Romanum exorto, cùm in Sozimi Papæ mortui locum electione iuſta ſuffectus eſſet Bonifacius, & Eolalius populi fauore in Sedem Petri ſe intruderet, Honorius Imperator iudicare noluit, vter illorum legitimè & iuxta canones electus eſſet; ſed, qui de nata controuerſia diſceptarent, Antiſtites & Clericos conuocari fecit. E Nouerat enim Eccleſiaſticam eſſe cauſam, non ſui iuris aut tribunalis, *Baron. tom. 5. ann. 404. & 411. Extat hæc Epiſt. in Cod. Vat.*

Theodoſius minor Honorij ex fratre nepos, in epiſtola, quam per domeſticum, & familiarem ſuum ad Concilium Epheſinum dedit, ita ſcribit: Igitur Candidianum præclariſſimum religioſiſſimorum domeſticorum comitem ad hanc ſacram veſtram Synodum abire iuſſimus, ſed ea lege & conditione, vt cum quæſtionibus & controuerſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat. Nefas enim eſt, qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, eum Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſe immiſcere. *Cyrill. tom. 4. epiſt. 17. Acta Epheſ. edit. Peltan. c. 32. tom. 1.*

Sigiſmundus Auguſtus, Sigiſmundi Regis Poloniæ filius, excelſo animo Princeps, & paternis veſtigiis in Catholica religione inſiſtens, patri ſucceſſit anno 1548. De illo teſtatur ampliſſimus Cardinalis VVarmienſis Staniſlaus Hoſius, eum, cum peterent nonnulli in comitiis VVarſhauienſis, vt de cauſa religionis cognoſceret, conſtanter admodum recuſaſſe, dixiſſéque, non ſui id eſſe muneris; Regem ſe, non F Pontificem, agere velle: ſatis ſibi negotij eſſe cum profanis cauſis. Eadem fuerat & Sigiſmundi patris eius vox. Erant enim quandoque, qui Sirenarum mortiferis cantionibus dementati, peterent ab illo, vt puram Lutherici Euangelij doctrinam in ſuo regno prædicari pateretur. Tum ille animo verè heroico, pióque ac germanè Chriſtiano; Non eſt meum, inquit, de puritate verbi cognoſcere; munus hoc Epiſcoporum eſt; quorum iudicio etiam ego ipſe libens me ſubmitto, quorumque iuriſdictionem in omnibus ſaluam eſſe volo. Vtinam hanc tanti Regis conſtantiam pleríque alij ſecuti eſſent politici magiſtratus, quibus ab impoſtoribus iſtis noui Euangelij buccinatoribus peſtifera adulatione perſuaſum eſt, ad ipſos pertinere, vt de fide & religione ſibi iudicium vſurparent. Quæ res magnas non vno loco attulit calamitates. *Laurentius Surius in Comment. rerum in orbe geſtarum anno Domini 1548.*

☞ *Conſule locum de Romano Pontifice.*

* ECCLESIÆ BONA.

SIVE PATRIMONIVM.

G

In generali

EORVM POSSESSIO LICITA,

ET LAVDABILIS.

Vbi & de communione° Bonorum Eccleſiæ primitiuæ, & poſſeſſione propria eorundem poſterioribus temporibus.

Memorat *B. Lucas in hiſtoria Actorum c. 2. verſ. 44. & ſeq.* Primos credentes ſiue fideles ita ſeſe omnibus perfectè abdicaſſe, vt omnia haberent communia. Vigente ait Cyprian. calore fidei, atque imitatione Dei nullum arcentis à beneficiis ſuis. *Serm. de oper. & eleemoſyn.* præſertim cum viderent ſpiritualia dona omnibus communia, voluerunt & temporalia communicare inquit Chryſoſtom. in eum locum. Vnde vendebant poſſeſſiones & ſubſtantias ſuas κτήματα Græcè, id eſt, agros & fundos qui nomine poſſeſſionis, ait Feſtus, inde dicuntur quaſi à pedum ſeſſione vel poſitione: Item bona quæuis mobilia quæ etiam illo nomine appellantur apud Ciceronem *orat. pro Quintio.* Quæ omnia quoque vocantur ſubſtantiæ ὑπάρξεις quod ſint velut robur & materia ſolida hominis, & ita vſurpetur *Prouerb. 18. v. 11.* H ideoque pauperes exinaniti dicuntur. Porrò eorum omnium pretia deferebant ad pedes Apoſtolorum, qui illa diuidebant omnibus, prout cuique opus erat, vt apertè reperitur *cap. 4. Actor. & cap. 6. verſ. 1.*

Cæterum ſingularis Dei prouidentiæ fuit, vt diſpergendis mox propter futuram perſecutionem ſuppeteret ex diſtractis poſſeſſionibus vnde viuerent. Quo factum vt nulla bona ſtabilia tunc Eccleſia poſſederit, quod tamen frigeſcente charitate Laicorum, & vt ſuam Eccleſia tueatur dignitatem & aliis quoque beneficiat, expedire compertum eſt: vt nempe ſtabilia bona habeat, nec ea vt olim primis initiis, diuendat quemadmodum egregiè ratiocinatur. *Chryſoſt. hom. 36. in Matth.*

In

A *In Decreto* 12. *q.* 1. *c. futuram*, ex Melciade Papa, ſi tamen is auctor eſt Canonis; habetur, quod futuram Eccleſiam in Gentibus Apoſtoli præuidebant, idcirco prædia in Iudæa minimè ſunt adepti, ſed pretia tantummodo ad fouendos egentes. At verò cum inter turbines & aduerſa mundi ſuccreſceret Eccleſia, eò vſque peruenit, vt non ſolum gentes, ſed etiam Romani Principes, qui penè totius mundi monarchiam tenebant, ad fidem Chriſti & Sacramenta Baptiſmi concurrerent; vnde factum eſt, vt fabricare Eccleſias, & prædia habere ipſi liceret.

Pius I. in epiſt. 2. dicit Sacrilegum eſſe qui Eccleſiæ prædia & donaria diripit.

Vrbanus I. in epiſt ad omnes Epiſcopos dicit, initio Eccleſiæ conſueuiſſe pios homines vendere poſſeſſiones, & pretium donare Eccleſiis; Deinde tamen iudicatum eſſe commodius, ſi poſſeſſiones ipſæ donarentur Eccleſiæ, vt eo modo non ſolum præſentibus, ſed etiam futuris prouideretur.

S. Hieronymus Epiſt. 61. refert Prætextatum Proconſulem Orientis, & poſtea vrbis præfectum, variíſque Magiſtratibus auctum, dicere per iocum Damaſo ſolitum; Facite me Romanæ Vrbis Epiſcopum, & ero protinus Chriſtianus. *Ammianus* B *lib.* 27. Exprobrat quoque opulentiam tantam, vt propterea Damaſus, & Viſicinus omni contentione laterum iurgati ſint pro Romano Epiſcopatu.

Sunt etiam Concilia omnium Eccleſiarum, quæ prohibent alienari poſſeſſiones Eccleſiæ, & earum curam Epiſcopo committunt. Vide Concilium Antiochenum c 25. & Ancyranum cap. 15. Item concilium Carthaginenſe IV. cap. 32. & Carthaginenſe V. cap. 4. Item Concilium Hiſpalenſe I. cap. 1. Toletanum IV. can. 32 & 68. Item Agathenſe cap 49. & 51. Item Moguntinum ſub Arnulpho Imperatore cap. 12. Denique Romanum VI. ſub Symmacho.

Meminerunt etiam Eccleſiaſticarum poſſeſſionum *Ambroſius epiſt.* 32. *Chryſoſtomus homil.* 37. *ad populum Antiochenum. Auguſtinus ſerm.* 1. *&* 2. *de communi vita Clericorum, Proſper lib.* 2. *de vita contemplatiua c.* 9. *Gregorius lib.* 4. *ep.* 53. *& alij Patres paſſim.*

Decet igitur Eccleſiam opibus inſtructam ornatámque eſſe & Præſules Eccleſiæ, vel ad auctoritatem conciliandam, vel ad ſacra religioſius tractanda, vel ad egentes ſubleuandos. *Auguſtinus* 3. *contra Creſcent. c.* 29. teſtis eſt, argenteas lucernas tempore Diocletiani perſecutionis accenſas in Eccleſia.

C Cum autem Gentiles vellent Chriſtianos, largitionibus, quæ fiebant affatim, expertes eſſe, Conſtantinus edixit, vt Eccleſiæ Clericíſque legari facultates poſſent: ac voluit eius ablata reſtitui. *L.* 1. *C. de ſacroſ. Eccl. Vide Euſebium* 10. *hiſt. c.* 3. *Tertullian. Apolog. cap.* 3. *Iuſtin. in Apolog. pro Chriſt. Ambroſ. contra Symmachum, Acta Vrbani Papæ Euſebij hiſtoriam lib.* 4. *cap.* 22.

De donatione facta Eccleſiæ per Conſtantinum Imperatorem alióſque Principes, & priuatos, pleni ſunt Annales: nos quædam in loco de donatione & liberalitate tradidimus. Et *S. Auguſtinus tract.* 6. *in c.* 1. *Ioan.* & Refertur *c.* 1. *quo iure* 8. *diſtinct.* docet iure humano Imperatorum & Regum, Eccleſias, vt alios priuatos poſſidere temporalia, & dicere, hoc meum, hoc tuum. De præfata autem donatione legatur *Baronius Tom.* 3. *Anno Chriſti* 324. *contra Laurentium Vallam.*

ALIENATIO QVOMODO FACIENDA?

Bona Eccleſiaſtica cenſentur quæuis tam mobilia, quam immobilia Eccleſiæ donata vel quouis modo attributa. Quæ tamen magna circumſpectione tractanda veniunt, & non niſi grauiſſima ex cauſa alienanda cum ſæculo hoc pauca accreſcant obnitentibus & immobilia paſſim per Eccleſiam acquiri D vetantibus Principibus. Paulus II. in conſtit. incip. Ambitioſe hoc Titulo vetuit omne pactum quo transfertur rerum dominium, conceſſionem, hypothecam, locationem vltrà triennium, infeudationem, Emphyteuſim; præterquam in caſibus à iure permiſſis, vt de rebus ac bonis ab antiquo in Emphyteuſim concedi ſolitis, & tunc cum Eccleſiarum euidenti vtilitate.

Certè in Belgicis ditionibus Epiſcopi alienationum rerum ad Eccleſias ſibi ſubiectas ſpectantium facultatem cauſa cognita concedunt: Et alibi quomodo recepta, vel non probetur; ex conſuetudine præſertim quadragenaria attenditur. *Gutier. Cano. q. l.* 1. *cap.* 8. Et ſimiliter Synodus Prouincialis Mechl. anni 1607. ſtatuerat, vt decimæ ad triennium tantum collocari poſſent, prata & domus ad ſexennium, terræ arabiles ad annos nouem, nec vltra: ſed eius decreti loco Romani E ante approbationem Synodi *tit.* 22. *c.* 2. ſubſtituerunt hæc tantum verba: Bona Eccleſiæ locare non liceat vltra tempus à iure permiſſum. Nihilominus Principes noſtri idem decretum approbarunt.

Etiam *Concilium Trident. ſeſſ.* 25. *c.* 11. 13. declarat nullas & inualidas factas locationes anticipatis ſolutionibus in præiudicium ſucceſſorum, & quaſcumque locationes in damnum Eccleſiæ contra Canonicas ſanctiones, tametſi confirmatas etiam à ſede Apoſtolica, reſcindi vult.

In Patronatus Eccleſiis etiam patroni aſſenſus ad validam alienationem requiritur. *Chopin. de ſac. polit lib.* 43. *tit.* 7. *n.* 28. quod tantum intelligo de iis ipſis bonis, quæ à patrono profecta ſunt.

Epiſcopus in vnione vel diſmembratione Eccleſiarum, applicare poteſt bona vnius Eccleſiæ alteri, in caſibus à iure permiſſis, & à Conc. Trid *ſeſſ.* 21. *c.* 4. *&* 5. *ſeſſ.* 23. *c.* 18. *ſeſſ.* 24. *cap.* 13.

QVIBVS CASIBVS EROGANDA,
putà F
IN PVBLICA CALAMITATE,
EGESTATE, &c.

Eleganter *Ioannes Molanus lib.* 2. *de Canonicis cap.* 13. ſcribit quod in viua Dei templa expenditur propter eorum neceſſitatem, id malitioſè viuo Dei templo detractum non cenſeri; quod & pluribus exemplis confirmat.

Inprimis Laurentius pretioſus Chriſti martyr, cum Decius ab eo theſauros Eccleſiæ expeteret, eóſque non paruos eſſe [quod pulchrè deſcribit Prudentius hymno 2.] arbitraretur, tridui ſpatio poſtulato opes Eccleſiaſticas, quibus auidiſſimus inhiabat, oſtendens, numeroſiſſimas ſanctorum pauperum obtulit greges, in quorum victu atque veſtitu inamiſſibiles condiderat facultates: quæ tanto integrius erant ſaluæ quanto ſanctius probabantur expenſæ, ait *S. Leo ſermone de S. Laurentio.* ☞ *Vide eandem hiſtoriam prolixè in loco de Pauperibus, Tit. Pauperum cura.*

Quid verò Ambroſius fecerit, nóſque iam olim docuerit, ex eius verbis audire licet. Hoc maximum, ait, incentiuum G miſericordiæ, vt compatiamur alienis calamitatibus, neceſſitates aliorum quantum poſſumus iuuemus, & plus interdum quam poſſumus. Melius eſt enim pro miſericordia cauſas præſtare, vel inuidiam perpeti, quam prætendere inclementiam: vt nos aliquando in inuidiam incidimus qui confregerimus vaſa myſtica, vt captiuos redimeremus: quod Adriano diſplicere poterat, nec tam factum diſplicere, quam vt eſſet quod in nobis reprehenderet. Quis autem eſt tam durus, immitis, ferreus, cui diſpliceat quod homo redimitur à morte, fæmina ab impuritatibus barbarorum, quæ grauiores morte ſunt: adoleſcentulæ, vel pueruli, vel infantes, ab idolorum contagiis, quibus mortis metu inquinabantur? Quam cauſam nos etſi non ſine ratione aliqua geſſimus, tamen ita in populo proſecuti ſumus vt confiteremur, multóque fuiſſe commodius aſtrueremus, vt animas Domino, quam aurum ſeruaremus. Qui enim ſine auro miſit Apoſtolos, & Eccleſias ſine auro congregauit. Aurum Eccleſia habet, non vt ſeruet, ſed vt ſubueniat in neceſſitatibus. Quid opus cuſtodire quod nihil adiuuat? An ignoramus quantum auri atque argenti de templo H Domini Aſſyrij ſuſtulerint? Nónne melius conflat Sacerdos propter alimoniam pauperum, ſi alia ſubſidia deſint, quàm ſacrilegus contaminata aſportet hoſtis? *Sanctus Ambroſius lib.* 2. *offic. c.* 28.

Et verſus infra: Aurum Sacramenta non quærunt: neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus Sacramentorum redemptio captiuorum eſt. Et verè ſunt illa vaſa pretioſa quæ redimunt animas de morte. Ille verus theſaurus eſt Domini, qui operatur quod ſanguis eius operatus eſt. Tunc vas Dominici ſanguinis agnoſco, cum in vtroque video redemptionem, vt calix ab hoſte redimat, quos ſanguis à peccato redemit. Quam pulchrum, vt cum agmina captiuorum ab Eccleſia redimuntur, dicatur; Hos Chriſtus redemit. Ecce aurum quod probari poteſt; ecce aurum vtile: ecce aurum Chriſti, quod à morte liberat: ecce aurum, quo redimitur pudicitia, ſeruatur caſtitas. Hæc ille, qui multa habet in hunc ſenſum eodem loco.

A Hunc autem D. Ambroſij ſpiritum imitatum eſſe S. Auguſtinum Hipponenſem Epiſcopum grauiſſimus teſtis eſt eius diſcipulus, Poſſidonius Calamenſis Epiſcopus *vita Auguſtin. cap.* 42. Interea, inquit, dum Eccleſiæ pecunia deficeret, hoc ipſum populo Chriſtiano denunciabat, non ſe habere quod indigentibus erogaret. Nam & de vaſis Dominicis propter captiuos, & quàm plurimos indigentes frangi quædam, & conflari iubebat, & indigentibus diſpenſari. Quod non commemoraſſem, niſi contra carnalem ſenſum quorundam fieri peruiderem. Et hoc ipſum etiam venerabilis memoriæ Ambroſius in talibus neceſſitatibus indubitanter eſſe faciendum, & dixit, & ſcripſit: ſed & inde de neglecto à fidelibus gazophylacio, & ſecretario, vnde Altari neceſſaria inferuntur, aliquando in Eccleſia loquens, admonebat, quod etiam beatiſſimum Ambroſium ſe præſente in Eccleſia tractauiſſe, nobis aliquando retulerat.

Eundem in modum *Gregorius Magnus l.6. epiſt.13.* ſcribens ad Fortunatum Epiſcopum Fanenſem: Sicut reprehenſibile & vltione dignum eſt, ait, quemquam ſacrata vaſa, præter B quàm in his quæ lex, & ſacri Canones præcipiunt, venundare: ita nulla eſt obiurgatione vel vindicta plectendum, ſi pietatis cauſa pro captiuorum fuerint redemptione diſtracta.

Idem Pontifex ſolicitatus à Fauſtino, milite Melitenſis Eccleſiæ, pro ſubſidio quindecim librarum, vt filias ſuas de iugo captiuitatis exueret, grauiter pro eo ſcripſit ad Epiſcopum Meſſanenſem. Illud fraternitas veſtra debet eſſe ſollicita, vt ſi quidem de prædicta Eccleſia vſuale argentum eſt, ſupra ſcriptam quantitatem accipiat: alioquin de ſacratis vos vaſis hac in re eam quam prædiximus quantitatem præbere neceſſe eſt.

Nam ſicut omnino graue eſt fruſtra Eccleſiaſtica miniſteria venundare, ſic iterum culpa eſt, imminenti huiuſmodi neceſſitate, res maximè deſolatæ Eccleſiæ captiuis ſuis præponere, & in eorum redemptione ceſſare. *Idem vbi ſuprà epiſt.* 35.

Denique Idem ſanctiſſimus Pontifex, cum Demetrius & Valerianus, clerici Firmani, metuerent, ne reddere cogerentur vndecim libras argenti, quas aliquando Fabius Pontifex pro eorum & parentum redemptione ex rebus Eccleſiæ hoſtibus impenderat, C clarè eis reſcripſit in hunc modum: Ratio æquitatis poſtulat vt quod ſtudio pietatis impenſum eſt, ad redemptorum onus vel afflictionem non debeat pertinere. *lib.7. epiſt.14. Indict.2.*

Quod ſi quis plura deſideret, vt clarius pateat per diuerſa loca & tempora eandem fuiſſe omnium bonorum hominum ſententiam, non grauabor quædam annotare.

S. Exuperius Toloſæ Epiſcopus, *teſte S. Hieronymo epiſt.3. ad Ruſticum*, viduæ Sareptenſis imitator, eſuriens paſcit alios, & ore pallente ieiuniis, fame torquetur aliena; omnémque ſubſtantiam Chriſti viſceribus erogauit. Nihil illo diuitius, qui corpus Domini caniſtro vimineo: ſanguinem portat in vitro. Qui auaritiam eiecit è templo.

Huic accedit quod Hincmarus Epiſcopus meminerit, ad ſua vſque tempora in Rhemenſi Eccleſia perduraſſe argenteum calicem S. Rhemigij, donec fuſus in redemptionem Chriſtianorum datus eſt, vt à Normannis miniſtris Diaboli redimerentur.

Floruit eodem tempore inter grauiſſimas Aquilonarium perſecutiones Rembertus, natione Flander, vir planè Apoſtolicus, Bremenſis, ſeu Hamburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, qui cum inter tam barbaros homines, aut viuere aut potius latère cogeretur, etiam ſacri altaris vaſa pro captiuis Chriſtianis impendit. D Dicam, non meis, ſed contemporanei Scriptoris grauiſſimi verbis. Ad redemptionem, inquit, captiuorũ penè cunctis quæ habebat, expenſis, cum multorum adhuc apud infideles detentorum calamitatem cernere cogeretur, etiam ſacra altaris vaſa, ob illos redimendos, impendere non dubitauit. Qua in re, dum quibuſdam minus ſublimiter intelligentibus, non rectè feciſſe videretur, quaſi in alios vſus conuerteret, quæ ſacris eſſent deputata miniſteriis, & à quodam interrogatus eſſet cur id faceret, iuſta ratione ſciſcitanti ſatisfaciens: Non ignoro, inquit, res Eccleſiaſtici officij dignè tractandas, & ſub magna obligatione ad hoc opus eſſe depoſitas: Verumtamen plus eſt apud Deum per eas ſubueniri captiuis Chriſtianis, in anguſtia conſtitutis, quam eſſe queat depoſitum eas cuſtodiendi: cúmque incumbit neceſſitas è duobus bonis alterum eligendi, E altero carendi, præferendum eſt illud quod eſt præſtantius, & id quod inferius eſt, relinquendum. Vnde etiam ego, ait, cum nullum aliud ſuppetit conſilium, non ſum arguendus impietatis, ſi Chriſtianum, qui filius Dei eſt, theſauris Eccleſiæ redimo: quandoquidem ſemper inuenire poſſumus, quod ad vſum ſacri miniſterij ſufficiat: irrecuperabilis vero damni eſt, ſi Chriſtianus in captiuitatis afflictione deficiat. *Tom.1. Surij ad 4. Februar.*

Nec alius fuit ſpiritus Cæſarij Arelatenſis Epiſcopi, quod ex hiſtoria vitæ quæ ad Cæſariam ſororem eius conſcripta eſt, manifeſtè elucet. Arelatem, ait hic ſcriptor, Gothis cum innumera captiuorum turba reuertentibus, replentur ſacræ baſilicæ, & cùm multa inopia laborarent, quæ ad victum veſtitumque pertinerent, affatim eis præcepit vir beatus, donec omnes ab ipſo eſſent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius, anteceſſor eius, Eccleſiæ menſæ reliquerat. Hoc autem ſanctum opus ita perſecutus eſt, vt etiam ab illis quæ ad diuini miniſterij diſpenſationem pertinent, non abſtineret, thuribulis, calicibus, patenis; pro eorum redemptione datis, exciſiſque à cancellorum columnis ornamentis argenteis. Dicebat enim, Ne homo rationalis, F Chriſti ſanguine redemptus, amiſſa libertate, & dura preſſus ſeruitute, Arrianus efficiatur, aut Iudæus, aut ex ingenuo ſeruus. Ornauit igitur & defendit, non deformauit Eccleſiam. Patere voluit filius viſcera matris, non precludi, hoc ſæpiſſimè dicens. Velim reſpondeant mihi plerique domini Sacerdotes, & reliqui e Clero, qui, neſcio quo ſuperfluitatis amore, nolunt dare inſenſibile argentum & aurum, ex Chriſti donariis, velim, inquam, dicant mihi, ſi quo caſu ipſi in eam calamitatem inciderent, vellentne huiuſmodi inſenſibilibus donariis in libertatem vindicari, aut potius ſacrilegij loco haberent, ſi quis ex diuinis munuſculis ſubueniret? Equidem non puto id ingratum eſſe Deo, de ſuo miniſterio redemptionem parari, qui ſeipſum pro hominibus redimendis dedit. Sic ille. Nos verò videmus quoſdam laudare in ſancto viro quod ita fecerit, nec tamen vllo pacto velle imitari.

Deo Gratias vero Carthaginenſis Epiſcopus, quantum ego victorem Vticenſem Epiſcopum intelligere poſſum, cum multi occupata Roma captiui abducerentur in Africam, omnia vaſa miniſterij aurea & argentea diſtraxit, non vt liberarentur, ſed vt captiuitas eorum mitigaretur, ne videlicet barbarorum ſerui efficerentur, G ne VVandalis & Mauris ingentem populi quantitatem diuidentibus, mariti ab vxoribus, liberi à parentibus ſepararentur, ne inſuetudine nauigij & crudelitate afflicti, conſumerentur. Sed Victoris verba audiamus. Deo gratias Epiſcopo ordinato, factum eſt peccatis vrgentibus, vt vrbem illam quondam nobiliſſimam atque famoſam decimoquinto regni ſui anno Genſericus, Romam. Et ſimul exindè regum multorum diuitias, cum populis, captiuauit. Quæ dum multitudo captiuitatis Africanum attingeret Littus, diuidentibus VVandalis & Mauris ingentem populi quantitatem, vt moris eſt barbaris, mariti ab vxoribus, liberi a parentibus ſeparabantur. Statim ſategit vir Deo plenus & carus, vniuerſa vaſa miniſterij aurea vel argentea, diſtrahere, & libertatem de ſeruitute barbarica liberare, & vt coniugia fœderata manerent, & pignora genitoribus redderent. Et quia nulla loca ſufficiebant ad capiendam multitudinem tantam, baſilicas duas nominatas & amplas Fauſti, & Nouarum, eorum lectulis, atque ſtraminibus, deputauit, decernens per ſingulos dies quantum quis pro merito acciperet. Et quia H pleroſque inſuetudo nauigij, & crudelitas captiuitatis afflixerat, non paruus inter eos numerus fuerat ægrotorum, quos ille beatus Antiſtes, vt pia nutrix, per momenta ſingula, cum medicis circuibat, ſequentibus cibis, vt inſpecta vena quid cui opus eſſet, illo præſente daretur. Sed nec nocturnis horis ab hoc opere miſericordiæ feriabatur, ſed pergebat excurrens per ſingulos lectos, ſciſcitãs qualiter quiſq; ſe haberet. Ita ſe tradiderat omnino labori, vt nec defeſſis membris, nec carioſæ iam ſenectuti parceret. Quo liuore Ariani ſuccenſi, dolis eum quampluſimis voluêre ſæpius enecare. Quod credo præuidens Dominus, cito paſſerem ſuum de manibus Accipitrum voluit liberare. Cuius exitium ita Vrbici captiui planxerunt, vt tunc ſe putarent magis tradi manibus barbarorum, quando ille perrexit ad cœlum. *Victor lib.1. de perſecut. VVandalica.*

A Paſſus eſt etiam S. Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus, ab Acacio Ariano Epiſcopo calumniam ex eo quod theſaurum Eccleſiæ, & ſacra aulæa vendidit cum pecuniæ non ſufficerent ad ſubleuandam famem, quæ tum agrum Hieroſolymitanum occupauerat: *Teſte Sozom. lib. 4. Eccleſ. hiſt.*

Ab hoc vero Ariano Acacio quantum diſcrepat Acacius Epiſcopus Amidenus? Cum enim Romani milites circiter ſeptem millia Perſarum militum in depopulanda Azazena prouincia captiuos abduxiſſent, eóſque propemodum fame enecarent, Acacius conuocatis Clericis monet aurea argenteáque monumenta, ex propenſa fidelium benignitate Eccleſiæ collata, conflanda & vendenda eſſe. Quod factum eſt: Et pretia partim militibus Romanis pro captiuis redimendis dedit: partim ad eorum famem ſubleuandam impendit. Poſtremo, viatico illis ſuppeditato, ad ſuum ipſorum Regem, cum maxima eius admiratione remiſit. Quod deſcribit illius temporis hiſtoriographus, *Socrates lib. 7. Eccleſiaſt. hiſtoriæ cap. 21.* Exemplum tunc in Epiſcopo memorabile, non tantum in hoſtes Romani imperij, ſed etiam in Chriſtiani nominis perſecutores, impenſum.

☞ *De bonis Eccleſiæ in particulari diſpenſatis, & erogatis.* B *Vide nonnulla ſupra. Titulo de eodem argumento.*

Eccleſiaſtici.

QVINAM HOC NOMINE INTELLIGANTVR.

Eccleſiaſticorum nomen generale eſt, ſub ſe complectens omnes cuiuſcunque ordinis, ſexus, & conditionis qui miniſterio Eccleſiæ ſacriſque functionibus mancipantur, etiamſi aut nulla Religioſi inſtituti profeſſione, aut ſacrorum ordinum ſuſceptione, firmum ſtatum, vitæque modum immutabilem elegerint. Imo etiamſi nondum tonſura inſigniantur clericali. Propriè tamen & ad effectum priuilegiorum immunitatum, & ſimilium quæ vel iure vel conſuetudine Eccleſiaſticis attributa reperiuntur, non comprehendimus hoc nomine niſi qui aut inter Clericos relati eorumdem deferunt inſigne, aut approbatam religionem profeſſi, vel alias in miniſterio Eccleſiaſtico perpetuum præbere intendunt famulatum, vnde eorum alij ſunt ſæculares, alij Regulares: alij maiores, alij mi-
C nores, alij in dignitate conſtituti, alij ſine illa.

EORVNDEM ORDO, ET GRADVS.

Eccleſiaſtica diſciplina in hoc ſemper obſeruata fuit, vt à clericatu ſiue prima tonſura vſque ad Pontificatum per ordines ſacros gradúſque deueniatur, inter quos inferiores maioribus: & inter pares, ſenioribus ſiue tempore poſterioribus, cedant minores ſiue iuniores. De quo argumento legantur ea loca in quibus agitur *de Dignitate tam in generali, quam ſpeciali: Item de ordinis ſacramento, &c.*

QVÆ ILLIS VETITA.

Plura ſacrorum Canonum decretis vetantur Eccleſiaſticis ſub titulo Clericorum, nam in Iure pro iiſdem plerúnque vſurpantur.

Ac primum quidem omnis libido illis interdicitur ac quæuis illius ſpecies. Pius V. reſoluit procedendum contra illum qui in confeſſione aliquem ſollicitat ad libidinem tanquam de hæreſi ſuſpectum.

II. Aleæ luſus, nimis heu, frequens in Clero exercitus tanta ſubinde ludendi perdendíque temeritate, vt omnia ſeria illi poſtponant.

III. Arma quoque vetantur deferre ſcilicet offenſiua, non
D autem defenſiua dum peregrinantur. Pius tamen IV. & V. prohibuit eos deferre ſclopeta breuiora aut arma quæ ſub veſte reconduntur.

IV. Vetantur iiſdem veſtes ſuo ordini non congruentes. Concil. Tridem. ſeſſ. 14. cap. 6. debent ergo Eccleſiaſtici abſtinere à veſtibus luxum præ ſe ferentibus: nam vt ait S. Bernardus forma veſtium deformitatis mentium & morum eſt indicium. Proprius tamen eorum habitus nuſquam determinatur, niſi quod nimia breuitas aut longitudo prohibeatur; item certi colores. Excuſat tamen paupertas, metus itinerum pericula infirmitas in pleriſque. ☞ *Vide locum de beneficio Eccleſiaſtico.*

V. Quod de veſtibus; idem obtinet in ſupellectile, nec ad luxum comparata ſit. Cum enim ſint pauperum velut patres, quo ſe in alios effundant liberalius, hoc magis contenti eſſe B debent curta ſupellectile. Exemplo ſit S. Auguſtinus, quem ſolum ad menſam argentea coclearia adhibuiſſe, reliqua vaſa lignea vel lapidea, auctor eſt Poſſidonius in vita. Porro de modeſta ſupellectili cautum eſt *in Conc. Carthag. 4. c. 15. diſt. 45. cap.* Epiſcopus. Aquiſgranenſ. c. 124. *Toletano 4. cap. 7. & 15. Trid. in. ſeſſ. 25. cap. 1.*

VI. Etiam Turpe lucrum quod ſcilicet ex re illicita aut minus honeſta accipitur, Clericis Interdicitur, debent enim eſſe contenti ſtipendiis ſuis, ait *Hieronym. epiſt. ad Nepotian. & Aug. ſerm. 19. de verb. Dom.* vnde omnis negotiatio Eccleſiaſticis vetatur multis Canonibus, quos colligit *Claudius Eſpencæus lib. 2. digr. in 1. ad Timoth. c. 3.* vnus eſt *VII. Synodi 16. q. 1. c. prædicator.* In quo ad hoc confirmandum adfertur dictum Apoſtoli *Act. 20.* argentum & aurum aut veſtem nullius concupiui. Et Petrus monet Paſtores paſcere gregem Domini non turpis lucri gratia. *1 Petri 5.* Ac monachus præſertim in clauſtro ſuo contineantur extra quod eſt inſtar Piſcis in arido.

VII. Omnibus negotiis ſecularibus, Principum aulis, & adminiſtratione quæ ſtatui ſuo non conueniunt abſtinere Eccleſiaſticus debet, ſciens ſe diuino miniſterio mancipatum, F cum nemo Deo militans ſe implicet negotiis ſæcularibus.

VIII. Clerici & Eccleſiaſtici in conuiuiis ſobrios ſe & honeſtos exhibeant, voluitque eos vltra tertias vices non bibere c. quando 44 *diſt.* Innoc. III. ita decernit, vt à crapula & ebrietate abſtineant, ſibique vinum temperent & ſe vino, vnde & potatio ad æquales hauſtus vetatur, dummodo fiat ad ſe mutuo ingurgitandum, c. à crapula. *Ibid.*

IX. Deinde antiqui Canones interdicunt Eccleſiaſticis cohabitationem cum mulieribus, videatur *Concil. Matiſc. Canone 1.* verum in Regionibus humidis & frigidioribus ea permittitur dummodo nulla ſit ſuſpicio incontinentiæ: qua ſubſiſtente etiam conſuetudo omnis prohibetur in *Trident. ſeſſ. 25. cap. 14. de reform.* Denique addatur ſuperioribus monitum Apoſtoli, quo vult vt Eccleſiaſtici ſe exhibeant tanquam Dei miniſtros, in patientia, caſtitate, ieiuniis multis: prouidentes bona non tantum coram Deo, ſed etiam omnibus hominibus. Eaque quæ Timotheo & Tito commendata eſſe voluit. Legenda inſtitutio Alphonſi de Torrez Tit. de ornatu & mundit. Sacer.

ECCLESIASTICORVM BONA AN EA RECTE POSSIDEANT: EORVMQVE VSVS RECTVS. G

Fuit error Vvicleffi Eccleſiaſticis illicitum habere poſſeſſiones. Cum tamen in veteri lege Sacerdotes & Leuitæ habuerint vrbes ad habitandum, & ſuburbana ad alendum pecora: item oblationes, *Num. 35. Ioſue 21.* Agros quoque *Leuitici 25.* nam 3. *Reg.* 2. Abiathar Rex dicit Sacerdoti, vade ad agrum tuum, & Hieremias Sacerdos erat & tamen c. 32. ſcribit ſe poſſediſſe agrum patruelis ſui. Et Barnabas Leuita vendebat agrum ſuum *Act.* c. 4. Item Paulus requirit in Epiſcopo vt ſit hoſpitalis, domui ſuæ benè præſit, quæ omnia ſupponunt diuitias.

Philemon habuit ſeruum, eratque diues: vt patet ex Epiſtola Pauli ad eundem, & nihilominus erat Epiſcopus.

Teſtatur *Euſebius l. 3. hiſt. cap. 19.* conſanguineos Domini habuiſſe ex paterna hæreditate modicas poſſeſſiones.

Etiam *S. Ambroſius Epiſt. 33 ad Marcellinam*, fatetur ſe obtuliſſe patrimonium ſuum, cum rogaretur tradere Eccleſiam Arianis, noluiſſe autem tradere patrimonium Chriſti. H

De poſſeſſionibus autem veterum Sacerdotum & miniſtrorum Tabernaculi. ☞ *Vide quæ latè diximus in loco de Sacerdotio.*

Poſſeſſionem verè bonorum cum ſecularium tum Eccleſiaſticorum puta decimarum, primitiarum, oblationum in noua lege Eccleſiaſticis ſemper permiſſam notorium eſt, longóque tot ſæculorum vſu firmatum, & infinitis Sanctorum exemplis probari poſſet, qui præter obuentiones & facultates Eccleſiæ ratione miniſterij ſui prouenientes, etiam patrimonia ampliſſima ac alia bona ſæcularia poſſederunt. Ac *D. Proſper, lib. 2. de vita contemplat. capite 12.* dicit, abſque peccato poſſe clericum viuere ex proprio patrimonio.

Poſſunt igitur Eccleſiaſtici habere poſſeſſiones & diuitias, non tamen debent ita affectu illis adhærere, vt augmento earum anxiè incumbant, & tenaces ſint in conſeruando, vt neque pauperum, neque diuini honoris, vbi neceſſitas exigit

A exigit, curam gerant, ſeque illorum patres conſtitutos obliuiſcantur.

Vetat autem *Concil. Trid. ſeſſ. c. 1. de reformat.* ne ex reditibus Eccleſiæ ſtudeat quis directe conſanguineos & familiares augere, cùm inquit, Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, [quod intellige de iis bonis quæ ratione beneficij obueniunt, & ſuſtentationi redundant. Vide *Leſſium lib. 2. cap. 4. num. 39. & 40. dub. 6. de Iuſtitia & Iure*] aut in profanos vſus expendant. Debent ergo illa erogari in opera pietatis, qualia nuper vir eruditus declarauit non cenſeri ſumptuoſa ædificia, aut etiam ſacram ſupellectilem, quæ Religioſi plerique paupertatem & mendicitatem profeſſi, ſupra inſtitutum ſui, quod paupertatem ſonat, formant, nimis ſplendidè & ad pompam; longe ea in re maximos Eccleſiæ Prælatos, ſi non etiam ſæculares Principes, excedendo; Importunè opportunè comparare ſtudent eleemoſynas, quæ alias Chriſti pauperibus deberentur; à fidelibus hoc nomine extorquendo. De quo argumento vide quæ diceremus in *loco de Templis, ex cenſura Cardinal. Bellarmini, & aliorum.*

B Certè reprehendit S. Auguſtinus & habetur 17. *q. 4. cap. fin.* illos religioſos qui quaſi in piam cauſam nimis integras venantur hæreditates, quod allegat F. *Zypens* Canon. & officialis Antuerpien. *in ſuis Analyticis poſt. Iur. Canon. lib. 3. cap. de Teſtament. numer.* 10. & addit, non omnes Eccleſiaſticos tam pios hac in re eſſe oportere, vt per exceſſum impij fiant, & conſanguineis pauperibus præcludant aditum ad vllam bonorum portionem cum melius dicat *Ronſeldius in Enchirid. 4. part. cap. 13. ex Ambroſio lib. 1. offic. cap. 3.* Vt tu ipſe tua ſubuenias quibus pudor eſt ab aliis ſumptum depoſcere, non tamen vt illi ditiores velint fieri ex illis quæ tu inopibus conferre potes. Hæc *Zypens ſuprà.*

Adducit deinde exemplum CLEMENTIS IV. De quo refert, quod cum ante Pontificatum duas filias legitimè ſuſcepiſſet, vni in monaſterio collocatæ triginta tantum libras dederit; alteri quæ marito ſuæ conditionis nupſerat, trecentas libras dotis nomine numerauerit, & hac conditione, ne quid amplius peteret: Habuit & nepotem Clericum, quem ex tribus præbendis quas habebat, vnam vt eligeret, & reliquas dimitteret, adegit: inſtantibus amicis, vt potiora nepoti maiora tribueret, reſpondit ſe Deo, non autem carni & ſanguini acquieturum.

C Clementi comitem damus MATTHIAM Hoiuum Archiepiſcopum Mechlinienſem nuper vita hac deſunctum, qui cum ſupremis teſtamenti tabulis ea quæ ex hæreditate paterna obuenerant, conſanguineis attribuiſſet, eaque ſatis modica eſſent; cætera omnia ad opus miniſterij in ſua Metropolitana, ac Seminarij à ſe inſtituti augmentum reliquit, his verbis Teſtamento expreſſis: Cætera enim ex Chriſti patrimonio ſint, eò ſunt, & fuerunt deſtinanda. *Ex Teſtamento eiuſdem.*

ECCLESIASTICORVM IMMVNITAS, ET LIBERTAS A SÆCVLARI POTESTATE.

Iure diuino regimen Eccleſiaſticum à politico non ſolum diſtinguitur, ſed & ſublimius eo decernitur, cuiuſque cura non Principi ſæculari, ſed Petro & legitimis illius ſucceſſoribus demandatur. Sic vt omnes etiam Principes cuiuſcunque dignitatis ſint oues & ſubditi. Vnde ſequitur in rebus Eccleſiaſticis, quarum cognitio à ciuilibus legibus non pendet, a ſæculari poteſtate Clericos quoſcunque exemptos cenſeri.

D In *Mileuitano Concilio, can. 13. & Matiſconenſi can. 8.* clerici grauiter puniuntur, ſi cauſam Eccleſiæ ad Imperatoris terreni iudicium deferant.

Seuerus Sulpitius lib. 2. ſacra hiſtor. refert S. Martinum aliquando declamaſſe, nouum eſſe, & auditum nefas, vt cauſam Eccleſiæ Iudex ſæculi iudicaret.

S. Ambroſius in Epiſt. 78. ad Theophilum. & S. Auguſtinus Epiſt. 162. reprehendunt eos, qui cauſas Eccleſiæ terrenis Iudicibus iudicandas exponunt.

Apoſtoli etiam Eccleſias gubernarunt, quo tempore nulli erant Principes Chriſtiani, proinde nunquam ad eos cauſam Eccleſiæ iudicandam detulerunt. Et ſi Apoſtolus Paulus *1. Cor. 6.* iubet lites etiam ciuiles Chriſtianorum non deferri ad iudicium Ethnicorum, quomodo permiſiſſet ad eos deferri lites Eccleſiaſticas? Denique Iuſtinianus ſenior Imper. idem affirmat. *Nouella. 83.*

Non ſunt tamen exempti Eccleſiaſtici ab obligatione legum ciuilium, illarum, inquam, quæ dirigunt actiones humanas in commerciis aut regimine temporali, dummodo ſacris Canonibus aut illorum muneri non repugnent. Non quod his legibus illi teneantur obligatione quam vocant coactiuam, ſed directiua duntaxat.

E Sunt enim Eccleſiaſtici membra quædam Reipublicæ etiam politicæ. Vnde & tales conformare ſe debent legibus à politico Magiſtratu latis; alioquin in vno Corpore magna foret morum diſſimilitudo.

NICOLAVS I. *in Epiſt. ad Michaelem prope finem*, dicit, Deum diuiſiſſe Pontificiam auctoritatem ab Imperiali, vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus vterentur.

IMPERATOR Valentinianus in Epiſtola ad Epiſcopos Aſiæ, quam refert *Theodoretus lib. 4. hiſt. cap. 7.* ſcribit, probos Epiſcopos non ſolum Dei, ſed etiam Regum legibus obtemperare.

F *S. Ioannes Chryſoſtomus in cap. 13. ad Romanos*, dicit Chriſti Euangelio non tolli politicas leges, & ideo debere etiam Sacerdotes & Monachos eis parere.

A IVDICIO SÆCVLARIVM.

Non poſſunt Clerici à iudice ſæculari iudicari, etiamſi leges ciuiles non ſeruent. Ita enim legimus in *Concilio Chalcedonenſi can. 9.* Si Clericus aduerſus Clericum habet negotium, non relinquat Epiſcopum ſuum, & ad ſæcularia iudicia non recurrat.

Clarius tamen *Concilium Agathenſe can. 32.* in hæc verba: Clericum nullus præſumat apud ſæcularem Iudicem, Epiſcopo non permittente, pulſare. Idem habent *Concilium Carthaginenſe III. can. 8. Toletanum III. can. 13. Matiſconenſe canon* 8.

G IVSTINIANVS Imperator eximit Clericos & Monachos a ſæculari iudicio *in Nouellis 79. 83. & 123.* quanquam non exigit in cauſis criminalibus, ſed in ciuilibus tantum: in criminalibus autem vult à prætore cognoſci cauſam, non tamen condemnari Clericum, niſi prius ab Epiſcopo fuerit degradatus. At nihilominus lex Canonica ſimpliciter eximit Clericos in omnibus cauſis, tum ciuilibus, tum criminalibus vt perſpicuum eſt ex Epiſtola Caij Papæ ad Felicem Epiſcopum, item ex Epiſt. 2. Marcellini. & ex lib. 11. Regiſtri ſancti Gregorij Epiſt. 14. ad Ioannem Defenſorem. Dedit autem lex Ciuilis cedere legi Canonicæ, cum poſſit ſummus Pontifex Imperatori præcipere, in iis præſertim, quæ ad Eccleſiam pertinent.

Certè non ſine magna laude, refert *Ruffinus lib. 10. hiſt. c. 2.* & poſt eum *B. Gregorius lib. 4. Epiſt. 75.* vocem illam Conſtantini ad Epiſcopos: Vos dij eſtis à ſummo Deo conſtituti, æquum non eſt vt homo iudicet Deos.

CONSTANTINVS Imperator eiecit in exilium Euſebium Epiſcopum, ſed non ante, quam à Concilio Niceno propter hæreſim ab Epiſcopatu depoſitus fuiſſet. Vnde non habet Caluinus quod ſuccenſeat, quaſi hic Imperator hoc de Epiſcopo iudicium ad ſe traxiſſet, cum antè, vt diximus, à Patribus Concilij Nicæni fuerit condemnatus, & tum demum ſæculari iudici traditus. Quod Eccleſia in iis qui ob malefacta degradantur, etiam hodie obſeruat.

H QVOAD POSSESSIONES BONORVM, CVM ECCLESIASTICORVM, TVM SÆCVLARIVM.

Bona Clericorum tam Eccleſiaſtica quam ſæcularia libera ſunt, ac meritò eſſe debent à tributis principum ſæcularium. Patet ex *Concilio Lateranenſi* ſub Alexandro III. *part. 1. cap. 9.* ex *Concilio Lateranenſi* ſub Innocentio III. *cap. 46.* Item ex *cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtit. ex cap. Quanquam, de cenſib. in 6.* Præterea, ex legibus Principum, quæ habentur in *Codice Theodoſiano, lib. 16. tit. 2. lege. 16. & 26.* & in *Codice Iuſtiniani, L. Sancimus, de ſacroſ. Eccleſ. &, in lib. 10. hiſt. Euſebij cap. 7.* ex verſione Chriſtophorſoni.

Vbi obſerua, ante Iuſtiniani tempora, legibus priorum Principum immunes fuiſſe Clericos à tributis perſonalibus, vt etiam indicat *S. Hieronymus in comment. ad cap. 17. Matthæi*: non tamen fuiſſe liberos à tributis, quæ pendi ſolent

A ratione poſſeſſionum, vt colligitur ex *S. Ambr. in c. tr. de tradendis Baſil.* vbi dicit: Agri Eccleſiæ ſoluunt tributum: & *Theodoret. l. 4. hiſt. c. 7.* ſcribit Valentinianum ſeniorem in epiſt. ad Epiſcopos Aſiæ, illa verba poſuiſſe, boni Epiſcopi tributa penſitant Regibus. ita *Card. Bellarm. Tom. 1. l. 1. c. 28. de Clericis.*

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Ioſeph Patriarcha exemit Sacerdotes Ægyptiorum. *Gen. 47.* Artaxerxes Perſarum Rex exemit Sacerdotes Iſraëliticos *Eſdra 7.* Nam vt rectè ait Alexander Pontifex in Concilio Lateranenſi, vnde extat c. *Non minus de immunit. Eccleſ.* Non decet Eccleſiam Dei minus liberam eſſe tempore Principum Chriſtianorum, quam fuerit tempore Pharaonis.

In libro Numerorum c. 3. Deus non ſemel, ſed ſæpius repetit Leuitas propriè ſuos eſſe, atque eos ſibi ex omni populo delegiſſe, & in eodem loco dono dari iubet omnes Leuitas Aaroni, & filiis eius, i. e. ſucceſſoribus. Quod enim ſibi ipſe elegit ad miniſterium templi rerumque ſacratum, ſoli Pontifici, qui locum Dei repræſentabat in terris, ſubiectos eſſe voluit, ac per hoc à iuriſdictione terrenorum Principum liberauit. Conſtat autẽ id eſſe nunc in Eccleſia Clericos, quod erãt Leuitæ in teſtam. vet. & Pontificẽ Chriſtianorũ non minoris eſ- B ſe auctoritatis, ſed longe maioris in Eccleſia Chriſti, quã fuerit Aaron in Synagoga Iudæorum. Nunc [*inquit S. Leo ſer. 8. de Paſſione Dom.*] & ordo clarior Leuitarum, & dignitas amplior Seniorum, & ſacratior vnctio Sacerdotum.

Sequitur igitur, vt quemadmodum in Teſtam. vet. liberi erant Leuitæ iure diuino à poteſtate Principum ſecularium, ita ſint etiam Clerici in Teſtamento nouo.

Quomodo Deus iuſſit numerari populũ, & capitationẽ pro ſingulis dari in vſum tabernaculi, Leuitæ nõ fuerũt numerati, ea ratione, vt capitationẽ ſoluerẽt: ſed alio, vt miniſteria tabernaculi iuxta domos & familias ſuas, exequerentur circa cultũ Dei: & loco primogenitorũ Iſraël, fuerunt Domino cõſecrati, & onera in tabernaculo, poſtea in templo Dei ſubierunt. *Exo. c. 30. v. 12. Num. c. 1. v. 2. & 47. & ſeq. & c. 2. v. 33. & c. 3.*

Greg. Turon. l. 4. de geſtis Francor. c. 2. refert, iniurioſum Epiſcopum XV. a Martino Turonenſem, Clotharij teſtitiſſe edicto, quo mandauerat, vt omnes Eccleſiæ, tertiam partem fructuum fiſco penderent, & cũ ferè omnes Epiſcopi ſubſcripſiſſent, eum ſolum denegaſſe, pœnas etiam grauiſſimas minatum ſi bona Eccleſiaſtica attrectare pergeret, eoque territum Regem, edictum adæquaſſe, & veniam culpæ deprecatum.

C Etheleolphus Rex Angliæ Epiſcoporum ſuorũ aſſenſu Eccleſias & monaſteria in regno ſuo, exemit à publicis onerib. *Gulielm Neubrigenſis l. 2. c. 7. Ranulph. lib. 5. Polichronic. c. 30.*

Boleſlaus Rex Poloniæ, hominib. Eccleſiaſticis omnium onerum, laborum, & penſionum, regi & reip. præſtandarũ immunitatem ſempiterno iure conceſſit. *Cromer. l. 3. Reg. Polonor.*

Chriſtus iuſſus ſoluere tributum quod in vſum templi Iudæorum populo quotãnis impoſitum erat à Deo. *Exod. 3.* & à quo ipſe eximebatur, vt eſt luce clarius; dicebat: Ergò filij ſunt liberi. *Matt. c. 17.* ſiquidem ab alienis peti debebat, quæ verba hanc vim habent, quod cũ filij Regũ à tributis eximũtur, non ipſorũ perſonę tantũ, ſed etiã ſerui & miniſtri atq; adeò ipſorũ familiæ à tributis eximuntur. Certũ eſt autẽ Clericos propriè ad familiã Chriſti, qui filius eſt Regis Regum, pertinere. Atq; id videtur Dominus ſignificare voluiſſe, cum ait Petro: Vt autẽ non ſcãdaliſemus eos, ſumẽs ſtaterem, da illis pro me & pro te quaſi diceret, & ſe, & familiã ſuã, cuius præfectus erat Petrus liberos à tributis eſſe debere. Quod etiam intellexiſſe videtur *S. Hieron. in Comment. eius loci,* cum dicit, Clericos propter honorem Domini tributa non ſoluere, & *S. Aug. l. 1. quæſt. Euang. q. 23.* cum ſcribit, in omni regno terræ non eſſe vectigales fi- D lios Regni illius, ſub quo ſint omnia regna terræ.

Deinde in Gallia olim, qui ſacrificia publica, & priuata procurabant, & curam religionis ſeu ceremoniarum illarum habebant, tributa vna cum reliquis ex populo non pendebant, militiæ vacationem, omniúmque onerum habebant immunitatem. *Iul. Cæſar lib. 6. Comment. de bello Gallico.*

Apud Ægyptios Sacerdotes erant ab omni tributo immunes: imò & à tributis exactis ab aliis, tertia pars illa dabatur ad cultum diuinum, & eorum alimenta: altera Principi: tertia militibus. *Diodor. Sicul. lib. 1. Biblioth. c. 6*

* BONA ET PERSONAS ECCLESIASTICAS ONERANTES PVNITI. EX S. SCRIPTVRA.

Refertur vindicta de Heliodoro, quod de mandato Regis vellet aurum etiam creditum ſeu depoſitum intra ſepta templi E accipere. *lib. 2. Mach. c. 3.* Multò magis vindicta eſt exſpectanda a Deo in Principes, qui non ſolum depoſita in Eccleſia, ſed bona ipſius Eccleſiæ tollere volunt: nam in eo magis templi ſanctitas violatur, & in propriis magis quam alienis.

Excommunicantur etiã nominatim in Bulla pronunciata in Cœna Domini Romæ, qui tributa, collectas, & onera Eccleſiæ, Eccleſiaſticis imponunt, vt habetur *in c. 5. qui vel tributa.*

CASVS QVIBVS ONERARI POSSVNT.

EX S. SCRIPTVRA.

Sunt qui arbitrentur, caſus eſſe, quibus vtroque iure, diuino & humano Eccleſiaſtici & eorum bona & Eccleſiæ locáque pia, tributis, collectis, & vectigalibus, oneribúſque & perſonalibus & realibus ſeu patrimonialibus, onerari poſſunt à Principibus temporalibus.

Et primò, in caſu neceſſitatis vrgentis dicunt Regem poſſe bona Eccleſiæ capere, quemadmodum Ioas rex Iſrael Tulitque omne aurum & argentum & vniuerſa vaſa quæ inuenta ſunt in domo Domini, & in theſauris Regis, & obſides, & reuerſus eſt Samariam. *4. Reg. cap. 14.*

Item exemplo Ezechiæ regis Iuda, qui metu Sennacherib. Aſſyriorũ, pacem & ſubiectionẽ offerens, vtque ſolueret eidẽ indicta per ipſum tributi nomine trecenta talenta argenti, & F triginta talenta auri, dedit omne argentum quod repertum fuerat in domo Domini, & in theſauris regis. *4. Reg. c. 18.*

HISTORICA ETHNICORVM.

In caſu neceſſitatis & bellorum, contributum olim etiam à Sacerdotib. alioquin immunitatem habentib. indicat *Liuius l. 33.* tum enim de triumuiris epulonib. primum factis. Sed magnum certamen, inquit, cum omnibus Sacerdotibus eo anno fuit quæſtorib. vrbanis, Q. FABIO, Labeoni, & L. Aurelio, primo opus erat, quod vltimam penſionem pecuniæ in bellum collatæ perſoluere placuerat priuatis quæſtorib. ab Augurib. Pontificibus, quod ſtipendium per bellum non contuliſſent, petebant à Sacerdotibus Tribuni nequicquam appellati, omniúmque annorum per quos non dederant, exactum eſt, non obſtante prouocatione illorum ad tribunos, & allegatione priuilegiorum à Numa & primis Conſulibus conceſſorum.

Quin & conſtat ſenes & Sacerdotes perpetuam militiæ vacationem habuiſſe, à qua tamen excipiebatur Gallicus tumultus; Vt aiunt, *Plutarch. in Camillo. & Appian l. 2. de bellis ciuil.*

Sylla Athenas oppugnans pecuniæ indigens ex omnib. illuſtrib. templis & oraculis quæ in ea terra erant, iuſſit donaria ad ſe factáſq; pecunias deferri. Atque in Delphicis theſauris G expilandis cauillo vſus. Nam cum inde ſignificaretur, auditam fuiſſe in templo citharam, tantum abfuit, vt ex illa re fuerit vlla homini incuſſa religio, quin ad Caphim, quem ea de cauſa ad Delphos miſerat, quique ea per literas ſignificabat reſcripſerat: Mirari ſe quid eſſet, quod non auderet pecuniam Delphicam contingere, ad quam tollendam ipſe Deus hilaris, atq; citharæ concentu inuitaret. *teſte Sabell lib. 3. Ennead. 6.*

CHRISTIANORVM.

Facit pro hac re quod ex *D. Ambroſ.* adfertur, *in c. ſi tributũ. 27. & ſeqq. Magnum quidem. 11. q. 1.* Si tributũ petiit Imperator, non negamus, agri Eccleſiæ ſoluunt tributum. Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vendicandorũ. Tollat eos ſi libitum eſt: Imperatori non nego, ſed non dono. *Et in com. ad c. 5. Luc. l. 4.* Magnum quidem eſt & ſpirituale documentum, quo Chriſtiani viri ſublimioribus poteſtatibus docentur debere eſſe ſubiecti, ne quis conſtitutionẽ terreni regis putet eſſe ſoluendam. Si enim cenſum Filius Dei ſoluit, quis tu tantus es, qui non putes eſſe ſoluendum? Hæc ille.

Cæſares quoq; certos caſus propoſuerunt, in quibus & voluerunt ad collectas ipſas Eccleſias & domus Auguſti & Au- H guſtæ, eorúmq; bona contribuere, vt quando ſternendæ eſſent viæ publicæ, aut põtes noui inſtituendi, aut inſtituti reficiendi eſſent, ſi quod habent in ea ciuitate aut loco vbi talia opera fiunt, quæ & trahuntur ad muros ciuitatis, puteos publicos, & ſimilia. *in §. ad hæc ſanc. Nouella 131. in l. ad inſtructiones 7. c. de SS. Eccl.* & ita pronunciatum ſæpe in Senatu Pariſienſi. Vt refert *Papius l. 5 rapſodia arreſt. tit. 11. arreſt. 26. 17. 18. 19.*

Subiiciuntur & naues Eccleſiarum, transuectionibus publicarum ſpecierum, ſine exceptione religionis à Theodoſio & Valent. *in l. iubemus nullam, 10. C. de Sacr. ſ. Eccleſ. lib. 1. c. de nauibus non excuſandis.*

Item angariis & perangariis, & aliis oneribus expeditionis, plauſtrorum præbendorum *in l. neminem ab angariis 11. C. de SS. Eccl.* Simul & canonicæ illationi *in l. placet 5. de Sacr. Eccl. C.*

A Muneribus quoque patrimonialibus, quæ ratione poſſeſſionum præbentur, dicuntur obnoxij Imperatori & Regibus ex prædiorum poſſeſſionibus Clerici, *in cap. ſi quis cauſa 26. Cauſ. 11. q. 1. & c. ſi tributum, eadem 11. q. 1.*

Accedit & Gratiani reſolutio, cuius hæc ſunt verba: hinc datur intelligi, quod de his quæ imperiali beneficio, vel à quibuſlibet pro beneficio ſepulturæ Eccleſia poſſidet, nullius iuri niſi Epiſcopi teneatur obſtricta, de his verò quæ à quibuſlibet emerit, vel virorum donationibus acceperit, Principibus conſueta debet obſequia: vt & annua eis perſoluat tributa, & conuocato exercitu, cum eis proficiſcatur ad caſtra. Quod tamen hoc ipſum non ſine conſenſu Romani Pontificis, fieri debet *in c. ſanctum 25. Cauſ. 25 q. 8.*

Neceſſitas aliquando Ludouicum II. Regem Siciliæ & Comitem Prouinciæ, propter exitioſum bellum illatum à nepote Carolo Duratio, qui ius in regno Neapolitano prætendebat, prætextu cuiuſdam iuris ſui ſibi ceſſi à Ludouico Rege Hungariæ conſobrino, coëgit imponere Eccleſiæ iure auxilij & ſubſidij etiam contributiones, non obſtante conſtitutione Friderici Imp. *item nulla communitas, de Epiſcopis & Cleri, C.* vt refert *Papus l. 5 arreſtorum tit. 11. arreſto illo celebri finali,* B *& etiam lib. 1.* Vbi *vide plura arreſta Senatus Pariſienſis.*

AD HOC LEGITIME FACIENDVM REQVISITA

In caſu neceſſitatis vbi facultates Laicorum exhauſtæ ſunt, poſſe ex conſenſu Eccleſiaſticarum perſonarum aliquid exigi auxilij nomine, iam placuit Concilio Lateranenſi generali, quod quãtis prohibuerit propria laicali auctoritate exigi vel imponi, tamẽ ex cõſenſu Epiſcopi permiſit, tribus cõcurrẽtib. *in c. non minus 4. de im. Eccl.* Primò, quo ipſam collectã deliberet Epiſcopus cũ Clero, quia in his quæ totũ clerum tãgunt, nõ ſufficit Epiſcopũ habere conſenſum tantũ ſui Capituli, ſed requiritur & totius cleri, quia neq; Epiſcopi ex arbitrio poſſunt onerare ſuos ſubditos, *cle. 2. in fine, de cenſib. l. 3. t. 13.* & quod omnes tangit, ab omn. probari debet, *reg. iur. quod omnes.*

Secundò requiritur quod iſta ſubſidia petantur & ſoluantur imminente maxima neceſſitate, vel vtilitate ciuitatis, vel regni ſuadente.

Tertiò, quod facultates Laicorum non ſuppetant.

Quartò, hodie quoque requiritur, vt conſulatur ea de re ſum. Pontifex, ex alio Concil. Lateran. *in c. aduerſus 7. de im. Eccleſ.* Quod habere poteſt rationem, quia tanta eſt hodie audacia & inuidia, & vt textus loquitur *in d. c. aduerſus,* impertinentia laicorum, vt facilè vel minis, vel coactione, C clerum ad conſentiendum compellere poſſent, etiam ſine neceſſitate vrgente. Et proinde ſub pœna excommunicationis, ne id fiat inconſulto Pontifice, vetitum eſt.

Alia ratio, quod hoc priuilegium immunitatis, toti Clero & in fauorem ordinis fuit conceſſum: & proinde à ſingularib. Clericis, etiam in ſui præiudicium renunciari non poteſt, *c. ſi diligenti, de foro compet.* idemque requiritur conſenſus ſummi Pontificis, qui cauſa cognitã ex iuſto poteſt diſpenſare.

EXEMPLA HISTORICA.

Ex licentia ſummi Pontificis, etiam permiſſæ fuerunt regibus & principibus aliquando exactiones aliquarum decimarum à ſacerdotia poſſidentibus.

An. 1500. quo tempore Cæſar Maximilianus I. de bello Turcarum Imperij conuentum agebat Auguſtæ, decretum fuit mittendam eſſe legationem ad Pontificem Alexandrum VI. vt rempublicam ope conſilioque iuuaret, & prouentus annatarum hac potiſſimum de cauſa conceſſos olim, in hunc vſum contribueret. *Sleidan. lib. 4.*

Dauidi Bruſio Scotorum regi, magna vi auri redempto à ſuis. & in Scotiam reuerſo ſummi Pontificis ac Prælatorum D conſenſu, Eccleſiaſticorum redituum decima pars liberaliter donata eſt. *Hect. Boëthius l. 15. H. Mutius l. 21. Chron. German.* refert an. Dom. 1282. Honorium Papam pro inferendo bello in Turcas laboraſſe, & miſiſſe Cardinalẽ Epiſcopũ Tuſculanum in Germaniã, qui Herbipolim cõuocauit omnes prælatos & magiſtratus eccleſiaſt. & ſeculares, adfuiſſe quoque Rudolphũ, ibiq; tractaſſe de ſubſidio ad id bellũ. & petiiſſe legatũ quartã partẽ prouentuũ Eccleſiaſticorũ, ad 4. annos, nemineque reſiſtente, vnum ſolũ nomine Probum Epiſc. Tullenſẽ denegaſſe, & multa loquutũ de offic. Eccleſiaſt. boniſq; eccleſiaſtũ & vſu eorũ, & effeciſſe, vt vno conſenſu negauerint vniuerſi Prælati ſe id quod poſtulabatur daturos: tamẽ factũ eſſe, vt hic Probus paulò poſt ab Epiſc. deturbatus retruſus fuerit ad fratres ſuos mendicantes D. Franciſci ex cuius ordine erat.

E Tempore quo Veneti geſſerunt bellum contra Baiazetem regem Turcorum, Alexander VI. Pontif. Max. omnium prouentuum quibus Sacerdotes in imperio reipubl. fouerentur partem plus tertiam Venetis conceſſit, Cardinalium Sacerdotiis exceptis. *Bembus lib. 5 hiſt. Veneta.*

Cum etiam Solymannus Turcarum Imp. Pannoniã repeteret an. 1531. exhauſto Põtificij imperij ærario, in Senatu Cardinalium decretũ eſt, vt quinq; decimæ Sacerdotiis imponerentur, immunitate conceſſa Sacerdotiis Cardinaliũ, quæ res minores Sacerdotes ſacratáſque Virgines, & ſacras hoſpitales domos vehementer afflixit. Nã exactores cum imperio in prouincias emiſſi, dũ priuato quæſtui ſtuderent incredibili acerbitate, humana & diuina perturbabant: adeò vt plerique Sacerdotes tẽpla deſererent, & paſſim ſacrata vaſa, & antiqua donaria conflarentur, erant qui prædia dicata altarib. venditarent, vt decimæ ſoluerentur. Neq; honeſtiſſimus ſacri belli pretextus, neq; extrema propè neceſſitas inuidiã leniebat: quoniam Cardinales qui opima Sacerdotia poſſiderent, immunes euaſerant, quaſi illis ad tuẽdã Romanæ aulæ amplitudinẽ, de ſolito vitæ ſplẽdore nihil remittere moderariq; liceret, cũ ex aduerſo pleriſque egentibus vltima vitæ alimenta raperentur. *Iouius lib. 30. hiſt.*

F Alexander VI. in vſum belli Gallici, pecuniam omnem Sedis Apoſtolicæ authoritate in Hiſpania, belli ſacri nomine quã Cruciatam appellarunt, coactam Neapolitano regno cõceſſit: quam tamen pecuniam niſi contra Religionis Chriſtianæ hoſtes nefas erat conſumere. Vt tradit *Guicciar. din. lib. 1.*

Permiſit Franciſco I. eius nominis Gallorum regi, Leo X. Pont. Florentinæ congreſſus, vt in Gallia citeriore & vlteriore, Sacerdotiorum reditus binis decumationibus decumaret. *Sabell. lib. 6. ſupplem. ex Paulo Iouio.*

Paulus quoque III. Pont. in bello Germanico contra Proteſtantes, an. 1546. permiſit eo anno Carolo V. Imp. dimidiam partem bonorum Eccleſiæ ſumere per Hiſpaniã: & ex annuis prouentib. Monaſteriorum Hiſpaniæ diuendere, donec ad aureorum millia quingenta conficeret, ea lege tamen, vt de ſuis bonis tantundem illis inuicem oppigneraret. *Sleidan. lib. 17. Hæc ſummatim collegimus ex l. 3. Pet. Pet. Gr. Toleſani de Republica c. 7. & aliis nõnullis plura apud eundem Lector reperire poterit.*

ECCLESIASTICORVM FRVGALITAS
ET CONTINENTIA.

Laudabile eſt quod de Pio II. Pontifice legimus; cuius tum aliæ multæ virtutes feruntur, tum hæc ipſa, quòd mediocri cibo vti ſolitus eſſet, non lauto, non delicato, eóq; ſemper fuiſſe G contentum, quod apponeretur, quodcunque eſſet: vino verò parciſſimè vſum, eóq; benè diluto. Menſam artificioſam ita contẽpſit, vt apparatu non pontificio, ſed humili ac propè ruſticano ſit vſus. Inter edendũ de ſtudiis bonarũ artiũ loquebatur, memoriam veterum repetens. Eius voluptas omnis, quando à munere publico vacabat, in lectione & ſcriptione frequẽti repoſita erat. Libros plus quàm ſaphiros & ſmaragdos charos habuit, quibus chryſolitorum magnam copiam ineſſe dicebat. Rara veſte vtebatur, & argento, frugali magis quam regio. *Platina in vita Pij 2. & Hieron. Platus de Card. c. 13.*

De *Iuliano Caſarino* Cardinale illud memoriæ proditum eſt, fere illum in ſuis veſtibus cubitaſſe, interulam intimam non ex lino, ſed ex panno geſtaſſe, longa exercuiſſe ieiunia, omnibus ſextis feriis pane & aqua ieiunaſſe; quotidie Miſſam celebraſſe. Denique vt hoc etiam addamus, ita in eleemoſynis profuſum fuiſſe, vt à ſuis alter Martinus appellaretur. *Hieron. Plat. de dignit. & off. Card. cap. 13.*

Recentius & illuſtrius eſt de Carolo Borromæo, quam vt hoc loco commemorandum videatur. Sed tamen ſic tradunt eius familiares, quotidianis illum pœnitentiæ incrementis eo H tandem perueniſſe, vt quotidie pane & aqua ieiunaret, exceptis Dominicis ac feſtis diebus: in qua illa ſeueritate diu durauit, vſque ad extremum vitæ diem; imò vero aliquanto ante obitum ipſos etiam feſtos dies non parum reſtrinxerat, ad ſola ſe legumina aut olera, fructúſve arborum redigens. Quare cùm Gregorius XIII. pro ſuo officio, peculiari breui ad eum ſcripto, non ſolum hortatus eſſet, ſed etiam præcepiſſet, vt rigorem hunc temperaret; reſpondit Cardinalis, ſe paratum quidem obedire, ſed tamen experientia cognouiſſe, eam inediam valetudini quoque conferre, ad exſiccandam pituitam, qua abundabat. Quo argumento permotus Gregorius, ſuo illum iudicio arbitrióque permiſit. Omnem ſupellectilem alicuius pretij, conopæa, aulæa, aliáque eius generis abs ſe remouit. Veſtibus vtebatur exterius quidem, vt Cardinalis;

Interio

A Interioribus verò ex ſimplici panno, & tela; quin etiam cubicularis amictus ex panno erat cinericio, rudi, & craſſo. Quam ipſam veſtem quatuordecim totis annis nunquam mutauit; multáque alia eiuſmodi, qui non eſt neceſſe referre, quia nota ſunt recentia, conſtanter vſque ad mortem ſeruauit. *Hieron. Plat. de dignit. Card. cap. 13. & 16.*

D. Nicolaus Epiſcopus Mythenſis factus (licet priſtini eius mores accurata caſtigatione eſſent compoſiti) haud tamen ignorauit, aliam eſſe priuati hominis rationem, aliam magiſtratum gerentis, vitam omnem moréſq; pro dignitate transformandos putauit. Igitur vnica in die refectione, eaq; veſpertina contentus, totum diem publicis negotiis ſtudioſe impendebat. Inter cœnandum nunquam ſacrorum librorum aberat lectio, vel certe aderant Sacerdotes eruditione & vita probati, à quibus ſuauiori aliquo animi cibo alebatur. A menſa in cubiculum ſe recipiens, totus in cœleſtium contemplationum campum diffundebatur, & animum diurnis alienísque curis diſtractum nocturna meditatione collectum reficiebat. Inter quas delicias meliore noctis parte abſumpta, tandem de- B miſſa humi membra breui admodum ſomno reficiebat. Tunc etiam cœpit vti veſte viliori & neglectiori, quam antea ſolebat, in qua nullus omnino eſſet nitor, aut faſtus, ſed caſtigatæ potiùs humilitatis, & modeſtiæ ſignificatio: nec enim alio quouis pacto poterat ſapientius, aut facilius Sacerdotum in veſtitu luxuriem amputare. Et tamen tantum abfuit, vt ea res aliquid detraxerit de opinione, vt etiam multum auxerit. *Surius in eius vita 6. Decembr. vbi hæc ferè verbis pernotatis.*

De *D. Auguſtino* Hipponenſi Epiſcopo ſcribit Poſſidius in eius vita, quod veſtis eius, & calceamenta, & lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimiùm, nec abiecta plurimùm: quia his plerúmque vel iactare ſe inſolentes homines ſolent, vel abiicere: ex vtroque non quæ Iesv Christi, ſed quæ ſua ſunt, iidem quærentes. At iſte ſanctus medium tenebat, neque in dexteram, neque in ſiniſtram declinans. Menſa vſus eſt frugali, & parca quæ quidem inter olera & legumina, etiam carnes aliquando, propter hoſpites, vel quoſque infirmiores continebat. Cochlearibus tantum argenteis vtens, cætera vaſa, quibus menſæ inferebantur cibi, vel teſtea, vel lignea, vel marmorea erant; non tamen neceſſitatis inopia, ſed propoſito voluntatis. In ipſa menſa magis lectio- C nem, vel diſputationem, quàm epulationem potationémque diligebat, & contra peſtilentiam humanæ conſuetudinis in ea ita ſcriptum habebat.

Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam,
Hanc menſam vetitam nouerit eſſe ſibi.

Et omnem conuiuam à ſuperfluis & noxiis fabulis, & detractionibus ſeſe abſtinere debere admonebat. *Poſſidon. vit. eius cap. 22.*

Fœminarum intra domum dicti B. Auguſtini nulla vnquam conuerſata eſt, nulla manſit, nec quidem germana ſoror, quæ vidua Deo ſeruiens multo tempore, vſque in diem obitus ſui præpoſita ancillarum Dei vixit: ſed neque patrui ſui filiæ, quæ pariter Deo ſeruiebant: quas perſonas ſanctorum Epiſcoporum concilia in exceptis poſuerunt. Dicebat verò, quia etſi de ſorore & neptibus ſecum commorantibus nulla naſci poſſet mala ſuſpicio, tamen quoniam illæ perſonæ ſine aliis neceſſariis, ſecúmque manentibus fœminis eſſe non poſſent, & quòd ad eas etiam aliæ à foris intrarent, de iis poſſe offendiculum aut ſcandalum infirmioribus naſci: & illos, qui cum Epiſcopo vel quolibet Clerico forte manerent, ex illis omnibus fœminarum perſonis vnà commorantibus, aut aduentantibus, tentationibus humanis poſſe perire, aut certè malis hominum D ſuſpicionibus peſſimè diffamari: ob hoc ergo dicebat, nunquam debere fœminas cum ſeruis Dei, etiam caſtiſſimis, in vna manere domo, ne (vt dictum eſt) aliquod ſcandalum vel offendiculum hoc tali exemplo ponerent infirmioribus. Et ſi fortè ab aliquibus fœminis, vt videretur, vel ſalutaretur, rogabatur; nunquam ſine Clericis teſtibus ad eas intrabat, vel ſolus cum ſolis vnquam eſt locutus, nec ſi ſecretorum aliquid intereſſet. *Idem Poſſid. cap. 16.*

S. Andreas Carmelitanus, cuius, cùm quinquaginta octo eſſet annorum, vnanimem in Epiſcopum Feſulanum Canonicorum electionem Spiritus ſanctus per os infantis prodigioſo confirmauit ſuffragio, non contentus, quod ad deuotæ ſemel, ſed ſemper bene mundæ caſtitatis rationes, magnam per ſobrietatem corpus ſibi ſuum aſſiduè maceraret, illiúſque nuditatem, ſub veſtimentis, ferrea cingeret catena, nec alio in lecto, E quam vitium ſarmentis, indormiret: fœminarum præterea colloquia, in illatam graui iam ætate non aliter quàm fœcunda quædam vitabat ſemina vitiorum. *Aurelius in Catechiſmo hiſtoriali Tom. 3.*

Memor quoque ſum (addit Cantiprat.) facti, quod moderno tempore prope Cameracenſem diœceſin accidit. Quidam clericus, à pueritia cœlebs & caſtus, poſt longum Theologiæ ſtudium, in ſolemni, conuentualique Eccleſia canonicatum eſt adeptus. Animarum ergo zelo ductus præbendam pro parochiali Eccleſia commutauit. In qua cum per ſeptennium fructuosè multum, & laudabiliter laboraſſet, prædicationéque & exemplo animas Chriſti eſſet lucratus, quas diabolus conturbatur auferre: accidit, vt virgo ſexagenaria, quæ cilicium ipſius Sacerdotis lauare ac mundare ſolebat, ſola ſine teſte vel ſocia thalamum ingrederetur. Quid plura? Ad tam nefandum infortunium res deuenit, vt ambo, Sacerdos & mulier illa ſexagenaria, antequam ſepararentur, diu ſeruato virginitatis & caſtitatis lilio priuarentur. Ex qua re mulier quidem iam ſexagenaria in tantum doluit, vt præ nimia amaritudine mortem acceleraret in planctu: Sacerdos verò expertus incognitum, in luxuria adhuc, vt credimus, viliſſimus perſeuerat. Quid mirum? F Quanto locus altior, tanto caſus grauior. Vnde meritò Angelorum caſus irreparabilis fuit *Th. Cantipr. Ap. l. 2. c. 20. part. 47.*

* ECCLESIASTICORVM SCELERA DIVINITVS PVNITA.

Cum per mortem Syluestri ſedes Eccleſiæ Lingonicæ vacaret, Lingonici Epiſcopum flagitantes, Pappolum, qui quondam Archidiaconus Auguſtodunenſis fuerat, accipiunt: qui multa, vt aſſerunt, egit iniqua, quæ à nobis prætermittuntur, ne detractores fratrum eſſe videamur: tamen qualem habuerit exitum non omittam. Anno octauo Epiſcopatus ſui dum diœceſeos ac villas Eccleſiæ circuiret, quadam nocte dormienti apparuit illi B. Tetricus vultu minaci. Cui ait: Quid tu, inquit, hic Pappole? vt quid ſedem meam polluis? vt quid Eccleſiam peruadis? vt quid oues mihi creditas ſic diſpergis? cede loco, relinque ſedem, abſcede longius à regione. Et hæc dicens, vt virgam, quam habebat in manu, pectori eius cum ictu valido impulit. In quo ille euigilans, dum cogitat quid hoc eſſet, fixè in loco illo defigitur, ac dolore maximo cruciatur. Abhorret cibum potumque, & mortem iam ſibi proximam præſtolatur. Quid plura: Tertia die cùm ſanguinem ore proiiceret, expi- G rauit. Exinde elatus Lingonas, eſt ſepultus. *Gregor. Turon. hiſtor. Franc. l. 5. c. 5.*

Illud nunc ad memoriam redit, quod in Beneuentina olim vrbe conſtitutum me audire contigit. Princeps eiuſdem ciuitatis Presbyterum ſanctæ conuerſationis virum, & in diuinis officiis, ac præcipuè in ſolemnitate Miſſarũ indeſinenter aſſiduum excolebat; qui cùm quotidie ſacris myſteriis reuerenter inſiſteret, Angelus Domini ex conſuetudine veniebat, & vidente Principe ſacramentum Dominici corporis ex offerentis manibus aſſumebat. Sed, ô criminalis vitæ huius lubrica & incerta cõditio! Nam qui Angelicis fruebatur obſequiis, in fœdæ luxuriæ voraginẽ repentè prolapſus eſt. Quid plura? Peragendi myſterij ſacri tẽpus aduenit, conſuetudine foris exigente Presbyter compellitur, ſed grauiter intus conſcientia remordente torquetur: ornatur, accedit, trepidat, palpitat, tamẽ offerre præſumit. Iam ecce Angelus, vt aſſuetus fuerat, venit, & inſpectante Principe, ſpongiam infectã aqua ſuper caput illius expreſſit omnéſq; ſordes atq; ſqualores, quos ex corpore illius ante cõtraxerat membris eius omnibus iterum ſuperfudit. H Hoc ipſo Princeps admiratus obſtupuit, Presbyterúmq; ſemotis omnibus ſecretè conuenit. Inquiſitus ita Presbyter, ſi nouiter aliquid criminis admiſiſſet, primò quidem perhorreſcens facinus abnegat; deinde malè ſibi conſcius, ac principis auctoritate compulſus, tandem corruiſſe ſe nocte præterita in quandam eiuſdem Principis cubiculariam confitetur. *Pet. Dam. Oſtienſ. Epiſc. in epiſt. ad Hildebrand. Papam tom. 3. Bibl. SS. Patrum.*

Cum Stephanus Papa, qui zeli Phinees æmulabatur ardorem, omnes clericos Romæ, qui poſt interdictum Papæ Leonis incontinentes extiterant de conuentu clericorum, & choro Eccleſiæ præcepiſſet exire; vt quanquã relictis fœminis per pœnitentiæ ſe lamenta corrigerent, tamen quia ſancto viro inobedientes fuerant, & de ſacrario ad tempus exirent, & celebrandæ Miſſæ licentiã de cætero non ſperarent: Iuxta canonicam beatæ Ceciliæ trans Tiberim conſtitutam Presbyter habitabat, qui nec fœminam vllo modo quieſcebat abiicere, nec vnquam poterat hæc ſtatuta niſi vana prorſus & friuola

A indicare. Quadam itaq; die dum incolumis, vegetus, ac robuſtus exiſteret, veſpertinis horis ad quieſcendum ſe in lecto compoſuit; ſed repentina diuinæ vltionis animaduerſione percuſſus. Mane repertũ eſt cadauer exanime. Illiço præfatæ canonicæ religioſus certè conuentus duos ad me clericos direxerunt, quid tali deberent mortuo, conſulentes. Nos, ſi rem rectè tenemus, conſilium dedimus, vt eum quidem, quia presbyter fuerat, penes eccleſiam ſepelirent; ſed nullum ei vel hymnorum, vel pſalmodiæ officium redderent, quatenus & inceſtis terror accreſceret, & caſtitatis gloria germinantius pullularet, & certè dignus videretur, vt mortuus (Iuxta Prophetam) ſepulturam poſſideat aſini, qui dum viueret, humana contempſit lege conſtringi. *Petr. Damian. in epiſt. ad Taurinen. Epiſc. Baron. tom. 11. anno* 1057. 16. 17.

S. Epiphanius Conſtantiæ Epiſcopus hoc tempore oblationis ſeruabat: nunquam eam perficiebat, donec vidiſſet viſionem. Conſueuerátque præfari verba quædam, & ei ſtatim reuelabatur. Cùm itaque aliquando ter dixiſſet ſermonem, nulla ei ſeſe obtulit viſio. Cùm is autem lugeret, & oraret, vt B ſibi cauſa ſignificaretur, primus obſeruat Diaconum, qui à ſiniſtris tenebat ventilabrum miniſtratorium. Quem cum obſeruaret, conſiderat Epiphanius in eius fronte apparere leprá. Nulli autem erat manifeſtum, Diaconum eo morbo laborare. Epiphanius itaque manum extendit, & inſtrumentum leuauit miniſtratorium, ei benignè dicens: Vade, fili, in domum tuam & ne modò ſumas diuina myſteria. Ipſe autem ſtatim egreſſus eſt, & iuit in domum ſuam, datque Epiphanius alij Diacono ventilabrum. Cúmque diuina verba incepiſſet cum metu & lacrymis, vbi perfecit, ſtatim vidit viſionem. Poſt Eccleſiæ autem dimiſſionem, accerſito Diacono, ex eo ſciſcitatur cauſam cúmque iis diceret, quod illa nocte dormierat cum vxore; accerſito toto ordine ſacrato, eis benignè dixit Epiphanius: Quicunque, ô filij, clero digni eſtis habiti, ſoluite calceamenta veſtra, vt non in iis ingrediamini, & vt colatis virum ſanctum, qui in Eccleſia prædicat & dicit: *Et habentes vxores, tanquam non habentes;* ex hinc ergo non amplius ordinauit Epiphanius eos, qui habebant vxorem, ſed viros ſanctos, qui vitam exercebant monaſticam, & viduos viros probatos. Licebat enim vere C videre Eccleſiam, tanquam pulchram ſponſam ornatam ſacerdotio. *Ex Metaph. Sur. in vita eius cap.* 18. *die* 12. *Maij.*

Henricus Imp. habebat Clericum in curia ſua, qui & literarum peritiam, & vocis elegantiam vitio corporis deformabat, quod meretriculam villæ vehementer ardebat: cum qua nocte ſolemni volutatus, mane ad miſſam Imperatori aperta fronte aſtabat. Diſſimulata ſcientia, mandat ei Cæſar, vt ſe pararet ad Euangelium quod eius melodia delectaretur: erat enim Diaconus. Ille pro peccati conſcientia, multis præſtigiis ſubterfugere: Imperator contra nunciis vrgere, vt probaret eius conſtantiam: ad extremum prorſus abnuenti, Ego, inquit Cæſar, quia non vis parere mihi in tam facili obſequio, extorrem te totius terræ meæ præcipio. Clericus amplexus ſententiam abceſſit continuò: miſſi pediſſequi qui eum perſequerentur, vt ſi perſeuerandum putaret, iam vrbem egreſſum reuocarent. Ita cunctanter compilatis omnibus ſuis, & in ſarcinulas compoſitis, iam profectum, magnáque violentia retractum Henrici præſentia ſuſtinuit. Qui lætus ſubridens: Probè, ait, feciſti, & gratulor probitati tuæ quòd pluris penderis Dei timorem, quàm patriam; reſpectum cæleſtis iræ quàm minas meas. D Quapropter habeto Epiſcopatum, qui primus in imperio meo vacauerit; tantùm indecenti amori renunties. *Voilhelm. Malmesburi. de geſt. Angl. l.* 2.

*ECCLESIASTICIS HONOR DEBITVS, ET EXHIBITVS.

PRIMVM AB ETHNICIS.

Alexander Magnus, expugnata Gaza Hieroſolymam propere petiit. Iaddus verò Pontifex poſtquam hoc audiuit, ſollicitus hærebat inops conſilij, nec inueniens quomodo Regem deberet excipere, iratum eo quod antea neglexiſſet imperata eius facere. Alexander enim ſcriptis ad eum litteris petebat aduerſus Darium Perſarum Regem auxilium, & vt forum rerum venalium preberet exercitui, ac vt quæ prius Dario conferre ſit ſolitus, nunc det Macedonibus, prælata eorum amicitia: fore enim vt illum non pœniteat. Cúmque Pontifex nunciis reſpondiſſet, ſacramento ſe obligatum Dario, ne arma contra eum ſumeret, idque ratum fore quamdiu ille vixerit, iratus eſt Alexander, minatúſque eſt mox ſe ducturum contra Pontificem. Ergo indictis populo ſupplica- E tionibus, & immolatis Deo victimis, ad opem eius confugit, illi publicam ſalutem commendans. Proxima deinde poſt ſacrificium nocte in ſomnis ei Deus apparuit, iubens vt bono eſſet animo, & coronata vrbe portas aperiret: vtque populus in albis veſtibus prodiret obuiã; ipſe verò cum reliquis ſacerdotibus ſolemni cultu ſui ordinis, ſecurus de Dei prouidentia. Experrectus autem è ſomno, lætis ciuibus hoc oraculum indicat, & paratis omnibus, vt in ſomnis præmonitus fuerat, Regis aduentum præſtolabatur: & cum renunciatum eſſet eum iam non procul ab vrbe abeſſe, progreſſus eſt cum ſacerdotibus, & vrbana multitudine, pompa quadam noua & venerabili, vſque ad locum, qui dicitur Sapha, quæ vox ſpeculam ſignificat, quòd ibi & vrbs & templum in proſpectu ſit. Et cum Phœnices, ac Chaldei ſperarent ſibi licere, quidquid iratus Rex poſſet permittere, direptionem vrbis, & Pontificis exquiſitum ſupplicium, planè contrarium euenit. Alexander enim vt vidit è longinquo candidatũ populum, & ſacerdotes antè agmen in amictu byſſino, Pontificémque in ſtola hyacinthina auro diſtincta, tiaram in capite geſtantem, cum præfixa aurea lamina inſculpta Dei nomine: ſolus ad eũ accedens nomen illud adorauit, & ſalutauit Pontificem, Iudæis autẽ omnibus vno ore Alexandrum conſalutantibus, & in orbem cin- F gentibus, Syriæ Reges & reliqui obſtupuerunt, vix credentes Regem mentis compotem: ſolus Parmenio propius accedens rogauit familiariter, quid ita, cùm ipſe adoraretur ab omnibus, nunc adoraret Iudæorum Pontificem? At ille non hunc ſe adoraſſe reſpondit, ſed Deo, cuius eſt Pontifex, honorẽ eum exhibuiſſe. Hunc enim, inquit, vidi & antea hoc ipſo habitu, cùm adhuc eſſem in Dio Macedoniæ, qui me deliberantem, quomodo Aſiam poſſem ſubigere, hortatus eſt forti eſſe animo quomodo, & ſine mora exercitum traiicere. Nam ſuo ductu potiturum me Perſarum imperio. Quapropter, quia nunc primùm talem habitum vidi, agnoſcens hunc, & viſionis memor, quæ me ad hanc expeditionem impulit, puto me non ſine numine in Darium exercitum ducere, & breui fore victoriæ compotem: & ſublato Perſarum imperio, ceſſura mihi omnia ex ſententia. Hæc locutus ad Parmenionem, & comiter complexus Pontificem, deducentibus ſacerdotibus, in vrbem peruenit, & aſcendens in templum immolauit Deo, ex ſacerdotis præſcripto, ac Pontifici quoque ſuum honorem exhibuit: oſtenſoque ſibi Danielis libro, in quo Græcum quemdam Perſas debellaturum ſignificat, hunc ipſum ſe eſſe interpretatus, lætus dimiſit multitudinem. G *Ioſephus l.* 11. *Antiq. Iud. c.* 8. *Ioan. Zonar. tom.* 3. *Annal.*

A VIRIS SANCTIS.

Cum S. Martinus ad Imperatorem Maximum, ferocis ingenij virum, & bellorum ciuilium victoria elatum & plures è diuerſis partibus Epiſcopi conueniſſent, & fœda circa Principem omnium adulatio notaretur, ſéque degeneri incõſtantia regiæ clientelæ ſacerdotalis dignitas ſubdidiſſet; in ſolo Martino Apoſtolica auctoritas permanebat. Nam etſi pro aliquibus ſupplicandum Regi fuit, imperauit potius, quàm rogauit; & à conuiuio eius frequenter rogatus abſtinuit, dicens, ſe menſæ eius participem eſſe non poſſe, qui duos Imperatores, vnum regno, alterum vita expuliſſet. Poſtremo cùm Maximus, ſe non ſponte ſumpſiſſe Imperium affirmaret; ſed impoſitam ſibi à militibus diuino nutu regni neceſſitatem armis defendiſſe: & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuiſſet, nullumq; ex aduerſariis niſi in acie occubuiſſe, tandẽ victus vel ratione vel precibus, ad conuiuium venit, mirum in modum gaudente Rege, quòd id impetraſſet. Conuiuio autem aderant, veluti ad diem feſtum euocati, H ſummi atque illuſtres viri, Præfectus idémq; Conſul Euodius, vir, quo nihil vnquã iuſtius fuit, Comites duo ſũma honeſtate præditi, frater Regis & patruus: medius inter hos Martini Presbyter accubuerat: ipſe autem ſellula iuxta Regem poſita, conſederat. Ad medium fere conuiuium (vt moris eſt) pateram Regi miniſter obtulit: ille ſancto admodum Epiſcopo potiùs dari iubet, expectans, atque ambiens, vt ab illius dextera poculum ſumeret. Sed Martinus vbi ebibit, paterã presbytero ſuo tradidit, nullum ſcilicet exiſtimans digniorem, qui poſt ſe biberet: nec integrum ſibi fore, ſi aut Regem ipſum, aut eos qui à Rege erãt proximi, preſbyteros prætuliſſet. Quod factum Imperator, omneſque qui tunc aderant, ita admirati ſunt, vt hoc ipſum eis, in quo contempti fuerant, placeret: celeberrimumque per omne palatium fuit, feciſſe Martinum in Regis prandio, quod infirmorum Iu-

A dicum conuiuiis Epiſcoporum nemo feciſſet. *Ex eodem lib. cap.23. Baron.tom.4.an.Chriſti 386.21.*

Leontius Tripolis Lydiæ Epiſcopus, natione Myſus, animo fuit ingenuo aduerſus omnes, & ore libero. Quodam tempore concilio indicto, cùm Euſebia Conſtantij vxor, ſuperbia elata, ab Epiſcopis adoraretur: ſolus eam adulationem aſpernatus domi manſit. At illa irritata, & animo inflammato, mittit ad eum expoſtulatum, pollicitationibus etiam hominem alliciens: ſe Eccleſiam illi maximam, extructuram eſſe, & affatim pecuniæ præbituram, ſi ſe conueniret. Cui ille hoc modo reſpondet: Iſtorum quidem ſi quid Imperatrix exequi volueris, non tam mihi te ſcito, quàm animæ tuæ gratum facturam. Si me verò ad te venire volueris, debita Epiſcopis reuerentia conſeruata, vt ego quidem ingrediar; tu autem ſtatim de ſublimi iſto ſolio deſcendens, reuerenter mihi obuiam procedas, & caput meis manibus ſupponas, benedictionem acceptura: ac deinde ego ſedeam, tu verecundè adſtes: cùm iuſſero, ſigno dato, ſeſſura: ſi hæ inquam tibi conditiones placuerint, veniam ad te. Sin alio modo; non tam multa dabis, tam magna non poteris, vt nos honore Epiſcopis conuenienter neglecto, diuinum ſacerdotij inſtitutum violemus. Quæ cùm renunciata eſſent, exarſit iracundia mulier, non ferendum rata Leontij reſponſum: & vehementer commota, & multum B conqueſta, multúmque muliebri bile, & leui ingenio minitata, rem marito exponit, eúmque ad ſupplicium de illo ſumendum inſtigat. Is verò ingenuum Leontij animum magis laudat: placatáque ira, vxorem in gynæceum ablegat. *Ex Suida hiſtoria in Leontio, pag.526.*

De ſancto Franciſco Minorum parente ſcribunt aliqui, dicere eum ſolitum, ſi cui ſanctorum è cœlo in terram delapſo, & cum illo ſimul Sacerdoti fortè occurriſſet, priùs ſe ſacerdotis manibus oſculum daturum, deinde reuerentiam facturum ſancto: plus ſe debere illi ſignificans, qui Chriſti in terris vicem gereret, quàm illi, quem iam cùm Chriſto in cœlis regnare cognoſceret. *D.Bonauent.in vita eius c.4.*

Fertur in narrationibus Patrum, vidiſſe Laicum quendã ſuis oculis ſacerdotem Eccleſiæ, quam frequentabat, in crimine adulterij deprehenſum, adiiſſe eum tamen fidenter, & abſque vlla dubitatione, cùm poſtero die ſacrificaret, vt ex manibus eius ſanctam Euchariſtiam acciperet: poſtquam verò accepiſſet, petiiſſe ab eo, vt frontem, quam habebat leproſam, cruce ſignaret. Quod cùm feciſſet, lepram quidem tanquam ſquamam C excidiſſe, frontem verò ſanam & nitidam apparuiſſe. *Franciſcus Turrianus lib. 2. de Hierarch. ordinationibus miniſtrorum Eccleſ. Cath. cap.24. ex lib.2. Theolepti Epiſc. Philad.*

AB IMPERAT. ET REGIB. CHRISTIANIS.

Legem tulit Conſtantinus Imperator (ſi credimus Theodoreto) qua decernit, plurimum honoris deberi hominibus in Sacerdotali dignitate conſtitutis, interitum interminatus horum inſectatoribus. *Theodoretus lib.4.cap.12.& 11. hiſt. Eccleſ. Vide Bred.lib.4.c.68.*

Iuſtinianus Imperator Iudicans Sacerdotium primas tenere, & in honore ab Imperatoribus etiam ipſis ſeduló habendum, ita præfatur. Maxima quidem in omnibus ſunt dona De à ſuperna collata clementia, Sacerdotium & Imperium: illud quidem diuinis miniſtrans, hoc autem humanis præſidens, ac diligentiam exhibens, ex vno eodémque principio vtraque procedentia humanam exornant vitam. Ideóque nihil ſic erit ſtudioſum Imperatoribus, ſicut Sacerdotum honeſtas, cùm vtique & pro illis ipſi ſemper Deo ſupplicent.] Græcè pro Sacerdotum honeſtate, habetur, *ἡ τῶν ἱερέων σεμνότης*: hoc eſt, Sacerdotum maieſtas, auctoritas, veneratio, reuerentia, ac grauitas. *In l. Nos ſemper, de Epiſc. & Cleric.*

D Si ſtulta illa & ſuperſtitioſa deorum cultrix antiquitas, neſcio quid diuinum in Sacerdotibus Flaminibúſque ſuis ſuſpicata, ſummo eos honore ac veneratione proſequebatur: quis miretur eundem nunc impendi iis, quos Deus ipſe, tanquam operis ſui vicarios, Sponſæque ſuæ perpetuos protectores, conſtituit Eccleſiæ miniſtros. Quorum honorem reuerentiamque ita in omnibus tuendam exiſtimabat iam tertiò memoratus Conſtantinus, vt illorum vitam detrectantibus, aures clauderet, diceretque: Si in Epiſcopum aut Monachum fornicantem incidiſſem, ſuſtuliſſem chlamydem, eíque impoſuiſſem, vt à nullo oculo videretur. Sciebat autem prudens Imp. talium delicta, leui & malignanti populo magnum ad vitia præbere incitamentum. *Sur. tom.1. de S. Ioan. Eleemoſ. & refert L. Beyrlinck in Apophthegm. Chriſtianis.*

E Cum ad Philippum I. Galliarum Regem deferretur, Eccleſiaſticos nimis latè ſuæ iuriſdictionis limites extendere, ac crebriùs Regi præiudicare, reſpondit: Credo rem quandoque ſe ita habere: at memor beneficiorum Dei, malim auferri mihi iura mea, quàm cum ſeruis Dei litigare, aut cum Eccleſia contendere. Ita ille olim: nunc autem ſola ea ſpolia iuſta reputantur, quæ Eccleſiæ, eiúſque miniſtris, quouis tandem modo detrahuntur: ita vt noſtri ſæculi pſeudoprophetæ, pro concione non erubeſcant populo annunciare, præcepto de non furando, Eccleſiaſticorum prouentuum rapinas non vetari. *Ex Ionuil. c.93. Beyrlinck ſuprà.*

Eodem in regno & virtute ſucceſſor Henricus II. Cùm Lutetiam more Maiorum ingreſſus, publico epulo in palatio exciperetur, ambigerentque Eccleſiaſtici & ſæculares Principes, quinam dextram ſiniſtramve Regis clauderent; Meam, inquiebat Rex, dexteram Eccleſiæ dedi, dedicauíque. Iuſſitq; Eccleſiaſticos Principes, non ſine multorum fremitu, ad dexteram ſuam accumbere. *Lud. Aurel. ex Annal. Franc. Beyrlinck ibid.*

Quin de eodem memorat *Surius in vita S. Annonis Archiep. Colon.* quod nunquam regio diademate inſigniri ſe paſſus fuerit, niſi accepta benedictione ſacerdotali.

F Anno Domini 464. Leo Auguſtus, Dei amicos plurimum colens, præ cæteris veneratus Danielem Stylitam cum Gennadio Patriarcha inuiſit. De quo hæc Auctor *in eius actis*: Cum, inquit, non ingentes, qui ſunt imperij ſumpſiſſet ſpiritus: ſed didiciſſet, quantum ſit virtus imperio præſtantior, ipſe quoque Imperator ad eum aſcendit, ſuper columnam videlicet; & perinde ac ſi regium faſtum ac ſupercilium reliquiſſet inferius, ſe quidem humi proſternit, tangit ſacros pedes, quaſi hoc faciendo magis honoraretur, quam quod eſſet Imperator; quos cùm tetigiſſet, impletur admiratione, erant enim illi pedes valde tumentes, & ſcatentes vlceribus.

Tunc etiã Imperator donat eum baſi geminarũ columnarum, quas ipſe poſuit, duplicẽ etiam columnam nominans. *Ex actis Danielis apud Surium 11. Decembris. Baron.tom.6.an.464.*

* CONTRA ECCLESIASTICORVM PERSECVTORES, INSIOTATORAS, ET DESPECTORES, pœna à Deo inflicta. Eorúmque interitus tragici.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Ieroboam amoto Antiquo & vero Dei cultu, conſtituens Sacerdotes de extremis populi, reprehenditur à Propheta: in quem cùm manum extenderet, mox aruit, nec niſi in oratione illius Prophetæ in priſtinum vigorem reſtitui potuit 3.*Reg.*13. G

Impia Regina Iezabel, quæ occidit Prophetas Domini, & Eliæ mortem interminata fuerat, funeſto interitu pœnas luit. 3.*Reg.*19 4.*Reg.*9.

Andronicus Oniam Pontificem dolo occidens, poſtea purpura exutus, totámque per ciuitatem circumductus, in eodem loco, in quo Oniam interfecerat, occiditur. 2.*Mach.*4.

EXEMPLA HISTORICA. VETERA.

Anno Redemptionis quinquageſimo quinto ſupra milleſimum, Victor Papa II. primo ſui Pontificatus anno, horrendam planè paſſus eſt proditionem, cùm ad eius interitum immiſſum eſt venenum (dictu pauendum) in ſacrum calicem, Deus tamen duplici miraculo, ne Pontifex biberet, obſtitit, & tanti ſacrilegij auctorem detexit. Lambertus rem geſtam ſic deſcribit: Huic, nempe Victori Papæ, Subdiaconus toxicum in calicem miſit. Quem cum ipſe poſt conſecrationem leuare vellet, nec poſſet: à Domino cauſam facti inquiſiturus, cum populo ad orationem proſternitur, ſtatímque toxicator à dæmone arripitur. Ita igitur cauſa manifeſtata, Dominus Papa calicem cum ſanguine Dominico cuidam altari iuſſit H includi, & pro reliquiis in perpetuum conſeruari. Deinde iterum cum populo tamdiu ad orationem proſternitur, quouſque ſubdiaconus à dæmonio liberaretur. *Baron.tom.11.Annal. ad ann.*1055 28.

Anno Chriſti milleſimo ſeptuageſimo quinto, contigit Papam Greg. VII. per immiſſionem ſatanæ grauiſſima pulſari aduerſitate. Quidam vrbis præfectus Romanæ, Cincius nomine, & generis claritate, & opum gloria eminens valdè in tota Italia, multa in poſſeſſionibus Romanæ Eccleſiæ præter leges faciebat. Perlata ad Papam querimonia, cùm eum ſæpius modeſtè corriperet, nec quidquam proficeret ſecreta correptio, tandem excommunicauit eum, arbitrans hoc ſaltem modo improbitatem eius coërcendam fore. Hinc ille maiori dementia efferatus, ipſa nocte Natalis Domini, cum armatis inopinatò irruit in Eccleſiam, in qua Papa veſtimentis ponti-

A ſicalibus indutus ſacro altari aſtabat; Miſſarum ſolennia celebrans, iniectaque (quod dictu quoque nefas eſt) in capillos eius manu, multis contumeliis affectum de Eccleſia protraxit, & priuſquam vulgato per ciuitatem rumore populus frequens auxilio concurreret, in domum quandam munitiſſimam abripuit. Fama tam atrocis facti totam illico repleuit vrbem, vndique ad arma conclamatur. Diuites & pauperes, nobiles & ignobiles omnes vno animo accurrere, atq; in ipſo ſtatim orientis diei crepuſculo domum Cincij oppugnare ſumma vi aggrediuntur: & niſi ille mali, quod imminebat, haud improuidus, Papam dimittere maturaſſet, domum ipſam, peremptis omnibus, qui in ea erant, à fundamento euertiſſent. Papa interueniente, concitatæ multitudinis furor vix & ægrè compreſſus eſt. Romani, quod factum fuerat grauiter nimis, & indignè ferentes, omnia, quæ Quintij erant, tam intra muros, quam extra, ferro & igne demoliti ſunt. *Lamber. Scalſnaburg. an. 1066. apud Baron. tom.* 11. 1075. 33.

Iulianus Imperator impietatis frena laxans, vna cum ſuis ſcurrarum more petulanter & contumelioſè ſanctos inſecta- B batur, nullum genus conuicij & probri prætermittens in veræ pietatis profeſſores. Abſtulit deinde congiaria ſacerdotibus à Conſtantino Magno donata. Aſcaloni & Gazæ, quæ ſunt vrbes Paleſtinæ, primum virorum ſacerdotij dignitate exornatorum, & mulierum perpetuam virginitatem profeſſarum ventres diſcindunt; deinde replent hordeo: ad extremum eos porcis deuorandos obiiciunt. Sebaſtæ item, quæ eſt vrbs ditioni gentis ſubiecta, Ioannis Baptiſtæ tumulum aperiunt; oſſa tradunt igni abſumenda, & eorum cineres paſſim diſpergunt. Scelus autem ab illis in Phœnicia patratum, quis eſt, quæſo, qui ſine lacrymis poſſit commemorare? Nam Heliopoli, quæ eſt vrbs Libano finitima, execrabiles iſti gentiles recordati facinoris Cyrilli Diaconi, quæ regnante Conſtantino diuino quodam zelo accenſus, multa ſimulacra, quæ in ea vrbe colebantur, confregerat non modo eum interfecerunt verum etiam diſſecto ventre iecur eius deguſtare non ſunt veriti. Verum Deum omnia contemplantem hoc celare non poterant; ſed debitas ſui maleficij pœnas ei dederunt. Nam quotquot illius ſceleris labe inquinati ſunt, primùm amiſe- C runt dentes, quia pariter omnes ad vnum excidebant; deinde linguas perdiderunt, quæ putredine labefactæ ex ore affluebant: poſtremo oculis orbati ſunt; quorum calamitatibus veræ pietatis vis elatè prædicata eſt. *Theod. Eccl. hiſt. lib.* 3. *c.* 6.

Nantinus Comes Engoliſmenſis cùm in ſancta loca, in Heraclium Burdegalenſem Epiſcopum, alioſque Dei miniſtros mala multa patraſſet, vltimo ipſe elogio, quid pateretur ob ſcelera perpetrata, teſtatus eſt: ait enim Gregorius: Poſt paucos menſes à ſupradicto morbo (peſte ſcilicet, qua obierat Auſtregildis Regina impia) Nantinus Comes corripitur, Qui nimia exuſtus febre, clamauit dicens: Heu, heu, ab Heraclio Antiſtite exuror, ab illo crucior: ab illo ad iudicium vocor. Cognoſco facinus: reminiſcor iniuſte iniurias me intuliſſe Pontifici: mortem deprecor, ne diutius crucier hoc tormento. Hæc cum maxima in febre clamaret, deficiente robore corporis, infelicem animam fudit, indubia relinquens veſtigia hoc ei ad vltionem beati viri veniſſe: nam exanimum corpus ita nigredinem duxit, vt putares eum prunis ſuperpoſitum fuiſſe combuſtum. Ergo omnes hæc obſtupeſcant admirentur, & metuant, ne inferant iniurias ſacerdotibus; quia D vltor eſt Dominus ſeruorum ſperantium in ſe. *Greg. Turon. lib.* 5. *hiſt. Fran. cap.* 3. *Baron.* 7. *an.* 583.

Anno Redemptoris noſtri quingenteſimo ſeptimo, quo tempore Alaricus Gotthorum Rex vaſtabat omnia in Gallia, erat tunc vir laudabilis ſanctitatis Maxentius Abbas recluſus in monaſterio ſuo, ob Dei timorem, intra terminum Pictauienſem: cuius monaſterij nomen lectioni non indidimus, quia locus ille vſque hodie Cellula S. Maxentij vocatur. Cuius monachi cum hoſtium cuneum vnum in monaſterium cernerent propinquare, Abbatem exorant, vt de cellula ſua egrederetur ad conſulendum eis. Illóque demorante, hi timore percuſſi, eum aperto oſtio producunt de cella ſua. At ille in occurſum hoſtium quaſi pacem rogaturus pergit intrepidus. Vnus autem eorum euaginato gladio, vt in caput eius vibraret, manus ad aurem erecta, diriguit, gladiuſque retrorſum ruit. At ille ad pedes beati viri, veniã depoſcens ſternitur. Quod videntes reliqui, cum timore maximo ad exercitum redierunt, timentes ne & ipſi pariter interirent. Huius vero brachium beatus confeſſor cum oleo Benedicto contrectans, im- E poſito ſigno crucis, reſtituit ſanitati, eiuſq; obtentu monaſteriũ permanſit illæſum. *Gr. Tur. l.* 2. *c.* 27. *apud Bar. to.* 36. *an.* 507.

Ex cubiculariis Valentis Imp. Quidam, qui ſanctum virum Aphraatem propter animi temeritatem grauius tractauerat, in balneum confeſtim ingreſſus, vt Principi lauationem præpararet, mente captus, & in calidas aquas delapſus ibi vitam finiuit. Imperator aliquandiu expectans, & extrahi ea mora tempus quærens, aliis cauſam eius rei inquiſitam ſibi renunciare præcepit. Qui cum & veniſſent, & omnia circumſpexiſſent, illum in calida vndis morte frigida peremptum repererunt. Quod vbi Imperator cognouit, opus id quidem petulantia, Aphraatæ ſancto illatæ iniuriæ & contumeliæ eſſe, rectè arbitratus eſt. De impio autẽ dogmate eundem, iuxta indurati cordis Pharaonem, retinuit animum. *Niceph. Call. hiſt. Eccl. lib.* 11. *c.* 25. *Theod. l. de Amatoribus Dei c.* 26. *Ioan. Nauc. vol.* 2. *gen.* 13.

Niſibis eſt ciuitas in confinio regni Romanorum & Perſarum quæ olim Romanis erat vectigalis, & eorum parebat imperio. Ex ea ortus magnus ille Iacobus ſolitariam vitam amplexus venit in Perſidem, viſurus plantas veræ religionis, & ei quam par erat curam adhibiturus. Cum is autem fontem tranſmitteret, Puellæ quædam, quæ pannos lauabant, & F veſtes pedibus emundabant, ne nouum quidem, & qui decentem præ ſeſe ferebat grauitatem, ſunt reueritæ habitum: ſed exuto pudore, & perfricta facie, & impudentibus oculis diuinum hominem aſpiciebant, neque capita operientes, neque veſtes quas ſuccinxerant demittentes. Hoc cum ægrè tuliſſet homo Dei, & vellet Dei virtutem in tempore oſtendere, vt facto miraculo liberaret eas ab impietate, fontem quidem eſt execratus, & fluentum confeſtim euanuit. Puellas quoque eſt execratus, & impudentem earum iuuentutem caſtigauit canis ante tempus inductis: & ſermonem factum eſt conſecutum: mutatúſque eſt nigror pilorum: & ſimiles euaſerunt nuper plantatis arboribus, quæ vere, circumtectæ ſunt foliis autumnalibus. Eæ autem cum ſic ſenſiſſent ſupplicium (nam & fontis fluenta effugerant, & ſua inuicem capita intuentes videbant repentinam illã mutationem) curſu ad vrbem contenderunt, renunciaturæ illud quod acciderat. Illi autem cum accurriſſent, & magnum Iacobum offendiſſent, rogauerunt vt iram compeſceret, & ſupplicium remitteret. Ille autem non diu cunctatus, Domino quidem preces obtulit; fluenta autem rurſus ſcatere iuſſit. Illa vero mox rurſus è ſuis emanarunt penetralibus iuſſis deriuata nutibus. Illi autem cum hoc impe- G traſſent, petebant, vt filiarum quoque ſuarum crinibus color ſuus redderetur. Aiunt autem eum hoc quoque conceſſiſſe, requiſiſſe autem puellas, quæ illam acceperant diſciplinam, & quoniam non venerunt, reliquiſſe ſupplicium, documentum temperantiæ, & argumentum moderationis, & diuinæ virtutis perpetuum & euidens monumentum. *Theod. in hiſt. SS. Pat. c.* 1.

Recentiora ſunt quæ ſubiunguntur, Ioannes Fredericus Saxoniæ Dux, armata manu in aciem aduerſus Carolum V. Cæſarem Max. progreſſus, cum omni exercitu deletus funditus, vulnere quoque deformis & captus, ſe Ducatu & Electoratu abdicare compulſus fuit.

Henricus VIII. Angliæ Rex, qui ſe ab Eccleſia Catholica ſeparauit, vt à legitima vxore diuertere, & Annam Bolenam Elizabethæ reginæ matrem, ſuperinducere impunè liceret, eãdem Annam turpiſſimi adulterij conuictam, paulo poſt capite truncari iuſſit. Poſtmodum vt pro libitu duxerat, dimiſerat, repudiarat, necarat, varias vxores & amicos, tanto tandem conſcientiæ tormento ob iniquitates à ſe perpetratas excruciatus eſt, vt ter Pontifici maximo reconciliari ſtuduerit; id tamen maiori ſupplicio fortaſſe reſeruatus, perficere non po- H tuit: ſed maximo animi mœrore, & conſcientiæ cruciatu victus interiit. Et illius etiam, qui nullo diuino motus timore, teſtamenta & vltimas tot ſanctorum hominum voluntates irritauerat, teſtamentum, priuſquam membra eius morte diriguiſſent, reſignatum & adulteratum eſt: quin etiam progenies eius omnis & ſoboles iam penitus eſt extincta.

Thomas Cromvvelius primus huic regi author exſtiterat conſultor, vt ſanctæ Eccleſiæ authoritatem impugnaret, & ſe ſupremum Eccleſiæ caput conſtitueret, & tot ſacrilegia committeret, cum legis cuiuſdam condendæ inuentor & promotor fuiſſet, qua cautum erat, vt quicunq; proditionis accuſaretur, nulla admiſſa excuſatione, aut reſponſione condemnaretur & necaretur; primus omnium fuit, qui huius legis decreto interfectus eſt, iuſſu eiuſdem Regis, cui tamen conſultor extiterat.

Poſt obitum eiuſdem regis Henrici, Eduardus Scamer,Homerſetanus Dux, regis Eduardi iſtius nominis ſexti, A Henrici filij tutor , regnique protector conſtitutus eſt. Hic omnium primus Zvvinglianiſmum publicè introduxit,quem ſuperior Rex inter omnes hæreſes maximo odio proſequebatur. Dux iſte,quamuis regis iunioris auunculus eſſet, eumque,& regnum gubernaret, ſcelerum tamen accuſatus, condemnatus,& capite truncatus eſt.

Iacobus Comes Maroius,Iacobi eius nominis quinti Scotiæ regis filius nothus,qui non ſolum in necem Henrici quõdam regis conſpirarat,ſed & hæreſes tutabatur, & rebellionem aduerſus reginam Mariam moliebatur ,quam & ex regno fugauerat,in vrbe Lithco (quamuis quingentis equitibus ſtipatus & munitus eſſet) Sclopeto,ipſo meridie in plateis traiectus,interiit:euaſit tamen facinoris eius auctor. Hinc liquet quam ſit eius qui tyrannum interficit, ſucceſſus diuerſus ab eo,cuius auſu ſcelerato probus princeps interimitur. Poltrotus enim, ille ſcilicet proditor , qui fortiſſimum principem, illuſtriſſimum ducem Guiſium ſclopeto confixit & interemit,quanquam tanta opportunitate id peregiſſet,vt effugeret, Dei tamen iudicio poſtero die in vltrices manus incautus inciderit,captuſque,ſupplicio quod meruerat,eſt affectus.

Iacobus Duglas Comes mortonus,in eodem Scôtiæ regno B inſignis hæreſum defenſor,& Catholicorum perſecutor,tantæ potentiæ fuit,vt regem adoleſcentem regnumque eius gubernaret.Is tamen ſummæ proditionis multis modis accuſatus eſt:præcipuè verò , quod in necem patris moderni regis, à quatuordecim elapſis annis commiſſam,conſenſiſſet. Item quod regem iam regnantem in Angliam traducere pepigiſſet, ac ſcelerum horum conuictus ; ab optimatibus regni morti adiudicatus.& Edemburgi ſecuri percuſſus eſt.

Condegus Princeps ad hæreſum tuitionem arma ferens aduerſus Chriſtianiſſimum Galliarum regem,in ipſo iuuentutis flore,in acie cæſus interiit.

Gaſpar Colligetus Galliæ Architalaſſus, poſtquam longa & apertâ rebellione hæreſes tutatus eſſet,& plurima horrenda crudelitatis genera edidiſſet,Regem tandem ad duriſſimas pacis conditiones compulit ; tanta deinde pompa tantoque apparatu in regiam Pariſienſem inuectus, vt Rex ipſe ; non ſubditus videretur , paucis pôſt diebus, acephalus ,& caudæ equinæ alligatus,per plateas Pariſienſes, ab omnibus publicè raptari viſus eſt,& patibulo denique affigi.

Dominus de Montgomeri,cum arrepta fuga ex cæde Pariſienſi,in Angliam ſaluus euaſiſſet : inde in Normandiam no- C uis ſuffultus viribus irrupit,& caſtellum quoddam ſtratagemate in poteſtatem redegit, quo à regiis recuperato, captus, Pariſios miſſus,ibidem capite luit,in quatuor partes diſſectus.

Ludou.Naſſouius,Guiliel.Auriaci Principis frater,Geuſiacę rebellionis auctor & fautor pręcipuus,in prouinciis Belgicis, cũ amiſſo in agris moliẽſib. pręlio,in caſulã quãdã,vt ſe ſeruaret,confugiſſet,ea fortuito caſo accenſa,viuus combuſtus eſt.

Eodem in prælio itidem periit frater eius Henricus , vt & paulo ante in Friſia,frater alter Adolphus.

Guilielmus Lumerus, Marchiæ Comitem ſe iactitans , reuera tamen Goilielmi Auriaci Principis carnifex, poſt Religioſos , Presbyteros atque alios Catholicos plurimos atroci morte,iuſſu eius peremptos , in Hollandia, Zelandia,aliiſve locis, tandem ex moloſſi Anglicani,quem educarat , morſu, rabie & inſania correptus, Leodij vita miſerè defunctus eſt. De cuius infami vita & morte, conſule *Hiſtor. Mart. Gorcomienſiũ Guilielmi Eſtij, Duaci* 1603. editam, *& opus Chronogr.*

Guilielmus Naſſouius Princeps Auriacus, Belgicarum calamitatum auctor, dum populum ſuprema rebellione,ad arma aduerſus regem ſuum ſtimulando concitat,plurima ſacrilegia, homicidia, periuria, proditiones,& infinitas alias ini- D quitates fauore & conſilio ſuo fouit ; neque trium fratrum ſuorum,neque multorum millium ob eandem cauſam interfectorum,infelici obitu : nec duobus mortiferis,in ipſum iam antea intentatis conatibus , moueri aut conuerti potuit, ſed tanquã obduratus Pharao in rebellione perſtitit. Et cũ animi adeo vilis & abiecti in iniqua ſua cauſa eſſet, vt numquam ſe aperto marte aduerſus Hiſpanos committere auderet,ſed perpetuo in oppidum aut prouinciam quam munitam,& à periculo longè remotam ac ſecuram ſe ſubduceret:tandem tamen deprehenſus eſt,& Delphis in cænobio D. Agathæ,cui Com. Muſius præfuerat; ſclopeto ictus,vitam finiuit , Anno 1584. Ex *apendice Theatri Crudelitatum Hæretic. noſtri temporis impreſſi Anno* 1604. *apud Adrianum Huberti, Antuerpia,* Annum, menſem, & diem, quo cædes hæc patrata, expreſſit B Laur.Beyerlinck *in opere ſuo Chronographico*,hoc verſu,

aVrIaCVs deCIMa sCLopo traIeCtVs IVLII,
DeLphIs obIt BataVIa.

Quæ ſors maneat Fredericum Palatinum Comitem , qui nuper Romanum Imperium ſpe deuorabat,& Catholicæ religionis ſuperſtites reliquias Lemanici lacus impuro gurgite obruere laborabat,ſumpto pueriliter Regni Bohemiæ diademate,quod tãdem capite excuſſum fuit;decurrens tẽporũ ſeries docebit.Hactenus enim temeritatis & arrogãtiæ ſuæ pœnas dedit,nõ vno prælio victus,bonis,& Electoratus prærogatiua exutus,apud Batauos profugus & nutritius factus.Certè Eccleſia inſtar palmæ aſſurgit altius dũ premitur,vt cui à Domino promiſſũ,& portæ inferi non præualebũt aduerſus eã.

☞ *Vide ſupra : Succeſſus proſperi illorum qui Eccleſiam defrudant.*

ECCLESIASTICA DIGNITAS.

☞ *Quære Titulum Dignitatis , §. Dignitas Eccleſiaſtica. Item locum De Sacerdotibus.* ☞ *Requiratur etiam Tit. de Beneficio Eccleſiaſtico.*

* *POENÆ IN IMMINVENTES ECCLESIÆ IVRA, & Auctoritatem Rom. Pont. einſd. Paſtoris,aliaſque immunitates.*

Imperium occidentale aliis diſtributum ,eſt ob eandem F cauſam quæ Deũ mouit,vt Aſſyriorũ regna ad Medos ac Perſas trãsferret,quod Balthaſ.rex vaſa ſacra polluere auſus eſſet.

Nam magna Conſtantinus Eccleſiæ Catholicæ & Epiſcopis,inprimis autem Põtifici Rom.olim fuit largitus;imminuerunt illa & penè omnia ſuſtulerunt Conſtantius I. ex Impp.hæreticis,ac Iulianus ſucceſſores (licet quod ad Eccleſiam Romanam attinet nihil contrarium conſtituerint.) De infelici exitu Conſtantij ſic *Ammianus Marcellinus* (poſtquam multa de infelicibus præliis à Conſtantio cum Perſarum rege commiſſis diſſeruiſſet) vrente nimio calore venas, vt ne tangi corpus eius poſſet,in modum foculi feruens,cum vſus deficeret medelarum,vltimum ſpirans deflebat exitum, &c.deinde iam anhelitu pulſatus lethali, diúque cum anima colluctatus iam diſceſſura,abiit è vita.

Poſt Conſtantium Iulianus in prælio aduerſus Perſas , ſagitta,incertum à quo emiſſa, perculſus occubuit.Iouiniano in ipſo imperij initio defuncto ſubrogatus Valentinianus , qui imperij conſortem ſibi adſciuit Valentem fratrem Arianum, mox etiam filium Gratianum. Tribus hiſce imperantibus lex lata Eccleſiæ omnino damnoſa & prorſus iniqua, hi namque G tres conſtituerunt,Ne quid viduis, Clericis,aut Eccleſiæ poſſent legare , atque haud multo poſt Valentinianus infeliciter admodum,vt ſcribit Ammianus,moritur,ſeu miſerrimè deceſſit,repentina ira inflammatus & atrociſſime excruciatus.Succeſſit illi Gratianus cum Valente, rurſuſque imminuta eccleſiaſtica iura : Statutum namque ſacerdotes criminum reos ad illuſtres poteſtates trahi poſſe.Valens à Gothis fuſus cum toto exercitu in tugurium ſe abdidit , ibique ab hoſtibus eſt concrematus.Gratianus à Clemente Maximo occiſus.

Anno 391.à Valentin.Iuniore conſtitutum aduerſus Eccleſiæ iura,Ne quid à diaconiſſis legaretur clericis aut Eccleſiis, diaconiſſa ne fieret niſi poſt annũ 60.quę ſecus fieri permitteret,Epiſcopus dignitate moueretur. Itẽ:ne monachi in vrbib. morarentur,ſed in vaſtas ſolitudines ſe abderent, neque redirent niſi ad iudicium vocati.Atq;anno ſequenti idem Valentinianus apud Viennam laqueo ſuffocatus ab Arbogaſte.

Gratianus ergo & hic Valent.miſerè interfecti ſunt,conſcio imperio,nullis etiã liberis,ad quos illud trãſmitterent relictis.

Quia Honorius imperium occidentale à patre(Theodoſio) H accepit cum puer annorũ 15.eſſet,Stilicho omnia eſt moderatus,vt Theodoſius pater inſtituerat. Conſilio ergo & voluntate Stilichonis iura eccleſiaſtica maximè diminuta ſunt: inprimis autem ſtatuit Honorius ann. 399. ne Epiſcopus cognoſcere poſſet niſi cauſas religionis : & an. 398. vt quiſquis ad templa confugiſſet quacunque de cauſa abreptus ab altari pœnas grauiores perſolueret , ne clerici niſi è monachis eligerentur , &c. vtque is clericorum numerus adſcriberetur Eccleſiis qui poſſent è fructibus eccleſiarum pendere tributum. Ideo iuſto Dei iudicio anno 400. Alaricus Gotthorum Dux Dalmatiam, Pannonias, Epirumque fœdiſſimè vaſtauit, vſque ad Alpes Iulias,& anno 401.Italiam vſq; ad Thuſciam victo & fugato Stilichone , & anno 406. Vandali & Alani traiecto Rheno Gallias ſunt ingreſſi.Conſtantinus in britannia per factionem creatus Imper. Gallias occupat,cæſis Honorij ducibus, Hiſpanias ſibi adiungit & imperium tenuit in iis locis vſque ad Annum 413. Vandali præterea Africam

A cepére ann. 402. quo item tempore Roma ab Alarico capta & direpta. Et Stilico de mandato Honorij interemptus eſt. Hoc ſublato Honorius anno 413. quamuis non omnia, multa tamen Eccleſiaſticæ poteſtati reſtituit. In primis ſanxit ne prævia eccleſiaſtica tributis vllis onerarentur, niſi viſum fuerit imperatori vt præſtetur aliquid è fructibus vbi omnes conferunt ob aliquam repentinam neceſſitatem, præterea ne clerici niſi apud Epiſcopos accuſarentur. Ex eo nonnihil res eius melius proceſſerunt. Gotthi, Vandali & Burgundiones aſſignatis ſedibus (Gothis & Vandalis in Hiſpania, Burgundionibus vltra Rhodanum) contenti ſe illius imperio ſubiecerunt, ab his tamen gentibus in hæc loca diſtributis imperio occidentali compedes ſunt iniecti, vt in illud poſſent inſurgere cum vellent, quod fecerunt.

A Valentiniano III. ſicut euerſa ſunt eccleſiaſtica iura, ſic imperium Occidentale euerſum penè funditus, ipſe vero miſerabiliter à Maximo, cuius vxori vim intulerat, interfectus eſt. Cum conſtitueret ne Epiſcopus vllius haberet iudicij poteſtatem neque in ipſos clericos niſi clerici in ipſum com- B promittant, ſi quis è clericis litigantibus diſſentiat, adeundum iudicem profanum, clericos à laicis ad iudices profanos trahi poſſe, presbyteros quoque & Epiſcopos, multaque alia in detrimentum ſacræ poteſtatis. Eodem anno Attila irrumpens in Italiam ſubuerſa Aquileia, cunctas Galliæ Ciſalpinæ & Æmiliæ vrbes diripuit ac vaſtauit, crudeliora patraſſe, niſi occurrens ad Padum Leo Pontifex illum placaſſet. Genſericus autem Vandalorum Rex Romam direptionibus & incendiis deformat, innumeram captiuorum multitudinem abducit, prædam ingentem in Africam refert.

Anno 1296. Philippus pulcher exegit à clericis omnium bonorum cẽteſimam, mox quinquageſimam. Bonifacius monuit ne id faceret, neve ipſe Eccleſiaſticas dignitates contra ius conferret. Nuncium Philippus malè accepit, Pontifex Ioannem Cardinalem Gallum miſit qui Regem ad meliorum mentem placide reduceret. Rex eum mandat cuſtodiri, vetatque ne quis cum illo colloquatur, literasve ab eo accipiat, eive reddat. Bonifacius eum per literas excommunicatum declarat, tabellarium in vincula Rex coniecit, Bonifacius ſubie- C ctos obedientiæ iuramento ſoluit. Quocirca Rex iratus tandem clam miſit qui Pontificem Anagniæ comprehenderent, ij mandata fecère, Anagniaque adducta in poteſtatem Papam in ſua domo in cuſtodia detinuerunt, donec paulo poſt eiecti ſunt ann. 1303. Hic igitur Philippus Flandriam viuens amiſit, exercitumque florentiſſimum prælio commiſſo, Britanniam Gallicanam coactus eſt Angliæ Regi reſtituere. Tres eius nurus impudiciſſimæ, adulteris vltimo ſupplicio affectis regiam familiam dedecore adſperſerunt. Ipſe dum venaretur apro irruente deiectus equo vita migrauit, peſte ac fame Gallia vexata. Dantes hunc vocat ob hæc Franciæ peſtem.

Anno 1378. Creatus eſt Pontifex Romæ Vrbanus VI. qui cum vehementior videretur in obiurgandis Cardinalibus & Epiſcopis, Galli poſt aliquot menſes elegerunt è ſuorum numero quendam quem Clementem dixère. Quia Franciæ Rex Carolus VI. huc diſſidium fouit, eiectis in exilium doctioribus quibuſque ex vniuerſitate Pariſienſi, & ſapientioribus regni, in inſaniam cecidit, captuſque & abductus eſt à Philippo Burgundo in Angliam ad inimicum Regem, totâ penè Gallia ab Anglis adducta in poteſtatem, ciuilibus autem bel- D lis miſerè eſt dilaniata. Hunc Carolum VI. nonnulli ſcriptores miſerrimum ſui temporis Regum vocant.

Imperium Occidentale ac regnum Germaniæ Caroli Magni ſiue Pipini liberis diuinitus eſt ereptum, quod illi auderent ſacrarum ſibi rerum adminiſtrationem malè arrogare, maximo Pontificiæ auctoritatis detrimento.

Otho magnus anno 936. Conuentu Epiſcoporum multorum Romæ habito Ioannem 12. Pontificatu deiiciendum, Leonemque 8. ſubſtituendum curauit, ab hoc Leone ob collatam dignitatem ornatus eſt priuilegio Pontificis ſummi ordinandi inueſtituræque Epiſcoporum, atque Abbatum, atque hic quidem morte repentina eſt ſublatus. Otho II anno 983. angore animique tædio (inquit Sigebertus) deficiens obiit. Tertius tabifico veneno conſumptus, vt idem refert.

Fridericus II. Imp. quia in animo habuit Pontificis ſummi poteſtatem prorſus excidere, cum tota poſteritate miſerrimè omnium periit, ipſe namque à Manfredo filio eſt ſtrangulatus: eius filij Entius à Bononienſibus victus & captus, catenaque ferrea incluſus obiit, Conradus à Manfredo fratre occi- E ſus venenato Clyſtero: Manfredus ipſe à Carolo, qui diui Ludouici frater fuit, in prælio peremptus. Conradinus Conradi filius ab eodem Carolo captus & in publica platea Neapoli ſecuri eſt percuſſus.

Ludouicus Bauarus etiam in Pontificem, iniquus in Venatione repente ex equo cecidit, ac humi grauiſſimè alliſus protinus animam emiſit; cum venenum bibiſſet ab amantiſſima (ſeu quam maximè adamabat) muliere datum. *Legatur T. Bozius de notis Eccleſiæ ſigno 95. cap* 2.

* VSVRPATI IVDICII ECCLESIASTICI POENA.

Quam ſobriè quamque modeſte rebus ſe immiſcere Eccleſiaſticis Chriſtiani principes debeant magnum in exemplum cunctis eſſe poteſt Imperat. Iuſtinianus. Nam cum hic vt laicus vnuſque ex ouibus gregis doceri regique deberet, munus ſibi arrogabat docendi atque ſacra regendi, neque patiebatur, cum opus eſſet ab auctoritatem habente erudiri & gubernari, ideoque iam ſenex imprudens in hæreſis barathrum ſeſe præcipitem dedit. Rectè S. Ambroſius. Si vel ſcripturarum ſeriem diuinarum, ait, vel vetera tempora retractamus, quis eſt qui abnuat in cauſa fidei, in cauſa, inquam, fidei F Epiſcopos ſolere de imperatoribus Chriſtianis, non imperatores de Epiſcopis iudicare? Et: Legem tuam nollem eſſe ſupra Dei legem. Et: Imperator bonus intra Eccleſiam non ſupra Eccleſiam eſt. Et: Noli te grauare imperator vt putes te in ea quæ diuina ſunt imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere. Sed ſi vis diutius imperare, eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt; quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari, ad imperatorem palatia pertinent, ad ſacerdotem Eccleſia. Iuſtinianus verò licet compoſitam à Prædeceſſore Iuſtino pacem inuenerit, fidemque Catholicam ſtabilitam vndique compreſſis hæreticis, tamen quæ ſunt ſacerdotum ſibi nimium arrogat, & Pōtificum partes vſurpat, pacem profligat, fidemque in diſcrimē ſæpe adducit, atque tandem penitus labefactat. Vbi ſemel pacis & concordiæ Eccleſiaſticæ ineundę velamento cœpit cũ hæreticis habere conſuetudinem, quos procul pellere & more Catholicorum Imperatorum in exilium mittere debuiſſet, plane accidit vt eorum venena minus cautè vitarit, dumque aduerſantes ſibi Romanos Pontifices auerſari cœpit & perſequi, factum eſt vt tum maiorem fiduciam conciliaret hæreticis, tum etiam aduerſus eos clamantium ora orthodoxorum G obſtruxerit, ex quibus partes hæreticorum redditæ fuerunt firmiores. Quemadmodum vero donec Catholicus fuit feliciſſimè imperauit (ita vt Italiam, Africam, aliaſque multas prouincias Romano imperio reſtituerit): ita vbi hæreticus factus eſt & edictum proponere voluit de ſua hæreſi recipienda, mox repentina morte ſublatus eſt, & Eccleſiam magno metu liberauit. *Euag lib. 4. cap. vltimo & cap.* 16.

Heraclius quoque Imp. Anno Chriſti 619. ſuo magno malo ſe immiſcuit in dogmatibus Eccleſiaſticis decernendis, nam quaſi veritatem defendens penè neſciens in profundum lapſus eſt hæreſis, qua infelix præclarè partam tot victoriis gloriam obſcurauit. Dum Catholicus eſſet præclariſſimam victoriam de Perſis reportauit, & crucem Domini recepit, quando res Romanæ deſperatæ omnino eſſe videbantur. At cum in hæreſim incidit Monothelitarum, omnia illi infeliciter ſucceſſerunt, & ipſe nouo atque inaudito morbi genere extinctus eſt. *Zonaras.*

ECCLESIASTICÆ CEREMONIÆ.

H ☞ *Vide Tit. particularem de Ceremoniis.*

* ECCLESIASTICVS CANTVS.

☞ *Require in Tit. de* CANTV. *Hoc loco tamen nonnulla propria addemus.*

EX SACRA SCRIPTVRA.

In hiſtoria Regum legitur Pſaltes Dauid ſpiritum malum à Saüle ſene citharæ ſono profligaſſe. 1. *Reg.* 16.

Deus approbauit cantum; cum Eliſæus à Ioſaphat conſuleretur, iuſſit ad ſe adduci cantorem. Quo canente facta eſt ſtatim ſuper eum manus Domini. 4. *Reg.* 4.

EXEMPLA HISTORICA.

Cantus eccleſiaſticus inter alia etiam fuit cauſa conuerſionis ipſius Auguſtini: cum enim aliquando in eccleſia Mediolanenſi cantus ſuauitatem audiſſet, ita de ſeipſo ſcribit: Quantum fleui in hymnis & canticis tuis ſuaue ſonantis Eccleſiæ tuæ vocibus commotus acriter: voces illæ influebant aurib. meis, & eliquabatur veritas tua in cor meũ. & ex ea æſtuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & benè mihi erat cũ eis. *Et lib.*50. Adducor aiebat, cantandi conſuetudinem A approbare in Eccleſia, vt per oblectamenta aurium, infirmorum animus in affectum pietatis aſſurgat. *Auguſt. lib.9. Conf. c.9.*

Cum Iuſtina Imperatrix Valentiniani pueri mater ab Arianis ſeducta, Ambroſium Epiſcopum perſequeretur, tunc inquit Auguſtinus, excubabat pia plebs, in Eccleſia mori parata cum Epiſcopo ſuo ſeruo Dei; tunc Hymni & Pſalmi, vt canerentur, more Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabeſceret, inſtitutum fuit; & ex illo tempore in hodiernum retentum, multis iam & penè omnibus gregibus & per cætera orbis imitantibus. *Idem Auguſt. lib.6.*

In villa Victoriana non procul ab Hippone, memoria Martyrum eſt Mediolanenſium Geruaſij & Protaſij: Eo portatus eſt quidam Adoleſcens; qui cùm die medio, tempore æſtatis equum ablueret in fluminis gurgite, dæmonem incurrit. Ibi cum iaceret vel morti proximus, vel ſimillimus mortuo, ad veſpertinos illuc Hymnos & orationes cum ancillis ſuis, & quibuſdam ſanctimonialib. ex more Domina poſſeſſionis intrauit; atque Hymnos cantare cœperunt. Qua voce ille percuſſus & excuſſus eſt, & cum terribili fremitu altare apprehēſum mouere non audens, ſiue non valens, tanquam eò fuerit alligatus aut affixus tenebat: & cum grandi eiulatu parci ſibi B rogans, confitebatur, vbi adoleſcentem, & quando, & quomodo inuaſerit. Poſtremò ſe exiturum eſſe denuncians, membra eius ſingula nominabat, quæ ſe amputaturum exiens minabatur. Atque inter hæc verba diſceſſit ab homine. Sed oculus eius in maxillam fuſus, tenui venula ab interiore quaſi radice pendebat, totumque eius medium, quod nigellum fuerat, albicauerat. Quo viſo, qui aderant, concurrerant autem etiam alij vocibus eius acciti, & ſe omnes in orationem pro illo ſtrauerant, quamuis cum ſana mente ſtare gauderent: rurſus tamen propter oculum eius contriſtati medicum quærendum eſſe dicebant. Ibi maritus ſororis ejus, qui eum illò detulerat: Potens eſt, inquit, Deus ſanctorum orationibus, qui fugauit dæmonem, lumen ei reddere. Tunc ſicut potuit, oculum lapſum atque pendentem, loco ſuo reuocatum ligauit oratio; nec niſi poſt ſeptem dies putauit eſſe ſoluendum. Quod cum feciſſet, ſaniſſimum inuenit. *Idem Aug. lib. 22. de Ciu. Dei, c.8.*

S. Ambroſius olim Mediolani, cùm Arianis ſuis Pſalmis & hymnis multos peruerterent, illos hymnos compoſuit quibus Eccleſia vtitur in officio, quibus & reuocauit populum ab Arianis ad Catholicam Eccleſiam. Qua de re conquerenti Auxentio Epiſcopo Ariano ſic reſpondit: Hymnorum quoque C meorum carminibus deceptum populum ferunt. Planè nec hoc abnuo. Grande carmen iſtud eſt, & quo nihil potentius. Quid enim potentius quàm confeſſio Trinitatis, quæ quotidie totius populi ore celebratur; Certatim omnes ſtudent fidem fateri, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum norunt verſibus prædicare. Facti ſunt igitur omnes magiſtri, qui vix poterant eſſe diſcipuli. *D. Amb. conc. de Baſil. non tradendis haret.*

Harmonius Bardeſanus, qui nominis ſui hæreſim inſtituit filius Græcis diſciplinis ſatis eruditus patris vocibus legitimis modis muſiciſque numeris incluſis, ordine circulari eas cani inſtituit: quas ex eo tempore hucuſque Syri pſallentes vſurpant: non illi quidem carminibus ipſis, ſicuti ſunt ab illo prodita, ſed ſonis tantùm eorum vtentes. Nam ille ad paternam delapſus hæreſim, eademque cum Græcis de animæ & corporis interitu, necnon de futura generatione opinatus, eiuſmodi doctrinas lyricis modulis aſperſit. Cæterum Diuus Ephrem ea re cognita, quamuis Græcarum artium expers, Harmonij numeros moderatus eſt; atque eiuſdem modulis, carminibus Eccleſiaſticæ ſententiæ conſonis, adiectis Syris ad hoc vſque tempus ea canenda dedit. Nam diuinos hymnos plurimos, quibus Deum in primis celebrat, & laudes præterea D virorum, qui inſtituto Deo placuère, canit, ac Harmonij carminum leges compoſuit: à quibus, vt equidem puto, per æmulationis ardorem, poſteriores Eccleſiæ cantores modulorum formulas mutuati, magis etiam atque magis augere atque propagare eas ſunt aggreſſi. *Niceph. Cal. hiſt. Eccl. lib.9. c.16.*

De quodam fratre, cui canendi donum fuit diuinitos conceſſum, vide venerabilem *Bedam in Hiſtor. Gentis Anglorum lib.4. cap.24.*

Populus Conſtantinopolitanus nocturnis matutiniſq; Hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiuſmodi primùm cauſa. Ariani ſub Theodoſio ſacris ædibus expulſi, extra vrbis mœnia Eccleſias conuentúſque ſuos agebant. Prius autem nocturno tempore in publicis porticibus congregati, atque in choros E ſuos ſegregati, carmina quædam alternis Antiphonarum modo ſibi inuicem reſpondentia, ad hæreſis ſuæ placita accommodata, concinuè canebant, & noctem multam in eiuſmodi pſalmodia cónſumebant. Sub auroram autem publicè eadem concinentes, extra vrbem in ea, vbi Eccleſias habebant, loca procedebant. Faciebant id maximè ſolennioribus feſtorum dierum tēporibus, & prima eadémq; vltima hebdomadis die, quam Dominicam vocamus: quibus temporibus etiam ſynaxes in Eccleſiis fieri ſolent. Poſtea verò cantus tales ad contentionem quoque inſtituebant. Vbinam ſunt, dicentes, Qui Trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ & eiuſdem honoris colunt? Hæc & alia præterea eiuſmodi verba carminibus aſpergebāt. Sed Ioannes Chryſoſt. ne aliqui ex Eccleſia ſua eius generis cantibus demulſi ab illis ſeducerentur, ad eundem modum contra illos Pſalmodiam ſuam inſtituit. Et breui ea celebrior, quàm aduerſariorum eſſet, facta eſt, vt quæ & multitudine & honorifico progreſſu illos ſuperaret. Nam eam cruces argenteæ cereos incenſos habentes præibant Eudoxia Imperatoris coniuge impenſas ad eam rem præbente, quæ hoc Briſoni cubiculi ſui Præfecto iniunxit, vt Hymnorum cantus procuraret; & ad eum vſum quàm plurimum lucernarum pararet. F Quare Ariani ad æmulationis ardorem perciti ad vindictam ſe contulère, & manus cum noſtris conſerere ſunt aggreſſi: vnde non pauci vtrimq; ceciderunt: & ipſe Briſon. cubiculariorum princeps in fronte lapide ictus eſt. Hac verò de cauſa commotus Imperator tales Arianorum proceſſiones ſiue conuentus ſuſtulit. *Niceph. Cal. hiſt. lib. 12. hiſt. Eccl. c.8.*

Piæ & ſanctæ cantiones non modo hæreticas, ſed & impudicas exterminant, fit enim vt populus, qui facilè hac delectatione priuari non poteſt, dum occupatur piis cantibus, comēnat & obliuiſcatur impios & vanos: Notat id accidiſſe in Indiis *P. Horat. Turſellin. in vita B. Franciſci Xauerij*: Quippe, inquit, hic mos ita percrebuit, vt paſſim in ſcholis, in viis, in compitis, in tectis, agris, nauibus, pro ineptis ac vecordibus cantilenis, Chriſtianæ diſciplinæ rudimenta iucundiſſimè, & audiantur, & cantentur. Quocirca iam vſu venit, vt vix dú balbutientes infantes, carmina illa magna ex parte percepta, cantitare geſtiant. *P. Horat. Turſellin. in vita P. Xauerij lib.2. c.30.*

Theodulphos Aurelienſis Epiſc. apud Ludouicum Imp. Caroli Magni filium falsò à quibuſdā ſuis æmulis accuſatus, ab eodem eſt Andegauis carcerali cuſtodiæ mancipatus. Cúmq; Dominica in ramis palmarum, & in paſſione Domini iuxta G domum, in qua cuſtodiebatur, proceſſio de more tranſiret, ille feneſtra aperta, factóq; ſilentio, hos pulcherrimos verſus à ſe editos, ſcilicet *Gloria, laus, & honor tibi ſit Rex Chriſte redemptor; Cui puerile decus prompſit hoſanna pium. Iſrael es tu Rex Dauidis, &c.* præſente Imperatore cantauit. Cui in tantum placuerunt, quod mox illum à vinculis abſoluit, & Epiſcopatum ipſi reſtituit: atque eos verſus hac die in fine proceſſionis cantari inſtituit: *Guliel. Durand lib.6. de diuin. offi. c.67. n.6.*

Hac induſtria vſus eſt B. Franciſcus Xauerius in re Catechiſtica, vt habetur in vita eius: Vir verè ſanctus, humanæ ſalutis, quàm laudis auidior, nouas iam ſubinde excogitans hominum iuuandorum rationes, ad omnia deſcendebat. Homo id ætatis, & auctoritatis vrbes, plateáſque cum tintinnabulo circuibat, adeóque nihil quod Deo gratum, hominib. ſalubre, ſibi indecorum ducebat, & ad viarum cōpita ſubinde tali carmine incolatū pietatē excitabat: Fideles Chriſtiani liberos veſtros ſeruóſq; pro veſtra in Chriſtū pietate, ad Chriſtianā doctrinam dimittite. Ad hanc rei nouitatem, maximi puerorum & mancipiorum, vndiq; ſeſe proripientium, aliorumq; hominum concurrebant greges, quos illa omnes in ædem B. Mariæ quaſi agmine ductos, Catechiſmum modulans docebat, ratus H pueros cantus ſuauitate delinitos, & libentius conuenturos ad audiendū, & facilius illa tanquā carmina memoriæ mandaturos. Quod vtrumq; rei euentus probauit, *lib 2. vitæ eius, c.3.*

ECCLESIA MATERIALIS.

EIVS Inſtructio, Dotatio, Conſecratio. Dedicatio. Immunitas. Ornatus, Profanatio. ☞ *Quære in Loco de TEMPLIS.*

---

* Echo.

Quid. Eiuſque cauſa.

ECho à verbo Græco ἠχῶ, quod eſt reſono, eſt vocis ſonive repercuſſio. Fit autē quādo ſonus incurrit in aliquod corpꝰ leue & concauū: in quo tanquā pila repulſus in aures reſilit, ita vt exaudiri poſſit oblocutio. Hinc fornices, dolia, lagenæ,

flumi

A fluminum quieſcentium ripæ, ob aquarum leuitatem, i.e. planiciem; cauúmque æs, maxime reſonant. Talia enim corpora aërem ad ſe appulſum integrum reddunt.

Contigit autem repercuſſionem vnius eiuſdémque vocis non ſemel tantum per reciprocationem ad aures deuenire, ſed ſæpius, ita, vt decies interdum audiatur; ſicut Patauij quodam in loco fieri narrant. Et olim in porticu Olympiæ, quam ob id heptaphonon appellabant; eandem vocem ſepties reddi ſolitam, auctor eſt *Plin. lib. 36. nat. hiſt. c. 15.* Nam cum vox ſemel repercuſſa in alia loca incidit, & in cauos anfractus, à quibus ſimiliter diſſiliat per eiuſdem repetitos reflexus, eadem vox identidem ad aures dilabitur.

Quod verò vltima verba duntaxat audiantur, fit quod earum regreſſus non impediatur, alioquin integra vocis fit reflexio, ſed priores partes ab vltimis turbantur.

Eſt Echo Cadurci in ea parte extrema ciuitatis, qua muri contingunt ripā fluminis Olitis iuxta ſacellum quo ſepeliuntur peſte mortui, in quam directæ voces ex aduerſa ripa fluminis, vſque adeò perfectè & integrè reſtituuntur aut referuntur, vt non ſolum te relatorem, ſed etiam vocis emendatorem audire credas. Si enim quid vel ſubmiſſe pronunciaueris, B vel ex parte inarticulatè, tam clarè & articulatè audies repetitum, vt perfectius audias quam dixeris ex integro; non enim vltimas aut penultimas tantum refert ſyllabas, ſed etiam integras dictiones & orationes, muſicalia inſtrumenta, ſonitum integrum vocum, cantionem eodem quo dicuntur ordine: vt ſæpè expertum ſe ait *P. Gregor. Tholoſan. lib. 15. de Republ. c. 6.*

DE ECHVS ORIGINE COMMENTVM POETICVM.

Egregio commento, vt in pleriſque alijs, Poëtæ vſi, vt Echus originem inueſtigarent & deſcriberent. *Ouid.* certè *l. 3. Metamorph.* Echo in vocem mutatā deſcribit, dum Narciſſo adoleſcenti ex Philantia ſeipſum depereunti, verba reddit. Hinc ille.

Forte puer comitum ſeductus ab agmine fido
Dixerat: hic quis adeſt? & adeſt reſponderat Echo.
Hic ſtupet, atque aciem partes dimittit in omnes,
Voce, Veni, magna clamat, vocat illa vocantem.
Reſpicit, Et rurſus nullo veniente Quid inquit,
Me fugis? & totidem quot dixit verba recepit.

Et iterum:

——— Quotieſque puer miſerabilis Eheu
Dixerat: hæc reſonis iterabat vocibus, Eheu.
Cumque ſuos manibus percuſſerat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat ſonitum plangoris eundem.
C *Vltima vox ſolitam fuit hæc ſpectantis in vndam,*
Heu fruſtra dilecte puer! totidemque remiſit
Verba locus: dictóque Vale, Vale inquit & Echo.

Dicitur autem à Poëtis communiter imago ab imitando. Quomodo Horat.

Quem virum cuius reſonat iocoſa Nomen imago
lib. 1 odar. od. 12. & 20.

Sic & Virgil. 4. *Georg.*

——— aut vbi concaua pulſu
Saxa ſonant, vociſque offenſa reſultat imago.

☞ *Videat Lector pauca ad rem præſentem, accommoda in Loco de Turri.*

ECHVS DESCRIPTIO EX AVSONIO.

Vane quid affectas faciem mihi ponere, Pictor?
Ignotamque oculis ſollicitare Deam?
Aëris & linguæ ſum filia. Mater inanis
Iudicij, vocem quæ ſine mente gero.
Extremos pereunte modos à fine reducens,
Ludificata ſequor verba aliena meis,
Auribus in veſtris habito penetrabilis ECHO,
Et ſi vis ſimilem pingere pinge Sonum.

Claudianus reciprocum illum ſonum effert per verba, Reſponſo, Remugio, Ingemino, videatur *Lud. Cerdius in 4. Georgic. ad verſum 50.*

ECHVS TRANSLATIO A VIRIS DOCTIS AD OPERA VARIA INGENII.

D Vtputa Poëmata, Epigrammata, imo & ad Seria.

Naturalem hanc repercuſſionem vocis, humana induſtria, venuſtate quadam eſt imitata, & ad poëmata tranſtulit, ac côcentus etiam muſicos. Quin non ita pridè quidā *Phil. Roſquer.* Franciſcan. edidit côciones de tribus Magis, ſub titulo [Echo] quamuis tituli iſtius rationē in ipſo opere non deprehendam.

Sed eleganter Eraſm. Roterodam, hac vocis reciproca alliſione & alluſione delectatus, dialogum qui Echo inſcribitur, euulgauit. Ad cuius imitationē varij varia luſêre. Adſcribā nō inuenuſtū carmen *Georgij Sabini* Poëtæ facilius, nec ineruditi.

Dic mihi Nympha cauis habitans in vallibus ECHO.
Semicaper Faunus cur ita clamat? ECHO. AMAT.
Quæ tamen illa fuit, quam maleſanus amore?
Deuitus in Codri filia Nais? E. AIS.
Eſt opulenta quidem ſed turpibus obſita rugis,
Debuit hanc bifrons ducere Ianus. E. ANVS.
Candida me verò Thaumantias vrit amantem
Cuius forma decens & generoſa. E. ROSA.
Huius amore flagro: ſed dic reſonabilis echo,
Quæ vox ergò grauis ſunt in amore? E. MORA.
Vox eſt conueniens blanda & amoribus aptum,
Vrit nam ſponſum me ſibi veru? E. ERIS.
Interea gelidis in vallibus ipſa valeto;
Vox tua voce mea ſæpè ſonabit. E. ABIT.

E Simile nuper luſit *Maximil. Vrentius* vrbi Gandauenſi à Secretis, reliquis eiuſdem Epigrammatibus, quo in genere ſuperiorem ætas noſtra non habuit, adſertum. Eſtque tale.

Dic mihi quæ vacuo Dea ludis in ætere, belli
Bruiet an ſemper vis ſcelerata? ECHO. RATA.
Candida ſed pacem promittunt Lilia Belgis.
Lilia turbabit quis generoſa? ROSA.
Anne ea quæ ſpinis dirum caput horret iniquis,
Vndique terrarum Fæmina nota? E. NOTHA.
At quibus auxilijs animo Iezabel ibit in arma?
Aut quæ pars Vetulam curet amare? E. MARE.
An Batauos natras, coniuratoſque Valachros,
Æquore quos cingit Pontica Nais? E. AIS.
Quæ referent tandem contempta poëmata Patri?
An bono libertas ſic remeabit? E. ABIT.
Ergò graui bello quis erit tu iudice finis?
F *An plebs, an ſuerit victor iberus? E. HERVS.*
Sic eat. Interea quis erit tibi Diua receſſus,
Inſeret hoc bellis exin loca ſummus? E. HVMVS.
At mihi Parro; lateat domus apta ſub antro,
Redet vbi æternum Virgen ac E. VALE.

Porrò dum non ita pridem anno 1618. ad Ciuitatem Dordracenam conuolaſſent ex varijs locis Nouatorum Fratres, Conſc. ad celebrandam Pſeudoſynodum, in qua apud Cadmæos fratres, Satanas Caluiniſticus in ſeipſo diuidebatur, iactatus fuit iſte verſus repercutiens.

Quid Synodus? ECHO NODVS. Fratrum chorus integer? E. ÆGER.
Conuentus? E. VENTVS. Seſſio? Stramen. E. AMEN.

Cæterum præcellit in hoc genere & metri & ingenij *Ianus Douſa* Nordouicanus, genere & amœnitate nobilis: qui imaginis iocoſæ, in re tamen ſeria, luſum euulgauit, multáq; eiuſdem argumenti & artis adiecit. Vnum damus ex amantis perſona iocoſum. Alia nonnulla *in loco de Peregrinatione, odore, Frugalitate videre licebit.*

Inter tot patrias inclita pro coniuge Nymphas
Garrula, quam teneam dic Dea? téne? TENE.
Reſpue vero (cauſa) aget inopi ducitur Vxor,
Poſtera ut ex ſeſe facta prope agre? Ager.
Quæ verò et noſtrum conſcendere digna cubile?
Num Dryadum ex omni lecta grege vna? Vnà.
G *Atque talla mihi placeat quantū Cypris ab omni*
Opprobrio immunem ducere tabe. Auſi
Audeo; ſed nomen mihi ipſi Vox ſis, mutua ſurgi
Compari, haud video qui valeam. Valeas.

* Eclipſis.

Quid, quotuplex. Eius cauſa. Differentia.

Eclipsis vox Græca, Latinè ſignificat defectionem ἀπὸ τοῦ ἐκλείπειν, quod eſt deficere. Vnde cum Sol aut Luna quoad ſe, aut quoad nos aliquem defectum luminis patiuntur, Eclipſin vocamus eiuſmodi defectum.

Eſt igitur duplex Eclipſis. Prima SOLIS, quando ſcilicet inter Solem & adſpectum noſtrum interponitur Luna, in quam, vti eſt corpus opacum & denſum, incidunt radij ſolares, ita vt ad nos nequeant penetrare, ideoq; in partem oppoſitam proijciunt vmbram, in qua vmbrā ſemper aliqua pars Terræ intercipitur, quæ dicitur pati Eclipſin. Et hæc Solis Eclipſis alia eſt totalis, quando totus ſol nobis eripitur: Alia partialis, qua ſolum aliqua pars. Cum enim radij ſolares proiiciantur per modum pyramidis, fit nonnunquam vt remotius ab eo exiſtente Luna, omnes illos recipiat, & ita nobis occultentur, vt aliquando medio die oboriri videantur tenebræ: H

Altera eſt Eclipſis LVNÆ, quando terra interponitur inter Solem & Lunā, tunc enim terra proiicit vmbram in ipsā Lunam, adeóq; priuatur hæc lumine ſolari. Quod fit nonnunquā vt tota intercipiatur à Terra, & eſt totalis: vel vt aliqua illius pars: eſtq; Eclipſis partialis. Contingit autē Eclipſis Solis ſemper in nouilunio: Lunæ verò in plenilunio, quia vt fiat Eclipſis Solis, debet Sol & Luna eſſe in punctis iiſdem, eadem coniunctione: vt autem fiat Eclipſis Lunæ debent exiſtere in punctis oppoſitis diametraliter, aut quaſi diametraliter. Deinde fieri nequit naturaliter, vt Eclipſis Solis ſit totalis, hoc eſt, vt totum cœli Hemiſpherium priuetur lumine Solis, cum Luna propter corporis ſui paruitatem nequeat tantam vmbram proiicere, vt medietatem terræ obuelet, cum Luna terræ globo

A ſit longè minor, vnde illa Eclipſis ſolis quæ in Chriſti paſſione euenit, fuit ſupernaturalis. Nam tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram, vt teſtatur Mattheus in Euangelio. Cuius occaſione ſequentem Paragraphum ſubiiciemus.

DE ECLIPSI SOLIS TEMPORE PASSIONIS CHRISTI.

Dicit Euangeliſta Mattheus Redemptore noſtro Crucifixo, priuſquam expiraret, Tenebras factas ſuper vniuerſam Terram. Ex quo colligunt communiter Patres, fuiſſe vniuerſalem Solis Eclipſim, & non modo in Iudæa ſed per totum orbem obſcuratum Solem.

Quippe Dionyſius Areopag. ſe eam vidiſſe teſtatur apud Heliopolim Ægypti vrbem, vbi cum Apolophane obambulabat Quem etiam exclamaſſe ferunt. Aut Deus naturæ patitur, aut mundi machina diſſoluetur.

Plura enim admiranda in hac Eclipſi Gentilis Philoſophus deprehendebat. Primum, quia fiebat in Plenilunio, quando naturaliter fieri non poteſt, cum eo tempore corpus ſolare & lunare opponantur.

B Secundo, videbat Lunam interponi inter ſolem & noſtrum adſpectum, vt teſtatur *in Epiſt. ad Polycarpum*, quod etiam tunc fieri non poterat; mutabat enim Luna curſum ſuum ab oriente in occidentem, donec Soli directè opponeretur, vt ita de morte Saluatoris, velut illuſtrius doloris teſtimonium cœli dare videretur.

Tertiò, pars ſolis Orientalis prius fuit Eclipſata, quam occidentalis: & illa poſterius ab Eclipſi liberata, quam hæc Quia Luna miraculoſa rediens ab oriente verſus occidentem, non pertranſiuit Solem, vt eo eſſet orientalior: ſed poſtquã peruenit ad terminum Solis, reuerſa eſt verſus Orientem, & ita partem ſolis quam vltimo occupauit, prima reliquit. Addit *S. Chryſoſt. hom. 89. in Matth.* aliud miraculum: quod tunc tenebræ tribus horis permanſerint; vnde datur intelligi, quod tunc Luna ſub ſole quieuerit.

Itaque cauſa generalis huius defectionis fuit, quod Deus Solem ſuos radios continere voluerit, ne terram illuminarent. Ita *Hieron. in c. 17. Matth. Beda lib. 5. In Marcum c. 15.* & ante hos *Cyprian. de bono Patientiæ:* dicens. Cum ad crucem Domini confundantur ſidera, elementa turbentur, nox diem claudat, Sol ne Iudæorum facinus aſpicere cogatur, & radios, C & oculos ſuos ſubtrahat. &c.

Denique Sybillæ hanc vniuerſalem defectionem prædixerunt, vt refert *Lactant. de vera Sapientia c. 19.*

Meminit quoque illius ex Ethnicis Scriptoribus, *Phlegon. l. 14. olymp.* vt fatetur *Origen. Tract. 35. In Matth.*

Tertullianus etiam in *Apolog. c. 21.* affirmat, ſcriptum id in annalibus Romanorum, eodem momento dies medium orbem ſignante Sole, ſubducta eſt: deliquium vtique putauerunt qui id quoque ſuper Chriſtum prædicatum non ſciuerunt: & tamen eum mundi caſum in archiuis veſtris habetis. Ita Tertull.

Legatus *S Thomas p. 3. q. 44. art. 2.* quam multa admiranda in hac Eclipſi contigerint.

Sed lubet pro maiori dictorum confirmatione meminiſſe verborum ipſius Dionyſij, quæ ita ſe habent: Quid de illo, qui tempore crucis Dominicæ factus eſt ſolis defectus dicturus es? Eramus tunc ambo apud Heliopolim, ambóque ſimul incidentem mirabiliter ſoli lunæ globum notabamus (non enim eiuſce coniunctionis tunc aderat tempus, ipſamque rurſus ab hora nona ad veſperum, ad ſolis diametrum ſupra naturæ vires reſtitutam. In memoriam autem illius renoua etiam aliud quoddam: nempe enim (vt ipſe non ignoras) eam lunæ incidentiam ab oriente cœpiſſe, & vſque ad ſolaris corporis D finem perueniſſe, ac tum demum reſiliiſſe notauimus: neque verò eâdem ex parte vt aſſolet; & incidentia illa & repurgatio facta eſt, ſed ex aduerſo Diametri.

Idemque de eâdem te ſcribens ad ipſum Apollophanem, ait his verbis. Heliopoli tu quidẽ penè mihi coæuus, & ego quinque & viginti ferè annorum tempus euoluens, vnà morantes conſtiteramus, cum feria quadam ſexta, & hora etiam penè ſexta Sol horribilibus ſubito eſt obſitus tenebris luna ipſa intercurrente: quia non Deus, ſed creatura Dei in ipſius veræ lucis occubitu lucere non potuit. Quærebam enim tunc apud te qui mihi ſane ſapientiſſimus videbaris, quid ipſe inde ſentires: tu vero mirabili prudentia ſubintuliſti quod vſque adeo penetralibus mentis meæ inhæſit, vt nulla obliuione deleri, nulla vnquam valeat mortis imagine deteri. Offuſi enim tenebris ipſi eramus, orbem ſolis vndequaque & ex æquo occupante caligine & poſtquam repurgatio & reſtitutio facta eſt, E luna ad ſolis diametrum conuerſa aufugit. Et tunc quoque regulam Philippi Aridæi aſſumpſimus: Cumque repeteremus, quod & erat nouiſſimum, eo tempore ſolem eclipſis moleſtias laboreſque minime perpeti debuiſſe, ac nihilominus lunam ab oriente ſolarem ſplendorem pullis nigrantibuſque velis obduxiſſe, cum ſoleat ex occidua parte ſolem ingredi: tunc autem opifices lucis theſauros caliginib. quas ipſa genuerat, ad occiduos vſque ſolis fines peruagata (vt ipſi putauimus) occultauit: cũ tamen, & luna id tempus deeſſet, nec coïtus vicinũ tẽpus eſſe cognoſceretur. Alio ad te (neque enim adhuc myſterij tantę rei conſcius eram) O ingentis prudentiæ promptuarium, quid, inquam ô doctrinæ ſpeculum Apollophanes, his ſecretis adſcribis? Ad hæc neſcio quo pacto diuino quodam afflatu & non humani ſenſus ſermonem ſubintuliſti: Hé ô bone Dionyſi, diuinarum viciſſitudines ſunt rerum. Denique verò adnotatũ diligenter ferię diem & annum, annunciatione quã facet Paulus noſtris attentis auribus infudit conſentientib. ſignis conſpirare & concordare expertus manus veritati ſubmiſi, & ex falſitatis nexib. ſubabſoluitur, quam quidem veritatem mirificè offero, quam & tibi communico. F *S. Dion. Areop. Epiſt. ad Polycarp. Bar. Tom. 1. Idem in ep. ad Apolloph. Breuiar Rom 9 die Oct.*

ECLIPSIVM VARII EFFECTVS, ET PRÆDIDTIONES.

Ex Lucubrationibus Henrici Ranzouij, & aliorum.

Nec ſilentio prætereundum omnium prædictionum Aſtrologicarum veriſſimas & certiſſimas eſſe Eclipſium tam ſolis quam Lunæ; quas artifices & coltores machinę cœleſtis longè vltra hominum memoriã ante Chriſtum natũ, & poſt, quãdo, quomodo, quo in loco, quib. annis, menſib. diebus & ferè horis futuræ eſſent, prædixère, effectuſque earum expoſuère, & iã adhuc eas futuras ſcriptis ſuis Ephemeridib. præſentes Aſtrologi indicant. Quod & Cicero teſtatur his verbis. Solis & Lunæ defectiones prædicuntur in multos annos & in omne poſterũ tempus, quæ quantæ, & quomodo futuræ ſint, ab his qui ſyderũ motus numeris perſequuntur. Ea enim prædicunt, quæ naturæ neceſſitas perfectura eſt, videntque ex conſtantiſſimo motu Lunæ, quando illa è regione Solis facta, incurrit in vmbrã terræ, quę eſt meta noctis, vt eam obſcurare neceſſe ſit.

Et cum hæ Eclipſium prædictiones ex certis, & veris demonſtrationib. conſtent (quas à maiorib. acceptas Aſtrologi conſeruauerunt, & propria induſtria, longa conſeruatione, & G experientia, nec non Eclipſium & temporum, tam veterum, quam recentiorum collatione auxerunt, ita vt ab illis, ſi artem rectè teneant, infallibiliter, quot Eclipſes præterlapſæ fuerint ſubductis numeris colligi, & quæ adhuc futuræ ſint præuideri, & prædici in multa ſæcula poſſit) & experientia vniuerſalis teſtetur, eclipſes regionib. damna, nec non hominib. incommoda plurima, principibúſque plerumque mortem præſignificare, non alienum fuerit à noſtro propoſito, ad prædicta exempla alia etiam illuſtria hoc loco ſubiicere.

Eclipſis Lunæ viſa eſt paulò ante prælium Alexandri & Darij ad Arbellam in quo prælio Darius periit & Monarchia Perſica ad Græcos tranſlata eſt.

Tucydides ſcribit: veterum quidem bellorum maximum fuiſſe, quod contra Medos geſtum eſt, & prodigia celebrata eſſe, nempe terræ motus, & defectiones Solis celebriores accidiſſe, quam ſuperioribus temporibus.

Solis Eclipſis præceſſit infelicem Athenienſium in Siciliam expeditionem.

Dionyſius & Plutarchus ſcribunt, Romulo moriente Eclipſin Solis viſam. H

Pridie quàm Perſeus cum Romanis prælio decertauit, Luna nocte defecit, quod oſtentum cum multi reformidarent, & à pugna abſtinendum eſſe regi dicerent, infauſto conſilio certamen, quod detrectare & effugere poterat, temerè iniit, in quo imperium, opes & libertatem ſimul amiſit. *Plutarch.*

Eclipſis Solis facta eſt Xerxe Græciam inuaſuro. *Herod.*

Eclipſis Solis conſpecta eſt eo anno, quo Xerxes mortuus eſt. *Tucydides.*

Idẽ Sol deficere viſus eſt anno primo belli Peloponneſiaci.

Eclipſis Lunæ præceſſit bellum ſacrum, quod cum Phocenſibus geſtum eſt, & durauit 10 annos. *Diodorus Pauſan.*

Lunæ Eclipſis fuit eo anno, cum ſecundum bellum Carthaginenſe ſiue Punicum incepit, *Polybius.*

Fuit etiam eclipſis Solis 11. die Iulij, cum Scipio Conſul profectus eſt ad bellum Aſiaticum, & paulò poſt prælium commiſit cum Antiocho, in quo perierunt 50. millia peditum

A & 4.millia equitum,non numeratis captiuis. *Liu.*

Ab vrbe condita 584.3.die Septemb.fuit Eclipſis Lunæ,& altera 22.die eiuſdem menſis, quando Æmilius Paulus regem Macedonum Perſeum vicit,& cœpit.*Liuius Flor.*

Eclipſis Lunæ præceſſit obitum Herodis magni..

Sic etiam Eclipſis Solis mortem Auguſti, teſtante Dione & Euſebio præceſſit.

Luna in Aquario cruentata eſt circa mortem Domitiani,vt ipſe prædixerat, pridie quam periret, aliquod factum futurum,de quo loquerentur,per terrarum orbem homines.

Eclipſin ſolis in nominatione Gordiani Imperatoris iunioris, eius mortem denunciaſſe breui futuram creditum.

Anno ab vrbe condita 705. Sol totius deliquium paſſus eſt. Tempore quo Pompeius Cæſarem in Macedonia fugiebat. *Dio Caſſius lib.45.hiſt.Rom.*

Anno mundi 3147. & duobus ſequentib. tres factæ ſunt Lunæ Eclipſes,& Merodach rex Babyloniorum,Aſſyriorumque Monarcha factus eſt,quemadmodum ante deſtructionem regni Aſſyriorum quod tranſlatum eſt in Monarchiam Perſarum.Accidit an.M.3385. Olymp.49.an.1.Eclipſis ſolis maxima,prædicta à Thaleto Mileſio, prænuntia belli inter Medos & Lydos, & poſtea etiam defecit regnum Aſſyriorum Aſtyage Medo per Cyrum poſt triginta annos capto.

B Quo an. & die Nerua Imp.eſt mortuus, fuit Eclipſis ſolis.

Sol defecit ſub Gordiano ita inſigniter, vt tenebris terræ inductis, nihil interdiu prorſus agi poſſet, niſi luminibus accenſis,terra etiam adeò horrendè concuſſa,vt vrbes quędam ſubito hiatu ſint cùm populis abſumptæ,poſtea imperium Roman.ſub Philippo Decio,Gallo, Valeriano, grauiſſima mala eſt paſſum,*Sabell.cap.7.lib.7.*

Paulò ante Alarici aduentum in Italiam, inſignes Solis & Lunæ defectiones inciderunt,& ſtella Crinita conſpecta fuit. *Sigon.de Imp.Occid.lib.10.*

An.Dom.345.ſub Conſtantino in Italia res admirandæ & portentorum ſimiles euenère:ſiquidem vt notat *Cedrenus* terra vehementi adeò motu concuſſa eſt,vt 12.oppida in Campania procubuerint:Sol autē tāta obſcuritate,Luna orbē ſubeūte infectus eſt,vt ſtellæ interdiu perinde ac noctu micuerint.*Sigon.*

Secuta eſt tranſlatio ſedis imperij Romani in vrbem Conſtantinopolim,& propagatio Arrianiſmi cum grauiſſima perſecutione.

Imperante Conſtantino tantus fuit Solis defectus, vt meridie ſtellæ viderentur, & in Melitena omnis generis angues C viſi ſunt,qui pugna cōmiſſa ſe inuicē peremère:Sequutus eſt Iudæorū tumultus:Tredecim vrbes in Campania motu terræ proſtratæ:Poſt ipſius Cōſtantini mortē,filij bellū inter ſe geſſere;& Perſæ graui bello Romanos fatigarunt.*Zonar Tom.2.*

An.Dom.394.Theodoſius Eugenium vicit,&:Theodoretus & Zozimus biduo rē confectā ſcribunt hoc modo.Cum defectio Solis incidiſſet tanta, vt noctis tenebras adæquaret, Gothi propè omnes (decem millia fuiſſe feruntur) vna cum Baturio duce deſiderati ſunt,nox prælium diremit.*Sigonius.*

An.Dom.418. Conſtantinus & Vallia continuato in Luſitania bello, Alanos, & Sueuos apud Eremitam acie ſuperarunt. Sueuorum inde regem Ermeneticum Gundericus Rex Vandalorum orto inter populos diſſidio, prælio in Gallæcia prouocauit.

Decimo quinto Calend. Auguſti Sol inſigniter obſcuratus apparuit, inde per Septembrem menſem ſtella crinita ab Oriente refulſit.*Sigon.*

Eclipſis totius Lunæ præceſſit captiuitatem vrbis imperatricis Conſtantinopolitanæ,quæ facta eſt ab Andronico Iun.

Poſt Semeſtre iterum Luna defecit ad decem digitos.*Niceph.cap.8.* D

Mortem Cæſaris Andronici Senioris, duæ Eclipſes præceſſerunt:prima Solis fuit,per tot dies, quot annos ille vixerat. Hanc ſecutus eſt Lunæ defectus 12. Februarij : quo die circa noctem obiit.*Nicet.*

Schytæ Iſtro traiecto Romanorum Thraciam vſque ad Helleſpontum incurſarunt:eam cladem Solis & Lunæ defectus intra dies ſedecim conſecuti portenderunt. Lunaris porrò in prima:Solaris in 55.parte Piſcium contigit.*Nicet.*

Sub obitum Imperatoris Theodorici Laſcharis, ſexto die per horam Sol obſcuratus eſt, tenebræque operuère omnia, adeò vt ſtellæ in cœlo apparuerint.*Pachimerius.*

Luna binam paſſa eſt Eclipſin, antequam pugna Catalunica accideret, in qua Theodoricus Rex Aſtrogothorum cæſus eſt, & deſiderati ſunt ab vtraque parte 180000. hominum. E *Bonfin.* Alij maiorem hominum numerum periſſe ſcribunt, ſed in diuerſis locis & diebus.

Ante mortem Henrici I. Angliæ regis, terra horridè mota eſt, ita vt ædificia paſſim corruerint : defectus Solis & Lunæ factus : ignis in pleriſque locis per rimas terræ, aliquot dies ſpirans,neq;aqua neque alia ſe extingui potuit. *Polydor l.11.*

An. Dom.605. die 5.Maij Eclipſis ſolis facta eſt, moxque ſubſecuta eſt grauiſſima peſtis tribus menſib. Iul. Auguſt. & Sept.tuncque viſibiliter multis apparuit quod bonus & malus Angelus per ciuitatem pergerent,vt ex iuſſu boni Angeli malus Angelus qui videbatur manu venabulum ferre;quoties venabulo oſtium cuiuſcunque domus percuſſiſſet, tot de eadem domo ſequenti die interierint.Fuerunt poſtea duo reges mortui,Heribertus & Grymaldes.Rebellarunt Vaſcanes in Gallia, Agatho Papa deceſſit, Hunni & Bulgares inter ſe prælia crudelia geſſerunt Sarraceni in Africam cum ingenti multitudine tranſierunt, Carthaginem cœperunt & depopulati ſunt.*Regino Chronicor.lib.1.*

An. Dom.680. Luna Iunio menſe nitorem ſuum mirabili obſcuritate fœdauit.Iul.autem,Auguſto, & Septemb. Romæ F terra adeò peſtilentia eſt oborta,vt frequentatis funerib.Libitina non ſufficeret, reliquam inde Italiam cum inceſſiſſet,inprimis Papiæ vrbem propè ad vaſtitatem redegit.*Sigon.*

Circa annum Dom.740. cum Carolus Martellus,auus Caroli Magni, magiſter aulæ Regis Franciæ regnum vſurpans diuiſiſſet illud paulò ante mortem inter Pipinum, & Carolomannum filios ; vnde orta tranſlatio regni à Meroingnorum ſtirpe,in Sole & Luna noua ſigna apparuerunt, & ſtellæ,nec non & Paſchalis ordo ſacratiſſimus turbatus fuit. *Amonius lib.4.de geſtis Francorum,cap.57.*

Anno 807.ter Luna obſcurata,& ſemel Sol:& cum prima Eclipſis Lunæ viſa eſt, apparuère eadem nocte in aëre acies miræ magnitudinis. Triennio pòſt Eclipſes etiam quatuor viſæ:Paulò pòſt ſecuta mors Caroli Magni, cuius occaſione multæ confuſiones in Europa ortæ.*Eginbertus.*

An.Dom.806.4.Nonas Septemb.fuit Eclipſis Lunæ exiſtētis in 16.parte piſcium,ſole exiſtēte in 16. parte virginis,annoq;ſequente 3.id Febr.ſtāte vtroq;ſidere in 25 parte Aquarij. Et 11. Cal.Sept.Lunæ facta Eclipſis hora noctis 3.Sole poſito in 5.parte Virginis,& Luna in 6.piſcium *Regin.2.Chron.* Tunc G cœperunt mutari regna per Carolum Imp.Bella crudeliſſima contra Gentiles,& Sarracenos, Germanos, Sclauos,& alios. Fides Chriſtiana vbiq; propagata deuictis infidelib. & idololatris.In ſumma nouæ leges, noua regna, extinctio idololatriæ,bella,ſeditiones, motus, omnia cruenta per plures annos Imperij Caroli..Ideò & ſæpe renouatæ Eclipſes & Lunæ & Solis,vt an.809,Eclipſis Solis,Eclipſis Lunæ 8. Calend.Ianuarij,& an.812.Idus Maij poſt meridiem Solis Eclipſis.

An.Dom.810.Sol & Luna bis defecerunt.Sol 8.Idus Iunij, & 2.Cal.Decemb.Luna autē 11.Cal.Iulij,& 18.Cal.Ian.Rotrudis filia Caroli Magni obiit.Gotfridus Danorum rex,à proprio ſatellite interfectus:Quemadmodum Philippus Macedo Alexandri pater,Pipinus rex Italiæ mortuus Caroli filius.

Paulò ante memorabilem ſtragem Caroli Magni in montibus Pyrenæis,Sol adeò obſcuratus dicitur,vt Mercurij ſtella propè illius centrum velut candidior macula ſpectaretur.

An.Dom.887. qui incidit in ſecundum annum Leonis Imp. Angæus Longobardiæ Dux,regis Franciæ gener,cognita Baſilij morte à Romanorum ſocietate deſciuit. Contra eum Leo Conſtantinum patricium cum occidentalib.miſit copiis,com- H miſſa pugna Conſtantinus ſuccubuit, vixque cædem ipſe euaſit, exercitu ſuo occiſione deleto. Sub idem tempus Sol, hora diei ſexta ita defecit,vt ſtellæ viderentur. *Cedren.*

Idem Cedrenus ſcribit Solem etiam in meridie defeciſſe,cùm Tziniſcas Imp.diem extremum clauſit,& Bulgari defecerunt.

Anno rurſus 888. Ecclipſis Lunæ magna facta eſt, 16. die Octobris,& eodem menſe Ecclipſis Solis, die 29.circa horam 9. ſequuta eſt. Mors paucis poſt diebus Ludouici filij Caroli Balbi Imp.*Regino lib.2.Chron.*

Eodem an. Italiæ nouum regnum ortum primo conſtituto Beringario,quod tantum durauit per octoginta annos. Inuaſit Burgundiam Roſa, & ſe regem eius coronari fecit. Sequenti anno Northmanni Ethnici Septentrionalem partem Angliæ occuparunt, dehinc Gallias inuadunt,ſæuierunt paſſim in Chriſtianos per Saxoniam, Lotharingiam, & Franciam; *Guiliel. Nigian. Helmoldus cap.7.* Sarraceni, Bulgari, fractis

A fœderibus rebellarunt in Leonem VI. Imperatorem Orientis, & victi ab eo, vt ſcribunt *Zonaras tom.8. & Cedrenus*.

An. 944. Sol horribilem Eclipſim paſſus eſt feria ſexta hora diei 3. quo die in Hiſpania Addaram rex Saracenorum à Rhadamiro Chriſtianiſſimo Rege Gallitiæ ſuperatus eſt, vt etiã in Italia apparuit cometa miræ magnitudinis, quã fames ſecuta. Eodem anno Romanus ſenior à filiis ab Imperio deturbatus eſt, & in monaſterium miſſus, & poſtea ipſi filij eadem paſſi à Conſtantino filio Leonis Imperatoris. *Sigeb. Chronog.*

Anno 1034. Sol inſigni ſe ac mirabili obſcuritate infectum Italicis in feſto Apoſtolorum oſtendens, inſignẽ Longobardorum cladem, quæ proximè eſt inſecuta portendit. *Sigonius.*

Anno Domini 1039. Pridie Idus Maij Eclipſis Solis fuit, & pridiè nonas Iunij, Imperator Conradus obiit. *Sigebertus.*

Anno Domini Kal. Octobris 1093. eclipſis ſolis facta eſt hora tertia, & Draco viſus eſt, vt notat *Doderinus in appendice ad Mariam ſcotichronicã*, hanc eclipſim ſecutæ ſunt innouationes regnorum, & ſubuerſio ſuperſtitionis & impietatis Mahometicæ in tranſmarinis partibus, & expeditio magna in Turcas prædicata, & ſuſcepta anno 1096. militũ ſexcentorũ millium, B & Hieroſolyma recuperata, quæ per quadringentos nonaginta circiter annos fuerat à Sarracenis occupata. Fuitq; magna ſtrages Sarracenorum, & plures ciuitates & regna Chriſtianis ceſſerunt, cum eximiis victorijs de quibus *Guillelmus Tyrius l. de bello ſacro, Eucherius, Blondus, Platina, Paulus Æmilius, & alij.*

Anno Domini 1232. Mons aliò migrauit 5000 hominum obruens, quo tempore Eclipſis prodigioſa Solis fuit, Lunari corpore verſus occaſum in ſex angulos prorogato, ſecuta bella ciuilia, & cædes innumeræ. *Antonius Fritſchius.*

Anno Domini 1327. primo die Decembris fuit Eclipſis Lunæ, mortuus eſt paulo pòſt Ottomannus, ex quo Turcarum Imperatores deſcendunt.

Anno 1356. in principio Martij fuit Eclipſis Solis, necnon eo anno Eclipſis Lunæ, ſequitur peſtilentia, & Eduardus rex Angliæ fudit Francos, cepit regem cum filio Philippo, & adduxit ſecum in Angliam. Mortua eſt etiam Margareta Cæſaris Ludouici coniux.

Anno 1452. 11. die Decembris fuit Eclipſis Solis, paulò pòſt Mahometes Turcarum Imperator obſedit vrbem Conſtantinopolitanam, terra marique oppugnans eam per 54. dies: & C potitus eſt ea, interfecto Conſtantino Palæologo cum ſuis.

Anno Domini 1478. Eclipſis Solis fuit menſe Iulio, vnde peſtis ſæuiſſima hoc anno per totam Italiam debacchata eſt, adeò vt in Brixiana vrbe ſupra 20. hominum millia, & Venetiis 30. vrbanæ multitudinis perierint. *Marcus Fritſchius primo Catalogo prodigiorum.*

Ante mortem Maximiliani primi viſa eſt Eclipſis Solis eo anno 7. die Iunij, cum ipſe in Ianuario deceſſit, ex qua ei longè ante obitum mors prædicta fuit. *Schonerus. Fritſchius.*

Anno 1544. Eclipſis Solis fuit, tres etiam Lunares, res non viſa à Caroli Magni tempore, ſequutum ingens bellum inter Cæſarianos & Gallos, inter Anglos & Scotos, cum magna vaſtatione agrorum, & clade hominum. Fuit etiam eo anno coniunctio Iouis & Saturni.

Anno Domini 1554. menſe Decembri 8. die vidimus Eclipſin Lunæ, ſic etiam 8. die Iunij.

Anno Domini 1555. hoc noſtro ſæculo, Iulius III. Pontifex Maximus moritur 23. Martij. Eliſabetha Danica Regis Ioannis filia, mater Ioachimi II. Electoris Brandeburgenſis, moritur 10. Iunij, altero die poſt Eclipſin, Agnetia filia Philippi D Landgrauij Heſſiæ primo Mauritij Electoris, poſtea Ioannis Friderici II. Ducis Saxoniæ vxor obiit, 4. Nouemb.

Adolphus Coloniæ Archiepiſcopus & Elector, etiam in viuis eſſe deſiit anno Domini 1556. 20. Septembris Quo anno etiam paululum ante illum periit Epiſcopus Treuirenſis Ioannes, ex comitibus Eiſembergicis.

Quemadmodum etiam anno Domini 1556. in Nouembri, in vno menſe vtriuſque luminaris Eclipſin habuimus: quorũ effectus & operatio extendebat ſe in annum ſequentem 57. Quinto die Maij vidimus etiam Cometam in Germania, quem Conſtantinopoli viderunt duodecim dies flagrare.

Paulus IV. Pontifex Maximus mouit bella in regno Neapolitano contra Philippum regem Hiſpaniarum. Vicesimo ſexto Februarij moritur Elector Palatinus Fridericus filius Philippi. Turca facit emptionem in Stiriam, & multa oppida vaſtat, & Sigetbum obſidet.

Anno Domini 1557. Albertus Iunior Marchio Brandeburgenſis Caſimiri filius mortuus 8. Ianuarij 9. Auguſti regis E Philippi Hiſpaniæ exercitus vicit Gallos apud S. Quintinum, & præcipui ex nobilitate Gallica capti, & multi interfecti.

Anno Domini 1558. Eclipſis Lunæ menſe Aprili die 2. Quẽadmodum anno Domini 1559 Eclipſis Lunæ in Septembri, die 17 cernebatur. His annis hæc contigêre: In principio Ianuarij Rex Galliarum cepit vrbem Calethum Chriſtophorus Dux Brunſuicenſis Archiepiſcopus Bremenſis & Verdenſis obiit. Item Leonora Caroli V. & Ferdinandi ſoror, Emanuelis Portugalliæ primò: poſtea Franciſci Galliæ regis vxor: Archiepiſcopus Colonienſis Antonius de Schattenburg, 21. Septembris mortuus. Carolus V. in Hiſpania in S. Iuſti cœnobio. Maria eius ſoror Ludouici regis Vngariæ vxor, ferè pòſt menſem Carolum ſecuta eſt. Georgius Comes VVittembergenſis 21. die Septemb. Maria regina Angliæ, Philippi regis Hiſpaniarum vxor extincta eſt 16. Calend. Nouemb. Reginaldus Polus Cardinalis doctus, qui natus ex Margareta Eduardi IV. Anglorum regis nepte, etiam hoc anno è viuis exceſſit, poſt paucas horas cum regina Angliæ mortua eſſet.

Anno 1559. hi mortui ſunt, 1. Ianuarij Chriſtianus III. Daniæ & Noruvegiæ Rex moritur, eum ſecutus 25. Ianuarij, F Chriſtiernus II. quondam Rex Daniæ, Sueciæ & Noruvegiæ, affinis Caroli V. captiuus 12. Februarij obiit Otto Henricus Comes Palatinus Elector.

Lucas Gauricus Epiſcopus 6. Martij 24. Martij Ioannes Gropperus Cardinalis 15. Aprilis trucidatur bombarda. Epiſcopus Herbipolenſis, Melchior Zobel 29. Aprilis, Franciſcus Otto Dux Luneburgenſis 30. Iunij, Henricus Rex Galliarum in haſtiludio circa oculum, per galeam haſta læſus, obiit diem 10. Auguſti 18. Auguſti moritur Paulus IV. Pontifex. Hercules Ferrarienſis Dux obiit 3. Octob. Ditmarſia eſt ſubacta à Friderico II. Rege Daniæ, & ducibus Holſatiæ, ante hac libera & inuicta gens. Moſcouita exercuit incredibilem tyrannidem in Liuonia. Epiſcopus Labacenſis Donavverda fregit collum. Regina Scotiæ periit. Andreas Doria moritur, & Aloyſius Lippomanus Venetus Epiſcopus Mitonæ & Veronæ. Baiazetes & Selimus Solimanni filij dimicant inter ſe.

Anno 1560. fuit vtriuſque Luminaris Eclipſis, & fuit Eclipſis Lunæ 11. die Martij: Solis verò 21. die Auguſti 14. Februarij, mortuus eſt Philippus Dux Pomeraniæ 8. Auguſti mortuus eſt Ioannes Fridericus, Ioan. Friderici Electoris nepos. 29. Septemb. obiit Guſtauus Rex Sueciæ. 5. Decembris fatis conceſſit Franciſcus II. Galliarum Rex ex apoſtemate cerebri.

Non lubet vlterius commemorare Eclipſes, quæ ferè etiam G ſingulis ſequentibus annis viſæ ſunt, præſertim anno Domini 70. 72. 73. 74. 76. 77. 78. 80. Qui vero motus, quæ tyrannica facinora atque cruenta bella, quot iniuſtæ, & contra datam fidem cædes, rapinæ, proſcriptiones, interfectiones inſontium, trucidationes, bonorum Eccleſiarum direptiones, Rebelliones, in Religione nouitates, & genera morborum in Moſcouia, Gallia, Germania, Suecia, inferiori Germania, Liuonia & aliis locis ſubſecuta ſint, omnibus liquet, illaq; recẽſere lubens prætereo, ne videar conſolidata ferè vulnera refricare, & præteritarum ærumnarum memoriam renouare.

Id tamen addam, vt Bucholzerus, & Gilbertus ſcribunt, quod anno 1580. 13. Ianuarij in ipſo puncto Eclipſeos Lunaris Henricus Rex Portugalliæ, Antea Cardinalis, anno regni ſecundo obierit, vnde diſſenſiones magnæ ortæ in regno Portugalliæ, ac cædes & bella ſecuta. Et Selimus Solimanni filius Turcarum Imperator anno Domini 1574. die 13. Decẽbris: Cùm fuiſſet ante mortem eius Eclipſis Solis 23. die Nouembris in 8 domo mortis. Quare verè & rectè dicitur. H

Tempore non alio defecit crebrius vnquam
Luna peregrino lumine, Solque ſuo.
Nec prius ignoti toties arſere Cometæ,
Ventorum grauior nec fuit antè furor.
Denique ceu longo labefacta puerpera nixu,
Anxia, ſemianimis, plena dolore gemit
Sic defeſſa malis natura fatiſcit, & optat
Exuuias oneris depoſuiſſe ſui.
O lapis abſque manu de monte reuulſe ſupremo,
Rumpe moras, curſum corripe, Chriſte veni.
Deſtrue ſuccidui reliquum quodcunque coloſſi eſt
Exordire tuum proximus imperium
In quo certa quies ſtat definita laborum.
Fixus vbi noſtri terminus exilij eſt.

Diuus Ambroſius dicit, Elementa compati, cum luminaria defectum patiuntur. Nam horum triſti deformique aſpectu omni tempore hominum animi conterriti expauerunt, trepi-

A daruntque occulto ſcilicet ſenſo naturæ præſagiente ſequutura damna. Quibus autem gentibus, & perſonis damna ex his aduentura ſint, ex obſeruatione longa euentuum conſecutorum ad Eclipſes, atque inter ſe congruentia eorundem deprehenſum eſt ab Aſtrologis, quanquam alius alio in prædicendo ſemper fuit felicior.

VANITAS CIRCA ECLIPSIVM
CONSIDERATIONEM.

Quia olim naturales Eclipſium cauſæ obſeruatæ aut cognitæ non erant, immiſerunt in corda hominum plerique etiam ſapientiores, & pauorem præſentis & futuri ſtatus rerum & perſonarum. Quemadmodum & ignara Eclipſium lunarium antiquitas lunam & ſolem putabant veneficiis affectos laborare, & ob id crepitu diſſono ſe illis auxiliari dicebant. eiuſque erroris fuit Pindarus & Steſichorus, vt narrat *Plinius lib. 2. cap. 12.*

Meminit & *Plutarchus in vita Æmilij*: Cùm veniſſet, inquit, nox, & à cœna reuerſi eſſent ad ſomnum & quietem, luna tum plena & ſublimis, repente cœpit nigreſcere, & vbi lux eam defecit coloreſque mutauit, prorſus euanuit, Romanis, vt mos eſt, lumen eius tinnitu reuocantibus, igneſque multos B tædis & facibus ad cœlum tollentibus, &c.

Aliud Iuuenalis de garrula muliere loquens.

——Verborum tanta cadit vis.
Tot pariter pelues & tintinnabula dicas
Diuexari; nemo tubas atque æra fatiget
Vna laboranti poterit ſuccurrere lunæ.

Et Ouidius 4. Metamorph.

——aut ſub candore rubenti,
Cum fruſtra reſonant æra auxiliaria lunæ.

Nicias quia neſciuit cauſas eclipſis ortæ, Athenienſium res & opes afflixit, eo territus, vixque etiam Anaxagoras quin occideretur à populo fuit ſeruatus à Pericle, cum in carcerem fuiſſet coniectus, quod diſputaſſet de motibus ſyderum copioſè, *Plutarchus in vita Niciæ. Vide Plinium lib. 2. cap. 12.*

ECLIPSIVM CAVSAM QVI
INVESTIGARINT.

Apud Græcos primus rationem defectionis vtriuſque luminaris inueſtigauit Thales Mileſius Olympiados 48. anno 4. anno ab vrbe condita 166. prædicto ſolis defectu, qui ſub Aſtyage factus eſt. Prædixerat & illum Ionibus. *Plin. ſupra, & Herod. l. 1. & C. 1. de diuinitat.*

Protulit autem in vulgus rationem defectus vtriuſque luminaris primus Romæ C Sulpitius Gallus, qui Conſul cum M. Marcello fuit, ſed tum erat tribunus militum ſecundæ legionis, ſollicitudine exercitu liberato pridie quam Perſeus ſuperatus à Paulo Æmilio eſt in concionem ab imperatore productus, ad prædicandam Eclipſim: mox & compoſito volumine. *Plin. ſup.*

Claudius Cæſar etiam, cùm Solis defectus futurus eſſet natali ſuo, veritus ne quis inde tumultus fieret, publicè edidit, non modo futurum deliquium, ſed tempus, qualitatem eius, & cauſas cur id eſſet neceſſario euenturum.

Ceterum vti Eclipſes naturaliter euenire plerunque, idque ex cauſis naturalibus, apud Philoſophos pro explorato habetur, adeoque experientia ipſa euincit: Sic quoſdam etiam effectus ſuos habere iis locis, vbi ſolares vel lunares radij per iſtiuſmodi interpoſitionem impediuntur, nemini dubium eſſe debet: verum vt prædictos euentus iis adſcribamos, excedit ſaniorem de Aſtrorum virtute doctrinam, vnde & de Eclipſi, vti de Cometa & aliis meteoris alio loco dicemus, vbi de Aſtrologia tractabimus; ſentiendum, non eſſe illam certum ſignum eiuſmodi euentuum, neque eos illa efficiunt vt ſigna determinata, ſed forte vt coeffectus, eo quod ab eiſdem cauſis D cum iſtis pendeant. At nulla cauſa eſt, quæ v. g. ad Regem potiùs aut Principem determinetur, quàm ad alium quemuis, vnde incerta ſunt omnia iſthæc portenta, quamuis Deus nonnunquam mutationibus iſtis extraordinariis & inſolitis, ſimiles euentus aut res aliquas inſolitas quaſi portendat, & indicet, quomodo patiente ac moriente filio ſuo, vniuerſalem Eclipſin per vniuerſam terram ſuperinduxit: alia in aëre portenta, 2. *Mac.* 2. vnde de eiuſmodi rebus & ſignis coniectare velle, ſummæ vanitatis & dementiæ fuerit cum effectus fortuitus certam aliquam cauſam naturalem non habeat: vt quæ ad vnum determinatur, quomodo & vnicam formam habet. Adde quod abſque Dei prouidentia ne capillus quidem de capite noſtro pereat: qui proinde ſibi reſeruauit, quæ plerique imprudenter aſtrorum inclinatione & mutationibus ſubiiciũt.

Ecſtaſis.

E *Siue Mentis Alienatio, Animi Raptus.*
Alij Extaſis ſcribunt.

* DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

ECſtaſis Latinè ſtuporem, ſiue mentis exceſſum ſignificat, ortum ex re aliqua inopinatò oblata: Eamque vocem communiter vſurpamus pro abſtractione mentis à corpore, ad res diuinas contemplandas. Quidam autem definiunt ὀλιγοχρόνιον μανίαν, teſte Galeno *lib. de Definit. medicis*, quaſi inſaniam non diu perſeuerantem. Dicitur autem ἀπὸ τοῦ ἐξίστασθαι: quod qui eam patitur, velut extrà ſeipſum conſtitutus videatur.

* DIVISIO.

Quadruplicem Ecſtaſim facit *Philo lib. de legitimo rerum diuinarum hærede*. Prima eſt adferens delirium, ex nimio ſenio, atraque bile, cuius mentio fit inter maledictiones. *l. Deuteron. c. 28.* Deliratio, cæcitas, & exceſſus mentis, corripiet impios. II. euenit ob aliquem pauorem inopinatum. Quomodo vult Philo, accipiendum quod de Iſaac legitur *Geneſ. c. 15.* quod correptus fuerit ſtupore magno, quando intellexit ſibi allatum F de venatione à filio Iacob, quem Eſau exiſtimauerat: Sic & de Iacob, cum audiuiſſet filium ſuum Ioſeph viuere, & dominari toti Ægypto, exceſſit, inquit Scriptura, mente. *Geneſ. c. 44.*

Tertius exceſſus fit in tranquillitate animi, cum feriatus à ſenſibus in placida dulcique contemplatione verſatus, qualem habuit Adam in formatione mulieris.

Quartus eſt, quando mens diuino afflata ſpiritu, corripitur, & impletur: eſtque hæc ſpecies Prophetici generis.

Qui vero Ecſtaſim ſacram, aut has mentis ferias paſſi fuerint, ex ſacris Litteris, aliiſque hiſtoriis demonſtremus.

☞ *Petantur pleraque ex loco de CONTEMPLATIONE, ET PROPHETIA.*

Eſt etiam alius mentis exceſſus, Dæmonum ope effectus, quo Magi, & ſimiles farinæ Incantatores videntur nonnunquam extra ſe rapi, & aliò transferri. Cuius etiam exempla nonnulla ſubiiciemus.

ECSTASIS SACRA
EX S. SCRIPTVRA.

* Creato Adamo primo homine, cum non inueniretur adiutor ſimilis illi, immiſit Deus ſoporem in Adam, tulitque G vnam de coſtis eius &c. Qui ſopor habuit coniunctam Ecſtaſin, ſic vt mens eius non ſolum eſſet libera à corporis & ſenſuum functionibus, ſed & diuinitus eleuabatur, vt videret ea quæ gerebantur, & prophetico Spiritu myſterium per ea ſignificatum. Nempe matrimonium tum ſuum naturale cum Eua, tum ſpirituale Chriſti cùm eccleſia, de quo Auguſtin. *fuſè, tract. 9. in Ioannem Geneſ. cap. 2.*

* Abraham Patriarcha ſimilem mentis exceſſum cum ſopore paſſus fuit, poſtquam ei Deus ſemen numeroſum promiſiſſet. in cuius ſignum, ei præcepit facere oblationem certorum animalium. Cumque ſol occumberet, ait Scriptura, irruit ſopor ſuper Abraham, & horror magnus & tenebroſus inuaſit eum, dictumque eſt ad illum: ſcito prænoſcens, quod peregrinum futurum eſt ſemen tuum &c. *Geneſ. cap. 15.* Qui ſopor Abrahæ partim fuit naturalis, defatigatione diurna obueniens: partim ſupernaturalis, qualem Deus in Adam immiſerat; quo vidit omnia quæ circa ſuos poſteros erant euentura. *ita Philo & alij eum ſecuti.*

* Etiam Iſaac Ecſtaſim paſſum accepto cibo à filio iuniore H Iacob, cui benedictionem præter intentionem ſuam impartiuerat; cenſet B. Auguſtinus: mentéque diuinitus illuſtrata cognouiſſe Dei voluntate illa eſſe facta, ab eoque prælatum Iacob Eſau primogenito, deſignatumque illum Hæredem ſuarum poſſeſſionum. *Geneſ. 27.*

Paulus apoſtolus in Apoſtolatu confirmatus, raptus eſt vſque ad tertium cœlum, vtrum in corpore an extra corpus, neſcit, Deus ſcit: audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Hinc demùm in illam prorupit vocem: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſũ Domini, aut quis cõſiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia: ipſi gloria in ſecula, amen. *Marulus l. 2. c. 4.*

Simon Petrus cùm in cœnaculum circa horam ſextam oratum aſcendiſſet, cecidit ſuper eum mentis exceſſus: & vidit cœlũ apertum, & inde vas quatuor initiis ſubmitti, immundis

A animalibus plenum, ſed quæ à Deo mundata dicerentur. Ex quo ſignificatum eſt, gentiles quoque, qui planè immundi errorum inquinatione erant, per fidem Euangelicæ veritatis mundandos, & eccleſiæ gremio excipiendos eſſe, ſicuti & Iudæos. *Ibidem.*

Ioannes apoſtolus: Fui, inquit, in ſpiritu, Dominica die, & audiui & vidi, ea vtique quæ in Apocalypſi commemorat. Quorum præſtantiam D. Hieronymus admiratus, ait: Apocalypſis Ioannis tot habet ſacramenta, quot verba. Parum dixi, in verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ, & pro merito voluminis laus omnis inferior eſt. *Ibidem.*

HISTORICA.

Romualdus abbas, ordinis Camaldulenſis auctor, cum ad Sitrij montis monaſterium veniſſet, & ibidem ſacra celebraret, aliquamdiu in ecſtaſi raptus ſtetit: & Pſalmorum interpres factus eſt, quorum paulò antè ne lector quidem ſatis idoneus fuerat. *Ibidem.*

Franciſcus in ecſtaſi vidit fulgentem Saluatoris noſtri crucem, vidit ſanctum Seraph, à quo Seraphicus dici meruit. Inde ſingulari quodam priuilegio Dominicæ crucifixionis cicatrices corporaliter geſſit. *Idem, & Sab. lib. 2. c. 6.*

B Eliſabetha virgo, Schœnanienſis monaſterij decus, cùm ſeſe cœleſtium contemplationi penitùs dedidiſſet, obſtupefactis interdum corporis membris ac ſenſibus, diu veluti exanimis iacebat. Inde illi non pauca, quæ futura erant, diuinitùs reuelata fuiſſe perhibent: librum etiam, qui Viarium Dei dicitur, angelo dictante, ab ea ſcriptum. *Marul. l. 2. c. 4.*

D. Thomas Aquinas iugi & aſſiduæ contemplationi ita ſeſe aſſuefecerat, vt frequenter in mentis ecſtaſim cadens, aſtantibus mortuus videretur: interim tamen recondita diuinarum literarum myſteria hauriebat: & ad ſe reuerſus, fructum huius philoſophicæ mortis docendo ſimul & ſcribendo aliis quoque communicabat.

Prædicari audio Ioannem Scotum, quo nemo ſubtilius Theologiam Scholaſticam tradidit, animo linqui ſolitum, ac velut exanimem eodem, quo deprehenſus eſſet, loco, per diem interdum & ampliùs, immobilem ſediſſe, mente & ſenſibus ſopitis, aut certè procul à corpore aberrantibus: atque ita demùm ab hominibus eius rei ignaris pro defuncto elatum. *Sab. l. 7. c. 4. Exemplorum, & Iouius in Elogiis.*

PROFANA, IMPIA, MAGICA.

Epimenides Cretenſis, item Ariſteas Proconneſius, poëtæ C & philoſophi clariſſimi, corpus quandocunque libitum eſſet relinquere, & animo liberè per orbem vagari, atque in corpus denuò redire potuerunt: quod tamen alij de contemplatione & ecſtaſi intelligi volunt. Ariſteæ certè animam corui effigie è corpore egreſſam narrant. Quam nacti occaſionem inimici, Cantharidæ dicti corpus ita affectum flammis concremarunt, eſtque menti peregrè redeunti velut vagina gladio adempta. *Plinius l. 7. c. 52.*

De Hermotimo Clazomenio huiuſmodi fabulæ narrantur. Animam eius extra corpus euagatam, per multos peregrinatam, variis in locis futura prædixiſſe: vt imbres magnos, ſiccitates, terræmotus, peſtilentias, aliáque id genus, iacente interim corpuſculo: tum eam longo temporis interuallo corpus veluti exuuium quoddam intraſſe, idque excitaſſe. Id cum ſæpenumerò egiſſet, vxoríque mandaſſet, vt à ſuo diſceſſu nemo neque ciuis, neque alius homo corpuſculum attingeret: quidam domum ingreſſi, à muliere precibus impetrarunt, vt nudum immobilemque humi iacentem ſpectarent Hermotimũ, quem ij igne facto cremarunt: exiſtimantes, anima reuerſa, & quò ſe reciperet non inueniente, ipſum prorſus moriturum, D quod & accidit. Cæterùm Clazomenij Hermotino fanum dedicarunt in quod mulieribus ingredi non licet, ob cauſam expoſitam. *Apollonius in Hiſtoriis mirabilibus.* Plut. verò de Socratis genio animam corpore non exceſſiſſe ſcribit, ſed dum obſecundat & laxat genio vinculum, permiſiſſe ei liberum & vagum curſum, vt multa foris conſpecta & audita renunciaret. Eos verò, qui corpus ſopiti extinxerunt, ſupplicium in hodiernum vſque diem in Tartaro perſoluere.

Presbyter fuit quidam nomine Reſtitutus in paræcia Calamenſis eccleſiæ, qui quando ei placebat, rogabatur autem, vt hoc faceret ab eis, qui rem mirabilem coràm ſcire cupiebant, ad imitatas quaſi lamentantis cuiuſlibet hominis voces, ita ſe auferebat à ſenſibus, & iacebat ſimillimus mortuo, vt non ſolum vellicantes atq; pungentes minimè ſentiret, ſed aliquãdo etiam igne vreretur admoto, ſine vllo doloris ſenſu, niſi E poſtmodum ex vulnere. Non autem obnitendo, ſed non ſentiendo non mouere corpus, eo probabatur, quòd tanquam in defuncto nullus inueniebatur anhelitus: hominum tamen voces ſi clarius loquerentur, tanquam de longinquo ſe audiſſe poſtea referebat. *Auguſt. lib. 14. de Ciuit. Dei, c. 23.*

Lamiæ non abſurdè ἐκστατικοῖς aſſimilari poſſent: qui velut rapti extra ſeſe, ſenſúque omni & motu priuati, iacent exanimis ſimiles, & pòſt ceu ex profundiſſimo expergefacti ſomno, aut à morte ad vitam reuocati, redeunt ad ſeſe, & miras fabulas, miráque commenta narrant. At in has cogitationes ſe ingerens dæmon, earum ſeriem texit, hancque variat mira arte & ſcitè, repetitis præteritis, annexis præſentibus, & aſperſis etiam quibuſdam admonitionibus de futuris, ne in ſuſpicionem anilium fabularum, aut temerè cogitatarum ineptiarum veniant: inducta etiam perſuaſione, vt coram ſpectaſſe, quæ diabulus offudit, imaginentur. Ita dementat eos, quos ad talia vſurpat, vt ſui proſus non ſint compotes: ſed velut καταδουλωθέντες, ea agitent mente, in eáque tueantur, quæ dæmon obiicit, ex ſeſe nihil faciant, niſi quantum aliquando permittitur, & id quidem vt plurimum eſt ridiculum. *Vierus lib. 2. c. 28. de præſtig. dæm.*

Iacobus Sprengerus ex maleficarum quas igni damnauit confeſſione id Magos confiteri narrat, ſe in ecſtaſi eaſdem res F percipere, quas, ſi corpore adfuiſſent, pariter percepiſſent. *Auguſt.* quoque *l. 19. de Ciu. Dei*, Præſtantij patrem tanta ecſtaſi ſæpe abreptum fuiſſe, vt reuerſo ſpiritu ſe fuiſſe verſum in equum affirmaret, commeatúmque in caſtra cum equis aliis importaſſe: cùm tamen ipſius corpus exanime iaceret domi. *Bodinus l. 2. Dæmonoman. 5.*

Turretanus Præſes, Magam quandam in Delphinatu cubãtem ad ignem, manente domi corpore, in ecſtaſim abreptam fuiſſe aſſeruit: & quia nihil intelligebat, neque clamore excitabatur, grauiſſimis virgæ ictibus ab hero cæſam, tum etiam vt videret an de hac vita deceſſiſſet, ignẽ partibus, quæ maxime valent ſenſu, fuiſſe ſubiectum, nec propterea euigilaſſe. Eã itaque iacentem ab hero heraque mortuam eſſe exiſtimantibus, ibi derelictam eſſe: manè iacentẽ in lecto inuentã. Quod cùm miratus herus quæſiuiſſet, quid rei contigiſſet ipſi exclamantem ſuo ſermone dixiſſe: Ah here quàm verberaſti me! Id hero apud vicinos narrante, aliquem dixiſſe, Saga eſt: ideóque non deſtitiſſe herum, donec illa rem falſa indicauiſſet ſe animo cœtum Magorum adiuiſſe. *Bodinus l. 2. Dæmonoman. c. 5.*

G Hier. Cardanus Mediolanenſis de ſeipſo ſcribit *l. 8. de Var. rerum, c. 43.* quoties velit, ſeſe in ecſtaſim tranſire, ita vt voces quidem aſtantium leuiter audiat, non tamen intelligat, vellicationem validam & ne podagræ quidem dolores prorſus ſentiat, idque ſolum ſentiat, quòd ſi extra ſeipſum. Huius initium à capite fieri maximè à cerebello, diffundique per totam dorſi ſpinam. Sentire ſe in principio quandam circa cor ſeparationem, quaſi anima abſcederet, totique corpori communicari rem hanc, quaſi oſtiolum quoddam aperiretur. Addit & illud videre ſe omnia, quæ velit, oculis, non vi mentis, & imagines illas perpetuò moueri: vtputa lucos, animalia, orbes, & quæcunque cupit. Cauſam eſſe putat virtutis imaginatricis vim, viſuſque ſubtilitatem. *Bodinus* verò *libro ſecundo Dæmonomaniæ, c. 5.* eos qui voluntariè inter vigilandum patiuntur iſtud, Magos eſſe confirmat: præſertim cùm Cardanus ipſe fateatur *in lib. de Rerum var. ad finem*, patrem ſuum triginta annos familiarem ſpiritum habuiſſe. Sic plerunque patres ſortilegi informant liberos, vt in mentis exceſſum rapiantur: quò pertinet illud Virgilianum de Maga *Æneidos 6.*

——— *quæ ſe promittit ſoluere mentes.* H

ECSTASIS. ANIMI STVPOR EX TIMORE.

Nabal Ziphæus nuncios Dauidis regis exulis commeatum placidiſſimis verbis petentes ebrius inhumaniter reiecit. Dauid ad excindendam Nabalis domum ſe accingens, ab Abigaële Nabalis coniuge placatus propoſitum mutauit. Quæ cum poſtera die Nabali rem omnem indicaſſet, præ animi defectione intra decem dies interiit: *1. Reg. 26.*

Macedones contra L. Paulum Æmilium ad Pydnam pugnaturi, conſpecta noctu eclipſi, obſtupuêre penitùs, Perſeo regi & Macedonico imperio exitium portendi augurantes. *Plutarchus in Æmilio.*

Conſpirauerat M. Brutus cum Caſſio in Iul. Cæſarem, & arcanum ipſum Brutus Porciæ vxori, Catonis filiæ, detexerat. Qua die autem facinus aggreſſuri erant, Porcia vehementer euentus expectatione commota, ac moli impar curatum, ægre continebat ſe domi, atque ad omnem ſtrepitum ac vocem in modum bacchæ furore percitarum exiliens, vt quiſque à foro regrediebatur, quid ageret Brutus, requirebat? alios mittebat eò aſſiduè. Poſtremò longiore temporis tractu non ſubſtiterunt vltrà corporis vires, ſed animo fluctuatione æſtuante fatiſcens elanguit: ac priùs, quam recipere ſe in cubiculum potuit, repente inter ſuas ſedentem, animi defectus, atque immenſus animi ſtupor corripuit, colòrque immutatus eſt; ac ſuppreſſa ſemel vox. Ancillæ eo viſo clamorem ſuſtulère, concurrentibuſque ad fores viciniſs repentè fama dilata eſt ac ſermo diſſipatus, mortuam eſſe; breui tamen animum recepit, & ad ſe redeuntem mulieres refouère. At Brutus eo ſibi allato rumore haud immeritò commotus, non reliquit negotium publicum tamen, neque ex animi motu ad priuatum incommodum decurrit, *Plut. in Bruto.*

MOERORE.

Hecuba Troianorum regina, cùm in ſeruitutem abduceretur in canem fertur transformata, quòd præ ſtupore hominem exuiſſe, ob maledicentiam autem canis videretur naturam induiſſe.

Niobe Amphionis vxor, ſex filiis marib. totidémque filiabus ab Apolline & Diana, quorum matrem Latonam præ ſe contempſerat, interfectis, præ dolore diriguit: itaque à Poetis in ſaxum conuerſa fingitur. *Ouid. lib. 6. Metam.*

Pſammenitus vel Samnietes Ægyptiorum rex à Cambyſe regno exutus, cùm videret filiam ancillari veſtitu indutam, ad hauriendam aquam mitti, & filium cum pleriſque æqualiũ ad ſupplicium abduci, immoto ſtetiſſe vultu dicitur. At cùm ex amicis quendam olim ditiſſimum circumire videret ſtipem mendicatum, effuſis eum proſecutus eſt lacrymis. Rogatus cauſam à Cambyſe, cur in liberorum calamitate tacitus vnius ſeniculi calamitatem tam impotenter ferret? reſpondit; Fili Cyri domeſtica mala grauiora ſunt, quàm vt lachrymas recipiãt: at amicus deplorandus erat, qui è multis opib. in extremo ſenectutis limine ad ſummam inopiam redactus eſt. *Herod. l. 3.*

Cùm Albani à Romanis defeciſſent, M Horatius Albam ablegatus fuit, vt ſupplicium de Metio ſumeret, vrbemque ſolo æquaret. Is vbi ciues in poteſtatem redegiſſet, oppidum à fundamentis diruit, pepercit templis, multitudinem omnem Romam traducit. In ea diruenda neque tumultus fuit neque pauor, qualis captarum vrbium eſſe ſolet: ſed inopinatum malum animos Albanorum ſilentio defixerat, & in primis obliuio quædam eorũ quę agenda eſſent, ſubierat ciuium mentes: haud enim, quæ aſportanda, crederent, quæque relinquenda, in ſubito ſtupore expedire poterant. Pars domorum poſtib. hærere, pars errabundi cum gemitu atria luſtrare, vt quæ ſciret haud multò pòſt interitura: & iam equitum clamor migrare iubentium inſtabat, exauditque fragor tectorum in vna parte vrbis procumbentium. Tum quiſque pro ſe curribus & iumentis, quæ poterat, quæque ad manus fuęre, raptim extulit, & quum continenti penè agmine abirent, publicam priuatamque fortunam miſerantes alius alium cum lacrymis intuebatur. *Sabell. l. 4. En. 2.*

Fuſis ad Alliam Romanis, tanta vrbem inceſſerat perturbatio & ſtupor, vt ſi Galli ex acie veſtigiis inſtitiſſent fugientium, haud dubiè Roma funditus euerſa fuiſſet. *Plut. in Camillo.*

Perſeus rex Macedonum prælio ſuperatus à Rom. præ mœrore penè amens, in amiciſſimos ſæuiit. *Plut. in AEmilio.*

Siuardus nuncio accepto de Regneri patris, Danorum regis, ab Hella Britannorum rege ſerpentibus obiecti, morte, ſtupore attonitus, dum cogitabundus hæret, haſtili, quod manibus tenebat, pedem abſque vllo doloris ſenſu perforauit. *Saxo lib. 9.*

IRA.

Malachus poëta Syracuſanus ira furens rationis vſum amittebat, eratque tum præſtantior in carmine pangendo. *Gyraldus in Hiſt. poëtarum.*

AMORE.

Obtutus eorum, qui in ætatis ſunt flore, mutuus & quod emicat ex eorum oculis, ſiue id lumen, ſiue fluor ſit, eliquat Amantes, & perdit eum voluptate dolore coniuncta, quam illi γλυκύπικρον quaſi dulcem amaram vocant. Neque enim contactu vel auditu perinde vulnerantur & afficiuntur, vt cùm aſpiciuntur & aſpiciunt. Namque adeò penetrat & inflammat contuitus, vt ſemel rudes amorum ſint cenſendi illi, qui Medicam naphtham, quòd ex interuallo ab igne incenditur, admirantur. Quippe ſpecioſorum lumina, etiamſi ex ſpacio multum remoto mutuò amantes aſpiciant, flammam tamen in amantium animis accendunt. *Plut. l. 5 Conu. quæſt. 7.*

Alexander Magnus, deuictis Perſis, vt memoriæ prodidit Plutarchus, cùm captiuas ſpectaret ſpecie corporis magnitudineque præſtantes, iocans inquit: ὡς εἰσὶν ἀλγηδόνες ὀμμάτων αἱ Περσίδες, cùm enim poſſet oculorum deſideria ſatiare, noluit tamen parere libidini, temperanterque ſe admodum in ea victoria geſſit. Apud Herodotum quoque in Terpſichora Legati Perſarum, molles eneruatique viri, accepti magnificè ab Amynta Macedonum rege, cùm quererentur, quòd adductas in conuiuium mulieres, contraque ſe ſedentes, non liceret attrectare, dixerunt, Præſtitiſſe ipſas primo non veniſſe, quàm profectas eò, è regionéque ſedentes, oculorum dolores ipſis gignere. *Euſtathius in tertium librum Iliadis*, cum verba illa Homerica interpretatur, καί μοι γλυκὺς ἵμερος αἱρεῖ: dictum iſtud nimis grammaticè reprehendit, quòd nequeant ægritudinem afferre oculis, quæ dulce deſiderium viſæ inferunt. Plautus quoque Aſinaria eundem modum loquendi vſurpauit, vbi induxit intemperantem perditumque patrem cum amica Filij, inſpectante illo, accubantem, atque ipſum ita interrogantem: Nunquid nam tibi moleſtum eſt, mi gnate, ſi hæc nunc mecum accubat? Cui filius reſpondet: Pietas pater oculis dolorem prohibet: quamquam ergo iſtam amo, poſſum equidem inducere animum, ne ægrè patiar, quia tecum accubat. *Victorius l. 2. Var. Lect. c. 5.*

GAVDIO.

Interfecto Caligula, cùm Claudius, qui ſeſe metu periculi abdiderat, in angulo latens à militibus ad imperium raperetur, præ gaudio ſimul & metu pedibus inſiſtere minimè valens, ſublatus in humeros in caſtra deportatus fuit. *Ioſephus lib. 19. c. 2. Antiq.*

ADMIRATIONE.

Romam petentib. Gallis, fugientib. Veſtalibus, deorum ſacerdotes, ſeneſque conſulares & triumphales, non ſuſtinuerunt vrbem relinquere: ſed quæ auguſtiſſima veſtis eſt thenſas ducentibus triumphantibuſque ea veſtiti, & Pontifice maximo præeunte verba Fabio, deos precati, quaſi pro patria ſemetipſi deuouentes, in foro eburneis ſellis, cum eo conſederunt ornatu, quod ſors ferret expectantes. Brennus Gallorum dux tertio pòſt die ad vrbem ſigna tulit. Ingreſſus vrbem aperta porta Collina, relicto ad Capitolium præſidio, per forum deſcendens ſubſtitit, miraculo virorum eo ornatu & ſilentio conſidentium: quod nec aſſurgerent aduenientibus hoſtibus, neque vultum coloremuè mutaſſent: ſed ſoluti & intrepidi ſcipionibus, quos manu tenebant, inniterentur, & in ſe mutuò verſi, quieſcerent. Huius rei commoti Galli miraculo ſunt, diuque cunctatio eos attrectandi accedendique velut auguſtiores tenuit. *Plut. in Camillo, & Val. l. 3. c. 2.*

STVDIO.

Marachus, vel Malachus, Syracuſanus, non niſi mente alienatus verſus faciebat: vt non ſuo, ſed Dei cuiuſdam ore loqui videretur. *Gyraldus in hiſt. Poët. ex Ariſtotele.*

MENTIS OBLIVIO.

Vt Perturbationis pediſſequa interdum atque nota exiſtit.

Carolo VIII. poſt regnum Neapolitanum occupatum in Galliam reuerſuro, Veneti cum Pontifice Alexandro VI. Maximiliano Imp. & Ludouico Mediolanenſi principe fœdus percuſſere tanto ſilentio, vt Philippus regis Gallorum legatus, Venetiis quotidie in curiam veniens, & à legatis reliquis appellatus, nihil tamen eius cognoſcere potuerit. Itaque poſtridie quo ſcripta lex eſt, in curiam vocatus à principe, fœdus percuſſum vbi intellexiſſet, & nomina fœderatorum cognouiſſet, mens penè hominem reliquit: tametſi Princeps ei dixerat, ea quæ feciſſent, non propterea eſſe facta, vti bellum cuiquam inferrent, ſed vt, ſi inferretur, propulſarent, Demùm reuocato ad ſe paulliſper animo: Quid, inquit, meus rex in Galliam reuerti non poterit? tum Princeps: Ille verò, inquit poterit, ſi redire amicus volet, noſque illum rebus omnibus iuuabimus. Quo reſponſo accepto diſceſſit: atque vbi curia egreſſus, in aream deſcendit, ad ſcribam Senatus, qui eum comitabatur, conuerſus: Rogo te, inquit, Sodes, mihi eum ſermonem recenſeas, quem princeps mecum habuit: nihil enim iam eius memini. *Bembus lib. 5. Ven. hiſt.*

A

Educatio.

☞ Vide *INSTITVTIO*,

PRO RECTA INSTITVTIONE.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EDucatio, Græcè ἀνατροφὴ, dicitur. Venítque ab educo, quod ſignificat enutrio, proueho, vnde liberorum eductio, vel educatio dicitur. *Terent. in Andria: Eduxi à paruulo, habui, amaui pro meo.* Nonnunquam educere eſt extraducere, & extrahere. *Virgilius, hoc dicens, eduxit corpore telum.* Aliquando ponitur pro erigere. *Virgil.*

Aramque ſepulchri
Congerere arboribus, cœloque educere certant.

Hoc loco vſurpamus pro recta inſtitutione, quæ iuuentuti impenditur ad capeſſendas diſciplinas politiores, moreſque formandos.

EDVCATIONIS MODVS.

Mitiores & nimis indulgentes patres, filios ſuos vaniſſima quadam libertate perdunt, præpoſterè nimis licentiam hanc illis indulgentes. Vt enim terra prius ligone & aratro diſcinditur, quàm optimam meſſem & fructus vberes proferat: ita tenella & noua puerorum ingenia, primum ferro & fræno B ſeueræ diſciplinæ ſunt informanda; aliter nimis dulci veneno, quaſi prægustato lenitas illa parentum in filiorum licentiam, riſus in luctum, ſolamen in diſcrimen, indulgentia in perniciem & ruinam miſerrimè prolabetur, quippe ætas iſta ceræ haud multum abſimilis, ardore voluptatis facilimè liqueſcit, citiſſimiſque paſſibus in malorum morum præcipitium quoddam & Auernum fertur, niſi currentium ceruices diſciplinæ fræno domitæ cohibeantur. *Ioannes Caſus in Theſ. œconomiæ, lib. 2. cap. 2.*

Si negligatur hæc cura infinita malorum monſtra naſcuntur in ciuitate: licentia morum, iactura rerum, familiarum ruina, ſentina vitiorum omnium, denique malorum quaſi gehenna: ne ergo hæc eueniant, parentibus maximè conuenit, hanc prouinciam & curam educationis ſuſtinere. *Ibid.*

Horum omnium parentes & magiſtratus idcirco maximam curam habere debent, vt vnuſquiſque (pars reip. exiſtens) rationem viuendi & teneat & reddat: hoc ſi fieret tanta ignauorum pompa, tanta inutilium ponderum multitudo, tanta leuiſſimorum hominum turba non premeret ciuitatem, non rueret in perniciem, non toties ad furias dicerent, Heu nobis! pueri diſciplinam non ſenſimus, viuendi artem non didicimus. C O nos miſeros! negligentia & indulgentia parentum hodie ſuſpenſi & ſuffocati ſumus. *Ibid.*

BONÆ, AC PRAVÆ EDVCATIONIS EXEMPLA

EX S. SCRIPTVRA.

De Abraham Patriarcha legimus, Deum hac ratione permotum, vt ei conſilia ſua manifeſtaret. Primùm, quod pater futurus eſſet numeroſiſſimæ poſteritatis, ex qua Meſſias naſceretur, per quem omnes gentes benedicendæ eſſent. Deinde quod præcepturus eſſet filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini, & faciant iudicium & iuſtitiam. *Geneſ. c. 18.* Ecce quantum præmium Deus præuiſæ educationi rependat.

Audiens Iacob ſomnia Ioſeph increpabat eum: ne contra ſe fratrum ſuorum inuidiam ſuſcitaret. *Gen. 37.*

Negligentiam filiorum arguebat Iacob audiens, quod alimenta venderentur in Ægypto. *Gen. 42.*

Erat Moyſes inſtructus in omni ſapientia Ægyptiorum, ait *S. Stephan. Act. cap. 7.* quod confirmans Philo, ait, eum fuiſſe edoctum artes liberales, & quaſuis alias.

D Blaſphemus in Eremo lapidatus fuit filius mulieris Iſraëlitidis, de viro Ægyptio generatus. Tales enim filij malè frequenter inſtruuntur. *Leuit. 24.*

Præcepit Dominus per Moyſen, vt filij Iſraël docerent filios ſuos, ea quæ ipſi viderant. *Deut. 4.*

Contumax filius & proteruus, & parentum imperio obedire contemnens, præcipitur à Moyſe per populum lapidari. *Deut. 21.*

Heli ſacerdos malè corripuit filios ſuos, & ideo tam ipſe, quàm illi ſunt à Domino puniti. *1. Reg. 4.*

Samſon & Samuel à puero abſtinuerunt vino & ſicera, atque conſecrati ſunt Nazaræi.

Adonias filius Hagith, malè fuit à patre ſuo Dauid correptus, & idcirco in ſuperbiam elatus regnare voluit, ſed tandem à fratre ſuo regnante fuit occiſus. *3. Reg.* 1 2.

Appropinquans ad mortem DAVID, diligenter inſtruxit E Salomonem filium ſuum qui regnare debebat poſt eum. *3. Reg* 2.

Tobias ſenior filium ſuum ab infantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato. Deinde, cùm ſe citò crederet moriturum, piè & ſalubriter inſtruxit eum. Similiter fecit inſtante morte ſua. *Tob.* 1. 4. 5. 14.

Parentes Saræ vxoris Tobiæ iunioris dimiſerunt ire filiam ſuam cum viro ſuo, monentes eam, honorare ſoceros, diligere maritum ſuum, regere familiam, gubernare domum, & ſeipſam irreprehenſibilem exhibere. *Tob.* 10.

Magna ſolicitudine Iob liberorum ſuorum rectæ inſtitutioni incumbebat, offerens holocauſta per ſingulos dies, ne fortè peccaſſent. *Iob c.* 1.

Parentes Suſannæ cum eſſent iuſti, erudierunt filiam ſuam ſecundum legem Moyſis. *Dan. c.* 13.

Mathathias appropinquans morti, filios ſuos inſtruxit ſalubriter, & contra impiorum inſultus animauit. 1 *Mac.* 2.

Mater mirabilis Septem filiorum, vno die omnes Domino immolauit, ſingulos pia voce adhortata, vt legem Domini vſque ad mortem ſartam, tectámque conſeruarent. *Lib. 2. Mac. cap. 7.*

Monet Apoſt. Paulus omnes parentes, maximè patres; vt F filios ſuos educent, & erudiant in diſciplina παιδείᾳ Græcè, quod etiam inſtructionem ſignificat ſecundum Hieronym. & caſtigationem iuxta Chryſoſtom.] & correptione Domini. Græcè νουθεσίᾳ, quod vertit Hieron. in admonitione. Significans maximum theſaurum quem parentes filiis relinquunt, eſſe rectam educationem. Hæc namque omnia reliqua illis dabit, opes, ſapientiam, virtutem, vitam honeſtam in præſenti, & in futuro. Vnde Plato, hæreditatem filiis relinquendam dixit, quæ non grandinem, non vim, non ipſum denique Iouem extimeſcit.

HISTORICA.

Athenienſibus nihil æquè curæ erat, quam recta liberorum inſtitutio. Vt à qua vitæ totius momenta & functiones dependent. Illá teſte Xenophonte, ſedulo procurant, ne prorſus eiuſmodi ciues ſint, qui praui alicuius, fœdivè facinoris libidine ducantur. Atque hoc huiuſmodi quadam ratione procurant. Eſt apud eos forum, quod Liberum vocant, in quo cũ regia, tum curiæ magiſtratum cæteræ ſunt extructæ. Hinc & res venales, & nũdinatores, & clamores horum ac inſolentiæ alium in locum reiectæ ſunt, ne horum turbulenta confuſio G cum decoro illorum ordine, qui ſunt inſtituendi, permiſceatur.

Forum hoc ad curias ſitum, quatuor in partes eſt diuiſum. Earum prima pueris eſt attributa, puberibus altera, tertia plenam adeptis ætatem viris, quarta militares annos egreſſis. Et ex lege ſinguli ſuis in locis adſunt, pueri quidem & ætatis maturæ viri, primo diluculo: ſeniores vero vbi cuiq; commodum eſt, extra ſtatos dies, quibus oportet eos adeſſe. Puberes etiam propter curias cum armis gymnicis exilibuſvè dormiunt, maritis exceptis, quorum præſentia nequidem requiritur, niſi denuntiatum fuerit, vt adſint: nec honeſtum, hos adeſſe ſæpius. harum partium cuiq; duodecim ſunt præſides, quod Perſarum natio totidem in tribus ſit diſtincta. Præſunt autẽ pueris delecti quidam ex ſenioribus, qui eos effecturi quàm optimos videantur. Ephebis item, de virorum ætatis integræ numero lecti quidam, qui hos reddituri optimos exiſtimentur. Viris etiam maturæ iam ætatis præficiuntur, qui tales reddituri putantur, vt potiſſimum ſibi præſcripta, & à magiſtratu ſummo imperata præſtent. Ne ſenioribus quidem ſui præfecti deſunt, H quippe quod his etiam qui præſint, deliguntur, vt & ipſi officium faciant. Ac nos etiam illa commemorabimus, quæ cuilibet ætati præſtãda legum ex præſcripto ſunt, vt qua cura ſtudioque efficiant, quo ciues optimi ſint, magis etiam pateant.

Pueri ergò magiſtrorum domos frequentando, in diſcenda iuſtitia verſantur, vt aiunt, ad hoc ſe non aliter ire, atque ſoleant apud nos qui literis operam daturi ſint. Horum autem præſides maximam diei partem iure dicundo conterunt. Nam & inter hos pueros nihilo ſecius, ac inter viros, mutuæ criminum accuſationes exiſtunt, furti, rapinæ, vis illatæ, doli, conuicij, & aliorum, quæ accuſari ſolent. In illos autem, quos intelligunt talis alicuius iniuriæ reos, animaduertunt. Eos etiam plectunt, quos per iniuriam accuſare comperiunt, iudiciũ verò dant de illo quoque crimine, propter quod inter homines odia mutua potiſſimum exiſtunt, cum poſtulationes in iudiciis de eo minime fiant, nimirum de ingratitudine. Itaque ſi quem intellexerint gratiam non referre cum poſſit: in eum A etiam valdè animaduertunt. Nam ingratos homines in primis nulla Deorum cura, nulla parentum, patriæ, amicorum, adfici arbitrantur. Quin & impudentia potiſſimum ingratitudinem comitari creditur, quod hæc vna omnium eſſe maxima dux ad turpiſſima quæque videatur. Præterea pueros ad temperantiam commonefaciunt.

Plurimum verò ad hanc diſcendam confert, quod ipſos etiã ſeniores, toto die temperanter ac moderatè vitam agere vidẽt. Addunt præcepta de præſtanda magiſtratib. obedientia, quam ad rem multum confert, quod & ſeniores enixè vident magiſtratibus obtemperare. Docent eos & ventris ac potus abſtinentiam, nec parum ad hoc adfert adiumenti, tum quod ſeniores quoq; non prius ventris cauſa diſcedere vident, quam ſuis à præſidibus dimittantur: tum etiam, quod apud matrem pueri non paſcantur, ſed apud magiſtrum, poſtquam id præſides eis ſignificant. Adferunt autem domo panes quidem ad cibum, naſturtium verò ad obſonium: itemque ampullam, vt ſi quis ſitiat, è præterfluente hauriat. Ad hæc arcum tẽdere, ſagittis & iaculis ferire diſcunt. Exercent autem in his ſe pueri vſque ad ſextum ſeptimúmve ac decimum ætatis annum, à quo iam tempore ad ephebos abeunt, qui hoc rurſum modo viuunt.

B Decem annis, poſtquam è pueris exceſſerunt ad curias ſomnum capiunt, vt dictum eſt. cùm ciuitatis cuſtodiendæ, tum exercendæ temperantiæ gratia. Nam hæc potiſſimum ætas requirere curam videtur. Iidem interdiu quoq; magiſtratib. vtẽdos ſe maximè præbent, ſi qua in re ipſorũ opera publicè deſideretur. Ac ſiquidem vſus ita poſtulet, vniuerſi ad curias manent. Rex verò, cum venatũ exit, (& exit per menſem ſæpius) dimidiam cuſtodiæ partem educit. Quotquot autem exeunt, arcus habere iuxta pharetram oportet, ac copidem in vagina, vel ſecurim. Præterea cratem, & haſtas binas, vt harũ alteram emittant: altera, ſi ſit opus, cominus vtantur. Cur verò publicæ venationi operam dent, in qua rex ducis officio perinde ac belli tempore fungitur, cũ & ipſe venetur, &, vt venentur alij curã adhibeat, hæc cauſa eſt: quod bellicarũ rerũ iſthæc exercitatio veriſſima videatur eſſe. Conſuefacit enim ad ſurgendum mane, & ad frigora caloréſque perferendos, atq; etiam ad itinera & curſus exercet. Præterea ſagittis iaculiſq; feram petere neceſſe eſt, vbicunq; inciderit. Sæpè etiam acui animum in venatione oportet, obiiciente ſe robuſta & feroci aliqua beſtia. Nam quæ offerunt ſeſe beſtiæ, feriendæ ſunt: ab iis autem cauendum, quæ in venantem irruunt. Adeóq; non facilè quis C reperiat, quidnam eorum, quæ bellum habet, a venatione abſit. Cum autem venatum exeunt, prandium ſecum ferunt, copioſius illud quidem, ceu par eſt, quam puerorum: alioqui tamen ſimile. Ac dum venantur haudquaquam prandent. Sin autem vel feræ cauſa præſtolari oporteat, vel cæteroqui diutius in moram venationi libeat: illo prandio cœnæ tempore ſumpto, poſtridie rurſus ad cœnam vſque venantur. Itaq; biduum hoc vnum diem putant, propterea quod vnius diei cibum abſumant. Faciunt autem hoc conſueſcendi cauſa, vt ſi quid tale in bello etiam vſus poſtulet, præſtari ab eis poſſit. Quidquid verò qui hac ætate ſunt, venando cœperint, id eis in obſonium cedit: ſi captum nihil ſit, naſturtio veſcuntur. Quod ſi quis eos vel ingrato cibo veſci putat, cum naſturtium ſolum adhibent ad panem, veluti potu ingrato, cum aquam bibunt: is ad animum reuocet, quam ſuauis cibus ſit offa & panis, ſi edat eſuriens: quam ſuauis aqua, ſi bibat ſitiens.

Quæ autem domi manent tribus, eæ cum aliorum exercitiis, quæ pueri didicerunt occupantur, tum ſagittando ac iaculando, in quibus ſanè perpetuæ inter eos contentiones exiſtunt. Etiam publica quædam horum certamina ſunt, & in eis præmia propoſita. D In quacumque verò tribu quamplurimi peritia, fortitudine, obedientia præſtiterint, eius non modo præſes à ciuibus laudatur & honore adficitur: ſed etiam iis, qui eos, dum adhuc pueri eſſent, inſtituit. Atque horum domi manentium ephebprum opera magiſtratus vtuntur, ſi quo præſidio cuſtodiáve ſit opus, aut ſi veſtigandi ſint malefici, vel intercipiendi latrones, vel ad aliud quidpiam eorum, quæcunque virium aut celeritatis opera ſunt. Hæc igitur agunt Ephebi, ac poſtquam annos illos decem exegerunt, ad viros ætatis plenæ tranſeunt.

A quo autem tempore ex ephebis exceſſerunt, viginti & quinque annis huiuſmodi vitam agunt. Primum perinde ac Ephebi ſe magiſtratibus exhibent, ſi qua in parte ipſorũ opera publicè ſit opus ad ea, quæ curant iam intelligentia præditi, & viribus adhuc integri. Quod ſi eundum ſit in malitiam, non am hoc modo inſtituti vel arcus in expeditione geſtant, vel E ragulas: ſed arma, quibus apud Græcos inde nomen eſt, quod is cominus pugnetur: circum pectora thoracem, cratémque talem manu ſiniſtra, cum quali Perſæ pinguntur: dextra verò ſicam, vel copidem. Omnes autem magiſtratus ex his conſtituuntur, excepta puerorum magiſtris. Hos annos quinque ac viginti poſtquam exegerunt, iam quinquageſimum ætatis annum, ab ortu ſcilicet, iſti exceſſerint. Itaque tunc eorum in numerum abeunt, qui & ſunt & appellantur ſeniores.

Hi verò non amplius extra ſolum patrium militatum eunt, ſed domi manent, omniáque tam publica iudicia, quam priuata exercent. Etiam capitis ſupplicia decernunt, ac magiſtratus omnes legunt. Si qui autem vel inter Ephebos vel eos qui plenæ ſunt virilis ætatis, in eorum aliquo deliquerint, quæ legibus conſtituta ſunt: eorum vnumquemque ad tribuum præſides deferunt, & aliorum quiſpiam, qui velit. Seniores verò re cognita eum loco mouent. Motus autem ordine per omnem deinde vitam infamis manet. Vt verò plenius vniuerſa Perſarum reipublicæ ratio declaretur, ad ſuperiora paulum reuertor. Nam propter illa, quæ antehac à nobis dicta ſunt, quam pauciſſimis nunc declarari poterit.

Perſarum ad centum & viginti millia feruntur eſſe. Horum F nemo lege ab honoribus & magiſtratibus arcetur, ſed cuiuis Perſæ liberos ſuos ad ſcholas iuſtitiæ publicas mittere licet. Mittunt vero, qui alere liberos ſuos in otio poſſunt: qui non poſſunt, non mittunt. Apud Magiſtros autem publicos inſtitutis licet inter Ephebos adoleſcere, quod illis aut fas eſt, qui huius inſtitutionis curſum non tenuerunt. Iam quotquot inter Ephebos ea quæ præſcripta legibus ſunt, plenè præſtiterunt, iis permiſſum eſt, illorum contubernio, qui virilem ætatem plenam adſecuti ſunt, adgregari, ac magiſtratuum honorumq; participes fieri. Qui verò vel inter pueros, vel Ephebos tempus ſuum non exegerunt, nec in virorũ ætatis integræ claſſem admittuntur. Inter viros autem conſtantis ætatis, qui perpetuò ſine culpa vixére, ſeniorum in ordinem cooptátur. Atq; ita inter hos ſeniores alleguntur ij, qui omnes iter honeſti confecerunt. Hæc conſtitutæ rei apud Perſas publicæ ratio eſt, quam ſi ſequantur, longè ſe arbitrantur eſſe optimos. Extat autẽ hoc quoq; tempore teſtimoniũ tam moderationis eorũ in victu, quam laboris in victu dirigẽdo. Quippe nunc etiam apud Perſas non ſolum exſpuere palam, & emungi & flatus refertos videri turpe ducitur: ſed etiam vel excernendi lotij: vel alterius eiuſmodi rei gratia ſecedentem aliquo conſpici. Non poſſent autem hæc facere, niſi & victu modico vterentur, & humo- G rem ita labore digerendo conſumerent, vt is alia via quapiam excerneretur. Et hæc quidem habemus, quæ Perſas ad omnes ſpectantia proferamus. *lib. 1. Cyrop. cap. 2. & ſeqq.*

Exſtat Epiſtola Theani Græci ad Eupolam, in qua illam inſtituit, qua ratione filij ſint educandi. Scribit autem: audio te delicatam, & luxurioſam quandam rationẽ in educandis liberis tenere. Ad officium verò matris pertinet, non vt ad voluptatem ſuos liberos aſſuefaciat; ſed vt ad temperantiam modeſtiámque inſtituat. Vide igitur ne non amantis, ſed adulatricis partes agas. Nam educata ſimul cum pueris voluptas, intemperantes & prodigos reddit. Quid enim adoleſcentibus ſuauius aut iucundius, conſuetà voluptate? Quamobrem amica prouidendum eſt ſummopere, ne educationem liberorum in ſeductionem conuertas. Seductio verò & peruerſio naturæ eſt cum ad voluptatis amorem animi, corpora ad libidinem transferũtur, & hæc laborem fugiunt, illi mollitiem amplectuntur. Sũt autem exercendi ad hæc dura & formidabilia liberi, vt cũ dolor ſit perpetiendus aut ſubeundus labor, ne his affectibus, quaſi ſerui ſubiiciantur, & in voluptatib. libidinoſi, & à labo- H rib abhorrentes, ſed vt omnib virtutẽ & honeſtatẽ anteponãt, atque ab illis abſtineant, in his verò permaneant, neq; in victu guloſi & voraces, neque in voluptatib. ſumptuoſi, & in nimiis luſibus prodigi sũt efficiendi, neq; quidlibet loquendi & omnis ſtudij poteſtas eis eſt permittenda. Præterea delatum eſt mihi te metuere ſi fleant & ad riſum eos traducere conari, etiãſi nutricem percutiant, aut te perperam ridere dicant, & in æſtate refrigeratione, in hyeme æſtu fouere, multiſque delitiis, quarum inopes & egeni pueri nullas experiuntur & aluntur minori negotio, neque verò minus creſcunt, ſed habent ſe longè meliùs. Tu verò quaſi Sardanapali poſteritatem liberos nutris, & maſculorum vigorem, voluptatibus frangis.

Legimus Mulieres quaſdam puerorum inſtitutioni adhibuiſſe ſolertiam, vt Teſſerulis litterarum notas eos edocerent, aut plumbeis numiſmatibus elementorum ſigna referentibus, vt A nempe exigentibus matribus Teſſeram vel nummum, illo nomine aut charactere inſignitum, ſimul litterarum numerum, nomenque ediſceret. Quomodo inſtructus dicitur filius Principis cuiuſdam ingenij obtuſi adoleſcens, cum namq; elementa prima litterarum ediſcere nulla ratione poſſet, tot ei miniſtros honorarios quibuſcum luderet, adhibuerunt, quot eſſent litteræ, ac eorum cuilibet nomen litteræ impoſuerunt, vt hac via in illarum cognitionem deueniret. *Camer. in horis ſucciſ.*

Apud Athenienſes ſolenne iterum extitiſſe narrat *Critias in Timæo*, diebus feſtis, vt pueri propoſitis præmiis ad certamina memoriæ inuitarentur.

Gloriabatur Peleus, quod Achillem filium haberet, qui ſe præcelleret, vt cui Chironem & Phœnicem præceptores magnis præmiis adhibuerat: ad laudem ſuam accedere arbitratus quidquid ex filij recta inſtitutione virtutis actum eſſet. Idem etiam refertur de Philippo Rege, qui Alexandrum Ariſtoteli ſuppoſuit. Homerus inducit Vlyſſem coram filio præclara narrantem, vt ad paternas virtutes redderetur alacrior.

Cicero ita nonnunquam ad filium loquitur, vt nihil B magis deſiderare ſignificet, quam literis ab eo ſi fieri poſſit, ſuperari.

Idem Cicero ad Leptam ſcribebat *epiſt. 28 l. 6. epiſt.* hortabaturque vt puer eius etiam Lepta nomine, ſtudiis bonarum artium incumberet, ac virtuti imprimis inſudaret, Heſiodumque ediſceret, atque illud ſemper in ore haberet, quod Heſiodus aſſerit, Deos ſudore ad virtutem iter diſpoſuiſſe, initio arduum ac difficile, mox dulce & leue.

Quanta cura S. Elzearius Comes Ariani laborarit, vt famulos ſuos rectè inſtitueret, colligi poteſt ex formula regiminis quam familiæ ſuæ præſcripſit, quæ habetur *c. 18. vitæ eius.* Primo conſtituit, vt omnes quotidie S. Miſſæ Sacrificio intereſſent. II. vt viuerent caſtè & pure, alias domo exturbandi. III. vt omnes ſemel in hebdomada confiterentur, & in menſe communicarent. IV. vt matronæ & virgines mane operib. pietatis a meridie manualib. vacarent. V. Nemo præſumeret vllam eloqui blaſphemiam, aut ſcurrilitatem. VI. Nemo luderet aleis aut Loſum vetitum. VII. Paci & concordiæ omnes ex æquo ſua ſtudia conferrent. VIII. vt quotidie ſe præſente C collatio fieret de rebus piis & religioſis.

Thomas Morus Angliæ Cancellarius ita liberos ſuos & domeſticos inſtituebat, vt de ipſius domo teſtetur Eraſmus illi vel maximè familiaris, Domus Mori ſchola eſt, & Gymnaſiũ Chriſtianæ Religionis. *Refert Thomas Stap. & in vita eius.*

Referri huc poterunt nonnulla ex loco de Catechiſmo, atque ex ſubiunctis Apophtegmatibus pleraque.

☞ *Vide Locum de Alphabeto.*

APOPHTEGMATA ETHNICORVM.

Socrates dicebat optimè natis, ingenuiſque potiſſimum adhibendam rectam inſtitutionem. Idem enim in his vſu venire quod in equis, in quibus qui feroces ſunt ac generoſæ indolis, ſi ſtatim à primis annis rectè reſtituantur, egregij & ad omnem vſum accommodi euadunt: ſin minus, effetati, intractabiles, & ad nihil vtiles. Eoque fit, vt feliciſſima quæque ingenia corrumpantur oſcitantia inſtituentium, qui mox equos vertunt in aſinos: quod erectis ac liberis imperare neſciant. *Eraſ. 3. Apoph.*

Idem dicebat, Muliebrem ſexum virili non minus eſſe docilem & ad diſciplinas, & ad omnem virtutem, etiam fortitudinem, (quæ tanquam viris propria, Græcis à viro dicitur *ἀνδρία*) ſi diligenter inſtituatur. Id collegit ex puella ſaltatricula D quæ inducta in conuiuiũ mira arte trochos duodecim in altũ proiectos excipiebat, ita tẽperato altitudinis ſpatio, numeriſq; pedum, vt nunquam falleret: eademque inter acutiſſimos gladios, non ſine horrore ſpectantium, impauida ſaltaret. *Ibid.*

Idem interrogatus etiam quam ob rem ipſe non adminiſtraret Rempublicam quum adminiſtrandi rationem optime ſciret? reſpondit, Eum vtiliorem eſſe ciuitati, qui multos efficeret idoneos gubernandæ Reip quã qui ipſe rectè gubernaret.

Idem adhortabatur iuuenes, vt ſe ſubinde ad ſpeculum conuerterent: quod ſi eſſent egregia corporis forma, cauerent ne quid ea indignum committerent: ſin minus, quod corpori deeſſet, ingenij cultu morumque honeſtate penſarent. Adeo vir ille vndecunque rapiebat occaſionem ad virtutis ſtudium adhortandi. *ex Laërtio.*

Puer Quidam apud Platonem educatus, quum ad patrem ex interuallo rediiſſet, eumque vidiſſet effuſius ridentem, admiratus dixit. Se tale nihil vnquam apud Platonem vidiſſe. E Tanta res eſt, iam inde à teneris virtuti aſſueſcere. *Eraſm lib. 6. Apoph.*

Ariſtoteles Stagirita aiebat, parentes qui rectè liberos ſuos inſtituiſſent, multo honorabiliores eſſe iis qui tantum genuiſſent: quod ab his contigiſſet viuere, ab illis bene viuere. *Laert. lib. 5. capite primo.*

Ariſtippus percontanti, quæ potiſſimum adoleſcentibus eſſent addiſcenda? Quæ viris, inquit, vſui futura ſunt. Hoc dictum & aliis adſcribitur. Optima ſtatim diſcenda ſunt, nec rudis ætas, quæ maximè docilis eſt, ſuperuacaneis eſt occupanda. *Laert. l. 2. c. 8.*

Pericles Athenienſis dicebat, non oportere in vrbe nutriri leonem: ſi autem ſit alitus, obſequi ei conuenire. Monuit autem vt præcipue nobilitatis & concitati ingenij iuuenes refrenentur, nimio vero fauore ac profuſa indulgentia paſti, quo minus potentiam obtineant, ne impediantur. Quod ſtultum ſit & inutile, eas obtrectare vires, quas ipſe foueris. Eſt autem hoc de Alcibiade dictum, vt refert Ariſtophanes, *& Plutarch. in eius vita, & Valer. Max. l. c. 1.*

Proclus filium habebat intemperantem, gallis gallinaceis, coturnicibus, catellis, & equis alendis indulgentem, quem F pater adeò non increpabat, vt vna cum illo potius laſciuiret. Quo nomine cum ab amicis obiurgaretur, Citius, inquit, deſinet, cum ſenibus colludens, quàm cum æqualibus. *Phil. in Soph. & Volat. l. 18. comment.*

Quidam cum Ariſtippo agebat, vt filium ſuum ſuſciperet erudiendum, ſed quum Philoſophus pro mercede peteret quingentas drachmas, ille deterritus magnitudine pretij, Minoris, inquit, emerem mancipium. At hic, inquit, habebis duo: Lepide taxauit vulgi iudicium, qui nuſquam parcior eſt quam rectè inſtituendis liberis, plureſque ſumptus impendit, curandis equis quam filiis. *Ibid.*

Diogenes, quum captus venderetur in Creta, præconi roganti quid ſciret, & quo titulo eum commendaret emptori? Dic, inquit, te vendere hominem, qui ſciat imperare liberis. Quidam Xeniades Corinthius admiratus præconij nouitatem, adiit Diogenem, percontatus num ſciret quod profiteretur: vbi & ſermone hominis comperit eſſe ſapientem ac doctum, mercatus duxit domum, eique ſuos liberos erudiendos tradidit, quos ille ſuſceptos liberaliter inſtituit, G primumque tradidit artes liberales, mox docuit equitare, arcum tendere, fundam rotare, iaculari telum. In palæſtra vero non permittebat vt pædotriba illos grauioribus laboribus in morem athletarum exerceret, ſed hactenus, quantum ad robur, bonamque corporis valetudinem conduceret. Curauit etiam, vt ex poëtis aliiſque ſcriptoribus optima quæque addiſcerent. Quod ea modo ſciamus, quæ memoria tenemus. Breuiter totius Philoſophiæ ſummam illis redegit in compendium, quo & citius perciperent, & fidelius memoria complecterentur. Eoſdem inſtituit domi miniſtrare parentibus, cibo leui vilique & aquæ potu contentos eſſe: cumque cæteri cæſariem alant ad formæ commendationem, ille iuſſit illis radere comam, & ſi quando prodeundum eſſet in publicum, incomptos producebat abſque tunicis incalceatos ac tacitos. Quin & ad venatum illos inſtituebat, Lacedæmonios imitatus. His rebus factum eſt, vt à pueris obſeruaretur, perque illos parenti commendaretur. Alij narrant, præconem Diogenis iuſſu ita prædicaſſe, Eſtne quiſpiam qui velit emere Dominum? *Laert. l. 6.*

H Lycurgus Qui Lacedæmoniis leges condidit, quum conaretur ciues ſuos à moribus præſentibus ad temperatiorem viuendi rationem traducere, eoſque virtutis & honeſti ſtudioſos reddere (nam erant corrupti deliciis) duos educauit catulos, eodem patre eademque matre progenitos: quorum alterum paſſus eſt domi lautioribus veſci cibis, alterum eductum venatibus exercuit. Dein quum ambos produxiſſet in forum apud multitudinem, poſuit illic ſpinas, ſimul & eſcas aliquas delicatiores: mox emiſit leporem, quum vterque raperetur ad aſſueta, alter ad eſcas, alter leporem inuaderet: An non videtis, inquit, ciues, duos catulos, quum eiuſdem ſint generis, tamen ob diuerſam educationem admodum diſſimiles inter ſe euaſiſſe, pluſque ad honeſtatem momenti habere exercitationem quàm naturam: Proinde de bonis quidem, ô ciues, nobilitas, quam miratur vulgus hominum, dictumque ab Hercule genus profuerit, niſi ea geſſerimus, per quę ille mortalium omnium clariſſimos ac generoſiſſimos

A extitis, ac per omnem vitam quæ honeſta ſunt & diſcamus & exerceamus. Reperit vir ingenioſus viam qua multitudini Philoſophicis rationibus non ſatis idoneæ, virtutis imaginem ob oculos poneret, magis enim mouent, ac penetrant animos, quæ cernuntur, quam quæ audiuntur. Res quidem efficax eſt natura, ſed potentior eſt inſtitutio quæ malam naturam corrigit & vertit in bonam. Quales naſcuntur liberi, nullius manu eſt: at vt recta inſtitutione euadant boni, noſtræ poteſtatis eſt. *Ex Plut. in Lac. & Bruſ. l. 2. c.* 38.

Idem obiicientibus, quod eloquentiæ ſtudio rhetoribus daret mercedem. Si quis, inquit, profiteatur ſe filios meos mihi redditurum meliores, non mille drachmas, ſed omnium facultatum dimidium effunderem. Plurimum ab hominum vulgo diſcrepans, qui periiſſe exiſtimant, quod liberis inſtituendis impenditur. *Lib.* 8 *Apoph.*

Eteocles, poſt Agin bello ſuperatum Antipatro poſtulanti obſides pueros quinquaginta: Eteocles, qui cum Ephorum agebat, reſpondit: Se pueros non daturum, ne ſi licenter vixiſſent, fierent indociles patriæ diſciplinæ, itaque ne ciues quidem eſſent: cæterum ſenes ac mulieres ſe duplo numero daturum. Verum Antipatro dira minitanti, ni acciperet poſtulata, populus vna voce reſpondit: Si imperas acerbiora B morte, facilius moriemur. Hunc animum in vno alterove ciuium reperire, fortaſſe non ita magni miraculi eſſe videatur: in vniuerſo populo tantum eſſe conſenſum, prodigioſum eſt. Hoc exemplo ſimul admonemur: quanta ſolicitudo debeatur ætati teneræ ad probitatem educandæ, quando licenter educatos iuuenes illi non putarunt habendo pro ciuibus: perinde quaſi mater abdicat filium ex ſe natum, niſi probitate morum maioribus ſuis reſpondeat. *Plut. in Lacon.*

Agaſicles, cuidam dicenti admirari ſeſe quod cum eſſet auidus diſcendi, non adiungeret ſibi Philophanem, ſophiſtam, eo tempore clariſſimum: reſpondit prudenter, Eorum ſe velle diſcipulum eſſe, quorum ſimul eſſet filius. Significans, non minus intereſſe quos nactus ſis parentes, quam quos aſciſcas, vt bonis moribus formeris. *Plut.*

Ageſilaus rogabat quendam, in quibus præcipuè rebus pueri inſtitui deberent. Iis, inquit, rebus, quibus vſuri ſunt cum ad virilem peruenerint ætatem. Rectè cenſuit, non friuolis artibus inſtituendos liberos, quæ nec grandibus decori eſſent futuræ, nec ad ſeria vocatis vtiles. *Plut. in Lacon.*

Leotychidas interrogatus, quid potiſſimum oporteret ingenuos pueros diſcere? Quæ illis, inquit, vbi ad virilem æta- C tem peruenerint, vſui ſint futura.

Leonidas cum proficiſceretur in bellum contra Perſas, vxori Gorgoni roganti, ſi quid ipſi mandaret? nihil, inquit, aliud tibi mando, quam vt nubas, & bonos filios parias. *Plut. in Lac. Apoph.*

Hippomachus, cum aliquando videret adoleſcentes, quos exercebat, è foro carnes afferentes, dicebat, ſe procul agnoſcere ſuos eſſe diſcipulos: quod inſtitutio reluceat in omnibus dictis ac factis hominis. *Ex Plut.*

Cum Mulier quædam tonica de texto quodam ſuo, vt pretioſo gloriaretur, Lacæna Oſtenſis quatuor filiis quos habebat, moribus compoſitiſſimis, huiuſmodi inquit, eſſe honeſti probæque mulieris opera, deque his tollere animos, & gloriari. Tones operoſis texturis vacant, quæ varia picturarum habent argumenta. At Spartana docuit, nullum opus eſſe præclarius, quam ſi filios honeſtis moribus inſtituat, his enim melius ornari patriam, quam aulæis aut veſtibus. *Plut. in apoph. Lac.*

Themiſtocles quoniam adoleſcens, feroci mutabilique in- D genio videbatur, mirantib. mutatos mores dicere ſolebat, aſperos & indomitos pullos in optimos equos euadere, ſi quis illis adhibeat diſciplinam rectáque inſtitutionẽ. *Pl. in eius vita.*

Themiſtocli Pædagogus dicere ſolebat, nihil mediocre futurus es ô puer: nam aut magnum bonum eris Reip. aut magnum malum. Generoſa indoles, ſi accedat recta inſtitutio, magno bono eſt patriæ: ſin ad vitia degeneret ingens adfert malum. *Plut in Themiſtocli.*

Demetrius Phalereus, adoleſcentum faſtuoſorum ſublimitatem dicebat in educatione amputandam eſſe: ſed relinquendam ſobrietatem, docuit vir ſapientiſſimus, hæc ingenia non eſſe deſperanda: ſed quod redundat, in inſtitutione recidendum eſſe, *Laert. l. 6. c. 5.*

Alexander etiamnum adoleſcens videns patrem Philippum equum præferocem, nec vllũ ſeſſorem tergo patientem, velut inutilem abiectum ire, qualem inquit, equum iſti perdunt, dum illo per imperitiam ac molliciem vti neſciunt; cúmque mira E arte ſine verberib. tractaſſet equum, tandem conſcenſum ad deorſum admiſiſſet, tunc calcibus vſus eſt: ac molliter flexis, habenis cùm equum reduxiſſet, deſcendentis caput exoſculatus pater: Aliud, inquit: ô fili, tibi regnũ quære, quando iam te non capit Macedonia. Præſagiit vir prudens, tam excelſæ indoli non ſuffecturam paternam ditionem. Sed equus ille nos admonet, multa benè nata ingenia perire vitio inſtituentium, qui feri neſciunt imperare niſi ex equis generoſis reddiderunt aſinos. *Ex vita Alex. apud Pl.*

Cornelia Bracchi mater, cum Campana, mulier illius hoſpitio vtens, ornamenta ſua, quibus illud ſæculum nihil habebat pulchrius, ipſi oſtenderet: traxit eam ſermone, donec liberi redirent è ſchola, tum, & hæc (inquit) ornamenta mea ſunt: ſentiens matronæ nihil eſſe pulchrius neque pretioſius, quam liberos rectè educatos. *Ex Plut.*

Quidam accuſatus quod patrem pulſaſſet, hoc modo defendit impium facinus: & ille, inquit, patrem ſuum verberauit. & hic (oſtenſo filio) me verberabit, poſteaquam adoleuerit, quòd nobis hoc gentilitium eſt, videmus hoc ferè vulgò euenire, vt qualis quiſque fuerit in parentes, tales experiatur in ſe liberos. F *lib. 8. Apoph. Plut.*

Quidam cum à filio pertraheretur, ventumque eſſet ad domus Limen, deſine (inquit) fili: nam & ego patrem hucuſque: agnouit ſe commeruiſſe, qui ſic à filio tractaretur: tantum poſtulauit, vt eſſet æqua reuelatio. *Eraſm. ibid.*

Diogenes reprehendebat homines, quod lucta alij, alij ludis ſemet ſedulo exercerent, nullos autem in hoc incumbere, vt probi & honeſti reddantur. *Laert. lib. 6.*

Idem dicebat, plurimos inſanire præter digitum. Nam ſi quis aſſiduè medium digitum intendat vice indicis, vulgò habetur inſanus: ſi quis indicem ſanus habetur. At plurimi ſunt homines qui grauius inſaniunt in rebus ſeriis, ó quam ſi digitum pro digito porrigant, & tamen hi vulgò non habentur inſani. Quemadmodum & hodie parentes in liberis pro graui peccato caſtigant, ſi læua pro ſiniſtra vtantur: atqui non itidem caſtigant eos cum turpia pro honeſtis eligunt. *Ibidem.*

Idem multis verbis in inertiam & inſcitiam Megarenſium, pecora ſolliciti curantium, iuuentutem minimè (vt quæ ibi luxu & otio difflueret) inuehebatur: dicebatque ſe Megarenſis alicuius arietem eſſe malle, quam filium. *Ælian. l. 12. de var. hiſt.*

Cum Athenis Quidam Romanus Senator filium ad Demonactem adduxiſſet, eleganti forma, veſtitu delicato, ac de- G liciis effœminatum, diceretque, ſalutat te ô Demonax, filius meus, Pulcher eſt, inquit Demonax, & te dignus, & matri non abſimilis, vtrumque poterat dici in laudem, nunc patrem notaui ex filij moribus, & matri ſimilem dixit mollem & euiratum deliciis. *lib. 8. apoph.*

CHRISTIANORVM.

S. Placidus quinquennis traditus S. Benedicto efformandus à puero vitæ monaſticæ ſe aſſuefecit, factuſque eſt illuſtris Religioſus & Martyr.

S. Nicolaus à puero ieiunabat feria quarta & ſexta.

S. Paulus primus Eremita, S. Antonius & S. Hilarion anno 15. ætatis, relictis omnibus, Eremum & vitam auſteram inierunt.

S. Benedictus pueros paſſim ad ſuum ordinem recipiebat, Vt à teneris aſſueſcerent auſteritati, & monaſticæ diſciplinæ. Ita olim tenelli pueri & virgunculæ à parentibus educabantur ad tormenta & martyria: vti S. Felicitas ſeptem filios educauit, & perduxit ad martyrium, teſte *Gregor. Hom. 3. in Euangel.*

Quin & annis præcedentibus audiuimus, In Iaponia plures pueros pro Chriſti fide conſtanter martyrium obiiſſe, quos H parentes ad hoc educauerant & inſtigauerant. Exſtat Catalogus & effigies puerorum martyrũm ac crucifixorum.

Ita fecit Heroina illa, quæ ſub Dunaan tyranno duas filiolas ſuas piè educando, conſecrauit & virginitati & martyrio, de quibus *Proc. & ex eo Baron. tom. 7. an. Chriſti* 522. *pag.* 91.

Sic & altera Matrona ſub eodem tyranno, quę filium ſuum à lacte educauit ad martyrium: cum enim Dunaan in Nagran Arabiæ ciuitate Chriſtianos perſequeretur, illa ſe, & filiorum quinquennem Martyrum ſanguine perungebat: quare à tyranno damnata fuit, & rapta ad ignem; & ecce filiolus eius matrem raptã deflens, à Dunaan rogatus, an ſecũ in regno, ac cum matre in rogo eſſe vellet? reſpondit; Cum matre eſſe volo vt ipſa me quoque aſſumat ad martyrium: ad hoc enim ipſa me ſæpe hortata eſt. Cumque Dunaam ex eo quæreret. Quid eſt

A martyrium? reſpondit puer: Pro Chriſto mori, & ruſum viuere; Dunaan ruſus, Quis eſt Chriſtus? Veni inquit puer, ad Eccleſiam, & eum tibi oſtendam. Ruſus Dunaan ei blandiebatur: cui puer, Apage, inquit, Iudæe, non te, ſed matrem quæro; cúmque vidiſſet matrem iniici in ignem, momordit Dunaan tyrannum in femore, & curſu contendit ad matrem, atque inſiliit in fornacem, matrémque amplexus, factus eſt cum ipſa hæres martyrij.

☞ *Vide Baronium ſupra, pag. 93. illipſum fuſius narrantem.*

S. Edmundi Archiepiſcopi Cantuarienſis mater cum eum puerum Pariſios ad ſtudia mitteret, duo ei cilicia dedit, iuſſitque vt bis vel ter in hebdomade illa geſtaret; ac deinde ſæpiùs aliis & alia illi ſubmiſit; tum vt iis iuuenilem ardorem & libidinem edomaret, tum vt cruci aſſueſceret. Vnde ipſe matris conſilia ſecutus ciliciis loricam addidit, iiſque mire corpus afflixit, vt patet ex eius vita cap. 9.

Plura Sanctorum & Martyrũ qui à puero cœperunt exẽpla, vide in *Speculo iuuentutis*, quod nuper edidit *Bern. Dorhof.*

Ludouicus Rex Franc. priuſquam ſe quieti componeret, vocatis filiis, facta dictaque Principum proponebat; tam eorum B qui laudabilem vitam duxerant, quàm qui nefariam, monebátque; Illorum exempla animis veſtris inculcate: vt & meliores euadere, & ab omni flagitio, prouectiores effecti abſtinere valeatis. Significabat enim in iis potiſſimùm inſtituendos adoleſcentes, quibus vſuri ſunt, cùm ad virilem peruenerint ætatem. *Ionuil. in eius vita, c. 87. Beyerlinc in Apophth.*

Idem. Vt erat pietate & modeſtia eximius, cuicúmque ſe operi daret, ſalutiferæ crucis ſigno frontem, pectúſque & os præmunire ſolitus. Dicebat enim: Ita me mater puerum inſtruxit. *Ibidem.*

S. Anſelmus. Egregius morum vitæque inſtitutor, qui intelligens cœnobij cuiuſdam Præpoſitum duriùs cum iis agere, qui ſe religioni eiúſq; obedientiæ deuouerant, eóſq; deteriores indies euadere; Quàm benè, inquiebat, nutrimentum expẽditis, qui de hominib. beſtias nutriuiſtis? *Surius in vita. Edmerus & alij.* Eiuſdem etiam paterna illa vox, dum liberorum educatione interpellaretur: Cupitis, inquit, pueros optimis ornari moribus? neceſſe eſt, vt cum ſeueritate diſciplinæ, paternæ pietatis & manſuetudinis leuamen eis impendatis. *ib.*

Quid verò Giſbertus Duuenordius? Erat vir genere & reli- C gione nobilis; cui cùm agyrta quidam ſtigmaticus, magiſtri ſui proponeret ſequenda veſtigia; Quid ais, inquiebat, ſodes? non eſt quòd méque téque fatiges; quæ enim puer imbui, ſenior reſpuam? Sanè;

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
Teſta diu.

P. Opmerus in Mart. Holl. in muſe. Beyerlink ſuprà.

☞ *Exempla rectæ educationis & Inſtitutionis filiorum, quære in loco de Parentibus: Titulo de Parentum erga liberos officio. Item ex loco de Filiis. Tit. Quomodo inſtituendi.*

Educatio pro nutritione.

* EDVCATI A BESTIIS;

Earúmve miniſterio.

Homines à beſtiis educatos & enutritos, non eſt inſolitum hiſtoriis cùm Ethnicorum, tum Chriſtianorum.

Ferunt enim Cyrũ Mandanæ filium à cane fuiſſe enutritũ.

Telephum, Agane & Herculis filium, ab equa.

Alexandrum Alopes Priamique filium ab vrſa educatum perhibent, Ægiſtum verò Thieſtæ & Pelopiæ filium, à capra.

Romulum & Remum, a Lupa. *Ita Ælian. de var. hiſtor.*

D Cæterùm in ☞ *Tit. de Agilitate*, multas & recentes hiſtorias adduximus eorum, qui inter beſtias educati, ac cum iiſdem conuerſati, mores quoque, & naturales propenſiones earum induerunt. Quas Lector ad hunc locum poterit referre. Quibus adiicimus ſequentia.

In vita S. Pauli primi Eremitæ, & à quo Eremus habitari cœpta, ſecundũ *S. Hieronymum ad Euſtoch. de ſeruanda virg.* legimus, quomodo declinandæ perſecutionis Decij cauſa, Deóque liberius inſeruiendi, in eremi ſe ſpeluncam contulerit, vbi palma ei victum & veſtitum præbente, vixit ad centeſimum decimum tertium ætatis annum. Coruus autem ad eum quotidie venit qui illi dimidium panem attulit. Cùm verò Dei inſtinctu Antonius, quem Eremi illuſtratorem appellat ſupra idem Hieron. etiam nonagenarius, eum inuiſeret: Ecce coruus, dum inter ſe colloquuntur, & inuicem propriis nominibus, cum ſe antea non noſſent, compellant; qui antẽa ſemper Paulo panem dimidiatum tulerat, integrum detulit. Poſt E cuius diſceſſum: Eia, inquit, Paulus; Dominus nobis prandium miſit, verè pius, verè miſericors. Sexaginta iam anni ſunt, cum accipio quotidiè dimidij panis fragmentum, nunc aduentu tuo militibus ſuis Chriſtus duplicauit annonam. *Ex vita ipſius apud Hieron. Breuiar. Rom.*

De S. Ægidio Abbate memorat *Sur. ex M. S. codicib.* quod cũ ſolitariæ vitæ deſiderio, interiorem Eremũ penetraſſet non longè à Rhodani fluuij in mare decurſu, antrúmq; arboribus obſitum, & ſolis ferarum luſtris frequentatũ ſubiiſſet, vbi herbarũ radices cibũ, aqua vero potum ſuppeditabat, Ceruæ quædã ſtatis horis ſuorũ ei vberũ poteſtatẽ fecerit, lactiſq; alimoniã largè præſtiterit. Quæ triẽnio exacto, in præfato viri ſancti miniſterio, dũ à regiis canib. qui ſaltũ cum venatorib. ingreſſi vrgeretur, in fugã ſe coniiciens, notã ſpeluncã repetebat, & Deũ pro nutrici. ſuæ ſalute orante viro ſancto, ſeruata fuit. Anno 1595. aduentus fuit Luteriam Pariſiorũ homo Quidam vltimæ ſortis, cui media fronte cornu ſatis protenſum excreuerat, locíſque inuiis, & remotiſſis oberrauerat. Erutũ è latebris Lauardinus Mareſcallus Regi obtulit, ac deinde Circulatoribus relictus, qui paſſim ſpectandum circumduxerunt. *L. Beyerlink in opere Chronograph. in geſtis Galliæ ad an. 1595.* F

☞ *Conſule et Locum de Expoſititiis. Item tit. de vita humana.*

Electio.

Etymologia et Definitio.

Electio, Græcè *αἵρεσις*, & *αἱρέω*, eligo dicitur. Eſt autem electio appetitus conſiliatiuus eorum, quorum in nobis eſt & operari, & non operari, & ita operari, & non operari, & eorum in quibus eſt propter quod non tamen vnum, & determinatum, vt in Geometris, *ſecund. Ariſt. lib. Mag. Moral.*

Electio eſt conſulta affectatio eorum, quæ in nobis ſunt, *ſecund. Ariſt. lib. 2. Ethic.*

Electio eſt quid voluntarium, cuius conſultatio anteceſſit *ſecund. Ariſt. ibid.*

Electio etiam eſt alicuius perſonæ idoneæ ad dignitatem, vel fraternam ſocietatem, ſeruata forma canonica, facta vocatio, *ſecund. Hoſt.* Venitque à lego. Vnde etiam deligo eiuſdem ſignificationis, & delectus, vt, delectus militum. Sunt tamen qui velint eligere, & deligere ita deferre, quod eligere ſit magis idoneum ad rem gerendam ſecernere: Deligere verò ad noſtrum emolumentum, vel illius, qui eligitur, dignitatem. G Vnde dicimus agere, vel habere delectum. Sunt qui ab eligo elegantem dictum velint, hoc eſt, cultum, ornatum, politum. Vnde elegis, id eſt, cultus & ornatus.

Subiectum, et Materia.

Electio in iis conſiſtit, quæ ſub actionem cadunt: iiſque in ipſis, quæ eſt in nobis poſitum agere & non agere, itémque ſic ac aliter: denique in quibus ſumere eſt, propter quid, *lib. 1. Mag. Mor. c. 17. Ariſt.*

Belluæ & pueri conſilij non ſunt participes, nec electionis. *lib. 3. Ethic. 2.*

Inſtitutum ac conſilium non eſt eorum, quæ fieri nequeunt: quod ſi quis hæc ſe eligere dicat, inſanus eſſe videatur. *Ibidem.*

Omnino iis in rebus verſatur conſilium, quæ ſunt in noſtra poteſtate. *Ibid.*

Electionis, & Electi, acceptio varia in Scripturis.

1. Electus in præſenti vita dicitur, qui à Deo vel immediate ad functionem publicam, politicam: vel Eccleſiaſticam vocatur. H
2. Electus ad participationem fœderis gratiæ, nempe Iudæi, deinde Gentiles Chriſtiani facti.
3. Electus ad vitam æternam, nempe, quicunque eſt membrum Chriſti.
4. Electus dicitur Chriſtus mediator, nempe quatenus à Patre conſtitutus eſt Eccleſiæ rex, doctor, ſacerdos, ſeruator.
5. Electus homo ab homine, variis de cauſis, & ad multiplices rerum vſus vel abuſus.
6. Electus, id eſt, præſtans, fortis, eximius.
7. Electus locus à Deo, vt tabernaculi ſedes, ciuitas Ieroſolymitana, templum.

Electio facienda ſine Perſonarum, aut ſanguinis reſpectu, Monitis, & exemplis demonſtratur.

Quis ferat, ſi quis diuitem eligat ad ſedem honoris Eccleſiæ, contempto paupere inſtructiore & ſanctiore? *Amb. in Iac. 1.*

Ad Epiſcopalem dignitatem eligi non debuit, qui minora

officia

A officia gubernare non didicit: quia cura nauis illi committi non debuit, qui remum tenere nouit. *Aug. in ſerm.*

Hæc pax domeſtica, & cohabitantium ordinata à Deo concordia, & clara iuſtitia, vt ſcilicet, qui excellunt ratione, excellant dominatione. *In li. ſent.*

Deus non eligit dignos, ſed dignos eligendo facit. *lib. 5. cont. Iul.*

Non ſtatim multitudinis acquieſcamus iudicio, ſed electi in principatum nouerimus miſeriam noſtram, & humiliemur ſub potenti manu Dei, quia Dominus ſuperbis reſiſtens humilibus dat gratiam. Quanti panes non habentes & veſtimentum, cum ipſi eſuriant, & nudi ſint, nec habeant ſpirituales cibos, neque Chriſti tunicam integram ſeruauerunt: aliis alimoniam veſtimentúmque promittunt, & pleni vulneribus medicos eſſe ſe iactant. *Hier. ſupr. Eſa 5. lib.*

Non ſum medicus, & in domo mea non eſt panis neque veſtimentum: nolite me conſtituere principem. Sicut in ordinationibus malorum, princeps eſt peccatorum, qui tales conſtituit: ſic in ordinatione ſanctorum, princeps eſt eorum iuſtitiæ, qui bonos eligit. *ſup. Eſa. l. 12.*

Moyſes amicus Dei cui facie ad faciem Dominus locutus B eſt, potuit vtique ſucceſſores principatus filios ſuos facere, & poſteris propriam relinquere dignitatem, ſed extraneus de alia tribu eligitur Ieſus, vt ſciremus principatum in populos non ſanguini deferendum eſſe, ſed vitæ. At cernimus nunc plurimos hominum beneficium facere, vt non quærant eos, qui poſſunt in Eccleſia plus prodeſſe, in Eccleſia erigere columnas, ſed quos vel ipſi amant, vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel pro quibus maiorum quiſquam rogauerit, & (vt deteriora taceam) cui vt clerici fierent muneribus impetrarunt, vt conſtituantur per ciuitates. *Idem Hier. vt ref. 8. q. Moy.*

Quæritur cur non Ioannes virgo electus eſt, vt eſſet caput Eccleſiæ: reſpondeo, ætati delatum eſt, quia Petrus ſenior erat, ne adhuc adoleſcens penè puer progreſſæ ætatis hominibus præferretur. *Contra Iouian.*

Neceſſe eſt prudentiſſimum eligere qui poſſit contra ſubtiliſſimos diſputare, & in conuentu doctorum ſic agere, ne ſuſceptam cauſam tot erudita poſſunt ingenia ſuperare. Magna res eſt contra artifices loqui, & apud illos, aliquid agere, qui ſe putant omnia prouidere. *Caſſ. l. 1. Epiſt.*

Neceſſarium probatur eſſe Reipublicæ, perſonas dignitatibus aptas eligere, vt cui iuſtitia committitur, malis motibus C non grauentur: alioquin inefficax eſt ab homine exigere, quod agnoſcitur non habere: & confidenter quæritur, quod ineſſe ſentitur. *Lib. 3.*

ELECTIONIS EXEMPLA SACRA.

Conſilio Iethro Sacerdotis Madian Moyſes vſus humiliter, elegit iudices, ſeu prælatos minores, viros potentes & timentes Dominum, in quibus erat veritas, & qui oderant auaritiam. *Exod. 18.*

Præceperat Dominus Moyſi, vt tolleret duodecim virgas iuxta numerum tribuum filiorum Iſraël, & nomeo Aaron erat in tribu Leui, quas cum poſuiſſet in tabernaculo, ſequenti die inuenit virgam Aaron germinaſſe. *Num 17.*

Moyſes aduertens ſe, iuxta voluntatem Domini moriturum orauit Dominum deuotè, dicens: Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis, hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc. &c. Ordinauit autem Dominus quòd Ioſue filius Nun eſſet ſucceſſor ipſius, & Dux populi loco eius, &c. *Num. 27.*

Volens Moyſes vlciſci Iſraël de Madianitis, ait: Mille viri de ſingulis tribubus eligantur ad bellum. *Num. 31.*

D Poſt mortem Ioſue conſuluerunt filij Iſraël Dominum, dicentes: Quis aſcendet ante nos, & erit Dux belli: dixitque Dominus, Iudas aſcendet, &c. *Iudic. 1.*

Videntes filij Iſraël, quod Gedeon ſtrenuè pro eis pugnaret, dixerunt omnes ad eum: Dominare noſtri, &c. *Iudic. 8*

Maiores natu de Galaad, perrexerunt ad Iephthe, dixerúntque ad eum. Veni & eſto princeps noſter, & pugna contra filios Ammon, *Iud. 11.*

Erat vir de Beniamin, nomine Cis, & ei filius vocabulo Saul electus, & bonus, & non erat vir de Iſraël melior illo, &c. hunc reuelauit Dominus Samuëli eligendum fore, & inungendum ſuper populum Iſraël. 1. *Reg. 9.*

De mandato Domini ſpeciali iuit Samuël in Bethlehem, E & vnxit Dauid filium Iſai in regem ſuper Iſraël & Ieruſalem. 1. *Reg. 16.*

Mortuo autem Saule, venerunt de tribu Iuda, & vnxerunt Dauid in regem. 2. *Reg. 2.*

Deinde vniuerſæ tribus Iſraël venerunt ad eum, & vnctus eſt in regem, ſuper totum populum Iſraël, 2. *Reg. 5.*

Vnde ipſe dicit in Pſalmis: Elegit Dauid ſeruum ſuum. Et alibi: Placuit Domino, vt me eligeret regem ſuper cunctum populum Iſraël. *Pſal. 77. 1. Par. 11 & 28.*

Appropinquans morti Dauid, dixit maioribus Iſraël. De filiis meis elegit Dominus Salomonem, vt ſederet in throno regni Domini ſuper Iſraël.

Terribili iudicio Dei aſſumptus fuit Ieroboam, vt eſſet Rex ſuper decem tribus Iſraël: & tamen occaſio fuit populo recedendi à Deo. 2 *Reg. 11.*

Scripſit Iehu literas, & miſit in Samariam ad optimates ciuitatis: Eligite meliorem, & eum, qui vobis placuerit de filiis Domini noſtri, & ponite eum ſuper ſolium patris ſui, & pugnate pro domo Domini noſtri. 4. *Reg. 10.*

Congregati ſunt omnes amici Iudæ, & dixerunt Ionathæ: F Ex quo frater tuus defunctus eſt, vir ſimilis ei non eſt, qui exeat contra inimicos noſtros. Nunc itaque te eligimus eſſe pro eo nobis in principem & ducem ad bellandum bellum noſtrum. 1. *Mac 9.*

Vocauit Dominus diſcipulos ſuos & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit. *Matth. 10. Luc. 6.*

Poſt Aſcenſionem Domini, diſcipuli ſtatuerunt duos, ſcilicet, Ioſeph & Matthiam, & omnes dixerunt: Tu Domine qui noſti corda omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum miniſterij huius Apoſtolatus. *Actor. 1.*

Sermo quem dixerunt Apoſtoli, placuit omni multitudini, & elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu S. & Philippum, &c. *Act. 6.*

Miniſtrantibus diſcipulis Domino & ieiunantibus, dixit illis Spiritus S. Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. *Act. 13*

☞ *Electio Pontificis, Cæſaris, Imperatoris, Regum, Epiſcoporum, quæratur in loco de Magiſtratu. Item ſub Titulis eorundem particularibus. Vbi & de Electoribus Imperij, aliiſque diſſeritur.*

APOPHTHEGMATA, ET EXEMPLA HISTORICA.

G Ariſtippus cum Dionyſio tres venuſtas puellas obtuliſſet, admonens vt Rex his quam vellet eligeret, omnes apprehendit, dicens: Ne Paridi quidem fuiſſe tutum, vnam cæteris prætuliſſe, ac puellas deduxit ad aulæ veſtibulum, dimiſitque: non minus in contemnendo facilis, quam in amplectendo. *Laert lib. 1 c. 8 Fruſ. l. 2 c. 31.*

M. Cato Hiſpaniam ſortitus, cum hoſtium audiſſet miram copiam eſſe ad bellum paratam, ob idque decreuiſſet Celtiberorum ope vti, petentibus illis ducenta talenta ſubſidij gratia, atque negantibus aliis conditionem, dicentibus, Turpe eſſe populo Rom. auxilia mercede conducere: vrbane ſeitéque Cato, non eſſe graue, reſpondit, nam ſi viciſſent, hoſtium manubiis ſe ſatisfacturum illis: ſi victi eſſent, nec eos qui peterent, nec à quibus repeti deberet, ſuperſtites fore. *Fruſ. l. 2 c. 3.*

Ariſtoteles cum iam natus annos ferè ſexaginta duos, adeò laboraret, vt admodum tenuis vitæ ſpes ſupereſſet, conuenerunt ad illum diſcipuli rogantes, vt ex ipſis aliquem deligeret, qui in locum eius ſuccederet. Inter auditores erant duo præcipui, Theophraſtus Lesbius, & Menedemus Rhodius. Ariſtoteles reſpondit, ſe quod petebatur facturum, vbi H daretur opportunitas. Paulò poſt, cum rurſus ad eum eadem de cauſa conueniſſent, dicit, vinum quod biberet ſibi parum eſſe commodum ac quæri iuſſit exoticum, vel Rhodium, vel Lesbium. Id ſimulátque curatum eſt, guſtato Rhodio dixit: Firmum hercle vinum, & iucundum. Mox guſtato Lesbio: Vtrumque, inquit, egregiè bonum, ſed Lesbium ſuauius eſt. Id vbi dixit, nulli dubium fuit quin lepide ſimul & verecunde ſucceſſorem ea voce, non vinum delegiſſet: probauit vtrumque, nec tamen auditoribus eligendis ius ademit. *Laert. lib 5. cap 1.*

Lyſander Lacedemonius cum aliquando Dionyſius ipſi miſiſſet ſtolas duas, iubens vt vtram elegiſſet, eam mitteret filiæ: Ipſa, inquit, rectius eliget. Atque accepit ambas & abiit. In hoc exemplo nihil eſt imitandum, nec vno Lacedæmonio

A monio dignum, nec aliud ab hoc duce expectandum fore, præter malitioſam ingenij vafriciem. *Plut in Lac. Apoph.*

Scipio Æmilianus, quum Seruius Sulpitius Galba & Aurelius conſules in ſenatu contenderent, vter aduerſus viriatum in Hiſpaniam mitteretur: ac magna inter P.C. diſſenſio eſſet, omnibus quonam eius ſententia inclinaret expectantibus, Neutrum inquit, mihi mitti placet, alter enim nihil habet: alteri autem etiam quod habet nequaquam ſatis eſt. Æque malam imperij magiſtram iudicans paupertatem, atque inſatiabilem habendi cupiditatem. Quo dicto obtinuit, vt neuter in prouinciam mitteretur. *Val. Max. l. 6. c. 4.*

Cornelius Ruffinus, vir rapax & auarus, cæterum in bello animo ingens manuque promptus, quum bellum immineret in conſulatu obtinendo C. Fabricij opera adiutus eſt, qui ob prauam tamen vitam Rufino ſemper infenſus fuerat: verum eo tempore ob belli ſuſpicionem, cum ignauos deſideſque ipſius competitores videret, ſententiam mutauerat. Quam ob rem Ruffinus miratus, cum Fabricio impenſe gratias egiſſet, Fabricius dixiſſe fertur: Noli mirari, Ruffine, rapinis enim imminui malo, quam vendi. Quo dicto taxauit Ruffini rapa-
B citatem & competitorum perniciosam ignauiam. Oſtenditque ſatius deducere, auaro conſule, eodemque graui homine, & in rebus agendis idoneo rapinis vexari: quàm iis ad conſulatum euectis, qui per ignauiam rempubl. prodituri eſſent, vinctum ab hoſte venundari. Ex duobus enim his malis optimum eligendum erat. *Fulgoſ. lib. 6. c. 2.*

Braſilienſes quidam, cum ad Carolum IX. Galliæ Regem deducti Rothomagũ eſſent, valdè mirabantur; quomodo validi illi & proceri viri quos conſpicabantur, (Heluetios enim cuſtodes more Regũ adhibebat;) parêrent tã paruo & tenello Regi: quaſi à corporis magnitudine animi præſtantiã metiãtes, narrat *Lipſius in monit. Polit. c. 3.* Vbi ètiã elegãter diſputat de electione ad magiſtratum, an ſcilicet præſtet Succeſſioni, nec ne: ac in vtramq; partem non leuis ponderis argumenta ſubiicit. Et poſt illa, exẽpla hæc bonæ aut malæ electionis.

Aurnucani populi barbari ſunt in Peruano tractu. Ij autem ſolis viribus corporis ductores legere ſoliti: experti eas in graui aliquo ligno. Quod qui diutiſſime humeris baiulat nec ſuccumbit, putatur & regendi oneri par futurus.

Melius qui ab animi viribus aut præſtantia ſumunt: quod
C Romani olim veteres in ſuis Regibus, Romulo, Numa, Seruio, vix alio aſpectu fecerunt. Secuti quam aliter: & ſtirps Augusti cum defeciſſet, caſus aut corruptio principis ferè dedit.

Primum in Claudio, qui C. Caligula occiſo, rumore cædis exterritus, & ſui quoq; anxius, prorepſit ad ſolarium, & inter ianuæ prætenta vela delituit. Miles aliquis è prætorio diſcurrens ad prædam hunc reperit, protrahítque: & interrogato quis eſſet? acceptóque impetu aut inſtinctu, principem ſalutauit. Quanta vnius & gregorij quidem, in re tanta audacia? producit ad alios prætorianos, fluctuantes adhuc, nec aliud quam frementes: qui vt cælitus oblatum arripuerunt, & lecticæ impoſitum in caſtra ſua, viciſſim ſuccolantes, tulerunt. Senatus & vrbanæ cohortes diffidebant, & libertatem præferebant inane nomen vicit militaris electio, & fatale Romanis ſeruire. At Claudius iam imperij compos, vt militem magis obſtringeret, quindena ſeſtertia ſingulis (ſunt nobis trecenti ſeptuaginta quinque Philippici) promiſit & dedit.

Idem caſus ſiue error, clarius in Vitellio ſe aperuit, longe ab omni imperatoria, aut virtute, aut ſtirpe. Homo ventri & abdomini factus erat, nulla vel ſpecie virtutum, niſi quod
D candor aut ſimplicitas in eo placerent. Is legatus inferioris Germaniæ à Galba electus, & quatuor legionibus præfectus. (Amabant autem hos ignauos, & altioris cogitationis non ſuſpectos) præfectus inquam, agebat Coloniæ Agrippinæ, cum nuntium accipit, ſuperiores Germaniæ Legiones defeciſſe à Galba, & in Senatu P R. nomina iuraſſe. Dum conſultat, quid facto opus, vis in defectores, an conſenſus placeat: Ecce Fabius Valdus è legatis legionum, cum paucis equitatibus oppidum intrat, ipſum Vitellium Imperatorem ſalutat. Vnius vox omnium fuit. Secutæ legiones aliæ, cohortes, ciues, ſocij, ardore magis quam iudicio: & inuaſit imperium atque armis peperit, & armis mox amiſit.

Lubet etiam hos fortunæ ludos videre, & in theatrum producere Probum. Tacitus Imp. abſumptus erat, & Florianus frater eius adſpirabat, ſed dum electio pendet, Orientales exercitus eam occupare, & ſui beneficij principem habere voluerunt. Conueniunt ad eligendum: & Tribuni, quaſi per deorum os, monent, Fortem, Clementem, Probum Imperatorem requirendum eſſe. E Arripiunt vocem, & ſtatim acclamant, Probe Auguste, Dij te ſeruent. Inde purpura, tribunal, & legitimus princeps.

ELECTIO IOCOSA ET FOEDA.

Quid in Regilliano, quam conſimile? Dux Illyrici erat, & milites malè in Gallienum animati, res nouas agitabant. Forte vnà plures cœnitabant. Fuítque Valerianus tribunus, qui in ioco & in vino diceret Regilliani nomen, vnde credimus ductum? ſubiecit ſtatim alius à regno: & milites communiter, ergo poteſt Rex eſſe? & occaſione ſola temerarij dicti fecerunt.

O ludos! & luſum etiam adiungo, qui Proculo tradidit principatum. In Gallia milites ad latrunculos ludebant, item conuiuantes. Forte decies Imperator Proculus exiuit: atque ibi quiſpiam ludens, aue Auguſte: allatáque lanâ purpurea humeros eius velauit. Timor mox eorum qui adfuerant: & ne accuſarentur apud veterem Imperatorem, nouum hunc faciunt conſenſu.

Ridere in illis liceat, in iſtis indignari, vbi corruptio ſuffragia temperauit. Sicut in N. Saluio Othone, qui clam & palam militibus pecunia ſubornatis, & in Galbam armatis, eum ſuſtulit, ſe immiſit, ſed principem, non diuturnum. F

Non item à ſimili fœditate, Iulianus perrennauit. Qui poſt cædem Pertinacis, cum venale in caſtris prætorianis penderet imperium & Sulpitianus licitaretur: iſte pecunioſus & ambitioſus ſenex eodem aſpirauit. Et ad muros ſubiens, modum pecuniæ certum promiſit: Cúmque illi ad Sulpitianum retuliſſent, plus aliquid adiicientem, iterúmque ad iſtum (prorſus vt in ſolemni auctione) tandem peruicit Iulianus: finíſque fuit, vt vicena quina ſeſtertia (ſunt ſexcenti viginti quinque Philippæi) viritim prætorianis darentur: Immanis ſumma! quam ille conceſſionibus & rapinis mox coëgit: atque hæc omnia qui inter claros iuriſconſultos nomen vindicabat. Adeo facilius eſt peritum eſſe legum, quam ſeruantem, ſed pœna à tergo preſſit: ſtatimque Seuerus ſuperueniens, vita & imperio illum, prætorianos zonâ & militiâ exuit.

LAVDABILIS.

Sed hæc fœda exemplo vno aut altero eluantur laudabilis electionis. Quæ autem laudabilior illa, quam Deus iniecit, & direxit? Caſimirus fuit filius Miecislai vnius, qui ob teneram ætatem regno minimè aptus, ſub cura & gubernatione matris Rixæ conquieuit. G Sed ea mulier, auara, ſuperba, exteris Germaniſque addicta, prouocauit odia Polonorum quæ fuga denique vitauit, ablata ſecum regni gaza, & filio: mox in Saxoniam ſecuto, qui in exilio iſto animum ad litterarum ſtudia appulit, & Luteriam Pariſiorum deuenit. Illinc in Italiam porro; & denique pietate impulſus, in Cluniacenſi Cœnobio Benedictinum Monachum profeſſus, Deo totum ſe vouit, & ſacrauit. Interea turbæ & fluctus in Polonia, vt in naui Rectore vacua, & oculi atque animi requiſierunt ſuum Caſimirum: decreuerúmque publice, vt miſſa legatione, vbiuis terrarum eſſet requireretur. Ad Reginam primo ventũ, ab ea Cluniacum: & inueniunt non iam Caſimirum, ſed Carolum (nam & nomen mutauerat) eundemque ſacramenti religione, ſed & Diaconatus vinculo, obſtrictum. Illi præterita excuſant, patriæ diſcrimina & calamitates proponunt: & hunc vt vnicum præſidium & ſubſidium, principem depoſcunt: Ipſe fortiter recuſare; alienæ poteſtatis ſe iam oſtendere, nec quidquã eum mundanis rebus commercij eſſe. Eundem vrgent; ad Abbatem reiiciuntur, ab illo ad Pontificem. Atque iſte indulget, H laxat ſacramenti atque ſacerdotij vincula, data etiam venia coniugij eum lege, aiunt, vt Poloni caput deinceps in coronam tonderent ritu monachali, itémque nummum annuum in luminaria & cereos D. Petri Romam conferrent.

Hoc eiuſce indulti monumentum eſſet. Ita in regnum ducitur, gaudio & conſenſu excipitur; prudentiſſimè & fortiſſimè adminiſtrat, domi pace parta, hoſtibus foris victis aut repulſis. Piè vixit, piè obiit, regno in poſteros (nam & vxorem duxit, & liberos ex ea tulit) propagato. Quis abnuet hæc à Deo eſſe? profugo monacho, Diacono, patriam, ſceptrum, vxorem, cum gratia, laude, venia?

Sed memorabilis quoque illa electio, ſiue iudiciũ fuit, quo regnum Aragoniæ, auorum æuo ad Ferdinandum Henrici Caſtellæ Regis fratrem tranſiuit. Obierat Martinus Rex, idq;

A ſine liberis : & inter agnatos vel cognatos variè certabatur. Ius, fauor, factio comparabantur : & iam ad cœtus & arma res ſpectabat : Quippe inter potentes competitores, Ludouicum Andegauenſium Ducem & Neapolitanum Regem, Iacobum Comitem Vrgelitanum, Alphonſum Marchionem Villene & Ducem Sandiæ & noſtrum illum iam dictum. Sed viſum conſenſu proceribus, (rarum in tali ambitu) iudices ſiue arbitros ſuper hac re legere, & quemcunque Regem ij dixiſſent, eſſe. Electi nouem, ſanctimonia vitæ, & doctrina aut prudentia, conſpicui; terni ex ipſa Aragonia, totidem è Catalaunia, iterumque totidem è Valentia: quæ tria regna ſcilicet in vnum corpus contributa. Dies igitur electioni, locus captus Atxaſpa in Aragonia. Magna expectatio, concurſus, aperta & occulta vota, aut metus : denique ipſo iam die, tribunal præ foribus templi erectum, auleis inſtratum, & regifico ornatu. Conſederunt Iudices, præſedit iis (nam adeſſe voluit) ſummus ipſe Pontifex etſi in ſchiſmate, Benedictus : tum ſurrexit Vincentius Ferrerius Dominicani Ordinis magna ſanctimoniæ opinione, & inſigni ac feruidâ eloquentia, qui concione ad rem appoſita, Proceres & populum conſentire, obedire denique nouo Regi hortatus eſt. Quis is erit? ſuſpendit aliquamdiu omnium animos & grandi tandem voce protulit B Ferdinandum. Clamor coronæ, & iubilus, fauſta precantium. Nam plurium in hunc & virtutes eius inclinatio: quorundam tamen & mœſtitia, qui ſuos candidatos decidiſſe tanta ſpe indignabantur. At ipſe coronam mox regni, ſolemni ritu accepit: pacem vbique reperit, aut peperit. Et magnum illum Alphonſum genuit, Aragoniæ, Siciliæ, Neapolis Regem.

Pulchra electio, & quam in manu Luſitanorum erat nuper imitari. Nam plures regnum illud, mortuo Sebaſtiano, competebant, ſuis quiſq; titulis, Philippus Rex Hiſpaniarum; Alexander Parmæ Dux liberorum loco; Ioannes Dux Brabantiæ, ab vxore; Antonius Nothus, & qui legitimum credi ſe volebat. Concurrebat & Regina Galliæ, Catharina Medicæa vetuſto & obſoleto titulo à Comitibus Bononienſibus repetito. Rex ſenex Henricus mederi futuris malis poterat, & velle videbatur : ſed fortior animus deerat, & cunctantem mors occupauit. Sed & poſt eum quinque Gubernatores electi, & vndeni Iudices, tarditate aut frigore peccarunt. Et quanquam proni in Philippum Regem, non auſi ius ei adſcribere, ob populi ſtudia diſſentientis. Quem ſuum fere Antonius fecerat, & plenis velis per plebeias illas vndas ferebatur. Ita factiones, C diſſidia, & denique arma. Quæ tamen priuſquam Philippus inferret (& parata habebat) pro ſuo ingenio breuiter ac tarde legere, legationibus quam legionibus velle rem conficere : à vi quidem adeò alienus, vt cum Antonius ille caput turbarum, eiectus ab Henrico Rege, in Caſtella eſſet, & in Cœnobio quopiam D. Benedicti : ignaro Rege Philippo, latitaret : ille nec extraxit, nec repulit, cum in illo velut forte extinguere incendium ſurgens poſſet. Simile in altero competitore duce Bragantiæ : cuius filium captum à Mauris infelici illo prælio, redimi per legatum ſuum curauit, & eundem iam in Hiſpania, cum eſſent qui omni vi & via retinendum cenſerent, imo retinerent; ille firmus in quietis conſiliis, & iure ſuo nixus, liberum dimiſit. Sed neque ſic, cum alij arma pararent aut caperent, inuaſit, aut eiecit. Sed ante omnia ius ſuum diſputari à Theologis, & Conſultis eius facit : namque de eo certior, copias promouit. In limite erat Luſitaniæ, & vnius mora noxia : tamen iterum moratur, iterumque peritos conuocat, & per Deum & fidem obteſtatur, liberis vocibus, D ſenſibúſque edicerent, ecquid iuris ſui eſſet. Hoc non cupere ſe modo, ſed iubere. Omnes vno ore ius, affirmant. Cum denique Ferdinandus Dux Albæ inuadit, & ſeptuaginta dierum ſpatio Luſitaniam totam ſubiicit : Vno prælio Antonio qui Regem ſe ferebat, pulſo, Hactenus *I. Lipſius.*

Efficacia.

*DEFINITIO. ETYMOLOGIA. VARIETAS.

EFficaciam Hebræi *coach*, Græci appellant *ἐνέργειαν*, & accipiunt pro vi & pondere ad aliquid agendum Ab efficaci Grammatici deducunt, ac ſumunt nunc in bonam, nunc in malam partem.

Eſt autem EFFICACIA, vel
INGENIOSA.

☞ *Vide locum Acuminis, Ingenij.*

E Fuit Apelles pictor Alexandri æuo, & plaſtes Lyſippus: quorum ſuperior Alexandrum pinxit fulmen tenentem, adeò indiſcreta ſimilitudine & concinnè, vt vulgò ferrent, quod duorum Alexandrorum alter eſſet à Philippo genitus inuictus, alter ab Appelle omni maior imitatione. *Plut orat. 2. de Alex. fortuna vel virt.*

Hegeſias Cyrenaicus philoſophus tantũ valebat eloquentia, vt cũ ſæpius mala huius caducæ ac miſerrimę vitæ vel docendo vel declamando repræſentaret, miſeranda imagine audientium inſerta pectoribus, multis voluntariæ mortis appetendæ cupiditatem ingeneraret. Id ei ſine fraude fuit, quod ab eo dolus malus abeſſe videretur: tamen Ptolomæus Rex Ægyptiorum, ne poſthac Hegeſias de hac re publicè diſſereret, prohibuit. *Val. Max. lib. 8. c. 6. & Plut. de amore liberorum.*

Galenus de ſeipſo *lib. 3 de Locis aff. c. 1.* Ego reipſa, & publicè & priuatim, apud eos videlicet qui ſectam quamlibet à me diſcere cupiebant, oſtendi, in omnium ſectarum ſcientia (ne maius quicquam dixero) me eſſe poſthabendum nemini: quòd ſi vni ſectarum patrocinium ferre velim, ita in promptu ſunt mihi rationes, vt non verear ne quis me conuincat. Non enim, vt nonnulli faciunt, è libris eas didici, ſed præſtantiſſimis in quaque ſecta præceptoribus vſus ſum.

FORTVITA.

☞ *Vide Tit. Caſus, & Fortuna in arte.* F

INEFFICACIA.

Euphranor cùm Athenis, duodecim deos pingeret, Neptuni imaginem, quàm poterat, excellentiſſimis maieſtatis coloribus complexus eſt, perinde ac Iouis aliquanto auguſtiorem repræſentaturus. Sed omni impetu cogitationis in ſuperiore opere abſumpto, poſteriores eius conatus aſſurgere, quò tendebant, nequiuerunt. *Val. Max lib. 8. c. 12.*

Lycon Troadenſis Philoſophus, Stratonis diſcipulus, cùm in docendo eloquentiſſimus eſſet, adeò vt Glycon diceretur: in ſcribendo tamen ſui omnino diſſimilis erat. *Laert lib. 5.*

Ser. Galba eloquentiſſimus habitus eſt, propter vim dicendi, qua pollebat. Eius tamen orationes non legebantur ætate Ciceronis: quoniam omnis illa vis & quaſi flamma orationis, quæ in agendo emicabat, in ipſa ſcriptione fuit extincta : *Cic. in Bruto.*

☞ *Vide Cauſa, Fortitudo, Euentus : & Locos Artium ac Diſciplinarum.*

Eleemoſyna. G

*DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

ELeemoſyna eſt beneficium ſeu munus, quo alterius miſeriæ ex compaſſione ſubuenimus. Siue ſecundùm Magiſtrum *in 4. Sent. diſtinct. 15.* eſt opus, quo datur aliquid indigenti ex compaſſione.

Dicitur autem à verbo ἐλεῶ, quod eſt miſereor. Vnde Eleemoſyna idem quod miſericordia. Significat autem potius actum ipſum miſericordiæ, quam affectum. Vnde apud Danielem legimus, Peccata tua Eleemoſynis redime. Eſtque opus miſericordiæ virtutis elicitum.

*ERROR STOICORVM.

Stoici verò qui miſericordiam animi morbis annumerant, & inter vitia cenſent, eleemoſynam quoque inter eoſdem ponunt, *teſte Lactantio & Auguſt.*

Plauti quoque deteſtanda eſt ſententia.

Malè meretur, qui mendico dat quod edat.
Nam & illud quod dat, perit.
Et illi producit vitam ad miſeriam. H

Melius ille, qui nos iubet facere amicos de Mãmona iniquitatis, vt cum defecerimus, nos recipiant in æterna tabernacula.

*PRÆSTANTIA, ET NECESSITAS.

Eleemoſynæ præſtantiam & neceſſitatem, commendatam habemus, tum in Scriptura ſancta, tum in Patribus. Commendat Salomon *Eccleſ. cap* 14. & 4. Commendat eam Chriſtus, dum nos iubet facere amicos de Mammona iniquitatis : & alibi, dum per eam omnia nobis fore munda pronunciat. *Luc. c.* 11. Maximè dum ſingularem illius rationem habendam in die Iudicij affirmat. *Matth. c.* 25. Denique dum pro calice aquę frigidæ dato in nomine ſuo mercedem addicit, *Matth. cap.* 10. Commendat *Paulus*, dum Eleemoſynam hoſtiæ comparat *ad Hebr. c.* 13.

Eius autem fructus præſtantiſſimos enumerat Angelus Raphaël *Tob. 4. Salomon, Prou. 15. 16. 21. Eccleſ. 3 & 7.*

A Fœcundus eſt ager pauperum, cito reddit donantibus fructum. Via cœli eſt pauper, per quam venitur ad patrem: incipe ergo erogare, ſi non vis errare. *de verb. Dom. ſerm.* [illegible]

Dicit tibi Chriſtus, Da mihi ex eo: quod dedi tibi, de meo quæro: da & redde, habuiſti me largitorem, fac me debitorem, habeã te fœneratorem. temporalia mihi das, æterna tibi reſtituam, teipſum tibi reddam, quando te mihi reddidero. *Ibid.*

Caue prænidens diſcretioni eleemoſynæ, ita vt vtriuſque dantis ſcilicet & accipientis ſit ſolatium, *in epiſt.*

Si vis eſſe mercator optimus, fœnerator egregius, da quod non potes retinere, vt recipias quod non poteris amittere, da modicum, vt recipias centuplum, da temporalem poſſeſſionem, vt conſequaris hæreditatem æternam, *in epiſt.*

Beatus planè, de cuius domo nunquam pauper ſinu vacuo egreditur, neque enim quiſquam magis beatus, quam qui intelligit ſuper pauperis neceſſitatem, & infirmi atque inopis ærumnam. *Ambroſ. lib. de officiis.*

Sunt, ait Hieronymus; qui pauperibus parum tribuunt, vt amplius accipiant, quæ magis fœneratio eſt appellanda, quam B eleemoſyna. Melius eſt enim non habere quod tribuas, quam impudenter petere quod des. *in epiſtolis.*

Chryſoſtomus verò ita ſcribit: Qui collocat theſauros in terra, non habet quid ſperet in cœlo, vt quid reſpiciat in cœlum, vbi nihil habet repoſitum! Quidquid pro anima tua feceris, hoc tuum eſt: quod autẽ reliqueris perdidiſti. *In c. 6. Matt.*

Manus pauperis ait P. Rauennas *in quodam ſermon.* eſt gazophylacium Chriſti: quidquid pauper accipit, Chriſtus acceptat. Da ergo pauperi terram, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum: da pauperi, vt detur tibi: quia quidquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter. ☞ *Vide infra in Apophtheg.*

Neque alia fuit mens Ethnici Martialis, qui *lib. 5. Epigram.* ita cecinit.

Callidus effracta nummos fur auferet arca.
Proſternet patrios impia flamma lares.
Debitor vſuram pariter, ſortemque negabit.
Non reddet ſterilis ſemina iacta ſeges.
Diſpenſatorem fallax ſpoliabit amica:
Mercibus extructas obruet vnda rates.
C *Extra fortunam eſt. quicquid donatur amicis.*
Quas dederis, ſolas ſemper habebis opes.

APOPHTHEGMATA ETHNICORVM.

Democritus peregrinis & egentibus alimoniam miniſtrandam dicebat. Equidem quiſquis indigenti victum negat, is neque ab alio quicquam accipiet, dum eguerit. *Stob.*

Idem dicebat, beneficium pro tempore exile, ingens reddi iis qui illud in extrema neceſſitate acciperent. *Stob.*

Idem audiens quendam magnificis verbis multa cuidam promittentem, ſed mendaciter. Coneris, inquit, ad exigua largiendum, quam ad plurima promittendum eſſe propenſior. Nam penuria laborantibus donum, vel perexiguum, prodeſt, verba autẽ & magnificæ pollicitationes nulli ſunt vtiles. *Stob.*

Idem dicere ſolebat. Si bene mereri de aliquo voles, citiſſimè da. Mora enim ingratum redditur, & parum amabile quicquid dederis. *Stob.*

Ariſtoteles cum nefario cuidam homini eleemoſynam dediſſet, & ob id caſtigaretur à quodam: Non mores, inquit, ſed hominem commiſeratus ſum. Docuit vir ſapientiſſimus, etiam malis, & indignis eleemoſynam dandam eſſe in ſumma rerum neceſſitate, ne penuria ſuadente, agant quod dedecus eſt coram Deo & hominibus. *Laërt. l. 5. c. 1.*

D Idem reprehenſus à quodam, quod eleemoſynã dediſſet improbo: Non homini, inquit, dedi, ſed humanæ ſorti. *Idem ibid.*

Demoſthenes dicere ſolebat, æquum eſſe vt pauperes piè foueantur, cum delectu tamen, ita vt dimiſſis improbis illorum ratio potiſſimum habeatur, qui præter culpam egeſtate premuntur. *Stob.*

• CHRISTIANORVM.

Ex Apophthegm. Laurentij Beyerlink.

Benignitatis in pauperes præſtantiam dignitatémque pauciſſimis verbis expreſſit Saluator, dum ad prandium vocatus à Phariſæo, accubuiſſet; ac intra ſe reputans Phariſæus diceret, quare non eſſet baptizatus prandium, reprimens enim inſulſam eius intentionem mentémque Dominus, tandem ſubdidit: Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis. Ita olim pauperum pater Tobias: Eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. *Luc. c. 11.*

E Hæc cùm ita ſint, quis non excuſſo tenacis auaritiæ compede ad liberalitatem gradum feret, & de iis ſaltem quæ ſuæ ſuperſunt neceſſitati, aliorum indulgebit inopiæ? Zachæus publicanorum princeps, & ipſe diues, ante Dominum conſtitutus; Ecce, ait, dimidium bonorum meorum do pauperibus. Verè dignus, cuius domui ſalus facta eſt à Domino. *Luc. c. 16.*

Neque Serapion monachus, immemor diuinæ promiſſionis, qui pronus eſt ad miſericordiam, benedicetur. Cùm enim præter tunicam, pallium, & codicem Euangeliorum haberet nihil, duobus pauperibus factus obuius, alteri pallium, alteri tunicam obtulit, cumque iam nudus ſederet, interrogatus. Quis te deſpoliauit? protento codice quem ſub alis geſtabat; Hic, inquit, me nudauit. Alios poſtmodum conſpicatus mendicantes, codicem vendidit; pretiumque illis diſtribuit, dicens: Domini verbum eſt: Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, quod necdum ſe impleuiſſe putabat, donec ſeipſum poſtmodum in ſeruum venderet Gentilibus, vt eos ita Domino lucraretur. Verè pius ac miſericors Serapion, & meritò Seraphicis ordinibus poſt mortem adſcribi dignus. *Pallad. in Vitis PP. Beyerlinck in Apoph. Chriſtianor.*

A Decio tyranno quæſtione agitatus S. Laurentius martyr, vt argentum indicaret, quod Philippum Philippi Auguſti filium olim Eccleſiæ obtuliſſe conſtabat; protenſa in F pauperes manu, quibus illud iamdudum erogauerat: Apud hos, inquit, Philippi argentum depoſitum ſeruatur. At Decius illudi ſibi putauit: qui vbi veræ diuitiæ veraque gloria eſſent, ignorauit. *Ambroſ. Off. lib. 2. Prudent. in Periſteph.*

Quid autem de S. Ioanne Patriarcha Alexandrino dicam? cui in pauperes innata liberalitas & beneficentia, Eleemoſynarij nomen peperère. Miniſtris enim conquerentibus, quòd iis qui peterent eleemoſynas, intermiſcerent ſe puellæ quædam comptæ ac ornatæ, rogarentque num illis quidpiam dari vellet? ille in omnes æquè beneuolus; Si, inquit, diſcipuli ac diſtributores mei & Chriſti eſſe vultis, parete diuino eius iuſſui, qui iubet dari petentibus. Quod eſt contra illos qui nimium curioſè inquirunt de vita & ſtatu mendicantium, vt eis quidnam elargiantur. *Sur. tom. 1. in vita.*

Quin & de eodem illo poſteritati relictum, quòd, dum in ærarium publicum Reipub. neceſſitatibus ſubleuandis referre iuberetur, quidquid in pauperum vſus in dies erogabat, reſponderit: Iuſtum non eſt, vt quæ cœleſti Regi ſunt conſecrata, terreno prodantur. *Ibidem.*

S. Chryſoſtomus ☞ *Vide infra §. typi & allegorica, in fin.*

G Neque obſcurum benignæ liberalitatis exemplar S. Ludouicus Francorum rex, vt enim erat genere, ita & largitate vitæque innocentia clariſſimus: nam quocunque locorum ſe conferebat, centum & viginti (duplicato autem numero tempore quadrageſimali) pauperes per ſingulos dies cibis regiis alebat, quibus etiam, maximè ſolennibus diebus, miniſtri & pincernæ officium exhibebat. Quare cùm ob id cauillarentur familiares; Melius, aiebat, hos ſumptus in pauperes confero, quàm in luxum. Hac enim ratione opes regnumque ſtabilitur. *Ionuil. in vita, cap. 48.*

Ea autem quæ in ſinu miſerorum reconduntur, in cœlum inferri, palàm teſtatus eſt Vrbanus Pont. Max. à quo cum Cæciliæ martyris theſauri, quos diſpenſandos acceperat, poſcerentur: quoniam indigentibus eos impenderat, aiebat: Cæciliæ theſauros manus pauperum in cœlum ſuſtulerunt. Faciamus ergo nobis amicos de Mammona iniquitatis, vt cùm defecerimus, recipiant nos in æterna tabernacula. Nam vt benè etiam *Martial.* ſuprà.

Extra fortunam eſt, quidquid donatur amicis,
H *Quas dederis ſolas ſemper habebis opes.*

In hiſtor. Cæciliæ Marul. lib. 1. cap. 2.

Celebratiſſimus quoque hoc in genere Alexander V. etiam Pontifex, qui vſq; adeò in egenos munificus, vt aliquando vix quidquam ſibi ſupereſſet in vſum. Vnde & per iocum dixiſſe cõmemoratur: Fuit diues Epiſcopus, pauper Cardinalis, mendicus Pontifex. Exulabat ergo ab eius pectore impius habẽdi error, qui aliàs cum re & ætate ſolet accreſcere, iuxta illud:

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

Platina in vita.

Memoratu dignus etiam Archiepiſcopus, cuius nomen immeritò ſubticetur; qui, Oeconomo ſuo conquerẽte quòd plures domi aleret, quã neceſſitas exigeret; omnium nomina, tam eorum qui neceſſarij, quàm in inutiles videbantur, ſeparatim ſcribi mandauit. Illis itaq; viſis, aiebat: Hos dicis neceſſarios;

A illos verò inutiles. Alantur igitur hi, quia eorum ego indigeo: illi autem, quia mei indigent. Sufficientem eam cauſam pauperum inopiæ ſubleuandæ ratus, quòd noſtri indigeant. *Phil. Diez tom. 1. part. 2. Serm. in Dom. Palm.*

Claudamus inclyto exemplo, quod ætas noſtra ſenſit, & vidit, Lue contagioſa Vrbem deuaſtante, crebriùs ingentem auri viam verè Pius V. ex Dominicanorum familia tum Pontifex Max. ægrorum inopiæ ſubleuandæ erogabat: cuius etiam tali Pontifice digna audita vox: Ea nunc tempora ſunt, vt calices & aureos Eccleſiæ theſauros oppignerari velim, quo Chriſti membris ſubueniatur. *Ribad. in vit. Borgiæ lib. 3. cap. 5.*

☞ *Vide infra Tit. Particularem de Eccleſiæ theſauris in Pauperes diſtributis. In loco de Pauperibus.*

In eodem ſanctitatis genere Fœminæ quoque æternæ ſibi laudis locum vendicant: quæ eodem etiam impulſæ ſpiritu, hunc affectum Chriſto in pauperibus exhibuerunt. Te te igitur compello, Paula: cuius in largienda profuſa benignitas æternum apud Superos trophæum ſtatuit. Tu enim, ne rogantes vnquam repulſam paterentur, pecuniam, mutuò, imò ad vſuram accipere ſolita; ac prodigalitatis accuſata, Deum teſtor, inquis, me pro illius nomine cuncta hæc agere. Et id vnum in B votis mihi, vt ipſa mendicans moriar, & alieno ſindone hoc meũ corpuſculum inuoluatur. Ego enim ſi petiero quidquam; multos inueniam qui mihi tribuant: mendicus ſi à me non acceperit, quæ etiam de alieno poſſim retribuere, & mortuus fuerit; à quo requiretur anima illius? Sic lampadi infundens oleum, id eſt, virginitatis decus miſericordiæ operibus exornans, admiſſa es ad ſponſi nuptias, ineffabili etiam miſericordiâ ſempiternùm fruitura. *Hieron. In Epitaph. Paulæ.*

Et tu etiam Lucia in hunc virginũ chorum referenda: quæ omnibus bonis ad votũ erogatis, cùm diis litare compelleris, hoc vnicum obmurmuras, & inclamas: Sacrificium Deo acceptiſſimum eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorũ. Verè beata, quam nunc miſericordiæ remunerator Deus inter cœleſtes illas ſponſas ſpõſam ſuam collocauit. *Mart. Sur. tom. 6.*

S. Eliſabeth nondum marito Lantgrauio viduata, ob aſſiduam in pauperes benignitatem. Mater eorundem parẽſque nominabatur. Quos enim in plebe oppreſſos aduertebat, illis familiariter admodũ vtebatur. Rogata autem, cur tam nobilis fœmina talibus ſe coniungeret; Vt, inquiebat, eis ſubueniendi liberior mihi detur facultas. Quid? cùm eſſet Regis Pannonum filia, quoties ſuis ipſa manibus neuit texuítque, vt de laboris ſui peculio eleemoſynas largiretur? ita vt non incongruè C de illa dici poſſit; Manum ſuam miſit ad fortia, digiti eius apprehenderunt fuſum, &c. *Conrad. Minor. Concion.*

Et ne ſolis iis qui in ſacrato hoc ordine, totam hanc laudem attribuiſſe videamur; Ioannem Gandiæ Ducem referemus, & hic in egenos paterno animo, cùm enim Curiæ præfectus pares eleemoſynas rationes facultatéſque non eſſe expoſtularet. Ita, dicebat, ſtatuo, mihi potiùs omnia ad vitam neceſſaria deeſſe, quàm Chriſti membris, patiar. Eſt ſanè manus pauperis gazophylacium Chriſti; & quidquid pauper accipit, Chriſtus acceptat. Da ergo pauperi terram, vt accipias cœlum: da micam, vt accipias totum.

Quiſquis enim cupidè non expendenda recondit;
Quæ nulli tribuit, pauperibus rapuit.

In vita Borgiæ, lib. 1. cap. 11.

Amedæus Sabaudiæ Dux. ☞ *Vide in pauperes liberalitas.*

Par miſericordiæ exemplum cum prioribus fuit hæc Placilla Theodoſij vxor. Reprehenſa à ſuis, quòd bonam vitæ partem pauperum miſerabiliúmque perſonarum miſeriæ curandæ abſumeret, ſuáſque facultates liberaliùs in eos diſtribueret: D non minus fortiter, quàm magna illa Eliſabeth, reſpondit: Imperatori conuenit id aurum elargiri: mihi verò manuum opus pro imperio ipſo, ei qui id ſemel cõtulit, offerre. Et appoſitè hæc ſibi eam laudem vindicabit, de qua Sapiens: Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem. *Niceph. Call. lib. 12. cap. 42.*

TYPI ET ALLEGORIÆ.

S. Auguſtinus hom. 29. inter 80. dicit, Eleemoſynam ſignificatam per ſacrificia vetera, quibus Deus placabatur, quod inſinuans Apoſtolus hebræis, communionis ait, & beneficentiæ nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. *c. 13. Vide Auguſt. lib. 10 de Ciuit. cap. 5.*

Eleemoſyna eſt inſtar columbæ, quæ *Geneſ. 8.* reuerſa eſt ad Noë, in diluuio ferens ramum oliuæ. Pennata eſt ait. *S. Chryſoſt. hom. 7. de Pœnit.* Eleemoſyna, habens alas aureas, ipſos ſupra modum delectans Angelos. E Dum namque aurum egenis largitur, aureis pennis in cœlum volat, & iudicem placat, pacémque annuntiat, quia ſuperexaltat miſericordia iudicium, q. d. aduerſus Iudicium gloriatur. *Iacob. cap. 2.*

Etiam menſa panum ea. quos panes propoſitionis vocant, collocata ante Sanctum Sanctorum *Exod. 25.* figura fuit eleemoſynæ, quæ vt ait *Chryſ. hom. 9. in Matth.* amica Deo conſiſtit, & ſepes ei propinqua eſt. Huic multa fiducia cœli portæ aperiuntur, & velut regina intrante, nullus ianitorũ audet dicere, Quæ es tu, aut vnde? ſed omnes eã ſuſcipiunt. Virgo eſt, habẽs alas aureas, circũſcripta per omnia venuſtate, ſed ſuccincta, vultũ habẽs candidũ atq; manſuetũ: pennata eſt & leuis, & ſemper ante ſolium regale conſiſtit. ita *Chryſ.* Scitè & verè Poëta:

O quæ ſolertia eſt! Deus emit ſanguine ſeruos
Mercari exiguo nos piget ære Deum.

Lubet his adiicere inſignem eiuſdem *Chryſoſtomi* ſententiam: qui *hom. 7. de pœnit.* vbinam, percontatur ſeipſum; opes deponemus. Transfugæ ſunt (nempe ab vno ad alium diffugiunt) quomodo tenebuntur? Et reſpondet: Diſtributæ manent, cuſtoditæ fugiunt. Allatáque ſimilitudine frumenti, quod domi detentum à vermibus roditur, ſparſum verò, vberrimam meſſem parit; concludit, neq; enim diffugere poterunt, detentæ tot viF duarum & pauperum manibus. In tuto ait Cyprianus *tract. de oper. & eleemoſ.* hæreditas ponitur, quæ Deo cuſtode ſeruatur.

ELEEMOSYNA DATA PAVPERIBVS,

EGENTIBVS.

QVI DEDERINT.

APOSTOLI.

Thomas Apoſtolus ad Gnodophorum Indiæ regem pro architecto non terreni (vt ille putauit) ſed cœleſtis opificij miſſus cùm magnam pecuniæ vim inædificandæ regiæ ſumpturus accepiſſet: profecto in aliam prouinciam rege, argentum omne pauperibus diuiſit. Quod vbi innotuit regi, vinctus ductus eſt in carcerem. Interim Gad frater regis elatus, cùm die quarto reuixiſſet, teſtatus eſt, vidiſſe ſe in cœlo mirabilis ſtructuræ baſilicam, gemmis auróque fulgentem, atque audiuiſſe à Thoma regi conditam, niſi ea ſe ipſe fecerit indignum. Rex itaque rediuiui fratris tum miraculo attonitus, tum verbis permotus, apoſtolum vinculis liberat, Chriſtum prædicantẽ credit: & credens intelligit, non in terra, ſed in cœlo eleemoſynis paranda eſſe mortalibus habitacula. *Marulus.*

PONTIFICES, EPISCOPI.

☞ *Ex Tit. Liberalitatis erga pauperes in genere, huc exempla plura pertinent.*

Rabanus Maurus, Fuldenſis antiſtes, mox Archiepiſcopus G Moguntinus, cùm tanta fames Germaniam occuparet, vt etiam pater filium ſuum deuorare vellet: multam beneuolentiam pauperibus exhibuit. *Sigebertus in Chron.*

Anaſtaſius IV. Pont. Max. pauperes pauit ſua pecunia, quum vniuerſam propè Europam torqueret fames. *Rauiſ.*

Baſilius Magnus, Epiſcop. Cæſarienſis, in fame grauiſſima facultates ſuas vendidit, frumentum comparauit, ex quo pauperes omnes, etiam Iudæorum liberos, aluit. *Sozom. lib. 6. cap. 34.*

Synodus Romana cenſuit, Epiſcopos eò collocandos, vbi prædia abundent, quæ alendis pauperibus ſuppetant: oportere enim Epiſcopum penu & alimoniæ pauperum promuſcondum & procuratorem eſſe. *Auentin. lib. 3.*

REGES.

Anno regni Herodis XIII. ſiccitas diuturna accidit, eamque inſecuta eſt ſterilitas, & peſtilentia, cùm ægroti in tanta penuria nec curam ſibi conuenientem, nec alimentum congruum habere poſſent. Abſumptis veteribus frugibus, neque terra reddente debitum, cùm ne regi quidem amplæ facultates H ſuppeterent, dum fraudatur agrorum redditibus, abſumpta in ædificationem vrbium pecunia: quicquid erat in regia ſupellectilis tam aureæ, quàm argenteæ, id totum concidit, & pecuniam miſit in Ægyptum, quam tunc Petronius obtinebat pro Cæſare. Is quia priuatim amicus erat Herodis præ aliis eis cõceſſit frumenti exportationem. Herodes itaque eximiam laudem beneficentiæ & prouidentiæ retulit. Nam primùm his, qui ſibiipſis frumentum quærere non poterant, diuiſit, omnibus accuratiſſimè diſpenſans. Deinde quia multi erant, qui propter ſenium vel aliam debilitatem cibos parare non valebant, his quoq; prouidit, adhibitis piſtoribus, vt in promptu alimenta haberent. Quin & aduerſus hyemis aſperitatem prouidit, ne qui periclitarentur inopia veſtium, abſumptis pecoribus, & lanis aliiſq; tegumentis deficientibus. Vbi verò etiam huic neceſſitati proſpectum eſt, propinquis quoque Syrorũ vrbibus

A ſollicitudinem impendit, diſtributis ad ſementem faciendam frugibus: ita vt reuocatis ad rationem, quæ in exteros tantùm inſumpſerat, reperta ſint frumenti cororum X. millia, corus autem capit X. medimnos Atticos: intra regni verò ſui pomœria LXXX. millia cororum expenſa ſunt. *Ioſephus lib. 15. cap. 12.*

Helena Adiabenorum regina ad Iudaiſmum conuerſa, viſendi templi cauſa Hieroſolymam venit. Cùmque per id tempus ciuitas graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia: regina ex ſuis alios miſit Alexandriam comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum, qui copiam ficuum paſſarum inde adueherent. Quibus omnibus breui reuerſis, cibos egenis diſtribuit, atque hoc beneficio memoriam immortalem ſibi apud Iudæorum gentem peperit. Filius quoque eius Izates Adiabenorum rex comperto quanta fame laboraret ille populus, multum pecuniæ miſit Hieroſolymitanorum primaribus. *Ioſephus lib. 20. cap. 2.*

Ab Imperatore Henrico IV. agmina pauperum ſuſtentata ſunt, qui eum domi in cubilibus, in campis, in caſtris ſequebantur. Nam & liberaliter eis proſpexit, & in demortuorum B locum mox alios ſubſtituit, ac in prædiis ſuis erogari eleemoſynas largas præcepit, vt in vita eius annotatur.

Quum Ludouicus Thuringiæ Landgrauius Cremonam ad Imperatorem Fridericum proficiſceretur, eius vxor Eliſabetha Andreæ Vngariæ regis F. ſæuiente annonæ caritate, cunctam eſurientium turbam ex inanibus horreis aluit. Maritus explorata ſanctitate coniugis ſuccenſus, liberam diſtribuendarum rerum ei poteſtatem dedit. *Bonfinius lib. 7. Decad. 1.*

DVCES

Cornelij, Italicæ cohortis centurionis, eleemoſynæ (vt in Actibus Apoſt. legimus) aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei: atque illum adhuc gentilem, angelum de cœlo, & Simonem Petrum ab Ioppe, Cæſaream vſque euocarunt. *Actor. 11. 15.*

Euſtachius, ſub Cæſare Traiano magiſter equitum, ſuper cornibus cerui, quem venando inſecutus fuerat, Chriſtum in cruce fulgentem vidit. Qui dum, ob ipſius erga inopes beneficia, ei ſe apparuiſſe diceret, vt myſteria veritatis reſeraret, credentem baptizari iuſſit. *Marulus lib. 1. cap. 2.*

Euagrius Philoſophus Alexandrinus, inter alia Chriſtia- C næ religionis dogmata, etiam de hoc dubitabat, quod eleemoſynam pauperi largiendo, recepturus eſſet centuplum cum vita æterna. A Syneſio Alexandriæ Epiſcopo conuerſus, attulit ei CCC. auri libras, quas ille pauperibus diſtribueret; data ſibi cautione manu propria ſcripta, Deum iſta redditurum.

QVIBVS. Nempe.

PIIS, RELIGIONI ADDICTIS.

Abdias procurator domus Achab Iſraëlitarum regis ſceleſtiſſimi, vir pius, cùm Iezabel regina omnes Domini vates perdere conaretur, centum prophetas, in quolibet antro quinquagenos, abſcondit, eóſque pane & aqua ſuſtentauit. 3. *Regum* 18.

Michaël Imperator & Procopia Auguſta (teſte Paulo Diacono *lib. 24. rerum Rom.*) Chriſtianis ex Ægypto & Syria ob Saracenorum crudelitatem ad ſe confugientibus, hoſpitia & aliquot auri talenta præbuère.

Ludouicus Pius Imp. Chriſtianis in Aſia & Africa opem eius expoſcentibus, denarios ſingulis regiis prædiis exactos ad inopiam ſubleuandam miſit.

D Carolus Magnus in Ægyptum, Syriam, Africam cum ingenti vi auri miſit, qui pios, ſub imperio impiorum regum vitam inopem agentes, ope ſubleuarent, ſolarentur. *Æmilius lib. 2.*

Symmachus Pontifex laude piæ liberalitatis inſignis ad cætera beneficia Epiſcopis, quos Tranſamundus Vandalorum rex poſt perſequutionem in Africa renouatam in Sardiniam relegarat, aſſiduè veſtes atque alimenta ſuppeditauit. *Sigonius lib. 16. Imp. occid.*

CIVIBVS.

Cimonis Athenienſis Comites per vrbem incedentes ſecretò ſacculos pecunia plenos geſtabant, egentibuſque omnibus nummos impartiebant, modò non indigni hac ope viderentur. Itaque Leontinus Gorgias Cimonem dixit opes paraſſe, vt vteretur; vſumque eſſe, vt ex eis ſibi honorem pararet: *Plutarchus, & Athen. lib. 12. cap. 15.*

Tullus Hoſtilius Romanorum rex, quot agrorum cæteri reges in vſum ſuum ſeruabant, publicè pauperibus diuiſit: E multorum regum moribus diſſimilis, qui quod pauperum eſt, ſibi vſurpare conſueuerunt. *Fulg. lib. 4. cap. 8. ex Liuio.*

Non latus initio ager fuit Romanus, ſed eum magna ex parte quæſiuit Romulus bello: quem diuiſit totum Numa egenæ plebi, quò præciſa iniuriæ neceſſitate inferendæ, inopia traductum ad colendos agros populum arua mitigarent. Quippe inſtitutum aliud nullum tam acrem amorem & celerem inducit pacis, quàm vita ruſticana, quæ audaciam bellicam, quatenus propugnatio poſtulat proprij, retinet; libidinem violentiæ & rapiendi reſecat. Quamobrem agriculturæ Numa & quietis illecebris implicans ciues, atque hanc, vt morum magiſtram potiùs quàm opulentiæ conciliatricem amplectens, diſtribuit agrum in partes, quas Pagos vocauit, ſingulis cuſtodes præfecit & arbitros. *Plut. in Numa.*

Nerua Imp. ciuibus egenis vt vitam ſuſtentarent, decies & quinquagies centena millia numûm erogauit.

Baſilius Macedo Imperator progreſſus olim de more ad Apoſtolorum ædem ſacram, eius quoſdam triſtes conſpicatus, mœſtitiæ cauſam rogauit. Qui intrepidè Imperatori, O Domine (reſponderunt) quid ni triſtemur, qui mortem noſtram ac liberorum præſentem oculis videmus, quum duos F modios frumenti aureo vno mercari cogimur: & cùm iam pecunia deficiat, nunquid propediem deficiet & vita? His auditis rex ingemuit, & pecuniis mœrorem diſſoluit: Tum eos, qui ciuilibus præfecti erant negotiis, quòd tantæ indigentiæ non feciſſent certiorem, magiſtratu amouit, ac dignitate priuauit. *Cuſpinianus in Nicephoro.*

Obſidione Longobardorum Romam ad ſummam rei frumentariæ penuriam adductam Tyberius tertius Imp. miſſis multis nauibus, frumentum ex Ægypto apportantibus, à famis periculo liberauit, anno V. ſui imperij. Martiano Scoto teſte. *Paulus Diaconus lib. 17. rerum Rom. & de geſtis Longobardorum lib. 3. cap. 5.*

Anno IV. Romani Argyropoli Imp. fames ſimul ac peſtis Cappadociam, Paphlagoniam, Armeniam & Honoriadem ita afflixerunt: vt incolæ patriis relictis, alias ſibi quærerent ſedes. Quibus Imperator à Meſanactis in vrbem rediens cùm occurreret, neque ignoraret migrationis cauſam: coëgit eos domum redire, pecunia & aliis ad vitam neceſſariis rebus eos conſolatus. *Cedrenus.*

Alfonſus Ateſtinus dux Ferrarienſis, defuncto patre Hercule, initio ſtatim principatus, oborta in populo ſæua fame, G malignitate exuſtæ ſegetis, ſingularis erga patriam pietatis ſpecimen præbuit, aduectitio frumento per tribus atque familias liberaliter diuiſo, & egentibus infimæ plebis officioſa atque admirabili caritate non ſemel inuiſis & ſubleuatis. Nam recrudeſcente in dies malo, quod toti ferè Italiæ eo anno commune fuit, ægrotorum corpora tabe lurida miſerè deformata, enectaque, paſſim cadebant. Et quum publicæ hoſpitales domus ægros non caperent, peſtilentia, quæ vaſtaret vrbem in proximo ſpectabant. Quibus malis atque periculis inſigni cura, benignitate & munificentia, ab Alfonſo, obuiam eſt itum, tanta ciuium gratia, vt Borſio, huiuſmodi beneficiis populariter commendato æquaretur: eóque ſtudioſiùs, quòd dudum paterna vectigalia minuiſſet, armariíſque paternæ gazæ patefactis, ornamentorum omnis generis pretioſam ſupellectilem amicis benignè diuiſiſſet. *Iouius in eius vita.*

ORPHANIS.

Adrianus Imp. factus pueris ac puellis, quibus Traianus alimenta ſtatuerat, incrementa dedit. *Suetonius.*

H Nerua Imp. puellas puerósque parentibus pauperibus natos, ſumptu publico per Italiæ oppida ali iuſſit. *Cuſpinianus.*

Anno Chriſti M.CCCC.LXXXIX. vt infantibus vulgò quæſitis, qui publicè alebantur, quorumque magnoperè numerus excreuerat, largiùs vberiuſque eſſet, in Senatu Veneto lex eſt perlata, vt naualium vrbanorum magiſtratus in annos ſingulos tritici molita ſextaria, quæ appellant, ducenta, vini amphoras duodecim, eorum curatoribus darent: iiſque rebus ex reipubl. horreis ſyluæ cæſæ ad ignem domeſticum carros ducentos eorum præfecti adderent. *Bembus lib. 1. Ven. Hiſt.*

PRÆGNANTIBVS.

Ioannes Eleemoſynarius, Alexandrinus Epiſcopus, pauperibus fœminis, quibus non erant habitacula ad pariendum, ſeptem domos præparauit. *Simeon Metaphraſtes in vita eius.*

AMICIS.

A Prolomæus rex liberaliter donauit Aratum Siconium, eiecto Nicocle tyranno. Miſit enim ei dono primùm viginti quinque talenta: quæ is egenis ſuis ciuibus, cùm in alia, tum ad redimendos captiuos, dilargitus eſt. Quia verò placari non poterant exules qui prædiorum ſuorum poſſeſſores fatigabant, & ciuitas in extremum veniebat periculum, perrexit Aratus iterum ad regem, rogans vt argento ſibi ad conciliandam ciuitatem ſuam ſubueniret. Magnis igitur periculis in Ægyptum nauigans à rege accepit dono ciuitati ſuæ centum quinquaginta talenta. *Plut. in Arato.*

AMASSIS.

Luchinus Vitaldus Genuenſis, iuuenis opulentus, Genoenſem matronam fruſtra deperibat. At cùm non haberet vnde ſibi filiiſque alimenta pararet, miſit, qui Luchinum ad colloquium inuitaret. Lætus Luchinus, veniſſe tempus arbitrabatur, amata potiundi. Mulier pedibus eius prouoluta, manantibus lacrymis, dixit: Mentem quidem ſibi ſemper fuiſſe, vt inuiolatam coniugi fidem ſeruaret: ſed extrema inopia preſſam, victamque paruulorum pietate liberorum, quos fame iam confectos videbat, cogi ſe, vt ſuam filiorúmque vitam eius miſericordiæ commendaret. Quibus verbis auditis, Luchinus amore in pietatem conuerſo, ne manu quidem mulierem contigit: ſed ſtatim domum reuerſus, omnia vxori narrauit, B atque per eam mulieri pecuniam & cætera ad victum neceſſaria miſit. *Fulgoſus lib. 4. cap. 3.*

HOSTIBVS.

Theodoſio iuniore, contra Perſas ſuſcepto bello, regionem Azazenam vaſtante, captati erant à Rom. circiter ſeptem Perſarum millia. Quos cùm regi Perſarum reddere nollent Romani, fame cœperunt periclitari. Ibi tum Acacius Amydenus Epiſcopus conuocato Eccleſiaſtico collegio omnes eò duxit, vt vaſa & donaria Eccleſiæ pretioſiſſima venderent, & eo pretio captiuos redimerent. Quos cibo refectos, & viatico inſuper donatos, ad regem remiſit. Qui tanta Acacij pietate motus, à Theodoſio impetrauit, vt Acacium coram videre eiúſque colloquio frui poſſet. *Socrates lib. 6. cap. 21.*

Recepta Clodia Genuenſes capti plurimi à Venetis, & ad finem belli vſque cuſtoditi. Venetæ matronæ tantum pecuniæ in medium contulêre, vt Genuenſibus, qui ſeminudi è cuſtodia educti erant, tunicæ aliáque velamenta corporis, vt cuique hac vel illa re opus fuit, ſint abeuntibus præbita: viaticum adhuc datum, ne mendicare cogerentur. *Sabellicus lib. 9. Enneadis 9.* C

EXVLIBVS.

Berzelæus Galaadites Rogelitus, Dauidi exuli, cùm à filio Abſalone regno pulſus eſſet, apud Mahanaim trans Iordanem cibaria liberaliſſimè ſuppeditauit, cum omnibus rebus neceſſariis. Idem quoque fecit Sobis Nabæ F. ex Rabba Ammonitarum, & Machir Ammielis F. Lodabarenſis. *2. Reg. 17.*

CAPTIVIS.

☞ *Conſule Tit. Liberalitatis in Captiuos, Lytrum Datum, Remiſſion.*

MERCATORIBVS.

Ioannes Eleemoſynarius, patriarcha Alexandrinus, mercatori infeliciter negotianti, primùm quinque, poſtea decem libras auri dari iuſſit, & poſtremò nauem Eccleſiæ cum frumento. *Simeon Metaphraſtes Tomo 5. in eius vita.*

SENATORIBVS.

Tiberius Cæſar, multos ordinis ſenatorij ad egeſtatem redactos locupletauit, eæque largitiones ſtatim ipſo vidente numerabantur, ne quid inde, vt ſub Auguſto factum inceperat, D per diſpenſatores ſubtraheretur. *Zonaras.*

Veſpaſianus Imp. conſulares inopes quingenis ſeſtertiis annuis ſuſtentauit. *Suetonius.*

PHILOSOPHIS.

Ad Herodem Atticum palliatus quiſpiam crinitus, barbaque propè ad pubem vſque demiſſa acceſſit, ac ſibi *εἰς ἄρτους*, ad panes ſcilicet emendos, dari petiit. Interrogatus, Quiſnam eſſet? irato vultu, ſe philoſophum eſſe, reſpondit. At Herodes: Video, inquit, Barbam & pallium, philoſophum non video, & iuſſit dari pretium panis xxx. dierum. Demus, inquiens, tanquam homines, non tanquam homini. Conuerſus poſtea ad diſcipulos: Muſonius, inquit, philoſophus æruſcanti cuipiam, & philoſophum ſeſe oſtentanti, dari iuſſit mille numûm, & cùm plerique dicerent, nebulonem eſſe hominem, malum, & nulla re bona dignum, ſubridens dixit: E *ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. Gellius. lib. 9. cap. 2.*

QVÆ DATA. PAVPERIBVS

ALIMENTA, FRVMENTA,

PANES.

Patiens Cabillionum Epiſcopus, gratis frumenta diſtribuit per deſolatas Gallias *Sidonius in epiſtola ad Patientem.*

Henricus princeps Boëmorum & Epiſcopus Pragenſis, in maxima annonæ caritate, frumento à ſe coëmpto indigentibus gratis exhibito, adeò factus eſt popularis, vt ad eum defendendum contra Premiſlaum & Vladiſlaum fratres regnum affectantes vniuerſi confluerent: *Dubrauius lib. 14.*

Aluredus Anglorum rex, continuis Dacorum bellis attritus, ſeſe in paluſtria loca Somerſeti, comitatu cum paucis ſuorum recepit. Hic magnis ſollicitudinum ſcrupulis preſſus, dum opem Deum poſcebat, ac quid conſilij capiendum foret, ſedulò agitabat, aliquot dies per dubitationem conſumpſerat: cùm ecce ibi, obuium habuit hominem admodum inopem, ſicut præ ſe ferebat, qui fruſtum panis ſuppliciter petiit, cui rex libens dedit. At poſtero die, quàm id muneris dederat, per quietem vidit diuum Cuthebertum atteſtantem, ſe F pauperem illum fuiſſe, cui panem dediſſet, iuſſitque eum bono animo eſſe. Aluredus confeſtim ad ſuos milites rediit, ac magnis præſidiis auctus deintegrò bellum ſuſcepit, & in priſtinum ſtatum reſtitutus eſt. *Polydorus.*

AGRI, DOMVS.

Archebius Ægyptius monachus, cùm eremum in Ægypto incoleret, cellulam, quam ſibi iam quinquagenarius ipſe ædificauerat, Ioanni Caſſiano monacho, qui illuc ab extera regione ſe contulerat, cum omni ſupellectile dono dedit: ſub eo nomine, quòd cuicunque monacho deinde contigiſſet illuc venire, eam daturus eſſet. Cæterùm vt cella Caſſiano ceſſit, ſtatim aliam ædificare cœpit, quam ſimiliter aduentanti peregrino monacho dedit: tertióque idem repetiit. Tecum igitur reputa lector, quid inopi eremitæ hinc toties tanti remanere poterat: & comparatum ei Macedonem Alexandrum, auarum iudicabis. *Fulg. lib. 4. cap. 5.*

Dorotheus Ægyptius monachus pauperrimus, ex lapidibus collectis quotannis habitaculum conſtruebat, ad hoſpites excipiendos. *Volat. 21. Antrop.*

Neruæ Imp. iuſſu Senatores delecti, qui agros emerent, diuiderentque egenis. G

RESTICVLATIO, RACEMATIO,

SPICILEGIVM.

Iſraëlitis Dominus inter cæteras leges vnam dedit, liberalitatis erga pauperes, inquiens: Cùm meſſueris ſegetes terræ tuæ, non tondebis vſque ad ſolum ſuperficiem terræ: nec remanentes ſpicas colliges. Neque in vinea tua racemos, & grana decidentia congregabis, ſed pauperibus & peregrinis capienda dimittentes. Ego Dominus Deus veſter. *Leuit. cap. 19.*

Et rurſus: Quando meſſueris ſegetem in agro tuo, & oblitus manipulum reliqueris, non reuerteris vt tollas illum: ſed aduenam, & pupillum, & viduam auferre patieris, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni opere manuum tuarum. Si fruges collegeris oliuarum, quidquid remanſerit in arboribus, non reuerteris vt colligas: ſed relinques aduenæ, pupillo, ac viduæ. Si vindemiaueris vineam tuam, non colliges remanentes racemos, ſed cedent in vſus aduenæ, pupilli ac viduæ. Memento quod & tu ſeruieris in Ægypto, & idcirco præcipio tibi vt facias hanc rem. *Leuitici cap. 24.*

MENSÆ.

H Carolus Magnus præter alia, quæ liberaliter pauperibus legarat, auream quoque menſam, item tres argenteas, in quarum vna Neoroma (Conſtantinopolis) in altera vetus Roma, in tertia Orbis terrarum deſcriptus erat, quas multo auro comparauerat, vendi, & pretium pauperibus diſtribui iuſſit per Archiflamines: iuxta quorum numerum legata pauperibus in vnam & viginti portiones diuiſit. Quippe tot primariæ vrbes ſeu metropoles in imperio Caroli erant. *Auentinus lib. 4. Annalium Boiorum.*

PECVNIA.

Epiphanius, Cypriorum metropolis Salaminæ Epiſcopus, facultates ſuas pauperibus diſtribuit. Ad eum tanquam ad communem œconomum pecuniæ, quæ pauperibus darentur, vndique mittebantur. Quodam tempore cùm totum exhauſiſſet ærarium, Eccleſiæ, œconomus ægrè id ferebat, & prodigũ appellabat.

A pellabat. At non multò poſt incerto auctore loculi auro referti in ædes œconomi illati, diuino teſtimonio Epiphanij pietatem confirmarunt. *Sozomenus lib.8.cap.14.*

Theodoſius Iunior Imperator multum pecuniæ miſit ad Archiepiſcopum Hieroſolymitanum, egenis diſtribuendæ. *Cedrenus.*

Sub Iuſtiniano Imper. Syneſius Epiſcopus Alexandrinus Euagrium philoſophum ad fidem conuertit, & auctor ei fuit, vt ccc. auri libras inter pauperes diuideret, data ſyngrapha, eum centuplum à Deo recuperaturum. *Cedrenus.*

Ludouicus Pius, Germaniæ rex, dum Ratisbonæ, Francofordiæque ſacras ædes muro hærentes, mœnibus ſolo æquatis ampliari iubet, auri theſauros repertos, egenis largitus eſt. *Auentinus lib.11.*

Machetad Scotorum rex, anno Domini 1050. Romæ argentum ſeminando, pauperibus diſtribuit. *Marianus Scotus.*

VESTES.

Pro Tabita Dorca, pauperum, quibus illa ſe benignam conficiendis veſtibus præſtiterat, obſecrantium voces apoſto- B lorum Petrum compulerunt, vt illi iam conclamatæ, ad priſtinam vitam reditum à Domino impetraret, *Act.9.*

Pro Druſiana egenorum Epheſi turba Ioanni Apoſtolo occurrens, vt quam illi tunc efferebant, ipſe protinus ſuſcitaret, obtinuerunt, dum veſtes ab ea acceptas oſtentant. *Marul. lib.1.cap.2.*

D. Martino Catechumeno adhuc, cùm militem ageret, in porta Ambianenſi occurrit pauper nudus. Verùm cum præter arma & chlamydem nihil haberet, gladio veſtem mediam diſcidit, & pauperi eam dedit. Ea deinde nocte Martino in ſomnis Chriſtus viſus illa chlamydis parte contectus, hac voce: Martinus catechumenus hac me veſte contexit. *Seuerus Sulpitius in eius vita, & Bonfinius lib.5.Dec.1.*

Idem poſtea Turonenſium Epiſcopus factus, cùm in veſtibulo Eccleſiæ offendiſſet hominem detrita lacerna ſeminudum, in ſacrarium euocato, tunicam, quam ſub pallio ſolam habebat, dedit. Allato ſibi demum collobio, indutus ac ſuper indutus podere, reliquiſque ſacerdotalibus ornamentis, diuina ſacra peragit, atque inter agendum ambas ſuppliciter manus ad cœlum tollit, delabentibus linteis brachia nudata oſtendit. Sed priuſquam ea dimitteret, amicta apparuêre tegumento C mirabili. *Marulus lib.1.c.2.& Fulg.lib.4.c.8.*

Petrus Telonarius Conſtantinopolitanus ſeſe nudans, pauperes veſtiuit. *Marulus lib.1 c.2.*

Ægidius Athenienſis, regio genere nobilis, dum adhuc ſub tutela patris ætatem ageret, mendico ægrotanti (quoniam aliud quod daret non habebat) ſuum amiculum dedit. Quo quidem ille indutus, eueſtigiò ſanus conſurrexit. Poſtea verò quam defunctis parentibus liberam ſuſcepit bonorum poſſeſſionem, tam prompto animo omnia egenis diſpertiuit, vt ea non priùs habuerit, quàm donauerit. *Idem.*

Coſmas Atticus patriarcha, patria Ægineta, benignitate erga pauperes inſignis fuit, adeò vt aliquando pallium & tunicam & lineam calyptram capitis, pauperibus miſericordia motus diſtribuerit. Neque de ſuo tantum largiebatur, ſed alios etiam, vt pauperum inopiæ ſubuenirent, impellebat. *Nicetas lib. 2.*

Iordanes Saxo, ordinis Prædicatorum princeps, cùm pauperi cuidam veſtem, quam habebat, largitus eſſet, eandémque paulò pòſt mendicus cauponi oppignoraſſet: ob intempeſtam liberalitatem reprehenſus: Sanius fuit veſtem perdere quàm charitatem: reſpondit. *Leander lib. 1. de ordinis Prædicatorum Viris illuſtribus.*

D Serapion monachus, cùm nihil præter tunicam & pallium haberet & Euangeliorum codicem, obuiam factus duobus pauperibus, alteri pallium, alteri tunicam dedit. *Marulus lib.1. cap. 2.*

Cimonem Miltiadis F. comitabantur familiares adoleſcentes honeſtè amicti: quorum quiſque, vbi occurrebat Cimoni ex ciuibus maior natu obſoletiùs veſtitus, pallium cum eo commutabat. *Plutarchus in Cimone, & Athenæus lib. 12. capite 15.*

STRAGVLA.

Ioannes Alexandrinus Patriarcha, qui pauperes dominos ſuos appellare ſolebat, cùm à diuite quodam, vile ac ſordidum grabatuli ſui tormentum miſerante, plumeam culcitram dono miſſam accepiſſet: vbi primùm ea ſubſtrata cubauit, E noctem illam totam inſomnem egit, identidem ingemiſcens mollius tunc ſe iacere, quàm dominos ſuos. Cúmque illuxiſſet, culcitram venundari, pecuniam pauperi erogari mandauit. At diues ille ab emptore redemptam, iterum miſit precatus ne munus ſuum vltrà venale haberet, ſed eo ipſe frui vellet. Verùm diuitis preces ſuperabat patriarchæ in egenos miſericordia: neque modo vllo Ioannes tenere ſe potuit, quin rurſum itidem faceret, vt prius. Atque adeò quoties id muneris miſſum ſibi accepit, toties vendendum curauit. *Marulus lib.1.cap.2.*

LIBRI.

S.Dominicus Hiſpanus dum Valentiæ bonis artibus perdiſcendis operam daret, ciuitas annonæ caritate laborare cœpit. Ille multorum famem miſeratus, cùm pecuniam non haberet, qua indigentibus pro tempore ſubueniret, libros vendidit: nec dubitauit litterarum ſtudiis: ſtudium præponere pietatis. *Marulus lib.1.cap.2.*

CORNV.

Adelbertus Eporediæ Marchio, qui Berengarij gener erat, atque ex filia eius Giſſa Berengarium genuerat, eum, qui F poſt & ipſe regnum Italiæ tenuit, tanta ſanctitate ab ineunte pueritia fuit, vt ſi à venatione fortè reuertens in pauperem incidiſſet, neque præſentem pecuniam, quam ei daret, haberet, cornu, quod pretioſum collo geſtabat, elargiretur, & pòſt ab eo quanti æſtimaret redimeret. At mox regnandi libidine accenſus; vt Lambertum regem, ſic pòſt etiam ſocerum de regno deturbare ſtuduit. *Sigonius lib.6.regni Ital.*

ANVLI.

Eduardus III. Anglorum rex pauperi cuidam eleemoſynam petenti anulum dedit. *Polydor.lib.8.*

VASA ARGENTEA.

S.Germanus Galliæ Epiſcopus, cùm Rauennam veniſſet, à Placidia, quæ cum Valentiniano filio imperabat, honorificè excipitur: & quum ab ea delicatiſſimi cibi in argentea patina, ſine carnis intermixtione, mitterentur, cibos inter diſcipulos diſtribuit, patinam in pauperum commodum erogauit. Pro regio munere, panem hordaceum in patella lignea remiſit. At illa vtrumque cum maximo plauſu accipiens patellam auro exornauit, & panem ad varios languentium vſus reſeruauit. *Bonfinius lib.4. Dec.1.*

D.Gregorius dum adhuc Abbas eſſet, cùm nil aliud præſtò haberet, lagenam argenteam dedit petenti. *Marulus lib.1. cap.2.* G

Oſualdus Northumbrorum Rex. ☞ *Vide infra Tit. de Fructibus corporalibus Eleemoſyn.*

Ioannes Rex XIIX. bellum gerens, cum pecuniarum nihil penitus haberet, cuidam equiti pro vxore & liberis, quos fames vrgebat, pecuniam petenti, ſex argentea vaſa, quæ ſibi ſola ad menſæ vſum relicta erant, impertiuit. *Marineus l.12. rerum Hiſpan.*

TEMPLORVM ORNAMENTA.

Anno DCLX. fames maxima Galliam inuaſit: cui vt ſuccurreretur, Clodoueus II. aurum & argentum, quo ædem D.Dionyſij Dagobertus pater impensè magnificéque ornauerat, egentibus diſtribuit. *Chronicon Francorum.*

CARBONES, LAPIDES.

In Scotia pauperes penè nudi ad templa mendicantes, acceptis lapidibus eleemoſynæ gratia datis, læti abeunt. Id genus lapidis, ſiue ſulphurea ſiue alia pingui materia præditum pro ligno, quo regio nuda eſt, comburitur. *Æneas Syluius cap.45. Europæ.*

SANITAS.

H Petrus cum Ioanne in templum aſcendens, claudum ſtipem petentem ſanauit, eleemoſynæ loco. Dignum eſt obſeruatione, quòd Chriſtus Ieſus ſemper fidem requirebat ab iis quos ſanaturus erat: quandoquidem illi non eleemoſynam, ſed beneficium ſanitatis expetebant. At Petrus non explorata fide claudi, & nihil minus quàm ſanitatem expectantem, ſanum fecit. *Actor.3.*

Mos erat Alphonſo Aragonio, Siculorum regi, quocunque in loco ſacram Euchariſtiam ferri conſpexiſſet, relicto equo quo vehebatur, pedibus eam proſequi in locum, ad quem perferebatur. Dum hoc peragit, contigit ſemel in vetulæ domum ingredi, ſanguinis fluxu laborantis. Cùm autem certior factus eſſet, eiuſmodi morbo plurimùm iaſpidem conferre; miſit ſtatim, qui vnum quem habebat, perferret: ipſéque

A mulieris manui eum inſeruit, breuique à morbo ægra liberata fuit. *Fulg. lib. 5. cap. 2.*

LIBERTAS.

☞ *Conſule Tit. Liberalitatis erga Captiuos.*

QVOMODO.

SEIPSVM DEFRAVDANDO.

Simon monachus Sotionis filius, cùm in cœnobio in veſperum edendi mos eſſet, viritimque cibaria fratribus diuiderentur: ſæpenumerò cœnulam ſuam integram ſeponebat, & pauperculis eò ventitantibus offerebat, hebdomadarum interdum inediam paſſus, vt aliis alimenta præbere poſſet: famem interim non ſentiens, dum fami proſpicit aliorum. *Marulus.*

Bernardinus, ordinis Minorum ſecunda gloria, cum parentibus orbatus, ſub Dianæ materteræ diſciplina degeret, prandiolum ſuum cum pauperculis partiri conſueuerat. Et dum in panario, die quodam vix, qui domeſticis ſufficeret, panis extaret, ac materfamilias mendicanti defectum excuſaret: eam Bernardinus tamdiu orare non deſtitit, donec exorauit id ſaltem petenti concedi, quod ſibi reſeruabatur: affirmans ſemet eſurire malle, quàm eſurientem non pauiſſe. B *Marulus lib. 1. cap. 2.*

DECOQVENDO.

Alexander V. adeò munificus fuit in pauperes, vt breui nil ſibi reliquerit. Vnde per iocum dicere interdum ſolebat, ſe diuitem Epiſcopum fuiſſe, pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem. *Platina.*

De Paula Romana hoc ſcribit D. Hieron. *in eius Epitaphio:* Pauperes curioſiſſimè tota vrbe perquirens, damnum putabat, ſi quiſquam debilis & eſuriens cibo ſuſtentaretur alterius. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propinquos, maiorem ſe eis hæreditatem Chriſti miſericordiam dimittere loquebatur.

VENDENDO SEIPSVM.

Poſſidebat Frater quidam (is Serapion eſt Marulo) ſolum Euangeliorum codicem. ☞ *Vide initio huius loci.*

Petrus Telonárius, Conſtantinopolitanus, vt pecunias compararet in vſum pauperum, ſeipſum vendidit. *Marul. lib. 1. cap. 2.*

Memorabile eſt quod de Paulino, Nolanæ vrbis Epiſcopo, refert Gregorius. Is vrbe ſua expugnata à Vandalis (ſub Iuſtino ſeniore Imp. & ciuibus captis, plurimos ab hoſtibus emit pecunia pro eis ſoluta, donec omnem ſubſtantiam ſuam C ita diſpenſauit. Tandem cùm nihil ei ſupereſſet, ac vidua quædam λύτρον pro filio capto ab eo peteret, ipſe ſe pro captiuo hoſti tradidit, & viduæ ſuum filium reſtituit. *Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 1.*

VENDENDO CARISSIMA.

A Cyrillo Hieroſolymitano Epiſcopo vendita fuiſſe pretioſa aliquot ornamenta Eccleſiæ, in magna fame vt ex eorum pretio multitudini pauperi proſpiceret, *Sozomenus* ſcripſit *lib. 4. cap. 25.*

D. Rembertus, Ripenſis Epiſcopus in Dania, inde Hamburgenſis Archiepiſcopus, quum plures tenerentur captiui à Danis aut Vandalis, quam illius poſſent ære redimi: ſacra etiam vaſa diſtraxit, & impendit: ſanctiùs arbitratus, pretioſas Chriſto animas libertati reſtituere, quàm aurum intra ſacrarium congerere. *Crantzius lib. 2. Metrop. cap. 10.*

D. Gregorius PP. *lib. 6. Epiſt. 177.* Fortunato Epiſcopo Farienſi ſacrorum vaſorum diſtractionem pro redemptione captiuorum promittit. Idipſum quoque *epiſtola 199. Domino Meſſanenſi Epiſcopo.*

DISSIMVLANDO.

D Nicolaus, Myrhæ Epiſcopus, dum vicinus quidam, vrgente in ſcelus inopia, proſtitutis trium natarum corporibus, victum ſibi quærere decreuiſſet: ille accedens ad domum eius, nocte intempeſta, vt eleemoſyna in occulto fieret, tantum auri per feneſtram iniecit, vt inde & virgines honeſtè locarentur, & pater ipſe in ſpem ſuſtentandi ſe non inquam ſimul deueniret: Nicolao verò, quoniam bona ſua prudenter diſpenſauerat, Eccleſiaſtica credita ſunt, & in Epiſcopum Miræ diuinitùs eſt electus. *Marulus lib. 2. cap. 2. & Sabellicus lib. 2. cap. 1.*

Ioannes Alexandrinus patriarcha, cùm aliquando mendico ſibi obuiam facto, ſex nummos diſpenſatorem dare iuſſiſſet: ille acceptis diuertit paulolùm de via, & progredientium præuertens veſtigia, geſtu habitúque alium mentitus, alios E ſex, non quia non agnoſceretur accepit: ſed quòd talem nactus fuerat datorem, qui & iam deprehenſa fraude manum poſcenti ſubtrahere neſciret. Et iam tertio pari aſtu vſo, cùm patriarcha duplicatam pecuniam numerari præcepiſſet, ſucclamare diſpenſator in malitiam hominis cœpit. Conuerſus verò Ioannes: Tace, inquit, fili: nam fortaſſe hic Dominus noſter Ieſus Chriſtus, periculum noſtri faciens, an tandem offenſi crebris repetitionibus, ceſſaturi ſimus miſereri. Hic quia maximè in dando propenſi animi erat, cognomento Eleemoſynarius dictus fuit. *Marul. lib. 1. cap. 2.*

Alexandrinus Ciuis, Macharius nomine, in magnis opibus à patre relictos, paruo tempore iuuentæ libidinem ſecutus omnibus conſumptis ad inopiam redactus eſt: quæ idcircò ei infeſtior erat, quòd mendicitatem erubeſcebat. Hoc cùm Apollinarius, Alexandriæ patriarcha, reſciiſſet, arbitratus id quod erat, Macarium (qui poſtea inter ſanctos relatus eſt) vt aliquid eleemoſynæ nomine acciperet præ pudore nunquam adductum iri: nouum inuentum, vt eum iuuaret, excogitauit. Finxit enim, in antiquis Alexandriæ Eccleſiæ ſcripturis vetus inſtrumentum eſſe inuentum, quo oſtendebatur ſuperioribus temporibus Alexandrinam Eccleſiam contracto nexu quinquaginta auri libras annuas eius patri debuiſſe. F Ergo Macarium ad ſe acceſſiuit, orauitque, vt vnius anni penſione contentus, pro reliqua ſumma Eccleſiam liberare vellet. Lætus Macarius conditionem accepit. Prudenter igitur patriarcha, & Macarij pudorem, & ſuam largitionem texit. *Fulg. lib. 4. cap. 8.*

CELANDO.

Arceſilaus Philoſophus, Cteſibium ægrotantem inopiáque rerum preſſum inuiſens, plenum numis ſacculum clam eius puluillo ſubiecit. Quo reperto: Arceſilai) inquit Cteſibius) hic ludus eſt. Arceſilaus dicere ſolebat, ſe malle liberalitatem, quàm auream argenteámque ſupellectilem. *Guido Bitur.*

Petrus Vrſeolos, dux Venetorum, ſæpè clanculum ægrotos viſitabat, ipſorúmque inopiam verbis & eleemoſynis ſubleuabat. *Bergomenſis lib. 11.*

D. Marci Veneti Procuratores ſub Sebaſtiano Ciano Duce primum inſtituti, pauperrimum quemque ære publico ſubleuabant. Sed diuerſam omninò dandi rationem veterem illam ab hac recentiore fuiſſe, putat Sabellicus: & quò honeſtiorem, eò ſanè magis probabilem. Per ſe, vt aiunt, viri illi ſcrutabantur, qua cuique opus re eſſet: inde demiſſis in papyraceos cucullos pecuniis, G ſingulorum nomina habentes (eorum ſanè, quibus die illo conſultum volebant) primis tenebris conuentis domeſticatim pauperibus quàm occultiſſimo pietatis fungebantur munere. Nec tum vidiſſes (quia non opus erat) in illorum veſtibulis pauperum multitudinem, vt hodie: nec apud quenquam valebat amicorum aut propinqui cuiuſdam interceſſio: ſola inopia, modò cognita eſſet, ſatis erat ad opem conſequendam. *Sabellicus lib. 8. Decad. 1.*

Coſmus Florentinus, per aliòs ſæpenumero munera miſit amicis ſuis, vt à quo mitterentur ignoraretur. Quo docuit, ſeruandum in quibuſdam & erga quoſdam tritum illud Chriſtianorum prouerbium: Ignorare ſiniſtram debere, quod ipſa dederit dextera. *Pontanus de Liberal. cap. 27.*

QVANDO.

ELEEMOSYNAM DARE.

IN STVDIO.

Auicenna, perlecto commentario Albumaſaris in metaphyſica Ariſtotelis, lucem maximam ad ea de quibus priùs dubitauerat intelligenda percipiens, actis Deo gratiis, ſequenti die largas pauperibus dedit eleemoſynas. *Nic. Maſſa ex Sorzano Arabe.* H

DIE FESTO.

Amane à rege Aſſuero interfecto & ſuſpenſo, Iudæi feſtum diem inſtituerunt, in quo pauperibus munuſcula largiebantur. *Eſther. 9.*

IN NVPTIIS.

Henricus III. in nuptiis ſuis Ingelheimæ actis prohibuit, tibicinibus, mimis & ſcurris, quorum ingens caterua confluxerat, cibos, veſtes & pecuniam aut alia munera dari: ſed ciborum reliquias pauperibus diſtribui iuſſit. *Chronicon Magdeburgenſe.*

IN VICTORIA.

Hungari, tributum à Saxonibus repetentes, ab exercitu Henrici II. Imperatoris occiſi ſunt, aut capti: iiſque vſque ad

interne

internecionem deletis tributum quod repetebatur, Deo pro A gratiarum actione in eccleſiis pauperibus exoluerunt. *Sigebertus in Chron.*

IN MORTE. TESTAMENTO.

Lucia virgo ad liberalitatem erga pauperes matrem Eutychiam hortabatur. Illa, vt vitæ ſuæ finem expectaret, inferente (tum enim ſe quod vellet de opibus ſuis facturam eſſe) Non, inquit Lucia admodum gratum, ô mater, Deo munus, quod, qui offert, ideo offert, quia illius vſum ſuprema ſibi intercedit dies. Da, dum ſana es: ne ſi moriens dederis, inuita dediſſe arguaris, rem vtique volens nolens relinquere coacta. Eutychia laudauit filiæ ſententiam, illud ſibi ex ſacris certò perſuadens, hilarem datorem diligere Dominum. *Marullus libro 1. cap. 1.*

Auicenna, medicus & philoſophus ſummus moriens facultates ſuas, quas habuit ampliſſimas, pauperibus legauit. *Sorzanus eius vita.*

VBI VIDELICET.

IN TRIVIO.

Apud Græcos olim ſub nouilunium Diuites mittebant veſpere cœnam Hecate in triuia, quam pauperes deuorabant. *Ariſtophanes in Pluto.*

B παρὰ τῆς Ἑκάτης ἔξεστι τοῦτο πυθέσθαι,
εἴτε τὸ πλουτεῖν, εἴτε τὸ πεινῆν βέλτιον. φησὶ γὰρ αὐτὴ
τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλουτοῦντας δεῖπνον κατὰ μῆν' ἀποπέμπειν,
τοὺς δὲ πένητας τῶν ἀνθρώπων ἁρπάζειν, πρὶν καταθεῖναι. id eſt,
Hoc ex Hecate, ſi vis, didiciſſe licebit.
Vtrum potius, ditem eſſe, an egenum Quandoquidem iubet illa
Hos quibus eſt res, quoque benignam menſe vno ponere cœnam,
Cæterum egenos hanc prædari, prius ac deponere poſſunt.

Eraſmus in Prouerb. Vocabatur Hecate Sordida, propter id cœnæ genus, & Paica, quia vmbræ porro, malua, mænidibus & triglis veſci creditæ ſunt. In Triuiis præcipuè colebatur, quòd ibi expoſita fuit, vt quidam putarunt, ab Æolo & Pheræa parentibus, à bubulcis Pheretis educata. *Natalis Comes Mythol. lib. 3. c. 14.*

IN ATRIO, AVLA.

Adrianus I. inſtituit, vt ſingulis diebus centum pauperes in atrio Lateranenſi paſcerentur, in quo etiam diſcumbentes pauperes picti cernebantur. *Platina.*

IN MENSA.

Ad menſam Caroli Magni humi decumbentes XII. pauperes quotidie victu tenui paſcebantur. Aigolando Saracenorum regi cauſam quærenti, reſpondit, illos magni ſui Dei C nunciorum typum referre. Tum ille, Ergo ne tu Dei tui nuncios tam ſordidè tractas? Ea voce ictus Carolus, pauperes illos deinceps honeſtiùs veſtiri, & lautiùs excipi voluit. *Ex Turpino Remenſi, Sabellicus lib 8. En. 8.*

* ELEEMOSYNÆ FRVCTVS.

AC PRIMVM SPIRITVALIS.

Per eleemoſynarum largitionem peruenit Cornelius Centurio ad vitæ puritatem. *Actor. c. 10.*

EXEMPLA HISTORICA.

Narrauit mihi quidam patrum de Zenone Imperatore dicens de muliere quadam, cuius filiam ipſe Imperator ad libidinem exſatiandam ſubripuiſſet: Hæc (inquit) vacabat in templo Dominæ noſtræ Dei genitricis, orans eam & deprecans, ac cum lacrymis dicens, Vindica me de Zenone Imp. Cùm ergo diebus multis hoc faceret: apparuit ei per viſum ſancta Dei Genitrix dicens: Credo mihi, mulier, vltionem tuam ſæpe facere volui, ſed manus eius prohibet me. Erat enim valde miſericors & eleemoſynas faciens. *Baron. tomo 6. Annal. anno Chriſti 474. Ex prato ſpirit. 175.*

Cum Alexandriæ eſſemus, Leontius Apameenſis vir religioſus, ac fideliſſimus, venit ex Pentapoli: multis enim iam D annis Cyrenæ moratus fuerat. Venit autem diebus Eulogij ſancti Alexandrini Patriarchæ, eiuſdem Cyrenenſis vrbis futurus Epiſcopus. Cúmq; in familiari colloquio eſſemus, narrauit nobis dicens: Fuit temporibus Theophili beatiſſimi Patriarchæ Alexandrini, Cyrenæ Epiſcopus Syceſius Philoſophus. Qui cùm veniſſet Cyrenem, reperit illic philoſophum quemdam, Euagrius nomine, qui ſodalis ſuus in ſtudiis liberalibus fuerat, amicum ſibi chariſſimum, ſed religione Gentilem, & culturæ idolorum maximè deditum. Eum Epiſcopus Syneſius ab Idololatria transferre ad culturam Chriſti ſatagebat, curámque ingentem eius rei ſibi aſſumpſerat pro charitate, quam erga ipſum à principio habuerat. Ille verò minimè id patiebatur, neque illius doctrinam admittere velebat, E Epiſcopus tamen præ nimio ad illum amore, ne ſic quidem tædio victus deſiſtebat diebus illum ſingulis hortari, & inſtruere, ac inducere, vt Chriſto crederet, ipſiuſque Sacramenta ſuſciperet. Cúmque illi quotidie iſta monita dare perſiſteret, dixit ad eum ſemel Philoſophus: Verè, mi Domine Epiſcope, cùm cæteris, quæ mihi diſplicent in Chriſtianis, hoc eſt, quod conſummationem ſæculi iſtius futuram dicunt, & poſt conſummationem omnes, qui ab initio ſæculi fuerunt, homines, in iſto corpore, reſurrecturos, carnémque hanc ipſam incorruptibilem recepturos, & immortalem, atque in perpetuum victuros, ſicque eorum, quæ in corpore geſſerunt, præmia percepturos: eum etiam, qui miſeretur pauperi, fœnerari Deo: & qui diſpergit in pauperes & inopes, in cœlo ſibi theſauros ſeponere, & centuplicata, quæ erogauerit, in regeneratione in æterna vita, à Chriſto eſſe reddenda. Quæ omnia cum dicuntur, deceptio & irriſio, & fabula mihi videntur: Epiſcopus autem Syneſius aſſeuerabat omnia Chriſtianorum vera eſſe, nihilq; habere omnino falſum, vel veritati conſentaneum, idque multis documentis aſſerebat, & illi perſuadere conabatur. Poſt multum verò temporis, cum illum induxiſſet Chriſtianum fieri, baptizauit ipſum, & filios eius, cunctóſque F domeſticos illius. Cæterum non multò poſtea quàm baptizatus fuerat, dedit Epiſcopo auri tria centenaria, in vſum pauperum, dicens: Accipe aurum iſtud, & diſtribue illud pauperibus, & fac mihi cautionem manu tua, quod Chriſtus mihi ipſum reddet in futuro ſæculo. Qui ſuſcepto auro promptè illi, vt petebat, cautionem fecit. Vixit itaque poſt baptiſmum annos aliquot Philoſophus, ac tandem infirmatus eſt ad mortem. Cùm vero morti proximus eſſet, dixit filiis ſuis: Quando curabitis funus meum, chartam iſtam in meis manibus ponite, & cum illa me ſepelite. Mortuo autem illo, fecerunt filij, ſicut ipſe eis præceperat, ſepelieruntque eum cum chirographo. Tertia vero poſt ſepulturam die, apparuit Epiſcopo Syneſio nocte quieſcenti, dicens: Veni ad ſepulchrum, vbi iaceo, & accipe chirographum tuum. Accepi enim debitum, ſatisfactúmque mihi eſt, atque vt certior eius rei fias, propria mea ſubſcripſi manu. Ignorabat autem Epiſcopus, quod chirographum illud conſepeliſſent ei. Mane autem facto, accerſitis filiis eius, dixit: Num aliquid cum patre veſtro in monumento poſuiſtis? Illi putantes, quod eos de pecuniis interrogaret, dixerunt ei: Nihil, Domine, præter pannos conſuetos. Quid G igitur? numquid vel chartam aliquam conſepeliſtis ei? Tunc recordati illi (ignorabant enim quod de chirographo diceret) dixerunt ei: Ita ſanè, Domine. Chartam enim quandam moriens dedit nobis, & ait: Quando ſepelietis me, chartam iſtam mihi in manibus date, nullo penitus ſciente. Tunc dixit illis Epiſcopus ſomnium, quod nocte illa viderat: ſumenſque illos cum Clericis, ac primariis ciuitatis, acceſſit ad Philoſophi tumulum. Quo aperto, inuenerunt iacentem Philoſophum, chirographúmque manu Epiſcopi conſcriptum ſuis manibus tenentem. Accipientes autem chirographum ex illius manibus, aperuerunt, inueneruntque in eo nouiter manu Philoſophi ſubſcriptum ita: Ego *Euagrius* Philoſophus tibi ſanctiſſimo Domino Syneſio Epiſcopo ſalutem: Accepi debitum in his litteris manu tua conſcriptum, ſatisfactúmque mihi eſt, & nullum contra te habeo ius propter aurum quod dedi tibi, & per te Chriſto Deo & Saluatori noſtro. Qui verò conuenerant, hoc videntes, obſtupuerunt, & per multas horas clamarunt: Kyrie eleiſon, glorificantes Deum, qui facit mirabilia, talémque, ac tantam promiſſionum ſuarum euidentiam dat ſeruis ſuis. *In prat. Spir. c. 195. Hugo Etherianus lib. de regreſſu animarum ab inferis c. 15. 20. Zonar. 3. Annal. Bed. lib. 8. c. 2.* H

Hic etiam quidam iuxta nos, Deuſdedit nomine, religioſus habitabat, qui calceamenta ſolebat operari: de quo alter per reuelationem vidit, quod eius domus ædificabatur, ſed in ea conſtructores ſui ſolo die ſabbathi videbantur operari. Qui eiuſdem viri poſtmodum ſubtiliter vitam inquirens, inuenit, quia ex his, quæ diebus ſingulis laborabat, quidquid ex victu, atque veſtito ſupereſſet, die ſabbathi ad beati Petri Eccleſiam deferre conſueuerat, atque indigentibus erogare. Qua ex re perpende, quia non immeritò domus ipſius fabrica creſcebat. Sanè quidem quæ per viſum oſtenſa ſunt ſymbola veritatis, ex diuinis quoque ſcripturis ſibi vendicant teſtimonium: ſi enim de ſtructura agitur, ſcriptum eſt: Miſericordia ædificabitur in cœlis. *Baron. tom. 7. Annal. Eccleſ. anno 590. ex lib. 4. dial. Gregor. cap 36.*

A Anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo trigeſimo, menſe Septembri, Indictione tertia decima, ego Dominus Petrus Senior Soræ, & Arpini, filius bonæ memoriæ Domini Rainerij, eiuſdem ciuitatis, & Domina Doda filia bonæ memoriæ Oderiſij Comitis, vxor ſupradicti Domini Petri vnà cum eius voluntate, & abſolutione, bona, & ſpontanea volontate noſtra declaramus, quia dum quadam die cogitare cœpetimus intra noſmetipſos, qualiter in peccatis concepti, & nati ſumus, & qualiter ab infantia noſtra die noctúque, horis & momentis innumerabilia peccata commiſimus, & qualiter in illo terribili Iudicio de omnibus factis noſtris, & cogitationibus, Deo rationem reddituri ſumus, & qualiter ab illo æquiſſimo Iudice vnuſquiſque recipiet ſecundum opera ſua: Et rurſus dum cogitare cœpimus, qualiter impij & peccatores, qui hic peccata ſua redimere negligunt, 10 illam pauendam pœnam perpetuò cum diabolo damnabuntur, & qualiter iuſti & electi Dei in illa æterna beatitudine cum Domino gloriabuntur: ſubitò reſpexit nos diuina pietas, & compunctum eſt cor noſtrum cum tremore, & æſtuatione cordis, & cœpimus cogitare, & quærere conſilium à Sacerdotibus, & religioſis viris, qualiter innumerabilia peccata B noſtra redimere potuiſſemus, & ab ira æterni Iudicis & à pœna æterna euadere. Accepimus conſilium ab eis: præterquam renuntiare ſæculo, nihil eſſe melius, quàm Eleemoſynarum virtutem, & de propriis rebus & ſubſtantiis monaſterium cōſtruere, & ibidem cœtus monachorum Deo famulantium coadunare, & ibi ſecundum regulam & normam beati Benedicti laudem Deo reſonare, & vota perſoluere, & omni tempore pro animabus noſtris inceſſanter orare. Hoc conſilium ab eis libenter, & ardentiſſimo amore accepimus, & cœpimus quærere inter noſmetipſos, vbi opportunum locum inuenire potuiſſemus. Et ſic Deo concedente, inuenimus locum in finibus Soræ, vbi dicitur. Inter formas, quem habebamus in rebus proprietatis noſtræ per chartulam acquiſitionis. Ibique nos ipſi Dominus Petrus, & Domina Doda ſimulatque communiter vno animo, mente vna nouo fundamento conſtruximus Eccleſiam in honorem Domini noſtri Ieſu Chriſti & ſanctæ Dei genitricis & Virginis Mariæ, & tradidimus eam in manus viri venerabilis Domini Dominici Sacerdotis, & abbatis, & ibi eum abbatem conſtituimus, vbi monaſterium conſtruxiſſet, & cœtus monachorum Deo famulantium eò aduocaſſet, &c. *Baron. tom. 11. ad an. Domini* 1030.

C Epiſcopus qui tum (ſi rectè teneo) Capuæ præerat, vidit maiorem Benedictum Papam (ita dictus Benedictus Octauus maior reſpectu nepotis eius, qui iunior eſt Benedictus appellatus) qui iam obierat, nigro equo quaſi corporaliter inſidentem. Cúmque illum cœptum iter carpere cerneret: Heus, inquit, nonne tu es Papa Benedictus, quem defunctum liquidò nouimus? Ipſe, inquit, infelix ego ſum. Et ille: Quomodo tibi eſt, Pater? Grauibus, ait, tormentis afficior, ſpe tamen, (ſi adiutorium præbeatur) de mea recuperatione non priuor. Sed perge quæſo ad Fratrem meum Ioannem, qui nunc Apoſtolicam occupat ſedem, eique, mea functus legatione, denuntia, vt illam potiſſimam ſummam, quæ in tali theca reconditur, in pauperes pro mea ſalute diſtribuat, ſicque me redimendum eſſe, quandocunque decreuerit diuina miſeratio, agnoſcat. Nam cætera quæ pro me ſunt indigentibus tradita, nihil mihi penitus profuerunt, quia de rapinis & iniuſtitiis, acquiſita ſunt. Hic igitur Epiſcopus Romam impiger adiit, & vbi Ioanni Papæ defuncti Fratris Benedicti verba narrauit, Epiſcopalis mox ſarcinæ pondus abiecit, monachum induit, eóque modo ſalutem ſibi ex aliena calamitate prouidit. *Idem Baron.* D *eod. tom. anno dom.* 1024. 3. *Ex Petro Damiani, in Epiſt. ad Nicol.* ii. *Pontificem.*

Fuit in Centumcellenſi vrbe Theophanius Comes, vir miſericordiæ actibus deditus bonis, quotidie ad menſam ſuam peregrinos, cùm ſuſciperet, quodam die peregrinus quidam inter alios adueniens ad menſam ductus eſt, dumque Paterfamilias ex humilitatis conſuetudine aquam vellet in eius manibus fundere, conuerſus vrceum accepit, ſed repentè eum, in cuius manibus aquam fundere voluerat, non inuenit. Cúmque hoc factum ſecum miraretur, eadem nocte ei Dominus per viſionem dixit. Cæteris diebus me in membris meis, heſterno autem die me in memetipſo ſuſcepiſti. *Ex D. Greg. Mag. homil. 56. in Euang.*

Gregorius hom. 31. In Euangelia narrat, duos martyres, habitu peregrino & monaſtico Matronæ cuidam religioſæ E apparuiſſe, cùmque illa de more eis eleemoſynam offerret, dixerunt: Tu nos modo viſitas, nos te in die Iudicij requiremus, & quidquid præſtiteris, præſtabimus tibi. Hoc eſt quod S. Chryſoſt. ſcribit, Eleemoſyna adſtabit tribunali non modo patrocinans, verum etiam Iudici perſuadens, vt reo patrocinium præſtet, & pro eo ferat ſententiam *Hom. 33. ad pop.*

Similem opem promiſiſſe & præſtitiſſe hoc ſeculo Carthuſianos martyres, ſub Henrico VIII. Angliæ Rege, Matronæ cuidam agonizanti, quæ eos in carcere eleemoſynis, omnique obſequio iuuerat, ex relatu fide dignorum virorum, memoriæ prodidit *Cornel. à Lapide Comment. in c. 26. Deuteronom.*

* FRVCTVS CORPORALES

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Proles promittitur Abrahamo propter Eleemoſynam. *Geneſ.* 18.

Abigail, ob panes aliquot Dauidis militibus prudenter diſtributos, ad ſtatum Regium promouetur. 1. *Reg.* 22.

Vidua, etiam pauper, Eliam, magno cum gaudio hoſpitans, dignos percepit fructus 3. *Reg.* 17.

Mulier Sunamitis Eliſæum tranſeuntem hoſpitio ſuſcepit, atque ideo ei filium impetrauit, & eundem mortuum ſuſcitauit. 4 *Reg.* 4. F

Cùm euaſiſſet Paulus cum ſociis de confracta naui Publius princeps triduò eis victum benignè exhibuit. Paulus autem patrem ipſius febri & dyſenteria laborantem, oratione & manuum impoſitione ſanauit, *Act.* c. 28.

HISTORICA.

Adrianus ſecundus, patria Romanus, patre Valaro Epiſcopo, Sergio pontifici familiaris fuit. à quo cùm aliquando denarios quadraginta dono accepiſſet, domum rediens diſpenſatori mandauit, vt eos peregrinis & pauperibus, qui in veſtibulo domus ſuæ ſtabant, erogaret. Facere ille mandata conatus, cùm videret, ne minimæ quidem parti tantula re ſatiſfieri poſſe, ad Adrianum rediens rem ipſam exponit. Tum Adrianus accepta pecunia ad pauperes rediens, & ternos denarios ſingulis præſtitit, & totidem ſibi, rei familiari ſatisfacturus, reſeruauit, admirante diſpenſatore miraculum rei. Cui Adrianus, Vides, inquit, quàm benignus & largus ſit Dominus, his præſertim, qui liberales & munifici in pauperes ſunt? Hac & aliis virtutibus tanto in pretio apud omnes fuit, vt G cùm de Pontifice creando ſermo haberetur, certatim omnes vnicum Adrianum deligerent, quem etiam ab eccleſia ſanctæ Dei Genitricis ad præſepe, ad Lateranenſem Baſilicam nolentem detulère, ac ſtatim Pontificem crearunt. Non eſt habita in tanto tumultu cuiuſpiam ratio *Ex platina in Vitis Pont. in Adrian. 2. Alphonſus Salmeron. tom. 6. tract. 27.*

Beda libro tertio Anglicanæ hiſtoriæ, capite ſexto refert, quod tempore quodam cùm Oſualdus Anglorum Rex, die ſancto paſchæ cum Aidano Epiſcopo conſediſſet ad prandiū, poſituſque eſſet in menſa coram eo diſcus argenteus regalibus epulis refertus, iámque eſſent manus ad panem benedicendum miſſuri, intrauit ſubitò miniſter ipſius, cui ſuſcipiendorum inopum erat cura delegata, & indicauit Regi, quia multitudo pauperum vndequaque adueniens maxima, per plateas ſederet, poſtulans aliquid eleemoſynæ à Rege. Qui mox dapes ſibimet appoſitas deferri pauperibus iuſſit, ſed & diſcum argenteum confringi, atque iiſdem minutatim diuidi præcepit. Quo viſo, Pontifex qui aſſidebat, delectatus tali facto pietatis, apprehendit dexteram eius, & ait: Nunquam inueteraſcat tam larga in dando manus. H Quod & iuxta votum benedictionis eius prouenit. Nam cùm interfecto illo in pugna, manus cum brachio à cætero eſſent corpore reſectæ, contigit vt hactenus incorruptæ perdurent. Denique in vrbe Regia, quæ à Regina quadam nomine Debba cognominatur, loculo incluſæ argenteo, in eccleſia ſancti Petri ſeruantur, ac digno à ciuibus honore venerantur.

Cum Iuſtinus Imperator amiſſo ſenſu amens effectus eſſet, & per ſolam Sophiam Auguſtam eius imperium regeretur, Tiberium Cæſarem elegerunt, vtilem, ſtrenuum, atque ſapientem, eleemoſynarium, inopumque optimum defenſorem. Qui cùm multa de theſauris, quos Iuſtinus aggregauit, pauperibus erogaret, & Auguſta eum frequentius increparet, quòd Rempublicam redegiſſet in paupertatem: diceretque. Quod ego multis annis congregaui, tu infra paucum tempus prodigè diſpergis, aiebat ille: Non deerit fiſco noſtro, tantùm pauperes eleemoſynam accipiant, aut captiui redimantur. Hic eſt enim magnus theſaurus, dicente Domino: Theſaurizate

vobis

A vobis theſauros in cœlo, vbi neque ærugo , neque tinea corrumpit,& vbi fures non effodiunt,nec furantur.Ergo de quo Deus dedit congregemus per pauperes in cœlo, vt Dominus nobis augere dignetur in ſæculo.Et quia,vt diximus,magnus, & verus Chriſtianus erat , dum hilari diſtributione pauperibus opem præſtat , magis ac magis et Dominus ſubminiſtrat. Nam deambulans per palatium vidit in pauimento domus tabulam marmoream, in qua (*vide l. vnicam. c. nemini licere ſignum ſaluatoris Chriſti humi vel in ſilice , vel in marmore, aut inſculpere , aut pingere*) crux Dominica erat ſculpta , & ait : Cruce tua Domine frontem noſtram munimus;& pectora, & ecce crucem ſub pedibus conculcamus. Et dicto citius iuſſit eam auferri , defoſſáque tabula atque erecta inueniunt ſubter & aliam hoc ſignum habentem. Nuntiantéſque iuſſit & illam auferri. Qua amota reperiunt & tertiam : iuſſúque eius & hanc auferunt. Qua ablata inueniunt magnum theſaurum,habentem ſupra mille auri centenaria. Sublatúmque aurum pauperibus adhuc abundantiùs, vt conſueuerat , ſubminiſtrabat,nec ei Dominus aliquid deficere permittebat pro bona voluntate ſua. Quid ei Dominus impoſterum tranſmi- B ſerit,non omittam.Narſes ille dux Italiæ,cùm in quadam ciuitate domum magnam haberet, in Italiam cùm multis theſauris egreſſus, ad ſupra memoratam vrbem aduenit : ibique in domo ſua occultè ciſternam magnam fodit, in quo multa millia centenariorum auri argentíque repoſuit, ibique interfectis conſciis , vni tantummodo ſeni per iuramentum condita commendauit , defunctóque Narſete hæc ſub terra latebant. Cúmque ſupradictus ſenex huius eleémoſynas aſſiduè cerneret, pergit ad eum dicens, ſi, inquit, mihi aliquid prodeſt,magnam rem tibi Cæſar edicam. Cui ille, dic,ait, quod volueris. Proderit enim tibi, ſi quidquam nobis profuturum eſſe narraueris, Theſaurum, inquit, Narſetis reconditum habeo, quod in extremo vitæ poſitus celare non poſſum. Tunc Cæſar Tyberius gauiſus , mittit vſque ad locum pueros ſuos. Præcedente verò ſene, hi ſequuntur attoniti.Peruenientéſque ad ciſternam,deopertam ingrediuntur: In qua tantum aurum argentúmque reperiunt , vt per multos dies vix euacuaretur à deportantibus. Ex hoc ille ampliùs hilari erogatione diſpenſauit egenis *Gregor.Turon.lib.5. cap.19. hiſt. Franc. Eutrop. lib.17.Rerum Roman. Paul.Diacon.hiſt.Longob.lib.3. cap.6.anno Do.576.*

Ad Magnum Ioannem aliquando euntem ad Eccleſiam, accedit quidam nobilis, cui fures quas habebat facultates di- C ripuerant, & qui ſic erat ad extremam redactus paupertatem. Cuius miſertus,quæ tam breui tẽpore acciderat,inopiæ cauſa, iuſſit ei dari quindecim libras auri. Ille autem, qui iuſſus fuerat dare, partim quidem cedens inobedientiæ , partim autem ſuggeſtioni eorum,qui adminiſtrabant res Eccleſiæ,tanquam non eſſent multa reliqua, vtpotè quod neſciret Magnus Ioannes theſaurum recondere,præbuit quinque tantum ei, qui rogauerat. Beato autem Ioanni ex Eccleſia egredienti ; mulier quædam vidua admodum diues, et tradidit chartam , in qua ſcriptum erat donum quingentarum librarum. Quam cùm legiſſet, intellexit ex ea, quæ in ipſo habitabat gratia, id quod non fuerat factum prout iuſſerat, de diminutione , inquam, quindecim librarum auri. Cùm eos ergò, qui id fecerant, acceſſiuiſſet, de eo examinauit.Cùm autem ij de re geſta mentiri conarentur, & non ſolùm in re priùs , ſed etiam mendaces exiſtere in ſermone,eo ipſo,qui rogauerat, accerſito, cùm reſciuiſſet eum accepiſſe ſolas quinque libras auri , oſtendens illis chartam mulieris, à vobis, inquit , Dominus eſt exacturus alias mille. Si enim vos quindecim libras , vt à nobis ſtatutum fuerat,ei qui rogarat præbuiſſetis, mille & quingentas D Deo præbuiſſet mulier. Vt autem factis fides fiat eius , quod vobis eſt incredibile, accerſite,inquit, mihi hanc piam mulierem.Cùm ea autem acceſſiſſet,& aurum promiſſum attuliſſet: Dic mihi inquit Patriarcha , an tantum pecuniæ ſtatuiſſes Deo offerre ab initio ? Illa verò cùm ſenſiſſet illum non latuiſſe id quod ſeorſum ab ea factum fuerat, magno metu correpta, vniuerſum arcanum enunciauit, dicens : Reuera mille & quingentas libras ſcripſeram in charta tibi data. Paucis autem poſt diebus cum eam euoluiſſem , inueni mille neſcio quomodo ſua ſponte deletas. Hinc iudicaui Deo omnino non placere,vt plures quingentis libris offerrem. Hæc illis qui audierant magnum metum iniecerunt , & accedentes ſimul ad pedes magni Ioannis , petierunt vt ſibi remitteretur peccatum inobedientiæ. Ille autem Chriſti amanti viduæ multum à Deo precatus benedictionem,dimiſit B.Ioannes,vt abiret in pace. E *Simeon Metaphr.in vita S.Io.Eleemoſynarij,& Bred. lib.6.Coll.r.10.*

Occurrerunt aliquando in via ſancto Germano , Epiſcopo Antiſiodorenſi in Gallia , pauperes eleemoſynam poſtulantes. Conſulit ille Diaconum quantum eſſet in ſumptibus. Tres tantum aureos eſſe reſpondit,quos ſtatim præcepit Epiſcopus erogari.Adhæc Diaconus:Vnde victuri hodie ſumus:Reſpondet ille:Paſcet Deus pauperes ſuos. Tu quod habes præſta pauperibus. Diaconus, quaſi prouidus, duos erogat, reſeruat vnum. Dumque agitur iter cœptum,veniunt poſt eos equites concitati,à Lepotio ſpectabili viro miſſi ; qui ducentorum ſolidorum munus obtulerunt. Deinde conuerſus ad Diaconum, ait, Accipe quæ traduntur,& intellige te fraudem feciſſe pauperibus.Nam ſi totum quod dedi, indigentibus contuliſſes,remunerator noſter trecentos hodie reddidiſſet.*In vita eius apud Surium tom.4.lib.2 c.11.Iuly 31.*

S. Marcellus Archimandrita monaſterij τῶν ἀκοιμήτων. id eſt, non dormientium, iuſſit œconomo ſuo, dari tribus Epiſcopis,à captiuitate redeuntibus,quidquid auri habebat. Ille ex decem aureis nouem dedit, vno retento ; volens fungi officio boni œconomi.Venit paulò pòſt ad Marcellum quidam, donans eum nouem talentis. Quibus acceptis, ait ad œconomum F Abbas:Ecce,ô auare,quis ſit exitus tuæ parſimoniæ;fecit vt vno talento minus acceperimus ; decem vtique accepturi, ſi decem aureos dediſſes. Hæc eſt menſura bona,conferta coagitata,ſupereffluens, quam Chriſtus promiſit. *Aloyſius Lipomanus Tomo 5.ex Simeone Metaphr. apud Sur.29. decemb. cap.1.*

Anno Domini trecenteſimo nonageſimo nono , Epiphanius Cypriorum Epiſcopus , ad cuius ſepulchrum hactenus dæmones expelluntur, cùm ſubſtantiam propriam neceſſitatem ſuſtinentibus erogaſſet,& multis quoque offerentibus ei pecunias manu largiſſima diſpenſaret, contigit , vt pecuniis deficientibus œconomus Eccleſiæ murmuraret. Quo facto aſſiſtens quidam in domo, in qua habitabat œconomus, ſacculum multarum pecuniarum dedit , & ita diſparuit, vt nec qui dediſſet , nec qui miſiſſet cognoſceretur. Quod factum omnes diuinum eſſe iudicauerunt.*Hiſt.tripart.lib.9.c.48.Anno Domini 399.*

Cum in Samo inſula eſſemus , narrabat nobis venerabilis pauperum cultrix Maria, mater Domini Pauli candidati, dicens : Cùm eſſem in ciuitate Niſibe, erat ibi Chriſtiana Mu- G lier virum habens gentilem. Erant autem pauperes , habebant tamen quinquaginta numiſmata. Die verò quadam ait vir vxori ſuæ : Demus hæc numiſmata fœneratori,vt aliquod ſolatium ex eis capiamus. Ea enim ſingulatim conſumimus,& deficiunt.Reſpondens autem illa bona vxor,ait viro:Si placet ea fœnerari;veni,demus illa ſub fœnore Deo Chriſtianorum. Dixit ei vir eius : Et vbi eſt Deus Chriſtianorum,vt demus ei? Ait illa : Ego tibi illum oſtendam. Si enim huic dederis illa, non ſolùm non illa perdes , ſed & vſuras tibi perſoluet, & capitale duplum reddet. Qui ait illi: Eamus oſtende illum mihi, & demus ei.Illa verò aſſumens virum ſuum,duxit in ſanctam eccleſiam. Habet autem eccleſia illa quinque magnas ianuas. Cùm ergo induxiſſet illum in eccleſiæ porticum oſtendit ei pauperes, dicens : Iſtis ſi præbueris, Deus Chriſtianorum ipſa accipit. Iſti enim omnes ſui ſunt. Qui mox cum gaudio numiſmata cœpit erogare pauperibus. Reuerſique ſunt in domum ſuam. Cum verò poſt menſes tres neceſſitate ſumptuum anguſtiarentur , ait vir vxori ſuæ : Soror, nihil, vt video , daturus eſt nobis Deus Chriſtianorum ex debito illo, & nunc anguſtiamur inopia. Reſpondit mulier , & ait illi: Profectò dabit.Vade,vbi illa dediſti,& exhibebit ea tibi cum omni alacritate. Quo audito , ille currens, abiit in ſanctam H Eccleſiam, veniénſque in locum, vbi erogauerat numiſmata pauperibus, & circumſpiciens totam Eccleſiam, neminem vidit, qui ſibi debitum redderet , niſi ſolos pauperes denuò ſedentes. Cum ergo cogitaret in ſe ipſo , cui diceret aliquid ; vel à quo exigeret , adſpexit ante pedes ſuos in marmore iacere numiſma vnum ex illis, quæ pauperibus ipſe erogarat : inclinanſque ſe , & accipiens illud , abiit in domum ſuam, & ait coniugi ſuæ : Ecce profectus ſum in eccleſiam,& crede mihi, mulier,quod Deum Chriſtianorum non vidi , vt dixiſti, nulluſque mihi aliquid dedit , niſi quod hoc numiſma ibi poſitum vidi,vbi ego priùs erogaueram. Tunc ait ad eum mulier illa mirabilis : Ipſe eſt, qui hoc tibi inuiſibiliter præſtitit. Ille enim inuiſibili poteſtate manus ſuæ diſponit hunc modum. A Sed vade, Domine mi, eme, nobis aliquid, vt comedamus hodie, rurſuſque ipſe prouidebit nobis. Abiit ille, & emit ſibi panem, & vinum, & piſcem, & veniens domum, dedit vxori ſuæ. Quæ accipiens piſcem, cœpit ipſum purgare exenteránſque illum inuenit in viſceribus eius lapidem valde mirabilem, ita vt miraretur mulier illius pulchritudinem. Non tamen ſciebat quid eſſet. Seruatum autem oſtendit reuertenti viro, dicens: Ecce hunc lapidem in piſce reperi. Videns autem & ipſe miratus eſt quidem ipſius pulchritudinem, ignorabat tamen, quid eſſet. Cum autem comediſſet, ait vxori: Da mihi lapidem, vt vadam, & vendam illum, ſi quid fortaſſis pretij de illo accipere contingat. Neque enim, vt dixi, nouerat & ipſe, quid eſſet, vtpote ſimplex & rudis. Tulit itaque lapidem, & abiit ad Trapezitam, cuius erat proprium talia emere, & vendere, inuenítque illum iam clauſis omnibus egredientem (ad veſperam enim iam dies erat) & ait illi: Vis emere hunc lapidem? Ille verò conſiderans lapidem, dixit ei: Quid vis vt tibi pro eo ſoluam? Ait autem ille: Da quidquid vis. Ad quem ipſe: Accipe, inquit, quinque numiſmata. Putans autem venditor quia illuderet ſibi, dicit ei: Et tantum vis pro illo perſoluere. Exiſtimans trapezita, quod ita ille per ironiam loqueretur, B ait ipſi: Accipe decem pro eo numiſmata. Venditor iterum ſe irrideri arbitrans, tacuit. Dicit illi Trapezita: Viginti numiſmata accipe. Ille autem tacebat, nihil reſpondens; Cùm verò ad triginta, quadraginta, & quinquaginta numiſmata emptori aſcenderet, & ſe daturum ea iuramento affirmaret, cœpit ille amplius lapidem æſtimare: paulatim verò emptor aſcendens: vſque ad trecenta numiſmata peruenit, deditque illa vendenti. Ipſe igitur dato lapide, acceptáque pecunia, venit ad vxorem ſuam gaudens. Quæ cùm vidiſſet illum exultantem, dixit: Quanti illum vendidiſti? Putabat autem, quod illum quinque vel decem minutis vendidiſſet. Tunc ille trecenta numiſmata proferens, dedit illa vxori ſuæ, dicens, tanti ſe illum vendidiſſe. Illa verò ſummam diuinæ bonitatis clementiam admirans, dixit ei: Ecce Deus Chriſtianorum qualis eſt, quàm bonus, quàm gratus, quàm diues? Vides quia non ſolum quinquaginta numiſmata tibi reddidit, quæ tu illi mutuaſti, ſed paucis diebus ipſa tibi ſextuplicata reſtituit? Agnoſce igitur, quia non eſt Deus alius, neque in terra, neque in cœlo, niſi ipſe ſolus. Ille verò miraculo admonitus: cùm experimento didiciſſet & ipſe veritatem, effectus eſt repente Chriſtianus, & glorificauit Deum, & Saluatorem noſtrum Ieſum C Chriſtum, cùm Patre & Spiritu ſancto, plurimas referens gratias prudentiſſimæ vxori ſuæ, per quam vera Dei notitia ipſi in veritate eſt conceſſa. *Pratum ſpirit. c.* 185.

Quidam patrum enarrauit nobis de quodam Epiſcopo, quod relicto Epiſcopatu ſuo profectus eſt ad ſanctam ciuitatem, Antiochiam ſcilicet, quod (vt dicemus) Theopolis, Dei ciuitas, fuiſſet diuinitus appellata, ibique ſumpto operarij habitu miniſtrauerit architectis. Eo verò tempore vir clemens, & miſericordiæ operibus deditus Ephræm Comes Orientis erat, ac per ipſum ædificia publica reparabantur, ciuitas enim terræmotu conciderat. Die autem quadam vidit per viſionem Ephræm Epiſcopum, columnámque ignis ſuper eum ad cœlum vſque pertingentem. Hoc autem cùm non ſemel, nec bis, ſed ſæpius cerneret, obſtupuit Ephræm, (erat quippe viſio illa terribilis & plena ſtuporis) cogitabatque apud ſemetipſum, quidnam hoc eſſet; neque agnoſcebat, quis eſſet ille mercenarius, videns illum coma neglecta, veſte ſordida, vili & abiecto habitu, & nimia exercitatione & continentia, iugiſque laboris fatigatione afflictum, & ſquallidum toto corporis cultu. Accerſitum autem operarium eiuſmodi Ephræm percontabatur, quiſnam eſſet: cœpitque ſeorſum D agere cum illo, quo vocaretur nomine, & cuius ciuitatis eſſet oriundus. Qui ait ad illum: ego vnus pauperum huius ciuitatis ſum: cúmque non habeam, vnde me ipſum ſuſtentare valeam, cogor vt poſſum, & Deus de laboribus meis paſcit me. Motus ergo diuinitus Ephræm reſpondit illi, & ait: Crede mihi, non te dimittam, donec mihi de te omnia veraciter proſecutus fueris. Cùm verò ita conſtringeretur, neque ſe vlteriùs poſſet abſcondere, dixit illi: Pollicere mihi, quia quamdiu fuero in vita hac, nemini dices quæ circa me ſunt: & ego, ſuppreſſo tantùm nomine, vera tibi de me annuntiabo. Iurauítque illi Comes, nulli ſe ea dicturum, quamdiu eſſet in vita. Tunc ait illi: Ego Epiſcopus ſum, & propter Deum dimiſi Epiſcopatum, & veni huc quaſi ad ignotum locum: affligens autem E carnem meam, & operans ex labore meo modicum panis mihi acquiro. Tu verò quantum potes adijce ad eleemoſynam: his enim diebus Deus promouebit te ad Apoſtolicum thronum huius ciuitatis, vt ſuum populum paſcas, quem acquiſiuit per proprium ſanguinem Chriſtus verus Deus noſter. Vt igitur dixi, eleemoſynis inſiſte, & pro recta fide iugiter ſta & decerta: talibus enim ſacrificiis maximè delectatur Deus. Iſta, vt prædixerat contigerunt; ſanctúſque Ephræm, his auditis, glorificauit Deum, dicens: Quantos habet occultos famulos, & ſoli ſibi cognitos Deus! *Prat. ſpirit. c. 37. & Baron. tom. 7. Annal. Eccleſ. ſub an. Dom.* 526.

Narrauit quidam patrum, dicens: Aſcendi aliquando Conſtantinopolim cuiuſdam neceſſitatis gratia. Cumque in eccleſia ſederem, ingreſſus eſt quidam ſæcularis, maximè illuſtris, atque fideliſſimus. Is cùm aſpexiſſet me, accedens ſalutauit cùm omni charitatis officio. Et poſt ſalutationem ſedit iuxta me, & cœpit interrogare de his, quæ pertinent ad animæ ſalutem. Cumque ego illi dicerem, quod his, qui ritè terrena diſponunt, cœleſtia quoque donantur: Bene, inquit, pater dixiſti: nam verè beatus eſt, qui ſpem ſuam in Deum poſuit, & ſeipſum totum committit Deo. Et dicebat: Ego filius F fui cuiuſdam ſæcularis gloria clariſſimi. Erat autem ipſe Pater meus eleemoſynis maximè deditus, & plurima pauperibus diſtribuebat. Die ergò quadam vocauit me, & oſtendit mihi omnes pecunias, dicens: Fili, quid tibi gratius eſt, vt dimittam tibi pecunias iſtas, an Chriſtum creatorē tuum? Ego, cùm placerent mihi, quæ faciebat, reſpondi, me Chriſtum malle. Iſta enim omnia prætereunt, & hodie ſunt, & cras non erunt; Chriſtus manet in æternum. Quod ille cùm audiſſet, omnia iam liberè & larga manu pauperibus erogabat, ita vt moriens pauca admodum mihi relinqueret. Ego autem, iam pauper effectus, humilis procedebam, ſpem meam habens in Chriſto, cui ille me reliquerat. Erat autem alius quidam diues valdè & primarius, habens vxorem fidelem Chriſto, & timentem Dominum: habebat autem & filiam vnicam. Dixit ergo illa viro ſuo: Hanc ſolam habemus filiam, tantáque bona nobis largitus eſt Deus: cuius ergo rei indiget? Si quæſierimus illam dare alicui primario, & diuiti, qui non ſit bonis moribus, affliget eam ſemper. Quæramus illi virum humilem, & timentem Dominum, qui ſecundum Deum illam diligat, & foueat. Qui dixit illi: Rectè dixiſti. Perge ergo in eccleſiam, G & ora intentiſſimè, atque illic reſide, & qui primus ingreſſus fuerit, hic illi à Domino miſſus eſt ſponſus. Fecit igitur, vt iuſſerat vir eius: cúmque oraſſet, & ſederet, ingreſſus ſum ego primus. Mittens ergo illa ſeruum ſuum, continuò accerſiuit me, cœpitque interrogare, dicens: Vnde es? Ego autem dixi illi: Ex hac ciuitate ſum talis filius. Dixit autem mihi: Illius eleemoſynarij? Et dixi: Ita, illius ſum filius. Tunc ait mihi: Habes vxorem? Et dixi, non, narrauíque illi quæ mihi dixerat pater meus, & quæ ego reſponderam ipſi. Illa verò glorificans Dominum, ait: Ecce bonus curator tuus miſit tibi vxorem & pecunias, vt vtaris vtriſque cum timore Dei. Deditque mihi filiam ſuam, & pecunias. Ego autem oro, vt patris mei viam vſque in finem teneam. *Ibid. c.* 201.

Dum Ludouicus Germaniæ Rex apud Ratisbonam baioariæ ciuitatem graui detineretur infirmitate, ita vt medici illum ſanitatem recuperare poſſe deſperarent, omne aurum & argentum, quod in theſauris ſuis inueniri potuit, in diuerſa monaſteriorum loca diſtribuit, & pauperibus erogauit. Vnde & à cœleſti Medico, cui ſe, ſuáque commendauit, ex H inſperato curari promeruit. *Pithœus in Annal. Baron. tom.* 10. 869. 107.

Cum peruaſiſſet Hiſpaniam atque Galliam peſtis inguinaria, nauis ab Hiſpania vnà cum negotio ſolito ad portum Turonenſis ciuitatis appulſa prædicti morbi fomitem ſecum nequiter deferebat: de qua cum multi ciuium diuerſa mercarentur, vna confeſtim domus, in qua octo animæ erant, hoc contagio interfectis habitoribus, relicta eſt vacua. Nec ſtatim hoc incendium luis per domos ſpargitur totas, ſed interrupto certi temporis ſpatio, ac velut in ſegetem flamma accenſa, vrbs tota morbi incendio conflagrauit. Quid autem Rex Guntheramnus pietate inſignis ad eandem luem auertendam præſtiterit, ne reliquas Galliæ ciuitates adiret, idem auctor ſæpius ita narrat: Ipſe autem Rex (vt ſæpe diximus) in eleemoſynis magnus, in vigiliis, atque ieiuniis promptus erat. Nam tunc ferebatur Maſſilia à lue inguinaria valde vaſtari, & hunc morbum vſque ad Lugdunenſem vicum Octauum nomine fuiſſe celeriter populatum. Sed Rex, ac ſi bonus Sa-A cerdos, prouidens remedia, quibus cicatrices peccatoris vulgi mederentur, iuſſit omnem populum ad Eccleſiam conuenire, & rogationes ſumma deuotione celebrari, & nihil aliud in vſum veſcendi, niſi panem hordeaceum cum aqua munda aſſumi, vigiliiſque adeſſe inſtanter omnes iubet. Quod eo tempore ita geſtum eſt: per triduum enim ipſius eleemoſynis largiùs ſolito præcurrentibus, ita de cuncto populo formidabat, vt iam tunc non Rex tantùm, ſed etiam Sacerdos Domini putaretur, totam ſpem ſuam in Domini miſeratione transfundens, & in ipſo iactans cogitationes, quæ ſuperueniebant, à quo eas effectui tradi tota fidei integritate putabat.

Homo erat in Antiochia valde deuotus in eleemoſynis, coniugem ac liberos habens: nec vnquam ei in omni vita ſua dies præteriit, poſtquam quiddam proprium habere cœpit, quòd ſine paupere epulum prælibaſſet. Hic vna die cùm circuiſſet vrbem vſque ad veſperum, & reperire non potuiſſet egenum, cum quo cibum capere poſſet, egreſſus extra portam, cùm nox irrueret, reperit virum in veſte alba cum duobus aliis ſtantem: quem aſpiciens, quaſi Loth ille antiqua memoratus hiſtoria, territus ait: Et forſitan peregrinus eſt Dominus meus, dignetur accedere ad domum ſerui ſui, & ſum-B pto epulo quieſcite in ſtrato: mane autem proficiſcemini in viam quam volueritis. Cui ille qui erat ſenior, tenens ſudarium in manu ſua ait: Non poteras ô homo Dei cum Simeone veſtro hanc vrbem ſaluare ne ſubuerteretur? Et eleuans manum excuſſit ſudarium, quod tenebat, ſuper medietatem vrbis: & ſtatim corruerunt omnia ædificia, & quodcunque ibi ſtructum fuit, ibíque oppreſſi ſunt ſenes cum infantibus, viri cum mulieribus, atque vterque ſexus interiit. Quod ille cernens tam de perſona viri, quàm de ſonitu ruinæ hebes effectus, ruit in terram, & factus eſt velut mortuus: eleuánſque iterum vir ille manum cum ſudario, quaſi ſuper aliam medietatem vrbis, apprehenſus eſt à duobus ſociis, qui cum eo erant, atque obſecratus terribilibus ſacramentis, vt indulgeret medietati vrbis, ne rueret, mitigatóque furore ſuſtinuit manum ſuam, atque eleuans hominem, qui corruerat in terram, ait: Vade ad domum tuam, ne timeas. Filij enim tui cum vxore & omni domo tua ſalui ſunt, nec quiſquam ex iis periit. Cuſtodiuit enim te oratio aſſidua, & eleemoſynæ, quas quotidie exerces in pauperes. Et hæc dicendo diſceſſerunt ab oculis eius, nec ei apparuerunt vltrà. Ille autem regreſſus in vrbem, C reperit vrbis medietatem dirutam atque ſubuerſam, cum hominibus pecoribuſque, ex quibus nonnulli à ruinis deinceps extracti ſunt mortui, pauci debilitati reperti ſunt viui. Veruntamen nec illa caſſata ſunt, quæ viro huic, ab ipſo, vt ita dicam, Angelo Domini ſunt effata. Nam veniens omnem domum ſuam incolumem reperit: tantùm funera propinquorum quæ in aliis domibus effecta fuerant, lamentabatur, protexitque eum in medio iniquorum dextra Domini cum domo ſua, ſaluatúſque eſt à periculis mortis, ac velut memoratus Loth quondam in Sodomis. *Greg. Turonenſis lib. 10. hiſt. Franc. cap. 24. Metaphraſt. in vita Sancti Alexij.*

ELEEMOSYNÆ NON PRÆSTITÆ.

VINDICTA DIVINA.

In monaſterio Abbatis Theodoſij in ſcopulo, inter Seleuciam, & Roſum Ciliciæ, conſuetudo fuit, vt in cœna Domini pauperes omnes, & pupilli regionis huius confluerent huc, & acciperent medium tritici ſextarium, benedictiones tredecim, & ſextarium vini, mediúmque ſextarium mellis pro quolibet. Ante hoc autem triennium magna tritici ſterilitas fuit, vendebatúrque triticum in regione hac ſextariis D duodecim, vno nummiſmate. Cum ergo veniſſent ieiunij dies, dicunt Abbati noſtro quidam ex patribus: Noli, Domine Pater, ſecundum conſuetudinem dare pauperibus triticum, ne deſit monaſterio. Triticum enim non inuenitur: Abbas autem cœpit dicere fratribus: Non infringamus, filij, benedictionem patris noſtri Theodoſij. Videte, mandatum ſenis eſt, non expedit nobis illud tranſgredi. Verè ipſe eſt, qui curam noſtri gerit. Fratres autem perſtiterunt in ſua ſententia, dicentes Abbati: non ſuppetit nobis quod dare poſſumus, Tunc Abbas contriſtatus ait illis: Ite, & ſecundum quod vultis facite. Non itaque, vt conſuetum erat, dederunt benedictionem in die ſancto cœnæ, & Paraſceues. Profectus poſtmodum, qui præerat horreis, aperuit oſtia, & reperit triticum totum germinaſſe. Quare coacti poſtea ſumus in mare proiicere Tunc cœpit Abbas noſter dicere fratribus: Qui patris noſtri E monita non facit, iſta patitur. Labores nunc inobedientiæ metite. Quingentos modios daturi eramus, & patri noſtro Theodoſio per obedientiam placuiſſemus, fratréſque noſtros pauperes conſolati fuiſſemus: nunc verò quinque fere millia modiorum tritici perdidimus. Quid lucrati ſumus, filij? Quantum nobis ipſis nocuimus? Duo profectò mala egimus. Vnum, quia mandatum patris noſtri præteriuimus; alterum, quia ſpem in Deum non habuimus, ſed in horreo noſtro. Vel ex hoc diſcamus, fratres, quia Deus eſt, qui diſponit omne humanum genus, quodque ſanctus Theodoſius inuiſibiliter pro nobis filiis ſuis curam ſollicitè gerit. *Bredemb. coll. ſacr. lib. 6. c. 23. ex Sophronij prato ſpirituali c. 85.*

Fuit vir vitæ venerabilis Paulinus Nolanæ vrbis ex nobili ſtirpe ortus; Taraſiam ſimilem ſibi ſortitus eſt vxorem, habens diuitias multas, & tam in fundorum poſſeſſione, quàm in præſidio domorum valde diues erat ac locuples. Sed cùm primùm aures eius Euangelij lectio illa penetrauit, in quo Dominus adoleſcentem pro diuitiis arguit, dicens: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me: facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem introire in regnum Dei; ſtatim venditis omnibus quæ habebat, pauperibus ero- F gauit. Exoneratus è cunctis cupiditatibus magiſtrum liber ſequitur, per hæc ſe putans paradiſi diuitiis locupletari, ſi videretur nihil de tranſitoriis poſſidere. Cui maieſtas diuina tribuit, vt quod impoſſibile dixerat per Euangelium, hîc poſſibiliter mereretur adimplere per actum. Quadam verò die venit ad eum qui ſtipem peteret, & ait coniugi: Vade, & da ei quod habet neceſſarium: quæ reſpondit: Non eſt nobis amplius quàm vnus panis: cui ille, Vade, inquit, porrige eum: Dominus enim dabit nobis victum: ſed illa quaſi ſtrenua reſeruari cupiens, ne aliquid deeſſet, porrigere noluit. Interea aduenerunt quidam dicentes, miſſos ſe à dominis, vt illi annonæ ac vini deferrent ſpeciem: ſed per hoc ſe moratos, quòd orta tempeſtas vnam eis cum tritico abſtulerit nauem. Tunc vir Dei conuerſus ad mulierem ait. Intellige te omne pauperi vnum panem fuiſſe furatam, & ideò hanc nauem eſſe merſam. *Greg. Tur. lib. de glor. confeſſ. c.* 107.

Quidam pauper & ſenex, marſupiis oneratus, venit ad littus maris: & accedens ad portum petere eleemoſynam à Naucleris cœpit, atque illi, qui primus carinæ erat, importunior adſiſtebat dicens: Da mihi aliquid. Tunc ille commo- G tus ait; Abſiſte quæſo decrepite, & noli à nobis quærere quidquam: nihil enim hic aliud præter lapides habemus. At ille ait, ſi lapides dicis eſſe, quæ in tuis ditionibus nauis hæc continet, omnia vertantur in lapides: & ſtatim cunctum nauis onus, quòd mandi potuit, in ſaxum conuerſum eſt. Ego enim ex his & dactylos vidi, & oliuas aſpexi marmore duriores. Nam cùm in lapidis duritiam conuerſa fuiſſent, nunquam tamen colorem, quem habuiſſent, perdiderunt, eadem forma, eadémque ſpecies erat. Dominus autem nauis pœnitentia motus, inquiſitum ſenem nunquam potuit reperire: & ſicut ferunt, per multas ciuitates de iis, quæ in ſaxum mutata fuerant, ad videndum direxit, vt ſcilicet exemplum eſſet omnibus, ne ſimilia perpetrarent. *Idem ibid. cap.* 108. *& Sigebert. in Chron. ſub ann. Domin.* 606. *& Baron. tom.* 8. *ſub ann. Dom.* 605.

Anno à partu Virgineo quingenteſimo quinquageſimo tertio, Conſtantinopoli diues. Quidam cùm ægrotaret, mortémque timeret, triginta libras argenti in pauperes erogauit: reſtitutus autem præter ſpem ſuam bonæ valetudini, H fraude Diaboli eò inductus eſt, vt facti eum pœniteret, hocque fideli cuidam amico ſuo aperiret. Monet ille hominem, ne huic malæ aſſentiatur cogitationi. Deumque irritet, qui propter iſtam largitatem miſeratus ſanitatem donarit: alioqui fore, vt ſubita morte, nondum mutato facto, pereat. Cùm non moueretur ille, ſed magis magiſque irritaretur amicus; Quando, inquit, ſalutare conſilium non admittis, aliud tibi ſubiiciam poſcenti, hoc verè miſericors ille: Agedum, ait, ad templum vade & non te, ſed me in pauperes elargitum pecuniam iſtam dicito: ipſe ſtatim triginta libras reddam. Conſentiens infelix ille ad templum abiit, auróque accepto, ita vt alter præceperat, locutus eſt. Inde egrediens, ad ipſam templi portam mortuus concidit. Clericis de rei nouitate ſtupentibus, omnibuſque aliis, qui fortè aderant, iubentibus alterum pecuniam recipere ſuam,

A

* Elementum

DEFIN. ACCEPTIONES VARIÆ.

Elementum quod Græcis στοιχεῖον dicitur, definitur ab Ariſtotele *l.5. metaph. & lib. 2. de gener. & corrupt.* id ea quo quippiam fit, ita vt inſit. Intellige actu, vel potētia. Vt inſinuat ipſe *l.3. de cælo c.3. tex.31.* his verbis. Sit igitur id corporũ elementũ, in quod cætera corpora diuiduntur, quib⁹ ineſt potētia vel actu: Ipſũ autem indiuiſibile in diuerſa ſecundũ ſpeciem.

Alio vero loco ita definit. Elementum eſt id ea quo primum inſito ac indiuiſibili ſpecie in aliam ſpeciem, aliquid componitur. Id eſt elementum eſt id, ex quo aliquid ita conſtat, vt nihil prius in compoſitionem eius veniat. quodque ita ſe habet, vt in aliam rem diſtinctam ſpecie ſecari nequeat.

Elementi autem nomen vſurpari conſueuit vno modo, pro primis rei cuiuſque principiis, ſiue ea ſit naturalis, ſiue artefacta Siue ſit ars, ſiue ſcientia. Qua ratione Litteræ orationis appellantur elementa, quod ad orationes componendas primum ſumantur, & in ipſas fiat poſtremum diuiſio. Ita & B demonſtrationes in mathematica, dicuntur elementa.

Secundò pro Principiis generalibus. Quomodo dicit Ariſtoteles, tria eſſe elementa materiam, formam, & priuationem.

Tertiò pro materia prima. Ita ſumit Ariſtot. *In proœmio librorum de Phyſico auditu.*

Quartò & communiter, pro quatuor mundi elementis. Igne, aëre, aqua, terra.

SITVS, NVMERVS, ET QVALITATES.

Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet. ex illis duo ſunt oneroſa, ſuoque
Pondere in inferius, tellus atque vnda feruntur.
Et totidem grauitate carent, nulloque premente
Alta petunt, aër atque aëre purior ignis. Ouid lib. 15. Met.

Idem in Faſtis.

Altum flamma petit, propior locus aëra cepit.
Sederunt medio terra fretumque loco.

Et iterum *lib. 1. Metamorphoſis*, ita canit.

Ignea conuexi vis & ſine pondere cœli
Emicuit, ſummaque locum ſibi legit in arce.
Proximus eſt aër illi leuitate, locoque.
Denſior his tellus elementaque grandia traxit.
Et preſſa eſt grauitate ſua: circumfluus humor
C *Vltima poſſedit, ſolidumque coërcuit orbem.*
Neu regio foret vlla ſuis animalibus orba,
Aſtra tenent cæleſte ſolum formæque Deorum.
Ceſſerunt nitidis habitandæ piſcibus vndæ;
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.

Idem 15. Met.

Quæ quanquam ſpatio diſtant, tamen omnia fiunt
Ex ipſis, & in ipſa cadunt reſolutaque Tellus.
In liquidas rareſcit aquas, tenuatus in auras
Aëraque humor abit; dempto quoque pondere rurſus
In ſuperos aër tenuiſſimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idemque retexitur ordo.
Ignis enim denſum ſpiſſatus in aëra tranſit,
Hinc in aquas; Tellus glomerata cogitur vnda.

Haud aliter de iiſdem *Manilius 1.*

Ignis in æthereas volucer ſe ſuſtulit auras,
Summaque complexus ſtellantis culmina cœli
Flammarum vallo naturæ mœnia fecit:
Proximus in tenues deſcendit ſpiritus auras,
Aëraque extendit medium per inania mundi.
Ignem flatus alit vicinus ſubditus aſtris.
Tertia ſors vndas ſtrauit, fluctuſque natanteis,
Æquora perfundit toto naſcentia ponto
Vt liquor exhalet tenues, atque euomat auras,
Aëraque ex ipſo ducentem ſemina paſcat,
Vltima ſubſedit glomerato pondere tellus.

Sunt qui infinita poſuerunt elementa, fingentes infinitam D multitudinē inſectiliũ corporum, è quibus cætera coaleſcerēt.

Sunt alij qui vnum elementum conſtituunt, deinde raritate ac denſitate omnia generari affirmant.

Parmenides duo ſtatuit, Ignem & Terram. Et quæ his intermedia, nempe aërem & aquam miſturas horum faciunt.

Plato tria facit, & medium quidem miſturam, ac congeriem.

Cæterum inquit Ariſtoteles, communis ſententia tenet, eſſe quatuor. Quod probat aſſenſu veterum Philoſophorum, quorum neminem dicit quaternum numerum exceſſiſſe,

Itaque duo ſuperum locum tenent, ſcilicet aër & ignis, duo inferum aqua & terra. Quæque extrema ſunt, magis pura & ſincera habentur intermediis. Superiora vero inferioribus aduerſantur propter contrarias qualitates.

Cuiuſq; vero elementi duplex eſt qualitas, in vna tamen excellũt, eamque ſibi vt propriam vendicant. Nam terræ ſiccitas E magis propria eſt, quam frigus. Ideoque Deus appellauit initio creationis aridam terram. Aquæ frigiditas, quam humor: Aëri humiditas magis quam calor: Igni calor, quam ſiccitas. De quibus ita Procopius in *Geneſim cap.1. fol.13.*

Vt riſibile proprium eſt hominis, & homo eſt nomen ſeu vox eius animalis, cui riſibile ineſt: Sic ariditas eſt proprium terræ, terraque ariditatem quaſi peculiariter habet. Frigiditas quidem quoque inhæret terræ, ſed non terræ quaſi proprium cenſetur, imò eam qualitatem communem poſſidet cum aqua. Vt aqua frigiditatem peculiariter tenet: Sic humiditatis cum aëre particeps perhibetur. Vt aër ceu proprium retinet humiditatem: Sic quaſi per quandam ſocietatem ab igne calorem trahit. Vt ignis ceu proprium ſibi vendicat calorem: ſic cum terra patitur ariditatem, quam terra peculiarem adepta eſt. Et in hunc modum patet ſingulis elemētis quid ineſſe proprium, & quid quod cum cæteris habent commune. Per propria ſingula à ſingulis ſeparantur: per communia ſingula ſingulis connectuntur. Oportebat etenim eſſe ſeparata, vt ſinguli ſuam conſeruarent naturam. Oportebat & aliquo nexu copulata eſſe, vt ex his corporum naſceretur compoſitio, cum aliud alij eſſet coniunctum ſecundum communem qualitatem. F Quapropter Deus, optimus imponendi rebus nomina artifex aridam appellauit terram: nec terram vocauit aridam.

FORMA. PROOVETIO. QVANTITAS.

Quoniam Elementorum eſſentia partim forma, partim materia conſtat, vt nihil de hac dicatur, quam communem habet cum cæteris corporibus ſublunaribus; circa formam diſſentiunt à Græcis Latini, & hi inter ſeſe.

Plerique arbitrantur, primas qualitates formas eſſe ſubſtantiales quatuor elementorum: nempe calidum, ſiccum, frigidum, humidum. Communis tamē aliorum eſt ſententia, quam fuſe proſequuntur commentatores *in c.3. l.2. Ariſt. de Generat. & Corruptione*; habere elementa ſuam formam à primis qualitatibus diſtinctam. Eaque ſententia vera, & Peripatetica.

Empedocles aſſeruit, ſed falſe, elementa generationis & corruptionis expertia. Fide enim credimus, Deum in initio creaſſe cœlum & terram. Idem Elementa vocabat Deus, & cœlum, ipſum etiam Deum, dicebatque elementa fuiſſe priora Deo, id eſt cœlo. Quem errorem fides Chriſtiana facile repellit.

Quo ad elementorum quantitatem, exiſtimatum à nonnullis, vnumquodque elementum decuplo eſſe maius inferiore ſibi proximè cohærente, id eſt, aquam terra decies maiorem, aërem aqua, ignem aëre. G

Sed communior eſt ſententiã, Terræ profunditatem longè excedere aquam. Quia experientia conſtat, quod loca maritima & maria hactenus nauigata, non requirunt vt plurimum longiorem bolidem, quàm vt ſummum dimidij milliaris. Sunt tamen quædam profundiora, quæ ad tria milliaria pertingunt.

Terræ vero diameter ſecundum probabiliorem mathematicorum ſententiam, amplius ſex mille & LXX. milliaria continet. Vnde aquarum omnium profunditatem longè excedit. Vt colligit *Fernel. lib. 1. coſmogr. c. 2.*

Aëria profunditatem docent mathematici continere circiter LII. milliaria. Quia ſumma diſtantia ea ſit cometarum, & exhalationum. Vide *Petrum Nonium lib. de crepuſculis.*

Elemento ignis mathematici attribuunt profunditatē milliarium circiter 180578. ita vt ſpatiũ illud inchoetur ab ſũma altitudine exhalationum, & terminetur ad concauum Lunæ.

INTERITVS SEV INNOVATIO

Apoſtolus Petrus 2. *Epiſt. c. 3.* dicit, elementa calore ſoluenda, & Ioannes in Apocalypſi dicit, in fine ſæculi cœlum fore nouum, & terram nouam. H Quibus teſtimoniis non ſignificatur, quoad ſubſtantiam mutandum cœlum & elementa, ſed quoad accidentalem ſtatum, quem poſt Iudicium vniuerſale perfectiorem conſequentur. Itaque renouabuntur duntaxat, neque amplius inſeruient ad vſus illos, quibus ante inſeruierunt. Videatur Auguſtin. *l.20. de Ciuit. c.24.* vbi locum illum Petri interpretatur. Et Hieron. *in c.51. & 61 Iſaiæ.* Quorum teſtimonia maximè probabilem faciunt ſuperiorem ſententiam.

* Elephas. Elephanti.

VAI.

☞ *Vide Titulum de Loca. §. Greſſilium ferarum Loca. Elephanti &c.*

Cicuratores Elephantorum ☞ *Quære Domitores animalium. Et nonnulla in progreſſu huius Tituli.*

Venatores. ☞ *Require Titulum de Venatione.*

A

IN EVROPAM ADVECTI.

Europæis Elephanti tardè innotuerunt, & [illegible] (Pauſaniæ verba ſunt) [illegible]: qui victa India intulit. Verum ſtatim poſt Alexandrum crebri fuerunt. In Italiam tranſportauit Pyrrhus, bello quod cum Romanis fuit. Vnde nobiles quoque Romæ haberi cœpti. Imo bello Punico tanta eorum erat copia, vt vno tempore CXLII. ceperit, & in vrbem miſerit L. Metellus.

Critolaus apud Plutarchum à Paulo Æmilio, bello Pyrrhi CLX. Romam miſſos vult, & quidem Turritos. Sit fides penes auctorem, *Plutarch. in Parallelis.*

Anno MDLXII. in Prouinciis Belgicis vnum etiam vidimus, a Rege Hiſpaniarum Cæſari dono miſſum, ſed puſillum, Iuuenem & rudem. Cuius exinde imaginem in ſolemnitate Circuitus, qui fit more patriæ in nundinis publicis, Antuerpiæ circumducunt, in memoriam quod ibi ſpectandus aliquando expoſitus fuerit ab eo, cui directio illius credita fuerat.

VSVS. IN BELLO.

B

Elephantorum vſus pleriſq; in Regionibus, præſertim vbi bombardarum & tormentorũ grauiorum ars exulat & antequam ea inuenta eſſet, frequens ad bellum erat. Docebant eos magna copia Afri, Aſiani, Græci, ad prælia. Huius rei illuſtre exemplum præbet hiſtoria Machabæorũ in Antiocho Rege, qui xxxii. elephantos in aciem produxit, quoq; eos in prælio redderet ferociores, oſtendit eis ſanguinem vuæ & mori. Nulla enim re magis exaſperantur Elephanti, quam colore ſanguineo, vt experientia notum eſt. Vocat autem ſcriptura elephãtos illos doctos ad prælium. Fuiſſe admodum magnos elephãtos Antiochi exhinc colligimus, quod dicat hiſtoria ſacra, ſuper eos extructas turres ligneas, & ſuper eas inſuper machinas, & ſuper ſingulas viros xxxii. fuiſſe qui pugnabãt præter magiſtrum beſtiæ. Plura his ſimilia exẽpla proſequitur *Philoſtratus*, & Geſnerus *l. 1. de quadrupedibus. Lib. 1. Machab. c. 6.*

Idem Antiochus conceſſurus in Perſidem, vt acciperet tributa Regionum, reliquit Luſiam hominem nobilem de genere regali, ſuper negotia regia, & vt filium ſuum Antiochum educaret donec rediret. Tradiditque ei medium exercitum, & Elephantos. Nempe ad prælium. *Ibid. cap. 3.*

De eodem Antiocho qui Philippo & Perſæ Regibus Ceteorum bellum intulerat, legimus ibidem *cap. 8.* quod habuerit in exercitu cxx1 *Machab cap. 8.*

De Lyſia etiam eædem hiſtoriæ meminerunt, quod mente effrenatus in multitudine peditum, & in milibus equitum, &

C

in lxxx. elephantis confidebat. *Lib. 2. Machab. cap. 11.*

In exercitu Antiochi Eupatoris deſcribitur numerus peditum centũ decem millia, elephantorum xxxii. *ibid. c. 13.* atque ibidẽ ſubiicitur, Iudã Machabæũ irruiſſe nocte in caſtra, & interfeciſſe maximũ elephãtorũ cum his qui ſuperpoſiti fuerãt.

IN LVDIS.

Elephantorum etiam frequentiſſimus vſus in Ludis: prout iſtius belluæ ingenium eſt ad quæuis docile, & capax. Scribit enim *Augerius Busbecchius* Legatus Cæſar. maieſt. ad Imp. Turcium, *In itinere ſuo Conſtantinopolit.* vidiſſe ſe Elephantum iuuenem mirè lepidum, qui & ſaltaret, & pila luderet. Quippe ad cantum pedes mouebat alternos, perindè ac ſi tripudiare vellet. Pilam vero in ſe coniectam proboſcide excipiebat, & repercutiebat, prout nos palma facimus:

GENERA.

Tria Elephantorum genera apud Authores inueniuntur. Paluſtres, Montani, & Campeſtres. Paluſtres leues dementeſq; eſſe compertum eſt Montanos prauos & inſidioſos. Campeſtres manſuetiores & magis dociles. Sunt & inter eos albi, &

D

fuſci ſiue ſubnigri. Indici omnium ſunt ferociſſimi, eoſq; Lybici imbecillitatis ſuæ conſcij fugiunt, teſte Solino. Sicut euẽtus docuit in prælio inter duos Reges, Ptolomæum, & Antiochum ad Raphiam, quod à Polybio deſcribitur. *Lib. 5 cap. 11.*

Maximi omnium ſunt in Inſula Zeilam, vbi ad menſuram venduntur, tanti palmi ſinguli: ſic vt cum mole pretiũ creſcat.

FEROCIA ET MANSVETVDO.

Vbi de illorum aduerſariis, & aliis eo ſpectantibus.

Elephantus ferox animal & maximũ inter terreſtria, irritatur obiecto albo, aut rubro colore. De poſteriore exemplũ habes in Libris Machabæorũ. De priore teſtatur *Plut. l. 1. de fortuna & virt. Alex.* thuris odorẽ eos cõcitare, alij tradunt. Cæterum conſpecto ariete manſueſcit elephãtus, ſuccoq; hordei epoto.

Nullum vero ſibi magis infeſtum hoſtem Elephas habet Rhinocerote. Qui quidem paulo inferior eſt elephanto, ſed

E

impenetrabili cortice armatus, perpetuo thorace protegitur, ac pedali oſſeo cornu armatur ſupra nares eminente, quo ferire ſub vtero elephantum ſolet, & tranſuerberare. Quin tanta eſt inter hæc animalia hoſtilitas, vt elephas etiam è longinquo ſuum hoſtem odoratus. Cuius rei hiſtoriam narrat *Camerarius in operibus ſubciſiuis p. 1.* de Rhinocerote quẽ Emanuel Rex Portugaliæ Romam mittere decreuerat. Hunc ſcilicet ab Oceano cum in portu Vliſſipponenſi exponeretur, ſubodoratum fuiſſe Elephantem, qui ibidem in Regia erat, clauoſque ferreos & vniuerſa vincula perrupiſſe.

Sed & experientia notum eſt, validiſſimo huic animali eſſe naturaliter ἀντιπάθειαν quandam cum formica & mure: ſic vt non ſolum omnem ferociam & vigorem amittat, ſed metu & formidine mirum in modum trepidet, & horreſcat. Quin ferunt mures per villos pedum aſcendere vſque ad aures, iiſque ſe immittere, & cerebrum depaſcere. Quo fit, vt feles ordinariè alantur in ſtabulis, vbi illi detinentur.

INDOLES, INGENIVM. INDVSTRIA.

Philoſophi & Hiſtorici qui de Elephanto ſcripſerunt, affirmant nullam belluarum eo eſſe prudentiorem: Imo eidem cum genere humano ſocietatem attribuit Cicero. Proximumque humanis ſenſibus eum facit Plinius. Ac multa eidem cum homine communia Authores attribuunt.

F

INTELLECTVS PATRII SERMONIS. ET LAVDIS.

Sermonem patrium, hoc eſt ſoli in quo nati, eos intelligere, *Plinius* & *Aelianus* teſtantur, eiuſq; mirè capaces ſunt. Primum ait *Strabo*, captos vinclis & fame domant, deindè cicures eos reddunt, manſuetoſque hos ſermone, alios cantu aliquo, aut tympani ſonitu delinientes. Teſtis omniũ horũ oculatus Chriſtophorus Acoſta, qui ad Orientalem Indiam abiit, & multa circa has beluas minimè beluina obſeruauit. Atque inter alia dicit, Elephãtos morbo quodã detineri, qui à furore vix diſtat, eiuſque cauſam amorem eſſe. Tum bacchari, furere, vinculis ſtringi. Neq; aliter tolli morbum, quã Pharmaco verborũ. Adſiſtere ſcilicet beluæ magiſtrum, increpare acriter, fœditatem oſtendere, ſtirpem proponere, & à natura degeneres mores.

Idem refert, in regno Malabar nihil eſſe acceptius, quàm quòd hæ beluæ inter ſe communicent ſermone. Vnde & Oppianus inter ſe colloqui dicit.

[illegible]
[illegible]
Fama eſt inter ſeſe ſermocinari Elephantas.
Diſtinctaſque ſuſurrare, atque mittere voces.

G

Erat in vrbe Cochin Elephas, inquit Acoſta, qui operas diurnas præbere ſolitus, ad portũ & res marinas. Eum fortè defatigatum vrgebat Vrbis Præfectus, vt Liburnicã quã cœperat commouere, in mare deduceret. Ille abnuere. Inſtare alius, atq; blandiri. Et addere, vt in gratiam Regis Luzitaniæ id præſtet. Hic motus ille, ac voce clara ingeminat. Ho. Ho. quod Malabrium lingua, eſt, volo. Ac ſine mora nauim in mare traxit.

Refert Pierius de Hannon Elephanto, id ei nomẽ inditum fuerat; ab Emanuele Luzitaniæ Rege ad Leonem X. miſſo, quomodo nulla vi aut ratione induci potuerit, nauẽ conſcẽderet. Quod inſuſurratũ Regi, dolo magiſtri id fieri, qui ſuaderet beſtiæ, in lõginquas Regiones ſibi abeũdũ, vbi malè haberetur. Neque enim magiſter ipſe libẽs diſcedebat quod ibidẽ deperiret quãdã filiã. Igitur Rex dura ei minatus, niſi conaretur beluã inducere, vt intra triduũ deſtinatũ iter capeſſeret. Paret territus Regis comminatione, ac diſcipulum Hannonem aggreditur, eique proponit Regis voluntatem, & quod ad primum Orbis Dominum ac Principem maximum deſtinaretur: benè illi ac lautè omnia fore, multaque his ſimilia. Quibus auditis, in aliam ſententiam perductus Hanno, nauem conſcendit, neque vltrò imperium directoris detrectauit.

H

Ei quidẽ nomina illis imponi ad quæ obtẽperent & audiãt, teſtatur Gaguinus *in hiſt. Franc. lib. 4. c. 1.* vbi ſcribit, Arõ Regẽ Perſarũ miſiſſe Carolo Magno elephãtũ, cui nomẽ Abulabaz.

IMPERIORVM OBEDIENTIA. VARIAQVE INDVSTRIA.

Notum eſt ea nummis veteribus, Elephantos Currui & iugo fuiſſe adhibitos. *Oppian'* id retulit, & Romæ primũ Põpeius oſtẽdit. Quẽ poſtea Principes ſecuti. Exẽpla memorata id docẽt.

Sed & Indorũ Regi xxiv. adſiſtere inſtar præſidiariorũ, qui ſtationes & excubias ex ordine obſeruẽt. Æliã. ſcribit *l. 13. c. 22.*

Circa corpus autẽ eã in diſcendo habent celeritatẽ, vt illud ad omnem motũ aut geſtũ Ingeniculare, ſubmittere, adorare Reges dicantur. Ita *Ariſt. l. 9. hiſtor. c. 46.* Saltare & choreas ducere Plutarchus: ad ſcopum iaculari, natare, armis vti: *Strabo.*

In theatris quoque geſtus effingunt, eaſque varietates, quas humana induſtria vix queat comprehendere.

A *Plinius* memorat eos per funes incedere. Ita Seneca *Epiſt.* 86. Elephantem minimus Æthiops iubet ſubſidere in genua, & ambulare per funem.

Galbam ante Imperium exhibuiſſe ſpectaculum Elephantis, qui ad faſtigium theatri conſcendit, atque illinc per funes decurrit, ſeſſorem ferens. *Suetonius*

Plinius è Muciano adfirmat, quendam Elephantem litteras græcas pingere didiciſſe, eaque lingua ſcripſiſſe, (Ipſe ego hæc ſcripſi, & ſpolia celtica dicaui) Imo ſcribunt, ait de iiſdem *Philoſtratus*; atque tripodiant, & ad fiſtulam ſaliunt.

Quin *Aelianus*, vidit ait ego ipſe, quẽdam in tabula Romanas literas promuſcide ſcribentẽ, rectè & non contortè: erantque oculi in tabulam directi, vt attentos dixiſſes. *Lib. 2. var. c. 11.*

Narrant *Aelianus*, & *Plinius*: atque ex iſtis 1. *Lipſius Ep. Cent.* 1. *Miſcell. Ep. 50. ad Ianum Hauterum*; quomodo olim in Ludis quos Romæ in publico dedit Germanicus Cæſar, XII. Elephantes inducti in theatrum hiſtrionias veſtes induti, & perſonam ſuam in ſcena magno ingenio egerint, ad ſpectantium ſtuporem. Quippe vt erant diuerſi ſexus, decorè & ſimul verecundè menſis accumbebant, in lectis ſe reclinabant, cibos capiebant, & propinabant alter alteri, ac genialiter hauriebãt.

B *Plutarchus* in Syria elephantem fuiſſe ſcribit, cui ſeruus additus curator, qui quotidie de cibo detrahebat, quo belluam fraudabat. Accidit vt præſente hero cibum daret, & quidem totum dimenſum. Elephas iniuriam promuſcide notauit, accuratè partem hordei diuidens, ac dimidio ſeruato, videbatur de diario fraudato queri.

Alius cum rudera & terram miſceret, vt ea fraude menſuram expleret, elephas vindictam meditatus, cinerem è foro acceptum in ollam carnium plenam iniecit.

Ex Acoſta aliud memoratur apud eumdem Lipſium, quod omnem fidem excedit, Elephanti ait, in vrbe Cochin cibꝰ non oblatus, barrit, magiſter excuſat, & vas æneum eius cibarium oſtendit perfluens, itaq; ad fabrũ ęrariũ iubet perferri reficiendũ. Paret ille, & promuſcide aufert, fabro offert. Ille infideliter reparat & obſtipat, Elephas refert, herus vitium videt, & indignatur. Inclamat & iubet redire cum vaſe. Facit, & querelas fabro impingit. Ille admoto malleo, claudere rimam ſimulat, nec claudit, Elephas lebetẽ reſumptũ ad flumen refert, & aqua promuſcide hauſtâ implet periculi faciendi cauſa. Videt effluere, Plenus irarũ ad fabrũ redit intonat magna voce, Confluũt vicini, & inter hos vicarius Regis. Faber blãdis verbis C demulcet belluã, vas reſumit, & refingit ex fide. Sed ille nè tũc fidẽs, refert ad flumen, aquam fundit, quã vbi contineri videt; ad adſtãtes, ſe vertit, & velut teſtes aduocat, & ita demũ domũ abit.

MEMORIA.

Vnum exemplum vetus eſt, pauca noua. *Michaël Glycas* narrat in *Annalibus prima parte*, Elephantem cum in circum deduceretur, ſedentem in foro Milliarium magiſtrum ferarum ſubita ira interfeciſſe; cauſam aliam violentiæ non fuiſſe, quam quod idem magiſter eum ante decennium, eo loco ferro percuſſiſſet. Quam iniuriam tot annos recondiderat.

Aliud ex Acoſta medico Hiſpano, de quo ſuprà. Miles putamen vitis in vrbe Cochin in elephantem conicit. Ille tollit ſtudioſè, & condit. Poſt dies paucos militi obuius, idipſum in faciem eius magno riſu eiicit, & exultabundus abit.

Eadem in vrbe miles Elephanto obuio cum Rectore, detrectauit ei cedere. Rector contumeliam apud elephantem interpretatur. Qui poſt paucos deinde dies, in ripa Mangatæ fluminis qui vrbem alluit, militem otioſè ambulantem conſpicatus, illico corripit, in altùm tollit, & aliquoties flumine mergit, eleuans ſubindè atque demittens. Eaque vindicta contentus, hominem loco vnde ſuſtulerat, repoſuit, & abit.

D In vrbe Goa elephas erat, qui annuo furore correptus, dum ruptis catenis vagaretur, ſeruulum vlnis infantem geſtantem in ædes prorupiſſe; relicto infante vidit. Hunc ille attollit, in tectum vicinium ſecurè collocat, & iter proſequitur. Interpretabantur omnes, ex veteri beneficio puero parcere, quod mater illius tranſeunti ſubinde panem & fructus obtuliſſet. Lege plura apud eumdem Acoſtam.

AMOR.

Trita & nota eſt hiſtoria Elephantis, qui ſe præbuit riualem Ariſtophani Grammatico, in adamanda corollaria quadam in Ægypto. *Plin. c. 5. Plutarch. lib.* πότερα τῶν ζῴων.

Similem hiſtoriam narrat *Aelianus lib. 7. cap. 43.* In Antiochia Syriæ vrbe ait, elephas erat inter cicures more ſuo ad E paſtiones iens, qui conſpecta muliere haud inſcita, eam deperiit. Vtque erat corollaria, aſſiduus apud eum erat, promuſcide manus & faciem lambens omnique ſe quo poterat modo inſinuabat. Tandemq; amore illius & mente captus, in furorem abiit.

Antigono Regi elephas fœmina fuit. Euenit vt in vrbis Megarenſis obſidione, puerum pareret vxor elephantiſtæ Indi. Is inter bellicas turbas elephanti Infantem commendat. Capit illa ſerio in fidem ſuam, omniaque exhibet officia nutricis, & matris. *Athen. lib. 13. c. 30. Aelian. lib. 10. c. 14.*

GLORIÆ CVPIDITAS.

Huius adfectus exempla pleraq; ſunt inter iã dicta. Erat inquit *Plinius* Elephas Antiocho Regi, cui nomen Aiax. Is dux plerunq; agminis generoſus & celſus. Euenit vt flumẽ tranſeũdum eſſet, renuit. Pronũciatũ illico à magiſtri, principatũ inter eos obtenturum illum, qui primus tranſiuiſſet. Intellexit, & ecce alius cui Patroclus nomen, arripuit, & fluuium tranſmiſit.

In Littore vicino vrbi Goæ ſcribit Acoſta, tormẽtũ erat grãde loco commouendũ. Conatur elephas, non poteſt. Inſtigãte magiſtro, duos Iuniores elephãtos oſtendit, qui id facerent niſi ipſe faceret. Iterum conatur tanto niſu, vt medius creparet.

PROBITAS.

F Probum hoc animal & pudicum tradunt ſcriptores, in magiſtros etiã pium, & natos, quos nunquã deſerunt. Quin nonnunquam mœrore aut inedia enecatos *Strabo* tradit *lib. 4.* ſi aliquando magiſtros calore interfeciſſent. Etiam Senioribus naturæ impulſu Iuniores concedunt de loco, cibo, potu.

Prodit *Plinius*, & ex eo *Solinus*, ſemel tantum parere, nec plures ſingulis. *Ariſtoteles* tradit marem quam ſemel iniecit, vltra non tangere, Fœminam vterum biennio gerere, parere ſingulos. Videatur *Plinius*, & *Aelianus*.

ÆQVITAS.

Narrat *Cluſius ex Petro Bellonio in obſer.* quod in Aſiatica peregrinatione hoſpitium diuerterit medio die, & æſtu. In comitatu elephas erat, atque in ſtabulo hoſpitij aſinus alicuius viatoris. Comedebat forte hordeum illo ingrediente. Itaq; aſinũ pellit, hordeũ inuadit, & vorat, ſuperuenit herus, & elephanto hordei menſuram ex more proponit. Qui memor rapinæ prioris, ſpectante hero, & Bellonio, promuſcide hordeum diuidit, & partem aſino procul ſtanti offert. Suaſque quiſque partes edũt.

Narrat *Ælianus*, Romæ eueniſſe Imperatori Tito, vt vxor Elephantiſtæ cum alio mecharetur. Vidit elephas, & domini iniuriam non ferens, vtrumque dente transfigit. Deinde ita G copulatos relinquit, dumque dominus adueniret, ſtragulo retecto facinus oſtendit, & ſe vltorem. Simile de magiſtro adulterante *Scribit lib. 3. c. 17.*

RELIGIO.

Sed & luſtrari aqua ſcribunt, & Solẽ Orientẽ adorare, *Plutarch. & Ælian.* teſtes. Lunam nouam, *Plinius*. Quin & mortuos a ſuo genere ſepeliunt, & prætereuntes iniiciunt humum. *Aelian. lib. 5. c. 10. lib. 1. c. 49* *Oppianus* de hoc animante dixit:

Μαντεῖον ἐν τοῖς θεοῖο ἔχειν κέαρ.

Diuinum cor habere in pectore.

Additque præſcire eos fatalem ſuam horam. *Lib. 39.* Et in nouiluniis, antequam in hominum conſpectum veniant, aquis perennibus ſe luſtrare, auctor eſt Dio.

PROVIDENTIA.

Sed & prouidentiam immani huic belluæ adſcribunt plerique. Vnde, eos maria tranſmeaturos non prius in naues ſubire, quam de reditu ſacramẽtum illis luatur, teſtis eſt *Solinus c. 28*

A DEO DIRECTI.

Sub Ptolomæo Philopatre Euergetæ filio, cum populus Iudæus eſſet captiuus in Ægypto, mandauit Rex Satellitibus, H vt Elephantes vino libanatico inebriatos, Iudæis immitterẽt, atque vniuerſos obtererent. Sed Iudæis ad Deum conuerſis, Elephantes in milites ipſos deſæuierunt, multoſque interfecerunt. *Camer. p. 1 horar. ſuccis.*

IN PRÆLIIS ANCEPS ET DVBIVS EVENTVS DVM ADHIBENTVR.

Aſiatici, & Afri, olim elephantos in prælium adhibuere. Romani rarò, aut nunquam. Non enim ignorabant anceps in his belluis auxiliũ, eáſq; nonnunquam plus damno, quam vſui eſſe.

Appianus Alexandrinus hiſtoriã recenſet huius rei teſtẽ. Erat Νωβελίων Dux Romanus, qui pugnaturus cum Segedenſibus & Aruaceis, cum ccc. equites cum x. elephantis à Maſſaniſſa miſſis accepiſſet, & in hoſtem exercitum promoueret, belluas nè conſpici ab hoſte poſſent, poſt principia locat. Commiſſo prælio cũ ſe acies diiunxiſſet, belluę ex improuiſo conſpectæ

A tantum iniecerunt terroris, tum Celtiberis, tum aliis qui nunquam eas viderant, vt terga vertere cogerent, & Numantiā fugerent. Inſequitur fugientes Romanus Imperator, Elephantos mænibus adhibet. Inde adacto in caput Elephanti ingēti ſaxo, ille immanem clamorē edidit, & ſocios in ſui facti conſortiū attraxit. Qui pariter conterere Romanos cæperunt, & obuium quenque abſque diſcrimine proſtrauerunt. Hinc Romani in fugam præcipitem acti. Quod conſpicati Numantini, facta eruptione in hoſtem irruerūt, & cæſis quatuor millibus, captiſque tribus elephantis, armiſq; pluribus, inſigni victoria potiti fuerunt. Refert *Camerar. cent. 2. horar. ſucciſiu. c. 96.*

Simile memorat *Oſor. lib. 7.* cum Albuquertius Prætor Regis Luſitani Malacenſium Regem oppugnaret, eueniſſe. Quippe Rex caſtello quod Elephas dorſo ſuſtinebat, vehebatur. Quem & elephanti armati ſequebantur. Cæterum ea re minime turbati, qui Albuquertij vices gerebant, elephanto principi viam permittebāt, eiúſq; latera haſtis perfodiebant. Bellua quamuis initio certaminis immanis & efferata, eſt tamen doloris impatiens & facile in ſuos conuertitur. Itaque transfixus vtrimque elephantus, ſectorem promuſcide deturbat, & conculcat. Rex B metu territus deſilit. Elephantus in viciniores conuerſus, aciem aliorum turbauit, ac reliquos in fugam conuertit.

Idem ſimile priori narrat de prælio, quod cum Zeilandenſibus à Brittio Luzitanorum duce geſtum eſt. Erant enim in agmine primo, præter pedites & equites, elephanti XXV. cum turribus, qui dentibus enſes alligatos geſtabant, quibus obuios admirabili dexteritate cædebant. Luſitani multitudine & mole belluarum territi de fuga cogitabant. Sed Brittius ſclopetariis vniuerſis imperauit, omnes vno impetu glandes plumbeas in belluas emitterent. Itaque illæ non ſtrepitu ſolum exterritæ, ſed vulneribus terebratæ in ſuos ferere, equites proterere, & in effuſam fugam ſe coniicere. *Camerarius ſupra.*

Eloquentia.

Definitio et Etymologia.

Eloquentia, Græcè λογιότης & λόγιος. eloquens dicitur. Eſt autem loqui, verba proferre, differtq; à dicendo. Quoniam dicere eſt eleganter & facundè loqui. *Quintilianus*: Nam C mihi ne dicere quidem videtur, niſi qui diſpoſitè, ornate, copioſe dicit. Loquor autem à loco deſcendit: is enim qui loquitur, ſuo loco quódq; verbum ſciens ponit. Nam qui primo incipit fari, & vocabula, & reliqua verba dicit, antequā ſuo loco ea ponere poſſit. Taléq; *Chryſippus* affirmat non loqui, ſed vt loqui. Quapropter vt hominis imago non eſt homo, ſic in coruis, cornicibus, pueris primitus fari incipientibus, verba nō eſſe verba: & loqui non diſcent. Alloquor, quod eſt dico (éſtque proprium oratoris) fit eloquens, qui dicendi ratione proſectus eſt. Et eloquentia, dictio ex omni parte perfecta. Et eloquium, quod modo ſermonem, modo eloquentiam ſignificat.

Eloquentia eſt copioſè loquens ſapientia: Eſt miniſtra coméſque ſapientiæ, vber lata, & ad motus animorum, vulgique ſenſus accommodata. Græcis λογιότης dicta.

Eius Præstantia, et vis.

Neq; verò quicquam præſtabilius eſt, quā poſſe dicendo tenere hominū cœtus, mentes allicere, voluntates impellere quo velit, vnde autem velit deducere. Hæc vna res in omni libero populo, maximéq; in pacatis, tranquilliſq; ciuitatibus præcipuè ſemper floruit, ſempérq; dominata eſt: Quid enim eſt aut D tam admirabile, quam ex infinita multitudine hominū exiſtere vnum, qui id quod omnibus natura ſit datum, vel ſolus, vel cū paucis facere poſſit? Aut tam iucundum cognitu, atq; auditu, quam ſapientiſſimis ſententiis, grauibuſque verbis, ornata oratio & perpolita? Aut tam potens, támq; magnificum, quā populi motus, iudicum religiones, ſenatus grauitatem, vnius oratione conuerti? Quid tam porro regium, tam liberale, tam munificum, quam opem ferre ſupplicibus, excitare afflictos, dare ſalutem, liberare periculis, retinere homines in ciuitate? Quid autem tam neceſſarium, quàm tenere ſemper arma, quib. vel tectus ipſe eſſe poſſis, vel prouocare improbos, vel te vlciſci laceſſitus? Age vero ne ſemper forum, ſubſellia, roſtra, curiámque mediteris, quid eſſe poteſt in otio, aut iucundius, aut magis proprium humanitatis, quam ſermo facetus, ac nulla in re rudis? Hoc enim vno præſtamus vel maximè feris quod colloquimur inter nos, & quod exprimere dicendo ſenſa poſſumus: Quamobrem quis hoc iure miretur, ſummóq; in eo elaborandum eſſe arbitretur, vt quò vno homines beſtiis maximè E præſtent, in hoc hominibus ipſis antecellat? Vt vero iam ad illa ſumma veniamus, quæ vis alia potuit, aut diſperſos homines vnum in locum congregare, aut a fera, agreſtiq; vita ad hunc humanum cultum, ciuilémq; deducere, aut iam conſtitutis ciuitatibus, leges, iudicia, iura deſcribere: Aut ne plura, quæ ſunt penè innumerabilia, conſecter, comprehendam breui: Sic enim ſtatuo: Perfecti oratoris moderatione & ſapientia, non ſolum ipſius dignitatem, ſed & priuatorum plurimorum, & vniuerſæ Reipubl. ſalutem maximè contineri. Quamobrem pergite, vt facitis adoleſcentes, atque in id ſtudium, in quo eſtis, incumbite, & vobis honori, & amicis vtilitati, & Reipub. emolumento eſſe poteſtis. *Cic in l de Oratore.*

Circumfertur illud Heſiodi in Hecuba, è Græco ita Latinè redditum.

Quid diſciplinas, dignum, vt eſt in tatoris
Sudamus, atque ſingulas inquirimus?
At non magis Suadela quæ mortalibus
Regina ſola eſt ex amuſſim exquiritur,
Datoque pretio diſcitur, quo quæ velis
Ea quiſque perſuadere poſſit, & aſſequi.

Et Ouidius in Metamorphoſi lib. 13. In eloquentiæ laudes F exſpatiatus.

——Quid, inquit, facundia poſſit,
Tunc patuit, fortiſque viri tulit arma diſertus.

Eloquentia, fortitudine præſtantior.

Arcum læua tenet, rigidam fert dextera clauam,
Contegit & Nemees corpora nuda leo.
Herculis hæc igitur facies? non conuenit illud
Quod vetus, & ſenio tempora cana gerit.
Quid quod lingua illi leuibus traiecta catenis,
Queis fiſſa facileis allicit aure viros?
An ne quod Alciden lingua non robore Galli
Præſtantem populis iura dediſſe ferunt?
Cedunt arma togæ, & quamuis duriſſima corda
Eloquio pollens ad ſua vota trahit.

And. Alciat. Emblem. 180.

Particulari eloquentiæ ornamenta, & virtutem, etc. require infra titulis ſequentibus. Item in loco de Rethorica.

ELOQVENTIA CONSIDERATA RESPECTV EFFICIENTIS CAVSÆ. ELOQVENTIA PRÆDITI NATVRALI.

Sunt auctores, nullo vſum fuiſſe præceptore Æſchinem, ſed ex ſcriba in tribunalibus, vbi tunc verſabatur, in clarū ſtē: primùm oppugnauiſſe ad populum Philippum: vnde cùm celebris eſſet factus, creatum ad Arcadas legatum. Quos vt adiit, decem illa millia in arma coëgiſſe aduerſus Philippum. *Plutarchus in vitis Decem.* G

Clariſſimi quique viri in Republica & Athenienſium & Romanorum, antequam eloquentiæ ars & præcepta inuenta eſſent, naturali eloquentia nitebantur. Sic ante Periclem & Thucydidem eloquentes multi habiti ſunt, nemo tamen orator verè dici potuit. Apud Romanos L. Brutus, quo Conſule Reges ſunt exacti, natiua eloquentia proculdubiò præditus fuit. M. Val. Dictator, paucis annis poſt reges exactos, cùm plebs propè ripam Anienis, montem ſacrum occupaſſet, dicendo ſedauit diſcordias, eámque ob cauſam Maximus fuit appellatus. L. Valerius Potitus, poſt Decemuiralem inuidiam, plebem in patres incitatam, legibus & concionibus ſuis mitigauit. Appius Claudius Senatum iamiam inclinatum, à Pyrrhi pace reuocauit. C. Fabricius ad Pyrrhum de captiuis recuperandis orator miſſus eſt. T. Coruncanus ex Pontificum commentariis longè plurimum ingenio valuiſſe videtur. Man. Curius Tribunus plebis interrege Appio cæco, diſerto homine, comitia contra leges habente, cum de plebe conſulem acciperet, patres antè auctores fieri coëgit. Marc. Popilius Con- H ſul, cum ſacrificium publicum cum læna faceret, quod erat flamen Carmentalis, plebis contra patres concitatione nunciata, vt erat læna amictus, ita venit in concionem: ſeditionémque cum auctoritate, tum oratione ſedauit. C. Flaminius, qui Trib. pleb. legem de agro Gallico & Piceno viritim diuidendo tulit, & Conſul apud Thraſimenum interfectus eſt dicendo valuiſſe videtur. Sed eos oratores habitos eſſe, aut omnino tum vllum eloquentiæ præmium fuiſſe, hiſtoriæ non tradunt: tantummodò coniectura ducti, ſuſpicari poſſumus. Primus Corn. Cethegus, Ennij auditor, eloquens habitus eſt. *Cic. in Bruto.*

Scipionum familia, & eruditionem & eloquentiam hæreditariam propè habuit. Nam Cicero in Bruto, Scipionis collegæ ſui eloquentiam extollit, & ex ipſius ſapientiæ ſtirpe generatum aſſerit. Nam & duos auos habuit clariſſimos, Scipionem & Craſſum: & tres proauos, Q. Metellum, P. Scipionem, qui Tiber. Gracchum occidit, & Q. Scæuolam augurem, iuris A peritiſſimum: duos deinde abauos illuſtres, Publ. Scipionem Corculum, bis Conſulem, & C. Lælium omnium ſapientiſſimum. O generoſam, inquit, ſtirpem, & tanquam in vnam arborem plura genera, ſic in iſtam domum, multorum inſitam atque illuminatam ſapientiam. *Idem.*

Gracchi duo non tam in gremio, quàm in ſermone matris Corneliæ, quæ eloquentiſſima fuit, educati ſunt.

Lælia Caij filia, patris elegantia tincta fuit. Filiæ eius Muciæ ambæ, & neptes Liciniæ, L. Craſſi filiæ: quam altera Scipionis fuit vxor, & filium habuit Craſſum; eloquentiſſimum, qui Craſſi teſtamento fuit adoptatus *Cic. in Bruto.*

C. Carbo, filius eloquentiſſimi viri Carbonis, non ſatis acutus orator fuit. Facilè tamen dicebat, & auctoritatem naturalem quandam habebat oratio. *Idem.*

Curio ætate Ciceronis literarum admodum nihil ſciebat, memoria infirma erat, inuentione tardus, diſpoſitione confuſus: tamen vſu quodam domeſtico, Latinè non peſſimè loquebatur: vt natura potiùs quàm arte eloquentiam adeptus vulgo videretur, quamuis reuerà eloquens non eſſet.

C. Licinius Caluus à magiſtris parùm inſtitutus, naturam B habuit admirabilem in dicendo. *Idem.*

M. Calphurnius Piſo orator, à natura genus quoddam acuminis habuit, quod erat in reprehendendis verbis acutum atque ſolers, ſed ſæpè ſtomachoſum, interdum etiam facetum. *Cicero in Bruto.*

☞ *Quære in fine huius Loci, Eloquentiæ præſagia.*

ARTIFICIALIS.

☞ *Exempla huius ex ſeqq. Titulis petantur.*

Heraclitus Lycius ſub Seuero celebris, ſolus ſophiſtarum ad artem dicendi induſtria & labore, natura minimè udiuncta, contendit. *Volater. lib. 15. Anthrop.*

ELOQVENTIÆ PROFESSORES OTIOSI, SCHOLASTICI.

Huc pertinent

RHETORES, DECLAMATORES, DICENDI MAGISTRI.

☞ *Huc Tit. & eos, qui artem eloquentiæ profitentur, eamque ſed alios docere poſſe aſſerunt: & eos, qui vmbratili exercitatione contenti, priuatas ſuas habent exercitationes, neque in lucem hominum* C *prodeunt, complectemur. Quòd ſi id, quod ſæpè vſuuenit, vel theoricum, vel practicum vitæ genus amplectantur, & in eo excolendo eloquentiæ vtantur præſidio, ad ſequentes locos pertinebunt. Proinde ex Titulo Oratorum, δημαγωγῶν, Politicorum, exempla non pauca, Demoſthenis, Lyſiæ, Ciceronis, & ſimilium, petenda erunt, quatenus & illi Rhetores fuerunt, ſed artis exercitationem è ſcholis in forum; ex vmbra in ſolem produxêre. Ex Sophiſtarum catalogo rationem pete, cur & olim & poſteris temporibus ſub Imperatoribus Sophiſtarum appellationem Rhetores induerint. Nam quando Philoſtratus, Eunapius, Quintilianus de Sophiſtis loquuntur, Eloquentiæ doctores & profeſſores intelligunt: non eos, qui vt nomine, ſic & rerum cognitione à philoſophorum excellentia quam longiſſimè abſunt.*

Paridem Priami filium educatum ferunt Patris iuſſu, in loco quem Amandrum dixère, mox verò & Parion de ipſius nomenclatura, tribus ferè annorum decadibus. Atq; inibi quum natura ingenioſus foret Græcis imbutum diſciplinis. In quibus vbi haud parùm profeciſſe eſt viſus, etiam Veneris laudes, oratione edita, prolibauit: inque ea Palladi ac Iunoni præſtare contendit. Quando, vt videtur, deæ nomine concupiſcentias D eſſe intelligendas ſignificabat, atque voluptates (ſicuti meminit Athenæus quoque) vnde mala omnia ſeſe mortalibus effundant. Atque hinc fabellæ occaſionem datam, inter diſceptantes deas captum iudicem, datúmque Veneri malum id eſt, victoriam. Quin & Paris idem in eandem hymnum cecinisse narratur, quem vocat Ceſton. Hinc à patre accerſitus emiſſúſque ad rem diuinam obeundam, quum Spartam appuliſſet, Helenam rapuit. *Cælius lib. 19 c. 19. Antiq. Lect.*

Pittheus rex Trœzeniorum, maternus Theſei auus, artem dicendi Trœzene docuit, in Muſarum cella, quæ eſt in foro, non procul à tribus ſoliis, in quibus ius dicere ſolebat. *Pauſanias ſe librum à Pittheo ſcriptum, ab Epidaurio verò homine editum, legiſſe teſtatur in Corinthiacis.*

Antiphontem Rhamnuſium Rhetoricam primum inueniſſe dicunt: quidam verò inuentam excoluiſſe, atque auxiſſe. Homo fuit dulci admodum pronunciatione. *Ex Philoſtrato recitat. Volat. lib. 13. capite 3. Anthrop.*

E Cephalus Athenienſis orator, primus procemia & epilogos induxit. *Suidas.*

Protagoras Abderites, vel Theius, Artemonis F. aut Mæandri, cùm baiulus eſſet, collocutus cum Democrito, eruditionis amore captus eſt: & philoſophatus, ad eloquentiam ſe contulit, primúſque Sophiſta eſt cognominatus. Nam primus ἐριστικοὺς λόγους, hoc eſt, contentioſas orationes inuenit, certamen verborum inſtituit, & centum minas à diſcipulis exegit. Itaque λόγος ἔμμισθος, Sermo mercenarius, eſt cognominatus: Prodici & Iſocratis magiſter. Libri Protagoræ ab Athenienſibus cremati ſunt, quòd aliquando ſic exorſus eſſet orationem: De diis ſcire non poſſum, neque an ſint, neque an non ſint. *Suidas & Cælius lib. 13. c. 7.*

Prodicus Ceius, ex inſula Ceo, vrbe Iulide, philoſoph. & ſophiſtes, æqualis Democriti, diſcipulus Protagoræ, Athenis hauſta cicuta periit, quòd adoleſcentes corrumperet. Ab hoc prouerbium manauit, Προδίκου σοφώτερος, Prodico ſapientior. Primos quinquaginta drachmis declamitauit. Meminit *Plato eius in Protagora, & Xenophon in Apommemoneumatis. Suidas.*

Hippias Diopithis F. Eleus, ſophiſtes & philoſophus, diſcipulus Hegeſidami, finem bonorum ſtatuebat αὐτάρκειαν, F ſiue animum ſua ſorte contentum, ſiue earum rerum facultatem, quæ ad victum cultúmque & corporis & animi pertinerent, ſeu potiùs vtrumque. Scripſit multa. *Suidas.*

Zoilus ſophiſta Amphipolitanus Macedoniæ, cognomento Homeromaſtix, quod Homerum derideret. Quapropter Olympæ ſpectatores eum de Scironiis rupibus præcipitem egerunt. Grammatica quædam ſcripſit contra Homerum: Poëſeos libros nouem. Hiſtoriam de hortu deorum vſque ad obitum Philippi. Libros tres de Amphipoli, & contra Iſocratem oratorem, aliáque plurima, in quibus fuit & Homeri vituperatio. *Suidas.*

Gorgias Charmantidæ filius Leontinus, Empedoclis diſcipulus, magiſter Poli Agrigentini, Periclis, Iſocratis, & Alcidamantis Eleatæ, qui in ſchola illi ſucceſſit. Frater Herodici Medici, primus neglectam adhuc dicendi ex arte rationem excitaſſe dicitur, & de ea ſcripſiſſe. Dedit magnum eloquentiæ ſpecimen, & in quinquennali Olympiæ celebritate, & in ea legatione, qua functus eſt Tiſiæ collega apud Athenienſes: ſed eo longè clarior. Eum Iaſon Theſſaliæ tyrannus pluris G multò fecit, quàm Polycratem, qui nulli fuit in Athenienſium ſcholis eloquentiæ laude inferior. Vixit annis haud minùs quinque, ampliùs quàm centum. Statuam in Alti Olympiæ habuit, dedicatam ab Eumulpo Deicratis nepote, ſororio ſuo. *Pauſanias lib. 6. & Suidas, Cic. lib. 3. de Orat.* ſtatuam ei auream Delphis à Græcis poſitam ſcribit. Philoſtratus adiicit, orationi hoc Pythiæ tributum.

Sophiſtarum artem, perinde ac in patrem, in Gorgiam referimus. Sophiſtices, quæ ſecunda dicitur, principem ferunt Æſchinem. Qui tametſi vt φιλοπότης ὢν καὶ ἀνειμένος, hoc eſt, vini appetens, voluptuarius, ac remiſſior inceſſitur: primus tamen inter ſophiſtas creditus eſt, δεινὸς λέγειν. *Cælius libro 19. c. 17.* Eloquentiſſimum eum fuiſſe, ſatis conſtat, & quidem ampla & decora voce: nec deſunt, qui proximum ei poſt Demoſthenem locum aſſignent: natura magis valuit, quàm arte. Quidam illum nullius fuiſſe diſcipulum tradunt, ſed repentè è ſcriba factum oratorem, dixiſſéque primùm aduerſus Philippum Macedoniæ regem: hinc famam popula- H rem gratiámque auſpicatum, ideo & miſſum ad eundem regem legatum. Alij magiſtros ei dant Platonem & Iſocratem, quidam Leodamanta. Genus illud dicendi Rhodium, inter Aſianum & Atticum medium, Æſchines Rhodi in ſucceſſu inſtituit, cùm ibi aperuiſſet ſcholam.

Tiſias Siculus, collega Gorgiæ in legatione apud Athenienſes, dicendi facultate omnes antecelluit ſuæ ætatis oratores. Colligitur id ex oratione eius ſubtili & peracuta, quam in lite Syracuſanæ mulieris habuit. Gratior tamen fuit Gorgias. *Pauſanias lib 6.*

Iſocrates Theodori F. fiſtularum fabri, Athenienſis, natus Olympiade LXXXVI. poſt bellum Peloponneſiacum: ob vocis imbecillitatem & verecundiam cauſas non egit. In Chio artem docuit, magna auditorum frequentia: ſed & magiſtratus Chij ordinauit, eandémque, quæ in patria ſua erat, reip. rationem: tantúmque, quantum nemo ſophiſta alius pecuniæ quæſiuit, vt inſtructam ſuis impenſis præberet triremem. Orationes ſcripſit XXXII. Cúmque annos XC. vel CVI.

A vixiſſet, accepta ad Chæroneam clade, quatriduana inedia ſemetipſum confecit. Diſcipulus Gorgiæ, aut Tiſiæ, aut Ergini, aut Prodici, aut Theramenis. A Socrate commendatur in Phædro, & à Cicerone, multum licet diſſentiente Bruto. Ex eius ſchola, tanquam ex Troiano equo, prodiit numeroſa illa cohors eorum, qui in dicendo & Repub. adminiſtranda plurimùm in Græcia valuerunt. Eloquentiam teſtantur diſcipuli, & monumenta ingenij: in quibus eſt mira ſermonis dulcedo, & aptiſſima compoſitio, numeris ad ornatum adſtricta. *Cicero in Oratore* fatetur, ex illius opibus ornatiorem ſe ac locupletiorem fieri. Itaque maximo pretio atque honore eſt per genteis omneis habitus: nactuſque eſt ſine foro, intra domeſticos parietes, eam gloriam, qualem rari ex iis, qui in ſolem certamenque prodierunt, ſunt conſequuti. Conſtat, perbreues ſæpè orationes ab eo ſcriptas, ingenti auri pondere à principibus viris repenſas eſſe: vt ab Artemiſia regina Cariæ, & à Nicocle rege Salamine. *Plutarchus in vitis Decem & Suidas.*

Iſocrates, Ampelæ Philoſophi F. Apolloniæ in Ponto aut Heracleæ natus, diſcipulus & ſucceſſor maioris Iſocratis, Platonis auditor, cum Theodecte, Theopompo Chio, & Erythræo B Naucrarita, de eloquentia certauit in funere Mauſoli, regis Halicarnaſſi, *Suidas*. Hunc Harpocration, qui ſit [illegible] exponens, Paræneſeos ad Dæmonicum auctorem facit. Quam tamen ipſam tertio Iſocrati, qui temporibus Ciceronis floruit, *Dionyſius Halicarnaſſeus in l.* de arte Rhetorica, tribuit, quem ſuum & Echecratis, ad quem ſcribit, ſodalem facit. *Muretus lib.1 cap.1. Variarum lect.*

Philiſcus Mileſius, Iſocratis auditor, fuit priùs tibicen maximè admirabilis: propterea Iſocrates eum *αὐλοτρύπην* tibiarum perforatorem vocabat. *Suidas.*

Thraſymachus Carthaginenſis ſophiſta periodum & colon, id eſt, membrum priùs monſtrauit, & modum, qui nunc Rhetorices, induxit. Fuit diſcipulus Iſocratis. Scripſit de arte Rhetorica. *Suidas.*

Conſtat Ariſtotelem philoſophum iam doctrinæ nomine clariſſimum, animaduerſa Iſocratis oratoris gloria permotum, ad eloquentiæ ſtudium vertiſſe animum. Quod cùm in multis locis, tum in Oratore Ciceronis habetur expreſſiùs, his verbis: Ariſtoteles cùm florere Iſocratem nobilitate diſcipulorum videret, quòd ipſe ſuas diſputationes à cauſis forenſibus & ciuilibus ad inanem ſermonis elegantiam tranſtuliſſet, C ir mutauit repentè totam formam propriæ diſciplinæ. Itaque ornauit & illuſtrauit doctrinam illam, & omnem rerum cognitionem cum orationis exercitatione coniunxit. Nec verò hoc fugit ſapientiſſimum regem Philippum, qui hunc Alexandro filio doctorem addiderit, à quo & ſciendi præcepta perciperet, & loquendi. Cicero ipſe in Rhetoricæ ſuæ libris, non diſſimulat, illum arti Rhetoricæ plurima adiumenta atque ornamenta ſubminiſtraſſe. Veteres, inquit, ſcriptores artis, a principe illo atque inuentore Lyſia, vnum in locum conduxit Ariſtoteles, & nominatim cuiuſcunque præcepta, magna conquiſita cura, perſpicuè conſcripſit, atque denudata diligenter expoſuit. Hinc tantum inuentoribus ipſis ſuauitate & breuitate dicendi præſtitit, vt nemo illorum præcepta ex ipſorum libris cognoſcat: ſed omnes, qui, quod illi præcipiant, velint intelligere, ad hunc quaſi ad multò commodiorem explicatorem reuertantur.

Theodectes Ariſtandri filius, Phaſelites, Lycius, orator, diſcipulus Platonis, Iſocratis & Ariſtotelis. *Vide Tit. Tragicorum.* Scripſit artem oratoriam verſu, & alia quædam ſoluta oratione. Habuit Filium eiuſdem nominis, qui ſcripſit inter alia etiam Artem dicendi. *Suidas.*

D Amphicrates Athenienſis Rhetor, exulaſſe dicitur Seleuciæ ſuper Tigrim poſitæ. Rogantes autem ciues, vt ludum ibi aperiret, reiecit, inquiens: Nec Patinam Delphini capacem eſſe. Cùm inde contuliſſet ſe ad Mithridatis filiam Tigrani nuptam, preſſus calumniis, atque interdicta ſibi Græcorum conſuetudine, vitam inedia finiuit. *Plut. in Lucullo.*

L. Plotius Gallus, primus Latinè Rhetoricam docere cœpit, puero exiſtente Cicerone, magna cum frequentia. Dolebat Ciceroni, quòd eum audire non poſſet: continebatur enim doctiſſimorum hominum auctoritate, qui exiſtimabant Græcis exercitationibus meliùs ingenia ali. *Suetonius de Claris orat.*

L. Octacilius Pilitus, ſeruus oſtiarius primò, deinde ob ſtudia manumiſſus, Rhetoricamque profeſſus, Cn. Pompeium E Magnum docuit, eiuſque patris res geſtas ſcripſit: primus omnium libertinorum hiſtoriam ſcribere aggreſſus, non niſi ab ingenuis ſcribere ſolitam. *Idem.*

Epidius rhetor, inter cæteros docuit M. Antonium & Auguſtum. *Idem.*

Sex. Clodius Siculus, Latinæ Græcæque eloquentiæ profeſſor, malè oculatus & dicax, M. Antonio triumuiro amiciſſimus extitit, & ab eo dicacitatis cauſa ingenti congiario donatus. Quod quidem Antonio obiicit Cicero in Philippicis. *Idem.*

C. Albutius Silus Nouarienſis Romæ docuit. Egit etiam cauſas, ſed paruo cum ſucceſſu. Iam ſenex Nouariam rediit, & conuocata concione, cauſas propter quas mori deſtinaſſet, explicauit, & inedia ſeipſum necauit. *Idem.*

Apollonius Molo Rhodius, præceptor Ciceronis Rhodi, Rhetor Clariſſimus, ſcriptor præſtantiſſimus in adnotandis animaduertendiſque vitiis, in inſtituendo docendoque acutiſſimus. *Cicero in Bruto.*

Strato rhetor, M. Bruti, ab Octauio & Antonio victi ad Philippos, comes: vltimum ei officium præſtans, latus ſic petenti aperuit, ne a ſeruo occideretur: quanquam aliquandiu tam triſte miniſterium amico denegarit. *Sabellicus libro* 8. F *Ennead.6. ex Plut.*

Varus Geminus declamator Cæſari dixiſſe fertur: Cæſar, qui apud te audent dicere, magnitudinem tuam ignorant: qui non audent, humanitatem. *Suetonius.*

Apollodorus Pergamenus, Cæſaris Auguſti præceptor & familiaris, ſcripſit de arte Rhetorica. *Strabo.*

Timagenes, regij argentarij filius, Alexandrinus, vel Ægyptius, ſub Pompeio Magno bello captus, Romamque perductus è Gabinio, & à Fauſto Syllæ filio redemptus, Romæ docuit, ſub Pompeio, & Auguſto. Cùm ob linguæ libertatem ſchola excidiſſet, in Tuſculano vitam peregit: Mortuus eſt, cùm poſt cœnam vomere vellet, vertigine correptus. Multos libros ſcripſit. *Suidas.*

Aſinius Pollio, Trallianus, ſophiſta & philoſophus, Romæ docuit ſub Pompeio Magno, ſchola Timagenis ſuſcepta. Scripſit quædam. *Suidas.* Primus omnium Romanorum, aduocatis hominibus ſcripta ſua recitauit. *Seneca in Declam. & Quintilianus libro decimo.* Declamationes ſuas nunquam populo commiſit, vir alioqui naſutiore iudicio. Carpebat in Liuio Patauinitatem, in Cæſaris commentariis infidelitatem, G in Salluſtio verba obſoleta, in Cicerone ſtylum nimis exanguem. Primus Romæ bibliothecam publicauit.

Domitius Afer Nouarienſis, Neronis temporibus, verborum Arte & toto genere dicendi præferendus, & quem in numero veterum recenſet *Quintilianus lib.10.c.1.*

Clodius Sabinus, declamator tempore Senecæ, lepido vir ingenio. *Seneca.*

M. Portius Latro orator grauis, nec citra ſuauitatem, fuit in omni re nimius, quod Seneca ſcribit. Quippe nec remittere, inquit, ſtudia ſciebat, nec repetere. Vbi ſe ad ſcribendum concitaſſet, iungebantur noctibus dies, & ſine interuallo grauius ſibi inſtabat: nec deſinebat, niſi deficeret. Rurſus, quum ſe remiſerat, in omnes luſus & iocos reſoluebatur. Quum verò ſe ſyluis & montibus tradiderat, omnes illos agreſtes in ſyluis ac montibus natos, laboris patientia ac venandi ſolertia prouocabat: & in tantam ſic viuendi perueniebat cupiditatem, vt vix poſſet ad priorem conſuetudinem H retrahi. At, quum ſe reuocaſſet, tantis viribus incumbebat in ſtudium, vt non tantùm nihil perdidiſſe, ſed multùm acquiſiuiſſe deſidia videretur.

Potamon Mitylenæus, filius Lesbonactis, docuit Romæ ſub Tiberio. Scripſit de Alexandro Macedone, Limites Samiorum, Bruti laudationem, De perfecto oratore. *Suidas.*

Acoſilaus Athenienſis, Agathocliæ F. ſub Galba Romam profectus Rhetoricam docuit: & locupletatus, Athenienſibus moriens reliquit c M. drachmarum, ex vſuris. *Suidas.*

M. Fab. Quintilianus Caligorritanus, vt Euſebio placet, Inſtitutionum oratoriarum libros 16. adeò quidem vtiles, & poſteritati probatos ſcripſit, vt D. Hieronymus eos ſe diligenter lectitaſſe, & inde plurimùm profeciſſe fateatur. Romam ex Hiſpania ductus eſt ab Imp. Galba, teſte Suetonio. *Volaterr. 19. lib. Anthrop.*

T. Caſtritius Rhetoricæ artis doctor Romæ, ſumma auctoritate apud Hadrianum principem, quo ſe magiſtro vſum *Gellius dicit lib.13. cap.20.*

Zenodotus docuit Romæ ſub Adriano & ſcripſit Epitomen prouerbiorum Didymi, conuertit in Græcum ſermonem hiſtoriam Salluſtij.

A Nicetes Smyrneus ſophiſta, Hadriani Principis tempore, quum cauſas tentaret in foro, etiam ampliſſimus videbatur. Adeò ingenium ad vtramque dicendi rationem accommodarat, vt iudiciale, ſophiſtica quadam facultate exornaret, ſophiſticum verò & vmbratile, forenſibus aculeis roboraret. *Philoſtratus in Sophiſta.*

Ariſtocles Pergamenus, ſophiſta, ſub Traiano & Adriano ſcripſit Artem rhetoricam. *Suidas.*

Dion Pruſaenſis, ſophiſta, quem Chryſoſtomum appellabant, pelle leonina amictus in publicum procedebat. Pro Homero contra Platonem libros quatuor ſcripſit. Item de virtutibus Alexandri Magni libros decem, & laudem Herculis. Traiano fuit familiaris. *Suidas.*

Longinus Caſſius, philoſophos & orator, Porphirij magiſter, vir magna doctrina, ab Aureliano Imperatore occiſus eſt per cauſā conſpirationis cum Zenobia Odenati vxore. *Suid.* Fuit hic ſpirans quædam bibliotheca, & viuum Muſæum, cui de veteribus iudicandi poteſtas permiſſa erat. *Eunapius.*

B Polemon Laodicenſis, ad Lycum fluuium, ſophiſta, Smyrnæ docuit, Ariſtidis oratoris magiſter, ſub Traiano, diſcipulus Timocratis philoſophi, Pontici Heracleotæ, & Scopeliani ſophiſtæ. Anno ætatis quinquageſimo ſexto, ſeipſum in ſepulcrum coniecit, necémque ſibi conſciuit media, propter morbi articularis cruciatus. Cùm autem à propinquis & amicis lugeretur, dixiſſe fertur: Date mihi aliud corpus, & aſcendam. Et medicis, à quibus diutius ſecabatur: Quamprimùm, inquit, Polemonis latomias excidite. *Suidas.*

Hermogenes Tarſenſis, cognomine Xyſtor, anno ætatis decimo quinto tantam gloriam eſt adeptus, vt Marcus Imperator & Muſonius philoſophus, eius audiendi amore caperentur. Auditorium ingreſſus Marcus, eo diſſerente eſt delectatus, & extempore loquentem, admiratus. Ad Marcum Imperatorem extant verba illa: Venio, inquit, ad te Imperator, C pædagógo indigens rhetor, & rhetor ætatem expectans. Quo nomine à Marco Antonino Imperatore munificè dimiſſus eſt. Anno ætatis LXX. Artem ſcripſit, quæ etiamnum cum admiratione omnium teritur manibus. Cæterùm ipſe hic ingenioſus adeò, & vltra ætatem diſciplinis imbutus, agens quartum & viceſimum annum, mente lapſus eſt, nulla euidenti cauſa. Vixit quidem diu, ſed vt vnus ex multis. Memoriæ proditum eſt, mortui corpore diſſecto, cor hiſpidum fuiſſe repertum, ſed & magnitudine viſenda. *Cælius lib. 21. c. 16. Antiq. Lect. ex Philoſtrati Sophiſtis & Suida.*

Ecebolius ſophiſta Conſtantinopolitanus, ſub Conſtantino Magno Chriſtianus ardentiſſimus viſus, mox ſub Iuliano principe apoſtata apparuit *Suidas.*

Proæreſius Cappadox, Vlpiani Antiocheni rhetoris diſcipulus, mox Athenis Iuliani, *αὐτοσχεδιαστικῷ* eloquentia & memoria ad miraculum vſque pollebat. Procerus & pulcher admodum. Pede vno cæteris altior extabat. Iuliano ſucceſſit Athenis, ſed æmulorum calumniis inde pulſus eſt. Conſtantem Cæſarem in Gallias ſecutus, Barbaris tanquam Deus admirationi fuit. Romæ ſtatuam meruit. A Cæſare precarium munus obtinuit inſulas tributarias & vectigales Athenarum ciuitati in pendendo frumento, & Caſtrorum præfecti nomen accepit. Obiit nonagenarius. *Eunapius.*

Diophantus Arabs, Rhetorices profeſſor Athenis, Proæreſij æmulus, præceptor Libanij, orationem funebrem in morte Proæreſij habuiſſe dicitur, eiuſmodique elogium addiD diſſe: Nunc ſilentio obrutæ iaceatis Salamin atque Marathon, Quanta etenim veſtris trophæis atque victoriis tuba interiit? *Eunapius in eius vita.*

Antipater ex Hieropoli Aſiæ ciuitate, ſophiſta nobiliſſimus, præceptor filiorum Seueri principis. *Philoſtratus.*

Hermocrates Phocenſis, clarus ſophiſtica facultate, Seueri principis filiam, Imperatore compellente in vxorem duxit. *Idem.*

Heraclitus Lycius, domi vir clarus, ſed multò clarior ſophiſtica facultate: qui cùm olim apud Seuerum principem ex temporali facultate, præſentibus quoque aulicis diceret, exterritus ſermone excidit. Solus ſophiſtarum ad hanc artem induſtria & labore, natura minimè adiuuante, contendit. *Volaterranus lib. 15. Anthrop.*

Iulianus Cappadox ſophiſta, Athenis floruit, Ædiſij ſophiſtæ diſcipulus, Conſtantij principis tempore: ad quem E omnis vndique iuuentus diſcendæ Rhetoricæ gratia confluebat. *Eunapius.*

Libanius ſophiſta, Phaſganij filius, Diophanti & Proæreſij diſcipulus Athenis, ex Antiochia Cœloſyriæ ciuitate, aduerſis procellis agitatus, in patriam reuerſus eſt, ibique Rhetoricam docuit, in qua multos viros excellentes reddidit: inter quos D. Gregorius, Chryſoſtomus & Baſilius fuêre. Quamobrem in Iuliani principis dignationem veniens, ab eo pluribus honoribus ornatus, præfectíque prætorij honorem tituletenus oblatum reſpuit, dictitans: plus eſſe Sophiſtam agere, quàm præfectum: in hoc gloriam citò perituram, in illo perpetuam eſſe. *Suidas & Eunapius, & Socrates lib. 4. c. 26.*

Acacius rhetor, è Cæſarea Palæſtinæ oriundus vehemens in dicendo, & modum referens antiquum, ætate admodum adoleſcens: qui ita tamen ſuſpiciebatur, vt Libani ſophiſtæ (cuius ſodalis erat) famam ſuperaturus videretur, niſi iuuenis deceſſiſſet. *Eunapius.*

Lucianus Samoſatenſis, cognomento Blaſphemus, ſiue Dyſphemus, maledicus, inauſpicatus, impius, quòd in ſuis Dialogis diuina oracula pro ridiculis inducit. Sub Traiano Cæſare initiò cauſidicus Antiochiæ fuit: quæ res cùm ei malè ceſſiſF ſet, ſe ad ſcribendum contulit, ſcripſitque infinita. Interiiſſe fertur à canibus, cùm rabiem ſuam contra veritatem exercuiſſet. Nam in Peregrini vita perſtringit Chriſtianiſmum, & ipſi Chriſto maledicit, homo conſceleratus. *Suidas, Eunapius* hominem *γελωτοποιὸν*, ad concitandum riſum factum ait.

Antiphon, à perſuadendi potentia Neſtor cognominatus, nepenthes auſcultationes promittere ſolebat: quando nullus tam atrox erat, infeſtúſque dolor, cuius vellicationes ciuili eloquentia non lenire modò, ſed excutere etiam noſſet. Ex quo arbitror Plutarchum ſcribere, ab Antiphonte excogitatam *τὴν ἀλυπίας τέχνην*, artem alipiæ: quæ vox triſtitiæ carentiam indicat. *Cælius lib. 19. c. 3. Antiq. Lectionum.*

Oſcus rhetor, cùm eloquentiſſimus eſſet, illius tamen orationem nihil aliud vitiabat, quàm affectatio, nil enim ſine ſchemate dixit vnquam. Ideóque cùm Pacatus rhetor Maſſiliæ ei obuiam factus eſſet: Poteram, inquit, dicere, Aue Oſce. Affectatorem affectata ſalutauit oratione, vſus enim eſt ironica occupatione, præter omnem neceſſitatem, vt irrideret hominem, ſemper affectatè loquentem. *Bruſonius lib. 4. c. 31. & Eraſmus lib. 8. Apophth.*

G Hippodromus Theſſalus Lariſſæus, circa Marci Antonij tempora Athenis ſcholæ ſucceſſit, ſophiſta clariſſimus. *Philoſtratus.*

Damianus Epheſius, ſophiſta nobilis, circa Marci Antonini principis tempora diuitiis ac potentia inter ſuos præditus, viros doctos liberalitate proſequutus eſt. Eloquentiæ quoque genus ſecundum naturam imitatus. *Philoſtratus in Sophiſtis*

Scopelianus Clazomenius inter nobiliſſimos ſophiſtas à Philoſtrato refertur, Herodis Attici præceptor. Docuit Smyrnæ magna celebritate. Quo iam ſeneſcente, cum Polemon orator de rebus magnis Smyrnæorum mitteretur, conuerſus ad cum ait: *Δὸς μοι ὤμοιν τὰ σὰ τεύχεα θωρηχθῆναι*: h. e.

Arma humeris tua nunc concede in prælia noſtris,
Quæ tibi me ſimilem faciant.

Verba autem ſunt Patrocli ad Achillem, apud Homerum, *Philoſtratus.*

Herodes cognomento Iulius, genere Æacides, Athenienſis, Marathonio municipio, ſophiſtes, theſauro reperto tantas opes conſecutus, vt & ſtadium conderet Athenienſibus, & theatrum tecto munitum. Pater eius Atticus, Plutarchi filius H Aſiæ præfuit. Conſulatum bis geſſit. Sub Adriano & Marco Antonino vixit. Fauorini & Polemoni diſcipulos. Obiit anno ætatis circiter LXXVI. tabe confectus. *Suidas.* Orator in dicendo ſublimis habitus, ornatu non dithyrambico; neque verba ex poëtica mutando, ſed receptiſſima, breuitate alioqui accommodata rebus in defenſionibus vehemens & grauis, Atticæ linguæ ſobrius imitator. Vox ei tragœdorum haud affectata, ſed facilis & tempori accõmodata. Habebat & figurarum varietatem, & cum perſpicuitate receſſum. Ob ſplendorem & magnitudinem orationis, à quibuſdam ſiccitatem amantibus, Orator ſignatus eſt appellatus. *Philoſtratus in eius vita.*

Adrianus rhetor, Herodis diſcipulus, & ſucceſſor, ſub Marco Antonino, æmulam Ariſtidi rhetori ſcholam Athenis habuit. Docuit etiam Romæ, & à commodo *ἐπιστολεὺς* conſtitutus eſt, vt exempla literarum in codicem referret. *Suidas.* Erat quandoque in Ionia Imperator Marcus, necdum

A Ariſtidem nouerat. Euocatum ergo ad ſe ita interrogare perrexit: Quando, inquit, te audiemus? Hodie, ait ille, proponas, cras verò audias. οὐ μὲν ἐσμὲν τῶν ἐμούντων, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων, hoc eſt, non ex vomentibus ſumus, ſed ex eorum numero, qui accuratè dicunt. Vomentes verò intelligebat, qui extemporali vterentur oratione. Ad quam quum minus ipſe procliuis foret natura, rem totam vt incurioſam aſpernabatur irridebátque. Hic porro ſcommate Philippum laceraſſe non expauit, quum Arimaſpos μονομμάτους, id eſt, vnoculos illi cognatos dictaret. Polemonis rethoris Smyrnei auditor, item Herodis Attici, & Ariſtoclis Pergameni. *Cælius lib. 21. cap. 8. Antiq. Lect.*

Cl. Ælianus ſophiſta, Prænestinus Pontifex, Meligloſſus ſeu Meliphthongus cognomine, docuit Romæ poſt Adrianum. Hic quum nimus ſibi vitium ac vehementiæ vel ſpiritus adeſſe non eſſet neſcius, quàm vt declamatoriam palæſtram calefaceret, in qua deſudarent quidem multi, laudem referrent perpauci: ad Syntaxes, quo ſe vixiſſe apud poſteros teſtatiſſimum faceret, ſe totum contulit, vſque ad ſtuporem. In dicendo aphelìam maximè affectauit, hoc eſt, ſimplicitatem: quæque (vti prodit Fabius) ſimplex & inaffectata habetet quendam puerum, qualis etiam in feminis amatur, ornatum. B Nicoſtrati vetuſtatem expreſſit, ad Dionis tonum reſpicit quandoque. *Cælius lib. 21. c. 32. A. L. & Suidas.*

Leoncius vel Leo Sophiſta Athenienſis, orator inſignis, ſed & aſtrologus magnus, filiis hæreditatem omnem reliquit: Atheniadem filiam propria fortuna contentam eſſe debere, aſſerens. Eo mortuo, cum iuris ſui perſequendi cauſa Conſtantinopolim veniſſet, Pulcheriæ ſorori Imp. Theodoſij inſinuata propter eruditionem, eiuſdem conciliatione Imperatori nupſit, & in baptiſmo nomen Eudoxiæ ſuſcepit. *Zonaras.*

Philagrus, Cilix patria, Lolliani auditor, coæqualis Herodis Attici, ſophiſtarum vehementiſſimus, ſed & maximè iracundus. Narratur quandoque dormitanti auditori pugnum in malam impegiſſe. Natura porrò difficilis erat, & minùs tractabilis, quæ res nec ipſum fefellit: nam ſciſcitanti amico, quid ita non placeret ei filios tollere? Quoniam, inquit, nec mihi ipſi placeo. *Cælius lib. 21. c. 7. A. L.*

Genethlius, Genethlij filius Palæſtinus, Petræus, Sophiſta, Minutiani & Agapeti diſcipulus: docuit Athænis, æmulus Callinici, illuſtris viri. Solerti fuit ingenio, totámque declamationem auditam memoriter recitauit. Obijt iuuenis, annos viginti octo natus. Scripſit ſermones ſeu diſputationes & C declamationes. *Suidas.*

Arnobius ſub Diocletiano rethor in vrbe Africæ Sicca, Lactantij præceptor, ſeptem inter alia aduerſus Gentes luculentiſſimos libros, Tertullianum imitatus, elucubrauit, eorúmque arcana myſtica profanauit, hoc eſt, ſceleſtiſſimo & impuriſſimo dæmoni laruam detraxit. Sed lectore opus habet, antiquitatis & hiſtoriarum & fabularum perito.

Lactantius Firmianus Arnobij diſcipulus, in declamatoria palæſtra multos annos verſatus, haud vulgarem tandem in propagandis litteris Latinis operam apud Celtas inſumpſit. Ab illo ipſo Criſpus Cæſar in Cõſtanti, Auguſti filius in Gallia fuit inſtitutus. Eius linguam vnicè miratur D. Hieronymus.

Poſthumus iunior, quem pater Caſſius Labienus Poſthumus ſub Galieno à Gallis Imper. declaratus, Cæſarem appellauit, ac deinceps Auguſtus eſt dictus: eloquentiſſimus declamator, & ob hanc ſolam virtutem notus. *Cuſpinianus.*

Cyprianus Afer, teſte Hieronymo, primùm Rhethoricam docuit: deinde ſuadente presbytero Cæcilio, Chriſtianus fa- D ctus eſt. Vir de pietate Chriſtiana optimè meritus. *Volaterranus lib. 14. c. 2. Anthrop.*

Floruère ſub Conſtantino Magno eloquentiæ laude Romæ Nazarius, qui rethoricam docuit, & Minucius Felix, qui cauſas orauit, & Lampridius, Spartianus, Capitolinus, & Vopiſcus: qui vitas ſuperiorum Imperatorum literis mandauerunt, qui quanta dicendi facultate valuerint, ex ſcriptis eorum perſpici poteſt. Poteſt Nazarius inde Paterius rethor, & Eunomia Nazarij filia eximiè celebrari: quorum D. Hieronymus meminit. *Sigonius lib. 3. Imp. occid.*

Conſtante regnante, Romæ eloquentiæ laude floruerunt Mineruius Burdegalenſis, & Marius Victorinus Afer, qui Romæ Rhetoricam docuit. Hic virtutis ergò ſtatua in Foro Traiani donatus eſt, ac demùm iam ætate confectus, teſte in Confeſſionibus Sancto Auguſtino, baptiſmum accepit. *Sigonius lib. 5. Imp. occid.*

E Theodoſius I. Victo Maximo tyranno, cum Honorio filio Romam perrexit, & cum Valentiniano II. vibem triumphans iniuit. In ſenatu à Latino Pacato, viro eloquentiſſimo, laudatus eſt oratione elegantiſſima. *Sigonius lib. 9. Imperij occidentalis.*

Rhetores Burdigalenſes ſuis parentalibus immortalitati conſecrauit Auſonius, Tiberium Victorem Mineruium, Latinum Alcimum Alethium. Lucidum, Atticum Pateram cum Attico Tirone Delphidio, Alethium Mineruium, Cenſorium Atticum Agricum. Item Æmilium Magnum Arborium, Exuperium, *Toloſates.*

Ioan. Baptiſta Egnatius presbyter Venetus, quadraginta ferè annos humaniores literas publicè profeſſus eſt: adeò vniuerſæ Venetæ ciuitati ob ſingularem eruditionem, ac morum probitatem charus, vt ex Senatus decreto, ducentis aureis nummis quotannis iam publico munere defunctus, quoad viueret donaretur. Omnia præterea eius bona ex edicto decemuiralis conſilij, publico cenſu exempta ſunt. Moriens tres ampliſſimas patricij familias, Molinam, Lauretanam & Bragadenam ſupremis tabulis honorauit. Deceſſit octogenarius anno Chriſti MDLIII. ſecunda Iulij.

RHETORES INDOCTI.

F ☞ *Huc maior Sophiſtarum turba pertinet, qui nomine quidem ſe ſapientes profitebantur olim, cum reuera tamen ἀγνοίᾳ μετὰ δοξοσοφίας laborarent, Platone teſte.*

De Sabineo Frigido rhetore, *Martialis Epigrammatum libro* ſic ludit.

Si temperari balneum cupis feruens,
Fauſtine, quod vix Iulianus intraret,
Roga, lauet vt rhetorem Sabineum,
Neronianas is refrigerat thermas.

In ſtatuam Rufi rhetoris ſemiuiri & elinguis *Auſonius* hæc profert:

Rhetoris hæc Rufi ſtatua eſt, nil verius ipſa,
Ipſa adeò linguam non habet, & cerebrum.
Et riget, & ſurda eſt, & non videt, omnia Rufi,
Vnum diſſimile eſt, mollior ille fuit.

ELOQVENTIÆ PROFESSORES NEGOTIOSI.

Huius ſunt loci Diſerti & eloquentes.

PHILOSOPHI.

G Si omnia à Philoſophis eſſent petenda, veteris Academiæ & Peripateticorum inſtitutis commodiùs fingeretur oratio: quorum in doctrina atque præceptis, diſſerendi ratio coniungitur cum ſuauitate dicendi & copia. Quis enim vberior in dicendo Platone? Iouem ſic, vt aiunt philoſophi, ſi Græcè loquitur, loqui. Quis Ariſtotele neruoſior? Theophraſtè dulcior? Lectitauiſſe Platonem ſtudioſè, audiuiſſe etiam Demoſthenes dicitur: idque apparet ex genere & granditate verbòrum. Tamen philoſophica iſta dicendi conſuetudo nec perficere oratorem poteſt per ſeſe, nec ſine ea orator eſſe perfectus. *Cic. in Bruto.*

Xenophon Grylli filius, Athenienſis, Socratis diſcipulus, tantum eloquentiæ viribus potuit, vt Muſa Attica appellatus ſit. Extant adhuc Commentarij eius de Cyri inſtitutione, ſed & de Expeditione Cyri: qui licet argumenti ratione hiſtorici ſint, at elocutionis reſpectu ſint oratores, & propter omnigenæ philoſophiæ intermixtos floſculos, philoſophi. Nempe Philoſophica elegantia non aliunde, quàm ex rhetorices, & poëtices & philoſophiæ ſobria permiſtione prouenit.

Platonis eloquentiam apes, quæ eius labris, dum infans eſſet, inſederunt, teſtatæ ſunt: experta deinde fuit Academia. Nos etiam ex illius ſcriptis eandem colligimus. Adeò vt non pro- H pter res tantùm, ſed etiam propter verba θείου nomen meruerit. *De eo ſic Timon cecinit, referente Laërtio:*

τῶν πάντων δ᾽ ἡγεῖτο πλατίστακος, ἀλλ᾽ ἀγορητὴς
ἡδυεπὴς τέττιξιν ἰσόγραφος, οἵθ᾽ Ἑκαδήμου
δένδρει ἐφεζόμενοι ὄπα λειριόεσσαν ἱεῖσιν.

Id eſt:

Cunctos anteibat latiſſimus ille, ſuauis
Orator, cuius non cedunt ſcripta cicadis,
Quæ ſuper arboribus reſident lucis in opacis.
Ac mittunt vocem modulato gutture amœnam.

Eraſmus in Adagiis.

Ariſtoteles à præceptore non ſcientiam ſolùm, verum etiam eloquentiam hauſiſſe videtur: vt quamuis eo genere docendi non vtatur, quo Plato, (ille enim Dialogico genere quod omnis generis ornamenta admittit, hic verò ἀκροατικῷ λόγῳ

A λόγῳ, continuata orationis ſerie philoſophatur) tamen eloquentiæ ſuæ non obſcura dat indicia: vt Cicero eloquentium princeps, aureum Ariſtotelis flumen appellare non vereatur. Antipater ſcribit de eo, iam defuncto, inter cæteras virtutes etiam facultate præditum eum fuiſſe flectendi quò vellet animos. *Plutarchus in Catone.*

Tyrtamus ex Ereſſo Lesbi ciuitate, Ariſtotelis diſcipulus, Theophraſtus ob eloquij ſuauitatem dictus eſt. *Laertius in eius vita.* Nam cum Ariſtoteles diſcipulos ſuos omnes eloquentes fecerit: tum verò Theophraſtum eloquentiſſimum. *Strabo lib.* 13.

Lycon ex Troade Stratonis diſcipulus, è Theophraſti ſchola, quàm eloquens ac diſertus fuerit, vel ipſum nomen demõſtrat, quod addita litera G. Glycõ ſit nominatus, *Laertius.*

Demetrius Phalereus eruditiſſimus fuit, & eloquentiſſimus, qui magis delectauit Athenienſes, quàm inflammauit: vt qui non è militari tabernaculo, ſed è Theophraſti philoſophi vmbraculis, in ſolem & puluerem proceſſiſſet. Primus inflexit orationē, & eã mollē teneramq; reddidit. *Cicero in Bruto.*

Beroſus Aſtrologus, ob eloquentiam & inſignem ſapientiam ab Athenienſibus ſtatuam meruit, lingua deaurata. *Plinius lib.* 7. *cap.* 37.

B Carneades Cyrenæus, nouæ princeps Academiæ, tantum eloquentia ſua valuit, vt facilè dicendi viribus, de qualibet re quoſuis in ſuam traheret ſententiam. Ideoque etiam Romam legatus miſſus ab Athenienſibus, vnà cùm Diogene Stoico & Critolao Peripatetico, ſuſpectam fecit Romanis legationem: dicente M. Catone in ſenatu. Ab eo viro cauendum eſſe, qui ob eloquentiam & diſſerendi facultatem facilè, quæcunque vellet, impetrare poſſet. *Volaterranus lib.* 14. *cap.* 2. *Anthrop.* Quintilianus verò *lib.* 12. *cap.* 1. ait, eum Romæ, audiente Cenſorio Catone, non minoribus viribus contra iuſtitiam dixiſſe, quàm pridie pro iuſtitia diſſeruerat. De eiuſdem eloquentia ſcribit *Gellius lib.* 7. *cap.* 14. *& Crinitus libro* 12. *capit.* 4. *de Honeſt. diſcip.*

Carneades, alter Philoſophus Athenienſis, Anaxagoræ diſcipulus, ſophiſta inſignis, & philoſophi ſententiam & oratoris vehementiam, in dicendo retinuit, *teſte Philoſtrato.*

Stilpo Megarenſis, ex Euclidis ſectatorum familia, inuentione & eloquentia ſuperabat omnes alios in tantum, vt omnis Græcia eum coleret, ſuſpiceret & admiraretur, atque adeò μεγαρίσαι diceretur *Laert lib.* 2.

C Heraclides Ponticus in omni orationis genere varius, dictione diſtinctus, maximam habuit vim capiendi animos oblectandi. *Laert. lib.* 5.

Antiſthenes Athenienſis inter omnes Socraticos acutiſſimus fuit, & ex ſuauitate colloquij quemlibet capiebat atque ducebat. *Laert. lib.* 5.

Bion Boryſthenites primus philoſophiam vario orationis flore veſtiuit, teſte Eratoſthene apud *Laer lib.* 4.

Arceſilao Pitanæo magna inerat in diſſerendo facilitas atque πειθὼ, ita vt plurimi ad eum audiendum confluerent, quamuis immodico acumine illius offenderentur. *Ibidem.*

Anaximenes Lampſacenus, diſcipulus Diogenis Cynici & Zoili Amphipolitani grammatici, præceptor Alexandri Magni, patriam hoc dolo ab obſidione Alexandri liberauit. Cùm audiret rex, eum pro patriæ interceſſione ſe acceſſurum, contrarium omne, quod petiturus foret, ſe facturum eſſe iurarat. Id Anaximenes cùm percepiſſet, à rege, patriæ & incolarum excidionem petiit. Rex iureiurando obſtrictus, vel inuitus D Lampſacenis pepercit. *Suidas.*

Calliſthenes philoſophus, Alexandro comes additus pro Ariſtotele. Inter pocula iuſſus Macedones laudare, tam profluenti oratione hoc tractauit argumentum, vt exilientes ei plauderent, & coronas ingererent. Alexander verò ibi dixit ei:

—— qui dictionis nactus eſt
Campum bonum, haud ægrè fit, iſtic eloquens.

At oſtende facultatem tuam vituperandis Macedonibus, quò emendentur, auditis delictis ſuis. Ita ad retractanda ille priora verſus multa in Macedonas magna libertate diſſeruit, Græcorúmque diſſentionem demonſtrauit, cauſam fuiſſe Philippi incrementi & potentiæ:

Diſſidio in populi capit & ſceleratus honorem.

Acerbam inde inuidiam in eum & grauem concepêre Macedones: ac dixit Alexander, non eloquentiæ ſuæ Calliſthenem, ſed maleuolentiæ dediſſe Macedonibus documentum. Calliſthenes animum à ſe abalienatum regis cùm percepiſſet, E digrediens, bis aut ter ad ſeipſum dixit: κάτθανε καὶ Πάτροκλος ὅσπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Non abſurdè igitur dixiſſe appàret Ariſtotelem (ex cuius conſobrina Hero editus, ab illo educatus fuerat) facundum eſſe & magnum in dicendo Calliſthenem, verùm mentem non habere. *Plutarchus in Alexandro.*

THEOLOGI.

☞ *Exempla ex Titulo Doctorum Eccleſiaſticorum petantur. Vtitur certè Spiritus ſanctus ſua quoque Rhetorica, non phalerata illa, & præter elegantiam verborum nihil in ſe ſucci continens: ſed ſolida, & ex rerum æternarum fontibus deducta: cui non veriſimilitudo, ſed veritas immutabilis propoſita eſt. Nam cùm omnes creaturæ in ſuo quæque genere excellentiſſima, Deum laudare debeant, quidni etiam artes Rationis & Orationis, gloria Dei primaria inſtrumenta conſecentur?*

Apoſtoli non armis, ſed eloquentia à Spiritu ſancto cœlitùs infuſa, totum orbem ſubegerunt, & Chriſti euangelium regnumque paſſim prædicarunt. Itaque Petrus in die Pentecoſtes tria millia conuertit: alia quoque vice quinque millia. Habet enim Spiritus ſanctus quoque ſuam rhetoricam, eamque efficaciſſimam.

F

HISTORICI.

☞ *Conſule Titulum Hiſtoricorum, quatenus hiſtorias eleganter ſcribunt.*

Xenophon Athenienſis, Cyripædiam tanta ſcripſit facundia, vt non hiſtoriam, ſed regni ſanctiſſimi ideam deſcripſiſſe videatur. Neque enim Cyrus ille talis fuit, ſi Platoni credimus, idipſum in legibus ſtatuenti, à Marco demum Tullio confirmatum in epiſtola ad Quintum Fratrem. Sed ſingularis facundiæ philoſophus, effigiem quandam iuſti imperij conceperat animo, & eminentiſſimi principis: quæ ſummam grauitatem cum ſingulari comitate coniungeret. Hanc ille ſub perſona Perſici regis exprimendam potiſſimùm cenſuit. Ideoque ſcopum attigiſſe viſus eſt, aut ſcopi vmbilicum verius: vt Africanum Scipionem, quanquam ſpolio ex tertia orbis parte rapto, celeberrimum, non temerè legamus eum librum de manibus ponere ſolitum. *Cælius lib.* 8. *Antiq. Lect. cap.* 1.

Thucidides Olori filius, Athenienſis, genus ſuum à Milliade ducens, exul bellum Peloponneſiacum ſcripſit. *Cælius lib.* 3. *cap.* 19. *Antiq. Lect.*

G Herodotus hiſtoriam Muſarum nomine ſingulari eloquentia ſcripſit, & in Græcorum panegyri Olympiæ, maximo cum applauſu recitauit.

C. Iulius Cæſar, teſte Cicerone quantumuis hoſte, Commentarios ſcripſit valde quidem probandos: nudi ſunt, recti & venuſti, omni ornatu orationis tanquam veſte detracta. Sed dum voluit alios paratam habere, vnde ſumerent, qui ſcribere vellent hiſtoriam, ineptis gratum fortaſſe fecit, qui illa vellent calamiſtris inurere: ſanos quidem homines à ſcribendo deterruit. Eoſdem libros, ſcriptos Cæſaris laudum (vt fama fert) Iulius Celſus, vt Suetonio videtur, Hircius, ita commendat: Difficillimam rem ſuſcepi, Cæſaris noſtri commentarios rerum geſtarum Galliæ. Nec multò poſt: Quos vtinam, qui legerint, ſcire poſſint quam inuitus cœperim ſcribendos, quò faciliùs caream ſtultitiæ atque arrogantiæ crimine, qui me mediis interpoſuerim Cæſaris ſcriptis. Conſtat enim inter omnes, nihil tam operosè ab aliis eſſe profectum, quod non horum elegantia ſuperetur: qui ſunt editi, ne ſcientia tantarum rerum ſcriptoribus deſſit: adeoque probantur H omnium iudicio, vt prærepta, non præbita facultas ſcriptoribus videatur. Cuius tamen noſtra maior quàm reliquorum eſt admiratio. Cæteri enim quam bene, quámque emendatè, nos etiam quàm facilè atque celeriter eos perfecerit, ſcimus. *Hæc ille.*

MECHANICI.

☞ *Quemadmodum oratio Mechanicis artibus non per ſe ſed per accidens, quatenus homini ab homine communicatur, inſeruit, ita etiam orationis ars. Quòd ſi Philoſophia non dedignatur cauſa publica vtilitatis ſua theoremata mechanicorum vſibus veluti elocare, quidni etiam Rhetorica; quæ Philoſophiæ famula eſt. Sic quoque Sol mundi oculus non excelſa tantum regum palatia, ſed & humiles paſtorum caſas ſuis radiis luſtrat.*

Athenis, cùm aliquando de architectis duobus, vter ad opus publicum eſſet conducendum præſtantior, quæreretur: alter diſertus & feſtiuus oratione habita, quam commentatus erat de opere efficiendo, permouit populum. Alter, qui

A qui arte quidem excellebat, ſed erat infans, in medium progreſſus: Athenienſes, inquit, ſicut hic dixit, ſic ego faciam. *Plutarchus in Præceptis Politic s.* De eo ſic ſcribit *Valerius lib.* 8. *cap.* 13. Philo architectus armamentarium Athenis ſumma arte & elegantia exſtruxit: nec minore facundia rationem inſtituti ſui populo reddidit, vt diſertiſſimus populus non minus eloquentiam quàm opus illius, fuerit admiratus.

Petrus rex, textor pannorum, Brugenſis, homo plebeius, puſillo corpore, coeles, ſexagenarius, Flandrorum plebem in ſocietatem rebellionis contra Philippum Pulchrum Gallorum regem eloquentia ſua pertraxit & in acie Curacenſi, equeſtri dignitate à Guidone Comite Flandriæ ornatus fuit. *Ioannes Villanus lib.* 8. *cap* 54. *Hiſtoriarum.*

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ, ΔΗΜΑΓΩΓΟΙ, ORATORES, VIRI IN REPVBLICA ADMINISTRANDA illuſtres ſimul & diſerti.

☞ *Cicero Oratorem definit eſſe virum bonum, dicendi peritum. Vir bonus idem eſt, qui & iuſtus. Iuſtitia virtus eſt ethica* B *& in conuerſatione quotidiana locum habet. Proinde Orator ille erit, qui πολιτικὸς Græcis dicitur. Πολιτικὸς enim in Republica adminiſtranda verſatur, & vtroque tempore, belli ſimul & pacis. ea, quæ ad vtilitatem publicam facere poſſunt, inuenire, & oratione explicare poteſt conuenienti. Conuenientem appello, reſpectu eorum, quibus conſilia ſua proponit. Qui quidem ſi omnes philoſophi eſſent, & veritatem ſimplicem vel aſſequi, vel approbare poſſent; Rhetor ea opus non eſſet. Nunc verò quia maior pars ciuium imprudens & imperita eſt, Politici erit, & ea, quæ bona ſunt, ſuadere. & mala diſſuadere. Πολιτικοὶ igitur à materia ſubiecta nomen ſuum traxerunt, quoniam ciuitatis negotiis occupantur. Oratores ab ipſa oratione, vt & Rhetores ἀπὸ τοῦ ῥεῖν. & nomen quidem Oratores latius patet, quàm nomen Politici: definitio verò eadem eſt. Eoque factum, vt quidam hanc definitionem tanquam impropriam reprehendere fuerint auſi. Nihil enim ad Oratoris naturam, quatenus Orator, conducit, vt vir bonus ſit, vel malus: modo ea adhibeat, quæ ad perſuadendum facere poſſint. Accidit eloquentiæ, vt interdum viri boni, veri ſcilicet Politici & Oratoris, interdum viri improbi, quos δημαγωγοὺς Ariſtoteles in Politicis vocat, ea vtantur. Iiſdem pharmacis & Medicus ſanat,* C *& veneficus interficit. Iiſdem locis ad perſuadendum, eadem facultate dicendi & πολιτικὸς Rempublicam erigit, & δημαγωγὸς ſubuertit. Nunc ad exempla & πολιτικῶν propriè dictorum, & δημαγωγῶν accedamus: cùm habitu eloquentiæ per ſe non diſtinguantur; ſed ex adiuncta virtute vel improbitate ethica. Δημαγωγοὶ enim Oratores atque Rhetores dici poſſunt. ſi ſpectes artè eloquentiæ ſi verò inſtitutum, Κόλακες & Adulatores populi. Eſt enim adulator is, qui priuatæ vtilitatis cauſa ad gratiam omnia facit & loquitur. In Democratiis certè hoc genus hominum plurimum ſemper potuit: id quod ex Romana & Athenienſi Republica manifeſtè conſtat. Exempla plura ex Titulo Eloquentium, item, Eloquentiæ vires. Item, Aſtutia in occupanda tyrannide, monſtrari poterunt: quin etiam ex Tit. Rhetorum, quatenus ipſi etiam eloquentiæ profeſſores interdum in concionem populi prodeunt, & cauſas agunt publicas*

Homerus Neſtorem Pylium in Iliade ſua eloquentiæ nomine commendat, & in eo ideam nobis proponit oratoris inquiens:

——τοῖσι δὲ Νέστωρ
ἡδυεπὴς ἀνόρουσε, λιγὺς Πυλίων ἀγορητής,
τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.
τῷ δ᾽ ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
ἐφθίαθ᾽, οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδ᾽ ἐγένοντο
D ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

ἡδυεπὴς, ſi Elocutionem ſpectes: λιγὺς, ſi pronunciationem in quibus cùm eloquentia potiſſimum conſiſtat, ſtatim infert, melle dulciorem ex eius ore fluxiſſe orationem. Inuentio & diſpoſitio rerum ſunt propriæ: rerum cognitio, de quibus orator politicus tractat, in prudentem hominem cadit: prudentia, vſu & exercitatione acquiritur, quæ in ſenibus maximè repetitur. Eapropter commendat ſtatim Neſtorem ab ætate, quòd ſcilicet tres iam hominum ætates vixerit. Quo ipſo auctoritas & prudentia eiuſdem nobis inſinuantur. Propterea ſubnectit ſtatim.

ὅ σφιν ἐϋφρονέων ἀγορήσατο καὶ μετέειπεν.

Oportet enim oratorem εὐφρονεῖν, hoc eſt, auctoritatem apud populum habere, & præconceptam iam in animis hominum virtutis & beneuolentiæ opinionem, aut certè οἰκείους ἠθικὰς adhibere cogetur, quibus mores ſuos commendet. Alter orator apud Homerum Vlyſſes eſt, verùm minore auctoritate & E experientia, & propterea regum contentionibus, Achillis ſcilicet & Agamemnonis, non adhibetur à Poëta: quia non eloquentia tantùm opus erat, ſed etiam auctoritate & prudentia, quæ in Neſtore maiora erant, quàm in Vlyſſe. Iam verò Iliados 6. in retrahendis Græcis à fuga introducit primùm Vlyſſem δημαγωγὸν, qui popularem gratiam captat, & ſummoperè cauet, ne quid populo minùs gratum dicat. Ea propter eius orationi tota concio acclamat. Deinde verò Neſtorem virum bonum, & veritatis potiùs, quàm popularis gratiæ rationem habentem, qui abſque phaleris, id quod res eſt, dicit: cuius prudentiam ſolus admiratur Agamemnon.

Solon Salaminius, legiſlator Athenienſium, eloquentia ſua ad optimum Reipubl. ſtatum Athenienſes deduxit: & verus politicus fuit, cùm Reipubl. commoda, non priuatam vtilitatem quæreret. Cum quo è diametro pugnabat Piſiſtratus. Solet enim ferè natura extrema extremis opponere, ſummis virtutibus ſumma vitia.

Piſiſtratus. ☞ *Vide infra. Eloquentiæ vires, ſucceſſus.*

Pericles Xantippi & Aganſtes filius, vitæ politicæ congruentem dicendi facultatem velut organum inſtruens, paſſim Anaxagoram explicabat, rationes phyſicas facultati dicendi velut tincturæ ſuffundens. Cùm enim altam illam mentem atque omnium efficientem, vt *Plato in Phædro* ait, ex naturali F diſciplina ad præclaram indolem ſuam adiunxiſſet, & quod eſſet ex vſu, ad artificium dicendi accommodaſſet, longè antecelluit omnes. Vnde cognomen eum memorant Olympij inueniſſe: quamuis nonnulli à monumentis, quibus exornauit vrbem, alij à potentiâ, quam domi militiæque habuit, eo nomine arbitrantur inſignitum. At comœdiæ, quòd qui ea tempeſtate docebant eas, & ſerias & ridiculas voces in eum multas eiacularentur, traxiſſe ex vi dicendi eum oſtendunt hoc cognomen. Tonare enim & fulminare concionantem, & vehemens eum in lingua fulmen dicebant gerere. Thucidides Mileſius, qui diu Periclis in Repub. aduerſarius fuit, cùm requireret ex eo Lacedæmoniorum rex Archidamus, ipſe an Pericles melior lucta eſſet? Vbi ego, inquit, luctando eum proſtraui, ille refellens perſuadet ſe non cecidiſſe, atque in eam traducit ſpectatores opinionem. Cùm ad concionandum accederet, ſemper precabatur deos, ne vllum verbum, quod ad rem præſentem non conueniret, inuito excideret ſibi. *Plutarchus in Pericle, & in præceptis politicis.* De eo *Eupolis comicus in comœdia, cui titulus* Δῆμοι ſic ſcribit G

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ᾽ ἀνθρώπων λέγειν.
Ὁπότε παρέλθοι, ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς
Ἐκ δέκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας.
Ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δὲ αὐτοῦ τῷ τάχει
Πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν. id eſt:

Hic inter homines plurimum valuit pollens
Dicendi, quoties præteribat, vti bonus
Agilisque curſor, ſexdecim ſpatio pedum
Linquebat à ſe cæteros iam rhetoras.
Sermone celer erat celeritatis aderat huic
Suadela quædam illius inſidens labris.

Hos verſus & *Ariſtophanes* adducit in Acharnenſibus, adiunctis his duobus:

Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις. id eſt;

Adeò mouebat, atque ſolus rhetorum
Aculeum animis liquit audientium.

Eiuſdem immodicam eloquentiam idem taxauit in eadem comœdia:

Ἐντεῦθεν ὀργῇ Περικλέης οὑλύμπιος
Ἤστραπτ᾽, ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα. id eſt: H

Pericles at indignatus hinc Olympius,
Tonat, coruſcat, miſcet omnem Græciam:

M. Tullius in Bruto, deam Suadam Ennio dictam, ſiue Suadelam, hoc eſt, Lepôrem, in periclis labris ſeſſitauiſſe, ex Eupolide refert. *Eraſmus in Adagiis, & calius lib.* 25. *cap.* 3.

Ex oratoribus familiaribus Periclis, per quos omnia tranſigebat, vnus fuit Ephialtes, qui ſenatus Areopagi fregit potentiam, ciuibuſque affatim, vt ait *Plato de Republica, lib.* 8. meram propinauit libertatem: qua equi luxuriantis more, Comici dictitant poſtea deſiſſe populum audire principes, & mordere Eubœam cœpiſſe, & in inſulas inſultare. *Plutarchus in Pericle.*

Alcibiades non perinde impotens concionator, verùm ſicut Ægyptiorum tellus vbertate dicitur edere ſimul;

φάρμακα πολλὰ μεμιγμένα ἐσθλὰ καὶ λυγρὰ

ita in pariè vtramq; exuberans Alcibiadis ingenium & excellens, ad res multas nouas aperuit feneſtra. *Plutarch in Nicia*

Theramenes.

A Theramenes Athenienſis, Agonis filius, Prodici Ceij diſcipulus, in Republica verſatus, Iſocratis magiſter: cùm alia multa, tum duo indigniſſima facinora edidit. Nam & duces, qui ad arginuſas pugnarant, in carcerem coniecit: & oppreſſa libertate, triginta tyrannos Athenis conſtituit. Ab ipſis triginta eſt interfectus, Critia accuſatore. Quidam dicunt, ad ara, ad quam confugiſſet, auulſum fuiſſe. Hunc ob verſatile ingenium, Cothurnum cognominabant: cum aduerſariorum in Republica vtrique factioni ſe adiungeret, tempori ſeruiens, & priuatam vtilitatem fidei anteponens. Tria decreta pœnalia fecit: aut in tabula proſcribi, aut cicutam bibere, aut exulare oportere. *Suidas.*

Ariſtogitonis ſycophante Athenienſis conciones nihil non Martium ſpirantes, & de bellicis rebus bellicum quodam modo canentes, populum in diſcrimina ſæpè maxima coniecêre, quum alioqui mollis ipſe foret. Die quadam delectum haberi audiens, ſimulata valetudine crus obligat, ac baculo innixus velut grauiter vulneratus, ſe in publicum proripit. Eum è longinquo conſpicatus Phocion, ex vultu Æthiopem agnoſcens, vociferans, inquit: Scribe Ariſtogitonem claudum, & eundem improbum ac mendacem. *Cælius lib. 15. cap. 10. ex Plutarcho.*

B Oratio Phocionis vtilibus ſententiis & conſiliis ſalubris fuit, coniuncta cũ imperioſa, auſtera, & triſti breuitate. Quippe, vt Zeno ait, mente tinctum proferre philoſophum ſermonem debere: ita habuit Phocionis oratio plurimum ſententiæ in conciſa dictione. Proinde Sphettius Polyeuctus dicebat oratorem eſſe Demoſthenem optimum, ſed in dicendo acutiſſimum Phocionem. Quomodo enim habet monetæ æſtimatio, exigua in mole maximum valorem, ſic huius orationis vim cenſebat verbis paucis multa ſignificare. Ferunt Phocionem aliquando completo theatro ſub ſcena inambulaſſe cogitabundum, & cum amicus quidam diceret: Videris aliquid Phocion tecum meditari: Sanè verò, inquit, meditor an quid de oratione, quam habiturus ſum ad populum, queam reſecare. Demoſthenes magnopere contemnebat cæteros oratores: at cùm ad dicendum Phocion ſurgeret, ſolebat ad amicos dicere ſummiſsè: ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπὶς πάρεστι, orationum mearum ſecuris adeſt. *Plutarchus in Phocione.*

Epaminondas tam fuit diſertus, vt nemo Thebanus par eſſet eloquentia: neque minus concinnus in breuitate reſpondendi, quàm in perpetua oratione ornatus. Maximè eius eloquentia C eluxit Spartæ: quòd cùm omnium ſociorum conueniſſent Legati, coram frequentiſſimo legationum conuentu ſic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, vt non minus illa oratione opes eorum concuſſerit, quàm Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod pòſt apparuit, vt auxiliis ſociorum Lacedæmonij priuarentur. *Probus in Epaminonda.*

Decem antiquos Rhetores ſimul Athenis ætas vna tulit Antiphontem cognomento Neſtorem, Andocidem, Lyſiam, Iſocratem (quem inter Rhetoras potius, quàm Politicos referas) Iſæum, Æſchinem, Lycurgum, Demoſthenem, Hyperidem, & Dinarchum, quem hordaceum Demoſthenem nuncuparunt, quia inflatus ac leuis eſſet. Horum decem vitas poſteris reliquit *Plutarchus.* De eorum dicendi charactere *Hermogenes περὶ τοῦ πολιτικοῦ λόγου. Cicero libro de Claris oratoribus. Quintilianus lib. 10. Brodæus in Epigrammatis.* Rempublicam Athenienſium oratores contra Philippum & Alexandrum reges Macedonum, inflammarunt, inquit, *Plutarchus in Phocione.* Demoſthenes, Hyperides, Lycurgus, Charidemus Demades, Leoſthenes. Quorum improbitati obſiſtere voluit magis D quàm potuit Phocion. *Suidas* inquit: Antipater, ſuſcepto Macedoniæ regno, à Græcis Lamiæ in Theſſalia obſeſſus, Ætolis primùm, deinde cæteris digreſſis, euaſit, ac victor, decem Oratores poſtulauit, quos ei dediderunt, Athenienſes: Demoſthenem, Hyperidem, Lycurgum, Polyeuctum, Ephialtem, Thraſybulum, Charetem, Charidemum, Diotimum, Patroclum, Caſſandrum. Diſcrepat ergo *Suidas à Plutarcho in decem Oratorum nominibus.*

Antiphon patrem habuit Sophilum, populo Ramnuſius fuit. Hic cùm patris fuiſſet auditor (nam fuit ille ſophiſtes, cuius ludum etiam Alcibiadem aiunt puerum adhuc frequentaſſe) Facultatéque dicendi natiua præditus, contulit ſe ad Rempublicam, ludúmque aperuit: ab Socrate philoſopho in diſputationibus diſſentiebat, veritatis inquirendæ gratia. Scripſit orationes quaſdam ciuibus, qui id ab eo contenderunt: ad certamina forenſia primus, qui ei rei ſe dedit. Ex iis E certè, hunc qui anteceſſerunt, nullius extat iudicialis oratio: ſed nec ea coæuis ei. Primus artificium rhetoricum, ingenio acuto præditus, vulgauit. Vnde eſt Neſtor dictus. Vixit bello Perſico, & Georgio ſophiſtæ fuit æqualis, ætate tamen inferior: peruenitque ad illud temporis, quo Reipublicæ popularis ſtatus eſt à quadringentis tyrannis diſſolutus ad quod moliendum hunc apparet adiutorem fuiſſe: qui modò duas triremes armauit, modò exercitum duxit, multis prælijs victoriam retulit, ſocios illis multos conciliauit, iuuentutem in arma coëgit, triremes compleuit ſexaginta. Legatus, quando muniebatur Etionia, ad Lacedæmonios fuit. Oppreſſis quadringentis tyrannis poſtulatus cũ Archeptolemo vno ex quadringentis & damnatus eſt, ſuppliciúmq; de eo vt proditore ſumptum, atque inhumatus eſt proiectus, & cum ſtirpe ſua, infamia notatus. Alij tradunt, legatum Syracuſas nauigaſſe, quo tempore Dionyſij maioris dominatio vigebat. Cùm autem incidiſſet quæſtio, quòd optimum æs foret, inter multorum diſſenſiones eſſe illud eum oſtendiſſe optimum, ex quo Harmodij & Ariſtogitonis ſtatuæ factæ eſſent. Quo audito, ſuſpicantem Dionyſium id dictum cohortationem eſſe ad conſpirandum in ſe, præcepiſſe, vt hic de medio tolleretur. Alij, quòd tragœdias ſuas carpſiſſet, inflammatum. *Plut. in vita eius.*

F Andocides patre fuit Leogora, qui pacem quondam inter Athenienſes & Lacedæmonios pepegerat, nobili genere natus, ex Mercurij ſtirpe. Ad eum enim vſque, caduceatorum gens ad Æthalidem genus ſuum referens, pertinet. Ieiunus eſt & incomtus in orationibus faciliſque, & figuris caret. Floruit Socratis philoſophi tempore, dies eius natalis incidit in LXXIIX. Olympiadem. Ita inferior hoc Lyſias fuit circiter centum annis. *Plut. in vit. Andocidis.*

Lyſias Cephali Syracuſani, qui Athenas Periclis ſuaſu commigrarat, filius à triginta tyrannis proſcriptus, inde rurſus cum Thraſybulo reuerſus, vixit annos octuaginta tres, & adoleſcentem vidit Demoſthenem. Vulgatæ ſunt orationes eius quadringentæ vigintiquinque: ex quibus germanas eius eſſe referunt Dionyſius & Cecilius ducentas triginta: nec niſi in duabus offendiſſe dicitur. Fuit fœcundiſſimus ac ſuccinctiſſimus, vulgauítque populo & plebi orationes ſuas. Scripſit etiam de arte rethorica, conciones, epiſtolas, laudationes, orationes funebres & amatorias, Socratis defenſionem, quam in iudices direxit. Videtur eſſe, ſi dictionem eius reſpicias, facilis: cùm eum tamen non quiuis facilè imitetur. *Plutarchus.* Puritate dictionis neminem habuit imitatorem, præter Iſocratem. G *Suidas. Cicero in Bruto* de ipſius ſtylo ſic ait: Lyſias gracile dicendi genus ſectatus eſt, quanquam in eo ſunt lacerti ſic, vt fieri nihil poſſit valentiùs: verumtamen eſt genere toto ſtrictior. Habet tamen ſuos laudatores, qui hac ipſa ſubtilitate delectentur. Eius tamen mentionem facit *in lib. de Finibus Quintilianus lib. 10. c. 1.* Phauorinus dicere ſolebat, ſi ex Platonis oratione verbum aliquod demas, mutéſve, atque id commodiſſimè facias de elegantia tamen detraxeris: ſi ex Lyſia, de ſententia. *Gellius lib. 2. c. 5.*

Iſæus genere fuit Chalcidenſis. Hic cùm Athenas ſe contuliſſet, in dictionum ſtructura & rerum ſolertia operam Lyſiæ dedit: vt niſi admodum peritus horum formæ ſis, vtrius horum orationes ſint, haud facilè diſcernas. Floruit poſt bellum Peloponenſiacum, pertinuitque ad Philippi regnum. Is etiam Iſæus docuit Demoſthenem ab otio auocatum, decem millium drachmarum mercede. Vnde vel maximè inclaruit. Hic etiam orationes aduerſus tutores, vt quidam volunt, ſcripſit Demoſtheni. Reliquit orationes ſexaginta quatuor: quarum H tamen ſunt veræ eius quinquaginta tantùm. Primus conformare cœpit, & conuertere ad genus dicendi politicum, mentem, quod potiſſimùm Demoſthenes adumbrauit. *Plutarchus in vita Iſæi.*

Lycurgus, patre genitus Lycophrone Lycurgi filio, quem triginta tyranni necauerunt: populo Butades fuit, genere Eteobutadarum: auditor Platonis, initio philoſophiæ operam dedit. Inde Iſocratis oratoris aſſecla cùm fuiſſet, Rempublicam magna cum gloria dicendo & agendo tractauit, & verò etiam adminiſtrationi ærarij præfectus, vrbi & comprehendendis facinoroſis: quos in exilium omnes egit. Hinc dicebant ſophiſtæ nonnulli, Lycurgum non atramentum, ſed mortem illinere contra facinoroſos calamo, & ſic ſcribere. Quare cùm eum Alexander depopoſciſſet, non dedidit populus. Vir eſt moderatus, quamdiu vixit, habitus, in dicendóque commendatus: qui nulla in cauſa, quamuis multis accuſantibus, ſuccubuit.

A ſuccubuit. Inſtante fato, in Cereris matris fanum & curiam iuſſit ſe deferri, quòd vellet rationes reddere actionum ſuarum. Cùm accuſare nemo eum præter Meneſæchmum ſuſtineret, dilutis calumniis domum relatus, expirauit. *Plutarch. in vita Licurgi.*

Demoſthenes gladiorum faber, Pæanienſis, Demoſthenem oratorem ex Cleobulo filium habuit. Cui pupillo tutores dati ſunt tres, Aphobus, Demophon, Therippides. Qui cùm & ipſum & patrimonium eius negligerent, ipſi Iſæo ſe erudiendum tradidit. Eruditur, curatores, reos tutelæ peregit. Rhetoricam docere cùm vellet, ab eo inſtituto receſſit, propter calumniam de Moſchi filio nobili adoleſcente, ſubortam. Poſt, orationes ſcribere aggreſſus, cùm ibi quoque crimini daretur, contrarias eum edere orationes Phormioni & Apollodoro: etiam ſtudio relicto, Rempublicam capeſſit. Quanquam autem balbus erat, & humerum indecorè mouebat, & imbecilli auditu, & ſpiritu infirmo: hæc tamen incommoda correxit omnia, exercitatione. Actionem & pronunciationem eius Andronicus excoluit. Functus eſt ædilitate, triremes inſtruxit, captiuos redemit, puellis elocandis adiumento fuit. In ædilitate à Midia verberatus, ter mille drachmis, vt aiunt, placatus eſt. In gerenda Republica Philippo eſt aduer- B ſatus, eloquenter magis, quàm fortiter. Fœderis cum Thebanis ineundi auctor fuit Athenienſibus, atque adeò cladis ad Chæroneam à Philippo acceptæ. Aduerſatus eſt etiam Philippi filio Alexandro. Cui quum Harpulus magna pecunia ſurrepta, ad Athenienſes confugiſſet: Demoſthenes qui & ipſe partem accepiſſe putabatur, Trœzenem in exilium profugit. Alexandro Babylone mortuo, in patriam reuocatus eſt: ſed Antipater, ſuſcepto Græciæ principatu, decem Oratores ſibi dedi per legatos poſtulauit, Demoſthenes in Calauriam fugit, &, ne ab Archia Antipatri legato per vim ex Neptuni æde extraheretur, quæ aſylum erat, veneno, quod ſub annuli pala habebat, hauſto, mortuus eſt anno ætatis octuageſimo ſecundo, cùm per viginti duos Annos in Republica verſatus fuiſſet. *Suidas.* Hic eſt ille Demoſthenes, qui in artem contulit dicendi, quicquid ei vel natura, vel exercitatio ſolertiæ & eruditionis tribuit. Tranſgreſſus eſt oetuis & vi dicendi æquales ſuos, qui in iudiciis & foro verſabantur: grauitate & ſplendore eos; qui demonſtratiuum genus, & oſtentationi natum tractauerunt, argutia & arte ſophiſtas. *Plutarchus in Vitis.*

Æſchines Athenienſis, Atrometi literatoris & Glaucotheæ, ſiue Leucotheæ ſacrificulæ filius, hiſtrio primùm, deinde ſcriba, C pòſt orator, diſcipulus Alcidamantis Eleatis. Cùm violatarum legum reum feciſſet Creſiphontem, à quo corona Demoſtheni decreta erat, victus Rhodum conceſſit, ibique docuit. Cùm cauſæ cuiuſdam aduocatus, iudices corrupiſſet, vnà cum eis in carcerem coniectus, aconito hauſtu interiit: eiúſque res familiaris publicata eſt. Orator inſignis, dulcis, remiſſus, & facetè pronuncians, Dorica Atticis moribus commiſcuit, extemporalémque orationem cum copia primus inueniendo, magnam laudem adeptus eſt. Nam in procinctu dicere (rem antea intentatam) dono quodam diuino afflatus videbatur. Auditor & Platonis & Iſocratis, longè plura ex ſuo ingenio adduxit. Nam & perſpicuitatem in dicendo retinuit, molliciémque & ornatum, & ſimul cum grauitate iucunditatem, & in totum, forma eius orationis melior, quàm vt imitatione ſubigi poſſit. *Philoſtratus in Sophiſtis, & Suidas, & Volaterranus lib. 13 c. 3. Anthrop.*

Hyperides Glaucipi oratoris, aut Pythoclis F. Athenienſis, vnus è decem, diſcipulus Platonis & Iſocratis, bonus quidem orator euaſit, ſed victus eſt à mulieribus. Præfertur à multis Demoſtheni: orationes eius legitimæ extāt quinquaginta duæ. D Eum rex Antipater ex æde Cæteris, quæ eſt Hermionæ, per Archiam eduxit, cognomento Phygadotheram, quaſi exulum venatorem dicas: reſectáque lingua interfecit. Filius eius Glaucippus oſſa in patrio monumento ſepeliit. Orationes ſcripſit quinquaginta ſex. *Suidas & Plut. in vitis Decem.*

Dinarchus Socratis vel Soſtrati: Corinthius, adoleſcens etiamnum, quo tempore Aſiam Aleaander petierat, Athenas ſe contulit, collocatiſque ibi ſedibus audiuit Theophraſtum, qui Ariſtotelis ſcholam ſuſceperat. Conſuetudinem etiam cum Demetrio Phalerio habuit cum clariſſimis oratoribus pugnauit: non in concionem prodeundo, quod facere dubitabat, ſed orationes aduerſariis eorum ſcribendo: ac, poſtquam effugit Harpalus, in eos, qui in crimen vocabantur captæ pecuniæ, orationes conſcripſit complures, quas accuſatoribus pretio ſubminiſtrauit. Ob ſtudium Antipatri & Caſſandri E proſcriptus, quindecim annis Chalcide exulauit, & ingente ex arte quæſtum fecit. Reuerſus Athenas, in hoſpitio publico aurū amiſit. Obiit Peloponneſi procurator ab antipatro conſtitutus, Polyſpercontis inſidiis, poſt Antripatri obitum. *Suidas.*

Demades, Demeæ nautæ filius, nauta, & naupegus ipſe etiam, & portitor: hoc quæſtu relicto ad Rempublicam ſe contulit, factus Demagogus, vt homo callidus & fortunatus. Iudicia euertit, & oratoria certamina. Proditionis nomine poſſeſſiones Bœoticas dono à Philippo accepit. Demoſtheni Olynthios defendenti teſtagatus, Euthynatem Olynthium ignominia notatum, decreto reſtituit in integrum, & Athenienſium procuratorem effecit. Cùm geſti magiſtratus rationes referens, exploſus eſſet, peregre abiit. Neque ipſi veſtri iuris (inquit) eſtis, & iuris in me nihil habetis. Scribebat autem Philippo, & filium ad eum mittebat: alebat equos, victor Olympiæ. Decreta etiam fecit, vt Græci Philippo parerent. Ad Chæroneam captus, dimiſſus eſt: & legatos captiuos à Philippo impetrauit. Bis eſt violatarum legum reus peractus. *Suidas.* Cum ad Macedonum & Antipatri natum Rempublicam gerens, multas leges rogare, multáque dicere cogeretur, præter ciuitatis dignitatem & morem: ignoſcendum dicebat ſibi eſſe, quod naufragia ciuitatis gubernaret. F Reuera autem ipſe naufragium Reipubl. qui ita inſolenter vixit, vt de illo diceret Antipater iam ſene, ex eo ſicut hoſtia immolata linguam modò & ventrem ſupereſſe. Addebat & illud, duos ſeſe Athenis amicos habere, Phocionem & Demadem: quorum hunc dando implere, illum vt quicquam caperet, inducere nequiret. Legatus miſſus ad Antipatrum iam animam agentem, à Caſſandro tribuno militum, quòd cum hoſtibus faceret, cum filio crudeliſſimè necatus fuit. *Plutarchus in Phocione.* Eum quidem omnes, vbi naturam ſuam ſequeretur, fatentur cæteris præfulſiſſe, ac ſuperatas ab eius extemporanea dictione Demoſthenis lucubrationes & apparatum. *Plutarch. in Demoſthen.*

Demades Laciades, Athenienſis, à ſuperiore Demade adoptatus, & demagogus, tibicina natus, pater Demeæ oratoris, ab Antipatro Caſſandri patre Alexandri ſucceſſore, in lacum Amphipolitanum coniectus periit. *Suidas.*

Eubulus demagogus clariſſimus, diligens atque induſtrius, cùm magnam pecuniam coegiſſet, eam Athenienſibus diſtribuit. Vnde factum, vt ciuitas illo gubernante ignauiſſima & deſidioſiſſima euaderet. *Suidas.* G

Nicoſtratus Macedonum orator, relatus eſt in numerum eorum, qui ſecundum à decem oratoribus locum tenuerunt, æqualis Ariſtidis & Dionis Chryſoſtomi, ſub M. Antonino Imp. *Suidas.*

Apud Romanos Tribuni plebis, ſeditioſiſſimi homines, non populari tantùm gratia, verum etiam eloquentia plerunque valuerunt: ſi non vera illa & laudabili, at certè ea, quam populus cum plauſu exciperet, & approbaret. Itaque factum, vt optimatibus politicis, plebeij δημαγωγοὶ opponerentur. Tales fuerunt Tiberius, & C. Gracchi, & poſt Gracchos L. Apuleius Saturninus: quorum in Bruto Cicero mentionem facit. Tiberio Graccho Agrariam legem proponenti diuites & locupletes ſeſe opponebant: verum nihil proficiebant: ſiquidem in præclaro argumento & iuſto decertans Tiberius facundia, qua valebat redimere vel turpiores materias, vehemens erat & inexpugnabilis, cùm circumfuſâ concione conſiſtens in Roſtris hoc modo ageret pauperum cauſam: Feras etiam Italiam incolentes luſtra habere & cubilia ſingulas ſtabuláque. H Illis verò, qui arma ferrent pro Italia, & ſanguinem profunderent, nihil præter aëra & lucem concedi, ſed ſine tectis ſedibúſque cum liberis & coniugibus vagari. Ludibrio haberi ab imperatoribus milites cùm eos adhortentur in acie, vt pro aris & focis dimicent. Nemini enim in tanto numero ciuium vel aram paternam eſſe, vel domum auitam: verum pro alienis deliciis opulentiáque belligerare & emori. Nominari orbis terræ dominos, qui ne glebam quidem, vbi pedem ponant in ſuo, habeant. Hæc verba à magno animo & vero animi motu in populum demiſſa, quæ fanaticum eum & lymphatum reddebant, nemo ſuſtinebat aduerſariorum. *Plutarchus.*

C. Gracchus etiamnum iuuenis, vocaliſſimus erat & firmiſſimus lateribus ad dicendum. Cum amici cuiuſdam Veſtij rei cauſam defenderet, populo præ gaudio lymphato & bacchante, cum eum audiret, oſtendit cæteros oratores nihilo pueris præſtare. *Plut. in Caio.*

Ennius

A Ennius Cethegum Suadæ medullam vocauit: vt quam deam πειθὼ in Periclis labris Eupolis ſcripſit ſeſſitare, huius hic medullam Cethegum fuiſſe dixit. *Cic lib. 3. de Oratore.*

M. Cato Cenſorius, antequam Reipublicæ ſe daret, orationem ſicut alterum corpus & organum, non honeſtum modo, verum etiam neceſſarium vitu, qui non in obſcurum ſit, neque in otio victurus, continuo patrocinio eorum, qui operam ſuam requirebant, in finitimis vicis & oppidulis inſtruxit & aptauit. Ac primum acris habitus eſt cauſarum actor; deinde orator inſignis: ita vt multi eum Demoſthenem togatum appellarint. Oratio moribus eius conueniens, lepida ſimul & grauis erat, iucunda & fulminans, faceta & auſtera, ſententioſa & acris: qualem Plato Socratem dicit, foris rudem, dicacem & mordacem viſum conuenientibus, intus ſerij plenum fuiſſe, & rerum, quæ lacrymas excitarent, & cor verſarent auditorum. Sunt qui Catonis dictionem Lyſiæ orationi comparent potiſſimum, ſed parum rectè. *Plut. in Catone.*

M. Craſſus ex litterarum ſtudio artem oratoriam, & eam qua vti publico poſſet, potiſſimùm eſt meditatus. Qui quanquam eſſet inter Romanos eloquentiſſimus, ſedulitate tamen B & labore ſuperauit ſummè ad eam artem factos. Nullam enim referunt cauſam fuiſſe adeò tenuem & leuem, ad quam imparatus accederet: ſed Pompeio frequenter & Cæſare recuſante dicere, ac Cicerone, ille abſoluebat defenſionem. Qua de cauſa in primis gratus fuit, tanquam ſollicitus, & ad ſuccurrendum promptus. *Plut. in Craſſo.*

Cum Cn. Manlius, homo ſumma temeritate, pernicioſiſſimas leges ferre vellet, vt libertinis in omnibus tribubus adſcribi & ſuffragari liceret, Cn. Domitius prętor eloquētiſſimus hominem importunum luculentiſſima oratione adeò confregit, vt ſublata rogatione turpiſſimè deſtiterit. *Alexander ab Alexandro lib. 1. c. 17.*

M. Druſus grauis orator fuit, cum de Republica diceret, M. Octauius Cn. F. legem Semproniam frumentariam populi frequentis ſuffragijs abrogauit. *Cic. in Bruto.*

L. Torquatus non tam rhetor quam πολιτικὸς fuit. Erant in eo plurimæ litteræ, interiores quædam & reconditæ, diuina memoria, ſumma verborum & grauitas, & elegantia. *Idem.*

M. Antonius Triumuir, Antonij Cretici filius M. Antonij oratoris nepos, in Græcia facultatem dicendi excoluit. Secutus C eſt Aſiaticum dicendi genus, quod ea tempeſtate maxime florebat, oppido moribus ſuis congruens inſolentibus, elatis, inaniſque iactantiæ & inconſtantis ambitionis plenis. *Plutarchus in Antonio.*

Lucullus eloquens valdè fuit, atque vtraque lingua exercitatus. Itaque rerum ſuarum geſtarum commentarios ab ſe ſcriptos Lucullo dedicauit Sylla, ad concinnandam & digerendam politiùs hiſtoriam. Fuit enim eius non ad vſum modo forenſem accurata & promta oratio, verum etiam honeſtas haſce atque ingenuas, quas vocant, litteras parauerat, etiamnum adoleſcens. Cicero in Bruto eum acutum oratorem vocat. Ætate iam prouectiore mentem ex multis certaminibus laxatam, ad otium & quietem detulit philoſophiæ, eámque ad rerum cognitionem excitauit, inhibens in tempore & conſtringens ex concertatione cum Pompeio ambitionem. *Plut. in Lucullo.*

Cato minor excoluit etiam dicendi in concione facultatem. Haud præſentibus alijs tamen exercuit ſe, neque quiſquam audiuit declamantem: ſed & amico dicenti, Homines ſilentium tuum Cato reprehendunt. Modò, inquit, ne vitam. D Tunc ad dicendum accingar cùm non dicturus ſim ſilentio digna. Baſilicam, quæ Porcia dicitur, dedicauerat in Cenſura Cato Maior. In ea Tribuni plebis dare audientiam ſoliti, cum columna ſubſellijs officere videretur, eam deliberauerant remouere, vel traijcere. Id Catonem primùm protraxit in forum inuitum. Nam obiicit ſe illis, mirificúmque dedit eloquentiæ pariter & animorum ſpecimen. Etenim nihil oratio iuuenile, nihil fucatum habebat: ſed erat elata, plena, & aſpera, vrbanitas tamen aures mulcens ſententiarum diſtinguebat breuitatem: moréſque eius in oratione elucentes, condimentum quoddam & mel ſeueritati præbebant non iniucundum. Vox erat ſatis canora & ſufficiens, vt à tanto populo exaudiretur. Vires & latera firmiſſima habebat, & indefatigata. Nam ſubinde, cùm integrum diem diceret, non eſt confectus. Cum eam cauſam obtinuiſſet, reduxit ſe ad ſilentium de integro & ad commentationem. *Plutarchus in Catone.*

E C. Iulius Cæſar Rhodi Apollonio Moloni operam dedit. Dicitur ad vrbanam facundiam optimè fuiſſe comparatus, ingeniúmque excoluiſſe ſedulò, ſecundas vt citra controuerſiam ferret: vt primas verò in ea, potentia potiùs & armis eſſet primus, reliquiſſe alijs: neque eam, quò ducebat eum natura, vim dicendi (quò expeditionibus & tractandæ Reipubl. vacaret, quibus artibus imperium quæſiuit) eſt aſſecutus. Ac poſtmodum in oratione, qua Ciceronis Catoni reſpondet, deprecatur: ne quis hominis militaris dictionem cum oratoris ſolertis multúmque ea in re otij ponentis, contendat eloquentia. *Plut. in Cæſare.*

M. Cicero cùm doctiſſimus, humaniſſimus & prudentiſſimus fuit, tum non eloquens, ſed miraculum eloquentiæ. Effinxerat enim vim Demoſthenis, copiam Platonis, iucunditatem Iſocratis. Nec verò quod in quoque optimum fuit ſtudio conſecutus eſt tantum: ſed plurimas, vel potiùs omnes ex ſeipſo virtutes extulit, immortalis ingenij, vt ait Quintilianus, beatiſſima vbertas. Non enim pluuias, vt ait Pindarus, aquas collegit; ſed viuo gurgite exundat, dono quodam prouidentiæ genitus, in quo totas vires ſuæ eloquentiæ experiretur. Quare non immeritò ab hominibus ſuæ ætatis regnare in F iudicijs dictus eſt: apud poſteros verò id conſecutus, vt non hominis, ſed eloquentiæ nomen habeatur: tantáque illius eſt in dicendo diuinitas, vt ille etiam multum profecerit, cui Cicero valdè placebit. Eum tamen ſicuti ſcriptum eſt à Quintiliano, ſuo tempore homines inceſſabant vt tumidiorem, & Aſianum, & redundantem, & in repetitionibus nimium, & in ſalibus aliquando frigidum, & in compoſitione fractum, & exultantem, ac penè, quod procul abſit viro, molliorem. Idem ipſe de ſe non negat, quin Aſiaticus fuerit in adoleſcentia, ideóque reformandam ſe Apollonio Moloni apud Rhodios tradidiſſe: qui orationem eius redundantem nimis ac ſuperfluentem iuuenili quadam impunitate & licentia repreſſerit, & quaſi extra ripas diffluentem coërcuerit. Sed melius eum ætas compreſſit, quam magiſter. *Ludouicus Viues lib. 2. de Ratione dicendi, ex Plutarcho. Vide Cælium lib. 25. c. 3.*

Anatolius Berytenſis Iureconſultus eloquentiſſimus, præfectus prætorio Romæ ſub Conſtantio, problema de Statu omnibus Græciæ rhetoribus per literas propoſuit, ad quod, vbi in Græciam veniſſent reſponderent. *Eunapi. in Proæreſio.*

DVCES. G

☞ *Conſule Tit. Principum Doctorum, item Oratorum: quatenus ſcilicet ijdem interdum domi, interdum foris in bello, ſua eloquentiæ dant ſpecimina. Ex Tit. quinetiam, Ad bellum accendere, & Milites ad pugnam hortari, non pauca huic loco idonea mutuari poſſunt.*

Alcibiades Athenienſis, dux bellicoſus & eloquentiſſimus fuit, teſte Demoſthene & Theophraſto, *apud Volaterranum lib. 13. c. 3. Anthrop.*

C. Iulius Cæſar eloquentia militaris (qua aut æquauit præſtantiſſimorum gloriam, aut exceſſit) poſt accuſationem Dolabellæ haud dubiè principibus patronis annumeratus eſt. Certè Cicero ad Brutum oratores enumerans, negat ſe videre, cui Cæſar debeat cedere: aitque eum elegantem ſplendidam quoque, ac etiam magnificam ac generoſam quodammodo rationem dicendi dicere, & ad Cornelium Nepotem de eodem ita ſcribit: Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? Quis ſententiis aut acutior, aut crebrior? Quis verbis aut ornatior, aut elegantior? *Suetonius.*

LEGATI.

H Athenienſes Oropum ſociam vrbem diripuerant. Romani multam talentorum ferè quingentorū eis impoſuerant. Quam vt deprecarentur, legatos miſere tres Romam, Carneadem Academicum, Diogenem Stoicum, & Critolaum Peripateticum: qui in Senatum introducti, interprete vſi ſunt Cæcilio Senatore. Ipſi alioqui ſeorſum quiſque oſtentandi ingenij gratia, magno conuentu hominum diſſeruerunt. Carneadis oratio ampla, vehemens & rapida: Critolai gracilis, teres, & venuſta: Diogenis in medio horum, modeſta & ſobria fuiſſe perhibetur. *Gellius libro ſeptimo. c. decimoquarto Noctium Atticarum, & Plutarchus in Catone.* M. Cato certè Carneade audito, palam dixit in Senatu; Ab eo vim cauendum eſſe, qui ob eloquentiam & diſſerendi facultatem facile, quæcunque vellet, impetrare poſſet. *Volaterranus lib. 14. c. 2.*

Cineas Theſſalus, auditor Demoſthenis, legatus Pyrrhi, cum ad ciuitates mitteretur, ſuffragabatur Euripidis dicto, A Omnia id expugnare verba comta, ferrum quod minax poſſit. Pyrrhus certe profitebatur vrbes plures per Cineam oratione quam armis, ab ſe ſubactas. Habebat eum perpetuo in honore rex, cuiſque vtebatur maximis in rebus opera. *Plut. in Pyrrho.*

Crates Mallotes Pergamenus Romam inter ſecundum & tertium bellum Punicum miſſus legatus ab Attalo, primus grammaticæ ſtudium in vrbem intulit. Cum enim in Palatij regione in cloacæ foramen prolapſus crus fregiſſet, per omne legationis ſimul & valetudinis tempus plurimas *ἀκροάσεις* fecit. *Suetonius.*

Anaximenes Ariſtoclis filius, Lampſacenus, diſcipulus Diogenis Cynici, & Zoili Amphipolitani grammatici, præceptor Alexandri Macedonis, eumque in bellis ſecutus, ad Alexandrum Lampſacenis iratum, quod Perſis ſtuderent, legatus miſſus eſt. Alexander cauſa aduentus cognita, cum per deos iuraſſet, ſe contraria precibus eius facturum: Anaximenes, Hoc ergo peto (inquit) vt vxores & liberos Lampſacenorum, ſub corona vendas, & templa incendas, & vrbem ſolo B æques. Rex iureiurando obſtrictus, vel inuitus Lampſacenis pepercit. *Suidas.*

Edixerat Domitianus Imperator, ne in Aſia vites haberentur: quoniam vini vbertate, ſeditionibus agitari videretur. Legationem publicam viſa tum res exigere, virúmque prudentem & eloquentem. Omnium ſuffragiis huic muneri præficitur Scopelianus ſophiſta. Qui ſuæ eloquentiæ vi, non ſolum id conſecutus eſt, quod erat caput, ne cui fraudi foret, plantaſſe vites: ſed inſuper vt pœna irrogaretur, qui eo munere abſtinuiſſet. *Cælius libro vigeſimo, c. vndecimo, ex Philoſtrato.*

Euſtatius Capadox, Ædeſij ſucceſſor in patria, eloquentia ſumma, Iamblichi diſcipulus, ad Saporem regem Perſarum legatus miſſus, ſic deliniuit in conuiuio regem, vt parum abfuerit, quin rex thiaram abiecerit, & paludamentum, cum penula Euſtathij commutarit. Sed aulici prohibuerunt, qui merum præſtigiatorem eſſe dicebant, & Imper. Romano reſpondere iubebant, Cur pro legato ſeruum ſophiſtam mitteret: C Tota Græcia pro reditu eius vota faciebat, neque tamen rediit. Soſipatram duxit vxorem, ſapientiſſimam fœminam & fatidicam. *Eunapius.*

☞ *Pete plura ex Titulo Legatorum.*

INTERPRETES.

Nicolaus Saguntinus vtraque lingua diſertiſſimus, interpres fuit Græcorum & Latinorum in Concilio Ferrarienſi primum deinde Florentino. *Æneas Syluius capite quinquageſimoquarto Europæ.*

CAVSIDICI PATRONI.

☞ *Quære* ADVOCATI, & CAVSIDICI.

ELOQVENTIA CONSIDERATA RESPECTV SEXVS ET ÆTATIS.

HVC EXEMPLA
eloquentium

VIRORVM.

☞ *Vide Tit. Eloquentium in genere, & cauſidicorum.*

MVLIERVM.

Cornelia Gracchorum mater eloquentiſſima, à cuius vberibus filij ſuadæ illam medullam ſuxerunt. *Plut. in Gracchis.*

Ameſia, prætoris ſententia rea, cauſam ſuam L. Titio prætore iudicium cogente, populi maximo concurſu egit: motúſque omnes ad neruos defenſionis non ſolum diligenter, D ſed etiam fortiter executa, & prima actione, & fere cunctis ſententiis liberata eſt. Quam, quia ſub ſpecie feminæ virilem animum gerebat, Androgynem appellabant. *Valerius lib. 8 cap. 3.*

Hortenſia Q. Hortenſij filia, cum ordo matronarum graui tributo à Triumuiris eſſet oneratus, nec quiſquam virorum patrocinium eis accommodare auderet: cauſam feminarum apud Triumuiros & conſtanter & feliciter egit. Repræſentata enim patris facundia, impetrauit, vt maior pars imperatæ pecuniæ his remitteretur. Reuixit tum muliebri ſtirpe Q. Hortenſius, verbiſque filiæ aſpirauit. Cuius ſi virilis ſexus poſteri, vim ſequi voluiſſent, Hortenſianæ eloquentiæ tanta hæreditas vna feminæ actione abſciſſa non eſſet. *Ibidem.*

Caia Afrania Licinij Bructionis vxor, prompta ad lites contrahendas, pro ſe ſemper apud prætorem verba fecit: non quod aduocatis deficeret, ſed quòd impudentia abundabat. Itaque inuſitatis foro latratibus aſſiduè tribunalia exercendo ad muliebris calumniæ notiſſimum exemplum euaſit: adeò E vt pro crimine improbis feminarum moribus, C. Afraniæ nomen obiiciatur. Prorogauit autem ſpiritum ſuum ad C. Cæſarem, itémque M. Seruilium conſulem. Tale enim monſtrum magis, quo tempore extinctum, quam quo ſit ortum, memoriæ tradendum eſt. *Ibidem.*

Eunomia virgo Chriſtiana, ſicut apud Hieronymum legitur, Nazarij rhetoris filia, in eloquentia patri coæquatur. *Ludouicus Viues, de Chriſtiana fœmina lib. 1.*

Facundia feminæ non congruit. Multarum linguas antiquitas eſt mirata, vt Corneliæ Gracchorum, Muciæ, Læliæ, Hortenſiæ: non tam quòd multa facundè diſſererent, quam quòd pauca, purè ac incorruptè: denique non tam didicerant illas artes, quam eis ex domeſtica conſuetudine erant infectæ: vt ſine labore aut ſenſu vllo diſcendi, à patribus eas videantur accepiſſe. Hodie verò in Aulis educatam, ſi diis placet, nominant, imprudenter ac impudenter loquaculam: quòd multa effutiendo, neque vnquam faciendo finem loquendi, tenere confabulonem in multas horas poſſit, ne facto vtrinque ſilentio, ſit diſcedendum. Quid exiſtimandum eſt locututam tam diu imperitam puellam cum adoleſcente non multò F ſapientiore, niſi vel ſtulta, vel obſcena? Et hanc demùm vocant diſciplinam aulicam: videlicet illius ſcholæ, in qua & aliæ diſcuntur artes, magiſtri Diaboli. En quò mores hominum ſunt delapſi, quam vniuerſa omnia, vt tacere feminam turpe exiſtimetur: id eſt, pulcherrima eius virtus, fœda videatur ac deformis. *L. Viues de Officio mariti.*

ADOLESCENTVM.

Demoſthenes, vt in ætatem venit tutelæ, egit cum tutoribus ſuis, qui partem patrimonij eius interuerterant. Tres erant, Aphobus, Theripides, Demophon, vel Demea, quem præcipuè accuſauit auunculum ſuum, ſinguliſque litem æſtimauit denis talentis, eóſque damnauit. Verùm ex condemnatione nihil exegit, ſed alios pecunia, alios gratia inductos, liberauit. *Plutarchus in vita Demoſthenis.*

Hermogenes Tarſenſis decimooctauo ætatis anno ſcripſit ea, quæ cum admiratione leguntur, præcepta. Quadriennio poſt incerta de cauſa mentem amiſit, & vt vnus e multis ad ſenectutem peruenit.

SENVM.

☞ *Conſule Tit. Rhetorum, ne eadem exempla ſæpius repetere ſit neceſſe.* G

ELOQVENTIÆ VIRES SVCCESSVS EFFECTVS ORATORES QVI PERSVASERE.

Cum Phacee Iſraeliticus Rex, Achaz Iudæorum regem bello viciſſet, & Iudæorum circiter ducenta millia captiua duceret: ei Obed Propheta occurrit, adeóque blandè agendo, orando monendóque profecit, vt ex inmani ſuperbóque (quales victoria homines facere ſolet) ad ſummam clementiam, victorem traduceret. Impetrauit enim, vt non ſolum captiui liberarentur: verùm etiam, vt, qui amiſſis omnibus nudi erant relicti veſtirentur. *Fulgoſius libro 8 capite 9.*

Cum recens eſſent homines nati, magnos inter hos ac reliqua animantia tumultus erat, propterea quòd non poſſent inuicem vti ſeſe. Nec enim vlla res intercedebat, quæ illos conciliaret: verùm qui potentiores erant, opprimebant inferiores. Neque ſatis erant idonei, vt reliquis animantibus reſiſterent. H Omnibus enim illis omni ex parte inferiores erant, aliáque in re ab aliis vincebantur. Veluti ab vniuerſo genere volucrum, celeritate. Vnde factum eſt, vt quod ait Homerus, Pigmæis, accidiſſe à gruibus, id tum temporis paſſim à robuſtioribus auibus paterentur mortales. Rurſum quantum ad vires attinebat, longè ſuperabantur, & à leonibus, & ab apris, & aliis item compluribus. Atque in hunc modum ſilentio peribant. Iam verò quoad munitionem quantumque corporis, non coruis modò, verum etiam cochleis cedebant, neque cuiquam ex ipſo ſuppetebat, quòd ad tuendam vitam erat opus. Itaque cum ad eum modum interiret hominum genus, ac paulatim dilaberetur, Prometheus orator aſcendit in cœlum, mortalium nomine: non ille quidem miſſus ab iis (neque enim dum id temporis legatos vllos erat cernere) ſed ipſe vltroneus abiit. At Iupiter partim in gratiam Promethei, maximè qui iuſta poſtulare videretur: partim negotio apud ſeſe conſiderato, filium ſuum Mercurium iubet ad homines deſcendere, Rhetoricen ſecum adducentem. Edixit autem vt eam mortalibus impertiret, non (quemadmodum Prometheus omnibus ex æquo ſenſus reliquaque corporis membra perinde quaſi theatralem pecuniam diſpertiebat) vt omnes ex æquo rhetorices eſſent participes, non aliter, quam oculorũ manuum ac pedum: ſed vt præſtantiſſimos quoſque, ingenioque generoſiſſimo præditos deligeret, atque iis munus hoc impertiret, ad ſuam ipſorum & aliorum incolumitatem tuendam. Porrò poſteaquam rhetorica iam ad mortales perueniſſet, cùm negotium, quod habebant cum belluis moleſtiſſimum, licebat effugere, tum verò deſierunt vndequaque inter ſeſe ſimultatem exercere, reperto commerciorum initio. Digreſſique de montibus, alij in aliam orbis partem iungebantur, principio quidem ſub dio viuentes: poſt autem vbi verbis inter ſe communicaſſent, & ciuitatem condiderunt, ac diſtributi ſunt: non, quemadmodum anteà, temere; verùm in ordines plebis ac belli duces, ſanctiſque legibus, tum principes tum reipublicæ ſtatum inſtituerunt. Diis munera cœperunt offerre, primitias auſpicantes ab oratione. Quibus nunc quoque vel maximè gaudere deos conſentaneum eſt: quandoquidem hac contigit, vt primùm eſſe deos cognoſceremus. Hinc deinceps ita creuit homo, vt qui initio debilis fuerat atque inualidus, poſtea in altum tolleretur: quique anteà pro nihilo habitus, ac deſpectus erat, deinceps factus eſt omnium, quæ ſunt in terra, dominus: cui quibus vti liberet, ius eſſet, non alio propugnaculo ſibi parato, quam oratione. *Ariſtides in ſecundo libro quem contra Platonem pro rhetorica ſcripſit.* Erat fabella non diſſimilis apud Platonem in Protagora. *Eraſmus in prouerbio*, [illegible].

Deucalion ex ſaxis homines formaſſe fingitur non aliam ob cauſam, quam quia oratione ſua primos homines ad mitiorem vitam traduxit.

Orpheus Thrax, & Amphion Thebanus, ore ſuo ſaxa ſyluas, volucres atque feras mouiſſe dicuntur. Primi enim fuerunt, qui agreſte genus hominum eloquentia ſua in vnum collegerunt, & communis ſocietatis vtilitate propoſita, vt domos primùm, deinde vicos, mox vrbes colerent, auctores fuerunt, præclarè igitur *Horatius in arte poëtica:*

Sylueſtres homines ſacer interpreſque deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidoſque leones:
Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet. Fuit hæc ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, ſacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri, leges incidere ligno.

Magni illi & Ioue prognati Reges, vt ait Homerus, purpuris, ſceptris, ſatellitibus, & diuinis oraculis faſtum ſibi ipſis conciliantes, atque ampla illa ſpecie mancipantes ſibi vulgus, quaſi anguſtiores, voluerunt tamen

Dicere vti poſſent rectè res & gerere amplas,
Neque repudiauerunt dictionis elegantiam: neque
Suggeſtus quo præclarum ſibi nomen haberent:

Neque Iouem conſilij auctorem ſolum ciebant, neque Martem bellatorem & bellonam Mineruam: verum Calliopen quoque implorabant.

Reges nimirum venerandos qua comitatur.

Demulcens blandimentis, & deliniens populorum contumaciam & ferociam. *Plut. in Præcept. polit.*

Theſeus, cum in vnam ciuitatem ex agris Athenienſium populum compuliſſet, Veneris popularis & Suadelæ cultum induxit: hũc propter politiæ conſtitutionem, quoniam eloquentia ſua rudi populo conuerſationem hanc politicam perſuaſiſſet illi ob ciuitatis conſeruationem. *Pauſanias in Atticis.*

Solon Salaminius, cum inter Athenienſes & Megarenſes fere vſque ad internecionem pro Salamine depugnatum eſſet, & capitale apud Athenienſes eſſe cœpiſſet, ſi quis legem de aſſerenda inſula ferret: furore poëtico ſe percitum ſimulans in concionem lymphatici habitu prodiit, & carmina per præconem populo præpoſuit (cum prius tamen ignarus poëticæ ab omnibus haberetur) ciuiumque animos ad bellum ſuſcipiendum, & Salaminem repetendam, animauit. Rethorices ope vſum quis neget? Poëticam tamen ſimulauit, vt plus auctoritatis ſibi conciliaret, & dei afflatu verſus edere videretur. *Polianus lib. 1.* Verſus autem quibus illos potiſſimùm perſuaſit, hi fuerunt, teſte *Laërtio.*

Εἴην δὴ τότ᾽ ἐγὼ Φολεγάνδριος ἢ Σικινήτης,
ἀντί γ᾽ Ἀθηναίου, πατρίδ᾽ ἀμειψάμενος.
Αἶψα γὰρ ἂν φάτις ἥδε μετ᾽ ἀνθρώποισι γένοιτο.
Ἀττικὸς οὗτος ἀνὴρ τῶν Σαλαμιναφετῶν.
Ἴομεν ἐς Σαλαμῖνα μαχησόμενοι περὶ νήσου
ἱμερτῆς, χαλεπόν τ᾽ αἶσχος ἀπωσόμενοι.

Piſiſtratus dicendo tantum valuit, vt ei Athenienſes regium imperium, oratione capti permitterent, cum tamen ex contraria parte amantiſſimus patriæ Solon niteretur. Sed alterius ſalubriores erant conciones, alterius diſertiores. Quo euenit, vt alioqui prudentiſſima ciuitas libertati ſeruitutem præferret. *Valerius lib. 8. capite nono, & Volaterranus l. 18.*

Pythagoras Crotonem Italiæ vrbem (cuius populus graui prælio attritus; animorum deſperationem, atque omnis virtutis odium ſimul hauſerat) vocatus, labentes & iam in luxuriam prolapſos ciuitatis mores, ſapientiæ ac eloquentiæ ſuæ præſidio firmauit, ac extulit. Tantumque apud eos valuit, vt populum non minus verbis, quam ferro domitum, aſſiduis monitis ad antiquæ virtutis habitum traduceret. *Petrarcha, & Volaterranus libro decimo octauo Anthropologiæ.*

Tyrtæus Athenienſis ludimagiſter, Lacedemonios ſuis carminibus ita inflammauit, vt cum à Meſſeniis ter eſſent victi, illius eloquentia priſtinam fortitudinem recuperarint. Itaque ſinguli ſua parentumque nomina libro inſcripta, lacertis alligarunt, vt ſi in prælio cecidiſſent, corpora internoſci à neceſſariis, & rogo mandari poſſent ☞ *Vide Tit. Poëtæ. Ethic.*

Themiſtocles eloquentia ſua Athenienſibus perſuaſit, vt argenti fodinarum annuos reditus, qui quotannis populo viritim diuidebantur, ad ædificandam claſſem transferrent, ſuaque alimenta reipublicæ commodis demouerent. *Plutarchus in eius vita.*

Pericles reipublicæ gubernandæ ratio verbo, vt ait Thucydides, popularis: re, ſub viro primario ob eloquentiæ vim fuit principatus. *Plutarchus in Præceptis politicis.* Ille liberis Athenarum ceruicibus iugum ſeruitutis, eloquentia ſua impoſuit. Egit enim illam vrbem, & verſauit arbitrio ſuo. Cúmque aduerſus voluntatem populi loqueretur, iucunda nihilominus & popularis eius vox erat. Itaque veteris comœdiæ maledicta lingua, quamuis potentiam viri perſtringere cupiebat, tamen in labris hominis, melle dulciorem leporem fatebatur habitare: inque animis eorum, qui illum audierant, quaſi aculeos quoſdam relinqui, prædicabat. Fertur, cum quidam admodum ſenex primæ concioni Periclis adoleſcentuli intereſſet, idemque iuuenis Piſiſtratum decrepitum iam concionantem audiuiſſet, non tamen temperaſſe ſibi, quò minùs exclamaret, Caueri illum ciuem oportere, quod Piſiſtrati orationi ſimillima eius foret oratio. Nec hominem aut æſtimatio eloquij, aut morum augurium fefellit. Quid enim inter Piſiſtratum & Periclem interfuit; niſi quod ille armatus, hic ſine armis, tyrannidem geſſit. *Valerius Maximus lib. 8. c. 9.*

Epaminondas Thebanus, cum in Græciæ concilio de Lacedæmoniorum tyrannide & libidine dominandi multa diſſeruiſſet: vſque adeò Græcorum animos commouit, vt à Lacedæmoniis deficerent, & Leuctricæ calamitatis otioſos ſpectatores ſeſe exhiberent. Itaque priùs lingua ſua, quam armis Lacedæmonios vicit Epaminondas. *Probus in eius vita.*

Thucydides populo Athenienſi præfuit, tandem patria pulſus, ad exilij ſolamen Tragœdiam ſcripſit, tanta arte, vt cùm eam Athenienſes audiuiſſent, publico conſenſu eum ab exilio reuocarint: cuius imperium neglexerunt, eius (vt ait Plinius) eloquentiam mirati. *Petrarcha.*

A Gorgia Leontino primo variæ dicendi artes & exornationes inuentæ traduntur: tum in exercitatione & declamandi vſu peritiaque cæteros adeò ſuperauit omnes, vt à diſcipulis minas centum acciperet pro mercede doctrinæ. Is miſſus à ciuibus ſuis ad auxilia ab Athenienſibus contra potentiam Syracuſanorum impetranda, Athenis in populi conuentum adductus, multa variè diſſerere cœpit: & peregrino quodam dicendi artificio vſus, adeò diſerta lingua ſingula quæque proſequi viſus eſt, vt Athenienſes ingenio quidem acuto, & natura eloquentes (alioquin quoque ſermonis percupidos) tam compti, tamque felicis admiratione prologuij captos, in ſtuporem conuerterit, & auxilia impetrauerit. *Diodorus lib. 12.*

Panegyricæ orationis, quam Iſocrates iam ſenex Græcis exhibuit, fama in Macedoniam peruenit: atque primum quidem Philippum aduerſus Aſiam extimulauit: illo verò mortuo, Alexandrum filium eius hæredem paternæ virtutis, ad regnum Perſarum euertendum adhortata eſt. *Ælianus lib. 13. de Varia Hiſtoria.*

Demoſthenes magnum ex eloquentiæ ſtudio nomen reportauit, totius Græciæ conſenſu, quæ eo loquente pacem

A & bella ſuſcepit, ſuſcepta depoſuit, fœdera cum regibus iunxit, iuncta quoque diſſoluit. *Sabellicus de ſenectute libro primo, cap. ſexto.* Eius Eloquentiam cum alia commendant, tum id præcipuè, quod Atheniēſibus ad Amphipolim & Philippo cæſis, & Thebanis Phocica calamitate territis, muris reliquis præ metu, ſolus perſuadere potuerit, vt inito fœdere, contra Philippum, etiam poſt victoriam, pacem petentem, arma ceperint, & ſeſe ad Chæroneam Macedonibus obiecerint. Admiratus eſt eum Perſarum rex, & muneribus deliniuit, vt eloquentia ſua Græcos in Philippum concitando, regni Perſici æmulum peſſundaret. *Plutarchus in Demoſthene.*

Philippus rex Macedonum, non minores res oratione quam prælio confecit, & magis ſibi placebat, ſi quam verbis adeptus eſſet victoriam, quam ſi quos armis in ſuam poteſtatem redegiſſet. Horum enim partem ſibi vendicare milites exiſtimabat ad ſuam vnius laudem pertinere. *Polyæn. lib.* 4.

Hegetorides Thaſius eloquentia ſua, contra legem, fœdus cum Athenienſibus faciendum eſſe, Thaſiis perſuaſit. *Polyænus lib.* 1.

Hegeſias Cyrenaicus, tam potentis fuit eloquij, vt cum vitæ huius deploraret miſerias, plurimi audientium, vitam B ſpontè reliquerint. Itaque Ptolomæus rex vitæ ſuorum conſulens, indicto ſilentio eius ſcholam clauſit, calamum non excuſſit. Librum enim reliquit, in quo enumeratis hominum calamitatibus ita definit, nulli omnino mortalium vt viuat, expedire. Inuentus eſt igitur qui lecto Hegeſiæ libro, nulla vel animi vel corporis interueniente moleſtia, ſe in vndas maris ex muro præcipitem dedit. Cuius tumolo Callimachus titulum inſcripſit, genus & cauſam mortis continentem. *Cicero in Tuſ. & Valerius Maximus lib. 8. cap. 9.*

Cineas, Pyrrhi Epirotarum regis legatus, plures vrbes eloquentia ſua, quam Pyrrhus armis ſubegit: idque vel ipſius Pyrrhi teſtimonio. *Plut. in Pyrrho.*

Carneades Philoſophus, legatus Romam ab Athenienſib. miſſus, cum pro iuſtitià & iterum contra iuſtitiam mira facundia diſſeruiſſet, M. Cato Cenſorius eum hominem citò expediendum & amandandum cenſuit, ne eloquentia ſua animos ciuium corrumperet. *Quintilianus libro duodecimo, c.* 1.

Conſtituerat Alexander funditùs euertere Lampſacenos, quod Perſis ſtuderent: eratque iam in procinctu. Ad eum miſſus eſt à ſuis Anaximenes Ariſtoclis F. Lampſacenus, C Alexandri præceptor, culpæ deprecandæ cauſa. Quo cognito, rex per deos iurauit, contraria ſe precibus eius facturum. Tum Anaximenes: Hoc ergo peto, inquit, vt vxores & liberos Lampſacenorum ſub corona vendas, & templa incendas, & vrbem ſolo æques. Rex iureiurando obſtrictus, vel inuitus Lampſacenis pepercit. *Suidas.*

Philopœmenes Megalopolitanus, occupata Megalopoli à Cleomene Spartano, cum ciues ſui, qui Meſſanam profugerant, de vrbe recuperanda conſilia agitarent: oratione tamen ſua iis perſuaſit, vt patria aliquandiu carere, & bene gerendæ rei occaſionem expectare potiùs, quam temerario conatu, & capita & fortunas ſuas certo exitio exponere mallent. *Fulgoſus l. 8. c. 9. ex Plutarcho.*

Hiero Syracuſanus orta domi ſeditione, inermis in forum prodiit, blandaque oratione populum in officio (erat enim ex duce tyrannus factus) continuit. *Volaterranus lib. 16. Anthrop. ex Aeliano.*

Regibus exactis plebs diſcedens à patribus, iuxta ripam fluminis Anienis, in colle, qui Sacer appellatur, armata conſedit: eratque non ſolum deformis, ſed etiam miſerrimus D Reipubl. ſtatus, à capite eius cætera parte corporis peſtifera ſeditione diuiſa: ac ni P. Valerij ſubueniſſet eloquentia, ſpes tanti imperij in ipſo penè ortu ſuo, corruiſſet. Is namque populum noua & inſolita libertate temerè gaudentem, oratione ad meliora & ſaniora conſilia reuocatum, Senatui ſubiecit: id eſt, vrbem vrbi iunxit. Verbis ergo facundis, ira, conſternatio, arma ceſſerunt. *Valerius libro octauo, capite nono.*

Meneſius Agrippa tantum eloquentia valuit, vt plebem à patribus diſſidentem, ſolus ſua oratione, quo voluit, flexerit. *Plinius c. 18. de viris illuſt. & Plut rebus in Coriolano, Liuius.*

Oreſte Coſ. in Sardiniam cum exercitu miſſo, cum atrox ſimul & inſalubris hyems occurriſſet, veſtemque Imperator in exercitum ciuitatibus imperaret: miſerunt Romani id deprecatum. Quorum accepta à ſenatu excuſatione, iuſſoque duce aliundè veſtimenta militibus parare: cum conſilio ille deficeret, & affligerentur milites: adiit C. Gracchus, quæſtor Conſuli additus, ciuitates, induxitque vt ſua ſponte E mitterent veſtem, & Romanis opitularentur. Hæc Romam perlata viſaque plebis illiciendæ præludia eſſe, terrorem iniecerunt patribus. Itaque ſenatus conſultum fecerunt, vt militibus ſuccederetur; Oreſtes autem permaneret ibi, quo Caius quoque ob quæſturam ibidem remaneret. Quod ei cùm oblatum eſſet, extemplò ira frendens deceſſit, ac Romæ nec opinantibus conſpectus, non ab iniquis modò eſt reprehenſus, ſed plebi etiam viſum inuſitatum antè, conſulem decedere quæſtorem. Veruntamen cum dies ei dicta apud cenſores eſſet, poſtulata audientia, ita animos vertit auditorum, vt cum ea diſcederent opinione, eum quammaximè læſum fuiſſe. Stipendia enim ſe demonſtrauit duodecim feciſſe, cùm alij cogerentur facere decem: quæſtorem apud Imperatorem triennium permanſiſſe, cum lege ſibi reuerti exacto liceret anno. Solum ex militibus zonam ſe, quam in prouinciam plenam intuliſſet, importaſſe inanem: cæteros exhauſto, quod importauerant, vino, auro & argento, domum plenas amphoras retuliſſe. *Plutarchus in Caio.*

Furius Camillus populum, Roma migrare Veios volentem, eleganti concione retinuit: in qua omnes vrbis dotes F laudeſque licet agnoſcere. *Volaterranus lib. 14. cap. 2. Anthroph. ex Liuio.*

M. Popilius Lænas, cum conſul eſſet, eodemque tempore ſacrificium publicum cum læna faceret, quòd erat flamē Carmentalis, plebis contra patres ſeditione nunciata, vt erat læna amictus, ita venit in concionem ſeditionemque cum auctoritate, tum etiam ſuboratione ſedauit. Vnde lenæ agnomen meruit. *Cic. in Bruto.*

M. Cato maior, cum omnes penè ciuitatis Romanæ potentiſſimos & primos haberet aduerſarios, & ad ſenectutem vſque inſtar athletæ decertaret, conſeruauit ſe incolumem. Plurimis verò publicis iudiciis, hinc reus, hinc accuſator, multos damnauit, & omnibus liberatus fuit: propugnaculo vitæ & valenti inſtructus organo eloquentiæ: cui verius, quam caſui vel fortunæ eius, quòd illæſa permanſerit dignitate, acceptum referat. *Plutarchus.*

Bello ciuili, cùm C. Marius in ciues ſæuiret, M. Antonius orator apud amicum fidum, tenuem licet & plebeium, occultabatur. Qui, cùm vrbis Romæ primarium virum ex præſenti copia tueretur, ſeruum miſit ad vinum petendum a vicino caupone. Cùm guſtaſſet ſeruus curioſiùs, & melius G poſtularet: Quid hoc rei ſit rogat, quòd non nouum, vt ſolebat, & vulgare, ſed exquiſitum & pretioſum emat. Qui vbi ſimpliciter, vt familiari & noto reſpondit, M. Antonium, qui apud dominum ſuum latitaret, ab eo inuitari: nefarius & conſceleratus caupo, ſimul vt ſeruus eſt digreſſus, ipſe ad Marium contendit iam cœnantem. Ad quem introductus, Antonium ſe oſtendit ei traditurum. Quo nuncio exclamaſſe dicitur, manibuſque ex lætitia, plauſiſſe. Parùm etiam abfuit, quin exurgeret ipſe, atque illuc properaret. Cæterùm retentus ab amicis, Annium (Valerius Maximus libro. 8. capite 9. habet P. Antonium) cum globo militum miſit, præcipitque, vt propere Antonij caput referret. Vbi ad ædes illi venere, reſtitit Antonius ad fores. Milites veros ſcalis in cubiculum ſcandentes: ac conſpicientes Antonium, excitabat alius alium ad cædem, & ſibi ſurrogabant. Nempe hæ veneres illius orationis, hic lepos erat, vt exorſum dicere & necem deprecari, nemo nec attingere, nec ſuſtineret aſpicere: ſed defixo in terram vultu illachrymarentur omnes. Intercedente mora aſcendit Annius, atque Antonium videns diſſerentem militeſque ab eo H obſtupefactos, ac delinitos, accurrit ipſe, atque Antonium obtruncauit. *Plutarchus in Mario.*

M. Tullius Cicero, vt princeps Romanæ fuit eloquentiæ, ita etiam incredibilia præſtitit. De priuatis cauſis, quas egit, non loquor: publicas tantum attingo. Proſcriptorum liberis perſuaſit, vt fortunis & honoribus carere, quam nouum bellum inteſtinum excitare mallent. Publ. Rullo. Tribuno plebi Agrariam legem promulganti, de agris populo in capita diuidendis, populum, quamuis famelicum & eſurientem, eloquentia ſua eò compulit, vt legem repudiaret: hoc eſt alimenta ſua abdicaret. Nempe hic vir potiſſimum, quantum adferat honeſto condimentum eloquentia, oſtendit populo Romano; atque inuincibile, quod eſt iuſtum, eſſe, ſi rectè dicatur: debereque eum, qui ſedulò tractare rempublicam intendit, ſemper in rebus quidem agendis honeſtum blandienti anteferre, ſed in dicendo acerbum eximere conducibili.

bili. Iam cum equites in theatris permiſti plebi, & vna cum A populo indiſcretè ſpectarent, M. (ſeu potiùs L.) Otho prætor equites honoris cauſa primus a cætera plebe diſcreuit, ac ſeparatum eis locum in theatro, quem nunc quoque tenent, præcipuum; attribuit. Id interpretatus in contumeliam factum ſuam, populus ingreſſum in theatrum exſibilauit Othonem probroſè. Equites inuicem magno plauſu exceperunt eum. Iterauit ex integro populus ſibilum, mox plauſum illi. Ita inter ſe commiſſi lacerauerunt ſe mutuò maledictis, ac confuſio theatrum magna tenebat. Qua re audita, cum contuliſſet ſe illuc Cicero, concioneque ad Bellonæ conuocata increpaſſet populum caſtigaſſetque, reuerſi in theatrum ingentem plauſum Othoni dederunt, certaueruntque cum equitibus de illius honoribus & laude. Idem quoque oratione ſua L. Catilinam ciuem facinoroſiſſimum vrbe eiecit. Denique cùm interfecto Cæſare, maxima in vrbe orta eſſet ſeditio, eam ipſe & auctoritate & oratione ſua ſedauit. *Plutarchus in Cicerone.* De eo ſic *Plinius libro ſeptimo, capite trigeſimo*, vbi conſulatus tantum illius opera attingit: Te dicente, legem agrariam, hoc eſt, alimenta ſua, abdicauerunt tribus: te ſuadente, Roſcio theatralis auctori legis ignouerunt, nota- B taſque ſe diſcrimine ſedis æquo animo tulerunt; te orante proſcriptorum liberos, honores petere puduit: tuum Catilina fugit ingenium: tu M. Antonium proſcripſiſti. Salue primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum linguæque lauream merite, & facundiæ Latiarumque literarum parens: atque (vt dictator Cæſar hoſtis quondam tuus de te ſcripſit) omnium triumphorum lauream adepte maiorem, quanto plus eſt, ingenij Romani terminos in tantum promouiſſe, quam imperij.

* Antiphon ſophiſta, Neſtor cognomine, Nepenthes acroaſes promittebat. ☞ *Vide Tit. Rhetorum.*

Cum edixiſſet Domitianus Imperator, ne in Aſia vites haberentur quoniam vini vbertate ſeditionibus agitari videretur legatus ad Imperatorem mittitur Scopelianus ſophiſta. Is eloquentiæ ſuæ vi non ſolùm id conſecutus eſt, quod erat caput, ne cui fraudi eſſet, plantare vites: ſed inſuper, vt pœna irrogaretur, qui eo munere abſtinuiſſet. *Cælius lib. 20. cap. 11. ex Philoſtrat.*

Cum Smyrna Ioniæ ciuitatum pulcherrima, ſub Marco Antonino terræ motu & hiatu terræ miſerandum in modum C corruiſſet: Theodoſius præfectus Aſiæ reſtituit iuſſo Imperatoris, quem Ariſtides rhetor Monodia de eius clade ſcripta (cum inter cætera etiam hoc intuliſſet, *Ζέφυροι ἐρήμην αὐλὴν καταπνέουσιν* Deſolatam perflant Zephyri) ita flexerat, vt inter legendum & ſuſpiriis crebris, & lachrymis dolorem ſuum teſtatus ſit, & Theodoſio ſtatim præceperit, vt eam reſtauraret. *Philoſtratus.*

Ambroſius præfectus Mediolanenſis, cum videret populum propter Arianam perfidiam in diuerſa ſtudia partium concitatum, in electione Præſulis diſſidere: tumultum eloquentia ſua ſedauit: & mox omnium conſenſu Epiſcopus ipſe declaratus eſt. *Ruffinus lib. 6.*

Leo primus Pontifex, Valentiniani iunioris Imperatoris ſuaſu ad Padum profectus, cum Attila in colloquium venit. Itaque Hunnorum regem ab vltima Tartaria profectum, nec Alpes, nec munita loca, neque arma auertere potuerant, quo minus in Italiam, Veronam vſque deſcenderet, magna Romano imperio clade illata, cui toti internecionem minitabatur. Eum autem dicendo adeò commouit Leo, vt perſuaderi ſibi D Attila paſſus ſit, vt in Vngariam regredi vellet, neque iam vltrà Romanum Imperium infeſtaret. *Fulg. lib. 8. cap. 9. & Volat. lib. 22. & Egnat. lib. 8. cap. 9.*

Cùm Rachiſius Longobardorum rex, magnis viribus Peruſiam vrbem obſideret, ad eum in caſtra Zacharias Pontifex cum paucis profectus, non ſolum eum impulit, vt vrbis obſidionem ſolueret: verum etiam dicendo ita præſentis vitæ vanitatem, præmia pœnáſque futuras eius animo impreſſit, vt tradito Ariſtulpho fratri regno, ipſe monachalem ordinem Romæ profiteretur. *Fulg. lib. 8. cap. 9.*

Sigiſmundus Hungariæ rex à proceribus captus, & viduæ, cuius maritum interfecerat, cuſtodiendus datus, ſua eloquentia tantum effecit, vt ab eo dimitteretur. *Vol. l. 23. & Cuſp.*

Franciſcus Foſcarus, Venetorum dux, cùm Florentini graui bello à Philippo Mediolanenſium duce, regnum Italiæ affectante premerentur, auctor ſuis fuit, belli contra communis libertatis hoſtem ſuſcipiendi. Tanta enim in eo dicendi vis E fuit, vt quod ille ſemel proponeret, omnes etiam in ſenatu approbarent. Feliciter illud bellum Venetis ceſſit, nam Brixiam & magnam partem Galliæ Ciſalpinæ, imperio ſuo adiecerunt. *Egnatius lib. 8. cap. 9.*

Præerat Laurentius Medices Florentinæ Reipublicæ ſumma cum poteſtate, eo tempore quo bellum grauiſſimum gerebatur inter Florentinum populum, & Ferdinandum Aragonium Neapolis regem. Laurentius cernens, quanto in diſcrimine verſaretur Florentinum nomen, tametſi ſciret, ſe vnum præcipuè à Ferdinando peti, quem de medio tolleret: clam tamen ipſemet Neapolim nauigauit, & ad Ferdinandum inexpectatus veniens, tantum dicendo effecit, vt pacem Florentino populo impetrarit. *Ibidem.*

* QVI NON PERSVASERE.

☞ *Conſule Tit. Certamina Rhetorum item Cauſidicorum; Vbi enim victo eſt, ibi vtiliter quoque alium oportet eſſe.*

* APOPHTEGMATA

* ETHNICORVM.

Demoſthenes immodicum eloquentiæ ſtudium obiicientibus ita reſpondit: eloquentiæ ſtudium declarare hominem popularem: contra negligere ſtudium eloquentiæ, eſſe eorum qui dominari populo quærerent, vt qui hoc agerent, ne vt F perſuaderent dicendo, ſed vt vi cogerent. *Plut. in Demoſth.*

Æſchines & Philocrates Athenienſium Legati, cum Philippi Macedonis eloquentiam plurimùm laudaſſent, Demoſthenes ait: ſi eloquẽs eſt Philippus, habet hoc cum multis Sophiſtis commune. Senſit vir prudentiſſimus, Regis virtutes nequaquam in eloquentia poſitas eſſe. *Plut. in vita Demoſt.*

Æſchines cum Rhodi exul recitaret orationem ſuam aduerſus Demoſthenem, Rhodij demirati ſunt, quod tali oratione fuiſſet damnatus ab Athenienſibus. At deſineretis, inquit, admirari, ſi audiſſetis quæ ad hæc reſpondit Demoſthenes, damnationis cauſam reiiciens in violentiam eloquentiæ Demoſthenicæ. *Piſiſtrat. & Bruſ. lib. 4. c. 33.*

Ephicrates, in cauſa obrutus eloquentia patroni, qui Ariſtophantem defendebat: aduerſariorum, inquit, melius eſt hiſtrio, ſed mea fabula melior. Vt fabula nonnunquam exploditur vitio hiſtrionis, ita ſæpe melior cauſa vincitur à peiore, patroni infamia, ſtultitiaue. *Eraſ. lib. 5. Apoph.*

Thucydides ab Archidamo Lacedemoniorum Rege interrogatus, vter eſſet in palæſtra ſuperior ipſe, an Pericles: poſteaquam inquit, ego hominem pugnando deieci, ille ſe negat cecidiſſe: itaque vincit & ſpectatores à ſua ſententia deiicit, G ſentiens ſe bonis rationibus eſſe ſuperiorem, ſed Periclem eloquentia vinceret quocumque vellet agere multitudinem. Num Thucydides vir præpotens, ſic in adminiſtranda republic. diuerſatus eſt Periclj; quam contentionem Archidamus palæſtram appellauit. *Eraſm. 6. Apoph.*

M. Antonius cui vel primas eloquentiæ patrum tribuebat ætas, vir natura peracutus & prudens, diſertos dicebat ſe vidiſſe multos, eloquentem omnino neminem. Inſidebat videlicet in eius mente ſpecies eloquentiæ, quam cernebat animo, ſedere tamen ipſa non videbat. *Cicero in oratione ad Brutum.*

* CHRISTIANORVM.

Mercurio Caduceum in manu affinxit vetuſtas, quo ſignificatum voluit Eloquentiæ interuentu ſtatim omnes controuerſiarum cadere tempeſtates: nam

Illa regit dictis animos, & pectora mulcet.

Vnde dixiſſe commemoratur Cardinalis Aldobrandinus: Nullum eſt Imperij vallum firmius, quam quod in eloquentiæ campo eſt fundatum.

Addit enim inualida robur facundia cauſa.

Vt habet *Luc. H. Farn. in Apop. de Pr. Beyerlinck in Apoph.*

Idem Interroganti quis feliciſſimè regeret; Non inquit, qui H opulentia aut robore plurimum pollet, ſed qui eloquio & facundia. verè *Alciatus*:

Cedunt arma togæ, & quamuis duriſſima corda
Eloquio pollens ad ſua vota trahit.

Ibidem.

Rogabat Principem Anonymum quiſpiam, quænam artes hominem in altiſſimo honorum culmine collocarent; Duæ, ait, vna Imperatoris, altera Oratoris boni: Nec id malè: ab hoc enim pacis ornamenta retinentur, ab illo belli pericula repelluntur. *Greg. Rich. 1. axiom. Polit.*

* HIEROGLYPHICA.

Quia ſerpentem pro aſtu poni docti ſumus ex Ariſtotele dicente animalia quædam eſſe aſtuta per ſe, ſicuti ſunt Serpentes: magis vero ex lectione ſacra, quæ prudentiam hinc imprimis animali tribuit, ea etiam de cauſa Angues caduceo com- A plicari putamus, quod oſtendere voluerint, & calliditatem & prudentiam neceſſarias eloquentiæ, quæ per virgam ſignificatur. Quippe quæ regat dictis animos. Neque deſunt, qui virgam auream Mercurij, manibus, à qua Deus ipſe χρυσόῤῥαπις, appellatur, dignitatis & excellentiæ, quæ illum ornant, qui & ſcitè & opportunè norit orationem contexere ſignum eſſe, contendunt. *Pier. Val. lib. 56.*

Sapientiores *Sirenas* pro Hieroglyphico eloquentiæ, feliciſſimaque perſuadendi vi poſuerunt. Vnde dictum illud de Catone Grammatico. *Cato Grammat. Latina Siren. Idem l. 20.*

Per effigiem *Pſittaci* loquentem hominem, qualem ſe negat Tullius reperiſſe, ſignificant: cum nullum ex animalibus rationis expertibus articulatius humanas explicet voces: id quod ideo præſtat, quod linguam habeat latiorem carnoſioremque, & humanæ propemodum ſimilem. *Idem l. 23.*

Suauem eloquentiam per Hieroglyphicum *Apis* ſignificari ſunt nonnulli qui aſſerunt. *Idem l. 26.*

Herculem Galli lingua gentis vernacula Ogygium vocant. Porro Deum ipſum noua quadam atque inuſitata figura depingunt: Senex apud illos eſt ad extremum vſque occipitium recaluus, reliquis capillis, ſi qui ſunt, canis: cute rugoſa, & in B atrum nimium exuſta colorem, cuiſmodi ſunt nautæ iſti ſenes, Charontem potius, aut Iapetum quempiam ex iis, qui apud inferos verſentur, diceres: in ſumma, quiduis potius quam Herculem eſſe coniiceres ex imagine: Atq; tali ſpecie cum ſit, tamen Herculis ornatum gerit, vt qui tum leonis exuuium indutus ſit, tum clauam dextra teneat, tum pharetram humeris aptatam portet, tum arcum læua prætendat: denique modis omnibus Hercules eſt: Hic quidem arbitrabatur in Græcanicorum Deorũ contumeliam perperam facere Gallos, cũ eum eiuſmodi fingerent effigie, quo nimirum illum talibus picturis vlciſcerentur: quod olim in regionem ipſorum incurſaſſet, prædas agens id temporis, cum Geryonis armenta veſtigans occidentalium gentium pleraſque regiones peruaſtaret. At nondum etiam dixi id quod erat in imagine maximè nouum atque mirandum, ſiquidem Hercules ille ſenex ingentem admodum hominum multitudinẽ trahit omnibus ad amorem reuinctis: porro, vincula catenulæ tenues auro electroque confectæ pulcherrimis iſtis monilibus aſſimiles: atque cum vinculis vſque adeò fragilibus ducantur, tamen neque de fugiendo cogitant, cum alioquin commodè poſſint, neque prorſus ob- C nituntur, aut pedibus aduerſus trahentem obtrudunt, ſeſe reſupinantes: verum alacres, ac læti ſequuntur ducentem, admirantes; vltrò feſtinantes omnes, & laxatis vinculis etiam antevertere ſtudentes, perinde quaſi grauiter laturi, ſi ſoluerentur vinculis. Nec illud quidem pigebit referre, quod mihi videbatur omnium abſurdiſſimum: Etenim cum non inueniret pictor, vnde catenularum ſummas anſas necteret, videlicet dextra iam clauam, læua arcum tenente, ſummam Dei linguã perterebrauit: atque ex hac relegatis catenulis eos trahi fecit: ipſe nimirum ad eos, qui ducebantur, vultum ac oculos conuertebat arridens. Hæc ego cum diutius aſſiſtens, eſſem contemplatus, admirans, hæſitans, indignans, Gallus quiſpiam qui propius aſtabat, noſtrarum literarum non indoctus, id quod pictura annuebat declarauit, quum Græcanicam linguam abſoluta ſonaret. Philoſophus opinor, ex eo genere Philoſophorum, quod apud illos eſt fertur: Ego tibi hoſpes, inquit picturæ illius ænigma explicabo, nam videris vehementer ad eum attonitus ac ſtupefactus. Orationem nos Galli nequaquam arbitramur eſſe Mercurij, quemadmodum vos Græci; verum Herculi illam tribuimus, propterea quod hic D Mercurio longè robuſtior extiterit. Quod ſenex fingitur, nihil mirere: ſiquidem vna facultas dicendi vel facundia conſueuit in ſenecta demum abſolutum vigorem oſtendere: ſi modo verum noſtri dicunt Poëtæ:

Obducit iuuenum denſa caligine pectus,
Contra ſenectam poſſe quidam dicere
Rudi iuuenta melius ac præclarius.

Hinc videlicet apud vos & Neſtoris lingua mille profuit, & Troianorum concionatores lirieſſam educunt vocem videlicet floridam: Nam liria, ſi ſatis commemini, flores appellantur. Proinde quod ab auribus vinctos ad linguam trahit ſenex hic Hercules, qui non aliud quam ipſe eſt ſermo, ne id quidem debes admirari, qui quidem non ignoras linguæ cum auribus eſſe cognationem: Neque verò ad contumeliam illius illud pertinet, quod ea pertuſa eſt: nam memini, inquit, & iambicos quoſdam verſiculos è comœdiis apud vos diſcere. E

Siquidem viris loquacibus extrema lingua perforata eſt
omnibus.

Quin de eodem hanc habemus opinionem, vt quicquid egit, id oratione facundiaque confeciſſe putemus: vtpotè virum ſapientem perſuadendo pleraque ſibi ſubegiſſe. Iam tela illius nimirum orationes ſunt acutæ, miſſiles quæ, atque animum ſauciantes: vnde pennigera dicta vos quoque appellatis. *Eraſm. & Budæus in annotationibus in Pandectas.*

Perſuadere eſt bonum conſilium dare, Græcis πείθειν. Inde *Pitho* dicta eſt Dea, dicendi præſes, quam Ennius *Suadam*. Quintilianus perſuadendi Deam, Suadeam Horatius, Cicero leporem vocat. Hæc & flexanima dicitur, quaſi animum flectens, à Græcis ψυχαγωγός, quaſi ductrix & oblatrix animæ, huius Deæ ſanctiſſimum olim nomen apud Gallos fuit.

Marcus Cethegus dictu illis popularibus olim
Qui tum viuebant homines atque æuum agitabant,
Flos delibatus populi.

Probè verò: vt enim hominis decus ingenium, ſic ingenij ipſius lumen eſt eloquentia, quæ virum excellentem præclare tamen illi homines florem populi dixerunt, Suadæque medulla πειθὼ, quam vocant Græci cuius effector eſt Orator. F Hanc Suadam appellauit Ennius πειθὼ in labris Periclis Eupolis ſciſſitaſſe ſcribit.

Mercurius filius Iouis & Maiæ, Deus eloquentiæ, nuntius diuorum, tegitur galero, vt oſtendatur, aduerſus inuidiæ fulmina, ſolam eloquentiam plurimum valere: Item ſignificatur gratia, quam quis ſibi apud auditores eloquentia cumulat: item viuacitas: ea enim quæve præclara facta ab interitu aſſerit, dicente Poëta:

O ſacer & magnus vatum labor: omnia fato
Eripis & populis donas mortalibus æuum.
Ouidius.
Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira nec ignis,
Nec poterit ferrum nec edax abolere vetuſtas.

Alata fert talaria: ſermo enim velox eſt, & ob id ab Homero alata exprimuntur verba 1. Iliad. eodem enim momento ex ore loquentis egrediuntur, & auribus auſcultantium excipiuntur. Virgam defert, qua fingunt Mercurium animas ab orco vocare, alias demittere: quod nihil aliud ſignificat, quam plurimos è mortis faucibus ſubtrahi, quos carnifex expectet, mox ad ſupplicium rapturus, & ſi velit in mortem impellat G rurſus. Ita Cicero communi voce ob necatum Clodium, Milonem eripuit eloquentiæ viribus: ita & Popilium Lenatem, Cœlium & innumeros alios: Is eadem fandi maieſtate Lentulum, Cethegum, Sextilium, atque eius farinæ homines potentiſſimos morti tradidit. Eſt & eius virgæ natura, ventos excitare, & tranare nubila: quod indicare eloquentiam ſolum, ſeditiones commouere, & ſi eas cupias ſedare poſſe. Ita feciſſe Curionem apud Ariminium in Cæſarem legimus: Ita & Cicero Turgidum Cæſaris in Deiotarum pectus pacauit. Virga hæc ſomnos dat, ac adimit: Ita eloquentia inertes ſopitóſque ad exercendum ſe admonet, quum præmia opulentiſſima proponit, & decoris memores eſſe iubet, ſopit nimium audaces & temerarios, quum non orare ſit, ſed potius latrare. Serpens eſt implicitus virgæ, quod prudentia maximè oratorem deceat. *Boccacius lib. 12. cap. 26. Cic. de claris oratoribus.*

* ELOQVENTIÆ PRÆSAGIA.

Facundia & ſermonis gratia quam Eloquentiam appellamus; H donum eſt tum naturale, tum ſupernaturale. Hinc Platoni dormienti infantilibus in cunis, apes mellis copiam in os inſtillare ſunt viſæ: quod præſagium erat, ex Platonis ore, Dei dono, fluxuram orationem omni melle ſuauiorem. Quomodo & Xenophon ab elegantia ſermonis vocatus eſt Muſa Attica.

In S. Ambroſij dum adhuc infans eſſet, ore, examen apum conſedit: quo diuina viri eloquentia præſignificabatur. *ait Paulin. in vita.*

S. Dominici Prædicatorum Patriarchæ mater, dum eum vtero geſtaret, viſa ſibi fuit in quiete, continere catulum facem ardentem ore præferentem, qua editus in lucem totum orbem accenderet. Monebatur eo ſomno, quod etiam euenit, Dominicum, tum per ſe, tum maxime per inſtituti ſui ſectatores, piâ facundiâque ſermonis eloquentia, omnes homines ad Dei amorem inflammaturum, & hæreſes omnes, prout Albigenſes in Francia, latratu valido profligaturum.

Matri S. Bernardi non multum abſimile accedit, vt in vita ipſius legimus; qui propter ſermonis dulcedinem, A mellifluí nomen promeruit.

Emancipati.

☞ *Quære liberas. Liberi.*

Emendare.

☞ *Pete ex loci de correctione.*

* Emblema.

* DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

DIcitur Emblema παρὰ τὸ ἐμβάλλεσθαι, aut ἐμβλῆσθαι, quod eſt inſerere, interponere, inijcere. Antiquitus namque lapillis quibuſdam quadratis politiſque, in quibus icones inſculptæ erant, ornabantur, vt ex Pauſania, Plutarcho, & aliis colligitur.

Itaque Emblemata non ſunt propriè ænigmata, ſymbola, aut gnomæ, ſed vſurpatur ea vox pro carminibus quibus imagines, agalmata, pegmata, & id genus ſcitè inuenta, B eruditè & variè explicantur. Notum eſt illud Ciceronis ex Lucilio, Quàm lepidè lexeis compoſtæ vt teſſerulæ omnes, arte pauimento atque Emblemate vermiculato.

Igitur Emblema dicimus, quidquid ornatûs gratia inſeritur, etiam vaſis, gemmis, veſtibus, pateris.

SCRIPTORES.

Scripſerunt Emblemata *Andreas Alciatus, Ioan. Sambucus, Iacobus Byllius, Nicolaus Reuſnerus, Nicolaus Taurellus, Ioachimus Camerarius, Hieronymus Reſtellius*, & plerique alij.

☞ *Videatur Titulus de Symbolis.*

Emporia.

☞ *Pete ex loco de Nundinis.*

Emptio.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EMptio, Græcè ἀγορασία, Hebr. *Mikneh* à verbo *Kanah*, C emit, acquiſiuit, nactus eſt. Emptitiæ res dicuntur, quæ emptæ ſunt, & emptitius miles, mercenarius.

Definitur autem Emptio, pactio pretij pro merce. *lib. 1. pand. de contrah. emptione* Merx vocatur quæuis res vendibilis. Pretium autem nummus ſiue pecunia. Hæc enim inuenta eſt vt ſit pretium, omnium rerum quæ in contractus humanos veniunt. Porro conſiſtit hic contractus in nuda pactione, & ſolo conſenſu perficitur, neque requirit ad ſui ſubſtantiam traditionem rei aut pretij.

EXEMPLA BIBLICA.

Abraham emit ſeruos, *Gen.* 17. *v.* 27. Speluncam duplicem, 23.16. Iacob partem agri, 33.19. Putiphar Ioſephum, 37.36. Iacob & filij eius frumentum, 42. v. 1. 2. Ioſeph terram Ægypti, 47.20. Dauid aream, 2. *Reg.* 24. Michol vxorem 1. *Reg.* 18. & 2. *Reg.* 3.14. Amri montem Samariæ, 1. *Reg.* 16. *v.* 23. 24. Negotiatores Regis, 2. *Paral.* 1. *v.* 16. 17. Ieremias agrum, *Ierem.* 32. *v.* 7. Principes Sacerdotum agrum figuli, *Matth.* 27. 7. Ioſeph ſindonem, *Marc* 15. 75. Maria Magdalena, &c. aromata, 16. *v.* 1. 2. Filius Dei Eccleſiam ſuam, *Actor.* 20. 28. 1. *Cor.* 6. 20. & 7. 23. 1. *Petr.* 1. 9. 2. *Petr.* 2. 1.

D PROFANA.

Thurieci, mercaturam exercentes, abſque omni dolo vendunt omnia: apud quos, ſi quis domum emerit, ſacra facere in Apollinis Epicomæi fano, ſi vero prædium, in vico quem inhabitabat, & iurare coram magiſtratu ſolet, quod reuera iuſtè emat, nec fraudulenter agat, nec arte dolove vllo. Eodem modo & magiſtratus quoque vendentem iurare iubet, quod ſine malo dolo vendat. *Stobæus ſerm.* 42.

Themiſtocles prædium diſtrahens iuſſit pronunciari etiam vicinum bonum illud habere. *Plut. in Apoph.*

Cornelius aſinam pecunia onuſtam in forum produxit, loco ſponſorum, cum fundum emiſſet. Vide Corneliæ genti Aſinæ cognomentum datum eſt. *Macrob. l.* 1. *Satur. c.* 6.

Q Mutius Scæuola Pont. Max. eloquentium iuris peritiſſimus & iuris peritorum eloquentiſſimus: cum aliquando poſtulaſſet; vt ſibi fundus, cuius emptor erat, ſemel indicaretur, idque venditor feciſſet: dixit, ſe pluris æſtimare, addiditque centum millia. Vſque adeo ab officio boni viri non diſcedebat. E *Rutil in eius vita.*

Hermes Philoſophus Ægyptius: auditor Syriani ſophiſtæ, condiſcipulus Procli, ſub Hadriano principe, nec non minus iuſtitia, quam doctrina præditus, ſi quid empturus, minus iuſto pretio addiceretur, ipſe nihilominus iuſtum promebat: ſi quid vero contra, non vltra appetebat. *Suidas.*

☞ *De emptione vxorum, quære in Tit. de vxore.*

☞ *Petantur plura ex loco de contractibus. Tit. Emptio.*

Encœnia.

☞ *Quære locum de Iudæis Tit. Feſta Iudæorum.*

Energumeni.

☞ *Vide locum de Dæmonibus. Tit. Dæmoniaci. Vbi de modis varijs Dæmoniacorum, eorumque liberatione, & cauſis.*

* Epheſus Epheſij.

QVÆ, ET QVALES?

EPheſus Amaſonum opus iuxta Strabonem, aut Creſi F cuiuſdam indigenæ, ſecundum Pauſaniam, Epheſiique qui Iſtri fluuij filius dicitur; Ionicarum vrbs clariſſima, & Aſiæ lumen dicta, ædificata vt prodit Euſebius in Chronico, anno Dauid XXVIII. ſita in pulcherrimo ſitu, à læua Meandrum fluuium, à dextra Caiſtrum Fluuium habens, qui vehit merces Aſiaticas.

Erat hic toto orbe celeberrimum, inundique mirabilibus annumeratum Templum Dianæ, cuius longitudo CCCCXXV. pedum erat: Latitudo CCXX. Erantque in eo columnæ CXXVII. ſexaginta pedes altæ, (inter quas XXXVI. celatæ erant miro artificio) ab Aſia toto extructæ per annos CCXX. aut etiam quadringentos; & à Regibus eiuſdem dicatæ cum Aſili prærogatiua, cui Alexander adiecit ſtadium. De quo legatur *Plinius lib.* 36. *c.* 14. *Giraldus hiſtor. Deorum ſyntag.* 12. *Alexand. ab Alexand. lib.* 3. *c.* 20.

Laudantur Epheſij à ſcientia artis Magicæ, ac reliquarum artium bonarum ſtudijs, Philoſophis, Oratoribus, ac rerum omnium diſciplinarumque magiſtris ea vrbs redundabat. Vt verè dici poſſet, eam Ciuitatem non equitum robore, ſed G clarorum hominum milibus cæteras ſuperaſſe, in eaq; plurimum viguiſſe ſapientiam. *Chryſoſtomus* dicit ex vulgari opinione, inde fuiſſe Pytagoram, totamque Ionicam Philoſophiam ibi cæpiſſe cũ Parmenide, Zenone, Democrit. *Præf. in ep. ad Eph.*

Conſecuta eſt autem hæc vrbs celebritatem maiorem ob Pauli præſentiam, qui ibi fuit pluſquam duobus integris annis, vt teſtatur ipſe, *Actor. c.* 19. qui etiam Timotheum conſtituit Epiſcopum ibidem, cui Oneſimus alius Pauli diſcipulus ſucceſſit. Item Ioannes Apoſtolus ibi diu moratus, finem vitæ clauſit, ſecundum Hieronym. Sed & Deiparam ibidem cum S. Ioanne aliquo tempore habitaſſe, teſtata ſunt Concilia Oecumen. In hac Ciuitate, quæ Aſiæ erat metropolis; Patres *c.* 27. *in Epiſt. ad Cler. Conſtantinopolit.* quod iamante Epiphanius hæſitando ſignificauerat *hæreſ.* 78.

Laudat *S. Ignatius Martyr* Epheſios *Epiſt. c.* 4. à fidei puritate, & conſtantia. In quibus inſtructi fuerant à Chriſti diſcipulo Paulo & Timotheo.

D. Hieronymus præf. in Epiſt ad Epheſ. notat in hac ciuitate maximè viguiſſe Idololatriam, artiumque magicarum præſtigias, ideoque Paulum ibi penè triennio moratum, multaque de dæmonum poteſtate per Chriſtum profligata, H Epiſtolæ quam ad eos ſcripſit, inſeruiſſe. Id autem apud eos effecit, vt multi ex iis qui fuerant curioſa ſectati, libros ſuos contulerint, & coram omnibus combuſſerint, *Actor c.* 16.

* Ephod.

☞ *Quid de eo ſenſerit Quingerus ex Bodino, & aliis, vide in loco de Diuinatione, Tit. Ephod.*

EIVS PRÆCEPTVM, ET FORMA.

Inter alia Cæremonialia præcepta illud etiá legimus, *Exod. c.* 28. Facient autem ſuperhumerale de auro, & hyacintho, & purpura coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere polymito. Quod noſter Interpres dicit ſuperhumerale, Septuaginta vocant ἐπωμίς, Hebræi Ephod Id eſt pallium ſiue extima veſtis, quæ aliis ſuperimponitur, Erat ergo veſtis propria pontifici, quæ tam pectus, quam humeros tegebat, eratque inſtar

A interulæ prætextatæ vndique, inferne tamen & ſuperne patentis. Protendebatur autẽ vſq; ad cingulum, eoq; cingebatur.

Circa pectus autem patebat in eo locus inſerendo rationali. Deinde habebat in humeris duos lapides onychinos, quibus inſculpta erant nomina filiorum Iſraël. Habuit inſuper manicas, vt tradit Ioſephus: qui & aſſerit inſtar thoracis fuiſſe, *li. 6. belli cap. 6.*

QVOTVPLEX.

Duplex erat Ephod: vnum quod iam deſcripſimus, eratque Pontificis proprium: Aliud erat lineum ſiue byſſinum, candore puriſſimum, quo vtebantur Sacerdotes & Leuitæ. Imo & Laici, quiquoquo modo ſeruiebant diuino cultui. Fortaſſis ad modum cottarum, vel rocquetorum, aut ſuperpelliceorum, quibus paſſim vtuntur Eccleſiæ adminiſtri. Tale fuit Ephod Samuëlis, 1. *Reg.* 2. Sacerdotum à Saüle occiſorum, 1. *Reg.* 22. Tali vſus fuit Dauid ſaltans ante Arcam, 2. *Reg.* 6. Ita Hieron. *ad fabiol. de veſt. ſacerdot.*

☞ *Diuinatio per Ephod Vide Tit de Diuinatione.*

* Epicurei.

Qui, & qualis Secta?

B OMnes Philoſophorum ſectas præcipuæ erant Epicureorũ, & Stoicorũ, de quibus teſtatur *Lucas in Actis c.* 17. quod Paulus cum iiſdem diſputauerit. Illorum autem maximè laxa erat: ſtoicorum ſeuera. Conuenit tamen inter omnes, negatam ab Epicureis prouidentiam, ac re ipſa Deos ſuſtuliſſe, nomen tamen reliquiſſe. Ita *Auguſt. lib.* 18. *de Ciuit. c.* 41. Qui addit, Epicurum ſectæ auctorem, Porcum ab aliis vocari, quod ſummum bonum in voluptate collocaret: & quamuis ſcriptis ſuis honeſtam voluptatem tradere videretur; turpem tamen ſequeretur ille ipſe. Lactantius vero ideo illius diſciplinam celebriorem aliis adfirmat, quod homo aſtutus, omnium ſe moribus accommodare ſtudebat; & ſicut nomen voluptatis populare eſt, & vnumquemq; trahit, ſic & vniuſcuiuſque moribus doctrinam ſuam accommodat, & maiore diſcordia ſecum pugnat, quam vniuerſim ceteri omnes. *Aug. in Pſal.* 71.

Epicureorum vitam, ſummamque fœlicitatem quam in vita hac mortali, neque enim aliam exquirunt; In rebus caducis, carnique conuenientibus ponunt, hendecaſyllabi hi depingunt, multum diuerſi ab illis, quibus Martialis vitæ huius beatitudinem expreſſit, quos *in loco de vita* recenſuimus.

C

Vitam quæ faciunt beatiorem
Carnalis Epicurus inquit, hæc ſunt.
Res non parta labore, ſed rapinis.
Non ſpinoſus ager focus perennis.
Ius nunquam, Toga culta, mens auara,
Vires herculeæ, ſalaxque corpus.
Occultus dolus, impares amici.
Conuictus ſatur ebriaque menſa.
Nox non ſobria, lux ſoluta curis.
Sit vagus thorus, & ſit impudicus.
Somnus qui faciat longas tenebras.
Summum nec metuas diem, nec optes:
Nam nox omnibus vna dormienda.
Vna eſt vita tibi, tuuſque perit:
Mors eſt æqua tibi, tuuſque perit.
Spem vitæ videas perire futuræ:
Non eſt qui moderetur Æquus orbem,
Non qui res hominum curet fugaces.
Sit tantum bene Genio calenti;
Sint blandæ Veneris loci, ſaleſque,
Sit Bacchus pater, & mater voluptas:
Sit venter Deus, & Rhamnuſia errans.
Vt Sus eſſe velis, nihilque malis.
Carnalis Epicure, dicis, hæc ſunt.
Quæ vitam faciunt beatiorem.

D

Ephori Spartanorum.

☞ *Quære in loco de Magiſtratu.*

Epicedia.

☞ *Vide locum de Honore & Exiſtimatione. Tit. Laudationes funebres, Epicedia, &c.*

Epigramma, Epigrammatographi.

☞ *Pete ex loco Poëtarum. Tit. Poëtarum differentia.*

Epilepſia.

☞ *Vide Affectus corporis. Item Tit. de Morte.*

E

Epirotarum Duces, &c.

☞ *Require locum de fortitudine. Tit. Duces, Imperatores fortes. §. Epirotarum. Item. Magiſtratum Chronologicè conſideratum.*

* Epiſcopus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EPiſcopus Græca vox eſt, idem fere apud illos ſonans, quod apud nos Speculator ſiue Inſpector, à verbo ἐπισκοπεῖν, proptereáque vt Martianus ſcribit, ij dicuntur Epiſcopi, qui præſunt pani, ac cæteris rebus venalibus, quæ populus ciuitatum ob quotidianum victum neceſſariæ ſunt. *Vide L. vlt. D. de muner. & de honor. Itemq; epiſt. 7. lib. 10. Cicer. ad Attic.*

Vnde Pontificibus id nomen inditum par eſt credere, quia quemadmodum illi quæ ad vitam humanam ſuſtentandam pertinent, procurare debent, ita horum vigilando, docendo, benè agendo, animarum ſaluti conſulere intereſt. Id quod vel Clementis 1. Pontificis declarat præſcriptum, qui fertur decreuiſſe, vt Epiſcopalis Cathedra in eminentiore templi loco collocaretur, ſicut hodiéque ſeruatur, vnde Epiſcopus vndique ſpeculari poſſet. F Cæterum olim Epiſcopi vocabantur Presbyteri, teſte non vno in loco D. Hieronymo, & præſertim *in Epiſtola ad Euagrium*, vbi dicit qua de cauſa Epiſcopi primùm eſſe cœperint, ita ſcribens: Quòd autem poſtea vnus electus eſt, qui cæteris præponeretur, in ſchiſmatis remedium factum eſt, ne vnuſquiſque ad ſe trahens Chriſti Eccleſiam rumperet: nam & Alexandriæ à Marco vſque ad Dionyſium, Presbyteri ſemper vnum ex ſe electum Epiſcopum nominabant: quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de ſe, quem induſtrium nouerint, & Archidiaconum vocent. Quid enim facit, excepta ordinatione Epiſcopus, quod Presbyter non faciat, &c.

Sanè ſcriptura vtriuſque Teſtamenti meminit nominis Epiſcoporum in ſuperiori ſignificatione. Sic *Eſdras l. 2. c. 11.* meminit Epiſcopi Leuitarum, eumque indicat, qui à ſummo Sacerdote conſtitutus velut aliorum inſpector erat. Etiam *Lucas in Actis c.* 20. dicit Paulum aduocaſſe Miletum maiores natu Eccleſiæ Epheſinæ, qui tantum presbyteri erant: eoſque dicit Epiſcopos à Spiritu S. poſitos ad regendam Eccleſiam Dei. Neque diſſentit *Chryſoſt. in Epiſt. ad Philipp. Ambroſ. in c. 3. Epiſt. 1. ad Tim. Hieron. in c. 4. Epiſt. ad Epheſ.* quin G olim in Eccleſia primitiua, nomen Epiſcopi maioribus & minoribus Sacerdotibus fuerit commune: hinc Paulus mandat Tito, vt conſtituat per Ciuitates presbyteros, eique vero ἐπισκοπὴν delegat.

Apud Athenienſes qui ad vrbes eis ſubiectas mittebantur, vt ſpectarent quid apud ſingulos ageretur, Epiſcopi, & φύλακες propriè appellabantur.

EPISCOPORVM SVPER PRESBYTEROS MINORES EMINENTIA.

Quidquid tandem ſit de nominibus, certum eſt diſtinctam ſemper fuiſſe, & maiorem Epiſcopatus dignitatem (ſiue ſit ordo diſtinctus, ſiue non) à presbyteratu. Cõſederint aliquando presbyteri cum Epiſcopis in Concilio, ac communi gubernandi ratione Eccleſiam gubernauerint, nunquam tamen abſque ſubordinatione id factum eſt. Tandem ad vitanda ſchiſmata, remoti ſunt Presbyteri ab eo conſeſſu, deſiitque nomen Epiſcopi illis tribui. Ita *Lyrinus in c. 1. Actor.* Fuit autem antiqua hæreſis Aerij, inter Epiſcopum & Presbyterum nihil intereſſe: quam opinionem ipſe excogitauit, vt ſeipſum H ſolaretur quod Epiſcopatus quem vnicè ambiebat, ſpe excidiſſet. Teſtis eſt huius rei *Epiphanius hæreſ.* 75.

Eundem errorem ſecutus *Ioannes VViclef.* & noſtro ſæculo, *Martinus Lutherus, & Ioannes Caluinus lib. 4. Inſtit. c. 4. §. 2.* Catholica Eccleſia ſemper docuit, iure diuino Epiſcopum Presbytero maiorem, tum ordinis poteſtate, cùm iuriſdictione. Quippe iam à primo Eccleſiæ naſcentis exordio, Epiſcopis competiit ordinare presbyteros, alioſque miniſtros, & hac ratione generare Eccleſiæ Patres neque vnquam auditum, ordinationem à presbyteris impenſam: atque irritum cenſetur, ſi quid aliter hac in re factum, vt colligitur ex *Epiſtola Gregorij III. ad Bonifacium*

Sic & *Damaſus* Papa diu ante Gregorium, *in Epiſtola* 5. loquens de *Coepiſcopis*, qui cum ſolum eſſent presbyteri, more Pontificum ordinare audebant; Vacuum inquit, eſt & inane, quid

A quidquid in prædicto Sacerdotij ſummi egerunt miniſterio.

Adde ſolos Epiſcopos ſemper fuiſſe ordinarios miniſtros ſacramenti confirmationis, quomodo in *Actis Apoſtolorum c.8.* miſſi leguntur Apoſtoli, vt baptizatis à Philippo Diacono manus imponant, & acciperent Spiritum S. Iidem etiam ordinariè templa & altaria conſecrant. Imo *Dionyſ.cap.4.& 5. Hierarch. Eccleſiaſtica*, dicit ſolùm Epiſcopum diuina ordinatione Chriſma conficere.

Chriſtus diſtinxit inter Apoſtolos,& LXX. diſcipulos.Hinc illos aſſiduè inſtruebat ac ſecum ducebat:iiſque ſolis dixit *Sicut miſit me pater,ſic ego mitto vos. Ioan.cap.*20. Imo cum hoc numero duodenario quo Apoſtolos voluit comprehenſos,excidiſſet *Iudas*,in locum illius ſolemni quadam cæremonia ſuffectus fuit *Matthias*,qui tamen erat ex numero diſcipulorum.

Quin tempore Apoſtolorum Epiſcopi erant conſtituti Iudices Presbyterorum. Ita enim Timotheo Paulus ſcribit *cap. 5. Epiſtola prima : Aduerſus Presbyterum accuſationem noli recipere , niſi ſub duobus aut tribus teſtibus :* ergo Epiſcopus iam erat illorum iudex.

B Vſus denique obtinuit,vt conſtat ex antiquiſſimis Eccleſiis ſoli Epiſcopo in Eccleſia erectum olim thronum ab aliis diſtinctum,& ornatum , & in miniſterio Eccleſiaſtico peculiarem, quæ omnia vetuſtæ picturæ etiam confirmant , vt quaſi hominem videatur exuiſſe qui de hac re dubitauerit. An vero tantam in clero dominationem olim habuerint , quantam nonnulli vſurpant , hoc loco non inueſtigamus.

*EPISCOPORVM INSTITVTIO, ET SVCCESSIO.

Epiſcopus Apoſtolis ſuccedere non quidem in legatione, ſed Epiſcopali dignitate,& ordine, conſtans omnium Patrum eſt ſententia. Vnde *S.Hieronym.ad Marcellam* : Apud nos inquit,Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent. & *Epiſt. 1. ad Heliod.* Abſit,ait, loquens de Epiſcopis;vt de his quidquam ſiniſtrum loquar,qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt. Si ergo Epiſcopi Apoſtolis ſuccedunt,eadem Epiſcopatus qui Apoſtolatus origo eſt. Vnde de Iuda proditore dicitur , & Epiſcopatum eius accipiat alter, *Pſalm.*108. Vbi per Epiſcopatum, Apoſtolatum intelligi conſtat , eo quod Matthias in locum illius ſuffectus , Apoſtolus factus fuerit. Et Epiſcopi nonnunquam dicuntur Apoſtoli, C quomodo Epaphroditus Eccleſiæ Philippenſium Apoſtolus à Paulo Apoſtolo vocatur,*ad Philip. c.2.* Ita & *in Epiſtol. 2. ad Corinth.cap.*8.

Principem Apoſtolorum Petrum à Chriſto fuiſſe ordinatum Epiſcopum,& ab ipſo Petro, Iacobum & Ioannem : ab illis autem cæteros Apoſtolos,veterum ſententia eſt. Imo *Magdeburgenſes* quantumuis à veritatis ſcopo plerumque aberrent,teſtantur Iconij & Antiochiæ à S.Paulo conſtitutos paſtores.Item Apollinarem,Rauennæ:Maternum,Treuiris:Hermagoram Aquileiæ datos à B.Petro Epiſcopos.Sed Linum ab Apoſtolis Petro & Paulo Romæ datum Epiſcopum , fatetur *Irenæus lib.3.c.3. Tertullianus* verò Clementem Romæ à S.Petro,*libro de Præſcript.* Et Polycarpum de Smyrna , à S.Ioanne conſtitutum ſcribit Epiſcopum.Idem de Timotheo Epheſi, & Tito Cretæ à S.Paulo conſtituto affirmat: *Euſebius Nicephorus lib.2 c.41.* dicit à Matthæo Apoſtolo Platonem factum Epiſcopum Mirmenenſem. S. Marcum autem à B.Petro creatum Epiſcopum,& Alexandriam miſſum,aſſerit *Leo Epiſtol. 81.ad Dioſcorum.* Etiam Dionyſium Areopagitam à S. Paulo Athenarum Epiſcopum conſtitutum , colligitur ex *Euſebio lib. 3. c.4.* Et ita conſequenter de omnibus aliis hæc ſucceſſionis ſeries D probari quam ſolidiſſimè poterit.Legatur *Ioannes de Turrecremata lib.2. ſummæ de Eccleſia c.32.*

*ELECTIO.

EAM AD POPVLVM AVT PRINCIPES IVRE DIVINO NON SPECTARE.

Chriſtus Dominus conſummato redemptionis noſtræ opere,ad Patrem tranſiturus,ita ad Apoſtolos loquitur. *Sicut me miſit Pater,& ego mitto vos.Ioan.c.20.* Quibus verbis voluit,vt ea poteſtate & ratione illi gubernarent Eccleſiam,qua ipſe eā gubernabat,dum præſentiam ſuam illi exhibebat. Verum ille Apoſtolos XII. ac deinde LXX. diſcipulos elegit, ſine conſilio aut ſuffragio multitudinis:Igitur & illis idem erat faciendum.

Quod etiam reipſa præſtiterunt , nam non attento populi ſuffragio,mittebant per loca & ciuitates,presbyteros,& Epiſcopos à ſe creatos , neque enim populus qui ſunt oues; ſed Chriſtus qui Paſtor erat , curam & gubernacula Eccleſiæ paſtori Petro credidit, ad quem proinde ſpectat,inferiores ſibique ſubordinatos conſtituere rectores , & paſtores:vnde *Concilium Nicænum II. can. 3.* E ita habet, omnem electionem quæ fit a magiſtratibus,Epiſcopi, vel Presbyteri, aut Diaconi, irritam manere. Atque idem definitum eſt *in Concilio IV. Conſtantinopolit.* quod eſt VIII. generale *can.*28. vnde ſi quid hic populus olim habuerit,merè vſurpatum fuit. Etiam Alexandriæ antiquiſſimis temporibus , Epiſcopi à Presbyteris eligebantur,vt teſtatur *D.Hieronym.Epiſt.85 ad Evagrium.*

Ruffinus narrat Frumentium à S.Athanaſio creatum Epiſcopum Indorum : Indis ipſis nihil de eo ſcientibus, aut cogitantibus *lib.10.hiſt.c.9.*

Epiphanius *In Epiſt.ad Ioannem Epiſcopum Ieroſolymorum* ſcribit , à ſe Paulinianum S. Hieronymi fratrem ordinatum Presbyterum , & directum ad monaſterium ; cum tamen fratres monaſterij nihil de illo ſcripſiſſent.

B.Gregorius I. Auguſtinum Anglorum deſignauit Epiſcopum & Apoſtolum,nec expectabat, donec Angli eum expoſcerent. De quo vide *Bedam lib.1. hiſtoriæ Anglorum.*

B.Gregorius II.S.Bonifacium Germanis miſit Epiſcopum, nihil de eo ſcientibus aut poſtulantibus Germanis,vt conſtat ex vita eius nuper edita.

Quin Valentinianus Imp. cum ad eum quidam deferrent electionem Epiſcopi Mediolanenſis , eandem ad Epiſcopos F & Presbyteros remiſit ; dicens : Maior res eſt,quam & nobis conueniat,vos autem gratia diuina præditi,& illius ſplendore fulgentes,melius eligetis. *Theodoretus lib.4.hiſt.c.6.*

Imo *S.Chryſoſtomus* dicit, ob id ſuo tempore alibi peſſimos quoſque Eccleſiæ fuiſſe præpoſitos,quod ius eligendi in manu populi illud ſibi vſurpantis,eſſet *lib.3. de Sacerdotio.*

Etiam *D. Auguſt.* refert, commotionis popularis hiſtoriam quæ accidit in electione Piniani. *Epiſt. 110. & 225.*

Ruffinus lib.11.hiſt.c.11. commemorat diſſenſionem populi, quæ exitum paritura videbatur vrbi , in electione Epiſcopi Mediolanenſis. Qualis etiam memorabilis accidit in electione Damaſi : ita vt 138.homines in templo necarentur. *Ammian. Marcellin.c.27.Ruffin.ſub.c.10.*

*CIRCA EANDEM VARIETAS.

Cæterum in electione Epiſcoporum magnam variationem inductam obſeruant ſcriptores. Nunc enim Clerus ſimul collectus,nunc cum eodem populus; nunc hic ſolus abſque Clero Epiſcopum poſtulabant. Sancitum tandem , vt Laicis nullum hic ius eſſet. Alibi ad ſola Canonicorum collegia tranſlatum,vigétque adhuc in Germania. G

Poſtmodum Imperatoribus & ſummis Principibus attributum. Atq; hinc factum,vt qui ad Epiſcopatum aſpirarent aulas ſequerentur,vti etiam hodie pleriq; faciunt, vitæ libertatē, imò & nonnunquam anteactæ conuerſationis religionem ac pietatem,irreligioſo commercio,agendiq; ratione commutantes,vt tandem aliquid fauoris ad hanc dignitatem aucuparentur. Præſertim cū olim non niſi à ſummis Principibus probati ſacrarentur, quam probationem inueſtituram appellabant , fiebátque per traditionem annuli & baculi. Sed Leo IX.& Gregor. VII. hoc ius ad Clerum reuocarunt, præteritis Principibus. Vide de hac re *Azorium Inſt.Moral. p.2.lib.3.c.17.q.3.*

*QVID HODIE OBSERVETVR?

Conſtat hoc tempore in pleriſq; Prouinciis,ac præſertim in Belgio , ex indulto Pontificum Principes nominare perſonas idoneas ad Cathedras nō modo,ſed quaſuis primas dignitates Eccleſiaſticas,tā ſeculares,quā regulares, ſic vt electionis canonicæ exiguus ſit vſus.Debent nihilominus taliter nominati habere conditiones à Concilio Trid.requiſitas.Et vtinam paſſim omnes Principes in id ea ſedulitate intenderent , prout H fecit sereniſſ. Belgarū Princeps Albertus,vtpote hac in re admodum circumſpectus. In iſtis tamen locis vt benè aduertit *Fran.Zypeus Archidiaconus Antuerpienſis in ſuis Analyticis Iuris Eccleſ.lib.1.c.de electione*,vbi Regalia obtinēt, debent Epiſcopi poſt confirmationem ſedis Apoſtolicæ , manus regiæ relaxationem petere,eaque fieri ſolet per iuramentum quod in manibus officiarij Principalis præſtant , habétque vſum ſuum quoad Epiſcopum Tornacenſem in Belgio : vbi Chilpericus Galliarū R.fundauit & dotauit Eccleſiā. Comites autē Flandriæ ſucceſſerunt in Regalia Regum Frāciæ ex contractu inito cum Carolo V.Imp & Franciſco I. Cameraci anno 1529.

Itaque ſi quando Principes ad collationes Eccleſiaſticarum dignitatum facultatem ſuam extendunt , quarum vel ipſi, vel maiores ipſorum fundatores non ſunt , dilatant auctoritatis ſuæ terminos,& aſſumunt quod ſibi neutiquam competit.

A niſi id ex priuilegio habeant. Collatio beneficiorum ſpiritualis eſt, ſecus credentes hæreticos reputauit Bonifacius VIII. Vide *Eponem Boethium de Reg. d. n. 22.* & latius prædictum Typeum, loco allegato.

Porro de conſtitutione *Trid. Synodi ſeſſ. 24. c. 1.* decernitur, vt mortuo Epiſcopo preces indicantur, quibus idoneus à Deo paſtor poſtuletur. Hortatur deinde omnes ad quos ſpectat electio ſeu prouiſio, vt omni humano adfectu ſepoſito, eum eligant, quem maximè vtilem Eccleſiæ fore perſpexerint, quique qualitates habeat à ſacris canonibus requiſitas, quarum etiam examen indicitur, fitque omnium relatio in conſiſtorio, Cardinale referente, idque vt non præcipitetur, ſecundò.

Gregorij etiam XIV. conſtitutione fit proceſſus & inquiſitio ſuper promouendos ad cathedralium Eccleſiarum gubernacula, idque iuxta *Conc. Trid. decre. vn ſeſſ. 7. c. 1.* & conſtitutionem Alexandri Tertij, quæ incipit *cum in cunctis*, in Concilio Lateranenſi promulgatam. Quanquam etiam his omnibus fraus aliqua vel humana induſtria interuenire poſſit, vt inidoneus aſſumatur aliquando.

Confirmatione ab Apoſtolica ſede obtenta, electus conſecratur per Metropolitanum ſuum, cui vt minus duo Epiſcopi adſiſtunt, ex decreto Anacleti Pont. dummodo tamen non ſit B inuitus qui denominatus & confirmatus eſt, iuxta conſtitutionem Simplicij Papæ apud *Volat lib. 22.* Olim autem Sabbatho ante conſecrationem fiebat ſcrutinium ſecretum, cuius adhuc formulam videre eſt in Pontificali Romano.

In conſecratione autem præſtat confirmatus in manibus conſecratoris iuramentum (niſi alius deputetur in inſtrumento confirmationis) fidelitatis & obedientiæ erga ſanctam Romanam Eccleſiam & illius ſummum Paſtorem, eiúſque ſucceſſorem legitimum, eorúmque mandata, decreta ac conſtitutiones: ac pleráque alia, quorum etiam formula habetur in Pontificali, capite de conſecratione Epiſcopi.

*CONDITIONES AD EPISCOPVM REQVISITÆ

Concilium Tridentinum ſupra requirit in moderatore Eccleſiæ Cathedralis vt ſit de legitimo thoro, ætate & ſcientia maturus, ac moribus probatus & circumſcriptus. Concilium vero Aurelianenſe 5. can. 9. exigit, vt anno integro fuerit in ſacris ordinibus: quod ad ſemeſtre arctauit Tridentinum ſeſſ. 22. c. 2.

Scientiam etiam requirunt, quæ muneri ſuſcipiendo ſufficiat. Vnde neceſſarium eſt, vt promouendus ſit magiſter vel C Licentiatus in S. Theologia, vel Canonibus: ſi autem Regularis fuerit, vt à ſuperioribus ſuæ religionis teſtimonium habeat eruditionis conſimilis.

S. Paulus requirit in Epiſcopo XVI. conditiones, ſcribens ad Titum 1. vt ſit *irreprehenſibilis*, hoc eſt qui non tantum vitio careat, ſed inſuper virtutibus ornetur. II. *Vnius vxoris vir*. Hoc eſt, vt ſit monogamus, qui ue ſecundas nuptias non inierit. Hinc antiqua Eccleſiæ conſuetudo fuit, non ordinare bigamos, eſtq; hæc dos Epiſcopalis negatiua: vt ſi coniugatus fuerit, vná dumtaxat vxorem habuerit, aut habeat. Rarus enim primis temporibus erat cælibatus, nihilominus qui etiã tunc ad Sacerdotium vocabantur, communi Eccleſiæ lege coniuge abſtinebant, propter Sacerdotij dignitatem. III. *Sobrius*, Græcè *νηφάλεος*, quod & vigilantem ſonat: & ſobrietas mater eſt vigilãtiæ. Eſtq; hæc proprietas veri paſtoris. IV. *Prudens*, quia ars artium regimen animarum. V. *Ornatus* Κόσμιος, D id eſt moribus cõpoſitus, vt etiam exterius pateat animi moderatio. VI. *Pudicus*, ad quod maximè facit, ſi fugiat conſortia mulierum, quod ſedulò obſeruaſſe Auguſtinum, memorat *Poſſidonius c. 26.* vitæ eius. VII. *Hoſpitalis* φιλόξενος, quaſi amans peregrinum. Hac enim de cauſa tam liberalem menſam, & prouentus in eam Epiſcopis Eccleſia decreuit. VIII. *Doctor*, non quidem vt lauream habeat, ſed doctrinam ſufficientem muneri ſuo. Vnde potiſſimum munus Epiſcopi eſt, prædicare verbum Dei, quamuis nunc pauci per ſe id præſtent, imo hodie plerunque candidati in Iure, qui contradicentes in rebus fidei arguere non valeant, aut ſaltem non tam ſolidè quam ab Epiſcopo exigitur, cathedras obtinent Epiſcopales, cum tamen Theologis magis propriè conueniat, poſſe exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere, vt dicitur infra IX. *Non percuſſor*, id eſt, lenis & manſuetus. X. *Modeſtus*, hoc eſt benignus, qui ſummum ius non perſequitur. XI. *Non litigioſus*; nempe vt ſit alienus à iurgiis. XII. *Nõ cupidus*. XIII. *Domui ſuæ benè præpoſitus*. Ex aptitudine enim regiminis Oeconomici ſumetur iudicium de regimine amplioris ponderis, E qui namque domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit? XIV. *Filios*, nempe ſi quos habuerit ante Sacerdotium, *habens ſubditos cum omni caſtitate*, id eſt, ingenuo pudore. Ex moribus namque filiorum mores patris Paulus colligi vult. XV. *Non ſit neophytus*, id eſt, nouus Chriſti fœtus, aut recens ad fidem conuerſus. XVI. *Qui habeat teſtimonium vita bonum, etiam ab iis qui foris ſunt*. Hoc eſt infidelibus. Sic vt in nullo culpari iure valeat etiam ab hoſtibus. *Epiſt. 1. ad Timoth c. 3.* Legatur *D. Bernardus in fine lib. 4. de conſideratione ad Eugenium* Pontificem: vbi dilecte & piè pertractat, qualem oporteat eſſe Epiſcopum.

*EPISCOPVS SIT THEOLOGVS, ET CONCIONATOR.

Doctor Gentium Paulus ſe verum Epiſcopum teſtabatur, aliósque ſuo exemplo prouocabat, dum maioribus natu Eccleſiæ Epheſiorum, diſcedens in Hieruſalem dicebat. Scitis quomodo nihil ſubtraxerim vtilium, quo minus annunciarem vobis, & docerem vos publicè & per domos. Teſtificans Iudæis atque Gentibus in Deum pœnitentiam & fidem, &c. *Actor. 20.* Verum hoc numero docendi iuxta cuiuſque varios ſtatus, conditiones, ſexum, &c. non poterit fungi Epiſcopus, ſi magis F humani Iuris, quod canones ac leges ciuiles continet, peritiam, quam diuini habeat, quod in Scripturis & patribus eſt. Quanquam ſcientia SS. Canonum negligi non debeat, præcipua tamen in Epiſcopo debet Theologia: nam licet non vbique occurrant quæſtiones de fide, tamen longè aberrat ait *Caiet. Cardin.* qui Iuriſprudentiam Theologiæ præponit; quoniam prædicationis quæ officio incumbit Epiſcopali, materia non eſt ius, ſed Scriptura ſacra. *Caiet. 2. 2. q. 185. art. 1.*

Idem Paulus Timotheum Epiſcopum inſtruens, eundem obteſtatur, & adiurat per Deum, eiúſq; filium Ieſum Chriſtũ, quos velut teſtes inuocat & vindices ſuæ obteſtationis, vt inſtãter Euangeliũ prædicet, opportunè, & importunè, cogitétq; ſe huius prædicationis factæ vel neglectæ exactam in die Iudicij Chriſto Iudici redditurum eſſe rationem. Alloquitur autem illum iam velut moriturus, & teſtamentum condit, in quo ante omnia commendat ei tanquam Epiſcopo, munus prædicandi, ad quod Epiſcopus iure diuino obligatur, vt docet *Concil. Trident ſeſſ. 24. c. 4.* Verba Apoſtoli ſunt iſta; nempè prædicationi, opportunè, importunè, argue, obſecrã, increpa in omni patientia & doctrina, quibus vult, vt argumentis conuincat. G Nam ſi abſque argumentis aliquem increpaueris, temerarius eſſe videberis, nullúſque te præferet, ait *S. Chryſoſt.*

Fuit autem conſuetudo in Eccleſia, quam retinuit Ambroſius, & Cyrillus Alexandrinus, & in ſe ſeruatam non ſemel, teſtis eſt *Cæſarius Arelatenſis*, & incuſtoditam conqueritur Nyſſenus ab Helladio Cæſarienſi Epiſcopo allegatus, vt peregrini Epiſcopi ad prædicandum inuitarentur ab eius ciuitatis Epiſcopo, ad quam diuertiſſent. Imò extat hac de re *decretum Concilij Carthaginen.* IV. his verbis. Epiſcopi vel Presbyteri, ſi cauſa viſitandæ Eccleſiæ ad alterius Eccleſiam venerint, in gradu ſuo ſuſcipiantur, & tam ad verbum faciendum, quam ad oblationem conſecrandam inuitentur. Idem conſtituit *Clemens 2. conſt. c. 58. vel 62.* Eſt enim inquit, hortatio, & monitio hoſpitum grata, & mirum in modum vtiliſſima. Siquidem nemo Propheta, inquit Dominus, acceptus in patria ſua. Hanc autem priſcam Eccleſiæ conſuetudinem B Borromæum facto & decreto reuocaſſe, conſtat in Actis Eccleſ. Mediolanenſis. *Lege S. Ambroſ ſerm. 48. veter. edit. Cyrill. Alexand. in. homil. 7. & 8. Nyſſenum ad Amphilochium.* Legatur *Card. Bellarmin. l.* H *de gemitu columbæ*, vbi inter alias cauſas cur gemat columba, hanc etiam ponit, quod Epiſcopi non attendant doctrinæ & prædicationi, verba illius citantur *in loc. de Concione.*

Extat Reformatio Eccleſiæ Anglicanæ facta, regnante Maria & Philippo rege Hiſpan. ex mandato Pij IV. Pont. Max. per Reginaldum Polum Cardinalem, & à latere Legatum, vbi etiam diſtrictim decernitur, vt Epiſcopi & animarum curam exercentes populo prædicent; verba ſunt. Inoleuit autem alicubi hic abuſus, vt Epiſcopi munere prædicandi ad alios tranſlato in alia ipſi officia incumbant, contra Apoſtolorum exemplum, qui dixerunt, non eſt æquum nos relinquere verbum, & miniſtrare menſis; quod tamen munus cum in pauperibus alendis verſaretur, maximè pium erat. Idcirco cum huius Synodi approbatione ſtatuimus, vt Archiepiſcopi & Epiſcopi omnes prædicationis verbi Dei munus per ſe obire, iuxta Chriſti & Apoſtolorum mandatum, & ſacrorum Canonum

normam

A normam teneantur. Et ſi quando legitimum aliquod impedimentum inciderit quo minus id facere poſſint, tum ſecundum ſtatutum F. R. Innocentij Papæ III. in generali Concilio editum, quod incipit *Inter cætera*; viros idoneos ſeligant ad huiuſmodi prædicationis officium rectè exequendum.

*EPISCOPI NON DEBENT NIMIVM INHÆRERE LITTERIS HVMANIORIBVS.

Et ſacra & ſeueriora ſtudia nonnunquam temperentur dulcioribus Muſis, non caret ſua vtilitate & laude, cum etiam pleraque ex illis petantur, quæ ad mores vitamque componendam non exiguum habeant momentum. Tamen iiſdem plus æquo impalleſcere, & aſſidue eas verſare, omnino alienum ab Epiſcopali munere, eſtque in ſacra militia ſeſe implicare negotiis ſæcularibus.

Sipontinus Epiſcopus magnas curas adhibuit in Poëta Martiale enarrando: ac potuiſſet illas horas melius impendere in paſtoritio munere.

D.Gregorius lib.4 epiſt. 48. reprehendit tanquam rem execrabilem in Deſiderio Epiſcopo Gallo, quod Grammaticam doceret, ac nugis & ſæcularibus litteris ſtuderet.

Achillem Statium Epiſcopum Alexandrinum notat *Suidas* B propter ſcriptiones ἐρωτικὰς, vt refert *Lorinus in cap.*20. *Actorum.verſ.*20.

Heliodorum Triccenſium in Theſſalia Epiſcopum, à Prouinciali Synodo exauctoratum tradit *Nicephorus lib.*12.*hiſt.rer.c.*34. quod libellos amatorios ab ſe compoſitos, & iuuenum moribus noxios abolere nollet.

De Origene memorat *Euſebius*, quod cum eſſet in humanioribus diſciplinis verſatiſſimus, tamen exiſtimans grammaticarum præceptionum inſtitutionem parum eſſe illi ſtudio conſentaneam, quod in diuinis litteris verſari debebat, abiecta cunctatione, Grammaticæ diſciplinæ exercitationem tanquam ſacris litteris tractandis inutilem depoſuit. *Euſeb.l.*6. *Hiſt.c.*3. *Sidonius Apollinaris lib.*8.*epiſt.*4. modo inquit, tempus eſt ſeria legi, ſeria ſcribi, deque vita perpetua potius, quam memoria cogitari: nimiumque meminiſſe, noſtra poſt mortem non opuſcula, ſed opera penſanda.

Noluit D. Baſilius proponi pro concione populo curioſas quæſtiones, quales ſunt de numeris &c. ſed quæ faciant ad ædificationem. *Homil.*11 *hexameron.*

Edmundus Cantuarienſis Epiſcopus, dum Lutetiæ operam C daret, a matre in ſomnis admonitus perhibetur, ne docendis artibus operam impenderet, ſed totus in ſtudium ſacrarum literarum incumberet, Deoque vni & trino vacaret. volebat certè pia fœmina, deſtinatum diuinitus regendo Dei populo filiũ hac initum diuina ſcientia. *Sur l.*2.*vitæ eius* c.12.16.*nouemb.*

Exiſtimauit Hugo Abbas Cluniacenſis per ſomnium, puluinari ſuo ſerpentium copiam ſubeſſe; vnde mox à ſomno excitatus, perhorreſcens, Varronis librum reperit, ac illico amouit. *Lorinus ſuprà.*

Pius II. Pontifex antea Æneas Syluius dictus, dum in prima illa Cathedra præſideret Antiſtes, ac meminiſſet quædam ſibi excidiſſe non ſatis modeſta per ætatem iuuenilem, vnicè laborauit, eos fœtus ſupprimere: omneſque obſecrabat, vt conſilio ſuo acquieſcerent. Dicebat autem: Seni magis, quam iuueni credite: nec priuatum hominem pluris quam Pontificem facite: Æneam reiicite, Pium ſuſcipite. Refert ex *Guil. Bald. ſuus Lau. Beyerlinck in apophtheg. Chriſt. tit. libri.*

Etiam noſtra ætate Læuinus Torrentius Epiſcopus Antuerpienſis, Poëmata ſacra in lucem emiſit, vti & commentarium in Horatium: verum his duntaxat ſtudiis inuigilaſſe, dum à D grauioribus feriabatur, argumento eſt, quod difficillimis temporibus eam cathedram cum laude adminiſtrauerit, magnumque ſui deſiderium moriens reliquerit; neque enim aliud in Epiſcopo reprehenditur, quam immodicum illarum ſtudium, cum moderatum & laudem ſuam habeat, & vtilitatem adferat. Quomodo intelligendi ſunt, qui hoc humanitatis & ſuauium Muſarum ſtudium in Epiſcopis reprehendunt, ac illorum functioni indignũ cenſent, è quibus *Auitus præfatione l.*6. ait, Decere profeſſionem iſtam [loquitur autem de Epiſcopis] grauiori ſtylo operã inſumere, nec in eo immorari, quod paucis intelligentibus menſuram ſyllabarum ſeruando ſanat: ſed quod legentibus multis menſurata fidei aſtructione deſeruiat.

*ÆTAS AD EPISCOPATVM REQVISITA.

Nihil de hac re in Scriptura ſacra definitum reperimus. Conſtat tamen quoſdam olim valde iuuenes ad Epiſcopatum promotos, vt Eleutherium matre Anthia, per B. Paulum E ad fidem conuerſa, cum ageret annum vigeſimum, prout *Lorinus* commemorat *in c.*7. *Actorum.*

Etiam de Remigio Rhemenſiũ Epiſcopo tradit *Nic.l.*3.*hiſt.c.*24. quod anno ætatis 22. fuerit ad Epiſcopatum ſubuectus.

Volunt nonnulli Timotheum ad quem ſcripſit S. Paulus admodum iuuenem fuiſſe ad Epiſcopatum promotum, permoti illis verbis, nemo adoleſcentiam tuam contemnat. De quo legatur *Lorinus* ſuprà.

Clemens Papa eius nominis primus, exigit ex traditione Domini annos quinquaginta in Epiſcopo, *lib.*2.*conſt.c.*1. [quod ea ætas inquit, quodammodo iuueniles petulantias, & eorum qui foris ſunt, obtrectationes effugerit, contra quorundam falſorum fratrũ vituperationes, quas multis inferunt, &c.] Subiicit nihilominus: [Si in parua paræcia ætatis inclinantis & prouectæ non reperiatur, poſſe eligi eũ, qui in adoleſcentia manſuetè & compoſitè viuendo ſimilem ætatem planè oſtendat.]

Concilia poſtmodum definiuerunt triginta annos expletos pro Epiſcopo, vt Neocæſarienſe *Canone* 11. (quod approbatum eſt à *Concilio Niceno*) & habetur *c.Epiſcopus, diſt.*77. *ex Concil. Agathenſi & c. Cum in cunctis de electio*n.

* EPISCOPI NON CVRENT SÆCVLARIA.

F Exigit munus Prædicationis hominem vacuum curis externis, quãtumuis ſpiritualibus, ita vt *S.Paulus* nè baptizare quidem vellet, vt non impediretur ab Euangelizãdo, vt patet, *c.*1. *Epiſt.*1. *ad Corinth.* Cũ ergo Epiſcopi munus ſit prædicare & docere, conſtat alienam ab eo videri rerum ſæcularium curã.

Hinc & Apoſtoli conuocantes multitudinem diſcipulorum, dicebant, non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. *Act.c.*6. Eadem de cauſa Nazianzenus, Chryſoſtomus, Auguſtinus vt traditur in hiſtoria vitæ ipſorum, nolebant de rationibus & prouentibus ſuis cognoſcere, eiuſque rei ſolicitudinem in alios reiiciebant.

S. Ambroſium refert Paulinus in vita, ſolitum rerum temporalium curam fratri ſuo Satyro committere. Et teſtis eſt Auguſtinus, quam ſedulo vacaret quotidianis ſermonibus: imò tam ſedulo obiuiſſe munia Epiſcopalia perhibetur à Paulinò, vt demortuo, vix quinque Epiſcopi potuerint præſtare, quæ ſolus ille præſtiterat.

In Concilio Carthaginenſi IV. decernitur, vt Epiſcopus nullam rei familiaris curam ad ſe reuocet: ſed lectioni, & orationi, & verbi dei prædicationi tantummodo vacet.

G In Synodo Chalcedonenſi, cauetur, nè Epiſcopi abſque œconomo res ſeu facultates Eccleſiaſticas tractent. Hæc *Lorinus in c.*6.*v.*2. *Act. S, Bernardus*, Nil turpius ait, Epiſcopo, quam incumbere ſupellectili & ſubſtantiolæ, ſeruari omnia, ſciſcitari de ſingulis, moueri ad quælibet perdita vel neglecta, quotidianas expenſas quotidiano reciprocare ſcrutinio, de pretio eſcarum, & numero panum, quotidianam cum miniſtris habere diſcuſſionem: continua vero dominici gregis detrimenta neſcire &c. *l.*4. *de conſ.c.*6.

Chriſtianus II. Archiepiſcopus Moguntinus, percontanti Guhelmo Imperatori, num ſibi in re quapiam militari conſilio adeſſe vellet, reſpondit: Epiſcopi eſt docere verbum Dei, non gladium ſtringere, quem Chriſtus mandauit Petro mittere in vaginam. *Bruſch. in Epiſcop. Germaniæ.*

* EPISCOPIS COMMISSA OLIM IVDICIA SÆCVLARIA.

D. Paulus inſinuat in 1. *Epiſt. ad Cor.*c. 6. vbi interrogat, neſcitis quoniam Angelos iudicabimus? quantò magis ſæcularia ſcilicet negotia, quæ ad communem hominum vſum pertinent, apti ſumus iudicare? Certè iudicium cauſarum ſæcularium presbyteris & Epiſcopis aliquando commiſſum, H conſtat ex variis hiſtoriis, & nominatim ex *Clemente* 11.*conſt.* 49.50.*&* 51. Et Epiſtola 1.*ad Iacobum* fratrem Domini, ſi qui, inquit, fratres negotia habent inter ſe, apud cognitores ſæculi ne iudicentur, ſed apud presbyteros Eccleſiæ quidquid eſt illud dirimatur, &c.

Id poſtea lege Cæſarea, quæ exſtat 11.*q.*1.*c. Quicunque & c. volumus*, ſtatuit Imp. Theodoſius, & confirmauit Carolus Magnus, nimirum vt quiſque ſiue reus ſiue actor poſſit relicto tribunali ſæculari, etiam poſt litem conteſtatam adire iudicem Eccleſiaſticum. Eoque munere inter fideles ſuos functi ſunt Gregor. Thaumaturgus Epiſcopus Neocæſarienſis, vti meminit *Nyſſenus in vita.*

S. Ambroſius quoque de ſe ipſo teſtatur, quod magiſtratuũ, & praui Imperatoris, decreta ac iudicia irritauerit *l.*2.*offic.*29.

Syneſius Epiſcopus Ptolemaidis Cyrenenſis Pentopolitanæ prouinciæ in Ægypto, meminit in quadam epiſt. ſe coactũ

A more Ægyptiorum & Hebræorum, ſacerdotis iudicíſque partes exercere. *Epiſt.* 57. Huius autem ſententia propoſito noſtro opportuna eſt. Non condemno Epiſcopos qui in rerum negotiis verſantur, ſed magis miror eos, qui vtrumque poſſunt. Mea facultas non eſt duobus Dominis ſeruire, &c.

Verum creſcente numero Chriſtianorum & litium, Epiſcopi hocce Iudicium ad ſæculares Iudices reiecerunt. Idque ex doctrina S. Petri, qui ad Clementem, & per eum ad quoſuis Epiſcopos ita ſcripſit. Nec enim Iudicem aut cognitorem ſæcularium negotiorum hodie te ordinatum vult Chriſtus, nè præfocatus præſentibus, non poſſis verbo Dei vacare, & ſecundum veritatis regulam ſecernere bonos à malis.

*EPISCOPORVM POTESTAS; ET DIGNITAS.

Multa de dignitate Epiſcoporum habet Chryſoſtom. in lib. de ſacerdotio: & Iſidorus Peluſiota in Epiſtolis.

Epiſcopi vt ante oſtendimus; maiores ſunt presbyteris Inferioribus, tum ordine, tum Iuriſdictione: ac ſuccedunt Apoſtolis in ordinis poteſtate ſiue dignitàte Epiſcopali, non vero in Apoſtolatu, finitur enim legatio cum Legato. Suntque veri Eccleſiæ Doctores, & Paſtores in ordine primo, ſiue primi B ordinis vt nonnulli veteres loquuntur: & obſeruat *Ioan. Lorinus in c. 20. Actor.* cum alij presbyteri vocentur Sacerdotes ordinis ſecundi, ſiue ſimplices, nam ſummi Sacerdotis nomen Epiſcopo attribuitur. Apud *Ioan. Sauaro lib.* 1. c. 24. exempla pleraque recenſentur Epiſcopalis appellationis.

Epiſcopi iuxta nominis ſui etymon, Inſpectores & vigiles eſſe debent, quaſi duces caſtrorum, ac velut Angeli inter homines, & lucernæ: ſunt enim in Eccleſiæ candelabro poſiti loco maximè ſublimi, vt ab omnibus videantur: ſuntque patres fidelium. Vnde & in locis ac oppidis celebrioribus, iam a tempore Apoſtolorum conſtituti ſunt Epiſcopi, & Diœceſes limitatæ, vt infra ſuo ordine dicetur. Ita *S. Paulus, Titum* per Epiſtolam monet, vt in Creta conſtituat presbyteros per ciuitates, *κατὰ πόλιν*; oppidatim, nempe in celebrioribus Epiſcopos, in minoribus ſacerdotes, ſiue paſtores. Idque nè Epiſcopi nomen & honoris ſummi auctoritas vileſceret, ſi Epiſcopi multiplicarentur. Ita *Leo primus Epiſt.* 87. Legatur de Epiſcoporum dignitate ſuprà presbyteros inferiores, *Clemens Conſtit. Apoſt. canon.* 40 *Ireneus lib* 3. *c.* 3. *Tertull. lib. de Baptiſmo. Chryſoſt. lib. de Sacerdotio, & Ambroſ. lib. de dignit. ſacerdotali.* Habent Epiſcopi in Diœceſi ſua Iuriſdictionem & poteſtatem ordi- C nariam, vnde & Ordinarij vocantur in Iure; exceptis nonnullis caſibus, in quos Pontifex Romanus facultatem ſibi reſeruauit, vt collig. ex Concil. Trident. Vnde & antiquiſſima & celeberrima Concilia per ſolos Epiſcopos celebrari ſolita. Conſtat autem in Conciliis vel maximè exerceri iuriſdictionem, cum & in iis fidei decreta firmentur, leges condantur, ac pœnæ præuaricatoribus denuntientur. Poſſe enim Epiſcopos nouos Canones & leges Eccleſiaſticas condere, colligitur exemplo *B. Pauli*, qui eas præſcripſit, & tradidit Corinthiis, *Epiſt.* 1. *c.* 14. *v.* 37. vocatque non ſua, ſed Domini mandata, puta, per eum iubentis, & ſtatuentis.

Deinde Epiſcoporum munus eſt, ex vi ordinis, Eccleſiæ miniſtros non modo deſignare, ſed & ordinare; Altaria, templa, abaque conſecrare: quod presbyteris nunquam permiſſum. Hinc *D. Hieronym. Epiſt. ad Euagrium*: Quid facit, interrogat Epiſcopus excepta ordinatione, quòd non etiam facit presbyter? neque vllum exemplum depromi poteris, quo docebitur ſacerdotes à ſacerdote ſimplici ordinatos aliquando; cum ad prælatum & Eccleſiæ principem pertineat, idoneos miniſtros & cooperatores ſeligere, & inſtituere.

Attamen Epiſcopatus nomen oneris potius eſt, quam ho- D noris, ſi primam illius inſtitutionem ſpectes. Eſt enim Epiſcopus aliorum ſuperintendens, quorum curam gerere tenetur, & inſtruere. neque tantum pro ſua, ſed ſubditorum animabus reddere rationem Deo debebit. Vnde & onus Angelicis humeris formidabile, quamuis id multi ambiant inſtar poëtici Phaëthontis in propriam perniciem; cenſet Concilium Tridentinum, eratque olim gradus ad Martyrium, quomodo *Aluarus Pelagius lib. de planctu Eccleſ. art* 18 ex *S. Hieronymo*, locum illum Pauli. Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat; exponit, martyrium deſiderat. Quia inquit, tunc erat laudabile Epiſcopatum quærere, quando per hoc non erat dubium ad ſupplicia grauiora deuenire. Epiſcoporum autem hoc tempore in Eccleſia functiones magis explicatè & luculenter declarat *Concil. Trid. m.* dum eos à Spiritu S. poſitos affirmat, ad regendam Eccleſiam Dei: iiſque committit, E quidquid ad Eccleſiæ ſibi creditæ regimen neceſſarium, & opportunum fore perſpexerunt. De quo videatur idem Concilium, etiam quoad cauſas quæ iiſdem ab Apoſtolica ſede delegantur; In Indice, verbo *Epiſcopus*.

* EXEMPLA, ET APOPHTHEGMATA. DE MVNERE ET QVALITATIBVS EPISCOPORVM.

Arcadius Imperator ipſo magni Sabbathi die, miſſis ad Chryſoſtomum quibuſdam, vt de throno tandem à duobus Synodis exauctoratus deſcenderet, ſignificauit. Tunc Chryſoſtomus, Ego inquit à Seruatore ad munus Epiſcopale vocatus thronum non relinquam: Et ſi tibi ó Imperator hoc ita viſum eſt, vi inde me deturba. *Niceph. Eccleſ. hiſt. lib.* 13. *c.* 18.

Valentinianus Imperator quum de electione cuiuſdam Epiſcopi ageretur, dicit ad Epiſcopos, Maior eſt Epiſcopatus prouincia quam quæ viribus noſtris ſuſtineri poſſit. Proinde vos Epiſcopi, diuina repleti gratia multo melius hoc deligendi negotium tranſigetis. Item. Eſt vobis vtpote ſacris & diuinis literis inſtitutis, exploratè cognitū, qualis debeat eſſe is qui ſit ad Epiſcopatum gerendum delectus: & quod ne- F ceſſe ſit gregem ſuum non doctrina ſolum, verum etiam præclara viuendi ratione moderari, & ſe cuiuſque virtutis exemplar ei præbere, ſuæque diſciplinæ rectam vitæ morum inſtitutionem teſtem habere. Quare hominem ita inſtructum in ſede & gradu Epiſcopali iam collocate, vt & nos à quibus hoc gubernatur Imperium, ei verè & ex animo capita inclinemus, & illius reprehenſionem (nam cum ſumus homines, errore labi neceſſe eſt) velut medicinam animorum cupidè amplexémur. *Theodoret lib.* 4. *Eccleſ. hiſt. cap.* 5. *Beyerlinck in Apophtheg. Chriſtian.*

Fuit Siſinnius Nouat. Epiſcopus eruditione ac dicendi lepóre ſummus, qui cum Acacium Epiſcopum inuiſeret, quidam ſciſcitatus, cur veſte Epiſcopo inſueta vteretur; & vbinam ſcriptum reperiſſet, presbyterum alba veſte vti poſſe? Cui ille? Tu, inquit, mihi dicito, vbinam ſcriptum ſit, Epiſcopum nigra vti debere? & adiecit: Salomon nos cohortatus eſt: Sint tibi veſtimenta alba. Et Saluator noſter eadem etiam vſus, & in ea Moyſen & Eliam Apoſtolis exhibuit. *Ex Socrat. lib.* 6. *Hiſt. Eccleſ. cap.* 20 *idem ibid.*

Cum Epiſcopus Ioannes eundem Siſinnium argueret, ac G diceret vnam ciuitatem non poſſe duos Epiſcopos habere, reſpondit Siſinnius, Nec habet. Cumque Ioannes reſponſum ægrè ferret, diceretque, Video igitur quod ſolus vis eſſe Epiſcopus: tum Siſinnius. Neque hoc dico inquit, ſed quod apud te ſolum non ſum Epiſcopus, qui aliis tamen ſum Epiſcopus. Ioannes reſponſo grauiter commotus. At ego inquit, te à concionando reprimam, nam hæreticus es. Huic facilè reſpondit Siſinnius: At ego inquit, tum tibi mercedem dabo, ſi me tanto onere liberaueris. Quo reſponſo Ioannes mitigatus: At, ego, inquit, minimè à concionando te reprimam, ſi te illud munus afficiat moleſtia. *Socrat. hiſt. eccleſ. lib.* 6. *cap.* 20.

Syneſius Sacerdotem inquit, oportet eſſe virum diuinum, & ad ludum omnem perinde atque Deum difficilem & durum; qui vt propoſitum inſtitutumque ſuum teneat, innumeros in ſe plurimorum conuerſos habet oculos, ad quos nulla aut certè exigua peruenit vtilitas, niſi aliquis probè inſtructus & cordatus ſit, ac ab omni voluptate *φιληδονίᾳ* ſeu animi ſuauitate alienus. Rem diuinam faciens non priuatum ſo- H lus eſſe poteſt, ſed in communi conuentu inter plurimos verſatur cum legis doctor ſit, nec aliud quam quod legitimum ſit ſonare debeat, &c. & ſtatim. Quotieſcunque de me quiſpiā rogat, diſertis verbis ſtatim dico, Sacerdotem in rebus omnibus maximè à profanis debere eſſe alienum, quippe qui aliorum quoque ſordes expiet. *Niceph. eccleſ. hiſt. lib.* 14 *c.* 55.

Aut nullum eſſe aut rarum Epiſcopum qui omnia ad tantum ordinem requiſita habeat, auctor eſt *lib.* 1. *aduerſus Pelag. Hieron.* Epiſcopos nihilominus quod paternam illorum curam gerant, vel ſaltem vt id agant, ſedulo incumbere debeant, patres appellabat S. Iulianus: percontanti namque perfecto, num Epiſcopi illi quos ſecum aggregauerat, eiuſdem diſcipuli effecti eſſent: Reſpondebat: diſcipuli non ſunt, ſed patres: per ipſos enim veram natiuitatem ſuſcepimus. Non exiſtimabat itaque indignum cum his patribus ad veram patriam properare. *Sur. tom.* 1 *in vita.*

S. Ambroſio Calligonus qui Valentiniano à cubiculo, inſultabat ſæpius, rogabatque. Tu me viuo contemnis Va-

len

A lentinianum? caput tibi auferam & vitam. At ille verus paſtor ſuo gregi inuigilans, Vtinam, aiebat, impleas quod minaris Ego lubēs patiar quod Epiſcopi tu facies quod ſpadones Epiſcoporum, quippe aduerſa quæuis perpeti potius, quam cōmiſſo gregi vnquam paterna ſolicitudine ſaltem in iis quæ neceſſaria ſunt, deeſſe. *Ex Ambr. Epiſt. 33. Beyerlinck in Apophth.*

Idem S. Ambroſius Mediolano Syrmium venerat anno ſalutis 379. ad Anemnium Epiſcopum Catholicum conſecrandum. Ibi Iuſtina Valentiniani II. Imp. mater Ariana, odium ſuum aduerſus Ambroſium acrem Arianorum hoſtem effudit: ſiquidem conuocata populi multitudine, ipſum Eccleſia deturbare contendit. Cuius authoritate fulta virgo Ariana facinus inauditæ audaciæ perpetrauit. Nam Ambroſium in tribunal progreſſum, prehenſa veſte ad mulierum partem traducere ſtuduit, vt ab iis cæſus de Eccleſia pelleretur, cui ille dixit: Etſi ego indignus tanto ſacerdotio ſum, tibi tamen non conuenit manum ſacerdoti iniicere: quare debes Dei iudicium extimeſcere, ne quid tibi aduerſi contingat. Quod dictum triſtis euentus proximè eſt conſecutus: nam poſtridie virgo vitam amiſit. *Sigon. lib 8 hiſt. de Imp. occid.*

Samoſatenſes Chriſtiani cum Antiochum Euſebij Orthodoxi ſucceſſorem optarent, & ad ſacram menſam deduxiſſent, B coegiſſentque genua flectere, ſimul ac ille conuerſus vidit Iouianum Arianum Epiſcopum dextram ſibi imponentem, manum eius repulit, imperauitque vt à numero eorum, qui ipſum conſecrarent, ſegregaretur: dixitque ſe nullo modo poſſe ferre dextram illam ſibi imponi, quæ ſacra myſteria per blaſphemiam conſecrata receperat. *Theodoret. Eccleſ. hiſt. lib. 4. cap. 14.*

Monachus quidam nomine Moyſes, Saracenorum Epiſcopus deſignatus, quum Lucium Arianum ſibi manum imponere velle videret: Abſit, inquit, vt tua manus me conſecret, nam tua inuocatione Spiritus ſancti gratia in neminem deſcendet. Cui Lucius, vnde iſta coniicies? Non coniicio, inquit, ſed certo equidem ſcio. Etenim pugnas contra Apoſtolicam doctrinam, & contrarium ipſe doces; atque cum verbis blaſphemiæ impia facta coniungis, &c. *Theodoretus Eccleſ hiſtor. lib. 4. cap. 21.*

Venerat Atticus Epiſc. Conſtantinop. conſecraturus Epiſcopum in Nicæam. Vbi cum Aſclepiadem Antiſtitem reperiſſet ætate maturum, quot in Epiſcopatu annos tranſegiſſet, inquirit: eoque dicente, Quinquaginta: Felix homo es, inquit, tanto tempore boni operis curam agens. Alludebat ad illud C Apoſtoli: Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat, *Tripart. hiſt. lib. 12. cap. 11. Idem ibidem.*

Verum Epiſcopalis muneris dignitatem primus inter Chriſtianos Principes Conſtantinus Magnus agnouit, quem ita ad Epiſcopos locutum commemorat Euſebius: Ego communis quidem Epiſcopus ſum, ſed vos eorum quæ in Eccleſia; ego verò eorum quæ extra eam ſunt, à Deo conſtitutus Epiſcopus, ſeu ſpeculator & ſuperintendens, videor. Quam etiam diſtinctionem in Regum coronatione ipſi Reges ab Eccleſia accipiunt Ita enim dum à Pontifice inunguntur, ad eos dicitur: Accipe coronam regni tui quam ſanctitatis gloriam & honorem, & opus fortitudinis intelligas ſignificare: & per hanc te participem noſtri miniſterij non ignores: vt ſicut nos in interioribus paſtores & animarum rectores intelligimur; ita & tu contra omnes aduerſitates Eccleſiæ Chriſti defenſor exiſtas, ita *Pont. Rom. Euſeb. de vit. Conſt. l. 4. c. 24.*

D Quid verò Chriſtianus II Archiepiſc. Mogunt. Rogabat eum Gulielmus Imperator, ſibi conſilio ſuo in militari negotio ſubueniret, ad quem Chriſtianus non nomine dumtaxat ſe reipſa; Epiſcopi, inquiebat, eſt docere verbum Dei, non pugnare: Chriſtus namque Petro mandauit, enſem cohiberet. *Ex Bruſch. in Epiſc. Germaniæ, Beyerlinck ſuprà.*

Erat in Granatenſi regno Archiepiſcopus, vir vnicè in egenos munificus ac liberalis: quorum etiam familiam domoſque viſitabat interdum. Rogatus itaque à Ferdinando de Talauera, cur cum eſſet Archiepiſcopus in tantum ſe deiiceret, vt etiam ad populares caſas ſe conferret, præter decorem illius ſtatus? reſpondit. Tu crede, ſi fores Epiſcopus, amplius admirareris quæ non facio & deberem facere, quam ea quæ nunc præſto. *Ex Foreſta ibidem.*

Quapropter celebrandus S. Ludouicus Epiſc. Toloſ. qui dum ex longa huius mundi nauigatione in ſalutis æternæ portum volens libenſque properaret, memor occupationum quibus in Epiſcopali munere fuerat irretitus; vero verius eſt, inquiebat, Epiſcopalem dignitatem non tam grandis eſſe nomen honoris, quam oneris. E *In vita eiuſdem impreſſa apud Moretum, c. 18. Beyerlinck ſuprà.*

Atticus Epiſcopus Conſtantinopol. cum Aſclepiadem Antiſtitem reperiſſet ætate maturum, quot in Epiſcopatu annos tranſegiſſet, inquirit. Quo reſpondente, Quinquaginta; Fœlix homo es inquit, tanto tempore boni operis curam gerens. *Hiſt. Tripart. l. 12. c. 11.*

* ☞ *Pleraque ex Loco de Concione huc transfer.*

EPISCOPORVM VISITATIO.

☞ *Vide Locum proprium de* VISITATIONE.

* DE NOMINE ET OFFICIO ARCHIEPISCOPI, ET SVFFRAGANEI.

Olim qui alicuius Prouinciæ Ciuitati primariæ quam Metropolim appellamus, cum poteſtate præerant, Metropolitæ, eo quod toti alicui Prouinciæ præeſſent, dicebantur. Poſtea Archiepiſcopi appellati, quod nempe aliis minoribus dignitate & Iuriſdictione præcellerent. Ita *Adrianus Papa in c. 1. lect. Can n. ad Epiſc. Mediomatricum,* Qui ait, in metropoli ſedet, aut Metropolitanus, aut Archiepiſcopus vocetur.

In Eccleſia Orientali videntur Metropolitani Archiepiſcopis dignitate potiores. Quia Patriarchæ Conſtantinopolitano leguntur ſubiectæ fuiſſe MXXXI. Metropoles, & XXXVIII. Archiepiſcopatus. Ceterum non ſatis conſtat, an Archiepiſcopi illi habuerint ſuffraganeos ſibi ſubditos. F Imo magis certum non habuiſſe.

Suffraganei vero hoc nomen ſortiri videntur, vel quod Archiepiſcopi ſuffragio conſecrentur, Imo quibuſdam locis deſignentur; vel quod ab eo ad Synodum Prouincialem vocati ius ſuffragij habeant.

Inter Metropolitanos ſiue Archiepiſcopos quidam ſunt Primates, qui olim Catholici, quaſi vniuerſales, & Patriarchæ dicebantur. Suntque illi, qui ab Apoſtolica Sede, ad quam ſpectat Prouincias & Diœceſes definire, Primatus dignitatem ſuprà aliarum Prouinciarum Epiſcopos, obtinuerunt. Ita S. Norbertus ordinis Præmonſtratenſis fundator, Archiepiſcopus Magdeburgenſis, ab Innocentio II. Papa, & Lothario Imp. primatus Germaniæ titulum Eccleſiæ ſuæ impetrauit, anno M. C. XXXV.

In Hiſpania, Archiepiſcopus Toletanus ius atque Primatus authoritatem obtinet. Vide *Marianam lib. 9. c. 19.*

In Gallia, Lugdunenſis Epiſcopus quatuor Prouinciarum G Primus eſt. In Belgio, Archiepiſcopus Mechlinienſis Primatus honore præfulget. In Anglia Cantuarienſis: In Scotia, S. Andreanus, In Hybernia, Armachanus: In Polonia, Gneſnenſis: In Hungaria, Strigonienſis, In Bohemia, Pragenſis: In Dania, Lundenſis: alij aliis locis. Legatur de his *Notitia Epiſcopatuum Chriſtiani orbis, per Aubert. Miræum Canonic. Antuerp.* nuper edita, cuius ſedulitate & operâ hic vſi ſumus; *lib. 1. c. 22.* Paulo tamen aliter de his ſcripſit *Rupertus Abbas Tuitienſis, lib. 1. de diu. off. cap 27.*

* HORVM INSIGNIA.

Archiepiſcopis præfertur Crux, quandocunque diuinum officium faciunt. Et notauit ex Mariana Aubertus Miræus ſuprà, Archiepiſcopum Toletanum tanquam Hiſpaniæ Primatem, ſublimem tota Hiſpania Crucem præ ſe ferri iubere.

Aliud inſuper inſigne dignitatis Archiepiſcopalis, vt Paſchaſius II. loquitur, eſt Pallium, quod Græci ſtolam Pontificalem dicunt. Eoque vtuntur Pontifex, Patriarchæ, Primates, Metropolitani. Pauci tamen ex ſingulari priuilegio Epiſcopi pallio vtuntur. In Italia Oſtienſis, qui Romanum Pontificem H conſecrat, Lucenſis, & Papienſis: in Gallia, Dolenſis: in Germania, Bambergenſis.

Pallij vſum Archiepiſcopis, vti & Crucem, Clemens primus indulſiſſe fertur. Marcus tamen Pontifex Oſtienſi Epiſcopo etiam pallium donauit, eo quod is Romanum Pontificem conſecraret. Ita *Polydor. lib. 4 c. 12. de Inuention. rerum.*

Eſt autem Pallium circulus tres digitos aut circiter latus, ex ſubtili & candida lana, ex quo binæ faſciæ vna ante pectus, altera à tergo propendent: quatuor nigris crucibus inſignitus, eôq; vtuntur Archiep. & alij, loco rationalis veteris, & laminæ Pontificiæ. Videatur *Cap. niſi Extr. de vſu & authoritate Pallij.* Notandum autem non poſſe pallium alicui accommodari, imo debet cum eo ſepeliri qui illud defert, *C. ad hæc, c. ex tuarũ extra de author. & vſu Pallij.* Legatur *Bartholomæus Caſſanæus in Catal. gloria mundi, conſiderat. 26. parte 4.* & ſuprà cæteros, *Ioannes Azorius in ſumma Inſtit. moral. lib. 3. part. 2. c. 34.*

A *EPISCOPORVM INDVMENTA PONTIFICALIA.

De Pontifice veteris Teſtamenti eiúſque habitu diximus pleraque in loco de Sacrificiis veteris Legis: & nonnulla de Pontificalibus indumentis huic loco opportuna, ibidem vbi de Sacrificio nouæ legis agitur, adiecta ſunt. Quia tamen huic loco propria videntur, pauca in eundem huius Argumenti reiecimus.

Igitur Pontificalia Epiſcoporum indumenta ſunt, *Mitra lic rols*, ſiue Cidaris, *Dalmatica*, *Crux pectoralis*, *Chirothecæ*, *Annulus*, *& baculus*. De annulo dicit *Rupertus Abbas lib. 1. de diuin. off.* ſignificari per eum dona Spiritus ſancti, quibus ornatus in Eccleſiam deſcendit. Vel dum Epiſc. omni Eccl ſanam doctrinam & fidem integram prædicat, vel vt oppignoratam annulo ſponſam Chriſto ſubarrhat. Ita *Rupertus c. 25.* Baculus autem quem Pedum dicunt, eſt velut ſceptrum Paſtoris, quò & gregem dirigit, & diſcolum caſtiget. Deſignat enim iuſtitiam & æquitatem, ac poteſtatem. Videatur *Bartholom. Chaſſenæus 1. p. Catal. gloria mundi concluſ. 5. & 6. per totam.*

Certè in conſecratione Epiſcoporum dum eis mitra imponitur dicit Conſecrator. Imponimus capiti huius Antiſtitis B & agoniſtæ tui Domine, galeam munitionis & ſalutis, quatenus decorata facie, & armato capite, cornibus vtriuſque Teſtamenti terribilis appareat aduerſariis veritatis, &c.

Ad Chirothecas vero dum conſecrandum iis induit, dicit: Circumda Domine manus miniſtri tui munditiâ noui hominis qui de cœlo deſcendit, vt quemadmodum Iacob dilectus tuus pelliculis hædorum opertis manibus paternam impetrauit benedictionem, oblato patri cibo, potuque gratiſſimo: ſic & iſte oblata per manus ſuas hoſtia ſalutari, gratiæ tuæ benedictionem conſequatur.

Dum vero Baculum tradit, eidem conſecrator præcipit, vt ſit in corrigendis vitiis piè ſæuiens, iudicium ſine ira tenens.

Annulum autem imponens, ait: Accipe annulum, fidei ſcilicet ſignaculum; quatenus ſponſam Dei Eccleſiam intemerata fide cuſtodias.

Denique librum Euangeliorum ei tradit tangendum, mandans, vt eo accepto vadat, & prædicet populo ſibi commiſſo.

☞ *Vide nonnulla in Loco de Sacerdote.*

* AN AMBIENDVS, AVT DESIDERANDVS EPISCOPATVS.

C Sunt qui Epiſcopalis muneris dignitatem omnibus quibus poteſt modis ambiendam exiſtimant, verbis Apoſtoli ad Timotheum permoti, Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat: qui etiam eum ſermonem appellat fidelem, id eſt, certum & veriſſimum, *Cap. 3. Epiſt. 1. ad Timoth.*

Verum qui Apoſtoli ſcopum expendit, longe aliam fuiſſe illius mentem perſpiciet. Dicit enim Epiſcopatum eſſe bonū opus, nomen ſcilicet operis, non honoris; vt ſuperiori Titulo vbi de Functione Epiſcoporum egimus, indicauimus: cum Epiſcopi ſit docere, præeſſe, paſcere, intendere omnibus. Vnde *S. Hier. Epiſt. 83. ad Ocean.* Si quis Epiſcopatum deſiderat inquit, bonum opus, deſiderat; opus, non dignitatem, laborem, non delicias: opus per quod humilitate decreſcat, non ſuperbiat faſtigio. Vnde Auguſtinus infert, non eſſe Epiſcopum qui magis eligit præeſſe quam prodeſſe: ac indecenter ob id appeti, niſi ad eum à Deo vel ab Eccleſia voceris, quomodo Timotheus per prophetiam vocatus traditur *cap. 1. verſ. 18.* & nonnullas huius rei hiſtorias trademus infrà.

Adde quod opus illud Epiſcopale vocetur bonum, Græcè καλῦ, id eſt præclarum & arduum. Hic namq; veriſſimum eſt adagium, *δύσκολα τὰ καλά*: difficilia quæ pulchra. Vult ergo D Apoſtolos indicare, munus Epiſcopale eſſe præclarum & excelſum, vt omnes illud ſeriò apprehendant, illique intendant. Ideoque ſtatim ſubiicit condiciones requiſitas, vt officio ſuo debitè perfungantur, oportet enim Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem &c.

Et vt detur tempore primitiuæ Eccleſiæ laudabile fuiſſe deſiderare Epiſcopatum, quando is erat gradus ad martyrium, ſiquidem primi Pontifices & Epiſcopi primos ſe & Duces præbebant fidelibus ad fidei agonem & martyrium, ac ad illud frequenter à Deo excitabantur: Modo tamen mucrone perſequentium recondito, & Epiſcopatibus ampliſſimis prouentibus ac dignitatis faſtigio decoratis ambitione periculoſa perſæpè quæruntur, & deſiderantur, cum ſit magnæ ſuperbiæ de ſe præſumere, quod ſit in ſtatu Chriſtianæ perfectionis, E qualis in Epiſcopo requiritur. Quod vtinam plerique expenderent, non tam promptè ſe ingererent contuberniis magnatum, & aularum ſe negotiis intricarent, vt fauoris auram aliquam, obſequioſa & ſeruili ſimulatione apud Principes, penes quos nunc plerumq; denominatio ad hoc faſtigium; conſequantur. Quo fit, vt nonnunquam alicuius Eccleſiæ clauum teneant, qui remos ducere neſciunt: & Naucleri fungantur munere, qui Epidatis accenſeri paolo antè indigni.

Vnde in Eccleſiis illorum nihil præter turbas, diſſidia, nouitates, & dominationes in cleris, quas tā ſollicitè vetat Apoſtolus; contentiones, faſtum, animoſitates magna plerumque aſiooſitate ſuffultas, pietatis & religionis exterminium, deniq; ſexcenta alia incommoda reperire eſt. Indignum ſacerdotio pronunciat Imp. Leo, qui inuitus non fuit ordinatus. Idem teſtatiſſimè ſanxit: Non pretio, ſed precibus ordinetur Antiſtes. Tantum ab ambitu debet eſſe ſepoſitus, vt quæratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi: Ita *Leo Imp.* ſub annum Domini 469. *l. 31. Cod. de Epiſc. & Cler. Vide S. Thomam 2. 2. q. 185. art. 1.*

EXEMPLA HISTORICA. F

Illorum qui Epiſcopatum repudiarunt.

Ad dignitatis Epiſcopalis fugam cuiuis ſatis eſſe poteſt Ephrem Syri exemplum, quod à *Sozomeno lib. 3. hiſt. c. 15.* narratur his verbis: Quodam tempore quidam ei ad Epiſcopatum gerendum ſuffraganti comprehendere hominem conantur, vti ad locum, in quo crearetur Epiſcopus, deducerent. Quod ſimul vt intellexit, in forum curſitat, atque incompoſitè incedendo, veſtem lacerando, & cibum palàm capiendo, ſe furere monſtrat. Vbi verò hi, qui eum comprehenderant, illum è mentis poteſtate exiuiſſe arbitrarentur, & appetitio, qua ad eum conſtituendum Epiſcopum ferebantur, reſtincta eſſet, ille idoneum tempus nactus clàm aufugit, & tantiſper latitauit, dum alter eius loco creatus eſſet Epiſcopus.

Hierapoleos Epiſcopo vita defuncto, ciues (vt accepi) elegerunt Eccleſiæ ſuæ Antiſtitem Nilammonem, virum bonum & qui ad monaſticæ vitæ faſtigiū conſcendiſſet: is habitabat ante ciuitatem in domuncula, in qua ſe ipſe concluſerat, ianua lapidibus obtuta, eo propoſito vt ſacerdotium auerſaretur. Theophilus itaq; Epiſcopus Alexandrinus veniens, hortabatur, G vt ordinationem à ſe oblatam acciperet. Apud quem ille quamuis frequenter ſe excuſans; nihil obtinuit. Tandem inſtanti: Cras, inquit, ita facias, ſi placet, ò Pater, vt ego hodie res meas antè diſponam. At cū Theophilus poſtridie ex condicto veniſſet; atq; eū fores aperire iuſſiſſet: Age verò (inquit Nilammon) oremus primùm. Quo laudato, Theophilus quidē orauit, ſed Nilammon inter orandum hanc vitam reliquit. Hoc autem & Theophilo primùm, & iis etiam, qui cum illo foris ſtabant, ignotum erat. Verùm cùm paulatim tereretur dies, quia ſæpenumero intentius vocantes non audiret, deiectis qui ad ianuam erant lapidibus, repererunt hominē mortuum. Inuolutum igitur quibus oportebat, publica ſepultura dignati ſunt; ac templum etiam ſupra illius ſepulchrū indigenæ conſtruxerūt, & ſumma cum ſolennitate adhuc diē mortis eius celebrant. At Nilāmon quidem ad hunc modū mortuus eſt; ſi tamen mortem dicere oportet, quam ille ſubire maluit, quàm Epiſcopatū ſuſcipere, quo ſe indignum eſſe ob ingenij modeſtiam cēſuit. *Idem l. 8. hiſt. c. 19. Baron. 5. an. 403.*

Quum Ammonius ad Epiſcopalem conſecrationem adducendus eſſet, & ad eos multa, qui illum eius rei gratia conuenerant, dixiſſet, neq; tamen eis quod volebat perſuaſiſſet, amputata ſibi auricula dextra: Vel nunc demum, inquit abite, H quandoquidem deinceps etiam volentem Eccleſiæ conſtitutio non recepit. Sacerdotem namque integrum atq; immutilatum eſſe oportet. Atque vbi qui ex præcipuis ad ipſum miſſi erant, ab eo diſcederent, & à Iudæis quidem talia obſeruari & magnifieri, Eccleſiam autē Dei paruipendere, ſi modò animo & moribus ſaluus, commodúſq; ſit Epiſcopus, inter ſe dicerēt: ad eum reuerſi, comprehendere tentarunt. Ibi ille, ſi vim ei inferre pergerent, linguam quoq; ſibi reciſurum eſſe, adiurauit. Quibus minis illi perpenſis, in loco ſuo virum magnum reliquerunt. Et ex eo tēpore *Ammonius παρώτης*, quaſi aure carentē dicas, cognominatus eſt. *Niceph. l. 11. c. 37. Socr. l. 4. c. 23.*

De Goare item magno Dei famulo ita ſcriptum eſt; Cum à Sigiberto Rege ad Treuirenſem Epiſcopatum vocaretur, poſtquam recuſando nihil ſe proficere vidit, triginta dierum inducias poſtulauit, quos in perpetuis precibus conſumens, hoc à Domino impetrauit, vt inſanabili morbo corriperetur.

Quo

A Quo factum eſt, vt reliquum vitæ lectulo affixus peregerit; idque ille pro magno videlicet beneficio acceperit. *Dauroultius in Cath. hiſtor. ex Surio, tom. 3.*

B. Fulgentius cùm audiſſet Catholicos, in Eccleſiis omnibus paſtore orbatos, aduerſus Traſamundi edictum Epiſcopos inſtituere decreuiſſe, fugit ex monaſterio, tamque diu latuit multis populis ipſum inquirentibus, donec ab vno conſcio admonitus eſt, omnibus Eccleſiis iam eſſe proſpectum. Verùm vbi ad cœnobium reuerſus eſt, vniuerſa Ruſpenſis multitudo, quæ caſu quodam adhuc Præſule carebat, eum inuadunt, rapiunt, & Pontificem eſſe non rogant, ſed cogunt. Is verò, in illa ſua moleſtia, hoc primùm à Ruſpenſibus beneficij loco poſtulauit, vt monaſterium ædificaret, in quo deinde ita Felici Abbati ſubiectus vixit, vt quiuis e grege, cùm in iis, quæ ad domeſticam diſciplinam ſpectarent, ex illius ductu, atque obedientia planè penderet; & tamen interea de paſtorali cura in populo tegendo, aſſiduéque paſcendo nihil remitteret. *Platus lib. 1. de bono ſtatu Relig. cap. 38.*

Antoninus quoque cùm Florentinam Eccleſiam ſibi ab Eugenio IV. mandatam cognouiſſet, ex ipſo itinere Neapolitano, in quo tunc erat fugam meditatus eſt in inſulas neſcio
B quas. Idque iam cœperat, cùm à propinquis Senas retractus, ibi litteris, obſecrationibus, deprecationibus etiam adhibitis, omnem mouit lapidem, vt euaderet, donec Pontifex penè ſubſtomachans, anathema etiam comminatus eſt. Tum verò, concilio aliquot doctorum hominum aduocato, cùm omnes ita ſenſiſſent, non ei licere diutiùs ſalua conſcientia reluctari, in faciem procidens, multúmque illacrimans, paſtorali ſarcinæ humeros ſubiecit; quam tamen ita ſuſcepit, vt religioſam non abijceret. Nam neq; de veſtitu, neq; de victu quippiam mutauit; ſuamque domum quaſi monaſterium inſtituit, in qua & culinam ſæpè adire, ollas purgare, & alia id genus famularia miniſteria ſæpe obire mos ei erat, quò iis, quaſi ſolatiis, pontificias moleſtias temperaret. *Idem ibid.*

Hic minime prætermittendum exemplum, quod ſancto quodam mihi referente ſene in eremo ex veritate didici. Cùm Iuuenis quidam ſancto propoſito & vita, electus foret ad Epiſcopale faſtigium, quo grauius periculoſiúſve nequit aliud cogitari; patruum ſuum quendam virum vtique ſanctum, & propheticæ ſpiritu plenum, eremi in cella, vt eum ex hoc conſuleret, adiit non incautus. Audita itaque narratione nepotis,
C vir ſanctus non verbis, ſed ſignis potius percunctāti reſpondit: & ne contra Apoſtolum, qui deſiderantem Epiſcopatum in bono opere laudat, contra iret diſſuadendo, & ne iuuenem periculo exponeret ſuadendo. Iuſſit itaque ſenex quadratum diſcum à terra vehementer pedibus eleuatum aſcendere iuuenem, & quater per quatuor diſci latera ſupinum reuoluere ſemetipſum, vſque ad horam caſus; ſicque caſu imminente, ſi altera ſuccederet reuolutio, mandauit, vt extra ſummitatem diſci adhuc ſe volueret iteratò. Cui cùm nepos ſe non poſſe, ex timore caſus, reſponderet, illico eum fecit deſcendere, & per quendam latam planitiem diutius volutare. Cúmque ex multitudine volutationum, vtriſque faſtidium eueniret; Surge (inquit ſenex) & perge quò vis, facito quod tibi ſecuriùs cernitur. Dedignatus namque iuuenis abceſſit, & alteri ſancto ſeni, patrui deliramentum putans, factum retulit, à quo de periculo præeminentiæ edoctus, electioni renunciauit, vt teneret quod eſt tutum. Qui poſt modicum felici obitu ex ſeculo exiens, hilaris & iucundus apparuit patruo: Gratias, inquit, pater, tibi refero, ex diſſuaſione Epiſcopatus: nam ſcito, quia nunc eſſem de numero damnatorum, ſi fuiſſem de numero Epiſcoporum.
D *Hieron. de reg. Monachor. cap. 15. tom. 4.*

De Canonico quodam S. Victoris Pariſiis, ſpectatæ probitatis & doctrinæ, memorat ex *lib. 1. exempl. memorab. Thomæ Cantipratani Cornelius a Lapide, comment. in Epiſtol. 1. ad Timoth. cap. 3.* quod cum in vita poſtulatus ad Epiſcopatum conſtanter eum reſpuiſſet, poſt mortem beatus apparuerit, & amico cuidam qui idipſum à moriente efflagitauerat, rogatúſque num ei benè ceſſiſſet pertinax illa Epiſcopatus recuſatio, reſponderit dicens: Quod ſemper in vita timui, nunc ſcio: ſcilicet quod ſi Epiſcopatus cathedram aſcendiſſem, in damnationis perpetuæ periculum incidiſſem.

Vetuſtiora quidem ſunt hæc, ſed nouum eſt & recens quod ſubiungo. Viduata erat Antuerpienſis Cathedra Præſule, quando Alberti Principis ſuffragio illi deſtinatur Ioannes Miræus paſtor in vrbe Bruxellenſis. Stupère hic primum ad inſolitam dignitatem, & mox vereri nè onus humeris impar acciperet. Itaque renuit: inſtantique Principi, imò & Pontifici E
Romano, aliiſque, diu, ac integrum penè biennium reſtitit. Donec tandem inuitus eam acceptauit, iniuit, & octo penè annos ſumma cum laude adminiſtrauit. *Laur. Beyerlinck. Anno Chriſti 1610. In opere Chronographico.*

De Malachia Hiberniæ Epiſcopo tradit *Surius tom. 6. in vita*, quod vocatus ad onus Archiepiſcopale, omnibus, quibus potuit modis illud à ſe reiecit. Anathema autem ni pareret monitantibus: reſpondit: Ad mortem me ducitis: ſed obedio ſpe martyrij. *Tom. 6. in vita.*

☞ *Plura hic referri poterant ex Catalogis Epiſcoporum, quibus ad finem huius Loci remitti. Loco ſubiectis: item ex Loco de Honore, Magiſtratu, Humilitate.*

*EPISCOPATVM AMBIENTIVM POENA.

Sergio Archiepiſcopo ciuitatis Rauennatium e viuis erepto, continuò ſurgens Michaël Scriniarius ipſius Eccleſiæ, qui nullò Sacerdotali fungebatur honore, profectus eſt Ariminum ad Mauritium Ducem Ariminenſem, & congregans inde nefandiſſimus Mauritius exercitum, vnà cum conſilio Deſiderij Longobardorum Regis properauit, & ingreſſus eſt Rauennam, & brachio forti elegit ipſum Michaëlem, & in Epiſcopum Rauennatis Eccleſiæ introduxit, & Leonem Ar- F
chidiaconum, qui electus erat in Archiepiſcopatus ordinem, Ariminum deportantes, ibidem arcta cuſtodia mancipatum, idem Mauritius detineri fecit. Tunc direxit quantocyus prædictus Michaël vnà cum Mauritio, & iudicibus Rauennatium ad beatiſſimum Stephanum Pontificem, promittentes ei copioſa munera, vt ipſum Michaëlem Archiepiſcopum conſecrare deberet. Ipſe verò beatiſſimus Præſul per nullius donationis promiſſionem inclinatus eſt eundem Michaëlem conſecrare, aſſerens nulla ratione hoc fieri poſſe, dum in ſacerdotij honore minimè ipſe prædictus exiſteret Michaël. Qui idem Stephanus Pontifex pluribus vicibus obteſtationis & prædicationis litteras atq; miſſos direxit, vt idem Michaël ab iniuſto propoſito recederet; ſed nullo modo Apoſtolicis admonitionibus acquieſcere voluit, dánſque plurima munera Deſiderio Longobardorum Regi, & cymilia, & ornatus ipſius Eccleſiæ, cum aliis ſpeciebus, brachio forti per vnius anni curriculum, & eo amplius, ipſius Eccleſiæ Epiſcopium inuaſum detinuit, denudans, atque in magnam paupertatem eum redigens. Sed dum nullo modo firmiſſimam mentis conſtantiam ipſius ſanctiſſimi Pontificis flectere potuiſſent nequiſſimi conſentanei ipſius Michaëlis; dum Miſſi excellentiſſimi G
Caroli Regis Francorum, & Patricij Romanorum præſentialiter adeſſent, dirigens idem beatiſſimus Præſul tam ſuos Miſſos denuò, quàm prædictos Francorum Regum Miſſos, omnes Rauennianos admonendo: ſtatim inſurrexère ſuper ipſum Michaëlem, & eum cum opprobrio de ipſo Epiſcopio proiecerunt, quem vinctum huc Romam dirigentes elegère Leonem Archidiaconum ipſius Eccleſiæ Rauennatis in Archiepiſcopatus honorem, & ab eodem ſanctiſſimo Papa Stephano ordinatus & conſecratus eſt. *Ex Anaſtaſio Bibliothecario Baron. tom. 9. Annal. An. 769. n. 16.*

Scribit *Gregorius Turonenſis de Sancto Sidonio*, quòd cùm ad officium Dominicum fuiſſet mancipatus, & Sanctam ageret in ſeculo vitam, ſurrexère contra eum duo Presbyteri, & ablata ei omni poteſtate, à rebus Eccleſiæ arctum ei victum & tenuem relinquentes, ad ſummam eum contumeliam redegère. Sed non longi temporis ſpatio multam eius iniuriam diuina voluit ſuſtinere clementia: nam vnus ex his nequiſſimis & indignis dici Presbyteris, cùm ante noctem minatus fuiſſet eum de Eccleſia velle extrahere, ſignū ad matutinas audiens fuiſſe commotum, feruens felle contra ſanctum Dei ſurrexit, hoc H
iniquo corde explere cogitans, quod die præcedente cogitauerat, & tractauerat. Ingreſſus autem in ſeceſſum ſuum, dum ventrem purgare nititur, ſpiritum exhalauit. Vnde indubitatum eſt, non minoris criminis hunc reum fuiſſe, quam Arium illum, cui ſimiliter in ſeceſſu fuère interna depoſita, per partes inferiores egeſta: quia nec iſtud ſine hæreſi poteſt accipi, vt in Eccleſia non obediatur Sacerdoti Dei, cui ad paſcendum oues cōmiſſæ ſunt: & ille ſe ingerat poteſtati, cui neque à Deo, neque ab hominibus aliquid eſt commiſſum. Dehinc beatus Sacerdos, vno adhuc manente nihilominus inimico, ſuæ reſtituitur poteſtati. Factum eſt autem poſt hæc, vt accedente febre ægrotare inciperet, & tandem moreretur. Quo migrante Presbyter ille nequam, alter ex duobus, qui remanſerat protinus omnem facultatem Eccleſiæ, tanquam ſi iam Epiſcopus eſſet,

A inhians cupiditate præoccupat, dicens: Tandem reſpexit in me Deus cognoſcens me iuſtiorem eſſe Sidonio, largituſque eſt mihi hanc poteſtatem. Cúmque per totam vrbem ſuperbus ferretur, adueniente die Dominico, qui imminebat poſt trãſitum ſancti viri, præparato epulo, iuſſit cunctos ciues in domo Eccleſię inuitari: deſpectiſque ſenioribus primus recumbit in thoro. Cui cùm pincerna, oblato poculo, dixiſſet, ſibi per ſomnium mandatum à iudice cunctis poteſtate præſtantiore, vt ipſi diceret, quod Sidonius ipſum accerſiri deprecatus eſſet ad reſpondendum cauſæ ſuæ; alioquin ſi taceret, morte peſſima ſe moriturum. Hæc eo loquente, exterritus presbyter, elapſo de manu calice reddidit ſpiritum. Tale iudicium ſuper contumaces clericos Dominus in hunc prætulit mundum, vt vnus Arij ſortiretur mortem, alius tanquam Simon Magus, Apoſtoli ſancti oratione ab excelſa arce ſuperbia præceps allideretur.

Memorabile eſt quod de Stachyquate Vladiſlai Regis Hungarorum fratre commemorat *Duiſbramus in ſua hiſtoria Bohemicâ.* Huic *Adelbertus* Archiepiſcopus Pragenſis quod populum haberet contumacem, vltro reſignabat Præſulatum Verum ille velut indignabundus illius à ſe inſignia oblata reſpuit. B Cui Adelbertus; Honorem ait à me oblatum nunc reſpuis, verum mox magno tuo infortunio ambies. Ita euenit. Adelberto enim Romã profecto, Fratre & conſanguineis etiã vrgentibus, ambitioſè inhiat illius infulæ *Stachyquas*, eamque conſequitur. Res mira. Euocatur Moguntinus Præſul, qui Othone Imp. Annuente eum conſecret. & ecce omnibus ad eam ſolennitatem præparatis, dum ſe ille ante aram proſternit, à Dæmone corripitur, & miſerè omnibus videntibus ſtrangulatur. *Duiſbramus lib. 6. Hiſtoria.*

*ELECTIO AD EPISCOPATVM FACTA DIVINITVS.

De Amphilochio, qui Iconij Eccleſiæ præfuit, permulta ſunt conſideratione & memoria digna. Fuit enim ſenex ſimplex, in quo doctrina & vita ex æquo inter ſe ita certarent, vt aliquot etiam ediderit libros. Sed enim diuina gratia alias aliter res noſtras diſpenſans, ordinans, & incredibili quodam modo mirificum naturæque captum excedens, atque nouum in hoc viro exhibuit prodigium. Siquidem ad eum in ſolis locis philoſophantem, propter excellentem & vitam & doctrinam eius Angelos Deus miſit, qui myſtica & arcana C benedictione & Epiſcopali arrogatione eum dignitati intellectuali modo conſecrarunt. Ad hunc quoque non longo poſt tempore eligendum atque ordinandum in eum locum Epiſcopi conuenere. At vbi ex eo cognouerunt, ab Angelis Dei conſecrationem eum ſuſcepiſſe, data de tam ſacra & diuina gratia Deo gloria, vt Pontificem Dei & Euangelij præconem, fideique defenſorem, cum timore reuerenter hominem admiſère, & ſolita ſalutatione atque oſculo ei impertito, ea quæ Epiſcopalis functionis ſunt, adminiſtrare & exequi permiſère. *Niceph. Calliſt. lib. 11 hiſt. Eccleſ. cap. 20.*

Anno Redemptionis noſtræ 238. poſt Anteri ſummi Pontificis mortem, aiunt Fabianum vna cum aliis ex agro Romam commigraſſe, ibique ſua collocaſſe domicilia; vbi, diuina & cæleſti gratia largiente, ad cleri adminiſtrationem mirandum in modum euectus eſt. Nam cùm omnes fratres, cauſa deligendi eius qui Epiſcopatum gereret, in Eccleſia conueniſſent, & multi de multis illuſtribus & præclaris viris ad illud munus obeundum idoneis cogitarent: quanquã Fabianus, qui tum fortè præſto erat, nemini in mentem venerat, derepentè tamen columbam è ſublimi deuolantem, quæ D ſimilitudinem Spiritus ſancti ſuper Saluatorem in ſpecie columbæ deſcendentis repræſentare videbatur, eius capiti inſediſſe memorant: ac propterea populum vniuerſum pariter vno ſacrati Spiritus inſtinctu commotum, magna cum alacritate, & vno animorum conſenſu, eum dignum eo dignitatis gradu acclamaſſe, & abſq; mora abreptum illum in ſede Pontificia collocaſſe. *Euſeb. lib. 6. hiſt. Eccleſ. c. 22 apud Baron. tom. 2. an. 238.*

Mortuo ante annos quinquaginta Paulo IV. Præſule maximo, ex familia Caraffarum, cum in locum eius alius creandus eſſet Pontifex Romanus, atque ea de cauſa iam inter ſe Cardinales in Concluue deliberarent, ecce ſuper ſedem Ioannis Angeli Cardinalis Medicæi, qui poſtea Pius IV. dictus eſt, columba circum liberè volitans, tandem conſedit. Quam rem haud aliter prudentes interpretati ſunt, quam Eccleſiæ Primatum illi portendi. *Aſcan. Capric. in Annal. Ital.*

Gregorius Magnus ad ſummum Pontificatum iam euectus, cum literæ Imperatoris de confirmatione electionis Romam delatæ eſſent, fugam meditatur, infirmitatis ſuæ conſcius. E Quia verò palàm egredi portas ciuitatis non poterat, à negotiatoribus exponendum ſe, diſſimulato (vt fertur) habitu, callidus impetrauit; ſiluarum ſaltus expetiit, cauernarum latibula requiſiuit. In quibus, dum ab omnibus ſumma ſollicitudine quæreretur, indicio columnæ fulgidæ ſuper ſe iugiter è cœlo dependentis agnoſcitur, capitur, trahitur, & apud beati Petri Apoſtolorum Principis templum Pontifex conſecratur. *Ioan. Diacon. lib. 1. c. 44. in vita Greg. lib. 6. Ep. 4. 7. et. edit.*

Non prætereundum hîc eſt, vt magnus ille Rhemenſis Eccleſiæ Epiſcopus REMIGIVS Francorum Apoſtolus nominatus, defuncto eiuſdem ciuitatis Epiſcopo Gennadio, immaturus æuo, moribus autem ſenior, populi voce, comprouincialium Epiſcoporum conſenſu, diuino cooperante ſuffragio in Rhemenſem Epiſcopum ex inferioris cleri militia aſſumptus fuerit, annum ætatis agens vigeſimum ſecundum. Res ita in rebus ab eo geſtis deſcribitur. Cùm Remigius ad viginti & duos ætatis annos peruenit, defuncto Gennadio Archiepiſcopo in hac vrbe Rhemenſi, omnium generaliter votis ad Pontificij culmen raptus fuiſſe dignoſcitur potius, quàm electus. F Fit ergo concurſus populi, diuerſi quidem ſexus & dignitatis, necnon & ætatis; ſed vnius atque eiuſdem ſententiæ: cuncti hunc verè dignum, & qui populis præfici deberet, acclamabant. Vir autem beatiſſimus his anguſtiis depreſſus, nimiis afficiebatur angoribus; quia nec fugæ locus vſquam patebat, nec populo, vt ab intentione cœpta reſipiſceret, vllo modo ſatisfacere poterat. Diuinæ namque erat voluntatis, vt qui omnium ſaluti profuturus erat, omnium acclamationibus eligeretur; & qui vnitati fidei cum iam fidelibus, & futuris fidelibus erat prouiſurus, vnione cuncti populi ad ſedem eueheretur ſacerdotalis honoris. Sanctiſſimus autem vir cùm his acclamationibus ſe vrgeri conſpiceret, de infirmitatis & ætatis ſuæ tempore conqueri cœpit: & quia Eccleſiaſticus ordo infirmam ætatem ad hanc non reciperet dignitatem, voce publica fatebatur: timebat enim, ne immatura ætas, inimici verſutiis impugnata, aliquid contraheret ſiniſtri. Sed diuina gratia & voces populorum conſtantiſſimè in eius fecit perdurare electione, & ſanctum virum ab antiqui hoſtis protexit malignitate. Quod ad hæc (ait Baronius) de ætate pertinet, accidiſſe interdum cognoſcitur, vt cùm in aliquo eminentiſſima virtus atque ſcientia egregia cerneretur, de minori ætate ratio minimè haberi ſoleret; vt vidimus accidiſſe S. Ioanni Chryſoſtomo, G qui nonniſi fuga ſibi conſulere potuit, ne eiuſdem ætatis Epiſcopus ordinaretur. Sed hæc haud facta eſſe abſque diuino ſuffragio, quæ ab eodem auctore ſubduntur, oſtendunt his verbis: Et cùm populi acclamaret frequentia, & ſanctiſſimus vir magna reniteretur conſtantia; placuit omnipotenti Deo, ei manifeſtiſſimis manifeſtare indiciis, quod ipſe de eo haberet iudicium. Etenim cùm modo prædicto reniti conaretur, videntibus cunctis qui aderant, deſcendit ſubitò radius noui luminis ſuper ipſius ſancti viri verticem, ac ſi ipſe Sol de cœlo motus ſuper eum cecidiſſet; & quia illuminandarum ſua parabatur animarum, ipſe quoque cùm ad hoc opus aſciſceretur lumine debuit declarari viſibili. Et paulò poſt: Placuit etiam omnipotentiæ diuinæ huic miraculo aliud etiam addere ad oſtenſionem meritorum beati viri. Etenim radio illo ſe illuſtrante, ſenſit capiti ſuo vnguinis ſacri infuſum liquorem, quo totum eius delibutum eſt caput. *Hincmarus in vita S. Remigij Baron. Tom. 6. anno 471.*

In electione Præſulis hic error interdum committitur; vt propria potius ſpectetur vtilitas, quàm vt diuini obſequij ratio habeatur. H Vnde plerumque fit eos ita punitos eſſe à Deo, vt à quibus potiſſimùm omnia ſperabant, & quibus hac ſpe immerito ſuffragati erant, ab his non modo nihil præmij referrent, ſed malè etiam tractarentur. Iuſto vtique Dei iudicio, vt & ipſi per quæ peccarant plecterentur, & alij diſcerent eorum exemplo, ac tam euidenti, támq; præſenti pœna deterrerentur. Quod apertè declaratum eſt in Alexandro V. Pontif. qui cùm quorundam Cardinalium ſuffragatione ſuam magis quàm Eccleſiæ vtilitatem ſpectantium, ad Pontificatum prouectus eſſet, pro magnis commodis, quæ ſibi ſpoponderant, magnas cuncti ab eo calamitates acceperunt. Ita enim memoriæ proditum eſt, omnes, qui illi in dignitate adipiſcenda fauerant, non multò poſt alios alias pœnas luiſſe, partim exilio, partim teterrimo carcere, partim etiam capite damnatos; quin etiam multos Romanos proceres, quorum propinqui Cardinales illum extulerant, variis ex cauſis, vel ſublatos, vel bonis exutos. *Hieron. Platus de dignit. & offic. Card. cap. 31.*

Regnante Iuſtiniano Imperatore, ſeruus Dei Menas regiæ vrbis Patriarcha, ad ſanctorum Patrum vitam migrauit. Cuius obitus nuncio ad Chriſtianiſſimum Imp. perlato, multi certatim incredibili ſtudio conabantur amicos Imperatoris promiſſis & muneribus corrumpere, vt hominibus indignis Pontificatum deferret: ſed qui omnia facit & mutat, quiq; ſcrutatur corda & renes Deus, cor Imperatoris ad virũ dignum inclinauit. Itaq; ſancto Clero ſacroq; Senatui libere conſilium ſuum expoſuit Chriſtianæ religionis ſtudioſiſſimus, & in congregandis ſanctis Epiſcopis diligentiſſimus Imperator, affirmans, ſe de illo diuinam viſionem vidiſſe: Cùm enim, inquit, in æde S. Petri Principis Apoſtolorum, in qua Senatus habebatur, me ſomnus complexus eſſet, in quiete vidi Principem Apoſtolorum mihi magnum Eutychium oſtendentem, dicentemque; Fac vt hic ſit Epiſcopus. Hæc cùm ita ſe habere iureiurando affirmaret Imperator, omnẽ ipſius contentionem ac ſtudium, quod diuino quodam ſplendore vultus declarabat, conſpicientes, vno animo, eadémque mente, ante tempus conclamarunt: Dignus eſt, dignus eſt. Cùm igitur illi omnia ordine, & ex diuinorum Canonum præſcripto contigiſſent, & tempus eſſet, vt ſacrarum manuum impoſitione & initiatione conſecraretur pater & magiſter ipſorum, adducitur ad ſanctum altare, qui multos ad illud Sacerdotes atque Pontifices erat adducturus, precibus, manu, & diuinis ac venerandis oraculis conſecratur, ſancto Spiritu inungitur: vel potius ſanctificatus ipſe viciſſim præſentes omnes Pontifices ſanctificat: ouis errantis typum ſuper humeros tollit: in ſedem ſublimem aſcendit, in ſolio ſedet; atque Paſtorum Principem Chriſtum in cælum reuertentem imitatur: dicit enim populo vniuerſo, Pax vobis: & ab omnibus, illud viciſſim accipit. *In vita Eutychij ab Euſtachio ſcripta apud Met. & Sur. 6. April. Tom. 2.*

Accidit quiddam ſimile in Eccleſia Mediolanenſi memoratu dignum. Mortuo namq; Epiſcopo Auxentio, qui ab Arianis fuerat ordinatus, Mediolanenſes iterum propter electionem Epiſcopi turbabantur. Erat autem multa inter eos concertatio, aliis alium eligere ſatagentibus. Cùm autem eam ob rem orta eſſet ſeditio, veritus eius Prouinciæ Præfectus conſularem habens dignitatem, nomine Ambroſius, ne abſurdum quid in ciuitate ex ea perturbatione fieret, ad Eccleſiam compeſcendæ ſeditionis gratia occurrit. Cùm autem in ipſius præſentia populus quieſceret, & ipſe multis vtilibus adhortationibus inconditus multitudinis impetus compeſceret, ſubitò fit omnium conſenſus, vociferantúrque, Ambroſium dignum eſſe Epiſcopatu, illúmque cuncti ordinari petunt: nam hoc ſolo pacto viuendum fore populum & fidei concordiam amplexurum. Quoniam igitur præſentibus tunc Epiſcopis conſenſus iſte populi diuinitus videbatur eſſe datus, abſq; vlla cũctatione Ambroſium apprehendunt; & baptizatum (erat enim adhuc catechumenus) mox ad Epiſcopatus Sacerdotium prouehunt, licet detrectantẽ, & Valentiniano Imperatori, quæ geſta eſſent, ſignificant; Imperator, cùm populi conſenſionem admiratus, tum opus Dei, quod factũ erat, agnoſcens, ſignificat Epiſcopis, vt Deo ſeruiant, qui hunc ordinari iubeat. Eſſe enim electionẽ illius Dei magis quàm hominũ. Ad hunc itaq; modũ ordinato Ambroſio Mediolanenſes, qui antea diuiſi fuerãt, propter ipſum ad vnitatem redierunt. *Socr. hiſt. Eccl. l. 4. c. 30.*

Anno Chriſti Domini 1061. Legati ſedis Apoſtolicæ in Angliam ad Eduardum Regem miſſi agunt, vt S. Vulſtanus Vuigornienſis Eccleſiæ Epiſcopus eligeretur. Res verò geſta ita à Rogerio deſcribitur: Contigit namq; eo tempore & Legatos Apoſtolicæ ſedis eius electioni intereſſe, Armenfredum ſcilicet Sedunenſem Epiſcopum, & alium; qui à domino Papa Alexandro pro reſponſis Eccleſiaſticis ad Regem Anglorum Eduardum miſſi, regio præcepto Vuigorniæ per totam ferè Quadrageſimam degebant, expectantes reſponſum ſuæ legationis vſque ad curiam regalem proximi Paſchæ. Hi videntes, dum ibi morarentur, eius laudabilem vitam in eius electionẽ non tantùm conſentiebant, immo tam Clerum, quàm plebem maximè ad hanc inſtigabant, ſuáq; auctoritate electionem firmabant. Illo verò obſtinatiſſimè renuente, ſéq; indignum acclamante, & cum ſacramento etiam affirmante, ſe multò libentius decollationi, quàm tam altæ ordinationi ſuccumbere velle; cùm ſæpè à viris religioſis ſuper hoc conuentus ad conſentiendum minimè perſuaderi poſſet; tandem à viro Dei Vulſis incluſo, qui tunc plus quadraginta annis ſolitariam vitam egiſſe noſcebatur, acriter pro inobedientia & obſtinatione correptus, diuino etiam oraculo territus, conſentire cum maximo cordis dolore compulſus eſt: & Epiſcopatu ſuſcepto, Dominico die, quo ſanctæ Mariæ Natiuitas celebratur, conſecratus, vita & virtutibus clarus, Wigornienſis Eccleſiæ Præſul effulſit. Conſecratus eſt ab Adredo Eboracenſi Archiepiſcopo, eo quod Stigando Dorobernıæ Archiepiſc. officio Epiſcopali tunc a Domino Papa interdictum erat, quia Roberto Archiepiſcopo viuente Archiepiſcopatum ſuſcipere præſumpſit. *Ex hiſt. Anglic. Rogerij, Baron. tom. 11 ad an. 1061. n. 72.*

Alexander Epiſcopus Alexandriæ, cùm iam de vita deceſſurus eſſet, ſuum in Epiſcopatu ſucceſſorem Athanaſium reliquit, diuina quadam impulſione, mea quidem ſententia, ad ei ſuffragandum inductus: ſiquidem ferunt illum, cùm conatus fuerat fugere, inuitum ab Alexandro ad Epiſcopatum illum capeſſendum compulſum fuiſſe. Cuius rei teſtis eſt Apollinarius Syrus, qui ita ſcribit: Neque poſtea à bello deſtitere impij, ſed vti in initio aduerſus beatum huius viri magiſtrum arma ſumpſerant; & iſte non aliter atque filius patri, ei aduocatus aderat; ita pòſt in hunc ipſum, vt primùm in Epiſcopatum ſucceſſiſſet, impetum fecère. Qui tametſi aufugerat: ne in illo gradu locaretur, diuinitus tamen denuò repertus eſt: quandoquidem diuinis quibuſdam indiciis præſignificatum fuerat beato illi viro, qui Epiſcopatum adminiſtrauerat, non alium, quàm hunc eius ſucceſſorem fore. Nam cùm ex hac vita vocaretur, eſſetq; iam morti vicinus, Athanaſium, qui neutiquam aderat, nominatim appellat. Atque vbi eius gentilis, qui fortè aderat, cùm nomen aliud audiret, reſpondiſſet, obticuit ille, quaſi eum non vocaſſet. Rurſus vocat Athanaſium: & quia ſæpius hoc feciſſet, ille alter Athanaſius, qui aderat, deinceps ſilẽtio vſus eſt. Siquidẽ ille, qui aberat, ſignificabatur Quod etiã beatus ipſe Alexander more Prophetæ apertè indicauit, cùm diceret: Athanaſi, putas te poſſe effugere, non tamen effugies. Quibus verbis oſtendit, eum ad certamen vocatum eſſe. Hæc de Athanaſio ſcribit Apollinarius. *Sozomen. lib. 2. hiſt. c. 16.*

EPISCOPORVM HONOR.

* *Epiſcopi honore affecti.*

Conſtantinus Imperator omni genere laudis florentiſſimus, qui non ab hominibus, neque per hominem, ſed cælitus à Deo, more ſancti Apoſtoli, ad illius muneris adminiſtrationem vocatus fuit, Dei miniſtros accerſere, cultu & obſeruantia honorificè complecti, & tum re, tum verbis, tanquam viros Deo ſuo conſecratos, humanitus excipere, & maxima beneuolentia proſequi cœpit. Quippe licet homines fuerint, ipſius formæ habitu ad aſpectum abiecti, ab eo tamen non eius generis exiſtimati ſunt: ſed quia non hominem, qui ſub aſpectum oculorum cadit, ſed Deum ipſum, qui in eorum animis inſidebat, conſiderare viſus eſt, illos ſuæ menſæ fecit eſſe participes. Illos, quocumq; iter capiebat, ſecum ducebat; atque ea de re, Deum, quem ſanctè colebant, ſibi credidit fore propitium. Inter leges quoque, quas ipſe conſcripſit, ſanciuit, vt ait *Theodoret. l. 1. c. 2.* deditq; in mãdatis Præſidib. Chriſtianis, quos gentib. ac Prouinciis præfecit, vt ſacerdotes honore afficerent: illis autem, qui eoſdem contumelioſè inſectari aggrederentur, exitium minatus eſt. *Euſeb. Cæſarien. l. 2. de vita Conſt. c. 35.*

Anno Chriſti Redemptoris noſtri 375. S. Martinus ſimul ac creatus eſt Turonenſis Epiſcopus, ad Valentinianum Imperatorem ſe contulit: quid verò apud eum egerit, Seuerus narrat in hæc verba: Eodem ferme tempore, quo primùm Epiſcopus datus eſt, fuit neceſſitas adire Comitatum, Valentinianus tum maior rerum potiebatur. Is cùm Martinum ea petere cognouiſſet, quæ præſtare nolebat, iuſſit eum palatij foribus arceri. Etenim ad animum illius immitem ac ſuperbum vxor acceſſerat Ariana, quæ totum illum à ſancto viro, ne ei debitam reuerentiam præſtaret, auerterat. Itaque Martinus vbi ſemel atque iterum ſuperbum Principem fruſtra adire tentauit, recurrit ad nota præſidia: cilicio obuoluitur, cinere conſpergitur, cibo potuque abſtinet, orationes diebus noctibuſque perpetuat. Septimo verò die adſtitit ei Angelus, iubet eum ad palatium ire ſecurum, regias fores quantumlibet clauſas ſponte reſerandas, Imperatoris ſpiritum ſuperbum molliendum, igitur iſtiuſmodi præſentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, palatium petit. Patent limina, nullus obſiſtit: poſtremò vſque ad Regem, nemine prohibente, peruenit. Qui cùm venientem eminus videret, infrendens, cur fuiſſet admiſſus, nequaquam aſſurgere dignatus eſt adſtanti, donec regiam ſellam ignis operiret, ipſumque Regem ea parte corporis, qua

A ſedebat, adflaret incendium. Ita ſolio ſuo ſuperbus excutitur & Martino inuitus aſſurgit: multúmque complexus, quem ſpernere ante decreuerat, virtutem ſenſiſſe diuinam emendatior fatebatur: nec expectatis Martini precibus, prius omnia præſtitit, quam rogaretur. Colloquio illum atque conuiuio frequenter adſciuit: poſtremò abeunti multa munera obtulit; quæ vir beatus, vt ſemper paupertatis ſuæ cuſtos, cuncta reiecit. *Ex Seuero Sulp. Dialog. lib. 1. cap. 6.*

Neque hoc loco prætereunda veneratio à Totila Caſſio Narnienſis ciuitatis Epiſcopo exhibita: tempore namq; Gothorum, cùm præfatus Rex Totila Narniam veniſſet: ei vir vitæ venerabilis Caſſius eius vrbis Epiſcopus occurrit. Cui quia ex conſperſione ſemper facies rubere conſueuerat: hoc Rex Totila non conſperſionis eſſe credidit, ſed aſſiduæ potationis, eúmque omni modo deſpexit. Sed omnipotens Deus, vt quantus vir eſſet qui deſpiciebatur, oſtenderet: in Narnienſi campo, quò rex aduenerat malignus ſpiritus coram omni exercitu eius ſpartarium inuaſit: eúmque vexare crudeliter cœpit. Qui cùm ante Regis oculos ad venerandum virum Caſſianum fuiſſet adductus: hunc ab eo vir Domini oratione facta, ſigno crucis expulit, qui in eum ingredi vlterius non præſumpſit. B Sicque factum eſt, vt rex barbarus ſeruum Dei ab illo iam die veneraretur ex corde, quem deſpectum valde iudicauit ex facie. Nam quia virum tantæ virtutis vidit, erga eum illa mens efferta ab elationis faſtu detumuit. *Greg. lib. 3. Dialog. c. 6.*

De cultu Alarici Regis Gotthorum, quo proſequebatur ſanctos Orthodoxos Epiſcopos, dum in Galliis eſſet, hoc exemplo ſignificandum eſt: Alaricus quantumlibet Arianus eſſet, tamen ſanctos Antiſtites Catholicæ communionis coluit & frequentauit officiis, eos præſertim, quos editione miraculorum Deo gratiſſimos ſentiebat, vt inter alios S. Remigium Remenſem Epiſcopum. Ad hunc enim cuiuſdam Benedicti ſui regni nobilis viri filiam arreptitiam curandam miſit, quam Sanctus diuina virtute non ſolùm à dæmone liberauit, ſed etiam defunctam reuocauit ad vitam. Cuius rei cauſa eius parens Benedictus villam quandam Remenſi Eccleſiæ dono dedit. Eius quidem ruris dum meminit idem S Remigius in ſuo teſtamento, attigit hæc omnia verbis iſtis: Et eas res, quas in Prouincia Benedictus quidam (cuius filiam mihi ab Alarico miſſam gratia ſancti Spiritus per impoſitionem manus meæ peccatricis non ſolùm à diabolicæ fraudis vinculo, ſed ab inferis reuocaui) ad vſum luminis (Remenſis Eccleſiæ ſcilicet) & loci, vbi corpus meum iacuerit, continuatim deſeruire præ- C cipio. *Baron. tom. 6. Annal. ad an. 507. num. 2.*

Ob monaſterium ſacris virginibus à Cæſario Epiſcopo Arelatenſi erectum inuidiæ facibus, inflammatus Satan, in eum accuſatione conficta, id effecit, vt Rauennam vſque ſub cuſtodia pertraheretur ad Theodoricum Regem: vt impleretur etiam in illo, quod habet Scriptura diuina: Tanquam aurum in fornace probauit electos Dominus. Venit ergo in palatium ad Theodoricum Regem, eúmque intrepidè ſalutat. Cernens Rex eum nihil formidantem, & aſpectu venerabilem, reuerenter ei aſſurgit, eumque, depoſitis capitis ornamentis, clementer reſalutat. Deinde placidè ſciſcitatur ab eo de labore itineris, de Gothis ſuis & Arelatenſibus. Poſtea egreſſo ſancto Pontifice, Rex ad ſuos ait: Non parcat illis Deus, qui tantæ ſanctitatis & innocentiæ virum fruſtra compulerunt, tam prolixum iter conficere. Quantus ille ſit, vel hinc liceat animaduerti, quòd cùm ad ſalutandum me ingrederetur, totus contremui, vidíque in eo angelicum vultum, vidi virum Apoſtolicum: prorſus nefas puto de tam venerabili viro quidquam durius ſtatuere, vel malè de eo ſentire. Deinde beato viro in hoſpitium ingreſſo, miſit idem Rex magni pretij diſcum ar- D genteum librarum plus minus ſexaginta, & cum eo ſolidos trecentos; iuſſitque illi ſic dici: Accipe, ſancte Epiſcope: rogátque te filius tuus Rex, vt vaſculum iſtud pro munere tua beatitudo dignetur ſuis vſibus pro ipſius memoria reſeruare. At vir ſanctus, qui præter cochlearia nihil vnquam argenti ad ſuæ menſæ vſum adhiberi paſſus erat, tertiò inde die per miniſtros ſuos diſcum priùs æſtimatum iuſſit publicè vendi; cuius pretio multos redemit captiuos. Illico Regis ſatellites ad eum referunt, ſe vidiſſe regium munus palàm proſtare, eóque dicto ſanctum Epiſcopum multos è captiuis liberaſſe. Tam enim ad eius hoſpitium ingens confluebat pauperum multitudo, vt præ miſerorum ſuas calamitates exponentium denſitate, vix ad ſalutandum eum pateret acceſſus. Vidimus verò etiam per plateas miſerorum immenſos greges curſitantium ad virum Dei, atque reuertentium. Poſtquam autem E rem ab eo geſtam comperit Theodoricus Rex, tanta eum laude & admiratione proſecutus eſt, vt in eius palatio ſeruientes Senatores ac proceres certatim offerrent beato viro munera, quæ eius manibus diſpenſarentur; magno Dei beneficio id ſibi præſtitum aſſirmantes, quòd talem Antiſtitē digni fuiſſent conſpicere, qui ipſorum temporibus dictis & factis germanum ſe Apoſtolorum ſucceſſorem, & verè Apoſtolicum declararet. *Dauroultius in Cathechiſ. Hiſtor. tom. 3. ex Baron. tom. 6.*

Canutus IV. Danorum rex, cùm à rudi populo parum iuſtam Pontificibus venerationē haberi conſpiceret, ipſis primum inter proceres locum perinde ac Ducibus aſſignauit, auctoritatem honore concilians. Literatorum item controuerſias, vulgaris fori conditione exemptas, ad eiuſdem profeſſionis iudicium relegauit. Iiſdem religionis reos, pecuniaria mulcta puniendos permiſit: omniumque eorum, quæ aduerſum diuina committerentur arbitrium, tradidit. *Saxo lib. 11.*

Iſlandi Epiſcopum ſuum colunt pro rege: ad cuius nutum reſpicit omnis populus. Quicquid ex lege, ex ſcripturis, ex conſuetudine aliarum gentium conſtituit, ſanctè obſeruant. Iam tamen præfectum accipere coguntur à rege Danorum. F *Crantzius in Noruegia præfatione.*

Meminerunt *Thomas Bozius* de ſignis Eccleſiæ *lib. 20. c. 5.* & *Baronius* variis locis, quomodo iam olim in primitiua Eccleſia Epiſcopi ab Imperatoribus Regibuſque eo honore affecti fuerint, vt & pedes illorum exoſcularentur, quod de Epiphanio *Hieronymus* teſtatur, omnis ætatis, ſexus, conditionis turbam pedes illius exoſculatam. *Epiſt. 61. ad Pammach.*

Henricus Dux Vratiſlauienſis vir erat ad omnem dolum compoſitus. Hic Thomam Epiſcopum dignitate primum exuit, & bona illius inuaſit, eumque tandem cum vniuerſo Clero eiecit. Qui mœrens Ratiſbonam conceſſit, vbi Caſimiro Duci cum ſuis gratus extitit. Quod ægrè ferens Henricus, eum monet, nè inimicum ſuum reciperet, quod cum ille parui penderet, exercitu conſcripto vrbi ni pareat exitium minatur. Itaque murmurantibus incolis aduerſos exules, Thomas cum ſuis conſilio inito, Pontificalibus indutus ad caſtra progreditur. Quo viſo Henricus attonitus in occurſum illius venit, & amplexatus fuit, omnemque iram deponit, ac in gratiam redeunt, atque Epiſcopo omnia ablata reſtituuntur. *Ioan. Herburtus lib. 8. cap. 3. hiſtoriæ Polonicæ.* G

CONTEMPTVS. ODIVM.

* *Epiſcopos iniuria afficientes variè puniti.*

Anno Domini milleſimo ſexto, ab aduentu Anglorum in Britanniam quingenteſimo ſeptuageſimo octauo, anno ſuæ ætatis quinquageſimo ſecundo, Elphegus Archiepiſcopus Cantuarienſis effectus eſt. Cumque iter verſus Romam pro pallio habendo arriperet, & quoddam oppidum hoſpitandi gratia intraret, oppidani hominem incognitum videntes, & auaritiæ ſuæ conſulentes, in domum irrumpunt, res eius diripiunt, eumque omni ſupellectili priuatum verbis & verberibus exire compellunt. At ille iniurias ſuas leniter ferens, ſuorum verò mediocriter dolens, via qua venit regreditur. Necdum ab oppido longè receſſerat, & ecce horrendæ voces mœnia corripiunt, quæ ciuibus & ædificiis celerem minantur ruinam. Nec mora, vorax flamma oppidum conſumere cœpit: cumque ignis vehementer excreſceret, nec euadendi ſpes aliqua fuiſſet, virum ſanctum adeunt, fatentur delictum, veniam petunt. Mox ſanctus ille compatiens preces ad Dominum fudit, & ignis moleſtia protinus extincta ceſſauit. Reſtitutis ergo Epiſcopo rebus ſuis, acceptoque à Papa pallio, domum proſperè regreditur. *Oſbertus in vita S. Elphegi apud Sur. tom. 2.* H *19. April. Baron. T. 11. ann. 1006. num. 5.*

☞ *Huc refer nonnulla ex Tit. de Eccleſiaſticis, in Loco de Eccleſiis. Vbi fuſè enarratur, diuinitus punitos illos, qui Epiſcopos, aliosque Eccleſiaſtici ordinis viros contumeliis, & ſuppliciis affecerunt: idque confirmatur cum veteribus, tum recentioribus hiſtoriis & exemplis.*

Vnum tamen hoc loco diſſimulandum non fuit, quod in Chronico Antiſtitum Colonienſium legitur de Syfrido lo numero Epiſcopo, 56. Cum enim aduerſus hunc arma ſumeret Comes Amsbergenſis cum Filio, eaque ſatis iniqua: eoque deuicto, dum Præſul in pace agere decreuiſſet, ab Adolpho Montenſi Comite rurſus ſub an. 1288. bello laceſſitur, & ab eo capitur, ac integro ſeptennio in cuſtodia detinetur, ſatis infra dignitatē ab eo habitus, donec ingenti lytro extorto liberatur. Verum Comes paulò poſt ab eodem intercipitur, quē ferreæ caueę incluſit, vt temeritatis & iniuriæ quas Ordini Epiſcopali intulerat, pœnas daret, & quamuis vltrò omniū quæ antea capti captiuo extorſerat reſtituere laboraret, nihil tamen permotus A ille, cum in cauea prætacta, donec vita hac excederet, detinuit.

Sed aliud diuinæ punitionis exemplum lubet audire. Cum S.Thomas Archiepiſc. Cantuarienſis verbum Dei prædicandi gratia Angliam obambularet, Idolorum ſuperſtitioſa vanitate infectam, accidit vt certi vici incolæ virum ſanctum ludibrio afficerent, & impeditum ſacris functionibus laceſſerent, inter alia equum ipſius quo peregrinari ad varia loca ſolebat, cauda per contemtum mutilantes. Peracto officio vir Dei equum conſcendit, & beſtiæ irrogatam iniuriam videt, nihilque commotus, Deum, cui honor ſeruorum ſuorum curæ eſſe ſolet, pro malefactoribus orat. Et ecce haud diu pòſt omnibus qui ſe huic inſolentiæ ſocios præbuerant, vel conſilio aut auxilio interuenerant, agnatæ ad os ſacrum exiguæ caudæ adinſtar cuniculi excoriati, quod opprobrium in omnes eorum poſteros tranſiuit, & à ſe viſum Thomas Stapletonus Anglus S. T. Doctor eximius Louanij non ſemel aſſeruit. ☞ *Vide latius in loco* de Anglis.

Angliæ Scotiam iungimus: hic regnante Alexandro, Catanenſis fera gens, Adamo Epiſcopo non modò contumeliis variis inſultarunt, ſed inſuper diris perſecutionibus eum do- B mi ſuæ proſecuti, flagris cæſum in culina ſua cremarunt, eò quod decimas de iure debitas à popularibus exegiſſet, & refractarios excommunicaſſet. Quæ flagitij enormitas vbi aures regias verberauit, tum enim Ledburgi morabatur Alexander; contractis quæ paratæ erant copiis eò proficiſcitur, & comprehènſis tanti ſceleris auctoribus, qui ſupra quadringentos erant, omnes ſupplicio affecit vna cum filiis eorum annos pubertatis egreſſis. Impuberes vero omnes teſticulis priuauit, ne ſceleratorum iſtorum poſteritas diu ſupereſſet, tantique criminis interiret memoria. Atque in illius rei ſignum exſtat in hunc diem locus, vbi proiecti teſtes erant, nomine rem ipſam referens. Teſticulorum enim collis appellatur. Comitem vero Cathanenſem quod nec Adamo ſuccurriſſet, neque de maleficis ſupplicium ſumpſiſſet, comitatu exuit. Refert *Hect. Boëth. lib. 13. Hiſt. Scot.*

EPISCOPATVVM QVORVNDAM
ERECTIO, FVNDATIO:

Dos aſſignata & territoria ſiue Diœceſes limitata. Ex lucubrationibus T. Zuingeri in vetere Theatro.

Carolus Magnus victos Saxones ea lege ſeruauit, vt Chri- C ſti fidem cum religione ſuſciperent. Igitur in loco Oſnaburga, habitatoribus ſatis frequente, cùm vicinam Vadekindi ducis arcem iam captam impoſito firmaſſet præſidio, Eccleſiam exædificauit primam in prouincia Epiſcopalem, & ad eam nominauit Vihonem, Primum eius loci Pontificem. Deinde in Orientali Saxonia extruxit in loco Salingſtede inſignem Eccleſiam & in honorem diui Stephani iuſſit conſecrari: deſignauitque primum ei Epiſcopum Hildegrinum. Sed hic Epiſcopatus poſterioribus ſeculis de hoc loco, quem tum Salingſtede, nunc vocant Oſteruick, in Halberſtadium eſt tranſlatus. Tertiam deinde Epiſcopalem Eccleſiam rex erexit in mediterraneis Saxoniæ, nunc Veſtphaliæ, in Mimingrode, qui poſtea ab inſigni ibi fundato monaſterio dominatum nomen accepit, vt vrbs tota Monaſterium vſque, hodie dicatur: locumque iuſſit conſecrari in honorem diui Pauli, & poſtulauit loco Pontificem ſanctum virum Ludgerum Phriſium, fratrem Hildegrini Halberſtadienſis Pontificis. In orientali Saxonia, Vltra Viſurgum, quartum iuſſit rex eſſe Epiſcopatum in loco Konende, illo tempore ſatis celebri, atque habitatoribus frequenti. Sed commodiorem deinde conſpicati lo- D cum, in Verdam (oppidum tunc quam nunc celebrius) tranſtulerunt: ibique conſecratus eſt Epiſcopus Suibertus, Abbas Anglus. Bremenſis quoque Eccleſia, an. 788. ſumſit exordium, auctore Carolo, præpoſito illi Villehado Anglo. Padebornenſis verò Epiſcopum ab eodem Carolo accepit Heimarum an. 795. *Crantz. l. 1. Metrop. c. 37.* Poſteaquam verò Vedekindus Saxoniæ dux ad fidem Chriſti peruenit, permiſit Imperatori ad fluuium Verram (veteres dixêre Viſurgum) arcem ſuam, vt in eo firmaret Epiſcopo locum (capax enim amborum erat) cúmque Epiſcopo diceret: Tua atque mea erit communi iure arx iſta, factum eſt vt inde Saxonum lingua Myn dyn fuerit dicta. *Crantzius l. 2. Saxoniæ c. 16.* Addidit tandem Ludouicus Pius Aulicenſem, qui pòſt Hildesheimenſis dictus eſt.

Hamburgenſem Eccleſiam in Metropolitanam erigere in animo habebat Carolus Magnus. Verum id demum Ludouic. Pius eius filius præſtitit. Nam cùm Anſgarius Daniam diuini verbi illuſtraſſet prædicatione, aſſumtum de Corbeienſi cœnobio E ad ripam Viſeræ, Moguntiæ an. 833. fecit Archiepiſcopum Hamburgenſem conſecrari, ſubiciens eius ditioni omnia Aquilonis regna, & quicquid vltra Albeam in Boream eſt ſitum populorum: Vandalos, Danos, Suenones, Noricos, & quicquid gentium eſt ex illo latere mundi, vſque in regionem nouiſſimam a mortalibus habitatam. Nicolaus tandem Pp. Hamburgenſem & Bremenſem Epiſcopatus copulari, & deinceps pro vno ſanxit haberi: & tam ipſum Anſgarium Archiepiſcopum, quam eius ſucceſſores, legatos & vicarios Apoſtolicæ ſedis conſtituit in omnibus gentibus Danorum, Sueonum atque Sclauorum, hoc eſt Vandalorum: quod & antea Gregorius IV. Papa conceſſerat. *Crantz. l. 1. Metrop. c. 32.*

Ericus II. Danorum rex, Hieroſolymitana peregrinatione ſuſcepta, ne Dani ſub externo Pontifice ſacrorum munera celebrarent, miſſis ad curiam legatis, Archiepiſcopatus inſigne expetendum curauit. Legatus ergo Pontificius, cùm celeberrimis Danorum vrbibus inſpectis non minorem perſonarum quam ciuitatum reſpectum egiſſet, Lundiæ ob egregios Aſceti mores, tum quod ad eam è finitimis regionibus terra marique tranſitus abundè pateret, hunc honorem deferendum exiſtimauit. Nec ſolum eam Hamburgenſi Archiepiſcopo, cui F hactenus paruerat, exemit; ſed etiam Sueciæ, Noruegiæque religionis titulo magiſtram effecit, *Saxo lib. 12.*

Noruegia cùm ab initio ſuſcepti Chriſtianiſmi Pontifices ſuos ab Hamburgenſibus Epiſcopis (legatione perpetua in Aquilonis regna fungentibus) accepiſſet anno Sal. 1054. Nicolaus (qui poſtea factus eſt Adrianus quartus) Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Britannicum mare permenſus, Noruegiam, in Eccleſiaſticis rebus tum Lundunenſi Archiepiſcopo parentem Archiepiſcopatus titulo inſigniuit. Trondennis conſtituens totius regni metropolitanum: qui nunc mutato vrbis nomine Nidroſienſis appellatur. Idem in Suecia peragere cupiens, non potuit, Suecis atque Gothis de primatu inter ſe contendentibus, quum neque de loco neque de perſona conueniret inter eos. Danorum interim offenſam beneficij delinimento ſedauit: & ereptæ Noruegiæ damna Suetici primatus munere penſaturos, futurum Suetici ſacerdotij inſigne apud Eſchyllum Lundenſem Archiepiſcop. depoſuit, dandum ei, in quem concors Sueonum Gothorumque ſuffragium conueniſſet, Statuitque, vt quicunque Sueonum creandi eſſent Pontifices, pallio à curia dato, per Lundenſem inſignirentur Anti- G ſtitem, eamque ſedem perpetuò venerarentur obſequio. Hoc priuilegium cum Eugenio ſucceſſiſſet, confirmauit. *Crantz. l. 5. Noruegia c. 7 ex Saxonis lib. 14.*

Adaldagus, Hamburgenſis Archiepiſcopus, quum rex Otho I. Danorum regem ad Chriſtianiſmum coëgiſſet, tres Epiſcopatus in Iutia conſtituit: Sleſuico Haraldum præfecit, Ripæ Liafdagum, Reinbrandum Aruſiæ: iiſque commendauit Eccleſias, quæ erant in Fionia, Selandia, Scania, & in Sueonia: nam ibi necdum fuêre Epiſcopales Eccleſiæ. Vandaliam quoque ſuis & Chriſtianis legibus rex Otho parere coëgit: quocirca in vrbe Ardenborg Epiſcopalem iuſſit Eccleſiam conſecrari. Præfecit autem illi primum Epiſcopum præſtantem virum, Marconem, deditque limitem ditionis à Sleſuici terminis per omnem regionem Obotritorum, vſque ad Panim fluuium. Tum primum Hamburgenſis metropolis cepit habere ſuffraganeos: quæ hactenus ſola in latiſſimis regnis, religioni diuinæ præſidebat ſine adiutorio. *Cran. l. 3. Metrop. c. 26.*

Anno Sal. 1163. Geroldus Aldemburgenſis Epiſcopus, videns H Lubecam nouam ciuitatem, reddi populoſam, & opibus creſcere, Aldeburgum verò in medio Vandalorum nationis prauæ conſtitutum, aſſiduè periclitari: ab Henrico Leone Saxonum duce ſedis ſuę tranſlationem impetrauit, quum id quoque duci ex ſua dignitate videretur, ergò deſignauit locum in quo ædificaretur oratorium, in titulum matricularis Eccleſiæ, & areæ clauſtrales erigerentur. Et ſtatuerunt illic præbendas duodecim clericorum canonicè viuentium: vt tertia decima eſſet Præpoſiti. Dedit Epiſcopus in ſtipendia fratrum decimas quaſdam, & redditus Vandalicos, quantum ſatis eſſet. Reſignauit quoque Adolphus Holſatiæ Comes villas opportunas prope Lubecam, quas ſtatim Dux obtulit in vſus fratrum, & de teloneo cuique fratrũ marcas duas Lubicenſis monetę, inſuper alia, quę priuilegiis Eccleſię sũt inſcripta. *Crantz. l. 4 Vãd. c. 27.*

Magdeburgenſi vrbi à ſe in primordiis regni ſui fundatæ, Imperator Otho Magnus poſt annos XXX. id præſtitit, vt metropolitica eſſet dignitate. ſed diu caruit territorio: de quo

Regi eum Bernardo Halberſtadenſi Epiſcopo grandis erat A controuerſia, quod ille Eccleſiæ ſuæ iura minui non pateretur. Illo autem mortuo, de Valleriſleue tulit Epiſcopalem ſedem, quam inibi pater eius collocarat, & tranſtulit Magdeburgum: additoq; honore ex ſententia ſummi Pontificis, fecit Archiepiſcopalem, vt eſſet omnibus Vandalicis Eccleſiis metropolis & caput: ſubiecitque illi Eccleſias Merſburgenſem, Miſnenſem, Cizenſem, Hauelbergenſem & Brandeburgenſem, quæ hodie quoque parent: dedicatique illam iuſſit in honorem D. Mauritij. Nã eius tutelaris ſancti monaſterium in expeditione bellica læſiſſe videbatur. Huic metropoli præfecit Albertum ſummæ ſanctitatis patrem. *Cranz. l. 3. metrop. c. 28.*

Ante Malcolmum III. regem quatuor Scotiæ Epiſcopi erant, ſancti Andreæ & Murtlacenſis, etiam tum florentes: duo alij, Candidæ caſæ & Glaſuenſis, qui iam tum collapſi à temporibus Kentigerni Ninianique regum penè interierant: eos primum reſtituit, delectis ex omni Scotia virtute eruditioneque præſtantibus viris: duoſque illis alios adiecit, Morauienſem & Cathenenſem. *H. Boeth. lib. 12.*

Dauid primus Scotorum rex, quatuor nouos conſtituit Epiſcopos Roſſenſem Brechmenſem, Dounkeldenſem, & B Dounblacenſem, ampliſſimiſq; reditibus locupletauit. Quintum ex Murthlacenſi facit Abberdonenſem. *Boeth. l. 12.*

Scotiæ Epiſcoporum primus erat Eboracenſis Archiepiſcopus Anglus. At cum ab inimicæ gentis præſule, per tumultus præſertim bellorum ius petere graue eſſet, an. Sal. 1471. Iacobus III. Scotorũ rex impetrauit, vti S. Andreæ Epiſcopus deinceps Archiepiſcopus eſſet, eique XII. reliqui Scotiæ Epiſcopi ſubiicerẽtur: etſi Scotiæ præſules valde reſiſterẽt, & Regi vndecim marcarũ millia pollicerentur. *Appendix hiſt. Scot.*

Carolus IV. Imp ad cumulandam Eccleſiaſticam Pragæ dignitatem, Epiſcopum Pragenſem Erneſtum, in contumeliam metropolitani Moguntini, qui Carolo aduerſas partes fouerat, Archiepiſcopum à Clemente Romano Pontifice creari curauit. *Dubr. lib. 22.*

APPENDIX.

* Olim per Belgium metropolitani honore fulgebat Epiſcopus Remenſis, eique vniuerſim ea ditio ſuberat, habebatq; ſuffraganeos Cameracenſem, Vltraiectenſem, Tornacenſem & Morinenſem Epiſcopos, quibus immediatè maxima pars Bel- C gicarum Prouinciarum parebat, niſi quod Brabantiæ bonam partem ſibi vendicaret Epiſcopus Leodienſis, qui metropolitano Colonienſi ſubiiciebatur. Donec tandem melioris regiminis cauſa, ad inſtantiam Philippi II. Regis Catholici, & quod aduerteret hæreſes ſenſim pullulare, & gregem Dominicum diſpergi propter raritatem Paſtorum, qui pluribus intenti, gregi inuigilare non poterant: an. Dom. 1558. per Paulum IV. Pont. ſegregatæ fuerunt à Remenſi prouincia ſupradictæ Eccleſiæ & Diœceſes: vt & à Cameracenſi, Tornacenſi, Morinenſi, Vltraiectenſi, & Leodienſi Eccleſiis & Diœceſibus, certa etiam territoria ſeparata, atque intra certos limites definita, ad opus nouatum Diœceſium & Epiſcopatuum, quibus noui per Belgium Epiſcopi præficerentur. Ipſaque Cameracẽſis Eccleſia, vti & Vltraiectẽſis, ita vt præmittitur limitata, cùm Archiepiſcopus honore deinceps in Metropolitanam erecta fuit. Et quidem Cameracẽſis Prouinciæ attribuit Pontifex Epiſcopos Atrebatenſem, Tórnacenſem, Audoracenſem, Namurcenſem, quorum duo poſteriores de nouo erecti. Vltraiectenſis verò habet Dauentrienſem, Groninghem, Garlemenſem, Leouardienſem, Middelburgenſem Epiſcopatus, D etiam de nouo inſtitutos. Cæterum Mechlinia perelegans oppidum, Regio Senatu nobilitatum, inſuper Archiepiſcopatus prærogatiuam obtinuit. Habetque Archiepiſcopus Mechlinienſis ſuffraganeos ſiue Cõprouinciales Epiſcopos, Antuerpienſem, Brugenſem, Gandauenſem, Iprenſem, Ruremundenſem, & Syluæducenſem. Quidquid verò olim Epiſcopi Leodienſes & Cameracenſes in Brabantiæ ducatu, aut Flandriæ comitatu iuriſdictionis habebant, vniuerſim cum ſeparatione præmiſſa limitum, terminorum, Eccleſiarum, Monaſteriorum, ac locorum quorumcunque iiſdem quomodolibet ſubditorum, in nouos Epiſcopos, quorum Diœceſibus loca illa ſic ſeparata acceſſerunt, auctoritate Apoſtolica tranſiuit. Ita vt omne ius Epiſcopale, omnemque iuriſdictionem quod vel quam priores Epiſcopi vt locorum ordinarij aliquando exercuerũt, poſteriores, ex quo ſui Epiſcopatus poſſeſſionem inierunt, liberè nulloque contradicente exerceant. Dos autem nouis Epiſcopatibus aſſignata, partim per incorporationem & extinctionem quarundam dignitatum, puta Præpoſiturarum, Præ- E bendarum: &c. partim ex penſionibus ſuper opulentioribus Abbatiis obuenit, vt latius patet *ex Bulla Erectionis eorundem Epiſcopatuum.*

Cæterum præſentem titulum illuſtrabit Series & Notitia omnium totius mundi Epiſcopatuum, per *Aubertum Miræum* non ita pridem luce donata, & huic loco à nobis ſub finem illius adiuncta. Item Catalogus præcipuorum Eccleſiæ Epiſcoporum eidem ſubiectus.

ILLVSTRIORVM ALIQVOT
EPISCOPORVM ENVMERATIO.

Eorumque res præclarè geſtæ. Ex Lucubrationibus T. Zwingeri.

☞ *Diximus nonnulla de hoc Argumento, hoc eodem Loco, Titulo, de Orig. & ſucceſſ. Epiſc. quæ huc referri poſſunt: iiſque addimus ſequentia.*

Euodius primus Antiochiæ Epiſcopus, an. Ch. 45. Claudij 3.

Anianus D. Marco in Alexandriæ Epiſcopatu ſucceſſit, anno Neronis 8. Chriſti 64. Præfuit annis 22. Anno Domitiani 4. mortuus.

Abilius Aniano ſucceſſit. Præfuit annis 13. Chriſti 100. ſub Nerua mortuus.

Ignatius, Polycarpi & Papiæ coætaneus, Theophorus F quoque dictus. Sub Traiano Antiochenæ Eccleſiæ præfuit. Diſcipulus fuit Ioannis Apoſtoli. Chriſti cauſa decem militibus traditus, Romam ducitur, vt beſtiis obiiciatur, cùm Antiochiæ præfuiſſet annis 9. A leonibus deuoratus eſt, cùm diceret: Frumentum Chriſti beſtiarum dentibus molar, vt Dei panis inueniar. Anno Chriſti CXI.

Theophilus, Antiochenæ præfuit Eccleſiæ, ſextus ab Apoſtolis: multa ſcripſit contra Marcionem & Hermogenem. Anno Chriſti 171.

Serapio octauus Antiochiæ Epiſcopus, multa ſcripſit, quorum auctoritas apud Catholicos magna fuit. An. Domini 214. ſuffectus ei eſt Aſclepiades. Præfuit an. 22.

Polycarpus D. Ioannis Apoſtoli diſcipulus, Smyrnenſis Eccleſiæ paſtor à Ioanne conſtitutus, 2. vel 3. anno Traiani, Chriſti 102. Romam quoque ſub Aniceto Pont. profectus eſt, diſſidij de Paſchate componendi gratia. Sub M. Antonino Vero Smyrnæ 86. annorum combuſtus eſt, ſuis etiam auditoribus ſarmenta congerentibus, cùm circiter 70. annos in Euangelico miniſterio fuiſſet.

Phocas ſub Traiano paſſus eſt, cùm Neptuno ſacrificare G nollet Sinopenſis in Ponto Epiſcopus.

Apollinaris Epiſcopus Hierapoli Aſiæ, librũ Apologiæ pro fide Chriſtiana Imperatori L. Antonino Vero exhibuit. Scripſit contra Montaniſtas. Fuit tamen ex hæreſi Chiliaſtarum.

Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, ſub Vero & Commodo, anno Chriſti 171. omnibus donis Spiritus S. inſtructus fuit. Scripſit epiſtolas plurimas, quas Euſebius Catholicas vocare audet.

Eleutherius Rom. matre Anthia ortus, quam D. Paulus conuertiſſe dicitur, 20. anno ætatis Illyrici Epiſcopus conſtituitur: Paſſus tandem vnà cum matre ſub Hadriano.

Photinus Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopus, ante Irenæum, quem ſub ſe habuit presbyterum. Nonagenarius ad Martyrium abreptus, pugnis cæſus in carcere poſt biduum moritur, cùm ſumma conſtantia Chriſtum confeſſus eſſet.

Irenæus Aſianus, diſcipulus Polycarpi, in Galliam perueniens, Lugduni presbyter, mox Photino in Epiſcopatu ſucceſſit. Ad Aſianos tollendarum hæreſum gratia Montani, Alcibiadis & Theodoti ab Eccleſiis Gallicanis miſſus fuit. Scripſit multa, Græcè an Latinè, incertum. Martyrium paſſus eſt ſub Seuero, cùm 13. anno M. Antonini ad Epiſcopatum ve- H nerit, circa annum Domini 176.

Alexander, Pantæni Alexandrini diſcipulus, Hieroſolymam nocturna viſione ire iubetur, Hieroſolymitani voce incerta moniti, ei obuiam prodeunt, & omnium votis (Narciſſo Epiſcopo ita petente) Coepiſcopum illi addunt, an. 1. Ant. Caracallę, Chriſti 206. Mox poſt Narciſſum (qui 116. annos vixit) ſolus eã Eccleſiam rexit, Epiſcopus ordine 35. ſumma conſtantia in duabus grauiſſimis perſecutionibus ſub Seuero & Decio. Tandẽ Cæſaream ductus, in carcere obiit an. Chriſti 254.

Babylas, XII. Antiochenorum Epiſc. magnus & admirabilis vir, Decium Imp. qui hoſtes ſuos contra datum iuſiurandum crudeliter mactarat, obſide etiam regio puero interfecto, ad Antiochenum Chriſtianorum templum properantem repulit. Indignatus Imp. Babylam comprehendi & morte affici iuſſit. Corpus eius cum ferreis compedibus in capſa

repo

A repoſitum, quod Gallus Imp. in Daphnen ſuburbium Antiochenum, in templum Apollinis tranſtulit: ex quo tempore dæmon nullum ibi oraculum reddidit. Poſt 60. annos cùm Iulianus Imp. contra Perſas bellum geſturus, Deum conſuleret: reſponſum accepit, propter Babylæ corpus reſponſi nihil dari poſſe. Confeſtim ergo Galilæis, hoc eſt, Chriſtianis præcepit Iulianus, vt Babylæ corpus auferrent. Illi frequentes conuénere, & capſam ad ciuitatem pertraxêre, ſubinde illud in itinere accinentes: Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris. *Socrat. lib. 5. c. 20. & Theodoret. lib. 3. c. 10. & 11.*

Methodius primùm Olympi in Lycia, deinde Tyri Epiſcopus: multa ſcripſit etiam contra Origenem: tandem tamen eum admirari cœpit. Martyrio functus eſt in Chalcide Græciæ, ſub Diocletiano: aliis ſub Decio & Valeriano.

Macharius, Hieroſolymæ Epiſcopus poſt Thermonem, anno Chriſti 318. Conſtantini 7. vir multis ornatus virtutibus, Nicenæ fidei & Athanaſij defenſor, qui crucem Domini miraculosè inuenit, inueſtigante Helena matre Conſtantini. Scripſit contra idola, & de humanitate Chriſti. *Hieronym.* eum beatum vocat.

B Maximus confeſſor ſub Maximino, dextro orbatus oculo, & læuo poplite vulneratus, ad metalla damnatus fuit. Præfecerat eum poſtea Dioſpolitanæ Eccleſiæ Macharius. Sed cùm non multò ante obitum Macarij Hieroſolymam veniſſet, à populo retentus eſt, vt in Epiſcopatu poſt Macarium ſuccederet, quia orthodoxus eſſet. Mortuus Hieroſolymis anno Chriſti 351. Conſtantij 11.

Euſtathius, Sida Pamphiliæ vrbe oriundus: fuit primùm Epiſcopus BerrhϾ Syriæ: à quo loco à Nicena ſynodo Antiochiam in locum Epiſcopi Philogonij nuper demortui, inuitus & repugnans fuit conſtitutus. Arrianis maximè infeſtus. Itaque viuente adhuc Conſtantino falſis calumniis exulatum in Illyricam quandam vrbem miſſus eſt. Iterum relegatus ſub Conſtantino. Iterum ſub Valente Byzam Thraciæ vrbem miſſus eſt, alij Traianopolim, alij Philippos Macedoniæ, ibique diem ſuum obiiſſe. Scripſit multa, potiſſimùm contra Arrianos.

Meletius, primùm Sebaſtiæ Armeniorum ab Arrianis conſtitutus eſt Epiſcopus, deinde BerrhϾ Syriæ. Tandem ſub Conſtantio à ſynodo Antiochena Arrianorum Antiochiæ Epiſcopus conſtituitur. Verum cùm ſe orthodoxum eſſe, tri- C bus erectis digitis, & duobus reductis ſignificaſſet, in exilium ab Imp. miſſus eſt. A Iuliano poſtea reuocatur, & Eccleſiæ præeſt vſque ad Valentem (qui eum in Armeniam) quæ ei patria fuit) relegat, quod Arrianis aſſentiri nollet. Reuocatus demùm à Gratiano, Synodo deinde Conſtantinopolitana à Theodoſio indicta, Imp. illic Miletium agnouit, nemine indicante, & complexus eſt: quod multò ante per ſomnium vidiſſet ſibi à Meletio paludamẽtum imperatorium iniici, & coronam capiti imponi. Moritur Conſtantinopoli, cum annis 25. Antiochiæ præfuiſſet. Funus eius ab amicis Antiochiam relatum. Mortui effigiem paſſim in parietibus tabulis depingi atque annulis exculpi curauerunt: tantum eius apud bonos omnes relictum fuit deſiderium.

Iacobus Niſibenus Epiſcopus ſub Conſtantino (Antiochia autem Mygdoniæ, à Syris Niſibis vocatur) præſtans miraculis, & mortuos reſuſcitandi: cùm Sapor Perſarum rex Niſibin obſideret, precibus à Deo impetrauit, vt multitudine crabro- D num & culicum, hoſtium elephanti imperiti, totum exercitum in fugam verterent. Interfuit ſynodo Nicenæ, Gennadius eum ſapientem cognominatum aſſerit, & inter claros Confeſſores ſub Maximino recenſet.

Euſebius Samoſatenus Epiſcopus orthodoxus, ſub Conſtantino In ſynodo quadam Antiochena, cùm Meletius Epiſcopus Antiochenus ab Arrianis electus, quia orthodoxus eſſe deprehenderetur, depoſitus eſſet: & Conſtantius Arrianus Imp. ab Euſebio, qui ſubſcriptiones Arrianorum habebat, extorquere vellet. Euſebius commune depoſitum ſe dare non poſſe dixit, cùmque dextræ amputationem per literas Imp ei minaretur, iis reſignatis, ambas protulit. Quam fortitudinem Imp. admiratus, nihil poſtea contra illum ampliùs tentauit. A Valente poſtea ſenex in Thraciam exul miſſus eſt. Noctu abiit, ne Samoſateni ciues eum retraherent. Rediit ſub Gratiano. Exul autem militari habitu circumiit Syriam, Phœniciam, & Paleſtinam, Eccleſias confirmans, & Epiſcopos conſtituens. Tandem cùm Dolicham Syriæ oppidum Arrianis E infeſtiſſimum profectus eſſet, vt ibi Marem Epiſcopum ordinaret: ingredienti ei oppidum, mulier Arriana tegulam in caput deiecit, ex quo vulnere poſtea obiit, cùm 40. annos in Epiſcopatu honeſtiſſimè conſumpſiſſet. Moriens iureiurando aſſiſtentes obſtrinxit, ne necem ſuam vlciſcerentur.

Amphulochius Epiſcopus Iconij, quod metropolis fuit Lycaoniæ, familiariſſimus Baſilio & Nazianzeno: propugnator fidei Nicenæ maximus: cum Theodoſio Imp. congreſſus petiit ab eo, vt Arianos ex vrbibus curaret eiici. Quod cùm Theodoſius renueret, egregio quodam commento id impetrauit. *Theodoret. lib. 4. c. 11.*

Pelagius, Laodicenus Epiſcopus, vxore ducta adoleſcens, prima nuptiarum nocte ſponſæ profeſſionem caſtitatis in thalamo perſuaſit perpetuam. Interfuit ſynodo Antiochenæ & illic fidei Nicenæ ſubſcripſit.

Antiochus nepos ex fratre Euſebij Samoſateni Epiſcopi, eiuſque Eccleſiæ miniſter, & comes etiam exilij in Armenia. Cùm rediiſſent; tandem Euſebio mortuo ſucceſſit, cúmque manus ei omnes Epiſcopi in ſynodo impoſuiſſent, manum Iouiani Pergenſis Epiſcopi reſpuit, quoniam Iouianus aliquando Arrianus fuiſſet.

F Theotimus Scytha, primus philoſophus, deinde Scytharum Epiſcopus, eruditione, diligentia & miraculorum dono clarus.

Petrus Alexandrinus diaconus, Athanaſij indiuiduus comes. Athanaſius eum moriturus ſibi in Epiſcopatu Alexandrino ſubſtitui curauit: anno Chriſti 377. Valentis 10. Valens Imperator Lucio dedit poteſtatem Epiſcopatum inuadendi. Expulſus ergo Petrus, Romam ad Damaſum fugit, eiuſque literis inſtructus Alexandriam rediit. Populus Lucium expellit, & Petrum reſtituit. Poſt mortem Valentis, nimis facilis fuit in recipiendis hæreticis, adeo vt non caruerit ſuſpicione acceptæ pecuniæ. *Socrat. lib. 4. c. 20.*

Alexander Alexandrinus Epiſcopus anno Chriſti 323. qui Arij hæreſim primus prodidit, & auctor fuit Nicenæ ſynodi. Multa ſcripſit. Obiit quinto menſe poſt Nicenam ſynodum, & moriens ſucceſſorem delegit Athanaſium abſentem, déque eius fortuna vaticinatus eſt: Arbitraris ſcilicet quod effugeris, verum non effugies. *Sozom. l. 2. c. 17.*

Athanaſius Alexandrinus Alexandro ſucceſſit, inuictus Chriſti contra Arrianos athleta.

Theophilus Alexandrinus Epiſcopus tertius ab Alexandro, vir eruditus, & in erroribus deſtruendis ſub Theodoſio G Imp. valde ſtrenuus fuit. Origenis libros damnauit, qui cc. ante annos vixerat. Hieronymo familiaris fuit. Mortuus eſt lethargo, poſt obitum Arcadij Imp. à Chriſto nato 414. Imperij Honorij & Theodoſij anno 4.

Paphnutius fœminæ cuiuſdam, quæ confeſſione celebris erat, filius fuit, & à pueris ἀναχώρησιν monachorum coluit: vnde & Anachoreta dictus] liberaliter educatus, caſtitate & miraculis clarus, ciuitatis cuiuſdam in Thebaide Epiſcopus ſub Maximino oculo priuatus dextro, & ſiniſtro poplite aduſto in metalla damnatus eſt, cum Maximo Hieroſolymitano Epiſcopo. Inde Conſtantino Magno ita carus fuit, vt Imper. ipſe ſæpe oculum effoſſum deoſcularetur, in ſynodo deinde Tyria contra Athanaſium ferre ſententiam noluit: ſed Maximum manu apprehenſum, è concilio malignantium Arianorum eduxit.

Spyridon, ſeu Spyridion Cyprius, agricola fuit, multis miraculis & vitæ ſanctitate clarus, quamuis illiteratus, Trimothuntis Cypri Epiſcop. factus eſt ex paſtore, ſub Conſtantino Magno Synodo Nicenæ interfuit: & ibi philoſophum quendam garrulum non longis logomachiis, ſed rebus ipſis H confutauit & conuertit, cùm fidem Chriſtianam breuiter recitaſſet, & an iſta crederet interrogaſſet.

Melanes monachus & Epiſcopus Rhinocuræ Ægypti, cùm ab Arrianis miſſi eò eſſent percuſſores, & illum in Eccleſia offendiſſent lichnos præparantem, neque agnouiſſent, peterent tamen vbi Melanes eſſet: ille domum ſuam deductos, ciböque refectos cùm lautè tractaſſet, tandem ſe Melanem eſſe faſſus, vt id ad quod miſſi eſſent, ſedulo exequerentur, iuſſit: neque fugam, quamuis omnibus illis, capere voluit. *Sozomen. lib. 6. c. 31.*

Alexander Epiſcopus Conſtantinopolitanus, ſub Conſtantino Magno, cuius precibus Arius periit. Poſt 22. annum Epiſcopatus obiit: natus annos 98. ſub Conſtantio iuniore. Succeſſorem legit Paulum:

Paulus Theſſalonicenſis diaconus, Alexandro Epiſcopo Conſtantinopolitano ſubſtitutus, quia orthodoxus erat, à Conſtantino Ariano Imp. depoſitus, eique ſubſtitutus Euſebius Nicomedienſis. Quo mortuo, rediit Paulus. At Ariani in alia Eccleſia Macedonium eligunt. Quæ res plurimarum cædium cauſa fuit. Expulſus denuò Paulus, Romam ad Iulium profugit: quo tempore & Athanaſius Iulij litteris inſtructus, Conſtantinopolim rediit. Sed denuò expulſus à Philippo præfecto Conſtantij, clam in patriam Theſſalonicam relegatur. Interea Conſtans litteris Conſtantium monet, niſi expulſos orthodoxos reſtituat, omnia à ſe hoſtilia expectet. Reſtituitur Athanaſius item & Paulus, per Synodum Sardicenſem: & Paulo Macedonius cedit. Quarto pòſt anno, mortuo Conſtante, Conſtantius eum ferro vinctum in Syngra Meſopotamiæ oppidum deferri curauit: inde in Emeſam, inde in Cucuſum Capadociæ, circa deſerta Tauri: vbi immiſſis carnificibus Euſebianis, laqueo ſtrangulatus eſt, & Ancyræ ſepultus. Cuius reliquias Theodoſius Conſtantinopolim deferri curauit.

Nectarius Tarſenſis ex Cilicia, ſenatorij ordinis, Conſtantinopolim incerta de cauſa profectus, cùm illic Synodus eſſet ſub Theodoſio, & de Epiſcopo Conſtantinopolitano eligendo ageretur, & paulò pòſt domum reuerſurus, Diodorum Tarſenſem Epiſcopum, qui in Synodo erat, adiret, haberétne quod domum nunciare vellet? Diodorus venerandam caniciem, grauitatem vultus, morum placiditatem miratus, diuino moto ſtatim afficitur: Quid ſi Nectarius Epiſcopus fiat? rem cum Meletio Antiocheno Epiſcopo communicat. Ille ridens, in vltima tandem charta candidatorum Nectarium ignorantem ſubnectit. Theodoſius Imper. perlecto catalogo, Nectarium Epiſcopum ordinandum pronunciat. Mirantur omnes, & quòd catechumenus tantùm eſſet, reiiciunt. Perſtat in propoſito Imp. & ſacris initiatum communi ſynodi ſententia Epiſcopum Conſtantinopolitanum creat. Verùm quia in politica tantùm vita verſatus erat, Eccleſiaſticæ gubernationis ratione à Cyriaco Adanorum Epiſcopo didicit. Synodum priùs ſolui paſſus non eſt, quàm Nicenæ fidei omnes ſubſcripſiſſent. Deceſſit tertio Arcadij anno Chriſti 401.

Oſius Cordubenſis Epiſcopus inter præcipuos fuit Confeſſores ſub Maximino & Diocletiano: ſtigmatibus & notis inſignia, propter quas Conſtantino Magno cariſſimus fuit. Orthodoxus ſemper, & Athanaſij acerrimus defenſor; denique verè ὅσιος. Tandem tamen in ſynodo Syrmienſi, centenario maior, ab Arianis verberibus adactus eſt, vt Athanaſium condemnaret: Moriens tamen hæreſim Arianam apertè damnauit.

Alexander Epiſcopus Antiochenus, poſt Porphyrium nebulonem, optimus, eruditione & multis præclaris donis inſtructus: pacis ita ſtudioſus, vt cùm ob Chryſoſtomi condemnationem Eccleſias ſciſſas eſſe videret, primus Ioannes Chryſoſtomi Epiſcopi Conſtantinopolitani nomen in Eccleſiaſticum album retulerit, eiuſque induſtria Romana Eccleſia Antiochenæ communionem receperit.

Martyrius, ſucceſſor Maximi in Epiſcopatu Antiocheno, cùm Conſtantinopoli abeſſet, venit Antiochiam Petrus Gnaphæus presbyter Chalcedonenſis, cum Zenone Imperatoris Leonis affine & legato: cúmque ei placeret Epiſcopatus, cœpit noua quædam dogmata ſpargere, & Deum paſſum eſſe affirmare, & hymno Triſagio, Sanctus ſanctus ſanctus Dominus Deus, &c. adiecit clauſulam: Qui crucifixus es pro nobis: quaſi Trinitas pro nobis paſſa eſſet. Reuerſus Martyrius, cùm omnia turbarum plena repeıiſſet, Epiſcopatu ſeſe abdicauit volens. *Niceph. lib. 15. c. 28.*

Maruthas Meſopotamiæ Epiſcopus, legatus Rom. poſt Arcadij obitum ad regem Perſarum Iſdigerdem miſſus, regem ipſum cephalæa incurabili laborantem, precibus ad Deum reſtituit, eiuſque filium dæmoniacum liberauit: & ſic Chriſti fidem ampliſſimè dilatauit.

Acacius Amydenus Epiſcopus, in eo bello, quod Theodoſius Iunior ob patrocinium Chriſtianorum contra Perſas ſuſcepit, inſigni ſua liberalitate erga hoſtes celebris fuit. Capti fuerant à Romanis circiter ſeptem Perſarum millia. Quos cùm regi Perſarum reddere nollent, fame cœperunt periclitari. Ibi tum Acacius conuocato Eccleſiaſtico collegio omnes eò duxit, vt vaſa & donaria Eccleſiæ pretioſiſſima venderent, & eo pretio captiuos redimerent: eóſque cibo refectos & viatico inſuper donatos, ad regem remiſit. Qui tanta Acacij pietate motus, à Theodoſio impetrauit, vt Acacium coràm videre, eiúſque colloquio frui poſſet. *Socrates lib. 6. c. 21.*

Thalaſius præfectus Illyriæ, cùm Philino Cæſarienſium Epiſcopo mortuo, Cæſarienſes Conſtantinopolim veniſſent, vt nouus Epiſcopus eligeretur, & ſenatores omnes ad Proclum Epiſcopum Conſtantinopolitanum ſalutatum veniſſent, inter quos & Thalaſſius erat: Proclus inexpectatò in Thalaſſium manus iniicit, eúmque Epiſcopum Cæſarienſem creat, quamuis inuitum, etiam Theodoſio Imp. qui eum in Orientem cum exercitu amandaturus fuerat, repugnante. Sed Procli iudicium vicit. Itaq; Eccleſiam ſuam probè rexit: niſi quòd in Epheſina quoque prædatoria Synodo pro Eutyche ſententiam tulit, & multos orthodoxos damnauit. In Chalcedonenſi poſtea concilio reſipuit.

Eunomius, Theodoſiopolis in Armenia Epiſcopus fuit. Cùm autem duce Gororane Perſæ eam ciuitatem obſiderent, quidam regulus ad mœnia accedens, ne templis quidem ſe parſurum dixit, & multa alia verba impia ſparſit. Tunc Epiſcopus tormentum in eum dirigi iuſſit, in Dei, quem blaſphemarat nomine. Quo ita regulus comminutus fuit, vt Perſæ præ terrore obſidionem ſoluerint.

Cyrus præfectus vrbanus, Conſtantinopolis muros terræ motu collapſos reſtituit. Ea re cùm mirificè delectarentur ciues: in hippodromo aliquando coram Imp. Theodoſio hanc emiſerant vocem: Conſtantinus condidit, Cyrus reſtaurauit. Imp. metuens ne Cyrus res nouas moliretur, eum ſub prætextu, quòd Græcæ ſuperſtitioni faueret, dignitate & bonis priuauit. Ergo animum deſpondens, primùm ſacerdos, deinde Smyrnæorum Epiſcopus conſtitutus.

Syneſius Cyrenæus illuſtri familia natus, Ethnicus, ab ineunte ætate venationi & philoſophiæ operam dedidit. A Theophilo Alexandrino baptizatus eſt. Floruit ſub Theodoſio Iuniore. Ptolemæenſes ſiue Dalmatæ eum ad Epiſcopatum vocarunt. Contra Eunomianos & Arianos acriter pugnauit. Scripſit etiam quædam. Hoc ei vitij datum, quòd poëſi & Homero addictus eſſet, & magis ad ludum quàm ad ſacerdotium natus videretur. Hymnos decem in S. Triada conſcripſit tanta carminis maieſtate, vt enthuſiaſmum quendam præ ſe ferre videantur.

Eugenius Carthaginenſis Epiſcopus fuit creatus omnium conſenſu, ſub Hunerico rege Vandalorum, ad preces Zenonis Imper. cùm ex Genſerici edicto Eccleſia Epiſcopis caruiſſet ad annos viginti quatuor. Vir fuit ſumma pietate, orthodoxus, concionandi dono inſignis, ita vt etiam Arianis Vandalis admirationi eſſet. Sanationum quoque donum habuit. Celebrata ſub eo ſynodus Carthaginenſis, & ipſe Cyrolam Epiſcopum Arianum deuicit. Sed inuidia Regis in eremum Tripolitanæ prouinciæ exulatum miſſus, illic ab Antonio Ariano Epiſcopo miſerè tractatus fuit. Tandem cùm in fide perſeueraret, rex eum ad Albigenſem Galliarum vrbem miſit: neque occidere voluit, ne eum vt martyrem colerent orthodoxi.

Euodius Auguſtini popularis, patre Ethnico milite, prior Auguſtino conuerſus eſt in Italia, & Auguſtino ſe coniunxit. Vzali, quæ Colonia Vticæ vicina eſt Epiſcopus fuit, in diſputando & quæſtiones ſubtiles inueniendo mirè acutus, vt ex multis Auguſtini locis colligi poteſt. Tandem ex quodam Carthaginenſis ſynodi decreto legationem cum quodam Theodoſio ad Imperatorem contra Donatiſtas obiens, cæſus eſt ab hæreticis & paganis, cum ſuo collega.

Poſſidius, ſeu Poſſidonius, Epiſcopus in Chalama vrbe Africæ, Auguſtini diſcipulus, à Criſpino presbytero Donatiſta grauiter pulſatus eſt, dum iter faceret. Verùm cùm Epiſcopus Donatiſta in Criſpinum non animaduerteret, & ob id mulctæ nomine decem auri libras pendere cogeretur: interceſſit Poſſidius pro Epiſcopo, & re ipſa oſtendit, nolle ſe hoſtium vindictam, ſed eorum conuerſionem. *Auguſt. contra Creſconium lib. 3. c. 46.*

Atticus Sebaſtiæ Armeniorum ortus, Epiſcopus Conſtantinop. poſt Arſacium, ingenio eleganti, eloquens & promptus atque aſſiduus in docendo. Scripſit quædam: quódque mirum eſt, contra Neſtorium ſcripſit, qui tamen nondum venenum ſuum ſpargere cœperat, ſpiritu videlicet admonitus, vt futuro errori reſiſteret. Certaminis contra Chryſoſtomum auctor fuiſſe perhibetur. Eundem tamen mortuum, concordiæ cauſa, in Epiſcoporum catalogum retulit, eiúſque in publi

A publicis precibus meminit. Erga pauperes munificus fuit. Vitæ ſuæ finem præuidit. Moritur 21. Octobris anno Chriſti 428. conſulatu Theodoſij 12. & Valentiniani primo, cùm Eccleſiæ præfuiſſet annis 21.

Euphemius Alexandrinus, Epiſcopus Conſtantinopolitanus factus, Anaſtaſium Diaconum Magnum, & Manichæum ad imperium admittere noluit: niſi iureiurando & ſcripto aſfirmaret, ſeſe nihil noui in Eccleſiam introducturum, ſed Chalcedonenſis ſynodi decreta ſeruaturum. Imperio potitus Anaſtaſius, ſcriptum repetiit. Quod quia Euphemius reddere nolebat, in exilium ab impio Imperatore eiicitur.

Paulinus Senator olim, natione Gallus nobilibus & locupletibus parentibus natus, ſtudiis profanis deditus baptizatus à Delphino Burdegalæ Epiſcopo: præceptore vſus eſt D. Ambroſio Mediolanenſi, ſuaſu Hieronymi & Auguſtini. Ambroſius cum Presbyterum fecit, vt vbicumque eſſet, Ambroſij Presbyter diceretur. Ad Barcinonam à Lampio quodam, ita efflagitante plebe, Epiſcopus factus eſt. Sed poſtea Nolæ in Campania Epiſcopatum ſuſcepit, imperante Marciano, cùm B occiſo Valentiniano Eudoxia in vltionem mariti Genſericum Vandalum in Italiam euocaſſet. Scripſit multa carmine & proſa. Multis captiuis abductis, omnes ſuas opes in liberationem eorum impendit: cúmque nihil præterea haberet, pro viduæ vnico filio voluntariam ſeruitutem ſubiit, vt ille liberari poſſet. Itaque conditione à Barbaro rege accepta, olitorem egit. Vandalos multos Arrianos conuertit: denique tantum potuit auctoritate & prædictionibus ſuis, vt eum rex cum ſuis ciuibus omnibus frumento donatum in patriam incolumem remitteret. Obiit Pleuritide, x. Calendas Iulij. Cùm moreretur, cubiculum ingenti motu concuſſum eſt, reliqua domo immota permanente.

Epiphanius Ticinenſis Epiſcopus, Ticini natus ingenuis parentibus. Nato cunæ ſuperno lumine fulgere ſunt viſæ. Indolis optimæ, adeò vt octauo ætatis anno à Criſpino Epiſcopo lector crearetur. Moriens Criſpinus eum ſuis commendat: itaque etiam nolens anno ætatis 28. Epiſcopus Ticinenſis creatur, cùm in oriente Leo, in occidente Seuerus imperarent. Miraculis in expellendis dæmonibus & vitæ ſanctitate claruit. C Bis ſub eo Ticinum captum, ſemel ab Odoacro rege Herulorum, deinde à Theodorico Gothorum rege. Tanta tamen fuit auctoritate etiam apud Barbaros milites Theodorici, vt eius iuſſis obedirent: & Ticinio abeuntes, non ſine lacrymis ei valedicerent. Legatus inde ad varios principes miſſus, re ſemper benè confecta rediit. Ticinum vrbem ab hoſtibus vaſtatam reſtituit. Poſtremò ex legatione ad Theodoricum altera domum rediens, in itinere catharro obiit, 30. Epiſcopatus ſui anno, ſub initium ferè Anaſtaſij Imper. in Oriente.

Zenobius parentibus ethnicis Florentiæ natus, à Theodoro Epiſcopo conuertitur, & Archidiaconus creatur. Inde mortuo Theodoro, Epiſcopus conſtituitur. Claruit miraculis ſanationum. Cognatos ſuos ad Chriſtum conuertit. Familiaris fuit D. Ambroſio Mediolanenſi. Obiit nonagenarius, anno Chriſti 424. 25. Maij, ſub Innocentio Pontifice.

Petronius ex ſtirpe Conſtantini, monachus primò ordine Baſilij: inde clericus factus, & in Theodoſij palatio cunctis præfectus: tandem in Italiam venit ad Arianas hæreſes extirpandas, & à Cœleſtino Pontifice in ſomnis monito Bononiæ Epiſcopus, quamuis inuitus conſtituitur. Claruit miraculis, & quædam etiam ſcripſit. Obiit Theodoſio & Valentiniano imperantibus, anno Chriſti 385. D

Vigilius Tridentinus Epiſcopus poſt Aſterium anno ætatis 20. conſtitutus, Romanus patria, & Athenis educatus. Tridentinos omnes conuertit, & miraculis etiam claruit. Multa ſcripſit. Contra hæreticos ſcriptis pugnauit acerrimè. Cum fratribus Claudiano & Maiorino, & quodam presbytero Claudino in locum quendam ſuæ iuriſdictionis, Radennam dictum, in Alpibus profectus, qui ſolus adhuc Ethniciſmum defendebat: cum Saturni idolum euertiſſet, à ruſticis ſaxis obruitur, ſolis ſociis incolumibus elapſis, ætatis anno 40. ad 6 Calend. Iulij. Corpus eius ad Eccleſiam delatum: & cùm Geruaſij & Protaſij templum prius diceretur, porrò Vigilij dici cœpit. Claruit circa annum Chriſti 500. Quo tempore Anaſtaſius imperabat, Gelaſius Romanam Eccleſiam regebat.

Eucherius Lugdunenſis, ſenatorio genere ortus, ad flumen Druentium in ſpelunca habitauit, ſub Valentiniano ſecundo. Defuncto Epiſcopo Lugdunenſi, diuinitus indicio facto E per puerum, à clero populóque Lugdunenſi ad Epiſcopatum inuitus protrahitur, effracta ſpeluncæ ianua. Eruditus vir fuit, & facundus mirum in modum, vt ſcripta eius teſtantur. Petronio Bononienſis Epiſcopo coætaneus fuit, & Saluiano.

Claudianus Mamertus Epiſcopus Viennenſis, vt in omni litterarum genere verſatiſſimus, & ſummus ſalua religione philoſophus: de Animæ ſtatu tres ſcripſit libros. Cùm terribilibus portentis Vienna, totáque Gallia vexaretur, ad hęc etiam cum ædes publica ex improuiſo ardere cœpiſſet, aliis aliò ad ſua diffugientibus, ſolus ante aras immobilis conſtitit, & precum feruore atque lacrymarum fonte incendium reſtinxit. Ex huius liberationis occaſione inſtituit ceu gratiarum loco annuam celebrandarum litaniarum ſiue rogationum feſtiuitatem triduo, quod inter Dominicæ Aſcenſionis & Dominicum interiectum eſt. Claruit ſub Theodoſio iuniore. Quinto Idus Maij obdormiuit.

Seuerus Indus natione, Chriſti cauſa peregrinatus, Viennam venit: & miraculis clarus, templum centum idolorum ante vrbem deſtruxit, & in D. Stephani ædem tranſtulit. Factus inde Viennenſis Eccleſiæ Epiſcopus. F

Lupus ſeptimo anno vxorem volentem deſeruit, & Lirinenſe monaſterium ingreſſus, ex eo aliquandiu pòſt ad Eccleſiæ Trecaſſinæ Epiſcopatum vocatus eſt. Vir fuit magnus, etiam miraculis clarus. Cùm Attila Galliam vaſtaret, & vrbi quoque Trecenſi immineret, Lupus ei obuiam iuit habitu Pontificali, & Attilam quiſnam eſſet interrogat? Illo reſpondente, Dei ſe eſſe flagellum: iuſſit ei aperiri portas vrbis, hac ſalutatione: Fauſtè ingrediatur Dei flagellum. Attila ingreſſus cum ſuis copiis, cæcitate percuſſus pertranſiit tantùm, ciuitate relicta incolumi. Obiit anno Chriſti 480. Zenonis quinto. Cum Germano Antiſiodurenſi Epiſcopo in Britanniam, contra Pelagianos profectus eſt.

Sidonius Lugdunenſi patria, illuſtri familia natus, in omni litterarum genere excellens, in Rom. principum aulis verſatus eſt, Maximi Auiti Imp. filiam duxit in vxorem: quod à Maioriano interfecto, Auernorum Epiſcopus conſtitutus eſt, quamuis inuitus, ætate ſatis grandi. Scripta eius extant, poëtica præſertim. Contra Gothos Arianos acriter pugnauit. Aprunculum ſibi iuſſit ſubſtitui 9. Calend. Septembris, primi G Iuſtini temporibus.

Martinus Sabariæ Pannoniorum oppido oriundus, Ticini tamen à parentibus gentilibus nutritus, patre Tribuno, decimo ætatis anno ſponte ſua ad Eccleſiam tranſiit, & catechumenus factus eſt. Anno ætatis 15. ſub Conſtantino & Iuliano à patre inuitus ad militiam ductus eſt: & in eo per triennium vixit, antequam baptizaretur. Cùm apud Vangionum vrbem Iulianus prælio certaturus eſſet, Martinus armis pugnare detrectauit, ſolo crucis ſigno ſe munire volens. Eam rem indignè ferens Iulianus, carceri eum incluſit, & in craſtinum inermem hoſtibus obiicere cogitabat. Sed precibus Martini pax facta eſt. Ex militia dimiſſus, ad Hilarium Pictauienſem Epiſcopum proficiſcitur. Redit inde ad ſuos, & parentes conuertit. Tandem ad Hilarium reuerſus, arte à Turonenſibus inductus eorum Eccleſiæ Epiſcopus, quamuis inuitus, conſtituitur. Miraculis ſanandi & prophetiæ dono fuit clarus. Contra Arianos pugnauit in Illyrico, vbi à ſacerdotibus cæſus, & vrbe eiectus eſt. Item Mediolani ab Auxentio Epiſcopo plurimis eandem ob cauſam affectus iniuriis. Febre obiit ætatis 81. Epiſcopatus ſui 36. Chriſti 406. aut 410. tertio Idus Nouembris. H

D. Remigius Gallorum Apoſtolus, Remenſis fuit, ex caſtro Landuno. Ortum eius præuidit Montanus quidam monachus, qui cùm pro pace Eccleſiæ contra Gothos Arianus Deum deprecaretur, naſciturum quendam Remigium audiuit, qui Gallos ab iſtis calamitatibus liberaturus eſſet: in peccatis quidem conceptum, ſed in vtero matris ſanctificatum, vt Ioannem Baptiſtam. Natus eſt anno 449. Theodoſij iunioris 22. Mortuo Bennadio Epiſcopo Remenſium, ipſe anno ætatis 22. ad Epiſcopatum cogitur. Eruditus fuit, & eloquens valde, miraculis & prophetiæ dono clarus. Regem Clodoueum primus conuertit, & de eius exercitu tria millia baptizauit. Arianam impietatem ſtrenuè confutauit. Scripſit etiam commentarios in vetus & nouum Teſtamentum. Obiit anno ætatis 96 Idibus Ianuarij, cum Epiſcopatum geſſiſſet annis 74. & ampliùs, anno Chriſti 500. vel 490. aliis 545.

A Germanus ciuis & Epiſcopus Antiſiodorenſis, Romam ſtudiorum gratia profectus, legibus operam dedit, & cauſas in foro egit. Inde præfectus agri Antiſiodorenſis factus. Cùm templum aliquando ingrederetur, Amator Epiſcopus ex improuiſo cum ſacerdotibus eum circumſtans, manus ei imponit, & Epiſcopum creat etiam repugnantem. Mortuo Amatore, ne diuinæ reluctaretur electioni, Epiſcopatum ſuſcipit, in quo contra hæreticos acriter pugnauit: ita vt bis in Britanniam cum Lupo Trecaſſino Epiſcopo contra Pelagianos miſſus fuerit. Ex Britannia rediens, Rauennæ obiit, anno Domini 450. ſui Epiſcopatus 30.

Patricius Brito genere, ſecundus Hyberniæ Epiſcopus, patre Calpurnio, presbytero, matre Conche, D. Martini ſorore: primùm Succhar dictus, inde Magonius à Germano Altiſiodorenſi Epiſcopo: tandem Romæ propter ingenuos mores Patricij cognomen tulit. Poſt Palladium ad Scotos Archiepiſcopus mittitur à Cæleſtino Pontifice, an. Chriſti 432. Miraculis & doctrina totam inſulam conuertit, & Pelagianum errorem extirpauit. Eius precibus datum aiunt, quòd nullum animal venenatum in inſula reperiatur. Obiit an. Chriſti 492. ætatis ſuæ 122. cùm præfuiſſet annos 60.

B Anaſtaſius Epiſcopus Antiochenus fuit. Cùm Iuſtinianus Imper. eorum hæreſim amplecteretur, qui opinabantur Chriſtum non mortalem carnem aſſumſiſſe, ſed eam poſteaquam aſſumta eſſet, immortalem extitiſſe, & omnes ſacerdotes huic opinioni ſubſcribere vellet: omnes ore vno ſunt profeſſi, ſe Anaſtaſium Antiochenum ſequi. Quem cùm Imp. in ſuas partes traducere vellet, acriter ille reſtitit, & ſuos ſubinde monuit: Si quis aliud Euangelium docnerit, anathema ſit. Iuſtinus tandem eum in exilium eiecit, propter ærarij eccleſiaſtici pecuniam ab eo in pauperum vſus conſumtam. Poſt viginti tres annos mortuo Gregorio Epiſcopatui ſuo reſtitutus eſt.

Fulgentius Afer, patre Fulgentio ſenatore Carthaginenſi ortus: primùm monachus, poſtea Ruſpenſis Eccleſiæ Epiſcopus factus eſt. Plurima ſcripſit. Acriter contra Arianos pugnauit. A Thraſimundo Vandalorum rege Ariano cum 220. Epiſcopis in Sardiniam relegatus rediit. Iterum deinde expulſus, eò quòd contra Pintam Arianum ſcripſerat, & iterum reuocatus, obiit anno ætatis 65. Epiſcopatus 25. ſub Anaſtaſio Imper.

C Macedonius, Epiſcopus Conſtantinopolitanus, ſub Anaſtaſio Imper. in locum Euphemij ſubſtituitur: vir ſanctus & orthodoxus, & Chalcedonenſis ſynodi contra Imp. Manichæum aſſertor, populóque carus. Accuſatus de ſtupro, ſubductis in iudicio veſtibus, ſe virilibus carere oſtendit. Tandem tamen iniuſtè ab Imp. Euchaitem exulatum mittitur: & quia propter Hunnorum irruptionem per Caſpias portas Gangram ſe contulerat, Anaſtaſius miſſis percuſſoribus, eum trucidari curauit, anno Chriſti 517. Anaſtaſij 24. & poſt mortem cuidam in ſomnis apparens, Anaſtaſium ad Dei tribunal vocauit.

Marcellinus Epiſcop. Anconitanus podagricus, aborto incendio quod nulla aquæ vi reſtingui poterat, ipſe ſeſe flammæ aduerſum inferri curauit. Eius attactu flamma miraculosè reſedit. Floruit ſub Tiberio *Greg. Turon. lib. 1. Dialog. cap. 6.*

Herculanus Monachus ſanctiſſimus, Gregorij magni nutritor, Epiſcopus Peruſinus factus. Cum Totilæ exercitus poſt ſeptennem obſidionem Peruſium expugnaſſet, ex regis mandato ciues omnes necantur: Herculanus capite truncatus, deinde excoriatus, tandem è muro præcipitatur.

D Venantius, Honorius Clementianus Fortunatus, non procul Taruiſio natus, & Rauennæ educatus, amore Martini (à quo in ſomnis oculorum dolore liberatus erat) Turonum profectus, inde Pictauium: primùm presbyter, deinde Epiſcopus factus eſt Pictauienſis, & Gallos ad mitiorem vitæ cultum traduxit. Scripſit multa verſu & proſâ. Claruit an. Chriſti 576. ſub Iuſtino Iuniore.

Alcimus Auitus Viennenſis, Inter Chriſtianos poëtas non poſtremus: monachus primùm in cœnobio Sanctorum Petri & Pauli Viennæ Galliæ, patre mortuo, ad Epiſcopatum Viennenſem euectus eſt. Scripſit heroico carmine. Gundedaldum Burgundiorum regem in Arianam hæreſim lapſum, magno cum labore Eccleſiæ Catholicæ reſtituit. Deinde eius hortatu contra Arianos Dialogis aliquot certauit. Claruit anno 490. ſub Zenone & Anaſtaſio. Sepultus in monaſterio Viennenſi ſanctorum Petri & Pauli.

E Gregorius Auernenſis patria, anno ætatis 8. præceptore Auito viſus eſt: inde à Nicetio Epiſcopo Lugdunenſe in ſacris litteris inſtitutus. Octauo Iuſtini Iunioris anno factus eſt ex monacho 14. Eccleſiæ Turonenſis Epiſcopus. Miraculis claruit. Scripſit etiam quædam. Chilpericum regem refutauit, qui non admittebat diſtinctionem perſonarum in Trinitate.

Germanus Auguſtodunenſis, Abbas primùm, deinde Epiſcopus Pariſienſis, incredibili zelo religionis Francos accendit: doctrina ſimul & exemplo oues ſuas paſcens. Cùm ægrotaret, in pariete oppoſito ſculpi iuſſit hæc verba: Quintò Calendis Maij (ſeu Iunij) quo die obiit octogenarius, ſepultus Pariſiis apud S. Germanum de Prato. Huic Chilpericus Rex, alioqui impius, honorificum erexit Epitaphium.

Amandus in cella S. Martini per 15. annos moratus eſt. Inde Traiectenſis Epiſcopus creatus, in Vaſconiam pro infidelibus conuertendis migrauit: tantæ auctoritatis, vt Dagobertus Rex à nemine alio quàm ab Amando filium ſuum baptizari vellet: quamuis eum propter liberam reprehenſionem priùs in exilium eieciſſet.

Ioannes Cyprius Epiſcopus, à beneficentia in pauperes F Eleemoſynarius dictus eſt. Exules reuocauit, captiuos redemit, bona Eccleſiæ auxit, cœlibatum acerrime cuſtodiuit. Metaphraſtes eum ſæpè Eccleſiam bonis omnibus exuiſſe, neque tamen inde damnum vllum ſenſiſſe ſcribit.

Cyriacus Mauricio Imp. carus, Epiſcopus Conſtantinopolitanus, Phocam parricidam vi compulſus inaugurauit, cùm prius tamen ad orthodoxæ fidei profeſſionem, & promiſſionem de non turbanda Eccleſia eum adegiſſet. Poſtea cum Phocas Conſtantinam cum tribus filiabus ex Eccleſia abripere conaretur, ei reſtitit, & iuramentum ab eo accepit de illarum incolumitate.

Ioannes Epiſcopus Bergomenſis tanta doctrina fuit & ſanctitate, vt Iunipertus etiam rex Longobardorum illi aſſurgeret.

Gregorius in Sicilia, in vico qui Prætorius dicitur, propè Agrigentum natus, ex baptiſmate ſuſceptus eſt à Potamione Epiſcopo Agrigentino. Octauo ætatis anno apud Damianum grammaticum cœpit cognoſcere litteras: & intra quatuor annos tantùm profecit, vt in clericum reciperetur. Inde ad terram Sanctam profectus, Hieroſolymis à Macario Epiſcopo G factus eſt Diaconus. Poſtea Antiochiam petiit, mox Conſtantinopolim: tandem Romam, vbi à Pontifice in Epiſcopum Agrigentinum eſt electus. *Metaphraſtes.*

Ioannes Traiectenſis Epiſcopus ſub Clothario factus, Agnus vocabatur: & agricola erat, literarum penitùs expers. Quidam diuinitùs moniti, eum ad epiſcopatum vocant. Ille accuſare, quòd vxorem haberet, quod indoctus eſſet: denique quod non minùs ad tantum munus ineptus eſſet, quàm baculus quem manu geſtiebat, ad germinandum. Dictu mirum baculus illicò germinare cœpit. Quo quidem prodigio motus, diuinæ vocationi paruit: & à Clothario rege confirmatus, pro Agno Ioannes dictus eſt, & doctrinam ſimul cum reliquis virtutibus Eccleſiaſticis diuinitùs hauſit. *Herigerius Abbas cap. 31.*

Leodegarius Pictauienſis, iuniori Clothario à Conſiliis fuit, Poſtea Auguſtodunenſi Eccleſiæ præficitur. Verùm cùm mores aulicorum grauiter increparet, cum fratre Garino in vincula conÿcitur. Et Garinus quidem lapidibus obruitur. Leodegarius verò in flumine quodam ſuper acutiſſimos ſilices ambulare coactus, Deum ſemper laudauit. Abſciſſa lingua vocem nihilominus retinuit. Tandem capite plexus eſt. Auctor cædis à dæmone correptus, ſeipſum in ignem coniecit. H

Audomarus Taruanenſis Epiſcopus in Gallia, Taruanenſes & Morinos poſt Fuſciani & Victoris martyria ad idololatriam relapſos, reuocauit in viam, & monaſterium Sithim extruxit. Cœcus Epiſcoporum precibus viſum recuperauerat. Sed cæcitatem plus quàm viſum ſibi profuturam ſciens, petiit à Deo denuo orbari oculis, & impetrauit. Carnis ſtimulos ſentiens, inter acutiſſimas vepres ſeſe volutauit.

Eligius Lemouicenſis, aurifaber primò, inde Epiſcopus Nouiomagenſis, pietate & miraculis claruit. Obiit anno ætatis 70. Chriſti 665.

Arnulphus proauus Caroli Magni, dux Lotharingiæ, relicta vxore & liberis, in eremum ſe contulit. Mox ad terram Sanctam peregrinatus eſt. Reuerſus, in Metenſium Epiſcopum eligitur. Miraculis claruit. Repetiit, tandem ſolitudinem, & ibi obiit, anno 640.

A Aldanus Scotus, ſanctitate & eruditione clarus, Lindefarnenſis Epiſcopus apud Northanymbros.

Anaſtaſius Laodiceæ Epiſcopus metropolitanus, cum ſacra faciens more ſolito exclamaret, Plebs tua & Eccleſia tua ſupplicat tibi: Salimus Arabum dux ad ſeditionem eum populum cohortari exiſtimans, eum in carcerem coniecit. Sed ab eo tamen denuo placatus fuit, Conſtantin. Capronymi anno 20.

Saluius Albinenſis Epiſcopus, Chilperico Francorum regi in errorem Arij prolapſo ſeſe oppoſuit: & chartam in qua Rex ſcripſerat, Trinitatem non in perſonarum diſtinctione ſed Deum nominandam, cum ſibi prælegeretur, diſcerpſit. Tandem in carcere cum diſcipulo ſuo Valentiniano interfectus eſt.

Bonifacius Moguntinenſis Epiſcopus, Germanorum Apoſtolus.

Vilibaldus Bonifacij Auunculus Aichſtadienſis Epiſcopus, Erfordiæ & in Haſſia Chriſtum docuit.

Methodius ob imaginum patrocinium, à Michaële Balbo Imper. in carcerem coniectus, & à Theophilo Imp. paulò pòſt B in Panormum Antigoni inſulam relegatus, & inter duos latrones concluſus, quorum altero mortuo & putreſcente, fœtore propemodum enectus; a Theodora pulſo Syngelo conſtituitur Patriarcha. Aduerſarij eius ſubornauerant mulierculam, quæ affirmabat, ſe ab ipſo ſtupratam eſſe. Ipſe verò calumniam iſtam refutabat, oſtenſis genitalibus, quæ plane erant exiccata, & ad veneris actus inepta. Interrogatus autem; Vnde iſtud mali eſſet? reſpondit ſe Romæ aliquando libidinis æſtu percitum, rogaſſe Petrum & Paulum, vt ſibi opem ferrent. Quare in ſomnis illos ſibi apparuiſſe, & Petrum contactu ſuo omnem vim libidinis ſibi ademiſſe. *Zonaras tomo 3.*

Photius vir inſignis, primarius à ſecretis, & ab eruditione celeberrimus, ſed adulter & neophytus, de foro ac ſeculari militia & habitu à Palatinis ædibus eductus, & ſubitò tonſus, Patriarcha Conſtantinopoleos deſignatur à Barda & Michaële Balbo Impp. Baſilium, qui Michaële ac optimum ſuum parentem interfecerat, ab aditu Eccleſiæ communionis prohibuit. Propagationem fidei ad Roſſos adiuuit. Baſilio diſſuaſit, ne filium ſuum Leonem falsò delatum, quòd patri inſidias C ſtruxiſſet, interficeret. *Zonaras tomo 3. in vita Baſilij.*

Methodius ab Vrolpho Morauis Iuliomontanis, Venedorum populo, Epiſcopus & doctor conſtitutus fuit Ludouico Pio. Eum ad Polonos quoque fidem Chriſti propagaſſe, *Cromerus lib. 3.* annotat. *Auentinus lib. 4. Annal.*

Cyrillus vnà cum Methodio fratre doctrinam Euangelij prædicauit Slauis, ſeu Polonis. *Cromerus lib. 3. de rebus Polonorum.* Tempore Nicolai Pontificis Romam venit, eòque corpus Clementis attulit: & diem iſthic obiens, in Eccleſia Clementis ſepultus eſt. Eum ſigna edidiſſe, ſcribit *Ranulphus lib. 5. c. 32. in Polychronico. Antoninus tit. 16. c. 1. §. 9.*

Hincmarus ſub Carolo Magno, monachus Pariſienſis ad S. Dionyſium, eruditione & facundia clarus, Remenſis Archiepiſcopus, circiter annum Domini 854. ſub Lotharij imperio. Adrianus II. eo quòd Lugdunenſem Epiſcopum vetuiſſet ad Romanam ſedem appellare: & quòd non ſtatim ad ſuum præceptum, Normanum & Carolum regem excommunicaſſet, graui epiſtola eum obiurgauit. Ille reſpondit ei, Se non potuiſſe Normanni excommunicationem probare: & multo minus poſſe Carolum Regem excommuni- D care, cùm ſeſe offerat ad rei legitimam cognitionem. *Sigebertus.*

Rabanus Maurus, Archiepiſcopus Moguntinus. *Vide Tit. Theologorum.*

Carolus Dux Aquitaniæ, filius Pipini Regis, à Ludouico Moguntinus conſtituitur Epiſcopus. *Auentinus lib. 4. Annalium præfuit annis ſeptem.*

Haido, ſeu Hatto, ex Abbate diuitis Augiæ, Baſilienſis Epiſcopus, ingenio & corpore inſignis à Carolo Magno circiter anno Domini 811. Conſtantinopolim ad Nicephorum pacis confirmandæ gratia ablegatur, cum aliis quibuſdam. Scripſit de eo itinere commentarium *Auentinus lib. 4. Annalium.*

Bertholdus vir ſanctus, quintus Monaſterienſis Epiſcopus, peculiarem morbum, quo tum laborant eius ſubditi, nimirum tumorem linguarum curauit, indicto ieiunio & celebratione litaniarum. Claruit ſub Arnulpho Imperatore. E *Crantzius in Metropoli lib. 2. c. 18.*

Anſgarius Gallus, monachus Corbienſis, cum aliis ſuis collegis ex Francia in Saxoniam, ad nouam Corbeiam ad Viſurgum extructam, à Ludouico Pio tranſlatus eſt. Cùm in eo cænobio artium & ſacrarum literarum traditione præpararentur diſcipuli, qui ad Aquilonares gentes, Danos & Suetones propagarent religionem Chriſtianam, ipſe præ cæteris excelluit. Hamburgenſis Epiſcopus factus, Eccleſiam & clauſtrum & Bibliothecam ſummo ſtudio inſtructam habuit, ſed a Danis capta vrbe, exuſta ſunt omnia. Nicolaus pontifex ei Bremenſem quoque Epiſcopatum contra Guntharum Colonienſem Archiepiſcopum conceſſit, & Anſgarium eiuſque ſucceſſores Hamburgenſis & Bremenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum, & legatum Apoſtolicum apud Danos, Suecones & Vandalos conſtituit. Quidam ex Danis ab eo baptizati, & animæ & corporis ægritudines depoſuerunt: & ipſe Bremis multos malè habentes, in Xenodochiis verbo & contactu curauit. Prophetico ſpiritu prædixit Rembertum adhuc puerum ſibi ſucceſſurum. Annos triginta quatuor in Epiſcopatu exegit: mortuus eſt Anno Domini 865. ſepultus Bremæ. *Crantzius in Metropoli lib. 2. cap. 42. & Chronicon. Saxoniæ.*

F Hebertus à Carolo Magno ad Boiorum Sueonum Regem, vnà cum aliis viris doctis miſſus, Lincopenſis Eccleſiæ in Oſtrogothia fundamenta iecit: ibique primus Epiſcopum egit. *Ioannes Magnus in Gothica hiſtoria libro 17. cap. 1.*

Ethelvvolphus Egberti Anglorum regis filius, ab Helmoſtano Epiſcopo Vintonienſi inſtitutus, Suithuni monachi hortatu monaſticam vitam profitetur: inde diaconus, & poſtea Vintonienſis deſignatur Epiſcopus, anno Domini 837. Mortuo Egberto, cùm præter ipſum de regia ſtirpe nemo reſtaret ampliùs, proceres regni communi conſenſu regem illum expetunt: ſed obſtabat ſacra initiatio: A Gregorio igitur IV. accepta diſpenſatione, Suithunus fuit Epiſcopus & Ethelvvolphus regni adminiſtrator Osburgam ducit vxorem. Decimo regni anno voti cauſa Romam venit. Scholam Anglorum, Hoſpitale Thomæ dictam, incendio conſummatam inſtaurauit. Decimam regni ſui partem ſacerdotibus & monachis contulit, anno Domini 854.

Polyeuctus monachus ſpado, eloquentia & virtute inſignis, Conſtantinopolitanus Patriarcha electus, ſtatim Impe- G ratorem Conſtantinum Leonis F. monuit, vt deteſtandam cognatorum Romani ſenioris auaritiam coërceret. Nicephorum Phocam coronauit. Ioannem Zimiſcen, qui Theophanonis Imperatricis inſtinctu, Imperatorem per ſicarios noctu in lecto cubantem interfici curauerat, ad Eccleſiam, vt diademate ornaretur, properantem, tanquam cæde pollutum prohibuit. Zimiſce non quidem ſuis manibus, ſed Theophanonis impulſu per ſicarios trucidatum Imperatorem aſſerente, Patriarcha Theophanonem regia pelli, cæteros exilio multari, ac decretum Nicephori, quo ſibi ius deſignandi Epiſcopos arrogarat, irritum haberi poſtulauit. Zimiſces Patriarchæ poſtulatis acquieſcens, regio diademate ornatus, ab omnibus Rex ſalutatur. Trigeſimoquinto pòſt die, mortem obiit Polyeuctus. *Zonaras tomo 3.*

Pilgrinus Batauienſis & Laureacenſis Epiſcopos, in Bauaria Geizam Hungariæ regem conuertit, & Laureacenſem Eccleſiam Archiepiſcopatum conſtitui à Benedicto VI. impetrauit, nè Iuuauienſi ſeu Salisburgenſi ampliùs ſubeſſet. H

Bruno Othonis Magni frater, à Colonienſibus mortuo Vvigfrido, ad Epiſcopatum euectus eſt. Lotharingiam quoque fratris iuſſu à latrociniis purgauit: magni Ducis ſummique Pontificis munere functus. Plurimos Normanorum & Danorum ad fidem conuertit. Eandem ſacrorum rationem in ſua prouincia conſtituit. In victu & veſtitu frugalis fuit. Mores monachorum fluxos correxit.

Adeldagus Vuioni ſuffectus, trium Othonum cancellarius. Haraldum Daniæ regem baptizauit, & multos ad Septentrionales doctores miſit.

Othricus ſecundus Magdeburgenſis Epiſcopus; anno 984. ſeculo ſuo ob eximiam eruditionem celeberrimus. Qui eo præceptore vſus fuerat, cæteros ſcientia præcellere omnium opinione iudicabatur. Romam confirmationis gratia contendens, in itinere deſecit. *Crantzius in Metropoli,* A *lib.3.c.37.& Trithemius in Hirſaugienſi Chronico.*

Hildebertus frater Conradi Rom.Regis, Abbas Fuldenſis primùm, mox Moguntinus Epiſcopus, doctrina & prophetia claruit. Anno 939. obiit, cùm Romanus Epiſcopus deſignatus eſſet.

Villegiſus, quem Hermannus Giga VVilhelmum vocat, humili loco, patre rhedario in Saxoniæ pago Suomingo natus, virtute & prudentia adeò excelluit, vt ab Imperatore Othone ad diaconi officium in aula eueheretur: & maximè ſeriis adhiberetur in aula de regno adminiſtrando conſultationibus: imò filium Othonem III. eius fidei & diſciplinæ Imperator tradidit. Tandem Moguntinæ ſedi datus eſt Epiſcopus, anno 976. Poſt Othonis II. obitum; cùm filius eiuſdem, ratione ætatis, ad imperij molem minus aptus eſſet, eius curam & adminiſtrationem ſuſtinere, ipſumque Othonem III. regem inungere cogitur. Primus in Moguntina Eccleſia hanc dignitatem accepit, quòd cùm cæteris Electoribus ordinariis, iuxta Othonis conſtitutionem, Henricum Claudum Rom. Imp. conſecrauit. In parietibus ſui oratorij B rotas depinxit ac ſuſpendit, hac inſcriptione: Villegiſe, prioris tuæ fortunæ memor, qui nunc ſis conſidera. Nemini autem aditus in conclaue illud patebat: vnde grandem ibi theſaurum reconditum teneri, plurimi ſuſpicati ſunt. Intromiſſus autem aliquando Henricus Claudus Imperator, nihil præter rotas & litteras pictas vidit: idque in vulgus poſtea ſparſit, ac vt pontifices Moguntini prioribus inſignibus duas rotas adiiciant ſanxit. *Nauclerus, Hermannus Gigas, & Bruſchius de Epiſcopatibus.* Mortuus eſt anno pontificatus ſui 36. qui fuit Chriſti 1011.

Notingerus ſeu Notingus, Conſtantienſis Epiſcopus, ex cœnobio S.Galli vocatus, vir doctus & pius, Commentarios in Euangelia ſcripſit, & tanta fide præfuit, vt D.Huldricus Auguſtanus Epiſcopus integro triduo ferias & ieiunium indixerit, vt Notingero ſimilem ſucceſſorem Deus daret. Obiit C anno 935.

Conradus comes de Altorf Notingero præceptori ſucceſſit. Patrimonium omne in templis extruendis abſumſit. Ter Hieroſolymas petiit. In lacu Acronio ſiccis pedibus ambulauit. Araneum calici ſacro illapſum ſine noxa hauſit. Obiit anno 976.

Huldrichus ex primaria Sueuorum nobilitate de Kiburg & Dillingen natus, à primis annis in cœnobio S. Galli educatus, Vuaningo monacho præceptore vſus, niſi ab amicis prohibitus fuiſſet, monaſticum habitum aſſumpſiſſet. Familiaritate Adelberti Auguſtani Epiſcopi vſus, tandem anno 923. defuncto Hiltino, Henricus Auceps, ad occupandum Auguſtanum Epiſcopatum eum domo euocauit. Othonis Magni caſtra ſecutus Vngaros magna clade affecit. Auguſtanam vrbem extendit: ipſumque S. Afræ templum, quod Vngari ſolo æquauerant, intra mœnia concluſit; ſuoque de nomine, priori mutato, dici noluit. Monaſterium virginum in eo loco, vbi Otho Vngarorum fuderat exercitum, extruxit, quod Stephani nomine dixit: eo quod Vngarorum rex captus, & baptizatus, idem nomen exceperat. Schedelius & Bruſchius. An. Epiſcopatus 50. Chriſti 973. ætatis 83. obiit.

Gulielmus plebanus in Catzenhuſen, quod Imperatorem Conradum in venatione à ſuis aberrantem perhumaniter exceperat, & ſymbolæ loco corrigiam de ceruina pelle ſolam petiiſſet, Monaſterienſium apud Veſtphalos Epiſcopus ordine VI. creatus fuit. D *Crantzius libro. 2. cap. 19. Metropoleos.*

Theodomarus Saxo, vir doctus, primus Boëmorum Epiſcopus ab Othone II. conſtitutus, cum iis antè præfuiſſet Reginoburgenſis Epiſcopus.

Secundus Boëmorum Epiſcopus, Voiecechus Cromero, Vuiſtech Sigeberto, Adelbertus, ſeu Albertus, iuxta Sabellicum; ab exteris gentibus dictus, ampliſſima familia Boëmorum natus (patre Lubeco, qui ſuum regnum in Boëmiam, ad Surinam & Niſam vſque fluuium, & ad Hercyniam ſyluam apud Teutones, & in Poloniam ad Glaſtum vſque agrum extendebat, graui morbo correptus; à matre Sereſilana ad D.Virginis ædem defertur. Quæ cùm votum ibi reddidiſſet, perpetuò hunc ſuum filiolum religioni addictum fore, ſanitatem ipſi impetrauit. Apud Fuldenſes monaſticum habitum aſſumſit. E Boëmis Epiſcopo deſtitutis, ipſe Pragæ reſidere iuſſus eſt. Verùm cùm ob gentis pertinaciam fruſtra aliquandiu docuiſſet, Romam abiit: ibique monaſticæ vitæ habitum denuò aſſumpſit. Boëmi eius habitu indignati, parentem & fratres trucidarunt. Roma deinde per Boleſlaum ducem reuocatus, ſacerdotis munia obiit. Boëmi eadem, qua prius, in eum vſi ſunt inhumanitate. *Bonfinius lib. 1. Decad. 2.* Ergo Vngaros adiit, Gaudentio fratre aliiſque religioſis eum comitantibus. Ibi copioſum ſuæ prædicationis fructum fecit & regis filium Stephanum ſacro baptiſmate initiauit. A Polonis honorifice ſuſceptus, duce eorum Mieciſlao, ſingulari eum fauore complectente, eandem ipſis, quam Vngaris, nauauit operam. Nocturna viſione admonitus, ad Boruſſos abiit, & tandem propè oppidum Fiſhauſen, Ethnicorum flaminum inſtinctu, à Barbaris trucidatus eſt, anno Chriſti 995. Cuius corpus Boleſlaus dux tanto auri pondere, quantum cadaueri reſponderet, à Barbaris redemit: & ad Gneſnenſem delatus Eccleſiam, terræ ibi mandari magna ſolennitate curauit. Monumentum eius plurimis inclaruit miraculis. *Bonfinius lib. 1. Decadis 2. Cromerus lib. 3.* Diuorum catalogo inſcriptus, eique feſtus agitur dies 10. Calend. Maij. *Trithemius.*

Dunſtanus ampliſſimo Anglorum genere natus, præter linguarum & artium ſtudia, in primis Muſica inſtrumenta F magna cum felicitate tractare didicit. Manum etiam ad imagines ex omni metallo effingendas & exculpendas habuit promtiſſimam: Sub Edmūdo Anglorum rege, Abbas Glaſconienſis factus. Ob liberam reprehenſionem Edgari regis inceſtuoſi, in Flandria per quadriennium exulauit. Reuocatus ab Eduino, qui patri ſucceſſit, Vigornienſis & Londinenſis Epiſcopus factus eſt. Mortuo Odone Cantuarienſi Archiepiſcopo, Dunſtanus communi conſenſu ei ſucceſſit. A Ioanne 12. Pontifice confirmationem & pallium impetrauit. Ob Edoardi pij regis cædem calamitatem ingentem Angliæ imminere prædixit: quæ paulo pòſt ſecuta eſt, Danis regnum occupantibus. Paulo antè obitum, cùm in lecto decumberet, Seraphin vidit, & ab Angelo antiphonam didicit, O rex gentium, dominator omnium, propter ſedem maieſtatis tuę da nobis indulgentiam, rex Chriſte, peccatorum. Obiit anno ætatis ſeptuageſimonono, Chriſti 988. ac in Diuorum numerum relatus eſt. *Polydorus Vergilius lib.7*

Poppo Sleſuicenſis Epiſcopus, veſte cera illita in igne illæſus Dano conuertit. *Crantzius lib.3.c.43. Metropoleos.*

Wolfgangus Sueuus, Comes Pfullingenſis, duodecimus G Ratiſponenſium Epiſcopus, vir ſuo ſeculo doctiſſimus, comes Pilgrini ab Vngarorum rege Batauia euocati, vt ſuam gentem de vera ſalute erudiret. In Boëmia quoque, quæ nuper idolorum cultu abiecto Chriſto nomen dederat, de voluntate ſecundi Othonis Epiſcopatum inſtituit. Lotharius Galliæ rex, rupto quod cum Othone inierat fœdere, Orientale quoque regnum ſuo adiungere vi & armis contendebat. Imperator per continuos duos menſes cuncta cæde & incendiis vaſtauit, ſolis templis ſaluis: & inter redeundum caſtra ad Vxonam flumen poſuit. Huic expeditioni VVolfgangus interfuiſſe, primuſque cæteris hæſitantibus vadum inueniſſe, flumen ſuperaſſe, animumque militibus addidiſſe dicitur: quemadmodum Reginoburgenſes adhuc prædicant & depingunt. Obiit anno 994. *Auentinus lib. 5. Annalium, & Nauclerus.*

Poſt Xiphilinum Coſmas monachus literarum quidem rudis, ſed virtutibus omnibus ornatus, & hac de cauſa Michaëli Imperatori Docæ filio admodum gratus, deſignatus patriarcha Conſtantinopolitanus, cùm Alexium Comnenum H exactionum nullum ponere modum, omnemque emendationis ſpem ſublatam videret, miniſtro dixit: Tolle Pſalterium & ſequere me, & ſimul æde ſacra egreſſus eſt: in quam nunquam rediit, quamuis Imperatores id magnopere flagitarent. Fidelem autem populum pauit annos 5. menſes 9. *Zonaras tomo 3.*

Petrus Albanenſis Epiſcopus illæſus per pyram ardentem tranſiens, Simoniæ reum comprobauit Petrum Florentinorum Epiſcopum: vnde poſtea Igneus eſt appellatus. Obiit anno Domini 1098. iuxta Vrſpergenſem.

Iuo Beluacenſis canonicus, diuinarum Scripturarum non ignarus, & Canonum ſanctorum patrum interpres, ab Vrbano Romano pontifice creatus eſt Epiſcopus Carnotenſis, anno 1092. Ex volumine Iſidori de decretis Apoſtolicis.

com.

A compendium excerpſit: quod capitulis diſtinctum, ſententiis patrum alicubi auxit, cui titulum fecit Panormiam, quo libro Iureconſulti vſque ad tempora Gratiani ſunt vſi. Cum Philippi regis Francorum improbaret coniugium, in carcerem coniectus eſt. Cùm primates Carnotenſes cum vi liberare ſe molirentur, à propoſito eos dehortatus eſt, monuitque vt orationibus potius ad Deum rem agerent. *Sigebertus Henricus de Erfordia, Trithemius.*

Bruno, Conradi Carinthiæ ducis filius, Conradi Imperatoris (cuius patruelis erat) beneficio Herbipolenſium factus epiſcopus, Sacrarum literarum raro exemplo ſtudioſus fuit. Ex Patrum ſcriptis totius Pſalterij enarrationem non ſinè labore comportauit: & Athanaſij ſymbolum explicauit. Cum Mediolanum oppugnaret Conradus, Bruno, ſacris peractis, ſub quibus aëris intemperies ſuborta fuerat maxima, Imperatorem adiit: & ſibi D. Ambroſium vrbis præſidem apparuiſſe ait, & extrema quæque interminatum, niſi diſcederet. Quo prodigio obſidio ſoluta eſt. Anno Chriſti 1045. cum Henrico III. in Vngariam profecturus, ruina cœnaculi, vbi ex itinere fortè diuerterant, cum multis aliis oppreſſus, ſeptimo die expirauit. Cadauer VVirtzburgum reportatum, ipſe B Sanctorum catalogo aſcriptus. *Bergomenſis lib. 12. Hermannus Contractus, & Bruſchius de Epiſcopis.*

Staniſlaus cognomento Sciepanouius, nobili Boruſſorum familia oriundus, ob ſingularem pietatis opinionem Lamberto epiſcopo Cracouienſi ſuffectus eſt: Cum regem Boleſlaum admoneret, vt ſæuitiam, expilationes, adulteria, luxum exueret, idque fruſtrà ſæpius monuiſſet, anathematis vinculo eum conſtrinxit. Rex captata occaſione epiſcopum in templo obtruncauit, diſcerptas partes canibus deuorandas obiecit, anno Domini 1079. *Cramerus de reb. Polonia lib. 4. Crantzius lib. 3. cap. 13. & 14. Vandalia.*

Lanfrancus Cantuarienſis epiſcopus, Papienſis ortu, fuit vir tam diuinis quam humanis literis doctus, in rem diuinam domi foriſque augendam grauiter incubuit: in rebus verò agendis nemo homo hoc vno caſtius conſuluit, ſanctius egit, impenſius quod è republica eſſet omni tempore fecit. Quapropter & de regno & regibus mirum in modum benemeritus eſt, quaſi communis patriæ pater. Sua enim prudentia atque animi pietate, ſæpius tum Normannis, tum Anglis magno rerum turbine fluctuantibus, præſidio adfuit. Leniuit Gulielmi regis duritiem: fouit Anglos mira caritate: C precibus, pollicitationibus & præmiis in officio eoſdem continuit: feram Ruffi naturam conſilio & præceptis texit: conciliauit Anglorum animos eidem. Crimini tamen eidem datum eſt, quòd de Ruffo, cuius naturæ peruerſitatem non ignoraſſet, rege creando nimium laboraſſet: & quod Vulſtanum Vigornienſem virum optimum pontificia priuaſſet dignitate. Obiit anno 1090.

Vulſtanus monachus Anglus ad Vigornienſem aſſumptus epiſcopatum, licet eruditionis parum haberet, ſancto iuramento ad votum ſe aſtrinxit, nunquam ſe deinceps carnes guſtaturum. Iis enim, dicebat, præſertim aſſis, & nares & mentem auocari à ſacris: nec ea deuotione Miſſarum ſolennia, vt fieri debebat, peragi poſſe: *vt Ranulphus lib. 7. Polychronici* teſtatur. Hunc Lanfrancus epiſcopus Cantuarienſis in Londinenſi Synodo, ob literarum inſcitiam ſedè remouendum cenſuerat. At Vulſtanus ſe inſignia epiſcopatus ei, cuius beneficio accepiſſet, redditurum reſpondens, profectus eſt ad ſepulcrum Edouardi regis: & exuto inſigni veſtium, baculum paſtoralem tam altè monumento lapideo infixit, vt nulla inde vi D extrahi poſſet. Quo miraculo rex Gulielmus Conqueſtor & Lanfrancus territi, vt ſuo liberè deinceps fungeretur honore, obnixè rogarunt. *Polydorus lib. 9.* Obijt anno Domini 1095. vel circiter: & in ſanctorum numerum relatus eſt.

Otho Friſingenſis epiſcopus Lutetiæ Philoſophiæ atque Theologiæ cognitionem imbibit. Hinc eorum monachorum, quorum antea extiterat diſcipulus, præceptor & Abbas conſtitutus eſt Morimundi, Ciſtercienſium ordinis. Circiter annum verò 1140. per Conradum Imp. fratrem vterinum, Friſingenſis deſignatur epiſcopus: quem etiam in Aſiaticam expeditionem ſecutus eſt. Hiſtoriam ab exordio mundi vſque ad ſua tempora in octo libros digeſſit. In Dialectica & Philoſophia nonnulla edidit, primuſque rationem diſputandi Ariſtotelicam Bauaros docuit. Obiit Morimundi anno 1159. *Syluius & Auentinus, lib. 6.*

Otho comes Andecenſis, Cancellarius Henrici IV. Imp. E ab illo Bambergenſis epiſcopatus inueſtituram per baculum & anulum vel inuitus accepit, mox à Paſchali II. Anagniæ hæreſeos huius veniam impetrauit. In victu frugaliſſimus, erga pauperes beneficentiſſ. Miraculis donoque ſanationis claruit. Pomeranos ad fidem conuertit. Præfuit annis 37. Obiit anno Sal. 1139. *Chron. Bamberg. Liber hiſt. Pomeranicæ.*

D. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, in adoleſcentia petulans miles fuit, hinc regis Henrici cancellarius, & tandem Archiepiſcopus, Angliæ primas, & Apoſtolicus legatus, in pauperes benignus, regi imperitos ſacerdotes ad dignitates promouenti reſtitit. Itaque in exilium eiicitur. Miraculis claruit. Interfectus tandem à quatuor ſicariis inſcio rege, cui tamen ob eam cædem ſacris interdictum fuit. *Auctor vitæ & Polydorus.*

Malachias Hybernus, Archiepiſcopus Hyberniæ anno 1128. pauperes aluit, mortuos ſepeliuit, in dicendo aſſiduus, à paganiſmo multos conuertit, miraculis claruit. Romam peregrinatus, in Charaualle obiit D. Bernardus funebri oratione cum cohoneſtauit.

Henricus Lubecenſis Epiſcopus, cùm Henricum Leonem Brunſuicenſem ducem in terram Sanctam comitaretur, F Conſtantinopoli coram Imper. & ſuo duce Græcos de proceſſione Spiritus ſancti confutauit, & victoriam reportauit. Concionator fuit vehemens. *Crantzius lib. 5. cap. 41. Vandalia.*

Edmundus Cantuarienſis antiſtes, Othonis legati Rom. frequentes exactiones, in gratiam Innocentij IV. contra Fridericum Imp. factas, quibus ſacerdotes diuexabantur, liberè reprehendit, ac non multò pòſt ſtatuens exilij libertatem anteponere domeſticæ ſeruituti, in Gallias ad Pontiniacum cœnobium monachorum Ciſtercienſis ordinis, & Altiſiodorenſis diœceſeos, perrexit, illic ſpontè exulaturus, diui Thomæ Cantuarienſis ſecutus inſtitutum, qui ad id loci innocentiæ aſylum confugerat. Vt viuens ſanctimonia, ita mortuus miraculis claruit: & ab Innocentio IV. in Diuorum numerum relatus eſt. *Polyd. lib. 16.*

Hactenus Zuingerus.

* ILLVSTRIORES ALIQVOT EPISCOPI BELGII.

☞ *Seriem verò omnium qui Belgicam Eccleſiam vſque ad hæc tempora rexerunt, dabimus in fine huius loci.*

Etiam in Belgio inſignes pietate & eruditione Antiſtites G extiterunt, ex quo Paulus IV. nouos in eo Epiſcopatus inſtituit, anno M. D. LVIII. Inter hos Franciſcus Sonius cuius induſtriam tum Rom. Pontifex, tum Rex Catholicus Philippus II in Belgicarum Diœceſium ſeparatione, & inſtitutione adhibuit; ex profeſſore S. Theologiæ in Academia Louanienſi, factus Epiſcopus Syluæducenſis, ac annis IV. in functione illa expletis, Antuerpienſis vtramque Cathedram primus ſumma cum laude adminiſtrauit. Hæreſim ſenſim irrepentem, cum ore, tum calamo extirpare conatus, tres demonſtrationum Chriſtianæ religionis libros euulgauit, & colloquio quod de rebus Fidei VVormatiæ inſtitutum erat, interfuit, magnumque ſui deſiderium moriens reliquit, poſtquam annos 6. menſes 2. Antuerpienſem Cathedram rexiſſet.

Cornelius Ianſſenius eodem tempore Flandriam non minus, quam *Sonnius* Brabantiam, ſui nominis ſplendore illuſtrauit. Publicis namque docendi muneribus perfunctus, Gandam, quod natale ſolum eſt magni iſtius Caroli VI. primus Antiſtes illuxit. Eruditionis eius teſtis ſit Concordia in H hiſtoriam Euangelicam toto orbe celeberrima: vt nihil dicatur de aliis eiuſdem operibus.

Neque fuit Gandauenſibus minus gratum *Guilielmi Lindani* nomen, quod etiam apud Ruremundenſes celebre fuerat, vtriſque enim cum Præſulis honore præfuit. Fuerat per Hollandiam & Friſiam prauitatis hæreticæ deſignatus quæſitor, & in Dilinga Sueuorum Academia renuntiatus profeſſor. Atque in tanto laborum decurſu, tot tantaque ingenij ſui monumenta reliquit, vt vix cuiquam omnia euoluere vacaret. Subrogatus eſt in locum Cornelij Ianſſenij, & eundem cum eo tumulum in æde ſua Cathedrali ſortitus, quem hoc diſticho exornauit *Maximil. Vrientius* Poëta Gandauenſis.

Vnicus eſt Phœnix: cineres hæc tumba duorum.
Phœnicum vera Religionis habet.

A Ceterum *Gulielmum Lindanum* hoc Epigrammate idem *Vrimius* celebrauit.

Dordracum patria eſt, Gradis patria altera Athenæ.
Illa animi altrices, corporis illa mei.
Conſpicuum ſanctâ celſit Ruræmonda tiarâ
Et Ganda in cineres officioſa meos:
Non meliore loco naſci, potuiue renaſci:
Non meliore coli, non meliore mori.

Læuinus Torrentius ex vicario Leodienſi, II. Antuerpienſium Epiſcopus, aeri ingenio; quod ſuauioribus Muſis temperabat ſubinde, difficillimis temporibus eam Cathedram prudenter adminiſtrauit. Fundauit Collegium Societatis IESV Louanij, ac III. Mechlinienſium Archiepiſcopus deſignatus, diſceſſit Bruxellæ, dum res ordinum conſilio ſuo moderaretur; & in Cathedrali ſua conditus, tumuli honore decoratur.

Ioannes Miræus IV. Epiſcopus Antuerpienſis, excellentis animi Præſul, non niſi inuitus, ita vt cogendus foret, hoc honoris faſtigium amplexus fuerat. Interim verus Dominici B gregis ſpeculator, ita breui tempore (vix enim ſeptennium hic præfuit) Antuerpienſem Eccleſiam bellorum tumultibus laceratam, & velut omni cura deſtitutam, priſtino ſplendori reſtituit, vt meritò è lateritiâ marmoream effeciſſe dicendus ſit; dum etiam in minutiſſima quæuis ad animarum regimen quoquo modo ſpectantia, oculos, mentémque conijceret. Surrexit ſub illo Antuerpiæ *Seminarium Theologorum*, quod moriens opibus etiam nonnihil auxit. Cæterum ad maximarum rerum molimina Bruxellam, quæ ei patria erat, profectus, Catharroſæ guttulæ defluxu ſuffocatus, obiit XXII. Ianuarij, Anno M. DC. XI. Breue meritorum ipſius compendium hæc inſcriptio, quæ eidem in Seminario ad effigiem obtigit, complectitur.

IOANNIS MIRÆI BRVXELLENSIS
IV. *Antuerpienſium Epiſcopi, vultum hic vides ſpectator.*
Neque enim heroicam mentem quæ ſemper alta complexus,
exigua tabella ceperit.
ILLE, ILLE EST, *cuius in Deum cultus & pietas,*
Erga homines affectus & benignitas,
In priuata vita candor & integritas,
C *In publica ſplendor & dignitas,*
In agendo prudentia & ſedulitas,
Morum ſuauitas domi foriſque.
[Quæ virtutes cum eruditione ſumma in illo fuerunt]
Apud nos poſteróſque perenni elogio celebrabitur.
Huius labore Diœceſis Antuerpienſis multum collapſa,
Priſtinum & priſtino ampliorem ſplendorem recepit.
Surrexit eius auſpiciis hoc SEMINARIVM *Clericorum,*
Quod viuens fouit, & moriens opibus cumulauit;
E quo mox miſſi in omnem vineam operarij,
Eccleſiarum viſitationes hoc ſpeculatore reſumptæ,
Virginum Cœnobia optimis inſtitutis ſtabilita,
Et ceremoniarum ſacrarum introducta formula.
Summa eſt. Quod olim Vrbi æternæ Octauianus Cæſar,
Id præſtitiſſe Antuerpienſi Eccleſiæ iure hunc dixeri.
Lateritiam primitus eam inueniſſe,
Et vbi ſeptennio quo præfuit, marmoream reliquiſſe.
Sed heu! meditantem maiora catharri defluxus rapuit.
Anno ſalutis humanæ M. DC. XI. die XI. Ianuarij.
Poſtquam vixiſſet annos L. meritorum plenus.
LAVRENTIVS BEYERLINCK S. T. L.
D *Canon, & Archipresbyter Eccleſiæ Cathedral. Antuerpien. ac*
primus huius Seminarij Præſidens Antiſtiti optimè
de ſe merito Poſ.

Etiam Franciſcus Bichardotus ſacri huius ordinis decus exſtitit, & Attrebatenſium Epiſcopus renuntiatus fuit. Tanto ingenij acumine ornatus, vt anno ætatis viceſimo Sacram paginam Lutetiæ explicaret. In Duacena Academia recens tum excitata, primus Sacras litteras eſt interpretatus. Eccleſiam verò Attrebatenſem annis XIII. periculoſis temporibus, magna dexteritate, & concionum ſacrarum aſſiduitate feliciſſimè rexit. Obiit VII. Kal Aug. CIↃ. IↃ. LXXIV. defunctum pro funere laudauit Thomas Stapletonus.

Martinum Pythonium virtutis & eruditionis meritum, primum Iprenſibus in Flandria Præſulem dedit. Eius ingenium & doctrinam loquitur Dulinga Sueuiæ, & Louanium Brabantiæ Academia: in vtrâque enim Theologiam è ſublimi loco publicè explanauit. Præfuit primæ Synodo Mechlinienſi, multiſque opprobijs ab hæreticorum nuper exortâ fæce E perpeſſis, lue epidimicâ ſæuiente, extinctus eſt Audomaropoli, anno M. DLXXX.

Huic Petrus Simonius, & in Epiſcopatu, & eruditione ſucceſſor, ſingulari prudentia præditus erat, ita vt ſalutaria eius conſilia in rebus grauiſſimis Belgarum Principes adhiberent. Reliquit non pauca ingenij ſui monumenta, & ad annum LXVI. ætatem protraxit, & obiit anno M. DC. V. vtrumque hunc Antiſtitem Iprenſes communi tumulo ante ſummam aram cóque marmoreo condiderunt.

Cunerus Petri quantus vir? Patria Zelandus, ex profeſſore Philoſophiæ & Theologiæ, primus Leobardenſium in Friſia Epiſcopus creatus fuit. Sed exundante Mennoniſtarum perduellione, cùm in Deum, tum in Regem, biennium vinculis traditus, Coloniam Vbiorum tandem profectus, ſacras ibidem litteras interpretatus eſt. Reliquit eruditiſſimas lucubrationes de rebus & argumentis iſto tempore controuerſis. Multis vigilijs & ærumnis confectus, obdormiuit apud Vbios XV Februarij anno M. D. LXXX.

Inſuper Paulus Middelburgicus liberalium artium diſciplinis, pietate, animíque moderatione meritò ab omnibus ſuſpi- F ciendus erat, antequam ad Cathedram Foro-Sempronienſem, agente Maximiliano I. Cæſare, eueheretur, Antiſtes conſecratus, quod muneris ſui erat executus ea cum laude, vt & apud exteros, & ſubditos, perenne nominis decus, tumulúmque qui laudes eloquatur, promeruerit. Gloriatur Iulius Cæſ: Scaliger ſibi nomen ab hoc viro inditum, dum ſalutaribus vndis expiaretur: eúmque Mathematicorum ſui temporis Principem nuncupat. Diſceſſit Anno Salutis M. D. XXXIV. XIX. Kalend. Ianuarij Romæ, vbi & tumulo honoratur in S. Maria animæ: ſiue in templo Germanorum.

Ornat etiam ſacrum hoc agmen Iacobus Pamelius inſignis virtute, & generis ſplendore Audomarenſium Præſul, ex Præpoſito S. Saluatoris Vltraiectenſi, vtraque dignitate à Philippo II. Hiſpan. Rege accepta. Eius fama ita longè latéque peruagata eſt, vt non ſemel, cum à Gregorio XIII. Pontifice, tum à Staniſlao Hoſio Cardinale, ad Vrbem fuerit euocatus. Cæterum antequam Epiſcopatus ſui poſſeſſionem iniuiſſet, Bruxellam profectus, in itinere in morbum incidit, ex quo paulò pòſt obiit Montibus Hannoniæ, & in prima D. VValdetrudis æde conditus eſt, Anno M. D. LXXXVII & ſubiecta tumuli inſcriptione decoratus.

Nobili viro Iacobo Adolphi F. Franciſci N. PAMELIO, G
Presbytero, ſummo Theologo,
D. Saluatoris Vltraiecti Præpoſito,
Eccleſiæ Audomaropolitanæ Archidiacono,
Eiuſdémque nominato Epiſcopo,
Multis in Tertullianum, Cyprianum, aliiſque ſcriptores
Monumentis editis clariſſimo,
Intempeſtiua eheu! morte abrepto
Fratres mœſtiſſ. Poſſ.

Natus eſt CIↃ. IↃ. XXXVI. IIII. ID. MAIAS.
Mortuus CIↃ. IↃ. LXXXVII. XIII. *Kal. Octobr.*

Sed Matthias Houius III. Mechlinienſium Archiepiſcopus, nuper inopinato, die VII. Iulij anno M. DC. XX. defunctus, prioribus interuenit. Cuius viri laudes nulla ætas conticeſcet, quamdiu Chriſtum Belgica enuntiabit & colet, memoriam recolet tanti Præſulis, cuius ſolicitudini ſe debere fatetur, Religionis auitæ præſidium, templorum cultum, morum emendationem, cleri reformationem, populi ſalutem.

Ex paſtore, (quod munus periculoſiſſimis temporibus ſumma cum laude detulit in vrbe patriâ, cuius mox Cathe- H dram iniuit;) factus Archiepiſcopus, nihil prius habuit, quam exhibere ſemetipſum exemplū fideliū in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate, attendens exhortationi, lectioni, & doctrinæ. Ita ſedulus ſui gregis ſpeculator, vt penè quotannis quando per bella licuit, Diœceſim ſuam, quæ extenſa eſt, & CCCC. ac LX. baptiſmalibus Eccleſiis abundat, ipſe luſtraret, néve quid detrimenti Dominicus ager acciperet, vndecim eidem Archipresbyteros præfecit. Nullus hoc Præſule erat, qui ſe ab vnitate Catholicæ Eccleſiæ diſſidere, palam auderet euulgare. Erátque ita ab omni affectu alienus, vt in omni Eccleſiæ magiſtratu deligendo, illius enim conſilia Sereniſſ. Belgarum Principes, cùm hic, tum ad rerum ſtatus gubernationem adhibebant; nihil prius ei fuerit, quam ſecurum ſe Deo, ſibi, hominibus oſtendere: nihil opinioni,

omnia

A omnia conſcientiæ cauſa facere. Inſtituit in ciuitate Mechlinienſi Seminarium paſtorum, quod & hæredem bonorum eſſe voluit, vnà cum Eccleſiâ ſua Metropolitanâ: cui non modicam portionem in quotidianarum diſtributioonum augmentum reliquit, verus paſtor, non mercenarius, quem titulum Clemens VIII. laudatiſſimus Pontifex, ſcriptis ad eum in forma Breuis litteris, eidem donauit. Hoſpitalitatis, & benignitatis erga omnes cultor eximius, Montium pietatis per Belgium auctor fuit, & promotor. XXIV. centuriæ eorum numerantur, quos per manus impoſitionem in ius Eccleſiæ tranſcripſit. Iiſque muneribus in Epiſcopatu cum laudate annis XXIV. perfunctus, cum vitæ LXXVII. numeraret, febri correptus, in cœnobio ſuo Affligemenſi, obiit. Laudauit ibidem eum pro funere Laurent. Beyerlinck Archipreſ. Antuerp. eidem, dum viueret, percharos.

*ENVMERATIO PROVINCIARVM ET EPISCOPATVVM.

B *In qua Metropolitanæ & Epiſcopales ſedes, iuxta veterem, ac præſentem Eccleſiæ ac Regnorum in orbe Chriſtiano ſtatum breuiter recenſentur: ab Auberto Miræo Canonico, poſt Decano Eccleſ. Cathedral. Antuerpienſis concinnata, & nuper euulgata, Littera A, Archiepiſcopatum deſignat.*

ITALIA

PONTIFICIA *Ditio.*

SEDES ROMANA, reliquarum in orbe Chriſtiano Sedium Patriarchalium, Metropolitanarum & Epiſcopalium caput & Princeps.

Sedes Epiſcopales S. R. E. CARDINALIVM, Romano Pontifici immediatè ſubiectæ.

I. OSTIENSIS & VELITRENSIS, vnitæ per Eugenium III. Papam.

II. PORTVENSIS, aliàs S. Hippolyti, & Siluæcandidæ, ſeu S. Rufinæ & Secundæ, vnitæ per Calixtum II. *Porto.*

III. SABINENSIS. *Sauina.*

IV. PRÆNESTINA. *Paleſtrina.*

V. TVSCVLANA. *Freſcati.*

VI. ALBANENSIS. *Alba.*

C ☞ *De his conſule Onuphrium Panuinium, libro de Epiſcopatibus, Titulis & Diaconis Cardinalium.*

Epiſcopatus alij Prouinciæ Romanæ, quique ſoli Romano Pontifici immediatè ſunt ſubiecti.

Sutrinus & Nepeſinus, Epiſcopatus vniti. *Sutri, Nepi.*

Ciuitatenſis, ſeu Ciuitatis Caſtellanæ in Tuſciâ, & Hotnus, vniti. *Ciuita Caſtellana. Horti.*

Viterbienſis & Tuſcanenſis, vniti. *Viterbo. Tuſcanello.*

Balneoregienſis. *Bagnarea.*

Vrbeuetanus. *Oruieto.*

Peruſinus. *Peruſia,* Academia.

Caſtellanus ſeu Ciuitatis Caſtelli, in Vmbriâ. *Citta di Caſtello.*

Ciuitatis Plebis. *Ciuita di Plebe.*

Caſtrenſis, gentis Farneſiæ. *Caſtro.*

Aretinus. *Arezzo.*

Lucenſis, habet ius Pallij. *Luca,* quæ libera eſt Reſpublica.

Spoletinus. *Spoleto.*

Interamnenſis. *Terni.*

Narnienſis. *Narni.*

Amerinus. *Amelia.*

D Tudertinus. *Todi.*

Reatinus. *Rieti.*

Fulginas ſeu Fulginatenſis. *Foligno.*

Aſſiſienſis. *Aſſiſi,* patria S. Franciſci.

Tiburtinus, prope Vrbem. *Tiuoli.*

Anagninus. *Anagna.*

Verulanus. *Verulo.*

Tarracinus & Setinus, vniti. *Terracina, Sezza.*

Segninus. *Segni.*

Alatrinus. *Alatro.*

Ferentinus. *Fiorentino.*

Anconitanus & Humanenſis ſeu Numanenſis, vniti. *Ancona. Humana.*

Lauretanus & Recinetenſis, vniti per Sixtum V. *Loreto. Ricanati.*

Aſculanus. *Aſcoli.*

Æſinus. *Ieſi.*

Auximanus. *Oſimo.*

E Fanenſis. *Fano.*

Camerinenſis. *Camerino,* Ducatus S. R. E.

Præter iſtos, ſunt & alij Epiſcopatus qui Prouinciæ Romanæ à nonnullis adſcribuntur; vt Nucerinus, Caietanus, Fundanus, Soranus, Aquinas, Aprutinus ſeu Theramenſis, Aquilanus ſeu Furconenſis, Marſicanus, Ortonenſis ſeu Camplenſis, Sulmonenſis ſeu Valuenſis, Atrienſis ſeu Pennenſis, in regno Neapolitano; Papienſis, & Mantuanus in Longobardia; Salutiarum in Pedemontio; Biſignanenſis in Calabriâ, & Cenetenſis in Dalmatâ ad mare.

F *Baronius tom. XI. Annalium* in rebus geſtis anni M.LVII. ex vetuſto ſacrorum rituum manuſcripto codice Vaticano, duos & ſexaginta Romanæ Prouinciæ Epiſcopatus numerat, præter illos qui Cardinalibus erant adſignati. Ex iſtis LXII. Epiſcopatibus nonnulli inſequentibus ſæculis Archiepiſcopatus ſunt facti, vt Florentinus, Senenſis, Vrbinas, & Firmanus: adeóque propria cuique prouincia, & ſuæ cuique Sedes Epiſcopales ſuffraganeæ ſunt contributæ; vt ſuis infra locis dicetur. Quo fit, vt longè pauciores hodie quàm olim Epiſcopatus in Romana Prouincia exiſtant. Res tota clarior fiet Codicem hunc Nouum Prouincialem cum Veteri conferenti.

Rauennas ſiue Rauennenſis Archiepiſcopus. *Rauenna*: cui ſunt ſuffraganei Epiſcopi.

Hadrienſis in oppido Rodigio reſidens. *Adri.*

Comaclenſis. *Comacchio.*

Fauentinus. *Faenza.*

Foro-Popilienſis & Britinorianus. *Forlimpopoli, Brettinore.*

Foro-Liuienſis. *Forli.*

Cæſenas, ſeu Cæſenatenſis. *Ceſena.*

Saſſinas, ſiue Sarſinenſis. *Sarſina,* patria Plauti

Ariminenſis. *Rimini.*

Foro-Cornelienſis, vulgò Imolenſis. *Imola.*

Ceruienſis. *Ceruia.*

Faneſtrienſis. *Faneſtria.*

* Ferrarienſis. *Ferrara,* Ducatus S. R. E.

G Rauennenſium Archiepiſcoporum res geſtas fusè commemorat *Hieronymus Rubeus in Hiſtoria ſua Rauennate.*

Semel hoc loco monuiſſe ſuffecerit, eiuſdem Prouinciæ Epiſcopos dici, qui eidem Archiepiſcopo ſunt ſuffraganei: Epiſcopatus item à iuriſdictione Archiepiſcopali exemptos eſſe, quibus * aſteriscus eſt præfixus.

Bononienſis Archiepiſcopus per Gregorium XIII. anno M.LXXXXII. inſtitutus: *Bologna,* Academia.

Parmenſis. *Parma,* Ducatus gentis Farneſiæ, & Academia.

Placentinus. *Piacenza,* Ducatus gentis eiuſdem.

Rhegienſis. *Reggio,* Ducatus gentis Eſtenſis,

Mutinenſis. *Modena,* Ducatus gentis eiuſdem.

Cremenſis. *Crema.* in ditione Venetorum.

Iuliæ Fidentiæ. vulgò Burgi S. Domnini, per Clementem VIII. *Borgo San Donnino,* in ditione Ducis Parmenſis.

Bononienſium Antiſtitum hiſtoriam eleganter atque accuratè ſcripſit *Carolus Sigonius lib. 5.*

Firmanus A. per Sixtum V. *Fermo.*

Maceratenſis. *Macerata.*

Tolentinus. *Tolentino.*

H Septempedæ, ſiue S. Seuerini. *San Seuerino.*

Montis-Alti, per Sixtum V. *Montalto.*

Riganus, ſeu Ripæ Tranſonis, in Piceno. *Ripa.*

REGNVM NEAPOLITANVM

Paret hodie Catholico Hiſpaniarum Indiarúmque Regi.

NEAPOLITANVS A. per Gregorium I. inſtitutus. *Napoli.* Academia.

Puteolanus. *Pozzuolo.*

Nolanus. *Nola.*

Acerranum. *Cerra,* gentis Cardoniæ.

Iſolanus, vel Iſclanus, ſiue Ænarius. *Iſcla. Iſchia.*

* Aduerſanus, vulgò Auerſanus. *Auerſa* Comitatus.

Solet tamen E. Auerſanus ire ad Concilium prouinciale Neapolitanum, quòd Archiepiſcopum Neapolitanum ſibi elegerit, vt viciniorem Metropolitanum, iuxta decretum

A *Concil. Trid. ſeſſ. 24. De reformat. cap. 11.* Quæ electio ligat & ſucceſſores, ex declaratione Romæ habita à B. Carolo Borromæo Card. & A. Mediolanenſi anno M. D. LXXVIII. die XXV. Aprilis.

Cæterùm cum Auerſano vniti ſunt Epiſcopatus Cumanus & Atellanus.

CAMPVANVS A. per Ioannem XIII. anno DCCCC.LXVIII. *Capoa.*

Theanenſis. *Thiano.*

Caluenſis. *Calui.*

Caſertanus. *Caſerta*, Principatus.

Calarinus ſeu Cajacenſis. *Caiazzo*, Comitatus.

Caleni ſeu Carinolæ, *Carinola*, Comitatus.

Æſernienſis ſeu Eſernienſis. *Sergna*, patria S. Petri de Morono, qui & Cæleſtinus V. Papa dictus fuit.

Sueſſanus. *Seſſa*, Ducatus.

Venafranus. *Venafri*, Marchionatus.

Caſinenſis. *Monte Caſſino*, per Ioannem XXII. vbi olim hodiéque celeberrimum eſt monaſterium Benedictinorum, à S. Benedicto conſtructum. Ad radices montis nunc floret oppidum, ſeu fanum S. Germani.

B * Aquinas *Aquino*, Comitatus.

* Fundanus. *Fondi*, Comitatus.

* Caietanus. *Caietta.*

* Soranus, *Sora*, patria Cæſaris Baronij Cardinalis, éſtque Ducali titulo vrbs inſignis.

Hi quatuor poſteriores Epiſcopi prætendunt, ſeſe ad Prouinciam Romanam pertinere, non autem ad Capuanam, aut Theatinam.

SALERNITANVS A. *Salerno*, Academia & Principatus gentis Grimaldæ.

Capuaqoenſis. *Capaccio.*

Policaſtrenſis. *Policaſtro*, Comitatus.

Sarnenſis. *Sarno* Comitatus.

Acernenſis, in ditione Marchionis à Cornea. *Acierno.*

Marſicenſis. *Marſico.*

Campanienſis, cum Satrianenſi vnitus. *Campagna*, Marchionatus.

Nucerinus. *Nocera delli Pagani*, Ducatus gentis Caraſæ.

Nuſcanenſis, ſeu Nuſcitanus. *Nuſco.*

C * Cauenſis. *Caua.*

Philippus Ferrarius, in Topographia Martyrologij Romani, Marſicenſem E. ſub A. Beneuentano collocat.

AMALPHITANVS A. *Amalfi*, Ducatus.

Capritanus, ſeo Capreæ inſulæ. *Capri.*

Scalenſis. *Scala.*

Minorenſis. *Minori.*

Litterenſis ſeu Literanenſis. *Lettre.*

* Rauellenſis, vnitus cum Scalenſi per Clementem VIII. *Rauello.*

SVRRENTINVS A. anno DCCCCXIII. *Sorrento.*

Aquenſis ſeu Vicenſis. *Vico*, Marchionatus ſub dominio temporali Principis Concharum.

Lobrenſis ſeu Maſſæ. *Maſſa.*

Stabienſis, ſiue Stabiarum *Caſtel à mare di Stabia.*

COMSANVS A. *Conza*, ſiue *Conſa* Comitatus.

Muranus. *Muro*, Comitatus.

Satrianenſis, qui eſt vnitus cum E. Campanienſi. *Satriano. Cagiano.*

Laquedonenſis. *Alcedonia.*

D S. Angeli de Lombardis, & Biſacienſis, vniti. *S. Angelo de Lombardi.* Comitatus. *Biſaccia.*

Montis Viridis. *Monte-verde.*

ACHERONTINVS & MATERANVS AA. vniti. *Cirenza. Matera*, Comitatus.

Venuſinus. *Venoſa*, Principatus.

Angolenſis. *Angola.*

Potentinus. *Potenza*, Comitatus.

Grauinenſis. *Grauina*, Ducatus.

Tricaricenſis. *Tricaria.*

* Montis Peluſi, ſeu Piloſi. *Monte Pelloſo.*

TARENTINVS A. *Taranto.*

Motulenſis. *Motula.*

Caſtellanetenſis. *Caſtellaneta*, Marchionatus.

Oriæ ſeu Oritanus. *Oria*, Marchionatus.

TARENTINORVM Archiepiſcoporum ſeriem recitat *Ioannes Iuuenis lib. 8. de antiquitate Tarentinorum*, extatque in tomo Italiæ illuſtratæ. E

BRVNDISINVS A. & Ocrenſis, vniti, *Brundiſi.*

Hoſtunenſis. *Hoſtuni.*

* Nerotinenſis, aliàs Nardonenſis. *Nardo*, Ducatus.

* Monopolitanus. *Monopoli.*

HYDRVNTINVS A *Otranto.*

Aletinus ſeu Leccienſis, aliàs Lupienſis, vel Luſpienſis, *Leccie.*

Leucenſis & Alexanenſis. *Capo di Leuco.*

Caſtrenſis, in oppido Poiardi reſidens. *Caſtro.*

Gallipolitanus, olim Callipolitanus. *Gallipoli.*

Vgentinus. *Vgento*, Comitatus.

Barenſis A. & Canuſinæ Sedis Antiſtes. *Bari. Canoſa.*

Bituntinus. *Bitonto.*

Melphitenſis. *Malfetta*, Principatus.

Iuuenacenſis. *Giouenazzo*, Comitatus.

Rubenſis. *Ruuo*, Comitatus.

Conuerſanus. *Conuerſano.*

Mineruienſis. *Mineruino.* F

Polignianenſis. *Polignano*, Marchionatus.

Lauellinenſis. *Lauello.*

Bitectenſis. *Bitetti.*

Catharenſis, in Dalmatiâ. *Catheri*, ditionis Venetæ: vt ex illius Eccleſiæ monumentis ad Vrbem miſſis accepi.

TRANENSIS A. & Salpenſis. *Tranni. Salpe.*

Vigiliarum. *Biſegli.*

Andrienſis. *Andri.*

NAZARENVS Archiepiſcopus eſt titularis, & poſſidet vnitos Epiſcopatus Caſinenſem & Montis Viridis. Habet baſilicam in caſtro ſeu oppido Baroli, diœceſis Tranenſis, titulo S. Mariæ de Nazareth, cum collegio Canonicorum & dignitatibus cathedralibus, vtitúrque inſignibus Archiepiſcopalibus.

SIPONTINVS olim, nunc MANFREDONIÆ A. & MONTIS GARGANI. *Siponto. Manfredonia. Monte di S. Angelo.*

Veſtanus. *Vieſte.*

* Melphienſis, & Rapollenſis, vniti. *Melfi*, Principatus. *Rappollo.* G

THEATINVS A. per Clementem VII. anno M.D.XXVI. gaudetque titulo Comitis. *Ciuita di Chieti.*

Ortonenſis & Complenſis, vel Camplenſis. *Ortona.*

* Pinnenſis & Adrienſis, ſiue Hadrienſis, vniti. *Ciuita di Penna. Atri.* Ducatus.

* Valuenſis & Sulmonenſis. *Sulmona*, patria Ouidij, & Ducatus olim Lannoiæ, nunc gentis Burgheſiæ.

* Aquilanus & Forconenſis, vniti. *Aquila.*

* Marſicanus. *Marſi, Marci.*

* Aprutinus ſeu Theramenſis. *Therano*, dicitúrque Princeps Therami, & Comes Biſegnæ.

Ciuitatis Ducalis, niſi fallor. *Ciuita Ducali.*

Pinnenſem, Valuenſem, Aquilanum, Marſicanum & Aprutinum Epiſcopatus, cum adiunctis, alij referunt ad Prouinciam Romanam.

LANCIANENSIS A. per Pium IV. *Lanciano.*

* Triuentinus. *Triuento*, Comitatus.

RHEGIENSIS A. in Calabriâ. *Reggio.*

Cataceoſis. *Catanzaro.*

Cotronicenſis. *Cotrone.*

Tropienſis, vel Tropeenſis. *Tropea.*

Oppidenſis. *Oppido*, Comitatus. H

Bouenſis. *Boue.*

Neocaſtrenſis. *Nicaſtro*, Comitatus.

Nicotirenſis, vel Nicoteranenſis. *Nicotera*, Comitatus.

Locrenſis, aliàs Giracenſis ſiue Hieracienſis. *Gieraci.*

Scyllacenſis, vulgò Suillacenſis, vel Squillatinus. *Squillace*, patria Caſſiodori, Principatus titulo nobilis.

* Mileti. *Mileto*, Comitatus.

COSENTINVS ſiue CONSENTINVS A. *Coſenza.*

Marturanenſis. *Martorano*, Comitatus.

* S. Marci. *S. Marco.*

* Biſinianenſis. *Biſignano*, Principatus.

* Caſſanenſis. *Caſſano.*

ROSCIANENSIS ſeo ROSANENSIS A. *Roſano.*

Nullum habet ſuffraganeum.

S. SEVERINÆ A. *S. Seuerina*, Ducatus.

Vmbriaticenſis. *Vmbriaco.*

Bellocaſtrenſis. *Belcaſtro*, Comitatus.
A Inſolanus. *Iſola.*
Gerentinenſis & Cariatenſis, vniti. *Cariati*, Principatus.
Strongulenſis. *Strongoli.*
BENEVENTANVS A. *Beneuento.*
Aſculanus. *Aſco*, Principatus.
Teleſinus, in oppido Cereto reſidens. *Teleſe.*
S. Agathæ. *Sant Agatha de Gott.*
Aliphanus. *Aliſe.*
Montis Marani. *Monte Marano.*
Auellinenſis ſiue Abellinenſis, & Frequentinus vniti. *Auellino. Fricenti.*
Vicanus. *Vico della Baronia.*
Arianus. *Ariano* Ducatus.
Boianenſis. *Boiano*, Ducatus.
Bouinenſis vel Bouinus. *Bouino*, Ducatus.
Vulturarenſis & Montis Coruini. *Vulturara. Monte Coruino.*
Larinenſis. *Larino.*
Termulanum. *Termoli*
S. Seueri. *San Seuero.*
* Troianus. *Troia.*
B Guardienſis Alferiæ. *Guardia Alfiera.*

His addit Philippus Ferrarius E. Marſicenſem, quem alij ſub A. Salernitano collocant.

Ceterùm recitatam hactenus Epiſcopatuum regni Neapolitani ſeriem, *ex Marini Freccia tractat. de ſubfeud. & Proſperi Auguſtini Notis ad Stephani Quaranta Bullarium* fideliter depromſimus. Addit Proſper, in regno Neapolitano, Sedes Archiepiſcopales xx. numerari, Sedes autem epiſcopales cxiv. addita Liparenſi: quæ etſi Meſſanenſi in Siciliâ Archiepiſcopo ſit ſuffraganea, ſd regnum tamen Neapolitanum ea inſula pertinet. Ex his viii. Archiepiſcopatus, Epiſcopatus verò xviii. ſunt ad regiam præſentationem, vt loquuntur.

SICILIA.

Inſula paret Regi Catholico.

PANORMITANVS A. *Palermo.*
Mazarienſis. *Mazara.*
Agrigentinus. *Girgenti.*
Melitenſis. *Malta*, inſula Equitum Rhodiorum.
MESSANENSIS A. *Meſſina.*
C Liparenſis & Pactenſis, vniti per Bonifacium VIIJ. *Iſola di Lipari Patti.*
Cephalœdenſis. *Ciſalu.*
MONTIS REGALIS A. per Lucium III. ann. M.C.LXXXIII. *Monreale.*
Catanenſis. *Catania.*
Syracuſanus. *Siracoſa.*

SARDINIA

Inſula paret Regi Catholico.

CALARITANVS A. *Cagliari*, cum quo vnitus eſt E. Suellicenſis.
Sulcitanus, in villâ Eccleſiæ reſidens. *Solci.*
Læſenſis. *Leſſa.*
TVRRITANVS A. in vrbe Saſſaritanâ reſidens. *Torre. Saſſari.*
Algarenſis, ſiue Algerienſis. *Algar.*
Boſenſis. *Boſſa, Boſi.*
D Emporienſis. *Emporias.*
Phauſanienſis, vulgò Fauſinenſis, in Caſtro Aragonenſi reſidens. *Terra noua.*

Philippus Berterius in Topographia Martyrologij Rom. tradit Phauſanienſem E. cum Emporienſi eſſe vnitum.

Arborea ſeu *Arborenſis* Archiepiſcopus, *Arbora*, non habet ſuffraganeos Epiſcopos.

INSVBRIA

Paret Regi Catholico.

MEDIOLANENSIS A. *Milano.*
Cremonenſis, in Ducatu Mediolanenſi. *Cremona*
Laudenſis, ibidem. *Lodi.*
Nouarienſis, ibidem. *Nouara.*
Alexandrinus, ibidem, per Alexandrum II. *Aleſſandria.* Gallis, *Alexandrie de la Paille.*
Dertonenſis, ſeu Terdonenſis. *Tortona.*
Viglebanenſis. *Vigleuano.*
E Bergomenſis, in ditione Venetorum. *Bergomo.*
Brixienſis, ibidem. *Breſcia.*
Vercellenſis, in Principatu Pedemontano, qui hodie Ducis eſt Sabaudiæ. *Vercelli.*
Aſtenſis ibidem. *Aſti.*
Caſalenſis, in Ducatu Montis-Ferrati, qui nunc eſt Ducis Mantuani. *Caſale.*
Albenſis, ſiue Albæ Pompeiæ, ibidem. *Alba.*
Aquenſis. *Acqui, Aich.*
Saonenſis vel Sauonenſis, in ditione Genuenſium. *Sauona.*
Intemelienſis ſeu Vintimilienſis, ibidem. *Vintimiglia.*
* Ticinenſis ſeu Papienſis, habet ius Pallij. *Pauia*, Academia. Alij hunc E. referunt ad prouinciam Romanam.

Mediolanenſium Archiepiſcoporum Catalogus, iuſſo S. Caroli Borromæi, & Concilij IV. Prouincialis Mediolanenſis concinnatus, exſtat cum Conciliis ab eodem Borromæo celebratis.

Ticinenſium Epiſcoporum res geſtas *ſcripſere Bernardinus Saccus, & Ant. Maria Spelta.*

PEDEMONTANA DITIO
F ET SABAVDIA

Parent Duci Sabaudiæ.

TAVRINENSIS A. per Sixtum IV. & Leonem X. *Torino* Academia.
Eporedienſis, ſeu Hipporegienſis. *Iurea.*
Montis regalis ſeu Mondouienſis. *Mondeui.*
Foſſanenſis, per Gregorium XIII. *Foſſan.*
* Salutarium. *Saluzz*, in Marchionatu eiuſdem nominis, quem hodie Sabaudus poſſidet, ex fœdere cum Henrico IV. Galliarum Rege inito. Alij hunc Epiſcopatum ad Rom. Prouinciam referunt: fortaſſe, eò quòd exemptus ſit ab omni iuriſdictione Archiepiſcopali.
TARANTASIENSIS A. *Tarantaiſe*, aliàs *Mouſtier.*
Auguſtanus. *Aoſta, Oſta.*
Sedunenſis, apud Rhætos, vulgò Griſones. *Sion, Sitten.*

Præter Epiſcopos iam commemoratos, reſident item in ditione Ducis Sabaudiæ, Maurianenſis, Geneuenſis, Nicienſis, Vercellenſis & Aſtenſis Epiſcopi: de quibus vide inffrà.

ETRVRIA

G *Paret Magno Etruriæ Duci.*

FLORENTINVS A. per Martinum V. anno M.CCCC.XXI. *Florenza.*
Feſulanus. *Fiezole.*
Piſtorienſis. *Piſtoia.*
Volaterranus. *Volterra.*
Collenſis. *Colle.*
Burgi S. Sepulcri. *Borgo S. Sepolchro.*
Lunenſis & Sarzanenſis, vniti. *Luni Serzana.* in ditione Genuenſium.
* Montis Politiani. *Monte Pulciano.*
* Cortonenſis, per Ioannem XXII. *Cortona.*
SENENSIS A. per Pium II. anno M.CCCC.LIX. *Siena*, Academia.
Suanenſis. *Soana.*
Cluſinus. *Chiuſi.*
Groſſetanus, aliàs Roſetanus vel Roſellanenſis. *Groſſeto.*
Pientinus ſeu Corſinianenſis. *Pientina.*
Ilicinenſis, vel Ilcinenſis, ſeu Montis Ilcinei. *Monte Alcino.*
H Maſſanenſis, ſiue Maſſenſis & Populonienſis, in Thuſciâ, vniti. *Maſſa. Populia.*
PISANVS A. per Vrbanum II. nonnullis Corſicæ Primas. *Piſa*, Academia.
Ciuitatenſis, ſeu Ciuitatis Solis, in Thuſciâ. *Ciuitella.*
Aiacenſis ſeu Adiacenſis, in Corſicâ, quæ inſula eſt Genuenſium. *Aiazzo.*
Sagonenſis, ibidem, in oppido Vicenſi aut Caluenſi reſidens. *Sagon.*
Alerienſis, ibidem. *Aleria.*

Nonnulli collocant inſuper in prouinciâ Piſanâ Populienſem ſeu Populonienſem Epiſcopatum cum Maſſanenſi vnitum. Sed Maſſanenſem Senenſi A. eſſe ſuffraganeum, conſtat ex diplomate Pij II. quod in Bullario Romano legitur.

LIGVRIA.

Paret Reipublicæ Genuenſi.

A GENVENSIS A. per Innocentium II. Anno M.C.XXX. aut M.C.XXXII. *Genua.*

Albingaunenſis, per Alexandrum III. anno M.C.LXXIX *Albenga.*

Bobienſis. *Bobi.*
Brumacenſis ſeu Aprumacenſis. *Brignale.*
Naulenſis, *Noli.*
Marianenſis in Corſica. *Mariana.*
Nebienſis, ibidem, *Nebio.*
Accienſis, ibidem. *Acci.*

In ditione Reipublicæ Genuenſis, præter Archiepiſcopatum Genuenſem, ſunt Epiſcopatus XIII. nimirum Vintimilienſis, Sauonenſis, Sarzanenſis, Albingaunenſis, Bobienſis. Brumacenſis, Naulenſis, & ſex Epiſcopatus inſulæ Corſicæ iam enumerati.

VBRINENSIS DITIO.

Sub ditione Ducis Vrbinatis.

Vrbinas A. per Paulum III. Vrbino.
Eugubinos. *Augubio.*
B Piſaurienſis *Peſaro.*
Foro-Sempronienſis. *Foſſan bruno.*
Callienſis. *Caglio.*
Senogallienſis. *Sinigallia.*
Leopolitanus ſeu Feretranus. *S. Leo.*

VENETORVM DITIO.

Per Italiam, Iſtriam, Dalmatiam, Illyricum, Græciam, inſulaſque prouinciis iſtis adiacentes.

VENETVS Patriacha ab Eugenio IV. Inſtitutus anno M.CCCL. *Venetia Venize.*

Clodienſis. *Chiuza*, inſula.
Torcellenſis. *Torzello*, inſula.

Venetiarum Epiſcopus olim dicebatur Epiſcopus *Caſtellanus*, vt ex veteri Codice Prouinciali Romano conſtat. Venetarum rerum Scriptores conſule.

AQVILEIENSIS Patriarcha, in oppido Vtinenſi reſidet, *Aquileia Vdene.*

Comenſis, in Ducatu Mediolanenſi. *Como.* Plinij Vtriuſque patria. Epiſcopatus XXV. qui ſubiunguntur, ſunt ditionis C Venetæ.

Veronenſis. *Verona.*
Patauinus, *Padoua.*
Vicetinus, vulgò Vicentinus. *Vicenza.*
Taruiſinus. *Treuizi.*
Concordienſis, in portu Romatino reſidens. *Concordia.*
Cenetenſis. *Zeneda.*
Feltrenſis. *Feltre.*
Bellunenſis. *Ciuidal de Billun.*
Polenſis. *Pola.*
Parrentinus. *Parenzo.*
Tergeſtinus. *Trieſte.*
Petinenſis. *Petin.*
Iuſtinopolitanus, ſiue Capitis Iſtriæ. *Capo d'Iſtria.*
Æmonienſis, ſeu Ciuitatis Nouæ in Iſtriâ. *Citta nuoua.*
* Tridentinus, S. Romani Imperij Princeps. *Trento.*
* Mantuanus, in ditione Ducis Mantuæ. *Mantoua.* Alij hunc E. referunt ad Rom. Prouinciam.

SPALATENSIS A. in ditione Venetorum, Dalmatiæ ac Croatiæ Primas. Spalatro.

D Segnienſis ſiue Segnenſis. *Segna.*
Nonenſis, ibidem. *Nona.*
Pharenſis, ſiue Fareuſis, ibidem. *Paro.*
Traguriențis, ibidem. *Trau.*
Sebenicenſis, ibidem, per Bonifacium VIII. *Sebenico.*
Sanadrienſis. *Sanadria.*
Scerdonenſis, ſub ditione Turcarum. *Scardona.*
Tinitienſis, vel Crouatenſis, ibidem. *Tina.*
Alminienſis, vnitus cum A. Spalatenſi. *Almiza.*

Spalatenſis Archiepiſcopus habet quoque titulum Salonitani Antiſtitis. *Salona.*

IADERENSIS A. *Zara*, inſula in ditione Venetorum.
Arbenſis. *Arbe*, inſula Venetorum.
Veglanenſis *Veglia.* ſiue *Vegia*, inſula eorumdem.
Aborenſis vel Oſſorenſis. *Oſſero*, inſula eorundem.
CORCYRÆ A. *Corfu*, inſula in ditione Venetorum.
Cephaleniæ, ſeu Caphaloniæ. *Cefalonia*, inſula Venetorum in mari Ionio. E
Zazynthi. *Zante*, inſula eorundem, Ibidem.

ANTIBARENSIS, ſiue Antiparenſis A. regni Seruiæ Primas per Alexandrum II. anno M.LXII. nunc ſub tyrannide Turcarum. *Antiuari.*

Buduanenſis, in ditione Venetorum. *Budoa.*
Dulcinienſis, ſub Turcis. *Dulſigno.*
Driuaſtenſis, ſeu Triuaſtenſis, ſub iiſdem. *Driuaſto.*
Suacinenſis, ſub iiſdem. *Suacino.*
Polaſtrenſis, ſub iiſdem. *Polaſtro.*
Scodrenſis, vulgò Scutarenſis. *Scutari*, ſub iiſdem.
Sierbienſis, ſub iiſdem.
Eiaterenſis, ſub iiſdem.
Sapatenſis, ſub iiſdem.
Alenienſis, ſub iiſdem.

CRETA hodie CANDIA.

Inſula ſub ditione Venetorum.

CRETENSIS ſeu CANDIENSIS A. in vrbe Candienſi reſidens. *Candia.*

Caneenſis. *Canea.*
Rettimenſis *Rettimo.* F
Siteenſis ſeu Sitthienſis, & Hierapetrenſis, vniti. *Sittia.* & *Hierapetra.*
Cherroneſi. *Cherroneſſo.*
Mellipotamenſis. *Mellipotamo.*
Arcadienſis. *Archadia.*
Ciſſamenſis ſeu Sicchimenſis. *Sicchimo.*

CYPRVS.

Sub Turcarum Imperio.

CYPRVS inſula Cypro, Syriæ adiacens, ad annum vſque Chriſti CIↃ.IↃ.LXX. Venetis paruit: quo anno Selimus Turcarum Imp. eam euaſit. Fuit in hac inſulâ olim Archiepiſcopus Nicoſienſis, Latini ritus, regni Cypri Primas & Legatus natus, in vrbe Leucoſiâ, vulgò *Nicoſia*, ſedem habens Oppida quæ Latinos habebant Epiſcopos, erant iſta:

Fama-Auguſta. *Famagoſta.*
Paphos. *Bapho. Baffo,*
Curium.
Amathus. *Amathuſia.*
Ceraunia. *Cerines.* G

Oppida quæ Græcani ritus, ſub Venetis, habebant Epiſcopos, ſunt iſta:

Soli *Soli.*
Carpazium. *Carpazio.*
Araus. *Arzo.*
Leuca. *Leuca.*

DALMATIA & ILLYRICVM.

Partim ad Hungariæ Regem partim ad Rempublicam Raguſinam, partim ad Turcarum Imperat. ſpectant.

RAGVSINVS A. ad mare Adriaticum, ſub dominio Reipublicæ Raguſinæ. *Raguſi.*

Stagnenſis vel Stagnetenſis, ſub dominio Reipublicæ eiuſdem. *Stagno.*

Marcatenſis & Tribunienſis, vniti, ſub dominio eiuſdem Reipublicæ. *Trigna.*

Roſonenſis, olim ſub dominio Regis Dalmatiæ, atque Hungariæ, nunc ſub Turcis. *Caſtel nouo,*

Garzalenſis. *Garzala.*
Stephanenſis, ſub Turcis. *Stephano.*

Alij addunt Curzulenſem E. ſub ditione Venetorum. *Curzola*, inſula.

H Roſanum hodie *Caſtel nouo* dicitur.

DVRRACHINVS, vulgò Duracenſis A. *Durazzo.*

Bendenſis, ſub Turcis. *Benda.*
Croienſis, ſub iiſdem. *Croia.*
Liſienſis, ſub iiſdem. *Liſia.*
Albanenſis, ſub iiſdem. *Alba.*
Canonienſis, ſub iiſdem. *Canonia,*

BVLGARIA, & GRÆCIA.

Sub Turcarum Imperio.

AGRIDA volgò, *Ocrida* hodie, duos inter lacus ſita, Bulgariæ ſiue Dardaniæ metropolis, patria fuit Iuſtiniabi Imperatoris: à quo & Iuſtiniana prima fuit nuncupata. Acridæ porrò Archiepiſcop. ſiue Primas autocephalus, id eſt, ſibi ipſi caput, multos habet Metropolitanos & Epiſcopos ſibi ſubiectos

A Græcia hodie maximâ ex parte Turcis ſeruit. Nonnullæ tamen inſulæ, vt Creta, Corcyra, Cephalenia, Zazynthus, aliæque ſuprà à nobis commemoratæ, Venetis hodièque parent. De Græciæ Epiſcopis, Latini ritus, ſub ditione Venetorum exiſtentibus, iam diximus. Reliqui Græciæ Epiſcopi, ſub imperio Turcarum, ritum Græcanicum ſeruant, & ferè ſchiſmatici ſunt, & Patriarchæ Conſtantinopolitano obtemperant. Sunt tamen inſulæ vrbéſque plurimæ, quamquam Turcis ſubiectæ, vt Cyprus, Chius, Andrus, & aliæ, in quibus homines Chriſtiani, ritus Latini, Græcis ſchiſmaticis Turciſque mixti, commorantur. Habentque non paucæ ex iis Latinos etiam Epiſcopos, à Romano Pontifice confirmatos.

ARMENIA

Sub Imperio Perſarum.

Eſt hodièque in Armeniâ Archiepiſcopus Nexiuanenſis; ordinis S. Dominici, à Romano Pontifice confirmari ſolitus.

De Maronitarum, déque Chaldæorum Aſſyriorum Patriarchis hodièque orthodoxis, & Romanum Pontificem agnoſcentibus, diximus ſub loco de Patriarchis.

B

HISPANIA

Paret vniuerſa Regi Catholico.

Toletanus A. & Primas, in Caſtellâ nouâ. *Toledo*. Academia.

Cordubenſis.	*Cordoua.*
Segouienſis ſeu Segobienſis.	*Segouia.*
Carthaginenſis ſiue Murcienſis.	*Cartagena. Murcia.*
Seguntinus ſeu Seguntinenſis.	*Siguenca*, Academia.
Oxomenſis ſiue Vxamenſis.	*Oſma.*
Segobricenſis.	*Segorbe.*
Conquenſis ſiue Conchenſis.	*Cuenca*
Giennenſis ſiue Iaenenſis.	*Iaen.*
Valliſoletanus.	*Valladolid*, Academia.

Toletano A. duæ & viginti Sedes Epiſcopales olim ſuffraganeæ fuerunt.

Toletanorum aliorúmque Hiſpaniæ Antiſtitum Catalogi extant apud *Stephanum Garibaium in Hiſpaniæ Annalibus, à Plantino Hiſpanicè excuſis.* De vetuſtis autem ac recentioribus Hiſpaniæ Epiſcopatibus fuse diſſerit *Ioannes Vaſæus in Chronico Hiſpaniæ* c. 20. & 21.

C Burgenſis A. in Caſtellâ veteri, per Gregorium XIII. *Burgos.*

Pampilonenſis in Nauarrâ.	*Pamplona.*
Calagurritanus.	*Calahorra.*
Palentinus.	*Palencia.*

Tres iſtos Epiſcopatus hodie Burgenſi A. contributos eſſe, ex monumentis illius Eccleſiæ Romam miſſis conſtat. Aucenſis Sedes Epiſcopalis anno M. LXXV. Burgos, auctoritate Vrbani II. Papæ tranſlata fuit.

Calaguris, vulgò *Calahorra*, fuit Patria Fabij Quintiliani, cuius extant Inſtitutiones Oratoriæ. *Calagora* autem in diœceſi Vxamenſi ſiue Oxomenſi ſita, fuit patria S. Dominici, qui ordinem Prædicatorum inſtituit. Quod monere viſum fuit, ne quem fallat vocabulorum affinitas.

Compoſtellanus A. in qua Galleciâ, per Calixtum II. anno M. C. XXIV. *Santiago de Compoſtella*, Academia.

Salmanticenſis.	*Salamanca*, Academia.
Abulenſis.	*Auila.*
Placentinus.	*Plazencia.*
Lucenſis.	*Lugo.*
Aſturicenſis.	*Aſtorga.*

D Zamorenſis, per Calixtum II. circa annum M. C. XXIII. *Zamora.*

Aurienſis, ſiue Orenſis.	*Orenſe.*
Tudenſis.	*Tuy.*
Pacenſis, ſiue Badaiocenſis.	*Badaioz.*
Mindonienſis.	*Mindonnedo.*
Caurienſis in Extramadura.	*Coria.*
Ciuitatis Roderici.	*Ciudad Rodrigo.*
* Legionenſis.	*Leon.*
* Ouetenſis, olim ius metropoliticum habuit.	*Ouiedo.*

Compoſtellanam Eccleſiam maieſtate & iure metropolitano auxit Calixtus II. Papa anno M. C. XXIV. Emeritenſis vrbis, quæ in ditione Maurorum tunc erat, iuribus eò tranſlatis, v *Baronius in Annalibus, & Mariana rerum Hiſp. lib. 10. c. 12.* commemorant. E

HISPALENSIS A. in Bæticâ. *Seuilla in Andaluzia*, Academia.

Gaditanus, ſiue Gadium.	*Cadiz*, inſula.
Guadicenſis, olim Accitanus.	*Guadix.*
Canarienſis, ſiue Fortunatarum inſularum.	*Canaria.*

De Hiſpalenſis Eccleſiæ ſtatu ac dignitate multa narrat *Franc. Paciecus, ab Ortelio in Theatro orbis terrarum* citatus.

GRANATENSIS A. per Alexandrum VI. *Granada* Academia.

Malacitanus.	*Malaga.*
Almerienſis.	*Almeria.*

Granatam vrbem, anno M. CCCC. XCII. Mauris ereptam, eleganter *Mariana* deſcribit *lib. 23. c. 16. & 18.*

Cæſarauguſtanus A. in Aragoniâ per Ioannem XXII. *Caragoça, Saragoza*, Academia.

Oſcenſis.	*Hueſca*, Academia.
Iaccenſis, circa annum M. LX.	*Iaca.*
Turiaſonenſis.	*Taraçona, Tarazona.*
Barbaſtrenſis, circa annum M. C. II.	*Barbaſtro.*

De Cæſarauguſtanis Epiſcopis ac Conciliis exſtat erudititiſſima Antonij Auguſtini Epiſtola, ad Hieronymum Blancam, *in Bibliotheca Hiſpaniæ, per Andream Schottum* Soc. Ieſu Presbyterum *edita.* F

Taraconenſis A. in Cataloniâ.	*Tarragona* Academia.
Barcinonenſis.	*Barcelona*, Academia.
Gerundenſis.	*Girona.*
Ilerdenſis.	*Lerida*, Academia.
Helenenſis, ſiue Elenenſis.	*Elena.*
Vicenſis, olim Auſonenſis.	*Vich.*
Celſonenſis.	*Salſona.*
Vrgelitanus ſiue Vrgellenſis.	*Vrgel.*
Dertuſanus.	*Tortoſa.*

Epiſcopatus iſtos octo ſuffraganeos nunc eſſe A. Tarraconenſi, ex monumentis illius Eccleſiæ ad Vrbem miſſis traditur. Fuerunt plures olim ſuffraganei.

Tarraconenſium Antiſtitum Catalogum edidit *Antonius Auguſtinus*, ex Ilerdenſi Epiſcopo Tarraconenſis Archiepiſcopus, vir eruditiſſimus. *in libro quem Canones Tarraconenſium Synodorum* inſcripſit.

Barcinonenſium Epiſcoporum ſeries exſtat *tom. II. Hiſpania illuſtrata.*

G Valentinus A. per Innocentium VIII. anno M. CCCC. XCII. *Valencia*, Academia.

Maioricenſis, ſiue Balearium inſularum. *Mallorca*, Academia.

Oriolanus per Paulum IV.	*Oribuella.*
Albarracinenſis.	*Alboracin.*

Valentiam egregiè depingit Mariana *Rerum Hiſp. lib. 12. cap. 19.*

Bracarenſis A. in Luſitaniâ, per Paſchalem II. anno M. C. XXIII. *Braga.*

Portucalenſis corruptè Portugalenſis, ſiue Portuenſis, *Porto. Puerto.*

Guardienſis olim Igæditanus.	*Guarda.*
Viſenſis.	*Viſeo.*
Lamecenſis.	*Lamego.*
Mirandenſis, per Paulum III.	*Miranda.*

Bracara cum Toleto de Primatu Hiſpaniæ dudum certauit. Cùm enim anno Iↄ. CCC. XL. ea vrbs ab Alfonſo I. cognomine Catholico in libertatem eſſet vindicata, & Mauri reliquas ferè nobiliores Hiſpaniæ vrbes in poteſtate haberent, omnes Hiſpaniæ Epiſcopi Bracarenſem pro Metropolitano agnoſcebant. H

Oliſiponenſis A. per Bonifacium IX. anno M. CCC. XC. *Liſbona, Liſboa.*

Conimbricenſis.	*Coimbra*, Academia.
Albenſis.	*Eluas.*
Leirienſis, per Paulum III.	*Leiria, Leria.*
Portalegrenſis, per eundem.	*Portalegre.*
Septenſis, in Africâ ſeu Barbariâ.	*Ceuta.*
Funchalenſis, in inſulâ Maderâ.	*Funchal. Madera.*
Angrenſis, in inſulâ Terceirâ.	*Angra. Terceira.*

Congenſis, in regno & vrbe Congo, ad oram Africæ *Congo.*

Heſperidum inſularum, vulgò Capitis Viridis, in inſulâ & vrbe, A vrbe S. Iacobi. *Capo verde Santiago.*

S. Thomæ, in inſulâ & vrbe S. Thomæ, ſub lineâ Æquinoctiali, ex oppoſito Guineæ. *San-Thomè.*

Braſilienſis, in vrbe Bahia omnium Sanctorum. *Braſil. Braiia de todos Sanctos.*

Oliſipponenſi A. in ſpiritualibus ſubſunt Epiſcopi inſularum maris Atlantici, itémque Africæ, Æthiopiæ ſeu Guineæ, & Braſiliæ, quòd iis in locis Sedes Archiepiſcopales nondum ſint conſtitutæ.

EBORENSIS A. per Paulum III. anno M.D.XLI. *Euora*, Academia.

Siluenſis ſiue Algarbienſis, in vrbe Pharo. *Silues Pharo.*
Tingenſis ſeu Tingitanēſis, in Africâ. *Tanger.*

Eboræ Antiquitates ſacras ac profanas peculiari libello deſcripſit Andreas Recendius, exſtátque *tomo II. Hiſpaniæ illuſtratæ.* Ibidem legitur *Epiſtola eiuſdem de Sanctis Eccleſiæ Eborenſis ad Bartholomæum Kebedium.*

Tingis & Septa Africæ ſunt oppida, ad coronam Portugalliæ, vt vulgò loquuntur, ſpectantia. Suus cuique oppido ſolet eſſe Epiſcopus: & Septenſis Archiepiſcopo Oliſipponenſi. Tingenſis verò Eborenſi erat ſuffraganeus: nunc vnus idémque Epiſcopus vtrique diœceſi præeſt.

B

GALLIA ſiue FRANCIA

Paret Regi Chriſtianiſſimo.

LVGDVNENSIS A. *Lyon*, ad Rhodanum fl. Academia.

Auguſtodunenſis ſeu Eduenſis. *Autun.*
Lingonenſis E. & Dux, Par Franciæ, Comes Montis Saugronij. *Langres.*
Mauſconenſis. *Maſcon.*
Cabillonenſis. *Challon ſur Saoſne.*

Lugdunenſium Antiſtitum hiſtoriam ſcripſit *Symphorianus Campeius*, & *Iacobus Seuertius.*

De Cabillonenſibus Epiſcopis *Vide Petrum San-Iulianum libro Antiquitatum Cabillonenſium.*

ROTOMAGENSIS A. *Rouen*, ad Sequanam, in Normannia.

Baionenſis. *Baieux.*
Abrincantenſis. *Aurenches.*
Ebroicenſis. *Evreux.*
Saienſis. *Sais. Sees.*
C Lexouienſis, E. & Comes. *Liſieux. Lyzieux.*
Conſtanrienſis. *Conſtances.*
Turonenſis. A. ad Ligerim. *Tours.*
Cenonenſis. *Mans.*
Redonenſis. *Renes.*
Andegauenſis. *Angiers*, Ducatus & Academia.
Nannetenſis. *Nantes*, Academia.
Curoſopitenſis. *Cornouailles.*
Venetenſis. *Vannes.*
Leonenſis. *Leon*, Principatus.
Trecorenſis, ſeu Tricorienſis. *Triguier.*
Briocenſis. *Sainct Brieu.*
Maclouiopolitanus, ſiue Maclouienſis. *Sainct Malo.*
Dolenſis, habet ius Pallij. *Dol.*
Senonenſis. A. *Sens,*
Carnotenſis. *Chartres.*
D Antiſſiodorenſis, vulgò Altiſiodorenſis. *Auxerre.*
Trecenſis. *Troy.*
Aurelianenſis. *Orleans*, Academia & Ducatus ſecundò geniti Regis Galliæ.
Pariſienſis. *Paris*, Academia.
Meldenſis. *Meaux.*
Niuernenſis. *Neuers*, Ducatus gentis Gonzagæ.

Senonenſium Archiepiſcoporum vitas ſcripſit *Iacobus Tauellus*, & Lutetiæ M. D.VIII. publicauit.

Altiſiodorenſium ſiue Antiſſiodorenſium (vt libri veteres habent) Epiſcoporum res geſtas proſequitur ad ſua vſque tempora *Robertus, Monachus S. Mariani, apud Altiſiodorum*, per *Nicolaum Camuzatum* Trecis anno M. DC. IX. publici iuris factus.

De Trecenſibus ſiue Tricaſſinis Præſulibus, conſule eiuſdem *Camuzati Promptuarium ſacrarum Antiquitatum Tricaſſinæ Diœceſis*, ibidem anno M. DC. X. editum, & *Petri Pithœi* opera Lutetiæ iunctim edita.

Remenſis A. & Dux, Par Franciæ. *Rheims en Champagne*, Academia. E
Sueſſionenſis. *Soiſſons*, Comitatus gentis Borboniæ.
Catalaunenſis E. & Comes, Par Franciæ. *Chaalon.*
Laudunenſis E. & Dux, Par Franciæ. *Laon.*
Siluanectenſis. *Senlis.*
Bellouacenſis E. & Comes, Par Franciæ. *Beauuais.*
Ambianenſis. *Amiens,*
Nouiomagenſis, ſeu Nouiomenſis E. & Comes, Par Franciæ. *Noyon.*
Bononienſis, ſiue Bolonienſis. *Bouloigne ſur mer.*

Remenſium *Antiſtitum hiſtoriam* ſcripſit *Flodoardus*, curâ *Iacobi Sirmondi* typis publicatus Lutetiæ, an. M.DC.XII.

BITVRICENSIS A. & Patriarcha. *Bourges*, Academia.

Aruernenſis, ſiue Claromontenſis. *Clermont en Auuergne.*
Rutenenſis. *Rodes.*
Albigenſis, ſiue Albienſis E. & dominus. *Alby en Languedoc.*
Cadurcenſis E. Baro & Comes. *Caors, Cahors en Quercy.*
Lemouicenſis. *Limoges.*
Mimatenſis. *Mende.*
Auicienſis, aliis Anicienſis, ſeu Podienſis. *Le Puy en Velay.* F
Caſtrenſis. *Caſtres.*
Vabrincenſis. *Vabres.*
Tutelenſis. *Tulle.*
Floropolitanus, vulgò S. Flori. *S. Flour*

Ex his quatuor poſteriores Epiſcopatus à Ioanne XXII. ſunt inſtituti.

Bituricenſium Archiepiſcoporum hiſtoriam ſcripſit *Ioannes Chenu* I. C. Pariſiis M.DC. III. typis editam.

BVRDIGALENSIS A. ad Garumnam fl. *Bordeaux*, Academia.

Aginnenſis. *Agen.*
Engoliſmenſis, veteribus Eculiſmenſis. *Engouleſme:*
Santonenſis. *Saintes, Saintonge.*
Pictauienſis. *Poitiers*, Academia.
Petrogorienſis ſeu Petracoricenſis. *Perigeux.*
Condomienſis. *Condom.*
Malleacenſis. *Maillezais.*
Lucionenſis. *Luçon, Lucon.* G
Sarlatenſis. *Sarlat.*

Ex his quatuor poſteriores à Ioanne XXII. ſunt inſtituti.

De Pictauienſibus Epiſcopis vide *Ioannem Bouchetum in Aquitaniæ annalibus.*

Auſcenſis, vulgò Auxitanus A. *Auch.*
Aquenſis. *Aqs.*
Lectorenſis ſiue Lactoratenſis. *Letoure.*
Conuenenſis. *Sainct Bertrand de Comenge.*
Conſarannenſis. *Sainct-Legier de Conſerans.*
Aturenſis ſiue Adurenſis. *Aire.*
Vaſatenſis. *Baſas.*
Tarbienſis. *Tarbe de Bigorre.*
Oloronenſis. *Oleron en Bearn.*
Laſcurienſis ſiue Laſcarienſis. *Leſcar.*
Baionenſis. *Bayonne.*
Narbonenſis A. *Narbonne.*
Biterenſis. *Beziers.*
Agathenſis. *Agde.* H
Gratianopolitanus E. & Princeps. *Grenoble.*
Viuarienſis. *Viuiers.*
{ Deenſis, ſiue Dienſis. *Die.*
{ Valentinus E. & Comes. *Valence.*
Maurianenſis. *S. Iean de Maurienne*, in ditione Ducis Sabaudiæ.

Geneuâ à Nouatoribus occupatâ, Sedes tranſlata eſt Aneſſiacum ſiue Anicium Sabaudiæ oppidum.

Dienſis & Valentinus Epiſcopatus à multis retrò annis ſunt vniti, ſic vt vnus idémque vrbis vtriuſque ſit Antiſtes: teſte *Choppino Monaſt. lib. 3. tit. 2.* §. 14. Eundem Antiſtitem nuncupari quoque Comitem tradit *Choppinus*, *Polit. ſacræ libro* 2.

GRATIANOPOLITANVS Epiſcopus & Princeps prætendit, vt vulgò loquuntur, contra Archiepiſcopum Ebrodunenſem

A nenſem Præſidem in comitis Ordinum generalium Delphinatus: vt tradit idem *Choppinus Politia ſacra lib.2.tit.1.*

Ebrodunenſis A. *Ambrun.*
Dinienſis. *Dines, Digne.*
Graſſenſis. *Graſſe.*
Vencienſis. *Vence.*
Sanitienſis, ſiue Senetenſis. *Senez.*
Glannatenenſis, ſiue Glandeuenſis. *Glandeues.*
Nicienſis. *Nice,* in ditione Ducis Sabaudiæ.
Carcaſſonenſis. *Carcaſſone.*
Nemauſenſis. *Niſmes.*
Luteuenſis. *Lodeue.*
S.Pontij Tomeriarum. *S.Pont de Tomiers.*
Aletenſis ſiue Alectenſis. *Alet.*
Magalonenſis, ſiue Montis Peſſulani. *Magulone, Mompelier,* Academia.
Veeticenſis. *Vzes.*

LODEVENSEM & ALETENSEM Epiſcopatus inſtituit Ioannes XXII.

Magalonenſis Epiſcopatus tranſlationi ex inſulà Magalonâ in Montem Peſſulanum anno M. D. XXXVI. Franciſcus I.
B Galliæ Rex aſſenſum præbuit.

AQVENSIS, ſiue Aquarum Sextiarum A. *Aix en Prouence.*
Reienſis. *Riés.*
Aptenſis. *Apt.*
Foro-Iulienſes E.& dominus. *Feriuls, Freius.*
Vapincenſis. *Vap.*
Ciſtaricenſis, vel Ceſteronenſis. *Ciſteron.*

Foroiulienſis E. in prouinciâ Phocenſi, profano dominij iure præeſt ciuitati ſuæ Foro-Iulienſi, ex donatione Ildefonſi II. Comitis, anno M. CC. III. factâ: de quâ vide *Renatum Choppinum de ſacra Politia lib.2.*

VIENNENSIS A. *Vienne.*
Geneuenſis. *Geneue.*

Graſſenſis & Vencienſis Epiſcopatus anno M. XCII. per Rom. Pontificem ſunt vniti: vt *Choppinus cit. loco* teſtatur.

ARELATENSIS A. *Arles.*
Maſſilienſis. *Marſeille.*
Tricaſtinenſis, ſeu Tricaſtinus. *S.Paul de Tricaſtin.*
C Tolonenſis ſeu Telonenſis. *Tolon.*
Arauſicenſis ſiue Arauſionenſis. *Orange,* Principatus gentis Naſſauiæ.
TOLOSANVS A. per Ioannem XXII. *Toloſe,* Academia.
Apamienſis, per Bonifacium VIII. anno M. CC. XCVI. *Paſmiez.*
Montis Albani, per Ioannem XXII. *Montauban*
Mirapicenſis, per eundem. *Mirepoix.*
Vaurenſis, per eundem. *La Vaur.*
Riuenſis, per eundem. *Rieux.*
Lombarienſis, per eundem. *Lombés.*
S.Papuli, per eundem. *S.Papoul.*

Notitiam Epiſcopatuum Galliæ, quà Francia eſt, ſcripſit *Papirius Maſſonus,* Tabulas ſiue catalogos Epiſcoporum eiuſdem Regni inuenies apud *Antonium Democharem, libro de Sacrificio Miſſæ,* & apud *Belforeſtium in Annalibus Franciæ.*

VENAISSINVS COMITATVS.

Pontificia ditionis.

Auenionenſis A. *Auignon,* Academia.
D Carpentoractenſis. *Carpentras.*
Vaſionenſis. *Vaiſon.*
Cabellicenſis, ſiue Cabillionenſis. *Cauaillon du Contat.*

☞ *Vide de his Notitiam Epiſcopatuum Galliæ, quam infra dabimus, vbi de Epiſcopis illius Regni in particulari agemus.*

BELGIVM
ſiue
GERMANIA INFERIOR.

Spectat ad Regem Hiſpaniæ.

Machlinienſis A. *Malines, Mechelen.*
Antuerpiẽſis, in Brabãtiâ, ad Scaldim fl. *Anuers, Antwerp.*
Brugenſis, io Flandriâ. *Bruges, Brugge.*
Gandenſis, ibidem, ad Scaldim. *Gant, Gent.*
Iprenſis, ibidem. *Iperen.* E
Ruremundenſis, in Geldriâ, ad Moſam. *Ruremonde.*
Siluiducenſis ſeu Buſcoducenſis, in Brabantiâ. *Bolducque, Hertogenboſch.*
Cameracenſis, A. ad Scaldim. *Cambray, Camerijck.*
Atrebatenſis, in Arteſiâ. *Arras, Atrecht.*
Tornacenſis, ad Scaldim. *Tournay, Dornich.*
Audomaropolitanus, in Arteſiâ. *S.Omer.*
Namurcenſis, ad Moſam. *Namur, Naemen.*

De Cameracenſium atque Atrebatenſium Antiſtitum rebus geſtis, exſtat vetus Chronicon, *à Sacellano Gerardi II.* Epiſcopi circa annum M. XL. conſcriptum; breui à *Georgio Colueneri0,* Doctore Theologo Duacenſi, publicandum. De iiſdem vide *Chronologiam Maſſoni.* Vtitur autem his titulis A. Cameracenſis: *Dux Cameracenſis, S. Imperij Princeps, & Comes Cameraceſij.* Eundem *Maſſonum lib. 20. & Choppinum lib.2. Politiæ ſacræ tit.1.* conſule.

Vltraiectinus A. ad veterem Rheni alueum. *Vtrecht.*
Dauentrienſis, apud Tranſiſalanos. *Deuenter.*
Groningenſis, apud Friſios. *Groeninghen.*
Harlemenſis, in Hollandiâ. *Harlem.* F
Leouardienſis, in Friſiâ. *Leeuwaerden.*
Middelburgenſis, in Zelandiâ. *Middelbourg.*

Vltraiectinorum Præſulum hiſtoriam ſcripsère *Ioannes Becanus, & Vuilielmus Heda,* nuper typis in Germaniâ editi: itémque *Hadrianus Barlandus, & Petrus Bochenbergius.* Quorum poſtremus cautè legendus eſt:

Ceterùm tres iſtos Belgij Archiepiſcopos anno M. D. LIX. Paulus IV. inſtituit, rogante Philippo II. Rege Catholico, Belgarúmque Principe. Quâ de re vide *commentarium Arnoldi Hauenſij* ſuperioribus annis Coloniæ editum.

Tabulas omnium Epiſcoporum Belgicorum, & ſeorſim Cameracenſium atque Atrebatenſium, edidit *Nicolaus Gazæus,* Atrebas, ſermone Gallico.

GERMANIA.

Imperatoris Rom. imperium agnoſcit.

Moguntinus A. S. R. I. Princeps Elector, & in Germaniâ Archicancellarius *Mentz,* ad Rhenum, Academia.
VVormacienſis. *VVormes.*
Herbipolenſis, Dux Franconiæ ſeu Franciæ Orientalis, anno DCC. XLVI. *VVirtzburg,* Academia.
Spirenſis. *Spir.*
G Eiſtatenſis. *Aichſtet.*
Argentinenſis. *Straszburg.*
Verdenſis. *Verden, VVerden.*
Curienſis, apud Rhætos ſeu Griſones. *Chur.*
Hildesheimenſis, per Ludouicum Pium Imperatorem. *Hildesheim.*
Paderbornenſis. *Paderborn.*
Conſtantienſis. *Coſtnitz.*
Halberſtadenſis. *Halberſtad.*
Auguſtanus. *Augsburg.*
* Bambergenſis. *Bamberg.*

Moguntinorum Antiſtitum hiſtoriam ſcripſit *Nic. Serarius,* Soc. Ieſu Theologus: *qui lib.2.c.23.* multa de Epiſcopis Moguntino A. ſuffraganeis commemorat.

Argentinenſium Epiſcoporum res geſtas litteris conſignauit *Franciſcus Guillimannus,* & Friburgi Briſgoiæ typis publicandas curauit.

De Auguſtanis Epiſcopis conſule V.C. *Marcum Velſerum.*

Bambergenſis Epiſcopatus à S. Henrico Imp. an. M.VI. in-
ſtitutus ac dotatus, olim Moguntino ſubiectus fuit, pòſt à H
Clemente II. anno M. XLVII. libertate donatus. Bambergenſium Epiſcoporum res geſtas ſcripſit I. *Cyſneus,* & Moguntiæ publicauit.

Ceterùm Germaniæ Epiſcopi ferè omnes ſunt S. Romani Imperij Principes, & variorum locorum domini temporales, vt loquuntur. Quibus de rebus fusè agit *Munſterus in ſua Coſmographia.*

Colonienſis A.S.R.I. Princeps Elector, & in Italia Archicancellarius. *Colon. Coloigne,* ad Rhenum, Academia.
Leodienſis E. Dux Bullonenſis, Comes Loſſenſis, & Marchio Francimontanus, ad Moſam fl. *Liege: Ludich.*
Monaſterienſis. *Munſter.*
Mindenſis, anno DCC.LXXXV. *Minden.*
Oſnabrugenſis. *Oſnaburg.*

A Leodicenſium rerum Scriptores veteres vnum in corpus rededit & edidit anno M.DC.XII. *Ioannes Capeauillus*, Vicarius Generalis Leodienſis. Extat de eiſdem & *Ioan. Placentius*.

Anno DCC.LXXVI. Oſnabrugi, deinde Halberſtadij, Monaſterij, Verdæ, Mindæ, Hildeshemij & Paderbornæ, Epiſcopatus fundauit ac dotauit Carolus Magnus Imp.

Treuerenſis A.S.R.I. Princeps Elector, & in Galliâ ac regno Arelatenſi Archicancellarius. *Trier*, ad Moſellam, Academia.

Metenſis, in ditione Regis Galliæ. *Metz.*

Tullenſis, ibidem. *Toul.*

Virdunenſis, ibidem. *Verdun.*

Treuerenſium Archiepiſcoporum geſta ſcripſit *Chriſtophorus Brovverus*, Soc. IESV Theologus, typis breui edenda, ſpero.

Metenſis E. fuit olim Marchio de Nenomeny: qui titulus anno M.D.LXV. Comitibus Vaudemontiis acceſſit, Rom. Pontifice certis legibus permittente.

Magdeburgenſis A. circa annum DCCCC.XL. Germaniæ Patriarcha ſeu primas *Meydburg*.

Miſenenſis ſeu Miſnenſis, in Saxoniâ ſuperiore ad Albim. B *Meyſſen*.

Merſeburgenſis, ad Salam. *Meſeburg.*

Naumburgenſis, ad Salam. *Naumburg.*

Brandeburgenſis, ad Hauelam ſiue Hauelum. *Brandenburg.*

Hauelburgenſis, in Marchionatu Brandeburgenſi ad Hauelum. *Hauelburg*

Miſenæ & Merſeburgi Henricus Auceps, Brandeburgi & Hauelburgi Epiſcopatus anno DCCCC.XLVI. filius ipſius Otho Magnus inſtituit. Enumeratos autem quinque Epiſcopatus idem Otho Imper. Magdeburgenſi A. ſuffraganeos eſſe voluit, eundemque Magdeburgenſem Germaniæ Primatem nuncupari; Romano Pontifice & Concilio Rauennate adſentiente. Vnde in litteris Benedicti VI. Papæ ad Germaniæ Archiepiſcopos de Paſſauienſi Eccleſiâ datis, Albertus Magdeburgenſis, Patriarcha Germaniæ nominatur.

Magdeburgenſis porrò Epiſcopatus initia ſuæ dotis debet Carolo Magno: cuius Sedes primùm fuit in Styde, pôſt in Vallerſleben, deinde in Vreſe; anno M.C.XXX. demum per Othonem I. Magdeburgum tranſlata.

C Salisburgenſis A. *Salzburg*, per Leonem III.

Friſingenſis. *Friſingen.*

* Ratiſponenſis. *Regensburg.*

Patauienſis, ad Oeni & Danubij confluentem. *Paſſavv.*

Briſinenſis. *Brixen.*

Gurcenſis circa annum M.DCCCC.LXXIII. *Gurcz. Gorcz.*

Lauentinenſis circa annum M.CC.XIV. *Lauentmuntz.*

Seccouienſis, circa an. M.CC.XIV. *Seckavv.*

Chiemenſis, circa an. M.CC.XIV. *Chiemſe.*

Saliſburgenſium Antiſtitum & Suffraganeorum iam nominatorum res geſtas deſcripſit *Viguleus Hundius in ſua Metropoli Salisburgenſi*, an. M.D.LXXXII. Ingolſtadij editâ.

Viennenſis in Auſtriâ. *VVien.* Academia.

Nouæ ciuitatis, in Auſtriâ. *Neuſtat.*

Labacenſis, in Carniolâ. *Labach.*

Duos iſtos Epiſcopatus poſteriores an. M.CCCC.LXVIII. Paulus II. inſtituit, petente Frederico III. Imperatore Viennenſem non tam inſtituit, quàm reſtituit.

Bremenſis A. ad Viſurgim. *Bremen.*

D Lubecenſis. *Lubeck.*

Raceburgenſis, in Ducatu Pomeraniæ. *Ratzenburg.*

Suerinenſis, in Ducatu Mechelburgenſi. *Svverin.*

Otho Magnus Imp. anno DCCCC.LXI. in Cimbricâ Cherſoneſo, Sleſuici, Ripæ, Arhuſæ & Aldeburgi Epiſcopatus inſtituit. Aldeburgo poſteà Lubecam Sedes tranſlata eſt per Henricum Leonem anno M.LXII. Albertus Archiepiſcopus Bremenſis Mechelburgi Epiſcopatum fundauit, quem poſt annos centum idem Henricus Leo Suerinæ collocauit.

Bremenſium & Hamburgenſium (eſt enim Hamburgo Bremam Metropolitana Sedes tranſlata, adeóque duæ illæ Sedes ſunt vnitæ) Antiſtitum res geſtas pete ex *M. Adami Hiſtoria Eccleſiaſtica*. Bremenſis Epiſcopatus anno DCC.LXXXVIII. inſtitutus eſt, dotante Carolo Magno Imp.

De Epiſcopatibus Germaniæ, déque Epiſcoporum rebus geſtis ſcripſit *Gaſpar Bruſchius*, ſed cautè legendus. Scriptionem eius hiſtoricam excepit *Petrus Cratepolius*. E

VESONTIONENSIS, vulgò BISVNTINVS A. *Beſançon*.

Baſileenſis. *Baſle, Academia.*

Lauſanenſis. *Loſanne.*

Bellicenſis. *Bellay en Breſſe.*

BASILEA ab hæreticis occupata, cathedrale Canonicorum collegium hodie reſidet Friburgi Briſgoiæ, quæ vrbs eſt & Academia gentis Auſtriæ, apud Heluetios.

BELLICA olim Sabaudiæ Ducis, nunc eſt Regis Galliæ, ex quo Breſſia Henrico IV. Regi Chriſtianiſſimo acceſſit.

BOHEMIA & HVNGARIA

Parent Ferdinando II. Auſtrio, Romanorum Imperatori.

Pragenſis A. in Bohemiâ, per Clementem VI. anno M.CCC.XLIV. *Prag*, Academia.

Olomucenſis, in Morauiâ. *Olmuntz.*

Pragenſium & Olomucenſium Antiſtitum res geſtæ extant apud Ioannem Dubrauium, Bohemiæ Hiſtoriographum. F

Strigonienſis A. *Gran.* regni Hungariæ Primas, & Legatus natus; nunc Tirnauiæ, vulgò *Tirne*, reſidet, Strigonio à Turcis occupato.

Nitrienſis, regni Cancellarius, in dominio Regis Hungariæ.

Iaurinenſis, ad Danubium fl. in dominio eiuſdem. *Raab.*

Agrienſis, ſub Turcis hodie. *Agria.*

Vaccienſis, ſub Chriſtianis. *Vaccia.*

Quinqueccleſienſis, ad Drauum fl. ſub Turcis.

Veſprinienſis, ſub iiſdem. *Veſprin.*

Ad Strigonienſem Archiepiſcopum pertinet ius Regem coronandi: vt patet ex diplomate *Innocentij IV. Papæ tom. I. Hiſtoriæ Orientalis per Bongarſium* edito.

Veſpriniẽſis E. eſt Reginę Cãcellarius, quã & coronare ſolet.

Colocenſis ſeu Colocienſis A. *Colocz.*

Zagrabienſis, in Sclauoniâ & dominio Regis Hungariæ. *Zagabria.*

Tranſſiluanienſis, ſiue Albæ-Iuliæ, in Principatu Tranſſiluaniæ.

Varadienſis, in Tranſſiluaniæ finibus. *Varadin.* G

Sirmienſis, ſub Turcis. *Sirmiſch.*

Cenadienſis, vel Canadienſis, ſub iiſdem. *Chonad.*

Boſnienſis, ſub iiſdem. *Boſſina.* Eſt tamen hodiéque E. Boſnenſis, qui Chriſtianos iuuat, qua poteſt.

Addendus fortaſſe & E. Hermanſtadenſis.

Eſt item Bacchenſis E. in Tranſſiluaniâ.

De Dalmatiæ Epiſcopatibus, vide ſuprà.

POLONIA.

Habet Regem proprium.

GNESNENSIS A. in Poloniâ maiore.

Cracouienſis, in Poloniâ minore, ad Viſtulam fl. *Crakovv*, Academia.

Poſnanienſis, in Poloniâ maiore. *Poznan.*

Plocenſis, in Maſouia, ad Viſtulam fl. *Plozke.*

Mednicenſis, in Samogitia. *Medniech.*

Vratiſlauienſis, in Sileſia. *Preſlavv.*

Lebuſienſis, in Marchionatu Brandeburgenſi. *Lebus.*

Vladiſlauienſis, in Cuiauia. *Vladiſlavv.*

Caminenſis, in Pomerania. *Camin.*

Luceorienſis, in Volhinia Ruſſiæ Nigræ prouincia. H

Vilnenſis, in Lituania. *Vilenzki* indigenis, Germanis *VVilde*.

Vindenſis ſeu Vendenſis, in Liuonia, per Sixtum V. petente Stephano Battorio Poloniæ Rege *VVenden, Kies.*

Varmienſis, in Pruſſia. Is, quamquam exemptus, elegit prouinciam Gneſnenſem, iuxta Conc. Tridentinum.

LEOPOLIENSIS A. in Ruſſia Nigra, an. M.CCCC.LXI. per Vrbanum V. *Lemvvv. Lempotius.*

Præmiſlienſis, in Ruſſia Nigra. *Priſmiſla.*

Chelmenſis, ibidem. *Chmielnich.*

Kiouienſis, in Volhinia, ad Boryſthenem fl. qui vulgò *Nieper* & *Neſter* dicitur. *Kiou.*

Camenecenſis, in Podolia. *Camieniech.*

Has

A Has quatuor Eccleſias, itémque Luceorienſem, Leopolienſi A. hodie ſuffraganeas eſſe, ea Actis publicis Romam miſſis accepimus. Sed Luceorienſis ſolet venire ad Concilium prouinciale Gneſnenſe.

Anno M. D. LXXVIII. Poloni & Lituani in vnum Reipublicæ corpus coaluère, comitiis Lublini celebratis, atque inter regni Senatores adſcripti ſunt Antiſtites iſti: Gneſnenſis, Leopolienſis, Cracouienſis, Vladiſlauienſis, Vilnenſis, Poſnanienſis, Polocenſis, Varmienſis, Luceorienſis, Præmiſlienſis, Mednicenſis, Culmenſis, Chelmenſis, Kiouienſis, & Camenecenſis. His acceſſit E. Vendenſis, temporibus Stephani Battorij Regis.

Cæterum Vratislauia, vnà cum Sileſiâ, hodie eſt in ditione Regis Bohemiæ: Lebuſia autem ad Marchiones Brandeburgicos, & Caminum ad Duces Pomeraniæ ſpectat.

Præter Latinos iſtos Antiſtites, ſunt & Ruſſici ſeu Reuthenici ritus Epiſcopi octo, ſub ditione Regis Poloniæ, in communionem Eccleſiæ orthodoxæ à Clemente VIII. anno M. D. XCVI. recepti: Kiouienſis Metropolita, Vlodomicienſis, Luceorienſis, Polocenſis, Præmiſlienſis, Leopolienſis, Chelmenſis, & Pinſcenſis Epiſcopi. De quibus vide *Baronij tomum* VIII *in fine*.

B Habent & ſuum *Armenij* Epiſcopum: ſed neque hic, neque Ruſſici Antiſtites in Senatu aut comitiis Ordinum Poloniæ locum habent: *vt Martinus Cromerus* tradit.

Rigenſis A. in Liuoniâ, ad mare Balticum. *Riga.*
Reualienſis, in Liuoniâ. *Reuel.*
Curienſis ſeu Gerlandenſis, ibidem. *Gerlands.*
Oſilienſis. *Oeſſel*, inſula.
Derpatenſis ſiue Topatenſis, in Liuoniâ. *Derpt.*
Culmenſis, in Pruſſiâ Regali. *Culm.*
Sambienſis, in Pruſſiâ Ducali.
Pomeſanienſis, ibidem, anno M. CC. XXXI.

Quatuor Epiſcopatus priores *Gaſpar Bruſchius* commemorat, duos autem poſteriores cum Varmienſi *Mart. Cromerus* adiungit.

Hodie nullus eſt Archiepiſcopus Rigenſis: nec alius in totâ Liuoniâ nunc eſt Epiſcopus, quam Vindenſis ſeu Vendenſis, à Sixto V. vt dixi, conſtitutus, petente Stephano Battorio Rege, qui Liuoniam Moſcis eripuit.

Cæterum Riga vrbs olim Germanici Imperij, hodie Polo-
C nici iuris cenſetur, ex quo nimirum Poloni Liuoniam Equitibus Teutonicis ademerunt, & à Moſcorum tyrannide eam vindicarunt.

VALACHIA.

Habet Principem proprium Regni, Poloniæ beneficiarium

BACOVIENSIS E. in Valachiâ, per Clementem VIII. *Bacouia.*

MOSCHOVIA.

Paret ex parte Regi Poloniæ: pars altera eſt penes ipſos Moſcos.

In Moſcouia, itémque Ruſſia Alba, Epiſcopi ex cœtu Monachorum Ord. S. Baſilij ferè deliguntur. Soléntque XI. numero Epiſcopi in vniuerſo Moſci imperio numerari: quos ipſi *Vladicas*, id eſt Oeconomos ſeu diſpenſatores, ſuâ linguâ nuncupant. Horum Metropolita in vrbe Moſcuâ, vulgò *Moſkouu*, ſedem habebat, & ſolet à Patriarcha olim Conſtantinopolitano confirmari: noſtrâ autem Patrúmque memoriâ à magno Moſcouiæ Duce ſolummodo eſt eligi, móxque per
D duos aut tres Epiſcopos conſecrari. Huic Metropolitæ duo ſuberant Archiepiſcopi, & octo Epiſcopi.

ARCHIEPISCOPI.

Roſtouij ſeu Roſtouienſis, ad lacum. *Roſtovv.*
Nouogardiæ Magnæ ad Loutam fl. *Nouogrod.*

EPISCOPI.

Cortizæ, primo lapide à Moſcuâ.
Reſaniæ. *Rezan.*
Columnæ. *Kolom.*
Caſani ad Volgam, cis Tanaim. *Caſano.*
Vologdæ ſeu Volochdæ, vltra Tanaim, ad Septemtrionem.
Tueriæ, ad Volgam, cis Tanaim. *Tuer.*
Smolenski ſeu Smolenſcij, ad Boryſthenem fl. ſub ditione Regis Poloniæ. *Smolensko.*
Suſdaliæ.

Sic ferè *Antonius Poſſeuinus in ſuâ Moſcouiâ typis Plantinianis edita*. Capita quibus Moſci & Rutheni à Latinis in
E rebus Fidei diſſentiunt, vide *apud eundem Poſſeuinum, libro citato, & apud Baronium, in fine tomi* VII. *Annalium*.

BRITANNIA.

Paret vni Regi vniuerſa.

ANGLIA.

Cantuarienſis A. regni Angliæ Primas. *Canterbury*, Belgis aliiſque exteris, *Cantelbergh*.
Londinenſis, ad Tamiſin fl. *London.*
Wintonienſis. *VVinton.*
Conuentrenſis & Lichfeldenſis, iuncti. *Couentre Liffilde.*
Sariſburienſis. *Saliſbury.*
Bathonienſis & Vuellenſis, iuncti. *Bathe l'Velles.*
Lincolnienſis. *Lincolne.*
Exonienſis. *Exceſter.*
Herefordenſis. *Hereforde.*
Noruicenſis. *Norvvich.*
Elienſis. *Ely.*
Roffenſis. *Rocheſter.*
F Dunckeldenſis. *Dunckeld.*

Abredonenſis ſiue Aberdonenſis. *Aberdin*, Academia.

Morauienſis. *Murra*, prouincia ſeu Comitatus. Sedes Epiſcopi eſt in oppido *Elgyn*, ſiue *Elgyn*.

Dumblaorenſis. *Dublain.*
Brechinenſis. *Brechin.*

Roſſenſis. *Roſſe*, prouincia. Sedes cathedralis eſt in oppido *Channrie*, quod ſonat Canonicum ſedem.

Cathanenſis, ſiue Cathanaſiæ. *Cathnes*, prouincia. Sedes E. eſt in oppido *Dunroden*, ſiue *Dornoch*.

Orcadenſis, ſiue Orcadum inſularum, ad Septemtrionem. *Orcknai*. Sedes Epiſcopi eſt in oppido *Kirkvvaa*, in maximâ inſularum, quæ vulgò *Maynclande* dicitur.

Aberdonienſium, & aliorum Scotiæ Epiſcoporum res geſtas ſcripſère *Hector Boëthius*, & *Ioannes Leſleus* Scotiæ Hiſtoriographi.

Glaſcuenſis A per Sixtum IV. *Glaſgo*. Academia.

Candidæ Caſæ, in Gallouidiâ prouincia. *Gallovvay*, *VVitherna*, & ſolet eſſe Abbatia Canonicorum regularium, in qua
G ſedes erat Epiſcopi.

Ciceſtrenſis. *Chicheſter.*
Vigornienſis. *VVorcheſter.*
Meneuenſis, ad fanum S. Dauidis, in VValliâ ſiue Cambriâ. *Saint-Dauids.*
Bangorenſis ſiue Banchorenſis, in VVallia. *Bangor.*
Landaffenſis ſiue Landauenſis. *Landaff.*
S. Aſaphi ſiue Aſaphenſis, aliàs Eluuenſis ibidem. *Saint-Aſſe.*

Cantuarienſium Archiepiſcoporum Catalogum ex tabulis illius Eccleſiæ collegit *Marianus Victorius*, & Romæ anno M. DC. IV. *Gerardus Voſſius*, & publicauit.

Eboracenſis A. *Yorck.*
Dunelmenſis. *Durham.*
Carleolenſis. *Carrel.*

In Anglia duæ ſunt Academiæ ſeu Vniuerſitates, vt vulgò nuncupant, Oxonienſis, & Cantabrigienſis *Oxfort*, & *Cambrige*.

* Henricus vero VIII. R. Angliæ, Apoſtata, hos inſtituit nouos Epiſcopatus.

Petroburgenſem. *Piterbourg.*
H Gloſceſtrenſem. *Glocheſter.*
Oxonienſem. *Oxfort.*
Briſtolienſem. *Briſtou.*
Ceſtrenſem. *Chaſter.*

Qui omnes cum per Rom. Pontificem nõ ſint inſtituti, aut confirmati, merito Pſeudo-Epiſcopatus haberi debent.

SCOTIA.

S. Andreanus ſiue Andreopolitanus A. regni Scotiæ Primas, per Sixtum IV. anno CIƆ. CCCCLXXI. *Saint Andrevvs.* Academia.

Liſmorenſis, in Argathelia prouincia. *Liſmor.*

Inſularum ad Occidentem, ſiue Hebridum. *Illis*. Epiſcopus ſedẽ habet in inſula & monaſterio S. Colũbi, vulgò *Colmkil*.

HIBERNIA.

Armachanus A. & Primas, in Vltonia, per Eugenium III. anno M. C. L. I. *Armach.*

A Dunenſis. *Dun, Downe.*
Conerenſis. *Conner.*
Derenſis. *Dirry, Dorre.*
Medenſis. *Mieth.*
Clocherenſis. *Clocher.*
Ardachadenſis. *Ardache.*
Kilmorenſis. *Kilmore.*
Rapoteoſis. *Rapho.*
Dromorenſis. *Dromore.*
Cluanenſis. *Kiloom.*
Dunckeranenſis. *Dondalck.*

Armachanorum, Dublinienſium, aliorúmque Hiberniæ Antiſtitum ſeries, ab anno M. C. LXXI. vſque ad annum M. CCCC. XXI. exſtat in vetuſtis Annalibus Hiberniæ, *per Camdenum* editis.

Dublinienſis A. in Lagenia, per eumdem Pontificem. *Dublin* Vniuerſitas anno M. CCC. XIX. inſtituta: vt conſtat ex dictis Annalibus.

Kilkennienſis. *Kilkenn.*
Kildarienſis ſeu Kildarenſis. *Kildare.*
Ferneoſis. *Ferns.*
B Oſſorienſis vel Offerienſis. *Oſray.*
Laglinenſis vel Lechlinienſis. *Leghlin.*
Glendelacenſis. *Glendelack.*
CASSILIENSIS ſiue CASSELENSSS A. in Momonia, per eumdem. *Caſhel.*
Limericenſis. *Limricke.*
Liſmorenſis. *Liſmor.*
Roſſenſis. *Roſſe.*
VVaterfordienſis. *Vvaterford.*
Emlienſis ſiue Aunenſis. *Emmeley.*
Corcagienſis. *Corcke.*
Lumbriceoſis vel Limbricenſis. *Limbrick.*
Clonenſis vel Clonmellenſis. *Clon*
TVAMENSIS A. in Connacia, per eumdem. *Tuam*
Duacenſis. *Galwey.*
Achadenſis. *Achade.*
Alachdenſis. *Alache.*
Olfinenſis. *Olfin,*
Roſcomenſis. *Roſcoman.*
C Cloofertenſis. *Clonfert.*

DANIA.

Habet Regem proprium.

LVNDENSIS A. per Vrbanum II. anno M. XCII. & Primas, per Adrianum IV. anno M. C. LIX. *Lunden.*
Roſchildenſis, in Zelandia inſula. *Roskil.*
Othonienſis. *Odenſée, Otthenſehe.*
Sleſuicenſis, anno M. LXVII. *Slezwick.*
Ripenſis, in Iutia ſeu Cimbrica Cherſoneſo, anno eodem. *Ripe.*
Vviburgenſis, ibidem, anno eodem. *Vviburg.*
Arhuſenſis, ibidem. *Arhuſen.*

NORVEGIA.

Paret Daniæ Regi.

NIDROSIENSIS A. per Eugenium III. anno M. C. XLVIII. *Trontheim.*
Bergenſis. *Bergen.*
Stauangarenſis. *Staffanger.*
Hammarienſis. *Hammar.*
Anſloënſis ſiue Aſloienſis. *Anſloo.*
D Sodrenſis vel Inſulanus. *Sodre.*
Groneladenſis. *Groenlande*, inſula.
Scalholtanus, in Iſlandia inſula, quæ paret eidem Regi. *Schalholt.*
Holenſis vel Holamenſis, ibidem. *Hola.*

Alij addunt E. Orcadenſem: ſed Orcades inſulæ hodie ad regnum Scotiæ pertinent, & E. Orcadenſis eſt Sancto Andreano in Scotia ſuffraganeus. Olim tamen Oſcades ad regnum Noruegiæ pertinuerunt, & Epiſcopus Orcadenſis Nidroſienſi A. quoodam ſubfuit: vt patet *ex veteri Codice Prouinciali.*

SVECIA vulgò SVEDIA.

VPSALIENSIS A. per Eugenium III. anno M. CXLVIII. *Vpſal.*
Scarenſis anno M. XXVI. *Scar.*
E Lincopenſis. *Lincopen.*
Strengnienſis. *Strengenet.*
Aboenſis, in Finlandia. *Abo.*
Aroſienſis vel Aroſcienſis. *Aroſen.*
Vellimenenſis. *Vellmen.*

Regni Sueciæ metropolis, ſedéſque regia hodie eſt Stocholmia. Sueciæ, Daniæ, & Noruegiæ Chronica ſcripſit *Albertus Crantzius.*

INDIA ORIENTALIS.

Paret Regi Catholico pro maxima ſui parte.

Goanus A. & primas Indiæ Orientalis, per Paulum IV. *Goa*, Academia. Cochinenſis, in regno & vrbe Cochinenſi. *Cochin.*

Malacenſis, in inſula & vrbe Malaca. *Malaca.*

Macaonenſis ſiue Macaënſis, in vrbe & inſula Macao: qui & Sinarum ſeu Sinenſis Epiſcopus. *Macao, China.*

Iaponenſis, per Sixtum V. in Nangaſaco vrbe Iaponiæ. *Iapon. Nangaſachi.*

Malahanenſis, in regno *Malaos*, ad Oceanum. *Malabar.*

F Meliaporenſis, in vrbe Meliapora vt incolæ, vel vt Luſitani nuncupant, in vrbe S. Thomæ: in qua eiuſdem Apoſtoli corpus quieſcit. *Meliapor. S. Thomæ.*

Fuit & inter ſuffraganeos olim Angamalenſis Epiſcopus, in regno & vrbe *Angamala* ſedem habens. Is poſtea creatus eſt Cranganorenſis Archiepiſcopus per Paulum V. Papam.

Cranganorenſis A. in vrbe Cranganora per Paulum V. anno M. DC. VIII. qui & Serrenſis A. ab incolis nuncupatur. *Cranganor. Serra S. Thomæ.* Idem & Chriſtianorum S. Thomæ Archiepiſcopus dicitur.

Huic A. nondum adſignati ſunt Epiſcopi ſuffraganei.

Indiæ Orientalis ſtatum, itémque Braſiliæ, Guineæ, & inſularum maris Atlantici aperuit R. P. Antonius Colaſſus, Luſitanus, Societ. Ieſu Presbyter, & Collegiorum dictis in prouinciis atque inſulis fundatorum annis multis Procurator Madriti in aula Regis Catholici.

INDIA OCCIDENTALIS
ſiue
ORBIS NOVVS.

A Caſtellanis eſt ſubactus, & paret Regi Catholico. G

Mexicanus A. in Hiſpania Noua & primas Indiæ Occidentalis, per Paulum III. an. M. D. XLVII. *Mexico* Academia.

Antequerenſis ſiue Guaxacanus. *Nueua Antequera* Hiſpanis, *Guaxaca* incolis.

Mechuacanus. *Mechoacan*, prouincia Taxcalenſis ſiue Angelopolitanus. Taxcala incolis, Puella de los Angeles Hiſpanis. Guatimalanus. *Guatimala.*

Ciuitas Regalis. { *Sic Panuin in Paulo III. Sed nomina*
Nauenſis. { *barbara nondum adſequi potui.*
Chiapenſis. *Chiappa.*
Guadalaxarenſis, in regno Xaliſcano. *Guadalaxara ſeu Xaliſco.*
Compoſtellanus. *Compoſtella.*
Pacenſis ſeu pacis Veræ. *Vera Paz.*
Iucatanenſis ſeu Meridenſis in prouincia Iulucatanenſi. *Merida Iucatan.*
S. Dominici A. in Hiſpaniola inſula per Paulum III. anno M. D. XLVII. *San-Domingo.*
Conceptionis. *Concepcion.*
H Vegenſis: Sic Onuphrius, fortaſſis eſt *porto vei.*
Inſulæ S. Ioannis de portu diuite. *Puerto rico* Cubæ inſulæ, in qua eſt vrbs S. Iacobi, ſedes Epiſcopi, & Hauana, portus celeberrimus. *Cuba, Santiago, Hauana.*
Ciuitatis de Coro, in prouincia de Venezuela, ſiue, Charchenſis. *Coro Venezuela Charcas.*
S. Marthæ. *S. Martha.*
Carthaginis Nouæ. *Carthagena.*
Trugillenſis, in prouincia de Honduras ſiue Cumaiagnenſis. *Truxillo. Cumaiagna.*
Limenſis ſeu Ciuitatis Regum A. in Peruana prouincia, per Paulum III. anno M. D. XLVII. *Lima Ciudad de los Reyes.*
Cuſcanus ſiue Cuchenſis. *Cuzco.*
Caſtelli vel Caſtiliæ de auro, in prouincia Terræ firmæ. *Caſtilia de oro,*

A Nicaraguenſis ſeu Legionenſis, in Nicaraguenſi prouincia *Leon. Nicaragua.*
Popaianenſis. *Popayan.*
Platenſis. Plata, in prouincia *de las Charcas.*
Potoſinus. *Potoſi*
Ariquipenſis. *Arequipa.*
Tucumanenſis. *Tucuman.*
Panamanus. *Panama.*

De tribus iam dictis ſedibus Archiepiſcopalibus in Orbe Nouo, ſiue Indiis Occidentalibus per Paulum III. Papam, Carolo V. Imp. petente, anno cIↃ.IↃ.XLVII. inſtitutis agit Onuphrius Panuinius, in vita eiuſdem Pontificis S. Fidei A. *Santa Fede Bogota.*

An ſuffraganeos Epiſcopos habeat, nondum reſcire potui.
Manilanus A. in Philippinis inſulis per Paulũ V. *Manilla.*
Caurenſis. *Nueua Caures.*
Segoniæ Nouæ. *Nueua Segonia.*
Caſſetẽſis, ſiue Cazetẽſis. *Caſſeres, vel Caçeres de Camarines.*
Philippinis inſulis primus Epiſcopus datus eſt anno cIↃ.IↃ.LXXIX. per Gregorium XIII.

B

* Epiſcoporum Præcipuorum.

QVI POST DOMINI NOSTRI IN COELVM ASCENSIONEM TAM IN OCCIDENTE quam in Oriente,

ECCLESIAM GVBERNARVNT:

Quorum notitia ad manus noſtras deuenire potuit.

SERIES, ET ORDO CHRONOLOGICVS.

Enumerationis huiuſmodi vtilitas varia.

Quod plerique in recenſendis ſæculariom Principum ſtẽmatibus, Genealogiis, & tabulis, ſtudioſè & vtiliter præſtiterunt, vt ea ratione terrenæ poteſtatis antiquitatem & decora, atque auitam ſucceſſionem Principatuum & Imperatorum ad ſeram poſteritatem tranſmittant: Idem non minus vtiliter circa Eccleſiaſticos Principes, quos Spiritus ſanctus Eccleſiæ regimini à primis illios cunabulis præfecit, facturum me exiſtimaui. Neque enim vllius machinæ robur æquè munimentorum hoſtilium valla aggereſque perſtringit, quam inferorum C portas, quæ aduerſus Eccleſiæ caſtra omnibus ſæculis patuerunt, conuellit, nè præualere hactenus potuerint, Antiquitatis ſuccedaneæ præſcriptio, quæ ſemper tanti valoris fuit, vt non aliis Presbyteris obediendum aut auſcultandum cenſuerint primi illi Eccleſiæ Doctores & Patres, quam illis, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certum, vt loquitur *Irenæus lib. 4. cap 43. & 44.* acceperunt. Vnde validiſſimi argumenti loco, omnes omnium temporum hæretici ſucceſſionis defectu conuicti fuerunt, apud eos nullam Eccleſiæ faciẽ exiſtere cum originẽs ſuarum Eccleſiarum edere non poſſent, neque Epiſcoporum ſuorum ordines euoluere. Ita Nouatianos redarguit S. Cyprianus, quod nemini ſuccedentes à ſelpſis eſſent ordinati, & de ſe naſci voluerint, tanquam ſine patre filij, ſine magiſtro diſcipuli: neque quidquam fortius vrget *S. Auguſtinus contra Fauſtum*, quam ſuccedentis Eccleſiæ per certas & perpetuas Epiſcoporũ ſucceſſiones progredientis auctoritatem. Atq; hac ratione Donaſtitas in ſinum Eccleſiæ recolligere laborat, Numerate inquiens, ſacerdotes vel ab ipſa Sede Petri, & in illo Patrum ordine quis cui ſucceſſerit, videte; & enumerans alibi ſeriem Romanorum Pontificum à Petro vſq; ad Anaſtaſium tunc ſedentem, in hoc ait, ordine ſuc- D ceſſionis nullus Donatiſta Epiſcopus inuenitur. Quod perinde locum habet in omnibus omnium ætatum hæreticis. Quin & *Irenæus l. 3. c. 3.* luculenter id confirmat, hoc modo ſcribens: Maximę & antiquiſſimæ, & omnibus cognitę, à glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & cõſtitutę Eccleſiæ, fidem per ſucceſſiones Epiſcoporum peruenientem vſq; ad nos indicantes confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per *ſuauiter* malam, vel vanã gloriã, vel cæcitatẽ, & prauam ſententiam, aliud quàm oporteat, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam propter potentialitatem, neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt eos qui ſunt vndiq; fideles, in qua ſemper ab his, qui ſunt vndiq; conſeruata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis traditio. Fundantes igitur & inſtruentes B. Apoſtoli Eccleſiam, eius adminiſtrandæ Epiſcopatum Lino tradiderunt: ſuccedit ei Anacletus, poſt eum tertio ab Apoſtolis loco Epiſcopatum ſortitur Clemens, &c. vſque ad Eleu- E therium, ſub cuius, inquit, ordinatione & ſucceſſione, veritatis traditio & prædicatio peruenit vſque ad nos.

Haud aliter *Tertullianus*, dum in *lib. de Præſcriptionib.* ac machina ſui temporis hæreticos aggreditur, *oſtendant ai*, *unde prodierint*: edant origines Eccleſiarum ſuarum: euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerit, habuerit auctorem & anteceſſorem: hoc n. modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt; ſicut Smyrneorum Eccleſia, Policarpum à Ioanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit, &c. Confingant aliquid tale Hæretici. Similia paſſim apud alios leguntur. Atq; hic eſt ſcopus in quem etiam collimaui, dum Epiſcoporum penè omnium continuatam ſeriem & præſentem locum transferre primum cogitaui, vt per continuas eorum ſucceſſiones ſtabiliſſimæ Eccleſiæ fundamenta firmarem, ac in illius communione nullum hæreticũ reperiri, ſed ab ea conciſos exiſtere, omnes intelligerent, ac Eccleſiam Romanam ceterarum matrem verè Apoſtolicam demonſtrarem, ex quo in fide ab Apoſtolis traditâ, ſucceſſione perpetua perſeuerat. Optaſſem ſanè omnium deſideriis obſequi, depromendo omnium omnino qui F Eccleſiæ cùm vniuerſalis, tum particularium quæ cum illa communicant, Antiſtitum ſeriem & ordinem ſucceſſionis: verum cum vel iniuriâ Scriptorum, vel temporum iniuria, multa à veteribus in Faſtos relata interciderint, aut litteris conſignata non fuerint, ſuffultus variorum Auctorum lucubrationibus, eos dabo, qui ſummo ſtudio conquiſiti ad manus meas deuenerunt. De quibus tamen illud Epiphanij *l. 1. c. 27. Tom. 2.* poſtquam Rom. Pontificum ſeriem enumeraſſet, vſurpauero: Ne quis miretur quod ſingula ita recenſemus, per hæc enim claritas oſtenditur. Sufficit abunde Catholicis pro veritatis & religionis ſuæ defenſione, quod ſibi etiam ſuffeciſſe Eraſmus Roterodamus Nouatoribus ſui ſæculi, qui tamen eum à ſuis partibus ſtare falsò contendunt; inculcat, dum ita ſcribit. Mihi pro cauſa mea ſufficit veterum ſanctimonia, vitæ probatiſſimorum auctoritas, Epiſcoporum maieſtas, publica Chriſtianorum gentium conſuetudo, quos omnes, (arrige aures nouelle Reformator;) ſi damnatis inſaniæ, malo cum illis inſanire, quam vobis aſſentiri.

APOSTOLORVM, ALIORVMQVE CHRISTI DISCIPVLORVM, POST ACCEPTVM Spiritum Sanctum in die Pentecoſtes G

DISPERSIO, PRÆDICATIO, ET Epiſcopalis functio.

Potiſſimum ex Arnoldi Mermannij Theatro conuerſionis Gentium.

Redemptor generis humani poſtquam in cælum aſſumptus eſt, & promiſſum Paracletum in Apoſtolos congregatos pariter in eodem loco, in forma linguarũ ignearum ventique vehementis miſiſſet, decimo ab aſcenſione ſua die, ſcribit Marcus illos profectos iuxta mandatum quod paulo ante acceperant de prædicãdo Euangelio omni creaturæ; vbiq; prædicaſſe nulla aut loci, aut nationis habita ratione; Domino conatus ipſorum cooperatione ſua, & ſignorum ſiue miraculorum productione adiuuante & promouente.

Igitur Apoſtoli nunc virtute ex alto induti, teſteſque futuri ipſi Domino vſque ad vltimum terræ quo ſonus illorum erat exiturus, velut coacta Synodo, communicatiſque de fidei reb᷑ ſententiis, teſſeram aliquam ſiue Symbolum conflarunt, quo credendorum ſummam complectebantur, (de quo latè *Ruffinus in Pref. Expoſ. Symboli: Hieron. in. epiſt. 61. Auguſt. Serm.* H *115. de tempore I. Leo Papa epiſt. 96. ad Pulcheriam Auguſt.*) & Chriſtiani à reliquis Gentib. ceu ſigno aliquo deſtinctiuo ſecernerentur, vt docent Clemens, Cyprianus, Ambroſius, & communiter Theologi, & nos latius deduximus *in loco de fide.*

Relictis ergo Hieroſolymis poſt celebratam ibi Synodum, per varias Prouincias & ciuitates diſperſi ſunt. Apoſtolorum Princeps exacto viſitationis biennio Antiochenam Eccleſiam fundauit, ibique primum Chriſtiani appellati ſunt credentes: poſtquam autem annis ſeptem circiter paſtoris officio hîc perfunctus ſommo cum fructu fuiſſet, de ſuprema Orbis Vrbe tunc omnium Gentium erroribus ſeruiente ad veritatis lucem perducendâ cogitauit. Igitur an 7. qui à Chriſto nato erat 44. expugnaturus ſuperſtitionem & infidelitatem, cum ſuo anteſignano Simone Mago & præſtigiatore, Deo annuente Romam

A contendit, ibique & cathedram primus tenuit, eámq; ad vſque vltimum vitæ ſpiritum fortiter ac ſuauiter vendicauit pene an. xxv. donec à Nerone impio, pari cum Domino ſuo ſupplicio affectus, niſi quod capite deorſum extendi voluerit, indignum ſe arbitratus qui Chriſto etiam in modo ſupplicij æquaretur. Eiúſque hiſtoriæ teſtes habemus *Hieron. in Catal. ſcript. Eccleſ. Euſeb. Caſ. Tertull. Aug. Iren. Cyrill. Hieroſ. Egeſip. Paul. Oroſ. Theod. rit. Flr. Lactant. Cyprian. Petr. Chryſol. Abdi. Babylon. Ambr. Athanaſ. Phil. Brixienſ. Vincent. Lirin. Epiphan. Clement. Rom. Clem. Alexand. Origen. Nicephor. Conſtant. Patriarch. Niceph. Gall. Doroth. Iuſtin. Philoſoph. Mart. Ioan. Chryſoſt. Bernard. Leon. Pont. Max. Maxi. Taurinenſ. Gregor. Turc. Freculph. Lexouienſ. Eutrop. Ioan. Zona. Sulpit. Seuer Fulgent. Ruſpenſ. Afr. Georg. Cedren. Honor. Auguſtodu. Optat. Mileuit. Damaſ. Pont. Maxim. Adon. Vien. Hiſtoric.* cunctos, omnium Concil. Patres, *Iuſtinia. Imper. Potium Patriarch. Conſtan.* qui cum fuerit Græcus, neque parum de hæreſi ſuſpectus, à quo nihil eiuſmodi expectandum videbatur, præter cæteros elegantiſſimè D. Conſtantini M. donationem S. Syluestro Pont. Max. eiúſque ſucceſſoribus factam, deſcribit *Dionyſ. Corinthi Epiſcop.* & vide *locum de Romano Pontifice.*

B Cæterum Petro Antiochia digreſſo, Cathedræ adminiſtrationem obtinuit, Petro eam conferente, Euodius vir & vitæ ſanctitate, & eruditione celeberrimus, de quo plura in ſerie Epiſcoporum illius Eccleſiæ.

Palæſtina & cuncta Iudæa, ipſáque Hieroſolyma Epiſcopum, & Apoſtolum ſortita eſt ſtatim à Domini paſſione communi totius ſenatus Apoſtolici conſtitutione atque ſuffragiis S. Iacobum fratrem Domini, cognomento Iuſtum, Anno Chriſti nati xxxiv. ibiq; Sacerdotis munere functus eſt xxx. annos, id eſt, vſq; ad Domit. Neronis ſeptimum, eius cathedra aſſeruata eſt ſummo cum honore, ſicut & SS. Petri, Pauli, aliorúmque Apoſtolorum icones: vti legere eſt *apud Euſeb. Caſ. hiſtor. Eccleſ. lib. 2. cap. 1. & 23. & lib. 7. capit. 4. & 15. Nicepho. Conſtantin. patri. in Chrono. Hieronym. in Catalog. Ioſeph. libro 20. Antiq. Iudaic. cap. Egeſip. libro 5. Abdi. Babylon. lib. 6. Nicephor. Gall. libro 2. cap. 38. Clem. Alexand. lib. 6. & 7. Strom. Ioan. Zona Tom. 3. Ado Viennenſ. de 6. ætat. Georg. Cedren. in Compend. Hiſtor. Auguſt. Tom. 4. lib. expoſit. in epiſtol. S. Paul. ad Galat. libro 2. contr. Creſcon. Grammat. capit. 137. Hippolyt. Epiſc. Portuenſ.*

In Iudæa item fidem Chriſti deprædicarunt & C propagarunt S. Matthæus ex publicano Apoſtolus, ibíque Euangelium Hebraicè ſcripſit anno 41. apud Capernaitas, & S. Iacobus frater Ioannes Zebedæi filius prædicauit 12. tribubos quæ erant in diſperſione, quem ſecuri percuti iuſſit Herodes Iudæorum Tetrarcha Anno 36. Simon quoque Chananæus Chriſti Euangelium Iudæis promulgauit, & Iacobo è pinnaculo templi præcipitato, & fullonis fuſte interfecto, in Epiſcopatu ſurrogatus eſt anno 63. vt habet *Chronol. Nicephor. Conſtantin. Euſeb. Caſ. libro tertio Eccl. Hiſtor. capit. vndecimo, & in Chron. Hieronym. in Cata. Niceph. Gall. libro ſecundo, capite duodecimo, Clemens Alexandr. 7. Strom. Egeſip. Ioan. Zona Georg. Cedren. Ado. Viennenſ.*

Ferunt Mathiam etiam in Iudæ Iſcariotis locum ſoffectum, populum Iudaicum docuiſſe, *Sophro. Hiſtoria Treueriana*, ſcriptor quidam Hebræus vitæ S. Matthiæ nuper Abdiæ Babylon. adiectus. Hic mihi obiter adnotandum putaui, id quod prodit Euodius, ſecundus à S. Petro Antiochenſium Epiſcopus, explicans illud *Actor.* 8. de Eccleſiæ Chriſti diſperſione nimirum omnes diſcipulos 72. Diaconos, fideles huc illuc timore perſecutionis graſſantis, vertiſſe ſolum, & relicta vrbe Hieroſolymitana, in diuerſas terras diremptos, D exceptis Apoſtolis, quibus edicto diuino cautum fuerat, & inhibitum ante annum 12. Hieroſolymis excedere: & interea eos paſſim communi ſtudio atque conatu mutuam commodaſſe omnes operam diuulgando Euangelio Iudæis, quod refert *Euſeb. Caſ.*

Inde mundi partitione quodammodu facta, ad ſuas quiſque prouincias ſorte obtingentes abierunt, iuxta illud *Pſalm.* 18. *Rom.* 10. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum: & primum quidem per diſcipulos profugos & diſperſos Iudeæ, Galileæ, & Samariæ ciuitates Chriſtum didicerunt, *Actorum* 8. *& ſequent.* demum vero catechizatos quoſque, fideíque rudimentis imbutos, & ſeu per Philippum, ſeu alios Euangeliſtas Baptiſmi ſacro fonte luſtratos, Apoſtoli Petrus, Ioannes, & alij firmarunt, roborarunt, ac Spiritu ſancto donarunt, vti ex *Actis Apoſtolicis liquet, cap.* 8. E

Samaria, Gaza, Azotus, Eunuchus Candacis reginæ Æthiopum, Cæſarea per Philippum diaconum Euangeliſtam, Phœnices, Cyprij, Cyrenaici, Anthiocheni per alios & alios extorres illos & diſperſos (quos diximus) Chriſtum dicere atque honorare cœperunt anno Chriſti 54. Tib. Auguſt. S. Petro Pontif. Maxim. quod eſt apud *Luc. Actor.* 8. 11. *Euſeb. libro 2. cap. 1. & in Chron. Sophron. Nicephor. Gall libro ſecundo, capit. 6.*

Europæi, Scythæ, Thraces, Theſſali, Macedones, Sogdiani, Sacci, Edeſſeni, Achaici, Byxantini, qui nunc ſunt Conſtantinopolitani, vnius Æthiopiæ indigenæ, aliíque Euxini maris accolæ, Amaſæi, Synopenſes, Niceni, Perinthij, Philippenſes, Theſſalonicenſes, Patrenſes, aliíque Aſiæ populi, ab Andrea Apoſtolo Chriſti Euangelium edocti ſunt anno xl. Eius rei Auctores ſunt *Sophron. Euſeb. Caſ. libro 5. capit. 1. & in Chron. Hieron. in Cata. Nicep. Conſt. in Chron. Niceph. Call. libro ſecundo, cap. 39. lib. 3. cap. 1. libro. 8. capit. 6. Ioan. Zona Georg. Ced. Tib. Caio & Claudio Romanis Impp. S. Petro Pont. Max.* Idem de S. Andrea ſcribit D. Abdias primus F ab Apoſtolis Babyloniæ conſecratus Apoſtolus, idemque Epiſcopus, quem diu olim ex Hebræo D. Eutropius S. Petri auditor, genere Perſa, Græcum fecit, ac deinde Iulius Africanus, cuius ſubinde meminit S. Hieronymus, ex Græco reddidit Latinum.

Maior Armenia, Syria tota (nam trium Syriarum meminit *Optat. Mileuit. libro ſecundo*, duarumque Armeniarum), Scythia Orientalis, Aſiatica, & Aſia ſuperior in naſſam S. Petri Chriſtique fidei, ſatagente S. Philippo Apoſt. allecta eſt vna cum collega Bartholomæo. Item iiſdem Apoſtolis iugum Domini ſuaue ſubiit Phrygia, India Fortunata, quæ ad Æthiopiam vergit; & altera quæ Oceano alluitur: & tertia, quæ Medis contigua, euerſiſque vbique idolorum delubris lucis exciſis, aris dirutis, ſimulacris exuſtis, Diuino Numini *ſacrantes*, tanquam regias ac templa & altaria, Eccleſiiſque ſacerdotes & Antiſtites conſecrarunt, quemadmodum S. Petr. Iacob. Andr. aliique & alij, alibi & alibi, anno ab Apoſtolici cœtus diuiſione 2xx. & quod excurrit, principibus Rom. variis, S. Petro potiſſimum Pontif. Maxim. vti reperire eſt apud *Abdiam Babylon. libro octauo, Euſeb. libro tertio, capite primo, Sophron. in Cata. Nicepho. Call. libro ſecundo, capit. 39. Ioan. Zona.* habuerunt illi ſecum copiam Euangelij, teſte *Sophro* κατὰ μαθθαῖον. G

Æthiopia altera, citerior, (ni fallor) in ſortem prædicationis obrigit S. Matthiæ Apoſtolo, & quædam cum Iudeæ, tum Gallilææ, diœceſes, teſtibus *Sophron. Niceph. Call libro 2. capit.* 40. Scriptore eius vitæ Hebræo, qui pridem hiſtoriæ D. Abdiæ, vt præfati ſumus, acceſſit S. Pontif. Maxim. Tibe. Caio & Claud. Imper. Anno & quod excurrit, xxiv.

Ad Anthropophagos in Æthiopiam interiorem (poſtquam ſuis Hebræis Hebraicè tradidiſſet, ſcripſiſſetque Matthæus Apoſtolus Euangelium) Apoſtolicam functionem obiturus penetrauit, dæmonum cultum aboleuit, ſtatuas eorum eſt demolitus, & focos & aras, vmbroſos lucos, libidinis omniſque impudicitiæ ſcholas ſuccidit; erexit, ſacrauitque Eccleſias, altaria, ſacerdotes, virgines, eaſque velatas perpetuæ caſtitati mancipauit, inſtituit ritum Miſſæ: ſicut S. Iacobus Hieroſolymis, & alij in ſuis quiſque prouinciis. Inter ſacrificandum pugione à tergo petitus fortiter pro Chriſto occubuit, anno plus minus 2x. S. Petr. Pontif. Maxim. Claud. H Auguſt. Vide *Euſeb. Caſ. in Chron. libro Eccl. hiſtor. 3. capit. 29. Abdi. Babyl. libro 7. Sophro. Catal. Doroth. Synopſ. Niceph. Call. lib. 2. cap. 4. lib. 3. c. 25. Adon. Viennenſ. ætat. 6. Ioan. Zona. Tom. 3. Georg. Ced.*

Æthiopiæ illi, vbi eſt oſtium & irruptio Apſari al. Phaſis portuſque Hyſſi, fidem Chriſti denunciauit Matthias, Apoſtolicum ad ordinem eſt diſcipulorum claſſe aſcitus. Qui homines barbaros & agreſtes, eoſque antropophanos, ad mitioris manſuetioriſque vitæ conſuetudinem reducens, præſtigiatoribus & maleficis incantatoribus ſuperatis, extructis Eccleſiis, multiſque fidei Chriſtianæ ſuſcitatis candidatis & alumnis, poſtremo criminationibus oppreſſus, primum lapidibus petitus teſtium, dein capite truncatus, interiit. Mandauit vero teſtium duos primos lapides ſecum tumulo dari, Imp. Claud. S. Petr. Pontif. Maxim. anno, &

quod excurrit, 40. auctor. *Sophro. in Cat. Niceph. C. ill. lib. 2.* A *cap 40. Dor. th. Synopſ. auctor. vita Helræ.*

Reliqua Æthiopia, Felix Arabia, Erythra, Taprobana inſula, mari rubro clauſa, habuit Euangelij præconem Eunuchum Reginæ Candacis à Sanct. Philippo edoctum, *Luca Actorum.* 8. Tib. principe A. S. Petr. Pontif. Maxim. anno Domini xxxIII. teſte *Euſ. Hiſt. &c. lib. 2. cap. 1. Doroth. Synopſ. Niceph. lib. 2. cap. 6.*

Parthi, Medi, Perſæ, Magi, Bactri, Hircani, Indi, Æthiopes, Taprobani, Edeſſæi, Bragman, Germani per pædagogiam S. Thomæ Apoſtoli ad Chriſti fidem perducti ſunt, & extincta idolomania, ædificatis templis compluribus auguſtiſſimis, conſecratis aris, deuotis Deo aniſtitis, perceptis Eucharistiæ myſteriis (& quidem ſub altera, panis inquam, ſpecie) omnem barbariem exuerunt anno xLv. & quod excurrit, partim Claud. partim Domit. Nero. Imp. A. A. S. Petr. Pontif. Max. id quod legere eſt in *Cat. Sophr. apud Euſeb. lib. 1. cap. vltim. lib. 3. c. 1. in Chron. Niceph. Cal. lib. 2. c. 40. lib. 3. cap. 5. Adon. Vienn. Ioan. Zona. Georg. Ced. Dor. th. Synopſ. Abd. Babyl. lib. 9.*

Numidiam, Mauritaniam, Barbariam, reliquamque Africam, vna cum Æthiopia, quam a meridie reſpicit, ab ipſis B Apoſtolis Chriſto conſecratam exiſtimo: deinde 22. Martyrum ſanguine, impetante Valeriano A. anno cCLvI. in fide firmatum eſtruit *D. Joann. Schomer.* & *Auguſtinus* alibi refert, ſuo tempore fidem in Africa cccc. annos duraſſe, perpetuamque Pontificum Max. ſucceſſionem, S. Cyprianum quoque præfuiſſe Carthagini anno cc L. Fabiano & Corne. Pontif. Maxim. & tunc quidem Africam pluſquam LXXX. habuiſſe Epiſcopos ex Concil. Cartha. 1. conſtat, quod videtur circa Stephani 1. Pontif. Maxim. tempora celebratum anno plus minus ccLvI. Sæuiente item perſecutione Vandalica in Chriſtianos præſertim Catholicos, & Eccleſiaſticos fuiſſe viros præſtantiſſimos in Africa Antiſtites, qui plebem continebant in officio, quum paſſim & Itali & Hiſpani & Galli & Germani ad Deorum idolorumque cultum redirent, variis hiſtoriis demonſtrari poteſt: & hæc fuit S. Auguſtino Afro cauſa ſcribendorum librorum 22. de ciuitate Dei, & Oroſio Hiſpano 7. & Saluiano Maſſilienſi 8. de iudicio & prouidentia Dei. Arnobium quoque & Tertullianum in Africa floruiſſe nemo neſcit Prætereo illam prolixam hiſtoriam C de traditione ſacrorum codicum, de qua ſæpe Auguſt. Optat. Mileuit. & alij.

Abgarus ſiue Augarus Toparcha & regulus Edeſſenorum, quem ſingulari & epiſtolij & ſuæ imaginis beneficio Chriſtus præter alios mortales eſt dignatus, cum vniuerſa vulgi nobilitatiſque pariter multitudine, idololatriam dedidicit, Chriſtique molle capiſtrum ſubiit pædotribæ Thaddæo illuc à Sanct. Thoma Apoſtolo deſtinato, anno Domini xxxII. al. xxxIII. Tiber. Imp. A. S. Petr. Pontif. Maxim. quod eſt apud *Euſeb. lib. 1. cap. 15. in Chron. Niceph. Cal. lib. 2. cap. 7.*

Alexandria, quam ob cultum diuinum iſthic florentem, plebiſque ſanctimoniam, non infrequenter Paradiſum Domini veteres nuncupant, ſicut & Antiochiam Theopolim, tota quoque Ægyptus fidem Chriſti percepit, præceptore S. Marco, Sanct. Petri Romæ diſcipulo. Is ſecundus Euangelium ſcripſit; quod cum S. Petro probaretur, Apoſtolica auctoritate Eccleſiæ legendum reliquit, fundauit multas Eccleſias Apoſtolico more, docuit abſtinentiam, continentiam, ſpontaneam paupertatem, & ſeculi fugam atque contemptum. anno xLIv. & quod excurrit, Nero. Imp. S. Petr. Pont. D Max. Vt narrant *S. Hieron. in Cat. Euſeb. lib. 2. cap. 15. & in Chron. Clemens Alexand. VI. Hypotypoſ. Philo Iud. Papi S. Niceph. Conſt. in Chron. Niceph. Call. lib. 2. cap. 15. & ſeqq. Doroth. in Synopſ.*

Indiæ Orientali, & apud Brachmanes, quos Abrahæ ex concubinis poſteros quidam arbitrantur, Magi illi, qui ſtella duce Chriſti cunabula ſunt venerati, doctrinam Euangelicam tradidere: vnde apud Diuum Ioan Presbyterum (quem Sophum vocant) eiuſque hactenus poſteritatem religionis Chriſtianæ non obſcura remanere veſtigia omnibus in confeſſo eſt. inquit, *Otho Friſingenſ. lib. 2. cap. 33.* Qum enim eſſent Magi, vt nonnullis viſum eſt, oriundi ex genere Balaam, qui de apparitura aliquando ſtella fuerat vaticinatus, iuſſerunt Senatuſconſulto, vt 12. Satraparum filij quotannis in monte Victoriali ſidus obſeruarent: Quod vbi apparuit, profecti biennium, 13 die Chriſti nati venerunt Bethlehem: indéque in patriam Eulath, & Sabam reuerſi, Chriſti Euangelium ſuis ciuibus & contribulibus denuntiarunt: ac poſtea à Thomæ aliiſq; Apoſtolis iuncti, in fide ſolidius inſtituti, Sacramentis Chriſtianis ſunt inaugurati, pluriméque propagandæ religionis profuere, anno, & quod excurrit, xL. Caio Calig. Imper. S Pet. Pontif. Maxim. id quod reperire eſt apud *Euſeb. lib. 1. cap. 7. Epiphan. hær. 30. cont. Ebion. & hær. 51. cont. Aug. Chryſoſtom. h mil. 2. ſuper Matth. in opere imperfecto, Nicephor. Cal. lib. 1. cap. 13. & 14. Vincent. ſpecul. hiſtor. lib. 7. cap. 91. & 92. Ioan Zona Georg. Ced.*

S. Paulus anno Chriſti nati plus minus xxxIv. Tiberij Auguſt. xIx. *A libro D. Hieron.* & hiſtoricis pleriſque ad fidem Chriſti vocatus, pérque Ananiam Damaſci catechizatus *Act.* 9. ſiue poſt Chriſti apotheoſin, & in cœlos relationem anno ſeptimo, vt placet Euodio primo poſt S. Petrum Antiochenſium Epiſcopo, ſtatim à ſancti Stephani perſecutione, menſe ſexto, ilico Euangelicus pugil effectus, Damaſci Chriſti fidem prædicat, Iudæorum perfidiam confutat, inde Arabiæ religionem Chriſti intulit, expletóque illic & inſumpto diligenter promulgationi Euangelicæ triennio, pertranſita F Damaſco, contendit Hieroſolymam: hinc vbi Petrum, Iacobum fratrem Domini, & Ioannem conueniſſet, legatione accepta Cæſaream, & inde Tharſum, vbi fuerat natus, eſt miſſus. Hinc à S. Barnaba accitus Antiochiam, vbi Cepham Caniæ præſulem vnum ex 70. diſcipulis palam omnibus refellit, vt habet in ſua Synopſi Doroth. oraculo diuini flaminis, tum etiam totius ſenatus Apoſtolici S. Petro præſide Pontif. Maxim. Claud. Imperat. anno, & quod excurrit xLIII. decreto, poſt indictum ieiunium, poſt fuſas ad Deum preces, poſt manuum Apoſtolicarum impoſitionem delegatus eſt, varias ſubiturus peregrinationes terra marique, ad Gentes. Hæc eſt 2. poſt Arabicam profectionem anno conuerſionis 40. & numero 3.

Tertium igitur profectus Paulus Seleuciam, Cyprum, Salaminam, Paphum, Pergen, Pamphyliam, Antiochiam Piſidiæ, Ionium. Lyſtram, Derben, aliaſque Lycaoniæ, Pamphyliæ, & Piſidiæ, ciuitates, Attalia, egregie ſuo functus munere, & ordinatis conſtitutiſque Eccleſiis quibuſque Presbyteris. Antiochiam Syriæ eſt reuerſus. Oborta vero quæſtione de G lege Moſaica, S. Paulus & Barnabas, Titus, & alij aliquot rem ad Apoſtolos Hieroſolymam deferunt. Coacto igitur concilio & S. Petro, S. Iacobo, aliiſque Apoſtolis cenſoribus quæſtione diremta, legéque Moſaica abrogata, denuò S. Paulo, Barnabæ, Silæ, & aliis legatio ad Gentes demandata eſt anno Chriſti xLvIII. al. LII.

Soluto concilio Apoſtolico, & editis canonibus & conſtitutionibus elegantiſſimis, dimiſſus iterum ad Gentes S. Paulus cum Barnaba, Iuda ſiue Barſaba, Luca, & Sila rediit Antiochiam Syriæ, & peragrata Syria, intrat Ciliciam, ac deinde Lycaoniam pertranſiens, Phrygiam, Galatiam, Macedoniam, * Miſiam, Philippos, Troadem, Samothracem, Neapolim, Theatirum, Amphipolim, Apolloniam, Theſſalonicam, Berrhœam, Athenas, Corinthum, Cenchreas, Epheſum, Cæſaream, demum Antiochiam ſeſe recipit, firmatis vbique Eccleſiis, præpoſitiſque Concilij Apoſtolici ſanctionibus, quas octo libris perſtringit *S. Clemens Roman. Pontif. Maxim.* Apoſtoliciſque canonibus LXXXV. al. LXXXIV. à ſancto Clemente Pontif. Maxim. editis, & à *Theodoro Balſamone* Patriarcha Antioch. ſcholiis illuſtris, item Liturgicis religionibus, & Miſſæ Canone, omníque ritu Chriſtiani cultus H tradito, ſiue ore tenus, & quaſi lampas curſu, per manus, ſiue ſcripto. Nam vtroque modo ſeſe Euangelicam doctrinam tradidiſſe ipſemet S. Paul. profitetur *Corinth.* 11. 15. & Dionyſ. Areopa. & alij.

Quinto S. Paulus adornat profectionem tranſita Galatia, Phrygia, Epheſo, Macedonia, Achaia, aliiſque Aſiæ Prouinciis: in votis (inquam) habet ire Hieroſolymam & inde Romam. Cæterum cum id iter ei diuino quodam nutu eſſet prohibitum *Rom.* 1. quemadmodum ſæpè alias *Act.* 16. moram longius trahit apud Aſianos, Græcos, Syros, reuerſus per Philippos, Troadem, Aſſon, aliáque Macedoniæ vrbes. Hinc nauigio deportatus eſt Mitylenen, inde Chium, poſtridie Samum, & ſequenti die Miletum, quam hodie Maltham appellant: & coacta Synodo Epheſi, habita concione de ſua doctrina, & de fugiendis hæreticis ac nouatoribus parænesi, nauigat Coum, & poſtridie Rhodum, & inde Pataram: hinc in

Phœniciam, & inde relicta ad ſiniſtram Cypro appulit in Syria, inde profectus Tyrum, deinde Ptolemaidem, hinc Cæſaream: Denique appetente Paſchæ feſtiuitate Hieroſolymam venit, ex animi ſententia, anno Chriſti nati lv. paſſi xxii. Claudij Imp. A. xii. Felice Claudij liberto legionum Iudaicarum præfecto, trium reginarum (teſte *Tranq. Sueton. in Claudio.*) marito, Clao. Lyſia cohortis Hieroſolymitanæ tribuno, Anania ſummo ſacerdote apud Iudæos.

Hieroſolyma S. Paulus, appellato Cæſare, deportatur Romam, poſtquam biennium egiſſet Cæſareæ in libera cuſtodia, commiſſuſque Iulio centurioni cohortis Auguſtæ a Feſto Felicis ſucceſſore Iudææ procuratore, poſt multa diſcrimina rerum, deniq; terris iactatis & alto ſalutatis libereque conuentis, ac in fide vbique firmatis fratribus, appulit ad vrbem 2. Neronis anno, Chriſti paſſi, ſuique conuerſi, xxv. Chriſti nati, lviii. anno mundi, M.CCLVIII. vrbis conditæ VIII. Olympiade CCVIII.

Cum vero duos Romæ exegiſſet annos clementer benigneque habitus, necdum Neronis Imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ, dicta accurate apud Cæſarem cauſa abſolutus eſt, & à Nerone dimiſſus, anno Pontificatus Max. in vrbe Roma S. Petri xviii.

Quarto itaque Neronis anno, S. Paulus Romanis cum ciuibus, tum patriciis & palatinis ſatis in Chriſti fide inſtructis, ſcriptis quoque huc illuc de carcere epiſtolis ad Ephes. Philipp. Timoth. Philemon. poſtremum iter ingreſſus peragrauit tertium aut quartum Syriam, Pamphiliam, Lycaoniam, Phœnicen, Myſiam, Phrygiam, Galatiam, Bithyniam, Achaiam, Macedoniam, reliquamque Græciam pariter & Aſiam, Illyricum vſque Chriſtianæ religionis prorogans pomœria, ac velut deducens colonias, collocatis paſſim firmis quaſi præſidiis, ædificatiſque fanis ſacris, ordinatiſque Epiſcopis. Demum ad Occidentis & Europæ climata importare Euangelium ſtudens, Hiſpaniam primum, hinc Galliam, inde Britanniam, pridem à Claudio Imper. triumphatam anno Chriſti xlvi. Orchades, cæteraſque Oceani regiones ſeu inſulas extremas quaſque petens, id quod etiam alij Apoſtoli fecerunt per Germaniam in Italiam contendit, partim relictis hic ibi presbyteris, partim huc illucque deſtinatis Apoſtolis, Euangeliſtis, prophetis, doctoribus, paſtoribus. Sæuiente vero Neronis tyrannide eodem anno, & die, quo Sanctus Petrus Romæ palo affixus, Paulus capite plexus eſt, auctore *Egeſippo, Hieron. Euſeb. Niceph.* & aliis quibuſque, tametſi *Abdias* Paulum biennio poſt Petrum martyrium ſubiiſſe ſentiat, anno Neronis ſecundum Euſeb. xii. at ſecundum D. Hieronymum & alios xiv. & vlt. Chriſti nati, lxviii. paſſi, xxxv. Conuerſionis, xxxvi. Pontificatus Maxim. S. Petri, anno xxv.

Ioanni Apoſtolo in ſortem prædicationis obtigit Aſia, cuius omnes fundauit, rexitque Eccleſias vſque ad decrepitam ætatem, id eſt Traianum principem.

Quum igitur hactenus Eccleſia fuiſſet inſtar virginis, nulliſque hæreſeon notis maculata, coactus eſt aduerſus Cerinthum & Ebionem Euangelium ſcribere: quum alij tres pridem ſua Euangelia ſcripto commendauiſſent edidiſſentque.

S. Ioannes hæreticorum conſuetudinem tantopere aſpernabatur, vt ne communi quidem cum Cerintho aut Ebione vti balneo voluerit. Cum eſſet annorum xcvii. iuxta Abdiam, vel cxx. ſecundum Dorotheum, apparuit ei Chriſtus, & horam atque diem mortis denunciauit. Mortuus eſt anno Chriſt. nati cii. paſſi, lxviii. Traiano Imp. Euariſto Pontif. Maxim. Vide *Hieron. in Catal. Doroth. in Synopſ. Euſebium lib. 3. c. 1. & ſequent. & in Chron. Abdi. lib. 5. hiſtor. Apoſtol. Epiphan. hæreſ. 30. cont. Ebion. Nicephor. Cal. lib. 3. cap. 24. Ado Viennenſ. Ioan. Zona.*

APOSTOLORVM SVCCESSORES, ET DISCIPVLI.

Iam vero mortuis & ad meliora tranſlatis Apoſtolis, fundatiſque paſſim Eccleſiis, cœnobiis, monaſteriis, Chriſti Apoſtolorumque diſcipuli Apoſtolica munia obierunt: & Timotheus quidem Epheſiorum à S. Paulo conſtitutus Epiſcopus, Chriſti Euangelium per Illyricum vniuerſamque Helladem promulgauit: Titus Cretenſibus à S. Paulo datus eſt Epiſcopus, & inſulis circumiacentibus. Neque id prætereundum eſt, S. Paulum hiſce Epiſcopis præcepiſſe, vt presbyteros & Epiſcopos ciuitatibus, atque prouinciis quibuſque nuncuparent. 1. *Timot. 3. Tit. 1.* anno, & quod excurrit, xl. *Vide Doroth. in Synopſi, Hieron. in Catal. Euſeb. Niceph. Gall. Abdiam, Placent. Democha. F. ſcie. ſemp. Gregor. Turon. Adon Viennenſ. Adam Sicrixere. Maſſe. Camera. Sauelic. Meier. Antonin. Petrum de Natal. Richard. VVaſſeburg. Sigebert. Franc. ſc. Irenic.*

Barnabas primus Romæ Chriſtum prædicauit, poſtea Mediolani Epiſcopus fuit.

Ananias Damaſcenorum Apoſtolus fuit & Epiſcopus, eodem tempore.

Philippus primum diaconus ab Apoſtolis cum Stephano, deinde Epiſcopus Trallenſium in Aſia factus eſt, codē tempore.

Prochorus diaconus quoque primum, demum Nicomediæ, Bithyniæ datus eſt Epiſcopus eodem tempore.

Nicanor & ipſe vnus ex ſeptem, Iudææ Apoſtolus fuit, eodemque die quo S. Stephanus, vna cum ſyndiacono ac protomartyre, aliiſque promiſcui ſexus & conditionis 2000. mortem pro Chriſto ſubiit.

Simon item ex ſeptem vnus Boſtri apud Arabes Epiſcopus fuit.

Nicolaus quoque diac. Sapriæ Epiſcopus & Apoſtolus præfuit. Verum poſtea in ſpurciſſimam hæreſim lapſus eſt, vt ſcribunt *Epiphan. tom. 2. lib. 1. hæreſ. 25. Philaſt. & Damaſcen. de hæretic. Theodoret. de fabul. hæretic. lib. 3. Auguſt. ad Quod. de hæreſ. 5. Tertullian. lib. de præſcript. hæretic. & libro primo. cont. Marci. n. Nicephor. Call. libro tertio, cap. 15. Euſeb. lib. 3. cap. 29. & alij.*

Silas Corinthiorum præſul fuit conſtitutus à S. Paulo.

Siluanus Theſſalonicenſium primus, Epiſcopus creatus eſt à S. Paulo.

Creſcens Chalcedone in Galliis à S. Paulo antiſtes creatus fuit.

Epænetus S. Pauli auditor in capite Africæ Carthagini Epiſcopus præcedit.

Andronicus S. Pauli quoque in fide alumnus, primus Pannoniæ Apoſtolus, atque Epiſcopus eſt declaratus.

Amplias Odyſſæ fuit Epiſcopus, Pauli item diſcipulus.

Vrbanus, cuius quoque S. Paul. meminit ad Rom. Macedoniæ Epiſcopum egit.

Stachis ab Andrea Apoſtolo primus Byzantij, quæ nunc Conſtantinopolis à Conſtantino Magno, auctore vocatur, Epiſcopus deſignatur, vti etiam *Niceph. Conſtan. in ſuo Chronol.* commemorat.

Appelles Smirnenſium Epiſcopus extitit.

Ariſtobulus Brettanniæ eſt inauctoratus.

Narciſſus Patrarum, cui defuncto ſurrogatus eſt Herodion.

Rufus Thebarum Epiſcopatum geſſit.

Aſyncritus Hyrcaniæ.

Phlegon Marathonæ.

Hermes Dalmatiæ.

Hermas Philipporum, hunc auctorem aſſerunt libri, qui Paſtor inſcribitur.

Patrobas Nepotiolani.

Linus, Cletus, & Clemens Romæ, de quibus magna inter Græcos Latinoſque quæſtio eſt.

Caius Epheſinæ Eccleſiæ poſt Timotheum adminiſtrationem ſuſcepit.

Philologus Sinopæ ab Andrea Apoſtolo Epiſcopus decernitur.

Olympas Italiæ Euangelium intulit.

Rhodion quoque Italis Chriſtum prædicauit.

Iaſon Tarſi Epiſcopus à S. Paulo conſecratus eſt.

Soſipater Iconij.

Lucius Laodiceæ Syriæ.

Tertius ſecundus Iconij.

Eraſtus Paneadis.

Phigellus Epheſiorum XV. à fide deſciuit, ſicut & Hermogenes Epiſcopus; quem S. Iacobus conuerterat.

Megarenſium Demas.

Quartus Beryti Eccleſiæ miniſter fuit.

Apollo Cæſareæ.

Cephas Canæ.

Soſthenes Colophoniadis.

Epaphroditus Adrianæ.

Cæſas Dyrrachij.

Marcus Apolloniadis.
A Ioſeph Eleutheropoleos.
Artemas Lyſtreuſium.
Clemens, qui primus ex gentibus & Græcis in Chriſtum credidiſſe fertur, Sardicæ, quæ nunc eſt Triaditza.
Oneſiphorus Coroniæ.
Tychicus Chalcedoniæ Bithyniæ.
Carpus Berrhoeæ Thraciæ.
Polycarpus Smyrnæ.
Euodus Antiochiæ.
Philemon Gazæ.
Zenas Dioſpoleos.
Aquila Heracliæ.
Priſcas Colophonæ.
Iunias Apamiæ Syriæ.
Marcus, qui & Ioannes, Bibli.

Caliſtum S. Andreas Apoſtolus primum Niceæ Epiſcopum dedit.

Apollinaris primus Rauennatium à ſancto Petro ſacratur Epiſcopus.

Quum S. Marcus cunctam Ægyptum, Lyriam, Marmaricam, Ammonicam, Pentapolim fidei Chriſtianæ myſteriis B inauguraſſet, Alexandrinæ Eccleſiæ Auzannum, al. Annianum, Cyrenenſium vero Lucium Chriſti & Apoſtolorum diſcipulum, Epiſcopos nominauit: Melium, Sabinum, & Serdonem Presbyteros, Diaconos ſeptem, & alios atque alios cum Epiſcopos, tum reliquos Euangelij promulgandi miniſtros.

Papias à Sancto Ioanne Hieropolitanus Epiſcopus deſignatur.

Ignatius Antiochenus. Iulianus Cenomanus, Vrſinus Bituricenſis.

Et quidem in Gallia, Græcis Galatia à lacteo gentis colore dicta (γάλα enim Græcis, Latinis lac ſignificat) quæ nunc à Theutonum genere Francia appellatur, prædicatum fuit Euangelium Chriſti per varios compluréſque apoſtolos, per Eutropium perſam certè ſancti Petri diſcipulum paſſim, Lutetiæ Pariſiorum per S. Dionyſ. Areopat. Athenienſium Epiſcopum, ſancti Pauli auditorem, Eleutherium Presbyterum & Ruſticum Diaconum à S. Clemente Roman. Pontif. Maxim. illuc deſtinatos, anno & quod excurrit, XC. Traia- C no principe, quod habent *Gregor. Turo. lib. 1. hiſtor. Demochar. Surius in vit. Sancta Genouefa*, & cæteri rerum Gallicarum ſcriptores. *Niceph. Call.* refert Dionyſium reſectum ſuum caput, ad duo paſſuum millia manibus tuliſſe, & occurrenti fortè matronæ cuidam velut depoſitum tradidiſſe & commendauiſſe, *lib. 2. c. 20.*

S. Paulus Hiſpaniam Chriſto vindicauit, anno LIX. S. Pet. Pontif. Maxim. ſtatim poſt primam ſuam ſatisfactionem, & apud Neronem purgationem: tranſitáque Gallia Trophimum Arelate, Creſcentem verò Viennæ Galliæ reliquit Apoſtolus, auctore *Ado ne Viennenſ. Hieronym. in Cat. 2. Tit. 4. Roman.* 15. Sunt qui exiſtiment Hiſpaniam atque Luſitaniam, ſiue Portugalliam, vnicas illas Romanæ Eccleſiæ baſes fidei Chriſtianæ initiatas, anno III. Claudij Imperat. Chriſti, XL. opera ſtudióque cùm ſancti Pauli, tum ſancti Iacobi fratris S. Ioannis ab Herode Agrippa capite plexi Hieroſolymis ante dies azymorum, S. Iacobo fratre Domini Hieroſolymitano Epiſcopo, S. Petr. Pontif. Maxim. Vide *Vaſeum, Marinaeum Siculum, Marium Aretium, Ioann. Bair. capite primo, decad. Aſi. Franciſ. Taraph Barcino canonicum in Chronic.* Primúmque S. Iacobi diſcipulum fuiſſe inquiunt, Andaletum Alma- D riæ Epiſcopum. S. Paulum totum orbem volueris inſtar peruolaſſe, teſtatur *Niceph. Call.*

Lugdunenſes primum fidei Chriſtianæ antiſtitem & apoſtolum ſortiti ſunt S. Photinum S. Ioannis apoſtoli & Polycarpi diſcipulum, deinde Irenæum, anno circiter, XCIX. Victore (ni fallor) Pont. Max. Traiano Aug. Decio & Grato Coſſ. *auctore Gregor. Turo. lib. 1. hiſtor.*

Sub eadem tempora ciuitas Toloſana *Saturninum*, Turonenſes *Gratianum*, Narbonenſes *Paulum* quendam, Aruernenſes *Stremonium*. Lemouicini & Burdegalenſes *Martialem*, Meldenſes *Sanctinum*, Aurelianenſes *Altinum*, Siluanectenſes *Regulum*, Biſuntini *Anthidium*, Niceti collegam, Matiſconenſes *Nicetium*, Lingonenſes *Senatorem*, Senonenſes *Sauinianum*, *Potentianum*, *Altinum*, *Edardum* Sacerdotes atque myſtas ſacros habuere, partim Nerone, partim aliis atque aliis imperantibus: Carnotenſes militiæ Chriſtianæ aſcripti E ſunt prædagogia *Aduentini*, *Sauiani*, *Potentiani* & eius claſſis aliorum a ſancto Petro apoſtolo tempore Claudij illuc directorum, anno plus minus, XLIV. Biturgium regio, per illorum Apoſtolorum diſcipulos Chriſto nuncupata eſt, Clemente Pontif. Maxim. Domitiano Imperat. anno, & quod excurrit, LXXXIX.

In campis Catalonicis, apud Heduos, Trecenſes, & alibi fidei incunabula ac rudimenta tradita ſunt à S. *Amatore* Potentiani & Sauiniani Chriſti diſcipulorum auditore, an. XCIX. Clemente Pontif. Max. Tito & Veſpaſiano Imper. Primus Catalonenſium Epiſcopus fuit *Memmius*.

Maſſilienſes religionis prima elementa acceperunt induſtria *Lazari, Maximini, Mariæ Magdalenæ, Marthæ & Marcellæ* ſuis ſedibus & bonis exutorum, ferociente perſecutione, quæ S. Stephanum abſtulit, Tiber. Imp.

Aquenſibus præfuit Epiſcopus *Maximinus* qui Lazari domum baptizauerat.

Sub eadem tempora Andegauenſes Chriſto videntur vendicati Apoſtolis *S. Defenſore & Apothemio*. fuit certè *Tallaſſius* ſextus eius ſedis Epiſcopus in conciliis Venetico & Tu- F ronico primo, anno circiter CCCCXVIII. Leone I. aut Hilario Pont. Max.

Virdunenſes hauſerunt religionem à *S. Sanctino* S. Dionyſij Areopag. diſcipulo, anno, aut paulo amplius, XCIX. Domitiano Aug. Euariſto Pont. Max.

Baiocenſes *S. Exuperium*, Ebroicenſes *S. Taurinum* Epiſcopos à S. Clemente accepère.

Biturgium circumquaque vicinam * *Vrſus al. Vrſinus Nathanaël* & alij Chriſti diſcipuli erudierunt anno, & quod excurrit, LXX. Tit. & Veſp. AA. Eleuthe. Pont. Max.

Britones, Normandos, Rothomagenſes, Picardos, omnémque maris Oceani tractum inſtruxit, formauítque fide *S. Nicaſius* à S. Clemente illuc Apoſtolus delegatus, anno circiter XL. Imp. Nero. & poſt eum Firminus Ambianenſium Epiſcopus anno CC.

Rhemenſes, Sueſſiones, aliíque & alij Galliæ populi, partim per *Xiſtum, Sinicium, Amanſium* collegas, partim per *Maternum*, eiúſque ſocios, ad fidem acciti ſunt, fuerunt etiam in Galliam deſtinati *Zacharias*, *Martinus* quidam, *Verus, Eucharius, Valerius, Memmius, Donatianus, Domitianus*, & alij non pau- G ci apoſtolorum diſcipuli.

Gallia Belgica olim complectebatur Mempiſcum, Ambactos, Neruios, Hannoniam, Morinos, Lutzemburgum, Lotharingiam, Alſatiam, in qua Nemetes quoque ſiue Spirenſes: Suetiam ſiue Heluetiam: Vectones, Arboracos, Celtiberos, quos Cn. Pompeius, edomita Hiſpania, & Romam triumphaturus properans, ad radices Pyrenæi depoſuit, atque reliquit: reliquúmque Cantonum agrum, vſque ad Allobroges, cis citráque Rhenum: eáque ditio vniuerſa peragrata eſt, ac fide Chriſtiana illuſtrata à *S. Clemente* S. Clementis Pontif. Maxim. Roman. patruo: quod prodit *D. Ioann. Schomer. Presbyt.* Deinde in Neruiis Aloſto conterminis & Morinis, vnde breuiſſimus in Britanniam, nunc Angliam, eſt traiectus (vti Tacit. & Iul. Cæſ. meminère) Marco Antonino Vero & Luc. Aurel. Commodo AA. Imp. auctore *Antonino, Petro de Natalib. Iac. Meyero*, fidei Chriſtianæ religio eſt diuulgata, cum primis apud Taruannam, omnémque viciniam, antiſtibus *Sanct. Fuſciano, Victorico, Piatone*, aliiſque ſociis, quos poſtea percenſebimus, ſub annum, CLXXIV. Pontif. Max. *Sotero*.

Treuiri, Vbij, ſiue Agrippinenſes, qui nunc Colonien- H ſes, Aquiſgranenſes, Tungri, Hasbani, Landi, Lupilij, vnde Pippinum & Carolum Magnum ferunt oriundos, Traiectenſes ad Moſam, totus Eburonum ager ſiue hodie Leodienſium, Dionatum quæ & Theodoris villa, Namurcum, locáque vicina, opera *S. Materni, Eucharij, Valerij, Memmij*, à S. Petro in Gallias deſtinatorum fidei Chriſtianæ auſpicia cœperunt, Nerone Imper. anno, XCVIII. vti habent *Placentius in Catal. Epiſcoporum Tungrenſ. Braſchim. Demochar. & annales Leodienſ.*

In cauſa certè D. Cæciliani Epiſcopi Carthaginenſis de traditione ſacrorum codicum aduerſus calumnias, criminationéſque Donatiſtarum diiudicanda, affuit *S. Maternus* Epiſcopus Agrippinenſis Miltiade Pont. Max. Conſtantino Mag. Aug. Imp. in concilio Lateranenſi, & *Cæcilianus* à 19. Epiſcop. inſons inculpatúſque cenſus eſt: & Donatiſtæ cauillatores condemnati.

A demnati. Meminit eius ſynodi *D. Auguſt. ep.* 162. 166. & alias ſubinde, quantum vero laboris hac in re exantlarit aduerſus Donatiſtas, nemo neſcit qui vel à limine Auguſtinum ſalutarit (vt ſic dicam) vel primoribus labris eius volumina guſtarit.

Metenſibus fidei religioniſque antiſtes fuit annos xxv. *S. Clemens* Roma. anno xl. Sancto Petro Pontif. Maxim. Caio Calig. Imper. Clemente vero Romam euocato ſuffecti ſunt in eandem Cathedram *Celeſtius*, *Felix*, *Patiens*, & alij, qui cunctam Lotharingiam plurimis Eccleſiis ornarunt: id quod in ipſo Prouinciali reperire eſt. Suberant vero id temporis Argentinates & Alſatij Metenſium Epiſcopo, *teſte Gaſp. Br. ſib.* Moguntinis ad fidem reducendis operam dedit *S. Creſcens*, al. *Creſcentius* S. Pauli diſcipulus, an. Circiter lx. Nerone Imp. S Petro Pontif. Max. quod prodit *Gaſp. Bruſch.*

Auſtraſiam & Alſatiam vniuerſam, cunctumque Argentinatum, Baſileam, Heluetiam, & Cantonum populum omnem vltra citraque Rhenum, Sanct. Pet. Pontif. Maxim. Nerone Imper. anno lv. *S. Euchariſt. Matern. Valer.* aliique id genus apoſtolici viri, Chriſto eiuſque nomini ac fidei aſſeruere. Verum relapſi illi partim in idolomaniam, partim in Arianiſmum, per *S. Amandum* Traiectenſem Epiſcopum ad ortho- B doxiam ſunt reuocati, Clodoueo & Clothario Francis imperantibus, anno, & quod excurrit, D. Vti ex *Gaſp. Bruſ. Surio, Democh. Bliquet.* Prædicauit etiam iſthic *Leodegarius* Francus *teſte Lazio.*

In Boiis ſiue Boiariis, nunc Bauaris, Churienſibus, atque Rhetiis, apoſtolum egiſſe ferunt *Lucium* quendam, quem nonnulli *Simonem* illum *Cyrenæum* fuiſſe contendunt, qui vna cum Chriſto crucem geſtauit, quem Ratiſponæ, Salisburgi, Auguſtæ Vindelicorum, & Churiæ prædicaſſe ſatis in confeſſo eſt, ſub annum clv. Alij *Lucium* hunc Britanniæ Regem eſſe aſſerunt, patria ob fidem regnoque extorrem, Eleuthe. Pont. Max. Seuero principe, anno circiter clvi.

† Britannia, quæ nunc Anglia, conceſſit in fidei religioniſque Chriſtianæ ſententiam *Eleutherio* Pontif. Maxim. Marco Antonio Vero & Aurelio Commodo fratt. Imper. AA. Lucio rege, Ariſtobulo, Fugatio, & Damiano apoſtolis, anno ſecundum V. Bedam *lib. 1. hiſtor. Anglic. cap. 4. Sigebert. Proſp. Democh.* clvi. aut quod magis placet Hectori Boëth. clxxxvii. Eam vero fidem indeprauatam tenuiſſe inſulam vſque ad Diocletiani & Maximia. tyrannorum Impp. tempora teſtatur V. Beda. & quidem Scoti, Picti, Hiberni, cæterique eius C climatis inſularea, videntur eodem tempore fidem accepiſſe, ſed Epiſcopum non ita, ſi V. Bedæ credendum eſt. Putat enim *libro 1. capit. 13.* Scotis primum Epiſcopum fuiſſe *Palladium* diaconum, Pontif. Maxim. Celeſtino, Theodoſ. Iunio. Imper. anno cd. xx. Vel iuxta D. Proſp. in chron. cd. xxxiv. Baſſo & Antiocho Coſſ. Labefactarent ſiquidem non parum omnem Britonum prouinciam Pelagius, Iulianus, Celeſtius, & alij quidam: eámque ob cauſam *Celeſtinum Papa S. Germanum* Antiſiodorenſem, & *Lupum* Trecenſem Epiſcopos illuc deſtinat, & Scotiæ antiſtitem præficit, quem diximus *Palladium* Anno ccccxxxiv. Non deſunt tamen qui exiſtiment Scotos Epiſcopum habuiſſe *D. Palladium*, ſiue illum ipſum, ſiue eiuſdem nominis alium, Victore Pont. Max. Antonino Caracalla Imp. & Seuero, rege Donaldo, anno cxcvi.

His in generali de prima Epiſcopalium cathedrarum adminiſtratione velut prælibatis, ad particularem Epiſcoporum qui primis illis legitimè ſuffecti, ac alibi etiam pro Locorum Temporumve varietate Inſtituti, & illorum qui his ſucceſſerunt enumerationem, progreſſum facimus.

D

*PARTICVLARIOR ENVMERATIO EPISCOPORVM, QVI CHRISTI ECCLESIAM gubernarunt.

AC PRIMVM.

EPISCOPI ANTIOCHENI.

Ex Cardin. Baronij Annalibus pleraque deſumſimus.

Antiochia Syriæ Metropolis condita perhibetur à Seleuco Nicanore, Olympiade cxix. In memoriam Patris ſui Antiochi. qui inſuper ea de cauſa alias quindecim ciuitates hoc nomine condidiſſe, vel ſaltem reſtauraſſe ſcribitur à Volaterrano *lib. 9.* hanc autem *Theopolim* appellat Iuſtinianus, fortaſſis quod primi hic credentes Chriſtianorum titulum meruerint vt Lucas in *Actis* docet cap. 11. Erat autem E Vrbs celeberrima tertium poſt Romanam dignitatis locum habens.

Venit ad hanc Apoſtolorum Princeps poſtquam diſcipulorum iam diſperſorum prædicatio eam præueniſſet, idque anno Chriſti circiter trigeſimo octauo vt notauit Hieronymus *in capite ſecundo, Epiſtol. ad Galatas*, Euſebius *in Chronico*, & communiter alij. Igitur in hac primùm religionis fundamenta *Petrus* ſtabiliuit, & ſedem locauit, quamuis Lucas huius inſtitutionis non meminerit, vt iterum Hieronymus notauit, ac inter alia præterierit. Porro Alexandrina Eccleſia & Patriarchatus prælatus fuit Antiocheno, licet Marcus ex Petri commiſſione eam fundaſſet ob prærogatiuam, quam Alexandriæ Romani contulerant, iuxta quam illius præfectura etiam Auguſtalis erat & longè præcellebat præfecturam Siriæ, ſiue Antiochenam, vt quæ priori ſuberat, quomodo Hieroſolyma Cæſareæ Paleſtinæ. Primus ergo Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus & Patriarcha fuit S. Petrus poſtquam biennium integrum peragrauerat varias ciuitates & Prouincias prædicandi Euangelij cauſa. Eamque adminiſtrauit annis ſeptem, vt affirmat Damaſus in Pontificali, & *Gregorius libro ſexto, Epiſt.* 37. & teſtatur celebritas cathedræ Antiochenæ à F Petro primùm ſtabilitæ. Porro hoc obiter notauerim, Antiochenum Patriarcham olim, teſte Volaterrano, ſub ſe habuiſſe Prouincias viginti, xiv. metropolitanos, liii. Epiſcopos, vrbem vero ipſam trecenta ſexaginta ſex templa. Suberat etiam huic Eccleſiæ Perſarum Eccleſia, vt docet canon Niceni Concilij latinè redditus à Turriano, *in append. ad conſtitut. Clementis Can.* 35.

Grauiter hallucinatur hic Onuphrius, quando in additionibus ad Platinam adſerit Antiochenam Eccleſiam à Petro fundatam poſt Romanam, eumque hoc nomine exagitat Cardin. Baronius Tom. 1. Annal. ad annum Chriſti 39 numero 12. & merito cum in re tanti momenti non niſi coniectura vtatur ſatis debili contra omnem Antiquitatis ſenſum & conſenſum, quod certè eſt ſapere non vt oportet ſapere neque ad ſobrietatem.

Petrus itaque poſt ſeptennij gubernationem ſub annum 3. Claudij Imperatoris Antiochia Romam diſceſſit. hoc eſt anno circiter Chriſti quadrageſimo quarto, quando ſibi in cathedræ huius functione ſubſtituit Euodium virum ſanctiſſimum de quo S. Ignatius qui illi ſucceſſit Epiſtol. 12. ſcribit. Mementote Euodij beatiſſimi Patris veſtri qui primus poſt G Apoſtolos gubernacula veſtræ Eccleſiæ ſortitus eſt; loquitur enim populo Antiocheno.

Ceterum à nonnullis Euodius celebratur tanquam primus Epiſcopus Antiochenus, & ita eum vocat Euſebius in chronico, non quod abſolute primus fuerit; ſed quia poſt Petrum primus hic cathedram tenuerit in eaque functione obierit martyrio affectus, quamuis ſit ordine ſecundus. Niſi dicamus primum, quod propriè Petro non ſucceſſerit in omnibus: tranſlata namque Petri Sede Romam, ille reuera Petri ſucceſſor dicitur, qui poſt eius obitum in locum & functionem ipſius ſuffectus eſt, & vniuerſalis Eccleſiæ curam ac præfecturam obtinuit. atque ita conſtat qua ratione Euodius nunc primus nunc ſecundus Epiſcopus Antiochenus nuncupetur.

Euodius igitur ſecundus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus omnibus numeris abſolutus, raræ pietatis, & zeli non vulgaris, quique Apoſtolo Petro ſuccederet non indignus, annis plus minus 26. rexit habens in miniſterio ſacro collegam teſte Euſebio in chronico, Ignatium S. Ioannis Euangeliſtæ diſcipulum, quem ob id fortaſſis Chryſoſtomus appellat D. Pe- H tri in hac Sede ſucceſſorem, neque enim is immediatus Petri ſucceſſor fuit, ſed interceſſit Euodius, quem Ignatius *Epiſtola 9 ad Philadelph.* recenſet inter illos qui virgines permanſerunt: & plura ab eo etiam ſcripta inſinuat Nicephorus *libro ſecundo hiſtor. capite tertio.* Perueniſſe traditur à Baronio *in notis ad Martyrolog. 6. May*, vſque ad imperium Galbæ & Othonis. Verum quod ore docuit, ſanguinis profuſione confirmauit, factus Chriſti martyr illuſtris, ſæuiente in gentem Iudæorum Antiocho etiam Iudæo, ſed ad Paganiſmum dilapſo. qua de re conſulatur Ioſephus *libro 7. cap. de bello Iudaico.*

Ignatius Euodij in locum ſufficitur. quem tamen cum eodem ſediſſe plerique ſubnixi auctoritati S. Chryſoſtomi, qui huius etiam Eccleſiæ presbyter fuerat, adfir-

mant

A mant non improbabiliter, ſic vt duos Epiſcopos ſimul habuerint Antiocheni, vnum ex Gentibus, alterum ex circumciſione ad Chriſtum conuerſis, idque propter exortum diſſidium, cuius meminit Paulus *cap. 2. ad Galatas*, quo ſedato, Ignatius Euodio ceſſit, eique trucidato ſucceſſit, & præfuit Eccleſiæ ſuæ annis quadraginta vſque ad vndecimum nimirum Traiani annum, iuxta Euſebij Chronologiam, cui annuere etiam videtur Baronius damnatus tandem ad beſtias martyrio coronatur Romæ. Scribit de illo S. Hieronym. *de Script. Eccleſiaſticis* quanta promptitudine ſuppliciis illis ſe obtulerit, vt qui Romanis è carcere per epiſtolam inſinuaret, vtinam fruar beſtiis quæ mihi paratæ ſunt! quas & oro mihi veloces eſſe ad interitum, & ad ſupplicia, & allici ad comedendum me, ne, ſicut & aliorum martyrum, non audeant corpus attingere. Cumque iam in theatrum producendus rugire audiret Leones, patiendi ardore dicebat, Frumentum Chriſti ſum, dentibus beſtiarum molar, & panis mundus inueniar. *Breuiar. Roman. 1. Februarij.*

Hero Diaconus, Antiochenus magiſtro ſuo in Cathedra ſucceſſit, provt ipſe diuante prædixerat, exſtatque illius ad eum Epiſtola, Viam autem magiſtri pius & ſedulus imitator B ſecutus pro commendato ſibi grege amator Chriſti occubuit, poſtquam annis viginti ſediſſet, teſte Euſebio in Chronico. Eius autem precatio ad Ignatium iam martyrio adfectum legitur in codice Vaticano, & refertur à Baronio, anno Chriſti 110. Paſſus autem eſt Hero anno Domini 130. die 17. Octobris.

Succeſſit anno eodem Cornelius & Cathedram hanc adminiſtrauit annis tredecim. Ita Euſebius.

Hic vita functus habuit ſucceſſorem Heronem II. Imperatore Antonino, ſeditque annis 27.

Theophilus Heroni ſubrogatur, vir perquam eruditus, cuius excellentis ingenij ac pietatis complura Euſebij tempore opera exſtabant, vt ipſe fatetur *lib. 4. cap. 19. & in Chronico.* Sediſſe eum adfirmat annis octo, ſed cum ex eius *commentariis ad Autolicum lib. 3.* conſtet illum ſuperuixiſſe M. Aurelio Imperatori, dicendum cum Nicephoro, eum ſediſſe annis tredecim, & mortuum anno Saluat. 183.

Maximinus ſubrogatur, & ſedet annis decem.

Serapion præfuit Antiochenæ Eccleſiæ vſque ad annum Domini 213.

C Aſclepiades ſucceſſit Serapioni, de quo Euſebius: Hic perſecutionis tempore ob conſtantem fidei confeſſionem multum laudis & gloriæ adeptus eſt: & mox recitat epiſtolam quam ad illum ſcripſit Alexander Papa. Sedit annis ſex.

Philetus tempore Macrini I. floruit ſub annum 220. meminit illius Euſebius *l. 6. c. 16.* Niceph. *l. 5. c. 26.*

Zebenus vixit ann. 231. in Pontificatu Antiocheno, ſcribit de illo Euſebius ſuprà, *cap.* 18.

Babylas Zebeno ſufficitur anno 241. tenuitque ſedem vſque ad Decium Imperat. annos 12. qui præuidens perſecutionem quæ imminebat Eccleſiæ ſub eodem Decio, non viros tantum, ſed & pueros quos Chriſtiana religione imbuerat, ad martyrium animabat. Ipſe iiſdem Dux & Præco factus. Oſſa eius in ſuburbio condita in templo quod Ethnici poſtea Apollini dedicarunt, à quo cum Iulianus Apoſtata reſponſa flagitaſſet obmutuit, cauſamque adiuratus dixit, pignorum ſacrorum huius Martyris depoſitionem. Vide Zozomenum *lib. 5. cap.* 18.

Fabianus alij Fabius, ad quem Cornelius Papa ſcripſit: ſucceſſit circa annum 255. qui cum ad Nouatiani errores inclinaretur, à Pontifice admonitus fuit. D

Demetrianus, qui ſedit vſque ad annum octauum Valeriani Imperatoris, ſalutis vero Chriſtianæ 262. martyrio occubuit.

Eo mortuo ſedem hanc iniuit Paulus Samozauenus homo nefarius, qui varias hæreſes propalauit. Magiſter fuerat Zenobiæ Reginæ: eius obſcenitates litteris traditæ reperiuntur. Damnatus in conc Antiocheno poſteriori, & expulſus tandem ab Aureliano Imperatore. Domnus ei ſuccedit, renuntiatus Epiſcopus in Synodo Antiochena an. 272. præfuit annis ſex.

Timæus ſubrogatur anno circiter 278. & moritur 283.

Succedit Timæo Cyrillus, cuius tempore vixit Dorothæus Presbyter. Legatur *Euſeb. lib. 7. cap. 25. &* 28.

Cyrillo vita defuncto Cathedræ Antiochenæ præficitur non Dorothæus, vt nonnulli arbitrantur, ſecuti Demochares tabulas: ſed Tyrannus, quo ſedente bellum aduerſus Dei E Eccleſiam valde exarſit. Sedit anno 299.

Vitalis interfuit Concilio Ancyrano, obiit anno 314.

Philogonus alij Philogonius maximus hoſtis ſectæ Arianæ fuit, ac meminit illius Epiphanius in Panar. hæreſi 69. Hieronymus in Chronico: Nicephorus *lib. 8. cap. 6. 7. 9. 14.* Ex cauſidico factus Epiſcopus. Laudauit eum S. Ioannes. Chryſoſtomus in die illius natali Tom. 3. & à vitæ ſanctitate commendatur.

Paulinus iuxta B. Hieronymum ſucceſſit, qui apud Theodoretum omittitur, vixit vſque ad annum 324.

Poſt varias diſceptationes accerſitur ad regimen huius ſedis ex Beroenſi Eccleſia Euſtathius, ob inſignem vitæ in defendenda Catholica fide conſtantiam, interfuit Synodo Nicenæ, & Antiochenæ, ac contra Arrium Claſſicum primus cecinit, eiectus in exilium graues calumnias perpeſſus fuit, moritur exul anno 340. præſedit annis 18.

Succedit EVLALIVS.

EVPRONIVS.

PLACILIVS.

STEPHANVS, omnes Arriani, quamuis de horum ſetie parum reperiatur litteris traditum. F

Athanaſius teſtatur anno Domini 356. ſediſſe Antiochiæ Leontium caſtratum qui Stephano ſucceſſerat. Vide eumdem Epiſt. ad ſolitariam vitam agentes, erat etiam hic Leontius Arrianus.

Eudoxius etiam Arrianus anno 359. hic præfuit, & ſedere Cepit anno 348. poſt Concilium Sardicenſe, ita decernente conſtantio Imperat. Ceterum refert Theodoretus, quomodo occupantibus hanc Eccleſiam Arrianis, plerique Catholici pij per ſe conuentus agere cœperint, quos Euſtachianos nuncupauère, quod in vnum poſt Euſtachij tempora coiuiſſent. MELETIVS impurus hæreticus ex Sebaſteno Præſule Antiochenæ Eccleſiæ præficitur anno 360. & in exilium mittitur. Erat eo tempore ſchiſma Antiochiæ.

Meleto in exilium profugo ſufficitur Euzoius eiuſdem farinæ & pretij etiam ſchiſmate durante. Interea Catholici Epiſcopi erant Paulinus qui Damaſo Pontifici adhærebat: & Flauianus, qui illum accuſabat, quaſi minus rectè ſentientem de SS. Trinitate, at mera ea calumnia erat, vt exinde conficitur, quod Damaſo Papæ fuerit integerrimus, & ſummæ apud illum exiſtimationis. Porro Flauianus con- G tra præſtitum Iuramentum Meletio fuerat ſuffectus anno Domini 381. & vſque ad annum 408. ſchiſma hoc componi non potuit, donec tandem per Innocentium Pontificem ſublatum fuit.

Interea Flauiano mortuo, Rophyrius homo ſceleratus vi inuadit thronum Antiochenum anno 404. eiuſque communionem vitant Antiocheni, & omnium plauſu moritur anno 408. ac immeritò à Theodoreto commendatur, nec vnquam ei communicare voluit Romanus Epiſcopus. Tunc demum pacis radius affulgere cepit, ac vnanimi ſuffragio electus eſt Alexander qui diſſidentes coniunxit, & ſchiſmati vlteriori viam præcluſit. Iam enim annis 48. durauerat. De hoc Epiſcopo teſtatur Theodoretus, quod vitæ ipſius ratio pulchrè cum Epiſcopatu conſenſerit: vt ſeuera diſciplina, ſtudio ſapientiæ, egeſtate voluntaria, eloquentia, aliiſque Spiritus ſancti donis multum excelluerit, hæc ille *libro 5. hiſt. capite* 35.

De pace autem Eccleſiæ Antiochenæ reſtituta legatur Epiſtola Innocentij Papæ ad Bonifacium. Sedit annis 4. S. Alexandro vita functo ait Theodoretus: Theodotus conti- H nentiæ velut Margarita, Eccleſiæ præſulatum obtinuit, vir manſuetudine inſignis, & accurata vitæ inſtitutione egregiè exornatus. Euenit id anno 411. Iunxit autem Apollinariſtas Antiochenos Eccleſiæ Catholicæ, ſeditque vſque annum 427.

Succedit Ioannes in functione, non tamen in virtute, cum plus æquo Neſtorij implicaretur erroribus, ſic vt ab Oecumenico Concilio Epheſino excommunicaretur; tandem damnat Neſtorium, & abſoluitur. Superuixit vſque ad annum 436. cum ſediſſet annos tredecim. Nicephorus tamen 18. illi tribuit.

Subrogatus eſt illi ex ſorore nepos Domnus Monachus, ſed monaſterij deſertor cui Euthymius prædixerat quod quidem adminiſtrationem Cathedræ huius conſequeretur, at

quod

A quod rurſus ea eiicerentur ſicut reuera accidit. Conuenit autem magnum illum Simeonem ſtylitam teſte Nicephoro. Interfuit Synodo Chalcedonenſi. Maximus iniuit Epiſcopatum anno 449. etiam iſte fuit in Chalcedon. Synodo, præfuit annis circiter decem.

Acacius quidam huic ſucceſſiſſe à Baronio adſeritur, & vnum annum ſediſſe. *Tom.6. Annal. ad an.459. num.18.* qui tamen ab aliis omittitur.

Martyrius vitæ ſanctitate inſignis fit Epiſcopus anno 459. quo ſedente Antiocheni variis ſeditionibus & tumultibus inter ſe digladiantur excitante eos Petro Fullone Monacho qui Zunoni Prætori vrbis genero Leonis Imperat. adhærebat, ſic vt illi de Epiſcopo mutando deliberarent vt ſcribit Alexander apud Surium Tom. 3. Sermon. de S. Barnaba. Igitur Orthodoxus Epiſcopus calumniis impetitus coram Imperatore ſe ſiſtit, verum cum honore dimiſſus fuit. At reuerſus Antiochiam cum ciues ſuos ſeditionibus delectari videret, & Zenonem eoſdem excitare aduerteret, vltrò honore defungitur, vſus hac proclamatione in Eccleſia: Clero immorigero & populo rebelli & Eccleſiæ contaminatæ renuntio: ſeruata duntaxat mihi Sacerdotij dignitate. Hæc Theodorus B Lector, qui addit:

Cathedram Epiſcopalem ita vacantem vi inuaſit Petrus ille Fullo, vulgò Gnapheus, quem Acacio Conſtantinopolitano Epiſcopo agente Imperator in exilium relegaſſet, niſi fuga elapſus fuiſſet poſtquam triennio ſedem occupauerat. Vacauit itaque ſedes aliquo tempore eo quod non alium quam Orthodoxum illi præficere Imperator volebat.

IVLIANVS.

IOANNES.

STEPHANVS, ab Antonio Demochare ſubiiciuntur.

STEPHANVS II. Epiſcopus electus, approbante clero & populo, triennium ſedit, obiit autem anno 482. Quando omnium ſuffragiis ſurrogatur Calendion Catholicus Epiſcopus, approbante eius electionem Simplicio Rom. Pontifice, quamuis inuito Acacio Conſtantinopolitano Præſule id acciderit. Qui idcirco pulſo Calendione reſtituit Petrum Gnapheum ſiue Fullonem Arrianum. Petrus igitur Gnapheus rurſus fit Epiſcopus, & anno ſequente 183. qui primus erat Felicis Pontificis in Synodo Romana condemnatur, & deponitur, tandémque anno 486. ad diuinæ iuſtitiæ tribunal euocatur.

C At nec tunc licuit Antiochenæ Eccleſiæ Orthodoxi Epiſcopi communione frui, hæreticis præualentibus fauore Zenonis Imperat. vnde ſucceſſit illi in munere & ſcelere Palladius, qui cum Arrianis Epiſcopis communionem tenebat, poſt decennalem gubernationem diſceſſit anno 496. Eius locum Flauianus Iunior accepit, qui quidem aduerſus Imperatorem & hæreticos murus pro domo Iſraël exſtitit, eiúſque rei cauſa meruit cum aliis confeſſoribus Epiſcopis exilium conſtanter ſubire ex decreto Pſeudoſynodi, quam Anaſtaſius Imperator apud Sydonem congregauerat ex octoginta perfidis Epiſcopis anno 512. manet nihilominus in ſua Sede nec ceſſat acerrimum mouere bellum aduerſus hæreticos, donec ad Petram exire compellitur vti & Elias Patriarcha Hieroſolymitanus in Haiala: moriente autem Anaſtaſio Imperatore diuinitus admonentur ſancti Antiſtites, vnde eodem die ſibi per litteras id ſignificarunt vt eſt auctor Sophronius cap.35. Prat. Spirit. Anaſtaſius hodie mortuus eſt, eamus & nos vt cum illo iudicemur. Et ecce poſt duos dies nempe à ſcriptis litteris, vterque ad Dominum migrauit terribili Dei iudicio aduerſus illum ſe ſiſtere parati. Incidit eorum mors in annum Domini 518. Lege Baronium *Tom.6. Annalium* ad D eum annum *num.* 25.

Eo mortuo Seuerus Cathedram inuadit, ſed vt erat Manichæorum labe infectus, Catholicorum acclamatione importuna damnatur, & eiici dignus denuntiatur, tandem decreto Iuſtini Imperat. anno 519. condemnatur vt lingua illi, qua Deum toties blaſphemauerat, præcideretur, quod irrogatum ſupplicium fugâ vitauit, vt colligere eſt apud Euagrium *lib.4. cap.4.* hiſtoriæ ſuæ: & Liberatum Diaconum.

In eius ſedem ſucceſſit Paulus, cui cum mandaretur vt Chalcedonenſem Synodum promulgaret, ſponte Antiochia diſceſſit, vitæque curſu conſummato emigrauit, antequam hæreſi qua infectus videbatur reſipuiſſet. Scripſit de illo graues querelas Imperator ad Hormiſdam Pontificem. Sedit annos duos. Sedem ipſius Euphraſius Hieroſolymis Antiochiam profectus capeſſit, ait *Euagrius lib.4. cap.4. cap.4. in fine*, anno E Sal. 521. Hoc ſedente Antiochiam quæ omnium hactenus totius Orientis emporium euaſerat, ingens Terræ motus concuſſit, eáque etiam clade Antiſtes occubuit anno 525. menſe Maio.

Ephraimus ſiue Ephrem, ad curam huius vrbis ſuſcipiendam mox eligitur anno ſequente 526. Sanè Epiſcopi noui electione vrbs reſpirare videbatur. Erat prius Comes Orientis, pietate inſignis, & Imperatore annuente huic Cathedræ præficiebatur. Agit de eius electione Euagrius *cap. 5. lib. 4.* quam diuinitus ei inſinuatam memorat. Erat in pauperes munificentiſſimus, & acer veritatis Catholicæ adſertor, & pro eadem per Orientem reſtituenda, omni hæreſi expulſa impenſè laborabat: Stylitem Seuerianâ labe infectum corripuit, & miraculo ad ſaniorem mentem adegit, de quo fusè *Baronius Tom. 7. ad ann.526. num.57.* Porro meritorum plenus ex hac vita migrauit anno 546. poſtquam ſumma cum pietate annos decem & octo præfuiſſet.

In eius locum Domnus III. ſuffectus anno eodem fuit. Interfuit & ſubſcripſit Synodo Quintæ: eiúſque fidei formulam miſit Imperatori Iuſtiniano Vigilius Pontifex, moritur verò an. 561. F

Succedit Anaſtaſius cognomento Sinaita. Erat vir doctus, ſanctus, & prudens, qui ciues ſuos aduerſus quædam Iuſtiniani decreta in fide confirmauit, tandem à Iuſtino illius ſucceſſore in exilium miſſus an. 572 & à Mauritio reſtitutus, poſtquam an. 24. è ſede ſua profugus fuiſſet.

Interea à Iuſtino Gregorius quidam laudatiſſimæ vitæ & pluribus virtutibus excellens ſubſtituitur, annuente Epiſcoporum Synodo. De cuius laudibus multa ſcripta reperiuntur apud Euagrium *lib. 5. cap. 6.* hiſtoriæ & in Prato Spirituali *cap. 42.* Præfuit vſque ad annum 594. quando Anaſtaſius reſtituitur in priſtinum locum, à Mauritio Imperatore, anno ſcilicet 594. & in Eccleſiam ſuam recipitur anno ſequente, multa eruditionis ſuæ & zeli in Catholicam Religionem monumenta reliquit, veritatis aſſertor incorruptus, tandem non ſine opinione ſanctitatis exceſſit anno 599. qui ſextus erat à reſtitutione.

Succeſſorem habuit Anaſtaſius Sinaita alium Anaſtaſium quem Iuniorem vocant, cuius electio à Rom. Pontifice fuit confirmata, extátque ad eum S. Gregorij Epiſtola, *lib. 7. Epiſtol. 48. edit. Latinæ ſiue Romanæ.* Multa hic paſſus ab hæreticis fuit, tandémque à Iudæis trucidatus anno 609. & Martyrum Catalogo adſcriptus. G

Habuit qui in functione Epiſcopali ſuccederet hominem improbum, hæreſi Monothelitarum infectum, Macarium, cuius impoſtura in Concilio Conſtantinopol. detecta, & ipſe à Patribus exploſus, Románque miſſus in monaſterium detruſus fuit, & pertinax in errore permanſit.

Locum cum dignitate excepit THEOPHANIVS.

Hoc ſedente, Sarraceni & Arabes Syriam populati, paſſi non fuerunt vt Antiochiæ Patriarcha conſtitueretur, vacauit igitur Sedes annis 40 vſque ad tempora Conſtantini Copronymi, quando velut excitari è ſomno viſa Eccleſia Antiochena, Imperatoris & Catholicorum ſuffragio eligitur in Epiſcopum.

Stephanus monachus Syrus, anno ſcilicet 741. qui cum ſediſſet annis duobus vt ſcribit Theophanes; permiſit Princeps Saracenorum conſecrari in demortui locum Theophylactum Edeſſenum, virum magnæ virtutis, & diuinis chariſmatibus fulgentem, an. 744. ſedit autem annos ſeptem.

Theodorus illi ſuccedit anno 16. Imperij Conſtantini Copron. Verum inuidia Arabum ait rurſus Theophanes ſede ſua H pulſus quod dixerat eum res illorum Imperatori per litteras indicare.

EPISCOPI ET PATRIARCHÆ HIEROSOLYMITANI.

Ex Euſebio, Epiphanio, Nicephoro, Ruffino, Baronio.

Hieruſalem ſiue Ieruſalem vrbs perfecti decoris iuxta Ieremiam in Threnis in medio terræ poſita Ciuitas Dei ſancta & electa vtráq; gloriæ prærogatiua effulſit, vt & fidelis cuiuſque animæ & militantis pariter ac triumphantis Eccleſiæ extiterit figura, quæ à Melchiſedech condita anno mundi 2010. aut circiter Salem prius dicta, poſtea à IESVS eius filio Chenaã poſſeſſa etiam Iebuſæum appellata aliquandiu fuit. Rex Dauid autem eandem regni caput & metropolim conſtituit, & in ea Salomon templum illud auguſtiſſimum iuxta Dei voluntatem

exſtruxit

extruxit & ſplendore ſuo orbis miraculum euaſit annisq; ſupra 460. inſtar Paradiſi cuiuſdam terreſtris floruit. Verum cū principum populiq; impietas & templum idolorū cultu prophanaſſet, vrbéq; innoxio ſanguine impleuiſſet, Deo vindicante per Nabucodonoſor primū euerſa funditus fuit. Mox à Neemia, Machabæis, Herode & aliis reſtaurata annis 510. inſigni ſplendore coruſcauit. In hac ceu theatro quodam orbis Dominus Iesvs ſalutem noſtram operatus eſt, atq; inde velut centro vniuerſæ terræ Apoſtoli ſuam prædicationem exorſi Euangeliū toto orbe promulgarunt. Sic vt ad litteram impleretur illud Iſaiæ; de Sion exibit lex, & verbū Domini de Hieruſalē.

Hic Apoſtoli virtute ex alto ſuperinduti, Chriſto filios parere, & Eccleſiam conſtituere ceperunt, & primam Synodum celebrarunt, de qua *Actor cap.*15. ac fidei ſymbolum conceperunt, atque ex hac ceu portu quodam egreſſi in omnem terram exierunt. Porro Petrus qui Apoſtolici culminis Princeps & ſupremus Eccleſiæ Paſtor a Domino erat conſtitutus, creſcente fidelium numero dum ipſe ſolicitus in omnem partem inſtat opportunè & importunè, vt ad ouile Chriſti plures adducerentur, ne Hieroſolyma paſtore viduata exiſteret & ſemen fæliciter proiectum in terram bonam debitæ irrigationis defectu exareſceret, Iacobum Alphæi cognomento Iuſtū ibidem Epiſcopum ordinauit & formam præſcripſit, quomodo deinceps Epiſcopus non niſi à tribus Epiſcopis conſecraretur, aſſumpto ſecum ad eam functionem Ioanne & altero Iacobo, vt colligere eſt ex Epiſtola Anacleti *Tom.*1.*Concil. & Euſeb in Chronico, ex lib.*2.*hiſtor.cap.*1.

Venerab. Beda in martyrologio ponit diem huius ordinationis 27. Decemb. anno quo ſalutem noſtram Dei filius conſummauit. Inſignia quædam huius Epiſcopatus multis ſæculis ſeruata perhibentur, ac nominatim Cathedræ D. Iacobi meminit Euſebius l.7.cap.14. in fine, vſque ad tempora ſua in magna veneratione habitæ. Alij etiam bracteæ ſiue laminæ aureæ quam idem in capite geſtabat ceu ornamentum & ſymbolum regalis ſacerdotij, quale etiam geſtaſſe S. Ioannem Euangeliſtam teſtatur Polycrates Epheſiorum Antiſtes. *apud Euſeb.lib.*5.*c.*23.*hiſtoria.*

Ceterum Iacobus ſemper virgo permanſiſſe ſcribitur, nec carnibus nec vino vſus, ab omnibus ob eximiam vitæ ſanctitatem cultus, vt cui vni permittebatur ingredi Sancta Sanctorum cuius etiam genua orandi aſſiduitate Cameli in modum obriguiſſe Euſebius teſtatum reliquit. Verum inuidia Iudæorum qui inuidebant honori, & nomini Chriſti ſuper templi pinnaculum ſublatus inde præcipitatus fuit, cumque deiectus adhuc ſpiraret & pro malefactoribus oraret, Fullo quidam arrepto vecte quo veſtes premere ſolebat in caput illius impegit & ita vitam beato martyrij cruciatu amiſit. Erat tantæ in eo ſanctitatis dum adhuc viueret apud omnes opinio, vt certatim fimbriam veſtimenti eius cuperent attingere. Reliquit autem Apoſtolatus ſui egregium monumentum Epiſtolam ad duodecim Tribus, quæ erant in diſperſione quæ vna eſt de ſeptem Catholicis. Eius autem mors accidit an.7. Neronis, poſtquam ſediſſet annos 29. idque anno Chriſti 63. ætatis illius erat ſecundum Epiphanium nonageſimus ſextus.

Succeſſit Iacobo Simeon etiam Cleophæ nominatus, & frater Domini, quem Hegeſippus refert vixiſſe annos 120. & Iudæorum inuidia in Iudicium vocatum, tandemque in crucem actum martyrio fuiſſe coronatum anno 10. Imperij Traiani ſub Attico viro conſulari.

In eius locum reiecto Theobulo quodam qui eum ambiuerat ſuffectus eſt Iuſtus, qui poſt annos tres regiminis etiam martyrium ſubiit anno Chriſti 113.

Eandem ſortem fælicitatis experti ex ordine fuerunt

ZACHÆVS.
TOBIAS.
BENIAMIN.
IOANNES.
MATTHIAS.

Beniamin II. qui ſex intra annos tredecim, vſque ad octauum Hadriani annum vt Euſebius in chronico ſcribit conſumpti perſecutionis gladio perierunt. Et valdè dolendum excidiſſe nobiliſſimæ Eccleſiæ huius, & virorum præclariſſimorum monumenta.

In ſerie vero Epiſcoporum huius vrbis quam Demochares tradit, omittitur poſtremus ille Beniamin quem tamen ſignanter adſerit prioribus Baronius ex Euſebio, qui etiam ſucceſſorem huius deſignat Philippum.

Quo etiam pro fide trucidato, hanc cathedram obtinuit SENECA.

Poſt quem Iuſtus.

Huic ſuffectus eſt Leui.

Poſt hunc Ephræm.

Cui ſucceſſit Iudas, qui vixit vſque ad annum 11. Antonini Imp. & ſcribit Euſebius in Chronico omnes iſtos præſediſſe vſque ad euerſionem quam ab Hadriano perpeſſa eſt Hieruſalem, fueruntque omnes hi ex circumciſione Epiſcopi, qui quanto tempore ſederint, non niſi coniectura aſſequuntur, qui illud definiunt.

Qui vero deinceps huic Cathedræ præſederunt ex Gentibus adſciti fuerunt, quorum primus numeratur:

Marcus anno 19. Imperij Hadriani, Chriſti autem 138. de quo *Euſebius lib.*4.*cap.*7.

Caſſianus poſt illum ſuſcepit Epiſcopatum, vt teſtatur in Chronico Euſebius.

Publius Epiſcopus fuit 18.

Succeſſit Maximus.

Huic autem Iulianus.

CAIANVS.
SYMMACHVS.
CAIVS.
IVLIANVS.
CAPITO.

Hos omnes Euſebius tradit vſque ad annum quintum Cōmodi Imperatoris vixiſſe, ſcilicet Chriſti 186.

MAXIMVS.
ANTONINVS.
VALENS.
DOLICHIANVS.

Narciſſus interfuit & præfuit concilio habito de Paſchate celebrando, claruit miraculis in vita, & fugiens perſecutorum violentiam, latuit in deſerto annis permultis. Sic vt ignotum eſſet quo ſe recepiſſet. Itaque omnium votis eligitur, DIVS, alij.

ÆLIVS poſt illum.

GERMANIO.

GORDIVS.

Narciſſus iterum comparens, à fratribus eligitur an. 199.

Horum omnium tempora fatetur Euſebius ſe diſcernere non potuiſſe. Vnde temerariè faciunt qui cuilibet certum annorum numerum affingunt, cum Euſebius Epiſcopus Cæſareæ ſub cuius Metropoli erat Hieroſolyma fateatur ſe illos ignorare. Hos ſecuti

Alexander primo Anno Antonini filij Seueri Imper. qui Chriſti 213. poſtquam ab ipſo Seuero pro fide Chriſti vinculis traditus fuiſſet grauiaque perpeſſus eſſet, fuit autem collega *Narciſſi*, & ipſo ſuperſtite ad cathedram hanc deſtinatus, & diuinitus vt eam prouinciam ſuſciperet admonitus, teſte Euſebio *lib.hiſt.*6.*c.*89 citato a Baronio ad annum Chriſti 199.*n.*8. Inſtruxit Alexander Hieroſolymis inſignem bibliothecam, quæ vſque ad tempora Euſebij integra permanſit. Occubuit autem Chriſti martyr illuſtris in carcere an. Dom. 253.

Quo tempore illius ſucceſſor declaratur Mazabenes Imperante Decio: præfuit Eccleſiæ iſti vſque ad annum 266. qui 12. erat Galieni Imperatoris.

Hymeneus ſuccedit. Interfuit concilio Antiocheno contra Paulum Samoſatenum, vixit vſque ad 13. annum Diocletiani, Chriſti vero 296.

Eius miniſterium ait Euſebius in chron. capeſſit Zambdas, eóque paulo pòſt mortuo, Hermon poſtremus inquit qui noſtra memoria ante perſecutionē fuerūt Epiſc. porro Zambdas Epiſc. inſtruxerat legionem Thebæam quæ conſtabat ſex mille ſexcentis & ſexaginta ſex militibus in fide Chriſtiana, qui omnes poſtea pro eadem trucidati fuerunt iuſſu Valerij Maximiani Cæſaris. *Vide de Hermone Euſebium lib.*7.*c.*9.

Hermone quem Thermonem alij, mortuo ſuccedit celebris ille Macharius anno ſeptimo Conſtantini Magni Imp. anno 312. quem ferunt inuenta cruce Domini Imperatorem auro gemmiſque fulgentem, dum eam inferret Hieroſolimam, monuiſſe habitum regium deponere, vtpotè in porta ciuitatis ſubſiſtentem, nec progredi valentem, donec eum exuiſſet. Extruxit templum Hieroſolymis Imperatore ſumptus conferēte. Arrianis fortiter ſe oppoſuit, Chriſtique confeſſor ſanctiſſimus obiit anno 321. cum annis 19. eam Eccleſiam ſumma cum pace gubernaſſet plenus meritorum & dierum.

A Succedit Maximus, quem Macarius ante Eccleſiæ Dioſpolitanæ Epiſcopum conſecrauerat, ſed cognita illius virtute populus vniuerſus eum Hieroſolymæ retinere voluit, quo factum vt Macario ſuffectus fuerit. Erat familiaris S. Athanaſio vt cuius nomine conuocauit Concilium in quo Epiſcopi illi qui prius ei obſtiterant & contra eum ſubſcripſerant, facti pœnitentes eius communioni conſociari poſtulabant. Obiit autem anno Chriſti 351. videatur Zozomenus. Poſt hunc ſucceſſio Epiſcoporum nonnihil interuerſa reperitur, nam 4. Cyrilli ponuntur à Hieronymo: ab Epiphanio vero duo duntaxat hoc ordine.

CYRILLVS.

Irenæus quem cognomine Cyrillum vocat Hieronym.

Cyrillus III. quem Eutychium exiſtimat Baronius à S. Hieronymo appellari.

Hilarion quem iterum Cyrillum nuncupat Hieronymus. At Ruffinus vnum tantum Cyrillum poſt Maximum ſediſſe Hieroſolymæ adfirmat: idem ſentit Nicephorus, qui dicit vnum tantum Cyrillum Catholicum ſucceſſiſſe, & ab Arrianis pulſum. De quo ſcribere indubiè putandus eſt Hieronymus, quod ſæpius ab Eccleſia ſua pulſus & receptus, ad extre- B mum ſub Theodoſio Principe annis octo inconcuſſum tenuit Epiſcopatum.

Et iuxta Nicephorum in Chronico hæc eſſet ſucceſſionis ſeries Maximus. Cyrillus.

Arſenius alij Herennius.

HERACLIVS.

HILARIVS.

Huic ſubiicit Ruffinus *l.2.c.21.* alium Cyrillum.

Verum inſiſtēdo Chronico S. Hieronymi, Cyrillus ille Catholicus qui Sancti nomen dignitatemque obtinuit, ſedit vſque ad annum Chriſti 386. Theodoſij 8. extant illius Catecheſes quas in adoleſcentia elaborauit.

Succeſſit illi tum temporis Ioānes, aduerſus quem S. Hieronymus ſcripſit epiſt. 61. quod cum Arrianis & Macedonianis communicaret. Videtur tamen rediiſſe ad Catholicos ſpe dignitatis Epiſcopalis, fouit errores Origenis, & aduerſus Epiphanium commotus, & Hieronymum, multis calumniis vtrumque impetit, & quidem Hieronymum excommunicauit, & vt in exilium mitteretur laborauit apud Theodoſium Imperat. Incidit poſtea in varios errores, ſuper quibus ab In- C nocentio PP. Auguſtino, aliiſque ſerio fuit admonitus. Obiit tandem anno Sal. 416. ſatis ex omnium voto, poſtquam annis 30. ſedem tenuiſſet. Succeſſit Ioann. Praylus iuxta Theodoretum *l.5.c.27.* & reperiuntur Litteræ Zozymi PP. ad illum de anno 417. vnde emendandus eſt Nicephorus in Chronico qui Paulinum quendam illi ſufficit. Item alius quidam Nepotem nomine illi ſubiiciens. Sedit Praylus vſque ad annum 429. hinc rurſus errat Nicephori Chronicon anno 620. illi adſcribens. Iuuenalis hoc anno eligitur, ad quem extant litteræ Cyrilli Alexandrini Epiſc. de an. 430. Interfuit Conc. Epheſino, atque in eo primatum ambiuit Paleſtinæ, ſed à Cyrillo Apoſtolicæ Sedis Vicario repulſam paſſus eſt. Donauit Euxodiæ Auguſtæ elegantes reliquias, de quibus conſule Baronium anno 439. n. 4. & 5. Annal. Interfuit Conc. Epheſino & Chalcedonenſi: redargutus a S. Leone, nec boni nominis inter Præſules habebatur. Sedit an. 628, obiit an. 457.

Anno deinum ſequente Anaſtaſius presbyter, illius Eccleſiæ vaſorum cuſtos, ab Euthymio Anachoreta præſignificatus an. 458. quo etiam moriente ille obiit ann. 477. poſtquam annis 19. præfuiſſet.

D Eius locum Martyrius monachus Cappadox, quod etiam 23. Euthymius prædixerat, accepit. Fuit ſedulus ouilis Dominici ſpeculator, & in fide propaganda ſtrenuè laborauit, vixit vſque ad annum 485.

Succedit Salluſtius diſciplinæ monaſticæ reſtitutor, qui dum annis octo ſediſſet, obiit.

Anno vero 492. eligitur Elias Monachus, qui vitæ rigorem quem prius obſeruabat, in Epiſcopatum non mutauit, vinumque non bibit vt Polychronius apud Sophronium teſtatur *c.19* Prati Spiritualis. Erat verè ſicut alter Elias, pro fide Chriſti ſe velut murum opponens apud Anaſtaſium Imper. à quo mox in exilium miſſus eſt. Sedit vſque ad annum 414.

Quo anno electus Ioannes vir omni virtutum genere excultus cui ſanctum Sabam & Theodoſium Archimandritam conuiuio excepit multaque ſanctitatis ſuæ teſtimonia reliquit, cumque ſediſſet annos vndecim,

Suffectus eidem anno ſcilicet 525. Petrus vir virtute inſignis vt legitur apud Surium in Actis Sabæ 5. Decemb. E

Macarius II. Petro ſuccedit, at mox Origeniſta effectus eſt, & id potius alicui leuitati attribuendum cenſet Baronius, quam errori aut veritati, cum alioquin commendetur ab aliis, quod etiam dono prophetiæ inclaruerit. Electus fuit an. 544. & ob ſuſpicionem hæreſis ſede pulſus, mox tamen vbi Origenem damnauerat, reſtitutus, ſedit annos quatuor.

Ei ſucceſſit Euſtochius cuius nomen non agnoſcit Demochares. Interfuit autem per Legatum quintæ Synodi Oecumeniæ, ſedit vſque ad annum 561.

Subſtituitur illi Ioannes, cuius tempus & res geſtæ prorſus ſunt obſcuræ, vt refert Baronius ad annum 561. licet alij eum in locum Macarij reſtitutum velint.

Succedit huic Amos Abbas, cuius conſecrationi ſe interfuiſſe Sophronius teſtatur cap. 149. Prati Spiritualis. Præfuit vſque ad annum 601.

Electus loco huius fuit Eutychius, qui ſtatim literas profeſſionis Catholicæ Gregorio M. Pontifici miſit, & Romanæ cathedræ communioni aſſociatus fuit.

ALEXANDRINORVM EPISCOPORVM ET PATRIARCHARVM CATALOGVS. F

Ex Euſebio lib. 2. 3. 4. & 6 Nicephoro lib. 3. 4. & 5. Euagrio lib. 5. & 18. Cæſare Barori, & aliis.

Alexandria Ægypti illuſtris Ciuitas ab Alexandro Magno condita annis 280. ante Saluatoris aduentum, Vrbs potens, populoſa, ad maris Mediterranei extremitatem ſita, quam Auguſtus Cæſar ob memoriam conditoris, ſplendorem ædium & vicorum, denique propter Arium Philoſophum qui ibidem Ethicen docuerat conſeruauit poſt deuictum Antonium. Cæterum iniuria temporum & bellorum furoribus multum labefactata eſt, ſub Turcarum poteſtate gemens. Ad hanc Ciuitatem & gentem miſſus S. Marcus Euangeliſta fidei Chriſtianæ ſemen iacere cœpit, & Eccleſiaſticam ibidem ſcholam inſtituit, ex qua viri celeberrimi Origenes, Philo, Baſilius, Hieronymus, aliique eruditiſſimi ſucceſſiuè prodierunt.

Porro Marcus qui Euangelium ſcripſit, Petrum Romam proficiſcentem ſecutus, alius eſt ab illo quem Ioannem Marcum cognomento appellant veteres hiſtoriæ. Hic autem G Marcus à S. Petro deſignatus & conſtitutus Epiſcopus Alexandriam conceſſit anno Chriſti 46 aut circiter, quod autem de illo ſcribitur quaſi ſibi pollicem manus dextræ amputaſſet nè Epiſcopus fieret, inter fabellas illius æui computamus. Ceterum Eccleſia Romana primum Alexandria ſecundum dignitatis locum conſecuta fuit, quod Marcus eam nomine Petri erexiſſet, vt teſtis eſt Gelaſius Papa decreto dè lib. Apocryphis. Conſtitit autem Marcus ait *S. Hieronym. de ſcript. Eccleſ.* tanta doctrina & vitæ continentia, vt omnes homines Chriſti ad exemplum ſui cogeret. Poſtquam autem annis 19. multos Chriſto filios peperiſſet, inter Miſſarum ſolennia, Dominico die, à Gentilibus inuaſus, ac funibus tractus per ſaxa ad mare, glorioſo martyrio vitam hanc conſummauit, Neronis anno 8.

Succeſſere anno Chriſti 64. Anianus, Hieronymo auctore, ſeditque hic annis 22. vſque ad an. 87. Domitiani Imp. 4.

Abilius annis 13. vſque ad annum 99.
Cerdon annis 11. ſedit, vſque ad annum 109.
Primus ſedit an 12. vſque ad annum 122.
Iuſtus ſedit annis 11. vſque ad annum 132.
Eumenes obiit anno 145.
Marcus ſedit an. 10. vſque ad annum 155. H
Celadion rexit an. 14. vſque ad an. 169.
Agippinus præfuit annis 12. vſque ad an. 178.
Iulianus ſedit vſque ad annum 188
Demetrius ſedit annis 44. deceſſit anno 232.
Heraclas annis 16. vſque ad annum 246.
Dionyſius ſedit annis 17. vſque ad annum 270.
Maximus annis 18.
Theonas ſedit annis 19. vſque ad annum 285.
Petrus ſedit annis 12. vſque ad annum 304.
Achillas annis 7. vſque ad annum 318.

Alexander in Conc. Niceno interfuit tempore Conſtantini Magni vſque ad annum 323.

Athanaſius qui cum perſecutiones fugeret, præfuerunt Arriani, & conſtituerunt Gregorium Epiſcopum, quem poſtea minus gratum depoſuerunt, & Georgium quendam in ſede Alexandrina collocarunt vſque ad annum 333.

Petrus,

Timotheus petri frater.

Theophilus.

Cyrillus filius fratris Theophili interfuit in Concilio Epheſino contra Neſtorium.

Dioſcorus hæreticus Eutychianus: contra hunc ſynodus Chalcedonenſis vſque ad annum 449.

Protherius martyr vſque ad annum 453.

Timotheus Salophaciolus ab hæreticis deiicitur.

Timotheus Ælurus hæreticus.

Petrus Moggus hæreticus præfuit diebus 36. à Zenone imperatore extruditur.

Timotheus Salophaciolus reſtituitur.

Ioannes Catholicus factione Acacij Conſtantinop. à ſede pellitur à Zenone imperatore.

Petrus Moggus reſtituitur.

Athanaſius cognomento Celetes ſiue Herniosus.

Ioannes.

Ioannes alter, quem in exilium egit Anaſtaſius Imperator ob fidem.

Dioſcorus temp. Iuſtiniani.

Theodoſius deiicitur ob hæreſin.

Zoilus.

Apollinaris.

Ioannes.

Eulogius qui à Nicephoro *cap. 26. lib. 18.* præfuiſſe 25. annis dicitur.

Theodorus ſcriba an. 2.

Ioannes miſericors Cyprius.

Georgius.

Cyrus Hæreticus.

Coſmas Monothelita.

Thomas ſub Eirene.

CONSTANTINOPOLITANORVM EPISCOPORVM, ET PATRIARCHARVM SERIES.

Ex Nicephori lib. 8. cap. 6. Item lib. 9. 11. 12. 14. &c. Zonara, Euagrio, Baronio, Demecharez, & aliis.

Conſtantinopolis quæ & Byzantium & Argos prius appellata, à Lacedæmoniis condita perhibetur, Duce Pauſania, quam tamen Conſtantinus Imp. amplificauit, & adeò exornauit, vt Syriæ Metropolis, & velut altera Roma euaſerit Scriptores vetuſti qui florentem viderunt, potius Deorum, quam Imperatorum habitaculum cenſuerunt. Interea nomen Vrbi nouam Romam Imperatores indiderunt, ſed obſtinatum vulgus à Conditore Conſtantinopolim dixêre. Anno autem Domini M.CCCCLIII. die XIX. Maij Mahometes II. Imp. Turcarum VIII. eam ſuæ poteſtatis fecit.

Qui primis Byzantinus Chriſtum annuntiauit fuit Andreas Petri Germanus, qui in Thraciam quoque miſſus, eam gentem ad fidem Chriſti perduxit an. Dom. 44. & Achaiam peragrans ab Ægea Proconſule crucis Martyrio affectus fuit anno 2. poſtquam Byzantium venerat.

Ordinauit inde diſcedens Epiſcopum Stachin cuius meminit Apoſtolus in Epiſt ad Rom. cap. 16. ſedit an. 16.

Oneſimus præfuit an. 14.

Polycarpus an. 18.

Plutarchus an. 16.

Sedecion an. 9.

Diogenes an. 15.

Eleutherius an. 7.

Felix an. 5.

Polycarpus II. an. 2. obiit circiter an. Dom. 148.

Athenodorus præfuit an. 4.

Euzoius mortuo ſurrogatur, ſeditque an. 6.

Laurentius Eccleſiæ gubernacula excepit, & rexit an. 11.

Alypus in demortui locum ſucceſſit an. 13.

Pertinax an. 9.

Olympianus Eccleſiæ ſedem retinuit an. 11.

Marcus huius ſucceſſor an. 13.

Cyrillianus præfuit an. 16.

Conſtantinus ſanctæ Euphemiæ templum conſtruxit annis 7

Titus Eccleſiæ regimen ſuſcepit an. 35.

Domitius Probi Imperatoris frater an 24.

Probus huius filius ſuperioris an. 12.

Methrophanes huius frater ac Probi Imperatoris nepos an. 10. ſub iſto Conſtantinus Conſtantinopolim vrbem ædificauit.

Alexander præfuit an. 23.

Hic Arrium Hæreticum precationibus ad Deum expugnauit, ſicut *Nicephorus cap. 4. lib. 9. Hiſt. Eccleſiaſt.* teſtatur, qui cap. 6. lib. 8. hos 24. modo præſcripto refert, quorum tempora ſi placet vna comprehendi ſumma, annos complebunt 298. in quibus permanſerat virgo, & nulla prorſus labe hæreſeos polluta Eccleſia Byzantina.

Paulus Orthodoxus in templo Pacis ordinatur Alexandri ſucceſſor ab Orthodoxis, ſed Arriani Macedonio ſuæ factionis factam adminiſtrationem aduerſus Orthodoxos committere contendebant, ob id ſchiſma ſubortum eſt, & à Conſtantio Imp. eiicitur Paulus, *ſicut Niceph. ſcribit cap. 4. lib. 9. & Zonaras tom 3.*

Euſebius Nicomedienſis eiecto Paulo Arrianus à Conſtantio intruditur Eccleſiæ Gubernator, ſeu verius Lupus ac throni inuaſor, qui prius Beriti Epiſcopatum geſſerat. Hic Concilium Antiochiæ nonaginta ſeptem Epiſcoporum congregauit, cui noluerunt adeſſe. Iulius Papa, & Maximus Hieroſolymitanus, in quo Euſebiani Athanaſium accuſarunt & depoſuerunt ſede Alexandrina, præſente Conſtantio Imperatore Arrianis fauente, & Euſebium Emeſænum Alexandriæ antiſtitem deſignarunt: quo Alexandriam adire metuente, Gregorium delegarunt. In eodem conſtituerunt conciliabulo formulam Arrianæ fidei, *Niceph. cap. 4. & 5. Lib 9. hiſt. Eccleſ.*

Paulus mortuo Euſebio ab Orthodoxis reſtituitur, & Iulio Pontifice ſummo: tum ab Arrianis ſchiſma ſuboritur, qui in Eccleſia, Pauli nomine nuncupata Macedonium elegerunt Conſtantinopolitanum Epiſcopum. Ob id Conſtantius Paulum non ſolum throno, ſed vrbe etiam eiecit, & Eccleſiam Macedonio tradidit. Paulum eiectum Maximinus Treuirorum Antiſtes ad communionem admiſit, reditúmque eius in vrbem Conſtantinopolitanam procurauit. Proinde concilium Sardicenſe trecentorum Epiſcoporum congregatum eſt, vt Paulus hic & Athanaſius ſedes ſuas reciperent, cui Hoſius Cordubenſis Hiſpanus, & Protogenes Sardicenſis interfuerunt. Poſt hoc Concilium Orientales ab Occidentalibus ſeparati ſunt, quod Arriani eſſent, & conciliabulum ſeptuaginta Epiſcoporum in Philippoli contra Orthodoxos congregauerunt. Paulus ab Arrianis expulſus in Cuſa ciuitate ab ipſis ſtrangulatur. Quod vbi Theodoſius Imperator cognouit, nempe quod in exilio ab Arrianis ſuffocatus enecatuſque fuerat, tranſlato corpore eius honorificè Conſtantinopolim in templo id repoſuit, quod Macedonius qui inſidiatus illi fuerat conſtruxit, quapropter nunc Pauli appellationem retinet. *Nicephorus cap 4. 5. 9. 12. lib. 9. & cap. 14. lib. 12. Hiſtor. Eccleſiaſt.*

Macedonius mortuo Euſebio Arrianus ab Arrianis introducitur, qui & nouá introducit hæreſim contra Spiritum ſanctum, quem Deum eſſe negabat, à quo & hæreſis Macedoniana dicta eſt, & cui ab impugnando Spiritu ſancto Pneumatomachi cognomen erat: aduerſus hunc Concilium 150. Epiſcoporum Conſtantinopolitanum, in quo additum eſt ſymbolo Niceno: Et in Spiritum ſanctum, & quæ ſubſequuntur. Huius tempore Conſtantius Imperator Eccleſiam quæ *σοφία*, ſapientia, nominata eſt, ædificauit, qui aduerſus hunc iratus poſt annum expulit. *Niceph. cap. 9 lib. 9. & cap. 2. lib. 13. Hiſtor. Eccleſiaſt.*

Eudoxius Arrianus à Conſtantio collocatur, Arrianus tenuit 10. anno 2. Valentiniani & Valentis obiit. *Niceph cap. 13. lib. 14.* Eunomius Aëtij Arriani diſcipulos ab iſto ſuperatus miſſas agebat.

Demophilus Arrianus ab Arrianis ſurrogatur & ſchiſma ſubortum. Euagrium enim Orthodoxi presbyterum Orthodoxum Epiſcopum deſignarunt, cui manus impoſuit Euſtathius Epiſcopus Anthiochenus, qui à Iouiniano ab exilio non ita pridem fuerat reuocatus: ob id ab Imperatore Valente Arriano tam ordinator, quam ordinatus comprehenduntur, & in exilium mittuntur. *Nicephorus cap. 15. lib. 11. & c. 12. lib. 12.*

Gregorius Nazianzen. Theologus & Orthodoxus Euagrio eiecto, Orthodoxis præiit, in ædicula quadam conuentus agebat, quam Orthodoxi in ſacrum delubrum commu-

A tauerunt, quod Anaſtaſiam vocarunt. Hic tandem ceſſit & in patriam reuertitur, *cap.7.Nicephor.lib.12. Hiſtor.Eccleſiaſt.*

Marinus quidam Thrax ab Arrianis committitur, qui ſtatim diſceſſit. Ob id Dorotheus, qui Antiochiæ in Syria, vt hæreſi Arianæ præeſſet, electus fuerat, Conſtantinopolim inde venit, & ſectæ ſuæ Arrianæ plebi præiit. Cui Barbas Arrianus ſucceſſit. Deinde Maximus philoſophus Lynicus Apollinaris hæretici ſectator ab hæreticis conſtitutus deponitur. *Niceph.c. 15 lib.14.hiſt.Eccleſ.*

Nectarius cum nondum eſſet baptizatus à Theodoſio Imperatore deſignatur, qui fuit Orthodoxus, ſub quo reiiciuntur Eccleſiæ Orientales & Occidentales. Tunc enim Theodoſius decreto conuenticula Arrianorum & aliorum hæreticorum ſuſtulit. *Nicephorus capite 41. lib.12. Hiſtor. Eccleſiaſt.*

Ioannes Antiochenus Chryſoſtomus ſub Arcadio conſtituitur, Eccleſiâ pellitur, & in prouincias periculoſas abducitur inſtante Eudoxia Imperatrice, perductus primùm Cucriſum, inde Pitiimitem. Deinde Comana oppidulum, vbi vitam cum morte commutauit, natus anno 52. anno B Domini 415. die 14. menſis Septemb. Pontificatu vrbis functus annis 5. cum dimidio. *Nicephorus c.2. lib.13. & cap.37. Hiſt. Eccleſ.*

Arſacius Nectarij frater Catholicus, Chryſoſtomo Eccleſiæ eiecto & exulante ſubſtitutus eſt, Arcadio imperante, hic Eccleſiam rexit, menſ.14. *Nicephorus capite 22. & 28. lib.13.*

Atticus reiecta Macedonij hæreſi qua laborauerat fit catholicus, & Eccleſiæ præfuit an.21.

Anno Theodoſij vndecimo mortuus eſt. *Nicephorus c. vigeſimo nono, lib. decimi tertio, & c. vigeſimo quarto, libri decimi quarti Hiſtoria Eccleſiaſt.* Hic Nouatianos vrbe non eiiciebat. Sciendum enim à Conſtantini temporibus, fuiſſe Conſtantinopoli Nouatiani hæretici ſectatores, & tunc habuiſſe quos appellarent Epiſcopos. Aſelius namque Nouatianæ ſectæ dictus Epiſcopus Conſtantinopoli fuit 40.

Hunc Valens Imperator in exilium egit. Deinde ſub eodem reſtituitur. Nam Nouatiani & Macedoniani hæretici Symbolum Nicenum & Synodum tenebant cum Orthodoxis C contra Arrianos ob id facilius permittebantur. Agebo mortuo Nouatiano ſucceſſit Martianus eiuſdem ſectæ Nouatianæ, cui & mortuo Siſinnius temporibus B. Chryſoſtomi ſurrogatur à Nouatianis, quem & Chryſoſtomus eiici curauit. Iſti quoque Siſinnio mortuo Chryſanthus Marciani ſuperioris filius ſucceſſit, qui cum per ſeptem annos Nouatianis præfuiſſet, Paulum habuit ſucceſſorem. *Nicephorus c. 5. lib.11. & c.26. lib.12. ac cap.13. lib.14. Hiſtor. Eccl. & c.24 eiuſdem lib.*

Siſinnius Nouatianus biennium Pontificatu functus vitam cum morte commutauit, an. Theodoſij ſecundi 22. in cuius locum introductus eſt

Neſtorius, hic cum triennium præfuiſſet, docuit ſanctam Virginem Mariam non eſſe Deiparam dicendam, & Chriſtum non aliud niſi hominem eſſe. Quapropter congregatis Patribus ducentis Epheſi ad Concilium, Neſtorij dogmata ſunt exploſa & reiecta, conſtitutumque vt B.Virgo, Deipara haberetur & diceretur, nec non Neſtorius à fidelium cœtu abiiceretur.

Maximianus eiecto Neſtorio præficitur ann. 2. *Nicephorus capite vigeſimo ſeptimo, libri decimi quarti, Hiſtoria Eccleſia- D ſtica.*

Proclus ſeu Proculus Chryſoſtomi diſcipulus Patriarcha creatur, qui pridem à Siſinnio Cytici Epiſcopus fuerat deſignatus. Hic ſtuduit ſancti Chryſoſtomi corpus intra ſacrarium Ædis ſanctorum Apoſtolorum relatum condiri. Huius quoque Proculi temporibus in publicis ſupplicationibus puer ſublimis in aëra tollitur populo obſtupefacto, & longo tempore vociferante: Kyrie eleyſon, rurſus dimittitur, ac ſibi præceptum eſſe dicit, in cantico terſancto, adderetur clauſula: Qui crucifixus eſt pro nobis. Proculus præfuit annis 12. *Nicephorus capite quadrageſimo ſeptimo libri 14. Hiſtoria Eccleſiaſtica.*

Fabrianus, ſeu Flauianus, Hic Archimandritam quendam Eutychem nomine ab Eccleſiæ corpore reſecuit, ne peſte ſua ſana etiam membra inficerentur. Docebat enim Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum duas naturas, Diuinam & Humanam, poſt incarnationem non retinuiſſe, ſed ambas in vnam naturam contemperatas & permiſtas eſſe. E Proinde Dioſcorus Eutychianus hæreticus, qui poſt Cyrilli obitum Epiſcopus factus eſt Alexandrinus, hunc calcibus & pugnis percuſſit in concilio Epheſi congregato, & ex plagis poſt triduum deceſſit, cum thronum tenuiſſet annis 2.

Anatolius Theodoſij iunioris Apocriſiarius inſtigantibus Chriſaphio Eunucho, & Dioſcoro Eutychianis deſignatur, vt Eutychem in ſocietatem reciperet. Huius temporibus ac Leonis Papæ, nec non Marciani Imperatoris, collectum eſt quartum concilium Chalcedonenſe 630. Epiſcoporum, contra Eutychis & Dioſcori Alexandri dogmata, quos, diuini Patres, à peruerſa opinione decedere nolentes, loco motos anathemate notarunt, & Dioſcorus Gangram relegatur. Eutyches enim iam ante infeliciter perierat. Eccleſiæ præfuit Conſtantinopolitanæ Patriarcha annis 8.

Nicephorus capite decimo ſexto libri decimi quinti Hiſtor. Eccleſiaſt. Theodorus Lector. lib. 1. collect. Zonaras de imperio Martiani & Leonis.

GENNAOIVS Anatolio ſucceſſit, qui præfuit annis 13. F

Acacius hic Hæreticus Orthodoxos peſſimè tractauit annis 17. Condemnatur ſub Leone Imperatore à Felice Papa tertio. Nam Acacij factione ſe ſeparauerunt Orientales à Romano Pont.

Flauitas, ſeu Fabritas eiuſdem cum Acacio ſententiæ deligitur, qui intra menſes tres cum ſeniſſe moritur. *Nicephorus capite decimo octauo, lib. decimi ſexti, Hiſtor. Eccleſiaſt.*

Euphemius vir ſanctus & Orthodoxus, hic Mongi Petri Eutychiani nomen è commentariis deleuit tanquam hæretici, atque in eius locum Fœlicis Papæ Orthodoxi repoſuit nomen. Idem Chirographo ab Anaſtaſio Imperatore accepto, quo ſe Eccleſiæ dogmata & omnia Chalcedonenſis Concilij decreta ſeruaturum eſſe profitebatur, coronauit imperatorem. Verùm Anaſtaſius poſtea Euphemium eiecit, quod Chalcedonenſe concilium anathemate notare recuſaret, ſurrepto prius per dolum, vel vim extorto Chirographo. Præfuit an.6.

Nicephorus capite decimo nono, libri decimi ſexti, Hiſtor. Eccleſiaſtica. G

Macedonius Orthodoxus, & vir ſanctus ab Anaſtaſio Imperatore Hæretico ob fidem proſcribitur, & Euchaita relegatur, cum Eccleſiæ præfuiſſet an.3.

Nicephorus capite vigeſimo quinto, libri decimi octaui, Hiſtor. Eccleſiaſt.

Timotheus in huius locum ſuffectus eſt Eutychianus, Anaſtaſij Imperatoris Hæretici Eutychiani aſſenſor qui multas clades Orthodoxi intulit an.6.

Ioannes Cappadox Eccleſiæ gubernationem tenuit 2. Sub iſto reiiciuntur Orientales Romano ac ſummo Pontifici. *Nicephorus cap.2. lib.17. Hiſtor. Eccleſiaſt. Zonaras de Imperio Anaſtaſij.*

Epiphanius mortuo Ioanne Cappadoce ſurrogatur Epiſcopus, qui decimo Iuſtiniani anno moritur, præfuit 16. *Nicephorus cap. ſeptimo lib.17. Zonaras de Imperio Iuſtini. Euagrius cap.36 libri quarti, Hiſtor. Eccleſiaſt.* Anthimi pulſi ſucceſſorem ponit.

Anthimius Trapezuntius Seueri hæretici opinione imbutus Imperatricis interceſſione deſignatus, quem Agapeti Papæ admonitione Iuſtinianus Imperator throno eiecit, H quem annum vnum occuparet. Hunc Arthenium vocat Antoninus *Titulo vigeſimo ſecundo, capite tertio, partis tert. Hiſtorial.*

Menas vir ſummæ pietatis, Alexandrinus patria, & illuſtri genere ortus; hic conuocato Concilio cum Agapeto ſummo pontifice Seuerum Euthychem, Petrum Halicarnaſſeum, Iulianum, & Anthimum Conſtantinopolitanum aſſenſorem illorum anathemate notauit, piè gubernans annis 16.

Eutychius Menæ ſucceſſit, qui rectè præfuit annis 12. ſub huius tempore quintum coactum eſt Concilium, 175. ſanctorum Patrum, quorum Princeps fuit Vigilius Papa Romanus contra Origenis dogmata. Hunc Iuſtinianus Imperator, qui ſub extremam ætatem in eorum hæreſim incidit,

cidit, qui opinantur Dominum non mortalem carnem aſſumpſiſſe, ſuæ opinioni refragantem & adoerſantem relegauit Amaſiam.

Ioannes Scholaſticus à Iuſtiniano Imperatore Hæretico Hæreticis ſubſtituitur in abſentis locum. *Niceph. c. 26. & 36. lib. 17. Hiſt. Eccl.*

Eutychius reſtituitur à Iuſtino Imperatore, qui ſedem ſecundo ornat per annos 4. *Euagrius cap. decimo ſexto libri decimi quinti. Nicephorus capite trigeſimo ſexto, lib. decimi ſeptimi Hiſt. Eccleſ.*

Ioannes ieiunator ſeu ieiunus dictus. Hic nomen vniuerſalis aſſumpſit ad quem ſuper ea nuncupatione ſcribunt Pelagius, & Gregorius ſummi Pontifices: Sedem tenuit anno *Niceph. cap. 34. lib. 17. ſua hiſtor.*

Curiacus ſacerdos & œconomos magnæ Eccleſiæ præfuit 11. imperante Mauritio.

Thomas Sacellarius magnæ Eccleſiæ Diaconus 3. Phocæ Imp. temporib. *Niceph cap. 44. lib. 18.*

Sergius magnæ Eccleſiæ Diaconus Hæreticus Heraclium hæreticum Monothelitam coronauit, & Eudochiam ſponſam diademate ornauit. Hic Monothelitarum hæreſim probauit, dicentium vnam naturalem voluntatem & vnam actionem in Chriſto ſtatuendam, quam & ſcribit Heraclio, præfuit ann. 6.

Pyrrhus Monothelitarum ſectator expellitur, poſt annum 3.

Paulus Monothelita à Martino Papa declaratur hæreticus, imperante Conſtante Heraclij nepote, præfuit annis 12.

Pyrrhus ab hæreticis Monothelitis reſtituitur anno Conſtantis 12. & præeſt menſib. 4.

Petrus ipſe Monothelita à prioribus non diſſentiens, præfuit 12.

Thomas veræ ſententiæ defenſor Orthodoxus præfuit ann. 2. menſib. 7.

Ioannes.

Theodorus hic eiicitur Hæreticus, poſtquam præfuit ann. 3.

Paulus in locum eiecti ſubſtituitur an. 8.

Georgius eiecto Theodoro ſuccedit Conſtantini Barbati imperio, quo tempore Concilium Conſtantinopolitanum ſextum collectum eſt, Agathonis Papæ iuſſu contra Monothelitas.

Cyrus Hæreticus deponitur à Philippico poſtquam præfuit ann. 6.

Ioannes non Orthodoxus, ſed hæreticus præfuit 3.

Germanus Cyzicus inſtituitur Artemij temporibus. Hunc Leo Imperator quod colendas eſſe ſanctorum imagines defenderet, & earum adorationem negaret idololatriam, Eccleſia eiecit, cum eam gubernaſſet an. 15.

Anaſtaſius à Leone hæretico ac ſanctarum imaginum hoſte introductus, cui conſentiebat hæreticus, præfuit 24.

Conſtantinus Monachus qui Sylei Epiſcopus fuerat, ſanctarum imaginum aduerſarius, à Conſtantino Copronymo ſufficitur. Hoc tempore fuit Ioannes Damaſcenus, qui Conſtantinum hunc Dei hoſtem arguit, quem Conſtantinus Imperator relegauit ob fidei religionem, præfuit Eccleſiæ an. 12.

Nicetas Eunuchus à Conſtantino Imp. ſanctarum imaginum oppugnatore prouehitur an. 14.

Paulus Cyprius Orthodoxus fuit temporibus Leonis Copronymi: hic morbo affectus ab Eccleſia ſe ob diuiſionem ſubduxit poſt an. gubernationis 5.

Taraſius à Secretis Imperatoris, & qui in concilio ſeptimo Nicæ. Oecumenico adfuit, in quo conſtitutum eſt decretum, venerabiles imagines & adorandas & colendas eſſe, & anathemate notarunt, qui Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuerunt, Anaſtaſium, Conſtantinum, & Nicetam temporib. Eirenes, & filij Conſtantini: præfuit 21.

Nicephorus eligitur patriarcha Nicephori temporibus, Eccleſia expellitur quod ſacras imagines defenderet: præfuit an. 9.

Meliſſenus Theodotus, Hæreticus: Hic namque in ſacras imagines audacter graſſatus eſt: cum Leonem Armenium haberet ſuffragatorem, qui impie præfuit 6.

Antonius cognomento Caſſignatas eiuſdem cum ſuperiore hæreſis imperante Michaële Balbo, præfuit 13.

Ioannes Theophili Imp. præceptor ac eiuſdem cum ipſo hæreticæ opinionis ſuffragator, deſignatur Patriarcha, quem & Iannem vocabant, tum ob hæreſim, tum ob præſtigias, in quibus verſatus erat, tandem hic ſanctarum imaginum hoſtis deponitur à Michaële Theophili filio, poſtquam præfuit an. 6.

Methodius Orthodoxus, ſub cuius tempore ac Michaëlis Imp. ſanctæ imagines reſtituuntur, præfuit 4.

Ignatius Monachus Nicephori Imp. generalis Orthodoxus à Theodora Imp. eiectus, quod Bardum Cæſarem, qui vxorem ſine cauſa dimiſerat, & cum ſua nuru conſueuiſſe dicebatur, ſacram ædem ingredi vetuit, hacque cauſa expulſus in Mithylenen inſulam relegatur an. 11.

Photius Primarius à Secretis in locum expulſi ſufficitur, qui Baſilium Macedonem Imp. à participatione incruentæ hoſtiæ, vt homicidam prohibuit, ob quam repulſam iratus, concilio indicto Photium Eccleſia expulit, quaſi Ignatius contra leges à Barda Cæſare deiectus ſede fuiſſet, & hic non rite thronum diuinum eo ſuperſtite occupaſſet, eoque prætextu Ignatius hoc expulſo ſedi reſtituitur.

Ignatius reſtitutus Eccleſiam gubernauit an. 11.

Photius Ignatio mortuo reſtituitur à Baſilio Macedone, qui hunc expulerat. Verum eundem Leo Philoſophus Imp. ſuperioris filius Eccleſia eiecit, & in Armeniorum relegat monaſterium, & fratrem ſuum Stephanum deſignat.

Stephanus Leonis Imp. frater.

Antonius cognomento Cauleus Leonis temporib.

Nicolaus. Hic filium Leonis ſacro baptiſmate initiauit Conſtantinum: hic quoque Leonem Imp. cenſura notauit Eccleſiaſtica, ob repudiatam vxorem & alias nuptias, ob id indignatus Imperator in Iriam naui tranſuehendum, atque inde pedeſtri itinere in Galacrenæum monaſterium (quod conſtruxerat) transferendum curat, cum Eccleſiæ præfuiſſet an. 11.

Syngelus Euthymius in locum ſuperioris deſignatur à Leone, ſed ab Alexandro Leonis fratre abrogata dignitate in exilium pellitur, at Nicolaus reducitur.

Nicolaus reſtitutus ſedem direxit an. 13. Hic ſacras preces in nuptiis Conſtantini, & Helenæ egit.

Stephanus Metropolita Amaſenus Romani Imp. temporib. ſedem occupauit an. 3.

Triphon Monachus quidam ea conditione Stephano mortuo ſucceſſit, vt poſt certum tempus Theophilacto Imp. Romani filio puero adhuc, vltro cederet ſede, quod tamen iam præfato tempore elapſo cum cedere nollet Eccleſiâ eiicitur.

Theophilactus Romani Imp. filius expulſi ſedem occupat, qui anno duodecimo Conſtantini Imperat. Leonis filij deceſſit, pontificatu functus Conſtantinopolitano annis 23.

Hic ſacerdotio contra Maiorum morem potitus annorum tantum fuit ſexdecim, de quo ſcribit Zonaras, quod cum inter alias equas, quas alebat plurimas, vnam inſigniorem ſacro magnæ Feriæ Quintæ die peperiſſe ſacra celebranti (λαμπροφόρου ἡ) Patriarchæ nuntiatum eſſet, Lætitia elatus, diuinoque ſacrificio abſoluto, ad Coſinidium feſtinauit, vbi equi ſtabulabantur, viſoque pullo recens nato, in Eccleſiam reuerſus feſtum ſanctæ paſſionis Saluatoris peregit, tandem ex aqua intercute obiit.

Polyeuctus Monachus Spado à Cæſarienſi Epiſcopo electus. Nam Heraclienſis offenſo Cæſare Conſtantino ius ſuum vſurpare non potuit. Hic coronauit Nicephorum Phocam imperatorem, qui obiit in principio imperij Ioann. Ziniſcæ.

Baſilius Monachus Scamandrenus. Hic ob quædam crimina obiecta per concilium loco motus poſtquam præfuit an. 4.

Antonius Studites in locum depoſiti deſignatur temporibus Baſilij, & Conſtantini filiorum Conſtantini Imperatoris, ann. 4. poſt huius obitum ſedes vacat ann. 4. cum dimidio.

Nicolaus Chryſobergus pontificatum ornauit ann. 12. menſ. 8. imperante Baſilio.

SISINNIVS Magiſter vir in litteris verſatus rexit annos 3.

Sergius Patriarcha eligitur, qui Manuelis monaſterio præerat, & Eccleſiam pauit an. 20.

A Euſtachius princeps ſacerdotum ædis Palatinæ præfuit 8. imperante Baſilio Porphyrogenito.

Alexius gubernator monaſterij ſtudij monachus præfuit annis 18.

Michaël cognomento Cerularius imperante Conſtantino Monacho. Hic cum in ſuum monaſterium ad feſtiuitatem cœleſtium copiarum quæ ibi colebantur celebrandum iturus eſſet, miſſa illuc cohorte militum, ac Iſaacio Comneno imperatore relegatus, & paulo poſt tempore moritur.

Conſtantinus Lichudes præſes & proueſtiarius imperatoris Iſaaci conſtituitur, qui Eccleſiam gubernauit per annos 4 menſes 6.

Ioannes Xiphilinus in ſedem euehitur imperante Conſtantino Duca, qui Eccleſiam pauit annos 11. menſes 7.

Coſmas monachus Michaële Ducæ filio imperante 5. m. 9. Alexij Comneni imperio.

Euſtathius monachus ſpado dignitatem vſurpauit per annos 3.

Nicolaus monachus cognomento Grammaticus Alexij Comneni tempore præfuit Eccleſiæ per annos 27.

B *Hic ex Ioanne Zonara ſunt poſt Niceph. collecta, quæ vero ſequuntur ex Nicetæ hiſtoriis.*

Leo Styppiota Manuelis Comneni temporibus moritur.
Michaël monachus Acuti monaſterij.
Coſmas Atticus.
Theodoſius Alexij Comneni imperio ceſſit Patriarchatu.
Baſilius Camatterus.
Doſitheus Iſaaci tempore.
Gregorius Xiphinus præfuit ſeptem an.
Ioannes Camaterus.

EPISCOPORVM,

ſiue

PONTIFICVM ROMANORVM

Secundum Ordinem à ***GILB. GENEBRARDO*** *Archiepiſcopo Aquenſi, aliiſque nonnullis obſeruatum;*

SERIES CHRONOLOGICA.

An. Chriſti	Num. Pont.	
		C SI ſucceſſionis Romanorum Pontificum habeatur ratio, IESVS-CHRISTVS Deus homo, natus ſecundum carnem ex Maria ſemper Virgine 25. Decembris die, anni ab orbe conditi 4021. & ab Imperio Octauiani Auguſti Cæſaris 42. In crucis verò patibulo pro totius mundi remedio ſub Tiberio, ab annis 18. imperante, mortuus, annum agens ætatis ſuæ 33. & menſem tertium, hîc nequaquam inſerendus; non quod nuſquam Romæ fuerit conuerſatus: ſed quòd cum Sacerdos ſit in æternum ſummus Pontiféxque noſter perpetuus, ei ſuccedere valeat nullus, niſi ſub Vicarij titulo. Quo quidem Petrum Apoſtolum ſic à Chriſto inſtitutum, & ſuprema authoritate ſuffultum ſummo iure primitus decoramus.
D 70		S. Petrus Apoſtolus, cui vniuerſum Eccleſiæ regimen commiſit IESVS-CHRISTVS, tranſactis annis 5. Hieroſolymis, 7. Antiochiæ, Romæ vero 24. menſibus 5. diebus 12. affixus cruci pedibus ſurſum, & capite deorſum pendente 29. Iunij, anno 69. Obiit Romæ, eo plane die, & anno quo Paulus capite truncatur, periniquâ Neronis ſententiâ ambo damnati. Sed antea complures ex diſcipulis ſuis Epiſcopos creauerat, & in varia regna miſerat ad prædicandum Dei Euangelium ſpeciatim in Gallias, ad Lemouicenſes, Tholoſanos & Burdegalenſes Martialem: ad Remenſes Sixtum. Arelatenſes Trophimum, (ex cuius prædicationis fonte tota Gallia fidei riuulos accepit) Senonenſes Sabinianum: Cœnomanenſes Iulianum: Viennenſes Creſcentium: Catalaunenſes Memmium: Claromontenſes ſeu Aruernos Auſtremonium: Xanctones Eutropium: Metim ſeu Mediomatricum Clementem & alios complures Presbyteros à quibus primitias noſtræ Religionis hi populi ſuſceperunt. Atque ita poſtquam S. Petrus munus ſibi commiſſum geſſit, an. 36. m. 5. & d. 12. Eccleſiæ vniuerſæ regimini ſucceſſit. E
81	2	S. Linus Tuſcus, Rom. ſedit an. 11. m. 3. d. 12. antea Petri coadiutor cùm extra vrbem proficiſceretur.
93	3	S. Cletus Roman. an. 12. menſ. 1. dies 11.
102	4	Clemens Roman. an. 9. menſ. 6. dies. 7. F
108	5	Anacletus Athenienſis, an. 9. m. 2. d. 10.
121	6	Euariſtus Græcus, an. 9. menſ. 10. dies 2.
122	7	Alexander Roman. an. 7. menſ. 10. dies 2.
129	8	Sixtus Rom. an. 10. m. 3. d. 21.
139	9	Teleſphorus Græcus, an. 1. m. 3. d. 21. reſtitutor Quadrageſimalis ieiunij: triplicis in Natali Dominico Liturgiæ, in eademque doxologiæ concinnendæ auctor.
150	10	Higinus Athenienſis, an. 4. menſ. 3. dies 4.
154	11	Pius I. Aquileienſis, an. 9. m. 4. d. 3.
163	12	Anicetus Syrus, an. 9. m. 4. d. 13.
172	13	Soter Campanus, an. 9. menſ. 3. dies 21. G
181	14	Eleuter Græcus, an. 15. menſ. 3. d. 2.
196	15	Victor primus, Afer, an. 10. m. d. 10. Celebris paſchali diſputatione.
206	16	Zepherinus Roman. Sedit an. 7. menſ. 7. d. 10 Canones ſanxit de communione Laicorum annua, circa feſtum Paſchæ.
214	17	Calixtus Rom. an. 6. m. 1. d. 10.
220	18	Vrbanus primus Rom. an. 4. m. 10. d. 12.
224	19	Pontianus Roman. an. 9. menſ. 5. d. 2.
234	20	Anterus Græcus, ann. 5. menſ. 1. d. 12.
239	21	Fabianus Romanus, annos 13. m. 11.
252	22	Cornelius Rom. an. 2. menſ. 2. d. 3. Schiſma de rebaptizandis hæreticis ſuſtulit.
254	23	Lucius I. Roman. ann. 3. menſ. 3. d. 3. H
257	24	Stephanus Roman. ann. 7. menſ. 5. d. 2.
264	25	Sixtus II. Athenienſ. an. 1. menſ. 10. d. 23.
266	26	Dionyſius Monachus, an. 6. m. 2. d. 4.
273	27	Fœlix Romanus, ann. 4. menſ. 3. d. 15.
277	28	Eutichianus Tuſcus, ann. 1. menſ. 1. d. 1.
278	29	Caius Dalmata, ann. 11. menſ. 4. d. 12.
286	30	Marcellinus Roman. ann. 6. m. 2. d. 16.
302	31	Marcellus Roman. ann. 6. menſ. 5. dies 21

An. Chriſti.	Num. Pont.	
		dies 21. Hic tit. Cardinalibus diuiſit.
307	32	Euſebius Græcus, ann. 4. menſ. 1. dies 3.
311	33	Miltiades communiter Melchiades, Afer, an. 4. menſ. 7. dies 9.
315	34	Sylueſter Rom. ann. 23. menſ. 10. dies 11. Altare lapideum chriſmate ſacratum in locum lignei ſubſtituit.
338	35	Marcus Roman. ann. 2. menſ. 8. dies 20. cantum Symboli Niceni Sacros inſtituit.
341	36	Iulius Roman. ann. 15. menſ. 2. dies 6. Cœmeteria ſacrari fecit.
356	37	Liberius Roman. ann. 12. menſ. 3. dies 4.
368	83	Fœlix Roman. Sedit an. 1. menſ. 4. dies 2.
369	39	Damaſus Luſitan. ann. 19. menſ. 3. dies 11. Breuiar. D. Hieron. ordinandum mandauit.
388	40	Siricius Rom. an. 15. menſ. 11. dies 25. die verò Paſchatis iudicium Alexandrinæ Eccleſiæ probat.
493	41	Anaſtaſius Roman. ann. 3. menſ. 1. dies 10.
406	42	Innocentius Alban. ann. 13. menſ. 2. dies 25.
421	43	Zoſimus Græc. an. 1. m. 3. dies 12.
423	44	Bonifacius Roman. ann. 3. menſ. 8. dies 17.
426	45	Cœleſtinus Campan. an. 8. menſ. 8. dies 17.
434	46	Sixtus III. Romanus annos 8. dies 18.
442	47	Leo Magnus Tuſcus, ann. 21. m. 1. dies 13.
463	48	Hilarius Sardus, ann. 7. menſ. 3. dies 10.
470	49	Simplicius Tyburtin. ann. 15. m. 1. dies 7.
485	50	Fœlix III. Roman. ann. 6. menſ. 11. dies 17.
462	51	Gelaſius Afer, ann. 5. menſ. 8. dies 17. hic Collectarum Eccleſiaſticarum, & Hymnorum partim Concinnator & Conditor.
498	52	Anaſtaſius II. Rom. an. 1. menſ. 10. dies 14.
500	53	Symmachus Sardus, an. 15. menſ. 6. dies 22.
515	54	Hormiſda Campan. Sedit ann. 7. dies 18.
524	55	Ioannes Tuſcus, Sedit an. 2. menſ. 8. dies 28.
527	56	Fœlix IV. Samius, ann. 4. menſ. 2. dies 13.
531	57	Bonifacius II. Roman. Sedit an. 2. dies 1.
533	58	Ioannes II. Roman. Sedit ann. 2. menſ. 4.
535	59	Agapetus Roman. Sedit menſ. 11. dies 19.
536	60	Syluerius Campan. Sedit an. 1. m. 5. dies 12.
537	61	Vigilius Rom. Sedit an. 18. menſ. 6. dies 26.
555	62	Pelagius Roman. Sedit an. 6. m. 10. dies 28.
562	63	Ioannes III. Rom. 7. an. 12. menſ. 11. dies 26.
576	64	Benedictus Rom. Sedit ann. 4. m. 1. dies 28.
580	75	Pelagius II. Roman. Sedit ann. 10. menſ. 2. dies 10. recitationi Breuiarij Clericos adſtrinxit.
590	66	Gregorius Magnus Monachus Roman. certum cantandi modum in Eccleſia præſcripſit. Sed. an. 13. m. 6. d. 10.
604	67	Sabinianus Bledenſis Tuſcus, ann. 1. menſ. 5. dies 9.
607	68	Bonifacius III. Rom. an. 3. m. 9.
608	69	Bonifacius IV. Marſus. Sedit an. 6. m. 8. d. 13. Is verſo Pantheo in templum S. Mariæ Virginis & omnium Martyrum, feſtum omnium SS. ad Kal. Nouemb. indixit.
615	70	Deuſdedit Rom. an. 3. m. 3. d. 10.
618	71	Bonifacius V. Neapolitan. ann. 5. d. 10. Is prohibuit ne vi traheretur qui ad Eccleſias confugiſſet.
623	72	Honorius Campan. ann. 1. 2. m. 11. dies 17.
637	73	Seuerinus Rom. an. 1. menſ. 2.
638	74	Ioannes IV. Dalmata, an. 1. menſ. 9. dies 9.
640	75	Theodorus Græcus, Sedit ann. 6. m. 5. d. 18
646	76	Martinus Tudertin. ann. 6. menſ. 1. dies 26.
653	77	Eugenius Rom. an. 2. menſ. 9.
657	78	Vitalianus Volſcus, an. 14. m. 6.
671	79	Deodatus Monachus Rom. ann. 4. m. 2. d. 5.
675	80	Domnus Romanus, an. 5. menſ. 5. dies 10.
680	81	Agatho Siculus, an. 2. m. 6. d. 16.
684	82	Leo Siculus, an. 2. m. 10.
686	83	Benedictus II. Roman. menſ. 10. dies 12.
687	84	Ioannes V. Antiochen. Sedit an. 1. m. 1. d. 19.
688	85	Conon Thrax, menſ. 11. d. 3.
689	86	Sergius Antiochenus, an. 13. menſ. 8. dies 23. preculam, Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, &c. Liturgiæ inſeruit.
702	87	Ioannes VI. Græcus, ſedit ann. 3. menſ. 3.
705	88	Ioannes VII. Græcus, an. 2. menſ. 7. dies 17.
707	89	Siſinnius Antiochen. dies 20.
707	90	Conſtantinus Syrus, an. 7. d. 20.
714	91	Georgius II. Rom. ann. 16. menſ. 9. dies 11.
730	92	Gregorius III. Syrus, an. 10. menſ. 8. dies 24.
741	93	Zacharias Græcus, an. 10. m. 3.
752	94	Stephanus II. Rom. d. 13.
752	95	Stephanus III. Rom. ann. 5. menſ. 1.
756	96	Paulus Rom. an. 10. m. 1.
768	97	Stephanus IV. Monachus Siculus an. 4. m. 5. d. 24.
772	98	Adrianus Roman. Sedit ann. 23. m. 10. d. 17. hic quotidie in atrio Lateran. alebat 100. pauperes.
796	99	Leo III. Rom. an. 20. menſ. 5. d. 18. inſtitutor Litaniarum tridui ante Aſcenſionem.
817	100	Stephanus V. Romanus menſ. 6. dies 24.
817	101	Paſchalis Roman. ann. 7. menſ. 3. dies 17.
824	102	Eugenius II. Roman. an. 4. menſ. 6. dies 24.
828	103	Valentinus Roman. Sedit ann. 8. m. 1. d. 10.
828	104	Gregorius IV. Rom. an. 10.
844	105	Sergius II. Rom. an. 3.
847	106	Leo IV. Monach. ann. 8. menſ. 3. d. 6. Nota. Hîc Hæretici videlicet inter Leonem 4. & Benedictum 3. aſſuunt fabulam Ioannæ Papiſtæ, quam prolixè refutat Genebrard.
855	107	Benedictus III. Roman. ann. 2.

	An. Chriſti.	Num. Pont.	
A			menſ.6. d.9.
	858.	108	Nicolaus Magnus, Roman. ann. 9. menſ.7.d.13.
	868	109	Adrianus II. Roman. Sedit ann.5. m.9.d.12.
	874	110	Ioannes VIII. Rom. ann.10. d. 2.
	884	111	Martinus II. Gall.an.1. menſ.5.
	885	112	Adrianus III.Rom.an.1.menſ.5.
	886	113	Stephanus VI. Roman. anno 6. d.11.
	892	114	Formoſus Romanus, anno 5. menſ.6.
	898	115	Bonifacius VI. Tuſcus,d.26.
	899	116	Stephanus VII. Roman. anno 1. menſ. 3.
	899	117	Romanus Tuſcus,m. 3.
	899	118	Theodorus II. Rom.d.20.
	899	119	Ioannes IX. Romanus anno 2. d. 15.
	901	120	Benedictus IV. Roman. anno 3. menſ.4.
B	904	121	Leo V. Ardeatinus menſe primo, dies 10.
	904	122	Chriſtophorus Rom.m.7.
	905	123	Sergius III. Romanus, ann.7. m.4. d. 16.
	913	124	Anaſtaſius III.Rom.an.2.
	915	125	Landus Sabinenſis, menſe ſexto, d. 21.
	916	126	Ioannes X. Roman.ann.13.menſ.2. d. 3.
	929	127	Leo VI.Rom.menſ.7.d.15.
	930	128	Stephanus VIII.Rom.an.2.menſ. 1. d.12.
	932	129	Ioannes II. Roman.ann.4.menſ.10. d. 15.
	937	130	Leo VII.Rom.an.3.menſ.6.d.10.
	940	131	Stephanus IX.Germanus,an.3.m.4. d.12.
	943	132	Martinus III. Roman.an.3.menſ.6. d. 10.
C	947	133	Agapetus II.iunior,Rom.an.7.m.9. d. 10.
	955	134	Ioannes XII.Roman.an.9.menſe 3. dict.5.
	963	135	Leo VIII. Rom.an. 1.m.4.
	965	136	Ioannes XIII. Rom. ann.6.menſ.11. d. 1.
	972	137	Benedictus V,dictus 6.Roman,an.1. menſ. 6.
	973	138	Donus II. Rom.an.1.
	974	139	Bonifacius VII. Romanus menſ.6. d. 5.
	975	140	Benedictus VI.dictus 7. Rom.an.8. menſ. 6.
	984	141	Ioannes XIV. Papienſis aliis Rom. menſ.3.
	984	142	Ioannes XV. Roman.m.8.
	985	143	Ioannes XVI.Roman.an.10.menſ.8. d. 10.
	995	144	Gregorius V. Saxo ann. 2. menſ.5. d. 10.
D	997	145	Ioannes XVII.Græcus,m.10.
	998	146	Sylueſter II. Gallus Aquitaniens, primò Monachus S. Geraldi Aureliacenſis, Diœceſis S Flori. dein Archiepiſcopus Remenſis 40. & Rauenas creatus, 1.Nouemb.Sedit ann.4. m.1. dies 10.obiit 12.Maij 1003.
	1003	147	Ioannes XVIII. Roman. m.4.d.20.
	1003	148	Ioannes XIX. Rom. ann.4.menſ.4.
	1007	149	Sergius IV.Rom.an.2.d.25.
	1009	150	Benedictus VII.dictus 8. Tuſculan. an.2.m.1.d.13.
	1020	151	Ioannes XX. Tuſculanus, ann. 2. menſ.1.d.9.

An. Chriſti.	Num. Pont.		
1030	152	Benedictus VIII. Tuſculan. Sedit an.13.m.4.d.9.	E
1044	153	Sylueſter III. Roman. menſ 1. d.19.	
1044	154	Gregorius VI.Rom.an.2.menſ.6.	
1046	155	Clemens II. Saxo.m.9.	
1048	156	Damaſus II.Bauar.d.23.	
1048	157	Leo IX. Alſatius, ann. 5. menſ.2. dict.6.	
1054	158	Victor Sueuus, ann. 2. menſ. 3. d.14.	
1057	159	Stephanus X. Lotharingus m. 7. d.18.	
1058	160	Benedictus IX. Campanus, menſ.9. d.20.	
1059	161	Nicolaus Allobrox, ann.3. menſ.6. d.26.	
1062	162	Alexander II. Mediolanen. ann. 11. menſ.6.	
1073	163	Gregorius VII. Hildebrand. an.12. m.1. d.3.	
1087	164	Victor III. Beneuentan. ann. 1. menſ.4.	F
1088	165	Vrbanus II. Gall. Oppido Caſtellionis, Diœceſis Remenſis, Monachus Cluniacenſis, Epiſcopus Cardinalis Oſtienſis à Gregorio VII. antea creatus; doctus piuſque Confirmator Ordinis Ciſtercienſis, Precum horariarum D.Virginis, & expeditionis in Turcas & Sarracenos auctor fuit, ad recuperandum Hieroſolymam quæ 490. annis circiter, poſtquam eam Sarraceni occupaſſent, capta eſt 39. die obſidionis anno 1099. Feria 6. hora qua Chriſtus mortuus eſt, Duce Godofredo Bulionenſi Lotharingiæ Principe. Sedit ann.12.menſ.4. d. 19.	
1099	166	Paſchalis II.Tuſcus, an.18. menſ.6. d. 7.	
1118	167	Gelaſius III. Caietan.an.1.d.5.obiit Cluniaci in Gallia.	G
1168	168	Callixtus II.Burgundus,Guillielmi Comitis Burgundiæ filius, Archiepiſcopus Viennenſis à Cardinalibus qui cum Gelaſio II.Cluniacum venerant, PP.electus eſt 1. Februar. Sedit an.5. m.10. d.13.	
1125	169	Honorius II. Imolenſis, ann. 5. menſ.2.	
1130	170	Innocentius II. Rom. ann.14. m.7. d.13.	
1144	171	Celeſtinus II. Tuſculan. menſ. 5. d.13.	
1144	172	Lucius II. Bononienſis, menſ. 11. d. 4.	
1154	173	Eugenius III.Piſanus, an.8.menſ.4. d.20.	
1153	174	Anaſtaſius IV.Roman.an.1.menſ.4. d. 24.	
1154	175	Adrianus IV. Anglus, ann. 4. m.10.	
1159	176	Alexander III. Senenſis, ann. 21. d.19.	H
1181	177	Lucius III. Lucenſis,an.4.menſ.2. d.18.	
1185	178	Vrbanus III.Mediolan.an.1. m. 20. d. 25.	
1187	179	Gregorius VIII. Beneuentan. Sedit menſ. 1. d.27.	
1188	180	Clemens III. Roman. an. 3.m.5.	
1191	181	Celeſtinus II. Roman. ann. 6. m. 7. d. 11.	
1298	182	Innocentius III. Anagnin. Sedit an. 18. m.7. d.10. Quinque librorum Decre	

An. Chriſti.	Num Pont.	
		Decretalium Conditor.
1216	183	Honorius III. Rom. ann. 10. m. 7. d. 13.
1227	184	Gregorius IX. Anagninus, ann. 14. menſ. 13. vetuit ius ciuile legi Lutetiæ.
1241	185	Celeſtinus IV. Anagninus, d. 18.
1243	186	Innocentius IV. Genuenſis, ann. 11. m. 6. d. 12.
1254	187	Alexander IV. Anagninus, an. 6 m. 5. d. 5.
1261	188	Vrbanus IV. Iacobus *Pantaleon* antea dictus, Gallus Trecenſis, quæ Campaniȩ vrbs eſt, Doctor Iuris & Theologiæ, humilibus & pauperibus Parẽtibus natus, Patrem enim habuit Sutorem; primò fuit Archidiaconus Eccleſiæ Laudunenſis; poſtea Epiſcopus Virdunenſis, & Patriarcha Hieroſolymitanus, tandem Summus Pontifex, feſtum Sacramenti Corporis Domini promulgauit D. Thoma officium componente. Sedit an. 3. menſ. 9. d. 4. Obiit Peruſij anno Dom. 1264. Cadauer eius in Cathedrali Eccleſia S. Laurentij ſepultum eſt.
1265	189	Clemens IV. Gallus Narbon. antea Guido Fulcodij dictus, ob doctrinam (erat enim Iuriſconſultorum totius Galliæ Primarius & Aduocatus celeberrimus) & ſanctitatem, mortua vxore Epiſcopus Anicenſis, deinde Archiepiſcopus Narbonenſis, poſtea Cardinalis Sabinus ab Vrban. PP. IV. creatus Initio Pontificatus lites & diſcordias, quæ erant inter Henricum Regem Angliæ, & Simonem Montisferrati Comitem compoſuit; At Vrbano IV. mortuo abſens, rediens Angliæ legatione Peruſij 7. Febr. 1365. Pont. Max. renunciatus eſt. Sedit an. 3. d. 21.
1271	190	Gregorius X. Placentin. ann. 4. m. 7. d. 10.
1276	191	Innocentius V. Petrus de la Tarentaiſe antea dictus Burgundus, Ordinis Fratrum Prædicatorũ, Theologiæ Profeſſ. primò Archiepiſcopus Lugdunenſis, poſtea Epiſcopus Cardinalis Oſtienſis PP. electus 21. Ian. an. 1276. obiit Romæ 23. Iunij eodem an. rexit m. 6. d. 2.
1276	192	Adrianus V Genuenſ. m. 1. d 9.
1276	193	Ioanne XXI. Luſitan. m. 8.
1277	194	Nicolaus III. Roman. an. 3. m. 8. d. 15.
1281	195	Martinus IV. Gallus ex Bria, Simo dictus ex Canonico & Theſaurario Eccleſiæ S Martini Turonenſis, Presbyter Card. creatur ab Vrbano 4. At mortuo Nicolao 3. Viterbij, à Cardinale creatur 22. Februar. 1281. PP. Obiit 28. Martij 1281. rexit an. 4. m 1.
1285	196	Honorius IV. Rom. ann. 2. d. 1. Carmelitarum Reformat. & Auguſtin. Hieremitar. Confirmator.
1288	197	Nicolaus IV. Aſculanus, an. 4. m 1. d. 8. primus è Franciſcanorum ordine.
1294	198	Cœleſtinus V. Sedit m. 5. d. 7. vltro ſe Pontificatu abdicauit Cœleſtinorum Pater.
1294	199	Bonifacius VIII. Anagn. an. 8. m. [illegible] d. 17. Sexti Decretalium, Auctor.

An. Chriſti.	Num Pont.	
1303	200	Benedictus Taraiſinus, menſ. 8. d. 17.
1305	201	Clemens V. Antea Bertherandus *Goth.* dictus, Gallus ex oppido *Vilichãdran*, Diœceſis Burdegalenſis ortus, filius Beroualdi Equitis D. de *Villandraut* à Bonifacio octauo primus Epiſcopus Conuenarum per quinquennium, mox Archiepiſcopus Burdegalenſis creatus fuit, qui poſt obitum Papæ Benedicti, cum Cardinales inter ſe diſcordes eſſent, vt vnum ex ſuo corpore Pontificem Orbi darent, poſt longum 9. menſium & dierum 6. Interregnum, abſens & Burdegalæ commorans extra Collegium Cardinalium, Peruſij 5. Iunij, anno 1305. Pontifex Maximus omnium Cardinalium ſuffragiis, & miro Cardinalis Pratenſis aſtu, Regi Francorum in hac re gratificari cupientis, renunciatus eſt, qui audita & approbata electione ſua Lugdunumque ſequenti Auguſto veniens, omnes ad ſe ex Italia conuocauit Cardinales, ibique in Eccleſia S. Iuſti 11. Nouembr. eiuſdem anni, ſuæ Coronationis inſignia ſuſcepit, cui interfuêre Philippus Rex Franciæ, eiuſque frater nuper ex Italia reuerſus, & Ioannes Britanniæ Dux, qui ruina cuiuſdam veteris muri oppreſſus, moritur cũ pleriſque aliis, dum pompa per vrbem ducitur. Hic toto ſuo Pontificatu in gratiam Regis, in Gallia permanſit, quẽ & eius ſucceſſores imitãtes omnes ad Gregorium XI. vſque trans montes permanſerunt, Auenione Romana ſede locata, per annos 74. Obiit anno Domini 1314. 22. Aprilis in itinere Auenione Burdigalam proficiſcẽs. Apud Rocam Mauram* Prouinciæ ſuper Rhodanum Oppidum. Cadauer in Eccleſia B. Mariæ d'Vzeſta Diœceſis Vaſatenſis, quam fundauerat & dotauerat in loco Campeſtri vbi ſepulchrum marmoreum & alabaſtro miro ordine conſtructum, ab hæreticis anno 1568. euerſum fuit, in quo quæ ſequuntur inſcripta legebantur * *Roquemaure en Provence.* *Hic iacet felicis recordationis Dominus Clemens Papa V. fundator Eccleſiarum Collegiatarum de Vzeſta, & de Vinhen Drandre, qui obiit apud Rupem Mauram Nemauſenſis Diœceſis die 20. Aprilis Pontificatus ſui anno 9. Portatus verò ad iſtam Eccleſiam B. Mariæ de Vzeſta, anno Domini M. CCCXIV. XXVII. Die Auguſti tunc proxima, & ſepultus die... an. Domini M.CCCLIX.* Atque ita rexit vniuerſam Eccleſiam an. 8. m. 10. d. 15. Vacauit ſedes ann. 2. m. 3. d. 17.
1315	202	Ioannes XXII. à quibuſdam 23. Caturcenſis antea Iacobus d'Euſa dictus, Patre Sartore natus, primo Epiſcopus Foro-Iulienſis per 11. annos deinde Archiepiſcopus Auenionenſis à Clemente V. anno 1310. ab eoque creatus S.R.E. Cardinalis Portuenſis in 3. creatione, anno 1312. tandẽ morte Clementis VII. menſis Auguſti, anni 1316. à Cardinalibus Lugduni, præſens Summus Pontifex re-

An. Chriſti. Num. Pont.

nunciatus eſt, cum Sedes vacaſſet 2. annis & menſibus quibuſdam. Eccleſiam Epiſcopalem Tholoſanam, quã vnicè dilexerat, in Archiepiſcopalem erexit, in cuius Diœceſi, Abbatias ſex in Epiſcopatus, & Caſtella in Ciuitates tranſtulit, vt haberet Archiepiſcopus quibus cum dignitate præeſſet: Diœceſes quoque Archiepiſcopatui Narbonenſi adſcripſit, Limoſam, Abbatiam S. Pontij: Adeò rebus nouis ſtuduit, vt in Prouincia Bituricenſi Primæ Aquitaniæ, quinque ſimplices Epiſcopatus bifariam diuiſerit: & quatuor in Prouincia Burdigalenſi Aquitaniæ Secundæ, diuiſit etiam Epiſcopatum Pictauienſem in tres, in Pictauienſem, Maleacenſem, & Lucionenſem, ſic Abbatias in Epiſcopatus, & Epiſcopatus in Abbatias viciſſim tranſtulit, Clementinas iuſſit legi in Vniuerſitatibus, Author & Conditor fuit Extrauagantiũ. Inſtituit Vniuerſitatem Caturcenſem in Iure Canonico & Ciuili. Obiit Auenione 4. Decembris, anno 1334. natus 90. annis Pontificatus 19. anno & 4. menſibus, Reliquit in ærario Pontificio Aureorum floren. decies & ſepties centena millia.

1335 203 Benedictus XII. Iacobus *Du-Four*, antea dictus natus in Caſtello de Sauerdum, Diœceſis Tholoſanæ Patre Molitore, Religioſus Ordinis Ciſtercienſis, Doctor Theologus eximius, primo Abbas Fontis Frigidi Narbonenſis Diœceſis, poſtea Epiſcopus Apamienſis, deinde Mirapicenſis, & à Ioanne XXII. Papa prædeceſſore ſuo Presbyter Cardinalis creatus, Tit. S. Priſcæ, anno 1328. Pontifex Auenioni creatus fuit 21. Decemb. an. 1334. coronatus 8. Ian. 1335. Conditor Benedictinæ pro reformatione Benedictinorum & Ciſtercienſium, Collegium & Templum Bernardinorum Pariſiis fundauit. Obiit 25. April. 1342. ſic rexit 9. an. 4. menſ.

1342 204 Clemens VI. antea Petrus Rogerij de Malomonte dictus, Nobilis Diœceſis Læmouicenſis, Monachus profeſſus in Abbatia Caſę Dei, Ordinis S. Benedicti, Diœceſis Claromontenſis, inde Theologiæ operam nauaturus Pariſios ſe contulit, cumque annum 30. attigiſſet, Magiſterium Theologiæ adeptus eſt; Fuit vir multæ doctrinæ compoſitæq; eloquentiæ liberalis in omnes, clemens & perhumanus, inde Prior Fiſcanẽſis in Normania, & ſtatim poſt Abbas electus eſt, & poſtea Epiſcopus Atrebatenſis à Ioanne XXII. PP. Philippi Valeſij Regis à cõſiliis fuit, cuius poſtulatione Archiepiſcopus Senonẽſis electus eſt. At anno 1340. ad ſedem Rothomagenſem tranſlatus, cum eſſet Presbyter Cardinalis à Benedicto XII. creatus TT. SS. Nerei & Achillei, anno 1337. poſt cuius obitum 5. Maij 1342. Summus Pontifex renunciatus eſt, & Coronationis cæremoniæ perfectæ fuere 19. eiuſdem mẽſis, & anni in Eccleſia Fratrum Prædicatorum Auenioni: Comitatum Bellifortis Guillielmi fratris nomine emit, & Vrbem Auenionenſem à Ioanna filia Roberti Siciliæ Regis: Collegium Sorbonæ Pariſiis ædificari curauit: S. Iuonem SS. Cathalogo inſcripſit. Obiit Auenione 6. Decembr. 1352. inde ad monaſterium Caſæ Dei corpus tranſlatum & humatum eſt, ita annis 10. menſibus 6. & diebus 28. clauum tenuit Eccleſiæ.

1352 205 Innocẽtius XI. Stephanus Alberti ante vocatus patria Lemouicenſis, primò fuit Cauſidicus, mox Iudex maior Tholoſę, erat vtriuſque Iuris doctiſſimus; at Clericus factus Epiſcopus Nouiomenſis, & paulò poſt Claromontenſis electus eſt, & à Clemente 6. an. 1342. Presbyt. Cardinal. SS. Ioãnis & Pauli TT. Pammachij, & demum Epiſcopus Cardinalis Oſtiẽſis, & Veliternus creatus, quo mortuo, Auenione in eius locũ omniũ Cardinalium ſuffragiis 18. Decembr. an 1352. Pontifex maximus renũciatus eſt, & 23. eiuſdem menſis Coronationis ſuæ inſignia ſuſcepit. Tholoſę Collegium nominis S. Martialis, Iuri conſtruxit & dotauit, ſtatuens, vt in eo 4. Presbyteri, & 20. Pauperes ſcholares, ſex videlicet de Prouincia Lemouicẽſi, 4. de Tholoſana, cæteri de vndecũque in futurum eligerentur à Scholaribus, & Archiepiſcopis Tholoſanis confirmarentur. Rexit annis 9. menſib. 8. & diebus 26. Obiit 12. Septembris 1372. Auenione. Sepultus ibidem in Eccleſia Cathedrali, poſtea ad Eccleſiam Carthuſianorum apud Villam nouam tranſlatus.

1363 206 Vrbanus V. Magiſter frater Guillelmus Grimoadi antea vocatus, religioſus Ordinis ſancti Benedicti in Abbatia Chiriacenſi Diœceſis Mimatenſis, filius Domini de Briſſac Militis Galli & Amphelię *de Mõtferrant*, eiuſdem Diœceſis Mimatenſis, Doctor & Profeſſor fuit Iuris Canonici in Vniueſitate Montiſpeſſulana, & Auenonienſe, poſtea Doctor in Sacra Theologia, deinde Abbas S. Germani Altiſſiodorenſis, poſtea S. Victoris Maſſilienſis, & Epiſcopus Vticenſis ab Innocentio VI. factus fuit, ab eoque ſæpius in Italiã Legatus miſſus: Quo mortuo Auenione, omnium Cardinaliũ ſuffragiis abſeos 27. Septembris 1362. Pontifex Maximus renunciatus eſt; Auenionem veniens 6. Nouembris cõſecratus ſimul & coronatus. Sedit an. 8. menſ. 1. & dies 17. Obiit 9. Decembris Auenione anno 1370. iacet in dicta S. Victoris Abbatia.

1371 7.02 202 Gregorius XI. Petrus Rogerius *de Beaufort* antea vocatus, Gallus, Diœceſis Lemouicenſis ex Oppido Malmonte oriundus, filius Guillelmi Comitis Bellifortis, fratris Clementis 6. Fratrem quoque habuit Guillelmum Turonenſem Vicecomitem, reuerſus ab Vniuerſitate Peruſiana, ab Auunculo Clemente 6. Protonotarij S. Sedis dignitate decoratur, poſtea cum eſſet Archidiaconus Eccleſiæ Senonenſis, & Eccleſiæ Pariſienſis Canonicus, atque Eccleſiæ Baiocenſis Decanus, ab eodem Clemente 6. S. Mariæ Nouę

An. Chriſti.	Num. Pont.	
		Diaconus Cardinalis creatur, qui mortuo Vrbano Papa V. in eius locum Auenione omnium Cardinalium ſuffragiis 30. Decemb. 1371. Pont. Maximus renunciatus, die Epiphaniæ conſecratus & coronatus eſt. Sedit annos 7. menſ. 2. & d 9. Sedem Pontificum poſt 70. annum, Romam, Auenione retulit ſuaſione & litteris S. Catharinæ Senenſis, & Baldi Peruſiani Iuriſconſulti, & ſic obiit Romæ 27. Martij 1378. Cadauer eius in Eccleſia S. Mariæ Nouæ ſui tituli ſepultum eſt.
1378	208	Vrbanus VI. Neapolitan. Romæ electus 2. Apr. 1378. Sedit an. 11. menſ. 8. Viſitationis feſtum induxit. Obiit 15. Octob. 1389.
		CLEMENS VII.
1378		Mortuo Gregorio XI. ingens Schiſma oritur. Nam Ciues Romani expetentes Pontificem Romæ ſedere, vi & minis, multáque populi magnitudine coëgerunt Cardinales in Concilio Vrbanum VI. Neapolitanum eligere 2. Aprilis 1378. qui cùm Roma exceſſiſſent & ad feudam vrbem Campaniæ Romanæ peruenissent, omni timore liberi & ſoluti, Vrbani electionem non Canonicè, ſed vi & violentia factam nullam & irritam declararunt, & in Vrbani locum Robertum Gabennenſem * Gallum Pontificem elegerunt 10. Septembr. eodem anno 1378. qui Clemens VII. nuncupatus fuit, à quo genere, Nobili, ſed virtute nobiliore, Magnanimo, Potentique, magna ſperabant, contra factionem Romanorum. Erat enim filius Amedæi Comitis Gabennenſis, & Meltidis de Polonia, à prima ætate Canonicus Eccleſiæ Pariſienſis, deinde Epiſc. Morinenſis, poſtea Cametacenſis conſtituitur. At à Gregorio XI. Pp. auctis honoribus creatur Presbyter Cardinalis Baſilicæ SS. 12. Apoſtolorum 6. Iul. 1370. poſt coronationem Auenione ſe recepit, alter in alterum & Cardinales cuiuſque factionis, Cenſuris ſæuiebat. Durauit hoc Schiſma 36. annis ad Concilium Conſtantienſe vſque. Sedit Auenione, annis 15. menſ. 11. diebus 23. contra Vrbanum VI. & Bonifacium IX. Clementi Francia, Hiſpania, Scotia, Nauarra, & Neapolitana adhæſerunt. Migrauit ad Chriſtum 16. Septembris 1394. vti legitur in eius Epitaphio in æde Cœleſtinorum Auenioni, cuius fuit fundator. * *de Geneue.*
1404	109	Bonifacius IX. Neapolitan. ann. 14. m. 11. Annatas ad onera belli contra Infideles instituit.
1404	210	Innocentius VII. Sulmonenſis, an. 2. dies 12.
1407	211	Gregorius XII. Venetus, an. 2. m. 7. dies 5.
1409	212	Alexander V. Cretenſis, menſ. 10. dies 8.
1410	213	Ioannes XXIII. Neapolitan. ann. 5. d. 15.
1417	214	Martinus V. Roman. an. 14. m. 3.
1431	215	Eugenius IV. Venet. an. 15. menſ. 11. d. 21.
1447	216	Nicolaus V. Saranenſis, an. 8. d. 19.
1455	217	Calixtus III. Hiſpanus, ann. 3. m. 3. d. 16.
1458	218	Pius II. antea Æneas Syluius dictus Senenſis, ann. 5. menſ. 11. d. 16.
1464	219	Paulus II. Venet. an. 6 m. 10.
1471	220	Sixtus IV. Saonenſ. an. 13. d. 5.
1484	221	Innocentius VIII. Genuenſis, an. 8. d. 26.
1492	222	Alexander VI. Hiſpanus, ann. 11. d. 8.
1503	223	Pius III. Senenſis, d. 26.
1503	224	Iulius II. Genuenſis, ann. 9. menſ. 3. d. 12.
1513	225	Leo X. Florentin. Melponæ quam Marti addictior: Amator doctorum hominum, niſi quod Pragmaticam tolli paſſus eſt, i. aculeum ad futuram virtutem, & litteras. Sedit an. 8. menſ. 8. d. 21.
1522	226	Adrianus VI. Batauus, ann. 1. m. 8. d. 6.
1523	167	Clemens VII. Florentin. an. 10. m. 10. d. 8.
1534	228	Paulus III. Roman. an. 15. d. 29.
1550	229	Iulius III. Roman. an. 5. m. 1. d 6.
1555	230	Marcellus II. Tuſcus, d. 22.
1556	231	Paulus IV. Neapolitan. an. 4. men. d. 27.
1560	232	Pius IV. Mediolanenſ. ann. 5. m. 11. d. 8.
1566	233	Pius V. Alexandrin. Ord. Prædicat. an. 6. m. 3. d. 16.
1585	234	Gregorius XIII. Bononienſ. Reformatione Kalendarij, & nouorum Seminarium inſtitutione clarus. an. 12. m. 10. d. 27.
1590	235	Sixtus V. humili loco & conditione, ex Ordine Minorum ad hoc faſtigium euectus, Sedit an. 5 m. 4. d. 3. Vrbem Romanam mirificè ornauit. Antea vocatus Fr. Felix Peretus.
1590	236	Vrbanus VII. decimo tertio ab electione die obiit.
1591	237	Gregorius XIV. Mediolan. ſedit m. 9. d. 10.
1591	238	Innocentius IX. Bononien. ſedit m. 2. d. 2.
1605	239	Clemens Octauus Florent. dictus Aldobrandinus, Pacis & concordiæ conciliator ſummus. Sedit ann. 13. m. vnum d 3.
1605	240	Leo XI. Florentinus Pacis inter Galliarum & Hiſpan. Reges à Clemente VIII. miſſus auctor, obiit 25. die ab inauguratione.
1605	241	Paulus V. Romam memoria ſæculorum dignus Pontifex, ſedit annis 15. m. 8. d. 12.
1621	242	Gregorius XV. Bononien. pacem conciliauit inter Regem Cathol. & Ducem Sabaudiæ ante Pontificatum, quem ſumma cum laude detulit Annis 2. m. 4. d. 26.
1623 *Superſtes.*	243	Vrbanus VIII. antea Cardinalis Barberinus dictus, poſt crebras legationes & innumera virtutis & eruditionis teſtimonia, euectus ad hoc faſtigium, anno 1623. d. 6. Auguſti feliciter regit. Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra!

Aliam ſummorum Pontificum enumerationem dabimus in loco de Pontifice nonnihil in Chronologia ab hac diſſidentem.

A

DE EPISCOPATIBVS, TITVLIS, ET DIACONIIS CARDINALIVM.

Ex Omph. Panuinio Veronenſi.

AD inſtituti mei partis finem conueniens eſſe exiſtimaui, vt de Epiſcopatibus, Titulis, & Diaconiis Cardinalium, quambreuiſſimè diſſererem, quod cum ſæpius repetatur, idémque titulus quum duobus vel interdum tribus variatis nominibus vociretur, neceſſaria diſtinctione vt confuſio euitetur opus habeat. Res denique maximè huic parti conſentanea erit, quæ de Cardinalibus præcipuè eſt. Et quoniam tres Clericorum ordines, Cardinalium ſibi cognomen aſſumpsêre, in eis explicandis temporum ordinem ſequi decreui. Quum enim primo Presbyteri, mox Diaconi, & longo tempore poſt Epiſcopi Cardinales appellari cœperint: primo loco de Presbyteris & eorum titulis: deinde de Diaconis, & eorum Diaconiis, poſtremo de Epiſcopis & eorũ Epiſcopatib. verba faciã.

Tituli igitur erant templa, vel vt nunc dicitur, Eccleſiæ, ſiue loca ſacra in Sanctorum honorem aut memoriam erecta, & per vrbis regiones à Romanis Pontificibus antiquitus diſtincta, in quibus animarum cura à Presbyteris in eis commorantibus B habebatur. Quibus qui præerant Presbyteri appellabantur Cardinales; hoc eſt, principales, ſimilitudine à quatuor ventis Cardinalibus, id eſt, vt ait Seruius ſuper Virgilium principalibus deducta. Quum enim in vnoquoque titulo plures eſſent Clerici, qui Sacramenta populis exhiberent, vel exhibentibus præſto eſſent, vt Subdiaconi, Diaconi, & Presbyteri, is qui omnibus præerat Presbyter à cæteris Clericis illius tituli, vel à Romano Pontifice creatus, dicebatur Cardinalis, quod omnium dignior principaliórve eſſet in eo titulo commorantium, cæteróſque Clericos regeret vel gubernaret in titulo ſibi commiſſo viuentes. De quorum origine breuiſſimè tractaturus, res eſt paulò altius repetenda.

Quum beatiſſimus Apoſtolorum princeps Petrus Catholicæ Romanæ Eccleſiæ Pontifex Primus, Sacerdotio in Orientalibus Eccleſiis, præcipuéq; Hieroſolymis, & Antiochiæ ritè inſtituto, in vrbem Romanam Eccleſiam fundaturus veniſſet, ex omni fidelium multitudine, præcipuíſque noſtræ religionis cultoribus, viros quoſdam ſeniores, bonum teſtimonium ab his qui foris ſunt habentes, plenóſque Spiritu ſancto, & ſapientia, ſpectatæ fidei, & raræ probitatis, Hieroſolymitanæ, cæterarúmque C Eccleſiarum Orientalium more delegit, (hi Clerici appellati ſunt) quos per manuum impoſitionem partim Presbyteros, & partim Diaconos conſecrauit; quorum opera Pontifex ipſe, ſiue Epiſcop. Romanus in inſtruenda creſcente tunc Eccleſia vteretur, quum ei tot millibus hominum ad fidem Chriſti quotidie venientium conſolere non eſſet integrum.

Porrò autem Presbyterorum & Diaconorum munia, vt pro ſe quiſque ſuum officium & noſceret & impigrè faceret, diuidere inprimis conducibile viſum fuit. Itaque ſummum rerum animarum ſcilicet curandarum negotium Presbyteris commiſit, vt Sacramenta Eccleſiaſtica plebi Dei adminiſtrantes, orationi & miniſtrationi verbi cum Epiſcopo vacarent. Diaconis autem viduarum, pupillorum & reliquorum pauperum fidelium ſubueniendorum curam demandauit, eíſque iniunxit, vt Presbyteris quoque ſacra facientibus præſto eſſent. Quorum omnium numerus quum prius modicus & incertus eſſet, ei modum ſtatuere Cletus & Euariſtus Romani Pontifices. Clerus enim (vt auctor eſt ex Damaſo Bibliothecarius) Presbyteros ad certum numerum redegit. Euariſtus verò Apoſtolorum more ad ſeptenarium numerum Diaconos in Eccle- D ſia Romana auxit, quibus etiam iniunxit, vt Epiſcopum prædicantem propter ſtylum veritatis cuſtodirent. Porrò autem ne Presbyterorum adminiſtratio in promiſcuo eſſet, idem Euariſtus, qui tertius poſt beatum Petrum Apoſtolum Romanus Pontifex fuit, circa annum à Chriſto nato centeſimum, titulos vel (vt nunc dicimus) paræcias in vrbe Roma ipſis Presbyteris diuiſit, vt ſinguli à ſe inuicem ſecreti in ſua Vrbis regione, titulo vel parœcia confuſionis tollendæ cauſa, diuina myſteria populum erudientes, Sacramenta Dei omnibus ad ſe venientibus fidelibus exhiberent; ſingulóſque Presbyteros in vnoquoque titulo poſuit; ſufficere enim tum viſum eſt is numerus propter credentium paucitatem. Verum non longè pòſt fidelium quotidie creſcentium multitudine permotus Hyginius Romanus Pontifex, quum tot credentibus non ſufficerent hi, plures in vnoquoque titulo cùm Clericos ſum Presbyteros eſſe voluit.

E Hunc autem Presbyterorum Cardinalium nomen manſiſſe crediderim, vt is videlicet eſſet Presbyter Cardinalis, id eſt, principalis, qui cæteris Presbyteris eiuſdem Tituli (quos plures ab Hyginio factos fuiſſe dixi, quum prius vnus tantum per ſingulos titulos Presbyter fuiſſet) præeſſet: ſatis enim conſtat aliquot annis poſt, ante etiam S. Silueſtri Papæ tempora Cardinalis nomen in Romana Eccleſia vſurpari cœptum fuiſſe; quod non niſi ex Hyginij inſtituto oriri potuit, quum antea eo nomine vti opus non eſſet, quod non niſi vnus per ſingulos titulos Presbyter fuiſſet. Poſt Hyginij tempora in Presbyterorum Romanorum titulis, nullam mutationem factam inueni vſque ad Dioniſij Papæ Pontificatum. Nam circa annum Chriſti 260. Dionyſius XXV. poſt Petrum Apoſtolum Pontifex Romanus, Euariſti exemplum ſequotus, quum iam religio Chriſtiana mirum in modum in vrbe creuiſſet, denuo titulos vel parœcias in vrbe Roma, quum eas ampliaſſet, Presbyteris diuiſit, ipſaſque quo quiſque ſuis finibus limitibuſque continerentur diſtribuit, pluribus per ſingulas vt Hyginius fecerat presbyteris conſtitutis, Presbyterorum quoque Romanæ Eccleſiæ, curæ cœmeteria adiunxit, quæ quum plura eſſent, eas inter Presbyteros diſtribuit gubernanda, vt martyrum ſe- F pulturis conſultum eſſet. Verum non longè pòſt circa annum Chriſti 305. Marcellos XXIX. poſt Petrum Apoſtolum, Romanus Epiſcopus, titulos vrbis Romæ ab Euariſto antiquitos, & primo Presbyteris datos numero limitauit, decreto ſtatuens xv. in vrbe Roma quaſi Diœceſes eſſe ad Baptiſmatis commoditatem, eorumque opportunitatem, qui ad fidem ex gentibus quotidie veniebant, quin vt etiam Martyrum ſepulcris conſuleretur, vt auctor eſt ex Damaſo Bibliothecarius; titulos autem Romanos ſiue parœcias ceſſantibus perſequutionibus adauxêre, Presbyteroſque plures in ſingulis conſtituere, Sylueſter qui titulum Equitij; Marcus qui titulum S. Marci; Iulius qui titulũ S. Mariæ Trans-Tiberim liberius; Damaſus qui titulum S. Laurentij; Silicius, Anaſtaſius, Innocentius qui titulum Veſtinæ, fecerunt, & reliqui Pontifices Romani. Quum enim primo infinita Gentilium multitudo, mox vrbs & Italia omnis fidem Chriſti ſuſcepiſſet, non ſufficientibus xv. Titulis, nec his qui in eis reſidebant Presbyteris, tum ob neceſſitatem, tum ad vrbis & Romanæ Eccleſiæ ornamentum, & maieſtatem, & titulorum & Presbyterorum in vno quoque titulo numerus auctus eſt; factique ſunt tituli xxviii. quem numerum nunquam exceſſiſſe vſque ad noſtra tempora ſatis conſtat, & paulò pòſt explicabo. Qui omnes G quum Eccleſiæ eſſent vel templa Diuis dicata, nomen ſortiti ſunt vel à ſanctis quibus dedicati erant, vt S. Chryſogoni, S. Cæciliæ, S. Anaſtaſiæ, S. Marci, & ſimilium: vel ab eis hominibus qui ipſos erexerunt, vt Calliſti, Damaſi, Equitij, Paſtoris, Veſtinæ, Eudoxiæ, Lucinæ, Pammachij, & ſimilium. Porrò autem xxviii. Titulorum numerum circa Innocentij I. vel Zoſimi Papæ tempora expletum fuiſſe multis coniecturis & rationibus victus crediderim. Neque enim facile poſt Zoſimum Papam inueniri poteſt, aliquem Romanorum Pontificum titulum quendam nouum addidiſſe: ſed eos vel mutaſſe vel reſtituiſſe aut exornaſſe tantum inuenitur.

Veteres autem xxviii. tituli, qui ante milleſimum & centeſimum ab hinc annum in vrbe fuerũt, quos iam exactionibus ſynodi Romanæ ſub Symaco Papa celebratæ, quam ex Anaſtaſio Bibliothecario excepi, ſunt hi:

1 Titulos S. Iulij, aliàs S. Calliſti, aliàs S. Iulij & Calliſti, aliàs S. Mariæ Trans-Tiberim.

2 Titulus S. Chryſogoni Trans-Tiberim.

3 Titulus S. Cæciliæ Trans-Tiberim.

4 Titulus S. Anaſtaſiæ ſub Palatio. H

5. Titulus Damaſi, aliàs SS. Laurentij & Damaſi, aliàs S. Damaſi, aliàs S. Laurentij in Damaſo.

6 Titulus S. Marci ad Palatinas.

7 Titulos Equitij, aliàs S. Sylueſtri, aliàs SS. Silueſtri & Martini, aliàs S. Martini in montibus.

8 Titulus S. Sabinæ in monte Auentino.

9 Titulus S. Priſcæ in monte Auentino, aliàs SS. Aquilæ & Priſcæ.

10 Titulus S. Creſcentianæ.

11 Titulus Faſciolæ.

12 Titulus S. Caſij.

13 Titulus S Marcelli.

14 Titulus S. Suſannæ ad duas domos, aliàs SS. Gabinij & Suſannæ.

15 Baſi

A 15. Basilica SS. xii. Apostolorum, alias Tit. SS Apostolorum Philippi & Iacobi, verum hæc Ecclesia posterioribus temporibus sola inter has 28. Basilica, non titulus dicta est.

16. Titulus S. Cyriaci in Thermis Diocletiani.
17. Titulus S. Eusebij.
18. Titulus Pastoris, aliàs S. Pudentis, aliàs S. Pudentianæ.
19. Titulus Vestinæ, aliàs S. Geruasij & Protasij, aliàs S. Vitalis.
20. Titulus S. Matthæi in Merulana.
21. Titulus S. Clementis.
22. Titulus S. Praxedis.
23. Titulus Eudoxiæ, aliàs S. Petri ad vincula.
24. Titulus Lucinæ, aliàs S. Laurentij in Lucina.
25. Titulus S. Æmilianæ.
26. Titulus S. Nicomedis.
27. Titulus Pammachij, aliàs SS. Ioannis & Pauli.
28. Titulus Trigide.

Inuenitur quoque sub Innocentio Papa primo, titulus Byzantij in vrbe Roma, sed vel idem est cum aliquo supradictorum, quos multis nominibus vocari videmus, vel tituli dignitatem amisit, vt plerisque aliis titulis accidit, atque in eius lo- B cum forte factus titulus Vestinæ, aliàs S. Vitalis, qui ab eodem Papa Innocentio primo institutus est; vt in eius vita auctor est Bibliothecarius. Qui autem Romanorum Pontificum, qui soli in vrbe Roma erigendi vel transferendi titulos ius habebant, vnumquemque ex supradictis, vel pòst dicendis titulis erexerint, explicat *Onuph. Panuinius in libro quem de Vrbis Basilicis Ecclesiis*, conscripsit.

Quum verò non nisi 28. tituli fuerint, totidem quoque Cardinales Presbyteri, & neque plures neque pauciores fuisse necesse fuit, si enim hi tantum Presbyteri qui titulis præerant Cardinales appellabantur, titulisque tantum 28. Romæ erant, totidem quoque esse Cardinales Presbyteros oportebat. Quod etiam fuisse ex multis locis satis constat, quibus liquet Cardinales Presbyteros semper numero quodam certo, & limitato fuisse, videlicet 28. Id autem speciatim declarauit Pandulphus Pisanus, Subdiaconus Apostolicus, qui vitas Romanorum Pontificum scripsit, in electione Gelasij Papæ II. Dorauit autem hæc consuetudo, vt Cardinales Presbyteri xxviii. essent vsque ad Honorij Papæ II. tempora, & annum Christi 1125. quo tempore id obseruari desitum: qua ratione id factum fuerit alibi explicabitur.

C Cæterum omnes superius relati xxviii. tituli, septem exceptis, nostris adhuc temporibus extant. Eos enim septem circa Gregorij Papæ I. tempora, siue paulo antè, vel obsoleuisse, titulósque esse desiit, vel aliquos ex eisdem mutatis nominibus cum his aliis septem necesse est; Desunt enim titulus S. Crescentianæ.

Titulus Fasciolæ.
Titulus S. Gaij.
Titulus S. Matthæi in Merulana.
Titulus S. Æmilianæ.
Titulus S. Nicomedis, &
Titulus Trigide.

Pro quibus in actione Synodi Romanæ sub Gregorio Papa I. celebratæ, & apud Anastasium Bibliothecarium hos septem repositos fuisse inueni.

Titulum S. Balbinæ in monte Auentino.
Titulum SS. Nerei & Achillei.
Titulum S. Xysti.
Titulum SS. Marcellini & Petri.
D Titulum S. Crucis in Hierusalem.
Titulum S. Stephani in monte Cœlio. &
Titulum SS. quatuor Coronatorum.

Qui xxi. priorib. adiuncti, xxviii. numerum explent, quique omnes vno excepto nostra adhuc ætate extant. Deest enim Titulus S. Cyriaci in Thermis Diocletiani, qui quum præ vetustate corruisset, eo templo solo æquato, Titulus à Xysto IV. ad Ecclesiam SS. Quirici & Iulitæ translatus est, vbi & nunc quoque manet.

Cæterum cur tantum xxviii. Tituli, & non plures neque pauciores simul instituti fuerint, operæ pretium erit explicare, huicque instituto maximè consentaneum, quum hæc res mysterio non vacet.

Veteres Romani Pontifices, vt habetur ex libro Cameræ Apostolicæ, qui appellatur Prouincialis, quinque in vrbe Roma maiores & præstantiores Basilicas, vel iam fabricatas eligentes, vel nouas fabricantes eas Patriarchales Ecclesias, palatiaque illis adiuncta Patriarchia appellauerunt, quæ fuerunt E

Basilica Lateranensis, quæ & Constantiniana, aliàs S. Saluatoris, alias S. Ioannis appellata est.
Basilica S. Petri in Vaticano.
Basilica S. Pauli extra muros vrbis via Ostiensi.
Basilica S. Mariæ maioris aliàs ad præsepe, &
Basilica SS. Stephani, & Laurentij extra muros vrbis via Tiburtina.

Quod etiam refert Ioan. Monach. in C. Fundamenta de elect. lib. vi. his duobus versiculis.

Paulus, Virga, Petrus, Laurensis atque Ioannes,
Hi Patriarchatus nomen in vrbe tenent.

Quod cur fecerint, duplex caussa refertur. Prima quod hæ quinque sedes Patriarchales, pro quinque præcipuis orbis patriarchis, honoris gratia fuerint institutæ, vno videlicet indigena, & quatuor aduenis; Romano, qui Laterani; Constantinopolitano, qui ad S. Petrum; Alexandrino, qui ad S. Paulum, Antiocheno, qui ad S. Mariam maiorem; & Hierosolymitano, qui ad S. Laurentium residerent: quoties enim conti- F gisset generalia Concilia in vrbe celebrari, ad quæ accedere Patriarchæ ipsi tenebantur, vel Patriarchas ipsos pro arduis Reipublicæ Christianæ negociis diffiniendis ad vrbem accedere, eorum vnusquisque Sedem, Palatium videlicet, & Ecclesiam, tanquam in natali solo, vel prouincia sua Romæ haberet præcipuam, quum vrbs ipsa communis totius orbis patria appelletur. Altera ratio quæ mihi longè verisimilior videtur, est, vt per hæc demonstraretur, Patriarcham, siue Pontificem Romanum (qui & ipse aliquando Patriarcha appellatus est) tanquam caput & principes totius orbis Ecclesiarum alios Patriarchas, qui singulatim per suas diœceses totum orbem Christianum regunt & gubernant, subditos habere, ac aliis omnibus Sedibus Patriarchalibus præesse, vt Ecclesiæ ipsius vniuersalis vnitas demonstraretur; per quinque enim Ecclesias Patriarchales videntur, quod vrbs & Romana Ecclesia quinque Patriarchas ipsos, videlicet Romanum, Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolymitanum, & per consequens vniuersum orbem repræsentet, & ad eius composita fuerit exemplar, quum eas in vrbe habeat Sedes Patriarchales, quæ sunt in vniuerso orbe terrarum. G Posset demum & tertia eiusmodi rei afferri causa superiori nō absimilis; Ecclesiam Lateranensem (quæ & Romana dicitur) vniuersum orbem Christianum significare, & eum qui est eius Episcopus Episcoporum quoque esse totius orbis Christiani. per reliquas vero IV. Sedes quatuor orbis partes designari, videl. Orientem, Occidentem, Septentrionem & Meridiem, quodque sicut Papa vel Basilica Lateranēsis, his quatuor aliis Basilicis, vel in eis sedentibus, præest, Basilicæque Lateranensis membra sunt, sic etiam Papa toti orbi præsit Christiano, quam rem ita esse colligitur ex antiqua pictura, quæ fuit in Lateranensi Patriarchio his simulacris expressa. Ex his autem Basilicis, Lateranensi, aliàs S. Saluatoris, quæ & Constantiniana appellatur, prima est, Romanam Ecclesiam repræsentans, ipsaque est Romani Pontificis Sedes, vbi ipse olim in Patriarchio iuxta eandem Ecclesiam fabricato per mille annos commoratus est, videlicet vsque ad Clementis V. Pontificatum qui in Galliis Romanam curiam transtulit, post cuius ad orbem reductionem sub Gregorio XI. Romani Pontifices, nequaquam amplius Laterani, sed in Patriarchio prope S. Petrum permansere. Basilicæ igitur Lateranensi propter suam & Episcopi Romani supremam excellentiam septem Episcopi H ex circumuicinis ciuitatibus assignati sunt, qui suis statis solennibusque diebus, singuli coram Romano Pontifice in eadem Basilica celebrarent diuina mysteria, vel Pontifici celebranti assistentes essent: atque ob eam causam postea Episcopi Cardinales, id est, principales, quod huic Ecclesiæ & Romani Pontificis ministerio adscripti essent, appellari cœperunt, quod quo tempore factum fuerit, paulò pòst exponam. Sunt autem hi vii.

Episcopus Cardinalis Ostiensis, qui solus ob consecrationem Romani Pontificis quæ ad eum pertinet, inter omnes Episcopos, in ipsa consecratione pallio vtitur, cui Ecclesiæ vnita fuit Ecclesia Veliterna.

Episcopus Card Portuensis.

Episcopus Card. SS. Rufinæ & Secundæ aliàs Syluæ candidæ.

Episcopus Cardinalis Sabinus.

Epiſcopus Cardinalis Præneſtinus.
A Epiſcopus Cardinalis Tuſculanus.
Epiſcopus Cardinalis Albanus.

In hac autem Baſilica, qui vices Papæ ageret, antiquitus erat Prior cum Canonicis Regularibus ordinis S. Auguſtini, nunc habet Archipresbyterum, qui eſt Cardinalis & Canonicos ſæculares, ibidem à Bonifacio VIII. Papa, pulſis regularibus conſtitutos.

Secunda Baſilica Patriarchalis Orientis, vel Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ typum gerens, eſt Baſilica S.Petri in Vaticano, quæ habet Archipresbyterum, qui eſt Cardinalis, & Canonicos ſæculares, cuius miniſterio, eadem ratione, qua & Baſilicæ Lateranenſi aſſignati ſunt ſeptem Presbyteri Cardinales, quod minoris dignitatis eſſet, quàm Baſilica Lateranenſis, in qua erant Epiſcopi; fuerunt autem

Presbyter Cardinalis Tituli S.Mariæ Tranſtiberim.
Presbyt. Card. tt. S. Chryſogoni.
Presbyt. Card. tt. S. Cæciliæ.
Presbyt. Card. tt. S. Anaſtaſiæ.
Presbyt. Card. tt. S. Laurentij in Damaſo.
Presbyt. Card. tt. S. Marci.
Presbyt. Card. tt. S.Martini in Montibus.

B Tertia Baſilica Patriarchalis, occidentem vel Eccleſiam Alexandrinam repræſentans, eſt Baſilica S.Pauli Apoſtoli extra muros vrbis via Oſtienſi, quæ pro Rectore habet Abbatẽ & Monachos ordinis S. Benedicti, cuius Eccleſiæ miniſterio ob eandem cauſam, qua & Lateranenſi, & S.Petri Baſilicis VII. alij aſſignati ſunt Presbyteri Cardinales, qui fuerunt

Presbyt. Card. tt. S. Sabinæ.
Presbyt. Card. tt. S. Priſcæ.
Presbyt. Card. tt. S. Balbinæ.
Presbyt. Card. tt. SS Nerei & Achillei.
Presbyt. Card. tt. S. Xyſti.
Presbyt. Card. tt. S. Marcelli.
Presbyt. Card. tt. S. Suſannæ.

Quarta Baſilica Patriarchalis, Septentrionem vel Eccleſiam Antiochenam deſignans, eſt Baſilica S. Mariæ Maioris quæ habet Archipresbyterum, qui eſt Cardinalis, & Canonicos ſæculares, cuius obſequio aſſignati ſunt hi VII. alij Presbyteri Cardinales videlicet

Presbyter Cardinalis Baſilicæ SS. xii. Apoſtolorum.
C Presbyt. Card. tt. S Cyriaci in Thermis.
Presbyt. Card. tt. S. Euſebij.
Presbyt. Card. tt. S. Pudentianæ.
Presbyt. Card. tt. S. Vitalis.
Presbyt. Card. tt. SS. Marcellini, & Petri.
Presbyt. Card. tt. S.Clementis.

Quinta Eccleſia Patriarchalis eſt Baſilica S.Laurentij extra muros via Tiburtina Meridiem vel Hieroſolymitanam Eccleſiam referens, quæ olim habebat Abbatem & Monachos nunc eſt in commenda, habétq; Canonicos Regulares S.Saluatoris de Scopeto, cuius obſequiis in Miſſis celebrandis aſſignati fuerunt hi vii. reliqui Presbyteri Cardinales, videlicet

Presbyter Cardinalis tt. S. Praxedis.
Presbyt. Card. tt. S. Petri ad vincula.
Presbyt. Card. tt. S. Laurentij in Lucina.
Presbyt. Card. tt. S. Crucis in Hieruſalem.
Presbyt. Card. tt. S. Stephani in monte Cœlio.
Presbyt. Card. tt. SS. Ioannis & Pauli.
Presbyt. Card. tt. SS. quatuor Coronatorum.

Si igitur ſingulis ex his quatuor Baſilicis Patriarchalib. 7. Presbyteri Cardinales aſſignentur, neceſſario erunt xxviii.
D Presbyteri Cardinales, quibus ſi addantur vii. Epiſcopi, erunt xxxv. Cardinales Sacerdotes. Hæc itaque ratio eſt, cur non niſi vii. Epiſcopi Cardinales, & xxviii. Presbyteri fuerint, quum non niſi totidem fuerint Epiſcopatus & Tituli Cardinalium; cur autem non niſi xxviii. Tituli fuerint viſum eſt. De Diaconis autem qui & ipſi numero quodam certo & limitato erant videlicet xviii. ſuo loco verba faciam.

Perdurauit autem ſic xxviii. Presbyterorum Cardinalium integer numerus, vt habetur ex Pandulpho Piſano in vita Gelaſij II. vſque ad Honorij Papæ II. tempora, annúmque Chriſti 1125. quo tempore religioſus hic ordo paulatim labefactari cœpit, morientibus enim Cardinalibus Presbyteris tunc primum Titulis ipſis ſuo Rectore orbatis, per Pontificem de nouo Presbytero Cardinali prouideri deſiit, neque vt antiquitus conſuetudo erat, ſtatim in defuncti locum alter amplius ei ſubrogabatur Presbyter Cardinalis, quare factum eſt, vt ſenſim numerus Presbyterorum Cardinalium decreſcere cœperit, & adeò diminutus paulatim eſt, vt aliquando tempus fuerit, in quo non niſi duo Presbyteri Cardinales viuentes in collegio eſſent, vt ſub Alexandri Papæ IV. obitu, & creatione Vrbani IV. B

Cur autem Honorius ipſe II. id primum cœperit, & eius exemplum ſequentes Romani Pontifices imitati ſint, cauſa hæc fuit. Sub prædeceſſore Honorij II. videlicet Calliſto II. pax inter Romanam Eccleſiam & Imperium ſub Henrico V. poſt longiſſimum diſſidium, & multa ſchiſmata ob ſacerdotiorum inueſtituras exorta, reformata fuerat, in qua inter cætera multa cautum fuit, vt Romani Pontificis electio ad Cardinales, Clerumque vrbanum pertineret, neque amplius Imperatores ius aliquod, vt hactenus habuerãt, haberent in Romanorum Pontificum creationibus. Quumque ob Cardinalium multitudinem, pleraque ſchiſmata in nouis Romanorum Pontificum creationibus orirentur (nondum enim lex inſtituta erat de duabus partib. Cardinalium) hoc malum repreſſuri Romani Pontifices, Cardinalium numerum paulatim diminuere cœperunt; & qui prius additis xviii. Diaconis certus, & determinatus erat, videlicet quinquaginta trium, ſenſim F dilabi & ad incertum numerum reduci cœpit: primo enim ex liii. ſub Innocentio II. vel Cœleſtino II. xl. eſſe cœperunt, mox xxxv, deinde xxx. poſtea xxv. adhæc xx. poſt xv. vel x. poſtremo (vt dixi) ad eam paucitatem aliquando redacti ſunt, vt non eſſent niſi vii. Cardinales viuentes, videlicet tres Presbyteri & quatuor Diaconi, vt quando creatus fuit Nicolaus Papa III. Etenim Cardinalium numerus vſque ad id tempus, quo pauciores Cardinales nunquam fuerunt diminui non deſiit; poſt quod ſenſim augeri cœpit, vt eſſent xv. poſt xx, vt ſub Bonifacio VIII. Auenione deinceps eorum numerus iterum creſcere cœpit, nunquam tamen vſque ad Xyſti IV. Pontificatum xxx numerum attigerunt. Præſertim quum in Concilio Conſtantienſi cautum fuerit, ne plures quàm XXIV Cardinales viuentes ſimul eſſent. Primus Papa Xiſtus IV. nulla habita ratione decreti Concilij Conſtantienſis, Cardinalium numerum, ſupra omnes prædeceſſores ſuos maximè ampliauit; cuius exemplum optimè ſequutus eſt Alexãder Papa VI. Nullus tamen horum Pontificum antiquum liii. numerum exceſſit, vt eſſent videlicet Cardinales plures quàm liii. quum nec eum numerum attigerint. G

Sed omnium Romanorum Pontificum primus fuit Leo X. qui antiqui inſtituti ratione non habita magna illa xxxi. Cardinalium creatione, veterem & antiquum atque à nullo vnquam Romanorum Pontificum exceſſum numerum liii. longe ſuperauit. Nam ſub Leone X. plus minus lxv. Cardinales ſimul viuentes fuerunt, quod nunquam alias contigerat poſt fundatam Romanam Eccleſiam. Eius exemplum ſequuti ſunt Paulus III. & qui nunc viuit Paulus IV. prior enim ad lxiii. numerum Cardinales auxit, ſequens ad lxx. quem quoque numerum nunquam prætereà fuiſſe ſatis conſtat. Quum igitur Presbyteri Cardinales numerum illum xxviii. exceſſerint, nouis titulis opus fuit, vt nouis illis tribuerentur Cardinalibus qui xxviii. numerum exceſſerant, qui per diuerſos Pontifices facti ſunt. Quod etiam ob aliam rationem facere coacti ſunt Romani Põtifices: In Romana enim Eccleſia abuſus inoleuit, vt vnus Cardinalis duo aliquando habuerit Sacerdotia Cardinalitia. Hoc autem præſertim Epiſcopi Cardinales fecerunt qui Epiſcopi facti priorem Titulum vel Diaconiam, quam antequam eſſent Epiſcopi creati, habebant, retinuerint, qui abuſus vt pleraque alia poſt Eugenij IV. tempora, & præſertim ſub Xyſto IV. originem habuit. H Iulianus enim eius nepos Epiſcopus Cardinalis Oſtienſis factus, titulum S. Petri ad vincula retinuit; Marcus Barbus Epiſcopus Præneſtinus factus, titulum S.Marci non dimiſit. Idem fecerunt Bernardinus Caruaial Cardinalis tt. S.Crucis, Marchus Vigerius Card. tt. S. Mariæ Tranſtiberim, Io. Dominicus Cuppis Card. tt. S. Laurentij in Lucina, nuper quoque Franciſcus Piſanus Cardinalis S. Marci, & plerique alij quos nunc enumerare ſuperfluum eſt. Has igitur ob cauſas primus poſt mille annorum interuallum, Xyſtus IV. Papa nouum titulum addidit anno MCDLXXVII. qui fuit

Titulus S.Nicolai inter imagines prope Amphitheatrum ſiue Colloſſeum, quem Cardinali Presbytero Petro Foſcato Veneto dedit.

Secundus Leo Papa X. magna illa XXXI Cardinalium

crea

A creatione anno MDXVII. antiquiſſimum titulum S. Matthæi in Merulana, qui per mille & eo amplius annos titulus eſſe deſierat, reſtituit, & XI. alios nouos tit. fecit, qui fuerunt.

Titulus S. Ioannis ante Portam Latinam.
Titulus S. Cæſarij in Palatio.
Titulus S. Agnetis in Agone.
Titulus S. Apollinaris.
Titulus S. Laurentij in pane & perna.
Titulus S. Syluestri in campo Martio.
Titulus S. Thomæ in Parione.
Titulus S. Pancratij.
Titulus S. Calliſti.
Titulus S. Bartholomæi in inſula, aliàs inter pontes.
Titulus S. Mariæ de Capitulo, aliàs de Ara cœli.

Tertio Papa Iulius III. anno MDLI. tres nouos titulos adiunxit, qui fuerunt;

Titulus S. Mariæ in Via.
Titulus S. Barbaræ.
Titulus S. Simeonis.

Nouiſſime Paulus IV. anno MDLVII. Titulum nouum adiunxit, videlicet S. Mariæ ſuper Mineruam.

Tituli igitur XVII. noui facti, vnus à Xyſto; XII. à Leone; B tres à Iulio III. & vnus à Paulo IV. qui XXVIII. antiquis adiuncti, erunt omnino XLV.

Omnium autem Presbyterorum Cardinalium ſenior ſiue antiquior, appellatur S.R.E. Archipresbiter Cardinalis, qui noſtro tempore eſt Claudius de Giuri, Gallus, Presbyter Card. tt. S. Hagnetis in Agone, de cuius officio & dignitate latius diſſerui in libro, quem de Cardinalium origine conſcripſi.

Antiquitus porro mos fuit, qui etiam per mille annorum ſpatium ſeruatus eſt, vt Presbyter Cardinalis vrbis Romæ, neque Epiſcopus eſſet, vel Epiſcopatum adminiſtraret, vel ex Epiſcopo fieret Presbyter Cardinalis, quum maior dignitas tunc fuerit eſſe Epiſcopum cuiuſlibet diœceſis quam Cardinalem, quod ex Cardinalibus Romanæ Eccleſiæ ſecus quam nunc obſeruatur, Epiſcopi diuerſarum ciuitatũ creati fuerint, ex Cardinalatu enim gradus erat ad Epiſcopatum, ſicut nunc ex Epiſcopatu ad Cardinalatũ, Cardinaliſque Presbyter Epiſcopus factus, eſſe Cardinalem deſinebat, ſicut nunc Epiſcopus Cardinalis factus, amplius non appellatur Epiſcopus, ſed Presbyter Cardinalis S. R. E. & Adminiſtrator perpetuus illius Epiſcopatus, quod ſe inuicem compati non poſſunt, eſſe C Presbyterum Cardinalem vrbis Romę, & Epiſcopum alterius Eccleſiæ, repugnat enim Presbyter & Epiſcopus, quod antiquis Canonibus cautum fuerit, vnum hominem non niſi vno ſacerdotio potiri poſſe. Verum quum Cardinalium maieſtas cum Romani Pontificis auctoritate in dies creſcere cœpiſſet, multique Cardinales eſſe ambirent, poſtea paulatim vſurpatum eſt vt ex Epiſcopis fierent Cardinales, & primo vſus fuit vt ex Epiſcopis non Cardinalibus fierent Epiſcopi Cardinales, & non Presbyteri vel Diaconi, poſt etiam ex Epiſcopis Presbyteri fieri cœpti, primuſque omnium ex Epiſcopo Viterbienſe, & Tuſculanenſe Cardinalis Presbyter tt. S. Clementis factus fuit Ioannes quidam, Item ex Epiſcopo Ariminenſi, Cardinalis Presbyter tt. S. Praxedis factus eſt alius Rufinus nomine à Clemente III. papa circa annum Dom. MCXC. primo enim Cardinales Presbyteri non niſi ex Monachis, vel Abbatibus, Decanis, Archipresbiteris, Archidiaconis, Prioribus & cæteris eiuſmodi hominibus fiebant. Poſt Clementem vero III. paſſim vſurpari cœptum eſt vt non ſolum Presbyteri Cardinales ſed etiam Diaconi ex Epiſcopis licet ante conſe- D crationem, crearentur, qui enim Epiſcopi ordinati erant, fiebant Presbyteri; qui non, ſed adhuc electi ordinabantur Diaconi; & quoniam (vt dixi) Presbyter, & Epiſcopus ſe inuicem pati non poſſunt; qui ex Epiſcopis facti ſunt Presbyteri Cardinales perpetui adminiſtratores deinceps illorum Epiſcopatuum non Epiſcopi appellati, qui vero Diaconi Cardinales creati ſunt, electos ſe illius Epiſcopatus nominabant. In qua re vſque ad Clementem V. temperantes fuerunt Romani Pontifices, Auenione vero paſſim, & nulla habita antiquiſſimi inſtituti ratione obſeruatum eſt, nulluſque fere Cardinalis creatus, qui non haberet Epiſcopatum vel in titulum, vel in commendam, vel in perpetuam adminiſtrationem, quæ omnia nomina Auenione inuenta ſunt, Hæc autem conſuetudo vſque ad noſtra tempora perdurauit, in quibus eo deuentum fuerat, vt vnus Cardinalis Presbyter vel Diaconus non vnum tãtum haberet in commenda Epiſcopatum, ſed aliquando E tres, quatuor, vel quinque, & aliquando ſex. Cui rei modus quidam impoſitus fuit in Concil. Tridentino, ſed hæc alibi latius. Atque hæc ſunt quæ de Presbyteris Cardin. ſpeciatim breuiterque dicere ſufficiens viſum fuit.

Diaconus autem quos ad ſeptenarium numerum auxiſſe dixi in vrbe Roma Euariſtum, quum ante præſcriptum ſibi & certum locum non haberent, ſed eorum munera in promiſcuo eſſent, primo vrbis Regiones ſingulis diuiſit Fabianus XIX. poſt Petrum Apoſtolum Pontifex Romanus circa Annum Chriſti CCXL. vt vnuſquiſque in ſuis regionibus, fidelium neceſſitatibus, ex Eccleſiæ theſauris, atque Chriſtianorum oblationibus, à Subdiaconis collectis, atque ab ipſis cuſtoditis, quantum in ſe eſſent ſuppeditarẽt; Presbyteris deinde Parœciarum in ſua Regione conſtitutis in omnibus quæ ad ſacra facienda pertinebãt, miniſtrarent. Ex ipſis autem primum, vel antiquiorem, cum Epiſcopi, Cleri, populique conſenſu electum Archidiaconum Cardinalem primum, principalem appellari ſtatuere antiqui Pontifices, ſicut & Presbyterorum primum Archipresbiterum. Vnus ergo antiquiſſimis temporibus erat tantum Diaconus Cardinalis, id eſt, principalis, videlicet primus ex illis VII. Quod aperte colligitur ex actio- F nibus Synodi Romanæ ſub Silu. Papa primo celebratæ. Ceſſantibus autem perſequutionibus, paceque Eccleſiæ data, ſicut Presbyterorum & Parœciarum ita & Diaconorum numerus auctus eſt. Quum enim prius tantum ſeptem eſſent, ſingulique Diaconi Duab. regionibus præeſſent (in XIV. enim Regiones Roma tunc diuidebatur) poſtea ſtatutum eſt, vt in ſingulis vrbis Regionibus ſinguli Diaconi eſſent, atque ita XIV. quorum primus dicebatur Archidiaconus vel Diaconus Cardinalis, cæteri vero Diaconi dicebãtur Diaconi illius vel illius Regionis, verbi gratia primæ, ſextæ, decimæ, vel duodecimæ. Demum creſcente indies Chriſtiana religione his non ſufficientibus, vel Eccleſiæ maieſtatem augendam plures in vnaquaque Regione Diaconi creari cœpti, eorumque numerus ſicut & Presbyterorum non Cardinalium incertus atque indeterminatus factus eſt. Dignior vero ſiue Antiquior Diaconus à cæteris eiuſdem Regionis Clericis vel Romano Pontifice, electus, Diaconus Cardinalis appellatus fuit. Qua ratione factum eſt, vt XIV. poſtea Diaconi Cardinales fuerint, quot videlicet erant Regiones, qui vt de Presbyteris dixi, ideo Cardinales, id eſt principales dicti ſunt, vt à ceteris Diaconis non Cardinalibus diſcernerentur, quorum iam numerus per ſingulas vrbis Regiones, vel Titulos magnus factus G fuerat, ſicut & Presbyterorum non Cardinalium. Quatuordecim poſtea Diaconis Cardinalibus, quatuor additi ſunt alij Diaconi Cardinales, quorum munus tantum erat, Lateranenſi Baſilicæ, vel Pontifici Romano, ibidem celebranti miniſtrare, quos & altaris Lateranenſis miniſtros appellatos fuiſſe legi, ſicque XVIII. numerus expletus. Quem numerum ſemel ſolus omnium Romanorum Pontificum (quod ſciam) exceſſit Paulus III. Sub quo an. Dom. MDXLV. XIX. Diaconi Cardinales viuentes fuerunt. Sicut enim XXVIII. Presbyteris Cardinalib. ſic XVIII. Diaconis fixus & præſcriptus numerus fuit. Qui eadem ratione & eodem tempore, quo & Presbyterorum, paulatim poſt Honorij II. tempora ſubſequentibus Pontificibus adeo diminutus eſt, vt non niſi tres Diaconi Cardinales viuentes aliquando fuerint, vt tempore creationis Nicolai Papæ IV. Poſtea paulatim vt de Presbyteris dictum eſt, creſcere cœpit. Vt autem ad ſuperiora quæ reſtant declaranda reuertamur, non ignorandum eſt; quod eo tempore quo XIV. Diaconorum numerus factus eſt, loca vel ab antiquis, vel noua fabricata in quibus manerent, eis aſſignata fuerunt, quæ poſtea ab eis Diaconiæ appellata ſunt. Hæc quoque erãt H Templa, ſiue Eccleſiæ in ſanctorum honorem vel memoriam dedicata, domos adiunctas habentes, ſicuti & aliæ vrbis Baſilicæ & Tituli, ſine animarum cura; quum enim eorum cuſtodes Diaconi non Presbyteri eſſent, animarum (vt nunc dicimus (curam non habebant, idcirco neque Tituli, neq; Parœciæ dici poterant, licet eſſent conſecrata, & in Diuorum honorem dedicata, à quibus poſtea Diaconi ipſi Card. Regionarij, antiquata Regionis appellatione, cognominata ac diſtinctiones ſortiti ſunt. Primo enim (vt dixi) nominabantur Diaconus Cardinalis primæ, tertiæ, aut X. Regionis, quarum Diaconus Cardinales erant, poſtea dici cœpti Diaconus Cardinalis, huius vel illius Diaconiæ; verbi gratia S. Theodori; S. Hadriani; SS. Sergij & Bachij; S. Mariæ nouæ, & cætera. Quod more Presbyterorum Cardinalium factum exiſtimo,

qui ſemper cum adiectione illius Tituli cui præerant ſe no-
A minabant, vt Ioannes Presbyter Card. S.R.E. tt. S. Mariæ
Tranſtiberim. Hi igitur in ſuis Diaconiis commorantes (quas
& Martyria à quibuſdam vocari legi quod ibi martyrũ ſepul-
chra eſſent) demandata ſibi munia in ſua regione impigrè fa-
ciebant, Pontificique Romano ſacra facienti præſto aderant.
Eccleſiæ quoque Romanæ Theſauros cuſtodientes, pecunias
plebi inopia laboranti, iuxta præſcriptas ſibi rationes in ſuis
regionib. largiebantur, & cætera omnia agebant, quæ explica-
ui in libro quem de origine ſacrorum ordinum conſcripſi.

Porro autem XVIII. Diaconias, quæ tot erant, quot erant Diaconi Cardinales, circa Greg. Papæ primi tempora inſtitutas fuiſſe, non leuib. rationib. mihi perſuadeo, quando etiam, & XXVIII. Titulorum poſterior ſeries facta fuit. fuerũt autem hæ.

Diaconia S. Mariæ in Dominica, vbi manebat Archidiac.
Diaconia S. Luciæ in Circo iuxta Septiſolium, quæ nunc eſt vetuſtate conſumpta.
Diaconia S.Mariæ nouæ.
Diaconia SS.Coſmæ, & Damiani.
Diaconia S. Adriani.
Diaconia SS.Sergij & Bacchi.
B Diaconia S.Theodori.
Diaconia S.Georgij in Velo Aureo.
Diaconia S.Mariæ in Coſmedin, aliàs Schola Græca.
Diaconia S.Mariæ in porticu.
Diaconia S.Nicolai in carcere Tulliano.
Diaconia S.Angeli in Piſcina.
Diaconia S. Euſtachij iuxta Pantheum.
Diaconia S.Mariæ in Aquiro.
Diaconia S.Mariæ in via lata.
Diaconia S.Agathæ in Equo marmoreo.
Diac. S.Luciæ in Silice; alias capite ſuburæ; alias Orphea.
Diaconia SS.Viti, & Modeſtæ in macello martyrum.

Porro autem has Diaconias ſemper fuiſſe legi, & nunquam vel additis nouis, vel antiquis ſublatis mutatas, vſque ad Leonis X. Pontificatum, qui primus omnium Romanorum Pontificum Diaconiam vnam nouam adiunxit, quæ fuit

Diaconia S.Onophrij in Vaticano, quam Ioanni Cardinali Lotharingo à ſe creato tradidit.

Diaconiæ autem adeo erant à titulis diſtinctæ, vt nulla ra-
tione neque Presbyter Cardinalis Diaconiam, neque Diaco-
C nus Cardinalis titulum vnquam habuerit. Sed quando acci-
debat Diaconum Cardinalem in Presbyterum conſecrari, is
relicta Diaconia ſua titulum accipiebat, quem religioſum or-
dinem, per mille, & amplius annos in Eccleſia Romana ob-
ſeruatum primus omnium Romanorum Pontificum non ob-
ſeruauit, ſed euertit Xiſtus Papa IV. quem, & ceteri Romani
Pontifices ſequuti ſunt. Xiſtus enim in ſecunda ſua Cardina-
lium creatione, anno Domini MCCCCLXXIII. quod nunquam
antea factum fuerat, Presbyteris Cardinalibus nouiter à ſe
creatis pro titulis quinque Diaconias dedit, quæ fuerunt.

S. Hadriani, quæ & à Paulo III. iterum alij Presbytero Cardinale data fuit.

S.Mariæ in Dominica.

SS.Viti, & Modeſtæ in macello martyrum.

S. Luciæ in Silice, alias in orphea, Quam ter dedit Presbyteris, quæ poſtea à Iulio III. & nouiſſimè à Paulo IV. aliis Presbyteris Cardinalibus data fuit.

SS.Sergij, & Bacchi, quæ iterum ab Alexandro VI. tradita fuit Cardinali Presbytero.

Alexander autem VI. Diaconiam S. Agathæ Presbyteris
D Cardinalibus bis, Iulius vero III. ſemel tradidit.

Leo X. Diaconiam S. Angeli in Piſcina ſemel, Paulus vero III. bis Presbyteris Cardinalibus tradidit.

Diaconia S. Nicolai in carcere Tulliano à Clemente VII. Presbytero Cardinali ſemel data fuit.

Diaconia vero S.Mariæ in Porticu à Paulo III. Presbytero tradita fuit.

Iulius quoque III. dedit Diaconiam S. Mariæ in via lata Presbytero Cardinali.

Nouiſſime Paulus IV. Diaconias S. Mariæ in Coſmedin, & S.Mariæ nouæ Presbyteris Cardinalibus reliquit.

Et vt abuſus omni ex parte reſponderet, è cõtra quoq; tituli qui Presbyterorum tantũ eſſe debebant, Diaconis traditi ſunt.

Primus enim Alexander VI. titulum S. Nicolai inter imagines paulo ante à Xiſto IV. factum, Diacono tradidit Cardinali, quod etiam Leo X. & paulo ante Paulus IV. fecerunt.

Idem etiam Alexander VI. titulum S. Ciriaci in Thermis E
Diacono dedit.

Clemens vero VII. titulos S.Marci, S.Praxedis, S.Thomæ in Parione, & S.Laurentij in Damaſo Diaconis tradidit.

Quem ſequutus eſt Paulus III. qui iterum eundem tituli Damaſi, inſuper titulos SS. Nerei, & Achillei, S.Petri ad Vincula, & S.Xiſti Diaconis conceſſit Cardinalibus.

Poſtremo Paulus III. tit. S. Thomæ in Parione Diacono Cardinali aſſignauit.

Quæ omnia emendatione digna eſſent, atque hæc de Diaconis Cardinalibus ſpeciatim dicta ſufficiant.

Nouiſſimi omnium Epiſcopi, Cardinalis cognomen ha-
buerunt, quum apud veteres inauditum fuerit Epiſcopũ Car-
dinalem dici, quum omnes Epiſcopi (Patriarchis exceptis)
æqualis ſint auctoritatis, nulluſque ratione alterius Cardina-
lis dici poſſit, vt diffuſe in libro de origine Cardinalium diſpu-
taui. Atque vt Epiſcopi Cardinales appellarentur, originem
manaſſe multis coniecturis ductis, crediderim, ab ea conſue-
tudine quæ erat Romæ, vt ſeptem ex circumuicinis Epiſcopis
Laterani, vel celebrarent, vel Romano Pontifici celebranti mi-
niſtrarent; quique idem munus haberent Laterani, quod Pres-
byteri Cardinales per ceteras quatuor Baſilicas Patriarchales, F
ideo Cardin. Epiſcopi dici cœpti; verum ob eam cauſſam, neq;
Patriarchis, neque Metropolitanis, vel Archiepiſc. neque etiam
Epiſc. aliarum ciuitatum, licet Card. non eſſent, ante ſe tamen
conſecratis digniores erant, nec etiam eos præcedebãt, vt de-
monſtraui in libro de Cardinalium origine. Sed eorum præ-
cedentia erat ratione temporis quo Epiſcopi creati fuerant,
etenim Epiſcopus Card. Oſtienſis, ſi poſt Epiſcopum Vero-
nenſem qui non erat Cardinalis, vel poſt alium quẽque crea-
tus fuiſſet; ſuperiorem eo locum, neque in conſeſſu, neque in
procedendo habebat, eos tantum Epiſcopos præcedebat qui
poſt eum creati fuerant, quæ omnia idcirco dico, quod nihil
dignitatis aut præeminentiæ illis dabat antiquitus eſſe Cardi-
nales. Ceterum proceſſu temporis, Epiſcopos primo non Car-
dinales, licet ante ſe creati eſſent, pòſt Archiepiſcopos, dein-
de Metropolitanos, & primates, demum patriarchas ipſos
præcedere cœperunt Epiſcopi Cardinales, quod circa Grego-
rij Papæ VII. & Vrbani II. tempora vſurpari paulatim cœptũ
eſt, quibus Romani Pontificis, cuius tum auctoritas, tam ra-
tione rerum ſpiritualium, quam temporalium, Imperatorib.
depreſſis ſuprema eſſe cœpit, electio de Imperatorum manib.
& poteſtate erepta fuit, Cardinalibuſque præcipue conceſ- G
ſa. His igitur temporibus, quum omnium Cardinalium, tum
Epiſcoporum, qui Romani Pontificis electionis præcipui
auctores erant, auctoritas quam maxime aucta fuit, tuncque
ceteros Epiſcopos primo non Cardinales, mox Archiepiſco-
pos, deinde Metropolitanos, & Patriarchas præcedere cœpe-
runt, Cardinaleſque verè, & non metaphoricè, hoc eſt Epiſco-
pi principales, appellati, quorum numerus, vt dixi certus erat,
& finitus, vt etiam Presbyterorum, & Diaconorum Cardina-
lium, ſeptem enim tantum erant: quod cur factum fuerit ſu-
perius explicaui, ceterum ob diuerſas cauſſas, quas in libro de
eorum origine explicaui, his ſeptem Epiſcopis Cardinalibus,
aliquãdo additos fuiſſe alios Epiſcopos inueni, vt ſub Leone
IX. & Paſchali II. Epiſcopus Card. Veliternus; ſub Clemente
III. Antipapa, & Vrbano II. Epiſcopus Cardinalis Nepeſinus,
ſub eodem Vrbano II. Labicanus; ſub Paſchali II. Parmenſis,
ſub Innocentio II. Archiepiſcopus Piſanus, Epiſcopi Mutinen-
ſis, Ortanus, & Tiburtinus, nouiſſime ſub Leone X. Reatinus
& iterum Tiburtinus, quum Eccleſias Sabinam, & Præneſti-
nam, quam à Iulio II. habuerant, reſtituiſſet idem Leo X.
Epiſcopis Cardinalibus duobus à Iulio II. priuatis; Bernardi- H
no videlicet Caruaiali, & Guillelmo Briſſonettæ: quum autẽ
Eccleſia SS.Rufinæ, & Secundæ, aliàs Siluæ candidæ, deficiẽ-
tibus propter crebras barbarorũ incurſiones incolis à Calliſto
II. Portuenſi adiuncta eſſet, non niſi ſex Epiſcopi Cardinales
ordinarij fuerunt. Qui numerus poſt Innocentij II. Papæ tem-
pora ante quadringenteſimum ab hinc annum ſtabilitus vſq;
ad noſtra tempora perdurauit, vt non eſſent plures quam ſex
Epiſcopi Cardinales viuentes, præſertim quum Eccleſia Ve-
literna quæ eum honorem aliquãdo habuerat Oſtienſi ab Eu-
genio III. adiuncta ſit, & Tiburtina eo honore priuata remã-
ſerit vſque ad Leonem X. à quo neceſſitate exigente cum Rea-
tina, ſemel tantum Cardinalis facta fuerit Eccleſia, verum ne-
ceſſaria cauſa ſublata, vtræque Eccleſiæ Cardinales eſſe deſie-
runt ſub eodem Leone. Reliquæ vero Eccleſiæ quas Cardina-
les

A les appellatas fuiſſe aliquando legimus, nunquam poſtea eum honorem habuerunt, quum eum non habuerint ordinarie, ſed neceſſitatibus quibuſdam exigentibus, quæ omnia latius in libro ſæpius à me citato, de origine Cardinalium expoſui, hicq; omittenda duxi, quod adhuc opus non multum faciant. Itaque quæ dicta ſunt ſatis ſufficiant. in cooptandis autem Epiſcopis Cardinalium eccleſiarum, antiquiſſima hæc fuit conſuetudo: Moriente Epiſcopo Cardinali alter à Romano Pontifice ſubrogabatur ex clero Romano, vel Presbitero, vel Diacono Cardinali, vel etiam Subdiacono Apoſtolico, quod libere, & ſine vllo impedimento pertinebat ad pontificem Romanum, vt quem vellet, ſubſtitueret ex omni clero Romano, multos enim ex ſubdiaconis Epiſcopos Cardinales creatos fuiſſe legi. Poſtea alia conſuetudo circa Alexandri III. Pontificatum inualuit; vt is Epiſcopus Cardinalis crearetur, qui in Cardinalium Collegium cooptandus alterum haberet Epiſcopatum non Cardinalem, vel Archiepiſcopatum. quũ enim vſq; ad ea tempora ex Cardinalib. Presbyteris, vel Diaconis, Epiſcopi per orbem vniuerſum crearentur, atque ex Cardinalatu gradus eſſet ad quemlibet Epiſcopatum, Epiſcopuſque ex Presbytero vel Diacono Cardinali factus, Cardinalis eſſe
B deſiiſſet, tunc creſcente cum Romani Pontificis, Cardinaliũ maieſtate, è contra ex Epiſcopis aliarũ diœceſum Cardinales Epiſcopi primo, mox Presbyteri creari cœperunt. Legimus enim multos Cardinales Romanæ Eccleſiæ non ſolũ Epiſcopos factos Epiſcopatuũ ipſorũ, qui poſtea Cardinales appellati ſunt, ſed etiam aliarum eccleſiarũ, vt Piſanæ, Mutinenſis, Ortanæ, & Parmenſis, qui amplius Cardinales non appellabantur, quum Epiſcopalis dignitas maior eſſet Cardinalitia: Cardinalis enim Presbiter medius erat locus inter Epiſcopũ, & cœteros Presbyteros non Cardinales. ſub Alexandro autẽ III. ſub quo Romana Eccleſia ad maximum in terris faſtigium euecta fuit, Imperatore potentiſſimo Friderico Ænobarbo, eoq; Eccleſiæ Romanæ infeſtiſſimo hoſte, conculcato, victo pacemque ab Eccleſia petere coacto, tum primum ex Epiſcopis verſa vice Cardinales fieri cœpti. Cardinalium enim dignitas cum Eccleſiæ & Romani Pontificis dignitate ſemper creuit, tunc autem maxima erat, qua ratione factum eſt vt Epiſcopi multi eã ambirent dignitatem, qua tantum gradus ad maximum erat Pontificatum. Primus igitur Conradus Quidam Germanus Imperatoris Friderici affinis, ex Archiepiſcopo Moguntino,
C factus eſt Epiſcopus Cardinalis Sabinus, occaſione tum huius nouitatis accepta, quod ab Imperatore Friderico Archiepiſcopatu Moguntino exactus eſſet. quem poſtea ſublato ſchiſmate quum recuperaſſet, eum cũ Eccleſia nihilominus Sabina vſq; ad mortem retinuit, hinc exortum eſt, vt quoties accideret, aliquos creari Cardinales, qui Epiſcopi eſſent, ſingulis vna ex Cardinalibus Eccleſiis tradebant, quod tunc incongruum videretur, ex Epiſcopo Presbyter fieri, ſed minus inconueniẽs ex Epiſcopo vel Archiepiſcopo fieri Epiſcopus Cardinalis. Hac igitur occaſione Cardinales creabatur, vt omnibus locus eſſet ad Cardinalatus dignitatem, reliqui vero qui non erant Epiſcopi, ſi eos Cardinales creari contigiſſet, vel Presbyteri vel Diaconi creabantur. Quod ſi in noua Eccleſiæ Cardinalis prouiſione non occurriſſet Epiſcopus aliquis Cardinalis creãdus, tũc ex ſenioribus Presbyteris Cardinalib. vel ex antiquioribus in collegio Diaconis, arbitrio Romani Pontificis Eccleſiæ vacanti prouidebatur, qui quem volebat ex Cardinalibus Presbyteris, vel Diaconis cooptabat. quod & ſi vt dixi ſæpius contigiſſet vt id faceret ex antiquioribus Presbyteris vel Diaconis Cardinalibus, id tamen facere aliqua lege vel
D conſuetudine non tenebatur, ſed id honeſta quadam ductus ratione agebatur, quæ poſtea paulatim in vſum conuerſa eſt; multos enim Epiſcopos Cardinales non ex antiquioribus Presbiteris vel Diaconis, ſed ex Iunioribus cooptatos conſtat. quũ autem ſemel acceptum Epiſcopatum Cardinalem, qui acceperãt amplius dimittere non poſſent, neque inter Epiſcopatus Cardinales ea eſſet optio, quæ poſterioribus temporibus vſurpata adhuc viget, ſæpe vſu veniebat, vt vacantibus Epiſcopatibus Albano, Tuſculano, vel Præneſtino qui pauperes erãt, Presbyter Cardinalis ſenior illum nollet accipere, Epiſcopatus qui fortè ditiorem titulum, vel Diaconiam haberet, túncque nouis Cardinalibus, vel antiquis, qui tenuiores habebant titulos aut Diaconias, licet poſteriore tempore in collegio eſſent, tradebatur, ſi vero Sabinus, Portuenſis, vel Oſtienſis qui opulentiores, & ditiores erant Epiſcopatus, vacare contigiſſet, hi ſenioribus plerumque, vel quibus etiam Papa volebat
E Cardinalibus à Romanis Pontificib. tradebantur. Nam & hoc ex libera Papæ voluntate pendebat, multos enim ex iunioribus Presbyteris vel Diaconis Cardinalibus ſiue etiã nouos Cardinales ad hos etiũ Epiſcopatus cooptatos fuiſſe legitimus, adeo de hiſce optationibus certa regula tradi non poſſit, quum omnia arbitrio Pontificis Romani gererentur: hæc enim ſumma eſt eos Epiſcopatus libere in Romani Pontificis diſpoſitione antiquitus fuiſſe, vſq; ad Eugenij IV. primo, mox Iulij II. tempora, quibus hic ordo aliqua ratione primo ſub Eugenio IV. mox õnino ſub Iul. II. immutatus eſt vt paulo poſt explicabo.

Sicut autem antiquius Presbyterorum Archipresbyter, & Diaconorum Archidiaconus appellabatur, ſic etiã ſenior Epiſcoporum Cardinalium antiquitus prior Epiſcoporũ Cardinalium, poſterioribus vero temporib. collegij Decanus vocitatus eſt, is autem poſt conditã Romanã Eccleſiã ſemper fuit antiquior, qui Epiſcopus Cardinalis ordinatus eſſet, ſiue is eſſet Albanus, ſiue Præneſtinus, ſiue Tuſculanus, vel alius quilibet ex Epiſcopis Cardinalib. vnde pauci admodum Decanorum collegij per quadringentos, & quinquaginta annos fuerunt Epiſcopi Oſtienſes, quod nõ ſẽper Epiſc. Oſtienſis ſenior fuerit Epiſcoporum Cardinaliũ. Primus autẽ ætate noſtra Paulus Papa IV. inſtituit vt non is Decanus haberetur, qui abſolute
F antiquior eſſet Epiſcoporũ Cardinaliũ, ſed qui moriente Decano antiquior ſit ex Epiſcopis Cardinalib. in vrbe præſentib. abſentes enim Cardinales Epiſcopos non pro Eccleſiæ negotiis vacante Decanatu, ius in eo aliquod habere voluit, inſtituitq; vt is Decanus eſſet, & principem locum in collegio obtineret, eſſetq; primæ in Conſiſtorio ſententiæ, qui antiquior eſſet, ex Epiſcopis Cardinalib. in vrbe præſentib. vel etiã Eccleſiæ tamen cauſſa abſentib. qua ratione factum eſt, vt Lodouicus Borbonius, Epiſcopus Præneſtinus, & Frãciſcus de Turnone, Epiſcopus Sabinus, qui ſeniores Cardinales, Epiſcopi erant in Decanatu eo vacante præteriti ſunt, quod in electione Pauli Papæ IV. abſentes fuiſſent, per quã Decanatus vacauit, voluitq; Decanum eſſe antiquiorem, ex Epiſcopis Cardinalibus, qui adfuerant comitiis ſuis, qui fuit Ioannes Bellaius, Gallus, tunc ex Epiſcopo Portuenſi, factus Oſtienſis, hoc autem nouum, & inuſitatum fuit, & nunquam antea factum.

Cæterum apud antiquos mos laudabilis fuit, atque per mille, & ducentos continuos annos in Romana Eccleſia vſurpatus, vt neque Diaconi Diaconias ſemel acceptas, neque Presbyteri titulos, neque Epiſcopi Cardinales, Epiſcopatus ſuos
G vnquam mutarent; Diaconus enim in Diaconatus ordine manens ſemel acceptam Diaconiam nunquam dimittere poterat, & aliam accipere: ſimilis ratio erat, Presbyterorum de titulis, & Epiſcoporum de Epiſcopatib. quum autem Diaconus Cardinalis, Presbyt. fieri volebat, dimiſſa Diaconia, quæ Presbyteris non cõueniebat, titulum cooptabat, ſi autem ex Presbytero, Epiſcopus Cardinalis fieri accidebat, tunc dimiſſo titulo, Epiſcopatum ſuſcipiebat, quem niſi Papa creatus eſſet, vſque ad obitum retinebat, hæc autem conſuetudo vſque ad Bonifacij Papæ IX. & Alexandri Papæ V. tempora in Romana Eccleſia perdurauit; mutandi autem eiuſmodi ſacerdotia tres cauſſæ fuerunt, quarum duæ priores neceſſariæ, tertia non ſolum non neceſſaria, ſed etiam inutilis, & mala fuit.

Primus omnium Cardinalium ſub Bonifacio IX. titulum mutauit Bartholomæus Mezauacca Bononienſis, propter primam cauſſam quæ neceſſaria fuit, quum enim creatus fuiſſet Presbyter Cardinalis ab Vrbano Papa VI. tt. S. Marcelli, atq; ob quaſdam ſiniſtras ſuſpiciones de eo conceptas, ab eodem non longe poſt priuatus eſſet Cardinalatu, eius titulus S. Marcelli nouo Cardinali, Presbytero Stephano Paloſio ab eodem Vrbano creato datus eſt, mortuo autẽ Vrbano VI. quum Bonifacius IX. Bartholomæum ipſum reſtituiſſet ad
H Cardinalatus honorem, titulum ſuum priorem, iam alteri Presbytero Cardinali, qui adhuc viuebat datum auferre noluit, ſed ei alium titulum tunc vacantem dedit, videlicet tt. S. Martini in montibus: idem quoque accidit Philippo de Alenconio, qui quum eſſet Epiſcopus Cardinalis Sabinus, atque ab Vrbano VI. priuatus eſſet, reſtitutus & ipſe fuit à Bonifacio IX Epiſcopus Cardin. Oſtienſis & Velitemus hæcq; fuit prima cauſſa neceſſaria mutandi titulos, quod niſi bis factum fuiſſe cõſtat ſub ipſo Bonifac. IX. altera cauſſa neceſſaria mutãdi titulos fuit ſub Alexãdro V. quũ enim ſchiſma peſſimũ inter Vrbanũ VI. & Cl. VII. exortũ fuiſſet, amboq; tanquã veri Rom. Põtifices multos Cardin. creaſſent, cõtigerat vt in omnib. fere Epiſcopat. titulis, Diaconiis Cardinalib. duo eſſent titulares, al-

A ter in obedientia Vrbani VI. alter Clementis VII. Porro autem ſchiſmate quantum in vtriuſque obedientiæ Cardinalib. fuit Piſis ſublato, atque in duorum de Pontificatu altercantium locum, tertio Alexandro videlicet V. ſuffecto, quum duo eſſe non poſſent, in eodem ſacerdotio titulares, titulos, Epiſcopatus & Diaconias aliquot, quæ tunc occaſione ſchiſmatis duos habebant titulares mutare neceſſe fuit, etenim quum in obedientia Clementis VII. Guido de Maloſicco Pictauienſis eſſet, Epiſcopus Prænestinus, & Petrus Gerardi de Podio Tuſculanus, iidemque Epiſcopatus alios haberent, Epiſcopos in obedientia Vrbani VI. videlicet Antonium Caietanum Prænestinum, & Henricum Minutolum Tuſculanum, Epiſcopos, placuit Pontifici vt ij Cardinales qui eſſent obedientiæ Vrbani VI. Epiſcopatus mutarent, atque ita Henricus ex Tuſculano, factus eſt Sabinus, & Petrus de Podio remanſit Tuſculanus, nẽ Antonius Caietanus ex Prænestino factus eſt Portuenſis, & Guido de Maloſicco retinuit Epiſcopatum Prænestinum; ſimilis ratio fuit in titulis, Antonius enim Caluus Cardinalis obedientiæ Vrbani VI. ex Presbytero tt. S. Praxedis, factus eſt Presbyter tt. Sancti Marci, quod titulus S. Praxedis alium haberet Cardinalem Præsbyterũ in obedientia Clementis VII. B videlicet Petrum Cardinalem de Hiſpania. Similiter, & in Diaconiis, Petrus enim Hannibaldenſis obedientiæ Vrbani VI. Diaconus Cardinalis ex Diacono Sancti Angeli factus eſt SS. Coſmæ & Damiani, & Petrus Serra alterius obedientiæ, Diac. S. Angeli Diaconiam quam in ſua obedientia habuerat, retinuit, idem factum fuit ſub Martino III. dicto V. ob eandem cauſam: Iacob. enim Inſulanus Diaconus Cardinalis relicta Diaconia S. Euſtachij quam à Ioanne XXII. dicto XXIII. habuerat, Alphonſo Carillo, Hiſpano, quæ ei à Benedicto XI. dicto XII. in ſchiſmate tradita fuerat, Diaconiam S. Mariæ nouæ quæ tunc vacabat, cooptauit. hac autem occaſione, duo aliquando Presbyteri vel Epiſcopi Cardinales diu in eodem titulo vel Epiſcopatu fuerunt. Antonius enim Corrarius qui à Gregorio XII. & Ludouicus de Barro, qui à Ioanne XXII. dicto XXIII. diu ſimul Epiſcopi Cardinales Portuenſes fuerunt; donec Ludouici obitu Antonius Corradius eũ ſolus retinuerit. Idẽ accidit, & titulo S. Clementis, qui per XIV. ferè annos duos habuit titulares, ſub Martino V. videlicet Gabrielem Condulmerium qui à Gregorio XII. & Brandam de Caſtilione, qui à Ioanne XXII. dicto XXIII. eiuſdem tituli Cardinales C facti fuerant; donec creatione Gabrielis in Papam Eugenium IV. ſolus in titulo S. Clementis remanſit ipſe Branda, atque hæc fuit ſecunda mutandi titulos neceſſaria cauſa.

Tertia porro cauſa nec vtilis, nec neceſſaria, immo non bona ex ſecunda exorta eſt, quæ nunc paſſim frequentatur in Romana curia: quum enim multi Cardinales vidiſſent iam manus à Romanis Pontificib. miſſas eſſe ad eiuſmodi mutationes faciendas, etſi valde neceſſarias, cœperunt etiam ipſi titulorum vel Epiſcopatuum mutationes à Romano Põtifice procurare, non neceſſitate aliqua, ſed vt de titulo tenuiore transferrentur ad ditiorem, quorum omnium primus fuit Iordanus Vrſinus Cardinalis creatus ab Innocentio VII. qui ſub Alexandro V. quum vidiſſet eas fieri neceſſarias mutationes, quas ſuperius dixi, petiit & ipſe à Pontifice Alexandro titulum ſibi mutari, quod & contra canones Eccleſiaſticos obtinuit, atq; contra antiquam, & laudabilem conſuetudinẽ, quæ per mille, & ducentos annos in Romana Eccleſia obſeruata fuerat, primus omnium Cardinalium ſine neceſſitate aliqua titulo ſuo priore videlicet S. Martini in montibus dimiſſo, quòd tenuis eſſet, titulum opulentiorem S. Laurentij in Damaſo tunc vacantem D cooptauit; cuius exemplum ſequutus Petrus Hañibaldenſis, mortuo Petro Serra Hiſpano cui Diaconiam S. Angeli dimiſerat relicta Diaconia SS. Coſmæ & Damiani, iterum eandem Diaconiam S. Angeli contra antiquam conſuetudinẽ recepit. poſt autem has duas non neceſſarias mutationes, quæ ſub Alexandro V. factæ fuerunt, nullam amplius factam inueni vſque ad creationem Eugenij IV. annumque Chriſti 1431. quo anno primus omnium Epiſcoporum Cardinalium idem Iordanus Vrſinus dimiſſo Epiſcopatu Albano, quem à Ioanne XXIII. habuerat, qui tenuis eſſet, ſine cauſa neceſſaria, Epiſcopatum Sabinum tunc vacantem quòd ditior eſſet aſſumpſit; cuius ſtatim exemplum ſequutus eſt Antonius Corarius, qui & ipſe ſine neceſſitate dimiſſo Epiſcopatu Portuenſi, quẽ per 15. ferè annos obtinuerat, ab eodem Eugenio IV. accepit Epiſcopatum Oſtienſẽ, quia opulentior erat. Sub eodem quoque Eugenio Ioannes de Turrecremata relicto titulo S. Xyſti E quem primò habuerat, accepit titulũ S. Mariæ Transtiberim, qui poſtea quum à Calliſto III. factus fuiſſet Epiſcopus Card. Albanus, eum Epiſcopatum ſine neceſſaria cauſa ſub Pio II. dimiſit, accepto Sabinæ opulentiore, ſub quo etiam Pontifice Guillel. Eſtonteuilla, relicto Portuenſi accepit Oſtienſem. ſub Paulo II. Ioan. Mela relicto primo ſuo titulo S. Priſcæ aſſũpſit titulũ S. Laurentij in Damaſo. Hæ autem ſunt omnes non neceſſariæ mutationes, quæ ante Xyſti Pontificatũ factæ fuerũt, in quibus vſq; ad id tempus temperantes admodũ fuiſſe Romanos Pontifices apparet, primus poſtea Xyſtus IV. nulla habita ratione, non ſolum crebris mutationibus, omnia confundere cœpit, ſed etiam quod ante id tempus inauditum fuerat, Diaconias Presbyt. pro titulis, & titulos Diaconis, pro Diaconis dare cœpit, adhuc tamen optandi mos non plenè inoleuerat; arbitrio enim Pontificis vſq; ad hæc tempora, Epiſcopatus, tituli, & Diaconiæ vel dabantur vel mutabantur, iuſque optionis adhuc non erat integrum, verum tunc paulatim, & ſenſim exoriebatur: non enim videre poſſumus ante Alexandri VI. extremos Pontificatus annos, vel Iulij II. Pontificatũ Quempiam Cardinalium plus quam duos titulos, vel Epiſcopatus vel Diaconias mutaſſe, demum circa finem Põtificatus F Alexandri VI. & initia Iulij II. crebra hæc mutandorum titulorum ratio, & ius optandi plenè exorta ſunt, quæ etiam nunc vſurpãtur. Tum primũ enim ſub Iulio II. accidit vt vnus Cardinalis optarit, is autem fuit Raphael Riarius. In qua optione hæc lex facta eſt, vt Cardinales abſentes ſine legitima cauſa vt pro Romanæ Eccleſiæ negotiis in huſce optionibus nullum ius haberent, ac tanquam mortui haberentur: in optionib. autem ſacerdotiorum Cardinalium ratio tantum habetur ditioris vel opulentioris tituli, Epiſcopatus, vel Diaconiæ, atque hi qui minus locupletes titulos, vel Epiſcopatus, aut Diaconias habent, opulentiores ſemper optant, ſi quando vacare contingũt. Atq; inter ſex Epiſcopatus Cardinales hic eſt ordo optionis, primo optatur Albanus ceteris tenuior, poſt Tuſculanus, Albano ditior, deinde Prænestinus, vtroque opulentior, ad hæc Sabinus, poſtea Portuenſis. Poſtremo Oſtienſis omnium ditiſſimus. Si igitur fortè obiit Epiſcopus Cardinalis Albanus is Epiſcopatus optatur ab antiquiore Presbyterorum Cardinalium in vrbe præſentium vel Romanæ Eccleſiæ cauſa etiã abſente. Si Tuſculanus Epiſcopatus vacat, is qui eſt Epiſcop. Albanus, ſi præſens in vrbe eſt dimiſſo Epiſcopatu Albano, aſſumit Tuſculanum, ſi abſens, antiquior Presbyterorum Cardinalium G præſentium, vel Reip. cauſa etiam abſens Tuſculanam optat Eccleſiam prætermiſſo Epiſcopo Albano abſente. Si obiit Epiſcopus Prænestinus Epiſcopus Tuſculanus Prænestinam, Albanus Tuſculanam, antiquior Presbyterorum Albanam, ſi in vrbe præſentes erunt, optant Eccleſias. Quod ſi caſu moriente Prænestino, neque Tuſculanus, neque Albanus Epiſcopi in vrbe eſſent, Prænestinam ſedem optaret antiquior Presbyterorũ in vrbe præſentium, eadẽ ratio eſt & de ſequentibus Epiſcopatibus Cardinalib. Tuſculanus enim Epiſcopus non optaret niſi Sabinam, Portuenſem, vel Oſtienſem Eccleſias, ſic Sabinus niſi Portuenſem, vel Oſtienſem, demum Portuenſis non niſi Oſtienſem, Epiſcopus vero Oſtienſis qui omnium ditior eſt nullum amplius habet optandi locum. Eſt igitur hic ordo vt antiquior Epiſcoporũ præſentium ius ſemper habeat optandi vacantes ſedes Epiſcopales Cardinalium ſua ditiores: aliquando Romani Pontifices in hiſce Epiſcopis cooptãdis optionis ius infringunt, priſtináq; vtuntur auctoritate, atque vacant è qualibet harum Eccleſiarum, Portuenſi, & Oſtienſi exceptis, eas non Presbyteris Cardinalibus ſenioribus, ſed alicui ex antiquis Diaconis Cardinalibus eas tradũt, H qui ex Diaconatu, in quo per multos annos permanſerint, ſine Presbyteri gradu ad Epiſcopatum aſcendunt. Hoc autem aliquando fit, ius ſuum optandi concedente eo Presbytero Cardinale ſeniore, qui optare deberet, aliquando autem ex mera Pontificia Romani auctoritate. Hoc autẽ etſi Pontifices Romani omnibus Cardinalib. Diaconis antiquiorib. aliquando concedant, id tamen nunquã negare ſolent eis Diaconis, qui eos in ſua creatione coronant, quib. in coronationis (vt ita dicam) præmium, aliquã ex his ſedibus ſi vacare per ea tempora contigerit, tribuunt, vt nouiſſimè fecit Paulus IV Franciſco Piſano Archidiacono Cardinali, quem ex Diacono, Epiſcopum Albanum creauit. Cæterum Clemens VII. volens aliquid præſtare Marco Cornelio Archidiacono qui ipſũ coronauerat, eum ex Archidiacono, Archypresbyterum creauit dans ei titulum S. Marci, qui paulò ante vacauerat, locũmque

primum

A primum inter presbyteros Cardinales, ex quo poſtea loco ſtatim ad Epiſcopatum aſcendit, cum noluiſſet primo presbyterorum qui tunc erat præiudicium facere in optione vacantis per eos dies Epiſcopatus; atque hæc eſt conſuetudo quæ noſtris temporibus vſurpatur in optandis Epiſcopatibus Card. quæ ratio eadem eſt, & in titulis, & Diaconis: primus enim omnium, id eſt, ditior titulus (nam nulla eſt inter Titulos, Epiſcopatus, vel Diaconias præeminentia, cum omnes quantum ad dignitatem attinet æquales ſint, nullúſque altero prior) eſt S. Mariæ Tranſtiberim, pòſt Damaſi, pòſt Lucinæ, & ſic deinceps; cum enim vacat titulus Lucinæ, eum optat propinquior defuncto, Presbyterorum Cardinalium præſentium ſi vacat titulus S. Mariæ Tranſtiberim, eum optat titularis Lucinæ ſi in vrbe eſt, niſi Cardinalis propinquior creatione defuncto; in Diaconiis etiam idem ſeruatur modus, ditiores enim optantur cum vacant, ab his Diaconis Cardinalibus, qui tenuiores habent, quibus crebris mutationibus factum, vt Cardinales, Titulos ſibi, cum creati ſunt primo commiſſos, non diligant, tanquam paulò poſt mutandos, eoſq; ruere patiantur, neq; vllam eorum reſtituendorum curam habeant, quare factum eſt, vt plerique tituli, & Diaconiæ partim iam ſolo æquata, partim ruinæ proxima ſint, ceterum inter alios abuſus etiam hic B inoleuerat, qui ſub Paulo Papa III. ex parte ſublatus eſt, vt Presbyter Cardinalis Epiſcopus factus titulum ſibi priorem retineret tanquam in commenda, quod male factum (vt dixi) emendatione dignum eſſet.

In præcedendo autem hic ordo noſtra ætate eſt, vt Diaconus cæteros Epiſcopos, Epiſcopi Presbyteros, Presbyteri Diaconos præcedant Cardinales, quum Diaconus Cardinalis Presbyter ſit, nouiſſimum locum poſt omnes Presbyteros tenet, qui ante eum facti ſunt Presbyteri, licet ipſe longe ante in collegium cooptatus fuerit Cardinalium: in præcedẽdo enim non habetur ratio creationis Cardinalium, ſed ordinis, vt qui primo Epiſcopus (niſi Decanus ſit) poſteriores, primo Presbyter poſteriores Presbyteros, & primo Diaconus creatus ſit poſteriores Diaconos præcedat; & is qui præcedit, prioris eſt in conſiſtorio ſententiæ, priorémque locum in optando habet. Cæterum (vt dixi) præcedendi ordo in eis Cardinalibus Diaconis, qui Presbyteri ſunt, aliquando non obſeruatus eſt à Romanis Pontificibus, vt à Clemente VII. verum id raro admodum vſu venit, & non niſi ſemel quod ſciam vſurpatum. Multa præterea dici poſſent, vt de dignitate, officio, & habitu Cardinalium, item de ratione qua creantur, de conſiſtoriis, cum publicis tum priuatis, de ſolennitatibus, quibus ad diuina peragenda cum Romano Pontifice conueniunt, & cæteris C id genus, ſed cum hæc omnia diffuſe in libro, quem de eorum origine *Onuphr. Panuin* ſcripſit videri poſſint; hæc quæ diximus ex eodem prælibare voluimus.

EPISCOPI CARDINALES OSTIENSES A LEONE PAPA IX.

CREATI VSQVE AD PAVLI IV. TEMPORA, HOC EST AB ANNO CHRISTI M.[illegible] VSQVE AD AN. MDLV.

Ex Onuphrij Panuini Lucubrationibus.

An. Christi.	*Num. Episc.*	
		Petrus creat. à Ioanne Pp. 19.
103[illegible]	1	Domnus Petrus Damiani cognomento Peccator, familia Honeſta, Nobilis Rauennas, primò Monachus, poſt eum Epiſcopatũ abdicaſſet Canonicus Reg. factus, creat. à Stephano Pp. 9.
1058	2	
106[illegible]	3	Gerardus creat. ab Alexand. Pp. 2.
1[illegible]8[illegible]	4	Ioannes Schiſmaticus creat. à Clemente 3. Antipapa.
108[illegible]	5	D Domnus Otho de Caſtillione diœceſis Remenſis Gallus, Monach. Cluniacenſis creat. à Gregorio 7.
1088	6	Otho Iunior 2. Gallus, creatus ab Vrbano Pp. 2.
1100	7	Domnus Leo Marſicanus Campanus Monach. & Bibliothecar. Caſſinenſis monaſterij, creat. à Paſchale Pp. 2.
1105	8	Domnus Lambertus de Fagnano Bononienſis Canon. Reg. Lateranenſis, creat. à Paſchale Pp. 2.
1125	9	Ioannes creatus ab Honorio Pp. 2.
11[illegible]	10	Domnus Drogo Leodicenſis Nortmandus Gall. Monach. & Abbas S. Ioannis Leodicẽſis, ab Innocent. Pp. 2. E
11[illegible]	11	Albericus Beluacenſis Francus Gallus, creat. ab Innocentio Pp. 2.
		Eccleſia Veliterna ab Eugenio Pp. 3. Oſtienſi vnita fuit ſub Alberico Epiſcopo Oſtienſi. Erunt ergo deinceps Epiſcopi Cardin. Oſtienſes & Veliterni.
1[illegible]	12	Fr. Hugo Gallus Monachus Ciſtercienſis, & Abbas Trium Fontium creat. ab Eugenio Pp. 3.
[illegible]9	13	Hubaldus Aullucingolus Lucenſis, Tuſcus ex Presb. Card. tt. S. Praxedis Innocentij 2. creatus ab Hadriano 4.
[illegible]4	14	Domnus Theobaldus Gallus Monachus, & Abb. Cluniacenſis creat. à Lucio Pp. 3.
[illegible]9	15	Octauianus Roman. ex Diacono Cardinale SS. Sergi & Bacchi Lucij Pp. 3. creatus à Clemente Pp. 3.
1221	16	F Hugolinus de comitibus Signiæ Anaguinus Hernicus, ex Diac. Card. S. Euſtachij Innocentij 3. creat. ab Innocentio 3.
1255	17	Rainaldus de Comitibus Signiæ Anaguinus Hernicus ex Diac. Card. S. Euſtachij creatus à Gregorio Pp. 9.
1261	18	Henricus Gallus V. I. D. ex Archiepiſc. Ebredunenſi, ab Vrbano Pp. 4.
1274	19	Fr. Petrus de Tarantaſio Burgundus Gallus, Ord. Prædicator. ex Archiepiſcopo Lugdunenſi, creatus à Gregorio Pp. 10.
1278	20	Fr. Latinus Malabranca Roman. Ord. Fr. Præd. creat. à Nicolao Pp. 3.
1294	21	Fr. Hugo de Biliomo de Claromonte Aluerniæ Gallus, Ord. Præd. ex Presb. tt. S. Sabinæ Nicolai 4. à Cœleſtino 5.
1300	22	Fr. Nicolaus Bocaſinus Taruiſinus Ord. Præd Gen. Magiſter, ex Presb. tt. S. Sabinæ, creat. à Bonifacio Pp. 8.
1303	23	G Fr. Nicolaus de Prato Tuſcus, Ord. Prædicat. ex Epiſcopo Spoletano creat. à Benedicto 9. d. 11.
1321	24	Rainaldus Loporta Altoſacco Lemouicenſ. Diœceſ. Gall. ex presb. Card. creat. à Ioanne 21. d. 22.
1351	25	Bertrandus de Podietto, de Caſtro nouo Rotherij Caturcenſis Diœc. Gallus, ex Presb. tt. S. Marcelli à Ioanne Pp. 22.
1346	26	Stephanus Alberti Lemouicenſis Gallus, ex Presb. Card. tt. Pammachij, creat. à Clem. Pp. 6.
1353	27	Petrus Bertrandi Gallus, ex Presb. Card. Clementis VI. ab Innocentio Pp 6.
1361	28	Andoinus Alberti Lemouicenſis ex Presb. Card. tt. Pammachij, creatus ab Innocentio 6. Pp.
1363	29	H Fr. Helias de S. Heredio Gallus, Ord. Min. ex Presb. Card. tt. S. Stephani in Cœlimonte Innocentij Papæ 6. creat. ab Vrbano Pp. 5.
1367	30	Fr. Guillelmus Sudre Lemouicenſis Gall. Ord. Præd. ex Presb. tt. Pammachij ab Vrbano Pp. 5.
1373	31	Petrus de Stagno Gallus, ex Presb. Card. tt. S. Mariæ Tranſtiberim Vrbani V. creat. à Greg. Pp. 11.
1378	32	Fr. Bertrandus Lagerij de Liglaco Gall. Ord. Min. ex Presb. tt. S. Priſcæ Gregorij 11. ab Vrbano Pp. 6.
		Schiſma
1390	33	Philippus de Alenconio Gallus à

	Ann Chriſti	Num. Epiſc	
A			Boniſ. Papa 9.
	1392	34	Fr. Ioannes de Nouocaſtrorago-Hiſpanus, Ord. Præd. ex Presbyt. SS. 4. Coronatorum, creat. à Clente 7. Antipapa.
	1397	35	Angelus Acciaiolus Florenus, ex Presbyt. Cardin. tit. Damaſi, Vrbani 6. creat. a Bonifacio Pp. 9.
	1398	36	Ioannes de Bronhiaco Il. ex Presb. Card. tt. S. Anaſtaſiæ Cnentis 7. Antipapæ, creatus à Benedicto 11. dicto 13.
	1431	37	Antonius Coradius Venetus, ex Epiſc. Portuenſe, ab Eugenio Pp
	1445	38	Ioannes Ceruantes Hiſpalēſis Hiſp. ex Presb. Card. tt. Eudoxiæ, Mani 5. creat. ab Eugenio PP. 4.
	1450	39	Georgius de Fliſco Genuenſi ex Presb. Card. tt. S. Anaſtaſiæ, Eunij Pp. 4. creat. à Nicolao 5.
B	1461	40	Guillelmus de Eſtonteuilla Gals, ex Epiſc. Portuenſi, à Pio Pp. 2.
	1483	41	Iulianus de Ruuere Sauonenſis, Epiſ. Albano, à Xyſto Pp. 4.
	1503	42	Oliueris Caraffa, Neapolitan. Epiſc. Sabino à Iulio Pp. 2.
	1511	43	Raphaël Riarius Sauonenſis, ex Epiſc. Portuenſe, à Iulio Pp. 2.
	1521	44	Bernardinus Caruaial Hiſpanus, ex Epiſc. Sabino, à Leone Pp. 10.
	1523	45	Franciſc. Soderinus Florentin. ex Epiſc. Portuenſe, à Clem. Pp. 7.
	1524	46	Nicolaus de Fliſco Genuenſis, ex Epiſc. Portuenſe, à Clemente Pp. 7.
	1524	47	Alexander Farneſius Roman. ex Epiſc. Portuenſe, à Clemente Pp. 7.
	1534	48	Ioannes Picolomineus Senenſis, ex Epiſc. Portuenſe, à Paulo Pp. 3.
	1537	49	Ioan. Dominicus de Cuppis Rom. ex Epiſc. Portuenſe., à Paulo Pp. 3.
C	1553	50	Ioannes Petrus Caraffa, Neapolit. ex Epiſc. Tuſculano, à Iulio Pp. 3.
	1555	51	Io. Bellaius Gallus, ex Epiſc. Portuenſe, à Paulo Pp. 4.
			Epiſcopi, Cardinales, Siluæ Candidæ, *alias SS. Virginum Ruffinæ & Secundæ.*
	104	1	Creſcentius, creat. à Benedicto 8. d. 9.
	105	2	Domnus Vbertus Tullenſis Leucus Gall. Monach. & Abb. Tullenſis, creat. à Leone Pp. 9.
	106	3	Domnus Maynardus Campan. Monach. Caſſinas, ex Presbyt. Cardin. Leonis 9. creat. ab. Alexandro 2.
	108	4	Adelbertus Schiſmaticua, creat. à Clemento 3. Antipapa..
			Eccleſia Silut candida alias S. Rufina adiuncta fuit Eccleſiæ Portuenſi à Pp. 2. deficientibus Vrbis incolis, circa an. Domin. 1120 ſub Petro Epiſcopo Card. Portuenſe.
D			EPISCOPI, CARDIN. PORTVENSES, *à Leone 9. ad Paulum Pp. IV*
	104	1	Ioannes creat. à Benedicto 8. d. 9.
	1059	2	Ioannes II. creat. à Nicolao Pp. 2.
	108	3	Petrus Schiſmaticus, creatus à Clemente 3. Antipapa.
	108	4	Mauritius creat. ab Vrbano Pp. 2.
	110	5	Vincentius creat. à Paſchali Pp. 2.
	111	6	Petrus Rom. creat. à Paſch. Pp. 2.
			Sub hac Eccleſia S. Rufina vnita eſt Portuenſi à Caliſto Papa 2. Erunt ergo deinceps
			Epiſcopi, Card. Portuenſes, *& S. Ruffinæ.*
	1135	7	Theodevvinus Germanus, creatus ab Innocentio Pp. 2.

An. Chriſti	Num Epiſ.		
1154	8	Cencius Rom. creat. ab Hadria. 4.	E
1159	9	Bernardus, creatus ab Hadriano Pp. 4.	
1176	10	Fr. Guillielmus Papienſis ex Presb. tt. Eudoxiæ, Hadriani Pp. 4. creat. ab Alexandro 3.	
1177	11	Theodinus ex Presb. Card. tt. Veſtinæ, ab Alexandro Pp. 33.	
1189	12	Bobo ex Diacono S. Angeli, Lucij 3. à Clemente Pp. 3.	
1190	13	Petrus Gallocia Roman. creat. à Clemente Pp. 3.	
1211	14	Benedictus ex Presb. Card. tt. S. Suſannæ, ab Innocentio 3.	
1216	15	Bertruñ. creat. ab Honorio Pp. 3.	
1218	16	Fr. Conradus de Vrach. German. ex Monacho, & Abbate Ciſtercienſi, creat. ab Honorio 3.	
1235	17	Romanus ex Diacono S. Angeli Innocentij 3. à Gregorio Pp. 9.	
1244	18	Otho Blancus de Alemo, ex Marchionibus Montisferrati, ex Diacono S. Nicolai in carcere, Gregorio 9. ab Innocentio Pp. 4.	F
1251	19	Fr. Iacobus Monach. creatus ab Innocentio 4.	
1261	20	Fr. Ioannes Monach. Ciſtercienſis ex Presb. Card. tt. Lucinæ, Innocentij 4. creat. ab Vrbano 4.	
1278	21	Fr. Robertus Bilıberi Anglus, Ord. Prædicat. ex Archiepiſc. Canturienſi, à Nicolao Pp. 3.	
1281	22	Bernardus de Anquiſcello Gall. ex Archiepiſc. Arelatenſi, à Martino 2. dicto 5.	
1290	23	F. Martinus de Aquaſparta Tudertinæ Diœceſis, Miniſter Generalis Ord. Minorum ex Presb. tt. Damaſi, à Nicolao Pp. 4.	
1302	24	Fr. Ioannes de Muro Picenus, ex Generali Ord. Min. à Bonifacio 8.	
1312	25	Iacobus Arnadi de Oſſa Caturcenſis Gallus, ex Epiſcopo Aquenſi, creatus à Clem. Pp. 5.	G
1316	26	Bertrandus de Caſtneto Gall. ex Epiſc. Anicienſi, à Ioan. 21. d. 22.	
1327	27	Ioannes Raimundi Comes Conuenarum Pp. 21.	
1349	28	Guido de Monteforti Lemouicenſ. Gallus, ex Presb. Card. tt. S. Cæciliæ creat. à Clemente Pp. 6.	
1373	29	Petrus Corſius Florentinus, ex Presb. Card. tt. Damaſi, Vrbani Pp. 5. creat. à Gregorio 11.	
		Schiſma.	
1409	30	Antonius Caietanus Rom. ex Epiſc. Præneſtino ab Alexandro Pp. 5.	
1412	31	Antonius Corarius Venetus ex Presb. tt. S. Chriſogoni, à Gregor. 12.	
1412	32	Ludouicus de Barro Gall. ex Presb. Apoſtolorum Alexandri Pp. 5. creatus in Schiſmate, à Ioanne 22. dicto 23.	H
1331	33	Branda Caſtello Mediolanenſis, ex Presb. Card. tt. S. Clementis Ioannis Pp. 22. creat. ab Eugenio 4.	
1443	34	Dominicus Rom. Hiſpanus, ex Presbyt. tt. Pammachij Martini 3. ab Eugenio Pp. 4.	
1445	35	Franciſcus Condulmerius Venetus. ex Presb. tt. S. Clementis, ab Eugenio Papa. 4.	
1451	36	Guillelmus de Eſtonteuilla, ex Presbyt. tt. Equitij, Eugenij 4 à Nicolao Pp. 5.	
1461	37	Ioannes Caruaial Hiſpanus, ex presby	

	An. Chriſti.	Num. Epiſc.	
A			Presbytero tt. S.Marcelli, Eugenij 4.à Pio Pp.2.
	1469.	38	Richardus Oliuerij Normandus, Gallus, ex Presbyt. Card.tt. S.Euſebij Calliſti Pp.3. creat. à Paulo Pp.2
	1470	39	Philippus Calandrinus, ex Presbyt. tt.Lucinæ Nicolai 5.à Paulo Pp.2.
	1476	40	Rodericus Borgia, Valentinus Hiſpanus, ex Epiſcop.Albano à Xiſto Pp.4.
	1492	41	Ioannes Michaëlius Venetus, ex Epiſc.Prænestino ab Alex.6.
	1503	42	Georgius Coſta Portugalenſis Hiſpanus, ex Epiſc.Tuſculan.ab Alexandro 6.
	1508	43	Raphael Riarius Sauonenſis,Ligur. ex Epiſc.Sabino, à Iulio Pp.2.
	1511	44	Dominicus Grimanus Venetus, ex Epiſc.Tuſcul. à Iulio Pp.2.
	1523	45	Franciſcus Soderinus Florentinus, ex Præneſtino, à Clemente Pp.7.
B	1525	46	Nicolaus de Fliſco Genuenſis, ex Epiſc.Sabino,à Clemente Pp.7.
	1524	47	Alexander Farneſius Roman. ex Epiſc.Sabino, à Clemente 7.
	1524	48	Antonius de Monte Arretinus, ex Epiſc.Sabino,à Clemente 7.
	1533	49	Ioannes Picolomineus Senenſis, ex Epiſc.Sabino,à Clem.7.
	1534	50	Ioan.Dominicus de Cuppis Rom.ex Epiſc.Sabino,à Paulo Pp.3.
	1537	51	Bonifacius Ferrerius Lucellenſis, ex Epiſc.Sabino, à Paulo 3.
	1543	52	Antonius Sanſeuerinas Neapolitan. ex Epiſc.Sabino,à Paulo 3.
	1543	53	Marinus Grimanus Venetus,ex Epiſ. Tuſcul.à Paulo Pp.3.
	1546	54	Ioannes Saluiatus Florentin.ex Epiſ. Sabino,à Paulo Pp.3.
	1553	55	Io.Bellarius Francus Gallus,ex Epiſ. Albano,à Iulio Pp.3.
C	1555	56	Rodolphus Pius Carpenſis,ex Epiſ. Tuſculano,à Paulo Pp.4.
			EPISCOPI, CARDINALES SABINI, *à Leone Pp.9 ad Paulum Pp.4.*
	103	1	Ioannes,creat.ab Ioanne 19. Papa.
	106	2	Vbaldus,creat. ab Alexandro 2.
	107	3	Gregorius,creat.à Greg.Pp.7.
	108	4	Creſcentius,creat.ab Vrb. Pp.2.
	1126	5	Dominus Conradus de Subura Rom. ex Can.Reg.& Abbate S.Rufi, propè Valentiam ab Honorio Pp. 2.
	1153	6	Gregorius,creat. ab Anaſtaſio 4.
	1163	7	Conradus Germanus,ex Archiepiſc. Moguntino,ab Alexandro 3.
	1204	8	Ioannes de S.Paulo ex Presbytero Card.tt. Priſcæ Cœleſtini 3. ab Innocentio Pp. 3.
	1216	9	Petrus,creat.ab Honorio Pp.
	1220	10	Oliuerius Saxo German. ex Epiſc. Paderbornenſi,ab Honorio Pp.3.
D	1227	11	Fr. Ioannes de Abbatis-villa Gall. ex Monacho Cluniacenſi Abb.S.Ioan. de Abbatis-villa,& Archiepiſc. Biſuntino,creat.à Gregorio Pp.9.
	1240	12	Gaufridus de Caſtellione Mediolan. ex Preſb.tt.S.Marci,à Greg.9.
	1244	13	Guillielmus Pedemontan. ex Epiſc. Mutinenſis,ab Innocentio 4.
	1251	14	Petrus ex Presb.Card.tt.S.Marcelli, ab Innocentio Pp.4.
	1253	15	Ioan.creat. ab Innocentio Pp.6.
	1261	16	Guido Fulcodij Groſſus de Villa S. Ægidij Narbonenſ.diœceſis, Gallus,ex Archiepiſc.Narbonenſi,ab Vrb.Pp.4.
	1274	17	Ioannes Vicecomes Placentin. à Gregorio Pp. 10.
	1281	18	Gerardus Blanchus de Gainaco villa
E			Parmenſis Diœceſis,ex Presb.Baſilicæ Apoſtolorum, Nicolai 3. à Martino 2.dicto 4.
	1302	19	Petrus Hiſpani, creatus à Bonifacio Pp.8.
	1312	20	Arnaldus de Anxio Gallus,ex Epiſcopo Pictauienſi,à Clem.5.
	1324	21	Frat.Guillielmus Godiuus de Baiona Gallus, Ord.Præd. ex Presb.tt.S. Cæciliæ Clementis 5.à Ioanne 21.dicto 22.
	1336	22	Fr.Matthæus Vrſinus Roman.Ord. Præd. ex Presbyt. Card. tt. Pammachij Ioannis 21. creat. à Benedicto 10. dicto 11.
	1341	25	Petrus de Mortuo-Mari Lemouicenſis Gall.ex Presbyt.Card.tt.S.Stephani in Cœlio Monte Ioannis 21. à Benedicto Pp.10.
	134[illegible]	24	Bertrandus de Deucio oppido Blandiaco Vticenſis diœceſis Gallus ex Presbyt. tt. S.Marci, Benedicti 10. à Clemente 6.
	1355	25	Ægidius Aluari de Albornotio Hiſpan.ex Presb. Card. tt. S.Clementis, Clem.6.creat.ab Innocentio 6.
	1367	26	Frater Guillelmus de Agrifolio Gall. Monachus Cluniacenſis, ex Presb.tt.Calliſti, Clementis 6.ab Vrbano Pp.5.
	1369	27	Philippus Patha de Cabaſſole Aueniouenſ. Gall.ex Presb Card.tt. S.Sabinæ,Vrbani 5.creat.ab Vrbano 5.
	1372	28	Ioannes de Blanſaco Nemauſenſ. Gall.ex Presb.tt.S.Marci, Innocenti 6.creat.à Gregorio 11.
	1379	29	Petrus Soracenacus Gallus,ex Presb. Card.tt.S.Mariæ Tranſtiberim,creat. à Clemente 7.Antipapa.
			Schiſma.
G	1381	30	Philippus de Alenconio Gallus, ex Presb.tt.Calliſti,ab Vrbano Pp. 6.
	1390	31	Iacobus de Arragonia Hiſpanus, ex Presb.Card.à Clem.7. Antipapa.
	130[illegible]	32	Franciſcus Carbonus Neapolitan. ex Presb.Card.tt. S.Suſannæ, Vrbani 6. creat.à Bonifacio 9.
	1396	33	Guillielmus de Agrifolio Gallus, ex Presb.Card.tt.S.Stephani in Monte Cœlio,Vrbani 5.creat.à Benedicto 11. dicto 13.
	1409	34	Henricus Minutolus Neapolitan. ex Epiſc.Tuſcul.ab Alexandro Pp.5.
	1411	35	Petrus Fernandi Frias ex Presb. tt. S.Praxedis, Clemens 7. à Ioanne 22. dicto 23.
	1420	36	Franciſcus Landus Venetus, ex Presbyt tt.S.Crucis,Ioann.22.à Martino P.3.dicto 5.
	1431	37	Iordanus Vrſinus Rom. ex Epiſc. Card.Albano,ab Eugenio Pp.4.
H	1449	38	Amadeus, olim Felix Pp. 5. in ſua obedientia appellatus,à Nicolao Pp.5.
	1452	39	Iſidorus Theſſalonicenſis Græc. ex Presb.Card.tt.SS.Marcellini & Petri, Eugeni 4.creat.à Nicolao Pp.5.
	1463	40	Fr. Ioan. de Turrecremata Hiſpan. ex Epiſcop.Albano,à Pio Pp.2.
	1466	41	Latinus Vrſinus Roman.ex Presb. Card.tt.Pammachij,Nicolai 5.creat.à Paulo Pp.2.
	1472	42	Alanus Coetiuus Britto, ex Presb. Card. tt. S. Praxedis, Nicolai Pp.5. creatus à Xiſto Pp. 4.
	1474	43	Berardus Herulus Narnienſis, ex Presbyt. Card.tt. S.Sabinæ,Pij Pp.2. creatus à Xiſto Pp.4.

An. Chriſti.	Num. Epiſc.	
1479.	44	Oliuerius Caraffa, Neapolitan. ex Epiſcopo Albano, à Xyſto Pp. 4.
1503	45	Hieronymus Baſſus de Ruuere Sauonéſ. ex Epiſc. Præneſtino, à Iulio Pp. 2.
1506	46	Raphael Riarius Sauonen. ex Epiſc. Præneſtino à Iulio Pp.2.
1508	47	Ioannes Antonius de S. Georgio, Mediolanenſis, ex Præneſtino.
1509	48	Bernardinus Caruaial, ex Epiſcopo Præneſtino à Iulio Pp.2.
1511	49	Fr. Soderinus Florentinus, ex Preſbyt. Card. tt. S. Suſannæ Alexandri 6. creat. à Iulio Pp. 2.
1513		Bernardinus Caruaial iterum creat. à Leone Pp.10.
1521	50	Nicolaus de Fliſco Genuenſis, ex Epiſc. Albano à Leone Pp.10.
1523	51	Alexander Farneſius Romanus, ex Præneſtino, à Clemente 7.
1524	52	Antonins de Monte Aretinus, ex Præneſtino, à Clemente Pp.7.
1524	53	Petrus Accoltus Aretinus, ex Præneſtino, à Clemente Pp. 7.
1532	54	Io. Picolomineus Senenſis, ex Epiſcopo Præneſtino, à Clemen. 7.
1533	55	Io. Dominicus de Cupis Romanus, ex Præneſtino, à Clemente 7.
1534	56	Bonifacius Ferrerius Vercellenſis, ex Præneſtino, à Paulo 3.
1537	57	Laurentius Campegius, Bononienſ. ex Præneſtino Paulo Pp.3.
1539	58	Antonius Sanſeuerinas Neapolit. ex Præneſtino, à Paulo 3.
1543	59	Io. Saluiatus Florentinus, ex Diac. Card. SS. Coſmæ & Damiani Leonis Pp.10. creat. à Paulo Pp. 3.
1546	60	Ioannes Petrus Caraffa Neapolit. ex Epiſc. Albano, à Paulo Pp.3.
1550	61	Fr. de Turnone, Gallus ex Presbyt. Card. tt. SS. Marcellini, & Petri, Clem. 7. creat. à Iulio Pp. 3.

Epiſcopi, Cardinales Præneſtini à *Leone Pp.9. ad Paulum Pp.4.*

An. Chriſti.	Num. Epiſc.	
103::	1	Petrus, creat. à Ioanne Pp.19.
106::	2	Vbertus, creat. ab Alexandro 2.
108::	3	Hugo Schiſmaticus, creatus à Clemente 3. Antipapa.
108::	4	Milo, creat. ab Vrbano Pp.2.
110::	5	Conradus, creat. à Paſchale Pp.3.
111::	6	Cuno Eremita Germanus, creatus à Paſchale 2.
1123	7	Guillelmus, creat. à Calliſto 2.
1141	8	Fr. Stephanus Cathalaunenſis, Gallus, Monach. & Abb. Ciſtercienſis, creat. ab Innocentio 2.
1144	9	Domnus Guarinus Bononienſ. Canon. Reg. à Lucio Pp.2.
1159	10	Iulius, ex Presb. tt. S. Marcelli Cœleſtini 2. creat. ab Hadriano 4.
1176	11	Manfredus, ex Presb. tt. S. Sabinæ, creatus ab Alexandro 3.
1177	12	Bernardus creatus ab Alexandro Pp. 3.
1081	13	Paulus Scholaris Romanus, creat. ab Alexandro 3.
1190	14	Ioan. Anagninus, ex Diac. S. Mariæ in porticu Hadriani 4. & Presb. tt. S. Marci, Alexandri 3. à Clemente Pp.4.
1207	15	Guido ex Diacono Clementis 3. & Presb. tt. Calliſti Cœleſtini 3. creatus ab Innocentio 2.
1220	16	Guido, ex Diac. S. Nicolai in carcere Innocentij 3. ab Honorio 3.
1235	17	Fr. Iacobus, Monach. Ciſtercienſis, ex Abbate S. Anaſtaſij ad aquas Saluias, creat. à Gregorio 9.
1251	18	Stephanus Hungarus, ex Archiepiſcopo Strigonienſi, ab Innocentio 4.
1274	19	Fr. Vicedominus Placentinus, Ord. Minor. à Gregorio 10.
1278	20	Philippus, ex Epiſcopo Firmano, à Nicolao 3.
1281	21	Fr. Hieronymus Aſculanus, Ordin. Min. ex Presb. Card. tt. Paſtoris Nicolai 3. à Martino 2. dicto 4.
1288	22	Bernardus, Gallus, creatus à Nicolao Pp.4.
1294	23	Simon, Gallus, ex Archiepiſcopo Bituricenſi, à Cœleſtino Pp.5.
1300	24	Theodoricus Vrbeuetanus, ex Preſbyt. tt. S. Crucis, à Bonifacio 8.
1306	25	Petrus Capella, Gallus, ex Presb. tt. Veſtinæ, creat. à Clemente Pp.5.
1312	26	Guillielmus Mandagotti, Gallus, ex Epiſcopo Auenionenſi, à Clem. 5.
1321	27	Petrus de Prato Saliconenſis, Gall. ex Presbyt. Card. à Ioan. 21. d. 22.
1361	28	Raimundus de Canilliaco, Antiſiodorenſis, Gallus, ex Presb. tt. S. Crucis in Hieruſalem, Clem. 6. ab Innocent. Pp. 6.
1373	29	Petrus de Kinbaco, Gall. ex Presb. tt. Damaſi Vrbani 5. à Gregor. Pp.11.
1375	30	Simon de Laughiam Anglus, ex Presbyt. tt. S. Xiſti Vrbani 5. à Gregorio Pp.11.
1376	31	Io. de Croſo Lemonicenſis, Gallus, ex Presb. Card. tt. SS. Nerei & Achillei, creatus à Gregorio 11.
		Schiſma.
138::	32	Franciſ. Prægnanus Neapolitan. ex Presbyt. Card. ab Vrbano Pp.6.
1383	33	Guido de Malo Sicco Pictauienſis, Gallus, ex Presbyt. Card. tt. S. Crucis, Greg. 11. creat. in Schiſmate, à Clem. 7. Antipapa.
1405	34	Antonius Caietanus Romanus, ex Presb. Card. tt. S. Cæciliæ Bonifacij 9. creatus ab Innocentio 7.
1412	35	Fr. Angelus de Anna, Neapol. Ord. Camaldulēſis, ex Diac. S. Luciæ in Septiſolio Vrbani 6. & Presb. tt. Paſtoris Bonifacij 9. creat. à Ioan. 22. d. 23.
1431	36	Hugo Luſignanus Cyprius Græcus, ex Diac. S. Hadriani Martini 3. dicti 5. & Presb. tt. Clementis, ab Eugenio Pp.4.
1445	37	Ioannes Taliacotius Neapolitan. ex Presb. Card. tt. SS. Nerei & Achillei, creat. ab Eugenio Pp.4.
1472	38	Angelus Capranica Rom. ex Presb. Card. tt. S. Crucis in Hieruſalem Pij Pp.2. creat. à Xyſto Pp. 4.
1478	39	Marcus Barbus Venetus, ex Presb. tt. S. Marci, Pauli 2. à Xiſto Pp.4.
1491	40	Ioan. Michaëlius Venetus ex Diac. S. Angeli, Pauli 2. & ex Presbyt. tt. S. Marcelli, Xyſti 4. creatus ab Innocentio 8.
1492	41	Hieronymus Baſſus, de Ruuere Sauonenſis, Ligur, ex Presb. tt. S. Chryſogoni, Xyſti 4. creat. ab Alexandro 6.
1503	42	Laurentius Cibo Genuenſis, ex Epiſc. Tuſculano, à Iulio Pp.3.
1503	43	Antoniottus Palauicinus, ex Epiſc. Tuſculano, à Iulio Pp.2.
1504	44	Raphaël Riarius, ex Tuſculano Epiſcopo, à Iulio Pp.2.
1506	45	Ioann. Antonius de S. Georgio, ex Tuſculano Epiſc. à Iulio Pp.2.
1508	46	Bernardinus Caruaial, ex Epiſcopo Tuſculano, à Iulio 2.

An. Chriſti.	Num. Epiſc.	
1509	47	Guillelmus Briſſoneta, ex Epiſcop. Tuſculano, à Iulio Papa II.
1511	48	Frater Marcus Vogerius Sauonenſis, Ligur. ord. Minorum, ex Presbytero Card. tt. S. Mariæ Tranſtiberin à Iulio Papa II.
1513		Guillelmus Briſſonetta iterum creatus à Leone Papa X.
1515		Frater Marcus Vogerius Sauonenſis, iterum à Leone Pp. X.
1516	49	Iacobus Serraualentinus Hiſpanus ex Epiſc. Albano, à Leone X.
1517	50	Franciſcus Soderinus Florentinus, ex Epiſc. Albano, à Leone Pp. 10.
1523	51	Alexander Farneſius Romanus, ex Tuſculan. à Clemente Pp. VII.
1523	52	Antonius de Monte Aretinus, & Epiſcopo Tuſculano, à Clem. Pp. VII.
1523	53	Petrus Accoltus Aretinus, ex Epiſc. Albano, à Clemente 7.
1524	54	Marcus Cornelius Venetus, ex Epiſcop. Albano, à Clemente 7.
1524	55	Laurentius Puccius Florentinus, ex Epiſc. Albano, à Clemente Pp. 7.
1532	56	Ioannes Picolomineus Benenſis, ex Epiſc. Albano, à Clemente 7.
1532	57	Ioannes Dominicus de cupis Romanus, ex Epiſc. Albano, à Clem. Pp. 7.
1533	58	Andreas de Valle Romanus, ex Epiſc. Albano, à Clem. Pp. 7.
1534	59	Bonifacius Ferrerius Vercellenſis, ex Epiſc. Albano, à Clemente 7.
1534	60	Laurentius Campegius Bononienſ. ex Epiſc. Albano, à Paulo Pp. 3.
1537	61	Antonius Sanſeuerinus Neapolitan. ex Epiſc. Albano, à Paulo Pp. 3.
1539	62	Io. Vincentius Caraffa Neapolitan. ex Epiſc. Albano, à Paulo Pp. 3.
1540	63	Franciſcus Cornelius Venetus, ex Epiſc. Albano, à Paulo 3.
1543	64	Ioannes Maria de Monte Aretin. ex Presbyt. tt. Veſtitæ, à Paulo 3.
1350	65	Ludouicus de Borbonio, Gallus, ex Presbyter. Card. tt. S. Sabinæ Leonis 10. à Iulio Pp. 3.
		EPISCOPI CARDINALES TVSCVLANI *à Leone Pp.* 10 *ad Paulū Pp.* 4.
105::	1	Petrus, creat. à Leone Pp. 9.
1059	2	Ioannes, creat. à Nicolao Pp. 2.
107::	3	Ioannes alius, creat. à Gregor 7.
110::	4	Ioannes III. creat. à Paſchale Pp. 2.
111::	5	Diuizzo, creat. à Paſchali Pp. 2.
1123	6	Egidius, creat. à Calliſto Pp. 2.
1137	7	Egidius alius, creat. ab Innocent. 2.
1142	8	Ymarus Cathalaunenſis, Gallus, creat. ab Innocentio 2.
1165	9	Hugo, creat. ab Alexandro Pp. 3.
1177	10	Petrus, creat. ab Alexand. 3.
1189	11	Adelardus Veronenſ. Epiſcop. ex Presbyt. tt. S. Marcelli Lucij Pp. 3. creat. à Clemente Pp. 3.
1204	12	Nicolaus, creat. ab Innocentio 3.
1230	13	Dominus Iacobus de Vitriaco, Gal. Canonic. Regul. ex Epiſc. Acconenſi, creat. à Gregorio Pp. 9.
1244	14	Otho de Caſtro Rodulphi Bituricenſ. Gall. creat. ab Innocentio 4.
1274	15	Io. Petrus, Iuliani Vlixponenſis Hiſp. Luſitan. à Gregorio 10.
1278	16	Ordeoneus creat. à Nicolao Pp. 3.
1285	27	Io. Buccamarius Roman. ex Archiepiſc. Montis Regalis, ab Honorio 4.
1309	18	Berengarius Sredelli Beterenſis V ſeo, Gall. ex Presbyt. Card. tt. SS. Nerei & Achillei, creat. à Clem. Pp. 5.
132::	19	Fr. Bertrandus de Turre, de Cambolico Caturcenſ. Gall. ord. Minor. ex Presbyt. tt. Equitij, creat. à Ioanne 22. dictus 22.

Ann. Chriſti.	Num. Epiſc.	
1327	20	Annibaldus de Ceccano Rom. ex Archiep. Neapol. à Ioan. Pp. 21.
1350	21	Fr. Guillelmus Curti de Diuano Monach. & Abb. Montis Oliuarum, Gall. ex Presbyt. tt. SS. IV. Benedicti 10. à Clem. Pp. 6.
1361	22	Nicolaus Capoccius Roman. ex Presbytero tt. Veſtinæ Clem. 6. ab Innocentio 6.
1368	23	Egidius Iſſalnij de Monte acuto, Gall. ex Presbyt. Card. tt. Equitij, Innocentij 6. creat. ab Vrbano Pp. 5.
		Schiſma.
1378	24	Hugo de Monte longo dictus de Britannia, Gall. ex Presbyt. tt. SS. 4. Coronator. Gregorio 11. à Clemente 7. Antipapa.
1379	25	Guillelmus, ex Presb. Card. tt. S. Stephani in monte Cœlio, ab Vrbano 6.
1380	26	Fr. Thomas de Firignano Mutinenſ. Ord. Min. ex Presbyt. Card. tt. Damaſi, creat. ab Vrbano Pp. 6.
1391	27	Pileus de Pratis Concordienſis, ex Presbyt. tt. S. Praxedis Vrbani 6. priuatus, & reſtitutus à Bonifacio 9.
1398	28	Petrus Gerardi de Podio, ex Presb. Card. tt. S. Clementis, Clem. 7. Antipapæ, creat. à Benedicto 11. dicto 13.
1399	29	Henricus Minutolus Neapolitan. ex Presbyt. tt. S. Anaſtaſiæ, à Bonifacio Pp 9.
1416	30	Angelus Coratius Venet. olim Papa Gregorio 12. creat. à Concilio Conſtantienſi.
1419	31	Balthaſſar Coſſa Neapol. olim Ioan. Pp. 23. creat. à Martino 3. dicto 5.
1431	32	Antonius Pancerin. de Porta Gruario, Foroiulienſis, ex Presbytero tt S. Suſannæ Ioannis 23. creat. ab Eugenio Pp. 4.
1439	33	Iulianus Cæſarin. Roman. ex Diac. S. Angeli Martini 3. & Presb. tt. S. Sabinæ, creat. ab Eugenio 4.
1452	34	Beſſarion Trapezuntinus Græc. Aſiaticus, ex Presb. Card. Apoſtolorum Eugenij 4. creat. à Nicolao Pp. 5.
1472	35	Latinus Vrſinus Roman. ex Epiſc. Sapino, à Xyſto Pp. 4.
1477	36	Iacobus Amanat. Lucenſ. ex Presb. tt S. Chryſogoni Pij 2. à Xiſto Pp. 4.
1479	37	Baptiſta Zeno Venet. ex Diac. S. Mariæ in Porticu Pauli 2. & Presbyt. tt. S. Anaſtaſiæ, creat. à Xyſto Pp. 4.
1501.	38	Georgius Coſta Portugallenſ. ex Epiſcopo Albano, ab Alexandro 6.
1503	39	Laurentius Cibo Genuēſis, ex Epiſcopo Albano, ab Alexandro Pp. 6.
1503	40	Antoniottus Palauicin. Genuenſ. ex Epiſc. Albano, à Iulio Pp. 2.
1503	41	Raphaël Riarius Sauonenſis Ligur, ex Epiſc. Albano, à Iulio 2.
1504	42	Ioannes Anton. de S. Georgio Mediolan. ex Albano, à Iulio Pp. 2
1506	43	Bernardinus Caruaial, ex Epiſc. Albano, creat. à Iulio Pp. 2.
1508	44	Guillelmus Briſonnetta, Gall. ex Ep. Albano, à Iulio Pp. 2.
1509	45	Dominicus Grimanus Venet. ex Ep. Albano, à Iulio Pp. 2.
1511	46	Philippus de Lucemburgo, Gall. ex Epiſc. Albano, à Iulio Pp. 2.
1519	47	Alexander Farneſius, ex Diac. Euſtachij Alexand. 6. à Leone Pp. 10.
1523	48	Anton. de Monte, ex Alb. Ep. à Leone Pp. 10.

Fran

	An. Christi	Num. Episc.	
A	1525	49	Franciſcus Guillielmus, de Claromonte,Gallus,ex Presbytero Card.tt. S.Stephani in monte Cœlio,Iulij II.à Clem.Pp.7.
	1540	50	Marinus Grimanus Venet.ex Epiſc. Albano,à Paulo Pp.3.
	1543	51	Fr. Philippus de la Camera,Gall.ex Presbyt. tt. S. Mariæ Tranſtiberim Clement.VII.creatus à Paulo Pp.3.
	1550	52	Ioann. Petrus Caraffa Neapolitan. ex Epiſcopo Sabino,à Iulio Pp.3.
	1553	53	Rodulphus Pius Carpenſis ex Presbyt.Card.tt.S.Mariæ Tranſtib. Pauli 3.creatus à Iulio Pp.3.
	1555	54	Fr.Io.Aluari de Toleto,ex Epiſcopo Albano,à Paulo Pp.4.

EPISCOPI CARDINALES ALBANI *à Leone IX ad Paulum Papam IV.*

	An. Christi	Num. Episc.	
	105::	1	Bonifacius,creatus à Leone 9.
	106::	2	Baſilius Græcus,creatus ab Alexandro 2.
B	107::	3	Petrus Igneus creat.à Gregor.7.
	108::	4	Gualterus,creat.ab Vrbano 2.
	100::	5	Ricardus,creat.à Paſchale 2.
	110::	6	Leo,creat.à Paſchale 2.
	111::	7	Vitalis,creat.à Paſchale 2.
	1125	8	Matthæus,creat.ab Honorio 2.
	1142	9	Petrus,creat.ab Innocentio 2.
	1146	10	Dominus Nicolaus Angl. Canonic. Reg.ex Abbate S. Rufi prope Valentiam,creat.ab Eugenio 3.
	1159	11	Gualterus,creat.ab Hadrian.4.
	1181	12	Henricus,creat.ab Alexand.3.
	1189	13	D. Albinus Mediolanenſ. Canon. Reg.ex Diac.S.Mariæ nouæ,& Presb. tt.S Crucis Lucij 3.à Clem.Pp.3.
	1199	14	Ioannes Epiſc. Tuſcanenſis & Viterbienſis,ex Presbyt. Card.tt.S.Clementis.Clem.3.creatus ab Innocẽt.3.
	1211	15	Pelagius ex Diac.S. Luciæ in Septiſolio ab Innocentio 3.
C	1244	16	Petrus de Collemedio, Gallus, ex Archiepiſcopo Rothomagenſi ab Innocentio 4.
	1265	17	Rodulphus, Gallus, creatus ab Vrbano 4.
	1274	18	Fr. Bonauentura Fidanza Balneoregienſis Ord.Min.ex Archiepiſc.Eboracenſi,creat.à Gregorio X.
	1278	19	Fr. Bentiuenga de Bentiuengis, de Aquaſparta,ord.Min.ex Epiſc.Tudertino,creat.à Nicolao Pp.3.
	1294	20	Baraldus de Bloco, Gall.ex Archiepiſc.Lugdun.à Cœleſtino Pp.5.
	1298	21	Gonſaluus Hiſpan. ex Archiepiſcopo Toletano,à Bonifacio 8.
	1300	22	Leonardus, creat. à Bonifacio Papa 8.
	1310	23	Arnaldus Falguerius, Gall. ex Archiepiſc.Arelatenſi,à Clem.V.
D	1311	24	Leonardus de Guercino, Gallus, ex Presbyt.Card.à Clem.Pp.5.
	1312	25	Arnaldus, Gallus, ex Archiepiſc. Aquenſi,creat.à Clem.Pp.5.
	131::	26	Fr.Vitalis de Furno,Bazatenſis,Gal. Ord.Min.ex Presbyt.tt. Equitij Clementis 5.creat. à Ioann.21. dicto 22.
	1320	27	Gaucellinus Ioan. de Oſſa Caturcenſis Gallus ex Presbytero Card. tt. SS. Marcellini & Petri,creat. à Ioan. Pp.21.
	1337	28	Guillelmus Teſta, Condonenſis, Gall.ex Diac. Clementis 5.à Benedicto 10.dicto 12.
	1345	29	Talairandus Comes Petragoricenſis,Gall.ex presbyt.tt. Eudoxiæ Ioannis 21.dicti 22.à Clemente 6.
E	1364	30	Petrus Yteni Vaſc, Gall. ex presbytero tt. SS. 4. Innocentij 6.ab Vrbano Pp.5.
	1367	31	Fr. Angelicus de Griſaco Mimmatenſis, Gallus, Canon.Regularis, ex presbyt.Card.tt. Eudoxiæ ab Vrbano Pp.5.

Schiſma.

	An. Christi	Num. Episc.	
	1387	32	Nicolaus Brancatius Aueniouenſis, ex presbyt.tt. S.Marci,à Clemente 7. Antipapa.
	1412	33	Iordanus Vrſinus,ex presbyt.tt.Damaſi, Innocentij 7.à Ioanne 22. dicto 23.
	1431	34	Fr.Petrus de Fuxo, Ord. Minor. ex presbyt.Card.tit. S.Stephani in Cœlio monte, Benedicti 11. dicti 13. ab Eugen.Pp.4.
	1456	35	Fr. Ioannes de Turrecremata Hiſpanus, Ord. Prædicatorum. ex presb. tt. Caſtilli,Eugenij 4.à Caſtillo Pp.3.
F	1464	36	Ludouicus Scarampus Patauinus, ex presbyt. tt. Damaſi, Eugenij 4.à Paulo 2.
	1471	37	Rodericus Borgia Valentin. Hiſp.ex Diac. S.Nicolai in Carcere Tulliano, Caſtilli 3.à Xyſto Pp.4.
	1476	38	Oliuerius Caraffa Neapolitan. ex presbyt.tt.S.Euſebij, Pauli 2.à Xyſto Pp.4.
	1479	39	Iulianus de Ruuere Sauonenſis Ligur,ex presb.Card.tt. Eudoxiæ,creat. a Xyſto Pp.4.
	1484	40	Ioan. Balnes, Gall. ex presbyt. tt.S. Praxedis,Pauli 2.à Xyſto Pp.4.
	1491	41	Georgius Coſta Portugalenſ. Hiſp. ex presbyt. tt. SS. Marcell. & Petri, Xyſti 4.creat.ab Innocentio 8.
	1501	42	Laurentius Cibo, ex presbyt. tt. S. Marci, Innocentij 8. ab Alexandro 6.
	1503	43	Antoniottus Palauicinus, ex presb. tt.S.Praxe.Innocent.8.ab Alexand.6.
G	1505	44	Raphaël Riarius ex Diac.S.Georgij in Velauro,Xyſti 4.a Iulio Papa 2.
	1503	45	Ioan. Antonius de S. Georgio Mediolan.ex presb.tt.SS.Nerei & Achillei,Alexand.6.creatus à Iulio Pp.2.
	1504	46	Bernardinus Caruaial,ex presbyt.tt. S.Crucis,Alex.6.à Iulio Pp.2.
	1506	47	Guillelmus Briſſonnetta,ex presbyt. tt.Paſtoris Alexand.6.à Iulio 2.
	1508	48	Dominicus Grimanus, ex presb. tt. S.Marci,Alexand.6.à Iulio 2.
	1509	49	Philippus de Luxemburgo, Gallus, ex presbyt. Card tt.SS. Marcellini & Petri,Alex,6.à Iul.Pp.2.
	1511	50	Iacobus Serra Valentin.ex presbyt. Cardin.Alex.6.Iul.Pp.2.
	1516	51	Franciſcus Soderious,ex Presbyt.tt. S.Suſannæ,Alex.6.à Leone Pp.10.
H	1517	52	Franciſcus Remolinus, ex presb.tt. S.Marcelli,Alex.6.à Leone Pp.10.
	1518	53	Nicolaus de Fliſeo, ex presb. tt. S. Priſcæ,Alex.6.à Leone Pp.01.
	1521	54	Antonius de Monte, ex presbyt. tt. Veſtinæ,Iulij 2.à Leone Pp.10.
	1525	55	Petrus Accultus,ex presb. tt. S. Euſebij,Iulij 2.à Clem.Pp.7.
	1524	56	Marcus Cornelius Venetus,ex Diacono S.Mariæ in via Lata, Alexandri 6.& presbyt. tt. S. Marci à Clem.papa 7.
	1524	57	Laurentius Puccius,ex presb.tt.Damaſi,Leonis 10.à Clem.Pp.7.
	1524	58	Io.Picolomineus Senenſis,ex presb. tt.S.Priſcæ,Leonis 10.à Clem.7.

An.Chriſti.	*Num.Ep.*	
1532	59	Io.Dominicus de Cuppis, ex Presb. tt.Lucinæ,Leonis X.à Clem.7.
1532	60	Andreas de Valle Rom.ex Presbyt. tt. Calliſti,Leonis 10.à Clem. 7.
1532	61	Bonifacius Ferrerius, ex Presb. tt. SS.Nerei & Achillei,Leonis 10. creatus à Clem. 7.
1533	62	Laurentius Campeius, ex Presbyt. tt. Calliſti,Leonis 10.à Clem. 7
1534	63	Matthæus Langus Germanus, ex Presb. tt.S.Angeli, Iulij 2.à Paulo 3.
1537	64	Antonius Sanſeuerinas,ex Presb.tt. Calliſti,Clem.7. à Paulo 3.
1637	65	Io.Vincentius Caraffa, ex Presb.tt. S.Priſcæ,Clem.7. à Paulo Papa 3.
1539	66	Martinus Grimanus Venetus, ex Presb. tt. S.Marcelli, Clem.7.à Paulo Papa 3.
1540	67	Franciſcus Cornelius, ex Presb. tt. S.Praxedis, Clem.3. à Paulo Papa 3.
1540	68	Alexander Cæſarius,ex Diac.S.Mariæ in via Lata, Leonis 10. creatus à Paulo 3.
1542	69	Antonius Puccius ex Presbyt.tt.SS 4. Clem.7. à Paulo 3.
1544	70	Ioan. Petrus Caraffa Neapolitan.ex Presb.tt.Calliſti à Paulo Papa 3.
1546	71	Ennius Philonardus de Banco, ex Presb.tt. S.Angeli à Paulo 3.
1550	72	Ioannes Bellaius,ex Presb.S.Chryſogoni Pauli 3. à Iulio 3.
1553	73	Frater Ioannes de Toleto Hiſpanus ordinis Prædicatorum, ex Presb.tt.S. Pācratij,Pauli 3.creatus à Iulio Pp.3.
1555	74	Franciſcus Piſanus Venetus, ex Archidiacono S.R.E. S.Marci, Leonis 10.creatus à Paulo Papa 4.

EPISCOPI ET ARCHIEPISCOPI BONONIENSES.

Ex Caroli Signonij deſcriptione.

1. Eccleſia Bononienſis ciuitatis inter alias Italiæ cum dignitate tum amplitudine celeberrima, iam inde ab exorta penè fide Chriſtiana,eam amplexa fuit, & Antiſtites vetuſtiſſimos habuit, à vitæ ſanctitate conſpicuos, inter quos martyres illuſtriores non pauci, confeſſores quamplurimi: ac ſingularibus Imperatorum aliorúmque Principum fauoribus & beneficiis cumulata fuit.

Siquidem primus hic à S.Petro miſſus Euangelium prædicauit S. Apollinaris, poſtquam Rauennatibus datus fuiſſet Apoſtolus, ídque circa annum Chriſti prout coniici poteſt; quinquageſimum quintum. Nam anno eiuſdem Domini 74. imperante Veſpaſiano, martyrio coronatur. Quæ vero à B. Apollinari ſemina fidei iacta ſunt, ea ab aliis quos Romani Pontifices miſerunt, altius educta fuerunt.

Igitur imperante Galieno, anno 270. Bononiam mittitur. 1.Zama à Dionyſio,& perbenignè ab incolis excipitur, atque in ſuburbio, vbi poſtea templum S. Felicis fuit conditum, primum Chriſti fidem prædicauit, & Confeſſor occubuit ante annum trecenteſimum. Eo enim cepit perſecutio Diocletiani, quæ annis 11. deſæuiit, quibus & ſedes vacauit, & infiniti ſuo ſanguine Chriſti doctrinam teſtati fuerunt, è quorum numero Hermes Agæus, Caius, Proculus Vitalis & Agricola Bononiæ paſſi ſunt. vide Bedam & Vſuardum. Anno autem 312. Conſtantinus Imper. Italiam ſibi ſubiecit, & Chriſtiana fide imbutus, Bononienſibus Epiſcopum annuit.

2.Erat is S. Fauſtinus, qui reliquias Chriſtianorum collegit, & Conſtantino imperante de Baſilica ædificanda cogitauit. Putatur interfuiſſe Concilio Romano cxvi. Epiſcoporum contra Arium pro concilio Niceno celebrato Anno 337.Eius memoria agitur 3.Kalend.Februarij.

3. Baſilius inde ſubrogatur,qui Baſilicam à prædeceſſore inchoatam perfecit.Eius memoria celebratur 8. Id.Mart.

4.S.Euſebius ſub annum 370. hanc Cathedram accepit. erat S.Ambroſio familiaris, vir ſanctiſſimus.

5.S.Felix S.Ambroſij Diaconus Mediolanenſis genere,Euſebio ſucceſſor datur poſt mortem S. Ambroſij, quæ in annum 397. incidit: pleraque monaſteria & Baſilicas ædificauit,& vitam hanc cum meliore commutauit anno 426.

4.S.Petronius Conſtantinopolitanus,apud Theodoſiū Imp. celebris ob raras ſanctitatis & prudentiæ dotes, vt qui veterem Ægyptij eremum litteris concepit: & mirandis virtutibus clarus migrauit ad Dominum Anno 450.4.non.Octob.

5.S.Baternianus, cleri populique ſuffragiis eligitur, & Epiſcopatu feliciter adminiſtrato annis aliquot, moritur.

6.S.Tertullianus ſub annum 470. ſufficitur, teſtitit hic cum aliis Æmiliæ Epiſcopis, Ioanni Epiſcopo Rauennati, quod quendam Gregorium Mutinenſem Epiſcopum legibus aduerſantibus ordinaſſet. Sepultus eſt in Æde S. Felicis.

7. S. Iocundus anno circiter 485. iniiſſe hic Pontificatum creditur,quamdiu eum adminiſtrauerit, non conſtat.

7.Laurentius ſucceſſit ſub finem iſtius ſeculi, interfuit anno 501. Synodo Romanæ à Symmacho coactæ.

8. S. Theodorus Eccleſiam creditur tenuiſſe,circa annum 530.Athalarico Italiam pacificè poſſidente.

9.10.11.Tres deinde Epiſcopi deſiderantur, quorum nomina temporum iniuria interciderunt.

12.Luminoſus circa annum 640 hic fulſit, & interfuit anno 148.Synodo Romanæ contra Monothelitas, Mart Pont.

13. Victor hunc excepit ſub annum 675. qui triennio poſt Lateranenſi concilio interfuit.

14.15.Duo deinde nè quidē de nomine cogniti hic inſerēdi.

16.Petrus anno 770.accepit Epiſcopatum, eo ſedente Carolus Magnus Italiam Deſiderio exacto ſubiecit imperio ſuo, ac Bononienſi Eccleſiæ variis indultis ſubuenit.

17.18.19.Tres deinde Anonymi ſederunt vſque ad an.860.

20. Eo autem Ioannes, Ludouico & Carolo Caluo Imper. Eccleſiam hanc gubernauit,eo ſedente Synodus Ticinenſis & Pontigunenſis eſt habita.

21. Succeſſit,cuius nomen ignoratur circa annum 891.quique à Formoſo Pontifice varia priuilegia obtinuit;& Synodo à Ioanne IX.Pont.Rauennæ celebratæ interfuit.

22.Ioannes Rauennas Diaconus eligitur anno 609.ſed antequam conſecraretur, ad Archiepiſcopatum Rauennatem euocatur,& ſummi Pontificatus mox apicem obtinuit ſub nomine Ioannis 10.

23.24. Annis deinde intercurrentibus 46. ſederant ſucceſſiue Duo Epiſcopi quorum nomina Annalibus exciderunt.

25. Albertus ſuccedit anno 961. Berengario regnante, & contra Eccleſias debacchante. vnde Othonem Magnum cum aliis Epiſcopis hic in Italiam ad ferendum auxilium vocauit, recuperauit hic pleraque bona quæ alij Eccleſiæ ſuæ abſtulerant,& iniquè poſſidebant.

26.Clemens ſuccedit circa annum 990.qui etiam Eccleſiam ſuam & Canonicos multis prædiis locupletauit. Cum autem an.1006.grauis peſtilentia graſſaretur, SS.Syneſij & Teopontij corpora virtutibus ea tempeſtate coruſcantia tumulis exemit, & per agrum Bononienſem mira populi deuotione circumduxit,malúmque eorum patrocinio auertit.

27.Frugerius inde Epiſcopus euaſit anno 1015.eóque viuente tres alij ſucceſſores deſignati,quorum vnus ſucceſſit iſto vita defuncto,quem etiam variis virtutibus illuſtrauit.

28.Adelfredus ergo anno 1024. adminiſtrationem excipit, qui diſciplinæ Clericorum incumbens,quo in Eccleſia ſua decentius ſuſtentarentur,partem decimarum eis aſſignat.

29. Lambertus defuncto iſto ſubrogatur ſub annum 1060. & interfuiſſe creditur Mantuano Concilio pro Alexandro 11. Pontifice,cum cæteris Italiæ Epiſcopis.

30.Sigefridus Germanus poſtulante Henrico 3. Imp. eligigitur anno 1074. & ſequenti à Gregorio exauctoratur quod ab Imperatore inueſtitutam accepiſſet; & contumax priuatur anno 1079.vti etiam titulo Italiæ Henricus.

31. Bernardus ſubrogatur ſuffragiis Cleri, huius tempore Angela illa memorabilis eremum adiit, in eáque ſanctiſſimè vixit. Obiit autem ille anno 1104.

32. Victor illius locum accepit, & prudenter Cathedram hanc adminiſtrauit, multáq; laude digna geſſit. Nihilominus quietis amans,gubernacula hæc Henrico Ciui Bononienſi,deſignato prius Epiſcopo ceſſit,& paulo poſt exceſſit.

33. Henricus ergo ſedet anno 1130. & ſanctitatis, boniſque Paſtoris exemplo prælucet,in cœnobiis religioſorum templiſque exornandis ſedulus.

34. Gerardus anno 1145. ſufficitur Henrico ex Canonico Regulari S. Ioannis in monte, vtilis fuit huic Eccleſiæ:

A nam priuilegiorum indulta ab Eugenio III. confirmari fecit multiſque immunitatibus & prædiis Eccleſiæ ſuæ pomerium auxit.

35. Ioannes etiam Canonicus vti prior, ſedit an. 1161. & Baſilicam incendio nuper abſumptam inſtaurauit, & ann. 1188. occubuit.

36. Gerardus Giſella hic ſimul cum Cathedræ honore Principis titulo inſignitur, quem poſteri retinuerunt. Videtur Henricus V. Imp. quem ille comiter Bononiæ exceperat, eum contuliſſe, eiuſque conſilio in rebus magnis vſum eſſe. Obiit an. 1198.

37. Gerardus Areoſtus anno ſequenti præſidet. Xenodochio à ſe conſtructo claruit, multiſque præclarè geſtis, tandem ſe vltro honore abdicauit.

38. Henricus à Fracta Canonicus S. Victoris à Clero ſubſtituitur. Inſignis verò huius Epiſcopatus ſors fuit, partim certaminibus pro Eccleſiæ immunitate ab eo ſuſceptis, atque egregiis priuilegiis impetratis: partim aliis pluribus patratis, quibus Eccleſia Bononienſis multum ſplendoris accepit. Quæ fusè narrantur à *Sigonio lib.* 2. Nihilominus ſe abdicauit anno 1240. & ad manus Pontificis dignitatem ſuam depoſuit.

B 39. Octauianus Vbaldinus Florentia oriundus, primum Archidiaconus, in Epiſcopum poſtulatur. Mox tamen in numerum S. R. E. Cardinalium cooptatur ab Innocentio IV. vir multis legationibus cum laude perfunctus.

40. Iacobus Boncambius Prædicatorum ordinis religioſus, Innocentij Papæ Vicecancellarius, ab eodem commendatur. Erat tanta facunda ornatus, vt plures ad eum audiendum etiam longis itineribus accurrerent. Pacis conciliandæ ſtudioſiſſimus, ac Inſtitutorum Religioſorum promotor ſedulus. Anno 1260. è ſcalis domus forte prolapſus obiit, ac propter eximiam ſanctitatem à ſuis inter Beatos numerari meruit.

47. Octauianus Vbaldinus ex fratre Cardinalis nepos, eligitur. Hic mendicantium ordinum Religioſos in Ciuitatem ſuam admiſit, & illuſtribus domiciliis decorauit, & ſicuti diu ſuperfuit, ita etiam præclarè Cathedram hanc adminiſtrauit, mortuus tandem an. 1295.

C 48. Sclatta Vbaldinus Florentinus frater prioris, diu ante deſtinatus, huic Sedi præficitur. Antequam tamen conſecraretur, obiit Romæ an. 1299.

49. Ioannes Sabellus Roman. ex ordine Prædicatorum, ſacrarum litterarum interpres eximius, prudens, & grauis ſubſtituitur, cum tamen ante eſſet antiſtes Patauinus, obiit an. 1302.

50. Hubertus Placentinus Bonifacio PP. annuente ſuccedit, qui famam ſuam, vti & regiminis annos, multis benefactis extendit. Nam vixit vſque ad annum 1322.

51. Arnaldus Acariſius eodem anno à clero populóque poſtulatur, qui claris ſui regiminis monumentis relictis, à Bertrando Regulo iniuſte amotus, vitam priuatam egit.

52. Stephanus Agonettus Narbonenſis ſuccedit, Cancellarius erat ſui electoris, homo monſtroſæ formæ, moribuſque agreſtibus. Præfuit biennio, & mortuus eſt an. 1332.

53. Lambertus de Podieto Cedurcenſis an. eodem poſtulatur. Verum rebus omnibus turbatis, ſe abdicauit.

54. Albertus Acciaiolus Florentinus, ſedet vſque ad an. 1339. quo per Benedictum XII. ad Niuernenſem Eccleſiam transfertur. Vacat anno integro.

D 55. Beltraminus Palauicinus Mediolanenſ. Epiſc. Comenſis, huc venit an. 1341. verum peſtilentia acriter graſſante, contulit ſe Auenionem ad Pontificem, vbi obiit.

56. Ioannes de Naſo eligitur, antea Veronenſ. Epiſcop. orta ſunt eo ſedente bellica diſſidia ſatis funeſta: quæ dum fugere intendit, Centi decedit ſub an. 1361.

57. Almericus Chatti Lemouicenſis, ab Innocentio PP. ſufficitur. Qui etiam an. 1362. eidem Ciuitati indulſit, vt in Gymnaſio ibidem legeretur S. Theologia, & gradus Academici impenderentur in eadem Facultate. Exorto autem bello inter Bononienſes & Bernabonem Principem, Americus vltro ceſſit, quod vbi intellexit Gregor. XI. Pont. eius nomine deſignatur.

58. Bernardus etiam Lemouicenſis, an. 1372. hic Synodum conuocauit ad reſtituendam Eccleſiaſticam diſciplinam, & conſtitutiones deſuper euulgauit.

E 59. Philippus Caraffa an. 1378. Epiſcop. & Cardinalis ab Vrban. VI. hic caput S. Dominici ex arca nobiliori loculo argenteo incluſit, totóque quo arca patuit tempore, ſtella lucidior ſuper Eccleſiam fulſit, omnib. admirantib. ac religionem omnium erga S. Patriarcham mirificè accendit. Cum autem ſæuiſſima peſtis graſſaretur, etiam Epiſcop. ſuſtulit an. 1389. cuius exequiæ ſummo omnium luctu celebratæ.

60. Coſmatus Melioratus Sulmonenſ. ab Vrbano ſubrogatur, ſed à populo repudiatur, ac à Boniſac. IX. Vrbani ſucceſſore Cardin. renunciatur. Ipſa interim Bononienſi Eccleſ. Antiſtite deſtituta, donec an. 1391. ſummo omnium conſenſu

61. Bartholomæus Raimondus Abb. monaſt. S. Felicis eligitur, & à Bonifac. PP. confirmatur. Eo ſedente, varias mutationes accepit Bononienſ. Reſpublica, obiit an. 1406.

62. Antonius Corrarius Venetus ſuccedit ann. 1407. qui tamen mox Cardinalis, & S. R. E. Camerar. ac Portuenſis Epiſc. renunciatur, qui ciuib. non adeo charus, Epiſcopatu ſe abdicauit an. 1412. reſeruato ſibi quodam vectigali.

63. Ioannes Abb. S. Proculi ſublectus eſt 8. Id. Nouemb. & conſecratur Iulio ſequenti, Ioanne 23. Pontif. Adfuit Concilio Conſtantienſi, moritur Bonon. an. 1417.

F 64. Nicolaus Albergatius Carthuſiani Ord. Prior, ſpectatæ virtutis & ſanctitatis religioſus, eligitur in publicis comitiis ſuper noua electione celebratis. Qui quamuis ſtrenuè oblatam dignitatem repudiaret, tandem & Cleri & populi poſtulationibus votiſque ſuſceptis euincitur, & inauguratur. Huius egregia facta plura ſunt, coërcuit immoderatas vſuras Iudæorum, diſciplinam Eccleſiaſticam inſtaurauit, facultates Eccleſiæ pauperibus alendis, & puellis matrimonio collocandis impendit, ac ſacras Ædes exornauit. Tandem à Martino V. inuitus Cardinalium numero adlegitur. Porrò meritorum plenus diem ſuum obiit Bononiæ, poſtquam vrbe ob quaſdam factiones deceſſiſſet. Nam populus ira percitus in eius locum nominauerat

65. Bartholomæum Zambeccarium S. Bertoli Ferrariæ Abbatem, qui Epiſcopatu inito, per annum Iuriſdictionem exercuit. Populo autem Pontifici ſe reconciliante, ceſſit, & Abbatiam relictam denuo accepit. Reuertitur autem ad Eccleſiam ſuam Nicolaus an. 1430. & à Pōtifice Legatus in Angliam mittitur, vt pacem inter illius Prouinciæ & Galliarum Regem confirmet. Multiſque porrò cum laude geſtis, obiit calculo, an. 1443.

G 66. Quo defuncto Eugenius tunc Pontifex Bononienſib. præficit Ludouicum Scaram Presb. Card. Sed populus eam dignitatem defert Nicolao Priori Canonicorum S. Ioan. in Laterano, qui vbi Roma Bononiam contendit, Lucæ in itinère morbo corripitur, & rapitur. Ludouico autem vltrò cedente, eligitur omnium votis.

67. Thomas Sergianenſis S.T.D. & Canonicus huius Eccleſiæ: qui per varias functiones ſe probauerat, vt ad hoc culmen deueniret. Itaque an. 1445. adminiſtrationem recepit, at mox ab Eugenio Legatus in Germaniam mittitur, indéque redeuntem in Cardinalium Senatum adlegit, ac Eugenio deinde mortuo ſummi Pontificatus apicem Nicolaus V. appellatus, conſecutus fuit. Succeſſit autem huic

68. Ioannes de Podio, & conſecratur à S. Antonino Archiepiſcopo Florentino, ac Ferrarienſi, & Imolenſi Epiſcopis. Verum primo præſulatus anno, veneno vt creditur ſublatus, Romæ interiit.

H 69. Philippus Calendrinus Frater Nicolai Pontificis, Canonicus Lucenſis ſuffectus eſt anno 1448. qui dum Eccleſiæ ſuæ laudabiliter præfuiſſet annis pluribus, factus Epiſcopus Portuenſis, obiit Viterbiæ anno 1476. in Auguſto.

70. Franciſcus Gonzaga Mantuanus, Xiſti Pontificis commendatione ſubrogatus anno 1477. antea ipſius in eadem Ciuitate Legatus. Tulit leges ſumptuarias circa exſequias funerales, quas omnes promiſcuè magnis ſumptibus peragebant. Eximius fuit cultor Deiparæ virginis, obiit anno 1483.

71. Iulianus à Rouuere Sauonenſis, maior Pœnitentiarius Romæ, & S.R.E. Card. Epiſcopus renuntiatur, præfuit vſque ad annum 1502.

72. Ioan. Stephanus Ferrerius Vercellenſis electus, poſſeſſionem per procuratorem accepit, & creatus Cardinalis Bononiam venit, ab omnibus benignè acceptus. Sedit annis circiter 9.

73. Fran

A 73. Franciſcus Alidoſius Imolenſis, Card. tit. 5. Cæciliæ, interfectus à Iulij fratris filio Duce Vrbinate, Rauennam proficiſcens.

74. Achilles Craſſus Bononienſis, mortuo Franciſco ſubrogatur, eo ſedente Eccleſia variis motibus concitata fuit, ſed tandem quietem conſecuta eſt, migrauit ex hac vita anno 1523. Romæ.

75. Laurentius Compegius Clementis VII. ſuffragium ad hanc Cathedram tulit, & ſimul Legatus in Germaniam ad hæreſim Lutheranam comprimendam deſtinatur. Prius tamen anno 1524. Bononiæ inauguratur. Fuit Antiſtes vitæ integritate & ingenij perſpicuitate verendus, qui ad Concilium Vicetiam miſſus, anno 1539. diem ſuum Romæ obiit.

76. Alexander Campeius Laurentij Fil. ante ſuſceptum Clericatum patri ſuccedit, vir pius, & in ſacrarum Ædium constructionem munificus. Anno 1551. à Iulio III. Cardinalis renunciatur, ac tertio poſt, Romæ vita hac exceſſit, menſe Octobri.

77. Ioannes Campeius patruelis dignitatem excepit, antea ad hanc dignitatem deſignatus, prius Epiſcopus Parentinus, B cœnobium mulieribus proſtitutis, & pœnitere cupientibus ædificauit. Poſt pleraque alia præclare geſta, anno 1563. obdormiuit.

78. Rainutius Farneſius Romanus poſtero deinde anno eligitur, erat Pauli III. nepos, maior Pœnitentiarius, & Archiepiſcopus Rauennæ. Exceptus anno 1565. ſummo omnium plauſu fuit. Eccleſiæ ſuæ memorabilia ornamenta donauit, & de inſtauranda baſilica animum adiecit, at morte præuentus, anno eodem hinc emigrauit.

79. Gabriel Palæotus adminiſtrationem huius Eccleſiæ accepit anno 1566. qui diſciplinæ Eccleſiaſticæ antiquum rigorem inducere conabatur, & ædes ſacras vetuſtate collapſas reficere, & ornare ſummo ſtudio laborabat. Meritorum illius intuitu Eccleſia Bononienſis Metropolitana euaſit, annuente Gregorio Pontifice, anno 1582. 4. Id. Decembris, eique ſeptem Eccleſiæ ſuffraganeæ obtigerunt, nempe Mutinenſis, Regienſis, Parmenſis, Placentina, Cremenſis, Imolenſis, & Ceruienſis; & ipſe Romæ, quo ad viſitanda S. limina Apoſtolorum venerat; Archiepiſcopus renunciatur, & ab ipſo Pontifice pallium accipit, atque eodem anno eaC dem dignitatis prærogatiua inſignitus Bononiam contendit. Vbi ab vniuerſo clero & populo ſibi de ea dignitate applaudente, honorificè excipitur. Ipſe autem die Annunciationis Deiparæ ſacro, anno 1583. primum Archiepiſcopalia ſacra in Eccleſia ſua celebrauit, & Latino ſermone ad populum concionem habuit mediante interprete, cuius tenor apud Carolum Sigonium recenſetur. *Libr. 5. hiſtor. epiſcop. Bononienſ.*

ARCHIEPISCOPI MEDIOLANENSES.

Ex decreto Synodi Prouincialis III.

1. Barnabas Apoſtolus Cyprius Romæ primum fidem publicauit. Deinde Eccleſiam Mediolanenſem inſtituit, in qua Epiſcopus ſedit annis 7. Inde Bergomum & Brixiam profectus, hic Narnum, illic Anatolium Epiſcopum reliquit.

S. Anatolius, Beati Barnabæ Apoſtoli diſcipulus, Græcus, Cyprius, ſedit an. 10. Lino Pont. Mediolano ab Apoſtolo Bar- D naba Brixiam euocatus, ob fidem in ea vrbe conſtanter multa perpeſſus, in Domino obiit ſeptimo Calendas Octobr. Quem diem eius natalem Eccleſia Mediolanenſis officio precum ſolemni colit.

S. Caius, Sergius, Romanus, S. Barnabæ Apoſtoli diſcipulus, vitæ ſanctitate, & charitate erga pauperes in primis mirificè præluxit. Vitalem & Valeriam, coniuges, beatorum martyrum Protaſij & Geruaſij parentes, alióſque ciues Mediolanenſes ſenatorij ordinis baptizauit. In prædio Caſtriciano cœmiterium, vbi martyres ſepelirentur, dedicauit. Romam profectus, euangelij prædicationem cum beato Clemente, cæteriſque Apoſtolorum diſcipulis communicauit. Demum fidei cauſa, cum Clateo, Brixiæ Epiſcopo, multa perpeſſus, obiit in Domino V. Kal. Octob. Sedit annis 13. Sepultus eſt in Baſilica S. Naboris.

S. Caſtricianus, Oldanus, Mediolanenſis, baſilicas tres, vnam Portianam, alteram Fauſtinianam, tertiam beati Ioan- E nis Baptiſtæ, ad Concham ædificauit. Calimerium, Græcum hominem, egregium Chriſtianæ pietatis cultorem, benignè excepit, diúque aluit. Peregrinos, & pauperes fouit perpetuò. Ad Ieſu Chriſti fidem, Eccleſia Mediolanenſi XII. annos religioſè adminiſtrata, conuertit multitudinem innumerabilem. Vitæ ſanctitate clarus migrauit ad Dominum Kalend. Decembris. Eius corpus, via Romana ſepultum eſt in cœmiterio peregrinorum.

S. Calimerius Græcus, Romæ educatus in Romanorum Pontificum diſciplina, à S. Caſtriciano baſilicæ Fauſtinianæ clero adſcriptus, poſt Archiepiſcopus creatus, non ſolum diœceſim Mediolanenſem, ſed Liguriam omnem religione illuſtrauit. Quo nomine accuſatus, à fidei hoſtibus, in Hadriani perſecutione comprehenſus, primò variè cruciatus, tum vulneribus confoſſus, denique ceruicibus gladio transuerberatis, præceps in puteum deturbatus, martyrio coronatur pridie Kalend. Auguſt. Sedit anno 4. ſepelitur in cœmiterio Caij.

S. Monas, Burrius, Mediolanenſis, Philoſophiæ ſcientia præſtans, & ſanctimoniæ in primis nomine illuſtris, mirabiliter Archiepiſcopus factus, patrimonium amplum Eccle- F ſiæ donauit. Mediolanum Parochiis centum & quindecim diſtinxit. Ieiuniis, orationibus, & charitate erga pauperes Eccleſiam ſibi commiſſam decorauit: cui præfuit ann. 59. Eleuthero, deinde Victore, ac præterea Pontiano Pontif. Obiit in Domino VII. Kalend. April. Vacauit diu Archiepiſcopatus.

S. Mirocles, ciuis Mediolanenſis, beati Epiphanij, Epiſcopi Ticinenſis, propinquus. Romam à Melchiade Pontifice ad Synodum euocatus, in illius concilio præclarè adfuit. Eccleſiam Mediolanenſem eximiè excoluit: in qua ſtatis horis pſallendi certam regulam præſcripſit. Fuit virtutum Epiſcopalium gloria valdè admodùm ornatus, ſed hoſpitalis maximè. Sedit an. 22.

S. Protaſius; Algiſius, Mediolanenſis, beati Mirocletis diſcipulus, poſt illius obitum Archiepiſcopus creatus, ſedata perſecutionum tempeſtate, mirabiles diſciplinæ eccleſiaſticæ progreſſus habuit. Sardicam ad Concilium venit. Epiphanium, Papiæ Epiſcopum, de more conſecrauit. Sedit ann. 12.

S. Maternus, Mediolanenſis, cum Mirocle Archiepiſcopo G presbyter pro gloria Chriſti, in Maximiani perſecutione, vincula, carcerem, verbera, conſtantiſſimè pertulit. Alióſque Carpophorum in primis, & Fidelem ad martyrium confirmauit. Archiepiſcopus deinde ſancti Victoris martyris corpus inuentum ſepeliuit. Meliodorum, Dertonæ Epiſcopum, conſecrauit. Sedit an. 15. Quieſcit in Domino XIII. Kalend. Aug. Sepultus eſt in baſilica S. Naboris.

Protaſius, Mediolanenſis, Syluestro Pontif. vna cum Nazaræo Lectore, Synodo Arelatenſi II. interfuit: vt in antiqua actorum Eccleſiæ Mediolanenſis monimenta relatum eſt.

S. Euſtorgius I. Græcus in Materni locum Archiepiſcopus creatus, cum aliis ad pietatem inſignibus monimentis Eccleſiam Mediolanenſem decorauit: tum ſanctorum Magorum corpora iampridem è Parthis Conſtantinopolim aſportata, inde Mediolanum mirabiliter tranſtulit. Sedit an. 19. Silueſtro Pont.

S. Dionyſius, Marianus Mediolanenſis, omni virtute, atque adeò vitæ innocentia præſtans, vt Apoſtolorum ſimilis putaretur. Cauſæ beati Athanaſij defenſor, in Conſilio Mediola- H nenſi, à Conſtantio Imperatore, Arianæ ſectæ ſtudioſo, damnatus, & in vltimam Capadociam relegatus, ibi omni laude florens fuit apud omnes in magno honore. Demum in exilio pro fide Catholica variè afflictus, propiure martyribus titulo, ſpiritum Deo reddidit. Eius corpus Aurelius, Ridicianæ vrbis Epiſcopus, Mediolanum ad ſanctum Ambroſium tranſtulit. Sedit autem S. Dionyſius an. 13. Liberio, ac deinde Damaſo Pont.

Iulius Mediolanenſis, interfuit Iulio I. Pont. in Synodo Romana: cuius actorum veſtigia expreſſa extant.

S. Ambroſius, Ambroſij filius Romanus, Eccleſiæ Doctor, corporis ſtatura mediocri fuit, aſpectu graui & pulchro, naſo paululum oblongo, capillis flauis, fronte lata vnóque oculo ſupercilij elato: animi autem virtutibus egregiis, veréque epiſcopalibus floruit. Omni religionis Catho-

A licæ officio doctrináque Eccleſiæ Dei profuit: atque ob eam cauſam eius nomen non Latine ſolum, ſed Græce, Syréque celebratum, vbique in omni Eccleſia magnum eſt. Præfuit verò Eccleſiæ Mediolan. ann. 28. Damaſo, ac deinde Syricio, Pont.

S. Simplicianus, Catanius, Mediolanenſis, genere, & morum pietate clarus, ab ineunte ætate optimis ſtudiis imbutus, doctrinæ, & religionis præclara teſtimonia ab ſanctis Ambroſio, & Auguſtino accepit, Victorinum, rhetorem nobilem, ab impura idolorum ſuperſtitione ad Ieſu Chriſti fidem Romæ conuertit. Concilij Carthaginenſis legatos, à quibus de re graui conſultus eſt, ad ſe miſſos, benignè excepit. Gaudentium, Nouariæ Epiſcopum, conſecrauit. Diuinorum officiorum, quæ Sanctus Ambroſius inſtituerat, ritibus Eccleſiam Mediolanenſem auxit. Sedit an. 3. Anaſtaſio Pont. Ex hac vita ceſſit XIIX. cal. Septemb. Sepultus eſt in baſilica beatæ Mariæ Virginis.

S. Venerius, Oldradius, Mediolanenſis, Sancti Chryſoſtomi, Græcarum litterarum teſtimonio celebratus, ad quem etiam vſque ab Africa Synodus Carthaginenſis legatos miſit B virtutum ſummarum, & ſanctitatis multis miraculis teſtificatæ laude clarus, ad præmium abiit in cœlum, IV. Non. Maij. Sedit ann. 9. Anaſtaſio, & deinde Innocentio Primo Pontif. Eius corpus ſepultum eſt in Baſilica Apoſtolorum.

S. Marolus, Innocentij I. familiaris, vir ieiunio, vigiliiſque deditus, in oratione ac meditationibus frequens, quem Ennodius, Ticini Epiſcopus, verſibus laudauit, declarata diuinitus eius ſanctitate, præfuit vtiliter Eccleſiæ Mediolanenſ. ann. 15. Zozimo, deinde Bonifacio Pontif. Sepultus eſt in Baſilica Apoſt.

S. Martinianus, de quo in Concilij œcumenici Epheſini acta relatum eſt, ſanctiſſimus, Deóque charus Archiepiſcopus, doctrinæ nomine illuſtris, à Gothis pro fide variè afflictus Eccleſiam Mediolanenſem religione inſtruxit. Sedit an. 9. Obiit in Domino IV. Non. Ian.

S. Glicerius, Landrianus, Mediolanenſis, vitæ cœleſtis ſtudio deditus, in aſſiduáque verbi Dei prædicatione verſatus, Eccleſiam ſibi commiſſam, vt cæteri Archiepiſcopi, qui antea religioſè præfuerant, ſanctis inſtitutis illuſtrauit. Vir fuit, inſtar virginis, verecundus, vultúque virgineo præ ſe tulit C imaginem diuinarum ſuæ mentis cogitationum. Sedit an. 19. Obiit in Domino XII. cal. Oct. ſepul. in baſilic. Apoſt. Archiepiſcopatus diu vacauit.

S. Lazarus, Lazari filius, Boccardius, à Glicerio Eccleſiæ Mediolanenſis Primicerius creatus, poſt eius obitum Archiepiſcopus, in ſumma Gothorum barbarie, clerum populúmque commiſſum, piè gubernauit. Litanias Triduanas, quæ Mediolani adhuc religioſo cultu obſeruantur, inſtituit. De eo S. Ennodius carmina confecit. Pridie Idus Martij quieuit in Domino, Leone I. Pont. Sedit an. 11. ſepult. in Baſil. Apoſt.

S. Euſebius, Paganus, Mediolanenſis, Eccleſiæ Ambroſianæ, quæ ob Gothorum immanes excurſiones diu vacauerat, inſtaurator vigilantiſſimus, baſilicas barbarica impietate euerſas reſtituit, pollutas conſecrauit: conſecrationis celebritatem, menſe Octobr. die Dominico tertio, agi inſtituit. Libros diuinorum officiorum, belli incendio inflammatos, reficiendos curauit: Cleri diſciplinam ac religioſos mores renouauit. Synodum prouinciæ habuit: epiſtolam encyclicam ad ſanctiſſimum Pont. Leonem miſit. Demum ſanctarum virtutum gloria nobilis, obdormiuit in Domino pridie Id. Auguſt. Sedit an. 17. Leone I. deinde Hilario, tum ſimplicio Pont. ſe- D pul. in baſilica S. Laur. mart.

S. Gerontius, ciuis Mediolanenſis, Simplicio Pontifice, VII. cal. Ianuarij inuitus creatus Archiepiſcopus, magna cum humilitate ſuſcepit, & afflictiſſimis Inſubriæ temporibus ſanctiſſimè geſſit an. 6. Obiit in Domino III. Non. Maij, ſepult. in baſilica S. Simpliciani.

S. Benignus, Bentius, Mediolanenſis, Ennodij Ticinenſis verſibus celebratus, laudis ſanctitate florens, Archiepiſcopatum religioſiſſime adminiſtrauit an. 6. Quieuit in Domino 12. calend. Decemb. ſepult. ad S. Simplicianum.

S. Senator, Vilanius, Mediolanenſis, presbyter, cuius in epiſtola, ad Leonem Pontificem miſſa, Euſebius Archiepiſcopus meminit, Nonis Decembris, die feſto S. Ambroſij, Archiepiſcopatus gubernationem ſuſcepit. Vir præſtanti ingenio, diuinarum litterarum ſcientia, eloquentia, & epiſcopalis charitatis virtutibus egregiè excultus, Prophetis interpretandis diligentiſſimus, mirifica erga pauperes liberalitate vſus, E ad Eccleſiæ Mediolanenſis gubernacula ſedit an. 4. Gelaſio Pont. Obiit ſanctè in Domino III. calend. Iun. ſepult. in baſilica S. Euphemiæ.

Theodoricus I. Medicius, ciuis Mediolanenſis, Gelaſio Pont. factus Archiepiſcopus VI. Idus Septembris, vir optimus, & ſapientiſſimus, cùm clerum & populum vnicè in Chriſto dilexit, tum valde beneficus erga egentes homines, parens pauperum vulgò vocatus eſt. Archiepiſcopali autem munere piè perfunctus annos 10. ex hac vita ceſſit 4. cal. Apr. Symmacho Pont. ſepult. ad S. Hyppolitum. Sunt de eo verſus Ennodij.

Laurentius I. Littius, Mediolanenſis, quem Symmachus Pont. eximiè dilexit, & in Synodo tertia, quarta, quintáque Romana ſummoperè laudauit, vir ſcientia præcellens, & virtutum donis maximis excultus, clerum, popolúmque Mediolanenſem, non minus docendo, quàm agendo inſtruxit ad optimam diſciplinam. Admirabili quadam vitæ ſuæ grauitate deuinctos cunctorum animos tenuit: quamobrem cum omnes eum verebantur, tum nemo quiſquam fuit, qui vel in abditiſſimo loco ſcelus concepiſſet, quin illum quaſi teſtem, ſpecta- F torémque metueret. Sedit annos 15. eodem Symmacho, deinde Hormiſda, ac pòſt Ioanne I. Pont. Obiit VI. cal. Aug. ſepult. ad S. Hyppolitum mart.

Euſtorgius II. Græcus, Ioannis Damaſceni Diſcipulus, cum Ioanne Alexandrino Romam, Gelaſio Pont. profectus, à Felice IV. Archiepiſcopus creatus, omni virtute, & pietate in primis præluxit. Florianum qui deinceps ſanctitatis laude clarus, Epiſcopus Eccleſiæ Hiſpalenſi præfuit, ab vltima Pannonia profectum, domi excepit; Baptizauit, diaconum inſtituit, litteriſque erudiuit. Auguſtæ vrbis Epiſcopum, proditionis accuſatum, dignitate Epiſcopali mulctauit. Oppida, & prædia, quæ in Sicilia præſertim Eccleſia Mediolanenſis habuit egregiè defendit, Baptiſterium ædificandum curauit: ad quod mirifico opere aquam per tectum templi deduxit. Sedit an. 8. ſepul. in Baſilica S. Laurentij.

S. Magnus, Trincherius, Mediolanenſis, Syluerio Pontifice, Archiepiſcopus factus, admiranda abſtinentia, ſanctitate, diuináque miraculorum virtute eluxit, piè Archiepiſcopali munere perfunctus ann. 3. quieuit in Domino Cal. Nouemb. ſepult. in baſilica Euſtorgiana.

S. Datius, Aliatius, Mediolanenſis, vir pietate in primis, & G doctrina præcellens, à Vigilio Pontif. Archiepiſcopus creatus, populum ſibi commiſſum, in ſumma annonæ caritate, panico ſuſtentauit, Corinthi domum à dæmonibus diuinitus liberauit. Concilio Conſtantinopolitano quinto interfuit. Annalium libros conſcripſit. Eccleſiam Mediolanenſem admirabili pietate geſſit annos 21. Obiit in Domino XIX. calend. Febr. ſepult. in baſil. S. Victoris.

Vitalis, ciuis Mediolanenſis, Ioanne III. Pont. creatus Archiepiſcopus, quo tempore Longobardi rurſus Italiæ opes afflixerant, in ea temporum perturbatione omnem vigilantiæ ſuæ vim in paſtoralibus ſtudiis atque officiis poſuit diligentiſſimè. Sedit an. 4. Pont. eodem, ſepult. in æde Vitalis martyr.

S. Auſanus, Cribellus, Mediolanenſis, Ioanne III. Pontif. Archiepiſcopus factus, cùm in omni re Epiſcopalis muneris partes egit, tum prædicationis officio perfunctus eſt aſſiduè annos duos: quibus Eccleſiam ſibi commiſſam, geſſit. Quieuit in Domino III. Non. Septemb. ſepult. in Eccleſia S. Stephani ad Rotam. H

S. Honoratus, Caſtillionis, Mediolanenſis, vir eloquentia, doctrina, & ſanctitate clarus, & Benedicto I. Pont. Archiepiſcopus renunciatus, ſapientia, conſilio, optimaque inſtitutione corroborauit Eccleſiæ commiſſæ partes, Longobardorum barbarie debilitatas, Aquilenſi Concilio præclarè interfuit. Paulinum, Aquileiæ Epiſcopum conſecrauit. Sedit an. 6. Quieuit in Domino VI. Idus Febr. ſepult. in Eccleſia S. Georgij martyris in Noxetam.

Iuntus, Frontonius, Mediolanenſis, vir nobilitate, & potentia florens, per vim ſimoniæque ſcelus, Archiepiſcopalem ſedem vt fœdiſſimè occupauit, ita iniquiſſimè adminiſtrauit annos decem. Cuius ſceleris pœnam dedit nefaria morte.

Laurentius II. Frontone extincto, Archiepiſcopus creatus, Pelagio II. Pont. Genuæ, vbi populus Mediolanenſis, cùm ob immanem exterarum gentium impietatem in patria eſſe non poſſet, magna ex parte domicilium conſtituerat, A commoratus, Archiepiſcopale munus rectè, piéque geſſit, & exemplo vitæ, & doctrina Eccleſiæ Mediolanenſis patrimonium, quod in Sicilia amplum habuit, præclarè defendit: ob eámque rem Conſtantium Diaconum Romam ad Gregorium Pont. miſit. Obiit autem Genuæ.

Conſtantius, ciuis Mediolanenſis, Diaconus, cuius vita, motéſque in legatione Conſtantinopolitana Gregorio I. Pont. benè cogniti erant, in vrbe Genua eius iuſſu Archiepiſcopus & electus, & conſecratus eſt. Pallio item ab eo donatus, & aliis ſingularibus beneficiis ornatus, Archiepiſcopalem dignitatem, immani exterarum gentium incurſione afflictam, ad priſtinum gradum erexit. Omni autem laude præſtans, nobilitatus eſt etiam litterarum Gregorij Pontif. monumentis. Sedit annis VII.

Theodatus, Mediolanenſis, Diaconus Eccleſiæ Metropolitanæ, cleri ſuffragiis Archiepiſcopus electus à Pantaleone protonotario, cui Gregorius Pontifex rem delegarat, Genuæ in Archiepiſcopali dignitate confirmatus, Arianorum, quorum adhuc aliqua pars in Inſubria reliqua erat, furorem impiè exultantem repreſſit: ob eámque rem Pontifici Gregorio gratus, & charus. Sedit annos XXIIX. Sabiniano, deinde Bo- B nifacio III. IV. poſt Deodato, tum Bonifacio V. Pont.

Aſterius, Romanus, Honorio I. Pont. Archiepiſcopus factus, Betinum, ad Britanniam legatum, à Pontifice miſſum illius iuſſu Epiſcopum conſecrauit. Munere Archiepiſcopali rectè perfunctus annos X. obiit Genuæ pridie Non. Iun. ſepult. in æde S. Syri.

Phottius, quo tempore Ioannes, Bergomi Epiſcopus, in prouincia Mediolanenſi ſanctitatis inprimis laude florens, Arianorum impietatem retundere aggreſſus eſt, Archiepiſcopatum iniit: quem Genuæ tamen geſſit annos tres.

S. Ioannes Bonus, Camillius, Genuenſis, Ioannis Bergomenſis, Epiſcopi ſanctiſſimi conſuetudine coniunctus, Archiepiſcopus creatus, immani Barbarorum dominatu non deterritus, ab vrbe Genua, vbi aliqui Archiepiſcopi diu manſerant, Mediolanum ad ſtationem ſedémque Archiepiſcopalem rediit: quam ſumma cum laude tenuit annos decem: Romam ad Synodum Martino I. Pont. venit: Arianos Bergomo depulit: in oppido Decio Eccleſiam S. Materni conſecrauit. Miraculorum laude clarus, obiit in Domino, quarto Idus Ia- C nuarij.

S. Antoninus, Fontana, Mediolanenſis, VIII. Calend. Iul. qui dies natalis eſt S. Ioannis Baptiſtæ, Archiepiſcopus conſecratus, admiranda vitæ ſanctitate, & paſtoralis officij exemplis præluxit: in conuellendiſque barbaris gentium exterarum, quæ iam pridem Mediolani domicilium conſtituerant, moribus euigilauit maximè. Sedit ann. IIV. Obiit in Domino pridie Calend. Decembris; ſepultus in baſilica S. Simpliciani.

S. Mauricilius, maximarum virtutum nomine illuſtris, à Clero ſumma conſenſione Archiepiſcopus electus, & à Pontifice confirmatus, ſedit menſes IV. magna cum teſtificatione ſanctitatis ſuæ. Obiit in Domino prid. Calend. April. ſepult. in Eccleſ. S. Satyri.

S. Ampelius, Domno Pont. creatus Archiepiſcopus, ſedit annos quinque: Obiit in Domino VI. Idus Febr. Agathone Pont. Sepultus in Baſilica S. Simpliciani. Eius ſanctitatem, & dum Archiepiſcopatum geſſit, & poſtquam ex hoc ſæculo abiit, teſtatam Deus fecit miraculorum magnitudine & multitudine.

S. Manſuetus Iabellus, Romanus, Agathone Pontifice, D Archiepiſcopus factus, Eccleſiæ commiſſæ vtiliter præfuit, Synodo Conſtantinopolitanæ VI. præclara eruditionis laude interfuit: Epiſcoporum prouinciæ Concilium habuit, de cuius ſententia Epiſtolam fidei, pietatis, doctrinæque plenam, contra Monothelitas hæreticos ad Imperatorem ſcripſit. Sedit ann. IX. Obiit XI. Calend. Mart. Sepult. in baſilica Sancti Ambroſij.

Benedictus, Criſpus Mediolanenſis, diuinis humaniſque litteris eruditiſſimus, & maximarum virtutum auctoritate grauiſſimus, atque ob eam rem tota Italia clariſſimus, Ioanne VI. Pont. Archiepiſcopus declaratus, ſedit an. XLVII. Templum S. Benedicti in porta noua ædificauit: Eccleſiæ ſuæ ius mirificè defendit: cauſam contra Epiſcopum Papienſem Romæ conſtanter egit. Demum miraculis clarus, quieuit in Domino V. I [illegible] Mart. Sepult. in baſil. S. Ambroſij.

Theodorus II. Gregorio III. Pont. Archiepiſcopus creatus, E rituum eruditione præſtans, Matutini officij myſteria cæremoniaſque more Ambroſiano ſolemnes, libro ſingulari enucleatè perſcripſit. Sedit an. XIV. Sepult. in monaſterio Horonæ, quod Horona ſoror extruxerat.

S. Natalis, Latina, Græcáque eruditione valdè præſtans, & Hebraicè doctus etiam, eximiúſque Catholicæ religionis cultor, Zacharia Pont. Archiepiſcopatum ſuſcepit, & geſſit vſque adeò religioſè, vt exantlatis multis pro fide laboribus, demum ſanctitate clarus, in Domino quieuerit III. Idus Maij Sepult. in baſilica Sancti Georgij, quam is ædificauit. Sedit an. I. menſ. II.

Ariſredus, Zacharia Pont. creatus Archiepiſcopus, præfuit Eccleſiæ Mediolanenſi menſes IX. Sep. in baſil. S. Nazarij.

Stabilius, Stephano III. Archiepiſcopus factus, ſedit ann. II. menſ. IX. ſepult. in baſilica S. Ambroſij.

B. Lætius, Marcellinus, Mediolanenſis, vir omni pietatis officio inſignis, & admiranda inprimis charitate erga pauperes. Sedit ann. XIIV. menſ. XI. Sepult. in baſilica Sancti Ambroſij.

Thomas Craſſus, Mediolanenſis, pietatis ſtudio deditus, religionis cauſa Hieroſolymam peregrinatus, inde reuerſus, F Hadriano Pontif. Calend. Nouemb. Archiepiſcopus factus, Ambroſiani officij libros, quos Carolus Magnus inflammandos cenſuit, Eugenij Epiſcopi ſtudio mirificè defendit. Carolum Magnum, Italiæ Regem corona ferrea coronauit. Gliſſam Pipini Regis filiam, Mediolani ſolemniter baptizauit. Sedit ann. XXIIX. Obiit Calend. Oct. Sepul. in baſilica S. Laurentij.

Oldobertus, Marionius, Eugubinus, ſedit an......

Petrus I. Craſſus, Oldradius, Mediolanenſis, Adriani Pont. Secretarius, deinde Archiepiſcopus factus, mox Legatus à Pontifice ad Carolum Magnum Imper. venit: cui charus admodum fuit. Hæreticos maximè oppugnauit, ob eámque rem hæreticorum malleus vulgò vocitatus. Sermones de ſanctis ſcripſit, in quibus præcipuus eſt vnus de ſancto Barnaba Apoſtolo, & Epiſcopo Mediolani primo. Epiſtolas etiam permultas, magnarum rerum pondere graues, & vnam præter cæteras ad Carolum Magnum de tranſlatione corporis S. Auguſtini. Bernardum, Pipini filium, Italiæ Regem coronauit. Sedit annos XXVII. Obiit VII. Maij, ſepult. in baſilica Sancti Ambroſij. G

Alibertus, Craſſus, Mediolanenſis, Stephano Quinto Pont. Cal. Octobris Archiepiſcopus pronunciatus, admirabili vigilantia præfuit annos IX. menſ. VII. Obiit pridie Calend. Mart. Sepult. in baſil. S. Ambroſ.

Anſelmus I. Bilius Mediolanenſis, à Clero Archiepiſcopus electus, & à Paſchale Pont. confirmatus, pauperes eximia charitate dilexit. Lotharium, Ludouici Pij filium, Italiæ Regem, in oppido Modo etiam coronauit: Eccleſiam commiſſam adminiſtrauit annos V. Obiit V. Idus Maij: Sepultus ad S. Ambroſium.

Bonus Caſtillionius, Mediolanenſis Paſchale Pontif. creatus Archiepiſcopus, acerrimus iuriſdictionis eccleſiaſticæ defenſor, ſedit an. IV. Obiit IIX. Calend. Feb. Sepul. in baſilica S. Ambroſij.

Angisbertus I. Mediolanenſis, Gregorio IV. Pont. Archiepiſcopus factus, ſancti Monæ Archiepiſcopi corpus in Eccleſiam S. Michaelis ad Dominum tranſtulit. Sedit an. I. menſes II. Obiit. VII. Idus Sept.

Angelbertus I. Poſterlius, Mediolanenſis, Gregorio IV. Pont. Archiepiſcopus creatus, pauperum, viduarumque pater, Eccleſiam etiam ſibi commiſſam beneficiis & donis ornauit: altare in baſilica S. Ambroſij cælato auro faciundum curauit: Syno- H dum prouinciæ habuit: in qua beatorum martyrum Iouitæ, & Fauſtini cœnobij, quod Rambertus Epiſcopus exædificaret, inſtitutionem ratam habuit. Sedit an. XXV. Obiit Idib. Decembr. Sepult. in baſilica S. Nazarij. Hoc tempore Mediolani multæ Eccleſiæ ædificantur.

Tado, ingenio, & rerum diuinarum ſcientia præſtans, ob eamque rem ſapiens, & à Nicolao I. Pontifice ſanctiſſimus aliquando vocatus, Eccleſiam Mediolanenſem gubernauit annos VII. menſes VI. Obiit pridie Calend. Iunij. Sepul. in baſil. S. Ambroſij.

Anſpertus, Athirtius, Confanolerius, Mediolanenſis, Eccleſiæ Metropolitanæ Archidiaconus, à Clero Archiepiſcopus electus, ab Adriano II. Pontif. confirmatus, Carolum

A Caluum, Italiæ Regem coronauit, & Carolum Craſſum item. Sedit an. xiiv. menſe V. Obiit vii. Idus Oct. ſepol. in baſilica S. Ambroſij

Anſelmus II. Caprius, Mediolanenſis, à Ioanne viii. Pont. è Gallia Romam redeunte, Archiepiſcopus incredibili cleri populíque gaudio creatus, ſedit an. xiv. Obiit IV. Kalend. Octob. ſepul. in baſil. S. Ambroſ.

Landulphus I. Craſſus, Mediolanenſis, Benedicto IV. Pont. creatus Archiepiſcopus. Sedit an. iii. Obiit Non. Nouembr. ſepultus in baſilica S. Ambroſ.

Andreas, Lampugnanius, Mediolanenſis, die feſto Sancti Andreæ, à clero Archiepiſcopus electus, mox à Leone V. Pont. confirmatus, ſedit an. vi. Obiit pridie Kal. Mart. Sepul. in baſilica S. Ambroſ.

Atho, Oldradus, Mediolanenſis, Archiepiſcopus magna ciuium multitudine Sergium iii. Pont. in Galliam deducit: inde Romam, vbi opem ei tulit ad Chriſtophorum vrbe pellendum, qui pontificatum inuaſerat. Is in Eccleſia Mediolanenſi, primo Sabbatho Septembris, veſperatum officium de cruce agi inſtituit. Sedit ann. xii. menſ. V. Obiit Romæ vii. Idus. Sepultus in Eccleſia SS. Bonifacij, & Alexij in monte B Auentino.

Garipertus, Ioanne Decimo Pontif. in ſede Archiepiſcopal collocatus, Alberico, qui in agro Piceno dominabatur, auxilio fuit ad Saracenos, ex Apulia eiiciendos. Sedit annos ii.

Lambertus, vir ſolerti ingenio, ſummóque conſilio, Archiepiſcopus à Ioanne xi. Pontifice creatus, Rodulphum Papiæ Regem acclamantum, in ſumma Italiæ diſſentione, coronauit: in Italiam, de ſummi Pontificis ſententia, Hugonem, Comitem Arelatenſem, accerſiuit. Burcardum, Sueuorum Ducem, Rodulphi Regis ſocerum, legatum, ad ſe miſſum, benigne excepit. Genuenſibus auxilium contra Saracenos miſit. Sedit an. ix. Obiit Kalend. Iulij.

Hilduinus, Monachus, Gallus, Stephani ix. Pont. familiaris Martino Tertio Pontif. Archiepiſcopus factus, Hugonem, Ludouici iii. filium, Burgundiæ Ducem, Italiæ Regem, in Baſilica Ambroſina, Mediolani coronauit. Sedit ann. vi. Obiit Kal. Aug.

Ardericus Cotta, Mediolanenſis, Agapeto ii. Pontif. creatus Archiepiſcopus, Berengarium Verona Mediolanum euocat: C vbi pro rege ſe gerere cœpit. Eccleſiam ſancti Andreæ nomine, ad murum, ruptum ædificauit: ſacellum ſancti Lini in Baſilica S. Nazarij extruxit. Sedit an. xix. Obiit 3. Idus Octob. Sepult. in Sacello S. Lini.

Alamanus, Menclotius, Mediolanenſis, Canonicus Ordinarius, cum Manaſſe, Vgonis Imperatoris filio, de Archiepiſcopatu contendit: ſed tandem, vniuerſo clero ſuffragante, Archiepiſcopus factus, ſedit annos iv.

Valbertus Medices, Mediolanenſis, Ioanne xii. Pontif. factus Archiepiſcopus, Berengarij rabiem fugiens, ad Othonem I. Imper. venit, cui promittit, ſi tyrannum extinxerit, ſe regni inſignia traditurum. Epiſcoporum prouinciæ concilium de more euocat: déque omnium, qui frequentes aderant, ſententia, regnum Berengario abrogat: Othonem autem, cui regnum detulerat, ſolemni iureiurando ſtringit, ſe pro ſalute dignitatéque Italiæ, patrimonium omne profuſurum, nullúmque periculum recuſaturum: Othonem verò Mediolani in Baſilica Ambroſiana ex promiſſo coronauit: eámque ob cauſam multa ab eo oppida dono accepit, Romanæque Synodo interfuit: in qua priori loco & conſedit, & ſubſcripſit, quàm D Archiepiſcopus Rauennæ. Sedit ann. xix. Sepult. in Eccleſia Hyemali.

Arnulphus, Bonicij Ducis filius, Subdiaconus S. Eccleſ. Mediolanenſis, ab Othone Imperatore Archiepiſcopus, Clero reclamante, electus, nomen, dignitatémque Comitis tulit, ióſque per Vicecomitem exercuit. Hiſtoriam ſui temporis ſcripſit. Sedit an. iii. ſepolt. in Eccleſia Hyemali.

Gotifredus, Benedicto Sexto Pontif. creatus Archiepiſcopus, ſedit an. V. Obiit xii. Kalend. Octobr. ſepult. in Eccleſia Hyemali.

Landulphus Secundus Bonitij filius, Carcanus, Mediolanenſis, non à Clero electus, ſed patris artibus, iuuante Imperatore, Archiepiſcopatum occupauit, annos 3. menſes iii. Obiit 8. Kalend. Octobr. ſepul. in baſilica S. Celſi.

Arnulphus ii. Ariacus, vir pietatis nomine illuſtris, Gregorio V Pont. Archiepiſcopus creatus, Othonem Tertium Imperatorem coronam ferrea donauit. Epiſcopum Aſtenſem, E qui ab officio, erga ſedem Metropolitanam, deſciuerat, parère coëgit. Cremonenſes malè mulctauit: in Laude Pompeia concilium prouinciale habuit. Conſtantinopolim profectus, ſerpentem æneum, quem à Nicephoro Imperatore dono acceperat, Mediolanum aſportandum curauit. Sedit annos xix. Obiit iv. Calend. Martij.

Heribertus, Gerardi Canturij filius, Antimianus, Mediolanenſis, Benedicto iix. Pontif. Archiepiſcopus factus, Monaſterium S. Dionyſij ædificauit. Eccleſiam S. Satyri in Porta Romana conſecrauit. Corpus S. Monæ Archiepiſcopi Mediolanum in Eccleſiam beati Vitalis martyris tranſtulit. Epiſcopum Papienſem in conuentu Roncalienſi crucem deponere iuſſit. Ambroſium Eccleſiæ Mediolanenſis ordinarium, Epiſcopum ciuitatis Laudenſis inſtituit. Enricum Imperatorem Romam deduxit, vt à Benedicto Pont. coronam acciperet. Sedit ann. xxvii. Obiit xv. Calend. Febr. ſepultus in Baſilica S. Dionyſij.

Guido Valuaſorius, Velatius, Eccleſiæ Mediolanenſis Canonicus ordinarius, Enrici Imperatoris Secretarius, in ſumma de Archiepiſcopatu contentione, cæteris competitoribus repulſis, Archiepiſcopus creatus, Leonis ix. Pont. iuſſu F concilio Vercellenſi contra Berengarium interfuit. Apud Fontanetum in agro Nouarienſi Synodum prouinciæ habuit. Sedit annos xxvi. Obiit x. Calend. Decembris. Quo mortuo vacauit Eccleſia Mediolanenſis annos tres.

Thealdus Caſtilionius, Mediolanenſis, Henrici Imperatoris opibus ſuffultus, Eccleſiam Mediolanenſem inuaſit. Quam ob cauſam ad ſynodum à Gregorio VII. Pont. vocatus, cùm venire recuſaſſet, primò ſacris ordinibus interdictus, deinde, ac tertiò publicè in ſynodis Romanis, grauis excommunicationis vinculo irretitus eſt. Obiit vii. Calend. Iulij. Sepultus Aronæ.

Anſelmus III. Raudius, Mediolanenſis Archiepiſcopus creatus, magnam claſſem exercitúmque comparauit, vt Babyloniam caperet: quò profectus, multis commiſſis prœliis, nihil profecit. Mediolanúmque inde reuerſus, diem obiit pridie Nonas Decembr. Sepultus in Baſilica S. Nazarij. Sedit annos vii. menſes quinque.

Arnulphus III. Capitanius, Mediolanenſis, Vrbano II. Pontif. creatus Archiepiſcopus, ciuitati Mediolanenſi auctor fuit, vt ſex millia militum ad recuperandam Hieroſolymam G mitteret. Vir fuit admiranda ſanctitate: monaſterium S. Victoris ad corpus multis prædiis dotauit. Sedit ann. iii. menſes ix. Obiit 7. Calend. Octobr. ſepult. in monaſterio Clapatenſi.

Anſelmus IV. Valuaſorius, Lirinius, Mediolanenſis, fidei nomine in exilium pulſus Conſtantinopolim venit: vbi obiit pridie Cal. Octobr. ſepult. in ea vrbe, ad S. Nicolaum.

Chryſolaus, Henrici I. Imper. opibus adiutus, Eccleſiam Mediolanenſem occupauit, pulſo inde Anſelmo, eóque nomine apud Paſchalem II. Pont. accuſatus, Romam venit. Vir Græcè, Latinéque eruditus, epiſtolas, conciones, aliáque induſtriæ ſuæ monumenta reliquit. Romæ obiit, ſepultus in Eccleſia S. Sebaſtiani.

Iordanus Capitanius, Cliuſeptius, Mediolanenſis, Paſchale II. Pont. creatus Archiepiſcopus, ſynodum prouincialem habuit, in qua de Epiſcoporum decem & octo conſenſu multa ſtatuit: concilio Guaſtallio, quod Pontifex habuit, præſens adfuit. Diem commemorationis mortuorum decreuit. Sedit ann. iix. menſ. ix. Obiit pridie Non. Octobr. ſepult. in baſilica S. Ambroſij. H

Henricus Capitanius, Curtius, Vicedominus, & Archipreſbyter Eccleſiæ Mediolanenſis; Gelaſio II. Pontif. factus Archiepiſcopus, ſedit annos V. menſ. VI. Obiit iv. Calend. Iun.

S. Bernardus, Gallus, Abbas Clarauallenſis, Henrico mortuo, Archiepiſcopus electus, recuſauit id munus obire.

Anſelmus, V. Poſterlius, Mediolanenſis, Honorio II. Archiepiſcopus creatus, in Germaniam legatus miſſus, inde rediens Epiſcopi Aſtenſis, auctoritatem Metropolitanam deſpicientis, audaciam fregit. Lotharium Imper. Mediolani excepit, coronáque ferrea donauit. Nouocomum obſedit, agrum vaſtauit. S. Bernardum hoſpitio ſæpenumero accepit: cuius cauſa monaſterium Clarauallenſe, extra portam Romanam, ab Anſelmo Archinto ædificandum curauit. Sedit an. ix. Obiit Romæ xix. Calend. Septemb.

Robol

Roboldus I. Epiſcopus Albenſis, Innocentio II. Pontif. creatus Archiepiſcopus, Mediolanenſibus auctor fuit, vt ij ſacrorum communione interdicti, veniam à Pontifice peterent. Hoſpitales ædes Brolij, à Gothofredo ciue extruendas curauit. Sedit ann. 10. menſ. 5. Obiit 3. Cal. Ian. Sepul. in baſil. hyemali.

Vbertus, Pirouanius, Lucio II. Pont. factus Archiepiſcopus Eccleſiæ Mediolanenſi præfuit, quo tempore, Federicus Imperator Mediolanum diripuit. Is ſumma prudentia vir, conuentum habuit de vrbe inſtauranda: ſed rem non perfecit, morte ereptus. Sedit an. XV. obiit Beneuenti.

S. Galdinus, Valuaſorius, Salenſis, ſcientiæ, & ſanctitatis laude clarus, primo Mediolanenſis Eccleſiæ Archidiaconus, deinde ab Alexandro III. Pontif. S.R.E. Presbyter Cardinalis tit. S. Sabinæ, poſtea Archiepiſcopus, tum vniuerſæ Galliæ Ciſalpinæ Legatus creatus, nonis Septembris Mediolanum venit. Quam vrbem à Federico dirutam, inſtaurauit: ædes Archiepiſcopales reſtituit: Humiliatorum ordinem, ex auctoritate ſummi Pontif. comprobauit: Papienſem ciuitatem Eccleſiaſtico interdicto affecit: Laudenſibus Epiſcopum dedit. Mediolani, de ſuggeſtu cùm contra hæreticos concionem haberet, obiit XIV. Cal. Maij. Sepult. in baſilica Teclæ. Sedit an. X.

Algiſius, Pirouanius, Mediolanenſis, primo Cymiliarca, deinde ab Alexandro III. Archiepiſcopus factus, eo animi robore Eccleſiam, populúmque commiſſum gubernauit, vt cum Federico Imp. pugnam inire non dubitarit: quem ſuis copiis, Deo iuuante, mirabiliter profligauit, die feſto SS. Martyrum Siſinij, Martyrij, & Alexandri: quem propterea diem religioſum perpetuo coli ex decreto cenſuit, deinde Venetias ad Alexandrum Pont. inde Romam cum eo profectus, poſtea Mediolanum reuerſus, obiit. Sepultus in baſilica hyemali. Sedit an. IIX. menſ. IIX.

Abertus II. Cribellius, Mediolanenſis, primum Eccleſiæ maioris Archidiaconus, deinde Vercellarum Epiſcopus, pòſt, Lucio III. Pont. Archiepiſcopus factus, SS. Aſtantij, & Antoniani corpora inuenit: Veronam ad Concilium venit: ibi, Lucio mortuo, Pontifex pronunciatus eſt in vigilia Nat. Domini.

Milo, Candianus, Mediolanenſis, primò Mediolani Archipresbyter, deinde Taurini Epiſcopus, poſt à Clemente III. Pont. Archiepiſcopus Mediolani creatus: Henricum Imper. vnà cum Conſtantio, corona ferrea decorauit. Sedit an. VII. menſ. IIX. ſepultus in Baſilica hyemali.

Vbertus III. Tertiacus, Mediolanenſis; Modoëtiæ Archipresbyter, Metropolitanæ Eccleſiæ canonicus ordinarius, S.R.E. presbyter Cardinalis, tit. S. Stephani in Cælio monte, ab Innocentio III. Pont. creatus, deinde Archiepiſcopus, pacem inter Mediolanenſes, & Comenſes conciliauit. Sedit annos IV. menſes III. ſepultus in Eccleſia hyemali.

Philippus, Lampugnanus, Mediolanenſis, ab Innocentio III. Pont. Archiepiſcopus creatus, ad quem illius epiſtola de cancellaria Mediolanenſi ſcripta eſt, pacem inter Mediolanenſem, & Ticinenſem populum iniit.

Vbertus IV. Pirouanius, Mediolanenſis, ab Innocentio III. Pontif. Cardinalis creatus, deinde Archiepiſcopus, cum poteſtate Legati miſſus ad gerendam Eccleſiam Mediolanenſem, Othonem IV. Imperatorem in baſilica Ambroſiana coronauit. Sed. an. 4. menſ. 3. Obiit Mediolani, ſepultus in Eccleſia hyemali.

Gerardus, Reginus Sexlus, primo Nouariæ Epiſcopus, deinde ab Innocentio III. Pont. Archiepiſcopus creatus, ſedit tantum menſes 6. Obiit Cremonæ.

Henricus, Settarius, Mediolanenſis, baſilicæ Metropolitanæ Cymiliarcha, in maxima cleri diſtenſione, ab Honorio III. creatus Archiepiſcopus, pro fidei defenſione in Palæſtinam tranſmiſit, Damiatæ expugnationi interfuit. Baſilicam Euſtorgianam fratribus ordinis Dominicani, alteram beatorum martyrum Naboris & Felicis, Franciſcanis attribuit. Eccleſiam S. Gothardi in monte Tremulo conſecrauit. Epiſcopi Cremonenſis contumaciam fregit: Eccleſiæ libertatem defendit. Hæreticos profligauit. Sedit an. 16. menſ. 10. Obiit Mediolani: ſepultus in baſilica martyrum Naboris & Felicis.

Gulielmus I. Rozolius, Mediolanenſis, baſilicæ Metropolitanæ Archidiaconus, vir eruditus, & optimus, à Gregorio IX. Pont. creatus Archiepiſcopus, laicis Mediolani, prædicationis munere interdixit. Ad Federicum II. Imp. miſſus, iuſſu Pontificis, cruce ſignatorum militum bellum contra Saracenos indixit. Sedit an. 30. menſ. 5. Obiit Mediolani, ſepultus in Eccleſia monaſterij Clarauallenſis.

Leo, Peregius, Mediolanenſis, Frater ordinis Franciſcani, à Cæleſtino IV. Pont. Archiepiſcopus factus, iuriſdictionem Archiepiſcopalem cùm negligenter curaret, Turriani plebis conſules, eam ſibi vſurparunt. In vico Liguano ædes Archiepiſcopales magnificè extruxit. Sedit annos 16. menſ. VII. Obiit 18. calend. Nouemb. Vacauit Archiepiſcopatus annos 4. menſ. 20. dies 7.

Otho, Magnus, Vicecomes Mediolanenſis, in ſumma de Epiſcopo eligendo diſſenſione, Octauiani Cardinalis, ſedis Apoſtolicæ legati, ſtudio, ab Vrbano IV. Pont. Archiepiſcopus factus, opibus, auctoritate, militumque copiis floruit. Iuriſdictionem vrbis Mediolani à iure poteſtatéque Archiepiſcopi in fratris filios tranſtulit. Carmelitanos monachos Mediolanum introduxit. Concilio œcumenico Lugdunenſi interfuit, quod Gregorius IX. Pont. habuit. Concilium prouinciale Mediolani ipſe habuit. Sanctæ Agnetis ſacellum in baſilica maiori ædificauit, prædiiſque paternis dotauit, Præbendam Lectori Theologo decreuit. Bellum ſacrum Mediolani, à Magiſtro ordinis Franciſcani denunciari conceſſit. Sedit an. 33. dies 18. Obiit Mediolani III. Idus Auguſt. ſepultus in Eccleſia maiori.

Rufinus, Friſetius, Lucenſis, à Bonifacio VIII. Pontif. creatus Archiepiſcopus, ſedit menſes tantum 10.

Franciſcus Fontana, Parmenſis, primùm Meſſanæ Archiepiſcopus, in Eccleſiæ ſibi commiſſæ ſtatione, ſeculis repugnantibus, cùm inuigilare non poſſet, Eccleſiæ deinde Nolanæ adminiſtator, demum Mediolani Archiepiſcopus factus, Vicecomitis ex vrbe Mediolano, ditionéque depulit. Sedit an. 12.

Caſtorus, Turrianus, Mediolanenſis, primo Aquileiæ patriarcha, pòſt Mediolani Archiepiſcopus à Clemente V. Pont. factus iuriſdictionem Archiepiſcopalem reſtituit. Synodum prouincialem Mediolani habuit, Henricum Lucemburgium Imp. VI. corona ferrea, die ſolemni Epiphaniæ coronauit. Sedit annos 9.

F. Aicardus, Comodianus, Nouarienſis, ordinis Minorum S. Franciſci, miniſter generalis IX. à Ioanne XXII. Pontif. creatus Archiepiſcopus, Matthæum Vicecomitem, filioſque iuriſdictionem Eccleſiaſticam occupantes, excommunicauit: Multa ædificia extruxit. Mediolanenſibus, multa mala, quæ euenerunt, concionando prædixit. Sedit an. 14.

Ioannes II. Matthæi filius. Vicecomes, Mediolanenſis, primò Nauariæ Epiſcopus, deinde à Clemente VII. Pontif. Archiepiſcopus creatus, bellica potiùs laude, quàm Eccleſiaſticæ diſciplinæ nomine illuſtris, totius penè Galliæ Ciſalpinæ dominus, multa etiam oppida Eccleſiæ Romanæ per vim occupauit. Corporis Domini celebritatem ſolemnem, in Eccleſia Mediolanenſi perpetuò agi decreuit, ritu ſolemni, & publica proceſſione: quam ipſe frequentiſſimam celebrauit, facto concurſu hominum centies millium. Sedit annos 21.

Robertus, Vicecomes, Mediolanenſis, baſilicæ Metropolitanæ Archipresbyter; ab Innocentio VI. Pont. Archiepiſcopus creatus, Carolum IV. Imperatorem, hoſpitio regali Mediolani accepit: & Modoëtiæ, in baſilica S. Ioan. Baptiſtæ Regem Longobardiæ coronauit. Sedit annos 7.

Gulielmus II. Poſterlius, Archipresbyter Modoëtiæ, deinde Patriarcha Conſtantinopolitanus, poſt ab Vrbano V. creatus Archiepiſcopus, ſedit an. 9. menſes 4.

Simon, Borſanius, Mediolanenſis, Iuriſconſultus, Gregorij XI. Pont. familiaris, presbyter Cardinalis tit. SS. Ioannis & Pauli, ab eo creatus, deinde Archiepiſcopus Mediolani: ad Eccleſiam ibi commiſſam non venit, occupationibus Romanis diſtentus. Sedit annos 6. menſes 6.

Antonius, Princeps Salutiarum, Subalpinus, à Gregorio XI. Archiepiſcopus creatus, V. Idus Sept. ad ſedem Archiepiſcopalem venit: in qua ſedit annos 25. dies 4. Obiit Mediolani, ſepultus in Eccleſia hyemali.

F. Petrus Philargus, ordinis Minorum, in Cruſſionalio vico diœceſis Nouarienſis natus, vir Græcis & Latinis literis, Theologiæque ſcientia eruditus, Ioannis Mariæ, principis Mediolani, à conſiliis, primùm Vicentiæ, deinde Nouariæ Epiſcopus factus, poſtea Patriarcha Gradenſis, mox Mediolani Archiepiſcopus à Bonifacio IIX. creatus, ſed. A an. VI. Deinceps ab Innocentio VII. pronunciatus Cardinalis baſilicæ Apoſtolorum, demum in Concilio Piſano, à Cardinalibus creatus Pontifex, nomen habuit Alexandri V.

Ioannes III. Vicecomes, Mediolanenſis, Malateſtæ Principis auxilio adiutus, ſedem Archiepiſcopalem occupauit, pauloque pòſt in Concilio Conſtantienſi Archiepiſcopatu priuatus eſt.

Bartholomæus, Caprius Mediolanenſis, à Ioanne XXIII. Pont. Archiepiſcopus creatus, Philippi Mariæ Ducis curator, Concilio Conſtantienſi interfuit; multas legationes obiit: Genuam vrbem ex illius Reipublicæ decreto adminiſtrauit: Sigiſmundum Imperatorem, Mediolani in Baſilica Ambroſiana coronauit: Martinum V. Pont. è Concilio Conſtantienſi redeuntem hoſpitio auguſtiſſimo accepit. Sedit an. XXII. Obiit pridie cal. Octob.

Franciſcus, Piccolpaſſius, Bononienſis, Eugenij IV. Pontif. familiaris, vir multis virtutibus florentiſſimus, Latinè doctus, ſacra eruditione præditus, & pietatis ſtudio ardens, cilicium perpetuò induit. Litteratos homines eximiè dilexit: in quibus duos in intimis habuit, Philelphum, & Æneam Siluium poſtea Pontificem Pium II. Qui cum priuatum hominem, B Mediolani degentem, ciuibus quibuſdam Mediolanenſibus, nobilitatis ſplendore illuſtribus, Præpoſituram baſilicæ S. Laurentij vacantem, ſibi dari petentibus, virtutis ergo antepoſuit. Archiepiſcopus autem Eccleſiam Mediolanenſem ſanctè adminiſtrauit: & verò difficultates, quæ ſibi in eo munere importatæ erant, egregiè ſuperauit conſtantis animi robore, & ſanctitatis opinione, quam de ſe omnes conceperant. Sedit an. IIX.

Henricus III. Scotus, Papienſis, primùm Epiſcopus Dertonenſis, deinde Archiepiſcopus Mediolanenſis, ab Eugenio IV. Pont. creatus, poſtea S.R.E. Cardinalis tit. S. Clementis, populo Mediolanenſi, fame grauiter laboranti, magnam argenti vim dono miſit: ſeque ac familiam ſuam bonis omnibus ſpoliauit, quo liberalius Eccleſiæ ſibi commiſſæ filiis ſubueniret. Sedit annos IX. Obiit Romæ IV. Nonas Iulij, ſepultus ad S. Clementem.

Nicolaus, Amidanus, Cremonenſis, ſapientiſſimus Iuriſconſultus, primò Epiſcopus Placentiæ, Concilio Conſtantienſi interfuit in quo Ioannem Huſſium, ex patrum auctoritate, C gradu mouit: deinde Archiepiſcopus Mediolanenſis factus, ſedit an. I.

Gabriel Sfortia, Franciſci Sforciæ Ducis frater, Mediolanenſis, ordinis heremitarum S. Auguſtini, Theologiæ ſcientia eruditiſſimus, concionator clariſſimus, à Nicolao V. Pontif. creatus Archiepiſcopus, beatæ Mariæ coronatæ Eccleſiam conſecrauit. Muneribuſque aliis Archiepiſcopalibus rectè perfunctus, obiit Mediolani, ſepul. in eadem Eccleſia, ſedit an. XIII.

Carolus I. Foroliuienſis, Abbas S. Celſi, à Caliſto III. factus Archiepiſcopus, ſedit an. IV. Obiit Mediol. ſep. in baſil. S. Celſi.

Stephanus Nardinus, Foroliuienſis, Referendarius Apoſtolicus, egregia virtute vir, à Pio II. Pont. in Germaniam Internuncius miſſus, à Paulo II. Mediolani Archiepiſcopus factus, & à Xiſto IV. Cardinalis S. Rom. Eccleſ. tit. S. Mariæ trans Tyberim, collegium Nardinum, Romæ inſtituit, in quo perpetuum Archiepiſcopi ius eſſe voluit. Mediolani, extra pomerium portæ Tonſæ, ædes Archiepiſcopales ædificauit: in vico ſancti Pauli ad compitum, certa quadam ædificij forma, domicilium parauit, vbi pro Archiepiſcopali auctoritate D iudicia exercerentur. Eccleſiæ Metropolitanæ aulæa, tapetiaque magnifica, pallia, eccleſiaſticáque ornamenta, & mitram, precioſo opere contextam, dono dedit. Solemnium litaniarum triduanarum, librum multis ante ſæculis conſcriptum, temporum iniuria penè intermiſſum, reſtituit. Sedit annos XXIII.

Ioannes III. Arcimboldius, Mediolanenſis, vir iuris ciuilis, & Pontificij ſcientia præſtans, ſapientiæ maximarúmque virtutum ornamentis excultus, ob eámque rem Galeatio Mariæ Sfortiæ Duci, gratus, & charus, multis legationibus illius nomine perfunctus, à Xiſto IV. Pontif. primùm Protonotarius Apoſtolicus, Nouariæque Epiſcopus, deinde S. Rom. Eccleſ. Cardinalis creatus, multis etiam prouinciis Legatus præfuit. Poſtea ab Innocentio IIX. Pontif. Mediolani Archiepiſcopus creatus, Eccleſiam ſibi commiſſam multis donis ornauit. Sed ann. III. menſ. IIX. obiit E Romæ.

Guido Antonius, Arcimboldius Mediolanenſis, Ioannis Cardinalis, & Archiepiſcopi frater, ſummarum virtutum ſplendore prælucens, à Galeatio Maria ampliſſimis honoribus cohoneſtatus, pietatis cultor egregius ab Innocentio IIX. Pont. Archiepiſcopus factus, curiam Archiepiſcopalem, quam dono à Duce acceperat, vetuſtate prope collapſam, magnis ſumptibus renouauit: Baſilicam Metropolitanam, ſacerdotum numero auxit: eidem, & fabricæ magnam vim rerum pretioſarum, moriens legauit. Sedit annos IX.

Octauianus Arcimboldius, Mediolanenſis, egregius Iuriſconſultus, Protonotarius Apoſtolicus, contradictarum Auditor, vtriuſque ſignaturæ Referendarius, Archiepiſcopus deſignatus.

Hippolytus I. Alphonſi Ferrarij Ducis frater, Eſtenſis, S.R.E. Cardinalis S. Luciæ, ab Alexandro VI. Pont. Archiepiſcopus deſignatus, vir ſingulari prudentia, rerúmque gerendarum vſu præſtans, Eccleſiam Mediolanenſem adminiſtrauit an. XIII.

Hippolytus II. Alphonſi Ferrariæ Ducis filius, Eſtenſis, à Leone X. Pont. Archiepiſcopus deſignatus, poſt à Paulo III. Pont. S.R.E. Cardinalis pronunciatus, & à Pio IV. Pontif. ad F Gallorum Regem legatus miſſus, Eccleſiæ Mediol. præfuit an. XXXIII.

Ioannes Angelus, Arcimboldius Mediolanenſis, à Clemente VII. Pont. Nouariæ Epiſcopus, deinde à Iulio Tertio Pont. Mediolani Archiepiſcopus factus, ſedit annos V.

Philippus, Archintus, Mediolanenſis, Iuriſconſultus clariſſimus, rerúmque benè geſtarum nomine illuſtris, primùm à Paulo III. Pontif. Protonatarius Apoſtolicus, tum vrbis præfectus creatus, poſtea Epiſcopus Biturgiæ, & Vicarius vrbis Pontificius, inde ad Epiſcopatum Salutiarum tranſlatus, Bononiam ad Concilium venit. Vicarij autem Pontificij munus geſſit, Paulo III. Iulio III. Marcello II. Paulo IV. Pontificibus. Demum ob virtutum merita, Archiepiſcopus Mediolani à Paulo IV. creatus, Eccleſiæ Mediolanenſi præfuit annos II.

Carolus II. Comitis Giberti, & Margaritæ, Pij IV. Pontificis ſororis, filius, Borromæus, ab eodem Diaconus Cardinalis S. Martini in Montibus, deinde Presbyt. Card. tit. S. Praxedis, & Archiepiſcopus VI. Idus Februar. anno 1560. creatus Cuius res geſtæ in perpetuos commentarios ordine relatæ, G meritò omnium oculis ſubijciuntur, & velut vita quædam Epiſcopalium virtutum exempla, cuiuis imitanda proponuntur. Peruenit enim ad illam vitæ ſanctitatem, vt etiam ante obitum omnium opinione haberetur beatus: poſt illum verò nulla eius rei ambiguitas ſuperfuit, Deo per crebra miracula famuli ſui ſanctitatem teſtatam faciente. Sic vt eum in Sanctorum cum Chriſto regnantium numerum referendum duxerit anno M. DC. X. Paulus V. Pontif. Max. annis XXVI. poſtquam hinc ad meliorem vitam emigrauit, quod accidit III. Nonas Nouemb. anni M. D. LXXXIV.

Succeſſit in Cathedra Fredericus Caroli nepos, tam dignitatis quam virtutum eiuſdem hæres. Cuius omnigenæ eruditionis ſplendor, & eximius ſtudiorum, ac litteratorum hominum cultus orbem vniuerſum Theatrum habet. Sic vt merito omnium erga ſe vnum adfectum ingeniúmque velut æuiterno obſequio deuinxerit, qui illum in ſacro illo ordine, ceu numen aliquod cœlo delapſum ſuſpiciunt, & venerantur. vtinam diu incolumis præſit, vt diu prodeſſe etiam poſſit.

EPISCOPI PATAVINI.

Ex Bernardini Scardeonij hiſtoria.

H

Patauium quod vulgò Padua Anteriorem Troianum primum conditorem agnoſcit, Liuio teſte, & à Padi vicinitate quaſi Padauium dictum ſentit Serarius. Ciuitas eſt ampla, amœna, ab Euganeis collibus ſex millia paſſuum, à mari duodeuiginti diſtans. Habet ius & dignitatem municipalem ſuper inſignia ſeptem oppida. Baſilica Cathedralis antiqua populi deuotione excitata creditur. Parochialis Eccleſiæ XXVI. monaſteria vtriuſque ſexus quamplurima. Paret ditioni Venetorum. Habuit viros illuſtres cuiuſuis ordinis, & inter alios Titum Liuium protulit inter ethnicos. Ex Chriſtianis verò abſque numero ſanctitate & eruditione inſignes.

Qui vero hic cathol. fidei ſemen ſparſit, & vniuerſam gentē

ad

A ad ſuaue Chriſti iugum perduxit, fuiſſe traditur S. Proſdocimus natione Græcus à S. Petro inſtructus & cum illo Antiochiam profectus, Romam tandem ad partes Venetorum miſſus prædicandi Euangelij cauſa à Vitaliano Patauij Præfecto quem grauis ægritudo lecto adfixum detinebat vocatus fuit, quem etiam in Chriſti nomine curauit multáque miracula in fidei & prædicationis ſuæ confirmationem patrauit. Senio tandem confectus miniſterio ſuo vltra annum 114. extenſo obiit 8. Idus Nouemb. ſepultus in Baſilica ſua Cathedrali S. Iuſtinæ corpore & nomine poſtea inſignita.

Succeſſit S. Maximus Patauij honeſto genere natus ſanctitate & eruditione celeberrimus. De cuius ætate & regimine nihil traditum ſcripto reperitur. Niſi quod corpora quædam SS. Innocentium pro Chriſto occiſorum Hieroſolymis huc tranſtulerit. Exiſtimatur autem ſediſſe annos 25. vſque ad annum Chriſti 166.

Daniel Hebræus ſufficitur, qui exacto biennio cum conſtanter Chriſti fidem ſublatis Idolis annunciaret, comprehenſus ab vrbis Regulo inter lapideam & ligneam tabulam clauis confoſſus, martyr occubuit anno 168. fuerat Leuita S. Proſdocimi. Eius corpus inuentum fuit anno 1063. non pro- B cul a tumulo primi Antiſtitis conditum.

Deſunt hic apud Scardeonium, Epiſcopus 4.5.6.7.8.

Nonus Epiſcopus fuit S. Syrus Patauinus, qui prædeceſſorum veſtigia ſecutus multáque pro Chriſti amore perpeſſus, obdormiuit anno 202. Inter Diuos etiam relatus.

Deeſt 10.

Vndecimus fuit S. Leolinus, qui etiam cum opinione ſanctitatis obiit, eique ſacellum dedicatum adhuc religioſe viſitur. Vixit in Epiſcopatu annis 12. quem reliquit anno 242.

Deſunt 12.13.14.15.16.

Hilarius in ſerie Epiſcoporum 17. ſignis & miraculis claruit, vita hac defunctus anno 346.

Deſunt vſque ad 20. incluſiue.

At vigeſimum primum ſtatuunt S. Seuerianum Daulum ciuem Patauinum, qui primus Eccleſiam in honorem S. Iacobi conſecrauit Venetiis. Factus hic Epiſcopus an. 321. vixit in munere annis 8.

Deeſt 22.

Ordine 23. fuit B. Ioannes. Qui videns Arrianam perfidiam magis ac magis gliſcere, relicta ciuitate alio migrauit videli- C cet Metamaucum oppidulum exiguum, quod tandem à mari abſorptum fuit. Electus eſt anno 458.

Deſunt 24. 25. 26. 27.

In ſerie Epiſcoporum numeratur 28. Nicolaus qui vixit in Epiſcopatu annis 12. & deuixit anno 518.

Succeſſit Petrus Liminianus, ſed vno adhuc intermedio quem præterit Scardeonius: virtutum ſingulari prærogatiua electus, qui à Longobardis plura incommoda perpeſſus, migrauit ad Dominum anno 578.

Deſunt duo in ordine Epiſcoporum.

S. Tricidius 33. Epiſcopus traditur, qui ſanctitate præcellens, obiit anno 646. poſtquam ſediſſet annis 26. menſibus octo, & perueniſſet vſque ad annum 57. ætatis.

Deeſt Epiſcopus 34.

35. Fuit S. Vitalis verum religionis exemplar. Hic Scardeonius intermittit ſeriem Epiſcoporum vſque ad quinquageſimum octauum.

Hunc tradit fuiſſe Petrum Picantium vir, mitis & humilis, conſtantiſſimè Arrianæ hæreſi ſe oppoſuit. Biennio Epiſcopatum tenuit, atque hinc exceſſit anno 922.

D Vacauit ſedes annis integris 30. vſque ad an. Dom. 952.

Deſinente tandem aliquando perſecutione cùm hæreticorum tum Barbarorum, ſuccedit in cathedra Gauſlinus Tranſalgardus magnæ pietatis & prudentiæ ſingularis, qui in id totus incubuit vt populus à peſte infidelitatis ad priſtinam fidei puritatem rediret. Templum S. Iuſtinæ à Barbaris incenſum reſtaurauit, & locupletauit. Sedit annis 22. omnium cum luctu moritur an. 978. numeratur in ordine Epiſcop. 62.

Deſunt duo.

Bernardus Maltrauerſus 65. Epiſcopus fuit genere & ſanctitate nobilis, præfuit Eccleſiæ huic annis 6. exceſſit anno 1059.

Intermiſſi ſunt apud Scardeonium ſequentes vſque ad S. Bellinum Epiſcopum 71. & martyrem Chriſti illuſtrem, qui paſſus eſt anno 1149. & Sanctorum ordini annumeratus anno 1150.

Sed hallucinatur grauiter Scardeonius quando ponit Ioannem Cacium in ordine Epiſcopum 71. obiiſſe autem anno eodemque quo præcedens. E

Bellino quoque velut extra ordinem ſubſtituit Petrum Tergulam Epiſcopum 70. qui ab Imperatore Henrico IV. erat enim conſanguineus Berthæ Imperatricis comitatu Plebi Sacci donatus, eum dignitatis titulum ad poſteros transfudit. Sumpſit Epiſcopatum anno 1100. & ſedit annis 19.

Habuit prædeceſſorem Milonem, qui fundamenta iecit ædis ſacræ, quam præfatus Petrus perfecit.

Deeſt 72.

Gerardus Pomedellus ſeu de Ponte Epiſcopus 73. qui à prima adoleſcentia tam doctrina quam vitæ integritate ſpectatus, ex Equite & Doctore in Epiſcopum anno ſalutis 1159. vixit vſque annum 1214. Eccleſiam ſuam & vniuerſum populum toto eo tempore in ſumma pace & tranquillitate gubernans.

Deeſt 74. & 75.

Iacobus virtute & vitæ ſanctitate præſtans anno Domini 1229. in Epiſcopum eligitur. Is nobile ſacellum D. Antonij ſolemniter conſecrauit, Mortuus anno repar. ſal. 1256. F

Succedit huic Ioannes Baptiſta Tranſalgardus ſeu Capiliſtius, poſtquam aliquamdiu ſedes vacaſſet, electus à Legato Pontificio & populo anno eodem 1256. menſe Auguſto, ſedit annis 23. omnibus æquè charus. Hic impetrauit ab Vrbano IV. Pont. anno 1262. legum ſtudium ſeu ſcholam omnium diſciplinarum in hac vrbe, prius à Carolo Magno inſtitutam anno ſalutis 800. vel quod magis videtur veriſimile à Frederico II. anno 1222. Obiit ille anno 1283.

Suffectus huic Principalis ex comitibus Patauinis, vir integerrimus, anno 1287. in Epiſcopum accerſitus. Obiit anno 1292.

Deſunt vſque ad 88.

Ioannes Anſelminus Epiſcopus 89. qui etiam anno 1389. tempore Galeatij Comitis, eo pulſo, ſede ſua expulſus fuit, & in exilium miſſus.

Succeſſorem habuit Vgonem Ruoterum Ferrarienſem: & poſtea Stephanum Franciſci Carrarienſis qui Galeatium eiecerat filium minorem, qui ſub nomine Adminiſtratoris Eccleſiam prius adminiſtrauit.

Hic autem Stephanus numero 91. Epiſcopus, vbi Patauium Venetis deditum & Patrem in vinculis detineri vidit, G Romam profugit, & à Pontifice honorificè exceptus, nullis pollicitationibus adduci potuit, vt renunciato hoc Epiſcopatu alium ſuſciperet.

Hactenus *Scardeonius in ſua hiſtoria Patauina.* Qui cum magis laboraſſe videatur circa antiquitatem vrbis, & viros illuſtres qui ex ea prodierunt, non contexuit integram & ordinatam Epiſcoporum ſeriem, ſed magis illuſtres duntaxat ſelegit, & qui vitæ ſanctitate, aut rerum geſtarum gloria claruerunt. Vbi diſtinctior Epiſcoporum huius Ciuitatis ſeries ad manus meas deuenerit, non grauabor adiicere.

SERIES

EPISCOPORVM TRIDENTINORVM

Ex Annalibus Iani Pyrrhi, & aliorum.

Tridentinum Ciuitas eſt in finibus Italiæ ac Ditionis Venetorum, ſita ad Atheſin fluuium in planitie, habens vndequaque montes altiſſimos, niuibus toto anno coopertos. In- H colæ vtuntur Idiomate tam Italico, quam Germanico: Variam ſortem vrbs experta fuit iam à Romanorum temporibus. Magnam verò illius famam æſtimationémque auxit Sacrum illud & Oecumenicum Concilium nuper hic celebratum, & finitum. Cæterum Fidei & Religionis incunabula hic poſuit Hermagoras Aquileæ Epiſcopus, ſub S. Marci Euangeliſtæ diſciplina educatus, ſub annum XL. ab Incarnat. Verbo. Qui plures hic conſtituit Sacerdotes. E quibus,

1. Iouinus primus Tridentinæ Eccleſiæ Epiſcopus, aliquamdiu illi præfuit. Quamuis de numero annorum, & illius ætate, aliiſque ad eum pertinentibus, nihil litteris commendatum reperiatur. Vti neque de pluribus aliis, qui illi in Apoſtolico munere ſuffecti fuerunt. Quorum proinde ſolo nomine contenti erimus.

2. Abundantius.
3. Claudianus.
4. Magorianus.
5. Aſpidus.
6. Sambaucius.
7. Valentinus.
8. Genialis.
9. Fidelis.
10. Valerius.
11. Guarinus, quem alij Quartum dicunt.
12. Magorianus II.
13. Theodotus I.
14. Probus.

15. Montanus. Hucuſque nonnulli contendunt non fuiſſe Epiſcopos, ſed tantum Presbyteros, animarum curam habentes: atque illos duntaxat qui ſubſequuntur dignitate Epiſcopali præfulſiſſe. Sed probabilius exiſtimamus, à Iouino omnes illius ſucceſſores fuiſſe Epiſcopos.

16. Syriacus, qui primus putatur mitrâ Pontificiâ vſus, cum priores ſolum baculum Paſtoralem geſſerint. Quod fortaſſis errori locum dedit, vt Syriacum primum Tridentinorum Epiſcopum aſſererent.

17. Aſterius.

18. Vigilius. Aſterio ſubſtitutus ſub annum Chriſti CCCLXXXIII. Vir ſummæ eruditionis, & integritatis eximiæ. Dei ſpiritu plenus, conſecratus eſt à Patriarcha Aquileenſi, natus duntaxat annos viginti. Templum erexit SS. Geruaſio & Prothaſio, in quo cæcos, mutos, claudos, ſigno crucis & impoſitione manus curauit: atque idolis paſſim comminutis magno zelo finitimas gentes ad Chriſtum perduxit. Vnde confracta Saturni ſtatua idololatrarum furore calcibus impetitus, ac lapidibus obrutus fuit: & poſt mortem etiam miraculis claruit.

19. Rugippus. Vigilij ſucceſſor. Eccleſiam illius honori ædificauit.

20. Quartinus.
21. Peregrinus.
22. Gratiſmus.
23. Theodotus II.
24. Agnellus.

25. Verecundus. Cuius tempore Longobardi Italiam occuparunt.

26. Manaſſes I.
27. Vitalis I.
28 Stabliſianus.
29. Dominicus, ſiue, vt alij, Domprucus.
30. Ruſticus.
31. Romanus.
32. Vitalis II.
33. Correntianus.
34. Siſeditius.
35. Ioannes I.
36. Maximinus.
37. Mamonus, ſiue Mamino.
38. Marianus.
39. Dominator.
40. Veſtus.
41. Clementianus.
42. Amator.

43. Hildegarius conſecratus circa annum Chriſti DCCCV. S. Vigilij aram renouauit, atque in ea aliorum Sanctorum Reliquias poſuit.

44. Daniel.
45. Hempertus.
46. Odeſcalchus, anno DCCCLXIV.
47. Adelgiſius.
48. Trideberthus.
49. Giſulphus.
50. Bertaldus.
51. Iacobus.
52. Conradus I.
53. Ioannes II.
54. Bernardus I.
55. Manaſſes II.
56. Lantraminus.
57. Arnoldus.
58. Rainoardus.
59. Vdalricus I.

60. Vdalricus II. Criptam conſtruxit in Eccleſia S. Vigilij. Vixit tempore Conradi II. Imperatoris Germaniæ XLV. circa annum MXXVII. Fuit Præſul facundiſſimus, & in promouenda Chriſti fide inconfuſibilis operarius.

61. Hartonus.

62. Henricus I. Sub quo Caſtelletum oppidum huic Epiſcopatui ab Henrico IV. Imp. donatum fuit, anno MLXXXII.

63. Bernardus II.
64. Adelperonus.

65. Gebhardus. Ex Scriba Cæſaris Henrici factus Epiſcopus, eam vitæ ſanctitatem exhibuit, vt poſt mortem Sanctorum Cathalogo adſcriptus fuerit.

66. Adelpretus I.

67. Altemannus Bauarus, multis ornamentis Eccleſiam Tridentinam auxit, ac varia Monaſteria ædificauit. Reuerſus verò à ſepulchro Domini, quo voti cauſa diſceſſerat; ipſo S. Paſchatis die exſpirauit. Anno MCXXX.

68. Arnoldus.

69. Heberhardus. Diſſidio inter Blecios & Rhedenenſes componendo inſignem operam nauauit.

70. Adelpretus II. Sub quo Fredericus Barbaroſſa Imper. Gardam oppidum iuxta Benacum Epiſcopatui dono dedit, anno MCLXI. Quando etiam Tridentum variis motibus exagitatum fuit, per Dominos à Caſtrobarco, quorũ inſidiis Epiſcopus trucidatus fuit, poſtquam annis viginti præfuiſſet, ac mortuus inter Beatos annumeratus eſt.

71. Salomon. Electus circa annum MCLXXXI. Præſul pius, & in pauperes beneficus. Rexit Eccleſiam annis quinque.

72. Albertus I. Stenicum oppidum ædificauit, multáque præclarè geſſit, ſexennio quo præfuit.

73. Conradus II. Epiſcopatus ſui pomeria ampliauit, & immunitatem Eccleſiaſticam egregiè propugnauit. Gubernauit Eccleſiam annis ſeptemdecim, ac ſub finem vitæ Epiſcopatu renunciato ad Monaſterium D. Georgij à ſe ædificatum ſe recepit. Succeſſit huic

74. Fredericus Vuanga, anno MCCV. qui magna integritate Epiſcopatum gubernauit, vrbémque ædificiis & templis ornauit. Profectus in Terram Sanctam, dum reditum ad ſuos parat, obiit in Cæſarea Paleſtinæ, anno MCCXVIII. atque ibidem in templo S. Mariæ quieſcit.

75. Adelpretus III. Sex annis præfuit.

76. Gerardus Cremonenſis. Rexit Eccleſiam annis duodecim, & ædificauit domum Epiſcopalem.

77. Aldrigetus, ſiue Aldricus, omnium ſuffragiis electus, annis ſeptemdecim Tridentinos gubernauit.

78. Engnomus, ſiue Egeno, Præſul ſapiens, ſed variis tempeſtatibus iactatus, poſt vigeſimum primum annum regiminis Epiſcopatu & vita defunctus eſt.

79. Henricus II. Feliciter rem Tridentinam adminiſtrauit, quæque ſub prædeceſſore fuerant deperdita, adiuuante Rodolpho, primo Imperatore Auſtriaco, recuperauit.

80. Philippus Mantuanus, Minorita, virtutis fama ad hunc honorem euectus, eundem ſumma cum laude & religione detulit, annis duodecim.

85. Bartholomeus Quirinus, Patricius Venetus. Plures ſui Epiſcopatus fundos in feuda conceſſit, & anno Epiſcopatus vndecimo obiit.

82. Henricus III. Henrici Imp. VII. Cancellarius, & Abbas Monaſterij Vvilharicenſis. Vir excellentis ingenij. Extinctus eſt anno vigeſimo ſexto regiminis.

83. Nicolaus Brunas, Morauus, Secretario Caroli IV. Romanorum Regis, illo fauẽte hunc Pontificatum obtinuit. Sub quo à Ludouico Brandenburgenſi Tridentina ciuitas ſubacta fuit: ille mœrore confectus obiit poſt quinquennium.

84. Gerardus II vti prior, mœrore contabuit, quod videret Pontificatum ſuum velut ſub aliena poteſtate eſſe. Subſtituitur.

85. Ioannes III. Hetruſcus.

86. Meinardus de noua-Domo, Bohemus. Nunquam Epiſcopatus ſui poſſeſſionem iniuit, vti neque prior, ne Ludouici Bauari tyrannidem experiri cogeretur.

87. Albertus II. Anno MCCCLXIII. Epiſcopatum obtinuit intentus quomodo iniurias ab Eccleſia ſua propulſaret, & inteſtina odia extingueret. Quod & effecit, ac Tridentinam ciuitatem libertati ſuæ reſtituit, atque ita ſumma cum gloria

apud

A apud Deum & homines,plenus Dierum & meritorum diſceſſit,poſtquam annis vigintiſeptem præfuiſſet. In cuius locum electus fuit.

88. Georgius I.Baro Auſtriacus, & Eccleſiæ S. Stephani Viēnæ Præpoſitus A ſeditioſis ſuæ ciuitatis in vincula coniectus,multiſq; iniuriis affectus fuit,a Gēte potiſſimum Rudolpho Bellenſano, qui Principatum vrbis affectabat. Verum eo mox per Henricum Roburgum Prouinciæ Præfectū cōpreſſo, & capite plexo, priſtinæ dignitati reſtitutus eſt. Sed rurſus captus in Arce Spori veneno necatus dicitur, poſtquam inter varias calamitates annis vigintinouem turbulentum Epiſcopatum adminiſtraſſet. Eligitur in demortui locum

Ioannes de Iſnina Eccleſiæ Tridentinæ Decanus, qui vno anno & decem menſibus inuita ciuitate Eccleſiam rexit. Vnde in numerum Epiſcoporum recenſeri non ſolet. Vti nec

Erneſtus Gurſenſis Epiſcopus,quem Martinus V.Pont.anno MCCCCXXIV.eò miſerat. Electus igitur tandem

89. Alexander Friderici III. Roman.Imp. auunculus, fortuna ad maximos honorum gradus eum efferente. Nam & Cardinalis,& Patriarcha Aquileiēſis creatus eſt, nihilq; prius habuit,quam totam ſuam diœceſin priſtinæ ſuę libertati reſtituere. B Mortuus eſt Viēnæ atq; in illius locū ſuffecti ſucceſſiuè Theobaldus Canonicus, & Benedictus Abbas D. Laurentij. Sed cum Eugenius Pontifex electionem non probaret,tādem

90. Georgius Hackum eligitur. Sed is etiam variè exagitatus à ſuis, octodecim annis & duobus menſibus cum laude præſedit,vſque ad annum MCCCCLXV.

91. Succeſſit Georgio II. Ioannes IV. vir ſacrarum litterarum peritiſſimus. Qui pro Fred.III.Imp. legatione perfunctus fuerat. Omnium plauſu electus. Sub hoc accidit illuſtre illud martyrium Simonis pueri quē Iudæi circa Paſcha anni 1465. immolauerant, variiſque cruciatibus affecerant. Sedit annos XX. obiit autem anno ſal. MCCCCLXXVI.

92. Vdalricus III. abſens ad Cathedram poſtulatur. At difficultas illi oborta, occaſione alterius quē Fridericus III ſubrogare defūcto intēdebat. Verū ea ſuperata ab Innocētio VIII. Romæ confirmat. ann.1488. & quinquennio poſt moritur.

93 Vdalricus IV. ex Canonico Epiſcopus conſtituitur. qui accepto Coadiutore, ob ſenium & inualetudinem, vitam & Cathedram reliquit anno MDV. 15. Septembris, & tumulo C à ſe condito illatus.

94. Georgius III. Neydechus vir genere & ingenio illuſtris, IV. Doctor, Imperat. Maximiliano percharus,& a ſecretis fuerat. Prudenter Eccleſiam ſuam rexit,ac Principum animos ſibi conciliauit. Venetis inſolenter agentibus pro virili reſtitit. Obiit non abſque veneni ſuſpicione. Seditque annos VII. vſque ad annum MDXIV.

95. Bernardus III. eodem annō creatur Epiſcopus, & ſequenti a Leone Decimo confirmatur. Quę electio Imperatori & Tridentinis fuit gratiſſima. Multa geſſit memoratu digna, ſiquidem Eccleſiam & ciuitatem ſuam pluribus ornamentis auxit,bibliothecam egregiis libris inſtruxit,& ciuitatem ſuam optimis moribus ſtabiliuit. Vitam hanc cum meliori commutauit Anno MDXXXIX. poſtquam præfuiſſet annis XXV. vixit autem annis LIV. menſ. IV.

96. Ludouicus ex Baronibus Madrutij, S.R.E. Cardinalis Germanicæ nationis apud Apoſtolicam Sedem protector, Cathedræ huic præfectus fuit. Erat in omni genere diſciplinæ excellens. Raræ virtutis & prudentiæ Epiſcopus. Sic vt in eo nihil deſiderari queat,quam vt Deus eum diu incolumen præeſſe donet. Verum duntaxat ad annos aliquot adminiſtrationis ſuæ munus protraxit. D

EPISCOPORVM, ET ARCHIEPISCOPORVM PRÆCIPVORVM, QVI A PRIMA EORVMDEM Inſtitutione,ad noſtra fere tempora; vel quoad Romanæ Eccleſiæ & fidei communionem habuerunt; GERMANIÆ SVPERIORIS ECCLESIAS REXERVNT,

SERIES CHRONOLOGICA.

Ex Crantzio,Velſero. Serrario, Camuzato, Morano. Irenico, Bruſchio,VVidmanſtettero. Lazio,Schutzenio,aliorumque Annalibus & Hiſtoriis.

GERMANIÆ ARCHIEPISCOPATVVM, AC EPISCOPATVVM

SERIES GENERALIS.

In vniuerſa Germania conſtitutæ ſunt a Romanis Pontificibus, ad inſtantiam & deſignationem veterum Imperatorum, Septem Archiepiſcopales ſedes,in quibus præcipui habitarent omnium aliarum totius Germaniæ Eccleſiarum Rectores. Nempe: E

Moguntia ad Rhenum principem Germaniæ fluuiorum, in vmbilico Germaniæ aut vero termino inferioris à ſuperiori ſita: prima eſt Archiepiſcopalis Germanię Eccleſia,ex Wormacia trāſlata. Hęc habet cōprouinciales Epiſcopat.ſub ſe hodie

1. Curienſem.
2. Conſtantienſem.
3. Argentinenſem.
4. Spirenſem.
5. VVormacienſem.
6. Herbipolenſem.
7. Auguſtanum.
8. Ayſtetenſem.
9. Hildesheymenſem.
10. Paderbornenſem.
11. Halberſtatenſem.
12. Verdenſem.

Olim autem iſti Archiepiſcopatui Bambergenſis Epiſcopatus etiam ſuberat, ſed exemptus eſt iterum, ab omni iugo Archiepiſcopali, mox poſt fundatoris Imp. Henrici ſecundi mortem, à Pontifice maximo, Clemente ſecundo, qui antea Bambergenſis Eccleſiæ ſecundus fuerat Epiſcopus, Suidegerus dictus. Ita Bambergenſis Epiſcopus, ſuæ Diœceſeos Archiepiſcopus dici & appellari poteſt. F

Secunda ſedes Archiepiſcopalis eſt Colonia in inferiori Germania ad Rhenum ſita. Huius ſedis comprouinciales Epiſcopatus ſunt:

Monaſterienſis,olim Mimigardeuordenſis.
Traiectenſis.
Leodienſis,olim Turgrenſis.
Mindenſis.
Oſnabruggenſis.

Tertia ſedes Archiepiſcopalis in Germania eſt Treueris ad Moſellam in Lotharingiæ finibus ſita: Hæc habet ſub ſe cōprouinciales & ſuffraganeor⁹ titulo ſibi cōiūctos Epiſcopos:

Metenſem.
Tullenſem.
Virgunenſem.

Quarta Archiepiſcopalis ſedes eſt Magdeburgum in Saxoniæ initio ad Albim ſita: primatus titulo præ cæteris honorata, ſedente in ea Norberto Præmonſtratenſium Patriarcha; de qua Conradus Celtis Albim deſcribens, in quarti libri amorum Elegia ſecunda ſic canit:

Eius & ad ripas Madeburgum nobile ſplendet,
De ſeptem ſacris ſedibus vna nitens.
Condidit hanc primus Cæſar qui dicitur Oddo,
Oddo Saxonica gloria ſumma plaga. G

Huic Archiepiſcopatui ſubſūt cōprouinciales Epiſcopatus.
Merſemburgenſis in Thuringia.
Neumburgenſis vel Ciczenſis aut Mammillēſis,in Miſnia.
Brandeburgenſis in veteri Marchia.
Hauelburgenſis in Saxonia.

Suberat olim & Miſnenſis Epiſcopatus, ſed ille exemptus Pontificum ac Imperatorum munificentia fuit.

Quinta Archiepiſcopalis ſedeſ eſt, Salisburgum in Bauaria ad Salſam,ſiue Saltiſium amnem ſita, olim Iuuauia,vnde aliqui fluuium etiam Iuuarum appellarunt. De hac ſede ſic canit Celtis in ſecundi Amorum Elegia ſeptima:

Eſt locus aërias vbi Noricus excipit Alpes,
Hic magnum numen Bauara terra colit.
Hic vbi conſurgit de ſeptem ſedibus vna:
De Salſæ amnis nomen in vrbe gerens.
Quæ quondam fuerat Romana Iuuauia dicta,
Iuuit vt Italicos fama per arma viros.

Hæc Archiepiſcopalis Eccleſia habet ſub ſe comprouinciales Epiſcopatus:

1. Tridentinum.
2. Brixienſem. H
3. Patauienſem.
4. Friſingenſem.
5. Viennenſem.
6. Seccouienſem.
7. Gurcenſem.
8. Lauentinenſem.
9. Chyemenſem,& olim etiam Ratiſponenſem: at nunc ab omni Archiepiſcopali iugo liber & exemptus eſt, & ſoli Papæ eſſe dicitur ſubiectus.

Sexta ſedes Archiepiſcopalis eſt Bremis ſiue Brema ad Viſurgin fluuium in Saxonibus ſita, de qua ſic Celtis in quarto libro amorum Elegia ſecunda.

Viſurg ſaxonicus amnis clariſſimus oris,
Sedibus è ſeptem qua Bremis vna micat.

Huius ſedis comprouinciales Epiſcopatus, ſiue Suffraganeatus ſunt:

1. Lubecenſis, olim Aldemburgenſis.
2. Suerinenſis in Mechelburgia:

A 3. Lebuſſinenſis.
4. Schleſuicenſis.
5. Razemburgenſis.

6. Hamburgenſis, olim Archiepiſcopatus & Metropolitanus omnium Aquilonarium prouinciarum, nunc Bremenſi vnitus.

Septima ſedes Archiepiſcopalis nominatur Riga in Liuonia ad mare Balthicum, de qua Celtis *lib. 4. amor.*

Vel pete Sarromatas, vbi Reuola Rigaque ſurgunt,
Vltima de ſeptem ſedibus, alta micans.

Huic ſubſunt Epiſcopatus comprouinciales:

1. Reualienſis. 3. Oëſelienſis.
2. Curienſis. 4. Derptenſis.

Sunt autem & alij adhuc Epiſcopatus in Germania, videlicet Baſilienſis, Sedunenſis, & Lanſanenſis: Hi Biſantino Archiepiſcopatui ſubſunt: is Galliæ, non Germaniæ Archiepiſcopatibus annumeratur.

EPICOPORVM SERIES ELECTORVM,
ET ARCHIEPISCOPORVM
Moguntinenſium.

Moguntina vrbs eſt vetuſta, nomen habens à Magis vt volunt plerique Scriptores, quos Treuiris expulſos hic conſediſſe exiſtimant. A quo condita ſit, negat Munſterus ſciri poſſe. Coniicit varios illius fundatores Serrarius. Interim ſæpius B deſtructam Annales adfirmant, atque olim Galliæ eam adſcribunt. Variis ſane epithetis decoratus. Eſtque ampliſſima, & Rheno ac Mœna alluitur, templorum inſuper ac ædium magnificentia adornatur, nihilque habet inquit Æneas Syluius; quod reprehendere queas, præter vicorum arctitudinem.

1. S. Creſcens primus Epiſcopus & Apoſtolus Moguntinenſium circa annum Chriſti LXXX. ſub Traiano Imperat. martyrio coronatur. Fuit diſcipulus S. Paoli Apoſtoli, & ab eo miſſus ad prædicandum Euangelium in Galliam: quo ſancto munere perfunctus exiſtimatur annis XXII. ad minus, atque ita martyrij laurea donatum dicemus anno Chriſti CII. Traiani IV.

2. S. Marinus. Alij Martinum dicunt. Præfuit annis 6. obiit 108.

3. S. Creſcentius. Præfuit annis 18. obiit anno Chriſti 126.

4. S. Cyriacus. Sedit annis 14.

5. S. Hilarius Martyr. De hoc Ioannes Latomus ſcribit. In memoriam illius ædificatam Eccleſiam in Dalhaim Occu- C buit Martyr. regnauit annis 20.

6. S. Martinus. Hic primus Arianorum furores compeſcuit, circa annum CCCXLVI. Subſcripſit Concilio Sardicenſi. Sedit annis 14.

7. S. Celſus Martyr. Sedit annis 22.

8. S. Lucius. Præfuit annis decem.

9. S. Gothardus. Vir ſanctiſſimæ vitæ, ait Trithemius; qui multa millia ab idolis ad Chriſtum conuertit. Præſedit annis quindecim.

10. S. Sophronius. Hunc etiam idem Author virum appellat per omnia ſanctiſſimum. Præfuit annis octo.

11. S. Herigerus Martyr. poſt quatuor annorum regimen ab improbis cæſus eſt.

12. S. Rutherus Martyr. Præſedit annis viginti.

13. S. Auitus. Rexit Eccleſiam Moguntinam annis vigintiduobus. Vir ſanctus & doctus à Trithemio appellatus.

14. S. Ignarius Martyr. Sedit annis tredecim.

15. S. Dionyſius. Vitæ ſanctitate, & prædicationis aſſiduitate illuſtris. Obiit annos 26. ſui regiminis.

D 16. S. Ruthebertus. Præfuit annis duodecim.

17. S. Adelhardus. Sedit annis decem.

18. S. Lucius Annæus Romanus. Sedit annis octodecim, in Phrygia ſtrangulatus obiit.

19. S. Maximus. Fuit ſanctiſſimus Præſul, ſcriptis & prædicatione clarus tempore Conſtantini & Conſtantis Imp. circa annum Chriſti CCCLX. Obiit anno 24. Pontificatus ſui.

20. Sidonius I. Præfuit annis nouendecim.

21. Sigiſmundus. Per omnia ſanctiſſimus, inquit Trithemius, anno 6. Pontificatus defunctus eſt.

22. Lupoldus. Etiam ſanctitate vitæ illuſtris. Annis ſeptemdecim adminiſtrauit Eccleſiam.

23. Nicetius. Rexit annis octo.

24. Marianus. Præfuit annis decem.

25. S. Aureus, Martyr Chriſti effectus eſt tempore Hunnorum, quem Ariani ſacris operantem vna cum ſorore trucidarunt, eorumque corpora in puteum præcipitarunt. Sedit E annis ſexdecim.

26. Eutropius. Præfuit annos viginti tres.

27. Adalbertus.

28. Radherius.

29. Adelbaldus.

30. Laudfridus.

31. Ruthardus.

32. Sidonius II. Hic Dei cultum templis innouandis mirificè fouit, teſte Fortunato Venantio, ſub Theodorico & Theodoberto Francorum Regibus.

33. VVilebertus.

34. Ludegaſtus, magnarum virtutum in Chriſto vir, nominatur à Trithemio, eúq; vocat Leunuſiū Aimoinus *lib. 3. c. 97.*

35. Rudhelmus. Aliis eſt Rudelinus, aut Vvencelinus, eſtque eius memoria in Matricula ſummi templi Moguntini.

36. Luthuualdus. Chriſtianiſſimus per omnia vir, ſcribit Trithemius *in vita S. Maximi.*

37. Leouualdus, qui & Laboaldus, vir etiam vndequaque ſanctiſſimus.

38. Richbertus, qui & Sigebertus.

39. Geroldus, Carlomanno Francis imperante ſedit, cum F quo ad bellum contra infideles ductus, in prælio occubuit. Vnde verſus:

Enſe Geroldus obit Præſul, dum dimicat enſe,
Perplacet ergo chorum non adiiſſe forum.

40. Geruilio. Hunc ignarum diuinarum ſcripturarum fuiſſe teſtatur Trithemius, ſed Caroli Martelli Regis fauore Epiſcopatu donatum. Tandem tamen exauctoratum quod eum qui patrem ſuum in bello interfecerat, ad colloquium vocatum clam occidiſſet.

Ex præfata autem Epiſcoporum ſerie in ſanctorum numerum relati memorantur viginti. Ex quibus Martyres octo.

ARCHIEPISCOPI.

Hactenus Eccleſia Moguntina VVormatienſi, vel vt alij, Treuirenſi Archiepiſcopo ſubdita fuit. Tandem Anno DCCXLVI. indulto Gregorij III. & Zachariæ Pontificis ſub Rege Pipino in Metropolitanam erecta fuit, eique plures Suffraganei attributi, quos alij 12. alij plures numerant. Quomodo etiam circa numerum Archiepiſcoporum variant Scriptores. ☞ Vide *Serrarium lib. 1. c. 23. rerum Moguntiac.* & G *Notitiam Epiſcopatuũ Miræi* paulò ante à nobis hic traditã.

41. 1. S. Bonifacius, natione Anglus, verus Germaniæ Apoſtolus, à Gregorio II. miſſus, poſt multos labores primus Archiepiſcopus Moguntinus à Gregorio III. inſtitutus: ac in Friſiam profectus Martyr occubuit, Anno Domini DCCLV. poſtquam ſediſſet annis 36. menſes 6. Eius geſta & obitum prolixè ſcripſit Serrarius.

42. 2. S. Lullus Britannus. Electus à B. Bonifacio anno DCCLV. ob raram pietatem, doctrinam, & in opere Dei xelum. Obiit anno DCCLXXXVII. 17. Kal. Decembris. De ſancto hoc Præſule extant hi verſus apud Vincentium *lib. 24 Spec. hiſtor. cap. 157.*

Antiſtes Lullus quo non eſt ſanctior vllus
Pollens diuina tribuente Deo medicina,
Occurrit morbis, vt totus prædicat orbis.

43. 3. Ricolphus, Caroli Magni Conſiliarius, atque ab eo B. Lulli ſucceſſor deſignatus. Multa ſanctitate & xelo enituit. Interfuit VVormatienſi Conc. anno DCCCXIII. & biennio poſt è vita migrauit, poſtquam rexiſſet Eccleſiam annis 27.

44. 4. Haiſtulphus. Diſcipulus B. Lulli. Rexit Eccleſiam ſuam vſque ad annum DCCCXXVII. idque ſumma cum prudentia & integritate. Scripſit eius vitam Rabanus. H

45. 5. Otgarius V. Archiepiſcopus, Ludoici Pij & Moguntinæ plebis fauore & deſiderio conſtitutus. Præſedit ſumma cum laude annos circiter 21. Celebrauit Synodum anno DCCCXXXIV. & Herialdum primum Daniæ Regem Chriſtianum vna cum vxore ſacro baptiſmate abluit, anno DCCCXXVI. in templo S. Albani. Vbi etiam ſepultus eſt, circa annum DCCCXLVII.

46. 6. Rabanus. Fuit in Germania totaque Dei Eccleſia maximus Præſul. Vir prudens & doctus. Ex Fuldenſi monacho piiſſimo per gradus ad hunc honorem euectus. In diuinis & ſæcularibus litteris verſatiſſimus, inquit Trithemius, cui nec Italia ſimilem, nec Germania peperit æqualem. Extant penè infinita ipſius opera, nuper è tenebris in lucem edita Coloniæ. Tres Synodos coëgit. Hæreſes compeſcuit. Peruenit autem

A vſque ad annum 70. ætatis. Defunctus verò hac vita circa annum DCCCLVI. Præfuit annis nouem, menſe vno, dies quatuor.

47. 7. Carolus, Pipini Regis Aquitaniæ filius ex monacho Corbeienſi VII. Archiepiſcopus. Imperatori Lothario ſuaſit vt relicta Imperij pompa vitam monaſticam duceret. Obiit Anno DCCCLXIII.

48. 8. Lindbertus, ſiue Ludibertus, præſul venerabilis. Curæ paſtoralis officium prouidè geſſit annis 26. Ad quem Romani Pontifices varias dederunt epiſtolas. Obiit autem anno DCCCLXXXIX.

49. 9. Sunxo, qui & Sunderoldus, teſte Rhegino lib. 2. vir fuit religioſus & ſimplex, ex Monaſterio Fuldenſi, Arnolpho Rege annuente IX. Moguntiæ deſignatus Archipræſul. Verum vix anno in hoc munere piè & laudabiliter verſatus à Gentilibus Nordmannis occiſus eſt, die 26. Iunij, anno DCCCXCI.

50. 10. Hatto I. ex Abbate Augienſi. Præfuit Concilio Triburienſi, anno DCCCXCV. Fuit acris ingenij. Obiit anno DCCCCXII.

51. 11. Herigerus, diuturna religionis exercitatione com-
B mendabilis, piiſſimus Epiſcopus extitit. Deceſſit autem anno DCCCCXXIV. à functione per reſignationem in quendam Rupertum, qui tamen non fuit Epiſcopus, ſed coadiutor tantum, & ſuperuixit annis ſex.

52. 12. Hildebertus. Genere Francus, ſanctitate & litterarum ſcientia illuſtris. Coronauit Othonem Henrici Regis filium, multiſque præclarè geſtis, ac conuocata Synodo Thuringina an. DCCCCXXXVIII. aut circiter, hinc emigrauit.

53. 13. Fridericus, Lotharingiæ Dux, Fuldenſis Cœnobij monachus, ab Othone ſummo omnium applauſu deſignatus Archiepiſcopus. Præfuit vſque ad annum DCCCCLIV. 25. Octobr.

54. 14. Guilhelmus Othonis Imperatoris primi filius. Præfuit cathedræ Moguntinæ vſque ad an. DCCCCLXVIII.

55. 15. Hatto II. Eodem Othone inſtante ſubuectus in locum Guilielmi, qui vix anno integro ſedit. Hic eſt ille Hatto quem ferunt à muribus depaſtum, quod annonæ caritate vigente, pauperes quos cum muribus conferebat, in horreo cremaſſet. Cuius rei monumentum exſtat turris quædam in medio Rheni ſita propè Bincxium, quam hodie Turrim gli-
C rium vocant. Verùm hanc hiſtoriam planè commentitiam ſuadere conatur *Serrarius lib. 4. rer. Mogunt. cap. 4. in Archiepiſcopo 15.* ☞ *Vide quæ diximus in Loco de Morte, Titulo, A muribus comeſti.*

56. 16. Rupertus Hattoni ſucceſſit, vir humilis, & ſalutis ſuæ anxius. De quo nihil memoria dignum circumfertur. Præfuit vſque ad annum DCCCCLXXVII.

ELECTORES.

Præter dignitatem Archiepiſcopalem, etiam Moguntino Præſuli Electoralis dignitas, id eſt, poteſtas eligendi Imperatorem Romanum acceſſit, eſtque in hoc ordine primus, ſiue vt vocant, Electorum Decanus. Quam dignitatem circa annum DCCCCXXVIII. huic ciuitati attributam perhibent Annales.

17. 1. Primus itaque qui ex Archiepiſcopis Electoratus dignitate perfunctus eſt, fuit Vuilligiſus Rhedarij filius, vnde & rotam velut inſigne per omnes Palatij ſui muros depingi curauerat, addita hac gnoma: Willigiſe, priſtinæ tuæ fortu-
D næ memor, quis nunc ſis conſidera. Geſſit multa admodum præclara, multáſque Eccleſias ædificauit, ac diuinum officium nonnihil collapſum magno zelo reformauit. Meritis & annis grauis Pontificatu defunctus eſt anno MXI.

18. 2. Erckenboldus. Saxo Comes de Summersberg & Fuldenſis Abbas. Præfuiſſe ſcribitur annis nouem.

19. 3. Aribo Comes Palatinus. Vir ſacrarum & ſæcularium litterarum peritus, inquit Trithemius. Synodum celebrauit, Anno MXXIII. multiſque præclarè geſtis quieuit in Domino anno MXXXI.

20. 4. B. Bardo. Diſertiſſimus verbi diuini Eccleſiaſtes fuit, ſic vt multos eloquio ſuo ad fidem Chriſti perduxerit. Vitæ eius ſanctitas per multa miracula ſe prodidit. Eidem hoc encomium poſt mortem, quæ incidit in annum MLI. adſcriptum fuit:

Æthereæ ſi quis te non veneratur in aula
Antiſtes Bardo, bardus is eſt nimium.

E 21. 5. Leopoldus. E monacho Fuldenſi fit Archiepiſcopus & Elector. Præfuit vſque ad annum MLIX.

22. 6. Sigifridus Baro de Epſtein, ex Abbate Fuldenſi Archiepiſcopus, vir magnificus, doctus & religioſus deſcribitur. Rebuſque Imperij componendis prudenter adlaborauit. Multa de eo ſcripta reliquit *Serrarius in ſua hiſtoria.* Rexit Cathedram Moguntinam annis 26.

23. 7. VVezilo, qui & VVenzelinus, maximus diuini verbi preco fuiſſe commemoratur. Multa ſalubriter decreuit, & Eccleſiæ ſuæ præfuit vſque ad annum MLXXXVIII.

24. 8. Ruthardus. Abbas Erfurdienſis, poſtea Archiepiſcopus, Henrico IV. Regi excommunicato à Rom. Pontifice reſtitit, & in Thuringiam ad annos circiter 9. ſucceſſit. Mox omnium applauſu cathedræ ſuæ reſtitutus, In ea permanſit vſque ad annum MCIX. magno ſui relicto deſiderio.

25. 9. Adelbertus aliis Albertus I. è Ducibus Lotharingiæ, primum Henrici V. Cancellarius, mox illius fauore in ca-
F thedra ſuffectus, eidem Regi percharus exſtitit. Vixit vſque ad annum MCXXXVII.

26. 10. Albertus II. præfuit vſque ad annum MCXLI. pauca geſſit Cedro digna.

27. 11. Marcolphus quem male Marcellum appellat Bruſcius; vir doctus, pius, prudens. Vix anno præfuit.

28. 12. Henricus I. multis Eccleſiis & monaſteriis fundatis clarus, Cleri vitia magno zelo emendauit, & ann. MCLIII. in Domino obdormiuit. Circumfertur illius ſcitum. Fui diues canonicus, pauper præpoſitus, mendicus Epiſcopus. Ita in pauperes profuſus erat, & liberalis.

29. 13. Arnoldus. Sapientia, ingenij acumine, & facundia præſtantiſſimus, per honorum gradus, ad hunc apicem aſcendit. Qui decidit vita hac perfunctus MCLX. miſerè à ſuis ciuibus trucidatus.

30. 14. Conradus I. perpetrato ſcelere aduerſus Arnoldum, cum aliis electus, omne punctum tulit. Poſtea tamen cathedra ſua pulſus ab Imperatore fuit, eique ſuffectus is qui ſubſequitur anno MCLXIV.

31. 15. Chriſtianus I. vir acer, Imperatori charus, à quo in
G Italiam cum exercitu miſſus, magis expeditus miles, quam Paſtor. Obiit haud procul à Roma, ipſo Pontifice ei viaticum ſubminiſtrante, anno MCLXXX.

Conradus I. iterum vocatus à Moguntinis honorificè ſuſceptus eſt. Miſſus fuit in terram ſanctam contra Sarracenos à Celeſtino Pontifice, & Henrico VI. Rege. Tandem concordiam inter Hungariæ Reges conciliauit. Mortuus eſt autem anno MCC.

32. 16. Sigefridus II. Habuit ſibi Antarchiepiſcopum Lupoldum VVormatienſem Epiſcopum. Verum ab Othone Imperatore eiectus & in exilium miſſus is fuit. Dum interea Sigefridus Romam ſecedens Titulo S. Sabinæ Cardinalis renuntiatus eſt. pulſoque Lupoldo, cum honore rediit, ac multis præclarè geſtis, in Domino quieuit, anno MCCXXV.

33. 17. Sigefridus III. Vir magnorum operum, ait Trithemius, qui tantæ fuit conſtantiæ, vt Fridericum Imperatorem publicè excommunicatum denuntiaret & perſequeretur. Vir bellicoſus, qui cum 300. aliquando 800. fudit. Viuere deſiit anno MCCXLIX.

34. 18. Chriſtianus II. Erat vir bonus, ſanctus & prudens
H inquit Trithemius. Poſt biennium tamen depoſitus, idque odio Guilielmi Regis, quem ad bella ſequi recuſabat. Ceſſit igitur anno MCCLI. eiuſque in locum ſubſtitutus eſt quidam Gerhardus Subdiaconus, de quo ſtatim.

35. 19. Gerhardus I. Monachus Franciſcanus, annis nouem huic cathedræ præſedit.

36. 20. VVernerus. Vir fuit excellens, qui Eccleſiam ſuam optimè rexit, & prouentibus ampliauit. Obiit autem anno MCCLXXXIV.

37. 21. Henricus II. poſtquam ſedes Moguntina ferè triennio vacaſſet, VVernero ſucceſſit. Taxatur quod plus Nobilibus quam Clericis deferret, atque illos his in quouis conuentu anteponeret. Vnde nonnemo aculeatum hoc Epigramma in eum contorſit:

Nudipes Antistes non curat Clerum vbi stet:
Dum non in cælis stet vbicunque velit.

Obiit anno MCCLXXXVIII.

38. 22. Gerhardus II. Electus in Archiepiscopum ex Archidiacono Treuirensi. Rexit Ecclesiam vsque ad annum MCCCIV. quando mense Februario in suo conclaui sellæ insidens e viuis excessit.

39. 23. Petrus Medicus expertissimus Henrici Comitis Lutzenburgensis, à Clemente Papa V. quod eum feliciter curasset, cum paulo ante inuoluntarius videretur, ad hunc apicem euectus fuit. Multa gessit memoratu digna, rebusque humanis exemptus, postquam Henricum, Lodoicum & Ioannem Reges coronasset; anno MCCCXX. pridie Non. Iunij.

40. 24. Matthias, Monachus S. Benedicti, auctoritate Apostolica Ioannis XXII. à Clero & populo in Archiepiscopum susceptus est, quamuis Canonici Balduinum Archiepiscopum Treuirensem postulassent. Præfuit annis octo.

41. 25. Henricus III. Post iterum postulatum Balduinum, qui annos circiter tres hanc cathedram administrauit, cum suam, vtpote opulentiorem, iam nollet relinquere; Præsul renuntiatus est. Accusatus verò coram Pontifice Clemente VI. ac coram eo Auenionem citatus, dum contumaciter ire recusat, sede sua repellitur, anno MCCCXLVI. Vi tamen Lodoici Imperatoris adhuc integrum octennium multis factionibus & cladibus eam occupauit, quamuis qui proxime subsequitur, ad illam electus esset.

42. 26. Gerlacus tandem anno confirmationis suæ octauo Archiepiscopatum tenuit, & successiuè magis ac magis se populo insinuauit. Anno MCCCXXXIX. instante Carolo Imp. conuentus indictus super reformatione Cleri, & abusu in vestibus & conuersatione. Pro qua valde laborabat Gerlacus mortuus anno MCCCLXXI.

43. 27. Ioannes I. Gregorio XI. & Carolo Imp. annuentibus electus, quamuis alij à Clero & populo fuissent postulati; primum Argentinensem Ecclesiam piè & prudenter administrauerat. Sedit autem annis duobus.

44. 28. Adolphus I. ex genere Nassouio, primum Spirensis pòst Moguntinensis Præsul. Aduersarium habuit Lodoicum Misniæ Marchionem, Episcopum Bambergensem. De quo narratur, quod dum præter sui status decentiam insolentius choreas ageret, igne cœlesti diuinitus percussus fuerit. Itaque eo mortuo in pace suam cathedram Adolphus administrauit, vsque ad annum MCCCXC.

45. 29. Conradus II. Natus tranquillus & pacificus, multum pro Ecclesiastica immunitate laborauit. Rexit vsque ad annum MCCCXCV.

46. 30. Ioannes II. Magno ingenio Præsul, ac studiorum amator eximius. Hussitarum hæresim summo conatu compescuit. Institit vt deposito Imperatore VVenceslao, qui vitiis ac simul Hussitis plus æquo deditus erat; alius eligeretur, quod & contigit. Multa præclara gessit, vsque ad annum MCCCCXIX. quo mortuus est.

47. 31. Conradus III. Difficillimis temporibus præfuit annis 15.

48. 32. Theodericus. Ad Ecclesiæ Moguntinæ regimen adscitus anno MCCCCXXXIV. Dissidiis Moguntinensium componendis sedulò incubuit. Præsul modestus & pius, ac admodum frugalis. Ita vt è cereis, quorum in aula vsus erat, destillantem ceram colligeret, & exindè alios conflaret. Tanta in illius Palatio erat morum honestas, vt quidam veluti paradisus videretur. Obiit anno MCCCCLIX.

49. 33. Dietherus Primum, Anno MCCCCLIX. à Pio II. Pontifice dignitate sua priuatus est, biennio post

50. 34. Adolphus II. Electus in Archiepiscopum: cum Diethero deposito concordiam iniit, & vixit vsque ad annum MCCCCLXXV.

Dietherus Secundo, post Adolphi mortem à Capitulo Metropolitano postulatus Præsul, annis sex & mensibus totidem benè præfuit. Construxit nouam arcem Moguntiæ, & vniuersitatem generalis studij primus ibidem instituit, atque à Pontifice confirmari fecit.

51. 35. Albertus I. qui ab aliis Adelbertus III. Adolescens vitæ innocuæ post biennalem cathedræ administrationem naturæ tributum exsoluit.

52. 36. Bertholdus. Ex Decano Moguntinensi factus Archiepiscopus, auctor fuit vt Spirense tribunal ad iudicandas Imperij lites excitaretur. Pacis fuit amantissimus. Præfedit vsque ad annum MDIV.

53. 37. Iacobus, primum Decanus, postea Præsul. Probitate, doctrina, & virginitate excelluit. Culpatur quod ad ludum taxillorum esset propensior. Rexit annis quatuor.

54. 38. Vriel. Legum Doctor, rara prudentia Episcopus. Sedit annos quatuor, menses totidem. Defunctus ætatis suæ anno 45. qui Christi MDXIV.

55. 39. Albertus II. qui & Adelbertus IV. filius Electoris Brandenburgici, omnium votis in Metropolitanum electus. Hoc Præsule cœpit insanire Lutherus monachus Augustinianus, multaque aduersus Ecclesiæ dogmata moliri, cuius insolentiam quantum potuit comprimere laborauit Albertus, quamuis non valuerit motos componere fluctus. Tandem adscitus in numerum S.R.E. Cardinalium coaptatus. Postquam Comitiis Spirensibus à Carolo V. Imperatore indictis interfuisset, ad Pastorum principem hinc emigrauit anno MDLV. Kal. Octobris.

56. 40. Sebastianus. Iuris Cæsarei Doctor, temperantiæ & pietatis nomen passim consecutus fuit. Virtutis merito ad hunc thronum sublatus, omnes neruos contulit, vt Ecclesiam suam ære alieno grauatam, nouisque erroribus implicitam subleuaret, & Germaniam à Bello intestino liberaret. Pluribus super ea re Comitiis indictis interfuit, & sollicitè adlaborauit, vt Concilium aliquod Generale, sopiendis nouis erroribus, auctoritate Sedis Apostolicæ celebraretur. Quod & Tridenti factum fuit. Igitur inter fluctuantes Germaniæ procellas dum intrepidè clauo assistit, munere cum vita defunctus 17. Martij MDLV. postquam annis 9. & mensibus 4. præfuisset.

57. 41. Daniel Litterarum studiis ab incunabulis traditus, Scholasticus Spirensis effectus, ac variis legationibus cum laude perfunctus fuit. Tandem ad hanc cathedram euectus eidem reformandæ, optimisque moribus stabiliendæ incubuit. Quo nomine cum videret Ecclesiam suam à Lutheranis infestari, euocauit Moguntiam Clericos, non item pridem ab Ignatio Loiola institutos, eisque domicilium assignauit. Duos Romanorum Reges elegit & vnxit. Nempe Maximilianum II. anno MDLXII. & Rudolphum nuper defunctum anno MDLXXV. Fuit pacis amantissimus, totus ad modestiam compositus, maximo Catholicæ religionis zelo efferuescens. Cuius encomium Turnerus & alij litteris tradiderunt. Ecclesiam suam annis 27. optimè rexit, vitaque inculpatè transacta, in pace quieuit, desiderio sui relicto, anno MDLXXXII. 22. Martij.

58. 42. VVolphgangus, Insigni facundia Præsul, diu restitit ne ad hunc honoris apicem eueheretur. Grauia quæ Imperio imminebant dissidia, cum propter Nouatorum Aquisgranensium contra Catholicos dissensionem, tum propter Gebhardi Truchsesij Coloniensis Electoris defectionem; in Comitiis Augustanis componere laborauit, & Catholicorum partes egregiè tutatus est. Tandem laborum & meritorum plenus è vita discessit anno MDCI, die quinta Aprilis.

59. 34. Ioannes Adamus, Genere nobilis, sed virtute & litteratura nobilior. Veri Pastoris munus, vsque ad annum MDCIV. in Episcopali functione executus fuit. Quod morte præuentus deposuit.

60. 44. Ioannes Schuuicardus à Cronenberch. Sacris & sæcularibus Litteris eruditus, per varios Ecclesiasticarum dignitatum gradus ad hoc fastigiũ ascendit 17. Februarij MDCIV. Vir si vllus alius, hac Prælatura dignus, provt multa non ita pridem ab eo præclarè gesta fidem indubitatam faciunt. Excepit eum nuper Belgium, magnarum rerum molimina ad Principem Albertum deferentem, eiusque consiliis res Austriacæ in Germania firmantur. Obiit Aschaffenburgi anno 1626. ætatis 73. cum sedisset annos 22. menses sex, dies 26. corpus eius Moguntiæ sepultum.

61. 45. Georgius Fridericus Greifenclavv à Vol. successit, qui cum sedisset annos duos menses octo, dies 18. obiit Aschaffenburgi anno 1629. ætatis 56.

62. 46. Anshelmus Casimirus VVambolt ab Vmbst hodie feliciter regit: donet ei Deus Ecclesiæ suæ diu præesse, & prodesse.

EPISCOPI CVRIENSES.

Episcopatus Churensis vel Churiensis, in Rhetis, vnus ex vetustissimis Germaniæ Episcopatibus, cœpit circa annum Chriſtianæ redemptionis 440. Huius primum Epiſcopum contendunt aliqui fuiſſe S. Lucium: ſed numerus annorum non conuenit.

Lucium hunc aliqui regio ſtemmate apud Britannos ortum & natum eſſe affirmant, conuerſúmque eſſe ad Chriſtianam fidem, an. Chriſti 176. imperante Marco Antonino. Veniſſe autem illum ex Britania in Germaniam, vt Chriſtum Germanis etiam adhuc Idololatris concionaretur, & eos ad Chriſtum conuerteret. Id aiunt illum primum feciſſe Saliſburgi, poſtea Auguſtæ Vindelicorum: vbi cum eiiceretur ab infidelibus, dicitur Churam cum ſorore S. Emerita ceſſiſſe: vbi cum itidem concionaretur, ab infidelibus tum Rhetis cæſi, & martyrio coronati ſunt S. Lucius, & S. Emerita S. Lucius Churæ in martis caſtro, S. Emerita apud Thimontium.

Alij (quorum ſententia mihi verior) iſtum primum Bauarorum ac Rhetorum doctorem, Lucium Cyrenæum fuiſſe iudicant Simonis bonis illius ſenis) qui Chriſti crucem portabat filium. Hunc, doctrinam de crucifixo Chriſto, prædicaſſe Ratiſponæ ad Danubium certum eſt. Inde fortaſſis Saliſburgum & Auguſtam, & Churam etiam tandem peruenit. Eſt Churæ extra vrbis muros cœnobium S. Lucij peruetuſtū, in vinifero colle ſitum, quod ab eo cæptum & Oratorij loco conditum aiunt. Epiſcopi vero qui Churenſi Sedi præfuerunt vſque ad an. 1550. tali ſerie ac ordine numerantur.

1. Aſimo, interfuit Chalcedonenſi Concilio, Leone primo Pontificatum, Valentiniano verò & Martiano Imperium tenentibus, an. Domini 452. *In primo Tomo Conciliorum fol. 363.* fit huius Epiſcopi talis mentio.

2. Puticius aliis Pruricius, ſecundus Churienſis Epiſcopus, cuius temporibus legitur S. Fridolinus fuiſſe Churæ, qui templum S. Hilariæ condidit, quod nunc D. Martino dicatum eſt.

3. Claudianus.

4. Vriicinus, aliis Viſcinus.

5. Sidonius.

6. Eddo: horum omnium & multorum ſubſequentium ſola ſuperſunt nomina.

7. Valentianus obiit ſeptuagenarius 8. Septemb. Indictione 11. ſepelitur apud S. Lucium Churæ in perueteri Cœnobio, vt teſtatur vetus inſcriptio Cryptæ eius templi: quod monumentum conſtituit ei Paulinus ſucceſſor.

8. Paulinus Valentiani ex fratre nepos. Epiſcopus egregiè doctus.

9. Theodorus.

10. Verendarius.

11. Conſtantius.

12. Ruthardus, alibi Luithardus.

1 . Baldebertus præfuit anno Chriſti 720. Sub huius Antiſtit[illegible] uhemanone cæptum & incboatum eſt à S. Pirminio Mo[illegible]eri im Fabarianum, ordinis D. Benedicti, ſupra Maiæfeldum in Alpibus Rhetiæ, paululum a Rheno ſitum.

14. Paſchalis comes Brigantinus, Vigilij Præſidis Rhetiæ filius, relicta ſeculari vita, & abdicata coniuge, conſtituitur Epiſcopus Churienſis, fundauit Monaſterium Virginum in Tumilaſca ſuprà Rhenum.

15. Victor legitimus filius Paſchalis Epiſcopi & Dominæ Eſopeiæ, ſucceſſit patri in Epiſcopatus gubernatione. Verus fundator vi à cum parente ſuo Monaſterij virginum in Khacxes an Chriſti 760.

16. Vigilius comes Brigantinus, Iactati comitis ac regij præſidis in Rheria filius.

17. Thello Victoris Rhetici Tyranni, qui S. Placidum apud diſertinam interfici fecit, filius. Vixit Pipini Galliarum regis temporibus. Condidit & extruxit Cathedralem Eccleſiam Churienſem, quæ ad hæc noſtra vſque tempora illæſa manſit ac durauit. Dotauit Diſertinenſe Monaſterium. Obiit anno Chriſtianæ redemptionis 784.

18. Conſtantius ſucceſſit Telloni, an. 784. Huic Carolus Magnus dedit Parochiam Seleſtadianam in Alſatia quam donationem poſtea Imperator Ludouicus Pius confirmauit.

19. Remigius, aliis Remedius, præfuit anno Chriſti 815. & adhuc anno Chriſtianæ ſalutis 822. Sub Imperatore Ludouico Pio.

20. Victor Secundus, doctus & eloquens Epiſcopus, quod teſtantur ſupplices literæ & orationes contra Rodericum & Herloinum Comites. Epiſcopatus quædam bona per vim tenentes, ad Ludouicum Imperatorem ſcriptæ, quæ adhuc extant. Obiit anno 825.

21. Verendarius antea Epiſcopi Victoris Vicarius, ſæpe Orator & legatus ad Ludouicum Imperatorem miſſus, ſucceſſit. Hunc in ſuam accepit Imperator Ludouicus, an. Dom. 826. protectionem. Deiectus eſt tamen anno Chriſt. 833. à ſeditioſis filius Imperatoris. Reſtituitur poſt pauculos menſes ab ipſo Ludouico è vinculis filiorum liberato. Vixit adhuc an. Domini 844. quo priuilegia à Lothario Cæſare eſt conſequutus.

22. Eſſo, vel Heſſo, aut Heſo: accepit priuilegia à rege Ludouico an. Chriſti 849. & iterum an. 872. Vixit adhuc anno gratiæ 879.

23. Rotharius ſucceſſit Eſſoni. Huic Carolus Craſſus Galliarum rex dedit ditionem & villam Fluminis, an. Dom. 881. Obiit an. 887.

24. Theodulphus ſiue Dietholphus, eligitur an. Chriſti 887. à Clero Churienſi: Confirmatur an. 888. ab Imperatore Arnolpho. Interfuit Triburgenſi Concilio prope Moguntiam, ab eodem Arnolpho celebrato, an. Chriſti. 895. An. Domini 913. priuilegiorum quorundam confirmationem obtinuit apud Conradum Imp.

25. VValdo eligitur an. 914. Huic dedit Conradus rex Diſertinenſe Monaſteriū in Rhetia ſitū. Eidē dedit priuilegia Henricus auceps, an. 921. Vuormaciæ. Otho Magnus dono dedit ei Pludentum oppidulum Druſianæ vallis: an. Dom. 940. obiit tandem an. 948. cum triginta annis laodabiliter præfuiſſet.

26. Hardobertus ſucceſſit Vualdoni, an. 948. Epiſcopatus iſte his temporibus per irruptiones Saracenorum multis damnis eſt affectus, ideoque dedit Imperator Otho Epiſcopatui quædam prædia in Zizers pago, & in Alſatiæ. Obiit anno 969. cum laudabiliter præfuiſſet annis vno & viginti.

27. Hildboldus eligitur ſtatim poſt mortem Hardoberti. Huic dedit Imperator Otho Secundus, an. Chriſti 980, perpetuo poſſidendam penſionem vectigalium pontis Clauennenſis in Prægallia. Otho Tertius dedit eidem Priuilegia, an. 988.

28. Vualdo II. alibi Vualcho dictus, ſucceſſit. Huius temporibus dono dedit Otho Tertius Epiſcopatui & Eccleſiæ Churienſi totū oppidū Clauennā in Prægallia ſitū, cum omnibus ad id pertinentibus bonis ac redditibus, an. Chriſt. Sal. 995.

29. Henricus non diu præfuit. Aliqui verò Catalogi eum Vlricum, alij Vrbertum appellant.

30. Rupertus ſucceſſit Henrico. Obiit an. 1005.

31. Vlricus conſtituitur Epiſcopus an. 1005. conſequutus eſt priuilegia ab Imperatore Henrico Secundo, an. Dom. 1015.

32. Hartmannus ſiue Artemannus, Baro de Plana terra, ſucceſſit. Fuerat prius Monachus Benedictini inſtituti apud Einſidlen, & deinde Abbas Fabarianus, inde Churam accitus eſt. Huic priuilegia dedit Conradus Secundus, an. Dom. 1030. & iterum Vlmæ an. Chr. 1037. Obiit in Decem. an. 1039.

33. Diethmarus Churienſi Epiſcopatui præficitur ipſis Calend. Februar. anni à nato Chriſto 1040. Obiit anno Chriſti 1070. cū triginta annis & laudabiliter ac vtiliſſime præfuiſſet.

34. Henricus prius Monachus diuitis Augiæ, eligitur in Epiſcopum, an. Dom. 1070. Præfuit annis octo, obiit an. 1078. Interfuit an. Chr. 1074. Concilio Moguntino.

35. Nordembertus aliis Volipertus, comes à Summuntorio, Bauarus: ſummi prius Canonicorum Auguſtenſium ſenatus præpoſitus, homo mirè ambitioſus & gloriæ cupidus, venit anno Domini 1079. ad poſſeſſionem ac gubernaculum Epiſcopatus Churienſis, non per legitimæ, vocationis, aut electionis, ſed per Simoniacæ prauitatis cuniculos, largitionibus videlicet ac muneribus. Præfuit ſex annis vtiliter: & in Synodo Quedelnburgi congregata, ab Hermanno Saxonum duce poſt Rudolphum, ab Epiſcopis quibusdam in Imp. electo, an. 1085. ex Epiſcopatu deturbatur. Is poſtea ædificans de ſuis Monaſterium Heppacenſe, vbi vitam finiuit anno 1087. Huic aliqui Scriptores ſucceſſiſſe affirmant Heriberthum quendam, ſed eum ab Henrico IV. mox iterum eſſe eiectum: Poſtea Abbatem quendam Campidonenſem, Eberhardum nomine, donec tandem ab Henrico Imp. deſignaretur verus Epiſcopus, quem Romanus Pontifex confirmauit.

36. Odalricus anno Domini 1104. Qui ab ipſo Imperatore Henrico IV. eodem anno ablegatus Romam cum Archiepiſcopis Brunone Treuerenſi, & Henrico Magdenburgenſi, & Epiſcopis Othone Bamhergenſi, & Eberhardo Eiſtetenſi, ad impetrandam à Paſchali Secundo Henrici V. coronationem.

37. VVido vel Guido Sueuus & Canonicus Auguſtanus ſucceſſit Odalrico. Interfuit anno Domini 1114. comitiis Ba-

ſilienſibus. Vbi ab Henrico V. confirmationem priuilegiorum ſuorum conſequutus eſt.

38. Conradus comes à Bibregæ, Sueuus, Canonicus Auguſtanus, Churienſis, & Conſtantienſis Henrici V. temporibus in Epiſcopum Churienſem electus & confirmatus eſt. Huic Lotharius Saxo priuilegium dedit anno 1139. Fundauit monaſterium Præmonſtratenſe.

39. Conradus II. ſucceſſit. Et conſequutus eſt omnium ſuorum priuilegiorum confirmationem ab Imperatore Friderico Barbaroſſa, anno Domini 1165.

40. Adalgotus Vrberus, quem aliqui Analgotum, monachus prius Claræuallenſis: eligitur poſt Conradum Secundũ. Fuit inſignis Oeconomus: & Monaſteriorum S. Lucij extra muros Churenſes ſiti, Kazeſium in Tumilhaſca, Scandinenſia in Gaſternis, & S. Mariæ montis in Atheſina prouincia ſummus illuſtrator. In cœnobio montis S. Mariæ inuenitur adhuc in crypta templi ab eo conſecrata, tale monumentum.

Præſul Adalgotus ad cuncta decentia promptus,
Conſecrat hanc cryptam, diuinis vſibus aptam.

41. Egino ſucceſsit Adolgoto, ſed quo anno, ignoratur. Hic primus Epiſcopus Churieñ. à Friderico Barbaroſſa princeps eſt ſalutatus & habitus, ob inſignes ſuas virtutes, & ſingularẽ fidem Friderico datam, & fideliter præſtitam. Obiit an. 1174.

42. Vlricus Baro à Degenfeld, Abbas prius ad S. Gallum octo annis, conſequutus eſt ad Abbatiæ poſſeſsionem, cui 33. annis fideliter & laudabiliter præfuit, Epiſcopatum etiam Churienſem, à Friderico Barbaroſſa, an. Dom. 1174. Sedit Churæ Octo annis: & an. Do. 1182. Epiſcopatum reſignauit, retenta Sangallenſis Abbatiæ poſſeſsione. Cuius etiam Abbatiæ magiſtratu ſe abdicauit, ſenio confectus: an. 1199. quo huic quoque mortali vitæ colophonem impoſuit.

43. Bruno eligitur an. Dom. 1182. Nihil de eo inuenio, quã has Barbaras voces, parum epiſcopauit. Id eſt non diu ſedit.

44 Henricus Canonicus Churienſis & Salisburgenſis, eligitur anno Domini 1183. Huius Epiſcopi temporibus dono dedit & obtulit, anno Domini 1194. nobilis quidam Heros Rudigerus à Lymbach, in præſentia Henrici VI. S. Lucio Churienſi, Parrochiam Bendurenſem, iam præpoſituram in dextra Rheni ſupra Feldkirchium ſitam.

45. Rainhardus ſucceſsit Henrico Antiſtiti. Is præfuit anno Domini 1201. & conſequutus eſt immunitates quaſdam & ſuorum priuilegiorum confirmationem, ann. Dom. 1209. ab Imp. Othone IV.

46. Arnoldus comes Metenſis, ſiue de Anaſia.

47. Henricus Comes de Rhetia alta, Canonicus Churẽſis.

48. Albertus Præpoſitus Conſtantiæ ad S. Stephanum, per diſcordiam electi altercati ſunt inter ſe de poſſeſſione Epiſcopatus, donec in biennij ſpacio ambo morerentur, & ita contentioni imponeretur finis.

49. Rudolphus Baro à Gutingen, Abbas prius Sangallenſis, largitionibus Epiſcopatum Churienſem impetrauit an. 1213. Cum autem imperitus eſſet Oeconomus, & multa inutiliter abſumeret, à ſuis reprehenſus Imp. Fridericum accedere, & eius opem contra illos implorare decreuerat. Sed in eo itinere graui morbo correptus, Romæ ex hac vita emigrauit 17. Septemb. an. 1226. Sepelitur apud S. Ioannem in Laterano.

50. Bertholdus Canonicus Conſtantienſis, eligitur Epiſcopus Curienſis Anno 1226. Præfuit 7. annis: Interfuit in Ruanſenſi pago, anno Domini 1233.

51. Vlricus comes Kiburgius, Hartmanni frater: aliquandiu Coadiutor Bertholdi Epiſcopi, eligitur Epiſcopus anno Domini 1233. Præfuit 4. annis, primus fundator S. Montis prope Viruditum: obiit anno 1237.

52. Valcardus à Nyvvemburg, eligitur anno 1237. Donatur priuilegiis anno 1239. à Friderico Secundo, & iterum an. 1249. benè & laudabiliter præfuit annis quatuordecim. Moritur anno Domini 1251.

53. Henricus comes à Monteforti, eligitur anno Chriſti 1215. Præfuit vtiliſſime, & ſumma cum laude annis vno & viginti: Vicit ingenti prælio Longobardos, anno 1255. prope ſuperius Amiſium, obiit anno gratiæ 1272.

54. Conradus Baro à Bello-mõte, eligitur an. ſal. 1272. Præfuit annis decẽ: Impetrauit Priuilegia à Rudolpho Habſpurgio, an. 1275. Profecturus an. Do. 1282. ad Synodum Moguntinam, obiit in itinere, ſepelitur in cœnobio Montis S. Mariæ.

55. Fridericus comes de Monte-forti, eligitur an. 1282. Adiuuit fratrem Guſielmum bella gerentem contra Rudolphum regem: at infeliciter, nam captus à VVerdembergenſi comite Hugone, anno 1283. per biennium detentus eſt in cuſtodia arcis Vverdenbergenſis, inde aliquando aufugere volens, mappis ac lodicibus ſciſſis, pro funibus vtens, & per feneſtras è ſumma turri ſeſe demittens, cum media iam turris parte deſcendiſſet, laceratis & confractis funibus, in terram decedit, & ea nocte adhuc expirauit, anno Chriſti 1285.

56. Vlricus eligitur anno 1285.

57. Bertoldus II. ſucceſſit. Præfuit adhuc anno 1299. quo in gratiam rediiſſe legitur cũ Ioanne quodã Barone de Vacz.

58. Sifridus Baro de Flumine, eligitur poſt Bertoldum ab Alberto Auſtrio Imp. priuilegiorum confirmationem impetrauit, an. 1306. & iterum ab Henrico VII. an. Chr. 1310. Is plenus dierum reſignauit Epiſcopatum Rudolpho Montfortio, ipſe vero in cœnobium Geilhauſen concedens, ibi vitam monaſticã agens, poſt pauculos menſes ex hac vita emigrauit.

59. Rudolphus comes Montis-fortis, Epiſcopus Conſtancienſis, & adminiſtrator Curienſis, an. 1323. & aliquot ſequentibus: Arbonæ ſepultus.

60. Hermannus Baro ab Eſchenbach & Arbona, Monachus Einſidlenſis, poſtea Abbas apud Fabarium, tandem etiam Epiſcopus apud Churam Rhetiæ.

61. Ioannes auditor Rotæ in Curia Romana: præfuit annis 1327. & 1328. nihil aliud de eo habetur, quam fuiſſe eum amicum cleri, & trucidatum eſſe an. 1332.

62. Vlricus à Lentzenburg, Magiſter Theologiæ & ordinis Heremitarum, vir ſtrenuus, dictus Scultetus, eligitur anno Domini 1332. Præfuit viginti tribus annis, obiit anno Domini 1355. apud Satunetium, fuit egregius bellator.

63. Petrus natione Bohemus, Curialis antea Romæ: eligitur in Epiſcopũ Curienſẽ, an. 1355. Præfuit 14. an. & in Morauiam auocatus Olomutinus Epiſcopus deſignatus eſt, vbi proximo an. obiit, videlicet an. Dom. 1369. Huic Carolus 4. Imp. dedit poteſtatem cudendi obolos in valore Auguſtanorum, Noribergæ, an. 1360. & vectigal Churenſe duplicauit.

64. Fridericus à Neuczingen Cancellarius Leopoldi Auſtriæ ducis, eligitur an. 1369. in Epiſcopum Churienſem: ibi cum præfuiſſet octo penè annis, ad Brixenſis Epiſcopatus gubernationem promotus anno Chriſti 1376

65. Ioannes Alberti Auſtriæ ducis Cancellarius, eligitur an. 1377. Attulit ſecum in propriis pecuniis theſaurum 8 millium argenteorum, quib' multa caſtra redemit. Præfuit 2. annis laudabiliter, ita vt reſtitueret diligenti Oeconomiæ adminiſtratione Epiſcopatum priſtinæ potentiæ ac dignitati. Deceſſit an. 1[illegible]9.

66. Hartmannus comes de Vuerdenberg antea ordinis Ioannitarum: eligitur in Epiſcopum Churenſem, an. 1389. præfuit 26. annis, obiit Churæ an. 1416. vbi etiam ſepultus eſt. Erat contentioſus & bellator. Sub hoc Epiſcopo dono dedit Churienſi Eccleſiæ perpetuo poſſidendam totam vallem Telinaro in quã naſcuntur.

O! toties laudata tibi dulciſſima vina
Rhetica, ab Auguſto Liuia bella tuo:

Multas inſuper arces & agros, anno 1404.

67. Ioannes Abundi, dictus Naſo, eligitur in Epiſcopum Rhetiæ Churienſis an. Chriſti 1416. Præfuit viginti quatuor annis. Interfuit concilio Conſtancienſi: inchoauit confœderationem cum Heluetiis, an. Chriſti 1419. Obiit anno 1440. Ab hoc Ioanne Epiſcopo petiit feudorum collationem, & inueſtituram Fridericus Auſtriacus: an. 1426.

68. Conradus à Rechberg Sueuus, præpoſitus Conſtantienſis, deſignatur Epiſcopus Churenſis an. 1440. Præfuit quatuor annis, & reſignans, Conſtanciã ad ſuam præpoſituram rediit.

69. Henricus Baro ab Heuvven. Epiſcopus antea Conſtancienſis, aſſumitur ad gubernandam etiam Rhetiam Churienſem anno Domini 1444. Præfuit Churienſi ſedi 1[illegible]. annis, Conſtancienſi vero 36. Deiectus eſt à Churienſi Epiſcopatu an. 1454. Inueſtiuit feudis officij pincernarum, & comitatus Tirolenſis, anno 1446. Sigiſmundum Auſtriæ Archiducem. Obiit tandem Conſtantiæ anno Domini 1472.

70. Leonhardus prius Auſtriæ ducum Cancellarius, eligitur anno 1454. Præfuit quinque annis, obiit ann. Dom. 1459.

71. Ortliebo Baro de Brandis, eligitur an. 1459. Præfuit triginta duobus annis, obiit an. Dom. 1491. Is inueſtiuit feudis officij Pincernarũ & prouinciarum ad comitatũ Tyrolenſem pertinẽtium, Sigiſmundũ, Auſtriæ, Styriæ & Carinthiæ ducẽ, an. Dom. 1460. Sub eius gubernatione periit incendio, & conflagrauit tota Chura, ann. 1464. exceptis tribus Monaſteriis.

A 72. Henricus Sextus, Baro ab Heuvven, eligitur ann. 1491. Præfuit 12. annis, cum ſumma difficultate, & reſignauit, & paulo poſt, obiit Furſtembergi anno Domini 1530.

73. Paulus Ziglerus à Zigelbergo, Præfuit Epiſcopatui Churenſi inter maximas difficultates ac ſubditorum ſuorum moleſtias & iniurias infinitas, annis 38. in quibus multa indigna perpeſſus eſt à ſeditioſis ſuis, & rebellibus ruſticis, quorum furori tandem cedens ad Furſtemburgum Atheſinæ prouinciæ arcem ſeceſſit, vbi mœrore confectus, ſubitanea morte tandem ex hac vita emigrauit, anno Dom. 1541.

74. Lucius Iter, nobilis Rhetus: artium Philoſophiæ Magiſter Colonienſis, de quo non incommode dicere quis poſſet, vetus illud Poëtæ:

Ingenio magnus, corpore paruus erat.

Præpoſitus antea Baſilicæ Churenſis, eligitur quinta Octob. anni à nato Christo 1541 in Epiſcopum Churæ Rheticæ, & Rhetiæ Churenſis. Accepit priuilegia à rege Ferdinando 27. Februarij, ann. 1543. Noribergæ. Ab eo accepit inueſtituram feudorum Diuus Ferdinandus Rom. Hungariæ & Bohemiæ rex, Diui Caroli V. Imp. frater, anno Domini 1548.

B EPISCOPI VINDONISSENSES, ET CONSTANTIENSES.

Conſtantienſis Epiſcopatus non Conſtantiæ, ſed in Ergouia apud veterem Vindoniſſam cœpit, in confluxu Araris & Ruſæ, inſignium fluuiorum: ſub Clodoueo Galliarum rege, primo ad Chriſtum conuerſo, & S. Remigij manibus baptiſato. Eius gubernatores ac Antiſtites pene ad hæc noſtra vſque tempora hi numerantur.

1. S. Beatus à S. Petro conſtitutus.

2. S. Paternus, martyr, alias Paterius.

3. S. Lando, Laudo, vel Lindo: Hos nominat *Petrus de Natalibus in ſuo Diario.*

4. Bubulcus ſeu Boulco. Is interfuit Concilio Epaonenſi, quod celebratum eſt, annum Chriſti circiter 498. ibi ſic ſubſcripſit, Bubulcus Epiſcopus Vindoniſſenſis.

5. Grammatius: interfuit Concilio Aurelianenſi, in Galliis celebrato, anno Domini 546. Is ſe etiam ſubſcripſit Epiſcopum Vindoniſſenſem.

6. S. Maximus vel Maximinus. Vixit Clotarij ſecundi & Dagoberti magni, patris ſcilicet, & filij, potentiſſimorum Galliæ regum temporibus. Et hunc Clotarius rex tranſtulit è C veteri Vindoniſſa in regiam Villam Conſtantiam, à Conſtantio primo, Imp. Aug. extrui cœptam: id factum circa annum Domini 570. Sic Maximus iſte vltimus Vindoniſſenſis, & primus Epiſcopus Conſtantienſis dici poteſt.

7. Rudolphus alibi Rudilo dictus.

8. Vrſinus.

9. Gaudentius qui obiit anno Chriſti 618.

10. Martinus ab aliquibus *Martianus*, ab aliis *Marianus* dictus: Huius temporibus circumſcripſit certis ſui limitibus Dagobertus Epiſcopatum Conſtancienſem, vt habetur adhuc in Bulla Friderici Barbaroſſæ. Huic dedit etiam idem rex multa inſignia priuilegia, quibus hodie adhuc vtitur Eccleſia Conſtancienſis. Id factum eſt anno Chriſti 633.

11. Ioannes, propter ſummam vitæ innocentiam, Beatus appellatus, diſcipulus S. Galli Scoti Heremitæ, & concionatoris accolarum lacus Acroniani, qui cum ipſe ad gubernationem Conſtancienſis Eccleſiæ vocaretur, honorem oblatum humillime deprecatus, hunc Ioannem chariſſimum ſuum amicum ac ſodalem ipſe in vrbem ducens, Eccleſiæ commendauit Anno 650.

12. Obhardus Boſſo cognominatus.

D 13. Pictauius.

14. Seuerus, vel Seuerinus.

15. Aſtropius, vel Aſtrouius.

16. Ioannes Secundus: hunc alij Hamium appellant.

17. Ruſſo aliis Buſo dictus.

18. Audonius, vel Audoinus: Huius meminit Hermannus Contractus, obiit anno Domini 736.

19. Ernfridus aliis Anefridus & Aufridus eligitur an. 736. à rege Carolo Martello. Erat prius Abbas Diuitis Augiæ in lacu Veneto. Præfuit Epiſcopat. 10. an. & obiit an. 746.

20. Sidonius vel Sinodius accepit baculum paſtoralem anno 746. Præfuit 14. annis, obiit dyſenteria: in templo Sangallenſi, anno 760. Homo ambitioſus & auarus.

21. Ioan. Monachus Diuitis Augiæ, ſucceſſit Sidonio in gubernatione non Epiſcopatus tantum, ſed & vtriuſque abbatiæ cui Sidonius etiam præfuerat: electus à rege Pipino. Præfuit ſapienter ac vtiliter annis pene 22. obiit anno Domini 781. E

22. Egino eligitur anno Domini 781. Præfuit annis 32. obiit anno gratiæ 813. Reliquit poſt ſe crucem habentem puri auri 50. marcas, argenti vero 35. & precioſiſſimas gemmas, cum hac inſcriptione:

Hoc trophæum Chriſti Egino pro luce perenni,
Virgo Maria tuo ſacro dicauit honori:
Cum prece quæſo tua tribuantur regna Polorum.

Hæc crux poſtea anno Domini 1476. ab Epiſcopo Hermanno de Landemberg, aucta & renouata, & tota aurea facta eſt, cum tali inſcriptione:

Hac crux argento tribuit quam præſul Egino,
Auro commutata datur, nunc ſic renouata.

23. Vvolfe leon Eginonis Epiſcopi ex fratre nepos, Monachus antea Sangallenſis, qui Epiſcopus factus. Præfuit Conſtantiæ ann. 18. obiit anno Domini 831. Stumphius Heluetiorum Chronographus, hic Theodorum quendam inſerit, qui Baſilicam Tigurinam à Carolo Magno fundatam conſecrauit: illum ego non Epiſcopum, ſed Suffraganeum fuiſſe arbitror. Salomon, vir pius, mitis ac pacificus & bonus gubernator, eligitur anno Domini 831. Præfuit ſumma cum laude an. 42. obiit anno Domini 873. Conſtruxit antequam deſignaretur F Epiſcopus, collegium regularium Canonicorum in honorem S. Stephani, in pago ſuorum parentum, à ſe Salmonſach appellato. Id collegium poſtea Epiſcopus factus ex Thurgouia in vrbem Conſtantienſem tranſtulit, in Parochiam S. Nicolai, quæ iam S. Stephani Cathedralis Baſilica. Ad hunc ſcripſit Epiſtolam Pontifex Max. Nicolaus primus, quæ extat in *Decreto Cap. Sciſcitatur &c.*

25. Bathego ſuccedens Salomoni, præfuit quatuor an. quibus maxima fuit annonæ difficultas. Obiit anno Chriſtianæ ſalutis 877.

26. S. Gebhardus electus eſt poſt Bathegonem, anno Domini 878. Præfuit quietè quatuor annis: vir pius & religioſiſſimus: poſtea cum Normanni & Galliæ & Germaniæ extremam minitarentur vaſtationem, ipſe etiam pio affectu tuendæ patriæ, & pugnandi pro aris & focis, cum aliis principibus ad arcendos & prohibendos eiuſmodi graſſatores à Germania, profectus: ab hoſtibus infidelibus captus, & trucidatus eſt, anno Chriſti 885.

27. Salomon II. Gebhardo Martyri Dei ſubrogatus eſt anno Chriſti 885. Præfuit ſex annis. Obiit anno Domini 891.

G 28. Salomon III. comes vel Baro à Ramſchvvag, cuius familiæ hodie adhuc nobiles heroes in Rhetia habitant, Diuo Ferdinando regi à ſummis conſiliis: Is primũ Monachus Sangalli fuit. Ex monacho factus eſt Imperatoris Ludouici ſecũdi Sacellanus, poſt cuius mortem ſequentibus etiam Imp. quatuor ſeruiuit, quibus omnibus longe chariſſimus fuit: Conſtituitur ab Arnolpho Imperatore Epiſcopus etiam Conſtantienſis, anno Domini 891. vbi vnanimi totius cleri conſenſu cum ſummo gaudio acceptus eſt: Præfuit ibi 29. annis, & laudabiliter & vtiliter. Donauit & illuſtrauit liberaliſſimè ac copioſiſſimè Eccleſiam Cathedralem, multis aureis & argẽteis clinodiis, plurimis item optimis libris, precioſiſſimis veſtibus, pagis item integris & annuis prouentibus maximis. Impetrauit item non veterum ſolum, ab Imperatoribus priuilegiorum confirmationem, ſed & noua priuilegia. Obiit an. 919.

29. Notingus concordibus totius cleri Conſtantienſis ſuffragiis è Sangallenſi monaſterio, ad Epiſcopatus gubernationem euocatus eſt, ſtatim poſt mortuum Salomonem. Præfuit autem 15. annis optimè. Erat Epiſcopus eximiè doctus, qui & ſoluta & ligata oratione plurima ſcripſit, & omnes Euan- H geliſtas commentariis illuſtrauit. Fuit idem etiam multarum inſignium cantionum autor, quarum adhuc vſus eſt in Conſtantienſi Eccleſia. Obiit tandem anno 955.

30. S. Conradus à Notingo Epiſcopo educatus, & liberaliſſime inſtitutus, poſt præceptoris ac alumni ſui mortem vnanimi totius cum cleri, tum populi Conſtantienſis conſenſu poſtulatur, & eligitur ann. 935. Præfuit ſumma cum laude annis 42. In quibus Conſtantiam plurimis præclaris ædificiis ac templis egregiè illuſtrauit, omne ſuum patrimonium in hoc vnum ſtudium conferens. Obiit tandem plenus dierum poſtridie S. Catharinæ, anno Domini 976. Othone ſecundo Imp. Rom. præſidente.

31. Gaminolphus ſucceſſit S. Conrado, præfuit bene & laudabiliter 4. annis, & valedixit vitæ mortalium anno Chriſtianæ ſalutis 980.

52. S. Gebhardus ſecundus huius nominis, allis *Ebrhard. s.* A tamen dictus, comes Brigantinus poſt mortem matris ex vtero cæſus: vir doctus, pius ac facundus, eligitur anno Domini 980. Præfuit laudabiliter annis ſedecim: Obiit an. 996. Fundauit Collegium etiam Canonicorum Zurzachij, quod etiam annuis prouentibus dotauit.

33. Lambertus monachus Petershuſanus, inprimis religioſus & honeſtus, eligitur Epiſcopus Conſtantienſis vno omnium Canonicorum ore, an. 996. præfuit prudenter & vtiliter 13. an. obiit Phtiryaſi an. 1009. Huius Lamberti temporibus, vixit in Sangallēſi cœnobio Hermānus Contractus, comes Veringenſis, VVolfetadi ex Hiltrude filiꝰ, monachus eximie doctꝰ. Poëta, Orator, Aſtronomus, Muſicus & Chronographus inſignis.

34. Rodhardus alias Richardus ſucceſſit Lamberto, electus à toto clero Conſtantienſi: præfuit 4. annis, S. Henrico Imp. tam charus, vt fere ſemper eum ſecum haberet in aula ſua. Obiit peſte anno Dom. 1015.

35. Haymo eligitur ſtatim poſt auditam & perceptam mortē Rodhardi, præfuit piè & laudabiliter ſumma cum prudentia an. 13. Obiit paralyſi an. Dom. 1026. decima octaua Martij.

36. VVarmannus comes Cillingenſis & Kiburgius, Diuitis B Augiæ monachus, ſubſtituitur mortuo Haymoni, ann. Dom. 1026. Erat inſigni doctrina & ſapientia pręditus, ita vt cōmendaretur ei erudiendus Hermannus dux Sueuiæ: præfuit ille ſapienter & vtiliſſime octo annis, deceſſit ex hac vita ao. 1034.

37. Eberhardus comes à Dilligen & Kiburgk, Germanus frater Epiſcopi VVarmanni, præficitur Epiſcopatui anno Dom. 1034. bene & laudabiliter præfuit an. 12.

38. Theodoricus Cancellarius prius & Archiſacellanus Henrici Imperatoris, præpoſitus item Aquiſgrani & Spiræ: eligitur poſt fata Eberhardi, an. 1047. annuente & poſtulante Imperatore Henrico tertio, cui longe erat chariſſimus. Præfuit 4. annis: deceſſit 22. Iunij, anno 1051.

39. Rumoldus alibi Grimoldus, præpoſitus antea Goſlarienſis in Saxonibus. Eligitur impulſu Imp. Henrici tertij an. ſalutis 1051. Præfuit an. 17. Erat homo natura paulo contentioſior, alioqui pietate & animi dexteritate eximia præditus: ſub hoc Epiſcopo concidit an. Dom. 1052. ſummum templum Conſtantienſe, quod ab hoc Rumoldo egregie, & pulchrius, & fortius quam antea inſtauratum, & exædificatum ac conſecratum eſt. Extat in decreto epiſtola ab Alexandro ſecundo C ad hunc Epiſcopum (quem Grimoldum vocat) ſcripta *Cap. Sollicitudo, Diſtinct.* 52. Obiit an. 1069.

40. Carolus gente Thuringus, Canonicus Magdeburgenſis, ab Henrico 4. rege conſtitutus aut intruditur potius, ſine Capituli conſenſu, an. 1069. Accuſatus ob Simoniam à Canonicorum ſuorum ſenatu Romæ apud Pont. Alexandrum II. iuſſu ac mandato eius Moguntiam vocatur, vbi in congregata Synodo, præſente Henrico 4. qui defenſurus Carolum, cum eo Moguntiam deſcenderat, exauthoratur: cum præfuiſſet 2. annis. Id factum eſt an. 1071. Menſe Aug.

41. Otho Canonicus Goſlarienſis in hac ipſa Synodo Moguntina, exauthorato Carolo ab Henrico quarto ſubſtituitur, qui habebat eum ſecum Moguntiæ. Ordinatur igitur, confirmatur & conſecratur mox in præſentia Regis & conuocatorum Epiſcoporum à Sigefrido Archiepiſcopo. Poſt conſecrationem ablegauit eum rex Conſtantiam dicens familiaribus ſuis, Conſtantienſes noluiſſe retinere ſapientia & doctrina inſtructum Epiſcopum (Carolum innuens) haberent ergo iam fatuum iſtum. Præfuit 5. an. & Gregorij VII. mandato pellitur, Deturbatus itaque & eiectus Baſileam concedens reliD quum vitæ ibi abſoluit: vbi & mortuus & terræ mandatus eſt.

42. Gebhardus tertius huius nominis dux Zeringenſis, & monachus Hirſaugienſis, eligitur in Epiſcopum Conſtantienſem, an. 1082. Hanc electionem confirmabat Pontificius legatus Dominus Petrus Epiſcopus Albæ, addita etiam conſecratione. Præfuit in ſummis periculis ac difficultatibus annis decem, quibus elapſis ita ab omni parte à regiis aſſeclis ac miniſtris contumelia iniuriis ac moleſtiis affectus eſt, vt Vlrico Abbati Sangallenſi Charinthiæ ducis filio Conſtantiam obſidente, cogeretur loco cedere, & Epiſcopalem ſedem relinquere, à qua exulauit 13. annis, præſidente interim Arnolpho tum ſubſidentibus paulatim Germaniæ tumultibus, & ipſe auxilio Theodorici Abbatis Petershuſani in Epiſcopatum ſuum rediit, an. 1105. vbi tranquilliore poſtea vita, & fortuna per an. vndecim vſus eſt, quibus Eccleſiā Cathedralem à Rumoldo Epiſcopo reædificari cœptam, egregiè & fœliciſſime abſoluit, & conſecrauit. Deceſſit ex hac vita anno Dom. 1116.

43. Arnolphus comes Sancti montis, monachus Sangalenſis E intruditur vi per Abbatem Sangallenſem Vlricum tertiū Charinthiæ ducis filium, ac Henrici quarti Imp. conſanguineum: idque fit an. Dom. 1092. cum ſummo detrimento Epiſcopatus Conſtantienſis. Pręfuit annis tredecim. Tum qua menſura ipſe erat menſus eadē remenſum eſt: ipſi quoque nam an. Do. 1105. inclinatis rebꝰ Hērici quarti, eiectus eſt ab Epiſcopi Gebhardi conſanguineis, & Gebhardus ſumma cum laude reſtitutus.

45. Vlricus comes a Dilligen & Kiburg, ſingulari fauore Imp. Henrici quinti peruenit ad Epiſcopatus Conſtantienſis gubernationem, conſentiente tamen [illegible] & clero & populo Conſtantienſi: confirmatur à Pontifice Gelaſio ſecundo, conſecratur ab Archiepiſcopo Mediolanenſi. Præfuit ſumma prudentia decem annis: Incidit tandē in grauiſſimū morbum comitialem, vel Epilepſiam, qua aſſumptus obiit tandē an. Ch. 112[illegible].

45. Vlricus ſecundus, Baro de Caſtello: monachus apud S. Blaſium in Hercyna, vnanimi conſenſu Canonicorum electus ſucceſſit Vlrico Dillingenſi: præfuit vtiliter ac laudabiliter an. vndecim. Reſignauit Epiſcopatum circa an. Dom. 1138.

46. Hermannus Baro de Arbona, eligitur à toto Collegio Conſtantienſi, confirmatur ab Innocentio ſecundo an. Dom. F 1139. Attulit omne Patrimonium ſuum ad Epiſcopatum, trecentas etiam auri marcas, ad ſummæ Baſilicæ illuſtrationem conferens. Præfuit autem Hermannus ſumma cum laude 26. annis omnibus beneuolus, & omnibus eximie charus. Illuſtrauit multis ornamentis Baſilicam Conſtantienſem, emit Aquiſgranum Hegouiæ oppidum. Reſtaurauit an. 1142. collapſum Scotorum monaſterium. Impetrauit à Friderico Barbaroſſa confirmationem donationis ac Bullæ regis Galliarum Dagoberti, an. 1155. obiit tandem an. Dom. 1165.

47. Otho ſecundus, comes Habſpurgius, etſi ſint qui Zeringenſem ducem fuiſſe affirmant: præpoſitus antea Auguſtæ ad S. Mauricium, vir ſumma prudentia & optimis moribus conſpicuus, at homo valetudinarius: eligitur an. Dom. 1165. Præfuit 4. annis, ſemper fere ægrotans: obiit an. 1169.

48. Bertholdus nobilis Baro, eligitur ab vnanimiter conſentiente clero, ſtatim per euocatum ex hac vita Othonem, vir eximia prudentia ac virtute præditus. Præfuit laudabiliter an. 10. obiit 20. Maij: anno redempti orbis 1179.

49. Hermannus ſecundus, ſucceſſit an. Dom. 1179. Præfuit 12. annis: pacis & tranquillitatis publicæ, vt amantiſſimus, ita G cuſtos etiam diligentiſſimus, omnibus ſuis ſubditis ex animo charus obiit an. Dom. 1191. cum præcedente an. 1[illegible]. Fridericus Barbaroſſa periiſſe in quodam Armeniæ fl[illegible].

50. Diethelmus Baro de VViſſemburg, antea à Friderico Barbaroſſa Abbas diuitis Augiæ deſignatus in Comitiis Spirenſibus: Iſti cœnobio cum ſapienter ac vtiliſſime præfuiſſet an. 25. vocatus eſt vnanimi totius cleri ac populi Conſtantienſis conſenſu, ad gubernationem etiam Epiſcopatus, an. Domini 1192. cui ſumma cum laude præfuit annis duodecim, obiit tandem 12. Aprilis, an. Chriſtianæ redemptionis 1205.

51. VVernerus Baro à Stauffen, eligitur à Capituli Conſtantienſis toto Senatu, an. 1205. præfuit quatuor annis & aliquot menſibus, obiit an. 1210.

52. Conradus ſecundus, ſucceſſit VVernero: præfuit & profuit Eccleſiæ Conſtantienſi an. 24. cum ſumma omnium hominum laude, obiit an. 1234.

55. Henricus nobilis de Thanneck, aut vt aliqui volunt de Thannen, eligitur Epiſcopus Conſtantienſis, an. Dom. 1234. præfuit prudenter & vtiliter 14. an. Deceſſit ex hac mortali vita an. Virginei partus 1248.

54. Eberhardus ſecundus, Dapifer à VValdburg: eligitur à clero Conſtantienſi, præfuit ſumma prudentia & cura, 26. an. Vir humanus & miris erga omnes omnium conditionum homines, idcirco omnibus etiam eximie charus. Ampliauit & H ditauit Epiſcopatum. Obiit fœliciter an. 1274. decima [illegible] Febr.

55. Rudolphus comes Habſpurgius, Imp. Rodolphi Habſpurgij patruelis, Canonicus Baſilienſis prius & Conſtantienſis, eligitur an. 1274. præfuit 20. an. quibus Epiſcopatum egregie auxiſſet, & locupletaſſet, niſi à ſuis propriis conſanguineis, ad arma vltricia etiam capienda, duro neceſſitatis telo adactus, & compulſus fuiſſet. Obiit an. Dom. 1294. tertia Aprilis, relinquens Epiſcopatum in maximis debitis, propter geſta bella, ad quæ tamen non niſi ſumma vi pertractus eſt.

56. Fridericus comes à Zollern, præpoſitus Maioris Eccleſiæ Auguſtanæ, eligitur à maiori parte Collegij Conſtātienſis. At cōtra hūc à paucis quibuſdā ſummi collegij Canonicis eligitur Henricus nobilis à Klingēberg legū doctor, & Rodolphi

regis Cancellarius,vir adprimè doctus, & ſumma prudentia præditus. Hoc Schiſma fuiſſet maximè pernicioſum Epiſcopatui Conſtancienſi : niſi Fridericus tanta morum lenitate, & animi manſuetudine præditus,tamque pacis ac tranquillitatis ſtudioſus, de ſuo iure potius cedere voluiſſet. Reſeruata ergo annua ſibi penſione,poſt annos quatuor ab electione Henrico Clingenbergenſi gubernationem plenè reſignauit,obiit tandem anno 1304.

57. Henricus Secundus huius nominis , eligitur eodem tempore & die,quo Fridericus comes à Zollern, diſcordi ſcilicet electione. Cum autem ei potentiori ceſſiſſet Fridericus, confirmatus & conſecratus eſt ab Archiepiſcopo Moguntino Gerhardo ab Eppenſtein, anno Chriſti 1294. Dominica *Lætare*. Præfuit vtiliſſimè annis vndecim. Conſtruxit intra muros Conſtancienſis vrbis templum D. Laurentio ſacrum, obiit anno Domini 1306.

58. Eberhardus tertius huius nominis,aliis Gerhardus:Ex Auenione Galliæ natus,vir in ſacris ac prophanis eximiè doctus, præfuit 12.annis, obiit anno Domini 1318.

59. Rudolphus tertius huius nominis , comes à Monte forti,vir inſigni ſapientia prudentiaq; præditus:eligitur vnanimibus totius Canonicorum ſenatus ſententiis,an.Dom.1318. Præfuit ſedi Conſtantinæ laudabiliter & vtiliter annis quatuordecim,egregiè eam & augens & illuſtrans.Poſtulatus eſt etiam ad Churēſis Epiſcopatus gubernationem,an.1323.quā prudentiſſimè etiam adminiſtrauit.Obiit anno Chriſti 1332.

60. Nicolaus Magiſter Curiæ cognominatus , eligitur per Schiſma,& tamen a maiori parte ſenatus Canonicorum:confirmatur à Rom.Pont.Ioanne XXII.Contra hunc eligebatur à quibuſdam Canonicis comes Albertus de Hollenberg,patre Rudolpho furioſo homine natus.Hi duo bello etiā de poſſeſſione Epiſcopatus certarunt,ſed vicit Nicolaus auxiliis Friderici Auſtrij cōtra Imp.Ludouicum electi.Præfuit Epiſcopatui annis 11. laudabiliter, vbi in ſumma Annonæ difficultate, liberaliſſimus erat,ſingulis diebus trium milliū pauperis turbę hominum alumnus.Obiit an.Chr.1344.in die S.Iacobi.

61. Vdalricus III.Pfefferhart dictus, Cathedralis Eccleſiæ prius Decanus,ſubrogatur concordib. totius Capituli ſuffragiis,anno Dom.1344.Præfuit ſeptem annis prudentiſſimè ac vtiliſſimè:erat mitis ac ſimplex homo, ſed bonus ac circumſpectus Oeconomus. Obiit an.Dom.1351.6.Nouemb.

62. Ioannes III.cognomento Vvindlock,eximiè doctus & ſapientiſſimus vir,Cancellarius Auſtriæ ducis Alberti Claudi,cuius precibus obtinuit confirmationem ab Innocentio VI. Præfuit annis 5.

63. Vdalricus IV. eligitur à toto Capitulo in Epiſcopū,qui propter inſignes animi virtutes digniſſimus fuiſſet tali munere: ſed quia Pontificiam confirmationem impetrare non potuit (occuparat enim animos Pontificis & Cardinalium alius quidam,Henricus videlicet à Brandis)pacis & tranquillitatis conſeruandæ ſtudio, volens ab Epiſcopatu ceſſit. Hic aliqui etiam Leopoldum quendam Canonicum Bambergenſem,Epiſcopatui à Carolo IV. intruſum eſſe ſcribunt, qui tamen decem ſaltem præfuerit menſibus. Sed Catalogi Conſtancienſes illius non meminerunt.

64. Henricus III. Abbas Einſidlenſis,conſequutus eſt poſſeſſionem & clauum Epiſcopatus Conſtancienſis largitionibus. Corruperat enim Cardinales quoſdam Romæ , qui ei confirmationem apud Innocentium VI. facilè impetrarant, an.Dom.1356.15.Maij.Præfuit Henricus 26.annis cùm vrbi inuiſus, quia ſummè ei moleſtus & iniurius : tum Canonicis etiam non admodum gratus,obiit an.Dom.1383.

64. Mangoldus à Brandis eligitur ex Abbate Diuitis Augiæ in Epiſcopum Conſtancienſem,27.Ianu. an. Dom. 1384. à nouem Canonicis:reliquis Domino Nicolao à Ryſenburg ſuffragantibus:confirmatur ab Adolpho Archiepiſcopo Moguntino. Nicolaus verò à Pontifice Vrbano confirmationem conſequutus. Conſtantiam ingreſſus, ibi ſedem ſuam habere cœpit.Mangoldus conſcripto foris exercitu tumultuatur. Verum moritur ſubitanea mortę apud forum Tiberij ſiue Cæſaris ſolium in Ergouia,cum iam iam equum vellet inſcendere:& Schiſma illud duraſſet annum & dies 24.Sunt qui eum veneno affirment è medio ſublatum eſſe.

66. Nicolaus Secundus eligitur , vt ſupra dictum , anno Chriſti 1384.Præfuit 4.an.quiete & ſolus, ſublato iam Mangoldo Epiſcopo : Reſignauit Epiſcopatum quarta Maij,anno Chriſtianæ ſalutis 1388.ſpe amplioris dignitatis:qua ſpe cum fruſtraretur, rediit Conſtanciam,vbi præpoſituræ dignitatem iterum conſequutus eſt.

67. Burcardus Baro Heuvvenſis,& præpoſitus ſummi Collegij Conſtancienſis ſucceſſit concordi canonicorū electione Nicolao:præfuit an.decem:Profectus eſt ipſe Romā pro confirmatione ad Vrbanum Pont. Ædificauit egregium ſacellum in honorē D.Virginis in ambitu Cathedralis Eccleſiæ,vbi & ſepulturam ſibi ipſi conſtituit & elegit, obiit poſtea an. 1398.

68. Fridericus II.comes à Nellenburg, eligitur ab vniuerſo capitulo an.Dom.1398.in die S.Galli : móxque in præſentia parentis comitis Conradi à Nellenburg,inſigni pompa conſecratur:cum audiret autem Epiſcopatum eſſe exhauſtum & ære alieno grauatum,reſignauit eum decimo die.

69. Marquardus ſucceſſit legitimè electus & conſecratus, præfuit decem an.Deceſſit ex hac vita,an.1408.

70. Albertus Blaurerus præpoſitus ſummi templi, deſignatur Epiſcopus propter inſignem prudentiam ſuam, an.1408. Anno vero 1411.totius canonicorum ſenatus conſenſu reſignauit Epiſcopatum Othoni ſequenti , reſeruata ſibi tamen per omnem vitam annua & mediocri penſione.

71. Otho III.Marchio de Hochberg & Rottelin , accepit baculum paſtoralem à reſignante Alberto Blaurero, conſenſu totius cleri Conſtancienſis,an.Dom.1411.Præfuit 23.an.Erat eximia prudentia & doctrina præditus : Extant eius ſcripta de laudibus D. Virginis, & filij Dei ex hac intemerata Virgine nati,in Bibliotheca Diuitis Augiæ.Sub hoc Epiſcopo congregata eſt Synodus illa magna Conſtancienſis ab Imper.Sigiſmundo, cuius acta non eſt huius loci recitare. Ingraueſcente ſenio in Epilepſiam incidit , ac mox vltrò reſignauit Epiſcopatū conſenſu totius cleri,Friderico illuſtri comiti de Zollern, Canonico Conſtancienſi & Argentinenſi,retenta ſibi exigua penſione.Abſoluit periodum vitæ 15.Nouemb. An.1433.

72. Fridericus III. comes à Zollern, canonicus Argentoratenſis.Per liberā reſignationem Epiſcopi Othonis.Erat egregius iuuenis ſummæ modeſtiæ & humanitatis erga omnes, cùm ſummos tum infimos,laude inſignis,& idcirco omnibus etiam ſuis longè chariſſimus.Præfuit 3.annis,nec integris tamen. Euocatus eſt ex hac mortali vita,an. Chr.1436. vltima Iulij.Anno præcedente mortem ſuam,congregauit Synodum ex vniuerſo clero ſuo Conſtanciæ ; ei interfuerunt Abbates 26.Præpoſiti ſex, Canonici 40.ducenti & ſexaginta Sacerdotes,non ſupputato clero,qui intra mœnia vrbis habitaret. In hac Synodo cenſa & numerata ſunt per vniuerſam Diœceſin Conſtancienſem , trecenta & quinquaginta vtriuſque ſexus Monaſteria : mille, ſeptingentæ & ſexaginta Parochiales Eccleſiæ: Sacerdotum verò capita ſupra ſeptendecim millia.

73. Henricus IV. Baro Heuvvenſis , Præpoſitus Conſtancienſis,& Decanus Argentinenſis, eligitur ab vniuerſo clero in Epiſcopum an.Dom.1436. quarta Auguſti. Confirmatur eiuſdem menſis octaua die, ab Eugenio quarto, P.M.Baſileæ tum exiſtente. Ingreſſus eſt Conſtanciam quingentis equis in vigilia Natalis Dominici , vt auſpicaretur gubernationem. Præfuit annis 36.Tenuit per reſignationem Conradi à Rechberg Churenſis Epiſcopi , eiuſdem etiam Epiſcopatus adminiſtrationem,10.annis. Obiit anno 1472.

74. Burcardus II. vir humilis, ſolitudinis & tranquillitatis ſtudioſiſſimus,optimus Oeconomus:eligitur anno 1472.Præfuit tribus annis , & aliquot menſibus , ſapienter & vtiliter, obiit anno Dom. 1475.

75. Hermannus præficitur Cathedræ Conſtancienſi, antea Decanus Summi templi:vir mirè religioſus, humanus,mitis, munificus in pauperes.Eligitur an.Dom.1475.erat ſenio confectus, & valetudine omnino afflictus, idcirco adſumpſit è canonicorum collegio quendam ſibi coadiutorem, Ludouicum nobilem à Fribergk, doctorem , virum prudentem ac valdè verſutum:is clandeſtinis machinationibus contra Epiſcopum Hermannum & totum canonicorum collegium Romæ confirmationem à ſummo Pontifice Xiſto IV.impetrauit. Quod poſt ipſius mortem Epiſcopatus poſſeſſionem facilius ſe hoc pacto retinere poſſe arbitraretur. Præfuit non integris 2.annis,obiit anno 1477.

76. Ludouicus nobilis à Freibergk, Doctor legū,vir eruditus,callidus,& multarū rerum experientia clarus : Canonicus Conſtancienſis,fretus confirmatione quam aſtutè obtinuerat, iam ſe Epiſcopum arbitrabatur , non interueniente vlteriori electione.At Canonicorum ſenatus contēpto Ludouico alium eligebat,*Othonē* videlicet comitem Solimontanum, qui Con-

ſtanciȩ ſedẽs plena ibi gubernãdi Epiſcopatus poteſtate putitus eſt. *Ludou.* nec ipſe cedere volens, in Radolphi cella ſedẽ ſibi elegit,& ibi ſuum etiam ſenatũ, ſuum conſiſtoriũ habuit, ac Romã profectus lite cum altero contendere cepit. Cum autem hæc in longum vt fit, protraheretur, incidit Ludouicus in periculoſum morbum, quo conſumptus Romæ emigrauit, & Epiſcopali pompa honorificè ſepultus eſt , anno Dom. 1484. quo cœpit Otho quiete poſſidere Epiſcopatum. Igitur

77. Otho Conſtancienſi ſedi præfuit , durante Schiſmate, 7. annis : finito Schiſmate 8. annis , obiit Conſtanciæ ann. Chriſt. 1491.

78. Thomas Perlouerus vtriuſq; Iuris Doctor , vir eximie eloquens, prudentia vero virtute ac rerum vſu longè maximus: Friderici III. Imp. Orator ac Conſiliarius intimus,& qui Maximilianum Friderici filiũ, ita in latinis literis inſtituit, vt ille cũ omnibus legatis latine loqui poſſet expedite: Primũ præpoſitus ſummi Collegij Cõſtancienſis deſignatus, ita ſeſe in hoc munere geſſit, vt poſtea mortuo Epiſcopo Othone, 22. Martij, an. 1491. in Epiſcopũ eligeretur, vbi prudẽtiſſimè & vtiliſſime quinq; annis præfuit. Obiit an. Dom. 1496. viceſima Aprilis.

79. Hugo nobilis heros à Landenbergæ , Decanus ſummi Collegij, vir ita proceræ ſtaturæ , vt nullus eſſet princeps eo tẽpore in Germania, qui heroica ſtatura corporis illi cõferri potuiſſet: Erat autẽ & prudẽs, humanus, ac omnium eruditione aliqua præſtantium hominum amantiſſimus, etſi ipſe non admodum doctus. Is eligitur concordibus ſuffragiis an. Dom. 1496. Præfuit ſapienter ac fœliciſſimè triginta tribus annis. Sub hoc Epiſcopo Comitia habita ſunt Conſtantiæ à Diuo Maximiliano Imp. an. Chr. 1507. quibus omnes Imperij ſtatus interfuerunt , quæ Comitia durarunt per integrum annum: Anno Dom. 1527. ſeceſſit cum vniuerſo ſuo clero, propter mutatam Conſtanciæ religionem, Vberlingam, vbi honorificè à Senatu populóque exceptus , difficultate ſuorum temporum territus , Epiſcopatum ſenatui Canonicorum an. Dom. 1528. liberè reſignat,& ſibi quietem quærens, vna cum toto Capitulo Balthaſarem ſucceſſorem ſibi conſtituit.

80. Balthaſar Merckelius igitur tenuis fortunæ parentibus, at honeſtis & piis natus, homo ambitioſus, atque in ſtudiis literarum diligenter verſatus,& Doctor legum. Qui Diuo Maximiliano Imperatori in magnis Conſtancienſibus Comitiis anno Chriſtianæ ſalutis 1507. innotuerat ac in intimum Conſiliarium ab eo fuerat adſcitus. Maximiliano vero Imp. rebus humanis exempto,& D. Carolo V. in ipſius locum ſubrogato etiã adhæſit, eúmq; in Hiſpanias ſequutus eſt, cuius ibi Vicecancellarius etiam deſignatus , totius Imperij negocia ſubiuit,& cum laude promouit , expediuit , & adminiſtrauit. Tandem electus in Epiſcopum Conſtancienſem & Hildeſianum, Vberlingã venit,& honorificè excipitur. Reſignãte ſuam dignitatem Conſtancienſem Hugone, præfuit 15. menſibus,& in arduis Imp. Maieſt. negotiis in inferiorẽ Germaniã deſcenſurus, cum Treueri pernoctaſſet,& mane equum conſcendere vellet, ſubitanea morte deceſſit, in ipſo feſto S. Pẽtecoſtes, an. 1531. Quo audito , Canonici vnanimi conſenſu Hugonem à Landenberg ad Epiſcopatus gubernationem reuocarunt. Qui iterum ſapientiſſimè præfuit menſibus vndecim. Poſteà deceſſit plenus dierum. 7. Ianu. anni à nato Chriſto 1532.

81. Ioannes Quintus , comes à Lupffen, ſucceſſit tertia Februarij, vocatus & electus. Præfuit igitur ſex annis,& cum videret eam gubernationem habere plurimum laborum, curarum & ſolicitudinum: emolumenti vero minimum, reſignauit eam Canonicorum Collegio an Dom. 1537.

82. Ioannes Sextus, ex Iuliæ ducatu natus, doctrina, prudẽtia, multarum rerum vſu,& plurimarum linguarum cognitione inſignis,& idcirco D. Carolo V. Imp. eiuſq; fratri D. Ferdinando in primis charus. Deſignatus primum à Rom. Pont. Archiepiſcopus Lundenſis in regno Daniæ, vbi à Chriſtierno rege D. Caroli V. ſororio in tanto pretio habitus eſt, vt ille ei vnicum filium traderet erudiendum. Poſtea rege Chriſtierno miſere in regno ſuo ſæuiẽte, ſubduxit ſe ex Dania, in inferiorẽ Germaniam cõcedens, vbi Imp. Carolo V. fuit à legationibus & conſiliis. Miſſus autem an. Dom. 1538. à D. Carolo ad fratrem Ferdinandum: in eo ipſo itinere ad gubernationem Epiſcopatus Conſtancienſis, Regis Ferdinandi conſiliis & auxiliis peruenit: conſecratus eſt Ratisbonæ in Comitiis an. 1541. Incorporauit Epiſcopatui Diuitis Augiæ cœnobium Benedictinum,& præpoſituram Oeningenſem ad lacum Venetũ ſitam. Interfuit plurimis Comitiis, præcipuè vero illis quę D. Carol. V. Roo, Imp. Auguſtæ Vindelicorum, habuit an. Dom. 1547. & 1548. poſt bellum Germanicum: in quibus ſubitanea morte ex hac lacrymarum valle deceſſit, Menſe Maio.

83, Chriſtophorus Metzlerus , Doctor legum, Canonicus Churenſis & Conſtancienſis , eligitur vnanimi conſenſu in ipſa die Viſitationis Marianæ, An. Chriſti 1548. in Epiſcopum Conſtancienſem. Præerat adhuc anno Domini 1549.

84. Marcus Siricus comes de Altemps Cardinalis.

85. Andreas Auſtriacus, Epiſcopus etiã Brixinenſis,& Cardinalis, moritur Romæ 1600. filius Ferdinandi Archiducis.

86. Ioannes Georgius obiit. 1603.

87. Iacobus Fuggerus adhuc anno 162·. præſidet.

EPISCOPI ARGENTINENSES.

Argentina vel Argentoratum potentiſſima Germaniæ ciuitas , ad Rhenum ſita , conuerſa eſt ad Chriſtum imperante Nerone & concionãte adhuc Romæ D. Petro Apoſtolo, à S. Materno Petri Apoſtoli diſcipulo, eiuſq; ſociis Valerio ac Euchario, intrepida voce, & virtute omnipotentis verbi, multa ſigna facientibus per totã Alſatiam. At non perſtitit Argẽtina diu in vero Chriſtianiſmo, nam cum circa annum Dom. 330. Arrius latiſſimè ſpargeret ſuos errores, etiam his ipſis Argentina grauiſſimè infecta fuit, quemadmodum aliæ etiam vrbes ad Rhenum ſitæ. Tandem tamen ab his erroribus in viam veritatis reducta ab Epiſcopis Eccleſiæ Metenſis. Templũ verò primum poſtea an. Chr. 508. conditum eſt, à rege Galliarum Clodouęo, qui primus inter reges Galliæ Chriſtum agnoſcere cœpit, & a S. Remigio Epiſcopo baptiſatus eſt. Epiſcopatus vero Argentinenſis fundatus eſt à Galliarũ Rege Dagoberto: qui & Spirenſem, Vuormacienſem ac Moguntinum Epiſcopatus ab Athila miſere vaſtatos , & ab Arrianis infectos, repurgari fecit, ac ampliſſimis donationibus locupletauit.

1. Primus autem in ordine Epiſcoporum hic numeratur S. Amandus in Aquitania , Vltraiectinæ Eccleſiæ Epiſcopus, euocatus ex Vltraiecto, Argentinenſi Epiſcopatui præficitur à Rege Galliarum Dagoberto, cuius filium Sigibertũ in caſtro Eyſemburg, baptiſauit. Et miraculis clarus, concionatus eſt Chriſtũ. Verum cũ populus contra veritatis verbũ crudeliter etiam tumultuaretur, ceſſit Amandus iſti furori, & reſignato Epiſcopatu an. Chr. 640. Monaſteriũ à ſe & Dagoberto fundatũ ingreſſus eſt: vbi poſt aliquot annos febribus correptus, ex hac vita mortali ad immortalem fœliciter emigrauit.

2. S. Arbogaſtus Aquitanus, etſi ſint qui ex Hibernia ortum affirment: is Peregrinus & Heremita venit in Alſatiam, ibiq, in ſacro nemore eo penè loco, vbi nunc Haganoa ſita eſt, oratorium ſibi cõſtruens, Deo ieiuniis ac precibus diligenter ſeruiuit: non otioſus tamen prorſus, nam & prodibat,& accolas de vera Dei cognitione, de vero timore Dei,& vera per filium Ieſum Chriſtum redemptione, reprehenſis Idololatricis cultibus , ac phanaticis opinionibus confutatis , diligentiſſimè erudiebat,& doctrinam confirmauit etiam miraculis. nam & immundos ſpiritus eiiciebat, & ægrotos ſanabat , & mortuos reſuſcitabat : perturbatas verò conſcientias verbo Dei erigebat. Vtebatur illo familiariter Rex Dagobertus cúmque S. Amandi ſucceſſorem conſtituit, an. Chr. 646. addito mandato, vt Argentinenſes audirent hunc Doctorẽ,& eius voci tanquã diuinæ legi obtemperarent. Præfuit autẽ docendo & concionando an. 12. Suſcitauit orationibus ſuis à mortuis Sigebertum, Dagoberti Regis ex Mechtilde Saxonum Duciſſa filium, qui in venatione prope Ebersheimmunſter ab apro percuſſus poſtero die obierat. Deceſſit ex hac vita, anno 658.

3. Rodtharius ducali origine & ſtẽmate natus, à Rege Galliarũ Childerico, Epiſcopus Argẽtinenſis cõſtituitur, ex regię Curiæ magiſtro, ac ſtrenuo equeſtris ordinis viro: iuxta verſ.

Ex gladio baculum dux fert Rotharius iſtum.

Præfuit is Epiſcopatui quinq; tantũ annis. Obiit an. Do. 663. Sunt qui alio ordine recitent ſucceſſionem Epiſcoporum Argentinenſium, ſed falli & toto cælo errare eos,& certiſſimum eſt,& vetuſtis diplomatibus etiam demonſtrari poteſt.

4. S. Florentius Scotus, ſanctorum Arbogaſti, à Deo dati & Hildolphi amicus, peregrinationum comes, & exilij & Heremiticæ vitæ ſocius : oratorium ſibi initio condidit ad Haſelium fluuiolum non procul à Bruſchio percelebri Alſatiæ amne, in denſiſſimis nemoribus.

In his latebris dabat operã ſãctus Dei vir ſtudiis Agriculturæ, diligẽter interim Deo precibus & orationibus inſtãs pro tota Eccleſia. Is ipſe Rathildim Dagoberti regis filiã cęcã ac mutã à natiuitate , ſuis ad Deum in nomine Chriſti fuſis precibus videre, ac loqui fecit. Ipſo loco, vbi S.Florentius oratorium A ſuum hactenus habuerat, magnificum conſtruxit S.Florentius, & ipſius diſcipulis cœnobium Haſelachum dictum, à nomine præter fluentis riui, in quo docebat, ac legendo orandoque Deo tandem poſt Epiſcopi Rotharij mortem, Epiſcopus Argentinenſis Eccleſiæ, vnanimi totius & cleri & populi conſenſu electus fuit, anno Christi 663. Præfuit pie & laudabiliter annis duodecim ac obdormiuit anno 675.

5. Anſoaldus ſucceſſit S.Florentio, electus à rege Galliarum Childerico: præfuit 5.annis. Obiit an.Chriſti 680.

6. S.Iuſtus, eximiè doctus & ſapientiſſimus Epiſcopus, eligitur an.Chriſti 680. Præfuit vix plenè duobus annis, piè ac ſapienter. Scripſit commentarium in Cantica Canticorũ, qui in Truttenhuſio Monaſterio Canonicorum Regularium extat manu authoris ſcriptus. Deceſſit ex hac vita an.Chriſti 681.

7. S. Maximus præfuit concionando ac docendo ſex annis, vir ſumma vitæ innocentia & ſanctimonia præditus. Mortuus eſt anno Chriſti 686.

8. S. Valentinus, vir ſanctiſſimæ conuerſationis eligitur, B defuncto Maximo: præfuit tribus annis. Obiit anno Chriſti 689.

9. S. Sularius venerandus & religioſiſſimus ſenex, S. Valentino ſubrogatus, præfuit tribus ferè annis, emigrauit anno Domini 692.

10. Biulphus aliis *Giulphus* præfuit annis 8. Abſoluit naturæ debitum, an.Dom.700. Numeri tamen propter vetuſtatem corrupti, alibi aliter inueniuntur: Succeſſio autẽ hæc certior eſt.

11. Magnus præfuit annis ſex: obiit anno 706. inuenitur nihil de eo aliud, quam ex nobiliſſima cum proſapia natum fuiſſe. Hoc tamen certum eſt, nullum vnquam alium aſſumptum eſſe in Canonicorum Argentinenſium collegium, quã vel ex Principibus, vel Comitibus, vel Baronibus natum, quique ſedecim proauis ac atauis allegatis, honeſtum & legitimum, vel Principem, vel Comitem, vel Baronem ſe natum conteſtari poſſet. Vnde Argentina omnium Germaniæ Epiſcopatuum dicitur nobiliſſima. Adiiciam verò hic vulgare illud & vſitatum vulgo dicterium, de Platea (vt vocant)

Inter Sedes Epiſcopales ad Rhenum ſitas, dicitur:
- Curia ſumma: quia ad caput & fontes Rheni ſita.
- Conſtantia, Ampliſſima: dicitur enim habere ſub Diœceſi ſua, ſupra mille & C octingentas Parochias, & 400. Monaſteria.
- Baſilea, Amœniſſima.
- Argentina, Nobiliſſima.
- Spira, Religioſiſſima.
- Wormatia, Pauperrima.
- Moguntia, Venerabiliſſima, hoc eſt, dignitate & autoritate cæteras maximè antecellens: ſola enim illa poſt ſedem Romanam, *Sancta cathedra Moguntina* dici ſolet, ex dono Pontificis Gregorij tertij.
- Treueris, Vetuſtiſſima.
- Colonia, Opulentiſſima.

12. Aldus ſucceſſit antiſtiti Magno, præfuit nouem penè annis, legitur deceſſiſſe ex hac mortali vita, ad immortalem, anno ſalutis 714.

13. Gaorinus aliis *Baruinus* eligitur, Aldo mortuo: præ- D fuit annis ſeptem. Obiit anno Dom.721.

14. Landebertus conſtituitur Epiſc. Argentinenſis, anno Domini 721, præfuit annis ſex. Emigrauit ex hac mortali vita anno Dom.726. Sub hoc plurima Monaſteria fundata ſunt.

15. Rodobaldus præfuit tribus annis Epiſcopatui & Eccleſiæ Argentinenſi, euocatur ex hac vita, anno Dom.730.

16. Magnebertus præfuit quinque annis, & obiit anno Domini 735.

17. Vbiolius aliis *Laybolus*, præfuit ſeptem annis, obiit an. ſalutis 742. quo ann. natus eſt Carolus Magnus Galliarũ rex.

18. Gundoaldus præfuit annis quatuor, obiit anno 749. Dicitur ab aliquibus *Sunderboldus*.

19. Gaudo vel *Gando* vir eximiè doctus & ſapiens, ſucceſſit Gũdoaldo, præfuit annis 2. Obiit ann. redempti orbis 748.

20. Viho vel *Otho* præfuit annis ſex. Obiit ann.Dom.756.

21. VViggerus præfuit poſt *Vrbonem* annis quinque. Obiit anno 761. Conſtruxit Monaſterium ad Rhenum, Monachorum Cellam appellatum.

22. Vuandelfridus ſucceſſor Epiſcopi Vuiggeri, præfuit 4. annis, emigrauit ex hac vita, anno ſalutiferi partus 765.

23. Otho vel *Etho* ab aliquibus appellatus, quem aliqui E Habſpurgium comitem fuiſſe, alij verò (qui magis veriſimilia ſcribunt) ex Ethichonis Alſatiæ Ducis genere, natum affirmant. Ex Monacho & Abbate vocatus eſt tandem ad Argẽtinenſis Epiſcopatus gubernationem à rege Galliarũ Pipino. Vbi 8. annis benè & prudenter præfuit. Obiit anno Do.773.

24. Auldulphus ſucceſſit Othoni, temporibus Caroli Magni nondum Imperatoris: præfuit laudabiliter decem annis, deceſſit an.Chriſti 783.

25. Remigius alibi tamen *Benignus* appellatus: Abbas primũ per veteris monaſterij in Valle-Georgiana apud Alſatas ſiti, eligitur etiam in Epiſcopum Argentinenſem concordibus totius & cleri & populi vocibus: præfuit laudabiliter an. 20. peregrinatus eſt pedes Romam, vbi ab Adriano Pont. honorificè exceptus multiſque ſanctorum reliquiis donatus, eas omnes humeris ſuis è Roma Eſthouium vſque in monaſterium recens à ſe conditum deportauit. Obiit anno Dom.803.

26. Ratho euocatus à Carolo Mag. Imp. ex Abbatia vallis Georgianæ, ad gubernationem Epiſcopatus Argentinenſis, ſumma cum laude ibi præfuit an.8. Obiit an.Dom.812.

27. Vtho Argentinenſis, à quo platea (in qua parentes eius habitarunt Argentinæ) hodie adhuc Vthonis platea appellari F ſolet: & generis & ingenij animique virtute ac nobilitate clariſſimus, aſſumitur & eligitur in Epiſcopum Argentinenſem à toto clero & populo, anno Domini 812. confirmatur à Carolo Magno: præfuit an. nouem piè, vtiliter & cum ſumma laude. Interfuit Aquiſgranenſi Concilio, quod congregauit ex omnibus Germaniæ Epiſcopis Ludouicus Pius, reformandæ Eccleſiæ ergo, mox poſt ſuam coronationem. Deceſſit ex hac lacrymarum valle, Anno Chriſtianæ ſalutis 821.

28. Erlenhardus alibi *Vrlenhardus* ſucceſſit Vthoni, præfuit piè & laudabiliter annis ſeptem. Deceſſit an.Dom.828.

29. Adelochus eligitur mortuo Erlenhardo totius Capituli conſenſu: præfuit piè & vti bonum Epiſcopum decet, annis duodecim. Scotorum Cœnobium ad S. Thomam mutauit in Canonicorum Collegium. Obiit anno 840.

30. Bernoldus eligitur & conſtituitur Epiſcopus Argentinenſis, an.Chriſti 840. fidelis doctor & informator ſuæ plebis, vir & vitæ ſanctimonia, & eruditione inſigni præſtans. Præfuit prudentiſſimè an.17. Emigrauit ex huius vitæ carcere an.Domini 857.

31. Ratholdus ſucceſſit, præfuit fideliter & piè, ac plurimum etiam profuit Epiſcopatui an. octodecim. Imperante G Ludouico II. Valedixit mortalium vitæ an.Chriſti 875.

32. Grimoldus aliis *Brunoldus*. eligitur vnanimi conſenſu totius cùm cleri tum populi, an. 875. Præfuit an. octo. Deceſſit an. redempti orbis 883.

33. Regenhardus ſucceſſit Grimoldo, electus à toto clero, præfuit Epiſcopatui annis duodecim, quem diligenti ſua adminiſtratione plurimum ditauit. Migrauit ex hoc ſæculo, anno Chriſti 895. 10. Maij.

34. Baldramus gente & natione Bauarus, ſeu è Norico natus, eligitur an. Domini 805. Præfuit prudenter & vtiliter duodecim annis: fuit pius ac religioſiſſimus præſul. Obiit an.Domini 906. duodecima Aprilis.

35. Odobertus eligitur an. Domini 906. fideliter præfuit annis ſeptem: Huic cum plurimum moleſta eſſet Reſpublica Argentinenſis, ſeceſſit Epiſcopus ex vrbe in fortiſſimum quoddam caſtrum Rotenburg: ſed furens plebs ſubornauit in pium ac laudabilem Epiſcopum ſuum ſicarios quoſdam, qui clam in arcem irruentes, Epiſcopum trucidarunt 30. Auguſt. H anno Domini 913. Eodem anno etiam Bernhardus Spirenſis antiſtes à ſeditioſis duobus Comitibus, Bernhardo & Conrado, oculis primum & viſu priuatur, poſtea crudeliter interficitur.

36. Godefridus Caroli Craſſi è ſorore nepos, legitimè electus ſucceſſit Odoberto: præfuit duobus tantum menſibus, & decima Nouembrium eiuſdem anni, quo interfectus eſt Odobertus, deceſſit etiam ipſe.

37. Richuuinus dux Lotharingiæ, ſacrarum ſcripturarum inſignis Magiſter, princeps pius ac religioſiſſimus, eligitur anno Chriſti 913. præfuit laudabiliter quindecim annis, in quibus Canonicorum collegium S. Thomæ egregiè dotauit & illuſtrauit. Obiit 30. Auguſti, an. Domini 928.

38. Ruthardus natione Sueuus, præfuit annis vndecim, diligentiſſimè & vtiliſſimè. Deponitur & exauthoratur ab Imper. Othone Magno, propterea quod cõtra ipſũ adhæſiſſet quibuſdam principib. Ductus verò in Saxoniam, Corbeienſi

Cœnobio includitur, vbi annis vndecim detentus, ac tandem
A dimiſſus, cùm Argentinam rediret, obiit illic an. 950.

39. Vto Comes Francicus, Vtonis cuiuſdam filius: eligitur anno Chriſti 950. præfuit laudabiliter annis quindecim. Præſul eruditus & omnis generis librorum ſtudioſiſſimus collector ac perueſtigator, quorum magna adhuc pars in Bibliotheca Argentinenſi aſſeruatur. Obiit an. 965.

40. Eckenbaldus vel Erckenbaldus, *Aldericus* cognominatus, humilibus, at piis & optimis parentibus natus: ſucceſſit Vtoni legitime vocatus & electus, præfuit trib. annis etſi ſint qui eum diutius præfuiſſe arbitrentur. Fuit eximiè doctus Epiſcopus, ſacrarum litterarum Magiſter: & mediocris verſificator. Scripſit carmine vitas quorundam anteceſſorum ſuorum.

41. Baldus Pius & admodum religioſus, ſucceſſit Erckenboldo, ſed quo an. ignoratur. Deceſſit autem ex mortali hoc ſæculo, an. 979.

42. VVilderolfus aliquibus *Vildeoldus* dictus, præfuit an. 17. Etſi ſint, qui duobus tantum præfuiſſe ſcribant. Deuoratus eſt à muribus, arcano Dei iudicio, anno 997. duodecima Iulij.

43. Aldouicus vel *Alevvicus* eximiè doctus ac prudentiſſimus, Diuitis Augiæ monachus, eiuſdemque loci ab Othone
B III. conſtitutus etiam Abbas, & in Epiſcopatus Argentinenſis faſtigium collocatus eſt, vbi præfuit piè & prudenter 8. annis Obiit an. 1006.

44. VVernharius eligitur an. Domini 1007. præfuit laudabiliter ac vtiliſſimè vno & viginti annis, egregie amplians ac illuſtrans Epiſcopatum Argentinenſem. Is ipſe VVernharius, ſeptimo ſuæ gubernationis anno, videlicet an. 1015. D. Virginis Cathedralem Baſilicam Argentinenſem, è lignis olim & coctis exiguique valoris lapidibus, a rege Galliarum Clodoueo Neophyto conſtructam, demoliri cœpit, & ex fundamentis renouariac longe ampliorem & quadrato lapide, magnificentiorem & fortiorem quam antea, fieri curauit. Auxit Bibliothecam multis bonis libris. Anno Dom. 1019. ingenti prælio vicit Burgundiones, Argentinenſem Epiſcopatum iniuſte deprædantes. Obiit poſtea an. Domini 1028. Viceſima octaua Octobrium.

45. VVilhelmus eligitur ab vniuerſo clero Argentinenſi Præfuit laudabiliter an. 19. quibus S. Thomæ collegiatam Eccleſiam incendio collapſam, & pleraſque etiam alias, obiit anno 1047. renouauit.

C 46. Hezelo vel *Hezelinus*, eligitur anno ſalutis 1047. præfuit fideliter & vtiliſſimè annis octodecim. Is Canonicorum S. Petri Collegio nouo, ſex adhuc Canonicatus adiecit. Obiit an. Domini 1065.

47. VVernharius II. comes Habſpurgenſis Gebizonis filius, natus anno Domini 1025. eligitur an. Domini 1065. præfuit 14. an. Obiit an. gratiæ 1078. De huius morte variæ ſunt ſententiæ.

48. Theobaldus ſucceſſit VVernhero, præfuit 5. an. & aliquot menſibus, Obiit an. Dominicæ incarnationis 1084.

49. Ottho conſtituitur Argentinenſis Epiſc. ab Imp. Henrico IV. profectus eſt cum Dom. Godefrido de Bilione, Lotharingiæ duce, aliiſque multis Germaniæ Epiſc. & principib. ad terram ſanctam recuperandam, & S. Vrbem Hieroſolymam è manibus ac poteſtate Saracenorum liberandam, quod fœliciter factum eſt an. Chriſti 1099. quo Godefridus iſte rex Hieroſolymitanus deſignatus eſt: etſi aurea corona ſe coronari non ſit paſſus, quod Chriſtus Dei filius coronam ſpineam ibi pro peccatis mundi geſtaſſet. Obiit an. Chriſti 1100. cùm præfuiſſet an. ſedecim cum ſumma laude.

50. Baldouinus ſucceſſit Othoni Epiſcopo, præfuit vir duo-
D bus integris menſibus, & ex hac vita mortali euocatur eodem quo electus eſt anno.

51. Chuno eligitur anno Chriſtianæ ſalutis 1101. ab Imperatore Henrico IV. præfuit viginti duobus annis, legitur primis ſuæ gubernationis annis, vna cum quibuſdam nobilibus viris fundaſſe & conſtruxiſſe Monaſterium Boumgarten. Obiit an. Dominicæ incarnationis 1123.

52. Bruno vir ſanctiſſimæ conuerſationis, eligitur à toto Canonicorum Argentinenſium ſenatu, an. incarnationis 1123. Eiectus eſt paucis annis elapſis ex Epiſcopatu, ab Imp. Lothario Saxone, cui ſummè inuiſus erat: etſi talis odij ratio nuſquã reddatur. Reconciliatus tamen Imp. intercedentib. Imperatricis precib. priſtinæ dignitati reſtituitur. Virum, & ſanctũ & pium fuiſſe vno ore confitentur, & affirmant omnes.

53. Gebehardus præfuit Epiſcopatui prudenter, ſed quot annis ignoratur: Pugnauit bis feliciſsime contra Sueuiæ duces Fridericum, Emigrauit tandem anno Domini 1141.

E 54. Burchardus eligitur concordibus totius cleri ſententiis. anno gratiæ 1141. præfuit bene & vtiliter 20. an. liberaliſsimè donauit & auxit Xenodochium Argentinenſe. Sub eo conflagrauit, & iterum inſtauratum eſt templum S. Thomæ. Obiit an. Dominicæ incarnationis 1161.

55. Rudolphus conſequutus eſt Epiſcopatum, anno Domini 1161. non per legitimam electionem, ſed Simoniacis largitionibus: præfuit octodecim an. Deponitur & exauthoratur, iterum ab Alexandro Tertio Rom. Pontif. an. 1179. menſe Aprili. Idque in publica Synodo factum eſt Romæ, cui 500. Epiſcopi & Abbates interfuerunt.

56. Conradus eligitur vnanimi conſenſu totius Capituli Argentinenſis, exauthorato Rudolpho, 30. Decembrium, an. Chriſti 1179. Emigrauit ex hac vita mox ſequente an. 1180. in die S. Thomæ Apoſtoli.

57. Henricus Baro ab Haſenburg, præfuit decem an. Sub eo fundatur cœnobium Trautenhuſium ad pedem montis S. Odyliæ. Obiit an. Domini 1190. in Calendis Aprilis.

58. Conradus II. præfuit fideliter & laudabiliter an. duodecim: obiit anno reparatæ ſalutis 1202.

F 59. Henricus Comes à Veringen, Sueuus: pius ac religioſus, pacis publicæ, & bonæ inter homines tranquillitatis author & cuſtos, promotor & conſeruator ſtudioſiſsimus. Præfuit ſapienter & vtiliſsime vno & viginti an. Deceſſit an. incarnati Verbi 1213. vndecima Martij.

60. Bertholdus princeps à Teck, Sueuus: eligitur legitimè & concorditer à toto clero Argentinenſi, præfuit fideliter & prudentiſsimè 15. an. Erat ei pacis inter omnes homines conſeruandæ ſumma cura: diſſidentium inter publicas & priuatas perſonas compoſitor, & diligentiſſimus & fœliciſsimus. Monaſteria & Canonicorum collegia, non vrbis tantum, ſed totius Epiſcopatus liberaliſsimè iuuabat, & ornabat. Obiit cũ ſumma omniũ tam ſpiritualiũ quã ſecularium luctu, an. C. 1230.

61. Henricus comes à Staheleck, Sueuus: eligitur anno Chriſtianæ ſalutis 1239. præfuit vno & viginti annis: fuit vir ſapiens, prudens, iuſti æquique amantiſſimus. Deceſſit autem anno Domini 1260. quarta Nonarum Martij.

62. VValterus Baro de alto Geroldiſegko cis Rhenum: eligitur vnanimi conſenſu totius cleri Argentin. vno tantum aduerſante, Henrico videlicet Barone à Geroldſegko: Id in
G Vigilia Palmarum an. 1260. factum eſt: confirmatur & conſecratur ſequente an. 1261. à VVernhero Archiepiſc. Moguntino. Ingreſſus eſt Argentinam pro veteris moris conſeruatione, ſplendida & maturè inſigni pompa, 1. die Febr. Ex hac vita emigrauit, an. 1263. paucis diebus ante Paſcha. Vide de bellis ab eo geſtis Paralipomena addita Chronicis Abbatis Vrſpergenſis Conradi à Lichtenavv.

63. Henricus Baro a Geroldiſegko ex VVaſgonia natus: Cantor antea ſummæ Baſilicæ Argentinenſis: cui ſolo, ex vniuerſo clero contra edictum VValtheri Epiſc. de facienda ſeceſſione, in vrbe manenti, nihil fuerat negotij cum bellicis iſtis tumultibus. Erat vir mitis, ac natura placidus, eligitur iam poſt mortem VValtheri, concorditer totius cleri populique ſuffragiis in Argentinenſis Eccleſiæ præſulem, anno Domini 1263. Obiit an. Domini 1273.

64. Conradus Baro de Liechtenberg, omni virtutum genere ornatiſſimus: eligitur an. Chriſtianæ ſal. 1273. Præfuit laudabiliter ac vtiliter an. 26. Sub eo inchoata eſt primum à Senatu populóque Argent. inſignis illa & admirabilis Argentinen-
H ſis Baſilicæ turris, totius Germaniæ ſpectaculum & ornamentum eximium, an. Chriſtianæ ſal. 1277. ab Ervvino de Steinach ſtatuario Latomo & Architecto inſigni: abſoluta eſt an. 28.

65. Fridericus Baro Liechtenbergius, Cõradi Epiſcopi germanus frater, antea præpoſitus ſummi Collegij Argentinenſis, virtute, & vitæ honeſtate fratri non inferior, aut poſterior. Eligitur 15. Sept. an. Dom. 1299. etſi inuitus, & nihil tale vel ſperans vel ambiens. Erat ſacerdotum Concubinas alentium ac fouentium ſummus oſor, & grauiſſimus in eoſdem animaduerſor. Obiit an. 1306. viceſima Decembris.

66. Ioannes nobilis à Dirpheym. Heluetius, Vir eximia virtute, ſapientia & vitæ bonitate præditus: doctrina vero, & inprimis vtriuſq; Iuris ſcientia clariſſimus: Deſignatur primum præpoſitus Tigurinus, & poſtea Epiſc. Eyſtetenſis ab Alberto Auſtrio, Romanorum rege, cuius diu antea fuerat Cancellarius, & intimus Conſiliarius. Præfuit Ayſtadij 2. annis. Et à Pont. Max. Clemente V. Argentinenſi Epiſcopatui præficitur, anno Dom. 1307. cum iam Argentinæ dominarentur quatuor

A Epiſcopi per diſcordiam electi. Obiit anno Domini 1328. ſexta Decembrium.

67. Bertholdus comes à Bucheck, ſapientia & morum probitate, animique erga bonos lenitate, erga ſeditioſos vero magnitudine nemini ſecundus, eligitur in Epiſc. Argentinenſem 21. Decembr. anni à nato Chriſto 1328. Fuit pacis & concordiæ per omnem vitam ſuam ſtudioſiſſimus, clero & ciuibus charus. Præfuit Epiſcopatui 25. annis optime & vtiliſſimè: condidit & erexit ſacellum D. Catharinæ, cuius feſtum in ſummis deliciis habere eſt ſolitus, quod eo die natus, & eodem ad Epiſcopatus gubernationem fuiſſet electus. Inde alium conſtituens ſimplicioris ſepulturæ locum, in quem poſitus eſt tandem ipſo fatali ſibi die S. Catharinæ, paucis menſibus ante mortem ſuam, quæ irrepſit anno 1353. omnibus corporis viribus planè deſtitutus, Epiſcopatum reſignauit Ioanni Baroni Liechtenbergio, cuius tamen inſtinctu olim captus, & miſerè tractatus fuerat. Sub eo cœpit conſtrui, a ciuibus quibuſdam Argentinenſibus Carthuſia.

68. Ioannes præpoſitus ſummæ Baſilicæ Argentinenſis, eligitur à viuente & adhuc ſuperſtite Epiſcopo Bertholdo, B conſenſu totius cleri ann. Dominicæ Incarnationis 1352. in die S. Andreæ. Erat vir humilis, mitis, placidus, miſericors & benignus erga pauperes, nec ſuperbus, nec ambitioſus, ſimpliciſſimo habitu ac veſtitu contentus, diligens & ſeuerus religionis cultor. Præfuit vtiliſſime 12. annis, & 15. ſeptimanis. Obiit animi mœrore conſumptus, in die S. Crucis, anno Do. 1365. quod impunè graſſantes Anglos, Alſatiam & omnem circumiacentem regionem, miſerè videret vaſtare.

69. Ioannes comes Lutzelburgius, Imp. Caroli IV. ex Venceſlao fratre nepos, Gallus cognominatus, & comes Lyniæ. Mittitur is ex Italia à Rom Pont. ad gubernationem Epiſcopatus Argentinenſis, cũ ibi inter duos alios per diſcordiã electos, de Epiſcopatus poſſeſſione per integrum annũ diſceptatum eſſet. Ingreſſus eſt Argentinam, & honorificè ibi eſt exceptus ab vniuerſo clero, item à Senatu populoque, 11. Iunij, an. Chriſtianæ ſal. 1366. Præfuit 5. annis, & an. Dom. 1371. Moguntinæ ſedi præficitur à Pont. Gregor. IV. & Imp. Carolo V. Præfuit ibi 2. annis, & obiit an. 1373. nõ ſine veneni ſuſpicione.

70. Lambertus nobilis à Buten, Alſata: conſtituitur & confirmatur anno Dom. 1371. Epiſcop. Argentinenſium. Fuit prius Monachus & Epiſc. Brixienſis, ac Spirenſis annis 9. etiam C hanc cathedram reliquit, euocatus ad Bambergenſem: cui etiã præfuit annis viginti tribus laudabiliter, ad annum vſq; Dom. 1398. quo Bãbergenſis etiam Epiſcopatus honore ſe abdicans, Gengenbachium rediit, vbi religioni Chriſtianæ totus deditus poſt pauculos menſes, mortuus ac honorificè ſepultus eſt.

71. Fridericus Baro à Blanckenheim, conſtituitur à Rom. Pont. Epiſcopus Argentinenſis contra diſcordem electionem Canonicorum, qui duobus ſuffragabantur, Ioanni videl. Baroni ab Ochſenſtein, ſummi Colleg. Decano, & Georgio Comiti à Veldentz, Scholaſtico. Præfuit ſedecim annis. Geſſit graue bellum contra Argentinenſem Rempublicam, an. 1388. id eleganter & ſuccinctè deſcriptum quære & lege *in Paralipomenis Vrſpergenſi Chronico additis.*

72. Burcardus comes de Lutzelſtein, antea Summæ Baſilicæ præpoſitus, eligitur a ſenatu ſummi Collegij Argentinenſis, anno Domini 1392. in Epiſcopum. Sed cùm is deſperaret ſe poſſe retinere tantæ rei poſſeſſionem contra Guilielmum pontificia authoritate confirmatum: ceſſit Guilielmo libenter & bona pace, retenta ſibi tamen ſuperioris Manduati, oppidi videlicet Rufacenſis ac adiacentium pagorum ditione: quam tamen etiam tandem reſignauit.

73. Guilielmus comes Dieſtenſis, pontificia authoritate, & D permutationis iure ex Vltraiectino ad Argentinenſem Epiſcopatum euectus eſt, anno Dom. 1394. geſſit grauia bella cũ ſuis ciuibus, eaque infeliciter, nam ab illis captus fuit. Præfuit Epiſcopatui Argentinenſi ante & poſt captiuitatem 44. annis, quibus parũ profuit Eccleſię, aut ditioni ſuę. Obiit apud Molſheymiũ 6. Octob. anni à nato Chriſto 1439. ibid. ſepultus.

4. Conradus Baro à Buſnang ex Thurgouia natus, eligitur ann. 1439. à maiori parte Capituli Argentinenſis. Sed cum iam ille in chorum Eccleſiæ ductus, & pro more in aram poſitus eſſet, canente toto clero Hymnum Diuorum Ambroſ. & Auguſtini: electus eſt interim ſumma feſtinatione, ab alia Senatus Canonicorum parte & equeſtris ordinis viris, Ioannes Baro Ochſenſtein decrepitus & omnino valetudinarius ſenex, ſurdaſter etiã. At Conradus vir natura mitis, placidus ac prudentiſſimus, vocatis ad ſe Canonicis (à quibus electus erat, oblato honore ſe abdicauit, & aſſumptus fuit. E

75. Rupertus Rheni Palatinus, & Bauariæ dux, ingreſſus eſt Argentinam inſigni pompa, anno adhuc 1439. Præfuit fœliciter vtiliterque, & cum ſumma laude annis triginta octo, primum aliquo modo diſſolutis moribus, poſtea verò gubernator optimus, Oeconomus diligentiſſimus, Religionis cuſtos ac propagator ſtudioſiſſimus. Author concionum, quæ haberi ſub eo ſunt cœptæ in Baſilica Cathedrali. Obiit anno Domini 1478. in die S. Lucæ Euangeliſtæ.

76. Albertus Rheni Palatinus, & vtriuſque Bauariæ dux, filius Othonis ducis, antea ſummæ Baſilicæ præpoſitus: eligitur ann. Dom. 1478. Præfuit optimè & vtiliſſimè annis 27. menſ. 9. diebus 5. Religionis & pietatis ſtudio nemini fuit ſecundus. Obiit cum ſummo omnium ſuorum luctu, vigeſima Auguſti, anni a nato Chriſti 1506.

77. Guilielmus comes de Honſtein, eligitur vnanimi totius Canonicorum ſummi collegij conſenſu 9. Octobris, anni a nato Chriſto 1506. Erat Princeps mediocriter doctus, exitore prudens, facundus plurimum. Humilis apud ſe maiores: grauis verò & tamẽ placidus, ac mitis erga ſe inferiores. Omnibus pauperibus clemens, ſummè propitius ac benignus. F Confirmatur Bononiæ à Iulio II. P.M. Conſecratur Argentinæ in Dominica *Lætare* anni 1507. ab Erneſto Archiepiſcopo Magdeburgenſi. Præfuit prudentiſſimè, ac in ſumma iſta ſuorum temporum propter diſſidium religionis difficultate, ſumma animi moderatione, an. 35. Obiit an. circiter Do. 1541.

78. Eraſmus, Canonicus Argentinenſis & Bambergenſis, eximia virtute, eruditione ac ſapientia præditus: ſucceſſit concordibus totius ſummi Collegij Argentinenſis procerum ſuffragiis electus. Obiit 1568. in Decembri.

79. Ioannes comes à Manderſcheidt, ex Colonienſi, & Argentinenſi Canonico electus 1569. Collegium Religioſis S.I. Molshemij poſuit. Obiit 1592.

80. Carolus, Cardin. à Lotharingia electus 1592. & Metenſis, conſeruati Epiſcopatus titulo inſignis. Obiit Nanceij 1607.

81. Leopoldus, Archidux Auſtriæ.

EPISCOPI SPIRENSES.

De Spirenſis ſiue Nemetum Epiſcopatus fundatione ac origine prima, nemo quicquam certi dicere aut affirmare poteſt. Eſſe autem vetuſtiſſimum, hoc teſtatur: quod anno Dom. 348. G Ieſſius quid. in Nemetum Epiſcopus, Colonienſi Synodo interfuiſſe legitur, in qua Euphrates Epiſcopus Colonienſis, propterea quod Arrianis adhæreret, e gubernationis faſtigio, vnanimi omnium totius orbis Epiſcoporum conſenſu eſt deiectus & exauthoratus. Poſt hunc Ieſſium vel Iheſum nullus legitur Epiſcopus Nemetum vrbi præfuiſſe, vſque ad tempora Dagoberti Galliarum Regis Chriſtianiſſimi, qui circa annum 610. cum denuò [illegible] inſtaurauit: ac S. Dei virum, Athanaſium ſacellanum ſuum, iſti ſedi præfecit.

1. Ieſſius vel *Ieſimus*: aliis *Ieſus* dictus, præfuit Nemetum populis & Eccleſiis, concionando Chriſtum, confutandoque Arrianorum blaſphemias ante, & poſt an. Chriſti 348. is enim vt ſupra dictum, Coloniæ fuit & vna cum aliis piis Germaniæ & Galliæ Epiſcopis Euphratem Arrianæ ſectæ aſſeclam damnauit, ac à Colonienſis Eccleſiæ gubernatione amouit. Poſt huius Ieſſij ex hac vita diſceſſum, qui præfuerint iſti ſedi, Arrianorum furore præualente, incertum eſt. Inſtaurante iterum Dagoberto Epiſcopatum, primus ſuffectus fuit

2. Athanaſius à Dagoberto rege Galliarum, anno Domini 610. Præfuit iſte Nemetibus annis quadraginta ſapienter, piè ac fideliter. Fuit vir doctrina & vitæ ſanctimonia clariſſimus: deceſſit ex hac vita mortali anno Domini 654.

3. Principius ſucceſſit Athanaſio: præfuit ſub Sigeberto H Galliarum rege, Dagoberti filio, piè & ſapienter, annis viginti quinque. Obiit anno Domini 678. Huic dedit Sigebertus rex, Decimas omnium victualium in agro Spirenſi prouenientium: quæ antea Regi dari conſueuerant.

4. Tragebodo eligitur à Childerico Francorum rege, anno 678. a quo conſequutus eſt confirmationem donationis, Decimarum: Præfuit 8. annis, Obiit anno 686.

5. Baſinus vel *Baſilius* ſucceſſit Tragebodo, cùm vacaſſet tamen aliquandiu Eccleſia Nemetum. Præfuit autem temporibus Caroli Marcelli annis ſeptem, menſibus octo: quando ex hoc ſeculo emigrauit, aut quo anno præſidere cœperit, ignoratur.

6. Lato aliis *Iatto*, eligitur anno Domini 756. præfuit

A temporibus Pipini, piè & fideliter Epiſcopi munus faciens annis vndecim. Obiit anno Chriſti 767.

7. Dauid pius, ſapiens ac honeſtiſſimus, eligitur à ſuperſtite adhuc Pipino rege anno 767. præfuit 8. annis laudabiliter & optimè, Carolo Magno Galliarum regi chariſſ. à quo Eccleſia Spirenſis plurimum illuſtrata, & liberaliſſimè dotata eſt. Obiit anno 775.

8. Sigeuuinus aliis Vvigervvinus, præficitur Nemetibus anno Domini 775. à Carolo Magno Galliarum rege, præfuit 27. annis. Obiit anno 802.

9. Atho vel *Otho* fidelis populi ſui concionator, ſucceſſit Sigevvino iuſſu Caroli Magni Imperatoris, præfuit laudabiliter octo annis. Obiit anno 810.

10. Freydo, Carolo Magn. Imp. imprimis charus: conſtituitor Epiſcopus Nemetum anno Dom. 810. conſecutus eſt a Carolo Imp. inſignia priuilegia, quorum originalia habentur adhuc in Eccleſia Spirenſi. Præfuit quatuor tantum annis, obiit an. Dom. 814.

11. Benedictus ſucceſſit Freydoni, electus & deſignatus Nemetum Epiſc. ab Imp. Ludouico Pio. Præfuit ſanctè & prudentiſſimè annis 8. emigrauit ex hac vita an. Chriſti 822. B Interfuit anno Dom. 820. Synodo, quam pio reformandæ Eccleſiæ ſtudio Ludouicus pius ex omnibus Germaniæ Epiſcopis ac Abbatibus congregati petierat apud Aquiſgranum.

12. Hertinus eligitur in locum mortui Benedicti, præfuit annis octodecim, menſibus 4. etſi alij cathalogi alios habeát annorum numeros. Obiit an. Chriſtianæ redemptionis 841.

13. Gebhardus aliis *Eberhardus*, conſtituitur Epiſcopus anno Chriſti 848. cùm vacaſſet ſedes Epiſcopalis 7. annis poſt mortem Hertini. Interfuit Concilio Moguntiæ in Cœnobio S. Albani celebrato ab Archiepiſc. Rabano, in qua damnata eſt Hæreſis Godeſchalci. Præfuit quindecim ſaltem menſibus, & captus ab aliquibus comitibus primum oculis priuatur poſtea miſerè aliquandiu tractatur, trucidatur tandem quarta Decembris anni Chriſtianorum 849. propterea quod perſuaſiſſet eorum cognato, comiti cuidam Theobaldo, vt ſua quædam prædia donaret Eccleſiæ Nemetum.

14. Godedancus eligitur an. Chriſti 881. cum vel vacaſſet Epiſcopatus annis triginta duobus, vel alij interim Epiſcop. etiam præfuerint, quorū nomina (vt credibile eſt) ad noſtrā notitiā non peruenerūt. Præfuit Godedancus iſte tribus tantum C annis, & emigrauit ex hoc mortali ſæculo, anno Dom. 884.

15. Aynhardus ſucceſſit, & præfuit annis ſex fideliter & vtiliter: euocatur ex hac vita ad meliorem, an. Dom 890.

16. Amelricus monachus antea Vveiſſenburgenſis, vir eximiè doctus ac religioſus, eligitur anno 890. præfuit duobus annis & quatuor menſibus. Dicuntur eius ſcripta adhuc extare in Spirenſi partim, partim verò Vveiſſenburgenſi Bibliotheca. Obiit an. Chriſti 893.

17. Bernhardus aliis *Gebhardus* ex eodem monaſterio aſſumptus, anno Domini 894. Præfuit laudabiliter ac vtiliter octodecim annis. Et anno Domini 913. à duobus comitibus Bernhardo & Conrado capitur, & primum exoculatus miſere tandem trucidatur: Ratio verò huius facti nuſquam redditur ab Annalium ſcriptoribus.

18. Amelricus II. quem aliqui tamen *Almericum* vocant: ſucceſſit Bernhardo. Præfuit Epiſcopatui prudenter ac vtiliter, vno & triginta annis: fuit tribus Imperatoribus Conrado Saliquo, Henrico Aucupi & Othoni Magno chariſſimus, a quibus Epiſcopatus Nemetū plurimū auctus & locupletatus eſt. Obiit Epiſcopus iſte anno Chriſtianæ redemptionis 943.

D 19. Reginobaldus conſtituitur ab Othone Magno, tum adhuc rege, in Epiſcopum Nemetum, ex Monacho Hirſaugienſi. Erat vir doctus, præcipuè verò Sacrarum ſcripturarum inſignis Magiſter: vitæ autem innocentiſſimæ ac religioſiſſimæ. Præfuit ſumma cum laude annis quindecim. Donatur ſub eo, Eccleſia Nemetum liberaliſſimè, decimis, redditibus, vectigalibus, poteſtate item cudendi monetam, ac aliis vrbis Nemetum iurib. cum conſenſu Othonis Imperatoris, à Conrado Francorum & Sueuiæ duce. Hæc donatio facta eſt anno Dom. 946. Obiit 11. Octobris an. Dom. 958.

20. Godefridus doctus, ſapientiſſimus & laudatiſſimæ vitæ ac conuerſationis, monachus Vviſſenburgenſis, ſummis pariter & infimis omnibus chariſſimus: eligitur vnanimi totius cleri Nemetum conſenſu, præfuit menſibus 15. tantum, & aliquot diebus, & emigrauit ex hoc ſeculo, cū ſummo totius & cleri & populi luctu, an. Dom. 959. Regino habet annum 960.

21. Odogarius euocatur ex Hornbacenſi Benedictinorum E Cœnobio, ad gubernationem Nemetum Epiſcopatus, ab ipſo Othone Magno Im. cui iam diu in maximis Imperij negotiis & conſilio & ſapientia ſua ſeruiuerat, ac profuerat ſummè, ac cum eo in Italiam tertiò profectus, cum multa ibi perpeſſus eſſet, rediit, & obiit anno 969.

22. Baldericus ſubrogatur conſenſu totius cleri an. Dom. 970. Etſi VVerimbaldus quidam monachus eximiè doctus ac religioſus, ex Hirſaugienſis cœnobio ad gubernandum Epiſcopatum Nemetum ſummis precibus inuitaretur, qui vocanti Nemetum clero parere omnino nolens, ſic reſpondiſſe legitur: Se ſi mundo ſeruire voluiſſet, in hanc monaſticæ vitæ ſolitudinem venire non voluiſſe: eligerent ergo Epiſcopum quem vellent, ſe id onus gubernationis ſuſcipere nec velle nec poſſe. Præfuit Baldericus 17. annis & piè & laudabiliter, rerum gerendarum vſu peritiaque longè maximus. Sub hoc Epiſcopo cœperunt Canonici Nemetum (quemadmodum etiam Vvormatienſis ac Moguntiui eodem tempore faciebant) monaſticæ vitæ profeſſione abiecta ſæculares fieri, ſeorſum habitare ac propria habere, & annuos prouentos inter ſe diſtribuere. Deceſſit ex hac vita an. Chriſtianæ ſalutis 987.

23. Rupertus monachus VVeiſſenburgenſis & maiorum F imaginibus, & propria virtute clarus, varia etiam doctrina cōſpicuus, eligitur concordibus totius ſenatus Canonicorum ſuffragiis in Epiſcopum Nemetum, an. Domini 987. gubernauit Eccleſiam illam fæliciter & vtiliſſimè annis 18. Impetrauit inſignia priuilegia ab Othone III. an. 989. mortuus eſt an. 1005.

24. Vvaltherus alius *VValtharius*, eligitur vnanimi totius Nemetum cleri conſenſu in ſucceſſorem Epiſcopi Ruperti: præfuit prudenter & vtiliter 26. annis. Hunc an. Chriſti 1006. liberaliſſimè donauit S. Henricus Imp. primus ab Electoribus deſignatus. Obiit an. 1031.

25. Sigefridus ſucceſſit Vvalthero: præfuit vndecim ſaltem menſibus. Obiit an. Dom. 1032. Is quia confirmationem, morte præuentus non eſt conſequutus: aliqui eum non inſerendum huic Catalogo cenſent.

26. Regingerus præfuit duobus ſaltem menſibus, & ex hac vita emigrauit vigeſima Iunij, an. Dom. 1032.

27. Reginobaldus Abbas prius ad S. Vlricum in Vindelicorum Auguſta cùm doctus tum religioſiſſimus: vocatur vnanimi conſenſu totius Capituli ad Epiſcopatus gubernationem, an. Dom. 1032. præfuit laudabiliter ac vtiliſſimè octo penè G annis. Obiit eodem an.

28. Sigebothus aliis *Sibicho* dictus, ſucceſſit an. Dom. 1039. præfuit ac profuit annis vndecim Obiit an. Chr. 1051. decima ſexta Februarij.

29. Arnoldus, alibi *Arnolphus* eligitur à toto clero vrbis Nemetum anno ſalutis 1051. præfuit annis quatuor. Obiit an. Domini 1055.

30. Conradus eligitur à toto clero vrbis Nemetum, præfuit duobus tantum annis ac menſibus 10. Obiit an. 1[illegible]58.

31. Einhardus II. huius nominis: Abbas Cœnobij Lymburgenſis, poſtulatur & eligitur à conſentiente clero vrbis Nemetum ad gubernandum Epiſcopatum an. 1058. præfuit benè & laudabiliter nouem annis, egregiè augens, illuſtrans ac amplians Epiſcopatum diligentiſſima Oeconomiæ adminiſtratione. Conſequutus eſt ab Henrico IV. omnium priuilegiorum, à priſcis Imperatoribus & regibus acceptorum confirmationem. Obiit tandem 23. Febr. an. Dom. 1067.

32. Henricus nobiliſſimo genere natus, Canonicus Goſlarienſis, commendatur Eccleſiæ Nemetum ab Imp. Henrico IV. cum quo à pueris erat educatus, tam ſtudioſe, vt ſenatus Canonicorum, non poſſet ſe illi opponere. Præfuit autē 8. annis, omnia Epiſcopatus bona ſummo ſtudio ab anteceſſoribus H ſuis collecta & cōgeſta, & miſerè obliguriens & prodigaliter dilapidans. deceſſit tandē inopinata morte 29. Decem. an. 10[illegible]5.

33. Rugkerus vir iuſtus ac pius, eligitur vnanimi totius cleri conſenſu in patriæ ſuæ Epiſcopum ac ſupremum paſtorem. Confirmatur aſſenſu Rom. Pont. ab Imper. Henrico IV. Præfuit ac profuit annis quindecim fideliter & fœliciter reſarciens quæ ab anteceſſore ſuo neglecta & dilapidata erant. Deceſſit ex hac mortali vita optimus antiſtes an. Dom. 1090.

34. Ioannes eligitur in ſummum Eccleſiæ Spirenſis paſtorē, an. Chriſti 1090. præfuit periculoſo equidem grauiſſimi inter Henricum IV. Imp. & Pont. ſchiſmatis tempore, prudentiſſimè laudabiliter ac vtiliſſimè annis 15. [illegible] Epiſcopatū Spirēſē egregiè illuſtrauit, donauit, auxit & ditauit, obiit an. 1104.

35. Geb

A 35. Gebhardus comes Auracenſis, ex Canonico Argentinenſi primum monachus Hirſaugienſis, ex monacho Prior, ex Priore eiuſdem loci tandẽ Abbas factus, præfuit laudabiliter ac vtiliſſimè, magnifico S. Aurelij cœnobio 14. an. & menſibus 3. Poſtea ad Epiſcopatus Spirenſis gubernationẽ vocatur vnanimi totius cleri conſenſu, an. Dom. 1105. Præfuit 4. annis & 10. menſ. ſemper aduerſa laborãs valetudine. Is Epiſc. gubernationis ſatis negligens, multa ſibi paſſus eſt detrahi & abradi, de iuribus Epiſcopatui a vetuſtis olim Regibus ac Imperatoribus in vrbem Spirenſem conceſſis. Obiit anno Dom. 1110.

36. Bruno ſapientiſſimus vir, eligitur in Gebhardi Epiſcopi locum anno Dom. 1110. commendatus clero Spirenſi ab Imp. Henrico V. Is duodecim annis præfuit. Obiit 19. Octob. anni à nato Chriſto 1123.

37. Arnolphus Abbas Corbeiæ in Saxonibus Henrico V. vt plurimum vtilis, ita longè etiam chariſſimus, præficitur ab eo Abbatiæ Lauriſſenſi, vt ei ad Rhenum frequenter habitanti vicinior eſſet, & conſilio ſubinde adeſſet. Subrogatur Brunoni defuncto non tamen ſine conſenſu totius canonicorum Spirenſium ſenatus, an. 1123. Præfuit quatuor tantum annis, obiit anno 1127.

B 38. Sigefridus II. comes de Leyningen: ſucceſſit Epiſcopo Arnolpho, conſenſu totius capituli Spirenſis, an. 1127. Præfuit 15. annis. Obiit anno 1142.

39. Guntherus comes de Leyningen, ſucceſſit cognato ſuo Epiſcopo Sigefrido, electus vnanimi conſenſu totius canonicorum Spirenſium ſenatus: anno Dom. 1142. præfuit laudabiliter ac vtiliſſimè annis 14. fuit Imperatoribus Conrado II. & Friderico Barbaroſſæ chariſſimus. Obiit 17. Septembrium, an. Dom. 1156.

40. Vdalricus nobilis heros à Dunnuntz, eligitur in Epiſcopum Spirenſem anno Dom. 1156. præfuit 12. annis, amiſit multa Eccleſiæ priuilegia. Obiit an. Dom. 1168. In Italia peſte correptus quæ horribilibus modis graſſabatur, in caſtris Imperatoris Friderici Barbaroſſæ, graui obſidione Romam cingentis.

41. Godefridus II. eligitur vnanimi conſenſu totius cleri poſt nunciatam Epiſcopi Vdalrici mortem. Præfuit decem annis: Obiit anno Domini 1178. Sunt qui & hunc in Italia ex hac vita emigraſſe affirment.

42. Conradus ſecundus, eligitur in ſucceſſorem antiſtitis C Godefridi concordibus totius capituli ſuffragiis anno Dom. 1179. Præfuit quinque ann.s: valedixit iſti mortali vitæ anno gratiæ 1184.

43. Rapotho vel Rabodo vir prudentiſſimus, ſubrogatus eſt Epiſcopo Conrado vnanimibus ſententiis totius cleri: præfuit quatuor tantum annis. Migrauit ex hoc calomitoſo ſæculo, anno ſalutis 1188.

44. Vdalricus ſecundus ſucceſſit. Præfuit quemadmodum & anteceſſor eius quatuor tantum annis. Conſtruxit arcem Bruſellenſem. Obiit anno 1195.

45. Otho comes Hennenbergenſis, ſucceſſit Vlrico Epiſcopo: Præfuit ſeptem annis. Et quia ſenio planè confectus & valdè valetudinarius eſſet Epiſcopus: aſſumpſit cum totius Canonicorum ſuorum ſenatus conſenſu in coadiutorem, prudentiſſimum Epiſcopum Metenſem, Conradum Baronem de Scharpfennegæ: anno Domini 1199. Vixit poſtea annis adhuc tribus, & obiit anno gratiæ 1202.

46. Conradus III. Epiſcopus antea Metenſis, & Philippi Imperatoris Cancellarius, vir prudentiſſimus: aſſumitur in adminiſtratorem & coadiutorem ab Epiſcopo Othone: anno Domini 1199. cum conſenſu Capituli. Poſtea anno Domini D 1202. decedente ex hac vita Epiſcopo Othone, in eius locum plenè eligitur & confirmatur, reſignata tamen Metenſis Eccleſiæ gubernatione. Præfuit Spiræ benè ac vtiliter annis 22. Obiit poſtea duodecima Decemb. anni à nato Chriſto 1224.

47. Berengarius vel Beringerus, aſſumitur ab Epiſcopo Conrado in coadiutorem anno Dom. 1220. & cum ſapienter ac vtiliter præfuiſſet viuente adhuc Conrado quatuor annis, electus eſt mortuo Conrado Epiſcopo in verum Eccleſiæ Spirenſis antiſtitem anno 1224. præfuit iterum fideli & verè paterna gubernatione ac citra an. 8. menſibus quinque. Deceſſit ex hac mortali vita in die S. Andreæ, anno ſalutis 1232.

48. Conradus IV. nobilis à Thann: ſucceſſit Epiſcopo Beringero anno Domini 1233. præfuit vtiliter quatuor annis. Obiit anno Domini 1237. vir admodum religioſus & Oeconomus fideliſſimus.

E 49. Conradus V. comes ab Eberſtein: omni genere optimarum virtutum illuſtris, eligitur vnanimi conſenſu totius canonicorũ ſummi Collegij ſenatus, in die S. Agnetis, an. à nato Chr. 1238. Præfuit annis 8. vtiliſſimè. Obiit anno 1245.

50. Henricus II. aſſumitur in Antiſtitem Spirenſem, precibus & interceſſione Imp. Friderici II. Præfuit is cum prudentiſſimè tum vtiliſſimè viginti ſeptem annis. Obiit decima octaua Decemb. anni à nato Chriſto 1272.

51. Fridericus Baro à Bolanden: Epiſcopi Henrici è ſorore nepos, eligitur ab vnanimiter conſentiente clero ſummi collegij Spirenſis in Epiſcopum, ſtatim poſt mortem Henrici. Præfuit annis 30. Fuit Rudolpho Habſpurgio Imperatori inprimis charus. Obiit tandem decima octaua Ianuarij, anni à nato Chriſto 1302.

52. Sibotho Baro à Liechtenberg, Alſata: ſucceſſit Friderico legitimè electus in Epiſcopum Spirenſem ab vniuerſo clero. Præfuit 12. annis laudabiliter: fuit iuſtitiæ & æquitatis promotor ac defenſor acerrimus, iniquitatis verò, violentiæ ac iniuſtæ Tyrannidis hoſtis etiam ac vindex ſeueriſſimus. Deceſſit ex hac mortali vita anno 1314.

53. Emicho conſtituitur Epiſcopus Spirenſis Deceſſit ex F hac vita anno Domini 1328. decima nona Aprilis.

54. Bertholdus, ſapientia & virtute præditus inſigni: poſtulatus ad Spirenſ. Eccleſiæ gubernationẽ, mortuo Emichone à toto Capitulo. Præfuit 11. menſibus, & ad Argentinenſis Epiſcopatus clauũ vocatus, Spirenſem Eccleſiam liberè & cum ſumma gratiarũ actione Senatui eius loci Canonicorum reſignauit an. 1329. De hoc Epiſcopo, plura vide *in Argentinẽſib.*

55. Waldramus comes à Feldentz, eligitur à clero ſummi collegij Spirenſis in Epiſcopum an. Dom. 1329. præfuit ſex annis, & aliquot mẽſibus. Erat homo ſemper ferè valetudinarius. Obiit autem paucis menſibus poſt depoſitum gubernationis onus, anno videlicet 1336. quinta Septembrium.

56. Baldouinus comes à Lutzelburg, Imperatoris Henrici VII. Germanus frater, Archiepiſcopus Treuerenſis, & aliquandiu etiam Moguntinus, S. Rom. Imp. Princeps Elector, Epiſcopus etiam Vuormacienſis: quibus ampliſſimis dignitatibus omnibus ſumma fide & laude, præfuit vtiliſſimè.

57. Gerhardus, canonicus omninò adhuc iuuenis, ſed eximia virtute præditus: nondum capitularis aut ſummo canonicorum Senatui inſertus, eligitur poſt mortem Vvaldrami, & reſignationem Archiepiſcopi Baldvvini, vnanimi conſenſu G totius Capituli in Epiſcopum Spirenſem an. Dom. 1357. Præfuit laudabiliter ac vtiliſſimè viginti ſex annis, menſe vno, diebus 4. Deceſſit ex hoc calamitatis ſeculo, viceſima octaua Decembrium, anni à nato humani generis Saluatore 1363.

58. Lambertus nobilis à Buren, vel Burnen, Alſata: intruditur ab Imp. Carolo IV. & Pontifice Vrbano V. contra Canonicam electionem, in qua vnanimi totius cleri conſenſu, Epiſcopus Spirenſis deſignatus iam erat Eberhardus nobilis heros a Randegæ, ſummi Collegij Decanus, qui venienti Lamberto cedere, & Vdenheymenſis oppidi ac aliquorum pagorum ac caſtrorum poſſeſſione contentus eſſe coactus fuit. Præfuit vtiliter annis ferè nouem, poſtea reſignata Spirenſi Eccleſia, Argentinenſi ſeſe intruſit, anno Chriſti 1372.

59. Adulphus comes Anaxouianus à Naſſavv, eligitur vnanimibus ſuffragiis totius Capituli, in Spirenſem Epiſcopum anno Dom. 1372. præfuit 9. annis penè, & à ſummo Canonicorum Moguntinenſium collegio ad Archiepiſcopatus gubernationem vocatus an. Dom. 1373. Præfuit Moguntinæ ſedi annis 8. mortuus eſt anno Domini 1388. in oppido Haylgenſtadt.

H 60. Nicolaus, vir eximiè doctus ac prudentiſſimus: ſucceſſit Adolpho, è Roma (vbi Rotæ annis 12. auditor fuerat,) miſſus, & Eccleſiæ Spirenſi à ſummo Pont. Vrbano VI. commendatus. Peruenit ad quietam gubernationem non citiùs, quàm anno Dominicæ incarnationis milleſimo treceteſimo octuageſimo octauo, paucis menſibus ante mortem Archiepiſcopi Adolphi. Præfuit ſumma cum laude ac vtiliſſimè an. 15. quibus ita Epiſcopatum Spirenſem inſtaurauit, auxit & locupletauit, vt eius non immeritò reparator, & ſecundarius fundator dici ac celebrari debeat. Obiit Bruxellæ ſeptima Iunij an. Incarnationis 1396.

61. Rabanus vir ſapientiſſimus Imperatoris Venceſlai Cancellarius: eligitur in Epiſcopum viceſima Iunij, anno Domini 1396. ſed tamen per diſcordiam: aliqua enim Canonicorum pars ſuffragia ſua Godefrido Comiti à Leyningen

dederat. Præfuit ſapientiſſ. ac vtiliſſimè annis quadraginta duobus, fuit Imperatorũ Ruperti Palatini ac Sigiſmundi conſiliarius, omnibus circumiacentibus terræ Principibus eximiè charus. Anno Dom. 1430. eligitur idem Rabanus in Archiepiſcopum Treuerenſem, à Pont. Maximo Eugenio IV. contra alios duos per diſcordiam à ſummi collegij Treuerenſis Senatu electos, Iacobum videlicet Baronem à Sirck, & Vdalricum comitem de Manderſchiedt: Præfuit Treuerenſi Archiepiſcopatui etſi in ſumma inquiete annis nouem, ſemper interim Spirenſi etiam Eccleſiæ poſſeſſione retenta: donec an. Dom. 1439. vtriuſque Epiſcopatus magiſtratu ſe abdicaret, & vnanimiter conſentiente vtriuſque vrbis clero, Archiepiſcopatum Treuerenſem Domino Iacobo Baroni de Sircgk: Spirenſem verò Epiſcopatum fratris ſui filio Reinhardo ab Helmſtadt Præpoſito ſummi collegij Spirenſis reſignaret. Ipſe verò eiuſdem anni decima quarta Nouembrium naturæ debitum abſoluens, Spiræ in Baſilicæ Cathedralis media parte, honorifica ſepultura donatus eſt.

62. Reinhardus ab *Helmſtadt*, ſummi templi Spirẽſis præpoſitus, vir omninò religioſus, iuſti & æqui ſtudioſiſſimus: peruenit ad gubernaculum Spirenſis Eccleſiæ per reſignationem anteceſſoris, & cognati ſui, Antiſtitis Rabani: Confirmator ab Eugenio IV. Pontifice Maximo. Præfuit ſedi Cathedrali laudabiliter annis ſeptendecim, obiit anno 1456.

63. Sigefridus nobilis à Fenningen, eligitur viceſima nona Martij, an. Dom. 1456. vnanimi conſenſu canonicorum: fuit incomparabili vitæ bonitate ac morum integritate præditus. Præfuit laudabiliter annis 3. menſ. 5. dieb. 2. Peregrinatus eſt Romam religionis ergò ad P.M. Pium II. à quo humaniſſimè exceptus & tractatus, ac multis egregiis priuilegiis donatus eſt. Cùm verò anno 1459. Heidelbergam quorumdam negotiorum expediundorum ergò eques veniſſet: incidens in ſubitum morbum, poſt paucas horas non ſine veneni ſuſpicione, ſecunda Septembrium expirauit.

64. Ioannes cognomento *Nix*, eximiè doctus: eligitur in Spirenſis Eccleſiæ Epiſcopum 17. Septembrium, anni 1459. fuit vir eximiè doctus & bonus, ſed gubernator infœlix: non ſuo tamen vitio, ſed turbulentiſſimorum temporum iniquitate meliorem fortunam non ferente. Reſignauit Epiſcopatum anno 1462. & biennio poſt obiit. Itaque illi ſuffectus

65. Matthias, Bauarus: Friderici Palatini Cancellarius, eximiè doctus, eloquens ac ſapientiſſimus, Principique Frederico victorioſo longè chariſſimus: cuius precibus obtinuerat nuper Canonicatum Spiræ. Præfuit Matthias iſte ſumma cum laude omnium, cum maxima item Epiſcopatus vtilitate annis quindecim, & moritur anno 1478.

66. Ludouicus vitæ integritate, pacis ſtudio ac plurimis aliis ſummis virtutibus nemini mortalium ſecundus. Oeconomus omnium optimus. Præfuit optimè ac vtiliſſimè annis 27. Maximiliano Imp. imprimis charus. Deceſſit ex hac mortali vita Vdenhelmij decima octaua Auguſti, an. Dom. 1505.

67. Philippus, ſummi Collegij Cantor, & ad S. Germanum Præpoſitus, vir doctus & Doctor Ticinenſis Gymnaſij: ſucceſſit Ludouico, communibus omnium Canonicorum ſuffragiis accitus ac electus. Præfuit annis octo, ſemper aduerſa laborans valetudine. Obiit Vdenhelmij 3. Februarij, an. 1513.

68. Georgius Rhéni Palatinus & Bauariæ Dux, Philippi Electoris filius: Præpoſitus Moguntinus & Canon. Spirenſis poſtulatur ad gubernationem Epiſcopatus Spirenſis 13. Febr. anno 1513. ætatis ſuæ an. 27. Multa paſſus eſt à ſeditioſa ruſticorum ſuorum coniuratione, quam ſumma ſapientia, ſine multo ſanguine (erat enim natura clemens, mitis & miſericors) pacauit, fuit pacis longe ſtudioſiſſ. inter priuatos etiã homines vel cõſeruãdę vel reſarciẽdæ. Deceſſit ex hac vita 1529.

69. Philippus primùm Cantor, poſtea Præpoſ. Spirenſis; eligitur 22. Octob. an. à nata ſalute ſempiterna 1529. vnanimi conſenſu totius Collegij. Fuit enim ad Vvormacienſem Epiſcopatum adminiſtrandum accitus: ſed ſingulari modeſtiæ laude Palatino Henrico ceſſit. Præfuit 20. annis laudabiliter, concionando, ac aliis pietatis officiis: vtiliter item diligenti Oeconomiæ gubernatione: ſumma clementia & manſuetudine erga omnes omnium ordinum ac conditionum, omnibus bonis chariſſimus. Præerat adhuc prudentiſſimè an. Dom. incarnationis 1549.

70. Eberhardus à Dienheim, ex Iudice Cameræ Imper.

71. Philippus Chriſtophorus, ex Præpoſito Treuirenſi, & modò Archiepiſcopi. Elector, feliciter præeſt.

ARCHIEPISCOPI ET EPISCOPI VVORMACIENSES.

AC PRIMVM ARCHIEPISCOPI.

Vangionum, Vverdomagienſis vel Vvormacienſis, olim Archiepiſcopatus, nũc Epiſcopatus tantum, totius olim Germaniæ maximus ac opulentiſſimus, qui poſſedit olim quicquid hodiè regionum habent Palatini Rheni, Landtgrauius Haſſiæ & Archiep. Moguntinus, cui item ſedecim alij Epiſcopatus, ſuffraganeatus titulo ſuberãt: ſcribitur vulgò cœpiſſe, annum Chriſti circiter quingenteſimum, ex liberali conſtitutione ac munificẽtiſſima donatione Clodouæi Galliarum primi illius regis. Sed longè eum vetuſtiorem eſſe, Concilium Colonienſe ſatis teſtatur & probat, in quo Victor Vangionum Archiepiſcopus, anno Dom. 398. aut vt aliqui volunt an. 384. vna cum aliis totius Europæ Epiſcopis, Euphraten Archiep. Colonienſem exauthorauit & Eccleſiæ gubernatione exuit, propterea quod Arrianorum Hæreſeos labe infectus & erroribus pertinaciter inhærens, ad vnionem Eccleſiæ Chriſti redire nollet. Vrbem autẽ Vangionum vetuſtiſſimã eſſe, hoc teſtatur, quod mille & quingentis annis ante natũ Chriſtum, præclarã ciuitatẽ & vrbi Treuerenſi cum aliis 4. Rhenenſibus vrbibus, Baſilea videlicet, Spira, Moguntia & Colonia tributariam fuiſſe, in vetuſtiſſimis Treuerenſis vrbis monumentis repetitur.

1. Victor I. eligitur Vangionum vrbis & Eccleſiæ Archiepiſcopus: is interfuit Synodo Colonienſi, in qua Euphrates Arrianam hæreſin contumaciter defendens, exauthoratus & Epiſcopali officio exutus eſt.

2. Amandus, pius Eccleſiæ Vangionum Paſtor, concionando ac docendo fideliter præfuit. Ad hunc è Roma venit S. Seruatius, Tungrorum Epiſcopus.

3. Carolus.

4. *Quarti* nomen intercidit, quod eo tempore ab Attila euerſa eſſet Vvormacia, quæ iterum à Rege Galliarum Clodouco inſtaurari cœpta, & poſtea à Brunhilde Regina pulchrè illuſtrata eſt.

5. *Quinti* nomen ignoratur: etſi ſcribat Franciſcus Irenicus, primos decem Archiepiſcopos Vvormacienſes celebratos eſſe à Ioanne quodam Monacho, in Moguntinenſium catalogo: ſed quis ille Scriptor ſit, aut in qua Vtopia ille iſtum Catalogum inuenit, ignoratur.

6. S. Crotoldus pius ac religioſiſſ. Præſul, præfuit Vvormacienſi Sedi Cathedrali adhuc circa an. Chr Saluator. 503.

7. *Septimi* nomen ignoratur.

8. S. Rupertus præfuit Vangionum Eccleſiæ, temporibus Hilderici Galliarum Regis: à quo proculdubio iſti officio ac dignitati præfectus eſt, cum & ipſe ex nobiliſſima Frãciæ Regium ac Scotiæ Ducum proſapia ortus eſſet. Fuit vir inſigni vitæ integritate & ſanctimonia præditus: populi ſibi commiſſi, cùm doctrina tum exemplo veriſſimus Epiſcopus, qui & cõcionando & docendo, corripiendo ac monendo officium veri paſtoris nunquã intermiſit. Profectus in Bauariam, eius Ducem & totam familiam ad Chriſtum adduxit, & baptiſauit an. 580. quo liberè, nemine prohibente, non in Bauaria tantũ, ſed & Auſtria, Styria, & toto Norico doctrinam de Chriſto, vno & ſolo humani generis liberatore, intrepida voce concionans, egregiè propagauit: vnde totius Norici primus Apoſtolus dici meruit. Præfuit hic Epiſcopatui Saliſburgenſi aut Iuoaniano & Monaſterio S. Petri (in quo vt in pia ſchola ſacras ſcripturas diligenter explicans, plures educabat viros pios & doctos, qui Eccleſiæ præeſſe, ſeruire & prodeſſe aliquando poſſent) ſumma cum laude annis quadraginta quatuor. Obiit plenus dierum in ipſa Dominica reſurrectioni, Chriſti anno Domini 623. ſub Papa Honorio I.

9. De *Nono* Vangionum vrbis Epiſcopo nihil habetur, ne nomen quidem.

10. S. Amandus, præfuit Archiepiſcopatui Vvormacienſi temporibus Dagoberti Galliarum Regis. Huius Archiepiſcopi temporibus obtulit ac dono dedit Dagobertus iſte Galliarum Rex, in præſentia Arnolphi Metẽſis, & Humberti Colonienſis Epiſcoporum, S. Petro Apoſtolo Wormacienſis Epiſcopatus patrono comitatum Laudenburgenſem cum toto adiacente territorio, ſexto regni ſui anno. Iſte Epiſcopus Amandus tanta Religione ac tantis miraculis etiam claruit, quibus doctrinam Chriſtianam confirmarit Deus: vt ei ſenatus populuſque vrbis Vangionum mortuo templum gratitudinis ac pietatis ergo ſtatuerent, quod hodie adhuc in ſuburbio ſitum, S. Amandi Parochia appellatur.

11. Nomen

A 11. Nomen etiam intercidit.

12. Geroldus deſignatur à Carolomanno ac Pipino fratribus, qui ei Moguntinenſem etiam Epiſcopatum inter ſedecim illos (qui tum Vangionibus ſuberant) ampliſſimum, gubernandum commiſerant. Erat vir prudens, callidus, ac ad maximas res, magis tamen ad ciuiles quàm Eccleſiaſticas gerendas, ſummoque appoſitus & idoneus: corporis ſtatura inſigni, animo verò præditus intrepido ac longè maximo: Aulicæ vitæ ſtudioſior, quam Eccleſiaſticarum Ceremoniarum, quas parum aut omnino non curabat. Vide ſeriem Epiſcop. Moguntinenſium, quomodo hic Præſul fuerit cæcus.

13. Geruilio euectus eſt poſt mortem Getholdi patris ad vtriuſq; etiam Sedis Wormacienſis videlicet ac Moguntinæ gubernationem a Rege Pipino, cui admodum charus erat. Sed cum Patris ſui occiſorem ad ſe blandè pellectum, contra datam fidem manu propria trucidaſſet. Rex Pipinus grauiſſimè in eum accenſus, habita prius deliberatione cum Pontifice Maximo Gregorio III. ex vtriuſque dignitatis faſtigio deiectum, Monaſterio cuidam intruſit, cui perpetuis temporibus incluſus pœnitentiam ageret de commiſſa cæde & violata publica fide. Vt autem exemplum etiam omnium temporum B hominibus ſtatueretur, & grauiſſima animaduerſione teſtarentur Rex Pipinus ac Pontifex Gregorius III. tale facinus ſummè ſibi diſplicuiſſe: Vuormacienſis Eccleſia Archiepiſcopali dignitate exuitur, & ea ipſa Moguntina induitur, & ad honores (quibus hodie adhuc coruſcat) euehitur. Sic Moguntinus Epiſcopatus, Archiepiſcopatus factus & Vuormacienſis Eccleſia ei ſubdita eſt, quæ ſedecim prius Epiſcopatuum ampliſſima Domina ac gubernatrix erat. Anno 729.

EPISCOPI VVORMACIENSES.

14. VVernharius I. Epiſcopus VVormacienſis, à Pipino Galliarum Rege conſtituitur: præfuit temporibus Caroli Magni, cui ab intimis fuit conſiliis, & à quo Romam aliquoties in grauibus Eccleſiæ negotiis ad Pontificem Maximum Leonem III. miſſus eſt. Erat Epiſcopus ſapientia & doctrina inſigni præditus. Migrauit Epiſcopus iſte ex hoc mortali ſæculo, imperante adhuc Carolo Magno, cum præfuiſſet laudabiliter viginti tribus annis.

15. Folcvvicus ſucceſſit Bernhario, conſtitutus ab Imper. Carolo Magno. Sed quamdiu ille præfuerit, ignoratur.

16. Ehrenbrechtus aliis Ehrenbrandus: legitur Vangionibus C præfuiſſe An. Christi 798. quæ donatio Dagoberti Galliarum Regis S. Amando Epiſcopo facta, à Carolo Magno confirmata eſt.

17. Samuel eligitur ex Abbate Lauriſſenſi in VVormacienſis Eccleſiæ antiſtitem, anno Chriſtianæ redemptionis 8;8. imperante Ludouico Pio. Fuit ſacrarum literarum & aliarum etiam honeſtarum diſciplinarum eximiè doctus.

18. Gunczo vir ſanctiſſimæ vitæ, eligitur anno Domini 856. præfuit annis ſedecim. Obiit an. Chriſtianæ redemptionis 8~2. 18. Nouemb. Huius Epiſcopi temporibus coactæ ſunt duæ Synodi VVormaciæ vna anno Domini 858. altera ann. Dom. 868. Acta harum Synodorum extant in Decreto.

19. Adelhelmus & parentum imaginibus & eruditione eximia clarus Epiſcopus, eligitur anno Domini 872. præfuit vndecim ſaltem menſibus. Euocatur ex hac mortali vita anno 87[illegible]. 7. Ianuarij.

20. Dietlacus vel Theodolachus ſucceſſit Adelhelmo: præfuit vno & quadraginta annis ſumma cum virtute ac laude fuit Imperatoribus Arnolpho & Ludouico III. chariſſimus, à quibus multa conſequutus eſt Epiſcopatui ſuo. Obiit D ſu[illegible]o correptus cum in Alſatiam proficiſceretur, prima Septembrium, anni à nato Chriſto 914.

21. R[illegible] alias Rigonno, aliis Richouuus eligitur ab aliqua parte Cleri ſui anno Dom. 914. Ab alia vero diſſentiente, poſtulatur e[illegible] Lauriſſenſi potentiſſimo Cœnobio, Abba[illegible]ectus ad VVormacienſis Cathedræ gubernationem. Sed Rigo[illegible] confirmationem obtinuit cum à Pontifice, tum ab I[illegible]tor Conrado I. Præſuit laudabiliter ac vtiliſſimè annis triginta ſex. Obiit tandem decima Octobrium anni à nata ſalute ſempiterna 950.

22. Anno, Heſſus patria: vir ſanctæ & innocentis vitæ, ex Abbate Epiſcopus deſignatus, anno Domini 950. Ibi laudabiliter ac vtiliſſimè præfuit viginti quatuor annis, Imperatori Othoni ſummè charus. Obiit 24. Decemb. an. Chriſtian. 974.

23. Hildeholdus germanus frater Epiſcopi Aononis, eximia virtute, pietate ac eruditione præditus, conſtituitur Vangionum E Epiſcopus ab Othone II. 5. Ian. an 975. Deceſſit ex hac momentanea vita 4. Aug. anno Domini 993. cum præfuiſſet laudabiliter & optimè annis 18.

24. Franco, & ipſe patria natione Heſſus, maiorum imaginibus clarus, vitæ verò ſanctimonia virtutiſq; vera nobilitate longè clariſſimus: fuit Othonis III. intimus Conſiliarius, qui & aulam Imp. ſemper ferè præſertim in Italiam ſequebatur: cùmq; præſentia & conſilio ſuo diu profuiſſet Othoni Imperatori, donatus eſt ab eo liberaliſſimè. Inter cætera verò dedit Epiſcopatui Vuormacienſi Imperator Otho Abbatiam Lauriſſenſem opulentiſſimam. Sedit annis 3. & deceſſit anno 996

25. Erpho deſignatur Epiſcopus Vangionum ab ipſo Imperatore Othone III. Romæ: Sed tantum triduum vixit, & ſubitanea morte decedens, prope Franconem Romæ ſepelitur.

26. Razo vir nobilis & genere & virtute, qui etiam aulam Imperatoris ſequutus erat in Italiam, & de Othone III. optimè erat meritus, ſubrogatur Erphoni Epiſcopo. Qui cum in itinere & profectione eſſet verſus Vuormaciam, & Churam veniſſet, ſubito ibi morbo correptus, 14. die poſt primam electionis confirmationem moritur, vbi terræ parenti, honorifica F pompa funebri eſt redditus.

27. S. Burcardus, vel vt Gratianus in Decreto ſuo appellat Brocardus: natione Heſſus, Franconis ſupra celebrati Epiſcopi germanus frater: Monachus primum in Labacenſi cœnobio: vnde à VVilligiſo Moguntino Archiepiſcopo euocatus, præpoſitus tandē ab eo noui Monaſterij S. Victoris deſignatus eſt: cui cū aliquandiu ſapientiſſimè ac vtiliſſimè præfuiſſet, ab Othone Imp. præſente Vvilligiſo, Epiſcopus Vangionum vrbis & Eccleſiæ conſtituitur. Conſecratus igitur in reditu Hailgenſtadi ab ipſo Archiepiſcopo Vvilligiſo 8. Mart. anno 997. mox præeſſe Sedi Vangionenſium cœpit, cui ſumma cum laude ac vtiliſſime præfuit annis viginti nouem. Deceſſit plenus dierum, viceſima Auguſti, anno Domini 1025.

28. Hazego vel Azecho comes Anaxouianus eligitur & conſecratur in Epiſcopum VVormacienſem quinta Decemb. anni a nato Chriſto 1025. Præfuit annis nouemdecim ſumma cum laude ac vtiliſſimè. Fuit religioſiſſimus Princeps. Obiit anno Domini 1044. ſeptima Ianuarij.

29. Adelgerus nobilis genere, ſed nobilior virtute: Imperatoris Henrici III. (cuius diu fuerat cùm Cancellarius tum ſupremus Conſiliarius) precibus obtinuit Epiſcopatū Vvormacienſem. G Præfuit quinq; ſaltem menſibus, & qui in Martio electus erat, in Auguſto ex hac vita emigrauit an. Dom. 1044.

30. Arnoldus ſucceſſit antiſtiti Adelgero, anno Chriſti 1044. Præfuit laudabiliter annis viginti, menſibus 8. Deceſſit ex hac vita an. Domini 1065. prima Iunij.

31. Adelbertus vel Adelberus aliis Adelbero comes ab Habſpurg: ex Monacho Sangallenſi, VVormacienſis Epiſcopus factus, & electus eſt 23. Octob. An. Dom. 1065. præfuit quinq; annis vtiliſſimè & ſumma cum virtute tum omnium laude. Corpore monſtrum verius quam homo: teſte Lamberto Schaffnaburgenſi. Obiit an. Dom. 1070. 6. Aug. ſuffocatus ſtupenda corporis pinguedine, tanta enim craſſitudine fuit, vt aſpicientibus horrorem incuteret.

32. Adelbertus in veteri quodā Periſtromate, quod adhuc pendet in ſumma Baſilica Vvormacienſi, Adelbrandus dictus: Saxoniæ dux. Conſtituitur Vangionum Epiſcopus ab Imper. Henrico IV. contra quem cum ſex annis poſt adeptam dignitatem Epiſcopalem, incitatus à Rom. Pontifice, ipſe quoque Imperatorem Rodolphum elegiſſet, deturbatus eſt & vrbe Vangionum eiectus ab Henrico IV. ſed non trucidatus in bello, vt aliqui volunt. H Eſt autem priſtinæ dignitati poſt longum exilium reſtitutus ab Henrico V. Obiit anno Domini milleſimo centeſimo octauo, ſexta Iulij, cum à prima electione 38. annis nomen ac titulum Epiſcopi Vangionenſis geſſiſſet.

3 . Dietmarus ſucceſſit Adelberto, præfuit duobus tantum annis. Obiit penultima Octob. anni à nato Chriſto 1109.

34. Ebbo Monachus primum Lauriſſenſis, poſtea Canonicus Goſlarienſis: conſtituitur Vangionum antiſtes an Dom. 1110. ab Imp. Henrico V. ſedit annis quinque.

35. Buggo Bambergæ à teneris educatus ac liberaliter inſtitutus, ab Imperatore Henrico V. præpoſitus Aſchaffenburgenſis primum, mox Epiſcopus conſtituitur, accedente Canonicorum ſuffragio. Sedit vſque ad annum 1151. qui erat 35. ab Electione.

36. Conradus eligitur mortuo Buggone an. 1151. Præfuit

A debitum Kalendis Iuliis anni Chriſtianorum 1445.

61. Ludouicus ab Aſt, doctoratus titulo inſignitus, Præpoſitus ad S. Martinum Vvormaciæ, Palatini Ludouici præcipuus Conſiliarius. Subrogatur Epiſcopo Friderico vnanimibus totius Capituli ſententiis: ſed cum is quietem amaret, & videret officium Epiſcopale plenum eſſe periculi, poſt ſex hebdomadas oblatam dignitatem reſignauit.

62. Reinhardus eligitur anno Domini 1446. præfuit periculoſis & difficillimis temporibus prudentiſſimè, annis triginta ſex. Obiit Ladenburgi in vigilia S. Mariæ Magdalenæ anni à nato Chriſto humani generis redemptore. 1485.

63. Iohannes Tertius, eximia virtute ac doctrina longè præſtantiſſimus, trium linguarum egregie peritus, renaſcentium in Germaniis humanitatis ac Philoſophiæ ſtudiorum ſummus fautor ac Mæcenas: vir ſapientiſſimus, & Ludouici idcirco Palatini electoris præcipuus conſiliarius. Eligitur in Antiſtitem Vvormacienſis Eccleſiæ anno Chriſti 1482. Præfuit annis 20. & hinc emigrauit vigeſima ſeptima Iulij anno Dominicæ incarnationis 1503.

B 64. Reinhardus eligitur Ladenburgi in Vvormacienſem Epiſcopum, decima nona Auguſti, anno Chriſtianæ Redemptionis 1503. verum cum varij tumultus orirentur in Diœceſi ſua tam ab incolis, quam ruſticis, eóſque componendos deſperaret; Henrico Palatino (qui iam Vltraiectina Eccleſia exciderat) totam gubernationem Vvormacienſis ſedis commendat, ac ſeſe quietis ergo in familiæ ac gentis ſuæ caſtrum, Riepur (quod in Marchionatu Badenſi ſitum eſt) recipiens, poſt pauculos menſes ibi naturæ debitum, annorum & dierum plenus, abſoluit 29. Aprilis, an. Dom. 1533. cum à prima ipſius electione triginta anni effluxiſſent.

C 65. Henricus quartus, Palatinus Rheni, & vtriuſque Bauariæ dux, Philippi electoris filius, Ludouici ac Friderici optimorum principum ac electorum frater, eximia virtute, iuſtitiæ & clementiæ ſtudio ac laude, ſapientia item & humanitate ſumma præditus deſignatur An. Dominicæ incarnationis 1524. Epiſcopus Vltraiectinus vnanimi totius cleri conſenſu: & eodem penè tempore Vvormatienſis. Defatigatus tandem tumultibus Vltraiectinis, cum aduerſa valetudine etiam impeditus labanti Eccleſiæ ſubuenire, aut conſulere tantæ rerum difficultati non poſſet: totam eam gubernationem Romano Pontifici ac Imperatori Diuo Carolo V. reſignauit: Vvormaciam concedens, Friſingenſem ac Mammillenſem etiam Epiſcopatum obtinuit.

66. Philippus, ex Friſingenſi.

67. Georgius Schombergicus, Ioannis Archiepiſcopi 109. Treuirenſis frater.

68. Philippus à Rottenſtain, multarum rerum & linguarum cognitione commendabilis.

EPISCOPI AVGVSTANI VINDELICORVM.

Auguſtam Vindelicorum à B. Petri Apoſtolorum Principis diſcipulis, cum is iuſſu Imperatoris Claudij cum cæteris Iudæis Roma proſcriptus in Italiæ finibus ad tempus hæreret Chriſti doctrina imbutam, *M. Velſerus lib. 6. Rerum Auguſtanarum* teſtatur. Conſtat certè S. Lucium ex Britanniæ Regibus an. circiter 180. hic plurimos conuertiſſe, quamuis nomina & geſta interciderint illorum qui ante hunc genti huic prædicarunt.

Nam tempore Diocletiani S. Afrum & plures alios martyrio coronatos Auguſtæ pro fidei defenſione Annales referũt.

D Catalogus Epiſcoporum hic circumfertur ex MM. SS. veteri ante annos penè 600. deſcripto.

Primus adſeritur S. Dionyſius Martyr, de quo dubitatur an idem ſit cum ſequente, paſſus tamen ſub hoc nomine an. 303. quidam Dionyſius S. Afræ auunculus, quem S. Narciſſus Gerundæ in Hiſpania Tarraconenſi Epiſcopus presbyterum ordinauit, & Epiſcopum conſtituit. conſtat *ex actis S. Afræ.*

Itaque iuxta veriorem aliorum recentiorum cenſuram Primus fuit Zozymus, qui fortè binonimus erat.

2. Pervvelſius aliis Vvetnolphus quẽ volũt ſediſſe an. 6. aut 7.

3. Tagebertus ſedit annis 16. vel 17. alij Dagebertum vocant.

4. Manno. huic anni 19. tribuuntur.

5. Vvicho. Sedit annis 18.

6. Pricho. Annis 20. quamdiu autem ſedes vacauerit poſt mortem horum, & quo tempore præciſè reſederint, hactenus infallibiliter ſciri non potuit.

7. Zeiſſo, aliis Zsyſo, cui annos 21. adſcribunt, & prodit Bruſchius eum floruiſſe tempore Bonifacij II. & Iuſtiniani Imp. circa annum 530. E

8. Marchmannus floruit annis 29. an inter hunc & priorem aliqui interiecti, meritò dubitatur.

9. S. Vvichterpus obiit an. 662. alij Fortunatum appellant, ordinatus anno 646.

10. S. Tozzo obiit anno 676. 17. Kal. Febr. Vacauit ſedes vſque ad annum circiter 750. quando primum inſtitutus Moguntinus Archiepiſcopus, cui iſte ſubiectus fuit, vt Serrarius *lib. 1. hiſt.* Moguntinæ annotauit.

11. S. Sintpertus à Nicolao V. Catalogo SS. adſertus, ſedit annis 30. vixit circa annum 800.

12. Hanto alij Lanto, ſedit annos 7. Baronius Santo legit. Interfuit Concilio Moguntino an. 864.

13 S. Nitgerus obiit an. 847.

14. Voldomannus. huic annos 7. tribuunt. obiit 872.

15. Vvigerus. annis 10. ſedit.

16. Lanto. tranſtulit corpus S. Magni Epiſc. Hiberniæ.

17. S. Adalperus. Obiit anno 909.

18. Hiltinus ſedit annos 15. defunctus eſt an. 923.

19. S. Vodalricus comes, ſedit vſque ad annum 973. & colitur ab Auguſtanis tanquam Patronus. F

20. Heinricus. etiam Comes, periit in pugna quam in Calabria iniit Otho II. anno 482.

21. Euticus. Obiit anno 488.

22. Luitolphus. Obiit anno 496.

23. Gebhardus ſedit annis 4.

24. Sigefridus. Obiit anno 1007.

25. Bruno Frater Imp. Henrici, obiit anno 1029.

26. Eberhardus, aliis Ebbo, obiit an. 1047.

27. Embrico: Imbricum alij poſt S. Gregorium lib. 2. regiſtri Epiſt. 29. Obiit 1077.

29. Vvigoldus, ſchiſma habuit cum Sigefrido, quem Imp. Henricus III. ſuſtinebat, ſed præualuit. Sedit vſque ad annum 1088.

30. Hermannus circa annum 1096. ſedit.

31. Vvalterus electus anno 1134.

32. Kuonradus. an. 1152. Obiit circa annum 1160.

33. Hartuuigus obiit anno 1183. Oct. Kal. Febr.

34. Vodoſcalcus annu 1184. vacauit ſedes.

35. Heirtuuicus electus anno 1202.

36. Siſtidus, electus an. 1208. *Abbas Vrſpergenſis* obiit in Apulia an. 1227. G

37. Suboto Baro, ſedit annis 25. reſignato Epiſcopatu, monaſticum habitum induit.

38. Hartmannus Comes ſedit vſque ad annum 1286.

39. Siſridus obiit anno 1288.

40. Vvolfardus obiit anno 1300.

41. Degenhardus obiit anno 1307.

42. Fredericus obiit anno 1330.

43. Vdalricus obiit anno 1336.

44. Henricus à Schoeneck deponitur à Clemente VI. anno 1348.

45. Marquardus an. 1368. electus Patriarcha Aquileenſis, reſignat Epiſcopatum.

46. Vvaltherus obiit an. 1369.

47. Ioannes ex ordine S. Dominici, reſignauit dignitatem an. 1372. obiit an. 1378.

48. Burchardus obiit anno 1404.

49. Eberhardus. Obiit an. 1411.

50. Anſelmus. Schiſma deponitur à Martino V. Pont. & ſufficitur, depoſito etiam Frederico à Graueneck electo. H

51. Petrus à Schaumberg. creatus Cardin. Obiit 1469.

52. Ioannes Comes obiit 1486.

53. Fredericus Comes de Zolleren obiit anno 1505.

54. Henricus, Obiit anno 1517.

55. Chriſtophorus Stadion. Obiit Norimbergæ 1543.

56. Otho Baro S.R.E. Card. creatus, obiit Romæ 1573.

57. Ioannes Egolphus. Obiit ante conſecrationem.

58. Marquardus obiit 19. Ianuarij 1591.

59. Ioannes Otho. Obiit Dilingæ 6. Octob. 1598.

60. Henricus de Knoeringhen electus in Decembr. anno 1598.

☞ *Ex Catalogo Epiſcoporum Auguſtanorum, edito Anno M. DC. XIV.*

EPISCOPI HERBIPOLENSES.

Herbipolis. Ciuitas eſt ad Mœnum Fluuium ſita, amœnitate & opulentia inſignis, quam à gentilitate ad Chriſtianam veritatem perduxère SS. Chilianus, Colonatus, & Theodnatus Scoti, qui propagandæ fidei cauſa, patria ſua relicta, ad has oras ab impietate & Arrianiſmo repurgandas à Benedicto II. Pontifice miſſi perhibentur circa annum Domini DC & LXXX. Cepit vero S. Chilianus, alij Kilianum vocant, prædicationem ſuam Herbipoli: vbi breui Gosbertum Ducē catechizauit, & vt fratris ſui coniugem quam deperibat dimitteret à conſortio ſuo, effecit. At vt genus mulierum & fallax & infidum eſt, de tollendo è medio Kiliano & ſociis, iniuit conſilia, ac Gosberto ſuadere conata fuit. Qui cum impiis ſuæ pellicis furiis cedere recuſaret, etiam in illummet conſpirationem domeſticorum commouit. Verum adfuit Iuſtiſſima Dei vindicta, quæ permiſit vt tam ipſa Iezabel, quam impietatis deliberatæ Satellites à malignis ſpiritibus poſſiderentur. Porro Epiſcopatum hic erexit inſtinctu Pipini & Caroli M. Regum Franciæ, & auctoritate Zachariæ Pontif. S. Bonifacius Germanorum Apoſtolus, circa annum DCC & L. idque in honorem SS. Kiliani & ſociorum Martyrum. Atque huius Eccleſiæ Antiſtites illud prærogatiui à prima origine obtinent, vt etiam in temporalibus, Ciuitatis & territorij Duces exiſtant: hinc dum in Pontificalibus rem diuinam faciunt, adſiſtit è nobilibus nudatum enſem manu geſtans tanquam inſigne Ducatus Franciæ orientalis. Porro SS. Kilianus cum ſociis Martyribus iuſſu Gaylanæ trucidatis Diuorum catalogo adſcripti ſunt, eiſque Baſilica ædificata. Primus autem qui in ordine Epiſcoporum numeratur, fuit

1. S. Burcardus, gente Britannus: vir pius ac religioſiſſimus, à S. Bonifacio conſanguineo ſuo educatus ac liberaliſſimè inſtitutus: conſtituitur ab eodem, conſenſu Pipini ac Caroli Magni Regum, primus antiſtes ac Epiſcopus Herbipolenſis Eccleſiæ: conſecratur & confirmatur à Pont. Max. Zacharia. Præfuit autem Epiſcopali officio docendo, concionando ac aliis pietatis exercitiis ac muneribus prudentiſſimè ac feliciſſimè: adminiſtratione item ac gubernatione prouinciæ vtiliſſimè, annis quadraginta integris. Conſtruxit plurima templa ac Monaſteria. Huic Epiſcopo adſeruandos & erudiendos dedit Carolus Magnus duodecim obſides à deuictis Saxonibus datos ac ſummo loco natos adoleſcentes: qui omnes ferè ad Epiſcopales dignitates tandem euecti ſunt, vt erant liberaliſſimè & optimè à Burcardo Epiſcopo inſtituti. Deceſſit plenus dierum ex hac mortali vita, anno Chriſti 791. in arce Hohenburg ad Mœnum ſita, vbi iam ſenex factus ac afflicta valetudine præditus, cum ſolo Diacono habitare ac religioſiſſimè viuere ſolitus fuerat.

2. Mayngudus vel Megingandus comes Rotenburgius ad Tubarum, monachus ordinis D. Benedicti & conuentualis cœnobij Fridiſtatienſis in Haſſia ſiti: ab ipſo S. Burcardo ex monaſterio Herbipolin aſſumptus ac ſanctè educatus, ſucceſſit iam mortuo Burcardo, vnanimi totius cleri conſenſu electus. Præfuit laudabiliter annis tribus. Et gubernationis tantæ prouinciæ pertæſus, reſignat Epiſcopatum præſēte S. Vvilibaldo Ayſtetenſe Epiſcopo, cuidam Bernolpho viro religioſo & magnanimo; anno Domini 794. Ipſe vero collectis quibuſdam diſcipulis per Mœnum ad arcem Rotbacenſem Caroli Magni venerationibus ſeruientem delatus conſenſu & ſumptibus Regis cœnobium Inſtituti Benedictini ibi conſtruxit, quod Neoſtadium appellauit. In quo cum ſacrarum literarum ac alia liberalia ſtudia ſumma cum laude inchoaſſet, primúſque eius loci Abbas fuiſſet, deceſſit an. 795.

3. Bernuvoldus vel Bernolphus, conſtituitur à Mayngaudo, in Epiſcopū Herbipolenſem anno 794. Præfuit an. 6. menſibus 4. dieb. 3. Obiit Bernolphus 29. Sep an. Dom. 800.

4. Ludericus ſucceſſit Bernolpho: præfuit annis 3. menſibus 5. obiit viceſima ſeptima Februarij, anno ſalutis 804. Imperante Carolo Magno.

5. Avgelnuardus ſubrogatus eſt *Luderico*, præfuit annis 6. diebus 28. Valedixit huic mortali vitæ 24. Aprilis, an. Domini 810 ſub Carolo Magno Imp.

6. Vvolgerus eligitur vnanimi conſenſu populi ac cleri, decima tertia Maij, Anno Dom. 810. Præfuit bene & laudabiliter vno & viginti annis, menſibus 6. diebus 3. Sub eius gubernatione obiit an. 814 laudatiſsimus Imp. Carolus Magnus, ſummus benefactor ac locupletator Eccleſiæ Herbipolenſis: cui ſucceſsit filius Ludouicus cognomento pius, qui ſub eodem antiſtite Vvolfgero, conſtruxit & fundauit ann. Dom. 816. ad preces S. Vvalderici Heremitæ, monaſterium Murhartenſe. Interfuit Vvolfgerus Synodo Aquiſgrani celebratæ æuo Ludouici pij, reformandæ Eccleſiæ ergo. Obiit poſtea quarta Nouembrium anni 831.

7. Humbertus aliis Hubertus eligitur pridie Calendarum Ianuarij, an. dominicæ incarnationis 832. Præfuit nouem annis, tribus menſibus, 8. diebus. Obiit an. ſal. 841. menſ. Mart.

8. Godeboldus vulgo Gotsvvaldus Abbas inferioris Altacbij, perueteris cœnobij apud Bauaros: euocatur ad gubernationem Epiſcopatus Herbipolenſis, prima Aprilis an. à nato Chriſto 841. Præfuit 11. annis, obiit in vigilia S. Mathæi, anni Chriſtianorum 852. animi mœrore, quod eodem anno ſummum templum Herbipolenſe, fulmine tactum, cum omnibus Eccleſiæ ornamentis deflagraſſet.

9. S. Arno vel Arnto ſucceſſit Epiſcopo Godeboldo: præfuit laudabiliter an. 36. menſibus 6. diebus 12. ſub Imperatoribus Carolo Caluo, Carolo Craſſo ac Arnolpho, quibus omnibus chariſſimus, plurima etiam ab ipſis inſignia priuilegia eſt conſequutus. Inſtaurauit collapſam Baſilicam Cathedralem fœliciſſimè. Obiit 13. Iulij, anni à nato Chriſto 891. in expeditione Arnolphi Imperatoris, & omnium Germaniæ Principū contra Nordmaños inter Miſſarū ſolēnia trucidatus.

10. Rudolphus aliis Radhulfus, Thuringiæ Landgrauius, præficitur Epiſcopatui Herbipolenſi ab Imperatore Arnolpho, an. Dom. 892. in cuius caſtris militauerat antea cum duobus Germanis fratribus, Conrado ac Gebehardo, contra Nordmannos. Obiit cum omnium ſuorum publico gaudio, 3. Auguſti an. Dom. 908. cum præfuiſſet annis 16. dieb. 5.

11. Dietho vel Theodo eruditus ac prudentiſſimus Neoſtadiani monaſterij cœnobita, eligitur in Epiſcopum Herbipolenſem an. 908. Præfuit vtiliſſimè & ſumma cum laude ac omnium admiratione 24. annis: mortuus eſt anno 932.

12. Burcardus ex Abbate Hirsfeldenſi eligitur in Epiſcopum Herbipolenſem ab Imperatore Henrico Aucupe: præfuit annis 9. menſibus 3. diebus 23. prudenter ac vtiliſſimè. Deceſſit ex hac mortali vita, in die Annuntiationis Mariæ, anno Dom. 941.

13. Poppo primus, Burggrauij Herbipolenſis filius: Othonis Magni cognatus, conſtituitur Epiſcopus Herbipolenſis ab eodem Domino Othone Imperatore, cognato ſuo: à quo inſignia priuilegia conſequutus eſt, quod videlicet Canonicorum Herbipolenſium collegium ſemper deinceps liberam deberet habere poteſtatem eligendi Epiſcopum è ſui Capituli Canonicis, decedente aliquo antiſtite. Præfuit ſumma cum prudentia ac laude, annis 19. menſibus decem, diebus quatuordecim. Deceſſit ex hoc ſæculo 15. Februarij, an. 961.

14. Poppo ſecundus iunior dictus patruus Popponis primi, etiam Burgrauius Herbipolenſis: quem quidam Othonis Magni Imperatoris è ſorore nepotem fuiſſe volunt. Eligitur iuxta tenorem priuilegij ab Othone dati, vnanimi Canonicorum conſenſu, ſecunda Martij, an. Do. 961. Sedit ad clauum Epiſcopatus annis viginti tribus, menſibus quatuor, fideliter, prudenter ac vtiliter obiit anno 984.

15. Hugo Othonis ſecundi, Imperatoris Cancellarius ac ſupremus intimuſque Conſiliarius, eligitur in Herbipolenſem Epiſcopum vnanimibus totius cleri ſuffragiis anno Domini 984. Præfuit annis quinque, menſibus ſeptem, diebus vno & viginti, obiit anno 989.

16. Bernuvardus comes à Rotenburg ad Tubarum, venit primum ex Academia Pariſienſi ad monaſterium Hirſaugiēſe, in Spirēſi Epiſcopatu ſitum: inde à Leopoldo Abbate Herbipolin, in nouum S Andreæ Cœnobium ab Hugone Epiſcopo inſtauratum miſſus, cum religioſiſſimè ac piiſſimè ſub Arnoldo abbate vixiſſet: vocatus eſt mortuo tandem Hugone, vnanimi totius Eccleſiæ conſenſu, ad Epiſcopatus Herbipolenſis gubernationem: in qua ſedit ſumma cum laude annis quinque, menſibus 8. diebus 81. Deceſsit anno 995.

17. Henricus comes à Rotenburg ad Tubarum, propter breuem corporis ſtaturam à prima infantia Comes Hezelinus, & poſtea etiam Epiſcopus Hezelinus dictus, ſubrogatur cognato ſuo, conſenſu totius Cleri. Præfuit ſapientiſsimè ac vtiliſsimè annis viginti duobus; menſibus quinque, diebus 20. Sub hoc Epiſcopo inſtitutus fuit Epiſcopatus Bambergenſis. Obiit autem ille anno 1018.

18. Meginardus eligitur à toto clero in Epiſcopum, præfuit S. Chiliani patrimonio bene & vtiliter an. 15. menſib. 10.

diebus viginti duobus.Erat conſiliarius Imp.Henrici II.à quo A multa inſignia priuilegia conſecutus eſt,& poteſtatem cudendæ monetæ.Interfuit anno Dommini 1020.Comitiis Bambergenſibus.Deſiit eſſe inter mortales,in die S.Matthiæ Apoſtoli, an.Dom.1033.ſub Imperatore Conrado ſecundo.

19. S. Bruno Conradi Carinthiæ ducis filius, eligitur in Epiſcopum Herbipolenſem ab vnanimiter conſentiente clero, an.Dom. 1033. præfuit ſumma cum laude annis 11. vno menſe, dieb. 14. Conſtruxit & illuſtrauit magnificentiſſimis ædificiis, Cathedralē S.Chiliani Eccleſiam: alia etiam totius Epiſcopatus templa pulchre reficiens ac exornans, in quæ omne patrimonium ſuum contulit,fuit Epiſcopus eximie doctus,ſcripſit commētarium in Pſalterium Dauidicum,qui extat. An.Dom. 1045. proficiſcitur cum Imp.Henrico Nigro,ac multis aliis Germaniæ principibus in Pannonias,cum autem in ſuperioris Pannoniæ caſtro quodam Boſenburgo,è regione Ipſenſis oppidi ad Danubium ſito, pernoctaret Imperator cū omnibus Principibus, ipſa Maij viceſima die,concidit eiuſdē arcis ſublime ac ruinoſum cœnaculum ſeu ſolarium, in quod iam cœnandi cauſſa tota Cæſaris aula conuenerat. Imperator ruente cœnaculo, apprehenſa feneſtra, ſingulari Dei protectione incolumis manſit. Reliqua tota multitudo, Principes, B Epiſcopi, nobiles ac milites,ſummi & infimi corruerunt,inter quos multi ſtatim expirarunt, multi grauiter læſi & mutilati ſunt. Ib Epiſcopus Bruno tam miſere etiam & inclementer exceptus eſt, vt 7. die poſt hunc caſum,in eadem arce naturæ debitum abſolueret, 27.videlicet die Maij anni 1045.

20. Adelbero comes à Laymbach eligitur in S. Brunonis ſucceſſorem, vnanimi totius Capituli Herbipolenſis conſenſu, anno à Chriſto nato 1045. Præfuit laudabiliter ac vtiliſſime annis quadraginta integris, fecit ex S. Stephani Canonicorum collegio,cœnobium ordinis Diui Benedicti,vocatis in id triginta monachis.Eiicitur ex Epiſcopatu,an.Dom.1084.ab Imperatore Henrico IV.conſtituitur in eius locum Meginardus quidam.Verum paulò pòſt Meginardus ex vrbe iterū eiicitur,Adalbero reſtituitur.Sed redeunte tandem Imp.Adalbero clam aufugit,& ad monaſterium ſuum rediit,an.Do.1085. Meginhardus vero reſtituitur,qui cum tribus annis præfuiſſet, tandem an.Do.1088.ex hac vita euocatus eſt.Poſt cuius mortem & ſi reuocaretur ab Henrico V. Adalbero, tamen dubiæ & nouercanti fortunæ non diutius fidendum exiſtimans, in C ſuo monaſterio quiete viuere,& præſentibus vti maluit,quam alibi cum ſummis vitæ periculis ea iterum appetere, quibus iam bis excidiſſet,& quorum poſſeſſio incertior eſſet.Sic duobus annis adhuc poſt mortuum Meginardum ſuperſtes, tandem 6.Octobr.an.à nato Chriſto 1090.ex hac vita emigrauit.

21. Meginardus II. literarum peritia ac vitæ ſanctimonia, nemini mortalium ſua ætate ſecundus, eligitur eiecto ex Herbipoli Adalberone,ac Imperatore Henrico IV. an.Dom. 1084. Præfuit cum ſumma difficultate tribus annis ac aliquot menſibus, ſemel iterum eiectus,ac denuo ab Imp.Henrico IV. reſtitutus.Obiit an 1088. vigeſima ſexta Iunij, ſuperſtite adhuc anteceſſore ſuo Adalberone.

22. Aynhardus ab aliis Emmenhardus dictus, conſtituitur ab Henrico V. Epiſcopus Herbipolenſis, an.Dom.1088.Præfuit ſumma cum laude an.15. menſibus 8. diebus tribus, & periculoſiſſimis temporibus, quibus Imp. contra Pontificem, pater Henricus IV. contra filium Henricum V. & filius contra patrem graſſabantur.Deceſſit ex hoc calamitoſo ſeculo,ad beatarum animarum domicilium penultima Februarij,anni à nato Chriſto,1104.

23. Rupertus eligitur à Rege Henrico V. ac toto clero,ex D Præpoſito ſummi Collegij,in Antiſtitem ac præcipuum gubernatorem Eccleſiæ Herbipolenſis:vir & ſapientia & doctrina ac virtute eximia præditus, omnibuſque cum ſummis tum infimis ex æquo charus. Præfuit duobus tantum annis,bis ab Henrico VI. ex Herbipoli eiectus, totieſque ab Henrico V. reſtitutus. Obiit an.Dom 1106.

24. Erlangus vel Ehrlingus Canonicus & Capitularis,hoc eſt, vnus ex ſenatu ſummi ordinis Canonicorum, eligitur an. 1104.ab imp.Henrico IV.contra Rupertum Canonice à toto clero deſignatum Epiſcopum. Is viuente Ruperto ab Henrico V.bis eiicitur; bis ab Henrico IV.reſtituitur:ſed ab Henrico V.tertio etiam eiectus,viuente Ruperto Herbipolin non amplius rediit. Tandem ſua virtute & morum lenitate, ſenatui Canonicorum reconciliatus, clementem & propicium Henricum V.etiam habere cœpit, quandoquidem mortuo iſ Henrico IV.omnia odia,omnes tumultus ac tempeſtates Germaniæ pulchre ſubſediſſēt. E Mortuo itaq; Ruperto Epiſcopo vnanimi totius cleri conſenſu aſſumitur & confirmatur in Epiſcopum Herbipolenſem,Sedit ad gubernaculum Eccleſiæ & prouinciæ ſumma cum laude ac fœliciſſimè,an.16.diebus 11.propter inſignem ſapientiam ſuam Henrico V.factus chariſſimus, qui eius conſilio poſtea ſemper in ſummis Imperij negotiis vti ſolebat:ad annum vſque Chriſti 1113.Deceſſit ex hac lachrymarum valle in Natali Dom. An. Chriſtianorum 1122.cum per integrum quadrienniū grauiſſime decubuiſſet.

25. Ruggerus eligitur paucis diebus poſt mortem Erlangi,à toto vnanimiter ac concorditer conſentiente ſummi collegij clero,in Epiſcopum Herbipolenſem ac ducem Franciæ orientalis:Oppoſuit autem ſe huic electioni Imp.Henricus V. volens ius eligendi & conſtituendi Epiſcopum ad ſe potius quam ad clerū pertinere:conſtituit itaque contra Ruggerum, iuuenem quendam Canonicum Gebhardum comitem Hēnenbergenſem. Hoc Schiſma paucis menſibus poſt, compoſitum ac pacatū eſt inComitiis Vvormacienſibus per legatos Pontificios Cardinalem S.Angeli,& Cardinalem S.Stephani in monte Cælio, qui à Romano Pontifice hoc miſſi erant è Roma in Germaniam, vt turbæ ac motus ibi orti per eos F componerentur. Ab his Cardinalibus talis lata eſt ſententia inter duos illos Herbipolenſes Epiſcopos,vt cederet Gebhardus:Ruggerus vero gubernatione libera potiretur. Hæc cōpoſitio non diu valuit, finitis enim Comitiis & legatis iam Romam reuerſis, Ruggerus ab Hennenbergenſi Gebhardo, Hērici V.auxiliis ac præſidiis vrbe iterū eiicitur,an.Do.1125. Ille vero in monaſterium Schvvartzacenſe abiens, impetrata aliqua Epiſcopatus parte,prouincia videlicet ad Nicrum ſita, ea contentus quiete reliquum vitæ in cœnobio tranſegit,viuens ibi an.adhuc quinque.Obiit Ruggerus peſte an.1130.

26. Hezelinus comes à Leyningen, eligitur poſt mortem Ruggeri, & reſignationem Gebhardi à conſentiente clero Herbipolenſi:præfuit 14.menſibus,& Bambergam profectus, ſubito ibi ex hac vita emigrauit,an. Dom.1131. Hunc aliqui Catalogi omnino prætereunt, quod fortaſſis morte præuentus, confirmationem ex Romana Curia non conſeqoutus ſit, nec conſecratus etiam fuerit.

27. Embricho vel Imbricus ſubrogatus à toto Capitulo Canonice ac concorditer electus an.Dom.1131. legitur fuiſſe comes Leyningenſis. Præfuit ſumma cum laude an. 16. Fuit G apud Imp. Lotharium Saxonem ac Conradum Sueuum in ſumma exiſtimatione,ac vtriuſque intimus Conſiliarius.

28. Sigefridus eligitur an. Dom. 1147. præfuit piè ac laudabiliter annis ſex.Obiit peſte an.1153.

29. Gebhardus comes ab Hennenberg, ſiue ille qui antea ab Imp. Henrico V. Canonicorum Collegio obtrudebatur contra Canonice electum Ruggerum,ſiue alius:ſucceſſit Epiſcopo Sigefrido vnanimi totius Capituli conſenſu,confirmatur Romæ, ab Adriano quarto clementer exceptus. Præfuit laudabiliter an.8. menſibus ſex, diebus 15. Obiit vero anno Dominicæ Incarnationis MCLXVI.

30. Henricus II. eligitur an.Dom.1161. præfuit an. tribus laudabiliter ac optime, menſe item vno, diebus 14. Adfuit Imp.Friderico Barbaroſſæ grauiſſima obſidione cingenti Mediolanum. Obiit an.Dom.1165.

31. Heroldus ſucceſſit Henrico Canonice ac legitime electus, vir ſapientia ac virtute inſigni præditus. Præfuit vtiliſſime an.8.menſibus quinque,diebus tribus.Obiit an.1173.Sub hoc Epiſcopo iterum habita ſunt ab Imp.Friderico Barbaroſſa ampliſſima comitia Herbipoli,an.Dom.1166.quo anno confirmauit Fridericus Imp.ſub aureo ſigillo iſti Epiſcopo priuilegia Herbipolenſi Epiſcopatus,præſertim vero illa quæ ducatum H Franciæ orientalis ex donatione Caroli Magni ad Epiſcopatum legitimè pertinere conteſtantur.

32. Reinhardus,aliis Rehenhardus ſubrogatur Heroldo ab vnanimiter conſentiente Canonicorum ſummi Collegij ſenatu.Præfuit an.10.fuit Romæ apud Pontif.Max.Lucium 3.an. Dom.1181. Emigrauit ex hoc lugubri ſeculo, in die S. Viti, anno Dom.1182.

33. Godefridus nobilis heros à Piſemberg,Friderici Barbaroſſæ Cancellarius, eximia virtute doctrina & ſapientia præditus,eligitur an.Dom.1182.Præfuit an.quatuor.Conſtruxit de nouo Cathedralem Baſilicam Herbipolenſem ex quadrato lapide. Comitatus Imp.verſus Syriam,moritur an.1186.

34. Henricus tertius huius nominis, eligitur concordibus

totius Capituli vocibus ac ſuffragiis, anno Dom. 1186. Præfuit ſex an. 8. menſibus & 7. diebus. Etſi Tritemius aliter ſentiat. Obiit autem anno incarnati Verbi 1193. reuerſus ex Aſia.

35. Godefridus ſecundus huius nominis eligitur, concordibus Capituli ſtudiis, anno Domini 1193. præfuit annis quinque, menſibus 4. diebus tribus: Etſi Tritemius iterum diſſentiat. Deceſſit anno 1198.

36. Conradus eximia doctrina & ſapientia præditus, Imperatoris Henrici ſexti Cancellarius antea fuerat, cuius patrocinio & intercedentibus precibus obtinuit Epiſcopatum Hildesheymenſem in Saxonibus, cui cum aliquandiu ſapientiſſime ac vtiliſſime præfuiſſet, vocatus eſt tandem Henrici ſexti etiam patrocinio adiutus, Canonicisque Herbipolenſibus dudum inſinuatus ac ſtudioſe commendatus, ad clauum ac gubernaculum ſedis Herbipolenſis, an. Dom. 1198. Interfectus à Sicariis quos grauioris ſceleris redarguerat, in Vig. S. Barbaræ anno 1203.

Quomodo vero vltus ſit hanc indigniſſimam cædem Romar. Pont. Innocentius III. & quomodo Sicarios hoſce perfidiſſimos puniuerit, longū eſſet recenſere: legitur tota hiſtoria Herbipoli in tabula prope ſummā aram parieti chori appēſa.

37. Henricus huius nominis IV. Ex Pariſienſis Gymnaſij celeberrimo Profeſſore amore patriæ in Franciam Orientalem reuerſo, primum Canonicus, poſtea ſucceſſu tempori Decanus ſummi Collegij factus, ita laudabiliter vixit, vt poſt miſerrimam iſtam Epiſc. Conradi cædem, à Rege Philippo Eccleſiæ commendatus vnanimi conſilio & ſententia totius Capituli, eligeretur in Herbipolenſem Antiſtitem. Præfuit tribus annis & aliquot menſibus. Obiit ante adeptam confirmationem Pontificiam, anno Domini 1206.

38. Otho Myſius: vir ſumma ſapientia & prudentia præditus, eligitur in Epiſcopum Herbipolenſem, Anno à Chriſto nato 1206. Præfuit laudabiliter & prudentiſſime, & vtiliſſime an. ſedecim menſib. 5. Obiit in die S. Nicolai, an. Dom. 1225.

39. Theodoricus ſucceſſit Othoni Epiſcopo Canonicè electus: præfuit 15. menſib. euocatus eſt ex hac lacrymarum valle, anno Dom. 1224.

40. Hermannus Myſius: Othonis Epiſcopi ex fratre nepos, eligitur in Epiſcopum Herbipolenſem à toto ſummo clero, ſedet ad clauum & gubernaculum Eccleſiæ annis 26. Obiit anno Domini 1250.

41. Hiringus alijs Eringus eligitur in Hermanni ſucceſſorem, anno Chriſti 1250. præfuit annis 16. Irrogauit maximas moleſtias ſeditioſis vrbibus Herbipolenſi ac Rotenburgenſi, fuit præter omnem mediocritatem crudelis in duodecim ſtrenuos viros de veteri lapide, quos in arce Altenſtein poſt factam & firmatam Amicitiam conuiuio ab ipſis exceptus, contra hoſpitalitatis ius, contra datam fidem, peracto prandio, euocatis ad ſe in conclaue quoddam, ſingulis capite multari ac trucidari iuſſit omnes: à quorum vltimo Heerdegenio equite aurato dolum tandem ſentiente, grauiter vulneratus, naſum amiſit. Obiit Hiringus iſte anno redempti orbis 1266. imperante Rodolpho Habſpurgio.

42. Conradus Comes à Trymberg, ſucceſſit Hiringo anno Domini 1267. Is confirmationem petiturus, Romam ſequente anno profectus, cum omnia ibi bene expediuiſſet, & iam Herbipolin cum diplomatibus Pontificiis redire vellet, incidit in grauiſſimum morbum, quo confectus in itinere obiit, ſed vbi aut quo loco ſepultus, id nuſquam inuenitur.

43. Bertholdus Dominus à Sternberg, ſucceſſit Conrado legitime & concorditer electus, anno 1268. Quamdiu præfuerit certo dicere non poſſum. Alicubi enim anno Domini 1282. alibi vero an. 1287. eum ex hoc ſeculo emigraſſe inuenio, fuit eximia virtute ac vitæ integritate præditus, & qui ſtudio ac prudentia ſumma præfuit, & Epiſcopatui plurimum profuiſſet, ſi in tranquilliora & pacatiora incidiſſet tempora.

44. Mangoldus Archimagyrus à Nevvenburg: ex præpoſito ſummi Collegij factus eſt Epiſcopus & dux Francorum. ſed quo anno, certo dicere non poſſumus. Præfuit prudenter & vtiliſſime ad annum Chriſti vſque milleſimum ſecundū, quo legitur ex hac lacrymarū valle ad aliā patriam emigraſſe.

45. Andreas Baro à Gundelfingen, conſtituitur ex Mosbacenſis Onoldiſpachiani ac Otingauienſis Eccleſiarum collegiatarum Præpoſito, in Epiſcopum Herbipolenſem, vnanimi conſenſu totius cleri, an. Dom. 1302. Præfuit ſumma prudentia & laude annis tredecim. Obiit an. Dom. 1315.

46. Godefridus tertius eligitur in Antiſtitem Herbipolenſem ac Francorum Ducem poſt mortem Andreæ: præfuit prudentiſſime an. 7. Obdormiuit an. 1322. Aliqui tamen Catalogi alios habent numeros, aliam ſupputationem, illi nouem eum annis præfuiſſe affirmant.

47. Vvolframus ſucceſſit mortuo Godefrido præfuit in ſummis temporum difficultatibus (cum propter ingens Schiſma inter Imp. Ludouicum Bauarum ac Pont. Max. Ioannem XXII. ſuboritum, tum quod iterum nouas moueret ſeditiones vrbs Herbipolenſis, nec huic Epiſcopo admodum propitia) an. 11. Obiit vltima Iulij, Anno 1331.

48. Hermannus Alſata: Canonicus Spirenſis, ac Ludouici Bauari Cancellarius, eligitur in Epiſcopum Herbipolenſem a Ludouico Bauaro Roman. Imp. & ab ea Canonicorū parte, quæ eidem Cæſari Ludouico fauebat: ab alia verò, pontificia videlicet, conſtituebatur Dominus Otho Vvolfſkelius vir nobilis, ac Herbipolenſis Cathedræ Canonicus: qui à Pontifice Ioanne XXII. ac Benedicto XI. eius ſucceſſore confirmatus, Epiſcopatus poſſeſſionem facile conſequutus eſt, non tamen citius quam poſt biennium: tum reſignauit Epiſcopatum „ ac pacato animo ceſſit huic Othoni Epiſcopus Hermannus anno videlicet Domini 1335. Menſe Aug.

49. Otho Vvolfſkelius eligitur per diſcordiam anno 1333. contra Hermannum, & tamen à maiori parte Canonicorum ſummi Collegij: ſed durante adhuc Schiſmate inter Ludouicum Bauarum ac Pont. Max. Ioannem XXII. Hermānus aliquādiu à Cæſare defenſus eſt: qui videns Othonē pontificia authoritate confirmatū eſſe, ac ſe diu ita pacatā gubernationem retinere non poſſe: ceſſit Othoni bona pace, ſuis Canonicatib. contētus. Venit igitur Otho Herbipolin 30. Auguſti, an. 1335. ex arce Roſenberg, in qua antea habitarat. Præfuit laudabiliter an. 10. Deceſſit Epiſc. iſte Otho ex hac mortali vita, decima tertia Auguſti, an. 1345. cū conuocatos prius ad ſe Canonicos ſummi Capituli omnes, longa oratione ad ſtudium concordiæ, & fraternæ charitatis cohortatus eſſet.

50. Albertus comes ab Hohenberg Decretorum Doctor: Canonicus Conſtantienſis Eccleſiæ, cuius ab aliqua eius loci Canonicorum parte gubernator, & Epiſcopus poſt Rodolphi mortem poſtulatus erat: mittitur mortuo Epiſcopo Othone ad gubernandum Epiſcopatum Herbipolenſem à Pont. Max. Clemente VI. Etſi ſenatus ſummi Collegij Canonicorum vnanimibus ſuffragiis elegiſſet iam Albertum Comitem de Alta flamma. Veniens autem Herbipolin à Romano Pontifice confirmatus, Alberto de Alta flamma libere ceſſit: an. Domini 1349. Sequenti an. vocatus ad Friſingenſis Epiſcopatus gubernationem, nouem ibi annis laudabiliter præfuit, valedicens huic vitæ, an. incarnat. filij Dei 1359.

51. Albertus Comes de Alta flamma, vulgo Hohenlohe: ſummi Canonicorum Herbipolenſium Collegij Præpoſitus, vnanimi conſenſu totius Capituli eligitur an. Domini 1345. Erat vir inſigni virtute qui & prudenter & vtiliter præfuit à prima electione viginti ſex an. integris obiit an. 1372.

52. Gerhardus Guntheri Imperatoris, vt aliqui volunt germanus frater Epiſcopus Neuburgenſis, ac Citzenſis à Carolo IV. Rom. Imp. Pontifici Max. Gregorio XI. diligentiſſime commendatus, ab eodem Epiſcopus Herbipolenſis ac Francorum Dux conſtituitur ac confirmatur: à Carolo vero IV. ſtatim Regularibus ac feudis inueſtitur an. Dom. 1372. Cum Mammillenſi Epiſcopatui præfuiſſet ſapientiſſime annos 10. deceſſit ex hoc mortali ſeculo, anno Domini 138: menſ. Nouembri: relinquens Eccleſiam & ſedem Epiſcopalem in ſumma paupertate.

53. Ioannes Egloffſtein, vir equeſtris ordinis apud Oſtrofrancos: primum viuente adhuc Epiſcopo Gerhardo ex præpoſito ſummi Collegij Coadiutor Epiſcopi Gerhardi electu: iam mortuo etiam Gerhardo ab aliqua diſſentienti Capituli parte ſubrogatur: Eligitur autem ab alia ac aduerſaria parte Eberhardus Comes a VVertheym. Hoc Schiſma ad extremā inopiam redegiſſet Epiſcopatum, niſi Imperator Rupertus Palatinus ſua auctoritate interpoſita Eberhardum cedere iuſſiſſet, & ſuo ſuffragio Ioannem Coadiutorem adiuuiſſet. Præfuit autem quietè, fideliter & prudenter ac longe vtiliſſime nouem an. Obiit in Forchenheymio Epiſc. Bambergenſis oppido ſubito & ſine veneni ſuſpicione. 9. Ian. an. Dom. 1412.

54. Ioannes eligitur vnanimi totius Capituli conſenſu, an. Dom. 1412. Præfuit, ſed non admodum vtiliter an. 29. Erat Epiſcopus eximia prudentia ſed admodum ſumptuoſus ac prodigus, & qui Epiſcopatum extremè exhauſit. Reſignauit

A uit Epiſcopatum tandem an. Dom. 1441. Sigiſmundo Saxonum Duci, quem antea iam totius Capituli conſenſu in Coadiuturem aſſumpſerat.

55. Sigiſmundus Saxoniæ Dux, & Marchio Miſniæ, frater Gulielmi ac Friderici: primum Epiſcopi Ioannis Coadiutor, tandem eo mortuo à Rom. Pontifice in Epiſcopum Herbipolenſem confirmatur. Præfuit annis tribus omninò puerilitet, & an. Dom. 1444. retenta ſibi annua penſione, Epiſcopatum Canonicorum ſenatui reſignauit, & in Saxoniam ad fratres ſuos rediit, Imperante Friderico III.

56. Godefridus ſucceſſit Sigiſmundo Epiſcopo, electus vnanimibus totius Capituli Herbipolenſis ſuffragiis. Sedit ad clauum Eccleſiæ & ducatus ſumma fide ac prudẽtia adminiſtrãs omnia, annis duodecim. Erat Princeps ſeuerus, nemini quicquã condonans, qui ab omnibus vicinis Principibus metuebatur. Abſoluit naturæ debitũ circa Feſtum Palmarũ, an. 1455.

57. Ioannes ſucceſſit Godefrido, canonice ac legitimè electus ao. Dom. 1455. Præfuit optimè ac vtiliſſimè an. 11. vir mitis, placidus, & qui beneuolentia & clementia ſua omniũ ſibi conciliaret fauorem & amorem. Deceſſit ex hac lachrymarum valle die Veneris poſt feſtum Dominicæ reſurrectionis, an. Dom. 1466. B

58. Rudolphus ſubrogatur Ioanni Epiſcopo vltima Aprilis, eiuſdem anni quo anteceſſor ex hac vita emigrarat. Præfuit ſumma cum virtute ac laude an. 29. quibus Epiſcopatum ita reſtituit, auxit & amplauit, vt eius non gubernator, ſed ſecundarius fundator dici merito debeat. Obiit Lithiaſi 29. Aprilis, anni à Chriſto nato 1495. Imperante D. Maximiliano: ætatis ſuæ anno vt aliqui volunt centeſimo, vt aliis placet 93.

59. Laurentius eligitur vnanimi conſenſu totius Capituli, 17. Maij, an. 1495. Præfuit Epiſcopatui laudabiliter an. 24. ita vt eidem ſumme etiam prodeſſet. Obiit plenus dierum, anno 1519. ipſa die S. Dorotheæ.

60. Conradus Oſtrofrancus eligitur concordibus totius ſummi Canonicorum Collegij ſuffragiis, an. Dom. 1519. Præfuit annis vno & viginti laudabiliter & vtiliſſime, obſidetur à ſuis grauiter in ſeditioſa ruſticorum coniuratione. Emigrauit ex hac calamitoſa vita anno ſalutis 1540. Menſe Iunio.

61. Conradus à Bibra, eligitur vnanimi totius Canonicorum Senatus conſenſu prima Iulij, anno à Chriſto 1540. Præfuit laudabiliter. 4. an. 40. dieb. Obdormiuit in Domino anno gratiæ 1544. Octaua Auguſti. C

62. Melchior Zobelius, corporis & animi bonis inſignis heros, ex ſummi Canonicorum Senatus Decano, in Epiſcopum Herbipolenſem, ac inclytæ Franciæ Orientalis Ducem, eligitur communi & vnanimi totius Capituli conſenſu, 19. Auguſti, anni à nato Chriſto 1544.

EPISCOPI AVREATENSES,

SIVE AYCHISTADIENSES.

Epiſcopatus Aychiſtadianus, olim ab Aureati vetuſtæ vrbis (quam Hunni vaſtarunt) ruinis reliquiis ac ruderibus, Aureatenſis appellatus, ad Almonum vel Altmulam Norici amnem ſitus: cœpit annum Chriſti circiter 744.

1. Primus hic Epiſcopatum iniuit Vuilibaldus Richard Anglorum Regis ex S. Bonna D. Bonifacij I. Moguntini Archiepiſcopi ſorore filius, à S. Bonifacio Archiepiſcopo Moguntino, an. Dominicæ incarn. 745. Is exciſo querceto circa Almonum amnem, primum inſtituti Benedictini cœnobium ibi condere cœpit, in quo pij Sacerdotes Deo diligentiſſimè ſeruientes, exemplo ſuo multos ſæculares etiam homines (vt eundem locum incolerent) ad ſe inuitarunt: quibus vndiquaque certatim ad religioſorum hominum conſuetudinem affluentibus ac tuguriola ſibi prope Monaſterium ædificantibus, muniuit Epiſcopus Vuilibaldus cum Monaſterium, tum ædes illas priuatorum hominum ac Mechanicas artes exercentium D muro ac foſſis, appellans iam id oppidum, ab exciſis quercubus Aychiſtadium, quaſi oppidum ſucciſarum Quercuum loco conditum: Etſi ab aliquibus etiam Ebeſtadum appellatum fuiſſe, ex vetuſtis monumentis oſtendi poteſt. Appellabatur item in memoriam veteris ac ab Hunnis vaſtatæ vrbis Aureatum: Epiſcopatus vero vtroque vocabulo, & Aychiſtadianus & Aureatenſis. Præfuit S. Vuilibaldus Aureatenſi Epiſcopatui annis 36. ſumma cum laude ſapientiæ pietatis ac bonæ adminiſtrationis. Donatur à S. Bonifacio tali priuilegio, vt Epiſcopatus Aychiſtadianus omnium qui Moguntino Archiepiſcopatui ſuffraganeatus titulo ſubſunt, ſummus ſit ac digniſſimus. Et vt Epiſcopus eius loci ſemper ſit Cancellarius Archiepiſcopi Moguntini, & in omnibus conuentibus ac Synodis ſedeat à dextris Archiepiſcopi. Obiit anno ætatis 60. Chriſti vero 760. E

2. Getochus & genere & virtute nobiliſſimus, ſucceſſit S. Vuilibaldo in gubernatione Epiſcopatus Aureatenſis, ann. Dom. 782. præfuit laudabiliter annis 20. Conſtruxit magnificam Baſilicam Aureatenſem, dedit Eccleſiæ aram portatilem è ſolido auro. Deceſſit an. 802. Imp. Carolo Magno.

3. Aganus ſubrogatur Epiſcopo Getocho, præfuit & pie & prudenter annis 17. Emigrauit ex hoc lugubri ſæculo, ſexta Nouembris, anni à nato Chriſto 819. legitur fuiſſe innocentis ac ſanctiſſimæ vitæ, nullius rei æquè ſtudioſus quam propagandæ & illuſtrandæ Chriſtianæ fidei.

4. Adelungus eligitur in Epiſcupom an. Dom. 819. Præfuit annis viginti duobus: Deceſſit ex hac mortali vita 25. Auguſti, Anno Dom. 841. imperante Lothario I.

5. Altunus ſucceſſit Adelungo: præfuit an. 17. mortuus eſt 21. Febr. an. Dom. 858. imperante Ludouico II.

6. Odgerus conſtitutus Epiſcopus Aychiſtadianus, anno Dom. 858. laudabiliter ibi præfuit viginti tribus annis. Obiit ſeptima Iulij, an. incarnationis Dominicæ 881.

7. Godeſcalcus conſtituitur antiſtes ac præſul Eccleſiæ Aychiſtadianæ, ab Imperatore Carolo Craſſo: Præfuit annis tantum tribus & duodecima Nouembrium, anni à nata ſalute ſempiterna 884. in Domino obdormiuit. F

8. Erckenvvaldus ex poſteris Caroli Magni ſummo loco natus, eligitur in præſulem Aureatenſem an. Dom. 884. Præfuit 18 annis prudentiſſimè ac vtiliſſimè. Obiit an. 902.

9. Vdalfridus eligitur vnanimi conſenſu cleri ac populi in ſucceſſorem Erckenbaldi, an. Dom. 902. Præfuit vtiliſſimè annis vno & triginta ſub Imperatoribus Luduuico III. Conrado I. Henrico Aucupe, quibus omnibus fuit longè chariſſimus, & a quibus plurima impetrauit inſignia ſuis Eccleſiis priuilegia. Deceſſit ipſis Ian. Kalendis, Annis à nato Chriſto ſeruatore 933.

10. Starchandus ſucceſſit Epiſcopo Vdelfrido, vir ob plurimas inſignes virtutes omni laude digniſſimus: S. Vlrico Auguſtano Epiſcopo coniunctiſſimus. Præfuit laudabiliter annis triginta duobus.

11. Reginoldus vir doctiſſimus trium linguarum egregie peritus, Muſicus eximius, tribus Othonibus Imperatoribus longè chariſſimus, à quibus multa inſignia priuilegia conſecutus eſt. Eligitur in Epiſcopum Aychiſtadianum poſt mortem Starchandi. Præfuit laudabiliter ac vtiliſſimè annis 24. Obiit quarta Aprilis, an. Dom 989. G

12. Megingoſus vel Megingaudus eligitur in Antiſtitem Eccleſiæ Aureatenſis, an ſal 989. Præfuit ei fideliſſimè an. 24. Euocatus ex hac vita 22. April. an. 1014.

13. Gundeckatus aliis Guntzo appellatus, conſtituitur Epiſcopus Aureatenſis an. Dom. 1014. ab Imp. Henrico Clando Babembergenſis Epiſcopatus fundatore. Obiit viceſima Decemb. anni à nato Chriſto, 1019. Nordlingum Rhiæſę oppidum ſub hoc Epiſcopo permutationis iure ab Epiſcopatu Aychiſtadiano ad Ratisbonenſem deuolutum eſt.

14. Vvaltherus ſucceſſit Gundeggaro, præfuit annis duobus fideliter: Aditurus Romam propter certa quædam Epiſcopatus ſui negotia. Obiit in itinere apud Rauennates, vbi & terræ in Archiepiſcopali templo redditus eſt, 20. Decemb. an. 1021.

15. Heribertus eximia doctrina ac ſapientia præditus, etſi genere etiam nobilis: tamen virtute multarumq; optimarum diſciplinarum cognitione ac vitæ integritate longè nobilior, eligitur in Epiſcopum Aychiſtadianum an. Dom. 10.1. Præfuit laudabiliter annis vno & viginti. Condidit multos egregios Hymnos, quorum adhuc vſus eſt in Eccleſia Ayſtetenſi, H mortuus eſt anno 1041.

16. Gozmannus germanus frater Epiſcopi Heriberti, eligitur in fratris ſucceſſorem vnanimi conſenſu totius cleri, an. Dom. 1042. Præfuit duobus ſaltem menſibus, dedicauit & conſecrauit vna cum S. Brunone Epiſcopo Herbipolenſi magnificè conſtructum templum S. Vvalburgis: inter ea ſolemnia ſubito morbo correptus poſt triduum moritur.

17. Gebehardus iuuenis quidem ætate, ſed doctrina ſapientia & morum grauitate prudentiſſimis ſenibus æquiparandus: eligitur in Epiſcopũ Aychiſtadianum an. 1042. vnanimi totius Canonicorum collegij conſenſu, erat iſte in maxima apud omnes Imperij proceres exiſtimatione: ita vt vteretur eius cõ-

A ſiliis in maximis Imperij negotiis Imp. Henricus Romã miſſus à Germaniæ Epiſcopis, Leoni IX. in Pontificatu, ſub nomine Victoris II. ſufficitur. Sedit ibidem annis 2. menſibus 3.

18. Gundecardus Agnetis Imperatricis ſacellanus, Spiræ ab Henrico Rege cuius præcipuus erat conſiliarius Epiſcopatui Aychiſtadiano præficitur, poſt reſignationem Gebhardi Pontificis Maximi, an. Dom. 1057. qui hactenus Epiſcopatu ſeſe non abdicarat. Præfuit fideliter ac vtiliter annis octodecim. Emigrauit anno 1075.

19. Vdalricus eligitur vnanimi conſenſu totius Capituli, an. 1075. ac defungitur hac vita anno 1098.

20. Eberhardus fit Epiſcopus Aureatenſis an. Dominicæ Incarnationis Milleſimo nonageſimo octauo: Præfuit periculoſiſſimis temporibus ſumma cum laude & eximia moderatione annis tredecim. Interfuit Synodo Moguntinæ, in qua actum eſt ab omnibus imperij ſtatibus de tollendo grauiſſimo ſchiſmate quod tunc temporis erat inter Henricum IV. Imp. ac Gregorium VII. Pontificem maximum. Vbi Eberhardus Epiſcopus Romam ablegatur, vt Germaniam apud Romanum Pontificem excuſaret, ac omnium obedientiam polliceretur Eccleſiæ ac ſedi Romanę. Sed is Romam petens, Imp. Henrico B IV. proditus, in Tridentinæ vallis anguſtiis, ab Alberto Regio quodam præfecto capitur, ſed mox à Guelphone arma aduerſus Adalbertum ſumente magnanimiter liberatur. Aychiſtadium igitur reuerſus, poſtea domi manens ſummo ſtudio Eccleſiæ ſuæ præfuit, quem multis bonis pagis ac vtiliſſimis prædiis egregie etiam dotauit ac auxit. obiit ſexta Ianuarij, anni à nato Chriſto 1112.

21. Vdalricus II. huius nominis: eligitur poſt mortem Epiſcopi Eberhardi. Præfuit fideliter ac vtiliſſimè an. 13. Obiit peſte conſumptus, tertia Septembris anni à nata ſalute humani generis Milleſimi centeſimi vigeſimi quinti. Fuit ſummus amicus ac benefactor ſui cleri.

22. Gebhardus, & ipſe huius nominis ſecundus eligitur in Epiſcopatus Aychiſtadiani à ſuis maioribus olim fundati, gubernatorem ac antiſtitem, an. Dom. 1125. vnanimibus ſuffragiis. Præfuit ſumma cum laude annis 24. Interfuit Rhemenſi Synodo in Galliis celebratæ. Obiit decima ſeptima Martij, anni à nato Chriſto 1148.

23. Burcardus homo ſimplex & ignauus conſequutus eſt Epiſcopatus Aychiſtadiani gubernaculum ac faſces, à Rege C Conrado tertio. Præfuit annis quatuor Romæ accuſatus ab Abbate Heydenhomio ob violentiam, & inſignem ignauiam, ab Eugenio III. exauthoratus eſt an. Dom. 1153. vnde verſus,

Non virtutis egens Burcardus, erat bene degens,
Dedecus Eccleſia ſe facit eſſe ſua.

24. Conradus conſtituitur & confirmatur ex Abbate cœnobij Vvildsbergenſis Præſul Epiſcopalis Eccleſiæ Aychiſtadianæ, ab Eugenio III. P. M. an. Dom. 1153. Fuit Friderico Barbaroſſæ chariſſimus, à quo Rebdorffenſi pago non procul ab vrbe ad Almonum amnem ſito donatus eſt: Cúmque annis octodecim laudabiliter ac vtiliſſimè præfuiſſet, deceſſit decima tertia Ianu. an. Dominicæ incarn. 1171.

25. Egilolphus eligitur concordibus ſuffragiis an. 1171. Vir valdè bonus ac humaniſſimus, ſed afflictiſſima valetudine, & qui Chiragra primum miſerè vexatus, ac totus contractus, tandem obmutuit. Præfuit vndecim annis, & an. Dom. 1181. Epiſcopatum liberè & ſumma cum gratiarum actione, quam manibus & geſtibus expreſſit, reſignauit.

26. Otho aſſumitur in locum reſignantis Egilolphi ab vnanimiter cõſentiente clero: præfuit ſummo ſtudio prouehẽdi ac amplificandi Epiſcopatus annis tredecim. Religionis ac Eccleſiaſticarum Ceremoniarum ſtudioſiſſimus, qui primus veniret ad templum, vltimus è templo diſcederet. Condidit ſa- D cellum reſurrectionis Chriſti, emigrauit ad ſuperos an. Dominicæ incarn. 1196.

27. Herdoicus ex Præpoſito ſummi collegij factus & deſignatus eſt Epiſcopus Aureatenſium Eccleſiarum an. Dom. 1196. Canonicè ac legitimè electus vnanimi totius Eccleſiæ conſenſu. Præfuit laudabiliter ac honeſtiſſimè annis viginti octo. Mortuus eſt, ſecunda Maij, anno Dom. 1224. Imperante Friderico II. Extat de eo tale adhuc diſtichon:

Herdoicus vitam duxit virtute politam,
Mente Deo gratus, præclara ſtirpe creatus.

28. Fridericus eligitur ab vniuerſo Capitulo in præſulem Hyſtetenſem, mortuo Epiſcopo Herdouico. Præfuit an. duobus optimè ac vtiliſſimè: euocatur ex hac momentanea E ad diuturniorem ac ſempiternam vitam, anno Chriſtianæ ſalutis 1226.

29. Henricus deſignatur ex Auguſtano ac Aychiſtadiano Canonico in Epiſcopum Aureatenſem an. Dom. 1226. Fuit rei familiaris & adminiſtrandæ Oeconomiæ ſtudioſiſſimus. Præfuit autem tribus tantum annis, menſibus duobus. Obiit decima Ianu. an. Chriſtianæ redemptionis 1229.

30. Henricus II. eligitur in Epiſcopum vnanimibus Capitularium omnium ſententiis ſtatim poſt mortem Henrici Zipplingenſis. Præfuit laudabiliter & optimè annis quinque, menſibus tribus. Obiit vltima Iulij, anno 1234.

31. Henricus III. præfuit fideliter ac fœliciter annis tribus. Obiit vltima Iunij, anno 1237.

32. Fridericus II. vir eximiè doctus ac ſapientiſſimus. Præfuit prudentiſſimè ac feliciſſimè annis nouem. Euocatur ex hac mortali vita 18. Iunij, anni à nato Chriſto 1246.

33. Henricus IV. Præfuit benè ac vtiliter 13 annis. Tranſtulit in mediam Baſilicam Cathedralem oſſa S. Vvilibaldi primi Epiſcopi. Obiit 13. Maij, anno redempti orbis 1259.

34. Angelhardus aliis Eckhardus. Præfuit religioſiſſimè ac vtiliſſimè annis duobus. Reædificauit ex imis fundamen- F tis ſummam Baſilicam, hodie adhuc conſpicuam, cum inſigni ac memorabili choro S. Vvilibaldi: quem tamen morte præuentus non abſoluit. Obiit an. Domini 1261. Moguntiæ in Synodo.

35. Hildebrandus præfuit laudabiliter ac optimè an. 18. Abſoluit chorum S. Vvilibaldi & eius tumulum pulchre ibi collocari & adornari fecit, an. Dom. 1276. Obiit in Vigilia Annunciationis B. Mariæ, an. Dom. 1279. Imperante Rodolpho Habſpurgio.

36. Reynboto eligitur vno omnium Capitularium ore. Præfuit ſumma prudentia, ac vtiliſſimè annis octodecim. Emit oppidum Spaltenſe, arces item Vverenfelſum ac Abenbergum cum adiacentibus territoriis: reliquas Epiſcopatus arces pulchrè inſtaurauit ac munitiores fecit. Obiit 26. Auguſt. an. incarn. Dominicæ 1297.

37. Conradus II. huius nominis, eligitur ſecunda Nouembrium, anni à natô Saluatore 1297. & moritur anno 1305. Præfuit annis ſeptem, menſibus octo.

38. Ioannes à Dierpheym, doctrina multiplici ac ſapientia ſumma præditus, Alberti Imperatoris Cancellarius ac inti- G mus conſiliarius: Primum Baſilicæ Tigurinæ Præpoſitus, tandem Aychiſtadianorum Epiſcopus. Auocatur an. Dom. 1307. ab ipſo Pontifice Max. Clemente V. ad gubernationem Epiſcopatus Argentinenſis. De quo plura leges in *Argentinenſium Catalogo.*

39. Philippus Doctor ſacrarum ſcripturarum, & Abbas Pariſienſis Ciſtercienſium ordinis miſſus vna cum Ioanne Epiſcopo Aychiſtadiano ab Imperatore Alberto Auſtrio Romam, ibi à Pontifice Clemẽte V. ad prandij inuitatus, Aychiſtadiano Epiſcopatui præficitur. Ioannes verò à Dierpheym, ipſe quoq; à Pontifice clementiſſime acceptus, Argentinenſis Epiſcopus deſignatur. Præfuit laudabiliter, ann. 16. menſib. 2. Deceſſit ex hac mortali vita viceſima 5. Febr. an. Dom. 1322.

40. Marquardus coadiutor antea aut Vicarius Epiſcopi Philippi per integrum ſexennium, eligitur an. Dom. 1322. in Epiſcopum. Præfuit 2. tantum an. ſed vtiliſſimè. Obiit an. 1324.

41. Gebehardus III. Præfuit laudabiliter an. 3. menſib. 8. Sequutus Ludou. Bauarum in Italiam, peſte obiit an. 1327.

42. Fridericus III. Abbas Monaſteriorum Ciſtercienſis inſtituti, Lanckhenheymenſis ac Eboracenſis. Conſtituitur & confirmatur Epiſcopus Aychiſtadianus, anno Domini MCCCXXVIII. à P. M. Ioan. 22. Sed non eſt receptus à Collegio Canonicorum Aychſtetenſium, qui interim Epiſcopatus gubernationem commendabant Friderico Burgrauio Noribergenſi, qui mox ad Ratisbonẽſem Epiſcopatum guber- H nandum poſtulatus, 24. annis ibi ſumma cum laude præfuit Fridericus Leuchtenburgius ex hac vita deceſſit, an. Dom. 1329.

43. Henricus V. Canonicus Ratisbonenſis & præpoſitus Collegij S. Ioan. conſtituitur Epiſcopus Aychiſtadianus ab eod. Pont. Max. Ioanne 22. an. 1329. Præfuit an. 5 vtiliſſimè, in quibus Reichennouienſem arcem acquiſiuit, & oppidum Herrieden mœnibus incluſit ac pulchre muniuit: Veniente autem Imperatore ex Italia coactus fuit cedere. Seceſſit itaque Noribergam an. Dom. 1334. vbi cum adhuc nouem annis quietiſſimè & omnino ſolitariè fere vixiſſet, abſoluit tandem naturæ debitum anno Domini 1343.

44. Albertus de Alta rupe, antea ſummæ Baſilicæ præpoſitus, ac tandem Epiſcopatus etiam adminiſtrator: eligitur mortuo Epiſcopo Henrico V. à toto Capitulo in Epiſcopum, an. Do. 1143. Præfuit laudabiliter ac vtiliſſimè annis ſeptem, & an. Dom. 1351. à Clemente ſexto exauthoratur, eoque mittitur Bertholdus: ſed vt erat natura placidus, mitis ac humaniſſimus, facile Albertum virum etiam quietum gubernationis conſortem tulit: donec eum Deus ex hac vita euocaret, quod factum eſt in Ianuario anni à nato Chriſto 1355.

45. Bertholdus Burgrauius Noribergenſis, anno ætatis ſuæ 23. Teutonicorum dominorum ordini inſertus, honeſtè ac laudabiliter in eo vixit, tamdiu donec in orientali Francia primum, & tandem in Boruſſia etiam fieret Prouincialis commendator: His dignitatibus ac officiis præfuit laudabiliter ad annum vſque ætatis ſuæ triceſimum primum, tum an. Dom. 1351. à Pontif. Max. Clemente VI. Epiſcopus Aychſtadianus deſignatur & confirmatur. Præfuit vtiliſſimè ac ſumma cum laude annis 14. atque hinc emigrauit, an. 1365.

46. Rabanus vel Rabano, qui antea aliquandio etiam adminiſtrator fuerat, eligitur vnanimi conſenſu Capitularium in Epiſcopum Aychſtadianum. Confirmatur ab Vrbano V. Pont. Max. apud Auenionem, in die S. VVillibaldi an. 1365. Præfuit ſapienter ac vtiliter an. 17. menſib. 10. Obiit in die S. Lucæ anni a nato Chriſto 1383.

47. Fridericus IV. ſucceſſit Epiſcopo Rabano, Canonicè ac legitimè electus an. Dom. 1383. ætatis ſuæ an. 23. Conſequutus eſt confirmationem à Pont. Max. Vrbano VI. Præfuit ſumma cum laude ac vtiliſſimè annis triginta duobus. Obiit in Ayſtetenſi Palatio Epiſcopali decima nona Septembr. an. à nato Chriſto M.CCCC.XV. quo cœpit concilium Conſtantienſe.

48 Ioannes II. Bambergenſis præpoſitus, eligitur in Epiſcopum Aychſtadianum anno Dominicæ Incarnationis 1415. Præfuit fideliter 14. an. Obiit in die S. Eraſmi, anni Chriſtianorum 1419.

49. Albertus II Præfuit optimè ac vtiliſſimè annis ſedecim, ob incomparabilem humanitatem omnibus ſummæ charus, pacis etiam vt cæteri ferè omnes anteceſſores ſtudioſiſſimus, ex hac ſtatione deceſſit 1445.

50. Ioannes III. Doctor ſacrarum ſcripturarum ac Pontificiarum legum, vir eloquens ac ſapientiſſimus. Præfuit laudabiliter ac vtiliſſime 18. an. menſibus tribus. Fuit Alberti II. Imp. Cancellarius, non ipſi ſolum chariſſimus, ſed & omnibus Germaniæ principibus; Inprimis vero Pont. Max. Pio II. qui audiens eum ex hac mortali vita emigraſſe, dixit Romæ in publico omnium Cardinalium conceſſu. Eccleſiæ merito deplorandam eſſe mortem huius Epiſcopi, quæ verè iam amiſiſſet auream ſui corporis columnam in Germanis. Fuit acerrimus cleri reformator. Pauperum vero pater longe humaniſſimus. Obiit an. 1464.

51. Guilielmus præfuit ſapientiſſimè ac vtiliſſimè annis triginta tribus. Emit oppida, arces ac pagos plurimos: Meſſingum, Amsbergum, Hoffſtettum, Reutembuchum &c. Fuit Imperatori Friderico III. & eius filio D. Maximiliano longe chariſſimus, erat enim inſigni virtute, Eloquentia vero ſumma præditus: de quo non ineptè inter alia cantatus eſt verſiculus iſte, in quo & Soloni Athenienſium ſapientiſſimo legiſlatori, & Salomoni ſapientiſſimo regi aſſimilatur:

At tibi Solonis Mens, Præſul, & Os Salomonis,

Obiit 18. Nouemb. anni à nato Chriſto 1496. tale Epitaphium in cathedrali ſortitus.

Magnam ſi qua vero tribuit Sapientia laudem,
Hic ſummo Præſul dignus honore iacet.
Cui nihil obiiciunt inimici præter honeſtum
Crimen: quo Regi & Cæſari amicus erat.

52. Gabriel eligitur ex Aychſtadiano Canonico, in Epiſcopum 5. Decembr. anni à nato Chr. 1496. Fuit Epiſcopus egregiè doctus, cum ſumma laude in Germaniæ & Italiæ Academiis tamdiu verſatus, donec doctoratus titulum conſequeretur: præfuit Epiſcopatui Aureatenſi prudentiſſimè an. 39. Fuit pacis amantiſſimus, ac cuſtos diligentiſſimus exceſſit an. 1535.

53. Chriſtophorus Marſallus à Pappenheym: eligitur à toto concorditer conſentiente clero in ſucceſſorem Epiſcopi Gabrielis, 14. Decemb. anni à nato Chriſto 1535. Præfuit annis quatuor. Obiit anno Dominicæ incarnationis 1539.

54. Mauricius eximia virtute, multiplici doctrina, incomparabili morum ſuauitate ac plurimarum linguarum abſoluta cognitione ornatiſſimus, Præpoſitus ſummi Herbipolenſis collegij, conſtituitur Epiſcopus Aureatenſis 27. Iunij, an. Dom. 1539. vnanimi conſenſu omnium Procerum, interfuit Carolinis Comitiis omnibus.

EPISCOPI HILDESHEYMENSES.

1. Hildesheymenſis Epiſcopatus in Saxonibus fundatus ac inſtitutus eſt, primum à Carolo Magno Galliarum rege, ac Imp. Rom. cum deuicto Saxonum magno Duce VVidcæindo, primus religionem Chriſtianam per totam Saxoniam plantaret, & ab Idololatricis eam erroribus ac cultibus ad veri Dei cognitionem reduceret. Cœpit vero Epiſcopatus ille non Hildeſiæ, ſed apud Elzium vel Regiam aulam amœniſſimum quendam pagum in concurſu Salæ ac Lynij piſculentiſſimorum fluuiorum ſitum: Ibi prima Cathedralis Baſilica futuro Epiſcopatui conſtructa eſt, à Diuo Carolo M. in honorē principis Apoſtolorum ſancti Petri à quo Epiſcopatus primum Aulicenſis Epiſcopatus dictus eſt. Tranſlatus eſt autem tandem ab Imp. Ludouico Pio Caroli Magni filio ex Regia iſta aulą trans flumen Lynenſe in locum, quem à cœlitus miſſa niue Hildeſchne olim, nunc vero parum immutata voce Hildesheym appellamus. Ibi conditum eſt ab eodem Opt. Imp. primum templum D. Virgini ſacrum, & hinc cœpit Epiſcopus Guntharius à Carolo Magno antea electus, primus Hildesheymenſis appellari, qui antea Aulicenſis dictus erat: factumque id eſt anno Dominicæ incarnationis 814. Præfuit laudatiſſimè annis vno & viginti, qui antea etiam aliquamdiu in Aulica concionatus fuerat. Condidit templum S. Ceciliæ duabus turribus conſpicuum, prope D. Virginis inchoatum prius à Ludouico Imperatore ſacellum. Obiit an. Dom. 835. Sepelitur in ſacello arcis à ſe conſtructæ.

2. Remibertus aliis Frembertus: ſucceſſit Gunthero Epiſcopo ſed paucis tantum menſibus præfuit, euocatus ex hac in aliam meliorem vitam.

3. Ebo aliis Eppo, Gallus natione: Archiepiſcopus Remenſis primus qui ab Imp. Ludouico Pio, ac. P. M. Paſchali miſſus, Danos ad fidem Chriſtianam conuertit, in cuius abſentia cum audiret Imperator eum vnum fuiſſe ex ſuaſoribus ſeditionis, in qua ipſe à ſuo filio Lothario captus erat: deiecit eum ex Archiepiſcopatus faſtigio. Hamburgum igitur ad S. Anſgarium Archiepiſcopum confugit, qui cum virtute ac ſapientia præſtantem virum eſſe videret, mox eius miſertus, conſtituit in Epiſcopum Hildeſianum an. 835. Præfuit ibi an. 12. concionando, docendo, baptiſando, & aliis pietatis officiis ad verum Epiſcopum pertinentibus fideliſſimè. Deceſſit tandem ex hac vita an. Dom. 847.

4. S. Alefridus monachus Corbeyenſis, Benedictini inſtituti, ſapientiſſimus ac doctiſſimus, ſucceſſit Epiſcopo Ebboni an. Dom. 848. Præfuit laudabiliter an. 28. Conſtruxit nouam Baſilicam Cathedralem magnificam ac robuſtiſſimam, in honorem Dei Opt. Max. ac D. Virginis: quam in forma monaſterij extructam 26. annorum ſpacio abſoluit.

5. Marquardus ſucceſſit Leutholpho: vir admodum religioſæ ac innocentis vitæ, Deo & cœlo dignus teſte Crantzio. Præfuit tribus an. fideliter ac piè. Trucidatur Hamburgi à Sclauis, Nordmannis ac Danis in tota Saxonia tum crudeliter graſſantibus. Sepelitur in monaſterio Eppæſtorpenſi, an. Do. 880.

6. VVigebertus inſignis & animarum & corporum medicus, & cuius multi adhuc libri de Medicina ſcripti extant in Bibliotheca Hildeſiana: eligitur poſt martyrio coronatum Marquardum, an. Dom. 880. Præfuit annis quatuor ſumma cum laude, migrauit ad meliorem vitam an. 884.

7. VValdobertus eligitur mortuo VVigeberto, præfuit ſummo propagandæ ac illuſtrandæ religionis Chriſtianæ ſtudio annis 19. Obiit an. Dom. 903.

8. Geberhardus aliis Sigehardus, eligitur an. Dom. 903. Præfuit an. 25. ſumma cum laude. Ornauit ſuggeſtum ſummi templi argenteis laminis. Obiit an. Dom. 928.

9. Diedhardus ex Hirſaugienſi monacho, primum Abbas Hirſfeldenſis factus: cum Abbatiæ fideliſſimè ac ſumma cum laude præfuiſſet, deſignatus eſt Epiſcopus Hildeſianus, an. Dom. 928. Præfuit prudentiſſimè & vtiliſſimè an. 28. Obiit anno 956.

10. Ochvvinus eligitur vnanimi conſenſu totius cleri ac populi Hildeſiani in Epiſcopum, ex Abbate cœnobij Pergenſis, Præfuit vtiliſſimè annis triginta, & obiit anno 985.

11. Oſdachus ex diuitis Augiæ monacho, Epiſcopus Hildeſheymenſis deſignatus eſt, an. Dom. 986. Euocarat eum antea ad Bergenſis cœnobij gubernationem ex Augienſi monaſterio

niſi vel eximiè doctus, vel ſumma generis nobilitate conſpicuus. Præfuit ſumma cum laude vtilitate & commodo Eccleſiæ maximo tantum quatuor annis. Obiit an. 1261.

32. Otho Dux Brunſuicenſis, frater Ioannis & Alberti Paynenſi comitatui inſidiantium, vnanimi conſenſu omnium ſummi Collegij Canonicorum poſtulatur, & eligitur anno 1261. Confirmatur à P.M. Gregor. X. & conſecratur in eiuſdem, ac plurimorum Epiſcoporum præſentia Lugduni in Gallijs, in congregata illic Synodo an. Dom. 1266. Præfuit prudenter & ſumma cum virtute an. 18. Obiit an. 1279.

33. Sigefridus ſecundus, Decanus ſummi collegij Magdeburgenſis; aſſumitur in Epiſcopum, & Othonis ſucceſſorem an. Dom. 1279. Confirmatur ab Archiepiſcopo Moguntino, inueſtitur feudis ac Regalibus à Rodolpho Habſpurgio Rege Rom. Vir ſumma virtute, doctrina item ac ſapientia eximia ornatiſſimus. Præfuit annis triginta, menſibus decem, cum ſumma gloria ac laude. Obiit an. 1310.

34. Henricus ſecundus conſtituitus ex Decano ſummi collegij Hildesheymenſis in Epiſcopum, anno Domini 1310. Præfuit octo annis laudabiliter & vtiliter. Seditioſam ac tumultuantem Hildeſiam obſidet, & ædificato contra eam caſtro Sturegvvaldenſi (quo nomine ſe Deo duce improbam ſubditorum violentiam compeſcere velle minitabatur) eò vrbem adegit, vt & ſeſe dederet, ac ſupplex Epiſcopo facta perpetuo ſeſe poſthac obtemperaturum ſanctè polliceretur. Fuit vir iuſtus, æqui obſeruantiſſimus, erga ſuos benignus ac placidiſſimus, hoſtibus vero hoſtis etiam & iniuriarum vltor magnanimus. Conſeruandæ perpetuæ caſtitatis ſtudioſiſſimus. In vſurarios animaduerſor acerrimus. Tandem à quibuſdam inuidis neſcio quibus calumniis apud Rom. Pont. traductus, nullius ſibi mali conſcius, Auenionem (vbi tum Pontificum ſedes erat) petit, vt ſe apud Pontificem purgaret; correptus itaque acuta febri, poſt pauculos dies, quibus ibi decubuit, ex mortali vita emigrauit: 12. Iunij an. 1318. ſepelitur in eiuſdem vrbis monialium cœnobio ad S. Claram.

35. Otho ſecundus præpoſitus ad S. Mauricium, eligitur in Antiſtitem Epiſcopalis ſedis Hildeſianæ vnanimibus totius Capituli ſententiis ac ſuffragiis, an. Dom. 1318. Præfuit annis ſedecim, optimè ac vtiliſſimè. Vicit ingenti prælio primis ſtatim ſuæ gubernationis menſibus ſeditioſos quoſdam Centauros, arma contra dominum ſuum & contra Eccleſiam ſumentes: quorum multi in eo conflictu cæſi ac interemti ſunt, reliqui omnes capti, multo auro redimere ſeſe coacti ſunt. Hoc aurum omne contulit Epiſcopus ad illuſtrationem caſtrorum, templorum ac oppidorum Epiſcopatus: deceſſit an. 1334.

36. Henricus tertius, dux Brunſuicenſis: eligitur vnanimi conſenſu totius ferè ſummi cleri in Epiſcopum ac gubernatorem Hildesheymenſem, an. 1334. Contra hunc excommunicationis fulmine tactum, Rom. Pont. mittit Ericum comitem de Schavvenburg, qui à ciuibus ac nobilitate in vrbem receptus, plena ibi gubernatione potitus eſt. Hoc grauiſſimum Schiſma & implacabile diſſidium durauit per ann. 14. quibus neuter cedere voluit. Sed omnia gubernans, & omnem impietatem ac violentiam vindicans ipſe Deus: Ericum anno Dominicæ Incarnationis 1348. Lethali morbo correptum mox è medio ſuſtulit: Henricus vrbem ſupplicem ſibi factam inſigni equitatu ingreſſus, prope arcem Steurevvald, in Erici aduerſarij ſui complices ac ſatellites, ad ſua ſe iam recipere volentes incidit, vbi cum ipſis acerrimè ac fœliciſſimè conflixit multos trucidans, plures capiens, quibus in vrbem reductis grauiſſimas multas irrogauit. Vrbem in gratiam recepit, ſed ea lege & conditione, vt tam diu donec arcem Mariburgenſem nuper adeo inchoatam abſolueret, ſemper ſenatus Vrbanus artifices & opifices omnes in ea laborantes exolueret. Præfuit ſumma cum laude vſque ad an. 1362.

37. Ioannes Schadlandius Dominicaſter, è Colonia natus, doctor ſacræ paginæ à Pont. Max. Gregorio vndecimo, ſine conſenſu Canonicorum, Eccleſiæ Hildesheymenſi ſubrogatur an. Domini 1362. Præfuit duobus annis: non tamen integris. Cum veniens Hildeſiam, quæſiſſet ſtatim, vbi Bibliotheca, vbi libri eſſent, quibus vſi eſſent anteceſſores Epiſcopi (erat enim ipſe homo ſtudiis Philoſophiæ & ſacrarum ſcripturarum totus deditus, monaſterio & quieti aſſuetus) Aolici verò in armamentarium eum introducentes, & oſtendentes ei omnis generis arma & inſtrumenta bellica dicerent, cum talibus libris fuiſſe hactenus negotium Epiſcopis, eiuſmodi codices nunc etiam eſſe euoluendos, acriterque pugnandum contra vicinos, iam hoc nunc aliud ab Eccleſia rapere volentes: aduentus eum ſui illico pœnituit. Pontifici itaque ſcriptis literis, de loco ſuis ſtudiis nequaquam idoneo conqueſtus impetrauit quietiorem locum, Epiſcopatum videlicet Auguſtanum. Vide de hoc & aliis Epiſcopis Hildeſianis Metropolim Alberti Crantzij & docti & diligentis Hiſtorici, ac rerum Saxonicarum annotatoris, etſi etiam ille breuiſſima tantum de Epiſcopis annotauit.

38. Gerhardus primùm Cantor, poſtea Decanus ſummi collegij Hildesheymenſis, Rodolpho tandem Epiſcopo Verdenſis Eccleſiæ ſubſtituitur: vbi cum ſapientiſſimè & ſummo cum Eccleſiæ commodo laudabiliter etiam præfuiſſet, poſt diſceſſum Epiſcopi Ioannis Dominicaſtri à Pont. Gregorio II. Hildeſiano Epiſcopatui præficitur: Reſignata itaque Eccleſia Verdenſi, Hildeſiam venit anno Dom. 1364. Fundauit idem Epiſcopus Carthuſiam; quæ eſt ante muros Hildesheymenſes magnifica: Habebatur tunc temporis Albertus Epiſcopus Halberſtatenſis pro inſigni Logico, acutiſſimo videlicet & opt. diſputatore: Gebhardus vero pro inſigni Rhetore. Cum ergo captus eſſet ab hoc bello quod ad inuicem gerebatur, Albertus, natum eſt inde Prouerbium quod totam Saxoniam peruaſit, in quo dicebatur Logica victa & ſuperata eſſe à Rhetorica. Reb. iam aliquandiu pacatis quietâ gubernatione vſus eſt, donec tandem Othone & Alberto Brunſuicenſibus iterum tumultuantibus priora omnia renouata ſunt: quos tamen Dei præſidio iterum fœliciter vltus eſt. Aſſumpſit tandem in coadiutorem, Ioannem Comitem ab Hoya, antiſtitem Paderbornenſem; quærens ſibi quietem. Deceſſit poſtea ex hac mortali vita, an. 1398. cum præfuiſſet an. 34. ſumma cum laude.

39. Ioannes comes ab Hoya, ex Paderbornenſi Epiſcopo primum coadiutor Prædeceſſoris, tandem Epiſcopus, ſedit an. 26. obiit an. 1424.

40. Magnus Dux Saxoniæ inferioris, ex Epiſcopo Caminenſi primum Ioannis ignaui Epiſcopi factus coadiutor, eo defuncto poſtea vnanimi conſenſu capitularium in Hildesheymenſem eligitur præſulem, an. Dom. 1424. Fuit pacis ab belli artibus egregiè inſtructus, ac princeps optimus. Præfuit quietè, pacificè, ac vt prudentiſſimè, ſic etiam vtiliſſimè, annis viginti octo. Confœderauit ſe Othoni duci Brunſuicenſi ac Ioanni Epiſcopo Halberſtatenſi. Obiit an. Dom. 1452.

41. Bernhardus dux Brunſuicenſis ac Lunemburgius, Friderici ducis filius, eius videlicet, qui Franciſcanorum Cellenſium fundator, reſignata filiis gubernatione reliquum vitæ in eo exegit religioſiſſimè. Is Bernhardus coadiutor primum, poſtea adminiſtrator Eccleſiæ Hildesheymenſi præficitur, an. Dom. 1452. Præfuit annis ſeptem, non admodum vtiliter, quia ſua potius quam Epiſcopatus commoda quærebat, neque vnquam animum ad Eccleſiaſticam vitam vel diſciplinam adiecit: Reſignata itaque an. Dom. 1459. Epiſcopatus gubernatione, vxorem duxit, Dominam Mechtildin Comitiſſam de Schouuemburg puellam incomparabili forma ac ſpecie præditam, qua tamen non diu frui potuit, mox rebus mortalibus exemptus.

42. Erneſtus permutatione ferè facta cum Bernhardo, Hildesheymenſem Epiſcopatum conſequitur. Cœpit præeſſe an. Dom. 1459. ſedit ad gubernaculum Eccleſiæ an. 12. Venator potius, quam Epiſcopus. Infeliciter pugnauit contra duces Brunſuicenſes, idcirco mœrore animi conſumptus, ex hac vita conceſſit an. Dom. 1471.

43. Henningus ſucceſſit Erneſto adminiſtratori ſed multis laceſſitur difficultatibus, ob alium etiam electum, tandem an. 1481. reſignauit.

44. Bertoldus Baro à Landsberg, ex Verdenſi Epiſcopo vbi decem iam annis præfuerat, Hildesheymenſis etiam præſul factus eſt an. Dom. 1481. per reſignationem Henningi. Confirmatur à Pontifice Max. Sixto IV. vt vtrique Eccleſiæ & Verdenſi & Hildeſianæ præeſſet. Erat vir eximia prudentia præditus, nec vulgariter doctus, Eloquentiæ vero maximæ, ac pronuntiationis ſuauiſſimæ. Sedit ad clauum vtriuſque Epiſcopatus annis viginti duobus. Obiit an. 1503.

45. Ericus Inferioris Saxoniæ, Angeriæ videlicet ac VVeſtphaliæ dux, Canonicus Colonienſis, eligitur in feſto Pentecoſtes. anni à nato Chriſto 1503. ab vnanimiter conſentiente clero Hildeſiano in Epiſcopum, ac ſucceſſorem mortui Bertholdi. Ingreditur vrbem paucis diebus ante Natalem Domini: excipitur ampliſſimè. Præſidet per vnius anni ſpatium, & reſignans

reſignans Epiſcopatum cum Capitularium omnium ac ipſius, etiam pontificis conſenſu, fratri ſuo Ioanni, Coloniam rediit. Vnde poſtea ad Monaſterienſis Epiſcopatus gubernationem euocatus, ibi diutiſſimè præfuit ſumma cum laude quamdiu vixerit.

46. Ioannes Saxoniæ inferioris Dux per liberam renunciationem fratris ſui Erici, conſentiente Capitulo ac Pontifice Max. conſequitur Epiſcopatum Hildesheymenſem, an. Domini 1504. Ingreditur vrbem quingentis equis. Tertio gubernationis ſuæ anno adiit ipſe Romam pro impetranda confirmatione, quam cum eſſet conſecutus, rediens in cœnobio Mariærodenſi conſecratur. Præfuit ad annum Chriſti vſque 1527. quo reſignauit gubernationem Balthaſſari Vicecancellario imperatorio.

47. Balthaſar Merckhelius (vicecancellarius Caroli V. Imperatoris), per reſignationem Ioannis Epiſcopi conſequitur Epiſcopatum Hildesheymenſem cum conſenſu Canonicorum. Venit in Hildeſianæ vrbi vicinum caſtrum Steuruuald, vbi humaniſſimè & cum ſummo gaudio & ampliſſimis muneribus exceptus, omnia optima cum clero tum vbi pollicitus: Paucis diebus elapſis iterum diſcedens, ad Imperatorem ſeſe in Hiſpanias recepit. Cum quo poſtea ex Hiſpaniis in Italiam profectus, Bononiam venit, vbi Pontificiam confirmationem conſecutus, anno ſequenti in Auguſtanis Comitiis etiam Regalium inueſtituram à Diuo Carolo V. Electus eſt anno 1528. in Epiſcopum etiam Conſtantienſem, ſed cum ſequente anno in imperatoriis negotiis ad inferiores Germanos deſcenderet, in eo itinere Treueri graui morbo correptus, naturæ debitum abſoluit.

48. Otho tertius aſſumitur anno ætatis ſuæ 47. ad preces Diui Caroli V. Imp. Aug. & Guilielmi Comitis Anaxouani in Epiſcopum Hildesheymenſem, vnanimi conſenſu Canonicorum, an. Dom. 1531. in die S. Panthaleonis. Præfuit is annis ſex, neque conſecratus neque confirmatus. Exauthoratur à Paulo tertio Pontifice maximo.

39. Valentinus ſacræ paginæ ac legum eximius Doctor, vir ſapientiſſimus: eligitur ex Præpoſito Francofurtenſis collegij ad D. Bartholomæum, ex Canonico item Moguntino, Magdeburgenſi ac Hildeſiano, vnanimi conſenſu Collegij Hildesheymenſis in Epiſcopum anno Domini 1537. Confirmatur & conſecratur Romæ à P. Max. Paulo tertio. Vnde in Germania reuerſus, Hildesheymium ingreditur, vbi ſummo gaudio cum cleri totius Reipublicæ exceptus, aliquamdiu ſedit. Poſtea Moguntiam reuerſus, fortaſſis ob mutatam in Saxonibus Religionem, & varios ibi conſurgentes tumultus, anno Chriſti 1549. currente, dignitatibus cũ Epiſcopatus Hildesheymenſis, tum aliis conſpicuus fulſit. Interfuit an. Dom. 1546. magnis Comitiis Auguſtanis à Diuo Carolo V. Imp. Aug. poſt bellum Germanicum habitis.

EPISCOPI PADEBORNENSES.

Paderbornenſis vrbis in inferiori Saxonia ſitæ, & ab incomparabili fonte (qui eſt ſub Cathedralis Baſilicæ ara maxima (cognominatæ, Epiſcopatus fundatus & inchoatus eſt deuictis Saxonibus à Carolo Magno Galliarum victorioſiſſimo Rege, annum Chriſti circiter 794. Erat tum Paderborna ampliſſimus pagus, nullis adhuc foſſis, nullis mœnibus, aut munitionibus incluſus: igitur ſedem Epiſcopalem conſtituit Imperator in Heriſtellio munitiſſima arce ad Viſurgin amnem quinq; milliaribus à Paderbornenſi pago ſita & a ſe exædificata, cum ibi aliquamdiu cum toto exercitu (à quo contigit nomen id iſti loco) hybernaſſet. Huius laudabilis Epiſcopatus Doctores, Paſtores Epiſcopi ac gubernatores numerantur à Prima Carolina fundatione ſerie.

1. S. Hadumarius, aliis Harimarus, è primaria apud Saxones nobilitate natus, vnus ex duodecim obſidibus Regi Carolo Magno datis: à Burcardo primo Epiſcopo Herbipolenſi educatus & liberaliter cum in litteris tum pietate inſtitutus, Eccleſiæ item Herbipolenſi inſcriptus Canonicus, vir grauis & eximia vitæ ſanctimonia præditus conſtituitur à Carolo Magno primo fundatore, & S. Burcardo Epiſcopo, in primum nouellæ plantationis Heriſtellenſis vel Paderbornenſis homularum inſpectorem ac gubernatorem an. 795. Præfuit doctrina & exemplo annis nouem. Donauit hunc Epiſcopum Carolus Magnus, præſente Leon[illegible]io, arce T[illegible]enſi cum adiacente territorio omni. O[illegible]t An[illegible] [illegible]lutis octingenteſimo & quarto. Sepelitur in Eccleſia Paderbornenſi.

2. Badurædus Canonicus Herbipolenſis vnus etiam ex Saxonum obſidibus, eligitur anno Domini 804. Præfuit fideliſſimè ac prudentiſſimè annis quadraginta octo. Valedixit huic mortali vitæ an. Domini 852.

3. Luitharius aliis Luthardus, præficitur Eccleſiæ Paderbornenſi in qua nobilibus genere & virtute parentibus natus erat, an. Domini 852. præfuit laudatiſſimè annis viginti quinque. Trucidatur cum aliis ſex Epiſcopis, ducibus tribus, comitibus tredecim, & magno Chriſtianorum numero à Nordmannis ac Vandalis anno Domini 877. Fuit Epiſcopus innocentiſſimæ ac optimæ vitæ. Eius ſoror erat S. VValburgis.

8. Biſo ſucceſſit Luithario: Præfuit annis viginti quinque, optimè ac vtiliſſimè. obiit an. 902.

5. Theodoricus ſubrogatur Biſoni, gubernauit Eccleſiam Paderbornenſem ſumma cum laude, annis nouem. obiit an. 911. Imperatore Conrado primo.

6. Vniuvanus eligitur in Epiſcopum Paderbornenſem an. Domini 911. Præfuit annis nouendecim. obiit an. 930. Imperante Henrico Aucupe.

7. Dudo ſucceſſit Vniuvano, præfuit annis viginti quinque piè ac prudenter, deceſſit ex mortali hac vita an. Chriſti 955.

8. Volcmarus vir Deo & Pontificio honore digniſſimus ſubrogatur Dudoni: an Dom. 956. ſedit ad clauum Eccleſiæ Paderbornenſis an. 26. Deceſſit anno Domini 981.

9. Retharius Volcmarum in gubernatione Epiſcopatus ſequutus an Dom. 981. præfuit optimè ac ſapientiſſimè annis viginti octo obiit an. 1009.

10. Meyenvvercus comes Gelricus à Deſtebant, conſtituitur Paderbornenſis Eccleſiæ Epiſcopus Goſlariæ per Chirothecarum porrectionem à S. Henrico Imperatore, cui ſumma ſanguinis propinquitate deuinctus erat, & à quo quicquid voluit priuilegiorum citra omnem laborem ac difficultatem eſt conſequutus. Præfuit, à VVilligiſo Moguntino conſecratus, annis viginti ſeptem ſumma cum laude & Eccleſiæ commodo, moritur an. 1036.

11. Rotho vel Rothardus Baro à Beuren, Gelrius: ex Abbate Hirsfeldenſis in Archiepiſcopatu Moguntino ſiti cœnobij, Epiſcopus Paderbornenſis deſignatur à Conrado Saliquo Imperatore Romano. Præfuit annis ſedecim laudabiliter. Obiit an. 1052.

12. Imadus eligitur in antiſtitem Eccleſiæ Paderbornenſis anno ſalutis M.LII. Præfuit vti Pium Epiſcopum decet optime ac ſumma cum laude annis viginti quinque. Deceſſit ex hac momentanea ad meliorem vitam anno Domini M.LXXVII.

13. Poppo ex præpoſito Bambergenſi deſignatur Epiſcopus Paderbornenſis, an. gratiæ 1077. Præfuit annis ſeptem. Emigrauit ex hoc ſæculo, an. Dominicæ incarnationis 1084.

14. Henricus comes de Aſtovv mortuo Poppone per controuerſiam eliguntur anno Chriſtianæ ſalutis milleſimo octuageſimo quarto, Aſlouianus ab Hermanno Lutzelburgio, quem Regem ſibi conſtituerant Saxones, totoque Paderbornenſium Canonicorum ſenatu: VVerlouianus vero per Henricum IV. Imperatorem. Inter hos diu cum ſumma internecione Epiſcopatus certatum ac diſceptatum eſt: donec tandem Aſlouianus Archiepiſcopatum Magdeburgenſem conſequeretur. Henricus VVarlooianus fœliciter poſtea ac vtiliſſimè præfuit ad annum vſque Chriſti 1126. cum quadraginta duo anni à prima illa diſcordi electione præteriiſſent. Obiit pleniſſimus dierum anno, quem dixi. Sub Imperatore Henrico Quinto.

15. Bernhardus præfuit fideliter ac ſatis vtiliter pro ratione temporum & fortunæ, annis triginta tribus. Fuit Romæ cum Lothario Imperatore, & ibi à Rom. Pont. conſequutus eſt pro ſe & ſucceſſoribus ſuis priuilegia & vſum pallij. Obiit an. 1159.

16. Euergiſus eligitur ex Canonico in Epiſcopum an. Domini 1159. Præfuit laudabiliter an. 17. Obiit an. 1176.

17. Sigefridus conſtituitur Epiſcopus ex ſummi Collegij præpoſito an. Dom. 1177. Præfuit fideliter ac prudenter nouem annis & ſex menſibus Euocatur ex hac lachrimarum valle, an. 1186.

18. Bernhardus ſecundus, nobilis ab Oyſede vel Dyſedæ Canonicè electus Sigefrido ſucceſſit. Præfuit fideliter & fœliciter an. 16. Commutauit vitam mortalem cum immortali, anno gratiæ 1202.

19. Bernhardus III. eligitur an. Dom. 1202. præfuit an. 19. & aliquot menſib. Conſequutus eſt priuilegia ab Honorio III. Pont. Max. Obiit anno gratiæ 1221.

20. Oliuarius ſucceſſit Bernhardo III. præfuit duobus ſaltem an. Collegit & in literas referri curauit ſtatuta & ritus Eccleſiæ Paderbornenſis. Fuit vir eximiè doctus, prædicator inſignis, maiori loco digniſſimus: itaque an. 1223. Romam poſtulatus eſt: vbi Cardinalis Sabinenſis deſignatus, in ſummo pretio fuit.

21. VVillebrandus comes Oldemburgius, eligitur ex Canonico (qui nuper ex Hieroſolymitana peregrinatione redierat) in Epiſcopum Paderbornenſem an. ſalutis 1223. vnanimi conſenſu totius Capituli. Præfuit vtiliter ac prudenter annis fere duobus. Epiſcopus factus iterum ad terram ſanctam peregrinatus, fœliciter rediit. Poſtea an. 1225. ad Vltraiectinæ Cathedræ gubernationem vocatus, Paderbornenſem Epiſcopatum reſignauit. Præfuit Traiecti an. 8. quibus magnificum S. Seruatij monaſterium condidit. Obiit an. 12[illegible].

22. Bernhardus quartus eligitur anno Dominicæ Incarnationis 1225. Præfuit ſumma cum laude annis viginti octo. Paſſus eſt vt Canonici Paderbornenſes obſeruantiam Regularem (quæ hactenus vbi viguerat) mutarent liberioris viuendi rationis cupiditate, in ſæcularium Canonicorum ſtatum. Deceſſit ex hoc calamitoſo ſæculo, an. 1254.

23. Simon ſucceſſit Bernhardo IV. Præfuiſſe legitur annis nouendecim, deceſſiſſe vero ex hac vita an. Dom. 1274.

24. Otho præfuit annis triginta. Habuit maximas controuerſias cum ciuitate Paderbornenſi, contra quam aliquoties fœliciter pugnauit. Obiit an. Dom. 1304. Poſt eius mortem vacauit ſedes duobus an.

25. Guntherus qui Magdeburgenſem Archiepiſcopalem dignitatem contempſerat, iam ad Paderbornenſis Eccleſiæ clauum poſtulatur per controuerſiam, aliqua Canonicorum parte Theodorico Baroni Yterano ſuffragante. Diſceptatur per quadriennium ferè. Videns autem Guntherus pacis quàm contentionum amantior, diſceptationum nullum eſſe finem, pacato animo Theodorici furori, impetrata tamen prius honeſta penſione, ceſſit, an. 1308. qui iam per biennium honeſtiſſimè præfuerat.

26. Theodoricus contra Guntherum Schvvalembergenſem antè electus, plenam gubernaculi Paderbornenſis poteſtatem conſecutus eſt, an. Dom. 1308. Præfuit an. duodecim vtiliſſimè. Deſiit inter mortales eſſe an. gratiæ 1320.

[illegible]. Bernhardus V. eligitur in Epiſcopum Paderbornenſem an. 1320. Præfuit prudentiſſimè an. 20. fuit magnanimus ac victorioſus Princeps. Abſoluit naturæ debitum an. Dom. 1340.

28. Baldvvinus, eligitur vnanimi conſenſu totius ſummi Canonicorum Collegij in Epiſcopum an. 1340. Præfuit an. etiam viginti laudatiſſimè: obiit an. 1360.

29. Henricus Spiegel à Deſſemberg ex Abbate Corbeiæ Saxonicæ Epiſcopus conſtituitur à Rom. Pont. Innocentio VI. an. Dom. 1360. Primus qui à Pontifice eligitur, aliis Epiſcopis anteceſſoribus ſemper antea per manus & ſuffragia Imperatorum Eccleſiæ datis. Primus item qui ſuffraganeum ſibi ſubſtitueret. Præfuit an. 18, prudenter & ſumma cum laude. Valedixit mortali huic vitæ an. redempti orbis 1378.

30. Simon ſecundus huius nominis, comes à Sternberg: ex Decano ſummi Collegij deſignatur Epiſcopus, an. 1378. ab Vrbano V. P. M. Ingreditur inſigni pompa equeſtri Paderbornam, an. Dom. 1381. Præfuit an. vndecim. An. 1389. obſidione cingens caſtrum Brobegcenſe ſagitta ex arce miſſa verberatur ad inguina, ex eo vulnere poſt viceſimum diem moritur.

31. Rubertus Guilielmi ducis Montenſis maior natu filius, ſucceſſit Simoni ſecundo canonicè ac legitimè poſtulatus, ac vnanimi Canonicorum voce ex Patanienſi in Paderbornenſem Epiſcopum electus. Præfuit an. quinque. Deceſſit optimus Princeps peſte an. Virginei partus 1394. cum obſidione cingeret Padbergenſem arcem. Plurimum laudatur ab Alberto [illegible]ntzio Saxonum Hiſtorico.

32. Ioannes eligitur in Paderbornenſis Eccleſiæ antiſtitem an. Dom. 1394 à toto clero: confirmatur à Bonifacio nono. Præfuit fideliter ac laudabiliter an. quinque. Poſtulatus ad adminiſtrationem Hildeſheymenſis Eccleſiæ à cognato ſuo Gerhardo Barone Montenſi, eius loci Epiſcopo: reſignauit Epiſcopatum Paderbornenſem Canonicis ſuis liberè & cum ſumma gratiarum actione, an. Dom. Incarnat. 1399.

33. Gulielmus frater Ruperti Epiſcopi, ducis Montenſis eligitur in Epiſcopum anno ætatis ſuæ decimo octauo, egregia virtute præditus iuuenis. Collocatur in arcem Nouam ſyluæ Ocſingenſi adiacentem. Conſtituerat vero iam & confirmarat Romæ P.M. Epiſcopum Paderbornenſem Bertrandum quendam de Aruaſiennis Canonicum Eccleſiæ Rauennatenſis, Ferrarienſem, decretorum Doctorum ac Pontificij Palatij auditorem. Is 28. Octobrium, an. 1399. Paderbornam veniens, literas Pontificias, Canonicorum collegio & vrbi offert. Diſceptatur diu: tandem an. Dom. 1401. duobus equis ac viginti aureis donatus Romam remittitur, nam Saxonici Idiomatis plane ignarus omnino non erat idoneus. Præterea Gulielmus iam erat vnanimi conſenſu acceptus, qui cum præfuiſſet an. 14. quibus & monaſteria quædam reformarat & contra hoſtes fœliciter pugnarat. Reſignata an. 1415. Eccleſia Paderbornenſi Archiepiſcopo Colonienſi Theodorico: ipſe eiuſdem Theodorici Comitis à Morſen Archiepiſcopi è ſorore neptem egregiam puellam, duxit vxorem.

34. Theodoricus ſecundus huius nominis, comes à Morſen Colonienſis Archiepiſcopus, deſignatur per Gulielmi reſignationem, Epiſcopus etiam & adminiſtrator Paderbornenſis an. Dom. 1415. Ingreditur Paderbornam non citius quam an. 1424. & tum ſub ingenti tempeſtate, in qua ſummum Paderbornenſe de cœlo tactum legitur. Præfuit Paderbornenſi Eccleſiæ an. triginta octo Colonienſi verò an. quadraginta octo, Halberſtatenſi totidem. Obiit in die S. Valentini, an. gratiæ per Chriſtum reparatæ 1463.

35. Simon tertius eligitur vnanimi conſenſu Capitulariorum Paderbornenſium in Epiſcopum an. Dom. 1463. Præfuit ſumma prudentia ac laude an. 25. temporibus longè turbulentiſſimis. Tadem an. Dom. 1489. Paralyſi tactus cum conſenſu Capituli, Magiſtratu ſe abdicans, gubernationem Epiſcopatus Hermanno Colonienſi Archiepiſcopo commendauit.

36. Hermannus cognomento *Pacificus* Landgraphius Heſſiæ, Archiepiſcopus Colonienſis, & Rom. Imp. Elector, per reſignationem Simonis Epiſcopi, Paderbornenſis Eccleſiæ Adminiſtrator factus eſt an. Dom. 1489. Præfuit pacificè ac quiete ad annum Chriſti vſque 1508. cuius anni viceſima ſeptima Nouembr. huic vitæ valedixit.

37. Ericus dux Brunſuicenſis & Grubenhagius: Princeps pacis ac iuſtitiæ ſtudio nemini ſecundus, Canonicus Paderbornenſis primum ad Oſnabruggenſis Epiſcopatus gubernationem poſtulatur, poſtea Hermanno Colonienſi mortuo, Paderbornenſi etiam Eccleſiæ vnanimibus totius ſummi Collegij ſuffragiis præficitur. an. Dom. 1508. Præfuit vtrique Epiſcopatui Oſnabruggenſi videlicet & Paderbornenſi fideliter ac vtiliſſimè annis viginti quatuor, toti Weſtphaliæ chariſſimus. Poſtulatur ad adminiſtrationem etiam Monaſterienſis Epiſcopatus: ſed morte præuentus eius Eccleſiæ gubernaculum Pontificia confirmatione non obtinuit. Obiit autem 14. Maij, An. Dom. 1531.

38. Hermannus ſecundus huius nominis, Archiepiſcopus Colonienſis, & ſacri Roman. Imperij Elector, inclytus comes à Vvida: poſtulatur & eligitur vnanimi conſenſu totius Capituli in adminiſtratorem Paderbornenſem decima tertia Iulij, An. 1532. Præfuit ad annum Chriſti vſque 1549. laudabiliter & ſumma cum virtute. Exauthoratur propter hæreſin in quam dilapſus fuerat. Succeſſit in Colonienſi Archiepiſcopatu & Electoratu, ſed neſcio an etiam in Paderbornenſi adminiſtratione, illuſtris ac generoſus, animi corporis ac fortunæ bonis clariſſimus comes Dominus.

39. Adolphus a Schavvemberg Saxo, verè heroica corporis proceritate præditus.

EPISCOPI HALBERSTADIENSES,

QVI OLIM SALINGENSTADIANI ET OSTERVVICENSES.

Halberſtatenſis Epiſcopatus in Saxonibus, à Diuo Carolo Magno nunquam ſatis laudato Galliarum Rege ac Imperatore Romano, fundatus, inchoatus ac liberaliſſime donatus eſt, anno Chriſti [illegible] 8. Cepit autem non Halberſtadi, ſed apud Salingenſtadium ſiue Oſteruuicum, vbi Carolus Magnus magnificum templum conſtruxerat. Inde [illegible] iſte Salingenſtadianus [illegible] & Oſteruuicenſis Epiſcopatus dici olim ſolitus eſt. Tranſlatus vero eſt in confluentiam Albis ac Oræ fluuiorum, vt in commodiorem ac vberiorem locum ab eodem Carolo Magno & primo antiſtite S.Hildegrino, qui huic nouæ vrbi & Eccleſiæ iam inchoatæ à confluxu amnium, nouum etiam nomen indiderunt: appellantes Alboræſtadium, quaſi vrbem ad Albim & Orani amnes ſitam. Habentur & extant adhuc in Halberſtadiana Eccleſia Caroli Magni diplomata, an. Dom.804. data, quibus terminos huius Epiſcopatus circumſcribens egregiè inſeruit omnes. Primus ergo.

1. S. Hildegrinus Catalonienſis, patre Diergetino, matre vero Lieburga natus ex Catalonienſi Epiſcopo, Eccleſiæ Salingenſtadianæ Antiſtes ac præſul deſignatus eſt à Carolo Magno Gallorum Rege, an.Dom.780. Præfuit ſumma cum pietate, docendo & concionando & gubernando commiſſam ſibi prouinciam, ſumma item integritate vitæ an.47. Sub cuius gubernatione tranſlata eſt Epiſcopalis ſedes ex Oſtervvico vel Seligenſtadio ad confluentes Elboræſtadienſes: in quibus cœpta eſt ab Hildegrino Epiſcopo & Carolo Magno vrbs Elboræſtadum, quam nunc pauluſum immutatis literis Halberſtadum appellamus. Obiit an.Dom.827.decima nona Iunij.

2. Thiagrinus vel Dietgrinus Epiſcopi Hildegrini ex fratre nepos, conſtituitur ex Corbeienſi Abbate Epiſcopus ſecundus Elboræſtadianus ab Imperatore Ludouico Pio, an.Dom.817. Præfuit 14.an.obiit an.Dom.841.

3. Heymo ex monacho Hirsfeldenſi tertius deſignatur Epiſcopus Elboræſtadienſis an.841. Præfuit an.12. Fuit Epiſcopus doctus, cuius extant commentarij in omnia ſcripta Prophetica & Apoſtolica. Obiit an.Dom.863.

4. Hildegrinus ſecundus, primi ex ſorore nepos, eligitur an. gratiæ 853. Præfuit prudentiſſimè ac optimè an.triginta quatuor, obiit an.ſalutis 887.

5. Euilpus aliis Evvipulus ſucceſſit Hildegrino ſecundo an. Dom 886. Præfuit an.nouem obiit an.gratiæ 896.

6. Sigiſmundus ex Hirſaugienſi cœnobita, Epiſcopus conſtituitur Halberſtadianorum ab Imperatore Arnolpho an.896. Præfuit ſumma virtute an.triginta. obiit an.gratiæ 926. decima quarta Ianuarij.

7. Bernhardus Burggrauius Magdeburgenſis, electus in Epiſcopum an.Dom.926. Præfuit an. quadraginta octo. Deceſſit ex hac mortali vita an.ſalutis 974.

8. Hildevvardus, eligitur ex Præpoſito in Epiſcopum an. 974. Præfuit an. viginti duobus, obiit an. Chriſtianæ ſalutis 996.

9. Arnoldus ſucceſſit Hildevvardo, præfuit an.27. obiit an.1023.

10. Brantho vel Brandago eligitur Bambergæ an. 1023. à S Henrico Imperatore ex Abbate Fuldenſi in Epiſcopum Halberſtadenſem: Præfuit Epiſcopatui an. tredecim, euocatur ex hac vita an.ſalutis 1036.

11. Burcardus comes à Voburg, Bauarus: eligitur an.Dom. milleſimo triceſimo ſexto. Præfuit 23.an. Obiit an.Dominicæ incarnationis 1059.

12. Bernhardus Bucko ex Goſlarienſi præpoſito Epiſcopus conſtituitur ann. Domini 1059. Præfuit ſumma prudentia annis viginti octo, etſi in maximis temporum ſuorum difficultatibus. Obiit 11. Aprilis, An.Chriſtianorum 1088. ſagittæ iactu verberatus, orta ſeditione inter ciues Halberſtadenſes.

13. Dietmarus eligitur per diſcordiam, an.Dom.1088. Præfuit diebus ſedecim tantum & ſubito moritur, non ſine magna porrecti veneni ſuſpicione: vir pius ac iuſtus maiorique loco digniſſimus.

14. Hattandus aliis Stephanus ſucceſſit Diethmaro: Præfuit an. tredecim Obiit 23. Octob. an. à nato Chriſto Milleſimi centeſimi primi. Vacat ſex annis, cum propter Saxonicas turbas, tum propter diſceptationes Canonicorum.

15. Renichardus eligitur an.1107. Præfuit quindecim. Pugnauit an.Dom.1111. contra Henricum V. Imperatorem ad VVelponis Syluam: vbi Cæſarum exercitum fudit ac profligauit. Obiit an.Dom.1122.

16. Otho eligitur an. Dom.1123. Præfuit 6.an. & accuſatus apud Pontificem Maximum Honorium ſecundum, quod largitionibus & Simoniacis artibus perueniſſet ad Eccleſiæ gubernaculum, exautoratus eſt ab eo an. Dom.1129. Sequente anno mortuo Pontifice Honorio, ab Innocentio ſecundo reſtituitur. Præfuit prudenter ac fideliter ad annum Chriſti vſque 1135. & ab eodem Innocentio iterum exauthoratur in Synodo Piſana.

17. Rodolphus eligitur an. Dom. 1133. Præfuit ſedecim Annis. Condidit templum D. Virginis è regione Baſilicæ S. Stephani. Obiit ſexta Octobrium, anno à nato Chr.1149.

18. Vdalricus ex præpoſito Eccleſiæ ad D.Virginem, Epiſcopus creatur an.Dom.1149. Præfuit turbulentiſſimis temporibus an. triginta tribus, obiit animi mœrore in cœnobio Hugshofenſi triceſima Iulij. an.Dom.1182.

19. Theodoricus eligitur à quibuſdam ſuperſtitibus adhuc Canonicis ex præpoſito D. Virginis in Epiſcopum an. Dom. 1181. Præfuit tredecim an. templum incendio vaſtatum mediocriter reſtituens. Obiit an.Chr.1195.

20. Bartholdus aliis Gardolphus, eligitur ex Decano in Epiſcopum an.ſalutis 1195. Præfuit ſeptem an. Obiit in Kaldenbornenſi cœnobio 21. Auguſti, an.gratiæ 1202.

21. Conradus conſtituitur Epiſcopus Halberſtadianus an. Dom.1202. Præfuit ſeptem an. & reſignat Epiſcopatum an. 1209. concedens in monaſterium Sittichenbacenſe, vbi reliquum vitæ exegit.

22. Fridericus Burggrauius Kirchbergenſis ex Thuringis natus, eligitur an.Dom.1209. ab vnanimiter conſentiente Canonicorum collegio. Præfuit vtiliter an.vno & viginti. Obiit an.1231.

23. Ludolphus comes à Scladem, eligitur in Epiſcopum an.1232. Præfuit an.tredecim, obiit an.Dom.1243.

24. Meinhardus aliis Maynerus Kransfeldius, eligitur an. 1245. præfuit an.14. cum plurima laude, obiit an.1259.

25. Ludolphus comes à Scladem, præfuit duobus annis & reſignat.

26. Volradus Kransfelderus, eligitur an.Dom.1201. Præfuit an. nouem, valedixit vnà cum Epiſcopatu vitæ mortali, an. Dom.1270.

27. Hermannus comes de Blanckemberg, ſucceſſit Volrado: præfuit annis vndecim. Deceſſit ex hac mortali vita, an. Dominicæ incarnationis 1281.

28. Albertus vir inſignis ex comitibus Anhaldinis natus, eligitur in Epiſcopum Halberſtatenſem an. Dom. 1281. Præfuit an. 44. Deceſſit ex hac mortali vita ad immortalem, an.1326.

29. Albertus dux Brunſuicenſis eligitur an. Chriſtianorum 1327. præfuit laborioſiſſimè in ſummis difficultatibus an.triginta & aliquot menſibus. Obiit an.Dom 1358.

30. Ludouicus Landgrauius Thuringiæ & Marchio Miſniæ conſtituitur Epiſcopus Halberſtatenſis an. Dom. 1358. Præfuit octo an.& poſtulatur ad gubernationem Epiſcopatus Bambergenſis an.1366.

31. Albertus ex pago Rickmerſtorffenſi natus, patre Agricola, eximius & eloquentiſſimus doctor Pariſienſis, acutiſſimus Philoſophus cuius extant ſcripta Sophiſmata: eligitur in Halberſtatenſem Epiſcopum an.Dom.1366. præfuit viginti quatuor an. Pugnat infœliciter aduerſ Hildesheymenſem Epiſcopum & vincitur Logica à Rhetorica: vt ſupra in Hildesheymenſibus dictum eſt. deceſſit ex hac mortali vita an. Dom.1390.

32. Erneſtus comes ab Honſtein eligitur an.1390. præfuit an. fere decem, exauthoratur an. Dom. 1399. Sequente anno mortuus, ſeptem an. manſit inhumatus, ſepelitur tandem Halberſtadi ad S.Stephanum.

33. Rudolphus comes Anhaldinus ſucceſſit exauthorato Epiſcopo Erneſto, an. Domin.1399. Præfuit annis ſeptem, extinguitur mœrore animi anno Dominicæ incarnationis 1406.

34. Henricus Baro vel Comes de VVerberge, eligitur an. Dom.incarnat.1409. præfuit an.4.& aliquot menſib. obiit an. Dom.1411.

35. Albertus comes de VVerningerode, ſucceſſit Epiſcopo Henrico an. ſal.1411. præfuit fideliter annis ſeptem, obiit an.Dom.1418.

36. Ioannes præfuit poſt Alberti mortem, Canonicè ſubrogatus an.ſeptendecim, obiit an.Chr.1435.

37. Burcardus Baro vel comes de VVerberges ſucceſſit in gubernatione Epiſcopatus Ioanni Hoymenſi an. 1435. præfuit varia fortuna an.23. obiit an.Dom.1458.

38. Geberhardus nobilis Regulus de Hoym, eligitur an. gratiæ 1458. præfuit ſumma cum laude an. vno & viginti Reſignauit an.1479.

A 39. Erneſtus Saxoniæ dux, Archiepiſcopus Magdenburgenſis & Germaniæ Primas, poſtulatus & aſſumitur in adminiſtratorem Halberſtatenſem vnanimi conſenſu totius cleri an. Domini 1479. Adminiſtrauit Epiſcopatum Halberſtatenſem an. triginta quatuor. Valedixit huic mortali vitæ, an. Dom. 1513.

40. Allerus Marchio Brandenburgenſis Archiepiſcopus Magdenburgenſis & Moguntinus Cardinalis. Epiſcopus Eccleſiæ Halberſtatenſis an. Domini 1513. Præfuit an. triginta duobus. Obiit an. Domini 1545. Vacauit poſt huius mortem Halberſtatenſis Eccleſia an. tribus.

41. Ioannes Albertus Marchio Brandenburgenſis, Archiepiſcopus Magdenburgenſis & Germaniæ Primas: antea viuente adhuc Cardinale Alberto, coadiutor: conſtituitur & eligitur in Epiſcopum Halberſtatenſem an. Dom. 1548. obiit an. 1552.

42. Sigiſmundus Marchio Brandeburg. Archiepiſcopus Magdeburgenſis præfuit an. 14. vſque ad an. 1567.

43. Henricus Iulius, Iulij Ducis Brunſuicenſis filius electus an. 1566. inauguratus an. 1576.

EPISCOPI VERDENSES.

B Verdenſes Epiſcopatus in Orientali Saxonia, vltra Viſurgin amnem, inchoatus eſt deuictis Saxonibus & liberaliſſimè dotatus à Carolo Magno Galliarum Rege potentiſſimo, ac Romanorum Imp. laudatiſſimo, an. Chriſti circiter 776. Cœpit autem primum hæc Eccleſia in honorem Beatæ Virginis Mariæ in loco Konende, aut vt alij volunt in ciuitate Bardeuicenſi: mox vero maioris commoditatis ergo ad Verdenſe clarius tum & nobilius quam eſt hodie oppidum tranſlata. Eius Epiſcopalis Eccleſiæ, vnius ex decem Epiſcopatibus à Carolo Magno in Saxonia à ſe deuicta fundatis, doctores præſules ac gubernatores à prima origine numerãtur infraſcripti.

1. Suibertus Abbas Anglicus Benedictinæ profeſſionis, vir mira vitæ ſanctimonia præditus: audiens Saxoniam ad Chriſtum eſſe conuerſam, & ibi deſiderari paſtores qui populum in Chriſtianiſmo inſtruerent: amore propagandæ doctrinæ de Chriſto venit per mare in Saxoniam: vbi à Carolo Magno clementer exceptus, ſtatim huic nouo Epiſcopatui præfectus eſt, an. Domini 776. Præfuit teneræ adhuc & pubeſcenti Eccleſiæ ſummo ſtudio, cum doctrina, tum exemplis per annos vnum & viginti. Condidit auxiliis Caroli magni cœnobium C Cathedrali Eccleſiæ Carolinæ contiguum, pro Canonicis Benedictina regula victuris: Expellitur tandem ab infidelibus quibuſdam à gubernatione Eccleſiæ diuinitus & per Carolum magnum ſibi commendatæ, an. Dom. 797. Dedit vero ei domina Bertrada Pipini regis coniux, & Caroli Magni mater, pagum Kheiſerſuuuerd inſulam Rheni, non procul à Colonia ſitum, in ea domunculam ſibi conſtruens, & Deo ſummo zelo ſeruiens, reliquum vitæ ibi exegit. Obiit autem an. Dom. 807. vltima Aprilis. Sepelitur in templo quod ipſe in eo pago prope oratorium ſuum ſibi & ſuis ſtatuit & erexit.

2. S. Patto Scotus & monachus Benedictinus, & Abbas Amarbaracenſis ſucceſſit Suiberto.

3. Tanco tertius Epiſcopus ſucceſſit S. Pattoni, & ipſe Scotus.

4. Nortyla de quo nihil traditum reperitur.

5. Ceuilo alibi Leuilo: legitur præſediſſe Verdenſi Eccleſiæ, ſolo nomine, propter malitiam temporum & infidelium furores.

6. Cortyla Scotus.

7. Iſingerus.

D 8. Harruchus Scotus & Abbas Amarbaracenſis. Sub hoc Epiſcopo Canonizati & in Diuorum numerum à Pontifice Maximo relati ſunt, S. Patto & S. Tanco Epiſcopi Verdenſes miraculis clari.

9. Heligandus vixit & præfuit Eccleſiæ Verdenſi an. Dom. 833. cum S. Anſgario Hamburgenſis commendaretur Eccleſia ab Imperatore Ludouico Pio.

10. Erlulphus ſucceſſit Heligand. Trucidatur & martyrio coronatur cum multis aliis Chriſtianis in loco Eppeckeſtorp (in quo poſtea monialium cœnobium eſt conſtitutum) à Nordmannis ac Danis Saxoniam miſerè vaſtantibus, circa an. Chriſti 8-6.

11. Vvalcherus Saxo: cum omnes reliqui fuiſſent vel Scoti vel Angli, ſucceſſit pio martyri Erlulpho, conſtitutus à rege Ludouico ſecundo.

12. Vvigbertus dignitate cum generis tum religionis fulgens: Generis coram hoc ſæculo, religionis coram Chriſto: E ſubrogatur Vvalthero Epiſcopo. Donatur munificentiſſimè à Ludouico ſecundo. Dedit & ipſe omne Patrimonium ſuum Eccleſiæ Verdenſi. An. Chriſti 809.

13. Bernharius vir plenus virtutum, qui vtiliſſimè præfuit Epiſcopatui Verdenſi, ſub tribus Imperatoribus Ludouico tertio, Conrado primo, Henrico Aucupe, quibus omnibus eximie charus fuit.

14. S. Adeluuardus illuſtri genere ortus: conſtituitur ab Henrico Aucupe.

15. Amelungus filius Hermanni Vvilungi ducis, conſtituitur ab Othone primo Imperatore in ſucceſſorem S. Adeluvardi.

16. Bruno Saxoniæ & Sueuæ dux, filius Othonis, nepotis Othonis magni ex Leutholpo filio, ſucceſſit Amelungo: is hereditatem ſuam paternam Deo & Eccleſiæ dedit, monaſteriumque Vllinenſe pro piis & Deo fideliter ſeruientibus puellis condidit, in honorem beatæ Virginis Mariæ & S. Ioannis Baptiſtæ. Deſignatur Romanus Pontifex ab Othone tertio an. Dom. 994. F cognominatur Gregorius V. Præfuit ſedi Apoſtolicæ viginti menſibus. Coronauit Othonem tertium: cum quo ille idem Bruno Pontifex Max. author eſt Septemuirorum ſummi in Rom. imperio ſenatus, qui ſolus ius habet & poteſtatem eligendi imperatoris. Obiit Romæ non ſine veneni ſuſpicione 27. Maij, Anno incarnati verbi 996.

17. Herpo ſucceſſit Brunoni ad ſummum pontificatum electo, an. ſalutis 994. Fuit vir acutiſſimi ingenij & eruditionis ac doctrinæ maximæ. Conſequutus eſt ab Othone tertio poteſtatem cudendæ monetæ.

18. Bernharius aliis Bernanus ſucceſſit Herponi. Conſequutus eſt priuilegia ab Imperatore S. Henrico ſecundo: Deceſſit ex hac vita viceſima quinta Auguſti an. Dom. 1013.

19. Vviggerus ſubrogatur Bernhario, præfuit an. quindecim. Ampliauit ſummam Baſilicam Verdenſem. Obiit ſeptima Septembrium an. 1038.

20. Diethmarus eligitur poſt mortem Vviggarij in antiſtitem Verdenſem, præfuit non diu, & viam omnis carnis ambulauit ex hac miſera lacrymarum valle.

G 21. Bruno ſecundus, ſuffectus eſt Diethmaro. Sub huius gubernatione Vandalorum irruptio in Saxoniam Orientalem plurimum obfuit Eccleſiæ Verdenſi.

22. Sigebertus eligitur in ſucceſſorem Brunonis, fuit charus Henrico quarto & eius matri Agneti imperatrici, à quibus ſyluas ſeu Forſtam Magdheydenſem, & arcem Hermenburgenſem conſequutus eſt. Obiit 23. Octobris, an. Domini 1060.

23. Richebertus, ducali ſtemmate natus, & cleri ſui ſub Regula Benedictina adhuc viuentis amantiſſimus. Præfuit imperatoris Henrici quinti temporibus.

24. Hardouigus ſucceſſit Richeberto, obiit imperante Lothario ſecundo.

25. Maſo aliis Mazo, ex Canonico Goſlarienſi Epiſcopus Verdenſis deſignatur poſt mortem Hardouigi, obiit imperante eodem Lothario.

26. Dietmarus ſecundus ſucceſſit Maſoni Epiſcopo, an. Domini 1128. Præfuit an. 40. Deceſſit ex hac vita nona Kalendarum Octobris, an. incarnati Verbi 1168. Imperante Conrado tertio. Interfuiſſe legitur expeditioni Hieroſolymitanæ.

27. Hermannus ſubrogatus Tietmaro, fuit imperatori Friderico chariſſimus, à quo liberaliter donatus eſt. Conſequutus eſt priuilegia ab Eugenio tertio Pontifice Maximo. H

28. Hugo eligitur Hermanno ex hac vita euocato in Epiſcopum Verdenſem. Obiit in Kalendis Martiis, anni à nato Chriſto 1189. quo Padevvickum vrbs Saxoniæ vetuſtiſſima expugnata, direpta, incenſa & euerſa eſt: ex cuius ruinis nata eſt vrbs Luneburgenſis.

29. Tammo vel Tanno ex Camerario ſummi Collegij Verdenſium Canonicorum, deſignatur Epiſcopus an. 1189. Acquiſiuit arcem Valium Louenſem cum adiacente territorio. Dedit Eccleſiæ imaginem D. Virginis è ſolido auro concinnatam. Deceſſit ex hac vita. Idib. Decemb. an. Chr. 1197.

30. Rodolphus eligitur in Epiſcopum Verdenſem, an. incarnat. Dom. 1197. Præfuit an. 11. Obiit an. Dom. 1208.

31. Iſo Comes de Vvelpa, eligitur an. Chriſtianorum 1208. Præfuit ann. viginti ſex. Deceſſit ex hac vita, an. gratiæ per Chriſtum reſtitutæ 1234. quinta Auguſti.

A 32. Luderus ſucceſſit Epiſcopo Iſoni anno Domini 1234. Præfuit annis 29. obiit anno ſalutis Chriſtianæ 1254. Fundauit Schenebecenſe monaſterium. Sub huius gubernatione capta eſt ciuitas Verdenſis a Comite de Vvelpa.

33. Gerardus comes de Hoia, conſtituitur Epiſcopus Verdenſis anno gratiæ 1254. Præfuit annis 16. obiit anno Domini 1270. ſub hoc vaſtata eſt incendio Eccleſia Cathedralis tota, cum Canonicorum habitationibus, quæ fuit occaſio mutatæ vitæ Regularis in Clero Verdenſi.

34. Conradus Dux Brunſuicenſis, germanus frater Othonis Antiſtitis Hildeſiani: deſignatur Verdenſis Epiſcopus anno Domini 1270. Præfuit laudabiliter, prudenter & vtiliter annis triginta tribus. Valedixit mortali vitæ, anno redemptionis 1303. Octobrium 15.

35. Fridericus nobilis Regulus ab Honſtetten, aſſumitur concordibus Capitulariorum ſuffragiis in Epiſcopum Verdenſem anno Domini 1303. Præfuit decem annis, quatuor menſibus, moritur anno Domini 1314. Vir elegantis & maximæ proceræ ſupra communem hominum rationem ſtaturæ.

B 36. Nicolaus, vir ſumma prudentia, eligitur in ſummum Paſtorem Verdenſium, anno Domini 1314. Præfuit annis viginti, obiit anno Virginei partus 1334.

37. Ioannes inſignis Curiæ Romanæ Medicus à Pontifice Maximo Benedicto duodecimo Eccleſiæ Verdenſi commendatur & offertur in Epiſcopum anno Domini 1334. Non diu præfuit, quia nec regio, nec Eccleſia ei placebat. Romam igitur reuerſus, pro ſplendidiore dignitate & loco laborans, Fryſingenſem Epiſcopatum anno Domini 1338. conſequitur: mortuus tamen Romæ, in Eccleſiam Fryſigenſem nunquam venit. Præfuit tamen Fryſingi annis duodecim. Obiit anno Domini 1350.

38. Daniel Carmelita, Theologiæ Magiſter, vir eximia doctrina & prudentia præditus: ex Pontificia prouiſione conſequitur Epiſcopatum Verdenſem anno Domini 1337. Præfuit annis nouendecim, primum quiete & placidè, ſed tandem Clero admodum iniurius, à quo cum anno Dominicæ Incarnationis 1356. ad ſupplicium quæreretur, Coloniam aufugit, vbi in excommunicatione mortuus eſt. Sepelitur Aldemburgi. Extat de eo tale Epigramma:

Daniel Antiſtes non curat Clerus vbi ſtes:
Optans vt valeas, dummodo non redeas.

C 39. Vooleus ex Caroli IV. Imperatoris Cancellario, Epiſcopus Verdenſis deſignatus eſt, vir ſapientiſſimus, & omnibus Imperij proceribus ſummè charus: non diu præfuit. Moriens dedit Eccleſiæ ſuæ trecentos Rhenenſes.

40. Gerhardus Baro Montenſis, ſucceſſit Epiſcopo Rodolpho, ſed nec ille diu præfuit, vocatus enim ad Hildeſianum Epiſcopatum gubernandum mortuo Ioanne Schadlandio, Verdenſem reſignauit anno Domini 1364. Præfuit enim ibi triginta tribus annis.

41. Henricus à Langen, Lunnenburgenſis ex præpoſito monialium Lunenſium creatur Epiſcopus Verdenſis anno Domini 1364. vir pius, mitis & placidus. Præfuit annis octo. Obiit decimatertia Ianuarij, anno Domini 1380.

42. Ioannes de Seſterflict Decanus Bremenſis ſucceſſit Henrico, præfuit laudabiliter annis octo, deceſſit ex hac mortali vita, decima Decembris anni 1388.

43. Otho Brunſuicenſium & Lunenburgenſium Dux, Magni Principis filius, eligitur anno Domini 1388. Sub eo abſoluta eſt Verdenſis Eccleſia Cathedralis, quam dedicauit ille an. 1390. poſtea ad Bremenſis Archiepiſcopatus gubernationem accitus, Verdenſem, pulchre tamen prius nudatam (vt inquit Cranzius) reſignauit.

D 44. Theodoricus de Niem, ſacrarum Scripturarum & legum inſignis Magiſter ſubſtituitur reſignanti Othoni à Pontifice Maximo Bonifacio nono. Redijt poſt pauculos annos Romam, vbi reſignata Pontifici Verdenſi Eccleſia, ab eodem ad Cameracenſis Epiſcopatus in Arteſia gubernationem eſt euectus.

45. Conradus nobilis heros de Vechta, eximius Iurium Doctor, præficitur Eccleſiæ Verdenſi à Bonifacio nono Pontifice Maximo, mox reſignata Verdenſi Eccleſia, Archiepiſcopatum Pragenſem conſequutus eſt.

46. Conradus à Sultovv Lunenburgius ſacræ paginæ Doctor, tertius qui à Bonifacio nono PP Maxim. ad Verdenſem Eccleſiam gubernandam deſtinatur. Is vtiliſſimè præfuit: Scripſit librum de Sancta Trinitate: accuſatus hæreſeos, Romam

E profectus, coram Pontifice ac toto Cardinalium conſeſſu, longa oratione habita ſeſe purgauit: obiit poſtea anno Domini 1407.

47. Henricus Comes de Hoya ex Decano Epiſcopus Verdenſis factus eſt an. Dom. 1407. Canonice electus a Senatu Canonicorum: contra illum miſit Gregorius XII. Pont. Max. Vdalricum Albacenſem Canonici iuris Doctorem Ruperto Rom. Regi charum. His duobus de Epiſcopatus poſſeſſione digladiantibus per integrum annum ſententiam tandem tulit Alexander V. Pont. Max. iubens Vdalricum cedere, Henricum verò Apoſtolica authoritate confirmans. Is Henricus præfuit poſt adeptam confirmationem annis octodecim, ſed non admodum multa cum laude: Renunciauit tandem Epiſcopatum anno 1426.

48. Ioannes de Aſel Hildeſianus, Decretorum Doctor: conſtituitur Verdenſis Eccleſiæ Antiſtes à Martino V. Pont. Max. anno Domini 1427. Præfuit prudentiſſime ac vtiliſſime annis quadraginta tribus, fuit pacis maxime ſtudioſus, ſed cui pace tamen admodum diuturna frui non licuit. Reſignauit Epiſcopatum, Metallicarum rerum ſtudiis præcipuè delectatus 1470. ætatis ſuæ nonageſimo.

F 49. Bertholdus inſignis Baro de Landsberg, vir mitis, placidus & humanus erga quoſuis, ex Decano ſummi Collegij Canonicorum Verdenſium in Epiſcopum eorundem eligitur anno Domini 1470. Illuſtrauit nouis ædificiis iiſdémque ſplendidiſſimis ſummam & Cathedralem Eccleſiam Verdēſem, per annos ſeptemdecim integros, huic vni rei operam ſummam impendens: eam dedicauit anno Domini 1490. Collegit inſignem Bibliothecam in templo Mauriciano. Erat omnium doctorum hominum amicus ac fautor ſummus. Deſignatur anno Domini 1481. Epiſcopus etiam Hildeſianus. Præfuit vtrique Eccleſiæ annis viginti duobus, obiit in arce Rotemburgenſi in vigilia Aſcenſionis an. Domini 1503.

50. Chriſtophorus Dux Brunſuicenſis Henrici iunioris, Ducis Brunſuicenſis Germanus frater, Bremenſis Archiepiſcopalis Eccleſiæ coadiutor: aſſumitur anno ætatis ſuæ decimo ſeptimo in adminiſtratorem Verdenſis Epiſcopatus, vnanimi conſenſu Canonicorum, an. Domini 1503. Præerat adhuc an. Domini 1594. Eximie procera corporis ſtatura præditus.

51. Gregorius prioris frater, obiit an. 1558.
G 52. Eberardus ab Hol, Epiſc. Lubecenſis. obiit an. 1567.
53. Philippus Sigiſmundus Dux Brunſ. an. 1585.

Plura de his pete ex Metropoli Krantzy.

EPISCOPI BAMBERGENSES

Bambergenſis Epiſcopatus longe amœniſſimus ac nobiliſſimus, ad Pegneſum & Mænum, non incelebres amnes, in Francia orientali ſitus fundatus & inſtitutus eſt anno incarnati Verbi 1007. ab Imperatore Henrico ſecundo, Bauarorum & Saxoniæ Duce, quem propter ſummam vitæ integritatem Sancti cognomento Eccleſia honorauit: ab eius item honeſtiſſima coniuge, Diua Chunigunde Rheni Palatiniſſa, Sigefridi filia, laudatiſſima Imperatrice: quæ æternam cum marito pudicitiam & caſtitatem legitur conſeruaſſe: Longum eſſet commemorare, quas dignitates immunitates, ac prærogatiuas huic Eccleſiæ contulerint, & ab omni onere exemerint.

H 1. Illius primus Antiſtes fuit Eberhardus pius & religioſus vir, an. Domini 1007. à S. Henrico II. Imperatore Aug. eiúſque coniuge Diua Kunigunde deſignatus. Præfuit is fideliter ac laudatiſſimè annis triginta quinque. Deceſſit ex hac lachrymarum valle, an. Chriſti 1042. decima tertia Augusti. Sub huius gubernatione conſtituitur & fundatur anno Domini 1009. ab iiſdem Sanctis fundatoribus Eccleſiæ Bambergenſis, Benedictinum Monaſterium Montis Monachorum, cui Imperator præfecit primum Abbatem Rapathonem, anno Domini 1015.

2. Snidegerus aliis Suiggerus, & iterum aliis Suidegerus Saxo, S. Henrici Imperatoris Cancellarius, vir eximia doctrina, ſapientia & virtute præditus: conſtituitur ſecundus Epiſcopus Eccleſiæ Bambergenſis, anno Domini 1042. Præfuit ſumma cum laude annis quatuor. Et cum eodem tempore grauiſſimū eſſet Schiſma in Eccleſia Romana, cui ſimul præerant tres Pontifices capitalibus odiis inter ſeſe diſſidentes, & concertantes: exauthoratis iſtis tribus, & e Roma eiectis omnibus. Hic Suidegerus Epiſcopus Bambergenſis Im-

peratori

A peratori Henrici Nigri fauore præficitur ſummo Pontificatui, & Eccleſiæ Romanæ anno incarnati Verbi 1047. Sedit is Romæ menſibus nouem tantum, non iam amplius Suidegerus, ſed Clemens II. appellatus, obiit anno 1048. non ſine ſuſpicione porrecti veneni.

3. Hardouidus alibi Hezelinus & Hazechinus dictus: ex Imperatoris Henrici III. Cancellario, tertius Antiſtes Eccleſiæ Bambergenſi præficitur à Domino ſuo Imperatore, anno Dom. 1047. præfuit annis ſeptem. obiit anno 1054.

4. Adalerio Comes Pogenſis, Bauarus, Conradi II. Imperatoris è ſorore nepos. Eligitur in Epiſcopum Bambergenſem Oetingi in Bauaris, in ipſo Natali Domini: an. 1054. Præfuit prudenter & fideliter ſex annis & aliquot menſibus, obiit anno 1060.

5. Guntherus vir eloquentiſſimus ac multarum linguarum cognitione illuſtris: eligitur anno gratiæ 1060. Præfuit 6. annis vtiliſſimè. Profectus eſt anno Domini 1064. cum Sigefrido Archiepiſcopo Moguntino & multis aliis Germaniæ Eccleſiaſticis & ſecularibus Principibus ad terram ſanctam, vbi contra graſſatores quoſdam fortiter ac magnanimiter dimicauit. Inde domum rediturus, cum in Carintiam veniſſet, ib. B morbo correptus aliquandiu decubuit & tandem etiam occubuit, an. 1066.

6. Hermanus alias Ricimannus, Sigefridi Archiepiſcopi Moguntini prius vicetenens, conſequitur Epiſcopatum Bambergenſem an. Dom. 1066. Præfuit annis ferè decem. Exauthoratur an. Dom. 1075. & excommunicatur à Gregor. VII. propterea quod intraſſet in ouile hoc Dominicum per clandeſtinos cuniculos Simoniacæ prauitatis. Erexit is ac liberaliſſime donauit S. Iacobi Eccleſiam collegiatam in ſuburbio ſitam. Ingreſſus eſt monaſterium Schvvartzachianum Franciæ Orientalis, in quo naturæ tandem debitum exſoluit.

7. Rupertus vel Robertus, Præpoſitus Goſlarienſis in Saxonibus, & Henrici Regis intimus Conſiliarius, deſignatur Epiſcopus an. 1076. Præfuit fideliter & optimè annis viginti ſex. Obiit vndecima Iulij anno Chriſti 1102.

8. S. Otho Bauarus, Bertholdi Comitis Andecenſis, ac Dominæ Sophiæ Duciſſæ in Amberana valle filius, natus an. Dom. 1069. Henrici IV. Cancellarius, Henrici V. Sacellanus: eligitur & confirmatur in octauum Antiſtitem Bambergenſem, anno gratiæ 1102. anno ætatis ſuæ triceſimo tertio. Conſecratur à Paſchali ſecundo P.M. Agnaniæ in feſto Pentecoſtes. C Præfuit piè, prudenter & vtiliſſimè annis triginta ſeptem: appellabatur propter ſingularem modeſtiæ ac humanitatis laudem, cognomento humilis. Conuertit vt verus Epiſcopus fideliter concionando & docendo ad Chriſti notitiam ac profeſſionem Pomeranos anno Domini 1124. Inde hodie adhuc Pomeranorum Apoſtolus dici ſolet. Rediit ex Pomerania Bambergam, an. Dom. 1125. in Vigilia Reſurrectionis Dominicæ. Fundator ac inſtaurator multorum cœnobiorum. Obiit anno ætatis ſuæ ſeptingenteſimo: anno vero a Natali Domini 1139. Sepelitur in monte Monachorum ante aram maximam chori honorificè. Inteſtina in ſacello D. Virginis, ſub ara S. Catharinæ terræ ſunt reddita. Leuatus eſt de tumba & in honorificum Mauſolæum depoſitus, in Diuorúmque numerum relatus, cum Clementis Pontif. Max. conſenſu anno 1189.

9. Egilbertus ſucceſſit Epiſcopo Othoni anno 1140. Præfuit ſex annis. Sub eo canonizatur eſt S. Henricus, fundator Bambergenſis anno Domini 1145. Deceſſit Epiſcopus anno ſequente.

10. Ebernhardus Dux Bauariæ eligitur anno 1145. Sedit ad D Epiſcopatus clauum annis 26. Obiit decima ſeptima Iulij an. 1172.

11. Hermannus Marchio Miſnenſis, Conradi filius, eligitur an. 1171. Præfuit quinque annis obiit 12. Iunij, an. Dom. 1177. Hunc Epiſcopum alij Marquardum vocant, & Abbatem Fuldenſem prius fuiſſe ſcribunt.

12. Potho aliàs Poppo cognomento Largus Dux Meroniæ & Comes de Andechs, eligitur anno 1177. Præfuit annis 15. Obiit an. Dom. 1192. ſecunda Maij. Sub eius gubernatione Otho Epiſcopus octauus Canoniſatus, & in Sanctorum numerum relatus eſt, an. Dom. 1179.

1 Thimo ſucceſſit Popponi an. gratiæ 1192. Præfuit decem annis, obiit decima ſexta Octobrium anni à nato Chriſto 1202. cum præcedente anno canoniſata eſſet S. Chunigundis, à Papa Innocentio.

14. Conradus eligitur in Epiſcopum an. Dom. 1202. Obiit ſtatim ſequenti die poſt electionem. E

15. Ekembertus alias Etymbertus, Stephani Hungarorum Regis frater: eligitur in Antiſtitem Bambergenſem an. Salutis 1203. Præfuit laudabiliter annis triginta duobus. Geſſit bellum an. Dom. 1232. contra Bernhardum Charintiæ Ducem: cuius cùm ditionem ferro & igne hoſtiliter miſerrimè deuaſtaret, captus à Ducis miniſterialibus per totum tempus quadrageſimale detentus, & poſtea certis pacis conditionibus, iterum dimiſſus eſt. Obiit anno Domini 1235. quinta Iunij.

16. Poppo Meroniæ dux eligitur anno gratiæ 1235. præfuit annis ſeptem. Exauthoratur anno 1242. ab Imp. Friderico II. Siciliæ & Hieroſolymarum Rege.

17. Henricus de Catalonia Imperatorius Notarius, conſtituitur a Romano Pontifice Bambergenſis Eccleſiæ Antiſtes anno Domini 1242. Præfuit quindecim annis. Obiit decima ſeptima Decembrium anni à nato Chriſto 1257. in Charinthia.

18. Leupoldus Comes à Leyningen eligitur an. Dom. 1257. Sedit 28. annis, Obiit 17. Maij, an. Chriſti 1285.

19. Arnoldus Comes à Solms, eligitur anno 1285. præſidet F annis decem, obiit decima nona Iulij, anni à nato Chriſto 1295.

20. Leopoldus Comes à Grundlach, eligitur anno 1295. Præfuit nouem annis. Deſiit eſſe inter mortales viceſima ſecunda Aug. an. Dom. 1304.

21. Vvulfingus conſtituitur in Epiſcopum an. Dom. 1305. nobilis Baro a Stubenberg, Monachus Dominicaſte. Præfuit quatuordecim annis. Deceſſit anno 1319. Martij 14.

22. Ioannes eligitur Canonicè in ſucceſſorem Vvulfingi, præſidet duobus ſaltem annis, euocatur ex hac ad aliam meliorem vitam, an. Dom. 1321.

23. Henricus eligitur an. 1322. ex Dominicaſtro Monacho & Decretorum eximio Doctore in Epiſcopum Bambergenſem. Præfuit octo annis, obiit an. 1329. 14. Aprilis.

24. Vuernho pincerna a Richenegk, eligitur an. Dom. 1329 Præſidet annis quatuor, obiit in ipſis Kalendis Aprilibus anni à nato Chriſto 1333.

25. Leopoldus deſignatur Epiſcopus Bambergenſis, anno Dom. 1333. Præfuit annis ſeptem, obiit 20. Iulij, an. 1341.

26. Fridericus Comes de Alta flamma, vulgo Hohenlobe G eligitur an. Dom. 1342. præfuit 8. annis & aliquot menſibus. Obiit viceſima prima Decembrium, anno à nato Saluatore 1351. Habuit germanum fratrem Albertum eodem tempore Epiſcopum Herbipolenſem.

27. Ludouicus nobilis Regulus à Bebenburg doctor Pontificiarum legum, eligitur in Epiſcopum Bambergenſem anno Dom. 1352. Præfuit 10. annis, obiit ann. 1363.

28. Fridericus Baro a Truchedingen, eligitur an. 1363 præfuit tribus tantum annis. Deceſſit 19. Maij, anno redempti orbis 1366.

29. Ludouicus Marchio Miſnenſis & Landgrauius Thuringiæ Friderici Seueri Landgrauij filius ex Domina Mechtilde Imperatoris Lodouici Bauari filia natus: Canonicè & legitimè eligitur vnanimi Canonicorum conſenſu, an. Dom. 1366. Præfuit fideliter & laudabiliter annis ſeptem. Conſtituitur anno Chriſti 1374. à Pontifice Maximo Gregorio vndecimo, Archiepiſcopus Moguntinus, aduerſus electum Adolphum Anaxuuianum. Sed non conſequutus eſt gubernaculum, & poſſeſſionem tantæ dignitatis ac prouinciæ, etſi auxiliis Imperatoris Caroli IV. nihil non tentarit. Interim ad H Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, & Eccleſiæ Halberſtatenſis gubernationem poſtulatus, à Rom. Pont. confirmatur. Præfuit itaque Eccleſiæ per annum ſaltem vnum. Obiit anno Dom. 1376.

30. Lambertus nobilis à Borne, Alſata: Vvilhelmi Equitis aurati filius, eximiè doctus. Factus eſt ex Monacho Neovvileriano Abbas Gengenbacenſis, ex Abbate Cancellarius aulæ Imperialis Carolinæ: conſequutus eſt auxiliis Caroli IV. cui longè erat chariſſimus, quicquid voluit. Primum impetrauit Epiſcopatum Brixienſem, cui cum paucis annis præfuiſſet, & Eccleſiæ Spirenſis Epiſcopus Gerardus anno 1363. humanis rebus exemptus eſſet, impetrauit ei Carolus IV. Imp. à P. M. Vrbano V. Spirenſis etiam Epiſcopatus gubernaculum, contra Spirenſis cleri ſuffragia. Præfuit Spiræ 9. annis laudabiliter, cuius Eccleſiæ omnium priuilegiorum confirmationem

obtinuit apud Imp. Carolum IV. Accidit poſtea vt an. 1371. vacaret Argentinenſis Epiſcopatus, reſignante eam gubernationem Epiſcopo Ioanne comite Lutzelburgio: ibi & hunc Epiſcopatum conſequutus eſt per Carolum IV. Renuncians itaque Spirenſem gubernationem, Argentinam conceſſit an. 1372. Sed nec ibi diu manſit, cum eius loci clero ſe non adeò gratum eſſe intelligeret: nam animaduertens anno 1374. euacuatam eſſe Bambergenſis etiam Cathedræ ſedem per reſignationem Epiſcopi Ludouici, eam quoque ambiuit, & cum Caroli IV. tum Pontificis patrocinio adiutus, facillimè obtinuit. Valedicens igitur & Argentinenſi Eccleſiæ, Bambergam ſe contulit, vbi cùm laudabiliter & ſumma fide & virtute præfuiſſet annis 23. reſignata Bambergenſi etiam ſede, an. Dom. 1398. in Gegenbacenſe cœnobium Alſatiæ remigrauit: vbi reliquum vitæ abſoluit, & naturæ debitum perſoluens, honorifica ſepultura donatus eſt.

31. Albertus comes à Vvertheym, Oſtrofrancus: eligitur an. Dom. 1399. præfuit viginti duobus annis. Obiit in Charintia an. Dom. 1421.

32. Fridericus nobilis heros ab Auffeſſ, Oſtrofrancus: eligitur in Epiſcopum Bambergenſem, an. Dom. 1421. præfuit prudenter ac vtiliſſime annis nouendecim. Deceſſit ex hac lachrymarum valle in Charintia, decima quinta Februar. anno Chriſti 1440.

33. Antonius nobilis de Rotenhan, ſucceſſit Friderico legitimè electus anno 1440. Præfuit annis 19. Emigrauit ex hac mortali vita an. Dominicæ Incarnationis 1459.

34. Georgius comes à Schaumburg, deſignatur Epiſcopus à toto ſenatu Capitularium vnanimiter conſentiente an. Domini 1459. Præfuit annis ſexdecim. Obiit 4. Febr. an. Dominicæ Incarn. 1475.

35. Philippus illuſtris ac generoſus comes ab Hennenberg, eligitur in Epiſcopum Bambergenſem an. Chriſtianæ ſalutis 1475. Præfuit ſumma cum laude & virtute annis 12. obiit viceſima ſexta Febr. an. Dom. 1487.

36. Henricus Gros à Dorgæavv, nobilis Regulus in Oſtrofrancis, eligitur in Epiſcopum Bambergenſem anno Dom. 1487. Præfuit quatuordecim annis, obiit viceſima ſeptima Martij, an. Incarn. Dominicæ 1501.

37. Vitus Dapifer à Pommetsfelden, deſignatur Epiſcopus & gubernator Eccleſiæ Bambergenſis an. Dom. 1501. Præfuit duobus annis. Valedixit huic vitæ, ſeptima Sept. an. 1503.

38. Georgius Marſallus ab Ebnur, eligitur an. Dom. 1503. Sedit ad clauum Epiſcopatus duobus ſaltem annis obiit an. Dom. 1505. vltima Ianuarij.

39. Georgius pincerna à Lymburg ſemper liber: ſucceſſit Georgio Marſallo legitimè electus anno Dom. Milleſimo quingenteſimo quinto. Præfuit annis ſeptendecim. Interfuit Anno Incarnati filij Dei, 1518. Comitiis Auguſtanis à Diuo Maximiliano habitis: obiit vltima Maij, anno à nato Chriſto Dei filio 1522.

40. Vvigandus nobilis heros à Rhedo Vvitz, in Oſtrofrancis, qui in ipſo iuuenilium ſuorum annorum flore Religionis ergo, ad terram ſanctam peregrinatus:

Multorum mores, multorum vidit & vrbes:

Eligitur vnanimi conſenſu totius ſummi Canonicorum ſenatus, in antiſtitem ac gubernatorem Bambergenſem, anno Dom. 1522. Obſidetur anno Dom. 1525. in incomparabili illa Ruſticorum Germaniæ ſeditione à ſuis: Sed Dei opt. max. beneficio ac Sueuici fœderis robore ac fortitudine magnanimiter defenditur ac liberatur. Eſt Princeps mitis, clemens, benignus, ac Pacis ſtudioſiſſimus: ſuis omnibus charus. Interfuit omnibus ferè comitijs à D. Carolo V. Imperatore ac Ferdinando Rege, hinc inde per Germanias celebratis. Congregauit Dioeceſanam ſynodum an. 1548. reformandi ſui cleri ergo.

EPISCOPI FABIANENSES, SIVE FAVIANENSES, AVT VVIGENNIENSES QVI & Viennenſes.

Ex Lazio.

1. Mamertinus, quem D. Seuerinus Norici ac ſuperioris Pannoniæ poſt Athilæ Hunnorum regis interitum, Apoſtolus ex militum tribuno, Fabianis municipio in collimitiis Pannoniæ Noriciq; Epiſcopum dedit, Gelaſio Romano Pontifice adſentiente, annum circiter ſalutis noſtræ CCCCLXVI.

2. Marcianus, ex Monacho cœnobij diui Seuerini iuxta mœnia oppidi Fabianis eiuſdem loci poſt Mamertinum Epiſcopus conſtituitur: vt diui Seuerini hiſtoria habet.

3. Lucillus, is Fabianenſis primo cœnobij præfectus, dein Batauis Caſtris ad Oeni & Danubij confluentes à D. Seuerino Epiſcopus datus, poſt D. Seuerini ac Marciani obitum, Fabianenſem cathedram eiſdem cum Batauenſi auſpiciis adminiſtrauit, qui porro eiuſdem diui reliquias, Herulis a Longobardis deuictis, ac Friderico Herulorum Rege Chriſtianam pietatem exuente, iſthinc Neapolim in Italiam traduxit.

4. Poſt quæ tempora præda relicta Longobardis ac Auaribus fœcundiſſima Pannoniæ terra, atque in ea Fabianenſis potiſſimum cathedra, ſimul cum ſaluberrima doctrina Chriſti eſſe deſiit. Et aliquot interlabentibus poſtea annis ſimul vt diuus Rudpertus Iuuanienſem cathedram (in qua Maximus quondam ſub diuo Seuerino præfuit) in integrum reſtituiſſet, & è Laureaco ad Auares in Pannoniam Cunaldum & Giſelaricum verbi diuini doctores miſiſſet, poſito diuo Rudperto in Fabianis templo, paulatim vt Chriſtiana religio apud Auares repullulare, ſic & Fabianenſis reſtitui ſedes cœpit: cui præfuiſſe à diui Rudperti ætate inuenitur.

5. Cunaldus, a diuo Rudperto Auaribus Apoſtolus datus anno circiter à nato Chriſto DCXI. quem, diuo Rudperto in Fabianis, hoc eſt Vvienna noſtra, ædem primum excitaſſe, veriſimile eſt.

6. Sodomus, ſub Pipino Rege Francorum, anno ſalutis ferè DCCXL. à Ioanne Iuuauienſi Epiſcopo, & Vnſlone Laureacenſi & metropolitano, ad Auares in Pannoniam Noricúmque miſſus eſt.

7. Hamo, hunc Vigilius Iuuanienſis Pontifex iam metropolitanum à Laureaco ius adeptus, ſub Zacharia Pontifice Maximo, & Pipino Francorum Rege, Odilone quoque Boioariorum duce, ad Auares, ne deficerent à Chriſtiana religione, in Pannoniam cum mandato ablegauit, qui in Fabiana Auaribus verbum Dei explicare haud deſinebat.

8. Poſt quæ tempora iterum recidentibus Auaribus & Hunnis ad ſolitam impietatem, ſimul cum religione Epiſcopi in Fabianis eſſe deſierunt. Donec facto à Carolo magno Francorum Rege, magno in Pannoniam aduerſus Auares procinctu, & victi Auares, & Chriſto ſimul, & Francico Imperio vendicati fuerunt. Datique rurſus Doctores fidei & veritatis. Quorum inuenimus a Caroli magni ſeculo, anno videlicet Verbi incarnati DCCC. vſque ad Caroli eiuſdem ſtirpis defectum, annum videlicet Chriſti DCCCCXIV. hos ferè, vt ſequuntur.

9. Theodoricus, ab Arno Iuuanienſi metropolitano, Auaribus & Sclauinis in Pannoniam ſuperiorem & tractum terræ illi vltra Danubium oppoſitum, Epiſcopus eſt datus. Cuius cathedra in Fauianis item erat.

10. Otto ab Adalramo Iuuanienſi metropolitano, Fabianis poſt Theodericum Epiſcopus conſtituitur, & Auaricæ gentis Sclauinorúmque in orthodoxa fide doctor.

11. Oſualdus, ab Adalboino Iuuanienſi Auaribus & Sclauinis in Fabiana Epiſcopus poſt Ottonem inauguratur, circiter annum Salutis noſtræ DCCCLXV.

12. Radfridus, cuius antiquiſſimus annalium codex ſub diuo Henrico Cæſare, anno Domini milleſimo ſcriptus, ſub finem in pontificum catalogo mentionem facit: Sub hæc tempora Auares & Hunni, tertio à fide Chriſtiana deficientes adſcita Hungarorum ſuæ originis tetra & feroce gente, non ſolum Fabianenſem diœceſim, cum Francorum in ripenſi Norico gente depopulati ſunt, ſed promotis liminibus ad Oenum vſque fluuium, magnis copiis per Rhætias in Galliam, & vniuerſam Germaniam excurrerunt non ſemel, eámque miſerè deuaſtarunt. Atque ab eo tempore in Fabianis, vix prædij frequentiam ex tanta barbaricarum nationum depopulatione retinente municipio, ſuos Archidiaconos Batauienſes alere cœperunt. Et demum ſub annum Salutis noſtræ MCXLIV. cum Henricus I. Dux Auſtriæ, omnibus ſanctis in Fabianis ædem poſuiſſet, à Reinbertorum Batauienſ Epiſcopo conſecratam, parochi primi in Fabianis, quæ iam prima ſyllaba detractata Vvienna & Biana nuncupabatur, conſtitui cœpti ſunt, anno ſcilicet Domini MCXL.

CATALOGVS EPISCOPORVM *VViennenſium.*

1. Leo à Spaur nobili loco ortus in comitatu Tyrolenſi, à Friderico Cæſare quem tertium cognominant, Auſtriæ Archiduce, Vviennéſis Epiſcopus conſtitutus, veteri à Paulo II.

Pontifice

A Pontifice maximo eiuſdem Eccleſiæ priuilegio impetrato, an. 1480.

2. Bernhardus, & ipſe magno in Auſtria loco natus, Archiepiſcopus primo Salzburgenſis, à Friderico tandem Cæſare Leoni Vviennenſi Epiſcopo ſuffectus eſt, an. 1485.

3. Vrbanus Agrienſis ex Hungaria Epiſcopus, Matthiæ Hungariæ regis quæſtor & aulicus: ſimul vt is rex, expugnata Vvienna, rerum cœpiſſet in Auſtria potiri, Vviennenſem Epiſcopatum viuente adhuc Bernhardo, à ſuo rege gubernationem accepit.

4. Ioannes Veſprunienſis ante in Hungaria Epiſcopus, ab Matthia rege Hungariæ & Auſtriæ poſſeſſore, Vrbano ſubſtiturus, in Epiſcopali Cathedra manſit, donec Maximilianus Auſtriam recepiſſet.

5. Bernhardus Baro à Bolhaym, à Maximiliano Imperatore, cum is Vviennam in fidem recepiſſet, Veſprunienſi mortuo ſuffectus eſt: ſed cum ſacris non initiaretur, Epiſcopatus Vviennenſis ſe tantum adminiſtratorem ſcripſit.

6. Georgius à Sclauonia, Maximiliano Cæſari à ſacris concionibus, Bernhardo in Epiſcopatu Vviennenſi ſuffectus eſt.

7. Petrus Bononius Tergeſtinus Epiſcopus, cum mortuo B Maximiliano ſcriniorum magiſtri munus per Auſtriam obiret, huius ſimul Epiſcopatus Vviennenſis adminiſtrationem habuit, vt ferunt, adhuc in viuis, Tergeſti, multo ſenio venerandus.

8. Ioannes à Reuellis, Burgundus, Ferdinando Archiduci, Maximiliani Imperatoris ex Philippo filio nepoti, ab eleemoſynis, Bononio adhuc viuente, à Ferdinando in Epiſcopatu Vviennenſi ſubſtiturus eſt, an. Dom. 1522. obiit an. 1530.

9. Ioannes cognomento Fabri, Sueuus, Ferdinandi regis Romani à confeſſione, ſacræ Theologiæ doctor, in Vviennenſi Epiſcopatu ab hoc ſuo ſuperiori Ioanni ſubſtituitur, an. Domini 1531. obiit an. 1541.

EPISCOPI BREMENSES.

Ex Crantzio.

1. Svvillehadus, Anglus.
2. VVillericus.
3. Leudericus.

C ARCHIEPISCOPI HAMBVRGENSES

Ab. Eod. Carolo.

1. Heridagus.

2. Anſgarius metropolitanus omnium regionum Aquilonarium. Vnio Eccleſiarum Hamburgenſis & Bremenſis inſtituta per Ludouicum Germaniæ regem an. 850.

1. Anſgarius.
2. Rembertus.
3. Adalgarius.
4. Hogerus.
5. Regiovvardus.
6. Vnni.
7. Adaldagus.
8. Libentius primus.
9. VVrranus.
10. Libentius Secundus.
11. Hermannus.
12. Becilinus.
13. Albertus ſiue Adolbertus.
14. Liemarus.

POSTHVNC VOCANTVR ARCHIEPISCOPI D BREMENSES.

15. Humbertus.
16. Fridericus primus.
17. Adalbero.
18. Harduuicus primus.
19. Baldevvinus.
20. ifridus.
21. Hardvvicus ſecundus.
22. Gerhardus.
23. σχίσμα { VValdemarus.
Gerhardus Dn. de Lippia.
24. Hildeboldus, ſiue Hildebrandus.
25. Grelbertus.
26. Hinricus.
27. Florentius.
28. Ioannes.
29. Burchardus.
30. Otho primus. E
31. Gotfridus.
32. Albertus.
33. Otho Secundus.
34. Ioannes Slamsdorp.
35. Nicolaus de Delmenhorſt.
36. Baldevvinus Secundus.
37. Gerhardus.
38. Hinricus.
39. Ioannes Rodius 1500.
40. Chriſtophorus Dux Brunſuicenſis 1511.
41. Georgius Dux Brunſuicenſis Chriſtophori frater 1558.
42. Henricus Dux Saxoniæ, Angribariæ & VVeſtphaliæ 1567.
43. Ioannes Adolphus Dux Holſatiæ, Adolphi filius, Friderici I. Daniæ Regis nepos, 1585.

ARCHIEPISCOPI MAGDEBVRGENSES

INSTITVTI AB OTHONE I.

Ex Krantzio.

1. Albertus, an. 971.
2. Othricus, & huic ſuffectus Giſelenus. F
3. VVoldardus, & huic ſuffectus Dago.
4. VValdardus.
5. Geyro.
6. Memfridus.
7. Engelhardus.
8. VVernerus ſiue VVeſſelus obiit in pugna 1078.
9. Ardevvicus.
10. Hinricus de Aſlo Comes.
11. Adalgorus.
12. Rorgerus.
13. S. Norbertus an. 1127. Fundator Ord. Præmonſtrat. Anno 1120.
14. Conradus Comes de Querforde.
15. Fridericus.
16. VVichmannus.
17. Ludolphus de Villa Kroppendede, ruſticæ originis,
18. Albertus de Kirberge Comes.
19. Burchardus.
20. VVilbrandus.
21. Rodulphus de Dingenſtede. G
22. Rupertus Comes de Mansfeld.
23. Conradus Comes de Sternenberge.
24. σχίσμα { Ericus de Brandeburg Marchio, Buſſo de Quarforde Comes, & huic ſuffectus Gunterus de Svvalenberge, Bernardus de VVelp Com.
25. Burchardus Comes de Blanxenborg.
26. Hinricus Comes de Anhalt.
27. Burchardus Comes de Schrappelar.
28. Magiſter Hardevvicus de Erpeden. poſt hunc electus Comes de Stalberg.
29. Otho Comes Prouincialis Haſſiæ.
30. Theodoricus Strendalienſis.
31. Petrus Bohemus.
32. Ludouicus Turingus.
33. Fridericus.
34. Albertus Comes de Quaforde.
35. Gunterus de Schvvartzburg Comes.
36. Fridericus Comes de Bicling.
37. Ioannes dux Bauariæ.
38. Erneſtus Dux Saxoniæ 1476.
39. Albertus Marchio Brandenburgenſis: obiit 1513. H
40. Ioannes Albertus Marchio Brandenburgenſis 1545.
41. Fridericus Ioachimi II. Electoris Brandeburgici filius introductus 1552. 19. Martij, eodem an. 3. Octob. Halbertadij diſceſſit.
42. Sigiſmundus frater Friderici, 14. annorum adoleſcens 1553. obiit 1566. 14. Septembr.
43. Ioachimus Fridericus, Ioannis Gregorij Electoris Brandeburgenſis filius, Sigiſmundi ex fratre nepos 1567.

EPISCOPI RACEBVRGENSES IN SAXONIA, INSTITVTI TEMPORIBVS HENRICI IV. Ab Alberto Archiepiſcopo Bremenſi.

Ex Crantzio.

1. Ariſto Vacauit ſedes per an. 84. ob excurſiones Venetorum.

A 2. Euermodus obiit 1178.
3. Isfridus obiit 1204.
4. Philippus obiit 1215.
5. Henricus obiit 1228.
6. Lambertus obiit eod. an.
7. Goteſcalcus obiit 1230.
8. Petrus obiit 1236.
9. Ludolphus obiit 1250.
10. Fridericus obiit 1256.
11. Vlricus de Bluchet obiit 1283.
12. Contadus obiit 1291.
13. Hermannus obiit 1309.
14. Marquardus Ieſeuen cognomento. obiit 1335.
15. Volradus de Dorno, Holſatus. obiit 1353.
16. Otto de Grunovv obiit 1336.
17. VVipertus Bluchet obiit 1367.
18. Henricus de VVittorpe.
19. Gerhardus obiit 1388.
20. Detlevvus de Magnopoli obiit 1419.
21. Ioannes Trempe obiit 1431.
22. Pardauius de Knesbecke obiit 1440.
23. Ioannes VViſmarienſis obiit 1454.
24. Ioannes Pren.
25. Ludolphus Secundus.
B 26. Ioan. Stalkoper, Medicinæ Doctor obiit 1477.
27. Ioan. Prakentin nobilis Megapolitanus 1477.
28. Henricus Berckmeyr Hamburgenſis 1510.
29. Georgius Bloumedal I. V. D. è familia Prignicenſi 1524.
30. Chriſtophorus à Schulemburg 1541. quo reſignante.
31. Chriſtophorus Dux Megapolitanus, Alberti filius, an. 1554. exeunte electus, moritur 1592. 4. Mart.
32. Carolus Dux Megapolitanus, Chriſtophori frater. 1592.

EPISCOPI MARSPVRGENSES IN THVRINGIA INSTITVTI AVTORE CÆSARE Ottone DCCCC.LXVIII.

Ex Bretur;o.

1. Boſo, natione Bauarus, antea Monachus Ord. S. Benedicti in Monaſterio S. Emerentiani Ratisbonæ, obiit Kalend. Nouemb. an. Chriſti 970. in itinere Bauarico, vbi amicos ſuos viſitarat. Præfuit anno vno, menſibus 10. diebus 3.

2. Giſilario exinanito Epiſcopatu Marſpurgenſi ſeceſſit Magdeburgum, ibique præfuit an. 19. mortuus anno Chriſti C 1004. 6. Kal. Febr.

3. VVigbertus, aliàs Guilbertus, Nobilis Thuringus, obiit 1012. præfuit 5 an. 5. menſ. 5. dies.

4. Ditmarus ſiue Theodomarus, Comes Saxoniæ, obiit 1022. ætatis 41. 3. Kalend. Decemb. præfuit an. 10. menſes 7. & totidem dies.

5. Bruno Comes de VValdeck prope Helmſtadium, ſiue vt aliis placet, Comes Bauaricus, pater Henrici II. Imp. obiit 6. Idus Auguſti 1040. præfuit an. 19. & 1. menſe.

6. Hunoldus Thuringus natione, Canonicus Halberſtadienſis, præfuit an. 10. mortuus 1050.

7. Albertus aliàs Alberinus, primus Epiſcopus ab Capitulo electus, præfuit 3. an obiit 1054.

8. Eckelinus Dux Bauariæ, Capellanus Cæſaris, præfuit 5. an. obiit 1060. 6. Kalend. Nouemb.

9. Offo, qui & Onofrius, antea Canonicus Eiſtenſis in Bauariam, conſtitutus ab Henrico IV. an. Chriſti 1065. præfuitque an. 5. mortuus 1070. 15. Kalend. Maij.

10. VVintherus, aliàs VVinitherus, Canonicus Herbipolenſis, Nobilis Francus, præfuit duobus an. obiitque 1073. nono Kalend. Aprilis.

11. VVernerus, Comes VVoldemburgicus, prope Hildeſ- D heimiam in Saxonia eligitur à capitulo 1073.

12. Eppo, aliàs Hippolytus, intruſus eſt ab Henrico V. eiecto VVernero, qui Pontifici videbatur addictior. ſed vt idem Imp. ad Catulariam ſiluam Saxonibus ſuccumbit, reſtituitur VVernerus, Eppóque nominatus Erardus ſiue Eberhardus creatur Epiſcopus Cizenſis, ord'ne 8. id accidit an. Chriſti 1115. 9. die Febr.

13. Albuinus Dux Bauariæ, cõſecratur 1011. præfuitq; an. 16.

14. Gerardus intruditur per Epiſcopum Theodoricum Cizenſem, & Adelgotum Archiepiſcopum Magdeburgenſem: haud diu tamen vixit.

15. Ranolcus Canonicus Magdeburgenſis electus eſt à quibuſdam Epiſcopis, contra Henricum IV. ac Svvenchauiæ non. an. regiminis ſui 1123. a conſanguineis ſuis trucidatur. E

16. Meingotus Canonicus Marſpurgenſis, electus a Canonicis 18. Kal. Iunij. confirmatus a Lothario Imp. conſecratuſque ab Archiepiſcopo Magdeburgenſi 1126. tertio Kal. Aprilis. Præfuit an. 14.

17. Eckelinus II. vnanimi conſenſu Capitularium creatus 1143. præfuit an. 15. obiitque anno Chriſti 1158.

18. Reinhardus conſtitutus eſt ſine electione aut poſtulatione à Cæſare. erat Comes Querfurtenſis. Præfuit 18. an. obiitque 1176.

19. Ioannes Canonicus antè Marſpurgenſis, præfuit tempore Friderici I. Barbaroſſæ: conſecratus 1176. ab VVichmanno Archiepiſcopo Magdeburgenſi.

20. Euerhardus Comes Schubergenſis Bauarus conſtituitur à Friderico I. conſecratore VVichmanno.

21. Theodoricus à Capitulo eligitur, conſecrante Archiepiſco VVichmanno, præfuitque an. 11. erat Marchio Miſniæ, mortuus 1184.

22. Eckardus Equeſtri familia conſecratur item ab Archiepiſc. VVichmanno defungitur 1194. an regiminis 10. F

23. Rudolphus Canonicus Marſpurgenſis electus eſt à morte Eckardi. præfuit 10. an. 3. menſib. 4. dieb. an. Chriſti 1204. mortuus.

24. Henricus de VVarin, Canonicus Marſpurgenſ. vtiliter præfuit 22. an. menſib 4. dieb. 4. obiitque 1226.

25. Albertus de Boin, Canonicus Marſpurgenſis paria vota habuit cum Friderico de Torgavv etiam Canonico, qui ipſi ad euitandum ſcandalum ambitionis ſententiam ſuam adiecit: præfuit ſolummodò tribus menſib. ac dieb. 14.

26. Fridericus de Torgavv præfuit 18. an. minus die 17. hic abſtulit magiſtratui oppidano iuriſdictionem ciuilem.

27. Henricus de Amendorff, præfuit an. 18. mortuus an. Chriſti 1262.

28. Henricus, cognomento Puer, cuius familia morabatur circa Marſpurgum, pueriliter planè rexit, prodigus nimium, & qui cognati ſui arbitratu omnia gereret. vnde etiam tandem regimen cedere coactus Burchardo Magdeburgenſi Epiſcopo.

29. Gebehardus de Schtapelavv, frater Burchardi Epiſcopi Magdeburgenſis, præfuit 24. an. 5. menſib. mortuus 1338. G

30. Sigiſmundus Landgrauius Thuringiæ & Margrauius Miſniæ, Epiſcopus VVirzeburgicus, Adminiſtrator Marſpurgicus, filius Friderici I. parum curauit Epiſcopatum ſuum, ſolitus de ditione proficiſci in ditionem: præfuit an. mort. 1357.

31. Henricus Comes Stolbergenſis Canonicus Magdeburgenſis, obiit an. 1366. 4. Kal. Febr. regiminis 18.

32. Fridericus de Hoimo, Saxo natione, Decanus Naumburgenſis, præfuit 26. an. obiit 1382. 5. Idus Nouembr.

33. Burchardus Comes Querfurtenſis, electus à Capitulo, obiit ante confirmationem 1384. anno & ſexto menſe gubernationis, mortuus autem 8. die Iunij.

34. Henricus Comes Stalburgenſis eligitur die 5. Auguſti 1384. præfuit octo annis ſine confirmatione; prohibitus ea ab Cæſare VVenceſlao. Confirmauit eum tandem Bonifacius IX. 1392. obiit die S. Ambroſij 1393.

35. Henricus cognomine *Schuckmeiſter*, de Orlamunda, præfuit an. 7. pertæſúſque curarum ſubſtituit Coadiutorem, ſeceſſitque Lipſiam in D. Thomæ.

36. Ottho de Hoiſtein poſtulatus 1402. conſecratur 1403. die Trium Regum. præfuit an. tribus, mort. 1407.

37. VValtherus è familia Kockeritziorum nobilium, electus 1407 præfuit an. 4. mort. die S. Stephani Mart. 1411. H

38. Nicolaus de Lubeka, Decanus Erfurti ad D. Virginem, Cancellarius Friderici I. Ducis & Electoris Saxoniæ, electus 1411. obiit 1431. die Palmarum. Miſſus fuit veluti legatus Saxonicorum Principum ad Concilium Conſtantienſe, vbi hæſit integrum triennium.

39. Ioan. Boſo Nobilis, Canonicus Marſpurgenſis electus 1432. præfuit 32. an. mort. 1463. ex peſtilentiali morbo.

40. Ioannes VVerder, nobilitate Marſpurgica, eligitur 1463. præfuitque biennio & trib. menſibus, mortuus 1465. 24. die Iulij.

41. Tilo è nobilibus à Trote creatus 1468. rexit an. 46. defunctus 1514. die 5. Martij.

42. Adolphus Princeps Aſcaniæ, antea Canonicus Ma-

gdebur

A gdeburgenſis, atque Coadiutor Tilonis, præfuit an.12. mortuus 23. Martij 1526. Marſpurgo eiecit omnes Iudæos, qui ab omni antiquitate ſedes ſuas ibidem habuerant.

43. Vincentius de Schleinita Thuringus, eligitur die Lunæ poſt *Quaſimodo-geniti* 1526. præfuitque 9. an. defunctus Dominica Palmarum 21. die Martij 1535.

44. Sigiſmundus de Lindenavv, eligitur die 15. Aprilis, 1535. rexitque ſuos an. 8. totidem menſes, 22. dies obiit 1544. ætatis ſuæ 60. tempore nouarum Nundinatū Lipſenſium, adeo vt ſedes vacauit vſque ad diem Lunæ poſt Dominicā *Lætare.*

45. Auguſtus Dux Saxoniæ, filius Henrici, frater Mauritij Electoris, creatus 14. die Maij 1544. per Capitulum, præfuit an. 4. menſibus ſex, An. verò 1548. abdicauit ſeſe die Martis poſt Michaëlem, 2. Octobris.

46. Michael iam antea Suffraganeus Moguntinus, peculiari interceſſione Caroli V. poſtulatus eſt à Collegio 1550. & 2. die menſis Decembr. iniit adminiſtrationem ſuam. Viuit adhuc anno iſto 1555.

EPISCOPI SALISBVRGENSES.

è Ioh. Alberto VVidmanſtettero.

B 1. Rudpertus (quem alij ſcribunt Rupertum) tempore Theodoberti Francorum Regis, Epiſcopus Vvormacienſis, ex regali progenie Francorum ortus, iuſſu memorati Regis ad Baios cum duodecim diſcipulis profectus eſt, ac Reginoburgij a Theodone III. quem illic primum cum filio Theodoberto ſacro fonte lauit, benigne receptus eſt, & Baios primus ad religionem Chriſtianam conuertit. Deinde nauibus delatus, vbique confluentibus certatim Baiis, myſteria Chriſtianæ fidei edidit, atque ita Laureacum peruenit. Inde per Noricum Oetingam, quam nonnulli Vrium appellant, perrexit, vbi Vtonem & Theodovvaldum Theodonis Fratres, ſacro lauacro abluit. Poſt hæc ædem Pontificiam prope lacum VValerſee, vbi Viſcha amnem effundit, primo extruxit. Ruinas quoque Iuuauiæ, quæ nunc Saltzburga dicitur reſtituit, & Pontificiam ſedem eo tranſtulit. Præfuit autem Epiſcopatui annis 64. mortuus an. Chriſti 623.

2. Vitalis ſanctitate vitæ ac eruditione clarus, Monaſterij S. Petri Abbas, ſedit an. viginti tres, mortuus an. 646.

3. Anſologus Abbas S. Petri populum Saltzburg. pauit annis 20. ſepultus ad S. Petrum anno 666.

C 4. Sauolus S. Petri Abbas, ſedit annis 14. humatus in Monaſterio S. Petri anno 680.

5. Eaius Abbas Eccleſiam Saltaburgenſem ann. 23. rexit, conditus in cœnobio Diui Petri anno 703.

6. Flobargiſos Abbas S. Petri, præfuit Epiſcopatui an. 37. tumulatus in æde S. Petri 740.

7. Ioannes I. morum ſanctitate & eruditione inſignis, ſedit an. 14. obiit 754.

8. Virgilius ex nobilibus Hiberniæ inſulæ natus, præfuit an. 30. ſepultus in æde Cathedrali 784.

9. Bertricus Abbas S. Petri, obiit an. 785.

10. Arno primus Archiepiſcopus, pallium à Leone III. adeptus populum Saltzburgen. an. 36. ſalubriter pauit, tumulatus in Eccleſia Cathedrali an. 821.

11. Ammilonius Abbas & Archiepiſcop. obiit an. 821.

12. Adalramus, pietate & doctrina inſignis, obiit an. 836.

13. Laopramus Archiepiſcopus, mortuus an. 869.

14. Adalvvinus Archipreſul præfuit an. 14. mortuus 873.

15. Adelbertus vno anno præfuit Archiepiſcopatui obiit 874.

16. Theodomarus ſiue Dietmarus primus, moderatus eſt Archiepiſcopatum annis 23. tandem ab Hungaris cæſus, anno 907.

D 17. Piligrinus primus præfuit an. 16. mortuus 923.

18. Olibertus ſedit an. 12. obiit an. 935.

19. Egilolphus gubernauit Epiſcopatum an. 4. mortuus 939.

20. Heroldus Archiepiſcopus, Comes de Schyern, ſedit annis 18. poſtea excæcatus & depoſitus eſt anno 958.

21. Fridericus I. Comes in Chiemge. VV. obiit 991.

22. Hartovvicus Comes à Spanheim & Attemburg, aliàs Lauental, ſedit an. 32. mortuus an. 102.

23. Gimbertus Diui Henrici Cæſaris Cancellarius & Archiepiſcopus, obiit 1025.

24. Dietmarus II. præfuit an 16. mortuus an. 1041.

25. Baldeuinus ſiue Beldingus ſedit an. 19. mort. 1060.

26. Gebhardus Sueuus ab Helffenſtein præfuit annis 28. & inſtituit Gurcenſem Eccleſiam, mortuus anno 1088.

E 27. Bertholdus Comes à Moſpurg Gebhardo fugato, authoritate Henrici IV. vſque ad Gebhardi reductionem præſedit annis 4. & poſt morte Gebhardi annis 2. & per Conradum primum de Abinſperg expulſus, tandem in Moſpurg conditus eſt.

28. Thiemo Abbas S. Petri ex nobili Bauarorum genere natus, præfuit annis 11. poſtea à Turcis captus, poſt omnium membrorum truncationem, viſo corde proprio, apud Corozaim martyrio obiit.

29. Conradus I. de Abinſperg Henrici IV. Capellanus ſedit an. 42. mortuus an. 1147.

30. Eberhardus primus, Comes de Hiltpoltſtein, Abbas Biburgenſis, amator pauperum, ſedit an. 17. mortuus anno 1164.

31. Conradus II. S. Leopoldi Marchionis Auſtriæ filius, Epiſcopus Patauien. Præfuit Archiepiſcopatui anno 4. obiit 1168.

32. Adalbertus ſiue Albertus filius Labezlai ſeu Sobeſlai Regis Bohemiæ ſedit an. 6. à Friderico Oenobarbo an. 1174. expulſus eſt, & tunc Henricus Præpoſitus in Berchtesgaden F adminiſtrauit Archiepiſcopatum an. 3.

33 Conradus III. Comes à Vvittelſpach, Othonis Bauariæ Ducis frater, Cardinalis Epiſcopus Sabinenſ. quum ſediſſet an. 6. ad Eccleſiam Mogunt. tranſlatus eſt. Poſtea prædictus Adalbertus reſtitutus Archiepiſcopatum rexit annis 17. obiit 1200.

34. Eberhardus II. de Truchſen. Epiſcopus Brixinenſis pater pauperum, præfuit an. 46. & erexit tres Epiſcopatus, Chiemenſem, Secouienſ. & Lauentinenſ. mortuus an. 1246. Burchardus à Zingenhagen, licet pallio donatus fuerit, obſtante tamen capitulo, nunquam ad poſſeſſionem peruenit.

35. Philippus Bernardi Carinthiæ Ducis filius adminiſtrauit Archiepiſcopatum decem annis. Poſtea quum nollet ordinari in Sacerdotem, depoſitus eſt an. 1256.

36. Vdalricus Epiſcopus Secouienſ. quum ſediſſet an. 9. Archiepiſcopatum reſignauit anno 1265.

37. VVladiſlaus Henrici Sleſiæ Ducis filius, vir omnibus acceptus, præfuit an. quinque, mortuus 1270.

Fridericus II. de Vvalhen, ſedit annis 14. obiit 1284.

G 36. Rudolphus de Hoheneck. Rudolphi Roman. Regis Cancellarius, præfuit Archiepiſcopatui annis 5. mortuus anno 1290.

40. Conradus IV. de Vornſtorf & Braitenfurt, ſedit annis 22. mortuus an. 1312.

41. VVichardus à Polheim præfuit an. 3. mortuus an. 1315.

42. Fridericus III. à Leibnitz ſedit an 23. mortuus anno 1333.

43. Henricus à Piernprun, præfuit annis quinque, obiit anno 1344.

44. Ortolphus de VVeiſſeneck, ſedit annis 22. mortuus anno 1365.

45. Piligrinus II. à Pucheim rexit Archiepiſcopatum annis 32. mortuus anno 1396.

46. Georgius Schneck de Oſtervvitz ſedit an. 7. obiit anno 1403.

47. Eberhardus tertius de Neubaus præfuit an. 24. mortuus anno 1427.

48. Eberhardus IV. de Starenberg obiit an. 1459.

49. Ioannes II. de Reichſperg tenuit Archiepiſcopatum an. 12. obiit 1441.

50. Fridericus quartus Truchſaſs de Emerberg, mortuus an. 1452.

H 51. Sigiſmundus I. à VVolckenſtorf Archiepiſcopatui præfuit annis 8. & dimidio, obiit an. 1461.

52. Burchardus à VVeiſpriach Cardinalis, ſedit an. 4. obiit 1466.

53. Bernhardus à Ror quum præfuiſſet Archiepiſcopatui 15. annis, ceſſit regimini an. 1482. obiit an. 1487.

54. Ioannes III. Strigonienſis, ac deinde Archiepiſcopus Saltzburgenſis, præfuit annis 7. mortuus an. 1489.

55. Fridericus V. Comes à Schaunberg, ſedit annis ferè quinque, mortuus anno 1494.

56. Sigiſmundus II. ab Holneck, præfuit menſibus 8. obiit anno 1495.

57. Leonhardus à Reutſchach præfuit Archiepiſcopatui annis ferè 24. mortuus an. 1519.

58. Matthæus Lang à Wellenburg, vir prudentiæ ſingularis, Archiepiſcopus & Cardinalis, quum Archiepiſcopatum in grauiſſimis temporibus annis ferè 21. gubernaſſet, mortuus eſt anno 1540.

59. Erneſtus Comes Palatinus Rheni Bauariæ Dux, Alberti & Kunegundis Frid. Imp. filiæ proles, à Ioanne Auentino viro doctiſſimo bonarum artium rudimenta hauſit, Iaſonem Maynum Ticini paucis diebus audiuit, in Iuris ſcientia non vulgariter profecit, Mathematicas diſciplinas amauit, & foſſilium metallicorum tantam aſſecutus eſt notitiam, quantam in tota Germania. Adeptus quoque Epiſcopatus alios, omnes laudabiliter adminiſtrauit, vt puta Salisburgenſem, & Pataujenſem; omneſque ære alieno liberauit. Princeps munificus & gratus.

EPISCOPI FRISINGENSES.

1. D. Corbinianus præfuit Epiſcopatui à ſe erecto 20. annis.

2. Erimbertus frater Corbiniani geſſit Epiſcopatum 28. annis. Hic conſecrauit monaſterium Degernſee, fueruntque ſuo æuo diœceſes Bauariæ ſuis limitibus à ſe inuicem diſcretæ, & Pipinus pater Caroli Magni habitauit aliquot annis Fruxini in arce Themons; & tandem an. 747. conſtruxit ibi Eccleſiam in honorem ſancti Stephani, quæ in hunc vſque diem appellatur Vveichenſteffan.

3. Ioſeph electus eſt ad Epiſcopatum anno 758. præfuitque annis tribus.

4. Aribo. Egit iſte Antiſtitem an. 23.

5. Otto, electus anno 782. præfuit an. 30.

6. Hitto. Hic tranſlationem ſacrorum Bibliorum in pleriſque locis corruptam pro omni virili correxit, & conſtituit in Eccleſia Vveichenſteffan ſex Canonicos, gubernauitque Epiſcopatum annis 24.

7. Erchenbertus nepos prioris Hittonis ex fratre, adminiſtrauit Epiſcopatum an. 18.

8. Arnulphus electus eſt anno 854. ad Pontificatum. Ipſe ampliauit Eccleſiam cathedralem, mortuuſque eſt an. 21. ſui Pontificatus.

9. Vvalthon. Hic vixit in Pontificatu annis 22. paſſaque eſt Eccleſia Cathedralis ſuis temporibus graue incendium, anno ſcilicet 883. at donatione Arnolfi Imperatoris omnia ſunt reſarcita, conſtitutumque tunc fuit, vt deinceps nullus eligeretur in Epiſcopum niſi eſſet Canonicus eiuſdem Eccleſiæ, quam legem nec Cæſar nec Rom. Pontif. infringere poteſt.

10. Vtio ſucceſſor Vvalthonis vixit ſolum vno anno in Epiſcopatu.

11. Dracolphus electus Epiſcopus an. 898. qui nedum cathedrali, verum & aliis Eccleſiis collegiatis noxius fuit, immenſas faciens expenſas, exactiſque in officio 28. annis ſubmerſus fuit in Danubio.

12. Vvolframus. Hic quantum potuit vno anno, quo præfuit Epiſcopatui, reſtaurauit, quæ prædeceſſor ſuus dilapidauit.

13. Lampertus factus eſt Epiſcopus anno 938. functus officio ſuo annis 31. Huius tempeſtate erumpentes Vngari & omnia deuaſtantes in Auſtria atque Bauaria, Eccleſias S. Stephani & Viti combuſſerunt: Eccleſiam verò Cathedralem propter nebulam omnia obducentem in nullo violare potuerunt.

14. Abraham factus Epiſcopus, 17. an. cum magno commodo Eccleſiæ ſuæ præfuit.

15. Engilbertus Comes Moſpurgenſis, 34. annis Pontificatui præfuit atque ex patrimonio ſuo non parum eundem ditauit. Quin & Collegium Canonicorum in Vveichenſteffan commutauit in monaſterium ordinis S. Benedicti.

16. Nicetus functus eſt officio Epiſcopali annis 14. & Canonicos à Vveichenſteffan ſemotos confirmauit in Eccleſia S. Viti. Fuit homo ſæuus, obiitque ſubita morte Rauennæ.

17. Ellenhardus electus eſt anno Chriſti 1053. in Epiſcopum, fundauitque Collegium Canonicorum apud S. Andream in monte Friſingenſi haud procul a Cathedrali Eccleſia. Interfuit iſte Synodo Vvormaciæ ab Henrico IV. contra Hiltprandum Romanum Pontificem celebratæ anno 1076. & exactis 25. annis ſui Pontificatus mortuus eſt.

18. Meginuuardus electus eſt anno Domini 1078. multaque paſſus à Vvelfone, qui Brunonem Auguſtanum bello fatigabat. Redactis verò rebus in tranquillitatem profectus eſt in Bohemiam, vt infideles ad Chriſti conuerteret fidem, mortuuſque eſt Pragæ & ſepultus, quum Eccleſiæ Friſingenſi præfuiſſet an. 21.

19. Henricus ab Eberſtein Epiſcopali munere functus eſt 30. an. Sub eo Vvelffo vaſtauit ciuitatem Friſingenſem: quin & ipſe non parum incommodauit Epiſcopatum quod Henrico IV. adhæreret contra Rom. Pontif. quare omnia ſua bona quæ habuit in Eberſtorf & Grieſs legauit Epiſcopatui.

20. Otto filius diui Leopoldi Marchionis Auſtriæ factus eſt Epiſcopus an. 1108. vir doctus, & qui antea fuerat Cancellarius Imperatoris Conradi III. Hic inter Hiſtoricos ob editam Chronicam celebris habetur. Vixit in Epiſcopatu 20. annis, habuitque fratrem Conradum Archiepiſcopum Salizburgenſem & Epiſcopum Pataujenſem. Hic Otto ante obitum ſuum relicto lituo monachus Morimundenſis eſt factus.

21. Albertus functus eſt officio paſtorali 24. annis. Fuit ſuo tempore Eccleſia Friſingenſis ornata doctis Canonicis, excellebatque reliquas Germaniæ Cathedrales Eccleſias in diuitiis & precioſis iocalibus, ſed orto incendio, vno quaſi momento omnia amiſit bona. Et quum Albertus Epiſcopus Eccleſiam ſuam reædificare conaretur, inuenit in fundamentis corpora ſanctorum Martyrum Alexandri & Iuſtini.

22. Otto III. vir pius & Canonicus Magdenburgenſis, factus Epiſcopus Friſingenſ. præfuit illi Eccleſiæ an. 38. Ipſe fabricam Eccleſiæ rurſum inſtaurauit, multaque bona in eam contulit.

23. Geroldus electus in Epiſcopum an. 1220. iuxta tenorem Epitaphij ſui, præfuit Eccleſiæ Friſingenſi vndecim annis, ſed ſine laude.

24. Conradus Toltzner non parum profuit Epiſcopatui Friſingenſi, quin & ex patrimonio ſuo quatuor inſtituit Canonicos in Sacello ſancti Pauli. Fuit autem vnà cum Rudigero Epiſcopo Pataujenſi captus à Friderico Duce Auſtriæ, & Viennæ diu in captiuitate detentus. Vixit in Pontificatu annis 27.

25. Conradus II. Vvildgraſenſis præfuit 20. an. Cathedræ Epiſcopali.

26. Fridericus Montalbanus factus eſt an. 1278. ex Præpoſito Epiſcopus, mortuus anno 8. poſt electionem.

27. Emicho Comes à Moſburg & vir ſanctus electus in Epiſcopum, viginti nouem annis Præſulem egit, mortuus Viennæ an. Dom. 1315.

28. Conradus III. Monacenſis Doctor Canonum factus Epiſcopus, inſtituit Eccleſiam S. Ioan. Baptiſtæ, & ſex Canonicos vnà cum Præpoſito in ea. Anno ſeptimo ſuæ adminiſtrationis veneno eſt ſublatus.

29. Gotfridus Decanus Eccleſiæ Friſingenſis factus Epiſcopus, tribus an. Pontificatum geſſit. Ipſe inſtituit Sacellum SS. Trinitatis, & aliud Sacellum S. Catharinæ.

30. Ioannes Doctor Canonum & Canonicus Bambergenſis atque Brixenſis, poſtulatus Epiſcopus Friſingenſis, quinque duntaxat ſeptimanis officio functus eſt.

31. Conradus IV. à Clingenberg electus ad Epiſcopatum, magna illi contulit dona, præſertim infulam precioſam & argenteam Crucem. Vngari & Bohemi ſuo tempore profecti contra Imperatorem Ludouicum IV. miſerè perdiderunt Bauariam & diœceſim Friſingenſem.

32. Ioannes ſecundus Medicus doctus, obtinuit Romæ Epiſcopatum an. 1337. abſenſque 12. an. poſſedit.

33. Albertus Comes Hohenbergenſis, Doctor Decretorum, tranſlatus eſt per Clementem VI. ad Friſingam, ſeptemque an. Epiſcopum egit. Ipſe in propria perſona fuit in expeditione cum Alberto Duce Auſtriæ contra ciuitatem Tigurenſem.

34. Paulus electus fuit an. 1359. Hic multa quæ erant Epiſcopatus vendidit & impignorauit, rurſumque redemit, mortuus 19. an. ſui Pontificatus.

35. Leopoldus difficulter propter ſchiſma Rom. Pontificum confirmari meruit, triennioque exacto Lactis ex ponte in ſubiectum fluuium cadens ſubmerſus eſt.

36. Bertholdus Vvechingenſis, I. Viennen. ſcholæ creatus Magiſter, electus fuit an. 1381. in Epiſcopum Friſingenſem. Egit bonum patrem familias, inſtaurauit omnia caſtra, quæ habet diœceſis in Auſtria, Carinthia, Stiria & Carnia. Auxit quoque Canonicis præbendarum prouentus. Et mortuus anno adminiſtrationis ſuæ 30. in Auſtria, reliquit mitram

A Pontificalem nimis precioſam, quam viuens affabrefieri procurauit. Ac propinqui & hæredes eius illam ſurripientes, Abbati Melacenſi vendiderunt pro 4200. Ducatis Vngaricis.

37. Degenhardus à Vveix Præpoſitus Moſburgenſ. fuit electus an. Dom. 1410. in Præſulem Friſingenſ. Cumq; Conradum Epiſcopum Gurcenſem æmulum pateretur, qui & ipſe pro Epiſcopatu Friſing. laborabat, an. 3. ſui regiminis Lactus, fuit miſerè interfectus, atque poſt 20. annos tum primùm innotuit latrocinium ipſum. Siquidem antea infamauerant latrones Epiſcopum, quod ſibiipſi manus intuliſſet.

38. Hermannus Comes quidam electus in Epiſcopum, ruptus grauiter 9. anno obiit.

39. Ioannes III. Grienenvvalder dictus, factus eſt Epiſcopus an. 1422. Fuit autem Doctor Decretorum & Theologus, reſtititque Iohanni Hus in Concilio Conſtantienſi. At paulò poſt Nicodemus de Scala, conſentiente Martino quinto ſe ingerens Epiſcopatui, excluſo Iohanne, viginti annis potenter illum retinuit. Eóque mortuo, Grienenvvalderus rurſum obtinuit Epiſcopatum, præfuitque decem annis.

40. Iohannes IV. Tulbec dictus, primum præpoſitus ad S. Vitum & Plebanus Monacenſis, factus eſt an. Chriſti 1453. B Epiſcopus, adminiſtránſque Epiſcopatum 20. annis reſignauit illum Cancellario ſuo Sixto Tanbergenſi.

41. Sixtus Tanbergenſis factus eſt Epiſcopus an. Domini 1473. inſtituitque 12. Chorales, torpori Sacerdotum conſulens. Tandem an. Chriſti 1495. mortuus eſt Epiſcopus in Comitiis Vvormacienſibus, id quod ei prædixerat fatuus eius.

42. Rupertus Palatinus Rheni, electus eſt Epiſcopos poſt mortem Sixti, ſed quia nimis iuuenis adhuc erat, diſpenſatione Papali Epiſcopatus Philippo fratri eius ſeniori an. 1499. eſt collatus. Præfuitque Philippus Epiſcopatui vſque ad annum Chriſti 1540. Factus eſt quoque idem an. 1517. Epiſcopus Naumburgenſis in Miſnia.

43. Henricus Comes Palatinus, adminiſtrator diœceſis Vvormacienſis, & Præpoſitus Elvvagenſis, poſt Philippi fratris mortem, factus eſt Epiſcopus Friſingenſis, qui adhuc an. 1550. Epiſcopatui præſidet.

EPISCOPI VVARMIENSES.

Ex Boruſſia Schutzenij.

C 1. Anshelmus Frater Ordinis Theutonici, factus poſtea Franciſcanus Monachus, & à Papa Innocentio IV. ad Infideles Chriſto lucrandos in Boruſſiam miſſus, vbi & Epiſcopus electus eſt, anno 1243. Sedem habuit Braunsbergæ; inde factum eſt, vt Epiſcopi Braunsbergenſes dicerentur. Fundauit ibi templum S. Andreæ an. 1260. ibique ſedecim Canonicos & quatuor Prælaturas inſtituit. Sed vrbe ab Infidelibus vaſtata & direpta, Elbingam ſe contulit, vbi grandæuus deceſſit, in arcis templo ſepultus.

2 Henricus Decanus Braunsbergenſis, præfuit vſque ad annum 1300.

3. Eberhardos Canonicus Frauenburgi Heisbergam ædificauit, & Gutſtat muro circumdedit. Eius temporibus Collegium Canonicorum Meelſaccum exſtructum eſt. Mortuus an. 1320. 28. Maij, Frauenburgi ſepultus.

4. Iordanus Canonicus Frauenburgicus, Heilsbergæ mortuus, Frauenburgi ſepultus an. 1329. 25. Nouembr.

5. Henricus Vvagenap Boruſſus Regiomontanus, Canonicus Frauenburgicus, mortuus an. 1334. 9. April. ſepultus Frauenburgi.

Poſt hunc ſedes vacauit per annos quatuor, duobus in Curia Romana inter ſe de dignitate contendentibus.

6. Hermannus Baro de Liebeſtein ex Morauia, vel, vt alij, Praga oriundus, Iuris Vtriuſq; Doctor, Regis Bohemiæ D conſiliarius, & in aula Pontificia Curiæ auditor, à Papa Benedicto XII. inauguratus an. 1338. Ædificauit hic nouam ciuitatem Braunsbergam, Seeburgum, & Biſchoffſtein. Mortuus noctu Kalend. Ianuarijs an. 1350. Frauenburgi ſepultus. Huius temporibus bona Epiſcopatus diuiſa ſunt.

Hic interponuntur ab aliquibus alij duo, Fridericus nempe & Hermannus.

7. Ioannes Miſena, Decanus & Canonicus Frauenburgicus. Etiam Collegium Canonicorum Allenſtein ædificauit. Mortuus an. 1355. 30. Iul. Frauenburgi ſepultus.

8. Ioannes Streiffrock Lipſienſis, canonicus Frauenburgi, qui Vvartenburgum ædificauit, deiectus Epiſcopatu per E Magnum Magiſtrum, Vvinricum de Kniprode: quam ob cauſam Auenione coram Pontifice annos 4. cauſam ſuam egit, cúmq; quod petebat obtinuiſſet, tres ſententias vniformes contra Magnum Magiſtrum exhibendo, non ita multò pòſt mortuus eſt Auenione die S. Ægidij, an. 1373. ſepultus ibidem in Dominicanorum Cœnobio.

9. Henricus Sorenbom Elbigenſis, Caroli IV. Legatus Auenionem ad Papam Gregorium XI. a quo & Epiſcopatum impetrauit. Mortuus Heilsbergæ 1401. 13. Ianuar.

10. Henricus Heilsberg à Vogelſanck, I. V. D. Canonicus Frauenburgi, putatur veneno à Magno Magiſtro ſublatus, obiit 1415. ineunte Iunio.

11. Ioannes Abxieher Turonenſis I. V. D. Præpoſitus & canonicus Frauenburgicus, Auditor Rotæ in Concilio Conſtantienſi, vbi ſimul Collegij electio ab Archiepiſcopo Rigenſi confirmata eſt. Mortuus Heilsbergæ an. 1424. 11. Febr.

12. Franciſcus Kueſchmaltz de Reſſel. I. V. D. Præpoſitus & Canonicus Frauenburgicus, qui nec minima cauſa fuit rebellionis totius Boruſſiæ contra ordinem, ob quod etiam à populo in exilium pulſus eſt. Mortuus eſt Vratiſlauiæ an. 1457. 10. Iunij, vbi etiam ſepultus.

F 13. Æneas Syluius, Italus, Senis oriundus, qui antequam Epiſcopus inauguraretur, Papa renunciatus eſt anno 1450. Pius II. dictus.

14. Paulus à Lehendorff, Nobilis Boruſſus, Canonicus Frauenburgi, veneno à Magni Magiſtri Tubicine necatus, vel, vt alij tradunt, peſte exſtinctus eſt Braunsbergæ, an. 1467. vbi & ſepultus.

Interſeruntur aliàs & alij duo Vincentinus Kellebaza Polonus, & Albertus Opperovvski, qui quidem ſuffragia adepti, ad vſumfructum tamen Epiſcopatus admiſſi non ſunt.

15. Nicolaus à Turgen ex pago territorij Vvormbditenſis, qui vi Epiſcopatum Rege ipſo Poloniæ inuito inuaſit. Mortuus Heilsbergæ 14. Febr. an. 1489.

16. Lucas Vveiſſelrot, aliàs ab Allen, vrbe Turonij oriundus. Ibidem mortuus non abſque ſuſpicione veneni, an. 1512. Die Dominica *Iudica*.

17. Fabianus à Luſian, Nobilis ex territorio Reſellenſi, I. V. D. Canonicus Frauenburgicus, mortuus Heilsbergæ an. 1521. vltimo Ianuarij.

18. Martinus Ferberus Dantiſcanus, mortuus 1527. 1. Iul G ſepultus Frauenburgi.

19. Ioannes à Curiis, aliàs Flachsbinder nominatus, Dantiſcanus, antea Culmenſis Epiſcopus, factus eſt Vvarmienſis, an. 1537. Mortuus verò an. 1547. 1. Iulij.

20. Tiedemannus Gieſe Dantiſcanus, Culmenſis prius Epiſcopus, poſt Vvarmienſis factus an. 1549. Mortuus 1550. 24. Octobr.

21. Staniſlaus Hoſius Cracouienſis, antea Culmenſis, Vvarmienſis poſtea Epiſcopus creatus anno 1551. Cardinalis deinde electus & Præſes Concilij Tridentini: Mortuus in Italia anno 1579. 5. Auguſti.

22. Martinus Cromerus de Brietz, I. V. D. & rerum Polonicarum Scriptor, Canonicus Cracouienſis & Frauenburgicus Epiſcopatus coadiutor. Mortuus an. 1589.

23. Andreas Bathorius Cardinalis, Regis Stephani ex fratre nepos. Præfuit an. 1598.

CVLMENSES EPISCOPI.

1. An. 1214. conuerſus ad fidem Chriſtianam Boruſſus nomine Surbauno, in baptiſmate Paulus nominatus, primo Boruſſiæ Epiſcopo Chriſtiano, regionem Libauiam; item alius Boruſſus Vvarpoda, in baptiſmate Philippus nominatus, terram Luſatiam eodem anno donauit & exhibuit. Anno autem 1222. Conradus Dux Maſouiæ, & Epiſcopus Ploſcouienſis, H omnia bona, quæ in ditione Culmenſi poſſidebant, eidem Chriſtiano attribuerunt, à quo poſtea ad Ordinem Teutonicum traducta, eique addicta ſunt. Anno 1243. miſſus à Papa Innocentio IV. a latere in Boruſſia legatus Vvilhelmus Epiſcopus Mutinenſis, quatuor ordinauit Epiſcopatus: & ſic Chriſtianus hic, Culmenſis Epiſcopus primus numeratur.

2. Henricus, vel Heidenricus, Dominicanus, Baſilicam Culmenſem erexit. Mortuus an. 1254. 2. Iulij. Vacauit Sedes annos decem.

3. Fridericus mortuus anno 1274. 25. Martij.

4. Vvernerus Frater Ordinis Teutonici, obiit 1291. 20. Octobris.

5. Hen

A 5. Henricus, defunctus an. 1301. 25. Nouemb.

6. Hermannus, qui arcem Frideck muro circumdare cœpit, mortuus anno 1311. 13. Iulij. Vacauit Sedes annos nouem.

7. Nicolaus Dominicanus deceſſit 1323. 28. Septemb.

8. Otho, Secularis, obiit an. 1349. 19. Iunij.

9. Iacobus è vita abiit an. 1359. 23. Septemb.

10. Ioannes Schadenland Dominicanus Theologiæ Magiſter, factus poſtea Epiſcopus Hildesheimenſis.

11. Vvigboldus, deſerto Epiſcopo in exilio mortuus Coloniæ, an. 1400.

12. Reinhardus Comes à Teitz, an. 1390. vitam cum morte commutauit.

13. Nicolaus à Buck, alias Schippenhiel, Frater Ordinis Teutonici, poſtea factus Caminenſis Epiſcopus anno 1398.

14. Ioannes Dux Oppeliæ, factus pòſt Epiſcopus Leſlauiæ, anno 1402. manſit tamen illius Epiſcopatus adminiſtrator.

15. Arnoldos diem ſuum obiit Lobauiæ an. 1416.

16. Ioannes Mergenauius, cuius temporibus magnum illud B bellum an. 1454. in Boruſſia excitatum eſt, qua de cauſa Epiſcopatu abdicato mortuus eſt ante exitum belli an. 1462. Toronij, vbi & ſepultus.

17. Vincentius Kelbaſſa, qui ſe magno bello ingeſſit, ſéque Culmenſem, Vvarmienſem & Pomeſanenſem Epiſcopum appellabat mortuus eſt an. 1480.

18. Stephanus à Neidenburg obiit anno 1495. ſepultus Culmenſehæ.

19. Nicolaus Crapitz Turonenſis, ſeſe Epiſcopatu abdicauit ann. 1509. defunctus Loebauiæ an. 1514. In Monaſterio eius loci ſepultus.

20. Ioannes à Connepat. Loebauiæ obiit ann. 1530. vbi in ſummo templo ſepultus.

21. Ioannes à Curiis, aliàs Flachsbinder Dantiſcanus, factus Epiſcopus Vvarmienſis, an. 1537.

22. Tredemannus G'e'e Dantiſcanus, Canonicus Frauenburgicus, factus pòſt Vvarmienſis Epiſcopus anno 1549.

23. Staniſlaos Hoſius Cracouienſis, qui poſtea Vvarmienſis Epiſcopus factus, an. 1551.

24. Ioannes Lubodzeski Nobilis Polonus, factus Epiſcopus an. 1551. Stargatti mortuus anno 1562. vltimo Aprilis, C Culmenſehæ ſepultus.

25. Staniſlaus à Sihlauu Nobilis Boruſſus, Abbas prius Peblini, mortuus Loebauiæ an. 1571.

26. Petrus Koſtzka à Stangenberg, Nobilis Boruſſus, ab Henrico Rege Poloniæ, & poſtea Franciæ, Culmenſis renunciatus Epiſcopus an. 1574.

EPISCOPI SAMLANDIÆ.

DE QVIBVS NIHIL PRÆTER *nuda nomina haberi potuit.*

1. Henricus I.
2. Chriſtianus.
3. Sigefridus.
4. Ioannes I.
5. Iacobus.
6. Bartholomæus.
7. Theodoricus I.
8. Henricus II.
9. Henricus III. hic ab aliquibus ponitur Ioannes II.
D 10. Henricus IV.
11. Henricus V.
12. Michaël.
13. Nicolaus I.
14. Theodoricus II.
15. Ioannes II.
16. Paulus.
17. Nicolaus Schoenborn Turonenſis.
18. Guntherus.
19. Georgius, qui relicto cœlibatu ductáque vxore Duci Alberto primo Boruſſiæ Epiſcopatum reſignauit.
20. Ioannes Driſmannus.
21. Ioannes Aurifaber.
22. Ioachimus Moerlinus.
23. Tilemannus Heshuſius.

EPISCOPI POMERANENSES. E

DE QVIBVS HÆC TANTVM *erui potuerunt.*

1. Erneſtus Dominicanus mortuus an. 1259.
2. Albertus †. 1284. 26. Septemb.
3. Henricus †. 1302. 20. April.
4. Chriſtianus mortuus 1305. 14. Decemb.
5. Lutke vel Ludouicus †. 1322. 22. Auguſt.
6. Rudolphus †. 1333. 1. Iulij.
7. Bertholdus †. 1346. 28. Nouemb.
8. Arnoldus frater Ordinis Teutonici †. 1364. 29. Ianu.
9. Nicolaos I. † . 1376. 28. Octobr.
10. Ioannes I. †. 1409. 7. Martij.
11. Ioannes Kinnan Theol. Doctor †. 1417. 4. Septemb.
12. Bernhardus, aliis Gerardus †. 1427.
13. Ioannes ab Heilsberg †. 1440. 12. Maij.
14. Caſpar Linckius Criſthurgenſis †. 1463. 18. Oct.
15. Nicolaos, mortuus Regiomonte an. 1471. 29. Ap.
16. Vincentius Kielbaſſa Epiſcopus Culmenſehenſis, Adminiſtrator Pomeranenſis.
17. Ioannes IV. †. 1501. 10. April. F
18. Iobus Ferreus dictus, Epiſcopus de Monte gigantum.
19. Achilles Cardinalis.
20. Gerhardus vel Eberhardus, an. 1525.
21. Paulus Speratus.

EPISCOPI POMERANIÆ, ET CAMINENSES.

S. Otho Comes ab Andechs, Pomeraniæ primus Apoſtolus, natus anno 1069. Epiſcopus factus Pabebergenſis, in Pomeraniam venit, vbi homines ad Chriſtum conuertit anno 1124. Rediit Pabebergam, ibidem mortuus anno 1130. 30. Septembris.

1. Albertus Monachus Magdeburgicus S. Othonis collega ac ſocius in conuertendis Pomeranis, primos Epiſcopus Iulini, †. 1168.

2. Conradus, ſub quo Epiſcopatus, Iolino à Danis exciſo, Caminum tranſlatus an. 1185.

3. Sigefridus.

4. Sigervvinus, alij Sigiſmundos.

5. Conradus II.

6. Conradus III. Comes Gutzcouius.

7. Vvilhelmus S. Theologiæ Doctor. G

8. Hermannus Comes à Gleichen. Huic Hermanno, & Eccleſiæ Caminenſi Dux Barnimus I. & Bugiſlaus III. ius omne quod in ciuitatem Colbergenſem & totum eius territorium, vendiderunt. Mortuus an. 1287.

9. Iarimarus Princeps Rugianus, obiit diem ſuum 1299.

10. Petrus Dominicanus

11. Henricus Vvacholt Nobilis. An. 1304.

12. Conradus IV. viuebat adhuc an. 1324.

13. Arnoldus aliàs Vvilhelmus Dominicanus.

14. Fridericus ab Aichſtat, anno 1333.

15. Ioannes Dux Saxoniæ, an. 1345. obiit 1373.

16. Philippus Linnpach à Rechberg.

17. Ioannes Vvilkinus, remotus.

18. Hannæus Bohemus, Cæſaris Vvenceſlai Cancellarius Remotus.

19. Ioannes Dux Oppeliæ.

20. Nicolaus à Bock, ex Culmenſi, Pomeranorum Camini Epiſcopus factus, an. 1398.

21. Bugiſlaus Dux Pomeraniæ, poſtulatus ſed non confirmatus. H

22. Magnus Dux Saxoniæ, an. 1403.

23. Sigefridus Bock de Stolpe, an. 1414. mortuus 446

24. Hemingus Iuen Stolpenſis, primus Cancellarius Academiæ Gr ph'vvaldenſis.

25. Ludouicus Comes ab Erbſtein, poſtulatus, ſed Epiſcopatum reſignauit.

26. Marinus de Trigeno Italus à Papa Sixto IV. miſſus, an. 1491.

27. Benedictus à Vvalſtein, vendidit ſucceſſori Epiſcopatum.

28. Martinus Karet, Theologiæ Doctor, anno 1498. obiit 1522.

29. Eraſmus Manduel Arneshuſanus, mundo valedixit 1544.

A 30. Ioannes Burgenhagius Vvollinenſis,Eccleſiaſtes VVittenbergenſis,Epiſcopus electus,ſed recuſauit

31. BBartholomæus Svvanenius à Stolpe, militum ductor Butouienſis,reſignauit.

32. Martinus VVeier hæreditarius ad Lebam, vitam reliquit an.1556.

33. Ioannes Dux Pomeraniæ electus an.1556.

34. Caſimirus Dux Pomeraniæ creatus an.1574.

MORAVIÆ SIVE OLOMVCENSIVM EPISCOPORVM SERIES.

Per Auguſtinum Moranum ſupremum Regis Vngariæ Secretarium.

Primus Archiepiſcopus Morauiæ Cyrillus, natione Græcus, prius Conſtantinus Philoſophus dictus, à Nicolao I. Pontifice maximo,anno Chriſti 887.Eccleſiam Velegradenſem ſuſcepit, poſtquam Triballos primum, inde Svvatoplukum Morauorum regem cum vniuerſa gente (quæ Viſtula, Danubio ac Vago fluuio terminabatur) in fide Chriſti initiarat. Fuére hi Marcomanni veterum quondam hiſtoriis celebratiſſimi.Hic quum Eccleſiæ quinque ferme annis præſediſſet, Archiepiſcopatui ceſſit, Adrianique pontificis nutu, Methodium fratrem Eccleſiæ Velegradenſi præfecit. Qui cum à iuniore Svvatopluko multis iniuriis ac contumeliis cum cle- B ro ſuo afficeretur,Eccleſiæ huic ſacris interdixit,Romamque conceſſit: reuocatuſque non multo poſt,quum nihilo remiſſius rex in clerum ſæuiret,omnibuſque ſceleribus & vitiis homo ſanguinarius flagraret, beatus Methodius gregis ſui perditionem ferre non valens, Romam iterum rediit, atque illic an. Chriſti noningenteſimo ſeptimo, ex hac luce migrauit,in Eccleſia D. Clementis (cuius corpus Cyrillus ex Cherſona ponti Romam attulerat) ſepultus, poſt cuius obitum ſedes Epiſcopalis quinquennium ferè vacauit.

1. Ioannes ex Morauiæ Epiſcopis primus beato Methodio in Pontificatu ſucceſſit,Epiſcopalemque ſedem in oppido Poleſſovvicz,in Eccleſia ſanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum,an.ſexdecim ferè rexit,religioſeque adminiſtrauit.

2. Silueſter Morauorum Epiſcopus ſecundus, Ioanne vita defuncto, Epiſcopales infulas, anno Chriſti quadrageſimo ſecundo ſupra noningenteſimum ſuſcepit, Epiſcopatuique decem & nouem annos præſedit: poſt cuius mortem Epiſcopatus Ratiſponenſi Eccleſiæ (quæ tum Baioariorum erat metropolis)vſque ad annos trigintaquinque fuit vnitus:inde verò per Benedictum ſeptimum tempore beati Adalberti Pra- C genſis Archiepiſcopi opera Boleſlai pij,Eccleſiæ Pragenſi annexus, quæ vnio nonaginta duobus an. durauit, vſque ad Seuerum Epiſcopum Pragenſem, ac Vratiſlaum Regem Bohemiæ primum, cuius opera, annuente Alexandro Pontifice Maximo,Epiſcopus rediit ad Morauos.

3. Ioannes Morauorum Epiſcopus tertius, ſancti Staniſlai Cracouienſis Epiſcopi coætaneus, conſentiente Seuero, ex Canonico Pragenſi, à Segefrido Maguntino Epiſcopo ordinatur, an. ſexageſimo tertio ſupra milleſimum Pontificatus curam ſuſcepit. Moritur an. Chriſti milleſimo octogeſimo ſexto,ſeptimo Calendas Decembris:poſt cuius mortem Epiſcopatus quinque fermè an. vacauit, occupante eum iterum Gebhardo Epiſcopo Pragenſi.

4. Andreas Morauorum Epiſcopus quartus, ex Pragenſi Canonico Ioanni ſufficitur, an Chriſti 1091.& à Richardo Maguntinenſi Epiſcopo conſecratur. Huius Pontificatu Vratiſlaus primus rex Bohemię Epiſcopalem Sedem ex Poleſſovvicz tranſtulit in Olomucz, atque illic Eccleſiam Cathedralem ſub titulo ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli in ſuburbanis erexit:cui quum Andreas quinque annis præfuiſſet moritur,atque in Eccleſia ſua ſancti Petri ſepelitur.

5. Petrus Morauorum 5.& Olomulcenſium 11.Canonicus D Regularis Cœnobij Strahouienſis: ex quo deinceps an.centum & quinque Epiſcopi electi fuerunt. Petrus autem moritur an.1104.

6. Ioannes Epiſcopus,dictus Ventroſus,Canonicos in Strahovv, concordi voto Eccleſiæ Olomucenſi præficitur: non tam religione vitæque ſanctimonia clarus, quam de Eccleſia bene meritus,obiit an.1126.

7. Henricus cognomine Zdik, illuſtris Vladiſlai Ducis Bohemiæ frater,ac Strahouienſis cœnobij profeſſus,Iohanni ſuccedit: miræ ſanctitatis ac Innocentiæ Pontifex, miſerorumque ſingulare profugium. Hinc emigrauit an.1150.

E 8. Ioannes Canonicus regularis de Lythomiſſl. Hic dum Epiſcopatui ſeptem annis præſediſſet, moritur: Quando & Valdenſium hæreſis Moldauiam infeſtauit.

9. Ioannes cognomento *Caluus* cathedræ Olomucenſis concordi omnium voto præficitur,Strahouienſis & ipſe cœnobij profeſſus: vir magnæ prudentiæ, eximiæ largitatis,ac ſingularis in omnes humanitatis ac beneuolentiæ. Qui cùm ſedi ſuæ miro omnium fauore bene & laudabiliter quindecim an.præfuiſſet,an. Chriſti 1172.moritur.

10. Dietlebus ex Strahouienſi monaſterio Pontificatum iniit, beneque hunc & religioſè adminiſtrauit. Moritur an. Chriſti 1181.Vacat ſedes vno an.

11. Peregrinus ordinis & ipſe Canonicorum ex Strahovv, vir integer & pius. Hic nondum expleto Pontificatus ſui quadrienno moritur, & fratribus ſuis Epiſcopis in Strahovv attumulatur. Quo mortuo ſedes biennio integro viduata eſt Præſule & Paſtore.

12. Caïn, ex Strahouia procurante Conrado Marchione Morauiæ Pontificias inſulas,opponentibus ſe iterum Epiſcopo & Canonicis Pragenſibus,ſuſcepit:Pontifex qualem Paulus eſſe voluit,hoſpitalis ac modeſtus,profuſæque in omnes largitatis,in clerumque ſuum potiſſimum.Hic quotieſcumque Olomucium venit,non Canonicos ſolum,ſed totum Eccleſię F ſuæ clerum ex menſa & quadra ſua pauit,facilem & benignum ſe omnibus exhibuit, religioni mirificè vacauit, de quo id vulgò ferebatur, quod vox eius ſonora vt tuba Dei, & quaſi vox Angelorum. Moritur pius & religioſus Pontifex an.Chriſti 1194.pridie Idus Ianuarias.

13. Engelbertus natione Brabantinus, Canonicus & ipſe regularis de Strahovv & Archidiaconus; erga ſubditos ſuos mirificè benignus, ſciens boni paſtoris eſſe, tondere oues, non deglubere. Moritur plenus dierum XVI. Calend. Ianuarij: an.1199.

14. Bauarus Boëmus,nobili genere natus,ex Strahouienſi cœnobio, Engelberto in Pontificatu ſufficitur: vir gulæ & ventri totus immerſus, ſeditionibuſque & turbis plus quam quieti intentus: helluo & prodigus, miſerabili exitu vitam finiuit. Nam quum in monaſterio Milevvsck ſacris operaretur, intraque Canonem primam ſupra calicem benedictionem extenderet, apoplexia correptus concidit, omnique membrorum deſtitutus officio animam Kalendis Octobris exhalauit an. Chriſti 1201. poſt quem ſeries electionis Epiſcoporum ex Strahovv.ceſſauit.

G 15. Robertus, natione Anglicus, homo excellenti literatura,magna prudentia ac morum grauitate inſignis.Hic Sarcophagum Diui Chriſtiani auro & argento veſtitum, gemmis precioſis vndique diſtinctum, pulcherrimo opere cælatum magnis ſumptibus & impenſis Eccleſiæ ſuæ contulit, crucemque precioſiſſimam duodecim marcarum auri à Vladiſlao Marchione filio Przemiſl, ſeu Ottagari tertij Regis Bohemiæ pro Eccleſia ſimiliter dari obtinuit,omnium luctu moritur an.1332.

16. Fridericus, Roberto vita functo, Eccleſiæ Olomucenſi præficitur.Moritur an.Chriſti 1241.poſt cuius mortem Vilhelmus quidam per Capitulum erat electus, aduerſus quem Venceſlaus Rex Bohemorum Conradum de Fridebergk violenter intruſit: tum Decanus & Capitulum, ſeptennium ferè contra Conradum in Romana Curia cauſam egerunt,quouſque an.Chriſti 1242. in Brunonem de Schœnbergk vnanimi voto fuit conſenſum.

17. Bruno Comes de Schœnbergk, natione Saxo, præſul nunquam ſatis laudatus,cedente Vilhelmo, pontificias infulas,ac Olomucenſis Eccleſiæ moderamen ſuſcepit: Hic Eccleſiam ſuam tenuem & inopem adeo auxit & locupletauit, vt eam de nouo viſus ſit & inſtituiſſe & erexiſſe. Moritur autem an.1281.

H 18. Theodoricus mortuo Brunone in Pontificatu ſucceſſit, non minus grauitate quàm religione ac vitæ innocentia clarus, obiit an.1302.

19. Iohannes dictus Haly, Olomucenſem cathedram poſt Theodoricum obtinuit,vir magnæ prudentiæ optimeque meritus de Eccleſia ſua.

20. Petrus cognomento Brada Vvicze, Pontificales infulas poſt Iohannem ſuſcepit. Hic dum Eccleſiæ triennium laudabiliter præſediſſet, moritur Pragæ in Eccleſia metropolitana S. Viti ſepultus.

21. Conradus Comitiis publicis Eccleſiæ Olomucenſi

præficitur: magnanimus Eccleſiæ tutor & defenſor. Conſtitutiones ſaluberrimas clero ſuæ diœceſis ſanciuit, plurimiſque Eccleſiam ornamentis auxit. Mortuus Idibus Auguſti anno Chriſti 326. ſupra milleſimum.

22. Henricus Berka, ex vetuſta & inſigni familia procerum de Duba, Conrado in Pontificatu ſuffectus, Olomucenſem Cathedram ſanctè & religioſe adminiſtrauit. Moritur Pragæ quarto Calend. Ianuar. anno Chriſti 1333.

23. Iohannes cognomento Vvolku, filius Venceſlai Regis Bohemiæ, Henrico ſucceſſit, móxque religionis zelo ſuccenſus, monaſterium ſanctimonialium in Puſtimic à fundamento non paruis ſumptibus erexit, copioſiſque redditibus dotauit, vaſiſque inſuper ac ſuppellectili argentea magnifice ornauit.

24. Iohannes cognomento Oczko, Vvolkone vita functo ex Præpoſito omnium Sanctorum in arce Pragenſi, fauore inuictiſſimi Principis Caroli Romanorum & Bohemiæ Regis, Epiſcopatum Olomucenſem ſortitur: non multò poſt ad Metropolitanam Eccleſiam Pragenſem tranſlatus, cardineoque culmini aſcriptus, ac rubri galeri honore ſub titulo Baſilicæ duodecim Apoſtolorum à ſummo Pontifice inſignitus, magna authoritate Eccleſiam ſibi commiſſam adminiſtrauit: póſtque multa laudabiliter geſta ex hac luce feliciter migrauit: ſepultus in Eccleſia Pragenſi. Ferunt huic genitricem Dei Mariam in arce Raudinæ viſibiliter apparuiſſe.

25. Ioannes de nouo Foro, Epiſcopus Lythomiſlenſis, ac Caroli Auguſti Cancellarius, ad Eccleſiam Olomucenſem poſtulatus, ipſius curam non inuitus ſuſcepit. Hic monaſterium Heremitarum S. Auguſtini in Lythomiſſl, à fundamentis erexit ac liberaliter dotauit: Eccleſiam Olomucenſem per familiares Iodoci Marchionis, igni conſomptam reſtituit. Moritur anno Chriſti 380. ſupra milleſimum.

26. Petrus cognomento Gelyto, Eccleſiæ Olomucenſi præſedit, ex Chorenſi primum ſede in Magdeburgenſem Eccleſiam tranſlatus: deinde Venceſlai Romanorum & Bohemiæ Regis ductu, Olomucenſi Cathedræ præfectus: homo magni animi, déque Eccleſia ſua & religione optime meritus, obiit anno 1387.

27. Ioannes Iodoci & Procopij Marchionum Morauiæ frater germanus, ex Eccleſia Lythomiſlenſi violenter ac renitente Capitulo Cathedræ Olomucenſi præficitur, Iodoco & Procopio bona Eccleſiaſtica præter fas occupantibus, miſerabilitérque diſtrahentibus. Quo audito, Vrbanus VI. Pontifex Maximus Ioannem confirmare renuit, ſed paci & tranquillitati Eccleſiaſticæ conſulere cupiens, ad Patriarchatus apicem Aquilegienſem promouit.

28. Nicolaum verò de Pruſſia ex Eccleſia Conſtantienſi Epiſcopatui Olomucenſi, præfecit diſſipatorem Eccleſiaſticorum bonorum, magiſque Principum commodis, quam Eccleſiæ ſuæ vſibus fauentem.

29. Ioannes dictus Mraz, Iuris Pontificij Doctor, ex Præpoſito Zderaſienſi Ordinis Cruciferorum Sacri Sepulchri, ad Eccleſiam Olomucenſem poſtulatus, homo auarus, & multiplici ſacrilegio infamis, anathemate damnatus obiit.

30. Ladiſlaus, alias Laczko, ſacrilegio Mrazoni concordibus ſuffragiis ſufficitur, ac toxico (vti fertur) an. Chriſti 1408. necatur.

31. Conradus natione VVeſtphalus, humili genere natus, regni Bohemiæ Subcamerarius, Laczkoni ſuccedit, homo vanus & prodigus, artibúſque necromanticis ac ſortilegiis contra profeſſionem ſuam (vti aiunt) infamis. Hic bona Eccleſiæ iterum diripuit, in dupláque quam prædeceſſores ipſius pecuniarum ſumma, oppignorauit: fauore tandem Venceſlai ad Metropolitanam Pragenſem ſedem tranſlatus: cuius bona, æque atque in Morauia fecerat, diſtraxit, in Huſſitarum inſaniam (quæ tum pullulare cœpit) non multò poſt prolapſus, poſtquam duo errorum Architecti, Ioannes Hus & Hieronymus, Patrum Conſilij Conſtantienſis decreto igni traditi fuiſſent.

32. Venceſlaus cognomento Kralick Patriarcha Antiochenus, poſt Conradum Eccleſiæ Olomucenſis curam in commendam (ſicut vulgo aiunt) ſuſcepit: mortuus ſuæ honore an. 1426. idibus Septemb.

33. Ioannes de Praga ex Lythomiſlenſi ſede ad Olomucenſem poſtulatus, variam fortunam expertus eſt, aduerſante ſibi Venceſlao Romanorum & Bohemiæ Rege. & factione aliquorum ab ea ſede pulſus, tandem tamen communibus ſuffragiis reſtitutus & Cardinalitia dignitate auctus eſt. Hic non Pontificem modo geſſit, ſed fortiſſimum & militem & Imperatorem, hæreticorum copiis ipſius auſpiciis ſæpe fuſis. Cùm is cataphracto etiam equo inſidens, inſtructus eorum aciebus identidem occurrere haud dubitarit, ob id vulgo Ferreus nuncupatus. Moritur ſtrigonij an 1430.

34. Conradus qui & Kunzo, ex familia procerum de Zvvola, Iohanni ſucceſſit, Pontificij iuris profeſſus, ac ſacri palatij Apoſtolici cauſarum auditor. Hic Eccleſiæ ſuæ cura neglecta Sigiſmundum Cæſarem paſſim per Pannoniam & Germaniam comitabatur, duorum tantum aut trium famulicio ob auaritiam contentus: quamuis præter Epiſcopatum multis ſacerdotiis abundaſſet. Mortuus Vlmæ in Sueuia, quum tribus annis Eccleſiæ præſediſſet.

35. Paulus nobili genere de Miliczin natus, ex Præpoſito Pragenſi ob memorabilem hominis probitatem Eccleſiæ Olomucenſis Pontificatum ſuſcepit. Multa hic Eccleſiæ bona ab iniuſtis poſſeſſoribus vel vindicauit, vel redemit, Eccleſiæque denuò reddidit, grauiſſimis ob hoc hæreticorum perſecutionibus attritus, quorum inſidias bis ægrè effugit: ſingulare in pauperes pietatis exemplum, quorum greges quocunque ibat ipſum conſequebantur, pro foribus hoſpitij ipſius continuè excubantes. Moritur tandem pius Pontif. ſexto Nonas Maij, Anno 1450.

36. Ioannes dictus Haz de Brunna, Paulo vita functo, Pontificatum obtinuit: quem ipſi prius quam vita excederet deſtinaſſe fertur, cùm Præpoſitus Olomucēſis fuiſſet: vir magni conſilij, iuriſque Pontificij egregiè peritus. Hic Ladiſlaum Alberti filium regio diademate impoſito in Bohemorum Regem inunxit. Mortuum non multò pòſt in Muglycz oppido Epiſcopali, ac in Eccleſia ſua Olomucenſi ſepultus.

37. Bohuſſius, Epiſcopales infulas Ioanne nuper extincto ſuſcepit, iuris & ipſe Pontificij profeſſor, regíque Ladiſlao (cuius Conſiliarius erat) ob rerum agendarum peritiam apprime acceptus: Pauco is tempore Eccleſiæ præfuit, hæreticorum odio, veneno Viennæ necatus.

38. Prothaſius de Czrnhora, ad Pontificatum aſcitus, Eccleſiæ Olomucenſi præficitur: Erat homo excellenti ac procero corpore, facie liberali, miráque prudentia, ac ſingulari eloquentia præditus, ſacrorum curam diligentiſſimam geſſit, nihilque Epiſcopalium ceremoniarum vnquam omiſit. Moritur peſte nono Calendas Septembris, anno Chriſti 145.

39. Mortuo Prothaſio, Eccleſia Olomucenſis longo tempore antiſtite ſuo caruit: quindecimque ferè annis apud Adminiſtratores ad hoc per Capitulum deſignatos, adminiſtratio & ſpiritualium & temporalium fuit. Interea factum, Mathia Coruino Pannoniæ & Bohemiæ Rege prouidente, vt Ioannes Epiſcopus Varadienſis eius curam ſuſciperet, Pontificémque geſſerit, quod munus ſummo omnium applauſu annis pluribus detulit. Quo ad ordinem S. Franciſci adſcripto, Apoſtolica ſedes illius Cathedræ Prouiſionem ſibi reſeruauit, eámque S.R.E. Cardinalibus aſſignauit.

40. Tamen poſt aliquot annorum decurſum, rurſus libertati reſtituta fuit Eccleſia Olomucenſis, & electio Capitulo permiſſa. Cuius ſuffragiis in Epiſcopum deſignatus fuit Staniſlaus Turzonius vir excellens, ſub annum Domini 1540. qui obiit anno.... & ſucceſſorem habuit....

☞ *Hæc fere ex deſcriptione Auguſtini Moraui, Supremi Hungariæ Regis Secretarij.*

ARCHIEPISCOPORVM ET EPISCOPORVM COLONIENSIVM SERIES CHRONOLOGICA.

Colonia Agrippina vrbs eſt celeberrima ac potentiſſima ad Rhenum fluuium, Vbiorum metropolis: Condita tempore Auguſti a M. Agrippa Auguſti genero & auo, Agrippinæ Germanici filiæ quam Cl. Cæſar in coniugem aſſumpſit. Nomen inditum ex vocabulo ipſius, atque eo tempore Colonia Agrippina, ciues verò Agrippinenſes dici cœperunt. Fuit Romanorum ſocia, ab Iulio Cæſare ob fortitudinem & exploratam fidem, in S.P.Q.R. neceſſitudinem ſuſcepta. Franci autem gens Germana ac valida, collabaſcentibus Rom. viribus, Rhenum tranſgreſſi, ſedibuſque in Gallia conſtitutis dextram Rheni ripam occuparunt, & anno Chriſti 355. pertinaci obſidione Agrippinam reſerarunt & incendio deleuerunt, inde curſus ab exercitu Rom. recuperata eſt, & contra Francorum vim muniriſſime ſtabilita. Anno inde Domini 462. Childericus Rex Francorum primus Agrippinam ſuo regno ſubiecit,

&

& Romanos vna cum ſuo duce Ægidio expulit & Sigebertum A regulum Coloniæ præfecit. Quare Franci eam ad tempora Ottonis primi occuparunt, qui eam autore Brunone eius fratre ac Archiepiſcopo, Romani Imperij liberam eſſe conſtituit. Fidem ac Chriſtianam religionem, vt ex ſcripturis reperitur, circiter an. incarnationis Dom. 90. ſuſcepit per D. Maternum, & tamen propter perſecutiones ad paganiſmum relapſi fuere, quos S. Seuerinus ad orthodoxam fidem ſub Honorio Imper. reduxit annum circiter 398. Fuit Colonia à D. Philippo ab Heinsberg Archiepræſule an. Dom. 1167. ampliata, multa cœnobia, templa atque ſuburbia, quæ extra mœnia ſita erant, muris circumſepta. Anno vero à Chriſto nato 1388. optimarum quarumque diſciplinarum Vniuerſitas ab ampliſſimo Senatu, à Romano Pontifice impetrata & inſtituta eſt. Ex hac Louanienſis pari dignitate filia, Anno Chriſti 1420. prodijt. Facta eſt Colonia Sedes Archiepiſcopalis per ſanctum Bonifacium Carolo Magno autore, anno Dom. 743. Electoratum ſortita eſt an. 1003. & ſanctus Herebertus primus Elector fuit. In numerum Henſeaticarum ciuitatum in Conuentu Lubecenſi an. 1481. aſſumpta eſt. Ipſa B præclariſſimis ac magnificis nitet ædificiis, non ſolum pietati Catholicæ, verum etiam priuatorum hominum neceſſitati congruis. Senatus Colonienſis in fide Catholica (licet ab Hæreticis multis inſidiis impetatur) conſtantiſſimus, in maiori ſuo ſigillo non erubeſcit talem inſcriptionem proferre: S. Colonia fidelis Romanæ Eccleſiæ filia. Habet & Archiepiſcopus ſuam hic ſedem, licet communiter Bonnæ reſideat, & domicilium ſuum obtineat. Habet & ſuos Suffraganeos ſeu comprouinciales Epiſcopos, Leodienſem, Monaſterienſem, Vltraiectenſem, Mindenſem, & Oſnaburgenſem, olim quoque Bremenſem, & omnes antiqua & vera Chriſti religione inſigniuntur, eámque contra Innouatores profitentur, & mordicus defendunt.

S. Maternus, vt antiqui Annales perhibent, cum ſuis collegis tempore Apoſtolorum vixit, imo D. Petri diſcipulus fuit. Hic illos Roma in Germaniam, vt Euangelium regni cœleſtis, populis, qui ignorantiæ tenebris inuoluti erant, per quod ad æternum peruenitur lumen, prædicarent, deſtinauit. Qui vbi aduenerunt, officio minime defuère: ſiquidem nomen Chriſti in iſtis partibus longe latéque diuulgauerunt. Maternus autem III. ſymmyſtes, (de aliis duobus Euchario C & Valerio agetur in Treuerenſibus) aduerſa cœpit laborare valetudine, & breui vita fungitur, quem inde D. Eucharius ex S. Petri iuſſu ac eius baculo à morte excitauit: qui primus Colonienſis factus eſt Eccleſiæ Paſtor. Hanc autem functionem diligentiſſime ac ſanctiſſime an. 40. ac totidem diebus iuxta quod mortuus fuerat, ſub Domitiano ac aliis Imp. executus eſt. Vitam autem eius multis claruiſſe virtutibus geſtorum eius ſcripta commemorat. Populos Vbiorum gentili errore detentos Chriſtiana doctrina illuminauit circa an. Do. 94. & factus eſt omnium diuini verbi miniſtrorum abſolutiſſimum exemplar. Tunc quidem temporis nondum erant prouinciæ per diœceſes & parœcias diſtinctæ, quare ipſe Agrippinenſem, Tungrenſem, Treuerenſem, quos piis & aſſiduis concionibus in viam Chriſtianæ veritatis ac fidei adduxit, pariter rexit Eccleſias. Verum Imperatorum infidelium impietas plurimum obſtitit, quo minus fidei lumen exoriri potuit. Coloniæ Oratorium in honorem diui Mathiæ apud portam Clericorum, (antiquum retinens nomen) conſtruxit. Apud Bonnam Eccleſiam in honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ dedicauit, quæ poſtea in virginum nobilium Collegium euaſit. Coloniæ vitæ finem fecit circa an. Dom. 134. & dum de ſacro eius corpore a ſuis incolis parochianis, quibus præfuit, diſceptaretur, vbi recondi deberet, ex cuiuſdam peregri- D ni conſilio, nauigio eſt impoſitum, & ſtatim vltro contra fluuium diuino nutu Treuerim tectà aſcendit, vt ſuis chariſſimis collegis corpore in terris, vt ſpiritu in cœlis, coniungeretur. Baculus ille, quo ſanctus Maternus fuerat excitatus à morte, cum nec Colonienſes, nec Treuerienſes ſeruare poterant, præter D. Stephani Sacellum apud Metenſes tempore S. Seru[illegible], in Hunnorum deuaſtatione, tandem apud vtramq; Eccleſiam diſpartitus, remanſit, & vſque in hodiernum diem inter ſanctorum reliquias in veneratione habetur. Poſt mortem S. Materni Colonienſes ad paganiſmum relapſi: donec Gothi Arriani Coloniam occuparunt, & Hæreticum Epiſcopum conſtituerunt Euphratam, qui an. 20. ſedit. At anno 398. exauctoratus fuit, & proſcriptus.

2. S. Seuerinus in Apoſtatæ Euphratæ locum, cunctis Clero & populo ſuffragantibus, creatus eſt Epiſcopus, tempore E Damaſi Romanorum Pontificis ac Theodoſij II. Imperatoris. In Gallia primo apud Senonas egit Epiſcopum, ex Angeli autem prophetia apud Agrippinam, Patrum decreto, ordinatus eſt ibidem Epiſcopus. Incidit autem in periculoſa Arrianæ hæreſeos tempora, qui ita vixit, vt fuerit valdè ſpectabilis in Eccleſia Dei, vt qui Arrianam perfidiam, diuino adminiculo ſua vigilantia contudit ac propulſauit. Agrippinenſem non duntaxat Eccleſiam, verum etiam vicinas Eccleſias ab ea hæreſi repurgauit. Coloniæ in honorem SS. Cornelij & Cypriani Eccleſiam conſtruxit, & fratrum Conuentum, quibuſcum ſanctiſſimè vixit, inſtituit. Fuit coæuus D. Martini Turonenſis, ac cum illius anima in obitu ad cœlum deferretur, audiuit voces Angelorum, deferentium animam ſancti viri ad cœlos. Quod enim denegatum fuiſſet eius Diacono, eo orante, & ipſe audiuit melodiam. Erant autem ambo hic Seuerinus & S. Martinus in contemptu ſeculi non diſſimiles: vt ergo in cœleſti gloria æquali fulgerent gaudio, propheticæ ſpiritu oſtenſum eſt. Demum in ætate graui, profectus eſt in natale ſolum, Burdegalim, vt ſuos inuiſeret. Occurrit ei S. Amandus Epiſcopus, qui cum vnà cum Clero ac populo religióſiſſime F excepit. Hic aduerſa laborare cœpit valetudine & conuocatis fratribus, prædixit ſe in eodem loco mortis ſoluturum debitum, & locum ſedis propriæ corporaliter ampliùs non viſurum. Sicque ſanctus Pontifex poſt datam benedictionem, onuſtus virtutibus quibus promittetur Deus, conſummato feliciter vitæ curſu; ad regna migrauit æthereà 23. Octobr. Præfuit autem an. 40. maximo animarum emolumento. Corpus eius à S. Amando honorifice datum eſt ſepulturæ. A morte Deus eius vitam crebris miraculis illuſtriorem reddidit.

3. S. Euergiſſus natus eſt apud Tungros, quæ & Octauia dicitur (quæ tum temporis erat ampliſſimum oppidum) S. Senetino à puero adhæſerat, quem tandem probè inſtructum Archidiaconum ſuum ordinauit, qui & in tranſitu D. Martini cum ſuo magiſtro voces meruit audire angelorum. Defuncto autem S. Seuerino Clerus & populus Agrippinenſis eum ſibi ann. gratiæ 438. ad clauum Eccleſiæ admouere. Hac iam ornatus ſede, oues ſibi creditas, inſtituebat, & à peccandi conſuetudine retrahebat, & vrbem ad tantum prouexit ſplendorem, vt Aurea Colonia ab incolis appellaretur. Fuit autem ipſe acris ingenij, in diuinis literis eruditus, vita purus G & ad Chriſtianam philoſophiam penitus expeditus, Doctor Eccleſiæ incomparabilis. Præfuit autem laudabiliter ac ſummo Chriſtianæ pietatis promouendæ & ampliandæ ſtudio an. 15. Ob paſtoralem ſolicitudinem, profectus eſt Tungros, vt ſordes idololatriæ eliminaret, vbi cum nocte quadam ad Dei genitricis baſilicam cauſa orationis properaret, à latronibus, qui nocte iugulant homines, inuaſus, ac ictu teli 18. Kalend Octobr. interemptus eſt.

4. S. Aquilinus qui quibuſdam Solinus, an. ſalutis noſtræ 463. ordinatus eſt Epiſcopus. Præfuit hic vtiliſſimè ac religioſiſſimè, tum concionando, tum benè viuendo an. 10. Hic ſanctam Vrſulam aliáſque ſacras virgines, ſuis ſepeliuit manibus. Siquidem circa hæc tempora an. Dom. 466. accidit illud cruentiſſimum vndecim millium Virginum martyrium ob Catholicæ fidei integritatiſque conſtantiam, tempore Martiani Imperatoris Rom. ſub Attila Hunnorum Rege tyranno truculentiſſimo.

5. Simoneus venerabilis Colon. Pontifex, præeſſe cœpit an. ſalutis 511. Hic prædicationis ac villicationis ſuæ munere fideliter completo, beatum finem adeptus eſt.

6. Carentinus optimis comparandus Pontifex ſub Iuſtino Imperatore. Nam ea tempeſtate non niſi inſigniter doctus, & zelo pietatis inſtructus, ad eum Epiſcopatum peruenire po- H tuit. Hic à Fortunato Epiſcopo Pictauienſi, à doctrinæ integritate, vitæ honeſtate, zelo iuſtitiæ ac aliis non vulgaribus virtutibus haud mediocriter commendatur.

7. Remidius Pontifex benè doctus, qui & alios docere potuit, an. virginei partus 914. præeſſe cœpit. Fuit ſanè talis, vt hoc Pontificatu minimè fuerit indignus. Licèt Annales de eo ſobriè ſcribant, inſignem tamen fuiſſe virum, tum locus, tum celebris religio & magnorum prædeceſſorum exempla perſuadent: ſiquidem verbo & opere vitæ, plurimum Chriſtianæ Reipublicæ profuit.

8. S. Cunibertus natus eſt apud Moſellanos. Primos ſuæ adoleſcentiæ annos in Francorum regis aula admodum

pie tranſegit, & cum Dagoberto regi ob inſignem pietatem, cui prudentia comes eſſe ſolet, innotuiſſet, ab eo plurimum dilectus eſt. Erat iuuenis manſuetus, patiens, ſpectabilis in omni honeſtate ac probitate, et & eximia humilitate præditus, & his modis gratus eſt factus regi. Rex quadam nocte in loco vbi hic Cunibertus requieſcebat, vidit ingens præter ſolitum, lumen, & facta die, Cunibertum aduocauit, eum amplectitur, ac in filij locum adoptauit, pronuncians, quod vere Deus in illo fuerit: qui inde eius conſiliis plurimum ſemper delectatus eſt. Treuirorum verò Archiepiſc. cum ſibi adeſſe poſtulauit, & ob multiplicia virtutum genera Archidiaconum ordinauit. Interea apud Coloniam primarius paſtor Remidius vita fungitur, quare populus vna cum Clero hunc ſibi in Archipræſulem, qui erat in Eccleſiaſticis officiis bene probatus, eligendum minime dubitarunt. Hic & optimi regis Dagoberti vigebat autoritas, verum ſola Cuniberti humilitas obſtabat ac repugnabat. Tandem cùm videret ſe elabi non poſſe acquieuit, ac ſe eorum ſubmiſit voluntati, & Remidio defuncto annum circiter 622. tempore Heraclij Imper. 7. Calend. Octob. in Epiſcopatu ſucceſſit. Ad hoc promotus miniſteriũ, talem in eo ſe geſſit, vt omnes vere de eo dicerent, illum Dei honorem ac omnium ſalutem quærere ac toto pectore promouere. Hac autem eximia ac ſingulari pietate, in qua per quadraginta annos incubuit, apud omnes poſteros nominis immortalitatem conſequutus eſt, apud Deum vero æternam ſalutem. Cum tremendum Miſſæ ſacrificium in baſilica vndecim millium virginum perageret, Deus per columbam, quæ eius inſidebat capiti, ſanctitatem illius declarauit. Rex Franciæ Dagobertus filium ſuum Sigibertum, hæredem Auſtraſiæ inſtituendum huc Coloniam tranſmiſit. Pipinus dux Brabantiæ ac maior domus Franciæ, poſt S. Arnulphum Metenſem Epiſcopum, hunc S. Cunibertum, ſanctitate illuſtrem, omnibus ſuis negotiis, intimum conſiliarium conſtituit. Tandem S. Cunibertus villicationis ſuæ completo fœliciter curſu portionem, quam auctiorem reddidit, quamque ſemper deſiderauit, pridie idus Nouem. hinc emigrans, in cœlis percepit. Corpus eius in Eccleſia D. Clementis, quam ipſe conſtruxit, quæ nunc D. Cuniberti dicitur, honorifice ſepultum eſt: qui poſtea multis coruſcauit miraculis.

9. Bocaldus vir valde pius ac doctus, an. Do. 655. præſulatum adeptus eſt. Incidit hic bonus præſul in ea tempora, quo peſtis illa nocentiſſima Mahumetana cœpit. Tum temporis erat Eccleſiarum concordia per varias hæreſes & maxime impio dogmate Arrij, diſſipata.

10. Stephanus amator & promotor religionis ſub Theodorico rege Francorum decimo, id eſt an. Dom. 660. ad Eccleſiæ gubernaculum aſcitus eſt. De quibuſdam nihil aliud ſcire potuimus, niſi nuda tantum nomina.

11. Abeluuinus legitime ad regimen promotus an. Do. 690. ſub Clodoueo tertio Rege Francorum: qui hoc habet laudis, quod fuerit pacis & tranquillitatis publicæ ſtudioſus.

12. Giſo vir pius ac honeſtus an. ſalutis 694. præeſſe Eccleſiæ cœpit, qui à morte apud S. Seuerinum ſepulturam habuit. Huius tempore fuit & S. Svvibertus, quo tempore & ſanctus VVillebrodus, ☞ *De quo vide in Vltraiectinis.*

13. °ANNO primus, ſuccedit Epiſcopus. Hic vir vocationem ſuam ad Dei honorem & animæ ſuæ ſalutem ac proximi commodum ſempiternum perduxit. Portiones aliquot apud ſanctum Seuerinum ordinauit, & à morte ibidem tumulum conſecutus eſt.

14. Pharamundus an. Dom. 728. ad gubernaculum admotus eſt. Hic ſancti viri officium re ipſa declarauit: nam victu ſobrius, actu iuſtus, ſenſu pius fuit.

15. S. Agilolphus fuit ex illo ſacro collegio, quod S. Bonifacius ex Anglia in Germaniam, vt eam ad Chriſti religionem conuerteret, adduxit: qui fere omnes, vt fuerunt viri ſanctitate & eruditione inſignes, ita eius quoque conſanguinei, & amicitiæ vinculo coniuncti: Hic Agilolphus in nouello monaſterio Marmodarienſi, monaſticam vitam eſt profeſſus, inde ob egregiam pietatem eidem monaſterio præfectus in Abbatem, & cum à Rege Francorum plurimum diligeretur, Eccleſiæ Colonienſi datus eſt Archiepiſcopus anno ſalutis noſtræ 728. Fuit autem vir pius, mitis ac pacificus, & bonus gubernator Eccleſiæ. Fuit & hic Agilolphus iuſtitiæ obſeruantiſſimus & adulterorum inſectator acerrimus, qui ob ſummam probitatem (vt fieri ſolet) impiis valde fuit inuiſus: hi tandem nacta occaſione virum innocentiſſimum interemerunt.

16. Rangefridus, ſiue vt nonnulli volunt, Albericus, anno Domini 746. ad clauum Eccleſiæ ſedit, rexitque fideliter anno 20.

17. Hildebertus anno ſalutis humanæ 778. cum apud regem Franciæ Cancellarium (vt vocant) ageret, Eccleſiæ regimen ſuſcepit. Fuit vir multis magniſque animi dotibus ornatus, & maioribus vitæ meritis ſuſpiciendus. Caſu lapſus eſt de equo & corporis fracturam non mediocrem paſſus. Inde Diui Svviberti Epiſcopi beneficio (quem poſtea apud Inſulam VVerdenam è terra leuauit) conſecutus eſt ſanitatem. Cum poſtea à Pipino rege Galliæ contra rebelles Saxones mitteretur pro pace facienda, apud VVeſeram fluuium pro conſtantia fidei & regni cæſus eſt, martyr Chriſti factus in bello. Delatus eſt Coloniam & apud Aureos martyres in ſacello diuæ Helenæ ſepultus. Apud eius ſepulchrum hæc inſcriptio in ſaxo inciſa eſt:

Hildebertus moritur, qui fulſit Epiſcopus almis
Aſſumptus cœlo.

Obiit incarnationis Domini DCCCIV. 4. Kalend Iulij. Præfuit an. 26.

18. Bertholinus canonice electus ſuccedit, qui præfuit an. decem, ſub Pipino rege Caroli Magni patre.

19. Ricolphus in ſucceſſorem eligitur anno tertio ſub Carolo Magno, qui præfuit an. 22. laudabiliter.

20. Hildeboldus, qui alibi dictus eſt Albericus, ex honeſto ſacerdote ob animi candorem & innocentiam, Caroli Magni authoritate conſtitutus eſt Eccleſiæ Colonienſis mirabiliter antiſtes. Præfuit hic optimus Epiſcopus vtiliſſime ac ſumma cum laude. Ludouicum Caroli Magni filium Aquiſgrani in regem Romanorum conſecrauit. D. Petri monaſterium Coloniæ, vbi modo eſt ſummum templum, in quod fere omnes Epiſcopi ſepulti ſunt, conſtruxit. Olim templum S. Eugeniæ, quod nunc eſt S. Ceciliæ, pro ſummo templo habebatur. Hic S. Luitgerum ſacerdotem ordinauit & Epiſcopum conſecrauit, & eum inde apud Friſones verbi Dei præconem conſtituit: qui Monaſterienſis primus fuit Epiſcopus. Tandem Hildeboldus huic mortali vitæ valedixit, & ad aureos martyres, id eſt, D. Gereonem ſepultus eſt vir ſanctitate conſpicuus.

21. Hattebaldus ſiue Hagebaldus vnanimi cleri & populi conſenſu conſtitutus eſt Epiſcopus. Fuit vitæ bonitate ac morum integritate præditus. Sub eo feſtiuitas omnium Sanctorum in Eccleſia celebrari cœpit. Præfuit laudabiliter ſub Ludouico Pio an. 12.

22. Guntherus ſiue Guntharius ex nobili Francorum ſtirpe prognatus, aſſumptus in ſummum ſacerdotem circa an. Dom. 890. fuit vir in ſacris literis apprime eruditus, ac magno animo præditus. Verum cum diuortium Lotharij Lotharingiæ Ducis approbaſſet, excommunicatus fuit. Cum autem excommunicationem non curaſſet, ac Romà rediret atque apud Xantos ſacra operaretur, ſacris veſtibus ab Angelo (vt ferunt) ſpoliatus ac breui mortuus eſt.

23. S. VVillibertus precibus & interceſſione Caroli III. diligenter populo Agrippinenſi commendatus, conſecutus eſt Pontificatum per legitimam electionem. Fuit antè presbyter Colonien. doctus pariter ac pius. Habuit Synodum Coloniæ, cui Moguntinus ac Treuiren. Archiepiſcopi interfuère. Statutum ibidem, vt ſacerdotes ſacris litteris operam ſedulo dent, ouéſque Chriſti fideliter paſcant, neque eas malis exemplis trucident. Præfuit Epiſcopus ſub Arnulpho Imperatore an. 20. laudabiliter, mortuus an. Dom. 889. cuius oſſa apud ſanctum Andream conſeruantur.

24. Hermannus cognomento Pius, ab vnanimiter conſentiente Clero ſummi Collegij, eligitur An. Dom. 890. Archiepiſcopus Colonien. In aula Arnulphi Imperatoris ſummæ erat autoritatis. Fuit vtique vir bonus, iuſtitiæ ac æquitatis promotor ac defenſor, iniquitatis ac violentiæ vindex. Præfuit an. 35. ſub tribus Imperatoribus laudabiliter, & à morte anno reparatæ ſalutis 924. in Eccleſiam D. Matthæi, quæ nunc eſt S. Andreæ Apoſtoli ſepultus.

25. VVitfridus anno ſalutis æternæ 925. creatus eſt Pontifex, ac in eo adminiſtrationis munere annis 25. ſub Henrico Aucupe inculpatè vixit. A morte bonus ac fidelis paſtor ſupernis ſpiritibus ſociatus eſt, Anno incarnationis Chriſti 953.

26. S. Bruno ex regali ac honeſtiſſima familia Henrico Imper. ac Saxoniæ duce, matre Mechthilde, matrona religioſiſſi-

ma

A ma, natus eſt. Fuit in Brunone magna ſublimitas & ſumma apud eum humilitas: fuit natalium nobilitas, honorum dignitas, ſcientiæ excellentia, animi ac habitus ſubmiſſio. In primis annis optimo iuuentutis inſtitutori Baldrico, Epiſcopo Traiectenſi, vt in bonis litteris ac moribus educaretur ac inſtitueretur, traditus eſt. Habuit & alium, ſcilicet Iſraël Epiſcopum prudentem, moderatorem, qui vere de eo teſtatus eſt, eum virum ſanctum euaſurum. Tale magiſtri de diſcipulo extat teſtimonium. Sub his in ſacris literis ac moribus honeſtis plurimum profecit, Poëtarum lectione, præſertim Chriſtianorum, valde delectatus eſt. Cumque eius frater Otto, natu maior, ad imperium poſt patrem anno Domini 937. ſublimatus eſſet, ad aulam ab eo euocatus. Hic iam pietatis ac eruditionis ſuæ mira & rara dedit ſpecimina. Bibliothecam ſuam ſemper ſecum conduxit. In diuinis officiis, quibus aſſidue intereſſe gaudebat, ſe geſſit attentiſſimum. In aula calamitoſis ac pauperibus fuit conſilio & ſolatio. VVicfridus Colon. Eccleſiæ paſtor fidus patris ac regiæ maieſtati, relictis terris, cœlum adiit: mittuntur igitur e ſanctiſſimo Colonien. Eccleſiæ Senatu, nondum humato prædeceſſore, quatuor ſummi viri & eodem numero laici, viri eruditione ac grauitate excellentes ad Imperatorem, petitum Epiſcopum. Sciens ac probe noſcens Imperator fratris ingenium, eis eum obtulit. Bruno B vocationem hanc tanquam à Deo factam, ſubmiſſe ſuſcepit, tum Colon. ſumma animi gratitudine eum amplexi ſunt. Cum iam in ſummum ſacerdotem eſſet conſecratus, nihil tam ſibi in votis habendum arbitrabatur, quam religionem in ſua diœceſi in officio continere. Omnem vitæ luxum ac veſtium mollitiem execratus eſt, & ſuo exemplo ad hoc alios inſtigauit. Cumque naturali plurimum polleret facundia, ipſemet magno cum fructu tum prædicabat, tum prouinciam ſuam diligenter viſitabat. In conquirendis SS. reliquiis ſedulus, omniumque ſalute curanda indefeſſus exſtitit. Condidit teſtamentum & omnia ſua in Eccleſiæ vſum ac pauperum ſuſtentationem diſtribuit. Obiit autem an. Dom. 924. cùm ſumma cum laude ac pari vtilitate annis 12. præfuiſſet. Corpus eius exanime breui delatum eſt Coloniam, ac in ſuo monaſterio, id eſt, D. Panthaleonis, multis collachrymantibus, vt iuſſerat tumulatum eſt.

27. Flocmarus Brunonis Archidiaconus fideliſſimus, quo in omnibus ſuis negotiis coniunctiſſime fuerat vſus, in regimine ſuccedit, verum non in ea magnificentia excelluit. Præfuit ſub Ottone II. annis 4. mortuus eſt anno 929. Ducatus Lotharingiæ Eccleſiæ Colonienſi per Brunonem additus C fuerat, verum ſub hoc Volcmaro, Imperatore annuente, per regem Franciæ ſubtractus.

28. Gero filius Marchionis Luſatiæ, ſingulari animi manſuetudine & pietate poſt eum præeſſe anno Domini 930. cœpit. Electus quidem fuerat legitime, verum Otto II. Imperator inueſtituram ægre conferre voluit donec per Angelum Cæſar admonitus libenter acquieuit, ac eum poſtea plurimum veneratus eſt. Præfuit annis 7.

29. VVarinus ſiue VValramus fuit Geronis religioſiſſimi præſulis Diaconus, at plane infidus in Dominum ſuum. Cum enim Archiepiſcopus vehementi capitis dolore, quem morbum Ecſtaſim dicunt medici, laboraret, & mortuo per aliquot horas non eſſet diſſimilis, & cum ea ægritudine corriperetur, huius fraude (vt fertur) optimus oppreſſus eſt & ſepultus. Cum iam ſublatus eſſet, Walramus Epiſcopatum ambiit & obtinuit, verum demum ductus pœnitudine de ſcelere, Romam profectus eſt, reatum ſuum ſummo Pontifici confeſſus ac ea ratione abſolutus, vt nouum inſtitueret monaſterium, aut vetus aliquod in ſua diœceſi inſtauraret: monaſterium igitur D. Martini Coloniæ reſtaurauit, ac bonis multis pro religioſis ex Scotia, quod S. Brigida, in cuius honorem Epiſcopus vicinam conſecrauit parochiam, virgo Scotia fuit, dotauit. D Hic Epiſcopus baculum D. Petri, quem S. Bruno Coloniam integram tranſtulit Metis, ad petitionem Egberti Treuer. Archiep. per medium ſecuit, partem Coloniæ retinuit & partem Treuiri aſſignauit. Cumque annis 9. præfuiſſet, anno Domini 975. aut circiter mortuus eſt, in monaſterium D. Martini ſepultus.

30. Euergerus anno ſalutis 988. propter inſignem probitatem & prudentiam, deſignatus eſt Epiſcopus, & annis 15. fideliter præfuit, qui à fato in monaſterio ſancti Petri repoſitus eſt anno Domini 990,

Hunc decorat pietas, & ſobria vita fideſque
Impolluta, virum candidum ad aſtra vocat.

31. S. Herebertus vixit in Epiſcopatu Colonienſi annis E viginti tribus, menſibus duobus, diebus viginti duobus. Cœpit autem ſub Ottone III. anno Domini 990. Natus ex illuſtri familia ex Comitibus à Rodenburgo ad Tubarum traditus literarum ſtudiis ſub Gumperto præceptore, viro doctiſſimo, qui poſtea factus eſt Pontifex Romanus, & Silueſter ſecundus dictus. Præfuit ſumma cum laude, & non ſine opinione Sanctitatis anno 1031. ac miraculis à morte claruit.

32. Pilligrinus diui Hereberti ac Imperatoris Heinrici decreto, ex honeſto ſacerdote anno Domini 1021. in Archiepiſcopum conſtituitur. Diœceſim annis 15. prudentiſſime adminiſtrauit, & baſilicam SS. Apoſtolorum Coloniæ quam S. Herebertus fuerat auſpicatus, & collegium ipſe fœliciter conſummauit & congregationem pro 40. Canonicis, viris modeſtis inſtituit. Clerum auxit, opeſque in eius honeſtam ſuſtentationem contribuit, & pudice viuendo norma fuit, templaque paſſim per diœceſim conſtruxit: conſecrauit in Imperatorem Conradum Sueuum Aquiſgrani. Mortuus in ſuam Eccleſiam Apoſtolorum honorifice eſt ſepultus.

F 33. Hermanus II. Palatinus Rheni, cognomento Nobilis, eligitur in Archiepiſcopum vnanimi totius cleri & populi conſenſu ſub Conrado II. Imp. Qui diœceſim legitimo ac optimo iure acquiſitam, ſibique donatam, magno ſubditorum commodo adminiſtrauit. Et ſiue armis decertandum erat, ſiue pace, res turbulenta tranſigenda, ad vtrumque paratus erat. Eccleſiam S. Seuerini ex vetuſtate collapſam ipſe ſub Heinrico IV. renouauit & ampliauit.

34. S. ANNO ex ſuperiori Germania, habuit auunculum qui erat Canonicus Bambergenſis, & eius diſciplina ac inſtructione talis euaſit, vt merito ſuæ familiæ, imo totius patriæ decus appelletur. Ob excellentem literarum eruditionem in Gymnaſio Bambergenſi factus eſt Rector: verum Heinricus III. Imperator eum ad Palatium accerſit, eiuſque conſiliis plurimum delectatus eſt. Erat autem præter animi virtutes, corporis dotibus haud mediocribus ornatus, ſtatura procerus, vultu venerabilis, eloquens, inediæ patiens, erat & recti ac iuſtitiæ tenaciſſimus, nemini adulans, ad timens Deum, in pauperes liberalis. Imperator eum ad Archiepiſcopum Colon. Hermannum II. miſit legatum. Qui viſa prudentia & in rebus G agendis dexteritate; deliberat cum ſuis, cùm videret ſibi mortem imminere, vt eum in Epiſcopatu haberet ſucceſſorem. Moritur Hermannus, & iuxta eius præſagium, vt Anno Legatus Cæſareus pro Archiepiſcopo aſſumatur omnes boni exoptant. Igitur conſecratur Epiſcopus anno Domini 1055. 5. Nonas Martij. Veſte vtebatur ſimplici, menſa quoque frugali. Multa in pauperes, in religioſos, in monaſteria eius fuit liberalitas. Goſlariæ Principum Conuentui interfuit, vbi à Victore ſummo Pontifice & Imperatore Heinrico III. honorifice exceptus eſt. Cùm Imperatoris vidiſſet mores, ei mortem vicinam prædixit, & filium eius educandum ſuſcepit. Apoſtoli documentum diligenter memorabat: In omnibus labora, opus fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Suis multiiugæ eruditionis concionibus, ad quas multi confluebant, multum fructus præſtitit. Coloniæ pro pauperibus, ac languidis inſigne conſtruxit Xenodochium, & in hoc multa impendit ſubſidia. Miraculis etiam in vita claruit, multiſque laboribus defatigatus, & fractus, graui cœpit laborare morbo, & obitum ſuum præuidit ac prædixit, ſepulturæque locum deſignat. Demum decumbens, quam diligentiſſimè ſeſe ad mortem præparauit, & poſtremo anno Domini 1164. Pontificatus ſui anno 21. pridie Nonas Decembr. feliciter ex hoc mundo ad cœlum emigrauit. Corpus eius exanime per ſeptem dies Coloniæ H permanſit & maximis exequiis celebratum eſt.

35. Hildolphus Canonicus Goſlarienſis, ac Henrici IV. Imperatoris Sacellanus, Archidiaconus D. Annonis anno Domini 1067. in Archipræſulem aſſumptus eſt. Præfuit annis 15. vtiliſſime ac ſumma cum virtute, tum omnium laude, vt verus Iſraëlita in quo dolus non fuit.

36. Sigeuuinus Decanus Eccleſiæ Colon. maioris, iuxta D. Annonis præſagium, vt & ſuperior, creatus eſt Archiepiſcopus. Præfuit laudabiliter adminiſtrationi ſuæ annos::: ex hoc calamitoſiſſimo ſeculo ad beatarum animarum fœlix domicilium emigrauit an. 1089.

37. Hermannus III. Diues vulgo dictus, ex Saxonia, filius Comitis Non hem, an. Dom. 1089. Erat hic ſeuerus rerum Epiſcopatus inſpectoe & gubernator diligentiſſimus honeſtæ

conuerſationis. Abſente imperatore, ipſe Imperij Romani vices prudenter adminiſtrabat. Reliquias S. Seuerini in auream capſam quā ex ſua ſubſtantia opulēta conflari fecit, repoſuit.

38. Fridericus I. March o Foroliuienſis, an. Do. 1112. vnanimi conſenſu Canonicorum electus ſuccedaneus Hermāno fuit. Præfuit prudēter & vtiliſſimè an. 36. erat egregiè doctus, ſapientiſſimus, multiſq; virtutibus egregiis conſpicuus Princeps. Hic Coloniæ Lotharium vna cum ſua vxore Rixa in Imperatorem vnxit. Cùm vero bello à Bauaris & Sueuis impeteretur, parua manu ingentem hoſtium exercitum propè Anternacum proſtrauit, inde ipſum oppidū moris & turribus cinxit, quod prius pagus erat, ac plura monaſteria ædificauit.

39. Bruno II. filius Adolphi II. Comitis de Altene & Monten. an. Do. 1152. Præpoſitus S. Gereonis, magis intruſus, quā legitimè aſſumptus. Fuerat quidam alius, ſcilicet Godefridus, Præpoſitus Xantenſis, vir bonus, electus, verum hic ob gratiam Cæſaris cuius ſequebatur caſtra, admiſſus. Fuit vir non ineptus, verum morbo comitiali laborans. Mortuus in Apulia Barræ & ibidem in templo D. Nicolai ſepultus. Præfuit an. 6.

40. Hugo ex familia Comitum Sphannemenſi, ſummi Collegij Decanus in defuncti locum ab Imperatore poſtulatus, & à Capitulo electus an. Do. 1158. ſuccedit. Profectus eſt Romam & ab Innocentio II. Pont. Max. conſecratus, verum antequam Coloniā veniſſet, mortuus eſt, & ob regiminis breuitatem à quibuſdam inter Archiepiſcopos non computatur.

41. Arnoldus filius Comitis Gueldriæ, ac Coloniæ Præpoſitus SS. Apoſtolorum, ſub Conrado III. an. Do. 1160. electus, qui non ita vtiliter præfuit. Leuauit hic corpus S. Heteberti in Tritio. Per Eugenium III. Rom. Pont. apud Remos habitum eſt Concilium generale, vbi hic Arnoldus ac Moguntinus Archiepiſc. ſunt de Simonia accuſati, ac ab officio diuino ſuſpenſi. Cùm autem variè an. 10. præfuiſſet, mortuus eſt, ac apud S. Andream ſepultus.

42. Arnoldus II. de Altenæ ſummi templi Coloniæ Præpoſitus, Conradi Imperatoris Cancellarius, aſſumptus eſt ad gubernaculū Eccleſiæ. Tum temporis Archiep. Colonienſes Imperatoris aulam fere ſequebātur. Fuit hic vir omnino religioſus, iuſti ac æqui ſtudioſiſſimus, qui violētius reſiſtebat & Eccleſiam defendebat. An. 5. Eccleſiam ſuam laudabiliter rexit.

43. Fridericus II. de Daſſele (qui ſunt nobiles in Saxonia) S. Georgij Præpoſitus an. Dom. 1166. poſt mortem Arnoldi, non quidem per legitimam Canonicorum viam electus, ſed mandato Friderici I. Imperatoris ſubrogatus & ab Adriano IV. conſecratus eſt. Fuerat quidam alius D. Gerardus Præpoſitus Bonenſis à Capitulo electus. Fridericus autem non fuit improbandus Epiſcopus, qui ob ſuam vitam religioſam cōmendatur. Præfuit triennio, & cum Imperatorem eſſet ſecutus in Italiam, Papiæ an. Dom. 1169. debitum naturæ ſoluit.

44. Reinoldus filius Comitis à Daſſele, ex Saxonia Vveſtphaliæ, ex præclaro ſtēmate, Præpoſitus Hildes heimenſis, ac Imperialis aulæ Friderici Barbaroſſæ ſupremus Cancellarius, eligitur in Archiepiſcopum Colon. an. Do. 1165. quo tempore vna cum Cæſare rebus bellicis in Italia occupatus fuit, miſſus ab eo poſt mortem Friderici Coloniam, qui omnes in eius electionem vniformiter conſenſerunt, quod in armis eſſet exercitatiſſimus, denuò ab Imperatore poſtulatus eſt in Italiam rebellē vna cum eo proficiſci. Diſpoſitis igitur ſuæ prouinciæ negotiis, ac Præpoſito D. Philippo ab Heinsberg ſubſtituto, caſtra Cæſaris præceſſit, & ſe virum longè exercitatiſſimum in rebus imperij declarauit. Apud Tuſculanum 40. millia Romanorum parua manu proſtrauit, cæpit & fugauit & triumphū ex eis retulit. Fridericus ſubſequutus, eius opera ac Chriſtiani Moguntini Archiepiſcopi totam Italiam, Apuliam, Lumbardiam ſubegit Imperio. Imperator obſedit Mediolanum, cæpit & expugnauit. Hic cùm omnes ſuis ſtuderent commodis, Reinoldus ſummis apud Imperatorem inſtitit precibus, vt pro ſuo labore trium Magorum poſſet pignora habere. Inductus igitur licet ægerrimè, conceſſit tandem precioſiſſima Regum, Naboris & Felicis martyrum corpora, quæ Reinoldus cautiſſime an. Dom. 1164. tranſmiſit Coloniam. Præfuit laudabiliter annis 12. & prope Romam moritur anno 1181. peſte ſublatus.

45. Philippus Comes de Heynsberg, ſummæ ædis Colonienſis Præpoſitus ac Imperatoris Cancellarius, quomodo Reinoldus in ſua abſentia diœceſeos Vicarium conſtituerat, canonice ac legitime electus eſt. Fuit ſane vir ſapiens, audax ac inſigni virtute præditus. Ante electionē multa egerat præclara facinora, verum cum ad clauum admotus eſſet, ſe virū præſtantem declarauit. Fuit corpore inſigni & eleganti præditus, audaciam ſuam iuſtitia ac armis & liberalitate defendit. Aduerſarios ſuos contriuit, & ſemper de eis triumphum agere viſus eſt. Fuit Philippus religionis diuiniſque cultus obſeruantiſſimus, qui monaſterium Ciſtercienſis ordinis D. Petri, in Heyſterbach, quod paulatim auctum eſt, an. Dom. 1210. inſtituit. Poſtremo cum in Cæſaris caſtris in Sicilia Neapolis ob regni negotia ageret, Pontificatus ſui anno 30. obiit: Oſſa eius Coloniam allata ſunt, ac in ſumma æde honorifice non procul à Sacello trium Regum, tumulata.

46. Bruno III. de Altenæ, Præpoſitus Colonienſis anno Dom. 1111. ad Archiepiſcopatum legitime creatus eſt. Erat autem vir prorſus religioſus & ætate venerabilis, fuit ſub Heinrico VI. annis 3. gubernans. Fuerat autem alius à Laicorum nobilitate, Lotharius Bonnenſis Canonicus deputatus, verum hic Brunoni, qui à Clero electus erat, ceſſit. Anno tertio ſui præſulatus ſe vltro magiſtratu abdicauit, & conſentiente Clero, Adolpho fratri reſignauit, ipſe vitam ſolitariam in cœnobio Veteris montis, loco tranquillitati, ſimulque pietati peropportuno, amplexus eſt, & in habitu monachico mortuus & ſepultus eſt.

47. Adolphus de Altenæ Brunonis frater ſummæ ædis Colonienſis Præpoſitus ſub Philippo & Ottone IV. conſentiente Capitulo, poſt fratris reſignationem in Archiepiſc. aſſumptus eſt. Hic Ottonem IV. Brunſuicenſem vnà cū Philippo Barbaroſſæ filio electum, Aquiſgrani an. Do. 1193. in ſui perniciem coronauit in Imperatorem. Ob duorum Imperatorum electionem facta eſt non parua in Imperio diſſenſio, & hoc ſchiſma plurima intulit damna. Adolphus autē hic, alioquin non malus vir, non bene conſuluit ſuæ prouinciæ: & quod ipſe huius mali videbatur autor, ſummus Pontifex Innocentius III. eum per Syfridum Moguntinum Archiepiſcopum, & Cameracenſem deponi curauit. Depoſitus eſt Coloniæ an. 1205. in ſummo templo, coram Ottone Rege & vniuerſo Clero & populo. Præfuit turbulēter annis 12. & poſt depoſitionē numeratæ ſunt illi ex annuis redditibus 30. mercæ.

48. Bruno IV. Comes de Seyna, Præpoſitus Bonnenſis, in depoſiti locum vniformi conſilio & ſententiis creatus eſt Archiepiſcopus, & per Syfridum Moguntinum ac alios duos Epiſcopos ex Anglia, ſub Innocentio III. conſecratus. Præfuit triennio, & mortuus eſt anno 1218.

49. Theodoricus Comes de Monte, Præpoſitus SS. Apoſtolorum ope Ottonis IV. Imp. occiſo Philippo æmulo Ottonis, ſuccedit, tum vnanimi Cleri conſenſu electus, initio ſui præſulatus admodum benignum ſe exhibuit, verum quod mores mutaſſet & inſolita imperaſſet vectigalia, multis inuiſus factus eſt. Adhæſit præterea excommunicato Ottoni (nam ſummus Pontifex hunc quoque ob perfidiam in Eccleſiam Romanam, excommunicauit) & cum ipſe Theodoricus eſſet anathemate notatus, nec curaret, per Moguntinum Syfridum ab officio & beneficio, amotus eſt. Præfuit an. 6. vſque ad ann. Dom. 1214. quo tempore Caſtellum Gudesburgum, vbi fuit capella S. Michaëlis, conſtruit, ære cuiuſdam Iudæi vſurarij, quem captiuum tenebat.

50. S. Engelbertus liberali ingenio ac egregia corporis forma, electus eſt in præpoſitum maioris Eccleſiæ, & cum in Monaſterienſem Epiſcopum, ob inſignem ſuam virtutem, eligeretur, prorſus recuſauit, timens lubricæ ætati. Adolphus Colonienſis Archiepiſc. deponitur, Bruno illi ſuccedit, Brunoni Theodoricus, qui à Syfrido Mogunt. deponitur: Engelbertus aliis amotis, legitimè, licèt reluctaretur, an. Dom. 1216. à ſuis collegiis vniformiter ſub Friderico II. Imp. Archiep. creatus eſt. Imperatoris filium enutriuit, & Aquiſgrani in Imperatorē conſecrauit, ac ſuæ Eccleſiæ plurimum profuit. Ob ſummam probitatem innotuit multis Regibus ac Principibus, qui eius gratiam ac amicitiam etiam magnis muneribus venabantur. Cōfeſſarij eius tale de eo refertur teſtimoniū: Licet Dominus meus ſecularis habeatur, non tamen intus talis eſt, qualis foris apparet. Sciatis illum multas conſolationes à Deo habere. Erat præterea in pauperes ac afflictos, valde liberalis, & famis tempore ipſe multos ſuſtentauit. Erat princeps omnino humilis, mitis, placidus, omnibus benignus: erat & aſpectu decorus, ſtatura corporis procerus, robuſtus viribus, & tantæ pulchritudinis, vt ei ſimilis nullus inueniri poſſet. In omnibus ſuis negociis ſiue belli ſiue togæ tempore, ſe alterum Machabæum exhibuit. Colonia eo illuſtriorem præſulem (excepto primo Brunone) non habuit. Epiſcopatum in bonum ſtatum ac tranquillitatem miro artificio reſtituit.

Eccleſiaſticas perſonas in ſummo ſemper honore habuit, & eis vnacè prodeſſe, vbi Dei vidit timorem, ſtuduit. Beatã virginem Deiparatam ieiunando quartis ſabbati feriis ſummopere coluit. Sub eo Franciſcani & Dominicani, quos contra malorum calumnias defendit, Coloniæ creuere. Tandem a Friderico comite de Iſemburg in itinere trucidatur, quod illius impietatibus noluiſſet cedere. Præfuit laudabiliſſimè ac vtiliſſime an. 10. Fridericus eius homicida, ab Imperatore totoque regno proſcribitur excõmunicatur, & omnes eius necis conſcij breui malè mortui ſunt. Comes Leodij captus, ac Coloniã perductus, crudeliſſimo ſupplicio (qui valde de ſcelere pœnituit) 1225. interemptus eſt. Nobile corpus coruos pauit. Deus verò mortẽ martyris precioſam crebris miraculis teſtatus eſt.

51. Henricus de domo Nobilium Moellenarcken, Præpoſitus Bonnenſis, vniformi omnium conſenſu, antequam ſuus anteceſſor S. Engelbertus tumulatus eſſet, creatus eſt Archiepiſcopus Colon. an. Do. 1225. ſub Friderico II. & à Colonienſibus ſummo cum honore exceptus eſt. Erat vir eximia prudentia præditus, qui apud ſummos & imos parem gratiam iniit. bonis affabilis, malis verò & inimicis Eccleſiæ ſuæ crudelis & terrori fuit. Hic S. Engelberti prædeceſſoris ſui iniuſtam cædem egregiè vindicauit. Comitem homicidam Leodij captũ Coloniam pertrahi curauit pro duabus millibus marcarum, & extremo ſupplicio affici. Arcem Iſemberg & aliud Caſtrum deiecit, & totum Comitatum delere, apud Imperatorem conatus eſt. Germani fratres eius, Bruno Oſnaburgenſis & Theodoricus Monaſterienſis, ambo Epiſcopi, velut complices aut certè conſcij, accuſatur apud ſummum Pontificem, & vt fertur, etiam conuincuntur, deponuntúrque: ſed gratiam conſecuti reſtituuntur. In Comitiis Norimbergæ veſtem anteceſſoris cruentam, Principibus exhibuit. Imperatoris Henrici coniugem Aquiſgrani in Reginam conſecrauit. Ipſe Henricus Coloniæ à Treuiren. Archiepiſcopo in vigilia Matthæi conſecratur, præſentibus omnibus Suffraganeis cum maxima ſolennitate. Deceſſit ex hac vita an. gratiæ per Chriſtum reparatæ an. 1232. cùm præfuiſſet an. 12. laudabiliter.

52. Conradus Præpoſitus ſummæ ædis, à toto vniformiter conſentiente clero, in Archiepiſcopum an. Do. 1232. eligitur, vir litteratus, facundus magnanimus, bellator gnauus, ac tanto honore dignus: Sedit in Epiſcopali cathedra an. 34. Hic obtinuit, vt Elector Colonienſis Imperatorem nouiter electum, Aquiſgrani coronet primum, quum antea inter Electores diſceptatio ſemper de coronatione non minima fuerat. Quare ipſe elegit ac conſecrauit tres Imperatores. Eccleſiam Colonienſem amplè ſublimauit, qui priuilegiorum eiuſdem ſtrenuus fuit propugnator, qui pro temporum varietate, aduerſa æquæ ac proſpera fortuna vti potuit. Romanæ quoque Eccleſiæ ſe fideliſſimum protectorem exhibuit. Conradus hic cum multis ac infinitis penè opibus ac prouentibus abundaret, magnificentiſſimam baſilicam in diuorum Regum honorem iam ſenio grauis, auſpicatus eſt. Si hoc æternum opus conſummatum fuiſſet, ſimile in orbe non conſpiceretur. Erant tum temporis ob ſanctiſſimas Magorum reliquias, oblationes tã abundantes, ac vere aureum ſæculum, vt nunquam defecturas quis crediſſet, Ad Eccleſiæ ſuæ dedicationem Electores Eccleſiaſticos, omnes ſuos Coepiſcopos, omnes Abbates, religioſorum præſides ac innumeram populi multitudinem, adeſſe voluit. In dedicatione Eccleſiæ mirabilis in aëre dœmonum auditus eſt vlulatus. Poſtremo laudatiſſimus Princeps cum Coloniæ apud D. Gereonem ageret, cœpit infirmari & inualeſcente vi morbi, feliciter in Dom. an. gratiæ 1216. obijt, ac poſitus eſt in veteri diui Petri Eccleſia, qui tamen poſtmodum in nouam cum ſuis anteceſſoribus, tranſlatus eſt.

53. Engelbertus de domo nobilium de Valckemburg præpoſitus S. Gereonis an. Dom. 1261. concorditer ab vniuerſo Clero eligitur. Statim ab initio ſui præſulatus Coloniæ religioſiſſimè inauguratus eſt, & omnes de hoc præſule, vt iugum paululum ſubleuaretur, quo nonnulli premebantur, ſibi bene polliciti ſunt, quamuis ſecus euenerit, quod potiſſimum in adulatorum conijciunt nequitiam. Fuit hic Engelbertus vir quidem bonus, verum in ſuis negotiis parum felix. Cùm ad reprimendas Eccleſiæ iniurias contra aduerſarios copioſum ſæpius conduxiſſet exercitum, fortuna tamen ſibi ſemper aduerſari viſa eſt. Coloniæ cum pro tribunali ſediſſet cum ſuis in aula Epiſcopali, per ciues captus eſt, & in quadam domo occultatus per dies aliquot. Ob hanc Pontifici illatam iniuriam, Ciuitas Colonia per annos ſex & vltra à ſummo Pontifice interdicto ſubiecta fuit. Cùm iam hac quoque abſolutus eſſet Engelbertus cuſtodia, ob hanc in ipſum commiſſam contumeliam, exacerbati conſanguinei ac amici, ipſum vindicare ſtuduerunt. Duas inſignes turres Coloniæ erexit, quæ poſſunt eſſe tanquam propugnacula ciuitatis: vnam ſuperiorem, ſcilicet Beyem: alteram inferiorem, id eſt, Ryele, pro defenſione Eccleſiæ. Ipſe tandem rebus ſuis diſpoſitis poſt varios caſus, Bonnæ, Pontificatus ſui an. 14. redempti per Chriſtum orbis 1272. in fata conceſſit, atque in monaſterio D. Caſſij, eo quod Colonia anathemate à ſummo Pontifice teneretur, tumulatus eſt.

56. Syfridus Præpoſitus Moguntinenſis, Canonicus Colonien. an. gratiæ 1275. Archiepiſcopus Colonienſis, factus eſt: hic omnem fere ætatem ſuam variis bellorum exercitus continuerat, quare frigoris ac æſtus erat patientiſſimus. Ad vtrumque ſtatum Eccleſiaſticum & politicũ erat aptiſſimus, diuina ac humana pariter ſumma prudentia, & cum applauſu ſubditorum omnium rexit. Cúmque ad Eccleſiæ gubernaculum admotus eſſet, multi Principes in eum inſurrexerunt: quare cùm ſuam prouinciã defendere contra hoſtes conaretur, egregiè illis obuiauit Adolphus comes Montenſis an. 1588. cum captiuum abduxit & per ſeptennium in cuſtodia detinuit, & Comitatum ſuum ingenti lytro delicatiorem reddidit, optimam enim portionem à captiuo Archiepiſcopo extorſit. Verum Comes Adolphus poſtea incautus ab eodem interceptus eſt, & miſeram afflictus, in cauea ferrea interijt. Æſtate ſolitus eſt ipſum nudum caueæ ferreæ includere, melle illitæ, & hoc pacto muſcarum morſibus & aculeis obijcere, quoad vixit. Et quamuis Comes omnia illa quæ extorſerat, ſe redditurum polliceretur, & multa plura additurum, vt libertatem conſequeretur, nihil tamen impetrat, præterquam inſolens reſponſum, Habere S. Petrum, quo ſuos enutrire queat nec picquam rerum ipſius indigere, velle ipſum docere, quid ſit Archiepiſcopum tenere captiuum. Sic igitur ad mortem vſque Comitem detinuit. Poſtremò an. 24. præfuiſſet, vt fidelis ſeruus Chriſti, valedixit vitæ mortalium, an. Do. 1298. & Bonnæ in monaſterio D. Caſſij ſepulturam ſuam conſecutus eſt: nam Colonienſes à diuini erant ſuſpenſi.

57. Vuichboldus Vueſtphaldus, Decanus Colon. & Præpoſitus Aquiſgranenſis propter inſignem prudentiam, rerum experientiam ac ſummam eruditionem an. Do. 1298. magis tamen factione nobilium, quam Canonica ad Epiſcopatum Nuſſiæ conſtitutus eſt. Fuit vir doctus, prudens ac ætate profectus, qui profeſſionem ſuam magis rebus ſacris quam bellicis exequi ſtuduit. Sua prudentia Eccleſiam regere & erigere ſalubriter ſatagebat. Sui ſuperiores funeſtis bellis ac tumultibus Eccleſiam mire turbauerant, quare facultates valde exhauſtæ erant. Colonia ipſa metropolis iam an. 8. ferè excommunicationi & interdicto ſubiacuerat. Bonus autem hic pater & paſtor ſua vigilantia & virtute, vt abſolueretur ab anathemate, procurauit & effecit, vt apud omnes Principes bene audiret, & Eccleſiaſticum ſtatum confuſum in bonum ordinem redegit. Hic Albertum Auſtriacum Aquiſgrani coronauit, Imperatricem verò Norimbergæ. Demùm cùm an. 7. laudabiliter & vtiliſſimè præfuit, exitiali correptus infirmitate, ſaluberrimo Chriſti corpore & ſanguine myſtico munitus, ex hac lachrymarum valle Princeps optimus, migrauit, & Suſati in templo Patrocli martyris, repoſitus.

58. Heinricus II. Comes de Virnenburg, Præpoſitus Colon. Vuichboldo ſuccedit. Præfuit an. 26. ſub Alberto I. & Heinrico VII. ac Ludouico Bauaro IV, qui paucos dies vixit pacificè. Vndique inſurgebant aduerſarij, & dum Eccleſiæ iura ac priuilegia conaretur defendere, ad arma confugere compulſus eſt. Qui cùm plurimis manum confereret, tum etiam (neſcio quo fato) cum ipſa ciuitate Colon. Eccleſiæ tamen commodis & dignitati valde ſtuduit: oppida & arces ædificauit & oppignorata redemit ac comparauit. Tandem prouidus œconomus ac Princeps magnanimus, plenus dierum, viam vniuerſæ carnis an. ſal. 1331. ingreſſus eſt, & Bonnæ in Sacello D. Barbaræ, quod monaſterio contiguum ædificauit, ſepultus.

59. VValramus Gerardi Comitis Iuliacenſis filius, Præpoſitus Leodien. Theſaurarius Colon, ſub Ludouico ac Carolo IV. Imp. ad Eccleſiæ Colon. clauum admotus eſt ætatis 28, Capitularium Senatus Colon. poſtulauerat quidem D. Adolphum Epiſcopum Leodienſem, virum diuina experientia perſpicuum: verùm Ioannes XXII. Romanus Pontifex, eo poſthabito, hunc propoſuit. Inde Capitulum conſentiens,

D. Vvaltramum vniformiter creatum, & ſtatim Rom. Pontif. A confirmationem contulit. Erat egregius iuuenis, ſummæ modeſtiæ & humanitatis erga omnes, cum ſummos, tum infimos: laude inſignis & idcircò omnibus etiam ſuis longè chariſſimus. In rebus mundanis videbatur non ita eſſe exercitatus, qui iuuentutem ſuam in liberalibus ſtudiis Pariſiis & Aureliæ contriuerat: verum ad Eccleſiæ gubernaculum admotus, ſe virum exercitatiſſimum, ac vtiliſſimum declarauit, laceſſitus bello ab Imperatore Ludouico deceſſit Pariſiis, eligens peregrinari, quam illas moleſtias ferre. Regimen Eccleſiæ Laicis quibuſdam perſonis commiſit. Agebat aliquot menſibus Pariſiis, & ob animi mœrorem ægrotare cœpit pridie Aſſumptionis B. Mariæ, & inualeſcente morbo an. Dom. 1349. ibidem mortem obiit. Inde delatus eſt Coloniam & honorifica ſepultura in templo ſummo donatus eſt.

60. Vvilhelmus Canonicus Colonienſis, Præpoſitus Suſatenſis, an. ſal. 1350. ad inſtantiam ſummi Capituli ac Nobilitatis, licet inuitus, ad Archiepiſcopatum inductus eſt, ac per Clementem VI. confirmatus. Fuerat ſuperiori admodum familiaris, & diœceſeos negotia perſpecta habuit. Quare ad clauum aſcitus, eo commodius præeſſe potuit. Fuit vir valdè B prudens & publicæ pacis obſeruantiſſimus, & iniurias ſibi illatas prudenter nouit diſſimulare, & hoc pacto de omnibus Principibus benè mereri ſtuduit. Ob rerū dexteritatem ſummæ erat apud Imperatorem ac Regem Franciæ autoritatis. Hic pro Eccleſiæ reformatione & vitiorum extirpatione omnibus viribus inuigilabat & præ nimio zelo Religionis ſeipſū viribus extenuabat. Æs alienum perſoluit & omnia admirabili induſtria ad integritatem redegit. In conſtruendis, ac ornandis caſtris ſuo anteceſſori non fuit diſſimilis. Hic ſummū altare Coloniæ in maiori Eccleſia de marmore fecit: hic quoque argenteas illas Apoſtolorum imagines, quæ adhuc viſuntur, contulit. Vitæ huius vſuram amiſit an. Dom. 1362. & Coloniæ in ſummo templo permagnificè in choro, in marmoreo ſepulchro, quod viuens erigi curauerat, eſt ſepultus.

61. Ioannes à Vimenburg ſummæ ædis Colon. Decanus, præfuit diœceſis vicarius. Præpoſitus maioris templi, quem D. Vvilhelmus moriens deſignauerat ſucceſſorē illius fefellit expectationem, Capitulares in tantis rerum motibus conſternati, electionem diſtulerunt. Tandem poſt longam vacationem, id eſt decem menſium, conuenerunt, & de ſuffragiis diſſiderunt: Laicorum votis D. Ioannes Vimenburg conclamatus eſt Archiepiſcopus. C Huic violentæ acclamationi nonnulli ex Capitularium Senatu ſe oppoſuerunt, nonnulli conſenſerunt. Ioannes igitur profectus eſt pro confirmatione Romam, & à Pontifice, quem hęc res non latuit, repulſam paſſus eſt. Reuerſus inde, Epiſcopatum inuaſit, relicta ampliſſima Eccleſiæ bona cœpit inuadere, ac pro ſuo libitu expendere, & ſe non paſtorem fidelem, ſed lemargum exhibere. Hic à quibuſdam inter Archiepiſcopos non numeratur, interim ſummus Pont. Vrbanus V. cùm ſibi ad ſuas manus omnia aſſumpſiſſet, ac vindicaſſet, quem præficeret, ſecum expendit.

62. Adolphus II. Comes de Marca quum Monaſterienſem Epiſcopatum per quinquennium adminiſtraſſet, ad Colon. Archiepiſcopatum per Vrbanum V. admotus eſt. Fuerat Canonicus Colon. & in iure ciuili ſatis verſatus, qui temporibus ſuis ſatis pacificè gubernauit, poſtea tamen ingruentibus malis infeſtationes aduerſariorum ſuſtinere coactus eſt. Adolphus autem promotionem ad Colon. Eccleſiam non ambierat, nec Capitulum eum poſtulauerat: ipſe. n. animum ad diuina adiicere nunquam cogitauerat. Cùm itaq; menſibus 11. parùm vtiliter præfuiſſet, reſignato Pontificatu ceſſit ex neceſſitate faciens cōpendium, an. Dom. 1364. D Fuerat ætate iuuenis & ad huiuſmodi faſtigium nulla morum grauitate præditus.

63. Engelbertus tertius Comes Merchianus, Epiſcopus Leodienſis, cui Eccleſiæ an. viginti ſub Carolo IV. ſatis ſtrenuè ac laudabiliter præfuit. Pontifex Romanus, ne quid eius deeſſe videretur voluntati, eum ad hunc Archiepiſcopatum, qui tamen maluiſſet in ſua ſede permanſiſſe, tranſtulit. Cùm iam ſenio grauaretur, ac aduerſa laboraret valetudine, Capituli conſenſu *D. Cunonem à Falkenſtein*, qui diœceſim Treuerenſ. ſua vigilantia defendebat ac gubernabat, in coadiutorem aſſumpſit. Inde in Brulenſi caſtro vitæ ſolitariæ vacabat & poſt longos morborum defatigationes an. Dom. 1368. ſui Præſulatus [illegible] defunctus eſt, & in ſummo tēplo honorificè tumulatus.

64. Cono à Falkenſtein deſignatus ac confirmatus Archiepiſcopus Treuirenſis, in coadiutorem Colon. Eccleſiæ totius Capituli conſenſu aſſumptus eſt an. Dom. 1368. Erat E Princeps pietate ac animi dexteritate eximia præditus. Præfuit duabus ampliſſimis prouinciis, quas ſumma cum laude ac vtilitate rexit. Erat Colonienſis Eccleſia graui ære alieno prægrauata, quam ille liberam breui tempore reddidit. Eccleſiaſticum ſtatum non parùm corruptum, ſua vigilantia reſtituit. Sub iſto quædam exitialis ſimultas intra ciuitatem Colonien. & Clerum exurrexit, ob inſolita vectigalia, quæ ſemper noua inducuntur, vindicante ſuas libertates ac priuilegia clero. Quare ciuitas interdicto ſubiecta eſt per biennium. Cùm autem ciuitas hoc non curaret, Clerus, relictis omnibus ſe extra Coloniam ad alia loca tranſtulit. Inde cùm extra vrbem per ſeſquiannum egiſſent, Reipublicæ Gubernatores ad cor redeuntes, eos reuocauerunt, & Conone intercedente ad concordiam venêre. Poſtquam an. 3. præfuiſſet, reſignauit dignitatem in nepotem. Igitur ei ſuccedit.

65. Fridericus III. Comes Sarvverdenſis, Canonicus Colonienſis inſtantia D. Cononis ſui auunculi à Capitularibus in Archiepiſcopum Colonienſem an. Dom. 1370. legitimè aſſumptus eſt ac confirmatus per Vrbanum V. Carolus IV. F Imperator promotionem hanc conatus eſt impedire, vt ſuum cognatum Epiſcopum Argentinenſem ad hanc Eccleſiam promouere poſſet, verum res aliter cecidit. Poſtea cùm vidiſſet Imperator, quod impedire non poſſet, eum amplexus eſt & valde dilexit, ac in multis expeditionibus comitem adhibuit. Cùm autem Fridericus ad Eccleſiæ regimen eſſet admotus, erat ſatis iuuenis ætate, verum doctus, ſapiens & legum Imperialium peritia clarus & morum maturitate pollebat.

Inter Fridericum autem Archiepiſcopum & metropolim incidit quædam fatalis ſimultas, quæ ſatis fuit diuturna & exitialis. Colonienſes in Epiſcopi detrimentum monaſterium D. Hereberti & Eccleſiam demoliti ſunt. Tuitienſes inde ſe an. 1364. à Colonienſibus ſubduxerunt, quum eiuſdem cum illis eſſent iuris. Hic Fridericus caſtrum Zons muniuit, & oppidū muro cinxit, cōdidit ibidem Eccleſiam, quā monaſterio Brauvveiler incorporauit, vt dicitur. Tandem laudatiſſimus Princeps, œconomus circumſpectus, cùm an. 44. laudabiliter præfuiſſet, Bonnæ ab aliis Babyloniis fluminib. ad æternæ ſalutis portum an. Dominicæ Incarnationis 1414. die 9. Aprilis ambulauit, & Coloniæ in ſummo templo iuxta D. Reinoldum honorificè terrę, communi mortalium receptrici, mādatus eſt. G

66. Theodoricus Præpoſitus Bonnenſis, an. Dom. 1414. à maiori Senatus Capitularium parte, creatur, nonnulli contra hunc elegerunt Vvilhelmum Montenſem, de Rauensburg, qui erat Epiſcopus Paderbornenſis. Verum hic reſignata illa Eccleſia, Theodorici neptem, Comitiſſam Tecxhenburg duxit vxorem. Inde Theodoricus per Vvilhelmi reſignationem Adminiſtrator Paderbornenſis an. Dom. 1415. per Capitularium voluntatem, factus eſt. Ingreſſus eſt cum equitatu numeroſo ac ſplendido Paderbornam & inauguratus an. Domini 1424. ſub ingenti tempeſtate. Dederat operam bonis literis Bononiæ, & iuris Pontificij magnam adeptus eſt eruditionem. Erat corpore pulchro & ſtatura eminenti, animo permagno & liberali. Geſſit multa bella pro Eccleſiæ defenſione, nunquam tamen ſacerdotalia domi munia & ciuilem adminiſtrationem neglexit. Cùm præfuiſſet Archiepiſcopatui Colonienſi an. 48. Paderbornenſi 38. ac Halberſtadenſi totidem, in arce Sontina, ipſo die ſancti Valentini. an. per Chriſtum reparatæ gratiæ, vitam cum morte commutauit.

67. Rupertus Dux Bauariæ, eligitur concordibus Canonicorum ac Nobilitatis ſuffragiis anno Dom. 1463. Carolus Dux Burgundiæ inſtitit pro Barone de Bourbon: inſtitit & Dux Cliuenſ. pro comite de Schvvartzenburg, ſed vterq; repulſam paſſus eſt, quod indigniſſimè tulêre. H Erat autem Rupertus generis ac animi, ingeniique virtute ac nobilitate clariſſimus, Diœceſin ſuam oppignoratā ære alieno & penè oppreſſam liberare conſtituit. Erant tūc eo ſub principe verè aurea tempora & omnia, quæ ad hominum vſum ſpectant, facillimo ære redimi poterant. Pręfuit hic variè ac tumultuariè an. 16. Cúmque cum ſuis capitularibus ſummi templi ſimultates exercere cœpiſſet an. Dom. 1472. & animus illius nullo modo emolliri potuiſſet, ſeminarium fuit ingētium malorum. Capitulares ſibi proſpiciunt & D. Hermannum Landgrauiū Haſſiæ, virum inprimis nobilem & ſtrenuum, Gubernatorem prouinciæ totius contra Rupertum conſtituunt.

68. Hermannus Landgrauius Haſſiæ IV. patre Ludouico natus, Præpoſitus Aquiſgranenſis & S. Gereonis, in Archi

epiſc.

A epiſc. Colonien. an. Do. 1480, altera D. Laurentij, concordibus totius Capituli ſententiis eligitur, quum ſub Ruperto an. aliquot Gubernatorem diœceſeos egiſſet. Erat egregiè doctus, ſapientiſſimus, multiſq; virtutibus egregiis conſpicuus Princeps, pacis ac tranquillitatis publicæ ſtudioſiſſimus, mitis. Vixit cum metropoli Colonia ſemper amiciſſimè. An. Do. 1489. Coloniæ ſplendidiſſimè inauguratus eſt. Adminiſtrationem diœceſis Paderbornenſis à Simone de Lippia propter ſenium & aduerſam valetudinem corporis an. Do. 1489. Capitulo approbante, dimiſſam, quaſi coadiutor ſuſcepit, & an. Do. 1489. authoritate eiuſdem Capituli, plenam omnium rerum adminiſtrationem ſubit. Sacra ſuarum diœceſium collapſa, aut negligentia à vero vſu abalienata, inſtaurat & reformat. Maximilianum Friderici filium in Regem Romanorum an. Dom. 1492. cum aliis Electoribus elegit & Aquiſgrani conſecrauit, apud quem poſtea ſemper vixit coniunctiſſime. Præfuit admodum tranquille ac laudabiliter (qui meritò Pacificus cognominatur) ad an. Chr. 1508. cuius an. 27. Sept. huic mortali vitæ exemptus eſt in Poppelſtorp. Paderbornæ an. 10. (quibus nemo hoſtilem animũ auſus fuerat in illam terrã declarare) præfuit. In cuius funere, & Coloniæ & Paderbornæ, omnia in B acerbiſſimo luctu fuère. Sepelitur Coloniæ in ſummo tẽplo.

69. Philippus de Thuyn, Comes Oberſteineus, Decanus Colon. omni genere optimatum virtutum illuſtris, eligitur, vnanimi conſenſu Canonicorum, ſuperiore ad alteram vitam euocato, an. Do. 1508. conſecratus an. ſequenti. Hic egregius Princeps inſigni ſua prudentia ac induſtria plurimum Eccleſiæ Colonienſi contulit. Cum nobiles quidam in eum conſpiraſſent, conuiuio eos, cui ipſemet intererat, excepit: quærebat quotnam Chriſtus Saluator habuiſſet proditores, vnum inquiunt, ignorantes quorſum hæc proponeret: At ego inquit, vos omnes proditores habeo, & ſic prudenter eorum diſſoluit machinamenta. Fuit vir ſumma prudentia ac humanitate præditus. An. Dom. 1515. mortem oppetit vir ſanè longiore vita dignus.

70. Hermanus V. Comes de Weda, aſſumptus, ann. Dom. 1515. in Archiepiſcopum Colonienſem, confirmatur à Leone X. Pont. Max. inauguratur Coloniæ humaniſſimè an. Dom. 1518. Conſentientibus totius Capituli ſuffragiis an. Do. 1532. in Adminiſtratorem Eccleſiæ. Paderborn. poſtulatur, Ericóq; Epiſcopo mortuo ſubſtituitur. Ac eodem an. 9. Oct. ipſo die Dionyſij, vltra mille equitum benè inſtructorum apparatu, C præter aliorum Comitum vicinorum Baronum & Nobilium ſubſidiariam manum, ciuitatem Paderborn. ingreditur. Erat Princeps clemẽtiæ, ſtudio & multis aliis virtutibus præclaris præcipuè ornatus, natura vir bonus & liberalis, in litterarum ſtudiis non ita exercitatus, Catholicam Religionem ſeruari voluit, & defendi. Diœceſim ſumma prudentia ac tranquillitate gubernauit, exactiones nunquam exegit, & ob eam cauſam plurimum à ſubditis amatus eſt, & loco parentis ab eis habitus. Verùm cùm annis 32. laudabiliter præfuiſſet, & Lutherana profeſſio (quam ipſe prius fuerat perſecutus & oppugnauerat) in ſuperiori Germania graſſaretur, ac plures eam inconſulto amplecterentur, huic quoque adlubeſcere cœpit, iuſſúque Romani Pontificis Pauli III. & Caroli V. Imperatoris loco mouetur, qui inde priuatim in Comitatu Vvedenſi ſuperſtes vixit. Mortuus an. Dom. 1552. 15. Auguſti ætatis 80. & Biuerni in villa ſepultus.

71. Adolphus III. ex illuſtri familia Comitum Schauuenburg natus, atque omni virtutum genere educatus eſt. Is cùm artium & linguarum fundamenta feliciter ieciſſet, ſeſe Coloniam contulit & in eius Collegij Canonicum receptus fuit. Ibi cùm vitæ grauitate & rara prudentia alios anteiret, D Hermannus Elector eum plurimum dilexit, atq; ſuum Coadiutorem conſtituit. Fuit & Præpoſitus Cathedralis Eccleſiæ Leodienſis. Itaque factum, vt Romanus Pontifex cùm Hermannum ad Lutheranorum ſectam inclinantem officio remoueret, hunc Adolphum ſubſtitueret, atque Archiepiſcopum ordinaret. Erat autem vitæ integritate, pacis ſtudio egregia corporis ſtatura, tum plurimis aliis virtutibus præditus, nemini mortalium ſecundus, qui breui ſua humanitate omnium principum gratiam ſibi conciliauit. Catholicæ Religioni erat addictiſſimus. Præfuit Epiſcopatui an. 9. optimè ac vtiliſſimè in ſumma æſtimatione, & moritur Brulis & Coloniæ in ſumma Baſilica, terræ ſummo ſuorum luctu, datus eſt.

72. Antonius Adolphi frater, Præpoſitus Leodienſis atque Traiectẽſis ſuperioris, nec non & Diui Gereonis, à Capitularibus an. Dom. 1556. concorditer electus in Archiepiſcopum. E Referebat hic fratris ingenium aut aliquanto modeſtius erat gubernator ſapiens & prouidus, verùm non diu in eo ſtatu ſanus ac viuens permanſit. An. Dom. 1558. 18. Iunij deceſſit ex hac mortali & lugubri vita in caſtro Gudesberg & Coloniæ iuxta fratrem in eodem reconditorio tumulatus eſt.

57. Ioannes Gebhardus è Mansfeldicis Comitibus, Præpoſitus Traiectenſis & S. Georgij, electus vnanimi totius Capituli conſenſu an. Dom. 1558. die S. Annæ: fuit quidem natura bonus & tranquillus, pacificus & liberalis Princeps, & verè generoſum habens animum. Licet ex Saxonia fuerit ortus, vbi Lutheranum virus primùm egit radices, ipſe tamen per omnem vitam fidei Catholicæ fuit obſeruantiſſimus. Ferdinandi inaugurationi in Imperatorem Francofurti anno Domini 1558. interfuit. Præfuit annis quatuor menſ. quinque, qui anno gratiæ 1562. ipſa Animarum die, Brulis aqua intercute, mortalium valedixit conuerſationi. Coloniæ in ſummo templo iuxta anteceſſores in eodem tumulo repoſitus eſt.

74. Fridericus IV. ex illuſtri familia Comitum de Vveda natus, & in omnibus virtutibus honeſtè educatus eſt. Is à F puero optimis præceptoribus commiſſus, literas feliciter didicit, atque magnum rerum vſum ſibi comparauit. Aderat & vitæ innocentia & prudentia rara. Poſtea ſe Coloniam contulit & inter eius Eccleſiæ Canonicos receptus fuit. Ibi cùm modeſtè viueret & aliis ſuis virtutibus exemplo eſſet, factum, vt tum omnibus gratiſſimus eſſet, tum in Decanum eligeretur, cùm iamdudum in Traiectenſem Præpoſitum creatus eſſet. Itaque poſtea cùm Præſul Ioannes Gebhardus fato fungeretur, ipſe omnium calculo an. Dom. 1562. in eius locum Archipræſul & Elector declaratus fuit. Eam rerum adminiſtrationem nactus, res ſuæ ditionis optimè diſpoſuit, & talem ſe exhibuit, vt ab ipſis ſubditis plurimum diligeretur. Electioni ac coronationi Maximiliani II. Imp. Francofurti interfuit. Verùm Pontificatus ſui anno ſexto ſeipſum vltrò cum ſumma gratiarum actione propter corporis difficultatem, & alia quædam incommoda, abdicauit, tradens liberam in manus Capituli electionem. Priuatam vitam egit per annum, & moritur. An. 1568. Coloniæ.

75. Salentinus illuſtris Comes Iſenburgicus. Decanus G apud D. Gereonem ac Canonicus ſummi templi, eximia virtute, eruditione ac ſapientia præditus, concordibus totius Capituli Colonienſ. procerum ſuffragiis electus an. Dom. 1567. 23. Decemb. declarauit fidei ſeſe Catholicæ ſtudioſum & defenſorem, quod initio ſui Archiepiſcopatus, Eccleſiaſticum ſtatũ per viros pios ac doctos viſitari ac profeſſionis ſuæ cũ admoneri voluerit: declarauit ſe quoq; iuſtitiæ obſeruantiſſimum, quod iudicibus omnibus ſerio mandauerit, & œconomis, ab ea nullo pacto declinare. Vidit quoque diœceſin ære alieno oppreſſam & oppignoratam, quare eam liberam reddere, ſummis viribus incubuit. Hac autem ſedulitate nominis immortalitatem apud omnes conſecutus eſt. Elegit Ratisbonæ cum aliis Electoribus Rudolphum II. in Imperatorem Romanum anno Domini 1576. Anno Domini 1574. per Dominorum de Capitulo vota, in Adminiſtratorem diœceſis Paderbornenſis die 21. Aprilis deſignatur. Anno eodem 19. Decemb. cum omnium diœceſis Ordinũ applauſu & iubilo, mille equitum numerò introductus & inauguratus eſt. Ceterum cum annis decem laudabiliter ac vtiliſſimè diœceſi præfuiſſet, conuocatis Nobilitate ac Oppidorum Præfectis, Brulis anno Domini 1577. 13. Septemb. in pleno Conuentu renunciauit. Reſignationis cauſam potiſſimum adducebat, quòd ſtirps illa Iſenburgica, vnde ipſe originem trahebat, maſculo careret hærede, illam ſibi prouinciam cõmendatam. H

76. Gebhardus natus eſt ex ſuperiori Germania, perantiqua & illuſtri familia liberorum Baronum Vvalburg, cognomento Truchſes. Cùm eſſet ſummæ ſpei ac literarum cupidus adoleſcens, hinc inde ſeſe ad celebria Gymnaſia ac Academias, vt animum liberalibus artibus excoleret ac linguas addiſceret, contulit. Apud Louanium cum Philoſophiæ præceptis haud mediocriter imbutus eſſet, Romam conceſſit. Hanc vrbem & vidit, ibique benè vixit. Inde reuerſus in Germaniã, Ottonis Cardinalis Auguſtani ſui auũculi perſuaſione ac autoritate Eccleſiaſticorum ſeſe albo coniunxit. Factus eſt deinde apud Auguſtã ſummi Collegij Præpoſitus, & apud Argentoratũ Cathedralis Eccleſiæ Decanus. Coloniæ quoq; cùm ſummi tẽpli Canonicis connumeratus eſſet, ita cum eis vixit,

vt

A vt virtutis haud contemnenda præberet argumenta. Interea Salentinus Iſenburgicus Archiepiſcopus Colon. cùm ad connubium animum adiecisset, ac Eccleſiaſticam functionem ad manus Capituli reſignaret, poſt trium ferè menſium vacationem ad diuturnam conſultationem, de nouo ſubſtituendo Archipræſule deliberatum eſt.

Maxima pars Capitularium in hunc Truchſes deliberauit, qui inde quod ſuffragiorum numero excederet, aſſumptus eſt & declaratus Archiepiſcopus anno Domini 1577. pridie Diui Nicolai, cùm trimeſtre ſupra triceſimum ætatis annum exceſſiſſet. Mox à nobilitate pariter ac ciuibus ſumma cum gratulatione inauguratus eſt. Commendabatur cùm litterarum multiiuga eruditione, tum linguarum peritia: commendabatur & animi modeſtia, ac ſingulari pietate. Omnes autem pij de hoc Reuerendiſſ. benè ſibi pollicebantur, cum pro ſua ſingulari prudentia ac pietate præſtiturum, quod alij neglexerant.

Verum præter opinionem res accidit. Nam fide Catholica relicta in hæreſim prolapſus, dum in ea pertinaciter hæret, ex communicatur & dignitate exuitur anno 1583. menſe April. Succedit omnium ſuffragiis Maio ſeq.

B 72. Ernestus Alberti Bauariæ Ducis Filius prius Canonicus Colonienſis, & Epiſcopus Leodienſis. Princeps omnibus numeris abſolutus, qui aduerſus hæreticum Truchſeſium, eiúſque fautores arma expedire coactus, ditionem ſuam à tyrannide illorum feliciter vindicauit, & Catholicam Religionem magna alacritate promouit, hæreſúmque extirpationi ſtrenuè incubuit. Præfuit tam Colonienſi, quam Leodienſi, atque inſuper Monaſterienſi, aliiſque Epiſcopatibus, prudentiſſime vſque ad annum Salutis 1611. ipſe autem annos natus 62. placidè obdormiuit.

78. Ferdinandus ex fratre nepos omnium ſuffragiis aſſumitur anno eodem, & ſequenti inauguratur, etiam quinque Epiſcopatuum Præſul. De quibus vt in die rationis apud ſupremum Iudicem dignè reſpondeat, ij quos regendos ſuſcepit, exoptant hoc anno 1616.

EPISCOPI TREVIRENSES.

Ac primùm

TREVERICÆ CIVITATIS ORIGO ac encomium.

Treuiris magnitudine rerum geſtarum & vetuſtate præ- C clara ciuitas, Galliæ Belgicæ metropolis, ante Chriſti aduentum 1947. tempore Abrahæ à Trebeta Nini filio, condita. Hic à Semiramide matre ex Aſſyria profligatus, vel vti annales Treuirorum perhibent, effrænem & iniquam matris libidinem fugiens, ex regno cum magno Aſſyriorum agmine receſſit & poſt varios errores itinerum ac ambages, in Europa, ad amœnam quandã vallem, natura loci munitam, iuxta Obrincã, quæ iam eſt Moſella, deuenit, vbi à ſuo nomine ciuitatẽ hanc condere cœpit. Huius ciuitatis antiquitatem trecentis & mille annis ante vrbem Romam perſcrutatus eſt Æneas Syluius. Hæc quantum olim potentia, opibus aliiſque ornamentis floruerit, præclarorum ædificiorum ruina ac monumenta, manifeſtò oſtendunt. Videtur etiam ibi ſtupendi operis Palatium, quod inſtar Babylonici muri ex cocto latere factum, tantæ firmitatis hodie manet, vt nulla arte frangi queat. Multi præclari ſcriptores huius faciunt in ſuis ſcriptis mentionem. A Iulio Cæſare, vt in ſuis *Commentar. lib. 5. & 6.* videre eſt expugnata. Habuit ſuos duces, qui in ea dominabantur: verùm poſtremus, cùm nimium libidinibus indulgeret, à Lucio Romano Proconſule occiſus eſt, & Clodoueo Francorum Regi vrbs tradita. Hæc acta referunt circa annum Dom. 485. Inde tempore Iuſtini per Gothos iterum eſt deſtructa & per Ottones ac Henricos Imperatores reſtaurata & ad Imperium redacta circa annum Dom. 382. Hæc vrbs à D. Materno quoq; ac D eius ſociis lege Chriſtiana imbuta eſt, inde tempore Maximiani tyranni, qui fuit an. Dom. 288. agente truculentiſſimo Rixiouaro Præfecto, tota ob Catholicam fidem interempta eſt. Tum vrbis Gubernator ac Princeps fuit inclytus Pamachius Senator pius, qui ob Chriſti religionem cum vndecim Senatoribus ac tota ciuitate interfectus eſt. Plura *vide apud Franciſcum Irenicum.* Antiquiſſima totius Germaniæ Vniuerſitate hæc ciuitas inſignitur, Archiepiſcopum autem ſuum ordine agnoſcit Dominum. Hic tres habet Coepiſcopos, Metenſem, Verdunenſem ac Tullenſem.

1. Igitur S. Eucharius ex 72. Chriſti diſcipulis, natione Græcus, Treuirim paganiſmo plane immerſam accedens D. Petri auctoritate, populum illum licet plurimum reluctantem, E Dei adiutorio, tum ſignis, tum aſſiduis concionibus ad Chriſti fidem factúmq; baptiſmate adduxit, ibiq; prudentiſſimus Architectus nihil prætermiſit, quod ad Dei honorem animarúmq; ſalutem vllo modo facere videbatur. Proinde hanc Eccleſiam iam plantatam ac fundatam annis rexit 25. Reſuſcitatio cuiuſdam piæ diuitis matronæ Albanæ filij, Valerij vocabulo, occaſionẽ præbuit apud multos ſpiritualis reſuſcitationis. Mirabilem Dominus vſu Euangelij excitauit fructum: accurrit vniuerſus populus ac baptizari cupiebat: quæ ex riuulo quodam, qui ex ciuitate fluebat, ordine ac magno gaudio fiebat. Ibi in templa idolorũ inuolabant, altaria prophana euertebant, vetus fermentum expurgabant, ac totam ciuitatem à ſuperſtitioſis cultibus emundabant. Conſtruebant Eccleſias, conuenticula ad Dei honorẽ & ſeruitium erigebant, & Chriſti religio per Dei digitum florere cœpit. Circa an. Do. 70. Senatrix Albana, cuius excitauit filiũ donauit pro eo beneficio ſancto Dei viro, domũ ſuam, ipſe mox ex illa ipſa domo priuata, publicum eorum (qui iam Chriſto inſerti erant) templum faciens, S. Ioanni Euãgeliſtæ idipſum dedicauit. In hac domo, & in hoc ipſo templo S. Eucharius habitauit in hac mortuus, F mox ab auditoribus in ſubterraneam templi cryptam poſitus, ibiq; humatus eſt, in quem locum omnes poſtea ſucceſſores, Epiſcopi Treuirẽſes vſq; ad Valentinianũ 26. Antiſtitem collocati, deportati, ibiq; decenter humati ſunt, tumulis & mauſolæis 15. ampliſſimis, parieti Cryptæ eleganter inſertis, quæ non niſi cum multa admiratione videri poſſunt. Periit incendio hæc Cella S. Eucharij circa an. Dom. 330. ſed reſtituitur paulò pòſt a S. Agritio Archiep. Treuirorum 27. qui corpus S. Matthiæ Apoſtoli Treuirim afferens in eam Cellam trãſtulit, quã deinceps S. Matthiæ monaſterium appellandam cenſuit. Euerſa verò tandem ab Attila Hunnorum rege (qui ſe metũ orbis & flagellum Dei dicere non erubuit) tota ferè Treuiris, Cella hæc S. Matthiæ etiam ſolo æquata eſt, quam mox tamẽ Cyrillus 37. Treuirorum Archiep. non ſolum reparauit, ſed & auxit, & ampliauit, ſibique tumulum illic propè anteceſſores ſuos conſtituit. S. Eucharius igitur cùm Eccleſiam ſanctiſſ. gubernaſſet, anno Chr. 66. ex hac luce ad æternam migrauit.

2. S. Valerius Eccleſiam ſanctè viuendo & verbum vitæ prædicando probatiſſimè rexit. In eo ſpacio temporis multos ad Dominum populos conuertit, ſigna magna & prodigia exercendo, & ad agnitionem Catholicæ fidei perduxit. G Qui etiam tam ſtudioſè verbo prædicationis inſtabat, vt iam tunc penè per Galliam & Germaniam Chriſtiani paganos & numeros ſuperarent & religione. S. Eucherius ei per viſionem apparuit, & eum de obitus ſui reſolutione certiorem fecit, & vt Maternum regiminis ſui faceret ſucceſſorem, admonuit. Inde ipſe habita ſalubri ad fratres exhortatione, coram ſuis diſcipulis feliciter in Domino 4. Kalend. Febr. Spiritum Deo reddidit, anno ſui regiminis 15. & Chriſti 93.

3. S. Maternus defuncto Valerio, ſub quo Gentilitatis vires valdè debilitatæ ſunt, ad clauum admotus eſt. Hic opus optimè inſtitutum, ſummo ſtudio continuare ac perficere adnixus eſt. Egit concionatorem ſtrenuum, & quod docuit, opere exercuit. Eucharius Treuir. fundauit Eccleſiam, at hic Euangelicum rete longè latéq; expandit. Adiunxit & Agrippinen. & Tungienſem an. Pontificatus ſui 10. ſub Clemente Papa ac Traiano Cæſare, & ita de tota Germania optimè meritus eſt. qui ſic vixit, vt ſuis poſteris lucidiſſimũ exemplũ, vel morum ſanctitatis, vel diligentiæ in rebus agendis vel doctrinæ, reliquerit. Cùm huic tã ſancto operi indefeſſo labore 40. an. præfuiſſet, operibus bonis plenus Colon. vita defecit, an. ſal. 133.

4. S. Auſpicius poſt D. Maternum ad clauum Eccleſiæ admotus eſt, qui ſuo officio functus eſt, quare laboris ſui glorioſum in cœlis refert præmium.

5. S. Celſus poſt hunc admouetur. H Fuit hic genere coram mundo clarus, apud Deum virtutibus illuſtrior quæ vera virtus eſt.

6. Felix I. re ipſa inſignis Epiſcopus, qui præfuit circa an. Dom. 142.

7. Manſuetus, qui huic nomini & vocationi ſuæ vita proba, an. Dom. 160. optimè reſpondit.

8. Clemens an. 175. aliis in ſuo munere non inferior.

9. Moyſes tempore Eleutherij Pontif. Rom. an. 189.

10. Martinus I. Chriſti martyr ſanctus.

11. Anaſtaſius ad gubernaculum creatus, anno 228.

12. Andreas egregius ſui ouilis paſtor.

13. Re

A 13. Ruſticus I. vigil in vinea Domini diligentiſſimus.

14. Auctor concreditum talentum reddidit auctius.

15. Fabricius obiit 4. Idus Iunij Chriſti Confeſſor.

16. Caſſianus vir in Dei vinea gnauus operator.

17. Marcus. De quibuſdam nihil aliud ſcire poſſimus, niſi tantum nuda nomina.

EPISCOPI TREVIRENSES ET TVNGRENSES.

18. Auitus fuit an. Dom. 262. Pont. Max. Sixto primo. Ad hunc ex ſuperioribus Epiſcopis 15. intra an. 50. martyrio coronati fuerunt. Nam poſt obitum D. Martini, plurimi ex Treuirenſibus ad paganiſmum redierant: quare ibi Epiſcopum agere, certum erat ſui ſanguinis diſcrimine præſidere.

19. Fuit autem hic Auitus ex regali progenie, ſcil. regis Tungrorum vltimi filius, & fuit 19. Treuir. Tungr. ſecundus à Materno Epiſc. Præfuit vtrique Eccleſiæ optimè an. qui multos ad fidem Chriſti conuertit. Obiit tandem Nonis Iulij.

20. S. Marcellus, aliis Marcellinus, ſanctè & prudentiſſimè præfuit. Fuit Tungrorum tertius Epiſcopus, & huius prædicatione Rex Angliæ, id eſt Lucius, baptizatus eſt.

B 21. Metropolus. Hic cœpit tempore M. Aurelij Antonini, an. 2. & ſedit an. 19. qui plurimos ad Chriſti religionem conuertit.

22. Seuerinus Epiſcopus quoque Tungrenſis 5. fuit tempore Gordiani, anno eius primo, & ſedit annis 14. Hic vitæ ſuæ curſum in bonis operibus & prædicationibus feliciter terminauit.

23. S. Florentinus Tungrenſis 6. Imperij Galli & Voluſiani, vir ſanctus, & verbi Dei egregius concionator. Obiit 6. Kalend. Nouemb.

24. S. Martinus 2. Tungrenſis 7. ſedit an. 34. in vtroque Epiſcopatu. Hic magna ſanctitate conſpicuus fuit, & ſuis concionibus Haſbanos populos ad fidem Chriſti conuertit. Præfuit an. 14. qui Haſbanorum dicitur Apoſtolus.

25. S. Maximinus 8. Tungrorum, fuit Imperij Probi an. 1. ſedit an. 12. Migrauit ad Dom. 12. Kalendas Iulij Theologiæ Doctor inſignis.

DESINVNT TVNGRENSES.

C 26. Valentinus fuit tempore Diocletiani Imp. & ſedit an. 28. Poſt eius diſceſſum ſedes Tungrenſis vacauit per ſeptennium, videlicet vſque ad 13. an. Pontificatus Syluestri qui fuit an. Imperij Conſtantini Magni 18. Obiit autem Valentinus an. Dom. 316. Poſt huius obitum ſedes Tungrenſis ſeparatur à Treuirenſi, & Treuirenſes ex ſe Epiſcopum fecerunt. Creditur à S. Materno Præſules prædictos hucuſque ſedis etiam Aggrippinenſis habuiſſe curam.

ARCHIEPISCOPI TREVIRENSES.

D 27. S. Agritius Græcus, Antiochenæ Eccleſiæ Patriarcha, admirandæ ſanctitatis & doctrinæ vir, inſtantia optimæ Helenę, ac B. Sylueſtri Pontificis iuſſus cum quibuſdam religioſis viris ex Oriente Romam peruenit. Miſſus ad Treuiros, vt eos denuò ad Chriſtum conuerteret, an. gratiæ 330. Hi enim ob diuerſa pericula & temporum iniurias Paganiſmo innexi erant. Vbi vir ſanctus, vt alter Eucharius, populum ab antiquo errore eripuit, ibi tandem in pace vitam finiuit, & in Eccleſiam, quæ modo S. Maximini dicitur, an. Chr. 345. repoſitus. Fuit hic primus Treuirorum Archiep ac totius Germaniæ ac Galliæ Primas, Patriarcha. S. Sylueſter ac D. Helena hunc precioſiſſimis reliquiis ornatum, tunica videlicet Domini noſtri Ieſu Chriſti inconſutili, vno clauorum, cultro Chriſti, quo in cœna vſus fuerat, crucis ſanctæ parte eximia, corpore D. Matthiæ Apoſt. ac aliis quibuſdam, cùm his Treuirim miſit, qui illas in ſacras ædes diſtribuit. Agritius vir inſignis, fideles miniſtros per regionem conſtituit, conſtruxit Oratoria, & in his operibus habuit illam Imperatricem fauentem ac adiuuantem, cuius etiam Palatium in D. Petri templum conuerti fecit. Emigrauit ex hac vita an. Chr. 345.

E 28. S. Maximinus ſecundus, ex Aquitania clariſſimis ortus progenitoribus. Habuit fratrem Maxentium: Hi admodum accuratè educati ſunt, literis ſacris ac optimis moribus, futuri quandoque Chriſtiani dogmatis inſignes defenſores. Eccleſia Pictauorum Maxentium nacta eſt Pontificem, qui eam laudabiliter rexit, Maximinus ſe in Germaniam ad S. Agritium Treuirorum Archipræſulem contulit, eiúſque diſciplina plurimum profecit. Quidam Quiriacus, vir bonus ac pius, per ſomnium certior factus eſt, Maximinum Agritio ſucceſſurum. Huius rei non ignarus Agritius, eum ſucceſſorem pronunciat ac inſtituit. Deſignatus legitimè ab omnibus tum Clero tum populo, ac Pontificibus, quæ ſui erant muneris diligentiſſimè exequi ſtuduit. Incidit autem in periculoſa Arrianorum tempora, & niſi huiuſmodi columnæ ſe pro domo Dei ex aduerſo poſuiſſent, mirum in modum labefactari potuiſſet. Vide & Diui Hieronymi de ſancto Maximino, teſtimonium. Habuit ſui ſimilem Athanaſium, Eccleſiæ vnicum fulcimentum. Ipſe Coloniæ conuocari fecit contra Euphratem Pſeudo-epiſcopum, concilium, eúmque cum aliis depoſuit, authoritate Iulij I. Rom. Pontific. Profectus eſt cauſa peregrinationis Romam, & itineris ſui ſocium adhibuit Diuum Martinum. Inde in patriam excurrens vt ſuos inuiſeret, obiit S. Paulinus, ſucceſſor corpus eius Treuerim aduehi curauit, & in monaſterium, quod nunc eſt S. Maximini, repoſuit. Poſt mortem multis claruit miraculis. Obiit in Septembri, cùm an. 15. ſanctiſſime præfuiſſet.

F 29. S. Paulinus ſuperioris diſcipulus, eruditione & pietate clariſſimus, ab omnibus eligitur, & à B. Martino Epiſcopo in Treuirenſem conſecratur. Ea tempeſtate (Conſtantino Imperatore in Catholicos inſaniente) Treuirenſes, imo tota Germania præſtantiorem Epiſcopum & paſtorem habere non potuiſſent. Fuit Nicenæ fidei contra Arrianos propugnator vehementiſſimus. *Vide de eo Tripart. hiſt. lib 5. cap. 15. & 16.* Ob Catholicam fidem, quam prædicabat & defendebat, fatigatus variis exiliis ad mortem vſque tandem apud Phrygiam, (vbi à Conſtantio exilium patiebatur) beatæ paſſionis coronam à Domino an. Chr. 363. percepit, iuxta *Hieronymi Chronicon.* Hilarius de eo inter alia dicit, quod corpus eius ſit ab obitus loco tranſlatum Treuirim. Præfuit annis duodecim vir ſanctiſſimus. Ad hunc inuiſendum S. Ambroſius Mediolano miſit S. Albanum cum Theoneſto, qui Moguntiæ ab Arrianis interfecti ſunt. Eſt alius Paulinus martyr, cuius caput malleo ferreo pro Chriſto contritum dignoſcitur., ſicque effuſo cerebro cum pio ſanguine fæliciter occubuit. Hic Coloniæ in Eccleſia S. Cæciliæ requieſcit.

30. S. Bonoſus, inde S. Paulino mortuo, ac ad æternam vitam tranſlato ſuccedit. Fuit autem hic, eximia ſanctitate & egregia eruditione conſpicuus. Præfuit an. Chr. 363. & præſedit laudabiliter, ac ſummo Chriſtianæ pietatis promouendæ ac amplianδæ ſtudio. Mortuus eſt an. redempti orbis 368.

G 31. S. Bricto, alias Brictonius, legitimè creatus ſuccedit. Fuit autem vir ſanctus, & ſuo officio minimè defuit; an. 12. turbulentiſſimis præfuit temporibus. Apud Damaſum Pont. Rom. ob eximiam ſanctitatem & eruditionem, ſummæ fuit auctoritatis. Reliquit terras an. gratiæ 380.

32. S. Felix II. conſentientibus patribus B. Brictoni ſuffectus eſt, inde ob arctiſſimam conſuetudinem, quam cum S. Martino habuit, ab eo conſecratus eſt. Regnabant tum temporis in eo loco hæretici nonnulli, verùm hic, vt infœlix illud extingueretur lolium, nullis pepercit laboribus. Poſt duodecimum autem Pontificatus ſui annum, Epiſcopali renuncians apici, in Collegio beatæ Virginis ad Martyres, quod condidit ſolitarius vacabat contemplationi, & reliquum vitæ ſuæ tempus tranſegit. Vbi paulo poſt vitam morte mutans an. Dom. 392. diem obiit extremum. Ædificauit & baſilicam in honorem S. Paulini, cuius afferri fecit oſſa, & in eam collocauit.

33. Mauricius ſecundus, poſt Felicem ad clauum Treuirenſis Eccleſiæ admotus. Præfuit an. duodecim, iis temporibus, quibus ſancti illi doctores, Hieronymus, Auguſtinus, in Eccleſia Catholica floruerunt, id eſt, an. 398.

H 34. S. Leguntius, defuncto priore, miniſterium Sacerdotale ſubiit. Fuit autem in Philoſophia, item diuina lege peritiſſimus, & in ea die ac nocte meditabatur, & in eo faciendo vitæ mortalis periodum abſoluit felicis, ac à morte in Eccleſia B. Mariæ ad Martyr. à Felice condita, ſepultus. an. Dom. 144.

35. S. Auctor II. ex Epiſcopo Metenſi, Archiepiſcopus Treuirenſis conſtitutus eſt, vir honeſtæ atque prorſus laudabilis vitæ. Carnis debitum ſuo tempore ſoluens 13. Septemb. in Eccleſia D. Maximini tumulatur. Inde tranſlatus poſt aliquot an. in Tabenam ſupra Sarram repoſitus eſt.

36. S. Seuerus, diſcipulus S. Lupi, Trecenſis antiſtes, totius ſanctitatis exemplar. S. Hieronymus huius tempore Treuiris bonis litteris incubuit, & S. Seuerum ob vitæ innocentiam plurimum amauit. Cùm enim egregius eſſet Concionator, ac verbum Dei Germaniæ populis magno fructu prædicaret, Treuericis ordinatus eſt Archiepiſcopus. Inde cum S. Germano Antiſiodorenſi, & S. Lupo Trecaſſino Epiſcopis in

Britan

5

Britanniam profectus eſt,& hæreſim Pelagianam ibi contruderunt,& extirparunt. Mortem obiit Chriſti Confeſſor anno ſalutis noſtræ 420.

37. S. Cyrillus creatus anno gratiæ 430. in Archiepiſcopum, vir oppido pius, & populi diligentiſſimus inſtitutor. Præfuit in magna rerum perturbatione. Cúmque nactus eſſet paululum otij ac tranquillitatis, Cellam Diui Eucharij, id eſt, S. Matthiæ Baſilicam euerſam, reparauit & ampliauit, quæ modo longè pulcherrima eſt. Inde optimus Princeps à morte in illam tumulari ad ſuos anteceſſores, voluit.

38. Iammerius ſuccedit, qui de illorum numero fuit, quorum corpora in pace ſepulta ſunt,& nomina eorum viuunt in generatione & generationem.

39. Emerus, vir, qui ſe pro domo Dei tanquam murum inexpugnabilem poſuit. Plurimum aduigilauit, vt Pelagiana hæreſis extingueretur.

40. Marcus II. de eorum genera, quorum ſapientiam narrant populi, & laudem eorum nunciat Eccleſia. Collegium S. Paulini à tyrannis vaſtatum, reparauit, & à morte in illud ſepultus eſt. Peruenit ad annum Chriſti 442.

41. Voluſianus perfectus inuentus eſt,& in tempore iracundiæ factus reconciliatio. Eccleſiarum ſuarum priuilegia tum defendit, tum reſtaurauit. E viuis exceſſit an. Chr. 468.

42. F. Miletus & hic dilectus Deo & hominibus, qui optimè gubernationi præfuit, mortuus an. 472.

43. S. Modeſtus mundi gaudia eiúſque noxia blandimenta & caduca neglexit, mortuus eſt, an. ſalutis 486. ſepultus apud S. Eucharium.

44. Maximianus fuit tempore Anaſtaſij blaſphemi Imperatoris in Trinitatem, qui ob id fulmine periit. Habuit autem Epiſcopus S. Caſtorem pium Sacerdotem Diaconum: & Epiſcopus mortuus eſt anno gratiæ 498. cum benè annis decem præfuiſſet.

45. S. Fibicius ex probatiſſimo S. Maximini Abbate Archiepiſc. conſtitutus eſt, qui Eccleſiæ Dei ſua conuerſatione minimè dedecori fuit. Mundum cum ſuis reliquit, an. Dom. 500. tranſiens ad cœlum.

46. S. Abrunculus, & huic ſeculi gaudia vana reſpuit, qui iam lætus potitur cœleſtibus cum Angelis. Obiit an. Dom. 515. ſepultus eſt ad S. Paulinum, inde tranſlatus eſt in monaſterium Springenburgenſe.

47. S. Ruſticus II. Hic primum inter Præſules mentis leuitate vſus, vitæ mollioris blandimenta in multorum ſcandalum, ſequutus eſt. Erat quidam presbyter tunc temporis, Goar nomine, qui ex Aquitania venit, & in diœceſi Treuirenſi in pago Trigonio propè Rhenum oratorium ſibi in honorem B. Virginis conſtruxerat. In hoc ipſe diuinis laudibus die ac nocte vacabat, & ſuis aſſiduis concionibus multos paganorum ad fidem Chriſti conuertit. Verum hic Epiſcopus hoīe pio viro non bene fauebat. Cùm autem infans, cuius ignorabantur parentes, clam eſſet expoſitus, Ruſticus de eius volens ſanctitate periculum facere, ipſum Goarem virum Dei coëgit, vt qui infantis eſſent parentes adiurando proderet. Ibi Goar puerum in nomine Sanctæ Trinitatis adiurat, vt parentes ipſemet nominet ac manifeſtet. Infans reſpondit: Ruſticus Epiſcopus meus eſt pater ac Flauia mater. His reſponſionibus extortis ac auditis, Epiſcopus non parum expauit, ipſe quoque Goar,& populus valde commotus eſt. Rex Francorum & omnis populus Epiſcopatum eius Goari obtulit, verum ille conſtanter recuſauit. Fuit verò Epiſcopo Suaſor, vt commiſſum ſcelus pœnitentia dilueret. Hanc ille in cœnobio B. Virginis, ad Martyres, per ſeptem annos peregit,& inde vitam piam ad mortem vſque perduxit, & animam Deo ſub Clotario Rege Francorum reddidit.

48. Aponoculus Archiep. Treuiricus, qui mundi gaudia vana, ac diuitias eius fallaces cœleſtibus ſemper poſthabuit.

49. S. Nicetius in omnibus negotiis ſuis coram Deo & hominibus ſuſcipiendus. A natiuitate capitis ſigno & vitæ optima educatione, Clericum agere ſemper viſus eſt. A parentibus monaſterio traditus eſt, & in eo tantum profecit vt eidē Abbas præficeretur, Regis Francorum Theodorici autoritate. an. Dom. 536. Treuirorum Archiepiſcop. conſtitutus & ordinatus eſt. Hic quæ ad eius ſpectabant officium, optimè exercere & exequi conatus eſt: nam in coërcendis peccatis fuit acer non vulgarium duntaxat, verum etiam Principum, quod Theodebertus, Theodorici regis filius, qui regnum patre mortuo ambiebat, repulſo fratre Clotario, expertus eſt. Inde Clotarium regem, pro ſuis nefariis factis excommunicauit: cùm rex ei exilium minitaretur, minimè eſt commotus, multò minus perterritus. Concionabatur quotidie ac populum in officio continere aſſidua correctione laborabat. Peſtis tempore ipſe cladem ſuis precibus ab vrbe Treuerica auertit. Viuens miraculis adeò refulſit, vt qui eius in periculis nomen inuocaſſet, liberaretur. Gregorius Turonenſis, Fortunatus Pictonum Epiſcopus, Aridius eius diſcipulus, huius ſancti viri pietatem mirum in modum celebrant, qui eum D. Nicolao comparare non verentur. Tandem diuina viſione ad cœleſtem patriam euocatur, & modica pulſatus febri, ſpiritum ad Deum præmiſit: ſepultus eſt in baſilica D. Maximini. Præfuit annis 17. cum ſummo animarum fructu: mortuus an. Dom. 551.

50. S. Magnericus poſt S. Nicetij mortem in Eccleſiæ Treuirenſis Archiepiſcopatum promotus eſt. Hic ſui prædeceſſoris fuit diſcipulus,& comes indiuiduus,& in regimine ſucceſſor digniſſimus. Erat hic Deo deuotiſſimus, tum in D. Martinum iam dudum terris ſublatum, & ſignis coruſcantem, ſingularem geſſit deuotionem, quare in eius honorem tres Eccleſias conſtruxit. Tandem optimus præſul deficiens, à morte in monaſterio D. Martini repoſitus eſt.

51. S. Gangericus ex Lutzemburgenſi prouincia, cùm eſſet Cameracenſis ordinatus Epiſcopus, mortuo ſuo magiſtro Magnerico ad Treuericam quoque Eccleſiam admouetur, & dignus qui vtrique præeſſet, habitus eſt. Gubernauit igitur vtramque laudabiliter, & cum Cameracenſem viſitaret, vita excedens ibi, Cameraci ſcilicet, ſuæ ſanctitatis in Eccleſia, quam in diuæ Virginis honorem ædificauit, nactus eſt ſepulturam. Præfuit annis 31. & circa annum Dom. 594. obiit venerabilis Magnericus.

52. S. Subaudus ad clauum Eccleſiæ aſcitus vitam duxit tali paſtore dignam, i. e. planè ſanctam, & mortem, quam debuit creatori ſuo & omnium noſtrûm, inuenit.

53. S. Seuerinus Archiepiſcopus Treuirenſis, vir fuit diuino cultui deditiſſimus, zelans Dei honorem ex animo, qui verbis & exemplis Eccleſiæ plurimum præfuit. S. Amando Epiſcopo Aquitano in concionando fuit Collega & ſymiſtas. Burdegali mortuus eſt: & Chriſtus eius mortem crebris miraculis pretioſam fuiſſe teſtatus eſt.

54. S. Modualdus ex inclyta Aquitanorum proſapia, ex palatio ad Eccleſiæ Treuiricæ gubernationem inuitus rapitur. Habuit ſororem Ittam, quæ nupſit clariſſ. duci Pipino: fuerūt hi S. Gertrudis virginis parentes. Habuerunt & filiū Grimoaldū, qui duo illa præclara monaſteria, Stabulanū & Malmundariū, ex proprio peculio conſtruxit quæ S. Remaclo ad inſtituendam monaſticam vitam tradita ſunt. Fuit hic Modoaldus vir ſumma prudentia, tum ſingulari manſuetudine præditus.

55. S. Numerianus fidelis Doctor & informator ſuæ plebis, vir vitæ ſanctimonia & eruditione inſigni excellens, qui in æthere ſanctorum collegio connumeratur. Obiit an. Dom. 715. eo tempore, quo Mahometicus furor initium ſumpſit.

56. S. Baſſinus ex nobiliſſimo Ducum Auſtraſiæ genere natus frater Lotharingiæ ducis, qui vt mundi gaudia & gloriam caducam vitaret, in D. Maximini monaſterio factus eſt Monachos, inde & vitę probitatem Abbas 17. impulſu verò Gregorij II. Pont. Treuirorum Archiepiſcopus creatus eſt Qui ita præfuit, vt baſis templi in domo Domini dici meruerit. In bona ſenectute obiit, & in ſuo monaſterio ſepultus.

57. S. Luitvvinus, Baſini ex ſorore nepos Belgicæ Galliæ Dux. Hic augendæ pietatis ſtudio aliquot monaſteria apud Treuiros liberaliſſimè dotauit, tandem vxore legitima mortua, monaſterio ſuper Sarram fluuium Benedictini inſtituti, in ſua ditione, quod Mediolacum appellatur, conſtructo, monaſtici rigoris habitum ibidem aſſumpſit, ac vitæ prioris leuitatem, acri pœnitentia diluit. Verum auunculo ſuo Baſino ad ſuperos tranſlato, Archiepiſcop. Treuiricus legitimè electus eſt. Cui munere laudabiliter & vtiliter annis aliquot præfuit. Tandem cùm Rhemos profectus eſſet ad Concilium generale, mortuus eſt ibi & in ſuo monaſterio an. Dom. 721. ſepultus, qui miraculis multis clarere dicitur.

58. Clodolphus S. Arnulphi Metenſis Epiſcopi, qui ex Francorum regum ſtemmate fuit, legitimus filius. Pater fuit Metenſium Epiſcopus, & eo reſignato, filius aſſumitur. Cum verò huic laudabiliter præſideret, ad Treuiricæ Eccleſiæ regimen quoque poſtulatur. Verum Milo Luitvvini filius, homo profanus, Epiſcopatum Treuirenſe quaſi Paterno iure, inuaſit & occupauit,& Clodolphum, virum iuſtum & ſanctum

mul

multis iniuriis affecit, qui tamen illius improbitati cedere maluit, quam repugnare. Milo autem ob quaſdam victorias, & ob gratiam Martelli regis valde fuit elatus, & Rhemenſem Epiſcopatum quoq; addidit, & ambas diœceſes per 40. an. obtinuit. Quantum autem ad Eccleſiaſtica officia attinebat, habuit Hildulphum Vicarium: ipſe vero militiæ & venationi vacabat. Tandē à quodā apro læſus mortuus eſt, & in Erāck oppidulo ſepultus, qui de Eccleſia male promeritus eſt.

59. S.Hildulphus mortuo prophano Milone, legitime ad Epiſcopatum, quem annis aliquot vt Vicarius in ſpiritualibus bene adminiſtrat, aſſumptus eſt.

60. VVeomadus Abbas S. Maximini, ſuperioris decreto ordinarie deſignatus eſt Archiepiſcopus anno Dom. 753. Hic Collegiis Paulini, Maximini, Martini & Eucharij maxima priuilegia impetrauit, quæ Carolus Magnus rata habuit & confirmauit. Tandem bonus Præſul à facie iniquitatis ſublatus eſt 6. Idib. Nouemb. & in ſua baſilica anno Dom. 776. tumulatus, anno ſui Præſulatus 23.

61. Richboldus ex Abbate Monaſterij Metlacenſis, in Archiepiſcopum Treuirēſem an. Chriſti 776. aſſumitur. Fuit vir religioſus, cùm in ſe, tum in alios, moritur an. Dom. 782.

62. VVatzo, aliis VVaſo, eiuſdem monaſterij Abbas, vir timens Deum, in Archipræſulem aſſumitur. Exceſſit autem è viuis anno 805.

63 Amalharius Fortunatus, monachus Luxouienſis, poſtea Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Græce Latineque doctiſſimus, pariterque eloquentiſſimus: ad Treuirenſis Eccleſiæ gubernaculum legitime electus eſt. Miſſus eſt à Carolo Magno Conſtantinopolim, ad Imperatorem Græciæ Michaelē, & pacem atque amicitiam inter eos conciliauit. Scripſit hic Fortunatus opera quædā de diuinis officiis, quæ à doctis teruntur. Præfuit ſumma cum laude annis 16. mortuus eſt autem an. gratiæ 822. & ad S.Paulinum vir ſanctus ſepultus.

64. Hetto cœnobij S. VVillibrodi Epternacenſis Abbas, legitime conſtitutus eſt Archiepiſcopus. Corpus S.Caſtoris ex Cardena Confluentiam tranſtulit, & in eius, omniumque Chriſto Omologetharum honorem inſignem baſilicam erexit. Præfuit annis 31. ſatis piè, & à morte apud S.Matthiam anno Chriſti 838. ſepultus.

65. Thretgaudus eiuſdem VVillibrodi monaſterij Abbas, ad Eccleſiæ Treuirenſis gubernaculum, inde electus eſt. Fuit homo ſimplex, in bonis literis non adeo verſatus. Præfuit an. circiter 18.

66. Bertoldus Abbas Mediolacenſis, & nepos S.Aduentij Metenſis Epiſcopi, legitime tum creatus an. Dom. 867. ſucceſſit, tum à Carolo duce Lotharingiæ deſignatus. Treuerim hoc tempore Nortmanni occupabant. Hic bonus pater ſanctorum reliquias, ne hoſtibus prædæ eſſent, defodit, & cum pio affectu tuendæ patriæ, & pugnandi pro aris & focis, reſiſteret, infœliciter ceſſit. Metenſis Epiſcopus occubuit, hic fuga elapſus eſt. Interfuit ſynodo Coloniēſi, & ſuarū Eccleſiarū priuilegia ſumma contentione defendit. Cum præfuiſſet Eccleſię vtiliſſimè an. 17. mortuus eſt, an. gratię Euāgelic. 884.

67. Radbodus ex Abbate Epternacenſi à Clero & toto populo in Archiepiſcopum eligitur, vir doctrina & prudentia clariſſimus, qui multum operæ in Eccleſiæ bonis amplificandis poſuit. Fuit Formoſo Pontifici Max. valde familiaris. Præfuit autem 21. annis.

68. Ruitberus vir doctus & prudens, cum ad Archiepiſcopatum eſſet aſſumptus, librum Decretorum ſcripſit, & cū eum ſuis Suffraganeis Epiſcopis obtuliſſet, atq; ab iis approbatus, voluit eum etiam obſeruari. Cum Heinricus Imp. contra Nortmannos bellum gereret, ei auxilio fuit. Cum autem annis 21. præfuiſſet, vita fungitur, anno Chr. 934.

69. Rupertus ex Saxonum ducum ſtemmate ad Archiepiſcopatum admotus eſt. Nobilitatem ſuam vitæ probitate illuſtrauit, qui toto vitæ ſuæ tempore ad Chriſtianam religionem promptiſſimus fuit. Eccleſiam D. Maximini deuaſtatam, reparauit, & dedicauit. Tandem bonus Præſul peſte, quæ tunc vbique graſſabatur, cum 28. annis optimè præfuiſſet, interemptus eſt, anno Chr. 965.

70. Heinricus inde an. Dom. 965. Eccleſiæ gubernationem ſortitus eſt. Hic cum præeſſet, habuit S.VVolffgangum virum pietate conſpicuum Sacellanum, cuius in reformanda ſua Eccleſia conſilio & opera vtebatur, & hic poſtea Ratiſbonenſis Eccleſiæ factus eſt Epiſcopus. Treuiris iuxta ſummū templum, monaſterium in honorem D.Petri cōſtruxit, & ibi monachos, quos regulam ſtrictim obſeruare voluit, ordinauit. Ottonem primum Imp. cum armato milite in Italiam ſecutus eſt. Contra Ioannem XIII. Pontif. Romæ celebrata eſt Synodus, cui hic non poſtremus interfuit. Cum vero domum cum Imp. reuerterentur, incidit in morbum, & peſte in itinere interiit. Hic forum Treuirenſe ordinauit, & crucem ibi ad modum ſcitam ob certas cauſas conſtituit.

71. Theodoricus Præpoſitus Moguntinus, vir nobilis ac magnæ auctoritatis, ſuccedere iuſſus eſt. Sub hoc Præſule Canonici Treuirenſes maioris templi, qui Henrici anteceſſoris tempore, ad arctionem regulę obſeruationem aſtricti fuerant, remiſſiores facti, ſe rebus & negotiis ſecularibus immiſcere cœperunt. Obiit hic Epiſcopus an. Dom. 970. ſepultus in cœmiterio diui Eucharij. Hic anteceſſoris ſui ex Italia corpus afferri fecit, & in maiori templo ſepeliri.

72. S.Ecxbertus ex comitum Hollandiæ præclaro ſtemmate ortus, virtute quoque ac eruditione inſignis, pacis ac tranquillitatis publicæ vt amantiſſimus, ita obſeruantiſſimus, omnibus ſuis ex animo charus. Multa oppida quæ Barbari deuaſtarant, reparauit. Erat eo tempore ingens terræ ſiccitas, quæ ſolum omne reddidit ſterile, quare hic ieiunium, quod Bannitum dicitur, inſtituit. Vir pius anno virginei partus 989. mortuus eſt, & in ſacello D. Andreæ, ſancti Matthiæ vicino, quod ipſe fundauit, ſepultus. Hic Eccleſiæ Egmundanæ inſignem crucem contulit, cuius virtutes eius loci fratres commemorare ſolent.

ELECTORES TREVIRENSES.

73. Ludolphus Saxonici Sanguinis, Epiſcopale officium & regimen accepit, anno Dom. 989. Immunitatem fratribus S.Petri (quos nunc Canonicos vocamus) conſtituit, & habitacula eorum muris cinxit, & voluit, vt à Laicis, tum habitaculis, tum conuerſatione differrent. Præfuit annis 10. Primus Elector Treuirenſis.

74. Alberto de Lutzemburgo Præpoſitus S.Paulini genere quidem & diuitiis clarus. Archiepiſcopatum cum non potuiſſet obtinere, vi inuaſit, an. Dom. 1003. cum ab ipſo Imper. Henrico alius eſſet electus, & deſignatus.

75. Mecingandus Præpoſitus Moguntinenſis, vir bonus & iuſtus ab Heinrico II. Imperatore conſtitutus eſt Archiep. Treuirenſis. Erat in Eccleſia atrox & pernicioſa concertatio, rex illegitimo Abelberoni aduerſabatur, & hic illi, quem rex conſtituerat, inſidiabatur & profligare conabatur. Abelberto tem annis agebat, alter vero Confluentiæ ſuam tranquillus functionem piè exercebat, qui expletis 12. muneris ſui annis, mortem oppetit, ibique ſepelitur: Abelberto vero cum videret ſe oleum & operam perdere, ceſſit, & in collegio D. Paulini vitæ colophonem impoſuit, anno Dom. 1014.

76. S.Poppo ex Auſtriæ Ducibus ortus, electus ab ipſo Imp. Henrico, tum ab omni clero & populo poſtulatus, an. Dom. 1015. Quod Daniæ regnum fidem Chriſti ſit complexū hunc autorem fuiſſe dicunt. Ob deuotionem, qua loca ſancta videre tenebatur, ad terram ſanctam profectus eſt. Ex Syria probatiſſimum monachum Simeonem, qui viarum & itinerum erat gnarus, aſſumpſit, quem Treuerim reduxit. Archiepiſcopus in honorem D.Michaelis, egregium, & permagnificum templum conſtruxit, & cum in illud S.Simeon eſſet ſepultus, paulatim ab ipſo denominationem accepit. Demum cum ſumma laude annis 41. & menſibus 5. præfuiſſet, mortuus eſt anno ſalutis 1047. & in ſuam baſilicam, id eſt Simeonis, ſepultus, Chriſti Confeſſor ſanctus.

77. Ebethardus ex Comite Palatino Rheni natus, vir magnificus, ad regimen Eccleſiæ deputatus eſt. Cum autem ad illud munus eſſet admotus, prudentiſſime & religioſiſſime gubernare ſtuduit. Huius Archiepiſcopi inſtantia Leo IX. Pontif. Maximus Germanus, Treuirim cum multis Cardinalibus venit ex Italia, & Eccleſiam multis priuilegiis condecorauit. Tandem bonus Præſul pridie Paſchatis in ſacrario ſubito mortuus eſt, anno Pontificatus ſui 20. Chriſti 1067. cum à Cerei conſecratione rediiſſet.

78. S.Chono aliis Conradus Suueus, primicerius Colon. à ſancto Annone Archiepiſcopo Colon. qui tū Imperij Romani Vicarius erat, ordinatus eſt Archiepiſcopus Treuirenſis. Verum illi, pręſertim Seculares, huius præſentia & præſidentia non erant contenti. Incarceratus eſt bonus paſtor aliquandiu à ſuis ſubditis: tandem anno Chriſti 1066. in Vretzich, ab impiis de altiſſimo monte ter præcipitatus cum manſiſſet illæſus, gladiis eorum interfectus, miraculis claruit.

78. Vdo Sueuus, ex præclaro ſtemmate Comitum Nellenbergenſium Eberhardo. Hic Imperatoris & Cleri ſuffragiis ad Archiepiſcopatum promotus eſt. Qui ſane talis fuit, cuius humeris tanti moles regiminis tuto imponi potuit. Fuit vir valde venerabilis, facie venuſtus, facundus, ſtatura procerus. Cum annis 11. ſtrenue ac deuote prouinciam ſuam rexiſſet, momentaneæ vitæ valedixit, anno Chriſti 1077. in Eccleſia D. Petri tumulatur.

79. Ado tempore Gregorij VII. id eſt, anno Dom. 1077. deſignatus eſt Archiepiſcopus Treuiricus, licet in eorum Chronicis holus non fiat mentio, apud probatos tamen authores celebratur, & inter Archipræſules connumeratur. Fuit vir ſanctus, pariterque doctus, ait Aloyſius, qui martyrologia de ſanctis Chriſti multa doctè conſcripſit. Hic etiam, vt iuſſus erat à Gregorio Pontifice, res controuerſas inter Imperatores Heinricum IV. & Rudolphum circa annum Dom. 1057. compoſuit.

80. Egilbertus Bauarus Præpoſitus Treuirenſis an. Domini 1079. præſente Imperatore Heinrico IV. ab omnibus legitimè creatus eſt etiam abſens, cum ageret Romæ in Imperatoris negotiis. Cum inde in Germaniam ea auctus dignitate & confirmatus, rediiſſet, ab omnibus humaniſſime exceptus eſt, & ſuis effecit virtutibus, vt ab omnibus merito amaretur. Fuit in erogandis eleemoſynis in pauperes liberaliſſimus, & humanitate ac manſuetudine conſpicuus. Cumque annis 22. ac menſibus 8. ſediſſet, ad æternam patriam anno Dom. 1101. conceſſit, ſepultus Treuiris in maiori Eccleſia.

81. Bruno Franco, conſecratus Moguntiæ. Valuit, tum conſilio, tum auctoritate apud Cæſarem, qui eum patris loco habuit. Ob pallium ſuum ipſemet Romam profectus, & perbenigne à Paſchale II. exceptus eſt, verum accuſatus quod ea, quæ ſui non eſſent officij, peregiſſet, increpatus eſt. At poſtea in gratiam receptus, Epiſcopalia obtinuit, & Galliæ Primas à ſummo Pontifice deputatus eſt: fuit inſignis & argutus diſputator: Iudæum quendam Phyſicum diſputando conuicit, & ad baptiſmum induxit. Eccleſias aut conſtruxit, aut collapſas reparauit. Cum præfuiſſet vtiliſſime annis 23. ex hac lachrimarum valle diſceſſit, & in maiori templo, totius ciuitatis mœrore, ſepulturam anno Chr. 1123. accepit.

82. Godefridus Treuirenſis Eccleſiæ maioris Decanus, vir Eccleſiaſticæ diſciplinæ obſeruantiſſimus. Cum annis tribus præfuiſſet; cum ſumma gratiarum actione vltro ceſſit. Reſignationem ſuæ duas cauſas adduxit, clericorum diſſolutam vitam, & ſenectutis ſuæ incommodum.

83. Meginherus natione Leodienſis, qui ab ineunte ætate in Eccleſia Treuirica optime fuerat inſtructus, & ſuis virtutibus omnibus conſpicuus fuit. Cúmque vir mitis ac ingenuus quorundam Clericorum zelo iuſtitiæ laſciuiam corrigere vellet, eorum morſus & odia expertus eſt. Quare vir bonus, vt Pontificis opem imploraret, Romam profectus eſt, & in itinere à quodam, quem excommunicauerat, miſere proditus, captus, luminibus priuatus, ex ingenti cruciatu vitam morte mutauit. Factum eſt anno Chr. 1130. & ab Epiſcopo eius loci Parmæ ſepultus.

84. Adelberus vir prudens, exacti iudicij an. Dom. 1132. ſuffectus eſt. Alius quidam Bruno Canonicus Treuerenſis erat antea electus, verum ille cum gratiarum actione huic lampadem tradidit. Fuit huic D. Bernardo admodum familiaris, qui tum Treuiris morabatur. Eduxit quoque ex Italia Eugenium, Rom. Pontif. cum 18. Cardinalibus Treuirim, quem cū ſuis, menſibus aliquot ſuſtentauit. Tandem præſulatus ſui an. 19. Chriſti 1152. Confluentiæ diem clauſit extremum.

85. Hellinos aliis Hillius, ſummæ ædis apud Treuiros Decanus, vir prudens atque literatus, communi Cleri populique conſenſu in Archiepiſcopum, anno incarnationis Dominicæ 1152. electus eſt. Prouinciam plurimis ædificiis, quibus multum operæ & ſumptuum impendit, exornauit. Ab Imperatore Friderico ſuæ Eccleſiæ nonnulla obtinuit priuilegia. Obiit Pontificatus ſui anno 18. Chriſti vero 1170. & Treuiris in maiori Eccleſia terræ mandatus.

86. Arnoldus Coloniæ apud D. Andream Præpoſitus, Imperatoris Friderici interpellatione à Clero, populoque creatus eſt. Licet pacis eſſet ſtudioſiſſimus, cū tamen à quibuſdā Comitibus bello impeteretur, eos deuicit, & fecit tributarios. Erat valde locuples, quare ſumptus ingētes ſine Eccleſię dāno facere potuit. Cum an. 18. laudabiliter ſediſſet, mortuus eſt an. gratiæ 1188. & Treuiris ante arā S. Trinitatis ſepultus.

87. Ioannes Imperatoris Cancellarius, Cæſaris ac ſummi Pontificis beneuolentia Archiepiſcopatum conſecutus eſt. Fuerunt duo ſimul creati, Volmarus Archidiaconus, & Rudolphus, ſummæ ædis Præpoſitus, & cū de Archiepiſcopatu per ſeptennium diſceptarent, poſthabitis illis, hic Ioannes à Pontifice ſubſtituitur, & per Sigefridum Cardinalem ſtatim confirmatus eſt. Ea ſane tempeſtate præſtantiorem paſtorem Treuiri habere non potuerunt. Ita præfuit & profuit, vt tum prouinciæ, tum ipſi ciuitati non parum contulerit, Eccleſiaſticarum rerum curam ſemper maximam habuit. Cum vero diœceſin ſumma cum laude annis 23. gubernaſſet, anno virginei partus 1213. viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt.

88. Theodoricus II. Comes de Weda, Præpoſitus S. Paulini, & Archidiaconus Treuir. à Collegio Canonicorum an. 1213. legitime creatus eſt. Fuit pacis ac trāquillitatis auctor. Cum ĩs temporibus Colonienſes ob ſuorum Epiſcoporum diuerſitatem, excommunicati eſſent, eos reconciliauit & abſoluit an. 1215. Tandē bonus & vigilans paſtor Confluentiæ anno ſui regiminis 30. rebus humanis valedixit, an. Do. 1242.

89. Arnoldus II. Præpoſitus Treuiricus, Comes Iſenburgius, anteceſſoris ex ſorore nepos, ab vna Capituli parte ſuccedaneus eligitur, à paucis autem Rodolphus Pontanus, Præpoſitus ſancti Paulini. Hic Arnoldo, fretus Ducis Lotharingiæ & Lutzelburgenſis fauore, reſiſtit. Tandem pacificati ſunt & Rudolpho (qui tamen breui mortuus eſt) Lorbergium aſſignatur. Inde liberatus metu Arnoldus, confirmationem vna cum pallio ab Innocentio IV. Pontifice anno Domini 1243. impetrauit. Diem clauſit extremum, regiminis ſui 21. anno à Chriſto nato 1259.

90. Heinricus II. de VVinſtigen, Decanus Metenſis, à ſummo Pōtifice Vrbano IV. duobus in diſcordia creatis, proponitur. Erat ipſe tunc Romæ, & non ambienti oblatus eſt ei Archiepiſcopatus. Cum autē cū Epiſcopalibus inſigniis Treuirim veniſſet, ab omnib. officioſiſſime exceptus eſt. Plurimis ædificiis conſtruendis innotuit, & Confluentinos recalcitrantes ſub iugum redegit, & arcem ibi prope pontē conſtruxit. In ſenio podagra, quam ſoluere neſcit medicina, valde affligebatur, & diuum Iodocum viſitare conſtituit. In reditu prope Beneuentū infirmari cœpit, & Bononiæ ſpiritū reddidit. Præfuit annis 26. & anno Chr. 1286. in terris eſſe deſiit.

91. Boëmundus de Vansberch, electus eſt cum alio quodam Gerardo de Eppenſtein. Verum dum capitularium examinentur ſuffragia, hic Cardinalium authoritate aſſumptus eſt, & ſtatim per Nicolaum IV. an. 1288. conſecratus, Eccleſiam ſuam hic magnificentia exornare ſtuduit. Cum autē an. 11. præfuiſſet, ex hac lachrymarū valle euocatus eſt, an. 1299.

92. Diethetus Adolphi Anaxoniani Romanorum regis frater, de ordine Prædicatorum. Erat Imperatorum domi ō magna concertatio, vt aduerſus Adolphum Albertus Auſtriacus vnoculus eſſet, & hæc diuerſa electio multa & infinita peperit mala. Bonifacius igitur VIII. Pontifex Rom. hunc in Archiepiſcopum Treuirorum ſubrogauit & conſecrauit, quum Capitulū eum minime poſtulaſſet. Præfuit igitur an. 7. & res diœceſeos ſub eo valde debilitatæ ſunt, mortuus eſt an. [illegible] 97.

93. Balduinus Comes Lutzenburg. Henrici VII. Imperat. frater, vnanimi Canonicorum conſenſo an. Dom. 1307. ſumitur. Ætatis immaturitatem, morum grauitate & conſiliorum prudentia ſuperauit. Erat ſtaturæ mediocris, viuacis ingenij, memoriæ tenaciſſ. Præſtiterat ſe virū longe expertiſſimum, & ingentem ſuæ ſapientiæ ſpem dedit, quod Mogunt. & VVormacien. atq; etiam Spirenſi Epiſcopatib. breui tempore tam dextrè proſpexerat. Quum autē ad hūc eſſet legitime promotus, ſumma tum fide tum laude præfuit. A Clem. V. Rom. Pont. conſecratur & Pallio donatus eſt. Tandē optimus ac laudatiſſimus Princeps ex hoc lugubri ſeculo, publico omniū luctu an. Chr. 1354. Præſulatus 46. ætatis 68. migrauit.

94. Boëmundus II. Sarapontinus, Archidiaconus Treuirenſis, à toto Canonicorū Collegio electus, moribus ac ætate grādæuus, ſucceſſit an. 1354. Fuit & hic laudatiſſimus Princeps, qui pacem, iuſtitiam, manſuetudinem vnice coluit. Sed cum ab impiis quibuſdā Centauris impeteretur, ob ſenij incommodum alium ſubornauit. Quare dominum Cunonē à Falckenſtein, virū eximiæ virtutis, & magnæ in bellis fortunæ, qui tū Moguntiuenſem & Colonienſem Archiepiſcopatus ſuo præclaro ſtudio defendebat, in Coadiutorem conſtituit. Hic rebellium vires & audaciam contriuit. Boëmundus autem cum podagræ malo & ſenio grauaretur, beatū ſe æſtimauit,

mauit, ſi hunc Cononem in ſua ſede habere poſſet ſuccedaneum. Quare apud Pontificem Romanum Innocentium VI. inſtitit, & poſt gubernationem cum gratiarum actione hunc vidit ſucceſſorem. Contulit inde ſe in Sarburgium caſtrum & eius prouentibus, quoad vixit, alitus eſt, inde annos quinque ſuperuixit in tranquillitate, & Pontificatus 14. Chriſti vero 1368. valedixit vitæ miſeriis.

95. Cono de Falckenſteins Coadiutor Boëmundi, vir prudentiſſimus, qui à natura ad regimen natus videbatur. Erat vir ſtrenuus, labori aſſuetus, ingenio & conſilio acutiſſimus. Hic Eccleſiæ Colonienſi, cum ab Angelberto coadiutor peteretur, ſuo ſtudio plurimum contulit. Cum duabus ampliſſimis prouinciis præſideret, vtriſque optime proſpexit. Treuiris metropolis volebat ſe ab eius iugo ſubducere, hanc ille & iure & vi ſubiugauit. Colonienſem reſignauit ſuo nepoti Friderico, Comiti Saruerdenſi. Gubernationis Treuiricæ 20. an. moritur Confluentiæ, id eſt, an. Chriſti 1388.

96. VVernherus à Koningſtein, à Capitularibus legitime in Archiepiſcopum eligitur, an. 1388. Fuit Princeps clariſſimus, in conſiliis valde prouidus, & circumſpectus. an. 30. fere præfuit, & inde naturæ an. Do. 1418. ceſſit neceſſitati, Confluentiæ prope Cononem auunculum ſuum in templo S. Caſtoris ſepultus.

97. Otto Comes à Zegeheim, ad Clauum Treuirẽſis Cathedrę imponitur, qui fuit vir bonæ vitę & ſummæ in Deũ deuotionis. Viros literatos in ſummo ſemper habuit pretio, & hęreticos, perditiſſimum hominum genus, odio proſecutus eſt. In amicos placidus, in hoſtes ſeuerus, in pauperes liberalis fuit. Erant eius temporib. Clericorum mores, non quales eorũ exegit profeſſio; quos cum hic corrigere, & reformare vellet, eorũ morſus ſenſit. Obiit an. Chr. 1420. cum duobus an. præfuiſſet.

98. Rabanus ab Helmſtadt. Treuirenſibus in ſententiis diſſidentibus Eugenius IV. Pont. illis inuitis hunc Eccleſiæ Spiren. Præſulem, virum potentem ac prudentiſſimum inſtituit ac confirmauit. Capitulum autem dum non conueniret, duos elegit, & hi ambo dum ſe mutuo inſectantur, prouinciæ non mediocria damna dedêre. Verum Rabanus, qui Eccleſiæ rationem habuit, ab armis abſtinuit, qui annis 9. etſi in ſumma inquiete, præfuit. Anno autem Dom. 1439. vtriuſque Eccleſiæ magiſtratu ſe abdicauit, & vt Iacobus de Sirck, qui reformationi Ottonis plurimum reſtiterat, eligeretur, inſtitit. Ipſe vero eiuſdem anni 14. Nouemb. naturæ debitum abſoluens Spiræ, in Baſilica cathedrali honorifice ſepelitur.

99. Iacobus Baro à Sirck, vir multæ eruditionis, per reſignationẽ anteceſſoris ad Eccleſiæ Treuirẽ. gubernaculũ peruenit. Confirmatur ab Eugenio IV. ſummo Pont. Verũ bonus Princeps dum diligenti & prouida diſpẽſatione Archiepiſcopatum an. fere 7. rexiſſet, animam egit, an. Dom. 1456. qui ſepulturam conſecutus eſt in Baſilica B. Virginis, iuxta ſummum templum.

100. Ioannes II. ex illuſtri familia Marchionum Badenſium an. Dom. 1449. ad Archiepiſcopatum conſtitutus eſt Gubernator, ætatis ſuæ 22. Admotus propter ætatis lubricitatem primo negligentius adminiſtrauit: inde factus vir, tum in Eccleſiaſticis, tum in politicis negotiis ſe virum longe excellentem demonſtrauit. In omni ſuæ gubernationis tempore quod admodum fuit diuturnum, pacem & tranquillitatem habuit. Ob venerandam caniciem & rerum multiplicem experientiam, in maxima fuit apud Imperij principes æſtimatione. Vixit ad annum Chriſti 1503. & iam fere octogenarius in caſtro Erenbreitſtein è viuis excedens, Pontificatus ſui an. 53. ætatis 79. Sepelitur Treueris in maiori Eccleſia, in choro ſancti Nicolai.

101. Iacobus II. item ex Marchionibus Badenſibus, ſuperioris nepos, ac eius per annos aliquot coadiutor, Ioanne iam defuncto, ipſe omnium conſenſu ordinatus eſt ſuccedaneus. Erat vir ingenio, eloquio, prudentia & ſcientia multijuga commendatiſſimus: bonas enim literas à doctiſſimo Philippo Beroaldo Philoſopho abunde hauſerat. Sunt eius naturæ, tum gratiæ dotes etiam Itali Admirati. Erat Principibus omnibus charus, ipſi etiam Maximiliano Cæſari acceptiſſimus. Eius dictum ex Tiberio: Boni paſtoris eſt tondere pecus & non deglubere. Præfuit ſedi an. plus minus octo laudabiliter, ac in florida ætate, annorum necdum 40. Princeps nobilis, doctus, aptus ad regimen, neceſſarius plane diœceſi: cum Coloniæ ageret ibidem mortuus eſt an. Dom. 1511.

102. Richardus ex nobili familia Gryfenclau à Wolfrats, maioris Eccleſiæ Treuirenſ. Canonicus, concorditer omnibus congratulantibus ad gubernaculum electus eſt. Ad huius promotionem, tum Clerus, tum & vniuerſus populus applaudebant, talem ſe nactum paſtorem; imo & hæc electio ipſi Maximiliano Cæſari vſque adeo complacuit, vt præcedentis Iacobi dolorem, huius ſucceſſione deliniret. Hic igitur Richardus talem ſe præſtitit principem, qualem vix Germania multis retro ſeculis habuit. Erat vir prudens, doctus ac plane pius ac deuotus in Deum eiuſque matrem Deiparam. Cœpit eo ſedente incendium illud & furor ruſticorum in ſuperiori Germania, qui primo in Clerum, mox in Principes graſſabantur, & prouinciis infinita mala dedere, vbi hic Richardus plurimum aduigilauit, vt peſtis illa nocentiſſima comprimeretur. In eo enim tumultu vltra centum millia ruſticorum an. Dom. 1512. à paucis Catholicis cæſi ſunt. Interfuit Ferdinandi Aquiſgrani an. Dom. 1531. coronationi, & dum domum rediiſſet, eodem an. è viuis exceſſit, non ſine veneni ſuſpicione. Præfuit ſumma cum laude ac vtilitate an. viginti.

103. Ioannes III. ex illuſtri & perantiqua familia Metzenhauſen poſt obitum Richardi, ab omnibus legitime 6. Cal. April. electus ſuccedit. Erat vir valde prudens, & œconomus optimus. Præfuit an. 9. laudabiliter. VVaſgoæ extinctus eſt 22. die Iulij, an. Chriſti 1540. ætatis 48.

104. Ioannes Ludouicus ab Hagen, legitime & concorditer electus ſuccedit. Erat hic vir perhumanus & mitis erga omnes omnium cõditionum homines, omnib. charus. Præfuit in magna rerũ Germanicarũ perturbatione per Lutheranos excitata. Valedixit iſti mortali vitę an. Do. 1547. Pontif. ſui 7. ętatis 53.

105. Ioannes IV. ex Comitib. ab Iſenburg, Canonicus Coloniẽſis, poſt hunc Ioannem an. Dom. 1547. Treuirẽſ. Archiep. vniformiter creatus eſt. Fuit hic cum ſuis collegis Archiep. in concilio Tridentino an. Do. 1552. Deturbatus eſt inde ob improbitatem tumultuantis Alberti Marchionis Brãdenburgici. Is ſiquidem religionis prætextu, imo impietatis, Epiſcoporum fines moleſtabat; vnde Treuirenſes quoq; moleſtabat. Combuſtis igitur apud Treuiros arcibus aliquot, monaſteriis ac templis, iiſque ſpoliatis, diſceſſit. Archiepiſcopi autem electores, vt ſuos defenderent, diſcedere coacti ſunt. Ioannes autem Archiepiſcopus cum annis 4. in tenui valetudine præfuiſſet, in caſtro Montahurenſi obiit, & Confluentiæ conditus eſt.

106. Ioannes V. ex nobili familia de Petta natus, & in omni genere virtutum optime educatus, à puero parentum conſilio operam literis dedit, & liberales artes fœliciter didicit. Accedebat & vitæ integritas, atque magna animi prudentia. Poſtea, ſe Treuirim cõtulit, & eius Collegij Canonicus receptus fuit. Ibi magna animi moderatione vixit, & ob multas corporis & animi virtutes omnibus gratiſſimus extitit. Ac primum Archidiaconus, mox omnium ſuffragiis Archiepiſcopus conſtitutus eſt, an. Dom. 155. Maximiliani II. Imperatoris electioni Francofurti cum aliis Electoribus interfuit: erat enim vir prudens, expertus, ad res magnas gerendas idoneus. Sub eo Treuerenſes nouarum rerum cupidi, nonnullorum moti improbitate, mirè tumultuati fuêre. Cum igitur an. 11 laudabiliter præfuiſſet, Confluentiæ fato, quinto Idus Februarij, ceſſit, ibique ad ſanctum Florinum terrę mandatus eſt.

107. Iacobus III. ab Eltz Decanus ſummi templi Treuerenſis, altero ad Superos tranſlato, omnibus congratulantibus, concordibus ſententiis ac votis anno Chr. 1567. in Aprili ad Archiepiſcopatum aſſumptus eſt. Eius promotione Clerus ac vniuerſus populus gauiſus eſt, & plurimum de eius inauguratione ſibi congratulati ſunt, & hic Reuerendiſſ. talem ſe præſtat paſtorem, & principem, vt non tantum à ſubditis ſuis ac domeſticis, verum etiam ab externis ſummis laudibus celebretur, qui ſane merito ornamentum ac decus omnium Archiepiſcoporum cenſeri poſſit. Nihil ſane in eo deſiderari poteſt, quod ad optimum præſulem ſpectare queat. Rudolphi II. electioni in Regem Romanorum an. Dom. 1577. cum aliis electoribus, interfuit. Coactus eſt cum ſua metropoli Treuiri, quò ſuum defenderet ius, bellum ac controuerſiam gerere, quæ Cameræ Spirenſ. cenſuræ commiſſa eſt. Obiit 1581.

108. Ioannes VII à Schomberg, electus 1581. Obiit 1599.

109. Lotharius à Metternich.

EPISCOPI MONASTERIENSES.

Carolus Magnus Imperator tertiam Epiſcopalem Eccleſiam erexit in Mediterraneis Saxoniæ, quæ nunc eſt VVeſtphalia, loco qui ab inſigni Monaſterio ibi ædificato, Monaſterium fuit appellatus. Erat autem cœnobium Virginum, & loco in quo ædificatum eſt, Mimingerodæ nomen fuit, quod mox amiſit. Tandẽ Metropolis totius VVeſtphaliæ euaſit; vrbs munita ſitu & opere, quamuis nuper ab Anabaptiſtis multũ deſtructa.

Primus autem qui Epiſcopatus honore hic præfulſit, fuit A S. Ludgerus natione Friſo, frater Hildegrini Epiſcopi Halberſtadienſis. Iam enim Friſia Chriſti fidem amplexa erat, & mittebat aſſiduè operarios ad eas Prouincias, in quibus meſſis multa erat, & pauci qui eam colligerent, aut in Domini horreum reconderent. Erat autem Ludgerus à teneris inſtructus in omni pietate & timore Domini. Alcuinus vir apud Carolum Magnum ſummæ authoritatis, cuius conſilio in rebus ſacris vtebatur, hunc apud Regem commendauit: quare ab ipſo Carolo cuidam virorum Monaſterio, præfectus eſt: quibus ſanè prodeſſe, non præeſſe, diligi, non timeri ſtuduit. Cogitauit de ſuo patrimonio monaſterium conſtruere, & ibi mentis ſuæ tranquillitati locum figere. Sed ecce Caroli Magni Imperatoris authoritate, euocatur, & Saxonum Eccleſiis, præſertim Mimegardeuodenſi, quæ iam fidem Chriſti profiteri cœperant, inuitus præficitur. Hic, quod oneris erat, ſuſcepit, quod honoris, declinauit: quod inflare poterat cauit, quod ædificare, ſubiuit. Autoritate igitur Archiepiſcopi Colonienſis Hildebaldi, licet reluctans, in Epiſcopum Mimigredenſem, quæ nunc eſt Eccleſia Monaſterienſis, conſecratus eſt. Hic commiſſam plebem miraculis, & doctrina ad Chriſtum ple- B nius conuertit. Mortuus eſt vir ſanctus an. Dom. 809. & in ſuo Monaſterio in VVerdena ſepultus.

2. Gerfridus Ludgeri nepos, & dignus in tali munere ſucceſſor, præficitur an. 810. ſtuduit enim eius mores & vitam imitari. Quamdiu præfuerit, & quibus potiſſimum refulſerit operibus, ſciri vix poteſt.

3. Alfridus vir deuotionis & ſanctitatis eximiæ, ſuperiori datus eſt ſucceſſor. Functionis ſuæ exactam habuit rationem, atque Eccleſiæ ſuæ tum populo ſibi commiſſo vtiliter ac fructuoſe præfuit, Lodouico Pio Imperatore, an. Dom. 835.

4. Lubertus tempore Sergij Rom. Pont. ad clauum Eccleſiæ, vir excellentis pietatis pariſque modeſtiæ, promotus, & raptus eſt, ne malitia eius mutaret intellectum, ſatis maturè.

5. Bertoldus ſanctitate ac ſingulari præditus clementia, præſidere cœpit an. Dom. 895. Imperatore Arnulpho. Epiſcopus hic ſuam declarauit ſanctitatem, quod ieiunio & precibus morbum Medicis incurabilem ſanauerit.

6. VVilhelmus plebanus in Cathehuſen, ob incredibilem ſuam religionem, ad hanc promoueri meruit Eccleſiam. Imperator ex venatione fortè fortuna ad hunc diuertit. Cumque pro ſua ſimplicitate hoſpitem (Ignorans eſſe Imperatorem) C benigne tractaret, iuſſit hoſpes, vt quid ab illo poſtularet. Video, inquit ille, te eſſe venatorem, percupio igitur, vt ex primo occurrente ceruo habere poſſim corrigiam, qua cinguli vice vtar. Spopondit ille, & videns viri ſanctitatem, pollicitationem factam alta mente repoſuit. Quamprimum igitur vacauit Epiſcopatus Mimigerdenſis Eccleſiæ, vocauit hoſpitem ſuum, & totis renitentem conatibus, ad eum induxit. Leguntur de hoc Epiſcopo nonnulla præclara facta. Quamdiu præfuerit, incertum. Fuit autem annus circiter Chriſti 920. quo Henricus Auceps præerat Imperio.

7. Richardus in vtroque homine vir nobilis, inde ad hanc promotus eſt Eccleſiam Fuit ex Regali familia ex Anglia ortus, & religione Chriſtiana conſpicuus. Maluit hic pius vir modeſtia, quàm armis in ſuos miniſteriales, qui eum moleſtiis afficiebant, decertare. Præfuit autem ſub Ottone I. Imperatore qui incredibili vſus eſt felicitate.

8. Rainoldus ſuperiore morte ſublato, ad gubernaculum peruenit. Famam hic poſteris immortalem hac occaſione reliquit. Fuit eius tempore omnium rerum caritas maxima: quare ipſe ſua largitate profuſa, velut alter Ioſeph, multorum D ſuccurrit inopiæ. His piis exercitiis vitam hanc terminauit.

9. Hildbaldus poſt hunc agere cœpit Antiſtitem. Non moueat quenquam, quod fratrum fiat hic mentio, quod olim illi qui iam gaudent vocitari Canonici: Fratres fuerint: & ferè omnes ſub D. Auguſtini regula viuebant.

10 Dodo poſt ad gubernaculum admouetur. Datur huic teſtimonium vitæ breue, ſed bonum, quod Eccleſiam rexerit laudabiliter, id eſt, moribus bonis ac vita pia eam inſtruxerit.

11. S. Suederus inde fuit ſuccedaneus. Hic talem ſe geſſit, vt omnium opinione, Sanctorum catalogo & albo inſcribi debuerit. In initio ſui Pontificatus vidit bella, verum illi omnia Otto II. Imperator in Galliam tranſtulit, quum ſuo legitimo Regi, & Regum Regi Chriſto, ſua nollent præſtare. Ipſe Pontifex pietatis plenus & dierum, deſiit eſſe inter mortales.

12. Theodoricus inde adminiſtrabat Eccleſiam. Hic ſuæ E conſcientiæ teſtimonium reliquit, quod ſeipſum religioſum exhibuerit, & Eccleſiæ bonis optimè profuerit. Quando terras reliquerit, nullibi repetitur.

13. Sigefridus ſortitus Eccleſiæ gubernaculum, tum mores, tum facultates in bonum ſtatum redigere ſtudio habuit. Vidit hic miram in Imperatore Heinrico II. ac coniuge ſua, ſanctimoniam. Cum autem vitæ mortali impoſuiſſet colophonem locum dans alteri, deceſſit.

14. Hermannus vir valde præclarus, eius nominis primus, anno ſalutis noſtræ 1025. Hunc Epiſcopatum ſumma induſtria, hoc eſt, religione in Deum, vigilantia in populum adminiſtrauit, & an. 1050. eſſe deſiit.

15. Robertus poſt huius obitum miniſterium ſortitus eſt.

16 Fridericus frater Marchionis Miſnenſis ac Magdeburgenſium fratrum Præpoſitus, quem S. Anno Archiepiſcopus Colonienſis Monaſterienſ: Eccleſiæ præfecit, & ordinauit Epiſcopum. Præfuit laudabiliter ſub annum Domini 1070.

17. Erpo ſuperioris nepos, ſanguine Magrapolenſium, vir F nobilis & ſyncerus, inde creatus eſt Epiſcopus. Profectus hic cum aliis multis Germaniæ Epiſcopis ac Principibus exhortatione Vrbani II. cum Godefrido Duce Bullionis ingenti expeditione in Paleſtinam, vbi Antiochia ac Hieroſolyma ac aliis locis potiti ſunt: Inde reuerſus feliciter Eccleſiam ſuam multis annis optime rexit, bonum ac fidem Chriſti militem ac paſtorem ſe declarans, qui bono fine hinc migrauit, anno Domini 1099.

18. Theodoricus de VVinzenberg eo tempore quo Imperatores & Romani Pontifices plurimum diſſidebant, ad Eccleſiæ gubernationem aſſcitus eſt. Henricus Imperator eum reiecit, Ludgerus Dux Saxoniæ, & Comes de VVintzenberg eius cognatus reduxerunt. Cum autem ciues ac miniſteriales ei quoque aduerſarentur, res ad arma peruenit. In conflictatione ex ignitis iaculis Eccleſia S. Pauli incendio periit, Inde D. Theodoricus apud Eccleſiam ad vitæ terminum permanſit, Obiit an. Dom. 1127.

19. Henricus à morte Erponis fuerat electus & conſtitutus Epiſcopus, verùm à quibuſdam eiicitur, & Heinrico Regi præſentatur. Hic eum quamdiu Theodoricus ſuperſtes fuit, in honore ſecum retinuit, & inde cum honore ad Eccleſiam reuexit, qui templum D. Pauli conflagratum reparauit. Præfuit G circa annum 1125.

20. Egbertus huius Eccleſiæ connumeratur Protomyſta. Fuit apud Lotharium Imperatorem magnæ authoritatis, qui eo Legato ad Concilium ad Clarum montem, ab Innocentio II. indictum, vſus eſt.

21. VVernerus, vir multis conſpicuus virtutibus, ſubſtituitur. Huius tempore Comes à Cappenberg deuotionis ergo. caſtrum ſuum in Ordinis Præmonſtratenſis collegium commutari paſſus eſt.

22. Henricus I. anno redempti orbis 1184. declaratus eſt Epiſcopus.

23. Ludouicus Comitis de Texenberg, Ottonis patruus, ordinatus eſt poſt Heinricum Epiſcopus. Erat autem vir magnanimus, qui ſuam Eccleſiam amplificauit, & multis bonis ac priuilegiis illuſtriorem reddidit. Fuit autem circa annum Domini 1190.

24. Godeſcalcus Saxo, verum humili natus loco, cui natalium tenuitatem ſua virtute egregiè illuſtrauit. Suis enim virtutibus, Imperatoris autoritate ad Epiſcopatum promotus H eſt, & eum contra omnes inſurgentes egregiè defendit, & ſumma cum laude rexit. Tandem anno Domini 1200. inter mortales eſſe deſiit.

25. Hermannus II. ſuccedit, qui ob ſummam beneuolentiam a ſubditis Pater vocitatus eſt. Secutus eſt Imperatorem in Italiam, à quo vt ipſe, & Succeſſores, Principes appellarentur, ac poteſtate gladij ſecularis vterentur, obtinuit. Obiit an. Domini 1246.

26. Otto Comes de Benthem, Præpoſitus Bremenſis, Hermanno in regimine ſuccedit. Hic omnium primus per Clerum eſt electus: ſiquidem ad ipſius vſque tempora Imperatores ibi Antiſtites conſtituerant. Aſiaticæ expeditioni cum aliis multis Principibus interfuit, & multa præclara geſſit.

27. Theodoricus inde ad Eccleſiæ gubernationem ſuſceptus eſt. Eccleſiam D. Pauli nouam condidit, [illegible]lia memoratu digna fecit.

A 28. Ludolphus de domo Nobilium de Holte, ſucceſſit. Licet ob Eccleſiæ defenſionem multa & dura ab aduerſariis pateretur, ipſe tamen pro ſua magnanimitate ſemper triumphauit. Nobiles admodum Eccleſiæ infeſtos & præfractos, ipſe domuit & extirpauit. Inde vitæ curſu ſub Rudolpho Imperatore conſummato, ad ſuperos conceſſit.

29. Otto II. illuſtris Comes de Lippia ſucceſſit. Fuit autem tempore Alberti Magni, id eſt, Chriſti 1266. hoc memoriale reliquit, quod Vechtam ditiunem ſuæ Eccleſiæ magnis impenſis adiecit.

30. Vvilhelmus II. de Baronibus de Holt legitimè ſuccedit. Hic vt ſummi templi Canonici & in Belreboxe lautius & commodius viuerent proſpexit, de morum reformatione nulla fit mentio.

31. Gerardus ex comitibus de Marca, poſt Ottonem fit Pontifex. Hic vir tali honore, imò excellentiori dignus fuit, religionis erat amator & propagator.

32. Euerhardus de Decſt cognomine, excellentis ingenij, præeſſe cœpit. Cum ad bella prouocaretur, ancipitem & dubiam eſt expertus fortunam.

33. Otto III. ex comitibus de Retberge, Præpoſitus Paderbornenſis. Præfuit annis ſex, & in exordio regiminis tranquillè egit, poſtea quendam aduerſarium, nempe Conradum, B Præpoſitum Colonienſem expertus eſt. Otto verò maluit maiori potentiæ cedere, quàm priuato bello multis incommodare. Exulat igitur, & in exilio moritur.

34. Conradus quorundam factione Epiſcopatum obtinuit, & per annos 4. in eo vixit. Geſſit bellum, in quo tum damna intulit, tum accepit. In hac perturbatione Eccleſiæ facultas non parum diminuta eſt. Ipſe in iſtis tumultibus præ animi dolore defecit. Relictis omnibus ad Ordinem D. Franciſci in florentiſſima fortuna, conceſſit, & vixit in eo cum ſumma modeſtia ac regulari & rigida obſeruatione an. 14. non ſine ſanctitatis nomine mortuus eſt anno Dom. 1240.

35. Ludouicus de Haſſia, vir illuſtris & magnificus, Carnotenſis Canonicus, bonarum gnarus literarum, præfectus eſt. Originem traxerat de S. Eliſabeth ſanguine. Cum eſſet per comitem Cliuenſem Ottonem ad ſuam introductus Eccleſiam, eam cum ſumma laude & vtilitate annis 49. rexit. Erat vita integra, in pauperes liberalis, bonis amabilis, malis autem formidini, in bellis fortunatus, Principibus gratus, qui aſpera æquè ac proſpera placido tulit animo.

C 36. Adolphus comes de Marca, anno Domini 1395. Monaſterienſis declaratus eſt Antiſtes. Fuit canonicus Colonienſis, & in iure Pontificio peritus, qui Eccleſiam hanc non ſine æmulis annis rexit 5. Pontifex Romanus Vrbanus V. eum minimè talem ſuſpicantem, ad Colonienſem Eccleſiam tranſtulit, verum ipſe poſt decimum menſem reſignauit, & contracto cum Margareta Cliuenſium Principis filia vnica matrimonio, eorum Comes poſtremus factus eſt. Suſtulit 7. filios ac 9 filias. Fuit circa annum Domini 1368.

37. Ioannes de Virnebetch, in gubernaculo Eccleſiæ ſucceſſit. Hic admodum ſolemniter & religioſè eſt introductus: verum cum per annum vix præfuiſſet, ſummi Pontificis autoritate ad Traiectenſem Eccleſiam transfertur, cui annis 7. præfuit.

38. Florentius de Vveuelskofen canonicus Colonienſis, per Vrbanum V. Eccleſiam viduatam ſuſcepit. Fuis non inutilis Pontifex, qui multa amiſſa bona recuperauit, & auxit; rebelles Eccleſiæ perdomuit. Inde quoque (vt erat tum temporis illa tranſlatio in vſu) poſt annos aliquot ad Vltraiectenſem per eundem Vrbanum transfertur. Huic ſumma prudentia ad finem vitæ præfuit & profuit.

39. Pato homo alienus, Bohëmus, Regis Bohëmi ſcilicet D C[illegible] IV. Imp. qui eum in deliciis habuit, autoritate, Antiſtes factus eſt. Ob Sedis Apoſtolicæ honorem ac Imperat. autoritatem eum religioſe ſuſceperunt. Verum ipſe ob linguæ vernaculæ imperitiam, cum videret ſe negligi, vltrò diſcedere elegit, qui ad Eccleſiam Suerinenſem tranſlatus eſt.

4[illegible] Hel[illegible]enticus Vvulff, poſt Patonem tranſlatum, ad Eccl[illegible]am hanc promotus eſt. Exercuerat hic ſumma fidelitate officia aliquot minora, nempe Paſtoris, Scholaſtici, Præpoſiti, inde ad maius & excellentius productus munus, morbo, quem tympaniten dicunt (genus eſt hydropis) ſuccubuit.

41. Otto IV. ex comitibus de Hoia, pridem Præpoſitus Eccleſiæ, legitimus factus eſt eius Epiſcopus. Talem ſe geſſit E vt ab omnibus Epiſcopatu dignus cenſeretur. Erat belli, quàm cæremoniarum Eccleſiaſticarum ſtudioſior.

42. Heinricus ex Comitibus de Morſe, Theodorici II. Archiepiſcopi Colonienſis germanus frater, poſt victoriis illuſtrem Ottonem, factus eſt ſucceſſor an. Dom. 1415. Fuit talis Præſul, qui huiuſmodi honore & maiori dignus habitus eſt. Præfuit ſuo tempore ſumma cum tranquillitate. Proteruos ipſe ſubiugauit, & iniquos profligauit.

43. Vvalramus item Theodorici Archiepiſcopi Colonienſis & Heinrici prædeceſſoris frater, ad Eccleſiæ gubernaculum legitima electione aſſumptus eſt. Verum cum nonnulli clam agerent, & Ericum Oſnaburgenſem, ſua ſede pulſum præponendum huic cenſerent, aſperum excitarunt bellum. In his tumultibus, qui per octennium durauêre, Vvalramus in fata conceſſit, locum faciens ſucceſſori.

44. Ioannes ex Ducibus Bauariæ, in Italia agens. Suſcipitur cum ſummo honore, introducitur, & omnia per illum pacantur. Præfuit igitur annis aliquot cum ſumma religione, & inde tranſlatus, Magdeburgenſium eſt factus Archiepiſcopus.

45. Heinricus Archiepiſcopus Bremenſis, ad hanc viduatam Eccleſiam ea lege aſcitus eſt, vt hanc in Commendam habebat, & priorem quoque obtinebat. Peruenit viuendo ad annum ætatis 96. qui vitæ periodum fecit circiter annum Chriſti 1470. Præfuit huic Eccleſiæ annis 30. Bremenſi 33. F vixit circa annum Domini 1494.

46. Conradus natus ex Comitibus de Retberge, Epiſcopus Oſnaburgenſis, vir induſtrius ac perhumanus, non indoctus, ad Monaſterienſem quoque Eccleſiam aſſumptus eſt.

47. Ericus Dux Saxoniæ poſt Conradum, virum nobilem, electus eſt Monaſterienſ. Epiſcopus, anno Domini 1508. & obiit an. Domini 1522. die 6. Nouemb. quo tempore Adrianus VI. Germanus Traiectenſis, præceptor Caroli Imperatoris moderatæ vitæ homo Pontificatum Romæ tenuit per [illegible]2. menſes.

48. Fridericus Comes de Vveda, legitimè Erico ſuccedit. Fuit præpoſitus Bonnenſis, & germanus frater Hermanni Archiepiſcopi Colonienſis. Reſignauit Epiſcopatum Monaſterienſem an. Domini 1532. die 22. Martij, ob tranquilliorem vitæ ſtatum. Obiit in Vveda Comitatu anno Domini [illegible]51. die 11. Martij.

49. Ericus de Grubenhagen, Epiſcopus Oſnaburgenſis, huic per electionem poſtulatus ſuccedit, qui cum vix ſex hebdomadas poſt electionem vixiſſet, mortuus eſt. G

50. Franciſcus Comes à Vvaldeck electus eſt Monaſterienſis Epiſcopus, anno Domini 1532. Fuit ſanè Princeps laudatiſſimus, qui ſuę Eccleſiæ optimè præeſſe ſummo ſtudio adnixus eſt, verum ob Anabaptiſtarum improbitatē, qui ſub eo in ea vrbe inualuerunt, mentem ſuam declarare atque manifeſtare non potuit. Poſt varias turbas ab illis excitatas, variaque perpeſſa incommoda, obiit an. 1553. in Iunio.

51. Vvilhelmus Ketteler; de nobili familia, apud Ducem Iuliacenſem Conſiliarius, ac ſummi templi Monaſterij Canonicus anno Domini 1553. electus eſt in Epiſcopum Monaſterienſ. Reſignauit anno Domini 1557. die 3. Decembr.

52. Bernardus à Raſſfeld, electus eſt inde Epiſcopus Monaſterienſis, anno Domini 1557. die 4. Decembr. Reſignauit an. Dom. 1560. die 25. Octobr.

53. Ioannes Comes de Hoia, Epiſcopus Oſnaburgenſis, electus eſt in Epiſcopum Monaſterienſem ann. Dom. 1566. die 20. Octobr. Erat facundus, largus, illuſtris, ad omnia magnanimus, Principibus gratus. Mortuus fuit anno Domini 1574.

54. Ioannes Vvilhelmus, Ducis Iuliacenſis ac Cliuenſium, ex Maria Ferdinandi Imperatoris Romani filia, natu minor H filius, ſummi templi Colonienſis Canonicorum aſſociatus Collegio, optimæ ac ſummæ ſpei adoleſcens poſt Ioannis de Hoia mortem, in gratiam parentis adoptatus Eccleſiæ Monaſterienſis Adminiſtrator.

EPISCOPI OSNABVRGENSES.

Oſenburgum ſiue Oſnaburgum, eſt inſignis vrbs in Saxonia: ferunt ita dictam à bouina pelle, quibus pellibus hæc vrbs fuerat circumdata. Tradunt eam erectam à Comitibus de Engers, alij autem antiquiorem à Iulio Cæſare inceptam, perhibent. Carolus Magnus Imperator illic Eccleſiam in honorem D. Petri & ſanctorum Criſpini & Criſpiniani condidit. Decem Epiſcopatus in Saxonia inſtituit, quorum Oſnaburgēſem eſſe voluit pręcipuam. Summè etiam hanc vrbem

A præ cæteris coluit,cui priuilegium nouæ ſcholæ conceſſit, in qua Græcæ & latinæ linguæ à viris doctis traderentur.

Poſtquam autem Vvedekindum, Ducem Chriſtianæ religioni valdè repugnantem, vnà cum tota Saxonia deuiciſſet, eos iugum Chriſti ſuſcipere compulit, circa an.ſalutis 780. Eccleſiam igitur in loco,qui Oſnaburga dicitur,qui frequens ac celebris erat habitatoribus,quam primam eſſe ac Epiſcopalem voluit,ædificauit. Acceſſiuit ad hoc diuinum opus ex Phryſia, quæ per D. Bonifacium ad Chriſti religionem acceſſerat,& multos dabat doctos ac pios viros,hominem gente & origine Phryſium,Vvithonem virum ſanctum.Huic vt cum ſuo ſancto Collegio commodius viueret, ac populum diligentius inſtitueret,de prouinciæ prouentibus ſatis abundè proſpexit. Quare hic vir Dei,omnibus modis piiſſimi regis expectationi ſatisfacere conatus eſt,& multas animas benè viuendo, ſedulò docendo, Chriſto lucratus eſt. Carolus autem ſuam nouellam Eccleſiam exornare non deſiit. Vvedekindus autem Dux,ad mentem tandem rediens ſaniorem, ſe demum cum alio quodam nobili viro Carolo ſubmiſit,& poſt diligentem in fide inſtructionem,factum,Carolo patrino,ſuſcepit baptiſmum. S.Vvittho igitur,cum huic nouellæ B plantationi optimè annis aliquot præfuiſſet,& multum fructus in vinea Domini feciſſet, piè in Domino obdormiuit, an.804 Sub eo Leo Pont.Rom. venit Paderbornam ad Carolum Imperatorem.

2.Mengardus ſiue Meingerus poſt S.Vvitthonem huic Eccleſiæ datus eſt Epiſcopus.Et quia in fidei negotiis ſeſe diligentiſſimum præbuerit præconem,tali præſulatu ſe dignum effecit præſulem.Qui dies ſuos poſt laudabilem finem in pace Chriſti præſulatus ſui an.29.compleuit.

3.Goſvvinus inde ad gubernaculum promotus eſt.Præfuit an.32.& peruenit ad an.966.

4.Gosbertus ex ſchola S.Anſgarij præſtantiſſimi Apoſtoli Suediæ, huic Eccleſiæ datus eſt Antiſtes. Fuit quidem ſtrenuus verbi Dei concionator: verum rebus in Eccleſia turbatis,ad ſuum magiſtrum Anſgarium,qui tum temporis erat ſedis Apoſtolicæ Legatus,ſeſe contulit,& cum an.10.præfuiſſet,cum aliis piis viris, in Dania martyr occubuit.

5.Eggehardus,ſiue Egbertus ad Eccleſiæ regimen peruenit, cùm à Nortemannorum tyrannide paululum reſpiraſſet.Inuenit Eccleſiam propter prædeceſſorum diſſimulationem valdè dilaceratam, præſertim in bonis temporalibus, quare C ſui Protectoris Archiepiſcopi Colonienſis Vvilliberti præſidium implorauit, & eius adiutorio bonorum inuaſores eò adegit,vt veniam peterent,ac ablata reſtituerent. Annis igitur 10.ſumma prudentia parique vtilitate ſuæ Eccleſiæ præfuit. Mortem inde an.Chr.884.ſub Carolo III. incurrit.

6. Egelmarus.vir bonus & doctus, Pontificali honore dignus,ſubſtituitur.Hic apud Arnulphum Imp.ſummæ erat authoritatis,quare eius fauore, multa ablata ab Eccleſia,reſtituit,& ſingularia obtinuit priuilegia.cúmq; magna laude ac commodo an.33.præfuiſſet,in pace vitam caducam amiſit.

7. Dodo inde an.12.relictam rexit Eccleſiam,& apud Ottonem I. cui gratus erat, priuilegia anteceſſoris confirmari obtinuit: fuit fidelis paſtor.

8.Drogo deinde optimis comparandus præſulibus,ſub Ottone I.præficitur. Quòd Imperatorem habuerit ſibi faventem,& eius merita talia eſſent,Eccleſiæ ſuæ in Vvidebringe vectigalia,adiecit. Peruenit autem viuendo ad an.Chr.966. & 3.Id.April.occubuit.

9.Ludolphus fuit illuſtris genere,& nobilitatem ſuam virtutibus illuſtriorem reddidit.Otto Imp.II.eum valdè dilexit, & eum ſuum conſanguineum appellauit, & Eccleſiam Oſ- D naburgenſem,ob optimi præſulis probitatem clariorem effecit.Præfuit an.14.& mortem an.Chr.983.expertus eſt.

10.Dodo II.fuit ſub Ottone Imp. III. Præfuit autem Eccleſiæ annis decem. Nihil de eo ſingulare commemoratur, quod ad illius magnoperè facere poſſit celebrationem. Non eſt autem infima laus, ſine quærela in Domini gregis excubiis verſatum fuiſſe.

11. Guntradus valetudinarius, qui tandem maxima preſſus ægritudine,mortuus eſt.

12. Vvarnodus, ſiue Vvacolphus fuit duodecimus Epiſcopus.

13.Thietmaros legitimè ſuccedit,quem Albert.Crantzius bonum Epiſcopum dicit.

14. Moncherus ordinariè ſuccedit. Hic ſpatio breui, id eſt,annis 4.egit.fuit tempore V.Henrici Imperatoris,qui tamen ante eum obiit. E

15. Goſmarus non improbandus Epiſcopus. His temporibus Berengarij hæreſis inoleſcere cœpit.

16. Eluericus an.Dom.1052. Oſnaburgenſis Eccleſiæ ſacrorum miniſter factus eſt.Fuit ſub Conrado Imperatore,& dum proficiſceretur ad Italiam,ſe illi itineris comitem præbuit.Præfuit autem an.15.& in Maio obiit.

17. VVernicherus inde admouetur ad officium,& præfuit laudabiliter an.15.mortuus eſt an.ſalutis 1068.

18.Bernardus origine Sueuus,& inſignis religione,Eccleſiæ gubernationem conſecutus eſt.Ante Pontificatum Goſlariæ degebat,& ibi iuuentutem,vt Moderator ſcholæ inſtituebat, ſed & proximum, vt inſignis diuini verbi preco, ſalutis doctrina ſedulo admonebat, quare Imperatori Henrico tertio innotuit: cum autem hæc vacaret Eccleſia, Cæſare authore, ei præficitur. In ea exiſtens eminentia, vocationi ſuæ minimè dedecori fuit.Fertur quod glires, cum terræ eſſent pernicioſæ,extra prouinciam ad annos aliquot expulerit.Tandem cum optimè an. 20. præfuiſſet, an.Chriſti 1088. ad meliora tranſiit.

19. Marqoardus ex Abbate Corbeienſis Cœnobij electus F eſt Epiſcopus.Oſnaburgenſis. Eo tempore Romanus Pontifex & Imperator de Eccleſiæ Iuriſdictione decertabant, & erant altercationes acerrimæ,& vſuuenit,vt quem hic admoueret,alter rurſus depelleret, & multa inde ſcandala exurgerent: Quare & hic bonus vir anno ſexto, quod huic vel illi impenſius fauerit, depoſitus eſt a Pontificatu.Hæc depoſitio circa an.Dom.1093.contigit.

20. VVido amoto Marquardo,ad hanc admotus eſt Eccleſiam. Contigit, vt ſub eo vetus templum Oſnaburgæ incendio periret & ſacræ Diuorum reliquiæ, quæ ibi ſeruabantur, diſperſæ ſunt.

21. Ioannes cognomento VVidonis,huic ſuccedit, & præfuit circa an.Dom.1100.an.9.

22. Deipholtus Ioanne mortuo ad regimen Eccleſiæ promouetur, qui annis octo præſedit. Mortuus eſt anno Domini 1119.

23.Diethardus ad gubernaculum eligitur.Hic in ſuo regimine multos hoſtes expertus eſt, gubernauit autem an.8.

24. Vdo ad clauum Eccleſiæ admotus,ſedit an 4.

25.Philippus ex Comitibus de Katzenellenbogen,aſſumi- G tur Pontifex. Hic ſuis hoſtibus egregiè nouit obuiare: tum Eccleſiam opportuno tempore,tum annis defendit,tum religione illuſtriorem fecit.Præfuit igitur prouinciæ an.32.ſumma cum laude parique emolumento, & an.Chr.1164.deficiens, eſſe inter mortales deſiit.

26. Arnoldus Oſnaburgenſis ex Canonico Colonienſi Præpoſitus,inde Eccleſiæ eiuſdem creatus eſt epiſcopus.Præfuit igitur cum laude & pari quoque commodo an. 22. patribus an.1186.aggregatus eſt.

27. Gerhardus de Lippia, vir acris & prudentis ingenij. Habuit hic bellū cum Stetingis, eo quod,malè de Chriſtiana religione ſentirent, ac cultoribus Chriſti malè precarentur. Ad Bremenſem Archiepiſcopatum poſtulatus eſt,& quod ſuo Capitulo minus eſſet gratus,cui in omnibus non conſentiebat,facile acquieuit.Fuit ſub Friderico Imperatore.

28. S. Adolphus ad Eccleſiæ clauum aſſumitur. Fuit hic Adolphus valdè religioſus, & Eccleſiam ſuam optimè viuendo,docendo plurimum ornauit.Fuit in pauperes,in leproſos valdè liberalis. Eccleſiæ bona temporalia non neglexit. Cùm præfuiſſet an.21.ſanctè obiit,& deus declarauit ſanctitatem eius.

29.Bruno comes de Iſenburg,qui fratrem habuit Theodo- H ricum Epiſcopum Monaſterienſ.Fuit hic Bruno pacis ſtudioſus,& cum multa Capitulo crearentur ac obiicerentur ab aduerſariis diſſidia,ipſe omnia cōpoſuit ac concordiā quæſiuit. Præfuit an.8. & hoc ipſum tēpus rebus ſalutaribus impēdit.

30. VVidekindus Comes de VValdegge ad Eccleſiæ regimen legitimè promouetur. Ad gubernaculum aſſcitus,ſe virum longè in rebus benè gerendis præſtantiſſimum declarauit.Contulit Capitulo multos agros,vt cum prius frumenti inopia laborarent, ipſe improbo labore ex ſterili ſolo,fertiles agros effecit.Cùm autem an 10.vtiliſſimè præfuiſſet,ad meliora,vti confidimus,an.ſalutis 1261.emigrauit.

31.Baldevvinus ex Ruſsle,vir ob animi virtutes Epiſcopatu neutiquam indignus,ſucceſſor eſt factus.Hic reliquit memoria moriale, quod Eccleſiæ ſuæ Oſnaburgenſis auxerit præbendas, & quod Eccleſiæ in VVidenbruggen optimè proſpexerit. Præfuit annis decem, & eſſe inter viuos deſiit.

32. Conradus Comes de Retberge, ſua nobilitate ac virtute ad hanc prouectus eſt Eccleſiam. Cúmque bonus Epiſcopus annis 28. laudabiliter præfuiſſet, viam vniuerſæ carnis, ſui magno relicto deſiderio, ingreſſus eſt.

33. Ludouicus ex comitibus de Rauensberge ortus, ſuccedaneus fuit. Cum eſſet ad regimen admotus, arma contra ſæuiſſimos hoſtes arripere coactus eſt. Habuit enim impugnatores acerrimos, & contra hos ſemper triumphauit. Verùm cum in conflictu vulnus quoddam à ſuo miniſtro incautè accepiſſet, mortuus eſt, cùm an. 12. glorioſè Eccleſię pręfuiſſet.

34. Engelbertus cognomento de VVepe, poſt Ludouicum præficitur. Hic arcem in VVitlage, Eccleſiæ Oſnaburgenſis fulcimentum, conſtrui fecit. In diebus quibus præfuit, ſatis grauiter Eccleſiæ proſpexit, inde gubernationis ſuæ anno 10. ex hoc mundo ad ſuperos conceſſit.

35. Goitfridus ex Comitibus de Arnsberge, heros nobilis, Eccleſiæ præſidere cœpit. Præfuit ſanè annis triginta non ſine moleſtiis. Erat quidem pacis ſtudioſus & à marte abhorrens, ab aduerſariis tamen immunis eſſe non potuit. Tandem ad Archiepiſcopatum Bremenſem electus, cum annis decem præfuiſſet, anno ſalutis 1359. Stadij calamitoſus Pontifex deceſſit.

36. Ioannes Hoed, Decretorum Doctor, Apoſtolicæ ſedis authoritate aſſumptus eſt. Erat quidam alius, Lubertus ſacrarum legum Doctor, electus, verum ille huic ceſſit, & trãquilliorem ſtatum vitæ, in monaſtica religione, amplexus eſt. Tandem ab alienatis oppidis & arcibus ab Eccleſia, Theodoricum de Marca Canonicum Colon. Coadiutorem aſſumpſit. Cúmque annis 16. varia fortuna præfuiſſet, in fata conceſſit.

37. Melchior ex Ducibus Brunſuicenſibus, neglecta Capituli electione, per Romanum Pontificem admiſſus eſt: verum quod omnia eſſent in manu Theodorici præpoſiti Colonienſ. ipſe parum proficere potuit. Tandem in bello quodam captus eſt, & Theodorici liberalitate liberatus. Pręfuit Eccleſiæ, vt Vicarius, ſumma regiminis ad manus Theodorici delata. Ab hac abſolutus Eccleſia, ad Suerienſem eſt tranſlatus anno Domini 1376. tandem per fraga, quæ nimis auidè ſumpſit, periit.

38. Theodoricus de Marca, fuit tanquam Coadiutor, in ordine, 38. Epiſcopus Præpoſitus Colonienſis maioris ædis.

39. Theodoricus de Horde, Præpoſitus Eccleſiæ Oſnaburgen. vir magnanimus, per liberam electionem in Epiſcopum aſſumptus eſt.

40. Conradus III. ob vitæ integritatem Epiſcopus Oſnaburgenſ. electus fuit eo tempore, cum Baſilienſe Concil. inchoaretur. Erat autem tum Epiſcopatus ille plurimum turbatus, atque multa bona ab ea Eccleſia abalienata. Itaque Conradus partim ſua prudentia, partim armis labaſcentem eius Eccleſiæ ſtatum, egregiè reſtituit.

41. Otto Comes de Hoya, Epiſcopus Monaſterienſis, Adminiſtrator Oſſenburgenſ. Hic vtrique Eccleſiæ optimè proſpexit ac præfuit.

42. Ioannes Comes de Diepholte, vir inſignis, ſtrenuus ac conſtans. Hic verè perpendit illud Apoſtoli *Coloſſ.* 4. Vide miniſterium, quod accepiſti in Domino, vt illud impleas.

43. Ericus Comes de Hoya. Hic expulſus eſt.

44. Henricus Comes Morſſenſis, Epiſcop. Monaſterienſis, Adminiſtrator Oſſenburgen. Hic optimè & ſumma cum laude præfuit.

45. Albertus Comes de Hoya, Epiſcopus Mindenſis & Oſſenburgenſis, ſub quo fuit incendium Oſſenburgæ pernicioſiſſimum.

46. Rudolphus Comes de Delpholte, Epiſc. Vltraiecten. & Oſnaburgen. vir bellicoſus.

47. Conradus IV. Comes item de Delpholt, vir pacificus. Rectè D. Gregorius ait. Si Dei vocantur filij, qui pacem faciunt, proculdubio Satanæ ſunt filij, qui pacem confundunt.

48. Conradus V. Comes de Retberge, Epiſc. Monaſterienſis, à Capitulo ad hoc electus Pontificium, fuit vir inſignis, induſtrius ac humanus. Obiit an. Do. 1505. die 8. Febr.

49. Ericus Dux Brunſuicenſis, de Grubenbagen, poſt hunc aſſumptus eſt in Epiſcopum Oſnaburgenſem, & ſedit in eodem Epiſcopatu annis 23. Cum ad Monaſterienſem quoque eſſet electus Epiſcopatum, poſt ſex hebdomadas, id eſt anno Dom. 1531. mortuus eſt.

50. Franciſcus Comes de Vualdeck, Monaſterienſis Epiſcopus, ad Oſnaburgenſ. vt protectorem haberent potentem, aſſumitur. Huic Anabaptiſtæ multum negotij crearunt, quos tandem magnis ſumptibus, aliorumque Principum auxilio expugnauit. Mortuus eſt optimus ac pacificus Princeps, ann. Dom. 1553. ſepultus Monaſterij.

51. Ioannes Comes de Hoya, huic in Oſnaburgenſi Eccleſia ſubſtituitur. Fuit hic Cameræ Imperialis Iudex, Princeps doctus ac paci deditiſſimus, multarum gnarus linguarum. Obiit Monaſterij an. Dom. 1574. nonis April. ac ibidem in ſummo templo, id eſt, D. Pauli, honorificè ſepultus.

52. Henricus Dux Saxoniæ, Canonicus Colonienſis, Archiepiſcopus Bremenſis, ad hanc Oſnaburgenſem aſſumptus eſt, an. 1574. Iſtis poſtremis Præſulibus cogitandum illud ex *Decretis Concil.* relinquo. Integritas præſidentium ſalus eſt ſubditorum, totiúſque familiæ domini ſtatus & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inuenitur in capite.

EPISCOPI MINDENSES.

Carolus Magnus Chriſtianæ religioni deuotiſſimus, & hanc Mindenſem Eccleſiam in Saxoniæ finibus hac ratione inſtituit. Cum ducem illius gentis VVedekindum potentiſſimum cum ſuo exercitu deuiciſſet, ac ad fidei Chriſti profeſſionem perduxiſſet, petiit tandem, diuina illuſtratus gratia Dux, vt ſacerdotẽ doctum ac pium, qui eum in rebus fidei plenius inſtitueret, poſſet habere. Annuit Rex ſe curaturum, vt Catechiſtam haberet, modo de habitatione digna, ac commoda ipſi prouideat. Obtulit Dux ſuam ad VVeſeram, arcem, vtriuſque capacem, & locum ædificandæ Eccleſiæ opportunum, vltrò conceſſit. Ibi igitur conſtructa eſt Eccleſia, & paulatim non ignobile Saxoniæ oppidum Mindenſe ſubſecutum. De ciuitatis magnitudine, ſplendore, & ciuium ſtudio, parum, quod hic dicere poſſumus, habemus, dolendum eam Lutherano fermento implicatam. Ferunt hoc nomen Minda, illic hac occaſione proueniſſe, quod Meum & Tuum, quaſi communis duorum cohabitatio ſonat in Saxonica lingua, Myn, din. Vt autem nouella hæc Eccleſia celebrior eſſet, ei defenſores Duces & Comites, Nobiles, Miniſteriales aſſignauit, mò & prouentus locupletes, quibus aleretur, ordinauit & inſtituit. Hæc Eccleſia ab initio multis ordinata eſt Sanctorum reliquiis, ſcilicet Feliciani, Fulguratis Epiſcopi & Martyris, Theodori, Carpophori, & Abundij martyrum.

1. S. Herimbertus vir pietate inſignis, Carolo admodum familiaris, huic nouellæ Eccleſiæ primus datus eſt Epiſcopus. Hic igitur ducem inſtituit, & baptizauit, & tantus populum feruor religionis inceſſit, vt plurimi confluerent ad baptiſmum. Cum autem ſanctus Hirimbertus ſuo officio grauiter annis aliquot inſtitiſſet, ac plurimum fructus de ſuo concredito talento feciſſet, piè in Domino in die SS. Primi & Feliciani obdormiuit. Quàm diu autem huic Epiſcopatui præfuerit, Annales non exprimunt.

2. Haduardus vir pietate ac religione inſignis, ſecundus Antiſtes præficitur. Impoſitam ſarcinam non detrectauit, verùm in vinea Domini, vt diligens vinitor ac agricola laborauit, & ob hanc ſolam cauſam, vt plurimæ priorum animæ Iuſtorum albo adderẽtur, ad mortem vſque ſeſe impendit. Cum tales animos, Saxones in ſuis Pręſulibus cernerent, ſub iugum Chriſti, non grauatim ſeſe ſubmiſerunt. Non enim eos tributis grauabant, non quærebant ſua, ſed eorum æternam ſalutem. Tandem bonus Pontifex plenus pietatis operibus, ad Deum tranſiit Idibus Aprilis: quot autem præfuerit annis, non exprimitur.

3. S. Theodoricus vir ſincerus gubernacula ſuſcepit. Hic bonus Antiſtes in illa turbulenta incidit tempora, quando Normanni per terras graſſabantur, & multa vbique damna dedêre, Occubuit igitur hic glorioſus Pontifex, cum aliis quibuſdam viris piis, pro Eccleſia Dei.

4. Vulffarius genere Saxonico, mirabilis, ſed bonus Epiſcopus. Tum temporis non niſi religione & ſanctimonia præſtantes ad Epiſcopales vocabantur honores.

5. Drogo an. Dom. 806. præeſſe cœpit: hoc eodem tempore initium habuit monaſterium in Melebeke, Epiſcopus autem hic bonis operibus plenus, ipſis feriis Diui Bonifacij rebus humanis exceſſit, quieſcens in pace Chriſti.

6. Adelbertus Epiſcopatui myſtagogus inſtituitur. Fuerunt tum tempora turbulenta, quum hoſtes truculentiſſimi vndique irruerent: quare Eccleſiaſticis viris ad lachrymas

& feruentes preces confugiendum erat. Quotidie ferè alij atque alij Barbari, vti Nordmanni, Hunni, Vngari, Tartari, Turcæ exurgebant. Sed quis tandem finis malorum? Deus per huiuſmodi Philiſtæos ſuos exercet, quos in cœlis coronare diſpoſuit.

7. Bernardus inde ad clauum admouetur Præſul. Hic Chriſti gregi, quem ad Deum ſemper aſpirare cohortatus eſt fuit Doctor & paracletus inſignis, ſua mirabili pietate electis Dei annumerari meruit.

8. Lidarius ſub Imperatore Conrado, quo tempore Monaſterium in Viſchbeke eſt fundatum. Eius præſidentiæ anni non ſunt aſſcripti, verum quod Eccleſiam fœliciter rexerit, & in tranquillitate reliquerit, ad meliora tranſiens, memoratur.

9. Euergiſus hanc gubernandam accepit Eccleſiam. Eo tempore Bruno Ottonis Magni frater, Archiepiſcopatui Colonienſi præfuit, qui Sanctorum corpora Patrocli, Gregorij & Eliſij cum baculo Diui Petri Roma Coloniam tranſtulit.

10. Helinvvardus poſt hunc admotus eſt. Hic cum de prioris Eccleſiæ dedicatione, ob varias rerum mutationes dubitaretur, in præſentia aliorum viciniorum Epiſcoporum, eam denuò conſecrauit, & inde an. Dom. 958. præſulatus ſui an. 6. moritur.

11. Landovvardus ſucceſſor legitimus fuit. Hic inter ſuos anteceſſores Regalia, vt vocant, primus de manu Ottonis Imperatoris I. ſuſcepit.

12. Milo ſub Ottone III. gubernator Eccleſiæ an. Chr. 992. aſſumitur.

13. 14. Hic duorum Epiſcoporum nomina in archetypo deſiderantur.

15. Sigebertus ad regimen ordinariè eſt euectus: hic Eccleſiam Diui Martini Mindæ erigi curauit.

16. Bruno ex Collegio Magdeburgenſis Eccleſiæ, vir præſtantiſſimus, ſub Henrico III. præfuit. Apud Mindam fundauit, Monaſterium in honorem S. Mauritij, tranſlatis illò Fratribus de Collegio D. Ioannis Magdeburgenſi. Sedit hic venerabilis Bruno an. 18. & poſt diuturnam ægrotationem ipſo S. Scholaſticæ die obiit.

17. Engelbertus vir Bauarus, Brunoni ſuccedit, tranſlatus Imperatoris voluntate de Eccleſia Bambergenſi ad hanc. Hoc tempore Imperatores per vim ſibi vſurpabant poteſtatem non ſolùm Epiſcopos conſtituendi, verùm etiam Romanos Pontifices. Sedit hic Engelbertus Præſul annis 25. menſibus octo, & à morte in Eccleſiam S. Martini quam perfecit, ſepultus eſt.

18. Reinuardus poſtea admouetur: habuit Competitorem Volmarum, qui Eccleſiæ pinguedine, id eſt, opum & honorum delitiis delectabatur: verùm ipſe repulſam ſuſtinuit. Non quæſiuit verum oſtium, qui volebat aliunde intrare. Sed ſub iſto Reinvvardo Pontifice Ordo Carthuſianorum per Diuum Brunonem, qui fuit Coloniæ ortus, an. Dom. 1082. inchoatur. Epiſcopus hic altera die D. Matthæi obiit.

19. Volmarus Canonicus Hildeſemenſis inuaſit Pontificatum, & inuitis Mindenſibus, ad annum quintum retinuit. Tandem miſerabili & terribili morte, vt ferunt, conſumptus eſt. Malè intrauerat, ſic & malè interiit. Tradunt eum nocte ſubitò in peccatis interemptum, ac Diuum Gregorium cuſtodibus Eccleſiæ apparuiſſe, oſtendiſſéque pallam cruentam & nunciaſſe Pontificis necem, vt eam aliis ſignificarent.

20. 21. Hic iam iterum duo deſiderantur nomina Epiſcoporum.

22. VVitelo ad gubernaculum Eccleſiæ circa an. Dom. 1114. acceſſit, quo Sanctus ille Bernardus celeberrimus Abbas, floruit. Fuit hic quidem vir pius & Sanctus, qui ſuis orationibus apud Deum, vt olim Moyſes, Phinees, Aaron, plurimum valuit. Migrauit ad meliorem, in die SS. Innocentum, an. ſalutis noſtræ 1120.

23. Sigevvardus: aduectus ad clauum Eccleſiæ, ſedit in Cathedra an. 21. qui an. ſalutis 1144. in die Sancti Victoris in Domino obdormiuit. Conſecrationem ſuam per Legatum Pontificis Calixti II. qui tum temporis his erat regionibus, conſecutus eſt.

24. Henricus ex Abbate Monaſterij S. Mauritij aſſumptus eſt in Epiſcopum. Sedit annis duodecim ad initium Imperij Friderici I. ab obdormitione mortis ſepultus eſt in Burſueldenſi Monaſterio, ſicut moriturus poſtulauerat.

25. VVenerus magno ortus genere, Eccleſiæ autem huius Præpoſitus, ſubſtituitur. Sedit an. 17. pridie D. Martini ad meliora tranſlatus, an. ſalutis 1160.

26. ANNO natus ex Comitibus Blanckenburg, ſedit an. 14. & an. incarnati Chriſti 1185. occubuit.

27. S. Diethmarus ſucceſſor legitimus fuit. Duxit hic vitam longè ſanctiſſimam, & miraculis ob virtutes clarus. Cùm enim in die Paraſceues, aquam ad potum petiiſſet, illa ſubitò in vinum commutata eſt. Sedit autem hic Pontifex in Cathedra, in maxima rerum perturbatione, dum Otto & Philippus de Imperio digladiantur, an. 21. & pridie D. Thomæ Aquinatis an. Dom. 1206. in Domino fœliciter obdormiuit.

28. Hic iam XXVIII. deſideratur.

29. Conradus de familia de Depholt, hanc gubernandam excepit Eccleſiam. Tranſiit an. 27. ſui Præſulatus, qui poſteris ſuis nomen bonum reliquit.

30. VVilhelmus admotus, ſenſit tempora dura, quare animi ſui ſententiam non valuit in hoc temporis breui ſpatio, ſex annorum, declarare. Obiit an. Dom. 1244.

31. Ioannes hanc Eccleſiam poſt VVilhelmum ſuſcepit regendam. Completis in eo munere decem annis mortuus eſt Ioannes an. Dom. 1252. & patribus ſuis aggregatus.

32. VVedekindus ex Comitibus de Hoya, per ea tempora regere cœpit. Hic cum controuerſiam ſenſiſſet cum vicinis principibus, adiunctis ſuis ciuibus de Minda, hoſtes ſuos eſt aggreſſus, proſtrauit eos ſubitò & prædam ex eis non exiguam tulit. Verùm non fuit longæuus illius Pontificatus, anno enim octauo eſſe deſiit.

33. Cono huic Mindenſi Eccleſiæ, cùm Romanum Imperium eſſet acephalum, præfuit. Erant tempora admodum turbulenta, cum obedientia in regno nulla eſſet. Pontifex autem hic in ſuo munere non plenos annos quinque compleuit, & mortuus eſt an. Dom. 1265.

34. Otto eius nominis primus, de Prædicatorum Ordine. Erat ad negotia ſecularia non admodum aſſuetus, quum, quæ ſuæ erant functionis ſtuduiſſet, poſtea tamen cauſa virum docuit, & temporis & rebus ſeſe maximè accommodauit. Eccleſiæ ſuæ iura egregiè defendit. Cùm autem an. 7. ſediſſet, an. Domini 1275. moritur.

35. Volquinus ſub Rudolpho Imperatore, vir ſua conſpicuus virtute. Præfuit autem cum Romanum Imperium tranquilliora nactum eſſet tempora, quare ipſe quoque commodius præeſſe potuit. Cùm annos octo non integros compleſſet, ex hoc mundo tranſiit, an. ſalutis noſtræ 1282.

36. Conradus II. inde hanc regere cœpit Eccleſiam. Hic Pontifex nihil geſſit memorabile. An. ſui regiminis 13. Chriſti 1300. è viuis exceſſit.

37. Ludolphus cognomento Roiſtetpe, fuit hic vir militaris, qui tamen Eccleſiaſtica officia non neglexit. Inſurgebant in eum nonnulli hoſtes, quibus ipſe egregiè nouerat occurrere. Huius memoria apud Mindenſes ſacroſancta eſt. Anno Domini 1314. ex hac valle lachrymarum emigrauit.

38. Godefridus Comes de VValdegge natus. Hic extruere cœpit arcẽ in Peteshagẽ, & hac occaſione nominis ſibi memoriam perpetuam conciliauit. Mortuus an. Dom. 1324. qui de omnib. benè mereri ſtuduit, magnũ ſui deſideriũ reliquit.

39. Ludouicus ex Ducibus Lunenburg. præfuit, qui ſua modeſtia, tempora meruit tranquilla. Cúmque Eccleſiam an. 22. gubernaſſet, in ſuo monaſterio VValſrode emigrauit.

40. Gerardus de Schavvenburg, Eccleſiam hanc inde cœpit paſcendam. Sub Epiſcopo hoc, fuit vndique maxima peſtis, quæ tertiam ferè hominum partem aſſumpſit. Pontifex autem hic an. 7. ſui Præſulatus, cum arcem Rode Eccleſiæ ſuæ adieciſſet, obdormiuit, & Mindæ in maiori templo ſepultus.

41. Theodoricus III. cognomento Cagelmind, Ordinis Ciſtercienſ. homo genere illuſtri. Carolus Imp. IV. hunc ob ingenij induſtriam eſt admiratus, & Pontificis Rom. autoritate ad hanc promoueri curauit Eccleſiam. Carolus autem ad maiorem ſcil. Magdeburgenſem Archiepiſcopatum eum quoque prouexit: verùm ipſe cum videret ibi inteſtinas ſimultates, deſerere maluit, quam illic præeſſe. Præfuit tamen illi an. 7. ſuperiori 9. Tandem ad Patronum ſuum Imp. Carolum profectus eſt, & in Bohẽmia diem clauſit extremum.

42. Gerardus Comes de Schavvenburg, prædicti nepos ac pridie Eccleſiæ Minden. Theſaurarius. Hic cum fratre Adolpho ad terram ſanctam ſuſcepit peregrinationem, qui ambo itinere defuncti ſunt.

43. Otto II. VVerin cognomento ex Miſnia, Moguntinæ Eccle

A æ Eccleſiæ Decanus, virtutibus multis conſpicuus. Hic à Mindenſibus exceptus eſt humaniſſimè, verùm paulò poſt è viuis exceſſit anno 1368.

44. VVedekindus de Monte cognomento, poſt inſignem Ottonem, ſuccedit. Hic bonus vir coactus eſt exigente cauſa, Eccleſiæ iura defendere, qua in re ſe virum præſtantiſſimum in vtroque ſtatu, & in religione & in armis egregiè declarauit. Cùm autem annis 16. optimè præfuiſſet, pridie S. Dominici, id eſt, an. Chr. 1384. cum patribus obdormiuit, tumulatur in templo maioris Eccleſiæ. Poſt huius obitum propter eligentium diſcordiam, Eccleſia 7. menſibus vacauit.

45. Otto III. de Minda originem habens, fuit Præpoſitus S. Mauritij extra muros Hildenſem. homo militaris. Incidit in turbulenta tempora ac periculoſa. Præfuit Eccleſiæ an. 14. mortuus, mandatus eſt Mindę terræ in maioris templi Choro.

46. Marquardus, vir inſignis de Rindeghen, per Apoſtolicæ ſedis prouiſionem, Bonifacium IX. gubernaculo admotus. Fuit genere Sueuus conſilio & manu potens. Introductus eſt admodum honorificè, vt moris eſt, ad Eccleſiam ann. 1398. multis ſtipatus equitibus. Verùm Pontificis Romani authoritate paucis diebus tranſlatus eſt ad Conſtantienſem Eccleſiam ita nouò opus erat conſilio, pro nouo Epiſcopo. B

47. VVilhelmus de Busbe, præpoſitus Eccleſiæ Mindenſis ad eam gubernandam Canonicorum conſenſu aſſumptus. Quid egerit, non refertur in Annalibus.

48. Otto IV. ex Comitibus de Retburg. ad Eccleſiæ regimen inopinatò peruenit. Fuit quidem tali Pontificatu, imò maiori dignus, verùm per oſtium legitimæ electionis non intrauit, licet Romani Pont. autoritate peruenerit. Vtcunque ad Eccleſiam fuerit receptus, benè præfuit.

49. VVillebrandus de Hailermundt, illuſtri familia, in religione quam profitebatur, illuſtrior. Fuit Abbas Corbienſis, & a Capitulo creatus eſt Epiſcopus Mindenſ. Cùm iam plenè videret Eccleſiæ bona Principes vicinos iniuſtè ac violenter tenere, cogitauit igitur Eccleſiæ iura defendere. Egit igitur cum eis verbis amicis, vt deſiſterent, ac iniuſta bona Eccleſiæ reſignarent: cùm vero illi parum curarent, armis rem attentare viſum eſt. Conuocauit amicos & ciues, & cum eis de ſubſidio deliberatum eſt, & alea fœliciter cecidit. Quod enim aduerſarij ſponte agere detrectabant, vi coacti ſunt præſtare.

50. Albertus ex Comitibus de Hoya. Fuit hic priori, id eſt VVillebrando valde diſſimilis: fuit ille Epiſcopus diligentiſſ. C hic planè ignauus: viuebat in diem. Rem Eccleſiaſticam nihil curabat, ſummas delitias, ventri ſeruire arbitratus eſt. Tandem vt iners, obijt.

51. Heinricus Comes de Schauvvenburg, vniformiter ad eam Eccleſiam electus eſt. an. Dom. 1478. & præfuit an. aliquot ſumma cum laude & vtilitate. Fuit vir tranquillus, modeſtus, pacificus, integer, & qui nulli vnquam moleſtus fuit. Huiuſmodi condidit teſtamentum, quod & religioſo & maximè Eccleſiaſtico conuenit: Corpus terræ, anima Deo, bona pauperibus, & amicis commendata ſunto.

52. Franciſcus Dux Bruſuicenſis, ſuperiore ad aliam vitam tranſlato, Eccleſiæ gubernaculum aſſecutus eſt. Præfuit non inepte Eccleſiæ.

53. Franciſcus Comes de VValdeck, cuius iam bis facta eſt honeſta mentio, vir bonus & comis, & humanus ſimul ac ſincerus. Qui ob inſignes cum corporis tum animi dotes mirè celebratus eſt. Eius diligentiam in ſtructuris videre eſt. Fuit autem corpore obeſo & craſſo. Fuit huic multum negotij cum hæreticis Anabaptiſtis Monaſterij.

54. Georgius Dux Brunſuicenſ. ex Præpoſito Colonienſi, huius Eccleſiæ creatus eſt Pontifex. Inde quoque ad Bremenſem Archiepiſcopatum tranſlatus eſt. Mortuo fratre ad Verdenſem quoque aſſumptus eſt Epiſcopatum. Fuit autem vir egregius, ſiue generis nobilitatem, ſiue morum grauitatem & literarum eruditionem ſpectes. Fuit & Catholicæ fidei pacique obſeruantiſſimus. In omnibus ſuis officiis ad vitæ finem laudabiliter præſedit. Mortuus eſt an. Domini 1562. & Verdeni ad fratrem ſepultus. D

55. Hermannus Comes à Schauvvenburg, Canonicus ſummi templi Colonienſ. ac eiuſdem Eccleſiæ Decani frater Germanus, poſt Georgium Eccleſiæ regimen legitimâ electione ſuſcepit.

EPISCOPI BASILIENSES.

Baſilea ſeu Baſilienſium ciuitas, ad Rhenum fluuium ſita. vulgò Grata cognominatur: Coloniam Rauracorum etiam E Ammianus & alij ſcriptores nuncupant: iuncta Heluetiis 1501. Hoc tempore capitulum ſedem habet Friborgi Briſgoiæ, Religione Catholica à Baſilienſibus reiecta; Epiſcopi autem hac ſerie inueniuntur.

Iuſtinianus, in Concilio Agrippinenſi contra Euphratem circa annum 349. vbi dicitur Rauracorum Epiſcopus.

Pantalus, in hiſtoria vndecim millium Virginum memoratur.

Adelphius, in Concilio I. Aurelianenſi 507. licet alij legant Araoſicenſem, pro Rauracenſi.

Racanacarius, ex Epiſcopo Æduenſi.

Valanus. 748.

Valdebertus. 760.

Valdo, 806. factus Monachus Sandionyſianus.

Haito, vel Hetto, vel Oto, vel Aido, Legatus imperialis Conſtantinopolim 811.

Vdalricus.

Fridebertus, 856. 859. in Concilio Tullenſi.

Adeluinus.

Rodulphus. 892.

Irnicus, vel Iringus in Concilio Triburienſi. 895.

Richardus. F

Adalbero vel Adalbertus. 1014.

Vdalricus.

Bruno.

Theodoricus. 1044.

Bernigerus. 1057.

Burchardus. 1072.

Rudolphus de Homberg. 1111.

Ludouicus de Phiretro Comes.

Bertholdus vel Bertulfus de Nouocaſtro 1125.

Adelberto de Hombourg, Comes. 1140.

Hanno, ex Abbate Luneburgenſi.

Ortolerius, vel Orchetus de Hombourg. 1156.

Ludouicus, priuatus ab Alexandro 3. in Concilio Lateranenſi 1179. ob Simoniam.

Hugo de Haſembourg.

Henricus de Hombourg. 1160.

Hugo. 1172.

Lupoldus, vel Lutoldus vel Lutolfus 1207.

Valterus, vel Valdericus, depoſitus in Concilio Lateranenſi, ab Innocentio III. 1215. G

Henricus de Thun, Comes 1238. Obiit quo tempore recepti Baſileæ Dominicani & Franciſcani.

Ludoldus, Obiit 1248.

Bertoldus de Phiretro Comes. Obiit 1252.

Henricus de nouo Caſtro, emit Porentrutum, & obiit 1274.

Henricus, ex Minorita.

Petrus Rich. 1288.

Petrus de Aſphelt Medicus, poſtea Moguntinus Archiepiſcopus.

Otò de Grandiſono, Granſon, quod oppidum celebre in Heluetia clade Caroli Burgundiæ Ducis.

Gerardus de Vipinghen. Obiit 1325.

Ioannes de Cabilone.

Ioannes Senen. Obiit 1365.

Ioannes de Vienna Burgundus.

Himerius de Rauſtein.

Fridericus de Blanebenen & Argentinenſis & Vltraiectenus Epiſcopus.

Conradus, qui poſt Viennium abdicat.

Humbertus de nouo Caſtro. H

Harthmannus. Obiit 1423.

Ioannes, ex Abbate Salerienſi, vulgo Seltz. Obiit 1436.

Fridericus. Obiit 1451.

Arnaldus de Rothberg. Obiit 1458.

Ioannes de Vectinghen, ex Decano Baſilienſi & Spirenſis quo ſedente fundatur Academia à Pio II. 1460.

Gaſparus. Obiit 1502.

Chriſtophorus ab Vtbenin, abdicauit 1527. Quo tempore hæreſis inducitur in vrbem, ablegatâ impie verâ & antiquâ Religione Romana.

Philippus Gondolphein, Collegio Canonicorum migrante Friburgum Briſgoiæ, receſſit ipſe Porentrutũ, ibiq; obi. 1553.

Melchior à Liechenfels. Obiit 1575.

Iacobus Chriſtophorus Blannerus, lectus 1575.

EPISCOPORVM SILESIÆ CATALOGVS.

Ex Annalibus Ioachimi Curæi, qui tamen cautè legendi.

Sileſia vnum habet Epiſcopatum cuius Antiſtes primum Nyſſæ reſedit, poſtea Vratiſlauiæ quę Regionis Metropolis & aliis Germaniæ ciuitatibus nitore, amænitate & ædium ſplēdore non cedit. Hic igitur Eccleſia Cathedralis & Canonicorum Collegium erectū fuit. Cœpit autem Chriſtiana Religio in his Prouinciis ſub tempore Mieſlai Principis qui gente Polonus erat & nouem Eccleſias in ſuo Regno Poloniæ condiderat, quibus amplos prouentus attribuit: iiſq; de Paſtorib. quos à Ioan. XIII. Pōtifice poſtulauerat circa an. 966. prouidit.

Ex his autem Sileſiis velut Catechiſta & Apoſtolus datur.

1. S. Godefridus Ciuis Romanus. Hic in templo quod S. Ioanni Baptiſtæ dedicatum erat, reſedit. Paſtor ſedulus Dominici gregis, vt qui concionibus vitæq; exēplo paulatim Ethnicam ſuperſtitionem ſuorum animis euellebat. Quib. laboribus an. 17. præſunctus, verus Godefridus, quod idiomate illorum ſonat Dei gloria; vita hac defungitur an. 983.

Succedit huic poſtulante rurſus ex Vrbe paſtorem Rege Boleſlao cum in Sileſia nulli eſſent viri eruditi.

2. Vrbanus Canonicus Romanus, à quo Sileſia vere vrbanitatem edocta, ſtudiis quoque imbui cepit. In hunc enim ex Italia hic ſecum adduxerat viros doctos & librorum vtilium copiam, Scholaſq; Eccleſiæ ſuæ Smoſgrenſi, eo enim tempore hic manebāt Epiſcopi, coniunxit: in quibus & fidei & humanitatis fundamenta per idoneos pædagogos iaciebantur. Præfuit Eccleſiæ ſuæ an. 22. mortuus autem an. 1005. In cuius locum ſufficitur electus à populo Smogrenſi.

3. Clemens Collega prioris, vir doctrinæ & morum, qui Sclauonico etiā populo adfuit prædicator. Deceſſit an. 1027.

4. Lucius inſuper Italus, vir doctus & Zeloſus, atque in docendo ac clero reformando aſſiduus. Inſtruxit elegantem Bibliothecam, quam moriens Collegio ſuo reliquit an. 1036.

5. Leonardus ei ſufficitur, habuitque tempora turbulenta & periculoſa, ſic vt migrare debuerit ad oppidum vicinum, vbi obiit an. 1045.

6. Timotheus etiam Italus à Collegio electus, erat iuris ſacri peritus vitæque laudabilis. Præfuit vſque ad an 1051.

7. Hieronymus priori ſuffectus eſt, & tranſtulit ſedem Vratiſlauiam relicta ciuitate Smogrenſi (quæ ab Abrahamo Ortelio fortaſis Nyſſa appellatur) multa hic à Caſimiro Rege donatia Eccleſiæ ſuæ obtinuit, verum primitus lignea Eccleſia erat, vti & ligneus baculus paſtoralis quo Epiſcop. vtebatur: ſed mores illius aurei erant, profecti ab ignito illo auro quod nos emere ſuadet Apocalypſis, vt locupletes fiamus. Moritur ex diſſenteria an. 1062.

8. Ioannes poſtulante Rege Boleſlao præficitur huic ſedi, erat è nobili ſtirpe Polonica, & præfuit vſque ad an. 1072.

9. Zyroſlaus Polonus, Eccleſiæ Vratiſlauienſis Præpoſitus, magno zelo incubuit vt officium diuinum qua par eſt decentia & ritibus perageretur. Deceſſit an. 1120.

10. Imiſlaus alij Heimo vix annis 6. reſedit. Ipſius hortatu inſtitutū eſt Collegium Canonicorū Glogoniæ à Boleſlao R.

11. Rupertus rexit Eccleſiam an. 17. & transfertur Cracouiam, eique hic ſubſtituitur.

12. Magnus, regni Cancellarius, vir eruditus. Obiit an. 1146.

13. Ioannes II. pietate præ aliis excelluit, condidit cœnobium ord. Ciſtercienſis propè Cracouiam. Et tandem euocatus Gneſnam, regni Archiepiſcopus euaſit.

14. VValterus etiam Cancellarius Boleſlai, conſtruxit nouum templum Cathedrale totis an. 22. quibus ſedit. Mortuus eſt autem an. 1176.

15. Zyroſlaus II. moritur anno 1181.

16. Franciſcus gente Sileſius, valetudine afflicta fuit, & debili, vir alioquin ſedulus, & paſtor bonus. Obiit an. 1198.

17. Iaroſlaus Sileſiæ Princeps Boleſlai proceri filius. Fuit homo crudelis in parentes & auarus. Obiit an. 1201.

18. Cyprianus ex Epiſcopo Libuſienſi & Abbate cœnobij S. Vincētij, factus Vratiſlauienſis, apoplexia interiit an. 1217.

19. Laurentius rexit Eccleſiā an. 15. obiit catharro an. 1232.

20. Thomas Polonus multas paſſus eſt difficultates, propter nimiam auaritiam moreſque ſatis diſcolos. Eius tempore Schvetæ inuaſerunt Sileſiam. Ipſe multas calamitates etiam huc nomine ſuſtinuit, & obiit poſt an. 32. regiminis, an. 1267.

21. Thomas II. nepos prioris, etiam hic communem cum illo ſortem expertus, varia incommoda habuit cum Principibus Diœceſis ſuæ, vt qui emolumentis Epiſcopatus inhiabāt, eoſq; in ſuos vſus transferebant. Erexit tandē Collegiū Canonicorū Ratisbonę, quod & cēſu amplo dotauit. Obiit an. 1292.

22. Ioannes III. rexit Eccleſiam an. 11.

23. Henricus Tutor Principum Vratiſlauienſium, magnificus, & ſuprà modum faſtuoſus, obiit inops. an. 1319.

24. Vitus electus cum alio Lutoldo Polono, ſed à Pontifice confirmatus, poſtquam ſeptennio litigaſſet, octiduum tantum pacificè præfuit. Mortuus anno 1356.

25. Nancerus relicta Cathedra Cracouienſi, eo quòd Lockico Polonię Regi inuiſus eſſet, huc euocatur. Diſceſſit an. 1341.

26. Preciſlaus Sileſius natione eligitur in Academia Bononienſi. Caſimirus Poloniæ Rex omnibus modis agebat quatenus Poloni dumtaxat ſufficerentur in hac Cathedra. Verum iſte Romæ obtinuit confirmationem. Fuit aſſiduus in promouendo Eccleſiam & Epiſcopatum, ſuum vt quem multum locupletauit. Rexit feliciter an. 35. exemptus rebus humanis an. 1376. Ab hoc tempore Epiſcopi Sileſiæ etiam ad gubernationis politicæ clauum adſciti fuēre.

27. Theodoricus electus, ſed non confirmatus.

28. Vinceſlaus Princeps Lignicenſis, & Epiſcopus Libuſianus, erexit Collegium Canonicorum Otmāchorij, reſignauit Epiſcopatum, & obiit anno 1417.

29. Conradus Princeps Oluſcenſis ex commendatione Sigiſmundi Imp. ſufficitur, erat ingenio amœno, & ad hilaritatem omnem probitate temperatam compoſito. Cantus Eccleſiaſtici mirus amator. Exceſſit an. 1447.

30. Petrus II. cognomento Nouack ruſticis parentibus prognatus, Præpoſitus Vratiſlauienſis, & Canonum Doctor. Vir prudens, induſtrius, & frugalis, qui omnia ab Anteceſſoribus oppignorata redemit, aliáque adiecit, Sedulus circa ritus ſacros. Obiiſſe traditur an. 1456.

31. Iodocus ex commendatione Ladiſlai creatur Epiſcopus. Erat ſingulari facundia, doctrinā, & prudentia, eius auſpiciis pax cum Bohēmis coaluit. Dicitur in Eccleſia ſua cum interprete concionatus, cum ignarus eſſet Idiomatis Sileſij. Obiit nephritide 1467.

32. Rodolphus Moguntinus, & auditor Rotæ Romanæ per eruditionem & virtutem euectus, duobus Pontificibus Pio II. & Paulo II. extitit percharus, vti & Canonicis ſuis, qui cum ſuis humeris extulerunt vita defunctum ann. 1482. Sedauit bellum Prutenicum, miſſus hoc fine ab Apoſtolica ſede Legatus, & ſub extremam ſenectutem, omnibus curis ſe abdicauit, moritur apoplexiā, magno ſui deſiderio relicto.

33. Ioannes IV. dictus Rotus, vir admodum eruditus, & facundus, & ſcriptis clarus. Fuit Ladiſlai Regis conſiliarius, item Frederici Imp. ac Epiſcopus Lauentinus. Erat vitæ continentis & probatæ, qui omne tempus quod ſupererat negotiis, ſtudiis impendebat, diſciplinæ Eccleſiaſticæ quæ collapſa multum erat reducendæ ſedulo inuigilabat. Cantus Gregoriani amantiſſimus, modos Muſicos è ſua Eccleſia ſuſtulit. Cumque otij & quietis cupidus eſſet, petiit coadiutorem ſui regiminis, qui tandem euaſit.

34. Ioānes Turſo Cracouienſis, ac mortuo Prædeceſſore an. 1056. ei ſucceſſit. Erat ingenio miti, pacis cupidus, humanus, & conſuetudine Doctorum delectabatur. Mortuus autem anno 1520.

35. Iacobus à Salza Præſes Ducatus Glogouiēſis ſuccedit. & pręſedit vſq; ad an. 1539. An autē hic Catholicus permanſerit, aut Catholicos Succeſſores habuerit, nō cōſtat ex hiſtoria Curæi. Illud tamē pro cōperto eſt, fuiſſe ſub ſucceſſore huius qui erat Balthaſar Primicius eques, factā circa Religionē magnā mutationem, & Lutheri virus etiam hic mentes factioſorum imbuiſſe, vixit autē pręfatus Primicius vſq; ad initium an. 1561.

EPISCOPI, ET ARCHIEPISCOPI PRAGENSES.

Ex Ioannis Dubrauij hiſtoria Bohemicâ.

Praga Regni Bohēmiæ caput & Metropolis, vrbs ampliſſima, Imperatorū, Regum, & Antiſtitū inclyta ſedes, locu amæno & ſalubri ſita, tres ciuitates cōplectitur, Veterē, Nouam, & Paruā. Hic autē primum Eccleſiam ſiue Baſilicā ad honorem S. Viti Martyris ędificauit an. 923 S. Vēceſlaus Patriæ Dux & Martyr, quā S. Volgangus Epiſc. Ratisbonenſis conſecrauit: & demum an. 968. Epiſcopalem ſedem eſſe voluit Boleſlaus pius. Igitur qui primus hic cathedram tenuit Rege annuente;

1. Dethmarus fuit, gente Saxo, Canonicus Magdeburgenſis, quem Archiepiſcopus Moguntinus conſecrauit, cui &

Regalia

A Regalia indulſit Ottho Cæſar, hic filium comitis Sclauonici deſtinauit Magdeburgum, vt moribus & diſciplinis humanioribus imbueretur: plebémque ſibi creditam verbo & exemplo docuit, imitatus Magiſtrum ſuum, qui cepit facere & docere, potens in opere & ſermone. Succeſſit in demortui locum Boleſlai eiuſdem patrocinio.

2. Voytichius, cui nomen Adelberti impoſuit Adelbertus primus Magdeburgenſium Archiepiſcopus; vir Zeloſus, qui omnem ſuperſtitionem eliminare ſummo ſtudio contendebat. In taxandis criminibus rigidus: quo factum vt nobiliores aduerſus ſe concitaret, magnaſquè difficultates indies ſuſtineret ab illis, qui aduerſus pietatis exercitia ſe contumaces præbebant. Hinc dignitatem ſuam in Strachiquatum Boleſlai fratrem transferre laborat, quam tamen ille tunc renuit acceptare. Pergit deinde Romam, & Bohemos Chriſti iugum excutere volentes excommunicari iubet: quare exacerbati, in fratres illius manus iniiciunt violentas, &

3. Strachiquatus qui ante renunciauerat, Epiſcopi abſentis munus ambit, & ab Imperatore & fratre impetrat, verũ dum iam conſecrandus corã Moguntino, aliiſq; Præſulibus, ſtrangulatur, vnde miſſi Romã qui Adelbertũ reuocarent, quibus licet auſcultare abnueret, tamen Pontificis imperio ceſſit, & ad Eccleſiam ſuam rediit. Qua in fide confirmatã, ad Polonos B & Pruſſios prædicãdi Euangelij cauſa deceſſit, vbi bruta ipſa arrectis auribus adſtiterunt concionanti, hominibus in virũ ſanctum irruentibus, cúmq; ſeptem ſpiculis confoſſum miſere trucidantibus circa an. 997. aliis tamen placet dumtaxat fuiſſe 988. Boleſlaus cadauer ingenti pretio, pari ſcilicet auri pondere a Barbaris redemit, quod ocius maximis illuſtribúſque miraculis coruſcauit, & ad illius honorem Stephanus Rex Pannoniæ Strigonij primus templum in arce condidit.

4. Succedit ad poſtulationem Boleſlai Theodatus Saxo, Otthonis Cæſaris ſcriba & Secretarius.

5. Helichardus huic ſubrogatur, vir admodum prudens baptizauit & confirmauit Bratiſtaum filiũ Vdalrici Principis, & grauiſſima diſſidia inter præfatũ Vdalricũ & fratres cõpoſuit.

6. Iſo genere & vita clarus, ac canitie venerandus etiam ad huius Eccleſiæ clauum adſciſcitur circa an. 1042.

7. Seuerus huic cooptatus omnium votis, reliquias, ſacrámque ſupellectilem Eccleſiæ Gneſnenſis, vrbe capta à Bretiſlao, Pragam tranſtulit, & ipſum Principem Cæſari reconciliauit. Erat vir maturo iudicio & conſilio, gratus ſummis & C imis, redarguendis criminibus abſq; perſonarum acceptione rigidus. Interpretationis ſomniorum gratia donatus. Cúmq; Epiſcopi Pragenſes hactenus etiam Olomucenſem Eccleſiam rexiſſent, ad inſtantiam Vdalrici, hanc reſignat in Ioannem, retenta ſibi Pragenſi. Moritur an. circiter 1064.

8. Iaromirius Frater minimus Vdalrici ſubſtituitur, & inauguratur fauente Henrico Cæſare, & in inauguratione nomen Gerardi accipit. Admodum infeſtus fuit magicis ſuperſtitionibus, & Iudæos quoque ad certas metas deduxit. Cúmque grauis diſſidij cauſã Romam pergeret, Strigonij deceſſit. Eo mortuo Vratiſlaus nihil prius habuit, quam diſiungere Olomuſcenſem Epiſcopatum à Pragenſi, atque hic nominauit

9. Coſmam Decanum, virum ſenio & diſciplina venerabilem, facta Olomucenſibus facultate Pontificem ſibi eligendi ex gremio Collegij ſui. Erat autem Coſmas ſedulus ouilis ſibi crediti Paſtor, in eliminanda ſuperſtitione Ethnica aſſiduus. Obiit autem in ſua reſidentia.

10. Hermannus à Rege inſtituitur, & inauguratur. Fuerunt eo [illegible] inter Principes graues ſimultates, quas ille declinãs Bambergam ad tẽpus ſeceſſit. Taxatur quod plus in aula quã Eccleſia ſua verſaretur, potuiſſétq; pluribus difficultab. mederi, ſi [illegible] per adulationem & ambitionem magis Principib. D gratus quam ſeuerus extitiſſet. Obiit autem circiter an. 1115.

11. Mainardus Germanus ſuccedit refragante nobilitate, quæ [illegible] h[illegible]um deſiderabat. Ex Eccleſia ſua eiicitur ob cri[illegible]ſpirationis falſo illi impoſitum: ſed fraude detecta a[illegible]itur, & reſtituitur, mox an. 1135. Ludibundus, & vt erat in [illegible] amœno, Æſopi Apologis ſe oblectans, moritur.

12. Ioannes Eccleſiæ Vicegradenſis Præpoſitus eligitur par[illegible] præfuit, moritur ſub an. 1144.

13. [illegible]uccedit, cuius vnica cura erat ſummã cleri licẽtiã refrenare & leges ei ſaluberrimas condere. Obiit an. 1152.

14. Dan[illegible] L[illegible]panus clauo admouetur. Eius tempore inter I[illegible] Fr[illegible]m Barbaroſſam & Pontificem graues ſimultates ex[illegible]tæ, reipublicæ ſtatum non parum turbarunt, quibus E componendis Daniel ſe quoque impenderat, atquè in Italia exiſtens, diem ſupremum obiit ſub an. 1164. Romæ ex peſte.

15. De ſucceſſore inter tres ambigebatur. Regina pro Frederico Saxone interceſſit, & obtinuit, ac parũ temporis præfuit.

16. Subrogatur illi Valentinus, qui etiam haud diu ſuperſtes fuit.

17. Henricus Vladiſlai Regis frater, à pueritia bonis litteris deditus, & in Pariſienſi Gymnaſio educatus eligitur. Eo ſedente, ad bellum ſacrum annuente Pontifice Clerum Legatus illius adhortabatur, atque ad ſeruandum exactius cælibatum incitabat, eratque Henricus vtriuſque decreti non ſolum promotor, ſed & Antesignanus. Poſtquam autem & paſtoris boni, & Principis clementiſſimi partes ſuſtinuiſſet an. 15. moritur Egræ, in finibus Bohemiæ, an. 1197.

18. Daniel à Clero commendatus ab Vladiſlao ſufficitur, Præeſt vſque ad an. 1218. quando ei ſuccedit

19. Andreas qui regi infenſus euaſit, quod pro officio ſuo eũ ad expiandã ſacrorum negligentiam cohortatus fuiſſet, nam grauibus exactionibus clerus exulcerabatur, quo factũ vt Rex excommunicaretur, Epiſcopo Romam profecto, vnde redux in gratiam cũ Rege reuertitur, at mox rurſus ab ea excidit quod libertatis Eccleſiaſticæ ſe vindicẽ atrociorem exhiberet. Andreas 2. iteratò Romam fugit, & ib. diem ſuum obiit.

20. Ioannes Scolaſticus calculo Collegij & Regis obtinet F præſulatũ, quamuis plures ad eum competitores eſſent, eiúſque electionem Gregorius Pp. probauit, an. circiter 1275.

21. Succedit Nicolaus, qui tandem Regi ſuſpectus de coniuratione, apud eum ſe purgauit.

22. Ioannes Georgij Draſitij F. fit Epiſcopus, vir prudens & magnanimus, auxit emolumenta ſuæ Eccleſiæ.

23. Tobias præfuit & Cathedræ & Regno ſatis feliciter, vnde & Poloniæ adminiſtrationem conſequitur donec hæres adoleuiſſet, quod factum traditur circa an. 1292. Ipſe autem humanis rebus eximitur ſub an. 1306.

24. Ioannes III. ſufficitur, qui in ordine Epiſcoporum vltimus fuit, nam illo mortuo, Carolus xxxi. Rex, Eccleſiaſticã dignitatem Metropolitæ prærogatiua cumulãdam ratus, annuente Romano Pontifice Clemente VI. Epiſcopum Pragenſem a Moguntini Iuriſdictione exemit, & Gymnaſium publicum ad æmulationem Pariſienſis erexit ſub an. 1340.

ARCHIEPISCOPI PRAGENSES.

25. Igitur confirmatã à Rom. Pont. dignitatis prærogatiuã, G Erneſtus inſtituitur, à quo etiam Rex ipſe coronatur, apud quem plurimum pollebat. Præfuit ad an. circiter 1368.

26. Ioannes ei in munere ſuccedit, qui Venceſlao Regi percharus erat, vt cui vtrũ benè monenti ſolitus auſcultare, erat prius Epiſcopus Olomuſcenſis, mox S.R.E. Cardinalis, obiit autem an. circiter 1363. Succedit

27. Sbinco III. Archiepiſcopus, dictus à Leporibus. Sub hoc Ioannes Huſs ſuum virus ſpargere audacter cepit, & aduerſus Eccleſiaſticas ſanctiones debacchari: ac Vvicleffi damnatas propoſitiones proponere. Quibus conatibus Præſul pro virili ſe oppoſuit, & librum Vicleffi palã comburi iubet, ſupra 200. Exemplaribus conquiſitis, quorũ tunc pretium inæſtimabile apud nouos iſtos hæreticos: verũ dum à Sigiſmũdo Rege Hungariæ aduerſus Huſſitarum turbas auxilia depoſcit Sbinco, moritur Poſonij, veneno vt timebatur ſublatus: corpus Pragam delatum, Circa an. 1406. At præſtantiſſimo Antiſtiti, fauente Venceſlao, ſordidiſſimus ſufficitur, qui communi nomine 28. Magiſter Albicus appellabatur, profeſſione Medicus, homo omnino mechanicus & tenax, ſic vt clauem ipſe à penu & cella vinaria ſibi retineret, vnde ab equis quod nocte etiam vorarent, alendis ita auerſus erat, vt diceret ſe libentius ſerræ ſtridorem audire, quam equos dentibus de nocte auenam confringentes, vnde ab omnibus deſ- H pectui habitus fuit: captáque eã occaſione, Ioannes Huſs Pragam vnde pulſus fuerat rediit, & lolium ſuum inſpargere vti cæperat adlaborauit. Interea Concilium Conſtantienſe celebratur, in quo Huſs cum ſuo Collega Hieronymo condemnatur, an. 1415. Albicus vero videns res Bohemorum in peius ruere, repẽtine de Epiſcopatu ſuo diſpoſuit, eúmq; vendidit

29. Contando Beſtuallo Regio ſubcamerario & Epiſcopo Olomucenſi.

30. Poſt hunc Rokiczano homini nefario & hæretico ſuorum factione ad hanc dignitatem ſpes alebatur, at cognita illius perfidiã & proteruiã euanuit: cũ inſectabatur Imp. Sigiſmundus, ſic vt fuga ſibi conſuleret, & Chriſtianus pius ac

eruditus Presbyter Pragæ diligeretur, qui ſectorum curam, quoad legitimus crearetur Archiepiſcop. gereret, mortuus eſt autem Rochizands poſt expilata quæuis Religioſorum opulentiora cœnobia & Eccleſias, ac plurimorum ſacrilegiorum infamis, anno 1470. vel vt aliis placet 1471.

ARCHIEPISCOPORVM ET EPISCOPORVM BELGII.

Series Chronologica.

Summam in Catholica Religione fuiſſe concordiam per vniuerſam Europam, Leone X. Eccleſiam, & Maximiliano I. occidentis Imperij gubernacula tenente, Annalium monumentis conſtat. Turbauit hanc primitus impuri cuiuſdam & pertinacis Monachi, quem ipſa nominis ſordities inquinat; inſolens temeritas circa annum M.DXVII. qui fouente eum Ioanne Saxoniæ Duce Germaniam variis erroribus quorum plerique diu ab Eccleſia damnati, imbuere cœpit, virúſque ſuum longè latéque ſpargere. Quo fonte clades & deliquium omnis pietatis & auitæ religionis in vicinas Prouincias fluxit, & ſuppoſitum doloſo cineri libertatis nomen, Belgas ſecundis fortunæ opulentioris flatibus plus æquo elatos inuoluit, eóque dementiæ adegit, vt non Deo tantum, ſed & Principibus ſuis datam fidem peſſundare inciperent, nouo & inaudito hactenus noui Euangelij fructu. Cui malo opportunam medicinam adhibere ſumma contentione laborauit Carolus V. Imp. eámque Philippus II. Hiſpan. Rex eiuſd. Filius præſentiſſimam cenſuit, ſi Belgica Ditio quæ XVII. Prouincias vrbibus & populis abundantes complectitur, & ante hac proprios Epiſcopos non habuerat, ſed longè diſſitos, & peregrini plerunque Idiomatis, in varias Diœceſes diuideretur, & cuique ſuus præficeretur Epiſcopus, qui gregi ſuo adeſſet, & potens exhortari in doctrinâ ſuâ, illos qui contradicebant, quales iam multos paſſim inuenire erat, argueret, ac verbo & exemplo præeſſet.

Igitur ad inſtantiam piiſſimi Regis arduum hoc negotium apud Paulum IV. Pont. tractari ceptum, qui vbi illud excutiendum ſeptem S.R.E. Cardinalibus commiſiſſet, ac pleriq; viri excellentes eidem inſudaſſent, non obſtante grauiſſimo multorum cùm Eccleſiaſticorum, tum Secularium principum molimine, criminatione, & obiectis, vniuerſum Belgium per Diœceſes diſtribuit, & loca pro Epiſcopatibus vnà cum dote aſſignauit, nouóſque in Belgio Epiſcopatus inſtituit an. 1559. 4. Id. Maij ac paulo poſt Epiſcopos in iis à Rege nominatos confirmauit, exemtis deinceps & liberatis Belgicarum Prouinciarum Eccleſiis, ab auita Rhemenſis, Colonienſis, & Leodienſis Epiſcoporum Iuriſdictione, & veteres Cameracenſium ac Vltraiectenſium Cathedrales Eccleſias, in Metropolitanas erigens, nouámq; Mechlinienſem cum Primatus titulo adiiciens, cuiq; ſuos ſuffraganeos cum certis limitibus & dote aſſignauit, quorum omnium Notitia & diuiſio ſuprà ſit Notitia Epiſcopatuum per Aubertum Miræum vulgata diſtinctim habetur. Nos hic Archiepiſcoporum & Epiſcoporum qui nouas has Cathedras inierunt, ex ordine Catalogum dabimus, vnà tamen cum illis, qui ab antiquo eodem munere in Belgio perfuncti, vt puta Epiſcopos Cameracenſes, Atrebatenſes, Tornacenſes, & Vltraiectenſes, &c.

EPISCOPORVM, ET ARCHIEPISCOPORVM CAMERACENSIVM ORDO, & ſucceſſio.

Ex Hiſtoria Gazeti, & aliis.

Cameracum à Cambro Cimbrorum & Tungrorum Rege nomen primatus accepiſſe, tradunt plures. Ciuitas eſt ad Schaldim fluuium ſita, vt cuius prima origo haud procul hinc viſitur. Amœnitate, fortitudine, ædificiorum ſplendore, Arcium quæ ſub poteſtate Regis Catholici contra Gallos manent, robore nulli ſecundum. Fuit hic antiquitus ſedes Epiſcopalis, & Epiſcopus olim temporalem & ſpiritualem Iuriſdictionem, ceu verus ciuitatis & territorij, quod Cameracenſium vocatur, Dominus, vſurpauit. Hinc etiam hodie S. Imperij Princeps, Dux Cameracenſis, & Comes Cameraceſij nuncupatur.

Primus igitur qui Cameracenſi populo veritatis Euangelicæ viam aperuit, fuiſſe perhibetur;

1. S. Diogenes Martyr, natione Græcus, conſecratus Epiſcopus ab Archiepiſcopo Rhemenſi, tempore Xiſti II. & Dioniſij Pont. circa ann. CCCLXX. qui ſedulo incumbens Apoſtolico muneri, à Vandalis trucidatur in Eccleſia B. Mariæ Atrebatenſi, poſtquam ſediſſet annis XX. Durauit autem grauis illa perſecutio vſque ad tempora S. Remigij, qui an. DXXX. conſecrauit in Epiſcopum huius territorij S. Vedaſtum, eiq; commiſit Cameracenſes & Atrebatenſes inſtituendos.

2. S. Vedaſtus igitur ſub annum DXXX. venit Atrebatum, ſuóque ſtatim aduentu cæcum & claudum in nomine IESV quem annuntiabat, integritati reſtituit. Conſtruxit hic Eccleſiam in honorē B. Virginis, in qua poſt quadragennales labores in vinea Domini obitos tumulatus fuit, quamuis eius corpus per S. Aubertum tranſlatum ſit ad Abbatiam, quæ nunc omnium Belgicarum opulentiſſima, in honorem & memoriam illius excitata. Obiit ille an. D.LX.

3. S. Dominicus ex Archidiacono Epiſcopus, ſedit an. X. aut paulo amplius, meritorum plenus obiit.

4. Vedulphus circa annum D.LXXXIII. electus, Cameracenſem reſidentiam Atrebatenſi vbi rarior populus, prætulit, relicto tamen ibidem in ſpiritualibus vicario.

5. S. Gaugericus omnium votis ſuffectus, ob vitæ ſanctitatem, qua eminebat, conſecratus fuit an. D.XCIV. aſſiduus fuit in catechizando rudioribus, omnibúſq; verbi diuini panem frangendo. Sic vt etiam Clotorium Regē adhuc in fide nutantem confirmauerit, cæco in itinere viſu donato. Conſtruxit varia cœnobia Benedictorum. In pace quieuit anno DC. XXXIII. poſtquā XXIX. rexiſſet binas Eccleſias. *Sige in Chron.*

6. Bartholdus alij Bertrandus, ex conſanguineis Regum Galliæ, ſedem iniuit an. eodem quo prior defunctus eſt. Interfuit concilio Rhemenſi.

7. S. Ebertus alij Aldebertus Brabantus, ſucceſſit an. DC. XXXVIII. tres habuit ſorores in canonem Sanctorum relatas. Reynaldam Gudulam & Pharaildem, eius corpus Mabuſij conditur in Eccleſia Canonicarum.

8. S. Aubertus fuit conſecratus an. DC.XLIV. ſedulus ſpeculator pro domo Dei, plures vigilantia ſua Chriſtianis moribus & diſciplinis imbuit, & variorum cœnobiorum auctor exſtitit. Succeſſit eidem.

9. S. Vindicianus, an. circiter DC. LXXXVIII. magno zelo Chilpericum Regem ob cædes quaſdam perpetratas ad pœnitentiam permouit, eúmque ad dotandas plures Eccleſias & immunitatibus decorandas incitauit. Rexit vtramque Eccleſiam miro cum fructu, vſque ad annum DCC. & IV. quando ſubſequente anno eligitur, & conſecratur.

10. Hildebertus, qui ſedit annis ſeptem.

11. Hunaldus ſucceſſit an. DCCXIII. ſub Pepino Heriſtelio Comite ſtabuli Franciæ.

12. S. Hadulphus filius S. Ranulphi Martyris, ex 2. Abbate Vedaſtino, Epiſcopus conſtituitur an. DC. XVII. in vtroque munere ſtrenuum ſe exhibuit, & operarium inconfuſibilem, in Abbatiali quidem XIX. in Epiſcopali an. XII. Poſt mortem miraculis claruit. Eius corpus in Eccleſia S. Vedaſti iungitur eiuſdem S. reliquiis. Succedit.

13. Trevvardus vel Tranardus, Tragardus, & Turonus, interfuit Synodo Moguntinę celebratæ per S. Bonifacium Archiepiſcopum ibid. an. DCC.XLVIII. legatur *Baron. tom 9. ad eum annum*, huius tempore & impulſu pleraq; Monaſteria excitarunt Gerardus Burgundiæ Comes, eiuſq; coniux Bertha.

14. Godofredus filius S. Arnulphi Martyris, electus fuit anno DCC. LII.

15. Albericus ſedit anno DCC.LXXVII.

16. Heduardus aliis Hilduardus, præfuit an. DCC.XCVIII. extitit charus Carolo Magno Imp. & ab eo multas Eccleſiæ immunitates obtinuit. Interfuit concilio Nouioduni per Vulfarium Remenſem Epiſcop. celebrato.

17. Alitgerus, vel Alicarius & Haicarius conſecratur ann. DCCC.XVII. Scripſit varia Opuſcula, quæ Eboni Rhemenſi Archiepiſcopo inſcripſit. Eleuauit corpus S. Vlmerij Confeſſoris in Abbatia Lobienſi an. 823.

18. Theodoricus an. circiter DCCC. XXXII. ſacratur Præſul. Auxit dotem Abbatiæ Lobienſis, eleuauit corpora SS. Liuini & Brixij martyrum. Interfuit Synodo quam Hincmarus Rhemenſis Archiep. Sueſſonæ celebrauit: vacauit poſt mortem illius ſedes an. III. eo quod Lotharius Imperator in ea Epiſcopum ſubſtituere intenderet, non attentis ſuffragiis cleri, cuius conatibus ſe oppoſuit Hincmarus.

19. S. Ioannes an. DCCC.L. conſecratus. Præſul fuit ſummæ pietatis, prius Cantor Eccleſiæ Cameracenſis, eius hortatu Macarius Comes multa prędia donauit Eccleſiæ Cathedrali Cameracē. Sāctiſſimè vixit, & deuixit, quod crebra miracula ad illius inuocationē patrata teſtantur. Succedit in dignitatē

20. Rotardus anno DCCCLXXIX. quo tempore Eccleſiam [illegible] auiter perſecuti ſunt Normandi, & ciuitatem Atrebaten[illegible]m & Cameraceuſem, grauibus damnis affecerunt quod [illegible] iuxta Sigebertum Anno DCCCLXXXII. ſepultus eſt [illegible] in Eccleſia S. Auberti.

Dod[illegible] Monach[illegible]. Vedaſti, ob raras animi dotes [illegible] c[illegible] CCCLXXXVII. Obtinuit ab Imp. Ar[illegible] confirmationem omnium priuilegiorum, & immuni[illegible] dulſerant illius prædeceſſores Eccleſiis Came[illegible] & [illegible] bat [illegible] ciuitatem Cameracenſem amplio[illegible] [illegible]t, multiſque ſuæ virtutis monumentis relictis diſ[illegible] anno [illegible] XCV.

[illegible]ephanus natione Holſatius, vir magnæ eruditionis, [illegible] anno inſequenti. Eccleſiam Cameracenſem hære[illegible] rien[illegible] aint an. D[illegible] CC[illegible] IV.

[illegible] [illegible]us Ducis Brabantiæ eligitur anno proxi[illegible] te[illegible] um Stephanum, quo ſedente [illegible] Comes Ca[illegible] bem valde afflixit, cuius improbitati hic reſtitit [illegible] m Hunni circa hæc tempora Galliam inuaſe[illegible] C[illegible] co inſidiati ſunt: ſed ſolertia & vigilancia [illegible] hil mali paſſum. Recuperauit corpus S. Herme[illegible] b Epiſcopo Colonienſi apud quem depoſitum fue[illegible] er [illegible] ſecutionem Normandorum: & reſtituit Ec[illegible] hemenſi.

[illegible] Berengarius, non ille Sacramentarius, ſed zeloſus Dei præco, Othonis Imp. conſanguineus, eligitur an[illegible] præfuit annis circiter octo. Cum enim eſſet moti[illegible] incompoſitus, clero & populo exoſus, receſſit Colo[illegible] [illegible] in S. Gereone quieſcit.

2[illegible] [illegible]amnus ex Monacho factus Epiſcopus, doctrina & [illegible] mam primum, deinde honorem comparauit. Fuit [illegible] & gratus ſuis, apud quos non exiguum ſui deſide[illegible]m [illegible].

26. A[illegible]bertus Monachus Vedaſtinus, Epiſcopus creatur an. 9[illegible] ſuccedit ſexennio poſt.

27. VV[illegible]dus Archidiaconus Nouiodunenſis. Hic ab Imperatore obtinuit dominium ciuitatis Cameracenſis, non niſi [illegible] gro. [illegible]mo illius beneficio vſus, cum ex Italia, quo nego[illegible]tium cauſa profectus fuerat, reuertitur, diem ſuum obiit.

28. Theodarus Præpoſitus S. Seueri Coloniæ ſuccedit an[illegible] 9. vitæ ſanctitate excelluit. Ita vt celebrante aliquan[illegible]m, ſacra hoſtia in aërem ſublata fuerit, & ita ad os il[illegible] [illegible] biliter delata. Moritur Coloniæ, & ſepelitur in [illegible] templo.

[illegible]. Rotardus II. poſtquam annis aliquot ſedes vacaſſet, [illegible] omnium votis fuit. Perfecit ille Eccleſiam cathedra[illegible] Cameracenſem.

[illegible] [illegible]rluinus ex Archidiacono Leodienſi Epiſcopus re[illegible] anno 993. Ædificauit palatium Epiſcopale, eique H[illegible] I. Imp. & ſucceſſoribus illius ceſſit comitatum [illegible] cei.

[illegible] [illegible]er[illegible]dus Sacellanus Imp. Henrici, ingenio ſagaci, & eru[illegible] n vulgaris, conſecratur an. 1014. Fundauit Camerac[illegible] Abbatiam S. Andreæ, quam opibus ſuis auxit anno [illegible] [illegible] Synodo Moguntinæ, quam celebrauit Bar[illegible] Ar[illegible]piſcopus an. 1032.

[illegible]2. Libertus Brabantus, à Prædeceſſore velut à teneris c[illegible] ad [illegible] muneris dignitatem ſenſim conſcendit, [illegible] & Archidiaconus Cameracenſis, in demor[illegible] n[illegible] fficitur, [illegible]iam annuente Henrico III. Imper. an. [illegible] [illegible] go in P[illegible]ſtinam ſeceſſerat, in quo itinere plura [illegible] aus. [illegible]ctu & veſtitu fuit valde exemplari & [illegible] [illegible] nius quomodo luculentam meſſem in horreū [illegible] ret, vnde cum exultatione manipulos [illegible] deceſſit a.1[illegible]. Sedente Romæ Gregorio VII.

[illegible] [illegible]us II. nepos defuncti, ſuccedit. Reſtaurauit Eccle[illegible] [illegible] Cameracenſem, quæ inopinato incendio [illegible] [illegible] n. 1093.

[illegible] h[illegible], Clerus, Atrebatenſis apud Vrbanum II. [illegible] ndei[illegible]que peregit, vt proprium Epiſcopum ha[illegible] be[illegible] [illegible]erac[illegible] deincep[illegible] eximeremur. [illegible]que in[illegible] [illegible]ulauerant, factaque huiuſmodi ſepara[illegible] Atrebatenſibus Epiſcopus, Cameracenſi vero [illegible] termittitur, ſeparatæ, præficitur.

[illegible] pri[illegible] Arch[illegible]iaconus Rhemenſis: inſtaura[illegible] [illegible] fa[illegible]us mox Epiſcopus Senenſis. In cuius [illegible]

35. Gualterus prius Archidiaconus Cameracenſis. Sedit difficillimis temporibus an. XI.

36. Odo ex Abbate S. Matini Tornaci, Epiſcopus ſub Paſchali II. Scripſit nonnulla erudita in rebus fidei, verum ob certum diſſidium quod illi iuſtè erat cum Henrico IV. Imper. relicta reſidentia ad Abbatiam ſuam ſeceſſit, ibique deceſſit, circa annum 1112.

37. Burchardus omnium votis electus an. 1114. ſed quia non conueniebat inter Pontificem & Imperat. ſuper iure electionis, tantum poſt biennium conſecratus fuit. Erat Antiſtes ſumma vitæ ſanctitate, & in rebus agendis moderatione: qui Epiſcopatus ſui prouentus multum auxit. Familiaris erat Norberto Præmonſtratenſium Patriarchæ, ſuaſorque exſtitit Præpoſito & XII. Canonicis S. Michaelis Antuerpiæ, vt eundem Norbertum virum ſanctiſſimum euocarent, & hæreſi Sacramentariæ quę ibidem vigebat, ſe opponeret, eamque eloquio quo valebat opprimeret. Idem ratam habuit donationem memorabilem, quam eidem Norberto, & ſociis eius liberaliter præfati canonici fecerant, iiſdem Eccleſiam ſuam cum villis & emolumentis IV. præbendarum in perpetuum conſignantes, & cœnobij S. Michaëlis quod etiamnum hic viſitur, fundamenta certiſſima iacientes. quæ omnia patent ex Diplomate cuius copiam habes *apud Baronium Tom. 12. Annal. in Append. ad annum* 1124. quo etiam idem Epiſcopus conſecrauit Eccleſiam B. Mariæ in eadem ciuitate Antuerpienſi, ad quam paulo ante canonici præfati cum octo Præbendis migrauerant. Multis tandem præclarè geſtis, hinc emigrauit anno 1130.

38. Lietardus importunè ab Imper. Lothario poſtulatus, Pontifice inuito aſſenſum præbente, anno 1131. ſatis moroſum & muneri ſuo indignum ſe præbuit, ſic vt Diœceſis collaberetur eo ſedente. Quare delatis ad Pontificem querelis deponitur, & ſubſtituitur anno 1137. è gremio Canonicorum ibidem

39. Nicolaus Claret, vir eruditus, & vitæ integer. vixit in Epiſcopatu ſumma cum modeſtia & tranquillitate. Huius tempore ædificari cæptum monaſterium Carubronenſe, anno videlicet 1148.

40. Petrus Elſaſius filius Comitis Flandriæ, frater Philippi Comitis Hannoniæ. Habuit duntaxat dignitatem & nomen Epiſcopi, cum nullis ſacris ordinibus initiaretur, & minus ordini incumbens per ſuffraganeum expleuit. Anno vero 1170. abdicauit ſe etiam dignitate, & ad ſæcularia vota tranſiuit ducta vidua Ducis Niuernenſis. Succedit

41. Robertus ex humili genere, at virtute & ſcientia præaltus, quæ eum per varios gradus Eccleſiaſtici honoris ad hunc apicem euexerunt. Tamen cum eſſet ſummæ apud Principes authoritatis, multorum odiis expoſitus fuit, quorum conatu per nefarios aliquot Valencenis trucidatur. Corpus Ariam delatum, ubi aliquamdiu Præpoſitum egerat.

42. Alardus prius Archidiaconus & Theſaurarius, conſecratus an. 1175. obiit plenus dierum: & ſuffectus

43. Rogerius de VVaurin, conſecratus in Vrbe per Guilielmum Rhemenſem Archiep. Cardinalem S. Sabinæ an. 1179. Redux ad Epiſcopatum nonnihil ſimultatis habuit cum ſubditis, quo factum vt in terram ſanctam deuotionis ergo concederet: & in itinere peracta iam peregrinatione, meliori Hieruſalem, ita ſperamus, ciuis adſcriberetur an. 1190. ſepultus fuit in habitu regulari.

44. Ioannes II. Decanus Atrebatenſis primum, deinde Epiſcopus Cameracenſis, iuuenis ætate, at maturus iudicio & experientia. obiit quinque ſeptimanis ab electione Niuellis in Brabantia.

45. Ioannes III. ex conſanguinitate Frederici Regis & Imperat. à quibus Eccleſiæ ſuæ immunitates ab aliis datas [illegible]firmari curauit.

46. Hugo conſecratus an. 1196. Præmittunt huic quidam Nicolaum II. at non reperitur in antiquis Schedulis.

47. Petrus de Corbelio an. 1200. [illegible]ficitur, ex commendatione Innocentij Papæ. Habuit duos fratres etiam Epiſcopos. Tandem factus Archiepiſcopus Senonenſis, diſputauit contra hæreticos Albigenſes.

48. Ioannes Bethunienſis locum Petri & Sedem occupauit anno circit[illegible] 12[illegible]. & obiit [illegible]no circiter 1[illegible]18.

49. G[illegible]of[illegible]dus d[illegible] Fonteyne nominatus Bonus Epiſcopus, propter morum ſuauitatem, & in pauperes bene-

centiam. Magnus quoque zelator Iuſtitiæ exiſtit, ſic vt etiam hodie leges circumferantur quæ Godofridi leges vocantur. Emit ciuitatem Duynherbam ait Meyerus, ea lege, vt poſt mortem illius cederet Comiti Flandriæ, idque an. 1233. & quadriennio poſt obiit.

50. Guido de Laon velut ſidus quoddam effulſit in Eccleſia, in ſciētia diuinarum rerum verſatiſſimus, ſic vt Theologi nomen titulumque conſequeretur. Moritur Affligenij in Flandria, an. 1250. & ſuccedit.

51. Nicolaus de la Fontaine anno ſequenti, vir conſilij & zeli. Sub hoc cepit anno 1267. deuotio & cultus circa B. Virginem in oppido Hallenſi. Obiit an. 1274.

52. Engeramus de Querquy inauguratus annis 1275. rexit annis 4.

53. Guilielmus de Hannonia filius Comitis Ioannis. Mortuus in itinere Paleſtinæ an. 1296.

54. Guido de Colomedio vir doctiſſimus, & Piiſſimus. ſcriptis etiam erudiſſimus clarus. Habuit nepotem ſibi cognominem Epiſcopum Rothomagenſem an. 1236.

55. Philippus de Margnij ex Canonico fit Epiſcopus anno 1392. celebrauit Synodum an. 1307. & biennio poſt renunciatus Archiepiſcopus Senonenſis, obiit anno 1325.

56. Petrus de Mirepoix ex Montiſ-peſſulani Epiſcopo hinc euocatus, doſtquam Eccleſiæ Cameracenſi libertatem quam ademerat Ioannes Comes Namurcenſis reſtituiſſet, factus Epiſcopus Baiocenſis an. 1324.

57. Guido de Bologne frater Comitis Bononienſis, & auunculus Roberti Geneuenſis, qui etiam fuit Epiſcopus Cameracenſis, LXII. Fuit prius hic Tornacenſis, & adminiſtrauit Diœceſim Cameracen. per vicarios aliquamdiu, & inauguratus dumtaxat anno 1330. Factus Card. & Archiepiſcop. Lugdunenſis.

58. Guillielmus Auconitanus Fil. Ioan. Comitis D,Aueſnes in Hannonia. Rexit difficillimis temporibus, quibus diœceſim Cameracenſem affligebat Comes Hannoniæ, & Angliæ ac Franciæ Reges. Vide *Belleforeſtium lib. 5. hiſtor. cap. 7.* Exſtitit fundator Collegij Cameracenſis Lutetiæ.

59. Guido de Ventadours Lemouicenſis, ex commendatione Clementis VI. renunciatur Epiſcopus. anno 1342. Habuit graues difficultates cum ſuo Capitulo, quo factum vt nunquam reſederit, ſed renunciatus Epiſcopus Vabrenſis, habuit hunc ſucceſſorem, cui nomen

60. Ioannes Lanſonus Frater Comitis Hannoniæ, & Guidonis XXII. Epiſcopi Vltraiectenſis, formam habuit imperio dignam, mentem etiam excelſam. Præfuit ſeſquiannum. & hinc abiit anno 1349.

61. Petrus Andreas ex Nouiodunenſi factus Cameracenſis Epiſcopus an. 1350. Ædificauit Curiam, & Horologium Palatij, moritur an. 1368.

62. Robertus de Geneue cuius ſupra meminimus: prius Morinenſis, tandem S.R.E. Card. & Pontifex electus in ſchiſmate contra Vrbanum VI. vocatus Clemens VII. Auenione ſedit vſque ad annum 1394. quo obiit. Succeſſit in hac Cathedra Cameracenſi anno 1372.

63. Gerardus III. dictus Dainuille, Artheſius genere, prius Epiſcopus Attrebatenſis, poſtea Morinenſis, & deinde Cameracenſis. Vitæ ſanctitate nulli ſecundus, moritur anno 1378.

64. Ioannes Cerclais Bruxellenſis, magnus Eleemoſynarius dictus, ob charitatem erga egenos, poſt laudabilem huius Eccleſiæ gubernationem, moritur anno 1389. & fauore Clementis VII. eligitur.

65. Andreas Luxemburgenſis frater Comitis S. Pauli, an. 1389. de quo legitur in tumulo eiuſdem. *Pace gregem pauit, annis ſeptemque beauit.* Obiit anno 1396.

66. Petrus de Alliaco S. T. D. Franciæ Cancellarius, & magni Gerſonis magiſter, Regiſque Eleemoſynarius, tandem Cameracenſium Epiſcopus. Interfuit Concilio Piſano anno 1409. factuſque Cardinalis tit. S. Chryſogoni an. 1412. multa reliquit eruditionis ſuæ monumenta. Obiit in Germania circa annum 1425. corpus, ita voluerat adhuc ſuperſtes, tranſlatum Cameracum.

67. Ioannes de Gaure rexit laudabiliter ab an. 1413. vſque ad annum 1438. & biennio poſt electus.

68. Ioannes de Burgundia, filius naturalis Philippi Boni Burgundiæ Ducis. reſedit potiſſimum Bruxellæ in Curia Principis, Vicariis in Epiſcopatus regimine vſus. Obiit anno 1479. ſepultus Cameraci, ſedit annis 39.

69. Henricus de Berges Cancellarius Ord. aurei velleris, renunciatus Epiſcopus an. 1487. cuius Chronicon caſui inſerebatur tale.

eCCe ſaCerdos MagnVs qVI In dIebVs ſVIs pLaCVIt Deo.

Commiſſo itineri terræ Sanctæ, & ab Innocentio VIII. Pontifice exceptus Romæ ac in Hiſpaniam profectus anno 1501. in comitatu Regis Caſtiliæ aliorumque Principum. Reuerſus ad Eccleſiam ſuam febri corripitur, & rapitur an. 1502. Chronicon mortis continetur verbis præmiſſis, additis his

& InVentVs eſt IVſtVs.

Poſt mortem huius inter Canonicos diu agitatum quem tandem in demortui locum ſubſtituerent. Igitur paulo poſt electus, aſſentiente Alexandro VI. Pont.

70. Iacobus de Croy anno 1502. ſed noluit eum recipere Clerus aut Magiſtratus, occaſione cuiuſdam diſſidij quod erat inter ipſum & Archiducem Auſtriæ, quod tandem compoſitum fuit Grandaui an. 1504. mortuus eſt an. 1516. ipſo die Aſſumptionis Deiparæ.

71. Guilhelmus de Croy nepos Prædeceſſoris, ſedit annis tribus, & euectus fuit ad Archiepiſcopatum Toletanum in Hiſpania, eique in hac cathedra per reſignationem ſucceſſit.

72. Robertus eius frater anno 1519. hoc ſedente Pax inter Carolum V. Imp. & Franciſcum I. Cameraci coaluit. Fuitque ædificata arx Cameracenſis, hinc exceſſit anno 1556. vlt. Auguſti, & ſucceſſit menſe Septembri, poſt inſtitutos nouos in Belgio Epiſcopos.

73. Maximilianus à Berges, electus in Epiſcopum, & inauguratus 22. Octob. 1559. comitante eum Epiſcopo Leodienſi, & Tornacenſi, aliiſque Principibus. Archiepiſcopatus verò honore inſignitus fuit 21. Martij 1562. illuſtri Principum coronà ſtipatus. Conuocauit Synodum Prouincialem anno 1565. ad reformandum Clerum, in qua multa ſalubriter ordinauit: cui ſucceſſit alia Diœceſana anno 1567. meritorum plenus deceſſit exeunte Auguſto anni 1570. quando menſe Septembri eligitur Epiſcopus LXXIV. Archiepiſcopus vero II.

74. Ludouicus Barlamontius filius comitis Barlamontij, Eques aurei velleris. Inſtitit veſtigiis Prædeceſſoris. Sed cum tempora propter rebellionem multorum aduerſus Regem Catholicum eſſent maxime turbida, etiam Cameraci omnia in peius ruere ceperunt, occupante arcem illius loci Domino, & fugante ipſum Archiepiſcopum, & nobiliores ex Clero & populo, ac Francorum poteſtatis ciuitatem ipſam faciente. ſic vt Balignius illi daretur gubernator, donec Comes Fontanus Belgicæ Prorex anno 1595. pro Rege Catholico eam recepit. Ipſe interea Ludouicum Synodum Prouincialem conuocauit Montis Hannoniæ, vbi velut in exilio vixit vſque ad 15. Febr. anni 1596.

75. Ioannes Sarazinus martio inſequente ſuffectus, ex abbate S. Vedaſti, & Conſiliario Regio, quæ munera cum laude detulerat: conſecratur Bruxellæ in Capella Palatij, præſente Alberto Cardinale, & Belgicæ Prorege, 15. Decemb. anni eiuſdem. Vbi etiam diem extremum clauſit menſe martio an. 1598. Cui ſuccedit annuente eodem Alberto.

76. Guilielmus de Berges & Baronibus de Grimberhæ in Brabantia, ex Antuerpienſi Epiſcopo ad hanc Cathedram euectus. Vir pius & pacificus, quas dotes vtraque dignitate omnium applauſu exhibuit. Ita vt magno ſui deſiderio relicto tanquam communis aliquis parens, exceſſerit ex hac ſtatione. quod euenit 25. Aprilis 1609. Moriens bonam partem ſubſtantiæ in pia legata reliquit. Chronicon obitus verſus hic indicat:

bonVs à BergIs MarCI DIe obIt.

77. Ioannes Richardotus primum Atrebatenſis; conſecratur Archiepiſcopus V. Cameracenſis anno eodem. Vir pius, eruditus, & longo rerum vſu valens. Sereniſſ. Belgarum Principibus charus, & ad magna natus. Verum inuidit mors fælicibus illius ſucceſſibus, & emeritum iam de vtraque Republica rapuit anno Domini 1615.

78. Henricus Franciſcus van der Burch ex Decano Mechlinienſi conſecratus Epiſcopus Gandauenſis anno 1613. menſe Februario, tandem à Capitulo Cameracenſi ſucceſſor Richardoto poſtulatus anno 1616. hodie Cameracenſem
Cathedram adminiſtrat. cuius piis conatibus vt aſpiret
Paſtorum princeps, optant boni
omnes.

EPISCOPORVM ATREBATENSIVM SERIES

[illegible] atum Arteſiæ Metropolis, ciuitas antiqua, non ita [illegible] illeſtia tamen & opulenta, ac firmiter munita, cum [illegible] ciæ limitanea. Eccleſiam habet B. Virgini dedicatam [illegible] tranſiit in Cathedralem, cum prius vnita fui- [illegible] i, ac vnus vtriuſque eſſet Epiſcopus, circa an. [illegible] ſub [illegible] II. qui eandem a Cameracenſi auulſit, ex [illegible] unt annales, quod Cameracenſes ſtarent à partibus H[illegible] IV. Imp. Eccleſiæ Rom. perduellis: deditque illi pri- [illegible] piſcopum ſingularem, antehac enim communis fue- [illegible] bertum Archidiaconum Morinenſem.

Mo[illegible] Gerardo II. Cameracenſium & Attrebaten- [illegible] copo, facta Eccleſiarum ſeparatione, auctoritate [illegible] ea conſtituitur Epiſc. Attrebatenſis prænominatus. [illegible] bertus, quem cum tenueret conſecrare Archiepiſco- [illegible] menſis, quod Cameracenſium ſtudiis plus æquo fa- [illegible] banu II. Romam euocatum ſacrauit, eique diœceſis [illegible] commiſit. Qui reuerſus tanto omnium applauſu [illegible] fuit, tantaque cum laude & fructu Epiſcopatum adm[illegible] ſtrauit, vt tanquam Propheta à Deo miſſus à populo haberetur. Multa pro reformatione cleri de- [illegible] verum Epiſcopum, qualem in Tito & Timotheo [illegible] Paulus, exhibuit. Mortuus eſt autem an. 1115. huic [illegible] Virgo Deipara in graui ciuitatis afflictione, dans ei [illegible] quæ hodie adhuc ſine diminutione ardere conſpi- [illegible] quam igniti morbi vis ſe remittebat. Vide *locum de Maria Virgine.*

[illegible] Robertus Archidiaconus & ciuis Attrebat. præ- [illegible] ſui ſanctitatem & virtutem æmulatus. Huius tempore fl[illegible] ruit S. Bernardus, Hugo, & Richardus Victori- [illegible] m Nobertus fundator Ordin. Præmonſtratenſis. Obiit non ſine opinione ſanctitatis 1131.

3. Al[illegible] ex Religioſo monaſterij S. Bertini Epiſcopus Attrebat[illegible] vir erud tus, & diſciplinæ tum monaſticæ, tum Eccleſiaſticæ obſeruantiſſimus. Religionis propagandæ zelo [illegible] ſe adiungebat Comiti Flandriæ Theodorico [illegible] Terram Sanctam, at in Itinere obiit Philippis in Ma- [illegible] on[illegible] an. 1148.

4. Godeſchalcus Brabantia oriundus, & Abbas ſancti [illegible] erga pauperes liberalis, & in Eccleſiam munificus [illegible] t. Sedit annis 10. & moritur dierum plenus an. 1170. [illegible] n ſe Epiſcopatu abdicaſſet anno 1157. quem tunc

[illegible] Andreas Abbas S. Seruatij Ord. Ciſtercienſ. Pariſiis. Hu- [illegible] o S. Thomas Archiepiſc. Cantuarienſis venit Attreba- [illegible] o proſcriptus, ſecedens in Galliam. An. autem 1173. [illegible] defungitur, & ſuccedit

[illegible] F[illegible] mondus, alij Fremandus, vir ſedulus & liberalis, qui E[illegible] ct[illegible] m ſuam varijs prædus & decimis locupletauit. Deceſſi[t] circa an. 1189.

[illegible] Petrus Abbas Ciſtercienſis fuit conſecratus per Guiliel- [illegible] Archiep. Rhemenſem Veronę in Italia, quo ille euoca- [illegible] f[illegible] erat ad concilium à Lucio Papa coactum an. 1191. In- [illegible] fuit coronationi Engelberti filij Regis Daniæ cum aliis Præ[illegible] libus, & mortuus eſt an. 1204.

8. Radulphus Viennæ natus, primum hic Archidiaconus, mox [illegible] opus, conſecratus Romæ per Innocentium III. Pp. R[illegible] cl[illegible] am ſuam ſummo zelo, multiſque priuilegiis & [illegible] tatibus a Franciæ Rege obtentis eam auxit, ac varia [illegible] cti[illegible] ra locupletauit. Poſtquam rexiſſet an. 17. in [illegible] no obdormiuit, ſub finem an. 1220.

9. Pontius etiam Archidiaconus vir prudens, humilis, & [illegible] be[illegible] gratus, ſuffectus eſt. Ac relictis variis ſuæ virtutis m[illegible] enti moritur an. 1231. Succedit

10. A[illegible] n, vir eleganti facundia, ſic vt prædicatione ſua ex- [illegible] ſnotum animis hærentes adhuc fibras hæreſis Albi- ge[illegible] Diſtributiones vt vocant quotidianas Eccleſiæ ſuæ [illegible] Religioſos S. Dominici circa an. 1233. multa- [illegible] it memoria & laude digna. præfuit an. 14. & obiit [illegible]

[illegible] atinus biennio duntaxat ſedit, & ſuccedit.

[illegible] Iacobus de Dinant an. 1247. Extruxit hic Eccleſiam S[illegible] & i[illegible] Parochialem erexit an. 1245. Vita vero de- f[illegible] n. 1260.

[illegible] Petrus II. rexit Eccleſiam hanc an. 20. fuitque admodum munificus. Verum laboribus & ſenio confectus, ſe re- cepit ad Abbatiam montis S. Eligij an. 1279. vacauit cathedra quatuor annis & commendatus ad eandem à Martino V. Pont. fuit.

14. Guilielmus de Iſaurico, ex Decano Aurelianenſi, an. 1283. qui memorabiles SS. Reliquias Eccleſiæ ſuæ donauit, & aliunde tranſtulit, ſuoque ære inſigne feretrum adornari fecit, moritur an. 1295.

15. Gerardus Pigaloti Italus ex comitibus de Paliano fundauit binos canonicatus in Eccleſia S. Nicolai. mortuus eſt autem an. 1304. ſepultus apud Dominicanos.

16. Bernardus. Sedit an. circiter 9.

17. Petrus III. dictus de Capis. quem volunt plerique factum Cardinalem. conuenit tamen inter omnes, eum obiiſſe an 1320. quodque eius ſucceſſor fuerit.

17. Ioannes II. de Maudeuille, cuius anniuerſarium celebratur menſe Martio.

18. Theodoricus de Heriſon Burgundus, prius Conſiliarius Roberti Comitis Artheſiæ, & Præpoſitus Arienſis. Adminiſtrauit hanc cathedram ſumma prudentia vnico duntaxat an. & obiit an. 1328.

19. Petrus Rogerius Abbas Ord. S. Benedicti. Ex Epiſcopo Attrebatenſi euectus ad cathedram Rothomagenſem, factuſque Cardinalis tit. SS. Nerei & Achillei, per Benedictum XII. Cui etiam in Pontificatu ſucceſſit ſub nomine Clementis VI. obiit Auenione an. 1352. an. 18. poſt relictam cathedram Attrebatenſem, quam obtinuit an. 1331.

20. Andreas Ghinni de Florentia, qui poſtea ad Tornacenſem Eccleſiam deceſſit; factuſque Cardinalis tit. S. Suſannæ, à Clemente VI.

21. Ioannes III. dictus Galuan. an. 1333. ſucceſſit, qui inſuper Cardinalatum tit. S. Praxedis conſecutus fuit.

22. Petrus Bertrandus an. 1341. Attrebatenſium Epiſcopus inauguratus, tandem Cardinalis & Epiſcopus Oſtienſis renuntiatus, ceſſit an. 1352. eique.

23. Aymericus ſufficitur, qui vſque ad an. 1361.

24. Gerardus Damuille prius Attrebatenſis, poſtea Morinenſis, & ad extremum Cameracenſis Epiſcopus, vbi obiit.

25. Petrus Maſœrius ſubrogatur an. 1370. Legum Doctor, & Archidiaconus Antuerpienſis in Eccleſia Cameracenſi, fuitque pædagogus Gregorij XI. Papæ. Obiit autem anno 1391.

26. Ioannes Canardus, Cancellarius Philippi Ducis Burgundiæ primum, dein Epiſcopus, ſacram Eccleſiæ ſuæ ſupellectilem mirificè auxit, & chorum cathedralem ſedilibus ſuo ære inſtruxit. Fundauit Xenodochium extra muros. Expletis 15. ſui regiminis an. defungitur an. 1407.

27. Martinus Pore Dominicanus Senonenſis, S. T. D. & Ioan. Burgundiæ Duci à Confeſſionibus, interfuit concilio Piſano an. 1409. & Conſtantienſi Oecumenico 1416. Rexit fideliter Eccleſiam ſuam an. 18. deceſſit an 1426.

28. Hugo de Cayeta ex Præpoſito Audomarenſi Epiſc. adminiſtrauit hanc cathedram vſque ad an. 1438.

29. Fortigarius de Placentia Brugenſis, prius Archidiaconus Attrebat. & Præpoſitus Leodienſis, Conſiliarius & eleemoſynarius Philippi Boni Burgundionis, omnium ſuffragiis electus, & confirmatus per Eugenium IV. Sedit an. 13. obiit an. 1452. 21. Februarij.

30. Iacobus de Coimbres ex conſanguineis Regum Portugalliæ, poſtquam an. 4. menſibus 8. Cathedræ huic præſediſſet, ad ampliorem Vlyſſiponenſem in Luſitania euectus fuit, eique hic ſubrogatur.

31. Ioannes Ioffroy Legum Doctor factus S.R.E. Cardinalis per Pium II. rexit Attrebatenſem Eccleſiam an 10. Factuſque deinde Epiſcopus Albienſis, diſceſſit in Franciam ann. 1462. & ſucceſſit

32. Petrus de Ranchicourt, conſecratus Romæ. prudenter & ſedulo adminiſtrauit Epiſcopatum ſuum an. 37. quorum plerique fuerunt turbulenti propter inteſtina diſſidia. moritur autem an. 1499.

33. Nicolaus Ruyſtrius Lucemburgenſis ſucceſſit anno 1501. prius Conſiliarius Caroli Ducis, & Philippi Regis Caſtellæ. dein Præpoſitus Louanienſis. Fundauit Collegium Attrebatenſe Louanij, & ergà Cartuſianos ibidem munificum ſe exhibuit. Deceſſit poſtquam annis 9. præfuiſſet, 5. Nouemb. Anni 1509. Mechliniæ. Eius corpus tranſlatum ad Ædem Sancti Petri Louanium, vbi & tumuli honore decoratur.

34.Franciſcus de Melun ex Præpoſito Audomaren.ſucceſſit an.1510,Factuſque Epiſcopus Morinenſis 56.an.1512. & ſuccedit hic.

35.Philippus de Lucemburgo,fundationibus & piis inſtitutis clarus,qui moritur an.1519.celeberrima ſui memoriá,& Lutetiæ vbi bina collegia excitauit:& Atrebati relictâ.

36. Petrus Ancouitanus Cardinalis tit.S.Euſebij qui Romæ manens,Epiſcopatum Atrebatenſem rexit per Abbatem Vedaſtinum,quem Vicarium ſuum nominauit.Obiit ibidem an. 1523.

37.Euſtachius de Coy Filius Comitis Henrici Croij.Præpoſitus antea Audomarenſis & Arienſis.Obiit an.1538.cum vix an.34.ætatis exceſſiſſet.

38. Antonius Perenottus Burgundus ei ſufficitur in hac Cathedra, Decemb.1545.Iuuenis adhuc, ſed in omni diſciplina excultus, moribus etiam maturus, quem poſtmodum Pius IV.Cardinalatus honore inſigniuit,& Philippus II.Rex Catholicus,inſtitutis per Belgium nouis Epiſcopatibus,Primatis titulo & honore, ad Cathedræ Mechlinienſis dignitatem euectum , decorari fecit. Fuit vir acri ingenio,longoque rerum vſu valens,ſic vt in intimum Conſiliarium rerum Belgicarum adſcitus fuerit, quamuis plerique ſatis ſiniſtram de illo opinionem conceperint, quaſi turbarum omnium & rebellionis ſubſecutæ fomitem ſubminiſtraſſet. Euocatus tandem in Hiſpaniam, magnam illam Catholici regis Monarchiam ſuo conſilio aliquandiu rexit , plenuſque dierum, ac deſiderio ſui relicto deceſſit an.1586. Porro Atrebatenſibus Epiſcopus datur.

39. Franciſcus Richardotus etiam Burgundio, S.T.D. vir omni eruditionis genere excellens,orator diſertiſſ. & Eccleſiaſtes eximius. Summis & imis ob comitatem & inſignem morum ſuauitatem acceptus, pauperum verus pater,& Duacenſi Academiæ apud Catholicum Regem promotor & auctor. Qui licet tempora difficillima nactus eſſet , ea tamen prudentia & ſagacitate diœceſim ſuam adminiſtrauit , quâ maior ſperari non potuit, an.13. Atque hinc euocatus anno 1574.in pace quieuit.

40. Matthæus Moulaert ſuccedit.prius Abbas S Giſlini in Hannonia,vir acri iudicio,& eruditione non vulgari,qui res Belgicas conſilio ſuo moderatus aliquandiu feliciter fuit:ſic vt nonnemo ex eo genere quos tanquam nigros Romano candidos præmonet Lyricus,per ſummam iniuriam eum appellet *in ſua hiſtoria Flandrica, magnum ventilabrum ſeditionum*. Sedulo adminiſtrauit Eccleſiam ſuam vſque ad 2. Iulij anni 1600. quo obiit meritis erga Rempublicam grauis:Fundauit Collegium pro 20.ſtudioſis in Academia Duacenſi.

41.Ioannes du Ploich nobilis Arienſis,à iuuentute liberalibus diſciplinis inſtitutus,per honorum gradus viam ſibi ad hunc apicem aperuit.Vicariam operam antea quam hic Epiſcopus renunciaretur , in Diœceſi Audomarenſi cum laude præſtiterat. miſſus quoque à Principe Alberto poſtquam is Ambianum occupaſſet an. 1597. ad Cleri iſtius regimen.Factus vero Epiſcopus Atrebatenſis anno 1602.inauguratus eſt Ianuario ſubſequenti , & phthiſico aſthmate extinctus an. ætatis 47.poſtquam paucis menſibus præfuiſſet,nempe vſque ad primam Iulij an.eiuſdem 1602.

42. Hermannus Ottembergius Nouiomagus,Legum Doctor , ex Auditore Rotæ Romanæ , deſignatus Epiſcopus huius Eccleſiæ, conſecratus fuit in Decemb.an.1611.Rexit Eccleſiam ſuam pene 14.annis,factuſque debilioris viſus,vitam hanc cum meliori commutauit menſe Maio an. 1626. Bonorum ſuorum quæ victus parſimonia coaceruauerat ſatis luculenta , velut hæredem nominauit congregationem Oratorij inſtituendam & erigendam in vniuerſitate Duacenſi.

EPISCOPORVM TORNACENSIVM
SERIES.

Tornacum vrbs vetuſta,ante redemptum orbem 640.annis condita creditur. Olim Neruiorum metropolis,eiuſque meminit Cæſar.Poſita eſt loco opportuno ad Scaldim fluuium. Eccleſiam habet Cathedralem inſignem D.Virgini ſacram. dotatam ampliſſimo cenſu à Chilperico Rege Francorum. Circa annum 160. à Chriſto nato,conterminj fide Euangelica imbuti traduntur per illos quos ex Gallia velut Apoſtolos miſerat S.Piatus, & circa eadem tempora etiam Tornacum quod prius Mineruæ belli Deæ dedicatum erat, fidei Chriſtianæ lumen accepit. Verum perſecutione ſub Diocletiano & Maximino plus æquo ſæuiente aduerſus fideles,Idololatriæ nubes ſubducta vix paucas illius ſcintillas reliquit. Donec Conſtantino verè Magno Imperatore fidem amplexo, etiam priorem ignorantiæ nubem Euangelicæ veritatis ſplendor hic detergere cepit , laborante & ſe totum impendente Eleutherio viro Sanctiſſimo,qui tamen metuens edicti cuiuſdam aduerſus Chriſtianos ſeueritatem , ſeceſſit in locum Blandiu nuncupatum , comitatus propè infinita fidelium multitudine. Interea Tornacenſes , ne fidei ſemen denuo infidelitatis ſuppreſſæ lolio opprimeretur , Epiſcopum & paſtorem habuerunt;

1. Theodorum quendam Eleutherij comitem,& in functione Apoſtolica ſocium, à quo proinde ſeriem Epiſcoporum hic ordimur,quamuis alij ab illo qui proxime ſequitur, communiter eam auſpicentur. Hic igitur magno zelo ſaluti ouilis nouitij Chriſto lucrandi incubuit, ſed duntaxat annis quatuor ſancto huic operi impendit , à Deo euocatus ad meliorem vitam, ſub annum ab Incarnato verbo 484. Succeſſit.

2. S.Eleutherius à Papa Simplice re & nomine, conſecratus Romæ anno eodem 484. Qui reuerſus Euangelizauit Ieſum , & deſtructis Idolorum templis , alia vero Deo eiuſque Sanctis conſtruxit , & innumeros per Euangelium Chriſto peperit. Sic vt meritò primus Tornacenſium Apoſtolus memoretur. Deceſſit autem dierum & meritorum in Eccleſiam plenus , poſtquam annis 45. ſediſſet, ſub annum Chriſti 529. Eiuſque corpus primum reconditum Blandini, at poſtmodum anno 1064. tranſlatum ad Eccleſiam ſuam Cathedralem.Porro illius ſedem omnium calculis conſequitur

3. S. Medardus Nouiodunenſium Epiſcopus,raræ virtutis & ſanctitatis Antiſtes,vtramque Diœceſin annuente Pontifice ſumma cum laude adminiſtrauit annis 16. & manipulos collectæ in horreum Dominicum meſſis reportaturus hinc emigrauit anno 556.alij vero duntaxat annum 545.tradunt,

4. Auguſtinus ſufficitur,ſed cum vtrique Eccleſiæ præeſſet, ad aliam ſe contulit,ibique remanſit. Succedit

5. Condulphus in vtraque Sede,& poſt hunc

6. Brulphus vti priores,annuente Romano Pontifice.

7. Graſinarius an.678. conſecratur, quo tempore Chilpericus frater Sigeberti Franc. Regis Tornacum ſe recepit à fratre fugatus,at comiter exceptus ab Epiſcopo & Capitulo, multas terras Eccleſiæ liberaliter dedit.extat Inſtrumentum donationis de an.578.

8. S Acherius,Alcharius alij ; circa annum 610.Nouiodunenſis Eccleſiæ Antiſtes, hanc adminiſtrauit per Amandum Epiſcopum Traiectenſem;qui ſubſtituto in ſuum locum alio, ſeduli Paſtoris munus obiuit, Tornacenſibus non modo, ſed & Gandenſibus,vbi & S.Bauonis in media Ciuitate,& S.Petri in colle Blandinio Cœnobia fundauit:Dei verbum aſſiduè prædicando.Obiit vero Acherius 27.Nouemb.quo die illius memoria ibidem celebratur quotannis:an.648.

9.S.Eligius ſuccedit an.649.& Tornaci vbi nondum plenè extirpata erat Idololatria,ſedem fixit, & nō modo Diœceſanis, ſed & finitimis populis Euangelium Prædicauit, ſic vt Aduaticos etiam,qui hodie Antuerpienſes,eius rei gratia ſeceſſerit.Fundauit monaſterium S.Martini Tornaci,& conſecrauit Eccleſiam in oppido Cortracenſi. Multiſque ſuæ ſanctitatis & virtutis teſtimoniis relictis,Deo & hominibus dilectus, hinc emigrauit an.665.

10. S. Mommolinus vir pius & eruditus , ſocius Beati Bertini & Bertrandi , magnus animarum zelator, miraculis in vita claruit. Rexit vtramque Eccleſiam annis 26.& ſucceſſit

11. Goduinus an.692.quem ſecuti ;

12. Geralphus,

13. Framengerus.

14. Humanus,

15. Guido Fil. Comitis Bononienſis,quorum ſola nomina litteris conſignata reperiuntur.

16.S.Eunuchius,cuius memoria celebratur 4.Septem.Tornaci,& Nouiodunj 10.eiuſdem.

17. Eliacus interfuit Synodo Moguntinæ tempore S. Bonifacij, an.748. Vide *Baronium Tom.9.Annal.*

18.Adelfridus.

19. Didonus.

20. Gilibertus, vir ſanctiſſimus, moritur an. 783.

A 21. Pleon, alius P.leon.

22. Vendiluarus interfuit Synodo Rhemenſi an. 814. hoc [illegible]dente, dos Eccleſiæ Tornacenſis locupletata eſt per Ludouicum Cotolomanni filium Franciæ Regem.

23. Berengarius alius Ralgarius.

24. F[illegible]chardus aliis Folradus.

25. S. Emilius, alius Ennius, electus an. 850. interfuit Synodo Sueſſonenſi an. 853. hoc ſedente Normanni vaſtarunt vrbem, & Eccleſiam Tornacenſem an. 860.

26. Ramelinus, alij Rancelinus, eligitur an. 861.

2[illegible]lon conſecratur an. 880. Eleuauit corpus SS. Eleu[illegible] & [illegible]ligij, ac loco honorifico condidit.

28. Reinbertus, quem Lambertum alij appellant, conſecratur [illegible]897.

9. Aynardus an. 913. eligitur.

[illegible]. G[illegible]bertus Abbas S. Petri Corbienſis, ſedit annis tri[illegible] moritur an. 935.

3[illegible] Transmarus religioſus Cœnobij S. Vedaſti Atrebati, [illegible] fuit vt cœnobium S. Petri in Blandino a Normannis B [illegible]n reſtauraretur. Dedicauit quoque & conſecrauit [illegible] Eccleſiam, quæ nunc Cathedralis.

3[illegible]. Radulphus, alius Rodolphus, Archidiaconus primum [illegible]odunenſis, moritur Tornaci, an. 952.

[illegible]cherus ſuccedit an. ſequenti, eratque filius naturalis [illegible]dam Ludouici Franc. Regis, & vt erat intruſus via [illegible]uaria malè etiam adminiſtrauit Epiſcopatum. mo[illegible] poſt octodecim menſes regiminis.

34. Londulphus Comitis Alberti filius, ſacratur anno [illegible]79.

35 Raboldus conſecratur an. 990.

36. Harduinus vir doctrina excellentis, conſecratur anno 998.

37. Hymbaldus an. 1030. eligitur.

38. Balduinus an. 1044. egregius prædicator exſtitit, conſecrauit Eccleſiam [illegible] mariam Inſulis an. 1066.

39. Ratbodus II. vir ſummæ eruditionis & ſanctitatis, qui reſtaurauit Abbatiam S. Martini Tornaci, euerſam furore Normannorum: magnuſque animarum zelator fuit, cúmque graui morbo populus affligeretur an. 1092. preces aliáque C pietatis opera inſtituit, quibus Dei iram placauit, & annalis proceſſionis quæ Tornaci in die exaltationis S. Crucis celebratur auctor fuit, moritur ſub an. 1095.

40. Baldericus Archidiaconus Nouiodunenſis, poſtquam [illegible]es vacaſſet, ſufficitur in vtraque Cathedra: licet Tor[illegible] diu omnem lapidem mouiſſent, vt particularem [illegible] Epiſcopum. Pacificè vtramque adminiſtrauit.

41. L[illegible] II. Archidiaconus Tornacenſis, qui etiam [illegible] cum laude præfuit vſque ad an. 1122.

42. Sim[illegible] Antiſtes conſecratur an. 1123. At Tornacenſes [illegible]chabant apud Apoſtolicam Sedem, & Comitem Flandriæ inſtare, quatenus proprium in Eccleſia ſua Epiſcopum conſequi poſſent, cuius voti tandem compotes redditi, patrocinio etiam S. Bernardi Claræuallenſis apud Eugenium Papam III. cuius auctoritate Eccleſiarum harum, quæ ann. 600. combinatæ fuerant; ſeparatio facta eſt an. 1139. aut vt tradit Meyerus, 1141. Igitur Simon ſe Tornacenſi Eccleſia abdicauit, ac comitatus Thiræum Comitem Flandriæ contra Sarracenos cum exercitu properantem, apud Seleuciam occubuit an. 1148.

[illegible]sto primus qui Cathedram Tornacenſem occupauit;

43. Anſelmus Abbas D. Vincentij Laudunenſis fuit, & con[illegible] D Romæ ab Eugenio III. an. 1147. humaniter exceptus a Tornacenſibus, ſumma cum laude Eccleſiam illam gubernauit. familiaris erat S. Bernardo.

44 Gerardus alij G[illegible]ardus, an. 1149. conſecratur.

45. Vvalterus aliis Gualterus, ex Decano fit Epiſcopus an. 1166. fundauit vicariorum Collegium in Eccleſia ſua pro [illegible] quadraginta an. 1170.

46. Euerhardus Archidiaconus primum Cameracenſis, fit [illegible]pus an. 1172.

47. Stephanus primum Abbas S. Genouefæ Pariſiis, [illegible]gnæ eruditionis, vt cuius rei monumenta varia exſtant.

48. G[illegible]ſuinus Archidiaconus Tornacenſis, conſecratur an. 11[illegible]. hi[illegible] anno poſt Ferdinandus Comes Flandriæ expugnat Tornacenſem, & Eccleſias magnámque ciuitatis partem flammis ferróque deuaſtat, quem proinde ille excommunicauit, & ad rependendum commiſſa adegit. E

49. Gualterus de Marius Canonicus & Ciuis Tornacen. humili genere, & animo intrepido & excelſo aduerſus illos qui immunitatem Eccleſiaſticam violare moliebantur. erat munificus in pauperes, in Deum pius, erga omnes benignus. Varia monaſteria fundauit. Obiit autem anno 1251.

50. Gualterus alij Vvalterus de Cruce vel à Mandra ſuccedit, & an. 1253. mittitur orator ad Guilielmum Hollandiæ Comitem, Romanorum Regem. Multa & eleganti ſupellectile ſacra Eccleſiam decorauit, ac memoria ſui relicta interiit an. 1259.

51. Ioannes de Buchel ex Paſtore S. Quintini huius Eccleſiæ Præſul, conſecratur anno 1262. ſedit annos octo.

52. Ioannes Angianus S.T.D. ſedit annis quinque & transfertur Leodium an. 1274. Succedit.

53. Philippus Meuſe Gandenſis, conſecratus 1274.

54. Michaël de Vvarenberghen ſuccedit an. 1286. & Scholaſtico ſuæ Eccleſiæ imponit onus docendi S. Theologiam, aucto illius emolumento. F

55. Ioannes de Vvaſone Archidiaconus Brugenſis territorij, moritur an. 1300.

56. Guido Bononienſis conſecratur an. 1301. & 23. an. poſt transfertur Cameracum.

57. Andræas Chini Florentinus primum Franciæ Regis. 2. Conſiliarius, & Atrebatenſis Epiſcopus, hic conſecratur an. 1333. Vir prudens in componendis Principum diſſidiis. Tandem creatus Cardinalis Titulo S. Suſannæ, an. 1342. moritur Florentiæ.

58. Ioannes Deſprea Pratanus vel de Pratis Epiſcopus Lontriguerenſis in Francia, verè Paſtor bonus. Obiit 1349.

59. Petrus de Foreſta Conſiliarius Ducis Normanorum, poſtulatur ex hinc Epiſcopus Pariſienſis, & deinde Rothomagenſis an. 1351.

60. Philippus d'Arbois Eleemoſynarius & Conſiliarius Ludouici Mali Comitis Flandriæ, & Epiſcopus Nouiodunenſis, conſecratur an. 1351. & multis præclarè geſtis exceſſit anno 1378. G

61. Petrus d'Auxi S.T.D. Canonicus Toracenſis, incidit in tempora turbida, quibus dum ſe ſubtrahere conatur, moritur Pariſiis 1384.

62. Ludouicus Tremoillius Conſiliarius Philippi Audacis Burgundiæ Ducis, annuente Clemente VII. ordinatur hic Epiſcopus. Obiit etiam Pariſiis circa annum 1599.

63. Ioannes de Thoiſy Conſiliarius vti prior, & Epiſcopus Altiſſiodorenſis, conſtituitur per Ioannem XXIII. Pontif. Epiſcopus an. 1400.

64. Ioannes de Haricourt primum Ambianenſis, mox Tornacenſis Epiſcopus Romæ exiſtens nominatur ab Eugenio IV. at mox Archiepiſcopatu Narbonenſi donatus, ſuccedit.

65. Ioannes Cheuerot, primum Archidiaconus Rothomagenſis, multa hic elargitus eſt Eccleſiæ Tornacenſi. moritur Inſulis an. 1460.

66. Guilielmus Fillatre Monachos Benedictinus, Epiſcopus Verdunenſis, & Abbas S. Bertini, mox Tornacenſis Eccleſiæ Præſul, & Ordinis Aurei Velleris Cancellarius. Moritur Gandaui an. 1472.

67. Ferricus de Clugny Legum Doctor, & Caroli Burgundiæ Ducis Conſiliarius, per Sixtum IV. huic Cathedræ datus anno 1473. miſſus Romam propter diſſidia Principum quondam, creatur Cardinalis Titul. S. Vitalis, at mox interiit anno 1483. & per eundem Pontificem deſignatur. H

68. Ioannes Moniſſaert Epiſcopus Tornacenſis, primum Decanus Morinenſis, qui etiam moritur Romæ an. 1484. & ſubſtituitur.

69. Antonius Palauicinus Genuenſis, Cardinalis tit. Sanctæ Anaſtaſiæ, qui cum per Vicarium Eccleſiam ſuam adminiſtraret, annis 12. excluſis ad petitionem Alexandr. VI. reſignauit, &c.

70. Petrus Ry[illegible]Q[illegible]ius vel Kni[illegible]kius Gandenſis, Abbas

S.Amandi, commendatus à Philippo Auſtriæ Archiduce de- A ſignatur, & conſecratus Epiſcopus anno 1497. moritur autem anno 1506.

71. Carolus de Alta Silua etiam Abbas S.Amandi, qui cum infirma eſſet valetudine renuntiauit dignitati ſuæ anno 1513. eamque tranſtulit in

72. Ludouicum Guillaert annuente Leone X. verum cum ſub initia regiminis ipſius Angli Tornaco potiti eſſent, ſeſe paululum ſubduxit in Franciam vſque ad annum 1518. quo rediit, & reſedit vſque ad annum 1524. quando per reſignationem Euerardi de Marka fit Epiſcopus Carnotenſis; & Tornacenſem præſulatum ſalua canonica penſione, tranſfert in

73. Carolum de Croy Abbatem Affligienſem, qui Tornaci inauguratur anno 1539. moritur autem anno 1564. Quo tempore Epiſcopatus Tornacenſis territorio diminutus fuit, Ciuitatibus Brugenſi & Gandauenſi in Epiſcopatus de nouo erectis.

74. Guilbertus Dognyes magni Conſilij & auctoritatis Præſul, ſummo ſtudio laborauit vt decreta Canonum Apoſtolicorum, & Oecumenici Concilij Tridentini ex amuſſim B obſeruarentur. In pauperes munificus exſtitit & liberalis. Sedit annos 9. & poſte extinguitur Cortraci anno 1574. die 25. Auguſti.

75. Petrus Pintaflour, Decanus Tornacenſis homo benignus & comis, per Regem Catholicum nominatus, & conſecratus anno 1575. quo annum ætatis penè attigerat, moritur anno 1580.

76. Maximilianus Morillon Louanienſis, IV. Licentiatus, annorum 64. ſuccedit anno 1583. Fuerat Vicarius Cardinalis Granuellani in Prouincia Mechlinienſi, multaſque dignitates virtutis merito fuit conſecutus. Porro cum rerum vſum quo pollebat, ſummamque ſemper prudentiam in grauiſſimis negotiis exhibuiſſet, meritorum & dierum plenus hinc abiit an. 1586.

77 Ioannes de Vendeuille I. V. D. Conſiliarius Regius, vir ad magna natus, quæ etiam ſæpè cum laude pertractauit; huius Eccleſiæ Epiſcopus conſecratur anno 1588. poſt- C quam annis integris 13. vnius vxoris vir fuiſſet. Ea enim defuncta verè ſe viduum exhibuit, ac velut mundo valedicens, Deo & Patriæ quæ valde afflicta hoc tempore erat, ſe dedicauit. Epiſcopatus ſui tempore varias legationes cum ad Pontificem, tum ad Catholicum Regem obiuit, atque huic auctor exſtitit, vt Louanij & Duaci Seminaria Paſtorum erigeret. Igitur variis ſuæ vigilantiæ & virtutum monumentis relictis tandem ad meliorem vitam tranſiuit anno 1591.

78. Ludouicus Barlamontius ſuccedit in adminiſtrationem huius Sedis, à Rege Catholico poſtulatus dum ipſe alioquin Cameracenſis Archiepiſcopus, à Sede ſua exulabat. Verum ſua Sanctitas hoc munus ad triennium arctauit, ne hæc Eccleſia dudum Paſtore careret. Eoque euoluto Cameracum ſub Regis Catholici obedientiam adeòque Archiepiſcopi ſui ſubiectionem redigitur, quo ad Sedem ſuam redeunte, Tornaci ſubrogatur.

79. Michael d'Eſne, nominatus 19. Nouembris 1596. conſecratur anno ſubſequente. Vir & genere & moribus illuſtris, qui poſtquam Eccleſiam ſuam magna ſedulitate & D prudentia an. 18. rexiſſet, à Principe Paſtorum euocatus hinc emigrauit ann. ſalut. 1614. in cuius demortui locum Alberti Archiducis nominatione deuenit.

80. Maxilianus de Gand.

EPISCOPORVM ET ARCHIEPISCOPORVM VLTRAIECTENSIVM SERIES Chronologica.

Inter veteres Eccleſiæ Belgicæ Antiſtites, non infimi numerantur illi qui Vltraiecti reſederunt. Eſt autem Vltraiectum ciuitas antiqua & ampla ab Antonio ciue Romano tempore Neronis, vt volunt quidam, ædificata; vnde & nomen Antoniæ accepit, niſi dicamus id nominis ſumpſiſſe à M. Antonino Pio Imp. qui collapſam reſtaurauit. Poſtea quod ibi frequens eſſet commeantium tranſitus, Vltraiectum appellarunt, ſiquidem ad veterem alueum Rheni ſitum eſt. Hoc autem memoratu dignum, eo loco hoc oppidum ſitum eſſe, vt ab eo vnius diei ſpatio ad quinquaginta alia perueniri poſſit. Habet hæc vrbs quinque Canonicorum Collegia, & inter ea Cathedrale, cuius Eccleſia ſtupendæ turris mole ſe E longe lateque oſtentat.

Olim non modo Epiſcopali, ſed & Archiepiſcopali honore præfulſit, vniuerſam Hollandiæ ditionem territorio ſuo includens. Primus autem qui hic Apoſtolatus munere perfunctus eſt, & paganiſmo ſanctorum Euangelij doctrinam ſuperinduxit, fuit,

1. S. Vvillibrordus, ex Hybernia cum XI. aliis ſanctiſſimis, & animarum zelo æſtuantibus presbyteris, in has Regiones prædicandi Euangelij cauſa per S. Egbertum ablegatus, qui huc euocatus à Pipino religioſiſſimo Principe Romam ad Sergium profectus eſt, vt ab eo territorij ſui curam, & iuriſdictionem obtineret. Igitur ab eodem Pontifice conſtituitur Epiſcopus, & accepto nomine Clementis rediit, totiuſq; illius populi prædicator exſtitit, ſic vt etiam Brabantia eundem Epiſcopum Paſtorem, imo & Apoſtolum ſuum meritò agnoſcat. Facta hæc fuere ſecùndum Bedæ hiſtoriam, an. 636. iuxta alios, an. 696. quod veriſimilius videtur, cum conſtet hunc ſanctum Epiſcopum obiiſſe, poſtquam an. 40. prædicando, & animarum ſaluti incumbendo has Prouincias luſtraſſet ſub an. 736. aliis 739. Claruit tam viuus quam mortuus miraculis, atque in Diuorum ſeriem relatus, feſtiuitatis F propriæ honore decoratur in Nouembri. Succedit viro huic ſanctiſſimo eiuſdem virtutis Æmulus.

2. S. Bonifacius Germanorum Apoſtolus, à Gregorio II. Moguntinenſibus datus Epiſcopus, qui a data morte S. Vvillibrordi, B. Lullo ſuæ Eccleſiæ adminiſtratione relicta, ad hanc euolauit, ne ſemen à primo illo Satore iactum interiret: & ad ann. 16. paſtoris munus ſummo labore extendit. Porrò cum circa partes Friſiæ paſcendis ouibus recens acquiſitis inuigilat, à nefariis Idololatriis trucidatur vna cum aliis 50. quos in partem ſolicitudinis ſuæ adſciuerat, ann. 755.

3. Succedit Bonifacio Gregorius Germanus natione, qui prædeceſſori ſuo adhæſerat adhuc iuuenis, & in Abbatem S.Martini electus ibi fuerat. Sedit autem an. 19. & obiit 784.

4. Adelbertus Anglus moritur an. 794.

5. S. Theodardus Friſius, vir Deo & hominibus dilectus, moritur anno 8

Ferunt occiſo Bonifacio Eccleſiam & Ditionem Vltraiectinam grauiter à Normannis fuiſſe afflictam, adeò ut Metropolitanæ dignitatis prærogatiuam de ipſorum aſſenſu ad Colonienſes tranſiuiſſe, apud quos adhuc retinetur. G

6. S. Harmacarus Anglus, ſedit annis 17. obiit anno 817.

7. Richfredus monachus S. Saluatoris ibidem obiit anno 8,6.

8. S. Fredericus Friſius, omnium ſuffragiis etiam Ludouici Imp. electus, cuius tamen vxor Iudith, quod adulterij ab illo reprehenſa fuiſſet, eundem per Aſſaſinos crudeliter interfici imperauit, poſtquam vix biennium præfuiſſet.

9. S. Alfridus, aliis Albericus, qui ſummo cum plauſu annis ſeptem hanc Eccleſiam adminiſtrauit. obiit anno 845.

10. S. Luderus inuitus ad hunc honorem, raro hodie exemplo; eleuatus, an. 11. munus ſuum obiuit.

11. S. Hungerus perſecutione Normannorum profugit ad Lotharium Imper. & moritur extra Diœceſin an. 866.

12. Odibaldus alij Adelbaldus, interfuit Synodo Colonienſi ſub Carolo Magno Imp. an. 88. rexitque hanc Eccleſiam vſque ad an. 900. Huic à Carolo Imp. eiuſque Succeſſoribus perlubens attributam temporalem ditionem vna cum Eccleſiaſtica, totius Ciuitatis & Territorij Vltraiectenſis, quo ſe melius aduerſus Danos & Friſones tueri valerent, eaque poteſtate vſque ad noſtra tempora præfulſerunt Epiſcopi huius Diœceſis *Vide infra in Epiſcopo 59.* H

13. S. Gilbertus aliis Egilboldus, decem menſibus ſedit.

14. S. Radbodus hic Danis omnia vaſtantibus, Dauentriam receſſit, ibique deceſſit an. 91.

15. Baldricus qui Eccleſiam & Sedem Vltraiectenſem multis priuilegiis, immunitatibus, & emolumentis ab Imperatore obtentis locupletauit, obiit autem an. 967.

16. Volmarus egregius & ſtrenuus Eccleſiaſtes, ſedit annis 15.

17. Balduinus moritur an. 994.

18. Anſfridus Comes Louanienſis, qui annuente coniuge ſua Hilsuenda, relicta ſeculari militia, ſpirituali ſe dedit, & huic Cathedræ ſuffectus, multa in eam contulit beneficia.

Apud

A motitur an. 1008, & claruit miraculis, eiuſque memoria celebratur quotannis tertia Maij.

19. Adrobaldus Monachus Benedictinus, ſedit an. 19. obiit an. 1027.

20. S. Bernulphus primum Paſtor, poſtea Epiſcopus, plures Eccleſias fundauit. obiit an. 1054.

21. Guillelmus de Pont moritur an. 1075.

22. Conradus Pædagogus Imp. Henrici IV. cuius etiam fauore ad hanc dignitatem euectus fuit, è viuis exceſſit anno [illegible] 9.

23. Burchardus vir ſimplicitate columbina, at prudentia ſerpentina mortuus eſt an. 1112.

24. Godoualdus à Clero electus Epiſcopus, multa cœnobia [illegible] ſſim ædificauit. obiit an. 1128.

[illegible] Andreas primum Præpoſitus Leodienſis, an. 10. huic ſe[illegible] t, & profuit, obiit an. 1138.

26. H[illegible]ribertus ſuccedit. Eius tempore Comes Hollandiæ [illegible] oricus Vltraiectum obſederat, iamque ad deditionem compulerat, quando hic Præſul indutus Pontificalibus, vti[illegible] olim Leo qui Attilæ ſimili habitu occurrit: portis patentibus [illegible] o ſe ſiſtit, qui eo conſpecto, mente à Deo mota vi[illegible] ur, equo deſcendit, eumque amplexus caſtra ab vrbe B [illegible], mortuus eſt an. 1150.

[illegible] Hermannus primum Præpoſitus S. Gereonis Coloniæ [illegible] t tantum an. circiter ſex.

28. Godofredus de Rhenen ex Archidiacono Epiſcopus, ſtrenuè & religioſè Eccleſiam gubernauit vſque [illegible] um 1178. Ædificauit ad vrbis tutelam quatuor [illegible].

29. Balduinus II. Frater Florentij Comitis Hollandiæ, vir [illegible] uetus & miſericors, obiit an. 1169.

30. Arnoldus Præpoſitus Dauentrienſis, Comes de Iſemberg, cui graue & diuturnum diſſidium fuit occaſione huius electionis, cum Theodorico Archidiacono Vltraiectenſi. Sed cauſa illa per Innocentium III. terminata in fauorem huius, [illegible] titur an. 1198. & competitor illius.

31. Theodoricus Frater Balduini II. ſubrogatur, qui Roma[illegible] eundo, in itinere exceſſit an. eodem.

32 Theodoricus de Are Præpoſitus ſancti Ioannis in ea ciuitate, abſens in Sicilia, vbi negotia Imperatoris tra[illegible], conſtituitur Epiſcopus. Redux Eccleſiam ſuam an. 12. [illegible] ſtrauit, & obiit Dauentriæ an. 1210.

[illegible] Otho I. Comitis Geldriæ F. octodecim annorum Iuuenis, qui obtenta ſuper defectu Ætatis diſpenſatione, triennio [illegible] regimine exacto obiit.

34. Otho II. Comes Lippienſis, vir pius, præeſt an[illegible] periit in obſidione arcis Cœuorden ſibi rebellis, [illegible] 122[illegible]. Floruere hoc tempore SS. Odulphus & Pe[illegible].

35. VVillebrandus Comes de Oldemburg, reſignato Epiſcopatu Paderbornenſi, hic reſedit annis octo. Hic Traiecti [illegible] cum monaſterium S. Seruatij ædificauit, ac ſecun[illegible] terram Sanctam profectus fuit, moritur autem anno [illegible] 233.

36. Otho III. Hollandiæ Comes, cuius tempore Mechtildis fil[illegible] Florentij IV. Comitis Hermanni vxor, enixa fuit vnico partu 365. pueros, quos Otho Epiſcopus baptizauit. Præfuit an. 16. magnoque ſui deſiderio relicto in Domino obdormiuit an. [illegible] 2 9.

37 Goſvvinus de Aemſtel vir nobilis & locuples, prius [illegible] oan[illegible] Præpoſitus, qui cùm nihil ſolatii eſſe beatus curis [illegible] aret, Epiſcopatum reſignauit, & ad eundem commen[illegible] it.

D 38. Henricum Præpoſitum Eccleſiæ Cathedralis Colo[illegible] n[illegible] nuc geſſit, ac victoria non parua poti[illegible] ret us Dominos de Aemſtel, obiit anno 1267. Suc[illegible].

[illegible] Ioannes Analſo [illegible] miræ integritatis, at exiguæ etu[illegible] mque ob eam cauſam ab Apoſtolica Sede confir[illegible] re [illegible] on poſſet, an. 21. magno Eccleſiæ in[illegible] [illegible] Succeſſit autem.

[illegible] nnes de Zer ck, qui Eccleſiam hanc annis 9. [illegible] & conſtituitur Epiſcopus Tullenſis à Bonifacio [illegible].

[illegible] Gu[illegible]e mus nobili Mechlinienſium ſtirpe prognatus, [illegible] Rom. Auditor. Grauia bella geſſis cum vici[illegible] an. 1301. interemptus fuit.

42. Guido de Hannonia Theſaurarius Leodienſis. Interfuit Viennenſi Concilio, & Cardinalatum à Clemente V. E oblatum recuſauit, atque hinc emigrauit an. 1317.

43. Fredericus de Zerick Præpoſitus primum, deinde Præſul huius Eccleſiæ, an. 5. ſuæ reſidentiæ obiit.

44. Iacobus de Oeſthoren vix an. integro præeſt.

45. Ioannes de Bunchorſt etiam Præpoſitus Vltraiectenſis, omnium voce electus anno 1323. verum cum inſcio Capitulo deſignatus eſſet Epiſcopus Auenione à Ioan. XXII. Pont. quidam

46. Ioannes Dieſterſis violenter Cathedram occupauit, priore expulſo, magno Eccleſiæ huius damno, quam tamen an. 18. gubernauit mortuus an. 1340.

47. Nicolaus Capocius nobilis Romanus, à Benedicto XII. deſignatus Epiſcopus poſt annum factus Cardinalis, ceſſit.

48. Ioanni de Arkella, quem Clemens V. confirmauit, at varias fortunas expertus, tandem an. 1364. Leodium transfertur, vbi poſt an. 14. moritur.

49. Ioannes de Veenemburch prius Monaſterienſis Epiſcopus, vixit in hoc præſulatu an. 7. obiit an. 1372.

50. Arnoldus de Hoern per Vrbanum V. deſignatur hîc F Epiſcopus, & poſt an. 7. regiminis transfertur Leodium, vbi decimo exacto occubuit, an. ſcilicet 1389.

51. Florentius de Veuelickhoſen prius Monaſterienſis Epiſcopus, rexit hanc Eccleſiam ſtrenuè & prudenter an. 16. & menſibus 6. obiit an. 1395.

52. Fredericus de Blanckenheim permutauit Epiſcopatum Argentinenſem cum iſto, aſſenſu Rom. Pont. an. 30. huic Eccleſiæ præfuit. multumque profuit, ſic vt omnium mærore hinc exceſſerit an. 1463.

Eo mortuo, duo potentiſſimi competitores hanc Cathedram ambiebant, ſuffragiis in diuerſa abeuntibus. Interea per Pontificem conſtituitur Rabanus Epiſcopus Spirenſis, qui vt erat annis grauis, omnia hic tumultibus plena conſpicatus, recuſauit, & Pontifici commendauit Eccleſiæ Vltraiectenſis Præpoſitum.

53. Zvvederum de Culenborch, qui vix an. integro dignitate potitus, ab aduerſæ factionis ciuibus pellitur, ac Dordracum profugiens poſt quinque an. per Eugenium IV. Pp. Cæſaream transfertur, huic ſufficitur

54. Rodolphus Diepholdius, qui an. gubernationis ſuæ 23. G Chriſti 1455. deceſſit. quo tempore graues etiam tumultus exorti fuerunt, nunc hoc, nunc illo hanc Cathedram ambitioſe poſtulante. Electus tandem

55. Gilbertus à Brederode Præpoſitus Vltraiecten. à Caliſto III. confirmatus, qui prudenter hanc ditionem adminiſtrauit, & an. ac 4. menſibus exactis id effecit, vt Epiſcopatus iſte Dauidi filio naturali Ducis Burgundiæ Morienſi Epiſcopo conferretur: ac paucis menſibus vniuerſam ditionem eidem vi & armis ſubiecit.

56. Dauid ergo confirmatur an. 1456. & gratus omnibus, ac Reipublicæ ſuæ vtilis, an. 40. Eccleſiam & Ditionem hanc ſumma prudentia & tranquillitate gubernauit. In pauperes benignus, ſtudioſorum & doctorum hominum verus mæcenas, erga Templa Dei & cœnobia Religioſorum munificus, interiit ſenex an. 1496.

57. Fredericus Marchio Badenſis, ſumma omnium exſpectatione ſufficitur. At variis bellorum motibus cum Carolo Geldrorum Duce exagitatus, poſtquam an. 20. rexiſſet, ſibi & patriæ conſulens, ac Liram in Brabantia vbi diem extremum clauſit ſecedens, Epiſcopatum hunc ceſſit annuente Pontifice, & Imperatore. H

58. Philippo à Burgundia, Maximiliani & Caroli V. Imp. nepoti Principi pio, prudenti, & ſtrenuo, qui pleraque in Ditione ſua labefactata reſtaurauit, ſuique memoria in benedictione relicta diem ſupremum clauſit an. 1524.

59. Henricus F. Bauariæ Ducis ſucceſſit, omniumque votis ſuſcipitur. Verum poſt quinque annos, cum videret ſe factioſorum hominum machinationibus parem non eſſe, ac ſubditos ſuos à vicinis opprimi, adeoque labanti Eccleſiæ & Reipubl. ſibi ſubuenire ſe neutiquam valere, ad Cæſaris Caroli V. opem implorandam redactus, annuit de Conſilio Ordinum, & Romani Pont. auctoritate interueniente, vt ius temporale ditionis Vltraiectenſis ad Burgundicæ Domus principatum transferretur, & Comitatu Hollandiæ ac Brabantiæ Ducatui incorporaretur, ſeruata deinceps Epi-

ſcopo integrè iuriſdictione ſua in Spiritualibus. Quare feliciter tranſacta, Henricus tranquillitatis amans VVormatiam ſeceſſit, factus Epiſcopus Friſingenſis.

Igitur an.Dom.1529.cedente Henrico,per Imp.Carolum V.eidem in hac Cathedra ſuffectus fuit.

60.Guilielmus ab Inckenord Brabantus,S.R.E.Cardinalis,& Epiſcopus Dertuſenſis in Hiſpania,per Comitem Hoochſtratanum abſens declaratus.Siquidem multis annis Romæ egerat, ſuffraganei tam in Hiſpania,quam hic opera vſus annis ſeptem.quibus in hac dignitate tranſactis, ad meliorem vitam tranſiuit an.1555.Eius locum nominatione ſupradicti Imperatoris Caroli excepit.

61.Georgius F.Comitis Egmundani,Adminiſtrator Abbatiæ S.Amandi in Diœceſi Tornacenſi,Præſul omnibus charus,comis,& benignus:Eccleſiæ huius clauum tenuit an. circiter 25.Obdormiuit an.1559.in monaſterio S.Amandi,die 26.Septemb.

62.Fredericus Schenck ex Præpoſito S.Petri Vltraiect.& Præſide Cameræ Imperialis Spirenſis,raræ virtutis & omnigenæ doctrinæ merito, conſtitutus Epiſcop.an.Dom.1561. die 15. Nouemb. In ſummam temporum calamitatem incidit, Geuſyorum factione aduerſus ſuum Regem nouam rebellionem concitante,& in Eccleſiam ſæuire incipiente.Ipſe interea & conſilio & prædicatione ſua Eccleſiæ populóque adeſt, eoſque in fide ad religione continere adlaborat, iam octogenario maior; verum creſcente Factioſorum tumultu, animi mærore confectus interiit.

Fuit autem is Schenckius primus huius Eccleſiæ Archiepiſcopus,poſt reſtitutam illi priſtinę dignitatis prærogatiuam qua ante aliquot ſæcula ſe abdicauerat,& Coloniam tranſtulerat, vt ſuprà inſinuauimus. Verum non diu tranquillitate hic vſus,omnibus rebus in Belgio turbatis. Conuocat nihilominus Concilium Prouinciale,euocatis ſuis ſuffraganeis ſiue comprouincialibus,vna cum Abbatibus, aliiſque primi Ordinis viris, quod terminatum fuit in Octob.an.1565.

63.Defuncto autem Schenckio,nominatus fuit à Philippo II...... Comes de Reneburgh.Sed illo mox defuncto, deſignatur eiuſdem Regis calculo.

64.Ioannes Bruchefius Iuris vtriuſque D.Decanus Eccleſiæ maioris ibidem.vir ſummæ prudentiæ, & longo rerum vſu valens, qui cum res Belgicas in peius ruere cerneret, & indomitæ plebis iræ nec arte nec marte obſiſtere poſſet, & de adſciſcendo Guilielmo Auriaco in Hollandiæ Gubernatorem conſilia haberentur,relicto Vltraiecto Embricam diuertit,inde Coloniam, vbi Canonicam etiam dignitatem in Metropolitana conſecutus eſt. Et ita velut è longinquo præſentem Eccleſiæ ſuæ neceſſitatem conſpicatus, & ab ea vnà cum Catholicis reliquis proſcriptus, diem extremum obiit 10.die Septemb.an.1600.

Illo mortuo Saſboldus Archiepiſcopus Philippenſis legatione Apoſtolica nomine Pontificis in illis locis perfunctus fuit,quod munus cum vita depoſuit iam pridem an.

Et ſucceſſit eodem titulo inſignitus Philippus Rouenius, qui vt Sedem Vltraiectanam aliquando canonicè & pacificè conſequatur,ſummis votis optandum.

EPISCOPORVM TVNGRENSIVM
TRAIECTENSIVM, ET LEODIENSIVM
Series.

AC PRIMVM
EPISCOPI TVNGRENSES

Tungri Germaniæ populi antiquiſſimi & bellicoſiſſimi, qui etiam tempore Iulij Cæſaris non exigua virtutis ſuæ documenta præbuerunt. Horum ciuitas nomen gentis accepit, fuitque ampliſſima olim,omniúmque finitimarum caput. Ab hac originem duxere Pipini illi Duces fortiſſimi, è quorum poſteris Carolus magnus, aliique non exigui nominis Principes. Ferunt Annales hanc Ciuitatem omnium vniuerſæ Galliæ & Germaniæ primam,fidem Chriſtianam ſuſcepiſſe, eiuſque ſemen per omnes vicinias ſparſiſſe. Cæterum vrbis huius ſplendorem & amplitudinem, Dei flagellum Attila Rex Hunnorum abſtulit,ciuibus fortunis & vita ſpoliatis,& ſuprà centum Eccleſiis & oratoriis euerſis. Deinde quod reliquum ſuperfuerat, Normanni tempore Caroli Calui Imperatoris ſuſtulerunt. Habuit olim reges ſuos potentiſſimos, eiuſque opulentiam & commercia, atque via illa lapidibus conſtrata, quæ hinc Lutetiam vſque ad octoginta circiter Leucas dirigitur.

Porrò primus huius populi Apoſtolus & Eccleſiaſtes fuit B.Maternus,S.Petri diſcipulus,qui iuxta Mariani Scoti chronologiam,an.à Chriſto Incarnato 54.Claudij Imp.12. Epiſcopatus eiuſdem Apoſtoli Romæ octauo,vnà cum Euchario atque Valerio in occidentem & trans Alpes miſſus fuit ad prædicandum Euangelium. Verum Materno febri correpto, & abrepto,collegæ ad vrbem regrediuntur,de infortunio ſuo apud Principem Apoſtolorum queſturi.Qui eos conſolatus, vt redirent animauit, & baculum ſuum paſtoralem adferre ſecum iuſſit,atque ad illius contactũ,Maternum iam 40.diebus vitâ defunctum, illi reſtituendum prædixit. Qui egreſſi, dictoque audientes, virgam cadaueri admouerunt, & collegam à morte excitarunt, quam rem teſtatam faciunt omnia iſtius æui chronica.

Igitur viam quam ceperant ingreſſi in Tungrenſem & Treuirenſem ditionem deuenerunt, & Ieſum ocius euangelizarunt, Domino cooperante,& ſequentibus ſignis ſermonem ipſorum confirmante. Baculus autem ſignorum admirandus patrator,cuius paulo ante meminimus, adhuc oſtenditur quoad partem illius ſuperiorem Coloniæ, quoad inferiorem Treuiris.

1.S.Maternus ergo primus Tungrenſium Apoſtolus merito prædicatur, vt qui miniſterio verbi ſedulo inſiſtens, nihil potius habuit,quam plures Chriſto filios,reiecta Idololatræ ſuperſtitionis dementia, per Euangelium parere. Potens in opere & ſermone. Inter alia autem ædem Deiparæ virgini ibid.conſecrauit,quam primam eſſe volunt infra Alpes. Memoriæ datum,eum in prouincia Tungrorum (quæ tum,ampliſſima erat) ſeptuaginta duas ædes conſecraſſe.Habuit diſcipulos laudatiſſimos.Habuit Collegam Mennium Catalenſem Epiſcopum, quem ſingulari amore proſecutus eſt,quod vterque fortaſſe è 72.Chriſti diſcipulus fuerit.præfuit tot annis quot diebus in ſepulchro fuerat,nempè 40.

2. S.Auitus Galliarum ducis filius, & Tungrorum vltimi regis ex fratre Nepos, qui omnium ſuffragiis adminiſtrationem an.ſalut.161.alij 172.an.30.poſt mortem S.Materni obtinuit.Fuit in docendo vehemens,& plurimos à vitiis auocauit,& Treuirenſes,qui à fide ſui magiſtri deſciuerant,reuocauit, & vt eum in ſuum Paſtorem & Epiſcopum requirerent, effecit. Verum ſua legatione fideliter completa,migrauit ad Chriſtum.Succeſſit

3. S. Marcellus Tungarus, vir tum ſpectatæ Nobilitatis, tum ſanctimoniæ inſignis, Tungarim quatuor ſacris ædibus auxit.Hic præterquam quod ſuum ouile peruigili cura à luporum rabie tutatus eſt,externos etiam reges Chriſto lucrifecit.Nam Lucium Britanniæ Principem cum tota gente,ſua prædicatione ad Chriſtum conuertit.Præfuit an.29.

4. S.Metropolus filius ducis Lotharingiæ, Epiſcopus acclamatus eſt.Qui aſſidue multa diligentia concionari ſolitus erat, tam domeſticos quam externos in ſpem ſalutis ſempiternam cum fiducia aſpirare docuit. Obiit an.ſalut.239. adminiſtrationis ſuæ 18.

5.S.Seuerinus filius Comitis Louanienſis,alius ab eo,qui fuit tempore S. Seruatij Epiſc. Colon. Pontificio decoratus eſt. Sanctitatis epitheton ,ob aſſiduum munus docenti populum , ſortitus eſt. Obiit adminiſtrationis ſuæ an. 18. qui Chriſti 257.

6.Florentius velut oraculo exceptus eſt.Qui ſacris lectionibus, boniſque operibus operam dedit diligentiſſimam. Tungris duas ſacras ædes dedicauit. Obiit pontificatus ſui an.12.vir ſanctus & prædicator inſignis.

7. S.Martinus diaconus,filius Comitis Namurcenſis. Hic Hasbanorum dicitur Apoſtolus, nam ipſos Hasbanos ad fidem Chriſti perduxit. Cum adminiſtraſſet annis vndecim officium, pie mortuus eſt.

8. Maximinus cuiuſdam pagani ex Chriſtiana muliere,filius; omnium calculis deſignatus eſt antiſtes. Fuit hic Theologiæ doctor inſignis. Euangelium Chriſti toto animo complexus:Obiit ſuæ functionis an 13.qui duabus ſacris ædibus Tungrim adornauit.

9. S.Valentinus Pontificem egit tempore Diocletiani,qui ſemper ſumma habitus eſt auctoritate,cuius fulmina,vel poſt mortem nemo non reformidabat.Mortuus eſt an.gratiæ. 327. functionis ſuæ 17.Hic Treuirenſes à Tungrenſibus ſe diſſoluerunt,qui inde ſibi peculiarem Epiſcop.conſtituerunt.Sedes Tungrenſis per ſeptennium vacabat,id eſt,vſque ad an.decimum tertium S.Silueſtri,qui fuit Conſtantini Magni 18.

EPISCOPI TRAIECTENSES.

A 1. S. Seruatius Confeſſor Chriſti ſanctiſſimus. Ex Angeli admonitione & apparitione factus eſt Epiſcop. Tungrenſis, in quo officio vixit ſanctiſſimè. Quotidie fere ieiunabat, & magis Angelicam quam humanam in terris duxit vitam, Spiritu Prophetico, quo pollebat, plurima prædixit. Deus per multa ſigna & miracula eius ſanctitatem crebro teſtatus eſt. Cum Dei verbũ prædicaret, ſiue cõfeſſiones exciperet, in ſua vernacula lingua, ab omnib. intellectus eſt: cũ vero de tẽporalibus tractaret, aut loqui vellet, ſine interprete intelligi nõ potuit. Ad extremam & diuturnam peruenit ſenectam, & cũ finẽ vitæ ſuæ præſciret, fœliciter an. 403. 3. Idib. Maij obiit. Poſt mortẽ, ſicut & in vita, miraculis multis claruit. Sedit in Epiſcopatu an 76, obiit ætatis ſuæ (vt volunt) 373. An. enim Dom. 52 , congregatis Clericis ad eligendum Epiſcopũ, & in Eccleſia orantib. pro paſtore, adducitur ex Armenia, ab Angelo, S. Seruatius annos iam natus 298. & baculus paſtoralis de altari in quo moriens eũ poſuerat S. Valentinus, datur [illegible] recipitur in Epiſcopum. Repellitur autem ab ingratis & ſuperbis Tungrenſibus, an. Epiſcopatus ſui 8. Et tunc B transfertur Epiſcopalis ſedes à Tungris Traiectum ſuperius, [illegible]t vſque ad tempora D. Huberti, qui eam transtulit Leodium. Poſt S. Seruati mortem ſedes Tungrenſis vacauit annis centum & octo, menſibus 7. diebus 18. videlicet vſque ad [illegible] annum Anaſtaſij Imp. qui fuit an. ſalut. 512. quo anno Synodus à Frãcis iuſſu Clodouci regis Aureliæ habita eſt, in qua Prælati Galliarum compatientes Eccleſiæ Tungrenſi, ſanctum Agricolaum conſtituerunt Epiſcopum eorum. Inter id tempus vacationis, venit quidã Epiſcop. Candidus, cauſa orationis Traiectum ad ſepulchrum S. Seruatij, qui ibidem permanſit toto tẽpore vitæ ſuæ, ſupplens officium Epiſcopi.

2. S. Agricolaus filius Comitis Flandriæ, qui clero & populo placuit, & cum Traiectum veniret, magno apparatu ei obuiam proceſſerunt. Hic templum ſancti Seruatij condidit, & cum ab Hunnis eſſet conflagratum, reſtaurauit. Fuit vita honeſta præditus, & bonis exemplis plurimos ad religionem Chriſti perduxit, qui tandem in mortem pretioſam deſiit, cum officio ſuo laudabiliter functus fuiſſet an. 19.

3. Veſicinus ſacra infula anno ſalutis 519. inſignitus eſt, anno Iuſtini 2. & ſedit annis 4. migrauit à præſenti ſæculo C an. Chriſti 522.

4. Deſignatus Daleuſis Ducis filius, Pontificio præfectus eſt an. Domini 523. vir charitate plenus. Tres nobiles ad lucem reuocaſſe dicitur, quorum opibus Collegio multum acceſſit. Præfuit an. 3.

5. Reſignatus regis Neuſtriæ filius, poſt Deſignatum, à Clero & populo an. ſalut. 556. præfectus eſt. Cum vero Eccleſiam laudabiliter & ſumma virtute gubernaſſet an. 5. correptus morbo, interiit.

6. Sulpitius filius cuiuſdam Principis Galliarum, conſecratus eſt antiſtes an. gratiæ 529. Vixit hic & præfuit magna pietate, an. 4. & obiit.

7. Quintillus ex Decano Traiectenſis Eccleſiæ in Epiſcopum conſtitutus eſt, an. Dom. 533. Hic religionem, quæ iam aliquantulum labefactata fuerat, ſua diligenti prædicatione, & vitæ honeſtate, reuocauit. Præfuit an. 2.

8. Eucherius valde modeſtus, & diuini verbi prædicator inſignis, aſcendit Epiſcopalẽ Cathedram an. ſalut. 535. Præfuit autem magno pietatis fructu an. 8.

9. Falco, antedicti Eucherij Germanus frater, Epiſcopus Traiectenſis, omnium conſenſu factus eſt. Cum autem Eccleſiam ſuam ad Dei honorem & proximi ſalutem annos quatuor bene rexiſſet à ſeculo migrauit.

10. Eucherius II. pius ac iuſtus vir, ac in omni virtutum D genere nobilis, inſtitutus eſt Traiectenſium Epiſcopus, anno Domini 541. Præfuit an. 5.

11. Domitianus, ex Galliæ partibus & honeſtis & præclaris parentibus procreatus, cœpit an. Dom. 544. Hic cum in [illegible] prouinciis, & præcipue Aquitanicis regionibus, [illegible]nis verbum vitæ prædicaret, & diuerſis polleret virtutibus, ab omni Clero & populo vnanimiter eligitur in Epiſcopum Traiectenſem, ipſo tamen renitente. Hic multis bonis [illegible]tauit Eccleſiam. Hæreticorũ fuit malleus infi[illegible] nobili regiis Franciæ Comitiis interfuit. An. Pontificatus [illegible] decimo ſexto, Chriſti 559. ad Dominum migrauit.

12. S. Monulphus Canonicus apud S. Seruatium, cœpit an. Dom. [illegible]60. ſedit autem an. 33. Hic cum hæres eſſet oppidi Dinatenſis, illius ac aliorum omnium prædiorum ſuorum, ſanctum Seruatium ſcripſit hæredem.

E Fuit hic Epiſcopus magnæ ſanctitatis, qui migrauit ad Chriſtum decimo ſeptimo Calend. Auguſti.

13. S. Gandolphus ducis Lotharingiæ filius, cœpit an. Domini 600. ſeditque an. 8. Obiit an. ſalut. 608. ſepultus eſt iuxta ſuum anteceſſorem S. Monulphum. Carolus Magnus Chriſtianiſſimus Imperator, cum ad dedicationem ſuæ magnificentiſſimæ baſilicæ Aquiſgranenſis, tot adeſſe voluit Epiſcopos, quot in anno dies, id eſt 365. & duo deeſſent, Monulphum & Gangolphum (aiunt) è ſuis ſepulchris ſeu latebris emerſiſſe, & illic ingenti gaudio adfuiſſe. Peracta autem dedicatione, & à Leone 4. Summo Pontifice præſente, accepta benedictione, omnibus admirantibus receſſerunt, & ſua mauſolea repetierunt. Teſtatur ***D. Petrus Caniſius in ſuo Martyrologio*** ex aliis ſactis hiſtoriis.

14. S. Perpetuus, ducis cuiuſdam filius, cœpit anno Domini 608. agere Eccleſiæ myſtagogum, & præfuit annis tredecim. Gubernauit ſumma cum laude & pietate. Obiit pridie Nonarum Nouembr. multis atque magnificis claruit miraculis. F

15. Ebrigiſius ſiue Ebrigiſus, ad Eccleſiæ gubernaculum aſcitus eſt an. Dom. 651. & præfuit an. quatuordecim.

16. Ioannes Epiſcopus, qui ob nimiam manſuetudinem & animi lenitatem, dictus eſt Ioſeph, cœpit an. Dom. 635.

Cum gens Traiectenſis vna cum Dagoberto rege eſſet congregata, hic diuinitus eligitur in Epiſcopum, qui in eo præſulatu ſanctè & laudabiliter annos ſex vixit.

17. S. Amandus Ducis filius apud Aquitaniam, cœpit an. Domini 641.

Huius tempore fuit Bauo ille, ex illuſtri ducum Auſtraſiorum familia. Cum autem à religione Chriſtiana eſſet alienus, S. Amandus eum conuertit, qui tandem eum omnia Chriſti amore deſerere, docuit. Factus eſt eo auctore, Clericus, qui inde reliquit mundum, & ſolitariæ vitæ factus eſt ſectator à Sancto Amando deuotè ſuſcepit Sacramenta Eccleſiæ, & in eius præſentia ac aliorum bonorum virorum, ſanctam animam exhalauit. In exitus ſui hora S. Gertrudæ virgini apparuit, petens, vt corpori condiendo linteamina ſubminiſtraret neceſſaria. Gandaui eius ſumptibus atque impenſis fundatum eſt monaſterium, Amandus Dagoberti baptizauit filium, & huius regis authoritate factus eſt Traiectenſis Epiſcopus, G & à Martino ſummo Pontifice, cui multum erat familiaris, confirmatus. Cum huic Eccleſiæ ſumma laude per triennium præfuiſſet, & populum, tum quoque Clericos ſuos videret incorrigibiles; alium in locum ſuum ſcilicet

18. Landoaldum, virum bonum & ſanctum ſubſtituit, ipſe ad monaſterium Elnonenſe ſe contulit, & ætatis ſuæ nonageſimo, in Domino fœliciter obiit.

19. S. Remaclus; Educatus eſt a beato Sulpitio, inde B. Eligij optimi viri diſciplina in Eccleſiaſticis ac monaſticis ritibus eruditus. In his ſemper fœliciſſimè proficere viſus eſt. A rege Francorum poſt S. Amandum ad Traiectenſem ſedem inuitus compulſus eſt. Huic Chriſtus tantam verbi ſui gratiam largitus eſt, vt omnes ei promptiſſimos ſeſe ad obtemperandum exhiberent, & nemo eſſet, qui non ex animo eum diligeret, & omnes ſe ad eius doctrinam conformare pro viribus ſatagebant. Multorum fuit cœnobiorum fundator, & Rector, in quibus multos inſignes viros Eccleſiæ ſummè vtiles inſtituit & promouit. Sanctum Trudonem generoſum, per Clodolphum Epiſcopum Metenſem inſtitui pleniſſimè in pietate curauit. obiit an. ætat. 65. qui Chriſti 628.

20. S. Theodardus natus in Gallia, arctam vitam, cuius H fructus eſt æterna merces, ſibi ſequendam propoſuit. Sigibertus rex Franciæ 12. condidit monaſteria, & his omnibus S. Theodardum præfecit. Inde S. Remaelus eius præceptor, abdicato Epiſcopatu, vt tranquilliorem haberet vitam, ſe ad Stabulanum contulit monaſterium. Conſenſu igitur totius Eccleſiæ hic Theodardus diœceſeos illius Tungrenſ. ſuſcipere coactus eſt gubernaculum, & à ſancto Cuniberto Colon. Archiepiſcopo conſecratur. Hic quod verbo docebat, exemplo vitæ ipſemet declarauit. Dum autem ſtrenuè munus ſuum exequitur, improbi nebulones virum ſanctum aggrediuntur luporum inſtar prope pagum Alſatiom, haud procul à Spira eum contumeliis afficiunt, proſternunt, caput in fruſtra ſecant, dilaniant, ac miſere trucidant.

21. S. Lam

21. S.Lambertus ex Traiecto, inſigni onus proſapia. Theodardo per martyrij palmam ad ſuperos tranſlato, A Lambertus hic diuinitus eſt ablatus, quo in terris ſanctior nemo inuentus eſt. Perducitur licet inuitus & plurimum reluctans ad Epiſcopatum. Ad eum igitur admotus, vixit ſanctiſſime. Fuit omnibus, tum ipſi Childerico Regi Francorum chariſſimus. Verum rege interfecto, Lambertus ab impiis quibuſdam inſidiis diaboli, miro modo infectatus eſt & a ſede ſua ſine cauſa deturbatur: qui dum inuitus exulat, Pharamūdus quidam, homo flagitioſus, data pecunia, Pontificatum, multum dolente populo, conſecutus eſt. Verum Lambertus omnia ferens moderatè, ad Stabulanum monaſterium, ad ſanctum Remaclum conceſſit. verum poſt ſeptem annos, Lambertus omnium congratulatione ad ſuam Eccleſiam reuocatus eſt, & Pharamundus infelix, tota ditione profligatur. Profectus eſt autem Lambertus in Texandriam, & totam illam prouinciam plane ad Chriſti fidem conuertit. Pipinus princeps Plectrudi legitimæ vxori ſuperduxit pellicem Alpaidem, & huius ſcelus cum admonuit ac redarguit Lambertus: quare Dodo frater ipſius Alpaidis ei inſidiatus eſt, & cum aliis quibuſdam eum inuaſit, & intra domum Eccleſiæ interfecit. Hoc quoque tempore Friſij ad Chriſtianiſmum inducti ſunt.

EPISCOPI LEODIENSES.

B Leodium quod Leodicum appellat I. Lipſius, ante vocabatur Legia, vrbs vetuſtiſſima eſt, & Eburonum olim Sedes, qui eo loci Cottam, Sabinum, & Cæſaris legatos vnà cum Legione & Cohortibus quinque Romanorum internecioni dederūt. Ciuitas eſt Imperialis, ſed nihilominus tam in temporalibus quā ſpiritualibus agnoſcit Principem ſuū Epiſcopū pro tempore ſedentē. Fuit olim florentiſſima, & in qua bonæ literæ vna cū Muſis domiciliū fixerint, ſic vt vno tēpore hic illis incūberent 9. filij Regum, 24. Ducum, 29. Comitum. Habet octo collegia Canonicorum, Abbatias 7. Paroch. 32.

Primus autem qui huc cathedram Epiſcopalem tranſtulit, fuit.

1. S.Hupertus Bertrandi Ducis Aquitaniæ filius in ordine Epiſcopali 30. vel 31. tempore Theodorici Regis Francorum. Fuit autem à fide prophanus, verùm vita integer & in pauperes velut alter Cornelius Centurio beneficus. Cum ſub tempore die Paraſceues venatione eſſet occupatus, Chriſtus ei in forma crucifixi, inter cuiuſdam cerui cornua apparuit. Hac occaſione Hupertus ad veri Dei notitiam eſt conuerſus. Conceſſit ad ſanctum Lambertum Epiſcopum Traiectenſem, qui eum in fide Chriſti & vera religione diligenter & perfectè inſtruxit. Inde bona ſua in pauperes diſtribuit, & in eremum ſeceſſit, & vitam ſatis arctam annis aliquot duxit. C Contulit ſe Angelica admonitione Romam, & à ſancto Sergio Pont. Max. diuina manifeſtatione (Lamberto iam martyrio coronato) Traiectenſis Eccleſiæ eſt ordinatus Epiſcopus. Ac ea clauis & ſtola ei data eſt, quaſi ſymbolum poteſtatis ſoluendi & ligandi. Cœpit igitur anno Domini 700. præeſſe. Verum poſt regimen paucorum annorum, nempe 713. aut 14. vnà cum corpore S.Lamberti, ſedem Epiſcopalem a Traiecto Leodium tranſtulit. Eccleſiam ſancti Petri ædificauit, & in ea monachos ex Stabulenſi monaſterio poſuit. Eccleſiam Beatæ Mariæ primariam & Cathedralem in honorem D. Lamberti conſtruxit, & in ea viros doctos ac modeſtos, reſidere voluit. Dicitur reliquiſſe huic ciuitati publicum ſigillum quo etiam hodie vtuntur, cum hac inſcriptione *Legia Romanæ Eccleſiæ filia.* Præfuit annis 30. cum ſũ pietate, & fœliciſſime ad Dominum migrauit. Fuit in Brabantia, anno Domini 735.

2. S.Floribertus D.Huperti filius tam carnalis, quam ſpiritualis, & in cathedra ſucceſſor. Fuerat antea Abbas Stabulenſis, & D.Petri monaſterij adminiſtrator, Collegij ſummi Præpoſitus Leodienſis, cœpit anno Domini 735. Hunc diuus D Remaclus in ſuo monaſterio educarat ac optime inſtituerat, Remacli pietatis formula multos etiam nobiles ex aliis nationibus adduxit. Poſtremo plenus ſanctitate an. Dom. 755. in Maio ex hac vita diſceſſit.

3. Fulcarius filius Comitis Louanienſis, antea ſummi Collegij Præpoſitus, anno Domini 755. adeptus Pontificatum Leodienſem, annis nouendecim ſub Carolo magno religioſiſſime præfuit.

4. Agilfridus vir præclarus ac nobilis, Burgundionum Ducis filius, qui in palatio Caroli Magni fuerat diu conuerſatus, anno gratiæ 774. in Epiſcopum legitimè aſſumptus eſt. Regem Deſiderium ex Italia fugientem, vna cum vxore, ipſe E Leodij hoſpitio ſuſcepit, & humaniter tractauit: Eccleſiæ autem ſuæ Leodienſi & bona multa & priuilegia acquiſiuit. Anno Dom. 784. mortem incurrit.

5. S.Gerbaldus Ducis Bauariæ filius, anno Dom. 785. præfuit, ac an. 26 gubernauit. Interfuit Concilio Aquiſgranenſi. Ordinatus eſt Cardinalis, & Leonem tertium venientem in Germaniam humaniſſime excepit. Obiit autem anno ſalutis 809.

6. Vvalcandus Adolredi Comitis Ardenniæ filius incepit præeſſe anno Dom. 811. Sedit ad clauum Eccleſiæ 18. annis. Hoc illud monaſterium celeberrimum, in Ardennia, quod modo eſt S. Huberti, conſtruxit, & religioſis monachis de Ordine D. Benedicti, annuente Leone Pontifice ac Hildebaldo Archiepiſc. Colon. commendauit anno Dominicæ incarnationis 815.

7. Pirardus anno Dom. 829. præeſſe cœpit, & gubernauit annis duobus: Eccleſiam S.Capraſij martyris fundauit, propè Eccleſiam D.Pauli Leodij, atque duodecim ibi religioſos reſidere voluit.

8. Hircharius ad Eccleſiam Leodienſem Epiſcopus promotus eſt, anno Dom. 831. & an. 25. optimè præfuit ſiquidem vir fuit in Deum valde religioſus. Huius tempore feſtiuitas F omnium ſanctorum in Eccleſia celebrari cœpit, quam ipſe in ſua diœceſi primus celebrari iuſſit.

9 Franco monachus Lobienſis, doctrina & religione conſpicuus, Theologiæ profeſſor an. Dom. 786. iniit Pontificatum. Sub hoc fuerunt Normanni, qui totam Germaniam vaſtabant miſere, & huic Eccleſiæ non parcebant. Franco hic aliorum principum præſidio iis reſtitit, deuicit, atque ex ſua ditione profligauit. Præfuit an. 48. ſumma cum laude.

10. Stephanus, Theol. profeſſor, ac Poeta inſignis, ex Canonico Metenſi factus eſt Epiſcopus Leodienſis, ann. Dom. 904. Sedit ad gubernaculum Eccleſiæ an. 18.

11. Richarius Hannonienſis Comitis filius, Abbas Prumienſis & Stabulanus, à Carolo Simplice rege Francorum per auctoritatem ſummi Pontificis Ioan. 10. ordinatur Epiſcopus Leodienſis, repudiato Hilduino, qui data pecunia Duci Giſleberto Bullonienſi, ab eo ſibi Epiſcopatum ambiebat. Cœpit autem hic an. Chriſti 922. & an. 22. Præfuit laudabiliter an. 24. & inter mortales eſſe deſiit.

12. Hugo ex Abbate D.Maximini apud Treuiros, quod officium an. 12. optimè geſſerat, an. Dom. 946. factus eſt legitimè Epiſcopus Leodiēſis, præfuit huic Eccleſiæ annis tribus. Erat ſingularis ingenij dexteritate, & prudentia præditus.

13. Farabertus S.Pauli Comitis filius, fuit ante Abbas Prumienſis, & ann. Dom 946. ad Eccleſiæ Leodienſis faſtigium G promotus eſt. Conſtruxit nonnullas Eccleſias Leodij, nempe D. Andreæ iuxta forum, S. Georgij, & S.Catharinæ ab aliis conſtructas & demolitas, ipſe reparauit. Præfuit an. 6. & ſepultus in crypta S.Lamberti Leodij.

14. Ratherius monachus Lobienſis, ex Epiſc. Veronenſi per D.Brunonem Archiepiſc. Colonienſ. ad hanc Leodienſem an. gratiæ 954. conſtitutus eſt. Erat vir doctus, ac dum nimium eſſet mordax, & hominum vitia traduceret, imò nec potentibus parceret, factus eſt odioſus. Anno ſecundo ab Epiſcopatu expulſus eſt, & apud ſuos monachos fratres vixit penè an. 9. Eccleſiæ redditibus ſuſtentabatur. Scripſit nonnulla opuſcula, de Corpore & Sanguine Chriſti, de Prædeſtinatione & Sermonum opus. Claruit Henrici Imperatoris primi temporibus. Variam fortunam expertus eſt.

15. Baldericus filius Comitis Montenſis, & Doctor inſignis cœpit an. Dom. 956. Præfuit tribus annis.

16. Eraclius Præpoſitus Bonnenſis an. Dom. 959. & præfuit an. 12. Hic multas ſcholas in ſua prouincia inſtituit, tum quoque in monaſteriis religioſos, D.Brunonis Colonienſis H Archiepiſcopi exemplo bonis ſtudiis vacare voluit.

17. Rogerus ſiue Notgerus Sueuus, ſcientia & moribus clarus, à D. Gerone Colonien. Archiepiſcopo conſenſu Leodienſis Capituli an. Dom. 972. conſecratus eſt, & præfuit ſumma cum laude annis 30. Eccleſiæ bona in tres diuiſit partes, vnam ſibi retinuit, alteram Eccleſiæ, ac monaſterij, tertiam militibus, qui armis Eccleſiam defenſarent, aſſignauit. Eius tempore cum Gandauenſes in ſuum Principem inſurgerent, vt pareret author fuit. Tandem qui de omnibus fuerat optimè meritus, 5. Id April, piè obiit. Sepultus eſt in Eccleſia S.Ioannis Euangeliſtæ, an. ſalut. 1007.

18. Bal

A 18. Baldricus II. filius Ludouici Comitis Loſſenſis, Archidiaconus Campiniæ, conſecratus eſt in Epiſcopum Leod. ab Archiepiſcopo Colonien. S. Heriberto an. ſalut. 1008. Fuit vir valde pius, in monaſteria ac Eccleſias admodum liberalis.

19. Vuolbodo filius Comitis Montenſis legum Doctor, Decanus D. Martini Vltraiectenſis, ab Henrico S. Imp. ex monaſterio abſtractus, factus eſt eiuſdem aulæ Cancellarius, & ab eodem poſtea Leodienſis Epiſcopus an. Domini 1018. conſtituitur. Præfuit admodum diligenter an. 7. & cum iam vicinam cognoſceret mortem, petiit multos adeſſe honeſtos Sacerdotes, eorum preces expetiit.

20. Durandus Henrici II. Imperator. Cancellarius, incepit an. Dom. 1025. Fuerat alius quidam Godeſcalcus nobilis à Capitulo deſignatus, verum hic, quod videret Imperatorem in Durandum propenſiorem, ceſſit. Cum an. 3. præfuiſſet, & non ſatis proſpexiſſet Eccleſiæ, vitam hanc amiſit, ſepultus eſt apud Sanctum Lambertum.

21. Reginaldus cœpit an. Domini 1027. ſub Ioanne Pontifice maximo 20. ſedit autem ad gubernationem an. duodecim. Anno autem Domini 1036. bonus & fidelis Domini ſeruus diem extremum clauſit. B

[illegible] Richardus fuit maioris ædis Leodienſis cuſtos, Cleri [illegible] ſuffragiis electus eſt antiſtes, qui cœpit an. Domini [illegible]. Præfuit an. 5.

[illegible] Vuazo filius Comitis Iuliacenſis, qui an. Chriſti 1042. [illegible]e cœpit ann. 6. Fuerat Præpoſitus & Archidiaconus [illegible]ſi, & iam capitularis ſenex, ſcilicet centum & quinq[illegible]nnorum, à Clero & populo electus. Præbendas tenues [illegible]xit, & probitatis ſuæ non exigua ſigna reliquit, cum an. 6 [illegible] præfuiſſet.

24. Theodoricus ducis Bauariæ filius, iuris vtriuſque Doctor Henrici III. Imper. conſanguineus, ab eodem Leodienſis Epiſcopus eſt conſtitutus, an. Dom. 1048. ſub Clement. II. & præfuit vtiliſſimè an. 28. An. Dom. 1075. viam vniuerſæ carnis eſt ingreſſus, & Hoy ſepultus.

25. Henricus dictus pacificus, vita & genere nobilis, Archidiaconus Virdunenſis, ortus ex Tullo. Sanctus Hanno Archiepiſcopus Colonienſis, hunc an. Domini 1075. conſecrauit. Præfuit an. 17. Fuit vir valdè manſuetus, & ſuo munere [illegible]gie functus eſt.

C [illegible] Otbertus præpoſitus ſanctæ Crucis, electus eſt cano[illegible] Dom. 1092. Præfuit autem an. 28.

Alexander Comitis Iuliacenſis filius Archidiaconus Leod[illegible] inuito Capitulo inſignia Epiſcopalia arripuit, & ab Henrico V. Imperat. inueſtituram accepit. Reuerſus Leo[illegible] a duobus Collegiis, quorum fuerat Præpoſitus, ſuſcipi[illegible]. V[illegible]um Fridericus Colonienſis Archiepiſcopus Apoſtolica auctoritate mandat, ne ſuſcipiatur.

[illegible]. Poſtea Fridericus maioris Eccleſiæ Præpoſitus, frater [illegible]s Namurcenſis, electus Rhemis in Concilio, à Calixto [illegible] conſecratur, an. Chriſti 1120. Venit hic Leodium, & [illegible] pedibus intrans ciuitatem, cum magna lætitia excipi[illegible]. Alexander autem è ciuitate eiectus, vltro ceſſit ab Epiſcopatu, & in poſterum priuatus & quietus vixit. Fridericus anno 2. gubernationis obiit. Sedes per biennium ferè vaca[illegible].

28. Albero ex comite Louanienſi natus, è Canonico Metenſi electus eſt Epiſcopus Leodienſis an. gratiæ 1125. Præfuit an. 6. Obiit an. 1128. poſtquam primum cœnobium religioſos Ordin. Præmonſtratenſis ædificaſſet.

2[illegible]. Alexander Iuliacenſis, qui ambierat Epiſcopatum, [illegible] tandem voti compos effectus eſt, & à Leodienſibus in[illegible]atus. Geſſit hic bellum ſatis cruentum, qui vbique victor [illegible] quaſi. Eius tempore ſummus Pontifex Innocentius II. D [illegible] L[illegible]ium, & eximiis honoribus exceptus eſt. Colle[illegible] Lamberti erat tum Regum ac Ducũ filiis, Co[illegible] Doctoribus illuſtriſſimum. Regum enim filij 9. [illegible] Ducum filij 24. Comitum 29. Baronum ac [illegible]um 7. Ab his ſummus Pontifex religioſiſſimè [illegible] eſt. Papa Lotharium II. Romanorum regem & re[illegible]s cæremoniis coronauit: D. Bernardus Ab[illegible] huic inaugurationi interfuit. Cúmque Pon[illegible]ederet, Alexander à canonicis apud In[illegible] tus eſt, qui cum vocatum in concilio Piſa[illegible] mouit: quod ille tam indignè tulit, vt octauo [illegible]. Præfuit annis 8. & in monaſterio ſancti A[illegible]tus.

30. Albero II. ex Proſapia Namurcenſi, è canonico Metenſi electus eſt Epiſcopus Leodienſis. E Cum ad bella eſſet propenſior, quam requirebat ſtatus, erga gregem ſuum malè affici cœpit, & occaſio fuit ingenium malorum. Diſciplina Eccleſiaſtica periit, præbendæ venales exponebantur, ciues filias ſuas ſine graduum diſcretione Clericis & Laicis dabant vxores, presbyteri nonnulli in die bis celebrabant. Hæc videns Capitulum, D. Heinricum à Loe, Præpoſitum ſancti Lamberti ad Pontificem Romanum miſit, qui Alberonem Romam citauit. Dum autem Epiſcopus pergeret Romam, in itinere correptus morbo, anno ſuæ adminiſtrationis 15. interiit. Mortuus eſt Ortinæ acuta febre, id eſt peſte.

31. Heinricus II. comes Lyburgenſis, Præpoſitus Eccleſiæ ſancti Lamberti, à capitulo legitimè creatus anno ſalutis humanæ 1146. Præfuit honeſte & vtiliter an. 19. Redditus Epiſcopatus auctiores reddidit, & caſtra nonnulla conſtruxit. Obiit peſte in Italia, & oſſa allata, in Eccleſia ſancti Lamberti tumulata ſunt.

32. Alexander II. Præpoſitus S. Lamberti à toto capitulo ordinarie creatus eſt an. Dom. 1165. Præfuit laudabiliter an. tribus, obiit in Italia. Circa hoc tempus corpora SS. Magorum Coloniam tranſlata ſunt, id eſt, anno 1163. F

33. Rudolphus Lotharingiæ Dux: fuerat à quibuſdam Muguntinus creatus Archiepiſcopus, verum ciues expulerunt illum, & eius dominium recuſarunt. Ad Leodienſem Eccleſiam adiutorio comitis Namurcenſis ſui auunculi admotus, cuiuſdam inſignis concionatoris concionibus ipſe & alij plurimi conuerſi ſunt, & reſipuerunt à labe Simoniæ. Profectus eſt cum Friderico Imperatore contra infideles in Aſiam, & in itinere obiit anno ſalutis 1189.

34. Albertus Dux Brabantiæ, doctor inſignis, Archidiaconus S. Lamberti, electus eſt Epiſcopus Leodienſis vniformiter an. Domini 1189. profectus eſt Romam & à Caliſto contra Imperatorem confirmatus eſt. Dum autem in patriam redire maturaret, & per Remenſem Archiepiſcopum eſſet conſecratus, inde in itinere inuaſus eſt & occiſus.

35. Albertus II. de Cuycx. Præfuit an. 4. Erat cum eo & alius electus, ſcilicet Simon, qui erat conſobrinus Alberti nuper defuncti. Ambo profecti ſunt Romam ad curiam: Simon ibidem Cardinalis factus eſt, qui non longè poſt veneno accepto ab æmulis, mortuus eſt. G

36. Hugo II. de Petraponte, præpoſitus ſummi templi, doctus, prudens & magnanimus, interceſſione Ottonis regis eligitur & conſecratur à Cardinale Legato Guidone, an. Domini 1200. Præſcripſit ſuis canonicis optimas leges, quibus vitam luxu perditam reformare & vitia extirpare curauit, quas Romanus Pontif. approbauit. Concilio Lateranenſi interfuit. Condidit teſtamentum, & egenis optimè prouidit. Hoyanos rebelles ad obedientiam redegit. Cum eſſet in Archiepiſcopum Remenſem per Innocentium exaltatus, breui obiit adminiſtrationis ſuæ an. 29. Dom. 1229.

37. Ioannes de Eppa, maioris Eccleſiæ Leodienſis præpoſitus, electus eſt omnium communi conſenſu, & conſecratus à Remenſi Archiepiſc. an. Dom. 1229. præfuit laudabiliter an. 9. Mortuus eſt Dionanti, anno Chriſti 1238.

38. Vuilhelmus frater comitis Sabaudiæ, Valentiæ, anno Dom. 1238. electus. Erat ſimul cum eo alius quidam Otto præpoſitus Vltraiectenſis electus, qui licet habuerit potentiſſimos defenſores, nempe filium Friderici Imperatoris: Gregorius tamen Pontifex Max. 9. repudiato illo, hunc Romæ confirmauit, qui eodem anno in ſuo reditu obiit, in Sabaudia, in patria iuxta parentes ſepultus eſt. Vacauit inde ſedes per annum.

H 39. Robertus Epiſcopus Lingonenſis, tribus in diſcordia electis præfertur, & ſucceſſor legitimus declaratur. Erat Theologiæ doctor. Iacobi Legati Pontificij hortatu, Lingonenſibus Epiſcopatum reſignat. Præfuit in magna pace ac tranquillitate an. 7.

40. Heinricus frater comitis Geldrenſis, creatus eſt Epiſcopus adhuc adoleſcens. S. Engelbertus Archiepiſcopus Colonienſis eum in Abbatem Stabulanum conſecrauit. Verum vtrique muneri ſe propter iuuentutis temeritatem, inutilem reddidit. Præfuit, non vt Epiſcopus, verum vt miles, & inuitis omnibus per 26. an. ſuſtinetur. Poſtremo à Gregorio X. in Concilio Lugdunenſi depoſitus eſt.

41. Ioannes de Angonnis Epiſcopus Tornacenſis, Profeſſor Theologiæ, qui egerat anno ſalutis 1274. Abbatem in

Stabulano monaſterio, Epiſcopus Leodienſis pro Heinrico conſtitutus eſt. Tandem prope Hugardem villam lapſus ab equo,ab eo captus,ob corporis pinguedinem, an.Chr.1281. mortuus eſt,cum an.8. præfuit.

42.Ioannes V. filius Guidonis Comitis Flandriæ, Magiſter in decretis Præpoſitus Brugenſis,deinde Epiſcopus Metēſis, demum electus eſt legitimè in Epiſcopum Leodienſem an.Dom.1282.& ſedit annis vndecim. Obiit anno ſuæ adminiſtrationis 10.Chriſti 1291.ſepultus in Flandria paterno tumulo.Poſt eum ſedes vacabat quatuor annis.

43.Hugo de Cabillone Burgundiæ ducis conſanguineus, an.Dom.1296.in Epiſcopum Leodienſium per Bonifacium 8. confirmatus eſt. Fuit nobilitate ac ſapientia inſignis, verum animum magis ad ſeditiones & domeſticorum præliorum turbas,quam ad pacem habuit. Transfertur poſt an. 7. Biſuntium.

44.Adolphus Comes de Veldeck,præpoſitus Traiectenſis, amoto Hugone ab Epiſcopatu,legitimè ad eum,tum per capitulum,tum per Bonifacium 8.an.Dom.1301.inſtituitur. Veneno perijſſe dicitur. Præfuit vix biennio.

45.Theobaldus Comes Barcenſis,cum Romæ ageret Dictatorem apud Pontificem Benedictum 1. à Capitulo, conſentiente Pontifice, electus & confirmatus eſt Epiſcopus Leodienſis. Fuit vir multæ doctrinæ & facundiæ, qui lites omnes,tumultus,Leodij ſedauit, & omnia in bonum ſtatum redegit.Cum Henrico 7.Imperatore profectus eſt Romam, & in introitu vrbis, cum ingens eſſet concurſus, ſagitta incautè iacta,transfixus mortuus eſt,cum annis 17. laudabiliter præfuiſſet.

46. Adolphus comes de Marca, factus eſt Epiſcopus Auenione à Clemente 5.cum vacaſſet Epiſcopatus per integrum an. Fuit vir ſumma ſapientia & manſuetudine præditus, ad arma tamen impulſus eſt inuitus. Hic Epiſcopus Mechliniam,conſentiente Capitulo,vendidit Ludouico comiti Flandriæ pro centum millibus florenis auri regalis,eo quod duci Brabantiæ plus fauebant, quam Leodienſibus. Mortuus eſt optimus Princeps,anno Pontificatus ſui 32.

47. Engelbertus comes Marchianus, præpoſitus S.Lamberti Auenione in Epiſcopum Leodienſem à Cardinalibus Romanæ Eccleſiæ,poſt mortē Adolphi electus eſt, an.Chr. 1345.& à Clemente VI.confirmatus. Præfuit an.19. Poſtea tranſlatus eſt per Vrbanum V. ad Archiepiſcopatum Colonienſem,cui annis quatuor ob ſenium non ita benè præfuit.

48.Ioannes ab Archkel.Fuit Epiſcopus Vltraiectenſis,vir doctus,& ab Vrbano V.in curia Auenionēſi, ordinatur Leodienſis Antiſtes,an.Chr.1364.Præfuit ſumma cum laude an. 15.Fuit vir timens Deum,valdè potens ac locuples,qui ſeditionibus confuſum ſtatum ad pacem redegit.Obiit an.1378. A morte ipſius ſedes Leodienſis vno anno vacauit.

49.Arnoldus comes Hornenſis,Epiſcopus quoque Vltraiectenſis; Euſtatio de Forti-rupe, quem canonici Leodienſes elegerant, poſthabito, Leodienſem Paſtoratum conſecutus eſt.Habuit aduerſarium Ioannem Rodemacum,quem Leodienſium adiutorio,ſuppreſſit.Hic Epiſcopus Leodio viginti duos Iudices præeſſe voluit,qui etiam in Pontificiis ſententijs & ciuitatum determinationibus cenſuram ferrent. Præfuit benè circiter annos decem.tandem an. Chriſti 1389. in Leodienſi palatio obiit.

50.Ioannes Bauariæ ducis filius,ad Epiſcopatum Leodienſem an.Chriſti 1400.ſuæ vero ætatis decimo octauo promotus eſt. Præfuit annis aliquot, & quum Leodienſes in eum odium aliquod concepiſſent,Epiſcopatui renunciauit, & ſub tempore concilij Conſtantienſis vxorem duxit, ſcilicet viduam Lutzenburgenſem Duciſſam. Præfuerat Epiſcopatui annis viginti octo.

51.Ioannes de Vvalenrode Iuris Doctor, qui fuit natione Franco,cum eſſet Rigenſis Eccleſiæ Epiſcopus,ad Leodienſem poſt reſignationem Ioannis de Bauaria,auctoritate Martini 5.Pontificis,an.Dom.1418.promotus eſt. Præfuit breui tempore,mortuus eſt morte inopinata.an.1447.

52. Ioannes comes de Heynsberch,ac Lovvenburch, vir valde magnificus,electus eſt legitimis ſuffragiis an.Domini 1419.cũ eſſet an.23 an.ſequenti,ſacerdotio eſt initiatus.Profectus eſt Hieroſolymam. Verum quũ in Syriam veniſſet,& ſaluum conductum à Turcis petiiſſet,illi ſuſpectum habentes nomen Bullonenſis ducatus (eſt enim Godefridi Bullonenſis victoria celebris)poteſtatem procedendi minimè concedere volebant:quare domum redire coactus eſt. Celebrauit Synodum, & illius decreta conſcribi fecit, ac obſeruari mandauit.

Cum autem triginta annis & amplius Leodienſi Epiſcopatui præfuiſſet, videns populum moribus efferum ac inſolentem. Vltro ceſſit ab Epiſcopatu an.Dom.1455.cuius adminiſtrationem

53.Ludouicus Borbonius à Mareno 82.Præpoſitus ſancti Donatiani Brugenſis,Philippo duci Brabantiæ chariſſimus, an.14.an.Domini 1456. ſuſcepit. Erat vir prudens,doctus ac eloquens,& corpore præſtans. Cogitabat hic omnibus patrocinari,& de omnibus pro viribus optimè mereri ſtuduit: Verum quo plus hic optimus princeps eorum animos ſibi deuincere ſtuduit,eo duriores & ingratiores facti ſunt, ita vt quaſi canes furibundi in benefactorem inſurgerent.In quodam prælio contra Aremburgum concluſus, cuiuſdam militis ſacrilega manu interficitur.

54.Ioannes comes Hornenſis à Senatu canonicorum Leodienſ. Lonquij vna cum Iacobo Croyo electus eſt, qui tandem hac lege Pontificatum obtinuit, vt Iacobo quotannis tria millia aureorum penderet.Hac electione Arembergius, qui filium ſuum Epiſcopum eſſe voluit, valdè exaſperatus eſt,quare comitatum Hornenſem deuaſtauit & atteriuit.Præfuit igitur in magna rerum perturbatione. Obijt an.ſalutis 1505.16. Calendas Febr.anno ſui regiminis 25.eximius antiſtes. Sepultus eſt in veſte Franciſcana in promontorio ciuitatis Traiectenſis, in Vveert, in conuentu Minorum Fratrum de Obſeruantia.

55.Erardus de Marca Principis Roberti,Cliuiæ, Marcæ & Aremburgi imaginibus clariſſimi filius,ad res arduas natus, an.Dom.1506.pridie Ianuarias, Iacobo Croyo, omnium capitularium calculo antepoſitus eſt.Peropportune hic diœceſeos habenas agere cœpit,a bellis enim ceu extrema pernicie ſemper abhorruit,erátque literarum, iuriſque ciuilis peritus,& animi ac corporis dotibus inſignis.Patriam Leodienſem pacificè an.33. rexit,ac Leodium inter cætera beneficia elegantiſſimo Palatio decorauit,cui ſi extrema artificum manus adiecta fuiſſet,ſententia D.Caroli V. Imp.in toto mundo ſimile non eſſet.Fuit Princeps ad vindictam lentiſſimus, ad beneficentiam autem promptiſſimus: In proſperis æquè ac aduerſis eodem ſemper animo præditus. Apud Carolum V.fuit magnæ autoritatis cuius fauore adeptus eſt in Hiſpaniis Archiepiſcopatum Valentinum,& Cardinalitiam dignitatem,Eccleſiam ſuam ab hæreſeon felle & peſte incorruptā ſummis ſemper viribus tutatus eſt. Templa autem,velut alter Dauid & Salomon,ornamentis pretioſiſſimis exornauit.

56.Cornelius de Seuembergen,non minoris pietatis quam eruditionis, in locum anteceſſoris legitimis Capitularium ſententiis ſubſtituitur. Fauſtiſſimè ab omnibus ei diœceſi ſubiectis ciuitatibus,per eas, aſſumpto Epiſcopatu cum ſua pompa circumuectus,acclamantibus excipitur, An.Domini 1538.die 16.Iunij,reſignauit,& cælebs permanſit.

57.Georgius Auſtriaci ſanguinis,Maximiliani Imperatoris illegitimus,ex Epiſcopo Brixienſi, interceſſione & autoritate Caroli V.ſui conſanguinei, in Leodienſem Præſulem conſtitutus eſt: intrauit ciuitatem, an. Dom. 1544. Auguſti die 17. ad pietatem ac tranquillitatem propenſiſſimus, ac ſummè ſyncerus, expleta mortalis vitæ periodo,ad animarum fœlix domicilium,an.ſalutis 1557. in optima ſenectute obdormiuit.

58.Robertus Bergiacus:dederat Louanij operam literis,& eò eruditionis euaſit, vt crebro publicè in magna ſtudioſorum corona peroraret.Inde Georgius ab Auſtria, ſenio grauis,hunc excelſi muneris conſortem optat. Fuit hic pietatis patens,& cõmiſſi ſolers paſtor ouilis,fuit pater patriæ,& quæ agenda,manu & mente expreſſit, literarum patronus ſingularis.Fuit in eo ſumma mentis lenitas & manſuetudo,& pacis atque concordiæ ſtudium ſingulare.Verum dum [illegible] exercitiis toto animo & viribus incumberet optimus Antiſtes,morbo & obitu inexpectatiſſimo,ſublatus eſt.Qui obiit apud ſuos & Bergis ſepultus eſt an. ſalutis 1564.

59. Gerardus natus ex nobili familia apud Geldrienſes à Groisbeck.Ob ſummam morum integritatem,omnium calculis in Decanum electus eſt. Poſtea cum hunc gradum benè adminiſtraſſet, & omnibus eius ſingularis eruditio raraque pietas perſpecta eſſet, defuncto præſule ſuperiore,cunctorum ſuffragiis in Eccleſiæ illius Epiſcopum an.Dom. 1564.

11. die April. ex Adminiſtratore creatus eſt. Quam functionem etiam magna dexteritate perfecit, & ab omnib. plurimũ ob virtutes dilectus. An. Dom. 1572. vbi omnia ad interitum ſpectare videbantur, ipſe ſua prudentia, ſuæ diœceſi præuidit, vt non modo ab hoſtis improbitate ſubditi tuerentur, verum etiam, vt religio Catholica conſeruaretur, & virus illud hæreſeos, vbi locum fixiſſe videbatur, extirparetur, ſummis viribus aduigilauit. Quare Gregorius 13. nil tale ambientem galero Cardinalitio donauit, an. Domini 1578. quo tempore & Abbatiam Stabulenſem obtinuit. Cum igitur Prouinciam ſuam temporibus difficillimis, exoriente rebellione aduerſus Catholicum Regem, ſumma prudentia animique fortitudine rexiſſet, an. totis 16. ipſo Innocentum die animam creatori reddidit anno 1589. qui ætatis illius erat 62. Defunctum regali pompa tumularunt, & hoc diſticho decorarunt,

Quem tegat hic tumulus quondam ſi Legia quæres.
Theſis vſque licet maxima, minor erat.

Viduata prudentiſſimo Antiſtite Leodienſis Prouincia, de ſucceſſore ſolicita erat. Adoptatus erat paulo ante in numerum Canonicorum S. Lamberti.

60. Erneſtus Alberti Bauariæ Ducis F. Guilielmi Frater, Princeps vti genere, ita & moribus, & rerum vſu illuſtris, ac virtutum ſuæ gentis æmulus. Igitur in hunc omnium ſuffragia conferuntur, & an. 1581. menſ. Febr. Epiſcopus conſtituitur. Electionis Eteoſticon hic verſus exprimit.

TrIſtIa peLLe proCVL præſtans EbVronICa teLLVs.
TVta ſVb Erneſto PrInCIpe ſeMper erIs.

Inauguratur die 15. Iunij, & Comitia inducit paulo poſt, in quibus multa ad patriæ tranquillitatem decreta fuere.

Menſe verò Aprili an. 1583. Truchſeſio Archiepiſcopo Colonienſ. in hæreſim prolapſo, & reſipiſcere renuenti, iamq; excommunicato, & dignitate exuto, Maio inſequente ſufficitur omnium votis expetitus Colonienſis Cathedræ Præſul. quando ocius aduerſus Truchſeſium, eiúſque fautores arma ſumere, Caſimirum fugare, loca omnia occupare, & Ditionem ſuam forti præſidio firmare aggreditur. Sed & menſe Maio an. 1585. mortuo Ioanne Adminiſtratore Monaſterienſis Epiſcopatus, Canonici Erneſtum etiam in ſuũ Epiſcopum elegerunt. Fuit princeps alto & liberali ingenio, honeſtioribus ſtudiis, & artium quarumuis culturæ dedititiſſimus; qui an. 62. natus, ex quibus 30. in præclara hac functione ſumma cum omnium expectatione peregerat; ex hac ſtatione euocatus, piè obdormiuit 17. Februarij an. 1611. poſtquam quinque Epiſcopatuum onera vnus diu ſuſtinuiſſet; idque in arce ſua Arnsbergenſi in Vveſtphalia.

Succedit autem Erneſto in Epiſcopatum & Principatum Leodienſem ac reliquas, Sereniſſ. Ferdinandus ex fratre Germano Nepos, iam pridem illius Coadiutor, qui 160. equitibus ſtipatus 16. Martij Leodium venit, poſtridie Epiſcopus renuntiatur, & Ianuarij 17. an. 1612. inauguratur. Quem vt Deus conſeruet, & beatum in terra faciat, optandum.

EISCOPORVM

Nouiſſime ad Inſtantiam Philippi II. Regis Catholici in Belgicis Prouinciis à Paulo IV. Pp. Inſtitutorum Series & Ordo.

Ac Primum.

ARCHIEPISCOPI MECHLINIENSES.

Iuxta ea quæ huic Belgicorum ſiue inferioris Germaniæ Antiſtitum Catalogo ceu præludia quædam prælibanda dedimus, Mechlinia oppidum amænum, & velut in corde Brabantiæ ſitum, ædibus, nitore platearũ, & incolarum comitate, ac Catholicæ Religionis integritate celeberrimum, præter Parlamentum regium quod hic conſtituerat an. 1473. Carolus Imp. nuper Archiepiſcopali Sede decoratus fuit, Eccleſia Collegiata D. Rumoldo illius loci tutelari dedicata, in Cathedralem ſiue Metropolitanam erecta. Habétque ſub ſe Comprouinciales Epiſcopos Antuerpienſem, Gandauenſem, Syluæducenſem, Brugenſem, Iprenſem, & Ruremundenſem.

Primus autem qui Cathedram Mechlinienſem occupauit, à Rege Catholico Pontifice annuente nominatus, fuit

1. Antonius Perenottus S.R.E. Cardinalis Granuellanus, prius Epiſcop. Atrebatenſis, qui tandem Neopolitanis cum titulo Proregis præfuit. erat vir ſummi conſilij, cui res maximas credidere Carolus V. Imp. eiúſque filius Philippus, ita vt in Belgio ad rerum ſtatus Senatum adlegeretur. At exorto funeſto ciuiliq; apud nos bello, in Hiſpaniam euocatur, vbi ſummis honoribus perfunctus, tandem ſeptuagenario maior Archiepiſcopus Veſuntinenſium creatur, & plenus dierum moritur Madriti 1586. die 20. Septembris.

2. Succeſſit autem illi in Hiſpaniam euocato vir pius & eruditus Ioannes Hauchinus, prius Decanus S. Gudulæ Bruxellenſis conſecratus Tornaci an. 1583. penultima Octobris, qui propria virtute per omnes ſacræ militiæ gradus ad hunc apicem deueniens, an. 6. quibus in eo effulſit egregiéque credito muneri incubuit, donec an. 1589. ab Epiſcopo animarum noſtrarum condignam meritis iuſtitiæ coronam accepturus hinc euocatur, annum agens 92. Subrogatur nominatione Regis Catholici an. 1590.

3. Guilielmus Alanus S.T.D. & Profeſſor, quem ex Anglia pulſum Sixtus in Vrbem venientem in numerum Cardinalium cooptauit. cúmque illius conſilia in pluribus magnæ molis rebus vtiliter adhiberet, non eſt paſſus vt ocius in Belgium regrederetur ad Cathedræ ſuæ poſſeſſionem ineundam. verum Deus ad meliorem ſortem eum interea euocauit, priuſquam illum Mechlinia diu deſideratum amplecti potuiſſet; anno 1593.

4. Læuinus Torrentius II. Epiſcopus Antuerpienſis huic Cathedræ deſtinatus, priuſquam omnia ad poſſeſſionem obtinendam curata eſſent & expedita, moritur an. 1595. vide ſeriem Epiſcoporum Antuerpienſium. Cæterum an. inſequẽti.

5. Matthias Houius, Mechlinienſis, ex Paſtore, Canonico, & Archidiacono ibidem quæ munera cum laude obiuerat, deſignatus, & confirmatus Archiepiſcopus, tanta vigilantia & fidelitate boni Paſtoris partes ſuſcepit, & expleuit, vt neſcias an in ſacro illo ordine poſt tempora Apoſtolorum ſuperiorem inuenias. Nihil autem prius habuit, quam ædificare muros Hieruſalem i. e. Eccleſiam morésque reformare, ouibus ſibi creditis de idoneis paſtoribus proſpicere, decori domus Dei, & officiorum Eccleſiaſticorum deuotè perſolutioni ſedulo inuigilare. Quorum omnium nomine Clemens VIII. Pont. per Breue ei gratulatus fuit. Sereniſſ. Principi Alberto adeò charus exſtitit, vt ad conſilia rerum ſtatus eum adhiberet; & quia ſciebat induſtrium ingeniorum ſcrutatorem, non niſi illo conſcio quenquam ad Eccleſiaſticas dignitates euehebat, erat prudens, grauis, modeſtus, hoſpitalis, quas virtutes tamen inſigni comitate condiebat, verus ſtudioſorum Mæcenas. Erexit in ſua ciuitate ſeminarium, quod & moriens dimidiata bonorum portione locupletauit: altera ad officij Eccleſiaſtici in Metropolitana decentiam deſtinata. Anno 1607. Synodum celebrauit Prouincialem, cuius decreta & Paulus V. Pontifex, & Albertus Archidux confirmauit, & obſeruari præcepit. Verum vt in humanis nihil quod perennat, Epiſcopatu ſuo crebris viſitationibus, nam quotannis aliquam illius partem obire conſueuerat, ad debitum ordinem redacto omnibuſque ritè compoſitis meritorum in Rempublicam & Eccleſiam, & vti dierum plenus dum ſolitæ luſtrationi vigilantiſſimus Speculator intendit, febri corripitur, quæ eum rapuit die 30. Maij an. 1620. in cœnobio ſuo Affligemenſi, vbi eum pro funere laudauit Laurentius Beyerlinck, eidem dum viueret admodum charus.

6. Iacobus Boonen, ex Decano & Conſiliario Mechlinienſi conſecratus Epiſcopus Gandauenſis, huc tranſlatus, poſtquam Gandauenſem Cathedram prudenter & ex omnium votis adminiſtraſſet. Det ei Deus verbo & exemplo quibus præeſt proficere.

EPISCOPI ANTVVERPIENSES.

Antuerpiæ quam merito ocellum, imo & Vrbem Vrbium appellare voluit I. Lipſius; poſt erectos in Belgio Epiſcopatus; deſignatus a Rege Catholico fuit in Epiſcopum Philippus Nigri I.V.D. Cancellarius Aurei velleris, Archidiaconus Morinenſis, atque ad D. Gudulæ Bruxellis Decanus. At morte præuentus, frui ea dignitate non potuit. Igitur Eccleſiam Antuerpienſem regendam ſuſcepit anno 1570. tranſlatus à Sede Ruſcoducenſi, quam annis ſeptem & vltra adminiſtrauerat,

Franciſcus Sonnius S. T.D. Campinia Brabantina oriundus, vir prudens, magnóque ingenio & eruditione non vulgari, vt quam doctiſſima illius ſcripta in fidei controuerſiis teſtantur, ac potiſſimum quod conſilium de conſtituendis in Belgio pluribus Epiſcopis Religioni tuendæ aut firmandæ olim Carolo V. ſuggeſtum, apud Philippum II. eius Fil. promouerit, & ad effectum coram Paulo IV. Pontifice deduxerit. Celebrauit Synodum Diœceſanam Antuerpiæ an.1576. A erat egregius prædicator,ac ſtrenuus ouilis Dominici aduerſus rabiem nouorum Geuſiorum ſpeculator, Reipublicæ & Eccleſiæ illi gratus & vtilis,Naturæ debitum exſoluit ſenex vltimi Iunij anni 1576.vacauit Sedes, donec anno 1582.

Leuinus Torrentius Gandauenſis,ex humili proſapia, litteris ac legationibus domi foriſque clarus,ex Archidiacono & Leodienſis Principis Vicario,ad hanc Sedem deſignatur. Cuius quidem muneris vt tempora illa erant, difficultatem & anfractus ita ſuſtinuit , vt peramænæ voluptatis conſuetudine , eruditos & miræ pietatis verſus effuderit Chriſtianæ Lyræ Princeps habitus, quod & erudita ipſius ad Horatium commentaria docere poſſunt.Deſignatus ad extremum fuerat à Rege Catholico Archiepiſcopus Mechlinienſis III. verum morte ſublatus, iam ſeptuagenarius , fractus viribus, animo infracto,deceſſit Bruxellæ 9.Calendis Maij,an.1595.

Guillelmus ex Baronib. de Grimberchen , Eccleſiæ Leodienſis L.Lamberti Decanus,deſignatur an.1596.At demum conſecratur 20.Martij an.1598.Præſul pacificus,& erga omnes benignus.verum haud diu hîc præfuit. nam an.1601.ad inſtantiam Archiducis Alberti transfertur ad metropolitanam Eccleſiam Cameracenſem, vbi etiam diem extremum obiit. Succedit an. 1604.

B Ioannes Mireus Bruxellenſis,prius Paſtor Eccleſiæ S. Iacobi in Frigido Monte.vir blandus & aſſiduus, qui multa in Eccleſia & Diœceſi Antuerpienſi collapſa reduxit , verique Speculatoris partes,etiam cum ſummo vitæ diſcrimine, acceptis ab hoſte tutelaribus litteris egit. Eius auſpiciis ſurrexit ſeminarium Clericorum à prædeceſſoribus vix conceptum. Sed heu ! plura meditantem Cathartoſæ guttulæ defluuyus ex inopinato Bruxellæ oppreſſit 12.Ianuarij an.1611. vixerat an 50.non tam dierum,quam meritorum plenus.

Dum autem Antuerpia animo ſolicita pendet in quem amiſſi Præſulis dignitas virtúſque eſſent tranſitura, excepit vtraque Principis deliberato ſuffragio,menſe Februario.

Ioannes Malderus Læbis municipio Brabantiæ oriundus S.Theologiæ in Academia Louanienſi Doctor,& Profeſſor, ac Seminarij Regij moderator an. eodem. Quem vt Deus Eccleſiæ huic diu incolumen præeſſe faciat , omnes vouemus.Prodiére iampridem doctiſſimæ illius lucubrationes in Theologia Typis Plantinianis.

EPISCOPI BVSCODVCENSES.

Buſcumducis , ſiue quod idem ſignificat Sylua Ducis à Gallico nomine ***Bois le Duc***, appellationem ſortitur ; quod olim hic fuiſſe tradatur amæniſſimum Brabantiæ Ducis nemus quod tamen mirandum eſt,cum ſita ſit in loco paludo- C ſo,quem aquæ ſuperæſtuantes toto penè an.ambiunt,& impugnabilem hoſti faciunt , vt qui tertio fruſtra hanc ciuitatem tentauit. Eſt autem ſatis ampla & potens,ac præter alias Belgicæ Catholica , vt quæ nunquam Geuſionum ac rebellium iugum paſſa fuit,ſed vſque hodie in fide ſui Principis perſiſtit. Inſignitur eleganti Eccleſia D. Ioanni ſacra, quæ in Cathedralem erecta an.1559. Porrò primus Epiſcopatum Rege Catholico annuente hic tenuit

1.Franciſcus Sonnius S.T.D.in Academia Louanienſi,qui nouas has Cathedras à Regia maieſtate miſſus orator apud Pontificem promouit,& limitib.iiſdem deſignandis præfuit. Cepit autem poſſeſſionem huius Eccleſiæ,menſe Nouembri an.1562.& intra ciuitatem duntaxat & ſuburbia Iuriſdictionem Epiſcopalem exercuit,donec anno 1565. præſentibus Commiſſariis regiis,limites Diœceſis publicati fuerunt.Vnitam autem Parœciam quæ hactenus hic fuerat in quinque partitus eſt,ac territoriis diſtinxit , ac multa pro muneris ſui dignitate meditantem Rex Catholicus Antuerpiam tranſtulit an.1570. & ſubſtituitur

2. Laurentius Metzius Bruxellæ an.eodem conſecratus,vbi D Decani dignitatem obtinebat.Erat in illo egregia oris facundia, & comitas grata ſummis & infimis ; ac memor creditæ ſolicitudinis,magna ſedulitate Diœceſin,& cœnobia,ac collegia Canonicorum illi ſubiecta viſitauit , & ſalutaria præſcripſit,ac menſe Maio an.1571.primam Synodum celebrauit.verum cum factiones rebellium Geuſiorum indies incrementum ſumerent,& in Guilielmum Orangium verſipellem & ſeditioſum Principem vota omnium an.1577.deferrentur, ad Prouinciarum gubernacula Namurcum ſe recepit.vbi & Pontificalia exercuit,eadem mandante Gregorio XIII. nam & ea Sedes Antiſtite viduata erat , & nouum Epiſcopum conſecrauit,ac tandem morbo oppreſſus,poſtquam omnibus E Eccleſiæ præſidiis munitus eſſet , obdormiuit 18. Septemb. anni 1580.vacat Sedes an. quatuor & menſibus tribus, dum interea Turris Eccleſiæ maioris fulmine abſumitur.

3.Clemens Crabellius S.T.Lic. Louanienſis,conſecratur ipſo Epiphaniæ an. 1585.Tornaci. Fuerat ante Vicarius & officialis Gandauenſis.Rexit Eccleſiam Syluæducenſem vſque ad an.1592.veſtigia prædeceſſorum ſuorum ſectatus, in viſitando , monendo , prædicando aſſiduus , & moritur 22. Octobr.Succedit an.1594.

4. Giſbertus Maſius Bommelenſis,etiam S.T.L.& Paſtor Eccleſiæ S. Ioannis Syluæducis. vir rara facundia præditus; qui cum ſibi dictum etiam timeret , Speculatorem dedi te domus Iſraël,vt ædifices,& plantes;nunquam prædicationis munus intermiſit,quin omnibus per an.Dominicis,niſi grauiora negocia aut inualetudo obſtarent ; in Cathedrali ſua, omnibus,& vocem,& cœleſte pabulum impartiretur. Erat in cultu & ſenſu ſuo humilis, clero & populo gratus,moribus blandus,& benignus omnibus, qui & ciuitatem illam ad fidem Deo & Regi ſeruandam verbo & exemplo roborauit, vtrique Paſtoris & patris officiis cum laude perfunctus, viuere deſiit.

5. Suffectus illi in dignitate hac ſuffragio Alberti Archi- F ducis fuit Nicolaus Soes Amorſfortius,qui ex Canonico & officiali Tornacenſi conſtitutus Conſiliarius in Regio Parlamento Mechliniæ, cum in rebus gerendis induſtriam ſuam non ſemel teſtatam feciſſet ; Syluæducenſibus Præſul datus fuit,& quamuis ſumma cum prudentia credito muneri incumberet , nihilominus Syluæducenſibus ad vocem ſui Paſtoris ante hac confertis ſubſelliis concurrere aſſuetis , ſatis nouum videbatur habere Epiſcopum inſtar canis muti nunquam latrantem.Tanti intereſt quis cui Succeſſor detur,cum interim partes Concionatoris cum plauſu & fructu obiret *Robert. Sweertius* eiuſdem Ciuitatis Plebanus. Ipſe vero dum fortè Louanium excurrit an. 1625. in febrim incidit, quæ eum 22.Septembr.abſtulit. Bonorum hæredem inſcripſit Collegium quoddam ibidem à ſe noper erectum.

6.Succeſſit exoptatus omnium votis P.Michaël Ophauius & ipſe Syluæducenſis , ex ordine Prædicatorum Conuentus Antuerpien.cui cum dignitate Prioris,vti reliquo ordini per Belgium,cum poteſtate Prouincialis præfuit,& mirificè profuit,ab eruditione, rerúmque vſu fama notiſſimus , concionator non vulgaris. conſecratus & inauguratus fuit Antuerpiæ in Eccleſia Cathedrali, menſis Septemb.die XIII. Anni M.D.C.XXVI. Syluamducis verò ingreſſus fuit ſub finem Octobris. An.eodem. Cui vineæ vt diu operarius adſiſtat, G ſummopere optandum.

EPISCOPI GANDAVENSES.

Gandauum Flandriæ Metropolis , vrbs vetuſta & ampla Iulium Cæſarem Conditorem, & Carolum V. Imp. ciuem & alumnum ſuum agnoſcit.A Normannis hoc nomen accepiſſe tradunt eum tempore Romani imperij Odaca vel Clarinea appellata fuerit:aliis tamen Gaida, ab Arce cuius adhuc ſtructura vetuſtatem arguit , & comitis arx nuncupatur.Ciuitas eſt ambitu capaciſſima inter alias Europæ , mænibus & natura loci munita, fluuiis inſignibus tribus interſecta , ſic vt viginti ſex inſulæ eorum beneficio intra ipſum murorum pomerium hortis vel paſcuis occupatæ canalibus riuiſque cinctæ reperiantur.Eſt hic Eccleſia primaria S.Ioanni dedicata,inſignis admodum,quæ nunc D.Bauonis appellatur,ex quo Cœnobium S.Bauonis , exædificata arce iuſſu Caroli V.Imperator.in fundo eiuſdem,huc tranſlatum fuit, & in collegium Canonicorum Præpoſituram tranſiuit. Cui acceſſit etiam nuper dignitas Epiſcopalis,cum antea Tornacenſi Præſuli ſubeſſent.Primus autem à Rege Catholico ad hanc euectus , fuit

H 1. Cornelius Ianſſenius Hulſtanus. S.T.D. in Academia Louanienſi,& ibidem colleg.Eccleſiæ S.Iacobi Decanus,qui eximiæ eruditionis laude ad Synodum Tridentinum euocatus,egregiam apud omnes omnigenæ doctrinæ famam noménque obtinuit.Conſecratur autem in Epiſcopum Gandauenſem anno 1568.Louanij,in Sacello Collegij Sabaudiæ captáque menſe Auguſto poſſeſſione,Septembri ad Eccleſiã ſuam venit,quam magna prudentia & fidelitate adminiſtrauit,nihil intermittens quod ad vigilem Paſtorẽ quoquo modo ſpectare videbatur.An.1570.primam Synodum celebrauit , ac ſexennio poſt , menſe Aprili vitam cum dignitate exuit, doctiſſimis in concordiam Euangelicam & Pſalmos Dauidicos commentariis, aliiſque lucubrationibus nunquam interituris poſt ſe relictis.

Demortui locum occupaturus fuerat ex Regis nominatione Ioannes Fouc Præſes Conſilij Belgici in Hiſpania: & poſt illum Matthæus Rucquebuſch Canonicus Cameracenſis, ſed morte præuenti, terrenos honores cum cœleſtibus commutarunt, itaque Sedes vacauit vſque ad annum 1586. quando

2. Guilielmus Damaſus Lindan. Ruremunda huc transfertur, à Romano itinere reuerſus. Fugiens enim patriæ ſuæ turbas, poſtquam variis honoribus perfunctus fuiſſet, in vrbem conceſſerat, vbi eruditionis ſuæ non pauca teſtimonia præbuerat, quæ ad has Inſulas iter aperuerunt. Scripſit plura, quod de Varrone D. Auguſtinus ait; quàm vt legere cuiquam vacaret. Vnde non diu Epiſcopales labores ſuſtinere potuit, corpore multis legationibus & ſtudiis extenuato, annos enim natus 63. cum vix tribus menſibus Gandaui ſediſſet, emigrauit, communem tumulum cum Ianſenio in cathedrali ſortitus, cui hic verſus adſcriptus legitur:

Vnicus eſt Phœnix: Cineres hac tumba duorum
Phœnicum vera religionis habet.

3. Petrus Damant. Mechlinienſis, I.V.D. anno 1590. conſecratur. erat prius Præpoſitus S. Saluatoris Vltraiecti, & Decanus Gandauenſis, qui poſtquam hanc Eccleſiam pacificè & ſedulo gubernaſſet, anno 1609. ſenex & meritis ſpectatis exceſſit, magno ſui deſiderio relicto. Succedit annuente Alberto Archiduce

4. Carolus Maſius ex Yprenſi Eccleſia, vbi annis tribus Epiſcopus reſederat; tranſlatus menſe Nouembri anni 1610. de quo plura inter Epiſcopos Yprenſes. Vir fuit præalto ingenio, & ad magna atque ab aliis intentata audendum prompto. In conuerſando ſeuerior erat, quo factum vt non ex æquo ſuorum animos ſibi deuinctos haberet, & nonnunquam aliquid diſſidij intercederet. Porrò noua quædam molientem morbus inuaſit, qui eum opinione omnium citius oppreſſit die 21. Maij anno 1612.

Succeſſit Henricus Franciſcus Van-der-Burch, ex Decano & Vicario Mechlinienſi. qui an. 1613. in Februario conſecratus, poſt annos tres laudati atque exoptati regiminis, poſtulatus à Capitulo Cameracenſi in locum Ioãnis Richardoti Epiſcopi paulo ante defuncti, eo migrauit an. 1616. atque in hac Sede Præſul per Principem Albertum deſignatur V. C. Prædeceſſoris in Decanatu Mechlinienſi ſucceſſor, ac Parlamenti Regij ibidem Senator.

6. S. Iacobus Boonen. qui Gandaui conſecratur an. 1617. verum poſtquam Eccleſiam hanc ſummo totius cleri populique applauſu, magna benignitate & ſedulitate annis quatuor rexiſſet, à principe Alberto ad Cathedram metropolitanam Mechlinienſem, quam paulò ante reliquerat Matthias Hoiius verè Sacerdos Magnus, ſi non Sacerdotum gemma; euocatur, quam excepit die 21. Menſis Octobris anni 1621. atque in illius dignitatem hic ſubrogatur.

7. Antonius Trieſt, qui Sereniſſ. Principi Alberto à Sacris Oratorij, & Decanus Gandauenſis, ad Cathedram Brugenſem virtutis merito conſcendit. Verum & hic dum clauo manum nauclerus admouet, in patriam Sedem transfertur 22. Martij anno 1622. Cuius dies & actus vt in ſua pace diſponat bonorum omnium largitor exoptant omnes, quos regendos paſcendoſque ſuſcepit.

EPISCOPI BRVGENSES.

Brugæ a multitudine pontium lapideorum, qui ibi & frequentiſſimi, & pulcherrimi; ſiue vt aliis placet, ab vno aliquo qui hoc loco olim Ardenburgo ciuitate tũ maritima, & mercibus deſtinata, iter præbebat euntibus in reliquam Flandriã, nominis appellationem ſortitur. Eſt vrbs ampla, amœna, & potens, egregiis ædificiis & plateis, ac variis aquæ ductibus per quos in mare deuenitur abundans. Templum habet Cathedrale, prius collegiatum duntaxat, S. Donatiano, & alterum B. Virgini ſacrum, etiam collegiatum. Floruit mirum in modum hæc vrbs ante ſæculum 1500. exterorum mercatorum commerciis huc conuenientibus, ſic vt Pipinus Pulcher Franc. Rex an 1301. in Flandriam pergens cum Ioanna vxore, intuitus vrbis ſplendorem, & matronarum cultum, indignatione commota Ioanna exclamauerit. *Proh! me vnicam Reginam exiſtimaui hactenus. Atqui hic Reginarum centuria.* Epiſcopatum vero huius Ciuitatis, poſtquam poſtulante Philippo II. Rege erectus fuerat anno 1559. an. deinde 1561. obtinuit virtutis & eruditionis merito.

1. Petrus Curtius Brugenſis, S. T. D. Profeſſor Louanij conſecratur menſe Februario, annorum 71. vnde longo rerum vſu valens, ſumma prudentia Eccleſiæ ſuæ gubernacula moderabatur, & aduerſus hæreticorum inſolentiam, cuius ea tẽpeſtate erant primordia, virum & malleum ſe pręſtitit, donec dierum ſatur, poſt quinquennij & menſium octo regimen obdormiuit an. 1567. prima Octobris. Succedit an. 1569.

2. Remigius Druitius Caſſellenſis, prius officialis pro Archiepiſcopo Mechlinienſi Bruxellæ, & Senator Parlamenti Regij Mechliniæ, ac tandem præpoſitus P. Mariæ Brugenſis incidit in tempora turbulenta, ſic vt populi indomitam licentiam etiam in ſe expertus, aliquandiu in vinculis Gandaui, aliquo etiam tempore Tornaci quo ſe receperat, hæſerit. Pręfuit autem annis 24. menſibus 6. & expletis vitæ ſuæ annis 75. caducam hanc cum meliore commutauit.

3. Matthias Lamberti Archipresbyter prius & Archidiaconus huius Eccleſiæ, conſecratur biennio poſt mortem Druitij, anno videlicet 1596. menſe Iulio. At rebus in Flandria turbatiſſimis, recepit ſe ad tempus Duacum, vbi & Catechiſticę Lectionis, ac mox alterius in S. Theologia cuius laurea iam olim inſignitus fuerat, profeſſionem accepit. Reuerſus poſtquam res Flandriæ componi viſæ ad Diœceſin ſuam, boni Paſtoris munus prudenter & zelotè executus fuit vſq; ad annũ 1602. quo ipſis menſis Iunij calendis viuere, & præeſſe deſiit. Erat hoc tempore in Epiſcopum Middelburgenſem d. nominatus Eccleſię Gandauenſis Decanus, vir nobilis.

4. Philippus de Rodoan, qui cum ad propriam Sedem Rebellibus hæreticis eam cum ipſa Prouincia per vim ſibi vendicantibus deuenire non poſſet, ad hanc an. Sal. 1604. transfertur. Sedit in ea annis 12. eamque anno 1616. vna cum vita, reliquit poſſidendam.

5. Antonio Trieſt Decano etiam Gandauenſi, viro genere & virtute prænobili, qui Principi Alberto à ſacris oratorij, eiuſdem nominatione huic Cathedræ præficitur, & in ea conſecratur an. 1617. menſe Iulio. verum vacante haud diu poſt per tranſlationem Iacobi Boonen Sede Gandauenſi, ad eamdem migrauit anno 1622. menſe Martio, cum priorem illam magna ſedulitate & prudentia adminiſtraſſet annis vix ſeptem. Eique in functione ſuffectus eſt

6. Dionyſius Chriſtophori Antuerpienſis, S.T.L. qui nuper anno 1626. deputatus à Concilio Prouinciali Mechlinienſi ad Paulum V. Pont. commiſſarius, vt illius Decreta calculo Apoſtolicæ Sedis firmarentur, quod etiam feliciter & ex voto omnium præſtitit. Redux ad Eccleſiam in qua Canonicam dignitatem paulo ante conſecutus fuerat, eiuſdem Decanus & Antonio Trieſtio Gandauum tranſlato, Epiſcopus conſtituitur ex nominatione Alberti Principis. Conſecratur autem menſe Maio 1623. qui vt credito ſibi gregi diu incolumis adſit, vouemus.

EPISCOPI YPRENSES.

Ypræ conditæ perhibentur à Balduino Comite, ſub annum 960. oppidum eſt non tam arte, quam ſitu & natura loci munitum, nec adeo capax inſigne nihilominus, ac eleganti Eccleſia, foro, plateis & ædibus ornatur. Primus autem à Rege Catholico ad hanc Cathedram regendam deſignatus fuit an 1562. eiuſque poſſeſſionem accepit

1. Martinus Rythouius S. T. D. & in vniuerſitate Louanienſi, ac noua Dilingenſi Profeſſor eximius, nuper eruditionis merito ad Concilium Tridentinum, & colloquium Vormacienſis inſtante Ferdinando Rom. Rege, & Philippo II. cum nonnullis aliis miſſus. Ad hanc autem Cathedram ſublatus, quod ſui muneris erat, verbo & exemplo ſtrenue exequebatur, patriæque tempeſtatem magno animo ſuſtinuit, à perduellib. Gandaui immerito carceri traditur. Moritur tandem lue peſtifera, quæ vniuerſam Flandriam miſere depaſcebatur, in S. Audomaro, quo receſſerat menſe Octobri an. 1583. corpus vero ad Eccleſiam ſuam tranſlatum fuit.

2. Petrus Simonis S.T.L. vir pius & eruditus, primum Archipresbyter Gandauenſis, & Paſtor Cortracenſis, poſtquam ea vrbs ad obedientiam Regis ſui redacta fuit; denique huius Eccleſiæ Epiſcopus, conſecratur Tornaci an. 1585. in Ianuario: vir erat prudentiæ ſingularis vt quam non ſemel in Reip. adminiſtratione, caram Alberto Archiduce exhibuit, in concionibus ſacris aſſiduus inſtabat opportune importunè arguẽs nouitios hæreticos, & obſecrans in omni patientia & doctrina. Laboribus fractus deceſſit an. 1605. relictis ingenij & lucubrationum ſacrarum egregiis monumẽtis, æmulatus in eo

A Prædeceſſorem Rythouium, cum quo etiam tumulum communem accepit.

3. Demortui locum & dignitatem fauore Principum excepit Carolus Maſius iiſdem à Sacris oratorij, & Eleemoſynis, ac Decanus Antuerpienſis, qui tranſactis in hac functione annis tribus, Gandauum transfertur anno 1610. prout latius ſupra; & eidem ſubrogatur.

4. Ioannes Viſcherius Theologus, & in eadem Ciuitate ad D. Martini Parochus, verus hominum piſcator, quod cognomen ipſius ſonat; ac bonus etiam Paſtor, in medio laborum curſu, ad Principem Paſtorum immarceſſibilem coronam accepturus euocatur.

5. Antonius de Hennin, prius Paſtor S. Nicolai, & Canonic. graduatus in Eccleſia Cathedrali, vir munificus in pauperes, ac potiſſimum ſtudioſos: quibus inſigne Collegium erexit, & dotauit, in Academia Duacenſi. Adſpiret reliquis ipſius conatibus magnus Deus.

EPISCOPI RVREMVMDENSES.

Ruremunda Gueldriæ Ciuitas, Moſæ adiacens, & ad oſtium Ruræ fluuij, vnde & nomen accepit, ſita, non inter minimas Belgicæ numeranda venit, nam & populo frequens, & mœnib. valida, ædificiis & plateis concinna, agro vicino fertili & fœcundo cingitur. Eccleſiam habet Parochialem ad latus, B aliam minorem in interiore ſui parte, quæ niſi fallor Spiritui ſancto dedicata, Cathedralis euaſit in nupera Cathedrarum erectione. Eam autem primus regendam ex deſignatione Regis Catholici ſuſcepit.

1. Guilielmus Damaſi Lindanus, an. 1569. receptus; qui vt erat egregius animarum Zelator, nihil intermittebat quod ad ipſarum ſalutem, præſertim exorientibus hæreſibus; quoquo modo pertinere videbatur, in ſcribendo & prædicando indefeſſus, verum an. 1572. Geuſiis vrbem inuadẽtibus ſub ductu Guilielmi Naſſouij, magnam illa Eccleſia cladem perpeſſa fuit, pleriſque è clero trucidatis, & Epiſcopali palatio direpto & Bibliotheca Epiſcopali variè diſſipata, ipſe etiam eorum furori ſe ad trimeſtre ſubtraxit, poſt quod reuerſus, dũ iterato anno 1577. fugatur, Romam, & deinde in Hiſpaniam pro Eccleſiæ ſuæ negotiis magna alacritate proficiſcitur. Dumque rebus proſpere peractis reuertitur, tandem anno 1588. voto Pontificis & Catholicæ Maieſtatis ad Cathedram Gandauenſem euocatur, in qua vix trimeſtri ſeſſione completa, diem extremum obiit menſe Nouembri, ſcriptorum multitudine & præſtantia vix vlli ſecundus.

2. Henrichus Cuyckius, S.T.D. in Academia Louanienſi, & D. Petri ibidem Decanus, poſtquam annis Octo Eccleſiæ C Ruremundenſis paſtore viduata fuiſſet, inuitus, & ſexcennio renitẽs ad eam regendam deſignatur, & conſecratur an. 1596. vir eruditionis ſummæ, habens zelum ſecundum ſcientiam, ac potens exhortari in doct. ſana & eos qui contradicunt arguere, quæ ſanè munera maximo cum animarum fructu, & ſubditorum plauſu, ſedulo & incunctanter quoad per corporis firmitatem licuit, obiuit. Siquidem Eccleſiæ huius habenas moderatus eſt vſque ad ſeptembrem anni 1609. quando eas annuente Alberto Archiduce, & Matthia Houio Archiepiſcopo, inuitus ſuſcepit menſe Maio anni ſequentis.

3. Iacobus à Caſtro Amſterodamenſis, S.T.D. eximius in Louanienſi Academia, & maioris Collegij Theologorum Præſes, qui exantlatis tam docendo, quam ex deputatione Matthiæ Archiepiſcopi, Eccleſias illius territorij vt ruralis Archipresbyter obeundo, variis laboribus, ad hoc munus merito adſcitus fuit, in eoque etiamnum deſudat, quod vtinam diu Eccleſiæ ſuæ bono præſtet.

EPISCOPORVM PROVINCIÆ
CAMERACENSIS SERIES.

D *De Tornacenſibus & Atrebatenſibus ſupra à nobis actum, ex quo inter Veteres ante erectionem Nouorum Epiſcopatuum veniunt numerandi.*

EPISCOPI NAMVRCENSES.

Namurcum Hanniæ oppidum ſatis munitum, arcem habẽs in rupe vrbi imminentem, Comitatus titulo gaudet, ac vnã è 17. Belgicæ Prouinciis conſtituit. Eccleſia primaria S. Albino dedicata nuper etiam Epiſcopali Cathedræ fuit decorata. Primus qui hanc à Rege Catholico obtinuit fuit an. 1563.

1. Antonius Hauetus S.T.D. ex ord. Dominicanorum, re & profeſſione Prædicator Gubernatrici Mariæ Hungariæ Reginæ, ob ſummam eloquentiam Principibus charus, & vt Concilio Tridentino intereſſet poſtulatus. Erat in functione Epiſcopali maximè ſedulus, ad omnem actionem ſolitus hanc gnomam efferre, *Hoc age*, Dumque reformando Clero & Eccleſiæ E ſibi creditæ intendit, euocatur ex hac vita anno 1578. magno ſui deſiderio relicto. Succedit alius Concionator, ex ord. Minor. an. 1580.

2. Franciſcus VValloncapellius, qui periculoſis temporibus dignitatem hanc conſecutus, ſumma prudentia & fidelitate illius munera expleuit totis annis duodecim. mortuus enim fuit Menſe februario anni 1592.

3. Ioannes Daue Præpoſitus Namurcenſis, & Parlamenti Regij Mechliniæ Senator anno 1593. per comitem Mansfeldium Belgij Proregem ad Regis nominationem denuntiatur Epiſcopus, vir magno in pretio apud omnes bonos, & viros potiſſimum primarios, Vixit annos 64. & deuixit 5. Martij anni 1595.

4. Iacobus Blaſæus Prouincialis Franciſcanorum, Menſe Maio anni ſubſequentis conſecratur. Fuit is quoque facundus & zeloſus Eccleſiaſtes. Qui poſtquam hanc Eccleſiam rexiſſet F penè annis quinque ad Audomarenſem transfertur.

5. Franciſcus Buiſſeret I.V.D. prius Archidiaconus & Decanus Cameracenſis, conſecratur Montibus in patria 10. Februarij anni 1602. vir magni conſilij, & rerum omnium tam ciuilium quam Eccleſiaſticarum gnarus.

6. Ioannes Daurainus, d'Aurain.

EPISCOPI AVDOMARENSES.

Audomarum Ciuitas eſt munita & elegans, atque à S. Audomaro Morinenſium Epiſcopo, qui anno 660. poſt Chriſtum natum hic elegantiſſimum Cœnobium extruxit; nomen ſuum obtinet. Reſedit hic quoque circa ea tempora S. Bertinus, qui inſuper egregium ſui ordinis & cognominis monaſterium fundauit, quod nunc elegantiſſimi operis Eccleſia, aliiſque ædificiis ſplendet, atque adeo luculentis prouentibus cenſuque dotatur, vt merito inter primas Belgicæ noſtræ Abbatias recenſeatur. Acceſſit autem inter alias huius Ciuitatis prærogatiuas nuper etiam Sedes Epiſcopalis, ad quam nominatus fuit à Rege Catholico Guilielmus à Pictauia Archidiaconus Eccleſiæ Leodienſis, ſed morte præuentus conſecrari non potuit. vnde ſuffectus illi fuit anno 1563.

1. Gerardus Hæmerſcortios. Abbas S. Bertini ibidem, qui magnus litteratorum Mœcenas & pauperum pater vtriſque de prouentibus in Collegiis & domibus à ſe fundatis luculenter prouidit. Mortuus eſt autem anno 1580. Dos autem huius Cathedræ obuenit pro maiori parte ex illa quam habuit olim Epiſcopus Morinenſis, cuius prouentus Deletis per Carolum V. Imp. Morinis, ex pacto ceſſerunt diuidiatim Epiſcopo Bononienſi, & pro altera Audomarenſi, & Yprenſi.

G 2. Ioannes Six S.T.L. Paſtor primum Inſulenſis, Archidiaconus territorij Aldenardenſis ſub Epiſcopo Cameracenſi, conſecratur an. 1581. magno Zelo incubuit reformando clero & Diœceſi ſua ab hæreſi nouitia expurgando. Dum autem ad Concilium Prouinciale Montes Hannoniæ proficiſcitur, Inſulis in patria obdormiuit annos natus 53. regiminis 6. & Salut. hum. 1586. Menſe Octobri.

Demortui locum anno ſequenti ne occuparet V. Reuer. Iacobus Pamelius, S. Saluatoris Vltraiecti Præpoſitus; & Archidiaconus huius Eccleſiæ, mors intempeſtiua vetuit.

3. Ioannes de Vernois igitur Farneſij Principis concionator diſertiſſimus, opportunè ſufficitur. qui vt erat S.T.D. Sorbonicus, & ex ordine Dominicanorum, magna ſedulitate in gregem, liberalitate in pauperes, humanitate erga omnes, vt de eximia in Deum pietate ſileam, enituit, conſecratur autem anno 1590. ac nouem regiminis ſui annis euolutis, magno omnium mœrore obiit.

4. Iacobus Blaſæus ex ordine Minor. annuente Alberto Archiduce, an. 1600. Namurco vbi dignitatem Epiſcopalem ſupra annos 4. detulerat ad hanc Eccleſiam transfertur. Erat quoque concionator admodum eruditus & facundus, qui H Eccleſiam ſuam prudenter adminiſtrauit, eamque inſigni librorum ſupellectile moriens dotauit.

5. Paulus Boudot S.T.D. Sorboninus, Archidiaconus in Eccleſia Metropolit. Cameracenſi, & eidem Principi à
ſacris Oratorij, qui huic clauo aſſidere cœpit,
vtque diu ſtrenuè aſſideat
optandum.

A

EPISCOPORVM PROVINCIÆ VLTRAIECTINÆ

SERIES.

EPISCOPI HARLEMENSES.

Harlemum egregium & amplum Hollandiæ oppidum, ædificiis & ſitu inſigne, ac munitum, cui plerique tribuunt, i. e. primam inuentionem characterum, quorum vſus eſt in Typographia, de qua re vide quæ in hoc opere ſuo loco in medium adferuntur, nominis appellationem a Conditore qui Lemus vocabatur, ſortitum volunt, Eccleſia Parochialis admodum elegans, S. Bauoni conſecrata, in Cathedralem cum aliis in Belgio erecta eſt, atque ad eam an. 1563.

1. Nicolaus de Villa-Noua ſuffraganeus Archiepiſcopi Vltraiectenſis nominatur, ſed nunquam conſecrationem conſecutus, ceſſit vltro hanc dignitatem, & eam ſuſcepit

2. Guilielmus de Mierle S.T.D. Dominicani ordinis prouincialis, & Eccleſiaſtes ſummus, verùm exorientibus turbis, & factioſorum conatibus præualentibus, Sede ſua excedere compulſus, factus eſt ſuffraganeus Monaſterienſis in VVeſtphalia, & ſub finem vitæ Dauentriam euocatus, ibidem diem extremum clauſit 28. Iulij an. 1587. nec vllus ei hactenus ſub- B rogatur, occupata à perduellibus ciuitate & territorio.

EPISCOPI DAVENTRIENSES.

Dauentria Tranſiſalaniæ Metropolis, Ciuitas eſt ad Iſalam fluuium ſita, ampla, ciuibus abundans, & munita, à quodam Dauone nomen accepit, qui familiaris erat S. Lebuino confeſſori, qui hanc gentem Chriſti fide imbuit. Ei Eccleſia maior dedicata fuit, quæ ſuperioribus annis Epiſcopali cathedra decorata, primum Antiſtitem ex nominatione Regis Catholici ſortita eſt.

1. Ægidium de Monte ex ordine Minorum Prouincialem & Eccleſiaſtem diſertiſſimum, qui conſecratur die 29. Octob. an. 1570. Ante hunc autem deſignatus fuerat Ioannes Mahuſius ex eodem ordine, qui cum eſſet corpore ob frequentes infirmitates debilior, vltrò ſe abdicauit, & Aldenarbæ à Geuſiis miſerè trucidatus interiit an. 1572. Verum Ægidius an. ſeptem Eccleſiæ huic præfuit, ſublatus an. 1577. Poſt cuius obitum Ciuitas etiam a fide & Rege defecit, donec anno 1589. ad obedientiam reducta.

2. Godofridus de Mierloë Harlamenſis Epiſcopus aliquo tempore hic ſubſtitit, & profanatas Eccleſias reconciliauit. C Quando etiam menſe Nouembri anni eiuſdem

3. Giſbertus Coëtinex S.T.L. & Eccleſiæ Buſcoducenſis Decanus, vir integri nominis & vitæ Epiſcopus à Rege deſignatus: & quamuis multa apud Principem Parmenſem, quo onus illud humeris excuteret, pro ſe adferret, nihil proficiebat, quin inuitus admitteret nominationem. Iamque ad confirmationem à Sede Apoſtolica impetrandam animum intenderat, dum an. 1590. rebelles Geuſij ciuitate potiuntur: ipſe ſe interim deſignatus manſit in priori reſidentia, quam ſolum à paucis an. plane ſenex vna cum vita dimiſit.

EPISCOPI LEVVARDENSES.

Levvardia Friſiæ ampliſſima & munitiſſima ciuitas, Eccleſiam iam olim habuit S. Vito ſacram, quæ poſtquam in Cathedralem eleuata fuit, ad illius gubernacula an. 1570. eruditionis & pietatis merito deuenit

1. Cunerus Petri Zelandus S.T.D. & Profeſſor in Louanienſi Academia, & S. Petri ibidem Plebanus, qui poſt exantlatos docendo & ſcribendo labores, huic Cathedræ præficitur. Celebrauit Synodum Diœceſanam anno eodem, nec D quidquam intermiſit quod ad bonum paſtorem exigitur, quoad per rebelles licuit. Quibus Ciuitatem occupantibus, ipſe Coloniam ſe recepit, vbi intermiſſum ſcribendi aduerſos hæreticos munus reſumpſit; & de Chriſtiana Republica optime meritus, in Domino cui ſemper ſeruiuerat, obdormiuit 10. februarij an. 1580. Fuerat ante eum deſignatus à Rege Remigius Druitius, qui Louanij collegium ſui nominis fundauit; ſed nunquam poſſeſſionem inierat, factus mox II. Brugenſium Epiſcopus.

EPISCOPI MIDDELBVRGENSES.

Middelburgum quaſi Burgum, ſiue Arx ſita in meditullio Zelandiæ, vrbs eſt munitiſſima tam ſitu quam arte, amœna, potens, & magnifica: in hac, Eccleſia eſt admodum inſignis Apoſtolorum Principi dedicata, quæ Cathedrali honore inſignita, primum Antiſtitem habuit an. 1561. ex nominatione Regis.

1. Nicolaum à Caſtro, Eccleſiæ S. Ioannis Vltraiecti Canonicum, virum ſtrenuum, qui etiam pleriſque conatibus Du- E cis Albani pro virili reſtitit. Adminiſtrauit Eccleſiam ſuam magno zelo, & Concilij Tridentini decreta non modo publicauit, ſed & obſeruari fecit. Nouitios circa fidem errores ſedulo inſectatus fuit, ſed in medio laborum curſu abreptus, an. 1575. menſe Iunio obdormiuit.

2. Ioannes Stryen S.T.L. & Primus Seminarij Regij Præſidens Louanij, in locum & Sedem defuncti ſubrogatus, conſecratur Namurci menſe Auguſt. an. 1581. verum Ciuitate & vniuerſa Prouincia à fidei hoſtibus occupata nunquam reſedit, ſed partim Ruremundæ partim Coloniæ exulauit. Donec à Rege Catholico ad Seminarij à ſe Louanij erecti primam inſtitutionem euocatus fuit, cui etiam functioni immortuus, an. 1594. menſis Iulij die 8. deceſſit.

3. Carolus Philippus de Rodoan Decanus Gandauenſis & Præpoſitus Mootenſis, conſecratus fuit tertius huius Eccleſiæ Epiſcopus in Eccleſia Aloſtenſi an. 1600. Sed cum ad Diœceſin ſuam omnis illi aditus, hoſte eam occupante, præcluſus eſſet, apud Flandros ſe continuit, tandem ad Brugenſem cathedram Principis Alberti ſuffragio euectus fuit.

EPISCOPI GROENINCHES.

Groënninca dicta à Grunio illo Troiano, eſt Friſeæ conter- F mina, Metropolis tamen certæ ditionis, quæ ab hac appellationem etiam ſortitur. Ciuitas eſt potens & munita, ac ſplendide ædificata. Templum eius primarium S. Martino ſacrum atque olim Monaſterienſi Epiſcopatui ſubiectum, at modo Epiſcopali faſtigio inſignitur, quod primus Rege Catholico poſtulante;

1. Ioannes Knyf. Prouincialis ordinis Minorum conſcendit, atque in eo reſedit vſque an. 1578. quò obiit. Subrogatur defuncto Ioannes Brueſenius, verum priuſquam ab Apoſtolica Sede Confirmationem conſequeretur, electus fuit in Archiepiſcopum Vltraiectenſem, & ceſſit hanc cathedram annuente Rege,

2. Arnoldo Nylen. S.T.D. & Priori Dominicanorum ibidem, qui etiam priuſquam confirmatur, propter iſtius Prouinciæ turbas quæ hanc etiam Ditionem inuoluerunt, in exilium ſeceſſit Bruxellas, vbi in conuentu ſui ordinis defunctus eſt.

Et hæc quidem de Epiſcopis tam Veteribus quam Nouis in Belgicis Prouinciis, adeoque Germania inferiore ſuffecerint.

ARCHIEPISCOPORVM GALLIÆ CHRONOLOGICA SERIES. G

QVA ORDO EORVMDEM A TEMPORIBVS Apoſtolorum inceptus, ad noſtra vſque per traducem ſuccedentium ſeruatus, oſtenditur.

Ex Lucubrationibus Ioannis Chenu. I. C. Parienſ.
Et Claudij Roberti Gallia Chriſtiana.

PRIMVM.

NOTITIA ARCHIEPISCOPATVVM ET EPISCOPATVVM GALLIÆ.

Archiepiſcopatus Metropolitani ſunt.

XIV.

Lugdunenſis.	*Lyon,*
Rothomagenſis.	*Rouen.*
Turonenſis.	*Tours.*
Senonenſis.	*Sens.*
Rhemenſis.	*Rheims.*
Bituricenſis.	*Bourges.*
Burdigalenſis.	*Bourdeaux.* H
Auxitanenſis.	*Auſtbx.*
Narbonenſis.	*Narbonne.*
Toloſanus.	*Toloſe.*
Aquenſis.	*Aix.*
Viennenſis.	*Vienne.*
Ebrodunenſis.	*Ambrun.*
Arelatenſis.	*Arles.*

PROVINCIA LVGDVNENSIS, PRIMA IN GALLIA CELTICA.

METROPOLIS CIVITAS LVGDVNENSIVM ad Rhodanum.

A Cuius Archiepiſcopi Comitum & Primatum Galliæ Celticæ honore decorantur à Gregorio Epiſcopo Turonenſi, Patriachæ & à *Gregorio 7.Papa l.6.Epiſtol.epiſt.*34.

Rotomagenſis,
Archiep. Turonenſis.
Senonenſis.

Epiſcopi Suffraganei IV.

Eduenſis,vel Auguſtodunenſis:	*Authun.*
Lingonenſis Dux & Par Franciæ.	*Langres.*
Matiſconenſis.	*Maſcon.*
Cabilonenſis.	*Chalon ſur Saone.*

PROVINCIA LVGDVNENSIS SECVNDA.

Metropolis Ciuitas Rotomagenſium ad Sequanam.

Ei ſubſunt Epiſcopi Suffraganei VI.

Baiocenſis.	*Bayeux.*
Ebroicenſis.	*Eureux.*
Abrincenſis.	*Avranches.*
Sagienſis.	*Saiz.*
Lexouienſis.	*Lizieux.*
B Conſtantienſis.	*Conſtance*

PROVINCIA LVGDVNENSIS TERTIA.

Metropolis Ciuitas Turonenſis ad Ligerim.

Ei ſubſunt Epiſcopi Suffraganei XI.

Cenomanenſis.	*Le Man.*
Redonenſis.	*Renes.*
Andagauenſis.	*Angers.*
Nannetenſis.	*Nantes.*
Curoſopitenſis vel Cotiſopitenſis.	*Cornouaille.*
Venetenſis.	*Vannes.*
Briocenſis.	*Sainct Brieu.*
Maclouienſis.	*Sainct Malo.*
Leonenſis.	*Leon.*
Tricorienſis.	*Triguier, aliàs Triquet.*
Dolenſis.	*Dol.*

PROVINCIA LVGDVNENSIS. QVARTA.

Metropolis Ciuitas Senonenſis.

Ei ſubſunt Epiſcopi ſuffraganei VII.

C Carnotenſis.	*Chartres.*
Antiſſiodorenſis.	*Auxerre.*
Tricaſſenſis.	*Troyes.*
Aureliânenſis.	*Orleans.*
Pariſienſis.	*Paris.*
Meldenſis.	*Meaux.*
Niuernenſis.	*Neuers.*

METROPOLIS CIVITAS RHEMENSIS, IN GALLIA BELGICA SECVNDA.

Cuius Archiepiſcopus Dux eſt, & primus Par Franciæ Eccleſiaſticus, S.Sixtus fuit primus Epiſcopus: quorundam Antiſtitum hiſtoriam deſcripſit *Flodoardus, Hiſtor. Eccleſiæ Rhemenſis lib.*4. Lutetiæ 1611.

Ei ſubſunt Epiſcopi ſuffraganei VIII. in Campania & Picardia Belgica ſecunda dicta.

Sueſſionenſis.	*Soiſſons.*

Comitatus titulo gaudet ad ad Borboniam gentem ſpectantis.

Catalonenſis.	*Chaalon ſur Marne.*
D Laudunenſis, Dux & Par Franciæ.	*Laon.*
Siluanectenſis.	*Senlis.*
Bellouacenſis, Comes & Par Franciæ.	*Beauuais.*
Ambianenſis.	*Amiens.*
Nouionenſis, Comes & Par Franciæ.	*Noyon.*
Bolonienſis.	*Boloigne ſur la mer.*

Huic Archiepiſcopatui Epiſcopatus Morinenſis, Cameracenſis, Atrebatenſis, & Tornacenſis, *Teroane, Cambray, Arras & Tournay*, ante tractatus initos Madriti in Hiſpania & Cameraci, an.1529. inter Franciſcum primum Francorum Regem, & prædictum Carolum V. Imperatorem, & Hiſpaniæ Regem, vulgò *les Traictez de Madrid, & de Cambray*; ſubiiciebantur. Nunc verò tres poſteriores Hiſpaniæ Regi parent, de quibus vide quæ ſcripſit *Martinus de Bellay*, qui geſta Franciſci I. ſcripſit, & Epiſcopatus Cameracenſis in Archiepiſcopatum erectus à Paulo 4. an. 1559. rogante Philippo 2. Hiſpaniarum Rege, Belgarúmque Principe, cui ſubſunt in Gallia Celtica. E

Tornacenſis.

Erectus in Epiſcopatum ab Eugenio 3. Pp.1147. ad inſtantiam Ludouici VII. Gallorum Regis, cum per 600.an. antea ex Diœceſi Nouionenſi fuiſſet, *Tillio* referente *in Chronic.*

Atrebatenſis.	*Arras.*
Audomatenſis.	*S. Omer.*
Namurcenſis.	*Namur.*

METROPOLIS CIVITAS BITVRICENSIS, IN GALLIA AQVITANICA PRIMA.

Ei ſubſunt ratione Primatialis dignitatis.

Burdigalenſis.
Archiep. Auxitanenſis.
Narbonenſis.
Tholoſanus.

Hi Archiepiſcopi vocati ad Concilium Prouinciale celebratum Biturigibus menſe Septembri 1584. tanquam huic Primatiæ ſubditi non adfuerunt, vt in fine Concilij notatur.

Ratione verò Metropolitanæ dignitatis Epiſcopi XI.

Claromontenſis.	*Clairmont.*
Sancti Flori.	*S. Flour.*
Ruthenenſis.	*Rhodez.* F
Vabrenſis, vel Vabricenſis.	*Vabres.*
Cadurcenſis Baro & Comes.	*Cahors.*
Lemouicenſis Eccleſia Cathedralis S.Stephano dicata eſt, ab Vrbano 2.Pp.conſecrata.	*Limoges.*
Tutellenſis Epiſcopus Vicecomitis titulo decoratur, Dominus temporalis Vrbis.	*Tulle.*
Mimatenſis, qui Comes Gabalorum.	*Mende.*
Albienſis.	*Alby.*
Caſtrenſis.	*Caſtres.*

Paulus 3. Pp. Canonicus Eccleſiæ Cathedralis Regulares in ſtatum ſæcularem mutauit 22.Nouemb.1536.

Anicenſis, aliàs Auicenſis, ſeu de Podio. *Le Peu*, vulgò *le Puys, Comte de Velay*.

Exempta à Iuriſdictione Archiepiſcoporum Bituricenſium Soli Romano Pontifici ſubiicitur.

Ita hunc ordinem Epiſcoporum Suffraganeorum reponendum cenſco, licet alius ſit in manuſcriptis & antiquis ſtylis Curiæ Archiepiſcopalis impreſſis, an.1499.& 1529.

METROPOLIS CIVITAS BVRDIGALENSIS AD GARVMNAM IN AQVITANIA SECVNDA.

Ei ſubſunt Epiſcopi Suffraganei IX. G

Agennenſis.	*Agen.*
Engolimenſis, ſeu Eccolimenſis.	*Angouleſme.*
Santonenſis, ſeu Mediolani Santonum Antonini itinerarium.	*Saintes.*
Pictauienſis, olim Auguſtoriti Pictonum.	*Poictiers.*
Petracoricenſis.	*Perigueux.*
Condomienſis.	*Condom.*
Malleacenſis, vel Molacenſis.	*Malhez.*
Lucionenſis Baro.	*Lucon.*
Sarlatenſis.	*Sarlat.*

Poſteriores quatuor à Ioanne 22. ſunt creati, anno 1333. è Monaſteriis S.Benedicti, & Delibati ex Epiſcopatibus Agennenſi, Pictauienſi, & Petracoricenſi. *Platina in eius vita.*

METROPOLIS CIVITAS AVSCORVM, SIVE AVSCIORVM, HODIE AVXITANENSIS IN Aquitania tertia.

Ei ſubſunt Epiſcopi Suffraganei X.

Aquenſis, ſiue Aqua Auguſtæ.	*Aqs.*
Lectorenſis.	*Lectoure.*
Conuenacenſis, ſiue Conuenarum.	*Cominges.* H
Conſeranenſis.	*Conſerans.*
Adurenſis.	*Aire.*
Baſatenſis.	*Baſats*
Tarbenſis.	*Tarbe en Bigorre.*
Eloronenſis.	*Oloron en Bearn.*
Baionenſis.	*Baione.*

NARBONENSIS PRIMA, SIVE SECVNDA VIENNENSIS ISIDORO.

Metropolis Ciuitas Narbonenſis.

Ei ſubſunt Epiſcopi Suffraganei IX.

Biterrienſis.	*Beziers.*
Agatenſis.	*Agde.*
Carcaſſonenſis.	*Carcaſſone.*

Nemau

Nemauſenſis.	*Niſmes.*
A Lodeuenſis.	*Lodeue.*
Montis-Peſſulani.	*Monſpellier.*

E Magalona Inſula Maris Mediterranei Sedes Epiſcopalis ob prædonum iniurias tranſlata eſt in Montem Peſſulanum authoritate Pauli III. cui aſſenſit Franciſcus Galliarum Rex, 1536.

Sancti Pontij Tomeriarum.	*S.Pons de Tomiers.*
Alectenſis.	*Alet.*
Vſetienſis.	*Vzeis.*

Quorum quatuor poſteriores è Monaſteriis à Ioanne 22. Pp.Eccleſiæ Cathedrales conſtitutæ ſunt. Sed & Elnenſis vel Elucenſis Epiſcopatus *Elne* olim ſuberat Archiepiſcopo Narbonenſi,ſed nunc ditionis eſt Regis Hiſpaniæ, tranſlata ſede Parpinianum in Comitatu Roſſilionis, ſuberat etiam Epiſcopatus Toloſanus,vt infrà dicitur.

METROPOLIS CIVITAS TOLOSANA AD GARVMNAM FLVMEN.

Ei ſubſunt Epiſcopi ſuffraganei VII.

Apamienſis ſiue Apamiarum.	*Pamiers au Conté de Foix.*
Mirapicenſis.	*Montauban.*
B Vaurenſis.	*La Vaur, le pays de Lauragois.*

Eccleſia erat ſæcularis, Diœceſis Cadurcenſis, ſex reliquæ erant Diœceſis Toloſanæ. *V. Chopp. lib. 2. de Sacr. Pol. cap 4.*

Lomberienſis.	*Lombez.*
S. Papuli	*S. Papoul.*
Riuenſis.	*Rious* vulgò *Rieux.*

NARBONENSIS SECVNDA, id eſt, VT ISIDORVS NARRAT, VIENNENSIS tertia.

Metropolis Ciuitas Aquenſium, ſiue Aquarum Sextiarum Colonia Romana, vrbs Galliæ Narbonenſis.

Ei ſubſunt Epiſcopi Suffraganei V.

Aptenſis, ſeu Apta. Iulia vrbs Romani operis in Gallia Narbonenſi. *Apt.*

Reienſis.	*Ries.*
Foro Iulienſis.	*Freius.*

Epiſcopus eſt Dominus Temporalis, & profano Domini Iure præeſt Ciuitati, & in vrbe omnem habet Iuriſdictio- C nem, exempta truncatione Capitis & mutilatione membrorum,ex donatione Hildefonſi 2. Comitis. *Choppinus lib. 2. de Sacr. Politia, Tit. 1 num. 10.*

Vvapienſis.	*Gap.*
Siſtarienſis, ſeu Siſterienſis.	*Siſteron.*

PROVINCIA VIENNENSIS PRIMA, SVPER RODANVM FLVMEN SITA, HIC ARCHIEPISCOPATVS Comitis titulo honoratur.

Metropolis Ciuitas Viennenſis.

Huic autem Archiepiſcopo ſubſunt Epiſcopi Suffraganei VI.

Genuenſis, vel Gebennenſis.	*Geneue.*

Geneua occupata ab Hæreticis, Sedes Anitium Sabaudiæ Oppidum, tranſlata eſt.

Gratianopolitanus.	*Grenoble.*
Albenſis nunc Viuaria.	*Viuiers.*
Dienſis Epiſcopus & Comes.	*Die.*
Valentinenſis.	*Valence.*

De vnione Epiſcopatus Dienſis cum Valentinenſi,tractatum D fuit in Concilio Lugduoenſi ſub Gregorio X. Pp. ànno 273. vnio tamen perfecta in Archiepiſcopatu Viennenſi ante annum 1275. ſic vt vnus tantum ſit vtriuſque Epiſcopus qui Dominus eſt temporalis & Iuriſdictionis vrbis Valentiæ.

Maurianenſis.	*Sainct Iean de Morienne.*

METROPOLIS CIVITAS ARELATENSIS, SEV VIENENSIS SECVNDA.

Ei ſubſunt Epiſcopi Suffraganei IV.

Maſſilienſis.	*Marſille.*
Tricaſtinus.	*S. Paul de Tricaſtin en Dauphiné.*
Telonenſis.	*Tolon.*
Arauſienſis.	*Aurenge.*

De Epiſcopo ad Arelatenſem eius Metropolitanum ſcripta eſt *Decretalis Innocentij* 3. quæ extat *in cap. ex parte, de Clerico Ægrot.*

VIENNENSIS QVARTA.

Metropolis Ciuitas Ebrodunenſis in Prouincia Alpium Maritimarum cuius ciuitas Eberodunum appellatur. E

Is Archiepiſcopus plurimis donatus eſt priuilegiis à Regib. veluti Iure cudendæ monetæ, vt Guido Papa notauit *Deciſ.* 498. eum Ciſtertienſis Ordinis Priuilegiorum Vindicem ſeu Conſeruatorem fecit Ioannes 22. Pp.Diplomate,an.1308. cui ſubſcripſit Martinus V.an.1417.

Ei ſubſunt Epiſcopi Suffraganei VI.

Dinienſis.	*Dine.*
Graſſenſis.	*Graſſe.*
Vencienſis.	*Vences.*

In Graſſenſem ab Antiba vrbe in Prouincia ſita propter periculum Pyratarum qui in portu graſſabantur tranſlata Sedes. Hi duo Epiſcopatus *Graſſe* & *Vences,* vniti fuerant Bulla 12. Febr.1529.in gratiam G. le Blanc Epiſcopi,verum Stephano Buucicaut poſtea intercedente, vnionem, irritam & contra Regni priuilegia ſanxit Conſilium Regium Senatus Conſulto 21. Nouembr.1601.

Glandeuenſis.	*Glandeus.*
Senetenſis.	*Senez.* F
Nicienſis.	*Nice.*

IN PROVINCIA METENSI, METS.

Metenſis.	*Mets.*
Tullenſis Comes.	*Toul.*
Virdunenſis.	*Verdun.*

Comes ex donatione Friderici Comitis facta Haymoni Epiſcopo,an.997. *Chopp. lib. 2 de Sacr. Polit.cap. 1 num. 11.*

Adde Epiſcopatum Bellicenſem *de Bellay*, qui in Ducem Sabaudiæ erat, & Suffraganeus Archiepiſcopi Biſuntini in Burgundia,ſed ab an. 1601. Bretia facta ditionis Regis Chriſtianiſſimi ei paret.

Sed & Epiſcopatum Bethleemitanum *de Bethleem*, in Niuernenſi Ducatu, (cui perpetuò vnita eſt Eccleſia S. Mariæ Bethleemitanæ in ſuburbiis oppidi Clamecienſis immediatè ſubiecta S.Sedi Romanæ) fundatum à Guidone Comite Niuernenſi in fauorem cuiuſdam Epiſcopi Bethleemitani in Iudæa à proprio Epiſcopatu ab Infidelibus Religioni Chriſtianæ aduerſariis expulſi, anno 1223. vti Hiſtoriographus Ducatus Niuernenſis *Guido Coquille* ſcripſit,cuius eſt hodie 1615. G Epiſcopus R.P.D.Ioannes B.Mariæ de Charitate ad Ligerim Prior, & Dominus Temporalis.

Et ita ſub ditione Chriſtianiſſimi Regis Francorum ſunt Archiepiſcopatus 14. Epiſcopatus 108. Diœceſis 122. ſed & aliæ ſunt quatuor intra fines Imperij Gallicani, quæ tamen ſunt extra ditionem Regis, & ſub ditione Pontificis Romani in Comitatu Auenionenſi.

Comitatus Auenionenſis Diœceſes habet quatuor ſub ditione Pontificis Romani ex quibus eſt.

Archiepiſcopatus vnus.

Auenio Cauarum, vrbs ad Rhodanum fluuium in Gallia, noua Metropolis quam Pontifices inſtituerunt cum antea ſuffragaretur Viennæ, vt & tres reliquæ Ciuitates. *Auignon.*

Epiſcopatus tres.

Carpentoractenſis.	*Carpentras.*
Vaſronenſis.	*Vaiſon.*
Cauallicenſis.	*Cauaillon.*

☞ *His præmiſſis breuiter Archiepiſcopos Galliæ enumeramus ne in aliorum Epiſcoporum & ſuffraganeorum ſerie deducenda ob nimiam prolixitatem & paruam vtilitatem beneuolum Lectorem detinebimus, cum fusè ſatis illo & differenter a Claudio Roberto in ſua Gallia Chriſtiana, & Iacob: Seuertio Chronologicè ſuppeditentur.* H

SERIES ARCHIEPISCOPORVM ET PRIMATVM PROVINCIÆ LVGDVNENSIS,

Deſumpta ex Chronologia Hiſtorica DD. Antiſtitum.

Auctore IACOBO SEVERINO *Theol.Pariſienſi Eccleſiaſte Lugdunenſi.*

LVGDVNVM antiquam Coloniam nominat *Tacitus lib.* 1. *Hiſt.*& *Plinius lib.4.cap.18. Natural. Hiſt.* à Lucio Numatio Planca Nobili Ciue Romano olim deductam,in veteri quadã Inſcriptione legitur, *Col.* AVG. LVG. Strabô poſt Narbonem iudicauit omnium penè Galliæ vrbium eſſe Nobiliſſimam,& populoſiſſimam, Tacitus, Plinius, Antoninus,ampliſſimam, ornatiſſimam, & florentiſſimam vrbem: Ornamentum Prouinciarũ à Plinio in Epiſtolis, à Gregorio Turonenſi Archi- nobiliſſimam, eo quòd, inquit, Martyrum ſanguine fuerit il luſtrata, fuiſſe enim dicuntur 18. millia, eorúmque lanien. facta. De Lugduno ita Iulius Cæſar Scaliger cecinit.

Flumineis Rhodanus qua ſe fugat incitus vndis
Quaque pigro dubitat flumine mitis Arar,
Lugdunum iacet, antiquo nouus orbis in orbe
Lugdunumque vetus orbis, in orbe nouo.
Quod nolis alibi quæras, hic quære quod optas,
Aut hic aut nuſquam vincere vota putes.

1. B. Photinus, alias Pothinus primus Lugdunenſis Eccleſiæ creditur Præſul ab *Euſebio l.5. c.1. Baronius in Annalib. Tom.2.* ſcribit an. 179. Sotheris Pontificis Maximi V. ac M. Aurelij Imp. 17. cum aliis 48. Martyrib. ſecundum *Gregor. Turonenſ. de Gloria & miraculis Martyr. lib.1. c.49.*

2. Ireneus, cum Lugdunenſis Eccleſiæ Presbyter eſſet, mittitur ad Eleutherum Roman. Pont. eum conſulturus de quibuſdam Eccleſiæ quæſtionibus, vt ſcribit *Euſeb. Hiſt. Eccleſ. lib.5. cap.4.* & poſt reditum ſuffectus eſt Epiſcopus ann. 180. non 173. vt quidam ſcribunt. *S. Hieronym.* ad Theodor. quod Diſcipulorum Apoſtolorum tempore fuerit, eundem appellat, virum Apoſtolicorum temporum; *& Epiphanius hæreſ. 24. 31.* Apoſtolorum ſucceſſorem priſcúmque Theologum. *Tertullianus* autem aduerſus Valent. *c.5.* ob mulplicem ipſius doctrinam, omnium doctrinarum curioſiſſimum exploratorem. De Ireneo plura Card. *Baron. in Annal. Eccleſ.*

3. Zacharias, præerat Lugduni, anno 232. vt ſcripſit *Ado in Chronico*, & ſedit an. 23. ſub Seuero, Caracalla, & Alexandro Imperatoribus: Pontificibus Romanis Zephyrino, Calixto I. Vrbano I & Pontiano ad annum 6. ſuæ ſedis, *Baronius.*

4. S. Helius, ſeu Helias Confeſſor & Venerandus ſenex, magnus Sacerdos, *à Gregorio Turonenſi* appellatur, *lib. de Gloria Confeſſor. c.60.* de quo ibidem mirabilem narrat Hiſtoriã, de quodam Pagano, qui lapidem Sarcophagum tegentem reuoluens, animo furandi annulum paſtoralem à S. Helio ita amplexus fuerit, vt non dimiſerit, donec die illuceſcente omnibus palam illud ſacrilegium innotuiſſet, & iudicibus apprehenſus & ligatus fuerit. Sedit autem ad an. 241. & 251.

5. Fauſtinus, *Baron. Tom.2* eum elaboraſſe contra Nouatianos an. ſalut. 258. quo tempore eo fine habitum fuit Concilium Lugduni, de quo *D. Cyprian. Tom.1. epiſt.67. ad Stephanum Papam.*

6. Verus.

7. Iulius.

8. Thomæus, ſeu Thelomæus.

9. Vocius.

10. Maximus, fortè is, de quo Eucherus in Homilia inter eas, quæ Emiſſeno tribuuntur.

11. Tetradius,

12. Veriſſimus, iuſſu Iulij I. Pont. Max. interfuit generali Synodo Sardicenſi celebratæ an. 345. ſecundum alios, an 351. vt Euſebianorum error conuinceretur.

13. S. Iuſtus, vir ſummæ humilitatis ac miræ ſanctitatis, floruit ſub anno 379. ex Adone Viennenſi, & Prophetico ſpiritu donatus ex Beda comparuit, vocatus ad Concilium Aquileienſe, ibique Gallorum Legatus nuncupatus, dicti Concilij *cap.* 38. cui etiam interfuit D. Ambroſ. Mediolan. Epiſc. anno 385 *Baron. Tom.5.* ſub eodem anno.

14. S. Albinus, ſeu Alpinus, fundator Eccleſiæ S. Stephani, hodie Cathedralis, eius corpus humatum eſt in Eccleſia ſui nominis ſecundum quoſdam, cuius Officium celebratur 17. Kal. Octob. creditur ſediſſe ad an. 390.

15. S. Martinus, prius Abb. inſulæ Barbaræ, fuit diſcipulus Gregor. Turonenſ. Epiſc. Paradino referente. Sediſſe ad an. 412. ſcripſit *Baron. in Martyrolog.*

16. S. Anthiocus. Obiit Id. Octob. & ſepultus in Eccleſia Sanctorum Machabæor. 420. eiuſque dies feſtiuus celebratur 25. eiuſd. menſ.

17. S. Elpidius Confeſſor, pluribus miraculis effloruit. Obiit 4. Non. Septemb. 424. iacet in prædicta Eccleſia SS. Machabæor. ex *Petro de Natalib. lib.8. cap.27.*

18. S. Sicarius Confeſſor, de eo officium celebre fit in Eccleſia S. Niceti Lugduni, in qua extat Capella eius nomini dicata, vbi eius corpus iacet ex *Baron. tom.* *part.10.* eius memoria recolitur 3. Id. April.

19. Senator, Eccleſiam regebat circa an. 434.

20. S. Eucherius ex Senatorio ordine oriundus, is cum Galla vxore caſtitatem vouit, & in eremum ſeceſſit, poſtea verò viduata Cathedra, ad eam regendam electus fuit circa annum 440. ſecundum Geſnerum & Paradinum, & obiit an. 452. *Ado in Chronico*: eius feſtum adnotatur in Breuiar. Lugdunenſi 16. Kal. Decemb. Eum *Epiſt. ad Valerian. Cognatum.* pluréſque libelli & Homiliæ immortalem reddiderunt.

21. S. Veranus ſub anno 465. ex Epiſtola Hilarij Pontif. Max. *in Martyrolog. Bedæ atque Vſuardi* inſeritur feſtum Verani Lugdunenſis Archiep. 3. Id Nouemb.

22. S. Patiens. Sedit ad annum 468. 470. 475. *ex Baron.* ad annum 509. de eo *Sydonius lib.2. Epiſt.10. & lib.4. epiſt.25. & lib.6. epiſt.*12. eum mirifice laudat. Eius memoria celebratur 11. Nouemb.

23. S. Africanus, ſeu Affricanus. Claris ortus natalibus nempe Ducis Burgundiæ. Lugdunenſ. Eccleſiæ, poſt obitum Patientis, regimen obtinuit, & rexit 4. an. tantum.

24. S. Ruſticus, cœpit ſedere anno 494. eius feſtum celebratur 7. Kal. Maij, *ex Breuiar. Lugdun.*

25. S. Stephanus 495. Martyrium paſſus eſt Lugduni cum Iuliano, pridie Id. Februarij, licèt eius officium celebretur Idib. eiuſd. menſ. vti denotant Martyrologia, Romanum, Bedæ, Vſuardi, & etiam notauit *Baron.*

26. S. Lupicinus Confeſſor., *ex Petro de Natalib. lib.*11. c.230. *art.*49. Martyrium paſſus eſt Lugduni 3. Non. Febr. quo die habetur eius memoria, requieſcit in templo S. Iuſti.

27. S. Viuentiolus, aliàs Viuentius, Concilio Epaunenſi celebrato per Gelaſium Papam, an. 497. *ex Vignerio in ſua Biblioth.* interfuit etiam Synodo Prouinciali Belnenſi: in Diœceſi Eduenſis Prouinciæ, & in Archiepiſcopatu Lugdunenſi collocatus, anno 509. feſtum ex omnib. Martyrologiis celebratur 4. Id. Iulij.

28. S. Lupus. Sedis exordium habuit, anno 526. & iuſſu Vigilij Pontificis Max. Præfuit Concilio Aurelianenſi. 3. eius feſtum recolitur 7. Kal. Octob.

29. Leontius, ſeu Licontius. Alius huius nominis Leontij fuit Archiepiſcopus Burdegalenſis.

30. S. Sacerdos. Sedit ab anno 546. præfuit 5. Aurelianenſi Prouinciali Concilió, anno 552. quieuit Pariſiis, an. 553. pridie Id. Septembr. *Petrus de Natalib.* conſtruxit Eccleſias S. Pauli & S. Eulaliæ, quæ nunc eſt S. Georgij, à qua vna portarum vrbis denominatur.

31. S. Nicetius. Florentini Senatoris filius & prædicti Sacerdotis nepos, cœpit regere Eccleſiam, an. 553. Sedit an. 22. ætatis ſuæ an. 60. videlicet an 575. obiit: eiuſdem feſtum recolitur 4. Non. April. Lugduni in Collegiali & Parochiali Eccleſia, vulgò *S. Niſier*, de eo *Gregor. Turonenſ. Hiſt. lib 5. c.20. & de Gloria Confeſſ. c.61. multa notatu digna.*

32. S. Priſcus. Sanctum vocat Ado, ætate 6. anno 573. primum Capellanus fuerat S. Nicetij, *à Gregorio Turonenſi* Patriarcha nuncupatur. Quinque Synodos Prouinciales conuocauit, primam Matiſconij ſub Ioanne 3. Pont. Max. an. 12. Guntrami Regis anno 581. ſecundum *Baronium*: quintam Lugduni, an. 593.

33. Ætherius. Interfuit Synodo Pictauienſi, anno 594. *Baron. Tom.*8. ſub eodem anno. De eodem loquitur etiam ſub anno 596. cum S. Gregorius Magnus Pont Max. literis quæ leguntur lib.9 epiſt. monuit vt auaritiam & ſimoniam Eccleſiaſticorum extirparet. *Gregor. Turon.* videtur referre obitum Ætherij, an. 8. Regni Theodorici in Burgundia, filij Childeberti Francorum Regis, circa an. 608.

34. Secundinus. Gregor. Tur. citato proximo loco, eo anno, inquit, Ætherius Epiſc. Lugdunenſ. obiit, ordinatur loco ipſius, Secundin. Epiſc.

35. Delfinus. Familiaris fuit venerabili Bedæ, apud quem Roma rediens, Lugduni per tres annos commoratus eſt, donec violenter occiſus fuerit iuſſu Brunechildis Reginæ, anno ſalutis 614. *Secundum Baron. tom.8. pag.229. & anno 615. ſecundu Genebrand. Beda in Hiſt. gentis Anglor. lib 5 c 20.*

36. Chagnoaldus, Diſcipulus S. Columbani. Sub an. 616. ſecundum *Baron. tom. 8.* vnus huius nominis fuit Laudunenſ. Epiſc apud *Flodoardum, lib* 2. c 5 de quo infra in ſerie.

37. Aridius, ſeu Arigius. Circa annum 624. fundauit & conſtruxit Eccleſiam Parochialem S. Crucis Lugduni.

38 Tetricus. Circa annum 625. alter eiuſdem nominis fuit Epiſcopus Lugdunenſis 17. ordine, de quo *Flodoardus lib.2. cap.5.*

A 39. Viuentius. Prius Abbas ſancti Iuſti. Sedit ad an.626. eſt & alius eiuſdem nominis Rhemenſis 8. Archiepiſcopus de quo *Molanus ad Vſuardum 7. Septemb.*

40. Gaudencus. Interfuit Concilio Cabillonenſi 1. ſub Clodoueo 2. & Eugenio 2. Pontifice Maximo, ad ann.655. *Genebrardus in Chrono.*

41. S. Annemundus. Clodouei 2. Francorum Regis dilectiſſimus & à Secretis ob ſingularem virtutem Lugdunenſis Præſul factus fuit, an.660. in itinere innocens interfectus fuit, *Gaguinus lib.3.hiſt.* §.41.

42. S. Geneſius. Prius Abbas Fontinellæ ſeu Vvandreſigilli in Normania, vti ſcripſit *Trithemius de viris illuſtrib. libr.* 4. *cap.*611. eius feſtiuitas habetur Kal. Nouemb. in Breuiario.

43. S. Lambertus, ſeu Lambertus, Religioſus S. Vvandreſigilli in Normania, deinde Lugdun. Archipræſul. Sedit ab an.670. *Baron. in Martyrolog.* Anton. Hiſtoriam integram Lamberti deſcripſit, *part.* 2. *Hiſt.* 13. *c.*6. §. 1.

44. Iſaac, circa an.687.

45. Leboynus, circa an.590.

46. Gadinus, alias Gudinus, ſeu Godinus, circa an.694. *Bibliotheca Floriacenſ.* 1. *parte de eo.*

B 47. Fraldus, alias Fealdus, Focoaldus, vel Eraldus.

48. Maldabertus, ſeu Nadalbertus, circa an.730.

49. Addo. Tempore Caroli Magni, circa ann.769. Ado Viennenſis Archiep. meminit Addonis Archiep. Lugdun. ſub an.792.

50. Leduinus, Elduinus, ſeu Heldoinus. Nepos Addonis, qui Epiſcopatu renuncians Lyrinis inſulæ Monaſterio, monachalem habitum ſuſcepit circa an. ſalut. 796. vt ſcripſit *Ado Viennenſ. in 6 ætate.*

51. Leidradus, alias Ledradus. Ante adeptum Archiepiſc. Bibliothecarius erat Caroli Magni doctiſſimus. Sedit ad an. 799. ad an.814. ex Adone.

52. S. Agoberdus, ſeu Agobertus, ann.815. ad ann.840. quo obiit ad Sanctonas in expeditione Regia, *ex Adone.*

53. Amulo, vel Hamulus, ſub anno 541. *Flodoardus lib.*5. *cap.*21.

C 54. S. Remigius. Doctiſſimus fuit & ſummus ſacri Palatij Lotharij Imperatoris Capellanus, ſeu Magiſter Regiæ Capellæ eúmque auctorem fuiſſe Commentarior. in epiſt. Pauli quæ S. Ambroſ. tribuuntur, Maldonatus exiſtimat. Interfuit Synodo Tullenſi.

55. S. Aurelianus. Ex nobili genere ortus, antea Abbas Athanatenſis Lugduni, tempore S. Remigij, ſedit ab ann.869. in Martyrolog. Rom. Lugduni depoſitio B. Aureliani Epiſc. 16. Kal. Iulij. Fertur obiiſſe 4. Non. Iulij, abſque anni nota.

56. Alvvalonus, circa an.895.

57. Auſterius. Habuit Prouinciale Concil. Cabiloni ad poſtulationem Girardi Epiſc. Matiſconenſ. an.915.

58. Aucherius, vel Eucherius. Sedit ab an.927.

59. Guido, ſeu Vvido, circa an.935.

60. Bernardus, circa an.946.

61. Amblardus, vel Ambladus, Abbatiam Athanatenſem, an. 956. ruinis lapſam priſtino ſplendori reſtituit.

62. Burchardus, à quibuſdam Brochardus, rectius Burcardus. Oriundus ex illuſtri Saxon. Principum ſanguine, erat enim Conradi Imp. filius, huius nominis 2. Sedit ab an.979. ad an.1025.

63. Odelricus, ſeu Odolricus. Fertur ſediſſe circa an.1042. de cuius electione controuerſa ſcripſit *Baron. tom.*10. *Annal.*

D 64. Alinardus. Ex Abbate S. Benigni Diuionenſis, à Clero Archiep. electus, & à Gregorio VI. Pont. Max. an. 1045. confirmatus. Romæ Concilio habito interfuit, & ibidem veneno obiit 4. Kal. Auguſti an. 1502.

65. Humbertus. Eius ſumptibus Pons Araris Lugduni conſtructus eſt an. 1050. Obiit 3. Id. Maij Humberto Lugdun. Agmoni Auguſtodunenſi 49. & Rodulpho Matiſconenſi Epiſcopis, vti ſcripſit *Gregor.* 7. *lib.*2. *epiſt.* 15.

66. Gaufredus, circa an.1071. memoratur in *vita S. Hugonis ſcripta ab Hugone Monacho in Bibliotheca Cluniacenſi.*

67. Gebninus, alias Gebuinus, & Giboinus. Cuius Primatum confirmauit Gregor. Pp. 7. an. 1076. vt diſcitur *ex lib.*7. *epiſt.* 34. *& apud Baron. to.*10. *hiſt. an.* 1079. obiit 14. Kal. Iun.

68. Hugo. Cum Dienſis eſſet Epiſc. & S.R. Eccleſiæ Cardinalis ſub Alexandro 2. Pp. euectus eſt ad Lugdunenſem Archiepiſcopatum, de eo *Vincentius Speculi, lib.*26. *cap.*85. obiit in Vrbe Salamina, 12. Kal. April.

E 69. Gauceranus, ſeu Gozoranus, Ioſſeranus. Prius Abbas Athanatenſis, Paſchalem Pp. 2. ex Italia veniens ſuſcepit Lugduni an.1112. & ſequenti an. idem Sum. Pont. Oecumenicam Synodum Trecis celebrauit.

70. Vmbaldus, alias Vmbaudus, quondam Heduenſis Archidiaconus, Calixtus 2. Pp. in eius gratiam confirmauit Primatiam, an. ſalut. 1121.

71. Alnadus à Platina, Alnulphus, ſeu Arnulphus, circa an. 1128. Romæ noctu ab impiis Sicariis extinctus eſt, ob diuinas Conciones aduerſus ſceleratos, ætatis ſuæ 64. De eo Antonin. *part.* 2. *tit.* 17. *cap.* 5. §. 1. *&* 2.

72. Petrus antea Epiſc. Viuarienſis. Sedit ab an.1131. Innocentij 2. tẽpore, vt ex S. Bernardi primi Abbatis Clareuallenſis, ep.171. conſtat. Obiit an.1136. Anconæ, Legatus in Syria, vt *Baron. tom.*12. *ſcripſit ex Guil. Tyrio, lib* 5. *Belli Sacri, c.*15.

73. Fulco. Primo Decan. Eccleſiæ Lugdunenſis, vt ex *epiſt. S. Bernardi* ſupra citata conſtat. *&* *epiſt.*165. Sedit ab an.1156. an.1142. obiit 4. Kal. Februar.

74. Amedeus, Primas renunciatus an.1144. à Cœleſt. Pp.

75. Humbertus 2. Creditur ſediſſe ad an.1151.

F 76. Eraclius. Apoſtolicæ Sedis Legatus, frater Petri Venerabilis Abbatis Cluniac. vterque magni nominis in doctrina & vitæ ſanctitate, vt conſtat epiſt. prædicti *Petri* 5. *lib.* 3. circa an.1158. regebat Eccleſiam.

Gregorius dictus electus, ſed quia non inauguratus, videtur omittendus.

77. Drogo, circa an 1164.

78. Guichardus, circa an.1168.

79. Ioannes I. *Belliſmanus, ſeu Bellemenſis.* Primo Epiſcopus Pictauienſis ad an. 1181. quo ad Archiepiſcopatum Lugdun. prouectus eſt.

80. Raynaudus de la Tour, à quibuſdam Renaudus, ſeu Renaldus, ſedem Archiepiſc. aſſecutus eſt, an.1189. quam rexit 33. an. ſic obiit, an.1221. 11. Kal. Nouemb.

81. Robertus de la Tour. Primum an.1195. Epiſc. Aruerniæ 61. poſtea circa an.1230. Archiepiſc. Lugdun. Obiit 6. Ianuar. 1232.

82. Rodulphus, alias Radulphus. Primo Monachus Ciſtercienſis, deinde Epiſc. Agenenſis, tandem Lugdunenſis Eccleſiæ Archiepiſc. an.1235. quam vno menſe tantum rexit. Obiit 5. Non. Martij 1236.

G 83. Æmericus, alias Aymericus, Roberti de la Tour nepos, ex Pariſienſis Eccleſiæ Archidiacono, electus eſt Archiepiſcopus Lugdunenſis, Eccleſiæ præfuit ab anno 1236. ad annum 1246.

84. Philippus de Sabaudia. Creatur ab Innocentio Pp. IV. an.1246. quo Lugduni Concilium generale initum eſt à prædicto Innocentio Pp. IV. Sedit Philippus an.22. & ad annum 1268. quo anno ceſſit Archiepiſc. & hæreditario iure factus eſt Comes Burgundiæ, atque Sabaudiæ.

85. Petrus, cognomine de Tarentaſia, Religioſus Ordinis Dominicanorum, & eiuſdem Ordinis Generalis, poſtea Archiepiſc. Lugdun. & S.R.E. Cardinalis in Concilio Lugdunenſi, magnus Pœnitentiarius, & ad Eccleſiam Hoſtienſem tranſlatus fuit: tandem Summus Pontifex dictus Innocentius V. 1276.

86. Aymardus de Roſſilon, Cluniacenſis Monach. Gregorij Pp. X. dilectus poſt Petri adeptam purpuratam Cardinalatus dignitatem, & Hoſtienſis Eccleſiæ adminiſtrationem, euectus ab eodem Pp. fuit ad Archiepiſc. Lugdun. an. 1274. quem rexit ad an.1283.

87. Rodolphus de Terreta, ex Cluniacenſi Monacho Archiepiſc. Lugdun. creatur, an.1284. obiit an. 1287.

88. Ioannes II. ſedit an.1289.

H 89. Beraldus de Bloco, aliis Bertrandus Delgel, ſeu Delgoth Vaſco.

90. Henricus de Villariis, ex Camerario Eccleſiæ Lugdun. electus fuit Archipræſul, an.1296. poſt Pentecoſt. Obiit Romæ, 15. Kal. Auguſti 1301. Interfuit coronationi Ludouici Pij Franc. Reg.

91. Ludouicus de Villariis. Obiit 4. Id. Iunij 1308.

92. Petrus III. de Sabaudia. Subſtitutus in locum Ludouici ſtatim poſt mortem nempe menſe Decembri eiuſdem an. 1308. Obiit an.1332.

93. Guilielmus de Sura. Antea Cantor Eccleſiæ Lugd. deinde Archidiac. tandem Archiepiſ. an.1333. Obiit an.1340.

94. Guido de Bolonia. An.1341. 5. Id Septemb.

A 95. Henricus 2. de Villariis, primo Epiſcopus Viuarenſis deinde Valentinianus, tandem Archiep. Lugdun. 24. Decembris 1342. à Clemente Pp. 6. poſſeſſionem adeptus an. ſequenti. Obiit Lugdun. 7. Kalend Decembris 1355.

96. Raymundus Saguetius, vel Sagueti. prius Epiſcopus Morinenſis, hodie Bolonienſis, numer. 42. circa annum 1346. tandem anno 1356. ab Innocentio 6. Pp. creatus fuit Lugd. Archiep.

97. Guillermus 2. de Turreio. Archiepiſc. an. 1357. Obiit 4. Id. Maij, an. 1365.

98. Carolus Alanconius. Primò Religioſus Ord. Prædicatorum in Conuentu Lutetiano, procurante Rege Carolo V. Religioſi Conſanguineo, per Gregorium XI. Pp. Gallum, inuitus & reluctans Archiepiſcopus Lugdu. & Galliarum Primas ordinat. fuit. 3. Id. Iulij an. 1366. quem rexit ad an. 1375. quo 3. Non. Iulij, in Caſtro Petræ Sciſſæ Lugduni obiit, *ex hiſtor. Comitum Alenconij.*

99. Ioannes de Talaru, primo maior Cuſtos Eccleſiæ Lugdun. poſtmodum Decan. tandem Archiepiſc. Lugdun. ſubſtitutus Carolo initio an. 1366. Obiit 8. Kal. Octob. an. 1392. tunc S. R. E. Card.

B 100. Philippus de Thurreio. Ex Canonico Lugdun. eiuſdem Eccleſiæ Præſul electus fuit initio an. 1393. Obiit 4. Kal. Decemb. 1415.

101. Amedeus 2. de Talaru, Archidiac. Eccl. Lugd. à Clero elect. ad Concil. Vniuerſale Conſtantienſe an. 1414. eo abſente electus fuit à Capitulo, 9. Decemb. an. 1415. Archiepiſc. Exceſſit è viuis 3. Id Febr. an. 1443.

102. Carolus 2. à Borbonio, ex Cantore & Canonico Eccleſiæ Lugd. Archiepiſc. factus an. 1466. ex reſignatione Ioan. Borbonenſis auunculi Epiſcopi Anicenſis, ante à Capitulo electi, non inaugurati, Obiit Lugdun. 13. Septemb. 1488.

103. Andreas d'Eſpinay, an. 1493. menſ. Aprili Archiepiſc. Regis Lodouici XII. præceptor factus, cum eſſet Archiepiſcop. Burdigalenſis ab an. 1480. Prior S. Martini Pariſienſis 29. creat. Cardinalis ab Innocentio VIII. an. D. 1498. Obiit Lutetiæ 10. Nouemb. 1500.

104. Franciſcus de Rohan, Epiſcop. Andegauenſis, & Abbas S. Albini elect. à Capitulo, 3. Id. Februarij, an. 1501. Obiit 3. Id. Octobr. an. 1536.

105. Ioannes 2. à Lotharingia. antea Metenſis Epiſc. Abb. Cluniacenſis, Card. Diac. à Leone X. Pp. 1518. creat. primus C ex nominatione Regis Franciſci primi in vim Concordatorum Archiep. Lugdun. poſſeſſionem adeptus eſt, 3. Nonas Auguſti, anno 1539. Obiit 6. Idus Maij 1550. ante videlicet anno 1539. reſignauerat Hippolito Eſtenſi Cardinali Ferrarienſi.

106. Hippolitus Eſtenſis. Cardinalis Ferrarienſis dictus, S. Rom. E. Cardinal. à Paulo 3. creatur, & ex reſignatione prædeceſſoris factus fuit Archiepiſcop. Lugdun. 4. Kalend. Martij 1539. poſtea Archipræſul Mediolanenſis. Obiit Romæ an. 1572.

107. Franciſcus 2. à Turnone, primo Ebredunenſis Archiepiſcop. deinde Bituric. ann. 1525. poſtea Lugdun. 1551. & ab anno 1533. Abbas ſancti Germani à Pratis 68. Obiit in Caſtro Regio D. Germani in Laya Silua 22. April. an. Chriſti 1562.

108. Hippolitus Eſtenſis, Card. Ferrarienſis, rurſus Archiepiſcop. adeptus eſt, poſt mortem Card. à Turnone, an. 1562. quem rexit ad annum 1571. quo anno reſignauit Antonio de Albone.

109. Antonius de Albone, Sauignij Abbas ann. 1562. ad an. 1574.

D 110. Petrus Depinac. Doctiſſimus & eloquentiſſimus Orator, Archiepiſc. adeptus eſt menſe Septemb. ann. Dom. 1574. Obiit Lugd. ætat. ſuæ 59. 9. Ian. 1599.

111. Albertus De-Bellieure, ex Regis Henrici 4. nominatione à Clemente 8. Bullatus eſt 4. Kalend. April. an. 8. id eſt an. 1599.

112. Claudius De-Bellieure. Frater Alberti prædeceſſoris, ex cuius reſignatione Archiep. factus fuit, & a Clemente 8. Romæ confirmatus apud S. Marcum 8. Kal. Octob. an. 1604. cum eſſet Senator Pariſienſ. obiit an. 1612.

113. Dionyſius Simon de Marquemont, ex Auditore Sacri Palatij, ſeu Rotæ Romanæ Archiep. Lugdun. & Galliarum Primas factus, poſſeſſionem adeptus eſt 9. menſ. Martij an. 1613. Iterata Legatione Romam à Ludouico 13. demandatus, ; b Vrbano 8. Rom. Pont. pileo Cardinali donatur, an. 162. E ob. itque poſt 7. menſ. Romæ in Palatio eod. an.

114. Carolus 3. Miron, antea Regis à ſecretioribus Conſiliis, ſelectus eſt Romæ abſens, & in Galliis degens, ab Vrban. 8. Pp. & in poſſeſſionem realem miſſus an. 1627. 2. Febr.

SERIES ARCHIEPISCOPORVM ROTHOMAGENSIS Eccleſiæ.

Rothomagus Normaniæ Metropolis à verbi Roth nomen ſumit, quæ ſtatua eo loci antiquitus adorabatur; deinde à S. Melone 2. Archipræſule Rothomagenſi euerſa eſt. In ipſius loco templum ad veri Dei cultum & honorem conſtructum, & in Prioratum Canonicorum Ordinis S. Auguſtini erectum, cui nomen S. Lo indictum eſt. Ex his autem vocabulis Roth & Magi filij Samothei primi Celtarum & totius Galliæ, Rothomagenſis Vrbis fundatoris, nomen Rothomagum emanauit.

1. B. Nicolaus, Rothomagi fuit primus Epiſc. de quo *Orderic. Vitalis Angligena* Cœnobij Vticenſ. Monach. *in hiſt. ſua Eccleſiaſt.* F ab Incarnatione Saluatoris, ad an. 1140. l. 5. de vrbe Rothomagenſi & eod. Nicaſio primo Antiſtite ſcripſi. Martyrio coronatus eſt tempore Domitiani Imp. Poſt cuius Martyrium vacauit ſedes ad an. 265. quo S. Mello ſucceſſit.

2. S. Mello, ſeu Mallonus. Volente Deo Pont. Cathedram obtinuit, tempore Euſebij Pp. & Melchiadis claruit: 11. Kal. Nouembr. ad Dominum migrauit, & in Cripta in Baſilica S. Geruaſij Mart. extra vrbem ſepultus diu iacuit.

3. Audianus ſiue Auicianus. In Concilio Arelatenſi 2. ſubrogatur, quod factum eſt tempore Sylueſtri Papæ ſub Conſtantino Auguſto qui cœpit imperare anno ab vrbe condita 1051. tunc Nicena Synodus 318. Patrum celebrata eſt: inter quos Nicolaus Myrrheorum, Liciæ, aliique excellentiſſimi Præſules micuerunt.

4. Seuerus. Subrogatur 325. 15. an. tempore Conſtantini & Conſtantij ſub Marco Pp. & Iulio floruit. Hoc tempore Maximus Treuerorum, & Hilarius Pictauorum, Athanaſius Alexandrinorum, Euſebius Vercellenſium, & Dionyſius Mediolanenſium Præſules vt aſtra claruerunt.

G 5. Euſebius, in Concil. Agrippinenſi fuit, ſubrogatur 841.

6. Marcellinus, Subrogatur 366.

7 Petrus 385.

8. S. Victricius, Familiaris fuit Innocentio ſummo Præſuli, vt eius Epiſtolæ teſtantur: ad hunc ſcribit Paulinus Epiſcop. Nolanus, per quem dicit Morinos & Neruios ad fidem conuerſos fuiſſe, ſubrogatur an. 405.

9. S. Innocentius, ſubrogatur 417. 9. an. tempore Paparum Zoximi, Bonifacij, & Cœleſtini, ſub Honorio & Theodoſio Archadij filio viguit. Tunc Synod. Epheſina 200. Epiſcoporum (cui Cyrillus præfuit Alexandrinus) aggregata eſt. Ad Scotos in Chriſtum conuertendos, ordinatus à Papa Cœleſtino, Palladius primus Epiſcop. mittitur.

10. S. Euodius 426. ſubrogatur, 7. an. tempore Cœleſtini & Sixti Paparum floruit.

11. S. Sylueſter 430. ſubrogatur, 8. an. tempore Leonis Pp. Clodione & Mereueo regnantib. in Francia, claruit.

12. Malſinus, ſeu Malſonus, 442. ſub Martiano & Valentiniano 9. an. viguit, quando Leo Pp. contra Eutichem & Dioſcorum, apud Chalcedonem, Synodum 130. Epiſcopor. celebrauit.

13. Germanus, ſiue Guyanus 451. in Concil. Chalcedon. & Turonenſi 1.

H 14. Creſcentius, ſubrogatur 459.

15. S. Gidardus frater S. Medardi Epiſcopi Nouionenſis ambo eadem die nati, eadem ſacrati Epiſcopi, eadem vita functi. de his nempe Audoënus ſic cecinit.

Hi ſunt Hildardus fratres gemini atque Medardus,
Vna dies natos vtero viditque ſacratos
Albis indutos & ab iſta carne ſolutos.

Nectardo Nouionenſi patre, & Protagia matre nati ſunt, ambóque 6. Id. Iunij an. 488. ad Dominum migrarunt, an. 4. Pontificatus.

16. S. Flauius, an. 35. tempore Symmachi Hormiſdæ, Ioannis, Fœlicis, Bonifacij, Ioannis, & Agapiti Pp. ſub Anaſtaſio & Iuſtino ſeniore ac Iuſtiniano floruit. Interfuit Concilijs Aurelianenſi 1. & 2. 498.

A 17. S.Prætextatus,an.42.tempore Agapiti, Sylverij,Vigilij,Pelagij,& Ioannis Pp. ſub Iuſtino, Tybetio & Conſtantino floruit an.534.interfuit Concilio Turonenſi 2.Pariſien. 1.& Aurelian.5.

18. Melantius,an.582.an. 12. rexit Eccleſiam tempore Pelagij, Benedicti, & Gregorij Magni Doctoris, Mauticio 1. Græcorum Romanis imperante, ſed indignè, quia proditor Prætextati (vt ferunt) Magiſtri ſui fuerat, quem Fredegondis vxor Chilperici Regi occidi fecerat.

19. Hildulphus,an.594.28.annis rexit Eccleſiam tempore Gregorij Magni Doctoris,Sauiniani, Bonifacij,Deus dedit,Bonifacij & Honorij Pp. Imperantibus Mauricio, Focate & Eraclio claruit.

20.S.Romanus, an.622.rexit Eccleſiam 13.annis tempore Honorij, Seuerini & Ioannis Pp.Eraclio regnante miraculis coruſcauit, decimóque Calend. Nouembris ad Dominum glorioſè tranſiit.

21. S.Odœnus Dado vulgò S.Ouen,an 635.Regis Dagoberti Cancellarius,à quo priuilegium prædictum S.Romani, vulgò *de la Fierte de Rouen*,obtinuit.Rexit Eccleſiam 43.an.

22.Aubertus 677.18.annis claruit.

B 23.Grippo 695.an.24.tempore Ioannis, Siſinij,Conſtantini & Gregorij Pontif. floruit.

24.Rotolandus,ſiue Batilandus 719.3.an tempore Gregorij 11.floruit.

25.S.Hugo.Conſobrinus Pippini Regis Francorum,præfuit Eccleſiis Pariſienſi & Baiocenſi. An.722.electus eſt Archiepiſcopus Rothomagenſis.

26.Robertus,ſiue Ratbbertus.4.an. tempore Gregorij 11. Pp.imperante Conſtantio floruit.

27.Grimo,ſubrogatus an.Dom.753.4.an.tempore Gregorij Pp.3.viguit.

28.Ragenfridus, ſiue Raginfredus,ſubrogatur an Domini. 738.Epiſc.Zachariæ Pp.3.nominatur.

29. Remigius,patruus Caroli Magni 745. hunc *Æmilius* vocat Caroli Martelli filium *lib*.2.

50. Memardus,ſeu Medardus, 772.an.8.tempore Adriani Pp. claruit.

31.Gilbertus,780.48.an.tempore Adriani,Leonis,Stephani,& Paſchalis Pp.claruit.

32.Ragnoardus,829.an.10.tempore Eugenij,Valentini & Gregorij 4.Pp.ſub Theophilo Auſto floruit.

C 33.Gumbaldus,838.11.an.tempore Greg.& Sergij Pp.Michaële Auguſto Theophili filio imperante viguit.

34.Paulus,849.5.an.tempore Sergij.Pp.ſub Michaële Auguſto claruit.

35. Vuanilo,859.11.an tempore Leonis,Benedicti,& Nicolai Pp.floruit.

56. Adalardus,nepos Gumbaldi 868.2.an. tempore Nicolai Pp.viguit.

37. Riculfus, 869.3. an tempore Nicolai & Adriani Pp. floruit.

38. Ioannes,872.2.an. Rothomagenſibus præfuit.

39.Victo,ſeu Vuito,875.vno an.Eccleſiam rexit, tempore Adriani Pp. & Baſilij Auguſti.

40.Franco, hic Rollonem Baptizauit 875.44.an.tempore Ioan.Martini,Adriani & Stephani Pp.floruit.

41. Guntharius, 919.24.an.tempore Romani Armeniaci, Auguſti, & Conſtantini claruit.

42.Hugo,Monachus S.Dionyſij habitu non opere 942.47. an.Præſulatu functus eſt.

43. Robertus,Richardi primi filius 989.48.an.Archiepiſcopatum Rothomagẽſem,& Comitatum Ebroicenſem tem-
D pore Roberti Regis Franciæ & Henrici filij eius rexit.

44.Malgerius,eius nepos 1037.ob culpam deponitur.

45. Mauritius, ſeu Maurilius, 1055.Depoſito Malgerio, Metropolitanum apicem aſcendit.& 12.an.tempore Victoris Stephani, Nicolai & Alexandri Pp.floruit.

46. Ioannes,priùs Epiſc.Abrincenſis an.1067.inde ad Archiepiſcopatum aſſumptus eſt an. ab Incarnatione Dom. 1069.& 8.an.regimine ſuo functus fuit.

47. Guillelmus Cadomenſis, ad tutandam Rothomagenſem Eccleſiam è monaſterio adductus,& à magno Gilberto Ebroicenſi Epiſcopo conſecratus eſt,gregem ſibi commiſſum 32.an gubernauit.

48.Gaufridus,ſeu Golffredus, an.1110. Eccleſiam 17.an. rexit.

Huc vſque Ordericus Vitalis Vticenſis Monachus qui aliter l.12.fol.888.ſcripſit Goiffredum,an.ab Incarnat.D.1128.egrotaſſe, & poſt diuturnam egritudinem 7. Cal.Septemb.hominem exuiſſe. E

49.Hugo,Ambianenſis,Monach.Cluniacenſis,Abbas Radingendis,factus eſt Archiepiſc.an.1130.Idem Oldericus eodem lib.12.

50.Rotrodus,Epiſc.Ebroicenſis prius 1164.Sigebert.1166. adfuit leuationi corporis S.Firmati 1157.Sigeb.

51. VValterus, 1183.

52. Robertus Pullus, 1207. Reginaldus contra Albigeos iuit 1207.Guagnin.

53. Theobaldus, 1222.

54.Mauricius, Antea Saienſis,deinde Epiſc.Cœnomanenſis per an.16.tandem Archiep.Rothomagenſis 1231.

55. Petrus de Collomedio,eligitur 1236.

56.Odo, Abb.S.Dionyſij 1247.

57. Odo Rigaudi. Ord.Frat.Minor.1248. *Antonin. cap.9 tit.24.part.3.Hiſtor.*

58. Guillelmus de Flaua Curia, 1278.Lingonenſ.Epiſc.

F 59. Bernardus de Vaſconia, 1306.hic Clementis VI.ſummi Pont.nepos.

60. Ægidius Aſſalini De bellamera, Aruern.1307. Cardinalis ab Innocentio VI. antea Epiſc. Morinenſis tandem Archiepiſc. Auenionenſis.

61. Guillelmus de Duro Forti. Vaſco, ſubrogatur 1318.

62. Petrus Rogerij de Malo-Monte,de Malmont.Monach. profeſſ. Lutetiæ Theol. Magiſt. aſſumpto, primò Archiep. Arelatenſis, poſtea Senonenſis, tandem an.1340.Rothomagenſis conſtitutus fuit. Cùm à Benedicto 12.Pp.Presb.Cardinalis TT.S. Nerei & Achilei creatus fuiſſet an.1337. tandem Pont.Max. anno 1342. renunciatus eſt 5. Maj, & Clemens VI.dictus eſt, à Petratcha liberaliſſimus Pont. dicitur Obiit Auenione 6.Decemb.1352.

63. Aymericus Guenaut.Turonen.prius Epiſc.Antiſſiodorenſis 1338.

64. Nicolaus Rogerij, Nepos ſupradicti Petri Rogerij 1342.Pp.Clementis VI.

65. Ioannes de Marigniaco, A Clemente prædicto Pp. de Epiſc.Beluacenſi transfertur 1347.ad Archiepiſc.Rothomag.

G 66. Petrus de Foreſta, Monach. & Abbas S.Dionyſij prius Epiſc. Tornacenſis,Franciæ Cancellarius Regis Ioannis anno 1355. ab Innocentio Pp.VI. Presbiter Cardinalis T. 12. Apoſtolorum factus, peſte Auenione moritur menſe Iunij anno 2361.

67. Guillelmus de flaua-Curia. Auxitenſ. Archiep.1356.

68. Philippus de Alenconio, prius Bellouacenſ.Epiſc. fuit etiam S.R.E. Card.Patriarcha Aquileienſis,& Epiſc Oſtienſ. obiit an.1402.

69.Petrus Iudicis Archiepiſc.Narbonenſ.prius 1376.

70. Guillelmus de Leſtrangiis 1376.

71.Guillelmus de Vienna,in Concil.Conſtant 1378.

72.Ludouicus de Haricuria, 1386.

73.Ioannes de Rupeſciſſa V. I. D. ab officiali Rothomagenſi ad Epiſcopatum S.Papuli,& Patriatchatum Aquileienſem promotus eſt in Concil. Conſtantienſi, circa annum 1415.poſtea Epiſc.Pariſienſ.& paulò poſt ad Rothomagenſem Eccleſiam Metropolitanam euectus eſt à Martino V. Obiit Bononiæ in Legatione an.1437.

74 Hugo de Orgiis.Prius Epiſ.Cabilonenſis 1432.

75. Ludouicus de Luxemburgo, prius Epiſc. Morinenſ. Concil. Baſilienſi interfuit 1436. Præsbyt. Card.44.SS.quatuor Coron.an.1439.ab Eugenio 5.obiit 1443.

76.Radulphus Rouſſel,Canonic.Rothomagenſis electus à Capitulo 1443. H

77. Guillelmus d'Eſtouteuilla, Decretorum Doctor,Monachus & Prior Monaſterij.S.Martini à Campis Pariſ.Epiſc. Morinenſis,poſt Andegauenſis,deinde Biterrenſis, poſtremo Archiep. Rothomagenſis. Romæ mortuus eſt octuagenario maior, cùm vixiſſet in Cardinalatu 38.an Cardinalium Collegij Decan.S.R.E. Camerarius,& Archipresbyter S.Mariæ Maioris an Dom.1482.11. Kal.Febr.

78. Robertus de Croiſmare, Canonic. Rothomagenſ.electus à Capitulo Archiep.an.1482.

79. Georgius de Amboiſa, priùs Archiep. Narbonenſ.poſtremo an.1594. Rothomagenſ. S.R.E.Card.creat.an.1498. ab Alexand 6.tit.S.Xyſti.Obiit Lugduni Idib.Maij 1511.ibique ſepultus.

80. Georgius de Amboſia. Prædicti nepos, ex Archidiacono Archiepiſcopus effectus eſt, an.1509.

81. Carolus à Borbonio Princeps, priùs Epiſcopus Niuernenſis deinde Bellouacenſis, S.R.E. Card. Tit. S. Chyſogoni, & Abbas S. Germani à Pratis Pariſienſis. Obiit in Carcere Fontaneri Comitis, Oppidi Pictauorum 9. Maij 1590. propter bellum ciuile natus 67. annis.

82. Carolus à Borbonio S. R.E. Cardinalis Vindomenſis dictus, prædicti Caroli nepos, poſſeſſionem perſonalem adeptus eſt 23. Maij an. 1599.

83. Carolus à Borbonio, Henrici 4. Galliarum & Nauarræ Regis frater naturalis, antea Epiſcopus Lectorenſis. Obiit an.1610.

84. Franciſcus. S. R. E. Cardinalis à Ioyeuſa nuncupatus creat. à Gregorio Pp. 13. 9. Decemb. 1583. Collegij Cardinalium Decan. & Galliæ Romæ protector ſvitam finiuit 7. Auguſti an. 1615. cui ſucceſſit.

85. Franciſcus Harleus de Chanualon, nobilis genere, ſed nobilior virtute, hoc an. 1525. feliciter ſedit.

SERIES.

ARCHIEPISCOPORVM TVRONENSIS ECCLESIÆ.

Vrbs Turonenſis, vulgò Turo, à Ptolomeo Cæſarodunum dicta, in terra Lugdunenſi trans Ligerim ſita eſt, omnibus facultatibus & diuitiis referta eſt, ædificiiſq; ſuperbis adornatur.

1. S. Gatianus vel Gratianus Epiſcopus, an. Imperij Decij primo à Romanæ ſedis Papa tranſmiſſus eſt: in qua vrbe multitudo Paganorum idololatriis dedita commorabatur: de quibus nonnullos prædicatione ſua conuerti fecit ad Dominum. in hac vrbe tali condirione, vt ferunt, an. 50. commoratus, obiit in pace, & ſepultus eſt in ipſius vici Cœmiterio, quod erat Chriſtianorum. Obiit an. 308. poſt cuius obitum ſedes Epiſcopalis vacauit an. 37.

2. S. Lidorius. An. Imperij Conſtantis primo, ordinatur Epiſcopus. Hic ædificauit Eccleſiam primam intra vrbem Turonicam, cum tam multi Chriſtiani eſſent: primáque ab eo ex domo cuiuſdam Senatoris, Baſilica facta eſt. Huius tempore S. Martinus in Galliis prædicare exortus eſt: Sedit autem an. 33. & obiit in pace, ſepultuſque eſt in ſupraſcripta Baſilica, quæ hodiéque eius nomine vocitatur.

3. S. Martinus. Anno 8. Valentis & Valentiniani, Epiſcopus ordinatus, egregius SS. Trinitatis prædicator extitit. Quare ab Hæreticis, eò quod ſanctam trinitatem intrepidus prædicaret, virgis cæſus, atque expulſus de Italia, in Gallias acceſſit: multos paganorum conuerti fecit, templa eorum, ſtatuaſque confregit, fecitque multa ſigna in populo, ita vt ante Epiſcopatum duos ſuſcitaret mortuos: poſt Epiſcopatum autem, vnum. Conſummato præſentis vitæ curſu, obiit apud Candatenſem Vicum Vrbis, ſuæ anno 81. ætatis: de quo vico nauigio ſublatos, Turonis eſt ſepultus, in loco, quo nunc adoratur ſepulchum eius: de cuius vita tres à Seuero Sulpitio libros conſcriptos legimus. Sedit an. 26. menſ. 4. & vacauit Sedes an. 20.

4. Briccius. Ordinatur Epiſcopus an. Arcadij & Honorij 2. cùm pariter regnarent; Fuit autem Ciuis Turonicus cui 33. Epiſcopatus an. crimen adulterij eſt impactum à ciuibus Turonicis, qui expulſo eo Iuſtinianum Epiſcopum ordinauerunt: Briccius verò ſe ad Papam dirigit: Iuſtinianus autem poſt eum abiens, apud Vrbem Verſellenſem obiit. Turonici iterum malignantes. Armentium ſtatuerunt; Briccius verò ſeptem apud Papam an. degens, immunis inuentus à crimine, ad Vrbem ſuam redire iuſſus eſt. Fueruntque omnes an. Epiſcopatus eius 57. Obiitque & ſepultus eſt in Baſilica quam ſuper Sanctum Martinum ædificauit.

5. Euſtochius ordinatur Epiſcopus vir ſanctus & timens Deum, ex genere Senatorio. Sedit autem an. 17. & ſepultus eſt in Baſilica, quam Briccius Epiſc. ſuper ſanctum Martinum ſtruxerat.

6. Perpetuus. De genere & ipſe, (vt aiunt) Senatorio, diues valde, & per multas Ciuitates habens poſſeſſiones.

7. Voluſianus. Ordinatur Epiſcopus, vir ſanctus, & valde diues, propinquus & ipſe Perpetui Epiſcopi deceſſoris ſui. ſedit autem an. 7. menſ. 2.

8. Vitus. Epiſcopus creatur, & ipſe pro memoratæ cauſæ zelo ſuſpectus habitus à Gothis, in exilium deductus vitam finiuit: facultates ſuas Eccleſiis & bene meritis dereliquit. Sedit autem an. 11. d. 8.

9. Licinius. Ciuis Andegauus, qui ob amorem Dei in Orientem abiit, Sanctaque loca reuiſit: exinde digreſſus, Abbatis officio in Monaſterio vbi Sanctus Venantius Abbas ſepultus eſt, functus, ad Epiſcopatum eligitur. Sedit autem an. 12. menſ. 2. d. 25.

10. Theodorus & Proculus. Iubente beata Chrodielde Regina ſubrogantur, eo quod de Burgundia iam Epiſcopi ordinati, ipſam ſecuti, & ab hoſtilitate de Vrbibus ſuis expulſi fuiſſent. Erant autem ambo ſenes valde: rexeruntque Eccleſiam Turonicam ſimul an. duobus, & ſepulti ſunt in Baſilica S. Martini.

11. Dinifius. Per electionem præfati regis ad Epiſcopatum acceſſit. Sedit autem menſ. 10. & ſepultus eſt in Baſilica S. Martini.

12. Ommatius De Senatoribus Ciuibuſque Auernis. Sedit an. 4. menſ. 5. obiitque.

13. Leo Ex Abbate Baſilicæ S. Martini ordinatur Epiſcopus; Fuit autem Faber Lignarius, faciens etiam turres Holochryſo tectas. Sedit autem menſ. 6.

14. Francilio. Ex Senatoribus ordinatus Epiſcopus, Ciuis Pictauus, habens Coniugem, Claram nomine, abſque Liberis tamen. Sedit autem an. 2. menſ. 6. obiitque & ſepultus eſt Baſilica eadem.

15. Iniurioſus. Ciuis Turonicus. Hic inſtituit Tertiam & Sextam in Eccleſia dici, quod modò in Dei nomine perſeuerat. Sedit autem an. 16. menſ. 11. d. 26. obiitque & ſepultus eſt an. Baſilica S. Martini.

16. Baudinus. Ex Referendario Clotharij Regis, ordinatur Epiſcopus, habens & filium; multis Eleemoſynis præditus: Sedit autem an. 5. menſ. 10. obiitque, & ſepultus eſt in Baſilica ſupradicta.

17. Guntharius. Ex Abbate monaſterij. S. Venantij ordinatur Epiſc. Sedit autem an. 2. m. 10. d. 22. ceſſauitque Epiſcopatus an. vno.

18. Eufronius. Presbiter conſtituitur Epiſc. vir egregiæ Sanctitatis, ab ineunte ætate Clericus. Sedit autem ann. 17. Obiitque ætatis 70. ceſſauitque Epiſcopatus d. 19. Ad cum ſcripſit *Fortunat. proœmium lib. 3. Poëmatum.*

19. Gregorius. Creatus ordinatuſque fuit Epiſcopus ſub Chriſti annum 575. vt ipſe de ſe prodidit *Miracul. S. Martini c. 1. anno*, inquit, 172. *poſt tranſitum S. Martini Antiſtitis, Sigeberto glorioſiſſimo Rege 12. anno regnante, poſt exceſſum S. Euphronij Epiſcopi, &c. onus Epiſcopale indignus accepit.*

20. Peladius. Archiepiſcopalem ſedem tenuit an. 7. menſe vno.

21. Leupicanius. vel Leupicarius, an 610. ſedit an. 12. m. 3.

22. Agiricus, alias Aignicus, ſedit an. m. 2.

23. Ginadus, vel Ginaldus, an. 626. ſedit an. 1. m. 3.

24. Sigiliacus, alias Sigilaicus, an. 628. ſedit an. 2. m. 8.

25. Lebardus, vel Leobaldus, an. 629. ſedit an. 6.

26. Medeſgiſilius, vel Medegiſgidus, ad. 635. ſed. an. 11.

27. Latinus, ſedit an. 13.

28. Cotigiſilus, ſedit an. 2.

29. Ragobertus, ſedit an. 11.

30. Papolenus. ſedit an. 5. m. 2.

31. Grotbertus, ſedit an. 25. m. 11. an. 675. Eccleſiam B. Martini libertate donauit, vt notant Chartæ einſd. Eccleſiæ.

32. Berius, an. 695. ſedit an 15. m. 11.

33. Peladius 2. an. 710. ſedit ad. 4. m. 3. d. 10.

34. Euartius, an. 713. ſedit an. 9.

35. Ibo, an. 723. ſedit an 8.

36. Gunthrannus, an. 728. ſedit an. 11. m. 2.

37. Dido, alias Vido, an. 738. ſedit an. 1. m. 1.

38. Ringambertus, vel Ragobertus, an. 744. ſedit an. 28. menſ. 5.

39. Aubertus, an. 752. ſedit an. 15. d. 5.

40. Oſtaldus, an. 767. ſedit an. 12.

41. Euſebius, ſedit an. 20.

42. Herlingus, an. 793. ſedit an. 27.

43. Ioſeph, an. 820. ſedit an. 23. m. 5.

44. Laudrantius, vel Laudracinus, alias Laudramius: an. 844. ſedit an. 14. m. 6. tempore Ludouici Pij Caroli Magni filij; vt videre eſt *lib. 2. cap. 25. Anſegiſi Abbatis.*

45. Vrſinarius, an. 847. ſedit an. 11. m. 6.

46. Landramus, ſedit an. 4. m. 4. ſub Carolo Caluo Rege. De eodem Laudramo, Vide *Lupum Ferrarienſem Abbatem in Epiſt.*

A 47. Amalricus, an. 853. Interfuit Synodo habitæ apud diuorum Medardi & Sebaſtiani Monaſterium prope Sueſſionum Vrbem præſente Carolo Caluo Rege. Sedit an. 4. menſib. 11.

48. Herardus, an 858. Interfuit & ſubſcripſit Synodo à Ponthice habitæ, & an. 866. ipſe Herardus cum Nannetenſi & Cœnomanenſi Antiſtitibus Electramnum ordinauit & ad Pontificalem ſedem Redonenſis Eccleſiæ conſecrauit. Sedit an. 15. menſib. 3.

49. Actardus, an. 871. ſed. an. 3. menſ. 2.

50. Adalaudus, an. 874. ſedit an. 26. menſ. 2. De eo vide *Trollat. Odonis Cluniacenſis Abbatis*, de reuerſione B. Martini a Burgundia.

51. Hebernus, an. 887. ſedit an. 27. menſ. 4.

52. Robertus, an. 916. ſedit an. 3. menſ. 3.

53. Therolus, vel Theotolus, vir ſanctiſſimus, miraculis poſt mortem claruit. Sedit autem an. 13. menſ. 4. obiit an. 94 . *Flodoardus.*

54. Ioſeph 2. Sedit an. 11. menſ. 2. dies 28. de eo fit mentio in Catalogo Archiepiſcoporum, qui eſt inter chartas Capituli S. Martini Turonenſis.

55. Frotmus, vel Froterius, an. 965. ſedit an. 3.

B 56. Hardoinus. Sedit an. 18. menſ. 10.

57. Archembaldus, ſiue Archambaldus. Sedit an. 986. & Archiepiſcopalem ſedem tenuit an. 18.

58. Hugo, an. 1004. Religioſus Ord. S. Bened. infirmitate deterrius Epiſcopatum abdicauit, & recipitur in Monaſterio Cluniacenſi a S. Petro Abbate, vt videre eſt *lib.* 10. *Epiſt.* 11. *eiuſdem Abbatis*, ſedit an. 18. m. 3.

59. S. Arnulphus, an. 1018. ſedit an. 31. m. 10.

60. Bartholomæus de Faya, an. 1058. ſedit an. 13. m. 6. Interfuit coronationi Philippi I. Franc. Reg. 23. Maij an. 1059.

61. Radulphus, an. 1094. ſedit an. 21. m. 10.

62. Radulphus 2. ſedit an. 1. m. 8.

63. Gilbertus, an. 1119. Sedit an. 7.

64. Hildebertus, Monachus Cœnobij Cluniacenſis, & S. Hugonis Abbatis Diſcipulus, ex Epiſcopo Cœnomanenſi, quem Epiſcopatum rexerat 29. an. Turonenſis Archiepiſc. electus eſt an. 1127. Epiſt. ſcripſit ad Honorium 2. Pp. & alios, & alia opera, quæ extant in Bibliotheca Cluniacenſi nuper edita. Sedit an. 6. m. 6.

C 65. Hugo 2. an 1134. ad an. 1149. Sedit an. 14. m. 6.

66. Engelbaldus, vel Emolandus. Sedit an. 1149. obiit 115 . ſedit an. 9. m. 5.

67. Ioſcinus, aliàs Ioſcius, an. 1157. Eo ſedente an. 1163. Alexander 3. Pont. Max. Turonum profectus eſt, vbi Concilium habuit, in Eccleſia S. Mauritij, nunc S. Gatiani dictæ, cui interfuerunt 17. Cardinales, multi Archiepiſc. Epiſc. Abbates, & alij Antiſtites, inter quos numeratur ipſe Ioſcinus, ſed. an. 16.

68. Bartholomæus Vindocinenſis, qui interfuit Concilio Rhemenſi an. 1173. ſedit an. 32. menſ. 6. d. 15.

69. Gaufridus de Lauda, ſedit an. 1. m. 1. d. 3.

70. Ioannes de Fava, nepos Bartholomæi ſed. an. 1211.

71. Iuellus de Mateſelon, poſtea Archiepiſc. Remenſis, qui an. 1244. poſt Concilium Lugdunenſe ad bellum ſacrum profectus eſt.

72. Martellus.

73. Petrus de Lambalia.

74. Vincentius de Pilemi.

75. Ioannes de Monteſorelli.

76. Bucardus Dain.

77. Ragus de Monte Baſonis.

78. Gaofridus de Hava.

79. Stephanus de Burgolio, Andegauenſis, an. 1323. fundauit Collegium, quod vulgò Turonenſe dicitur, Lutetiæ

D Pariſiorum, & obiit an. 1336.

80. Petrus Fretaudi.

81. Philippus Blanche.

82. Symon Renulfi, viuebat an. 1377.

83. Seguinus, patriarcha Antiochen. ſedebat an. 1386.

84. Alſelmus Bœſtel.

85. Guido de Roya.

86. Seguinus d'Anthon, fuit etiam Patriarcha Anthiochen. & ſedit regnante Carolo 6.

87. Amelius de Mallio, aliàs de Brolio.

88. Iacobus Gelu, vnus ex Electoribus Martini V. Pp. interfuit Concil. Conſtantienſi an. 1417.

89. Philippus de Coetquis. Priùs Epiſcopus Leonenſis E in Britannia vbi natus erat, literis tum ſæcularibus, tum Iuris vtriuſque, ac diuinis Eccleſiæ eruditus & eloquentiſſimus, Regis Caroli VII. multoties Orator & Legatus ad ſummum Pontificem & Germaniam aliaſque nationes exteras, maximè ad Concilium Baſileenſe, in quo à Felice 5. Ppa 12. Nouemb. an. 1440. in 3. creatione Cardinalium Preſbyter Cardinalis creatus, tanti fuit ingenij, vt Romæ Gallus Gallorum vocaretur. De eo amplius *Bertranum Argentræum in Hiſtoria Britanniæ Armoricæ.*

90. Ioannes Bernardi Turonenſis, ſedebat an. 1448.

91. Gerardus de Cruſſol. Anno 1466. anno ſequenti interfuit generalibus regni Comitiis Turonis habitis, ſub Ludouico XI.

92. F. Elias de Bourdeille. Religioſus Ordinis Minorum Maximus Theologus, primo Epiſcopus Petragoricenſis, poſtea Archiepiſcopus Turonenſis & Presbyter Cardinalis TT. S. Luciæ in Silice an. 1483. à Xiſto 4. creatus. Obiit Menſe Iulio anni ſequentis. Poſt mortem claruit miraculis.

93. Robertus de Lenoncourt. Poſtea fuit Archiepiſcopus Rhemenſis, an. 1508. obiit an. 1533.

94. Carolus de Caretto S.R.E. Cardinalis, Archiepiſcopus, Thebanus, Romæ mortuus an. 1514. 14. Kal. Dec. F

95. Chriſtophorus de Brillac. an. 1504. Epiſcopus Aurelianenſis ex reſignatione Franciſci auunculi, tandem Archiepiſcopus Turonenſis.

96. Martinus de Beaune. Turonenſis an. 1520. Iacobi de Beaune, Baronis de S. Blanſay, Vicecomitis Turonenſis, & Ioannæ Ruſææ vxoris filius fuit.

97. Antonius de la Barre, an. 1534.

98. Georgius, Cardinalis de Armeniaco. ☞ De eo vide ſeriem Archiep. Toloſanorum.

99. Stephanus de Poncher, an. 1552. ☞ Vide *Ioan. Tilium in Commentariis, præcipuè in tractatu de ſeſſione Magnatũ Fr.*

100. Alexander, Cardinal. de Farneſio, Petri Aloyſij Parmæ & Placentiæ Ducis filius, Paulo III. Pontifice eius auo Diacon. Card. S. Angeli pronunciatus an. 1534. obiit anno 1569. ætat. 69.

101. Simon de Maillé de Brezé Monach. Ord. S. Benedicti Abb. de Oratorio, de Loroux, Archiepiſc. creatus an. 1560. vir fuit vt natalibus, ſic rara eruditione inſignis, à quo, menſe Maio an. 1583. Cæſaroduni Turonum Synodus Prouincialis incheata, & Septembri proximo Andegaui perfecta fuit. Obiit an. 1597. Eius elogium ſcripſit *Scæuola Sammarthan. Quæſtor. Franciæ lib. 4. Elogiorum.* G

102. Franciſcus de la Gueſle, Senator Pariſienſis, Conuentus ſacri Ordinis permiſſu Regis Henrici magni Lutetiæ habitus eſt, a quo delegatus ad ipſum idem Franciſcus de la Gueſle in comitatu multorum Antiſtitum, qua erat facundia & doctrina præditus, grauem habuit orationem. Obiit anno 1614.

103. Sebaſtianus de Galigai. Italus, poſt obitum parentis, Franciæ Mareſchalli, omnibus honoribus deſtitutus eſt, & ei ſuffectus.

104. Bertrandus Deſchaux (antea Baionenſis Epiſc.) anno 1618. Archiepiſc. Turonenſis à Rege Lodouico Iuſto, cui à Conſiliis eſt, & primus Eleemoſynarius creatus, an. 1619. Ab eodem Rege cum aliis tribus Antiſtitibus Ord. S. Spiritus Commendator, vt vulgò vocant, creatus eſt. Sedere pergit hoc an. 1625.

SERIES ARCHIEPISCOPORVM ECCLESIÆ SENONENSIS Metropolitanæ. Sens.

H Ptolomeus in deſcriptione Galliæ ſcribit ſub finem; Senonenſem Ciuitatem Ethnicæ tunc Galliæ, quæ deinde Chriſtianis habita eſt, totius Franciæ Metropolim & Caput, nam Euangelij ſplendore illuſtrata Sanctorum Chriſti Diſcipulorum Sauiniani & Potentiani, atque Altini miniſterio quos B. Paulus ad Senonenſem populum ad eum ab errore reuocandum gentilitatis, ab vrbe Romana delegarit, ſub medium Imperij Claudij Cæſaris circa an. 45. Atque ideò à prædicto Paulo Apoſtolo S. Sauinianus primus Senonum Antiſtes Primatis titulo decoratus fuit vt ſcripſit *Antonin. 1. parte Hiſt. tit. 6. c. 25.* ac poſtea Anſegiſus eius Præſul. tit. Primatis Galliarum & Germaniæ induit. An. 876. legatus *Baron. tom. 1. Annal. An 69.*

A 1. S.Saluinianus. Ex Chriſti diſcipulis, à B. Petro miſſu eſt in Galliam ſub medium Imperij Claudij Cæſaris,& circiter annum à Chriſto nato 45.vt eam Idololatriæ deditam ad Chriſtum & veri lumen adduceret: ab eodémque Primatem Galliæ conſtitutum eſſe,refert *Antoninus c.25.tit.6. primæ partis Hiſtoriarum*. Capite truncatur pridie Calendas Ianuarij an. 74. cui S. Potentianus ſucceſſit. V. *Baronium Annal. Tom. 1.an.69.*

2. S. Potentianus Martyr an.75. paſſi ſunt etiam cum illo Altinus,Etdaldus & Serotinus,ſocij in vita,morte, & ſepulchris:quorum corpora an.Dom.840.tranſlata ſunt ab Antiſtite Genilone huius Ciuitatis ad Baſilicam B.Petri vicinam, vbi auditæ ſunt voces Angelicæ vt chori pſallentes, vt ait *Petrus de Natalibus lib.2.c.25.in Catalogo Sanctorum.*

3. Leontius præfuit an.28.qui ſedem ſuſcepit an. Do.78.

4. Seuerinus, ſiue Seuerus,in Concilio Agrippinenſi adfuit an. 20. ſedem ſuſcepit 103.

5. Audatus. præfuit an.32. ſub Sixto Pontifice ſedem ſuſcepit 126.

6.Eraclius.præfuit anno 40.obiit anno 201. ſedem ſuſcepit 161.

B 7. Limatius, ſiue Lucianus, præfuit 36. obiit 239. electus 201.

8. Simplicius,præfuit 42.obiit 279.eligitur 238.

9. Polycarpus,fit Epiſcop.270.Monaſterium conſtruxit in honorem SS. Geruaſij & Prothaſij iuxta Regulam S. Baſilij conſocij & amici, cum exularet in Phrygia.

10. S. Vrſicinus, ann. 310. cuius feſtum 24. Iulij celebratur.

11. Theodorus, creatur 356.obiit 349. præfuit 29.

12. Siclinius,ſiue Sindinus, præfuit 28.obiit 421. Sepulti ſunt in Monaſterio Sanctorum Geruaſij & Prothaſij Martyrum,lapſu & bellorum iniuria ſolo æquato.

13. S.Ambroſius,præfuit 35.obiit 455. cuius feſtum 3. Septem. celebratur.

14. S. Agricius,ſeu Agtæcius,obiit 487.cuius feſtum 13.Iulij,ad eum Sydonius Apollinaris ſcripſit Epiſt.7.lib.5.

15. Eraclius,obiit 520.adfuit tempore Clodouæi in Concilio Chalcedonenſi:hic Eccleſiam in ſuburbio conſtruxit in honorem S. Ioannis Euangeliſtæ, vbi Moniales poſuit, ibique ſepultus eſt.

C 16. S.Paulus, Eraclij frater, obiit 569.cuius feſtum 9.Iulij celebratur, iacet in ſepulchro fratris.

17. Leo, præfuit 23. interfuit Conciliis Aurelianenſi 2.& 3.an.536.540.

18. Conſtitutus,ſiue Conſtantinus. In Concilio Pariſienſi,circa an.559.

19. S.Artemius,in Concil.Matiſconenſi an.589.

20. S.Lupus.Illuſtribus parentibus ortus floruit 613.amunculos habuit Auſtennium Aurelianenſem, & Aunarium Antiſſiodorenſem Epiſc. omnia bona ſuæ Eccleſiæ paterna legauit.Obiit631.

21. S.Seuecius,tempore Clotharij Regis,obiit 623.

22. S. Amatus 672. à Theodorico Rege affligitur, & ab Ebroino pellitur,*Sigeb.*& obiit in Flandria an.Dom.690. diu in exilio vexatus.

23. Medericus,ſiue Mederius,qui rexit 5. an. ædificaſſe S. Symphoriani Eccleſiam in Senonenſi ſuburbio fertur, & in ea ſepultum fuiſſe an.631.

24. Hildegarius.

D 25. Arripertus.obiit 647.

26. Ermentarius, in Concilio Cabilonenſi Armentarius ponitur, obiit 650.

27. Arnulphus.

28. Lamdebertus, ſiue Lambertus Monach. Monaſterij Fontanellæ Ord.S. Benedicti, doctrina & morum grauitate venerabilis,floruit an.700.*Tritemius lib.4.c.71.de Vitis Monach.Ord S.Bened.*

29. S.Hasmo,ſiue Emmo.

30. S.VVlfrannus,ſiue Vulphronius, *Meyer.in Chron.* Religioſus eiuſdem Ord. Vaſco, *Tritemius* ſcribit eum Coronam accepiſſe æternam an.720.*eod.lib.c.*73.

31. Gericus,præfuit tribus an.

32. S.Ebbo,vel Obbo,Monachus & Abbas S.Petri Viui, Senonis Geri[illegible] ſucceſſor nepos, an.735.vir ſanctiſſimæ & vitæ religionis eximiæ,obiit an.750 Pontific. an.15. *Tritemius.*

33. S. Honobertus. obiit 755. qui ſedem ſuſceperat an.o750.

E 34. S.Honulphus,ſuperioris pater moritur 761.qui præfuit 6.an.

35. Merulphus,ſeu Merulphus,an.761. quo receptus eſt, transfertur ad Eccleſiam regendam.

36. Otbertus,ſiue Ochibertus.S.R.E.Card.762.

37. Lupus II.creat.762.

38. VVilarius,ſit Epiſcopus 764.obiit 769.qui & VVinnarius dicitur.

39. Goteſcalus,præfuit an.4.obiit 773.

40. Gombertus,773.obiit 778.ſub Carolo Magno.

41. Serenus,incœpit 778.præfuit an.7.

42. Petrus,conſtituitur 784.præfuit an.3.

43. VVinnebaudus,cœpit an.786.præfuit an.7.qui & Guillebodus dicitur.

44. Venerandus, vel Bernardus,792. præfuit an.3.

45. Renobertus, ſiue Raymbertus, ordinatur Epiſcop. an. 795.

46. S.Magnus 804.tempore Caroli Magni præfuit 14.

47. Hieremias, Monachus Epiſcopus 819. obiit circa an. 830.

F 48. S.Aldricus,Monachus Abbas Ferrarienſis Cœnobij, obiit 842.cuius feſtum 8.Iunij celebratur,ſanctitate ac miraculis hoc vſque claruit.

49. Genilo SS. Sauiniani, Potentiani, Altini, Martyrum corpora in Eccleſiam S.Petri tranſtulit,obiit an.865.

50. Egilus Monach.& Abbas Monaſterij S.Saluatoris de Prumia in agro Treuirenſi creatus Archiep.an.865.an.6.rexit Eccleſiam,obiit 871. *Trithemius vbi ſupra.*

51. Anſegilus, Monach.& Abb. Laubienſis in Hannonia à Ioanne 8.Summo Pont. primatum Galliarum & Germaniæ ſibi vindicauit an.871. obiit 878.rexit Eccleſiam an.8. *Trithem.lib.5.c.86.* ſcripſit multa opera.

52. S.Eruradus Monachus,obiit an.887.

53. Galterus,obiit 923.hic Eudonem conſecrauit Roberti Andegauenſis filium.*Guaguinus.*

54. Galterus 2,obiit 927.

55. Odaldus,ſeu Adaldus,obiit 933.

56. Guilielmus,Monachus S. Petri Viui, creatus an.933. obiit an.938.

G 57. Gelanus,ſiue Gerlandus, Monachus S.Germani Antiſſiodorenſis,obiit 946.

58. Vindemanus,ſeu Hildemannus, Monach. S. Dionifij rexit Archiepiſcopatum an.13.obiit 959.

59. Archambaudus,obiit an 966.

60. Anaſtaſius præfuit an 2.

61. Seuinus,vel Seginus,aut Senuinus.Præfuit 22.an. temporibus Hugonis Capeti,obiit an.Dom.998.

62. Leotoricus,obiit 1031.qui ſedem ſuſcepit an.1000.hic Ciuitatem à Bernardo Tyranno liberat, in quam Robertus Rex intrauit. *Guaguinus.*

63. Gilduinus,obiit 1050.ſeu Gelduinus, Pariſienſ.genere creatur 1033.

64. Maynardus,Epiſc. priùs Trecenſis,deinde Archiepiſc. Senonenſis,rexit Eccleſiam 12.an obiit 1062.

65. Richerius obiit 196. poſt cuius obitum vacauit ſedes trib. an.

66. Dimbertus,an.1099. Epiſc.creatur, *Baronius* ampl. *Tomo 11.an.1099.num.67.*

67. Gilbertus conſtituitur 1110. Huius temporibus fundata eſt Clara-vallis Abbatia Ordinis Ciſtercienſis, cuius primus extitit Abbas B. Bernardus, vnxit Aureliis Regem Ludouicum Groſſum an.1109.Obiit 1144. *Yuo Carnotenſis Epiſt.170.de eo.* H

68. Hugo.Hic Reginam conſecrauit inuito Samſone Remenſi Archiepiſc.rexit Eccleſiam 26. an. Obiit ætate confectus 1.Nou.Februar.1169.

69. Guillelmus, primò Sanctonenſis Epiſcopus S.R.E. Cardin. ab Alexandro 3.& S.Sedis per Galliam Legatus conſtitutus eſt tandem Archiepiſc.Rhemenſis.

70. Guido,rexit Eccleſiam 17.annis,obiit 1194.Reginam vxorem Philippi Regis vnxit apud Sanctum Dionyſium. Obiit 1193.

71. Michaël,Decanus Eccleſiæ Pariſienſis, Frater Reginaldi de Corbelio Epiſcopi Pariſienſis,obiit 1199.poſtquam 5.an. rexit Eccleſiam.

72. Pe

72. Petrus de Corbelio, obiit 1222. prius Epiſcopus Cameracenſis, an Pariſienſi Academia Theologiæ Profeſſor cum maxima laude. De eius poſtulatione & electione eſt *Decretalis Innocentij III.* Decano & Capitulo Senonenſi de poſtulat. Prælat. ex. aduerſus hæreticos Albienſes certauit. Obiit 1226. 3. Iunij.

73. Galterus Cornutus, Margaretam vxorem S. Ludouici Senonis coronauit 1234. palatium Archiepiſcopale ædificauit, 19. an. Eccleſiam rexit. Obiit 11. Kal. Maij 1241.

74. Gilo, qui & Egidius Cornutus dictus, fuit frater ſuperioris, rexit Eccleſiam 8. an. Obiit an. 1254.

75. Henricus Cornutus, Gilonis nepos ex Archidiacono Archiepiſcopus Senonenſis electus eſt. Obiit 1258. 12. Kal. Nouemb. veneno à coquo ſublatus.

76. Guilielmus de Burcia, ceſſit Epiſcopatum Petro de Charny, an. 1267. & obiit anno 1269.

77. Petrus 3. de Charny, primo Canonicus, poſtea Decanus Eccleſiæ Senonenſis, & Diœceſis Officialis, ab Vrbano IV. Pp. Gallo, cuius erat Cameratius, Archiepiſcopus creatus fuit. Obiit an. 1274.

78. Petrus 4. de Aniſiaco, prius Canonicus Antiſſiodorenſis Eccleſiæ, & Senonenſis Theſaurarius, obiit 1275.

79. Gilo Cornutus 2. qui & Egidius dicitur, Galteri & Gilonis nepos, ſedit 18. an. Obiit 1292.

80. Stephanus Becard, peractis in Epiſcopatu annis 18. Obiit 1309.

81. Philippus, frater Engerrani de Marigny, Franciæ Quæſtoris ſeu Theſaurarij, prius Epiſcopus Cameracenſis. Obiit Lutetiæ 1325.

82. Guilielmus de Melduno, ſedit 4. annis tantum. Obiit 1329.

83. Guilelmus 2. de Brucia, antea Archiepiſcopus Biturcenſis, ſcripſit contra Petrum de Cuneris pro iuriſdictione Eccleſiaſtica. Obiit 1338.

84. Petrus Rogerij de Malomonte, Læmouicenſis, Religioſus Ordinis S. Benedicti, prius Abbas Fiſcanenſis deinde Epiſcopus Arrebatenſis, poſtea Philippi Vallæſij Regis poſtulatione (cuius erat a Conſilijs) Archiepiſcopus Senonenſis creatur an. 1338. paulò poſt Rothomagenſis Archiepiſcopus, tandem Summus Pontifex electus Clemens VI. dictus: De eo plura in *ſerie ſummorum Pontificum inter Epiſcopos Italiæ.*

85. Philippus de Melodimo frater Guilielmi, priùs Catalaunenſis Epiſcopus, ſedit 4. an. Obiit 1345.

86. Guilelmus de Meloduno, Philippi nepos, Obiit anno 1375.

87. Audemarus, ſiue Adomarus Robert, Lemonicus, Atrebatenſis antea Epiſcopus, deinde Morinenſis, Obiit 1384.

88. Gonterius de Baignaux Caroli V. Regis a Secretis fuit, poſtea Epiſcopus Cœnomanenſis. Obiit 1386.

89. Guido de Roya, tandem Rhemenſis Archiepiſcopus à Gregorio XI. Papa (qui antea Senonenſis Eccleſiæ Archidiaconus fuerat) Obiit 1390.

90. Guilielmus de Dormano (des Dormans) priùs Epiſcopus Meldenſis, Regis Carolo VI. poſtulatione & Imperij Archiepiſcopus Renonenſis creatus, primò fuerat ſummæ Pariſienſis Curiæ Regius Patronus, tum Regis à Conſilijs & Curiæ Iuuaminum ſeu Vectigalium præſes, qui Obiit 2. Octobris 1405.

91. Ioannes de Monteacuto. Priùs Carnotenſis Epiſcopus, poſt Gerardi fratris ſupplicium arma cœpit contra Regem in prælio Azincurtiano contra Anglos occiſus an. 1415.

92. Henricus de Sauoyſi Eccleſiæ Senonenſis Canonicus Lingonenſis Decanus, Curiæque Iuuaminum Præſes. Obiit an. 1422.

93. Guillelmus de Nanton. Abbas S. Germani Antiſſiodorenſis Obiit an. 1432.

94. Ludouicus de Melun. Henrici de Sauoyſi ex ſorore nepos. Obiit 1474.

95. Triſtan'ius de Sallazard. Antea Meldenſis Epiſc.

96. Stephanus de Poncher. natus Turonis, prius Epiſcopus Pariſ. dein, Galliæ Precancellarius ſeu Sigilli magni Cuſtos 1514. Ordinationes Synodales edidit ad Cleri ſui reformationem an. 1524. quo anno moritur. Rexit Eccleſiam 45. an.

97. Antonius à Prato Epiſcopus Albienſis, deinde Archiepiſcopus Senonenſis Regis Franciſci 1. nominatione, Regis Franciſci 1. Cancellarius ab an. 1514. Obiit an. 1535.

98. Ludouicus de Borbonio, Cardinalis Præneſtinus Regis, ſanguinis Princeps, Archiepiſcopus creatur 1535. nominatione euſdem Regis. Rexit Eccleſiam 22. annis. Obiit 11. Mart. 1557.

99. Ioannes Bertrandus, Tholoſanus, in eadem Curia Protopræſes, Sigillique magni Regij Cuſtos, & S.R.E. Cardinalis a Paulo 4. an. 1557. rexit Eccleſiam 3. an. Venetiis Regis Legatus, Obiit 4. Decemb. 1560.

100. Ludouicus a Lotharingia, cùm S.R.E. Cardinalis Tit. S. Nicolai in Carcere Tulliano, Cardinalis, Guiſius, vulgo dictus eſſet, Archiepiſcopatum Senonenſem regia nominatione adeptus eſt an. 1560. atque factus Albienſis Epiſcopus, Archiepiſcopatu ceſſu poſt duos an. in fauorem D. Nicolai de Pelleué tunc Ambianenſis Epiſcopi, retenta penſione. Mortuus eſt Ludouicus 28. Martij 1578.

101. Nicolaus Pelleueus, prius Epiſcopus Ambianenſis, deinde an. 1561. Archiepiſcopus factus Senonenſis, & S.R.E. Cardinal. tandem Rhemenſis Archiepiſcopus. Obiit Lutetiæ an. 1594.

102. Reginaldus Belnenſis egregiè à puero literis Græcis & Latinis inſtitutus fuit: Mimatenſis Epiſcopus creatus: primum deinde an. 1581. Archiepiſcopus & Patriarcha Bituricenſis & Aquitaniæ Primas, an 1588. in Bleſenſibus Comitiis pro ſacro Ordine verba fecit, & tempore belli ciuilis conſtantiſſimè fidem Henrico 3. vt & Henrico 4. quem pus & ſalutaribus monitis inſtruxit, cum ad Catholicam Eccleſiam rediit an. 1593. & in Eccleſia S. Dionyſij Sacrum ſolemne audiuit: & an. 1592. dimiſſo Archiepiſcopatu Bituricenſi, Senonenſis Archiepiſcopus & magnus Regis Eleemoſynarius factus eſt: tandem Lutetiæ obiit an. 1606. & in Eccleſia Cathedrali ſepultus tum illi honore decoratur.

103. Iacobus Dauy, antea Epiſcopus Ebroicenſis, Presbyter Cardinalis S. Agnetis titulo in Agone, vulgo Cardinalis du Perron dictus, creatus 9. die Iunij an. 1604. à Clemente 8. fuit etiã ſupremus Regis Eleemoſynarius. Veſtigia deceſſoris ſecutus difficillimis bellorum ciuilium temporibus Regẽ Henricum magnum ſecutus eſt, & an. 1595. Romã miſſus vt ei abſolutionem ab eodem Clemente 8. Pontifice obtineret, quod feliciter confecit. Quinquennio poſt an. videlicet 1600. celebris inter eum & Philippum Mornæum Pleſſæum qui librum de Sacra Euchariſtia & in vetere Eccleſiæ ſacrificio Gallicè ediderat ad Fontembellaquam, coram ipſo Rege Henrico Magno diſputatio habita in qua Mornæus tanquã falſarius conuictus eſt, quod magnam eidem Illuſtriſſimo Cardinali famam attulit, ita vt flagellum hæreticorum dictus ſit: vita hac defunctus eſt Menſe Septemb. an. 1618

104. Ioannes Dauy. Ex reſignatione Fratris Cardinalis du Perron: cuius exemplo multa edidit pro Religione Catholica ad immortalitatem victura monimenta. Fuit vnus ex delegatis Regiis an. 1620. ad Chriſtianiſſ. Reginam Mariam Mediceam, cuius ampliſſimi Antiſtitis interuentu res feliciter & bono publico tranſacta eſt. Obiit 1621.

105. Octauius de Bellegarde. Ex Epiſcopo Conſeranenſi, & Abbate S. Germani Antiſſiodorenſis, 1621.

SERIES
EPISCOPORVM PARISIENSIVM.

Ex Lib. Antiquit. Pariſienſ. Iacobi Bryl.

Lutetia in Pariſienſi agro ſita, ſolo omnium rerum abundantiſſimo medio ferè fluuio Sequana ſecatur; & cum inſula olim eſſet, nunc in vtroque littore Sequanæ in dextro Quidem Vrbs vaſta atque ingens, in ſiniſtro Vniuerſitas appoſita eſt. Cæſar lib. 7. Comment. Lutetia (inquit) oppidum eſt Pariſiorum poſitum in inſula fluminis Sequanæ.

1. S. Dionyſius Areopagita, qui ab Apoſtolo Paulo inſtructus; primò Athenis ab eodem Apoſtolo Epiſcopus eſt ordinatus. At ibi ſtabilita religione Chriſtiana, à B. Clemente 4. Romano Pontifice in Gallias miſſus ad prædicandum Euãgelium Dei, & fidem Orthodoxam promulgandam: primò Meldenſem vrbẽ appulit: ibique religionis Chriſtianæ fundamentis iactis Lutetiam peruenit, in qua S. Dionyſius Gallorum Apoſtolus nuncupatus, verbum Dei prædicauit populis à fide Chriſti alienis. At poſtquam per an. aliquot ſanctum opus fideliter & ardenter executus eſt, nonageſimum an. agens, comprehenſus, & cum eo SS. Presbyter Eleutherius & Ruſticus Diaconus gladio & ſecuti martyrium compleuerunt 7. Idus Octob. an. 120. ſub Euariſto Papa, Adrian. Imperatoris I. *Baronius in Annalib.* 34. 52. & 120.

2. Mallo.

A 3. Maſſus, hunc ſcripſiſſe martyria SS. Dionyſij Ruſtici & Eleutherij refert *Demochares lib. 2. de Sacrificio miſſæ, c. 28.* quæ non extant.

4. Marcus.

5. Aduentus.

6. Victorinus, an. 359. Concilio Agrippinenſi interfuit, & poſt etiam Sardicenſi.

7. Paulus.

8. Prudentius, ſepultus eſt in Crypta S. Genoueſæ: vt apparet ex eiuſdem hiſtoria Gallicè ſcripta: fit memoria eius, in vita S. Marcelli ſucceſſoris, die 1. Nouemb.

9. S. Marcellus, obiit an. Dom. 436. Vitam eius à Fortunato Epiſcopo deſcriptam habes *tom. 6. Surij de ſanctis die 1. Nouemb.*

10. Viuianus.

11. Fœlix.

12. Flauianus, ſedebat circiter hunc an. quo S. Germanus Antiſſiodorenſis Epiſcopus, Britanniam petens, Nanmethodoro vico Pariſino hoſpitatus eſt, S. Genoueſæ natali ſolo.

13. Vrſicinus.

14. Apedinius, ſedebat circa an. 450.

B 15. Eraclius, interfuit Concilio Aurelianenſi primo.

16. Probatus.

17. Amelius, Hic Concilio Aurelianenſi 2. & 3. ſubſcripſit, vt videre eſt *tom. Conciliorum*: Et ſecundum quidem celebratum eſt ſub Vigilio Pp. an. 22. Childeberti Regis, tertium ſub eodem Pp. an. 26. dicti Regis.

18. Libanus. Hic teſte *Demochare*, Miſſam celebrans, Annæ vxori Ebroini, facie coruſcante diuinitùs apparuit.

19. S. Germanus Æduenſi, ſeu Auguſtodunenſi oriundus, primò Abbas S. Symphoriani in vrbe Eduenſi, deinde S. Germani à Pratis Pariſiis, quæ Abbatia antea S. Vincentij olim dicebatur, & poſtea ab eodem Germano Abbate nomen accepit, tandem Epiſcop. Pariſienſis. Interfuit Concilio Turonico 2. an 577. Senio confectus Hieruſalem profectus, inde reuerſus, vita functus eſt, an. Chr. 578. die 5. Kal. Iunij, quæ incidit in 28. Maij, *Gregor. Turon. Hiſtor. Franc. lib. 4. c. 51. lib. 8. c. 3.* de miraculis poſt mortem eiuſdem S. Germani. *& de gloria Confeſſorum.* Capitib. 90. & 92.

C 20. Rhagnemodus: eius meminit *Gregorius Turon. lib. 5. hiſt. c. 14.* interfuit Concilio Matiſconenſi 2. tempore Chilperici Regis, & obiit an. 595.

21. Euſebius de eo *Gregor. Turonenſ. lib. 10. hiſt. Franc. c. 26.* Euſeb. quidam negotiator, genere Syrus, datis multis muneribus Rhagnemodi in locum ſubrogatus eſt.

22. Faramundus.

23. Saphotarus, aliàs Saphotacus: ſubſcripſit Concil. Aurelianenſi 5. an. Dom. 552. & Vigilij Papæ 13. celebrato. Hic in Concilio Pariſienſi 2. ob crimen admiſſum, & confeſſum depoſitus fuit, & in Monaſterium ad vitam detentus ſub Pelagio Pp. I. & Childeberto 1. Rege Francorum: *Vide tom. 2. Conciliorum Coloniæ, an. 1606. impreſſorum.*

24. Simplicius.

25. S. Ceranius, claruit tempore Dagoberti 2. Francorum Regis an. ſal. 717. *Ex additionib. Io. Molani ad martyrologium Vſuardi.*

26. Lembertus.

27. Autbertus, aliàs Audobertus. Hic fuit tempore Clodouei 2. filij Dagoberti Regis: fitque de eo ſæpiſſimè mentio in vita *S. Baboleni Abbatis.*

28. S. Landericus, an. 15. Clodouei 2. filij Dagoberti, erat Chriſti 660. ☞ *Vide Molanum ſuprà.*

29. Robertus, *Tomo 7. Surij, die 27. Ioan. c. 2.* vitæ S. Bathildis, appellatur Chrodobertus: fuitque contemporaneus eius D S. Audoenus Rothomagenſis Archiepiſcopus, regnante Clotario 3. Clodouei 2. filio, *Tom. 6. Surij de Sanctis die prima Decembris.*

30. Sigrobandus.

31. Importunus.

32. Agelbertus, alias Agilbertus, Monachus Ordin. ſancti Bened. de quo loqui videtur *Venerabilis Beda lib. 3. Hiſt. Angl. c. 7.* Electus fuit an. Dom. 661. ſecundum *Tritem. lib. 4. de viris illuſtribus Ordinis ſancti Benedicti c. 142.*

33. Sigofridus.

34. Turnaldus.

35. Adulphus.

36. Bernecharius.

E 37. Hugo I. Huius geſta ſcripſit Baldricus ex cartulario Pariſienſis Eccleſiæ, an. 722. factus eſt Archiepiſcopus Rothomagenſi.

38. Merſcidus.

39. Fedolius.

40. Ragnicaptus.

41. Deodefridus.

42. Erkanradus I. Sedebat an. 822. perdurauitque vſque ad an. 830.

43. Ermanfredus.

44. Ynchadus. Hic dicitur lumen oculorum perdidiſſe præ nimia ſenectute, & an. 839. obiiſſe, qui fuit vltimus Ludouici Pij Imp.

45. Erkanradus 2. an. 845. nam interfuit electioni Hincmari Epiſcopi Rhemenſis hoc an. factæ, vt ſcribit *Flodoard. lib. 3. Hiſt. Eccleſiæ Rhemenſis c. 1. pag.* 98. Adfuit etiam Concilio Aquenſi.

46. Æneas, De eius electione agit *Lup. Ferrarienſ. Epiſt.* 98. Hic corpus S. Mauri è Glaunafolio ad Foſſatenſem locum an. 868. allatum ſuſcepit, propriiſque humeris vſque ad præcipuum altare tulit. F

47. Angelinus.

48. Gozlinus. Epiſcopatum adeptus an. 885. Obiit *teſte Reginone lib. 2. Chron. an. Dominicæ Incarnationis* 887. inter ipſas Pariſiacæ obſidionis preſſuras.

49. Anchericus, aliàs Anſchericus, Monachus S. Germani *lib. 1. Bellor. Pariſiacæ vrbis*, quibus ipſe interfuit. *Regino lib. 2. Chronic. ſub an. Dom.* 887. *legit Hoſchericus.*

50. Theodulphus, claruit tempore Caroli Simplicis Francorum Regis an. 911. vt notat *Demochares.*

51. Fulradus: Præſidebat an. 922.

52. Adelelmus, ſedit an. 16. Obiit 977. fuit filius Balduin. Calui Flandriæ Comitis.

53. Galterus.

54. Albericus.

55. Conſtantius.

56. Garinus.

57. Lyſiardus, ſiue vt alij Elyſiardus de eo *Yuo Carnotenſis Epiſt.* 58.

58. Raynaldus, Melius Reginaldus, an. Dom. 988. erat duntaxat Cancellarius Franciæ, ſed non multò poſt, Epiſcopatum eſt adeptus. G

59. Albertus, alio nomine dictus Aſcelinus. Obiit an. 1010. 9. Kal. Septemb.

60. Franco, prius Decan. Pariſienſis Eccleſiæ, obiit 8. Kal. Auguſti.

61. Ymbertus, an. Dom. 1030.

62. Gaufredus, ex Cancellario Franciæ renunciatus Epiſcop.

63. Guillelmus I. electus fuit an. Dom. 1097.

64. Fulco I. Ex Decano Eccleſiæ Pariſienſis, factus eſt eiuſdem Epiſcop.

65. Galo. Prius fuit Abb. S. Quintini Beluacenſis. Obiit 7. Kal. Martij, ordinatus fuit Epiſcopus Pariſienſis anno Domini 1105.

66. Gilbertus.

Poſt hunc Epiſcopum fortè in Epiſcopatu ſucceſſit Guillelmus 2. Vmberti Comitis Maurionnæ filius & Adelæ Reginæ Francorum Ludouici Craſſi vxoris frater qui obiit an. 1130. *Vide Iuonem Carnot. Epiſc.*

H 67. Stephanus, Philippi I. Francorum Regis Cancellarius, an. 1107. ſed & Ludouici Groſſi, cuius impulſu Canonici à Rege. Eccleſiæ Pariſienſis immunitatem & iuriſdictionem intra clauſtra impetrarunt, obiit an. 1140 4. Kal. Auguſti.

68. Theobaldus, Monach. Cluniacenſis, præeſſe cœpit Eccleſiæ Pariſienſi an. 1143.

69. Petrus Lombardus, Epiſc. Pariſ. Poſſeſſionem adeptus an. Dom. 1159. ex ceſſione Philippi Eccleſiæ eiuſdem Archidiac. Regis Ludouici 7. fratris, Inter Theologos huius temporis primus, ex ſelectis Orthodoxorum Patrum, ac præſertim D. Auguſtini ſententiis compendioſum Theologiæ opus contexuit, quod Sententiarum libros vocant. Vnde & ipſe Magiſt. Sentent. appellatus. Obiit 13. Kal. Auguſti an. 1164.

70. Mauritius de Soliaco, parentib. ita & pauperib. & indigenis natus, vt coactus fuerit mendicare. Sic tamen Eleemoſynis viuendo operam ſtudiis nauauit, vt inter Theologos

Pariſien

Pariſienſis Academiæ primus haberetur. Rexit Eccleſiam 35. an Deo teſte *Antonin. c. 9. Tom. 10 part. 2.* Hinc inter præclara opera ſua, Eccleſiam cui præerat à fundamentis extruxit: & duos pontes lapideos condidit, vnum ſuper Sequanam, alterum ſuper Matronam. Idem quatuor Abbatias fundauit, & dotauit, vita functus an 1196. 11. Sept.

71. Odo de Soliaco, ex nobili ſtirpe de Sully Henrici de Soliaco 67. Bituricenſis Archiepiſc. frater, ex Cantore ſub fratre ſuo Henrico, Bituricenſi Archiepiſcopo, factus Epiſcopus Pariſieñſis, fuit conſanguineus Henrici Regis Angliæ: indeque Francorum Regnum linea generis propinquiore contigit. *Petro. Bleſenſis Epiſt. 126.*

Inter alia illius elogia, iſtud Epitaphio inſeritur:

Præſulis huius erat quod habent hæc tempora rarò,
Mens ſyncera, manus munda, pudica caro.

72. Petrus Camb. 2. Epiſcopatum, in Saracenos proficiſcens, reliquit an. Domini 1217. & triennio poſt anno ſcilicet 1220. obiit.

73. Guilelmus de Caſtro. Sillignaico. Altiſſiodorenſis Epiſc. ſedit an. 13. deinde Epiſc. Pariſienſis, iuſſu Honorij 3. Papæ an. 1220. ad Epiſcopatum Pariſienſem tranſmigrauit: vti ſcripſit *Robertus Altiſſiodorenſis Monach. in ſuo Chronico.* Fuit libertatis Eccleſiæ mirabilis defenſor. Obiit vt refert *Petr. Luttecus Cœleſtinus Ceronenſis* an. Dom. 1221. *Demochares in l. de ſacrificio Miſſæ,* ſcripſit eū obiiſſe an. Dom. 1223.

74. Bartholomæus, obiit an. Dom. 1227. e Cartulario Foſſatenſi. Et vacabat ſedes adhuc menſe Septembri.

75. Guilielmus 3. fuit primus Auernenſis Epiſcopus, tigdus, multorum librorum ſcriptor. Obiit Calend. Apr. an Dom. 248. feria 3. poſt ramos Palmarum.

76. Gualterus 2. de Caſtro Terrici (forſan Theodorici vulgò Chaſteau-Thierry.

77. Reginaldus de Corbolio, Frater Petri Senonenſis Archiepiſcopi. Huius animam cœlos aſcendiſſe, Odo Baiocenſis Epiſc. vidit. Obiit an. 1258. 8. Idus Iunij.

78. Stephanus 2. dictus Tempier, præeſſe cœpit an. Dom. 1268. & obiit an. 1270.

79. Raulphus, alias Ranulphus, Normannus ſecundum Democharem. Obiit an. Dom. 788.

80. Simon Matiphas de Bucy. Antea Sueſſionenſis Epiſcopus. Obiit an. Dom. 1304. 4. Kal Iunij.

81. Guilielmus 4. dictus Bauffeti de Aurelıaco, in Aruernia oriundus Obiit an. Dom. 1320.

82. Stephanus 3. de Borreto eodem an. inſtitutus, obiit an. 1326.

83. Hugo 2. de Biſoncio (de Beſançon) via Spiritus S. electus eſt Epiſc. an. Dom 1326. obiit 29. Iulij 1332.

84. Guillelmus 5. de Chanaco dictus, ex Archidiacono Majori Eccleſiæ Pariſienſis creatur a Ioanne 22. Pp. Epiſc. Pariſienſis an. Dom. 1332. Die 18. Auguſti. Collegium Michaëlis alias de Chanaco & de Pampadour fundauit, quod quidem Guillelmus de Chanaco Cardinalis & Epiſcopus Mimatenſis ædibus auxit. At an. 342. Patriarcha Alexandrinus factus, Fulconi Nepoti ſuo, Pariſienſem Epiſcopatum reſignauit. Mortuus 3. Maij 1348.

85. Fulgo de Chanaco, ex reſignatione auunculi Guillelmi à Pp. Clemente 6. Epiſcopus Pariſienſis factus anno 1341.

86. Audonius, alias Andoinus, præeſſe cœpit an 1349. ſub Clemente 6. fit Epiſcopus Antiſſiodorenſis an. 1350. vt notat *Demochares.*

87. Petrus 3. de la Foreſt, priùs Tornacenſis Epiſc. cœpit præeſſe 2350. Cardinalis Galliæ Cancellarius & Archiep. Rothomagenſis, obiit an. 1353.

88. Ioannes 1. de Meulant, prius Nouiomenſis Epiſcop. poſſeſſionem adeptus eſt an. 1350. Obiit an. 1363.

89. Stephanus 4. de Pariſ. Poſſeſſionem adeptus eſt an. 2363. ſub Vrbano. 5. Obiit 1373. 16. Kal. Nouemb.

90. Aymericus de Magnaco (de Maigrach.) Cardinal. tt. S. Euſebij factus an. 1383. à Clemente 7. obiit Aueniooni anno 1385. 12. Kal. Apr.

91. Petrus 4. d'Orgemont, Pariſienſis, prius Epiſc. Morinenſis, tandem Pariſ. obiit an. 1409.

92. Gerardus 1. de Moritacuto, Pariſ. Epiſcop. prius Pictauienſis.

93. Ioannes 2. Breuiſcope, alias Breuis coxæ S. Theol. D. Receptus fuit Epiſc. Pariſ. 1421. poſtea fit Ep. Gabenenſ. 1422.

94. Ioannes 3. de Rupe-ſciſſa. Hic anno Dom. 1424 die 4. Martij dedicauit Lutetiæ Eccleſiam Parochialem S. Petri des Aſſis.

95. Ioannes 4. de Nanto, obiit 1438. in Eccleſia Pariſienſi ſepultus.

96. Iacobus du Chaſtellier, obiit 1438. templum S. Pauli dedicauit Pariſ. 1432.

97. Dionyſius 2. de Molendino. Hic fuit etiam Patriarcha Antiochenus, quem conſecrarunt Laudunenſis, Nouiomenſis, & Albigenſis Epiſcopi. Natus Meldis obiit Tholoſanus Archiepiſcop. 1447. 15. Sept.

98. Guillelmus 6 Chartier, prius Epiſc. Baiocenſis, conſecratus an. Dom. 1447. obiit autem an. 1482.

99. Ludouicus de Beaumont, Epiſcopatum Pariſienſem per obitum Guillelmi Chartier vacantem, abſens nec expetens à Ludouico XI. Francorum Rege (cuius erat Conſiliarius) habuit, cumque piè & laudabiliter an. 10. rexit, moriens die 4. Iulij, anni 1492.

100. Gerardus 2. Gobaille, prius Epiſc. Sueſſionenſis: Obiit an. Dom. 1494.

101. Ioannes 5. cognominatus Simon, Pariſienſis. Obiit an. Dom. 1502.

102. Stephanus 5. de Poncher. Turonenſis, poſtea Archiepiſc. Senonenſis, ſigilli magni Regis Cuſtos ſiue Procancellarius ad an. 1514. at an. 1519. Archiepiſc. Senonenſis electus eſt, vltima menſis Iulij, obiit an. 1524.

103. Franciſcus de Ponchee Turonenſis, Stephani nepos, obiit Vicennis.

104. Ioannes 6. du Bellay. S.R.E. Card. Presbyt. tit. S. Ceciliæ, poſt S. Adriani, deinde S. Chryſogoni, à Paulo 3. an. 1535. & à Iulio 3. tit. S. Chryſogoni: Romæ mortuus an. 1533.

105. Euſtachius du Bellay, in Epiſcopum Pariſienſem vnctus eſt, an. 1551.

106. Guillelmus 7. Violle. Ex Conſiliario Parlamenti Pariſienſis eiuſdem vrbis Antiſtes factus eſt. Nondum integris duobus menſibus, totidemque annis expletis, animam in ſuo Epiſcopio egit. die Martis 4. Maij, an. 1567.

107. Petrus de Gondy, prius Epiſcopus Lingonenſis, poſtea Epiſc. Pariſienſis 19. Martij 1570. Card. Presbyter tit. S. Trinitatis in Monte Pincio, Prior Cardinalium Presbyterorum Florentin. creatus à Sixto 5. 18. Decemb. 1587. Obiit. 7. die Martij, an. 1616. Lutetiæ, octogenario maior.

108 Henricus de Gondy, per reſignationem patrui ſui Petri de Gondy factus eſt Epiſc. anno Dom. 1598. à Paulo V. Pontifice S.R.E. Card. creatur, de Retz nuncupatus, Regis Ludouici XIII. beneficio, qui propria manu in Eccleſia Cathedrali die Dominica 19. Maij 1618. Cardinalitia inſignia ei tradidit, anno ſequenti prid. Kalend. Ian. ab eodem Rege allectus eſt in ordinem S. Spiritus, cum quatuor aliis Antiſtibus. Obiit 1622. 3. Auguſti.

109. Ioannes Franciſcus de Gondy, Henrici frater ex Decano, & Abbate S. Albini primus ſedis huius Archipræſul factus à Gregorio XV. inſtante Ludouico XIII. Franciæ Rege 1622. attributis ei Suffraganeis tribus, Carnotenſi, Aurelianenſi, & Meldenſi antiquæ Senonum Metropoli detractis. Conſecratuſque 1623. 19. Feb. Pariſiis.

SERIES ARCHIEPISCOPORVM REMENSIVM.

Ciuitas Remenſis eſt antiquiſſima & celeberrima, Duracorū vulgò dicta ab Æthico in ſuo Itinerario, & Flodoardo in Hiſtoria Eccleſiæ Remenſis. Strabo illam ditiſſimarum & fertiliſſimarum Galliarum Metropolim teſtatur. Huius vrbis fundamenta an. mundi 215. à Rhemo 23. Celtarum Rege iacta fuere, quibus temporibus Priamus Troiæ regnabat. Tempore verò Apoſtolorum eam S. Sixtus S. Petri diſcipulus ad fidem conuertit. Archiepiſcopalis ſedes eſt in qua Galliæ Reges ſacro oleo ſeu Ampulla vnguntur & conſecrantur. Eccleſia Cathedralis B. Mariæ Virgini dicata. Archiepiſcopus verò eſt Dux & primus Par Franciæ. In hac S. Nicaſius Rhemenſis Archiepiſcopus an. 454. ſenio confectus, vnà cum ſorore Eutropia, nec non multis aliis fidelibus, ab Hunnis trucidatus fuit. Georgius Colueneriuſ S. Theol. D. & Profeſſor, in Academia Duacenſi nuper vulgauit Hiſtoriam Remenſis Eccleſiæ per Flodoardum Presbyterum, & Catalogum Archiepiſcoporum ibidem.

A 1. S.Sixtus, Patria Romanus, S.Petri Diſcipulus, & vrbi Rhemenſi delegatus an. à Chriſto nato 57. Sedit an.10. martyrio coronatur Kal.Sept.an.67.

2. S.Sinicius, etiam Romanus, & S.Petri Diſcipulus, ab eodem Apoſtolo ordinatus, præfuit Eccleſiæ Sueſſionenſi, defuncto autem S.Sixto, Eccleſiæ Remenſi anno vno: Martyr occubuit Kal.Sept.an.68.

3. S.Amanſius, etiam Romanus, & S.Petri Diſcipulus, ordinatur Archiep. an. 68. annis 21. & obiit 4. Nouembris an.89.

4. Betauſius, Græcus, S.Euſebij Pp. nepos, ordinatus Archiep. à Miltiade Pp. an.312. ſedit ann.14. Obiit an.327. die 10.Febr.

5. Aper 2. ſeu Afer, ſedit an.22. obiit Remis an.350,

Dioſcolius, hunc Demochares inſeruit ex Synodo Agrippinenſi, nam omittitur à Flodoardo, & in antiquis Catalogis.

6. S.Maternianus, huius corpus à Lodouico Rege in Alemanniam tranſlatum eſt.

7. S.Donatianus, ſedit an.29. Obiit an. 399. 14. Octob. quo die feſto duplici eum celebrat Eccleſia Cameracenſis, Eius B corpus ad Brugas in Flandria tranſlatum eſt.

8. S.Viuentius, hic Braquis ſuper Moſam requieſcit.

9. S.Seuerus, obiit 15.Ian.

10. S.Nicaſius Martyr. Hic ædificauit Eccleſiam B.Mariæ, eámque fecit Cathedralem, quam & ſanguine ſuo conſecrauit. Martyrium paſſus eſt die 14.Decemb. an.407.

11. Baruch, antea Præpoſitus Eccleſiæ Remenſis, ſepultus iacet in Eccleſia Cathedrali.

12. Barucius, Frater prædeceſſoris Cognominis, ſedit an. vno, moritur Romæ apud S.Leonem Pp. an.459.

13. Barnabas, ordinatur Romæ, & à S.Leone accepit pallium an.460. quo etiam obiit in Synodo Venetica.

14. Bennadius, ſeu Bennagius, an.462. Germanus S.Hilarij Arelatenſis Epiſc. ſedit an.8. Obiit 469.

15. S.Remigius, Francor. Apoſt. nominatus, an.22. natus, electus eſt an.471. Clodoueum Regem ad fidem conuerſum baptiſauit, ſedit an.74. migrat in cœlum 13.Ian. anno 544. ætatis ſuæ 96. De eo Hincmarus eius ſucceſſor ſcripſit, vt & Sidonius Apollinaris *lib. Epiſt.7. Gregor.Turon.lib.2. hiſtor. cap.31.& de gloria Confeſſ. cap.79.*

C 16. Romanus, Monachus Iurenſis & primus Abb. Cœnobij Mentuniacenſis in Diœceſi Trecenſi, creatur Archiep. an. 545. ſedit an.18. moritur an.563.

17. Flauius, Aruernenſi Concil. ſubſcripſit, celebrato 9.Id. Nouemb. ſub Honorato Archiep. Biturc. an.543.

18. Mapinius, ſeu Mapilis, ſedit an.7. obiit 572.

19. Ægidius, Rhemorum Archiepiſc. præcipuum in Auſtraſiæ Regno locum gratiæ & auctoritatis conſecutus eſt, his virtutibus, & ingenij ornamentis, quæ magnoperè celebrat *Fortunat.lib.3.c.20.* Verum deditus huius vitæ bonis, apud Reges pro gratia collegit inuidiam, apud populum gratiam collectam effudit. Igitur de multis accuſatus, & tandem ad eum condemnandum accerſitis Epiſcopis, Argentoratum, in exilium relegatus eſt. *Gregor.lib.10.cap.19.*

20. Romulphus, filius Lupi Ducis Aquitaniæ vlterioris, an.597. hic permulta bona contulit Eccleſiæ Rem. ſedit an. . obiit 590.

21. S.Sonnachius, Archidiac. Remenſis, Archiep. creatur an.600. Synodum celebrauit cum 40. vel eò amplius Gallarum Epiſc. Mortuus eſt in magna ſenectute die 20. Octob.

22. Leudegiſelus.

D 23. Engilbertus, alias Angelbertus, ſeu Angelbertus, ordinatus an.649. Pallium accepit à S.Martino Pp. ſedit an.3. moritur an.651.

24. Lando, ordinatur an.651. huius Pontificis hortatu S.Sigebertus R. Auſtraſiæ 12. ſtruxit Monaſterium ordinis S.Benedicti, ſedit an.4. obiit 14.Martij, an.655.

25. S.Niuardus, Monaſterium Altumuillare condidit vbi quieſcit, *Vincent.in ſpeculo lib.23.cap.15.*

26. S.Reolus, ſeu Regulus, Orbacc. Monaſterium fundauit: in quo ſitus eſt in fundo quem Theodoricus Rex ipſi donarat.

27. S.Rigobertus, Comes, ex Mon. Benedictino creatus Archiep. an.696. Sacrauit Dagobertum 2. Chilperic. 2. & Theodoricum 2. Reges, & Carolum Martellum de ſacro fonte ſuſcepit, à quo tamen poſtea de ſede eſt eiectus, & in eius locum Milo Abbas ſuffectus, qui Remenſem Archiepiſcopatum vna cum Treuirenſi adminiſtrauit. E

28. Tilpinus, Monach. S.Dionyſij, nominatur Remenſis Archiep. à Carolo Magno Rege Nouioduni an.769. Inde ordinatus eſt 773. promouente Carolo Magno, cui pallium tranſmiſit Adrianus Pp. an.774. vna cum titulo Primatis illius Diœceſis. Hic ex Canonicis fecit Monachos in Eccleſia S.Remigij. an.786. Obiit 2.Septemb. an.811.

29. Vulfarius, Synodum Rhemis habuit an.813. & aliam Nouiomi an.. Multa obtinuit Eccleſiæ Remenſi beneficia ab Imp.Ludouico Pio, cui erat Cancellarius, ſedit an.10. Obiit 5. Iunij 822.

30. Ebo, ſeu Ebbo, anno 822. ex conceſſione Paſchalis Pp. ad Danorum conuerſionem profectus eſt, eique Halitgarius Cameracenſis Epiſc. adiunctus eſt, in Synodo apud Theodonis villam an.841. depoſitus, quia in Ludouicum Pium cum aliis conſpirauerat.

Fulco Abbas, & poſt eum Notho, Remenſem Eccleſiam Ebbonis loco regunt.

31. Hincmarus, an.845. electus, antea Monach. Carolum F Caluum Regem conſecrauit, menſe Septembris 869. Du-Tillet.

32. Fulco, an.882. Carolum Simplicem, à quo toti Regni Cancellarius & adminiſtrator præficitur, coronauit, ſcholas Remenſes reſtituit, vrbem muris cinxit, ſedit an.17.3. menſ.& 10. diebus, à VVincmaro, Balduini Comitis Fraude, cæſus eſt die 17.Iun. an.901.

33. Heriueus, an.900. Caroli Simplicis Sum. Cancellar. Robertum Seniorem inunxit, ac triduo poſt obiit, an.922.

34. Seulfus, Archidiac. Eccleſiæ Remenſis, Synodum habuit apud Troſleum, immunitatem clauſtri Canonicis dedit, veneno Heriberti Comitis extinctus eſt, an.925.

35. Hugo à Veromandia, Heriberti Comitis filius quinquennis, electus in Archiepiſc. Remenſem, de quo ad eundem annum 925. *Vide Baron.tom.*10.

36. Artoldus, ſeu Artaldus, Monach. S.Remigij, an.931. huic Monetam & Comitatum Remenſem conceſſit Ludouicus Tranſmarinus, quem conſecrarat Lauduni 20. Maij, an 936.

37. Odalricus, Hugonis Comitis filius Præpoſ. & Canonic. Eccleſiæ Rem. Odalrici Epiſc. Aquenſis nepos ordinatus G eſt an.962. & 968. Vindeniſſam illam Canonicis dedit.

38. Adalbero, ſiue Albero, Godefredi Comitis filius, & frater Henrici Comitis Lotharienſis, an.972. Hic Synodum habuit menſe Maio. Moſomenſe Cœnobium, pro Canonicis ſubſtituendo Monachos, reformauit, & Hugonem Capetum in Regem Remis vnxit 987.

39. Arnulphus, Lotharij Regis naturalis filius, ab Hugone Capeto Rege deſtitutus, & in eius locum.

40. Gerbertus, Agilberti filius, Aquitanus, Philoſoph. Monach. Floriacenſis & Abb. Bobienſis contra Arnulphum electus an.992. poſtea reiectus, & Rauennas Archiep. effectus, Rom. Pontifex 998. Silueſter 11. dictus.

41 Ebalus, ſeu Ebulo, ex laico electus, vir ſacris litteris eruditus, Betiniacum villam dedit Canonicis an.1022. Remis Synodum celebrauit an. 1029. in regem Francorum vnxit Henricum filium Roberti, ſedit an.21. Obiit 1031.

42. VVido, ſeu Guido Barbet, ſedit an. 22. menſ.2. obiit an 1055.

43 Geruaſius Barbet antea Cœnomanenſis Epiſcop. Philippum Regem Pariſiis ſacrauit an.1059. *Tilletus.*

44. Manaſſes I. alias Manahen Marius, ab Hugone Dienſi, Gregorij 7. Legato depoſitus in Synodo Lugdunenſi, anno 1080.

45. Rainoldus, ſeu Rainaldus Contractus, Gal. *Reitrè*. H ordinatus an.1080. Obiit Attrebati 21.Ian.1095. quo die obitum eius celebrat Attrebat. Eccleſia.

46. Manaſſes Daufray II. an.1095. Exſtant ad eundem Iuonis Epiſtolæ 85.102.145. Adfuit Synodo Trecenſi habitæ, an.1114.4. Non Apr. indict. 12.

47. Geruaſis de Lorrain, Hugonis de Reteſt, Balduini Hieroſolymorum 3. Regis frater. Abdicauit an.1114.

48. Radulphus, ſeu Rodulphus Viridis, Gal. *le Vert*. anno 1114. ſub eo celebratum eſt Concil. Remenſe, à Calixto 2. Pp. menſe Octob. 1119. in quo inter cætera, errores Gilberti Porretani damnati ſunt. obiit 1124.

49. Rainaldus, Deſprets, ex Audegauenſi Epiſcop. fit

Arch.

A Arch. an. 1124. Sacrauit Remis an. 1129. die 14. Apr. in regem Philippum Ludouici Craſſi filium an. 1130. fundauit Igniacenſe Monaſterium. Eius tempore Innocentius 2. Pp. Remis Concilium celebrauit an. 1131. 14. Kal. Nouemb. Sedit an. 12. Obiit an. 1139. 19. Kal. Febr.

50. Samſon Deſprets, eius tempore Concilium habuit Eugenius 3. Pp. an. 1148. 11. Kal. April. contra errores Gilberti Porretani & alium quendam hæreticum dictum Eon. Sedit an. 22. Obiit 11. Auguſti 1160.

51. Henricus Magnus, filius Philippi Regis, & Ludouici 7. frater, Relig. Ord. Ciſtercienſis, Epiſc. antea Bellouacenſis, an. 1161. tandem Archiepiſc. Remenſis an 1193. Ad hunc ſcribit *Alexander 3. Pp. ext. de Appellationib. c. 2. 5. 6. & 7. De decimis c. 14. Qui Clerici vel vouentes c. 1. de Hæreticis c. 7.*

52. Guillelmus ad Abbas Manus, Philippi Auguſti Regis ex ſorore auunculus, quem conſecrauit in Regem Archiepiſc. Remenſis die omnium Sanctorum an. 1179. renunciatus eſt, *Tilleto teſte*, antea Senonenſis, Tit. S. Sabinæ Card. & Legat. Obiit an. 1202.

53. VVido 2. Parè Card. Epiſc. Præneſtinus, Legat. olim Abb. Ciſtercienſis, obiit Gandaui an. 1206.

B 54. Albericus de Humbert. Eccleſiam Cathedralem incendio deformatam miro ſcemate ædificare cœpit: Hiero[illegible] cdiens, Papiæ in Italia obiit.

55. Guillelmus 2. de Ianuilla, an. 1220. Epiſc. antea Lingonenſis, hic an. 1223. 6. Id. Auguſt. Remis ſacrauit Ludouicum patrem S. Ludouici cum vxore ſua Blancha: Ad hunc conſcribit *Honorius 3. Papa ext. de filiis Presb. c. 7.* ſedit an. 8. obiit die 6. Nouemb. 1226.

56. Henricus 2. de Brenna, an. 1227.

57. Yuellus de Sainct Martin, ex Archiepiſc. Turonenſi an. 1244. ad bellum ſacrum poſt Concilium Lugdunenſe profectus eſt: ſedit an. 14. obiit Damiatæ 1249.

58. Thomas de Beaumets. Latine de Bellomanſo, vel Bellomeſo, an. 1250. ſedit an. 12. obiit an. 1261. 17. Febr.

49. Ioannes de Courtenay, obiit an. 1271. die 20. Auguſti, ſedit an. 8.

60. Petrus Barbet, obiit an. 1300. Remis ſepultus eſt.

C 61. Robertus de Courtenay, an. 1302. Remis an. 1320. 9 Kal. Martij conſecrauit in Regem Carolum Pulchrum, obiit an. 1325. præfuerat Synodo Compendij habitæ, Prouinciæ Remenſis an. 1303.

62. Guillelmus 3. de Tria; Philippi Valeſij Regis, quem coronauit auunculus, antea Epiſc. Baiocenſis, obiit an. 1334.

63. Ioannes 2. de Viena Epiſc. antea Morinenſis, obiit an. 1351.

64. Hugo de Arceis, Monac. Floriacenſis, antea Laudunēſis Epiſc. fit Archiep. Rem. an. 1350. ſedit an. 2. obiit 1351.

65. Humbertus, Primo Delphinus Viennæ, deinde relicto principatu (quem Regi Philippo Valeſio dedit ea lege, vt deinceps primogenitus Regis Francorum qui in regno ſucceſſurus erat, Delphinus diceretur, & eundem principatum obtineret) extitit Religioſus Ord. Prædicator. & Prior Conuentus Pariſienſis, ac demum Patriarcha Alexandrin. Obiit Lutetiæ an. 1345. 22. Maij.

66. Ioannes 3. de Craon, antea Epiſc. Cenomanenſis. Obiit Pariſiis anno 1374. vel ſecundum alios 1378. menſe Martio.

D 67. Ludouicus Theſart, alias Chetart, prius Epiſc. Baiocenſis, electus Archiep. an. 1374. obiit an. 1375.

68. Richardus de Picque, alias l'Agache, Burgundus, prius Epiſc. Biſontini, ordinatus Archiep. 1377. obiit 1389.

69. Federicus Caſſinel, obiit an. 1390.

70. Guido 3. de Roya, Epiſcopus antea Virdunenſis, Collegium Remenſe Pariſiis fundauit, Archiepiſc. Senonenſis poſtea factus.

71. Simon de Cramado, primo Epiſcopus Pictauienſis, Patriarcha Alexandrinus S. Laurentij in Lucinia Presb. Card. à Ioan. Pp. 22. an. 1411. obiit an. 1429.

72. Petrus Trouſſeau 2. Bituricus, prius Epiſc. Pictauienſ. in Capella ab eo fundata in Eccleſia Bituricenſi ſepultus eſt 20. Decemb. 1420.

73. Regnaldus 3. de Carnoto (de Chartres) Caroli 7. Regis Cancellarius, Tit. S. Stephani Card. obiit 1446.

74. Iacobus Iuuenalis de Vrſinis, obiit an. 1443.

75. Ioannes Iuuenalis des Vrſins, primum Epiſc. Beluacenſis & Laudunenſis, tandem ab anno 1444. ad an. 1473 [quo obiit] Archiepiſc. Remenſis, & Par Franciæ 1. qui Regem Ludouicum 11. ſacra vnctione confirmauit. E

66. Petrus 3. de la Val primo Epiſc. Briocenſis, deinde Maclouienſis, tandem Archiep. Remenſis, & Abb. S. Nicolai Andegauenſis, obiit 14. Auguſti 1493.

77. Robertus Briçonnetus, Regis Caroli 8. Cancellarius an. 5. obiit 1497.

78. Guillelmus 4. Briçonnetus, an. 1497. Archiepiſc. Remenſis, Abb. S. Germani à Pratis 1504. & ab Alexandro 6. Presb. Card. Tit. S. Pudentiæ creatus 1495. Regem Ludouicum 12. vnxit Remis 24. Maij an. 1498. At poſtquam ſediſſet an. 10. Archiep. factus eſt an. 1507. tandem à Iulio 2 Pp. Epiſc. Card. Albanus, poſt Tuſculanus, deinde Præneſtinus creatus fuit, obiit Narbonæ an. 1514.

79. Carolus de Carretto, Card. an 1507. obiit Romæ.

80. Robertus 2. de Lenoncourt, Vnxit in Regem Franciſcum de Valois, obiit 25. Septemb. 1533.

81. Ioannes 5. à Lotharingia, Renati Ducis Lotharingiæ filius, prius Narbonenſis Archiepiſc. poſtea Remenſis, & Abbas totius Ord. Cluniacenſis, & Card. Diacon. S. Onuphrij, obiit 7. Id. Maij 1550.

82. Carolus 2. à Lotharingia. Card. filius Claudij Ducis Guiſiæ, S.R.E. Card. Tit. S. Cæciliæ & Abbas Cluniacenſis, adfuit Concilio Tridentino & Colloquio Poiſſiaco de religione habito 1561. mortuus Auenione 10. Decemb. 1574. F

83. Ludouicus 2. à Lotharingia, S.R.E. Presb. Card. Tit. S. Thomæ, Card. à Guyſia nuncupatus: Blæſis interfectus menſe Decemb. 1587.

84. Philippus de Lenoncourt, S.R.E. Card. an. 1592.

85. Nicolaus de Pelleué, Cardin. ab ann. 1565. Archiepiſc. Senonenſis, tandem Archiepiſcopus Remenſis, obiit anno 1594.

86. Philippus du Bec, antea Epiſcopus Nannetenſis, obiit an. 1605.

87. Ludouicus à Lotharingia Henrici Ducis Guyſiæ filius, S.R.E. Card. à Guyſia dictus, obiit an. 1621. 21. Iunij.

88. Gabriel à S. Maria de Gifford, Ord Benedictini, Anglus, ſed cuius maiores olim à Gallia oriundi, Theologus inſignis, prædeceſſoris ſui ſuffraganeus G

SERIES
ARCHIEPISCOPORVM
Et Patriarcharum Bituricenſium, Aquitaniæ Primatum.

Num. Archi.	Anno Chriſ.		Anno Pont.	Anno obit.
1	225	S. Vrſinus.	28	252
2	280	S. Seuicianus.	16	296
3	296	S. Etherius.	14	310
4	307	Tecretus.	23	330
5	330	S. Marcellus.	7	337
6	337	Viltor.	18	355
7	354	Leotherius.	9	363
8	363	Pauper.	14	377
9	377	S. Paladius I.	7	384
10	384	Vilicius.	18	402
11	412	Aoirus.	19	431
12	431	S. Leo.	21	448
13	448	S. Paladius II.	13	461
14	461	Eulodius.	9	470
15	470	S. Simplicius.	7	477
16	477	S. Thetradius.	19	469
17	496	Roricius.	12	508 H
18	508	Siagrius.	20	528
19	527	Humatus.	6	533
20	531	S. Honoratus I.	6	537
21	537	S. Honoratus II.	3	540
22	540	S. Archadius.	5	545
23	545	S. Deſideratus.	9	554
24	554	S. Probianus.	8	562
25	562	S. Fœlix.	14	576
26	576	S. Remigius.	12	588
27	588	S. Sulpicius Seuerus.	7	600
28	596	Euſtachius.	12	608
29	607	S. Apollinaris.	9	616
30	615	S. Auſtregiſilus.	12	627
31	618	S. Sulpicius Pius.	13	641

Num. Archie.	Anno Chriſt.		Anno Pont.	Anno obiit
32	641	Volfcolus, alias Volfcolenus.	20	661
33	661	Ado, alias Aldus.	21	682
34	682	Agolenus, alias Adorenus.	14	696
35	696	Rochus.	40	736
36	730	Siginus.	14	760
37	760	Landoarius.	4	764
38	764	Deodatus.	9	775
39	775	Segolenus.	5	778
40	778	S. Dauid.	30	808
41	808	Bcolamnus.	12	810
42	820	Ermenarius.	7	827
43	827	S. Stephanus.	8	835
44	835	Etmembertus.	5	840
45	840	Ebroinus.	1 mes.	840
46	840	S. Aigulpus, alias Anilfus.	1	842
47	842	S. Radulphus.	25	867
48	867	S. VVlfadus.	9	876
49	876	Frotarius.	5	879
50	879	Adacius.	19	898
51	898	Madabertus.	3	903
52	903	Geruntius, alias Geruncus.	40	943
53	943	Launo.	7	950
54	950	Richardus :	9	959
55	959	Hugo.	25	984
56	987	S Dagobertus.	25	1013
57	1013	Gazlinus, alias VVazlenus.	17	1030
58	1030	Aymo de Borbonio.	41	1071
59	1071	Richardus II.	21	1129
60	1093	Aldebertus.	4	1098
61	1098	Leodegarius.	22	1120
62	1120	VVlgrinus.	15	1136
63	1136	Albericus.	2	1138
64	1141	Petrus à Caſtro.	30	1171
65	1171	Stephanus II.	2	1173
66	1174	Guarinus de Girardo.	3	1181
67	1183	Henricus de Soliaco.	17	1200
68	1200	S Guillelmus.	10	1209
69	1209	Geraldus, ſiue, Giraldus.	7	1218
70	1219	Simo de Soliaco.	14	1237
71	1236	S. Philippus de Beruier.	24	1263
72	1261	Ioannes de Soliaco.	11	1273
73	1276	Guido de Soliaco.	4	1280
74	1282	Simon de Belloloco.	14	1296
75	1296	Ægidius de Roma.	19	1316
76	1316	Reginaldus de Poma.	4	1320
77	1320	Guillelmus de Brucia.	10	1330
78	1330	Fulcandus de Rupe Cauardi.	12	1343
79	1343	S. Rogerius.	24	1368
80	1368	Petrus de Stagno.	2	1370
81	1370	Petrus de Croſo.	4	1374
82	1374	Bertrandus de Chanaco.	12	1386
83	1386	Ioannes de Rupe-Cauardi.	5	1391
84	1391	Petrus Aymericus.	9	1400
85	1400	Guillermus Boiſratierius.	12	1422
86	1421	Henricus d'Auaugourdus.	25	1446
87	1446	Ioannes Cordis.	26	1483
88	1483	Petrus Cadouetus.	10	1492
89	1492	Guillelmus Cambrayus.	13	1505
90	1505	Michaël de Buciaco.	6	1513
91	1514	Andreas Fornæus.	1	1515
92	1515	Antonius Boërius.	4	1519
93	1519	Franciſcus Buellius.	4	1520
94	1525	Franciſcus à Turnone.	12	1537
95	1537	Iacobus Regius.	35	1572
96	1572	Antonius Vialardus,	4	1576
97	1581	Reginaldus de Beaune.	15	1602
98	1604	Andreas Fremiot.		

SERIES ARCHIEPISCOPORVM BVRDIGALENSIS Eccleſiæ.

Ciuitas Vurdigala (quæ Ciuitas Biturigum Viuiſcorum ſeu Vibiſcorum dicitur) ſita eſt ſuper Garumnæ flumine, per quod iter facit Oceanus acceſſus & receſſus per leucas plus minus centum, vt eſt *in Itinerario Antonini*. Vniuerſitas antiquiſſima, quam lapſam erexit & reſtituit Rex Carolus 7. ad inſtar Tholoſanæ omnium ſcientiarum, quam Eugenius 4. Pp. Bulla data 7. Idus Maij 1430. confirmauit. Celebre, & frequens Emporium. Patria Auſonij viri Conſularis, qui in huius laudem hos cecinit verſus.

Burdigala eſt natale ſolum, Clementia cæli
Mitis, vbi & rigua larga indulgentia terræ.
Ver longum brumæque breues, iuga frondea ſubſunt.

S. Gilbertus, an. 71. circa principatum Veſpaſiani Imperatoris.

....

Orientalis, Concilio Arelatenſi 2. interfuit ſub Syluestro Pp. cui ſubſcripſit, elect. Epiſcopus circa an. 326.

Auſonius, in Concilio Treuirenſi. *De eo Gualterius in tab. Chronol. ſæculo 5.*

....

S. Delphinus, an. 386. is Priſcillianum hæreticum & ſectatores Burdigala expulſit, Paulinum Epiſcopum de Nola in Italia ſacro lauacro regenerauit. Intereſt 381. Concilio Cæſar auguſtano.

S. Amandus, 389. ad cũ Paulinus Presbyter multas Epiſtolas ſcripſit: de eoque *Gregor. Turon. lib. 2. c. 3.* Ciuitas Burdegalenſis ei diem 12. Iunij conſecrauit.

S. Seuerinus, 399. primo Archiepiſcopus Senonenſ. ordine 4. poſtea ex Angelica prophetia apud Agrippinam, Paſſum decreto ordinatus eſt ibidem Epiſcopus. Coloniæ in honorem SS. Cornelij & Cypriani Eccleſiam conſtruxit. Fuit coæuus D. Martini Turonenſis, erant ambo in contemptu ſæculi non diſſimiles: tandem in ætate graui (præfuit enim 40. annis Eccleſia Colonienſi) profectus Burdigalam natale ſolum, vt ſuos inuiſeret: occurrit ei S. Amandus Epiſcopus, qui eum vna cum Clero religioſiſſimè excepit. At eodem tempore Amando vita functo, in cuius locum ſubſtitutus eſt S. Seuerinus.

S. Amandus II.

....

Gallicanus.

Amelius. De quo *Fortunatus Poëmatum lib. 1. c. 1.* qui domum dedit ad Eccleſiam ædificandam, quam poſtea Leontius ſucceſſor erexit.

Leontius maior, templorum conditor & inſtaurator, Concilio Aurelianenſ. 4. interfuit: prius fuerat Epiſcop. Foroiulienſis.

Cyprianus, 514. adfuit Concilio 1. Aurelianenſi.

Leontius Iunior, factus Archiepiſcopus 511. interfuit Concilio Aurelian. 4. & Pariſienſi 1. quibus ſcripſit. Fortunat. Poëmatum librum ei dedicauit.

....

Berteramnus, ſiue Bertechramus & Bertrandus, an. 585. Regis Guntrani Conſobrinus, in Concilio Matiſcon. 2. & Pariſien. contra Prætextatum Archiepiſcopum Rothomagenſem, habito. De eo *Gregor. Turon. hiſt. lib. 7. c. 31. & lib. 8. c. 20. & 22. Fortunat. Poematum lib. 3. c. 22.*

Gondegiſilus Dodo, Comes Santonenſis, Childeberti Regis nominatione in Archiepiſcopum electus an. 591. *Gregor. Turon. lib. 8. hiſt. c. 22.*

....

....

....

....

Frotarius, 870. Archiepiſc. Burdegalenſis: poſtea Epiſcop. Pictauienſis, demum Archiepiſ. Bituricenſis 49. an. 876. ac tandem ad Eccleſiam Pictauienſem reuertitur.

Amatus, S. R. E. Legatus Eccleſiam Cathedralem dedicauit an. D. 1026.

Gothefredus de Loriola, prius Iuris Profeſſor Pictaui, deinde Abbas, ac tandem Archiepiſcopus, eligitur an. 1027.

Gombaldus.

Andrea.

Goſſelinus. Is adeò ſui officij fuit memor & Religionis Orthodoxæ, acerrimus Vindex, vt tres ſuæ Prouinciæ ſynodos coëgerit. Moritur ſub initium principatus Guillelmi vltimi Aquitaniæ Ducis.

Arnauldus 1110.

Gaufridus, Geofridus, ſeu Hunfridus. Moritur an. 1157. vir religioſus, & verbi Dei ſeminator egregius.

Bertrandus 2. an 1157.

Geofridus 2. an. 1158.

Harduinus, cùm Decanus eſſet Eccleſiæ Cathedralis Cenomenſis, Archiepiſc. eligitur an. 1160.

Bertrandus 3. cum eſſet Epiſc. Lectorenſis in locum præ dicti eligitur 1163. item à ſummo Pontifice fit ſedis Apoſtolicæ Legatus in Aquitaniam.

Guillelmus Anglus Monachus & Abbas Radingæ in Anglia, creatur Archiep. 1173.

Elias an. 1183.

Guillelmus 2. circa an. 1224.

Gerardus de Malemort. temporibus S. Ludouici Francorum Regis anno 1227. eo an. à Rege Legatus in Angliam mittitur.

Petrus an. 1260.

Simon de Rochechouart, aliis Rochechanard 1271. eiuſdem nominis vnus fuit Archiepiſcopus Bituricenſis, & duo Epiſcopi Sanctonenſes.

Robertus, Regis Angliæ Cancellarius 1287.

Henricus. an. 1294. cum ſedes vacaſſet ab an. 1289.

Bertrandus Goth. natione Burdigalenſis, primo Epiſcopus Conuenarum à Bonifacio 8. poſtea an. 1300. Archiepiſcopus Burdigalenſis creatur: At an 1305. Peruſij à Collegio Cardinalium abſens ſummus Pontifex eligitur Clemens V. dictus Author Clementinarum. Obiit in itinere Auenione Burdigalam proficiſcens, an 1314. hæreticis euerſus fuit.

Arnaldus de Canteloup, alias de Pelegrue. Nepos Clementis V. in locum auunculi ſubſtituitur an. 1307. Poſtea Cardinalis Tituli S. Marcelli, & S. R. Eccleſiæ Camerarius, Concilium Prouinciale apud Roffiacum Pictauienſis Diœceſis habuit an. 1326. regnante Carolo V.

Richoaldus à Porta Lemonix, à Ioanne XXII. Pp. creatus Presbiter Cardinalis TT. SS. Nèrei & Achillei an 1320.

Petrus 2. 1332.

Amanin de Motte, ſeu de Caſſis 1348.

Bernardus, alias Beroaldus 1357.

Henricus 1365.

Elias 2. 1372.

Vrbanus 1382.

……

Franciſcus 1389. S. R. E. Cardinalis ab Innocentio VI!

Dauid. de Monteferrando 1416.

Petrus Berlandus, Archiepiſcopus eligitur an. 1430. eius tempore videlicet an. 1441. Vniuerſitas Burdigalenſis inſtituta adinſtar Vniuerſitatis Tholoſanæ, confirmata ab Eugenio VII. ſummo pontifice. Cum per viginti quinque annos Eccleſiam rexiſſet, beneficus & Eleemoſynarius, obiit 26. Ianuarij Menſis an 1455. cum ita piè vixiſſet, vt à quibuſdam Sanctus vocetur.

Blaſius dè Grele 1455.

Artus de Montanhan. Religioſus profeſſus Monaſterij Cæleſtinorum Pariſiorum an 1466.

Andreas d'Eſpinay Brito Arelatenſis primo Archiepiſcopus, poſtea anno 1480. Burdigalenſis Archiepiſcopus, tandem Lugdunenſis Archiepiſcopus & primas Galliæ ab Innocentio 8. S. R. E. Cardinalis creatur T. S. Syluestri Menſe Martio 1489. Exceſſit an. 1500.

Ioannes de Foix, de Candalle 1501. filius Ioannis Comitis de Candalle, & Catherinæ Gaſtonis 4. de Foix & Eleonoræ Nauarræ Reginæ filiæ.

Carolus de Grandmont 1529. fratrem habuit Gabrielem S. R. E. Cardinalem, quem Gabriel de Lurbe in Elogio eiuſdem Cardinalis, ait Archiepiſcopum Burdigalenſem fuiſſe, dein Toloſanum.

Ioannes du Bellay. Cardinalis 1544. De eo plura *in ſerie Epiſcoporum Pariſienſium.*

Franciſcus de Mauny 1553. per ceſſionem Ioan. du Bellay.

Ioannes du Bellay. morte præfati de Mauny fit iterum Archiepiſcopus an. 1558.

Antonius Preuoſt de Sanſac, rexit Eccleſiam 31. annis: Concilium Prouinciale conuocauit an. 1582. cui interfuerunt plures Epiſcopi, cum delegatis abſentium. Obiit 17. Octobris 1691. Poſt eius mortem vacauit ſedes quibuſdam annis tandem.

Franciſcus de Eſcoubleau dictus de Sourdis, à Clemente 8. Archiepiſcopus ex Regis nominatione inauguratus fuit an. 1590. à quo etiam S. R. E. Cardinalis Tit. S. Marcelli 3. Menſis Martij eiuſdem anni creatur. An. 1600. eius Concilio Capucini Patres in vrbem admiſſi ſunt, & Eccleſiam conſtruxerunt; etiam fundauit Carthuſianorum Conuentum. Interfuit Comitiis Pariſienſibus 1615. habuit Concilium Prouinciale Burdegalæ 1624.

SERIES
ARCHIEPISCOPORVM AVSCENSIS SIVE AVXITANENSIS
ECCLESIÆ. AVSCHI.

Auguſta Auſcorum, Auſchs, inter Garumnam fluuium & montem Pyreneum ſita eſt. Auſcos Iulius Cæſar & Pomponius Mela nominauit, inter Aquitaniæ populos qui Galliæ Narbonenſi eſſent proximi, numerantur. Auſcienſis vrbs à *Gregorio Turonenſi lib.* 10. *cap.* 20. vocatur. Nouempopulania veto ab *Ammiano Marcellino lib.* 15. Eſt autem hic ſedes Archiepiſcopatus, & Archiepiſcopus ſub ſe nouem habet Epiſcopatus: Parua vrbs in faſtigio montis, in quo Cathedralis Eccleſia dicata B. Mariæ Virgini ſita eſt.

1. S. Ceracius, ſedem obtinuit anno 148. rexit Eccleſiam an 43.
2. S. Paternus, an. 186. 49.
3. Seruiundus ſeu Seruandus 235. 23.
4. Luperculus 263. 16.
5. Optatus 279. 12.
6. Pompidianus 291. 30.
7. S. Taurinus 321. 19.
8. Citerius 340. 26.
9. Afronius 366. 12.
10. Apruncului 378. 13.
11. Viſinianus 392. 11.
12. S. Orientius 392. 11.
13. Armetarius 403. 4.
14. Minerios, ſeu Armerius, an. 407. ſedit. 10.
15. Iuſtinus 425. 17.
16. Nicetius 442. 10.
17. Mmerinus 442. 13.
18. Alerius 465. 20.
19. Amelius 16.
20. Saluius, ſeu Sorbiuus 491. 12.
21. S. Porcarius 492. 13.
22. Porculeianus 505. 7.
23. Priſeus 512. 7.
24. Proculinus 519. 10.
25. Marcellus 529. 19.
26. Vigilius 548. 11.
27. Polemius 559. 3.
28. Alecius 562. 7.
29. Ecnius 569. 17.
30. Paulinus 586. 12.
31. Fauſtinus aliàs Fauſtus, an. 598. an. 15. Baſilicæ S. Martini Turonenſ. de quo *Gregor. Turon. lib.* 8. *Hiſtor. cap.* 22. *&* *Fortunat. Poëmatum lib.* 1. *cap.* 4.
32. Creotius 614. 12. *Idem Gregor. vbi ſupra ſcribit Fabiam Fauſto ſucceſſiſſe.*
33. Thitonius 625. 7.
34. Dracoaldus 632. 18.
35. Perpetuus 650. 17.
36. Audicius 667. 29.
37. Diacoaldus 696. 24.
38. S. Leotadius 720. 27.
39. Patricius 747. 18.
40. Tontonius 765. 16.
41. Auetius 781. 7.
42. Armaldus, ſiue Brinaldus, 788. 15.
43. Lupus 803. 8.
44. Aſtes 811. 4.
45. Aſuarius 815. 8.
46. Reuelius, an. 823. an. 15.
47. Salninus, ſeu Galuius 838. 22.
48. Helileus 860. 26.

49. Ioannes 881. 2.
A 50. Anlonus 883.13.
51. Aitardus 896.10.
52. Ardicanus ſeu Ardinarius 906.12.
53. Odilus 917.27.
54. Bernaldus 944.34.
55. Seuinus ſeu Geguinus 978.1.
56. Odo 979.3.
57. Guarcias 982.18.
58. Otto ſeu Odo 1000.40.
59. S. Auſtindus 1040.39.
60. Guillelmus Bernardus, an. 1079. an. 30.
61. Raymundus 1109.18.
62. Bernardus 1127.7.
63. Guillelmus 1134.48.
64. Geraldus 1182.21.
65. Bernardus 1205.9.
66. Guarcias de Lort, alias de Loid 1212. ſedit 12.
67. Amaneus 1227.13.
68. Hiſpanus 1241.6.
69. Amaneus de Armaniaco 1257.47.
70. Guillelmus de Flauacourt 1314.32. poſtea Archiepiſc. Rhotomagenſis. B
71. Arnaldus Alberti, Lemouicenſis an. 1346. rexit Eccleſiam 15. an. & 6. menſib.
72. Ioannes Rogerij, Lemouicenſ. 1361. an. 4. & 2. menſ. deinde tranſlatus ad Eccleſiam Narbonenſem.
73. Philippus de Alenconio, de ſtirpe Reg. Franc. 1365.4.
74. Ioannes Flandrini, Vicarienſis Diœceſis Presbyter Cardinalis TT. SS. Ioannis & Pauli à Clemente 7. creat. anno 1390. an. 11.
75. Ioannes de Armoniaco, filius Comitis Ioannis Parpiniani, obiit an. 1408.
76. Berengarius Guillori, Caſtrenſis Diœceſis antea Officialis & Vicarius Ioannis de Armoniaco, electus die 3. Nouemb. an. 1408. rexit Eccleſiam 16. an.
77. Philippus de Leuis, primus Archiepiſc. Arelatenſis, poſtea Auxitanenſis an. 1425. Presbyter Cardinalis TT. SS. Marcelli & Petri ſub Xiſto 4. an. 1473. obiit Romæ an. 1475.
78. Ioannes de Armaniaco, 1470. rexit Eccleſiam 23. an. 1493. die 28. Auguſti.
79. Franciſcus de Sabaudia 1493.7.
80. Ioannes de Trimollia 1500. S.R.E. Card. ſedit an. 7. Obiit an. 1507.
81. Franciſcus de Claromonte, antea Arch. epiſc. Narbonenſis & S.R.E. Card.
82. Franciſcus à Turnone, antea Archiep. Bituric.
83. Hypolitus Eſtenſis Dicti Alfonſi I. Ferrarienſis Ducis filius, prius Archiepiſcopus Narbonenſis, Diaconus Cardinalis SS. Luciæ & Siluiæ à Leone X. Pp. creatus, deinde Archiepiſc. Lugdunenſis, tandem Auxitanenſis. Obiit Ferrariæ menſe Septemb. an. 1520.
84. Ludouicus Eſtenſis, S. R. E. Cardinal. Ferrarienſis nuncupatus, Hypoliti nepos, Herculis 2. Ferrariæ Ducis F. poſt cuius mortem vacauit ſedes ab an. 1586. ad an. 1599.
85. Leonardus De ſtrapes 1599. Niuernenſis, antea Senator Pariſienſis. Sedit an. 1620.

SERIES
ARCHIEPISCOPORVM VIENNÆ
ALLOBROGVM GALLICORVM.

Ex Ioanne Marquiſio, & Ioanne à Boſco.

D Vienna olim Bienna dicta, quia biennio perfecta fuit, & Ciuitatis formam adepta, poſtmodum mutata fuit litera B. in V. Celebris eſt Allobrogum ciuitas, nobiliſſima Prouinciæ Metropolis, & antiqua Iulii Italici Colonia, inquit, *Paulus in l. vlt. D. de Cenſib.* vrbs olim Senatoria, quam Venerius quidam Africæ exul condidit, anno a mundi creatione 424. ante conditam Romam annis ſcilicet 70.

Illius meminit Martialis Poëta, qui Domitiano Cæſare vixit.

Fertur habere meos, ſi verum eſt fama libellos
Inter delicias pulchra Vienna ſuos.

Eccleſia Cathedralis S. Mauritio dedicata eſt.

1. S. Creſcens. Paulus Apoſt. Doctor gentium, dum in Hiſpaniam proficiſceretur: Eccleſiam Viennenſem inſtituit, primoque in ea fundamenta fidei, ac inde diſcedens, in ea Creſcentem Chriſti diſcipulum primum Epiſcopum ordinauit, *Euſeb. Hiſt. cap. 4.* loquens de diſcipulis Pauli ex reliquis ſectatoribus, inquit, Creſcens in Gallias miſſus ab ipſo Apoſtolo teſtimonium habet, idque confirmat *Ado Viennenſis in Mart. 4. Cal. Ian.* E

2. S. Zacharias, Martyr, mortuo verò Creſcenti, vel, vt aliqui ſcribunt, Apoſtolico iuſſu, in Galatiam profecto: ipſemet B. Apoſtolus Paulus Hiſpaniam rediens, Zachariam Chriſti iudem diſcipulum ſubrogauit, qui cū Dominicæ interfuiſſet cœnæ, Mappam ipſius Sacroſanctæ refectionis, ſuper quam panem & vinum in ſuum corpus & ſanguinem, ipſe ſummus ſacerdos Chriſtus tranſubſtantiauerat, Viennenſibus nouis Chriſtianis, ſolatij gratia contulit. Atq; deinde Viennæ pro fide, morte violēta occumbens, Protomartyr Galliæ tum effici promeruit: Cuius ſacrum corpus longo tempore apud Eccleſiam Sanctorum Apoſt. ad Viennæ muros cùm quieuiſſet, tandem Innocentij 4. Pp. mandato, celebri pompa per Hugonem Tituli SS. Sabinæ, & Guillelmum Tit. Baſilicæ duodecim Apoſt. S.R.E. Presbyteros Card. exhumatum fuit.

3. S. Martinus, hunc poſt B. Zachariam S. Apoſtoli tertium Epiſcopum direxerunt, qui propriis Chriſtum in Cruce pendentem ac patientem viderat oculis, quique poſt demandatum ſibi Euangelicæ prædicationis ſtrenuè decurſum munus: tandem ſub Veſpaſiano obdormiuit, annua à ſucceſſoribus memoria Kal. Iunij honoratus. F

4. S. Verus, cùm Coadiutor datus ab ipſis Apoſtolis fuiſſet S. Martino, eo mortuo, Viennenſem ipſe ſedem capeſſit. Qui poſtea Kal. Auguſti ſub Nerua Imperatore ſanguine ſuo Viennenſem Eccleſiam purpurauit.

5. S. Iuſtus S. Vero ſucceſſit, & eum in Pontificali Cathedra Viennenſi eſt ſequutus, cuius ſolemnitas recenſetur 2. Non. Maij. Ad hunc ſub initio ſuæ electionis, S. Pius Papa ſcripſit.

6. Deſiderius Beatiſſimo Iuſto ſucceſſit, cuius nominis ſola durat memoria *ex Epiſt. Victoris Pont. Romani ad ipſum.*

7. S. Dionyſius, à Deſiderio ad apicem Epiſcopatus Viennenſis ſublimatur, qui vt morum integritate, ita doctrinæ ſplendore refulſit; temporibus Commodi, ac Marci Antonini Veri Imperatorum, cuiuſque feſtum colitur 7. Idib. Maij.

8. S. Paracodas, natione Græcus vti fuerat Dionyſius, S. Dionyſio ſucceſſit, & Præſulatum geſſit ætate Antonini, Caracallæ, Aurelij, Alexandri, & Maximini Imperatorum ad quem Victor PP. ſcripſit. G

9. S. Florentius, eius tempore Nouatus Presbyter Romam veniens, Nouatianam hæreſim condidit. Anniuerſaria eius dies eſt 3. Non. Ian. quando poſt exilium mortem pro Chriſto pertulit.

10. Lupicinus Martyr ſucceſſit Florentio qui Cathedram rexit, dum Valerianus & Galien. in humanis degebant, ſub quib. S. Cyprianus martyrio enituit, attigit etiam tempora Claudij, ſub quo Paulus erat Hæreſiarcha, & deuenit vſq; ad Aurelianū. Colitur 8. Kal. Ian. cui Cornelius Pp. literas miſit.

11. S. Simplides, ſeu Simplidas ſequitur, qui vixit temporib. Taciti, Probi, & Cari Imp. ipſiúſque ætate, hæreſis Monothelitarum initium ſumpſit, colitur 3. Id. Februarij.

12. Paſchaſius, vir diſertiſſimus atque ſanctiſſimus: qui tēporibus Diocletiani & Valerij vixit, cuius ſolemnitas feſtiua habetur 8. Kal. Martij, cuiuſque ætate, S. Thebea Legio, Mauritio adhortante, martyrio coronata fuit, circa an. Chriſti 305. & Sylueſter Pp. pro Viennenſi Eccleſia reſcripſit.

13. S. Claudius, poſt Paſchaſium Viennæ Antiſtes emicuit, cuius tempore, admiranda Nicæna Synodus ob tuitionem Catholici dogmatis coacta fuit, cuius adeò tenax aſſertor fuit Claudius, vt inter Antiſtites Arelatēſes ducentos cōcilij primas merito obtinuerit, qui ad meliorē vitā trāſiuit Kal. Iun. H

14. S. Nectarius, tempore Conſtantis, Iouiniani, & Iuliani Imperatorum Eccleſiam hanc rexit, dum emicarent Athanaſius Alexandrinus, & Hilarius Pictauienſis, & Antonius Monachus. Obijtque Kal. Auguſti, atque Synodo Vaſenſi interfuit, ſemperque contra Arrianam perfidiam, publicè Trinitatis conſubſtantialitatem docuit ac prædicauit.

15. S. Nicetius, à SS. Paſchaſio atque Claudio Viennenſibus Epiſc. edoctus, adeò vt etiam B. Claudij extiterit Diaconus. Floruit verò S. Nicetius, temporibus Gratiani & Theodoſij Auguſtorum. Obiit 3. Non. Maij.

16. S. Simplicius, ſucceſſit Nicetio in Viennenſi Cathedra, ad quem Zozimus Pp. ſcripſit.

17. S. Mamertus, vel Mamercus, eruditione & pietate A fulgidus. Hic à S. Anniano Epiſcopo Aurelianenſi ab ipſis mortis faucibus ereptus, poſtea mirum in modum ſanctitate excelluit, & ob imminentes Eccleſiæ ſuæ clades, Rogationes, Litanias quæ ante feſtum Aſcenſionis Domini celebrantur, inſtituit. Eius deceſſus recolitur 5. Idus Maij. De eo *Synodius Apollinaris lib. 4. epiſt. 11. & lib. 5. Epiſtola 14. & lib. 7. Epiſtol. 1. & Gregorius Turonenſis lib. 2. hiſtor. c. 34.*

18. S. Yſicius. Senatoriæ vir primum dignitatis, nempe Apollinaris Valētinę vrbis Antiſtes, & Auitus qui Yſicio patri in Viennenſi Archiepiſcopatu ſucceſſit. Floruit regnante in Francia Clodouæo I. quo etiā ætate corpus B. Barnabæ cū Euāgelio manu B. Matthæi Euangeliſtæ ſcripto, ipſo reuelāte repertum fuit. Memoria eius celebratur 11. Idus Nouemb.

19. S. Alcimius Auitus. Viennæ Archiepiſcopus ordinatus, Apoſtoliciſque moribus inſignis, aduerſus hæreſim Arianam, quæ tunc non ſolùm Africam, ſed & Galliam, Italiamq; ea parte occupauerat magno ſudore decertauit; quod eius clariſſima indicant ſcripta. Illius memoriam recolit Martyrol. Lugdun. antiquiſſimum, & S. Agobardus Lugdun. Antiſtes *lib. de Duello ad Imperatorem Ludouicū*, obiit circa ann. B Dom. 5 0. Fratrem habuit Apollinarem Epiſcopum Valentiæ etiam ſanctum, de eo *Gregor. Turonēſis lib. 11. hiſtor. c. 24.*

2 . S. Iulianus ſub Iuſtiniano Imperatore floruit, quo tempore Ioannes Pontifex Romanus atque Boëtius & Symmach Conſulares viri, à Theodorico Rege Arriano necātur.

21. S. Dominicus Eccleſiam Viennenſem rexit, quando Hildericus Rex VVandalorum Epiſcopos ad Eccleſias reuerti, eaſque inſtaurare præcepit, & Benedictus Abbas virtutibus refulſit: Ipſe Dominus, doctiſſimus in diuinis mundaniſque ſcientiis eſt habitus, amator etiam pauperum, ac captiuorum redemptor, nec non innocentiſſimæ vitæ fuit.

22. S. Pantagatius. claruit Iuſtiniani II. tempore, quinquennio Epiſcopalem ſedem fœliciſſime rexit, ſub conſulatu Paulini iunioris, & Baſilij. vita functus in Aurelianenſi 2. Synodo, cum B. Lupo Lugdunenſi reſidens 36. Capitula omni ſtatui Eccleſiæ perneceſſaria promulgauit.

23. S. Yſicius 2. ſub Iuſtiniano reſedit in tertia Aurelianenſi Synodo cum Aureliano Arelatenſi & Sacerdote Lugdunenſi Epiſcopis, in qua de Dogmatibus Eccleſiaſticis ſunt 23. edita Capitula.

C 24. S. Namatius vel Naamatus, fulſit ſub Iuſtiniano & Iuſtino Imperatoribus.

25. S. Philippus. Cathedram Viennenſem adeptus eſt temporibus Tiberij Imperatoris. obiit Philippus 3. Non. Febr.

26. S. Euancius vel Euantius, cum S. Priſco Lugdunenſi & Artemio Senonenſi, atque Remigio Bituricenſi Epiſcopis, in Concilio apud Matiſconem reſedit. vbi Idibus Ianuarij diem obiiſſe anno 11. Childeberti Auſtraſiorum, teſtatur *Ado lib. ætat. 6. & Baronius ad annum* 188.

27. S. Virus vel Verus Eccleſiam Viennenſem rexit Imperatoribus Tiberio, & deinde Mauritio, quando Ermenigildes Regis Gothorum filius, ob Catholicam fidem Regno priuatus, atque in carcerem coniectus, nocte Sancta Dominicæ reſurrectionis, ſecuri demum in capite percuſſus: Martyr regnum cœleſte intrauit. Hic B. deſiderium habuit Diaconum atque poſtea in Præſulatu ſucceſſorem. Vita functus eſt 10. Kalend. Iunij.

28. S. Deſiderius 2. à Naamatio Sancto in Eccleſiaſticis diſciplinis enutritus, poſtea B. Viro adhærens, atque eo mortuo Epiſcopus Viennenſis factus, tempore Childeberti Regis D Francorum tandem martyrium paſſus eſt in territorio Lugdunenſi, & iuſſu Brunichildis lapidatus fuit, ſub ipſius filio Theodoberto Rege. Iacet ſepultus retro altare Apoſtolorum extra Viennam 11. Kal. Iulij. *Sigibertus in Chronicis, Beda in Martyrologio 11. Iulij.*

19. Domnolus, inſtigante Aridio Lugdunenſi Epiſcopo & Brunichilde, fuit vir ſtrenuus & redimendorum captiuorum ſollicitus, *Gregorius Turon. hiſt. lib.* 10. 11. c. 12.

3 . S. Etherius, factus eſt Viennenſis Epiſcopus Eraclio Romanis Imperante: & Francis Clothario: Sepultus eſt in Eccleſia S. Georgij 18. Kal. Iulij.

31. S. Clarentius. S. Etherio ſucceſſit tempore Conſtantini Imper. atque Dagoberti Francorum Regis. Obiit 7. Kal. Maij.

32. S. Syndulfus Clarento. Conſtantini atque Dagoberti ætate Viennæ præfuit. Migrauit 4. Idus Decembris.

33. S. Editus ſiue Heedicus Sindulfo ſucceſſit, vir fuit magnæ religionis, regnantibus Conſtantino filio, & Dagoberto Rege. E

35. S. Edaldus ſeu Exaldus vel Cadeoldus aut Cadeolus, Monachus Ord. S. Bened. & Abbas Grimonenſis Viennæ, in Epiſcopatu Viennenſi ſuffectus eſt, ad quem S. Ioannes Papa precioſa munera tranſmiſit in Concilio Cabilonenſi an. 658. celebrato interfuit & ſubſcripſit, vixit tempore Clodouei 2. Obiit 19. Kalend. Februarij.

36. S. Dolonius vel Dololinus. Viennæ præfectus eſt Pontifex, Leone vel Leoncio Romanis Imperante, & Theodorico Francis, deceſſit Kalend. April.

37. S. Bodo vel Bobolinus. S. Dolino Bobo Beotus ſucceſſit moritur 18. Kal. Iulij.

38. S. Georgius magnæ virtutis homo S. Bobonem rexit Viennenſem Eccleſiam Philippo Imperante hæretico, ad cœlum tranſiuit 3. Nouemb.

39. S. Deodatus Epiſcopus Viennenſis fuit vir omnino abſtemius, Imperante Anaſtaſio, & regnante adhuc Theodorico. Migrauit Idibus Octobris.

40. S. Blidrānus ſucceſſit: Theodoſio Imp. & Clodoueo Iuniore, ac poſt eū ipſius fratre Childeberto. Obiit 11. Kal. Feb. F

41. S. Agrarus ſuffectus eſt B. Blidranno, regnante Childeberto Francorum Rege. Obiit Idib. Octob.

42. Ecbaldus ſeu Eoldus, præclarus Pontifex; cum Regio Francorum ſanguini eſſet affinis, Eccleſiam Viennenſem rebus adauxit, nec non Baſilicam in honorem Thebæorum Martyrum, adductis ipſorum & aliis plurimis reliquiis, intra Ciuitatem ædificauit: atque ab ipſius tempore Viennenſis Eccleſiæ res, dici S. Mauritij cœpēre.

43. S. Bobolinus. mortuo B. Eoaldo S. Bobolinus Viennæ Archiepiſcopus præfuit, Leone adhuc Imperatore, & Dagoberto Rege.

44. S. Auguſtobertus Bobolino ſuffectus eſt temporibus Michaelis Imperatoris & Danielis Francorum Regis.

45. VVilicarius Martyris Ferreoli oſſa, nec non caput S. Iuliani intra Viennam tranſtulit, ipſorum Baſilica vltra Rhodanum à Mamerto conſtructa, à Sarracenis incenſa.

46. Proculus. Viennenſem ſedem rexit, toto Pipini Regno, & Caroli initio, ad quem Stephanus Papa de afflicta Viennenſi Eccleſia ſcripſit.

47. Bertericus. vir bonus & ſimplex, qui obiit 6. Idus Iunij ad quem B. Adrianus primus Papa ſcripſit. G

48. Volferius. mortuo Berterico, Archiepiſcopus Viennenſis creatur.

49. Vrſus. ordinatus eſt Viennenſis Antiſtes, qui vir ſimplex fuit, & obiit 10. Kal. Martij.

50. Vltrain. Vrſo adhuc viuenti, ſenióque grauato ſubrogatur, cuius pio ſtudio & fauore Caroli Magni, partem ſacrarum rerum Viennenſis Eccleſia recuperauit.

51. S. Bernardus, licet Quidam Baionatum interponant Epiſcopi in ſedem ſublimatus eſt. Vir ſolers, ingenuus & eruditus, ardenti ſtudio Viennenſem Eccleſiam bonis & Clero amplificauit, & dotauit monaſterium ſuper Iſaram fluuium. Ceterum Viennenſem Eccleſiam annis 36. rexit. Sepultus in Monaſterio ſuo Romanenſi, ad quod SS. Martyrum Seuerini & Feliciani corpora tranſtulerat.

52. Agilmarus, ſeu Angilmarus rexit Viennenſem Eccleſiam annis 8.

53. S. Ado. ab Angilmato, ſedem Viennenſem obtinuit anno ſcilicet ab incarnatione Domini 875. indict. 8. rexit 16. H Hiſtoriam Viennenſem & Eccleſiam Archiepiſcopalem ad ſua vſque tempora ſcripſit.

54. Otramus gubernauit annis 8. & 9. In pace quieuit 16. Kal. Octob.

55. Bernoinus. præfuit annis 13. Obiitque 14. Præſulatus anno 10. 7. Kal. Feb.

56. VVolfericus. ſucceſſit Bernoino, cuius tempore Viennenſis Eccleſia maximum priuilegium obtinuit.

57. Ragamfredus. Eccleſiæ Viennenſi præfuit annos 8. defunctus 23. Kal. Maij.

58. Alexander. rexit annis 24.

59. Sabo. Epiſcopatum geſſit annis 21. menſibus 2. dieb. 8. Hic contulit Cœnobio S. Petri Viennenſi vineam ſui iuris.

60. Theobaldus poſt Sabonem Viennæ Archiepiſcopus extitit.

61. Burchardus. rexit 30. annis.

62. Leodegarius, Burchardo ad Christum migrante Archipræ-
A ſul Viennen. creatus, Henrico I. Galliarum Regi conſanguinitate propinquus.

63. VVarmundus. De huius electione viſitur *Epiſt. Gregorij 7. ad Clerum & populum Viennenſ.* Quis verò huic ſucceſſerit non ſatis conſtat.

64. ……

65. Guido, Guillelmi Magni Burgundiæ Comitis filius, Monach. S. Benedicti, ex Archiepiſc. Viennenſi, Cardinal. demum ad ſummum Pont. aſſumptus fuit, Calixtus Pp. 2. nomine, obiit Romæ an. 1124.

66. Petrus.
67. Stephanus.
68. Humbertus.
69. Hugo.
70. Stephanus II.
71. Guillelmus.
72. Robertus.
73. Aynardus.
74. Vbertus.
75. Burno.
76. Ioannes de Burnino.
77. Guido de Aluernia.
78. Raymundus Franciſcus.
B 79. Guillelmus de Valentia.
80. Briandus de Lagnian.
81. Simon.
82. Guillelmus.
83. Bertrandus de Capella.
84. Petrus de Gratia.
85. Bernardus.
86. Humbertus de Montecalno.
87. Theobaldus de Rubeomonte
88. Ioannes de Nanto.
89. Ioannes de Noiry.
90. Guillielmus de Landuno.
91. Gaufridus Vaſſalli.
92. Ioannes de Pictauia.
93. Antonius de Poiſſiaco.
94. Guido de Poiſſiaco.
95. Auſtrius Amaricus.
96. Angelus Cato.
97. Antonius de Claromonte.
98. Federicus de S. Seuerino.
C 99. Alexander de S. Seuerino.
100. Petrus Palmier.

101. Carolus Marillac. Aruernus, Bertrandi Epiſcopi Rebouenſis frater. 1560. Ann. menſe Decembri deceſſit. Paulò ante obitum Conuentui ad Fontem bellaquam habito interfuit, & grauem habuit orationem, quam refert *Iac. Auguſt. Thuanus Hiſtor. lib. 25. & lib. ſequenti*, eiuſdem piiſſimi Antiſtitis obitus cauſam commemorat.

102. Ioannes de Broſſe.

103. Veſpaſianus Gribaldus.

104. Petrus Villarius de Vilars. Poſt varios honorum gradus in Regno Gall. obitos, in regenda & adminiſtranda Eccleſia & Diœceſi primum Mirapicenſi, poſtea Viennenſi ab an. 1561. curis, laboribúſque & itineribus feſſus, viuæ & efficacis fidei in Deum, & ſpei plenus placidè in Chriſto obdormiit. An. 1592. ætat. 75.

105. Petrus Villarius, primum in Epiſc. Mirapicenſi, deinde in Archiepiſc. Viennenſi patruo ſucceſſit, S. Theologiæ Doctor Pariſ.

106. Hieronymus Villarius, antea per decennium Conſiliarius Regius, Viennenſis Archiepiſc. conſtituitur, an. 1601. Qui cùm totos 24. an. in duabus Prælaturis, epiſcopatu ſcilicet Mirapicenſi, & Archiepiſcopatu Viennenſi
D operam indefeſſam nauaſſet, à Clemente VIII. Pontifice
Max. & Henrico IV. Rege Chriſtianiſſ. facilè
impetrauit, vt fratrem (dignum profectò
ſucceſſorem electum) in locum
ſuum ſubſtitueret.

SERIES
ARCHIEPISCOPORVM ARELATENSIS E
ECCLESIÆ. Arles.

Metropolis Ciuitas Arelatenſis ſeu Viennenſis ſecunda ſita ſuper Rhodanum flumen, clariſſima Colonia Romana in Gallia à Tiberio Nerone, patre Tiberij Auguſti deducta, vt Sueton. ſcripſit, quam Romam Gallulam, id eſt, paruam Romam inter Gallias, Auſonius de claris vrbibus nominat. Vrbs autem Arelatenſis à S. Throphimo BB. Petri & Pauli diſcipulo (cui Templum Archiepiſcopale dicatum eſt primitias noſtræ religionis ſuſcepit, qui primus fuit Epiſcopus miſſus ad prædicandum Dei Euangelium, & ex cuius prædicationis fonte (vt Zozimus Papa ſcribit) omnis Gallia fidei riuulos accepit. Prædicaſſe eum in Galliis ab an. Domini 59. memoriæ reliquit *Ado, in Chronico & in ſuo Martyrologio 4. Cal. Ianuarij.*

1. S. Trophimus, BB. Petri & Pauli Diſcipulus fuit, ab eiſque ad prædicandum miſſus, Arelatem peruenit, ibique primitias religionis Chriſtianæ collegit. Prædicaſſe eum in Galliis ab an. Domini 59. memoriæ reliquit *Ado in Chronicu, & in Martyrolog. 4. Calend. Ianuarij.* Item apud Arelatem Natalis S. Trophimi Epiſcopi & Confeſſoris, Diſcipuli F Apoſtolorum Petri & Pauli.

2. S. Regulis, deinde Siluanectenſis Epiſc.
3. Feliciſſimus.
4. Felix.
5. S. Honoratus.

6. Martianus, hic Nouatianus fuit, vt ſcribit *B. Cyprian. Epiſt. 13. lib. 3.* ad Stephanum ſummum Pont. an. 254.

7. Heras, pius Paſtor à populo expellitur.

8. Marinus, in Concilio 1. & 2. Arelatenſi interfuit, tempore S. Silueſtri 326.

9. Valentinus, hic Conc. Agrippin. 348.

10. Saturninus, Arrianus, huius factione exul factus eſt B. Hilarius Epiſcopus Pictauienſis anno 361. *Hieronymus in Chronic.*

11. S. Patroclus, hic occiditur à quodam Barbaro an. 416. *Proſper in Chronic.*

12. Hilarius, Clarus habetur 435. hic ad Eucherium Lugdunenſem ſcripſit, de quo & *Leo Pp. 1. Epiſt. 67.*

13. Rauennus, ad hunc ſcribit Epiſtolam 88. Leo ſummus Pontifex. G

14. Sabaudus, in Conc. Matiſcon. ſecundo interfuit.

15. Etherius, hic Auguſtinum Anglorum Archiepiſcop. iuſſu B. Gregorij ſummi Pont. ordinauit.

16. Virgilius, ad hunc ſcripſit B. Gregorius, Monachus Lirinienſis & Ab. Auguſtodunenſ. Archiep. an 591. obiit 5. Martij 648. *Gregor. Turon. de eo lib. Hiſtor. cap. 23.*

17. Germanus, anno 640.

18. Fœlix, in Synodo Romæ habita ſub Agatone cum 125. Epiſcopis Occidentalib.

19. Ioannes, in Concilio Arelatenſi ſub Carolo Magno.

ALTERA SERIES
ARCHIEPISCOPORVM
Arelatenſium.

Deprompta ex Hiſtoria Prouinciali, authore Caſare Noſtredamo.

S. Cæſarius.
Præſaius.
Aurelianus.
Hyterius.
S. Virgilius. Priùs Abbas Lerinenſis, elect. Archiepiſcop. H
an. 591. vixit ad ann. 640.
Theodoſius.
Ioannes.
Auſtrobertus.
S. Aurelius.
Martinus.
Iunodius.
Robertus.
Virimarius.
Arladius.
Lupus.
Notus.
Roſtagnus.
Iterius.
Fontius.

A Aycardus.
Ato.
Guillelmus.
Raymundus.
Yribertus.
Hugo.
Ioannes.
Florentius.
Bertrandus.
Arnaldus.
Gailliardus.
Ioannes.
Stephanus.
Auxauius.
Sapaudus.
Paſchaſius.
Florianus.
Ioannes,
Anaſtaſius,
Vlbertus.
Policarpus.
B Phothaſius.
Georgius.
Kauilarius.
Virgarich.
Alephantus.
Ioannes.
Rothlandus.
Manaſſes.
Aymonius.
Raimbaldus.
Gibillinus.

Bernardus, Lirinenſis Abbas & Caſinenſis ex Archiepiſcopo Arelatenſi Cardinalis, ſcripſit, vt refert Vuion, Speculum Monachorum, & Regeſtum collationum beneficiorum, officiorum, iurium & bonorum Monaſterij Caſinenſis, *Tom.* 2.

Raymundus.
Petrus.
Michaël, anno 1205.
C Hugo.
Bertrandus.

Bernadus de Anquiſcello, S.R.E. Cardinalis tit. Portuenſis & S. Ruſſinæ, creatus à Martino IV. Pontifice Maximo ann. 1280.

Beatus.
Roſtganus.
Capra.
Gallardus.
Galterius.
Stephanus.
Guillelmus.

Ludouicus Alemannus (Alemand) prius Epiſcopus Maclouienſis, dein S.R.E. tit. S. Cæcilio Presbyter Cardinalis Arelatenſis vulgò nuncupatus, interfuit Concilio Baſilienſi. Obiit 16. Septembris 1450. miraculis clarus.

Petrus de Foix, Cardinalis.

Philippus de Leuis, Presbyter Cardinalis TT. SS. Marcelli & Petri ſub Xiſto IV. an. 1473. Romæ obiit 1475.

Eſtachius de Leuis, deceſſoris frater & ipſius ſucceſſor, obiit Romæ anno 1484.

D Ioannes Ferrier, Hiſpanus S.R.E. Cardinalis: Maſſiliæ obiit anno 1521.

Ioannes Ferrier, præcedentis Archiepiſcopi nepos.

Robertus de Lenoncourt, Cardinalis, primò Cathalanenſis Epiſcopus: deinde Metenſis, & Bellouacenſis, tandem Tholoſanus Archiepiſcopus in Metenſi ciuitate extremum vitæ ſpiritum efflauit an. 1561.

Proſper de Sancta Cruce S. R. E. Cardinalis, Romæ obiit anno 1589.

Siluius de Sancta Cruce. Nobilis etiam Romanus.

Horatius Montanus, Neapolitanus.

Gaſparus de Laurens, primò Abbas Sancti Petri Vienenſis.

TERTIA
ARELATENSIVM
ARCHIEPISCOPORVM
Series.

Subminiſtrante V. Clariſ. Ioanne Savaro, Prætore Claromontenſi.

E Sanctus Trophimus.
S. Dionyſius.
S. Regulus.
S. Secondus.
S. Fœliciſſimus.
Marinus.
Martinus.
Hitaſius.
Creſcentinus.
Iratius.
Ambroſius.
Martinus.
Ingenuus.
F Auguſtinus.
Hieronymus.
Valentinus.
Saturninus.
Heuet.
Artemis.
S. Patroclus.
Honoratus.
S. Hilarius.
Rauennius.
Leontius.
Eonius
S. Cæſarius.
Auxiamus.
S. Aurelianus,
Hapandus.
Virgilius, ſeu Vigilius.
Etherius, ſiue Eleuterius.
Licerius.
G Theodoricus.
Eucherius.
Rotlandus.
Roſtagnus.
Manaſſes.
Iſerius.
Aimo.
Poncius, ſeu Pontionus.
Nairrabaldus.
Aycardus.
Gibelinus.
Attomis.
Bernardus.
Guillelmus.
Raymondus de Monte.
Raymondus de Abalena.
Petrus.
Imbertus de Aqueria.
Michaël.
B. de Sancto Martino.
Hugo Boardi.
Ioannes.
H Bertianus.
Ioannes.
Florentinus Card.
B. Card.
B. de Auguſelo Car.
B. Almaricus, ſeu Amalricus.
D. Capra.
L. de Ferreriis.
Arnaldus de Faltieriis Card.
Galiardus.
Iasbetus.
Ioannes.
Stephanus.
Guillermus de Sardis Patriarcha Hieroſolymitanus.
P. de Croſo Card.

A ginæ Hiſpaniæ anno 1611. & anno ſequenti, 24. Ianuarij moritur.

Fratrem habuit Gaſparem Atrebatenſ. Epiſcopum.

Succeſſit quidam ex ordine S. Franciſci, ſiue Minorum, qui ante totius Ordinis Generalis fuit.

SERIES
ARCHEPISCOPORVM
NARBONENSIS
Eccleſiæ.

Narbona Galliæ Narbonenſis oppidum primarium; cognomento Marium, ex eo quod Cæſar ex Martis legione Colonos deduceret, antiqua Colonia populi Romani.

Sanctus Paulus, Apoſtolorum diſcipulus, primus Narbonenſis Epiſcopus, Narbonam aduectus, vt teſtatur vetus Martyrologium Romanum 11. Kalend. Aprilis Narbonæ Sancti Pauli Epiſcopi diſcipuli Apoſtolorum, idem habet Martyrologium Adonis Viennenſis 11. Kalend. Aprilis.

Hilarius, ad eum extat *Epiſtola Bonifacij Papæ 1. Tomo 1. Conciliorum, Baronius in Annalibus ad an. Chriſti* 420. 429.

S. Ruſticus. *ex epiſt. 92. Leonis Papæ.*

B Migetius, in Concilio Narbonenſi anno 599. *apud Baronium.*

Sergius, anno 600.

Salua, ſeu Selua, aliàs Sylua, in concilio Toletano 4. 5. & 6. an. Chriſti 633. 638. quibus ſubſcripſit.

Fœlix, ex Manuſcripto Codice.

Argebaudus.

Sunifredus, in concilio Toletano 13. interfuit per Peccatum Abbatem Procuratorem ſuum, & Concilio 14. & 15. id eſt anno Chriſti 684. 688.

....

Deſunt hic.

....

Bartholomeus Nebridius, fuit in concilio Arelatenſi 5. à Carolo Magno an. 813. *Baronius anno* 813.

Bartholomæus, circa an. 838. cuius meminit, vt & Nebridij, Agobertus Lugdunenſis Archiepiſcopus.

Sigebodus, circa an. 858. de quo *Iuo Carnotenſis Epiſcopus epiſt. Decreti part. 3. c. 98.*

Agius, circa an. 883.

S. Theodardus 887.

C Amuſtus.

Aymerius.

Hermindaudus de Narbona 974.

....

Deſunt hic, temporum calamitate & iniuria.

....

Vvefridus, Concilio Tholoſano interfuit anno 1056. *Baronius.*

Dalmatius 1081.

Bertrandus 1085.

Theobaldus, excommunicatus à Gregorio VII. in concilio Romæ habito 1076.

Arnaldus de Leueſio 1121.

Berengarius de Narbona.

Pontius de Arſatio 1165.

Petrus Autelli 1176.

Ioannes, primò Epiſcopus Pictauienſis 63. numero, poſtea Narbonenſis Archiepiſcopus, an. 1181. tandem Lugdunenſis à Lucio 3. Pp & Legatus in Franciam miſſus.

Bertherandus Ganſellius 1191.

D Arnaldus, Abbas Ciſtercienſis XVI. ordine circa annum 1215.

Guillelmus de Broia 1249.

Guido Groſſus Falcaudi, natione Narbonenſis, prius Epiſcopus Anicenſis ſeu de Podio anno 1259. mox Narbonenſis S. Rom. Eccleſiæ Cardinalis dictus, Sabinenſis Cardinalis, tandem Summus Pontifex Clemens Quartus dictus. Scripſit multa volumina in Bibliothec. Vaticana ſeruata.

Maurinus 1272.

Petrus 1282.

Ægidius Ancellin, vel Ancellini, an. 1309. patruus Auberti Ancellin Claro-Montenſis Epiſcopi 67.

Bernardus de Fargis 1312.

Ioannes Rogerij, Lemouicenſis, anno 1365. at anno 1375. a Gregorio XI. Pp. in 2. creatione Cardinalium Presbyter Cardinalis creatus. E

Franciſcus de Caſtelnau, Archiep. Narbonenſis & Cardinalis.

Raynaldus Borbonius 1480. Caroli I. Ducis Borbonij filius naturalis.

Franciſcus de Hallé 1490.

Georgius de Ambaſia Cardinalis, tandem Rothomagenſis Archiepiſcopus an. 1498.

Franciſcus Guillelmi 1505.

Guillelmus Briçonetus, Turonenſis S. R. E. Cardinalis Præneſtinus, primò Remenſis Archiepiſcopus, poſtea Narbonenſis. Obiit Narbonæ menſe Ianuario 1514. ibique ſepultus.

Hippolitus Eſtenſis, Herculis I. Ferrariæ Ducis filius, Cardinalis Ferrarienſis dictus, creatus Archiepiſc. Narbonenſis anno 1516. poſtea Lugdunenſis, tandem Auxitanenſis. Obiit 1520.

Ioannes Lotharingius, Cardinalis, prius Archiepiſcopus Narbonenſis: & totius ordinis Cluniacenſis Abbas, tandem Rhemenſis Archiepiſcopus, obiit an. 1550.

Franciſcus de Piſanis 1561.

Simon Vigor, Doctor Theologus Pariſienſis, reuerſus è Concilio Tridentino a Rege Legatus an. 1563. Archiepiſcopus Narbonenſis creatus eſt. F

Franciſcus à Ioyeuſa, poſtea Tholoſanus Archiepiſcopus, tandem Rothomagenſis, Cardinalium Decanus, obiit anno 1615.

Ludouicus de Veruins, anno 1620. Cathedram tenet feliciter.

SERIES
ARCHIEPISCOPORVM
THOLOSANÆ
Eccleſiæ.

Tholoſa Galliæ Narbonenſis vrbs, Occitaniæ vulgò *Languedoc* caput, antiquiſſima, tradunt enim nonnulli Tholoſam ante bellum Troianum ædificatam fuiſſe, in eáque multa ſuperſunt veſtigia Romanæ antiquitatis, & Gothorum qui olim eam habitarunt, teſte *Gregorio Turonenſi lib. 8. Hiſtor. cap. 30.*

G Cùm verò hic videretur meſſis multa, operarij pauci, factum vt fauore Ioannis XXII. Pp. Eccleſia quæ antea erat Prioratus Regularis Ordinis S. Auguſtini, in Epiſcopalem 8. Kalend. Martij anni 2. eiuſdem Pontificatus, id eſt, an. 1318. erigeretur.

Eccleſia Cathedralis D. Stephano dicata: tutelaris verò Patronus S. Saturninus, cuius nominis eſt Eccleſia Abbatialis ſecularis.

In ea Sanctorum Iacobi, Simonis & Iudæ, Philippi & Iacobi, Barnabæ & Bartholomæi, Saturnini & Exuperij, Papirij, & Ægidij, Georgij, Claudij, Nicoſtrati, Simphoriani, Caſtoris & aliorum corpora & reliquiæ aſſeruantur, ideoque in ea ſequentes verſus litteris aureis exarati leguntur:

Omnia ſi luſtres alienæ climata terræ,
Non eſt in toto ſanctior orbe locus.

1. Sanctus Saturninus, (S. Sernin) Martyr, 3. an. ſedit, & ſub Decio ſeptima perſecutione paſſus eſt: cuius corpus in Eccleſia eius nominis quieſcit. *Gregorius Turonenſis lib. 1. hiſtor. c. 30. lib. 6. c. 112. & lib. 10. cap. 29. & lib. 1. de Miracul. c. 31.* In eum maiorem Ciuium ac plebis iram concitatam fuiſſe ſcripſit Maldonatus: quod Tholoſantium Capitolium, id eſt, H Officinam Idololatriæ, quotiens tranſiret, reſponſis Dæmonum, quæ dari iſtinc, petique ſolebant, ſuppreſſis, velut conticeſcere falſos ipſos Deos cogeret. Igitur veſtigiis per gradus Capitolij præcipitatus vitam finiuit, religatus ad pedes petulci bouis, vt memorat *Greg. Turonenſ. l. 1. c. 30. miracul.* eius Sidonius Apollinaris Martyrium *lib. 9. Epiſtol. Epiſtol. 16.* deſcripſit.

2. S. Honoratus, Confeſſor prædicti S. Saturnini diſcipulus, in prædicta Eccleſia quieſcit retro altare.

3. Diuus Papulus, Martyr, iacet in prædicta Eccleſia S. Saturnini familiaris, cui commendauit Tholoſam, cùm in Hiſpaniam pergeret ad verbum Dei prædicandum.

4. Diuus Syluius, Confeſſor, Eccleſiæ D. Saturnino dicatæ, iecit fundamenta, in qua iacet. Eius Natalis recolit. 1 pridie Kalend. Iunij.

5. Diuus Exuperius, Confeſſor: inceptam Eccleſiam D. Saturnini perfecit, in qua etiam iacet. De eo *Gregorius Turon. hiſtor. lib. 2. cap. 13.*

A

6. Diuus Germerius, Confeſſor, Sepultus in Eccleſia Parochiali D. Iacobi de Murello in eadem Diœceſi, vbi à populo ſumma veneratione colitur.

7. Maximus, ex Palatino inuitus renitenſque coactus eſt à populo fieri Epiſcopus, de cuius egregia ratione viuendi agit *Sidonius libr. 4. epiſt. 24. ad Turnin.* Claruit circa annum 440.

8. Leontius, Tholoſanus Epiſcopus, ſubſcripſit primo Concilio Aurelianenſi anno Chriſti 512. ſub Clodouæo primo Rege.

9. Magnulphus, anno 10. Childeberti Regis, id eſt, circa annum 524. vt teſtatur *Gregorius Turonenſis hiſtoria libr. 7. cap. 27.*

10. Diuus Hilarius ſeu Hylaris, Confeſſor quieſcit in eadem Eccleſia S. Saturnini. Eius Natalis dies colitur calend. Iunij.

11. Bernardus, bonus homo.

B

12. Amelius, vixit ſedente Paſchali 2. Papa & regnante Ludouico Craſſo rege Francorum.

13. Arnaldus, eius tempore Toloſæ habitum fuit Concilium auctoritate Victoris 2. Pontificis Maximi anno 1056. cui Arnaldus ſubſcripſit.

14. Raymundus, ſubſcripſit cum Viuiano Epiſcopo Ruthenenſi ſententiæ condemnatoriæ latæ ab Inquiſitoribus fidei, contra B. Ottonem, & alios 6. Cal. Ianuarij 1047.

15. Hugo.

16. Petrus Rogerius.

17. Durandus.

18. Yſarimus, Yſarnus, quondam dominus vrbis Vaurenſis, cum quibuſdam aliis ſuis conſanguineis ann. 1098. vrbem cum reditibus donarunt Flotardo Abbati ſancti Pontij de Thomeriis, vt Prioratum Ordinis D. Auguſtini in eadem vrbe inſtitueret, poſtea in Epiſcopatum erectus à Ioanne XXII. Pp. anno 1318.

19. Rogerius.

20. Amelius.

21. Raymundus II.

22. Guillelmus.

C

23. Geraldus de Bertha, aliàs de Baria.

24. Hugo II.

25. Folcrandus, obiit 14. Aprilis 1200.

26. Raymundus III. de Rabaſtens.

27. F. Fulco, Maſſilienſis Religioſus & Abbas Florag iæ Ord. Ciſtercienſis, à Comite Tholoſano Albigenſium Hereticorum Duce & Principe Epiſcopatu expulſus eſt. Obiit die Natalis Domini 1231, vel an. 1233.

28. Raymundus IV. de Falquerio, ex Priore Monaſterij fratrum Prædicatorum Tholoſæ, Epiſcopus electus fuit, anno 1231. fundauit & ædificauit Eccleſiam & Conuentum fratrum Prædicatorum Tholoſæ. Rexit annis 39. obiit anno Domini 1270.

29. Bertrandus de Inſula, hic ædificari iuſſit Chorum, & vndecim Capellas in circuitu præfati Chori. Fundauit, atque dotauit 12. Presbyteros præbendatos in eadem Eccleſia, qui vocantur Præbendati de duodena. Obiit in dicto Caſtro de Balmario, vltima Ianuarij 1280.

30. Hugo Maſcarius, Obiit Romæ 6. Decembris 1296.

D

31. Ludouicus, filius Caroli ſecundi Regis Siciliæ Ordinis fratrum Minorum, cuius corpus requieſcit in Eccleſia fratrum Minorum Maſſiliæ: miraculis claruit, quem inter ſanctos Confeſſores retulit Ioannes XXII. Pp. anno 1313. *Platina.* Vno anno tantùm rexit Eccleſiam.

32. Arnaldus Rogerius de Conuenis, filius domini Bernardi Comitis Conuenarum.

33. Petrus d'Arrablsy D. de Capella Taillefer, Lemouix S.R.E. Presbyter Cardinalis anno 1305. & Galliæ Cancellarius anno 1316.

34. Gaillardus de la Mothe; aliàs de Preſſage, nepos Clementis Papæ V. primo Epiſcopus Tholoſanus, tandem Vaſatenſis. Hic vltimus fuit Epiſcopus, nam Epiſcopatum in Archiepiſcopatum erexit Ioannes 22. Pp. anno 1317. attributis ei 7. Epiſcopis Suffraganeis.

35. Ioannes Raymundi de Conuenis, (de Comminges) filius Comitis Conuenarum, primúſq; Archiepiſcopus Tholoſanæ ordinatus à Ioanne Pp. 22. cùm eſſet Epiſcopus Magalonenſis menſe Iulio 1317. quo anno Epiſcopatum erexit in Archiepiſcopatum: abnuit Pontificatum Romanum, dum Benedictus 12. electus fuit 1334. Obiit Auenione 1349.

E

36. Dominus de Vayraulia.

37. Guillelmus de Laudono, ordinis fratrum Prædicatorum: quatuor præbendas ſeu Capellas S. Dominici fundauit in eadem Eccleſia an. 1340.

38. Stephanus Cambaruti, aliàs Albranti, Religioſus ſancti Benedicti, Clementis Papæ VI. magnus Cameratius anno 1350.

Raymundus de Viſſ. alij de Canillac Canonicus regularis S. Auguſtini à Clemente VI. Cardinalis S. Crucis in Gieruſalem, anno 1349.

39. Ioannes Cardailhaco, an. 1370.

40. Franciſcus de Sernaio 1390.

41. Petrus de S. Martiale, anno 1401. hic fundauit 4. presbyteros Præbendatos, ſeu Capellanos cum vno Clerico, qui vocantur præbendati S. Martialis, & S. Catharinæ in eadem Eccleſia.

F

42. Vitalis de Caſtro Maurano 1410.

43. Dominicus de Florentia, Ordinis Prædicatorum, primò Epiſcopus Albienſis anno 1379. ſecundò S. Pontij Thomeriarum anno 1382. rurſus Epiſcopus Albienſis, quem anno 1407. reliquit, creatus Archiepiſcopus Tholoſanus. Obiit anno 1422.

44. Dionyſius de Molendino (du Moulin) Meldenſis à Libellis regis Caroli VII. ac vitam Eccleſiaſticam ſequi deſiderans, primò Epiſcopus Pariſienſis 1439. Deinde in Patriarcham Antiochenum electus, tandem obiit Tholoſanus Archiepiſcopus 15. Septembris 1447.

45. Petrus de Molendina, præfuit Archiepiſcopatui 12. annis.

46. Bernardus de Roſſergio, Ius ciuile & Canonicum per annos 20. in Academia Tholoſana profeſſus eſt, Eugenij Papæ IV. & Nicolai V. Referendarius ſedis apoſtolicæ, poſtea Epiſcopus Vaſatenſis, tandem Archiepiſcopus Tholoſanus, multa opera ſcripſit ſacræ Theologiæ, iuris Ciuilis & Canonici.

47. Petrus de Leone.

48. Hector de Borbonio, antea Epiſcopus Vaurenſis eiuſdem Prouinciæ.

G

49. Ioannes de Aureliano, filius Franciſci Ducis de Longauilla, Princeps Dunenſis, poſtea Epiſcopus Aurelianenſis anno 1521. Ex Archiepiſcopo Tholoſano tandem S. Rom. Eccleſ. Cardinalis à Clemente VII. factus eſt ann. 1533. obiit 1534.

50. Gabriel Cardinalis de Gandimonte, prius Pictauienſis Epiſcopus, tandem Tholoſanus Archiepiſcopus, Regis Legatus in Hiſpaniam, in qua legatione vita functus eſt anno 1534.

51. Odo Collinieus à Caſtillione, priùs Epiſcopus Beluacenſis anno 1530. Diaconus Cardinalis, S. Adriani à Caſtellione nuncupatus, tandem Archiepiſcopus Tholoſanus. Mortuus in Anglia an. 1571. quo profugerat vt hæreticis hæreticus patrocinaretur.

52. Antonius Sanguin. S. R. E. Præsbyter Cardinalis à Medone, dictus à Paulo III. anno 1539. Titul. S. Mariæ, ab anno 1533. Epiſcopus Aurelianenſis, Obiit menſe Nouembri.

H

53. Robertus de Lenoncourt, Epiſcopus Cathalaunenſis, deinde Metenſis, poſtea Archiepiſcopus Arelatenſis & Turonenſis, tandem Tholoſanus, & S.R.E. Cardinalis. Moritur an. 1561. Metis.

54. Georgius, S.R.E. Cardinalis Armaniacus anno 1572. antea Epiſcopus Vabrenſis, poſtea Ruthenenſis, tandem Archiepiſcopus, & Vicelegatus Auenionenſis Presbyter Cardinalis TT. Pammachij, poſtea TT. ſancti Laurentij in Lucina à Paulo 4.

55. Paulus Foixius (de Foix) poſt multas in Anglia, Scotia Italia, de grauiſſimis rebus legationes Henrici III. Galliarum Regis, apud Gregorium XIII. R. Pontificem orator. Dum Romæ ageret, inter ſacra morbo repentino correptus, optimè meritam de Patria & Rege animam Deo reddidit exeunte Maio anno 1584. ætatis 56. *Iac. Auguſtus. Thuanus lib. 8. Hiſtoriarum ſui temporis.*

56. Fran

56. Franciſcus à Ioyeuſa, S. R. E. Cardinalis Epiſcopus, Oſtienſis,& Cardinalium Collegij Decanus, Galliæ Protector, primò Archiepiſcopus Narbonenſis, tandem poſt reſignationem factam Ludouico de la Valette Archiepiſcopus Rothomagenſis factus eſt. Mortuus anno 1615.

57. Ludouicus de la Vallette.

SERIES
ARCHIEPISCOPORVM
AQVENSIS,
ſiue
AQVARVM SEXTIARVM
ECCLESIÆ AIX.

Aquæ Sextiæ, quas ſyllabis quinque hodie in vnam contractis Galli (Aix) appellant, ab aquis & ſcaturiginibus quæ iuxta ſunt, calentibus,& à Sexto Caluino, qui apud eas Salios deuicit, nomen ſumpsère, vt auctor eſt *Paterculus poſteriori volumine.* Archiepiſcopali Cathedra & Curia ſuprema decoratur. Templum autem Catedrale dicatum S. Saluatori transfigurato, cuius feſtum diem celebrant ſexto Auguſti.

S. Maximus, aliàs Maximinus, Chriſti diſcipulus, qui cum ſanctis Lazaro, Maria Magdalena, Martha ſororibus, & Cedonio poſt aſcenſum Chriſti in cœlum claſſe Maſſiliam appulit, Aquenſis Epiſcopus (vt quidam ſcripſerunt) morienti ſanctæ Magdalenæ, poſt Miſſarum ſolemnia ſacroſanctam Euchariſtiam adminiſtrauit.

S. Cedonius, Chriſti diſcipulus, qui cœcus natus, Chriſti beneficio lumen percepit.

Maximus II. Concilio Arelatenſi IV. interfuit anno 556.

Iulius in concilio Aurelianenſi V. anno 568.

Pientius, in concilio Matiſconenſi ſecundo an. 588.

Pontius, cum Rambaldo Arelatenſi Archiepiſcopo, fuit Vicarius Victoris II. Pontificis Maximi in Synodo habita Tuloſæ anno 1056. vt refert *Cæſar Baronius Cardinalis ſub eodem anno.*

Hugo, ſedebat an. 1257. temporibus Caroli à Francia comitis Andegauenſis & Prouinciæ, poſtea Siciliæ Regis ſancti Ludouici Francorum Regis frater, de quo videndus *Cæſar de Noſtre-Dame in hiſtoria Prouinciæ parte* 3.

Vicedominus, vel Biſdomini, eundem Carolum comitem Andegauenſem ſecutus, cùm in Siciliam profectus eſt anno 1265. eam in poteſtatem redigeret, quod feliciter euenit.

Petrus du Pré, Caturcenſis diœceſis S. Rom. Eccl. Cardinalis creatus à Ioanne 20, dicto 22. Pontifice Maximo anno 1330.

Sub eodem tempore, vel paulò poſt clarnit.

Petrus Aureoli Verberius: Ordin. Minorum Gallus, Doctor facundus nuncupatus, ex Archiepiſcopo Aquenſi, Cardinalis ab eodem Ioanne 20, aut 22. Pp. creatus.

Gulielmus Amici, Lemouia Rotæ Rom. auditor, poſtquam Archiepiſcopatum Aquenſem per aliquot annos rexiſſet, factus eſt Carnotenſis Epiſcopus, 80. an. 1341.

Oliuarius, in cuius manibus Carolus IV. Andegauenſis Rex Siciliæ,& comes prouinciæ, qui obijt anno 1481. teſtamentum Ludouici II. Andegauenſis Regis Siciliæ depoſuit, vt pluribus verbis refert *Cæſar de Noſtre-Dame parte. 6. hiſtoria Prouinciæ.*

Philippus, ſedebat in Archiepiſcopatu Aquenſi anno 1487.

Petrus Filhol, Borbonenſis, obiit anno 1540.

Laurentios Strozius, Regis Francorum exercitui præfectus in Gallia Narbonen. diuerſa hæreticorum loca armata manu expognauit,& ad fidem Catholicam reduxit, ob quæ & alia præclarè geſta priuati conſiliarij Regij nomine,& Epiſcopali Biterrenſis Eccleſiæ dignitate meruit cohoneſtari. Hunc Paulus IV. in gratiam Petri Strozij illius fratris, Presbyterum Cardinalem tit. ſanctæ Balbinæ pronunciauit. Ex Biterrenſi ad Albienſem, mox ad Aquenſem Eccleſiam tranſlatus, in Gallis ad meliorem vitam euocatus eſt Auenioni 19. Kalend. Ianuar. anno 1571. Vide continuatorem Onuphrij.

Iulianus de Medicis Florentinus, èx Biterrenſi Epiſcopo ad Archiepiſcopatum Aquenſem euectus eſt poſt Laurentium Strozium Cardinalem: poſtea fuit Epiſcopus Albienſis an. 1574. Obiit in Caſtro de Aureol. anno 1588.

Alexander Canigiani, interfuit generalibus regni Comitiis Bleſis habitis anno 1588. à Clero ſuo delegatus.

Gilbertus Genebrardus Aruernus, Benedictinus, primùm ſanctæ linguæ apud Pariſios regius Interpres, Hebraicæ antiquitatis arcana plurima, & ea maximè quæ ad rationes temporum ſobducendas, pertinent, perquiſiuit,& publicauit ſub titulo *Chronologia.* Multa eruditionis plena ex Hæbræis & Græcis accurate tranſtulit, multáque commentatus eſt: his ſtudiis ſeneſcentem, Aquenſi Archiepiſcopatu donauit Gregorius XIV. anno 1593. ſexagenario maior, obijt Semuri in Heduis, vbi opimum ſacerdotium poſſidebat anno 1597. Hæc & plura *Iacob. Auguſtus Thuanus in hiſtoriarum ſui temporis lib.* 119.

Paulus Huraltus Hoſpitalius.

Guido Huraltus Hoſpitalius, Pauli nepos, & ex eius reſignatione Epiſcopus factus, in Aprili 1618. poſſeſſionem adeptus anno 1619.

SERIES
EPISCOPORVM
METENSIS ECCLESIÆ
IN LOTHARINGIA.

Ciuitas Metenſis antiqua in Galliarum prouincia primæ Belgicæ, vineatū ac nemorum vberrima, montibus conſpicabilis, venis ſalinarum illuſtrior, cæteris ciuitatibus ſalubris, ſita ſuper flumina Salam & Moſellam. Diuiodunum nuncupatur, quaſi Diuum, id eſt mons Deorum, eò quod è regione aduenientibus eminere cernitur turribus & ædificiis: Mediomatricum etiam vocatur à circumuicinarum vrbium ſitu, habet namque Treuiros Metropolim ab Aquilone: Tullum à meridie: Virdunum ab occidente; inter quas floret quaſi media mater: Metis etiam à quodam Victore Metio nomine appellatur: vnde illud:

Suffectus dederat nomen cui Metius vrbem,

Eccleſia Cathedralis D. Stephano dicata eſt.

De Metenſibus Epiſc. ſcripſit nonnulla *Richardus de Vaſſebourg Virdunenſis Eccleſiæ Archidiaconus lib. Antiquitatum eiuſdem ciuitatis.*

1. Sanctus Clemens, B. Petri diſcipulus, & ab eo Roma Metim miſſus, vt Pontificali dignitati præeſſet, aduenit autem quinto Claudij anno, & ſedit 25. annis, videlicet ſub Claudio II.& ſub Nerone XIV. Obiit tempore Veſpaſiani Imperatoris.

2. S. Celeſtinus, alias Celeſtis, rexit Eccleſiam annis 15.

3. S. Felix 42.

4. S. Pariens, 10, natione Græcus.

5. S. Victor, 9. adfuit concilio Agrippin.

6. Victor II. annis 3.

7. Simeon 30. obiit 14. Kalend. Martij, ſepultus in Eccleſia S. Clementis.

8. Sambatius 18. ſepultus in Eccl. S. Clem.

9. Rucellus, ſiue Rufus, ſedit 29. ob. 6. Kal. Sept. ſepultus in eadem Eccleſia.

10. S. Adelphus 17.

11. Firminus Græcus, an. 488. ſedit annis 45.

12. Legontius 34. ob. 12. Kalend. Martij.

13. S. Auctor 49. ob. 4. Id. Auguſti.

14. Eplecius 16.

15. Vrbicus, ſiue Vrbicius 29.

16. Rynolus, ſiue Bonolius, 3. obiit 8. Id. Octob.

17. Therentius 20. obiit 14. Kalend. Nou.

18. Goſelinus 18. obiit 2. Kalend. Aug.

19. Romanus 30. obiit Id. Aprilis.

20. Frominus, ſedit 8. an. obiit 6. Kalend. Auguſt.

21. Grammacius 25. adfuit concil. Aurel. obiit 6. Kalend. Maij.

22. Agatimbirus 12. obiit 4. Id. Maij.

23. Sperus 17. ob. 10. Kalend. Sept.

24. Vuillicus 25.

25. Petrus 10. ob. 5. Calend. Oct.

Bruuerius Societatis Ieſu Presbyter, in Notis ad Fortunatum *lib.* 3. *cap.* 16. ſcribit Vilicum Metenſem fuiſſe Epiſcopum 25. numero,& ad ipſum Fortunatum ſcripſiſſe ibidem; quod etiam probat quodam exemplari, ſiue Codice manuſcripto Epiſcoporum Metenſium: Sediſſe notat annis 25. ſub Pelagiano I. Ioanne III. Benedicto I. & obiiſſe diem Calendis Maij, nec tamen reperitur in Demochare.

26. Aygulphus, ortus ex filia Clodouei Francorum Regis, Epiſcopatum magnis reditibus amplianit, ſedit 12. an Ob. 10.Cal.Dec.ſub Gregorio I.Papa.

27. S. Arnulphus, ſiue Arnoaldus, ſedit ann.8. Obiit 7. Idus Octobr. ſuperioris nepos & Dagoberti Regis præceptor.

28. Papolus præfuit ann.24.obiit 11.Calend. Octob.Ecclesiam in honorem S. Symphoriani prope muros vrbis conſtruxit.

29. S. Arnulphus, annis 15.filius Arnoldi filij Clotarij 2. Regis, anno 629. Auſtraſiæ Moſellanicæ Dux:ducatu, vxore & liberis relictis, Monachus Lyrinenſis factus eſt 623.poſtmodum Epiſcopus populum ſibi commiſſum annis 15. Gubernauit.Obiit anno 641.die 15.Kalend.Auguſt.

30. S.Goëricus Albo, 648.prius comes, deinde Aquitaniæ Rex, opibus plurimis ditauit Eccleſiam Cathedralem: Baſilicam S.Petro dicatam conſtruxit.Sed an.17.ob.18.Kalend. Octob.667.ſepultus in Eccleſia S.Symph. & inde tranſlata fuêre eius oſſa ad Caſtrum Spinal.dictum an.657. vbi cum reuerentia reconduntur.

31. Dodo 10.2.menſ.ob.8.Id.Maij.

32. S. Glodulphus 11. Arnulphi Ducis Auſtraſiæ poſtea Epiſcopi 29.filius, exemplo patris, Monachus, pòſt Epiſcopus anno Dom.665.tandem Treuirenſis Archiepiſcopus. Obiit 673.die 6.Iunij.Sed.an.42.d.25.

33. Albo 10.ob.17.calend.Maij.

34. Aptadius 13.ob.12.calend.Febr.

35. Felix 2.menſibus 9.

36. Sigibaldus, ann.25.per omnia Eccleſiæ ſanctæ Dei deditus, duo monaſteria conſtruxit & fundauit Clauſtriacum & Nouum Vilare Croſtlos & Neufuillier.Obiit 7.Calend. Nouemb.Stephano & Paulo Pp. Conſtantino & Leone IV. Imper.

37. S.Godegrandus, ſeu Chrodegrandus Pipini nepos, in palatio Caroli Marcelli educatus, eiuſque Referendarius, eloquio facundiſſimus, orphanorum viduarumque pater & tutor extitit.Rexit an.25.obiit an.800.

38. Angelramus, Archicapellanus palatij Caroli Magni, rexit annis 33.Nouæ Cellæ monaſterium conſtruxit, in quo quieſcit, obiit 8.calend.Nouemb.800.

39. Gondulphus, an.26.obiit 7.Idus Septemb.

40. Drogo, Caroli Magni filius naturalis, Monachus Luxouienſis, creatur Epiſcopus 823. præfuit 32. annis. Obiit an.855.6.Idus Nouembr. Metis ſepultus. *Trithemius lib.4. cap.225.*

41. Aduentius 17 annis præfuit, antea Monachus Ordinis S.Benedicti & Abbas S. Arnulphi Metenſis. Carolum cum Hincmaro Archiepiſc. Remenſi Metis vnxit & coronauit. Obiit anno 872. *Trithemius in Chronico Hyrſogiæ.*

42. Vallo, ſiue Guallo, ſedit ann.6. dieb.15.à Normanis hoſtibus interficitur 884.3.Nou.Aprilis 891.

43. Robertus 34.in Conc.Triburnenſi 895.Cœnobiorum reformator, Pallium à PP.promeruit.

44. VVigericus ſiue Diegeros, Germanus Monachus Sancti Aurelij Hyrſogiæ & Abbas Monaſterij S.Georgij in nigra Sylua, creatus Epiſcopus 921.Præfuit annis 10.ann.931. obiit.

45. Benno, eremita, inuito Cleto factus Epiſcopus, à ciuibus Metenſibus vtroque lumine priuatus, præfuit 2.ann.& rediit ad eremum an.925.

46. Adelbero, Epiſcopus factus anno 926. Monachos in Abbatiam ſancti Arnulphi Metenſis, anno 939. introduxit: rexit Eccleſiam 36.annis 9.menſibus, 25.diebus. Obiit 964. 7.Kal.Maij.

47. Theodoricus 19. Othonis Imperatoris conſobrinus. Hic 684. multa ſanctorum corpora ab Italia tranſtulit in Eccleſiam ſancti Vincentij Martyris 970. fundator Eccleſiæ Cathedralis S. Stephano dicatæ. Eccleſiam rexit 47. annis. *Sigebertus.*

48. Adelbero 2.filius Frederici Ducis, creatur 985. ſedit an.28.obiit 18.Kal.Ianuarij.

49. Herimanus, ſeu Germanus 19.1000.

50. Popo 8.

51. Adelbero 22.

52. S.Theogerus 2.an.Eccleſiam rexit, Comitis Metenſis filius: pontificatu ſe abdicans an. 2. Cluniacenſe clauſtrum ingreſſus.Vixit ann.1100.

53. Stephanus 43.S.R.E.Cardinalis, an.1120.Caliſti 2.Pp. nepos ex ſorore, & frater comitis Barenſis, obiit 3. Kalend. Ianuarij an.Dom.1164.

54. Theodoricus 9.nepos prædeceſſoris.

55. Ferreus 2.

56. Bertrandus, Sax.an.1181.rexit 20.an.

57. Theodoricus 6.

58. Conradus, poſtea Spirenſis Epiſcopus, & Imperatoris Cancellarius, rexit 12.an.

59. Ioannes, priùs Virdunenſis Epiſcopus, clarus genere, ſed clarior virtute, rexit 15.an.

60. Iacobus 22.annis, filius Friderici Ducis Lotharingiæ, Abbatias, Monaſterias & Epiſcopatum maximo reditu auxit: at poſtquam rexit Eccleſiam 22. ann. obiit plenus dierum, menſe Octobr.an.1260.

61. Philippus, præfuit annis 3.ex ſtirpe Imperiali & Ducis Lotharingiæ an.1260.

62. Guillelmus de Tregnel 6.1265.

63. Laurentius 10.

64. Ioannes, Guidonis 2 filius comitis Flandrorum, deinde Epiſcopus Leodinus 1281.

65. Bouchardus de Fauetes, fit Epiſcopus 1283. frater Comitis Hannoniæ, rexit 14.ann.obiit pridie Kalend.Decemb. 1296.

66. Gerardus de Relanges 5.

67. Reginaldus de Bar, communi omnium ſuffragio electus Epiſcop.1302. frater Ducis de Bar, bellauit contra Ducem Lotharingiæ ad defenſionem iurium Epiſcopatus; at poſtquam Eccleſiam per 14.annos rexit, veneno necatus eſt ann.1316.poſt cuius obitum vacauit ſedes 3. ann. ob litem motam in Curia Roman. inter duos electos à Capitulo, qui poſteaquam renunciarunt, Pontifex Ioannes 22. Epiſcopatum conceſſit Henrico Dalphin an.1319.

68. Henricus Dalphin 6.

69. Ludouicus Pictauienſis, 3.an.1325.

70. Ademas, ſeu Ademarius Demontil. Epiſcopus factus 1328.antea Eccleſiæ Rhemenſis Archidiaconus, rexit Eccleſiam 33.annis.Obiit 8.an.Innocentij Papæ 6.id eſt an.1360. iacet in Capella S.Ioannis quam fundauerat.

71. Ioannes de Vienna 4. an.1361.

72. Theodorus de Bopard.an.1365. rexit 38.an.

73. Petrus de Luxemburgo, anno 1384. obiit Auenione die 2. Iulij 1387.ſic 3.annis ſedit.

74. Radulphus de Couſſy, an.1387. rexit 28. ann. tandem Epiſcopus Nouiomenſis 80.

75. Conradus Bayer, anno 1416. rexit Eccleſiam ann.42. Conuentus fratrum Prædicatorum & Carmelitarum conſtruxit, obiit 21. Aprilis 1459.

76. Georgius de Baden, 3.annis.

77. Henricus de Lotharingia, frater Ducis Lotharingiæ.

78. Ioannes à Lotharingia, priùs Morinenſis Epiſcopus S.Roman.Eccleſ.Cardinal.Diaconus, Henrici nepos.Is anno 1530.reſignauit Epiſcopatum Nicolao à Lotharingia nepoti, & creatus eſt Epiſcopus Albienſis & Archiepiſcopus Narbonenſis, tandem Rhemenſis, obiit ann.1550.

79. Nicolaus à Lotharingia 1539.

80. Robertus de Lenoncourt, prius Cathalaunenſis Epiſcopus, poſtea Archiepiſcopus Atelatenſis Tholoſanus, tandem Rhemenſis, S.Roman.Eccleſ.Cardinal.moritur 25.Septembris 1533.

81. Franciſcus de Beauquere, interfuit Concilio Tridentino.

82. Carolus à Lotharingia, S.Rom. Eccl.Cardinalis, Archiepiſcopus quoque Rhemenſis. Obiit 10. Decemb.1574.

83. Carolus à Lotharingia, S. R.E.Cardinalis, obiit 24. Nouemb.1607.

84. Annas d'Eſcars de Giury, primùm Epiſcopus Lexouienſis S.R.E.Cardinalis à Clemente 8. creatus, filius Franciſci domini d'Eſcars, & Franciſcæ de Longuy.Obiit menſe April.anno 1612.

85. Henricus, antea Gaſto Foxius nominatus, Regis Henrici IV. filius naturalis.

SERIES
A EPISCOPORVM VIRDVNENSIS ECCLESIÆ.

Qui Comitum dignitate illuſtrantur.

Virodunum vrbs Belgicæ primæ peramœno ad Moſam ſitu, à Fortunato Vireduna, Baſilicis, Monaſteriis, templiſque egregiis inſtructa, Prouincialis Treuericæ Metropolis, olim in Lotharij regno clara, poſtea etiam in Imperio Germanico, Comitatus titulo, qoi penes Epiſcopum loci, non obſcura, ſed regno Galliæ Henricus 2. Rex adiecit an. 1552. Eccleſia Cathedralis B. Mariæ dicata.

1. S. Sanctinus. S. Dionyſij diſcipulus, & Meldenſis Epiſcopus, obiit 118.

2. S. Maurus, obiit 150.

3. S. Saluinus 222.

4. S. Arator.

5. S. Pulchronus. S. Lupi diſcipulus, ſiue Polychronius, hic Concilio adfuit Chalcedonenſi 630. in quo ordinatum eſt hoc elogium, *Gaude Maria virgo cunctas hæreſes, &c.* in Eccleſiis debere cantari, & Eccleſiam S. Mariæ conſtruxit, in quam tranſlati ſunt Canonici.

6. S. Poſſeſſor, eligitur 470.

B 7. S. Firminus 480.

8. S. Videnus, ſeu Vitonius 502. Concilio Aurelianenſi 1. tempore Clodouæi interfuit.

9. Deſideratus. Concil. Aruernenſi 529. *Gregorius Turonenſ. hiſt. lib. 3. c. 34.*

10. S. Agericus 554. de eo *Greg. Turon. hiſtor. lib. 3. c. 35.* Sigebertus, ad an. 542. Childebertum Regem ex ſacro fonte ſuſcepit, eiuſque in primis gratia & amicitia floruit. Idem *Gregorius lib. 9. c. 8.*

11. Caremeris 595. referendarius Childeberti Regis, *Gregorius Turon. lib. 9. c. 23.*

12. Hermenfredus. Monachus Luxouienſis Ordinis S. Benedicti. Virdunenſ. Epiſc. an. Dom. 609. præfuit an. 12. Obiit an. 621.

13. Paulus 621. Nepos S. Germani Pariſienſis Epiſcopi, Eremita primum apud Vanzagum montem, deinde Monachus Monaſterij Tollogij Diœceſis Treuerenſis. Obiit an. 648; Pontificatus an. 27. die 7. Idus Februarij.

14. Giſloadus 648. Monachus Theolopienſis, præfuit Epiſcopatui an. 17. Obiit an. 665.

15. Gerebertus 665. Monachus & Abb. Theologienſis, Tyrannidi Ebroini Eccleſias Dei immenſis vectigalibus opprimentis conſtanter reſtitit anno 24. Pont. Chriſti 679. obiit. C

16. Armonius 689. Pipini Ducis Brabantiæ conſanguineus, Monachus & Abb. Theologienſis, rexit 12. an. Obiit an. 701.

17. Agrebertus 701.

18. Bertalamius 708.

19. Abbo 709.

20. Pepo 716.

21. Volchiſus 722.

22. Agronius 729.

23. S. Magdaluetus 735.

24. Amalbertus 762.

25. Petrus Italicus 774.

26. Auſtrannus 799.

27. Herilandus 805.

28. Hilduinus 829. de eo *Fauchetus de Magiſtratibus Franciæ c. 7. Hincmarus Epiſt. 3. c. 15.*

29. Hatto 850.

30. Berhardus 869.

31. Dado. Conc. Triburienſi 880. interfuit.

32. Barnonius 920.

33. Berengarius 939.

34. VVlgifridus 961.

D 35. Hugo 986.

36. Adelbero 987. Fil. Com. Verdunen. Cuius meminit *Sylueſter Pp. 2. Epiſt. 58.*

37. Addalbero 988.

38. Haymo 992.

39. Raimbertus 1027.

40. Richardus I. 1041.

41. Theodoricus 1042. hic S. Cononem, qui & Conradum Primicerium Colonienſem ab Imperatore Henrico ad ſuſcipiendum Archiepiſcopatum Treuerorum miſſum, & interfectum à Comite, & tranſportatum ad Tollegium Monaſterium ſepeliuit an. 1067. *Sigeb.*

42. Richerus 1090.

43. Richardus 2. 1107. E

44. Henricus I. 1117. ad eum S. Bernardus ſcripſit *Epiſtolam 62. ſuarum Epiſtolar.*

45. Viſio 1129. Monachus & Abbas ſancti Dionyſij Remenſis, Ord. S. Bened. vir admodum puſillanimis an. 3. Epiſcopatus iuribus renuncians, ad ſuum Monaſterium reuertitur 1131.

46. Albero de Chini 1131. pro iſto B. Bernardus cùm cantaret Miſſam, mutaſſe collectam defunctorum in Collectam confeſſorum traditur.

47. Albertus de Marcy 1156.

48. Richardus 3. 1163.

49. Arnaldus de Chini 1172.

50. Henricus de Caſtres 1181.

51. Albertus de Hirgis 1186.

52. Robertus de Grandi prato 1208.

53. Ioannes d'Aſpremons 1217.

54. Radulphus de Teſta 1224.

55. Guido de Triaguel 1245.

56. Guido de Meloto, eligitur 1245. poſtea Epiſcopus Antiſſiodorenſis. F

57. Ioannes d'Aix 1247.

58. Iacobus Pantaleon. Doctor Iuris Canonici & Theologus, Laudunenſis Archidiaconus ſub Innocentio 4. deinde Epiſcopus Virdunenſis, poſtea Patriarcha Hieroſolymitanus, tandem Papa Vrbanus 4. dictus, qui feſtum SS. Sacramenti inſtituit an. 1260. hic natione Trecenſis fuit filius Coriarij, vt ait *Antoninus.*

59. Robertus Mediolanenſis 1257.

60. Vlricus de Saruayo 1271.

61. Gerardus de Grandiſono 1277.

62. Henricus de Grandiſone, huius frater 1278.

63. Iacobus de Renigny 1290.

64. Ioannes de Richerecourt 1256.

65. Thomas de Blammont 1302.

66. Nicolaus de Nouauilla 1303.

67. Henricus d'Aſpremont 1312.

68. Otho Pictauienſis 1350.

69. Hugo de Bar, à Clemente 1352.

70. Ioannes Borbonius 1362.

71. Ioannes de Sancto Deſiderio 1371.

72. Guido de Roya, poſtea Archiepiſcopus Remenſis à G Gregorio XI. 1376.

73. Leobaldus de Conſancenſi, ſub Clem. 7. 1378.

74. Ioannes de Sarebruche ſiue de Saraponte 1403.

75. Ludouicus de Bar, permutatione 1419.

76. Ludouicus de Haraucourt 1430.

77. Guillelmus de ſancto Tierry 1437.

78. Ludouicus de Haraucourt, pro ſecunda vice 1445.

79. Guilielmus de Haraucourt, ſuperioris nepos 1456.

80. VVaricus de Dompmartin, recipitur 1500.

81. Ludouicus à Lotharingia 1508. prius Albienſis Epiſc. poſtea Senonenſis Archiepiſcopus.

82. Ioannes Lotharingius. Cardinalis per reſignationem fratris 1523.

83. Nicolaus à Lotharingia, per reſignationem ſuperioris 1544.

84. Nicolaus Pſalmæus, Religioſus Ordinis Præmonſtratenſis 1548. Iuris Canonici Doctor, ſtudioſorumque amator præclarus, & interfuit Concilio Tridentino.

85. Carolus à Lotharingia. Card. de Vaudemõt nũcupatus. H

86. Nicolaus Bouſmard.

87. Nicolaus Bouche.

88. Erricus à Lotharingia de Vaudemont. reſignauit Carolo nepoti.

89. Carolus à Lotharingia, filius Henrici Comitis de Chaligny, an. 1620. fœliciter regit Eccleſiam, verbum Dei prædicans. Quam functionem quamuis diuino iure ſibi incumbere non poſſint ignorare, admodum parcè tamen Epiſcopi hoc tempore exercent. Et licet huic muneri & dignitati maxima cum laude præeſſet & prodeſſet, paratioris tamen, tranquillioriſque vitæ amans, Religioſis Societatis Ieſu ſeſe addixit, Gregorio XV. Pontifice conſentiente.

90. Franciſcus à Lotharingia, ex Decano Colonienſi, & Abbate medii-monaſterij ad hanc ſedem promouetur, per ceſſionem Caroli fratris 1623.

SERIES EPISCOPORVM TVLLENSIS ECCLESIÆ TOVL.

Tullus & Tullenſis ciuitas, cuius ciues à Caſare, & Lucano, hoc nomine Leuci deſignantur,

Optimus excuſſo Remus Leuchſque lacerto.

Eccleſia Cathedralis D. Stephanus dicata.

Sanctus Manſuetus. Diſcipulus ſancti Petri, ſocius S. Clementis Epiſcopi Metenſis natione Scotus.

2. S. Amon.

3. S. Alcha, ſiue Altha.

4. Celemus.

5. Aſpicius, ſiue Auſpicius.

6. Vrſus.

7. Aper, ſiue Epurus. Obiit 140.

8. Albinus 245.

9. Triforicus.

10. Dulcitius.

11. Premon.

12. S. Antimundus, Martyr 273. vacauit ſedes trecentis annis.

13. Eculanus.

14. Teufridus, tempore Dagoberti 631.

15. Leudinus, vel Leubinus.

16. Eborinus, Ebotaehius vel Eburrus.

17. Adeodatus Leucorum Epiſcopus.

18. Bodo.

19. Ebornus.

20. Ermethus, vel Ermeneheus.

21. Magoldus, vel Magnaldus.

22. Dodo.

23. Godo, tempore Pipini.

24. S. Bodo.

25. Gribualdus, ſiue Garibaldus. Cœnobij diui Michaëlis author & dotator, & ibidem poſtmodum ſpretis mundi deliciis Monachus, deinde ob pietatem Tullenſis Epiſcopus electus.

26. Iacobus, relicto Epiſcopatu Monachus efficitur in Monaſterio S. Benigni Diuionenſis, ibique quieſcit. Floruit an. 730. de Rozieres *Tom. 3. Hiſtoria Lotharingia c. 53.*

27. Berno, Borno, Bono, vel Bouo.

28. Vnanimicus.

29. Frotarius.

30. Arnulphus, in Concilio apud Saponarias 859. prope vrbem Tullenſem.

31. Arnaldus ſuperioris nepos; in coronatione Caroli Calui metis in Regem Auſtraſiæ, 869. & Synodo Pontigonenſi 876. & Tricaſſina 878. Obiit 894.

32. Lugdelinus vel Ludolinus.

33. Drogo. Obiit 922.

34. Gauſcelinus vel Goſlinus;

35. S. Gerardus Colonia Agrippina oriundus.

36. Stephanus.

37. Robertus ex monacho Metelochienſi, vix anno præfuit.

38. Bertoldus.

39. Herimannus. Coloniæ natus & ſepultus 1056.

40. S. Bruno qui poſtea Papa factus Leonis 9. nomine; retulit Gerardum ſuperiorem inter Sanctos. Titulum etiam priorem Tullenſis Epiſcopi quoad vixit retinere voluit: diem ſuum obiit 1054.

41. Humbertus Siluæ Candidæ. Epiſcopus Cardin. Gallus, Monachus Tullenſis, Ordinis ſancti Benedicti, à Leone Papa IX. 1054. Conſtantinopolim delegatus, coram Imperatore, & Patriarcha tanta facundia adortſus Græcorum errores diſſeruit, vt Nicætas pectoratus Monachus librum quem contra Romanam Eccleſiam Attico ſupercilio conſcripſerat, ſua manu flammis deuouerit. Eius velitationis acta quædam *Epiſcoporum Virdunenſium hiſtoria.*

42. Vdo vel Odo. hunc Leo 9. ſibi ſucceſſorem elegit. Obiit 1070.

43. Bibo vel Pibo, fit poſtea monachus Diuinenſis. Intereſt Concilio Claromontano 1095. & obiit 1107.

44. Riguinus, Obiit 1124.

45. Henricus, filius Theodorici Lotharingiæ Ducis. Secutus eſt Ludouicum 7. Regem Franciæ in expeditione Ieruſalem A. C. 1147. Obiit 1165.

46. Petrus de Brixeio. Obiit 1191. in peregrinatione Ieruſalem.

47. Odo, vel Oto de Sorceio, Sorcey, obiit 1197.

48. Matthæus.

49. Gerardus de Pulligny.

50. Odo de Vodemont.

51. Garinus.

52. Rogerius de Marey.

53. Ægidius, vel Gilo.

54. Conradus à Tubinga minorita. 1276.

55. Probus, ex Prouinciali Alemaniæ Ordin. Franciſcan. 1287.

56. Ioannes à Ziereicx, vel Sierex. obiit 1305.

57. Guido, obiit ante adeptam poſſeſſionem Roma rediens.

58. Odo de Grandſon.

59. Otto de Columna Romanus, poſtea Papa Martinus V.

60. Ioannes ab Arzileyo d'Arzilliers.

61. Amedeus Comitis Gebennenſis filius.

62. Thomas Bolaimont.

63. Bertrandus à Turre.

64. Petrus à Barreria, Aquitanus, poſtea Cardin.

65. Ioannes à Hoyo de Heu.

66. Ioanne à Nouocaſtro, Cardin.

67. Philippus de Ville ſur Tron.

68. Henricus de Ville ſur Tron Philippi ſuperiores frater, intereſt Concilio Conſtantienſi 1414.

69. Ludouicus Haracurius.

70. Guillelmus Filatre.

71. Antonius à Nouo-caſtro. obiit 1490.

72. Obricus de Blammont. obiit 1509.

73. Hogo des Hatards. obiit 1517.

74. Ioannes à Lotharingia.

75. Hector de Ailly, Aruernus, ex ceſſione Io. Lotharingi.

76. Antonius Peregrinus.

77. Tuſſanus d'Hocedy. Huius tempore 1552. vrbs venit in poteſtatem Regis Franciæ. obiit 1565

78. Petrus de Caſtelleto, du Caſtelet, obiit 1580.

79. Carolus à Lotharingia, Cardinalis de Vaudemont electus Tullenſis & poſtulatus Virdunenſis, litteris, pietate, & ætate florens, obiit 1588.

80. Chriſtophorus à Valle, de la Vallee. Obiit 1607.

81. Ioannes Porcelletus.

82. Carolus à Lotharingia.

☞ *Particulariorem vel accuratiorem omnium ferè Galliæ & confinium Epiſcoporum, Suffraganeorum, Diaconorum & Abbatum enumerationem videat Lector in in Claudij Roberti Gallia Chriſtiani & Iacobi Seuertij.*

EPISCOPI GENEVENSES.

Geneua vel Genabum Allobrogum Ianua, & Aurelia, Ianaua, Genua, & Genaua dicitur extremum oppidum Allobrogum eſt, proximumq; eſt Heluetiorum finibus, qua Rhodanus præceps rapitur genitore Lemano lacu, qui in longitudinem ſtadiis 400. in latitudinem 150. extenditur, vbi & truttæ centum librarum capiuntur, vt *Greg. Turon. lib. 1. miracul. c. 75.* Epiſcopi (qui & Princeps memoratur) ſedes pro tempore Aniſsij, vel Anicij, ad alterum lacum in Ducatu Gebenneſij (Geneueus) poſita eſt, occupata per vim & fraudem Geneua à nouatoribus perfidis, & à veræ Eccleſiæ caſtris transfugis iam ab an. 1535. cum vera Religio hic perſeuerat à prædicatione S. Nazarij, qui inter cæteros ciues Genebenſes S. Celſum adhuc iuuenem ad fidem conuertit, poſtea martyrij ſocium habuit. Epiſcopi autem hic maximè repetiuntur

S. Paracodus vel Paragodes.

Donatianus.

Maximus.

Salonius.

Cariatbo.

Paulos vel Papulus.

Apelinus.

Arraldus.

Optandus.

Hugo.

Fidericus.

Guido.

Humbertus cum Aymone Comite litigauit de vrbis imperio 1124.

Arditius,

A Artus vel Arthuſius.

Bernardus.1512.

Ioannes de Minoliis,vel Moreliis Cardinalis 1385.

Ioannes de Broniaco,poſteà Cardinalis Epiſcopus Oſtienſis,& S.R.E. Vicecancellarius obiit Romæ 1426.

Ioannes.

Ioannes Breuiſcope,ſeu Breuiſcoxæ,ex Epiſcopo Pariſienſi nominatur 1422. qui eſt annus primus ſedis in hac cathedra.

Franciſcus,poſtea Cardinalis titulo S. Marcelli 1440.

Antonius Campanus, Sabaudiæ Cancellarius.

Ludouicus,filius Ludouici Sabaudiæ Ducis.

Ioannes de Sabaudia.

Philibertus de Rie.

Petrus de Balma,de la Baulme , vi & fraude hæreticorum Geneua expellitur 1535.fit poſtea Cardinalis à Paulo III. & Archiepiſcopus Veſuntinus.

Franciſcus Bacbodius, cuius tempore 1564. Geneuæ Caluinus miſere moritur,cum Nouioduni Picardiæ 1509. publico Chriſtianæ Reipublicæ malo natus eſſet.

Angelus Iuſtinianus, Minorita. Nominatur 1569.

Claudius Granier. Obiit 1602.

B Franciſcus de Sales anno eodem ad hanc ſedem euectus, poſt ingentes,aſſiduáſque ſuper gregem ſibi commiſſum vigilias tranſactas,ætatis 56. & Præſulatus an.vigeſimo, feliciter in Domino obdormiuit Lugduni 1622.Emiſſi ab eo in lucem fuêre libri pietate & doctrina inſignes, nec vnquam prodeſſe ceſſauit & libris & viuæ vocis oraculo,habitis pluſquam quatuor millibus concionum , conuerſis ſex millibus hæreticorum & amplius, & infinito cæterorum hominum numero in fide vera,& recta viuendi ratione confirmato. Faxit Deus,vt huius Præſulis curatione & interceſſione pia ,tandem aliquando lucem auream veri Solis, poſt fallaces tenebras cæcutiens & plagiaria modo illa Geneua reſpiciat & reſipiſcat , ac in caulam Petri tutiſſimam reducatur!

EPISCOPORVM HISPANIÆ CATALOGVS.

Hiſpaniæ Regnū XI. Archiepiſc.habet:Videlicet Toletanū, Burgenſem,Compoſtellanū,Hiſpalenſem,Granatensē,Cæſaraugustanum,Tarraconenſem,Valentinū,Bracarenſem,Oliſiponenſem & Eborenſem.Quib.Suffraganei plures ſubſunt.

C *Particularem porro enumerationem tam Archiepiſcoporum quam Suffraganeorum hic omittere duximus ,cum abundè illam in Hiſpanica illuſtrata Scriptores, & Ioan.Vaſæus, Hieron. Blanca, Anton. Auguſtinus & alij ſuppeditent. Notitiam quoque omnium Epiſcopatuum Hiſpaniæ, eorúmque deſcriptiones , huius voluminis folio 137. adduximus.*

EPISCOPORVM ANGLIÆ CATALOGVS.

Ex Polydoro, Guilielmo Malmeſburienſi, Balæo, & Franciſco Goduuino.

Anglia habet Archiepiſcopatus III.videlicet Cantuarienſem.Glaſcualenſem.Eboracenſem. Quibus ſubſunt iam olim plures Suffraganei:quamuis Henricus VIII. Rex Schiſmaticus, etiam nonnullos adiecerit , eiuſdem cum Inſtitutore valoris. Nos hic illos damus , in quorum notitiam deuenire per aliorum labores , neque id tamen ſine labore,potuimus.

ARCHIEPISCOPI CANTVARIENSES.

Qui & DOROBARNENSES.

Cantuarium vrbs peruetuſta & ſæculo Romanorum non ignobilis , olim regni Cantij caput, donec Ethelbertus Rex eam cum iure regali ceſſit S. Auguſtino primo Anglorum Apoſtolo,& Archiepiſcopo , quem Gregorius magnus Pont. ad Gentis huius conuerſionem miſit. Vtinam etiam modo aliquis Auguſtinus adueniret, qui deuios à doctrina primorum ſuorum Antiſtitum,ad gremium vnde ſua ſponte exciderunt, reduceret: Igitur Gregorius ante Pontificatum viſis Anglicæ gentis mancipiis , eorúmque venuſtate & Indole perſpecta, ſtatim cogitauit ex Anglis Angelos efficere,eóſq; fidei Chriſtianæ doctrina imbuere. Vnde ad Pontificatum euectus,eò Auguſtinum & Miletum monachos vitæ integerrimæ deſti-

D nauit.Qui in Cantium delati,à Rege perbenignè accepti ſunt, & ſemen religionis ſpargere in ea Gente cœperunt circa annum 1600.Iuxta Polydorum *lib.4.Anglic.hiſtoria,c.1.* & ſedem Epiſcopalem in Cantij regia Ciuitate poſuerunt.

Primus ergo Cantuariæ Archiepiſcopus nominatur.

1. S. Auguſtinus monachus, Gregorij M. diſcipulus, circa annum Dom.600. huius prædicatione Gens Anglorum primum religionis Chriſtianæ dogmata amplexa fuit. Præſedit an.15. alij 16. Illius tempore Ædes ſacræ ædificari cœptæ liberalitate Ethelberti Regis iam ad Chriſtum conuerſi. Adlegit autem qui ſibi defuncto ſuccederet alium , cui ouile iſtud credidit, laboris ſocium. Fuit is autem

2. Laurentius. Ad quem ita locutus fertur: Laurenti cunctis poſthabitis rebus,quæſo vt orando & concionando ſicut bonum decet Epiſcopum , ſaluti hominum tibi conſulendum E conſtituas. Igitur mortuo Auguſtino ſucceſſit, & ſimul Rex fato functus , filium Edbaldum degenerem reliquit,cum quo Laurentio graues moleſtiæ, ſic vt excedere regno cogitaret, niſi per quietem à S. Petro increpitus fuiſſet. Eius virtutes ven. Beda commemorat. Sedit an.5.& obiit an.619.

3. Miletus primū in Galliam relatus furore Siberti Orient. Saxonū Regis,& ab Edeberto Rege iam reſipiſcēte reuocatus, Laurentio ſucceſſit,& cathedræ præſedit annis etiam quinq;

4. Iuſtus an.3.alij 10. Antiſtes vti nomine,ita moribus iuſtus, plures Epiſcopos alibi conſtituerat.Eius locum occupauit

5. Honorius ab Honorio Pontifice pallio donatus,& confirmatus. Qui magno zelo Eccleſiam adminiſtrauit annis 26, alij 20.defunctus an.653.

6. Theodatus an. 10.ſedit. Et ſucceſſit an. 664.

7. Theodorus , qui primus conuentum Epiſcoporum coëgit,& multa ſalubriter ordinauit,de quibus *Beda lib.4.cap.5. hiſtoriæ Anglor.* Ac primus etiam primatis munus toto Regno exercuit. Sedit an.22.

8. Berctualdus vir ſanctus,& miraculis clarus vixit in Epiſcopatu an.37.alij Britualdum vocant.

9. Tatuuinus ſiue Taduinus etiam ſanctitatis gloria coruſcus,an.3.Sede potitus. Obiit an.734.

10. Nothelmus & Notelinus Presbyter Londinenſis ob vitæ integritatem electus an.5. rexit,obiit an.741. F

11 Cuthbertus Merciorum apud Herefordum Epiſcopus qui impulſo Bonifacij Pont. Concilium Angliæ coëgit anno Dom.747. Indict.15.cuius acta vide apud *Guil. Malmesburienſem lib.1.hiſt.Pont.Angliæ.*

12. Breduinus poſt an. 17. quibus ſederat prædeceſſor,ſubſtitutus,ſedit an.3.graues difficultates ſuſtinuit cum Offa rege Merciorum , qui Cantuariam Primatus honore ſpoliare moliebatur. Obiit 761.

13. Lambritus ſiue Lambertus,qui nec labori,neque ſumptibus pepercit pro dignitate tuenda. Sedit an.27.

14. Succeſſit Ethelardus vel Alardus Vvinthonienſis Epiſcopus,vir excellentis ingenij & gratiæ apud Magnates , Offam ad meliorem mentem perduxiſſet , niſi fato præuentus fuiſſet. Vixit an.13.in Pontificatu.Obiit an.806.

15. VVilfredus ſedit an.28.ob.an.830.

16. Egeldus aliis Theogildus menſibus tribus.

17. Celnothus alij Cheletus.an.5. menſ.5. G

18. Etelredus alij Athelredus an.18.multa geſſit.

19. Pleimundus Elfredi Regis Inſtitutor,7.Epiſcopos ordinauit vno die.E quibus vnus ei mortuo ſucceſſit.

20. Athelmus Vvellenſis Eccleſiæ Antiſtes.Qui ob.an.924.

21. VVilfelmus prioris in vtroq; Epiſcop.ſucceſſ. ſed. 10.an.

22. Odo Danus. Miræ ſanctitatis præſul omnium ſuffragio electus,multa pro Eccleſiæ ſuæ decore,& regni firmitate decreuit.Edvvini regis libidines compeſcuit, miraculis ſanctitatem illius Deus probatam eſſe voluit. Annis 20. in functione ſua perdurauit.Moritur autem an.Chriſti 957.

23. S. Dunſtanus Athelmi ex fratre nepos, Abbas Glaſtonienſis Monaſterij,& Epiſc.Londinenſis.Regi Edgaro charus, vt cuius monitis hic auſcultabat.Miraculis claruit, inter quæ illud memorabile,quod cum diuinū miniſterium aqua indigeret,ex natiuo ſilicis ſinu aquam produxerit, qui perenniter deinde fluit vſque in præſens. Audiuit [illegible] ſemel concentum Angelicum,Deique matrem in imagine ſibi oſtenſam habuit. Sedit an.28.obiit an.988.Catalogo SS. an numeratus.

24. Ethelgarus,an.vno præfuit, & menſ.3.

25. Siricius Vvintonienſis primum Epiſcopus, an.5.ſedit.

26. Ælphegius vtraque in Cathedra ſuffectus,quod indomitis exactionib. Regiis ſe opponeret, à Danis lapidatus,occubuit poſt an.6.& menſ.7,ſui regiminis,martyrij palmā conſecutus. Scripſit illius vitā Osbernus. Corp.eius adhuc recentis cruoris veſtigia retinens,vſq; ad hunc diem putredinis labem ignorat. Ante hunc quēdam Alfricum interfecit Goduinus. H

27. Liuingus,qui & Ethelſtanus,an.7.præſedit.

28. Achelnotus aliis Egelnodus,an.18.obiit an.1038.

29. Edſius ſiue Edſinus an.11. reſignauit.

30. Robertus ex monacho Gemmeticenſi Epiſcopus Londinenſis , & Regis Eduardi fauore Archiepiſcopus Cantuarienſis,an.duobus præfuit.

31. Stigandus,poſt inuaſū Vvintonienſem Epiſcopatū,à Rege poſtulante quem circumuenerat,in hac cathedra ſuffectus, an.17.rexit,& inglorius emigrauit è vita, circa annum 1069.

32. Lan

A 32. Lanfrancus Cadomenſis Abbas, inſigni litteratura & religione, ſub annum M.& LXX. qui rebus Anglorum componendis ſe grauiter impendit, magnóque ſui deſiderio relicto diſceſſit. Febri correptus poſt annos 19. regiminis. Fertur ſemper à Deo poſtulaſſe, vt vel diſſenteria, vel febre moreretur, quod hi morbi memoriam vel linguam non ita ſoleant turbare. Scripſit contra Berengarij errores. Vacauit ſedes an. 4.

33. S. Anſelmus Abbas Beccenſis, vir longè doctiſſ. Cantuarienſis Archiepiſcopus, magno zelo Ruſo Regi pro Eccleſiæ immunitate reſtitit, quam ille enormi exactionum cenſu tollere moliebatur. Etiam pro primatu Pontificis ſtabiliendo decertauit, eique Rege inuito obedientiam detulit. Proſcriptus, omnibus ſpoliatus, verſus Flandriam ſe contulit, inde per Galliam deuenit Romam. Vbi paululum otij nactus libris ſcribendis animum appulit, concilio Barenſi interfuit, & multa in eo ſapienter dixit. Mortuo autem Rege Henricus illius ſucceſſor eum reuocauit, omnique honori reſtitutus, exceſſit è viuis an. 1109. ætatis ſuæ 76. Pontificatus XVI. alij XIX. Tanta fuit morum integritate, vt ex quo habitum monachalem accepit, aſſereret ſe nullum vnquam verbum prolocutum, cuius memoria conſcientiam exſtimularet. In Diuos relatus B poſt annos penè 400. Vacauit an. 5.

34. Radulphus ſiue Rudolphus Abbas, omnium vota ad Epiſcopatum meruit. Eruditione, pietate, comitate pollens. Paralyſi obiit anno Sal. 1121. 13 Kal. Nouemb. an. Epiſcopatus 9. circiter. In cuius locum venit an. 1121.

35. Guilielmus qui an. 15. regiminis è vita migrauit.

36. Theobaldus Abbas Beccenſis. Doctrina & vitæ ſanctitate clarus ſacrauit Henricum Regem anno 1163. Romam vero profectus & pallio donatus ab Innocentio II. Legat quoque dignitatem obtinuit, & poſt illum deinceps Archiepiſcopi Legati Apoſtolici nati vocati fuerunt. Obiit an. 1160. Fouit viros doctos, è quibus fuit.

37. S. Thomas Becettus illius ſucceſſor. Ciuis Londinenſis, ex Archidiacono factus Epiſcopus, & regni Cancellarius primum. Sedit Prædeceſſor annos 22. & vacauit Cathedra pluſquam anno. Thomas vero Henrici Regis furore exulare cogitur. At mox poſt ſexennium in gratiam rediit: nec ita multo poſt inuidia quorumdam Epiſcoporum ruſus in odium trahitur apud Henricum II. ſic vt ille quereretur ſe cum vno Sacerdote pacem in ſuo regno habere non poſſe. Ex qua voce [illegible] Satellites ſperantes ſe gratam rem facturos Regi, C ſanctum Epiſcopum veſpertinis horis intentum adoriuntur. Qui ſumma conſtantia caput præcidendum obtulit 4. Kal. Ianuarij an. 1171. Alexander Pontifex miraculis clarum Sanctis adſeruit. Eius ſepulchrum tanta in veneratione habitum fuit, vt templum ipſum auro & donis ampliſſimis præfulſerit. Atque tot ſæculis agglomeratas opes alterius Henrici Regis Octaui impietas abſtulit. ☞ Vide de hoc Pontifice quædam notatu digna *in Loco de Anglis. Tit. an. candeti. Hoc eodem Opere.*

39. Richardus S. Thomæ ſucceſſit, præfuit annis 10.

40. Balduinus Vigornienſis Epiſcopus electus in locum Richardi. Conſecrauit Richardum Regem anno 1179. quem in Syriam ſecutus, vitæ periodum confecit.

41. Hubertus Sariſbarienſi Cathedra relicta, hanc iniuit. Auctor fuit vt Ioannes in Regem inauguraretur, quem poſtmodum promouiſſe puduit dum expilationi populi animum [illegible]. Vnde mœrore animi extinctus dicitur, poſtquam ſediſſet an. 11. [illegible] 8. dies. 6. & vacauit ſedes vltra biennium, litigantibus pro illa Reginaldo, & Ioanne Nordouicenſi Epiſcopo. Verum Pontifex tantum [illegible] vt eligeretur.

42. Stephanus Langtonus D. Chryſologi Card. at Rege indigne id ferente, qui Ioannem expoſcebat. Quo factum, vt nec D minis, nec monitis Pontificiis ad id inclinari potuerit, quin potius omnia ſacra euertere moliretur, quibus interdictus erat. Tandem cum in Galliam traiicere cum exercitu parat, an. 1223. Stephano libertatem facit cathedram ſuam ineundi, quam ann. 22. tenuit. Eáque cum vita demum defunctus fuit menſe Iulio 1228.

43. Richardus Magnus. Roma rediens moritur in itinere anno primo regiminis.

44. S. Edmundus Theſaurarius Sariſbarienſis Collegij prius. Vir ſanctiſſimus, propter improbas leges Henrici III. ſponte in exilium ſeceſſit, vitamque monaſticam duxit in Pontiniaco cœnobio. Vbi paucis menſibus moratus, obiit an. 1242. miraculis poſt mortem coruſcum Innocentius IV. in ordinem Sanctorum retulit. Sedit annos 8. vacauit Cathedra annis tribus. Quibus euolutis, iuſſu Regis electus.

E 45. Bonifacius natione Sabaudus, Alienoræ Reginæ auunculus. Sedit annis 27. & obiit an. 1271. vacat an. 3.

46. Robertus Kilvverday a Gregorio Pont. [illegible], poſtea Card. & Epiſcopus Portuenſis: atque [illegible]

47 Ioannes Ordinis Minorum, ab eodem Pontifice præficitur. Et Poſt annum 13. regiminis moritur. Cui [illegible] ceſſit.

48. Robertus Vynſelſeius ſub Eduardo Rege II. iniit Pontificatum, cuius mores perditos, electo Senatorum collegio, conſtitutis nouis Conſiliariis, emendauit. Multiſque præclarè geſtis vita hac excidit an. 1312. qui à regimine illius erat 19. Subſtituitur.

49. Gualterus Raynod Cathedram obtinuit an. 15. alij tantum 13. menſ. 9.

50. Simon Mepeham. S.T.D. conſecratus Auenione, moritur anno 1333.

51. Ioannes Stretfurdius ex Epiſcopo Vintonenſi factus Cantuarienſis, vir vtriuſque Iuris peritiſſimus. Valde deſudauit in componendo diſſidio inter Edouardum III. & Philippum Galliæ Regem. Deceſſit an. Sal 1348.

F 52. Ioannest Offordius raræ virtutis antiſtes qni 10. menſibus ſuperſtes, obiit ante conſecrationem.

53. Thomas. Vixit vnico dumtaxat anno.

54. Simon Iſlebbus à Clemente VI. creatus Epiſcòpus, præfuit annis 17. Optimus Antiſtes, & de pube Anglica bene meritus, collegij Cantuarienſis Oxonij auctor fuit.

55. Simon Langman prius Epiſcopus Elyenſis: at biennio poſtquam Archipræſul renuntiatus fuit, ab Vrbano V. Pont. Cardinalis creatus an. 1367. ſe abdicauit, & cathedram occupauit illius loco

56. Guillielmus I.V.D. prius Epiſcopus Vigornienſis, eligitus & conſecratur anno 1366. moritur autem octo annis poſt.

57. Simon Sudbury, Londinenſis primum, dein Cantuarienſis Epiſcopus, Pontificia Regiaque auctoritate conſtituitur, cum tamen olim Sacerdotum ſuffragiis eligerentur Epiſcopi. Occiſus crudeliter à Cantianis, tumultuantibus ob quandam exactionem, dum ad eos pacificandos a Rege cum duobus inſuper primariis mittitur. Sedit an. 7.

58. Guilhelmus Cortenetus. Moritur an. 1396.

G 59. Thomas Harundellius prius Eboracen. Epiſcopus, vir ſummæ induſtriæ, & amans bonum publicum, multum conſilio Reipub. profuit, & varia Regni negotia obiuit. Præfuit autem annis 33. iuxta Godibinum 17. an 1415. moritur, eique ſuccedit

60. Henricus Chilcheleius Meneuenſis Epiſc. Sedit annis 29. Ædificauit Oxonij bina collegia pro litterarum ſtudioſis, eamque amplis cenſibus dotauit & vnum memoriæ fidelium animarum, alterum D. Bernardo dedicauit. Defunctus traditur an 1443.

61. Ioannes Staffordius, prius Epiſcopus Bathonienſis & VVellenſis. Moritur an. 1453.

62. Ioannes Chempius ex Eboracenſi Cantuarienſis Archiepiſcopus. Tandem à Nicolao V. Cardinalis creatur. Vix triennio Pontificatus expleto moritur.

63. Thomas Buſchenus Elyenſis Epiſcopus. Et mox Cardin. tit. S. Cyriaci renuntiatus. Vir moribus & doctrina clariſſimus, vixit ſub quatuor Regibus, & omnibus æquè amabilis exſtitit, & in Deo pius moritur an. 1486. die 30. Martij.

H 64. Ioannes Mortonus ex Elyenſi Epiſcopo, deſignatus Cantuarienſis, & ab Alexandro VI. Cardinalis, ac ſuffragio Henrici VII. Cancellarius Regni conſtituitur. Vir excellens virtute, & prudentia in rebus agendis. Mortuus eſt an. 1500.

65 Succeſſit Henricus Deneus, aliis Deanus, prius Epiſcopus Sariſbarienſis, qui vix biennio præſedit.

66. Guilielmus Varamus Epiſcopus Londinenſis, [illegible] punctum ad hanc prælaturam tulit, mortuo Henrico. Vir acri iudicio, vnde ab Henrico VII. Rege in Cancellarium, ab Henrico deinde octauo adhuc Iuuene 18. annorum, in conſiliarium cooptatus. Coronauit etiam eumdem in Regem Guilielmus an. 1509. ac ſponte ſe Cancellariatu paulo poſt abdicauit. Incidit autem in difficillima illa tempora, quando Henricus VIII. iam [illegible] ſub peccato, ambitioſe primatum Eccleſiæ Anglicanæ per vim vſurpare cœpit, Pontificis auctoritate, quam hactenus ſartam tectam voluerat, contempta, cunctaque pro libidine aduerſus Eccleſiæ Immuni-

tatem

A tatem decreuit, repudiata Catharina vxore ſua legitima & ſanctiſſima, ac pellice cum qua iam conſueuerat, quam filiam ſuam extitiſſe tradunt Annales, ex coniuge Thomæ Boleni ab eo procreatam, in thalamum impiè traducta. Igitur Varamus qui Regis tam nefanda molientis animum fruſtra ad ſaniora conſilia reducere moliebatur, cum in ſummam apud eum indignationem incidiſſet, tandem mœrore confectus vti iam ſenio etiam erat, vita defungitur 23. Auguſti anno 1335. Quo mortuo, rebus omnibus turbatis, palam receſſum à Iuriſdictione Pontificis, & Romanæ Eccleſiæ obedientia. Cúmque hanc improbitatem variis argumentis confirmare, & ſuadere laboraret Thomas Crammerus homo verſipellis, à Rege deſignatus eſt Archiepiſcopus Cantuarienſis, non obſtante quod coniugatus eſſet, & bigamus, Rege, qui iam caput Eccleſiæ iſtius renunciatus ab ipſo Crammero erat, deſuper diſpenſante. Atque hic fuit primus fructus Anglicani ſchiſmatis, de quo conſule Nicolaum Sanderum, & alios. Porro vti hanc, ita & reliquas Angliæ cathedras hæretici hodiéque occupant.

LONDINENSIVM EPISCOPORVM

SERIES.

Londinum ciuitas Angliæ nobilis, modo Regni caput, in B qua ſedes Regia, ad Tameſim Fluuium celeberrimum ſita, opibus & populorum frequentia, ac commerciorum opulentia abundans. Hic cum adhuc Idololatria vigeret, poſtquam B. Auguſtinus in Angliam à B. Gregorio miſſus Euangelij prædicandi cauſa fuerat, ſubmiſſus Miletus, & Iuſtus Presbyteri, quos Orientalium Saxonum Regulus abire iuſſerat, regnóque excedere. Igitur Auguſtino apud Cantos in Principe Ciuitate verbi diuini ſemen iaciente, mittitur Londinum eandem ob rem

1. Miletus, ceu primus illius populi paſtor, & Epiſcopus. Qui ſedit in Eccleſia S. Pauli, quam Ethelbertus Cantiæ Rex conſtruxerat. Ædificauit autem Miletus alteram in honorem S. Petri, cuius dedicatio miraculo probata fuit, ipſo Apoſtolorum Principe ſe per viſum in imagine exhibente. Verum mortuo Rege, Londinenſes adhuc Idolis dediti Antiſtitem ſuum pellunt. Qui in Galliam profugus, tandem Cantuariam venit, vbi in cathedra Laurentio II. Præſuli ipſe III. ſucceſſit.

Durauit ea perfidiæ labes vſque ad tempora Regeberti, qui hortatu Oſibij Northanimbrorum Regis, à Finano Epi- C ſcopo baptizatus, gentem ſuam ad fidem quam cum Mellito expulerant, reduxit, & Ceddum virum ſanctiſſimum ad id munus adhibuit: ☞ Vide *Bedam lib. 3. hiſt. c. 22. &* 23.

2. Ceddus itaque ſiue Ceddas Polydoro, Sancti Ceddæ frater, Epiſcopus conſtituitur, poſt annos vt quidam ſupputant penè 40. Succeſſit an. 666.

3. Vvinas inſtantia Vulferij Regis Merciorum quem pecunia corruptum memorant Annales; Sedem vacantem occupauit. In cuius locum poſtquam aliquamdiu vacaſſet, venit

4. Erkenvvaldus tempore Theodori Cantuarienſis Archiep. Præſul ſanctiſſimus, qui in vita, & poſt illam miraculis claruit. Nam eius attactu multos infirmos curatos Beda commemorat: ac fluuium rapidiſſimum, oberranti Parœcias ſuas lectica, cum eſſet æger pedibus; ceſſiſſe, iterque præbuiſſe, Guil. Malmesburienſis tradit. Duo monaſteria ædificauit, ſanctéque obiit. Illius memoriam celebrat quotannis Eccleſia Londinenſis. Qui proinde ſubſecuti fuerunt Antiſtites adeò tenebris ignorantiæ & calamitoſi temporis obuoluti iacent, vt præter nomen nihil reliquum manſerit. Sedit autem Erkenvaldus circa annum 680. *Polydorus in hiſtoria ſua lib.* 7. D meminit poſt ſuperiorem, Dunſtani, qui poſtea fuit Cantuarienſis Archiepiſcopus ordine 23. verum Malmesburienſis hos interiicit, quorum nomina.

5. Vvalderus circa annum 690.
6. Ingnaldus.
7. Egulfus.
8. Vvigethus.
9. Edbrithus.
10. Eadgarus.
11. Kenvvalkus. Circa annum 773.
12. Eadhaldus.
13. Hecbertus. Circa annum 802.
14. Oſmundus. Circa annum 833.
15. Ethelnothus.
16. Celbertus. Alij Geolbertus ad annum 838.
17. Cenuulfus, ſiue Ceoruulfus, anno 841. E
18. Svvithulfus, qui vixit anno 855.
19. Eiſtanus, circa annum 860.
20. Vulſius, ſub annum 870.
21. Ethelvuardus.
22. Elſtanus, ſiue Ealſthanus ad annum 896.
23. Theodredus cuius non penitus exſoleta eſt memoria, & dicitur floruiſſe tempore Ethelſtani Regis: ac nomen Boni conſecutus ob virtutum prærogatiuam. Floruit autem ſub annum Domini 900. Succeſſerunt.
24. Vvlſtanus.
25. Brithelmus, obiit anno 958.
26. S. Dunſtanus, de quo in ſerie Archiepiſcop. Cantuarien.
27. Elfſtanus, vixit vſque annum 996.
28. Vvlſtanus II.
29. Elfhunus, alij Alfhunus. Sub annum 1014.
30. Elfuoius.
21. Elfuvordus, quorum omnium nulla mentio apud Polydor.

32. Robertus ex monacho Gemmeticenſi, fauore Eduardi Regis creatus Epiſcopus Londinenſis, mox Cantuarienſis. F Circa annum 1049. Hic diſſentit in Chronologia Polydorus, eóque auctore ſucceſſiſſet, cuius alij non meminerant, in locum Roberti.

33. Guilielmus, qui poſtea Cantuarienſis. Obiit an. 1070.

34. Hugo de Orival, qui in lepram incidit. Obiit an. 1085.

35. Mauritius Guilielmi Regis Sacellanus, conſecratus biennio poſt obitum alterius.

36. Richardus de Beaumes ſtructuræ Eccleſiæ ſuæ admodum intentus fuit, Moritur Paralyſi anno 1127.

37. Gilbertus Vniuerſalis cognomento dictus, ob ſcientiam variarum diſciplinarum, ait Platina. Scripſit ad illum S. Bernardus varias Epiſtolas. Obiit anno 1313.

38. Robertus de Sigillo ſufficitur Anſelmo Burienſi Abbati, nepoti S. Anſelmi, qui electus, at de criminibus variis accuſatus, inaugurari non potuit. Vacat igitur ſedes annis 7. Robertus autem annis 10. præfuit, quem S. Bernardus amicum ſuum, & deuotum filium appellat *Epiſt.* 211.

39. Richardus Beaumes nepos ſuperioris Richardi, renuntiatus Epiſcopus. Obiit ann. 1161.

40. Gilbertus Foliot. Abbas Gloceſtriæ, conſecratus anno G 1149. præfuit annis 15. Eccleſiæ Herefordienſi tum Londinenſi. Exceſſit è viuis anno 1187.

41. Richardus Nigellus, ex Elienſi Londinenſis Epiſcopus, annis 9. ſedit atque anno 1198. hinc emigrauit.

42. Guilielmus de S. Maria. Richardo Regi à ſecretis. Abdicauit Epiſcopatum anno 1221.

43. Euſtachius de Fauconbridge eodem anno nominatus, multum Eccleſiæ ſuæ profuit. Et obiit anno 1228.

44. Rogerius Niger ſucceſſit. Vir omnibus numeris abſolutus. Diſceſſit anno 1241.

45. Fulco Baſſet ex Decano Eboracenſi, Rege abnuente fit Epiſcopus, & is quidem prudens, pius, vigilans. Peſte ſublatus anno 1258.

46. Henricus de Vvingham ex Angliæ Cancellario Epiſcopus, triennio præfuit.

47. Richardus Talbot dies paucos vixit in Epiſcopatu. Obiit enim menſe Septembri anni 1262.

48. Henrichus de Sandvvich primùm Archidiaconus Oxonienſis, rexit vſque ad annum 1273.

49. Ioannes de Chiſhul obiit anno 1274.

50. Richardus de Graueſend fundator monaſterij Carmelitarum Maldouiæ, obiit anno 1203. H

51. Rudolphus de Baldock ex Decano electus Epiſcopus, annis 10. circiter ſumma prudentia rexit.

52. Gilbertus Segrauius vir doctus & ſcriptis clarus. Annos tres ſedit.

53. Richardus Nevvport obiit anno 1317. Succeſſit.

54. STEPHANVS Graueſend, diſceſſit anno circiter 1336.

55. Richardus Bintvvord, obiit biennio poſt.

56. Radulphus Stratford ſedit annis 14. obiit circiter annum 1349.

57. Michaël Noorthbrook Legum Doctor. Fundauit Cœnobium Carthuſianorum. Peſte correptus obiit anno 1361.

58. Simon Sudburius dictus Tibaldus, Legum Doctor. Tranſlatus ad Cantuarienſem Cathedram, poſt annos 15. regiminis.

59. Guilielmus Courtneus prius Herefordienſis Epiſc. Cardinalium in numerum cooptatus. Fuit Archiepiſcopus Cantuarienſis.

60. Robertus Brayboock Cancellarius Angliæ. Obiit 1404.

61. Rogerus Vvalden ex commendatione Pontificis ſuffectus, virtute ſua emerſit. Vix an. præfuit.

62. Nicolaus Bubvvith. Tranſlatus Bathoniam an. 1407.

63. Richardus Clifford. Ex Vvigornienſi Cathedra huc tranſlatus ſedit vſque ad annum 1441.

64. Ioannes Kemp. Prius Roffenſis præſul. Poſtea Cardinalis, & Archiepiſcopus Cantuarienſis.

65. Guilielmus Grauus Lincolniam tranſlatus an. 1431.

66. Robertus Fitzhugh. Doctor legum, vir legationibus variis cum laude perfunctus. Poſtulatus autem ad Elienſem cathedram, moritur an. ſal. 1435.

67. Robertus Gilbertus S.T.D. Decanus Eboracenſis, moritur anno 1448.

68. Thomas Kemp à Nicolao V. nominatus, magnus ſtudiorum & ſtudioſorum fautor extitit. Obiit an. 1489.

69 Richardus Hilli Sedit annos 6.

70. Thomas Sauagius, à Roffenſi Eccleſia huc tranſlatus: poſtea Eboracum tranſmigrauit an. 1501.

71. Guilielmus Vvarham Legum Doctor, Cantuariam tranſlatus. Succeſſit an. 1505. atque eodem etiam an. obiit.

72. Guilielmus Barnes.

73. Richardus Fitziames legum D. prius Roffenſis Epiſcopus. Obiit an. 1521.

74. Cuthbertus Tondſtallus I.V.D. vir clariſſimus ad Dunelmenſem Eccleſiam tranſlatus fuit.

75. Ioannes Stokelſeius. Moritur 1539. ſub Henrico VIII.

76. Edmundus Bonerus multis functionibus præclarè obitis celebratus, per varios honorum gradus conſcendit. At cum Fautores Henrici VIII. eum vt contra conſcientiam illius in Eccleſia primatum, aliaque impietatis dogmata pro concione aſſereret, imperarent, detrectantem in vincula coniiciunt, & Epiſcopatu exuunt. At Maria poſtea regnante reſtitutus, egregiè de nebulonibus iſtis ſupplicium ſumi curauit. Ipſe verò mortuus eſt anno 1569. In carcere, in quem eum denuo coniici fecerat funeſta illa Iezabel, quæ Mariæ R. inſidias ſtruxerat, vt ſecurius regnaret. Ex hinc Londinenſem cathedram Caluiniſtæ occupant, donec Deo aliter viſum.

EPISCOPI VVITONIENSES.

Ex Occidentalium Saxonum ſerie.

Hic etiā diſſentiūt Polydorus, & Malmesburiēſis & Godiuinus.

Quo tempore rerum Vveſt-Saxonicarum potiebatur Quincelmus, Honorio Papa hortante, quidam Birinus munus diſſeminandi Euangelij ſuſcepit, & in Britanniam traiecit, ordinatúſque à Genuenſi Epiſcopo Aſterio, venit an. 40. poſt primum aduentum B. Auguſtini primi Anglorum Apoſtoli. Narratur de illo, quod nautis vrgentibus venti opportunitatem, cum corporale ſarcinis non impoſuiſſet, iam in altum euectus, in mare deſcenderit, & pedibus ſuper illud ambulauerit, & corporalibus acceptis redierit ad ſocios. Quo miraculo obſtupefactis, ſuæ prædicationis ille teſtimonia exhibete, incredulis alioquin, cepit: & Regem baptizauit, qui Birinum reſidere Dorceſtriæ, quæ nunc viuis dumtaxat, iuſſit. Fuit ibi Merciorum Antiſtitum ſedes, quæ poſt Lincolnij.

1. Birinus itaque annis 15. Dorceſtriæ Epiſcopus, vitam ibidem finiuit, & in Eccleſia à ſe ædificata tumulatur, ſub an. 625. Poſterioribus annis Vveſt-Saxonum Epiſcopus in Vvintonia confirmatus fuit, eóque tranſlatus ab Hedda, qui illius ciuitatis Diuus tutelaris habetur.

2. Angilbertus natione Gallus, Birrino ſuffectus eſt. Meminit illius Beda. Sed intruſo quodam Vvine Anglo, qui Epiſcopatum à Rege emerat, profugit in Galliam, vbi Pariſiorum cathedram obtinuit, vnde à Rege vt rediret euocatus, ſe excuſauit. Eiuſdem tamen aſſenſu miſſu eſt ad Vveſt Saxones regendos.

3. Lutherius aliis Eleutherius, eius nepos, (interſerit hic Godiuinus Vvinam;) qui comiter exceptus, annis 7. Eccleſiam rexit. Vacauit annis 30.

4. Hedda monachus & Abbas ſucceſſit. Vir vitæ innocentis, at tenuioris litteraturæ, verè Apoſtolicus, & inter Diuos relatus. Obiit anno 705. Quo defuncto, Diœceſis propter limitum extenſionem diuiſa eſt in duas. Vna ceſſit Danieli, alteram cuius Vvintonium erat caput & ſedes, occupauit

5. Aldelmus, cui defuncto Daniel ſuperſtes manſit, & 40. annos in Epiſcopatu tranſegit: ac in ſenectute Epiſcopatu ſe abdicauit, & Melduni vitam religioſam egit. Moritur autem anno 745.

7. Humfredus, cuius memoria fit in vita Cuthberti Archiepiſcopi. Obiit an. 754.

8. Kinebardus, aliis Kinchardus.

9. Athelardus ex Abbate Melduni Epiſcopus: & Archiepiſcopus poſtea Cantuarienſis an. 794.

10. Athelardus II.

11. Duddæus, Duddas aliis.

12. Cineberdus, qui Romam profectus an. 799.

13. Almundus.

14. Vvichtonus, aliis Vvichtenius.

15. Hereſruthus à Danis in prælio cæſus, an. 854.

16. Eadmundus, vel Edmundus.

17. Helmſtanus tempore Regis Ebriti an. 837.

18. Suttitunnus ab Helſtano ordinatus. Inſtitutor fuerat Adulphi filij Regis. Vir ſimplicitatis columbinæ & prudentiæ ſerpentinæ. Obiit an. 862.

19. Altfridus. Hic Cantuariæ poſtea præſul ſub nomine Athelredi.

20. Dunbertus. Obiit ſub annum 879.

21. Deneuulfus. Ex ſubulco euaſit ad hunc gradum. Hic Vveſtmonaſterienſis interſerit Athelmum aliis ignotum.

22. Firreſtanus. Huius dumtaxat primum meminit Polydorus floruiſſe ſub annum 916.

23. Birſtanus Eduardo Regi percharus 4. an. rexit. Obiit autem an. Chriſti 931 Hic interſerit Godiuinus tres alios.

24. S. Ethelуoldus illius in cathedra ſucceſſor, vir excellenti ingenio, & eruditione ſingulari. an. 1016. floruit. Ædificat duo cœnobia monachorum, & poſt mortem Sanctis aggregatus fuit. Obiit an. 963.

25. Elphegius ſucceſſit omnibus virtutibus ornatus. Qui poſtea Cantuarienſis Archiepiſcopus, dum capta à Dacis vrbe, barbaros ad fidem perducere laboraber martyr occubuit, an. 1012. Hic plerique interſerunt Elffium, & Brithelmum. Niſi ille ſit, cuius meminit Polydorus; nempe.

26. Brithouoldus monachus Glaſcoulenſis vir ſanctiſſimus. Qui moritur an. 1015.

27. Aduinus, aliis Alvvinus, qui per iniuriam accuſatus de crimine violatæ pudicitiæ, dum matrona per ignitos vomeres innocentiam probaret, cum gloria abſolutus fuit. Obiit anno 1047.

28. Stigantus etiam Cantuarienſis præſul, de criminibus accuſatus, in carcere periit. Sedit an. 17.

29. Lanfrancus in Cantuarienſi, at in Vvintonienſi iuxta Godiuinum, quidam Vvankelmus, at ſecundum alios Guilielmus Gyffardus in cathedra ſufficitur. Sed cum nollet ad nominationem Henrici I. à Thoma Eboracenſi Archiepiſcopo conſecrari, in exilium relegatur. Tandem fit Archiep. Cantuarienſis. Sedit an. 21. diſceſſit an. 1128.

30. Henricus comitis Bleſenſis F. ſingularis modeſtiæ præſul, ex Abbate Glaſconienſi. Obiit an. 1171.

31. Ricardus Morus, diuinis ac humanis litteris eruditus. Sub Henrico II. Rege præfuit. Moritur an. 1189.

32. Petrus de Rupibus, antea Abbas Redingienſis. Profectus in Terram ſanctam an. 1226. poſt quinquennium rediit. Obiit an. 1238. Ante hunc interſerit Godiuinus Godfridum de Lucy. Aliis ignotum eúmque ſediſſe ait an. 15.

33. Guilielmus de Raley. Henrico III. Rege inuito ſubrogatur. Quare offenſus terras Epiſcopatus deuaſtat. Quapropter ad aliam electionem proceditur, quæ etiam Regi diſplicuit. Tandem reſumitur Raley antea Epiſcopus Moribicenſis, ac in Galliam profugus, tarde in gratiam Regis reuerſus obiit Turonis ann. 1249.

34. Ethelmarus ſucceſſit, frater Regis Vterinus. Homo caſtris, quam Eccleſiæ magis aptus: metu Regis electus, ingratus ſuis, obiit cum gaudio multorum an. 1261.

35. Ioannes Oxonienſis vel de Gernſey, Cancellarius antea Eboracenſis. Ab executione ordinis ſuſpenſus, dum Romam cauſa obtinendæ abſolutionis pergit, moritur Viterbiæ anno 1268.

36. Nicolaus Elienſis prius Vvigornienſis præſul. Sedit hic an. 12. & obiit an. 1280.

37. Ioannes de Pontiſſara S.T.D. & Academiæ Oxonienſis antea Cancellarius, obiit an. 1304. poſtquam ſediſſet ann. 24. plus minus.

38. Henricus Vvodlock coronauit Eduardum II. in Regem anno 1307. & nouennio poſt exceſſit è vita.

39. Ioannes Scandallus aliis Kaldallus. Primùm Angliæ Cancellarius & Theſaurarius. Obiit an. 1320.

40. Reginaldus Aſſerius ſedit annos 2. & moritur anno 1323.

41. Ioannes de Stradfort legum D. qui poſtquam annis 10. hic ſediſſet, tranſlatus Cantuariam an. 1333. Cui.

42. Adamus de Ortlon ſubſtituitur, primum Epiſcopus Herefordienſis in patria, pauca præſtitit quæ laudem merentur Diu oculis captus vixit, mortuus an. 1345.

43. Guilielmus Edendon primum Angliæ Theſaurarius obiit an. 1366 poſtquam Eccleſiam ſuam cum laude rexiſſet, & Cantuarienſi ſibi oblatæ renuntiaſſet. Neſcio an hic ſit ille Odomarus, cuius meminit Malmesburienſis, & Polydorus.

44. Guilielmus Vvykham ex conſilio Regis, creatus Epiſcopus. Fundauit collegium Oxonienſe, ac variis muneribus perfunctus, obdormiuit an. 1404. octogenario maior.

45. Henricus Tit. S. Euſebij Card. ſub Henrico VI. mortuus eſt an. 1447. poſtquam annis 46. ſediſſet; magno ſui relicto deſiderio, vt cuius vnius conſilia & auctoritas Henrico IV. Regi præſidio fuerant. Succeſſit 30. Iulij an. 1447.

46. Guilielmus Vvanfletus, vir iuſtus, & æqui amans, diu Regni Cancellarius fuit. Et vt erat litteratorum amantiſſimus Oxoniæ Collegium pro iis inſtituit, & vectigalibus aliiſque neceſſariis inſtruxit. Obiit an. 1486.

47. Petrus Gourtneius Legum Doctor, prius Epiſcopus Oxonienſis, tranſlatus ad hanc ſedem ſub exitum ann. 1486. quam tenuit annis ſex. Obiit ann. 1492.

48 Thomas Lantgonus, poſtquam vno anno ſedes vacaſſet ab Eccleſia Satisburienſi ad iſtam deuenit. In qua poſtquam annos 7. ſediſſet, vita hac defunctus eſt an. 1500. peſte correptus, & Cantuarienſis Archiepiſcopus deſignatus.

49. Richardus Fox ſummo ingenio vir, & virtute ſua ad ſummos honores conſcendit. Oxonij etiam Collegium pro Iuuentute in bonis litteris educanda dotauit. Tanti apud omnes valuit eius æſtimatio, vt Apoſtoli Pauli titulo decoraretur. Floruit tempore Henrici VII. ſub an. 1500. & obiit an. 1526.

50. Thomas Lantgonus pauco tempore præfuit. Vir alias excellens, & longiori vita dignus. Meminit huius Polydorus & Marisburienſis, at Godibini opinione, ſucceſſit Richardo.

51. Thomas Volſeius, qui ſub Henrico octauo Tornacenſem Eccleſiam in Belgio, occupata ab illo Ciuitate, aliquamdiu adminiſtrauit. Poſtea Eboracenſis Archiepiſcopus, & Vvintonienſis, deinde S. R. E. Cardinalis, morte tandem ſublatus an. 1530.

52. Stephanus Gardinerus Legum Doctor, regis fauore ſuccedit anno 1534. Cuius impietati cum poſtea aſſenſum præbere recuſaret, & erronea dogmata pro concione dicere detrectaret, vinculis traditur an. 1548. quibus eductus regnante Maria, Sedi reſtituitur an. 1553. Angliæque & Academiæ Cantabrienſis Cancellarius renunciatur. Podagra abſumptus 12. Nouemb. an 1555.

53. Succeſſit Ioannes Vvitus Lincolnienſis Epiſcopus. At à Regina Elizabetha exauctoratus, locum deinceps hæreticis præbuit.

EPISCOPI ROFFENSES.

Roffenſis Eccleſia ab vberibus Cantuarienſis primum Chriſtianæ doctrinæ lac accepit, matrémque æquis paſſibus ſecuta eſt. Eſt autem Roffa oppidum auguſtum, alluitur fluuio rapidiſſimo, vnde hoſti non facilem acceſſum præbet.

Primus quem hic B. Auguſtinus conſtituit ſub an. 622.

1. Iuſtus fuit, qui cum Mileto ex Gallia in Britanniam traiecerat. Mox eidem in Cantuarienſi cathedra ſuffectus.

2. Romanus Iuſto ſubſtituitur. Et ad Honorium PP. legatus dirigitur, at procellis abſorptus miſere periit.

3. Paulinus in Angliam à B. Gregorio primitus miſſus, natione Romanus: etiam id beneficij Anglis præſtitit, vt non infimum inter illorum Apoſtolos locum ſibi vendicauerit. Sedit annis 19. menſ. 11, diebus 21. Tumulatus in Eccleſia S. Andreæ.

4. Ithamar ſuccedit. Quo viro nihil ſanctius, ſi vitam: Nihil perfectius, ſi eruditionem ſpectes, habitum fuit.

5. Damianus à Theodato Cantuarienſi ordinatus.

6. Puttas à Theodoro Cantuar. ſacratus. Fugatus tandem ab Ethelredo Rege Merciorum, ad illius Prouinciæ Epiſcopum ſeceſſit, vbi impetrata campeſtri Eccleſia & agello, vitæ reliquum exegit. Magnus promotor exſtitit Cantus Eccleſiaſtici. Floruit circa an. 676.

7. Quichelmus etiam penuria neceſſariæ alimentationis, Sedem reliquit. Quam tandem iniuit an. 681.

8. Gebmundus. Cui ſucceſſit teſte Beda; an. 693.

9. Thobias. Vir Latinè & Græcè doctiſſimus, an. 726.

10. Alduſſus poſtremus apud Bedam in ordine Roffenſium Præſulum, obiit an. 741. Nomina quorumdam aliorum ex Malmesburienſi, & Godibino dabimus.

11. Dunus. Interfuit Synodo Roffenſi an. 747.

12. Erdulfus. Mulus à Rege donatus pro Eccleſia muneribus.

13. Deora. Qui tantum agrorum accepit à Rege Egberto, quantum decem aratra colerent.

14. Vveremundus. Obiit an. 800.

15. Beornodus. Obiit an. 804.

16. Tadnoth. Hunc ponit Godibinus.

17. Surtrihus.

18. Alſtanus. Horum duorum Godibinus non meminit.

19. Godvvinus I. Plerique hic alios interſerunt, num. 9.

20. Sivvardus. Hic eo tempore ſedebat, quo Normanni in Angliam populaturi traiecerunt. Reliquit Eccleſiam inopem, & omnibus ſpoliatam. Obiit an. 1075.

21. Arnoſtus à Lanfranco Archiepiſcopo ſubſtitutus. Qui præcoci morte ereptus, habuit ſuccedentem ſibi circa annum 1077.

22. Gundulſum monachum, vti & prior fuerat. Sub hoc res Eccleſiæ incrementum cepêre. Erat religioſæ vitæ in rebus forenſibus acer, ac non niſi diuina electione hunc honorem conſecutus exiſtimabatur.

23. Radulfus Sagienſis Abbas primum. Poſtea Archiepiſcopus Cantuarienſis. Succeſſit an. 1114.

24. Ernulfus Gallus monachus Beluacenſis. Vir grauis & circumſpectus. Rexit Eccleſiam ſuam multa fide & probitate, omniumque ſucceſſorum diligentiam viuacitate ingenij præuenit. Sedit annis nouem & diebus aliquot. Natus annos 84. diſceſſit meliori ſorte beatus, præclara ſui regiminis monumenta relinquens. Mortuus exiſtimatur in Martio anni 1124.

25. Ioannes Archidiaconus Cantuarienſis. Eius tempore Eccleſia Roffenſis incendio deflagrauit. Obiit an. 1127.

26. Ancelinus alij malè Ancelmus. Ad hunc legitur Epiſtola 205. Bernardo ſcripta.

27. Vvalterus Archidiaconus Cantuarienſis, electus à canonicis Eccleſiæ Roffenſis, cum antehac Archiepiſcopus Cantuarienſis huic Cathedræ de ſucceſſore prouideret. Quo iure ſe abdicauit Theobaldus Archiepiſcopus. Mortuus eſt autem Vvalterus an. 1182. qui erat 35. regiminis.

28. Gualeranus Archidiaconus Baionenſis, obiit anno 1184.

29. Gilbertus Granuil Archidiaconus Luxouienſis, graues lites habuit cum ſuis clericis, quas mors terminauit anno 1214.

30. Benedictus ex Præceptore Eccleſiæ S. Pauli Londini, electus ob morum integritatem an. 1215. obiit an. 1226.

31. Henricus de Santuord. Archidiac. Cantuarienſis. Hic reuelationem habuit animarum Purgatorio ſolutarum. Interiit an. 1235.

32 Richardus de Vvendouer primum Parochus, deinde merito ſuo Epiſcopus, iuſſu Pontificis conſecratur. Vitæ & ſanctimonia excelluit. Moritur autem an. 1238.

33. Laurentius de S. Martino exceſſit è viuis an. 1274.

34. Vvalterus de Merton Angliæ Cancellarius, & nobiliſſimi Collegij Oxoniæ fundator, ſub Henrico III. & Eduardo I. RR.

35. Ioannes de Bradfeild Cantor Eccleſiæ Roffenſis. Hunc alij appellant Ioannem de Ho. obiit in Aprili an. 1283.

36. Thomas Incletorp Eccleſiæ S. Pauli Decan. ob. 1291.

37. Thomas de Vvuldham. Obiit an. 1316.

38. Haymo de Heath Regi Eduardo II. à Confeſſionibus in pauperes munificus, abdicauit ſponte Epiſcopatum an. 1352.

39. Ioannes de Shepey Angliæ Theſaurarius, ob. an. 1360.

40. Guilielmus Vvitleſey. Vvigorniam, & inde Cantuariam tranſlatus.

A 41. Thomas Trilleg Decanus S.Pauli,deceſſit an.1372.

42. Thomas Brunton monachus Benedictinus, vir ſummæ eruditionis: Romæ hoſpitij Anglorum ſummus fautor exſtitit. Obiit autem an.1389.

43. Guilielmus de Sotlesham; alij Ioannem vocant; Dominicanus,S.T.D.tranſlatus ad varios honores,obiit an.1399.

44. Ioannes de Botlesham Academiæ Cantabrigenſis benefactor exceſſit an.1401.

45. Richardus Yong in carcere obiit an.1419.

46. Ioannes Kemp. Legum Doctor,& Archidiaconus Dunelmenſis, tranſlatus Londinum, ac poſtremùm Cantuariam.

47. Ioannes Langdon monachus Cantuarien. Interfuit concilio Baſileenſi,& fato ſunctus eſt an.1434.

48. Thomas Brovvn Vicarius Epiſcopatus Cantuarienſis, hinc tranſlatus fuit ad cathedram Nortbicenſem.

49. Guilielmus Vvels ſucceſſit.Et deceſſit in Maio.an.1443

50. Ioannes LoVVe Auguſtinianus,mortuus eſt an.1467.

51. Thomas Rotheram Lincolniam huc venit,& obiit Epiſcopus Eburacenſis an.1500.

B 52. Ioannes Alcock tranſlatus ad Vvigorniē.& Elienſ.ſedē.

53. Ioannes Ruſſel inſtitutor fuit Edoardi R.,& Lincolniam tranſlatus eſt an.1480.

54. Edmundus Audley,Herefordiā,& Satisburiā trāſlatus.

55. Thomas Sauage Londinum ac dein Eboracū tranſlatus.

56. Richardus Fitzames ſuccedit,& Londinum transfertur.

57. Ioannes Fiſcherus omnium Epiſcopalium virtutum ſplendore coruſcus,vir ſumma facundia,& litteratorū amans. Incidit in tempora quibus Lutherana hæreſis virus ſuum ſpargere cœpit, verum aduerſus illam ſe oppoſuit pro domo Iſraël inſtar muri,veri paſtoris munus exercens.Henrici VIII. primatum vnà cum Thoma Moro Cancellario,nunquam adduci potuit,vt profiteretur,vnde à barbaro Rege ſenex vinculis traditur,quando eumdem rubeo galero decorandum Paulus III. cenſuit. At mox capitis ſupplicium fortiter tulit 22. Iunij an.1535.Ac cum illo deſiit ſucceſſio Orthodoxorum in Eccleſia Roffenſi Antiſtitum.

EPISCOPI VVELLENSES.

VVeſt Saxonum Epiſcopatus etiam fuit olim VVellenſis, à Vvella in pago ſiue vico Somerſetenſi. Ibi à tempore regis EdVvardi,vſque ad Vvilielmum Iuniorem hi fuerunt Epiſcopi.Ab an.circiter 704.

1. Athelmus.Sedit an.10.factuſque Archiepiſc. Cantuar.
2. VVlfelmus Poſtea Archiepiſc.Cantuar.,
C 3. Elſech.
4. Vvlfelmus.
5. Brithelmus.Monachus Glaſtonienſis,obiit an.973.
6. Kineuuardus Abbas Middeltonenſis,deceſſit an.985.
7. Zigarus.Abbas Glaſtonienſis,obiit an.995.
8. Eluuinus.
9. Buruuoldus.
10. Liuingus qui poſtea an. 1005. Cantuariæ Archiepiſc.
11. Eluuinus ex Abbate Epiſcopus,iadem eiectus.
12. Brituuinus. Qui etiam pulſus,prædeceſſori locum fecit quem reliquerat. At hoc iterum eiecto, ille reſtituitur,dies 53.ſuperſtes.
13. Succedit Meteuuith.
14. Et poſt illum quidam Lotharingus,& hi omnes Vvellis Sedem habuere.
15. At Ioannes de Villula Turonicus, profeſſione medicus, nolēs in villa reſidere, thronum Bathoniam tranſtulit,vbi inſignē Abbatiā rex Offa fundauerat.Obit grandæuus,ſepultuſq; fuit in Eccleſia S.Petri, quam à fundamētis erexerat an.1122.
16. Godefridus Belga natione, olim Angliæ Cancellarius. Sedit annis 12.& obiit an.1135.
17. Robertus Monachus Lelbenſis, qui Eccleſiam ſuam D Bathonenſem incendio deturpatam reſtituit. Obiit an.1163.
18. Reginaldus ex Archidiacono Sariſburienſi, poſtquam annis 9. vacaſſet Cathedra, Epiſcopus ſucceſſit, & an.1191. Cantuariam tranſlatus,at mox obiit.
19. Sauaricus Archidiaconus Northamtonienſis, Romæ conſecratur an.1193.ſedit annos 13.& moritur an.1205. Epitaphium hoc Bathoniæ conſecutus eſt.

Hoſpes eram mundo,per mundum ſemper eundo,
Sic ſuprema dies ſit mihi prima quies

20. Iocelinus de Vvelles.Cōſecratus an.1205.ob.an.1242.
21. Rogerus ex Cantore Eccleſiæ Sariſburienſis hic Epiſcopus,ſedit annos 3.menſ.4.ſuccedit
22. Guilielmus Button moritur an.1264. E
23. Vvalterus Giffard Sacellanus Pontif. poſt biennium Eboracum tranſlatus eſt.
24. Guilielmus Button II. nepos prioris, ſanctitatis fama enitens,ex Archidiacono Epiſcopus ſubſtitutus:ob.an.1274.
25. Robertus Burnel Eduardo I. charus,vir magni ingenij. 1292.
26. Guilielmus de Marchia Theſaurar. Angliæ. Sed an.10,
27. Vvalterus Haſelmavv Decan.Vvellenſis,præſ.an.9.
28. Ioannes Drokensford multa ſedi priuilegia comparauit,ſeditque annis 19.& ſucceſſit an.1359.
29. Radulphus de Salopia qui collegium vicariorum ibidem fundauit,multaque Eccleſiæ bona præſtitit,& obiit poſt 34. annos Præſulatus.
30. Ioannes Barnet ſurrogatur an.1363.à Vvigornia euoc.
31. Ioannes Harevvel Eduardi III.Sacellanus, ob.an.1386.
32. Vvalterus Skirlavv prius Epiſcopus Conuentenſis poſt Dunelmen.
33. Radulphus Erghū,L.D. fundauit collegiū 14.Sacerd. F
34. Henricus Dovvet anno 1401.conſecratur,& Eboracum transfertur.
35. Nicolaus Bubvvith ſuccedit an. 1408.antea Epiſ.Sariſb.
36. Ioannes Stafford hanc Eccleſiam rexit annis 18.Cantuariam euocatus an.1443.quando hic deſignatus.
37. Thomas de Bekintō vir eruditꝰ,piꝰ,& liberalis,ob.1454.
38. Robertus Stillington ab Eduardo 6.comprehenſus,moritur in carcere in Octob.an.1487.& quinquennio poſt ſuccedit.
39. Richardus Fox Epiſc.Exonienſis,tranſlatus huc an.1491.
40. Oliuerus King. Primus Secretarius Regius ſub Henrico 7. cœpit inſignem fabricam Eccleſiæ Bathonenſis,quoq; minus perficeret,morte fuit interpellatus,quæ incidit in a.1503.
41. Hadrianus de Caſtello miſſus ab Innocent. VIII. Papa in Scotiam ad res quaſdam ibi componendas. At vbi intellexit Regem Scotiæ in prælio occubuiſſe & Londini hæreret, ob præclaras animi dotes ab Archiepiſcopo Cantuariēſi Mortono Regi Angliæ commendatur,& Herefurdenſi cathedra donatur primum,& ab Alexandro VI.Cardinalis creatur. Præfuit huic ſedi annis 12. eaq;, vti & reliquis dignitatib.excidit ob conſpirationem aduerſus Leonē X.Pōtif.cuius accuſabatur.
42. Thomas Vvolſey Cardinalis & Eboracenſis Archiepiſ. Adriano exauctorato ſuffectus.ſponte an.1518. ſe abdicauit.
43. Ioannes Clerk S.T D.conſecratur an.1523. & per illius manus Henricus VIII.librum quém aduerſus Lutherum ſcripſerat,miſit:& ad Cliuiæ Ducēm delegatus ab eodem Rege, vt repudiatæ ſororis ſuæ Catharinæ cauſas explicaret,veneno infectus,ægre rediit, & extinguitur an 1540. ac ſimul cum eo orthodoxi Antiſtites eſſe deſierunt. Niſi quod mox an.1554. G
44 Maria Regina Gilbertum Burn deſignauerit,prius Archidiaconum Londinenſem,quem Elizab. recuſantem impietatis dogmata ſuſcipere,exauctorauit.

EPISCOPI CREDITONENSES, CORNVBIENSES, & tandem EXONIENSES.

Occidentalibus Saxonibus ad fidem conuertendis, ſtrenuè incubuerunt Vverſtanus,& Athelſtanus, circa an. Dom.700. quādo Sedes & Eccleſiæ Cathedrales primū Dorceſtriæ haud procul ab Oxonia,& Vvintoniæ,& Podibinæ ſunt cōſtitutæ.

1. Athelſtanus igitur Cornubienſib.datus Præſul. Taittonæ primum,deinde Creditonam migrauit,quæ hodie Kirton: euiuſque ſucceſſores Cornubiorum Epiſcopi hi traduntur.
2. Conanus.
3. Ruydocus.
4. Aldredos.
5. Brituuinus.
6. Athelſtanus II. qui vixit anno 966.
7. Vvolfus.
8. Vvoronus. H
9. Vvolocus.
10. Stidio.
11. Adelredus.
12. Burvvoldus.

Circa annum autem 1040. Eccleſia S.Petri Exoniæ,coaleſcentib.in vnam his diœceſibus, vtriq; communis conſtituta eſt Sedes.In qua per ordinē ſederunt Pontifices qui ſequuntur.

1. Edulphus,alij Eadulphus. Sedit an 905.
2. Putta.
3. Eadulphus II. annos 25.præſulatum tenuit. Ob.an.932.
4. Ethelgarus.Obiit anno 942.

5. Elfvvo

5.Elfvvodus.Sedit annis 20. deceſſit an.962.

6.Algarus annis 10.ſedit.Obiit an.972.

7.Sidemanus.Obiit an.981.

8.Alvvolfus poſt nouem annos regiminis, obdormiuit anno 990.

9.Alfridus. Abbas Malmesburienſis, præſedit vſque ad annum 999.

10.Elfvvodos præfuit annis 15.

11.Ednodus. Hic ab aliis omittitur. Vti & ſuperiores 2. 3. 6. 8.

12. Liuingus ex monacho Vvintonienſi Epiſcopus Cridienſis,Regi Cnutoni familiaris,& peregrinationis Romanæ comes. Ab eodem impetrauit vt cum ſuo Cridienſi etiam Cornubienſem Cathedram vniret,poſtquam auunculus ipſius Brivvoldus eum per mortem reliquiſſet. Erat ambitioſus & proteruus. Ferunt cum ille animam efflaret, tantum crepitum tota Anglia auditum,ac ſi totius huius molis ruina impendiſſet.Sequuntur *Epiſcopi Exonienſes.*

Vacauit ſedes vſque ad tempora Edouardi,qui ſubſtituit eadem perfuncturum,virum doctum,cui nomen

1. Lefricus, aliis Leofricus, qui Sedem tranſtulit Exam, quæ ciuitas fluuio eius nominis alluitur, & Exceſtria appellatur. Conſtituit hic collegium.24. Canonicorum in communi viuentium,eiectis Sanctimonialibus,& obiit an. 1073.

2.Osbernus è proſapia regia,liberalis, & moribus caſtiſſimis. Vixit ad quartum annum Henrici primi.

3.Guilielmus Vvarelmaſt Normannus, Henrico I. à ſacris Oratorij,vir prudens ac diſertus. Ferunt eum luminibus orbatum ex ægritudine, nihilominus Romam miſſum à Rege ad pontificem, & ſimultatem quandam ſatis grauem compoſuiſſe.

4. Robertus Chiceſter Decanus Satisburienſis an. 1128. conſecratur Epiſcopus Exonienſis. Præfuit an.22.

5.Robertus Vvarelvvaſt frater ſuperioris Guilielmi. Sedit annos 9.

6.Bartholomæus Iſcanus in vtraque Philoſophia humana & diuina verſatiſſimus. Opinione ſanctitatis mortuus poſt an.14.regiminis.

7. Ioannes Cantor Exonienſis,conſecratus an.1186. morte immatura abreptus an.1191.

8. Henricus Marshael. Staffordienſis Achidiaconus. Structuram Eccleſiæ ab aliis inchoatā perfecit. Deceſſit an. 1206.

9. Simon de Apulia Decanus Eboracenſis vir eximiæ prudentiæ & litteraturæ, ciuitatem Exoniam in Parochias diſtribuit. Obiit an. 1233.

10.Guilielmus Brevver Fredericū Imp.aduerſus Sarracenos in terrā ſanctā ſecutus traditur. Et reuerſus Decanū in ſua Eccleſia primū inſtituiſſe & 24.Præbendas dotaſſe Ob.an.1244.

11.Richardus Blondy cōſecratus eſt an.1245,ſedit an. 11.

12. Vvalterus Broneſcomp Archidiaconus Surreienſis primū,deinde Epiſcopus collegij Perimenſis in Cornubia exſtitit fundator. Præfuit annos plus minus 23.& diſceſſit an. 1280.

13. Petrus Quiuij Canonicus Exonienſis, auxit multiplici dote Eccleſiam ſuam, pro variis in ea officiis erigendis. Obiit an.1292.ſyrupo quem deglutire volebat ſuffocatus.

14.Thomas Button Decanus Vvellenſis, qui morit.an.1307.

15.Vvalterus Stapledon vir doctus & prudens,variis quoque legationibus perfunctus fuit. Cumq; Londinenſis ciuitatis cuſtodiam ſibi demandatam haberet à Rege Eduardo, tumultuantium ciuium furore ſecuti trucidatur an.1326.

16.Iacobus Barkley inconſulto Pōtifice electus ob. an.eod.

17.Ioannes Grandeſſonus electus à Canonicis, conſecratus Romæ an.1327.Scripſit vitas SS. & conciones, fuitque ſumma parſimonia, ſic vt ingentes in publica opera diuitias relinqueret. Exceſſit è viuis anno 1369.

18 Thomas Brentingam vir doctus & gnarus multarum rerum, ſedit annos 24. obiit anno 1398.

19. Edmundus Stafford Cancellarij munere ſub duobus Regibus perfunctus, obiit an 1419.

20. Ioannes Keterich ex Meneuenſi Epiſcopus huius Eccleſiæ.

21.Ioannes Cary. Vterque hic exiguo tempore præfuit.

22.Edmundus Lacy S.T.D. Epiſcopus Herefordienſis, hinc euocatus an.1420 magna pietate Antiſtes, ſedit annos 35.

23.Georgius Neuelius poſt 10. annos regiminis Eboracum deceſſit.

24.Ioannes Boothe vir pacis amantiſſimus,obiit an.1478.

25. Petrus Courteneius ex Archidiacono Epiſcopus, & anno nono à conſecratione, Vvintonienſi cathedræ præficitur.

26. Richardus Fox qui 6. annos regiminis Vvellam, dein Vvintoniam euocatus,cathedras illas adminiſtrauit.

27. Oliuerus King, priori in omnibus cathedris ſucceſſit.

28.Righardus Redman S.T.D.prius Epiſcopus Aſſauenſis. Tandem ad Elienſem transfertur an.1501.Subrogatur.

29.Ioannes Arundeel Conuentrenſis & Lichfeldenſis Epiſcop.obiit triennium à conſecratione.

30.Hugo Oldham S.T. D. homo pius & zeloſus, quamuis verbis aſperior. Immunitatem Eccleſiæ pro virili defendit, & auxit dotem collegij Vicariorum in Eccleſia ſua. Ob.an.1519.

31. Ioannes Voyſey alias Harman, Legum D. & Henrico VIII à ſacris oratorij,vir eruditionis raræ & magnæ experientiæ.Qui dum conatibus impiis Henrici Regis obſiſtit, honore exuitur : quem reſumpſit paulò pòſt Maria rerum potiunte, eiecto illo quem ſchiſmaticus Rex deſignauerat. Interiit grandæuus an. 1555. qui erat 36. à conſecratione. Ac poſt hunc Cathedra Exonienſis peſtilentiæ cathedra euaſit, vt ceteræ huius Regni. Succeſſit enim,vel potius eam occupauit,Apoſtata Auguſtinianus.

EPISCOPI HEREFORDENSES.

Herefortum exiguum oppidum trans Sabrinam,non procul à Vvellenſibus, quod tamen ruinæ ſuperſtites amplius fuiſſe demonſtrant. Huius ab initio exſtitere Epiſcopi,nempe ab anno 680.

1.Puttas.
2.Tirtellus.
3.Torterus.

4. Vvalſtoghus, qui elegantem Crucifixi imaginem conſtruxit.

5.Cuthbertus, qui poſtea Cantuarien. Archiepiſc.in vtroque munere ſe ſtrenuum ſpeculatorem,& murum pro domo Iſraël oppoſuit. Anno Dom.740.

6. Poddas.
7.Ecca.
8.Cedda. Obijt an.857.
9.Akbertus.
10.Eſne ſiue Elne.an.855.
11.Celmundus.
12.Vtel.
13.Vvlfeardus.
14.Benna.
15.Edulfus.
16.Cutulfus.
17.Mutel.
18.Deorlaf.
19.Cuemundus.
20.Edgarus.
21.Tidhelmus.
22.Vvlfelmus.
23.Alfricus.
24.Athulfus.

25.Ethelſtanus,cæcus annis 13.obiit an.1055.

26.Leouagarus, quem tempore Regis Eduardi Rex Vvalenſium vrbe capta,ſede & vita expulit.Sub an.1056.

27.Vvalterus ſucceſſit à Nicolao Papa Romæ conſecratus, an.1060.qui vitam cum ſumma infamia finiuit, à muliercula cui vim inferre conabatur forcipe in inguine ſuffoſſus:anno circiter 1076. *Malmesburienſ. lib.*4. vacauit Sedes annis 4. quam pòſt iniit an.ſcilicet 1079.

28.Robertus Loſinga,Lotharingus, qui ibidem Eccleſiam ædificauit. Multaque præclarè geſſit.

29.Gerardus ſtatim à conſecratione Eboracum transfertur.

30.Rogerius Lardarius ante inaugurationem obiit.

31.Rainaldus Reginæ prius Cancellarius. Hic à Rege baculum & annulum accepit. At mox ea retulit, agnoſcens inſcitiam ſuam:quare Regi aliquamdiu infenſus, poſtea ſummo cum honore introductus & conſecratus fuit.Erat præſul pius, ſic vt inter miſſarum ſolemnia ſæpè illacbrymari viſus fuerit. Deceſſit ex podagra. Vacat annis aliquot. Et ſuccedit iuxta Malmesburienſem.

32. Gaufredus Diua, qui Galfridus de Cliua aliis: ſumma inedia vitā protraxit,& nullo ſui deſiderio relicto,ob.an.1119.

33. Richardus qui Henrico I. Regi à ſigillo fuit, ſuccedit illius fauore,paucisque annis ſuperfuit. Ob.an.1127.

34.Robertus de Betun,prior Canonicorum Lantonenſium ſufficitur, vir abſtemius, & in victu ac veſtitu continens gratus ſummis & imis. Deceſſit anno 1148.

35. Gilbertus Foliot Abbas Gloceſtrenſis,ſedit annis 12.& Londinum transfertur an.1163.

36.Robertus de Melun obiit an.1167.vacat Sedes an.6.

37.Robertus Foliot. Ex Archidiacono Oxonienſi. Obiit anno 1186.

38. Guilielmus Verus multis ſui monumentis relictis obiit anno 1199.

A 39 Ægidius de Bruſe. Ad ſeditionem aduerſus Regem Ioannem II. pronus, ſolum vertere coactus, vix tandem in gratiam rediit. Mortuus eſt Gloceſtriæ 17. Nouemb. an. 1215.

40. Hugo de Mapenore prius Decanus Herefordiæ moritur 1219.

41. Hugo Foliot Archidiaconus Salopiæ moritur an. 1234.

42. Radulfus de Meyndeſteyn Theologus nominatiſſimus, qui multis beneficiis Sedi collatis, hinc emigrauit, poſtquam abdicato honore, Franciſcanis ſe aggregaſſet; an. 1244.

43. Petrus de Egueblanck electus an. 1239. fertur hic magno ære dato ambiuiſſe Archiepiſcopatum Burdegalenſem, ac de illo iactat⁹ verſiculus, qui olim Lambino cuidã adſcript⁹.

Ære dato multo, necdum Paſtore ſepulto,
Lambit ad optatum Lambinus Pontificatum.

Anno deinde 1263. à ſeditioſis capitur, eiuſque opes congeſtæ diripiuntur, ipſe variis languoribus cruciatus interiit an. 1268 relictis in pauperes diſtribuendis 190. modiis frumenti & condito Cœnobio ad Aquam-bellam in Sabaudia.

44. Ioannes Breton Legum D. quas etiam euulgauit, moritur an. 1275. menſe Maio.

B 45. S. Thomas Cantilupus Archidiaconus Staffordienſis primum, dein Angliæ & Oxonienſis Academiæ Cancellarius, I.V. Doctor, & Theologus eruditus, miraculis claruit in vita, & à Ioanne XXII. Sanctis annumeratus, poſtquam obiiſſet an. 1282. vel ſecundum nonnullos 1287.

46. Richardus Svvinifeild S. T. D. homo diſertus, & aſſiduus. Præfuit annis 34 & deceſſit in martio anni 1316.

47 Adam de Orlon, Doctor Legum, tranſlatus Vvigorniam an. 1327. & ſuccedit.

48. Thomas Charron etiam Doctor, Canonicus Eboracenſis, & Angliæ Theſaurarius. Tandem an. 1337. Hiberniæ Cancellarius inſtitutus, eò migrauit. Reuocatus anno 1340. triennio poſt obiit.

49. Ioannes Trilleck ſedit annos 16. & moritur an. 1360.

50. Ludouicus Charton S. T. D. Oxonienſis Cancellarius, vir multarum diſciplinarum peritus, ſedit annos octo, mortuus an 1369.

51. Guilielmus Courtney poſt an. 5. Londinum transfertur.

52. Ioannes Gilbertus Dominicanus à Bangorenſi Eccleſia huc tranſlatus, atque hinc Meneuenſium an. 1389. & ſuccedit

C 53. Ioannes Trefant in Romana Curia Auditor Rotæ, conſecratur an. 1389. & an. 1400. à Rege Henrico IV. Legatus ad Bonifacium IX. mittitur, vnde reuerſus moritur an. 1404.

54. Robertus Maſcal Carmelita, vir doctus, & diſertus: vita hac defunctus an. 1416.

55. Edmundus Lacy S.T.D. Capellæ regiæ Decanus tranſlatus an. 1420. Exoniam.

56. Thomas Polton ex Decano Eboracenſi hic Epiſcopus tranſlatus Vvigorniam, & ſuccedit an. 1420.

57. Thomas Stofford Abbas, qui poſt annos 26. Epiſcopatu ſponte ſe abdicauit, vitæ tranquillioris amans.

58. Richardus Beauchamp, Archidiaconus Suffolſiæ an. 1450. Sariſburiam transfertur.

59. Reginaldus Buller Abbas Gloceſtrenſis, tranſlatus Lichtfeldiam.

60. Ioannes Stanbery multa ſcripſit. Obiit an. 1474.

61. Thomas Milling monachus Vveſtmonaſterienſis, S. T. D. primum Abbas ibidem, mox Epiſcopus, moritur an. 1491.

62. Edmundus Audley primus Roffenſis, dein huius Eccleſiæ Præſul, tandem ad Sariſburienſem migrauit an. 1502. & ſubrogatur.

D 63. Adrianus Caſtellenſis Hetruſcus, miſſus ab Innocentio Papa in Scotiam diſſidiorum componendorum gratia, cum in Anglia maneret aliquamdiu, eam apud Henricum VII. gratiam inuenit ſua comitate & recte agendi conſuetudine, vt ab eo cathedram hanc, & deinde Vvellenſem obtinuerit. Romam reuerſus Collegio Cardinalium aſſociatur. Erat alter ſui ſæculi Cicero, ſi puritatem ſermonis & ſcriptionis ſpectares. Igitur Romam digreſſo, ſucceſſit an. 1504.

64. Richardus Mayo prius Oxonienſis Academiæ Cancellarius. Miſſus fuit in Hiſpaniam vt Catharinam Arthuro Vvalliæ Principi in matrimonium ducendam, comitaretur. Et poſt reditum huic cathedræ præficitur, quam tenuit annis pene 11, Exceſſit autem an. 1516

65. Carolus Boothus ſuccedit, S. T. D. & Vvaliæ antea Cancellarius, præfuit annis 18. menſ. 5.

E 66. Edvvardus Fox S. T. D. & Henrico VIII. ab eleemoſynis. Conſecratus Herefordienſis Epiſcopus an. 1535. Degenerauit ad nouitiam huius Regni impietatem exemplo ſui Regis, & ſucceſſoribus Catholicis viam ad hanc Cathedram præcluſit. Moritur autem an. 1538. in Maio, meritò è numero Orthodoxorum Epiſcoporum eliminandus.

EPISCOPI ELIENSES.

Elienſis Inſula Angliæ Orientalis, ſtatim poſt Auguſtini primi Anglorum Apoſtoli tempora ad fidem conuerſa fuit, in eaque Ethelbertus Cantiæ R. Eccleſiam ædificauit, quam ampliorem & ſplendidiorem conſtruxit Etheldreda Regis filia anno 677. & in monialium cœnobium conuertit, ampliſſimo cenſu relicto. Verum per Danos monaſterio euerſo, & inſula deſerta, vniuerſum illum locum emit ab Edgaro Rege Etheliboldus Epiſcopus Vvintonienſis, & monaſterium reædificauit, Abbatemque conſtituit, & vſque ad annum 1109. ea dignitas hic perdurauit. Donec creſcentibus opibus, dum Lincolnienſi Epiſcopatui ſubeſſe vltrà detrectarent Elienſes, Heruæus Bangorenſis Epiſcopus, Henrico I. Rege annuente, & de Romani Pontificis aſſenſu primus illis Epiſcopus deſignatur. Igitur

F Heruæus huc tranſlatus perhibetur an. 1109. ſeditque annos 22. & anno 1131. hanc vitam reliquit.

Nigellus ſubrogatur exacto a morte prioris biennio: & multa ſolicitudinis Epiſcopalis teſtimonia exhibuit annis 46. quibus præfuit. Obiit Paralyſi an. 1169.

Galfridus Ridally. Obiit anno 1189.

Guilielmus Longchamp Angliæ prius Cancellarius vir gratus Richardo I. Regi, ac Deo & hominibus dilectus. Miſſus ad Pontificem legatus an. 1197. obiit Pictauiæ.

Euſtachius poſtquam plus quam anno vacaſſet Sedes, ſubrogatur. At in exilium ſeceſſit propter offenſam Regis. Vnde reuocatus, diſceſſit Redingi an. 1214.

Ioannes de Fontibus Abbas primum, conſecratus Epiſcopus anno 1219. cum intermedio tempore inter duos electos contenditur, quorum vterque exauthoratus; fuit obiit anno 1225.

Galfridus de Burgo. Qui prius fuerat electus, rurſus poſtulatus, Sedem tenuit annis 4. mortuus an. 1229.

Hugo Norvvold S. Edmundi Abbas, erga pauperes munificus, erga omnes benignus, & in Eccleſiam quam ædificauit liberalis. Deceſſit an. 1254. 9. Auguſti.

G Guilielmus de Kilkenny Archidiaconus Couentrenſis, primum Angliæ Cancellarius, ſedit an. 1. menſ. 1.

Hugo Balſam vel Bedeſale monachus, deuotus & ſimplex, Henrico III. renuente electus, at per Pontificem confirmatus, ſedit annos 28. Collegium inſtituit Cantabrigæ, & deceſſit 16. Iunij anni 1286.

Ioannes de Kirkby Decanus ante Vvinburnenſis, & Angliæ Theſaurarius. Extinctus anno 1290. in Martio.

Guilielmus de Luda Dunelmenſis Archidiaconus, vir magnificus & eminentis ſcientiæ, ſedit annos 7.

Radulphus Vvalpoole ſedit annos 3.

Ropertus Olford monachus Elienſis, ſedit annos 7.

Ioannes de Keeton, etiam annis 7. expletis, obiit 1316.

Ioannas Hotham Sacellanus Eduardi II. paralyſi correptus deceſſit an. 1336.

Simon Montacutus à Vvingornienſi ſede huc transfertur, Ædificauit Capellam honori B. Mariæ. Seditque annis plus minus 7. mortuus an. 1344.

Thomas Lyldus Dominicanus, Auenione conſecratur. Theologus eximius, concionator aſſiduus, multa etiam euulgauit, quorum ſeriem Balæus enumerat. Obiit 1361.

H Simon Langham Abbas Vveſtmonaſterienſis, mortuo inopinata morte Reginaldo Brian hic ab Innocentio Pp. inſtituto Epiſcopo, eligitur, & an. 1366. Cantuariam euocatur. De quo circumferebatur ille verſiculus,

Lætentur cœli, quia Simon tranſit ab Ely,
Cuius in aduentum flent in Kent millia centum.

Ioannes Barnet prius Vvellenſis Epiſcopus. Mox Angliæ Cancellarius, diem ſuum obiit an. 1373.

Thomas Arundellus annuente Pontifice electus, Eboracum, ac tandem Cantuariam tranſlatus fuit.

Ioannes Fordham Dunelmenſis antea Epiſcopus, obiit an. 1425. cum totis 37. ſediſſet.

Philippus Morganus ex Vvigornienſi, hic conſtituitur Epiſcopus, vir prudens, ſedit annos 8. & menſ. 6.

A Ludouicus Luxemburgicus Cardinalis, Archiepiſcopus Rothomagenſis in Gallia, & Morinenſis, adminiſtrauit Elienſem Eccleſiam annis 6. obiit an. 1443.

Thomas Bourchier ex Vvigornienſi Elienſis electus eſt anno quo prior deceſſit, in Martio. Præſedit annis 10.

Guilielmus Graius S. T. D. Nicolao S. Pontifice annuente ſufficitur. Sedit annis 24. menſ. 2.

Ioannes Morton vir prudentiſſimus, ſedit annis 8. & factus ad extremum Archiepiſc. Cantuarienſ. an. 1486.

Ioannes Alcock ſucceſſit, poſtquam triennio ſedes vacauit. Tranſlatus huc ab Eccleſia Vvigornienſi, Angliæ Cancellarius ab Henrico VII. deſignatus. Deceſſit anno 1500. poſtquam annis 14. præſediſſet.

Richardus Redman S.T.D. defunctus anno 1505.

Iacobus Standley S.T.D. poſt annos 8. obiit.

Nicolaus Vveſt, S.T.D. Decanus primum Vvindeſorenſis. Hic in ſua familia famulos 100. & pauperes deinde 200. aluiſſe traditur, & amicos tot feciſſe ſibi ex mammona iniquitatis. Præfuit annis 17. exceſſit in Aprili anni 1533.

Thomas Goodrich conſecratur an. 1534. & annis 20. in functione Epiſcopali cum laude, non ſine graui difficultate, B quod Regis primatum Eccleſiaſticum nollet agnoſcere; tranſactis extinctus eſt an. 1554. ſucceſſore orthodoxo deſtitutus. Niſi quod Maria Regina Thomã Thirblyum S.T.D. ex Norbicenſi Sede huc tranſtulerit. Quem Iezabel mox exauctorauit, & vinculis tradidit. Deceſſit Lamethæ 26 Aug. anni 1570.

EPISCOPI LINCOLNIENSES.

Cathedra Epiſcopalis quæ nunc Lincolniæ, ab initio Doceſtriæ exiſtimatur conſtituta fuiſſe, maximoque territorio inſignitam, late imperitaſſe. Primus antiſtes creditur Birnius è Gallia oriundus, eique ſucceſſiſſe.

Agilbertus etiam Gallus. Quo defuncto pluribus annis caruit hæc ſedes præſule, ſaltem vſque ad annum 678.

Edgarus.

Kinebertus. Beda Embertum vocat. Obiit an. 733.

Alvvigh. Interfuit Synodo Cantuarienſi an. 747. ob. 751.

Eadulfus Archidiaconus Anteceſſoris. moritur an. 764

Ceolulfus obiit an. 787.

Eadulfus. Vacauit ſedes multo tempore.

Brightredus tandem an. 872. fit Epiſcopus. Poſtquam diu ante anno ſcilicet 737. Legeceſtriæ alia Cathedra fuit erecta, ſed mox Dorceſtriam tranſlata. In qua ſederunt.

C TOTAS.

Edbertus, conſecratus anno. 764.

Vvetenbertus qui obiit an. 768.

Vnvvora. Vixit anno. 806.

Rethunus Abbas, moritur anno. 851.

Aldredus conſecratur an. 861. Priuatur an. 873.

Ceolredus conſecratur anno eodem.

Halardus defunctus an. 897.

Kenulfus anno 905. conſecratus.

Leofuuinus an. 959. defunctus.

Ailnothus conſecratur anno. 960.

Aſcuuimus.

Alshelmus.

Eadnothus prælio cæſus à Danis an. 1016.

Eadheticus. 1004. anno obiit.

Eadnothus II. occubuit anno 1050.

Vlfius Nortmannus, homo indoctus, cum ſua gente expulſus, mœrore contabuit.

Vvulſinus conſecratur anno 1053. & deceſſit Vvintoniæ anno 1067. Atque omnes iſti Dorceſtriæ & alibi conſederũt.

D Donec Guilielmo Rege ſuadente Sedes Epiſcopales tota paſſim Anglia ex vrbibus minoribus ad celebriores tranſlatæ fuerunt. Igitur Lincolniam relicta Dorceſtria Cathedram ſuam fixit anno. 1070. aut circiter.

Remigius de Feſcam monachus, à Guilielmo Rege ſuffectus Vvulſino. Qui collegium hic inſtruxit 21. Præbendariis, multaque memorabilia, cum eſſet corpore ad ſtuporem perpuſillo, præſtitit. Maiora facturus niſi morte fuiſſet præuentus, quæ eum abſtulit anno 1092. menſis Maij die 9.

Robertus Bloettus Cancellarius Angliæ Fuit vitæ incontinentis, & indoctus. Nihilominus Anteceſſoris veſtigia ſectatus, 21. & præbendariis alios 21. adiecit. Occubuit an. 1122.

Alexander Henrici R. fauore deſignatus, Eccleſiam ſuam fortuito incendio deturbatam reſtaurauit. Romam bis miſſus legatus, an. 1147. morbo correptus obiit.

Robertus de Cheſney ex Archidiacono Leyceſtrenſi. Rexit annis 10. Vacauit ſedes annis 17. E

Vvalterus de Conſtantiis monachus, nothus Regis Henrici II. tranſlatus ad Sedem Rothomagenſem an. 1184. vacat ſedes vſque ad annum 1189. quando.

S. Hugo Prior Carthuſiæ nuper ab Henrico erectæ ſufficitur. Hic propter eximiam vitæ ſanctitate, quam etiam variis miraculis Deus adſeruit, Diuorum catalogo illatus eſt. Incubuit valde reformandæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ quæ multum erat collapſa. Geſtauit tota vita cilicium quod etiam ægritudine ſuperatus nunquam depoſuit. Obiit autem 17. Nouemb. anni 1200. & vigeſimo à morte anno in Canonem SS. relatus fuit: eiuſque oſſa in capſulam pretioſam tranſlata, & venerationi expoſita 1282.

Guilielmus Bleſenſis Cantor eiuſdem Eccleſiæ electus in Epiſcopum an. 1201. obiit quinquennio poſt.

Hgo Vvallis prius Cancellarius Angliæ, & Archidiaconus Vvellenſis. Bona ſua in pios vſus deſtinauit, rexitque Eccleſiam ſuam vſque ad annum 1234.

F Robertus Groutehead ſiue Groſſe-teſte, quod maximum caput haberet, homo ob inſignes animi virtutes celeberrimus Theologus orator, prædicator ſummus. Libros ſcripſit fere 200. quos Balæus enumerat. Deceſſit dierum & meritorum plenus an. 1253.

Henricus Lexinton ex Decano Epiſcopus; annis quinque ſedit, & obiit an. 1258.

Benedictus de Graueſend etiam Decanus, qui nonnullis Richardus dicitur, obiit an. 1279.

Ioannes de Aldebry poſt annum ſuccedit, & in viuario fortè demergitur, poſt vitam ſanctè & religioſe inſtitutam, 5. Ianuarij 1319.

Thomas Beak Cancellarius Lincolnienſis, & Theſaurarius Angliæ, pauco tempore præſedit.

Henricus Burvvaſch ſub Eduardo II. magni nominis & potentiæ, inauguratus Epiſcopus an. 1320. moritur Gandaui in Flandria, quo profugerat ob quandam Regis indignationem declinandam, an. 1340.

Thomas de Beck, nihil de hoc memoratur.

Ioannes Sinvvel, ſedit vſque ad annum 1362 quo obiit.

Ioannes Bokingam cuſtos ſigilli Regij, Theologus non vulgaris, qui abdicato Epiſcopatu, monachus effectus, vitam hanc religioſe finiuit Cantuariæ.

G Henricus Beaufort, Frater Henrici IV. Regis, S.R.E. Cardinalis, ſuccedit an. 1397. & poſt ſeptennium Vvintoniam transfertur.

Philippus Repindon S. T. D. prius Abbas Leceſtrien. & Oxonienſis Academiæ Cancellarius, errores Vvicleffi inſigniter confutauit. Creatus tandem à Gregorio XII. Cardin. Tit. SS. Nerei & Achillei, ac anno 1420. Epiſcopatui renunciauit, & deſignatus in eius locum

Richardus Flemming S.T.D. qui oſſa Vvicleffi hæreſiarchæ exhumari, rogoque inijci & comburi iuſſit, ac collegium Lincolnienſe Oxonij fundauit.

Guilielmus Grayus Londino Lincolniam transfertur anno 1431. ſedit hic annis 4.

Guilielmus Alnevviick legum Doctor, Noribico huc tranſlatus, anno 1436. obiit an. 1449. fuit à confeſſionibus ſacris Henrico VI. quem Regum ſanctiſſimum vocant.

Marmaducus Lumley ex ſede Carliolenſi quam 20. annis rexerat, huc euocatus an. 1450. vix anno præfuit.

Ioannes Chadvvord, ſedit annis 18. vſque ad annum 1470.

Thomas Scotus quem Roteram alij, primùm Roffenſis, dein Lincolnienſis Epiſcopus, ac poſt 9. annos Eboracenſis, & Angliæ Cancellarius ſub Eduardo IV.

H Ioannes Ruſſel S.T.D. & Archidiaconus Berkenſis. Cuius eruditionem, pietatem, & ſingularem zelum Thomas Moius ſummis effert laudibus. Obiit anno 1490.

Guilielmus Smith prius Conuentuenſis Antiſtes, Vvalliæ primus Præſes, & Oxonienſis Academiæ Cancellarius, Lincolniæ factus Epiſcopus an. 1495. mortuus an. 1513.

Thomas Vvolſey, vix anno præſederat, cum in numerum Cardinalium cooptaretur, & Eboracum transferretur.

Guilielmus Atvvater conſecratur ano 1514. ſeditque annos quinque.

Ioannes Longland, S.T D. Henrici VIII. confeſſor, conſecratus anno 1521. obiit vero anno 1547. ac cum eo extincta

A Catholicæ ſucceſſionis ſeries. Niſi quod regnante Maria deſignatus in hac cathedra fuerit Ioannes Vvhites S.T.D. anno 1553. & Vvintoniam tranſlatus an. 1557. Cui ſufficitur

Thomas Vvatſon etiam Doctor & Theologus ſummus, ſed mortua Maria, Parlamenti impietate amotus fuit, quod nouitiæ deformationi aduerſaretur, anno tandem 1584. diem extremum obiit.

EPISCOPI COVENTRENSES, ET LICHFEADENSES.

Lichtfeldia in Epiſcopatum erecta fuit ab Oſibio Rege Merciorum, eiuſque inſtinctu primus illius Epiſcopus anno Chriſti 656. inſtitutus traditur.

1. Dvvmas, qui ſedit annis duobus. Et ſuccedit,

Cellach Scotus, qui ſe Epiſcopatu abdicauit.

Trumhetus Abbas primum, ſub annum 656.

Iarumannus Orientales Saxones iam à fide deuiantes, reduxit. Illo ſedente, Eccleſia Lichtfeldiæ primum conſtrui cœpta anno 666.

Cedda, Archiepiſcopatum Eboracenſem obtinuit. Mox hoc tranſlatus, obiit anno 672.

Vvilfridus à pietate & modeſtia laudatus à Beda, tamen per iniuriam Cathedra exutus, in cœnobio vitæ reliquum religioſè exegit.

B Saxulfus exauthorato priore ſucceſſit an. 672. ſed Diœceſis hæc in binas partita fuit. Saxulfus hic continuauit, alteram vero partem Eadheadus quidam obtinuit, & Sidnaceſtriæ reſedit, cuius ſucceſſores. *quære inter Epiſcopos Lincolnienſes veteres ſuprà.* Obiit Sixulphus anno 705.

Etbealdus aliis Eathealdus. Qui deceſſit an. 721.

Alduuinus Bedæ contemporaneus, deceſſit an. 737.

Vvitta. Ante huius electionem Merciorum Regno tres ſuſcepit Epiſcopatus, quorum vnus Leceſtriæ 2. Dorceſtriæ, tertius manſit Lichfeldiæ, quem tenuit Vvitta, an. 739. Succeſſit eidem in eodem ordine & functione

Hemel qui moritur anno 764.

Cuthfridus.

Berthunnos, qui extinguitur an. 785.

Higbertus.

Aldulphus qui creatus Archiepiſcopus ad petitionem Pontificis. Vixit in Iunio anni 793.

Humbertus ſucceſſit, ſed dignitas metropolitana in prædeceſſore extincta manſit. Obiiſſe traditur an. 795.

C Herevvinus vixit anno 833.

Higbertus.

Ethelvvoldus obiit an. 857.

Humbertus II. deceſſit an. 864.

Kinebertus exceſſit anno 872.

Cimbertus.

Tunbrithus moritur an. 928.

Cæterum aliam horum ſeriem videre eſt apud Florentium. Nos ſuperiore contenti, eamdem proſequemur. Igitur

Ella Tunbritho ſucceſſit anno 929.

Alfgat.

Kinſy Qui vixit an. 948. vſque ad an. 966.

Vvinſy.

Ealſeagus. Elſeth alij.

Godvvinus.

Leofgarus.

Brithmarus. Obiit 1039.

Vvulſius obiit 1054.

Leofuvinus Abbas Couentrenſis. Eodem anno.

Petrus. Hic ſedem Epiſcopalem tranſtulit exhinc Ceſtriam anno 1075. defunctus ibidem an. 1086.

Robertus de Limeſey conſecratus an. 1088. & tranſtulit Sedem Couentriam, vbi obiit an. 1116. D

Robertus Peccam Sacellanus Henrici I. obiit 1127.

Rogerus de Clinton Archidiaconus Bucbingamen. Hieroſolymam profectus obiit Antiochiæ anno 1148.

Vvalterus Durdent Cantuarienſis Eccleſiæ Prior obiit anno 1161.

Richardus Peche Archidiaconus Couentrenſis primum, fundator extitit Cœnobij Staffordienſis. Obiit 1182.

Girardus Puella vir magnæ litteraturæ & probitatis, electus anno 1182 Obiit an. 1184.

Hugo Nunant Normannus, vir ſpectatæ eruditionis & prudentiæ, qui moriens ann. 1199. omnia ſua domibus religioſis & pauperibus erogauit.

Galfridus de Muſchamp Archidiaconus Cliuelandiæ, qui obiit an. 1208. poſt nouem annos regiminis. E

Vvalterus de Gray, Vvigorniam tranſlatus an. 1214. & deinde Eboracum.

Guilielmus de Cornhul Archidiac. Guintondonenſis. Obiit anno 1223.

Alexander de Sauensbey omnigenæ ſcientiæ Præſul, Franciſcanis Lichfeldiæ cœnobio extructo, obiit an. 1238.

Hugo de Patreshol Angliæ Cancellarius & Theſaurarius, poſtquam annis 3. ſediſſet, ſublatus an. 1243.

Rogerus de Vveſeham conſecratus Lugduni anno 1245. grandæus ſponte Epiſcopatu ceſſit, & paralyſi deceſſit anno 1256.

Rogerus de Moleno, Henrici III. Regis nepos. Initio iners & parum intentus functioni Epiſcopali. Mox hortatu Archiepiſcopi Cantuarienſis, animo ſumpto, in diœceſi ſua reſedit, & poſt annos 38. regiminis obiit an. 1295.

Vvalterus de Langton Angliæ Theſaurarius, ab Eduardo II. multis iniuriis laceſſitus, biennalis carceris ſqualorem pertulit. Cauſa iracundiæ regiæ erat, quod adhuc iuuenem apud patrem de variis inſolentiis corripuiſſet, & apud Patrem à quo etiam caſtigatus fuerat, detuliſſet. Itaque liberatus paulo poſt, aulæ valedixit, & reliquum vitæ in ſumma tranquillitate exegit, ac relictis ſuæ probitatis variis teſtimoniis, defunctus eſt anno 1321. F

Rogerius Nortbrouch prius magni ſigilli cuſtos, à Scotis in prælio captus. Sedit annos 38. & obiit an. 1360.

Robertus Stretton Vvalliæ Principis Sacellanus, illitteratus, & inhabilis, Rege poſtulante electus, vix tandem conſecrationem obtinuit. Sedit annis 25.

Vvalterus Stirlavv Legum Doctor, transfertur hinc ad Vvallenſem, & mox ad Dunelenſem Epiſcopatum.

Richardus Scroobe Angliæ Cancellarius annis 10 hic ſedit, & transfertur Eboracum an. 1386.

Ioannes Burghili Dominicanus, ex Landauenſi fit Epiſcopus Lichtfeldenſis, obiitque in Iunio ann. 1414.

Ioannes Keterich Notarius Curiæ Romanæ, prius Menenenſis, tandem huius Eccleſiæ Epiſcopus an. 1415. Interfuit biennio poſt Concilio Conſtantienſi, vbi conſtitutus eſt vnus ex 30. electoribus, qui Martinum V. Pontificem elegerunt. Tandem Exoniam migrauit, 1419.

Iacobus Cary obiit in Italia ante inaugurationem.

Guilielmus Heivvorth S. Albani Abbas, obiit anno 1448. poſtquam ſediſſet annos plus quam 27. G

Guilielmus Boothe Eboracum migrauit hine an. 1453.

Nicolaus Cloſe S.T.D. & Academiæ Cantabrigenſis Cancellarius, ex Carlione huc deuenit anno 1453. & eodem occubuit.

Reginaldus Butler Abbas Gloceſtrenſis, primum Herefordenſis Epiſcopus, huc venit an. 1453. ſedit an. 6.

Ioannes Hales, ſedit annos 31. obiit 1490.

Guilielmus Smith ſedit annos 4. Lincolniam transfertur an. 1492. ſuccedit.

Ioannes Arundeel. Qui Exoniam conceſſit an. 1502.

Galfridus Blythe Legum D. obiit an. 1524.

Rolandus Lee qui matrimonium celebrauit inter Henricum VIII. & Annam Bolenam. Deceſſit an. 1543.

Richardus Sampſon Legum etiam Doctor conſecratus Epiſcopus Ciceſtrienſis an. 1537. inde Linsfeldiam transfertur an. 1543. verum an. 1539. in Arcem Londinenſem conïicitur, quod primatum Eccleſiaſticum in Rege non agnoſceret. Obiit an. 1554. Succeſſit illi

Radulphus Baynus S. T. D. quem Eliſabetha exauctorauit poſt quinquennium, ſic vt mortuus fuerit an. 1559. H

EPISCOPI SARISBVRIENSES.

Mortuo Headda Vvintonienſi Preſule, viſum fuit Inæ Occidentalium Saxonum Regi, duos in ſua Prouincia conſtituere Epiſcopos, adeoque præter Vvintonienſem, aliam cathedram erigere. Primus itaque illi præfectus traditur an. 705.

Aldhelmus monachus & Abbas Malmesburienſis, quo munere poſtquam annis 34. perfunctus eſſet, factus Epiſcopus, ſedit annis 2. ſcriptiſque clarus migrauit anno 709. Maij 25.

Fordherus ſuccedit Bedæ contemporaneus, in ſcriptura S. verſatiſſimus. Qui Reginam Occidentalium Saxonum Romam comitatus fuit anno 738.

Here

A Heteuualdus obiit an. 766. interfuit concilio Prouinciali Cantuarienſi.

Ethemuoldus, ſucceſſit.

Denefrithus.

Vvilbertus, Romam profectus legitur an. 815.

Ealſthanus bellator bellicoſus, ſubegit regna Cantionum & orientalium Saxonum Elfrido Regi, ac cum Danis feliciter pugnauit. Deceſſit an. 867. cum præfuiſſet an. totos 50.

Eadmundus à Danis prælio occiſus an. 872.

Etheleagos, nihil de hoc reperitur.

Aſſer, dicitur hic ſcripſiſſe res Britanniæ, & apud Regem multum ſolicitaſſe, vt Academiæ Oxonienſis Profeſſoribus ſtipendia larga penderentur.

Suuithelmus, hic in exteriores Indias penetrauit, vbi S. Thomæ Apoſtoli corpus tumulatum creditur. Atque inde reuerſus multis gemmis dotatus rediit, vixit circa an. 883.

Ethelvvaldus, ſiue Ethelvvardus filius Alfredi Regis obiit an. 898. vacauit ſedes an. 7.

Vvfrſtanus à Danis cæſus in prælio, an 918.

B Ethelbaldus.

Sigelmus etiam in prælio contra Danos occubuit, anno 934.

Vvulſſinus Abbas Vveſtmonaſterienſis, de quo memoratur quod moriens exclamauerit, video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis Dei, atque ocius exſpirauerit an. 958.

Alfuuoldus moritur an. 978.

Ethelricus.

Ethelſius.

Brituuinus aliàs Britticus obiit an. 1009.

Brituuinus.

Elfuuoldus, fuit vir raræ frugalitatis & temperantiæ, illo defuncto Vvltonienſis Eccleſia rurſus Sherbonenſi à qua exempta fuerat, adiecta & reſtituta fuit. Sic vt vtramque tenuerint, qui ſequuntur Epiſcopi.

Ethelſtanus Vviltonienſis comitatus Epiſcopus ſedem tenuit Ramsburiæ.

Odo ibidem conſedit, atque tranſlatus Cantuariam an. 934.

Ofuleus Vviltoniæ Cathedram habuit, & obiit an. 970.

Alfſtanus Abbas Abindonenſis, obiit an. 981.

Alfgarus alij Vvolfgarus.

Siricius tranſlatus ad Cantuarienſem, an. 989.

C Alfricus vtrique ſedi ſucceſſiuè ſuffectus an. 995.

Brithuuoldus monachus Glaſtonien. moritur an. 1045.

Hermannus Flander, vltimus fuit Epiſcoporum huius Eccleſiæ, cuius cathedram cum fruſtra laborat Malmesburiæ collocare, relicto Epiſcopatu monachus euaſit S. Bertini in Gallia. Poſtea tamen. Elfvvodi morte renunciata, rediit ad intermiſſum munus, omníque conatu tandem effecit, vt ſedes transferretur Salisburiam, ſiue rectius Sarisburiam. Igitur primus hic ſedem fixit.

Hermannus iam memoratus. Eſt autem Sarisburia caſtellum in edito ſitum, muro vallatum, aquæ penuria laborans, hic Hermannus Eccleſiam ædificare cæpit, at morte præuentus illius dedicationem non vidit.

S. Oſmundus vir probatæ fidei, morúmque quales in Epiſcopo requiras, dedicauit Eccleſiam ſuam ann. Chriſti 1092. & ſeptimo deinde anno moritur. Sanctorum catalogo adſcriptus eſt.

Rogerus prudens in rebus agendis, ſibi ad hunc honorem viam ſtrauit. Factúſque regni Cancellarius, an. 38. in Epiſcopatu euolutis, mortuus eſt an. 1139.

Iocelinus, poſtquam hæc ſedes aliquandiu vacaſſet, ſucceſſit, qui factus monachus Ciſtercienſis obiit an. 1184.

D Hubertus Vvalterus Decanus Eboracenſis prius, Richardum 1 Regem comitatus fuit in expeditione celeberrima aduerſus Saracenos an 1191. Ipſe autem Cantuariam tranſlatus an. 1193. Subrogatur.

Herebertus Pauper prius Archidiacon. Cantuarien.

Richardus Poore ex Ciceſtria Sarisburiam euocatus anno 1217. Fundamenta iecit elegantiſſimæ Eccleſiæ, quæ hodie inter primas Angliæ habetur. Tranſlatus tandem Dunelmum an. 1225.

Robertus Bingham Canonicus Sarisburien. præfuit an. 20. obiit in Nouemb. an. 1246.

Guilielmus Eboracenſis Eccleſiæ ſuæ ſtructuram mirificè promouit, vir dilectus Deo & hominibus, obiit an. 1256.

Ægidius de Bridport aliis Bridſelford, prius Decanus Vvellenſis, moritur in Decemb. an. 1262. E

Vvalterus de la Vvyle obiit an. 1270.

Robertus de Vvickhapton ex Decano huius Eccleſiæ Epiſcopus, deceſſit an. 1284.

Vvalterus Scammel eodem anno moritur.

Henricus de Braundſton, etiam eo tempore deceſſit.

Guilielmus de la Corner conſecratus an. 1289.

Nicolaus de Longeſpe Henrici II. Regis nepos, homo grandæuus, obiit 1297.

Simon de Gandauo maximus Theologus, circa an. 1298.

Robertus de Mortiual deceſſit an. 1329.

Robertus Vviuij homo indoctus & deformis, nihil dignum memoria geſſit annis 45. quibus præfuit.

Radulphus Ergum Doctor Legum, tranſlatus ad Cathedram Vvallenſem an. 1388. Succedit

Ioannes Vvalthem priuati ſigilli cuſtos, poſtea Angliæ Theſaurarius, emigrauit an 1395.

Richardus Metford Ciceſtrio huc tranſlatus, & an. 1407. naturæ debitum exoluit.

Nicolaus Bubvvith Londino huc euocatus, inde ad Sedem Vvallenſem. F

Robertus Halam Archidiaconus Cantuariẽſis, tandem Cardinalis, interfuit an. 1413. concilio Piſano, & anno 1417. Conſtantienſi, obiit anno eodem.

Ioannes Chaundler Decanus Sarisburienſis, obiit anno 1427.

Robertus Neuillus Præpoſitus Beuerlacenſis, tranſlatus Dunelmum an. 1438.

Guilhelmus Aiſcorh Doctor Legum, Regíque ab Epiſtolis, & mox à confeſſionibus, orta Ruſticorum ſeditione trucidatur cum ſacris operaretur, an. 1450.

Richardus Beaucamp Herefordio huc euocatur, factúſque Cancellarius ordinis Garterij, ſub Henrico VI.

Leonellus Vvooduil abdicauit ſe Epiſcopatu.

Thomas Langton prius Meneuenſis Epiſcopus, poſtea Sarisburienſis, ad extremum Vviotonienſis an. 1493.

Ioannes Blúlius Cantabrius, Academiæ Cancellarius, anno vnico ſedit.

Henricus Deane S.T.D. Abbas Lanthooienſis, & Epiſcopus Bangorenſis, poſtea Cantuarienſis. G

Edmundus Audley prius Epiſcopus Roffenſis, conſecratur hic an. 1502. rexit an. 22. Succedit an. 1524.

Laurentius Campegius Rotæ Rom. Auditor, Cardinalis Tit. S. Thomæ, adminiſtrauit hanc Eccleſiam aliquot annis & ab Henrico VIII. exauctoratus, deceſſit Romæ an. 1539.

Succeſſit Nicolaus Sbaxton, at etiam paulò poſt quod Regio primatui Eccleſiaſtico obſiſteret exauctoratus fuit.

Sub Maria autem ſedit Ioannes Ievvellus, quem deinde amouit Elizabetha Caluini fæcibus imbuta, & ſuæ farinæ homines ſubſtituit, qui vſque modo hic ſedent.

EPISCOPI NORVVICENSES.

Sigebertus Orientalium Saxonum Rex, potius regno quod Corpibaldus poſſederat Fœlicem quendam Burgundum gente, cum quo familiariter diu vſus fuerat, in eo Præſulem conſtituit, vt ſubditos ſuos tanto promptius à Gentiliſmo ad fidem Chriſtianam perduceret.

Fœlix itaque feliciter ſedem fixit Dunibici, quæ ciuitas eſt Suffolciæ, circa an. 630. ſedítque an. 16. & an. 647. vitam cum morte commutauit. Succeſſit.

Thomas eius Diaconus, & præfuit an. 5. H

Brigilſus (aliis Bonifacius) ſedit an. 17.

Biſus vir grandæuus, & laboribus impar, Diœceſin quod amplior eſſet diuiſit in duas, conſtituta altera in Northhellam oppidulo. In quo hi ordine ſederent.

1. Bedvvinus.
2. Nonbertus.
3. Headuleus.
4. Edilfridus.
5. Lanferthus
6. Athelvvolfus.
7. Alcarus.
8. Sibba.
9. Alherdus.
10. Humbirctus.

EPISCOPI DVNVVICENSES verò fuerunt.

1. Acca.

A 2. Aſtvvolphus.
3. Eadfartus anno 734.
4. Cuthvvinus.
5. Aldberthus.
6. Eglafius vel Algarus.
7. Heardredus anno 757.
8. Aelphunus.
9. Tidferthos, aliis Tedfridus.
10. VVeremundus.
11. VVilredus.

His vita functis, Diœceſis vtraque à Danis vaſtata an.100. deſolata permanſit, donec an.955. Edibyno Cantuariȩ regnante, totius Prouinciæ orientalis Anglorum regimen ſpirituale accepit.

1. Athulphus, qui ſedem collocauit Elmhanæ.
2. Alfridus.
3. Theodredus.
4. Theodredus II.
5. Athelſtanus.
B 6. Algarus, qui obiit an. 1021.
7. Alvvinus.
8. Alfricus, qui obiit an. 1038.
9. Alifreius, aliis Alfricus.

Succeſſit tandem Alifredo vir inſigni pietate.

10. Stigandus, hunc verò eiecit vix electum.

11. Grinketellus, qui & ipſe deiectus, quod Simoniace cathedram impetraſſet, ac denuo Stigandus in ea collocatur fuit. Tranſlatus poſtea Vvintoniam, & deinde Cantuariam.

Egelmarus, an 1047. electus, ac exauctoratus.

Herfaſtus Sacellanus Guilielmi I. Regis, qui ſedem tranſtulit Thetfordam. Cui in ea ſuccedit

Guilielmus Galſaghus, qui ornandæ nouæ ſedi incubuit vel maximè.

Herebertus Loſinga, qui magno ære hunc ſibi honorem, patri vero Abbatiam coëmiſſe traditur. Vnde de illis vetus poëma inter alia habet:

Filius eſt Præſul, pater Abbas, Simon vterque,
Proh dolor! Eccleſia nummis venduntur. & Aræ.

C Verum poſtea pœnituit, & depoſito honore ad pedes Romani Pontificis, eum denuo ſibi oblatum recepit, domúmque euerſus ſedem tranſtulit.

1. In Norvvich oppidum mercimonia & opibus non ignobile, vbi perceleb re monaſterium inſtituit. Exceſſit è viuis 22. Iulij an. 1119. Fuit igitur hic primus Epiſcopus à quo ſeries Norbicenſium Antiſtitum exordium habet.

2. Euerardus ſuccedit an. 1121. ſedit an. 26.

3. Guilielmus Turbus Monachus Norbicenſis, præfuit annis 25. obiit an. 1175.

4. Ioannes Oxonienſis, prius Archidiaconus Sariſburienſis, & Ciſtercienſis Præſul iuxta Balæum, defunctus an 1200.

5. Ioannes Grey, opera Ioannis II. Regis electus. I.V.D. & in rebus gerendis dexterrimus. Sedit ann. 14. miſſúſque ad vrbem orator, in reditu obiit an. 1214.

6. Pandulphus Maſca, poſtquam annis 7. vacaſſet ſedes, ſucceſſit, erat S. R. E. Card. creatus à Lucio III. compoſuit diſſidium inter Regem & Optimates, variiſque legationibus perfunctus cum laude fuit, obiit poſt annum quintum conſecrationis ſuæ.

D 7. Thomas de Blundeuil poſt annos tres vacationis, eligitur an. 1226. obiit autem 1236.

8. Radulphus anno vnico reſedit, & ſecedit, vacat an. 3.

9. Guilielmus de Raleigh Canonicus S. Pauli, qui poſtea Vvintonienſem Eccleſiam rexit.

10. Vvalterus de Sufeild, vir vtriuſque Iuris peritiſſimus, qui & Xenodochium Nordibici fundauit & dotauit, in pauperes munificus, ſic vt ſupellectilem ſuam argenteam comminueret, quam iiſdem erogaret, annis 12. præfuit, & moritur an. 1257.

11. Simon de Vvanton, Sacellanus Regius, ſedit annos 8.

12. Rogerus de Skervving Prior monaſt. Noorbycenſis. Eius tempore ortus fuit grauis tumultus inter Clerũ & Ciues Norbicenſes, qui vix an. 1278. quo ille obiit, ſedatus fuit.

13. Guilielmus Middleton Archidiaconus Cantuarienſis, vir peritus in vtroque Iure, qui Eccleſiam ſuam igne conflagratam reſtaurauit, obiit an. 1288.

14. Radulphus Vvalpoole Archidiaconus Elienſis 11. annis ſumma cum prudentia præfuit, obiit an. 1299.

15. Ioannes Salmon Elienſis Prior, obiit an. 1325.

E 16. Guilielmus Ayermin, poſtea Angliæ Cancellarius, rexit annis 11. & deceſſit an. 1337.

17. Antonius de Beek, S. T. D. à domeſticis veneno ſublatus. Succeſſit

18. Guilielmus Bateman, Legum D. legatione ad Pontificem pro Rege perfunctus, deceſſit Auenione an. ſaluus 1354. quo tempore graſſata eſt peſtis horrenda in Anglia, vt decimum quemque abſumpſerit.

19. Thomas Percy, migrauit an. 1369.

20 Henricus Spenſer, qui ex militia ſæculari ad principatum Eccleſiaſticum euectus, ad multorum certaminum contra ſeditioſos alióſque victor, tandem victus morti ſuccubuit, an. 1406. ſedit an. 37.

21. Alexander Eccleſ. Norbic. Prior, inuito Rege ſoffectus, carceris ſquallorem vno anno detulit, tandem libertatem conſecutus cum dignitate, annis 5. præſedit.

22. Richardus Courtneius Cancell. Acad. Oxonien. vir generis nobilitate & morum ſanctitate inſignis, obiit Dyſenteria an. 1415. menſe Septemb.

F 23. Ioannes Vvarkering, Archidiaconus Cantuarien. interfuit concilio Conſtantienſi, ſedit annis 9.

24. Guilielmus Alnvvike Doctor Legum, conſecratus an. 1426. & decennio poſt tranſlatus Londinum.

25. Thomas Brovvn Epiſcopus Roffenſis, in concilio Conſtantienſi ad hanc cathedram transfertur, ſedit annis 9. & obiit an. 1445.

26. Gualtherus Hart S.T.D. vir prudens & pacis amantiſſimus, ſuiſque gratus, exceſſit an. 1472.

27. Iacobus Goldvvel Secretar. Regius, defunctus an. 1448.

28. Thomas Ian qui primo anno conſecrationis obiit.

29. Richardus Nix, quem tamen parum candoris, aut niueæ virginitatis in pectore habuiſſe tradunt Annales. Deceſſit cæcus an. 1536. cùm ſediſſet an. 36.

30. Guilielmus Ruch, aliàs Reeps S. T. D. annis 14. cum laude præfuit, & an. 1550. defunctus eſt.

31. Thomas Thirbley à Vveſtmonaſterienſi Eccleſia huc tranſlatus, atque hinc ad Elienſem poſtulatus, obiit an. 1556. & ſufficitur fauore Mariæ Reginæ.

G 32. Ioannes Hoptonus S.T.D. Oxonien. at paucis menſibus Reginæ ſuperſtes, deceſſit anno circiter 1559. factáque deinceps hæc cathedra malignantium nouatorum ſedes.

EPISCOPI VVIGORNIENSES.

Sub Ethelredo Merciorum rege, Ditio iſta quæ vnum prius Antiſtitem habuerat Liechfeldiæ reſidentem, in quinque Diœceſes partita fuit, quarum vna fuit Vvigornienſis, & quidem in hac primus fuit Epiſcopus.

1. Tathfridus vir excellentis ingenij, ait Beda; ſed immaturo fato præreptus conſecrari non potuit, & deſignatus

2. Boſelus primus conſecratus Epiſcopus Vvigornienſis, circa an. 679. at cum ob corporis debilitatem non poſſet munere ſuo debite perfungi, ſubſtitutus eſt adhuc viuenti.

3. Oſtforus, vir Græcæ linguæ periti ſſimus, ac indefeſſus verbi diuini prædicator, potens in opere & ſermone, meminit illius Beda. Reliquit poſt ſe homilias ſacras aliáque ingenij monumenta, quæ furente Danica barbarie incendio perierunt. Ipſe verò moritur an. 693.

4. Edvvinus conſecratur anno eodem, regio genere ortus, qui Eccleſiam locupletauit multis prædiis, ac cœnobiorum quorundam exſtitit fundator, obiit autem an. 716.

5. Vvilfridus Bedæ contemporaneus, obiit an. 743.

H 6. Milredus, moritur an. 775. alij interſerunt quemdam Denebertum. Cuius tamen alij non meminerunt.

7. Vveremundus obiit an. 778.
8. Tilherus, moritur an. 781.
9. Eathordus deceſſit an. 798.
10. Denebertus obiit an. 822.
11. Eadbertus aliis Hubertus an. 848. defunctus eſt.
12. Alvvinus mortuus an. 872.

13. Vverefridus aliàs Vverebertus vir eruditus, multa geſſit memoria digna, obiit anno 912.

14. Vvilfredus, moritur an. 915.
15. Ethelhunus Abbas Barkienſis, obiit an 922.
16. Vvilferthus obiit an 929.
17. Kinevvoldus humilis & raræ pietatis.

18. Dunſtanus, qui SS. catalogo adſcriptus, Londinum ac deinde Cantuariam transfertur. Succeſſit an. 971.

19. Oſvval.

A 19. Oſvvaldus etiam ſanctus appellatus, adminiſtrauit hanc Cathedram vnà cum Eboracenſi, conſtruxit hic Eccleſiam ad honorem B. Virginis.

20. Adulphus Abbas Malmesburienſis; qui etiam Archiepiſcopus fuit Eboracenſis.

21. Vvulſtanus etiam vtriuſque Eccleſiæ præſul fuit, eum ſcriptores vocant reprobum.

22. Leofſius Abbas Thornienſis magnæ religionis & modeſtiæ Præſul, moritur an. 1033.

23. Britteagus etiam Abbas, moritur an. 1038.

24. Leuingus Abbas, mox Epiſcopus huius Sedis, moritur anno 1049.

25. Aldredus, qui poſtea Eboracum transfertur.

26. Vvulſtanus, qui & SS. numero cooptatus, prius monachus, concionator non tam ad plauſum concitandum, quam ad lachrymas auditoribus excutiendas ſolertiſſimus, verus Doctor verbo & exemplo, ac magnus animarum zelator, exceſſit è viuis nonagenarius, in Ianuario an. 1095.

27. Samſon Canonicus Baiocenſis, vir magnæ litteraturæ, & eximiæ facundiæ, obiit an. 1112. quinta Maij.

B 28. Theulphus & Canonicatu & moribus prædeceſſori par obiit an. 1115. & tumulo Anteceſſori ſuo coniunctus fuit.

29. Simon Capellanus primum ac Cancellarius Adelicæ Reginæ vxoris Henrici I. affabilitate ac comitate celebris, obiit anno circiter 1133.

30. Aluredus, de cuius obitu & geſtis nihil conſtat.

31. Ioannes Pagham, de quo etiam nihil memoratur.

32 Rogerus obiit Turonis in Gallia an. 1179.

33. Balduinus Abbas Fordenſis, Cantuariam ſeceſſit anno 1184.

34. Guilielmus de Northale obiit an. 1190.

35. Robertus prius Canonicus Lincolnienſis mortuus an. 1191.

36. Henricus Abbas Glaſtonienſis, obiit an. 1195.

37. Ioannes de Canſtantiis Decanus Rothomagenſis moritur an. 1198.

38. Maugerus Decanus Eboracenſis, qui iram metuens Ioannis Regis, in quem ſententiam excommunicationis à Pontifice latam declarauerat; in Galliam profugus, deceſſit an. 1212.

39. Vvaltherus Grai Lichfeldiâ tranſlatus obiit anno 1216.

C 40. Siluester ex monacho Epiſcopus, exceſſit an. 1218.

41. Guilhelmus de Bleus Archidiaconus Buchingamiæ deceſſit an. 1236.

41. Vvalterus de Cantilupo, vir non minor virtute, quam natalibus, multa pro Eccleſiæ ſuæ immunitate præſtitit, mortuus eſt an. 1267.

43. Nicolaus de Ely, Angliæ Cancellarius, tranſlatus eſt Vvintoniam, anno eodem quo conſecratus fuit.

44. Godifridus Giffardt etiam Cancellarius, Regi Henrico III. conſanguineus, ſedit an. 34. menſ. 4.

45. Guilielmus de Geynsborougm, videtur ante hunc alius fuiſſe nominatus, de cuius conſecratione non conſtat, hic autem poſtquam Romæ S. Palatij lector fuit renunciatus, huic Cathedræ præficitur an. 1302.

46. Vvalterus Reynald fauore Eduardi II. ſuccedit an. 1308. & poſt annos quinque Cantuariam transfertur.

47. Vvalterus Maydenſton, cuius vix vlla memoria.

48. Thomas Cobham S.T.D. inauguratus an. 1317. vir & eruditione & ſanctitate percelebris, ſic vt *boni clerici*, nomen titulúmque deferret, exceſſit an. 1327. inſtruxit inſignem bibliothecam.

49. Adamus de Ortlon Herefordiâ huc tranſlatus 1327. & an. 1333. Vvintoniam.

D 50. Simon Montacutus ad Elienſem tranſlatus an. 1336.

51. Thomas Hennihal conſecratur an. 1337.

52. Vvulſtanus de Blaundsfordt, moritur an. 1349.

53. Ioannes Tursby Epiſcopus Meneuenſis primum, huc

54. Tranſlatus an. 1349. deinde Eboracum an. 1352.

55. Reginaldus Briam ex Meneuenſi huc transfertur eodem anno. Renunciatus autem Epiſcopus Elienſis peſte interiit, antequam ſe eò tranſtuliſſet an. 1361.

56. Ioannes Barnet Theſaurarius Angliæ, tranſlatus Bathoniam an. 1363. & tandem Elianı.

57. Guilielmus Vvitleſey ex Roffenſi Vvigornienſis Epiſcopus, ac poſtremum Cantuarienſis an. 1368.

E 58. Guilielmus de Lynna Ciceſtria huc tranſlatus, anno eodem, at quinquennio poſt apoplexia corripitur.

59. Henricus Vvakefeld præfuit annis 20. obiit anno 1394.

60. Tidemannus de Vvinchcomb Medicus Regius, & monachus, Rege Richardo II. poſtulante, ſubrogatur an. 1395.

61. Richardus Clifford ex Archidiacono Cantuarienſi creatus Epiſcopus, Londinum transfertur an. 1407.

62. Thomas Peuerell Carmelita, S.T.D. ſedit annis 10. & ſcriptis clarus emigrauit an. 1417.

63. Philippus Morgan Normanniæ Cancellarius, tranſlatus ad Eccleſiam Elienſem an. 1425.

64. Thomas Polton primum Herefordenſis, dein Ciceſtrienſis & Vvigornienſis Epiſcopus an. 1426. tandem Romam abiit, & obiit, an. 1434.

65. Thomas Bourchier hinc ad Elienſem, & inde ad Cantuarienſem Cathedram deuenit, an. 1454.

66. Ioannes Carpenter S.T.D. Oxonienſis Academiæ Cancellarius, poſt mortem claruit miraculis, moritur autem anno 1443. F

67. Ioannes Alcock Epiſcopus prius Roffenſis, huc deuenit an 1476. & diſceſſit ad Elienſem ſedem.

68. Robertus Moorton an. 1486. ſuccedit.

69. Ioannes Gigles gente Italus, obiit 1498.

70. Siluester Gigles nepos prioris Romæ obiit an. 1521.

71. Iulius Medices Cardin. qui Hadriano VI. ſub nomine Clementis VII. Pontificatu ſuffectus fuit, hanc Eccleſiam adminiſtrauit aliquot annis, donec ſe abdicanti ſuccederet an. 1522.

72. Hieronymus de Negutiis etiam Italus, qui præfuit an. 11. Eo autem ſublato cępit gliſcere ſchiſma illud aduerſus Pontificem, adeóque deſiit hic ſeries Catholicorum Epiſcoporum aliquamdiu, donec

73. Nicolaus Heathprius Roffenſis Epiſcopus Vvigorniam transfertur. Hic cum nouitio ſchiſmati adhærere renuiſſet, libertate & honore exuitur, at mox Maria regnante reſtituitur & ad ſedem Eboracenſem transfertur.

Reuocatur autem ad Vvigornienſem quidam

74. Richardus Pates, quem volunt ab an. 1534. renuntiatum Præſulem, nunquam voluiſſe ad Cathedram ſuam reuerti ab vrbe quo miſſus orator fuerat, atque in exilio velut exauctoratum tandem ſub Maria Regina eam poſſediſſe, donec per Iezabelem impiiſſimam fugatus ad oras tranſmarinas abiit, & vitam exul pro Chriſto finiuit. G

EPISCOPI CICESTRIENSES.

Sub Edelvvico Auſtralium Saxonum Rege fidei lumen affulgere in illa Regione & gente cœperat, magnam illi facem præferente Vvilfrido Archiepiſcopo Eboracenſi huc in exilium pulſo à Rege Northumbriæ Egfrido, de qua re latius in ſerie Eboracenſi. Igitur primus huius populi Epiſcopus numeratur.

1. Vvilfridus Archiepiſcopus Eboracenſis, circa an. 670. ſedit annis quinque, quibus euolutis reuocatur Eboracum, vacátque hæc ſedes annis non paucis, donec an. 711. ibidem conſtituitur.

2. Eadbertus ſiue Edbritus Abbas Selſeienſis.

3 Eolla ſuccedit, vacatque Cathedra vſq; ad mortem Bedæ.

4. Sigelmus aliis Siga ſubrogatur, qui interfuit Synodo celebratæ Cantuariæ an. 746. poſt quem ſederunt

5. Alubrith. H

6. Oſa vel Boſa.

7. Giſelherus.

8. Tota.

9. Vviothgum aliis Peletun.

10. Ethelulphus.

11. Beornegus.

12. Cbenredus.

13. Gutheardus obiit an. 960.

14. Alfredus obiit an. 970.

15. Eadlhelmus.

16. Ethelgarus Abbas monaſterij Vvintonienſis Cantuariam transfertur an. 988.

17. Ordrightus.

18. Elmarus moritur an. 1019.

19. Ethelricus aliis Agelricus, obiit an. 1038.

20. Grinketellus Simoniacus, deceſſit an. 1047.

21. Heca Eduardo Regi à ſacris oratorij, obiit 1057.

A 22. Agelricus Monachus Cantuarienſis, vir magno ingenio & rerum vſu valens. Exauctoratum tamen & carceri mancipatum ob quoddam exceſſum vult Florentius Vvigornienſis, obiiſſe verò anno 1070. atque cum hoc deſiit Sedes Seolſeſiæ vel Seolſeiæ, qui locus tunc erat peninſula, nunc aquis abſorpta, vix illius veſtigium apparet.

¶ Sequuntur Epiſcopi Ciceſtrienſes.

Mortuo in carcere Agelrico, tranſtulit ſedem hanc Ciceſtriam circa an. Dom. 1070.

1. Stigandus Guilielmi I. Regis Sacellanus, eamque tenuit vſque ad an. 1087.

2. Guilielmus ſucceſſit, de quo nihil ſcriptum reperitur.

3. Radulphus procero corpore, ſed nec minori animo ingenióque antiſtes, Regum iniuſtis minis, & improbitatibus pro viribus reſtitit, multaque bona in Eccleſiam ſuam contulit. De quo memoratur, quod ter anno quolibet diœceſim ſuam obiret, cauſa prædicandi verbum Dei.

4. Seffridus Abbas Glaſtonienſis, obiit an. 1132.

5. Hilarius, cuius ſolius nomen traditum reperitur.

B 6. Ioannes de Greenford ex Decano Epiſcopus, moritur anno 1180.

7. Seffridus II. qui Eccleſiam fortuito igne abſumptam, & palatium Epiſcopale reſtaurauit.

8. Simon de Vvelles electus an. 1198. obiit 1207.

9. Nicolaus de Aquila, conſecratus an. 1209.

10 Richardus Poore Decanus Sariſburienſis, quo etiam tranſlatus fuit an. 1217. & inde Dunelmum.

11. Radulphus de Vvarham, obiit an. 1222.

12. Radulphus Neuilli prius Angliæ Cancellarius, omnium applauſu electus, & mœrore defunctus an. 1244.

13. Richardus de Vvich ſuffectus in locum cuiuſdam Roberti Paſſeleu hominis ſtolidiſſimi antea electi, & repulſi, & conſecratur à Roman. Pontifice an. 1245. & munus ſuum magna ſedulitate eſt executus, vitámque ita ſanctè & religioſè inſtituit, vt SS. Catalogo meruerit aggregari, obiit autem in Aprili an. 1253.

14. Ioannes Clipping Canonicus Ciceſtrienſis.

15. Stephanus de Berkſtead, excommunicatus, & à ſede ſua pulſus, exúlque, Romam profectus, tandem in gratiam receptus obiit an. 1287.

16. Gilbertus de Sleofard, officialis Cantuarienſis, diſceſſit

C anno 1305.

17. Ioannes de Langton prius Angliæ Cancellarius, quamdiu ſederit, non comperitur.

18. Robertus Stradford Frater Archiepiſcopi Cantuar. prius Angliæ Cancellarius, deceſſit in Aprili 1362.

19. Guilielmus de Len alias Lulimere, ex Decano Epiſcopus tranſlatus Vvigorniam an. 1368.

20. Guilielmus Reade S. T. D. exædificauit inſignem bibliothecam, & libris vndequaque corraſis locupletauit. Obiit an. 1385. relictis pleriſque ſui ingenij monumentis.

21. Thomas Rushook Dominicanus, Richardo II. Regi à confeſſionibus, à Landauenſi ſede tranſlatus an. 1385.

22. Richardus Mitford, Sariſburiam transfertur an. 1395.

23. Robertus Vvaldby ex Hybernia huc transfertur anno eodem, & poſtea Eboracum.

24. Robertus Reade Dominicanus, Ciceſtriam venit, relicto Epiſcopatu Carliolenſi, defunctus an. 1417.

25. Stephanus Patington Meneuenſis Epiſcopus, huc migrauit anno eodem, & ſtatim emigrauit.

D 26. Henricus Vvare Doctor legum, conſecratus an. 1418.

27. Ioannes Kemp, Roffenſis primum Epiſcopus, atque hinc Londinum tranſlatus, tandem Cantuariam, factúſque Cardin.

28. Thomas Poldon ex Herefordenſi Epiſcopo Ciceſtrienſis, & an. 1426. Vvigornienſis.

29. Ioannes Rinckingale S.T.D. obiit an. 1429.

30. Simon Sidenham Decanus Sariſburienſis, electus an. 1430.

31. Richardus Praty Academiæ Oxonienſis Cancellar. ob. 1445.

32. Adam Mollns Amanuenſis regius, & cuſtos ſigilli, à nautis ſubornatis per Richardum Eboracenſium Ducem occiſus 9. Iunij an. 1449.

33. Reginaldus Peacock excellentis eruditionis, & facundiæ Præſul, multa geſſit opere & ſermone pro honoris diuini augmento, tandem in errores quoſdam delapſus, eoſdem reuocauit, libróſque ſuos exuſſit, obiit abdicato Epiſcopatu circa an. 1458. Succedit E

34. Ioannes Arundellus Medicinæ Doctor.

35. Eduuardus Story S.T.D. prius Carliolenſis, & poſt an. 9. reſidentiæ, huc tranſlatus, moritur an. 1477.

36. Richardus Fitziames prius Roffenſis, exceſſit Londini, quo fuerat tranſlatus an. 1506.

37. Robertus Sherborn prius Meneuenſis, ſummæ prudentiæ & ſedulitatis Antiſtes, ſedit an. 28. obiit 1536. erga pauperes beneficentiâ, & in Eccleſiam munificentiâ clarus,

38. Richardus Samſon Liechtfeldiam transfertur anno 1543.

39. Georgius Dayus S.T.D. conſecratur an. 1543. ſed ſub Eduardo VI. quod illius primatui vſurpato in Eccleſiam refragaretur, exauctoratur, & carceri traditur, vnde eum exemit Maria Regina, & dignitati reſtituit an. 1553. diſceſſit autem an. 1556. die 2. Auguſti. F

40. Ioannes Chriſtoferſonus S.T.D. per eandem Reginam Dayo ſucceſſor deſignatur, vir græcè & Latinè eruditus, qui Philonis & Euſebij ſcripta Latinè reddidit: at ab Elizabetha notha repulſus, quod eam Papiſſam nollet confiteri, ex quo Chriſtus mulieres non ordinaſſet, aut paſtores conſtituiſſet. Bibliothecæ ab aliis erectæ egregiam ſupellectilem librorum contulit, quos in ſui mnemoſynon reliquit an. 1559.

¶ Epiſcopi Oxonienſes, Glocestrienſes, Petroburgenſes, Briſtolienſes, Vveſtmonaſterienſes, à nobis hîc prætermittuntur, vt qui ſub Henrico VIII. poſtquam à Romana Eccleſia deſciuerant, primum conſtituti abſque Apoſtolicæ Sedis aſſenſu fuerant, quamuis primi inter illos, vti etiam qui ſub Maria Regina ſederunt, catholicis Epiſcopis annumerandi veniant.

EPISCOPI MENEVENSES.

Ex quo Anglia fidem ſuſcepit, XXVIII. Sedes in ea Epiſcopales conſtitutas perhibent. E quibus vna metropolitana Carlegione fuit, quam occupauit Dubritius quidam, primum Landauenſis Eccleſiæ Præſul, qui ſedem huc tranſtulit & ætate iam maturus diſcipulum quondam ſuum nomine Dauid ſibi in munere ſubſtituit. G

1. Dauid igitur primus in ſerie horum Antiſtitum ſub annum 521. quo prior defunctus eſt, hic vero ſedit an. 65. & annos ætatis 146 expleuit, ac tandem à Calixto II. poſt annos D. Sanctis annumeratus fuit.

2. Kinotus tranſlatus à Sede Paternenſi.

3. Eliud, qui & Teliaus.

4. Ceneu.

5. Moruual,

6. Hernunen.

7. Elured.

8. Gurnuen.

9. Lendiuord an. 810

10. Goruuyſe.

11. Gogan.

12. Cledaue.

13. Anian obiit 874.

14. Eluoëd.

15. Ethelmen.

16. Elanc.

17. Maſcoëd. H

18. Sadermen.

19. Catellus.

20. Sulhathnay.

21. Nouis.

22. Eruual.

23. Aſſer.

24. Arthual.

Hunc Catalogum habet Giraldus, alium ex archiuis Meneuenſis Eccleſiæ lubet attexere.

1. Dauid.

2. Eliud.

3. Theliaus.

4. Kenea.

5. Moruaël.

6. Maërnurier.

7. Elueath.

8. Gurnel.
9. Lendyvvyth.
10. Goruuiſt.
11. Gorgan.
12. Cledanck.
13. Eynaen.
14. Eludgeth.
15. Eldunen,
16. Eluaoth.
17. Malſcuuyth.
18. Madeneu.
19. Catulus,
20. Syluay.
21. Namis.
22. Sathueney.
23. Doythuual.
24. Aſſer qui obiit an. 906.
25. Athuaël.

Horum autem omnium præter nuda nomina nihil habemus.

26. Succeſſit Sampſon, quo ſedente huius diœceſis Antiſtites ſeptem ſuffraganeos habuiſſe ex Archiuis, docetur. At peſte inguinaria valde graſſante, Clerus cum Epiſcopo Dolam profugit, vbi ad tempus morati ſunt. Succeſſerunt

27. Ruclinus.
28. Rodericus, quem tamen alij omittunt.
29. Elguni.
30. Lunuerd, aliis Lyvvarch.
31. Nergu alias Vergo.
32. Sulhidir alias Hybernus, obiit an. 942.
33. Eneuris alias Euetus, obiit an. 944.
34. Morgeneu, hunc Giraldus ait vnum inter Epiſcopos carnem deguſtaſſe, ideoque à pyratis occiſum contendit.
35. Nathan.
36. Ieuan, qui vnico die Epiſcopus fuit.
37. Arguſtel.
38. Morgeney occiſus à Danis an. 998.
39. Heruin homo doctus & pius obiit an. 1038.
40. Trainerin Herefordia huc tranſlatus, obiit anno 1055.
41. Ioſeph.
42. Bleithud obiit an. 1070.
43. Sulgheim ſponte abdicauit an. 1076.
44. Abraham, ægritudine animi extinctus, quod vrbem ſuam deuaſtari cerneret. Reſumpſit populi precibus exoratus Præſulatum Sulgheim, quem an. 1085. denuo reliquit, & triennio poſt obiit.
45. Rithmarh ſuccedit, nulli pietate ſecundus.
46. Vvilfridus obiit an. 1115.
47. Bernardus Henrici I. Reg. Capellanus, gente Francus, vir magni ſpiritus, ſedit annos 31. obiit an. 1148.
48. Dauid Fits-Gerald deceſſit an. 1176.
49. Petrus Benedictinorum Prior, Eccleſiam à Danis euerſam refecit. Interfuit coronationi Richardi I. an. 1189.
50. Galfridus Canonicus Regularis, obiit an. 1198.
51. Silueſter Giraldus Theologus eximius, & multa rerum experientia pollens, ſcripſit variam quorum meminit Balæus, & ſeptuagenario maior obiit.
52. Ioruuerth aliis Edibard, vir pacis amantiſſimus, deceſſit an. 1219. vacauit ſedes annis aliquot.
53. Alſelmus, qui ob vaſtatam patriam dolore contabeſcens, an. 1247. exceſſit è viuis.
44. Thomas Vvallenſis eligitur tempore turbido, & ſumma prudentia præfuit vſque ad annum 1255.
55. Thomas Carten de quo præter nomen, nihil.
56. Thomas Beck conſecratur an. 1269. Fundauit bina collegia, ſedit annos 13.
57. Dauid de S. Edmundo, qui vixit vſque ad annum 1320.
58. Henricus Govver, deceſſit an. 1347.
59. Ioannes Thorisby Angliæ Cancellarius, Vigorniam, ac Eboracum tranſlatus fuit 1352.
60. Reginaldus Briam, hinc Vvigorniam decedit anno 1352.
61. Thomas Faſtolf. obiit an. 1361.
62. Adam Houochton, Angliæ Cancellar. obiit an. 1389.
63. Ioannes Gilbert, à Bangorenſi, & Herefordenſi deinde Sede huc deuenit an. 1397.
64. Guido de Mona Sigilli priuati regij cuſtos, Angliæ theſaurarius, deceſſit an. 1407.
65. Henricus Chichley Senis à Pontifice conſecratus anno 1409. poſt annos quinque Cantuariam deuenit.
66. Ioannes Keterich, tranſlatus ad Lichtfeldenſem Eccleſiam an. 1415. deinde Exoniam.
67. Stephanus Patrigthon Doctor Theologus, & Carmelitarum Prouincialis. Interfuit concilio Conſtantienſi, & Ciceſtriam tranſlatus eſt.
68. Benedictus Micols Bangoronne huc tranſlatus anno 1417.
69. Thomas Rodburn, vir multiplici eruditione inſtructus Theologus, & Mathematicus inſignis.
70. Guillielmus Linvvood Doctor Legum, variis muneribus & legationibus perfunctus. Scripſit conſtitutiones Angliæ & mortuus eſt an. 1446.
71. Ioannes Langton Academiæ Cantabrius Cancellarius, conſecratus an. 1446. & 15. poſt diem obiit.
72. Ioannes de Labere Decanus Vvellenſis, hic ponte Tameſim coniunxit Doroceſtriæ.
73. Robertus Tully Monachus Glocceſtrenſis, obiit an. 4. Eduardi R.
74. Richardus Martin, Regi ab arcanis conſiliis,
75. Thomas Langton Sarisburiam, deinde Vvintoniam transfertur.
76. Hugo Pauz, Eccleſiæ ſuæ egregius benefactor.
77. Ioannes Morgan Legum Doctor, deceſſit an. 1504.
78. Robertus Sherborn tranſlatus Ciceſtriam 1508.
79. Eduuardus Vaughan obiit an. 1523.
80. Richardus Raulins conſecratur eodem an.
81. Guilielmus Barlovv Aſſaphenſis Epiſcopus, & poſt annos 13. transfertur ad Vvellenſem Cathedram.
82. Robertus Ferrar vir doctus & pius initio tamen degenerauit, & in hereſim prolapſus, viuus exuſtus fuit, poſtquam pertinaciter errorem ſuum tueri voluiſſet, 30. Martij anno 1555.
83. Henricus Morghan Illi exauctorato ſufficitur: ac ſtatim poſt Elizabethâ impiâ Angliæ habenas tenente profligatus, interiit an. 1559. ſedemque hæreticis deinde reliquit.

EPISCOPI LANDAVENSES.

Cathedralem Eccleſiam Landauenſem erectam à Lucio rege perhibent Annales, verum non comperitur vllum hic extitiſſe Epiſcopum, antequam ſedem occuparet.

1. Dubritius, qui Meneuium ſuam ſedem tranſtulerat, vt ſupra à nobis relatum, abdicata Landauenſi.
2. Teliaus aliis Eliud, qui terram ſanctam viſitauit, & opinione ſanctitatis obiit.
3. Oudoceus Procerum & populi plauſu electus, quo anno non comperitur.
4. Vbiluuinus.
5. Aidanus.
6. Elgiſtil.
7. Lunapeius.
8. Comerguinus.
9. Arguuiſtil.
10. Guruan.
11. Guodlion.
12. Edilbinus.
13. Grecielus.
14 Bertuuingus.
15. Trychanus.
16. Eluocus.
17. Cathuuaert.
18. Cerenhir.
19. Nobis.
20. Gulfridus,
21. Niddus.
22. Cimeliauc.
23. Libiau.
24. Marchluith.
25. Pater ſub annum 955.
26. Guean conſecratus an. 982.
27. Bledri conſecratus an. 993.
28. Ioſeph conſecratus an. 1022. multa huius fauore prædia Eccleſiæ acceſſerunt.
29. Hereuualdus obiit anno 1103. natus plus quam annos centum, ex quibus 48. Pontificatu hic perfunctus fuit.

30. Vlba

A 30. Vrbanus ex Archidiacono Epiſcopus an.1107. conſecratus à B.Anſelmo Cantuarienſi, obiit an.1133.

31. Vhtridus ſucceſſit poſt ſexennij vacationem, & mortuus eſt an.1148.

32. Galfridus ſucceſſit, & deceſſit an.1153.

33. Nicolaus à Gutgant deceſſit an.1183.

34. Guilielmus de Salſomariſco fuit Epiſcupus 1188.

35. Henricus interſuit coronationi Ioannis Regis 1159. & exceſſit an.1218.

36. Guilielmus Prior Holelinenſis, deceſſit an.1529.

37. Guilielmus de Burgo Sacellanus Regius, vocatus ad concilium Lugdunenſe an.1545. ante mortem cæcus effectus, obiit an. 1253.

38. Ioannes de la VVare Abbas Margamenſis, deceſſit anno 1556.

39. Guilielmus de Radnor obiit an.1265.

40. Guilielmus de Bievves deceſſit an.1587.

41. Ioannes Mooomethenſis S.T.D. obiit an.1353.

42. Ioannes de Eglieschef Dominicanus ex Hybernia huc

B tranſlatus an.1323. obiit an.1346.

43. Ioannes Paſchal S.T.D. Carthuſianus Iſibicenſis, vir doctus, & in concionibus diſertus & aſſiduus, exceſſit è viuis an. 1361.

44. Rogerus Cradock ex ordine Minorum, obiit an 1382.

45. Thomas Rushook Dominicanus S.T.D. obiit an.1385.

46. Guilielmus de Bothleshan, tranſlatus Roffam.

47. Edmundus Brunueld monachus, vir valde eruditus, ſed in rebus agendis ſatis factioſus & audax, vnde pleriſque inuiſus extitit, & vix biennio præfuit,

48 Tidemannus Abbas Beaulienſis, qui an.1345. Vvigorniam poſtulatus, huic ſuccedit.

49. Andreas Barret Doctor Legum.

50. Ioannes Burghill Dominicanus, & confeſſor Regis, Lichfeldiam tranſit an.1398.

51. Thomas Beuerel Carthuſianus, S.T.D. Epiſcop. prius Oſſerienſis in Hibernia, tranſlatus Vvigorniam an.1407.

52. Ioannes la Zouch Minorita, S.T.D. conſecratus anno 1408.

C 53. Ioannes Vvelles etiam Minorita Theologus, obiit an.1440.

54. Nicolaus Ashby monachus Vveſtmonaſterienſis, deceſſit an.1458.

55. Ioannes Hupden, Minorita & Theologus, conſecratur an.1458. ſponte abdicauit quietis amans.

56. Ioannes Smidth, S.T.D. obiit an.1478.

57. Ioannes Marshall S.T.D. ſedit annis 18.

58. Ioannes Ingleby Carthuſianus, ſedit an.1499.

59. Milo Salley Abbas Abendonenſis, obiit an 1516.

60. Georgius Athequa Dominicanus, gente Hiſpanus, Sacellanus Catharinæ Reginæ, conſecratus anno eodem.

61. Robertus Holghate S.T.D. tranſlatus Eboracum.

62. Antonius Kitghin aliis Dunſtan ſuccedit an. 1545. monachus olim Vveſtmonaſterienſis, & Abbas Einſamenſis, quem Godibinus Pſeudo-Epiſcopus huius Eccleſiæ hoc tempore, dicit parum fauſto omine hanc cathedram occupaſſe, eo quod omnia prædia Epiſcopalia diſſipauerit, & ſedem ad extremam paupertatem redegerit. Et quamuis inquit, eſſet Pontificiæ doctrinæ (quaſi hæc ſingularis aliqua foret, & An-

D glis antehac ignota) addictiſſimus, tamen omnium ſui temporis Epiſcoporum (notet Lector quanta fuerit erga Apoſtolicam ſedem Antiſtitum illorum obſeruantia) primus & ſolus iuramentum præſtitit de primatu Regio ſub Elizabetha. Ecquid mirum, qui patrimonium Chriſti diſſipauerat, eius etiam fidem & religionem peſſundaret? ſic verum illud Auguſtini ſemper deprehenditur, hæreſin nunquam eſſe primum peccatum: & bonos ab Eccleſia non diſcedere. Igitur Epiſcopatum ad mortem vſque retinuit, quàm perfidus obiit 31. Octobris an.1563.

EPISCOPI BANGORENSES.

Quis primus Bangoræ Cathedrali honore præfulſerit, hiſtorici adhuc certant. Probabile eſt ante Normannorum tempora nullum extitiſſe. Poſt quæ,

1. Heruæus quidam ſedit, ſed relicto hoc Epiſcopatu, ſub annum 1109. Elienſem Eccleſiam obtinuit. Succedit.

2. Dauid, conſecratus anno 1150. Scotus natione, & à iuuentute bonarum artium ſtudiis imbutus, & Henrici V. Imp. Sacellanus.

E 3. Mauricius conſecratur an.1139. & obiit an.1161. diu ſedes vacauit.

4. Guilielmus Auguſtinenſis Cœnobij Briſtoliæ prior, vir doctrina & pietate celeberrimus.

5. Guido alij Guianus.

6. Albanus Prior Hoſpitalis Hieroſolymit. obiit an. 1196.

7. Robertus Salopienſis conſecratur an. 1147. & moritur an.1213.

8. Canducanus Abbas Landeſidenſis, an.1236. onus Epiſcopale excuſſit, & monachalem vitam iniuit.

9. Houuellus conſecratur an.1236.

10. Richardus, qui an.1248. Epiſcopatu per bellum deſtructo ad S.Albani cœnobium cum clericis ſeceſſit.

11. Anianus circa annum 1300.

12. Caducanus circa an.1306. electus, obiit an.1319.

13. Ludouicus conſecratus eſt an.1350.

14. Matthæus obiit an.1357.

15. Thomas de Ringſtead deceſſit an.1365.

F 16. Geruaſius de caſtro Dominicanus S.T.D.

17. Houuellus obiit an.1370.

18. Ioannes Gilbert Dominic. tranſlatus Herefordiam, & Meneuiam.

19. Ioannes Epiſcopus Clouenſis; huc tranſlatus an.1376.

20. Ioannes Svvaffam Carmelita, à Gregorio II. declaratus Epiſcopus, propter frequentia cum Vvicleffitis certamina.

21. Richardus Ionck, ac Eccleſiam Roffenſem transfertur an. 1404.

22. Ludouicus exiguo tempore ſedit.

23. Benedictus Nicols, tranſlatus Meneuiam 1417.

24. Guilielmus Barrovv Canon. Lincolnien. transfertur Carleolum an. 1423.

25. Niculaus ſucceſſit, at nihil de eo reperitur.

26. Thomas Cheriton conſtituitur Epiſcopus an.1436.

27. Ioannes Stanbery tranſlatus Herefordiam an.1452.

28. Iacobus Tuamenſis in Hybernia Epiſc. obiit. 1464.

29. Thomas Ednam conſecratur an.1474.

30. Henricus Dean Abbas Lanthomenſis, transfertur Sariſburiam an.1500. & poſtea Cantuariam.

31. Thomas Pigot, obiit 15. Auguſt. 1504.

32. Ioannes Penny Legum Doctor an. 1509. Carleolum transfertur.

G 33. Thomas Skeuington conſecratur an 1509. & moritur an.1534.

34. Ioannes Capon alias Salcot, Legum Doctor, & Hildenſis Abbas, tranſlatus Sariſburiam an.1539.

35. Ioannes Bird Doctor Theologus, & Oſſerienſis in Hibernia Præſul, huc venit an.1539. inde Ceſtriam poſt biennium transfertur.

36. Arthurus Bulkley Legum Doctor, de quo narratur quod Eccleſiam ſuam ſacra ſupellectili & campanis expoliarit, quas cum naui impoſuiſſet, & ipſe ad mare deſcenderet, vt eas videret auferri, rediturus ſtatim lumine orbatus eſt, & ita oculis quos ſacrilegio paſcere geſtiebat. Vita autem priuatur an.1555.

37. Guilielmus Glyn S.T.D. ſuccedit, & vltimo anno Mariæ Reginæ decedit, ac Cathedram hanc vltimus inter Catholicos Antiſtites occupauit.

EPISCOPI ASAPHENSES.

Aſaphenſis Epiſcopatus initia transferunt Annales in annum Sal. 560. quo Kentigernus Glaſcuenſis in Scotia Epiſcopus à popularibus expulſus, conſedit inter fluuios Elibvd & Eliby, ibi innumeram turbam prædicatione ſua ad ſe confluere fecit, ſic vt paruo tempore ingens eodem loco populus ſedem figeret. Itaque extructa hic Eccleſia, Rege annuente, Epiſcopalis Cathedra etiam erecta fuit, quam tenuit prædictus.

H 1. Kentigernus, quamdiu non conſtat, quia reuocatus in Scotiam aſſeritur, ibique obiiſſe poſt annos 185. ætatis expletos, verum ante diſceſſum ab eodem ſubſtitutus erat

2. Aſaphus, virtute & multiplici eruditione ornatus, quo autem an. ſederit vel obierit, non conſtat. Veriſimile eſt autem hanc ſedem diu Antiſtite caruiſſe, nam primus qui in ea poſt Aſaphum occurrit, fuit

3. Galfridus, aliis Arthurus ex monacho Benedictino an. 1151. hic eſt qui hiſtoriam Britannicam vſque ad annum [illegible]0. à redempto orbe conſcripſit, obiit circa annum 1170.

4. Adam ſucceſſit, nequidquam hanc Cathedram ambiente quodam Guilielmo Paruo: & moritur an.1180.

5.Reine

5. Reinerus qui floruit anno 1210.

6. Abraham, qui Eccleſiæ ſuæ decimas indulſit an. 1225.

7. Homel ab Edneuelt creatur Epiſcopus anno 1235. & 12 annis præfuit.

8. Anianus I. conſecratus anno 1248. ſedit annos 18.

9. Anianus II. vocatus de Schoonauu Dominicanus deceſſit anno 1242.

10. Leonlius de Bromfeld Canonicus, legauit Eccleſiæ ſupellectilem & librorum copiam. obiit anno 1315.

11. Dauid à Blethen, exceſſit anno 1345.

12. Epraem. obiit anno 1252.

13. Henricus ſedit Eduardo III. regnante.

14. Ioannes Treuar prioribus tempeſtiuè defunctis ſubrogatus, anno 1356. diem clauſit extremum.

15. Leoninus ab Madoc ab Innocentio VI. Auenione renunciatus Epiſcopus, deceſſit anno 1376.

16. Guilielmus de Spridlinton ex Decano Epiſcopus conſecratur anno 1376. menſe Maio obiit An. 1382.

17. Laurentius Child monachus, obiit an. 1389.

18. Alexander Bach Dominicanus S.T.D. obiit 1395.

19. Ioannes Treuaur deceſſit anno 1406.

20. Robertus obiit anno 1433. vacauit ſedes.

21. Ioannes Lovv S. T. D. Henrici IV. opera Epiſcopus anno 1429. & anno 1443. ad Roffenſem Cathedram euectus.

22. Reginaldus Peacock S. T. D. Cicestriam transfertur anno 1450. & ſuccedit

23. Thomas qui annis ſupra 32. præfuit.

24. Richarus Redman Epiſcopus fuit ann. 1485. tranſlatus Exoniam, poſt Eliam.

25. Dauid ab Omen homo munificus & liberalis, deceſſit anno 1552.

26. Etmundus Birkhead S.T.D. vita functus an. 1518.

27. Henricus ſtandiſh S.T.D præfuit annis 16.

28. Guilielmus Barlovv Canon. Regularis, Meneuiam tranſlatus, & poſtea Vvellam.

29. Robertus Parfevv, alias Vvarton, Abbas Bermonſienſis, conſecratus anno 1536. ſedit annis 18, & Mariæ Reginæ fauore Herefordiam transfertur anno 1554. ſuccedit

30. Thomas Goldvvel vir apprimè eruditus, & virtutis non vulgaris, qui Catholicæ veritatis tenaciſſimus, primatum Eccleſiaſticum noluit confiteri in Regina reſidere, quare ſolo mutato, exul occubuit ſub annum Domini 1559.

ARCHIEPISCOPORVM EBORACENSIVM SERIES.

Secundæ poſt Cantuarium dignitatis Eboracum eſt, vrbs ampla & potens, huſæ Humio adiacens, in qua cum olim metropolitana ſedes conſtituta eſt, quam inime.

1. Paulinus, qui ab Honorio Pp. pallio donatus fuit. Vult Godebinus ante Paulini prædicationem hic quatuor alios extitiſſe Epiſcopos, verum alij diſſentiunt, & à Paulino hunc catalogum ordiuntur, cuius labore Edibinus Rex Northumbrorum aquis ſalutarib. tinctus, Chriſtianam fidem amplexus fuit, ac multa milia ad Chriſtianiſmum conuerſa. Poſtmodum exorientibus turbis, Roffenſi cathedræ præficitur, & in octobri anni 644. hinc euocatur laborum præmia accepturus, poſt 19. ann. regiminis. Vacauit ſedes plus quam viginti annis, & ſuccedit

2. Cedda vir ſanctus, ait Beda, modeſtus, & in Scriptura S. inſtructus. Qui à Rege compellitur hanc ſedem, ad quam alias erat nominatus Vvilfridus, ſed diutius quam par erat delitescens in Gallia, occupare. Verum is reduci prius nominato ceſſit, & Lichtfeldiam transfertur.

3. Vvilfridus igitur vir ab ætatis primordiis bene inſtructus, multa in vineæ Dominicæ cultura pietatis & ſedulitatis exhibuit obſequia. Verum multas à Rege iniurias perpeſſus, annos natus 76. obiit, anno ſcilicet poſt Incarn. Verb 711. die 12. Octobris. Vide *Bedam hiſt Eccleſ. lib. 5. cap.* 20.

4. Boſa vir manſuetus & prudens, ſedit annis 10.

5. Ioannes Beyerlacenſis liberalibus diſciplinis inſtructus, & vitæ ſanctitate celebris, defunctus anno 721.

6. Vvilfridus priore viuente aſſumptus in coadiutorem, ſedit annos 13. & deceſſit anno 731.

7. Eobertus vir prudens & ſummæ experientiæ: qui Epiſcopatum hunc in ſtatum priſtinum reſtituit.

8. Cœna alij Abertum appellant ſedit annis 14. deceſſit anno 781.

9. Eanbaldus prioris coadiutor, annis 17. præſedit. obiit anno 796.

10. Eanbaldus II. conſecratus anno inſequente.

11. Vvulſius alias Vvilfridus obiit 831.

12. Vvimundus ſedit annos 19. & obiit anno 854.

13. Vvilferus ſuccedit & 46. annis ſedet anno 873. à Ciuibus ſuis pulſus, at poſtmodum reuocatus fuit, & defunctus creditur circa annum 900.

14. Ethelbaldus. de hoc nihil traditur.

15. Redevvardus, & huius fama tenebris obuoluitur.

16. Vvulſtanus I. in vincula coniectus, quod Danorum partibus plus æquo faueret, tandem liberatus morte ſublatus eſt anno 955.

17. Oskitellus vitæ innocentiſſimæ, & eruditionis eximiæ, annis 16 munere ſuo cum laude perfunctus, obiit anno 971.

18. Anthelvvodus quietis amans, ſponte ſe ociis abdicauit.

19. Oſuualdus vir integerrimus, ſummúſque continentiæ virginalis aſſertor, quam ob rem male audit apud Pſeudo Epiſcopum & vxorium Godibinum: ſedit annis 32. deceſſit 991.

20. Aldulphus Abbas Peterburgenſis, vir ſanctus & reuerendus. Sedit vſque ad annum 1003.

21. Vvulſtanus II. ſedit annis 20. obiit anno 1023.

22. Alfricus aliis Putta Præpoſitus Vvintonienſis, vir munificus in pauperes, & Eccleſiam. Obiit anno 1050.

23. Kinſius Eduardi Regis confeſſarius, deceſſit 1060.

24. Alfredus Monachus Vvintonienſis, ſedit annis 16.

25. Thomas I. Canonicus Baiocenſis, vir in omni vita integer, niſi quod cum Archiepiſcopo Cantuarienſi de primatu contenderit. Inaugurationi Henrici I. Regis interfuit in Augusto anni 1100. ac menſe Nouembri poſt deceſſit.

26. Girardus præfuit Herefordienſi Eccleſiæ homo litteratus & facundus, caſtitatis amans, & promotor, Balæo & Godibino fœmininis deformatæ Eccleſiæ presbyteris ob id non probatus.

27. Thomas II. prioris nepos, piis legatis celeberrimus, deceſſit anno 1114.

28. Thurſtanus Sacellanus Regius, annis 26. præfuit, ætate autem ingraueſcente, ſponte præſulatu ſe exuit, & monachus factus, vitam in pace tranſegit, anno 1140.

29. Henricus Murdac, rexit annis 10. emigrauit anno 1153.

30. S. Guilielmus ingenti plauſu à clero populo ſuſceptus, è quo ante decennium pulſus fuerat, tot ſuæ ſanctitatis exhibuit teſtimonia, vt merito inter ſanctos relatus fuerit. Periiſſe exiſtimatur veneno, quod illius innocentiæ hoſtes propinarant; anno 1154.

31. Rogerus ſuccedit, & moriens omnem pecuniam pauperibus diſpenſandam commiſit, anno 1181.

32. Galfridus Plantagenet Filius nothus Henrici II. Reg. ex Lincolnienſi Cathedra hic poſtulatus, anno 1191 conſecratur. Præfuit annis 22. & moritur 1213.

33. Vvalthetus Gray poſtquam annis 4. Sedes vacauerat, eligitur, rexit ſtrenuè Eccleſiam ſuam annis 40. & vitam hanc cum meliore commutauit anno 1255.

34. Seuuallus Decanus primum, omnium calculis electus anno 1256. multa ſuſtinuit incommoda & labores in ſuo præſulatu, quod quibuſdam exactionibus ſe opponeret, multa viriliter decreuit. obiit anno 1258.

35. Godefridus de Kinton ſedit annos ſex, menſ. 3.

36. Vvalterus Giffard Vvellenſis prius Epiſcopus, & Capellanus Pontificius, ſedit annis 15. menſibus 6. & obiit in Aprili, an. 1279.

37. Guilielmus Vvinkvvane (cuius in locum Onuphrius contendit S. Bonauenturam deſignatum à Pontifice) Romæ conſecratus, annis 6. Præfuit. Miraculis poſt mortem claruit.

38. Ioannes Romanus prius Eboracenſis Theſaurarius, doctrina, vitæque integritate celeberrimus, ſedit annis decem, & deceſſit anno 1295.

39 Henricus Nevveeck ex Decano Archiepiſcopus, deceſſit anno 1299.

40. Thomas cordbridge eximius Theologus, obiit anno 1303.

41. Guilielmus de Greinfeild. Angliæ primum Cancellarius, eloquentia & conſilio clarus. Magnus fautor Templariorum exſtitit. Interfuit conſilio Viennenſi an. 1311. ſedit annos 10. & mortuus eſt an. 1315.

42. Guilielmus de Melton, qui Biennio hæſit Auenione antequam conſecraretur. Ornauit feretrum in quo recondita ſeruabantur oſſa S. Guilielmi, deceſſit an. 1340.

43. Guilielmus de Zouch Decanus primum, conſecratus Auenione an. 1342. ſublatus an. 1352.

44. Ioannes Thursbey Meneuenſis Epiſcopus, Vvigorniam transfertur, factúſque Angliæ Cancellarius, circa Octobrem anni 1351. huic Sedi præficitur, Fuit magnus Theologus & iuriſconſultus, nec pauca reliquit ingenij ſui monumenta. obiit an. 1373.

45. Alexander Neuili Regi Richardo charus, at mox neſcio quid molitus aduerſus Pontificem, ſede ſua pellitur. Vnde primum in Scotiam, inde Louanium in Brabantiam deuenit, curáque Eccleſiæ cuiuſdam Parochialis ſuſcepta, deceſſit anno 1391.

46. Thomas Arundel Exauthorato Neuilio ſufficitur, qui prius Elienſis Epiſcopus fuerat. Tandem omnium primus Eboraco transferri ſe paſſus fuerat an. 1396. Succedit

47. Robertus Vvaldby vir titulo ſcientiæ clarus, ac inſignis concionator fuit, ante variis honoribus perfunctus, huic Eccleſiæ vix anno præfuit.

48. Richardus Scrobe I. V. Doctor, vitæ ſanctitate emicuit, cunctíſque amabilis, iniuſtè accuſatus & condemnatus; capitis ſupplicium tulit an. 1405.

49. Henricus Bovvet. poſtquam menſibus 30. Sedes vacauit, ſufficitur: à Bathonenſi Eccleſia tranſlatus an. 1406. annis ſedit 17.

50. Ioannes Kemp Ex Roffenſi, Ceſtrienſi, & Londinenſi ſucceſſiue Epiſcopo, conſecratur Eboracenſis ann. 1425. quando ſedes biennio vacauerat, præfuit annis 28. & creatus Cardinalis tit. S. Balbinæ & Ruffinæ, & tandem Cantuariam migrauit.

51. Guilielmus Boothe, ex Lichtfeldenſi & Couentrenſi Epiſcopo, poſt ſex annos regiminis, Eboracenſis Præſul declaratur, & præeſt annis 12. ac decedit menſe Septembri an. 1464.

52. Georgius Neuill, Comitis Richardi frater, Cancellarius Oxonienſis, deputatus ad Cathedram hanc, cum Eduardo V. Rege grauia diſſidia habuit, vt à quo incarceratus annis aliquot, vix tandem euaſit ann. 1476. quo etiam mœrore confectus obiit. Nihil de illo memoria dignum memoratur, quam quod in ſua inauguratione tam ſplendidum conuiuium inſtruxerit, tot miſſus apponendo, vt neque iſto, neque hoc ſæculo ſimili magnificentia aliud exhibitum credatur. Vide *in hoc Opere locum de conuiuiis, vbi de eorum luxu.*

53. Laurentius Boothe Epiſcopus primum Dunelmenſis anno 1457. poſt annos 20. huc migrauit, & Angliæ Cancellarius conſtituitur, obiit poſt triennium hic exactum, anno 1480.

54. Thomas Roteram alias Schot, primum Roffenſis, dein Lincolnienſis, vbi Bibliothecam & Collegium pro pauperibus ſtudioſis inſtruxit; tandem Eboracenſis Archiepiſcopus euaſit, mitram hic pretioſam reliquit ſucceſſoribus. Peſte extinguitur an. 1500. anno natus 76.

55. Thomas Sauuage, & Roffenſis, & Londinenſis exſtitit Epiſcopus primum, tranſlatus Eboracum an. 1501. Regi Henrico 7. antea charus, cum aulicorum negotiorum eſſet peritiſſimus, & venationi deditiſſimus. Epiſcopus deſtinatus, exceſſum ſumptuum qui hactenus inſtallatione fieri ſolebant, amputauit. Sedit annos 7.

56. Chriſtophorus Bambridge legum Doctor, & Decanus Eboracenſis. Mox Dunelmenſis, ac tandem Eboracenſis Eccleſiæ Antiſtes renunciatur, an. 1508. Miſſus orator ad Vrbem, quando bellum exarſit inter Ludouicum XII. Galliarum Regem, & Iulium Pontificem, cui Rex Angliæ Henricus VII. huius conſilio ſuppetias tulit. Quare cooptatus in numerum S. R. E. Cardinalium, menſe Martio anno 1511. veneno quod œconomus præbuerat, qui fuſte ab eo caſtigatus fuiſſet, interiit. *Lege Paulum Iouium*

57. Thomas Vvolſæus humili loco & patre natus, bonarum artium ſtudiis à puero imbutus fuerat. Henrico VI. charus, imò intimè familiaris ac velut moderator, aſtutè rem ſuam promouit, homo ambitioſus, inquit Godibinus, qui etiam ſummum Pontificatum ſpe deuorabat; Henrico VIII. ſuaſor primum aliquouſque exſtitit infamis iſtius & exitialis repudij. Creatus Cardinalis paulò antè; multa per diſſimulationem moliebatur, tandémque Regi exoſus factus, omnium inuidiam incurrit, & variis dignitatibus quibus præfulſerat exuitur, ac Eboracum relegatur. Vbi mox ad læſæ maieſtatis cauſam dicendam comprehenditur, & in itinere abripitur, multa ante mortem pro innocentia ſua & Regia maieſtate præfatus. Reliquit pleraque ſuæ liberalitatis teſtimonia Oxoniæ, & alibi: cum prius in ſplendida fortuna fuiſſet. Obiit ergo ſub annum Dom. 1530. vacat anno integro.

58. Edvvardus Leen Henrici. VIII. Eleemoſynarius ſuccedit. Qui poſt obitas varias legationes, & Epiſcopatum annis 13. adminiſtratum. Obiit in Septembri an. 1544. Scripſit aduerſus Eraſmum.

59. Robertus Holghat à Laudunenſi Sede huc transfertur, fuerat Monachus Sempringamius. Verum libidini fræna relaxans, dum inceſtuoſis nuptiis ſe polluit, à Maria Regina exauctoratur, & vinculis traditur. Succedit

60. Nicolaus Heath S. T. D. & Roffenſis, ac Vvigornienſis Epiſcopus, quamuis ab Eduardo VI. exauctoratus. Maria enim ſuccedente reſtitutus, ac Vvalliæ etiam Præſes conſtitutus, anno 1553. Eboracum transfertur, & Angliæ Cancellarius renuntiatur. Quibus honoribus vſque ad tempora Elizabethæ Reginæ cum laude perfunctus, dum eam Papiſſam in Anglia non agnoſcit, deponitur, & reliquo vitæ Deo & ſtudiis conſecrato, moritur ſenex, & plenus dierum ac meritorum.

EPISCOPI DVNELMENSES.

Oſvvaldo Northumbrorum Rege habenas tenente circa annum Domini 634. iuxta Godibinum, cum anxiè pro ſalute ſubditorum incumbit, & de ſalutaris doctrinæ pabulo ſedem proſpicere ſatagit, vicinos Scotos qui veritatem Euangelicam amplexi iam fuerant, per oratores ſolicitabat vt virum aliquem ad ſe mitterent, qui paruulis panem verbi Dei frangeret, igitur conſilio deſuper habito, ablegarunt virum pium ac zeloſum Aidanum, in locum alterius. Sacerdotis antea miſſi, qui cum durioris eſſet ingenij, ægrè diſcernere potuerat, quibus lacte, quibus ſolido cibo opus eſſet.

1. S. Aidanus ergo illi ſubſtitutus, totis annis 14. nihil intermiſit officij, quo minus Chriſti ouile fœcundaret, nec aliud nocebat, ait Beda, quam quod exemplo ſuo coram præſtaret. Sæculi & honorum contemptor exſtitit, vt Chriſto plures lucraretur. Miraculis claruit poſt mortem, quæ incidit in 31. Auguſti, an. 651. Legatur *Beda hiſt. Anglic. lib. 3. cap. 3. §. 14. 15. 16 & 17.*

2. Finanus eidem Aidano Scotorum fauore rurſus ſufficitur, qui annis circiter 10. Epiſcopali munere perfunctus, obiit 661.

3. Colmannus etiam Scotus, grauem habuit ſuo tempore controuerſiam de obſeruatione Paſchæ, & nonnullis aliis, de quibus *Beda lib. 3. c. 25.*

4. Tuda prioris Comes, & ſucceſſor fuit deſignatus, vir ſummæ prudentiæ, ac in concionibus aſſiduus, ſedit vix an.

5. Eata, & hic comes Anteceſſorum, ſedit vſque an. 684. eiuſque tempore ſedes bipartita euaſit, vna quidem Haguſtaldi, quod nunc Hexha, Axelodunum Romanis; vbi & nouem ex ordine Epiſcopi reſederunt, deſiitque hic cathedra poſt an. 820.

6. Cuthbertus vero Eatæ ſucceſſor, vir ſtrenuus & zeloſus, at biennio in Epiſcopatu tranſacto ad eremum ſe contulit, ac cum ſanctitatis opinione, quam miracula aſſeruerunt poſt mortem; obiit. Videatur *Venerabilis Beda*, vacat ſedes anno 1.

7. Eadbertus vir, ait Beda, ſcientia diuinarum ſcripturarum, & cœleſtium præceptorum obſeruantia inſignis. Sedit annis 10. deceſſit an. 698.

8. Egbertus aliis Egfridus, vir eruditus, ac ſenior in munere paſtorali: vertit Biblia in linguam Anglo-Saxonicam. obiit 721.

9. Ethelvvoldus Abbas Mailroſenſis: obiit an. 738.

10. Kenulphus ab Adelberto Rege in vincula coniectus an. 750. deceſſit an. 781. vacat aliquot annis.

A 11. Hihbaldus præfuit annos 13. & anno 803. defunctus eſt.

12. Ebertus moritur anno 819.

13. Egſtidus moritur anno 845. Linderſernenſis Epiſcopus.

14. Eanbertus moritur anno 854.

15. Eardulfus, circa annum 884.

16. Cuthardus, obiit anno 915.

17. Tilredus, obiit anno 927.

18. VVuhredus obiit anno 944.

19. Vthredus. } nihil de his præter nomina traditur,
20. Sexhelmus }

21. Aldredus deceſſit anno 968.

22. Alduuinus alij Aldhunus circa annum 990. conſecratur, præfuit annos circiter 29. & obiit anno 1019.

23. Eadmundus electus anno 1020. conſecratus poſt quinquennium, Sedit annis 13. & moritur anno 1048.

24. Eadredus 10. menſibus rexit hanc Eccleſiam.

25. Egelricus Monachus Petroburgenſis, abdicauit ſe Epiſcopatu anni 1056. at apud Guilielmum Regem maieſtatis læſæ reus poſtulatus, in carcere obiit anno 1075. in Oct.

B 26. Egelvvinus exul ſponte ab Anglia in Germaniam contendebat, ſed tempeſtate in Scotiam repulſus, exhibitis ſuæ ſedulitatis & ſanctitatis teſtimoniis non vulgaribus, Epiſcopus creatur. At mox Regi cum ſuis ſe opponens, in carcere hac vita defungitur. Exauctorato autem & adhuc ſuperſtiti ſuffectus fuit.

27. VValcherus auctoritate Regia patria Lothstingus, qui concitatis in ſe odiis popularium, tandem cæſus eſt vna cum pluribus aliis qui eum comitari, anno 1080.

28. Guilielmus de S. Carileſo Abbas S. Vincentij, qui etiam Regi charus, tandem ab illius amicitia excidit, vita verò anno 1099. excedit. vacat annos 3. menſes 4.

29. Ranulfus Flambard Capellanus Mauritij Londinenſis Epiſcopi, homo vafro ingenio, in exiliũ profugus interiit, poſtquam reuocatus fuiſſet ad Cathedram, quam annis 29. poſſederat. Deceſſit autem menſe Septembri 1128.

30. Galfridus Rufus Angliæ Cancellarius, cum ſediſſet annis 12. naturæ debitum exſoluit anno 1140.

31. Guilielmus de S. Barbara Decanus Eboracenſis, homo ad pietatem & religionem compoſitus, obiit anno 1152.

C 32. Hugo Puſar VVintonienſis Archidiaconus, præfuit annis 45. huic Eccleſiæ, & obiit circa annum 1196.

33. Philippus Pictauienſis, à Pontifice excommunicatus, obiit anno 1207. Hic cudendæ monetæ Dunelmi facultatem à Richardo Rege accepit, & vſurpauit.

34 Richardus de Mariſco Angliæ Cancellarius, poſt annos decem eligitur. Erat prodigus & nimium profuſus, ac litibus multis implicitus, obiit morte inopinata.

35. Richardus Poore repulſo Luca Sacellano Henrici III. ſubrogatur, Sarisburia tranſlatus, & ob plurimas animi virtutes merito celebrandus. Præſciuiſſe videtur diem reſolutionis ſuæ, vt quem conuocato ad ſe populo ſuo indicauit, omnibuſque ſalutaria monita dedit, legenſque completorium ad verſum iſtum. In pace in idipſum &c. expirauit 15. Aprilis, anni 1236.

36. Nicolaus de Fernham, repulſo Thoma Prior Eccleſiæ Dunelmenſis inuito Rege electus, conſecratur anno 1241. rege & regina præſentibus, abdicauit Epiſcopatum octennio poſt & anno deinde 1257. migrauit ad Dominum.

37. VValterus de Kirkam ſedit annos 10. obiit anno 1260.

D 38. Robertus Stitchell. annis 14. præfuit, obiit an. 1274.

39. Robertus de Inſula annis 9 expletis, moritur.

40. Antonius Beack magni nominis Præſul fuit, & cum annos ſediſſet 28. defunctus fuit anno 1311.

41 Richardus Kellovv ſedit annis quinque.

42. Ludouicus Beaumont ex ſanguine Regio Gallorum, à Pontifice conſtitutus Epiſcopus, vtroque pede claudus, quem Godwinus ita indoctum Latinè ſcribit, vt bullas ſuas legere vix poſſet, multa tamen præſtitit memorabilia. Interiit an 1333.

43. Richardus de Bury, per honorem gradus ad hunc apicem conſcendit. Inſtruxit egregiam Bibliothecam Oxoniæ ad vſum ſtudioſorum. Sedit annis 11. deceſſit anno 1345.

44. Thomas Hatfeild reſedit vſque ad annum 1381.

45. Ioannes Fordhan Decanus VVellenſis, ſedit annos 7.

46. VValtherus Stirlavv ex Lichfeldenſi & Couentrenſi E Epiſcopo, factus Dunelmenſis anno 1388. multa ad ornatum ſuæ vrbis & Eccleſiæ præſtitit, præfuit autem annis 18. & ſub initium anni 1406. deceſſit.

47. Thomas Langley Cancellarius Angliæ, & per Ioannem III. Papam Cardinalis creatus. ſedit hic annos 31. & anno 1437. interiit.

48. Robertus Neuill. Sarisburienſis primum, & deinde Dunelmenſis Epiſcopus, deceſſit anno 1457.

49. Laurentius Boothe conſecratur anno eodem, & Eboracum transfertur anno 1476.

50. Guilielmus Dudley VVindeſorenſis Decanus, obiit anno 1483.

51. Ioannes Shervvod vir doctus & induſtrius, ſedit annis 15. deceſſit anno 1494.

52. Richardus Fox primum Exonienſis, deinde Bathonenſis, ad extremum huius Cathedræ renunciatur Epiſcopus anno 1494. Tandem VVintoniæ conſedit, & ſuccedit anno 1501.

53. Guilielmus Seuerus cribrorum opifice natus, ex Carleolenſi Epiſcopo huc tranſlatus, ſedit vſque ad annum 1505. vacauit annis duobus.

F 54. Christophorus Bambridge poſt anni vnius regimen Eboracum tranſit anno 1508. poſtea creatus Cardinalis.

55. Thomas Ruthal propter varias animi dotes ad hanc cathedram deuenit, Regis Henrici VII. Secretarius, exceſſit è viuis anno 1524.

56. Thomas Volſæus Cardinalis, qui plurium Epiſcopatuum adminiſtrator fuit, etiam hunc dimiſſo Bathonenſi, habuit, de quo vide Epiſcopos Eboracenſes, nam & inter illos cooptatus fuit.

57. Cuthbertus Tunſtali Epiſcopus Londinenſis priori ſuccedit. de quo Thomas Morus Epiſtola ad Eraſmum, Tunſtalo vt nemo eſt bonis literis inſtructior, nemo in vita moribuſque ſeuerior: ita nemo vſquam in conuictu iucundior. Itaque hic conſecratus anno 1530. cumque præfuiſſet annos 21. ſub Eduardo VI. ob irreligioſam religionem captus menſibus 19. ſtatim eo defuncto ſub Maria reſtituitur. At paulo poſt eadem ſublata, cum primatum Eccleſiaſticum nollet profiteri, honore exuitur anno 1559. & in libera cuſtodia habitus, moritur octogenario maior, anno Domini 1560. vir memoria ſæculorum dignus. Defecit in hoc linea Catholicorum Antiſtitum.

G EPISCOPORVM CARLEOLENSIVM SERIES.

Carleolum vrbs antiquiſſima, Luguballia Romanis dicta, funditus euerſa à Danis circa annum Christi 900. At poſt annos 290. Guilielmus II. Rex in Scotiam pergens, viſa loci opportunitate, eum muniuit, caſtrumque excitauit, ac ex Belgis primas eò colonias tranſtulit. Igitur cum in ordinem hic populus redigi cœpiſſet circa annum 1093. annuente Rege Eccleſia cœpta ædificari, & Euangelij ſemen diſpergi, & collegium Canonicorum inſtitutum eſt, ac terminatæ diœceſes variæ, quarum annuente Pontifice, & Rege inſtante, primus Antiſtes conſtitutus fuit;

1. Adelvvaldus Canonicorum Prior anno 1133.

2. Bernardus mortuo ſucceſſit anno 1186.

3. Hugo Abbas de Bello, viuere deſiit anno 1223.

4. VValterus Malclerk anno eodem Cathedram hanc obtinuit, eoque anno 1246. ſe abdicauit, factus ex ordine Prædicatorum, cuius tunc initia feruebant.

4. Silueſter de Euerdon Angliæ Cancellarius, prolapſus ex equo laſciuo, periit anno 1253.

H 5. Thomas Vipont ſedit anno vnico, obiit anno 1256.

7. Robertus Chauſe Capellanus Reginæ, conſecratur anno 1258. moritur anno 1278.

8. Radulphus de Ireton Prior Hisburnenſis.

9. Ioannes de Alton Canonicus, eligitur anno 1288. ſedit annis 35.

10. Ioannes de Roſſe, præfuit annis 13.

11. Ioannes de Kirby Canonicus ſedit annis 20. vir bellicoſus, Scotos qui vrbem ſuam incenderant perſecutus, coëgit iniquo loco dimicare, & ſpoliis graues inopinatò oppreſſit circa annum 1333.

12. Gilbertus de VVelton Leg. D. obiit anno 1363.

13. Thomas de Appebley ſedit annos 33. obiit 1395.

A 14. Robertus Reat. Dominicanus tranſlatus Ciceſtriam an.1397.& ſuffectus eſt.

15. Thomas Markes Monachus VVeſtmonaſterienſis, conſecratus inuitis Canonicis an. 1397. attamen ſe virum oſtendit eo munere non indignum, graues tamen difficultates ſuſtinuit, vt cuſtodiæ traderetur, & inuitus exueretur dignitate. vixit vſque ad an.1400.

16. Guilielmus de Srirland, qui ſedit an.19.

Rogberus VVhelpadle Sacræ Theol.D.conſecratus an.1419. Scripſit nonnulla opuſcula. Obiit.an.1422.

17. Guilielmus Barrovv Epiſcopus Bangorenſis primum, deceſſit an.1429.

18. Marmaducus Lumley, poſtquam hic annis 20.ſediſſet, Lincolniam transfertur an.1450.

19. Nicolaus Cloſe poſt biennium Lichfeldiam migrauit.

20. Guilielmus Percy præfuit annis 10.

21. Ioannes Kinſchote Doctor legum, ſedit annum vnum.

22. Richardus Schroope deceſſit in Maio an.1408.

B 23. Edvvardus Storey S.T.D. poſt annos 9. Ciceſtriam tranſlatus eſt.

24. Richardus ſedit annis 18.

25. Guilielmus Seuer Abbas Eboracenſis, Dunelmum transfertur an.1503.

26. Rogerus Layburn Sacræ Theol.Doctor ſedet annos 6.

27. Ioannes Penny legum Doctor. Epiſcopum primum Bangorenſis, huc transfertur anno 1509. obiit autem anno 1519.

28. Ioannes Kite anno 1520. conſecratur, & moritur anno 1537.

29. Robertus Aldrich Sacræ Theologiæ Doctor quem Eraſmus vocat blandæ eloquentiæ iuuenem, obiit anno 1555.

30. Ovvinus Ogelthorp S.T.D. VVintonienſis Decanus Elizabethæ Reginæ ſolennia impendit in inauguratione: neque tamen idcirco illius primatum agnouit, aut ab Apoſtolicæ Sedis prærogatiua deflectere ad latum vnguem voluit. Eaque propter exauthoratus an.1559. & paulo poſt apoplexia extinctus eſt.

C EPISCOPI CESTRENSES.

Fuit olim Ceſtriæ Cathedra Epiſcopalis, tranſlata per Petrum Lichtfeldenſem Antiſtitem Lichtfeldia huc. Porrò Couentriam deinde deuenit, ac ad extremum Lichtfeldiam reducta eſt. Henricus vero VIII. inter alias nouitates huic ciuitati honorem priſtinum tanquam Eccleſiæ ſuæ caput reſtituit & primum, Epiſcopum dedit erroris ſui ſocium, monachum Carmelitam, qui nihil minus quam vitæ ſolitariæ, quam nomen Monachi importat; amans, voti immemor, inceſtuoſas nuptias Aſmodæi impulſu iniuit. Regnante Maria exauthoratus, infelicem animam exhalauit anno 1556.

Succeſſit eadem Regina annuente Ioannes Cotes, ſed immatura morte præreptus, & ſubſtituitur Cutbertus Schot, vir integerrimus, & Catholicæ fidei propugnator acerrimus. Ab Elizabetha quod illi honorem Papiſſæ deferre abnueret, profligatus, & incarceratus, tandem elabitur, & Louanium profugus, diem ibi ſupremum obiit. Atque ab hoc tempore tota paſſim Anglia abominatio deſolationis ſtat in loco Sancto.

D *Hæc de Epiſcoporum Angliæ origine, ſucceſſione, & occaſu quantum ad nos ex aliorum Scriptis deuenire potuit, ſufficiant. Vtinam Deo viſum, interruptas illorum ſeries aliquando Orthodoxorum Antiſtitum, quales fuere illi quos dedimus; continuatione perficere! & Regnum iſtud olim præ aliis Catholicum & Religioſum, deterſa nouitia deformationis nube, rurſus Apoſtolicæ Cathedræ tributarium, & vt par eſt ſubditum videre poſſe?*

E

* Epiſtola.

☞ *Pete nonnulla ex Titulo de voce, vox ſcripta. Item de proditione. Ibi proditi per Epiſtolam, regno exuti. Item ex loco de litteris, ubi multa ex profeſſo de earum varietate.*

DEFINITIO, ETYMOLOGIA, Appellatio Varia.

Epiſtolæ Græcanica vox ἀπὸ τοῦ ἐπιστέλλειν, quaſi Miſſoriat Miſſam interpretatur *Iſidorus* & *Plautus* etiam vſurpat. Politianus Epiſtolam ſcribit, quod ita à Veſpaſiani æuo lapidibus inſcriptum reperiatur, rectius tamen Epiſtolam dicis. Miſſiuæ nomen apud Caſſiodorum reperitur. Appellauère aliis nominibus Priſci, Litteras, Tabulas, Tabellas, Codicillos. Imo & Litteram Poëtæ, vt videre eſt apud Ouidium frequenter. Litteræ ob eminentiam dictæ, quia earum inter omnes litteras creberrimus vſus. Tabulæ, Tabellæ, Codicilli, quod ante chartæ & membranarum vſum in dolatis ex ligno codicellis epiſtolarum colloquia ſcribantur, vt obſerua- F uit *Iſidorus lib.7. orig.* Quo fit, vt portitores vocemus Tabellarios.

Itaque veteres per tabellas vltrò citróque miſſas, certiores faciebant abſentes. Vnde Plautus Pſeudolo ſcribens ait:

Per ceram & lignum, literaſque interpretes.

Sic apud *Homerum iliad.* ζ. *verſ.* 169. Prætus literas tradit Bellerophonti ſcriptas ἐν πίνακι πτυκτῷ in tabella duplici, ſeu duplicata. Fieri autem ſolitæ inducta cera, ea fago, abiete, buxo, citro, ebore, aliiſque id genus.

Vſi tamen etiam charta, ita *Martialis* vocat Epiſtolares chartas. quod nomen hodie Hiſpani obſeruant. Hic iterum tamen ex *Suetonio c.59. in Iulio*, nota, Publicas literas tranſuerſa charta datas: Iulium tamen ad Senatum Epiſtolas conuertiſſe ad paginas, & formam memorialis libelli.

DEFINITIO ET PARTES. G

Epiſtola eſt animi nuntium ad abſentes: aut quaſi abſentes ſcriptum, eſt enim Epiſtolæ finis, affectus teſtatio, aut ſignificatio alicuius rei, quam abſentes ſcire volumus, quod aut noſtra, aut ipſorum interſit. Dictum eſt (quaſi abſentes) quia ad præſentes quoque vſurpatur. Auguſtus Cæſar ſermone grauiores cum Liuia ſua, non niſi in ſcriptis, & è libello habebat. Idem Iuliam ſuam in Amphitheatro, ſcripto admonuit. Iulius Cæſar id adinuenit, vt cum per occupationes vrbiſque magnitudinem non ſemper liceret amicos aut peregrinos alloqui, per literas conuenirentur, eóſque Codicillos propriè *Seneca* appellat. *Epiſt.66.ad Lucil.*

Partes Epiſtolarum ſunt materia, & Sermo. Illa rem continet quæ perſcribenda eſt, quidquid enim ſermone communicamus, & litteris poſſumus. Sic alia materies ſit ſeria, docta, familiaris: publica deinde: & priuata. Inter eas, monitoriæ etiam ſunt, inſtructoriæ, conſolatoriæ, comminatoriæ.

Sermo quo breuior, eo & gratior, nihil enim ſuperuacuum admiſcendum, & periodi ſuccinctiores inferendæ, odioſa eſt enim in Epiſtolis garrulitas, lepôres interea nonnunquam admiſcendi cum decore, & venuſtate. H

SCRIPTORES, ET Encomium.

Scriptionem Epiſtolarem poſt Ciceronem, Libanium, Plinium iuniorem, Senecam, Apoſtolos Chriſti, & antiquiores, commendarunt & in ea cum laude verſati fuerunt, Roccus Peruſinus, Aldus Manutius, Eraſmus Roterodamus, Ludouicus Viues, Ioannes Niger, Paulus Sacratus, Iuſtus Lipſius. Ex ſacris vero & Eccleſiæ Doctoribus, præter Apoſtolos, SS. Baſilius, Nazianzenus, Ignatius, & Ambroſius, ac Auguſtinus, & Theodoretus.

Epiſtolam autem Libanius cum Cicerone, vocat congreſſum abſentis cum abſente. *D. Baſilius Epiſt.* 55. cenſet

A reputandum inter maxima Dei dona, quod quam longiſſimè propter diſtantiam locorum ſeiunctis, per alloquium literarum mutuo coaleſcere fas ſit. *Theodoretus* plura habet in eum ſenſum, addens ſermonis vehiculum fieri hoc modo, non per linguam ſed per manum.

Athenæus refert lib. 11. c. 17. Naturam à Poëtis conſtitui fœminam: cuius filiæ ſint litteræ quamuis mutæ, loquuntur tamen abſentibus, quibus optamus felicia, &c.

Sic & Ignatius nominat Epiſtolam portum ſecundum, & commodam ſtationem. *Epiſt. 4. Ambroſius* verò hunc vſum carum ait, vt diſiuncti locorum interuallis affectu adhæreamus vbi inter abſentes imago refulgeat præſentiæ, & collocutio ſcripta copulet ſeparatos, mentémque amico abſenti infundamus, quod Pauli exemplo confirmat, qui etiam remotiſſimis populis fidem ſcripto infudit.

FORMVLÆ ET QVÆ OBSERVANDA.

Olim Epiſtolæ præloquium erat, Nomen videlicet & Salus In nominibus obſeruatum, vt in fronte bina ponerentur. Eius qui mittebat Epiſtolam, & Alienum: illo quidem præpoſito, quod primum legentis deſiderium ſit ſcire quid ſcribat. Id at iſ obſeruarunt Apoſtoli ex Concilio Hieroſolymitano ſcribentes ad reliquos diſcipulos qui erant Antiochiæ, Syriæ, & Ciliciæ. Et Paulus paſſim in Epiſtolis ſuis vſurpat. B. Auſonius Paulino ſcribens, ſe excuſat, quod nomen ſuum non præpoſuiſſet, id factum ob carminis rationem. Ita enim ſcribit. *Epiſt. 20.*

B *Paulino Auſonius, metrum ſic ſuaſit, vt eſſes*
Tu prior, & nomen prægrederere meum.

Variant tamen ſubinde, vt exemplis conſtat, Ambroſij & aliorum, qui ad æquales & inferiores ſcribendo, eorum nomen plerumque poſtponunt: præponunt, ſi ad ſuperiores ſcribunt, vt notat *Lorinus in cap. 15. Actor. verſ. 23.*

Ponebantur autem nuda nomina nec blandientia, aut laudantia, niſi in Imperio forent aut magiſtratu tum verbo inſinuabantur. At Epitheta nulla, niſi ad vnicè charos, aut domeſticos, quos & ſuos appellabant, Hinc Martialis. *lib. 14.*

Seu leuiter noto, ſeu caro miſſa Sodali
Omnes iſta ſolet charta vocare SVOS.

Cæterũ accõmodãda hæc ſũt iuxta æui varietatẽ & mores. Salus nominibus ſubiecta ſiue per notas, S P. ſiue S. ſolitariè. quomodo Græcis χαίρειν. precari, in vſu fuit, aut εὖ πράττειν quæ Epicuri erat ſalutatio. Horatius ita exprimit.

Celſo gaudere, & bene rem gerere Albinouano
Muſa rogata refer. ———

Et Ouidius.

C *Vade ſalutatum ſubitò perarata Perylum*
Littera Sermonis fida miniſtra mei.

Interim Certum fuiſſe epiſtolarum initium, certam item clauſulam conſtat. Initium Platoni fuit antiquiſſimum χαίρειν, gaudere; vel benè agere εὖ πράττειν, vt patet ex epiſtola eius tertia ad Dionyſium, aliiſque pluribus exemplis quæ colligit Lucianus, quam formulam Pythagoras, & Archytas, mutarunt in ὑγιαίνειν; hoc eſt ſaluere, Cleon primus, pro initiu ſcripſit χαίρειν, auctore *Luciano de ſalutat.*

Iam vulgò, ſaluere, & ſalutem plurimam dicere, item ſuo, vel ſuis, teſte Martiale, dicimus:

Omnes iſta ſolet charta vocare Suos.

Clauſula Græcis, pax; quæ item adhibita omnibus ferè rebus finiendis. *Auſonius in Verſibus monoſyllabis:*

Totum opus hoc ſparſum crinis velut Antiphila. Pax.

Hanc tamen præpoſterè aliam fecit ſcribendo in extrema epiſtola χαίρειν Ptolomæus Legi, ad Seleucum. Latinis clauſula eſt, Vale, vt in omnibus Ciceronis epiſtolis. Amplius verò Auguſt. Cæſ. ad epiſtol. omnes, etiam horarum momenta, nec diei modo ſed & noctis, quibus datæ ſignificarentur, addebat.
D *Suetonius Auguſt. cap. 5.* Vnde datum, à barbaris vſurpari cœptum vice clauſulæ illius Ciceronianæ A. D. id eſt, Ad diem, vel ante diem, vt interpretatur *Simeon Boſius Commentarius in epiſtola 1. ad Atticum.*

Pertinebat quoque ad Præloquium vetus ordiendi formula: S. V. B. E. E. V. id eſt ſi vales bene eſt ego valeo, quæ in litteris publicis perpetua eſt. in priuatis frequens apud Ciceronem in fine ſuo clauſula Epiſtolæ, ſolemnis erat primum valedictio, ex ſermonis ritu adſerta. ſic Ouid.

Accipe quo ſemper finitur Epiſtola verbo,
Atque meis diſtent vt tua fata, VALE.

Interdum cum adiecto, mi amice, &c. cum voto, Deus ſeſeruet II. Locus adiectus vnde miſſa epiſtola, Tempus quoque annum intellige & diem. III. Subſcriptio erat, priſcis tamen E ignota, quia præmittebant ſuum nomen. Superſcriptio etiam veteribus perrarò vſitata, mittebant enim per pueros, aut Tabellarios notos. Sed prætetea vinculo lineo obligabant admota cera, cui imaginem ſuam aut ſignum imprimebant. *Plautus* id refert.

Cede tu ceram, ac linum: age, obliga, obſigna cito.

Sic & *Saluſtius*: Perlectis litteris, cum prius omnes ſua ſigna cognouiſſent.

Remittimus Lectorem ad inſtitutionem Epiſtolicam, quam v. cl. *Lipſius*, aliquando in Academia Louanienſi tradidit calamo excipiendam. Euulgauit eam poſtmodum Auctor, vt vſui aliis eſſe poſſit, atque eandem è dictantis ore exceptam minore cum fructu legendam fore inſinuat, quam ſi haberetur prout dicta, multa enim vtiliter interfatus fuit, & miſcuit hic omiſſa, rei illuſtrandæ aut firmandæ gratia.

GENERA, ET NOMINA VARIA.

Vti non vnum Epiſtolarum eſt genus, ſic neque vna appellatio, plura de hoc argumento repetire eſt apud *Card. Baronium Tom. 11. Annalium Eccleſiaſticorum.* Collegit & alia *Hermannus Hugo* Societ. Ieſu, peculiari ſuo *libello de Antiq. rei Scriptoria cap. 13.* ex quo ſequentia adcripſimus.

F Apoſtolicæ literæ, quas item Breuia Apoſtolica vocamus, epiſtolæ ſunt à Romano Pont. Apoſtolica auctoritate ſcriptæ.

Clericæ literæ, à Diuo Cypriano vocantur epiſtola quarta editionis Pamelianæ, illæ quæ à Clero ſcribi ſolent Sede vacante.

Canonicæ, vt ſcribit Atticus *Tom. 11. Conciliorum* poſt Concilium Chalcedonenſe eadem ſunt quæ Communicatoriæ, ſeu Formatæ, de quibus mox.

Caballicatæ ſunt, quas curſores in caballatione, hoc eſt in curſu publico deferunt. Ita Luitprandus Ticinenſis appellat apud Lazium lib. 11. de Repub. Rom. cap. 14.

Circulares ſeu Encyclicæ, quæ à Synodo vel Papa ſcribuntur ad totam Eccleſiam, & hæ etiam vocantur Catholicæ.

Captiuorum litteræ nominantur in Concilio Lugdunenſi Secundo *cap. 11.* quæ ab Epiſcopis dabantur pro redemptione captiuorum.

Confeſſuriæ, quæ ab incarceratis ad Epiſcopos ſcribebantur pro lapſis: Fit earum mentio in Conciliis Eliberitano & Arelatanenſi Primo.

Commendatoriæ, quæ Clericis peregrinantibus dabantur à ſuo Epiſcopo, quemadmodum & Romani magiſtratus dabant commendatitias ſuis mercatoribus proficiſcentibus in G Prouincias, vt *Freigius* notat ad aliud *Verrina* 4. Apud illum non tabulas commendatitias ſed tributarias multum valuiſſe. Tributariæ autem ſunt quibus Magiſtratus imperabat tributa Prouincialibus.

Formatæ ſeu Formales, vt eas *Suetonius* nominat Domitiano c. 13. dictæ quod certa formula conciperentur, quia in legem erant tranſiturę, ita Turrentius docet ex illo *Suetonij capite* 20. *Domitian* Epiſtolas alieno formabat ingenio. Dabantur Epiſcopis ad Parochias ſuas redeuntibus Roma, quo fuerant euocari, vt conſtaret ſcilicet de eorum cum Romana Eccleſia conſenſu & vnitate: quod ſcribunt Aug. *Epiſtola 163. ad Eleuſ. Epiſt. 152.* ad Glorium, & Optatus *lib. 11.* contra Parmenianum.

Igitur ne qua fraus hæreticorum intercederet, Formatarum ſcribendarum formula certa concepta eſt à Synodo Nicena *cap. 18.* eaque expreſſa eſt apud *Iuonem parte 6. cap. 434. & 435.* item apud *Burchardum lib. 11. Titulo 227.* hoc exemplo quod tranſcripſit *Petrus Gregorius lib. 15. de Rep. cap. 11.*

π. 80. id eſt, πατήρ. υ. 400. id eſt υἱός.
α 1. id eſt, ἅγιος. π. 80. id eſt. πέτρος.

H Debebant enim quatuor primæ literæ ſignificare Patrem, Filium, Spiritum ſanctum, & Petrum Apoſtolum, ziffræ autem adiectæ notant numerum quem quæque litera Græcis ſignificat. Mox ſubiungebatur litera initialis quæ inchoabat nomen vel Pontificis, vel Epiſcopi mittentis ſuum ſubditum verbi gratia: ſi Epiſcopus vocabatur Petrus, vel Ratholdes:

π. 80. id eſt, πέτρος. ρ. 100 id eſt, Ῥαθόλδος. Deinde poſt nomen Epiſcopi mittendis, ſcribebatur ſecunda linea ex nomine Epiſcopi ad quem ſubditus mittebatur. verbi gratia: ſi vocabatur Robertus, ο. 70. id eſt, Ῥόβερτος.

Denique tertia linea ex nomine ipſius ſubditi miſſi, verbi gratia: μ. 40. Θωμᾶς.

Tum iterum quarta littera ex nomine loci ad quem mittebatur: v. g. υ. 400. id eſt, Τρεβῆρις.

A Rurſum numerus Indictionis quæ erat illius anni 906. quo tempore Burchardus miſit hanc formulam θ. 9.

Extremæ verò Epiſtolæ ſemper addebatur.

α. 1.
μ. 40. } 99. id eſt, ἀμήν.
η. 8.
ν. 50.

Ad ſingulas autem literas adiiciebatur is numerus quem quæque literæ ſignificant Græcis; fortè ad maiorem obſcuritatem ignorantium. Tamen has formatas, ad illudendum Catholicis Epiſcopis Iulianus Cæſar imitari cœpit, vt ſcribit *D. Nazianzenus contra Iulianum*; & ex eo *Sozomenus lib.4. c.17. & lib.8.c.3.*

De formatis autem varij generis, Pacificis, Commendatitiis, Dimiſſoriis, &c. libellum integrum conſcripſit Gerardus Rodulphus Grauienſis. Obſeruat verò *Budæus in Commentariis linguæ Græcæ*, Formatam intellectam eſſe à *D. Hieronymo*, cum ſic ſcripſit *epiſt. ad Iulianum.* Iam dimiſſo ſynthemate equus publicus ſtetnebatur, quamquam ſint nonnulli qui σύνθημα putant eſſe vexillum, vel teſſeram aliquam curſorum.

Decretales, quibus Romani Pontifices ad interrogata Reſ-
B pondebant, & vitanda ſequendave decernebant.

Dimiſſoriæ, ἀπολυτικαὶ καὶ εἰρηνικαὶ etiam dicebantur, vt Lazius notauit de Repub. Romana erant autem literæ quibus ſcribebatur Clericum de voluntate ſui Antiſtitis aliquo eſſe profectum.

Laureatæ, quæ lauro inuolutæ in victoriæ ſignum à Romanis Imperatoribus mittebantur ad Senatum De his *Liuius lib.5.* Literæ à Poſthumio laureatæ, ſequuntur victoriam populi Romani. *Claudianus* item *De bello Gildonico; & Panegyr. in 6. Conſulatum Honorij.*

——laurea belli.

Memoriales ſeu Commonitoriæ, quibus inſtruebantur Legati de ſingulis ad quæ mittebantur agenda.

Metatoria Epiſtola à Sidonio nominatur *lib. 8. ad Lupum Papam*, quæ nihil eſt aliud interprete Baptiſta Pio, quã Odœporicon, hoc eſt itinerarium. Scaliger autem *in Lectionibus Auſonianis* ait metatoriam eſſe id quod Auſonius vocat ἀσπάσιμον, & Martialis Aduentoriam. De qua docet *Turnebus lib.30.c.38. & Cælius lib.28.cap.3.* eſſe epiſtolam quæ obuiam mittebant aduenianti amico; id quod erudite confirmant.

Paſtorales, quæ pro inſtructione ad diuerſas Eccleſias mittebantur; quales Paulinæ aliquot, & Ignatianæ.

C Synodicæ, quæ ad Synodos ſcribebantur, vel ab ipſis Synodis mittebantur.

Syſtaticæ literæ, quandoque pro Commendatitiis, alias pro literis commeatus ponuntur, vt obſeruat *Petrus Gregor. lib.16. de Repub. c.11.* Pro Commendatitiis, *c.32.* Apoſtolorum: Nemo Epiſcoporum peregrinorum, aut Presbyterorum, aut Diaconorum ſuſcipiatur ſine literis ſyſtaticis. Pro litteris commeatus. *Nouell. Iuſtinian. 6. c.3.* Non autem aliter aliquem præſumere dirigere ſe ad hanc ciuitatem ſtatuimus, priuſquam literas acceperit, quæ ſecundum diuinas regulas συστατικὰ καλοῦνται teſtimonium perhibentia neceſſitati. &c.

Pragmaticæ, quibus aliquid faciendum præſcribitur.

Tractatoriæ, quibus Epiſcopi certiores faciebant alios rerum geſtarum *Auguſtinus Concione 11. in Pſalmum 36.*

Tractoriæ, eædem quæ olim Commendatoriæ. Iis euocabantur Epiſcopi ad Concilium cum auctoritate vtendi curſu & ſtatiuis publicis, inquit *Baronius Tom. 2. ex epiſt. Conſtantini ad Ablauium*, eſt item titulus de Tractoriis & Statiuis *lib.8. c.6. Cod. Theod.* Vide Cujacium C. *lib.12.*

Denique, ne longum faciam, communia alia epiſtolarum nomina qui omnia ſcire volet, legat libros *Eraſmi & Lippi*
D *Brandolini De conſcribendis epiſtolis*, & libellum qui inſcribitur Ἐπιστολικοὶ τύποι, quem Aldus præfixit epiſtolis Syneſij in volumine Epiſtolarum Græcarum, vbi de Laconicis, eroticis, conuiualibus, familiaribus, &c. diſſeritur copioſè.

Sunt & quædam epiſtolæ, quæ quo nomine appellari, aut qua in claſſe cenſeri debeant, non ſcio. Tales ſunt illæ Theodoſij Iunioris literæ ſcriptæ ad Chryſoſtomum mortuum; quæ ſtatim atq; impoſitæ fuère ſancti cadaueris pectori, cadauer quod antè nulla vi poterat loco moueri, vectoribus ſuapte ſponte quaſi mortem geſſit. Quidam etiam è Societate Ieſu, narrauit collegæ ſuo, Hermanno Hugonis, ſororem ſuam, decennem puellulam, qun neſcio inſtinctu, epiſtolium ſcripſiſſe patri iam demortuo, in cœlum; & paucis pòſt diebus eam abiiſſe è viuis ad patrem. Sed & *lib.2. Paralipom. cap.21.* E
meminit litterarum, quas Elias ſeptimo anno poſtquam raptus in cœlum fuerat, miſit ad Ioram Regem, quibus & ſcelera ab illo patrata, & eorum punitionem a Deo decretam proponit, vnde Hebræi & pleriqué Scriptorum Eccleſiaſticorum, eas è cœlo datas, aut loco in quo Elias detinetur miſſas exiſtimant, videatur *Theodoret. & Nicol. de Lyra in illum locum.*

Illæ verò literæ D. Taumaturgi admirabiles ſunt quas dæmoni his verbis inſcripſit: Gregorius Satanæ. Ingredere, & ingreſſus denuò eſt dæmon in locum vnde fuerat depulſus.

Stultiſſima autem & riſu digna Xerxis epiſtola, quam neſcio qua ira accenſus, ſcripſit ad montem Athos.

Quid quod mortui ſubinde reſpondiſſe & ſcripſiſſe leguntur; *Apud Niceph. lib.8.c.23.* vbi Chryſanthus & Muſonius Epiſcopi defuncti in Synodo Nicæna nomina ſua Synodalibus Actis poſt mortem inſcripſerunt.

Vriæ literæ, abierunt in Prouerbium; de iis quæ ab eo in quem ſcriptæ ſunt deportantur; ſicut Vrias ferebat literas Dauidis, quibus ipſemet iubebatur necari, *2. Reg.2.c.2.*

EPISTOLARVM MISSIO. TRADITIO. PRIMVM
APERTA VVLGARIS, ORDINARIA. F
Vbi de Nuntiis, Curſoribus, Veredariis. Eorumdem diſcrimine, vſu vario, &c. ac politia.

Quoniam res grauiſſimæ ſolent epiſtolis commendari, pro iis vltrò citrò mittendis celeriter ac tutò, excogitata ratio eſt; de quã, quia hucuſque quòd ſciam non eſt omnino in lucem protracta, & maximè facit ad rem ſcriptoriam & Epiſtolicam, duxi neceſſariò aliquid de illo eſſe tractandum. Igitur ad eam rem variæ excogitatæ ſunt artes. Nuntij pedites, equites, curules, nauales.

De pedeſtribus nuntiis, exemplo ſunt Heraclitus, Indagus, & Philippides, homines velociſſimi curſus apud Suidam: adeóque ipſe deorum nuntius Hermes ſeu Mercurius, qui ad velocitatem talaribus vti fingitur; & Ladas, quem *Solinus c.6.* ſcribit, inter currendum ne veſtigia quidem arenæ impreſſiſſe. Aniſtius item Lacon & Philonides, Alexandri Magni curſores, à Sycione Elin vſque mille ducenta ſtadia vno die tranſierunt. O Græca fides!

Eſt item de pedeſtribus curſoribus facetum illud Veſpaſiani reſponſum apud Suetonium: Veſpaſianus enim Claſſiarios qui ab Hoſtia & Puteolis Romam pedibus curſitant, petentes conſtitui ſibi aliquid calceatij nomine; quaſi parum eſſet ſine reſponſo abegiſſe, iuſſit poſt hæc excalceatos curſi-
tare, & ex eo ita curſitant. G

De equeſtribus curſoribus, *Martialis:*

Parcius vtaris, moneo, rapiente veredo.

Auſonius.

Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum.

Iſidorus verò ait, Veredos dictos, quod currant per publicas vias, per quas rhedis etiam curri eſt ſolitum, & Græcis ſanè equi veredi, à curſu, Dromanarij, vt etiam *Caſſiodorus* eos vocat *lib.4. Variar.* qui ibidem eos quoque appellat equos curſuales, epiſtola *ad Godiſcalcum Saionem*, Iuri conſulti dicuntur ſubinde Parauetedi, & Parangari, quemadmodum a quodam curſore Palladio, equi Palladij ſunt denominati. Is enim, authore *Caſſiodoro lib.14. hiſt. ſacra*, tanta velocitate veredos egit temporibus Theodoſij, vt tribus diebus veniret ad terminos Perſarum & Romanorum, & ruſus totidem remearet ad Conſtantinopolim.

Curribus vſos ſubinde eſſe curſores, teſtes ſunt, *Iſidorus* ſupra citatus de Rhedis, *Iulianus* qui ſic in epiſtolis ſcribit: Ducet te publico curſu vno vtentem vehiculo. *Suetonius in Auguſto:* Iuuenes primo modicis interuallis, dehinc vehicula diſ-
poſuit. *Herodianus lib.2.* Commilitones ingenti ſtudio vehicu- H
la vehebant, quaſi Macrino adhuc rerum potiente, de magnis rebus mitterentur.

De nauigiis curſorum, *Sidonius Apollinaris*: Typhin curſoriam nauim conſcendi. *Seneca epiſt.78.* Tabellarias naues vocat, quæ aduentum vicinæ iam claſſis prænuntiabant.

Hæc ecce quadruplex curſorum vſurpatio, vocata curſus publicus, item caballatio *lib. 12. Cod. titul. De annona militari*, Curſus fiſcalis, quod eius cautio ad quæſtorem fiſci pertineret. *in Hadriano Lamprid.* Curſus clauicularis, apud *Ammianum lib.20. & leg.2. & v. C. Theod* pro quo in Cod. Iuſtinianeo mendoſè legebatur Ambularis curſus, obſeruante Cuiacio, qui ait Clauicularem, ſeu Clabularem dici à clabula, quod eſt vehiculi genus. *Briſſonius in Caluini Lexico*, fatetur neſcire ſe quid

ſit

A ſit Clauularis curſus; putatque non grauiter aberraturum eum, qui legeret Caballarem curſum; nam & Caballicationes & Caballicatas legimus, inquit, apud *Luitprandum in Hiſtoria ſuorum temporum*. *Turnebus lib. 6. Aduerſ.* 134. Clauularem curſum vocat curſus publici genus, quod militib. caligatis concedebatur; eorum enim caligæ erant clauulis confixæ.

Parangaria apud Perſas, quia Angari Perſis nuntij, auctore *Lazio*; qui id habet ex Suida. Hoc publico curſu primis temporibus ſoli Magiſtratus vtebantur: neque poterant Tabelliones operam dare perferendis ſarcinulis aut literis vulgi. Ita perſuadeor, quia apud *Caſſiodorum lib. 4.* Theodoricus Rex Epiſtola ad Godiſcalcum prohibet curſoribus plures res vno ſimul curſu peragere. Nullum, inquit, præterea Saionum diſcurſus facere patiaris, ſed ad cauſſam ad quam directus fuerit, vno tantùm itinere permittatur accedere, vel redire, & paulò ſuperius: Noſtrorum ſuggeſtione comperimus curſuales equos frequenti vſurpatione fatigari. Docet autem eam ſententiam clariſſime *Ioannes Corraſ lib. 1. Miſcellan. Iuris ciuil. cap. 11.* Solis Imperatoribus licebat vti veredariis in Epiſtolis tranſuehendis: aliis tantùm impetrata facultate, quam vocant Tractoriam. Et certa omnino res eſt; tam nec Eccleſiaſtici iis vti poterant, ſed nunciis tantùm Eccleſiaſticis. Verba ſunt *D. Ignatij Epiſtol. 11.* Decet, beatiſſime Polycarpe, concilium cogere Sacroſanctum; & eligere, ſi quem haberis, qui poſſit diuinus curſor appellari, quibus gemina ſunt illa B *D. Cypriani, Epiſt. 24.* Quoniam oportuit me per clericos ſcribere, &c. neceſſe fuit nouos aliquos conſtituere, qui mitterentur, & ritum hunc alibi obſeruauit *Cardinalis Baronius Tomo 1. Annal. Eccl.*

Igitur populo curſus publici copia fiebat per facultatem Tractoriam, quæ (vt eam definit *Cælius l. 21. c. 24.*) eſt licentia vtendi equis publicis curſorum. Dabatur porrò hæc licentia ſcriptis tabellis teſtimonialibus, vt *Vegetius* loquitur *l. 2. c. 3.* à quibus curſores inuenerunt nomen Tabellionum & Tabellariorum. Communis verò eæ tabellæ apud Scriptores vocantur diplomata, hoc eſt duplices tabellæ. Cicero *lib. 2. ad Atticum*: De diplomate admiraris: &c. ego autem, quia ſcripſeras te proficiſci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere) eò te habere cenſebam, & quia pueris diploma ſumpſeras. *Capitolinus in Pertinace*: Præfectus cohortis à M. Aurelio Imperatore &c. quòd ſine diplomate curſum vſurpauerat, ab Antiochia ad legatum ſuum ire coactus eſt. Et rectè Capitolinus de pœna non accepti diplomatis: nam & grauiſſimam eam fuiſſe docet *Caſſiodorus lib. 5.* his verbis: Excedentium C improbam præſumptionem tali te præcipimus diſtrictione reſecare, vt ſiue Gothus ſi aut Romanus, qui ſine noſtra aut eorum quorum intereſt euectione, veredum præſumit attingere per vnum equum, centum ſtatim ſolidos à te cogatur exſoluere. Et de illis pari quoque ſeueritate cenſemus, qui ſupra euectionum numerum curſuales equos vſurpare præſumunt. Hæc igitur ineunda erat ratio: accipiendum à Principe aut Præfecto fiſci diploma: hoc oſtenſo, parochi apud quos per viam diſpoſiti ſtabulabantur equi, ſtatim nouos equos recenteſque ſuppeditabant ad conficiendum curſum; vt tradit *Lazius lib. 2. de Repub. cap. 14.* & hæc erat auctoritas publica, ſine qua nemini licebat vti publico curſu, aut eſſe Tabellario. Adhæc autem omnia ritè obſeruanda, talis fuit inſtituta Oeconomia.

OECONOMIA CVRSORVM. PRÆFECTVS.

Præerat curſoribus omnibus Præfectus fiſci, quem corrupto ſæculo vocarunt Curioſum, quod curam gereret curſus publici, & ad Curiam nuntios omnes referret, auctore Lazio; cuius meminit etiam *Tertullianus lib. De fuga, c. 13.* quem in locum Pamelius ex Notitia Orientis & Occidentis ſcribit, ſub Magiſtro Officiorum, Curioſum curſus publici fuiſſe D vnum: & curioſos per omnes prouincias. Extat item *Titulus de curioſis & Stationariis lib. 12. Cod. Iuſtiniani, & titulus 10. lib. 12. Theodoſiani.* Porrò quem illi Curioſum olim, nos nunc appellamus Magiſtrum generalem Poſtarum: Græci eleganter, *ἀγγελιάτην καὶ ἐφορευτὴν τῶ δρόμω*. Huic generali Magiſtro, ſeu fiſci Præfecto, ſuberant alij minoris auctoritatis, per ſingulas prouincias diſtributi, quos *Theodoricus Rex in Epiſt. ſuis apud Caſſiodorum* vocat Saiones. Hi Saiones rurſum per certa viarũ interualla ſtabulis ſingulis aſſignabant ſuos Hippocomos ſeu Parochos. Sunt autem Parochi, ij qui ſalem, & ligna, & cætera præbere debebant proficiſcentibus pro Repub. ait Porphyrio ad illud *Horatij*: —— *& Parochi qui debent ligna ſalémque* E nam & equos & fœnum, & annonam curabant; curſores fatigatos hoſpitio accipiebant; recentes recentibus equis imponebant. Hippocomi verò nomen habetur *Leg.* Non petimus; *lib. 12. Codicis.* Iam denique Curſores non poterant hippoperas ſuas (vt Seneca loquitur) implere onere maiori quàm centum librarum, ex conſtitutione Theodorici apud *Caſſiodorum lib. 4.*

CVRSORVM ANTIQVITAS.

Xenophon lib. 4. Pædiæ narrat Cyrum, captandis orbe toto rumoribus, diurni itineris intercapedine ſtabula conſtituiſſe, & equorum curatores, certoſque homines, qui literas eò perlatas inde ad proximum ſtabulum deferrent, et quoad vicinum denuò transferrentur; neque vllum hoc Rege anteriorem inuenio. Quare exiſtimandum ab aliis quibus ea inuentio tribuitur, forte curſus rationem factam tantùm fuiſſe magis expeditam, vt à Xerxe, quod ſcribit *Herodotus l. 8. in Vran.* ab Auguſto, quod ſcribit *Tranquillus*; nam de ſeipſo ſcribit *Iulius Cæſar. lib. 3.* qui Auguſtum præceſſit: Niſi nuntij de victoria Cæſaris per diſpoſitos equites eſſent allati. De aliis item ante ante Cæſarem Dictatorem, *Liuius Decad. 4. lib. 7.* Titus Sempronius per diſpoſitos equos propè incredibili celeritate, die tertio ab Amphiſſa Pellam peruenit. *Decad. 5. lib. 2.* Legati qui repentè aliquò mitterentur, ſingula iumenta per oppida F quà iter faciendum erat, imperabant. *Decad. 3. lib. 6.* Tragillanus nuntius, diem noctemque itinere continuato. Ergo ante vtrumque Cæſarem Romæ Curſus publicus notus; & poſt vtrumque non adeò neglectus: ſeruatus ſub Macrino, vt *Herodianus lib. 2.* ſub Conſtantio, vt *Ammianus* extremo *lib. 21.* ſub Conſtantino, vt *in eius Vita Euſebius*; ſub Zenone, ſub Anaſtaſio, vt *Caſſiodorus l. 5 Variar.* inſtauratus denique perfectiſſimè ſub Maximiliano Imperatore, vt in eius Vita.

NOMINA ET CVLTVS.

Iam obiter de Curſorum nominibus & cultu, hoc obſeruatur. Perſæ vocarunt eos Angaros & Aſtandas, auctore Suida. Prior vox etiam integra ad Græcos tranſiit. *Euſtathius in Ælio Dionyſ.* Ἄγγαροι ſunt *οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι*: qui ex ſucceſſione literas perferunt. Poterant autem hi, inquit, *Stephanus*, obuios quoſque viatores, aut etiam eorum equos vel naues ad vſus ſuos detinare, ſicut etiamnum poſſunt Zauſij ſeu Poſtæ Turcorum, quando ita res fert. Id quod apud nos non fit ab G ipſis Poſtis ſeu Curſoribus, ſed iure cuiuſdam vectigalis quod *ἀγγαρεία* vocatur, inquit *Briſſonius de ſignific. verb.* quo quo certi aliqui cogi poſſunt ad præſtandos angaros ipſi Reipublicæ, quando eſt vſus. De quo vectigali Pandectæ *lib. 50. De vacat. & excuſation. muner. & Herodotus lib. 8.* Latinè vulgò curſores vocantur. Martialis:

Curſorem ſexta tibi Ruſe remiſimus hora.

Tabellarij & Tabelliones paſſim; ſicut & Veredarij. Olim verò Gerones à gerendis Epiſtolis: apud *Feſtum*, & Brottiani gerones, in quæ verba *Ioſephus Scaliger*: Hæc eſt prima noſtra coniectura de Bruttianis, ſed vt ingenuè fateamur, putamus potius dictos, quia gerones literarum, & publici curſores erant. Scribit verò *Gellius lib. 10. cap. 3.* Brutios Italiæ populos primos deſciuiſſe ad Hannibalem: eóque Italiâ depulſo, eos ſemper à Romanis habitos pro ſeruis & apparitoribus; & per contemptum vocatos Bruttianos.

Caſaubonus in Notis Suetonij, vbi de Claſſiariis Veſpaſiani: Claſſiarij, non idem qui Dromonarij, ſed omnino ſimiles tamen.

Mittendarij, *in Epiſtola Theoderici Regi* apud *Caſſiodorum li. 4.* H Expeditos properare mittendarios volumus.

Poſtæ, quòd certis locis poſiti ad mutandos equos.

HABITVS.

Habitus olim erat ſingularis. Scribit *Budæus* eos geſſiſſe quoddam inſigne, quod ipſe armillam vocat: Noſtrates caduceatores, inquit, ſpinthere vtuntur quæ armilla dici poteſt: Blaſonum lingua vernacula vocant. Neſcio quid velit Budæus, niſi dicat ſcutulum æreum aut argenteum, cui gerunt inſculptum vrbis ex qua veniunt inſigne, quod iuxta ſiniſtrum humerum in pectore ſuſpendunt. Noſtrates verò curſores præterea lituum gerunt è cornu bubulo, cuius cantu prænuntiant aduentum ſuum; vt intereà temporis recentes equi apparentur. Gerunt & ſcuticam capulo cauo & fiſtulato, quo velut per canalem, ne exſcendere cogantur, deriuant vrinam. Olim pinnas in capite geſtabant, teſte *Dione Caſſio*; idque etiam velut quidam commentator obſeruat ad illud *Iuuenalis Satyra 4.*

A *Anxia præcipiti veniſſet Epiſtola penna.*

& hinc Πτεροφόρους Græci curſores vocarunt; vt *Dionyſius Halicarnaſſ.* & *Plutarchus in Othone.* Mos ductus fortè à Mercurij Deorum nuntij exemplo; quem non ſolùm ita depingere audent, verùm etiam inter Poëtas *Plautus* ita loqui facit *Prologo ſuæ Amphitrionis:*

Ego has habebo huicuſque in petaſo pinnulas.

quo loco ita Lambinus: Pinnulas, id eſt, penulas, pictores enim non ſolùm in pedibus, verùm etiam capite, pennas tribuebant Mercurio. *Arnobius lib.6.* Mercurius pinnatus. *Auguſtinus lib.7. De Ciuit.* Ideò alas Mercurio in pedibus & capite ponunt, &c. *Apuleius lib.10. De Aſino*: Inter comas eius aureæ pinnulæ, & fortè huc Cicero adſpexit, cùm Tabellarios Pegaſos appellauit, certè Ælius Verus Imperator curſoribus pennatas alas impoſuit; & variis eos ventorũ nominibus appellauit pro curſus pernicitate, vt *Spartian.* ſcribit *in eius vita.*

Galerus curſorum, Petaſus, à lata extenſione dictus contra cœli iniurias, vnde *Suetonius* Auguſtum *cap.*8. petaſatum ſcribit ſolitum ambulare, nunc bardocucullis vtuntur; imò & vaginis quibuſdam laneis & ſpecillis ad oculos contra arenarum volatum, & nares vultumque contra hybernum frigus vindicanda. B

Corona ſubinde redimiti currebant, cùm lætos adferebant nuncios: ita apud Sophoclem Trachiniis Chorus viſo nuntio fauſta adferente Deianiram alloquitur:

Εὐφημίαν νῦν ἴσχ᾽ ἐπεὶ κατάστεφῆ
Στείχοντ᾽ ὁρῶ τιν᾽ ἄνδρα πρὸς χαρὰν λόγων.

cui geminus locus eſt apud *Ariſtidem in Panathenaico.* Illud verò faceriſſimum eſt veſtimenti genus, quo Menippum Cynicum Inferorum nuntium indutum facit *Suidas* voce Φαιός: Furiali habitu vtebatur, inquit, & ſe ab inferis inſpectorem eſſe delictorum miſſum, eáque illo renuntiaturum eſſe dicebat: fuit autem illa veſtis pulli coloris ad talos vſque demiſſa; aſtricta cingulo Perſico: pileus Arcadicus in capite duodecim elementa (Zodiaci ſigna) habens intexta: calcei Tragici, barba ingens, baculus in manu fraxineus.

MISSIO. TRADITIO OCCVLTA

Astvta. Tecta.

IN GENERE.

Duplici artificio occultatæ Epiſtolæ; clancularia miſſione, vel ſcriptione clandeſtina. Miſſionis occultæ iſthæc ferè ſunt exempla, ordine per tabellam digeſto, quã Anonymus quidam adiunxit operibus *Ioannes à Porta* Neapolitani: quam etiam exemplis aliquot nondum obſeruatis auxit. *Herm. Hugo ſupra.* C

Occulta fit epiſtolarum miſſio triplici modo: vel

- Ratione materiæ occulsæ, cui includuntur vel inſcribuntur epiſtolæ.
  - lignum
    - Excauatione viridis corticis.
    - Excauatione ſicci ligni, eiuſque iterata oppletione.
  - ouum.
  - marmor.
  - pomum, in quo
    - ſcriptura inciſa.
    - charta incluſa.
  - panis.
  - placenta.
  - lepus exenteratus.
  - faſciæ pectorales.
  - thorax, calceus. baltheus.
  - vaginæ.
  - cutis humana.
  - caput nuntiorum ſub capillis.
  - candela cerea.
  - tabella noua, mox cera oppleta.
  - viſcera canis.
  - ſcytale.
  - fungus.
- D Tabellarij occulti tecta veſte,
  - venatoris.
  - mendici.
  - animantis alicuius.
- recta ratione itineris,
  - terra, per carnem.
  - mari
    - per vrinatores.
    - per milites vectos vtribus.
  - aëre
    - per ſagittas.
      - literis inciſis telo,
      - epiſtolis telo alligatis.
    - per aues
      - columbas.
      - hirundines.
      - cornices.

IN SPECIE.

Primvm Ratione Materiæ In Qva Scriptæ Epiſtolæ.

E

Viridi cortice introrſum excauato, quantum ad Epiſtolam abdendam ſatis eſt, occuluntur ita literæ intra arbores, vt ſucceſſu temporis cortex denuò cum reliqua arbore concreſcat. *Cardan. De variet. rerum lib.12.c.61.* ex Theophraſto.

Intra ſiccas tabellas aliquantulum excauatas, & glutine denuò compactas, ſecretiſſimè poſſunt literæ abſcondi. *Ioannes à Porta lib.11. De Notis c.21.*

Ouo perforato, & rurſum occluſo agglutinatione chartæ, glutine confecto ex albumine oui, cui ceruſſa & cer. *A Porta ibid.*

In marmore fracto, partibus iterum iunctis, *ibid.*

Pomo inſcriptæ literæ, ab Acontio, vt Cydippen deciperet:

Iuro tibi ſacra per myſtica ſacra Diana,
Me tibi venturam comitem ſponſamque futuram.

Pomo includi poſſunt Epiſtolæ paruo facto hiatu, qui mox ſuapte ſponte claudatur.

Pani incoctis codicillos arbitrariis notis ſcriptos Laurentius Medices Florentinæ Reip. Princeps; & per nobilem quendam mendici habitu tectum, miſit ad Regem Ferdinandum Neapolitan. iiſque eum de filij ſalute certum faciebat. *Brutus lib.8. Hiſt. Florent.* F

Placentæ plumbeam Epiſtolam inſeruit Polycrete capta à Drogneto Duce Erythræorum, miſitque ad fratres ſuos. *Polyænus lib.*8.

Lepori incluſit Epiſtolam Harpagus ad Regem Cyrum, qua eum incitauit ad oppugnandos Medos. *Polyænus lib.7. Herodotus lib.1 & Iuſtinus.*

Faſciis pectoralibus abdi poſſe indicat *Ouidius*:

Conſcia cum poſſit ſcriptas portare tabellas
Quas teget in tepido faſcia lata ſinu.

Calceis. *Ibidem*:

Cum poſſit ſolea chartas celare ligatas,
Et vincto blandas ſub pede ferre notas.

In Calceo item è ramis arboris appenſo, Ioannes Nouius à Luſitano Rege Calecutum miſſus, literas inuenit Petri Atardæi admonentis Luſitanos omnes, vt Calecutanum portum declinarent ob Regis perfidiam. *Oſorius libr. 11. Emanuel.* G

Thorace Tabellariorum abdidit Epiſtolas ſuas Andronicus ſenior ad Cralem Sueuiæ Præfectum. *Gregoras lib 9.*

Baltheo abdidit transfuga quidam qui à Campanis per Romanorum caſtra veniebat ad Pœnos. *Frontinus libr. 111. cap.13.*

Vaginarum interiora à quibuſdam fuiſſe inſcripta narrat. *Frontinus lib.111.c.13.* & *Marcellin. Ammian. lib.18.*

Cutis humana quomodo pro epiſtola eſſe poſſit, docet Ouidius.

Hoc caueat cuſtos pro charta conſcia tergum
Præbeat, inque ſuo corpore verba ferat.

de quo ritu latè *in loco deſcriptione*, vbi de Notis encauſticis.

Capiti humano ſub capillis inſcriptæ literæ, ab Hiſtyæo Mileſio, qui mancipio ſuo ægro, facta curationis ſpe, capillos raſit, & capiti eius ſtigmata inſcripſit; itaque poſtquam crines excreuiſſent, ad Ariſtagoram miſit, hoc dato imperio, vt ad reliquam ſui curationem ſe raderet. Raſit mancipium Ariſtagoras, & capiti eius inſcriptum reperit hanc ſententiam: Hiſtyæus Ariſtagoræ Ioniam ad defectionem ſollicita. *Polyænus lib.1. Gellius lib.17.c.9.*

Cereæ candelæ incluſam Epiſtolam miſerunt ad Buciacium Camenecciæ vrbi præfectum Tencinius & Dreuicius Poloni per puerulum cum hoc mandato, vt quando Camenecciam puer veniſſet, iuberet verbis ſuis Buciacium ex ea candela accipere lumen. Buciacius ſuſpicatus quod erat, diſſecta candela Epiſtolam inuenit, quæ magnam rebus eius lucem adferebat. *Cromerus lib.20.* H

Tabellæ nouæ inſcripſit literas Demaratus exul ad Spartiatas; & mox eius ſulcis vacuam ceram induxit. *Polyænus lib. 11.* cui geminum ſtratagema cuiuſdam alterius refert *Gellius lib.17.c.9*

Canibus deglutiendas cum eſculento quopiam literas obiiciunt quidem tempeſtate noſtra, vt ex eorum interfectorum viſceribus poſtmodum nuntius exigatur. *A porta lib.11.c.21.*

Scytale Laconica ſecretiſſima quæque olim indicata ſunt. De hac ita *Gellius lib. 17.c.9. ex Lyſandro Plutarchi*: Surculi duo

A duo erant teretes, ſcytales vocant, oblonguli, pari craſſamento, eiuſdémque longitudinis. Vnus Imperatori in bellum proficiſcenti dabatur: alterum domi Magiſtratus cum iure atque cum ſigno habebant, &c. circum eum ſurculum lorum complicabant, volumine rotundo & ſimplici, ita vt oræ adiunctæ vndique & cohærentes lori quod plicabatur, coirent. Literas deinde in eo loro per iuncturarum oras, verſibus à ſummo ad imum proficiſcentibus inſcribebant. Id lorum literis ita perſcriptis reuolutum ex ſurculo, Imperatori commenti illius conſcio mittebant. Reſolutio autem lori, literas truncas ac mutilas reddebat, membráque earum & apices in partes diuerſiſſimas ſpargebat. Propterea ſi id lorum in manus hoſtium inciderat, nihil quidquam coniectari ex eo loro quibant. Sed vbi ille, ad quem erat miſſum, acceperat, cumpari ſurculo, quem habebat, capto, ad finem perinde, vt debere fieri ſciebat, circumplicabat: atque ita literæ per ambitum eumdem ſurculi coaleſcentes, rurſum coibant, integrámque & incorruptam epiſtolam & facilem legi præſtabant. Ridet verò hanc artem *Iulius Scaliger, & exercitat. CCCXXVI. ad Cardan.* vocat Laconica nugalia. *Athenæus lib. 10. cap.* 17. ait ex Achæo Erythrienſi vocatam fuiſſe Cyrbim Spartanam: hoc eſt, inquit *Iunius libr 4. Animaduer. cap* 14. quia quemadmodum in B *κύρβεσι*, publicis videlicet tabulis, Leges exaratæ erant; ita in ſcytale, præcepta ad Duces & Imper. militiæ ſcribebantur: Spartanam verò à ciuitate. Sunt denique de ſcytale elegantiſſimi illi *Auſonij* verſus, *ep. ad Paulinum:*

Vel Lacedæmoniam ſcytalen imitare, libelli
Segmina pergamei tereti circumdata ligno
Perpetuo inſcribens verſu: qui deinde ſolutus,
Non reſpondentes ſparſo dabit ordine formas,
Donec conſimilis ligni replicetur in orbem.

De fungo, *Xiphilinus in Traiano:* Fungus ingens ad Traianum allatus eſt, in quo ſcriptum erat Latinis literis; Burros ſociósque omnes à Traiano petere; vt pace facta domum reuerterentur.

ASTV TABELLARIORVM.

Harpacus non contentus literas ſuas in leporem exenteratum abdidiſſe, miſit eas præterea per domeſticum ſuum aliquem indutum habitu venatoris, ad Cyrum regem; auctoribus *Iuſtino, Herodoto, & Polyæno.*

C Mendici ſimulato habitu nobilis quidam pertulit Epiſtolas Laurentij Medicæi ad Regem Neapolitan. Ferdinandum. *Brutus ſupra.*

Canum pellibus veſtitos, caninúmque reptantes per noctem Ioſephus Galilæus à Veſpaſiano in vrbe Iotapata obſeſſus, tabellarios cum literis miſit per vigilum cuſtodias, neque ea res, niſi ſerò obſeruata eſt. *Ioſephus lib. 3. De bello Iud. cap* 8.

ITINERVM OCCVLTATIONE.

Vt puta quadrupedum miniſterio, &c.

Denique etiam itineribus occultandis adhibita cautio eſt. Terreſtri in primis itinere. Catellam à Tingitano ciue in oppido Arzilæ relictam, Meneſius ad præfectum Tingitanum alligatis inter pilos literis, miſit, hoc aſtu: In litore catellam verberibus multis multauit, fecitque vt ab ſe velociſſimè diffugiens, poſtridie ante crepuſculum ſtaret cum literis ad portas Tingitanas, atque ita terreſtri itinere tutò nuntium miſit. *Oſorius lib. 2. De reb. Emanuelis.*

D VRINATORVM.

Scultellæ flumine per Vrinatores Hircius Conſul ad Decium Brutum Mutinæ obſeſſum ab Antonio, plumbeas literas eorum brachiis alligatas miſit. *Frontinus lib. 3. cap. 13.* Addit *Dio Caſſius libro 46. eadem via à Decio literas remiſſas.*

VTRVM.

Vtribus verò quibus inſutæ erant literæ, Lucullus gregarios milites impoſuit, qui marinorum monſtrorum ſpecie velut portento quodam ſtationarios terrerent, itaque ad Cyzicenos à Mithridate obſeſſos nuntium perferrent. *Frontinus lib. 3. cap. 13.*

TELORVM.

Per aërem Epiſtolæ miſſæ; telis inſcriptæ vel alligatæ. Inſcriptæ; à Cleonymo Lacedæmonum Rege, dum Trœzenem obſideret, hac ſententia: Venio vt ciuitatem in libertatem aſſeram. *A Porta lib. 2. cap. 21.* Alligatæ telis ab Artabazo & Timoxeno, apud *Herodotum libro* 8. à Cæſare cùm E ſcriberet ad Ciceronem obſeſſum his verbis: Cæſar Ciceroni fiduciam optat; expecta auxilium, apud *Polyænum lib. 8. & Dionem lib. 39.* Ita proditum Zeuminum eſt Romano exercitui à propriis militibus & ciuibus. *Nicetas Choniates in Annalibus.*

AVIVM.

Auium denique volatu perlatæ per aërem literæ non infrequenter. De hirundinibus id ſcribit *Plinius lib. 10. cap. 24.* Cæcinna Volaterranus equeſtris ordinis quadrigarum Dominus, comprehenſas hirundines in vrbem ſecum auferens, victoriæ nuntias amicis mittebat, in eumdem nidum remeantes, illito victoriæ colore.

De Cornice qua vſus eſt Marrhes Ægypti Rex pro curſore, *Alexander Neapolitan. libro 1. cap. 27. ex Æliani hiſtoria an. mod. libro 6. cap. 7.* cuius hæc verba: Marrhæ Ægyptiorum regis cornix fuit animal oppido manſuetum & cicur, ita vt Epiſtolas quò ille vellet, facile perferret, eſſétque omnium nuntiorum multò celerrima, &c. eam itaque pro huiuſmodi officiis, defunctam Marrhes & columna & ſepulchro honorauit.

De columbis, *Plinius lib. 10. c. 37.* Magnis in rebus fuere internuntiæ, &c. Quid vallum, & vigil obſidio, atque etiam retia amne prætenta profuere Antonio per cælum eunte F nuntio? Loquitur Plinius de Hirtio, qui ad Decium Brutum Mutinæ ab Antonio obſeſſum literas mittebat per columbas, quas fame & tenebris confectas vicino mœnibus loco emittebat, vt facilius ad eſcam à Decio rerum conſcio expoſitam aduolarent, atque ita Decius literas eis demeret; auctore *Frontino lib. 3. cap. 13.* Columbam item cum litteris Sultanus dum à Gallis Venetiſque obſideretur Ptolemaïs, eò miſit, quibus ſignificabat ſe tridui interuallo cum copiis adfuturum. Sed Veneti columbam conſpicati, militari clamore ita eam deterruerunt, vt ex aëre delaberetur; moxque ei alligatis fictis epiſtolis, Sultani nomine ſcriptis, quibus indicabat ſcilicet ſe obſeſſæ vrbi opem ferre non poſſe, miſerunt Ptolemaïdem; quæ deſperato auxiliorum aduentu, ante triduum ſe ſuaque hoſti dedidit in poteſtatem. *Sabellicus libr. 6. cap. 6. Egnatius lib. 7. cap. 4.*

Columba etiam, dum Godefredus Bullonius Ieroſolymam obſideret, à Barbaris in vrbem cum epiſtolis miſſa, ab Accipitre ſupra ipſa Bullonij caſtra in terram deturbata eſt, literæque ſub eius alis repertæ. *Æmilius lib. 4.* De Iani Douzæ columba, quam ille ex obſeſſa Leida demiſit, Philologus & Poëta, ſcripſit *Daniel Heinſius in manibus Douzæ*, hoc Epigramma: G

Martius ingentem glomerato milite Leidam
  Cinxerat, & vaſto robore, miles Iber:
Terra, Salumque inquit, mea ſunt; via nulla Salutis,
  Nulla patet puppi ſemita, nulla viro.
Douſa meus, medio, ſpe libertatis in hoſte
  Liber, & inuicto pectore tutus erat.
Ille polus, dixit, dominum non nouit Iberum.
  Et tua tota mihi, Iupiter, aula vacat.
Hinc quoque fas nobis patriæ ſperare Salutem?
  Ille mihi minor hac fugiendus erit.
Quid patriæ non præſtat amor; qui falleret hoſtem,
  Douſa virum nequiit mittere, miſit auem.

LITARARVM COMMVNICATIO. *Item* LITTERÆ COMMENDATITIÆ, CREDENTIALES, &c.

☞ *Reperies lector in loco de Litteris, & Scriptione, quæ commode ad præſentem tractationem reducentur. De columbis Tabellariis, vide locum de Nuntiis.*

H

* Epitaphium.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EPITAPHIVM eſt Inſcriptio quam ſepulchris incidimus, aut appendimus, in laudem & memoriam defunctorum. In hoc diſtans ab Epicedio, quod illud humato necdum cadauere pronuntiabatur. Dictum Epitaphium, quod corpore tumulato, ἐπὶ τῷ τάφῳ, id eſt, In ſepulchro ſoleat inſcribi.

ANTIQVITAS.

EX SACRA SCRIPTVRA.

Epitaphiorũ vſus antiquus, & velut cum mundo natus fuit. Primus qui ea adhibuit exiſtimatur Iacob, qui mortua Rachel vxore & tumulo illata, erexit titulũ ſiue monumentum, quod

A Burchardus arbitrabatur fuiſſe Pyramidem perelegantem, in cuius baſi erant diſpoſiti XII. lapides prægrandes iuxta numerum XII. filiorum Iſraël.

Eſt interim primum monumentum, cuius ſcriptura meminit. *Geneſ. c. 35.*

Simon Machabæus magnificum tumulum erexit ſuper corpora & ſepulchrum patris ac fratrum, *lib. 1. Machab. c. 13.*

S. Hieronymus ſcribit *Epiſt. ad Marcell.* ſe ſolitum deprecari ad Mauſolæum Regis Dauidis. De quo *S. Petrus Act. c. 2.* Et ſepulchrum eius apud nos eſt vſque in hodiernum diem. *Hiſtoria Regum l. 3. c. 2.* ſepulchrum hoc conſtituit in Ciuitate Dauid. Fuit autem celeberrimum propter ædificia adiuncta, & reconditos in eo theſauros, quos partim Ioannes Hircanus exhauſit, dum obſideretur ab Antiocho Pio, auferens tria millia talenta auri, id eſt, duos milliones vt vocant, quibus totius populi vexationem redimeret, partim Herodes, magnam vim reperiens mundi pretioſi, & aureorum ornamentorum: niſi quod vbi perueniſſet ad reconditoria Dauidis & Salomonis, quia ab hoc etiam denominatum fuit ſepulchrum: erumpente ex aditis flamma, duo milites ſepulchri ſcrutatores conſumpti ſunt. Herodes vero vt ſe expiaret, è candido marmore monumentum maximis impenſis condidit. De quo fusè *Ioſephus lib. 7. Antiq. c. 12. & lib. 16. c. 11.*

B

EX SCRIPTORIBVS PROFANIS.

Tempore Troianorum, fuiſſe morem apud Ethnicos faciendi ſepulchra mortuis, tituloſque ſepulchrales, non obſcure indicat *Homerus*, cuius ſunt illi verſus latine redditi:

Vt te ſepeliant fratres, & ſodales
Sepulchro & titulo: eſt enim & præmium morientium.

Hodieque dicuntur Iudæi ſimile quid facere in ſepulchris ſuorum, inſculpentes ea verba, quæ Abigaïl dixit Dauidi 1. *Regum c. 25.* Si anima tua ligata in faſciculo viuentium apud Dominũ Deũ tuũ. *Prudentius in paſſione Hyppol. mart.* ita canit:

Plurima litterulis ſignata ſepulchra loquuntur
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.

Poëtis quoque admodum familiare Epitaphia vſurpare, & ſcribere. Sic eſt illud *Virgilij in Daphnide:*

Daphnis ego in ſyluis hinc vſque ad ſidera notus,
Formoſi pecoris cuſtos, formoſior ipſe.

Et *Ouidius in Epiſt. Phyllidis.*

Phyllida Demophoon letho dedit, hoſpes amantem.
Ille necis cauſam præbuit, illa manum.

Quin ille ipſe ad vxorem ſcribens, mandat ſibi mortuo
C extrui ſepulchrum, & hoſce verſus inſcribi. Verba ipſa dabimus *ex lib. 3. Triſt. Elegia 3.*

Quoſque legat verſus oculo properante viator,
Grandibus in tumuli marmore cæde notis.
Hic ego qui iaceo tenerorum luſor amorum,
Ingenio perij Naſo Poeta meo.
At tibi qui tranſis, ne ſit graue, quiſquis amaſti,
Dicere: Naſonis molliter oſſa cubent.

Cæterum poſterioribus ſæculis multò amplius inualuit cõſuetudo, mortuorum memorias, erectis tumulis & inſcriptionum monumentis celebrandi, ſic vt ad viliſſimos quoſque deuenerit, nihilq; tam vſitatum hoc æuo, quam templa & cæmeteria vndiq; Epitaphiis adornare, nõ modo quæ defuncti memoriam refricent, ſed quæ ſubinde totum vitæ decurſum & elogium complectantur. Exemplorum infinitus numerus, ſic vt copia inopiam pariat. Collegit plurima *Nathan Cythræus*, in ſuo libro, qui inſcribitur. *Deliciæ itinerum*. Nec pauca congeſſit *Fr. Sibeertius* Philologus Antuerpienſis, in deliciis ſuis ſelectioribus: qui etiamnum meditatur aliquid de hoc argumẽto.

D

EPITAPHIA, QVALIA, VT PVTA SERIA, IOCOSA, &C.

Seria plerunque ſunt Epitaphia, cum defunctum ad poſteros tranſmittunt, ac nomini eorum velut monumentum æternum ſtatuant. In quo ludere, mimis decorum: detrahere, ignominioſum eſt, niſi eam ignominiã defunctus dum viueret, ſibimet male factorum nota peperiſſet. Quo caſu laudabilem inſcriptionem non conſequetur, quã vt mortuus careret, malè viuendo effecit. Sic Caluini hæreſiarchæ tumulo, non nemo adſcripſit hunc verſum:

Sic Caluine quieſcas, neque leuis tibi Terra
Sit, tua quo poſſint eruere oſſa canes,

☞ *Vide infrà Tit. Succincta, Pia, venuſta, dogmatica.*

IOCOSA.

☞ *Quære nonnulla in loco de Scurrilitate, in fine.*

Bibacis, & Poteris,

Refert *Athenæus lib. 16. Dipnoſoph. c. 12.* Bibaci cuidam, incertum an Philippo Regi defuncto; tale à Polæmone obtigiſſet Epigramma.

Arcadionis habet tumulus hic oſſa bibacis,
Erectuſque vrbis prope muros ille videbit.
Charmilus, & Dorci, poſuerunt. Mortuus eſt vir
Dum magni calices ebibit iſte merorum.

E Romæ Epitaphium cuiuſdam Baſiliti extra portam Capenam, vbi olim ſepulturarum monumenta apud veteres Romanos poſita erant, repertum fuit huiuſmodi.

Heus hic ſitus eſt, Offellius Bibulus, bibulus: qui dum
Vixit, aut bibit, aut minxit. Abi præcepi.

Tale eſt Epitaphium TIMOCREONTIS ex eodem Athenæo, à Gyraldo deſumptum.

Πολλὰ πιὼν καὶ πολλὰ φαγὼν καὶ πολλὰ κακ' εἰπὼν
Ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος.
Multa bibens, & multa vorans, mala multaque dicens
Ipſe viris: iacet Timocreon Rhodius.

Referri huc etiam poſſet, quod VVolfango Bipontino duci nimia ingurgitatione extincti, Schola Pariſienſis inſcripſit, eſtque tale:

Pons ſuperauit aquas, ſuperarunt pocula Pontem:
Febre tremens periit, qui tremor orbis erat.

Aliud quod Senis legitur.

Vina dabant vitam, mortem mihi vina dedere,
Sobrius auroram cernere non potui.
Oſſa merum ſitiunt: vino conſperge ſepulchrum,
Et calice epoto, chare Viator abi.

Romæ quoque illud viſitur. Valete POTATORES.

F

RANALDO BONONIENSI.

Qui à Pictura Tyrocynio ad epulares trabeas transductus, non infecit his ſalibus annos L. Principum menſis ſupparaſitatus eſt; Familia quoad potuit, honeſtè habita, & locupletata. Senex podagricus & tripes, ne & mortuus eſuriret, ad cœnas Elyſias tranſmigrauit.

Biberius Vafer, & Cornelius Spurius Compotores, ſocio bene bibendi. PP.

Iidem Senis in templo S. Dominici, GERMANO cuidam inſcriptum.

Vina dedere necem Germanum; vina ſepulchro
Funde, ſitim nondum ſoluit atra dies.

Legitur & carmen Antonij Mureti in tumulum Ottonis cuiuſdam, hominis voraciſſimi.

Conditus hac ſub humo eſt gurges vaſtiſſimus Otho,
Cui nunc officium iuſta rependit humus.
Condidit in ventrem terræ tot iugera viuus,
Hunc ſub ventre ſuo nunc quoque terra tegit.

G

PEREGRINI.

Helidiorus Carthaginenſis in Hiſpaniam deuenerat, peragrata orbis non minima portione, tandem ad Hades, vbi olim Herculis columnæ & templum, ſubſtitit, ibique defunctus tale monumentum conſecutus fuit.

D. M. S.

Si Lubet, Legito.

Heliodorus inſanus Carthaginenſis ad extremum orbis, ſarcophago Teſtamento me hic iuſſi condier. Vt viderem, ſi quiſpiam me vnquam inſanior, ad me viſendum ad hæc vſque loca penetrauerit.

ALIVD SIMILE.

Hoſpes eram mundo, per mundum ſemper eundo,
Sic ſuprema dies fit mihi ſumma quies.

Alterius qui ne hæres de ſepulchro eſſet ſollicitus, ante fores tumulari voluit Neapoli.

Inferri ſanctos Manes quia turpe putaui:
Idcirco ante fores conditus hic iaceo.

INCERTI POETÆ.

P. Ioannis Foſſæ, quod ſibi ſcripſit.

Hæ ſunt in foſſa FOSSÆ mirabilis oſſa.
Qui ſibi condendo verſus cura commouit breuem.

H

ANONYMI GRAMMATICI.

Grammaticam multos ſciui, docuique per annos.
Declinare tamen non potui tumulum.

MATRONÆ *defunctæ in Anglia.*

Hic iacet Eliſabeth: Si benè fecit, habet.

COCI. *Romæ.*

Hic iacet Iodocus,
Qui fuit Romæ Coquus,
Doctor in Partibus,
Magiſter in Artibus,
De gratia ſpeciali,
Mortuus eſt in hoſpitali.

DVRANDI *cuiuſdam in Anglia.*

Hic eſt DVRANDVS poſitus ſub marmore duro,
An ſit ſaluandus, ego neſcio, nec ego curo.

BAIVLI *cuiuſdam Romæ.*

Guſtino Tonelli F. à valle Moraua, Protobaiulo robuſtiſſimo, ab ætatis ſuæ primordiis ſportifero, digitorum dimi-

catio

A cation inuicto, annuo ſodalium armiluſtro ſignifero perpetuo, ſumpto virili ſacco in foro boario, duro & nodoſo ſceptro donato, ſtillicidio publicè coronato. In alligandis, circumligandis, ſubleuandis, ſubuoluendis ſarcinis, reliquis dexterior. Nolens obiit, cum vini cadum intus & extra gereret.

Vixit, quantum potuit: vixit quantum voluit.
Hoſpes, ſi pius es, non tuis candidulis lachrymis,
Sed rubicũda Tabernarũ lachryma, hunc tumulũ aſpergito.

Baiulorum ſodalitas benè mero harenti Poſ.

Comitis cuiuſd. Flandriæ.

Hic iacet Henricus, Rodericus, vel Fredericus.
Non benè recordor, nomen tamen ibat in ICVS.

DIALECTICI.

Hic iacet Magiſter Dauid,
Qui ſæpè Philoſophauit,
In Barbara, & Celarent,
Vt omnes admirarent,
Etiam Frisſonorum,
Requieſcat in ſæcula ſæculorum.

ALIVD CERTI PRESBYTERI.

Gaudent anguillæ, quia prorinus occidit ille
Presbyter ANDREAS qui cupiebat eas.

ARNVLPHI CORNIBOVTII.

In Cœnobio Villarienſi.

B *Pauſat in hac tumba, vir ſimplicitate columba,*
Qui leo virtute, iubilo ſimilatur alauda
Qui turtur gemitu, viſu ſimul atque volatu
Par aquilæ, Salamandra noua qui vixit in igne.
Vis breuius Iuſti laudes in fine probare?
Nunc canit de la SOL, qui quondam ſteuit in Ave.

Pariſiis, IOANNIS DE SACROBOSCO.

De Sacroboſco qui compoſuit Ioannes
Tempora diſcreuit, iacet hic à tempore raptus.
Tempore qui ſequeris, memor eſto quod morieris:
Si miſer es, plora, miſerans pro me precor ora.

Ibidem, PETRI COMESTORIS.

Petrus eram, quem petra tegit, dictuſque Comeſtor.
Nunc comedor Viuus docui, nec ceſſo docere
Mortuus, vt dicat qui me videt incineratum,
Quod ſumus, iſte fuit, erimus quandoque quod hic eſt.

NEARCHI IMPROBI.

Te paluus tegat exiguus miſerande Nearche,
Quo cretus poſſint te lacerare canes.

Zozima ſerua.

Zozima cum ſolo prius eſſet corpore ſerua,
Libera nunc etiam corpore facta ſolo.

CAROLI V. Imp.

Hic iacet inuictus Carolus Quintus,
C *Dic pro illo bis aut ter, Aue Maria & Pater noſter.*

CVIVSDAM SORDIDI VVALONIS.

Pediculi, Cimices, culices mala turba valete,
Sat vobis nominumque datum, iam nutrio vermes.

M. LVTHERI.

Hic cubat ille Aſinus qui pro meretrice cucullam
Exuit, & totum repleuit ſchiſmate mundum.

ADVLTERI CVIVSDAM.

Si non fuiſſem arrogans,
Et cornutum nimis amans,
Non eſca forem vermibus,
Nec iacerem hic cum cornibus.

FRANCISCI MOLZÆ. *Mutina*

Si amnmortem auſtio fieret
Franciſcum Molzam
Licitarentur virtutes, Patria, & vxor.
Quæ ſibi & illi hoc MON. Poſuit.

SERIA. EAQ: DOGMATICA.

Eſt illud Regis Galliæ cuiuſdam, quod poſteris dedit *P. Camerarius Horar. ſuccisſiu. cap. 38. Cent. 2.*

Riſi, ploro: Fui, non ſum: ſtudui, requieſco:
Luſi, non ludo: tacui, amor mutio: paui
Corpus, alo vermes: vigilaui, dormio. dixi
D *Salue, dicoque vale Rapui, rapior: ſuperaui,*
Vincor: Certaui, pace vtor: Iure ego vixi,
Iure etiam morior: non obſto, obſtare nequiuem.
Terra fui quondam, rurſus ſum terra: Nihil ſum,
Terra caduca vale, vermes ſalutate, recumbo.

Tale quoque eſt illud Attilij Grammatici Comenſis: quos tumulo adſcriptum legitur:

Morborum vitia, & vita mala maxima fugi:
Nunc careo pœnis, pace fruor placida.

Huc referatur illud Feliciani cuiuſdam veronenſis, quod eſt tale: *Mihimet Felicianus Veronenſis ſacrum conſt. Qui inquietus vixi, nunc tandem morbis, non lubens quieſco. Solus cur ſim quæris? vt in die cenſorio ſine impedimento facilius reſurgam.*

Et alterum T. Lupati Patauii, Paduani, qui obiit Anno M.CCC.XCIX.

Id quod es, ante fui, quid ſim poſt fata, requiris?
E *Quod ſum quidquid id eſt, tu quoque Lector eris.*
Ignea pars cœlo, ceſſa pars oſſa rupi,
Lectoris ceſſit nomen inane LVPI.

Tale etiã eſt Pacuuij Poetæ, cuius fit mentio *in loco de Gloria, Tit. Gloria ſine honoris ſtudium reſpectu præmij. §. Epitaphij*.

Accenſeri his merito debet, quod viuus ſibi defuncto inſcribi, ſupremis teſtamenti tabulis voluit V.C. Iuſtus Lipſius, & legitur Louanij apud Franciſcanos.

Quis hic ſepultus quæris, ipſe ediſſeram.
Nuper locutus & lingua, & ſtylo fui.
Nunc altero loquar, ego ſum LIPSIVS.
Cui littera dant nomen, & cura famam.
Sed nomen. Ipſe abitus abibit hoc quoque.
Et nil hic orbis quod perenne poſſidet.
Vis altiore voce me tecum loqui?

HVMANA CVNCTA FVMVS, VMBRA, VANITAS, ET SCENA IMAGO, ET VERBO VT ABSOLVAM, NIHIL.

Extremum hoc te alloquor:
Æternum vt gaudeam, tu adprecare.

Lipſio Abrahamum Ortelium adiungo, quem vita functum, ille hac inſcriptione ſuperſtitem eſſe voluit, quam Tumulo quem Antuerpiæ in Abbatia S. Michaëlis elegit; hæredes adſcripſerunt.

ABRAHAMI ORTELII.

F *Quem vrbis vrbium Antuerpia edidit,*
Rex Regum Philippus Geographum habuit,
Monumentum hic vides.
Breuiſ terra cum capit:
Qui ipſe Terrarum orbem cepit,
Stylo & tabulis illuſtrauit,
Sed mente contempſit.
Qua cœlum, & alta ſuſpexit,
Conſtans aduerſus ſpes, aut metus.
Amicitia cultor, candore, fide, officiis.
Quietis cultor ſine lite, vxore prole.
Vitam habuit, quale almi votum.
Vt nunc quoque æterna ei quies ſit.
Votis ſane LECTOR.

Romæ propè Templum S. Mariæ maioris in Sacello Pontani. *Quid agam requiris? Tabeſco. Scire quis ſim cupis? Fui. Vita quæ fuerit condimenta roga? Labor, dolor, ægritudo, luctus, ſeruire ſuperbis Dominis. Iugum ferre ſuperſtitionis, quos caros habeas ſepelire, patriæ videre excidium. Nam vxorias moleſtias nunquam ſenſi.*

Petro compatri, viro officioſiſſ. Pontanus Poſ.
G *Conſtantem ob amicitiam M.D.LXXV.*

Ibidem. AMASII.

Quiſquis Lector es accedis, caue ſi ames, at ſi non amas, periſcula miſer, qui ſine amore viuit, dulce erit nihil. At ego tam dulce ambelans me in cautè perdidi, & amor fuit equo dum aſpectui formoſiſſ. Dormionis puellæ virguncula ſumma poluoria placere cuperem, caſu deſiliens pes baſis ſtupia tractus interij.

AVARI etiam Romæ. Patris, & filij.

Qui dum vita data eſt, ſemper viuebat auarus
Hæredi parcens, inuidus ipſe ſibi.
Hic accumbentem ſculpſit genialiter arte
Se miſit docta poſt ſua fata manu,
Vt ſaltem recubans in morte quieſcere poſſet,
Securaque tacens illa quiete frui.
Filius à Dextro reſidet qui caſtra ſecutus,
Occidit ante patris funera mæſta ſui.
Sed quid defunctis prodeſt genialis imago?
Hoc potius ritu viuere debuerant.

Aliud.

PONTIA *Titi Pontij filia hic ſita ſum. Quæ duobus natis à me veneno conſumptis, auaritiæ opus, miſera mihi mortem conſciui.*

H *Tu quiſquis es qui hac tranſis, ſi pius es, quæſo à me oculos auerte.*

PVERI. *Quod habetur Tergeſta in Iſtria.*

Me longe effigie venuſtiorem
Narciſſo, vel Apollinis comati,
Parcarum Lacheſis ſoror ſeuera,
Iſti Quinquennem dedit ſepulchro.
Cur non floſculus exeam requiris?
Cum tantum fuerim puer decorus?
Hæc tellus nimis arida eſt viator,
Noſtra ſacta perustione mortis
Nam terram quoque laſimus dolore.
Quod ſi Lachrymulis tuis madeſcet,
Forſan flos nouus ibit è ſepulchro.

MONSTRI. Florentiæ.

Hæc Petrus Paulusque vno ſub corpore bini
Fabrica Naturæ mira tacemus humo.

GEMMELLORVM. Romæ.

Vna dies animo ſimiles, vnlténque gemellos,
Vna dies fecit funere diſſimiles.
Æmula ſed noſtra fuerint cum fata lamenta,
Vna mors cineres condet & vrna tenet.

PVERI

A

Pveri ab angue interfecti Ibidem.

Luderet in viridi dum ceſpite Lydius infans,
Propter aquam (ah pietas) ictus ab angue cadit.
Infelix mater, natum complexa iacentem
Occidit angue puer, victa dolore parens.

Perelegans eſt Epitaphium, quod marmori inciſum aſſeruatur etiam Romæ, in periſtilio ædium Cardinal. Alexandrini, poſitum olim Domic.

Homonææ matronæ caſtiſſimæ, in quo ipſa cum marito loquitur.

Homervs.

Tu qui ſecura procedis mente, parumper
Siſte gradum, quæſo, verbaque pauca lege.
Illa ego quæ claris fueram prælata puellis,
Hoc Homonæa breui condita ſum tumulo,
Cui formam Paphia Charites tribuere decorem,
Quam Pallas cunctis artibus erudiit,
Nondum bis denos ætas mea viderat annos,
Iniecere manus inuida fata mihi.
Nec pro me queror hoc morte eſt mihi triſtior ipſa
Mæror Atimeti coniugis ille mei.

ATIM.

Sit tibi terra leuis, mulier digniſſima vita,
Quæque tuis olim perfruerere bonis.
Si penſare animas ſinerent crudelia fata,
Et poſſet redimi morte aliena ſalus:
B *Quantulacumque meæ debentur tempora vitæ,*
Penſarem pro te chara Homonæa *libens.*
At nunc, quod poſſum, fugiam lucémque deoſque,
Vt te matura per ſtyga morte ſequar.

HOMERVS.

Parce tuam coniux fletu quaſſare iuuentam,
Fataque mærendo ſollicitare mea.
Nil poſſunt lacrymæ, poſſunt fata moueri,
Viximus: hic omnes exitus vnus habet.
Parce, ita non vnquam ſimilem experiare dolorem,
Et faueant votis numina cuncta tuis.
Quod mihi præripuit mors immatura iuuenta,
Id tibi victuro proroget vlterius.

INFANTIS NONDVM NATI
Matre Mortva

Hic tumulus matrem, natum tegit illa: ſepulchrum
Terra tua matri eſt, ne, ſed illa tibi.
Mortuus in tumulo es quo vixti mollior ante:
Eſtque tibi tumulus, quæ fuit ante domus.
Sic tumulusque domus fuit tibi mater: & ante
Quam poteras natus eſſe, ſepultus eras.

Legitur inter Epigrammata Daniel. Heinſij.

EPITAPHIA HEROVM QVI BELLO TROIANO
C
Interfvervnt.

Ex verſione Auſonij Burdegalenſis, viri conſul. & Poëtæ.

AGAMEMNON.

Rex Regum Atrides, fraterni coniugis vltor,
Oppetij manibus coniugis ipſe meæ
Quid prodeſt Helenæ raptum puniſſe dolentem,
Vindicem adulterij quum Clytemneſtra necet?

MENELAO.

Felix ô Menelae, Deûm cui debita ſedes
Decretúmque piis Manibus Elyſium,
Tyndareo dilecte gener, dilecte Tonanti,
Coniugij vindex vltor adulterij,
Æterno pollens æuo, æternaque iuuenta,
Nec lethi paſſus tempora, nec ſenij.

AIACI.

Aiacis tumulo pariter tegor obruta virtus,
Illachrymans buſtis funeris ipſa mei:
Incomptam, lacerata comas, quod prauus Atrides
Cedere me ſtructis compulit inſidiis.
Iam dabo purpureum claro de ſanguine florem,
D *Teſtantem gemitum crimina iudicij.*

ACHILLI.

Non vna Æaciden tellus habet oſſa teguntur
Littore Sigæo crinem Lariſſa cremauit.
Pars tumuli ſupereſt, periit pars maxima quondam?
Orbe ſed in toto viuum me fecit Homerus.

VLISSI.

Conditus hoc tumulo Laertæ natus Vliſſes.
Perlege Odyſſeam, omnia noſſe volens.

DIOMEDI.

Conditus hic genitore bono melior Diomedes.
Crimen ob vxoris pulſus dotalibus agris.
Argyripam Claroſque viris qui condidit Arpos:
Clarior vrbe noua, patria quam ſede vetuſta.

ANTILOCHO.

Conſiliis belloque bonus, quæ copula rara eſt,
Carus & Atridis, carus & Æacidis.
Præmia virtutis ſimul & pietatis adeptus,
Seruato Antilochus Neſtore patre obij.

E *Non hic ordo fuit, ſed iuſtius ille ſuperſtes:*
Troia capi ſine quo perfida non poterat.

NESTORI.

Hoc tegor in tumulo, quarti iam prodigus æui
Neſtor, conſilio clarus, & eloquio.
Obiecit ſeſe, cuius pro morte peremptus
Filius; & nati vulnere viuo pater.
Eheu, cur fatis diſponere ſic placet æuum,
Tam longum, vt nobis, tam breue, vt Antilocho?

PYRRHO.

Orbe tegor medio maior virtute paterna,
Quod puer, & Regis Pyrrhus opima tuli.
Impius ante aras quem peremit Oreſtes,
Quid mirum cæſa iam genitrice furens?

EVRYALO.

Nec me non dignum titulo Pleuronia credit?
Cui commune erat cum Diomede domus:
Euryalo & Sthenelo, Nam tertius hoc ego regnum
Poſſedi; de quo nunc ſatis eſt tumulus.

GVNEO.

Gunea pontus habet, tumulus ſine corpore nomen,
Fama homines inter, cælum animus repetit:
Cuncta elementa duci tanto commune ſepulchrum.
Quæ? cælum, & tellus, & mare, & ora virum.

PROTESILAO.

Fatale adſcriptum nomen mihi Proteſilao,
F *Nam primus Danaum bello obij Phrygio.*
Audaci ingreſſus Sigeia littora ſaltu,
Captus bellaci Laertiadæ inſidiis.
Qui ne Troiana premerem pede littora terra,
Ipſe ſuper propriam deſilit clypeum.
Quid queror? hoc letum iam tum mea fata canebant,
Tale mihi nomen cum pater impoſuit.

DEIPHOBO.

Proditus ad pœnam ſcelerata fraude Lacænæ.
Et deformato corpore Deiphobus.
Non habeo tumulum, niſi quem mihi voce vocantis
Et pius Æneas, & Maro compoſuit.

HECTORI.

Hectoris hic tumulus, cum quo ſua Troia ſepulta eſt.
Conduntur pariter, qui periere ſimul.

ASTYANACTI.

Flos Aſiæ, tantæque vnus de gente ſuperſtes,
Paruulus Argiuis, ſed iam de patre timendus,
Hic iacet Aſtyanax, Scæis deiectus ab altis.
Pro dolor! Iliaci Neptunia mœnia muri
Viderunt aliquid crudelius Hectore tracto.

SARPEDONI.

G *Sarpedon Lycius, genitus Ioue, numine patris*
Sperabam cælum, Sed tegor hoc tumulo
Sanguineis fletus lachrymis, pro ferrea fata!
Et patitur luctum, qui prohibere poteſt?

NASTI ET AMPHIMACHO.

Naſtes, Amphimachuſque Nomionis inclyta proles,
Ductores quondam, puluis & vmbra ſumus.

TROILO.

Hectore proſtrato, nec Diis nec viribus æquis
Congreſſus puer Troilus, Æacidæ
Raptatus bigis, fratris coniungor honori,
Cuius ob exemplum nec mihi pœna grauis.

POLYDORO.

Cede procul, myrtumque iſtam fuge neſcius hoſpes.
Telorum ſeges eſt ſanguine adulta meo.
Confixus iaculis & ab ipſa cæde ſepultus.
Condor in hoc tumulo bis Polydorus ego.
Scit pius Æneas, & tu rex impie. quod me
Thracia pœna premit, Troiaque cura tegit.

EVPHEMO.

Euphemum Ciconum ductorem Troia tellus
Condidit haſtati Martis ad effigiem.
Nec ſatis eſt titulum ſaxo incidiſſe ſepulchri,
Inſuper & frontem mole onerant ſtatuæ.
Ocyus iſta ruunt, quæ ſic cumulata locantur.
H *Maior vbi eſt cultus, magna ruina ſubeſt.*

HIPPOTHOO, ET PYLEO IN HORTO
Sepvltis.

Hippothoum, Pyleumque tenet gremio infima tellus,
Caulibus & maluis terga ſuprema virent.
Nec vexat cineres horti cultura quietos,
Dum parcente manu molle olus excolitur.

ENNOMO ET CHROMIONI.

Ennomus hic Chromiuſque iacent, quis Myſia regnum,
Queis pater Alcinous, Oceanuſque atauus.
Nobilitas quid tanta iuuat? quo clarius iſtis
Eſt genus, hoc mortis conditio grauior.

PRIAMO.

Hic Priami non eſt tumulus, nec condor in iſta
Sede caput Danai deripuere meum.
Aſt ego quum lacerum ſine nomine funus haberem,
Confugi ad cineres Hectoreos genitor.

Illic

A *Hic & natos, Troiamque Aſiamque ſepultam*
Inueni: & noſtrum quidquid vbique iacet.

Item PRIAMO.

Qui tumulum Priami quæris, legas Hectoris ante.
Ille meus: nato quem prius ipſe dedi.
Hectoris, & patris ſimul eſt commune ſepulchrum.
Amborum quoniam iuncta ruina fuit.

HECVBÆ.

Quæ regina fui: quæ claro nata Dymante:
Quæ Priamo coniux: Hectora quæ genui.
Hic Hecuba iniectis perituri ſuper obruta ſaxis,
Sed rabies linguæ me tamen vlta prius.
Fidite ne regnis, & prole & ſtirpe parentum,
Quicunque hoc noſtrum σῆμα nouus legitis.

POLYXENÆ.

Troiae Achilleo coniuncta Polyxena buſto,
Malueram nullo cæſpite, functa tegi,
Non bene diſcordes tumulos miſcetis, Achiui,
Hos violare magis, quam ſepelire fuit.

ALIORVM PRINCIPVM, ET HEROVM.

Ex Varrone.

Littore diuerſo Libya clariſſima longe
Nomina, vix vllo condita ſunt tumulo.
B *Magnus, & humano maior Cato, quis procul à te*
Reſpicit, heu, cineres, Roma tueare ſuos.
Marmoreo LICINVS tumulo iacet, at Cato paruo,
Pompeius nullo; credimus eſſe Deos?

De iiſdem Incertus.

Diuiſit magnorum caſus fortuna virorum.
Hic paruo, nullo conditus ille loco eſt.
Ite nouas toto terras conquirite mundo;
Nempe manet magnos paruula terra duces.

De ALEXANDRO magno.

Sufficit hic tumulus, cui non ſuffecerat orbis,
Res breuis huic ampla eſt, cui fuit ampla breuis.

De CATONE Incertus.

Ne mirere ſacri deformia buſta Catonis,
Viſuntur magni parua ſepulchra Iouis.

De SCIPIONE Africano.

Depulſo Hannibale, & capta Carthagine, & aucto
Imperio, hos cineres marmore tellus habet.
Cui non Europe, non obſtitit Africa quondam,
Reſpice res hominum, quam breuis vrna tegat.

Auſonius de Euphemo.

Euphemum Ciconum ductorem Troia tellus
Condidit haſtati Martis ad effigiem.
C *Nec ſatis eſt tumulum ſaxo inſediſſe ſepulchri,*
Inſuper & frontem mole onerant ſtatuæ.
Ocyus iſta ruunt, quæ ſic cumulata locantur?
Maior vbi eſt cultus, magna ruina ſubeſt.

ALEXANDRI FARNESII PARMÆ P.

Francia quem metuit, Belga coluere fideles.
Martis honos, nullo conditur in tumulo.
Gloria quæ toto latè ſe fundit in orbe,
Orbem pro tumulo non locus arctus habet.
Tot domitis tumulos vaſtos Belga triumphos
Ergo, nam viuit gloria, nec moritur.

ERNESTI POMERANIÆ PRINCIPIS.

Qui Princeps iuſtus fuit, & patriæ pater almus,
Magnanimus, fortis, cuiuſcuiuſque dator,
Conditur Erneſtus tumulo Ludouicus in iſto,
Si condi omnis gloria viua poteſt.
Felix in vita: fortuna, coniuge, Natis,
Sed laudanda magis morte beatus, habet.
Ergo ſit hic titulus teſtis, vitæque necisque:
Hæc immortalis ſunt monumenta Ducis.

HENRICI IV. FRANC. REGIS.

GaLLICI Corona regnI CoronanDo heV CeCIDIt.

Aliud Maximil. Vrintij.

OCCIDIt à SICa Mars gaLLVs, LILIa paLLent.

CAROLI BVCQVOI FORTISS. DVCIS.

CAROLO BVCQVOIO
HEROI MAGNO.

D *Belgarum Marti, Germanorum Herculi.*
Quem timere, non odiſſe hoſtes poterant,
Quem amare, non timere Milites debebant.
Qui mori potuit, vinci non potuit.

H. T. S. E.
ALBERTO ARCHIDVCI. BELGARVM
Principi.

Cæſaribus prognatum atauis, & Cæſare patre,
Magnanimum tegit hæc terra ſuperba Ducem.
Auſtriadem Albertum; quo non ſeruantior æqui
Belgiadum cunctis iura dedit populis.
Nec minus Odryſiis fortem ſe præbuit armis,
Dum conturbatos poſceret arma furor:
Hunc Valachi ſenſere feri, ſenſere Bataui,
Senſerat & damno Gallica terra ſuo.
Hunc deſiderium populis hærede beare,

E *Quod tamen, heu! ſterili ſuſtulit ille thoro*
Infauſtum expertus thalamum, ſed coniuge fauſtum
Heſperij nata Principis EVGENIA
Quem ſi per Superi germen, ſobolemque dediſſent;
Perpetua poterat Belga quiete frui.

INDECORA ET IMPIA.

BRIXIÆ tale legitur.

D. M.

Qui me videns, valete matronæ matreſque familias.

Vixi, & vltra vitam nihil credidi me Veneri alumnæ addixi,

Quæ pœnis pellexi filtris & aſtu, viro humato non vidua fui, nec mariti nomen adepta. Quaſi non viuere.

Porta familia eſt Veneris domus illicium Cupidinum,

Caue viator, ne me dum calcas calces.

In vrbe ARAGONIÆ, ab Appiano refertur extare tale.

Quo vadam neſcio: Inuitus morior.
Valete Poſthume. M. Poſthumius Eques.

Simile ROMÆ in domo Petri Chiauelucij Notarij legitur..

DIIS MANIBVS.

Sixti Perpetuæ Firmi.
Vixi quemadmodum volui, quare
F *Sim mortuus, neſcio.*

IBIDEM non procul à foro Iudæorum

Iulia B. Priſca vix. an XXVI.
Q. Cladius Hilarius vix. ann XLV.
Nihil vnquam peccauit, niſi quod mortua eſt.

Rauennatis fœminæ ſpurciſſimæ, inſolitum mortis genus, non ſine ipſius perpetua infamia poſteritati traditum eſt, cuius monumentum Rauennæ talem habet inſcriptionem.

F. I. *Dicat.*

Cineres & oſſa Laodiceæ Philocaptæ hic ſita ſunt, perpetuæ memoriæ facti & infamiæ cauſa. Quæ inſatiabili venere exhauſta, ſubter viro vino mortua eſt, vixit an. XXIII. menſ. VIII. d. IV.

Infeliciſſ. Parentes tacito nomine extra ſortem ad rudera poſuere in voraginem exeuntem.

Neque minus impium eſt, quod Sardanapalo Aſiæ Regi potentiſſimo, & effeminatiſſimo obtigit Epitaphium, belluinæ vitæ ipſius teſtis. Quippe tumulo illius inſculpta erat manus dextra coniunctis digitis, velut ad elidendum ſonum, in eoque litteris Aſſyriis hoc inſcriptum, vti ex Athenæo Ariſtobolus tradit:

Sardanapalus Anacyndaxis filius, Anchialem & Tarſum Vno die condidit Ede, bibe, lude. Reliqua ne digitorum quidem ſtrepitu digna ſunt.

G *Strabo* autem ex Cherilo Poëta ſubiicit hos verſus. *libr. 4 Geograph.*

Cum te mortalem noris, præſentibus exple
Delicijs animum, poſt mortem nulla voluptas.
Namque ego ſum puluis, qui nuper tanta tenebam.
Hæc habeo, quæ edi: quæque exſaturata libido
Hauſit: at illa manent multa & præclara relicta.
Hoc ſapiens vitæ mortalibus eſt documentum.

Sane cum Ariſtoteles in hoc monumentum incidiſſet, primamque Epitaphij partem legiſſet, Ecquid ait, aliud in bouis tumulo ſcripſiſſet! ac poſteriores deinde verſus legens; riſit, & dixit: hic ea ſe mortuum habere dicebat, quæ ne viuus quidem habuit, niſi quamdiu deglutiebat.

Petri Pomponatij Mantuani Epitaphium eſt: *Hic ſepultus iaceo. Quare? neſcio, nec, ſi ſcis, aut neſcis, curo. Si vales, bene eſt. viuens valui. Fortaſſis nunc valeo. Si, aut non, dicere nequeo.*

SVPERBA.

Selymus Turcarum Imperator X. Conſtantinopoli ſepultus, tumulo ſuo, Græca, Turcica, & Sclauonica lingua, adſcribi voluit, quæ ſequuntur.

Hic maximus adſum Selym, qui orbem domui:
H *Non bello relinquo, ſed pergo inquirere.*
Nec vlla me fortuna potuit euertere.
Licet oſſa iaceant, animus bella quærit.

SOLYMANNI TVRCAR. IMP.

Terror Germanis, Italis tremor, horror Iberis,
Ingenteis fregi Rex Orientis opes.
Mater erat Bellona, pater Mars Thracius, hinc quod
Arma puer, iuuenis, virque ſenexque tuli.
Viuenti pelagus fuerat mihi non ſatis amplum,
Defunctus modicus ad Styga claudor aquis

ATTILÆ HVNNORVM REGIS.

Quid tot conſpicatus, Viator, altum,
Erecta ad tumulum trophæa, torque
Victorum exuuias, Ducum Vrbiumque,
Tot cadauera, totque de ſubactis
Triumphos populis, ſtupes, anhelas?
Rex ille Attila, Numinum flagellum,
Tu noſtri reliqua, hic iacet, Viator,
Caue, vt nunc etiam cinis ſit verbus

A *Spiret imperium, minas furorem.*
Hunc caſus niſi, narium ſoluta
Vena, dum thalamus nouaque nupta,
Indulget nimis, abſtuliſſet: orbis
Euerſus, tumulos decuſque monſtro
Fatali cumularet & trophæa.

SVCCINCTA, ET VENVSTA.

Pleræque inſcriptiones ſepulchrales à breuitate & acumine venuſtatem habent, & elegantiam, è multis paucas ſuppeditabimus in exemplum. Ac primum ſeſe offert inſcriptio dedicata tumulo Roſimundæ Henrici II. Anglorum Regis amaſiæ, quæ viſitur in Cœnobio Godſtoucio.

Hac iacet in tumba Roſa mundi, non roſa munda.
Non redolet, ſed olet, quæ redolere ſolet.

Præfectus militum Adriani Imp. nomine Similis, tali inſcriptione poſt obitum legitur decoratus. *Similis hic iacet, cuius ætas quidem multorum annorum fuit; ſeptem tamen duntaxat vixit,* quia tandem in otio & quiete vixerat. *Dio in vita Adr. ani.*

CICERONIS, In Zazyntho.
M. TVLLI CICERO HAVE. ET TV TERTIA.
ANTONIA.

B Ouidij Naſonis tumulus, cum hac inſcriptione inuentus fuit non ita diu, in finibus Græciæ & Walachiæ, haud procul a Ponto Euxino, circa annum Dom. M. D. LXXXI. ruderibus aliaque obſitus, habens ingentem ſarcophagum fonti limpidiſſimo imminentem. Inſcriptio ita ſe habet:

Hic ſitus eſt vates quem Diui Cæſaris ira
Augusti, Latia cedere iuſſit humo.
Sæpè miſer voluit patriis occumbere terris,
Sed fruſtra, hunc illi fata dedere locum.
L. Beyerlinck in opere Cronographico.

FELIS MORSV MORTVI.

Hoſpes diſce nouum mortis genus, improba felis
Dum trahitur, digitum mordet, & intereo Legitur Romæ.

Etiam Harmolai Barbari in eadem vrbe, tale eſt.

Barbariem Hermolaus Latio qui depulit omnem,
BARBARVS hic ſitus eſt, vtraque lingua gemit.
Vrbs Venetum vitam, mortem dedit inclyta Roma;
Non potuit naſci, nobiliúſve mori.

Laurentio Vallæ tale Epitaphium obuenit, Romæ in Æde S. Ioannis.

Tandem Valla iacet, ſolitus qui parcere nulli eſt,
Si quæris, quid agat, nunc quoque mordet humum.

Dum vero Bartholomæus Facius, Vallæ inuiſus, hinc etiam paulò pòſt diſcederet, quidam vtrumque hoc diſticho

C notauit.

Ne vel in Elyſiis ſine vindice Valla ſuſurret,
Facius haud multos poſt obit ipſe dies.

Aliud Iulij Portiæ, ibidem.

Patria Roma fuit, gens Portia, nomen Iulus,
Mors puerum inſtituit, Mors puerum rapuit.

Cremonæ In Eccleſia S. Angeli.

Hic Pietas in Patriam & pauperes prompta, monumento eſt vobis Poſteri, vbi iaceo. Antonius Laiſſitatus, nulli vnquam nocuus, Deo proximus. Vale.

Mutinæ in Æde Dominicanorum, Gaſpar Petrazanus hanc inſcriptionem defunctus meruit.

Flamma ſacri Iouis, Flamen Iouis, optimus oſſa
Petrazanus habet, Gaſpar in hoc tumulo.
Mactabat ſuperis, cecidit mactatus ad aras,
Vt cecidit pro diis, ſtat Deus ante Deos.

Florentiæ in Templo D. Marci.

Hic ſitus eſt Picus Mirandula, cætera norunt
Et Tagus, & Ganges, forſan & Antipodes.

Patauij duorum Iuuenum diuerſo mortis genere interemptorum, tumulus hoc verſu decoratur.

Siſte, legat iuuenum crudelia fata duorum;
Alter aqua periit turpiter, alter equo.

D Viennæ, in Auſtria.

Maximilianus *Cæſar ſemper Auguſtus:*
Demiſſus cælo,
Redditus cælo,
Non obiit, ſed abiit.

Louanij in æde S. Petri tumulo Ioannis Vvameſij, Iuſtus Lipſius hæc adſcripſit.

Iſte vir fuit Lector, ſed fuit.
Tu quoque quod es, non eris.
Aliud alias. Sed omne hoc tacens.
Ergo, & hæc bene appercare,
Ita p. flere ſibi.

Epitaphium Baldi *Iuriſconſ.* Papiæ:

Filius Alter, Iurium pater, artis alumnus
Cæſarea, verus Religionis honos.
Baldus Peruſij ducens cognomen ab vrbe,
Clauditur hic, animus ſidera ſumma petit.

E Item Raphaelis Fulgoſi. Patauij.

Fulgoſus Raphael virtutum laſſus, vtroque
Iure ſtuper tantus, quantus & orbis,
Scriptis morte vacat, tam paruo clauditur antro,

Floridi Romæ.

Quod vixi flos eſt: ſeruat Lapis hoc mihi nomen.
Nolo Deos manes, Flos ſatis eſt titulo.

VALERII CORDI, ibidem.

Ingenio ſupereſt Cordus, mens ipſa recepta eſt.
Cælo, quod terra eſt maxima Roma tenet.

SANNAZARII. Neapoli.

Da ſacro cineri flores, hic ille Maroni
Sincerus Muſa proximus, vt tumulo.

Louanij GEMMÆ FRISIO Medico inſcriptum.

Quis lapis hic? Gemma, Gemmam lapis an tegit? inquis.
At condi in gemma debuerat potius.

CAROLI VIRVLI.

Hic Carolus ſitus eſt, VIRVLVS cognomine dictus.
Sed Pietas Magnum quem probat eſſe VIRVM.

F

ALAERDI AMSTERODAMENSIS.

Nunc tota terra tegit, qui TOTA TERRA fuit. Alludit autem ad etymon Belgicum nominis, ALAERDE.

Venatoris, qui dum aprum figit, à ſerpente quem calcabat, mordetur.

Agnus, aper, Iuuenes, pereunt vi, vulnere, morſu,
Hic fremit, ille gemit, ſibilat hic moriens.

CVIVSDAM STEPHANI COMITIS.

Cui COMES in terris non omnibus eſſe volebat,
Gaudet apud ſuperos omnibus eſſe COMES.

LINÆ ANVS.

LINA anus hic iacet, mutetur proxima prima
Littera in E: ſiet vita peracta palam,

IOANNÆ ANGLOR. REGINÆ.

Phœnix IANNA iacet; nato Phœnice, dolendum
Sæcula Phœnices nulla tuliſſe duos.

S. VTHONIS PRIMI ABBATIS COENOBII METENSIS.

Abbas hic primus, VTHO nec laudibus imus,
Iam iacet vt limus, cælo requieſcat opimus.

Lapidis ſepulchralis Iuſto Lipſio poſiti inſcriptio, ibidem apud Minoritas, ita ſe habet.

G *Quod claudi potuit,*
Hic iacet.
S. P. Q. Antuerpienſis.
Inclyti viri.
Fama orbi nota.
Virtuti cælo recepta.
H. M. P.

Aliud incerti auctoris, PARISIIS.

Præſulis huius erant, quod habent hæc tempora rarò
Mens ſincera, manus larga, pudica caro.

Huc adduci nonnulla poterunt ex loco de Epiſcopis, *Titul. Epiſcopi Belgij.* Ex multis enim pauca aliquot ſelegimus, plura Lector reperiet palato ſuo non ingrata, apud Auctores, qui monumenta & inſcriptiones variarum Regionum poſteritati conſecrarunt. Inter quos F. Svveertius Antuerpianus, non infimum locum aſſequitur, vt qui exquiſita vndique monumenta nuper euulgauit.

ÆNIGMATICA OBSCVRA.

Exſtat Ænigma inciſum lapidi ſepulchrali, in Cathedrali HAMBVRGENSI.

O, Mors, Cur, Dens, negat, vitam.
Super.
Be, Te, Bu, Ne, Bis, Nam.
Ordine da primam media, mediámque ſequenti,
Debita ſic noſces fata. ſuperbe, tibi
Quid mortalis homo iactas te? quid tu ſuperbus
Cras forſan fies puluis, & vmbra breuis.
H *Quid tibi opes proſunt? quid nunc tibi magna poteſtas*
Quid tibi honor tam præſtans quid tibi forma tua nihil.

Viſitur BONONIÆ talis inſcriptio ſepulchralis.

AM. PP. D.

Ælia, Lælia Criſpis, nec vir, nec mulier, nec Androgyna, nec puella, nec Iuuenis, nec anus, nec meretrix, nec pudica.
Sed omnia.
Sublata neque fame, nec ferro, nec veneno.
Sed omnibus.
Nec cælo, nec aquis, nec terris,
Sed vbique iacet.
Lucius Agatho Priſcius, nec maritus, nec amator, nec neceſſarius, neque mœrens,

A *mærens, neque gaudens, neque flens, hunc nec molem, nec pyramidem, nec ſepulchrum.*

Sed omnia
Scit, & neſcit quid poſuerit.
Hic eſt ſepulchrum intus cadauer non habens.
Hic eſt cadauer ſepulchrum extra non habens:
Sed cadauer idem eſt, & ſepulchrum ſibi.

Ex monumentis editis per Sigefridum Rybiſch, Francofurti. Anno 1589. Georgius Remus I.C. ſic vertit Carmine

Nec vir, nec mulier fuit ÆLIA LÆLIA CRISPIS.
Non Herma & Veneris proles, verum OMNIA. Porrò
Non anus, aut virgo, iuuenisve infansve (annorum)
OMNIA enim fuerat ſimul & ſemel. Hæc neque ferro
Eſt ſublata, fameve, venenove; OMNIBVS illa
(Heu) periit, nec aquis, neque terris, nec iacet aſtris
Condita, ſed quacumque iacet nempe OMNIBVS illa eſt,
Non molem, non pyramidem, non pulchrum,
(Narro vera, mendacia) at OMNIA Eique
Neſcio quis ſtruxit, non mærens, ſed neque gaudens.
OMNIA quippe ſimul. Nodus num Gordius hic eſt?

De hoc ænigmate verè illud Maronis dici poteſt,
Cui non dictus Hylas?

Pœne omnium namque nationum ingenia in eo enodando B deſudarunt. Primus Marius Michaël Angelus, Italus, Philoſophus Patauinus, de aqua pluuia intelligendum dixit. Ioannes Turrius Brugenſis, Belga. I.C. de materia prima eſt interpretatus. Hos reiiciens Richardus Vitus Anglus C.L. de Niobe primum, poſt de anima, mox de Idea explicandum cenſuit, Poſtremo Nicolaus Bernardus, Medicus, Gallus, de Mercurio Chymico interpretatus eſt. I. Caſperius Geuartius Antuerpienſis. *lib. 3. Elector.* in ea opinione eſt, Amoris hic deſcribi Epitaphium.

IMITATIO PRIORIS INSCRIPTIONIS.

Viator
Mane, Lege, ambula.
Hic iacet.
Ander. Vortumnus, nec ſeruus, nec
Miles, nec Medicus.
Nec Laniſta, nec Sutor, nec Fur.
Nec Cauſidicus.
Nec fœnerator. Sed OMNIA.
Nec in vrbe vitam egit, nec ruri.
Nec domi. nec foris.
Nec in mari. nec terra. Neque
Hic. nec alibi.
C *Sed vbique.*
Nec fame, nec veneno, nec ferro.
Nec capiſtro.
Nec morbo ſublatus.
Sed omnibus.
Poſuit, H. Iolli, nec debitor, nec
Heres, nec cognatus,
Nec vicinus. nec neceſſarius.
Hanc neque molem. nec lapidem.
Nec tumulum.
Nec caſtrum doloris.
Sed omnia.
Nec tibi. nec illi. mihi. nec
Malè. nec benè volens
Sed omnibus.

EPITAPHIA BRVTORVM.

Inſcriptionum Honor etiam ad Bruta ab hominibus tranſiuit, & quæ illis natura ſuprà alia ſui generis largiter indulſit, literarum monumentis conſignata à variis, qui eorum lepores ac ingenium, tanquam beneficæ naturæ munera variè experti, ſuam velut gratitudinem erga illa memorabili inſcri- D ptione teſtati ſunt. Ordiemur ab Equis.

EQVORVM.

Extat Florentiæ ſepulchrum ad ripam Arni, infra nouum palatium equi, cui Carolus Capellus Venet. Legatus inſederat, in eoque hoc Diſtichon legitur.

Non ingratus Herus, Sonipes memorande ſepulchrum
Hoc tibi pro meritis, hæc monumenta dedit.

Obſeſſa vrbe Anno 1530 3. Id. Martij.

Apud Dionem de Boryſthene Equo Adriani Cæſaris legitur, quo in venando plurimum vtebatur, quod mortuo ſepulchrum fecit, columnam erexit, & Epigramma adſcripſit.

Iulius Capitolinus memoriæ prodidit Verum Imperatorem equo ſuo Volucri, quem ita amauit vt ei aureum fecerit ſimulachrum, & vuas paſſas, nucleoſque in vicem hordei in præſepe impoſuerit ſepulchrum in Vaticano fieri curaſſe. E

Sic fortiſſimus Rex Poloniæ Stephanus qui annis ſuperioribus regnauit equo ſuo generoſiſſimo, qui eodem quo frater eius Dominus Tranſyluaniæ extinctus fuerat; in loco quo haud procul ab arce Vilnenſi tumulatus eſt, monumentum erexit, his verſibus celebratum.

Regis Equus Stephani, forma, greſſuque ſuperbus,
Et curſu velox propè vicina conditur arce,
Qui moriens, Regis fratrem præſagiit ipſo
Sublatum è viuis docuit quod fama ſecuta.
Huic ſtatua erecta eſt monumentum teſtis equini.

Archidux Albertus, Sereniſſimus Belgarum Princeps equum quendam ſuum mirè generoſum, cognomento Nobilem, impensè adamauit. Qui & anno Domini milleſimo ſexcenteſimo ſaluum eum atque incolumem ex conflictu illo Flandrico, in quo Admirantius hoſtiles incidit manus, ad ſuos reduxit. Sequenti vero anno, eodem recurrente die, cum expiraſſet, Bruxellis in Archiducis equili hiſce contumulatus eſt verſib.

Siſte gradum ſpectator, ego de nomine dictor
NOBILIS, at præſto nobilitate viri.
Archiducis ALBERTO ſubſtraui tergora quondam,
Quando prope OSTENDAM Martia Erynnis erat. F
Illumque eripui pugnantem hoſtilibus armis,
Cum vel ei, mihi vel, mors ſubeunda fuit.
Me magis ardebat miles, quàm virginis inſtar,
Cernebat niuea creſcere fronte iubam
Hinc vt me raperet, crebrò ſua ſpicula & enſis
In caput ignoti thraxerat Archiducis
Enaſi, eduxique virum, meque ipſe reduxit
Incolumem, noſtra non erat hora necis
Aſt anno vertente die quo enaſimus ambo,
NOBILIS interij, cernite qualis eram.

Franciſcus Sweertius Antuerpienſis in ſelectis Chriſtiani orbis deliciis.

MVLÆ.

Ab Equis ad Aſinorum genus deſcendimus. Romæ in hortis Cardin. Sermonettæ, monumentum Mulæ conſpicitur, vt ſcribit *Porcatius in ſuo libello*, cui titulus, *Funerali Antichi*; inter Romam & Tibur, cui inſcriptio huiuſmodi adhæret aut inhæret. Dis pedibus ſaxum.

Chinchia dorſifera & clunifera, ac perſueta & manſueta, cuius in inſultura & ſultura commoda erat: Pub. Craſſus mula ſua Craſſa, benè ferenti. ſuppedaneum hoc cum riſu poſuit.

VIXIT ANN. III. MENS. XV. Dies noct. Secundò.

Tumulus Caballæ Philippi Cagoſſi. Romæ.

G
Miraris tumuli viator amplam
Molem? perlege carmen Hoſpes iſto
Non vir, non mulier iacet ſepulchro,
Non Bos, non Aries, non Aſellus,
Sed ruris Decus, atque Ruſticorum
Caballa hoc tegitur ſenis Cagoſſi.
Quam plus coniuge plus Nurus Philippus
Plus nata, atque oculis ſuis amabat;
Nam, cum pede claudicaret vno,
Ægro & duceret ſpiritum valeret,
Lethales quoque cancer occupauit,
Æterno & miſeram dedit ſopori.
Quare mœſtus tam ſenex Philippus
Defunctam decorauit hoc ſepulchro,
Ingens gloria immane vt careret
Ad ſeros quoque tranſeat Nepotes.

CANVM.

Frequentia illa ſunt, & quæ bruti iſtius indolem minimè brutam, fidem quoque & lepôres reſtentur. Xantippus canem qui iuxta triremem Athenis Salaminam enatauerat, in promontorio, humauit, quod adhuc Cynoſſema, id eſt canis monumentum nominatur.

Multa huius generis dedimus, *Loco de Canib. Tit. Epitaphiû.* quæ alias loco huic ſunt propria, & huc referri poterunt H Quibus pauca adiicimus, quæ cum Romæ, tum alibi leguntur

CATELLÆ. S.

Quod potui, tibi fida Catella ſepulchrum,
Digna magis cœli munere, quàm Tumuli.

Aliud.

Candenti è lapide tibi conuenit vrna, fuiſti
Candida tota pilo, candida tota fide.
Si cœlum vt quondam canibus patet, haud tua Terras
Incendet, ſed Ver Stella perenne dabit.

Item aliud. Romæ.

Parue canis, tibi parua domus, & corpore paruus
Et breuis eſt tumulus, & breue carmen habe.

PERDICIS.

Non te tam miſeram, ſcopulorum erratica Perdix,
Viatoribus lautis tantatenus canera.
Nec mihi Natura roſeum concreuit ad ortum
Alarum excuties nobile plumatium.

A *Nam tibi iam folijs caput abstulit, omniaque vno*
Abstulit, & fama vix satis illud erat.
Quare, ut tibi terra leuis sit sed grana, opto,
Ne mox reliquias eruat illa tuas.

LOCVSTÆ:

Exiguus quamuis ipsoque in limine nobis
Pro tumulo modicus pondet honore lapis:
At meritò tamen est, Hospes, laudanda Philænis:
Nam quæ spinosis ante Locusta locis
Vixit, cantantem geminis dilexit ab annis
Nunc postquam ferri sum viduata sonis,
Imposuit tumulo, nec spreuit luce carentem,
Eduxitque diu parua sepulchra dedit.

PORCELLI.

M. Grunnius Corocotta Porcellus
Vixit Annos D. CCCC. XCVIIII.
Quod si semis. vixisset
Optimi amatores mei, vel Consules
Vita rogo vos, ut corpori meo
De bonis condimentis
Nuclei, piperis, & mellis
Vt nomen meum in sempiternum
Nominetur.

PSITTACI.

B *Qui fide Franc. Svveertij Antuerp. quem ei mercator Batauus, pro summa IV. mille floren. Brabantic. quam debebat, cuique exsoluendo impar erat, ut aliquid dedisse videretur, misit:*

ERYCII PVTEANI EPIGRAM.

Rara auis interiit, dragmarum millibus empta
Bis sena, domino flebile delicium
PSITTACVS interiit SVVEERTII, sunt funera nummi:
Tanto pro pretio nil nisi verba dedit.
Ne tumulo careat vacua condatur in arca
Ne titulo, hic scribam, Millia multa iacent.
Plenam sic rursus contractes SVVEERTIVS arcam,
Plumas sic numerat, qui numerabat opes.

SVIS INDICÆ Romæ.

Gregis ne decus omnium fuisti
[Non hic de suibus loquor lutosis
Immundis, olidis, & inuenustis,
Quos turpissimos incubare cœno:
Sed quos vel bene delicata Virgo
Molli non neget in sinu fouere:
Quos Indus creat, auriferque Ganges]
Hanc Lucina puerperam sepulchro
Enixam geminos dedit catellos.
C *Quorum alter misera comes parenti,*
Mecum per Stygias vagatur umbras.
Alter qui mihi solus est superstes.
Si valent pia vota mortuorum.
Mentes flectere Cælitum precantum.
Cornicis secula longiora viuat.

PHILOMELÆ ibidem.

DIS AVIBVS.

Luscinia Philomela, ex Auiario Domitiorum selecta, versicolori, Pulcherrimæ, Cantrici suauiss. omnibus gratiss. ad digitum pipilanti; in poculo marmoreo caput abluenti, infeliciter demersa. Heu misella Auicula. Hinc inde volitabas tota garrula, tota festiua. Latitas modo inter pulla Lepynis loculamenta, implumis, frigidula, clausis ocellis. Licinia Philomela delicia sua quam in sinu pastillis alebat, in proprio cubiculo Alumnæ cariss. cum lacrymis Pos. Vale, & vola per Elysium.

In cauea picta saltans quæ dulce canebat:
Muta tenebrosa nunc taces in cauea.

MVSCÆ IN PATERA DEMERSÆ.

Et legitur Bredemberga in Cimbria.

D *Gustatrix iacet hic lautorum MVSCA ciborum*
Et conuiua frequens Principis ut tabulæ.
Non volucris rostro, stimulis nec aranea adacti,
Cretica sed gustans pocula, pota cadit.
Nil opus est luctu: quis enim tam nobile fatum
Lugeat? Est auro condita, mersa mero.

SYLLABVS ILLORVM QVI PVBLICARVNT EPITAPHIA, INSCRIPTIONES, &c.

Adolphus Occo Medicus.

Aldus Manutius in lib. de Orthographia.

Bernardus Brissonius lib. VII. de Formulis multa vetera recenset Epitaphia & de tumulis doctissimè scribit.

Balthasar Mentzius Saxo, Epitaphia Wittenbergensia.

Bernardinus Scadeonius Epitaphia Patauina.

Cæsar Baronius S.R.E. Card. in annalibus Eccles.

Franciscus Bernardinus Ferrarius de funere Christianorum parat legitimum & iustum opus Mediolani in Coll. Ambrosiano excitato à Frederico Borromeo Cardin. & Archiepiscopo Mediolanensi.

E Franciscus Svveertius F. Deliciis Christiani orbis, vbi dedit.

Ianus Gruterus in inscriptionibus Romanorum post Smetium.

Ioannes Kirchmannus Lubecensis de funeribus Romanorum lib. IV.

Ioannes Meursius de funere.

Iustus Lipsius dedit & auxit Inscriptiones Romanorum M. Smetij.

Laurentius Schaderus Saxo monumentorum Italiæ lib. 4.

M. Smetius Inscriptiones Roman.

Nathan Chytræus Delicias itinerum in Europa euulgauit.

Pantaleon Candidus, antiqua & recentia epit.

Petrus Andræas Canonherij Genuensis flores Epitaphiorum.

Petrus Apianus Mathematicus Inscriptiones Sacrosanctæ vetustatis.

Simon Grynæus Antigrapha monumentorum Basiliensium.

Tobias Fent pictor Vratislauiensis monumenta clarorum doctrina præcipuè toto orbe terrarum virorum cum Iconibus.

F Reges, Reginæ, Nobiles, & alij in Ecclesia Collegiata B. Petri VVest-monasterij sepulti vsque ad annum cIↄ.Iↄc. Excus. Londini absque nomine auctoris.

Epulæ.

☞ *Sacræ, funebres, honorificæ, victoriales, & similes, quære sub Tit. de Magnificentia.*

☞ *Videatur etiam Locus de Conuiuiis.*

* Equus.

☞ EQVI VBI *quære Tit. de Loco formaliter considerata quod locatum Vbi multa de Regionibus in quibus equi præstantiores.*

☞ EQVORVM PVTA *Puta eos pascere, instruere, cicurare, excitare. Vide in Loco de Operis Mechanicis Tit. opera mechanica versantes circa materiam inanimatam.*

G *§ Equorum &c.*

☞ AB EQVIS NECATI, *excussi, allisi, &c. Pete fusè ex Titulo de Morte. ibi. à Brutis Necati. multa hic in eandem rem.*

☞ IN EQVOS PRODIGI, *quære Prodigalitas.*

☞ *Equorum certamina, domitores, Diuinatio, amor. pete ex titulis propriis, & vide ea quæ in gratiam Lectoris subiiciemus.*

☞ *Equis diuites. vide Diuitia.*

EQVORVM COMMENDATIO, ET ELOGIVM.

Georgius Buchananus Poëta sui sæculi excellens, quamuis religione à Catholicis dissenserit, elegantissimum Equi elogium expressit his verbis.

Cætera rerum opifex animalia finxit ad vsus
Quæque suos. Equus ad cunctos se accommodat vsus.
Plaustra trahit, fert clitellas, fert esseda, terram
Vomere proscindit, dominum fert, siue natatu
Flumina, seu fossam saltu, seu vincere cursu.
Est salebras opus, aut canibus circumdare saltus
Aut molles glomerare gradus, aut flectere gyros.
H *Libera non vacuis ludit lasciuia campis.*
Quod si bella vocant, stimulos vigor addit in artus
It, domino & socius spirat ore & naribus iras,
Vulneribusque offert generosum pectus. & vnà
Gaudia, mœrorem, famem pondusque vicissim
Cum Domino: sortem sic officiosus in omnem.
Vt veteres nobis tam certo fœdere iunctum
Crediderint mixta coalescere posse figura.
Inque Pheretronios Centauros edere syluas.

Certè antiquitas Centauros ex equo infero, & supero homine finxit, vt equorum ingenium, Indolem, & docilitatem indicaret. Exempla pauca suggeram, quæ id doceant.

Etiam *Claudianus* Equum HONORII Imp. hoc carmine extollit.

O felix sonipes, tanti cui frena mereri
Numinis, & sacris licuit seruire lupatis,
Seu tua per campos vento nupta lusit Iberos,
Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
Argæa lauere niues, seu læta solebas
Thessalia rapido perstringere pascua saltu.

Accipe

A *Accipe regales cultus, & crine ſuperbo,*
Erecto virides ſpumis perfunde Smaragdos.
Luxurians tumido gemmata monilia collo:
Nobilis auratas tam purpura veſtiat armos
Et medium te zona liget variata colorum
Floribus,& caſtæ manibus ſudata Serenæ.
Perfruere genitale decus,ſic quippe laboras,
Maiorum ſtudiis,nec dedignatus equeſtres,
Moleri phaleras,genero laturo decorem.

☞ *Pete nonnulla ex Epitaphiis. Vbi Epitaphia quædam equorum.*

DOCILITAS.

Dio Caſſius Author, Traiano cum in fines Parthorum veniſſet,oblatum à Satrapis equum, doctum venerari hominem ritu adorantis,flectere anteriora genua, capite ante pedes anteſtantis ſubmiſſo.

Quid,& geſticulari,conuiuari, decumbere ſoliti. Ideoque olim in theatris equos adhibuerunt,Sybaritæ luxu & deliciis perditi,ſi vera ſunt quæ de illis fama vulgauit; equos aſſuefaciebant in conuiuium venire,ad tibiam ſaltare, pedes tollere, geſtuſque & vocem ad chordas edere.

B Ferunt fuiſſe tibicinem equorum magiſtrum,qui à Sybaritis fugerat ad Crotoniatas eorum tunc hoſtes. Defert ingenium & operam,effecturum ſe vt Sybaritas vincant. Copiæ colliguntur,& coëunt, tibicen ille has ducit,qui & plures inſtruxerat ea arte & aſtu. Egrediuntur Sybaritæ, & fiducia pleni: nam & equitatu præualebant,congrediuntur. Et ecce tibicines modulari certis formulis, quas dum exceperunt equi Sybaritarum,dum ſe ad conuiuia, non ad prælium accendi autumant,excuſſis ſeſſoribus,ſolenne domi tripudium ineunt, & acie turbata cæduntur. Sed & Circo, ſpectante Claudio Cæſare, excuſſis aurigis, viſi ſunt currere, circa metam ſe flectere,oppoſitos vitare, præmium depoſcere quod meruerant, indignantibus omnibus,verba ſunt Plinij;artes hominum ab equis victas.

C *Iulius Cæſar Scaliger* narrat tanquam oculatus teſtis, Agyrtam quendam equum puſillum,& deformem circumduxiſſe, cuius iuſſu,imo & nutu,ambulabat,properabat,currebat, ſaltabat,vel bipes vel quadrupes. Vinum inquit,bibere vidimus, in clunibus ſedentem anteriores pedes ad pateram ferre, peluim cruribus ſuſtinere, quaſi à tonſore lauaretur. Refert *Lipſius Cent.3. Epiſt.ad Belg. Epiſt.56.* Et peculiare caput de equorum docilitate, inſeruit in ſuum librum de venatione Beliſarius Neritinorum Dux.

Cæterum ſimilem hiſtoriam illi quæ eſt de victis Sybaritis, narrat de Cardianis equitibus à Biſaltis ſimili aſtu deuictis, *Athenæus lib.12.Dipnoſoph.c.6.*

QVALITAS A QVA COMMENDENTVR.

☞ *Vide quæ in progreſſu huius loci adducemus ex Oppiano Tit. Equorum qualitas,color,&c.*

FIDES. FIDELITAS

Erga magiſtros, Heros, Directores.

D De Equo Alexandri magni refert *Agellius*, & verbis illius *Lipſius*, quod capite & nomine Buchephalus fuerit; emptus ita Cates ſcripſit;talentis XIII.& Philippo Regi donatus.Super hoc equo, vbi phaleris ornatus, & ad prælium armatus fuerat, nullus excepto Rege inſedit, nec vt quis inſideret, patiebatur. Id vero de equo illo memorabile,quod cum eo vectus Alexander bello Indico,in hoſtium cuneos incautius penetraſſet, coniectiſque vndique telis equus confoſſus eſſet nihilominus moribundus penéq; exanguis, è mediis hoſtib. curſu viuaciſſimo Regem retulerit,atq; extra telorum iactum extulerit,ac quaſi Domini iam ſuperſtitis ſecurus, cum ſenſus ſolatio animam exhalauerit. In cuius rei gratam memoriam Alexander eo bello victor,vrbem eo loco condidit, quam de Equi ſui nomine Bucephalon appellauit,ita Agellius.

Seuerus Imperator, cum Prætorianos aſtu circumuentos exarmaſſet, quod Pertinacem deſeruiſſent, & occidiſſent: & qui inter eos equites iuberentur deſerere equos: fuit vnus, cuius equus teneri & ſiſti non potuit, quamuis ille repelleret, Dominum adhinniens & ſequens,quem ita permouit,vt educto gladio ſe & hunc interficeret, & addit Dio qui hæc ſcribit;equus ille ſpectantibus viſus eſt libens,lætuſque cum Domino mori.

In bello Punico ſecundo, graui illa Cannenſi clade, eques Romanorum Clælius fuit vulneribus confectus, & inter mortuos relictus, Mane facto, Annibal pugnæ locum petit, vt oculos tam immani cæſorum ſpectaculo paſceret. Clælius moribundus, ad ſtrepitum caput & linguam mouens, extremam vocem animamque cum gemitu effudit. Agnouit vocem Domini ſui equus, cui Numida iuxta Annibalem inſidebat,aures arrigit,ſeſſorem proſternit,currit per cadauera,& ante Dominum iam mortuum conſiſtit, colloque & armis ſubmiſſis inuitat ad ſcandendum, diro illo Annibale fidem animantis demirante.

E De equis Dominos per multa milliaria natando inſequentibus, donec Moguntiam cum iiſdem deuenirent, ſcribit etiam memorabilem hiſtoriam I. *Lipſius ſuprà.*

Virgilius de Pallantis occiſi equo.

——*Poſitis inſignibus Æthon,*
It lacrymans,guttiſque humectat grandibus ora;

Homerus Patroclo trucidato canit:

Ἵπποι δ' Αἰακίδαο, μάχης ἀπάνευθεν ἐόντες
Κλαῖον, ἐπεὶ δὴ πρῶτα πυθέσθην ἡνιόχοιο
Ἐν κονίῃσι πεσόντος ὑφ' Ἕκτορος ἀνδροφόνοιο
Æacidæ ſed equi paulum à pugna modo remoti,
Flebant,vt primum aurigam nouere peremptum
Hectoreis manibus deiectum in puluere fœdo.

F Teſtis eſt, *Plinius*, Antiochum Regem cum prælio Gallos fudiſſet, Contareti Ducis equum cæſo Domino conſcendiſſe: eſt hunc indignatione commotum, ſpretis lupatis ſe in abrupta dediſſe,non ſine graui & ſuimet, & equitis diſcrimine.

Idem Occiſo Scytharum quodam Regulo, ſingulari pugna, & ex prouocatione, cum victor ad ſpoliandum hoſtem accederet,ab equo eius morſibus & calce confectus fuit.

Solinus Polyhiſtor.c.43. varia huius virtutis equinæ exempla refert,ac inter alia, equos commemorat, qui non niſi primos Dominos cognoſcerent,obliuiſcebantur manſuetudinis.

De equis Mamalucorum in Ægypto ſcribit *P. Iouius*, quod inter prælia hoſtes morſu petant.

Sed id magis admirandum, quod rectoribus perditis, quos diligunt, fame mortem accerſant. Id quod de Soclis Athenienſis equo tradidit Ælianus. A quo cum amaretur ardentius Socles,veritus ignominiam,equum vendidit. Qui amaſio Domino deſtitutus, voluntariam ſibi mortem inedia conſciuit. *Phil.Camer.Cent.1.hor.ſucciſ.c.21.*

G Alexio Imp. Græcorum equus fuit Arabicus, inquit Nicetas,fului coloris, qui tyrannum fratricidam, ab Iſacij fratris cæde redeuntem, id eſt, ſagacitate cognouit, dorſo excuſſit, calce impetiit.

Quod paulò ante de Bucephalo Alexandri Magni equo, nullum præter eum ſeſſorem admittente diximus, idem de equo Iulij Cæſaris,qui fiſſis in duas partes prioribus vngulis natus illi erat;ſcribit Dio *lib.37. Rom. Hiſtoria*, quod præter Iulium,nullum ſeſſorem admitteret.

Equitem Francum memorat *Camerarius*, perſæpè equi ſui beneficio hoſtium inſidias euaſiſſe, quas is velut ſubodorabatur,eiuſque rei binas hiſtorias narrat *cap.23.Cent.1.horar. ſucciſiu.*

PIETAS, ET PROBITAS IN GENITORES.

Ariſtoteles memoriæ prodidit.Scytharum Regi equum generoſum fuiſſe,& pulcherrimæ ſobolis ſemper matrem, ea cauſa motum Regem,vt filium generoſum matri admiſceret, & ita ſtirpem augeret: ſed illum recuſaſſe. Cum nunc placuiſſet Regi tegi matrem, vt imprudens ſuperueniret: factum quidem,vt mox vt agnouit, facti indignatione motus, per abrupta fugiens ſe præcipitauit.

H Simile in Hiſpania Bœtica,noſtro ſæculo.Equus inter optimos inductus ad matrem inceſtandam lenociniis & vnguentis cognito crimine, morſu ſibi ipſe genitalia, demirantibus cunctis abrupit. Alibi, inquit Lipſius ſuprà, protrigam ipſum iuſtiore vindicta legimus ab ipſis interfectum.

Sed & erga ſorores notitia & amor, atque in comitatu earum libentiùs iugum ducunt.

DIVINATIONES ET PRÆSAGIA.

Homerus Xanthum Achillis Equum,velut mortem,ei præfari inducit. *Iliad. γ.*

Cæſaris equos,quos ad Rubiconem fluuium liberos dimiſerat & ſacrauerat,inſidiis in eum paratis, per aliquos ante & poſt dies cibo abſtinuiſſe,compertú fuiſſe,Ammianus ſcribit.

Valentinianum Principem pridiè quam periret, familiaris equus non admiſit;ſed præter morem repellebat. *Idem.*

Narrat de ſeipſo Iuſtus Lipſius, quod Anno M. D. LXX. equi cui inſidebat,beneficio & præſagio, à ſummo vitæ quod ſibi inopinato imminebat, diſcrimine fuerit ſeruatus, equo fluminis qui peruadendus erat, tutiora loca, etiam in aduerſa impulſus & obluctans,ineunte,& tranſeunte.

A EQVORVM CVRATORES. EOS

Paſcendo.

Excæcant Sdhythæ Nomades ſeruos omnes lactis gratia, quod ita parant. Sufflatoria oſſea fiſtulis ſimillima ſumuntur, eáque genitalibus equarum impoſita, ore inſlantur, interea dum alij equas emulgent. Hoc ideo ſe facere aiunt, quod venæ equarum ſufflatæ implentur, & mammæ deſcendunt. Poſteaquam emulxere lac, in concaua vaſa lignea diffunduntur. His circumpoſiti cæci ſerui, lac agitant. Cuius quod ſummum eſt delibatur, precioſiúſque habetur: vilius autem, quod ſubſidet. Huius rei gratia Scythæ quemcumque capiunt, viſu orbant. *Herod. lib.* 4.

Curando.

Riſaces equiſo ſimulata defectione Perſas ſiti perdere conatur. ☞ *Vide Titulum commeatum hoſtium perdere, inſicere, potus incommodando.*

Ocbares equiſo cuius aſtu Darius regnum Perſarum adeptus eſt. Nam cùm interfectis Magis, qui imperium inuaſerant, Perſarum proceres inter ſe eo pacto conueniſſent, vt in B cuius equus primus hinniret, regno poteretur: Ocbares manum vuluæ equinæ prius admotam naribus equi præbuit olfaciendam. Quo odore irritatus equus, primus edidit hinnitum. *Herod. lib.* 2.

Cùm Scipio Numantiam obſidens ſtatuiſſet inſpicere non arma modo militum, verum etiam equos, mulos & currus, quo pacto hæc quiſque ſibi haberet exercitata atque apparata: M. Marium tradunt produxiſſe equum pulcherrime ab ipſo nutritum, prætereaque mulum habitudine corporis, manſuetudine ac robore longè cæteris antecellentem: itaque cùm Imper. Mar. iumentis delectaretur, ac ſubinde horum faceret mentionem, tandem factum eſt, vt iocoſa laude, qui in officio ſe præſtaret aſſiduum, patientem ac induſtrium, mulus Marianus diceretur. *Eraſ. in Adagiis ex Plut. Mario.*

Fricando.

Ateas Thracum Rex, fricans equum, legatos Philippi rogauit, Num id faceret Philippus? *Plut. in Apoph.*

Inſtruendo Stratores.

☞ *Anabolius, i. Strator, qui equos ſternit, & in eos attollit reges. Etſi quoque pro inſtrumento ſumitur.*

Conſtantinus quidam ſtrator Artabaſdi, videns imaginem Dei Genitricis ſtantem, apprehenſum lapidem aduerſus eam C proiecit, & contriuit, & cùm cecidiſſet, calcauit. Et vidit in ſomnis aſtantem ſibi & dicentem: Noſti quam fortem cauſam in me operatus fueris? nempe contra caput tuum hoc feciſti. Poſtridie Saracenis murum oppugnantibus, tormenti lapide caput ei facieſque contrita fuit. *Paul. Diac. lib.* 21. *Rerum Rom. & Cedrenus.*

Agitando.

☞ *Agitatores, currum in ſacris certaminibus rectores.*

Incitando.

☞ *Huc illi qui aquam equis ſpargunt. A quo officio prouerbium, Frigidam ſuffundere.*

ERGA EQVOS GRATI.

☞ *Conſule Titulum de Gratitudine & Prodigalitate.*

M. Portium Catonem virum alias dignum laude, reprehenſum legimus, quod Equum quo conſularis vſus fuerat in Hiſpania, demiſiſſet, & vendidiſſet.

Ferunt Athenienſes equam è publico aluiſſe, quod cum templum Mineruæ, cui hecatompedon nomen, ædificarent, hæc reliqua iumenta quæ ſarcinas trahebant, vltro comitata D fuerit & velut ad laborem adhortata.

C. Caligula equum nomine Incitatum ad cœnam adhibebat, eique in auro hordeum opponebat; nec non aureis vaſis vinum propinabat. *Dio lib.* 59. *Rom. hiſt.*

Selymus Turcarum Imperator fertur, equum ſuum quem ſpadicei coloris ferunt fuiſſe, & Caroboulick à Turcis vocatum; liberum dimiſiſſe, & pabuli libertatem ad vitam impendiſſe, quod eius pernicitate, ex prælio, in quo à Baiezete patre ſuo prope oppidum Chiurli victus fuit, fuga ſaluus euaſiſſet. *Camerar. Cent.* 1. *hor. ſubciſ.*

Scribit *Petrarcha Dial.* 31 *de remed. vtriuſque fortunæ*, nouiſſe ſe in Italia Quendam, virum alioquin non vulgaris conſilij, & magni animi, qui ægrotanti equo quem amabat, aureum puluinar, ſericumque cubile ſubſternebat. & quamuis podagricus ipſe, equum nihilominus per dies tertio aut quarto inuiſebat, eumque blando murmure ſolabatur, nullumque non beneuolentiæ, ne dicam ſtultitiæ genus, infirmo illi: & languenti amico impendebat: extinctumque mox luxit, ceu filiorum aliquem. Quod vt homine mentis ſanæ indignum eſt; ita & E humanitas erga bruta, laude ſua carere non debet.

EQVORVM POSSESSIO.

Equis diuites. Conſule locum de Diuitiis.

EQVORVM FEROCIA.

Solere equos ferociam denuntiare, diductis naribus, experientia docet, quod & *Claudianus* expreſſit, amantis Equi furorem deſcribens:

Nobilis haud aliter ſonipes, quem primus amoris
Sollicitauit odor, tumidus, quatienſque decoras
Curuata ceruice iubas, Pharſalia rura
Permeat, & notos hinnitu flagitat amnes
Naribus accenſis.

Scribit *Cenzo in hiſt. noui orbis lib.* 2. *cap.* 8. Indos occidentales habere equos, quos Pacbos vocant, adeo formidabiles, vt mille pedites eorum, etiam à tribus equitibus in fugam conijciantur. Et addit. Eos magis formidare illud animal, quam omnia Hiſpanorum arma. Imo ſolere illorum ferociæ adſcribere, quod à Chriſtianis ſuperentur.

Quin ante Hiſpanorum aduentum, equos Indis pleriſque ignotos fuiſſe fama eſt, vnde equites conſpicati, Hypocentauros æſtimabant, & turmatim in fugam conijciebant, inſolito illo nouorum portentorum ſpectaculo terrefacti.

EQVÆ EQVIS MASCVLIS FORTIORES ET VELOCIORES. F

Equas maſculis præualere compertum eſt, earumque vſum apud veteres Germanos celeberrimum. Emittunt enim inter currendum vrinam, quam equi niſi ſubſiſtant, detinent, & ſtranguriæ morbo exanimantur, quod obſeruauit *F. Patricius l.* 5. *tit.* 2. *de Reg. hiſt.*

Non ignorauit id Baiazetes Turcor. Imp. in prælio illo quod acerrimum geſſit cum Tamire Tartaro, quem Tamerlanem nuncupant. Cùm enim ſtragem ſuorum cerneret & fugam, protinus equam conſcendit, & velociſſimo curſu fugit, at fugientem inſecuti hoſtes nunquam in ſuam poteſtatem redegiſſent, niſi equa intoleranda ſiti extimulata, è proximo flumine bibiſſet, & de pernicitate ſua nonnihil remiſiſſet.

Felicius Dario Regi Equæ aſcenſus obtigit, vt qui profectus contra Alexandrum Magnum in Ciliciam, & prœlio ingenti ſuperatus, equæ inſidens, periculo ereptus fuit, quod illa pulli recordaretur quem domi reliquerat, & ad quem ſumma pernicitate cum ſeſſore properabat. G

EQVORVM QVALITAS. COLOR. PRETIVM. ÆTAS.

☞ *Huc transferri poſſunt quædam ex Titulo de Loco. Videlicet Loca propria equorum &c.*

Celebrantur Equi Marones, quorum naturam bonam indicant albi & nigri, atque fului pili, ob temperatam quandam miſtionem humorum.

Huc referuntur etiam ij, qui albi ſunt ac maculoſi, quos Itali à muſcarum ſimilitudine, muſcatos vocant.

Albi, albicantes, & nigri vnicolores improbantur, niſi pede, fronteve, aut iuba, aut aliqua corporis parte notam habeant, è contra, magno pretio rubri inſigniti præter alios cenſentur, quos Virgilius Spadices, & Baios Itali vocant.

Solinus indicia generoſi equi, in potando ex naribus ſumit, quo quis, inquit, acrior fuerit, ſpeique maioris, eo profundius merſitat nares in bibendo.

Inter Europæos equos Hiſpani reliquis præſtant, vnde ex eo Hiſpania equini pecoris alumna celebratur.

Encomia equorum variorum generum, recenſet fusè Petrus Quinqueranus *de laudibus Prouinciæ fol.* 29.

Conſtat ex ſacris Literis, quale fuerit pretium Equorum H Ægyptiorum, tempore Salomonis Regis, qui aluit copioſum equitatum. Ita legimus *in lib. Regum.* Egrediebatur quadriga ex Ægypto, ſexcentis ſiclis argenti, & equus centum quinquaginta, *lib.* 3 *c.* 10. Centenos autem quinquagenos ſiclos in ſingulos equos, pretium computat Budæus nummo noſtro: ſexagenos aureos coronatos, quo fit, vt quadriga id eſt quaterni equi iugales XXIV. libris conſtiterint, quæ ducentis & XL. coronatis æſtimatæ ſunt.

De pretio quod pro Bucephalo exſolutum eſt, diximus ſupra. Porrò Equorum & Equarum vitam longæuam, ad quinquageſimum vſque annum Plinius extendit, vt obſeruauit *F. Patricius lib.* 8. *c.* 41. Additque. Ea vero optanda non eſt: fiunt enim inutiles non modo rei bellicæ, ſed & vectandis ſarcinis. &c.

Vltra quidem vigeſimum annum non poſſe generare equū nec equam vltra decimum concipere, naturales affirmant.

A *Oppianus lib. 1. de Venat. v. 173.* Equorum præſtantiam deſcribit his verſibus.

Equum iam omnes præſtantiſſimum obſeruarunt
Gnari equeſtrium curſuum, & armentorum magiſtri,
Formis qui talibus toto corpore munitus ſit:
Anguſtum ſupra ceruices, arduum, ſublime caput
Erigat magnum ipſe teretibus membris
Alto capite: extremam autem genam ad collum inclinet:
Amplum ſit, latúmque interciliũ: Ex capite autem
Circa frontem capillorum denſi quatiantur cincinni:
Oculus et ſit ternus, flammeus, ſuperciliis truculentus:
Lata nares, et hiatum amplum, aures breues:
Reflexum collum ſit ceruice hirſutas habentis equi,
Perinde quaſi ſetoſa criſtam mouet galea.
Latum ſit pectus, oblongum corpus, lata terga,
Et ſpina gemina in medio coſtas pinguefaciens:
Procurrat vero prolixa à tergo & piloſa cauda,
Femora autem bene compacta, ac muſculoſa ſint vt informa
Rectè prolixaque ſint pedum longa tibia,
Et valde graciles, & carne deſtituta crura
Qualia ſunt longa cornua habentibus, & pernicibus ceruis,
Et ſaltum incitnet, currat verò rotunda vngula.
Alta admodum à terra, denſa, cornua firma.
Talis nobis pergat ad acre ferinum prælium,
Animoſus, ſocius laborum, Martius ſtrenuus equus.
B *Tyrrheni tales, atque Armenij, & Achæi,*
Cappadocéſque inclyti ante Taurum paſcuntur.
Miraculum verò in Cappadocibus ingens vidi pernicibus,
Quoad quidem tenellum in ore dentem,
Et lacteum ferunt corpus, ſunt imbecilli,
Celeriores autem fiunt, quanto magis ſeneſcunt,
Illos ad bellum acre armaueris,
Vtraſque inferas: quia admodum ſunt audaces
Ad arma occurſandum, conſertámque perrumpendam cohortem,
Atque aduerſum feras Martias depugnandum, &c.

* EQVESTRIVM RERVM AC EQVORVM COMMENDATIO, VSVS, DIRECTIO, IN EXERCITV ET BELLO.

ITEM EQVITVM PRÆCEPTA ET EXERCITIA.

MAGISTERIVM QVOQVE ET PRÆFECTVRA

Ex Xenophonte, & Philoſtrato.

Et quidem *Xenophon* vt cætera omnia, ſic etiam de hac re luculenter ſcribit, dum Cyrum Regem inducit ita loquentem: Quandoquidem ex eo, quod rem equeſtrem diu nobis exercere contigit, vſum eius aliquem adſequuti videmur, licet amicis iunioribus indicare, qua re futurum ratione putemus, vt
C equos rectiſſimè tractent. Scripſit quidem & Simo de re equeſtri, atque idem conſecrauit equum aheneum Athenis in Eleuſinio, ad cuius baſim ab ſe præſtita effinxit. In eius libro quæcunque reperimus ſententiæ noſtræ conuenientia, nequaquam ex his noſtris delebimus, ſed eo lubentius cum amicis communicabimus, quo maiorem illo quoque nomine fidem habitura ducimus, quod vir equeſtris rei peritus nobiſcum conſentiat. Quæcumque idem prætermiſit nos indicare conabimur. Primum vero perſcribemus, quo pacto quis in equorum emptione quam minimum circumueniatur. Itaque pulli adhuc indomiti corpus explorandum eſſe, manifeſto patet. Nam animi non admodum certa præbet indicia, qui necdum conſcenditur. At in ipſo corpore primum pedes inſpiciendos dicimus. Sicut enim domus, nulli fuerit vſui, ſi ſuperioribus egregiè inſtructis, non etiam fundamenta conuenientia ſubiiciantur: ita nec equi bellatoris vſus fuerit vllus, ſi pedes vitioſos habeat, licet alia ſint in eo præclara omnia. Nec enim vllis dotibus ſuis vti poterit. Pedes autem exploret quiſpiam, primum vngulas inſpiciendo. Nam hæ ſpiſſæ longe tenuibus ad bonitatem pedum præſtant. Deinde nec illud negli-
D gendum, ſintne ſublimes vngulæ tam anterius, quam poſterius, an depreſſæ vel humiles. Nam ſublimes longè à ſolo remotam habent teſtudinem, quam vocant, quum depreſſæ vel humiles, ſic comparatæ ſint vt Valgorum more tam firmioribus, quam teneris pedum partibus in inceſſu vtantur. Etiam de vngularum ſonitu bonis præditos pedibus agnoſci, tradit Simo, ac recte quidem. Nam vngula concaua ſolo impacta, non aliter, atque cymbalum aliquod reſonat *cap.* 1.

Et quoniam hinc orſi ſumus, indidem ad reliquum corpus adſcendendo progrediemur. Oportet igitur oſſa, quæ ſupra quidem vngulas exiſtunt, infra callos tamen caninos, quos vocant, ſeſe porrigunt, neque nimis eſſe recta, veluti capræ, (quippe quum ſolidiora ſint, equitem ſuccutiunt, & huiuſmodi crura citius etiam inflammantur) neque nimis eadem depreſſa. Nam calli denudarentur, & exulcerarentur, ſiue per glebas, ſeu per lapides equus ageretur. Oſſa tibiarum ſpiſſa debent eſſe Quippe corporis hæc fulcra ſunt. Non tamen venas, neque carnes craſſas habeant Etenim alioquin, dum in aſperis locis equus agitur, hæc ſanguine impleri neceſſe ſit, & callos eximere, atque ipſa quidem crura intumeſcere, cutem vero abſcedere: quæ laxior ſit, vſu venire ſæpius ſolet, vt etiam ſura laxata claudicet equus. Cæterum ſi genua pullus in inceſſu molliter inflectat, exiſtimare liceat, itidem habiturum crura mollia, quum adequitationis vſum idoneus erit. Omnes enim progreſſu temporis, flexus genuum molliores conſequuntur, & qui ſane non abs re probantur. Nam equus huiuſmodi minus & offendit, & fatigatur, quam cruribus rigidis præditus. Femora ſub ſcapulis ſi craſſa ſint, & robore præſtabunt & elegantia, ſicut in virili quoque corpore. Pectus ſi paulo ſit amplius, magis erit aptum, ſiue ſpectes venuſtatem, ſeu robur, ſiue non per interualla, ſed longo temporis tractu mouentem crura velis equum. A pectore ceruix non vt verris, prona & præceps enata ſit, ſed ita recta tendat ad verticem, vt gallinaceri: nihilominus in ipſo flexu incurua. *cap.* 2.

Caput oſſeum, paruas habeat maxillas. Sic enim fiet, vt
F equi ceruix ante ſeſſorem ſit, oculus ante pedes ſpectet. Nec item contumax eſſe poſſit equus huiuſmodi, licet admodum ſit animoſus. Nam equi quoties eſſe contumaces volunt, non ceruicem & caput inflectunt, ſed extendunt. Conſiderandum etiam, teneræ ſint ambæ buccæ, necne, an harum alterutra, Quippe quorum buccæ diſſimiles ſunt, alterutra plerumque tractabiles duntaxat euadunt. Si exſtantes habeat oculos, magis eſſe videntur vigilantes, quaſi concauos, ac longiori ex interuallo proſpicere. Nares patulæ perſpirabiliores ſunt compreſſis, & equo formam terribiliorem præbent. Etenim quum vel equus equo ſuccenſet, vel in equitatione commouetur, nares magis ſolito diducit. Vertex maior, & aures minutæ, ſpeciem capitis equini magis honeſtam efficiunt. Armorum eminentium ſublimitas & ſeſſori equiti tutiorem, & armis atque corpori firmiorem compagem tribuit, eadémque duplex ſimplici commodior eſt ad inſidendum, & delectabilior adſpectu. Latera dimiſſiora, ventriſque reſpectu turgiduſcula, pariter efficiunt, vt equus & ſedem præbeat aptiorem, & robuſtior ſit, & pabulo melius fruatur. Lumbi quo latiores & ſuccinctiores erunt, eo facilius partes equus anteriores attollet, ac poſteriores adtrahet. Eadem ratione fiet, vt aluus eſſe
G minime vaſta videatur; quæ ſi magna ſit, partim deformat equum, partim debiliorem, & minus oneri geſtando reddit idoneum. Coxas latas eſſe conuenit, & carnoſas, vt lateribus & pectori reſpondeant. Quod ſi ſolida ſint omnia, magis expeditus ad curſum, & velocior equus erit. Femorum partes ſub cauda ſi latiore linea diſcretas habeat, ſane fiet, vt crura poſteriora longiore inter ſe interuallo collocet: quod ipſum efficiet, vt inceſſus equi ſub inſeſſore terribilior ſit, atque firmior, & omnia ſeipſis meliora. Licet hoc vel ex hominibus deprehendas. Nam quum aliquid de terra tollere volunt, nemo non id potius cruribus diuaricatis, quam compreſſis, facere conatur. Teſtes equus non magnos habere debet, quod in pullo perſpici non poteſt. De poſterioribus talis ſiue tibiis, & callis, & vngulis, eadem dicimus, quæ de anterioribus, *cap.* 3.

Lubet etiam ſcribere, quibus indiciis de magnitudine coniecturam aliquis facere poſſit, vt minimè fallatur. Nam cui pullo recens in lucem edito prææltæ fuerint tibiæ, is maximus euadit. Omnium quippe quadrupedum vt tibiæ, progreſſo temporis, in magnitudinem non admodum excreſcunt: ita reliquum corpus ea ſumit incrementa, quæ tibiis reſpondeant. At-
H que hoc modo qui pulli formam examinant, maxime nobis aliquem poſſe conſequi videntur, qui & bonos habeat pedes, & robuſtus ſit, & iuſta carnis, habitudinis, ſtaturæ proportione præditus. Quod ſi maxime quidam in ipſo mutantur incremento nihilominus hac confidenter vtendum exploratione. Nam longe plures egregia corpora, quum initio turpes ſint, adipiſcuntur, quam fœdi de pulchris euadant. *cap.* 4.

Cæterum quo pacto pulli tractandi ſint, perſcribendum nobis videtur. In vrbibus quidem equeſtris rei cura mandari ſolet iis, qui & copiis locupletiſſimi ſunt, nec in parte reipublicæ poſtrema verſantur. Longè verò ſatius eſt, tum adoleſcentem bonæ corporis conſtitutioni, ac rei equeſtri, vel hac iam percepta, eiuſdem exercitiis operam dare, quam pullis domandis intentum eſſe, tum hominem ætate prouectio-

A rem familiæ amicorum ciuilium, bellicarúmque rerum curam potius gerere, quam pullis tractandis occupari. Quod ſi quis de pullorũ educatione mecũ in eadem ſententia eſt, haud dubiè pullum domandum locabit. Sic tamen locandus erit, vt quaſi quum puer alicuius artificij diſcendi cauſa magiſtro traditur, litteris ipſe conſignes, quibus rebus inſtitutum pullum reddi tibi velis. Nam iſta pullorum domitori pro indiciis erunt quas ad res equum exerceri debeat, ſi mercedem accipere velit. Id tamen ante curandum, vt pullus domitori manſuetus, & tractabilis, & hominum amans tradatur. Etenim horum pleráque domi à curatoribus ſuis diſcunt, ſi quidem hi conſiderent pullum etiam quieſcente eo poſſe peruenire, vt eſuriat, & ſitiat, & iracundus ſit: at idem vt comedat, vt bibat, vt moleſtis à rebus liberetur, nonniſi per homines fieri poſſe. Quippe ſi hæc eis eueniant, non diligi duntaxat homines à pullis, verum etiam expeti neceſſe eſt. Præterea contrectandæ partes corporis, quas inprimis equo iucundum eſt palpari. Sunt autem illæ, quæ pilos denſiſſimos habent, & quibus ſi moleſti quid accidat, equus ipſe nullam ferre poſſit opem. Iubeatur quoque curator ducere pullum per hominum turbam, & ad ſpecies omnigenas omnigenóſque ſtrepitus admouere: B quorum ſi qua pullus reformidet, non ſæuiendo, ſed mitigando demonſtrari debet, res minimè duras eſſe. Ac de pullorum quidem inſtitutione ſufficere mihi videtur, hæc imperito facienda præſcripſiſſe. *cap. 5.*

Quum vero equum aliquis homini ferendo iam idoneum ſibi comparat, quas tenere commonefactiones debeat, ne in emptione decipiatur, literis prodemus. Primum non ignoret, quæ ſit ætas equi. Nam qui dentes, quos indices vocant, nullos amplius habet, is neque ſpe delectat, nec item diſtrahi facilè poteſt. Quum certò de ætate conſtat, ignorari rurſum non debet, quo pacto frænum ore, lorum verticale circum aures admittat. Ea vero haudquaquam ignorari poterunt, ſi emptore ſpectante frænum immittatur, & eodem ſpectante eximatur. Secundum hæc animaduertendũ, qui tergo ſeſſorem accipiat. Nam equi plerique difficulter admittunt ea, quibus admiſſis, ad laborandum ſe coactum iri perſpiciunt. Conſiderandum quoque, num conſcenſus, ab aliis equis digredi velit an ad eos adſtantes reſpectans ſeſe deflectendo conuertat. Sunt etiam nonnulli, qui propter educationem malam ex ipſis exercitiis equeſtribus ad receſſus domeſticos aufugiunt. Altera duntaxat maxilla tractabiles, tum ea prodit equitatio, quam C compedem vocant, tum longe magis ipſius in equitatione curſus mutatio. Nam plerique deflectere nolunt ab inſtituto curſu, niſi maxilla contumax cum inflexione domum verſus tendente conueniat. Sciri quoque debet, an equus laxatus ad celerem curſum cito inhibeatur, & an reuerti velit. Expedit etiam non ignorari, num ictu excitatus, eodem modo velit obtemperare. Nam famuli quidem, & exercitus immorigeri, nullus vſus fuerit; at equus inobediens non tantum inutilis eſt, verum etiam ſæpenumero facit quod proditor ſolet.. Et quoniam equum bellatorem inſtituimus emere, periculum eorum omnium faciendum erit, quorum in bello periculum fieri ſolet. Ea ſunt, tranſilire foſſas, muros ſuperare, in prærupta euadere, de præruptis deſilire. Periculum quoque faciendum equitationi, accliuis, & decliuis, & obliquæ. Nam hæc omnia tum animum equi, tum laborum tolerans, tum corpus, an ſanum ſit, explorant. Neque tamen reiici debet, qui non valde inſigniter hæc præſtat. Etenim plerique, non eo deficiunt, quod præſtare nequeant, ſed quod aliarum rerum rudes ſint: quas ſi didiciſſent, & conſuefacti eſſent, & exercuiſſent, egregiè præſtarent omnia modo ſani ſint, minimeque vitioſi. *c. 6.*

A meticuloſis quidem equis cauendum. Nam qui valde trepidi ſunt vt hoſtibus de ſe damnum dari non ſinunt: ita ſæpe- D numero ſeſſorem quoque fruſtrati, grauiſſimas in difficultates coniiciunt. Cognoſcendum etiam, num aliqua ſit in equo vel aduerſus equos, vel aduerſus homines ſæuitia, numque ſit implacabilis. Nam iſtæc omnia dominis moleſtiam creare ſolent. Cæterum in frenum admittere, vel accipere ſeſſorem detrectet equus, eum moribus aliis, multo magis etiam perſpicere quiſpiam poſſit, ſi equo iam defatigato, rurſus facere conetur, quæ ante equitationem fecerat. Quotquot ſane laboribus ſemel obitis, alios deinde ſubire non recuſant, argumenta ſatis idonea tolerantis animi de ſe præbent. Ad ſummam, pedibus bonis præditus, & mitis, & ſatis ad curſum celer, & qui tum velit, tum poſſit ſuſtinere labores; ac lubenter pareat, eum verò credi par eſt, minimum exhibiturum moleſtiæ, ac inprimis equiti ſalutis auctorem in rebus bellicis futurum. E Quibus autem vel propter ignauiam frequenti opus eſt incitatione, vel propter animoſitatem nimiam frequenti blandimento, & operoſa tractatione: hi & manibus equitis negotium faceſſunt, & in periculis animum perturbant. *cap. 7.*

Enimuero quum quis equum tam ſibi probatum emerit, domúmque deduxerit, ſtabulum quidem ea parte domus eſſe conuenit, vbi dominus equum frequentiſſimè ſit conſpecturus; nec minus vtile, ſic equile ſtructum eſſe, vt non magis equi pabulum de præſepi, quam domini cibus è penu ſubtrahi furto poſſit. In hoc qui negligens eſt, mihi quidem ſeipſum negligere videtur. Etenim manifeſtum eſt, dominum in periculis equo corpus ſuum credere. Neque duntaxat habere prodeſt munitum equile propterea, ne furto pabulum auferatur: verumetiam quod ſtatim deprehendatur, ab equo pabulum non egeri. Quod vbi quis animaduerteret, vel os abundans humore, curationis indigere ſciat, vel equum fatigatum, requietem poſcere; vel crithiaſin aliámve quempiam morbum ſubrepere. Sunt autem vt in homine, ſic etiam in equo ab initio ſanabiliora omnia, quam vbi occalluerint, neglectique per errorem morbi fuerint. *cap. 8.*

Quemadmodum vero pabuli & exercitiorum equi gerenda eſt cura, quo robuſtum ſit corpus: ſic etiam pedibus adhibenda diligentia. F Stabula quidem humida, leuiáque bonas etiam a natura corrumpunt vngulas. Oportet verò, ne humida ſint, deflexum habeant, neve ſint læuia, lapides coniunctim defoſſos contineant, vngulis magnitudine reſpondentes. Nam ea ſtabula, præter indicatos vſus, equorum inſiſtentium pedes quoque ſolidiores efficiunt. Deinde curatoris erit, vt equum è ſtabulo educat, vbi diſtringendus erit: & à prandio religet a præſepi, quo maiori cum voluptate veſpertinum ad pabulum accedat. Rurſus vt ſtabulum exterius quam optime comparatum ſit, & equi pedes reddat robuſtiores, rotundorum lapidum in viis iacentium, libræque pondus habentium, plauſtra quatuor aut quinque paſſim ſubſternat, & ferro conſtringat, ne diffundantur. Super hos inſiſtendo, tanquam in via lapidea, ſemper aliqua diei parte obambulet. Neque vero fieri aliter poteſt, quin vngulis perinde vtatur, ac in inceſſu, ſiue diſtringatur, ſeu pungatur. Ipſæ præterea pedum teſtudines à ſubſtratis hoc modo lapidibus ſolidiores redduntur. Quemadmodum autem vngularum haberi ratio debet, vt ſint firmæ: ſic etiam oris, vt tenerum ſit, eadem vero res & homines carnem, & os equi tenerum eiiciunt. *cap. 9.*

G Cæterum & illud equeſtris viri nobis eſſe, videtur, vt equorum curatorem habeat, ea callentem, quæ tractando ſint equo. Primum igitur huic ſciendum, nunquam eius lori, quo equus ad præſepe ligatur, nodum id loci faciendum, vbi verticale fræni lorum applicatur. Quippe quum frequenter equus ad præſepe caput moueat, niſi lorum hoc abſque noxa circũdatum ſit auribus, cauſam vlceribus ſæpenumero præbebit. Si vero hæ partes exulcerentur, tam ad frænandum, quam diſtringendum ſe difficiliorem vt præbeat equus, neceſſe eſt. Expedit etiam, curatori datum hoc eſſe negotij, vt equi ſtercus atque ſtramenta quotidie in vnum locum exportet. Etenim ſi hoc faciat, & ipſe moleſtia facile liberabitur, & eadem opera commodum equo adferet. Sciendum vero, debere curatorem equo capiſtrum quoque circumdare, ſiue ad diſtrictionem, ſiue ad volutabrum educat. Immo ſemper, quoties equum ſine fræno ducit, capiſtro eum conſtringet. Quippe capiſtrum vt reſpiratione non impedit, ita mordendi facultatem adimit, adeóque circumdatum, equos ab inſidiis faciendis reuocat. Etiam ſupra caput adligandus eſt equus. Nam quidquid tandem ob os moleſtum equo accidat, ſurſum iactare caput ductu naturæ ſolet. Itaque ſi caput ſic adligatus iactet, magis H laxat vincula, quam diſrumpit. *cap. 10.*

Quum diſtringit equum curator, à capite quidem, & à iuba incipiat, quod fruſtra purgẽtur inferiora, ni partes eæ ſuperiores mundæ ſint: deinde reliquo corpore cunctis ad detergendas ſordes comparatis inſtrumentis ſit vtendum, vt erigantur pili, & pro ſitu eorum naturali puluis excutiatur. Spinæ verò pili nullo tangendi ſunt inſtrumento, ſed manibus fricandi, mollioréſque reddendi; prout natura ſe inclinant. Sic enim hanc ipſam velut equi ſellã minime curator læſerit. Caput aqua debet ablui. Quippe quum ſit oſſeum, ſi ferro vel ligno purget, equum dolore adfecerit. Iuba quoque anterior humectanda eſt. Nam quum prolixiores hi pili ſunt, vt equo cernendi facultatem non impediunt, ita repellunt ab oculis, A oculis quæ moleſtiam creare poſſent. Deos quidem ipſos exiſtimare conuenit, equo pilos hoſce dediſſe, magnarum aurium loco, quas aſinis & mulis, ad oculos tuendos, conceſſerunt. Eluenda quoque cauda cum iuba, quum omnino effici oporteat incrementa pilorum, caudæ quidem, vt equus hanc quam longiſſime porrigit, res moleſtas abigat, colli vero, vt ampliſſimum conſcendendi adminiculum præbeant. Quin etiam elegantiæ cauſa conceſſæ ſunt à diis equo tam colli, quam anteriores iubæ cum cauda. Argumento eſt, quod equæ gregales non perinde ad coitum aſinos admittant, dum haſce comas integras habent. Ideoque coitus cauſa tondent equas, quicunque cum eis aſinos coire volunt. Cæterum eluere crura nolumus. Etenim vt nihil habet vtilitatis, ſic noxia eſt vngulis humectatio crurum quotidiana. Nimia quoque ſub aluo nonnunquam intermittenda ſordium abſterſio. Nam hæc imprimis equo dolorem adfert: & quanto mundiores eæ partes fuerint, tanto plura moleſtiam equo parientia ſub aluo ſeſe colligunt. Imo tametſi magnopere quis laboret in his expurgandis, vix tamen educi poteſt equus, quin mox immundus ſit ſimilis. Quapropter hæc committenda ſunt. Crura quoque manibus ipſis diſtringi, ſatis eſt. c. 11.

B Indicabimus etiam, quo pacto quis cum minimo diſcrimine ſuo, & equi commodo maximo, diſtringere poſſit. Quippe ſi eandem in partem cum equo ſpectans, crura detergat: erit in periculo, ne tum genu, tum vngulam equus ori eius impingat. Sin aduerſam in partem oculos dirigat, & inter abſtergendum, extra crus ipſum, propter ſcapulam procumbens, defricet, nec mali quid ipſe patietur, & vngulam equi aperiens, habere teſtudinis curam poterit. Eodem modo poſteriora quoque crura detergat. Scire vero debetis, qui propter equum verſatur, tam hæc, quam alia, quæ fieri debent, minime ſic facienda, vt vel in equum aduerſum vel auerſum eatur. Nam ſi conetur improbus eſſe, plus vtroque modo poterit equus, quam homo. Verum ſi quis à latere accedat, nullo cum diſcrimine ſuo equum tractare prolixè poterit, *cap.* 12.

Quum ducendus eſt equus, vt eum à tergo ſequens ducas, propterea non probamus; quod qui ducit equum hoc modo, minime ſibi ab eo cauere poſſit, quum equo maxima facultas ſit, quidquid velit, agendi. Rurſus equum ſic condocefacere, vt ad longum lorum te præcedente pone ſequatur, has ob cauſas improbamus. Poteſt enim equus, in vtram partem velit, nocere: ſimulque poteſt ita ſe conuertere, vt aduerſum ſeſe ducenti obiiciat. Et vero ſi plures equi hoc modo ducantur, qui fieri poſſit, vt à ſe inuicem abſtineant? At equus à latere C duci conſuefactus, vt minime vel equis, vel hominibus nocere poterit, ſic etiam aptiſſimè comparatus erit equiti, ſi quando conſceſſionem celerem vſus poſtulet. Vt autē rectè curatur etiā frænū immittat, primū ab equi latere ſiniſtro accedat, deinde habenas capiti circumiectas ſummis humeris imponat, & lorum verticale dextra ſuſtollat, ſiniſtra lupos admoueat. Quod ſi equus admittet, manifeſtum eſt, applicanda eſſe fræni lora. Sin os minime diducat, admoto dentibus fræno, maior ſiniſtræ manus digitus equi maxillæ inſerendus erit. Nam plerique, ſi hoc ſiat, os pandunt. At vero ſi ne ſic quidem frænum admittat, propter eum dentem, qui caninus dicitur, labrum premat. Etenim perpauci frænum non admittunt: ſi hoc eis accidat, ſciat hæc quoque curator. Primum, ne vnquam ducat equum habenis. Hoc enim efficit, vt equi alterutra maxillarū intractabiles euadant. Deinde, quantum à maxillis frænum diſtare debeat. Nam frænum ſi nimis ſtringat maxillas, ſic os callum obducit, vt ſenſum omnem amittat. Idem ſi nimis ad extremum os vſq; demittatur, equo facultatem præbet, vt lupatum mordens, parere nolit. Et nequaquam equus eiuſmodi D reb. exacerbandus eſt, quū laborē ſubire debet. Quippe tantū in eo momēti ſitū eſt, vt equus frænū libenter accipiat, vt nullis ſit prorſus vſui, qui non admittit. At vero ſi non ſolum frænetur, quum ſubiturus eſt laborem, verumetiam quum ad pabulum, & quum ex equitatione domum abducitur: non mirum erit, ſi ſponte ſua frænum oblatum arripiat. *cap.* 13.

Expedit etiam, ſcire curatorem hominis in equum ſubleuandi rationem more Perſico: vt tum ipſe dominus, ſi morbo debilitetur, aut ætas eius ingraueſcat, hominem habeat, à quo facile in equum attollatur, tum alteri, ſi cui velit, eiuſdē opera gratificetur. Vnū hoc præceptum ad equos vnus hic mos optimus eſt, equus iracunde nunquam tractetur. Nam ira nihil prouidet. Ideoq; ſæpenumero deſignat ea, quorum neceſſe eſt aliquem pœniteat. Item quum equus aliquid ſuſpicando veritus, adire non vult quoniam: oſtendendum eſt ei, nihil eſſe terribile, præſertim ſi equus ſit animoſus. Sin autem contrectet eques ipſe rem ſpecie terribilem, & leniter equum adducat. E At qui verberibus cogunt, maiorem adhuc metum incutiunt. Putant enim equi, ſi quid moleſti tunc eis accidat, idipsū à rebus, quas ſuſpectas habent, proficiſci. Cæterum vbi curator equum tradit equiti conſcenſuro, non improbamus id quidem, ſi poſſit equum ita ſummittere, quo facilis ſit adſcenſus: ſed ipſi tamen equiti putamus in hac incumbendum exercitatione, vt vel equo ſe non præbente poſſit aſcendere. Nam equus alias alius offertur, & idem curator alias alij ſeruit. c. 14.

Iam quum eques acceperit equum, ſeu conſcenſurus, quid agere debeat, vt in equeſtri re tam ſibi quam equo plurimum commodet, litteris deinceps complectemur. Primum ergo lorum ductorium, ab inferiore fræni parte, vel ab annulo religatum, ſiniſtra manu apte prehendet, ea quidem laxitate, vt nec ad conſcendendum ſeſe ſubleuans, arreptis propter aures pilis, nec de haſta ſubſiliens, equum retrahat. Inde dextra prehendat habenas, in ſummis humeris depoſitas, vna cum iuba: ne quoquomodo conſcendens, os equi fræno torqueat. Poſteaquam ſeſe ad conſcenſionem adleuarit, ſiniſtra corpus libret, F ad dextram porrigendo ſemet adtollat. Quippe ſi hoc modo conſcendat, nec à tergo deforme ſpectaculū præbebit. Et faciet hæc inflexo crure, nec in equi ſpinam imponet genu, ſed in dextrum latus tibiam tranſiicict. Vbi pedē iam circumegerit, tum deinde nates etiā in equū imponat. Sin eques forte ſiniſtra ducat equum, dextra teneat haſtam: vtile nobis eſſe videtur, vt etiam à latere dextro ſtudeat in equum inſilire. Nec aliud ſane quidquā hic diſcendū venit, quam quæ dextris antea corporis partib. faciebat ea nūc vt ſiniſtris peragat: quæq; tunc ſiniſtris, modo dextris faciat. Atque hanc conſcendendi rationem propterea laudamus, quod ſimulatque conſcenderit, mox omnino ſit paratus, ſi forte ſubito cum hoſtibus ſit dimicandum. c. 15.

Poſteaquam ſiue nudo in equo, ſeu in ephippio conſederit, non ſeſſionem velut in curru laudamus, ſed eam quæ cruribus diuaricatis equitem quaſi erigit. Sic enim feminib. equi firmius adhærebit. Et erectus, ſi quidem vſus ita poſcat, tum iacula validius emittere, tum ex quo ferire poterit. Debet etiam tibia cum pede remiſſius à genu demitti. Nam qui rigidū crus gerit, ſi quam in rem illud impegerit, mox fractū erit. At vero ſi fluxa ſit tibia, tametſi aliquid in eam irruat, ita cedere poterit, vt femur haud quaquā loco moueant. Propterea ſui corporis eā partē vniuerſam, quæ ſupra coxas eſt, ita conſuefacere debet eques, vt quam maxime ſit agilis. Nam hoc modo magis G ad agendum aliquid comparatus erit, & ſi quis eum detrahere, vel impellere volet, minus titubabit. Cæterum vbi reſederit, primo conſuefaciendus eſt equus, vt tantiſper quietus ſit, dum, ſi quid erit opus, eques adtraxerit, & habenas æquales reddiderit, & haſtā ita ſumpſerit, vt geſtari quā aptiſſime poſſit. Deinde brachiū ſiniſtrū lateri admoueat. Hoc n. modo pulcherrime cōpoſit⁹ erit equ⁹ & maximū man⁹ ipſa robur habebit. c. 16.

Habenas laudamus eiuſmodi, quæ ſint æquales, non fragiles, neq; lubricæ, neq; craſſæ: vt haſtā quoque, ſi ſit opus, excipere manus ea poſſit. Quum equo ſignificatū erit, vt progrediatur: pedetentim id facere incipiat, quod in eo minimum perturbationis ſit. Habenas, ſiquidem equus caput paulo demiſſo geret, manibus eques ſurſum teneat: ſin erectior fuerit, deorſum. Sic enim formam equi quam ornatiſſimam efficiet. Secundum hæc ſi pergat equus inceſſu ſibi à natura indito, abſque vlla prorſus moleſtia laxabit corpus, & lubentiſſime ſe conferet ad virgæ directæ curſum. Et quoniam à læua initium fieri magis probatur, ſic inde potiſſimū incipietur, ſi poſt conſcenſionem, equo dextrum ordiente greſſum, eques ei ſignificaret, ad virgā directā currendū eſſe. Quippe læuum ſublaturus, ab eo curſus H initium faciet: quumq; ad ſiniſtrā conuertetur, inflexionē quoque ſic incipiet. Nam ita comparatus à natura eſt equus, vt ſi conuertatur ad dextram, à dextris initium faciat: ſin ad ſiniſtram, ad ſiniſtris. Equitationis id exercitiū laudamus, quod cōpedem vocant. Equos enim conſuefacit, vt vtraq; maxilla cōuertantur. Prodeſt etiam, curſum equitationis mutari, vt ambæ maxillæ pariter ad equitationis vtrumque latus reddantur idoneæ. Laudamus & porrectam in longum compedem potius, quam circularem. Hoc enim modo lubentius ſe conuerteret equus, iam recti curſus ſatur: pariterq; fiet, vt ad curſum directum, & ad inflectionem ſemet exerceat. c. 17.

Sunt etiam in conuerſionibus equi retinendi: Quippe nec equo facile, nec tutum eſt, in illa curſus celeritate paulo momento ſemet inflectere: præſertim ſi prauum ſit, lubricumve ſolum. Quum equum inhibebit, vt cum fræno quam minime

in

A in obliquum adiget, ſic ipſemet cauebit in primis, ne in obliquum propendeat. Abſque quo ſit, leuem occaſionem ſufficientiam ſciat; vt humi tam ipſe, quam equus procumbat. Poſteaquam conuerſione facta, directo proſpiciet equus, ad celeritatem eum excitet. Quippe manifeſtum eſt, in pugnis quoque conuerſiones vel perſequendi, & abſcedendi cauſa fieri. Quapropter expedit, vt conuerſus ad celeritatem adſueſiat. Vbi iam equus habere ſatis exercitij videbitur, vtile quoque fuerit, quiete reuocatum ſubito ſummam ad celeritatem inſtigari, ab equis tamen auerſum, non verſus equos; ac rurſus à celeri curſu, loco proximo quiete refici: quumque conſtiterit aliquandiu, denuo conuerſum incitari. Nam manifeſto pateat, futurum aliquod aliquando tempus, quod horum vtrumque requirat. Quum deſcendendum erit, nec inter equos vnquam id fiat, nec in hominum cœtu, nec extra curſus equeſtris ſpatia: ſed vbi laborem equus ſubire cogitur, ibidem & quietem conſequitor. Et quia nonnunquam equo currendum erit per loca decliuia, montuoſa, obliqua, nonnunquam tranſſiliendum, nonnunquam exſiliendum, alicubi deſiliendum, ad hæc prorſus omnia tam ipſe, quam equus inſtitui debet, & exerceri. B Nam alter alterius hoc modo ſaluti conſulet, ac maiori eſſe vſui videbitur. c. 18.

Si quis autem bis a nobis eadem dici putat, qui prius expoſita nunc repetamus, non hæc bis dici ſciat. Etenim in emptione periculum fieri iubebamus, an hæc præſtare poſſet equus, nunc quemque dicimus inſtituere debere ſuum, adeoque literis prodemus qua ratione ſit inſtituendus. Debet. n. eques, ſi rudis omnino ſit equus tranſſiliendi, prehenſo loro ductorio deorſum abiecto, prius ipſe foſſam tranſire, deinde lorum adducendo, equum vrgere, vt tranſſiliat. Si nolit, cum flagello quiſpiam, vel baculo, verbera ſummis viribus inferat: quo fiet, vt non ipſum duntaxat ſpatium tranſſiliat, ſed etiam vlterius quam oportet. Neque deinceps vllis opus erit verberibus, ſed ſi quem à tergo tantum viderit accedentem, ſaltabit. Poſteaquam in hunc modum conſuefactus fuerit ad tranſiliendum, etiam equo conſcenſo pergendum ad foſſas, primo minores, mox ampliores. Quumque inſaltaturus eſt, eques ei ſubdat calcaria. Conſimili modo, quum eum conſuefaciet, vt ſurſum deorſumve ſaltet, calcaribus feriat. Quippe ſi hæc C omnia totius corporis impulſu faciat, cum maiore tam ipſius equi, quam ſeſſoris ſecuritate res ſuccedet, quam ſi vel in tranſiliendo, vel ſurſum ſaltando, vel deſiliendo, poſteriore parte corporis deficiat. Ad decliuia primum equus in ſolo molliore conſuefaciendus eſt, ac tandem quum, eius vſum habuerit multo libentius per decliuia, quam adcliuia curret, c. 19.

Quod autem nonnulli metuunt, ne, ſi agantur equi per decliuia, rumpant armos, animo ſint otioſo licet, præſertim vbi cognouerint, Perſas & Odryſas vniuerſos, per decliuia curſu certantes, equos non minus ſanos habere, quam Græcos. Nec item omittemus, qualem eques ad hæc ſingula ſemet exhibere debeat. Etenim ad primum equi repente prorumpentis impetum anteſtus ei prorumpendum eſt. Nam minus hoc modo tergiuerſabitur equus, ſeſſoremve ſurſum iactabit. Mox quum equus à curſu reuocatus, ſemet erigat. Sic enim minus ipſe quaſſabitur. Quum tranſilienda eſt foſſa, vel in locum adcliuem pergendum, non malum fuerit, iubam accipere, ne ſimul equus & iniquitate loci, & fræno grauetur. Verſus decliuia ſe reſupinet eques, ne præceps tam ipſe, quam equus, deorſum feratur. Rectum quoque fuerit, alias in aliis locis, modo longiores, modo breuiores decurſus equeſtres inſtitui. Nam mi-D nus & hæc ingrata ſunt equo, quam ſi ſemper in eiſdem locis, conſimilique modo fiant equitationes, *cap.* 20.

Et quoniam eum, qui omnimodo diuerſis in locis equum citato curſu agit, neceſſe eſt eius recte tractandi peritum eſſe, nec minus, vt armis ex eo commode poſſit vti: nequaquam vituperanda venit rei equeſtris inter venandum exercitatio locis iis, quæ tam idonea ſunt, tum feras habent. At vbi hæc conſiderantur, bonum quoque fuerit exercitium, ſi ex conuento de duobus equitibus alter in equo per loca varia fugiat, haſtamque auerſam tenens ſeſe ſubducat, alter rotundis iaculis inſtructus, & haſta ſimilem in modum facta, perſequatur: ac ſicubi fugientem attingat ex interuallo iaculis reſpondente, iſtæc in eum rotunda conijciat, ſin intra ictum haſtæ, feriat, ita deprehenſum. Bonum etiam, quum aliquando alter in alterum irruerit, tracto ad ſe aduerſario, mox eundem ab ſe repentè protrudere. Nam ad hominem ex equo deijciendum hoc pertinet. Faciet etiam is recte, qui trahitus, ſi equum abigat. Id enim faciens, citius trahentem deiecerit, quam ipſe conciderit. E Quod ſi aliquando contingat, vt dum caſtra caſtris obijciuntur, equites alteri aduerſus alteros prodeant, & tum aduerſarios perſequantur ad hoſtilem vſque phalangem, tum ad ſuam vſque refugiant: hic etiam ſcire prodeſt, quam quidem diu quis haud procul a ſuis abeſt, recte ac tuto factorum ſi ſi equo inter primos conuerſo, totis hoſtes viribus vrgeat: verum vbi propius ad eos acceſſerit, equum in poteſtate retineat. Nam credi par eſt, eum hoc modo maximam habiturum facultatem lædendi hoſtes, à quib. ipſe viciſſim lædi nequeat. Enimverò Dij conceſſerunt hominibus vt ab homine, quæ fieri debeant, oratione doceamur. Eadem ratione conſtat equum doceri non poſſe. Verum ſi viciſſim ei rem gratam feceris, vbi quid ipſe tui ex animi ſententia peregerit, ac rurſus, quum inobediens fuerit, caſtigaueris: hac imprimis ratione didicerit in iis obſequi, quæ fieri oporteat. Ac breue quidem iſtud eſt dictu, ſed per vniuerſam ſeſe rem equeſtrem porrigit. Nam frænum equus accipiet lubentius, ſi eo admiſſo, commodi quidpiam ſubſequatus. Idem & tranſſiliet, & ſaltabit ſurſum, & in omnibus aliis obſequetur, ſi quum imperata fecerit, aliquam requietem exſpectabit. *cap.* 21.

Et hactenus quidem expoſuimus, qui fieri poſſit, vt mi-F nimè circumueniatur, qui pullum & equum emit, eundemque tractando, minimè corrumpat: præſertim ſi exhibendus ſit equus, iis dotibus præditus quas eques ad pugnam deſiderat. Opportunum verò fortaſſe fuerit, hoc quoque perſcribi, ſi cui contingat animoſiore vti equo, vel ignauiore, quam oporteat: quonam modo poſſit vtroque rectiſſime vti. Primum ergo ſciendum, id, animum in equo eſſe, quod ita ſit in homine. Quemadmodum igitur hominem minimè quis ad iram commoueat, ſi neque verbis proferat aliquid rei moleſtæ, neque faciat: ita nec equum animoſum irritabit vllo modo, qui eum non læſerit. Ac ſtatim quidem in ipſa conſcenſione danda eſt opera, vt in aſcendendo nulla quis equum adficiat moleſtia. Poſtea verò, quam conſcenderit equo longius ad temporis ſpatium ſubſiſtere iuſſo, quam fieri cæteroquin ſoleat, ita deinde placidiſſimis ſignis eum promoueat. Hinc ab inceſſu lentiſſimo primordia capiens, ad celeriorem ea ratione perducet, vt equus ipſe minimè ſentiat, incitatiore ſe motu progredi, *cap.* 22.

G Si quid equo repente velit imperare, ſciat equum animoſum repentinis rebus haud aliter perturbari, ac ſoleat homo, qui repente aliquid vel adſpexit, vel audiuit, vel ſenſit. Quod ſi pergentem celerius equum animoſum à progreſſionis impetu reuocare volueris, non eum ſubitò retrahere debes, ſed placidè frænum adducens, vt conſiſtat, non cogendo, ſed mitigando efficies. Prolixis etiam agitationibus manſuetiores euadunt equi, quam crebris conuerſionibus: eædémque ſi placidæ conficiuntur, equum animoſum longiore ſpatio demulcent ac mitigant, ſine vlla concitatione. Si quis autem exiſtimat, equum ſe mitem redditurum, ſi eum celeri & prolixa equitatione fatiget: contrarium ſtatuit ei, quod conſentaneum eſt. In talibus enim vim adhibere nititur equus animoſus, & in hac ira, inſtar hominis iracundi, ſæpenumero ſeipſum & equitem grauiſſimis malis adficit. Retrahendus etiam equus animoſus a velociſſimo curſu, nec vllo modo permittendum, vt propter alium equum ad certamen euadigatur. Nam ferè qui maximè contentioſi ſunt, ferociſſimi euadunt. Leuia quoque fræna his aptiora, quam aſpera. Si tamen & aſperum immittatur, efficiendum erit laxitate, vt leui ſimile videatur. Expedit etiam, vt aliquis ſeſe conſuefaciat, in primis ad inſi-H dendum equo feroci, abſque corporis motu, atque vt equum alia parte nequaquam attingat, quam quibus partibus eum tutioris inſeſſus cauſa contingimus, *cap.* 23.

Sciri autem debet hoc quoque præceptum, (ποππυσμὸς hic eſt) compreſſorum quidem labiorum ſono equos mitigari: clocitatione (κλωγμὸς) verò excitari. At ſi quis ab initio poſt clocitationem gratiora, poſt editum ore compreſſo ſonum moleſta quædam exhibeat: ſic conſueſiet equus, vt ad oris compreſſi ſonum excitetur, clocitatione mitigetur. Eadem igitur ratione tam ad clamores, quam ad tubæ ſonitum, ſic accedere debes, vt nequaquam equo ſpeciem perturbati præbeas, nec eidem turbulenti quiddam offeras. Immo quantum eius fieri poterit, & quieſces id temporis, & matutina veſpertináque pabula, ſiquidem id fieri liceat, offeres. Optimum verò conſilium hoc fuerit, ne quis equum nimis ferocem ad bellum ſibi comparet. De ignauo autem equo ſatis equidem arbitror hoc fore, ſi huic omnia contraria facienda

ſcriba

A ſcribamus iis, quæ animoſo adhibenda conſuluimus. At ſi quis equo ad bellum idoneo ſic vti voluerit, vt etiam magnificentior ſit & ſpectabilior inceſſus: is ſeſe cohibere debet, ne vel os fræno contorqueat, vel calcaria ſubdat, vel equum flagello cædat: quibus plerique faciundis magnam ſe gloriam adipiſci putant. Iſti autem homines animi ſui ſententiæ contraria faciunt omnia. Quippe dum ora ſurſum trahunt, equos, qui ante ſe proſpicere debebant, cæcos reddunt: dum calcaria ſubdunt, & flagellis cædunt, eum terrorem incutiunt, vt non ſine periculo perturbentur: quæ ſane ab iis equis fieri ſolent, quibus equitatio maximè moleſta eſt, quique fœda viſu, non præclara quædam faciunt. Verum ſi quis equum ita condocefecerit, vt laxiore fræno incidat, & ceruicem adtollat, & eandẽ mox à capite recuruet: is facilè ab eo impetrabit, vt faciat, quæ cæteroquin cũ voluptate, & quidem exſultans facit. Equum autem iſta voluptate facere, hoc intelligi argumento poteſt. Mox enim, quum ad alios equos acceſſerit, ac præſertim ad equas, ſublimem admodum ceruicem gerit, & maximè caput, truci cum adſpectu, incuruat: crura mollius attollit, caudam ſurſum porrigit. B Quamobrem quum equum ad ea præſtanda perducit, quæ ipſemet equus effingendo repræſentat, quoties pulcherrimum ſeſe ſpectandum exhibet: is nimirum efficiet, vt cum voluptate incedat equus, & magnificentiam præ ſe ferat, & terribilis ſit, & ſpectabilis. Quæ ſane quonam modo putemus effici poſſe, nunc commemorare conabimur. c. 24.

Primum ergo non pauciora duobus habere fræna conuenit. Eorum alterum leue ſit, & rotulas habeat grandiores, alterum rotulas graues ac depreſſas, cum echinis acutioribus: vt quum hoc prehenderit, aſperitatem moleſtè ferendo, dimittat, quum viciſſim leuius illud acceperit, voluptatem ex eius leuitate percipiat, & prorſus eadem immiſſo leui præſtet, ad quæ præſtanda fræna aſperiori adſuefactus erat. Sin leuitate contenta, frequenter in ipſum frænum incumbere velit: non abs re maiores addimus leui rotulas, vt dum per eas os pandere cogitur, lupatum admittat. Poteſt etiam frænum aſperius variari tum implicando, tum extendendo. Quotquot autem fræna fuerint, omnia mollia ſunto. Quippe rigidum quacumque parte prehenderit equus, totum maxillis tenet; quemadmodum ſi veru quiſpiam quacumque ſui parte prehenderit, totum ſuſtollit. Alterum verò non aliter atque C catena, qua parte tenetur, ea ſola non flectitur, quum reliquum penſile ſit, atque id loco cedens, dum ſemper in ore capiat equus, lupatum à maxillis dimittit. Eam ob cauſam in medio quoque de ipſis axibus annuli ſuſpendi ſolent, vt hos lingua dentibúſque prenſans, frænum maxillis corripere negligat. Quod ſi quiſpiam ignorat, quidnam mollities, quidve rigiditas fræni ſit, hoc ipſum quoque perſcribemus. Eſt. n. molle, quum axes commiſſuras ita latas ac leues habent, vt facile flecti poſſint. Adeoque omnia quæ axibus circumponuntur, ſi patula ſint, & non condenſa, pro mollibus haberi debent. Si verò quælibet fræni partes difficulter & diſiungantur, & viciſſim in ſe redeant, hoc ſcilicet eſt, frænũ eſſe rigidum. Qualecũque verò ſit, cuncta quidem hæc cum eo præſtari oportet, ſi talem quis equum exhibere velit, qualem diximus, c. 25.

Os equi ſurſum impellendum, neque nimis duriter, vt caput ſurſum iactet, neque nimis remiſſe, vt non ſentiat. Poſteaquam excitatus hoc impulſu ceruicem attollit; mox frænum ei remittendum, atque in rebus etiã cæteris, quemadmodum perpetuo monemus, ſicubi rectè obſequatur equus, viciſſim ei D gratificandum. Vbi quis equum animaduertet delectari tum ceruicis elatione, tum illa laxitate: nihil ei moleſti exhibebit, quaſi ſi quietem ei ſit conceſſurus. Sic enim animo confidentiſſimo ad agitationem celerem accedet. Ac delectari celeritate curſus equum, hoc argumento eſt. Quippe ſi fuga euaſit, non pedetentim pergit, ſed currit. Sic enim à natura cõparatus eſt, vt voluptatem hinc capiat, niſi quis forte cogat vltra, quam cõmodum ſit, currere. Quod ſi modum aliquid ſuperet, quidcumque tandem illud ſit, nec equo, nec homini gratum erit. Cæterum vbi cum ſplendore quodam productus fuerit ad decurrendum, par eſt credi, ſic eum priori exercitatione conſuefactum, vt poſt inflexiones maiore cũ impetu proruat. Verum ſi quis equo ad hoc inſtituto, pariter & frænum adducat, & ſi [illegible]um quoddã inſtigationis edat fræno quidem preſſus . . . . ar[illegible] inſtigationis imperio concitatur. Ac pectus quidem ante[illegible] protendit, crura verò præ iracundia ſuſtollit altius, non mollia tamen. Nequaquam enim excandeſcentes equi crura magis habet mollia. Si verò quis equo in hunc modum excitato frænum remittat, ibi præ gaudio, quod reſpectu laxitatis lupato ſe liberatum putet, ſpecie quadam exſultabunda, E cruribúſque mollibus ſuperbiens fertur, omnino repræſentans eam venuſtatem, quam erga equos alios præ ſe ferre ſolet. Ac talem qui ſpectant equum, & liberalem appellant, & ſpontaneum, & equeſtrem, & animoſum, & ſuperbum, adſpectuque tam iucundum, quam trucem. Et hactenus quidem iſlis, qui fortaſſis ea deſiderabunt hæc præſcripta ſunto. c. 26.

Si quis autem equo ad pompam idoneo, & erigendi ſe perito, & ſplendido velit vti: ſciat non abs quouis equo poſſe talia præſtari, ſed requiri, vt magnus in tali ſit animus, cum corpore valido. Quod autem plerique putant eum, cui crura ſint mollia corpus etiam poſſe facilius attollere, minime ſic comparatum eſt: ſed potius qui molles, ſuccinctos, validos lumbos habet, & lumbos hic dico non caudam verſus porrectos, ſed qui exiſtunt inter latera & coxas, ad ilia :) ſub anterioribus non exiguo ſpatio collocare poſteriora crura poterit. Si quis igitur equum pedes ita ſubiicientem fræno ſurſum impulerit, partibus illi poſterioribus in talos ſeſe flectit, & corpus anterius ſic erit, vt è regione conſiſtentes & aluum, & pudenda conſpiciant. Quæ ſane quum facit, frænum ei remittendum erit: vt quæ ab equo pulcherrima F præſtantur, ea tum faciat lubens, tum ſpectatorem iudicio facere videatur. Sunt quidem nonnulli, qui equos ad hæc quoque conſuefaciunt, dum partim eos virga ſub talos feriunt, partim aliquem ad latus currentem baculo femora verberare iubent. Verum nos optimum hoc eſſe præceptum arbitramur, vt, quod ſemper dicimus, vbicumque voluntati equitis paruerit, viciſſim id perpetuo ſequatur, vt equo requieſcendi copia fiat. Nam quæ per coactionem facit equus, vt Simo quoque tradit, ea neque nouit ipſe, neque magis decora ſunt, quam ſi quis hiſtrionem flagris, atque ſtimulis exciter. Quippe multò plura præter decorum, quam cum laude faciet, tum equus, tum homo, cui quid eiuſmodi continget. Proinde quas dotes omninò pulcherrimas & ſplendidiſſimas habet equus, eas ſignis datis exhibere debet. Quod ſi etiam tum, dum exercetur, ad ſudorem vſque copioſum agitetur, quum verè, quam honeſtè ſemet erexerit, ſtatim deſcenſio fiat, & frænum detrahatur: omnino futurum ſciri debet, vt deinceps ad erigendum ſeſe non inuitus accedat, c. 27. G

Atque in equis huiuſmodi ſane tam dij, quam heroës equitantes pingi ſolent: & homines, qui eis dextrè vtuntur, magnificentiam quandam præſeferunt. Et vero is equus, qui ſemet erigit, tantopere ſane pulchrum quiddam eſt, ſeu admirabile, ſeu ſuſpiciendum: vt oculos omnium ſpectatorum, tam iuuenum quam ſenum, in ſe coniectos detineat. Nemo quidem certo vel ab eo diſcedit, vel ſpectando defatigatur, dum præclaram hanc ille ſpeciem ſuam exhibet. Cæterum ſi cui talem equum habenti vſuveniat, vt vel tribui cum imperio præſit, vel equitum magiſter fiat: illi non in hoc erit incumbendum vt ipſe ſolus ſit ſplendidus, ſed multo magis vt vniuerſum agmen, quod eum ſequitur, ſpectatu dignum appareat. Quamobrem ſi, quod in equis eiuſmodi maxime laudatur, præcedat equus quiſpiam, qui corpus ad inſignem altitudinem motu creberrimo ſuſtollens, lentè tamen admodum progrediatur: nimirum eueniet, vt equi cæteri pedetentim hunc ſequantur. Ex hoc autem ſpectaculo quid conſequi ſplendidum poſſit? Sin equo concitato, neque nimis celeriter, neque nimis tarde præcedat, ſed ea ratione qua equi maxime fiunt alacres, & truces, & ſpeciem ad laborem obeundum maxime decentem induunt: tum vero neceſſe eſt, vt ingens ſtrepitus, H ingens equorum hinnitus, & narium flatus adſit. Ideoque non ipſe tantummodo, ſed vniuerſus etiam comitatus haud abs re ſpectabilis erit. Enimvero ſi quis equum feliciter emerit, & ſic educet, vt labores ſuſtinere poſſit, & eodem rectè vtatur in exercitiis ad rem militarem conſuefacientibus, in equitationibus oſtentationis cauſa comparatis, in certaminibus denique bellicis: quid huic impedimento ſit, quo minus equos maioris efficiat pretij quam eos acceperit, neque duntaxat equos bonitate celebres habeas, verum etiam ipſe propter equeſtris rei cognitionem in ore ſit omnibus, niſi diuina quædam vis obſtet, cap. 28.

Placet etiam perſcribere, quonam modo armatus eſſe debeat, qui aliquod in equo periculum ſit aditurus. Primum dicimus, debere loricam ſic eſſe factam, vt corpori reſpondeat. Aptam quidem hanc corpus ipſum geſtat, nimis vero laxam, humeri ſoli ferunt. Sin valde ſit anguſta, non armatura, A ſed carcer eſt. Et q[illegible] ceruix quoque de partium illarum nu[illegible] ſt, quæ [illegible] petuntur, dicimus huic etiam tegumentum ex ipſa lorica ſe porrigens, eſſe conficiendum, quod ceruici reſpondeat. Id enim tum ornamento erit, tum ſi rectè fabricatum ſit equitis ipſius faciem ad nares vſque, quum ita libuerit, excipiet. Galeam ducimus optimam, quæ Bœotij ſit operis. Hæc enim maximè tegit, quidquid extra loricam eminet, nec proſpectum impedit. Ipſa lorica ſic fabricata ſit, ne vel ſeſſioni, vel inclinationi ſit impedimento. Ad inguem & pudenda, & vicinas vndique partes, tales ac tot pinnæ ſunt, vt iſthæc membra tegant. Et quoniam ſiniſtra quoque manus inutilem reddit equitem, ſi læſa fuerit: inuentam & huic probamus armaturam, quam manum vocant. Nam & humerum hæc obtegit, & brachium, & cubitum, & quidquid habenis eſt contiguum: eademque tum extendi, tum contrahi flexo ſuo poteſt. Præterea partem illam ſub alis, qua lorica deficit, tegit: Dextram ſuſtolli neceſſe eſt, ſiue quis telum emittere, ſiue plagam inferre velit. Quapropter auferri debet à lorica, quidquid huic impedimento futurum eſt, eiuſque loco pinnæ in nexi- B bus adplicatiles ſint, quæ cum manu exporrecta ſimul & ipſæ explicentur, cùm reducta, claudantur. Quod brachio inſtar ocreæ ſolet adponi, rectius ita nobis ſuffectutum videtur, quam ſi ad ipſam armaturam ſit relegatum. Pars dextræ, quæ hac ſublata nudatur, iuxta loricam munienda vel loreo, vel æreo integumento: abſque quo ſit, periculoſiſſima ſui parte præſidij nihil habebit. *c. 29.*

Quia verò ſi quid equo mali accidat, eques ipſe totius periculi ſit particeps, neceſſe eſt equum etiam frontis, & pectoris & laterum integumentis armari. Simul enim hæc femoralium equiti vicem præſtant. Omnium verò maxima tegenda equi ſunt illa, quod eorum, cæteroquin etiam tenerrimorum, valde lethalia ſint vulnera. Poſſunt autem ephippio tegi. Debet illud etiam, quod ephippium conſtringit & continet, ſic eſſe conſutum: vt tutius eques ipſe ſedeat, & equi tamen ſella non lædatur, ac partibus quidem cæteris hæc tam equi quam equitis armatura fuerit. Tibias verò, ac pedes, conſentaneum eſt extra femoralia propendere: quibus ſua non deerit armatura, ſi ocreæ de corio factæ fuerint, ex quo ſoleæ conficiuntur. Sic enim pariter & tibias armabunt, & calceorum loco pedibus erunt. Et hæc quidem arma ſunt, quæ nos ita muniunt, modo C deos propitios habeamus, vt non lædamur. Verum ad hoſtes lædendos, potius machæra nobis, quam enſis, probatur. Nam quum eques in ſublimi ſit, maior vis erit in plaga copidis, quam enſis. Haſtæ perticalis loco, quum ea fragilis ſit, nec commode geſtetur, potius corneas tragulas duas probamus. Nam harum alteram peritus eques eiaculari, altera ſicuti poteſt, vt eam vel in aduerſum, vel ad latera, vel à tergo contorqueat. Præterea firmiores ſunt, quam haſta, magiſque portatiles. Eiaculationem teli probamus eam quæ longiſſimo fit ſpatio. Sic enim tempus ipſum magis permittit, vt temet auertas aliúdque telum ſumas. *cap. 30.*

Paucia etiam perſcribemus, quænam optima ſit emittendi teli ratio. Quippe ſi quis partes læuas anterius protendens, dextras autem reducens, ex ipſis femoribus ſemet erigendo, cuſpidem nonnihil arrectam emiſerit omnino fiet, vt impetu vehementiſſimo, longiſſiméque telum feratur: atque idem rectiſſime ferret, ſi dum emittitur, ipſa cuſpis ſcopum ſemper ſpectet. Atque hæc quidem equiti vulgari à nobis monumenta, præceptiones, exercitia, præſcripta ſunto. *c. 31.*

Philoſtratus: Apollonius viſo puero tredecim annorum, D qui elephanto inſidens acriter ſtimulis belluam vrgebat, interrogauit Damidem, quodnam boni equitis præcipuum munus eſſe cenſeret? Tum ille: quid aliud quam equo rectè inſidere, atque illi fortiter dominari, & frenis in quantamcunque voluerit partem, circumducere? non parentem autem verberibus plectere: cauere inſuper ne in foueam aut voraginem, aut hiatum aliquem deferatur, dum paludem cœnumve nititur euitare? Num aliud ab optimo equite expectemus, ô Damis? Imò & hoc, per Iouem, inquit Damis, vt decliuem locum aſcendenti equo moderatè frena remittat: præcipitem verò ac decliuem eum non deſerat fræna, ſed magis contrahat. Interdum quoque crines aut aures manu demulcere, nec ſemper in ipſum flagellis vti, ſapientis equitis eſſe duco, & eum laudo qui hoc pacto ſciat equitare. Bellatorem verò equitem, Apollonius, inquit, & qui in prælio verſari debeat quibuſnam artibus diceres indigere? Eiſdem, inquit Damis, & aliis etiam quibuſdam: vt ſciret hoſtem ferire & ſe protegere, inſ. qui præterea [illegible] fugere, & inimicum petere & equum E aſſuefacere ne clypei ſonitum [illegible] aut fulgentis galeæ ſplendorem reformidet, neve pugnantium clamorem perhorreſcat. *lib. 2. cap. 5.*

EQVITVM MAGISTERIVM
ET PRÆFECTVRA IN EXERCITV.

XEnophon libro allegato ita proſequitur: Primum rem ſacram faciens, deos precaberis, vt ea tibi concedant & intelligere, & proferre, & agere, de quibus & diis gratiſſimum ſit imperium tuum, & tibi, amicis, reique publicæ cumprimis acceptum, & glorioſum, & longè vtiliſſimum. Diis placatis, equites inſtruendi tibi ſunt, tum vt numerus lege præſcriptus compleatur, tum ne iam ante collectæ copiæ minuantur. Quippe ſi non accedant equites ad priores alij, pauciores ſemper euadent. Nam alios ob ſenectutem abdicare ſe neceſſe eſt, alios aliis de cauſis deficere. Poſtquam equitatum compleueris, adhibenda cura, ſic vt equi alantur, quo perferre labores poſſint. Quippe ſi laboribus impares ſint, nec adtollere ſe, nec euadere fuga poſſint. Id quoque curandum, vt ad vſum idonei ſint. Nam contumaces potius hoſtes, quam ſuos in præ- F liis iuuant. Etiam illi remouendi ſunt, qui calcitrant, poſtquam equitem ſuſceperunt. Qui enim tales ſunt, ſæpenumero plus mali, quam hoſtes, inferunt. Haberi debet & pedum ratio, vt etiam in aſpera regione agitari poſſint, quum eſſe conſtet in iis locis inutiles, vbi dolorem in agitatione ſentiunt. *c. 1.*

Quum equi tales exiſtunt, quales eſſe debent, exercendi & equites, ac primum, vt in equos inſilire poſſint. Nam pleriſque iam ſalus hinc parta. Alterum eſto, vt in locis omnigenis equitare norint, quandoquidem & hoſtes alias in aliis locis exiſtunt. Vbi iam firmiter equis inſederint, eius erit habenda ratio, vt ex equis iacula quam longiſſime vibrent, & alia facere poſſint, quæ facere viros equeſtres oportet. Secundum hæc armandi tum equi, tum equites, vt ipſi minimè vulnerentur, & hoſtes damnis adficere maximis poſſint. Hinc efficiendum, vt equites morigeri ſint. Nam abſque hoc nec equorum bonorum, nec equitum his rectè inſidentium, nec armorum elegantium vſus vllus fuerit. Atque his quidem omnibus vt egregiè fiant, præeſſe cum imperio magiſtrum equitum par eſt. Et G quia ciuitas rata difficilè quiddam eſſe, perfici hæc à ſolo magiſtro equitum omnia, tribunos ei deligit adiutores, & conſilium adiungit, cum mandato, vt equitatus curam vnà cum ipſo gerat: rectè mihi facturus videris, ſi tribunos ſic inſtruas, vt tecum ea velint, quæ ad equitatus commoda pertineant, & Oratores idoneos habeas in conſilio, qui & dicendo terrorem equitibus incutiant, melioribus in metu futuris, & eos in conſilio mitigent, qui forte plus equo difficiles ſe præbituri ſint. Ac iſtæ quidem admonitiones ad ea ſpectant, quæ diligentiam tuam requirunt. Quo autem modo hæc ſingula rectiſſimè peragantur, nunc dicere adgredior. *c. 2.*

Equitum in numerum ex legis præſcripto referes eos, qui & facultatibus, & viribus corporis præſtent, idque vel in ius vocando, vel perſuadendo. Sum autem in hac ego ſententia, vt hos in ius vocandos exiſtimem; quos niſi quis vocet, id quæſtus cauſa facere videatur. Nam minus potentes ſtatim à recuſando dimoueris, ſi primos cogas, qui plurimum poſſint. Præterea videtur hoc modo mihi quiſpiam & iuuenes ad equitationis ſtudium adducturus, ſi ſplendorē equeſtris rei prædicet, & illos, quorum in poteſtate ſunt, minus aduerſantes habiturus, ſi planè futurum oſtendat, vt propter opes alere cogantur equos, ſi non abs te, ſaltem ab alio quopiam. H Quod ſi tuis auſpiciis rei ſe dent equeſtri, te filios eorum à ſumptuoſis & inſanis equorum emptionibus auocaturum, & operam daturum, vt equeſtris rei peritiam quam primum conſequantur. Hæc verò quum dices, etiam præſtare conaberis Equites, quotquot operam nauant in præſentia, ſic excitatum iri arbitror, vt melius & alant & curent equos, ſi conſilium eis futurum denuntiet, vt equitationes impoſterum duplicentur, & reiiciantur, qui pares in itinere aliis eſſe non poterunt. Etiam hoc vtile futurum arbitror, vt denuncietur, reiectum iri equos violentos. Nam hæc eos impulerit comminatio, tales vt equos diſtrahant, & alios prudentius emant. Bonum quoque denunciari, futurum, vt calcitrantes in agitationibus equi reiiciantur. Nequeunt enim tales in acie collocari, ſed vbi ducendum in hoſtem, hos vltimos ſequi neceſſe eſt. Itaque propter improbitatem equi, nec equitis vſus aliquis eſt. *c. 3.*

Vt

A Vt autem & pedes equorum ſint optimi, ſi meliorē aliquis faciliorémq; rationem tenet, ea ſanè vtatur: ſin minus, equidem vſu edoctus aio, proiiciendos paſſim lapides è via ſumptos, qui minæ pondus (*hoc eſt libra fere*) habeant plus minóſve, atque in his conſtituendum equum ad deſtrictionem, quum, à præſepi remouetur. In illis enim lapidibus nunquam equus ingredi deſinet, ſiue deſtringatur, ſeu pungatur. Qui periculō huiuſce fecerit, tum aliis, quæ profero fidem habebit, tum pedes equi teretes effici conſpiciet. Vbi iam equi fuerint quales eſſe oportet, quonam modo equites ipſi futuri ſint optimi, nūc commemorabo. Iunioribus quidem inter eos auctores ſumus, vt in equos inſilire diſcant: Laudem verò iure mereberis, ſi quem eis adhibueris qui doceat. Ætate prouectiorib. haud parum profueris, ſi cōnſueſceris eos, vt more Perſico ab aliis in equos ſubleuentur. Ad hoc autem, vt equites omnigenis in locis firmiter equis inſidere poſſint, frequenter educere, quum bellum non geritur, fortaſſe moleſtum fuerit. Itaq; conuocatis equitibus conſulere debes, vt exercitiis vtantur, ſiue rus in equis prouehantur, ſeu alio pergant, è viis declinando, & omnigenis in locis equos celeriter agendo. Nam hoc & parē cum educendo habet vtilitatē, nec moleſtiæ tantum exhibet. Commodum id etiam eis in memoriam reuocari, quod ciuitas in
B equitatū ad XL. talenta (XXIIIICIↃ *aureorum coronatorum*) propemodum quotannis impendere cogatur: vt ſi bellum exiſtat, equitatus ei quærendus non ſit, ſed in promptu habeat, quo inſtructo poſſit vti. Nam vero conſentaneum eſt, equites hæc cum animis ſuis expendentes, rem equeſtrem diligentius exercituros: vt bellum ſi moueatur, non inexercitatis de patria, de honore ac gloria, de vita ſit dimicandum. Bonum quoque denunciari equitibus, te nonnunquam eos educturum, ac per omnigena loca præiturum. In exercitiis etiam contrarium prouectionum in alia atque alia loca nonnunquam educere prodeſt. Hoc enim & equitibus & equis vtilius. *c. 4.*

Ex equis iaculari mea quidem opinione ſic plurimi conſueſcent, ſi tribunis futurum denunciaueris, vt ipſi duces cogantur cuiuſque tribus iaculatores ad exercitia iaculandi adigere. Nam excitabuntur ambitione quadam, ceu videtur, vt quiſque iaculatores ciuitati quamplurimos inſtruat. Ad id quoque tribuni plurimum mihi videntur momenti adlaturi, vt equites egregiè ſint armati, ſi perſuaſum eis fuerit, multò ad ciuitatem eſſe glorioſius, ſplendore tribus ornari, quam ſuo
C dumtaxat indumento. Nec difficulter hoc ipſis perſuaderi poſſe crediderim, quum honoris & gloriæ ſtudio tribunatum ambiuerint. Poterunt autem ſuis arma ſecundum legem imperare, ſinéque ſuis impenſis equites adigere de præſcripto legis vt arma ſibi de ſtipendio ſuo comparent. *c. 5.*

Vt verò qui regūtur abs te, libenter pareant, non leue quiddam, verbis oſtēndere, quam multa commoda contineat obedientia, ſed magnum aliquid in hoc quoque, ſi ſecundum legem reapſe potior efficiatur morigerorum conditio contraque deteriori loco in omnibus ſint contumaces. Vis autem in hoc mihi maxima videtur eſſe ad impellendōs tribunos, vt ambitioſè dent operam, quo ſuam quiſque tribum egregiè inſtructi ducant, ſi quos circū te præcurſores habebis, pereleganter armis ornaueris, maximéq; iaculationum ad exercitia coegeris, & auctor ad iaculandum fueris, ipſemet in hoc genere plurimum exercitatus. Quod ſi quis etiam tribubus eorum omnium præmia proponere poſſit, quæcunque in ſpectaculis exerceri ab equitatu præclare ſolent, eum ego facillimè cunctos Athenienſes ad ſtudia contentionum excitaturum arbitror. In ludorum id quidem apparatu percipitur
D quam modicorum præmiorum cauſa multi labores, magnique ſumptus impendantur. Iudices eiuſmodi reperiendi ſunt apud quos ſi victoria potiantur, inprimis exultent *c. 6.*

Vbi iam equites in omnibus exercitati fuerint, etiam ordinis eſſe peritos oportet, cuius obſeruatione fiet, vt pulcherrimas diis pompas agant in equitationibus, cum laude ſe gerant fortiſſimè ſic vſu poſcente dimicent, expeditiſſimè ac minima cum perturbatione itinera conficiant, tranſituſque difficiles ſuperent. Quo autem ordine vtendo hæc mihi rectiſſimè perfectū iri videantur, eum declarare nunc aggrediar. Diſtinctæ ſunt in ciuitate tribus. In his inquam ego debere primum nō ſine tribunorum ſingulorum iudicio & ſententia decuriones ex illorum numero conſtitui, qui & ætate vigeant, & ambitione maxima quadam in hoc ferantur, vt aliquid egregium & peragant, & audiant. Hi principes in ordine collocantur. Secundum eos totidem numero de prouectioribus & imprimis prudentibus deligendi, qui vltimi ſint in hiſce decuriis. Nam
E ſi comparatione res explicanda, ferrum quoque ſic ferrū maximè ſcindit, quum eius & anterior & media pars valida non deſtituitur ab eo, quod vires ad impellendum idoneas habeat. Quod medios inter primos & vltimos attinet, poſtquam decuriones ſibi proximos delegerint adſtites, aliis hos ſequētib. ita par creditu ſcilicet, quemlibet ſibi fideliſſimum adſtitem habiturum. Ducem ſane modis omnibus idoneum conſtitui oportet. Nam ſi vir ille fortis ſit, ſiue pergendum aliquando in hoſtem erit, cohortatione ſua robur anterioribus indet, ſeu recipiendi ſe tempus adſit, prudenter abducendo tribules haud abs re melius conſeruaturus videtur. Iam ſi decuriones numero pares fuerint, plures partes æquales efficient diuidendo, quam ſi fuerint impares. Hic ordo mihi de cauſis hiſce probatur, quod ita primum omnes principis conſtituti loco cum imperio futuri. Iidem verò, qui cum imperio ſint, magis ad ſe quodammodo pertinere putant, vt egregium aliquid gerant, quam ſi priuati ſint. Deinde quum aliquid agendum eſt, multò efficacius eſt, quod per eos denunciatur, qui cum imperio
F ſunt, quam quod opera priuatorum. *c. 7.*

His hoc ordine collocatis, quemadmodum ab equitum magiſtro prædici tribunis ſolet, quo prouehi loco quiſque debeat: ſic & decurionibus denunciatum à tribunis eſſe oportet, quo loco ſingulis pergendum. Nam hæc ſi prius indicata fuerint, longè meliori ordine fient omnia; quam ſi perinde, ac de theatro, temere fortuitóque diſcedentes, mutuo ſemet offenderint. Etiam paratiores animis ad pugnam ſunt anteriores, ſi ex aduerſo quid irruat, vbi locum hunc ſuum eſſe norunt: nec minus vltimi, ſi à tergo fiat in eos impetus, quum ſciant eſſe turpe locum in acie ſuum deſerere. Sin ordo nullus ſeruetur, ſeipſos & anguſtis in itineribus, & locis difficilibus ſuperandis perturbant: nec quiſquam eſt, qui ſponte ſua ſe ad pugnandum cum hoſte componat. Et in his quidem omnino equites vniuerſi prorſus eſſe debent exercitati, ſi modo duci operam ſine recuſatione nauaturi ſunt. At ipſi equitum magiſtro hæc eſſe curæ debent. Primum, vt pro equitatus incolumitate diis rite litet. Deinde, vt feriis pompas ſpectatu dignas exhibeat. Præterea & alia, quæ ciuitati exhibenda ſunt, vt quam pulcherrimè pro virili exhibeat; tum in Academia, tum Lyceo, & Phalero, & hippodromo, quæ quidem admonitiones aliæ ſunt. Quo autem modo hæc ſingula pulcherrimè peragi poſſint, nunc dicam. *cap. 8*

G Pompas & diis & ſpectatoribus fore gratiſſimas arbitror, ſi quotquot deorum tam fana, quam ſigna ſunt in foro, Mercurialibus à ſtatuis exorſi, vndique in honorem deorum cum ipſo foro ac fanis, circumequitent. Liberalibus autem chori præterea gratificari ſolent tum aliis, tum duodecim diis tripudiando. Vbi iam circumuecti rurſus ad ſigna mercurialia peruenerint, tum deinde pulchrum mihi fore videtur, ſi per tribus equi celerius vſque ad Eleuſinium incitentur. Nec de haſtis omittam, quomodo illæ neutrā in partem minime ſibi mutuo illidantur. Debent enim ſinguli ſuas haſtas inter aures equi tenere, ſiquidem & terribiles, & diſtinctu faciles futuræ ſint, & ſpeciem multitudinis exhibituræ. Poſtquam celerior iſthæc agitatio finem habuerit, pulchrum rurſus eos mutata ratione procedendi, eadem via, qua prius, ad fana pedetentim reuehi: quo quidem modo fiet, vt quidquid eſt in equo, cui eques inſidet, & diis & hominibus exhibitum ſit. Nec equidem ignoro minime ad iſta facienda equites adſuetos eſſe: ſed nihilominus hæc & egregia, & pulchra, & ſpectatoribus iucunda fore iudico. Quin & alia quædam ab equitibus inſtituta certamina noua intelligo, poſtquam magiſtri equitum eis perſuadere potuerunt, quæ voluiſſent. Quoties quidē in Lyceo ante iaculationem agitationes inſtituunt equites, ſane pulchrum quiddam fuerit, vtraſque tribus quinque tanquam ad prælium
H à fronte prouehi, ducente magiſtro equitum & tribunis ordine tali, quo ſpatij latitudo expleatur. Vbi vero cardinem aduerſi theatri ſuperauerint, vtile viſum iri arbitror, ſi tot ſimul equites, quot modice ſatis erit, per decliuia prouehi poſſe celeriori curſu oſtenderis. Neque me fugit, libenter eos hæc exhibituros, ſi concitatius equos agere ſe poſſe confidant. At verò ſi maneant inexercitati, videndum ne hoſtes hæc eos aliquando facere cogant. Dictum de ordine in luſtrationibus, quo pulcherrima inſtitui equitatio poſſit. Si vero ductor, à valido inſtructus equo, in exteriore ſemper ſerie circumuehatur; ita fiet, vt ſemper ipſe celerius equum incitet, & qui exterius cum eo ſunt, concitatius itidem ferantur. Itaque conſilium ſemper

A conſtitutas, præſertim haſtas, aut haſtis aliquid ſimile tenentes, ſiue conſiſtentem alicubi equitatū exhibeas, ſeu traducas. Nā hoc modo neceſſe eſt aciei molem & maiorem, & ſpiſſiorem videri. Sin multos velis haberi pro paucis, ſiquidem eiuſmodi loca tibi ſint ad manum, in quibus occultare liceat; nimirū in aperto quoſdā exhibens, in obſcuro quoſdam abdens, hac ſubtractione numerum equitū deminues: ſi vero locus ipſe totus oculis expoſitus ſit, ordinatas in vnā ſeriem decurias ex interuallo traduces; & equites quidem cuiuſq; decuriæ, qui hoſtib. ante oculos ſunt, haſtas tenere rectas debent ceteri depreſſas, & minime ſupereminētes. Licet etiam terrorem hoſtib. incutere, tum fictas inſidias, tum auxilia ficta, fictoſq; rumores excogitando. Tū vero confidentiſſimi ſunt hoſtes, quū aduerſariis multa negotia, multas occupationes exhiberi audiūt, c. 18.

His ita deſcriptis, ipſius iam ducis fuerit id moliri, vt pro re præſenti ſemper aliquam fallaciam ſtruat. Nam reuera nihil adeo fructuoſum in bello, atque fallacia. Quū vero etiam pueri quoties ludunt, prætextu fallendi faciant quæcumque poſſunt, vt paucos habentes, multos habere videantur; & multos habere ſe præferentes, ſpeciem paucorum exhibeant: quid vetet, quo minus etiam viri, ſi fraudib. animum adiiciant, B huiuſmodi artificiis vti poſſint? Nam ſi cum animo ſuo meliores in bello conditiones aliquis expendat, is maiorem earū p tē & quidē inſigniores fraude captatas, & partas inueniet. Quapropter vel non capeſſendum imperium, vel vt hoc quoque præſtare poſſit diuinitus præter alia petendum, & ipſimet in hoc adnitendum. Qui mare vicinum habent, iis ad fraudem hoc quoq; commodum, vt dum naues inſtruunt, aliquid terra gerant, ac viciſſim, dum terra inſidias ſe moliri ſimulant, mari rem aggrediantur. Etiam hoc equitum magiſtri eſt, docere ciuitatem, quā debile quiddā ſit equitatus à peditatu deſtitutus; vt vna cum equis, & pedites habeat. Nec minus ad officium magiſtri equitum pertinet, vt peditibus acceptis vti poſſit. Ac licet pedites non tantum certis locis, ſed etiam poſt equos occultare. Nam longe grandior eſt eques homine pedeſtri. C. 19.

Hæc vero equidē vniuerſa & ſi qua moliri aliquis præterea volet in conatu hoſtis aut vi, aut arte ſuperandi, diuina cum ope ſuſcipienda conſulo: vt numine ſibi placato ac propitio fortunam quoq; proſperā prædicare poſſit. Nonnunquam & & illud aptiſſimū ad fraudem, ſi nimis ſe cautū quiſpiā ſimulet, aleæque belli tentandæ nequaquam cupidum. Hoc enim hoſtes eò ſæpius adigit, vt omiſſo cauendi & excubandi ſtudio C magis delinquant. Si quis ſemel viſus fuerit adeundi periculi cupidus eſſe, poteſt hoſtib. etiam quieſcendo, dum aliquid ſe facturum ſimulat, negotia faceſſere Sed enim ex animi ſui arbitrio nihil formare quiſpiam poſſit, ſi non ea, de quibus aliquid fingendum, ita comparata ſint, vt artificis voluntati cedant; nec item ex hominib. abſq; numinis ope ſic aliqui vnquā inſtructi erunt, vt amore proſequantur illum, qui eis cum imperio præeſt; niſi eum ſe prudentiorem iudicauerint in iis, quæ ad certamina cum hoſtibus ineunda pertinent. Hinc quoque conciliari beneuolentiam illorum, qui reguntur, conſentaneū eſt; ſi comiter aliquis eos complectatur, ac proſpicere ſe declaret, vt & victum habeant, & tuto ſe recipiant, & idonea muniti cuſtodia quieſcant. In præſidiis manifeſta debet eius eſſe cura de pabulo, & tentoriis, & aquis, & excubiis, & aliis rebus neceſſariis; itemq; prouidentia ipſius, & vigilantia pro iis, quos regit. Vbi copia quadā rei alicuius abūdat is, qui aliis præeſt; lucroſū erit, id ſuis impertiri. Minime vero contēnent eū, qui cum imperio eſt; ſi quæcumq; vt paucis rem cōplectar, ſuos facere iuſſerit, ea rectius ipſis facere viſus fuerit. C. 20.

D Quapropter exurdiens ab inſcendendis equis exercere omnia debet ad rem equeſtrem pertinentia: quo præfectum ſuum poſſe videant in equo & foſſas tuto traiicere, & muros ſuperare, & de tumulis ſe demittere, & idoneè iaculari. Nam hæc omnia nonnulli ad hoc conferunt adiumenti, ne contemptui ſit. Iam ſi rerum gerendarum peritum eſſe norint, & idoneum ad efficiendum, vt hoſtibus ipſi potiore loco ſint; & animis præterea impreſſerint, eū nec temere, nec abſque numinis ope, nec extis aduerſantibus in hoſtes ducturum: hæc ſcilicet eiuſmodi ſūt omnia, magis vt morigeros præfecto reddāt illos qui eius imperio continentur. Ac prudentem ſane quēuis eſſe conuenit, qui cum imperio ſit: at populi Athenienſis equitum magiſtrum longe aliis præſtare tum cultu deorū immortaliū, tū vſu rei militaris oportet; quum ei finitimi ſint aduerſarij, tam equites numero pares, quā pedites ſane multi. Si agrū hoſtilē ſine reliquæ ciuitatis auxiliis inuadere conetur, aduerſus illos ambos ei ſoli cum equitatu periclitandum erit. Sin hoſtes in Athenienſium regionem irrumpant, primū aliter non venient, E quam aliis ad ſuos equitib. adiunctis, & cum illis præterea peditum copiis, quibus Athenienſes vniuerſos impares ad pugnā futuros exiſtiment. Itaque ſi contra tantam hoſtium multitudinem ciuitas tota prodire velit, vt opem regioni ferat; ſpem bonam concipere licebit. Nam & equites Deo iuuante meliores, ſi quis eorum curam conuenientem gerat, & pedites numero non inferiores erunt: quorum quidem nec corpora deteriora ſunt, & animi longe laudis auidiores, ſi Deo propitio rectè fuerint exercitati. Maiores ſane quod attinet, non minus Athenienſes eorum nomine, quam Bœoti, ſemet efferunt. *Cap.* 21.

Si vero ciuitas ad rem naualem ſe conuerterit, & mœnia tueri ſatis ſibi duxerit, vti tum quoq; factum, quū Lacedæmonij Græcis vniuerſis ſibi adiunctis Atticam inuaſerunt; equiteſque ſitis extra muros eſſe ſubſidio voluerit, ac ſolos contra copias aduerſariorum omnes periclitari: tum vero primū, mea ſane ſententia, diuino erit opus auxilio firmo, atq; ipſū deinde magiſtrum equitum eſſe virum prorſus abſolutum conueniet. Nā & prudentia magna contra longe plures, & audacia requiritur, quū occaſionis ſe opportunitas obtulerit. Iudem arbitror cū laboribus perferendis idoneum eſſe debere. Si enim exercitu tali præſente, cui ne tota quidem ciuitas ſe putet obiiciendam, periclitari velit: nimirum feret, quidquid illi viribus ſuperiores faciendum ſtatuerint, nullam ad rem peragendam F ſatis ipſe idoneus. At vero ſi extra muros ſita tot equitib. cuſtodiat, quot hoſtiū reb. ſpeculandis ſufficient, & iis maiori ex parte in totū ſubducendis, quib. hoc opus eſt? ſicq; non minus idonei ſunt ad proſpiciendum pauci, quā plures: ſane tū ad cuſtodiendum, tum ad ſubducendum in loca pacata non minus erunt opportuni, qui nec ſe ipſis, nec equis ſuis ſatis fidunt Nā metus in cuſtodiendo ſocius acer eſſe videtur. Itaque rectum conſilium capiet, qui de his cuſtodes ac præſidiarios efficiet. Eos vero, qui cōſtituta iā cuſtodia ſuperfuerint, ſi quis vt exercitum habere ſe duxerit; ſane perexiguus hic ei videbitur. Nā in vniuerſū erit inferior ad pugnæ periculū aperto marte ſubeundū. Sin eis vt prædonib. vtatur, ſatis ſuperq; magnas ad hoc inſtitutū copias habebit, vti quidē apparet. Debet autē, meo iudicio, paratos ſēper habere ſuos, & occultādo ſuas actiones & cōſilia, nū in aliqua re delinquat hoſtilis exerc. obſeruare. *c.* 22.

Solent vero plerumq; milites, quanto plures ſunt, tanto magis peccare ac labi. Nam vel ob curam parādi res neceſſarias, hinc inde diſperguntur; vel iter abſq; ordine facientes, alij præcedunt, G alij longius, quam par & opportunum ſit, à tergo manent. Huiuſmodi errores & peccata minime relinquenda ſunt impunita, niſi quis regionem totam caſtra diſperſi militis eſſe velit: & hoc rectè prouidendū, vt debere ſe ſciat, facinore quodam edito, prius abſcedere; quam maiores hoſtium copiæ ferendi auxilij cauſa ſuperueniant. Sæpius etiam, dum iter facit exercitus, ad eas vias peruenit, in quibus multi plus efficere, quam pauci, minime poſſint. Itidem ad loca tranſitu difficilia licebit animum attendenti, ac tuto ſubſequenti, ſic arbitratu ſuo rem gerere; vt quam multos ex hoſtibus velit inuadat. Nonnunquam commodum & caſtra metantes, & prandentes, & cœnantes, & è cubili ſurgentes aggredi. Sunt enim milites in his omnibus inermes, ac breuiori quidem tempore pedites, equites diutius. Speculatoribus & excubiis nunquam inſidiari deſinet. Nam pauci ſemper ad hoc cōſtituuntur, & interdū ab exercitus robore procul abſunt. Vbi vero ſatis hoſtes in his ſibi cauent, rectè faciet, ſibi ope diuina fretus in hoſticum occulta contendet; vbi priùs ei curæ fuerit, quotnam ſingulis in locis, & qua parte regionis excubias agant. Quippe nulla tam pulchra præda eſt, vt captarū excubiarū. H Et decipi facile poſſūt excubitores. Nā quidquid exiguo numero viderint; perſequūtur: idque ſibi mandatum exiſtimāt. In receptu conſiderandū, ne fiat in eā partē, qua ſuis opem laturi hoſtes occurrāt. *C.* 23.

Qui vero facultatē habituri ſunt afficiendi detrimento copias longe ſe potiores abſq; diſcrimine ſuo, eos haud dubie neceſſe eſt adeo præſtare ceteris; vt ipſi quidē in equeſtris rei bellicis operib. exerciti athletæ, hoſtes vero rudes eſſe videantur. Poſſit autem hoc primum ita fieri, ſi ad prædā exituri; ſi equitationi laborando adſueuerint, vt tolerare labores militares queant. Qui enim ad hæc & equi & equites ſtudioſe non adſuefiunt, haud dubie non aliter ac fœminæ contra viros in certamen deſcendent. Edocti vero & adſuefacti tranſilire foſſas, ſuperare muros, in tumulos ſaltu euadere, de locis ſublimib. tuto deſcendere, aduerſus accliuia celeriter agere; hi ſcilicet

A inexercitatis ad iſta tantum præſtiterint; quantum pedeſtribus alites: at rurſus illi quorum pedes laboribus obduruère, tantũ iis, qui vias aſperas non triuere, quantũ ſani claudis: gnari deniq; locorum in procurſionibus, & receptibus, tantum ignaris præſtiterint, quantum videntes cæcis. Hoc quoq; ſciendum, equos recte comparatos, non eos eſſe qui adeo ſaginati ſint, vt in laboribus ſuffocentur, ſed qui ſint ad equitationis laborem idonei. Et quia frænis ac ephippiis vti licet, vbi loris cõcinnata ſunt & refecta; nunquã his carere magiſter equitũ debet. Nã exiguo ſumptu deſtitutos ab his vtiles reddiderit. Si quis autẽ exiſtimet, multis ſe negotiis oneratum iri, ſi res equeſtris ei ſic exercẽda ſit: is cum animo ſuo cogitet illos, qui ad ludos gymnicos exercẽtur, multo plus laboris ac moleſtiæ ſuſtinere, quã eos, qui rem equeſtrem ſtudio maximo tractant. Etenim exercitia pleraq; gymnica cum ſudore ſuſcipiuntur, quum maior equeſtris rei pars cum voluptate coniuncta ſit. Quippe quod optare quiſpiam fortaſſe poſſit, vt alitis inſtar volet: ei nihil in rebus humanis equitatione ſimilius eſt. Quinetiam in bello victoriam adipiſci, multo glorioſius eſt, quam in lucta. Nam B ad ipſam quoq; ciuitatem eius gloriæ pars aliqua manat. Ac plerumque dij per victoriam, feliceſque ſucceſſus in bello, coronare ciuitates ſolent. Itaque ſcire equidem nequeo, quænam aliæ res potius exerceri, quam bellicæ, debeant. *Cap.* 24.

Hoc quoq; cogitandum, prædones maritimos propterea quod ad labores adſuefacti ſint, victum ab iis ſibi parare poſſe, qui viribus longe ſint ipſis potiores. Conuenit & terra prędas agere, non eos, qui fructus è rebus ſuis percipiunt: ſed qui victu carent. Nam aut opus faciendum, aut victitandum ex iis, quæ labor alienus excoluit. Aliter nec viuere, nec pace potiri, facile. Reuocandum & hoc in memoriam, ne quis in ſuperiores ſe viribus ſic inuehatur; vt à tergo receptum equis difficilem ob locorum aſperitatem habeat. Quippe non par in fuga, & in perſequendo impingenti, periculum propoſitum eſt. Monere libet, in eo quoq; cautionem adhibendã. Etenim quidam in eos pergentes, quibus ſe ſuperiores eſſe putant, tam infirmas omnino copias ſecum ſumunt, vt ſæpenumero patiantur, ea quæ aliis ſe illaturos exiſtimant: at illos inuadentes, quibus ſe certo ſciunt inferiores eſſe, vires omnes, quas C habent, adducunt. Ego vero his adſero contraria plane faciũda, vt quum in opinione ac ſpe victoriæ copias aliquis educit exercitui ſuo non parcat, quantuſcumq; is fuerit. Numquam enim magnæ victoriæ quemquam pœnituit. Quum autem ſe multo ſuperiores aggreditur, ac futurum proſpicit, vt tametſi pro viribus omnia geſſerit, fugere tamen cogatur: tum longe ſatius eſſe aio, paucos potius quam multos adduci; ſed omnino ſelectos equos, & viros præſtantiſſimos. Tales enim & efficere aliquid, & tutius ſe recipere poterunt. Ac ſi contra ſe potiores adductis ſuis omnib. recipere ſe velit: neceſſe eſt tardiſſimis equis vectẽs capi, alios ob rei equeſtris imperitiã labi, alios ob locorum difficultates intercipi. Non enim facile eſt, ad magnum aliquod ſpatium talem inuenire locũ, qualẽ aliquis optet. Quinetiam fiet, vt ob equorum multitudinẽ in ſeipſos corruant, & mutuo ſe non parum impedientes, dãnia afficiant. E diuerſo & equi, & equites boni, è manibus hoſtiũ diffugere poſſunt; præſertim ſi quis arte quadã per equites, quos ſuperſtites habet, formidinem perſequentibus incutiat. Sunt autem ad hoc vtiles inſidiæ factæ. Nec minus hoc quoq; cõmodum, inuenire viam aliquam, vnde ſe noſtri tuto D conſpiciẽdos hoſtibus exhibentes, impetum perſequentium reprimãt. Manifeſtum & illud, multo citius paucos pluribus ſuperiores euadere tum laborando, tum accelerando, quã multos paucis. Neq; tamen hoc equidem dico, poſſe aliquos propterea quod pauci ſint, & laborib. magis ſufficere, & celeritate vincere: ſed eſſe facilius inuenire paucos, quam multos, qui & curã equis debitã adhibeant, & ipſi rẽ equeſtrẽ prudenter exerceant c. 25.

Quod ſi aliquando vſuveniat, vt certamen aduerſus equites pares ineundum ſit: mea ſane ſententia non male quis egerit, ſi cohortes ex vna tribu duas fecerit, quarum vni tribunus ipſe præſit, alteram ducat aliquis hominum opinione præſtantiſſimus. Hic vero tribuni cohortem aliquantum à tergo ſequatur; atq; vbi iã propius aduentum fuerit, re ſuis denunciata, in aduerſarios curſu præteruehatur. Sic enim futurũ opinor, vt maiori hoſtibus terrori ſint, & pugna ſuperari difficilius poſſint. Sin vtriq; pedites habeant, etiã hi poſt equites occultati, ſubitoq; prodeuntes, & hoſtem cominus inuadentes, maius mihi momentum ad victoriam adlaturi videntur. Nam inopinata pleraque, ſi bona ſint, maiorem hominibus lætitiam afferre video: ſi dira, plus terroris incutere. Licet hoc inprimis E inde cognoſcere, ſi quis ſecum expendat, quantopere terreantur ij, qui dilabuntur in inſidias, tametſi numero longe plures ſint; & quum hoſtes hoſtibus aduerſi conſident, quam ingens primis diebus apud vtroſque metus ſit. Sed enim hæc ordinari, abſque magna difficultate, poſſunt: at eos inuenire, qui & prudenter, & fideliter, & alacriter, & animoſe proruant in hoſtes, id iam boni eſt equitum magiſtri. Nam & dicendi facultate præditum hunc eſſe oportet, & ea faciendi, de quibus illi quos imperio ſuo continet, tum bonum eſſe cognoſcant & parere huic, & ducentem ſequi, & cominus hoſtes inuadere; tum etiam cupidi ſint laudis & celebrationis, ac in ſententia conſtanter perſeuerare poſſint. *Cap.* 26.

Iam ſi aliquando vel aciebus ex aduerſo inſtructis, vel locis amborum copiis interiectis; faciundæ ſint equitibus conuerſiones, & inſequutiones, & receptus: ſolent quidem vt plurimum in his vtrique lentius poſt conuerſiones prouehi, mediumque ſpatium celerrimo cum impetu conficere. Si quis autem his ita prius oſtenſis, deinde facta conuerſione celeriter F inſequatur, & celeriter ſe recipiat: plurimum ſane damni hoſtibus hoc modo inferre poterit, & inprimis ſecuritati ſuæ proculdubio conſulet, dum celeriter inſequetur, robori ſuorum vicinus: & viciſſim celeriter ab hoſtium robore ſe recipiet. Si quis vero de cohortibus ſingulis occulte vel quatuor, vel quinque præſtantiſſimos equos, & viros, relinquere poſſet, longe hi potiori eſſent conditione ad irruendum in hoſtes ſe conuertentes. Hæc vt vicibus non multis legiſſe ſufficit, ita quod plerumque ſe offert exſequendum; & eius habita ratione, quod adeſt, quidquid expedit elaborandum. Omnia vero, quæ fieri oporteat, non magis prodi literis poſſunt, quam omnia futura ſciri. Hoc autem inter omnes has admonitiones & præcepta mihi quidem optimum eſſe videtur, vt quid aliquis bonum eſſe cognouerit, id vti fiat, diligenter enitatur. Nam quæ recte intelliguntur, ea neque in agricultura, neque nauiculatoria, neque imperandi munere fructum aliquem pariunt, niſi quis ſtudium adhibeat, vt perficiantur. *Cap.* 27.

Ego vero futurum adfirmo, vt diis bene iuuantibus hoc modo totus equitatus ad mille compleatur longe citius, & minore cum ciuium moleſtia: quam ſi ducentos equites externos ſtipendio conducerent. Videntur tamen & hi mihi, ſiquidem acceſſerint, tum dicto magis audiendum equitatum effecturi, tum virtutis in certamine mutuo laudis & honoris auidiorem. G Nec me latet, equitatum apud Lacedæmonios in exiſtimatione tunc eſſe cæpiſſe, quum equites ſue externos adiunxiſſent. Itidem vbiq; probari video, & in aliis ciuitatib. equites externos. Nam vſus atque neceſſitas ad alacritatem non parũ confert. Ad equorum vero pretia pecuniam habituros arbitror & ab iis, qui vehementer ab equitando abhorrent, quandoquidẽ illi pecuniam pendere malunt, ad quos munus equeſtris rei pertinet, vt equitare non cogantur; & conſimiliter à locupletibus, ſed robore corporum deſtitutis; nec minus à pupillis, mea quidem opinione, quibus opima domi res familiaris eſt. Aduenarum etiam pleroſque ſi referantur inter equites, liberaliter ſe geſturos arbitror. Nam in aliis quoque muneribus honeſtis, ad quorum ſocietatem à ciuibus admittuntur, ambitioſe nonnullos imperata facere velle video. Peditatus item adiunctus equitatui plurimum mihi videtur effecturus, ſi talibus è viris inſtitutus fuerit, qui hoſtibus maxime ſint contrarij Poterunt autem hæc omnia fieri, ſi diuinum ſuffragium acceſſerit. c. 28.

* Equeſtrium.

SIVE MILITARIVM ORDINVM SYMBOLA, INSIGNIA, ET ORIGINES.

Per Franciſcum Mennens Canon. Liranum euulgata: cuius lucubrationes in hoc opere & argumento adhibuimus.

H Ac primum quidem

DE EQVESTRIBVS ORDINIBVS

Sæcularibus.

DEFINITIO, PARTITIO. FORMA CREATIONIS.

GENERA VARIA.

EQuites Latinè, Milites communiter Iuriſconſultis, apud omnes ferè gentes, nomen ab equis inuenerunt. Caualieri enim Italis, Caualleros Hiſpanis, Cheualier Gallis, Riter Germanis, & Belgis, Margogh Cambro Britannis ab equitando dicuntur, Anglis ſolummodo Knightes vocantur, vocabulo, quod antiquo Anglorum, vti Germanorum lingua mini

A miniſtrum ſiue ſeruientem & iuuenem promiſcuè ſignificat. Hinc in Euangeliis antiquis lingua Anglica pro cliente, Incnycht & Radenightes, id eſt miniſtri equites, apud Bractonum Anglum iuriſperitum antiquum legi memorat *Guilielmus Camdenus*, qui tenebant ea lege terras ſuas, vt domino equis inſeruirent, vnde truncato nomine contractius Knights iis remanſiſſe exiſtimat & milites appellatos, qui prædia beneficiaria ſiue feuda tenuerant vt militarent. Feuda enim militaria dicta fuerunt, & qui alibi Feudatarij, hic milites dicebantur: vt milites Regis, Archiepiſcopi Cantuarienſis, Comitus Rogeri, Comitis Hugonis, &c. quod ea lege prædia ab illis accepiſſent, vt illis militarent, ſi denique & hominem præſtarent, cum alij qui pro ſolidis militarent, Solidarij & ſeruientes appellarentur.

EQVITES AVGVSTALES, COMMENTARIENSES, Clauicularij, Cornicularij, Torquati, Duplares.

Adde quæ de hiis luculenter ſcripſit *Vigilius in Rubr. Inſtit. de Teſt. milit.* Verum hi, ſiue milites ſiue Equites appellare libet. Auratorum nomen hodie ab auri præcinctura vel auratis calcaribus inuenere: exemplo nempe Romanorum, apud quos B milites Cornicularios, Monozonos, Rudiarios & Commentales paſſim (vt Ramnenſium, Tatienſium, & Lucerum centurias à Romulo: Equitum item Auguſtalium à Tiberio Cæſare inſtitutas, quibus Druſum filium, T. Claudium & Germanicum nepotes adſcripſit, omittam) obſeruamus, non aliunde quam ab ornamentorum inſignibus, quibus ob emeritam militiam decorati fuerant, denominatos. Quò pertinet & illud *Veget. lib. 2. de Re militari.*

Primi generis *Commentarienſes* & *Clauicularij* dicebantur: ſecundi generis *Cornicularij*, qui emeriti milites erant armillis corniculiſque virtutis ergò donati. Quod hodiè etiamnum aliquot Germaniæ Principes in more habere tradit *Lazius*, vt aulicos ſuos multo tempore cognitos, & in variis miniſteriis vſurpatos ſimiliter corniculis argenteis comprehenſis, & ex humeris ſuſpenſis donent. Qualiter *Petrus Beloiius* ſcribit Henricum II. Gallorum Regem Aurelianenſium adhuc ducem exiſtentem, poſt liberatam obſidione Landreſij vrbem Cornicularios Equites creaſſe, quo nomine ſcilicet appellari ius eſſet eos, qui prælij tempore in nauatæ virtutis præmium ad id dignitatis cooptarentur.

Torquati ſimiliter & *duplicati* erant milites, torquium ornamentis, vt illi corniculis decorati, quibus & duplex plerumque ſtipendium dabatur, vnde Duplares dicti ſunt. C Quo ex euentu Manlio Torquato memoria apud poſteros tranſit, quam hiſtoriam ſcribit *Liuius lib. 7. prima Dec.*

Porrò manet & Germanis hoc militum genus, torquatique ac ampliori ſtipendio incedunt, qui aut aliquot annos ſtipendia fecerunt, aut loco nobili nati cæteris in acie præferuntur. At neque nomen vetus omnino obiit, gentilitia lingua Doppolſoldner, vulgò nuncupamus. De torquium donis, ſiue inſignibus, *Liuius lib. 4. Dec. 3.*

EQVITES MONOZONI, QVI ET AVRATI.

Et de eorum Creatione nonnulla.

Monozoni, illuſtres olim cingulo militari ſiue Baltheo, fuerunt etiam honorati inter milites; de quibus Iureconſultis fit mentio *in lege Valentis*. Quem à priſcis temporibus ad Germanos morem eſſe deuolutum inuenimus: apud *Herodianum lib. 4. & 5.* vt ſicut apud Romanos ob egregia facta miles Baltheo donabatur, ita vetuſtiori adhuc in militia Germanorum cingulo ac gladio (quæ hodie ornamenta in calcaria ſunt verſa, & auri præcincturam) miles emeritus publicè D ornabatur. Hoc cingulo donare elegantius, & priſco ex more dicimus, quod hodie mutata conſuetudine gladio percuti, & auratum fieri Equitem dicere ſolemus. De Balthearum ornamentis *Iulius Capitolinus in Maximinis & Gordianis*, & *Caſſiodorus inclinantis Imperij auctor in epiſtola ad Coloſſum Comitem*, aliique fusè meminère. Ad quæ alludens *Otho Friſingenſis lib. 1. de rebus à Friderico I. Cæſare geſtis c. 32.* cum de Geyſa Hungariæ Rege bellum Auſtriæ inferente loquitur: Altero die Rex in prædicto campo ad quandam ligneam Eccleſiam accedit, ibique ab Epiſcopis (nam eo vſque in puerilibus annis conſtitutus nondum militem induerat) accepta ſacerdotali benedictione ad hoc inſtituta, armis accingitur. Sic de Auſtriæ principibus veteribus annales antiquiſſimi à *Lazio* citati referunt, An. 1104. Leopoldus Marchio Sanctus accinctus eſt gladio. Anno 1180. Otacher ex Marchione Styrienſi, Ducis nomen adeptus eſt, eo anno quo & gladio accinctus E eſt. Et iterum anno 1225. Fridericus Dux Auſtriæ & Styriæ conſecrationis enſis dignitati Viennæ ſublimatur. Atque hinc arbitratur *Lazius* morem iſtum defluxiſſe, quo hodie, ſed inuerſo, Germani vtuntur: vt Principes ſicubi aliquem ob laude parta facinora decorare volunt, gladio tangant, quos Equites auratos paſſim vocamus, & quos veteri more cingulo militari donatos appellant. Non enim gladio verberabantur, quod hodie fit, qui inſigne aliquid in bello aut prælio egiſſent: ſed gladius illis cum baltheo à Principe accingebatur. Et qui Monozoni Iureconſultis Græca Origine, hiſtoricis vero cincti nuncupati, hodie Equites aurati, quod aurum in calcaribus ſcilicet & gladio geſtare poſſint appellantur. Hinc legimus in *Annalibus peruetuſtis Auſtriacis* Anno Domini 1245. Fridericus Dux Auſtriæ auro plenus & argento in feſto S. Georgij, 140. iuuenes de terra ſua nobiles apud Viennam honorifice donauit gladio & cingulo militari. Equidem in peruetuſtis picturis & ſculpturis licet talem cincturam videre; cingulum ſcilicet bullis aureis graue ac denſum, in lumbos ac ventrem demiſſum: vnde pugio ex vno, & ex altero latere gladius pendent. Cuius porrò figuræ Romanis cingulum; & præcipuè Principibus fuiſſe oſtendit *Claudianus Panegyr. 2. Stilichonis.* F

Quin & Sydonias Chlamydes, & cingula baccis
Aſpera, gemmataſque togas, &c.

Licet autem illi Milites ſimpliciter armati, noſtra ætate ordine poſtremi, inſtitutione tamen ante cæteros ordines militares, ſunt primi & antiquiſſimi. Vt enim Romana gens togata, virilem ætatem ingredientibus, virilem & puram togam donauerunt: ita maiores noſtri Germani ſuis iuuenibus, quos armis tractandis idoneos iudicarunt, arma donauerunt, quod ſuis verbis docebit *Corn. Tacitus*, Arma ſumere non ante cuiquam moris eſt, quam ciuitas ſuffecturum probauerit. Tum in ipſo concilio vel Principum aliquis, vel pater, vel propinquus ſcuto frameaque iuuenem ornant. Hæc apud illos toga, hic primus iuuentæ honos, ante hoc domus pars videntur, mox Reipublicæ. Cum autem huiuſmodi iuuenes militares ſua lingua, vti & Belgæ, & Angli Knechts vocarint; hinc & nominis & inſtitutionis originem repetendam cenſent. Hæc prima & ſimpliciſſima creandi Militis ratio, hac Longobardi, hac Franci, hac Belgæ, hac Angli, qui omnes è Germania profecti, olim vſi ſunt.

Prodit *Paulus Diaconus lib. 1. cap. 22.* apud Longobardos G conſuetudo eſt, vt Regis filius cum patre non prandeat, niſi prius à Rege gentis exteræ arma ſuſcipiat. Nec prius Aragoniæ Regibus imperij inſignia capeſcere ius erat, quam Equeſtri auctoramento (quod de Petro Aragonum Rege, qui ab Innocentio III. P. M. militare cingulum accepit, anno 1204. teſtatur *Hier. Blanca*) eſſent decorati. Carolo verò Magno (qui Deſiderium vltimum Longobardorum Regem regno eiecit) imperante militum inaugurationi, colaphi vſum adhibitum fuiſſe, docent manifeſtè eiuſdem tabulæ, quibus Friſonibus libertatem & alia id genus priuilegia, ob fortiter nauatam contra Saxones operam concedere dignoſcitur; & ob rei antiquitatem hic recitare pro parte operæ pretium duxi, ita enim inquit. Inſuper ſtatuimus vt ſi qui ex ipſis ſuſtentationem habuerint vel militare voluerint, dicta poteſtas (quod Friſonum Principi Regij loco tum nomen erat) eis gladium circumcingat, & dato eiſdem, ſicut conſuetudinis eſt, manu colapho, ſic Milites faciat, eademque firmiter iniungendo præcipiat, vt deinceps more Militum ſacri Imperij aut Regni Franciæ, armati incedant: eo quod conſideramus, ſi prædicti Friſones ſecundum ſtaturam corporis & formam eis à Deo & natura datam ſic militauerint, H cunctis in orbe terrarum militibus ſua fortitudine, ingenio & audacia (dummodo vt prædictum eſt, ſint armati) facile præcellent & præualebunt. Qui Friſones ſignum ſuæ militiæ à dicta Poteſtate recipere debent, in quo corona Imperialis in ſignum ſuæ libertatis à nobis conceſſæ debeat eſſe depicta &c. Datum Romæ in Lateranenſi palatio. Anno Dominicæ Incarnationis octingenteſimo ſecundo. Nulli enim etiamſi Magnates & ad bella ſacra proficiſcentes in illorum nomine cenſebantur, niſi per militaris Regulæ profeſſionem inaugurati, ac ſacræ veluti militiæ adſcripti fuiſſent. Cæterùm etiam Comites, Duces, Reges, & Imperatores *Molanus tradit*, Armigeri non milites dicebantur. Huc pertinet illud quod *in vetuſtis Brabantiæ noſtra Annalibus* ſcribitur. Godefridum Brabantiæ Ducem iter Ieroſolymam verſus inſtituiſſe, eiuſque filium

lium Henricum Militem creatum fuiſſe. Tale & illud eſt, quod A de Guilielmo Hollandiæ Comite illorum temporum vicinus ſcriptor, & Ioannis Traiectenſis Epiſcopi, ac Guilielmi Palatini Comitis Hollandiæ Hiſtoricus, *Ioannes Becanus* memoriæ tradidit. Eum adhuc armigerum exiſtentem cum eſſet domicellus Hollandiæ, in Imperij Regem Romanorum electum fuiſſe, & eapropter mox apparatum feciſſe, vt more aliorum Chriſtianorum Impp. Miles conſecraretur, priuſquã Aquiſgrani diadema regni ſuſciperet. Cum itaque in ſolemni Miſſæ officio Euangelio decantato, Guilielmus armiger à Rege Bohemiæ coram Petro Capucio Cardinale S. Georgij, ad velum aureum productus fuiſſet, Bohemiæ Rex qui eum ſiſtebat, hæc ad Illuſtriſſimum Cardinalem verba deprompſit. Veſtræ Reuerentiæ Pater almiflue preſentamus hunc electum Armigerum deuotiſſime ſupplicantes, quatenus veſtra paternitas votiuam eius profeſſionem ſuſcipiat, vt militari noſtro Collegio inſcribi valeat. Tum vero Cardinalis, præmiſſa monitione, qua electum Imperatorem inſtruebat, quod Miles debeat eſſe

B *Magnanimus in aduerſitate.*
Ingenuus in conſanguinitate
Largiſſimus in honeſtate
Egregius in curialitate, &
Strenuus in virili probitate.

Prælegit Militaris regulæ iugum, cuius hoc exordium eſt. Hæc eſt regula Militaris ordinis. Inprimis cum deuota recordatione Officium Dominicæ paſſionis diurnatim audire, pro fide Catholica audacter corpus exponere, Sanctam Eccleſiam, eiuſque miniſtros à quibuſcunque graſſatoribus liberare. Viduas, pupillos, & orphanos in eorum neceſſitate protegere. His & iis quæ ad finem regulæ ſequuntur, lectis, dixit Dominus Cardinalis. Vis militarem ordinem in nomine Domini deuotè ſuſcipere & regulam tibi verbotenus explicatam pro tua poſſibilitate profiteri. reſpondit Electus, Volo. Et mox accepta regula legit in hæc verba. Ego Guilielmus Hollandienſis Militiæ princeps, Sacri imperij Vaſallus, liber, iureiurando profiteor Regulæ Militaris obſeruantiam, in præſentia Domini mei Petri ad velum aureum, Diaconi Cardinalis C & Apoſtolicæ Sedis Legati, per hoc ſacroſanctum Euangelium, quod manu tango. Cui Cardinalis, hæc deuota profeſſio ſit peccatorum tuorum vera remiſſio. Amen.

Quibus peractis Rex Bohemiæ grandem colaphum in collum tyronis dedit dicens. Ad honorem Dei omnipotentis te Militem ordino ac in noſtro Collegio te gratanter accipio. Et memento quoniam Saluator mundi coram Anna Pontifice pro te colaphizatus, & illuſus eſt; coram Pilato præſide flagellis cæſus, ac ſpinis coronatus coram Herode chlamyde veſtitus & deriſus eſt, & coram omni populo nudus ac vulneratus in cruce ſuſpenſus eſt. Cuius opprobria memorari te ſuadeo, cuius crucem acceptáre te conſulo, cuius etiam mortem Chriſti vlciſci te moneo.

Nec non Godefridus Bullonius in Antuerpienſi Marchionatu ſuo, exercitus ducendi in Aſiam primitias roboraque deligens, ac in ipſa adeo vrbe, Equeſtri titulo ciues duodecim duodenario Apoſtolorum numero prouocatus decorauit, maximæ rei magna in hoc Apoſtolico delectu initia daturus, dum felici omine ex vna hac vrbe ſecuturarum victoriarum D prænotionem quandam, ſpe plenus è ſacrato hoc numero ominatur, & ſpem acti de Turcis Saraceniſque ſuperarunt triumphi. Priſci autem Franci, (qui formulas & cæremonias in rebus plurimis obſeruabant, vt Lex Salica teſtatur) inſtituendis Equitibus multas adhibuerant, vt prius vigilarent diu, balneiſque & aliis rebus vterentur, quibus doceant, qui ordinem hunc ſuſcipiunt, eos corde animóque mundo & honeſtis conditionibus venire oportere, virtutis cauſa omnes labores & difficultates ſtrenuè perferre, prudentia in ſermone & operibus vti, inprimis vero fidem veritatemque colere, quarum cæremoniarum vſus quondam in Hiſpania celebris in Regum & Equitum inauguratione: cuius rei exemplum profert *Curita & Blanca* de Ferdinando Ioannis I. filio, qui pridie ſublimationis in regnum Aragoniæ facta peruigilatione in Cæſarauguſtana Eccleſia maiori, à Duce Gandiæ Militari baltheo cinctus, & Bandæ in Hiſpania milites iiſdem ſolemniis inaugurati ab auctoribus memorantur. Et memoria noſtra mos idem præſtat in Anglia, quæ viros eiuſmodi vocat Balneorum Equites, quorum ſolemnia infra ſuo loco celebraturi ſumus.

At cum Religio ita animos hominum occupaſſet, vt nihil E benè auſpicatè factum, quod à viris religioſis non profectum cenſerent, ab illis gladium maiores noſtri, paulo ante Normannorum in Angliam aduentum acceperunt, quod his verbis, qui tum vixit, Ingulphus: Qui militiæ legitimæ conſecrandus eſſet veſpere præcedente ad Epiſcopum, Abbatem, monachum vel ſacerdotem contritus de peccatis confeſſionem faceret, & abſolutus, orationibus deditus in Eccleſia pernoctaret, in craſtinum rem ſacram auditurus, gladios ſuper altare offerret, & poſt Euangelium ſacerdos benedictum gladium Militis collo cum benedictione imponeret; & communicatus ſacris Chriſti myſteriis denuo legitimus miles permaneret. Nec ſtatim ſub Normannis exoleuit, ſcribit enim *in Policratico Ioannes Salisburienſis*, Inoleuit conſuetudo ſolemnis, vt ea ipſa die, qua quiſque militari cingulo decoratur, Eccleſiam ſolenniter adeat, gladioque ſuper altare poſito, & oblato, quaſi celebri profeſſione facta, ſeipſum obſequio altaris deuoueat, & gladij, id eſt officij ſui iugum Domino ſpondeat famulatum *Petrus* enim *Bleſenſis*, *epiſt. 94.* Hodie tyrones enſes ſuos F recipiunt de altari, vt profiteantur ſe filios Eccleſiæ, atque ad honorem ſacerdotij, ad tuitionem pauperum, ad vindictam malefactorum & patriæ liberationem gladium accepiſſe. Porro res in contrarium verſa eſt, nam ex quo hodie militari cingulo decorantur, ſtatim inſurgunt in Chriſtos Domini, & deſæuiunt in patrimonium crucifixi. Atque hoc modo gladio cingi voluerint, deductum proculdubio, vt diximus, à militari Romanorum diſciplina, vt habet *Cic. lib. 1. offic. de Catonis filio.*

Quia vt illi priuſquam ſacramento militari gladio ſtricto obligati fuerant, pugnare cum hoſtibus nefas exiſtimarunt: ita Chriſtiani, non ſibi legitime militare licere opinati ſunt, priuſquam hac ceremonia legitimæ militiæ conſecrarentur; qua Fridericum I. Imper. (apud Othonem Abbatem Friſingenſem) & Guilielmum Rufum Angliæ Regem à Lanfranco Archiepiſcopo Militem factum legimus. Sed hæc conſuetudo paulatim in deſuetudinem abiit: ex quo Normanni, vt habet *Ingulphus* irriſerint & exploſerint, ac Synodo habita Vveſtmonaſterij in Anglia anno 1102. ſancitum fuerit, ne Abbates faciant Milites, quod nonnulli tamen exponunt, ne Eccleſiæ prædia militari feudo tenenda Abbates concederent.

Exinde ad Principes vicinos, Reges, filios mittere ſolebant G vt Equeſtrem ab illis dignitatem acciperent; ſic Henricus II. Anglorum Rex ad Dauidem Regem Scotorum, & Malcolmus Rex Scotorum ad Henricum II. ſic Alexander Guilielmi Scotorum Regis filius anno 1212. in Angliam, & Eduardus I. ad Alfonſum XI. Regem Caſtellæ profecti ſunt, vt acciperent ab iis arma militaria ſiue virilia. His enim loquendi formulis pro creatione Equitis eo ſeculo vſi ſunt. Tunc etiam ad ornamentum præter gladium & cingulum calcaria aurata etiam acceſſerunt: vnde Milites & Equites aurati hodie vocantur. Ius etiam ſigilli additum. Antequam enim Baltheo militari cincti erant, vt colligitur ex Abundonenſi libro ſigillo vti non licuerat, quod deſcriptum, inquit, Richardus Comes Ceſtrenſis ſigillo matris Ermentrudis ſignare conſtituit, cum (nondum enim militari Baltheo cinctus erat) literæ quælibet ab eo dictæ materno ſigillo includebantur. Et in Burgundia in decreto Iacobi, & Guilielmi iuſti ſexto Auguſti 1176. dicitur armiger cum Equeſtrem ordinem ſuſcipit, ſigillum mutare.

ORDO MILITVM, SIVE EQVITVM
EX CENSV.

H Subſequenti ætate ex Cenſu, vt Colligit *Candenus* ſcriptor Anglicus, facti fuerunt milites; qui enim feudum magnum militare, id eſt (ſi antiquis ſchedis vlla fides) 680. acras terræ habebant, ordinis militaris ornamenta ſuo quaſi iure poſtularunt. Imo ſub Henrico III. quodammodo coacti fuerunt Milites fieri. quotquot libras quindecim ex annuis terrarũ reditibus collegerunt; iam titulus potius oneris, quam honoris videretur: Ita enim habet *hiſtoria minor Matthæi Pariſij*, qui ante 350. circiter annos in Anglia nec infideliter ſcripſit. Anno 1256 exiit edictum Regium, præceptumque eſt & declamatum per totum regnum, vt qui haberet XV. libras terræ & ſupra armis redimitus tyronico donaretur vt Anglia ſicut Italia militia roboraretur, & qui nollent, vel qui non poſſent honorẽ ſtatus Militaris ſuſtinere, pecunia ſe redimerent. Vnde in archiuis regni toties occurrit pro reſpectu militiæ A. de N. I. H. &c. huc vſque & vlterius, vti innuere videtur dictus *Candenus in formulis iuris Anglici*, vbi duodecim viri, ſiue iura

A iuratores, nominantur, apud quos ſacti ſit prolatio, Illi Milites dicti erant, quibus erat feudum integrum, illique Milites gladio cincti qui à Rege Baltheo cincti militari, quo tempore cum Rex milites crearet, vt habet idem *Matthæus Paris*, veſte deaurata, ex pretioſiſſimo Baudekino & coronula aurea redimitus glorioſè in ſolio ſedit, ſingulíſque militibus 100. ſolidos pro harneſiamentis præſtitit. Nec ſolum Rex, verum etiam Comites eo ſeculo crearunt Milites. Meminit idem auctor, quomodo Gloceſtriæ Vvilhelmum Fratrem ſuum proclamato Torneamento; & Simon de Monteforti Comes Leiceſtriæ Gilbertum de Clara, Baltheo cinxit militari. Vt in Gallia, quod ex formula literarum nobilitationis conſtat, qui nobilitatis eiuſmodi literas obtinuit, à quocunque milite voluerit, valeat militiæ cingulo decorari, & in Hiſpania vti *Hieron. Curita* teſtatur, in coronatione Alfonſi IV. Aragonum Regis, qui Cæſarauguſtæ, à Petro Luna Antiſtite ſacro oleo perunctus, ſacro Reſurrectionis Domini die anno 1328. Militari auctauramento à Rege in maxima illa celebritate, honoribus, præmiis atque ſummo ſplen- B dore hi proceres decorantur; Iacobus Exerica, Petrus Arborenſis, Raimundus Folchius Cardonenſia Vicecomes, Arnoldus Regetius Comes Polliarienſis, Lupus Luna, Alfonſus Ferdinandus Ixeritanus, Guilielmus & Berengarius Angleſolæ, Ioannes Simenius, Vrrea, Petrus Cornelius Guilielmus Ceruilionius, Otho Moncada & Atho Focius. Celebrata peruigilatione ſinguli eorum procerum militari auctoramento ad CLXXX. alios virtute & nobilitate præſtantes viros cohoneſtauere. Præterea Petrus Regis frater Caſtellinoui & Villanoui Vicecomites Guilielmum Erilium, & Gilabertum Cruilliam, & Raymundus Berengarius Regis itidem frater alios eiſdem inſignibus legúmque militarium ſocietate deuinxere, & à Raymundo Folchio Vicecomite Raymundus Cardona eius frater, Amoroſius Rebellius, & Petrus Aragal eodem auctoramento obſtricti ſunt. Ad CCL. auctoratorum *Raymundus Montanerius* perquam grauis illius ſeculi ſcriptor, qui ſe huic rei præſentem fuiſſe perhibet, & triginta millia Equitum, qui Regem ex arce Allaferiæ in ædem maximam Saluatoris ſecuti, numerum exſti- C tiſſe prodit,

Verum honore illo, qui virtuti ac meritis potius tanquam eximium operæ nauiter militaribus ſtudiis inſumptæ pretium ac præmium dabatur, ſenſim vileſcente, ob nobilium indignis eundem conferentium multitudinem, Reges poteſtatem militaris auctoramenti ſibi reſumpſere: adeò vt nemo miles crearetur, niſi vel ab ipſo Rege, vel Regis primogenito, accepta prius à patre auctoritate; vel à Regis Legato, ſiue præfecto in exercitu, idque vel ob res fortiter geſtas, vel gerendas, aut togatam prudentiam. Et hoc ſane à Regibus Anglis prudentiſſime inſtitutum, cum feuda iam non ſibi eſſent, quæ donarent.

Nihil ſane valentius ad excitandos viros ſtrenuos atque adſtringendos ſibi optimos benéque meritos, qui claro loco nati, & à re inſtructi, quam illos hoc titulo Militum honorare (qui ante honoratæ tantùm functionis nomen erat) benignè & beneuolè exornare, qui cum à Principe conſoluto, meritóque deferebatur, ampli ſane præmij beneficiíque loco & inter inſignia honoris habebatur. In hoc enim virtutis mercedem, familiæ laudem, generis & nominis memoriam col- D locatam, qui ſic milites facti exiſtimarunt. Adeo vt Iuriſconſulti nonnulli ſcripſerint, quod Miles ſit nomen dignitatis, non item Baro; olim enim Baro, ſi non ex hoc ordine eſſet Equeſtri, ſimpliciter ſuo prænomine & nomine ſine aliquo adiuncto, niſi Domini (quod etiam militibus competit) ſcribebatur. Militis autem nomen honorarium videatur adiunctum, cum Reges, Duces, Marchiones, Comites & Barones dignitatem vna cum nomine expetierint. Obſeruationéque dignum eſt Equeſtris ordinis nobilis tanti fuiſſe olim, quanti nunc ferè ipſi Comites: habebant enim ſuos clientes, armigeros, ephebos, ſatellites, miniſtros concolore ſecum veſte amictos: cuius rei exempla profert *Hembricourtius in ſuo Nobiliario.* Adeóque in diplomatibus antiquis videbis etiam Baronibus præponi Equitum nomina, exſtátque veteris ritus veſtigium in archiuis Louanienſibus. *In actis oppidi, anni* 1260. vbi cauetur ne quis Equeſtri Baltheo cingatur, niſi tertiò cum duce ad bellum profectus eſſet, vnde toties in collatæ dignitatis tabulis numerus expeditionum in primis ſacrarum adſcribi ſolet, quod de Guilielmo de Rode ſpectatiſſimæ virtutis milite tradit *I. Lipſius Rerum Louanij libro* 3. Iuuat hic E interſerere, quæ de creatione militum tempore Eduardi I. ſcripſit *Matthæus Florilegus.* Ad augmentandam profectionem ſuam fecit Rex per Angliam publicè proclamari, vt quotquot tenerentur fieri milites, ſucceſſione paterna & qui haberent vnde militarent, adeſſent apud Vveſtmonaſterium in feſto Pentecoſtes, admiſſuri ſinguli omnem ornatum militarem præter equitaturam de Regia Garderoba. Confluentibus itaque trecentis iuuenibus filiis Comitum Baronum & Militum, diſtribuebantur purpura, Byſſinæ Syndones, cyclades auro textæ affluentiſſimè, prout cuique competebant. Et quia Palatium regale etſi amplum, tamen ad tot occurrentium turbam anguſtum fuit, apud nouum templum Londini, ſucciſis lignis pomiferis, proſtratis muris, erexerunt papiliones & tentoria, in quibus tyrones deauratis veſtibus ſe ſinguli decorarent, ipſa autem nocte in templo prædicti tyrones, quotquot poterat capere locus ille, ſuas vigilias faciebant, ſed Princeps Vvalliæ præcepto Regis patris ſui, cum præcelſis, tyronibus fecit vigilias ſuas in Eccleſia Vveſtmonaſterij. Ibi F autem tantus clangor tubarum & tibicinum & exaltatio vocum præ gaudio exſtiterat clamantium, quod conuentus de choro ad chorum non audiretur iubilatio. Die autem craſtino cinxit Rex filium ſuum Baltheo militari, in palatio ſuo, & dedit ei Ducatum Aquitaniæ. Princeps ergo factus miles, perrexit in Eccleſiam Vveſtmonaſterij, vt conſcios ſuos militari gloria pariter venuſtaret. Porro tanta erat ibi preſſura gentium ante magnum altare, quod duo milites morerentur, quamplures ſyncopiſarent, etiam cum quilibet ad minus tres milites ad ſe ducendum & tuendum haberet. Princeps autem propter turbam comprimentem non ſecus, ſed ſuper magnum altare diuiſa turba per dextrarios bellicoſos, ſocios ſuos cinxit.

Apud Gallos item cæteráſque Europæ nationes obtinuit vt à parentibus filij equeſtri inſigniantur honore: ſic Philippus Auguſtus Ludouicum Leonem filium alióſque centum nobiliſſimos viros Compendij ad Eſiam Baltheo militari donauit, paríque honore S. Ludouicus Philippum III. hic Philippum Pulchrum, Pulcher tres alios ſuos filios præſente Eduardo genero Anglorum Rege affecere, vt notauit *Papyrius Maſſonus lib.* 3. *Annal.* hic mos ſatis antiquus videtur, à Græciſque Cæſaribus & in Italia à Theodorico Rege olim obſeruatus, Athalaricus enim Euthancum patrem à Græco- G Cæſare Anaſtaſio filium, per arma adoptatum prædicat, & Theoderici apud Caſſiodorum epiſtolæ aliquot leguntur, quibus Reges & priuatos quoſdam per arma filios adoptat, hoc enim ſermonis genere vtitur.

Fiebant ait *Philipp. Comminens, l.* 3. *de bello Neap.* olim nonnunquam Equites ante irruptiones & prælia; quæ conſuetudo in eiuſmodi periculis & anguſtiis obtinebat, quod eos hac re animatos, officium magis facturos cogitarent, & ſi morerentur, Equeſtrem honorem habituros; nam Equeſtris dignitas in acie quæſita nullis omninò aut factis aut maiorum imaginibus claros nobiliſſimos reddit, qua etiam ornati ipſi Reges à Vaſallis & ſtrenuis viris non dedignantur. Ludouicum XI. à Philippo Bono Burgundiæ Duce, Henricum II. à Mareſcallo Biſienſi, Franciſcum I. Gallorum Reges memorabili illa pugna Meligniacenſi à Petro Baiardo, Eduardum IV. à Comite Deuoniæ, Henricum VII. à Comite Arondeliæ, Eduardum VI. à Duce Somerſeti, alióſque ab aliis Equeſtris ordinis ornamenta accepiſſe legimus. *Froiſſardus* ridiculam narrat hiſtoriam in caſtris Philippi Valeſij ac Eduardi III. Regis Anglorum factam, cum prope eſſet vt die condicto dimicarent inter Viroly foſſam & Flamengneriam, lepus ante caſtra Gallorum excurrens tantum barritum excitauit, vt poſtremi audientes & pugnæ initium eſſe cogitantes, ſeſe ad arma compararent, quidam autem hippocomi H optimè animati Equeſtrem ordinem poſtularunt; cúmque non dimicaſſet exercitus, ſed rebus infectis Rex Eduardus diſceſſiſſet, hi ſemper ex eo tempore Equites Lepores ſunt appellati.

Sæpius etiam poſt pugnam fortibus viris, quorum bello ſpectata virtus exſtitiſſet, ſpectante omni multitudine patentibus campis militaris honos delatus: iiſque ſolemniis Rodericum Diam de Biuar cognomento. Cidum (cuius nomen Mauris in Hiſpania maxime fuit terribile) à Ferdinando I. poſt captam Coymbram, equitem creatum tradunt Hiſpani, ſic heroicæ fortitudinis viros à

A Carolo VIII. Gallorum Rege poſt victoriam Fanuenſem, ſic à Carolo V. Imperat. poſt deuictum Saxonem equeſtri ordini adſcriptos conſtat, tanta paſſim nobilium accurente multitudine, vt cum omnibus ſingulatim eam dignitatem conferre non poſſet vulgari Hiſpanorum lingua exclamaret: Sint omnes Equites. Sic varios à variis poſt partam victoriam principibus militari auctoramento cohoneſtos apud hiſtoricos inuenias. Mitto quanto huius ordinis ſplendore & magnificentia Imperatores & Reges mutua quadam monarchis inter ſe & genuina nobilitatis conferendæ, iure gentium facultate, alterutrius ſubditis & legatis decus hoc militare contulerint, eóque honore ornatos dimiſerint.

EQVITVM FIDES.

Cætera quæ ad hunc ordinem ſpectant, quam præclarus, glorioſus, & quam ſplendidum præmium altiſſimis animis gloriæ, honoriſque cupidis, Equeſtris hic ordo apud maiores noſtros habitus fuerit, quam ſtudioſè fidem & veritatem coluerint, cum ſatis fuerit, ſi vt fideles Equites vel Equeſtri fide aliquid ſponderent. In litteris obligationis Hugonis Comitis Sancti Pauli, Guidonis & Iacobi fratrum, quæ Philippo Pulchro Rege conſcriptæ ſunt in Aprili 1289. de comparato B agro Auenati, in Hannonia ſpondent illi fide ſuorum corporum vt fideles Equites. In litteris quoque Ioannis Grellij moderatoris Bucenſis bello capti, quibus ſpondebat Septembri 1364. Regi Carolo V. ſe in vinculis manſurum, voluit, ſi contra veniret, haberi pro falſo improbo perfidóque Equite, & ad ſignum rei ſtemma ſuum inuerti ſurſum deorſum, atque ita apud omnes iudices rerum peragi. Ioannes Dux Britanniæ inita cum Rege Carolo VI. pace XV. Ianuarij 1380. iurauit XVI. Aprilis ſequentis, ſe conuentiones eas obſeruaturum, mandauitque Perceuallum Chabotum Equitem (qui propterea in vincula fuerat coniectus, quod decreto cuidam reſtitiſſet) ſolui ex vinculis, modo daret fidem ſe decreto illi pariturum Equeſtri fide. Et Carolus V. ſummi animi Imper. cum aliquid affirmaret, id fide nobilis & Equeſtris viri ſe affirmare aiebat.

Adde & Equites in tabulis Ducum Brabantiæ vocari ſemper fideles & amicos, alios necdum militari Baltheo cinctos fideles miniſtros, gettevve Knaben, intellige Schiltknaben, id eſt armigeros. Hæc fuit exiſtimatio, hæc Belgarum & Gal- C lorum Equitum fides, quam Cicero appellat omnis iuſtitiæ fundamentum.

Cum Reges Galliæ, filij aut fratres fiebant Equites, ſolennitates plurimæ obſeruabantur, vbi Reges inſidebant coronati, & publicum omnibus epulum exhibebant. Docet *Ionuillanus in Sancti Ludouici vita*. Regem illum cum Alfonſus frater, Pictonum Comes, & Druidenſis Comes Equeſtrem ordinem acciperent, ſolemne epulum habuiſſe Salmurij, tam magnifico apparatu, quàm videri vnquam potuerit, rebus omnibus opibuſque circumfluentibus.

Atque hæc vna ex cauſis quatuor, quibus pro conſuetudine ſubditis regalis Dominij Vaſalliſque indicitur penſitatio, ex quo apparet fuiſſe in ſolemnitate hac ſumptus aliquos ex vſu & conſuetudine, cuiuſmodi etiam penſitatio feudis Militaribus indici ſolita, cum Princeps primogenitus Regis Angliæ filius hoc honore ornaretur, ſcribant alij.

EQVITVM INSTITVTIO, ET DIGNITAS, an vbique, & apud omnes fieri poſſit?

Ex Iureconſultorum ſententia Equites vbique & in Imperio & in alieno dominatu inſtitui poſſunt, vt in collocutione D Friderici II. Imperat. & Sancti Lodouici, *Abbas Tritheminus* ſcribit, Comitem Prouinciæ ab eodem Imperatore Equeſtri dignitate ornatum, & Sigiſmundus Cæſar in Martio 1415. Parlamentum habuit Pariſiis, & liti præfuit inter Dominum Peſtellanum & Signellum agitatæ de officio Seneſchalli Belcarienſis, Signellus autem fuerat ipſi commendatus; cum itaque audiret ab aduerſario obiici Signellum non eſſe Equitem, eum aduocauit, dicens ſui iuris eſſe vt faciat Equitem, ita arrepto vnius è ſuis nobilibus gladio ter Signelli in genua procidentis dorſum percuſſiſſe, deinde adempturn vnum ex aureis calcaribus ſuis illi induiſſe, ac poſtremò zonam accinxiſſe, cui magnus culter pro gladio appendebat. Hoc autem facto nihil contra maieſtatem aut ius Regis tentatum eſſe definit *Tilius in Rebus ſuis Gallicis*. Et *Cuſpinianus* tradit Rodolphum Imperatorem adſiſtentibus Regibus Bohemiæ, E Hungariæ & Poloniæ, quibus ſingulis enſem tradi curauerat, Equitum inaugurationi celebrandæ ducentos amplius Equites creaſſe, eo fermè ritu, vt vna manu tyronum humeros leuiter ferirent, altera vero perbenigne eos exciperent, Equeſtris etiam dignitas iuſtam nobilitatem a patre arguit.

Quod ad ſeruitutem, in quæſtionibus à Parlamento Pariſienſi, habitis 1269. iudicatum eſt, Laurentium, qui cubicularius Rohannenſis dicebatur, nobilem à patre ac non à matre Equitem eſſe poſſe. Similiter aliis quæſtionibus ineunte Nouembri 1285. iudicium factum de Hugone Querneo: hoc verò ita accipiendum eſt, ſi mater eſt libera; nam ſi ſerua fuerit aut nexa, etiam ex patre nobili ſerui erunt filij, in ſeruum autem non cadit Equeſtris dignitas. *Philippus* tamen *Belmonerianus* præfectus Claromontanus apud Bellouacos, in ſuo (vt vocant) conſuetudinario compoſito 1283. narrat Filium nobilis cuiuſdam & ſeruæ fuiſſe, Equitem ab eo factum, cuius erat ſerua, retecta verò ſeruili conditione eius, voluiſſe filium in ſeruitutem aſſerere, dicendo eum à ſe cum ſeruitutem ignoraret, Equitem fuiſſe factum, ſed fauore libertatis liberum illum ac Equitem permanſiſſe, quia Equeſtris Ordo F à ſeruitute vindicat. Si alius quàm Dominus feciſſet, Equitem, ordo cum libertate filio periiſſet, quia non fuiſſet penes eum, qui inſtituiſſet Equitem, facultas à ſeruitute vindicandi. Nobilitas à matre ſola ſine beneficio Principis, non facit Equitem: nam moris eſt, ſi quis patre & matre ignobili natus eſt, eum à Rege cum Equeſtri Ordini accenſetur, in Gallia fieri nobilem. Quamobrem nolunt multi, vti & in noſtris partibus, ab vno parentum nobilitatem ſibi aſſumere, ne ludibrio ſint, ſed Equites fieri à Rege curant. Literæ enim Equeſtris Ordinis nobilitatem confirmant & ab ignobilitate vindicant. Quod ſi quis præter regem, penes quem ius eſſe non poſſit nobilitatis conferendæ, ex ignobili Equitem fecerit, vterque culpam præſtat, Philippus borbonius (qui ex loco vbi natus eſt aut parens ipſius cognomen habuit) ignobilis duos habuit filios, quorum vni equeſtrem Ordinem Comes Flandriæ, alteri Niuernenſis Flandri filius contulerunt, itaque mulcta Comitibus irrogata eſt, decretis factis ineunte Nouem. 1269. & ſub Pentecoſten 1280. & fratres mulcta librarum mille in Regem damnati, quiſque, decreto facto ſub medium Nouembrem 1281. etſi beneficio Regis, Equeſtrem G ordinem tenuerunt. Hæc iis locis obtinent, vbi non aduerſatur conſuetudo, nam Belcarij, & in Prouincia non exorata à Rege venia ciues in ordinem Equeſtrem cooptari, & Antiſtes in Baronum nobiliúmque album referri poſſunt. Ita *Tilius lib. 2. de Rebus Gallic.*

EQVESTRIS SIVE MILITARIS RATIO Apud Hiſpanos. Vbi de Ricis, Meſnadariis, &c.

Ne autem quidquam eorum quæ ad dignitatis Equeſtris ſplendorem vbicumque gentium reperire potuimus, peregrinos lateret, nonnulla de militari apud Hiſpanos ratione (quam gentem inſtaurandis reparandiſque bellis natam dicit *Liuius*) ſubnectere libuit. Et Eximius Petri Salanona Iuſtitia Aragonum, qui ciuilis legis ſcientiam cum Equeſtris ordinis claritate habuit coniunctam, cum de priuilegiis Baronum & Ricorum hominum ſe fore dicturum profitetur, ita fere orditur.

H Notandum eſt quod in Arragonia omnis homo deſcendens de gente militari per lineam planam, eſt Infancio, id eſt nobilis, ſiue ſit legitimus, ſiue illegitimus, ſiue maſculus ſiue femina. Tamen quamuis ex parte matris veniat ex linea militari non eſt Infancio, niſi habeat patrem Infancionem *in C. videlicet de Proclam. in ſeruit. lib. 6.* & hoc ſeruatur. Et per Foros habetur. Quod quilibet Infancio poteſt eſſe miles in Aragonia, alij vero non. Et ſi fortè non Infancio promoueatur per Ricum hominem ad militiam, perdit honorem quem tenebat Ricus homo, vel ſi non tenebat, nunquam tenere debet. Et ille promotus ſemper remanet villanus ſublato ſibi equo & armis vt de re militari *C. fin. lib. Ext.* Et quia multæ ſunt Species iſtorum Infancionum in Arragonia, ſciendum eſt, quod Infancionum alij ſunt Rici homines & non milites, alij Rici homines (quos Vitalis & Salanona nonnunquam Barones nuncupant) & Milites, alij Meſnadarij milites; alij non milites, alij

ſunt

A ſunt milites ſimplices, alij filij militum tantum, vel nepotes, alij nec Barones, nec Meſnadarij, nec milites nec militum filij, vel nepotes. Miles autem ſimplex eſt, vt Vitali placet, qui ſui ſcuti ſiue vnius ſcuti vulgariter appellatur, Vaſallus alicuius præter Regem vel Regis filium vel Comitē ex Regis genere deſcendentem, vel Prælatum Eccleſiæ, vel qui ab alio quàm à dictis perſonis militari cingulo fuerit redimitus; ſed & omnes deſcendentes à tali per lineam maſculinam, inter ſimplices milites computantur.

Infancio ſimplex eſt qui licet non ſit miles, ius tamen habet accipiendi militiam, ſi poſſibilitas, voluntas, & opportunitas ſe offerrent.

Ricus, homo Miles habet omnia priuilegia quæ habent Infanciones, & omnia quæ habent milites & vltra, quia terram pro honore non debet dare dominus Rex, niſi illi qui ex natura debet eſſe Ricus homo, & qui non ſit de alieno regno &c. Vti ex dicto Salanouæ prodit *Hier. Blanca.* Vltra communia priuilegia Infacionum habent milites iſta. Nam non tenentur, nec eorum filij aut nepotes facere ſaluam. Item nullus B poteſt aliquem ſaluare pro Infancione niſi duo Milites. Item equus militis quo ipſe equitat non pignoratur. De ſatis *cap.* 1. Item in Aragonia nullus filius militis in menſa militis ſedet, donec fuerit factus miles; hac namque educatione & doctrina maiores ipſi filios ſuos liberaliter inſtituebant, poſtquam eos è ludis & pueritiæ diſciplina profectos apud ſe in exercitu militiáque diutius fecerant commorari. Qua in re videntur fuiſſe elegantem illam Romanorum conſuetudinem imitati, quorum more nec cum parentibus puberes filij, nec cum ſoceris generi lauabantur. Militum autem vox & Infancionum id ſonat, vt priori Equeſtris ordinis viros nuncupemus, quos vulgari ſermone Cauallieros; poſteriori verò quos vocare ſolemus Hiios dalgo. Ipſiſq; Militibus plerúmque ſolebant ſingulæ eorum ſtipendiariæ portiones in agris, domibus ac vacuis tantum poſſeſſionibus aſſignari, quibus & aliis vectigalibus in ciuitatibus atque oppidis omnibus Rici homines donabantur à Regibus, quæ vocabantur honores, quia in honorem conferebantur. Quo autem illæ firmæ ac ſtabiles, militibus ac poſteris remanerent, ſolemnes adhibebantur inter- C dum contractuum & inſtrumentorum ſtipulationes. Quale illud exemplum eſt quod in Tabulario Eccleſiæ de Pilari continetur, & à dicto Blanca in lucem profertur, quo Vicecomes Gaſto Senior, vt inſcribitur, in Caragoca ſubdititium ſibi Militem quod ſtrenuè in expugnatione illius vrbis dimicaſſet, afficiebatur quibuſdam domibus & agris, quos quondam poſſediſſet Arabs pæcipuus Alchayde Aben Alimen vt idem perhibet vocitatus. In extremo autem ipſius donationis hæc verba ſubiunxit, Do tibi omnia ſupradicta bona, ſalua mea fidelitate & de meo Domino Ildefonſo Rege, qui oobis ea dedit. Alia enim ſimillima exſtant nonnulla, quæ Militibus irrogabantur, quod ſe in medios hoſtes, vt in eis commemoratur, ad perſpicuam mortem pro ſalute exercitus inieciſſent. Quæ omnes huiuſmodi ſtipulationum formulæ, non loqui ſolummodo, ſed perſonare etiam videntur priſtinam illam & Ricorum hominum in Reges, & Militum in Ricos homines fidelitatem præſtandam, quaſi non ſat docerent futurum vt eorum omnium integra ac fidelis mens in factis ac commiſſis, ſi non in iiſdem ipſis ſcriptis ſpiraret.

D Hi igitur Milites illius Rici hominis cogebantur accitu, cuius ſtipendia merebantur. A quo ſi deficiebant, poterant ſtatim iiſdem omnibus ſtipendiis mulctari. Propterea vulgari ſermone Caualleros vaſallos de los Ricos hombres vocabantur. Ipſæ vero ſingulæ eorum ſtipendiariæ portiones Cauallerias de honor.

Cæterum Reges ipſi pro rata eorum portione tenebantur de ſubſidiis Regij patrimonij, alios quoque milites ſuſtentare, ſiue ij eſſent nobiles, ſiue etiam Milites, ſiue Iofanciones. Triplex enim ea Militum ratio quondam fuit. Hi quis Palatini id eſt de Regis domo erant, quam veteres Meſnadam appellabant Meſnadarij Milites (quorum familiæ gentilitiæ à Corita & Alpartilio cæteriſque Hiſpaniæ antiquariis deſcribuntur) ſunt vocati, vt diuerſis hiſce nominibus, diuerſi ipſorum Militum notarentur ſtatus. Quamquam enim omnes genere idem erant, parte tamen & ſpecie differebant multum: Ricorum namque hominum dignitati proximus erat Meſnaderiorum iſte militaris ſeu equeſter ordo, ſic alij aliis illuſtriores. Quibus quæ dabantur à Regibus ſtipendia, vt à prioribus etiam nomine differrent: Cauallerias de Meſnada ſeu E Meſnaderias vocari conſueuerunt, Regióque à natu pendebant prorſus. Quæ magna tandem erat inter Cauallerias de honor & Cauallerias de Meſnada differentia, cum has ad libitum conferri fas eſſet, illas autem nequaquam, poſtea tamen hæc omnis ratio plerumque ſolita eſt traduci & conuerti. Vnde hodiernis, vt ait *Blanca*, temporibus Meſnaderios Milites videmus nonnullos qui priſcam hanc iſtius differentiæ notationem in ſuis inſcriptionibus præ ſe ferunt, ſe cum alioquin ex Meſnaderiorum ordine ſint, honoris lautorum oppidorum dominos nuncupantes, quaſi ea ſibi ac maioribus ſuis eo pacto declarent non ad Regum nutum, vt Meſnaderiis conferri ius erat, ſed in honorem fuiſſe, Ricorum hominum more contributa. Quæ enim re differebant, nomine etiam diſtatu voluerunt. Hinc autem fiebat, vt cum certiſſima hæc eſſent Militibus iſtis propoſita præmia non dubitarent quibuſuis ſe offerre pro patria periculis, erátque omnino dum præliabantur, illud inſitum in eis aut vincere aut emori: quod ſi belligegerando necabantur, in meliori erant cauſa & conditione quam ſi domi locupletes ſenes remanſiſſent. Eorum vero qui F Imperatores, Duces, arcium præfecti navarchive. fuerant, ſepelire corpora nequaquam licebat, quin prius declararet Rex officio ac muneri, quod quiſque illorum ſuſtinuiſſet, ſatisfactum eſſe, præſtitámque ſibi in eo ab vnoquoque fidem, ſolemni decreto interpoſito, liberaret, nimirum, vt qui fraudem aut ſcelus commiſiſſet, honore ſepulturæ careret.

Quapropter ita tunc æqualiter omnes omni genere virtutum floruere, vt egregia hæc laus videatur non hominum ſolùm, verum illorum etiam temporum fuiſſe: Rici homines ergò ſuis Militibus ſtipati tanta auctoritate incedebant, vt Regibus penè viderentur æquales. Signiferos enim ante ſe ipſorum Regum more geſtabant, ſingulos quos vocabant Pendones aut Seneras ampliſſima ſummæ eorum dignitatis inſignia præferentes. Vnde & ipſos Ricos homines videas in antiquis monumentis paſſim Ricos Homres de Senera, vulgari lingua nuncupatos. Eorum autem filij Infantes interdum, quemadmodum & filij Regum appellati cernuntur. Atque inde credit *Blanca* ipſorum Infancionum nomen dimanaſſe, & ab infantibus Infanciones quaſi Infantes inferiores dictos fuiſſe ipſorum Militum filios; hi enim eorúmq; poſteri apud Aragones vocâtur Infanciones, vti apud Belgas noſtros Militum filij Ionckbeers, quaſi iuniores domini appellantur. G Militibus enim; cuiuſcunque ordinis ſint, ſiue Ricorum hominum ſiue etiam Meſnaderiorum, ij dicuntur tantùm qui ſunt militiæ exauctoramento honeſtati, atque vt vulgò loquimur, *loſque actualmente ſon armados caualleros.* Vnde illud *Michaëlis Molini in verbo Infancio* infanciones naſcûtur apud nos; Milites verò fiunt ſeu creâtur. Quia ſine creatione actuali ſeu promotione ad militiam nullus poteſt eſſe miles. Vt in foro de creatione Militum. Cæterum ſubſequenti ætate Ricorum hominum nomen fuit antiquatum, nobiléſque vocari conſueuerunt. Nam qui modò nobiles dicuntur multis in rebus præ ſe ferunt Ricorum hominum dignitatem, in ea præſertim cuius ſupra meminit *Molinus.* De qua idem alibi: nobiles Aragonum pro delictis eorum non puniuntur pœnis corporalibus, vt *in obſeru. 2. tit. de pace fol. 24. Et in For. 1. tit.*

Hæc itaque in veteribus Salanouæ monumentis, quæ de Regis ac regni conſenſu è lingua vernacula in Latinam, ab eodem verſa exſtant, vulgóque obſeruantiæ illius appellantur, de Ricis hominibus Militibus ac Infancionibus tradita fuſius reperiuntur. A quibus nequaquã diſſentire viſus eſt *Iacobus Hoſpitalis* præclarus iuris Aragonici interpres, in iis, quos ſexa- H ginta ferme annis poſt Salanouam *de legibus Aragonicis* edidit commentarios *Ioannis Lupi Seſſeſ.* Iuſtitiæ Aragonum temporibus, cuius locum tenuiſſe proditur. Quos omnes ſecutus eſt *Bages* qui auorum memoria eandem quæſtionem iiſdem omnino verbis pertractauit. Veruntamen hæc omnia ab illo fonte & capite fluxerunt, Vitali nẽpe Epiſcopo, è cuius ſcriptis cæteri quæ digna iudicarunt ſelegerunt, & *Hier. Blanca in commentariis ſuis* planius & apertiùs expreſſit.

MILITES BANERETTI IN ANGLIA.

Baneretti aliis Baroneti, Milites, qui Auratis hodiéque in Anglia digniores habentur nomen habent à vexillo: conceſſum enim illis erat militaris virtutis ergò quadrato vexillo perinde ac Barones vti, vnde & Equites vexillarij verè à nonnullis vocâtur, & à Germanis Banner Leirs, horum Antiquitatem vltra Eduardi III. tempora, cum Angli bellicis laudibus

A abundarent, haud reperit *Camdenus*, vt tunc primum excogitatum hunc titulum honorarium in bellicæ virtutis præmium credat. In actis publicis eius æui fit mentio inter titulos militares, Banerettorum hominum ad vexillum, qui iidem videantur hominum ad arma & Rex Eduardus III. in charta Ioanni Goupland, Baneretti ſtatum, quod Dauidem II. Scotorum Regem in prælio apud Dunelmiam cepiſſet his verbis erexit. Volentes ipſum Ioannem, qui Dauidem de Bruis cepit, & gratanter nobis liberauit, propter ipſius probitatis & ſtrenuitatis merita taliter præmiare, quod alij per hoc exemplum capiant nobis temporibus futuris fideliter obſequendi eundem Ioannem in ſtatum Baneretti poſuerimus, & pro eodem ſtatu manutenendo conceſſerimus pro nobis & hæredibus noſtris eidem Ioanni quingentas libras percipiendas ſibi & hæredibus ſingulis annis, &c. Memoria dignum eſt hic formulam adnotare ex *Froſſardo*, qua Ioannes Chandos vir ſuo tempore militari laude florens, factus ſit Banerettus. Cum iam Eduardus Vvalliæ Princeps belli aleam experturus erat pro Petro Caſtellæ Rege contra Henricum nothum & Gallos, Ioannes Chandos principem acceſſit, vexillumque ſuum complicatum illi in manus tradidit, ſic affatus. Domine mi hoc meum eſt vexillum, placeat vobis explicare, vt hodie efferam. B Sunt enim mihi fauente Deo ad hoc prouentus ſatis magni, Princeps verò & Petrus Rex Caſtellæ, qui adſtitit, acceperunt in manus vexillum, & illi reddiderunt explicatum cum huiuſmodi verbis: Domine Ioannes, quod fœlix fauſtúmq; tibi ſit, & in gloriam cedat, viriliter agas, & oſtendas, qui vir ſis. Ille accepto vexillo alacris ad ſuos ſe contulit, & attollens, Commilitones, inquit, ecce vexillum meum & veſtrum, ſi vt veſtrū animoſè propugnetis. Poſterioribus temporibus, qui ad hunc honorem euehendus, vel ante prælium vt animi excitarentur, vel poſt prælium, vt virtuti ſuus conſtaret honos, geſtans ſignum oblongum, Pennon vocant, in quo ſua depinguntur inſignia inter duos ſeniores Equites præeuntibus tubicinibus & Heraldis coram Rege vel Prorege adducitur, qui bene ominatus iubet ſigni extremitatem abſcindi, vt ex oblongo, vexillum fiat quadratum.

MILITES BACCALAVREI.

Baccalaurei milites Knights Bacchallers fuere illi, qui tamquam tirones electi medij inter Equites auratos & Armigeros. In archiuis enim leguntur nomina militum C Baccalaureorum & Valectorum Comitis Gloceſtriæ; vnde ſunt qui Bachallers, quaſi Bas Cheualiers dictos volunt, licet alij à Gallico Battallier quod depugnare ſignificat, deducunt. Antequam ordines Equitum à Carolo Rege VII. fuiſſent in Gallia diſpoſiti, duo erant equitum genera, Vexillarius qui Vaſallos ſuos habebat elato vexillo, & baccalaureus qui ſub alieno vexillo procedebat. In decreto Ioannis Ponthiuani, facto 23. Febr. 1385. Thoarienſis Vicecomes ſummus, & primus Comitis Pictonum Vaſallus dicitur, triginta duo vexilla habens in ductu ſuo. In decreto facto tertio Iunij 1400. Comes Vallenſis contendit Rodulphum Comequanum Vexillarium ſolummodò ac non Baronem eſſe, extuliſſe vexillum, quod ludibrio fuerit, eúmque fuiſſe dictum Equitem quadrati vexilli: Comequanum verò ſe aſſeruiſſe Baronem, qui Vaſallos ferè quinquaginta & prouentum magnum habuerit. Statuit conſilium ſtrictum Caroli VI. Regis comitatum Iſabellæ filiæ Regis in Angliam profecturæ, vt nuberet Richardo II. Regi, fore duorū equitum Vexillariorum & quinq; Baccalaureorum, vt miniſtrarent ei: itaque delegati ſunt Almontenſis & Garenſerianus vexillarij, & Reginaldus Ioannéſque Triani, Galoſius Annoius, Carolus Chambellius, & dominus S. Clari baccalaurei. Vexillarius in bello, eques duplaris erat ad Armigerum. D In ſponſione clientelæ quam Philippo Valeſio fecit Godefridus Comes Lemouicum Septemb. menſe 1337. ducentenis libris prouentus ad vitam ex ærario Regis, & quinquaginta libris ſemel numerandis promittit ſe miniſtraturum Regi cum ducentis viginti Equitibus ordinario ſtipendio vicenum ſolidorum in vexillarium, denum in Equitem, quinum in Hippocomum, diebus ſingulis, cuiuſmodi ſponſiones in chartophylacio regio exſtant innumeræ.

FORMA CREATIONIS EQVITVM

Vſitatior.

Cæterùm miles nemo naſcitur, ſed noſtris temporibus, vt alibi delibauimus à Principe vel eius legato, habita aut generis, aut virtutis. Fortunæ rerum domi foriſque benè geſtarum ratione, dignitatem equeſtrem (quæ non niſi cum vita tollitur E aut amittitur) ſtricto gladio leuiter humeris percuſſis, & flexis genibus candidati accipere ſolent additis verbis ſolenni more conceptis, inuocatóque ferè numine cuiuſque prouinciæ tutelari. Sis eques in nomine Dei, Surge Eques, cæteræque id genus ceremoniæ pro patriæ conſuetudine adhibentur. Nullibi autem ſolenniores quam in Regis aut Imp. Romanorum electione, qui proceres aliquot è nobilitate primaria tyrones ſtricto D. Caroli gladio in album equeſtrem adoptare ſolet. Qui ſic militaris ordinis fiunt, oſculato enſe, addito nominibus vocabulo in Gallia Meſſire, in Anglia Sir ad vitam vbiuis (more Gallico in regibus compellandis) ab aliis diſtinguuntur. Formam etiam cum ritibus antiquam Anonymi cuiuſdam Angli ex veteri chronico addam. Anno inquit 1316. Dominus Richardus de Rodneij factus fuit miles apud Keynſham die tranſlationis S. Thomæ martyris in præſentia Domini Amalrici Comitis de Penbroke, qui cinxit eum gladio, & Dominus Mauritius de Barckleij, ſuper pedem dextrum poſuit vnum calcar & Dominus Bartholomæus de Badeliſmer (Baro vterque) ſuppoſuit aliud ſuper pedem ſiniſtrum, in aula, & hoc facto receſſit cum honore.

IVRAMENTVM MILITARE.

F Iuramentum militare antiquum colligimus ex *Liuij & Vegetij verbis lib.* 12. *de Re militari.* per eos factum, cum deuotione capitum ad quæuis infortunia pro Romana Rep. quæ conſuetudo adhuc manet, ſed ritu veteri in religionem noſtrā detorto; ſub finem enim militaris & ciuilis iuramenti adiiciuntur hæc verba: Sic me Deus adiuuet & omnes Sancti.

MILITVM EXAVCTORATIO.

De exauctoratione verò militum (quæ ignominiæ militaris nota erat) aliis diſquirendum relinquo. Scribunt de ea *Herodianus lib. 2. in oratione Seueri Septimij. Tacitus lib.* 12. Vti etiam cum ita deliquiſſent, vt capitali ſupplicio afficiendi, ſuis inſignibus fuerint exuti, baltheo militari diſcincti, gladio adempto, abſciſſis ſecuri calcaribus, chirothecis ablatis & clypeo gentilitio inuerſo, perinde ac in degradandis cœleſtis militiæ militibus Eccleſiaſtica ornamenta, liber, calix, & ſimilia auferuntur. Simul perpendant, ſi hæ dignitates equeſtres, quæ olim tam fuerint glorioſæ, dum rariores, dum quaſi præmia virtuti conſtitutæ, non euileſcant, cum ſint effuſiores & cuiuslibet ambitioni proſtitutæ iaceant, quod in re ſimile olim conqueſtus erat apud Romanos Æmilius Probus. G

ARMIGERI MILITES.

His militibus proximi fuere Armigeri, qui & Scutiferi, homineſque ad arma Gothis Schilpor, à Scuto ferendo vt olim Scutarij à Romanis dicti, qui vel à clypeis gentilitiis, quos in nobilitatis inſignia geſtant, vel quia principibus & maioribus illis nobilibus ab armis erant, nomen traxerunt. Olim enim ex his duo vnicuiq; militi inſeruiebant, galeam clypeumq; geſtabant, vt indiuidui comites adhærebant, eo quod à milite domino ſuo terras reliquas in Scutagio tenebant, vt ipſe Miles à Rege in feudo militari, qui iam non ſunt amplius in vſu. Armigeri primarij hodie cenſentur, qui ſunt pro Principis corpore ſelecti: ſecundò Equitum Auratorum filij natu maximi, & eorum itidem filij maximi ſucceſſiuè: tertio in loco habentur filij natu maximi minorum filiorum Baronum & aliorum ſuperioris ordinis, quando autem primogeniti maſculi deficiunt, deficit vnà cum illis titulus: quarto in Anglia ordine ſunt, quibus Rex ipſe cum titulo inſignia donat, aut Armigeros creat collum torque S.S. vel ſigmatico argenteo, & candidis & argentatis calcaribus exornans, vnde hodie in occidentalibus regni illius partibus vocantur vulgò *VVhite ſpurres* ad H diſcrimen militum ſiue Equitum auratorum, qui auratis calcaribus vti ſolent. Eorúmq; primogenitis titulus ſolummodo competit. Quinto loco Armigeri ibidem habentur quicunque aliquo ſuperiori in Rep. munere funguntur, vel Principi honeſtiori conditione famulantur. Sed hoc officij nomen, quod olim officij tantum fuit, inter dignitatis titulos regnante Richardo II. primum irrepſiſſe tradit *Camdenus*. Verum vti in quibuſdam Italiæ locis Equites ſunt hæreditarij, multi vbiuis etiam Armigeri naſcuntur, quod *ex tabulis militaribus Marci Antonij Perez,* Antiquæ nobilitatis Equitis Sereniſſimo Eburonum Principi à Cōſiliis & Cubiculis, viri ſupra nataliū ſplēdorē magnitudine animi, virtute ad literarum gloria illuſtriſſimi (quæ ſcilicet M. Ludouicum Perezium filium armigerum natum, peculiari Principis indultu prædicant) aliiſque publicis archiuis didicimus. Sic & præter Equitum primogenitos. Armigeri titulo ſæpius habentur hæreditarij. Angliæque Regib.

ſuus eſt hæreditario iure honorarius Eques, & pugil qui in A Regiis inaugurationibus armatus aulam ingredi ſolet, & per ſecialem electum iam Regem ſe pro vero ac legitimo regni hærede agnoſcere proclamari iubet, & ſi quis adeo temerarius ſit, qui contradicere audeat, cum eo ſe duello decernere paratum oſtendit.

* ORDINES EQVESTRES SACRI.

EORVMQVE INSTITVTIO, DIGNITAS, Prærogatiua, & exercitia.

ORDO EQVESTRIS SANCTISSIMI SEPVLCHRI DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI IN REGNO Hieroſolymitano.

Non in Sacerdotibus tantùm, monachis, & Virginibus ſapientiſſimum diuinæ prouidentiæ ordinem iam à naſcentis Eccleſiæ exordiis eluxiſſe apparet: verum etiam in militaribus viris, qui cœleſti fortitudine armiſq; ſolidioribus quã ſint ferrea, opus eſſe intelligentes, voto ſe ac regulis ipſorũ, quantũ arma tractaturis pro fide Chriſti ſat erat, obſtrinxère. Et non ſecus ac in veteri lege Machabæi, Propheta Regius, aliiq; B Iſraëlitarum Duces præliabantur prælia domini: ita citra Conſtantinum Magnum, qui præter duos Philippos A. A. patrem & filium, imperium Chriſto nuncupauit, ſemper exſtitere ordines quidam non tantum dilatandæ, verum etiam armis tutandæ Religioni, ij verò cuncti inſtar Conſtantini Magni, Iouiniani, Valentinianorum, Theodoſiorum, cæterorúmque Principum Catholicorum, crucem geſtabant, ſed diſcolorem: alij rubeam, alij viridem, alij albam, alij aliam (qualem Conſtantino Magno contra hoſtes dimicaturo primùm in cœlo apparuiſſe, auctores, numiſmata, & pyramides teſtantur) præferebantur. His omnibus antiquiorem ſtatuunt ordinem Sanctiſſimi ſepulchri Domini noſtri Ieſu Chriſti, quinque rubei coloris crucibus inſignem, nec deſunt qui originem eius ad S. Iacobum fratrem Domini Epiſcopum Hieroſolymitanũ Anno 63. pro Chriſto cæſum, referre contendant: quo nomine etiam huius inſtituti milites, Hieroſolymorũ vrbis Patriarchæ fuerint ſubiecti: alij ad Conſtantini Magni Imperium reiiciãt. Huius enim piiſſimi Imper. mater S. Helena cum Crucem & C monumentum Dominicum diuino monſtrata numine feliciter reperiſſet, ſumptuoſas in honorem Sanctiſ. Reſurrectionis erexit ædes quibus conſequenti ætate Canonicorum regularium D. Auguſtini fuit adiunctum collegium, eiuſq; Sodalibus S. Sepulchri cuſtodia demandata, Saracenis interim & Turcis (qui rerum inibi potiti, totum Orientem, & præcipuè Palæſtinam diuriſſimè afflixerunt) id ægrè tributo annuo perſoluto, indulgentibus. Quo factum, vt Carolus Magnus Imperij Occidentalis conditor, Chriſtianorum tranquillitati iis partibus ſtabiliendæ, cum infidelium Rege Aarone fœdus inierit, cæteriſque poſterioris ſæculi Principibus vt ritu inter Chriſtianos ſuſcepto, certis vrbis Sanctæ attributis locis, ſacra peragere poſſent, eſt datum. His pene Barbarorum vinculis, per tot annorum decurſus, S. Sepulchri Sodalium detenta virtus, felicibus Godofredi Bullonij, & Balduini fratris auſpiciis, quaſi relaxata in apertum tandem prodiit, ij Canonicos regulares S. Sepulchri cuſtodes Militiæ ſuæ ad honorem Sanctiſſ. Reſurrect. ſuſceptæ, vniri voluère: quorum incredibili virtute muniti, id perfecere, vt Chriſtianorum regna, prouincias, vrbes tam in Oriente, quam in Occidente aduerſus D Barbarorum & infideliũ incurſiones, vel fortiſſimè tutati fuerint, vel etiam recuperauerint, & Chriſtianum nomen per florentiſſimas terrarum partes admodum propagarint; idque eo ſolo intuitu & fine, vt Chriſtiana religio aut ſarta tecta conſeruaretur, aut à Barbaris oppreſſa, in integrum reſtaurata refloreſceret. Eius rei fidem faciunt tot belli ſacri expeditiones in terram Sanctam ſuſceptæ, quæ Cruciatæ aut viæ S. Sepulchri nomine, ab auctoribus commendantur. Docent tot Principum & fortiſſimorum Ducum, (qui Militiæ S. Sepulchri nomina dederunt) ad Summos Pontifices de rebus in Syria geſtis, perſcripta teſtimonia, necnon ſumptuoſiſſima, titulo S. Sepulchri, per orbem Chriſtianum erecta cœnobia, in quibus hodieq; videre licet militum illorum imagines & monumenta, tibiis in crucem tranſuerſis, ſic enim ſepulti fuerunt quotquot illo ſæculo nomina bello ſacro dediſſent; vel qui, vel tũc temporis ſunt locuti, Crucem ſuſcepiſſent. Verum peſſum iam eunte Hieroſolymitano regno, & per inteſtina mala diſtractis Chriſtianorum animis, domeſticorum perfidiæ ceſſit bellicoſorum Sodalium deſtituta virtus. In Italiam itaq; ſecedentes, ſede Peruſiæ conſtituta; alij ex voluntate Innocentij VIII P.M. in ſocietatem Rhodiorum Equitum adſciti ſunt; E alij ad propria, dum copiæ aduerſus communem Chriſtiani nominis hoſtem reſtaurarentur, remearunt. Huius militiæ meminit fusè *Innocentius III. Cap. Inter dilectos de donat. ex.*

Tenentur autem ordinis Candidati regulæ præſcripto, infidelibus pro virili arma inferre, captiuos redimere, preces & horas S. Crucis quotidie recitare, & quinq; Cruces rubeas in honorem quinq; Plagarum Domini noſtri Ieſu Chriſti: vel vti *Equeſtres tabulæ Petri Menenij* indicant, S. Crucis Sanctiſſimique Chriſti Sepulchri ac S. Georgij inſignia deferre, Leges ſiue Conſtitutiones, quas vocant, ipſis Latinè à Carolo Magno, Ludouico Pio, Philippo Sapiente, & Ludouico S. Galliarum Regibus, & Godefredo Bullonio præcipuo ordinis inſtauratore præſcriptas, ex autographo recitat *Iacobus Villamontius*: priuilegia verò & cæremonias *Bartholomæus à Saligniaco, Ioannes Zuallardus, Nicolaus Hauttius* Fromontij regulus, eiuſdem Inſtituti Equites; nec non *Nicolaus Chriſtophorus Radziuillius Dux Olikenſis & alij in ſuis de Terra Sancta* conſcriptis libris recenſent. F Quæ breuiter ab *Abrahamo Ortelio* ex iiſdem ferè concinnata, ob virtutis famam, & præcipuum belli aduerſus Saracenos gerendi (cui milites illi deſtinati erant) ea ætate ſtudium, quodque in ipſa vrbe Hieroſolymitana à Summi Pontificis Vicario ad Sanctiſſ. Sepulchri monumentum militaria inſignia Religionis ergo, hodiéque ſuſcipere ſoleant, breuiter hic referre haud incongruum duxi.

FORMA CREANDI EQVITES HIEROSOLYMITANOS.

In nomine Domini Amen. Incipit modus præficiendi ſiue ordinandi Militem Sanctiſ. Sepulchri Domini N. Ieſu Chriſti.

Ante omnia ordinandus Miles præparet ſe ad deuotionem, vt valeat percipere gratiam officij ſacræ militiæ, ac præmiſſa confeſſione, auditáque Miſſa, & percepta Dominica communione, intromittatur in atrium Sanctiſſimi Sepulchri, & tunc incipiatur iuxta modum qui ſequitur. Primò congregatis omnibus intra ſanctiſſimum Sepulchrum, canetur hymnus, ſcilicet, Veni creator Spiritus, &c. Deinde *Verſ.* Emitte Spiritum tuum & creabuntur.

℟. Et renouabis &c. ℣. Domine exaudi orationem &c. ℟. Et clamor. ℣. Dominus vobiſcum. ℟. Et cum Spiritu tuo.

Oremus. Deus qui corda fidelium S. Spiritus, &c.

Deinde debet interrogari à Patre Guardiano. Quid quæris?

G Reſponſio flexis genibus. Quæro effici miles ſanctiſſimi Sepulchri Domini noſtri IESV Chriſti.

Interrogatio. Cuius conditionis es?

℟. Nobilis genere & parentibus generoſis natus.

Interrog. Habeſne vnde honeſtè manu tenere poſſis ſtatum, & militarem dignitatem abſque mercibus & arte mechanica?

℟. Habeo Dei gratia bonorum ſufficientem copiam.

Interrogatio. Es ne paratus corde & ore iurare prõ virili militaria ſacramenta, eaque ſeruare quæ ſequuntur?

Primò, Miles ſanctiſſimi Sepulchri, omni die opportunitate habita Miſſam audire debet.

Secundò. Cùm neceſſe fuerit bona temporalia, & vitam exponere debebit, ſcilicet, quando eſt bellum vniuerſale contra infideles, & venire in propria perſona vel mittere idoneum.

Tertiò eſt obligatus ſanctam Dei Eccleſiam, & eius fideles miniſtros ab eorum perſecutoribus defendere, & pro viribus liberare.

Quartò, Debet iniuſta bella, turpia ſtipendia & lucra, haſtiludia, duellum, & huiuſmodi (niſi cauſſa militaris exercitij) omninò vitare.

Quintò. Debet pacem & concordiam inter Chriſti fideles H procurare, Rempublicam exornare, & augere, viduas & orphanos protegere, iuramenta execrabilia, periuria, blaſphemias, rapinas, vſuras, ſacrilegia, homicidia, ebrietatem, loca ſuſpecta, & perſonas infames atque vitia carnis vitare, & tamquam peſtem cauere, & ſe apud Deum hominéſque irreprehenſibilem exhibere, ac etiam verbo ac facto ſe dignum tanto honore demonſtrare, Eccleſias frequentando, & cultum diuinum augmentando. Quæratur ergo ſi eſt paratus, corde & ore hæc omnia proteſtari, iurare & facere.

℟. Ego N. profiteor & promitto Deo Ieſu Chriſto & B. Virgini Mariæ hæc omnia pro virili me obſeruaturum. His

per

peractis, benedicatur enſis à Guardiano ſecundum formam inferius poſitam, ſi non eſt alias benedictus: ſed ſi benedictus eſt, vel poſt benedictionem, vocatu vno ordinandorum, & genu flexo ante ſanctiſſimum Sepulchrum: Guardianus ponat manus ſuper caput eius, & dicat. Et tu N. eſto fidelis, ſtrenuus bonus & robuſtus Miles Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſanctiſſimi eiuſdem Sepulchri, qui te cum electis ſuis in gloria ſua collocare dignetur. Amen.

Hoc ſinito Guardianus porrigit militi calcaria inaurata, quæ pedibus ſuis accommodabit in terra exiſtens. Poſtea dat enſem nudum Chriſti militi, dicens: Accipe N. ſanctum gladium in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, Amen, (ter ſignum Crucis exprimens) & vtaris eo ad defenſionem tuam, & ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ad confuſionem inimicorum crucis Chriſti ac fidei Chriſtianæ, & quantum humana imbecillitas permiſerit, eo neminem iniuſtè lædas: quod ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre & Spiritu S. regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Deinde enſis in vaginam reponitur, & à Guardiano prædicto enſe cingitur, dicendo, Accingere N. gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſimè in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & attende, quod ſancti non in gladio ſed per fidem vicerunt regna. Enſe accinctus miles ſurgit, & genibus flexis, inclinatóque capite ſupra ſanctum Sepulchrum à Guardiano ordinatur, percutiendo ter enſe prædicto ſcapulas militis, & dicendo ter, videlicet; Ego conſtituo & ordino te N. militem ſanctiſſimi ſepulchri Domini noſtri Ieſu Chriſti in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, Amen: faciens ter ſignum crucis. Deinde oſculetur eundem, ponens more maiorum torquem aureum cum cruce pendente, in collo eius, & ordinatus deoſculetur ſanctum Sepulchrum, poſtea diſcedat & reſtituat omnia, & vocato alio iiſdem ceremoniis in numerum militum ſancti Sepulchri cooptatur: ordinatus interim in atrio ſancti ſepulchri remaneat, quouſque omnes ad hunc honorem promouendi, ſint promoti. Poſt quorum vel cuius ordinationem. Te Deum laudamus, &c. à monachis decantatur, & ad ſacellum fratrum minorum itur, vel ibidem ſtatur, prout voluerit vel ordinauerit Guardianus: deinde dicuntur hæc in ſingulari, ſi vnus eſt: ſi verò plures, in plurali. In ſingulari dicitur; Specioſe forma præ filiis hominum, accingere N. gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſimè: & ſi plures, dicitur in plurali.

Verſ. Domine exaudi, &c.

Reſp. Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiſcum: Et cum Spiritu tuo.

Oremus. Da Eccleſiæ tuæ miſericors Deus, vt ſancto Spiritu congregata, hoſtili nullatenus incurſione turbetur.

Omnipotens ſempiterne Deus ſuper hunc N. (vel hos) famulum tuum, qui eminenti mucrone circumcingi deſiderat, gratiam tuæ benedictionis infunde, eundémque dexteræ tuæ virtute munitum, fac contra cuncta aduerſantia cœleſtibus armari præſidiis, quibus nullis in hoc ſeculo tempeſtatibus bellorum turbetur. Per Dominum noſtrum, &c. Ad extremum amplectitur illum Guardianus & alij, ſi qui volent.

BENEDICTIO ENSIS.

Is qui benedicit, teneat enſem nudum ante ſe, & dicat: Verſ. Adiutorium noſtrum in nomine Domini, &c.

Oremus. Exaudi quæſumus Domine preces noſtras, & hunc enſem, quo ſe famulus tuus hic cingi deſiderat, maieſtatis tuæ dextera dignare benedicere, quatenus poſſit eſſe defenſor Eccleſiarum, viduarum, orphanorum, omniumque Deo ſeruientium contra ſæuitiam paganorum, aliiſque ſibi inſidiantibus, ſit terror & formido, præſtans ei æquæ perſecutionis, & iuſtæ defenſionis effectum, per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Oremus. Benedic Domine, ſancte pater omnipotens æterne Deus per inuocationem nominis tui, & per aduentum Chriſti filij tui Domini noſtri: & per Dominum Spiritus S. hunc enſem, vt hic famulus tuus qui hodierna die, tua concedente pietate, præcingitur, viſibiles & inuiſibiles inimicos proſternat & conculcet, victoriáque potitus, maneat ſemper illæſus, per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum, miſericordia mea & refugium meum. ſuſceptor meus & liberator meus, protector meus & in ipſo ſperaui, qui ſubdit populum meum ſub me. Gloria Patri & Filio, &c.

Verſ. Saluum fac ſeruum tuum Domine.

Reſp. Deus meus ſperantem in te.

Verſ. Eſto ei Domine turris fortitudinis.

Reſp. A facie inimici.

Verſ. Domine exaudi orationem meam, &c. Dominus vobiſcum &c.

Oremus. Domine ſancte, Pater omnipotens, æterne Deus, qui cūcta ſolus ordinas, & rectè diſponis, qui ad coërcendam malitiam & improbitatem malorum, & tuendam iuſtitiam, vſum gladij in terris hominibus tua ſalubri diſpoſitione permiſiſti, & militarem ordinem ad populi protectionem inſtitui voluiſti, quique per beatum Ioannem militibus ad ſe in deſerto venientibus, vt neminem concuterent, ſed propriis contenti eſſent ſtipendiis, dici feciſti: clementiam tuam ſuppliciter exoramus, vt ſicut Dauid puero tuo, Goliath ſuperandi largitus es facultatem, & Iudam Machabæum de feritate gentium nomen tuum non inuocantium triumphare feciſti: ita & huic famulo tuo N. qui nouiter iugo militiæ colla ſupponit, pietate cœleſti vires ac robur ad fidei & iuſtitiæ defenſionem tribuas, præſteſque ei fidei, ſpei, & charitatis augmentum, & tui timorem pariter & amorem, humilitatem, perſeuerantiam, obedientiam & patientiam, cunctáque in eo rectè diſponas, vt neminem cum gladio iſto vel alio iniuſtè lædat, & omnia cum eo iuſta & recta defendat, & ſicuti ipſe de minori gradu ad nouum militarem promouetur honorem, ita veterem hominem deponens, cum actibus ſuis nouum induat hominem, vt te timeat & rectè colat, perfidorum conſortia vitet, & ſuam in proximum charitatem extēdat, præpoſito ſuo in omnibus rectè obediat, & ſuum in cunctis iuſtè officium exequatur, Per Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.

Multa alia ad illuſtrationem ordinis piè decentérque inſtituta, quæ commemorare longum eſſet, nec non & tabulas prælo digniſſimas, hactenus nunquam editas, quibus Philippus II. Hiſpaniarum Rex Catholicus in ſummum ordinis Magiſtrum eiuſque ſucceſſores à militibus Hieroſolymitanis, præſertim Belgis ibidem nominatis Anno 1558. in Eccleſia Hochſtratana ditionis Brabantiæ ſunt electi. Vide & Marianum Scotum & Lambertum Schaffnaburgenſem, qui de piis boniſque Principibus & Epiſcopis, qui anno Domini 1063. Hieroſolymam peregrinati ſunt ſcripſére. Ad horum fere Equitum normam creati ſulent Equites S. Catharinæ ad montem Sinai, eiuſdem Virginis ſacratiſſimo corpore celeberrimum, & mediam rubei coloris rotam gladio tranſfixo pro inſignibus præferre.

ORDO EQVITVM S. MAVRITII, ET S. LAZARI APVD Sabaudos.

Initia Ordinis S. Lazari reperiuntur à temporibus S. Baſilij Magni Cæſarienſis Epiſcopi, quem Gregorius Nazianzenus tradit hoc titulo Noſocomium excitaſſe. Atque eius antiquitatis pariter fidem facere aiunt, tot ptochotrophia, noſocomia ſeu hoſpitalia, vt vulgò loquuntur Sancti Lazari nomine per orbem Chriſtianum ſparſa. Sed prima inſtitutio per Barbarorum incurſiones, atque iniuria temporum collapſa cum eſſet, ea ipſa velut renata eſt felici illo æuo, quo Chriſtiani Europæ Principes Ieroſolymorum vrbem, cæteráq; Terræ Sanctæ loca barbaris eripuerunt. Itaq; vt Templarij, Hoſpitalarij, & Teutonici, ſic & Lazarini Equites illo ſeculo, homines Chriſtianos ex Europa aduentantes, non modo hoſpitiis exceperunt, ſed & ſtrenuè Saracenis aliiſque barbaris arma intulerunt. Quo factum vt Balduinus II. Fulco, Amalricus Balduin. III. & IV. Reges Ieroſolymitani, itémque Theodora & Meliſindis Reginæ, aliique Principes ipſum ordinis Magiſtrum, & domicilia in Syria eidem dicata, ac propria, non paucis beneficiis affecerint; quorum teſtes tabellæ publicæ etiamnum Boniaci vulgò Boignij, in diœceſi Aurelianenſi in Gallia aſſeruantur. Quem quidem locum equitibus ipſis Lazaritis Ludouicus Galliæ Rex aſſignauit, diplomate Anno ciↄ. cclv. dato, & Hugoni Cancellarij manu ſito, Matthæo Montmorentio Galliæ Cuneſtabili preſente, Pulſis demum per Saracenos è Syria Chriſtianis, Boniaci domiciliū Magiſtri ordinis Lazarini eſt conſtitutū, ibiq; comitia ſeu conuentus à Sodalibus quotannis haberi ſolent, Commendatoribus, vt vocant, ex Italia, Sicilia, Sabaudia, Anglia, Scotia, Hungaria, aliiſq; prouinciis eodem confluentibus: id quidem ad annum vſq; ſuperioris ſeculi octauum & quinquageſimū obtinuiſſe conſtat, quo anno Boniaci comitiis interfuere

A Commendatores S. Eligij Londinenſis, Bandartæ in Hungaria, Agreſolij in Sabaudia, & alij complures à Ioanne Leuyo Magiſtro ordinis euocati. Vt mirum nemini videri debeat Philippum Auguſtum S. Ludouicum, Philippum Pulchrum, Philippum Longum, Ioannem, Carolum VII. Ludouicum XI. Carolum VIII. Ludouicum XII. Franciſcum I. Henricum II. & Henricum III. Galliæ Reges, Henricum item Angliæ Regem, Aquitaniæ Normanniæque Ducem, Theobaldum Comitem Blæſenſem, alioſque Galliæ Principes multis ſodalitium Lazarinum vectigalibus annuis ac priuilegiis honoraſſe vt fusè *Petrus Beloyus Cõſiliarius Toloſanus in ſuo de Equeſtribus ordinibus libello* commemorat. Idem præſtitit Fridericus II. Imp. & Siciliæ Rex, qui in ea ipſa inſula, itemque in Calabria, Apulia, Campania, aliiſque Italiæ locis ampliſſima, iiſdem prædia attribuit. Quas donationes poſt Alexander IV. Nicolaus III. Clemens IV. Ioannes XXII. Gregorius X. aliique Pontifices Romani ſuis diplomatibus ſtabiliuerunt. Solent autem Lazarini milites Crucem viridem pro ordinis teſſera præferre, & S. Auguſtini regulam profiteri, quæ omnia Gregorius IX. diplomate edito probauit. Temporum porro decurſu, cum inſtituti huius dignitas iaceret, Equites Rhodij ab Innocentio VIII. P.M. an. cIↃ.CCCC.XC. impetrarunt, B vt cum Rhodio ſeu Ioannitico confunderetur. Sicque paulatim Sodalitij Lazarini memoria, cum apud Gallos, tum apud Italos eſt obſcurata. At pius IV. Pontifex id ipſum an. cIↃ.IↃ.LXV. excitauit; ampliſſimiſque priuilegiis, honoribus, immunitatibus ad inſtar aliarum militiarum dotauit, Ioannoto Caſtellionæo, viro nobili, Mediolanenſi, ordinis magiſtro creato, & diplomate ea de re IV. Non. Maias promulgato. Quod diploma Pius V. ſucceſſor altero Pontificatus ſui anno, conſtitutione VII. Kal. Febr. altera III. Idus Sextiles partim reuocauit, partim moderatus eſt. Cumque Vercellis anno eiuſdem ſeculi LXXII. Caſtellionæus vita diſceſſiſſet, Gregorius XIII. quo maiorem huic militiæ dignitatem conciliaret, eius principatum ſeu magiſterium in Emanuelem Philibertũ Sabaudiæ Ducem, atque illius Succeſſores anno proximè inſequente contulit. Philibertus autem conuentu Equitum Nicææ indicto, eos ſacramento ſolenni tamquam Magnus, vt vocant, Magiſter, in fidem adegit, & nouas, ordini decorando atque amplificando leges ac ritus eiuſdem Pontificis auctoritate confirmatos condidit, coniunctis atque in vnum confuſis S. Mauritij & S. Lazari ordinibus. C Idem duo præterea domicilia ſiue hoſpitia, vnum, Nicææ, alterum Auguſtæ Taurinorum excipiendis equitibus à fundamentis ſuo ære excitauit, ſtatuitque vt in poſterum militia S. Mauritij, & S. Lazari nuncuparetur: Equiteſque crucem viridem limbo candido concluſam, in cuius medio altera D. Mauritij ſuperpoſita eſſet, in veſtibus gererent. *Paulus Maurigius* tradit Ciſtercienſium regulam Benedictinam iiſdem Equitibus à Gregorio XIII. fuiſſe præſcriptam. *Vide & Iac. Aug. Thuanum l. hiſt.* 38.

ORDO EQVITVM S. MAVRITII.

Ad S. Mauritij Equites quod attinet, præferunt ij etiamnum crucem albam, florigeram Gallis dictam, & à S. Martyre in bello Chriſtianis pro teſſera oſtendi ſolitam: Fuit is Mauritius Thebææ Legionis Dux & anteſignanus, apud Agaunum, in confinibus Heluetiorum atque Allobrogum (locus hodie S. Mauritij nomen retinet, ſpectatque ad Cantonum, vt vocant, ſiue Heluetiorum ditionem) pro Chriſto cum ſuis à Maximiano Imperatore cæſus. Hunc vt viuum tutelarem ac præ- D ſidem Allobroges venerantur, & ſunt qui Sabaudiæ Ducum ſtemma ab eo deducere conantur: hoc conſtat S. Mauritij gladium & annulum à Ducib. iſtis magno cum honore adſeruari, atque vt pignus imperij, cum inaugurantur, iiſdem ſolemni ritu tradi.

Eremiticum porrò ordinem S. Mauritij ſub regula S. Auguſtini ab Amadeo I. Sabaudiæ Duce inſtitutum fuiſſe ſcribit *P. Matthæus & P. Beloyus*, noſtræ ætatis ſcriptores. Vetuſtiores rerum Sabaudicarum annales tradunt Amadeum, (qui poſtea ad Pontificatum vocatus Felicis V. nomen induit) relictis omnibus Ripallium ad lacum Lemanum ſe contuliſſe, atque ibidem primo lapide à Thonone oppido cum viris nobilibus ſiue Equitibus decem eremiticum vitæ genus amplexum eſſe, in monaſterio D. Mauritij memoriæ atq; honori à maioribus ipſius dedicato, cinerea veſte oblonga adſumpta cingulo aureo, atq; cinerei coloris chlamyde, cui crux aurea foret inſuta; traditque *Franciſcus Modius in Pandectis triumphalibus*, Eremitas Ripalliæ (quos milites S. Mauritij vocant) Felicis Papæ ſolemniis inauguralibus ann. 1440. interfuiſſe, qualiſque habitus & religio illius antea fuiſſet, veſtibus ſuis præmonſtraſſe. E

ORDO EQVITVM S. MARIÆ DE MONTE CARMELI ET S. LAZARI

in Gallia.

Dictum hactenus, quorum opera apud Italos & Sabaudos inſtitutum Lazarinum in vſum ſit reuocatum; reſtat vt videamus, quibus ea gloria apud Gallos obtigerit. Dixi ſupra Equites Rhodios ſeu Ioannitas ab Innocentio VIII. impetraſſe, vt Lazarinum ſodalitium ipſis adiungeretur. Quo quidem factum eſt, vt Ioannitæ ordinis illius principatum ac præfecturam penes ſe retinuerint vſque ad Aimarum Caſtum, virum natalibus, multiſque virtutibus clariſſimum. Is quamquam Melitenſis eques, militiam Lazarinorum, cuius princeps ac magiſter erat, in Gallia inſtaurare primus ſerio noſtrâ memoria in animum induxit, & bona patrimonialia primis poſſeſſoribus reſtituere conatus eſt. Quo laudabili in opere cum defeciſſet, Philibertus Nereſtanus, vir modeſtia ſimul & fortitudine præſtans (quæ duo in homine militari rarò coniuncta reperias) demortui locum ac magiſterium excepit, profeſſione tamen aut vitæ genere Melitenſibus non obſtrictus. F Itaque Romam profectus à Paulo V. obtinuit, vt Lazarini Equites Galli in poſterũ Equites S. Mariæ de Monte Carmelo, & S. Lazari nuncuparentur, & violacei coloris crucem Virginis Matris effigie inſignem, ex collo pendentem, itemque clamydi adfixam, exemplo Melitenſium præferrent. Vſus eſt idem Romæ conſilio & opera R.P. Petri à Matre Dei Carmelitæ diſcalceati, qui Paulo Pontifici à ſacris tunc erat concionibus, eidémque ob ſingularem morum integritatem vitæque ſanctitatem longè gratiſſimus, quo nomine & à Baronio in Annalibus eximiè commendatur. Faxit autem Deus, vt ſicut Carmelitarum diſcalceatorum ſocietas magno Eccleſiæ bono per vniuerſum orbem, mirificè effloreſcit, ſic & Carmelitanorum Equitum collegium paulatim maiora, Reipubl. Chriſtianæ commodo ſumat incrementa. Cæterum ann. cIↃ.IↃ.IX. Nereſtanus Pariſiis in Suburbano S. Lazari monaſterio, quod eſt Canonicorum, vt vocant, regularium Auguſtinianorum, ſolenni ritu Equites aliquot creauit, dictaque teſſera inſigniuit, adhibitis iiſdem ferè ceremoniis, quibus Melitenſes inaugurantur. Hoc tamen diſcrimine, quod Carmelitani, vt nec Mauritiani, in Sabaudia equites à nuptiis G non arceantur. Ex his itaque patet, Lazarino ordine velut in duo Sodalitia, Mauritianum & Carmelitanum partito, ex his alterum Sabaudis, atque Italis, alterum Gallis velut proprium hodie cenſeri.

ORDO EQVESTRIS CANIS ET GALLI GALLINACEI APVD FRANCOS.

Montmorentiadum gentis ſtemma, quo Liſbio à Lybiæ Regibus oriundo, magno Areopagitæ compmartyri adparentat: origine antiquiſſimum Francis & Belgis perilluſtre, ſummum Chriſtiani nominis columen vel ab incunabulis regni Gallici ſemper extitiſſe conſtat. Primumque eorum parentem Protochriſtiani & Archi-Baronis nomen, (quod moræ impatiens & zelo Chriſtianiſmi incenſus, eidem Lauacro, quo Rex Clodoueus primus inter Gallo-Francos ſacro baptiſmate ablutus eſt, ſe immerſerit) commeruiſſe tradit *Robertus Canalis*. Nec his contentus auctor & ipſe fuit primus, vt Aureliis in media Gallia prima ſacra Comitia celebrarentur. Vnde Montmorentiacos primos Chriſticolas & Franciæ Barones veteri elogio nuncupari, eiuſque nominis teſſeram præliis merito inclamari, in hunc vſque diem obtinuerit, Fidei H inſuper memorabile exemplum in Chriſtianam rempublicam exſtare volunt, illuſtre ordinis Equeſtris collegium, Cane nimirum, notiſſimo fidelitatis ſymbolo inſignitum, & religioni maiorum propagandæ, in hac familia fundatum, nullo certo quod equidẽ ſciam, hactenus auctore, qui principatum & Magiſterium, vt loquuntur, ei planè attribuat, & ſi non vanâ ratione coryphæum egregij huius inſtituti fuiſſe, ex Canis inſigniis, quæ in Caſſide ſtirps illa pro criſta geſtare ſolet, augurari liceat. Cuius rei fidem augere videtur *Philippus Moreau in tabula ſua inſigniorum Franciæ* vulgari ſermone conſcripta: Vbi inter alia gentis huius decora prodit, Buchardum Mommorenciacum ad aulam Philippi I. multis comitantibus Equitibus veniſſe, qui omnes, vt & ipſe Buchardus, Baltheum ſeu torquem equeſtrem capitibus ceruorum diſtinctum, caniſque effigie ex imâ parte pendente exornatum, geſtarent. Id exemplo multorum Principum, quos Canis inſigniis delectatos

A fuiſſe in aperto eſt, factum reor. Ita enim Sergius Galba Imperator tam ſua, quam maiorum acta & inſignia hoc ſymbolo notauit. Canis erat à prora deſultanti ſimilis, quo vigilantiam ac firmas excubias aduerſus tempeſtates conferre deſignauit, & Ægyptij ſub forma Canis copula religati, militis officium exhibuerunt, & milites Plato cuſtodes, & canibus ſimiles appellat, hodieque apud Belgas Cruyorum Regia proſapia, canem inter duas alas auitis Hungariæ regni inſignibus, ſuperimponere conſueuit: Canes denique fidei & nobilitatis apud omnes gentes indicia haberi, I. *Lipſius* aliique rerum illarum curioſi produnt auctores.

Ordinis porrò, qui Galli Gallinacei titulo circumfertur, Equitem nobis prædicant Petrum quendam Montmorenciacum, Genealogici eiuſdem ſtirpis commentatores, minimè verò edocentes erectionis tempus vel auctorem, quod *Petrus Beloius in originibus* ſuis maximè conqueritur: ex iis tamen colligi ait, Gallos Principes pugnacis adeò animalis hieroglyphico ductos, ſodalitium equeſtre inſtituiſſe, quod martis pullum eum vocet *Ariſtophanes & Eucherius* imperij B doceat eſſe ſymbolum. In augurali verò diſciplina, Gallus eſt victoriæ ſignum, propterea quod auis illa victa ſilere ſoleat, canere, ſi vicerit, & rectè Romani poſterioribus ſeculis belli indicis haſtæ in fines hoſtium conijciendæ ritu obſoleſcente, bellico Gallinacei ſigno vſi ſunt, cum ex eo etiam Agoniſtica ſibi milites pararent. Ita ferunt Socratem Iphicrati duci animos adiecisse, cum Gallinaceos coram Gallia pennis & roſtro dimicantes ei præmonſtraſſet, quod & Themiſtocles ad ſuos animandos fecerat, cùm oſtenderet, eos non pro patria, neque pro penatibus, neque pro maiorum ſepulchris vxoribuſque aut liberis id incommodi aggreſſos, ſed ea tantum de cauſa, ne vincerentur, nolle alterum alteri cedere. Eo exemplo ſuperatis Perſis, Themiſtocles Athenis ſpectaculum Gallorum quotannis celebrandum inſtituit, teſte *Æliano*, idque Pergami etiam edi ſolitum ſcribit *Plinius*, cuius rei veſtigium hodieque apud Eburones inuenias: quanquam ea ludicro fieri apud *Lucianum & Herodianum* legas. Quod ſi in nummum incideris Gallinaceorum conflictu notatum, ſcias eam fuiſſe Dardanorum pecuniam *Polluce* teſte, nam illi magnum C pugnacitatis dêcus, vt & Gallo-Franci ſibi antiquitus vſurparunt: quo honore Dardani ſemper apud Maronem, cum ſecus Phryges ferè, vt imbelles notentur. Perſarum porrò milites Galli nuncupabantur à Caribus ob conos quibus galeas ornatas habebant; eaque de cauſa Artaxerxes hominem è Caria qui Cyrum Galli ſignum prætendentem vulneraſſe creditus eſt, eo honeſtauit præmio, vt gallum aureum in lancea præfixum ante aciem ferret, auctore *Plutarcho*: & *Pauſania* Idomenei clypeum gallo gallinaceo inſignitum fuiſſe tradit, propterea quod is à Minoë & Paſiphaë duceret originem, quæ Solis filia fuerit; cui Gallus dedicari ſolitus, quia ortum eius præſentiat, & cantu indicet mortalibus: à mediæ enim noctis inclinatione explaudentibus, vt *Lucretius* ait, alis; Auroram clara conſuetus voce vocare, & matutinis aſtris (nam & ſydera nouit & æternas diſtinguit horas (quotidie commodulatur: Chriſtianiſque in ſummo turrium faſtigio diuinitatis ſimulachrum ob oculos ponere conſpicitur. Similia multa Gallos Principes ad inſtituendum ordinem militarem, heroica Galli aliris eiuſdem nominis gentem interpretantis teſſera inſignem ſpectaſſe, innuere videtur *Petrus Beloyus*. D

Cæterum quod Montmorenciacam proſapiam hiſce duobus ordinum militarium inſignibus nobilitatam reperimus, haud erit incongruum inſignia gentilitia, eiuſmodi ſymbolis condecorari ſolita, ob gentis (quam & Reges affinitate ſua dignati ſunt) apud Francos ac Belgas clariſſimæ, dignitatem hic inſerere. Ea à multis retrò ſeculis ex cruce candida & aquilinis pullis cyanei coloris in campo aureo compoſita fuiſſe, oſtendunt anni 1179. tabulæ Matthæi de Montemorenciaco Equitum magiſtri (qui ſacro contra Albigenſes bello, cum Ludouico Philippi Galliæ Regis filio primogenito, interfuit, & inter Gallos Bizantij expugnatores emicuit, magnamque inde gloriam retulit) ac fratrum eius Theobaldi Bochardi & Ernei, quas ex armario Vicenarum, rei teſtandæ gratia producit *Papyrius Maſſonus in rebus ſuis Gallicis, l. 3. Annal.* Illæ enim, vti ibidem ſubindicat, cereum ſignum integrum adhuc & incorruptum habent, in quo crux & locis diſtincti aquilini pulli quatuor tantum ſpectantur, & inſcriptio huiuſmodi. Sigillum Matthæi de Montemorenciaco. Idem planè in æreo eiuſdem gentis ſigillo ſe vidiſſe teſtatur Ioannes Feronius, E iuſque diſtinctum coloribus hodiéque ſpectari adfirmat, in baſilica Calidi montis, vulgò Chaumontel, apud Luzarchum in ditione dicti Matthæi. Subſequenti verò ætate Othonis Imp. mutatum comprobat idem auctor ex Dani hiſtoria; cum alter eiuſdem nominis Matthæus Buchardi Barbati parens, & belli contra infideles Dux in Terra ſanguinis (locus eſt vbi hodie Lugdunum ſitum, cui à memorabili Maurorum ſtrage manſit nomen) deuictis hoſtibus, cæſóque Amorreo eorum Principe, Aquilas triumphatrices exinde ſexdecim, totidem quot ceperat ſigna, cum cruce rubea (quæ candida Franciæ gentis more vti conſuêrat) antiquis inſigniis in perpetuum rei geſtæ teſtimonium, quaſi Memor enſis immiſcuit: quæ ad ſucceſſores continuata ſeriè tranſlata, adeóque ad ipſum Annam Montmorentiorum Ducem maioribus militari laude haud inferiorem (quod ſymbolum eius ex armato brachio manúque liliatum ſeu Francicum gladium prætendente cum cum voce ΑΠΛΑΝΟΣ abunde indicat) deuenêre. Omnibus ille honorum gradibus glorioſiſſimè decurſus, clariſſimus, regni Gallici defenſor acerrimus, & regiorum liberorum tutor, & quaſi alter parens eſt habitus, cum in Herculis Alenconiorum Ducis deſtinati (qui mutato nomine Franciſcus appellatus eſt:) ſacro luſtrico fideiubere eſt datum: cui Franciſco pacem, vti Gallia, bis in regno ſancitam, nos hoc F æternum debebimus, quod in ſacro noſtro lauacro, hæreticis nequidquam frementibus ſpoponderit, noménque quod cum auo Franciſco I. commune habebat, impoſuerit. Quantum vero huius Annæ Mootmorentiadum meritis, ſummæque in patriam & Galliæ nomen charitati ſeſe obſtrictam ſenſerit ipſa Gallia, tunc demum commonſtrauit, cum viri tot adreis macti orba, quaſi in funere publico conſtituta, ad cuiós patrocinium ſe verteret, ignoraret: & iuſta regali, ferè pompa deducta nempe ipſius effigie, qui honos ſolis Regibus ac Regum filiis in eo regno habetur, perſolueret.

ORDO EQVITVM GINETÆ SEV ASTVRCONIS IN GALLIA.

Carolus Tudes ſiue Martellus, à Martello & martialibus quodammodo geſtis, nomen ſortitus, Equeſtris ordinis in primus fuit ſtudioſiſſimus, adeoque annulorum vſum Romanis Equitibus olim proprium in imperio Gallico renouauit, nobilémque collegit Equitum manum, cui Ginetæ ſymbolum annulis & torquibus inſculptum cæteriſque corporis ornamentis G præferendum dedit, moremque ad tempora vſque S. Ludouici tranſmiſit. Huius inſtituti varias ab auctoribus afferri rationes tradit *Bernardus Girardus* Dominus Hallianus Galliæ Regis hiſtoriographus: Dominus tamen Hayenſis præfectus Pictauienſis ad coniugis dicti Caroli etymon, quam veteri lingua Ianetam aut Ioannem vocare ſolitus erat, cauſam refert. Petri verò Beloij Præſidis Toloſani ſententia nobis haud improbanda videtur. Is à memorabili illa, per Carolum regnique proceres de Saracenis (qui ex Hiſpania in Galliam deſcenderant) apud Turonium partâ victoriâ Anno circiter 738. non incõgruè deſumit, quod nobiliſſimos quoſque, qui ei prælio interfuiſſent, Genetæ titulo & inſigni maculis nigris interſtincto, donaſſet, teſtandæ vtique poſteritati eam ſe gentem (quæ partibus illis Hiſpaniæ, Ginetæ copia nobiliſſimæ, in Chriſtiani nominis perniciem exiuerat) ad interitum deleuiſſe. Eſt autem Gineta in Hiſpania muſtelæ aut vulpis genus potius (quod varium apud Iulium Cæſ. Scaligerum legas) pellem habens partim nigram, partim ſubcinericiam, maculis præſertim nigris inſigni ordine reſperſam, ob odorem, pulchritudinis raritatem, aliaſque dotes principibus H viris commendabilem: *teſte Cardano*, quod ex Hiſpania illud ſubmitti affirmat, etſi non ignoremus eioſdem etiam nominis præſtantiſſimos equos (quos Ginetas appellare ſolent) à Regibus Hiſpaniæ, muneris (ob excellentiam) vice, ad externos cohoneſtandos Principes, non rarò adornari, & Gineta vehi (quod Maurorum more equitare eſt (inter nobilitatis decora apud Hiſpanos haberi: quorum curſu in Hippodromis maximè oblectantur, dum Equeſtres inſtituunt pugnas, in quibus arundinibus & cannis haſtarum loco ſe mutuo exercent, eum ad modum, quo Mauri haſtas torquere & in hoſtes iacere ſolent: quos ludos, Iuegos de Cannas, patria lingua nominant. Et Ginetæ Equitibus nomen inde manſiſſe, & quod nonnulli referant, haud adeò abſurdum duxerim.

Sunt qui ſcribant Carolum VI. Regem, auctorem Ordinis Geniſtæ, aut Sparti, vulgò Coſſe de Geneſte extitiſſe. Verum

A vti dicto Beloyo placet, non fuit illud Equestrium virorum honoratium, sed solummodò eorum, quos Seruientes ad arma aut Scutiferos vocamus, qui nobili essent sanguine procreati, custodiam corporis Regij agentes, quosque Rex ipse, Ioannis I. Castellæ Regis exemplum secutus (qui Armigeros insigni Rationis donauit) armigerorum titulo gaudere, & opera eorum, tanquam voluntatis suæ & mandati interpretum apud Principes vti voluit: insolentiæ nimirum vitandæ, qua per vulgares illos apparitores humili plerumque loco natos, apud eminentioris notæ proceres, qui superiorem excepto Rege neminem agnoscunt, peccari sæpè esset indignum. Eius rei tabulas producit Petrus de S. Iuliano in antiquitatibus suis Burgundicis, quibus Carolus VI. Robertum Margnyum, huius sodalitij Armigerum, quod non nisi in verum nobilem cadere potest, nuncupauit, vestigiúmque eius rei hodiéque apud Normannos exstare produnt Gallici annales.

EQVITVM LILII ORDO IN REGNO NAVARRÆ.

Sanctius Hispaniarum Imp. & IV. Nauarræ Rex anno 1023. eam maiestatis ac potentiæ amplitudinem consecutus, B qua nulla maior nec æqualis Gothici regni euersione in Hispania visa fuerat, tot amplorum regnorum facta inter filios suos diuisione: Nauarram Garciæ ordinis huius Equestris fundatori, Castellam Ferdinando, Soprarbiam ac Ripacurtiam Gundisaluo, Arragoniam denique Ranimiro (qui primus omnium Arragonensem titulum gentilitij nominis loco sibi ac posteris vendicauit) attribuit. Huius Garciæ VI. Nauarræ Regis ætate, qui Nagerensis, siue de Nagera (locus is erat in cunabulis, domicilio, & sepulchro regis eiusdem clarissimus) cognominatus fuit; Hispani scriptores diuino numine inuentam tradunt, sacratissimam diuæ Virginis Regalis Monasterij in vrbe Nagerensi imaginem, cuius honori, Garzias Rex & coniux Stephana stirpis Foxiensis, filia nimirum Comitis Carcassonæ (cui originem suam debent Foxij & Candalæ Comites, qui postea quingentos plus minus annos dominiis iis præfuère) opimum religiosorum ordinis D. Benedicti conuentum dedicarunt: ipséque Rex ordinem Equitum Lilij; quem ante omnes in Hispania augustissimum reperio, certo conscripto numero, vasculum liliis candidis insigne, C & memoratæ Virginis imagini appictum, rei præbuit auspicium *teste P. Beloyo cap.* 15. Eius namque assumpto emblemate, Rex Equitum allectorum vestes liliis acu vel alia nobilioris manus operâ elaboratis, insigniri mandauit. Cui etiam sodalitio Infantes Regij adscripti, magnóque Nauarrorum exterorúmque procerum (quibus Rex antiquorum erga Nauarræ Regis meritorum contemplatione, priuilegia Equitum Roncisuallis anno 1043. confirmauit) adnumerata series Leges etiam attulit, quibus Christi nomen aduersus fidei hostes defendere, & propagare, certásque orationes Dominicales & salutationes Angelicas quotidie recitare tenerentur: eóque fulcro subnixum laudatissimum hoc institutum rebus domi militiæque gestis clarissimum, ad stirpis Regiæ posteritatem longâ serie transmissum, multisque seculis conseruatum perdurauit: testantibus id maiorum Regiis insignibus, quibus inscriptum etiam hodie legatur, Deus primum Christianum seruet.

Liliatorum Equitum ordinem honori D. Virginis à Ferdinando Arragonio (quem Infantem de Antiquera dixère) anno 1403. dedicatum prodit *Hieronymus Curita*, *l.* 12. *c.* 30. *in Reb. Aragonia*; cuius tesseram ipse Rex, cum aliquot aliis, non tam splendore natalium, quàm virtute illustribus viris, in Ec- D clesia S. Mariæ Antiquæ oppidi Methymnæ Campensis: ritu solemni suscepit. Erat ea ex vase liliis & grypho confecta. Liliorum autem flos propriè est, quem *Theophrastus libro de plantis* narcissum esse dicit; alij lilium, pulchritudinis candoris; & puritatis, adeóque Deo & Angelis pergratum symbolum. Qui & flos Regius solet appellari, à Regia qua præstat celsitudine, quod tanta proceritate super flores alios attollitur, vt ad tria interdum cubita surrigatur. Et gryphus ex aquila & Leone confectum animal, vt fabulantur, simolachrum est generosi & magni animi, ideóque non ineptè Appollini sapientiæ præsidi dedicarunt antiqui. Hieronymus verò Romanus hunc ordinem vulgo vocitatum refert, Là orden de la Terraca o de las Acucenas, ò Iarra de S. Maria, quod idem sonat quod Ordo Liliorum aut Vasculum S. Mariæ. *Vide eundem lib. 7 de Rep.* & infra ordinem equestrem, Cardui B. Mariæ Virginis, in familia Borboniorum fundatum. E

ORDO EQVITVM HOSPITALARIORVM S. IOANNIS HIEROSOLYMITANI, QVI POST Rhodij, nunc Melitenses dicuntur.

Quo tempore Terra Sancta Catholicorum Principum expeditionibus celebris esse cepit, Christique nomini recuperari, quatuor præcipuè sacri militiarum ordines Hierosolymis aut exorti, aut restituti, auctique fuere: Hospitalariorum qui & S. Ioannis dicti sunt à Gerardo quodam; Templariorum ab Hugone & Gotifredo; S. Mariæ Teutonicorum à Germanis; & ordo S. Lazari origine antiquissimus, & diu ante à D. Basilio conditus: quos inter semper excelluisse produnt ordinum Militum S. Ioannis, à Ioanne Hircano Machabæo trahentium originem, aut certè à Ioanne Eleemosynario, Patriarchæ Alexandrino, benignitatis cognomine in pauperes celeberrimo, vota licet Ioanni Baptistæ vt patrono nuncuparent. Quorum ab initio sedes primaria fuit Hospitale S. Ioannis in Hierusalem (quod militibus Hospitalariorum nomen dedit) à Girardo quodam loca Christi pedibus calcata, & sanguine respersa visente, nouo fornicis genere exædificatum, attractisque in consilij societatem nobilibus aliquot, instituti sui probatorem habuit Gelasium Papam II. & viuendi F rationem: Vestem nigram crucemque in ea candidam; commilitonibus Honorio II. P.M. annuente attribuit; Leges autem auctiores attulit Raymundus de Rhodio primus ordinis formati Magister, qui se inibi vocat seruum pauperum Christi, & hospitalis Hierusalem custodem, additque de Consilio capituli fratrum se ibi digestas sanctiones constituisse, quæ variæ & christianæ pietatis plenæ in codice statutorum, cui 88. Pontificum præfixa visuntur priuilegia, quibusuis ob oculos ponuntur. Cœnobia ordinis rariora sunt, bona & census in omnibus ferè prouinciis. Quod nihil mirum ei videbitur, qui sciet eos Innocentij Papæ & aliorum munitos diplomate olim, omnia Christianis ferè habitata loca obtinuisse, & pro Confratriis suis, sic Sodalitij bulla vocat, eleemosynis vndique Christianorum liberalitate dotatos fuisse, vti copiosè *apud Tyrium lib.* 18. *c.* 5. *Vitriacum c.* 64. *& Marinum Sanutum Torsellum lib.* 3. *part.* 8. *belli sacri* scriptores est reperire, quibus vnanimiter placet, Equitum illorum professionis, ex voto Religionis, finem fuisse, peregrinis ad loca sacra confluentibus genus omne officij ac pietatis sollicitè exhibere; ad hæc itinera à latrociniis, & incursionibus barbarorum tuta G reddere: quod adeò fortiter præstitère vt Christianorum etiam Principum auxiliis subnixi, felicissimè sæpius exercitum in Saracenos duxerint, idque incrementi, quod hodie cernere est, sumpserunt. Christianorum porro rebus in Syria perditis, Rhodi insulæ ius omne à Clemente V. Pont. Max. iis attributum atque confirmatum testatur *Paulus Æmilius, Blondus* & alij. Non rarò postea insula illa ab infidelibus tentata, & Mahumetem quidem ipsum Turcarum Imp. victrici semper manu, an. scil. 1460. & 1481. à se repulit. Quamuis consequentis seculi an. 23. à Solimanno XI. Turcarum Imper. non tam victa, quam proditione (quæ fortissimos quosque perdere potest) superata, in barbarorum manus deuenire coacta est. Melitam ad extremum à Carolo V. & Clemente VII. dono acceptam Rhodienses concessere. Insula ea est non procul à Pachino promontorio, Sparta quasi Christianorum aduersus insultus Turcicos, obex, & insuperabile munimentum. Vnde cum Teutonici ordinis sodalibus soluentes, publicos fidei hostes indesinenter fatigant, & à Siciliæ atque Italiæ ingressu fortissimè abarcent, honorifico adeo simul & formidabili per totum Orientem comparato nomine, vt Crucigeri ab infidelibus terroris ergò inclamentur: ab eo nimirum tempore, quo H Solymannum, & nostra memoria Amurathem, claustrum illud Italiæ imo Europæ effringere conantes, memorabili clade, suorum nunquam interiturâ gloria affecere an. 1565. Præclara huius ordinis statuta à Raymundo Podio, cæterisque omnibus Magistris præscripta, & per nonnullos S.R.E. Cardinales diligenter examinata, cùm Paul. III. approbasset, eadem iis Comitiis Melitensibus aucta an. 1584. & in vnum volumen redacta, sub nomine Hugonis Lupi Verdalæ Vasconis (qui Ioanni Episcopo Casserio proximè succedens supremū magistratum cum corona, quæ Principatus à Pontificib. adiecti, insigne est, suscepit, & meritis suis Cardinalium collegio postea adscriptus.) Sixtus V. an. 1586. Pontificatus sui primo confirmauit. Vetant autem statuta quemquam nisi nobili loco natum, ad

A Equeſtris huius dignitatis faſtigium promoueri, ad quæ etiam feminæ, iuxta Magiſtri Hugonis Reuelij tabulas admittuntur; nec mirum, cum & Agneti cuidam nobiliſſimæ feminæ ordinis initia accepta referantur: Diuiduntur que hodiè omnes ferè in octo linguas, vt vocant, ſiue prouincias, quibus ſingulis datus eſt Prior, omnibus autem præeſt Magiſter Magnus, olim Hieroſolymis, nunc Melitæ poſt amiſſam Rhodon reſidens. Ille reliquorum militum ſuffragiis Priores, & Bailliuos quaqua verſum conſtituit: Priores in ſuo tractatu. Præceptores conſilij membra ſunt maioris, magnus Præceptor Mareſcallus, ſiue equitum Tribunus, penes quem ius armorum eſt, Hoſpitalarius, Admiratus, qui claſſi præeſt, Drapetius, Turcupuletius, qui Bailliui conuentuales dicuntur, & Cancellarius. Atque hanc quidem ordinis tota Europâ ſpectatiſſimi rationem exquiſitiſſimè perſequitur, (*Iacobus Boſius, Ioannes Azerius*) & *Borſatius*, dominus Licienſis, & Chriſtianiſſimi Regis Conſiliarius, in hiſtoria illa, quam nuper de huius militiæ progreſſu, de priuilegiis eidem à ſummis Pontificibus conceſſis, magiſtrorum ſeu Præfectorum generalium rebus domi militiæque præclarè geſtis, vniuersè commentatus eſt, & Adolfo Vignacurtio Principi Melitenſi & Gozenſi inſcripſit.

Cæterum ceremonias (plenæ enim ſunt Chriſtianæ pietatis B & vtilitatis ornamentis) quæ adhibentur cum aliquis in Equitum Melitenſium collegium adoptatur, & quæ inſtar cæterarum erunt, præſtat hic breuiſſimè ex *Antonio Poſſeuino*, adſcribere.

Ceream primò & candidam facem (quæ charitatem deſignat) geſtans tyro, atque ante altare procumbens, in genua talarem indutus veſtem (libertatis ſignum) minimè præcinctam, petit ab eo cui facultas ſit, vt ſe admittat. Dū in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, deauratum enſem eo nomine accipit, vt Catholicam Eccleſiam tueatur, hoſtes abigat & domet, parcat ſubiectis, morti, ſi fuerit opus, ſeipſum pro fide exponat, ea omnia in virtute Crucis faciat, quæ capulus tranſuerſo ferro ſignificat.

Deinde cingitur baltheo, vt ſciat ſibi caſtitatem eſſe ſeruandam. Euaginato enſe ter percutitur, in humero, vt meminerit ſibi grauia ob Chriſti honorem eſſe toleranda. Eundem ipſe mox enſem de manu equitis capiens ac ſtringens, terque aërem punctim feriens, hoſtes Catholicæ fidei in nomine SS. Trinitatis iis geſtibus ſe prouocare oſtendit. Rurſus deterſum C brachio enſem imponens in vaginam, indicat ſe fore poſthac ab omnibus vitiis mundiſſimum, quem prudentia in cunctis rebus comitetur, iuſtitia compellat ad conſeruandas reſpublicas, fortitudo muniat, temperantia moderetur. Tum manu tradentis militarem ordinem humeris admota excitatur, monetur, ne in peccatis torpeſcat, aut dormiat; vigilet autem in fide Domini, adſpiret ad verum decus, res gerat inſignes, quas ſtrenuè tractet. Vbi aurata calcaneis calcaria à duobus equitibus admouentur, docetur, vt ſtimulos continenter ad quælibet laudabilia gerat in animo, aurum pedibus conculcet tanquam lutum, nec vnquam agat quidquam animo indignum liberali, quantocumque ab hoſtibus auro ad id inuitaretur. Cerea iterum face accenſa in manibus acceptâ, & diuino verbo publicè, ac ſacro Miſſæ audito, operibus autem pietatis atque hoſpitalitate, quin etiam redemptione captiuorum ei commendata, narratis item laboribus, quos in eo ſubiturus eſt ordine, in quo ſuam libertatem cuilibet equiti ſuo ſuperiori traditurus ſit. Interrogatus demum num graui ære alieno obſtrictus, vel matrimonio ſit iunctus, númve in altero ordine D regulari victurum ſe vouerit, aut profeſſionem ediderit, an vero inter Rhodios Equites viuere decreuerit, vt iniurias aliquas vlciſceretur, atque à ſeculari magiſtratu eſſet immunis. Vbi quæ opus ſunt, reſpondit, profeſſionem edit, atque in aliorum ordinem adſciſcitur. Hæc vbi acta ſunt, Miſſale ſuper quo ſolenniter tria vota profeſſus eſt, portat ad altare, & inde illud reportans ad eum, à quo accipit inſignia equitum, fit particeps priuilegiorum & condonationum, ſiue indulgentiarum, quas Sedes Apoſtolica Rhodiis equitibus conceſſit. Tum indictis (quæ ſingulis diebus ei recitandæ ſunt orationes Dominicæ, & ſalutationes Angelicæ centum quinquaginta) vel precibus horariis B. Virginis, aut pro defunctis, totidem item precationibus dominicis, ac ſalutationibus Angelicis, pro ſingulis qui ex hac vita inter eos diſcedunt; Pallium quo equites indui ſolent, oſtenditur; ſublata in altum eius parte vel limbo ac manicis, vt aſperrimæ vitæ meminerint, quam duxit Ioannes Baptiſta vir ſanctus, quem tutelarem ideo equites habent, vt imitentur. Manicas induens obedientiæ legi induat E Octogonam crucem, eamque ex pura linea tela candidā accipiens monetur ſanguinis, quem profundere libens debeat, & à Chriſtianorum finib. hoſtes repellat. Monetur item puritatis, atq; octo beatitudinum, quas conſequentur, qui legitimè iſtā geſtantes crucem militauerint. Ad extremum fune collo impoſito, vt dominici iugi, quod ſubire debet, recordetur, in pace dimittitur. Profeſſionis autem hæc forma eſt. Ego N. Voueo Deo omnipotenti & eius matri immaculatæ Virgini Mariæ & S. Ioanni Baptiſtæ, me obſeruāturum perpetuò, Deo iuuante veram obedientiam cuilibet Superiori, qui mihi à Deo, & ab ipſo ordine dabitur, item me victurum abſque proprio, & caſtitatem ſeruaturum. Hæc igitur illi.

TEMPLARIORVM EQVITVM ORDO.

Bello ſacro Vrbani II. P.M. auſpiciis, & Godofredi Bullonij Ducis Lotharingiæ ductu feliciſſimè confecto, ad ea conſeruanda quæ fortiſſimè recuperata erant, Hoſpitaliorum exemplo; Templariorum Ordo, cuius originem Pontacus ad Gelaſij II. tempora refert, à Gallis Principibus erectus fuit, quia Gallorum maximè opera recuperata Hieruſolyma fuerat, cuius inſtituti præcipui extitère Principes, Hugo de Paganis, F & Gaufredus à Sancto Audomaro, equeſtri ambo dignitate inſignes, vt notat *Baron. an.* 118. Et quoniam iuxta templum Domini loco à Balduino Rege conceſſo, commorarentur; Fratres militiæ Templi ſeu Templarij ſunt appellati. Steteruntque adeò numero nouem toto nouennio, more Canonicorum Regularium (quod in manu Guarimundi Patriarchæ Hieroſolymitani ita profeſſi eſſent) viuentes, & peregrinos per loca ſacra contra latronum & Barbarorum inſidias ducentes, ac reducentes, *teſte Guil. Tyrio l.12. de bello ſacro c.7.* Donec an. 1118. de mandato Honorij Papæ & Stephani Hieroſolymitani Patriarchæ, inſtituta eſt eis regula, (quam à D. Bernardo conſcriptam affirmant, *Serm. ad milites Templi.*) & albus habitus: Eugenij demum Pontificis auctoritate crux rubea attributa. Vt ſcilicet veſtes albas in ſignum innocentiæ deferentes, per cruces rubeas martyrium ob Chriſti nomen non ſubterfugiendum deſignarent; eò quod ſanguinem proprium ſecundùm inſtituta regulæ, pro defenſione terræ ſanctæ, effundere eſſent obſtricti; & Chriſti crucis inimicos viriliter expugnando à Chriſtianorum finib. propellere. Vnde, vt *Vitriacus* inquit *in Hiſt. Orient. c.65. & 66.* Adeo formidabiles G facti ſunt fidei Chriſti aduerſariis, quod vnus perſequebatur mille & duodecim millia, non quot eſſent, ſed magis vbi eſſent dum ad arma clamaretur, interrogantes. Leones in bello, agni manſueti in domo, in expeditione milites aſperi, in Eccleſia velut Eremitæ, & monachi, inimicis Chriſti duri & feroces; Chriſtianis autem benigni & mites: Vexillum bipartitum ex albo & nigro, quod nominant Beauceant (quaſi Beauſeant) præuium habentes: eò quod Chriſti amicis candidi ſunt, & benigni; nigri autem & terribiles inimicis. Crucem verò ordinis teſſeram fuiſſe volunt octogonam, illius inſtar, quâ hodie Equites Melitenſes inſigniuntur; & quali Iacobi Molæ vltimi Templariorum magiſtri effigies in Gallia communiter exhibetur. *Hieronymus* tamen *Romanus Hiſpanus l. 7.* contendit fuiſſe duplicem, & quaſi Patriarchalem; qualem inſignia antiqua præferunt Hungariæ, & in Republ. ſua Mundi ob oculos expreſſam ponit. Multis tandem exantlatis pro Repub. Chriſtiana laboribus, antiquiſſimus iſte ordo Viennæ in Concilio Patrum decreto damnatus, & totaliter extinctus eſt, bonáque Hoſpitalariis addita; qui illi tempore Rhodiorum inſulam Turcis eripuerunt: nec non Spatiferi, Calatrauen- H ſes, Monteſiani, Chriſti opimo ex iis detracto cenſu aucti fuère. Iurene an iniuria, variant annales, fama tamen frequentior & ſenſus prope omnium damnat. Diuitias, quibus aucti in immenſum fuerant, malo fuiſſe, fateamur neceſſe eſt: ſiue virtutum indole, quibus res tantas terrâ marique perfecerant, voluptatibus extincta: ſiue ex ea re inuidia apud populum conflata apud Principes ſpe lucri excitata. Tam cito in omne improbitatis genus degeneraſſe vix eſſet credibile, niſi Clementis V. Pont. Maxim. diplomata, quæ inter tabulas ædis Toletanæ omnium maximæ, (vti *Ioannes Mariana l. 15. Rer. Hiſp. cap.* 10. teſtatur) plura extant, indicio eſſent: Famam haud quaquam vanam fuiſſe, affirmantis duos & ſexaginta ex eo ordine, ſe coram quæſtione habita, ſcelera nefandiſſima faſſos, veniam periiſſe. Huius porro abolitionis diſquiſitionem in vtramque partem fusè admodum reperire licet apud dictum *Marianā loco citato; Villanium, Antoninum, Platinam in*

A *Clemente V. Rob. Gaguinum in Philippo Pulchro, Papyrium Maſſonum lib. 3. Annal. Ioann. Azorium l. 13. Inſtitut. Moral. cap. 6.* (qui de Commendis, Beneficiis, precibus boratis, votis variorum Ordinum doctè admodum ſcripſit) & alios.

ORDO EQVITVM TEVTONICORVM Hoſpitalis S. Mariæ in Hieruſalem, & qui alio nomine Crucigeri & Mariani dicti.

Eadem penè tempeſtate Friderico I. Imper. à Gregorio VIII. litteris ac legationibus impulſo, copias quoque ampliſſimas in Syriam ducente, exædificata Hieroſolymis S. Mariæ æde (quæ nomen Equitibus S. Mariæ Teutonicorum in Hieruſalem peperit) Ordo Teutonicorum Celeſtino III. P. M. ſub regula D. Auguſtini approbante, aduerſus fidei Chriſtianæ hoſtes inſtitutus etiam fuit. Cuius quidem inſtituti milites Templariorum & fratrum S. Ioannis normam ſecuti, & in vnam quaſi conflatam ſolemni voto profeſſi; ad diſcrimen crucis nigras albis chlamydibus appoſuêre, vt fusè citatis locis edocent Tyrius, Vitriacus, & Marinus Sanutus Tor- B ſellus Patricius Venetus in Secretis fidelium Crucis. Henricus Vualpot, vir fortiſſimus primus ordini magiſter datus, æquata cum Regibus poteſtate creandi Equites & à dicto Celeſtino, ſacra in armis operandi facultate, vt de iiſdem verè dicere liceat, quod Rodericus Archiepiſcopus Toletanus de ſuis prodit Equitibus. Qui laudabant in canticis, accincti ſunt enſe; & qui gemebant orantes, ad defenſionem patriæ, &c. Adeo vt Religioſa quadam ſocietate inter ſe deuincti non minorem orationibus, quam armis nauarent operam, & Mariam Virginem cuius ſeſe patrocinio deuouerant, Roſarium nempe cuius teſſeram & in Scuto cum dicta cruce Mariæ Burgi poſtea aſſumpſerunt, quotidie recitando inuocarent, vnde etiam Mariani & Crucigeri hodieque ſunt appellati. Capta autem vrbe Hieroſolymitana à Saladino Saracenorum Duce; Sodalitium Teutonicum Aconem ſeu Ptolomayda tranſlatum. Inde, vt ea tota item Syria cum cæteris Chriſtianis expulſum Fridericus Secundus in Germania collocauit, quod vbi ad Pruſſiæ prouinciam à Chriſti fide tunc alienam, & Polonis Chriſtianis infenſam ſubi- C gendam, Chriſtique religione imbuendam, ſola interueniente Gregorij IX. auctoritate deſtinaſſet, vt latè narrat Cromerus, & ex publicis actis contra Nauclerum & alios probat, inter vicinos Principes Chriſtianos, & iſtos Teutonicos milites, mirum, quàm variæ ſimultates & contentiones, quæ ad arma prorumperent, exortæ ſint. Ad quas aſſiduè componendas ne ordinis illius præclari ad fidem dilatandam progreſſus, quibus Satan inuidebat, impedirentur, Romani Pontifices inceſſanter aduigilarunt, eoque factum vt Conradus Mazouiæ Dux à Boruſſis (qui hodie Pruſſi) tunc Chriſti hoſtibus bello attritus, ordinem hunc ſibi coniunxerit, & Culmenſi agro conceſſo totam Pruſſiam & omnem eam ditionem, quæ trans Viſtulam ad mare Balticum porrigitur, occupandam dederit, annoque deinceps LIII. ac ſalutis noſtræ cIↄ.CC.LXXIX. debellata prouincia Chriſti nomen à Teutonicis in ea ſit conſtitutum ductore Hermanno Saltza Magiſtro, ſpectatæ virtutis Duce, qui primus ſacræ Domus vexillum in Pruſſiam traduxit, quo officio, non plebis tantum animos; ſed etiam principum voluntates ſibi conciliarunt. Deinde ab iiſdem acerrima bella contra Lithuanos D & Tartaros pro Polonis pugnata: arctiſſima tunc inter illos & Poloniæ Reges amicitia coiit, donec extincta vetere Regum ſtirpe & Chriſti nomine è Lithuanis ſuſcepto, Iagello Lithuaniæ princeps à Polonis in Regem acceptus eſt, coniuncta cum Polonia Lithuania. Eius progenies, quæ inultas tot clades, à Teutonico ordine illatas ad ſuum dedecus pertinere exiſtimabat, nihil non ab eo tempore fecit, quo Teutonicos aſtu, ſeu vi antiqua poſſeſſione depelleret, infelici quidem per initia ſucceſſu vti & iniuſto conatu. Ingenti tandem clade affecti Equites prope Tannebergam anno 1400. X. Idus Quintiles ſub Vvenceſlao Iagellone amiſſis L. hominum millibus, via tandem adducti, vt quieſcerent: ſed pro inueterata gentis gloria, pro militari ſacramenti Religione, extrema potiùs tentare, quàm tot laboribus parta ignauè deſerere; donec Boruſſis ac LXX. circiter oppidis & arcibus vna die quaſi conſpiratione facta deficientibus, Caſimirus Sigiſmundi I. parens occaſionem arripuit, ordinemque in eas anguſtias redegit, vt Ludouicus Erlinſuſius cum de vniuerſis fortunis periclitaretur, metu, qui in conſtantiſſimum cadere poteſt, adigente, E nulla Cæſaris aut Imperij interueniente auctoritate, in eas conditiones cum Polono tranſegit, vt ſinguli deinceps ordinis Pruſſiæ Magiſtri intra ſextum ab inito Magiſtratu menſem, Poloniæ Regem adire, & eum pro ſupremo Domino per iuſiurandum agnoſcere tenerentur. Iis conditionibus poſtea cum ſtare nollet Fridericus Saxo, atque poſt eum Albertus Brandeburgicus Sigiſmundi ſororis F. rurſus graui bello ſe implicuit, cui gerendo cum auxilia à Cæſare & Germanis; quorum de maieſtate & iure agebatur, expectarentur, deterioribus longè conditionibus imminentem belli procellam pace cum auunculo contracta, in occaſionem ſibi priuatim conſulendi vertit, nam ex ordinis Magiſtro à Polono, cuius ſe clientelæ credidit, Pruſſiæ Dux creatus eſt, ſtatimque mutatâ religione voti vinculum ſoluit, ductâ vxore Dorothea Friderici Primi Daniæ Regis F. & Prouinciam, quam antea vſusfructus tantum titulo obtinebat, iure proprietatis poſſidendam ad hæredes tranſmiſit. Cuius filius Fridericus eadem, quâ parens ceremonia tanquam re- F gni beneficiarius in Boruſſiæ principem, Lublini tradito vexillo, & accepto à Rege torque aureo, inauguratus eſt Anno 1568. Adeo vt ſenſim Illuſtriſſimus ille ordo non paruo Germanicæ nationis dedecore in iis partibus extinctus fuerit, cum tribus ferè ſeculis in Pruſſia; maximo Reipublicæ Chriſtianæ bono floruiſſet, magnaque inde regnis Germanicis deceſſio facta; quod Tilmannus Bredenbachius edito ea de re libello, & Cromerus latè exponunt. Vnde apparet maximam huic ordini iniuriam ab Alberto, Polonorum ope, pro quibus tot bella Crucigeri pugnauerunt, factum fuiſſe, atque adeò Cæſari & Imperio in quorum tutela iam ab initio, continuata poſſeſſione equites Teutonici ſemper extitiſſent. Quamobrem Albertus iure ab Imperio proſcriptus, cauſa eius magna contentione agi cœpit in Comitiis anni 1548. inter Staniſlaum Laſcum à Sigiſmundo Poloniæ Rege miſſum, & Volfangum Melclungum, quem Cæſar ante quadriennium in ordinis Teutonici Magiſtrum inaugurauerat. Re cognita exitus illius actionis fuit, vt ſententiam contra Albertum pronunciatam tuendam eſſe cenſerent: cætera, in quibus maior difficultas, ad Cæſarem reiicerent. Hodie totius ordinis Teutonici Magiſter eſt Sereniſſimus Maximilianus Auſtrius, qui inſignia Auſtriaca & Imperij cum Cruce ordinis (quæ nigra alteram auream complectens etiam collegij G teſſera habetur) coniunxit. Milites autem & ſacerdotes crucem nigram limbo argenteo inſignem chlamydi adſutam, & alteram ex collo pendentem, præferre ſolent. Quæ & alia fuſius *apud Seb. Munſterum libro tertio*, de Germania, qui ſeriem magiſtrorum & res illuſtriores ab iis geſtas recenſet, *& apud Belforeſtum libro tertio, de Coſmographia & Iac. Aug. Thuanum hiſtoriarum lib. 1. 5. & 43.* prudens Lector reperiet.

Et quamuis Pruſſia, quam equites annis anteactis poſſidebant, modò Regi Polonorum pareat, nihilominus eligitur hodie magnus magiſter, qui illius ordinis bona in Germania ſita etiamnum poſſidet, quibus Germanorum pleraque nobilitas, & Principum filij deuinciuntur.

ORDO EQVESTRIS S. IOANNIS ACCONENSIS ET S. Thomæ.

Imitatione dictorum ordinum militarium, erecta ſunt & alibi eiuſdem generis collegia. Quorum è numero fuit illud Militum Sancti Ioannis Acconenſis, ab Accone vna ex quinque, quæ in ſacra ſcriptura memorantur, ciuitatibus, inuento nomine. Ab initio infirmis ac peregrinis loca ſacra viſentibus, piam operam impendere commilitones illi profeſſi H ſunt, mox & arma fratres hoſpitalis S. Ioannis æmulati adiunxêre, exinde inter militares ordines connumerati. Hieronymus Romanus regnante in Hiſpania Alfonſo cognomento Sapiente, floruiſſe eos tradit, & ab eodem teſtamento conditos, ſupellectilibus, vt lecto & ſimilibus, pecuniiſque donatos; Toſtati porrò ætate nullam quaſi extitiſſe memoriam, qui & periiſſe paulatim ordinem Acconenſem teſtatus *cap. 15 & 19. ſuper Ioſue*. Cæterùm S. Auguſtini normam ſecuti S. Thomam pro numine habuiſſe videntur, vt idem Romanus ſe edoctum innuit, quod Alexandro IV. P. M. res ſacras moderante, Ordo titulo S. Thomæ & S. Ioannis Acconenſis coniunctim fuerit indigitatus. Verùm in Prouincia-

A li Romano inter cæteros militares, ordo S. Thomæ quaſi alius & proprius, enumeratur, docentibus id Bullis Pontificum.

Magiſtro & fratribus militiæ hoſpitalis S. Thomæ Martyris Camatien Accon.

Item in bulla Alexandri IV.

S. Thomæ Magiſtro. Et fratribus hoſpitalis S. Thomæ Martyris Acconen. In bulla Ioannis XX.

Protulit & alios equeſtres ordines Paleſtina, quorum alter Sancti Blaſij nuncupabatur, dictus de Sancta Maria, alter Pœnitentiæ SS. Martyrum cuius inſtituti fratres ſe vidiſſe adfirmat Hieronim. Romanus, crucem ſcilicet rubram præferentes, & D. Auguſtini regulam profitentes. De quibus & mentionem faciunt regulæ ſeu practica Cancellariæ Romanæ.

ORDO EQVITVM S. SALVATORIS IN ARRAGONIA.

Anno circiter 1118. Alfonſus Hiſpaniarum Imperator dictus, Rex Nauarræ & Arragoniæ, itemque Legionis Caſtel- B læ & Toleti ex parte vxoris Vrracæ, quo Mauro Cæſarauguſta, totaque Arragoniæ ditione facilius deturbaret; cum nihil non virtute ſuperabile cenſeret, & quo maiores difficultates propoſitas intelligeret; eò maius re bene geſta decus, & feliciores deinde ſucceſſus ſecuturos conſideret: Ea proceribus tam Hiſpanis quam Gallis, qui operam ſuam (teſte Belloyo primarios ea iis Duces enumerante (ſæpiſſimè Chriſtianis probarant, in vrbe Montis Regalis poſt captam Calataiubam, hoſtibus fidei finitimam, Sodalitium Equeſtre S. Saluatoris, quod virtutis præmium foret, conſtituit. Et ad imitationem militum Templariorum cenſu opimo & prædiis dotauit, quibus opitulantibus feliciter ei adeo inſtitutio illa ceſſit, vt Mauri omnes toto illo tractu, quo regnum Arragoniæ hodie circumſcribitur, an. 1120. extirpati ſint, ipſeque Rex nomen Pugnacis ſeu Præliatoris adinuenerit, quod vicies & nouies collatis ſignis manus cum hoſte conſeruiſſe feratur, felici ſemper ſucceſſu & triumpho ſemper ducto, exceptis duobus præliis poſterioribus.

C ORDO EQVITVM DE MONTE GAVDIO IN SYRIA, QVI IN REGNO CASTELLÆ DICTI SVNT de Montfrac, in Catalaunia verò & Valentia de Mongoia.

Item Ordo Æquitum Truxill. uſium.

Ordinem Equeſtrem Montis gaudij in regno Hieroſolymitano originem ſumpſiſſe tradit Hieronymus Romanus, eadem ipſa tempeſtate, qua principes Chriſtiani in Syria rerum potiti ſunt, à loci extra vrbem Hieroſolymorum ſiti (vbi militia illa inchoata (etymo, aſſumpta appellatione. Approbationis diploma ſubmiſit Alexander III. anno 1180. quod in archiuo Calatrauenſi aſſeruari ait Franciſcus Radeſius, oppidaque & prædia, quibus huius ordinis Equites, ob nauatam Terræ ſanctæ recuperatæ fortiter operam, donati ſunt, ibidem exprimi, quæ & ipſe in Chronicis ſuis militaribus enumerat. Studio quidem rei bellicæ & pietatis, cæteros in Syria equites adeò laudabili progreſſu æmulati ſunt, vt multis à Chriſtianis principibus poſſeſſionibus aucti, etiam in Caſtellæ regno (vbi Equites de Monfrac à præcipua conuentus ſede appellati ſunt) opimos cenſus & prædia obtinerent, qualia & ipſe Al- D fonſus IX. in tractu Maganenſi iis attribuit, hiſce verbis, Avos Don Rodrigo Gonçales Maeſtre de Monfrac, de la orden de Monte gaudio, &c. Id & ex aliis monumentis quæ in dicto archiuio reperire eſt, colligitur, hoc præeunte titulo: Hæc eſt memoria delhauet que perdieronlos freyles de Mongolay los caſtellos, que les tomaron los freyles del Templo, Alhambra o yaze el cuerpo del Conde Don Rodrigo, Malucaino, Eſcotiola, &c. In Catalaunia enim & Valentia de Mongoia cognominati fuère, quod idem ſonat, quod Mons gaudij. Anno demum 1221. Rex Ferdinandus cognomento Sanctus, caſtrum de Monfrac conceſſit, Gonſaluo Yannezio magiſtro Calatrauenſi, docetque donationis exemplar, fuiſſe id caſtrum ordinis de Monfrac, adeoque Rex ipſe eandem militiam, quod multum de Priſtino ſplendore amiſiſſet, in vnam quaſi cum Calatrauenſi, contrahi & vniri voluit.

Militiæ Truxilenſis, idem *Hieronymus Romanus in Republica ſua & Franciſcus Radeſius de Andrada Eques Calatraue, in chronico ſuo Alcantarienſi* fusè meminerunt, & in ciuitate Truxillo ſibi cognomine circa annum 1227. ſedem Equites habuiſſe ferunt, quibus conſequenti tempore Alfonſus Rex diplomate conduo, oppida & prædia ditiſſima, hære- E ditariò acquiſita, Truxillum ſcilicet, S. Crucis: Zoferolam, Cabanam & Albalam conceſſit, Era Cæſaris 1233. ad quorum pleniorem cognitionem adeundi ſunt prædicti Authores.

ORDO GLADIFERORVM SEV MILITVM CHRISTI IN LIVONIA.

Inter Pruſſos, Samogitos, Lithuanos, & Ruſſos, ſeu Moſcos, poſita eſt Liuonia, quæ ſub ſe habet Corones, Lettos, & Eſthenos, præcipuas nationes, vt moribus, ſic & lingua diuerſos, quæ tamen ferè Saxonica eſt. Cum indigenis & Liuis, commercij cauſa Germani vicini; atque vt eorum Annales teſtantur, Bremenſes tempeſtate forte in ſinum Liuonicum delati, amicitiam iunaēre, immunitatem ac mercatoribus, quos adducturi erant, icto fœdore pacti: qui & in Inſula, in Duinæ oſtio, ſacellum extruxerunt, in quo, rim inter Chriſtianos recepto, ſacra peragebant. Horum exemplo ac monitis, pleriique Prouinciæ reguli, veræ religioni nomen dederunt, & à Bremenſibus petierunt, vt virum pietate conſpicuum ad ſe mitterent, qui ſacris in ea regione præeſſet. Is fuit Menardus Segebergenſis monachus, à Bremenſi Archiepiſcopo in Liuonienſem Epiſcopum conſecratus, Friderici Ahenobarbi & Alexandri III. P. M. temporibus, per quem Religio iis locis F propagata fuit. Huic ſucceſſit Bertoldus ex B. Pauli cœnobio, itidem Bremaniſſus, qui à Paganis illis occiſus an. 1197. vt perſcriptum eſt in hiſtoria Archiepiſcoporum Bremenſium. Huic ſubrogatus eſt Albertus ex collegio Bremenſi euocatus, qui Rigam ciuitatem condidit ac mœnibus cinxit. Is Engelberto & Theodorico, Tiſenhuſenenſibus adiutoribus ſibi cognatis, cautius rem geſſit, quorum ea conſilio in ſocietatem Teutonicos Equites aſciuit, qui à templariis olim orti, ad fidei Chriſtianæ amplificationem in ſeptentrionales regiones allegati fuerant. Illius & auſpiciis inſtitutum eſt Equitum in Liuonia collegium, ab Innocentio III. confirmatum, enſis rubri ſignum cum cruce pallio inſuta præferens, teſte Cromero, & Arnoldo Abbate Lubecenſi, aut verius binos gladios forma crucis decuſſatim poſitæ rubeſcentes; Primuſque ordinis dux ac magiſter Vinno creatus eſt. Eo principe, coniunctis viribus magni progreſſus per eas regiones facti capta à Volquinio Equite Torpæ arce, antea Ruſſis ſubiecta, & G Cocenhuſia occupata, finibuſque, ob perfidiam, Ruſſis omnino exactis. Alberto Epiſcopo Nicolaus, & Nicolao Albertus alter ſucceſſit, cum Volquinius Vinnoni per proditionem occiſo ſuffectus fuiſſet. Tum Rigenſis ſedes Archiepiſcopali dignitate ornata eſt, & Boruſſiæ Epiſcopi, Varmienſis Culmenſis, Pomeſanenſis & Samberenſis, ſe Rigenſi præſuli tanquam metropolitano ſubiecēre; vnito fratrum Liuonienſium collegio cum Equitum Teutonicorum ordine. Ita Volquinio à Lithuanis cæſo, Hermannus Valkius ordinis Teutonici Eques, qui Boruſſiæ iam ſeptemtrium præfuerat, ſufficitur primus Liuonici ordinis Magiſter, ex ordine Teutonico à Funccio (apud quem cæteros eiuſdem collegij, itemque Teutonici Magiſtros ea ordine reperire eſt) numeratur. Is Reualiam à Valdemaro II. Daniæ Rege, vt & Veſebergam, & Naruam, miſſis in Liuoniam borealem ante viginti annos copiis, conditas, Danis reſtituit. Ab eo tempore fida inter ſe ſocietate, Antiſtites & ordinis principes amicitiam coluēre, quamdiu externis bellis cum Lithuanis, Ruſſis, Samogitis, Semigallis res illis fuit. Foris pacatis rebus, ſtatim ex æmulatione bella ciuilia inter eos exarſerunt. Cum Equites tot victoriis H claros & armatam militiam, quam religioſo voto profitentur, togatorum ac pacificorum hominum imperij tæderet, cumque nuper capta à Melecho Sultano Ptolemaide, vbi ſedem antea Teutonici ordinis Magiſter habebat domicilium primò Marburgum, deinde Mariaburgum tranſlatum eſſet, Ibi tanquam in aula & ſub Principatu degentes, ægrè Sacerdotum iugum ferebant, vti narrat *Arnoldus Lubecenſis Abbas lib. 7. cap. 9.* Igitur Ioannes Svverinenſis comes, Romam, & poſt cum Iſaurus in Daniam, ab Equitibus exacti, conceſſere. Fridericus denique Boëmus totos aaa t x. annos Romæ vixit, quo abſente Rigenſes ab Equitibus Teutonicis oppugnati, aſcitis Lithuanis, vario euentu ſæpius conflixēre. Tandem poſt longam diſceptationem cauſa coram Carolo IV. & Clemente VI. P. M. agitata, cum ſecundum Rigenſem Antiſtitem pronunciatum eſſet: Fromildus, qui tunc ſedem tenebat,

A & Boruſſiæ princeps, cum ſub id tempus Naruam, Reualiam, & Veſenbergam à Valdemaro IV. Daniæ Rege, XIX. cIɔ. argenti marcis redemiſſet, & Liuoniæ adiunxiſſet, Gedani amicè conuenerunt Non. Maij anno M. CCC. XLVIII. vti remanente penes Archiepiſcopum integrâ ciuitatis iuriſdictione, viciſſim ordinis principes, fide & obſequio, hactenus Archiepiſcopo, ab ordinis magiſtro præſtari ſolitis, impoſterum ſolueretur. Hic minimè diſſidiorum finis inter eos fuit, ſed gradus per iſtam tranſactionem ad maiora ab hominibus armatis contra inermes audendi factus. Inter hæc anno illius ſeculi XCV. exortus eſt Valterus Pletenbergus, vir excellenti virtute, poſt Vinnonem primum Equitum Liuoniæ Magiſtrum & Hermannum qui ordinem Liuonicum cum Boruſſiano coniunxit, alter ordinis inſtaurator, ſupra omnium inuidiam & æmulationem poſitus, diſſidia inter Equites ac Rigenſes compoſuit, arce, quæ ab Rigenſibus deſtructa, & ruſſus ab iiſdem ædificata fuerat, vbi adiunctâ: & Moſcos duobus ingentibus præliis ineunte hoc ſeculo, primo in Liuoniam, altero ad Pleſcouiam ſuperauit; & à Moſco L. annorum pacem, tam ſibi honorificam, quàm Liuoni fructuoſam
B extorſit. Quibus rebus confectis, Liuonicum ordinem Pruſſiæ Magiſtro, ſiue coniunctum, ſiue ſubiectum, ex ſolutâ pecuniæ ſummâ, ab Alberto, de quo ſuperius locuti ſumus, liberauit: & princeps Imperij effectus, Liuoniæ florentibus bello & pace rebus, vſque ad annum 1535. præfuit: ſed xx. poſt annis, cum inter Guilielmum Brandeburgum Archiepiſcopum, Chriſtophorum Megalopenſem, & Henricum Galenium Equitum principem, antiqua denuò diſſidia recruduiſſent, Guilielmus & Chriſtophorus à Guilielmo Furſtenbergio Ordinis magiſtro capti ſunt; ac biennio poſt à Sigiſmundo Poloniæ Rege, cuius potenti exercitu aduentante liberati, & in priſtinam dignitatem reſtituti, adacto in conditiones minus honeſtas ordinis Magiſtro. Toties renouata diſſidia, vicinis potentioribus moleſta, ex quorum occaſione Moſco ad inuadendas illas regiones, & Poloniam vaſtandam via aperiebatur, vt Epiſcopis primo damnoſa, ſic & Equitibus poſtremò exitioſa fuere. Nam quemadmodum ſalutari, vt ſibi videbatur conſilio, Sigiſmundus, abolito ordine Teutonico, ante xxxiii. annos, Boruſſiam perpetuis bellis cum Polonis
C hactenus conflictatam, iuris Polonici fecerat: beneficiario eius Principe Alberto Brandenburgico, ſororis filio creato, ſic & Sigiſmundus Auguſtus, paternum exemplum ſecutus, poſtremo Liuonicum ordinem extinxit, & Gotardum Ketlerum Annno 1561. poſtremum ordinis Magiſtrum, ordinem eierantem (vti & à Religione Orthodoxa turpiſſimè defecerat) tradita cruce, ſigillo, literis ac diplomatis omnibus, quæ ordo Liuonicus à Pontifice ac Cæſare acceperat, Curlandiæ & Semigalliæ ducem creauit; Chriſtophoro Megalopolenſi Archiepiſcopalem dignitatem pariter abrogauit, illius Iuriſdictione omni Poloniæ Regibus addictâ; adeóque totam Liuoniam iuris Polonici effectam, ſed inde à Sueuis, inde à Moſcis miſerè laceratam Stephanus Rex poſtea aſſeruit, & imperio firmauit. Quod exſtinctæ Militiæ Teutonicæ, CCC. LVII. poſtquam cœperat anno, triſte ſpectaculum, quicumque Germanici nominis ſtudioſi erant, non ſine lacrymis intuebantur. Atque ita ordo iſte militum in Liuonia, cum floruiſſet annos 357. abrogatus deſiit.

D ORDO EQVITVM D. IACOBI APVD HISPANOS.

In Hiſpania peculiares ſub auſpiciis diualibus exorti ordines militares, voto ſingulari ad profligandos Mauros, eximendóſque eorum ſeruitute Chriſtianos, obſtricti, quos inter, S. Iacobi Militia, quæ vulgò S. Iacobi de Spatha nuncupatur, primarium obtinet locum, eiuſque originem alij ad Alfonſi Caſti, alij ad Ramiri Caſtellæ Regis ætatem referunt. Huic enim Ramiro cum an. DCCCXLVI. commiſſo, ad Clauigium prælio, intercedente D. Iacobo Apoſtolo, in equo candido niueum vexillum rubræ crucis figura diſtinctum præferente, de innumera barbarorum multitudine, victoria eſſet conceſſa: cœptum eſt in præliis nomen* Dios aijuday S. Iago, Patrociniumque implorari, victorque exercitus vniuerſam Hiſpaniam voto obſtrinxit, vt ex ſingulis agri vineæque iugeris, Compoſtellano templo, corporis D. Iacobi cuſtodiâ celeberrimo, frumenti modium, aut vini amphoram, quotannis omnes penderent. Exinde Lucas Tudenſis, Ioannes Vaſæus, Diegus Valera & Antonius Morales ordinem huius militiæ initium cœpiſſe aiunt. Quibus haud diſſentire videtur, Franciſcus Radeſius Calatrauenſis Eques, qui de hoc ordine eiuſque rebus domi militiæque præclarè geſtis fuſè admodum eſt E commentatus, ſiue quod iuſta tum inſtituendi cauſa fuerit, ſiue quod in diplomate Regis Ferdinandi, in inſtitutione monaſterij S. Spiritus Salmanticæ, huius ordinis Magiſtri, & Commendatariorum multa fiat mentio. Falſi tamen id ab eruditioribus accuſari, nonnullis argumentis contendit *Ioannes Mariana*, modernus alioqui non inelegans & prudens hiſtoriæ Hiſpanicæ ſcriptor, *l.11.c.13.* & Fr. Alfonſus Venerius principium huius militiæ ponit circa ann. Dom. 1160. in qua opinione eſt & Raphaël Volaterranus, & poſt illum Antonius Nebriſſenſis. Quo ab initio ſumptum, certum eſt ſub Alfonſo IX. Caſtellæ Rege (qui Eoſifetis adiutoribus, memorabili ad Nauas Tholoſanas victoria potitus eſt, & S. Crucis feſtum, teſte Roderico Archiepiſcopo Toletano, qui prælio illi interfuit, primus inuexit) nonnullos ea tempeſtate viros militares nobiles atque copioſos, priuatis rebus in commune collatis, ſe ſuaque omnia Chriſti militiæ contra Chriſtianı̃ nominis hoſtes deuouiſſe, & Hyacinthi Cardinalis induſtria cum D. Eligij (qui D. Auguſtini normam amplexi domicilium prope Compoſtellam peregrinis excipiendis habebant) F Canonicis vires ſociaſſe, & ab Alexandro III. Pont. Max. opera Petri Ferdinandi à Ponte Encalato, primi ordinis magiſtri diplomata impetraſſe, III. Non. Iulias 1175. quo militibus viuendi ratio ſub eadem D. Auguſtini regula præſcripta eſt & optimis inſtitutis temperata; quibus obligabantur & vias publicas peregrinorum concurſu frequentatas, & limites à Maurorum incurſionibus, qui totam prope Bœticam, magnámque Tarraconenſis prouinciæ partem occupauerant, tenueruntque per annos circiter quadringentos, tueri, bellumque iis quoad viuerent inferre: Redegit ea in ordinem cum monitorio pœnali Magiſter Albertus S.R.E. Cardinalis, vir eiuſdem militiæ admodum ſtudioſus, quæ noſtra quoque ætate recenſuit, confirmauitque Iulius II. P. M. anno ſeptimo ſupra millesimum quingenteſimum. Fuerunt autem ſub initium equitum illorum facultates, perquam tenues, vt ferè ſolet in rebus magnis; quippe qui non adeo multa caſtella, & ea quidem minutiſſima, quæ ſub obſcuris nominibus in ipſo priuilegio numerantur, poſſiderent. Verum Regibus inſigni eorum operâ in bellis, quæ contra Mahumetis cultores geſta ſunt, vtentibus, eo potentiæ deuenere, vt magnis opibus & vectigalibus aucti, ex ſpoliis hoſtium, regumque beneficio, & Pontificum benignitate nullos cataphractos Equites G armare potuiſſe ſuo ſeculo teſtetur *Ælius Antonius Nebriſſenſis; Decad. 1. lib. 2. cap. 9.* crebroſque reportaſſe triumphos doceat Radeſius. Cæterum ex omni militum numero tredecim omnino viros, vulgò *los Trezes*, deligere iuſſum: qui à Magiſtri latere non decederent, & cum eo, vel cum Priore quotannis loco deſignato conuentus generales agerent. Domicilium primarium domus Voleſij in Caſtella, Xenodochium verò D. Marci Legione deſignatum, duobus Præfectis ſeu Commendatoribus (quos à regni cognomine, Caſtellenſem, & Legionenſem nuncupant) maioribus conſtitutis. Multa alia præterea, quæ pro ordinis dignitate è dicto Radeſio memorantur, conſtituta. Inſigne hodiéque militibus in veſte ſuperiori eſt crux rubra in gladij militaris modum conformata, cui præterea antiquitus Veneria (conchulæ ſpecies eſt, quod Venus in iis vecta forte dicta) quæ in Hiſpania pro teſſera D. Iacobi ſemper eſt habita, apponeretur. Vti eſt diplomate Alexandri Papæ, & archiuis Voleſij colligere licet, quod quidem diploma non niſi Equitibus & Sacerdotibus Veneriam geſtare permittit, & Sanctimonialibus (nam ad id vitæ genus fœminæ etiam admittuntur, coniugij ſublata facultate, niſi conſenſu Magiſtri) nobili loco natis. Et ſigilla antiqua tam Magiſtri quam conuentus pro inſignibus exhibent gladium, & infra capulum Veneriam; etſi aliquo diſcrimine. Quod illud ad dextram Solis ſignum, ad ſiniſtrâ ſemilunæ contineret, cum H inſcriptione Sello de la caualleria de Sanctiago. Hoc autem loco Solis & Lunæ ab vtraque parte crucem minorem cũ inſcriptione: Sello del'Capitulo de la orden de Sanctiago. Et vexillum militare Magiſtrorum ætate in Campo aureo crucẽ rubrã cum Calatrauenſibus communem, in eaque quinque Venerias diſcriminis ergo præferebat. Noſtra verò ætate Sigillum ordinis Cruce grandiuſcula arma Regia cõplectente (quod ad Reges adminiſtratio ordinis Pontificum auctoritate an. 1493. Alfonſo Cardena eius militiæ Magiſtro è viuis ſublato deueniſſet) & intra ramorum angulos quatuor gladiis formidabili

A exornatur hoc addito elogio: Philippus Dei gratia Hiſpaniarum Rex, adminiſtrator perpetuus ordinis & militiæ S.Iacobi de Spatha. Huius ordinis commilitones, qui in Luſitania degebant Dionyſio Rege procurante & auctoritate P.M. intercedente, Magiſtri Caſtellenſis iuriſdictione ſeſe eximentes, Alcacaris ad Salam, immutatâ ordinis teſſerâ, laminam enſiferæ crucis nonnihil breuiorem geſtantes, Palmeram deinde tanquam ordinis caput conceſſere. Vnde in errorem fortè abiit, vt a nonnullis Equites Palmerani, planè alii putarentur, cum tamen iis eadem ſint veſtimenta & digmata, quæ S.Iacobi Equites toto Hiſpaniæ regno geſtare ſolent. Plura qui volet dictum Radeſium, M. Iſlam Philippo II. à ſacris, & Antonium Moralem, qui iuſſu eiuſdem Regis, cum capitulum Toleti anno 1560. celebraſſet & Madriti 1562. abſoluiſſet, omnia quæ ad dignitatem huius ordinis pertinent, exquiſitè perſecutus eſt, conſulat.

ORDO EQVITVM CALATRAVÆ IN REGNO TOLETANO.

B Calatraua non obſcuri nominis oppidum, ad flumen Anam ſitum, & ſacræ huius militiæ nomine præcipuè clarum, Ptolemæo, qui M. Antonini temporibus ſcripſit, Oretum Germanorum dictum, *teſte Dar. Cluſio, Ioſ. Moletio & Terapha* inter Oretanos ſitum, & Calatrauæ militibus à Rege Sanctio III. cognomine Deſiderato datum fuit, circa annum cIↃ. C. LVIII. Cuius militiæ primordia, non pigebit, ab ouo, quod aiunt, breuibus enarrare. Quo tempore Mauris erepta fuit Calatraua, Templariis militibus (quorum magna tunc temporis erat virtutis opinio) munienda data eſt, vt firmum aduerſus barbarorum inſultus propugnaculum eſſet: illi, quod Mauros magnis copiis eò venturos fama erat, oppido diffiſi, Regi id reſtituêre, nec erat inter proceres, qui ſe periculo exponeret.

Aderant fortè Toleti duo Ciſtercienſes Monachi, Raymundus Fiterij ad Piſoticam Abbas, & Didacus Velaſcus ſpectatæ virtutis miles nunc Chriſto militabat (qui monendo, ſuadendóque, Abbatem tandem impulit, vt oppidi muniendi C in ſe curam ſuſciperet, glorioſum id illi, Reip. Chriſtianæ vtiliſſimum futurum. Conſilium ſpecie temerarium erat, annuit tamē. Regi Sanctio id gratiſſimum fuit, Ioannique Præſuli Toletano, qui quoniam eius ditionis eſſet, pecuniam de ſuo ſuppeditauit, & auctoritate ſua, orationéque, multos tum nobiles, tum populares exciuit, vt vnà cum Abbate pro Chriſtiana Rep. diſcrimini ſe obiicerent. Multi vndique eò mortales confluxêre, omnes libenter difficultates ſubituri; diligentiâ hoc oppidum aduerſus omnes hoſtium iniurias, egregiè munitum fuit. Mauri ſpe deiecti, an aliis difficultatibus impliciti, obſidionem non tentarunt. Id fauſtum militiæ eius omen fuit. Rex in laboris præmium, oppidum Abbati & ſociis iure perpetuo, nomine B.Mariæ Ordinis Ciſtercienſis patronæ, dono dedit, 1158. Is militibus ſuis veſtem & regulam Ciſtercienſem attribuit. Equitum Magiſtro quadraginta millia aureorum quotannis cedunt. His initiis factam hanc militiam, in hoc quod videre eſt, ad faſtigium excretam Alexander III. P.M. ſuo diplomate approbauit, 1164. in quo quidam Garxias primus Magiſter nominatur, & Innocentium III. altero confirmauit: 1199. Ita ferè Ludouicus Nonius, D Io Mariana, & Franciſcus Radeſius huius ordinis miles. Equites porrò, qui cruce rubea in inſigniis, vexillis, ſigillis à primordiis vſi ſunt, veriſimile eſt crucem quoque in pectore prætuliſſe; quamuis minimè negandum, quin ſemper iis (vt tria apertè docent approbationis diplomata) fuerit Scapulare pro habitu Religionis. Quouſque Benedictus XIII. crucem rubram quatuor liliis inſignem, eadem, qua in bulla appingitur figura, cuculli loco deferendam aſſignauit: & Paulus III. vt vnicam quiſque vxorem poſſet ducere, ſecundis nuptiis excluſis, indulſit; hodiéque ſolemni comitiorum lege cautum tradit Radeſius, vt vexillum ordinis citra crucem rubram, duabus compedibus, Trauas vulgò dictis, alluſione ad Calatrauam, ordinis caput facta, ab vna parte; ab altera vero effigie D.Virginis notatum, bello & pace præferatur; imitatione cæterorum ordinum id factum, S. Iacobi enim Militis Veneriis, Piratij ſiue Alcantaræ Pyro, Auiſiorum duabus Auibus, præter crucem in vexillis diſcriminis ergò vtuntur. Iure autem Magiſterij Innocentij VIII. beneplacito, ad Hiſpaniæ Reges delato, & Garzia Lopezio Padilla Calatrauæ Magiſtro defuncto, anno ſalutis 1489. eius locum Ferdinandus E Rex excepit, & titulos, commendas vocant, inter milites diuidere cœpit, nullo amplius Equitum ſuffragiis, vti moris erat, Magiſtro ſubſtituto à quo tempore, ſigillum ordinis, in quo hodieque videre eſt dictam crucem cum inſcriptione, Philippus Dei gratia Hiſpaniarum Rex adminiſtrator perpetuos ordinis, & militiæ Calatrauæ, mutari conſueuit. Habet hic Ordo, vti & Alcantarenſis, ſuum Commendatarium Maiorem, & ſuum Clauigerum, ſub quo ingens Commendatariorum equitum eſt numerus; quorum omnium magni ſunt cenſus, vti *Damianus à Goes in Hiſpania ſua, & Lucius Marinæus Siculus lib.4 Hiſp. Auguſtinus Florentius in Hiſtoria Camaldulenſi* deſcribunt.

ORDO EQVITVM ALCANTARÆ IN REGNO LEGIONIS.

Gomeſius Ferdinandus ſummæ nobilitatis apud Legionenſes Eques, ordinem militum S.Iuliani de Pirario, ſic dictum, quod in eius nominis oppido decem milliaribus à Rodrico ciuitate ad Coam fluuium diſtante, primum ordinis cœnobium extructum ſit; auſpiciis Ferdinandi Legionis & Galitiæ Regis, primus contra Mauros excitaſſe traditur: eiúſque ſodalitij & fratrum protectorem, condito diplomate F anno 1176. ipſe Rex ſe nuncupauit. Alexander autem III. P.M altero ſuo diplomate (quod à Franciſco Radeſio, qui inſtitutionem ordinis Alcantaræ S. Iacobi & Calatrauæ geſta, & ſeriem magiſtrorum, ſummorumque militiæ præfectorum Hiſpano ſermone dilucidè complexus eſt recitatur) anno 1177. probauit; Lucius deinde III. anno 1183. confirmauit, & à diœceſanis exemit, dictúmque Priorem Gomeſium primum S. Iuliani de Pirario Magiſtrum ibidem nominauit. Inſigne tum ſodalibus fuiſſe arborem Pirum viridem in campo aureo, docent litteræ Fraternitatis, ſeu amicitiæ cum militibus S. Iacobi contractæ anno 1202 quarum ſigillum, Pirum arborem cum inſcriptione, Sigillum ordinis S.Iuliani de Pirario, præfert; facta inibi mentione Benedicti Suarez ſecundi ordinis magiſtri, qui tertium confirmationis diploma ab Innocentio III. anno 1205. impetrauit: hodiéque tabulæ illæ in archiuis Voleſij curioſè aſſeruantur. Manſit militibus S.Iuliani de Pirario nomen, donec Alcantaræ oppidi, G (quod ad Tagi ripas ſitum & mirandi operis ponte præcipuè ſpectandum) poſſeſſione aucti. Id factum ea ratione, quod ab Alfonſo VIII. Rege Mauris ereptum, anno circiter cIↃ.CCXIII. Martino Ferdinando de Quintana Calatrauenſi Magiſtro XII. cum dono datum eſſet, rurſus id quinquennio poſt ab eodem Calatrauæ Magiſtro, communicatis cum dicto Rege conſiliis, attributum fuit. Nunnio Ferdinando III. Pirarij Magiſtro, eiuſque ſociis. Vnde tanquam ex munitiſſima arce in hoſtium fines incurrerent, & propugnaculum eſſet ad hoſtiles impetus eludendos; pactis conditionibus: vt in poſterum huius ſodalitij factâ vnione, legibus & imperio Calatrauenſium ſubiaceret. Inde ſede Alcantaram tranſlata, Didacus Sanctius IV. ordinis Magiſter, aſſumpto titulo Magiſterij Alcantarienſis, inſigniis Piri duas compedes, Trauas vulgò vocant, & quas Calatrauenſes diſcriminis ergò cum cruce rubea geſtare ſolent, in ſignum vnionis adiunxit: & à nouo domicilio Sodales Alcantaræ Milites, quod vſque in hodiernum diem manet, dixit. Beneficio demum Lucij II. P. M. Calatrauenſium poteſtati ſe eximentes, anno 1411. à Calatrauæ militibus, auctoritate H Benedicti XIII. Crucis viridis figurâ floridâ in candido ſcapulari, ad læuam, ſe diſtinxêre: cum antea cucullo & rubrâ faſciâ tantum diſtincti eſſent: Et Calatrauæ Equites, quibus anteà ſubfuêre, eandem crucem rubeam in veſte candidâ & clypeo; Auiſij verò idem crucis inſigne in ſcuto aureo præferrent. Caſtitatem ad normam D. Benedicti à prima ordinis inſtitutione profeſſi ſunt. Paulus III. anno 1540. matrimonium, vti Calatrauenſibus indulſit. Forma profeſſionis apud Ioan. Petrum Guttierez eiuſdem ordinis Equitem, & Philippi II Hiſpaniarum Regis Sacriſtam maiorem, qui & de militiæ huius origine lingua vulgari ſcripſit, talis reperitur.

Domine Frater N. Ego frater N. miles Ordinis Alcantaræ profeſſionem facio Deo & Domino magiſtro & vobis qui eius nomine hic eſtis, & promitto vobis obedientiā, caſtitatē coniugalem, & conuerſionem morū meorum de bene in melius omni, A omni tempore vitæ meæ vſque ad mortem, ſecundum regulam S.Benedicti, & modum viuendi conceſſum huic Ordini de Alcantara: Sublatis porro trium dictorum ordinum Magiſtris, cum Præfecturæ Ferdinando & Iſabellæ Regibus Innocentio VIII.P.M.diploma ſubmittente,(quo omnis eorum adminiſtratio, procuratióque Caſtellæ ac Legionis Regibus credebatur) ceſſiſſent anno 1494. à Ioanne Alcantaræ Magiſtro impetratum eſt, vt honorem illum in eiuſdem Ferdinandi Regis nomen tranſcriberet; quod factum eidem poſt annos aliquot, Archiepiſcopalis & Cardinalitiæ dignitatis conciliauit inſignia, Pontificis quidem auctoritate, at Regis primis gratia atque beneficio. Alexander demum VI. Leo X. Hadrianus item VI. in alumni Caroli V. Imper. gratiam, ipſi & ſucceſſoribus tres iſtos ordines in omne tempus adminiſtrandos tabulis conditis, conceſſere.

ORDO MILITVM IESV-CHRISTI A S.DOMINICO CONTRA ALBIGENSAS hæreticos inſtitutus.

Inſtituti huius initia & cauſam habē ex Antonini Chronico. Cum partes Toloſanæ & Lombardiæ plenæ eſſent hæreticis, B Dominicus prædicans contra illos dicitur conuertiſſe ex illis 100600. Et in adiutorium ſumpſit, quaſdam deuotas perſonas, quæ corporaliter illos hæreticos gladio materiali expugnarent, quos ipſe gladio verbi Dei amputare non poſſet, quibus & tradidit tertium modum viuendi ſpiritualem, vltra communem morem laicalem, & citra ſtatum completæ Religionis: & dicebantur tunc Fratres de militia B.Dominici. Extirpatis demū hæreticis in partibus illis, cum nō oporteret amplius gladio pugnare, remanſerunt in illo modo partim religioſo cum vxoribus ſuis, quæ mortuis viris continenter viuebant, & alij vtriuſque ſexus; viduæ, & virgines & coniugati illis adhæſerunt. Vocati ſunt poſtea Fratres ſeu Sorores de Pœnitentia B.Dominici: quorum regulam approbauit Innocentius VI. circa annum Chriſti 1360. Et Ioannes XXII. declarauit illos & illas non eſſe intelligendas de numero eorum: qui dicuntur in Clement. Ad noſtram deberet Begardi & Beginæ. Et Honorius cōceſſit, quod tempore interdicti poſſint intereſſe diuinis officiis in Eccleſiis Prædicatorum. Hic ordo neminem adſtringit ad paupertatem, & obedientiam totaliter.

ORDO S.MARIÆ DE MERCEDE, ET C REDEMPTIONE CAPTIVORVM apud Aragonios celebris.

Eo ipſo Anno cIↄ.CC. XVIII. quo S.Dominicus in Hiſpaniam venit, vt refert *Io. Mariana ad ann.* 1218. Barcinonæ noua piorum hominum inſtituta eſt Sodalitas, nomine D.Mariæ de Mercede & de Redemptione captiuorum inſignis; quod multi terra marique à Mauris capti Chriſtiani, & in ſeruitutem abacti, vitæ acerbitate à Chriſto datâ fide morerentur. Magnū id dedecus Religionis erat Chriſtiani nominis probrum maximum; cuius declinandi ſtudio Iacobus I. Aragoniæ Rex, cognomento Expugnator (tria enim regna, Balearicum, Valentinum, & Murcienſe è Saracenorum manibus eripuit) prima ordinis iecit fundamenta 1230. Gregorius autem Papa IX. anno poſt duodecimo approbauit, vt Hieronymus Curita, Blanca Romanus, Ioannes Mariana, aliique hiſtoriographi Hiſpani commemorant. Fecit id Iacobus Rex ſeu voti reus, vt quidam ſcribunt, quod Montione in Gallia, dum captiui inſtar à Simone Comite Montfortio teneretur, Virgini Matri nuncuparat: ſeu vſu edoctus, quàm miſera captiuorum conditio, quamque D deplorandus eorum ſtatus foret, quibus barbari adeò ſeueras leges, & iugum imponerent. Vſus eſt autem hac in re conſilio Raymundi Pennafortij monachi Dominicani, qui à ſacris illi confeſſionibus erat; itémque Petri Nolaſci viri nobilis Galli è diœceſi S. Papuli oriundi. Raymundum hunc noſtra memoria Clemens VIII. Diuorum muneris adſcripſit: fuit vir admodum eruditus, vt libri quinque decretalium epiſtolarum ab ipſo digeſti, & varia ingenij monumenta annis ſuperioribus Romæ edita comprobant. Cæterum Nolaſcus ſecundum Regem Iacobum naſcenti familiæ Ducem ſe præbuit, eandemque optimis legibus temperauit. Idem Barcinonæ in cathedrali S.Crucis Baſilica, coram eodem Rege, itemque Raymundo Pennafortio, & regni proceribus, veſtem candidam religionis notâ inſignem, de manu Berengarij Palaucini Epiſcopi Barcinonenſis ſuſcepit. Eſt autem religioſi E huius ordinis nota ſeu teſſera, (quam Rex ipſe manu propria ſodalibus diſtribuit) Crux argentea D.Eulaliæ Barcinonenſis rubro in clypeo gentilitiis Cataloniæ principum inſignibus (quæ aureo ſcuto quatuor teniis ſeu palis, vt fecialibus placet, puniceis virgato, præfulgent; & exinde cùm Raymundus Berengarius regnum Aragoniæ dotali iure adeptus eſt, Regibus Aragoniis propria, manſerunt) ſuperimpoſita, ipſis porrò mercenariis ſodalibus incumbit corrogatis eleemoſynis ſtipem colligere, Chriſtianos homines à Saracenis, Mauris, aliiſque barbaris captos, aut in ſeruitutem abductos redimere, priſtinæque libertati reſtituere, & diſcriminis ergo ad memorata inſignia prætextâ, ſiue limbum aureum cum faſcia aurea in vmbonis medio præferre.

Sunt autem duplicis generis in hac familia Sodales. Alij milites ſiue Equites; alij monachi: vtriſque vnus hodie præeſt Magiſter generalis Barcinonæ reſidens, & quidem Sacerdos; idque ex decreto Clementis V. & Ioannis XXII. Pontificum Romanorum, etſi ſuum olim ſinguli habuerint præfectum ac moderatorem. Regulam S.Auguſtini à Gregorio IX. F ipſis præſcriptam fuiſſe, Hieronymus Romanus, aliique referunt. Nec mirum, cum initia ſua Raymundo Pennafortio Dominicano (cuius ordinis Sodales eandem regulam ſequuntur) familia iſta mercenariorum, magna ex parte debeat, vt ſupra commemorauimus. Arnoldus VVionus tradit Milites hodie mercenarios ſecundum regulam S.Benedicti viuere, idque ex ſolenni profeſſionis ipſorum formula ſibi conſtare ait, quod aliis rerum Hiſpanicarum magis peritis diſcutiendū relinquo.

Cæterùm dum in Hiſpania verſaremur contigit nobis coram aliquando non exiguum captiuorum ſeruitute exemptorum numerum mágno noſtro gaudio ſpectare, & ſolenni ſupplicatione ipſis ſubſequentibus mercenariis, & ab Equitibus libertati reſtitui, ad propriaque ſubminiſtrato viatico decenter remitti; quod non ſine magno Chriſtiani nominis bono, tam laudabile inſtitutum iis in partibus auctum fateamur neceſſe eſt, adeoque id Martinus V. & Nicolaus IV. Pontifices tabulis ſuis inter auſteriores, excepto Carthuſienſium, ordines commemorauēre: quod eius ſequaces, quandocumque periculum eſſet, fidem per captiuos, ob intolerabile Saracenorum iugum, abnegatum iri, eorum ſe loco ſiſtere ex voto teneantur, donec Redemptionis pretium ſit perſolutum. G

ORDO EQVITVM B.MARIÆ GLORIOSÆ APVD ITALOS..

Fuerunt & alia Equeſtria ornamenta apud alias orbis Chriſtiani nationes excogitata; vti Ordo militaris titulo S.Mariæ glorioſæ: ad pacificandas Italiæ ciuitates, anno ferè 1233. excitatus eſt, auctore Bartholomæo Vicetino ordinis Prædicatorum, eius poſtea vrbis Epiſcopo. Quod inſtitutum Vrbanus IV. Papa circa ann. 1262. approbauit: leges vero attulit Rufinus Gurgo, Placentinus Pontificis Pœnitentiarius, quas ſcripſerant huic ordini ſeſe dicantes viri aliquot, diuitiis ac nobilitate præſtantes Catellanus, Malauolta, Loderengus, Andalus, Gruamons, Caccianimicus, & Hugolinus Lambertinus Bononienſes, Sclania Lizatius Regienſis & Rainerus Adelardus Mutinenſis. Erant autem iſtæ, vt tunicam albam, & ſubcinericiam togam induti, crucem purpuream in campo albo duabus ſuprapoſitis ſtellis, præferrent: vtque viduarum & pupillorum tutelam ſuſciperent, paciſque & concordiæ inter homines conciliandæ ſtuderent. Franciſcus Sanſouinus iiſdem crucem rubeam cum limbo aureo in H pectore attribuit. Quoniam autem ſuis quiſque in ædibus cum vxoribus & filiis vitam agebat, vulgò Fratres gaudentes vocati ſunt, vt Ioannes Villanus & Salimbenus in ſuis chronicis prodiderunt. Huius ordinis primus magiſter ipſe Loderengus eſt conſtitutus, vir multis nominibus laudandus, hæc ferè *Carolus Sigonius, lib. 17. & 19. de regno Italiæ.* Floret hodieque militare hoc inſtitutum Boloniæ, Mutinæque, & in aliis Italiæ ciuitatibus ſub titulo S. Mariæ Matris Domini vt tradit *P.Bel yus* ſcriptor modernus *cap.* 18.

ORDO EQVITVM MONTESIÆ IN REGNO VALENTIÆ.

Templarij ordinis theſaurum, fœcundam quaſi aliorum ordinum extitiſſe matriculam, tradunt auctores Hiſpani, tum maximè Gonſaluus Argotes de Molina & Gonſaluus

Illeſcas

A Illeſcas in hiſtoria ſua Pontificali, qui à Ioanne XXII. Pontificatus ſui anno III. nati Chriſti 1317. rogatu Iacobi II. Aragoniæ & Valentiæ Regis, collegium militum Monteſiæ, quod oppidum ſedem præcipuam & nomen iis dedit, inſtauratum produnt. Templariis enim ad immenſas opes euectis, & vno omnes tempore ad internecionem ferè deletis, variis hinc inde ſocietatibus natis ex horum patrimonio proſpectum, & ſicut in Galliis & alibi in locum & opes ferè eorum ſucceſſerunt Melitenſes; ita in regno Valentino ordo Monteſiæ, in Luſitaniæ Chriſti, ſub idem ferè tempus exortus. Calatrauenſibus quidem Monteſiani per initia ſubiecti, proprio tamen magiſtro Guillielmo Erilio ordinis primo in conuentu S. Mariæ & S. Georgij conſtituto, vti Hier. Curita teſtatur *lib. 2. Reg. Arag.* gauiſi ſunt: Habitu candido iuxta D. Benedicti normam cruce rubrâ ſimplici plenáque in veſte candida; & prædiis, quæ Templarij eo in tractu obtinuerant) adſcriptis, quæ omnia Benedictus XIII. & Martinus V. tabulis ſuis confirmarunt. Cenſu iſte Equites, etſi cæteris impares, virtute certè bellica aduerſus Mauros littora Valentina infeſtantes, non B inferiores extitêre, caſtitatemque omnes profeſſos ad ſua vſque tempora affirmat Hier. Romanus. Primuſque qui illam infregit, fuit Cæſar Borgia magiſter ordinis XI. vt ſcribit *Io. Azorius lib. 13 cap. 3. 4. 5.* Summis Pontificibus certas ob cauſas indulgentibus. Solet autem, vt idem Romanus ait, magiſter ordinis, decori & prærogatiuæ augendæ; Crucem quidem rubeam in veſte, ſed maiorem certis ad brachia punctis diſtinctam: ipſum verò collegium in vexillis militaribus cruces viridi nigróq; colore exornatas præferre, etſi in clypeis aureis ſimplicem & planam illam crucem retinere conſpiciatur.

EQVITVM CHRISTI ORDO APVD LVSITANOS.

Dionyſius cognomento Perioca Portugalliæ Rex, Alfonſi X. Caſtellæ Legioniſque Regis nepos, nouam militiam de Portugallo vulgò nuncupatam, & cui à Chriſto nomen eſt, eoque regni hodie nobiliſſimam & cruce rubra alia candida interſecante diſtinctam, in atro amictu conſtituit Ann. 1320. C Ioannes verò XXII. Papa D. Benedicti regulam anno 1320. præſcripſit, Legeſque quibus ſub Chriſto militare tenerentur, conditas, vulgari poſtea Luſitanorum lingua cum reliquis ordinis priuilegiis, edidit Dominus Damianus conuentus Tomarienſis Prior & eiuſdem ordinis Præfectus generalis. Primo autem Equitum Magiſtro Ægidio Martinio, Auiſiorum quondam inſtituti militi ad Caſtrum Marinum, Eluenſis diœceſis oppidum, ſedes attributa; exinde Tomarium migratum, militibuſque omnia bona Templariorum nuper ſublatorum, annuente Rege & Pontifice, quò liberius militiæ Chriſti contra Mauros Bæticam incolentes vacare poſſent, ceſſêre. Quorum incredibili virtute factum, vt Luſitanorum imperium in Oriente fundatum, omnes prouinciæ & oppida iuxta *Hier. Oſor. lib. 1. de Reb. Emanuel.* tam in Aſia, Africa, Braſilia & aliis Occidentis partibus (quo nomine Reges Portugalliæ Sphæram in inſignibus prætendunt, vt regnum ſuum in quatuor orbis angulos extendi ſignificent) Chriſtiano nomini acquiſita, & huic ordini annexa, Magiſtri vectigal quotannis centum aureorum millibus augerent. Is quotieſcunque ordo moderatore & præfecto careret, à tredecim præcipuis Equi- D tibus electus conſcribendi & exauctorandi milites facultatem habebat, quouſque magiſterium ordinis perpetuo iure ad ipſos Luſitaniæ Reges, & ſucceſſores; adeoque ad ipſum Philippum III. Hiſpaniarum Regem auguſtiſſimum Pontificum auctoritate delatum. Militibus porrò Alexandrum VI. P. M. poteſtatem ducendi vxores conceſſiſſe ſcribit *Hieronym Coneſtaggius in tractatu ſuo de Portugallia coniunctione, cum regno Caſtella.*

MILITIA BANDÆ, ET SCAMÆ APVD HISPANOS, ET CALZÆ APVD VENETOS.

Obtinuit & olim mos in Hiſpania inter equites tyrones vigilandi, antequam ad id dignitatis cooptarentur; vti teſtatur Hieronymus Romanus, de inſtitutione militum Bandæ, ab Alfonſo XI. Caſtellæ Rege in ciuitate Victoria, antequam regni inſignia capeſſeret, erecta; & non multò pòſt in Vrbe Burgenſi celebrata an. 1332. Vbi pridie ceremoniarum in monaſterio S. Mariæ Regalis, quiſque tyronum à Rege conductus, ad altare ſuum depoſitis armis totam noctem vigiliis, orationibuſque tranſegit; E poſteroque die ſub Miſſarum ſolemniis ab eodem tanquam ab ordinis præſide militari baltheo, ſeu tenia rubra, Banda vulgo dicta, & quatuor lata digitos, quæ à dextro humero ſub ſiniſtro brachio corpori circumduceretur, honoris ergò donatus eſt. Quam & pardi nonnunquam fuiſſe coloris, apparet ex hiſtoria Regis Ioannis II. vulgari lingua conſcripta. In eumque numerum iuuentutis excitandæ gratiâ, ſolummodò allecti nobiles natu minores, & armigeri; qui adeò opima patrimonia non poſſiderent, quique decem minimum annis in caſtris, aulaque verſati eſſent, excluſis filiis maioribus. Et quia reges ipſi honoris id inſigne geſtare non dedignabantur; eò fiebat, vt nobilitas ad res arduas capeſſendas incenderetur, magnoque in pretio ordo ille dudum haberetur; ob heroicas nempe quibus fulciebatur, conſtitutiones. Quas recitat Antonius Gueuarra Mondonedi Epiſcopus (qui de Equite, ac de officio ducis in bello luculentum conſcripſit librum (in epiſtola ad Petrum Pimentelium Comitem Beneuentanum: & Franciſcus Sanſoui- F nus, qui ſeriem etiam Equitum primis auſpiciis allectorum, ex ordine recenſet.

Subſequenti verò ætate, in deſuetudinem abiiſſe prodit *Antonius Garibaius lib. 4. c. 7.* Regnante attamen Rege Ioanne, adhuc floruiſſe ex eiuſdem conſtat hiſtoria. Cum enim Sigiſmundus Imper. ſchiſmatis cauſa Perpinianum veniſſet; nonnulli ex eius comitatu Principes Luſitaniam, Caſtellam, vicinaſque prouincias viſendi deſiderio adiêre: Comes nimirum Armeniacus, Vicecomes Sacgenſis, Dux Brienſis Polonus, & Tribunus Equitum Pannoniæ, qui omnes à Rege Ioanne honoratio Bandæ inſigni condecorati ſunt.

Excitauit & Ioannes II. Caſtellæ Rex ordinem Equitum de La Scama, cuius inſigne, aut quid eſſet La Scama; diligenti habita inquiſitione curioſè ſe indagaſſe, nec tamen eius potuiſſe reperire rationem, teſtatur Hieronymus Romanus: etſi non diffiteatur eundem Regem, Moyſem Didacum de Valera rebus in Germania geſtis illuſtrem hoc militari ſigno donaſſe: itemque Ciliæ Comitem in Boëmia, cui & alia quatuor eiuſdem notæ collaria, inter primarios ſuos nobiles diſtribuenda, elargitus eſt. G

EQVITES BANDÆ APVD VENETOS ET S. MARCI.

Exemplo Sodalitij militum Bandæ erectum eſt eadem ætate apud Venetos, collegium Equitum *de la Calza*, iiſdem planè, quibus Bandæ, conditis legibus nobile, in quod non niſi ingenuos & illuſtri ſanguine natos à Duce, Senatuque cooptari fas eſſet. Hoc porrò inſtitutum anno 1562. renouatum, priuilegiis, aliiſque ad decorem rebus, illuſtratum, ait *Leonardus Florauantius in ſpeculo ſuo ſcientiæ vniuerſalis*; Magiſtrumque ordinis præeminentiæ dignitate Dominum appellari ſolitum. Cuius quidem inſigne hactenus noſcere non potuimus; hoc conſtare ſcimus, vti & nobis retulit doctiſſimus Andreas Ettenius, politioris omnis litteraturæ tum rei anatomicæ inprimis, adeoque vtriuſque medicinæ laude ornatiſſimus, præſtantes pleroſque viros, rebus domi militiæque geſtis inſignes à Duce, Senatuque Veneto in equeſtrem dignitatem adſcribi; & torque aureo cui D. Marci (numen illius Veneti præcipuum habent) ſiue Leonis alati effigies, cum elogio: Pax tibi Marce, cæteriſque Principatus eius inſigniis ineſt, donari. H Vti & apud Genuenſes honoratij Reipublicæ illius Equites, D. Georgij tutelaris teſſerâ (quæ crux plana eſt rubei coloris) inſigniri ſolent. Lege ordinem D. Georgij à Friderico III. Imper. inſtitutum.

ORDO EQVITVM AVISIORVM VVLGO DE AVIS IN LVSITANIA.

Chriſtianis Eborenſi vrbe, frequenti Regum Portugalliæ domicilio celeberrima, potitis, quod ſitu naturaque aptus locus videretur Mauris debellandis, placuit Alfonſo Regi Luſitaniæ huius nominis primo, caput hic magiſtrumque Equeſtris militiæ, quæ in Caſtellæ regno Calatrauenſium, in Luſitania vero Auiſenſium nuncupata eſt, conſtituere. A primario tamen ordinis initio, Eborenſes dicti ab vrbe Beatæ Mariæ ordinis Ciſtercienſis patronæ; atque eius nomine Ferdinando Monteyro, primo militiæ magiſtro donata, aſſumpto titulo. Eo conſilio id factum, vt inde crebris excurſionibus fidei noſtræ hoſtes acerrimos pro

viribus

A viribus paulatim expellerent. Ibidem & ſedes fuit horum militum, qui Gallica voce, freres, hoc eſt fratres dicti, vbi hodie locus ille Freiris appellatur: & in ipſa vrbis arce, quæ muro & turribus ab vrbe ſecluſa erat, vt etiam hodie apparet, in ſitu ædium Didaci Caſtri, dictæ vrbis Tribuni militum. Iuxta ædes item Comitis Portalegrij ſacellum tenebant D. Michaëli Archangelo ſacrum, vbi ſtatis horis res diuina peragebatur. Tres verò Eboræ magiſtri Equitum fuiſſe memorantur. Primus Ferdinandus Roizius Mentellus, ſummæ vir auctoritatis, cui Alf[illegible]s Henriquez Rex Maſatam oppidulum Mauris ademptum [illegible]uit: alter frater Gundiſalonis Viegas: tertius Alfonſus A[illegible]s, quo magiſtro ad Auiſum caſtrum à dicto Alfonſo expugnatum, eique ſodalitio attributum, milites commigrarunt; quo propriùs à Mauris abeſſent, aut vt citius debellare eos poſſent. Manſit inde ordini Auiſenſium nomen, quem Innocentius III. qui Celeſtino ſucceſſit, Pontificatus ſui anno IV. Chriſti vero nati 1204. regnante Sanctio, qui Alfonſo parente mortuo regnum hæres proximè excepit, confirmauit. Cæterum cum Rodericus Garzias VII. Calatrauæ Magiſter, Auiſios multis bonis, (quæ in prima & ſecunda B Calatrauenſis ordinis approbatione declarantur) locupletaſſet, illi ſe Calatrauenſium legibus & reformationibus, vt vocant, in grati animi ſignum perpetuum permiſère, eorumque imperium agnouère, vſque ad tempora Ioannis VII. Auiſiorum magiſtri, qui naturalis fuit filius Petri VIII. Regis Luſitaniæ. Idem Rex Petrus, poſt victoriam Aliubarotæ obtentam, Auiſios ſuos à Calatrauenſibus ſeiunxit, crucem viridem, inferiori ſtipite paululum longiori, ſublata pyro arbore, ad Alcantarienſium diſcrimen geſtantes, cum antea rubeam & eandem cum Calatrauenſibus vt ex antiquo ordinis ſigillo, quod duas aues ad baſim crucis oſtentare teſtatur Franciſcus Radeſius, colligere licet, præferrent. Inſtituta tamen Ciſtercienſium, ſequuntur. Rectè itaque Radeſius Auiſios cum Calatrauenſibus confundit, quod ſuccedente tempore in vnum Calatrauæ ordinem coaluerint. *Volaterranus* verò errore deceptus, cum Alcantarenſibus iungit. At diuerſos eſſe & poſtmodum ſeiunctos egregiè docent *Hier. Romanus lib. 7. de Republica, & Gonſaluus Argotes de Molina, l. 1. cap. 32. de nobilitate Hiſpaniæ.*

C

ORDO EQVITVM PERISCELIDIS QVEM VVLGO GARTERII NVNCVPANT in Angliæ ſiue Magnæ Britanniæ regno.

Eduardus III. Anglorum Rex inuictiſſimus, vt Arturi Regis qui orbicularis menſæ Equitum Sodalitium toto adeo terrarum orbe decantatum, inſtituerat, memoriam refricaret; quum de Gallis atque Scotis, capto Ioanne Rege Galliæ, & Dauide Scotiæ ſæpius triumphaſſet, nobiliſſimam conſcripſit Equitum auratorum ſocietatem: Quos, vt aliqui produnt, ob periſcelidem ſuam in prælij quod feliciter ceſſerat, teſſeram datam, Garterij ſiue Periſcelidis Equites nominauit, & S. Georgij Cappadocis tutelæ, ad cuius honorem in caſtro ſuo VVindeſori templum extruxerat auguſtiſſimum, dedicauit. Hi cæruleo ſubligari aureis literis Gallicè inſcripto. *Hony ſoit, qui mal y penſe*, id eſt, Malè vertat ei qui malè cogitat, & quod peculiare ordinis ſymbolum eſt, ſiniſtram tibiam paulo infra genu ſubſtringunt, aureâ fibulâ in concordiæ ſymbolum tanquam vinculo arctiſſimæ ſocietatis, connectunt. Vt D eſſet inter eos quaſi quædam conſociatio, & communitas virtutum; chlamydique ſcutum album D. Gregorij rubra cruce perinſigne adpictum, teſte Polydoro Virgilio, geſtauit. Collare verò, quod magnum vocant, & quo ſolemnibus inaugurationis diebus ſodales inſigniri mos eſt, ex eadem crucali faſcia, ſiue corrigia, ſæpius iterata, & roſis alternatim rubris & albis, quod Lancaſtriæ, & Eboracenſis familiæ iampridem exſtitit ſymbolum, diſtinguitur; appenſâ D. Georgij Bellatorum præſidis effigie. Nonnulli tamen ad Periſcelidem ſiue Garterium Reginæ vel potius Ioannæ Comitiſſæ Sariſburiæ eximiè pulchritudine feminæ, referunt. quod ipſi choreas agitanti decidit, & Rex è terra ſuſtulit, ridente multitudine nobilium adſtante, & illo reſpondente futurum, vt breui ſummus honor eiuſmodi Periſcelidi haberetur. Hæc vulgus perhibet, nec vilis ſanè hæc videatur origo, cum vt ait ille, Nobilitas ſub amore iacet. Sunt etiam qui huius ordinis inuentionem multò antiquiorem faciunt, inter quos *Bern. Girardus lib. 15.* cum ad Regem Richardum I. referunt, Eduardumque tandem reduxiſſe credunt; quam verè ignorare ſe dicit, E Gulhelmus Camdenus Britannicarum Rerum ſcriptor ſtudioſiſſimus, etſi fidei adſtruẽdæ antiquum eius inſtitutionis exemplare fecialis cuiuſdam libro deſumptum producere non grauetur. Cæterum Garteriani collegij ſolemnia Vindiſoriæ quotannis ſtato die D. Georgij Equitum tutelari ſacro, præſidente Rege celebrantur: Moſque eſt, vt commilitones galeam & ſcutum cum gentilitiis inſignibus (vti tradit Paulus Iouius) imitatione cæterorum ordinum conſpicuo templis loco ſuſpendant. In quorum ſocietatis potentiſſimi quique orbis Chriſtiani Principes cooptari, inſtar maximi honoris duxerunt, & iam à prima inſtitutione in hunc ordinem, qui è XXVI. Equitibus conſtat, Reges adſcripti fuerunt, plus minus XXII. præter Angliæ Reges, qui eiuſdem Præſides ſiue, vt vocant, Supremi habentur, vt duces & alios maximi nominis taceam plurimos. Eorum verò nomina qui primi in hunc ordinem adſciti, & vulgò fundatores ordinis dicuntur, adiungere libuit, nec enim eorum fama obliteranda eſt, qui illâ tempeſtate, animo, & virtute militari in pauciſſimis F erant, eoque nomine D. Georgij & Garteriano inſigni amplificati.

EQVITES MENSÆ ROTVNDÆ.

Eduardus III. Angliæ Rex; Eduardus filius eius natu maximus: Princeps VValliæ; Henric. Dux Lancaſtriæ; T Comes VVaruvici: Capdall de Buche, Radulphus Comes Staffordiæ; Guilielmus de Monte acuto Comes Sariſburiæ, Rogerus de mortuo mari Comes Marchiæ; Ioannes de inſula; Bartholomæus Burgvvaſch; Ioannes de Bello campo; Ioannes de Mohim; Hugo Courtneus, Thomas Hollandus; Ioannes Greij; Richard. Fitz Simon; Milo Stapleton; Thomas VValle; Hugo VVrotheſleij; Nigellus Luring; Ioannes Chandos; Iacobus de Andleij, Otho Hollandus, Henricus Emei Zanchettus Dabridgecourt; Guil. Paganellus. Ritus atque ceremoniæ, quibus maximâ ſolemnitate pro ordinis eminentiâ, Equites eliguntur, & VVindeſori inſtallantur: ſtatutaque quibus viuunt, huiuſmodi commilitones, quum iuſtis vix contineantur voluminibus, hic anguſto ſermonis filo perſtringi nequeunt, ad Franciſcum Sanſouinum & Thomam Milleſium, *lib. de nobilitate Politica.* apud quem omnes ab inſtituto ordine Equites & ad noſtram vſque ætatem ſub ſingulis Regibus electi recenſentur, lectorem remittere libuit.

Ad orbicularis autem verſatiliſque menſæ inſtitutum quod G attinet, ſcribunt Arturum Britanniæ Regem quatuor ſupra viginti athletas equeſtris ordinis (quòd rei bellicæ gloria præſtabant inſignibus nobilitaſſe, ac rei militaris ſcientiâ gloriæque magnitudine pares pari omnes amore complexum. Cum omnes ſimul accumberent, ne quis fortè ſe primo in loco conſtitutum glorioſè prædicaret, aut ad infimum locum deturbatum inuidè cogitaret, menſam rotundam ad coronæ formam effingendam curauit. Locum in quo ij omnes accumbere ſolebant, rotundam Arturi Tabulam, & Britanni & Scoti appellant. Quam vulgus menſam (ſi falſa quadam maiorum ſuperſtitione conflictatum, vt ait Ioan. Leſleus. *De Rebus geſtis Scotorum lib. 4.* non erret) in VVintonienſi caſtro ad æternam rei memoriam ſolenniter conſeruatam, militumque equeſtrium nominibus vndique notatam, tanquam Arthurianam ſuſpicere ſolet. At recentioris eſſe ætatis autumat Guil. Camdenus. Superioribus enim ſeculis, cum virtutis bellicæ exercendæ gratia, militares decurſiones, (Torneamenta vocant) frequenter haberentur, huiuſmodi menſis vſi erant, ne quod diſcrimen inter magnates nobileſque ex ambitione exiſteret. Et veteri ſanè, vt videtur, inſtituto: Gallos enim antiquos circularibus menſis circumſediſſe, armigeroſque eorum ſcuta ferentes à tergo adſtitiſſe, memorat 4. *Athenæus in lib. Dripnoſoph.*

EQVITES BALNEI IN ANGLIA. H

De Militibus, ſiue Equitibus Balnei, nihil antiquius mihi legenti hactenus occurrit; quam in vſu fuiſſe apud veteres Francos; & Henricum IV. Angliæ Regem, eâ die quâ inauguratus eſt in arce Londinenſi, quadraginta ſex armigeros, qui præcedente nocte vigilaſſent, & balneo vſi eſſent, Equites creaſſe, ſingulis tunicas virides ad talos demiſſas cum manicis ſtrictis & Mineueria pellita, donaſſe: eoſque geſtaſſe ad humerum ſiniſtrum duplicem funiculum ex albo ſericõ cum torulis dependentibus. Hi ſuperiori ſeculo ex flore nobilitatis

A qui nondum gradum Equeſtrem accepiſſent, ſeligi in regum & Reginarum inauguratione & nuptiis ſolebant: Aliquando etiam cum eorum filij in Principes Vualliæ vel Duces inueſtirentur, aut militari baltheo cingerentur, plurimis adhibitis ceremoniis. Qui ad hunc ordinem ſuſcipiendum à Rege euocantur (nec hanc rem exquiſitè perſequar) pridie quam creantur, heremiticam veſtem cinericiam, cum cucullo, pileolo lineo, & ocreas induti, ſacra deuoti accedant, vt militiam ſuam quaſi Deo in primis militaturi, auſpicentur, vnà cœnant, ſingulíſque miniſtrant duo armigeri, & puer aſſecla. A cœna in cubiculum ſe recipiunt, vbi paratur ſingulis lectulus cum velaris rubris armiſque ſuis gentilitiis affixis, & iuxta vas balneatorium, linteis opertum, in quo cum ſe Deo commendauerint, ſe abluunt; vt deinceps corpore animóque mundo eſſe admoneantur. Poſtridie deinde benè mane, inſtrumentorum muſicorum ſono excitantur, eaſdémque veſtes induunt. Tunc Angliæ Coneſtabularius, Mareſcallus & alij, quos Rex conſtituit, eos accedunt, nominatim ſuo ordine euocant; & iuſiurandum proponunt: ſcilicet, vt Deum, ante omnia colant, Eccleſiam defendant, Regem honorent, eius iura propugnent, viduas, virginès, orphanos tueantur, & iniuriam, quantum poterunt, propulſent. Hæc cum tactis Euangeliis iurauerint, B ad ſacra matutina Regis muſicis & Heraldis præeuntibus deducuntur, atque ab iiſdem in cubicula reducuntur, vbi heremiticas veſtes exuti, chlamydem holoſericam rutilo Martis fulgore relucentem, & galerum candidum, candidis plumis ſuper pileum lineum induunt, chirothecas candido funiculo chlamydis colligunt. Equos ſella & ephippiis ſcorteis nigris albo intercinctis, & cruce fronti præfixa inſtructos, conſcendunt. Ante ſingulos ſuus aſſecla Eques geſtat gladium capulo inaurato, ad quem dependent aurata calcaria, vtrinque armigeri obequitant. Hac pompa tubis ante clangentibus ad aulam regiam itur, vbi cum ad Regis præſentiam à duobus ſenioribus Militibus deducuntur, Regis Camerario aſſecla baltheum cum gladio dependenti tradit. Ille ſumma cum reuerentia Regi, qui Militem tranſuerſum eo cingit, iubétque duos ſeniores Equites calcaria imponere, qui olim creandi militis genua, benè precantes, oſculari ſoliti. Iámque Milites creati, olim Regiæ menſæ fercula inferebant, inde omnes vnà prandent, ad idem menſæ latus aſſidentes, ſub vno cuiuſque clypeo gentilitio affixo. Ad preces veſpertinas ſacellum adeunt, gladios ad altare offerunt, datóque pretio redimunt. Redeuntes verò primarius Regis coquus oſtenſo cultro, vt ſe probos & fideles præſtent Milites admonet, C alioquin ſe calcaria ignominioſè abſciſſurum. Die autem Coronationis in pompa ſuo loco Regem comitantur gladiis accincti, calcaribus induti, chlamyde cærulea Iouis ſcilicet æqui colore amicti, & nodo ex albo ſerico in formam crucis efformato, cum capitio ad humerum ſiniſtrum. Ita ferè Guilielmus Camdenus in deſcriptione Britanniæ. Huius autem inſtituti Equites pro teſſera ſolent tres aureas coronas in orbicello aureo expreſſas, additâ hac circumſcriptione, Tria in vnum, laciniæque ea byſſo Tyrij coloris appenſas, præferre.

ORDO EQVITVM STELLÆ IN REGNO GALLIÆ.

Ioannes Valeſius Gallorum Rex prælio Pictauienſi, ſua & regni calamitate notiſſimus, Epiphaniæ ſeu Stellatæ Equitum Sodalitium Anno 1352. menſe Octobri auſpicatus eſt, Sodaléſque dicti fuére D. Virginis de nobili domo D. Audoeni. Ita enim vocabatur caſtrum illud, quod plus minus duobus millibus abeſt ab vrbe Pariſienſi, palatij Clichiani nomine olim appellatum, vbi ſedes primaria ordinis conſtituta, ædéſque ſacræ Equitibus cum omnibus publicatis bonis, & ſportulis futuris attributæ. Proceribus ordini initiatis ſignum D ſtellæ collari aureo, (quali Ioannes Aurelianenſis primus Comes Dunenſis, filius Ludouici Ducis, Caroli VI. fratris in patris in palatio Longo-vallorum Principum inſignitus conſpicitur) appenſum, ſeu togæ capitio locove conſpicabiliori præferre eſt datum, addito ſymbolo *Monſtrant Regibus aſtra viam.* Vnde tam honorificam ſtellæ celebritatem credibile eſt ortam fuiſſe à commemoratione diuini illius ſyderis, non fabuloſi illius Tyndaridum, ſed noui illius, &, vt Theologi volunt, recens cum Chriſto nato ad cunas eius illuſtrandas creati, quod Magos ab Oriente præuij Ducis inſtar, in partus locum nati filij Dei perduxit. At multitudine gregariorum, qui falſis titulis irrepſerant, cum vileſcere paulatim hic ordo cœpiſſet, & Carolus Ioannis filius palatij cuſtodibus ſignum E illud deferendum tradidiſſet. (Ita fere res humanæ à præclaro initio degenerare conſueuerunt) in eius locum D. Michaëlis ordo, quod Gallia peculiari tutela genium illum cuſtodem imperij ſui agnoſcat, ſuffectus eſt. Stellæ porrò inſignia vti ea Equites deferre ſolent, nec non vaſis Liliorum, Canis, Galli, Draconis præcipitati, Coronæ Spiceæ, Hyſtricis: Leonis alati (qui Venetorum Equitum teſſera eſt) alibi exprimuntur.

ORDO EQVITVM ANNVNTIATIONIS ANGELICÆ APVD SABAVDOS.

Equeſtri ordini Annuntiatorio magnificum nomen ex ſuo abs ſe inſtituto fecit *Amadeus VI. Sabaudiæ Comes*; idque in honorem Angelicæ Annunciationis. Vt meminit *Hier. Ruſcellus in Emblematis.* Quem inſigniri voluit aureo torque, figura collaris canis Alani (vt diploma inſtitutionis ſeu confirmationis anni 1409. à Franciſco Sanſouino citatum docet) efformato, ex quo laciniæ ſeu lamina quatuor catenulis aureis connexæ pendentes, modis inſuper Sabaudicis, quos ab amoribus nuncupant, ſubtilibus, & arte implexis, quatuor literarios characteres FERT æque diſtanter inſertos referrent, F imagine & hiſtoriâ Virginis Mariæ ab Angelo ſalutatæ (quæ ſodalitio nomen dedit) adpenſa. Quo quidem Elogio magnitudinem gloriæ Amadeo magno primo Sabaudiæ Comiti partæ, ſymbolúmque Fortitudo eius Rhodum tenuit, à Rhodienſi vrbe Turcis erepta ſeu defenſa, Chriſtóque adſerta natum, explicati Sabaudici annales teſtantur. Ab eius enim tempore, vt ex iiſdem patet, Sabaudiæ inſignia, quæ eadem & imperij erant (Saxoniæ ducum ex quibus Sabaudici proceres orti, inſignibus hactenus interſtincta) ſcuto Equitum Hieroſolymitanorum S. Ioannis cruce ſcilicet argentea in rubri colóris clypeo ipſis petentibus equitibus (qui Rhodo inſula ab Imp. Conſtantinopolitano tunc donati, Rhodij poſt Equites dicti fuére) in nauatæ virtutis præmium ſunt decorata, & Sabaudiæ ſucceſſoribus Regis cum quadrilitterario ſymbolo FERT, exinde propria manſére. Huius porrò militiæ ſedem idem Amadeus in Petra Caſtella conſtituit, ibique anniuerſarium & ceremonias nouis Equitibus à Principe eligendis, feſto Annunciationis Deiparæ die, celebrari voluit, legibus itidem ab Amadeo primo Sabaudiæ Duce poſtmodum auctis, iuxta tabulas ea de re anno 1434. conſcriptas. Igitur & auctor ipſe primis huius ſodalitij auſpiciis in equeſtrem catalogum ſe nuncupans, alios quatuordecim G primæ nobilitatis viros, quibus ipſe præſideret, in honorem XV. myſteriorum ſacratiſſimæ Virginis connumerauit, ſtatutaque variis inſcripta libellis quæ à Franciſco Sanſouino in Originibus recitantur, vnà cum torque ſingulis donari iuſſit. Primíque præter ordinis conditorem, commilitones fuére Amadeus Geneuæ Comes, Antonius Beauienſius, Hugo Chalonius Arlaij regulus, Almondus Geneuenſis, Ioannes Viénenſis Franciæ Archithalaſſus, Guil. Granſſonius, Guil. Chalomonius, Rolandus Verſijus Borbonius, Stephanus Baumeus nothus, Gaſpar Mommeurius, Barleus Foraſius, Theunardus Menthonus, Amadeus Bonnardus, & Richardus Muſar.

ORDO EQVITVM VELLERIS AVREI APVD BVRGVNDOS ET Auſtriacos.

Philippus cognomento Bonus Dux Burgundiæ; iure meritiſſimo auctor magnitudinis Burgundicæ, imperiique Belgici conditor nuncupatus, præter varias virtutes, quæ illū in Principem exornabant, quæque Boni nomen viuo, mortuoque dederunt; tum iis rationibus res ſuas tuebatur, vt opes H ſine ſubditorum iniuria ampliſſimas ſibi compararet, iis ſplendidiſſimè ad retinendas hominum voluntates legatis ſuſcipiendis, peregrinis Principibus ſubleuandis, amicis colendis, ludis conuiuiiſque magna cum laude vteretur. Eo in genere fuit hoc auguſtiſſimum Aurei Velleris collegium, quod ſuis cum Elizabetha Ioannis Luſitaniæ Regis filia nuptiis, menſe Ianuario Anno 1430. Brugis Flandrorum inſtituit, propter amorem (vt ait in diplomate ea de re condito, & à Ponto Heutero *Rerum Burgund. lib. 4.* & Florentio Haræo. *De initiis Tumultuum Belgic. lib* 1. recitato) erga nobilem ſtatum & ordinem dignitatis Equeſtris ad gloriam Omnipotentis creatoris & redemptoris, laudemque virginis eius matris

&

A & ad honorem domini Sancti Andreæ glorioſi Apoſtoli, & martyris ad exaltationem fidei, & ſanctæ Eccleſiæ & excitationem virtutum, & bonorum morum. Exemplo vtique Gedeonis fortiſſimi Iſraëlitarum Ducis, cuius hiſtoriam de vellere ſicco, rorulentoque ſe ſpectaſſe innuit Philippus, tapetibuſque illis antiquiſſimis (qui ab eius vſque ætatis in ordinis huius anniuerſariis & B. Andreæ Apoſtoli feſto die in ſacello Principum Belgij ſpectandi exhiberi ſolent, poſteritati teſtatum reliquit. Et ſunt qui Cryſomalli, ſiue aurei velleris inſigne inſtitutum iam olim in ſacra Thebæorum Legione floruiſſe contendant. In hoc porrò ſodalitio viros nobiles, vita, nomine, armiſque, vt loquitur ordinis præſes, irreprehenſibiles purpuratos accenſuit, quorum ipſe atque ſucceſſores coryphæi eſſent: quibus ſingulis togam coccineam laneam (quam filius Carolus Audax Valincenenſibus comitiis in holoſericam commutauit) & aureum torquem inſerto paterno emblemate, ignitaboli ſcintillas ex ſilice excudentis ſpecioſum attribuit, vnde vellus aureum dependet, poſt cuiuſque mortem rediens ad collegium, vt alij benè merito offeratur. Quem torquem Claudius Paradinus, ita quidem eſt inter- B pretatus, vt ſilicibus ferroque adſcriberet, ante ferit quam flamma micet. Velleri pretium non vile laboris. Quatuor primæ dignitatis officiarij, Cancellarius, Theſaurarius, Rex armorum & ſcriba collegio ſubminiſtrant.

In quo, huius ordinis Equitum, ex prælio illicitæ fugæ, cæteraque crimina, ac ſi quæ inter ipſos ſunt diſſenſiones, diiudicantur, abſque prouocatione. Illo rerum benè geſtarum nobili præmio, & gerendarum incitamento ſplenduerunt omnium primi, præter Philippum collegij caput, auctoremque proceres, hiſce cognomentis dynaſtiiſque, & hac ſerie: Guilielmus Viennius S. Georgij & S. Crucis Dominus, Reynerus Potius Dominus Rochenſis, Ioannes Robaiſij Dominus, Rolandus Vutkercanus, Hemſrodenſis & Herſtallenſis, Antonius Vergijus, S. Martini Comes, David Brimeus, Lignienſis Dominus, Hugo Lanoijus Santenſis: Ioannes Cominij Antonius: Antonius Tholongionus, Tranenſis, Burgundiæ Mareſcallus. Petrus Luxemburgius, ſancti Pauli Comes, Ioannes Trimolius, Lonuellenſis Dominus, Guilbertus Lanoyus, Vvilleruallenſis, Ioan. Luxemburg Lignij Co- C mes: Ioannes Viuelius, Liladamenſis Dominus, Antonius Croij, & Rentij Dominus, Florimundus Brimæus, Maſincurtius: Robertus Maſſemeæ Dominus: Iacobus Brimeus Grinyenſis: Balduinus Lanoiius Molenbaiſenſis: Petrus Beffromontius Charnyenſis: Philippus Teruantij Dominus: Ioannes Croijus, Toarenſis ad Marnam fluuium: Ioannes Crequij Dominus: Ioannes Neufchaſtellius, Montis acuti Dominus. Enimvero initio Philippus Brugæ aurei Velleris collegio hos XXV. inſeruit ſeſe annumerans, deinde tertio poſt anno, Diuione, XXXI. Equites ad explendum numerum iuxta formulam primæ inſtitutionis. At Carolus poſtea V. eo nomine Cæſar, ob varias prouincias & regna quæ poſſidebat Anno 1516. Ordinis Comitiis Bruxellæ celebratis numerum vnius & quinquaginta Equitum eſſe voluit. Siue itaque hoc Philippi fuit conſilium, Vellus Gedeonis pro oculis habentis, ſiue ad ſplendorem quem ſpectabat, accommodatè, quoſdam, vt Iuppiter, ſic maiorum minorumque gentium Deos quibus imperaret, habere cupiebat: ſiue contra Gallos nouis ſe ſocietatibus atque amicitiis firmaret: ſiue Iaſonis exemplo Argonautas legeret, quibuſcum vt ille in Colchida Vel- D leris rapiendi ergo ad Aetem: ſic in Syriam in Turcas proficiſceretur: ſiue quæ alia fuit huius conſilij ratio, magno hominum applauſu res eſt excepta, multaque ad ordinem cohoneſtandum decora ſunt adhibita. Quibus rebus id eſt effectum, vti magna omnium admiratione ordo coleretur, ſæpiuſque à Philippo inde à Carolo Senatus noui ordinis haberetur. Carolo mortuo cum in gentem peregrinam Mariæ matrimonio res tranſiſſet, tum in hominum ſermonib. eſt quæſitum, ad Archiducemne, an ad Ludouicum XI. ius collegij trāſiuiſſet? Iam enim Burgundiæ Ducatum Ludouicus occuparat, nec niſi ad Burgundiæ Duces iuxta inſtitutionem ſpectare ea ſocietas dicebatur. Maximilianus contra iniuriâ auferri ſibi eum ducatum querebatur. Ne itaque exiſtimationis apud ſubditos naufragium faceret, huius ſe collegij principem Maximilianus profeſſus eſt, Creuecurium, Portiumq; quod Maria deſerta ad Ludouicum tranſiiſſent, aurei velleris inſigni adempto, infamiaque damnatos Senatu mouit, nouoſque in eum ordinem equites ſubrogauit. Atque adeo Maximiliani E exemplum ſecuti Auſtriaci ſucceſſores, hoc inaurati Velleris inſtitutum, ſæpius hodieque frequentant, poſtremoque ordinis conuentu ſeu capitulo, vti loquimur Gandaui habito, Philippo II. Hiſpaniarum Regi ordinis Principi, auctoritate Summi Pontificis Gregorij XIII. & Philippo III. conceſſione Clementis VIII. facultas facta eſt, Equites (qui ferè ex primatis ditionum ſuarum proceribus ſelecti, & quos vulgò in Hiſpania Grandes vocant, quod tecto capite ſingulari honoris prærogatiuâ coram Rege apparere ius eſt) etiam extra capitulum adlegendi, aliaque multa pro arbitrio ordinandi, non obſtantibus conditorum capitibus, quibus dicti ordinis princeps, equiteſque obligantur: quæ ſunt numero 94. & quoniam vbique obuia apud Principes, aliaſque dignitatis Equeſtris peramantes, eoque apud nobiliſſ. virum Henricum Halmalium antiquæ ſtirpis Equitem Antuerp. ſæpius vidimus, ſtudio omiſi, ne prolixitate rei lector obtunderetur: cætera nempe apud auctores copioſius paſſim inuenturus. Guilielmum in primis Filiatrium Epiſcopum Tornacenſem, Ioannem Funccium huius ordinis Cancellarios, Ioannem F Meyerum, Franc. Harduinum, Aluarum Gomeſium de Mendoza, Alfonſum de Sancta Cruce Coſmographum regium, Franciſcum Sanſouinum, ſtatuta ordinis Aurei Velleris Garterij, S. Michaëlis, annunciationis, Bandæ, cæterorumque ex autographis recitantem, Franciſcum Guicciardinum, qui ſeriem Equitum ad noſtra vſque tempora enumerat: nec non Guilielmum Mennentium Franciſci patrem, qui de hoc ordine opus edidit ſingulare, & illuſtriſſimo Principi Carolo Duci Arſchotano & Croyo inſcripſit.

EQVITES CYGNI.

Richardus VVaſſeburgenſis in antiquitatibus Belgicis, meminit vetuſtiſſimæ militiæ Cygni nomine illuſtris, per Saluium Brabonem (à quo Brabantiam dictam volunt nonnulli) excitatæ, quod ordinis ſui commilitonibus eius alitis inſigne, in concordiæ & ſocietatis firmiſſimæ ſymbolum attribuerit.

ORDO EQVITVM HYSTRICIS, APVD AVRELIANENSES.

Carolus Dux Aurelianenſis & Rex Franciæ eo nomine VI. imitatione ſiue æmulatione Philip Ducis Burgundiæ, ordinem inſtituit Hyſtricis, in quem genere & factis nobiliſſimos adlegens proceres, baltheo equeſtri aureo cum Hyſtrice & ſymbo- G lo *Cominus & Eminus*, vti tradit Paulus Iouius, *In ſymbola Heroica* inſcripto, pleroſque condecorauit. Enguerrandus etiam Monſtreletus narrat Philippum Burgundiæ Ducem menſe Nouembri 1440. ordinis ſui ſignum Carolo Aurelianenſi ex Anglia reuerſo (vbi captiuus fuerat, per annos XXV.) tradidiſſe cum Mariam Cliuenſem Ducis Burgundiæ materteram duxiſſet recens, & viciſſim Aurelianenſem, monile ſui ordinis, vbi erat Hyſtrix, illius collo indidiſſe. Ludouicus deinde eius frater Gallorum Rex XIII. vti Dux hæreditarius Aurelianenſis, ac proinde Bloſiorum Comes, ſymbolum hoc *Vltus aui Troia*, ab Hyſtrice, cui corona ſuperimpoſita erat, ſibi adſumpſit, & numiſmata Regia Hyſtricem paſſim inſculptam præferunt, quæ & vnà cum lupi coniunctà effigie, vetus Bloſiorum ciuitas inſignia ſua antiquitùs figurare ſolita eſt, viſitur hoc animal pleriſque lapidibus ac Porticibus inſculptum, quod natura tam ſtudioſè armis inſtruxit, vt prouocantes cominus & eminus arceat præſertim aduerſum canes, aculeos ſuos ſagittarum violentarum inſtar, eiaculans. Huius ſymboli interpretationem (quam ordinis fundator ſequutus eſt) declarant magnificentiſſimæ cuiuſdam ciuis in illa ciuitate ædes, ad qua- H rum frontiſpicium ſub Hyſtrice lapidi inſculpta diſtichon adſcriptum eſt.

Spicula ſunt humili pax hæc, ſed bella ſuperbo,
Et vita ex noſtro vulnere, noxque venit.

Quod quidem & in Erynaceo, ſiue Echino, (ex cuius genere Hyſtrix apud Plinium numeratur,) ſignificatum æmulatus videtur dictus Carolus, vt per Hieroglyphicum eius hominem ab inſidiis, periculis, ac cuiuſcunque fortunæ caſibus tutum oſtentaret. Siquidem is periculis euitandis ingenio naturaque munitus, ſimulatque ferarum ſe impetentium odorem, latratumve ſenſerit, in orbem ſeſe colligit, pedibuſque intrinſecus teſtudinis more contractis, tergore omni pilæ inſtar conglobato, ſpiniſque quibus vndecunque munitus eſt, ad incolumitatem erectis, otiatur, contactum ſuum omnibus formidabilem reddens.

ORDO EQVITVM CARDVI B. VIRGINIS
A MARIÆ APVD BORBONIOS.

Ludouicus II. Borboniorum Dux cognomento Bonus Petri I. qui in prælio Pictauienſi ſub Ioanne Gallorum Rege cecidit, filius: poſtquam operam ſuam difficillimis regni temporibus eidem Ioanni, Carolo V & VI. Regibus contra Anglos alioſque regni potentiſſimos hoſtes probaſſet, exercitum in Africam pro Chriſti fide duxiſſet: exortis Aurelianenſium, & Burgundionum in Gallia factionibus, quibus regnum pæne peſſumdatum eſt, cum familia Burgundica Velleris aurei inſigne, Aurelianenſis verò Hyſtricis erexiſſet: ipſe, quò potentiam ſuam maiorum, & propria virtute quæſitam in auxilium pupillorum Caroli Ducis Aurelianenſis Philippi Comitis Eboracenſis & Ioannis Angoliſmorum Comitis contra Burgundum, ob necem nepotis ſui Ludouici Ducis Aurelianenſis firmaret, Ordinem Equeſtrem Cardui D. Virginis inſtaurauit, Collare aureum, ſiue argenteum ex liliis, & quatuor foliis aut floribus cardui, crucem in eodem ſtatuentibus: cum inſcriptione *Eſperance* ornamento datum: iis nimirum B qui ob egregia in Borbonium nomen merita, illuſtres haberentur. Cuius Sodalitij coryphæum, & caput, Dux ipſe ſe nuncupauit, dictoque baltheo arma gentilitia in campo, argenteo & rubeo inſigniuit, qualia antiquis rerum ſacrarum aulæis intexta, in oppido Claromontano, quod Comitatus nomen Borboniæ genti dedit, exhiberi teſtatur Petrus Beloijus: innumeris ſcilicet liliis cum filio illo, vti ſolet, & dicto Spei ſymbolo reſperſa. Omnes enim Francorum, Burgundionum, Auſtraſianorum, Germanorum, cæterique ex Francico ſanguine Principes cyaneo in clypeo liliis, indefinito numero pro inſigni vſi fuêre, vſque ad Caroli VI. tempora, qui primus, vti Genebrardo placet, tria tantummodo lilia in ſcuto expreſſit: quod & alij Regij ſtemmatis Principes exinde imitati. Eodem torquis inſigni & Ratiginienſium Dominorum, qui Borboniorum Principum ſummi Venatores ſemper habiti, arma exornata viſuntur. Quo quidem Spei emblemate, carduis & liliis adtextis, animi ſui magnitudinem contra omnes fortunæ impetus expreſſiſſe videtur ordinis huius conditor. Vnicaulis enim carduus ſimul ac ſcolymon in calicem apparuerit, florem purpureum mittit, inter medios aculeos celeriter C caneſcentem, & abeuntem: cum aura perinde ac ſpes noſtræ plurimum euaneſcunt, vt minimâ quaque de cauſa homines plerumque concutiantur. Nonnumquam tamen quædam animæ proficientis rudimenta indicant, cuius Hieroglyphici primas flos lilij omnium conſenſu facilè obtinet. Hic in antiquorum monumentis cum inſcriptione Spei, lilij potius figuram, quam alterius cuiuſquam floris ſpeciem oſtentat. Nam in nummo Imp. Alexand Pij Aug. ab altera facie Dea Lilium dexterâ prætendit: cuius inſcriptio eſt, Spes publica. Eadem inſcriptio cum lilio manu Deæ prætento, in Imp. Æmyliani nummis habetur. Nuſquam verò frequentius, neque manifeſtius hæc lilij facies pro ſpe ponitur, quàm in Imp. Claudij P.I. in quibus Dea ipſa pallam læuâ ſuſtinet: dexterâ lilium prætendit, cum ſcriptione, Spes publica: Et in Ti. Claudij nummis, eodem geſtu Dea, palla quippe ſublata, lilioque dexterâ porrecto, cum litteris, Spes auguſta. Eodem ſtatu, habituque, in Hadriani nummo, Dea lilium prætendit cum inſcriptione, Spes P.R. Quam quidem ſpem, hodieque de Gallorum Rege Ludouico XIII. Borboniorum & Gallici Imperij lilio auguſtiſſimo conceptam, moderante res Regina parente, exemplo D Mammeæ ſub Alexandro: Helenæ, ſub Conſtantino, Blancæ ſub S. Ludouico, quæ pietate & iuſtitia, ac rara externarum rerum felicitate, abundantia, & publica ſecuritate tempora ſua illuſtrarunt, feliciſſimos Reipub. Chriſtianæ allaturam ſucceſſus, boni omnes augurantur. Accedente maximè firmiſſimo connubiali & amicitiæ vinculo. Quod veluti ſacrum & indiſſolubilē ab omni æuo inter Francorum & Caſtellanorum Reges nodum prædicat *Philippus Comineus. Lib. 2. cap. 8.*

ORDO EQVITVM CARDVI ET RVTÆ
S. ANDREÆ IN REGNO SCOTIÆ.

Reges Scotorum, vt ex ſacris ipſorum ſcriniis loquitur Ioannes Leſlæus Epiſc. Roſſenſis *l. 5.* S. Andream Apoſt. regni tutelarem Diuum iamdudum agnoſcunt: idque à temporibus Hungi Pictonum Regis, cui hoſtes oppugnaturo, ſcribunt lucidam cœlo apparuiſſe crucem, illius inſtar, in quam ipſe Apoſtolus ſublatus pro Chriſti nomine mortem oppetiit, victoriamque cæſo Athelſtano (nomen, pugnæ locus, hac noſtrâ ætate retinet, ab Anglorum cæſo Rege Athelſtain dictus) E conſecutum, atque vt tantæ victoriæ mnemoſynon, nullâ vnquam vetuſtate deleretur, effigiem illam Crucis in armis, & inſignibus efformatam contra hoſtes deinde geſtauit, quod & Scotiæ Reges in rei geſtæ fidem etiamnum religioſe obſeruant: Hinc originem traxiſſe creditur Ordo equeſtris D. Andreæ, Cardui titulo in Scotia nobilis: cuius inſigne, ſeu collare ex carduis confectum præferunt gentilitia Regum arma, nummique hoc adduto elogio. *Nemo me impunè laceſſit.* Aſperum quippe virgultum carduis & aculeis armatum, & quod difficulter manibus attrectare poſſis ſine doloris compunctione, quod frangas potius, quam minimum flectas. Fuit autem huic militiæ baltheus aureus ex floribus cardui, orbicellis aureis ſeu nodis rubeſcentibus innexi compoſitus, & infra præferens imaginem S. Andreæ, martyrij crucem decuſſatam ante ſe geſtantis. Inſignia verò quæ dicto baltheo ornantur, leonem rubeum, primum & antiquum Fergulij Regis inſigne, prætextâ cæruleâ duplici tractu rubeo, contrapoſitis liliis conſutâ, circumdata, in ſtamine aureo oſtentant: ictumque Caroli Magni fœdus, cum Scotis & Achaio eorum Rege, quod in hunc vſque diem religioſè perdurat coniunctis duorum Regum armis, indicant. Addidit ille Carolus coronæ Scoticæ (quæ antiquitus forma erat valli militaris) circo quatuor lilia aurea, quatuor cum ſaluiferæ crucis aureis ſignis, paribus interuallis diſcretis, liliis paulò eminentioribus: vnde Scoticæ gentis, Chriſtianæ Religionis inuiolatæque fidei obſeruatio omnibus dignoſceretur. Inſtitutionem huius ordinis F nonnulli referunt ad tempora Caroli VII. Francorum Regis, quibus Scoticum fœdus ob egregiam deſperatis Franciæ rebus nauatam operam, Regumque Franciæ veterem ac fidam in omne Scotorum nomen beneuolentiam, renouatam ferunt, Scoticaque inſignia Gallicis aucta volunt, quod iam Carolo Magno obtinuiſſe abunde enucleauimus.

Fuit & Regibus Scotiæ Sodalitium Equitum vulgò Sertum Rutæ nuncupatum, cuius inſigne, vti & Regiis armis circumuolutum viſitur, fuit torquis ex duabus rutæ ramulis, ſeu foliis innumeris, cui inferius effigies D. Andreæ cum cruce annexa eſſet, fabrefactus. Mirari itaque ſæpe ſubiit Ioannem Leſlæum diligentem alioquin rerum Scoticarum ſcriptorem nullam, aut exiguam harum inſtitutionum feciſſe mentionē. Cum tamen Regum inſignia ab Achaio, vſque ad modernum Iacobum VI. (qui Cardui florem cum Roſa Anglicana, id eſt, Scotiam cum Anglia ſub nomine Magnæ Britanniæ, vti in nummis eius prætenditur coniunxit,) Cardui floribus effigie- G que Andreanâ exornentur. Et Iacobus V. Scotorum Rex, militiæ & Religionis Catholicæ propugnator acerrimus, collari ex foliis Rutæ ſeu Cardui confecto, & S. Andreæ imagine inſignito, conſpicuus apud eundem auctorem exhibeatur. Quem quidem Regem alios quoque externos primoſque regni ſui nobiles, more inter Principes recepto, Andreano ſuo inſigni cohoneſtaſſe haud dubio colligi licet ex eo, quod & ipſum potentiſſimi quique Chriſtiani orbis Monarchæ Carolus nempe V. Imp. Aurei Velleris, Francorum Rex Conchyliati ordinis, Henricus Anglorum Rex Periſcelidis torque decorarint. Quorum ordinum ſolennia feſta ſtatis diebus Rex ipſe Iacobus pompæ magnifica celebritate obiuit, in quibus quoque ſingulorum ordinum inſignibus ſplendere voluit, vt ipſi Principes, à quorum beneuolentia ipſa ornamenta manarant illa non malè collocata aut quocunque modo obſcurata, verum ipſius animi grata ſignificatione, pompæ celebritate aucta, arbitrarentur. Cuius rei vt luculentius ſignum toti poſteritati eluceret, inſignia Regia in porta Lithcoënſis palatij figenda, ſingulaque ordinum ſingulorum; ſimul ac D. Andreæ ornamenta (quæ, vt dicto Leſlæo placet, ſunt Scoticæ gentis propria) exquiſita artificij laude circumplicanda curauit.

ORDO EQVITVM S. MARIÆ SIVE ELEPHANTI
IN REGNO DANIÆ. H

Eſt in Dania (quæ veteribus Cymbrica Cherſoneſus dicta) Ordo militaris Elephanti Equitum, Diuæ Virgini dicatus, quibus pro teſſera eſt torquis aureus ex elephantis, caſtella tergo ferentibus, & calcaribus, quæ Equitum propriè ſunt inſignia, interpoſitis connexus, appenſa inferius effigie Dei matris radiis ſolaribus circumdatæ, cum rurſus orbicellus aureus tribus clauis inſignis, certoque litterario emblemate inſcriptus, ſymbola omnia Chriſtianæ pietatis & Equeſtris dignitatis annectuntur. Cuius quidem inſtituti leges & à quo conditas, reſcire hactenus non eſt datum. Vidimus tamen

A men non rarò Regum Danorum inſignia, (quæ tres leones viridis coloris, Leopardos feciales nuncupant in campo aureo lacrymis ſanguineis, ſeu cordibus humanis ſeminato, præferunt) eiuſmodi cingulo ſeu torque, vti hîc exhibemus, exornata, & apud armorum Reges tali facie, inter Principum inſignia eſt reperire. Fecit & nobis copiam aurei nummi Franciſcus Bergius vir munditiæ & elegantiæ in omni vita aſſuetus, & inſigni nummorum antiquorum ſuppellectile, aliiſque priſci æui monumentis inſtructus, quo in puluere viri Principes, vti quondam Illuſtriſ. Princeps Carolus Dux Croijus, & Arſchotanus, & etiamnum nobiliſſimus vir Nicolaus Roccoxius, non tam ſplendore natalium quam conſulari Antuerpiana in vrbe dignitate multiſque virtutibus clariſſimus aliique deſudant heroes. In cuius nummi antica parte videre licet effigiem moderni Regis Daniæ cum hac inſcriptione, *Chriſtianus IV. D.G. Dani. Nor. Va. Go. Rex* præfert enim is in publicis tabulis, Daniæ, Noruegiæ, Vvandalorum & Gothorũ Regis titulum, ab altera vero Dux Sleſu. Holſ. Storm. & Dithmarſ. Comes in Olde. & Dela. cui præter tredecim diuerſorum regnorum & principatuum imperij Danici expreſſorum inſignia inſunt arma gentilicia, Daniæ cruci, cui Elephas B ſubeſt, ſuperpoſita. Similiſque alius eſt nummus eadem ſerie, etſi mutato ordine, cum elephantis caſtello onuſti ſymbolo, præferens inſignia; ex quibus conſtat ordinem elephanti non infimo apud Danos loco cenſeri, & parentem dicti Chriſtiani III. eius conditorem aſſerunt. Huc facit & cuius Hieronymus Heminges meminit in Theatro ſuo genealogico, vbi inſignia regni Daniæ hoc ordine & collari, quod Elephantem cum caſtro appenſum prætendit, condecorata, Chriſtierno IV. Regi conſecrat dedicátque. Nec mirum Elephantis ſymbolum à Regib. Daniæ huic ordini cohoneſtando adſumptum, cum ſummis virtutib. nobile hoc animal ab antiquis prædicetur, & quod proximè ad humanam rationem accedat, fortitudine ſcil. militari, prudentia, & fulcro imperiorum: Religione, quæ non niſi in hominem cadit, clementia Regia, quæ Cæſarem Deorum adſcripſit numero: Auguſtum conſecrauit Pio cognomẽtum dedit, clementiſſ. Impp. Maximino, Balbino, & Gordiano ſtatuas cum Elephantis decreuit. Adhæc Ægyptij Regem, per Elephanti ſimulacrum intelligebant, non ea tamen de cauſa, quod cum gregatim ſemper ingrediantur: is, qui maximus eſt natu, gregem ducit, quod in regibus eligendis multarum nationum & gentium mos fuit, vt id muneris ſenioribus demandaretur. Hinc apud Hebræos Seniores, apud C Athenienſes Palæologi, apud Romanos Senatores rerum habenas moderare ſoliti: verum propterea quod habet hoc animal regij peculiare, vt genua non flectat, adeò notabiliter, vt animalia reliqua, calcaneum verò leuiter incuruet: nam genua non flectere dubio procul oſtẽdit ſupplicabundum non dum non eſſe, flectere verò calcaneum, humanitatem, quâ maximè præditus eſt, indicat.

ORDO EQVITVM LVSIGNIANORVM

In Gallia.

Luſinianum nobile iuxta ac potens in Gallia oppidum, fabuliſque Meluſinæ à poëtis Gallis decantatæ notiſſimum, illuſtriſſimæ genti (quæ tot Reges ac Principes orbi Chriſtiano, Hieroſolymis ſcilicet Armeniæ ac Cypro denique protu[illegible] nomen dedit, vt prodit in Hiſtoriis *Iac. Auguſt. Thuanus*. Huius familiæ auſpiciis (à quo Principe aut tempore nondum comperi) initium datum, tradunt nobiliſſimæ militiæ ſeu ſodalitio Equeſtri, *Cypri* nomine nuncupato. Fuitque ei pro inſigni collare ſeu baltheus equeſtris, aureis litteris maiuſculis S. exôrnatus; intercurrentibus laciniis aureis, quibus D infernè appendebat gladius, laminâ argenteâ, capulóque aureo inſignitus, & in gyrum circumplexum ſymbolum Gallicum, *Pour loyauté maintenir*: ac ſi conditor illius innuere vellet, Pro fide ſeruanda nullum inter commilitones generoſi animi officium prætermittendum eſſe: adeóque gladio vindicandum. Per litteram autem S. quæ ſilentij apud Romanos nota fuit, ſecretum ſocietatis & amicitiæ ſimulachrum, indiuiduamque pro patriæ defenſione Societatem denotari. Tali autem baltheo exornata viſuntur gentilicia Luſinianorum arma, quæ quadripartita regni Hieruſolymitani, Cypri, Armeniæ, & Luſignianæ familiæ inſignibus interſtincta. ☞ *Vide Stephanum Luſignianum*, qui 67. familiarum è ſtirpe Luſigniana deſcendentium, genealogiam concinnauit.

ORDO MILITARIS COLVMBÆ ET RATIONIS

Apvd Castellanos.

E Ioannes I. Caſtellæ Rex, quo auctore apud Hiſpanos ſupputandi ratio, (eam quam Æram Domini, aut Æram Cæſaris ab Octauiani Auguſti ætate, tum in hiſtoria, actorum formulis, atque priſcis conuentuum Eccleſiaſticorum actis: tum priuatim in ſermone familiari dicere conſueuerunt) Anno ſalutis 1383. antiquata eſt, atque ad Chriſti ortum reuocata, quòd paulò ante fecerant anno 1358. Valentini. Non multo poſt imitati ſunt anno 1485. Luſitani exemplo aliarum prouinciarum, vti Iuſtiniani Imper. ætate, Dionyſius Abbas Romanus, ſublatis aliis ſupputandi rationibus excogitaſſe primus atque inuexiſſe in Remp. Chriſtianam memoratur. Is, inquam, Ioannes paulò ante vitæ finem anno 1390. Inſigne equeſtre excogitarat, Columbæ effigiem ex aureo torque radiis ſolaribus diſtinctu, pendentem, nobilibus, auliciſque proceribus ad præclara facinora Henrici II. aui exemplo, honoris ſpecie obiectâ, incitamentum. Cuius generis plura collaria Segobiæ ipſo D. Iacobi feſto die, in vrbis templo maiori F ſolemni ritu ex altari accipiens, inter Equites diſtribuit, ſimul & librum conſtitutionum, quibus ſinguli adſtricti eſſent exhibuit.

Inſuper & aliud honoris inſigne, cui Rationis nomen dedit, armigeris & minoris notæ nobilibus, qui in haſtiludiis aliiſque bellicis exercitiis ſtrenuè ſeſe geſſiſſent, certâ hinc gloriæ reportandæ ex re fortiter geſta, hinc beneuolentiæ, gratiæ ac munificentiæ à Principe conſequendæ ſpe, promerendum propoſuerat. Verum morte eius intempeſtiua, quæ in eundem annum incidit, vt *Ioannes Mariana lib.* 18. c. 13. & *Hieron. Romanus lib. 7. de Rep.* tradunt, res priuſquam ſtabiliretur, euanuit.

MILITIA ORDINIS DRACONICI IN

Germania Et Hungaria, Tusini In Bohemia, Diſciplinatorum in Auſtria.

Poſt Carolum Magnum, qui imperium occidentale maximâ nominis Chriſtiani gloria reſtaurauit, & in Regum Franciæ familia primò fundatum, ad Germanos, atque adeò Saxones, quod a Regibus Francorum originem ducerent, G tranſtulit, id rurſum Lucemburgij ſummâ virtute Principes, per domeſticas calamitates debilitatum, erexerunt, priſtinamque maieſtatem reddiderunt: Henricus nempe VII. & eius nepos Carolus IV. aureæ bullæ conditor, Caroliqúe filij Vuenceſlaus & Sigiſm. qui omnes magni nominis Imperatores ſceptro potiti. Quorum poſterior Sigiſm. adeò ſtudioſus fuiſſe legitur magnitudinis Chriſtianæ, vt non ſolum pluſquam vicies collatis ſignis cum barbaris pugnauerit, glorioſiſſimoſque de hoſte triumphos reportarit: ſed & zelo & hortatu eius duo œcumenica concilia vnum Conſtantiæ, alterum Baſileæ, extirpando ſchiſmati & hæreſi validè orbem Chriſtianum, præſertim Hungariam & Bohemiam concutiẽti, celebrata ſint. Itaque vt Chriſtiana ſacra contra infideles commodius tueretur, ac propagaret, erexit ordinem militum Draconicorum, quos inſigni Draconis deuicti & præcipitati decorauit, teſtandæ extirpationi periculoſiſſimi totius terrarum orbis monſtri, ſchiſmatis ſcilicet & hæreſeos. Cuius ordinis etſi rara apud hiſtoricos fiat mentio, Petrus tamen Beloijus Præſes Toloſanus originibus ſuis militaribus *cap.* 22. teſtatur ſe vidiſſe, diploma an. 1433. quo Baſilius Colalbay H Marchio Anconæ in collegiũ ordinis Draconici hiſce verbis cooptatur: Te quem manu propria militiæ cingulo & ſocietatis noſtræ Draconicæ ac ſtolæ ſeu amprisiæ chariſſimi fratris noſtri Regis Aragoniæ inſigniuimus, &c. Refert & Hieronym. Romanus, ex hiſtoria Hiſpanica Regis Ioannis, tempore Sigiſmundi & Alberti Impp. floruiſſe in Germania tres inſignes ordines equeſtres, nec non moyſem Didacum de Valera Hiſpanum, probatæ fortitudinis equitem ab eodem Alberto, tribus militiæ inſignibus fuiſſe condecoratum: Draconico nempe, tanquam à Rege Hungariæ: Tuſinio vt a Rege Bohemiæ; & collari Diſciplinatum aquilâ candidâ (quæ & Polonorum Regum in campo rubeo teſſera eſt) exornato, vt à Duce Auſtriæ. In rebus Hungariæ fit mentio equitum Hungaricorum, quibus pro inſigni erat crux viridis, in habitu ſeu chlamyde coccinei coloris. Quem quidem ordinem ante annos fermè ducentos contra Turcas Hungariæ finibus incum-

A bentes inſtitutum memorat Hieronymus Megiſerus Com. Pal. & Archiducis Auſtriæ Hiſtoriographus in ſuo, quem de Triplici Equitum genere, ſcripſit tractatu. Hungaricorum autem Equitum Crucis inſignia, vti & Templariorum S. Catharinæ, S. Stephani, S. Mariæ de monte Carmelo & S. Lazari, Auſtriorumque aliorumque, in ordine recenſebimus.

ORDINES EQVESTRES IN REGNO SVECIA.

Quanquam olim Reges ac Principes Gothorum de perpetua eorum nobili fama ac bellica claritate curam habuere, arma, ſignáque, & clypei horum illuſtribus locis inſculpta, ac poſteris relicta, euidenter oſtendunt: habétque Auſtralis Finlandia in magnifico portu Hangue (locus qui Regibus Sueciæ belli inferendi aut pacis componendæ, quaſi arbiter eſſe ſolet) in cautibus vetuſtiſſima heroum Gothorum ac Senonum, inſignia, literato ordine, ſed antiqua ſimplicitate inſculpta. Quod ad res magnas capeſſendas, viſis maiorum inſignibus (quod & Q. Maximus & P. Scipio ſæpius de ſeipſis olim teſtati) vehementiſſime ſibi animum ad virtutem accendi ſentirent. His antiquitus pro inſigni erant vt tradit *Olaus Magnus l.2. c.55.* duæ virgines coronatæ, aureo veſtitu, ſeſe mutuo in virenti B ſylua amplexantes tanquam Dearum nympharum excellentiam in ea regione oſtendentes. Poſteriori verò ætate, Suecorum Principes tribus aureis in campo cæleſtini coloris, ob inſcrutabilem Dominiorum amplitudinem, magnifica bellorum geſta, & inexhauſtam metalli vbertatem, vſi fuere: exemplóque aliorum orbis Chriſtiani Principum, militares ordines adſumpto Chriſtiano ſymbolo inſtituere. Quorum quidem alter torque aureo, quem cæleſtes Cherubim, & Seraphin, & crucea patriarchales, illius inſtar, qualis Regibus Hungariæ à Pontificibus in Regiis inſignibus attributa eſt. Deique effigies exornant, ſplendeſcere inter cætera Chriſtianorum heroum inſignia conſpicitur.

ORDO EQVITVM GLADII ET BALTHEI MILITARIS.

Alter in Suecia militaris ordo pro teſſera gladios aureos, militari baltheo inter ſe coniunctos: & acie ſanguinea conmicantes (quod iuſtitiæ, & militaris gloriæ, quibus regna fulciuntur, inſigne eſt) prætendit. Seneca enim gladium bonū eſſe dicit, non cui deauratus eſt baltheus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur: ſed cui ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. Et vel ad conſummatam C politiam hæc duo requiruntur, Calamus & gladius, puta deliberandis rebus conſilium & literæ; exequendis autem gladius. Inſignia autem quæ gladiferi huius ordinis ſymbolo condecorantur, in clypeo aureo vmbonem fuluo leone rubeſcentem, circum circa tres coronas regias, & totidem campanulas rubeas: in galea verò coronam muralem argenteam, criſtis, ſeu plumis viridis coloris reſperſam binoſque ſupra gallos rubeos in vexillis argenteis decuſſatim poſitis, præferunt. Quæ præclara Chriſtianæ militiæ decora, mutatâ in iis regionibus Religione, in deſuetudinem ferè abierunt.

ORDO EQVITVM SPICÆ APVD AREMORICOS IN BRITANNIÆ GALLICÆ DVCATV.

Franciſcus I. huius nominis Britanniæ Dux, filius Ioannis V. & Ioannis IV. cognomento Conqueſtoris, primique Ducatus Britannici, in familia Montfortiana (quæ ſeriem ſuam à magno illo Euerardo Mommorantio, & ſtemma ducit) conditoris nepos: quod Reipublicæ intereſſe ſciret, vt ignauos & deſertores ignominioſe puniri: ſic virtute præſtantes viros honore affici, æquum eſſe: Nouum Spicæ ſiue Ariſtæ ordinem militarem, cùm ſui memoriæ D renouandæ, tum nobilitati Britannicæ decorandæ, anno circiter 1450. inchoauit, cuius candidatos donauit torque aureo: ita fabrefacto, vt ex ſpicis frumenti, aliis alios ſubſequentibus in modum crucis, caudis retrò conuerſis, & nodos venerios, quos ab amoribus nuncupant, conficientibus Spiceam, quaſi Cereris coronam, aut Arualium ſacerdotum referre videretur. Cui præterea in baſi Mus Ponticus, ſiue Alpinus candidus (Armenium nunc vocamus) colliculo viridi impoſitus, duabus catenulis aureis adhæreret: addito Ioannis Conqueſtoris Gallico emblemate *A ma vie.* generoſum vtique incontaminati & ſyncerisſimi animi exemplar. Eſt enim hoc animal (quod Iulio Scaligero Muſtelæ genus eſt, & ob candicantis pellis raritatem, Gallorum æſtimatione Principum ornamentum nobiliſſimum) adeò puritatis amans, vt teſte Plinio, cum fouearum ſuarum oſtia cœno illita E conſpicit, ſe potiùs à venatoribus capi patiatur, imò nec ipſam mortem declinet, quam eo fœdari malit. Simili elogio vſa eſt Anna, non ſemel Regina Franciæ filia nempe Franciſci II. Britanniæ Ducis & Margaritæ Foxianæ, ex Gaſtone Comite Foxenſi, & Eleonora Regina Nauarræ genitæ. Cuius ſymbolum hodiéque oſtentat caſtellum Blæſianum, hoc dicto conſpicuum. *Plutoſt mourir.* Potius mori, quod idem ferè eſt, cum ordinis huius teſſera *A ma vie*, qui huius Reginæ matrimonio ad coronam Francicam delatus, finem cepit. Anno enim 1555. inter Regem & Ioannem Broſſium, Stamparum Ducem Britanniæ Gallicæ in Armoricano tractu præſidem, tranſactus fuit. Is à Carolo Blæſenſi genus ducebat, qui cum de Britanniæ pricipatu contenderet opibus Gallicis fretus, à dicto Ioanne Drocenſi, Montforcij Comite memorabili prælio anno 1305. III. Kalend. Octob. in Namnetibus cæſus eſt. Ab eo tempore Montfortiani in ea regione rerum potiti ſunt, vſque ad Annam memoratam Franciſci Ducis vnicam F. quæ Carolo VIII. primum, dein Ludouico XII. nupſit, quo ex matrimonio prognata Claudia, primogenita Franciſci I. Regis vxor fuit, adeóque aula paterna Henrici III. & Franciſci Alenconiorum & Andegauenſium Ducis, ſub quo Ludouico Britannia coronæ Regiæ ex ordinum prouinciæ decreto ita vnita eſt, vt nullo caſu ab ea in poſterum alienari poſſet. Cæterum & auctor ordinis in ea F fundatione ad Inſignia Britannica Arminiis nigris reſperſa reſpexiſſe videtur: & Robertus Cænalis credit Britanniam Aremoricam, ſiue Hermionicam dictam, ab Hermionibus populis, qui ſunt ripenſes, atque adeò Oceani littorales: ita vt apud eos inualuerit vernaculum nomen *Hermine* ſignò tamen aliunde tracto, nempe ex cauda candida muſtellæ, per vnicam vocabuli alluſionem. Et hinc etiam amplius contendit Armoricos ex nominis occaſione, qua ſcilicet Hermiones dicuntur, per alluſionem quandam ſibi deſumpſiſſe ea quæ geſtant inſignia, vulgò dicta *Hermines* caudis muſtelarum à natura inſita, coloris atri in area candida. Namque de fictitio Arturo, atque eius cum gigante in Lutetiana inſula confecto duello, déque cælitus emiſſis inſignibus vnius tantum auctoris Monumetenſis ſingulari teſtimonio circumferuntur, ab omnibus paſſim auctoribus, pro commentitiis habentur.

ORDO EQVITVM LVNÆ CRESCENTIS APVD ANDEGAVENSES ET SICVLOS.

G Secunda Andium familia, quæ inter alia potétiſſima Chriſtiani orbis dominia, Siciliæ imperio potita eſt: teſte Ioanne Iouiano, ſignum ordinis Equeſtris in brachio habuit creſcentem Lunam argenteam. Cuius militiæ principatum ſibi ac ſucceſſoribus primus ſumpſit Renatus Dux Andium, & Rex Siciliæ, Neapolis, & Hieroſolymorum: princeps vtique meliori fortuna dignus: ſi eximiam erga Deum ac patriam pietatem: ſiue animi magnitudinem ſpectes, cum paucis comparandus. Is cum more inter Principes recepto ordinem Lunæ creſcentis in D. Mauritij vrbis Andegauenſis baſilica erexiſſet, perſpectæ virtutis militibus torquem aureum Luna Creſcente (cui axioma illud *Los* vel vt Petrô Matthæo Regis Galliæ hiſtoriographo placet *Los en croiſſant*, Carolo VIII. poſtea perfamiliare ſymbolum inſcriptum eſſet) inſignem ſpectabili totius aulæ pompa perquam honorificè detulit. Exinde Paulus Iouius natum credit illud Henrici II. *Donec totum impleat orbem*, quia verè, cum plena eſt, fit æmula ſolis. Ita dicit Franciſcus Modius in Coronatione Henrici. II. Et verò quoniam neminem in hoc ſodalitium adoptare fas erat, niſi primum in pugna fortitudinis ſuæ ſpecimen dediſſet, H præliorum frequentiam, quibus interfuiſſet, ex bacillis, qui laciniâ ſuſpenſi ad collum & annulo ſimul inſerti terminabantur, colligere licebat. Eius auctoramenti primi fuêre Ioannes primogenitus Renati Regis Dux Lotharingiæ, & Calabriæ, Vicecomites S. Ballorij, & Eſtegij, Bertrandus Beauenſis Dominus, Precignienſis & alij, quorum nomina & inſignia in dicta S. Mauritij baſilica (quæ inaugurationis ſedes eſt habita) conſpiciuntur & gentilitiis colorib. depicta, in archiuis capituli religioſè adſeruari teſtatus Chopinus. Huius porrò ſodalitij Equites, dictante Tilio, omnis fortunæ periculorúmque inter ſe ſocij eſſe tenebantur, amici certi, adiutoréſque in omnem neceſſitatem, neque armis poterat alter alterum infeſtare. Verum præclariſſima Andium ſtirpe huius Regis morte exſtinctâ, pariter & nobiliſſimum hoc inſtitutum finem cœpit. Quæ cauſa fortaſſis vt ordinis leges ſeu conſtitutiones non facile reperias, ſiue quod Andegauenſium

hiſto

A hiſtoricus omiſerit, ſiue quod Rex tot bellis implicitus, omnia pro nutu concepta, ad finem perducere non valuerit.

Noſtra verò ætate Illuſtriſſ. Marchio de Tyrace ſpectatæ fortitudinis heros, vt ſiculorum & Andegauenſium Principum præclara inſtituta renouaret, quo maior Turcicæ potentiæ fama inerebreſceret : eò maiorem gloriam in præſens, nomen in futurum militaribus viris parari, glorioſiſſimæque de Barbaris victoriæ præmium adpeti cenſeret : nouum Equeſtrem ordinem & ſignum militare apud Siculos inuexit. Cui non pauci nobilitatis primates & ſummi ſtemmatis adoleſcentes nomen dedêre ; quibus inflammandis inſtituit ille velut pancratium in quo gymnicis certaminibus tyrocinia belli agerent, diſcerentque in ludicra pugna, veram pro Chriſto fortiter & imperterritè pugnare: eâque ratione Turcis quotidie imminentibus, non ſolum ad inſulam inuadendam, ſed Italiam proximam vaſtandam intercluderet. De his plura apud Rodulphum Boterum, in magno Franciæ Concilio cauſarum patronum, *l.2. ad an. 1595.*

ORDO NAVALIS SIVE COCHLEARIS.

Fuit priſcis ſeculis Francorum gens naualis & pyraticæ artis exercitatiſſima, ſi Latino Pacato, Sidonio Apollinari, ac B. Rhenano credimus. Placuitque genti, vt quamcunq; ſibi regionem B vrbis condendæ, quieti deligerent, hoc ſacro nautico honori & antiquitati memorabile ſymbolum nauis ampliſſimæ, dicaretur. Quod quidem eâ ſorte inſignita incomparabilis & Regalis, Pariſiorum Lutetia ſibi vetuſto nomine vel in hunc vſque diem etiam vendicat, ita ſcribit : *Claud. Paradinus in ſymbolis heroicis.* Neque verò abſurdum eſt, hoc ipſum illos à Gepidis, idem antea quoque vſurpantibus, per Germanicum Oceanum claris, vſurpaſſe : Regeſque deinde Francorum tot tranſmarinis expeditionibus ante alios præcellentes, ſibi quaſi proprium (vt in numiſmatibus S. Ludouici nauis & concharum inſigne videre eſt) reſeruaſſe, ſodalitiumque ſacræ cuiuſdam militiæ inſtituiſſe, quod nonnulla inſignia duas nigri coloris naues in campo aureo, ſimilemque vnam in galea clypei exhibentia, & priuato cuipiam ordinis Cochlearis Equiti fortè perfamiliaria paſſim oſtendere cernuntur, quibus præterea circumdatum eſt collare aureum, ex cochleis in ſinu ſemilunarum rubei coloris collocatis ſabrefactum. Quod nempè Reges ij ſæpiſſimè glorioſiſſimos de Barbaris triumphos reportarint, Imperiique Orientalis ſigna, nocturno illo C lumine ſplendentia, eripuerint. Illam enim ſemilunam Turcarum (quod genti ſolenne militiæ ſignum : quaſi Romanis aquila eſt) originem à Byzantinis habuiſſe conſtat, teſte omnis antiquitatis vindice *Iuſto Lipſio*, qui primùm illud apud nobilem virum Augerium Giſlenium Buſquium Legatum Byzantinum, & in aliis nummis obſeruaſſe tradit, *in Epi. Quaſt. l.1. Cur Luna in labaris Turcarum.* In quorum ſcilicet parte Luna media eſſet, cum inſcriptione Byzantion. Itaque vt Athenienſium noctua, aliarum gentium aliud inſigne fuit, ſic Byzantiorum Luna, quam magnus ille Rex magno Chriſtiani nominis malo, in ſigna ſua tranſtulit ſignum victæ gentis, penes quàm Orientis imperium eſſet. De hoc ordine conſulendus Ioannes Feronius qui catalogum ordinum Equeſtrium à Regib. Gallię erectorum collegit, & ad nobilitatis Franciæ decorem, Principum virorum manibus non indignum reliquit.

ORDO EQVITVM S. MICHAELIS
APVD GALLOS.

Præclarum illum morem, vt proceres torque aureo inſignirentur D à Romanis ad Francos traduxit Ludouicus XI. cum vt ait *Gaguinus*, Kalend. Auguſt. An. 1469. ordinem D. Michaëlis Ambaſiæ inſtitueret, nouiſque iterum ſtatutis an. 1476. Pleſſij augeret: ſymboli loco, ſuos inſigniens torque aureo, cochleis (quæ Romanis Senatoribus turgentes in lacertis prominebant) inter ſe hærentibus, & D. Michaëlis, cacodæmonem è cœlo deturbantis imagine appenſa: additoque emblemate *Immenſi tremor Oceani.* Prouocatus vtiq; exemplo patris ſui Caroli VII. cui pro inſigni bellico, huius Archangeli fuit effigies, cum primitias potiſſimum inaugurationis celebraret Rotomagi, ſumptum : id adeoque ſancitum in ſingulos Reges ab illuſtri, vt aiunt, miraculo, ſeu præſentia D. Michaëlis in prælio ad pontem Aurelianenſem : hoſtes Anglos, vrbemque à dira oppugnatione arcentis ac propulſantis. Initio verò fuit cohors quædam triginta ſex regni procerum, inculpatorum equitum, dicta à D. Michaële, ſocietatis præſide : quibus Rex ipſe primus adnumerari voluit, eodemque quo ordinem inchoauit momento, ſolenni luſtratione XV. Heroas in eundem adſumpſit. E Qui porrò huic ſodalitio nomina dant, in verba Principis adiguntur, eoque neminem moueri conſtat, niſi hæreſeos aut proditionis reum peractum, aut ſignorum deſertorem. Quando verò agebatur de aliquo in demortui locum eligendo, non ſuffragiis, ſed tabulis (*βαλλώτας* Veneti vocant à verbo Græco *βάλλειν*) electio fiebat. Quæ obſignatæ in peluim conijciebantur, quibus à Cancellario numeratis, qui plures tuliſſet in collegium cooptabatur, hac verborum formula à Principe prolata : Te ordo Fratris (ita enim viciſſim ſe appellare ſolent Equites) & Sodalis loco habet, eaque ratione te torque hoc donat, faxit Deus eum diutius geſtes. Deinde in perpetui amoris teſtimonium, ſingulos exoſculatur, iſque mos fuit, in collegium Sodales adlegendi. Eſt & ſuus huic Ordini Cancellarius, Theſaurarius vt vocant, caduceator ſeu fæcialis, cui à D. Michaële nomen eſt, & ſcriba qui equitum præclare geſta litteris & memoriæ perpetuæ mandaret. Eo numero legimus exauthoratum Ludouicum Luxemburgum, vnum ex illis maiorum gentium Torquatis Equitibus, de quo conchyliato honore abrogato, publicè in Grauia Lutetiæ ſumptū ſupplicium. F Moris enim Regibus, munus hoc etiam in externos Principes conferre, in honoris & beneuolentiæ indicium : qui ſi eorum hoſtes velint ſe profiteri, per internuntios torquem remittunt, vt omni ſacramenti religione ſoluti, alteri Principi ſtrenuam operam nauent. Quod ſæpè hiſce noſtris temporibus contigit. Et an. 1559. Philippus Hiſpaniarum Rex Gandaui Equitum aurei velleris concilium celebrans, ordinis torquem Octauio Parmenſium Duci, quem ille accepto à Rege Gallorum conchyliati ordinis inſigni, ſuperiorum bellorum tempore abiecerat, reſtituit. Huius ordinis ſtatuta & leges ex magno conſtitutionum volumine regni Francorum, vt refert *Tilius l.5. de Rebus Gallicis*, mandatæ ſunt typis, & vulgari lingua paſſim circumferuntur à *Franciſco Sanſonino* & aliis, de quibus conſule *Petrum Matthæum & Franciſcum Modium, in hiſtoria Ludouici X. l.5.* qui comitia ordinis & ceremoniarum ſolemnia ab Henr. II. an. 1548. celebrata, perquam copioſè perſequitur *in Pandectis Triumphalibus tom. 1. lib. 2.*

ORDO EQVITVM S. GEORGII IN
CARINTHIA.

A Rudolpho Habſpurgenſi, qui primus Imperatorij faſtigij decus in familiam, ſceptris, regniſque fatalem intulit : vndecim G ex Gente Auſtriaca Imperatores eximiæ omnes maieſtatis numiſmate à Rudolpho II. auguſtiſſimi nominis Principe nuper complexos, numerat Germania. Quos inter Fridericus III. haud poſtremas tulit. Is ad Turcarum Hungariæ, Styriæ, Carinthiæ, viciniſque prouinciis imminentium arma depellenda, Equitum S. Georgij ordinem prudenter inſtituit. Cuius quidem Magiſtro generali regiam ſedem in Milleſtadio, Carinthiæ oppido, amœniſſimo loco deſignauit, & Principis honorem adiecit. Huic & Nouæ ciuitatis in Auſtria Epiſcopum, in rebus vt loquuntur temporalibus, itemque Canonicos eâ de cauſa in arcem poſtea tranſlatos : eadémque D. Georgij rubra cruce, (quæ plana & ſimplex gentilicios clypeos occupare ſolet) ſignatos. Et ne quid ad ſplendorem deeſſet, toparcharum Cranichbergenſium, recens cum familia extinctorum caſtra ac prædia, in vitæ aulæque ſubſidia, liberaliter addidit. Nimirum Trautmanſdorfium, Scharfenecam, & S. Petronillæ prædium : in quo Carnunti vetuſtæ vrbis ruinæ exſtant. Quorum prouentibus non mediocriter adiuti S. Georgij Equites, Chriſtiani nominis zelo incenſi, non rarò virtutis ſuæ contra Selymum, Solymannum alioſque Eccleſiæ H hoſtes, fidem fecêre. ☞ *Vide Lazium lib. 3. Rerum Viennenſium.* Bernardus item Luceburgius in libello de ordinibus militaribus, memorat ordinem militum S. Georgij ab Alexandro VI. Papa, & Maximiliano Imp. aduerſus Turcas itidem inſtitutum, Cruce aureâ cum corona in circulo aureo pro inſigni attributa.

ORDINES EQVITVM A SVMMIS PONTIFICIBVS INSTITVTI.

Summi Pontifices, quorum auctoritate cæteri toto orbe Chriſtiano ordines militares erecti, varia Equeſtrium virorum collegia inſtituerunt : quæ hiſce ferè titulis celebrantur: vtpote Equites Chriſti, S. Spiritus, S. Petri, S. Pauli, S. Georgij, Pij, Lauretani, S. Antonij, Iulij, Lilij, & id genus alij : viri aut de Eccleſia, aut Republica Chriſtiana bene meriti: & quos in album ſuum cooptatos, Pontifices annuo cenſu ſolent honorare & crucis inſignibus colore diſtinctis condecorare.

A

EQVITES CHRISTI.

Chriſti Equites crucem rubram, qualem in Luſitania eiuſdem nominis equites ferè gerunt, limbo aureo incluſam, præferentes, à Ioanne XXII. inſtitutos memorant Franciſcus Turapha, & Ioannes Confetius in priuilegiorum mendicantium collectione.

Equites S. Spiritus, qui vulgò in vrbe fratres hoſpitalis S. Spiritus nuncupantur, cruce candida in veſte, aut chlamyde inſigniuntur. Ioannes item Axorius Equeſtrem ordinem Sanct. Spiritus in Saxia ponit, de quo & *Nauarrus de regul. conſil.* 70. Anno 1520. Leo X. inſtituit collegium militum S. Petri aduerſus Turcas, communes Chriſtiani nominis hoſtes, vti Alfonſus Ciaconius in Pontificum & Cardinalium hiſtoria commemorat: quod idem feciſſe ſeu confirmaſſe traditur Paulus III.

Et Poncetum quendam poſt varias peregrinationes ad vrbem venientem, à Pontifice S. Petri torque donatum, tradit Aug. Thuanus: & Franc. Schottus, S. Petri & S. Pauli Equites in Itinerario ſuo Italiæ recenſet. Paulus vero Merula Coſmographus CCCC. S Petri Commilitones: S. Pauli CC. in familia Pontificis degentes enumerat.

B S. Georgij Equites ab Alexandro VI. inſtitutos narrat *Bernardus Lucemburgius, in libro de armorum militarium myſterijs:* quibus Crucem auream cum corona in circulo aureo pro teſſera attribuit.

Pius IV. P.M. Equitum ſodalitium, Pij appellatorum anno 1560. inchoauit: adeoque cenſu opimo dotauit: & Vrbem domicilio attribuit. Numerus primum 375. Equites habuit ad 535. deinde auctus, teſte Ciaconio. Qui ferè cum ſeculares ſint, primò equites aurati à Pontifice creari ſolent, nonnulli etiam Comites palatij Lateranenſis, cum poteſtate creandi doctores in omnib. facultatibus, & notarios publicos, legitimandi ſpurios, & alia pro arbitrio ſtatuendi. Inſigni item Apoſtolicæ ſedis priuilegio cautum, quo pios iſtos Equites aliorum quorumcumque Principum equites, nominatim Imperiales, & S. Ioannis, ſiue Melitenſes, præcedere voluit. Suntque ij domeſtici familiares ſeu Papæ, vt vocant commenſales, qui cum in publicum prodit conopeum, ſiue thronum, quo Papa ſuffertur, cum cæteris Principum legatis, geſtare tenentur.

Xyſtus V. qui Lauretanam D. Virginis celeberrimam ciuitatem, in Epiſcopalem, & Eccleſiam in cathedralem erexit, ducentorum Lauretanorum equitum ordinem inſtituit, anno C 1586. Pontificatus ſui quarto, qui poſtmodum, vti tradit Alfonſus Ciaconius, alios ſexaginta adiecit.

Eſt & aliud Romana in vrbe genus Equitum S. Antonij appellatorum, qui plerumque ſunt natione Galli & quamuis gladio minimè accingantur, Equitum tamen numero cenſentur, crucemque cæruleam in chlamyde, quam commiſſam vocat Lipſius, quæ forma examuſſim eſt in T. littera, vnoque ore omnes cum cruce componunt, præferunt.

Adſtruunt etiam picturæ, in quibus paſſim hodie videas D. Antonini vetuſtiſſimi monachi penulæ, & manui aſſui, aut imponi hanc crucem. An quia Ægyptius ille vir? quibus iam olim notum & inter ſacra hoc ſignum? Certè in obeliſcis, qui inde Romam vecti, ſculptum ſic vidiſſe ſe teſtatur Lipſius: cum annulo tamen, vel anſula per ſupernè, nec ſatis ſolidè ſe ſcite, ad quam rem aut vſum. In penula autem & veſte monachorum Crux, imò & cruces fuère, ſi rectè capimus Nicephorum Gregoram: qui ſic de Andronico Imperatore monacho nouello: Supernè rubrum prætulit diuinæ crucis ſignum, infernè nigrum. Duas diuerſi coloris cruces videtur dicere, niſi tamen vnam intelligit ſic diſtinctam. Quod mano autem tolerint. hodieque in Æthiopibus ſiue Abyſſinis ille mos ſit, vt auctor *Damianus à Goës in illorum rebus. Et Ioannes Metellius* D *in ſuo ſpeculo orbis terrarum,* adſtruit, Æthiopes, ſeu Abyſſinos, qui Presbyteri Ioannis, (vt vocant) imperium agnoſcunt: habere religionem militarem, quæ ſub protectione eſt Sancti Antonij. Ei vnoſquiſque nobilitate clarus paterfamilias, ex tribus vnum filium, excepto primogenito deſtinare poteſt. Ex his ſeliguntur XII. Equitum millia, qui Regi excubant. Finis huius religionis eſt Imperij fines defendere reſiſtereque hoſtibus fidei, Ioannes item Azorius, vbi de Militibus agit, meminit Equitum S. Antonij Vienneuſis, in Gallia, & extra Galliam.

Sed de præcipua ipſa nota crucis, dignum aliquid notâ Eccleſiaſticæ noſtræ hiſtoriæ prodiderunt, *Ruffinus.* Signum hoc Dominicæ crucis inter illas, quas dicunt ἱερατικὰς id eſt, E ſacerdotales litteras habere Ægyptij dicuntur, velut vnum ex iis, quæ apud illos ſunt litterarum elementis, cuius litteræ ſeu vocabuli hanc aſſerunt eſſe interpretationem *Vita Ventura.* Quam & ſignificationem dat *S. zomenus,* & idem *Suidas.* Atqui & à lingua argumentum petit *Lipſius,* ſed noſtrâ: quod Belgæ hodie bacillos, in hanc formam, quos ægrorum brachiis ſuſtentaculum ſubiicimus, vocent ipſa Latina voce *Crukas,* & litteram & Crucem T. nobis repræſentent.

De inſignibus verò militaribus qua Pontifices Maximi Principibus deferre conſueuerunt, adeundus *Stephanus Pighius.*

SYMBOLA ET ORIG.

ORDO CRVCIS BVRGVNDICÆ IN REGNO THVNETANO.

Carolus V. immortalis gloriæ Imperator, & omnium retro Principum, qui virtutis viâ ad imperium contendère, exemplar lucidiſſimum: Cum memorabili illa expeditione Africana, regnum Thunetanum Muleaſſis imperio expulſo Hariadeno Ahenobarbo reſtituiſſet: paludamentum, quo Tunetem victrici pompa ingreſſus eſt, Burgundicam crucem F (ea enim in bellis vſus, aut faſcia punicei coloris decuſſatâ, quod & Burgundicæ domus inſigne contra Saxonem dimicaturus geſſit) fortè referebat. Quo inſigni, vt erat animo regio qui beneficiis, de quocunque hominum genere benè mereri ſtuderet: primarios quoſque proceres virtutibus non minus quàm gentilitiis imaginibus clariſſimos, ob præclaram de barbaris partam victoriam, donauit ipſo B. Magdalenæ ſacro die: anni 1535. hora die decima, Mercurij, nempe, vt à curioſis obſeruatum tradunt. Cuius ſcilicet planetæ figura in equeſtri illa teſſera ab vna parte expreſſa conſpiciebatur: ab altera verò dicta Crux Burgundica, adiuncto chalybi igniario, ſcintillas ex ſilice extundente, & inſcriptione *Barbaria.* Quo nomine vulgò nuncupatur omnis illa ditio, quâ regnum Thunetanum (eo enim Cheriſij potentiſſimi vtriuſque Mauritaniæ, Maroci, & Feſſæ, expulſis Merinenſibus poſtea potiti ſunt) continetur. Teſtimonium vtique eximium nunquam interituræ gloriæ, quod tam fortium virorum operâ nationes illas barbaras ſubiecisſet. Quod verò de Cruce Burgundica, quam & Andreanam vocamus, ex duobus baculis decuſſatim coniunctis dicitur, non dubium eſt, id eſſe vetus ſignum G Crucis Sancti Andreæ, quem gens Burgundica patronum colit: & cuius ſe clientem hâc teſſera profitetur legatur. *Gretſerus tom. 3. libr. 5. cap. 1. Molanus lib. 3. de Imag. cap.* 51. Qua & vſum ferunt Ioannem Intrepidum, qui Ambianum vocatus, à patruo Biturgium, ac nepote Andium Duce, bellum ciuile inter Aurelianenſes & Burgundiæ ſopire conantibus: ſupra forium, vbi diuertebatur, limen ſuperum, in modum Burgundicæ Crucis, duas collocari iuſſit tranſuerſas haſtas: hanc ferrea acie rigentem: alteram obtusâ cuſpide innoxiam: ſignificans bellum, pacemque ſe proponere: eligerent, quod luberet. Quod idem crucis ſymbolum Ioannem in Franciam reuerſum prætuliſſe paſſim teſtatur Petrus Matthæus *in hiſtoria Ludouici XI. lib.* 1. Carolus item Pugnax Ludouicum XI. Crucem Burgundicam in armis ferre, adeòque ſigna ſua in Eburones ſequi coegit. Sed cur baculis decuſſatim poſitis, & truncatis, vt vocant, ramis, crucem hanc exprimant Principes: non autem lignis dolatis, è qualibus cruces fieri ſolitæ. Credunt id factum, poſtquam Duces Burgundiæ, cœperunt eſſe Brabantiæ Duces, ac per hoſce baculos ſignificare voluiſſe, ſe ſuccedere veteribus illis Carolo Magno, Pipinis ac aliis Franci ſtemmatis principibus, quo- H rum in Landen, in Herſtal, & à Principio in Stockheim genus floruit. Alij, quos audire memini, & videbantur loqui ex antiquariis, incrementum hoc cepiſſe autumant, tum demum, quando ſtemma Auſtriacum eſt vnitum Burgundico. Verum enim conſtat cognomen familiæ Maximiliani I. & maiorum eius fuiſſe Vanden Smck, vt antiqua diplomata ab iis ſignata prætendunt.

Truncatis autem & è lauro ſæpius fuiſſe baculos cum erumpentibus flammis (quod ij inter ſe colliſi, *teſte Plinio,* ignem reddere ſoleant) docent tabulæ *Petri Memmens* Equitis S. Sepulchri: qui victricia Caroli V. arma, non minus cum ventis, quàm barbaris ipſis conflictata ſecutus, Tunetanæ & Algerianæ expeditioni interfuit. Quo factum, vt

Imper.

A Imper. eidem ob egregia in Burgundicum nomen merita, nauatæ fortiter operæ præmium, ad gentilitia maiorum inſignia (quæ ſunt decem cubi ſeu ſcaci argentei, nigrique alternatim variati, & caput caninum in galea eiuſdem coloris) in inferiori ſcuti parte auream Crucem Burgundicam ſiue S. Andreæ (diplomatis verba ſunt) viridis coloris truncatis ſeu mutatis vtrinque ramis deferendam, & poſteris tranſmittendam dederit, aliiſque militaribus donis ornauerit. Quod vero ad ignitabulum attinet, referunt id ad Philippi Boni parentem, ipſúmque Philippum Aurei Velleris baltheo decorando, idem poſtea adſumpſiſſe. *Petrus* item *Matthæus in hiſtoria Ludouici* Vndecimi dicit ſpolia ſeu vexilla, quæ infelici illa Caroli Audacis ad Nanceium pugnâ, in eius Regis manus deuenêre, igniario ad duos ſtipites adfixo fuiſſe notata. In nonnullis autem Burgundicorum gentilium ditionibus publicè videre eſt emblemata ſiue ſymbola aulæis, aut ædium ſacrarum feneſtris vitreis expreſſa, vbi ſignorum loco ſunt aliquot ſilices igniarij & cardui ſiue alterius pungentis herbæ ramoli cum apophtegmate, *Nul ne s'y frotte*, quaſi dicerent, & illud Regum Scotorum, de Cardui ſymbolo: Nemo me impune B laceſſit, aut ſuſtine & abſtine: Eſtque penes me antiquum à quodam Burgundico procere de Nobilitate & gentiliciis inſignibus conſcriptum autographum, dicto emblemate *Nul ne s'y frotte* ſignatum. Et *Ob de Bourgone*, & iterum *Nul ne L'approche de Bourgone*, in fine libri ſubſcriptum. Videtur itaque antiquitus ſolis ſilicibus igniariis ſymbolum Burgundicum conſtitiſſe, minax & cladis indicium, ſi quis impeteret Burgundos: poſteaque addita fuiſſe ferramenta chalybea igniaria, maioris etiam terroris ac perniciei ſignificandæ gratiâ: ne chalybe quidem domandum ſilicem, ſi affricetur: ſed ignem erupturum qui vicina inuadat: verum in armorum regibus, quorum id munus, diſcutiendum relinquo. Ad ſacra enim potius referendum exiſtimant. Vti enim diuinus ille genius, petram, cui ſacrificium Gedeonis impoſitum erat, virgula ſua percutiens, ignémque eliciens, holocauſtum conſummari fecit: eodem prorſus diuini cultus amore, & auitæ contra hoſtes tuendæ Religionis, nec non eximiæ in patriam charitatis zelo Principes Burgundicos duci debere teſtatus eſt Philippus Bonus: cum ferrum illud & petram ſaxeam, cum C vellere Gedeonis, intactæ ſcilicet Virginis matris ſymbolo: ordini ſuo militari decorando attribuit.

ORDO EQVITVM S. STEPHANI,

IN ETRVRIA.

Coſmus Medicæus Florentinorum Dux ingentis animi & profundæ prudentiæ princeps, qui potentiſſimi tota hodie Italia imperij in ea familia confirmati, fundamenta iecit. Cum rebus ſuis firmandis, & Senatum vrbi, ſuperiorum temporum incuria ac belli recentis ruinis deformatæ, curam non ſegnem impendiſſet: eodem ferè tempore, quo ordo Liuonicus extinctus eſt, vt felicis ad Marcianum prælij, quod eius fortunas, oppreſſis etiam libertatis vindicibus, veluti in Etruria fundauit, memoriam renouaret: & eadem opera littus Tyrrhenum à Turcarum & pyratarum excurſionibus tueretur, claſſemque ad expeditiones contra Mahumetanos ſuſcipiendas, non ſolum rebus neceſſariis, ſed & hominibus rei maritimæ gnaris optimè inſtructam haberet, & imitationem, inquam, Hieroſolymitani ordinis, an. 1560. Militiam S. Stephani Pontificis & martyris, quod pugna Marciana III. Non. Sextilis, qui dies ei ſacer eſt, incidiſſet, D ſtatutis ac legibus (quæ à Franciſco Sanſouino recitantur) conditis inſtituit, vt à Pio IV. confirmaretur, impetrauit, qui & complura priuilegia militaris illius collegij ſodalibus indulſit, diplomate ea de re. Non Quintilis condito. Atque inter alia, vt milites coniugati ac etiam bigami penſiones annuas vſque ad CC. ducatorum ſummam ex ſacerdotiis percipere, atque ad alias ſacras perſonas transferre: Item vt de bonis tam fundi quàm mobilib. quomodo & vndecunq; quæſitis liberè teſtari, etiam inter ſpurios & illegitimos filios poſſent, quartâ eorum ordini ſeruata. Huius militiæ ſibi ac ſucceſſoribus ducibus, principatum ſumpſit Coſmus, cum poteſtate legibus à ſe conditis, addendi, detrahendi, abrogandi, & interpretandi: quâ ipſe & filij eius poſtea vſi ſunt, templumque Equitibus, ac domicilium Piſis attribuit. Pro inſigni autem geſtant crucem rubram Rhodienſium cruci neutiquam diſſimilem, at prætexta aurea ornatam. Suntque inter eos vti & apud E Melitenſes, & Hiſpaniæ milites Spadiferos præter Equites etiam Sacerdotes, itemque Seruientes, vt nuncupant, & Donati, aliquo tamen diſcrimine: Donati enim non quadrimembrem, ſed trimembrem præferunt crucem, ſuperiore ſtipite ſublato, Melitenſium ferè inſtituta ſequuntur, etſi viuant ex præſcripto regulæ S. Benedicti, quod addit Paulus Moriſus & à matrimonio non arceantur, caſtitatem nempe coniugalem ſolummodo profitentes.

ORDO EQVITVM SANCTI SPIRITVS.

Tredecim Francorum Reges Chriſtianiſſima protulit Valeſiorum familia, nec non ante nouum aſſumptum cognomen, trecentis continuis anni Gallici imperij habenas feliciſſimè moderata eſt, ac per ſecundum, tertium ac quartum nato filios, Andium nimirum proceres, quorum virtus & ingenium ad imperia natum videbatur, gubernacula regni Angliæ, Siciliæ, Neapolis, ac Hungariæ diutiſſimè tenuit. Ab eo denique tempore, quo Hugo Capetus eius gentis conditor, regio inſigni potitus eſt, nullam Capetici ſanguinis familiam tamdiu variis nationibus, quam Valeſiorum præfuiſſe comperiemus. Quod nomen non fuit ex primaria aſſignatione, cum hac ſtirpe communicatum: ſed præcipuum fuit nomen eius Aurelianenſis: ſic & Ludouicus XII. Franciſcus I. F & poſteri Valeſiorum cognomen tenuerunt. Poſt Sanctum enim Ludouicum, Principum Francorum minores natu filios, aut ex regnis & dominiis accedentibus: aut ex legibus matrimonij, varia ſibi vſurpaſſe cognomina, variaſq; inde dimanaſſe ſtirpes, tradunt Gallici annales. Eæ ferè ſunt: Borbonia, Valeſia, Eboracenſis, Alenconia, Andia, Burgundica, Bituricenſis, Aurelianenſis, ex qua proceſſit Comitum Angoliſmorum progenies: quib. omnibus extinctis, tranſlatâ in Valeſiam familiam regni ſucceſſit, Deus Henricum III. Valeſium poſtremum ſupereſſe voluit, qui nouis auſpiciis imperium ad Borboniam feliciter hodiè regnantem, tranſmitteret: æternumque pietatis Chriſtianæ, & Regiæ magnitudinis monumentum poſteritati relinqueret. Is maior palparum Imperator tot reb. geſtis clariſſimos, reiectis omnibus competitorib. ad Poloniæ regnum potentiſſimum, ipſo die, quo in Apoſtolos ſacrum flamē cœlo igneſcentibus linguis dilapſum eſt (& quo eundē natū ferunt) honorifice vocatus. Eodemq; rurſus anni inſequentis feſto, quo & Carolus IX. frater humanis G exemptus eſt, Gallico imperio auctus, obſoleſcente conchyliató ordine, ob communicatum permiſctè indignis hominib. nouum Equitum collegium à ſe inſtitutum, ac nomine S. Spiritus (cuius numini omnes actiones & conſilia, fortunatiſſimis & glorioſiſſimis aucta ſucceſſibus referebat) nuncupatum, ſolenni, luſtratione prid. Kalend. Ianuar. celebrauit Pariſiis, in Baſilica Auguſtinianorum Eremitarum: moriſque inde recepti eſt, vt inaugurationis initium ducatur vltimâ die anni deſinentis à priuilegiis ſerotinis in dicto cœnobio: alterâ, quæ annum renouat, inauguratio peragatur: Cuius formula digna, quæ his ſuis, conceptiſque verbis referatur. Ordo (præfatur Rex, ſummus Magiſter) hoc te paludamento ſui fraterni contubernij inuoluit, ad propagationem & columen fidei orthodoxæ, & Catholicæ Religionis (exinde torquem ceruici imponens) Manu Regia, noſtræ militiæ teſſeram accipe, ſacri Pneumatis torquem, ſit tibi in iugi memoria ſeruatoris Chriſti paſſio, cuius ſymbolum, crucem veſtibus inſuendam tibi præcipimus, annuat Chriſtus, ne quam fidem votis & ſacramento oppignoraſti, fallas: ſi ſecus feceris, ex albo militiæ expunctus indictas H decretis ordinis pœnas experieris. Centenario numero abſolutum collegium, in eo comprehenſis, Rege ordinis principe, IV. Cardinalibus, IV. Antiſtitibus Eccleſiaſticis, magno Eleemoſynario, Cancellario, Præfecto ceremoniarum, Magno Theſaurario, Graphiario, Feciali, Oſtiario, Commendatorū nomine dicti Equites, quod ab initio conſtituiſſet Rex ex opimioribus cœnobiis, detractis ampliſſimis vectigalibus, commendas ad Hiſpanienſium exemplū creare, conſilio ante quadriennium à Cardinali Lotharingo, ſtatim atq; in regnum venit, ſumpto; quo mortuo, Rex apud Pontificem crebrò per oratores ſuos egit, vt cœnobiorum bona, commendis illis, auctoritate ſua interpoſitâ, attribui pateretur, nam cum ordinem ad Religionis Catholicæ Apoſtolicæ Romanæ amplificationem, & ſectarij veneni extirpationem inſtitutum eſſe: Idque Equitum præcipuum iuſiurandum eſſe. Quod cum re-

A clinante ſacro ordine impetrare non potuiſſet, nomen nihilominus manſit. Equites, S. Spiritus commendatores, ſtatutis (quæ in vnum volumen à Barnaba Briſſonio Parlamenti Lugdunenſis præſide congeſta ſunt) Decembri proximo promulgatis, appellati ſunt: vt ex eo quid Regi ab initio conſilij fuerit, poſteris conſtet, videantque qui poſt nos erunt: ne, quod ab ipſo tunc fruſtra tentatum eſt, ſub ſucceſſionibus eius exitum aliquando ſortiatur. Singulis porrò Equitibus pallium nigrum holoſericum, liliorum florib. flammis, aliiſque ex auro & argento heroicis notis intertextum attribuit, & torquem aureum ex liliis, flammarum congerie circumdatis (quibus Henricus IV. caſſides aliaque Victoriarum trophæa addidit) tribuſque diuerſis matheſeos ſignis elaboratum: cuique Melitenſis formæ crux, columbam præferens, adhæreret, inaugurationis ſolenni die geſtandum adiunxit. Cæteris vero feriis, lutei, ſeu crocei coloris crucem holoſericam veſtibus adſutam: in bello verò argenteam; alia inſuper collo innexa penſili cærula faſcia. Quæ omnia ea moderatione princeps inſtituit, vt antiqua D. Michaëlis ſolennia è faſtis non eraderet: nam etiamnunc torqui militiæ ſacri pneumatis adduntur. Et qui vtriuſque militiæ candidati exiſtunt, ex vno latere con- B chyliatam teſſeram, ex altero vero columbam prætendunt: atque in Rituali Henricianæ inſtitutionis indictum, vt poſtridiè quam torques maior ſacri flaminis imponatur, D. Michaëlis minor ſuſcipiatur.

ORDO EQVITVM SACROSANCTI SANGVINIS
REDEMPTORIS IESV CHRISTI
apud Mantuanos.

Vincentius Gonzaga Mantuæ IV. & Montis ferrati II. Dux, nequid ad ditionis Mantuanæ antiquitatem ac vetuſtatem, deeſſet, in nuptiis filij ſui Franciſci, cum Margarita Sabauda, Caroli Emanuelis & Catharinæ Auſtriacæ Sabaudiæ Ducum filia anno CIↃ. ICↃVIII. celebratis, Religioni orthodoxæ in primis tuendæ ac propagandæ, illuſtre viginti Equitum collegium Paulo V. Pont. Max. adprobante inſtituit. In honorem, inquam Sacroſancti ſanguinis Redemptoris noſtri Iesv Chriſti, cuius guttulæ aliquot vt habet *Martyrolog. Rom. 15. Martij & Facius lib. 3. Cant.* à S. Longino Centurione & martyre, vt traditur collectæ, Mantuæ in D. Andreæ baſilica cum parte Spongiæ Dominicæ eiuſdémque Apoſtoli reliquiis, magnâ religione adſeruantur. Harum enim guttularum numero ternario expreſſarum notas cum inſcriptione: C Nihil Isto Triste Recepto, ordinis teſſeram conſtituit. Intemeratum ſcilicet Redemptionis humanæ pretium, halthreoque ex telis aut virgulis aureis, valido ligamine connexis, igniſque ſuperimpoſitis, alternatim interterrante ſententia, ex Pſalmo Dauidico LX. deſumpta, *Domine probaſti*, adiunxit: Quo quidem nobiliſſimos, ſymbolo infractum reb. aduerſis animum, fidem, concordiam inuiolabiliter ſeruandam commilitonibus propoſuit, iuxta illud Ouidij:

Scilicet vt fuluum ſpectatur in ignibus aurum:
Tempore ſic duro eſt inſpicienda fides.

Baltheum illum equeſtrem ipſe Vincentius Dux, filio Ferdinando S. R. E. Cardinale tradente, in palatij ſacello, feſto Pentecoſtes die, primus accepit, & vetuſtis Gentis Gonzagæ inſignibus (quæ Sigiſmundus IV. Imp. cum Ioannem Franciſcum primum Mantuæ Marcionem in D. Petri foro, ſuo ipſe ore 10. Kal Octobris 1433. pronuntiaſſet, quatuor aquilinis pullis nigris, candido in clypeo, ad crucem rubram, hinc inde ſparſis exornauit) rei & magnitudini poſteris teſtandæ gratiâ adiici voluit. Idem Cardinalis auctoritate Pontificis parentem ſuum ordinis eius Principem renuntiauit. Eſtque is honos ad D ſucceſſores vnà cum imperio æternum tranſiturus. Dux porrò ſacris ſolemni ritu peractis, in D. Andreæ Baſilicâ Franciſcum filium natu maiorem, & viros inſuper quatuordecim nobiliſſimos equeſtri ſuo collegio adſcripſit, ſingulóſque torque aureo, quem ordinis dixi teſſeram, donauit. Horum nomina ne poſteritas ignoret pete ex Friderici Follini triumphis, Italico ſermone conſcriptis, & ex Originibus Equeſtribus Auberti Miræi viri ſcriptis & legationibus pro Repub. Chriſtiana ſuſceptis, clariſſimi.

EQVITES APVD TVRCAS ET INDOS.

Fuit apud Turcas & barbaros receptum Militaris honoris auctoramentum; quo titulo Selymus II. Turcarum Imper. Gentilem Belinum, ob inſignem in arte pingendi excellentiam, Conſtantinopolim euocatum in Equeſtrem ordinem cooptauit, & inſigni torquis aurei donauit. Verum an Chriſtianus ab infideli creatus eques pro legitimo haberi debeat E in dubium reuocare videtur *Franciſcus Sanſouinus*.

Principes certè Chriſtiani, infideles Equeſtri honore haud dedignati fuère: certumque ſe auctorem comperiſſe adfirmat, *Hieronym. Gurita, libro ſecundo, Rerum Aragon.* qui prodiderit Bernardum Porterium Iacobi 14. Aragoniæ Regis legatum, miſſarum ſolennib. Alexandriæ celebratis, Babyloniæ Soldani filium, patris rogatu, militari cinctum auctoramento, Regia Aragoniæ nomine decoraſſe, vt narrat *Anton. Beuter. lib. 2. cap. 45.*

Sic Ferdinandus cognomento Sanctus, Mahometem expeditionis contra Hiſpalim ſuſceptæ Comitem, capta vrbe & Equitem creauit, & inſignibus Caſtellæ cum duobus ſerpentum capitibus donauit, quæ Granatæ Reges deinceps ſeruarunt cum antea claues cyaneas in ſcuto argenteo, Reges Andaluſiæ pro inſignibus geſtarent: eaque re ſignificabant ſe Gadium, & tractus maritimi potentes, quaſi claues propagandi, per occaſum imperij in poteſtate habere. Claudius etiam Faucetus in originibus ſuis Gallicis, citat librum cæremoniarum, quibus Hugo Tabotius Eques regni Hieroſolymitani vſus traditur, cum Saladinum Ægypti Soldanum, decus militare expetentem, equeſtri cingulo adornaret.

In Americano noui orbis tractu, qui nouæ Hiſpaniæ nomine F indigitatur, *Tecuytlorum* equitum militiam in honore habitam tradunt rerum indicarum ſcriptores, & inaugurationis ſolennia à magno Sacerdote celebrari ſolita, eo ferè ritu; vt Sacerdos tyroni nares, tygridis oſſe, & aquilæ roſtro acutiſſimo perforaret, quo tygridum & aquilarum inſtar, ferociâ & fortitudines in bellis anteſtare doceretur.

In regno peruuiano Equites ſunt vulgò *Oreiones*: quos Auriculares dicas, appellati: & quos ex primariis Regiæ ſtirpis ſatrapis (*Ingos* vocant) eligere ius erat. Apud hos tenerrimas aurium partes perforatas, & bacillis ſiue annulis aureis onuſtas, prætendere, ſummum habebatur equeſtris dignitatis ornamentum. Vti & apud Europæos aurum in auribus geſtare, nobilitatis decora ſunt. Adeò vt & ipſi Hiſpani nobiles, quos alti ſanguinis ſtemma non decorares, ſtigma iſtud articulare, & notam equeſtrem non recuſarent: qua ſuſcepta, aliud nomen etiam aſſumere ſolebant. Quæ omnia fuſius apud Hieron. Romanum in Repub. mundi reperias.

Nec mirum apud Barbarós illos eiuſmodi ſtigmatum veſtigium exſtitiſſe, cùm & apud Chriſtianos dudum in vſu fuerit, vt rectè notat *Lipſius in Militia ſua Romana, & Philippus Leydenſis Conſiliarius Guilielmi Comitis Hollandiæ, in Republica cura & ſorte Principatus*, vbi ait. Quarto, ſtigma G id eſt nota publica, imponitur brachiis iſtorum militium, vt ab aliis cognoſcantur, *C. de Fabri lib. 3 lib. 11*. Et ſic quaſi conueniunt in hoc cum ſpiritualibus militibus, qui in capite ſignantur ad differentiam laicorum, *D. Auguſtinus epiſt. 1.* appellat Regium hunc characterem, & *Chryſoſtomus Homilia 3, in 2. ad Corinth.* Sicut militibus ſignaculum, ita fidelibus ſpiritus imponitur, & ſi ordinem deſerueris notus omnibus fias.

☞ *Vide nonnulla horum recenſita à Theod. Zuingero, & in medium adducta in loco de militia. Tit. Diuiſio, §. militis ſacri in hoc Theatro. Quæ quia paulo aliter diſponuntur, & aliorum Auctorum ſcriptis nituntur, vt varietate delectent, non eſſe delenda iudicauimus.*

INSTITVTIO ORDINIS EQVITVM MILITIÆ
CHRISTIANÆ, FACTA A DVCE
Niuernio, anno MDCXX.

Sequuntur ſtatuta Ordinis Equitum militiæ Chriſtianæ, ſub titulo B. Virginis & S. Michaëlis, inſtituti à Carolo Gonzaga Cliuenſi, Duce Niuernio & Rethelenſi, Patricio Franciæ, &c. & Adolpho, Comite Althamenſe, &c. Olmutij, metropoli H Morauiæ, die Sabbathi, 27. Nouembr. 1619. & poſtea recepti & aſſumpti Viennæ in Auſtria, die Veneris 8. Martij 1619. à multis Principibus & dynaſtis diuerſarum nationum in eum finem congregatis.

1. Hic ordo pro baſi habet duo præcipua Legis diuinæ præcepta, *Amare Deum toto corde & totâ animâ: & proximum ſicut ſeipſum.* Scopus ipſius eſt, pacem & concordiam inter Principes & populos Chriſtianos ſancire, & ex infidelium manibus eripere eos, qui ab illis opprimuntur.

2. Omnes Eccleſiaſtici & Laici, cuiuſcunque nationis, in

hunc Ordinem recipi poterunt, modo iis, quæ ſequuntur, qualitatibus ſint prædni.

3. Prima eſt, vt Candidatus huius Ordinis ſit vita & moribus probus, inculpatus, nulla infamia notatus, nec ſupra facultates, quas haberet, obæratus.

4. Altera vt ſit legitimo matrimonio procreatus, exceptis filiis naturalibus Imperatorum, Regũ & Principũ ſupremorum.

5. Tertia, vt probet, ſe nobili genere natum, vſque ad quartam generationem, aut demonſtret, ſe aut patrem ſuum ſupremum militiæ ducem fuiſſe, aut aliam eminentem dignitatem ſuo merito & virtute obtinuiſſe.

6. Quarta, vt annum ætatis duodecimum compleuerit, antequam in hunc Ordinem admittatur, & decimum octauum, antequam aliquod munus ipſi committatur.

7. Hic ordo conſtabit capite, duodecim cœnobiarchis, ſeptuaginta duobus crucigeris, magnæ crucis, commendatoribus & Equitibus.

8. Quoniam fundamentum & ſcopus modo dicti Ordinis deſiderium in quibuſdam præſtantibus & fortibus viris excitare poterit eum capeſſendi, quibus forte deerunt certa & indubitata ſuæ nobilitatis documenta, illi in armorum ſocietatem recipientur, modo aliis, quæ requiruntur, qualitatibus instructi ſint; neque quidquam commiſerint, quod Ordini deroget: atque etiam ſuis meritis & officiis Ordini præſtitis ex gratia ad maiorem dignitatem peruenire poterunt.

9. In hoc ordine diuerſa officia conſtituentur, quorum aliqua Crucigeri magnæ crucis, alia Commendatores & Equites, quædam fratres ſeu ſocij armorum, ſecundum officiorum illorum dignitatem exercebunt: prout ſpecialius determinabitur, in primo Capitulo generali, quod intra triennium celebrabitur, eo loco, de quo inter ipſos conueniet, & qui aptiſſimus videbitur ad electionem ſupradicti Capitis, & aliorum præcipuorum Officialium Ordinis.

10. Qui ſeſe offerent, vt in hunc Ordinem recipiantur, in eum tanquam Equites admittentur, vt poſtea ad alias dignitates euehantur: nihilominus donec Capitulum generale fuerit conuocatum, recipi poterunt cœnobiarchæ, Crucigeri magnæ Crucis & Commendatores, vt Ordo ioris dignis, qui illa munera adminiſtrent, compleatur: ſed poſt illud Capitulum generale nemo, quamuis eminenti loco conſtitutus, aliter quam per gradus modo dictos in eum cooptabitur.

11. Recipiendus in hunc Ordinem, poſt factam exhomologeſin, in templum aut ſacellum à duobus ſenioribus Ordinis, qui in eo erunt, introducetur, & in genua prouolutus, ſiue gladio & pallio ab iiſdem coram eo ſiſtetur, qui Ordinem ipſi conferendi poteſtatem habebit, qui prius ſacramentum, cuius formula ad calcem horum ſtatutorum ſubiicietur, ab ipſo exiget: deinde habitum infra deſcriptum, gladium & Crucem ei dabit, ipſumque amplectens dicet, Recipimus te in Ordinem Equitum Militiæ Chriſtianæ, ſub titulo B. Virginis & S. Michaëlis, vt ipſorum interceſſione S. Trinitas te confirmet in gloria nominis ſui, ad pacem Chriſtianorum, & liberationem eorum qui ſunt oppreſſi ab infidelibus, Amen:

Quo facto Eques ſurget, & duos, qui ipſum comitati ſunt, amplectetur, deinde cæteros omnes Ordinis ſocios, qui aderunt: & à duobus illis ad altare ducetur, vt Miſſam religioſe audiat, & illa dicta communicet.

12. Hic Ordo pro inſigni habebit duas Cruces, vnam auream, cæruleo colore pictam, ad cuius latus vnum erit imago B. Virg. Dominum noſtrum ſuis brachij geſtantis, ad alterum S. Michaëlis: atque hæc crux collo geſtabitur faſcia ſerica cærulea, & auro tres digitos lato, tam à Crucigeris magnæ Crucis & Commendatoribus, quam Equitibus: alteram ex holoſerico cæruleo, auro inteato: in cuius medio erit imago B. Virginis, radiis aureis circumfuſæ, duodecim ſtellis coronatæ, Dominum noſtrum brachiis & ſceptrum dextra tenentis, & Lunam creſcentem ſub pedibus habentis: circa quam erit funis S. Francìſci, & ex quatuor angulis modo dictæ crucis totidem flammæ aureæ prodibunt. Hæc crux ad latus ſiniſtrum pallij geſtabitur tam à Crucigeris magnæ crucis & Commendatoribus, quam Equitibus, ita vt nullum ſit inter illas diſcrimen, niſi quorundam radiorum aureorum.

13. Die qua cæremoniæ peragentur, Crucigeri magnæ Crucis, Commendatores & Equites omnes habitum interiorem gerent candidum, cum gladio argenteo, vagina & zona candida: Crucigeri autem magnæ Crucis ſupra habitum illum candidum dalmaticam ea tela aurea coccineis floribus conſperſa, manicis in medio ſectis, & vſque ad genua propendentem, candido multitio ſuffultã, & ſegmẽtis aureis fimbriatam geſtabunt: cui ſuperiniicient magnum pallium ruſſum cũ ſyrmate, candido ſerico ſuffulto, limbo aureo prætextum, dextro latere apertum à ſummo ad imum, & ad humerum funiculo contorto alligatum, cum fimbriis ea ſerico coccineo & auro. Pallium illud a ſiniſtra attolletur, ne brachium & gladius impediantur. Deſuper obtegetur palliolo ex pellibus armellinis maculoſis, quod vſque ad cubitum deſcendat. Supra illud gerent magnum torquem Ordinis, quindecim finib. S. Franciſci & totidem ſtellis manu aurificis elaboratis contextũ in cuius ima parte Crux aurea, de qua paulo ante diximus, tribus catenulis alligabitur: & in anteriori parte magni pallij altera illa, ea cæruleo holoſerico & auro intexto facta. Pileum habebunt pellibus armellinis maculoſis fartum, cuius ora ex rubro coco dimidium pedem lata erit, aureo limbo fimbriata, quatuor locis pari interuallo diſſectum & vndiq; replicatum: cothurnos geſtabunt ea corio rubro Hiſpanico, qui dimidiam tibiam tegant, & orbiculis aureis ad latera claudantur.

14. Commendatores veſti candidæ imponent Dalmaticã ſericam cærulei coloris, multitio candido ſuffultam, limbo cæruleo fimbriatã: ſupra eam geſtabunt magnum palliũ cæruleũ vndulatum, candido multitio ſuffultum, cum palliolo ea ſerico candido, infra quod magno pallio annectetur crux ea holoſerico cæruleo & auro inteato. Cothurni erunt ex corio Hiſpanico cæruleo, cùm orbiculis ea ſerico cæruleo, eadem forma, quæ Crucigerorũ magnæ crucis. Inſuper geſtabunt pileũ pellitũ ea holoſerico nigro cũ ſpira rotũda ex multitio cãdido.

15. Equites ſupra habitũ candidũ geſtabunt Dalmaticam ex multitio candido, eiuſdem coloris panno ſuffultã, magnum pallium candidum vndulatum, ſimiliter ſuffultum, & palliolũ ſericum cæruleum, infra quod magno pallio annectetur crux ex holoſerico cæruleo, auro inteato: cothurnos cæruleos cum orbiculis ex ſerico cæruleo: pileum ex holoſerico nigro, cum ſpira candida, eiuſdem cum veſtibus modo dictis materiæ.

16. Fratres armorũ geſtabunt in collo ſupradictam crucem encauſto pictam, cum funiculo contorto ea ſerico cæruleo, & ad ſiniſtrum latus pallij crucem ex holoſerico cæruleo, qualis eſt Equitum, exceptis fimbriis & textura auri, quib. carebit.

17. In vnaquaq; prouincia, in qua Crucifer magnæ Crucis & tres Commendatores erunt conſtituti, tria templa vel ſacella locis diuerſis fundabuntur, B. Virgini & Michaëli cõſecrata, in quib. tres ſacellani Crucem Ordinis geſtantes Miſſam omnibus diebus feſtis & Dominicis celebrare tenebũtur.

18. In iiſdem prouinciis erit domus, in qua conuentus habebuntur, quoties negotia Ordinis id poſtulabunt, & ij, qui huius ſunt Ordinis, hoſpitio excipientur.

19. In vnoquoq; duodecim cœnobiarcharum Academia erigetur pro inſtitutione viginti quinque iuuenum Equitum, cùm in bonis moribus, tum ſcientiis & exercitiis honeſtis: qui quando triennium aut aliquanto minus in iis fuerint, iter facere, aut in nauibus Ordinis mari ſe committere tenebuntur.

20. In ſupradictis prouinciis quotannis, ſacro die Iouis, ſex pauperes cærulea veſte, in nomine B. Virg. tres rubrâ, in nomine S. Michaëlis, tres cinereâ in nomine S. Franciſci donabuntur: poſtea Crucifer magnæ Crucis, aut eo abſente ſenior Commendatorum, præſentibus Equitibus prouinciæ, qui in hunc finem conuocabuntur, pedes pauperibus illis lauabit, prandium præbebit, & in menſa miniſtrabit.

21. In iiſdem prouinciis quotannis, die aſſumptionis B. Virginis, ea quindecim pauperibus & honeſtis filiabus delectis tres ſorte legentur, quæ in matrimonium collocabuntur, ſingulis data quinquaginta librarum dote.

22. Qui in hunc Ordinem cooptabuntur ſingulis annis, diebus & feſtis aſſumptionis B. Virgin. S. Michaëlis aut S. Franciſci peccata ſacerdoti confiteri & Euchariſtiam ſumere tenebuntur: ſingulis diebus Sabbathi Miſſam audient, quæ dum canitur, litanias B. Virg. recitabunt, & in caſu legitimi impedimenti eleemoſynas quaſdam pro ſua pietate diſtribuent: adhæc pridie feſtorum B. Virg. à carnibus abſtinebunt.

23. Viduarum & orphanorum peculiarem curam gerent, & Xenodochia ad minimum quatuor feriis annuis, & feſto aſſumptionis B. Virginis viſitabunt, ſi in eo loco ſint, in quo poſſint hoc opus charitatis exercere.

24. Si quis ex ipſis in negotio ab Ordine ipſi demandato capiatur, & in ſeruitutem redigatur, ſumptibus communis ærarij redimetur.

25. Si quis ex Ordine decedat, Secretarius cœnobiarcha- A tus, in cuius diſtrictu obiit, aliis cœnobiarchatibus id notum faciet, vt in ſingulis presbyteri & ſacellani inſtituti ab hoc Ordine Miſſam pro ſalute animæ ipſius celebrent. Sed ſi moriatur in conflictu aut generoſo aliquo facinore pro cultu Dei & miniſterio Ordinis, vt ipſius memoria tanto magis honoretur, ſingularis quædam ac ſolemnis cæremonia peragetur, ad quam omnes Commendatores & Equites à Crucigeris magnæ Cruciæ ſingularum prouinciarum conuocabuntur, ad quam conuenire tenebuntur, niſi legitimum aliquod impedimentum ipſis obueniat. Et ſi facinus, quod perpetrauit, oratione funebri dignum iudicabitur, quidam, qui ſit idoneus, ad eam habendam inuitabitur.

FORMVLA VOTI ET IVRAMENTI, QVOD PRÆSTABITVR SVPER SANCTA EVANGELIA ab eo, qui in numerum Equitum recipiendus offertur.

Ego N. teſtor coram Deo, & iuro per meam Nobilitatem, me inuiolabiliter obſeruaturum ſtatuta Ordinis Equitum Militiæ Chriſtianæ, ſub titulo B. Virginis & S. Michaëlis, cum articulis ſequentibus: B Primo, me omnibus viis licitis & æquis procuraturum pacem inter Principes & populos Chriſtianos, atque etiam cum modò dicto Ordine.

Secundo, me operam daturum, vt Chriſtiani, qui ab infidelibus oppreſſi ſunt, & captiui detinentur, liberentur.

Tertio, me fidem Regi aut ſupremo meo Principi ſeruaturum ſub pœna exauctorationis ab hoc Ordine.

Quarto, me ſemper Crucem, inſigne Ordinis geſtaturum.

Quinto, me prompte ſuperioribus huius Ordinis, in iis, quæ ad miniſterium & incrementum illius pertinent, obtemperaturum.

Ita iuro & promitto.

Præſtito iuramento, qui mandatum ab Ordine habebit, vt Equitem illum recipiat, poſtquam habitum, gladium & Crucem ipſi dederit, verba ſupra articulo vndecimo poſita pronunciabit.

Actum & decretum Olmutzij; die Sabbathi, XVII. die Nouemb. MDCXVIII. Signat. Carolus, Dux Niuernius: & Adolphus Comes Althamenſis.

INSTRVMENTVM ACCEPTATIONIS STATVTORVM SVPRA POSITORVM, AB IIS, QVI primi Viennæ huic Ordini nomen dederunt.

C

Nos infraſcripti, poſtquam in ſupradictum Ordinem recepti fuimus, acceptauimus & acceptamus ſtatuta ſupra poſita, quæ promiſimus & promittimus nos obſeruaturos ſecundum ipſorum formam & tenorem. In cuius rei fidem chirographa noſtra hic appoſuimus, ſigillo noſtrorum inſignium adiuncto. Viennæ in Auſtria, die Veneris, VIII. Martij MDCXIX. ſubſcripſerunt.

Radulius, Princeps Valachiæ.
Iulius Henricus, Dux Saxoniæ.
Samuel, dux, Coreskius.
Albertus, Dux Raziuilius, & multi alij.

Et aliquot poſt diebus Ferdinandus Dux Mantuæ, huic Ordini nomen dans, ſuprapoſitis Statutis ſimiliter ſubſcripſit.

Hic ordo fuit confirmatus Romæ VI. anno MDCXXIV. à Papa Vrbano VIII. præſente Duce Niuernio, qui habitum & Crucem vnà cum multis aliis Equitibus & Dynaſtis illius Ordinis geſtabat: cæremonia fuit peracta à Cardinali Sforcia, fi- D lio Regis Fezani: in eumque Ordinem admiſſi & recepti fuerunt à Pontifice, Marcus Antonius Comes Placentinus, duo Comites Galli, & Baro Polonus.

DISSERTATIO DE ORDINE EQVITVM MELITENSIVM.

ARGVMENTVM.

1. Diuerſa domicilia Equitum Ordinis S. Ioannis Hieroſolymitani, antequam Melitæ ſedem figerent; quam ab Imp. Carolo V. dono acceperunt.

2. Deſcriptio inſulæ Melitenſis, quot milliaria in circuitu ipſius longitudo, latitudo, ſitus, clima, parallelus, & portus.

3. Deſcriptio inſulæ Gozenſis, quæ Melitæ vicina eſt.

4. Solum Melitæ lapidoſum, quod nihilominus arbores fructiferas fert, vt ficus, malos, amygdalos, vites, palmas, goſſipium, roſas, thymum, fœniculum: alit oues, capras, boues, aſinos, mulos, cuniculos, perdices: in eadem ſal & mel conficitur: caret autem aqua dulci: olim catellis melitæis celebrata: immunis eſt à ſerpentibus, ex quo Sanct. Paulus in eam venit: & ex illa ſpecu, in E *qua hic Apoſtolus, cum captiuus eſſet, aſſeruatus fuit, ſaluberrimi lapides contra venenum & morſus ſerpentum ac ſcorpionum effodiuntur.*

5. Qui fuerint mores priſcorum huius inſulæ incolarum, & de ipſorum templis Herculi & Iunoni conſecratis.

6. Ingenium hodiernorum Melitenſium, ſimile Africanis forma veſtium: indoles mulierum, earumque oblectamentum tempore hilariorum, religio & piæ ceremoniæ in Quadrageſima.

7. Prouentus magni huius inſulæ Magiſtri: opes Ordinis, quæ conſiſtunt in ærario, & commendatitiis poſſeſſionibus per totum orbem Chriſtianum ſparſis.

8. Vires eiuſdem, quæ in munitionibus, quas tenet, & equitum virtute ſitæ ſunt.

9. Deſtructio & diuiſio Ordinis in tres partes, ſtatuta de receptione in hunc Ordinem, & quæ ceremonia in illa obſeruentur.

10. De priuatione habitus, quando aliquis inſigne crimen aut graue delictum admiſit: & quibus ritibus reo reddatur habitus, quando veniam impetrauit.

11. De longo pallio Ordinis, & quibus diebus Equites illud geſtare teneantur.

12. De valetudinario & eius præfecto, Medicis & aliis pretio F *conductis, vt ægrotos curent. De eorundem ſepulturis & exequiis.*

13. De quæſtoribus & procuratoribus rei numariæ, conſeruatoribus theſauri, auditoribus rationum, eorumq; poteſtate & officio.

14. De Capitulo generali, cuius ſit illud conuocare, quibus ceremoniis id fiat, & quæ in eo negotia tractentur.

15. De Capitulis prouincialibus, quæ ſingulis annis habentur, & quis ordo in illis obſeruetur.

16. De forma adminiſtrandæ iuſtitiæ & exercendorum iudiciorum: de duplici Senatu, & iudicibus, qui in eo præſunt & aſſident: de calculis ſuffragiorum publica audientia, & forma iudicij, quod vocatur Obſeruatio.

17. De obedientia, quam omnes, qui illum Ordinem gerunt, magno Magiſtro præſtant: huius dignitas, excellentia, potentia, iura & priuilegia: quæ ſint poſſeſſiones commendatitiæ ipſi aſſignatæ, de quibus pro arbitrio diſponere, & eas, cui lubet, conferre poteſt.

18. De officio Præfectorum, Pannariorum, magni Conſeruatoris, Archimarſchalli, Archimandritæ Eccleſiæ Melitenſis: eorum ſtipendia: & in quem finem hæc officia fuerint inſtituta.

19. De electione magni Magiſtri, & ceremoniis, quæ in ea obſeruantur.

20. De iis qui vel apti vel inepti ſunt ad poſſidenda bona commendatitia, & ad quos pertineant ea, quæ ex illis acquiruntur. G

21. De viſitatione poſſeſſionum commendatitiarum, quæ fit ſingulis quinquenniis.

22. Negotiationes, teſtamenta, donationes, & plura alia Equitibus interdicta.

23. Quæ ſint crimina, propter quæ Eques habitu priuari poteſt.

24. De Epiſcopo Melitenſi, qui ſubeſt Archiepiſcopo Panormitano: de cultu diuino, ieiuniis & abſtinentia, ad quæ Equites Melitenſes & fratres Ordinis ſunt obligati.

Equites Ordinis S. Ioann. Hieroſolymitani, Rhodo à Turcis eiecti an. MDXXII. pridie Natiuitatis Domini poſtquam illam inſulam ducentis & duodecim annis tenuiſſent, Cretam primum appulerunt, vbi aliquandiu commorati ſunt: deinde partim Venetias, partim in alia loca Italiæ ſe contulerunt.

Cum aliquandiu Venetiis & aliis Italiæ locis hæſiſſent, facultatem à Duce Sabaudiæ impetrarunt, vt ſibi liceret Nicæam ſe recipere, & ibi domicilium ac ſedem conſtituere: idque eo facilius, quod Turcæ & Mauri in Africa & Barbaria omnes oras atque vrbes maritimas Chriſtianorum inuadebant & deprædabantur.

Poſtea conſilium ceperunt Syracuſas in Siciliam ſe transfe- H rendi, quod locus ille Græciæ vicinior eſſet: quandoquidem rumor erat, Turcam in Italiam, ac præcipue Siciliam & regnū Neapolitanum irruptionem eſſe facturum. Tandem Imperator Carolus V. Inſulam Melitenſem ipſis donauit, vt in ea ſedem figerent, tanquam loco commodo ad impediendum, ne Turca cis eam fines ſuos prolataret, & cogitata perficeret.

Antequam vero in hac narratione vlterius progrediar, ſciendum eſt, tria olim loca fuiſſe Melitæ nomine inſignita: nam fuit vna in Græcia prope Marathonem: altera in Cappadocia, non procul ab Euphrate: & hæc tertia, de qua nunc verba facturi ſumus.

2. Melita inſula diſtat à Sicilia circiter ſexaginta millibus

paſſuum

A paſſuum verſus promontorium Paſſaranum,& ab Africa plus quam ſexaginta grandibus milliaribus marinis: quod multos mouit, vt eam inter Europæ inſulas numerent.

In circuitu triginta parua milliaria complectitur: in longitudinem viginti, in latitudinem duodecim paſſuum millia patet.

Iacet in mari Africano, à Septentrione promontorio Paſſarano in Sicilia, à meridie Africæ & Tripoli in Barbaria, ab Occidente Inſulæ Lampaduſæ, & ab Ortu Mari Mediterraneo obiecta. Longitudo ipſius à Peloponneſo ducitur, & in principio quinti climatis & octaui paralleli ſita eſt, ſub altitudine circiter triginta trium graduum.

Multos habet portus, ſed duos præ aliis inſignes & multarum nauium capaces, quorum vni Marzamuſetto nomen, alteri Marzaſirocco. Hos portus efficiunt ſinus, qui in inſulam ſe effundunt,& in introitu ſunt anguſti, ſed ſuperato oſtio dilatantur,& ex quibuſdam partibus Inſulæ peninſulas efficiunt, quæ longe in mare excurrunt, & inſulæ paruo terræ ſpatio adhærent.

Habet præterea portus S.Georgij,Benarati, S.Pauli,Antoſegi,Muggiari & Marzaſcalæ,qui ſunt tuti.

B In prominenti terræ angulo, inter duos paruos ſinus, (qui alios minores ex ſe gignunt,inprimis, qui ad dextram eſt)porrecto,Equites non ita pridem nouam vrbem condiderunt, eo loco,vbi antehac S.Elma ſiue Herma fuit,eique nomen Valettæ, magni Equitum Magiſtri, qui hunc locum fortiſſimè contra Turcas defendit,impoſuerunt.

In alio angulo S.Michaël & caſtrum conſpicitur. In media fere inſula & inter paruas peninſulas vetus ciuitas apparet, quam Diodorus à Carthaginenſibus conditam refert, olim commendata ab optimo panno, qui ibi conficiebatur.

3. Inſula Gozenſis eadem eſt, quam nonnulli ex veteribus Glocon nominant,& alij,in quibus Strabo, Gaudon. Portus ipſius inter Occidentem & Meridiem ſitus eſt, & milliari plus minus à Melita diſtat.

Continet in ambitu viginti millia paſſuum. In ea arx eſt, quæ ad Equites pertinet. Ex hac inſula Turcæ anno MDLI. tria hominum millia abduxerunt.

QVALITAS.

4 Huius inſulæ ſolum vbique fere lapidoſum eſt, ſed lapide molli,& ad opus facili ac commodo. Terra ſex pedibus ſupra lapidem eminet. Illud tamen ficos, malos, amygdalos,

C vites & alias arbores fert, inprimis palmas: vites ſunt rariores,palmæ ſteriles: frumentum & lignum ex inſula & Sicilia aduehitur.

Quidquid producit, eximium eſt, & præſtans, vt goſſypium, fructus & flores,inprimis roſæ,thymus, fœniculum, & quidam cardui agreſtes, qui ſunt apti ad veſcendum, & hunc præterea vſum habens, quod incolæ iis loco lignorum vtantur.

Magna etiam illic ouium,caprarum,boum,aſinorum, mulorum, cuniculorum & perdicum copia naſcitur.

Habet quoque ſuas ſalinas,in quibus ſal conficitur.

Mel hic optimum paratur: goſſypium eſt molle,exile & admodum candidum.

Fructus ſæpe bis in anno colliguntur,inprimis hordeum & goſſypium.

Aquæ dulcis, cum ex aëre tum è terra promanantis, penuria laborat: ea,quam incolæ habent, maxima pars ex pluuiis hybernis colligitur.

Nam aquæ dimidia parte ſalſæ ſunt, & magno æſtatis ardore ſiccantur,qui etiam homines adurit & infuſcat; adeo vt eiuſdem fere ſint coloris cum Mauris in Africa.

D Quapropter quidquid in hyeme & autumno naſcitur vegetiorem colorem habet, & elegantius eſt, quam quod æſtiuo tempore prouenit.

Olim etiam catellis mælitæis, quibus fœminæ delectantur, celebrata fuit.

Ventis non minus quam calori,vt diximus,expoſita eſt.

Hoc in ea ſingulare eſt, quod ex quo Paulus ſolum illius triuit, nullum genus ſerpentis in ea reperiatur, quamvis prius ſerpentes in ea fuerint;ſicut ex Actis Apoſtolorum colligitur: & ſcorpij, qui alibi ſunt noxij, & in hac inſula propter immenſos calores non minus aut etiam magis, quam vllo alio loco eſſe debeant, eos non lædunt,qui illos manibus tractant.

Præterea Deus peculiarem vim rebus ſenſu deſtitutis indidit,vbi viri ſancti hoſpitium habuerunt.

Nam lapides ex ſpecu, in qua S. Paulus captiuus aſſeruatus fuit,effoſſi,per Europam circumferuntur, & magnam vim E habent contra ſerpentes, eorúmque morſus, inprimis contra venenum ſcorpionum & viperarum, & hæc fruſtula rupis, S.Pauli gratia appellantur.

MORES ANTIQVI.

5. Cum Romani hanc inſulam Carthaginenſibus eriperent, Melitenſes omni ex parte beati habebantur, propter commercium diuerſarum gentium,& varias artes, quæ in hac inſula exercebantur. In pretio erat pannus Xylinus,qui hic conficiebatur: vnde Cicero Verri luxum & delicias Melitenſes non aliam ob cauſam, quam propter veſtes, quibus indutus erat obiecit. Interim verum eſt, Melitenſes olim fuiſſe admodum delicatos & voluptatibus deditos: ſicut & mulieres ipſorum erant præmolles & libidinoſæ. In hac Inſula rex Battus Didonem & Annam ſororem ipſius excepit: & Phalaris, tyrannus Agrigentinus in Sicilia,intimus erat Melitenſibus,& eos crebrò inuiſebat.

Appianus Alexandrinus ait,Cæſarem Melitenſes,cum defeciſſent, magno & difficili bello ſuperaſſe, quod maris potentes eſſent, & excurſionibus omnia loca infeſtarent,ac cæſis infantibus,reliquos captiuos venundarent. Quoniam igitur tanto labore illos domuit, eos magnis opibus & viribus inſtructos fuiſſe oportet: ac licet,victis Carthaginenſibus, à Romanis ſubacti fuerint: tamen recollegerunt ſe, & viribus ſu- F periores iugum Romanorum excuſſerunt.

Iunonem colebant, fuitque illic antiquiſſimum templum, in quod omnes vicini populi donaria magni pretij inferebant. Templum quoque Herculis habuerunt, cuius ruinæ etiamnum extant. Certum præterea eſt,incolas huius inſulæ amicitiam cum Siculis plerunque coluiſſe.

MORES HODIERNI.

6. Incolæ admodum feroces ſunt, & Aſſotum ingenium referunt. Nihilominus religioni Catholicæ vehementer ſunt addicti,& contra Turcas pro defenſione patriæ fortiter geſſerunt. Tenuiter admodū victitant propter exiguos inſulæ prouentus. Omnes S. Paulum ſingulari affectu & religione colūt.

Fœminæ ſunt elegantes & venuſtæ,domibus incluſæ, pro antiqua loci conſuetudine, & quod viri ſupra modum ſint zelotypi & ſuſpicaces. Nunquam prodeunt, niſi velato capite:& pleræque ſunt religionis obſeruantiſſimæ prout omnia cum feruore & vehementia agunt,adeo vt ſi in vitiū inclinent,nullum non flagitij genus committant,& ſint inſigniter improbę. G

Lingua Melitenſium Africanæ ſimilis eſt,exiguo diſcrimine. Vtraque autem eſt corrupta, & à vera lingua Arabica, quæ in libris reperitur, & cuius vſus eſt tantum circum Mecham, prorſus diſcrepat.

Multa habent Mahumetana mancipia,in quæ ſunt ſatis duri & inclementes: quanquam longè maior eſt Mahumetanorum in Chriſtianos,quos in ſua poteſtate habent, aſperitas.

Equites,vt ſunt diuerſarum gentium,ita ſunt diuerſorū morum. Magna eſt ipſorum auctoritas,& liberè omnibus iis vtuntur,quæ ſunt in Inſula. Inprimis qui præ aliis excellunt,animi cauſa faciunt quidquid volunt,nemine repugnante. Tempore hilariorum mille excogitant honeſtorum exercitiorum genera. Quidam choreas agunt,alij pernicibus equis ad annulum decurrunt,nonnulli ad repagula dimicant: ſunt,qui munitiones excitent, aliis eas propugnantibus, aliis oppugnantib, ſed tempore Quadrageſimæ nihil illis eſt religioſius.

Die Iouis ſanctæ hebdomadæ magnus Magiſter lauat pedes compluribus egenis: deinde illis ad menſam diſcumbere iuſſis varios cibos octodecim miſſibus apponi curat, quibus poſtremum ferculum, plurimis aureis & argenteis nummis re- H fertum, ſuccedit: quorum ſinguli tantam copiam accipiunt, vt affatim habeant, vnde toto anno ſe ſuſtentent. Poſtquam his pauperibus ſua manu miniſtrauit, allatis ab Equitibus magnæ crucis ferculis, Noſocomium ingreditur, & ipſemet ægrotis victum præbet ex argentea ſupellectile.

OPES.

7. Quod hæc inſula ex ſuo goſſypio & aliis ſimilibus rebus,quæ in ea naſcuntur,colligit,id in ea,quæ ipſi aliunde afferuntur,impendit. Nihilominus magnus Magiſter,qui huius inſulæ prouentu fruitur, quotannis decem ducatorū millia ab illa accipit:& vt tanto liberalior erga vnumquemq; eſſe poſſit, ſingulis annis ex ærario aliquot aureorum millia ipſi ſuppeditantur: præterea in vnaquaq; natione poſſeſſionem habet commendatitiam,quæ magnum ipſi vectigal reddit. Præterea ſi Equites aliqua præda potiantur, illius decima pars ipſi

cedit,

A cedit. Conſtat autem quouis anno exeunte ipſos multa ex iis, quæ hoſtibus eripuerunt in rationes referre.

Ordo ipſe eſt ditiſſimus propter magnum numerum opulentarum poſſeſſionum commendatitiarum, quas per totum orbem Chriſtianum tenet.

Ex omnibus, quæ inde proueniunt, atque ex prædis, quas Equites in ſuis excurſionibus agunt, ærarium ipſorum valde locupletatur.

Quoniam etiam continuum bellum cum Chriſtiani nominis hoſtibus gerunt, æquum eſt, vt dignis ſuorū laborum præmiis fruantur, quæ ipſis Principum liberalitate obuenerunt.

Ob hanc cauſam omnes præfecti cœnobiarchæ & cōmendatores quotannis Capitulo prouinciali ſuorum bonorum ac redituum rationem reddunt, & canonem, quem debent ærario publico Ordinis, ſecundum æſtimationem poſſeſſionis commendatitiæ, quam adminiſtrant, pendunt: & conſtitutus eſt exactor ex Equitum numero, qui cum quotannis feſto Ioannis Baptiſtæ colligit.

Sciendum eſt, præterea, nullum ad huius Ordinis profeſſionem recipi, quin ius tranſitus, quod vocant, publico ærario ſoluat quod centum quinquaginta aureis pro Equite & B centum pro fratre miniſtrante æſtimatur. Si poſt tranſitum illi non ſoluantur, is, qui eos in Ordinem recepit, pro iis ſatisfacere tenetur, quamcunque diſpenſationem proferat; qui vero ſatisfecit, ei ius antiquitatis non poteſt denegari. Exuuiæ Equitum defunctorum cedunt etiam ærario publico, niſi forte habuerint auream aut argenteam ſuppellectilem, quæ apta ſit vſibus Eccleſiæ, cui res huiuſmodi lege lata à Deodato Gozonenſi, magno Magiſtro, dedicatæ ſunt. Verum quando Officiales, qui magnum Magiſtrum ſectantur, vt Diæceta, Caſtellanus & alij Equites, qui ei miniſtrant, ſatis concedunt ipſorum bona & exuuiæ non rediguntur in ærarium, ſed magno Magiſtro cedunt.

VIRES.

8. Inſulæ Melitenſis aditus omnes tam prouide circumcluſi, & loca omnia tanta induſtria munita ſunt, vt non ſolum difficile ſed ferme impoſſibile ſit, excenſionem inuitis incolis in eam facere, aut ea facta progredi, aut aliquod operæ pretium facere. Verum omnibus munitionibus virtutem Equitum, qui in ea habitant, longe præfero, quorum, ſicut etiam fratrum miniſtrantium & militum, qui illic ſunt, tanta eſt animi fortitudo, vt, quamuis exiguo ſint numero, ingentem exercitum C profligare poſſint: cuius rei præclarum documentum ediderunt, cum maximum Turcarum numerum ante arcem S. Elmæ trucidarunt, quamuis inſtar manipuli tantum eſſent.

Tantum autem abeſt, quemquam illos domi inuadere, vt contra ipſi quotidie in Græciam verſus Rhodum & in Africam excurrant, ac ſæpe Conſtantinopolim proxime accedant. Multas habent triremes inſtructas, quadringentorum aut quingentorum militum capaces, quarum ſingulis ſedecim tormenta imponunt: nec vlla eſt militaris annona, quæ ipſis deſit. Denique omnibus adeo ſunt formidabiles, vt à multis iam annis nemo eos in ipſorum inſula aggredi auſus ſit.

POLITIA.

9. Tria ſunt genera eorum, qui hoc Ordine comprehenduntur: quidam ſunt Equites, quos nobili ſtirpe prognatos eſſe oportet; nonnulli ſunt presbyteri; alij denique fratres miniſtrantes appellantur.

Presbyteri, cruce ſignati, diuiduntur in conuentuales, & in eos qui ab obedientia nomen habent. Fratres miniſtrantes vel armis vel officiis miniſtrant: ex quibus poſteriores non poſſunt ad honores militares promoueri, quemadmodum priores.

Nam fratres, qui armis miniſtrant, habitum accipiunt, & D idem profitentur, quod Equites, atque idem iuramentum præſtant, neque vlla eſt inter hos & illos differentia, niſi ratione nobilitatis: & quia fratres illi miniſtrantes non ſunt nobiles, ad dignitatem maioris Crucis & officium archimandritæ, præfecti aliaque inſigniora munera non admittuntur.

Interim poſſeſſiones commendatitias tenent, & locis ad Ordinem pertinentibus præficiuntur, ſimúlque ad pecuniæ adminiſtrationem & ad viſitationem locorum, quæ ad Ordinem pertinent, adſciſcuntur: cum alij miniſtri non poſſint in numerum Equitum recipi non magis quam presbyteri, ſiue conuentuales ſiue Obedientiæ. Statuta de recipiendis equitibus huiuſmodi ſunt, quæ ab Hugone Reuelio, magno Magiſtro, lata fuerunt.

E Nulli ſpurij in hunc Ordinem recipiantur, niſi cum conſenſu Capituli generalis, exceptis iis, qui ex aliqua illuſtri familia procreati ſunt.

Præterea inter legitimos & nobiles nullus patre Iudæo, Marrano aut Mahumetano natus, etiamſi ſit filius Principis in hunc ordinem admittatur.

Neque in eo locum habebit, qui prius alium Ordinem profeſſus fuerit. Hæc tamen lex non ſemper obſeruata fuit.

Nam Canonici S. Sepulchri auctoritate Pontificis huic ordini vniti fuerunt, quamuis ſub alio quam magno Magiſtro profeſſi fuiſſent.

Adhæc ære alieno obrutus non magis quam matrimonio copulatus huius Ordinis capax eſt. Nec admittitur, qui homicidium commiſit, aut crimen aliquod infame. Habitus nulli datur infra annum decimum octauum.

Nihilominus magnus Magiſter ſex pueros ex quacunque natione eligere poteſt, & eos creare Equites, modo ſint nobiles: ſin minus, poteſt eos recipere in numerum fratrum miniſtrantium, vt arma tractent, & illos omni miniſterio eximere: ſed oportet, vt ad minimum ſint quatuordecim annorum: & his poteſt ius antiquitatis auferri in ordine poſſeſſionum commendatitiarum.

F Qui vult recipi eum oportet eſſe ſanum, & membris bene compoſitis, ac labori aptum. Oportet autem, vt prius probet, ſe eſſe nobilem nomine & inſignibus, eiuſdem linguæ & præfecturæ cum ea, in cuius hoſpitium ſiue contubernium vult recipi. Nam Melitæ certa ſunt domicilia ſiue receptacula, in quæ vnaquæque lingua coit, cibi capiendi, & linguis conferendi, hoc eſt de negotiis domeſticis conſultandi gratia. Poſtquam igitur aliquis ſua documenta edidit coram iis, qui ab Archimandrita & conuentu prouinciæ, in cuius contubernium recipiendus eſt, ſunt deſignati, ſolemni ritu recipitur: habitum autem ſolius magni Magiſtri auctoritate accipit.

Habitus Equitum eſt pallium nigrum, cum candida cruce, ex antiquo ſtatuto magni Magiſtri Raymundi Poij: tamen in colore pallij diſpenſatur ſecundum loca & tempora, modo quoad crucem ſtatutum obſeruetur. Hoc autem de religioſis accipiendum, qui arma ferunt, non de aliis. Qui in numerum profeſſorum huius Ordinis vult recipi, eum oportet ante omnia delictorum confeſſione conſcientiam exonerare: deinde longa toga indutum abſque zona coram altari procumbere, & cereum ardentem manu tenere, Miſſam audire, & ſacram hoſtiam accipere. Quibus peractis ſe ſiſtit coram fratre, à quo G recipiendus eſt, genibus ipſius aduolutus, à quo humiliter petit, vt ſe in fratrum ſocietatem & in ſanctum Ordinem Hoſpitalium Hieroſolymitanorum admittat. Ibi nonnulla ipſi proponuntur, quæ obſeruare debeat poſtquam fuerit receptus. Interrogatus, an hæc omnia præſtare velit, annuit. Tum qui eum recipit, pergit, & quærit, an alio aliquo voto ſe obſtrinxerit, an fidem coniugij alicui virgini aut mulieri dederit, aut an cuiuſquā ſit ſeruus. Nam ſi vno horum trium aſtringatur, reiicitur: ſed ſi liber ſit ab omnibus, is, qui eum recipit: aperit Miſſale, quod ipſi offertur, & acceptis duabus manibus eius, qui profitetur, illas ſacris paginis imponit eodemque tempore ipſum hæc verba proferre iubet: voueo, & promitto Deo, beatæ Virgini Mariæ, & S. Ioanni Baptiſtæ, me diuina gratia & auxilio ſemper obſequentem fore ſuperioribus, quos Deus & Ordo mihi præficiet, & deinceps victurum caſtè, & nihil proprietario iure poſſeſſurum.

Poſt hæc recipitur, Miſſale oſculatur, eoque accepto illud ſupra altare reponit, quod etiam oſculatur: mox librum recipit, cúmque in obedientiæ teſtimonium ei, qui ipſum [illegible], affert. Is accepto pallio nigro, candidam crucem Prof[illegible] oſtendens, quærit, an non credat, hoc eſſe ſignum crucis, cui H Dominus noſter IESVS Chriſtus propter peccata noſtra affixus fuerit. Ille agnoſcit, & crucem oſculatur. Tum is, qui eum recipit, accepto pallio, crucem ſiniſtro lateri pectoris ipſius applicat ipſumque oſculatus, ait: Accipe hoc ſignum in nomine SS. Trinitatis, beatæ Virginis Mariæ, matris Dei, & S. Ioannis Baptiſtæ, pro incremento fidei, defenſione nominis Chriſtiani, & miniſterio pauperum. Crucem huic loco applicamus, vt eam ames toto corde, & vt tua dextera eam defendas, eámque defenſam integram tuearis. Nam ſi in pugna contra hoſtes IESV Chriſti fugies, & crucem derelinquas, ac ſacrum ipſius inſigne, tu quoque hoc ſacro ſigno merito priuaberis, & tanquam membrum putridum ex noſtro cœtu reſcinderis.

A His dictis, pallium vinculo ipſi adſtringit, dicens: Suſcipe iugum Domini noſtri, quod lene eſt & mite, & inuenies requiem animæ tuæ.

Quo facto ipſe & omnes alij Equites qui adſunt, eum oſculantur, multis præfatiunculis recitatis, quæ libris ſtatutorum huius Ordinis continentur: quibus cauetur, ſi quis contra formam præſcriptam recipiatur, is, qui eſt Eques, fiat frater miniſtrans: qui miniſtrat armis, miniſtret officio: & ſi ſit ſacellanus, fiat frater obedientiæ, nec poſſit vnquam poſſeſſionem commendatitiam obtinere, neque ad vllam dignitatem Ordinis aut adminiſtrationem bonorum eiuſdem peruenire.

Ex Presbyteris & ſacellanis nemo recipitur, niſi prius anni integri ſpatio miniſtrauerit, vt vitæ ipſius, & an ſit ad hoc officium idoneus, experimentum fiat atque eo ſpatio ſumptibus ex ærario Ordinis ſuppeditatis alitur.

Non licet Equitibus alium fratrem propria auctoritate recipere, quam ſacellanum, quando in ipſorum Eccleſiis aut ſacellis locus aliquis vacat: nec alios, quam miniſtros officij, qui ipſis in poſſeſſionibus eorum commendatitiis miniſtrent: atque hos oportet eſſe probatos, & à Capitulo Prouinciali commendatos, cui offeruntur, aſſignato ipſis certo ſtipendio, pro
B victu & veſtitu.

Sunt præterea Confratres & donati in Ordine, qui non eadem vouent, quæ fratres, ſed tantum promittunt, ſe amaturos Ordinem, & quod ab eo dependet, & ipſius commodum omnibus viribus procuraturos, & ſuperioribus proditores & homines ipſis noxios, quoſcunque deprehendent, indicaturos. Hi pro eo, quo ducuntur, pietatis affectu ſportulam ſuam Ordini conferunt: quemadmodum ſolent ſodales in ſodalitio, vt bonorum ipſius participes fiant.

Nihilominus non licet Cœnobiarchis, Caſtellanis, Præfectis aut aliis inter Commendatores & Equites quemquam in numerum Confratrum abſque magni Magiſtri mandato recipere: quod ſi quis id faciat, priuatur ſuo habitu, & recepti in catalogum Confratrum non referuntur, nec vllis priuilegiis fruuntur, quibus alioqui Donati frui ſolent.

Donati integram crucem non geſtant, ſicut omnes ij, qui profeſſi ſunt: ſed ipſorum crux tres tantum ramos habet, qualis conſpicitur in habitu religioſorum ſancti Antonij, vbi ſuperior pars crucis eſt ablata: quod ſi non obſeruent, priuilegiorum ſuorum fructu priuantur.

10. *Habitus priuatio hoc modo fit.*

C Magnus Magiſter aut legatus ipſius diligenter inquirit de crimine, cuius aliquis arguitur: quo cōperto, ſi videat, ad extrema progrediendum eſſe, accuſatio coram cœtu, qui pulſu campanæ conuocatur, inſtituitur, & crimen coram reo proponitur, qui per magnum hipparchum in conſeſſum adducitur.

Accuſatione propoſita, magnus Magiſter, qui primas partes tenet in Conſilio præfectis mandat, vt rationem habeant (nam hoc genus loquendi vſurpatur in iudiciis huius Ordinis) eorum, quæ contra reum proferuntur, & iudicium exerceant ſecundum Deum & rationem, & ſecundum laudabilem & antiquam Ordinis conſuetudinem.

Secundum hæc magnus Magiſter aliquem iudicio præficit, & ſimul virum bonum conſtituit cauſæ cognitorem, qui cauſſam agat coram iudicij præſide: & reo licet reſpondere & ſe defendere, qui crimen vel fatetur, vel negat.

Si fatetur gratiam petit: nunc iudex relatione ad magnum Magiſtrum & cœtum facta, ter pro reo intercedit; cui ſi magnus Magiſter, poſtpoſita legum ſeueritate, gratiam facere vult actio ceſſat: ſed ſi pergat pœnam expoſcere iudex in locum ſecretum concedit, vt de cauſa amplius deliberet, &
D quod ſtatuta præcipiunt, exequatur.

Sed ſi reus factum neget, teſtes, probationes & elogia in ipſum allata producuntur: atque ita conuictus vel propria confeſſione vel probationibus, damnatur in Conſilio, vt habitu priuetur.

Quo facto, cauſæ cognitor vocatur, cui ſententia: quæ lata fuit, ſignificatur. Hic reū hortatur, vt iudices ſequatur, qui magnum Magiſtrum in pleno cōſenſu adeunt. Eo reus venit, plenus lacrymarum, & veniam orãs: pro quo etiã iudices & omnes, qui adſunt Equites apud magnū Magiſtrum deprecantur.

Quod ſi id facere recuſent, ſed inſtent, vt ſententia pronuncietur, ter reperito mandato, vt iudicij præſes ſecundum legem iudicet, ille, præſente reo, ſententiam exauthorationis pronunciat, & damnat reum, qui fuit conuictus criminis, quod ipſi fuit intentatum.

Damnatus, vt aliquam gratiam obtineat, & Magnum Magiſtrum ad miſericordiam commoueat, ad ipſius pedes ſe abii- E
cit: ante quem ſtat hipparchus, qui ipſius aut legati mandatum expectat: Tum alter ex ipſis reum ita compellat: Quoniam tuis factis te indignum reddidiſti ſigno Crucis & noſtro Ordine, in quem propter priores tuas virtutes receptus fueras nos ſecundum leges & conſtitutiones noſtras, ad laudem bonorum & terrorem improborum, te priuamus habitu noſtro & fratrum noſtrorum ſodalitio indignum declaramus, ex quo te eiicimus & reſcindimus, tanquam membrum putridum, corruptum & contagioſum.

Ibi hipparchus, in magno Magiſtro adſtat, habitum reo hoc modo aufert. Ad primam iuſſionem manum tantum rei pallio admouet: ad ſecundam, vinculum, quo pallium corpori eſt alligatum, diſſoluit: ad tertiam, pallio reum exuit, dicens: Pro auctoritate mihi à ſuperiori data, hunc nodum ſoluo, & aufero abs te gratum Domini noſtri iugum, quo te indignum reddidiſti.

Quo facto ex mandato magni Magiſtri reum ducit in carcerem, qui ipſi eſt perpetuus, ex quo fuit exauthoratus.

Eædem propemodum cæremoniæ adhibentur contra abſentem, qui citatus non comparuit.

Quamuis autem iudicium hoc matura deliberatione, nec ſine F
euidentiſſimis probationibus exerceatur: tamen non eſt vſque adeo rigidum, quin reo gratia fiat, ſi certa pœnitentiæ ſigna edat.

Poſtquam igitur reus ſatis longo tempore carcere fuit detentus, ſi ſummum in ipſo deſiderium emendandæ vitæ appareat, ipſi ignoſcitur, & habitus hoc ritu redditur.

Magnus Magiſter aut ipſius legatus pulſu campanæ cætum conuocat: vbi cum magnus Magiſter, præfecti & alij ordine conſederunt, magnus Magiſter aut ipſius legatus captiuum adduci iubet, qui habitu ſæculari, interdum ſola interula indutus ab hipparcho, qui ipſum habitu ſuo exuerat, adducitur, fune collo inſerto, pro criminis magnitudine, & manibus vinctis, quibus cereum ardentem tenet. Hoc ſtatu ante magnum procumbit, quem humillime rogat, vt habitum ſibi reddat atque in Ordinem & ſodalitium fratrum ſe recipiat, proteſtatus ſe deinceps fore hominem frugi, nec quicquam contra regulam quam profeſſus, ſit admiſſurum.

Mox magnus Magiſter reſpondet. Quamuis tua delicta nos ante hæc coëgerunt, vt, te habitu priuaremus: tamen propter ſpem, quam de tua emendatione concepimus, habitum tibi
reddimus, crimen ignoſcimus & te in fratrum noſtrorum ſo- G
dalitium rurſum admittimus.

Quare ſis frugi & caue ne deinceps occaſionem habeamus extremum iuſtitiæ noſtræ rigorem contra te exercendi.

Tunc hipparchus ei pallium eodem ritu, quo prius ipſi abſtulerat, reddit. Sed qui hoc modo reſtituitur, non fruitur iure antiquitatis: nec locum, quem prius habuerat, retinet, ſecundum legem à magno Magiſtro Sanglio latam.

Quando Equites in mare excurrunt, omnia, quæ habent, indicare tenentur, quaſi iis iam ſe exuerent, & id vocant Proprietatis abdicationem, qua bonorum ſuorum proprietati renunciant.

Omnia tradunt deſcripta & ſigillo ſuo obſignata Archimandritæ, ſub pœna ieiunij quatuor dierum, & diſciplinæ in Capitulo, & amiſſionis redditus annui, qui cedit ærario Commendatorum.

11. Equites non quotidie geſtant magnum pallium Ordinis, quod accipiunt, quando profeſſionem edunt: ſed ſufficit chlamydi aut pallio communi crucem ad ſiniſtrum latus eſſe aſſutam, vt & ſagis ipſorum ac paludamentis, quando in
illum proficiſcuntur. H

Sed certi ſunt dies, quibus illud geſtare tenentur, vt pridie Natalis Domini in precibus veſpertinis, atque ipſo Natali in Miſſa & precibus veſpertinis: feſto ſancti Ioannis in Miſſa: die Circumciſionis, in Miſſa: & vt rem in pauca contraham, præcipuis feriis Domini noſtri, ſanctæ Virginis Mariæ, ſancti Ioannis Baptiſtæ, & beatorum Apoſtolorum, quando ipſis accedendum eſt ad S. Synaxin, in Capitulis & conuentibus generalibus. In electione magni Magiſtri Cœnobiarchas, præfectos & electores magnum pallium geſtare oportet, ſub pœna iudicij quadragenarij.

Panno valetudinario quidam præfectus eſt, cum ſcriba, & duobus viris probis qui viſitant ægrotos & ipſis de omnibus rebus neceſſariis proſpiciunt.

A Hi iuramentum præſtant, ſe munus ſuum fideliter adminiſtraturos, nec ægrotis quicquam, niſi ex ſcripto Medici daturos.

Ipſorum eſt, quotannis inuentarium conficere eorum, quæ ſunt in illo valetudinario ſiue ſit aurum, ſiue argentum, aut alia ſuppellex. Hoc inuentarium obſignant, & cuſtodem iureiurando obſtringunt, quod non paſſurus ſit, vt aliquid inde pereat & ſe illam ſupellectilem ad nullos alios vſus, quam miniſterium ægrotorum adhibiturum. Inſuper officina pharmacopolæ quotannis viſitatur, ne ægroti vetuſtis & corruptis medicamentis lædantur potius quam curentur.

Ordo habet ſuos medicos & chirurgos certis ſtipendiis conductos, pro fratribus, tam Equitibus quam Clericis & Miniſtrantibus. Horum ſi quis moriatur, cum ſuo habitu & candida cruce, vt decet, ſepelitur. Quatuor ſunt atrati, qui cadauer efferunt. Nulli præterea lugubria ſumere licet, ne magno quidem Magiſtro defuncto, ſecundum legem à Claudio Sanglio latam qua declarare voluit, vanum eſſe, lugere eos, quos pro beatis habemus: aut pompam funebrem non decere paupertatem profeſſos.

B Valetudinarium huius Ordinis ius aſyli habet: adeo vt criminis alicuius reos, qui ſe eo receperunt, inde extrahere non liceat. Non tamen in omni caſu huc ius valet, ſed ratio habetur criminis, an libertate illa dignum ſit.

Quod ſi ſit reus; prima naui, quæ appellit, ex inſula emittitur, neque ei fas eſt vnquam in territorium Ordini ſubiectum redire: Sed hoc priuilegium non prodeſt prædonibus, neque iis, qui noctu graſſantur, & agros vaſtant, neque incendiariis Sodomitis, furibus, coniuratis, neque iis, qui dedita opera quemquam veneno aut alia ratione necant, neque domeſticis Equitum, qui aliquod crimen commiſerunt.

Qui quemquam Ordini adſcriptum, aut iudicem aut Officialem percutit aut ſauciat, hoc priuilegio non fruitur, vt nec obæratus, nec falſus teſtis, nec falſarum tabularum reus, aut qui crimen in ipſo valetudinario commiſit.

13. Quod ad Quæſtores & rei numariæ Procuratores attinet, magno Magiſtro aut Archimandritæ aut Præfecto Conuentuali fidem iureiurando obligant, ſe in rationibus referendis officium facturos: & quotannis ſuas rationes, cum nominibus eorum, qui ſatisfecerunt, & qui adhuc debent, Capitulo Prouinciali afferre tenentur.

C Ad audiendas rationes & curam ærarij gerendam quidam, quem magnum commendatorem vocant, & duo Procuratores, qui inter Equites prudentiſſimi habentur, conſtituuntur. Horum ſinguli clauem ærarij habent, & omnia ſiue armorum ſiue annonæ promptuaria ipſorum curæ commiſſa ſunt.

Hic Commendator manet in Cœnobio, quamdiu munus illud gerit: & Procuratoribus, qui ipſi adſunt & miniſtrant biennij ſpatio, non licet abire aut munus ſimul deſerere: ſed quando officia renouantur, ſemper vnus ex prioribus, qui illud officium adminiſtrarunt, relinquitur, vt ſemper aliquis ſit, qui rerum adminiſtrandarum rationem teneat.

Habent etiam Conſeruatorem ærarij, qui pecuniam ad arbitrium magni Magiſtri & cum venia magni Commendatoris diſtribuit. Huius Conſeruatoris munus annuum eſt, & in Capitulo quotannis mutatur, ad quod ex omnibus linguis, qui ſunt apti, eliguntur. Verum hæc regula obſeruatur, vt ſi quis munere illo ſit defunctus, nullus ex eadem lingua intra decennium ad illud promoueatur.

Sunt præterea octo Equites, ex ſingulis linguis delecti, qui ſunt veluti auditores rationum, & ſingulis diebus certum diem huic officio impendunt.

D Poteſtas ipſorum eſt, vt cognoſcant & obſeruent. Quomodo pecunia adminiſtretur: & ſi defectum aliquem animaduertant, qui reformatione opus habeat, rem ad magnum Magiſtrum & ordinarium Senatum referant.

Hi per biennium illo officio funguntur: nec quicquam pecuniæ ex ærario, niſi illis præſentibus erogatur, vt tot teſtes impediant ne res numaria male adminiſtretur.

Conſeruatori adiungitur vir prudens, & vſu rerum exercitatiſſimus, ac rationum callentiſſimus. Hic Conſeruatori generali aliquid recipienti ſemper adeſt, & quando rationes redduntur: atque ex duobus voluminibus accepti Conſeruator vnum, & ipſe alterum tenet, cui inſcribit, quidquid recipitur, vt perfecta eius habeatur cognitio. Hoc officium gerit, quamdiu magno Magiſtro & Senatui placet.

14. Quod ad generale Ordinis capitulum attinet, penes magnum Magiſtrum eſt, illud conuocare, & tempus ac diem conſtituere quando haberi debeat. E

Quando dies illa illuxit, omnibus congregatis, antequam vlla negotia tractentur, ſub ipſum diluculum templum ingrediuntur, vbi Miſſa à Cœnobiarcha conuentuali canitur: inde magnus Magiſter cum toto crucigerorum & Clericorum agmine, ſolemni pompa, ad locum, vbi Capitulum celebrari debet, procedit, ibique hymnus S Spiritus canitur.

Quo facto, magnus Magiſter, præfecti, Cœnobiarchæ & alij quibus ius eſt ſuffragij in Capitulo, ordine conſident: tum habita concione omnes, qui Capitulo intereſſe non debent, exire iubentur: quales ſunt Sacellani: & ante omnia in abſentes inquiritur, & cauſæ ipſorum abſentiæ ab eorum procuratoribus allatæ examinantur, an ſint legitimæ.

Poſt hæc Præfecti, cœnobiarchæ & Caſtellanus, quem Impoſitionis nominant, atque alij Commendatores marſupium afferunt, in quo ſunt quinque nummi argentei in ſignum deprecationis, vna cum codicillo circumplicato, qui continet ipſorum nomina & pretium honorum & officiorum, quæ gerunt, nec non iudicium ipſorum de iis, quæ pro publico bono ſint facienda. Sigillo ipſorum addito ſinguli marſupium ſuum magno Magiſtro ordine offerunt, cui manum oſculantur, & honorem reuerenter exhibent. F

Quo facto magnus Ordinis Mareſchallus ſuo ordine accedens vexillum Ordinis magno Magiſtro offert: tunc codicilli oblati, à Vicecancellario alta voce recitantur: inde ad electionem ſedecim ducum proceditur, qui ea, quæ in Capitulo diſceptabuntur & allegabuntur, dirimant.

Hi per linguas ſeorſum eliguntur, & vnaquæque duos eligit qui linguæ & negotiorum ſuæ gentis ſint periti; etſi non ſint inter ipſos idonei, ex alia lingua vnum vel alterum aſſumunt.

Iidem iureiurando magno Magiſtro & toti conſeſſui fidem dant, ſe ſincere & abſque affectibus iudicaturos, quod ad honorem & commodū ordinis faciet. Viciſſim magnus Magiſter & alij promittunt, ſe ratum habituros quidquid conſtituerint.

Tum locum ſecretum ingrediuntur, & cum iis Procurator generalis magni Magiſtri, qui habet ſuffragium deliberatiuum: ſed nihil definire aut decernere poteſt.

Illic decidunt quod ad vectigalia poſſeſſionum commendatitiarum in ſubſidium Ordinis, adminiſtrationem ærarij publici, reformationem legum pertinet: atque in genere omnia negotia, quæ incidūt, & ad bonum publicum ſpectant Quo facto, exeunt, & omnibus præſentibus, tam ſacellanis quam aliis, ea, quæ illi monuerunt, voce Vicecancellarij publicantur. Tum marſupia, nec non ſigilla & vexillum præfectis, Mareſchallo & Commendatoribus, qui ea in manus magni Magiſtri conſignarant, redduntur: & capitulum hoc modo finitur. Inde ſolemni pompa ad templum procedunt. G

Sed notandum eſt, ſi quis ex ſexdecim capitularibus videat, aliquid incidere aut in quæſtionem vocari, quod ipſum peculiariter tangat, eum non intereſſe, quando illud deciditur: nec vlli licere cōtra eos proteſtari, aut ab eorū ſententia appellare.

15. Quod ad Capitula prouincialia attinet, præfectorum eſt & archimandritarum, ea quotannis in ſuis prouinciis celebrare: quæ ſunt hæ: Francia, cum XLV. poſſeſſionibus commendatitiis: Aquitania, quæ habet LXV. commendatores: Campania, XXIV. Aruernia, LXXVII. Fanum Ægidij, LV. Tholoſa, XXXV. Roma, XIX. Piſæ, XXVI. Venetiæ XXVII. Gallia Ciſalpina, XLV. Batletta & Capua, XXV. Meſſana, XII. Belgium, XL. Germania ſuperior, XXVII. Legio & Caſtilia, XXVII. Caſtellanus Impoſitionis, XXIX. Catalonia, XXVIII. Nauarra, XXVII. & Luſitania, XXXI. Olim triginta duæ erant: ſed Equites ex vna nihil amplius commodi percipiunt; ex quo religio Catholica in ea fuit extincta. H

In his Capitulis prouincialibus interdictum eſt præfectis aut archimandritis ne quid dicant aut faciant in detrimentum Equitum, & ne turbent quietem aut ius ſuæ prouinciæ.

Iidem ritus in iis adhibentur, qui in generali quoad preces deinde regula alta voce recitatur, vt quiſque de ea obſeruāda moneatur: tum agitur de iis, qui eam obſeruarunt, aut infregerunt, de iuriſdictione prouinciarum, de poſſeſſionibus commendatitiis & commendatoribus, de viſitationibus, & aliis negotiis, quæ pertinent ad commodum domorū prouincialium.

Quoniam verò fieri nequit, quin in tanta multitudine & ingeniorum, morum ac linguæ diuerſitate, contentiones & ſimultates oriantur, iudicia ſapienter ordinata fuerunt, & ne lites eſſent immortales, ſanciuerunt, controuerſias, quæ inter

A ſtatres inciderent, non eſſe chartis committendas, nec aliu adhibendos aduocatos aut procuratores, quam partes ipſas quæ cauſam ſuam proprio ore coram iis, qui ad eam cogneſcentiam conſtituti ſunt, agere debeant.

Sunt tamen quædam cauſſæ, vt debitorum, & quando teſtibus opus eſt ad aliquid probandum, in quibus ſcriptura eſt neceſſaria. Nam ſyngrapha & depoſitiones teſtium litteris cõſignari oportet, cum Iudices ad ſcripturas, quæ ipſis exhibentur, reſpiciant. Vt autem intelligatur, qui ſint illi, qui his iudiciis præficiantur, illud, quantum potero, expediam.

16. Melitenſes duplicem habent Senatum; ordinarium & eum, quem vocant perfectum.

In ordinario ſunt magnus Magiſter, ipſius legatus, ſi quem habeat, Epiſcopus Melitenſis, Archimandrita Eccleſiæ crucigerorum, quoad ordinem Epiſcopo æqualis, octo præfecti conuentuales aut eorum legati, cœnobiarchæ prouinciales, qui ſunt in cœnobio, magnus theſaurarius aut quæſtor ipſi adiunctus & ſubpræfectus magni Magiſtri: ſed hic poſtremus nullum habet ius ſuffragij in iudicio.

In præfecto præter ſupradictos ſunt duo Equites vnius cuiuſque linguæ: Vicecancellarij opera in vtroque neceſſaria eſt: nulli præterea intereſſe coguntur: præter præfectos conuentuales, B ſine quibus Senatus haberi non poteſt. Neque tamen hi aut quicunque alij abſque venia magni Magiſtri Senatum agere poſſunt.

Litigatores, qui à gratia, qua partem aduerſam valere vident, ſibi metuunt, iudicem quemcumque recuſare poſſunt, atque adeo ipſum magnum Magiſtrum, idoneis rationibus allatis ſecundum conſtitutionem Baptiſtæ Vrſini.

Antequam partes Senatum adeant, nomina ſua in Cancellaria ſcripto profitentur, quæſtione, de qua inter ipſos controuerſia agitatur, explicatâ: quo facto nomina ipſorum in catalogum referuntur, & ſuo ordine à Vicecancellario citantur.

Et quoniam iudicium in hoc ordine eſt definitiuum, & ſummæ atque vltimæ cognitionis, nulli, qui in eum non ſit adſcriptus, ſententiam de cauſis hunc ordinem profitentium ferre licet. Interim ſecularibus, quibus cum Equitibus controuerſia intercedit, fas eſt Procuratorum & aduocatorum opera, cum in Capitulis prouincialibus tum in conuentibus vti.

Laudabilem quoque conſuetudinem habent ſuffragia per calculos ferendi, quoties duo ad idem officium adſpirant: tunc antiquitatis ratio habetur, niſi inter competitores aliquis ſit, C qui maiorem crucem geſtet: nam hi omnibus præferuntur, & in calculis mittendis hic ordo obſeruatur.

Iuramento præſtito à competitoribus, calculi prius mittuntur pro actore, quàm pro eo, qui in ius vocatur: & Vicecancellarius duo vaſa in manus ſumit, vnum candidum, alterum nigrum: & primùm accedit magnum Magiſtrum, poſtea vnumquemque ex Senatoribus ſecundum ordinem, quo ſedent, quibus vaſa iſta offert, vt calculum in ea pro arbitrio iniiciant.

Nam ſi actori faueant, calculum ſuum in vas candidum iniicient: ſin minus, in nigrum.

Quo facto, calculi palam numerantur, & Vicecancellarius candidos in charta notat: eodemque agendi modo vtitur, ſi ſint duo aut tres competitores: poſtea omnes calculos numerat, & qui plures habet, nemine refragante dignitatem obtinet, quam ambit.

Si calculorum numerus ſit æqualis, ætate prouectior præfertur, aut tota res iudicio Senatus permittitur, qui etiam in omnibus aliis litibus ſententiam fert, quando calculi ſunt pares.

Eadem ſuffragij ferendi ratione vtuntur Equites, in ſuis quique linguis, quando de beneficio aliquo, aut nominatione atq; D electione ad præfecturas & dignitates agitur, quoniam non licet beneficium aliquod aut dignitatem cuiquam ex fratribus conferre, priuſquam ordo ipſum tangat, niſi ex conſenſu omnium Equitum.

Non licet autem Equitibus in priuatis ſuis conuentibus de aliis rebus deliberare, quam de ſuis poſſeſſionibus, vineis, ædibus aliiſque ad ipſorum linguam pertinentibus, neque de publicis negotiis quæſtiones mouere.

Melitæ Senatum ſingulis diebus Veneris habent, cui interſunt Senatores ordinarij, nec non Iudices appellationum, Ordinarius, Vicecancellarius, Capitaneus inſulæ Melitenſis & Iudex vrbis.

Ius redditur incolis inſulæ, & omnibus aliis Secularibus, qui ſunt ſub imperio dominorum huius Ordinis, aut quibus res eſt cum illis

E Eques non poteſt alium ob quamcunque cauſam in ius vocare coram alio Iudice, quam qui ſit Ordinis ipſius, qui contra facit, amittit ſuum ius antiquitatis, quinquennij ſpatio omni adminiſtratione in hoc ordine priuatur, cauſa cadit, nec poteſt eo frui, de quo contendebat, quamuis ſententia ſecundum ipſum lata fuiſſet.

Qua in re ſapienter agunt, cum huiuſmodi appellationes multum derogent iuri ſupremæ poteſtatis: & ſi per conniuentiam his appellationibus aut aliorum Iudicum ſententiis locum darent, tandem antiqua ſua authoritate priuarentur, ſicut alij qui ius, quod ſibi acquiſiuerant; per negligentiam rurſus amiſerunt.

Aliam præterea formam iudicij habent equites, quam vocant obſeruationem, quæ apta eſt decidendis breui momento controuerſiis eorum, quibus non vacat tempus diſceptando conſumere.

Ex vnaquaque lingua aut contubernio Eques eligitur, & octo illis, qui eliguntur, nouus ex quacunque lingua additur.

Hic conſtituitur Præſes obſeruationis à magno Magiſtro, aut Mareſchallo ordinis, quando fratres ſunt ſub ipſius iuriſdictione, & reliqui octo nominantur ab octo præfectis conuentualibus, quibus iſtud hipparcho ſignificatur, ita tamen, F vt præfecti non poſſint alios nominare, præterquam eos, quos partes communi conſenſu pro iudicibus admittunt.

Ab hoc iudicio ad eius ſupplementum prouocare licet, in quo numerus Iudicum duplicatur: rurſus à ſupplemento ad ſupplementum ſupplementi, in quod tres ex vnaquâque lingua loco vnius adſciſcuntur: idem tamen Præſes, qui ab initio electus fuit, manet

Si neque hoc modo controuerſia dirimi poteſt, magnus Magiſter iudicium adhibet præfectorum conuentualium, aut ſubpræfectorum: ſi accidat, vt præſes ſit præfectus, exauctoratur, & alius ex ſenioribus inter Equites ipſi ſurrogatur. Singuli autem vnum tantum ſuffragium dant, excepto Præſide, cuius ſuffragium pro gemino numeratur.

Præſes quærit ex partibus, an quenquam ex iudicibus ſuſpectum habeant.

Tunc vnuſquiſque verba faciens cauſam ſuam agit, & ius carptim breuiterque dicitur, ſecundum ordinem calculorum.

17. Quod ad magnum Magiſtrum attinet, omnes, qui huic ordini ſunt adſcripti, tam clerici quam laici, imperio ipſius audientes eſſe tenentur. Nemo autem ad hanc dignitatem euehitur, quin ſit Eques, ac proinde nobili genere natus, & ex G legitimo matrimonio procreatus.

Quamuis autem magnus Magiſter ſit caput & princeps huius ordinis: tamen poteſtas ipſius certis limitibus eſt reſtricta. Nam ſi eligatur, quando eſt in itinere, nec tempore electionis ſuæ Melitæ eſſet, non poteſt plus pecuniæ ſumere, quam Senatus Queſtorib. mandauit, vt ipſi numerent: & ſi plus inſumat, ex ſuo id depromat neceſſe eſt. Cæterum ipſius officia, dignitates, & poſſeſſiones commendatitiæ vacant eo ipſo die, quo eligitur: quarum collatio eſt penes magnum Magiſtrum, Cœnobium & Conuentum. Ex iis nihil reſignare poteſt, ſed omnium diſtributio eſt penes Senatum: quamuis ipſe quoque quatenus eſt magnus Magiſter, iis quib. vult, ſuffragari poteſt.

De illius, cui ſucceſſit, exuuiis, tantum frumenti & vini ſibi vendicat, quanto opus habebit à die ſuæ electionis vſque ad proximum feſtum Natiuitatis Domini: reliquum cedit ærario ordinis.

Ex argentea eiuſdem ſuppellectile pondus ſexcentarum marcarum, nec vltra, accipit: item ſcyphum & gutturnium aureum ſi adſit: quod ſupereſt, in publicum ærarium reconditur.

Magno magiſtro iam olim aſſignatus eſt ſatis magnus poſſeſſionum commendatitiarum numerus, quæ dignitati ipſius ita adhærent, vt ab ea diuelli nequeant, quod ideo factum eſt, H vt tanto honeſtius rem ſuam familiarem inſtituere poſſit.

Illas tamen ad tempus vni ex Equitibus, cui lubet, concedere, aut ex illis penſionem aliquam ipſi conſtituere poteſt. Poſſeſſiones, quas habet, ſunt illæ:

In magno cœnobio S. Ægidij, poſſeſſio Peſenaris ipſi eſt aſſignata: in Tholoſano, Poiſubrana: in Aruernia, Salmenſis: in Francia, Hannonienſis: in Aquitania, Templi Rupellani: in Campania, Metenſis: in Gallia Ciſalpina, Inuernenſis: Romæ, Mugnana: Venetiis, Treuiſana: Piſis, Pratenſis: Capuæ, Sicinna: Barri, Brunduſſina: Meſſanæ in Sicilia, Polizenſis: Cataloniæ, Maſdeenſis: Nauarræ: Calzetenſis: in præfectura Impoſitionis, Aliagenſis: in Caſtilia, Olmoſana: in Luſitania, A Coënſis: in Germania, Bucenſis: in Boëmia, Vratiſlauienſis: Denique nullum eſt inſigne cœnobium in orbe Chriſtiano, ex quo magnus Magiſter aliquem fructum non percipiat.

Magnus Magiſter eligit legatum pro arbitrio: & hic fratribus veniam omnium eorum, quæ petunt, concedit: nam illi, vt iam diximus, quando in hunc ordinem cooptantur, propriæ voluntati renunciant.

Sed notandum eſt, magnum Magiſtrum non poſſe fratri reo, antequam is ſit condemnatus, gratiam facere criminis, neque iis, qui ſunt habitu in perpetuum priuati, abſque conſenſu capituli generalis.

Poteſt tamen pœnam in aliam mitiorem commutare: ſed oportet præfectos prius pro ipſo intercedere: Iſtud locum habet, quando frater alteri vulnus inflixit: ius antiquitatis autem ei aufertur, qui alterum iniuria affecit, & datur nouitiis, qui vocantur fratres Arnaldini: niſi vulneratus mortem oppetat, & aliquo membro mutiletur nam hoc caſu leges ſtrictè obſeruantur.

B Magnus Magiſter non poteſt quidquam donare ex iuribus, prærogatiuis & redditibus ſui Magiſterij quod ſucceſſori ſit detrimentoſum: & ſi id faciat, donatio nullam vim habet, & reſcinditur.

18. Præfecti olim instituti fuerunt vt magno Magiſtro adeſſent, tanquam Conſiliarij & Senatores. Hi vocantur cœnobiarchæ conuentuales; & præterea titulos habent magni Commendatoris, de quo ſupra loquuti ſumus: Mareſchalli, cuius etiam iam ante mentionem fecimus: Hoſpitalis, qui eſt antiquus titulus, quem princeps ordinis gerebat: Architalaſſi, qui curam habet triremium & rerum maritimarum.

Mareſchallus, quando eſt in exercitu, inſtar ſupremi ducis omnibus Equitibus & fratribus miniſtrantibus, qui arma ferunt, imperat. Nullum tamen imperium habet in præfectos, tam conuentuales quam capitulares, neque in cœnobiarchas & Caſtellanos, qui pro ſociis magni magiſtri habentur.

Eſt Præterea is, quem olim Pannarium vocabant, & magnus conſeruator hodie appellatur, eſtque in numero præfectorum: ſicut & is, qui olim tempore belli ſacri Turcopola dicebatur, quæ vox ſignificabat ducem equitum leuis armaturæ: eratque hoc officium proprium nationis Anglicanæ.

C Mareſchalli officium eſt conuentus indicere, quibus etiam cœnobiarcha eccleſiaſticus intereſſe tenetur.

Eiuſdem eſt ſigniferum creare, quemcunque vult, qui magnum ordinis vexillum ferat: Quod tamen non facit abſque conſilio & conſenſu magni magiſtri, aut ipſius legati. Sed neque Mareſchallus, neque Architalaſſus aut vlli præfecti quemquam ab officio, quod ipſi contulerunt, remouere poſſunt: ſed hic honos ſoli magno Magiſtro & Senatui ordinario competit, qui de criminibus iudicant, propter quæ aliquis ſit loco mouendus

Magnus Commendator curam habet victus & annonæ, qui etiam, vt ſupra diximus ærario præeſt.

Magnus Diæcetes Germaniæ præerat olim arci S. Petri, quæ eo loco ſita eſt, vbi olim fuit Halicarnaſſus. Hoc officium periit, ex quo Turcæ Rhodum occuparunt.

Mareſchallus habet curam Turris, in quam captiui conſiciuntur: neminem tamen ex ea poteſt emittere abſque conſenſu Senatus. Ipſius quoque eſt obſeruare an Hipparchus faciat officium, & corrigere, ſi quid vitij in eo deprehendat.

D Noſocomus curam habet valetudinarij, cui aliquem præficit, qui ſit natione Gallus, ſi quis ex ea ſit, qui ſit idoneus: ſin minus eligit ex aliis quemcumque vult. Hic autem valetudinarij præfectus tantum per biennium munus iſtud exercet.

Pannarius curam gerit veſtitus, quo Cruciger vtuntur. Neque enim illis licet abſque illius permiſſu veſtes ſibi conficiendas curare.

Præfectis ſexaginta tantum aurei ſingulis annis pro ſtipendio dantur, quando in conuentu manent: abſentes ſuis ſtipendiis fruſtrantur. Legati ipſorum quadraginta accipiunt, vt inſpectionem in contubernia habeant: Archimandrita quadraginta octo: & Theſaurarius tantundem.

Theſaurarius ex alia natione eligi non poteſt quam Gallica: atque ille recenſetur inter præfectos Capitulares. Ipſe cuſtodit Bullam ferratam ordinis, ſigillis magni magiſtri & præfectorum obſignatam.

Intereſt Senatui, & quando rationes redduntur, eligiturque tam ex Equitum, quam eorum, qui armis miniſtrant, & Sacellanorum numero.

E Maius tamen ſtipendium accipit, ſi ſit Eques, quam ſi ſit inferioris conditionis.

Hunc ſequitur Cancellarius, qui conſtituit octauum Præfectum & is ſemper eſt Hiſpanus natione, habens ſub ſe Vicecancellarium, qui ipſo abſente, litteras expedit, & gratis diplomata obſignat, excepto præmio, quod magni Magiſtri ſubpræfectus ex illis litteris accipit.

Omnes præfecti ex Crucigeris maioris Crucis eliguntur: eam tamen aſſumere non poſſunt, donec in cœtum conuentualem Melitenſem veniant.

Quoniam præfectorum mentionem ſæpe fecimus, non abs re erit, ſi eos enumeremus, Præfecti ex Prouincia ſunt magnus Commendator, Cœnobiarcha S. Ægidij, Cœnobiarcha Tholoſanus, præfectus capitularis Monoſquenſis.

F Ex Aruernia ſunt Mareſchallus, Cœnobiarcha Aruerniæ, præfectus Lugdunenſis, qui olim vocabatur Lureolius. Ex Francia ſunt magnus Noſocomus, Cœnobiarchæ Franciæ, Aquitaniæ & Campaniæ, præfectus Capitularis Peloponneſi, & generalis Theſaurarius. Ex Italia ſunt Architalaſſus, Cœnobiarchæ Romæ, Galliæ Ciſalpinæ, Venetiarum, Piſarum, Meſſanæ, Capuæ, præfectus Capitularis S. Euphemiæ, S. Stephani prope Monopolin, Trinitatis, Venuſiæ, & S. Ioannis Neapolitani.

Ex Tarracone, Catalonia & Nauarra ſunt magnus Conſeruator, olim Pannarius dictus, Caſtellanus Impoſitionis. Cœnobiarchæ Cataloniæ & Nauarræ, & præfecti Capitulares Maioricæ.

Ex Anglia erant olim Turcopola, Cœnobiarchæ Angliæ & Hiberniæ, præfectus Capitularis Aquilæ.

Ex Caſtilia, Legione & Luſitania ſunt Cancellarius, Cœnobiarchæ Caſtiliæ, Legionis & Luſitaniæ, & præfectus Capitularis Bouedenſis.

Cæterum officia præfectorum Capitularium, Archimandrita ordinis, & Commendatorum Cypri & Langonis omnibus nationibus committuntur. Eubææ autem Commendatores ex ſolis Tarraconenſibus, & Caſtellanis eliguntur. Omnes autem iam commemorati, ſunt ex Crucigeris maioris crucis, & ex Senatu perfecto.

G Archimandrita Eccleſiæ Melitenſis imperium habet in omnes ſacellanos, & alios, qui ſunt ordinis eccleſiaſtici, exceptis iis, qui in ſacello magni Magiſtri miniſtrant. Loquor autem de iis ſacellanis, qui Melitæ domicilium habent: nam cæteri ſunt ſub poteſtate cœnobiarcharum & Commendatorum in iis locis, vbi degunt.

19. Porro quoniam de magno magiſtro, ipſius dignitate, excellentia & poteſtate ſatis multa verba fecimus: ſupereſt, vt aliquid dicamus de ipſius electione, & quid faciat is, qui munus iſtud gerit, & graui morbo ſe oppreſſum ſentit. Magnus Magiſter, grauiter affectus, bullas argenteas & ferreas, & ſigillum ſecretum in locum arcanum abſcondi iubet, ne quis iis abutatur. Si ipſemet ea abdere non poſſit, id negotij ſub præfecto ſuo committit, qui mortuo magno Magiſtro, ea tenetur in Senatum ordinarium afferre, in quo omnia confringuntur, ne quis illis amplius vti poſſit,

Tum cadauer honorificentiſſime, ſed abſque luxu & ſuperfluo ſumptu terræ mandatur.

Eo ſepulto, Vicarius defuncti eligitur, cuius officium durat quoad nominetur Commendator, quem electionis vocant.

Interea bona, quæ in ædibus magni Magiſtri reperiuntur annotantur: deinde quiſque ad alterius electionem ſe comparat, & dies futuræ electioni aſſignatur.

Illa die orta omnes in templum coëunt: vnde, ſacro peracto, in atrium publicum ſe conferunt, in quo ordinarij cœtus habentur.

H Vicarius, expoſitis cauſis, propter quæ in eum locum conuenerint, mandat, vt Equites & alij fratres ex vnaquaque natione ſeorſum capita conferant. Illi iureiurando fidem obſtringunt, ſe ſyncero animo electuros Præſidem & tres Electores magni Magiſtri, nempe Equitem, fratrem miniſtrantem & ſacellanum.

Octo fratres à totidem linguis electi iuramentum præſtant de Electione Equitis, futuri Præſidis in electione magni Magiſtri Præſide electo, Vicarius officio ſuo ſe abdicat.

Præſes electionis, ſuæ cathedræ inſidens, octo illos fratres ad ſe venientes iureiurando adigit, vt tres Electores fide ſincera & procul à gratia nominent. Hi vero eligunt, eos, penes quos futura eſt magni Magiſtri electio.

Quo

A Quo facto conclaue ingrediuntur, & clam inter ſe tres illos Electores deſignant, quos poſtea coram vniuerſo cœtu prodont, atque illico poteſtate ſua abeunt.

Tres iſti vltimi coram Præſide electionis iureiurando fidē dant, ſe endituros quartum, qui non erit linguæ ipſorum, quo electo, iurant, ſe ſimiliter quintum electuros, & ſic de cæteris, donec octo elegerint: quibus eadem ratione alios octo adiungunt, vt ſint in vniuerſum ſedecim, nempe duo fratres ex vnaquaque lingua. His duos ſacellanos & tres tantum armis miniſtrantes addere licet: nam reliquos oportet eſſe Equites.

Quando hi electi ſunt, delicta prius coram ſacerdote confitentur, & S. Eucharistiæ participant: deinde coram Iudice electionis ſe ſiſtunt; vbi nudo capite & genibus pronis vnus poſt alterum clara voce iurat, ſe legitimè & ſecundum antiqua ordinis ſtatuta caput & principem electuros, qui ſit vir probus & ordini vtilis.

Hoc iuramento præſtito, Commendator electionis & omnes, qui adſunt, iurant, ſe ratum habituros quidquid illi hac in parte fecerint, & ſe magni Magiſtri, quem elegerint, imperio audientes futuros.

Ingreſſi in conclaue liberè ſuam ſententiam dicunt de vita & moribus eorum, qui ad electionem proponuntur, & à nonnullis commendantur.

B Poſtquam diligenter ſingulorum vitam perſcrutati ſunt, calculos in vaſa immittunt, & qui numero ſuffragiorum vincit, eligitur.

Neque alium nominare audet Commendator electionis præter eum, quem ſedecim viri iſti elegerint, propter iuramentum ab ipſis præſtitum.

Hac electione finita, coram Præſide cœtus ſe ſiſtunt, & eos omnes interrogant, an ſiam electionem approbare & ratam habere velint. Omnibus affirmantibus, Eques electionis, qui eſt vnus ex tribus primis nominatis, reliquis omnibus ſedentibus, clara voce nomen eius edit, qui in magnum Magiſtrum electus eſt. Is, ſi adſit, ad magnum altare ducitur, vt iuret, ſe obſeruaturum iura Ordinis, & conſeruaturum ipſius priuilegia, nec quicquam facturum ſine conſenſu Senatus. Si abſit, denuò comitia habentur, vt legatus vſque ad ipſius aduentum eligatur: cùm alias, quando adeſt, legatum pro arbitrio eligat.

Durante electione non licet vlli Equiti arma ferre eo loco, vbi illa fit: alioqui ius ſuum ſuffragij amitteret, & ſi de eo conqueri vallet, habitu exueretur.

C Præfecti & cœnobiarchæ Conuentuales eliguntur coram magno Magiſtro. Nam penes ipſum & ordinarium Senatum eſt eorum electio, quemadmodum etiam electio cœnobiarchæ Eccleſiæ Melitenſis.

Crucigeri Melitenſes plerumque Procuratorem ſiue Oratorem habent Romæ in aula Pontificis, qui à Capitulis generalibus & crebrò à magno Magiſtro eligitur. Eum Senatus certis de cauſis, & quando videt, ipſum ad hoc munus ineptum eſſe, loco mouere, aliumque ipſi ſubſtituere poteſt.

Ipſius eſt beneficia: priuilegia & immunitates ordinis defendere, & quæ ſingulis nationibus conceſſa ſunt, ac ſtipendia à magno Magiſtro & Conuentu conſtituta tueri. Ad ipſius etiam officium pertinet, fratribus rebellantibus & immorigeris ſe opponere, eos increpare, & omni rigore perſequi: atque etiam magnum Magiſtrum de rebus ad ordinem pertinentibus monere: nec fas ipſi eſt, aliud quicquam accipere præter ſtipendium ordinarium, quod ex ærario ipſi numeratur.

D 20. Omnia denique officia in hoc Ordine per electionem conferuntur. Si bellum terra gerendum, & ſupremus militiæ dux ſit eligendus, ex Aruernia ſumitur, ſiquidem aliquis ex iſta prouincia dignus, & ad hoc officium idoneus inueniatur: ſi opus ſit præfecto claſſis, à natione Italica petendus eſt.

Si ex his nationibus idonei duces non ſuppetant, ex aliis eliguntur, abſque præiudicio tamen nationis, & iuris antiqui, quod habet.

Quod attinet ad poſſeſſiones commendatitias non licet vlli Equitum duas ſimul tenere, neque cœnobiarchis aut caſtellanis vllas alibi quam in ſua prouincia habere.

Interim cœnobiarchæ & præfecti, qui huiuſmodi poſſeſſiones legitimè adepti ſunt, poſſunt habere cameras magiſtrales ipſis conceſſas, & poſſeſſiones commendatitias, quas ſecularibus, qui eas vſurpant, eripuerunt, aut eas, quarum vſusfructus iure ad ipſos redit per priuationem fratris cuiuſdam ex ipſorum prouincia.

Qui ante aſſumptum habitum matrimonio iunctus fuit, & liberos ſuſcepit, poſſeſſionem commendatitiam obtinere nequit, quamdiu illi viuunt: neque poteſt vllam poſſeſſionem ex gratia aut ſecundum ordinem antiquitatis recipere, niſi E quinquennium ad minimum poſt aſſumptum habitum miniſtrarit, neque poteſt frui vlla penſione aut reditu annuo, niſi triennium miniſtrarit.

Denique nemo poteſt frui poſſeſſione commendatitia, ſiue gratuita, ſiue Ordinis, aut acceſſionis, niſi quis fuerit in Conuentu, & ius antiquitatis aut exſpectationis habuerit. Litteras autem exſpectationis impetrare oportet anno exequutionis, quæ fit per commendationes: nec poteſt quiſquam augmentū ſui beneficij obtinere, niſi quinquennium miniſtrauerit, & annum integrum fuerit in ſua poſſeſſione commendatitia.

Quidquid Commendatores acquirunt Ordini cedit: ſi ſit res ſoli pertinet ad poſſeſſionem commendatitiam vicinam prædio acquiſito: ſi ſit res mobilis, ærario politico infertur.

Iis locis: in quibus ſunt nominationes beneficiorum, aut collationes, aut præſentationes dependentes à feudis poſſeſſionum commendatitiarum, Commendator de iis pro arbitrio diſponit, niſi conſuetudo & priuilegia locorum aliud ferant: nec poſſunt cœnobiarchæ, præfecti & Commendatores de iis diſponere, ſi hæc beneficia morte aut alio caſu vacare contingat, quando magnus Magiſter illic verſatur: nam tunc ipſius eſt F de iis diſponere, etiamſi electio illic locum haberet, niſi hæc beneficia fuerint aſſignata pro iure antiquitatis cuiuſdam ex fratribus. Maximè autem in hoc Ordine vetitum eſt omnibus, qui illum profitentur, ne petant officium, poſſeſſionem commendatitiam aut beneficium, clam vel palam, directè vel indirectè ab alio quocumque, quam à magno Magiſtro Conuentu, & ordini huic adſcriptis, penes quos eſt illa conferre.

Si quis tale quid alia via obtineat, illud in manus magni Magiſtri reſignare tenetur: quod ſi facere recuſet, priuatur habitu, & in perpetuum carcerem conijcitur.

21. Cœnobiarchæ, præfecti & Caſtellani tenentur omnibus quinquenniis poſſeſſiones commendatitias iuriſdictioni ipſorum ſubiectas viſitare, aut ſi aliis negotiis vel morbis impediantur, Equitem commendatorem & ſacellanum, qui etiam poſſeſſionem commendatitiam habeat, eò mittere, vt inſpiciant, an omnia rectè adminiſtrentur, an nihil ſit in ædificiis, quod ruinam minetur, aut reparatione opus habeat.

Ob eandem cauſam Eques & Sacellanus cubicula & poſſeſſiones commendatitias cœnobiarcharum & præfectorum viſitant.

G Si cœnobiarchæ hac in parte officium facere neglexerint: locum ſuum, iuriſdictionem & præeminentiam in cœnobiarchatu ex conſuetudine amittunt: & ſi viſitatores à Capitulo delegati legum tranſgreſſoribus faueant, anni ſpatio fructu ſuarum poſſeſſionum commendatitiarum priuantur.

22. Non licet Commendatoribus vllam mercaturam exercere, multo minus pecuniam fœnori dare aut accipere, nec bona ad Ordinem pertinentia vendere vel oppignorare, abſq; venia magni Magiſtri, & conſenſu Capituli generalis: & Capitulis prouincialibus interdictum eſt, ne de huiuſmodi alienationibus agant.

Quamuis etiam Equites aliquid acquiſiuiſſent, tamen non licet ipſis illud alienare, ſine venia magni Magiſtri & Capituli: nam illius vſumfructum tantum habent ad dies vitæ.

Haud magis licet Quæſtoribus prædia fratrum defunctorum elocare, aut eorum mercedes conſtituere, niſi in Capitulo prouinciali, præſentibus cœnobiarcha & quatuor Equitibus ſenioribus.

Neque licet fratribus huius Ordinis teſtamentum condere, neque aliquid donare, ac ne ſeruis quidem ſuis præter ipſorum ſtipēndia Creditor tenetur ſua nomina edere.

H Denique omnes in omnibus voluntati ſuperioris ſe ſubmittere coguntur, qui non permittet, vt plus quam ſextam partem bonorum mobilium teſtamento relinquant: argento autem ſignato, quod apud defunctum reperitur, debita ipſius exſoluuntur.

Ipſe magnus Magiſter non poteſt de ſuis bonis mobilibus diſponere niſi permiſſu Capituli generalis, & quando morti vicinus eſt.

Quoniam etiā ſæpe fit, vt Equites magnum numerum mancipiorum, Turcarū & Maurorum, habeāt, quos in excurſionibus maritimis capiunt, nō licet ipſis eos manumittere & libertate donare ſine venia magni magiſtri & Capituli generalis.

In criminibus capitalibus cauſas curare ſecularium, qui iu-

A iuriſdictioni huius Ordinis ſubiecti ſunt, Equitibus eſt interdictum: nam tanquam homines Eccleſiaſtici huiuſmodi cauſas politicis relinquere debent: ſimiliter in ciuilibus neque publice neque ſecreto hoc officio ipſis fungi licet. Præterea ſi quis ex Equitibus aut Crucigeris culpam aliquam admiſit, non licet vlli amicorum aut ſodalium ipſius pro eo intercedere ante ſententiam latam: poſtea autem poſſunt magnum Magiſtrum rogare, vt pœnam mitiget.

Vnicuique etiam fratribus vetitum eſt fidem iureiurando obſtringere, aut fœdus cum quoquam Principe percutere abſque venia magni Magiſtri, aut ipſius Archimandritæ: nec licet ipſis vllum conuentum abſque eorundem permiſſu inſtituere. Cauſa huius rei eſt, vt vitentur æmulationes Principum, ex quorum ditionibus fratres ſunt oriundi. Nam ſi vni potius quam alteri adhærerent, ordo detrimentum pateretur. Non licet Crucigeris vagari, aut exire limitibus ſuarum prouinciarum & poſſeſſionum commendatitiarum ſine ſpeciali venia ſuperioris. Si oberrare deprehendantur, nec libellum, quo venia exeundi ipſis conceſſa fuerit, oſtendere poſſint, omnibus Commendatoribus iniunctum eſt, vt illos capiant, in carcerem coniiciant, & nomina eorum ad cœnobiarcham deferant, vt in eos animaduertat.

B Ad peculatum cauendum, Equitibus, aliiſque, qui aliquod officium in hoc ordine gerunt, interdictum eſt, triremem aut aliam nauim ad excurſionẽ palam vel clam per homines interpoſitos inſtruere: ſed hoc priuatis tantum conceditur, qui cum officialibus conſpirare, & colludere non poſſunt, quin pœnam periurij incurrant: nec poſſunt Equites excurrere, niſi cum conſenſu magni Magiſtri, & permiſſo ordinarij Senatus.

Antequam hæc ipſis facultas detur, oportet, vt quinque annis miniſtrauerint, & iurent, ſe territoriis & portubus Chriſtianorum nullum damnum illaturos: quandiu autem ſunt in curſu, iure antiquitatis fruuntur, non minus, quam ſi Melitæ eſſent.

Nonniſi magno Magiſtro & Senatui ordinario licet piratis ſaluum conductum dare: quod tum demum faciunt, quando extrema neceſſitas id flagitat: ſicut & fugitiuis, & mercatoribus, qui foro ceſſerunt.

Neque alius præterquam magnus Magiſter & Senatus præfectus cum Turcis, Mauris & aliis infidelibus inducias paciſci, aut tranſigere poteſt. Vnicuique etiam interdictum eſt, tormenta, puluerem tritatum & alium commeatum ex inſula & C ædibus ad ordinẽ pertinentibus euehere. Solus Magnus Magiſter & Senatus illam poteſtatẽ habet, prout neceſſitas exigit.

23. Equitibus & iis, qui armis miniſtrant, interdictum eſt, ne bellis, quæ ſunt inter Chriſtianos, ſe implicent, neque ſacramento ſe obſtringant aut ſtipendium accipiant, niſi à Principe regionis, in qua verſantur, id facere iubeantur: nam tunc legibus ſoluuntur. Non tamen inſignia Ordinis geſtabunt, niſi bellum pro defenſione Ordinis geratur.

Pœna conſtituta eſt in eos, qui crucem palliis aſſutam non gerant.

Rixæ in contuberniis ſunt interdictæ: ſi quæ vis aut pugna in iis fiat, id ſecundum caſum, & leges Ordinis vindicatur.

Quoniam ſupra diximus de pœna, quæ fratribus infertur, quando habitu priuantur, cauſſæ quoque explicandæ videntur, propter quas eiuſmodi ignominia afficiuntur.

Pœna hæc ipſis irrogatur, ſi accuſentur, rei peragantur & conuincantur hæreſeos, Sodomiæ, furti, rapinæ, aut quod ad infideles ſe receperint, aut vexillum Ordinis explicatum in bello contra hoſtes fidei deſeruerint, aut ex prælio fugerint, & ſocios dereliquerint, aut munitionem hoſtibus tradiderint. Sed diligens in his rebus adhibetur inquiſitio, ne quis con- D demnetur inauditus.

Falſi teſtes, falſarij, qui literas Ordinis corrumpunt, periuri, & qui in bello prædis agendis operam dant, eo per annum priuantur.

Qui alios horum criminum poſtulant, nec ea probare poſſunt, eam pœnam & ignominiam priuationis habitus ſubeunt, quam aliis intentabant.

Concubinatus & omne genus luxuriæ ſpecialibus regulis huius Ordinis prohibetur. Denique nihil eo meliùs conſtitutum eſt: & ſi quidam exorbitent, non inſtitutioni & regulis Ordinis, ſed ingeniis deprauatis imputandum eſt.

RELIGIO.

24. Conſtat, Equites huius inſulæ eſſe religionis Catholicæ contra infideles propugnacula. In inſula Melitenſi eſt Epiſcopus, qui ſubeſt Archiepiſcopo Panormit. in Sicilia.

E Cæterum fratres huius Ordinis more antiquo & ſua profeſſione tenentur quotidie, ſiue ſimul, ſiue diuerſis vicibus Orationem Dominicam centies quinquagies, loco horarum, quæ Canonicæ vocantur, recitare.

Verum Presbyteri, Diaconi, aliique Eccleſiaſtici tenentur quotidie precationes, ſecundum ordinem & morem Eccleſiæ Ieroſolymitanæ peragere.

Omnes tenentur ieiunare toto tempore quadrageſimæ, à die cinerum vſque ad Paſcha: præterea tempore ſtatiuarum ſupplicationum, die S. Marci, feſto Pentecoſtes, quatuor ieiuniorum cardinibus, pridie feriarum Apoſtolicarum, & Ioannis Baptiſtæ, S. Laurentij, Aſſumptionis, Natiuitatis, Conceptionis, Purificationis & Annunciationis B. Virginis, feſti Omnium Sanctorum, & Natalis Domini.

Præterea tenentur Euchariſtiam ſumere feſto Natalis Domini, Paſchatis & Pentecoſtes. Quando in mare excurrunt, delicta confitentur, idque ſuis tantum ſacerdotibus: quibus ſi careant, permiſſu cœnobiarchæ, aut ipſius vicarij, ſi ille abſit, ille abſit, hoc caſu neceſſitatis coram alio ſuam exhomologeſim facere poſſunt.

Equites, quando ſunt in Conuentu, tenentur intereſſe ſacris, & ſupplicationibus ſolennibus, quiſque ſuo loco, & ſecundum ſuam antiquitatem: nec audet quiſquam ex illis locum cœno- F biarcharum, præfectorum Conuentualium aut eorum legatorum occupare, vt honor, qui Eccleſiaſticis debetur obſeruetur.

Pro vnoquoque fratre defuncto triginta Miſſæ celebrantur. Omnes fratres, qui primæ interſunt, cereum offerunt, & denarium, qui pauperibus diſtribuitur.

Singuli ſacerdotum defuncto debent vnam Miſſam: Diaconi & hypodiaconi Pſalterium: miniſtrantes officia exequialia, aut centum quinquaginta Orationes Dominicas.

Statutum eſt, vt vir doctus publico ſtipendio conducatur, qui iuniores clericos inſtituat, & eos doceat linguam Latinam: alius item, qui eos doceat cantare. Nullus autem Hypodiaconus recipitur, niſi ſit natus XVIII. annos, neque Diaconus, niſi ſit natus XXII. neque ſacerdos, niſi ſit natus XXVI. Omnes autem oportet ſuum ordinem profeſſos eſſe.

Eremitæ.

☞ *Transfer huc ex loco de vitâ ſolitariâ: qui eam ſuſceperint, & profeſſi fuerint, &c. Item locum de Religioſis. Vbi plura exempla & hiſtoria huius loci.* G

* Error.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

ERROR eſt animi vitium quo aliud pro alio quis putat, aut falſum pro vero. Hinc apud Virgilium.

Aut aliquis latet error, equo ne credite Teucri.

Græcis πλάνη dicitur. Eſt autem errare idem quod vagari. Vnde iterum Virgilius.

——Recénſque à vulnere Dido,
Errabat ſylua in magna.

Et quia vagando nonnunquam à via deflectitur, fit quod error aliquando pro delicto accipiatur. Quod eſt deuiatio à regula rectæ rationis. Vnde Dauid *Semper hi errant corde.*

ERROR NON EST CELANDVS, SED CONTINENDVS.

Errorem nunquam cum proximi pernicie celandum Auguſtinus monet *in Epiſt. ad Marcellam*, verba illius ſunt.

H Nimis peruerſè ſeipſum amat, qui & alios vult errare, vt error ſuus lateat. Quanto eſt melius & vtilius, vbi ipſe errauit, alij non errent, quorum admonitio errore careat? Vos qui me multum diligitis, ſi talem me aſſeritis, vt nunquam in ſcriptis meis errâſſe dicatis, fruſtra laboratis, non bonam cauſam ſuſcepiſtis, facilè in ea, me ipſo iudice, ſuperamini, quoniam non mihi placet, cum à chariſſimis meis talis eſſe exiſtimor, qualis non ſum: profectò non me, ſed pro me alium, ſub meo nomine diligunt, ſi non quod ſum, ſed quod non ſum diligunt.

Non placet ſententia Tullij maximi authoris Romani eloquij, qui nullum vnquam verbum inquit, quod reuocare vellem, emiſi: quæ quidem laus quamuis præclariſſima videatur: tamen credibilior de nimium fatuo quam de ſapiẽte perfecto. Sed in bonam partem accipiatur: vt quempiam fuiſſe talem credamus, A credamus, qui cum ſapienter omnia loqueretur, nullum vnquam verbum, quod reuocare vellet, emiſit: hoc potius de hominibus Dei qui à Spiritu ſancto laudati ſunt, quam de illo, quem ſic Cicero laudat, ſaluberrima pietate credendum eſt. Ab hac ergo excellentia tam longe abuſum, vt ſi nullum verbum, quod reuocare velim, protulero, fatuo ſim quam ſapienti ſimilior. Illius quippe ſcripta ſumma ſunt authoritate digniſſima: qui nullum verbum non quidem reuocare vellet, ſed quod reuocare deberet, emiſi. Non mihi igitur Tulliana illa blanditur, ſed angit me planè illa Horatiana ſententia. *Neſcit vox miſſa reuerti. Ibid.*

DE ERRORE, EIVSQVE FVGA,

ETHNICORVM

APOPHTHEGMATA.

Diogenes, cuidam obiicienti, quod aliquando falſo ſignaſſet monetam (nam hanc ob rem iuſſus eſt exulare.) Fateor, inquit, fuiſſe tempus, quo talis eram, qualis tu nunc es: qualis autem ego nunc ſum, tu nunquam futurus es. Notabat eos, qui iuuentutis errores in aliis reprehendunt, cum ipſe ne in ſenectute quidem corrigunt ſuos. *Laert. lib 6.*

Idem, quodam item obiiciente Diogeni, & exilium ob
B facinus illud ei perpeſſum exprobrante, reſpondit Diogenes: Tum temporis celerius etiam iuuenis reddebam lotium, nunc non item. Cynica circuitione notauit iuuenilem ætatem, quæ facilius reddit humorem veſicæ, cum ſenibus moleſta ſit. *Laert. lib.6.*

Quidam ſeruo, dum puniretur, dicebat. Non volens erraui: Non volens, igitur (inquit) pœnas dato. Vulgaris quidem, ſed frigida excuſatio eſt. Inſciens feci. Vigilandum erat, quid committeret imprudens. *Plut. in Apoph.*

Munatius, facti pœnitens, quod Fabium inſimulaſſet à quo poſtea eſſet adiutus: Ad commilitones, Boni (ait) ſapientiſque viri eſt, ſi errauerit in reliquum tempus doctorem ſe ſibi aſciſcere. *Bruſon. l. 5. cap. 12.*

Scipio Afr. turpe eſſe aiebat, in re militari dicere. Non putaram. Videlicet, quia explorato, & excuſſo conſilio, quæ ferro aguntur, adminiſtrari oportere, ſumma ratione arbitrabatur. *Valer. Max. l. 7. c. 2.*

CHRISTIANORVM.

D. Nazianzen. dicebat, Bis ad eundem lapidem impingere: dementibus ſolum tribuit præmia. *Epiſt. 15. in fine.*

S. Chryſoſtomi gnoma eſt, infinitus fit error eius, qui fidam tranquillámque ſtationem littoris egreſſus, per deuia
C repetit vagari. *Hom. 5. in Epiſt. 2. ad Timoth.*

ERRORVM GENERA.

Errorum varia ſunt genera Canoniſtis & Theologis vſitata. Eſt enim alius error Iuris, alius facti: eſtque nihil aliud quam Ignorantia eorundem Item eſt alius error perſonæ, dum exiſtimamus, v. g. eſſe Petrum, & eſt alius quiſpiam. Alius qualitatis, dum quempiam doctum, diuitem, &c. arbitramur, & non eſt talis. Alius denique conditionis quando creditur liber qui eſt ſeruus.

Rurſus alius eſt error, qui contractui dat cauſam, cum ſit ratio quare aliquid velimus, quod aliàs non vellemus. Et vocatur à nonnullis antecedens: ſed minùs rectè. Nam antecedens eſt, qui omnem errantis voluntatem præcedit, ita vt nullo modo ei ſit voluntarius. Et dicitur alio nomine inculpabilis.

Alius eſt error concomitans, qui incidit in contractum, eſtque is ſine quò nihilominus rem vellemus.

Denique alius eſt conſequens, qui aliquam errantis voluntatem conſequitur, eſtque voluntarius ſuo modo.

☞ *Videatur Locus de Ignorantia.*

D * Erubeſcentia.

DEFINITIO ET ETHYMOLOGIA.

ERubeſcentia, Græcè ἐρυθρίασις, eſt timor in expectatione conuitij ſecund. Damaſcen. *lib. 2. c. 15.* ab erubeſco, quod eſt valde rubeſco, & ſuffundor pudore.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Dum Aiod miſſus à filiis Iſraël ad Eglon Regem Moab cum muneribus eum ſicâ in ventrem impacta trucidaſſet, clauſiſque oſtiis cœnaculi egreſſus clam fugiſſet, ſerui regis videntes clauſas fores cœnaculi, dixerunt: forſan purgat aluum in æſtiuo cœnaculo. Expectantes diu donec erubeſcerent, tulerunt clauem, & intrantes inuenerunt dominum ſuum mortuum. *Iudic. c. 3.*

E Eſdras Propheta in anguſtiis cum populo conſtitutus, dicit erubuiſſe ſe petere Regem auxilium, & equites qui eos defenderent, quia dixeramus Regi inquit, manus dei noſtri eſt ſuper eos, qui quærunt illum in bonitate. *1. Eſdr. cap. 8. Idem repetitur lib. 3. c. 8.*

Senes illi inueterati dierum malorum, qui Suſannam deperibant, erant ambo vulnerati amore ipſius, nec viciſſim dolorem ſuum indicauerunt. Erubeſcebant enim indicare ſibi concupiſcentiam ſuam, volentes concumbere cum ea. *Dan. c. 13.*

Sic etiam Serui Suſannæ audientes ſenes loquentes de ea malè, erubuerunt, quia nunquam dictus fuerat ſermo huiuſcemodi de illa. *Ibidem.*

Chriſtus poſtquam curaſſet mulierem illam quæ annis decē & octo infirma fuerat, cúmque Archiſynagogus calumniaretur, quod illam in Sabbato curaſſet, inſigni cum ſimilitudine perſtrinxit de boue & aſino etiam in Sabbato adaquando, ita vt erubeſcerent omnes aduerſarij eius. *Luc. c. 13.*

HISTORICA.

☞ *Petantur ex Tit. de pudore & verecundiâ.*

Eruditio.

☞ *Vide DOCTRINA.*

F Ethica,

ſiue

Philoſophia.

Morum vniuerſim.

ETHICÆ SIVE MORVM PHILOSOPHIÆ

INVENTORES, DOCTORES, SCRIPTORES.

EThicos vocamus, qui præcepta tum œconomicè: tum politicè viuendi tradunt: & virtutis amor potius, quàm formidine pœnæ homines à vitiis abſtinere cogunt. Poſſunt etiam Philoſophi Practici appellari, generaliori nomine, quoniam de omnibus virtutibus practicis, quæ in ἠθικὰς & διανοητικὰς diuidūtur, diſputant, in vita tam œconomica quàm politica. Apud Platonem Politici vocantur vſitata eius temporis nomenclatione, à ſpecie conuerſationis humanæ excellentiſſima ad totum genus tranſlata appellatione, quam pòſt Rhetores & δημαγωγοὶ magna temeritate ad ſe transferre ſunt conati.

QVI, QVALES. Puta

Philoſophi.

G Pythagoras Samius, quemcumque in ſuam recepiſſet amicitiam, ei ſymbola ſua communicabat, quæ χρυσαῖα alioqui dicuntur, & hodie adhuc habentur. Latent ſub illis moralia præcepta, quæ in contrahenda & conſeruanda amicitia plurimum momenti habent. Quòd ſi quem ſymbolis ſuis communicaſſe audiret, eum continuo ſocium & amicum adſciſcebat. *Laert. lib. 8.* Extant adhuc Pythagoreorum fragmenta Ethica apud Stobæum, ex quorum fontibus Ariſtoteles riuos ſuos magnificis aquæ ductibus & aquarum caſtellis exornauit.

Socrates primus Ethicam Philoſophiam è cœlo deduxiſſe, & priuatas domos ſubire coëgiſſe dicitur, à Cicerone *lib. 5. Tuſculan. Quæſt. Idem in primo q. Acad.* ita induxit Varronem ipſum loquentem: Socrates mihi videtur (id quod conſtat inter omnes) primus à rebus occultis, & à natura ipſa inuolutis, in quibus omnes ante eum Philoſophi occupati fuerunt, auocauiſſe Philoſophiam, & ad vitam communem adduxiſſe, vt de virtutibus ac vitiis, omninóque de bonis rebus & malis quæreret. Quod ipſum tamen neque verum, neque dignum eruditione Varronis, cui ſententiam hanc adſcribit, exiſtimat *Petrus Victorius lib. 13. Var lect. c. 9.* Pythagoram namque primum hanc partem Philoſophiæ attigiſſe: Socra-
H tem verò publicaſſe. Quod Ariſtoteles quoque in priore libro ἠθικῶν μεγάλων teſtatus eſt. Omnes certe, qui poſt illum Ethica præcepta tractarunt, ex illius fonte riuulos ſuos deduxiſſe, penitiùs inſpicienti videbuntur. Quales fuère, Simmias Thebanus, qui inter alia de fortitudine, de decoro, de eo quod eligendum eſt aut fugiendum, de amico, de honeſto dialogos ſcripſit. Cebes item Thebanus, cuius Tabula, vitæ humanæ theatrum continens, adhuc extat. *Laert. lib. 3.*

Platò ea, quæ à Socrate præceptore acceperat mira felicitate ingenij elegantiſſimè excoluit. Etſi verò egregia admodum in ſcriptis reliquit de legibus & republic. temperanda præcepta: multò tamen præſtantiora familiaribus ſuis iuſſit. Quorum præſidio per Dionem fuit Sicilia liberata, &

A Thraciâ per Pythonem & Heraclidem, qui Cotym regem interemerunt. *Idem.*

Speuſippus Platonis ex ſorore nepos de voluptate, de iuſtitia, de amicitia libros ſcripſit. *Laërt. lib.* 4.

Xenocrates Chalcedonius, Platonis auditor, de continentia, de vtili, de libero, de voluntario, de modeſtia de felicitate librum vnum ſcripſit: de amicitia duos de prudentia totidem: Oeconomicum vnum; de frugalitate vnum: quòd virtus doceri poſſit, vnum: de iuſtitia vnum, de virtute duos de voluptate totidem: Politicum vnum: de fortitudine vnum. *Idem.*

Polemo Athenienſis Philoſophus, Ethicæ ſe totum dedit: vt qui turpiſſimam vitam in adoleſcentia exegerat, in ſenectute reſipiſcendo, alios quoque ad honeſtatem diſputationibus ſuis traduxerit. *Laërt.*

Ariſtoteles inuentione præceptori ſuo Platoni ſi non par, non multò tamen inferior, methodo etiam ſuperior, Ethicæ Philoſophiæ præcepta reſolutiuo ordine tradidit: generalia primùm de principiis præcepta in libris Ethicorum Nicomachiorum expoſuit: in libris autem Politicorum & Oeconomicorum, principiata ſiue effectus declarauit. Scripſit præterea in Ethicis particularia quædam, quorum Catalogum pete ex B *Laërt. lib* 5.

Theophraſtus Ereſius, Ariſtotelis auditor, inter cætera de felicitate librum vnum, de voluntario vnum ſcripſit: abbreuiationem Reipub. Platonis duobus libris edidit: de voluptate vnum, legum ſecundùm elementa 24. legum Epitomes 10. Legiferorum tres, Politicorum tres, politicón ad tempora quatuor, ciuilium conſuetudinum quatuor, de optima Rep. vnum, de amicitia tres, de liberalitate duos, de legibus vnum, de iniquis legibus vnum, moralium problematum vnum. *Laërt. lib.* 5.

Epicurus Athenienſis, inter multa, quæ ſcripſit, etiam de perturbationibus, de iuſtitia & virtutibus aliis commentarios reliquit. *Laërt. lib.* 10. epiſtolam illius recitat, in qua omnia illius Ethica dogmata breuiter explicantur.

Demetrius Phalereus, Theophraſti auditor, de legibus Athenienſium libros quinque ſcripſit de ratione ducendi populum duos, de Rep. duos, de legibus vnum, de magnificentia vnum. *Laërt lib.* 5.

Heraclides Ponticus, Speuſippi & Ariſtotelis auditor, de iuſtitia tres dialogos ſcripſit, de temperantia vnum, de pietate, de fortitudine, de virtute, de felicitate, de legibus vnum, C de bono vnum. *Ibidem.*

Antiſthenis Athenienſis Moralia ſcripta pete ex *libro* 6. *Laërt.*

Zeno Cittieus Stoicorum princeps, de appetitu, de perturbationibus vel de vitiis, de officio, de lege ſcripſit: item commentaria moralia. *Laërt. lib.* 7.

Cleanthes Aſſius, Zenonis ſucceſſor, libros ſcripſit de apparitione duos, de officio tres, de virtutibus, de conſilio, de legibus, de amicitia, quod eadem ſit virtus viri & fœminæ, de voluptate. *Ibid.*

Chryſippus Solenſis, Cleanthi diſcipulus, in Ethicis non pauca commentatus eſt. *Vide eundem.*

Carneades Cyrenæus, Chryſippi diſcipulus, Phyſiologia neglecta, Ethicam ſecutus eſt. *Laërt. lib.* 4.

Strato Lampſacenos, Arceſilai F. Theophraſti diſcipulus, quamuis ob phyſicæ ſtudium Phyſici nomen meruerit, tamen in Ethicis quoque ſcripſit non pauca. De regno libros tres, de iuſtitia tres, de bono tres, de magiſtratibus duos, de fortitudine, de felicitate, de iniuſto. *Laërt.*

Poëtæ.

D ☞ *Vide Tit. Poëta Gnomologi. Illic Characteris, hic Argumenti habetur ratio.*

Orpheus cithara ſua traxiſſe feras, ſyluas, montes, à poëtis fingitur, quòd effrenatos hominum animos ſua leniuit doctrina atque eloquentia. Sic in opuſculis Virgilio annexis:

Threicius quondam vates fide creditur vna
Mouiſſe ſenſus acrium ferarum,
Atque amnes tenuiſſe vagos,
Et ſurda cantu emolliiſſe ſaxa,
Suauiſonoſque modos teſtudinis arbores ſecuta
Vmbram ſequentur præbuiſſe vati.
Sed placidus hominum dictis fera corda mitis gemit,
Doctáque vitam voce temperauit:
Iuſtitiam docuit, cœtus quoque congregauit vna,
Moreſque agreſtes expoliuit Orpheus.

Sic de eodem & de Amphione *Horatius in Arte:*

Sylueſtres homines ſacer interpreſque Deorum.
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus: E
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidoſque leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere quo vellet. Fuit hæc ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, ſacra profanis.
Concubitu prohibere vago: dare iura maritis
Oppida moliri: leges incidere ligno.
Sic honor & nomen diuinis vatibus, atque
Carminibus venit——

Pindarus diligenter ſermonem inſtituit de rebus omnibus, de quibus doceri homines debent & quæ in hominũ cõmuni vita euenire poſſunt, de Deo, de prouidentia, de pietate, pœnis impiorum apud inferos, & gaudio piorum in campo Elyſio, ſeu beatorum inſulis in quibus viuere & lætari canit Achillem, Cadmum, & alios heroas, viros præſtantes, qui virtute & vitæ integritate gauiſi ſunt. *Olympiorum hymno* 2. Contra verò *primo Olymp.* Tantalum torqueri apud inferos, perpetuo metu lapidis, quem capiti eius impendere, & perpetuam ruinam minitari iuſſerunt ſuperi, quòd nectar è conuiuio Deorum furatus fuerit. Sic Ixion impurus, & homicida, rotæ impoſitus, voce inceſſabili ad gratitudinem & pietatem erga Deos, cunctos hortatur homines, *Ode* 2. *Pythiorum.* Inculcat vbique, hominum conatus ſine Deo, eiúſque auxilio, omnes eſſe irritos: non ignarus ſcilicet, quàm ſoleant ſibi placere homines in rebus ſecundioribus, admiratione propriæ ſuæ virtutis, & ſapientiæ. Victores ſæpe admonet, ne elati victoria, turpi aliqua calamitate è ſtatu dignitatis F excutiantur, quemadmodum Bellerophontes, *Ode* 13. *Olymp.* Eum proinde (quem *μεγαλοφωνότατον* ſemper nominare ſolet Athenæus) meritò maximi fecit antiquitas, vt magiſtrum & doctorem omnis honeſtatis caſtiſſimum & probatiſſimum. Vnde eo nato Nymphas cum Muſis, Pana quoque choreas duxiſſe, lætantes & gratulantes, ſcilicet tantum poëtam mortalibus, referunt philologi: & Pan, *teſte Philoſtrato in Imaginib.* ſola Pindarica, poſt habitis cantilenis omnibus, canere deinceps eſt ſolitus. Apes etiam in ore Pindari, in cunis adhuc vagientis, dum mella faciunt, natiuam eius monſtrarunt ſuauitatem, in qua nihil fellis, nihil veneni, ſed mella puriſſima ineſſent referta ſaluberrimis alexipharmacis, optimia paræneſibus, quibus referta ſunt membra ſingula. Ob eandem fortaſſe cauſam Pindari monumenta, quæ per omnia orbis terrarum regna longè latéque peruolarunt, Deus hucvſque pulchrè conſeruata voluit, cùm interim multa millia optimorum auctorum ita funditùs perierint, vt ne nomina G quidem ipſorum in hominum memoria manſerint. *M. Neander in præfat. Ariſtologia. Pindarica.*

Theogenes Magarenſis Siculus, vel Atticus poëta, cùm turpi fabularum inuolucro poëſim contaminatam eſſe videret, primus repudiatis fabulis admonitiones atque paræneſes excogitauit, & nudas res ethicáque præcepta tractauit. *Aphthonius in Progymnaſ.*

Ofellus poëta primus Latinitati Stoicam diſciplinam mandauit & ad frugalitatem Romanos tum voce, tum exemplo cohortatus eſt, teſte *Horatio in Sermonibus.*

Rhetores, Sophiſtæ.

Sophiſtæ olim quæſtus cauſa non eloquentiam tantum verumetiam Ethicam philoſophiam, ſiue (vt illi vocabant) Politicam profitebantur, & ſeſe virtutem docere poſſe affirmabant. Licet hoc ex Platonis dialogis, & Iſocratis orationibus colligere.

Protagoras Abderites, Democriti auditor, ſophiſta inſignis, de Repub. & de Virtutibus ſcripſit.

Politici.

H Themiſtoclem ſcribunt Mneſiphili Phreatij fuiſſe aſſeclam. Fuit hic non orator, neque ex ſecta philoſophorum, quos Phyſicos nominant: verùm eam, quam Sapientiam vocabant, quæ ſcientia erat Reip. gerendæ, & prudentia negotioſa, amplexus eſt, & tenuit velut ſectam ex ſucceſſione Solonis: quam ſequentes cum artibus confuderunt forenſibus, & ab actu rerum traiecerunt meditationem ad verba, vnde Sophiſtæ ſunt appellati, *Plut. in Themiſtocle.*

Amatores.

Eſt lex apud Lacedæmonios, ſi quis adoleſcens in deliciis habitus peccaſſet, concedebant an morum ſimplicitati, aut ætati iuuenili: amatorem verò eius pœnas luere cogebant: volentes arbitros eos & inſpectores eſſe omnium quæ iſti facerent. Itaque formoſum quendam ac bonum virum, quòd neminem amaret, ex iis qui deteriores eſſent pœna Ephori affe

A affecerunt: quòd cùm bonus eſſet, neminem amaret. Similem enim ſui potuiſſet amaſium reddere, forſitan etiam alium *Ælian. lib. 3. Var. hiſt.*

Mulieres.

Aſpaſia meretrix rerum ciuilium periti ſſima fuit. Vnde & a Pericle, repudiata legitima coniuge, in vxorem ducta fuit & à Socrate frequentes conſulta, *Plut. in Pericle.*

QVOMODO DOCERE MORES.

Sententiis Moralibus.

☞ *Vide Tit. Poeta Gnomologi.*

Veteres olim in iis, quæ ad honeſtatem morum pertinent, occupatiſſimi fuerunt: & qui de virtutibus aliquid proferre poterat, ſapientiſſimus habebatur. Cùm autem præcepta virtutum nondum perfectè inuenta eſſent; neque etiam logica adhuc reperta, cuius beneficio ad artem & ordinem præcepta iſta redigerentur: breues tantùm viuendi formulæ & ſententiæ circumferebantur, ceu inuenta quædam Ethica, quas γνώμας & ὑποθήκας appellabant, earumque auctores vel Deos ipſos (ſic γνῶθι σεαυτὸν è cœlo deceſſiſſe fabulati ſunt, & Deorum templis hæc ipſa inſcribebant) vel diuinos quoſdam B homines, quos σοφοὺς eſſe dicique debere arbitrabantur, conſtituebant. Tales fuère ſeptem illi Græciæ ſapientes, quorum pleræque ſententiæ, propter quas hoc nomen ſunt adepti, ad vitam practicam pertinent. De quibus ſub Titulo Sapientum egimus. Secuti ſunt illos innumeri alij poëtæ: præſertim Gnomologi dicti: quorum ſub loco Poëtarum mentionem fecimus. Atque adeò vetus Philoſophia Ethica, mera Gnomologia fuit, vt *Plutarchus in Theſei vita teſtatur:* vbi etiam Pittheum, Theſei auum, Trœzeniorum regem, à quo Hippolytus fuerat ad pudicitiam inſtitutus, opinionem doctrinæ & ſapientiæ præ cæteris adeptum ſcribit. Ex eius ſententiis hanc vnam fuiſſe ferunt.

Μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω. id eſt.
Æqua viro merces ſic præſtituatur amico.

quali *Heſiodus* quoque *in libro de Operibus & Diebus* propter ſententiarum pulchritudinem claruerit. Lacones in hoc ipſo philoſophandi genere inſignes fuerunt, eidémque Laconico dicendi charactere magnam auctoritatem conciliarunt, adeò vt Socrates apud Platonem Spartas reconditæ Philoſophiæ domicilium aſſerere non dubitarit.

Epictetus. Cynicæ ſectæ Philoſophus, vniuerſa Philoſo- C phorum dogmata, quæ ad humanæ vitæ pertineant felicitatem, quæque tot voluminibus vix explicant cæteri, duobus verbis abſolutè complexus eſt, quæ iam olim prouerbij vice celebrantur à doctis, digna profectò, quæ omnibus parietibus, omnibus columnis inſcribãtur, omnibus annulis inſculpantur. Ea ſunt huiuſmodi, ἀνέχου καὶ ἀπέχου, id eſt, Suſtine & abſtine. Quorum altero monemur, vt aduerſa fortiter toleremus: altero, vt ab illicitis temperemus voluptatibus. *Eraſm. in Adagiis.*

Fabulis.

Æſopus Samius, aut Sardianus (Engiton Meſembrianum fuiſſe dicit, alij Cotienſem Phrygem) fuit logopœus, hoc eſt, inuentor ſermonum & reſponſionum. Verſatus eſt & in pretio habitus apud Crœſum, antiquior Pithagora, XL. Olympiade. Scripſit ea, quæ ſibi Delphis acciderunt, libris duobus: Ac potius quidam aiunt, Æſopum Apologos ſcripſiſſe ſolùm: nam apud Delphos iniuſtè periiſſe, præcipitatum ab incolis de Phædriadibus rupibus, LIIII. Olympiade & famulum fuiſſe Xanthi Lydi, Alij, Samij viri Iadmonis: cuius & Rhodopis ancilla fuerit. *Suidas.*

Legibus.

D ☞ *Hic Legiſlatores imaginariæ Reip. pertinent. Sed & veræ Reip. & quæ actu exiſtit.*

Dicæarchus Peripateticus eos, qui ſeptem Sapientes vocantur, ſapientes fuiſſe aut philoſophos negat, ſed cordatos tantum viros, & legum latores: ex cuius ſententia *Cicero in Lælio* inquit: Qui ſeptem appellantur, eos, qui iſta ſubtilius quærunt, in numero ſapientum non habent. *L. Vines in l. 18. Aug. de Ciuit. Dei, cap 25.*

Hippodamus Mileſius natura literis deditus, primus eorum, qui in repub. verſati non eſſent, cœpit aliquid dicere de optimo ciuitatis ſtatu. *Ariſt. lib. 2. Politicorum illius Rempub.* examinat.

Plato ſuis legibus docuit, quales deberent eſſe in Repub. ciues. Inſtituit & Remp. imaginariam, inuentu difficillimam vt eſt perfectus orator Fabij. Vini vſum vſque ad annum XVIII. non probabat. Iubebat vt iuuenes coram ſenibus vino E vterentur: vt carperentur, ſi indulgentiùs potaſſent. Volebat pueros operam dare muſicæ, vt ſeria negotia honeſto recrearent otio. Laudabat veritatem, vt omnium bonorum ducem. *Rauiſius.*

Eiuſdem gloria, & virtutis fama, vſque ad Arcadas & Thebanos permanarat. Qui miſſis legatis, ſummo ſtudio hominem non ſolùm ad inſtituendos iuuenes, & docendam philoſophiam, verùm etiam, quod maius erat, ad præſcribendas reipubl. leges vocarunt. Impetraturi igitur fuerant à viro rogata: verùm cùm legatos interrogaſſet, quemadmodum ad æquabilem bonorum honorúmque partitionem eſſent affecti? & comperiſſet eos hanc prorſus abominari, neque vt ſuſciperent perſuaderi poſſent: noluit ad eos proficiſci *Ælianus de Var. hiſt. lib. 2.*

Ariſtoteles, *in lib. Politicorum*, Reipublicæ regiæ ideam ex Philoſophicis principiis deduxit. Octauo certè libro leges pueritiæ inſtituendæ tradit. Vtinam verò ne duo poſtremi intercidiſſent, quibus reliquarum ætatum mores informauit. Sed eam iacturam Cyriacus Strozza, Florentinus Patricius, magno F animo ſupplere ſtuduit.

Conſiliis.

☞ *Vide locum Prudentia in conſulendo.*

Adhortatione, Admonitione.

Græci Imperatores cùm aliis tum præſertim Danis ſatellitibus vti conſueuerant. Quos Ericus II. Danorum Rex, in Hieroſolymitana peregrinatione Conſtantinopolim veniens, ad ſe venire iuſſos, eorum fortunam extollere cœpit, qui indigenis exules imperitarent, multóque foris quam domi feliciores exiſterent: ad hæc, Imperatorem eorum fidei capitis ſui cuſtodiam credere. Quapropter magnoperè eis curandum eſſe, ne plus temulentiæ quàm ſobrietati indulgerent. Monuit quoque, ne manum cum hoſtibus conſerturi, maiorem vitæ quàm virtutis curam agerent, néue ſalutem ſuam ignauiæ præſidio tuerentur: promittens ſe cùm primùm in patriam rediiſſent, fidelem eorum operam beneficiis penſaturum. Quòd ſi viriliter dimicantes ſpiritum in acie profudiſſent, propinquos eorum ac neceſſarios honore proſecuturum. *Saxo. lib. 12.*

DISCIPVLI ETHICI.

PRÆCEPTIS.

Admirabilis eſt Gymnoſophiſtarum in perferendis quibuſ- G vis doloribus atque malis conſtantia: quam non naturali quadam ἀναιδείᾳ obtinuère, vt leones & vrſi, ſed Philoſophiæ doctrina acquiſiuère.

Athenis Chabriæ & Phociones ex Academia ad præturam peruènere. *Plut. cont. Colonen.*

Dion Syracuſanus naturâ excelſo fuit ingenio, & animo forti, & tyrannidis inimicus. Cæterum animus hic, Platonis fortuito in Siciliam aduentu ſuum veluti obſtetricatorem nactus, non ſine numine liberationem Syracuſarum procurante, magis magiſque adoleuit. Nam quamuis tinctus eſſet moribus ſub tyranno abiectis, arrogantij famulitio deliciis inſolentibus, ſummúmque bonum voluptate & potentia metiretur: vt primùm tamen doctrinam Platonis guſtauit, Philoſophia duce virtuti totum ſeſe dedidit. *Plut. in Dione.*

Ad Dionyſium Siciliæ tyrannum Dionis conciliationem tranſmiſerat Plato. Tyrannus, tanquam magno bono imperium ſuum eſſet auctum, ſacrificauit. Pudor in conuiuiis, aula compoſita, ipſius tyranni in omnibus reſponſis iudiciiſque lenitas & humanitas ſpeciem miram præbebat conuerſionis. Ardor erat ad diſciplinas & ad Philoſophiam omnium. Ty- H rannidis ſedem, vt fama eſt, puluis occupabat ob numerum eorum, qui Geometriæ incumbebant. Paucis interpoſitis diebus ſolemne ſacrificium fuit in arce. Ibi cùm precaretur de more præco, vt dominatus in multas ætates conſiſteret inconcuſſus: aſſiſtens Dionyſius perhibetur dixiſſe, Quin tu deſinis in nos execrari? Momordit id ſupra modum Philiſtum cum ſuis, inſeparabilem auctoritatem fore ſpatio & conſuetudine exiſtimans Platonis: qui tunc modico ex vſu vſque adeò animum inueterat & variauerat adoleſcentis. *Plut. in Dione.*

Alexander Magnus à Xenocrate præcepta imperandi petiuit. *Plut. contra Coloten.*

EXEMPLIS.

☞ *Conſule locum Imitationis.*

Apud Eurip. Heraclidis, famuli de Euryſtheo, paulò autè

A ante potentiſſimo & ſuperbiſſimo Argiuorum rege, nunc verò victo in prælio, & capto, ſic aiunt:

——τῇ δὲ νῦν τύχῃ
βροτοῖς ἅπασι λαμπρὰ κηρύσσει, μαθεῖν
τὸν εὐτυχεῖν δοκοῦντα μὴ ζηλοῦν, πρὶν ἂν
θανόντ' ἴδῃς· ὡς ἐφήμεροι τύχαι. *id eſt,*

Præſente fortuna, mortalibus omnibus ſplendida prædicat, vt diſcant, illum, qui beatus eſſe videtur, non admirari, antequam mortuum viderit quis: quoniam momentanea eſt felicitas fortunæ.

Tritum illud Claudiani, *Regis ad exemplum totus componitur orbis*, vel vno Dionyſij Syracuſani exemplo diſcere licet, quo philoſophiam complectente, omnes certatim Familiares philoſophari cœpère, quod paulò antè retulimus ex *Plut.*

ETHICÆ PHILOSOPHIÆ
VSVS.
APTVS, RECTVS, IN
Repub. inſtituenda, gubernanda.

☞ *Vide Tit. Legiſlatorum, & Philoſophorum, qui Politica tractarunt.*

Parmenides optimis legibus patriam exornauit ſuam. Itaque
B magiſtratus quoque anno ciues iureiurando perſtituros in Parmenidis legibus adigunt. *Plut. contra Coloten.*

Plato ex amicis ſuis miſit Arcadibus ad ordinandam eorum rempub. Ariſtonymum, Eliis, Phormionem, Menedemum Pyrrhæis. *Idem.*

Eudoxus Cenidiis, Ariſtoteles Stagiritis; Platonis familiares, leges ſcripſerunt. *Idem.*

Tyrannis tollendis.

Parmenidis alumnus, Zeno Eleates, facta in Demylum tyrannum conſpiratione, cum ſucceſſus eum fefelliſſet, in igne Parmenidis diſciplinam ſicut auram puram & probam factis præſtitit: & oſtendit, turpitudinem magno viro terribilem eſſe: cruciatu pueros, mulieres, & mulierum animis præditos viros terreri. Quippe linguam ſuam abroſit, expuitque in tyrannum. *Plut. contra Coloten.*

Reconciliandis inimicis.

Armeniorum regem Medis rebellantem, Cyrus Perſa cœperat, & propria confeſſione morte dignum iudicarat. At filius Armenij Tigranes, philoſophi cuiuſdam inſtitutione & conuerſatione eruditus, philoſophicis rationibus Cyro perſuaſit, præſtabilius eſſe patrem in vita manere, vitáque & regno donatum, virtute Cyri in perpetuum deuinciri; eò maximè cùm
C pœnas omnium maximas iam dediſſe videatur, de ſua ſuorúmque ſalute deſperans. Metum enim grauius ſupplicium eſſe hominibus quouis alio corporis malo. Et hac ſanè Philoſophia ſua & patrem ab exitio præſente, & fratres cum vxore ſua à ſeruitute liberauit. *Xenoph. lib. 3. Pædia.*

Accedendo ad Expeditionem, Prælium.

Ille, qui legatus fuit à Græcis Aſianis ad Alexandrum, atque eum ad conuertenda in barbaros arma potiſſimum accendit & acuit, Delius fuit Epheſius, Platonis aſſecla. *Plut. in Coloten.*

M. Cato bello ciuili contra Cæſarem apud Dyrrhachium philoſophia ſua milites accendit, de libertate, virtute, morte, gloria, magno animi motu diſſerens. Vbi cum extremam orationem ad deorum implorationem quaſi præſentium & illud pro patria inſpectantium certamen, conuertiſſet: tantus fuit ſublatus clamor, tantuſque motus exercitus, vt duces concitarentur ſpei pleni omnes ad diſcrimen. *Plut. in Catone.*

Titus Cæſar pulcherrima oratione, & de virtutis gloria & animorum immortalitate, milites ſuos ad Antoniæ arcis Hieroſolymitanæ expugnationem accendit. *Ioſeph. de bello Iud.*

D *Tolerandis malis.*

Philoſophiæ præſidio inſtructi Crates, Diogenes, verbera patienter tulère: Zeno, Theodorus, Anaxarchus in tormentis grauiſſ. conſtantes permansère.

Socrates poſt damnationem parato ei per amicos effugio non eſt vſus, quò legum auctoritatem ſanciret: ſed mori iniuſtè maluit, quàm violatis incolumis eſſe legibus. *Plutarch. in Coloten.*

Dionyſius tyrannus Corinthi exulans, cuidam inſultanti ob exilium, & interroganti, Quemnam ex Platonis ſapientia cepiſſet fructum? Nihilne (inquiens) tibi profectus videmur à Platone aſſecuti, qui ita vices feramus fortunæ. *Plut. in Timoleonte.*

Ædeſius Cappadox mercaturæ cauſa in Græciam à patre ablegatus, philoſophiam amplexatus eſt. Pater renitentem, vt inutilem domo exegit, his verbis: Ecquid tandem emolumenti affert Philoſophia? Tum ille conuerſus: Hoc ipſum, inquit, & ſupplex ad genua patri accidens, furorem illius mitigauit. E
Eunapius in Sophiſtis. Eraſmus adoleſcenti cuidam à Zenone Stoico Patris voluntate aliquandiu inſtituto, tribuit, *lib. 8. apoph.*

INEPTVS.

M. Tullius in lib. de Oratore. Annibalem dicit audiuiſſe Epheſi Paripateticum Phormionem, de Imperatoris officio & de omni re militari copioſiſſimè diſſerentem: paulóque poſt rogatum, Quidnam de illo philoſopho iudicaret? reſpondiſſe, non optime Græcè, attamen Græcè: multos ſe deliros vidiſſe ſenes, ſed qui magis quàm Phormio deliraret, vidiſſe neminem. Quæ vox vti ſuperba eſt, ita Annibale digna: illo ſcilicet, qui ſe Scipioni, à quo victus fuerat præponere non dubitarit. Putauit ille idem, quod plerique Cyclopes noſtra ætate, nullum literarum eſſe vſum, præterquam in ſcholiis & vmbra: & par eſſe delectum, militem de religione, atque hominem doctum de re diſſerere. F

Cùm bello ciuili inter Vitellium & Veſpaſianum, legati à Vitellio de pace ad Veſpaſianum miſſi eſſent: inter legatos cùm etiam fuiſſet Tacitus Muſonius Ruffus, Stoicæ philoſophiæ placitis de pacis bono, ac belli diſcriminibus inter milites importunè vſus dicitur.

Cùm Demetrius Cynicus, Stoicæ diſciplinæ Magiſter aliique multi occaſione philoſophiæ multa publicè diſſererent, moleſta iis, qui audiebant, quinimò & Reipub. pernicioſa, quia multos occultè ac veluti ex inſidiis in varias ſententias adducerent (vt de vnius imperio, aut de ſtatu populari, horum vter melior eſſet) Demetrius cum Hoſtilio in inſulam à Veſpaſiano relegatus eſt: cæteri omnes huius ſectæ philoſophi, vrbe abire iuſſi. Atque cùm nihilominus paulò pòſt Diogenes clam in vrbem ingreſſus, apud populum acerbiùs atque arrogantiùs de ſumma Reipub. verba feciſſet, eodem iubente Imperatore, virgis cæſus eſt, & quando Erotem Cynicum ne iſta quidem pœna deterruiſſet, ei capitale fuit. Nempe vt ciuis atque viri boni eſt, præſentem ſtatum Reipublicæ nolle commutari: ita prudentis Imperatoris eſt, cauere ne aſſiduitate harum in contrarias partes ſcholaſticarum diſputationum abſtrahatur abò ciuium animus, rerumque innouandarum G cupidiores fiant. *P. Æmil. ex Dionis Veſpaſiano.*

ETHICA CERTAMINA. QVÆSTIONES
ETHICÆ.
IN GENERE.

Apud Platonem Socrates contra Sophiſtas in Euthyphrone de Sancto, hoc eſt, de Iuſtitia erga Deum diſputat Euthyphronis opinionem confutat: in Politico, Regis munus docet: in Philebo de Voluptate, hoc eſt, de ſummo animi bono: in Amatoribus, de Philoſophiæ practicæ vſu, & Philoſophi moralis officio: in Theage, de Sapientia ciuili: in Charmide, de Temperantia: in Lachete, de Fortitudine: in Lyſide, de Amicitia: in Menone, de Virtute: in libris denique de Republica, de ipſo Iuſto. Nempe dum falſas opiniones euertit, vera præcepta docet.

IN SPECIE. DE
Summo bono.

De ſummo bono in hac vita adipiſcendo, vitando autem ſummo malo, multum laborarunt Philoſophi: nec tamen eos, quamuis diuerſis errantes modis, naturæ limes in tantum ab itinere veritatis deuiare permiſit, vt non alij in animo, alij in H corpore, alij in vtroque fines bonorum ponerent & malorum. Ex qua tripertita velut generalium diſtributione ſectarum, *M. Varro in lib. de Philoſophia*, tam multam dogmatum varietatem, diligenter & ſubtiliter ſcrutatus, aduertit: vt ad CCLXXXVIII. ſectas, non quæ iam eſſent, ſed quæ eſſe poſſent, adhibens quaſdam differentias, faciliimè perueniret. *D. Auguſt. lib. 19. de Ciuit. Dei, cap. 1.*

Virtutibus.

Plato, cùm in Siciliam veniſſet, Dioni propter Philoſophiæ ſtudium Inſinuatus fuit Dion ex ſua erga philoſophiam admiratione Dionyſij quoque tyranni (cui ſoror Ariſtomache nupta erat) animum metiens, auctor fuit tyranno, vt per otium Platonem audiret, In colloquio cùm in ſumma de viri virtute, præſertim autem de fortitudine, diſputaretur: quia quiduis citius Plato, quàm tyrannos fortes aſſeruit: hinc ad iuſtitiam tranſiens docuit, beatam iuſtorum eſſe,

inius

A iniuſtorum miſeram vitam non tulit ſermonem eius tyrannus, verum, quaſi coargueretur, infenſus, quoque fuit aſſiſtentibus qui Platonem commendabant mirificè, atque eius oratione ducebantur. Poſtremò inflammatus exacerbatúſque rogauit eum, Quid in Siciliam veniſſet? Qui cum reſpondiſſet, virum bonum ſe quærere: excipiens ille, Atqui hercle, inquit, nondum videris eum inueniſſe. Ac Dion, qui non exiſtimabat porrò iram Dionyſij progreſſuram, properantem Platonem in triremi, qua Pollis Spartiates redibat in Græciam, dimiſit. Verùm rogauit Dionyſios Pollim ſecretò, maximè, vt in curſo occideret eum: ſin minus, omnino venundaret. nullam iniuriam accepturum, ſed æquè beatum fore, vel in ſeruitute, vt qui eſſet iuſtus. Itaque dicitur Platonem Pollis Æginam deportaſſe ac diſtraxiſſe, cùm bellum haberet ea ciuitas tum cum populo Athenienſe, & plebiſcitum, ſi quis captus ciuis Athenienſis, foret vt venderetur Æginæ *Plut in Dione.*

Vrſa, Helgonis Danorum Regis nota, ex patre imprudente Roluonem F. ſuſcepit. Is regno Daniæ potitus, viſendæ & abducendæ matris deſiderio in Succiam abiit: nupſerat enim illa Atiſlo Suenonum regi, propter auaritiam exoſo. Primò congreſſu cùm à matre non agnoſceretur, ab illa cibum ſibi parari, mox laceram quoque veſtem conſui petiit
B per iocum. Vtrúmque illa abnuente. Et vbinam fidem reperias, exclamauit, cùm & mater filio cibum parare, & ſoror fratri veſtem ſarcire recuſet. Hoc dicto à matre agnitus, & regiæ menſæ adhibitus, cùm inter prandendum de Virtute excellentiſſima quæreretur Roluo Tolerantiæ primas tribuit, Atiſlus Liberalitati. Roluo nodatum corpus foco luculento admouit, ſolo clypeo patrem quæ igni magis expoſita erat, tegens. Cúmque omnium admiratione ſtaret immobilis, aquam rogo iniecère, qui aſtabant, patientia eius maxima comprobata. Atiſlus viciſſim liberalitatis exercendæ cauſa monilibus aureis, & in primis torque magni ponderis, priuignum donauit. Regina (vt cum filio habebat conſtitutum) clam egreſſa, theſauros regios exportauit, Daniam cùm filio repetitura. Diſtinebat Roluo vitricum ſermonibus multis, vt iam ſatis idoneum regina tempus haberet ab abitum: ipſe quoque tempore ſuo petita abeundi venia, vitrico dixit vale. Rex dolo comperto inſequitur fugientes. Regina æs inauratum in litore ſparſim abiecit. Qua ſpecie deceptus Rex, quaſi receptis theſauris, ſequi fugientes intermiſit. Nec multò pòſt Atiſlum ſoluere tributa recuſantem Roluo oppreſſit in prælio,
C regnúmque ſine rege ſubeſſe Danis in reliquum voluit. *Crantz lib. 1. Suecia. cap. 19. ex Saxone lib. 2.*

Inſania, Stultitia.

Elegans *apud Horatium lib. 2. Sat. 3.* diſputatio eſt inter Agamemnonem & quendam claſſiarium militem, qua oſtendit regem Aiace magis inſaniuiſſe.

Ne quis humaſſe velit Aiacem, Atrida, vetas cur?
Rex ſum: Nil vltrà quæro plebeius. Et æquam
Rem imperito: ac ſi cui videor non iuſtus, inultò
Dicere quæ ſentis permitto. Maxime regum
Dij tibi dent capta claſſem deducere Troia:
Ergo conſulere, & mox reſpondere licebit?
Conſule. Cur Aiax heros ab Achille ſecundus
Putreſcit toties ſeruatis clarus Achiuis?
Gaudeat vt populus Priami, Priamúſque inhumato,
Per quem tot iuuenes patrio caruere ſepulchro
Mille ouium inſanus morti dedit, inclytum Vlyſſem,
Et Menelaum vnà mecum ſe occidere clamans.
Tu quum pro vitula ſtatuis dulcem Aulide natam
Ante aras, ſpargíſque mola caput improbe ſalſa,
Rectum animi ſeruas? Quorſum inſanus? Quid enim Aiax
Fecit, quum ſtrauit ferro pecus, abſtinuit vim
Vxore & gnato? Mala multa precatus Atridis,
D *Non ille aut Teucrum, aut ipſum violauit Vlyſſem.*
Verùm ego, vt hærentes aduerſo littore naues
Eriperem, prudens placaui ſanguine diuos.
Nempe tuo, furioſe? Meo ſed non furioſus.
Qui ſpecies alias veris ſcelerîſque tumultu
Permiſtas capiet, commotus habebitur: atque
Stultitiane erret, nihilum diſtabit, an ira.
Aiax immeritos dum occidit, deſipit, agnos,
Quum prudens ſcelus ob titulos admittis inanes,
Stas animo? & purum eſt vitio tibi, quum tumidum eſt cor?
Si quis lectica nitidam geſtare amet agnam,
Huic veſtem vt gnatæ, paret ancillas, paret aurum:
Ruſam aut Puſillam appellet, fortique marito
Deſtinet vxorem, interdicto huic omne adimat ius
Prætor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.
Quòd ſi quis gnatam pro muta deuouet agna,
Integer eſt animi? Ne dixeris. Ergo vbi praua
Stultitia, hic ſumma eſt inſania.

E

Morte.

C. Iul. Cæſar pridie ante cædem cùm apud M. Lepidum cœnaret, ſubſcribebat fortè epiſtolis, vt ſolebat, recumbens. Ibi ſermone moto, Quænam mors optima foret? omnes anteuertens exclamauit, Inopinata. *Plut. in Cæſare.*

Refert Lucas Tudenſis, tempore Alfonſi tertij Aſturum Regis apud Cordubam, à Sarracenis tunc occupatam, regnaſſe quendam Mahometum nomine, qui cùm ad amœniſſimum viridarium ſeceſſiſſet, ait ad eum vnus Miles: O quam pulcher eſt hic mundus, ſi homines non eſſent morituri. Ad quem Rex, Erras, inquit, grauiter. Si enim non eſſet mors, vtique ego non regnarem. Ad quem rurſus alter: Grauius verò tu erras. Vti enim caram habes mortem, quia tibi regnum attulit: ſic oderis viciſſim mortem neceſſe eſt, quia tibi breuiter regnum auferet. Tum Rex, Quid igitur regnare iuuat? At ille, Vt honore Rex ſolùm fruatur & gloria. Cui autem (*teſte Ariſtotele*) hæc non ſufficiunt, tyrannidem exercere, non regnare, dicendus eſt: nec regnat, quem ratio non regit. *Rodericus Santius parte 3. Hiſtor. Hiſpan. c. 12.*

Diuitibus.

Iamblicho Syro philoſophia æqualis fuit Alypius Alexandrinus, diſputator excellentiſſimus. Gliſcente vtriuſque F fama, euenit vt caſu obuij mutuò ſibi occurrerent, veluti ſtellæ quæpiam: circumſeſſíque adeò ſpiſſo theatro & auditorum cœtu, vt ingentis Muſæi vicem repræſentaret, tenerentur. Itaque dum Iamblicus cunctatur, interrogari, quàm prior quæſtionem intentaret, magis expectans: Alypius præter omnem expectationem, poſtpoſitis Philoſophicis quæſtionibus, corona hominum ſeptum ſe videns, ad Iamblichum conuerſus, Dic mihi Philoſophe, inquit, verúmne ſit annon, Diues aut iniuſtus, aut iniuſti hæres? nihil enim hîc medium. Ille quæſtionis aculeum peroſus, alienus, inquit, à noſtra ratione iſte diſputationis modus eſt, vir eximie, ſi quis in rebus externis præter alios excellat: ſed ſi virtutum, quibus Philoſophum propriè ornatum eſſe decet, copiis circumfluat atque abundet. Quæ verba locutus diſceſſit, ſimulque cum aſſurgente conſeſſus omnis diffluxit. Poſt diſceſſum, ſe ipſum colligens, ac quæſtionis acumen ſecum admiratus, frequenter in eius congreſſum colloquiúmque priuatum venit, ſupra modum admiratione ac laudibus virum proſecutus ob iudicij ſubtilitatem, & ingenij ſagacitatem: defunctíque vi- G tam hiſtoricè abſoluit. *Eunapius in Iamblico.* Problema videtur Alypius vel ex vulgato ſumpſiſſe prouerbio, vti etiam Timandridas Lacon, *Apud Ælianum libro decimo quarto Varia Hiſtoria*, cùm domum peregrè reuerſus, filium magnas opes accumulaſſe vidiſſet: vel ex Menandri Κόλακι, *referente Stobæo*, vbi ait:

οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὤν·
ὁ μὲν γὰρ αὑτῷ συλλέγει καὶ φείδεται,
ὁ δὲ τὸν πάλαι τηροῦντ' ἐνεδρεύσας πάντ' ἔχει.

Amicitia.

M. Tullius in ſermone de Amicitia, ſcribit P. Scipioni vſque adeò non placuiſſe dictum hoc Biantis nomine celebratum, Δεῖ φιλεῖν ὥσπερ μισήσοντα, μισεῖν δὲ ὥσπερ φιλήσοντα. Sic amandum tanquam ſis oſurus, ſic oportet odiſſe, tanquam ſis amaturus: vt negaret vllam vocem inimiciorem amicitiæ reperiri potuiſſe, quàm eius, qui dixiſſet, ita amare oportere, vt ſi aliquando eſſet oſurus: nec verò ſe adduci poſſe, vt hoc, quemadmodum putaretur, à Biante dictum eſſe crederet, qui ſapiens habitus eſſet vnus è ſeptem: ſed impuri cuiuſdam, aut ambitioſi, aut omnia ad ſuam potentiam reuocantis eſſe ſententiam. Quonam enim modo, inquit, quiſ- H quam amicus eius eſſe poterit, cuius ſe putabit inimicum eſſe poſſe? quinetiam neceſſe erit cupere & optare, vt quàm ſæpiſſimè peccet amicus, quò plures det ſibi tanquam anſas ad reprehendendum. Rurſum autem rectè factis commodíſque amicorum neceſſe erit angi, dolore, inuidere. Quare hoc quidem præceptum, cuiuſcunque eſt, ad tollendam amicitiam valet. Illud potiùs præcipiendum fuit, vt eam diligentiam adhiberemus in amicitiis parandis, vt ne quando amare inciperemus eum, quem aliquando odiſſe poſſimus. Hactenus Cicero. *Eraſm. in Adagiis.*

Republica.

Pulchra diſputatio inter Præconem Thebanum miſſum à Creonte rege, & Theſeum regem Athenienſium, illo Democratiam, hoc Monarchiam impugnante, apud Euripidem in Supplicibus extat.

A
ETHICVM IVDICIVM, PERPENDENDVM
QVI IVDICENT.

Præceptores.

Ephorus Cumanus, & Theopompus Damaſiſtrati filius, Chius, ambo Iſocratis diſcipuli, ſed ingeniis diſſimillimus, Ephorus ſimplici, & in hiſtorica dictione ſupinus & ſegnis ſine vlla contentione: Theopompus acerbo & maligno ingenio, copioſus, denſus, vehemens, veritatis in ſcriptis ſuis ſtudioſus. Itaque Iſocrates huic frenis, illum calcaribus egere dixit. *Suidas, Cicero ad Atticum, & de Claris Oratoribus. Quintilianus lib. 10. cap. 1. Inſtit.*

Scurræ.

Vopiſcus in Aurelio refert Apophthegma Scurræ cuiuſdam qui dixerit, in vno *anulo bonos* Principes omnes ſculpi poſſe. Sentiebat, eſſe magnum Imperatorum numerum, ſed in iis perpaucos bonos.

B
DE QVIB. IVDICENT. DE REGIBVS.

Apud Ægyptios mortem regis publico luctu celebrant. Mos iis, quæ ad pompam funeris ſpectant, præparatis, poſtrema die corpus in arca conditum ante ſepulchri aditum ponunt. Ibi breuiarium in vita ab rege geſtorum de more recitant; volentique facultas datur defunctum accuſandi. Adſtant ſacerdotes, mortui rectè facta laudantes. Populus is permagnus eſt, qui exequias circumſtat, applaudit veris laudibus: in reliquis magno reclamat tumultu. Quo accidit, vt plures reges, repugnante multitudine, ſolito caruerint ſepulchri honore ac magnificentia. Is timor coëgit Ægypti reges iuſtè viuere, veritos futuram poſt mortem plebis iram, atque odium ſempiternum. Qui deprehenditur iniuſtè crimen obiecisse, magna multatur pœna. Cùm deeſt accuſator, aut per calumniam accuſatum conſtat, cognati finito luctu ad laudes mortui vertui vertuntur. *Diodor. lib. 1. cap. 8. & Herod. lib. 2.*

Philoſophis.

Zenocrates de legitimis philoſophis protulit, Eos ſolos C præſtare vltrò, quæ reliqui legis metu inuiti faciant, ſicut verberibus canes, & muſtulæ ſtrepitu, à voluptatibus deflectentes, & cruciatus reſpicientes. *Plutarch. de Virtute morali.*

Oneſicritus memoriæ prodidit apud *Strabon. lib. 15.* ſe ad Gymnoſophiſtas ab Alexandro miſſum, repetiſſe Calanum nudum in ſaxis iacentem, ac continuò in riſum prorupiſſe: vbi ſe chlamyde amictũ cum crepidis & pileo vidiſſet. Hæcque protinus fari exorſum, Olim plena erant omnia triticea & hordeacea farina, vt nunc puluere. Fontes præterea alios lacte, alios melle, alios vino fluxiſſe, nonnullos etiam oleo. Tum verò mortales ſatietate corruptos deliciis addictos: quas Iupiter auerſatus, omnia quæ fuerant aboleuiſſet, vt vita per laborem ageretur. Subinde continentia & virtutibus in medium prodeuntibus, bonorum copiam iterum factam: ſed cernere ſe rem ad ſatietatem & contumeliam iterum dilabi. Quòd ſi ſapientiam audire vellet, poſitis veſtibus ſupra cautes ſideris intemperie æſtuantes ſecum aſſideret.

Mox cum Mandane locutus eſt Alexandrum eo nomine laudante, quòd vnus omnium in mediis armis ſapientiam reſpexiſſet. Hic cum multa de rerum natura, & mentis affectibus ſedandis diſputaſſet, dixiſſetque Oneſicritus talia D apud Græcos ſenſiſſe Socratem, Pythagoram, & Diogenem: probauit Mandanis illos vt ſapientes: in eo Græcos accuſans, quòd legem anteponerent naturæ nec ſe pudore afficerent, quod nudi degerent, quum alioqui frugaliter viuerent: optimam domum eſſe, quæ minimæ ſupellectilis indigeret. *Sabell. lib. 6. En. 4.*

Eudamidas Archidami, frater Agidis, Xenocratem contemplatus in Academia grandiorem iam ætate cum aſſeclis philoſophantem, exquiſiuit, Quinam ille eſſet ſenex? Reſpondente quopiam, Virum eſſe ſapientem, & ex illis, qui virtutem quærunt. Quando tandem, inquit, ſi modò eam quærit, vtetur ea? *Plut. in Apopht.*

Diſputantibus in Academia philoſophis, & Panthoëdam poſt rogantibus, Qui viderentur ei hi ſermones? Quid aliud, inquit, quàm boni: verùm quò illi vobis, qui eis non vtimini? *Idem.*

Alexander Magnus cum Diogenem Cynicum in dolio cubantem offendiſſet, admiratus illius ſecuritatem & frugalitatem. Niſi Alexander eſſem, Diogenes eſſe velim, inquit. De eo ſic *Iuuenalis Sat. 14.*

Senſit Alexander, teſta cùm vidit in illa E
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.

QVALITER IVDICENT.

☞ *Ex priuatarum Virtutum Iudiciis genus ipſum illuſtrari poterit.*

RECTVM IVDICIVM DE INDOLE.

☞ *Vide Titulum, Indolem explorare.*

Legibus.

Alphonſus Cangenſium Æthiopum Rex ad fidem Chriſti ſtudio Emmanuelis Luſitaniæ Regis conuerſus, quinque libros Luſitanarum legum cùm diligenter euolueret, legum quidem ſapientiam, & ordinem atque diſciplinam reipub. laudauit: ſed rebus etiam munitiſſimis leges certas inuentas eſſe, non facilè probauit. Itaque hanc legum exactiſſimam diligentiam irridens, de Luſitanis quæſiuit, Quænam pœna eſſet iis, qui in terra pedem poneret. *Oſor. lib. 10. rerum Emmanuelis.*

Virtutis prouectu.

Cleombrotus Pauſaniæ, hoſpiti cuidam cum patre de virtute ambigenti: Hactenus, inquit, te pater melior eſt, quouſque tu quoque genetaueris. *Plut. in Apoph.*

Zeno Citticus volebat ex inſomniis ſuum quemque pro- F ceſſum ſentire: ſi neque exultare vlla ſe turpitudine, neque admittere vel agere quicquam ſceleratè aut iniuſtè in ſomnis videret, verùm quaſi in profundo tranquillitatis placidæ perſpicuò viſiones & motus animi pellucerent ex doctrina hilares. *Plut. de Virtutis prouectu.*

Fortitudine.

Calanus, ſophiſta Indus, cùm longum valedixiſſet Alexandro, Macedonibus, & vitæ, quando ſeipſum è corporis vinculis liberare volebat, extructa & apparata pyra in ſuburbio Babylonis, coronatus ſolus arundinem aſſulgente ſibi ſole quem ipſe adorabat, circumdatus flammis, immotus conſtitit: neque ante loco ceſſit, quam expiraſſet. Tunc aiunt Alexandrum cum ſtupore quodam admiratum dixiſſe, Calanum potentiores hoſtes debellaſſe, quàm ſe. Nam Alexander cum Poro, Taxili, & Dario bellum geſſerat: Calanus verò cum labore & morte. *Ælian lib. 5. de Var. hiſt. & Plut. in Alex.*

Delictis.

Mentiri Perſæ ſecundum delictum ducunt, primum æs alienum conflare: quòd mentiri quoque ſoleant debitores crebro. Cæterùm plus mentiuntur fœneratores, & mala fide G agunt, qui in diurnis ſuis ſcribant, huic tantum ſe expenſum ferè, cum numerarint minus. *Plut. de non fœnerando.*

Reip. forma.

Cùm Dionyſius tyrannus Platonem rogaret, vt aliquam quaſi ſpeciem & imaginem Reip. Athenienſis ſibi oſtenderet: ille Ariſtophanis Νεφέλας ei miſiſſe dicitur. *Gyraldus.*

Reip. incremento.

Apud Saluſtium Cato in Senatu ſic ait de Rom. moribus: Nolite exiſtimare, maiores noſtros armis rempublicam ex parua magnam feciſſe. Si ita eſſet, multò pulcherrimam eam nos haberemus. Quippe ſociorum atque ciuium, præterea armorum & equorum maior copia nobis quàm illis eſt. Sed alia fuère, quæ illos magnos fecerunt, quæ nobis nulla ſunt: domi induſtria, foris iuſtum imperium, animus in conſulendo liber, neque libidini neque delicto obnoxius. Pro his nos habemus luxuriam atque auaritiam publicè egeſtatem, priuatim opulentiam: laudamus diuitias, ſequimur inertiam: inter bonos & malos diſcrimen nullum: omnia virtutis præmia ambitio poſſidet. Neque mirum, vbi vos ſeparatim ſibi quiſque conſilia capitis, vbi domi voluptatibus, hic pecuniæ aut gratiæ ſeruitis. Eo fit, vt impetus fiat in vacuam rempub. H

Honoribus.

☞ *De loco Magnanimitatis in accipiendis vel repudiandis honoribus hæc quadam.*

Præſes Cretæ prouinciæ ad Taurum philoſophum Athenas viſendi cauſa venerat cum patre. Taurus patrem priore loco, vt ſederet inuitauit. Pater verò reſpondit, Sedeat hîc potiùs, qui pop. Rom. magiſtratus eſt. At Taurus: Abſque præiudicio, inquit, tu interea ſede, dum filio quoque ſella affertur. Qua allata, oſtendit in publicis locis & actionibus patrum iura cum filiorum, qui in magiſtratibus ſunt, poteſtate collata interquieſcere paululum debere. Sed cùm extra rempubl. in

domo

A domeſtica vita conuerſantur, inter filium magiſtratum & patrem priuatum publicos honores ceſſare, naturales & genuinos exoriri. *Gellius lib.*1. *Noct. Attic. cap.*2.

Sigiſmundus Imp. in Baſilienſi concilio videns Georgium Fiſcellum I. C. quem nuper equeſtris militiæ inſignibus decorarat, in publico conſeſſu animi dubium, leguúmne doctoribus, an equitibus ſeſe coniungeret, tandem ad equites vno die fecerim: doctorem vnum in mille annis non fecerim: *Æneas Silu. lib.*4. *com. in res geſtas Alfonſi.* Neque verò vnum, ſed multos ætate noſtra Fiſcellos reperias: qui poſtquam per literas ſic emerſére, vt nobilibus indoctis non modò æquentur, verum etiam præferantur, ſummo tamen ſtudio id agant, vti ne deinceps iis per quos inclaruére titulis veris, ſed emendicatis tantùm fictæ nobilitatis imaginibus, ſalutentur.

Sigiſmundus ab Herberſtein, liber Baro, variis legationibus ad Turcarum Imp, ad Moſcouitas, ad Tartaros, cum laude B perfunctus (is qui Moſchorum hiſtoriam Latinè ſcripſit) tabellis functionum ſuarum ſeriem, ſucceſſum, habitum depingi curaurat. Quas cum ſenex clariſſimus Ioanni Baſilio Heroldo monſtraret, ea quæ omnium prima erat, quando in Viennenſi Academia Baccalaurij titulum ſuſcepit, præ cæteris plurimi fecit: quòd hæc ingenij viribus tanquam caſtrenſe bonum, conciliata foret, cùm reliquæ, vel generis ſplendori vel principali gratiæ debitæ, huic veluti baſi initerentur: adeóque vti Themiſtocles de die feſto & profeſto dicebat. Niſi profeſtus fuiſſet, feſtus non eſſet: ſic ipſe. Niſi literatum cultu præſtitiſſem aliis, ne dignitate quidem, niſi præter meritum, excelluiſſem.

Vita.

Simonides poëta non nonageſimum annum exceſſit. Interrogatus quamdiu vixiſſet! Parum, inquit, at annos multos. *Gyraldus.*

DVBIVM, INCERTVM, OBSCVRVM IVDICIVM.

Earum quas mortales ſanciunt legum ratio non ſemper eſt conſpicua: vt cum quædam ſcita ſane quàm ridicula apparent, inquit *Plutarch. de tarda dei vindicta.* Vt Lacædemone per C præconem Ephori, ſimulátque ineunt magiſtratum, pronunciant: Ne barbam alant, & vt audientes ſint legibus, ne ipſis ſint duræ. Romani item quos in libertatem vindicant, eorum corporibus tenuem feſtucam iniiciunt. Cùm tabulas teſtamenti ſcribunt, alios inſtituunt hæredes, alij bona vendunt.

Morum diſſimilitudo apud diuerſas gentes à iudicij diuerſitate pendet. Sic Ægyptiis cadauera condere, Græcis comburere honeſtum. Viris domum ſeruare, lanificium exercere: mulieribus, ea quæ foris ſunt adminiſtrare, decorum. Lacedæmonij otio dediti, ſolam rem militarem tractant, ſedentarias artes oderunt. Athenienſes è contra otij crimê ſeuerè puniunt.

INEPTVM IVDICIVM.

De Gaudio & Dolore.

Dionyſium tyrannum, Plato tertia epiſtola reprehendit, quòd Apollinem Delphicum miſſis literis ſic compellaſſet.

Χαῖρε καὶ ἡδόμενον βίοτον διάσωζε τυράννου.

Gaudium enim dei naturæ minimè conuenire, immobili, & immutabili. Naturæ humanæ conuenire quidem, ſed tamen præſtare non gaudere, & non dolere, quàm alterutrò horum affectuum extra honeſtatis, vt plerumque fit, limites abripi. Itaque præſtantiorem eſſe ſalutandi formulam inter homines, *τὸ εὖ πράττειν*, qua plato vti ſolebat, quàm *τὸ Χαίρειν*, qua Dio- D nyſius, cùm pleriſque aliis.

Virtute.

Menonem Theſſalum, qui eſſe ſibi ipſi perſuadebat mirè ſe in litteris verſatum, atque vt dictum eſt ab Empedocle, in ſapientiæ vertice verſari, rogauit Socrates, quid virtus eſſet. Qui cùm reſpondiſſet ferociter & expeditè, & pueri virtutem eſſe, & ſenis, & viri, & fœminæ, & magiſtratus, & priuati, & domini, & miniſtri: Probè ſanè, inquit *Socrates*, de virtute interrogatus vna examen excitaſti virtutum, haud malè notans, quòd iſte, qui ne vnam quidem virtutem noſſet, nominaret multas. *Plut. de Amicorum multitudine.*

Ciuitatis iure.

Apud Xenophontem in 2. *lib. ἀπομνημονευμάτων*, Socrates irridet ſtultam rationem Ariſtippi, qui dixerat, vt liber eſſet malis, quæ ſæpè vexant incolas certorum locorum, noluiſſe vnquam aſcribi ſe in ciuitatem vllam, ſed vbique peregrinum eſſe, inquiens per ironiam, Nimirum ab eo tempore, quo Sinnis & Sciron & Procuſtes mortui ſunt, nemo hoſpites & peregrinos iniuria affecit. *Victor. lib.*2. *Var. lect. c.* 10.

Coniugio.

E Varus Geminus, inter declamatores Auguſti temporibus nequaquam poſtremus, probè dixiſſe fertur: Qui non litigat, celebs eſt. Cui quidem adſtipulatur illud, quod in ſacris ſcribitur libris: Melius eſt habitare in loco deſerto, quàm cum vxore litigioſa. Eius dictum ex Hieronymo citatur apud *Volaterran. lib.*10. *Anthropologia.*

ETHICÆ STVDIVM.

Cynici philoſophi, quorum princeps Antiſthenes fuiſſe videtur, Logicam & Phyſicam tollunt, ſoláque Ethicæ incumbendum eſſe arbitrantur. Diogenes itaque, teſte Diocle (quamuis alij hoc ipſum Socrati tribuunt) inquirendum eſſe dictitabat.

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Qui verſus apud Hom. extat *Odyſſ. δ. Laer.*

Horatij ſtudium in philoſophia Ethica ipſe *lib.*1. *Epiſt.*1. confitetur.

Vt nox longa, quibus mentitur amica diéſque
Longa videtur opus debentibus, vt piger annus
Pupillis, quos dura premit cuſtodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingratáque tempora, quæ ſpem
Conſiliúmque morantur agendi nauiter, id quod
Æque pauperibus prodeſt, locupletibus æquè,
Æquè neglectum pueris ſenibúſque nocebit.
F *Reſtat vt his ego me ipſe regam ſolérſque elementis:*
Non poſſis oculo quantum contendere Lynceus,
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec quia deſperes inuicti membra Glyconis,
Nodoſa corpus nolis prohibere chiragra.
Eſt quadam prodire tenus, ſi non datur vltra.

Ethnici, Ethniciſmus.

Paganiſmus, Gentilitas.

*DEFINITIO EX ETYMOLOGIA.

Item vocum Vſurpatio.

ETHNICORVM, Paganorum, & Gentilium vocabulum, quando a Grammaticis & Hiſtoricis pro quouis hominum genere vſurpatur. Ἔθνος, enim Græcè, Gentem Latinè ſignificat ſiue nationem: prout illam vocem intellexit interpres, *Act. c.*2. *v.* 5. Apud Scriptores Eccleſiaſticos Ethnici ſiue Gentiles vocantur, qui ſunt à Chriſtiana religione alieni, & ſuperſtitioſè Idola colunt, non vt Iudæi, vnum Deum. G Manaſſe videtur hic loquendi modus ab Hebræis, qui omnes nationes præter ſuam, vocabant גוים *goiim*: quod Græcis Barbarum ſonat. Reperitur tamen etiam vſurpatum pro Hebræis in numero ſingulari: & pro Iudæis in plurali, *Sophon. c.*3. *v.* 8. *Pſal.* 105. *v.* 5. *Ezech.* 36. *v.* 13. *Act. vlt. v.* 29.

In iure Ciuili *S. Theodoſ. l.*1. *de nupt. Gent.* vſurpatur hoc nomen pro illis qui non ſunt ſubiecti Romano Imperio atque non iure aut alia lege poſitiua, ſed Gentium victitant. Alibi tamen, per Gentiles intelliguntur Græci, vt *Act.* 18. *v.* 4. *Rom.* 1. *v.* 14. 16. *Cor.* 1. 22. *Ioël.* 3. *& aliis locis.* Rationem dat *S. Auguſt. Epiſt.* 10. quod Lingua Græca reliquas Gentilium præcelleret. *Et lib. de operib. Monach. c.* 13. dicit, Græcos ac Paganos eoſdem cenſeri.

Denique nomen Gentilis in ſacris Litteris etiam transfertur ad denotandum peccatores; atque ita illam vocem explicat Interpres *Matth.* 26. vbi Chriſtus dicit ſe tradendum in manus peccatorum. Ita quoque Apoſtolus *ad Galat. c.* 2. *v.* 15.

☞ *Cõſulatur Locus de Eccleſia, Fidei propagatione, Diis Gentiũ.*

ETHNICORVM SOCIETAS RELIGIOSA IN GENERE CONSIDERATA. Quoad H ETHICIN.

INVENTIO, INSTITVTIO.

☞ *Vide Tit. Superſtitionis Inuentores.*

Ianus in aurea ſæculo, vbi victum ſponte naſcentia præbebant aut in diem victus quærebatur venatu, primus vinum & far docuit, ad ſacrificia & religionem magis quàm ad eſum & potum: primus aras, pomœria, & ſacra docuit: & ob id illi in omni ſacrificio perpetua præfatio præmittitur. *Q. Fabius Pictor de Aureo ſæculo & origine vrbis. Macrob. lib.* 1. *c.* 9. *ex Xenone de reb. Italicis.*

Ægyptij de Priapo ſcribentes, olim Titanas aiunt, Oſiride ab ſe dolis interfecto, corpus eius in æquas partes diuiſiſſe; iiſque domo clam elatis, partem pudendam in flumen, cùm ſinguli eam reſpuerint, abieciſſe. Iſidem poſtmodum vitam viri mortem, Titanibus occiſis, viri corpus inquiſiuiſſe, A Bruteno dictus imperauit: qui cum iuſtos annos ætatis conſecutus eſſet, quietam vitam ducere inſtituens, fratrem verdenutum ſucceſſorem ſibi in regno fecit: ipſe ſummus ſacerdos effectus eſt, noménque ei dignitatis indictum fuit, Kyrie Kyrieyto, quaſi dicas, proximus noſter Dominus. Huic Pontifici ſuo Prutein præclaram ædem ſub quercu quadam erexerunt, locóque Romanæ à Roma nomen indiderunt. *Guagnin. in Pruſſia.*

LATRONAS.

CLEON latro & ſacerdos Iouis Ahretanij.

☞ *Vide Titulum Latrones.*

VIRGINES, MVLIERES.

☞ *Vide infrà, Tit. Romanorum Veſtales.*

In Poliadis Mineruæ templo, multa religione inclyto, virgines aſſiduè fuiſſe, & lychnum inextincti luminis ac Palladium cuſtodiuiſſe, legimus apud *Alex. ab Alexand. lib. 5. cap. 12.*

Apud Aſſyrios Dianæ Ecbatanæ templum fuit, quam Anaitim vocant, cuius ſacerdotes procul à virili congreſſu in perpetua virginitate degunt. *Ibid.*

B Apud Delphos ignem peruigilem à mulieribus cuſtodiri, quæ matrimonio ſolutæ erant, teſtantur ſcriptores. Quòd ſi quando extinguebatur, ex ſolis flamma peregrinum eliciebant. *Ibid.*

Epheſi earum, quæ ſacratæ Dianæ ſunt, vnamquamque mulierem primum μελλιέρην, quaſi deſignatam ſacerdotem, hinc hieren, id eſt, ſacerdotem, tertiò parierem, quaſi defunctam ſacerdotio nominant. *Plut. an. Seni resp. tanda resp.*

QVORVM DEORVM SACERDOTES, v.g.

PALLADIS.

Apud Pedaſios Palladis ſacerdos ſacram barbam nutrire cogitur, neque raſa incedere fas erat. *Alex. lib. 2. cap. 8.*

DIANÆ.

Epheſiæ Dianæ ſacerdotes Eunuchi erant, qui Megalobyzi dicebantur, ac ſemper aliqui acerſebantur digni tali præfectura, & in honore maximo habebantur. Cum his virgines aliquas ſacras eſſe oportebat. *Strabo lib. 14.*

Eſtiatores & Eſſenæ, id eſt, epulones & ſodales dicebantur, quibus Epheſiæ Dianæ ſacra olim committebantur, fœminæ ſimul & viri tum reliqua propinquitate, tum etiam matrimo- C nio coniunctæ, victus ratione diuerſa à reliquo populo per annum integrum, ita vt neque in priuati alicuius hominis ædes pedem eo tempore inferrent. *Pauſ. in Arcadicis.*

GYBELES.

Galli ſacerdotes Matris deûm (quæ & Ops dicitur, & Cybele) erant caſtrati: ſic dicti à Gallo venuſto Phrygiæ flumine, cuius aquam potantes in inſaniam vertuntur. *Pomp. Laet.*

Cybelis ſacerdos variis coloribus fucatus & faciem pigmento delitus, oculóſque obunctus, cum mitella & crocoto, lineo calceamento, ante ſimulacrum deæ incedebat, & cum tinnitu cymbalorum & ſonitu tympanorum ſacrum faciebat. *Alex. lib. 2. cap. 8.*

Cybelis ſacerdotes flagrum ferebant, iidémque iuxta Sueuos formas aprum, quo inſigni ab hoſtibus tuti erant. *Alex. lib. 2. c. 8.*

HERCVLIS

Stephanophori Herculis ſacerdotes erant apud Græcos, quibus ferre coronam & comam promiſſam proprium erat. *Alex. ab Alex. lib. 6. c. 12. & lib. 2. cap. 8.*

Poſt vrbem conditam Romulum vrbis auctorem ſacra Græco Herculi, ara illa erecta, quæ maxima dicta eſt, (vt ab D Euandro conſtituta erant) feciſſe, eáque poſteris manſiſſe, literis proditum eſt. Quæ ara ante Romulum religioſiſſima fuiſſe traditur, eámque ipſum Herculem Ioui inuentori, ſi amiſſas boues reperiſſet, dedicaſſe fama vulgauit. Hoc enim ſacrum Euander inſtituit primus poſt Narathonios, qui primi diuinos honores Herculi dedere: Potitiis & Pinariis, qui ex clariſſimis familiis ea loca incolebant, ad ſacrum adhibitis: *Virg. in Æneide*, inquit, *Et domus Herculei cuſtos Pinaria ſacri.* Quidam aram maximam, cùm vicino flagraret incendio, liberatam à Pinariis ferunt: & ideò ſacri cuſtodem domum Pinariam dixiſſe. Virgilium, ὡς ἀρχαϊκῶς, Potitiorum, qui ab Appio Claudio præmio corrupti, ſacra ſeruis publicis prodiderunt. Sed Veratius Pontificalis in eo libro, quem fecit de ſupplicationibus, ita ait: Pinariis qui nouiſſimi comeſto prandio veniſſent, cùm iam manus pranſores

E lauaren., præcepit Hercules, ne quid poſtea ipſi aut progenies ipſorum ex decima guſtarent ſacianda ſibi: ſed miniſtrandi tantummodo cauſa non ad epulas conuenirent. Quaſi miniſtros ergo ſacri cuſtodes vocat à Virgiliu *Macrob. lib. 2. c. 6. Saturn.* Potitij eorúmque poſteri, ab Euandro edocti, multis poſt tempeſtatibus antiſtites templi ſacris & cæremoniis præfuere: donec ſublata Potitia gente, ſeruis publicis tradita ſunt. Appius enim Claudius cenſor, ſublato Potitiorum genere, cui ad aram maximam familiare id ſacerdotium fuit ſeruis, quos docuerat ſacra delegauit. In quo id traditur mirum, vt triginta puberes, qui reliqui Potitiæ familiæ manſerant, cum omni ſtirpe intra annum extincti fuerint: ipſéque Appius huius auctor facinoris, hoc admiſſum in extremum vitæ exitium penè lapſus ſit: & ſiue caſu, ſiue conſilio deorum immortalium, luminibus orbatus, calamitoſam vitam egerit. *Alex. lib. 2. cap. 24.*

VESTÆ.

☞ *Vide Romanorum Veſtales.*

ISIDIS.

F Iſiaci, linea ſtola amicti ſunt, capite raſo, calceis papyraceis, ſiſtrum tenentes aut ramum abſinthij marini, vel nuces pineas & Anubim ſupra caput deferentes. *Alex. lib. 2. c. 8.*

FVRINÆ.

Furinalis ſacerdos Furinæ deæ, cui Romæ rem diuinam curabat. *Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 12.*

PALATVALIS.

Palatualis Romanorum ſacerdos, qui illi deæ, in cuius tutela Palatium erat, ſacra faciebat. *Alex. lib. 6. cap. 12.*

QVARVM GENTIVM SACERDOTES. Vtputa

INDORVM.

Indorum Brachmanes ſacerdotes, artes Mathematicas & Philoſophiam colunt. Religionem ſingulari artificio ſimulant, & in ſpecie fictæ pietatis fraudes inſignes in omni vita ſuſcipiunt. Reliqui Malabares eorum doctrinis inſtituti, portenta venerantur. *Oſorius lib. 2. rerum Eman.*

ÆGYPTIORVM.

Thebis Ægyptiis Ioui, quem præcipuè colunt, virgo genere clariſſima, & ſpecie pulcherrima ſacratur, eas Græci Palladas vocant. Hæc pellicis more cum quibus vult coit, vſque ad naturalem corporis purgationem. Poſt purgationem viro datur. Sed priuſquam nubat, poſt pellicatus tempus, vt mortua lugetur *Strabo lib. 17.* G

GRÆCORVM.

Delphis quinque pontifices per omnem vitam ſacri erant, qui Oſij dicti. Quorum primus qui hoſtiam immolabat, Oſiter: qui verò edebat oraculum, Aphetor nuncupati ſunt, qui vna cum prophetis ſacra obibant, diuinaſque prædictiones & cæremonias, & quo cultu, quibúſque exemplis fierent ſacra prædicebant. Apud Athenienſes Daduchus maximus erat ſacerdos: Palladis Eteobutades, à Bute propagati, ex qua familia longo tempore ſacerdotio præfuere: ſicut Buzygia familia a Buzyge heroë, qui Athenis diu ſacerdotium tenuit. Clazomenis Palladis ſacerdos, Heſychia: Bacchi verò, Thyas nomen habet. Polici Iouis ſacerdos, Biphonus: in Trœzene, Hippolytus nuncupatur: Apud Cretenſes matris magnæ ſacerdos, Meliſſa. *Alex. lib. 2. cap. 8.*

Timoleon Corinthius, cùm Syracuſas à Dionyſij tyrannide liberaſſet, inſtituit magiſtratum honoratiſſimum annuum, quem Syracuſani Iouis Olympij famulatum appellabant, electúſque eſt primus Callimenes famulus Olympij Iouis, & ita H deinceps is honor per manus traditus eſt: annique à magiſtratu eiuſmodi adnotati fuerunt vſque ad tempora, quæ mutationis Reip. initium fuerunt ſub Romanis: tunc enim magiſtratus iſte, qui annos plures 300. durauerat abolitus eſt. *Diodor. lib. 16.*

COMANORVM.

Apud Comana Ponti vrbem Anaitidis deæ ſacerdos diadema geſtabat, & ſecundus erat in honore poſt regem. Pompeius huic templo Archelaum ſacerdotem præfecit, & ſexaginta ſtadia regioni adiecit, cui ſacri ſerui fuerunt ſex millia. Archelaus filius fuit eius, quem Sylla & ſenatus in honore habuerunt: & qui Mithridatis Eupatoris ſe filium effingens, Ptolomæi Regis Ægypti filiam duxit vxorem, & à Gabino poſtea in prælio interemptus eſt. Lycomedes poſt Archelaum ſacerdotium accepit, & eo ſublato Cliratus Adiatorigis filius: quem Auguſtus cum patre in triumphum duxit. *Strabo.*

A ROMANORVM VT SVNT PONTIFICES : IIQVE VEL Maximi.

Non ſordidum neque obſcurum apud veteres olim nomen Pontificum fuiſſe traditur. Nam cum inter ſacerdotia à Numa inſtituta, ipſe ſe pontificem inprimis, vt verò alij, Martium M. filium ex patribus legiſſet, poſtea interiectis temporibus, collegium pontificum ad quatuor, mox a tribunis plebis rogatione promulgata, ad octo auctum fuit: manſitque hic numerus longo æuo inuiolatus, donec L. Sylla ad quindecim collegium ampliauit. Inter quos maximus pontifex, genere & dignitate præcipuus erat, & aliorum longè princeps. Horum igitur fuit, religiones & cæremonias publicas priuatáſque, ſacra & res diuinas ſanctiſſimè tueri & interpretari, illaque omnia exſcripta ſignatáque habere, vt quibus aris, quibus diis, quibúſque hoſtiis, quibus diebus, & ad quæ templa ſacra fierent, perſpectum haberent, ne qui Romana ſacra negligerent, peregrinóſque ritus aſciſcerent, aut deorum cæremonias turbarent. Ad quos tam de cœleſtium deorum ſacrificiis, quam de funeribus, iuſtiſque exhibendis, placandiſque manibus, ac ſupernis infernîſque diis: de ſepulchris & votis ritè exoluendis; de feriis, de religione, B pietate, ſanctitate, cæremoniis deorum, déque fide & iureiurando, ſacrificiiſque ſolemnibus, plebs quoties videbatur, tanquam ad antiſtitem deorum immortalium, cæremoniarum & ſacrorum, conſultum ibat. Ipſéque maximus pontifex precationes, ſupplicationéſque deorum, cum pontificali carmine præire, comitia habere diéſque feriatos indicere, quo quiſque Deus ritu, quove die colatur, quibuſque precibus aduocetur, & quid quaque die operis fieri, vel non fieri publicis feriis conueniret, edocebat. Eundémque pontificem maximum, ſingulorum annorum res geſtas & memoratu dignas, diurnis actis mandare literis, illáſque non ſolùm monumentis tradere, ſed in albo proponere & referre, vt populo exſcribendi poteſtas fieret, ſolitum eſſe traditum eſt. Fuit id, credo, certum portentum, quo eſſet ſignificatum, vrbem Romam poſtremò perinde pontificia maieſtate, qua nunc latè patet, gentibus moderaturam, atque olim potentia imperaſſet. *Polydor. lib. 4. de inuent.* Ac non ſolùm reip. ſacra cæremoniáſque curare, ſed de rebus quæ ad religionem pertinent, iudicia ferre: contumaciæque minorum magiſtratuum vindex eſſe, ſacrificantes obſeruare, piaculáque ite C Deum conquirere, ne ſecus quam præſcriptum eſſet, ſacra fierent, néve incerta auſpicia, aut turbatæ religiones aduerſus mores inſtitutáque maiorum obſeruarentur. Vtque ſuper impetranda venia venerandiſque diis iuſta ſolemnia exhibeantur, cauere debebat. Tum religionis arcana, & diuinas traditiones cognoſcere, & ſi quid religioni minus verè adſcriptum eſſet, religione liberare, aut numinibus obligare: de Veſtalium capite decernere, & ferre ſententiam, quæ ſacra quæve prophana eſſent diiudicare, néve quis praua religione populum alligaret, maximi pontificis officium & munus erat. In quo fuit obſeruatum, vt nunquam infauſta die & ominoſa collegium conſulat, quod dirum foret & auſpicij mali. Quare Vitellio principi, quod pontificatum maximum adeptus, decimo quinto Kalendas Auguſti, die cladibus inſigni collegium conſuluerat, magno exitio fuit. Tum ſi pons ſublicius collaberetur, illum reficere, vnde illis nomen factum. Is enim ligneus erat, & nullo ære aut ferro compactus, quem ſacrum illi æſtimarunt: ita vt in aliqua parte labentem, niſi cæſa victima & ſacrificio perfecto, reficere non liceret. Cùm Tiberis, inquit Suidas, magno impetu in pon- D tem antiquiſſimum irrueret, ſacerdos votis factis, ne pontem rumperet, flumen placauit: effecitque vt placidè intra ſuum decurrens alueum, ponti parceret: & eos qui pontifices & flamines dicuntur, ſacerdotibus præfecit. Vota etiam ſolemnia, quibus verbis concipi, quibúſque pecuniis exolui deberent, pontificum decretis cauebatur, illorúmque arbitratu vel exoluebantur, aut non ritè emiſſa denuo concipiebantur. Quod ſi quis ſui iuris arrogandus foret, quæ cauſa adoptionis, quæ ratio generis, quæ dignitas, quæve eſſent ſacra, apud pontifices lege quærebatur, quæ lex Curiata dicta eſt. Neque verò ſolùm ab omni ſanguine puras manus pontificem ſeruare decuit, ſed ne participem quidem aut conſcium alicuius necis fieri. Ex octo pontificibus pontifex maximus reliquis præeſt & propè dominatur. Cui rex ſacrorum, augures, & omnes flamines, ac veſtales virgines parent; quibus E multam indicere, & pœnam irrogare poterat, cuius arbitratu publica & priuata ſacra gerebantur, veſtaléſque virgines ad ſacri & æterni ignis cuſtodiam, qui in penetralibus Veſtæ colebatur, eligebantur, ipſiúſque curæ cuſtodiæque mandabantur. *Alex. lib. 2. cap. 8.*

In tantum honoris culmen pontificatus & eò excellentiæ creuit, vt Cn. Cornelio prætori, quòd M. Æmilio Lepido pontifici maximo conuitium feciſſet, multa dicta fuerint, ipſúmque regiæ dignitati proximum crederent. Nam & lictor apparebat, & curuli regia ſella, ac lectica inſignis erat, quam ante veſtibulum conſpicuam habere aſſuerat: ad cuius fores pro ſplendore dignitatis, viridis laurus affixa videbatur. Cúmque cæteri honoribus functi, rationem adminiſtrati muneris reddere cogerentur, pontifex tamen maximus pro maieſtate, geſti honoris rationem dare maximè cogi poterat: ipſiſque pro imperio & poteſtate, quoque plus dignitatis ferret, cum galero eſſe, & carpento, vt reliquis ſacerdotibus, ingredi licebat. Quippe pontifici proprium inſigne erat galerus, ſicut lituus auguribus, paludamentum imperatoribus, diadema regibus. Et cum in Capitolium nulli fas foret carpento vehi, ſolis pontificibus ſacerdotibúſque Tarpeium aſcendere carpento licuit. Ad eumque ſi qui noxij confugiſſent, ea die à pœna immunes erant. *Alex. lib. 2. c. 8.* F

Non vulgares, neque obſcuros, ſed qui nobilitate generis & multò ſplendore illuſtres forent, quique auctoritate & opibus anteirent cæteris, ad pontificatum max. Rom. admiſere: diuque Romæ pontifex, qui antea curuli ſella non ſediſſet, nemo creatus fuit: donec lapſis temporibus, etiam qui nullos curules geſſerant magiſtratus, ad pontificatum admiſere. Primus enim T. Coruncanius, ex plebe homo, pontificatum maximum meruit, quo tempore M. Atilius Regulus, primo Punico bello graui ſupplicio excruciatus, pœnas dedit. Et deinde M. Druſus, quod antea contigit nulli, tribunus plebis ſimul & pontifex creari meruit. Poſtea ex plebe & patribus, nullo delectu aut diſcrimine admitti cœpere. Cúmque ad collegium pontificum pertineret, in demortui locum alium cooptare. Cn. tamen Domitius Tr. pl. offenſus collegio, quòd ſe in numero pontificum non cooptaſſent, ius ſubrogandorum pontificum ſacerdorúmque à collegiis ad populum tranſtuliſſe fertur: ipſéque pontifex maximus primus populi ſuffragio, aliique deinceps creari cœpere. *Alex. lib. 2. cap. 8.*

Declamationum quarto Seneca, de metello inquit, Sacer- G dos integer ſit. Metellus pontifex cum arderet Veſtæ templum, dum rapit Palladium, oculos perdidit, ſacerdotium illi negatur. Et mox contra Metellum, Sacerdos non integri corporis, quaſi mali omnis res vitanda eſt. Hoc in victimis notatur, quanto magis in ſacerdotibus: In libro Antiquitatum ſecundo Halicarnaſſeus Dionyſius, ſacerdotes à Romulo lectos ſcribit, genere excellentes, ſimul & virtute præſtantes, hæc tamen inopes, aut corpore vlla ex parte trunco. *Celius lib. 12. c. 2. Antiq. Lect.*

Minores.

Apud Rom. Scribæ pontificum, qui faſtos & commentarios habebant, fidelem cuſtodiam rerum geſtarum, qui Annales maximi dicebantur, quique illis Miniſtri aderant, quòd omnis æui geſta mandarent literis, minores Pontifices dicti ſunt. Ab his in curia Calabra Iunoni ſingulis Kalend. ſacra fiebant: nouámque lunam obſeruare, & quot dies à Kalend. ad Nonas ſupereſſent, referre ſolebant, vt populo cauſas feriarum à rege ſacrorum recipiendi facultas foret. Ad eorum collegium quoque interpretandi iuris, & an poſſet lege agi, quæque competeret actio in iudiciis declarandi, ius ſpectauit & pertinuit. H Quippe ius ciuile inter ſacra cæremoniáſque multa ſæcula abditum, ſolis pontificibus patebat. Ex his quoque minoribus diſtinctio gradus fiebat. Nam qui primus collegio aſcitus erat, maximus: qui verò vltimus, minimus dicebatur pontifex. *Alex. lib. 2. cap. 8.*

Rex ſacrorum.

Cum à principio vrbis multa & magna ſecreta reges obirent, ad quos de religione, déque ſacrificiis & cæremoniis deorum, ſacerdotes ſæpè conſultum ibant, qui etiam rem diuinam facientibus aderant: ne bonis auſpiciis cœptum confirmatúmque regium nomen, poſt exterminatos reges aboleretur penitus, néve derelictis ſacris, regium nomen expeterent, longè antiquiſſimum rati, ſacra quæ penes reges erant, alicui demandare: Regem Sacrificulum crearunt, qui ſacrorum

A rum Rex dictus, ſine regio imperio, ſolo nomine Rex, ſacra quæ penes Reges erant obiret, ac cæremoniis præeſſet quem creatum, aut in locum decedentis ſuffectum, ſicut reliquos ſacerdotes, inaugurari oportebat. Erátque non annuum, ſed perpetuum ſacerdotium, immune ab omni belli tumultu. Neque enim Rex ſacrorum, militare, ſtipendiaue facere, aut caſtris & legionibus præeſſe poterat, propter ſuſpectum inuiſúmque regium nomen, neque magiſtratum gerere, aut concionem habere, vel cum populo agere: namque eius poteſtas ſola religione & templis tenebatur. Primus quidem Manius Papyrius ex patritiis, Bruto conſule Rex creatus fuit, cui ius ſacrificandi, & de ſacris decernendi reliquerunt, eúmque pontifici maximo ſubiecerunt: idem in ſacris epulis, poſt maximum pontificem, ſupra flaminem Dialem, Martialem, & Quirinalem, accumbebat. Atque licet à principio a populo crearetur ex patritiis & multis honoribus functis, poſt aliquot ætates à minore parte populi, ſelectis calatiſque comitiis. (Quibus fiunt Sacerdotes) ex plebe creari cœpit, tunc quum maximus Curio plebeius homo rex ſacrorum fuit. Cuius vxor regina ſacrorum hoc habet proprium, vt quoties ſacra facit, ex malo punico virgulam, quam inarculum di-
B cunt, pro infula deferat: quæ omnibus Kalend. Iunoni ſacrum facere, eique porcum vel agnum mactare debet in regia. Ad quem Veſtales virgines die conſtituta, annis ſingulis ventitare, & ne ſacra negligerentur, quæ fidei tutelæque credita erant, præmonere ſolebant. Erat ergo regis ſacrorum munus, quinto Idus Ianuarias Iano arietem immolare, diéſque faſtos prædicere & nefaſtos, ſacra procurare, & quæ ſacrificio vſui eſſent miniſtrare. Ideo ſacra facturi, lanam, farra & fruges, lauros & verbenas, quæque ſacrificio opportuna ſunt, regem petunt: ad cumque tam intra quam extra pomœrium, populi ciuéſque, quique in agris agunt, imperiti morum ciuilium, atque vnà agricolæ, de ſacris feſtiſque diebus conſultum vadunt & ſacra poſtulant. Ipſéque feriarum cauſas, & quid quoque menſe faciendum, à quibúſque cauendum eſſet, prædicabat, præmonebátque, cui hoc proprium dicunt fuiſſe, vt ſacrificium in comitio peragat; quo perfecto, nulla cunctatione vel mora ſe ex foro proripiat. Quando verò diuinis rebus perfectis, in comitium venit, in Faſtis notabatur. Vſque Kalendis Martiis, fores regis ſacrorum, flaminis, pontificis maximi noua exornentur lauro: ſicut palatinæ ædes & Auguſtæ querceus virides, nunquam lauros habuêre: cuius
C filiæ ad Sacerdotium Veſtæ inuitæ eligi nequeunt: nam priuilegio honoris ab hoc onere immunes erant: volentes verò non vetantur. *Alex. lib. 3. cap. 17. ex plut. in queſt. Rom.*

Flamines.

Flamen dialis fuit Sacerdos Iouis, à Numa Pompilio inſtitutus. Dictus autem flamen, vt Varro ait, quod in Latio capite velato erat, & caput filo lanæ præcinctum habebat, à quo flamen appellabatur, Dialis autem à Dioue, quod eſt, iouans Deus. Cæteri flamines, eius cui præſident numinis decorantur titulis; vt Flamen Martialis, à Marte: Quirinalis, à Quirino Romolo: Vulcanalis, à Vulcano. *Pont. Lat. c. 6. Feneſtella, cap. 5. Liuius l. 1. Decadis 1. Alex. lib. 6. cap. 12.* Ei nefas erat tangere hederam, atque adeo ne nominare quidem fas erat. Puritas enim & caſtitas decet ſacerdotem, & libertas. Eidem nodum neque in apice, neque in cinctu, neque in alia parte vllum habere licet. Sub dio ſine apice eſſe non licet: ſub tecto licet. Tunicam intimam, niſi ſub locis tectis ſit, non exuit, ne ſub cœlo, tanquam ſub oculis Iouis, nudus ſit. Idem ſolus habebat album galerum, vel quod maximus eſt, vel quod Ioui immolata hoſtia albato fieri oportebat.
D *Gell. lib. 10. c. 5.* Eidem annulum ſolidum geſtare conceſſum non erat, vt teſtatur Feſtus Pompeius, quod oporteat ſacerdotem ab omni angore liberum eſſe, nec vllius mali ſibi conſcium. *Eraſmus in Adagiis.* Idem locum in quo buſtum eſt, non ingrediebatur, neque mortuum attingebat. Funus tamen exequi licebat. *Gellius lib. 10. cap. 15.*

Salij.

Fuêre Salij Martis ſacerdotes numero duodecim ex patriciis, liberi & ciues, & qui neutro parente orbati eſſent, à Numa ſeu Tullo Hoſtilio bello contra Fidenates (vt Liuius auctor eſt,) voti cauſa nuncupati: qui poſtea numerum Saliorum duplicaſſe fertur, ita vt quatuor & viginti, belli paciſque temporibus collegio cooptarentur. Cuius ſacri cauſa hæc & origo fertur. Cum regnante Numa, morbo & afflato noxio ciuitas affecta eſſet, eáque lues nullis ſacrificiis aut piaculis ſedari videretur, poſſe peltam æneam è cœlo in qua Romanorum fata ſita erant, in manus Numæ, decidiſſe ferunt, Ancile vocant, ſcutum breue ac rotundum. *Ouidius in Faſtis.* E

Ecce leui ſcutum verſatum leniter aura
Decidit, a populo clamor ad aſtra venit.

Et infert.

Atque ancile vocant quod ab omni parte reciſum eſt,
Quaque oculis ſpectes, angulus omnis abeſt.

In hac cum vrbis ſalutem ſitam crederent, ne inuentu facilis, & ob id furto expoſita eſſet, alias vndecim elaboratæ artis eadem facie menſuráque à Mamurio fabro, ne dignoſci poſſet, conſtructas dicunt fuiſſe: illáſque in Martis ſacrario aſſeruaſſe, illarúmque cuſtodes, Salios vocaſſe: quorum princeps Præſul, alter Vates, alius Magiſter, qui præſidebant, dicti. Illorúmque inſigne tunica erat punicea, & æneum in pectore tegmen, quod ſupra tunicam verſicolorem induebant: tum balthei, & æneæ galeæ: Quibus ornati Martio menſe, cum tripudiis ad tibiam, ſolennique ſaltatu cœleſtia ancilia eiuſmodi ferentes, culti ornatique prodibant: ipſique gladiolis illa percutientes, cum greſſu & gradu compoſito, pulſu pedum ad ſonum vocis modulato, per Capitolium & forum, pérque vrbem incedebant. Inque eo tripudio Mamurium fabrum, qui tam exactè illa molitus eſſet, in nominis memoriam ſempiternam, ac pennatas impennatáſque agnas pro ſpicis & ariſtis, & Lucetium Iouem, Ianúmque deorum deum, alióſque deos, excepta Venere, quam in carminibus ſaliaribus nominare nefas erat, verbis ſubobſcuris, Marti conſecratis, quæ nec mutare licebat, ritu priſcæ religionis, in fine carminum referebant. Poſt aliquot verò ætates, Imperatorum nomina ſuis carminibus Salios adnotare conſtitutum fuit, vt illorum quoque memoriam ſempiternæ gloriæ mandarent. Quare Germanici nomen ſaliari carmine, & mox aliorum principum intercurſu temporum celebrata fuere. Eo tempore flaminica Dialis vxor capillum pectere, antequam ancilia conderentur, vetabatur. Anciliorum ſacra & feſtos dies cœnis ſumptuoſis, & comeſſationibus, cum cantu & ſymphonia opipare celebrare ſoliti ſunt: in quibus futiles coronas & alia conuiuiis oblectamenta adhibebant. Hique dies religioſi & ſacri manſêre in poſterum. Quod ſacerdotium quanti fuerit, licet æſtimare, quod niſi ex patriciis ad hunc honorem admittebatur nemo: & niſi liber & ciuis, patrimus & matrimus foret: quodque Appius Claudius triumphalis, Scipio Africanus, & L. Bibaculus inter Salios eſſe, & hæc ſacra attrectare, gloriæ duxêre: G & Titus Veſpaſianus, quod numero Saliorum fuiſſet cooptatus gratias egit. Antoninus quoque Philoſophus, natus octo annos, ab Adriano Cæſare inter Salios adnumerari, laudi duxit, velut magni ſplendoris munus ferret. Erátque conſtitutum, vt qui conſulatum aut præturam, aliumve magiſtratum gereret, ancilia ferre, & inter Salios eſſe cogi nequiret. Et tametſi Martio Menſe ancilia è prompta è Martis ſacrario prodirent, ſi quando tamen gentibus nationibúſque iuſtum piúmque bellum per feciales indicebatur, ancilia in eodem ſacrario, aut in curia Saliorum commouere, moris erat: quaſi eo motu Martem è ſua ſede excitum, eoque propitio & volente, arma expediri, legiones conſcribi exercitus apparari, atque omnia hoſtilia eſſe deſignarent: qui dies religioſi & infames habiti ſunt, quibus antequam conderentur, ſponſalia inire, peregrè proficiſci, aut pacis fœdera tractare, vel aliquid publicæ priuatæue rei inceptare, velut mali auſpicij, triſtiſque manenet exitus, ominoſum fuit. *Alex. lib. 1. cap. 26.*

Augures.

Si quis Augur apud Rom. vlcus pateretur, licèt in ſacerdotio foret, augurandi ius non habebat. *Alex. lib. 5. cap. 19.* H

Cum de vacatione Augurum in Senatu ageretur, iudiciis ne operam darent; Q. Ælius Tubero contra P. Africani auunculi ſui teſtimonium iudicauit, vacationes Augures, quo minus iudiciis operam darent, non habere. Non enim Augures eiuſmodi ſacerdotium nactos eſſe, vt vnquam ab eo diſcedere ſine religione poſſint. *Cic. in Bruto.*

Epulones. Triumuiri Epulonum.

Collegio Pont. Triumuiri additi ſunt, qui ſacra conuiuia, hoc eſt, quæ in deorum ludis, exhibebantur, curarent dictique ſunt Triumuiri epulones, aſciti inter ſacerdotes, quibus togæ prætextæ ius datum, vt pontificibus. Hi fuere C. Licinius Lucullus, T. Romulus, & P. Porcius Lecca, qui legem

A de creandis primum e. lere. Ius dicendi Ioui-cæteriſque diis epulas poteſtatem habebant. Veteres Pontifices inſtituere: nam, vt inquit Cic. Pontifices propter multitudinem ſacrificiorum tres viros epulones eſſe voluerunt, qui triumuiri epulones appellabantur. Iis poſtea præpoſitus eſt Rex ſacrorum, id eſt, ſacrificulus. Auditi deinde fuerunt alij III. viri, qui ſacris libris legendis, carminibuſque Sybillæ præeſſent. Iſti, quoties prodigia magnos aliquos rerum euentus auſpicantia emergerent, lectiſterniis ad puluinaria Deorum factis, ſacris ſupplicijſque placabant. Qui epulum publicum curabant, & ipſis menſa parabatur ante Iouis ſimulacrum, Septemuiri epulones dicti ſunt. Cicero in Aruſp. reſp. epulones Iouis opt. maximi appellat: eos Paraſitos nominauit Varo, quaſi conuiuas Iouis. *L. Viues in lib. 6. Aug. de Ciuitate Dei c. 7. Polyd. lib. 4. de rer. inuent.* Horum filiæ, ne inuitæ veſtæ ſacerdotes fierent, ſicut augurum & pótificis maximi, aut quindecimuiri ſacrorum veteri priuilegio immunes erant. *Alex. lib. 3. c. 16.*

Feciales.

Inter tot ſacros ordines poſuit Numa & FECIALES ſacerdotes, quibus id dedit negotium, vt Romani nullum iniuſtè B bellum inferrent cuiquam. Cneus Gellius Annalium ſcriptor id ab Ardeatibus prodidit acceptum, alij ab Equicolorum gente. Satis conſtat Numam, bellum Fidenatibus indicturum ob excurſiones in Romanum agrum factas, ne non omnia ritè fierent, feciales eius & collegium poſtremò conſtituiſſe. Hi ſi qua per iniuriam Romanis adempta eſſent repetebant ab hoſte: quæ ſi minus reddita eſſent, bellum compoſito ad id carmine indicebant, Pati poteſtate petentibus iuſtè res, dabant ſontes ad ſupplicium; legatorum iniurias vindicabant. Ad hos item pertinebat, fœdera iure percuſſa tueri, pacem ſancire, eandem ſi minus legitimè pacta eſſet irritam facere, & ſi quid Imperator vel exercitus deliquiſſet, ſcelus expiare. Feciales autem à fero ſiue à facio dicti, quod apud eos belli paciſque ferendæ ſeu faciendæ ius eſſet. Fuit & ſacerdotium Patris Patrati, qui Romæ ad iuſiurandum patrandum, hoc eſt, ad fœdus ſanciendum eligebatur: Fecialis eum faciebat, verbenâ caput captiuóſque tangens. Primus Romæ Fecialis M. Valerius Patrem Patratum Spurium Fuſium fecit. *Polydorus lib. 4. de rerum inuentione.*

Aruales.

C ARVALES, Aruorum ſacerdotes Romulus inprimis inſtituit, ſeque duodecimum fratrem appellauit inter illos ab Acca Laurentia nutrice ſua. Spicea corona, quæ vittâ alba colligaretur, in Sacerdotio ei pro religioſiſſimo inſigni data, quæ prima apud Romanos fuit corona honóſque is non niſi vita finitur; & exules etiam captóſque comitatur. Bina tunc iugera pop. Rom. ſatis erant, nulliſque maiorem modum attribuit. *Plin. lib. 18. cap. 2.*

☞ Veſtales. *Vide locum proprium.*

QVIS HABITVS SACERDOTVM.

INDORVM vates corallium tanquam religioſum ferebant. *Alex. lib. 2. cap. 8.*

Alexandrinorum atque Athenienſium Phæcaſij ſacerdotes, quibus candida ſolum ferre calceamenta licet: antiſtes ſacrorum purpuram induit. *Alex. lib. 2. cap. 8.*

Arabum pontifices lineas veſtes induunt, mitras geſtant cum ſcandalo.

ORDINES RELIGIOSI
ETHNICORVM.
APVD QVOS. PVTA.

Indorum.

D COCHIMENSIBVS Indis in more eſt poſitum, vt ſi Rex aliquis religione tactus ſe regni adminiſtratione abdicat, vt in templo aliquo ab humanis tumultibus ſecreto vitam in religione conſumat: poſt illius mortem, ſororis filius, qui ei in regno more gentis ſuccedit, cogatur regni procurationem relinquere, & in idem templum gratia religionis immigrare: vt quemadmodum in regno auunculi ſucceſſor extitit, ita religionis etiam hæreditatem quamuis inuitus adeat. Is deinde, ad quem regni hæreditas legibus venit, regnum occupat. *Oſorius lib 7. rerum Em.*

In Iaponia Indiæ inſula religioſorum vtriuſque ſexus (Bonzos & Bonzas nominant) ſunt monaſteria plurima, precibus publicè fundendis deſtinata: adeò, vt VII. M. conſtructa fuiſſe dicantur. Dæmonem omnes colunt: idque potiſſimum in tribus templis, ſpecie quidem horribili. *Ioan. Metellus.*

Romanorum.

E *Huc Veſtales referri poſſunt aliquatenus, de quibus ſuprà ſub Sacerdotibus.*

Inter Romulum & Tatium inita ſocietate, retinendis Sabinorum ſacris, ſodales Titij à T. Tatio, vel à Titiis auibus, quas obſeruant augures, denominati: ſed & ſodalitates ſacris Idæis Magnæ matris receptis Romæ inuectæ, veluti publica munera habita ſunt: ſicut ſub Tiberio Auguſtales, qui numero quinque & viginti ex primoribus vrbis ſorte ducebantur, quos Tiberius Iuliæ genti ſacrauit. Et Antonini temporibus Antoniani ſodales, mox Eluiani, & Aureliani, & demum Fauſtinianæ puellæ ad imaginem antiquitatis nuncupatæ, qui in principiis comitatu inexplicabili fœdere vincti erant, & poſt funera illa Flamines & Sacerdotes conſecrati. *Alex lib. 1. cap. 26.*

QVOMODO.

Apud veteres, idem dies, quo quis ſacris initiabatur, natalis ſacrorum appellabatur, religioſóque gentaculo celebrabatur. Ex Apuleio *lib. 11. Aſini aurei, Polyd. l. 5. c. 1. de rer. inuent.*

ETHNICORVM RELIGIO CONSIDERATA
RESPECTV MATERIÆ ſiue SVBIECTI.
quod colitur. Puta
DEVS. CONSIDERENTVR.
QVI COLVNTVR.

F ☞ *Ex loco ſuperſtitionis hæc plurima.*

Venus.

ASSYRII omnium primi Vraniam Venerem coluêre: quos ſunt ſecuti in Cypro Paphij, & ad Aſcalonem Phœnices, à quibus didicerunt mox Cytherij. Sed & Athenis Vraniæ Veneri fuit erectum templum. *Pauſan. apud Cal. lib. 22. c. 35.*

Hercules.

Elei MYAGRO deo rem faciunt diuinam, muſcarum multitudine peſtilentiam afferente. Cui qua die litatum eſt, muſcæ omnes intereunt. *Plin. lib. 10. c. 28. & Pauſ. in Eliacis.*

Nænia.

NÆNIÆ ſacellum ædificarunt. Rom. ab vrbe ſemotum extra portam Viminalem, quod cantu querulo funeribus præeſſet. *Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 4.*

Fortuna.

In Eubœa Rhamnis vrbs fuit, in qua Fortunæ templum habebatur maximum & multis cæremoniis ſacrum. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 13.*

G Seruium Tullium Primogeniam & Obſequentem Fortunam in Capitolio ſacraſſe, illámque præcipua religione coluiſſe, in veterum monumentis extat. Sed & Fortis Fortunæ templum ab eodem ædificatum extra vrbis pomœrium, Tiberij Cæſaris temporibus demum dedicatum eſt. Item Malæ Fortunæ templum in Exquiliis Romæ prope ſacellum Larium, ne noceret. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 13.*

Ferentano in oppido, atque in Algido, atque Antij, equeſtris Fortunæ templum, & alterum Præneſte ſatis vetuſtum & multa religione inclytum habebatur. *Alex. ab Alex. lib. 1. c. 13.*

À QVIBVS COLVNTVR. A

Perſis.

PERSÆ, Cœlum Iouem putant, colunt Solem, quem Mithram vocant: item Lunam & Venerem, & Ignem, & Tellurem, & Ventos, Aquam *Strabo lib. 15.*

Romanis.

ROMANI, Opi deæ commendabant naſcentes, deo Vaticano vagientes, deæ Cuninæ iacentes, deæ Ruminæ ſugentes, deo Stalino ſtantes, deæ Adeonæ adeuntes, Abeonæ abeuntes: deo Catio & deæ Menti, vt bonam haberent mentem & H cauti euaderent: deo Volumno & deæ Volumnæ, vt bona vellent: diis nuptialibus, vt benè coniugarentur: diis agreſtibus, vt fructus vberrimos caperent, & maximè ipſi diuæ Fructeſeæ: deæ Rubigini, ne accederet: deo Spinienſi, vt eradicaret ex agris ſpinas: Marti & Bellonæ, vt benè belligerarent: deæ Victoriæ, vt vincerent: deo Honori, vt honorarentur: deæ Pecuniæ, vt pecunioſi eſſent: deo Æſculano & filio eius Argentino, vt haberent æream argenteámque pecuniam: nam ideo patrem Argentini Æſculanum poſuerunt, quia prius ærea pecunia in vſu eſſe cœpit, poſt argentea. Feſſaniam feſſi inuocabant: Pelloniam ad hoſtes depellendos. *Auguſt. lib. 4. de Ciuit. Dei, cap. 21.*

HOMO HVC PERTINET CVLTVS.
SACERDOTVM

Seiid ſupremus ſacerdos apud Tartaros in tanta auctoritate

&

A & reuerentia habetur, vt Reges ei aduenienti occurrant, ſtantéique equo inſidenti manum porrigant, capitéque inclinato manum illius oſculentur: idque ipſis Regibus permiſſum eſt. Duces verò, non manum, ſed genua, nobiles pedes deoſculantur: plebei veſtes tantùm aut equum manibus attingunt. *Guaguin. in deſcript. Tartaria.*

Malabares Indi maximo in honore habent ſacerdotes, quos appellant Brachmanas, penes quos arbitrantur eſſe rerum diuinarum & humanarum ſcientiam. Reges nulli fiunt, qui non ſint priùs eorum diſciplinis imbuti. Tempore belli ſecurè poſſunt Brachmanæ vltrò citróque commeare. Inexpiabile namque ſcelùs exiſtimatur, illos ſecus, quàm poſtulat opinio ſanctitatis, tractare. *Oſorius lib. 2. rerum Emm.*

MORTVORVM, MANIVM.

Archilochus Parius Iambographus, à Colonda milite Naxio, qui Corax fuit cognominatus, occiſus fuerat in prælio. Cum ergo Colondas Pythium templum ingrederetur, Pythia exclamauit μουσάων θεράποντα κατέκτανες· ἔξιθι νηοῦ. Verùm qui ille prælij neceſſitatem obiiciebat: iuſſus eſt ad Tenarum proficiſci, & illic Τέττιγι id eſt, Archilocho, qui ſe Cicadam ap-

B appellabat, ſimul & patri eius Teleſicli parentare. Quod cum feciſſet Colondas, a dei ira liberatus eſt. *Plut. in lib. de iis*, qui à diis ſerò puniuntur: *& Suidas.*

ANIMALIA BRVTA.

Extra Crotonem olim Iunonis Liciniæ templum fuit, multa religione ſacrum. Locus proceris abietibus ſeptus læta in medio paſcua, vbi omnis generis pecus deæ ſacrum ſine cuſtode paſcebatur, gregibus ſub noctem ad ſtabula ſponte remeantibus, nulli hominum ferarúmve iniuriæ obnoxiis. Solida ex auro columna ex illorum prouentu facta dedicatáque deæ eſt templum diuitiis & religione inclytum. *Sabellicus.*

TEMPLA VEL

ADMISSA. HORVM

Exſtructio.

Iouis Puluerij templum in Attica ſine tecto erigebatur, Soli itidem Lunæ & Dioſidiò in aperto mundo templa hypethra extrui ſolita. *Alex. ab Alexand. lib. 2. cap. 22.*

Dedicatio.

Horatius Puluillus ſubrogatus in locum Spur. Lucretij de-

C functi in conſulatu, ædem Iouis Capitolini dedicauit. *Liu. lib. 2.*

Domitius Prætor vrbanus Primogeniæ Fortunæ templum à Seruio Tullo inchoatum in colle Quirinali dedicauit. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 13.*

Cultus. Coluntur Templa.

Ingreſſu.

Hortæ templi Romæ porta perpetuò aperta erat, & patebat omnibus: quod homines ſemper ad rectè agendum hortaretur. *Alex. lib. 1. cap. 14.*

Aditu prohibito.

Plutonis templum apud Eleos per totum anni circuitum ſemel tantum aperiebatur, neque cuiquam ingredi fas erat. *Alex. ab Alex. lib. 1. c. 14.*

Corinthi à Neceſſitatis & violentiæ Fano arcebantur omnes nec vlli aditus in templum dabatur. *Idem.*

Numa Pompilius legem ſanxit, Pellex ædem Iunonis non tangito: ſi tangit, Iunoni, crinibus dimiſſis agnum fœminam cædito. *Gell. lib. 4. c. 3. Noct. Atticarum.*

Sacrificiis.

Epidaurus Peloponneſi vrbs dicta, quaſi ἐπίταυρος, pro-

D pter frequentes taurorum victimas, quæ in honorem Æſculapij, cuius ibi templum fuit religione ſanctiſſimum, mactabantur. Quam itidem ob cauſam priùs [illegible] appellabatur, ἀπὸ τοῦ [illegible]. *Euſtathius Iliad. β.*

NON ADMISSA, NEGLECTA.

Scythæ nulli deorum ſimulacta & aras & delubra faciunt, præterquam Marti. *Herod. lib. 4.*

Perſæ nec ſtatuas, nec templa, nec aras extruunt, neque enim deos ex hominibus ortos eſſe credunt, vt Græci: & propterea nullam Dei imaginem fingi poſſe exiſtimant. Montes editiſſimos conſcendunt, ibique Ioui immolant. *Herod lib. 1.* Præterea cùm Solem potiſſimùm venerentur, mundum vniuerſum templum illius eſſe dicunt. *Alex. lib. 2. c. 22.*

A Bithynis vſurpatum legimus, vt adoraturi, montium cacumina conſcendant, & ſine templis Iouem Pappam ſalutent, ſicut Scythæ Papeum: quæ etiam Diogenis opinio fuit,

E qui mundum, phanum dei ſanctiſſimum exiſtimauit. *Alex. lib. 2. c. 22.*

ORACVLORVM LOCA AB ETHNICIS CVLTA.

Plutarchus in libello de Oraculis quæ obmutuerunt, Philoſophicè diſputat item in libro, Cur Pythia verſibus non reſpondeat amplius. *Vide* Alex. lib. 6. cap. 2.

QVORVM DEORVM. Puta

Iouis.

Apud Heliòpolim Aſſyriorum templum fuit, perplexis, vt aiunt, numinibus, & quod Sol ibi coleretur, & Iupiter, & Apollo. De hoc quidem incertior fama eſt, ſed hunc quoque templi eius accolam ex furore miniſtrorum, & ex diuinatione confirmant. Conſulebant hunc deum non præſentes tantùm, ſed & abſentes miſſis diſplomatibus conſignatis, reſcribitque deus ordine ad ea quæ conſultatione abdita continentur. *Macrob. lib. 1. Saturn. c. 23.*

Oraculum Iouis Hammonis à Chamu Noachi F homine impio, ſicuti Dodonæum a Dodanim Noachi item nepote, qui Epirum occupauit. Id enim ſtuduit dæmon, vt ex ſe-

F dibus Eccleſiæ proſtibula ſatanæ efficeret. *Herod. lib. 2.* ſcribit vtrumque è Thebis Ægyptiis ortum ſuum duxiſſe. Namque inde duæ mulieres nigræ (fabulantur Græci columbas fuiſſe nigras, propter barbaram linguam) à Phœnicibus auectæ, & mox venditæ, altera quidem Dodonæ ſub fago conſidens, altera verò in Africam auecta, Iouis oracula illic dirigi iuſſerunt. Fuit autem Dodona, vrbs Theſprotiæ Pelaſgiæ in Epiro. Conſultoribus accedentibus, mouebatur quercus & reſonabat. *Suidas. Zenodorus ex Ariphoro Menandri*, tradit in Dodona duas fuiſſe ſublimes columnas, in altera poſitam pelum æream, in altera penſile pueri ſimulacrum, flagellum æreum manu tollentis: quoties autem ventus vehementius flauerit, fieri vt ſcutica impulſa crebriùs lebetem feriat, iſque percuſſus tinnitum reddat ad multum etiam temporis reſonantem. Huic ſententiæ aſtipulatur Ariſtoteles: alteram quam Suidas affert ex Dæmone, vt fabulam refellens. Ait enim oraculum Iouis, quod olim erat in Dodona, lebetibus æreis vndique cinctum fuiſſe, ita vt inuicem ſeſe contingerent. Idcirco neceſſum erat fieri, vt vno quopiam pulſatu, viciſſim & omnes reſonarent, ſonitu per conta-

G ctum ab aliis ad alios ſuccedente. Durabatque in longum tempus tinnitus ille, videlicet in orbem redeunte ſono. Putátque parœmiam Δωδωναῖον χάλκειον dictam in ſordidos, & quantumuis puſilla de re querulos. *Eraſm. in Chiliadib.* Memoriæ proditum eſt, quercui Dodoneæ famulantes diuinandi facultatem accipere: ſoliſque Bœotiis, ſi quando conſulto opus foret, viris reſponſa dare, primamque lagum & columbam Dodonæ vaticinatam. *Alex. ab Alexand. lib. 6. cap. 2. Strabo lib. 7.*

Hammonis Iouis auguſtiſſimum & antiquiſſimum oraculum fuit vltra Cyrenen, in extimo ſinu apud Garamantes, Dei ſimulacrum ex ſmaragdis aliiſque gemmis confectum, circumfertur aurea naui ab octoginta ſacerdotum humeris eò quò ei voluntatem progrediendi eſſe nouerunt, ſubſequitur. per vias omnes ingens virginum matronarúmque turba pæanas canentium, deúmque cantu patrio laudantium. *Diodor. lib. 17.*

Nicephorus Iupiter eſt nuncupatus de Meſopotamiæ vrbe Nicephorio. Ex huius reſponſo imperium concepiſſe Adrianum, auctor eſt Spartianus. *Cal. libr. 14. cap. 18. Antiquarum Lect.*

Apollinis.

H De Delphico oraculo Apollinis diuerſa traduntur. Aiunt enim fuiſſe ab initio Telluris eam oraculorum ſedem: & ab ipſa Tellure Daphnen, quæ præſideret, delectam, de Nymphis vnam quæ montem incolebant. Muſæus Antiophemi filius prodit memoriæ, commune Telluri cum Neptuno oraculum illud fuiſſe: ipſam quidem Tellurem ore ſuo reſponſa dediſſe, Neptunum interpretem habuiſſe Pyrconem. Neptunus deinde Telluri dicitur parte ſua conceſſiſſe, illam Themidi oraculum totum dono dediſſe. Ab ea Apollinem illud accepiſſe: tradita Neptuno, quæ ante Trœzenem eſt, Calauerea. Sunt qui dicant, paſtores quoſdam dum pecus illac agerent, cùm propè ad eum locum vbi oraculum fuit, acceſſiſſent, repente terræ halitu diuinitùs afflatos, Apollinis ipſius

A impulſu vaticinari cœpiſſe, Phemonoe, dei interpres prima, prima etiam ſenarijs longioribus oracula decantauit. Boeo tamen indigena mulier Delphis hymno compoſito, aduenas ab Hyperboreis profectos, oraculum Apollini dedicaſſe tradidit, cùm alios, tum Olena, qui primus vaticinatus eo in loco fuerit, primúſque ſenarios longiores repererit. Communis tamen hominum opinio priſcæ memoriæ auctoritatem ſecuta, ſolas agnoſcit mulieres oraculorum interpretes. Antiquiſſimam dei ædem, è lauro fuiſſe erectam tradunt: & lauri quidem ramos ex ea arbore decerptos, quæ Tempe eſt. Fuit ædis eius forma quaſi tugurium quoddam. Alteram ædiculam narrant ab apibus è cera & pinnulis compactam, quod ad Hyperboreos Apollo miſerit. Alius etiam eſt ea de re ſermo. Ædem fabricaſſe hominem Delphum, cui nomen fuerit Pteras, & ex eius nomine de pinnis apum fabolæ locum datum. Alij vero ex herba filice adhuc viridi, quam Græci Pterim vocant, opus illud contextum, & nomen habuiſſe ferunt. Pauſanias tamen tertium delubrum ex ære ædificatum ſcribit. Cætera fabuloſa eſſe, quòd ſcilicet Vulcanus ædem illam extruxerit, vel quod aureæ virgines in eo templo cantarint: quod Pindarus commentus eſt. Hoc templum quidam B terræ hiatu hauſtum, alij igne conſumptum dicunt. Quartum ſane Trophonius & Agamedes metati ſunt è lapide: quod conflagrauit anno primo quinquageſimæ octauæ Olympiadis. Erexerunt aliud de ſacra pecunia Amphictyones, architecto Spintharo Corinthio. *Pauſanias lib. 10. Diod. lib. 16.* inquit: Fuit, inquit, ſecretio quædam iis in locis, vbi poſtea conſtructum adytum eſt. Illuc forte compaſcentes arrepſerunt capræ, quod vaſtæ tum ibi ſolitudines forent, nec omnino incolerentur Delphi. Quæ vero ex iis inhiatum deſpectare cœpiſſet, e veſtigio mirabiliter exultans laſciuire, ac vocem prorſus diſſonam emittere. Id quum amplius admiraretur paſtor, (cui Coretæ nomen fuiſſe Plutarchus ſcribit in comment. de Defectu oraculorum) acceſſiſſe traditur: moxque eodem affectus modo, quo capræ priùs, ſed inſuper futura quoque præcinere cœpiſſe. Re vero latius vulgata, accurriſſe multo plures, qui omnes conſimiliter afflati coniectationem præbuere, oraculi vim ex terra eſſe. Cæterum quia temulenti ſpiritu, quem ἀτμὸν vocant [illegible] plerique interirent, viſum fuiſſe, vatem vnam conſtituere, quæ citra reliquorum noxam panderet futura. Ad id verò etiam pegma ſubſtruxere, quo inſcenſo ſecure vaticinaretur. Habebat id baſes tres, propterea tripodis nomen eſt ſortitum. Præficiebantur primò virgunculæ, C puritatis ratione. Poſtea verò, quum Phœbadis amore obreptus Theſſalus Echecrates illam ſtupraſſet, ſancitum, vt quinquagenaria mulier virgineo tamen cultu, vaticinandi pontificium gereret. *Cælius lib. 8. c. 16. Antiq. Lect.* Delphico templo honor euenit amplior propter oraculum quando minus alijs omnibus fallax extitiſſe videtur, inquit *Strab. lib. 9.* Etiam quippiam ipſe loci ſitus addidit. in medio namque vniuerſæ quodammodo Græciæ & intra & extra Iſthmum, imo & totius orbis conſiſtere videbatur, vnde & telluris Vmbilicum appellabant: fabolam addentes, quam refert Pindarus, confingens ab Ioue duas dimiſſas aquilas in hoc coiſſe loco, vnam ab ortu, alteram ab occaſu. Quidam autem dixere ceruos. Cæterum quiſpiam in templo monſtratur Vmbilicos, pendentibus ornatus vittis, cui duæ, quæ fabulæ argumento ſunt, incubant imagines aquilarum. Cùm huiuſmodi ſanè commoditas Delphis adeſſet, eo facile conueniebant præcipuè finitimi, & propterea hic quoque Amphictyonicum conſtitutum erat concilium, & de rebus publicis conſulturum, deque templo communiorem curam ac diligentiam habiturum, cum tot ſacra munera in templo locata iacerent, quibus D ingenti veneratione opus foret, atque cuſtodia. *Strab. lib. 9.* memorat diuinum ipſum domicilium, profundam & cauam eſſe ſpeluncam, non admodum lato patentem ore. Atque hinc auram reddi ſacro efflante numine. Excelſum autem oſtio imminere tripodem, quem ſimul atque Pythia vates diuaricatis cruribus inſcenderit, hauſto diuinationis ſpiritu, reſponſa edere, partim metro, partim oratione libera.

In Daphne, Antiochiæ ſuburbio, erat olim elegans Daphnæi Apollinis imago, & templum magnifice ac pretioſe elaboratum, quod Seleucum Antiochi patrem, cui cognominis eſt ciuitas Antiochena, extruxiſſe ferunt. Affirmatur autem ab illis, qui iſta colunt, fluere illic aquam diuinationis è fonte Caſtalio, qui conſimilem & energiam & appellationem cum eo ſortitus ſit, qui in Delphis habetur. *Sozomenus lib. 5. cap. 19.*

E Nobile apud Tegyras oraculum fuit, vbi natale Apollinis ſcribunt eſſe, præfluentiúmque riuorum Phœnicem alterum, alterum Oleum ad hanc vſque memoriam. *Plutarch. de Def. oracul.*

Didyma locus & manteum Mileti, ſacrum Ioui & Apollini, qui inde cognominatur Didymæus. Quod oraculum Branchidarum quandoque nuncupatum eſt, quoniam Didymorum incolæ olim Branchidæ ſunt dicti, iidémque Xerxi templum prodidere. Quo nomine pœnam veriti, demigrantes in Aſiam longius, Branchidas ciuitatem condidère. Quam veteris odio flagitij, rerum potitus Alexander ſolo exæquauit. Branchum eſſe Apollinis filium, prodidere grammatici, qui fuerit ipſe quoque futuri ſcientiſſimus: vnde & *Papinus Thebaidos tertio.*

Patrioque æqualis honori Branchus.

Sunt qui in eo prægnantem matrem vidiſſe per quietem memorent: per fauces ſolem inſinuaſſe ſe, qui per ventrem mox eruperit. Vnde ſit conciliatum infanti nomen. Eſt qui putet, ab Apolline adamatum, ac ex pueri oſculis Apollinem eſſe Phileſium appellatum, vnde & Phileſia templa, ſiue F à puerorum certamine. *Cælius lib. 4. cap. 23. Antiq lect.* Mileſij templum à Perſis exuſtum conſtruxerunt omnium maximum, quod propter magnitudinem remanſit ſine tecto, cuius ambito vici habitationem recipit, & ſumptuoſus interius & exterius lucus eſt: alia vero fana & oraculum & ſacra continent. Templum variis antiquarum artium donis ſumptuoſiſſimè ornatum eſt. *Strabo lib. 14.*

In arce Argiuorum Lariſſa dicta in templo Apollinis Diradiotæ oraculum eſt, per quod hac ipſa ætate reſponſa conſulentibus redduntur. Fœmina cui viri conſuetudine interdictum eſt, oraculo præſidet: ea noctu agnâ facit, ſingulis Menſibus, ac ſtatim victimæ ſanguine libato, furore diuinitus afflatur. *Pauſanias in Corinth.*

In Cyaneis ad Lyciæ fines Apollinis Thyrxei oraculum eſt, Cyaneis patris proximum, vbi qui in fontem deſcenderit, plane omnia quæcunque velit præſcire poſſe dicitur. *Pauſanias in Achaicis.*

In Delo inſula, quæ vna ex Cycladibus eſt, Delij Apollinis ſortes & oracula erant, cuius ædes mari imminebat, tantæ religionis, vt ne Perſæ quidem cùm omnia belli iure vaſtarent, violentas manus admouerint. *Alexand. lib. 6. cap. 2.*

G In Patara Lyciæ oraculum Apollinis & delubrum fuit, in quo ſex anni Menſibus reſponſa dabantur, quæ Lyciæ ſortes dictæ ſunt. Hinc Patareus Apollo. *Idem.*

Colophone apud Apollinem Clarium, non femina vt apud Delphos, ſed certis è familiis, & ferme Mileto accitus ſacerdos in ſpecum degreſſus, hauſta fontis arcani aqua, ignarus plerumque literarum & carminum, edit reſponſa, verſibus ad id, quod mente conceperis, mirè concinnatis. Quem & Germanico per ambages maturum ferunt exitium cecinſſe. Meminit in Cœnis Macrobius, ſed obſcure. *Cælius lib. 26. cap. 5. A. L. ex Plin. lib. 2. c. 103.*

In Ptoo monte Bœotiæ, prope Acræphnium vrbem, fuit in Apollinis Ptoi templo, ante exciſas ab Alexandro Thebas oraculum minimè fallax. Veniſſe aliquando narrant Europenſem hominem Myn nomine, à Mardonio miſſum conſulendi cauſa, Ei roganti Perſicis verbis, reſpondiſſe deum non Græca, ſed ipſum etiam barbarica lingua. *Pauſanias in Bœoticis.*

Thebis Bœotiis ſupra lapidem Sophroniſtera dictum eſt Apollinis ara cognomento Spondij, è victimarum cineribus H congeſta. Omnium ibi diuinatio obſeruatur, qua præ cæteris maximè. Græcis vti Smyrneos oculi. Eſt enim apud illos in exteriore murorum ambitu ad omnia captanda ſacrata ædes. *Pauſanias in Bœoticis.*

Mercurij.

Pharis Achaiæ oppido in foro, ante Mercurij ſignum Veſtæ marmoreum ſignum extat. Adpoſitæ ei ſunt plumbo ferruminatæ æneæ lucernulæ. Qui deum conſulunt, Veſtam primum thure incenſo placant, deinde oleo infuſo lucernas accendunt tum verò in aræ dextera parte nummum patria nota ſignatum appellant æreum, dedicant. Vbi quod ex V. fuerit rogarit, autem ſimulacro admonet: inde in forum abiens manibus aures premit, vbi è foro exceſſit, amota manu quamprimum excepit vocem, eam ſibi oraculi loco ducit. Eadem apud Ægyptios in Serapidis celebratur oraculi religio. *Pauſanias in Achaicis.*

Bacchi.

A

Bacchi.

Apud Ligyreos Thraces oraculum eſt Liberi patris, in quo vaticinaturi plurimo mero ſumpto, vti apud Clarium Apollinem aqua pota, effantur oracula. Quo augmento *Macrob. l. 1. Saturn. cap.* 18. Liberum patrem eundem eſſe & Apollinem probare conatur, ex Ariſtotelis Theologumen.

Dionyſij oraculum in editiſſimis Thraciæ montibus erat. Vates dicebantur Beſſi. Antiſtes verò, qui reddit reſponſa, quemadmodum Delphis, & nihilo magis vatiè. *Herodotus lib.* 1.

Amphycleæ in Phocide Liberi patris adytum eſt. Narrant Amphycleenſes, & futura ſibi deo auctore prædici, & contra morbos in promptu eſſe remedia, quòd & in ſomnis cùm ipſi, tum finitimi de morborum medelis moneantur, & ſacrificulus diuino afflatu inſtinctus, de futuris conſulentes certiores faciat. *Pauſan. in Phocicis.*

Herculis.

Apud Buram Achaiæ oppidum in ſpelunca non vtique magnum Herculis Buraici ſignum. Oraculi ſortes capiuntur ex tabula per talos. Qui conſultum veniunt, precatione ad ſignum peracta, votiſque nuncupatis talos ex ea quæ in promptu eſt, copia, faciunt quatuor ſuper menſam. Inſcripti ſunt certis notis tali ſinguli, earum illi notarum interB pretationem in tabulis ſimilitudinem ſequuti requirunt. *Pauſanias in Achaicis.*

Æſculapij.

In Æſculapij templo apud Epidaurios & Pergamenos, qui deum precatum veniunt, obdormiunt, & in ſomnis ſanitatis recuperandæ rationem diſcunt. Pilas inde ponunt in templo, nomina eorum qui curati ſunt continentes & curationis modum. *Pauſan. in Corinthiacis.* Idem mos fuit apud Rom. vſque ad Antoninorum tempora. In eius certè fano ſtratis pellibus hoſtiarum incubare. *Hieronymus libro decimo octauo in Eſaiam tradit.*

Ægis Ciliciæ in fano Æſculapij ægrotantes priſtinæ valetudini reſtituebantur. Apparebat autem dæmon noctu, & malè habentes ſanabat. *Sozomen. lib. 2. c.* 5.

Podalirij.

Legimus Dauniis vel Calabris in more fuiſſe, pellibus incubare, quas melotas dicunt, id eſt ouillas, in Podalirij ſepulchro: ſicque per quietem oraculis inſtrui. *Cælius lib.* 27. *cap.* 14.

C

Amphiarai.

In Attica vrbs eſt Oropus. Longè ab ea circiter duodecim ſtadia, Amphiarai templum eſt, quo ſcilicet loco Thebis fugientem cum curru abſorptum terræ hiatu ferunt. Sunt qui id accidiſſe dicant in via, qua Thebis Chalcidem iter eſt: qui locus Harma nunc etiam, id eſt Currus dicitur. Eſt etiam apud Oropios fons templi proximus, quem Amphiarai nuncupant. Ad quem neque diuinam rem faciunt, neque aut luſtrandum, aut ad manus lauandas, aqua ei vti fas putant: ſolùm qui morbo oraculi monitu leuati fuerint, ſignatum aurum argentúmve more maiorum in fontem abiiciunt. Conſulendi quidem cauſa qui accedunt, luſtrantur omnes. Pro piaculo res diuina eſt, quam cum Amphiarao ipſi faciunt, tum cæteris, quorum in eadem ara inſcripta ſunt nomina. Deinde arietem immolant, cuius ſubſtrata pelle dormientes, nocturna viſa exſpectant. *Pauſanias in Atticis. Strab. lib. Geographiæ nono*, ſcribit vicum quempiam eſſe deſertum atque infrequentem apud Mycaleſſum Bœotiæ, ſeu Mycaleſſium Tenagræi inD cis, quem Harma, id eſt, Currum nominauit, quòd Amphiarao excuſſo curris manu in eum locum delatus ſit, vbi nunc ſacellum eius extat. Alij ferunt Adraſto fugiente currum eius eo loco confractum fuiſſe, ipſum Arionis opera ſeruatum. Hinc natam paroemiam (de ſuperſtitioſa & rara obſeruatione) ὁπότε δι᾽ ἅρματος ἀστράψῃ, Vbi per arma fulgurat: videlicet Pythicis vatibus fulgur aliquod certum, quod ex eo loco veniret, obſeruantibus, eóque viſo ſacra Delphos mittentibus. Obſeruabant autem ad menſas tres, ſingulis menſibus tres dies noctéſque totidem: idque è Iouis Fulguralis foco, qui eſt in muro inter Pythium & Olympium *Eraſmus.*

Trophonij.

In Bœotia prope vrbem Lebedon, eſt Trophonij lucus & antrum. Quidam aiunt Trophonium in ſecandis ſaxis ſummum artificem fuiſſe, fanumque ſubterraneum extruxiſſe in Lebadia Bœotiæ regione, quod Trophonij vulgò cognominatum eſt, nimirum ab artifice. Alij narrant: Agamedem Stymphali, quæ eſt Arcadiæ pars, regem, vxorem duxiſſe EpiE caſtem, cuius filius erat Trophonius. Ij eius tempeſtatis mortales omneis artificio ſuperabant, ac Delphicum templum extruendum receperant, atque in Helide ærarium quoddam condiderant Augeæ, vbi aurum ſuum reconderet; qui poſtea ſoluta lapidis cuiuſdam commiſſura, quam in hoc ipſum reliquerant, noctu ingreſſi, pecuniam furari conſueuerunt, ſocio Gercyone, Agamedis germano, atque Epicaſtæ filio. Quæ res cùm vehementer perplexum haberet Augeam, forte fortuna accidit, vt Dædalus Minoem fugiens ad eum diuerteret. Hunc exorauit Augeas, vt arte quapiam fures hos inueſtigaret. At Dædalus laqueos quoſdam ſummo artificio conſtituit, quibus Agamedes captus eſt. Id conſpiciens Trophonius, non eſſe effugium, capite Agamedis amputato, non poſſet agnoſci quis eſſet vna cum Gercyone Orchomenon aufugit. Hos cùm Augeas, auctore Dædalo, perſequeretur, & illic aufugerunt: alter nempe Gercyon Athenas, vt teſtatur Callimachus in Arcadiam, alter verò in Lebadiam Bœotiæ regionem: vbi parato ſibi domicilio ſubterraneo, per omnem vitam perſeuerauit. Quo defuncto, vulgò creditum eſt, illic certa reddi oracula, ac Trophonio perinde, vt Deo ſacrificari cœptum. Quidam aiunt, Agamedem & Trophonium Dædali opera ſuffuratos aufugiſſe, & Trophonio fugienti terram hiatu diductam, viuumque abſorbuiſſe circa Lebadiam. Aliquot pòſt annis, F cùm Bœotorum terra integro biennio nullis irrigaretur imbribus, è ſingulis ciuitatibus Delphos miſſi ſunt, qui opem implorarent. His Pythius Apollo imperauit, vt Lebadiam venientes à Trophonio maſſ auxilium quærerent. Lebadiam itaque profecti, cùm oraculum reperire non poſſent, Saon quidam Acræphnienſis: collegarum natu maximus cùm apium examen conſpexiſſet, quocunque illæ diuertiſſent, ſequi ſtatuit. Vbi igitur eas ad ſpecum quandam aduolantes vidit, & ipſe ſubiens, duos dracones obuios habuit: quibus obiectis offis melliris illæſus euaſit. Saonem hunc cùm ea, quorum cauſa miſſus fuerat, tum ſacrorum omnem ritum, & quæ inter conſulendum fieri fas eſt, edoctum à Trophonio memorant. *Pauſan. in Bœoticis. M. Tullius Tuſculanarum queſtionum lib.* 1. *tradit.* Trophonium & Agamedem ex ædificato templo Apollini Delphico, venerantes deum, laboris ſui mercedem petiiſſe, nihil quidem certi, ſed quod eſſet optimum homini. Quibus Apollo ſe id daturum oſtendit, poſt diem ab illo tertium: qui vt illuxit, mortui ſunt reperti. *Eraſm. in Adagiis. Pauſan. in* G *Bœot.* ritus eorum qui ad Trophonium ſunt deſcenſuri, expertus recenſet. In ædicula Bono Genio Bonæ quem Fortunæ ſacra commorantur: Hercyna fluuio abluti ſacra faciunt, à ſacerdotibus deducuntur, oleo vnguntur à pueris Hermis dictis, bibunt fontem Lethes, vt obliuiſcantur præteritorum, & alterũ Mnemoſynæ dictum, vt oraculi recordari poſſint. Tunicam induti lineam, tæniis accincti, ſoleis popularibus inducti, votiſque nuncupatis deſcendunt. Oraculum ſupra lucum eſt in monte, crepido in orbem candido ſaxo circumſepta, inſtar areæ minimæ, latitudine minore quàm cubitum duûm. Super crepidine obeliſci, cum zonis ænei, media oſtia. Inter ambitum ſpecus eſt, arte exciſus. Subterranea cellula fornaculæ perſimilis, latitudine cubitorum plus minus quatuor, altitudine ferè octo. Deſcenſus per ſcalas, non per gradus. Mediâ inter ſolum & antri teſtitudinem cauernula eſt, latitudine duorum dodrantum, altitudine dodrantali. Ibi humi procumbens, melle ſubactas offas tenens, quas ſerpentibus obiiciat) pedes in cauernulam immittit: mox genua properat ad pedes adiungere: ſtatim reliquum corpus ad genua contractum quaſi conH citatiſſimi amnis vortice, intrò abripitur. Ex viſis vel auditis futura conſequutis per eaſdem fauces in pedes retrogradiuntur. Quidam ſpiculator Demetrij cùm argentum & aurum ſe, quod illic eſſet, erepturum ſperaret, introiit, ſed per diuerſam partem, & non per ſacrum hiatum illius hoſtium, eiectus periit. Conſultorem reuerſum ſacrificuli in ſolio Mnemoſynes collocant, quæcumque vel viſa vel audita reportarit percontantur, ſuis illum reddunt. Hi in cellam Fortunæ Bonæ, & Bon Genij, eum reducunt, multo attonitum terrore, & omnium oblitum. Reſipiſcit tamen paulò pòſt, & priſtina ei mens & riſus redit. Coguntur omnes quæcunque vel audierunt vel viderunt, à ſe conſcripta, in tabulam referre.

Orphei.

Orphei caput Philoſtratus ſcribit in Leſbo dediſſe oracula, præſertim Græcis, Troiam non poſſe capi abſque ſagittis Herculis. Quin & Perſarum Reges & Babyloniæ in Leſbum ad

ſciſcitanda

A ſciſcitanda oracula oratores plerumque miſiſſe, & inprimis Cyrum, cui Orpheum conſulenti de exitu ſuo, ſic ferme reſponſum proditur, τὰ ἐμὰ ὦ κύρεα, quaſi dictaret. Quæ ipſe ſum paſſus, in te quoque ſunt recaſura. Erant & qui Orphicis initiarentur ſacris, Meminit eorum *Hiſtoria ſecunda Herodot. & de natura deorum tertio M. Tull. Cælius lib. 13. cap. 9. A. L.*

Epaphi, Apis, Serapis.

Apud Memphim Ægypti Epaphus ſiue Apis reſponſa dat, manu oblatum pabulum deuorans. Bos eſt è vacca genitus quę nullum dum alium poteſt concipere fœtum: quam Ægyptij aiunt fulgure ictam, concipere ex eo Apim. Toto corpore eſt niger, in fronte habens candorem figuræ quadratæ, in tergo effigiem aquilæ: cantharum in palato, duplices in cauda pilos, *Herod. lib. 3.* Porrò ſunt delubra gemina, quæ vocant Thalamos, auguria populorum. Alterum intraſſe lætum eſt, in altera dira portendit. Reſponſa priuatis dat, è manu conſulentium cibum capiendo. Germanici Cæſaris manum auerſatus eſt, haud multò poſt extincti. *Plin. lib. 8. c. 46.*

Apud Canopum in templo Seraphis, oracula ex ſomniis edebantur. *Alexan. lib. 6. cap. 2.*

B

Aridali.

In Aridali ara apud Trœzenios, Somno & Muſis immolabatur. Reſponſa accepturi, integrum diem à cibo, à vino autem triduo abſtinebant. *Alexand. lib. 6. c. 2.*

Terra.

Sanguis Taurinus recens inter venena eſt, excepta Ægira. Ibi enim ſacerdos Terræ vaticinatura, tauri ſanguinem bibit prius quàm in ſpecum deſcendat, *Plin. lib. 28 c 9.*

Fortuna.

Prænestæ templo peruetuſto Fortuna ſub imagine duarum ſororum colebatur. Ibi certiſſima olim data oracula, & ſortes primum à Numerio Suffitio ſitas fuiſſe, fama eſt. *Alexander ab Alex. lib. 1. c. 13. Genial. dierum.* Prænestinam Veſtam legimus apud Lampridium in Alexandro Cæſare, cui ex eo templo huiuſmodi fit oblata ſors, cùm illi inſidias strueret Heliogabalus: Si qua fata aſpera rumpas, Tu Marcellus eris. *Cæl. lib. 15. c. 17. A. L.*

Cereris.

Patris in Achaia, maritima ora, proximum loco Apollinis eſt Cereris fanum: de ipſa & Proſerpina ſtant, Telluris effigies in ſolio ſedet. Pro Cereris æde fons eſt, qui à templo lapideo pariete C ſecluditur. Ad eum fontem per exteriorem tramitem deſcenditur, ibi oraculum maximè veridicum eſt. Cognoſcuntur ex eo non rerum omnium, ſed morborum duntaxat euenta. Speculum tenui ſuſpenſum funiculo demittunt, vt in fonte omnino mergatur, ſed imo ambitu ſummam aquam contingat. Vbi odores adoleuerint, & ritè deam precati fuerint, inſpiciunt in ſpeculum: & ex eius imaginibus, perituruſne an victurus is æger ſit, de quo conſuluerunt, diuinant. *Pauſan. in Achaicis.*

Latona.

Oraculum in Ægypto Latonæ eſt in magna vrbe, Buti dicta, contra oſtium Nili Sebennyticum, à ſuperiori parte maris flumen ſubeuntibus. In hac vrbe templa ſunt Apollinis Dianæque. Et in quo redduntur oracula Latonæ, grande illud, & porticum habens decem paſſibus ſublimem. Ipſum Latonæ delubrum, ex vno factum eſt lapide, cuius parietes æquali celſitudine ad longitudinem quadragenûm cubitorum: cuius lacunari pro tecto impoſitus eſt alius lapis, quatuor cubitorum per oras craſſitudinis. *Herodot. lib. 2. & Alexand. lib. 6. c. 2.*

Iſidis.

D Iſidem non Ægyptij tantùm, ſed omnis ferè orbis antiquitus propter miracula colebat. Hæc enim in ſomnis non rectè valentium morbos ſanabat: & qui monitis eius obtemperabant, præter opinionem curabantur. Viſu quoque aut alia corporis parte debiles, eius deæ numen implorantes, in priſtinam valetudinem reſtituebantur. *Diodor. Siculus lib. 1. c. 2. de Reb. antiq.*

Inûs.

In Laconia ab Oetilo ad Thalamas proficiſcentibus, conſpicitur in via Inus fanum, & oraculum. In eo futura dormientes prouident. Conſulentibus enim per ſomniorum viſa, quæ opus eſt, dea denunciat. *Pauſan. in Lacon.*

Paſiphaës, Daphnes.

Templum & oraculum Thalamis vrbe Laconiæ celebre erat Paſiphaës: quam Athlantidum vnam Ioue prognatam tradunt quidam fuiſſe, atque edidiſſe Ammonem: nonnulli Priami Caſſandram ibi defunctam, quam quod omnibus oracula declararet, παρὰ τὸ τοῖς πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα, Paſiphaen E fuiſſe dictum, Phylarchus Amyclæ filiam Daphnen nomine, cùm fugeret Apollinem, qui ſtuprum parabat ei offerre, in arborem verſam: à quo deo fuiſſe honoratam, vaticinandique donatam dote. Huius canebant ſortes ſub rege Agide Eudamidæ F. qui nouas Tabulas & agrorum diuiſionem inducere ſtuduit, ediceretur Spartianis, vt omnia inter eos æquarentur ea lege quam ſanxerat quandam Lycurgus. *Plut. in Agide.*

Nympharum.

Erat in Cithæronis vertice vno Sphragitidum nympharum antrum cum oraculo. Spiritu afflabantur diuino incolarum multi, quos Nymphphysoleptos vocabant. *Cælius lib. 4. c. 13. Antiq. Lectionum.*

Incertorum.

Iamblichus Colophone ſubterraneum fuiſſe locum narrat, in quo fons erat, de quo ſacerdos ſtatis noctibus ſacris operatus guſtabat, reddebatúrque inuiſibilis, & conſulentibus reſponſa dabat. *L. Vines in l. 7. Auguſt. de Ciu. Dei, c. 35.*

In Cantabria fontes Vamatici in augurio habentur. Tres ſunt octonis pedibus diſtantes. In vnum alueum coëunt vaſto amne. Singulis ſiccantur duodecies diebus, aliquando vicies, citra ſuſpicionem vllam aquæ, cùm ſit vicinus illis fons ſine intermiſſione largus. Dirum eſt non profluere eos aſpicere F volentibus, ſicut proximè Lartio Licinio legato poſt præturam poſt ſeptem dies accidit. *Plin. lib. 31. c. 1.*

Fons Limyræ tranſire ſolet in loca vicina, portendens aliquid; mirúmque quòd cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab his petunt incolæ, cibo quem rapiunt annuentes: ſi verò euentum negent, caudis abigunt. *Plin. lib. 31. cap. 1.*

FESTA RELIGIOSA, FESTI DIES ETHNICORUM.

☞ Operæ pretium erit, Dierum religioſorum & profanorum apud Rom. olim vſitatorum diſtinctionem præmittere, ex ſuis deductam fontibus, hoc ſaltem loco: quandoquidem de his ipſis, ſub Dierum vſu Chronologico ſecum Motum non naturalem (ratione ſcilicet Otij & negotij) conſiderato, agi oportuit. Dies pars eſt temporis. Temporis numerus eſt motus. Motus alius cœleſtis, primi mobilis & Planetarum, inter quos Sol vitæ auctor eminet: alius terreſtris, inferiorum omnium, inter quæ homo principatum obtinet. Ergò dies quoque & ſolaris motus numerus erit, & motuum ſiue G actionum omnium humanarum. Proinde ex harum diuerſitate Dies poſſunt diſtingui. De quibus *Macrobius lib. 1. c. 16. Saturn. Ouid. in Faſtis. Liuius, Dionyſius, Feſtus*, & poſt omnes alios *Paulus Manutius in Calendario Rom.* cuius nos auctoritatem in pleriſque ſequi voluimus: maiore fortaſſis conatu quàm ſucceſſu. Actiones aliæ homini conueniunt ratione conuerſationis Oeconomicæ, aliæ ratione conuerſationis Politicæ. Oeconomicas verò, vt in eadem domo habitat, quarum actionum, vtpote priuatarum non tam accurata eſt obſeruatio. Sunt tamen illæ ipſæ vel Profanæ, & Dies profeſtos Priuatos ex ſe denominari faciunt: vel Religioſæ, & dies feſtos Priuatos faciunt: in illis ratio habetur nunc quidem Sacrificiorum, nunc verò Feriarum quæ propriæ ſint Familiis integris, ex vſu domeſtico celebratæ (vt Feriæ Claudiæ, Iuliæ, & ſimiles) aut ſaltem Singulis domeſticis, vtputa Feriç Natalium, Funerum, Expiationum. Iam verò actiones Politicæ in hominem cadunt, vt eiuſdem ciuitatis particeps eſt, iiſdem legibus fruitur: de quarum diebus nunc potiſſimum loquimur.

Quandoquidem autem variæ ſunt actiones, & modò in H diuerſos, modò in eoſdem dies incidere poſſunt: ea propter σαφηνείας cauſa dies conſiderabimus dupliciter: partim reſpectu actionũ politicarum Simplicium, quatenus in vnum diem vna actio tantùm incidit, vel ſi plures, tamen ab actione excellentiore fit totius diei denominatio, partim reſpectu actionum politicarum Promiſcuarum, quando in eundem diem actiones genere ſpeciéve differentes incidunt, & ab iiſdem quoque denominantur. De Simplicibus priore agamus loco.

Actionum igitur ea quæ pertinent ad Deos, Religioſæ vocantur: quæ ad Homines, Profanæ. Religioſarum reſpectu Dies alij diis ſacri non ſunt, Profeſti, quaſi procul à feſto, in quibus ea quæ ad Remp. pertinent tractantur vel totis, vel aliqua ſui parte: alij ſacri ſunt, Feſti dicti, & propter iunctas ferias Feriati: in quibus vel totis, vel parte tãtùm aliqua, ea quæ ad diuinum cultum pertinent curantur. Namque honori deorum dicantur tum religioſa Negotia, v. g. quòd Sacrificia diis offeruntur, A offeruntur, quòd Ludi in honorem deorum aguntur, tum Otia: quòd ſcilicet Epulæ diuinæ celebrantur, Feriæ obſeruantur, qualeſcunque fuerint, quibus opus nullum, ex præconis edicto, facere licebat, Feriarum autem aliæ Incertæ erant, quas conſules: vel prætores pro arbitrio poteſtatis indicebant, Imperatiuæ dictæ: aliæ Certæ & vel propriæ magiſtratuum (quæ quotannis à magiſtratibus vel ſacerdotibus concipiuntur in dies tum certos, tum incertos: vt ſunt Latinæ, Paganalia, Sementina, Compitalia, Conceptiuæ) vel Communes totius populi certis & conſtitutis temporibus, & in Faſtis ſtatis obſeruationibus annotatæ, Statiuæ: quarum aliæ in anno ſemel, præcipuè Agonalia, Carmentalia, Lupercalia, quibus potiſſimùm ludi edebantur: aliæ ſæpiùs in nundino die, ter ſingulis menſibus. Nundinæ enim Iouis olim feriæ, à *Seruio Tullio* inſtitutæ, ſed Hortenſia lege inter feſtos poſtea receptæ, vt ruſtici qui nono quolibet die nundinandi ſiue mercium cauſa in vrbem veniebant, lites coram prætore componere poſſent: propter frequentiam plebis, leges tunc etiam promulgabantur & candidati in comitio conſiſtebant.

Iam verò ex profanis actionibus aliæ locum ſuum habent in bello foris, aliæ domi & in pace. Illarum reſpectu dantur B dies alij quibus res repetere & hoſtem laceſſere fas erat, Præliares dicti, alij quibus hoc ipſum fas non erat, Non præliares, vt Latinarum tempore, Saturnalibus, & cùm Mundus pateret. Reſpectu verò poſteriorum, cùm Reſpublica veluti totum quoddam, conſtet ciuibus tanquam corpore ſiue materia, & legibus, tanquam anima ſiue forma: actionum aliæ expediuntur auctoritate legum, aliæ auctoritate perſonarum.

Et reſpectu quidem Legum, Dies alij ſunt, quibus in Foro iuriſdictionem exercere, & Lege agere, coram prætore licet (Faſti, quod iis ſententiam cum conſilio iudicum prætor ferre poſſet, vltimo iudicij die, & tria verba fori, Do, Dico, Addico. Licebat fari, quamuis nō ſemper ſoleret fari. Iiſdem interdū ſenatus haberi, interdum cum populo agere licebat: ſed à iudiciis vt parte excellentiore denominabantur) alij, quibus id agere non licet; Nefaſti, quibus prætori fari non licebat, neq; etiam cum populo agere: Senatum tamen habere licebat.

Reſpectu verò Perſonarum, nimirum ex Romanæ Reip. inſtitutione, vel ex auctoritate ſenatus, vel ex auctoritate populi. Ergò dies alij erant, quibus in curia ſenatum habere non licebat, Non ſenatorij, quibus ſaltem cum populo agere licebat, interdum quoque lege: alij quibus ſenatum habere licebat, Senatorij, quibus ſenatum habere legitimum erat, non autem C cum populo agere. Vſque adeò Senatus & Populi curæ erant diſtinctæ, ſed maiore tamen libertate Senatus, vt qui pluribus diebus cogi poſſet. Namque ſenatorij erant Feſti omnes, hoc eſt, legitimum erat Senatum habere, ſed tamen quibuſdam ſolemne (ſic Calendis, Nonis, Idibus ſemper habebatur) quibuſdam non ſolemne, niſi arbitrio magiſtratus. Senatorij etiam erant ex Profeſtis tum Nefaſti omnes, tum Faſti certi quidam, qui ſcilicet non eſſent comitiales.

Viciſſim dies erant, quibus in comitio agere cum populo non licebat, Nam comitiales, quibus lege agere, & Senatum habere licebat, erant & quibus licebat, Comitiales, hiſce enim cum populo licebat agere, & lege etiam: cum Senatu non licebat. Aduocabatur in concionem populus vel ad ſuffragia ferenda (quod propriè eſt Agere cum populo, vt rogante magiſtratu populus aliquid ſuffragiis ſciſceret, & hoc comitiali tantùm die facere licebat) vel non ad ſuffragia ferenda, ſed vt aliquid exponatur, quod propriè eſt Agere ad populum, & hoc diebus etiam Nefaſtis & Faſtis non comitialibus licebat. Et hi Simplicibus actionibus politicis inſeruientibus dies fuère.

At quo ad Actiones promiſcuas, Dierum apud Rom. varia D fuit miſcella: à potiori tamē parte denominatio fiebat. Ita quidem, vt alij dicerentur feſti, alij profeſti. Feſti diſtinguebantur ex actione forenſi omnium communiſſima. Nam Iudicia frequentia erant Senatu & Comitiis, fortè etiam magis neceſſaria. Feſtis proinde diebus quo ad Legem primò, fari interdum licebat. Mixti idcirco erant, propter actionem alteram religioſam alteram profanam. Dicantur euidentiæ cauſa Feſti Faſti. Et horū rurſus alij mixti erant inæqualiter, alij æqualiter. Inæqualiter mixti, priore & poſteriore parte feſti nefaſtiq; media faſti erant: Interciſi vel Endoterciſi dicti, & in Kalendario nota EN inſigniti. Per hos manè & veſperi fari nefas eſt medio tempore inter hoſtiam cæſam & exta porrecta (cùm adoletur) eſt fas, vnde quòd fas intercedit, Interciſi dicti. Æqualiter mixti, altera parte ob religionem nefaſti, altera ob iuriſdictionem faſti erant. E Qui ſi priore parte Nefaſti eſſent, poſteriore faſti, dicebantur, Nefaſti primò, & in Kalendario notabantur NP, quales ferè ſunt omnes Feſt., Quirinalia, Lupercalia, Terminalia. Sin priore parte Faſti eſſent, poſteriore nefaſti, dicebantur Faſti priore, & in Kalendario notabantur FP. vt ſunt vinalia. Feſtis deinde diebus, quo ad Perſonas, cum Senatu agere ſemper licebat, & Feſti omnes erant Senatorij: cum Populo verò agere nunquam licebat: adeóque Feſti Comitiales nulli erant, quia omnes Senatorij: hi autem Comitiales eſſe non poterant.

Porrò dies Profeſti diuidebantur ſimiliter ex actione communiſſima iudiciorum, ſic vt alij eſſent Faſti, alij Nefaſti. Et ſanè Profeſti Faſti erant, quibus lege licebat agere vel Propriè vel Impropriè, Propriè quidem, quòd per eos, niſi cùm quis caſus extra ordinem interueniſſet, nunquam præter ius non diceret. Licebat his ex profeſſo lege agere, licebat & Senatum habere, ſed diuerſis horis, at cum populo agere non licebat. Et hi rurſus Faſti erant vel toti, quibus omnibus horis & licebat & ſolebat prætor ius dicere (Faſti abſolutè dicuntur, & ſic *Macrobius* Faſtos vocant κατ' ἐξοχὴν, quibus lege agi poſſet cum populo non poſſet) vel Non toti, quibus non horis omnibus, ſed iis tantùm, quibus Senatus non habebatur, lege F ageretur, Faſti Senatorij dicantur. Lege agebatur primò, deinde Senatus habebatur, iis diebus tantùm qui Comitiales non eſſent; nam Comitialibus nunquam Senatus haberi poteſt. Impropriè verò & caſu, ſcilicet tunc tantùm, quando comitia nō haberentur: Faſti Comitiales. His ex profeſſo licebat cum populo agere (& niſi per ſtrepitum comitiorum impedirentur, etiam lege licebat agere, diuerſis ſcilicet horis) Senatum habere non licebat. Faſti hi erant vel Toti, quando Comitiali die nulla planè erant comitia: vel Non toti, cum haberentur comitia, ſed non per totum diem. Profeſti, tandem Nefaſti erant, quibus certi aliquid perficere non licebat, licebat tamen ordiri & promouere. Sic non licebat Lege agere, hoc eſt, in foro ſententiam ferre: neque etiam cum Populo agere in comitio, hoc eſt, populum aut conſilium aut comitia ſuffragiorum cauſa vocare, quod Comitiali die fiebat. Licebat verò in Curia Senatum vocare. Nefaſtis omnibus. Licebat in Foro coram prætore cauſas agere, hoc eſt, pro reo, vel contra reum dicere, neq; enim hoc eſt Lege agere. Tales ſunt Comperendini, quibus vadimonium licet dicere, item Stati dicti, qui iudicij cauſa cum peregrino inſtituuntur) Licebat denique in Comitio coram populo modò Concionem habere, non ad ferenda ſuffragia, G ſed ad exponendum aliquid populo: modò Legem promulgare. Legiſlatio die tantùm Comitiali fiebat, ac promulgatio etiam Non Comitiali, ſiue faſto, ſiue nefaſto. Et hæc de dierum Romanorum differentiis.

Nunc ad exempla: ſi illud prius monuerimus, quandoquidem Feſti dies ſacrificiis deſtinati ſunt, ea propter ſæpè idem nomen Feſto & Sacro tribui. Conſulendum proinde eſſe Tit. Sacrificiorum.

RESPECTV EORVM QVI COLVNTVR.

FESTA DEDICATA. *Saturno.*

Saturnalia vetuſtiora eſſe vrbe Romana adeò, vt ante Romam in Græcia hoc ſolemne cœperit, *L. Accius in Annalibus ſuis* refert his verbis:

Maxima pars Graium Saturno, & maxima Athenæ
Conficiunt ſacra, quæ Cronia eſſe iterantur ab illis.
Cùmque diem celebrant, per agros vrbéſque ferè omnes
Exercent epulas læti, famulóſque procurant
Quiſque ſuos: noſtríque itidem, & mos traditus illinc
Iſte, vt cum Dominis famuli tum epulentur ibidem.

Philochorus Saturno & Opi primùm in Attica ſtatuiſſe aram Cecropem regem dicit: eóſque deos pro Ioue terráq; coluiſſe: inſtituiſſéque, vt patres-familiarum & frugibus & fructibus H iam coactis paſſim cum ſeruis veſcerentur, cum quibus patientiam laboris in colendo rure tolerauerant: delectari enim deum honore ſeruorum contemplatu laboris. Hinc eſt, quòd ex inſtituto peregrino, huic deo ſacrum aperto capite faciebant, Comites quoſdam è ſuis Hercules in Italia reliquit, vel iratus, quòd incuſtoditum fuiſſet armentum, & à Caco ſubreptum: vel conſultò, vt aram ſuam atque ædem ab incurſionibus tuerentur. Illi ergo cùm à latronibus infeſtarentur, occupato edito colle, Saturnios ſe nominauerunt, quo antè nomine etiam idem collis vocabatur. Et quia ſe eius dei ſenſerunt nomine ac religione tutos inſtituerunt Saturnalia feſta, vt agreſtes vicinorum animos, ad morem ſacri reuerentiam ipſa indicti feſti obſeruatio vocaret. *Macrobius lib* 1. *Saturn.*

A *Saturn.c.7.&* 10. Saturnalia Romani celebrare ſolebant, ſolem Capricorno geſtante in quibus feriebantur ſerui, libertorum calceos ſibi circumponentes, omnibus verò inuicem communicantibus: innuente prorſum legis auctore, Per Capricorni portam homines, quibus nunc corporis ratione grauis incumbit ſeruitus, euadere in libertatem mox pleniſſimam. Quo item portæ argumento Ianuario menſi conciliatum nomen opinantur. *Cælius lib.15.c.23.A.L.*

Ioui.

Latinæ feriæ à Tarquinio primum apud Romanos inſtitutæ ſunt in honorem Iouis Latialis, cui ſtatuto tempore in monte Albano ſacra faciebant Rom. ad quæ Latini populi num. 67. nonnunquam nocturno tempore frequenter veniebant, alij agnos, alij caſeos, nonnulli lac, plerique molam ad commune epulum adferentes. De cæremoniis harum feriarum, lege copioſè *Alex. ab Ale. lib.5.c.7.*

Iunoni.

Iunonem aiunt iratam Ioui, incertum qua de cauſa, in Eubœam ſeceſſiſſe: Iouem cùm placare eam non potuiſſet, ad Cithæronem nemini calliditate ſecundum. Eius monitu Iupiter ſimulacrum è ligno fabricauit, illúdque plauſtro veſtimentis velatum impoſuit: in vulgus verò prodidit, platæam eam B eſſe Aſopi filiam, quæ ſibi eſſet deſponſata. Id vbi ad Iunonis aures peruenit, accurrit illicò, & ad plauſtrum accedens, veſte conſciſſa, ligneam eſſe effigiem comperit, quam nouam eſſe nuptam putarat: falſam ſe itaque lætanti animo ferens, facilè in gratiam cum Ioue rediit. In eius rei memoriam Platæenſes Iunoni Taleæ, id eſt, adultæ templum ædificarunt, & feſtos celebrarunt dies, ſeptimo quoque anno, Dædala, quæ nuncupantur parua: quod priſci lignea ſigna Dædala vocitabant. Bœoti reliqui Dædala magna dicta LX. demùm anno. *Pauſan. in Bœot.*

Neptuno.

Patuonia Athenienſium feſta erant, quæ quinto quoque anno in Neptuni templo multis ſacrificiis peragebantur. *Alex. lib.5.cap.7.*

Veneri.

Adonia apud Athenienſes ſacra erant in honorem Veneris inſtituta, in quibus mulieres ſimulacra defunctorum efferre, multáque funeſta & calamitoſa, iuſto comploratu & gemitu effingere ſolebant. *Alex. lib.6.c.19.*

Cereri.

C Tempus quoddā obſeruatur in Eryce Siciliæ monte, quod Receſſus vocant, quo deam aiunt in Lybiam tranſmigrare ſolitam, quæ columbas omnes eius loci non apparere inquiunt, quaſi cum dea ſimul diſceſſerint. Deinde poſt nouem dies inuocatis redditibus, vna columba ex mari aduolante, ac in templum deæ accedente, reliquæ protinus adſunt. Tunc igitur quicunque ex accolis ſunt diuites, conuiuia parant, reliqui cum lætitia applaudunt. Ac totus locus butyrum olet: qua coniectura vti ſolent, quod dea redierit. *Athenæus lib.9.c.17.*

Baccho.

Dionyſia, inquit *in Moral. Plutarch.* veteri ritu, cum multa prorſum & feſtiua hilaritate agebantur: erat qui amphoram vini ferret, & vitem aderat & qui hircum traheret: alius atrichum, id eſt, ciſtam aut cophinum, in quo caricæ forent, geſtabat: *Cæl. lib.7.c.26.A.L.* Athenienſes vbi certamen Dionyſij celebratur, primùm quidem prandent, ac bibunt: poſtea accedunt ad ſpectaculum, coronatique ſpectant, atque per totum certaminis ſpatium vinum infunditur, feruntúrque bellaria, chorisq; ingredientibus potum infundunt, quod rurſus poſtea faciunt, vbi poſtea quàm certarunt, egrediuntur. Huius rei teſtem D habet Philochorus Pherecratem Comicum, quòd ad ſua vſque tempora non eſſent ſine cibo ſpectatores. Scribit Phanodemus apud Dionyſij templum, quod eſt in Limnis, Athenienſes muſtum ferentes deo, miſcere ex vaſculis, ipſos poſtea bibere, vnde Limnæus vocatur Dionyſius quoniam muſtum aqua miſtum tum primùm bibitum eſt, atque idcirco fontes Nymphæ dicti ſunt, Bacchíque nutrices, quoniam aqua miſta vinum augeat. *Athen. lib.11.c.3.*

Palladi.

Quinquatria apud Romanos, quinque diebus Palladi fiebant: ita appellata, quòd quinque diebus poſt Idus celebrantur. Nam dies poſt Idus ater erat. Inde Quinquatria, quaſi quinque ab atra die. Primò autem die fiebant ſacrificia: tribus ſequentibus gladiatores in theatro certabant, quinta die erat luſtratio. Erant præterea hæc feſta 15. Kal. Apr. Eo tempore, vt teſtatur Hieron. munus Mineruał. appellatum, pueri quando E vacabant, magiſtro offerebant. Item Quinquatres minores eidem Mineruæ ſacri. Idib. Iunij, quando tibicines perſonati per vrbem incedebant, vt illi qui alias ebrij Tybure Romam reducti fuiſſent, indicarentur perſonati eſſe inter alios ignotos. *Ouid. lib.3. Faſt. Polyd. lib.6.c.7.*

Soli.

In Inſula Thule præcipua ſolemnia ſunt, quæ quotannis in honorem Solis celebrantur, quando ſpeculatores ex altiſſimis montibus nunciant, Solem redire ad ipſorum horizontem, cùm antea verno tempore dies XL. integras noctes habuerint, ſicut & in Autumno die XL. continuam lucem. *Procop. de Bello Goth. lib.2.*

Vertumno.

Vertumnalia feſta erant, Vertumno, qui deus mercaturæ & vertendarum rerum habitus eſt, dicata: quæ menſe Octobri in vico Turario ſacellóque Vertumni celebrabantur. *Ale. l.6.c.8.*

Genio.

Natalitiis feſtis Romæ, pulte, fritillo, mero, libis, floribus & F thure ſacra Genio ſine animali hoſtia, læti libentéſque concelebrarunt Rom. quibus diebus effudiſſe cruorem, aut mactaſſe animal portenti erat & fœdi auſpicij, nam erant hilaritatis & lætitiæ pleni dies. *Alex. ab Alex. lib.2.cap.22.*

RESPECTV EORVM QVI COLVNT.

CONSIDERATORVM QVOAD

Gentem. Vt ſunt Feſta.

Ægyptiorum.

Frequenter quotannis conuentus agunt Ægyptij, ſed præcipuè ac ſtudioſiſſimè in vrbe Bubaſti, in honorem Dianæ: ſecundo loco in vrbe Buſiri, in honorem Iſidis (in qua vrbe maximum eſt templum Iſidis: ipſa in medio Delta Ægypti ſita) tertia in vrbe Sai, in honorem Mineruæ: quartò Heliopoli, in honorem Solis: quintò in vrbe Buto, in honorem Latonæ: ſexto in vrbe Paptemi, in honorem Martis. *Herod. lib.2.*

Spartanorum.

Lacones per trium dierum ſpatium Hyacinthia, hoc eſt, Hyacinthi ſacrificium celebrant, & ob dolorem quem ex Hyacinthi morte cœperunt, neque coronantur in cœnis, neque panem inferunt, ſed bellaria tantùm, quæque his ſunt ſimilia, apponunt. Neque Pæana ad deum canunt, neque ſimile quippiam introducunt, ſicuti in aliis ſolent ſacrificiis, ſed magna cum G moleſtia cœnantea diſcedunt. Medio autem trium dierum die varium ſpectaculum celebratur, conuentúſque fit egregius admodum & magnus. Pueri ſiquidem cytharam in ſagulis ſuccincti pulſant, ad tibiámque canentes, omnéſque chordas in rithmo anapæſto plectro percurrentes, cum acuto tono Deum concinunt. Alij in equis ornatis theatrum percurrunt, multique adoleſcentum chori, qui poëma aliquod vernaculum canunt, ingrediuntur, inter quos ſaltatores immiſti delitam motionem ad tibiam cantúmque effingunt. Ex virginibus iſtæ quidem in concauitate lignei currus viminei magnificè præparati vehuntur, illæ verò in certaminibus iunctorum curruum pompam ducunt, vniuerſáque ciuitas in motu ſpeculationiſque gaudio detinetur. Permulta fiunt hoc die ſacrificia. Atque ciues omnibus quos norunt, ſuiſque ſeruis conuiuium exhibent. Neque quiſpiam eſt qui ſacrificiis non interſit. *Athen. lib.4.c.4 ex Polycrate in Laconicis.*

Athenienſium.

Theſeus priuſquam veniret in Atticam, inſtituit ſacra quædam quæ ludis ac lætitia peragerentur, quædam contrà, quæ mœrore luctúque. Cæterùm cùm appuliſſet in Atticam, quoniam H multos reperit ſqualidos ac mœſtos ob mortem regis Ægei, qui deſperato filij reditu, præ dolore ſemet è ſaxo præcipitem dedit: multos contrà lætitia geſtientes ob filij reditum, inſtitutum eſt, vt in Oſchophoriorum feſto in honorem Mineruæ Sciradis inſtituto, ἀπὸ τῶν ὄσχων, à palmitibus cum racemis, quos in honorem Liberi & Ariadnæ geſtant, non nuncius ipſe, ſe caduceum coronaretur: deinde qui ſacris interſunt, emitterent has voces. εἶα, ἰοῦ, Eia heu, quarum prior gratulationis eſt ob felicem reditum, & in bellicis pæanibus cani ſolet (quod liquet ex Ariſtophanis Pace, vbi crebrò repetuntur illa, ὦ εἶα, εἶα μάλα, ὦ εἶα, εἶα ὦ) altera luctus eſt, ob mortem Ægei. Vnde & αἰαῖ dictus Græcis, & αἰάζω, Hæc videlicet eſt imago vitæ mortalium. *Plut. in vita Theſei.* Oſchophori autem duo erant, genere & opibus præſtantes, qui palmitem ferebant vuis dependentibus. *Suidas.*

Panathenæorum celebritas ab Erichthonio Vulcani inducta

A inducta primò, cùm vicatim diſiectum Athenienſem populum in ciuitatem euocaſſet, quod in ſequentibus annis amplius impleuit Theſeus. Dicta prius fuerunt Athenæa, duobus generibus: erant ſiquidem quæ celebrarentur ἀνὰ πενταετηρίδα, id eſt, quinto quoque anno, quæ etiam magna nuncupabantur: erant & quæ quotannis repeterentur. *Suidas & Cælius lib. 11. cap. 17. A. L.*

Choum feſtum Demophoon rex Athenienſium ſtatuit. Oreſtem Athenas profectum excipere volẽs: cùm nollet tamẽ eum ad ſacra accedere, aut eiuſdem ſacri eſſe ſocium, quia nondum fuerat expiatus, ſacra concludi iuſſit, ac vini choam ſingulis apponi, ei inquiens, qui primus bibiſſet, ſe placentam eſſe daturum. Edixit præterea, ne quis coronas poſt potum deponeret, quibus coronabantur in ſacris quoniam contubernales fuiſſent cum Oreſte. At vt omnes circa Choam deponerent, iuſſit, coronáſque ipſas ſacerdoti auferre in lucum, qui eſt in paludibus: reliqua in templo ſacrificare, ex quo feſtum Choës dictum fuit. Per Choum feſtum munera, mercedémque ſophiſtis mittere ſolebant: iique viciſſim familiares in conuictum euocabant. *Ex Eubulide, Athen. lib. 10. c. 12.*

B Athenis feſtum erat, quod Apaturia vocabant, id triduo peragebatur. Primum diem appellabant δορπείαν, propterea quòd ſub noctem conuenientes φράτορες, conuiuium agerent: ſecundum appellabant ἀνάῤῥυσιν, quòd in eo rem diuinam facerent Ioui Phratrio, ac mineruæ: tertium κουρεῶτιν, quod iuuenes & puellæ in gentem tranſcriberentur. *Suidas.*

Χύτροι feſtum Athenis, quod eodem die quo Choës agebatur, in quo omnis generis ſemina in olla elixa, Baccho & Mercurio offerebantur. Theopompus autem dicit, conſeruatos è diluuio coxiſſe omnis generis ſemina in olla (vnde ſic vocati feſtum) & libaſſe congios Mercurio terreſtri, de olla verò nunquam guſtaſſe. Hoc autem eos feciſſe, qui euaſerant, Mercurij placandi cauſa, pro defunctis etiam. Id feſtum celebrabatur menſe Antheſterione, vt tradit Philochorum. *Idem.*

Boëdromia, feſtum quoddam eſt Athenis, ex eo inſtitutum, quod Xuthus Athenienſibus, quo tempore ſub Erechthéo rege ab Eumolpo Neptuni F. oppugnabantur, magno ſtudio tuliſſet opẽ. *Suid.* At *Plut. in Theſeo*, ob victas à Theſeo Amazones menſe Boëdromeone: Boëdromia celebrata ſcribit.

C Thargelia, feſtum Apollinis & Dianæ, quo primitias illi deo coquebant frugum, quæ prouenerant. Ex eo dictum eſt, quòd Apollo, id eſt, ſol calefaciat terram. Tum etiam choreæ ducebantur. Thargelion, menſis Aprilis eſt, Apollini ſacer, quo feſtum hoc agebatur. *Suidas.*

Aſcolia, feſtum celebrans Athenienſes, quo per caprinos vtres, inflatos & vnctos, in medio theatro, cùm ridiculi cauſa, quum delaberentur, ſaliebant: tum in Bacchi honorem, quòd caper vitibus ſit infeſtus. Quod ἀσκωλιάζειν, dicunt. Vnde epigramma:

> Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω,
> ὅσσον ἐπισπεῖσαί σοι, τράγε, θυομένῳ.
> *Rode caper vitem: tamen hinc, cum ſtabis ad aram,*
> *In tua quod fundam cornua Bacchus erit.*

Pitoegia (inquit Proclus) feſtum veteribus erat, quo in vini participatum & ſeruos aduocabant & mercenarios: relinebantur enim tunc primùm dolia, proinde facta re diuina, Dionyſiaci doni communicatio omnibus patebat. Comprecabantur verò, vt plut. inquit: ἀβλαβῆ καὶ σωτήριον αὐτοῖς τοῦ φαρμάκου τὴν χρῆσιν γενέσθαι, id eſt, innoxiam ſalubrémque ipſis fieri medicamenti potionem. Vndecima menſis die factitari hoc Athenis conſueuiſſe, produnt auctores. Alicubi etiam ſexta eius, qui Proſtaterius vocaretur, Bono dæmoni diuina D re peracta, deſinente iam Zephyri perflatu, qui oblædere vinum ac commouere præcipuè creditur. Eum proinde quòd euaſerit, firmum iam haberi conſtánſque. De Pithœgiis intellexiſſe Heſiodum volunt ἐν ἔργοις.

> ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
> μεσσόθι φείδεσθαι· δειλὴ δ' ἐνὶ πυθμένι φειδώ.

Cælius lib. 28. cap. 25. Antiquarum lectionum.

Athenienſibus menſis quidam Antheſterion appellabatur, quòd is plurimos flores progigneret. In hoc feſta quæpiam Anthiſteria agebantur, & conuiuia liberiora, quemadmodum in Saturnalibus fieri conſueuit apud Romanos, in quibus & ſeruis accombere licebat, feriatis interim ab opere. Exactis autem feriis, cùm iam ad ſolitas operas reuocarentur, hoc pacto dicebant heri, Foras Cares, non iam amplius Anthiſteria. Caros autem ſeruos appellabant, quòd ea gens mercenariis operis quæſtum factitaret, velut omnium ſerui, quicunque conduxiſſent. Sunt qui dicant, Cares olim Atticæ E regionis partem obtinuiſſe: Athenienſes autem cum Anthiſteriorum ſolemnitatem agerent, ſolere Cares in Ciuitatem atque in domos receptos ad feſti communionem admittere: deinceps peracto ſolemnitatis tempore, ſi quos è Caribus offendiſſent in vrbes ceſſantes, per iocum dicebant:

> Θύραζε Κᾶρες, οὐκ ἔτ' Ἀνθεστήρια.
> Id eſt:
> *Exite Cares: abiit enim Anthiſteria.*

Sonat autem ea vox Græca perinde, quaſi dicas Floralia Latinè: quorum licentia multorum literis notiſſima eſt. *Eraſmus in Chiliadibus.*

Romanorum.

Inter Ferias ſtatiuas, quibus præcipuè edebantur ludi, numerantur Lupercalia, Agonalia, Carmentalia, Conſualia; Agonalia Feſtus vocat ſacra dei Agonij, præſidentis rebus agendis: ſicut Carmentalia dicuntur ſacra Carmentæ, matris Euandri: quæ ita nuncupata eſt: quòd mulier fatidica carminibus reſponſa daret: nam ei antè Nicoſtrata nomen fuerat. Conſualia à Romulo inſtituta Conſo, quem conſilij deum putabant. In circo maximo ad aram, teſte *Dionyſio*, ſubterraneam, ſacrificia & ludi fiebant, quibus virgines Sabinæ nuptæ fuerant. *Polyd. lib. 6. cap. 7. de inuent.*

Sclauorum.

F Præter lucos penatéſque, quos in agris & oppidis Sclauorum magna frequentia videre licebat, in Agro Aldenburgenſi, vbi olim epiſcopalis fuit ſedes, Propè idolum cultum. Apud Polabros Siuua muliebre numen dominabatur. Obotriti Radigaſti idolum venerabantur. *Helmoldus c. 53. & 70.* Horum ſolemnitates ſacerdotum aliquis iuxta ſortium nutum publicè denunciabat. Conueniebant tum vtriuſque ſexus omnium ætatum homines, mactabantur hoſtiæ de bobus ouibúſque: ſæpiùs etiam Chriſtiani homines miſerè iugulabantur, quorum ſanguine imprimis ſuos deos delectari putabantur, ſi aſpergerentur, & oraculis capeſſendis plurimum inde accedere emolumenti. Poſthæc populus ad epulas & plauſus conuertebatur. Circumgeſtabatur inter compotationes patera quædam in quam conferebant verba quædam ſub deorum nomine prolata, boni ſcilicet atque mali: quorum ille proſpera, hic vero aduerſa mitteret. *Helmod. ibid. Chron. Sax. Crantzius lib. 3. cap. 37.*

Habitum. Feſta

Stultorum.

G Romæ Quirinalia ſtultorum feſtum nominabãt. An quod diem hunc tribuerint, vt auctor Iuba, iis, qui curias ſuas ignorarent? An iis, qui non ſacrificauerunt, vt reliqui, per tribus in Fornicalibus, ob negotia, vel peregrinationem, vel inſcitiam, conceſſum eſt eo die ſolenne illud agere? *Plut. in quæſtion. Rom.*

Paſtorum

Lupercalia multi tradunt fuiſſe feſtum olim paſtorum Italicorum Congruunt aliquatenus enim Arcadicis Lycæis. Nobiles iuuenes frequentes & magiſtratus nudi per vrbem diſcurrunt, hirſutis ſcuticis obuios per ludum & iocum cædentes. Multæ quoque principes feminæ ex compoſito offerũt ſe illis ac manus ferientibus, ſicut in ludo literario exhibẽt, credúntque id facilè puerperium prægnantibus, & in fœcundis proficere ad conceptum. *Plut. in Cæſare, & Romulo, & Alex lib. 4. c. 22.*

Sexuum. Feſta

Mulierum.

H Matronalia feſta & ſacra Romæ, poſt raptas Sabinas, & pacem cum Sabinis factam inſtituta, & matronis celebrari conceſſa, compoſiti belli monimentum. In iis Iunoni Soſpitæ ſacra faciebant matronæ pro coniugiis. *Plutarchus in Romulo.*

Eſt apud Romanos dea, quam Bonam dicunt, ſicut Græci muliebrem. Hanc Phryges ſibi aſſerentes peculiarem, Midæ regis autumant matrem eſſe: Romani nympham Dryada Fauno nuptam: Græci Liberi patris eam matrem, quam nefandum eſt nominare: vnde pampinis tentoria feſtum diem agitantes mulieres contegunt, ac ſacer draco ex fabula ad pedes deæ iacet. Eò virum fas non eſt accedere, neque dum ſacra aguntur in domo, vbi aguntur: eſſe. Solæ feminæ, multa Orphicis germana memorantur in ſolemni peragere. Vbi feſtus dies inſtat, celebratur in ædibus conſulis vel prætoris: ipſe autem domo omnéſque viri cedunt. Vxor ſola domum

A patar, peragitúrque ferè nocte perluſum peruigilio cometillum, inter magnum concentum. *Plut. in Cæſare.*

Carmentalia Romanorum feſta erant, quæ à matribusfamilias annis ſingulis ad 18. Calendas Februarias fiebant, in quibus aliquid ſcorteum, aut ſua morte peremptum attuliſſe, magnum crimen erat. *Alex. ab Alexand. lib. 6. cap. 8.* Carmentam quidam proprium hominum procreationis fatum opinantur eſſe, & ob id matres hæc ſacra agitare. Alij Euandri Arcadis matrem fatidicam, eamPhœbo dicatam eſſe tradunt (*Plutarchus in Romulo*) & Carmentam, quod carmine reſponſa daret, appellatam. Nicoſtratæ enim proprium illi nomen fuerat.

Libertatem, Feſta

Seruorum.

Feſtis Saturni diebus apud Rom. ſeruos ingenuorum miniſteria occupare, pileos ſumere, & liberis nullo diſcrimine differre, ſtipéſque inuicem dare, & munera miſſitare, ſeruatum eſt. Regna quoque ſortiri inter æquales, & tanquam reges imperitare, magiſtratus purpuram induere, reliquus in veſte candida diem concelebrare Qui etiam mos eum Græcis B & exteris communis fuit. Nam per Mercurialia feſta, Hermæa dicta, hoc ipſum fiebat in Creta, velut teſtatus eſt *Cariſtius in Hiſtoricis commentariis*: nam conuiuantibus ſeruis domini illis ſeruiebat atque miniſtrabant, in Trœzene verò Geræſtionis menſe per multos dies fit conuentus, Panegyra dictus, quorum in vno ſerui cum ciuibus vna ludunt aſtragalis, & ſeruis domini conuiuium præbent: vt aſſerit *Caryſtius. Beroſius* autem *libro Babyloniarum rerum primò*, ad 16. *Calendas Septembris*, ſcribit feſtum Sacæa vocatum, per dies quinque agi in Babylonia: in quibus mos erat, vt ſerui dominis imperitarent, atque vnus eorum educebatur ex domo ſtolam regiæ ſimilem indutus, quem Zoganem appellabant. Mentionem fecit huiuſce feſti. *Cteſias lib. 2. rerum Perſicarum Athenæus lib. 15. cap. 17.*

Saturnalia in Theſſalia celebrata, & Peloria fuiſſe nuncupata, Græci ſcribunt, à Peloro quodam, qui Palaſgo nunciaſſet primus, perruptis terræ motu montibus, effuſas ſtagnantes prius in Theſſalia aquas, renudatóſque ſpecioſiſſimos campos. *Cælius lib. 19. cap. 23. A. L.*

C

RESPECTV FORMÆ SEV MODI. TVM

Ante Feſtum.

Ex inſtituto Numæ in pompis & ſupplicationibus ſacerdotum Rom. antecedebant per vrbem præcones, feriáſque & iuſtitium indicebant. Siquidem vt Pythagoreos aiunt non permittere, vt obiter quis adoret & ſupplicet diis, verum vt domo ſtatim mente ad id meditatus accedat: ita cenſuit Numa decere, nihil vt ciues rei diuinæ audirent vel viderent perfunctoriè vel ſolutè, ſed vacui curis aliis velut ſummo negotio religionis aduerterent animum viáſque à ſtrepitu, crepitu, gemitu, & omnibus quæ comitantur neceſſarias & vulgares operas, ad ſacras præſtarent puras: quarum veſtigium nonnullum ſuo æuo manere Romæ teſtatur *Plutarchus in Numa.*

In Feſtum. Huc

Otium.

Apud Rom. regem ſacrorum Flaminéſque non licebat videre feriis opus fieri: & ideo per præconem denunciabant, ne quid tale ageretur: præcepti negligens mulctabatur, & porco piaculum dabat. Licebat tamen ex Scæuolæ conſilio id agere, quod prætermiſſum noceret, vt bouem de ſpecu liberare, ruinoſum tectum fulcire: ſic Maro inquit, D *Balantúmque gregem fluuio merſare ſalubri.* Salubri adiicit, vt conſtet, non ob lucrum purgandæ lanæ, ſed auertendi morbi gratia, id feſtu die fieri conceſſum. *Macrob. lib. 1. Saturn. c. 16.*

Lætitia, Conuiuia, Chorea.

Hilaria Romanorum feſta erant ad 18. April. inſtituta, in quibus ſolemnia & ludos publicos, diéſque hilares concelebrant, quo tempore Sol Zodiaci peragrato ſpatio per omnes ſignorum ſtationes ad nos reuertens, longiores noctibus dies efficit. *Alex. lib. 4. cap. 20.*

Salij Martis ſacerdotes cœnis ſumptuoſis & comeſſationibus cum cantu & ſymphonia opiparè ſua feſta celebrabant, in quibus ſutiles coronas & alia conuiuiorum oblectamenta adhibebant. *Alex. lib. 1. cap 26.*

Certamina, Cædes.

Malabares Indi, XI. Cal. Septembr. ſacrum ſolenne faE ſtum, in quo pueri arcubus armati, in ſodales per ludum ſagittas leuiſſimas emittunt. Deinde ij, qui ætate magis prouecti ſunt, ſimiliter tela coniiciunt, quibus multi grauiſſime ſauciati moriuntur. Cum iis, qui ad hunc modum è vita diſcedunt, præclare actum putant. Hos enim cenſent in cœlum, vt cum diis æuum exigant, immigrare. Multa ſunt apud illos anniuerſaria ſacra, in quibus quidam variis ſibi modis in maximo hominum conuentu & celebritate vitam exhauriunt. *Oſorius lib. 2. rerum Emm.*

Direptio.

Ἁρπαγὰ κοτυττίοις, id eſt, Rapina Cotyttiis. Cotytia feſtum quoddam erat apud Siculos, in quo ex more placentulæ quæpiam & arborum fœtus ramis alligabantur, eaque diripienda proponebantur. *In Plutarchi collectaneis.* Dici ſolitum, de bonis temerè profuſis diripiéque. *Eraſm. in Adag.*

RESPECTV FINIS. FESTA INSTITVTA, CVLTA.

causa.

Memoriæ præteritorum.

Feſtum diem Septimontium *Plut. in Problematib.* ponit, quum ſeptimus mons eſt vrbi quaſi tum demum finitæ additus. *Polyd. lib. 4. de Inuent.*

Victis à Camillo Gallis, & Roma denuò inſtaurata, F Latinos aiunt, ſiue in ſpeciem, ſiue reipſa inſtituiſſe de integro contrahere inter vtramque gentem affinitatem, ac legatos miſiſſe, qui ingenuarum puellarum à Romanis pudica poſcerent connubia. Fluctuantibus, quid conſilij caperent, Romanis ancillam Tutolam nomine, vt alij dicunt, Philotidem principibus ſubiiceiſſe, ſecum vt mitterent ancillas, quæ ætate florente & liberali eſſent forma, in virginum ingenuarum morem excultas reliqua ſibi curæ fore. Principes probato conſilio delegiſſe ex ancillis, quas ad eam rem illa probaſſet: eíſque veſtes ornatas & mundo Latinis, qui ſtatiua non procul habebant ab vrbe, tradidiſſe. Non cæteras gladios hoſtibus ſubſtraxiſſe: Tutolam vel Philotidem conſcenſa edita caprifico, & ſtola aduerſus caſtra obtenſa, facem Romam verſus ſuſtuliſſe: quod ei cum magiſtratibus ſignum aliis inſciis ciuibus conuenerat. Quapropter tumultuariè à militibus excurſum fuiſſe, quem inſtarent duces, ſeſe mutuò appellantibus, vix vt inſtrui poſſent in aciem Vallum nec opinantibus hoſtibus ſopitiſque adortos cepiſſe caſtra, atque G maxima ex parte hoſtes obtruncaſſe: idque geſtum Nonis Quintilibus, quas nunc appellant Iulias. In huius rei memoriam feſtum agi, quo primum agmine erumpentes vrbe nomina plurima patriæ & vulgaria cient, Caium, Marcum, Lucium, & his ſimilia: referentes mutuam illam in properando appellationem. Deinde ſplendidè comtæ vrbem circumeunt ancillæ, dicteria in obuium quémque facientes. Pugnam quoque inter ſe conferunt, vt quæ etiam tum in prælio cum Latinis inito operam nauauerint ſuam. Ad epulum conſident ficulneis inumbratæ ramis. Eam diem Nonas Caprotinas à caprifico, vt arbitrantur, ex qua facem edidiſſe ferunt puellam illam, nominant. Alij pleráque, quæ hic aguntur & dicuntur, referunt ad Romuli caſum. Illo enim die ex oculis hominum extra portam abiiſſe Romulum, caligine ſubitò cum procella coorta: vt autem nonnulli arbitrantur, ſole deficiente. Atque hinc diem illum Nonas Capratinas à capra dictum. Nam Romulum cum ad paludem Capræ appellatam haberet concionem, ex conſpectu hominum ablatus eſt. *Plut. in Camillo & Romulo.*

Cùm Tarentini à Romanis obſiderentur, periculúmque eſſet ne fame ad deditionem compellerentur: Rhegini deciH mo ſemper die ieiunium decernentes, victum conceſſerunt Tarentinis. Proinde cùm decedentibus Romani liberarentur, memores calamitatis Tarentini, feſtum conſtituerunt, quod ieiunium appellabant.

Panegyrin canum, menſe Auguſto ab Romanis ſolitam celebrari, auctores Græci ſunt monumento vrbis captæ ab Gallis. Tunc verò cædebantur canes, quia ἀ' ὑλακτεῖν, id eſt, ſine latratu egerant, anſeribus impliter ſonoréque inclamantibus. Hoc ipſum arbitror à *Plinio* ſignificatum *lib. 29.* vbi canes ait annua pendere ſupplicia inter ædem Iuuentutis & Summani, in furca viuos arbore fixos ſambucea. *Cælius lib. 17. c. 28. Ant. lect.*

Conſecrandi, Inaugurandi.

Eiciſlpia, feſtum Athenis, quo magiſtratus omnes auſpicantur, éſtque anni principium. *Suidas.*

Diuina

A

Diuinationis, Oraculi.

Apud Delphos menſis eſt Byſius dictus,quaſi Pyſius, quo ſciſcitantur & conſulunt Apollinem. Nam ita loqui eſt iis patrium. Siquidem hoc menſe reddebatur oraculum diémque eius ſeptimum Apollinis natalem eſſe exiſtimant, vocantque eum πολύφθοον: non quia parentur φθόις, quod eſt placentæ genus: verùm quod tunc frequenter deum conſulant, ac crebra oracula reddantur. Serò enim, vt quoque menſe ſortes ederentur petentibus,permiſſum eſt. Antea ſemel quoque anno reſpondebat eo die ſacerdos: vt ſcriptum reliquerunt Calliſthenes & Anaxandridas. *Plut. in quaeſt. Græcan:*

Fructuum.

Rudis fuit priſcorum vita,atque ſine literis: non minus tamen ingenioſa fuit in illis obſeruatio, quam in poſteris ratio. Tria namque tempora fructibus metuebant,propter quod inſtituerunt ferias,diéſque feſtos, Rubigalia, Floralia, Vinalia. Rubigalia Numa conſtituit, anno regni ſui XI. quæ nunc aguntur ad 7.Calend.Maij,quoniam tunc ferè ſegetes rubigo occupat. Floralia IV.Calend. eiuſdem inſtituerunt. Vrbis anno DXVI. ex oraculis Sybillæ vt omnia bene defloreſcerent. Hæc deæ Floræ prid.Calend. Maij dicata. Vinalia feſta bis B apud Romanos celebrata ſunt in anno. Prima IX. Cal. Maij, deguſtandis vinis inſtituta,nihil ad fructus attinent,cùm vina para ſint,quo die Ioui nouum vinum libare mos erat, quod ex dolio hauſtum Calpare eximebant. Eo tempore inſtituta, cùm Veneri ædes dedicaretur, cuius tutelæ olitores addicebantur. Tempeſtatibus leniendis celebrabantur, in quibus vinum nouum in vrbem ferre, & in cellis vinariis condere aſſueuerant. Vnde apud Tuſculanos lege cautum erat,ne quis nouum vinum,antequam Vinalia calentur, in vrbem inueheret. At Vinalia altera ad 13.Calend. Septembris aguntur. *Plinius l.18.c.29.* Quibus flamen Dialis vindemiam auſpicatus, maturis vuis vinum legere,& vindemiam fieri iubebat,quibus feſtis agnum Ioui immolant, intérque cæſa & porrecta vinum legit. *Alex.lib.6.cap* 8.

Expiationis, Luſtrationis.

Quirinalia ſtultorum feſta apud Rom. in quibus ſacrificio expiare cogebantur ij qui in Fornicalibus non fuerant feriati, quique in ſua tribu ſacrum non feciſſent. *Alexand.ab Alex. lib.3. cap.12.*

Amburbialia feſta erant, in quibus ob dira quædam viſa C prodigia, tedæ aut victimæ ſulphuris & aquæ luſtratione, vrbs aut Capitolium expiaretur & luſtraretur. *Alex.ab Alex. lib.5.c.26.*

Ambarualia feſta & ſacra erant, quæ tutandis imperij finibus fiebant,in quibus vitula aut agna comnata,meſſis, ager, fundus, terra, grex, vel pecus ter circumluſtrabatur, proſequente agreſtium turba cum fiſtula, ſolemnique pſaltu & clamoribus, deum deamve, cui ſacra fiebant inuocante, vti morbos, & intemperiem omnem prohiberent, frumenta & pecora ab omni detrimento tempeſtatéque defenderent. *Ibidem.*

Solitaurilia feſta erant, quæ ſingulo perfecto quinquennio per Cenſores fiebant, qui vrbem,ſiue, oue & tauro, aut verre,tauro & ariete luſtrare ſolebant. *Idem.*

Armiluſtria Romanorum feſta erant,in quibus equites,aliique milites coronati,ſacrificio luſtrabantur in campo Martio. *Ibidem.*

Tubiluſtria feſta erant Romanorum,in quibus menſe Martio Tubæ ſacrorum in atrio Satutio luſtrabantur. *Alex. ab Alex.lib.5.c.26.*

D

RESPECTV TEMPORIS, QVANDO INSTITVTA, CVLTA.

FESTA.

Vnius diei.

Argiui Numenia cuiúſque menſis celebrant mulieres virilibus tunicis & chlamydibus,viros autem peplis muliebribus amicientes in memoria Teleſillæ poëtriæ, quæ Argos oppugnante Cleomene, Argiuas armatas ad pugnam eduxit: quæ armatæ in propugnaculis ſtantes, circumcirca muros tuentes, Cleomenem repulerunt. *Polyænus lib.* 8.

Plutarchus in Problematib. Rom. antiquitatum, docet apud veteres Calendas primum menſem diis cœleſtibus habitum ſacrum, ſecundum verò diis inferis,in quo & luſtrationibus quibuſdam vti mos erat, & mortuis parentabant. Quinetiam totius menſis tres dies principes & auctores eſſe voluerunt, Calendarum,Nonarum & Iduum, quos feſtos ac ſacros habe- E bant, veluti diis ſuperis dicatos: qui hos ſequerentur,hoc eſt, poſtridie Calendas, Nonas & Idus,diis manib. attribuebant, ac proinde nefaſtos ac religioſos iudicabant. Sic & apud Græcos tertius crater Soſpitatori Ioui, ſecundus ſemideis ac dæmonibus tribuebatur. Principium autem omnis numeri eſt ἑνὰς,cui aduerſatur, δυὰς, inter pares numeros primus, nec finem habens,nec perfectus,cum ternio ſit abſolutus. Hinc Pythagoricum ænigma, τοῖς μὲν ὑπερίοις περισσὰ θύειν, ἄρτια δὲ τοῖς χθονίοις. *Eraſmus in Chil.*

Apud Rom. Martij menſis (qui primus fuit,ex Romuli inſtituto) die prima,ignem nouum Veſtæ aris accendebant: vt incipiente anno,cura denuò ſeruandi noui ignis inciperet. Eodem quoque ingrediente menſe,tam in regia,curiíſque, atque Flaminum domibus, laureæ veteres nouis laureis mutabantur. Eodem quoque menſe & publicè & priuatim ad Annam Perennam ſacrificatum ibatur, vt annare perennaréque commodè liceret. Eodem menſe mercedes exoluebant magiſtris, quas completus annus deberi fecerat. Comitia auſpicabantur, F vectigalia locabant. Et ſeruis cœnas apponebant matronæ: vt domini. Saturnalibus illi, vt principio anni ad promptum obſequium honore ſeruos inuitarent: hi, quia gratiam perfecti operis exoluerunt. *Macrob.lib.1.c.12.*

Inter feſtos celebratóſq; dies, quos in honore deorum vetus religio ſanxit,Idus præcipuè ſolemnes ſemper fuiſſe accepimus. Nam præterquam quòd omnes Idus Ioui feriatas,& à flamine diali bouem immolari ſingulis Idibus perſpectum ſit: tamen præcipuæ quædam erant feriæ Idibus dicatæ, quas veteres coli obſeruarique iuſſerunt, vt illas prætermittere, & in ſolemnes relinquere, ducerent nefas. De quibus prolixè *Alex. ab Alex. lib.3. c.18.* Idus Martias ad Annam Perennam, quo commode annare & perennare liceret, feſtas genialéſque obſeruarunt, largioribus poculis indulgentes. Ea enim nympha ſoror Didonis credita,in Aricino ſeu Laurente ſedem habuiſſe fertur, quam a perpetuitate Perennam nuncuparunt: quæ Idus infauſtæ & ominoſæ poſtea fuere: placuítque illas Parricidium vocari, quòd illis D. Cæſar coniuratorum manibus cæſus occubuit. *Idem cap.* 17.

Ter in menſe, nono quolibet die, ruſtici vel mercium vel negotiorum cauſa in vrbem veniebant,ex inſtituto Seru. Tullij. G Nundinarum feriæ Ioui olim ſacræ, lege Hortenſia poſita inter Faſtos receptæ,vt lites coram prætore cōponere poſſent. Eodem die trinundino olim propter frequentiam plebis leges etiam promulgabantur, & candidati in comitio in colle conſiſtebant,vt ab omnibus conſpici poſſent. Quæ tamen poſtea deſierunt,quum etiam internundino die magna plebis adeſſet frequentia. *Polydorus lib.6.cap.7. de rerum Inuentoribus.*

Plurium dierum.

☞ *Ex præcedentibus pleraque exempla.*

SIMVLACRA, IMAGINES DEORVM NVLLÆ.

Ægyptiorum templa licet marmore & auro eſſent elaborata, luxu ingenti & mira arte, tamen deorum imago nulla inerat: ſed earum loco viui dij, Simia, Ibis, vel Crocodilus, aut aliæ id genus peſtes magnorum & Ægyptiorum portenta, pro diis colebantur. *Alex lib 2.cap.22.*

Perſæ nec ſtatuas, nec aras erigebant, deos verò putabant Cœlum, quem Iouem exiſtimabant, Solem quem Mithran H vocabant. Item Lunam, Venerem, Ignem & Tellurem: præterea Ventos & aquam. *Strabo lib.15. Herod.lib.1.*

Apud Seres,ſicut tradit *Euſebius lib.de Præpar.Euang.6.* lege exceptum erat, ne ſimulacra colerentur. In Romanorum quoque templis, Clemens ait, ex decreto Numæ, Moſaica dogmata penitus æmulari, annis C. atque LXX. ab V.C. nullam imaginem, neque fictam, neque pictam eſſe conſpectam. Aſſerit *idem & Plut. in vita Numæ.*

Germani priſco tempore (vt Tacitus ſcribit) nec deos cohibere parietibus, neque in vllam humanioris ſpeciem aſſimilare, ex magnitudine cœleſtium fas arbitrabantur.

Lycurgus Lacedæmonum legiſlator ſanctiſſimus, etiamſi multarum ceremoniarum apud gentiles inſtitutor eſſet, nulla tamen apud eum ficta deorum imago fuit: quippe hominum aut animalium ſpecies diis tribui, ſemper vetuit. *Alex.ab Alex. cap. 2.lib.22.*

Romani ex Numæ inſtituto ſimulachra nulla deorum ha-

A bebant. Primus Tarquinius Priſcus Græcorum religionum idololatrica ſuperſtitione eos imbuit. ☞ *Vide Tit. Religionis ethnicæ inſtitutio.*

SIMVLACRA, IMAGINES,
respectu
DEORVM QVI coluntur.

Quorum. Puta.

Iouis.

Signum Iouis Olympij à Phidia factum, ab Eleis de manubijs finitimorum populorum qui defecerant poſitum. Sedet in ſolio deus ex auro & ebore factus. Corona capiti impoſita eſt, ad oleaginæ frondis imaginem. Dextera victoriam & ipſam ex ebore & auro præfert, cum tænia & corona. Læua ſceptrum tenet affabrè expolitum, & omnium metallorum varietate diſtinctum. Quæ auis ſceptro incumbit, aquila eſt. Aurei ſunt deo calcei, pallium item aureum. In eo cum diuerſa animalia, tum ex omnibus florum generibus lilia inprimis cælata ſunt. Solium ipſum aureo & precioſis præfulget lapidibus: neque in eo vel ebenum, vel ebur deſideratur. B Animalium verò formis intercurrente pictura exornatur: ſigna etiam in eo eminent. Victoriæ quatuor ſaltantium ſpecie ad ſingulos ſellæ pedes. Duæ itidem ad pedum calcem ſunt. Ac prioribus quidem pedib. inſiſtunt Thebanorum pueri à Sphingibus rapti. Infra Sphingas Nioben cum filiis Apollo & Diana ſagittis configunt. Inter pedes diſcurrunt regulæ, mutua illos compage iungentes. *Vide Pauſan. lib. 6.* Qui mox ſubiungit: Olympij Iouis ſignum, quam latè lateque pateat, linearum deſcriptionibus qui demonſtrare conati fuerint, cùm ſciam non defuiſſe, eorum mihi certè parum eſt in metiendo probata ſolertia. Eſt enim ea tota dimenſio inferior multo propè adſpicientium opinione. Tradunt certè ipſius dei auctoritate Phidiæ artem comprobatam. Nam cùm expolito iſ opere Iouem oraſſet, ſignificationem vt ſibi aliquam daret, nunquid illud ipſi acceptum eſſet, & gratum opus, eam pauimenti partem de cœlo tactam memorant quo loco vrna ætate mea ex ære (quod loci eſſet inſigne) poſita eſt.

Iani.

Iano triplex ſtatua in foro Romano erecta eſt, ad quarum vnam veniebant creditores ad alteram qui fœnus redderent, C ad tertiam autem qui locarent. *Alex. ab Alex. lib. 1. c. 14.*

Proſerpinæ.

Proſerpinæ ſtatuam iuxta curiam Hoſtiliam fuiſſe erectam legimus apud. *Alex. lib. 1. c. 16.*

Angeronia.

Duodecimo Calend. Ianuar. feriæ ſunt Angeroniæ, cui pontifices in ſacello Volupiæ ad Naualia prope portam Romanulam (teſte *Varrone l. 3. de ling. Lat. & Macrobio*) ſacrum faciunt: quam Verrius Flaccus Angeroniam dici, ait, quod angores ac animorum ſollicitudines propitiata depellat. Maſurius adiicit, ſimulacrum eius deæ ore obligato atque ſignato in ara Volupiæ propterea collocatum, quod qui ſuos dolores anxietateſque diſſimulant, perueniant patientiæ beneficio ad maximam voluptatem. *Ludou. Viues in lib. 4. de ciuitate Dei, cap. 8.*

Fortunæ.

Homerus Tychen ſiue Fortunam deam ignorauit, niſi quod Oceani filiam cum Proſerpina ludentem in Hymno Cereris facit. Bupalus architectus & plaſtes inſignis Smyrneis Fortunæ ſignũ omnium vetuſtiſſimum finxit primus, capitique polum impoſuit, altera manu cornu Amaltheæ tenentem fecit. Pindarus φερέπολιν etiam vocauit. *Pauſan. in Meſſenicis.*

E qua Materia.

D Plato lege vetuit, ne deorum imagines ex auro vel argento ferrove aut ære fierent, ſed tantum ex ligno vel lapide: vt ne imperiti homines ex occaſione rei pretioſæ, exiſtimarent ſe propterea deos placare aut decipere poſſe. *Polydorus lib. 6. c. 13. de Inuent.*

In ſtatuis deorum, ſub Conſtantino & Theodoſio Impp. euerſis, repererunt aut mortuorum corporum oſſa, atque arida crania, incantatorum peruerſitate impoſita: aut ſordidos panniculos, fœda abominatione refertos: aut fœni & ſtipularum faſciculos. *Euſebius lib. 3. de vita Conſtantini.* Ac per ſtatuas incantatores ſuas exercuiſſe fraudes, patet ex hiſtoria Theoteeni apud *Euſebium l. 9. c. 3. & 11.* Ex adytis per cuniculos in ſtatuas prorepebant, indéque reſponſa dabant. *Theodoretus lib. 5. cap. 22.*

Tartari ſigillaria ac idola quædam humanæ formæ ex centone facta, ad vtramque oſtij partem locant, quibus vbera E prominent, atque illa cuſtodiæ pecorum & tutelæ præeſſe arbitrantur: horum beneficio lactis gregalis, & pullorum gallinaceorum copiam profluere credunt. Nonnulla quoque ſimulacra e ſerico formant, præfigunt curribus, & adornant: in quibus quidem curribus ſi qui furtum fecerint, veluti ſacrilegi, indicta cauſa continuò trucidantur. Cùm ſigillaria talia facturi ſunt nobiliores mulieres cogunt. Formato idolo, ouem mactant: combuſtis oſſibus, cæterum deuorant. Ægrotantibus pueris puppas dicant, ad lectumque ſuſpendunt. Chiliarchæ & centuriones in media ſtatione hircos habent, quos idolis ſaciunt, primitiaſque lactis iumentorum ac pecorum delibat. Cùm celebrant conuiuia, omnium quæ apponuntur primitias offerunt. Cùm ſacrificant victimas, cor ſimulacro dicant: deinde id decoquunt, ac dederant. Suo regi ante ſtationem magnum ſimulacrum honorificè ponunt: cui equos, quos nemo deinde conſcendit, dicant. Mactant etiam animalia varia, quæ combuſtis oſſibus deuorant. Huic quiſque præteriens F ſe inclinare ac præuenerari cogitur: quod cùm Michaël dux Rutenorum facere recuſaret, extemplò trucidatus eſt *Bonfinius lib. 8. Dec. 2.*

Qua Forma.

☞ *Ex præced. & ſeq. illuſtretur.*

HOMINVM QVI COLVNT. SIC
Idola ſua habuere.

Ægyptij.

Iupiter cùm ab Hercule, cernere omnino eum volente, cerni nollet: tandem exoratus, id commentus eſt, vt amputato arietis capite, pelleque villoſa, quam illi detraxerat, induta ſibi, ita ſeſe Herculi oſtenderit. Ex hoc Ægyptij inſtituerunt Iouis ſimulachrum facere arietina facie: & ab Ægyptiis Ammonij acceperunt, qui ſunt Ægyptiorum atque Æthiopum coloni, & linguam inter vtroſque vſurpantes. Qui etiam videntur ea de re ſe Ammonios cognominaſſe, quod Ægyptij Iouem Ammonem appellant. Ob hanc etiam rem oues & arietes non mactantur a Thebanis, ſed ſacroſancti ſunt. Certo autem die tantùm quotannis, in feſto Iouis, vnum demum arietem mactant, cuius pelle detracta, Iouis ſimulacrum G induunt: ad illudque deinde aliud ducunt Herculis ſimulacrum. Quo peracto, cuncti qui circa templum ſunt arietem verberant, deinde ſacra eundem vrna ſepeliunt. *Herod. lib. 2.*

Scriptum reliquit Lucianus in Philopſeudo miraculum illud ſtatuæ Memnonis fuiſſe celeberrimum in templo Serapidis; Ægyptiis Thebis, Nam ſponte ſua mane cum radiis ſolis tangeretur ſuauem ſonum emittebat, & neſcio quid laetimabile ſub ſolis occaſum, cùm matris aduento lætari, triſtari diſceſſu putaretur, vt teſtatus eſt etiam *Corn. Tacitus*. Hanc ſtatuam etiam reddere reſponſa conſueuiſſe, aliqui dixerunt. Fama eſt ſtatuam nigri lapidis fuiſſe, quæ ſonum illum emitteret, Scribit *Strabo lib. 17.* ſe Thebas in Ægyptum aliquando contendiſſe, vbi duo altiſſimi erant coloſſi ex integris lapidibus inter ſe propinqui, quorum alterius ſuperiores partes iam corruerant ob terræmotum: huius pars illa, quæ reliqua erat ſuper baſe, circiter horam primam; vt inquit, ſonum emiſit, haudquaquam magnum, ingenti præſente multitudine. *Zezes Chil. 6. hiſt. 64.* cippum ait vocatum fuiſſe Memnonem ab Ægyptiis, & columnam rubri varij lapidis fuiſſe, H quæ ſonum illum emitteret: lætum quidem per diem, quia lætaretur matris præſentia: at lugubrem per noctem, quia doleret illius diſceſſu. *N. Comes Mythol. lib. 6. ca.*

Serapis idololatriam apud Ægyptios *Ruffinus lib. 2. cap. 23.* in hunc modum deſcribit: Locus eſt non natura, ſed manu & conſtructione per centum aut eo amplius gradus in ſublime ſuſpenſus, quadratis & ingentibus ſpaciis omni ex parte diſtentus: cuncta verò, quod ad ſummum pauimentorum euadatur, opere forniceo conſtructa, quæ immenſis deſuper luminaribus & occultis aditibus, inuicem in ſemet diſtinctis, vſum diuerſis miniſteriis & clandeſtinis officiis exhibebant. Iam verò in ſuperioribus extrema totius ambitus ſpacia occupant exedræ, paſtophoria: domuſque in excelſum porrectæ, in quibus vel æditui, vel hi quos appellabant ἁγνεύοντας, id eſt, qui ſe caſtificant, commanere ſoliti erant. Porticus quoque poſt hæc omnem ambitum quadratis ordinibus diſtinctæ intrinſecus circumibat. In medio totius ſpacij ædes erat, A pretioſis edita columnis, & marmoris ſaxo extrinſecus amplè magnificéque conſtructa. In hac ſimulacrum Serapis ita erat vaſtum vt dextra vnum parietem, alterum læua perſtringeret: quod monſtrum ex omnibus generibus metallorũ lignorúmque compoſitũ ferebatur. Interioris delubri parietes laminis primò aureis veſtiri, ſuper has argenteis, ad poſtremum æreis habebant: quæ munimento pretioſioribus metallis forent. De cuius origine diuerſa fertur opinio paganorum. Alij Iouem putant, cuius capiti modius ſuperpoſitus: vel quia cum menſura modóque cuncta indicet moderari, vel vitam mortalibus frugum largitate præberi. Alij virtutem Nili fluminis, cuius Ægyptus opibus & fœcunditate paſcatur. Quidam in honorem Ioſephi patriarchæ formatum perhibent ſimulacrum, ob diuiſionem frumenti, qua famis tempore ſubuenit Ægyptiis. Alij repertum in hiſtoriis Græcorum veteribus ferunt, Apin quemdam patrem-familias ſeu regem in Ægypto Memphis poſitum, cum famis tempore frumenta apud Alexandriam defeciſſent, ex proprio affatim ciuibus alimenta præbuiſſe. Quo defuncto, in honorẽ eius inſtituerint, apud Memphis templũ, in quo bos quaſi indiciũ optimi agricolæ nutritur, habens quædam coloris inſignia, qui ex nomine eius Apis appelletur: *ſoron* B verò, id eſt, ſepulcrum, in quo corpus eius iaceat, Alexandriam deduxerint: & ſoron Apis primò ex compoſitione Sorapin, poſt verò per corruptionem Serapin nominarint.

Germani.

Vindelici idolum Fortunæ certo loco collocabant, cornúque mulſo plenum dextræ eius apponebant. Prid. Calend. Decembris accubantes menſis, in commune prægustabant. Etſi cornu repletum inueniſſent, vberem ſequenti anno rerum prouentum ſibi cum magno applauſu pollicebantur: ſin minus, gemebant. *Vincentius lib.* 25. *cap.* 18.

Vandalis, Luſatiam incolentibus, erat idolum, Flins nomine, qua voce ſilicem appellant Saxones, ſilici prægrandi impoſitum eam, qua mortis imago pingi ſolet, formam præ ſe ferens: ſed longo pallio tectum, manu geſtans baculum cum tumente ſuis veſica. At ſiniſtro humero leo inſidebat, per quem tandem à mortuis ſe excitandos credebant barbari. *Chron. Sax. Germanicum.*

In arce Hartzburg Saxones coluère idolum Crodo. Saturnum dixère Latini. Erat ſenex, qui ſtabat in piſce, quem Perſicum vocant: & tenebat rotam & vrnam. Rota vnionem populi, & vrna rerum abundantiam ſignificabat. *Crantzius in Saxon. lib.* 2. *cap.* 12. *& in Metrop lib.* 1. *cap.* 3. Ab iiſdem in arce C Magdeburg aliud idolum colebatur. Stabat in curru nuda fœmina, myrteâ caput cincta coronâ, ardentem faculam geſtans in pectore, in dextera mundi figuram, in ſiniſtra verò mala aurea tria præferebat. Poſt eam tres puellæ, Charites Græci, Latini Gratias dixère, nexis manibus nudæ ſingula poma geſtabant, aduerſis inuicem vultibus dona porrigentes. Iugales quadrigæ erant, gemini cygni, totidémque columbæ. Venerem hac imagine figurabat gentilitas. *Crantzius ibid.*

Simulacrum Hermanſal in Veſtphalia Heroburgi, ſeu in caſtro Herinnpoli, vt appellat Greg. Turonenſis, à Saxonibus cultum, deſcribit *Crantz. in Sax. lib.* 2 *cap.* 9. Erat armati toto corpore effigies, cuius in dextera ſignum militare, noſtri vexillum vocant, præferens roſam: cuius vt breue momentum, & facilis ortus & interitus, ita euentus præliorum. In ſiniſtra libram expandit, dubiam pugnantium ſortem, facilè huc aut illuc inclinantem. Pectus inerme vrſum præferebat, internum bellatorum animum inſinuans. In clypeo leo, qui beſtiis imperitat, inuictum ad fortia facta imperium monſtrat. Floribus conſito campo, in quo ſtabat: quod nihil iucundius ſolet videri fortibus, quam in acie virtutem oſtendere. Originem D iſtius nominis alij aliunde ducunt. Quidam Romanæ ſuperſtitionis per Druſum & Germanicum communicatæ ſuperſtitione ab Hermete, id eſt, Mercurio: alij ab Hera Iunone, alij à Marte putant ſic dici, hodie Mesborg: alij *Iedermans ſal*, quaſi commune profugium & aſylum omnium: & Martem communem qui in prælio diu vagatur incertus, diu dubius quò ponat victoriam. Repertum eſt diu poſt in loco Corbeia ſimulacrum cum inſcriptione hac, Dux ego generis Saxonum, victoriam certam polliceor venerantibus. Sed *Auentinus* ab Hermione Germanorum rege, Hermanſal, quaſi Hermanni aula, & nomen & idololatriam illam eſſe veriſimiliter exiſtimat, *lib.* 1. *Annal.* De loco verò an Mesburgi ad Lippam, vt *Regino* & alij Gallicani ſcriptores, an verò Mersburgi ad Salam, ſimulacrum illud fuerit, dubitat *Crantzius.*

Sclaui.

E Præ cæteris populis ad maris Balthici littus, Rugiani Suantouitum coluerunt, cuius fanum primarium ipſáque ſtatua in metropoli Arcon fuit. De eo *Saxo Grammatic. libr.* 14. *hiſtor. Danorum.* Ingens in æde ſimulacrum, quatuor capitibus, totidémque ceruicibus, è quibus duo pectus, totidémque tergum reſpicere videbantur. Cæterum tam ante quàm retro collocatorum vnum dextrorſum, alterum læuorſum aciem dirigebat. Raſa barba, crines attonſi, Rugianorum ritu. In dextra, cornu vario metalli genere excultum geſtabat, quod ſacerdos, annuatim mero perfundere conſueuerat: ex ipſo liquoris habitu ſeque anni copias proſpecturus. Læua arcum reflexo in latus brachio figurabat. Tunica ad tibias prominens. Pedes humo contigui, eorum baſi intra ſolum latente, Haud procul frænum ac ſella ſimulachri, compluráque diuinitatis inſignia. Quorum admirationem conſpicuæ granditatis enſis augebat, cuius vaginam ac capulum, præter excellentem cælaturæ decorem, exterior argenti ſpecies commendabat. Hæc ille. Diu ſuperſtitio eiuſdem ſimulacri etiam inter F Boëmos viguit, donec Venceſlaus Princeps Boëmiæ, impetratis ab Othone Cæſare D. Viti reliquiis religionem mutauit. At ne ſic quidem memoriam Suantouiti delere ex mente Boëmorum quiuit: quippe nunc quoque nullam magis ſolemnem Boëmi ſalutationem habent, quàm eam, quæ fit ſub Viti nomine: excepturi enim vel hoſpitem, vel amicum, vel intimum quemquam, peregrè aduenientem, Vitei Vitei ingeminant, velut ſoſpitati, à Suantouito conceſſæ congratulantes: quandoquidem ita euenit, vt peſte inter vicinos increbreſcente, ipſi duntaxat, qui Suantouitum colebant, à contagio integri & incolumes permanſerint. *Dubrau. lib.* 1.

Apud Rugianos vrbs Carentia trium deorum priuatorum ædificiis inſignis erat. Maius fanum veſtibuli ſui medio continebatur: ſed ambo parietum loco purpura claudebantur, tecti faſtigio ſolis duntaxat columnis impoſito. In templo ex quercu factum ſimulacrum erat quod Regæuitum vocabant, deforme, in cuius capite ſeptem humanæ ſimilitudinis facies conſedere, quæ omnes vnius verticis ſuperficie claudebantur. Totidem quoque veros gladios cum vaginis vni cingulo appenſos eius lateri artifex conciliauerat. Octauum in dextera diſtrictum tenebat. Hunc pugno inſertum firmiſſimo G nexu ferreus clauus adſtrinxerat, nec manui, niſi præciſæ, euelli poterat. Spiſſitudo illi ſupra humani corporis habitum erat, longitudo viri ſtaturam longè excedebat. Hoc numen perinde ac Martis viribus præditum, bellis præeſſe credebant incolebant. In proxima æde Porenithum ſimulacrum colebatur, quinque capitibus inſtructum, ſed armis carens. Tertia ædes Porenutij idolo conſpicua fuit. Hæc ſtatua quatuor facies repræſentans, quintam pectori inſertam habebat, cuius frontem læua, mentum dextra tegebant. *Saxo lib.* 14. *Danica hiſtor. & Crantz. de Vandal. rebus lib.* 5. *cap.* 12. *&* 13.

Proue Aldenburgeſium Sclauorum idolum columnæ impoſitum ſtans, altera manu vomerem, quo innocentia probari ſolebat, altera verò haſtam cum vexillo tenebat: tempora coronis redemita erant, aures prominentes, pedes ocreati, & ſub alterius calce tintinnabulum pendebat. Radegaſti apud Obotritos Mechelburga erat domicilium: pectus clypeus, cui nigrum bubali caput impreſſum erat, tegebat: manus ſecuri militari armata, capiti auicula inſidebat. Siuua dea Polaborum altera manuum, quas tergo impoſitas gerebat, aureum malum, altera vuas virenti pampino adhærentes geſtabat: coma verò ad ſuras vſque dependebat. *Saxoniæ Chronicon.* H

Triglas idolum triceps Stetinenſes coluerunt. Apud eoſdem & equus generoſus nigri coloris, qui magno ſtudio à quodam ſacerdotum curabatur, in pretio fuit, à quo in bellum ituri, rei euentum explorabant certa quadam ratione. Sacerdos, cui equi cura commiſſa erat, nouem haſtas, ſpatio vnius cubiti ab inuicem diſtantes, in terra diſponebat: ac tranſuerſum freno equum ter ducebat reducebátque, ac ſi nullo pedum ad haſtam offendiſſet, felicis belli omen erat. *Auctor vita Othonis lib.* 2. *cap.* 20. *&* 22.

Moſchi, Ruſſi.

Diſtat Nouogradia magna Occidentem æſtiualem verſus a Moſcouia CXX. milliaribus, à Pskouia XXXVI. ab Iuuanovu Gorod & Vielikie Luki XL. In hac ciuitate erat olim quoddam idolum. Perun appellatum, eo in loco, vbi nunc eſt monaſterium, Perunski monaſter ab idolo eodem dictum.

A Hoc à Nouogrodenſibus adorabatur, habebat autem formam hominis, lapidem ignitum manu tenentis, ſimilem fulmini. Nam Perun Rubenis & Polonis fulmen ſignificat. In huius laudem & honorem ignis ex quercubus, qui perpetuò die noctúque arderet, conſtruebatur. Quòd ſi negligentia miniſtrorum, ad hoc officium obeundum deſignatorum, ignem extingui contingeret, tunc capitis pœna plectebantur. *Guagninus in deſcript. Moſcouia.*

Tartari.

☞ *Vide paulo ante, E qua materia.*

In Obdotia regione, ad oſtia Obbi fluuij, eſt antiquiſſimum idolum è lapide exciſum, quod Moſcouitis Zelota Baba, id eſt, aurea anus dicitur. Statua eſt mulieris vetulæ infantem in gremio tenentis, & alterum iuxta ſe infantem habentis, quem nepotem illius eſſe dicunt. Hoc idolum ab Obdotianis Inhriſcis & Vohuliſcis, aliiſque conterminis gentibus colitur, præſtantiſſimáſque & maximi precij pelles Zebellinas ei offerunt, ceruos quoque ſelectiores mactant, eorum ſanguineos, oculos, & reliqua ſimulacri membra perungunt. Inteſtina cruda ſacrifici deuorant. Inter ſacrificandum ſacer- B cerdos idolum conſulit, quid faciendum, quóve migrandum ſit. Dicuntur etiam in montibus vicinis ſonitus perpetuò auditi, in modum clangorum tubarum. *Alexand Gagninus in deſcriptione Moſcouia, Granzius in Vandalia, Olaus lib. 3. cap. 1.*

MODI QVO COLVNTVR.

Quoad Κλῆσιν, Simulacra.

Facta.

Græci colunt ſtatuas deorum διοπετῆς, id eſt, à Ioue miſſas. Sic enim, quòd terrorem omnibus incutiant, eas ſtatuas vocant, quaſi omni humano artificio & ſumptu præſtantiores eámque famam ſpargunt, ſtatuariis vel relegatis, vel occiſis, ne eas manu factas dicunt. *Suid. in voce διοπετής.*

Adducta.

Herculis ſimulacrum rati inſertum è Tyro mari delatum, incerta de cauſa, vt memorant Erythræi Iones. Ea naui primú ad Heram, quæ è portu Erythræorum Chion ſoluentibus propemodum media eſt, delata, cùm iam terram attigiſſet, conſpecto ſigno, ſummis viribus Iones & Chij certatim ad ſe illud pertrahere conati fuére, ſed fruſtra. Donec cuiuſdam Erithræi Phormionis, piſcatoris cæci, ſomnio moniti ſunt, oportere C Erythræorum fœminas comas tondere: è capillo earum ſi viri funes contexuiſſent, non difficulter quò vellent ratem pertracturos Id cùm ciues fœminæ recuſarent è Thracia Mulieres, quæ voluntaria ſeruitute, ingenuæ ortu cùm eſſent, victum ſibi apud Erythræos quæritabant, ſe tondendas præbuerunt. Quare iam rate potiti Erythræi edixerunt, ſolis è Thracia mulieribus in Herculis fanum intrbire vt liceret. *Pauſanias in Achaicis*

Scipio Naſica iudicatus vir optimus non tantum priuato teſtimonio, ſed totius ſenatus ſacramento, ſolus dignus iudicatus eſt, vt Matris deûm ſimulacrum Peſſinunte aduectum deduceret, exciperet, templum magnificè ſtrueret, eiúſque cultui ſacerdotes dedicaret. *Liuius lib. 9. Dec. 3. Valer. lib. 8. c. 16. Ouid. lib. 5. Faſtorum, Sillius lib. 17. Solin. c. 7 Polyhiſtoria.*

Quoad Φυλακὴν.

Metellus Pontifex per medias flammas Palladium ſeruauit. *Vide Tit. Pietatis præmia humana ethnicorum.*

Quoad Χρῆσιν. Simulacra culta.

Sacrificiis.

Sinarum incolæ ſuffitu tantùm & odoribus idola, quæ apud ſe habent, venerantur. Ad rem quamlibet auſpicandam oracu- D la per ſortes exquirunt: eæ ſi triſtes ducantur, idola tum vapulant. *Ioan. Metellus.*

Ornatu.

Ptolemæus rex Rem diuinam facturus, deos ſemper quos ſibi conciliare vellet, helichryſo coronaſſe dicitur. *Alex. lib. 4. cap. 17.*

Cur laribus quod propriè Præſtites vocant Rom. aſſiſtebat canis, atque iſti ſagis ex pellibus caninis veſtiuntur? An præſtites, quaſi antiſtites ſunt & præſides. Præſides autem domus cuſtodes eſſe decet, formidabiléſque, vt eſt canis, alienis blandos, mitéſque domeſticis. An potius, quod Romani nonnulli aiunt, eſt verum, atque vt opinia eſt Chryſippi philoſophi mala dæmonia vagari, quibus dij aduerſus flagitioſos & iniuſtos publicis vtuntur tortoribus, & vindicibus: ita lares furioſi quidem ſunt & vltores dæmones, obſeruatores tamen morum & familiarium. Vnde etiam nunc tergis amiciuntur, canémque habent aſſeſſorem, vt ſagaces ad inueſtigandum & multandum improbos. *Plut. in quæſt. Rom.* E

Pompa.

L. Furius Bibaculus circa ſecundum bellum Punicum prætor à patre ſuo collegij Saliorum magiſtro iuſſus, ſex Lictoribus præcedentibus arma ancilia tulit. quamuis vacationem huius officij, honoris beneficio haberet. Omnia namque poſt religionem ponenda ſemper Romana ciuitas duxit, etiam in quibus ſummæ maieſtatis conſpici decus voluit. Quapropter non dubitauerunt ſacris imperia ſeruire: ita ſe humanarum rerum futura regimen exiſtimantia, ſi diuinæ potentiæ bene atque conſtanter fuiſſent famulata. *Valeri. lib. 1. cap. 1.*

Stupro.

Alexandriæ ſimulacrum Saturni religioſiſſimè colebatur: cuius ſacerdos, Tyrannus nomine, matronas eius ciuitatis quas elegiſſet, tanquam à Deo accitas, noctu ad ſimulacrum ductabat, ibique extinctis, repente luminibus cum eis rem habebat. Sic Tyrannus communis adulter libidinem explebat, Dei mentitus perſonam. *Ruffin. lib. 11. Eccleſiaſt. hiſt.*

MONVMENTA SEPVLCRA CVLTA. F

☞ *Ex loco Mortuorum cultus huc quædam, quatenus ſepulcra propter mortuos coluntur.*

Thebis extat Zethi & Amphionis commune monimentum terræ, non ſanè magnus tumulus. Ex eo qui Tithoream Phocenſium incolunt, terram ſurripere magnopere ſtudent, Eo verò id aguot tempore, cùm ſol Taurum permeat. Tunc ſi amotam ex eo tumulo terram iniecerint, ager ſuus Tithoreenſibus fœcundior redditur: Thebanis longè ſecus. Quare per eos dies diligenter ſepulcrum cuſtodiunt. Id ita eſſe ex veridicis Bacidis carminibus perſuaſum eſt vtrique vrbi. *Pauſan. in Bæot.*

DONARIORVM CVLTVS RELIGIOSVS.

☞ *Ex loco ſuperſtitionis huc quædam, transferuntur exempla.*

ETHNICORVM RELIGIO CONSIDERATA reſpectu Inſtrumenti per quod colitur.

IN GENERE.

Princeps deus tribus colitur, adoratione, thuris ſacrificio, hymnis. Et id vtique ter, ex totidem hemiſphærij punctis, mane, veſpere meridie. Proinde legibus ſanciri pleriſque nouimus, G exortum ab adorantibus ſpectandum, quod eſt Pythagoricis obſeruatum, nec ſpreuit Chriſtiana veritas. Triſmegiſtus ad meridiem conuerſus, id ipſum obibat: Moſes Iudæique, ad occidua. Ratio inde promi poteſt, quòd ab oriente motus eſt diurnus: at planetæ, quos eſſe Ptolemæi doctrina ſtatuit, velut cœleſtium ſignorum animas, ab occaſu vertiginis ſumunt initia: ſed viuificum lumen à meridie per circuli redit obliquitatem. Adoratio, reuerentiæ cultum exhibet. Thus, ſuauiſſimæ cognitionis diuinæ diſtributionem complectitur. Hymnorum iucunditas cœlorum refert concentum, vt Pythagorici ſanciunt, nec tacuit Mercurius: vel ſubſtantiarum harmoniam ſeparatarum in laude intellectuali, vt Peripatetici. *Cælius libr. 22. cap. 9. Antiquarum Lectionum.*

IN SPECIE HVC PERTINENT
Ethnicorum

VOTA.

Ponti & Perſarum regum vouendi mos erat, vt in excelſis iugis, & ſummo vertice montium pyram conſtruerent, alteramque deſuper breuiorem: ipſéque ad pyram ligna rex inferat primus, Iouique militari lac & mel inſpergat: & poſtea quam vinum, mel & odores infuderit, velut propitiato deo, H vota enunciet: pulmentóque præparato, quod aſtantibus datur, pyræ ignem inferat: quo incendio æſtuante aëre, vix illuc accedere permittitur. *Alex. lib. 3. cap. 22.*

Votum à Ducibus exercitus Vulcano factum de ſpoliis hoſtium ita ſoluebatur, vt fuſis fugatiſque hoſtibus, ſcuta, gladios & arma, ſpoliáque nonnunquam bellorum machinas, curruſque & inutiles naues, vno in loco aggerant, piráque extructa, circumſtante populo frequentiſſimo exercitu, velut diſpoſita acie, dux more patrio diſcinctus, Vulcano, Marti & Palladi incendat: ipſéque dux indutus purpuram primus ardentem faciem ſumere, ambáſque manus in cœlum tendere, deinde in pyram ſummittere debeat, toto circum exercitu occultante,

&c.

A & percuſſis armis plaudente: pyráque & armis exuſtis, ſacra & rem diuinam faciunt. Tametſi arma militaria non exuti, ſed belli more cremari ſolita legamus. *Alex. lib. 3. c. 22.*

PRECES, SVPPLICATIONES, CVR SVSCIPIANTVR. CAVSA SCILICET

Boni impetrandi

Scipio Africanus poſterior, Cenſor, cùm luſtrum conderet, inque ſolito ſacrificio ſcriba ex publicis tabulis, ſolenne eius precationis carmine præiret, quo dij immortales, vt P.R. res meliores amplioréſque facerent, rogabantur: Satis, inquit, bonæ ac magnæ ſunt. Itaque precor, vt eas perpetuò incolumes ſeruent. Ac protinus in publicis tabulis ad hunc modum carmen emendari iuſſit. Qua votorum verecundia deinceps Cenſores in condendis luſtris vſi ſunt. *Valer. lib. 4. c. 1.*

Boni Impetrati Gratias agendo.

Victoribus bello viris, ob res feliciter ductu eorum geſtas (in quibus grates diis agebant, mulieréſque eximios cultus, viri prætextas atque ampliſſima ornamenta ſumebant) a ſenatu Rom. maximi muneris loco ſæpe tributæ ſunt ſupplicationes, modò plurium dierum, modò paucorum, prout magnificè geſta, & proſperi ſucceſſus poſtulabant. C. Iulio Cæſari in expeditione Gallica, contra quos multiplici clade dimicatum B eſt, ob claras pugnas quindecim dierum ſupplicatio decreta fuit. Et D. Brutus ob profligatum Antonium bello Mutinenſi (quod antea contigit nulli) quinquaginta dierum ſupplicationes meruit. Cicero quoque in ſenatu C. Octauio ob res feliciter geſtas, per omnia templa puluinaque pariter quinquaginta dierum ſupplicationes decreuit. In quibus grandes natu matres manibus amplexæ, & viri ſemotim coronati procedere, & cum bonis precationibus & fauſtis ominibus ad templa conuenire, & diis gratias agere ſolebant. In his quoque præcipuè ciues lætari, quod viſulari dixêre, delubra patere, aras ſacrificiis fumare, honoreque ac donis cumulari, nonnunquam vinum & thus publicè dari legimus. Fuitque ſupplicatio aliquando prærogatiua triumphi: nam quibus ob res bene geſtas ſupplicationes decretæ ſunt, haud multo pòſt feliciter confectis bellis, à ſenatu ſpecioſos triumphos datos comperimus. *Alex. lib. 5. c. 30.*

Mali deprecandi, auertendi.

Si terra ingenti concuſſa motu, aut vrbs agrive contremiſcerent, ſæpius ſupplicationem in triduum decreuêre Rom. C Nomen dei cui ſacrum fieret ſupprimebant, quòd cùm telluris motorem certum deum, qui eam vim haberet, veteres non dignoſcerent, illum qui huic rei præeſſet, nuncupare pontificales vetarunt libri: & ne ancipiti æſtimatione ferrentur, aliúmque pro alio deo colerent: aut non offenſum numen placarent, ſatius duxere, dei nomen cui ſacra fierent, ſupprimere, quàm illum fruſtra aut perperam nominare. *Alex. lib. 5. c. 30.*

Pro quibus ſuſcipiantur.

Romani ſacerdotes in omni precatione, cùm vota conciperent, ſimul etiam ſenatui & Quiritibus bona precabantur: neque fas erat in ſolenni prece ſine altero alterum nominare: ſicut Athenienſes (vt refert Theopompus) quum vota diis effunderent, Chiis & ſibi proſpera precabantur, & in Panegyris, quæ ſingulis quinquenniis fiebant, per præconem ſibi & Platæenſibus bona precari vſurparunt. Deinde Philippo ſubirati, propter continuas clades & belli mala, decreto ſanxerunt, vt quoties ſacerdotes proſpera Athenienſi populo ſociiſque & exercitui precabantur, toties Philippum, liberos, D terreſtres naualéſque copias, atque omnem Macedoniam exitiali carmine & diris imprecationibus deteſtarentur. Nero tamen dum Iſthmi opus auſpicatur, in præfationis carmine ſibi tantùm & populo Romano bona precatus fuit, diſſimulata ſenatus mentione. *Alex. lib. 5. c. 30.*

Quomodo ſuſcipiantur.

☞ *Ex loco Sacrificiorum huc Modus precum accommodetur.*

Romani in expugnandis vrbibus interdum deos euocabant tutelares, interdum verò vrbes deuouebant certis quibuſdam ſacris verbis. *In lib. 5. Rerum reconditarum Sammonici Sereni*, vtrumque carmen ſe reperiſſe *Macrobius* teſtatur, quod ille ſe in cuiuſdam Furij vetuſtiſſimo libro reperiſſe aſſerit. Eſt autem carmen huiuſmodi, quo dij euocantur cum oppugnatione ciuitas cingitur: Si Deus, ſi Dea eſt, cui populus ciuitáſque Carthaginenſis eſt in tutela, téque maximè ille, qui vrbis huius populique tutelam recepiſti, precor venerórque, veniámque à vobis peto, vt vos populum ciuitatémque E Carthaginenſium deſeratis, loca, templa, ſacra, vrbémque eorum relinquatis, abſque his abeatis: eique populo ciuitatíque metum, formidinem, obliuionem iniiciatis: proditíque Romam ad me meóſque veniatis: noſtráque vobis loca, templa, ſacra, vrbs acceptior probatiórque ſit: mihi quoque populóque Romano, militibúſque meis præpoſiti ſitis, vt ſciamus intelligamúſque. Si ita feceritis, voueo vobis templa, ludóſque facturum. In eadem verba hoſtias fieri oportet, auctoritatémque videri extorum, vt ea promittant futura. Vrbes verò, exercitúſque ſic deuouentur, iam numinibus euocatis. Sed dictatores Imperatoréſque ſoli poſſunt deuouere, his verbis: Dis Pater, ſiue Iouis manes, ſiue quo alio nomine fas eſt nominare, vt omnes illam vrbem Carthaginem, exercitúmque, quem ego me ſentio dicere, fuga, formidine, terrore compleatis: quique aduerſus legiones, exercitúmque noſtrum arma teláque ferent, vti vos eos exercitus, eos hoſtes, eóſque homines, vrbes agróſque eorum, & qui in his locis, regionibúſque, agris, vrbibúſque habitant, abducatis, lumine ſupero princeps: exercitúmque hoſtium, vrbes, agróſque eorum, quos me ſentio dicere, vti vos eas vrbes, agróſque, capita, ætatéſque eorum deuotas conſecratáſque habeatis, illis legibus, quibus quandoque ſunt maximè hoſtes deuoti: eóſque ego vicarios pro me, fide, magiſtratúque meo, & pro populo Rom. exercitibus, F legionibúſque noſtris do, deuoueo: vt me, meamque fidem imperiúmque, legiones exercitúmque noſtrum, qui in his rebus gerendis ſunt bene ſaluos ſinatis eſſe. Si hæc ita faxitis, vt ego ſciam, ſentiam, intelligam: tunc quiſquis votum hoc faxit, vbi faxit, rectè factum eſto, ouibus atris tribus, Tellus mater, téque Iupiter obteſtor. Cùm Tellurem dicit, manibus terram tangit: cùm Iouem dicit, manus ad cœlum tollit: cùm votum recipere dicit, manibus pectus tangit. In antiquitatibus autem hæc oppida inueni deuota, Stonios, Fregellas, Gabios, Veios, Fidenas intra Italiam: præterea Carthaginem & Corinthum. Sed & multos exercitus, oppidáque hoſtium Gallorum, Hiſpanorum, Afrorum, Maurorum, aliarúmque gentium, quas priſci loquuntur Annales. *Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 9. Plin. lib. 28. cap. 2. ex Verrio Flacco* notat idcirco occultatum, in cuius dei tutela Roma eſſet, ne qui hoſtium ſimili modo agerent. Arnobius verò contra Gentes nomen Dei Tolum fuiſſe ait, quòd in arce caput Toli inuentum eſſet. Vnde Capitolium nomen extraxit.

FLAGELLA. VVLNERA.

☞ *Vide infra, Sacrificiorum Materia, Sanguis.*

PROSTITVTIO. G

Apud Babylonios, omnes mulieres indigenas oportet ſemel in vita, ad Veneris templum deſidentes, cum externis viris conſuetudinem habere. Multæ verò diuitiis tumentes, cùm ſui copiam aliis facere ſpretè nolunt, vehiculis tamen cameratis ſubuectæ, pro templo conſiſtunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræque autem hunc in modum faciunt. Ad templum Veneris ſedent, corollis tempora reuinctæ: è quibus dum aliæ ſeorſum abeunt, aliæ regrediuntur: nam tranſitus vndecunque ſic funiculis diſtincti, aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit deligendam. Cùm ſemel illic conſederint, non priùs domum regrediuntur, quàm hoſpitum aliquis pecuniam mulieri in gremium iniecerit, & cum eadem à fanu ſeorſum abducta rem habuerit. Hoſpitem autem illum, qui pecuniam obtulit, dicere oportet: Tanti ego tibi deam Mylittam imploro. Mylittam enim Aſſyrij Venerem appellant. Pecuniam illam, quantulacunque ſit, non eſt fas reiicere, ſed in ſacrum conuertitur vſum. Neque mulieri licet hoſpitem aliquem repudiare: ſed quicunque is eſt, qui pecuniam obiecerit primùm, hunc illa ſequitur citra delectum. Poſtremò vbi iam congreſſa fuerit H cum externo mulier, dea expiata domum reuertitur, ac deinceps facilè cuilibet commiſcetur. Iam quæ forma ſunt elegantiore, citiùs expediuntur: quæ verò deformes, diutiùs coguntur deſidere pro templo, antequam legi ſatisfaciant. Fitque interdum, vt vno atque altero anno, aut etiam triennio, atque ampliùs, expectare oporteat miſeras. Alicubi, nempe in Cypro ſimilis quædam lex eſt. *Herod. lib. 1.*

CONVIVIA. LECTISTERNIA.

Ludis ſecularibus quos primus P. Valer. Publicola, qui cum Bruto conſul fuit fecit, lectiſternium per trinoctium fuiſſe ait. *Valerius lib. 2. & Cenſorinus de die Natali. L. Viues in lib. 3. Auguſt. de ciuitate Dei, c. 17.*

Liuius lib. 5. de ludis Secularibus ita ſcribit: Triſtem hyemem

A grauis peſtilens omnibus animalibus æſtas excepit, paulo ante vrbem à Gallis captam, cuius inſanabilis perniciei quando nec finis inueniebatur, libri Sybillini ex ſenatuſconſulto adit ſunt, duumuiri ſacris faciundis lectiſternio tunc primùm facto, per dies octo Apollinem, Latonámque & Dianam, Herculem, Mercurium atque Neptunum, tribus quam ampliſſimè tum apparari poterat, ſtratis lectis placauere. Priuatim quoque id ſacrum celebratum. Lectis enim antiqui cubantes epulabantur, & deorum iræ placandæ cauſa, in templis conuiuia concelebrabant tribus diis, Ioui, Iunoni, & Mineruæ, & ſimulacrum Iouis in lectulo ponebatur, Iuno verò & Minerua in ſellis conſedebant: ſiquidem feminæ cum viris cubantibus auctore Valerio, ſedentes eccitabant.

MENSA QVOTIDIANA.

Tradit interpres Ariſtophanis in Pluto, templum Athenis fuiſſe τοῦ Διὸς σωτῆρος, quem eundem quidam ἐλευθέριον appellant. Eius mentionem facit *Athenæus in Dipnoſophiſtis, libro 2.* addens olim fuiſſe morem, vt cibis appoſitis mox vinum indilutum infunderetur: quo nimirum declararent, quanta vis eſſet boni dei. Deinde cùm ſuo quiſque arbitrio diluiſſet, nomen Iouis Seruatoris præfabantur: innuentes ita temperatum vinum tutò citráque noxam bibi. At idem. B *lib* 11. propemodum docet, & poſt cœnam à lotis manibus inferri ſolere calicem Iouis Seruatoris, qui idem fuerit cum eo qui dictus eſt ἀγαθοῦ δαίμονος, Diphilum adducens auctorem, qui ſcripſerit in Sapphone:

Ἀρχίλοχε δέξαι τήνδε τὴν μετανιπτρίδα
Μεστὴν Διὸς σωτῆρος ἀγαθοῦ δαίμονος. id eſt,
Archiloche ſumito hanc tibi metanipτridem,
Plenam Iouis Soteris optimi dei. Eraſm in Adag.

Antiquitus, vt auctor eſt in Sympoſiacis Plutarchus, inter res ſacras habebatur & menſa quotidiana: proinde cibum ſumpturi diis conſecrabant τὰς ἀπαρχὰς, hoc eſt primitias: ac deinde non indecorè neque tumultuanter, ſed religione quadam ad conuiuium accedebant, lotis manibus, non aliter quam ad ſacrum epulum.

Vandali in conuiuiis & compotationibus ſuis pateram olim certis verbis conſecrabant, ſub nominibus deorum, boni ſcilicet atque mali: omnem proſperam fortunam à bono deo, aduerſam à malo dirigi petentes. Malum deum lingua ſua Zeerneboch, hoc eſt nigrum deum, appellabant, *Cranzius lib. 3. Vandaliæ, cap. 37.*

C CVLTVS CORPORIS.

Dodonei oraculi pontifices, pedibus ſemper illotis erant, & tanquam ſacroſancti ſuper nudam humum cubare coguntur. *Alex. lib. 2. c. 8.*

VESTITVS.

Ægyptij laneas veſtes templis non inferebant. Ea propter Linigeri dicti. *Gyraldus Syntagmate 17. Deorũ gentiliũ hiſtoria.*

ETHNICORVM RELIGIO CONSIDERATA

RESPECTV FORMÆ PRIMARIÆ. Huc

FIDES.

☞ *De Diis variarum gentium opiniones, pete ex* Alex. lib. 6. cap. 26.

Brachmanes Indorum terna fila ab humero dextero in latus ſiniſtrum gerunt, vt deſignent trinam in natura diuina rationem. Credunt Deum in ſpecie humana latentem terras luſtrauiſſe, vt humanum genus à peſte ſempiterna redimeret *Oſorius lib. 2 rerum Em.*

Tundi Iaponiorum Epiſcopi ſunt ac ſectarum Principes. Eæ verò ſectæ ferè duodecim numero ſunt: quæ licet cultu & ſuperſtitionibus inter ſe multum differant, in tollenda tamen D animorum immortalitate conſpirant. & quamuis plebi varia deorum nomina ad colendum proponant, ipſi tamen ſecum, præter ortum & interitum, nihil eſſe conſtituunt. Ad hanc opinionem imis animi ſenſibus penitus infigendam, commotiones circiter bis mille & quingentas paratas habent. Quas qui diu multúmque ſecum perpenderit, omni tandem religione ſolutus, in illa cæcitate prorſus conquieſcit. *Io. Metellus.*

DEVOTIO.

Bello Latino, cùm ex oraculo penes Rom. victoriam fore didiciſſent Coſſ. ſi cuius cornu laborare cepiſſet, ſeſe pro exercitu deuouiſſet: & iam læuum cornu, cui P. Decius præerat, laborare inciperet: Decius conſul ad M. Valerium conuerſus, Deorum (inquit) Valerij auxilio res Romana indiget. Age nunc, Romano populo Pontifex præfare carmen, quo me pro legionibus deuoueam. Pontifex illi prætextam E togam primò induxit inde velato capite, manu ſubter togam ad mentum exerta, ſuper haſtas pedibus ſubiectas ſtantem dicere iuſſit: Iane pater, Mars, Quirine, Bellona, Lares, diui Nouenſiles & Indigetes, diui quorum eſt poteſtas noſtrorum, hoſtiumque, dij manes, vos precor, veneror, veniam peto, vti populi Romani Quiritium vim victoriámque proſperetis, hoſtéſque populi Romani terrore, formidine ac morte afficiatis. Ego ſicut verbis nuncupaui, ita pro Republica Quiritium, legiones, auxiliáque hoſtium mecum diis manibus deuoueo. Hæc ita precatus, lictores ire ad collegam iuſſit, ac nunciare, ſe iam deuotum eſſe (quod credo ideo factum ne caſu aliquo ille quoque ſe deuoueret, atque ita exercitus ducibus ſpoliatus, maius aliquod diſcrimen adiret) ipſe Gabino ritu cinctus, armatus in equum inſiliuit, ſéque in medios hoſtes immiſit, & Latinis & Romanis longè auguſtior humano, & quaſi cælo demiſſus repente apparuit. Ita omnis terror pauorque cum illo in hoſtes delatus, Latinorum ſigna primò turbauit: mox tota acies perculſa quacunque ille equi impetu ferebatur, haud ſecus quàm peſtifero aliquo ſidere icta hoſtes pauitabant. Ad poſtremum eo cadente, conſternatæ Latinorum cohortes, fugam ea parte fecerunt. *Valerius Maximus lib. 5. c. 6. Liuius lib. 8. & Sabellicus lib. 4. Ennead. 4.*

F SACRIFICIA VNIVERSIM CONSIDERATA.

QVÆ QVIBVS INSTITVTA.

☞ *Hunc ordinem Lil. Gregorius Gyraldus in* Hiſt. Deorum Gentilium *obſeruauit: item Natalis Comes in Mythologia ſua: cum qua quorum deorum ſacra eſſent, per claſſes enarrarint:* *Conſule etiam* Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 8.

Saturno.

☞ *Vide infrà Humana victima.*

In Ægypti regione ſacra Saturno facientes, vinculis ferreis ſeipſos includebant, comámque prolixiſſimam nutriebant, & veſtitum ſordidum & atritum gerebant: & quotidie ſuos naſos anulo includebant, & perforabant in honorem Saturni. *Epiphanius lib. 3. tomi ſecundi, de fide catholica Eccleſia.*

Ioui.

Boyphonia, feſtum apud Athenienſes perantiquum, quod poſt initia Cereris in memoriam veteris euentus celebrari dicunt. Nam in feſto Iouis ferunt taurum ſacras placentas G deuoraſſe, paratas ad ſacrificium: quem Thaulon quidam arrepta ſecuri, vt tradit Androtion, ſtatim interfecerit. *Suidas.* De eo ſic *Pauſanias in Atticis*: Athenis in Arce, in Polici Iouis ara hordeum tritico permiſtum apponunt, neq; cuſtodes adhibent. Bos ad ſacrum comparata, dum ad aram accedit, fruges eas attingit. Ex ſacerdotibus, is quem Buphonum, id eſt, bouis percuſſorem nominant, ſecurim in illum iaculatus (hic enim ſacri ritus eſt) fugiens abit: Qui aſtiterunt, tanquam eum qui bouem percuſſerit, non viderint, ſecurim in iudicium ream citant.

Mineruæ.

Ægyptij quotannis in honorem Mineruæ in Saim vrbem ſacrificatum conuenientes, noctu ſub dio vniuerſi circum mœnia frequentes lucernas) ἐμβάφια, ollas profundiores, vt *Cælius lib. 6. c. 18. A. L.*) accendunt imbutas ſale & oleo plenas cum multo lychno, quod tota ardeat nocte. Cui feſto nomen impoſitum ex λυχνοκαΐα, Accenſio lucernarum. Ad hunc conuentum quicunque Ægyptiorum non ierint, obſeruantes ſacrificij noctem, & ipſi lucernas accendunt cuncti: neque id in Sai modò, ſed etiam per vniuerſam Ægyptum. *Herod. lib. 2.*

H Cereri.

Ceres ex Ioue Proſerpinam genuit, quam Pluto rapuit è Sicilia, matérque eam quærens magnam orbis partem peragrauit: cùmque in Eleuſin vnum ex 12. oppidis Atticæ terræ veniſſet, hoſpitio à Celeo, qui tum ibi erat princeps, eſt excepta, aluítque dea Triptolemum recens ex Hyona Celeo natum, ſeu, vt Straboni placet, Ictino. Quiſquis ille fuerit tam Cereris amans, ſacra inſtituit magnis Cæremoniis peragenda, quæ dicta ſunt Eleuſina, & deæ Eleuſinæ Ceres ac Proſerpina: & quia Ceres legum inuentrix habita eſt, Theſmophoria: Eorum ritum deſcripſit enarrator Theocriti, de ſententia Thelyri Methymnæi ex Bacchicis carminibus. Cùm prius Eleuſinæ celebrarentur, ea primus Eumolpus, Deiopes & Triptolemi filius, ad Athenienſes detulit, vel, vt alij ſunt arbitrati quintus ab illo Eumolpus. Alij verò dicunt Eumolpum ritum illum ſacrificiorum inueniſſe, quæ quotannis apud Eleuſinos agebantur

A in honorem Cereris & Proſerpinæ. Quòd verò illa fuerit cõſuetudo, vt idcirco Eumolpidæ ſacris Cereris initiarentur, eſſentque eorum ſacrificiorum ſacerdotes, teſtatur Sophocles, in Oedipode Coloneo. Herodotus tamen in Euterpe non à Triptolemo, aut ab aliquo Græcorum initium habuiſſe ſcribit, ſed ex Ægypto ad Pelaſgas mulieres primùm à Danai filiabus & ab Erechtheo rege fuiſſe delata. De illis *Clemens Alexandrinus* in προτρεπτικῷ ad Græcos citatus etiam ab *Euſebio in 5. Præparationis euang. & Greg. Nazianzenus in ſermone feſti Epiphaniorum, & Arnobius lib. 5.*

Vulcano.

Proteruia erant ſacra in honorem Vulcani inſtituta, in quibus niſi victima & quodcunque ſupereſt igni detur, ſacrificium populi putabatur. *Alex. lib. 3. cap. 15.*

Herculi.

Herculis ſolennium, quæ ad aram maximam Romæ iuxta Carmentalem portam & Forum boarium, in Capitolij faucibus fiebant, ritus, pete ex *Alex. lib 5. cap. 14.*

Pani.

Lupercalia inſtituta ab Euandro Arcadum rege, in honorem Panos, propter Romulum & Remum nutritos à lupa in monte Auentino. Ea autem ſacra expiationis gratia inſtituta B videntur. Celebrabantur enim ea ſacra, menſis Februarij atris diebus, quem expiatiuum interpretari quis poſſet, eam quoque diem Februatam veteres appellabant. Ac videtur id ſolenne peruetuſtum Euandrum ex Arcadia allatum inſtituiſſe, & hoc vulgatior fama tenet. Poteſt etiam nomen ipſum à lupa dictum videri. Etenim ſolebant Lupercos inde curſum incipere, vbi Romulum expoſitum ferunt. Verùm eius, qui in iis ſeruatur ſacrificiis mos, haud facilè cauſam coniectura aſſequi poſſumus. Iugulant enim capras, & duos ex nobili genere adoleſcentes ibi ſiſtunt, quorum alij frontes cultro ſanguine perfuſo tingunt, alij ſtatim lanam lacte madentem admouentes abſtergunt: oportet etiam abſterſos adoleſcentes ridere, deinde inciſis in corrigias caprarum pellibus diſcurrunt, & ſi qui obſtent ſcuticis cædunt. Mulieres adulta ætate vltrò ſe ad verbera offerunt, ratæ eam rem ad fœcunditatem conducere. Hæc *Plutarchus in Romulo, & Problematis.*

Veſtæ.

Veſtales Veſtæ caſta mola & ſale tuſo, in ollam fictilem miſſo, & mox in aquam iniecto, ſacra faciebant, calicibuſque C fictilibus, qui Cululli dicti ſunt, libabant. *Alex. ab Alex. l. 5. cap. 12.*

Fidei.

Solenne Fidei ſacrum, ſine cæde & ſanguine victimarum Numa inſtituit, eiſque albo panno velatos ſacra facere, & ad id ſacrum Flamines curru arcuato, manu ad digitos inuoluta vehi iuſſit, ſolenni pompa: magno argumento, quo fidem tutandam & in dextris ſacratam ſanctámque oſtenderent: idque propterea aſſerunt, quòd dextra iuncta denarium numerum, qui ſacratiſſimus eſt, efficiat. *Alex. lib. 2. cap. 22.*

Carnæ.

L. Iun. Brutus Carnæ deæ, quæ viſceribus humanis præeſſe & vitalia fouere credebatur, ſacra ſolennia & ſacrificia inſtituit, quæ à poſteris quoque ſtudioſè obſeruata ſunt, ad Calendas Iulii, in quibus pulte fabacea & lardo, abſque victima, ſacrificabant: quas quidem fabas, niſi poſt Iulias Calendas adultæ forent, ſacris adhibere non licebat, *Alex. ab Alex. l. 2. cap. 22.*

Termino.

D Terminalia ſacra, quòd Numa rex Ioui Terminali lapides ſacraſſet, terminoſque poſuiſſet in agris, quò vnuſquiſque ſuis finibus contentus eſſet. Romani poſtea eius pietatis monimenta diu ſeruarunt, Terminos ipſos deos vocantes, vt fidos agrorum finium cuſtodes: quibus ſacrificabant, non animal vllum immolantes (nam impium ducebant ſacros cruentare lapides) ſed liba fructuumque primitias offerentes. *Polydorus lib. 4. de rerum inuentoribus.*

Terminalia menſe Februario fiebant. Ara Deo Termino ſtatuebatur à dominis vtrimque: ligna conciſa foco imponebantur: igni fruges caniſtro inſpergebantur: puella fauos porrigebat, alij vinum. *Ouidius 2. Faſtor.* Agnam & porcam ſacrificari tradit. Prudentius Terminum cingi faſciis ſolitum, & togari pulmone Gallinæ ſcribit, *Daleſcampius in Plinium libro 18. capite 2.* Vetus lex eſt quam profert *Ioſeph. Scaliger in Feſtum.* QVES TERMINOM. EXARASSIT IPSVS ET BOVEIS SACRO SVNTO.

Manibus.

☞ *Conſule Tit. ἀποθεώσεως. Illic Honoris hic Cadaueris, cui honor exhibetur, habetur ratio.* E

Parentationes Græci ἐναγίσματα vocant, & [illegible], ἔνατα, id eſt, nona, τριακοστάδας, id eſt, triceſimas. Sed & Necyſia, ac Geneſia. Nam Geneſia, inquit Ammonius, diem nuncupamus, quo quis fato eſt functus: ſicut Genethlia, quo eſt natus. *Cælius lib. 17. c. 21. Antiq. Lect.*

Libamina quædam in tumulum ad orientem aut occidentem conuerſi fundebant veteres. Erant autem, vt vult Lucianus, vinum & mulſum: vt Æſchylus in Perſis, mel, lac, vinum, oleum, aqua & farina. Ea Græci χοὰς, ἐναγίσματα, μειλικτήρια, χύτλα, μειλίγματα χύτλων, τὸν φθιμένων κρατῆρα appellabant quibus ad ſepulchrum elici atque euocari manes, credebat cæca antiquitas. Rem ediſſerit *Nicephorus Gregoras*: μέλι διὰ τὸ ἀντίπαλον τοῦ θανάτου πικρότητος· γάλα δὲ διὰ τὸ μάλα τοῦ [illegible]· οἶνος δὲ, δι' ἣν τὴν λύπην· ὕδωρ δὲ, διὰ τὸ ἐκ [illegible] τυχεῖν συγκρίσεως τῶν ἀνθρώπων *Porphyrius*: καὶ ἰδίως αὐτὸ μέλι καὶ θανάτου σύμβολον· διὸ καὶ μέλιτι [illegible] τοῖς χθονίοις ἔθυον, *Brodæus in Epigr. 3.*

Apud Albanos, manibus defunctorum parentare, aut iuſta perſoluere, nulli permittitur, eo quòd defunctos nulla ope humana egere putabant.

In inſula, quæ Abalos dicitur, ſi quando homo merſus in F flumen non appareret amplius, centum annis funus illi faciebant, & manes ita expiabant. Ægyptij, dum manibus defunctorum parentant, poſt preces oppleti lacrymis, tumulum amplexantur & coronant. *Alex. lib. 5 cap. 56.*

Græci paucis à morte diebus, feralia litabant defunctis obſequia: obſeruatumque, vt reliquo corpore combuſto, plerumque digitum membrumve, aut crines ſeponerent, quibus tanquam cadauere iuſta perſoluerent & parentarent. *Alex. l. 5. cap. 56.* Mortuo principe, aut quouis alio magnæ auctoritatis viro, duodecim hoſtes velut victimæ occidebantur: quemadmodum quoſdam Traianorum Patroclo contumulauit Achilles.

Iidem in Pandemis, hoc eſt, popularibus diebus, deferebant ad monumenta mortuorum cibos ac potus: & edulia quidem prorſus exurebant, ſed vina libabant, & nomina ſepultorum mortuorum proferentes acclamabant: Surge tu, comede, & bibe, & lætare. *Epiphanius in Ancorato.*

Argiuorum inſtitutum fuit, vt defuncti affines ſtatim ab exceſſu Apollini ſacrificent, & trigeſimo pòſt die Mercurio, G Apolliniſque ſacerdoti hordeum dent, ignemque extinguant, & rurſus accendant, &c. *Alex lib. 3. cap. 7.*

Delphi apud aram Epitymbiæ Veneris manes euocabant, & defunctis parentabant. Iidem cùm Pyrrhi tumulum nullo honore antea coluiſſent, poſtea cùm didiciſſent illum contra Gallos pro Delphis adfuiſſe, Pyrrhi manibus in poſterum parentarunt. *Alex lib. 5. cap. 56.*

Delij pueri & puellæ, Hyperboreis virginibus vita functis tonſis crinibus parentaſſe dicuntur: quos fuſis inuolutos, ſupra illarum monumentum puellæ deponunt, pueri verò in ſepulchris.

Apud Platæenſes manibus peremptorum ciuium dabantur inferiæ: & præcedente tibicine, vehicula multa lauro & myrto fuſca cum coronis ſequebantur: mox lactis vini & olei libationes ſuccedebant facto ſacrificio manes aduocantur, & his poculo propinatur. Hoc modo defunctos, expiari putabant. *Alex. lib. 5. cap. 56.*

Ad Terei ſepulchrum ſi qui parentant aut immolant, hordei loco calculis vtuntur. *Ibidem.*

Fiebat olim ſacrificium pro mortuis, nono die, quo quis ſe- H pultus fuiſſet, quod dicebatur Nouendiale. *Horat. in Epodo, Nouendiales diſſipare pulueres.* Item ludi qui in honorem mortuorum celebrabantur, nouendiales nuncupabantur. Teſtatur. *Idem Seruius ſuper 5. Æneidos*, enarrans illud.

Præterea ſi nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit.

Vbi ait, apud maiores modum fuiſſe, vt vbicunque quiſpiam extinctus fuiſſet, ad domum ſuam referretur, octauo die incenderetur, nono ſepeliretur. Donatus quoque in commentario Phormionis dicit, in funere nonum diem voti habere inſtaurationem. *Polydorus.*

Sacra facturi, pares victimas eaſque ſiniſtra manu immolabant: & cùm manes expiandi erant, pocula libabant, rogumque vino, aut ſepulchrum, cõuerſa manu inſpergebant: nigras

A hoſtias immolabant, vina effundebant, vaſa in ignem mittebant, viſcera igni adponebant, oleoque inſpergebant. *Alex. l. 5. cap. 25.*

Romani cùm diis inferis immolant, pecudum ſpirantem cruorem effoſſam terram emittunt, vinúmque, lac, & mel vnà infundunt, viſceraque cæſæ victimæ ter circum aras ducunt, igne accenſo. *Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 25.*

Iidem floribus ornare ſepulchrum, ſacrificio atque epulo defunctis parentare ſolent, nonnunquam thure & mero ſupplicare ſine tibicine. In acie cæſis fuit tam ara, quam annua parentatio conſtituta. *Alex. lib. 5. cap. 56.*

Traianus Imperator, in ea domo, in qua Alexander Macedo morte ſublatus fuit, eius manibus parentaſſe, & ſacrum feciſſe dicitur. *Idem.*

A QVIBVS CELEBRATA. Puta.

A Perſis.

Perſæ ſacrificant in loco mundo cum imprecationibus, & coronatam hoſtiam ſtatuunt. Cùm verò magus, qui ſacrificio præeſt, membratim carnes in quemque diuiſerit, abeunt nulla parte diis relicta. Dicunt enim Deum nihil velle præ- B ter hoſtiæ animam. Nonnulli (vt fertur) præcordiorum partem igni imponunt. Præcipuè igni & aquæ ſacrificant, igni arida ligna imponentes, adempto cortice, & aruina ſuper iniecta: deinde infuſo oleo, ſuccendunt, non inſpirantes, ſed ventilantes. Quòd ſi quis inſpirarit, aut mortuum quicquam cœnumve in ignem immiſerit, morte plectitur. Aquæ ſacra peragunt hoc modo: In lacum vel flumen vel fontem venientes, ſcrobem faciunt, ibique hoſtiam iugulant, cauentes ne quid proximæ aquæ ſanguine contingatur, tanquam omnia polluturi. Poſtea carnibus ſuper myrto, laurove impoſitis, eas magi ſubtilibus virgis comburunt: & factis imprecationibus quibuſdam, oleum lacte ac melle mixtum inſpergunt, non in ignem, nec in aquam, ſed in terram. Imprecationes per multum tempus faciunt, faſciculum virgarum myricinarum tenuium tenentes. *Strabo lib. 15.*

Ab Ægyptiis.

Ægyptij pecude (quæ terra ſigillari anulo impreſſa, cornibuſque affixa cum cannabe, munda eſſe denotatur) ad aram ad- C ducta, pyram incendunt. Deinde ſupra pecudem libato contra templum, vino, deóque inuocato, eam mactant: mactatæ caput amputant, illudque diris execratum verbis (vt ſi quid vel immolantibus, vel vniuerſæ Ægypto malum futurum ſit, id in caput iſtud conuertatur) vel Græcis mercatoribus, ſi qui adſint: vendunt, vel in flumen abiiciunt. *Herod. l. 2.*

A Scythis.

Apud Scythas ſacrificium in omnibus templis eodem modo eſt inſtitutum. Nam victima primoribus implicita pedibus ſiſtitur, cujus à tergo ſtans, immolator, amotá inprimis inſula, pecudem ferit: eáque concidente deum inuocat, cui illam mactat: deinde circumdat laqueum collo, tum iniecto baculo circumducit, hoſtiamque ſtrangulat, non incenſo igne, non votis nuncupatis, non ſumptis libamētis, ſed vbi pecudem ſtrangulauit, eique pellem detraxit, ad cocturam ſe conuertit. Verùm cùm Scythica regio lignorum ſit admodum inops, hoc ab illis ad carnem coquendam excogitatum eſt. Vbi victimam pelle denudarunt, denudant quoque oſſa carnibus: dehinc illas in lebetes eius gentis Lesbiis crateribus aſſimiles (niſi quòd ſunt multo capaciores) iniiciunt, & ſubiectis atque ſuccenſis oſſibus hoſtiarum coquunt. Si autem non adfuerit lebes, omnes carnes hoſtiarum in aluos illarum coniiciunt, D & cum aqua commiſcent, atque oſſa ſuccendunt. Quibus pulcherrimè ardentibus, & aluis facilè capientibus carnes oſſibus ſeparatas: ita fit, vti bos ſe ipſe coquat, & item cætera pecora immolata, per ſemetipſum quodque exilium fit. Coctis carnibus, is qui immolauit, earum atque inteſtinorum libamenta ante ſe porricit. Immolant autem cùm alia pecora, tum præcipuè equos. *Herodotus lib. 4.*

A Sclauis.

Rugiani inſulani in ciuitate Arcone, Suantouito ſuo ſemel quotannis poſt lectas fruges ſolenne epulum religionis nomine celebrabant. Huius ſacerdos, præter communem patriæ ritum barbæ comæque prolixitate ſpectandus, pridie quàm rem diuinam faceret, ſacellum (quod ei ſoli intrare fas erat) adhibito ſcoparum vſu, diligentiſſimè purgare ſolebat, obſeruato, ne intra ædem halitum funderet. Reſpirandi cauſa & anhelitum captabat, ac ad ianuam procurrebat, ne dei præſentia, mortalis ſpiritus contagio pollueretur. Poſtero die po- E pulo præ foribus excubante, detractum ſimulachro poculum curioſius ſpeculatus, ſi quid ex inditi liquoris menſura ſubtractum fuiſſet, ad ſequentis anni inopiam pertinere putabat. Quo annotato, præſentes fruges in poſterium tempus aſſeruari iubebat. Si nihil ex conſuetæ fœcunditatis habitu diminutum vidiſſet, ventura agrorum vbertatis tempora prædicabat. Iuxta quod auſpicium, inſtantis anni copiis nunc parcius: nunc profuſius vtendum monebat. Vetere deinde mero ad pedes ſimulachri libamenti nomine defuſo, vacuefactum poculū recenti imbuit, ſimulatoque propinandi officio, ſtatuam veneratus, tum ſibi tum patriæ bona, ciuibuſque opum ac victoriarum incrementa ſolennium verborum nuncupatione poſcebat. Qua finita, admotum ori poculum nimia bibendi celeritate continuo hauſtu ſiccauit, repletúmque mero, ſimulacri dexteræ reſtituit. Placenta quoque mulſo confecta, rotundæ formæ, granditatis verò tantæ, vt penè hominis ſtaturam æquaret, ſacrificio admouebatur. Quam ſacerdos ſibi ac populo mediam interponens, an à Rugianis cerneretur, percontari ſolebat. Quibus illam à ſe videri reſpondentibus, ne poſt annum ab iiſdem cerni poſſet, optabat. Quo precationis more non ſuum aut populi fatum, ſed futuræ meſſis incrementa poſcebat. Conſequenter ſub ſimulachri nomine præ- F ſentem turbam conſalutabat, eámque diutius ad huius numinis venerationem ſedulo ſacrificij ritu peragendam hortatus, certiſſimum cultus præmium, terra maríque victoriam promittebat. His ita peractis, reliquum diei plenis luxuriæ epulis exigentes, ipſas ſacrificij dapes in vſum conuiuij & gulæ nutrimenta vertere. In quo epulo ſobrietatem violare, pium æſtimatum eſt: ſeruare, nefas habitum. Nummus ab vnoquoque mare vel femina annuatim, in huius ſimulacri cultum, doni nomine pendebatur. Eidem quoque ſpoliorum ac prædarum pars tertia deputabatur, perinde atque eius præſidio parta obtentáque fuiſſent. Hoc quoque numen trecentos equos deſcriptos, totidemque ſatellites in eis militantes habebat: quorum omne lucrum ſeu armis ſeu furto quæſitum ſacerdotis cuſtodiæ ſubdebant: qui ex earum rerum manubiis, diuerſi generis inſignia ac varia templorum ornamenta conſtabat, eáſque obſeratis arcarum clauſtris mandabat, in quibus præter abundantem pecuniam, multa purpura vetuſtate exeſa congeſta G fuerat. Hanc ſtatuam, totius Sclauiæ penſionibus cultam, finitimi quoque reges donis proſequebantur. *Saxo lib. 14 Danorum hiſtoria.*

A Mulieribus.

Amphidromia ſacra priſca conſuetudine, quibus mulieres quæ in partu adfuiſſent, & in obſtetricando iuuiſſent, quinta pòſt die manus abluere ſolebant, ac puerum curſu Laribus circumferre. Eóque die munuſcula miſſitabantur à cognatis, ſepiæ plerunque & polypi. Decimo à partu die nomen indebatur infanti. De munuſculis huiuſmodi meminit & Terentius in prima Phormionis ſcena. Et *Plautus in Truculento*, in qua fabula Phorneſium meretrix Dinarcho cupienti accumbere in ſacrificio pro puero accititio, iubet potius illud agat, quod quinto die fieri conſueuit. Quanquam Heſychius & Amphidromiam ſeptimo die ſcribit celebrari ſolitam. *Plato in Theæteto*, τὰ ἀμφιδρόμια, vocat genere neutro. Idem facit Ephippus *Apud Athenæum libro Dipnoſophiſtarum nono. Eraſ. in Adagiis, & Cælius lib. 12. cap. 12. A.L.*

Bonæ deæ ſacra apud Romanos talia erant: Mulieres feſtum H diem agentes pampinis tentoria contegunt, ac ſacer draco ex fabula ad pedes deæ iacet. Eò virum fas non eſt accedere, neque, dum ſacra aguntur, in domo vbi aguntur, eſſe. Solæ feminæ multa Orphicis germana memorantur in ſolenni peragere. Vbi feſtus dies inſtat, celebratur in ædibus conſulis vel prætoris: ipſi autem domo omnéſque viri cedunt. Vxor ſola domum parat, peragitúrque ferè nocte plus luſum peruigilio commiſſum inter magnum concentum. *Plut. in Cæſare.*

A Ruſticis.

Arationes tres ſacras agunt Athenienſes: primam in Syro, vetuſtiſſimum monumentum ſementis, in Raria alteram, tertiam ſub vrbe, quam Coniugalem vocant, omnium ſacratiſſimam, quæ ſobolis procreandæ cauſa celebratur. *Plut. in Præceptis connubialibus.*

Agreſtis turba in Samogitia ſacrificium quoddam ſolenneſque epulas gentili more ſub finem menſis Octobris collectis frugibus quotannis celebrat hoc modo. Ad locum, conuiuio

A uino epulíſque ſacris delectum, omnes cum vxoribus, liberis & ſeruis conueniunt, menſæ fœnum ſubſternunt, deſuper panes apponunt, & ex vtraque panis parte duo cereuiſiæ vaſa ſtatuunt. Poſtea adducunt vitulum, porcum & porcam, gallum & gallinam, & cætera domeſtica iumenta ex ordine, mares & femellas. Inprimis augur ſiue incantator quiſpiam verba quædam præferens animal verberare, baculo orditur: deinde omnes qui adſunt, iumentum per caput pedéſque baculis verberant poſtea tergum, ventrem, & cætera membra concutiunt, dicentes: Hæc tibi o Ziemiennick deus (ſic enim illum dæmonem agreſtis turba appellat) offerimus, gratiáſque tibi agimus, quòd nos hoc anno incolumes, & omnibus abundantes conſeruare dignatus es: nunc verò te rogamus, vt nos quoque hoc anno præſenti fouore, tueri ab igne, ferro, peſte, & inimicis quibuſlibet defendere digneris. Poſtea carnes iumentorum ad ſacrificium mactatorum comedunt, & ab vnoquoque ferculo, antequam comedant, portiunculam amputant, & in terram omnéſque angulos domus proiiciunt dicentes. Hæc tu ô Ziemiennick noſtra holocauſta ſuſcipe & comede benignus. Omnéſque tunc temporis lautiſſimè, ſolemniter & opiparè epulantur. Hic idem ritus gentilis etiam in Lituania Ruſſiáque ab agreſtibus quibuſdam in locis obſeruatur. *Guaginus in Lituania.*

MATERIÆ RESPECTV. Quoad
Victimas. Sacra quædam

B

Anima.

Ægyptij Serapin non cæde animalium, ſed verbenis, coronis & panificiis placabant. *Alex. ab Alex. lib. 2. c. 22.*

Pythagoras nihil animatum diis immolandum cenſuit, ſed vſque ad farinam mel terræque fructus & flores offerendum. Itaque cùm Thebis ad aram Apollinis Spodij (quæ ex ſacrificiorum cineribus conſtructa erat) veniſſent, rem diuinam facturus: frumento, hordeo & placenta ſine igne ſacrum fecit. *Alex. lib. 2. c. 22 & lib. 6. c. 2.*

Apollini qui in Delo inſula oraculorum reſponſa dabat, nullum animal immolabatur. Deum enim incruenta victima delectari putabant. *Alex. lib. 6. c. 2.*

In Attica erat Iouis ara, ad quam nihil conueniebat animatum immolari: ſed variis libamentis & bellariis abſque vino ſacrificabatur. *Ibidem.*

Numa Pompilius, vt pleráque ſacrificia libo, farina & fruge molaque ſalſa fierent, voluit. Termini verò ſacrificia ideo ſine ſanguine eſſe voluit, quòd eum deum velut pacis cuſtodem putaret. *Alex. lib 2. c. 22.*

C Terræ ſacrum fieri non victima, ſed frugibus, floribus, & lacte, plerique decere putarunt. *Alex. lib. 2. c. 22.*

Genio in feſtis natalitiis nulla animalia mactabant, nec cruore feſta maculabant, ſed pulte tantum, fritillo, mero, libis floribus & thure ſacrificia abſoluebant Romani. *Alexan. ab Ale. lib. 2. c. 22.*

Romæ Lari familiari, Calendis Idibus & Nonis, corona in foco poſita, pro aris focíſque, próque familia, non ſanguine victimarum ſacrificabatur: ſed ex hordeacea pulte, libo, farre vino & thure, cum ſale & ſalitio, ſacra confecta iſta fiebant. *Idem ibidem.*

Enaima.

In ſacrificiis deorum fuit pontificalis obſeruatio apud Rom. vt duobus hoſtiarum generibus diis ſacra fiant: vno, in quo cum litabatur, voluntas dei per exta exquirebatur: altero, in quo ſola anima deo conſecrabatur, quæ hoſtia animalis dicta. Hæ frequentes fuere, ouis, ſus, capra, bos, gallina & anſer: quas cùm immolabant, niſi puræ eſſent & lectæ, ad rem diuinam non proficere putabant. Fuitque opinio, potiùs ex hœdis & agnis quia mites ſunt, quàm ex gallinaceis, ſuibus & tauris, quoniam animo abundant, deos conſuli & futura D prænoſci. Ideo ouili pecoris hoſtiam non ab amplitudine, ſed quia animi eſt placidioris, pontifices maximam duxerunt. Lectæ dicuntur hoſtiæ, maiores & vberiùs depaſtæ, quæ claudæ, morboſæ, aut vitioſæ non ſunt (quia pernoſci, niſi ex ſana victima, futura non poſſunt) quæve fiſſam auream, vel caudam aculeatam, aut linguam nigram non habent. *Alexander lib. 3. cap. 12.*

Libationem Sacra.

ἄοινα

Seleucus apud *Athenæū lib. 2.* negat, apud veteres fuiſſe morem, vt vini copia, aut aliud quidlibet deliciarum inferretur in ſacrificia. Quùm enim ſacrificia deorum gratia peragerentur E (vnde & *λοιβὰς*, & *θαλίας*, ac *μέθας* appellabant. *λοιβὰς*, quòd deorum gratia vino vterentur; *θαλίας*, quòd deorum gratia veſcerentur, conuiuarenturque: *μέθας* verò, quòd, vt indicauit Ariſtoteles: *μετὰ τὸ θύειν*, id eſt, poſt ſacrificium vino vterentur) non conueniebat illic venatus negotium agere.

Νηφάλι@ θυσία, id eſt, Nephalium ſacrificium, apud Athenienſes exhibebatur Mnemoſynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Nymphis, Veneri, & Vraniæ. Nam in eo non libabatur vinum, ſed aqua melle diluta. *Suidas.* Meminit & *Iulius Pollux lib. 6. c. 3.* addens, *νηφαλίους* idem eſſe quod *νηφάλια ξύλα*. Soli ſacrificantes, vt auctor eſt Phylarchus lib. Hiſtoriarum duodecimo, mel libant, vinum non inferunt altaribus: quia æquum eſſe arbitrantur, vt deum ipſum, qui omnia continet, omnibus dominatur, ſempérque mundum circumuenit, ab ebrietate prorſus alienum eſſe credant. *Athen. lib. 15. c. 20.*

Veſtæ non vino, ſed de Numicio flumine Rom. libant, quibus diebus menſe Iunio molæ frumentariæ & aſini ſertis & pane coronabantur: ad cuius templum iuxta forum niſi nudo pede accedere non conuenit: ſicut in æde Dianæ apud Cretenſes, quam Britormatim nominant. *Alex. lib. 3. c. 12.*

Οἰνόσπονδα.

Epicharmus poſterioris ſeculi mores collapſos notans *apud Athen. lib. 2.* ſic ſcribit: *ἐκ μὲν θυσίας θοίνη, ἐκ δὲ θοίνης πόσις ἐγένετο. ἐκ δὲ πόσιος κῶμος, ἐκ κώμου δ᾽ ἐγένετο ὑανία, ἐκ ὑανίας δίκη, ἐκ δίκης καταδίκη, ἐκ δὲ καταδίκης πέδαι τε καὶ σφάκελ@ καὶ ζημία.* F id eſt, Ex ſacrificio epulum, ex epulis facta eſt potatio, ex potatione comeſſatio, ex comeſſatione facta eſt ſubatio ſiue ludus, ex ſubatine ſeu ludo lis, ex lite condemnatio, ex condemnatione compedes, ſphacelus; & multa. *Eraſ. in Prou.*

In ſacris Floræ, quam Bonam deam nuncupant, cùm vinum libant, lac fuiſſe dicunt. *Alex. lib. 3. c. 12.*

Suffimenta.

ΘΥΣΙΑ Porphyrio auctore, quæ ex herbis fit litatio eſt, ab exhalatione dicta, quam *θυμίασιν* vocant. Itaque ſanguinario cultu non conuenit propriè. *Cælius lib. 12. c. 1. A. L.*

Iliacis temporibus, non thure, nec coſto, ſed cedri & citri fumo dei adolebant. *Alex lib 4. c. 17.*

Ægypti ſolo thure & precibus deos placandos cenſent, victimas & hoſtias pro piaculo ducunt. *Herod. & Diod.*

MODI RESPECTV. SACRA
Occulta.

Opertanea fuere ſacrificia, quæ ſeorſim ab hominum conſpectu in operto fiebant Cereri & Apollini. Ad quæ ſacra nigræ gallinæ vt impuræ non admittebantur. *Alexan. lib. 3. c. 12.* G

FINIS RESPECTV. CVR. Sacra
Grata.

Fuit mos apud Perſas, vt ſuum quiſque diem Natalem Pro facultatibus, multis ſacris ac opiparis conuiuiis, coleret: vnde ad Romanos forſitan fluxit, quibus in ſolis natalibus ſacris, ſeſe variis etiam libidinis & intemperantiæ voluptatibus dare fas erat. Hinc *Ver in Bucolicis.*

Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Iola.

At in aliis caſtè dies agebant, ac tam natali die, quàm funerum, in templa cibos pauperibus afferebant, ibique edebant. Manauit, & ad Chriſtianos inſtitutum, quando *teſte Tertulliano lib. de Militis corona,* illis ipſis diebus oblationes faciebant: in templóque vnà epulabantur, quæ poſtea luxuries Nicenæ ſynodi decreto ſublata eſt. Fuit autem Ambroſij temporibus talis diei cultus celebris, qui epiſtola quadam ad Felicem Epiſcopum Comenſem monet, natalem diem vnicuique non ludis, voluptatibúſve aliis, ſed tantum precibus agendum. Sed is dies, qui nobis primus illuxit, nunc prorſus apud nos in omnem venit obliuionem, quòd ſcilicet noſtræ ſordidæ infantiæ penitùs immemores, omni tempore pòſt inſolentiores euadamus. *Polydorus lib. 6. c. 7. de Inuent.* H

Expiatoria, Luſtralia. Cauſa
Vrbis luſtrandæ.

Athenienſes cùm peſte aliquando laborarent, reſponſo accepto à Pythia, vrbem expiandam eſſe. Neciam Nicerati filium naui miſerunt, qui Epimenidem ex Creta aduocaret. Ille profectus *Olymp. 27.* luſtrauit vrbem hoc modo: Oues ſumſit nigro & candido vellere, duxitque in Areopagum, atque inde quò vellent abire permiſit, comitibus mandans, vbicumque illæ accubuiſſent, ſingulas mactarent peculiari cuipiam deo. Sic quieuit lues. Hinc factum, vt per Athenienſium pagos paſſim aræ ſine nomine inueniantur. *Laertius.* Qui forte ignotus ille Deus eſt, cuius occaſione D. Paulus Athenienſibus Chriſtum prædicare cœpit. *Pauſanias* certè *in Atticis* ſtatum etiam ſuo tempore Ignotis diis extructatum meminit.

Ambarbialis victima erat, cùm propter dira prodigia (vt ſi bubo vel lupus cellam Iouis vel Capitolium intraſſet) tedæ aut victimæ, ſulphuris & aquæ luſtratione, vrbs aut Capitolium purgaretur. *Alex. lib. 5. cap. 26.*

Gallis luſtrandi vrbem vſus erat, vt hominem prioribus cibis anno ſaginarent, ac feſto die vrbe tota circumductum, extra pomærium educerent, eúmque mox lapidibus obruerent. *Alex. lib. 5. cap. 26.*

Equeſtris ordinis Romana iuuentus omnibus annis bis vrbem ſpectaculo ſui celebrabat, die Lupercalium, & equitum probatione. Lupercalium enim mos à Romulo & Remo inchoatus eſt tunc, cùm lætitia exultantes, quòd his auus Numitor rex Albanorum, eo loco vbi educati erant, vrbem condere permiſerat, ſub monte Palatino, hortatu Fauſtuli educatoris ſui, quem Euander Argiuus conſecrauerat, facto ſacrificio, cæſiſque capris, epularum hilaritate ac vino largiore prouecti, diuiſa paſtorali turba, cincti omnes pellibus immolatarum hoſtiarum, iocantes obuios petiuerunt; cuius hilaritatis memoria annuo circuito feriarum repetitur. Trabeatos verò equites Idibus Iulij Q. Fabius tranſuehi inſtituit. *Val. Max. lib. 2. cap. 1.*

Concionis purgandæ.

Moris fuit Athenienſibus mactare porculum, & ſubſellia concionis ſanguine illius imbuere, in honorem Cereris, quia fruges eius lædit, inquit commentator Acharnenſium. Vnde Æſchines dixit: Poſteaquam piaculum circumlatum erit, & præco patria vota fecerit, tum iubet lex ad populum agi. Immolatus verò ad expianda loca porculus καθαρμα dicebatur: Æſchines contra Timarchum καθάρσιον vocat. Qui expiabat, καθαρτὴ: Cælio Periſtiarchus. Lex autem, vt inquit Dinarchus apud Demoſthenem contra Timocratem, præconem cum bona ominatione precari iubet, vt popolo de rebus à diis conſilium traderetur. Cum votis porrò execratio quoque coniuncta fuit, vt ex oratione Demoſthenis de Ementita legatione colligitur, Recita execrationem, inquit, ex lege Execratio. Hæc pro vobis Athenienſes in ſingulis concionibus præco precatur, quæ conſtituta lege ſunt. Videtur autem execratio huius ſententiæ fuiſſe, quantum ex iis, quæ apud eum ſequuntur, verbis elicitur, vt qui contra Remp. ſenſiſſet, dixiſſetve, ipſe cum gente, domóque ſua à diis euerteretur. *Sigon. lib. 2. de rep. Athen. & Cælius lib. 27. c. 17.*

Curias & populum purgari accepimus, cùm exceptum ex bouis vtero vitulum comburerent, & ex illius cinere, addito equi ſanguine & fabarum ſtipulis, ſuffimen facerent. *Alex. lib. 5. cap. 26.*

Agrorum.

Cum in Azanæa Phrygiæ ſumma fames ob agrorum ſterilitatem oborta eſſet, paſtoréſque rem diuinam fruſtra facerent: Euphorbus quidam nouum ſacrificij genus excogitauit, & vulpem & echinum immolauit. Qua beſtia placatis diis, agros feraces eſſe cœpiſſe, ſcribit. *Hermogenes, citante Stephano.*

Canarium in antiquis libris dicitur augurium, cui agendo conſtituerentur dies, priuſquam frumenta vaginis exirent, & & antequam in vaginas peruenirent, à cane ducto vocabulo. Siquidem rutilæ canes, id eſt; non procul à rubro colore immolabantur, vt ait Atteius Capito, canario ſacrificio pro frugibus, deprecandæ ſæuitiæ cauſa ſyderis Caniculæ. Legimus in Græcorum monumentis, exurente quandóque Cycladas inſuinſulas cane, atque inde ſterilitate multa ac ſiccitate conſequuta, qui in Ceo habitabant, ex oraculo Ariſtæum Apollinis & Cyrenes filium accerſiuerunt. Aduenit is, ex Arcadia ſecum quibuſdam ductis, templúmque erexit Iouis, quem vocauit Icmæum, quaſi pluuium dicas. Canem quoque rebus diuinis operatus placauit, Ceiſque legem inſtituit, vt ſingulis annis eiuſdem ſeruarent exortum cum armis, ac eidem rem obirent diuinam. *Cælius lib. 17. c. 27. A. L.*

Ambarvale factum niſi de porca fœcunda & grauida, aut vitula, fieri non conſueuit, cùm arua & ſegetes ſolemni victima luſtrantur. Eam victimam maturis frugibus ter circũ arua ducere conuenit, omnéſque poſt eam clamantes ſequi: ex quibus vnus querna ornatus fronde, cum ſolemni ſaltatu, compoſito carmine Cereri decantabat laudes: ac poſtquam lacte, vino & fauo libaſſent, antequam fruges meterent, porcam Cereri immolabant: quæ Præcidanea dicta eſt. *Alex. lib. 3. cap. 12.*

Apud Romanos, agna coronata, meſſis, ager, fundus, terra, grex vel pecus ter circumluſtrabatur: proſequente agreſtium turba cum fiſtula, ſolemníque pſaltu & clamoribus, deum deámque cui ſacra fiebant, inuocante, vti morbos, calamitates & omnem intemperiem prohiberent, fructum agrorum, paſtores, pecoráque ſeruarent. Si ager luſtrandus foret, Iunoni & Iano vino libabant priùs: mox Martem patrem, vt ſciens voléńſque propitius adeſſet, inuocabant. *Alexand. lib. 5. cap. 26.*

Pecudum luſtrandarum.

Quando Oues luſtrabantur: paſtor ſummo diluculo aqua illas inſpergebat & ſulphure, herbáque ſabina & lauro igne ſuccenſis circa ouilia fumigabat: cúmque ſacro carmine, milio & libo, cum lacte & ſapa Pali ſacra faciebat: quo ſuffitu pecora expiari, & morbos depelli, ac diras tabes exterminari putabant. *Alex. lib. 5 cap. 26.*

Inſulæ expiandæ.

Anno ſexto Peloponneſiaci belli Delus inſula ab Athenienſibus expiata. Expiationis ratio talis inita, vt cadauera ex tota inſula refoſſa, in Rheniam ſint aſportata, conſtitutúmq; vt iam inde nemo ibi naſceretur moreretúrvè, ſed vt quæ nixu laborare cœpiſſent, ac quoquo modo perituri, in eam inſulam deportarentur. Eſt Rhenia adeò Delo propinqua, vt Polycrates Samiorum tyrannus vtramque alteri catena aliquando iunxerit. Manſit in Delo luſtrale ſacrum, quod Athenienſes cum circumiectis inſulanis quinto quoque anno deinceps celebrarunt. *Sab. lib. 6. En. 3.*

Exercitus luſtrandi.

Macedonibus inter diuiſam hoſtiam, priorem ad dexteram, poſteriorem ad læuam viæ, aut diſceſſæ canis viſcera, armatas copias & exercitum traducere, inſtructo paratóque milite præcedere, & ſimulacrum pugnæ edere, cúmque cohorte regia & omni belli apparatu arma ab vltima origine regum proferre, & ſacrum piaculare facere, luſtrandi mos fuit. *Alex. lib. 5. c. 26. & Sab. lib. 7. En. 5.*

Apud Rom. luſtrari exercitum niſi ſue, oue & tauris qui puri eſſent, non erat fas: qui poſtquam ter circum inſtructas acies ducti erant, præcedente pompa & greſſu compoſito, Marti immolabantur. *Alex. lib. 3. c. 12.*

Claſſis luſtrandæ.

Nauibus olim teda lucida, ouo & ſulphure luſtratis, ad purificationes, preces ſolemnes præfati, nomen indebant ethnici ſacerdotes, nec in totum exoleuiſſe antiquum ritum Maſſiliæ conſpeximus. *Brodæus in 2. Epigram.*

Nauales copiæ ſi luſtrarentur, diſpoſita claſſe in littore, aram mari abluebant, & cæſam victimam atque exta per claſſem circumferebant cum ſolemni carmine & precatione. Quo facto, hoſtiæ partem in mare proiiciebant, partem etiam flammis comburebant: & eo modo claſſem luſtrari & calamitates depelli putabant. *Alex. lib. 5. c. 26.*

Initiatoria.

☞ *Ex loco, Ordines ſacri, hoc quædam.*

Supplicatoria.

☞ *De Precibus ſuprà per ſe. Hic quatenus ſacris iunguntur.*

SACRIFICIA SINGILLATIM SECVNDVM CAVSAS CONSIDERATA

☞ *Conſule Lil. Greg. Gyraldum Syntagmate 17. hiſtoria Deorum gentilium.*

MATERIÆ RESPECTV CONIVNCTIM, QVOAD Ortum. Sic offeruntur

Vel ſacrum.

Fuit mos quondam cùm Italis aliis, tum Romanis, vbi res ſuas in periculo verſari cernerent, vouendi, quæcunque proximo vere nata eſſent apud ſe animalia immolaturos: vnde, id Ver ſacrum dictum eſt. *Liuius lib. 4. Decadis quartæ.* In hoc voto, quicquid ex ſuibus, ouibus & agnis inter Calendas Martias & Idus Maias apud quenque natum editúmve fuiſſet, voto contineri dixerunt: pueros quoque & puellas, teſte Feſto, qui inter hæc tempora editi fuiſſent, haud dubiè voto comprehendi: ſed quia immolare eos turpe ducerent, hoc piaculari ſacro expiarunt, vt adultos valerent, velatóſque extra fines exigerent, qui Vernæ dicti ſunt: quo piaculo liberi religione putabantur. *Alex. lib. 3. cap. 22.*

Primitiæ.

Frugum primitias Cereri, Muſtum verò Baccho offerebant olim;

Omnium quæ naſcerentur è terra primitias Dianæ offerri A ſolitas apparet ex his verſibus Euripidis:

——[illegible] γὰρ [illegible]
[illegible]

Poſteaquam deuicti ſunt Titanes ab imperio, Iupiter opinionem dedit Veſtæ quod vellet capiendi. Hanc primùm virginitatem poſtulaſſe inquiunt, & poſt illam, vt primitiæ omnium quæ ſacrificarentur, ſibi offerrentur ab hominibus. Ita verò poſtea ſancitum eſt in ſacris, vt primùm omnium quæ ſacrificabantur primitias Veſtæ offerrent. Iſtud ipſum innuit etiam Ariſtoph. in veſpis. *Natalis Comes Mythol. lib. 8. c. 19.*

Decuma.

Dionyſius Halicarn. ait in primo Antiq. Iouem & Apollinem ob intermiſſas hominum decumas ſterilitatem & ſiccitatem agris, fluminibus, animalibus, hominibus immiſiſſe, donec decima ſit reddita. *Polydorus lib. 5. cap. 8. de rerum Inuent.*

Gratiam.

Quod cuique deo gratiſſimum eſſet, id ad illius aras mactari ſolitum quidam aiunt. Itaque equus Martis erat hoſtia, & quòd aper Adonim interfeciſſet, apro Veneri rem diuinam fie- B ri nefas erat. Alij, quod quiſque deus odiſſet, eius potiſſimè illum cæde oblectari potabant. Itaque Nocti ſacrificabatur gallus gallinaceus, quòd canto ſuo diem prouocare, noctem fugare videretur: capra Palladi, quòd oleam inſigniter læderet: porcus Cereri, quia ſemina pando erueret roſtro, ſpémque interuerteret anni. *Muretus lib. 3. Var lect. c. 7.*

Iſidi Anſer propria victima dicata eſt, Plutoni Taurus, Proſerpinæ Iuuenca, & Bos fuluus Auerno. Vlyſſes apud Homerum ariete & oue nigra Erebo ſacrificauit. Apud Ægyptios Lunæ taurum & Libero patri ſuem, reliquis verò diis omnibus, boues mares, vitulóſque & anſeres immolabant. *Alex. l. 3. capit. 12.*

Ætatem.

Omnes bimæ Hoſtiæ apud Rom. bidentes dicebantur, corrupta voce, pro bidennes, quaſi biennes. *Gell. lib. 16. c. 6.* ex P. Nigidij libro de extis. Conſueuere Romani, rebus quas citò expediri cuperent, ætate grandioribus hoſtiis: vbi verò rem augere vellent & produci, iuniori victima ſacrificare. Si pro infantibus immolandum foret, non grandis, ſed minor hoſtia mactabatur. *Alex lib. 3. c. 12.*

Sexum.

C In omnibus ſacris, fœminini generis victimæ potiores erant Rom. Itaque ſi per marem litari non poterat, fœmina ſuccidanea dabatur: non è contra: Nam per fœminam hoſtiam minimè perlitatum foret, ſuccidaneam adhibere non licebat. Apud Ægyptios ſecus: quibus fœminam hoſtiam immolare. eſt habitum nefas. Barbaris quoque circa montem Caucaſum. & apud Derbices Perſicam gentem, fœmininum animal victimam dare, aut eius carnibus veſci, ſub graui documento vetabatur. *Alex. lib. 3. c. 12.*

Numerum.

Hecatombas vouere Græcis & Romanis antiqui moris fuit olim, cùm peſtilenti contagio & graui morbo laborarent: quod à Laconibus primò inuentum fuiſſe dicunt. Cuius voti obſeruatio talis erat, vt centum aræ vno in loco aggeſto ceſpite fierent: in eiſque centum boues, centum oues, centúmque ſues vno tempore immolarentur: ſi verò Imperatorum votum eſſet, centum leones, centúmque aquilæ vnà mactarentur. Bal- D binus & Pupienus Impp. contra Maximinos hecatomben victoriæ cauſa vouerit. *Alex. lib. 3. c. 22. & Cel. lib. 20. cap. 6. Antiq. Lectionum.*

Patris vrbe Achaiæ eſt Laphriæ Dianæ fanum, cui anniuerſarium ſacrum faciunt, pyra circa aram in orbem extructa, & intra ſeptum animalibus omnis generis coniectis, apris, ceruis, capreis, lupis & vrſis: eſculentis auibus, & arborum pomiferarum fructibus. Quæ omnia immiſſo igne cremantur. Sacerdos eſt virgo, quæ ceruorum curru magnificè inuehitur. *Pauſanias teſtis in Achaicis.*

Ordinem.

Succidaneæ hoſtiæ dicebantur apud Rom. quaſi ſuccidaneæ, quoniam ſi primis hoſtiis litatum non erat, aliæ poſt eaſdem ductæ hoſtiæ cædebantur, quæ quaſi prioribus iam cæſis luendi piaculi gratia ſubdebantur & ſuccidebantur. *Gel. lib. 4. cap 6. Noct. Att.*

Præcidaneæ hoſtiæ, quæ ante ſacrificia ſolennia pridie cæduntur. *Ibid.*

Vnam hoſtiam nunquam duobus diis aut incertis, ſed certo numini immolabantur: ſuperiſque impares, inferis verò pares. E *Alex. lib. 3. cap. 12.*

MATERIÆ RESPECTV SPECIATIM,
quatenus offeruntur.
Animalia. Nempe.

Coturnix.

Athenæus lib. 9. ſcribit, Herculem Iouis & Aſteriæ filium in Libyam proficiſcentem à Typhone fuiſſe interemptum: reuocatum autem in vitam odore coturnicis, illi ab Iolao admotæ: & ob eam cauſam Phœnices Herculi coturnice ſacrificare. *Eraſmus in Adagiis.*

Gallus.

Pythagoras quandoque Ioui gallum albis plumis immolaſſe dicitur. *Alex. ab Alex lib. 3 c. 12.*

Trœzenij gallo albis alarum pennis diſcerpto, Africum ventum è ſinu Saronico agrum & vineas perflantem, nouóſque pampinos acriter torrentem, placant. *Pauſ. in Corinth.*

Piſces.

Syllæ cuidam in Sympoſiacis Plutarchi ἰχθύων [illegible] F [illegible]. Quam opinionem validis argumentis quaſi ex profeſſo labefactans Athenæus, Copaides Anguillas ab incolis hoſtiarum in morem coronatas diis ſacrificari probat, Dianæ mænides Euſtathius. Ab Ægyptiis certè interdicuntur in ſacris piſces. *Brod. in 1. Epigr.*

Boues.

Typhoni Ægyptij boues ruffas mactabant. *Plut.*

Solonis lege de boue nulli Deo ſacrificari licebat, cùm animal ſit innocuum, & agrorum cultui deditum. Quippe veteribus tantæ venerationis erat, vt æquè capitale eſſet bouem ac ciuem necaſſe. *Alex. ab Alex. lib. 3. c. 12.*

Herculi mactabatur in ara apud Romanos maxima iuuencus indomitus: in quo ſacrificio Prætor aut Pontifex, qui rem diuinam facit: ſola lauro nec alia fronte coronabatur: cúmque mulieribus adeſſe ſacris, & rem diuinam facere omnibus ferè liceat, huic tamen ſacrificio adeſſe, vel exta tangere, aut veſci, aut ſolennia etiam videre, religio non permittebat. De hoc ſacrificio & variis eius cæremoniis leges. *Alexand. ab Alex. lib. 2. cap. 14.*

Ioui à Flamine diali omnibus Idibus bos candidus & ex agro Faliſco vel Meuania immolabatur. *Idem lib. 3. c. 12.*

Fordicidia feſta, in quibus hoſtias; quæ vterum ferunt, im- G molare ſolebant. *Idem lib. 5. c. 25.*

Hordales dies feſti erant, in quibus hordeæ, hoc eſt, prægnantes immolabantur boues, etiam in diebus atris & nefaſtis, in quibus aliàs nullum ſacrificium ritè fieri poterat. *Alex. ab Alex. lib. 3. c. 20.*

Capra.

Ferunt in Pedaſis, regione Cariæ, quum Ioui Lycæo ſtata die ſacrificetur, capram è Pedaſo ſua ſponte ad ſacrificij locum venire, & ſe immolandam ſiſtere. *Alex. lib. 4. c. 12.*

Soli è Græcis omnibus Lacedæmonij ſolenne habent Iunonem colere, quàm Ægophagam nominant, eidémque capras immolare. Herculem quidem produnt primum templum dedicaſſe, & deæ capram mactaſſe. Id illum feciſſe, quòd contra Hippocoontis filios pugnãti nihil Iuno aduerſi ſubiecerit, cùm perinde atque in aliis certaminibus contra pugnaturam putaſſet: capram verò feciſſe, quòd aliæ victimæ non ſuppeterent. *Pauſ. in Laconicis.*

Potniis, vrbe Bœotiæ, fuit olim Liberi patris ædes, cognomine Aegoboli, id eſt, Capram cædentis. Ita enim aliquando H accidit, vt dum ſacrificarent, per temulentiam eò væcordiæ proceſſerint. Vt ipſum Liberi patris ſacerdotem occiderint. Quod piaculum cùm atrox peſtilentia conſecuta eſſet, ex Delphici Apollinis reſponſo, puerum Libero iam pubeſcentem, mactandum acceperunt. Sed non multis pòſt annis deum ipſum capellam pro puero ſuppoſuiſſe tradunt. *Pauſ. in Boet.*

Sues.

In Theſſalia, vbi Caſtnienſis Veneris fanum eſt, & in Sida Pamphyliæ, in Aſpendo Argiuorum, & Argis quoque in eo feſto quod Hyſteria dicitur, ſues in ſacrificiis mactare licebat. *Alex. ab Alex lib. 3. c. 12.*

Sus, ὗς à verbo θύειν, quod eſt immolare, quoniam à ſuillo genere pecoris immolandi initium ſumptum videtur. Cuius veſtigia, quòd initiis Cæteris porci immolantur: & quòd initiis pacis fœdus cùm feritur, porcus occiditur: & quod nuptiarum initio antiqui reges ac ſublimes viri in Hetruria, in

A coniunctione nuptiali, noua nupta & nouus maritus, primùm porcum immolant. Priſci quoque Latini & etiam Græci in Italia idem factitaſſe videntur. Nam & Rom. mulieres, maximè nutrices, naturam, quæ fœminæ ſunt, in virginibus appellant porcum, & Græcæ χοῖρον: ſignificantes eſſe dignum inſigni nuptiarum. *Varro lib. 2. cap. 4. rei ruſt.*

In Cereris Myſteriis ea fuit conſuetudo, vt quiſque pro ſe Cereri porco faceret: ſed quod animal illud infeſtum Cereri crederent: ſeu quòd è ſuillo roſtro arandæ & inuertendæ terræ ratio primùm accepta eſſet. Illud obſeruabatur, & vt præpinguis eſſet, & nulla ſui parte mancus ac mutilus. Quod etiam vniuerſè in toto victimarum genere ſeruabant. Ergo porcos myſticos aut myſtericos vocabant, qui pinguiſſimi & integerrimi eſſent. Plautus ſinceros ſacres vocat. Quare Megarenſis ille Ariſtophaneus, qui filias ſuas pro porcis vendere cuperet, iubet eis, vt ſaccum ingreſſæ ita grunniant, vt porci myſterici eſſe videantur. *Muret. lib. 3. var. lectionum, c. 7.*

Domeſticis Laribus rerum dabantur primitiæ, ſæpè etiam porcus. *Alex. lib. 4. cap. 3. cap. 13.*

B Initiandi conſueuerant immolare porcum. *Suidas ex Ariſtophane*, citat in Pace:

Εἰς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς·
Δεῖ γὰρ μυηθῆναί με πρὶν τεθνηκέναι. id eſt:
Qui porcum emam mihi mutua nunc drachmas:
Initiandus ſum prius, ac mortem oppetam.

Item *Plautus in Menæchmis*, porcum ſincerum & ſacrem immolare iubet eum, quem mente captum ſignificat. Adoleſcens, quibus hic pretiis porci væneunt ſacres, ſinceri, nummum vnum en à me accipe: iube te piari de mea pecunia: Nam ego quidem inſanum eſſe te certò ſcio. Opinor quòd veterum vſu, qui cuiuſpiam irati numinis intemperiis agerentur, hoc piaculo ſe ſolerent purgare. *Eraſmus in Adagiis.*

Apud Phœniſſes vt in cœnis, ſic in ſacrificiis à ſuibus abſtinere præcipiebatur. *Alex. ab Alexan. lib. 3. cap. 12.*

In Myſia Abretani Iouis templum erat, in quo ſuem comeſſe, aut mactaſſe, piaculare erat. *Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 12.*

Cameli.

Arabes pingues camelos in ara Ignoti dei, ſicut nupturæ virginibus camelis ſacrificant. Heroibus verò tauro, capro & ariete litant. *Alex. lib. 3. cap. 12.*

Equi.

C Myſi, niſi immolato priùs equo, & litato, extíſque depaſtis, nullo modo vota concipiebant. *Alex. lib. 2. cap. 22.*

Romæ Idibus Decembribus, à ludis Circenſibus, dexter equus, qui vicerat, ſacer Marti immolabatur, præciſamque caudam quiſpiam ad Regiam appellatam portabat, arámque ſanguine conſpergebat. De capite quidam à Sacra via, alij à Suburra deſcendentes depugnabant. Verum, vt aiunt nonnulli, quòd equo captam arbitrentur Troiam, equum mulctant, vt qui

Troia mixta eſſent ſoboles præclara Latinis.

An quòd ferox, bellax, & martialis equus ſit, gratiſſima, & maximè congruentia diis immolant? Immolatur victor, quòd victoriæ auctor hic ſit deus: vel potiùs, quòd ſtabilitatis opifex Mars ſit, ac ſuperant, qui locum tenent in acie, illos, qui deſerunt locum & fugam capiunt: punitúrque vt timiditatis occaſio pernicitas, diſcúntque per ænigma eam fugientibus non eſſe ſalutarem. *Plutarchus in quæſtionibus Romanis.*

D Vnus ducum Mœſorum, qui per M. Craſſum victi ſunt, ante aciem poſtulato ſilentio: Qui vos, inquit, eſtis? Reſponſum inuicem, Romani rerum domini. Et illi, Ita (inquiunt) fiet, ſi nos viceritis, & ſtatim ante aciem immolato equo, concepère vota, vt cæſorum ducum extis & litarent & veſcerentur. *Auentinus lib. 1. Annalium Boiorum.*

Solebant Gothi olim, proceſſuri in prælium, Equos ad aras immolare, quorum abſciſſa capita, contíſque excepta, ſubiectis ſtipitibus diſtentos faucium rictus ante acies præferebant. *Ioan. Magnus lib. 1. cap. 13.*

Aſini.

Lectum in hiſtoria eſt, ab Hyperboreis Apollini aſinum immolari, cui ſententiæ adſtipulatur. *Callimachus.*

τέρπουσι λιπαραὶ Φοῖβον ὀνοσφαγίαι.

id eſt, pingues Appollinem oblectant aſinorum iugulationes. Sed & de Hyperboreis. *Pindarus in Pithiis:*

παρ' οἷς ποτε Περσεὺς ἐδαίσατο λαγέτας
ἐρδόντ' ἐπελθὼν κλειτὰς ὄνων ἑκατόμβας.

Cælius lib. 30. cap. 21. A. L.

E *Muli.*

Romani in Conſulibus mulum pro ſacrificio immolabant, quòd id genus quadrupedum primùm vehiculo iunctum fuiſſe diceretur. *Alex. lib. 5. cap. 25.*

Canes.

Gynæciæ Romani pro his, qui domi naſcuntur, canem immolant: ſicut Græci Proſerpinæ, & Dianæ Sabæi. Eſt autem Gynæcia, quam Romani Bonam deam vocant, quæ ex corruptibilibus generationes facit. Cui quum res diuina fit, optant neminem bonum fieri qui domi naſcatur. *Plutarch. in quæſt. Rom.*

Apud Lacedæmonios Neptuno immolabatur canis. Et Bœtiis, cane in duas partes diſſecto per medium, iræ expiatio fuit. Idem & Caribus, vt exta canis diis offerre in vſu haberent. Inde prouerbium Carica victima. *Plutarchus in quæſt. Rom.*

Rom. in Lupercalibus canem immolare menſe Februario, quia lupo canis infenſus eſt, & in expiationibus cane litari, Legimus apud Plut. inde fortè, quòd Lupercos allatrarent, & interpellarent canes per vrbem diſcurrentes: aut etiam quia Pani, cui hoc ſacrificium celebrabatur, acceptus eſſet ob captatum greges canis.

F Ad placandum Caniculæ ſydus frugibus inimicum Rom. mactabant canes: quas, ſi ruffæ non ſunt, puras non putarunt: quod ſactum, Canarium augurium nuncuparunt. Pro frugibus quoque & pecoribus, vt rubigo auertatur, lactenti catulo ſacrum fieri conuenit: idque Robigalibus per Quirinalem flaminem ſacrum extra vrbem fieri: in quo ſuper exta canis thus & merum infundere mos erat. Tales quoque catulos recèns editos, tam in adiicialibus quàm deorum cœnis ſæpe adhibuere. *Alex. lib. 3. c. 12.*

Menſe Auguſto Panegyris canum à Romanis celebrari ſolita, quia ἀσύλακτοι, id eſt, ſine latratu egerant, cùm Capitolium à Gallis occupatum eſſet, anſeribus ampliter ſonoréque inclamantibus. Tunc ergo viuas canes cruci ſambucinæ affigebant, atque inter ædes Iuuentutis & Summani, ſingulis annis Romæ, anſere inſidente, deferebatur. *Alex. lib. 3. c. 12. ex Plut. & Cælius lib. 17. cap. 28.*

Homines, humana victima.

☞ *Vide Tutulum, Magiaſtudium.*

G Pharmaci in literis interioribus fere vocabantur, qui ad ciuitates ſuo interitu expiandas educabantur publicè. Erant verò hi ignobiles quidam & inutiles, qui graſſante in ciues peſte, aut id genus morbo alio, immolabantur, vt ſi quid in numen eſſet offenſæ, piaculo eiuſmodi paria facerent, ob idque Catharmata conſimiliter dicebantur, Græco verbo expiationem ſignificante. Nam Catharſia ratione eadem porculos nuncupabant minutulos, quibus conciones & theatra luſtrabantur: qui mos Athenienſium erat vetus. *Cælius lib. 6. cap. 12. Antiquarum Lectionum.*

H Apud Rom. cætera quidem ſacra violare, nefas, hominem verò ſacrum occidere fas erat. Eius ratio hæc: veteribus is erat deorum metus & obſeruantia, vt ſacrum dicatúmque animal prorſus in ſuis finibus eſſe haud paterentur, ſed ad deorum abigerent loca, quibus id ſacrum foret. Animas verò huiuſmodi ſacratorum hominum, quos ζᾶνας, Græci vocant, diis debita omnino exiſtimabant. Sed eas in cœlum mitti à ſe poſſe, & ad deos, ad quos iam pertinerent, alia ratione nulla videbant, niſi corpore viduatas. Igitur primo quoque tempore, vt irent, eiuſmodi hominem interficiendi cuilibet erat arbitrium. Morem hunc, vetuſtatis prudentiſſimus Maro expreſſit in Haleſo, de quo paulò mox appetituro ita ſcribit: *Iniecere manum Parcæ, teliſque ſacrarunt Euandri:* in quo item diuini humaníque iuris proprietatem eſſe exequutum, adnotauit *Macrobius lib. 3. cap. 7. Saturn.* Quippe ex Manus iniectione mancipium deſignauit. *Cælius lib. 11. cap. 12.*

Fuit Gehennon vallis in tribu Beniamin, ab impiis poſſeſſa, in qua filij viui cremabantur, & immolabantur dæmonio Moloch. Putatur autem Moloch fuiſſe Saturnus. Fit eius mentio *Ioſ.* 18. Et vocatur vallis filiorum Hinnon. Poſtea & Iſraëlitæ ad eum gentilem ritum defecerunt, ſicut de Achaz ſcriptum extat 2. *Paralip.* 28. Ipſe eſt qui adoleuit incenſum in valle filij Ennoy & luſtrauit filios ſuos in igne, iuxta ritum gentium, quos interfecit Dominus in aduentu filiorum Iſraël. Vocatur is locus & Topheth: à tympanis, quæ pulſabantur, ne eiulatus puerorum exaudiretur, 4 *Reg.* 23. Abiit autem in conſuetudinem, vt vulgari loquendi modo Gehenna pro loco tormenti

A tormentis perpetuis damnatorum deputato accipiatur in Sacris literis Gehennam primus Saluator vſurpauit in Euangelio, quod Hieronymi proditum monumentis eſt, pro eodem loco, vel in quo prorſum excarnificarentur impij. Beelphegor creditur Saturnus, qui dicatur Beelnam Phegor, vbi is coleretur, loci appellatio eſt. *Cœlius lib.13. cap.23 A.L.*

Beli tanta fuit apud veteres religio, vt ei non ſolùm humanas hoſtias captiuorum ignobiliúmque mortalium, ſed & ſuos liberos immolarent. *Hieron.lib.13.com.in Eſa.c.46.*

Manaſſem Iudææ Regem, maximum ſua ætate Magum, liberos ſuos diabolo ſacrificaſſe legimus. At is promiſſis de ſumma amplitudine ab eo acceptis, ab hoſtibus comprehenſus & dignitate deiectus eſt.

Apud Ægyptios in Oſiridis, veluti frugum ac fructuum repertoris memoriam apud poſteros immortalem, boues ruffos, quoniam videntur colore ſimiles Typhoni, qui Oſiridem necauit, immolari permiſſum. Et homines quoque colore Typhonis antiqui reges ad ſepulchrum Oſiridis ſacrificio mactabant. Cùm autem pauci ruffi Ægyptij reperirentur, externi plures materia fabulandi Græcis data Buſiridem hoſpites necaſſe. *Diod.l.2.c.7.*

B Heliopoli in Ægypto tres in die homines quos inquirebant, ſi mundi eſſent, Iunoni mactabant. *Polyd lib.5 cap.8. de Inuent.*

Euſebius in Euang. præpar. ex Sanchoniatone Theologum Phœnicium recenſens ſcribit: Saturnum regionis Palæſtinæ re[illegible] cùm hominem exuit, aſtrum illud, quod de eius nomine vocatur, induiſſe. Paulò poſt Anobreth nympham, quæ vnicum habebat ex Saturno filium, ac ideirco Leud appellatum (nam id eſt illi genti vnicus filius) coactum eum immolare, quòd periculoſo bello patria premeretur: eſſétque moris peruetuſti, filium principi cariſſimum, per eiuſmodi diſcrimina dæmoni vleiſcenti ſacrificare, ad eius iram placandam.

Carthaginenſes à Phœnicibus oriundi, in grauibus Reip. caſibus hominem mactabant Saturno, cuius aliquando filius ſic immolatus eſſet, vel ipſi hoc ſtatuentes in Africa, vel inſtitutum iam ex vetere patria ſecum transferentes in nouam. Pueri & infantes pro victimis adhibebantur aris, quæ ætas vel ſuperbiſſimis hoſtibus ſolet miſerabilis videri. *Clearchus, Plato in Protagora, Lactantius li.1. c.21. diuinarum Inſtitutionum, & Tertullianus.* Erat autem apud eos ænea Saturni ſtatua, quæ manus ſupinas in terram inclinatas exporrigebat, quibus de-

C in [illegible] impoſitus puer, ignis vapore & calore contractus ac tortus, ridentis ſpeciem exhiberet, inde deuolueretur in voragin[illegible] quandam ignis plenam. Hinc veriſimile eſt Euripidem fabuloſa illa mutuatum, de Taurico ſacrificio, in quibus Iphigeniam ab Oreſte ſic interrogari facit: Quodnam ſepulchrum mortuus ſortiar? Ignem ſacrum, qui intus eſt, & opacum terræ hiatum. Fabula, quæ à Græcis & priſca fama tradita eſt, [illegible]od videlicet Saturnus ſuos filios è medio tollere ſit ſolitus, apud Carthaginenſes huiuſmodi lege ſeruata videtur. *Diod. 20. Plutarchus in lib. de Superſtitione,* in huius ipſius hiſtoriæ mentione, eos qui ſine liberis forent omnino, à pauperibus [illegible] emere ad hunc vſum ſolitos ſcribit, veluti agnos [illegible] pullos. Idem in more item fuiſſe tradit, vt aſſi[illegible] mater ἄτεγκτος καὶ ἀστένακτος, id eſt, citra lacrymas & g[illegible]. Quòd ſi illacrymaret aut duceret ſuſpiria deprehenderetur, [illegible] pretio priuabatur, puer nihilominus immolabatur. In ſtatuæ ambitu incinentium tibiis & tympana pulſantium [illegible] modi [illegible] opplebantur omnia, ne qua exaudiri vox poſſet. [illegible] ibilis porrò, inquit, Carthaginenſibus fuerat, Critiam initio, aut Diagoram legum ſortiri latores, ac deorum nullum arbitrari, aut dæmonum, quàm eiuſmodi obire ſacra:

D [illegible]æſtat enim deos non credere, quàm crudeles opinari & ſanguinarios.

Iphigeniam Agamemnonis filiam ad placandum numen iratum Calchas mactandam in ſacrificio apud Aulidem cenſuit. Diana vero ceruam pro illa ſuppoſuit.

Iones, Dianæ Triclariæ quotannis virginem & puerum immolabant, vt deam iratam placarent quam offenderant. Melanippus adoleſcens & virgo Dianæ ſacerdos, ſtupro in æde ſacra patrato: ita, vt ſumma terræ ſterilitas, & miſeranda hominum lues oborta ſit. *Pauſanias in Achaicis.*

Apud Græcos in anniuerſaria celebritate Bacchi viuos homines ſacrificare mos erat: apud quos qui ita fuiſſet immolatus, maximam inter ſuos probitatis laudem ferebat. *Alex. ab Alex.lib.6.cap.26.*

E Olim Piræus inſula fuit. In ea cùm Munychus principatum obtineret, templum inſtituit Dianæ Munychiæ. Dein cùm viſus Dianæ ſacer quidam ibi repertus & ab Athenienſibus interfectus eſſet, fames ingruit. Reſpondit deus. Ita demum finem mali futurum ſi quis filiam immolaſſet numini. Vnus autem repertus eſt Embarus, qui polliceretur, ſe filiam immolaturum, ea lege, vt ſacerdotium in poſteros ſuos traduceretur. Itaque ſolemni rito ornatam ſacrificauit. *Plutarchus in collectaneis, & Eraſmus in prouerbio,* Embarus ſum.

Cùm ad Salaminem Græci cum Themiſtocle contra Xerxem pugnaturi eſſent, ad Themiſtoclem iuxta prætoriam triremem ſacris operantem tres adducti ſunt captiui, forma & veſtitu inſignes. Dicebantur Sandaucæ regis ſororis & Autarctæ filij eſſe. Quos contuitus vates Euphrantides, & ſimul & magnam hoſtiæ & lucidam flammam ediderant, ac bonum omen ſternutamento à dextera parte eſt datum: dexteram Themiſtoclis complexus, adoleſcentes illos omnes iuſſit vt victimam & hoſtiam Omeſti, Baccho votis nuncupatis immolarent. Ita pariter Græcis ſalutem promitti & palmam. Stupente Themiſtocle eo vaticinio tanto & tã atroci, vulgus

F vt in grandibus ſolet periculis & rebus aſperis, ſalutem potius ex abſonis quàm conſentaneis ſperans, cepit deum ſimul vna voce ciere, adductiſque ad aram captiuis ſacra ex præſcripto vatis fieri coegit. Hæc philoſophus, & hiſtoriarum non rudis Lesbius Phanias memoriæ prodidit. *Plut in Themiſtocle.*

Laodiceæ, quæ Syriæ vrbs eſt, Palladi virgo immolabatur. Et apud Arabas, in ſingulos annos puer immolatus ſub ara ſepeliebatur. *Polyd.lib.5.cap.8.*

Cyprij humana hoſtia Iouem placabant, ex inſtituto Teucri. Quod genus impietatis poſtea Hadrianus ſuſtulit. *Polyd. lib.5.c.8. de inuent.rerum.*

Chij Dionyſio Omadio humana litabant victima. *Idem.*

In Salamine inſula, homo Agraulæ Cecropis filiæ cædebatur: Diomedi ſimiliter in templo Palladis, quod etiam ipſi Diomedi & Agraulæ commune erat. Ab adoleſcentibus ter circum aram ductus, tandem à ſacerdote haſta percuſſus, & in rogo impoſitus cremabatur. *Polydorus l.5.c.8. de Inuent.*

Ad tumulum Philopœmenis, Meſſenij capti ab Achæis à Democrate Meſſenio necati, lapidibus obruti & immolati ſunt *Plut.in Philopœmene.*

Leucadij in Apollinis ſacro, auertendæ deorum iræ cauſa, hominem de montis ſpecula deijciebant, diis rem gratam hac re facturos exiſtimantes. *Alex lib.6.cap.26.*

G Rhodij & Cretenſes ex inſtituto Curetum hominem epulis grauatum, ac pueros impuberes feſtis diebus Saturno mactarunt. *Alex lib.6.c.26.*

Quidam perhibent, apud Sardinios fuiſſe receptum, vt ex captiuis pulcherrimos quoſque, ac natu maximos, qui ſeptuageſimum exceſſiſſent annum, Saturno mactarent, ridentes in morte, propterea quòd id forte ac virile videretur. Vnde prouerbium, Sardonicus riſus. *Eraſmus.*

Saturnus in Latio eodem genere ſacrificij cultus eſt, non quidem vt homo ad aram immolaretur, ſed vti in Tyberim de ponte Miluio mitteretur, quod ex reſponſo quondam factitatum, Varro auctor eſt, cuius reſponſi vltimus verſus erat *Et capita inferno & patri tranſmittite lumen*: id eſt, hominem. Verùm id genus ſacrificij poſtea ab Hercule eſt immutatum, vt pro veris hominibus imagines ex ſcirpo iacerentur, quod *in Faſtis Ouidius* latè docet.

Bello ingruente Gallico, Poſt primi Punici finem, ex vaticiniis librorum Sybillinorum Græcum & Græcam, ſimulque Gallum & Gallam in foro Boario, quod vocant, ſub terra viuos demiſere, quibus ad hunc vſque diem Græcis & Gallis ſacra arcana & nefanda faciunt menſe Nouembri. *Plut. in* H *Marcello Plin.l.28.c.2.* In Pantheo ſtatis diebus in ſacris Herculis, mactabatur homo. *Alexand. ab Alex.l.2.c.14.*

Maſalmas Saracenorum principes Pergamum obſidebat. Pergamini ciues magi cuiuſdam inſtinctu prægnantem mulierem diſſecuerunt: fœtuque in cacabo elixato, quotquot militare vellent, exectando hoc ſacrificio manicas dextrarum ſuarum tinxerant. Ea propter iuſto Dei iudicio hoſtibus ſunt traditi. *Cedrenus.*

Celtæ pars ſuæ feritati impietate in deorum ſacrificiis abutuntur. Nocios enim quinquennio ſeruatos, ſubditus affixos diis ſacrificant, cùmque aliis primitiis ſuper ingentes pyras immolant. Captiuos quoque ſacrificant diis. Quidam de hoſtibus capta animantia vna cum hominibus interfecta, A aut in ſacris comburunt, aut aliis afficiunt pœnis. *Diodorus lib.5.cap.9.*

Apud Gallos ſi qui ſunt affecti grauioribus morbis, quique in præliis periculiſque verſantur, aut pro victimis homines immolant, aut ſe immolaturos vouent, adminiſtriſque ad ea ſacrificia Druydibus vtuntur: quod pro vita hominis niſi vita hominis reddatur, non poſſe deorum immortalium numen placari arbitrantur, publicaque eiuſdem generis habent inſtituta ſacrificia. Alij immani magnitudinem ſimulacra habent, quorum contexta viminibus membra viuis hominibus complent: quibus ſuccenſis, circumuenti flamma exanimantur homines. Supplicia eorum qui in furto, latrocinio, aliave noxia ſint comprehenſi, gratiora diis immortalibus eſſe arbitrantur. Sed cùm eius generis copia deficit, etiam ad innocentium ſupplicia deſcendunt. *Cæſar lib.6.*

Iidem hominem diuinationi deſtinatum in tergo ferientes, ex ipſo impatientiæ afflictandique modo vaticinia concipiebant, quoſdam etiam ſagittis configebant, patibulo etiamnum in ſacris ædibus ſuffixos, *Cælius 18. c.21. ex Polybio.* De his ſic ſcribit *Lucanus:*

Et quibus immitis placatur ſanguine diro
B *Teutates horrenſque feris altaribus Heſus.*

Luſitanis vetus mos erat, ex inteſtinis hominum exta proſpicere, atque inde omina & diuinationes captare, abſciſſaſque captiuorum dextras pro munere diis offerre. *Alexander ab Alexandro lib.6.c.26.*

Albani Aſiani deos colunt Solem, Iouem, ac præcipuè Lunam cuius templum Iberiæ proximum eſt, & ſacerdos præficitur honore ſecundus poſt regem, qui ſacris ſeruit, & ſacræ regioni præeſt, quæ multa eſt, & hominibus plena, è ſeruis multi numine afflati diuinant. Qui plurimùm numine correptus eſt, ſolus per ſyluas errat: hunc ſacerdos comprehenſum ſacra catena deuincit, per annum ſumptuoſe alens, poſtea ad deæ ſacrificium cum aliis hoſtiis mactandum producit. Sacrificij ritus eſt huiuſmodi. Quidam huius negotij gnarus ſacram haſtam tenens, qua mos eſt hominem mactari, atque ex multitudine procedens, eam in cor per latus vrget. Illo cadente, quædam diuinationis ſigna captant, atque in commune proferunt, tum corpore in locum quendam delato, id omnes ſu pergrediuntur, huiuſmodi piaculo vtentes. *Strabo lib.11. & Bonfinius lib.1. Dec prima.*

Scythæ ex captiuis centeſimum quemque Marti immolant, quem ſub ſpecie acinacis colunt Nam vbi eorum capitibus vinum libauerunt, ipſos ad quoddam vas mactant: de hinc C eiſdem in congeriem ſarmentorum ſublatis, acinacem cruore perfundunt. Hæc quidem ſuprà conferunt: inferius autem ad templum illa faciunt. Virorum interemptorum omnes humeros dextros præcidunt, quos vnà cum manibus in aërem iaciunt: quocunque deciderit manus, ibi iacet, & ſeorſum mortuus. Cæteris deinde ſolennibus confectis, abeunt. *Herod lib.4.*

Apud Tauros Scythas in Ponto Diana hoſpitum qui illuc appuliſſent ſanguine placabatur. Iphigenia illuc Aulide tranſuecta, Oreſtem fratrem & Pyladem aræ aſtantes vt mactarentur agnouit, raptoque deæ ſimulacro in Græciam cum illis rediit.

Thraces Zamolxim, quem maximum deum putant, non aliter fieri propitium æſtimarunt, quàm ſi ad aram facili lancearum ictu homo concideret, eam optimam & diis gratiſſimam victimam opinati. *Alex lib.6.c.26.*

Getæ Martem, quem deum belli putauit antiquitas, apud ſe dicunt progenitum. Quod inſignis poëta non ignorabat, dum diceret. *Gradiuumque patrem, Geticis qui præſidet armis.* D Eum Gothi ſemper aſperrima placauere cultura, morte ſcilicet captiuorum opinantes bellorum præſidem aptè humano ſanguine placari. *Crantzius lib.1. Suecie, cap.5.*

Cataphryges & Pepuziani duo hominum genera, hæreſis cum primis perditæ ac deſperatæ, infantis tenellum corpus ſoliti erant per omnia membra compungere, vt ſic expreſſo ſanguine farina maceraretur, qua conficerent panem in Euchariſtiæ vſum, vt Auguſtinus ad Quoduultdeum narrat. Simile quiddam Euchetæ & Gnoſtici faciebant, ad dæmones pellendos, vt legitur apud Michaëlem Pſellum. *L. Viues in librum decimum octauum Auguſtini de ciuitate dei, cap.53.*

Germani, Mercurio humano cruore litare, religioſiſſimum putabant. *Alexander ab Alexandro lib. 6. cap. 26. ex Cæſare, & Tacito.*

E Hamburgi in templo Hammonis ſtatua colebatur ſacrificii non modò pecudum, ſed etiã victimis humanis. Erat verò huiuſmodi. Regis ſimulacrum ſedebat in ſella, ex cuius ore adlatus vnum exibat fulgur, ad alterum verò tonitru: vna manu ſceptrum gerebat, altera gladium: ad dexteram eius aſſidebant dij, Apollo, Mercurius, Neptunus, Mars, Vulcanus, Pluto: ad ſiniſtram deæ, Iuno, Ceres, Veſta, Venus, Minerua, Diana. *Ioan. Peterſius in Holſatiorum Chronic.* Id tamen *Crantz. in Sax.* negat.

Rugiani deo ſuo Suantouito quotannis hominem Chriſtianum, quem ſors dediſſet, immolabant. *Helmodus c.53. de rebus Sclauorum.*

Cimbri, qui Cimmerij, & Boij ex Hercynia ſylua Boëmiæ, eo tempore, quo Gedeon, Iudæis ius dicebat, exacti, magna Europæ parte occupata, Aſiam quoque armis perdomitam vectigalem fecerunt. Erant inter illos ſacerdotes diuinationis peritæ, quas patrio ſermone Aliunas nuncupant. Hæ incinctæ zonis æneis, nudæ pedibus, canis capillis, linteaque tunica & alba veſte, quæ lobtus fibulis annexa erat, amictæ, captiuis per caſtra ſtrictis occurrebant enſibus, quos ad humum ſternentes, ad æreum pertrahebant craterem: deinde eos in ſublime tollendo, iugulum ferro aperiebant, & profluente ſanguine in craterem, euentum belli vaticinabantur. Aliæ diſſecto ventre ex inteſtinis victoriam interpretabantur. Inter præ- F liandum verò pelles ad carrucarum velamina extenſas, crebris pulſabant ictibus, vt ingens ſtrepitus cum horrore ederetur. *Auentinus lib.1. Annalium, ex Strabonis lib.7.*

Apud Gothos olim in metropoli Vpſalia nouendiale ſacrum Thoro, deo ſuo faciebant, ſingulis diebus nouem animantium genera, & totidem humanas hoſtias. Homo autem quem ſors immolandum obtulerat, in fontem, qui ad locum ſacrificiorum ſcaturiebat, viuus immergebatur. Qui ſi facilè efflaret animam, fauſtum renunciabant ſacerdotes votum, moxque inde ereptum, in vicinum nemus (quod ſacrum credebant) ſuſpendentes, inter deos tranſlatum affirmabant. Quo factum eſt, vt beatum ſe crederet, qui ea immolatione excederet è vita. Accidit nonnunquam, reges ipſos eadem ſorte delectos immolari. Quod quia fauſtiſſimum regno ſacrificium æſtimabatur, totius populi multitudo ſumma gratulatione tam inſignem victimam proſequebatur. Eo inſuper ſic defunctos nequaquam mori, ſed tam illos, quàm ſeipſos immortales eſſe G perſuaſum habebant. *Ioannes magnus lib.1.cap.12.*

Apud Gothos & Sueones potiſſima victima vir aliquis eſt, quem omnium primum in prælio ceperint: hunc nimirum mactando, Marti ſacrificant, vt quem deorum maximum ducant. Sed ea eſt apud hos immolandi conſuetudo, vt non ſolum hoſtiam mactent, ſed in arborem viuam hanc priùs ſuſpendant, indeque inter ſenticeta & vepres proiectam, ſic variis ac miſeris modis excitando conficiant. *Io. Magnus lib.8. c.35. ex procopio.*

Gothi ſiue Getæ perſuaſiſſimum habebant, eos qui vita functi eſſent, in alium quempiam locum amœniorem demigrare, in quo deum Bleyaen (vel Tamolxium) præſidere affirmabant, ad quem aſſiduè cum naue quinque remigum nuncium quempiam ex ſeipſis ſorte delectum mittebant, præcipientes, vt ea, quibus indigerent, & liberalitate numinis impetraret. Modus mittendi nunciis erat. Quidam eorum aliquot lanceas acutas in altum tenebant: ſuper quas alij ipſum, qui deſtinandus erat, manibus pedibuſque correptum iniiciebant: qui ſi ſtatim cadens extinguebatur, propitium ſibi deum arbitrabantur, quòd nuncium facilè exceperit. Si autem ſe- H cus accidiſſet, ipſum nuncium inſimulabant malum eſſe virum, qui indignus eſſet ad deos deſtinari. Itaque eo abiecto, alium mittebant, dantes adhuc viuenti mandata, quæ apud ipſum numen exequatur. Deinde præmiſſa iactatione ex inctum marinæ voragini opera eorundem quinque remigum tradebant. *Olaus Magnus lib.3.c.7.*

Lithuani olim ex bellis reuertentes manubias & vnum aliquem de captiuis præcipuum & inſignem virum victimæ loco igne conſecrabant. *Guagninus in deſcriptione Lituaniæ.*

In inſula Thule, quem omnium primùm in prælio ceperunt, ſacrificarunt Marti: cumque priùs vnum in arborem ſuſpenderunt, indeque inter ſenticeta & vepres proiectum miris modis cruciarunt: vt narrat *Procopius de bello Goth lib.2.*

Britannis longo tempore mos inoleuit, vt in ſupplicationibus captiuorum ſanguine diis litarent. *Alexand. ab Alex. lib.6.cap.29.*

Dum Scoti à Britannis pulſi, in Hibernia recollectis viribus.

cum rege ſuo Leuthero in albionem redirent, quem primum obuium habuere hominem (more patrio bellicum ſacramentum & præſagium victoriæ præmittentes) trucidabant, ſanguinem mucrone ori admotum deguſtabant, tenſóque in cœlum gladio vindictam precabantur. *H. Boetius lib. 2.*

Iudæi puerum Chriſtianum ſingulis annis mactare ſoliti. *Michael Neander in Erotematis linguæ ſanctæ ex Tertalicio fidei, lib. 3. conſid. 7.*

Solitæ Obſtetrices magnas pueros nuper natos, ſub prætextu curæ peculiaris, extra cubiculum, potiam & ſub camino foci in altum eleuatos, principi dæmoniorum conſecrare, ſic vt abſque adminiculo per vncum lebetarium aſcendere videantur. *Iacobus Sprengerus in Malleo maleficarum, par. 2. quæſt. 1 cap. 13.* confirmat exemplo cuiuſdam, qui cùm filiam tali conſecratione vſam animaduertiſſet, quantocyus potuit puerum baptizari voluit. Cùm ad aliam villam, in qua parochialis erat Eccleſia, referendus eſſet, & per pontem ſuper flumen pertranſire haberet: ille euaginato gladio filiam quæ infantem gerebat, inuaſit, dicens: Nolo vt infantem per pontem deferas, ſed vt per ſe pontem ſuperet volo. Nam quæ arte tua magica infantem in altum ferri feciſti, fac etiam vt nullo deferente pontem pertranſeat, aut in flumine te ſubmergam. Ergo coacta, puerum ſuper pontem poſuit, & dæmonem inuocauit, & ſubitò ex altera parte pontis, infans conſpectus eſt. Baptizato inde puero, cùm iam per teſtes filiam de maleficio conuincere poſſet, qui primum facinus oblationis minimè probare potuiſſet, filiam cum matre accuſauit, ſcelerisque conuictæ igne pœnas dederunt. *Iacobus Spreggerus part. 2. quæſt. 1 cap. 13. Mallei.*

Catharina Darca Coparis die 5. Febr. M. D. LXXVIII. duas puellas iugulauit, vnam ſuam, alteram vicinæ, cùm tamen rei magicæ non fuiſſet infamata: hæc diabolum confeſſa eſt hominis proceri & pernigri ſpecie curauiſſe vt id faceret, poſtea cremata eſt prouocare nolens: quamuis Coparatum Præfectus licere exponeret: nam agnoſcebat ſe hoc genus mortis eſſe prometitam. *Bodinus.*

Conuictus Ragiorum Baro ſe octo infantes confeſſus eſt occidiſſe & ſacrificaſſe diabolo, & ſibi Satanam indixiſſe, vt filium ipſius puerum adhuc ſacrificaret, auellens ab vtero matris: quæ rem ſubodorata eſt, itaque iudicium in eum conſtitutum. *Idem.*

Inſula ab Hiſpanis inuenta eſt, quam de principis nomine Carolinam vocarunt. In ea frequentes viſuntur ſtatuæ deorum, quos gentes illæ colunt æneæ, intrinſecus cauæ, manibus iunctis, paſſiſque, in quibus infantes & pueros, quos diis illis immolant, ſtatuunt, ibique vtuntur crudeliter igne in cauis ſimulachri accenſo, & ære calorem immodicum concipiente. *L. Viues in lib. 7. Aug. de ciuit. Dei, cap. 19.*

Themiſtitan immanibus infantem puerorúmque quos ad viginti milia quotannis diabolo immolabant, tædibus fuit ſupra cæteras omnes totius orbis vrbes infamis. *Ioan. Metellus.* Illa ſanguine hominum oblatorum conſperſa fuiſſe, auctor eſt Ferdinandus Corteſius *Iouis lib. 34. Hiſtoriarum.* Ante illius excidium ab Hiſpanis factum captiuus de more dæmonibus ſacrificandus, cum fleret vberrim, Deúmque cœli inuocaret, aſtitit ei quidam, qui hortatus eſt eum, ne adeò mortem formidaret: Deum cœli miſertum eius eſſe: annunciaret ſacerdotibus huius deſiturum hoc genus ſacrificij: venire iam eos qui terram eſſent mundaturi. Sacrificarunt illum eo loco vbi nunc damnati ſuſpenduntur, eóque anno excidium vrbis initium accepit: nam tertio pòſt capta eſt ab Hiſpanis & direpta. *Cardanus lib. 13. c. 79. Var. rer.*

Animalium Partes, Excrementa, Fructus.

Vt eſt Sanguis

Spartæ Orthiæ Dianæ templum & ſimulacrum, è Taurica Cherſoneſo ab Oreſte & Iphigenia furtim ablatum, religione ſacroſanctum fuit. Cùm autem Limnatæ & Cynoſurenſes Spartani ſacrum deæ facientes ad iurgium & cædes mutuas conuerſi eſſent, reliquos ſubita vis morbi abſumſit. Inde oraculum acceptum eſt, eam aram humano ſanguine aſpergi oportere. Quare cùm antè ſorte duceretur immolandus, ſacri ritum Lycurgus ad puerorum plagas tranſtulit: quo fit vt hoc etiam ritu nihilo ferè minus ſanguine humano ara imbuatur. *Pauſ. in Lacon. & Plut in Lycurgo.*

In Arcadia fuit Dionyſij templum, in quo ſacrificij loco puellæ ad aram flagellabantur ad necem. *Alex. lib. 6. cap. 26.*

Bellonæ ſacerdotes non animalia hoſtia, nec victima, ſed ſuo cruore ſacrificant. Gladios enim diſtrictos, vtráque manu tenentes, humeros ſibi & lacertos tanquam fanatici diſſecant, hoc ſanguine litari & crimina expiari putantes. *Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 12.*

Lac.

Proditum memoriæ eſt, Romulum nunquam vino in ſacris, ſed lacte libaſſe. *Alex. lib. 3. cap. 12.*

Crines, Capilli.

Dedicabant virgines Romæ maturæ viro, compoſitum capillum Palladi. Trœzene verò puellæ Hippolyto crinem confectabant. In Sicyonia quoque ſalutatis ſimulachrum fuit, cui virgines crines reſecare, & capillos dicare ſolebant. Athenienſes cùm ex ephebis exceſſiſſent, primitias crinium Delphos deferebant: & cùm antiquiores comam circa tempora, aut poſteriorem crinem Apollini & fluminibus tonderent, æuo ſuccedente Theſeus τὰ ἄκρα, hoc eſt, anteriorem capillũ Delphis dedicauit. Vnde Theſeis tonſura prodita eſt, cuius exemplo iuuenes, cùm primùm ex ephebis exceſſiſſent, anteriorem comã Phœbo & Æſculapio aut Libero obtulere primitias. Poſtea Romani adoleſcentes magnæ indolis, primæ lanuginis barbam diis conſecrare vſurparunt. *Alex. lib. 5. c. 18.*

Stercus.

Kytgeſſi Tartari cateruatim in campis degunt, habéntque ritum gentilem huiuſmodi: Sacrificus ipſorum quo tempore rem diuinam peragit, tunc ſanguinem, lac & fimum iumentorum, terrámque ſumit, commixtionéque inſimul facta in vas quoddam infundit, & vnà cum hoc arborem aſcendit, ad populúmque circumſtantem conciorator. Concione peracta, in ſtultam plebeculam prædictam commixtionem ſpargit: populus verò in terram pronus prouoluitur, aſperſiunculámque hanc pro deo colit, firmóque credit, nihil eſſe perinde ſalutare humano generi, ac terram, pecus, armentáque. *Guagninus in deſcriptione Tartariæ.*

Oua.

Oua expiationibus apta monſtrat *Iuuenalis* illud,

——*niſi ſe centum luſtraueris ouis. Cal. lib. 27. c. 17.*

Cerealia.

Ægyptij in æſtate Spicas Iſidi offerebant, inuocantes & implorantes deam, vt fruges proſperaret. Illa enim tritici & hordei inuentrix fuiſſe dicitur. *Diodorus Siculus.*

Veteres in ſuis ſacris ὀλοχύτας, ſiue ὀλοχύτας, ſemper præmittebant. Molas Latini vocant, ordeum molitum (quod ὀλαὶ dicitur) & ſal hordeo συγχεόμενον, commiſtum: vt hoc ipſo deorum erga homines benignitatem in frugum inuentione (inter quas hordeum primum fuiſſe traditur: quam ob cauſam αὐλαὶ Græcis dictum eſt, αὐτοῦ ἄκρα πρῶτα, quoniam manſuetiore victu homines vſi, à belluina quoque natura ſenſim ſegregati fuere) & Rerumpub. conſtitutione (cuius ſymbolum eſt ſal; quoniam ſicuti ex variis guttulis vna ſalis mica ſolida, victus quotidiani condimentum, naſcitur: ita etiam ex multis ciuibus, quos manſuetior vitæ cultus in vnum frugum inuentarum beneficio, reduxit, vna ciuitas & Reſp. oritur) ob oculos ponerent, & ſuam quoque gratitudinem teſtarentur: atque ita tum beneficiorum recordatione, tum gratiarum actione deorum beneuolentiam porrò ſibi compararent. Prætuliſſis hiſce molis, preces ſubiungebant, & ſacrificia peragebant. *Euſtad. Iliad. α.*

Numa Pompilius deos fruge coli, & mola ſalſa ſupplicari inſtituit: quam mola ex farre, ſale & aqua compoſuit, ſine qua nullum ſacrificium ratum fieri cenſuit. Atque id far, niſi toſtum eſſet, ad rem diuinam non eſſe purum ſtatuit. Græci verò non far, ſed hordei primitias, libúmque & placentas ex hordeo diis offerri, hordeúmque ſale inſperſum imprimis aræ infundi ſatius duxere, ſine quo, ſaluis cæremoniis, nullum ſacrum fieri poterat. Illum qui primitias eiuſmodi colligebat, Crithologum dixere, *teſte Plut. in quæſt. Græcis, Alex. lib. 3. cap. 12.*

Aras dedicaturi olim, aut ſimulacra dei alicuius, legumina eliſa pro primitiis offerebant dedicatis, ob memoriam grati animi de primo victu. *Ariſtophanes in Danais*: Teſtor Iouis Hercei ollas, cum quibus ara dedicata eſt olim. Mercuriales verò ſtatuas pro foribus & alia ſigilla dedicantes, quò felicior eſſet erectio, ollas polentæ adhibebant, *Suidas in voce χύτραις ἱδρύειν. Ollis pax ſancienda. Conſide locum Feſti.*

Suffimenta ex faba milióque aſperſa mulſo diis offerri abſque victima, quo tempore vuæ calente prælo premuntur, ſæpè notatum eſt. *Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 25.*

A In Lemuralibus Famam noctu iacere vſurpatum eſt, Lemures ſe ex domo eiicere clamantes. Eam rigiam eſſe conuenit: ipſámque lotis manibus, & pede nudo per ora verſare, & poſt terga reiicere, æriſque tinnitum facere: vt Lemures fabis redempti, domo abirent, nouies orare: idque Maio menſe tribus noctibus fieri, donec ſolutis religione animis, manes expiatos ducerent. In parentalibus aſſumere fabas vſus obtinuit, ſicut in peruigiliis cicer: ac ferales cœnas lentéſque & offas ad ſepulcra illorum ferre, quib' parentare ius erat (quæ etiam Feralia à ferendis epulis dicta ſunt) & in defunctorum ſepulcris ſuper nudam ſilicem apponere. *Alex. lib. 3. c. 12.*

Allia, Papauer.

Maniæ, quæ mater Larium fuit, in compitalibus à Bruto inſtitutis, non humana victima, vt olim (nam pro familiæ incolumitate antea pueros mactabant) ſed illorum & papauerum capitibus facere ſacrificia Romani voluerunt. *Alex. ab Alex. lib. 2. c. 12.*

Rami arborum.

Oſcbi. *Vide, Feſta Athenienſium, Oſcophoria.*

Mel.

B In Aſopo, in æde Eumenidum, niſi mulſo libare, & pro coronis floribus, vti permiſſum erat. *Alex. ab Alex. lib. 3. c. 12.*

Vinum.

Rom. vbi in ſacris vina libare diis neceſſum erat, ex Græca & imputata vite, ſeu fulmine tacta, aut quæ vulneratis pedibus calcata, vel immunditie polluta fuerat, aut iuxta quam homo laqueo pependerat, vina libare diis, infauſtum erat. Thaſius vero, niſi vino libaneo & odore thureis diis prolibatur. *Alexand. lib. 3. cap. 12.*

Thus.

Babylone in Iouis templo mille talenta thuris quotannis adolebantur. *Herod. lib. 1.*

Sal.

Sine mola ſalſa nullũ diis ſacrificium antiquitus fiebat, in ea quippe efficaciorem vim placandis numinibus & commouendæ diuinitati putabant, quod ſal minime omnium corruptioni eſſet obnoxium. *Alex. lib. 4. cap. 17.*

Calculi.

Ad Terei ſepulcrum Megaris cum ſacrum fit, calculis pro C hordeo vtuntur. *Alex. l. 4. cap. 17.*

Spolia, Arma.

Inter ſolennia vota fuiſſe traditur, quoties exercitus duces de ſpoliis hoſtium Vulcano votum feciſſent, id ſoluebatur vt fuſis fugatiſque hoſtibus, ſcuta, gladios, & arma, ſpoliáque, nonnunquam bellorum machinas, currúſque & inutiles naues, vno in loco aggerant, pyráque extructa, circumſtante populo & frequentiſſimo exercitu, velut diſpoſita acie, dux more patrio diſcinctus, Vulcano, Marti & Palladi incendat: ipſéque dux indutus purpuram, primus ardentem faciem ſumere, ambáſque manus in cœlum tendere, deinde in pyram ſummittere debeat, toto circum exercitu exultante, & percuſſis armis plaudente, pyráque & armis exuſtis, ſacra & rem diuinam faciant, tametſi arma militaria non exuri, ſed belli more cremari ſolita legamus. *Alex. lib. 3. c. 22.*

Victis ad Aquas Sextias Teutonibus, ſecundum pugnam legit C. Marius ex armis & ſpoliis barbaricis elegantiſſima & inuiolata, quæ ſpeciem valebant triumpho magnificam præbere. Reliquorum aceruo in pyram accumulato amplum ſacrificium fecit: circumfuſuſque in armis & coronato exercitus præcinctus de more atque prætexta velatus ardentem ferebat facem, eámque ambabus manibus ad cœlum ſuſtollens D parabat ſubdere pyræ: cum currentes ad eum citatis equis amici, deſilierunt exequiis, atque eum amplexi nunciauerunt læti quintum conſulatum, literáſque ei de hoc reddidêre. Ita cum magna gratulatione ſolennitas cumulata eſſet victorialis: hic exercitus exultans plauſu quandam militari & armorum crepitu perſonauit: hinc legatis alteram imponentibus coronam Mario, ſubdidit flammam pyræ & ſacra peregit. *Plutarch. in Mario.*

Phiala.

Memphi eſt locus in Nilo, quem à figura vocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteámque emergentes diebus quos habet natales Apis: ſeptem hi ſunt, mirúmque neminem per eos à crocodilis attingi: octauo poſt horam diei ſextam redire belluæ feritatem *Plin. lib. 8. c. 46*

.Xerxes rex Perſarum tranſmiſſo exercitu per pontem in Boſphoro, ſole exorto ex aurea phiala libans in mare, apud E ſolem vota concepit, ne quid ſibi aduerſi contingeret, quam Europam totam ſubegiſſet. Phialam in Helleſpontum abiecit, aureúmque crateram ac gladium Perſicum, quem acinacem vocant. Incertum eſt, vtrum Soli dedicans gladium dimiſerit in pelagus: an Helleſpontum, quòd eum flagellaſſe pœniteret, in compenſationem gladio donauerit. *Herod. lib. 7.*

FORMÆ RESPECTV.

☞ *De modo ſacrifi andi veterum vide Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 17.*

Ante Actum.

☞ *Προτέλεια dicuntur ea, quæ fiunt aut dantur, priuſquam perficiatur eorum aliquid, quæ ad rem diuinam pertinent. Suidas.*

Perſonarum præparatio.

Apud Ægyptios inſtitutum erat, ſacerdotes ad aram hoſtiis deductis, aſtante rege, magna voce, audiente populo, valetudinem proſperam, omniáque bona optarent: narrarent inſuper peculiares regis virtutes, in deos pietatem & religionem. *Diodorus.*

Apud Rom. moris fuit, vt qui rem diuinam facturus erat, ad ſuam leuandam culpam, ſe in primis reum dicere debeat, & noxæ pœnitere, ac fateri admiſſum, vultúmque ſummittere, & ad omnem modeſtiam fingere: deinde ipſe, aut publi-F cos præco præcedens ſacra, Hoc age, clamitet, vocéque exciret populum, ac virga turbam ſummoueat, quæ commentaculum dicta eſt: ſilentiúmque indicat, ne mala vox obſtrepat, neve quid triſte auribus accipiat, & ſacris fauere, & intentos eſſe iubeat: namque in deorum ſacrificiis taciturnitate imprimis & intentis animis opus erat: quia ſi opus facientem ſacerdos inter ſacra vidiſſet, temerari & pollui putabantur religione inexpiabili. Ideò cuſtos dabatur, qui ſacra inſpiceret, & alter qui linguis fauere iuberet. Græcis autem, ad ſacrificium acceſſurus, hoc præfatur primùm, *τίς τῇδε*, hoc eſt. Quis hic? Qui verò interſunt ſacris, referunt: *πολλοὶ κἀγαθοί*. Multi & boni. Nam polluti homicidio, aut ſanguine infecti humano, hominéſque turpiſſimarum ſordium, ſacris arcebantur: neve aras contingerent, aut ſacrificio intereſſent, lege vetabatur *Alex. lib. 4. cap. 17.*

Animalium præparatio, inſpectio.

Ægyptij linguam boui extrahunt, caudæ pilos explorant, & ſi vel vnum pilum nigrum repererint, hoſtiam tanquam impuram non admittunt. *Alex. lib. 3. cap. 12.*

Græci cùm victimas parant, priùs tauros farina explorant, G captos ciceribus, capras verò frigida aqua, ne quicquam impuri deos offendat. *Idem.*

Lectæ hoſtiæ dicebantur, maiores & vberiùs depaſtæ, quæ claudæ, morboſæ & vitioſæ non ſunt, quæve fiſſam aurem, vel caudam aculeatam, aut linguam nigram non habent. *Ibid.*

Victimæ maiores apud Rom. dum immolantur, auratis cornibus procedunt: minores, coronatæ offeruntur. *Ibid. ex Plinio lib. 33. cap. 3.*

In actu. Nempe.

In genere.

Ritus ſacrificandi apud Veteres talis erat. Primùm lotis manibus, hoſtias pura aqua purgabant, fruges capitibus earum inſpergentes: deinde precabantur, votáque nuncupabant, aras manibus tenentes: vnde dictæ Aræ, quaſi anſæ, *teſte Varrone.* Poſtea hoſtiarum tempora vectibus percutiebant, ac occidentes membratim diuidebant: ita primitias ex omnibus membris & exta collecta poſtquam farris inuoluiſſent farina, proiiciebant diis in altaria, focum ve, aut aras, hoc eſt, vaſa, quæ tripodes dicebantur: poſtremò ſuccendebant vina fundentes. *Homerus, & Halicarn. lib. 7.*

H *Adoratio, Geſtus.*

Cùm adorat qui rem diuinam facit, velato capite, ne auerſus animus à ſacris fiat, dexteram ad oſculum ferre, & ſe in orbem circumagere, prout numa inſtituit, neceſſum habet. *Alex. lib. 4. cap. 17.*

Preces.

Plutarchus locis aliquot in Sympoſiacis ſignificat, antiquitùs fuiſſe morem, vt quoties vni cuipiam deo res diuina fieret, omnibus ſimul vota fierent, videlicet ne Calydonij ſuis tragœdia renouaretur. Inuocantes autem deos, addebant hæc verba ceu ſolennia, *ἅμα σὺν φανοῖς καὶ βωμοῖς*, id eſt, vna cum phanis & aris. *Eraſm. in Adag.*

Dicta.

Agonibus Iano quinto Idus Ianuarias mactabatur aries:

dictíque

A dictíque Agonales dies, quod ſacerdos immolaturus à principe petit. Agonè, id eſt, mactabonè, quod verbum in ſolemnibus frequens vſurpatur. Propterea princeps gregis immolabatur ex Numæ inſtituto. *Alex lib.6.cap.8.*

Maledicta.

Athenienſes in feſto, quod Lenæum vocant, ſacrificantes, fœda conuitia per riſum & iocum inuicem iactuabant, & contumeliis ſe laceſſebant. *Alex.lib.2.cap.14.*

Eleuſyniis ſacris, quæ Magna dicta ſunt, mulieres mutuis probris conuitiiſque ſe inceſſere, & maledictis pugnare ſolebant. *Idem.*

Lyndij dum ſacra Herculi faciunt, maledictis ludibriiſque verborum Herculi litant, iunctis bobus. Si quid verò honeſti probíque in ſacrificio prolatum dictúmve fuiſſet, tanquam ominoſum ſpretæ religionis crimen erat. *Idem.*

Apud Siculos ſacrum Cereri decem diebus verbis turpibus & obſcenis celebrari produnt, magna verborum licentia, arbitrantes ex obſcenitate verborum & iocorum laſciuia Cereris luctum mœrorémque leuari, quem ex raptu filiæ conceperat. *Idem.lib.6.cap.8.*

Bonæ deæ nocturno tempore ſacra faciebant, canéſque immolabant, B maledictis & probris deam inceſſentes, neminémque bonum optantes fore, qui domi naſceretur. *Idem.*

Mores.

Cum Hecatombæ vel publica vota ſoluebantur, populi luctus & mœror deſinebat. Namque in luctu vouere, erat mali auſpicij deteſtabilis. *Alex.lib.3.c.22.*

Muſica.

Tiberius Cæſar quò primùm die, poſt exceſſum Auguſti, curiam introiuit: quaſi pietati ſimul ac religioni ſatisfacturus, Minois exemplo, thure quidem ac vino, verùm ſine tibicine, ſupplicauit: vt ille olim in morte filij. *Sueton.*

Curſus.

In Græcorum monumentis adnotatum eſt, morem ſacrificandi ſeruatum diu, vt circumcurrerent aras, curſum auſpicati ab læuo dextrorſum, zodiaci quadam imagine, cuius motio ſit mundo diuerſa ad exortum vergens: mox verò ab dextris læuorſum procurrerent, quo moto cœlum rotari manifeſtum. *Cælius lib.1.A.L.c.10.*

Verbera.

Ægyptij immolata victima, dum ſacrificium ardet, omnes ſe diuerberant, flagris afficiunt. *Alex. lib.4.c.17.*

C

Pugna.

In Aphricæ partibus, dum Mineruam ſacrificiis placant, ſine victima, puellæ inuicem fuſtibus decernunt. *Alexand.ab Alex lib.3.cap.12.*

Situs victimarum.

Veteres quando ſacrificabant diis ſuperis, victimarum colla obtorquebant, ita vt elata fronte cœlum intuerentur. Hinc *Homer. Iliad. α.* inquit: *αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα.* Retrò traxerunt, obtorſerunt ceruices. At ſi diis inferis vel manibus, vt terram prona inſpicerent, conuertebant. *Euſtathius Iliad. α.*

Perfuſio victimarum.

Qui Ruminæ ſacra faciunt, apud Rom. victimæ infundunt, pro libamine lac, nec vinum adhibent. An quòd mammã Latini rumam vocarent, Ruminalem dicunt nominatam, pro eo quòd mammam Romulo lupa præbuit? Vt igitur Græci eas, quæ nutriunt paruulas lacte, *θηλονὰς ἀπὸ τῆ θηλῆς*, vocant: ita Rumina, quæ eſt nutrix, altrix, & educatrix, non admittit tanquam noxium infantibus vinum. *Plutarch.in quæſt. Romanis.*

Romani fruges in caput victimæ, aut molam ex farre molito & ſale, inde nouum vinum aut coſtum, & maſcula thura D inter cornua fundebant. *Alex lib.4 cap 17.*

Cædes victimarum.

In Scythia Marti ſacrum fit, in quo victima primis pedibus ligata, ad aram ſiſtitur, cui laqueum in collo iniiciunt, ac baculo circumducto ſtrangulant, ſine precatione & votis. *Alex.lib.4.c.7.*

Diuiſio.

Olim victimæ pellem ſeruabant in pompis Eleuſinis circùmferendam, vel ſubſternendam pedibus eorum qui piaculo quopiam tenebantur, ad expiationem. *Eraſmus in Adag.*

Græci ex cæſa victima nonnunquam capite & ventre excepto cætera diis dabant, linguas verò præconibus. *Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 17.* Calliſtratus tradit olim in ſacrificiis linguam exectam præconibus dari ſolitam. Nam alioqui ſunt qui dicant, ex victimis Mercurio deberi linguam.

Inſpectio victimæ.

E Apud Romanos in ſacrificiis deorum fuit pontificalis obſeruatio, vt duobus hoſtiarum generibus diis ſacra fiant: vno quidem in quo cùm litabant, voluntas Dei per exta exquirebatur: altero, in quo ſola anima Deo conſecrabatur, quæ hoſtia animalis dicta eſt. *Alex.lib.3 cap.12.*

Coctio.

Eretrienſes fœminæ in Cerealibus cùm victimam diis offerunt, carnibus non igne coctis, ſed Sole torridis veſcuntur. *Alex.lib.4.cap.17.*

Luſitani ignitis lapidibus ſacrificiales carnes coquebant. *ibid.*

Athenienſes, vt *in Horis* teſtatur *Philochorus*, non aſſant cùm ſacrificant, ſed carnes ipſas elixant: cùm deas inquiant calores ſqualoréſque abhorrere. *Athen.lib.14.c.27.*

Comeſtio victimæ.

Septuaginta Beli ſacerdotes ſub Cyro rege, quum Belo idolo quotidie ſiliginis artabas XII. oues XL. vini metretas ſex proponerent, clauſo inde & obſignato templo, per occultum aditum ſub ara ingrediebantur, & omnia cum ſuis liberis & vxoribus abſumebant, deum ea comediſſe dicentes. At dolus ille per Danielem, qui pauimentum cinere conſperſerat, in quo F veſtigia ſeniorum & iuniorum apparuerunt, detectus fuit. *Daniel. 14.*

Solis menſas apud Æthiopes Macrobius tales eſſe memoratur. Eſt in ſuburbanis pratum, omnium quadrupedum aſſa refertum carne, quam per noctem ſinguli ciuium magiſtratus properant ponere: ad eámque, vbi illuxit, cuilibet epulatum licet accedere. Hæc ipſa à terra reddi aſſiduè, aiunt, *Herodotus lib.3.*

Perſæ ex immolata victima nihil diis adolent, ſola anima deos contentos eſſe rati. *Alex.lib.4.c 17.*

Æginenſium, qui ad bellum Troianum profecti fuerant, multi perierant in pugna, plures tempeſtas abſorpſerat. Paucos igitur, qui domum incolumes redierunt, quum recepiſſent cognati, videntes reliquos ciues ob deſiderium ſuorum in luctu ac mœrore verſari, non arbitrati ſunt conuenire, vt vel palam lætitiam ſuam declararent, vel diis ob eorum ſalutem rem diuinam facerent: ſed ſuos quiſque quos incolumes receperant, domi clam, conuiuiis & gratulationibus excipiebant, G ipſi miniſtrantes patribus, cognatis, fratribus, ac neceſſariis, neminem alienum admittentes. Hoc imitantes Æginetæ, quum Neptuno ſacrificant, dies ſexdecim geſtantes Thyaſos, quos vocant, clam apud ſeſe conuiuia celebrant, neque ſeruorum quiſquam adeſſe ſinitur, mox Veneri ſacrificantes feſtum ſoluunt. Itaque qui ſic ſacrificabant, *μονοφάγοι*, dicebantur. *Eraſm.in Adag.*

Græci ſatis habebant femora hoſtiæ in duo fruſta conciſa igni ſubiicere, vt ex his holocauſtum fieret, viſceribúſq; ſuper prunas aſſis, prorentaculo, mox carnibus veru decoctis diſcumbentes veſci. *Alex ab Alex.lib.4. c.17.*

Delphis moris eſt, vt immolantes victimam, excluſis cæteris, veſcantur, ad quam extraneos admittere nefas erat. *Ibid.*

In ſacris Hecates qui ſacrum faciunt, ij de ſacrificio veſci non permittebantur. *Idem*

Thyſetæ in Aſia & Archioi oſſa victimæ tantum in ignem mittunt, & comburunt, ipſi autem veſcuntur carnibus. *Alex. ab Alex.lib.4.cap.17.*

In Larum ſacris id cuſtoditur, vt libertini ſacerdotes ſint, qui Auguſtales dicti, nihilque de ſacrificio extra ædes mittatur foras, ſed intra domeſticos Lares omnia abſumant.

H

Abiectio.

Ægyptij ſacerdotes, immolata victima, caput abſcindunt, illúdque diris carminibus execrati, in flumen deiiciunt, cum precatione ſolenni, vt ſi quid aduerſi euenturum foret, in caput illud redundaret. *Alex. lib.4.c.17.*

Paſtoritij Aſtri vbi pro primitiis autem pecudis præciderunt, eam ſupra domum abiiciunt hoc acto, ceruicem eius auerrunt. *Herodot.lib.4.*

Quæcumque diis immolarentur fœderum cauſa, ea nemo cibi cauſa attingebat, ſed inquilini quidem ſuas victimas humi defodiebant, peregrini verò in mare abiiciebant. *Euſtathius in Iliade.*

Exuſtio.

Scripſit Calliſtratus Linguas victimarum ſolitas fuiſſe Mercurio in ſacris offerri, vt teſtatur etiam in his: *γλώσσας δ' ἐν πυρὶ βάλλον*, Linguas in ignes iecerunt. Erat autem vltima pars ſacrificiorum & finis cum linguas in igné iacerent. Quam

A conſuetudinem primi Megarenſes incœperunt. Nam reliquit Dircchidas in rebus Megarenſium, Alcathoum Pelopis filium ob Chryſippi cædem exulem Megaris in aliam ciuitatem habitaturum profugiſſe. Qui cùm in leonem Citheronium Megarenſium agrum veſtantem incidiſſet, ad quem cædendum & alij a Megarenſium rege miſſi fuerant, & illum ipſum cecidit, & linguam eius cæſam in peram coniecit, ac rurſus cum ea Megaram ſe contulit. Deinde cùm dicerent, qui miſſi fuerant, ſe leonem occidiſſe, peram afferens, eos arguit mendacij. Quare quum rex præ lætitia diis ſacrificaret, linguam poſtremam aræ impoſuit, atque ita manauit ad poſteros conſuetudo. *Natalis Comes Mythologia lib. 5. c. 5.*

Scythæ cùm rem diuinam Marti faciunt, victimarum carnes ipſarummet oſſibus comburunt. *Alexand. lib. 4. cap. 17. ex Herod.*

Apud Rom. cùm ſacrum Vulcano fit, quod Proteruiam dixerunt, niſi victima & quodcumque ſupereſt, igni detur, ſacrificium pollui putabant. Vnde celebratur illud Catonis feſtiuiter dictum in Albidium quendam, qui patrimonium vniuerſum luxu abſumpſerat, vnis exceptis ædibus, quæ incendio conflagrarunt: Proteruiam, inquit, fecit: propterea quòd B ea quæ comeſſe non potuerit, quaſi combuſſiſſet. *Macrobius lib. 2. Saturnal.*

Poſt Actum. Vt ſunt

Adhortationes.

Apud Ægyptios cùm rex tauro diis ſacra feciſſet, ſacerdos quædam ex libris ſacris clariſſimorum virorum conſilia actáque proferebat, quibus rex monitus, Imperio piè & iuſtè aliorum exemplo vteretur. *Diodorus Siculus.*

Dimiſſio.

Re diuina & ceremoniis concelebratis, ſacerdos tunc Ilicet, ſucclamabat, qua voce illos, qui interfuerant miſſos faciebat. Apud Græcos verò functus myſterio ſacerdos, ſic renunciat, λαοῖς ἄφεσις quaſi populum miſſum faceret. *Alexand. lib. 4. cap. 17.*

EFFICIENTIS PRINCIPIS RESPECTV,
eius ſcilicet Qui Sacris præeſt, adeſt, intereſt.
Ratione habita
Animi. Sic interſunt

Initiati.

Apud Græcos legimus ſacra quædam ἀβέβηλα nuncupata, in quibus intereſſe profanis haud fas: vti βέβηλα, ad quæ etiam profani admittebantur. Itaque ad ſacrificium acceſſurus ſacerdos, hoc primùm præfari ſolebat, τίς τῇδε, hoc eſt, C Quis hic? Quis verò intererant ſacris, referebant, πολλοὶ κἀγαθοί, quod eſt, Multi & boni.

Ad ſacra Eleuſinia Cereris non patebat aditus niſi initiatis, præcóque abeſſe profanos iubebat: atque hinc ſumpſiſſe Virg. verſic. *Procul ô procul eſte profani*, auctor eſt *Seruius*, & Alcibiadi tantum negotium faceſſitum, quòd profanus interfuiſſe ſacris Cereris diceretur. Primus qui hæc ſacra euulgauit, fuit Numenius philoſophus, quem ferunt paulò pòſt vidiſſe per quietem deas Eleuſinas habitu meretricio, quæ ſe adyto pudicitiæ ſuæ per illum extractas quererentur, vulgóque proſtitutas. Quod profectò indicium eſt, meretricia illis contineri. Nam ſi honeſta & ſancta, nunquam eas puduiſſet euulgari. Obliquè hæc perſtringit Socrates, vt alia permulta apud Platonem, cùm iubet turpia fœdáq; à diis cōmiſſa ſacris ſecretiſſimis occultari: & apud Ægyptios qui minatur, ſe Iſidis, quæ eadem eſt Ceres, ſacra recondita editurum, cogit Iſidem ipſam quæ is iubeat facere. *Lud. viues in lib. 7. Auguſt. de Ciuit. Dei, cap. 20.*

Scelerati.

D Choum feſtum Demophoon rex Athenienſium ſtatuit, Oreſtem Athenas profectum excipere volens: cùm nollet tamē eum ad ſacra accedere, aut eiuſdem ſacri eſſe ſocium, quia nondum fuerat expiatus, ſacra concludi iuſſit, ac vini choam ſingulis apponi, ei inquiens, qui primus bibiſſet, ſe placentam eſſe daturum. Edixit præterea, ne quis coronas poſt potum deponeret, quibus coronabantur in ſacris, quoniam contubernales fuiſſent cum Oreſte: at vt omnes circa Choam deponerent, iuſſit: coronáſque ipſas ſacerdoti auferre in lucum, qui eſt in palludibus, reliqua in templo ſacrificare: ex quo feſtum Coës dictum fuit. *Athenæus lib. 10. c. 12.*

Græca feſta Romanis ad quintum Calendas Aprilis annis ſingulis in honorem Cereris celebrabantur, quæ quod è Græcia tranſlata eſſent, & per Græcos curata, Græcà dicta ſunt. E Fiebant autem luce obſcura, ſacerdotéſque facibus diſcurrentes, curſu fanatico ſacra peragebant: à quibus velut ſanctiſſimis & impollutis, impij & conſceleratiq; amouebantur voce præconis. *Alex. lib. 6. c. 19. Suetonius in Nerone* teſtatur, Præconis voce impios & ſceleratos ſummoueri ſolitos fuiſſe: itaque territum Neronem, intereſſe ſacris auſum non eſſe.

Corporis. Quoad

Sexum.

Herculis ſacris arcentur Mulieres. *Macrobius lib. 1. c. 12.*

Arcana ſacra Bonæ deæ, quam Græci appellabant Gynecian, quotannis in ædibus conſulis vxor eius aut mater virginibus Veſtalibus præſentibus viris omnibus excluſis obit. *Plut. in Cicerone.*

Sanitatem. Integri, Mutilati, Morbo affecti

A conſecratione & ſacris arcebantur manci, quiq; inſignes debilitate corporis, aut membro non ſatis vtiles erant, velut indigni qui ſacra tractarent. Propterea quod M. Sergius ob prauitatem imminutionémque corporis a ſacris, vt mancus, amotus fuit, quòd ſacra tractare nequiſſet. Apud Perſas quoque morbo affectum, oculo, aut membro deficientem, dominari, vel ſacris præeſſe inhibetur. *Alex. lib. 6. c. 14.*

F Apud Magos qui eſſent lentiginuſi, tanquam diis inuiſi, ab aris ſummouebantur. Item qui elati reuixerant: quibúſque viuentibus exequiæ factæ fuiſſent, velut profani, à ſacris pellebantur.

Habitum, Veſtitum.

Herculis apud Coös antiſtes veſte velatus muliebri, capiti adiecta mitra, in Antimachia perpetrat ſacrum hanc ob cauſam. Hercules nauibus ſex ſuis quum Troia ſoluiſſet, tempeſtate conflictatus eſt in alto, nauibúſque fractis vna ſola ad Coon compulſus, apud locum Lacetem appellatum, eſt eiectus, nihilq; extra arma & viros ſeruauit. Ibi incidens in oues, à paſtore arietem petiit (fuit huic Antagoræ nomen) Qui vigens corporis robore prouocauit ad ſecum luctandum Herculem, ſi ſe proſtrauiſſet, laturum arietem. Vt congreſſus hic cum Hercule eſt, ſubſidiū ferētes Antagoræ Meropes, Herculi Græci, acrem pugnam commiſère: in qua fama eſt multitudine oppreſſum refugiſſe Herculem ad mulierem Treſſam: atque amictu occulentem ſe muliebri fefelliſſe. Vt verò poſt ſuperauit G Meropas, luſtrauíſque vxorem duxit Alciopi filiam, veſtem pictam induit. Hinc rem diuinam facit ſacerdos, quo loco commiſſa pugna fuit: ſponſus autem ſponſi ſtola muliebri amicti amplectuntur. *Plut. de quæſtionibus Græcis.*

Apud Ethnicos olim Sacerdos qui victimam faceret, pura in veſte & candida, plerunque intextili tela, nec maioris operis quàm menſtruæ, nonnunquam in purpura, & auro comparebat. Pura autem & religioſa veſtis dicebatur, vt Feſtus ait, & Seruius, quam rem diuinam facturi feſto vtebantur die. Ea quidem erat ſoluta omni vinculo, nullis maculis, nec aliquo ſqualore obſita, nec funeſta, aut fulgurita. *Virg.*

——fontémque ignémque ferebant
Velati lino.——

Caper & Hyginus Limum legi malunt, quòd hæc veſtis dicatur, in extremo ſui purpuram limam, hoc eſt, flexuoſam habens.

In ſacrificiis, quemadmodum ait *Plut. in Problematis*, Itali auctore Ænea, obnubebant caput, quòd is quum rem diuinam faceret, prætereunte Diomede, qui *teſte Seruio*, Palladium quod ex oraculo iuſſus erat reddere Troianis, tūc referebat, ne cognitus interrumperet ſacrificium, caput velauit, atque ita conſpectum hoſtis euitauit. Commemorat rem hanc *Helenus lib. 3. Æneidos*: H

Et poſitis aris, iam vota in litore ſolues,
Purpureo velare comas adopertus amictu,
Nequa inter ſanctos ignes, in honore deorum
Hoſtilis facies occurrat, & omnia turbet.
Hunc ſocij morem ſacrorum, hunc ipſe teneto,
Hac caſti maneant in religione nepotes.

Polydorus lib. 4. cap. 13.

Quum in reliquis ſacris qui rem diuinā facit, veteri inſtituto, capite velato immolet, & adorantes veſtem ad aures vſq; attollant, vt ſe humiliores exhibeant diis, vel ne quid inter ſacrificandum triſte auribus aut oculis accipiant: Saturno tamen ſacra facientes, velut veritatis cultori, capite aperto immolant & iuuclato, quod veritas plerunq; tecta ignoratáq; ſit, ſed eadem aperiatur tempore. Saturnus enim temporum auctor ac deus fingitur. Nam κρόνος Saturnus, χρόνος tempus. *Plut. in Proble.*

A Honori quoque & Opi ex vetere inſtituto dum ſacrum fit ſemper aperto capite & ſine velamento ſunt. Apud aram quoque Herculis maximam, omnes aperto capite ſupplicare vetuſto more ſeruatum eſt: vel quia ipſius Dei, qui capite aperto eſt, habitum imitari non liceat: vel quòd ante Æneam, qui ritum velandi capitis inuenit primus, aram maximam fuiſſe vetuſtiſſimaſq; illius ceremonias ſignarent. *Alex. lib. 2. c. 22.*

In Attide virili ornatu mulieres, viri autem muliebri induti, Veneri rem diuinam faciebant. *Idem c. 14.*

Romæ in Mutini ſacello mulieres togis prætextatis velatæ ſacrificabant. *Idem.*

Ornatum.

Thraces diis ſacrificia facientes, non ſolum coronati, ſed ſcuta & gladios hedera ornati in ſolennibus libant. *Alex. lib. 4. cap. 17.*

Apud Perſas non modò qui ſacrificant, ſed ij etiam qui ſacrificiis interſunt, feſta fronde ornantur. *Idem.*

Saturno rem diuinam facientes, apud Rom. ficis ornabantur, placentáſque miſſitabant, quòd mellis repertorem eſſe ducerent. *Alex. lib. 2. cap. 22.*

B Cappadoces ambroſia, Druidæ nullum ſacrum ſine roboris fronde conficiebant. *Idem lib. 4. cap. 17.*

Vtebantur in Sicilia in ſacrificiis Cereris non floreis (quia ob memoriam raptæ filiæ colligentis flores fuerunt vetiti) ſed myrteis coronis, & è ſmilace, vel narciſſo, vel croco, vt ait *enarrator Sophoclis.*

Fortunarum, Quoad

Libertatem.

Coi rei diuinæ Iunonis honori operam dantes, à conuiuio prorſum ſeruos reiiciunt: propterea dicti hominum ſoli liberè ſacrificare. *Cœlius lib. 13. c. 23. A. Lex Athen. lib. 14. c. 17.*

In Chæronea ſacerdos lorum tenens pro ædibus ſacris Matutæ, id eſt, Leucotheæ, clamitabat: Seruum non ingredi, non ſeruam, non Ætolum, non Ætolam: iis enim ſacrificio adeſſe eo loci non licebat. *Gyraldus lib. 17. Deor. gent.*

A quibuſdam ſacris Rom. mulieres innuptas, aut ſeruitio preſſos, vel ære cinctos abeſſe oportebat: & propterea in ſacrorum apparatu lictor præfari ſolebat: Hoſtis victus, mulier virgo exeſto. *Idem.*

Exiſtimationem.

C Apud Germanos, iis qui ſcutum amiſiſſent in acie, ſacris intereſſe haud licebat. *Corn. Tacitus.*

Apud Scythas, qui hoſtem nullum interfeciſſent in acie, in ſolennibus libare non poterant. *Gyraldus libro 17. Deorum gentilium.*

Patriam, Peregrini.

Sacris Eleuſiniis intereſſe profanis & peregrinis non licebat, in quibus illud præcinebatur, *ἑκὰς ἑκὰς ἐστὲ βέβηλοι*: Procul procul quiſque profanus, id quod vſurpauit *Callimachus in Hymnis.*

Officium.

Apud Ægyptios ſubulcis omnib. templa interdicta fuere.

Calamitatem.

Funeſtam familiam, aut hominem funere pollutum, nec ædes deorum dedicare, nec publica ſacra facere poſſe, liquet, niſi in Lemuralibus & Parentibus: in quibus inferis diis dare inferias vſus obtinuit: quo tempore ædes deorum clauſæ iacerent. *Alex. lib. 3. c. 12.*

D INSTRVMENTORVM RESPECTV.

HVC SACRORVM

Ignis. Ligna ſacrorum.

Sunt in Lydis, qui Perſici cognomine vocantur, vrbes Hierocæſarea, & Hippæpæ: in templo vtriuſque vrbis ampliſſimo cellæ cum aris, ſuper his cinis alio longè colore à vulgari cinere. Huc ingreſſus Magus, vbi foco ligna impoſuit, tiara caput velatus, implorat cognomen dei, quicunque ille ſit (ex libro enim carmen recitat barbaricum) vbi peroranit, ſpontè ſua è lignis nullo igne admoto puriſſima emicat flamma. *Pauſanias l. 5.* ſe hoc vidiſſe teſtatur.

Magos tradunt apud Perſas dum ſacrum fit, carnes ſuper myrto & lauro appoſitas ſubtilibus virgis adurere. *Alexand. lib. 4. cap. 17.*

Perſis ligna arida, dempto cortice, ſacrificio apponere, deſuperque oleum fundere, & aruinam pinguem, ignemque appoſitum non flatu, ſed ventulo excitare, in vſu fuit. *Idem.*

Victis ad Platæas Perſis, Græcis de ſacrificio conſulentibus reſpondit Apollo, Ioui Liberatori erigerent aram: ad ſacra ante ne facerent, quam extincto per totam regionem igne, quòd eſſet per barbaros pollutus, purum Delphis ex communi foco accendiſſent. Itaque magiſtratus Græcorum illicò circumuecti, ſubegerunt eos, qui igne vterentur, omnem extinguere. Ex Platæenſibus pollicitus Euchidas, quàm ociſſimè fieri poſſet, allaturum ſe a deo ignem, Delphos profectus eſt, luſtratóq; corpore & lympho aſperſo, laurea coronatus ignem ſumpſit ex ara, curſúq; retrò Platæas contendit, & ante Solis occaſum reuerſus eſt: eodem die mille ſtadiorum emenſus. Salutatis ciuibus vbi ignem tradidit, concidit confeſtim, & paulo pòſt expirauit. Suſtulerunt eū Platæenſes, atq; in Eucliæ Dianæ fano funerauerunt, inſcripſerúntq; hoc tetrametrum:

Euchidas Delphos cucurrit, & die reuerſus vno eſt.

Plutarchus in Ariſtide.

E Ariſtionis tyrannide ſacra lucerna extincta Athenis, & Delphis templo à Medis incenſo, belloq; Mithridatico atque Romanorum ciuili, vna cum ara fuit deiectus ignis. Negant eum fas eſſe ex alio accendi igne, ſed nouum & recentem parandum, eliciendámq; puram ac liquidam ex Sole flammam.

F Succendunt eam ſcaphiis cauatis in æqualia latera orthogonia trigonalia, quæ ex circumferentia in vnum centrum ſunt deuexa. His Soli obuerſis radij vndiq; flagrantes coguntur & contrahuntur ad centrum. Ita cùm ipſum aera diuidunt attenuatum, tum leuiſſimum quódque atque aridiſſimum appoſitum fomentum inflammant extemplò, quòd accipiant reflexione radij corpus & ictum igneum. *Plutarchus in Numa.*

Ex alba duntaxat Populo, neque ex alia arbore, ad vſum ſacrorum Olympij Iouis ligna cædi patrius eſt Eleis ritus. Credo hunc honorem huic arbori, præcipuè habitum, quòd eam Hercules è Theſprotide propè amnem Acherontem repetit. Huc reſpexiſſe Homerum putant, cùm Acheroidem populum appellauit. *Pauſanias lib. 5.*

Seleucus cùm in Pella Ioui ſacra faceret, ligna aris impoſita vltrò arſerunt. *Alex. lib. 4. c. 17.*

Ioſides licet ex omni ligno incendant aras, ſpinas tamen aſparagi aut ſtramina in ſacrificiis cremare nefas habent. *Ibid.*

Apud Siculos in colle Vulcanio iuxta Petrenſium ſtagnum dum ſacrum fit, ſarmentorum faſces ſuper aras ſua ſponte ignem concipere, & nullo flante halitu incendium fieri fabulantur. *Idem.*

Solennibus Cereris Eretrienſium coniuges non ad ignem, ſed ad Solem carnes aſſabant. *Plut. in quæſt. Græcis.*

Arma.

G *Δελφικὸν ξίφος*, id eſt, Delphicus gladius, de re dicebatur ad diuerſos vſus accommodabili. Quemadmodum iiſdem vaſculis, & poculorum vice in conuiuiis, & clypeorum vice in bellis vtebantur. Nam Delphicus gladius ad eum modum erat fabrefactus, vt eodem ſimul & ſacras mactarent victimas, & nocentes afficerent ſupplicio. Meminit huius gladij cùm *Euripides in tragœdiis*, tum *Ariſtoteles Polit. lib. 1.* differens, naturam non gignere ſingula ad plures vſus, ſed vnumquodque ad ſuum peculiarem propriúmque finem: *οὐδὲν γὰρ ἡ φύσις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι μάχαιραν Δελφικὴν πενιχρῶς, ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν*: id eſt, Neque enim natura tale quippiam facit, quemadmodum ærarij fabri gladium Delphicum, quaſi per inopiam, ſed vnumquódque ad ſingula. *Eraſm. in Adag.*

Atticis in more eſt, vt cùm occiſo boue reliqua omnia à cæde libera pronuncient, ſingulis ordine indicatis: ſolum enſem condemnent, & dicant illum cædis auctorem extitiſſe. Et eius diei, in quo hæc patrant, feſtum vocant Diipolia, & Buphonia. *Ælian. de Var. hiſt.*

Vaſa.

H Eſt ſimpulum, auctore Feſto, vas, paruum, non diſſimile cyatho, vnde mulieres diuinis rebus deditæ, ſimpulatrices vocentur. M. Varro ſcribit, vas eſſe minutim fundens, in cuius locum ſucceſſerit, epichyſis. Vnde veteres res minutas, nulliuſque precij, ſimpularias appellabant. *Plin. l. 35 c. 12.* In ſacris quidem etiam inter has opes, non myrrhinis cryſtallinisvè, ſed fictilibus prolibatur ſimpulis innocentius. Atteſtatur & M. Varro, cùm apud Nonium Marcellum ait, deos ipſos vili ſimpulo inuitari. Item *Apuleius*: In hodiernum, inquit, populus Romanus diis immortalibus ſimpulo & catino fictili ſacrificat. *Eraſm. in adag.*

Fercula, quæ geſtant. Vt ſunt

Caniſtra.

Demoſthenes in oratione pro Cteſiphonte dicit Æſchinem

A nem *κιττοφόρον*, id eſt, piciferi nomine ab aniculis compellatum: quemadmodum & *λικνοφόρον*, quod picas & vannos capite baiularet. Nam his in myſteriis Bacchanalibus vtebantur, quòd ea auis ſacra ſit Baccho: & vannus in omnibus myſteriis adhibebatur. Vnde *Maro*:

——*& myſtica vannus Iacchi.*

Eraſmus in Adag.

Phalli.

☞ *Hi in ſacris Bacchi portabantur.*

Faces, Lichni.

Cùm Ceres Proſerpinam quærens vniuerſum terrarum orbem perluſtraſſet, facibus ex Ætna Siciliæ monte accenſis, ad illius imitationem Siculæ mulieres vel viri, per noctem eum accenſis facibus vociferantes, Proſerpinamque vocantes diſcurrebant: quare Tædiferos antiſtites appellauit. *Strabo l.*10.

FINIS RESPECTV. SACRA OBITA

CAVSA

Mali amoliendi. Sacra Expiatoria,
Luſtralia.

☞ *Sacra Expiationis cauſa fieri ſolita à Rom. ſupplicationes, Solitaurilia. Ambarualia, Luſtrationes varias,*
Alex. lib. 5. cap. 30. *exequitur.*

B Veteres canem nec purum planè cenſebant eſſe: ſiquidem nulli ex diis ſuperis ſacratus eſt. At Hecatæ infertæ in cœnam mittitur ad triuia, & piaculorum vice fungitur luſtralium. Canem omnes ferè Græci adhibebant olim victimam in expiationibus: atque Hecatæ canes cum piamentis aliis offerebant, caninisque eos, qui expiatione haberent opus, pellibus abſtergebant, quod genus luſtrationis vocant *περισκυλακισμόν*. Hinc non abſurdè Flamini Diali cuius partes ſunt ſummo & puriſſimo Deo ſeruire, familiarem & domeſticum facere canem eſt prohibitum. *Plut. in quæſt. Rom.*

Boni conſequendi. Puta cauſa.

Auxilij ab Hominibus.

Apud Scythas ſi quis fortè læſus eſſet, neque ſuppeteret vlciſcendi facultas, immolato boue carnes minutatim ſectas coquebat, ipſe in tergore humi ſtrato ſedebat manibus in tergum reductis. Idque maximum ſupplicandi genus apud illos habebatur. Accedebat quicunque vellet opitulari, &c. carnium
C portione guſtata, dextroque pede tergori impoſito, pollicebatur pro viribus auxilio futurum. Atque hoc fœdus apud Scythas ſanctiſſimum habebatur. *Lucianus.*

Salutis, ſanitatis.

Cn. Pompeius ancipiti morbo Neapoli conflictatus conualuit. Neapolitani, auctore Praxagora, pro incolumitate eius ſacrificauere. Quos ſecutis vicinis, eaque re totam peruagante Italiam, ciuitates tam paruæ quam magnæ ferias per multos dies egere. *Plut. in Pompeio.*

SACRIFICIA SINGILLATIM

ſecundum ACCIDENTIA ſua obſeruata.

Quoad

LOCA. VT SVNT.

Templa.

P. Scipio, qui primus tulit Africani cognomen, noctu Capitolium ſolus aſcendebat, adoraturus deos: vt verò quidam autumant, Iouem conſulturus. In quo ſubit illa reputatio admiratione digna, nunquam eum, tametſi antelucanus locum adiret, à canibus arcis cuſtodibus allatratum. *Sabellicus lib.* 2. *cap.* 4.

Angeroniæ deæ Pontifices Rom. olim 12. Calen. Ian. in ſa-
D cello Volupiæ ſacrum faciebant. Angeronia dicta, quod angores hominum depellat, teſte *Verrio Flacco*. Simulachrum eius ore obligato & obſignato in ara Volupiæ dedicatum, quòd qui ſuos dolores diſſimulant perueniant, patientiæ beneficio ad maximam voluptatem. *Macrob. lib.* 1. *Saturn. c.* 10.

Aræ Vel

Nullæ.

Græcos nonnunquam ſine ara, in nudo ſolo & pauimento, ſacra peregiſſe compertum. *Alex. lib.* 4 *cap* 17.

Eumæum ſuper Eſcharam victimam feciſſe legimus apud *Homerum lib.* 13. *Odyſſ.*

Extructæ.

Hercules Thebanus Didymis in vrbe Mileſiorum aram extruxit luto ſubacto victimarum ſanguine. *Pauſan. lib* 5.

Clymenus Olympiæ aram extruxit, è cinere collecto ex adustis victimarum femoribus. *Idem.*

Delphis in Phœbi delubro extitit olim cornea ara, inter ſeptem mundi miracula decantata: quæ circa compagem vllam aliam & vinculum dexteris ſolis commiſſa & conſtricta erat cornibus. *Plut. in Compar. anim.* E

Arabes arulam ſuper terram conſtituunt, illaque Soli immolare & thus adolere ſolent. *Alex. l.* 4. *c.* 17.

Romulum vrbis conditorem, poſt vrbem ſacratam, ſacra Græco Herculi, ara ibi erecta, quæ Maxima dicta eſt, inſtituit, quæ ara tamen ante Romulum etiam religioſiſſima fuiſſe traditur, eamque ipſum Herculem Ioui inuentori, ſi amiſſas boues repetiſſet, dedicaſſe fama vulgauit. *Idem.*

Romana plebs cùm in montem ſeceſſiſſet à patribus, indeque Menenij Agrippæ prudentia reconciliati eſſent, aras vbi caſtra fuerant Ioui mentium Soluenti erecta, ibique ſacra peracta ſunt: quæ res loco poſtea nomen dedit, vt mons Sacer diceretur. *Sab. lib.* 8. *Enn.* 2.

Exornatæ.

Veteres aras ſuorum numinum fronde ornare ſolebant. Ioui enim eſculo, Apollini lauro, Mineruæ olea, Veneri myrto, Herculi populo, Baccho hedera, Pani pino, Diti cupreſſo ſacra faciebant. *Alex. l.* 4. *c.* 17.

TEMPVS.

Magi & Perſæ manè ſacrificia & preces abſoluerunt matutinum tempus ſacrificiis idoneum exiſtimantes, cum deos F
tunc aſſidere templis, & matutinis ſalutationibus adeſſe opinio eſſet. *Alex. lib.* 4. *cap.* 17.

Indi & Gymnoſophiſtæ in meridie, & vbi multum diei proceſſerunt, immolare diis conſuerunt. *Idem.*

Apollonij Tyanæi opinio fuit, ſummo diluculo cum diis verſari: procedente mox die, de diis loqui oportere. *Idem.*

Ab Athenienſibus ſeruatum eſt, vt menſe Octobri, magnorum myſteriorum 14. Cal. Nouemb. ſolemnis agatur dies, & Liber pater in Eleuſinam ex vrbe tranſmittatur. Nouembri verò parua, Iunio autem rurſus magna celebrentur myſteria, quæ Cereri ſacra erant, parua Proſerpinæ: in quibus maximè cognitum eſt, vt quam quis induiſſet veſtem initiatus, eam ne amplius exueret, donec lacera & pertrita foret. In aliis myſteriis tradunt mos, vt veſtem, in qua quiſpiam initiabatur, templis & numinibus indicarent. Ea quidem myſteria cum alieno tempore intueri nefas eſſet, Demetrius rex, vt illorum particeps fieret non ſuo tempore, Ianuarium & Iunium menſes Nouembrem appellauit. *Alex. lib.* 3. *cap.* 18. G

Gellius Annalium l. 15. *& Caſſius Hemina l. Hiſt. l.* 2. referunt, anno ab V.C. 363. à Tribunis militum Virgilio Manlio Cælio Poſthumio, collegiſque eorum, in ſenatu tractatum quid eſſet, propter quod toties inter paucos annos malè eſſet afflicta reſpub. Et ex præcepto patrum L. Aquinium aruſpicem in ſenatum venire iuſſum, religionum requirendarum gratia dixiſſe, Q. Sulpitium Tribunum militum ad Alliam aduerſus Gallos pugnaturum, rem ſacram dimicandi gratia feciſſe poſtridie Idus Quintilis: item apud Cremeram, multiſque aliis temporibus & locis, poſt ſacrificium die poſtero celebratum, malè ceſſiſſe conflictum. Res delata fuit ad collegium Pontificum. Hi ſtatuerunt, poſtridie omnes Calendas, Nonas, Idus, atros dies habendos: vt hi dies neque præliares, neque puri, neque comitiales eſſent. *Macrobius lib.* 1. *Saturnalium, c.* 16.

PRETIVM, SVMPTVM.

SACRILEGIA.

Sumptuoſa.

☞ *Conſule locum Magnificentiæ, & Prodigalitatis.*

Vilia.

Lycurgus tenuiſſima quæque & nullo paratu apud Lacedæmonios ſacrificia fieri voluit, ex herbis videlicet, & his quæ ſemper in promptu eſſent rebus, ne quando difficultate parandi ſacrificia omitterentur, vel pauperes quoque multis ſumptibus grauarentur. *Alexander ab Alexandro lib.* 2. *c.* 22. H

LVDI. RELIGIOSI.

☞ *Conſule lib.* 10. *huius operis in Loco de* LVDIS, *omnia ad hoc argumentum facientia.*

ETHNICORVM RELIGIO CONSIDERATA

RESPECTV FORMÆ
Secundariæ.

Quoad

SEIPSVM. CVIVSMODI EST

CONSVLTATIO. ORACVLORVM
inquiſitio.

☞ *Ex Titulis Oraculorum, ſub loco Diuinationis.*

A Bello Medico vate Echecrate promiſit victoriam & palmam belli Græcis Apollo, qui Tegyris colitur. Peloponneſiaco, exactis inſula ſua Delus, ſortes Delphis autumant allatas, quæ præcipiebant, vt locum vbi fuit natus Apollo eruerent, ac certa ſacra ibi factitarent. Mirantibus ac hæſitantibus, an non apud ipſos, ſed alio loco eſſet Deus natus? addidiſſe Pythiam, Cornicem ipſis locum indicaturam. Igitur conſenſiſſe eos illinc Chæroneam, atque cauponam audiſſe, quæ cum certis hoſpitibus Tegyram pergentibus de iſta dictione loqueretur. Quam cùm huſpites in digreſſu ſalutarent, appellaréntque, vt ei erat nomen, Cornicem: percepiſſe vaticinium, factaque apud Tegyras re diuina, breui pòſt patriæ redditos fuiſſe. *Plut. de defectu Oraculorum.*

Heliopolitanum Iouem Traianus, hortantibus amicis, bello Parthico conſuluit. *Macrob. lib. 1. Saturnal. 23.*

Adrianum Imp. ferunt in Daphne ſuburbio Antiochiæ, cum folium Daphnes fonti immerſiſſet, hauſiſſe futurorum ſcientiam, in folio literis expreſſam. Vbi verò imperium nactus eſſet, fontem hunc obturaſſe, ne aliis ex eo, quæ futura eſſent, præſcire liceret. *Sozomenus lib. 5. cap. 19.*

CONFESSIO.

Laconem initias quidam percunctabatur, cuiuſnam facti maximè nefarij eſſet ſibi conſcius? ille, hoc ſciunt, inquit, dij. B Qui cùm inſiſteret vehementiùs ac diceret: Eſt omnino hoc tibi declarandum, rogauit eum viciſſim Lacon: Cui eſt hoc: tibi an Deo dicendum? Illo reſpondente, Deo: Ego tu, inquit, hinc faceſſe. *Plut. in Lacon. Apoph.*

ALIOS. VERBI CAVSA,

Religioſa aliorum

CORRECTIO.

Gentiles, Chriſtianos non admittebant ad ſacra, niſi ſuæ priori profeſſioni & fidei Chriſtianæ renunciaſſent, & demones ἀποτροπαίους id eſt, malorum depulſores placaſſent, & purgationibus & victimis cruentis, baptiſmum ab Eccleſia acceptum abluiſſent, quod Iulianus fecit ipſe, & vt alij facerent, mandauit. *Theodoretus lib. 3. c. 3. Sozom. lib. 5. c. 2. & 5.*

ETHNICORVM CONVERSIO.

☞ *Conſule Locum de Religione; de Chriſtianiſmo; de Theologia.*

---

* Euangeliſta.

C NOMEN ET ACCEPTIO VOCABVLI.

EVangeliſta ſi nomen ſpectemus, ſignificat illum, qui annuntiat læta & fauſta, prout & Euangelium, vt mox dicemus; lætum fauſtúmque nuntium interpretatur. Sic Angeli Chriſto nato dicunt Paſtoribus, Euangelizo vobis gaudium magnum.

Vſus tamen iam olim obtinuit, vt Euangeliſta vocaretur qui Euangelium prædicaret: quomodo intelligitur Paulus hac voce vti, *ad Ephe. c. 4.* vbi miniſtris Eccleſiæ annumerat Euangeliſtas, per quos tamen Ambroſius, Theophylactus, Anſelmus, intelligunt Diaconos, qualis fuit Philippus, & Stephanus. Vnde & hodiè Euangelium legunt in Miſſa. Monet inſuper Timotheum Paulus, opus facit Euangeliſtæ.

Cæterum communiter accipitur vocabulum Euangeliſta, velut per eminentiam, pro vno aliquo illorum, qui ſacra Euangelia conſcripſerunt, & poſteris tradiderunt.

QVI, ET QVOT.

D Euangeliſtæ numerantur quatuor. Matthæus, Marcus Lucas, Ioannes, quorum primus & vltimus è numero Apoſtolorum, duo medij ex diſcipulis eorundem Apoſtolorum fuerunt, Petri ſcil. & Pauli, huic enim Lucas, illi verò Marcus adhæſit, & in functione cooperatus fuit. Cauſam reddit Tertullianus, cur ex vtroque ordine ad Euangelium ſcribendum electi fuerint, quia ait, diſcipulorum prædicatio ſuſpecta fieri potuiſſet de gloriæ ſtudio, ſi non adſtitiſſet illis auctoritas magiſtrorum.

Ordinis autem qui inter illos eſt rationem, B. Auguſtinus *lib. 1. de conſenſ. Euangeliſt. c. 2.* elicit ex ordine, quo ſcripſerunt Euangelia. Alius enim eis inquit, fuit ordo cognoſcendi atque prædicandi; alius autem ſcribendi. Ad cognoſcendum quippè atque prædicandum primi fuerunt, qui Dominum in carne præſentem ſecuti, dicentem audierunt, facientémque viderunt vnde duo ex illis in conſcribendo Euangelio primum & vltimum locum tenuerunt; vt reliqui duo, qui ex illo numero non erant, in medio loco conſtituerentur.

E QVALES FVERINT.

Vbi de eorum vocatione, conuerſatione, morte.

Quamuis Euangeliſtarum ſcripta, vt à S. Spiritu reuelata & inſpirata & dictata, non requirant commendationem quæ à Scriptorum perſona deriuatur; tamen quia in hoc argumentum incidimus, vt de Euangeliſtis aliquid etiam dicamus, pauca de eorum laudibus & qualitate, ac præſtantia ſubiicimus.

S. MATTHÆVS.

Matthæum duo habuiſſe nomina; obſeruauit *Orig. præf. in epiſt. ad Rom* népe Matthæi, & Leui, & conſtat *Marc. 3. Luc. 6.* vbi dicitur Matthæus; *Luc. 5.* vocatur Leui: & *Marc. 2.* Leui Alphæi. Matthæus verò, ſi nominis etymon attendimus; hæbraicè interpretatur Donatum, ſecũdum Iſidorũ & Oecumenium. Mandatum, altiſſimi ſecundũ Anaſtaſium Antiochenũ.

Fuiſſe progenitum ex tribu Leui, ideóque ſecundum nomen ſumpſiſſe *Pet. de Natal. Cat. log. Sanct. c. 100.* opinatur.

Priuſquam à Chriſto vocaretur, publici telonatij exercebat munus, vnde Publicanus appellatur, *Matth. 9. Marc. Luc. 5.* F Eúmque magno fuiſſe ingenio, & rerum vſu præditum ab huius muneris exercitio, Metaphraſtes contendit.

Chriſtus autem occultorum ſcrutator & cognitor, præuidens quantus is, & qualis futurus eſſet in diſpoſitione myſteriorũ ſuorum, eum gratis vocat, nec impellit, ſed ſedentem ad telonium compellat vt ſe ſequeretur, *Matt. 9. Marc. 2. Luc. 5.*

Qui omnibus abdicatis, ad vnam Domini vocem ſurrexit & vocatis ad conuiuium multis publicanis alijs, in diſciplinam Chriſti ſe dedit, mundóque & cupiditatibus eius renuntiauit.

Itaque Apoſtolatus honorem conſecutus, duodenariũ numerum auxit. *Marc. 3. Luc. 6.* teſtiſque doctorum, actorũ, & miraculorum Chriſti exſtitit, & vſque ad finem cum eo perdurãſit.

Poſt Apoſtolorum diuiſionem toto orbe factam, & prædicatum Hebræis Euangelium, in Æthiopiam conceſſit, ita Abdias, & Socrates: alij Macedoniam & Iudæam illi tribuunt: poſtquam prius fidelibus Hebræis Euangelium conſcripſiſſet, & Paleſtinæ Regionem peruagatus eſſet.

Quanta vita vitæ abſtinentiâ, laboribus, ærumnis, Euangelij prædicationem apud Æthiopes, alióſque finitimos populos promouerit & fecerit, videat lector apud *Clement. Alexand. lib. 2. pædag. Abdiam lib. 3. hiſt. & alios.*

E quibus conſtat, eum oculis effoſſis carceri traditum Myrmydone, cui oppido fidem intulerat, & idola fugauerat; & à G S. Andrea eò diuinitus miſſo vtraque calamitate liberatum, ſtrenuè opus ad quod miſſus fuerat perfeciſſe. Fuit in Æthiopia annis 23. miraculis clarus. Inter quæ non minimum, quod idololatriam omnem extinxerit, filium Euphenitſæ Æthiopum Reginæ è mortuis excitauerit, varios languores curauerit, Æglyppum Regem conuerterit, eiúſque filiæ Iphigeniæ virginitatem Deo vouere impulerit.

Cæterum occupante per vim regnum Æthiopiæ Hyrtaco, & Iphigeniã Æglyppi filiam coniugem poſtulante, cum Matthæus eã hortaretur vt in ſãcto propoſito permaneret, miſſi ab Hyrtaco, qui ſacris operantem trucidarent, circa annum poſt Chriſti aſcenſionem LX. ſecundum pleróſq; *Genebrard.* vſque ad Vitellij Imp. tempora vixiſſe ſcribit, ſe vſq; ad ann. 71. *Niceph. l. 2. hiſt. c. 41.* de Matthæi vita & geſtis mira refert. Eius corpus tranſlatum ex Æthiopia, & apud Salernũ digna veneratione colitur, vbi Eccleſia illius nomine extructa, & dedicata tempore Gregor. VIII. Pont. cuius ea de re exſtat epiſtola.

S. MARCVS.

H Marcus interpretatur ſublimis mandato, inquit *Hieron. in fine Commentar in Epiſt. ad Philem. & Iſid. lib. 7. Etymol. c. 9.*

Fuiſſe autem Marcũ illum quem Mariæ cuiuſdam, Barnabæ materteræ filium alibi reperimus, nomine Ioannem, qui Paulo & Barnabæ aliquando coniungitur, *Act. 12.* docere videtur *Niceph. l. 2. c. 15. Alex. monachus in vita S. Barnabæ apud Surium,* & volunt id conſtare, *ex Actis Apoſtolorum c. 12. & 13.* & potiſſimum 25. vbi dicit Lucas cognominatum eum Marcũ, additque, quod orta propter eum diſſenſione, Barnabas, relicto Paulo, Marcum aſſumpſerit, & ſecum in Cyprum abduxerit. Vnde euidens fit, eum Barnabæ conſobrinum fuiſſe.

Cæterum non hunc Marcum inter Euangeliſtas ponendum, graues auctores conuincunt: ſed aliũ fuiſſe Marcum, qui cum Petro Romæ, & deio Alexandriæ, ac in Ægypto Euangelium prædicauit, etiã tunc cum Paulus & Barnabas, propter priorẽ Marcũ diſſociarentur. Vnde & veteres, inter quos Dorotheus, Hyppolytus, Hieronymus, duos Marcos diſtinguunt, eum qui Ioannes vocabatur, & alium qui ſcripſit Euangelium,

qui

A qui & ſocius fuit Petri Apoſtoli Romæ, eiúſque comes & interpres, eum Petrus appellat filium ſuum 1 *epiſt. vlt.* nempe quod eum baptizaſſet, in numerum diſcipulorum coaptaſſet, quod enim eum Petri nepotem, ſororia videlicet filium velit Nicephorus, nullo nititur fundamento.

Probabile eſt autem Marcum cum Chriſto viuente conuerſatum nequam fuiſſe, ſed petro prædicante conuerſum Ieroſolymis, & ab eo baptiſatum, & aſſumptum in diſcipulum, atq; ei adhæſiſſe Antiochiæ, deinde Romæ. Atq; à B. Petro miſſum Alexandriam, poſtquã Romæ euidentia ſanctitatis ſuæ ſigna edidiſſet, & in gratiam fidelium qui Romæ erant euangelium Petri iuſſu ſcripſiſſet, qui proinde Marci Euangelium ſuum vocat, quod ſcilicet ex ipſius doctrina, & teſtimonio, ac auctoritate ſcriptum, & Eccleſiæ legendum, traditum fuiſſet.

Igitur Marcus, Alexandriam, Lybiam, Pentapolim, Ægyptum, Euangelicæ fidei prædicatione inſtruxit, prædicans vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ab eóque Alexandriæ primum fidei ſchola, & Chriſtianæ religionis palæſtra & inchoata, & fundata celebria illa Eccleſia, cui poſt ſe Anianum Epiſcopum ordinauit. Acta eius leguntur apud Euſebium, Nicephorum, & alios.

B Ad extremum autem à Paganis qui Alexandriæ reliqui erant, die quodam Dominico, quem Serapidi illi conſecrabant miſſæ ſacrificio intentus rapitur, incarceratur, funéque ad pedes alligato trahitur, donec Deo ſpiritum redderet. Reliquias eius combuſturis Ethnicis vehemens procella, & tenebræ ſubitò exortæ. Corpus exanimum diſcipuli tumularunt in ea ipſa vrbe, eſtque poſtea Eccleſia in ipſius honorem ædificata, teſte *Beda de locis ſanct. c. 19.*

Cæterum Alexandriã à Barbaris occupatã, corpus illius Venetias tranſlatum eſt, vbi honorificè conditum ſeruatur, & illius vrbis tutelaris Diuus effectus, ſummã veneratione colitur. *P. Damian. in ſerm. de S. Marco. Martyrolog. Rom. die 31: Ianuar.* Probabilis ſententia eſt, tranſlationem huiuſmodi factam ſub Paſchali Pontif. & Leone Armeno Imp. & Iuſtiniano Venetorum Duce. Ita habet Vaticanus Codex.

S. LVCAS.

Lucas, ſi interpretationem vocis conſideramus; idem eſt iuxta Iſidorum, & alios ſequaces; quod conſurgens, ſiue eleuans. Nicolaus tamen Gorranus à lucendo nomen accepiſſe autumat.

C Fuit autem Lucas natione Syrus genere & natalibus Antiochenus, teſtatur *Euſeb. lib. 3. hiſt. cap. 4. Hieron.* & plures alij. Eundem græcarum litterarum, & Grammaticæ peritum, Metaphraſtes, Iſidorus, & Græci nonnulli adfirmant. Arte & profeſſione medicum Euſebius, Euthymius, & Paulus Apoſtolus *ad Coloſſ. 4.* tradunt. An pictor etiam fuerit, diſputatur, & affirmatiuam partem adſtruunt imagines Chriſti, B. Virginis, & Apoſtolorum Petri & Pauli, quorum meminit Nicephorus. *lib. 1. hiſt. c. 43. lib. 14. c. 2. & alibi.*

Lucam autem Chriſti diſcipulum nunquam fuiſſe longe verius eſt, ſed poſt ipſius in cœlum aſcenſionem conuerſum; ideóque Apoſtolorum, non Domini Diſcipulus vocatur à Patribus, ac nominatim à S. Paulo ad fidem Chriſti perductus ſcribitur à B. Hieronymo, Chryſoſt. Nazianzeno. Vnde quod nonnulli ex Gregorio adfirmant, eum comitem in Emaus Cleophæ fuiſſe, incerta eſt coniectura.

Thebis autem Lucam ad Paulum veniſſe Nicephorus tradit *l. 2. c. 43.* ibi baptizatum, & pro corporum curatore animarum medicum effectum. Vnde Euangelium quod ſcripſit, tum à Paulo, tum ab aliis Apoſtolis didicit, prout ipſemet fatetur in illius exordio.

D Prædicauit autem fidem Chriſti in Gallia, Italia, Dalmatia, Macedonia, Ægypto, vtraq; Thebaide, & alibi ſecundũ Nicephor. & Metaphraſt. Idem Lucas conſcripſit librum Actuum Apoſtolorum, quem abſoluit an. Chriſti 61 Neronis 5. idque Romæ vt exiſtimãt apud S. Paulum, qui eundẽ inde denuò in Græciam, aliáſq; Prouincias ablegauit. Itaq; plenos annorum, & meritorum, annos natus ſuprà 70. laboribus & ærumnis plurimis perpeſſis, manipulis frugum ſuarum onuſtus obdormiuit. *Nicephorus* tamen ex olea ſuſpenſũ narrat, *l. 2. c. 43.* quẽ ſequuntur etiam nonnulli Scriptores Græci. Obiiſſe Alexandriæ priores volunt, ac corpus Conſtantinopolim delatum S. Hier. inſinuat cum oſſibus S. Andreæ: idque ſub Conſtantio Conſtantini M. filio, anno 20. vel potius 22. imperij anno.

S. IOANNES.

Ioannis nomen gratiam ſonat, vt Oecumen. Iſidor. Alcuinus, Aquinas, eſtque nomen amabile.

E Fuit autem Ioannes Iacobi maioris, & Apoſtoli, quem Herodes decollauit frater, Zebedæi filius, & Mariæ Salome, à Betſaida vico Galilææ Chriſto Saluatori conſanguineus, ac vt eum vocat Thom. Cantiprat. *l. 2. apum c. 19.* conſobrinus.

Erat autem arte & profeſſione piſcator, vnde Ieſus ambulans iuxta mare Galilææ eum vidit in naui, cum fratre, & patre, reficiebant enim retia: & dixit eis, venite poſt me. Iuuenem autem fuiſſe Ioannem dum à Domino vocaretur, arguit ætas ipſius, quam vſque ad ſexageſimum octauum annum poſt Chriſti paſſionem produxiſſe ſcribunt. Itaque ex communi diſcipulorum numero ad Apoſtolici ordinis culmen aſcendit, ipſeque & Iacobus frater, à Chriſto Boanerges, id eſt, tonitrui filij ſunt appellati.

F Quanto præ reliquis eum amore Chriſtus complexus fuerit, ex variis Euangeliorum locis eruitur. Fuit enim vnus è tribus teſtibus in transfiguratione: item in horto ante paſſionem: atque in vltima cœna ſupra pectus eius recubuit, dicens, Quis eſt qui tradet te. Huic Chriſtus ex cruce matrem commendauit. Cuius dilectionis cauſam refert *S. Hieron.* in eximium virginitatis cultum quo excellebat. Denique poſt reſurrectionem Ioannes Chriſtum agnitum Petro indicabat. *Ioan. c. 21.* acceptóque Spiritu ſancto, cum Petro erat Ieroſolymis, & Samaritanis prædicauit Euangelium.

Poſt hæc facta Apoſtolorum diuiſione, in Aſiam traiecit minorem, vti *Euſebius lib. 3. c. 1. hiſt.* commemorat factúmque Epheſinum Epiſcopum, ac B. Virginem Dei matrem ibidem cum eo habitaſſe aliquo tempore, nonnulli probabiliter docent. Plures Eccleſias ab eodem in Aſia fundatas etiam *Tertullianus* ſcribit. Res verò ipſius in Phrygia, & Hierapoli geſtas, *Metaphraſtes*, narrat *tom. 6. apud Lipoman.*

Peragraſſe eum inſuper varias orientis regiones, multa ſunt teſtimonia. Rediſſe autem 51. Chriſti ab Epheſo Ieroſolymam ad Concilium conſtat, idque admonitum diuina reuelatione, quia Ioannem iſti Concilio interfuiſſe teſtatur. *Paulus ad Galat. 2.*

Reuerſus in Aſiam iuſſu Domitiani Imp. Romam vinctus miſſus fuit à Proconſule Aſiæ anno Chriſti 92. ibique ante portam Latinam in feruentis olei vas immiſſus, illæſus euaſit, teſtis eſt *Tertullian. c. 36. de Preſcript. Hieron. c. 20. Matt.*

G Poſthæc à Domitiano relegatus in Pathmos Inſulam, Latinis & Græcis ſcriptoribus aſſeritur, & ipſe quoque de ſe fatetur; ibique viſiones ac reuelationes diuinas, quas Apocalypſi ſuæ inſeruit vidiſſe, pro comperto eſt. Erat autem relegatus propter verbum Dei inquit, *Apocalyp. cap. 1.* & teſtimonium Ieſu Chriſti, damnatus ad metalla, quando & incolas illius inſulæ ad pietatem commouit, & Apocalypſin vidit & ſcripſit, vt refert *Euſeb. in chronico.*

Occiſo Domitiano, actíſq; eius ob nimiam crudelitatem à Senatu reciſis, rediit ab exilio Ioannes ſub Nerua Imp. ita *Cedren. Niceph. Hier. Ado, Bed. Turonenſ. Euſeb. l. 3. hiſt. c. 15. Clemens Alex.* & alij. Atq; Epheſum reuerſus, quæ prius reliquerat Apoſtolatus munia reſumpſit. & clauũ Aſianæ Eccleſiæ porrò direxit, multíſq; miraculis coruſcauit, vt notãt Niceph. & Euſebius. Imò Dianæ tẽplum deſtruxiſſe, omnia idola cõminuiſſe, ac idololatriam fugaſſe plures adfirmant, quod tamẽ de celebri illo templo Epheſino non acceperim, ſed de alio.

Nihilominus Ioannem venenum abſque damno ſumpſiſſe, teſtis eſt *Iſidorus de Patribus noui Teſt. c. 74.*

Porrò Ioannes in ſacris his functionibus vitam traduxit, vſque ad annum ætatis, vti probabilius eſt, nonageſimum tertium. Sed varij varia tradunt.

H Qnoad Euangelium ſuum, Id ſcripſiſſe poſt annum vitæ nonageſimum, cum ab exilio reuerſus eſſet Epiphanius *heresi 51.* adfirmat.

Cæterum Ioannem verè obiiſſe mortem ad inſtar aliorum hominum, certò certius eſt, neque contrarium vlla probabili coniecturã nititur, Eſtq; ſententia omnium penè veterũ, paucis exceptis, qui eum ad vſq; tẽpora Antichriſti reſeruari autumant, vt cum Elia & Enoch appareat. Legatur *S. Auguſt. tract. 124. in Ioannem, & ſer. 144. de temp.* Cœleſtin. Pontif. qui literis ad Epheſin. Conc. datis, ait reliquias eiuſdem ibi honorificè haberi. Beda, Niceph. P. Damian. T. Aquin. Euſeb. Emiſſ. & propè infiniti, quos citat *in apparatu Euangelico c. 73. Ioan. de la Haye Soc. Ieſu*, cuius opera & ſtudio hic vſi fuimus.

EVANGELISTARVM TYPI ET SYMBOLA.

Excellentiſſimum Euangeliſtarum ſymbolum, Ezechieli diuinitus oſtenſum, in viſione illa quatuor animalium, quæ etiã

S.Ioanni in Pathmos relegato exhibita fuere ; Patres & Do-
A ctores Catholici paſſim teſtantur : quamuis non omnes in
expoſitione conueniant. Communior ea videtur, quæ faciem vituli, ſiue bouis, qua prædita deſcribuntur fuiſſe hæc animalia; attribuunt Lucæ ; faciem Leonis, Marco : faciem hominis, Matthæo : & Aquilæ faciem, Ioanni. Ita *Beda in collectaneis* ; ac meminerunt huius expoſitionis Auguſtinus & Damianus, quamuis aliam ipſi tradant.

Matthæus ſiquidem à Chriſti hominis natiuitate, & progenie ordiditur Euangelium, ideoq; hominis ei facies aſſignatur. Marcus dum à ſolitudine & voce clamantis in deſerto incipit, Leonem figurat. Lucas à Sacerdotij miniſterio auſpicatur, & ipſam vituli immolationem ait Ambr. ſtylo quodam pleniore diffudit. Ideoque vituli effigiem ei aſſignant. At Ioannes à diuina generatione exorſus, velut ſolem inſtar aquilæ irretortis oculis, altius cæteris euolando intuetur, ideo Aquilæ & faciem & nomen obtinuit. Habemus de his carmen Sedulij.

Hoc Matthæus agens hominem generaliter implet :
Marcus vt alta fremit vox per deſerta Leonis :
Iura Sacerdotij Lucas tenet ore Iuuenci :
More volans verbo petit aſtra Ioannes.

videantur plura apud eundem *Haimo. ſupr.c.26.* vide etiam in-
B fra de numero Euangeliorum, plura ſymbola.

QVAM CAVSAM SCRIBENDI HABVERINT.

CAVSÆ COMMVNES.

ngeliſtas neceſſitate compulſos ſcripſiſſe, inquit *Euſeb. lib.3. hiſt.c.18. & Euthym. in prol. Matth.* Certè communes cauſæ fuerunt, fidei confirmatio, ac traditionum obſeruatio & veritas : quæ facilè intercidiſſent, ſi ſolum viua voce prolata fuiſſent. Deinde abſentibus quoque annunciandus erat Chriſtus, ac iis inſuper qui mortuis Apoſtolis primiſque diſcipulis ſuperuicturi erant ; neue hæreſum calumniis pateret prædicatio Chriſtiana, ſi firmari teſtimoniis ſcriptis non poſſet. Denique vt ex ſcripturis conſolationem & ſpem hauriremus; vnde *Auguſt. Epiſt.121.* Multo vberius vos Dominus conſolabitur, ſi ſcripturas eius intenſiſſimè legeritis.

PROPRIÆ.

Quæ Matthæo ſcribendi Euangelij occaſio fuerit, Chryſoſt. *hom.1.in Matth.* declarat. Accedentibus inquit, his qui Chriſto ex prædicatione ipſius crediderant, & rogantibus vt quæ verbis docuerat, literis ſeruanda dimitteret, ſcripſit Euangelium ; præſertim vt obſeruat Nicephorus, cum ad Gentes properaret, vt ita Hebræos relinquens, ſcripto abſentiam compenſaret *lib.2.hiſt.cap.45.*

C Marcus vero cum Petri indiuiduus comes diu fuiſſet, à
Romanis ſollicitatus quibus Euangelium expoſuerat; vt quæ à Petro audierat, ſcriptis mandaret, hiſtoriam ſuam conſcripſit; quod Petrus ratum habuit, & legendum tradidit. *Vide Euſeb.lib.2.cap.15.& vlt. Niceph. lib.2. hiſt.c.15.& 45. lib.4. cap.33. Hier.in ſcript. Eccleſ.*

Lucam autem permotum ad ſcribendum Euangelium, occaſione Pſeudoapoſtolorum qui in multis Græciæ Prouinciis circumagebantur, colligitur ex *Epiſt. Pauli ad Titum.* Quamuis aliam cauſam ipſe Theophilo inſinuet, nempe propter certitudinem eorum quæ ante ei prædicauerat. Quodque multi conati fuiſſent Euangelium ſcribere, qui id parum fideliter præſtiterant: adeòque velut neceſſitate compulſum fuiſſe ad ſcribendum Ita *Euſeb lib.3.hiſt.cap.18.*

Plures cauſas habuit Ioannes, vt tribus ſcriptis quartum
adderet; quia non ſatis expreſſa iis videbantur, quæ primo
tempore à Chriſto erant geſta, initio prædicationis, ante in-
carcerationem Ioannis Baptiſtæ. Deinde quia multa de diuini-
D tate Chriſti, ac præclara quædam miracula priores non teti-
gerant, vt de Lazaro Denique quia hæreſis Cerinthi, Ebio-
nis, & aliorum pullulare incipiebant, qui negabant Chriſtum
in carne veniſſe; cui reprimendæ Ioannes Euangelium ſuum
euulgauit. Ita *Hieron. Proœm. Comm.in Matth.* qui etiam *lib.
de ſcript. Eccleſiaſt.* dicit, eum rogatum ab Epiſcopis Aſiæ, ad-
uerſus Ebionitarum dogma, qui Chriſtum & Mariam nega-
bant fuiſſe, diuinam Chriſti naturam ſcripſiſſe.

QVA LINGVA SCRIPSERINT.

Matthæi Euangelium Hebraico ſermone conſcriptum ab ipſomet fuiſſe; reliqua tria vero Græcè, conſtanter *Hieron.* adfirmat. *præf. in 4. Euangelia ad Damaſ. Auguſt.lib.1.de conſ. Euang.cap.2.*

Ioannis quidem Euangelium è Græco in Hebraicum ſermonem tranſlatum incerto auctore, & in gazophilaceo Ti-
beriadis repertum, antiquæ eſt traditionis, attamen Græcè ab
E ipſomet ſcriptum omnes conſentiunt : vti & de Lucæ Euan-
gelio ; quamuis cum eſſet proſelytus, Hebraïcas literas non
ignorauerit.

De Marco vero nullus eſt qui determinatè adfirmet, cum Græcè ſuum Euangelium ſcripſiſſe, præter Iſidorum Hiſpalenſem ; & probabilius alij cenſent, quod Latinè ſcripſerit; vtpote Romæ, & pro Romanis, idque ex inſtructione Petri. Ita vetus liber de Rom. Pontif. Damaſo adſcriptus, qui habetur *Tom 1.Concil.* Et conſentit Nazianz. hoc carmine :

Marcus at Auſonia Chriſti miracula genti
Hæc memorat, Petri nixus ſermone fideque.

Atque in Eccleſia Aquileienſi, in qua Marcus ſedit, oſtenditur adhuc volumen Euangelij à Marco latinè ſcriptum. Albertus tamen Magnus exiſtimat vtroque idiomate, cum Græco, tum Latino ſcripſiſſe : quod in Italia vtriuſque linguæ homines petiti degerent.

QVO LOCO.

Matthæum in Iudæa ſcripſiſſe, docet *Hieron. ſupr.* Idque Hieroſolymis: ſecundum Euſebium, Bedam, Adonem.

Marcus Romæ ſcripſit, eodem *Hieron. teſte Chryſoſt. & Ce-
F drenus*, qui hic ſingulares ; volunt in Ægypto ſcripſiſſe.

Lucam vero in Achaia ſuum condidiſſe Euangelium, nominatus Hieronymus docet quem *Iſidor. & Beda* ſequuntur.

De Ioanne quod in Aſia ſcripſerit, communiter tenetur tum à Græcis, tum Latinis ſcriptoribus, idque Epheſi. Sunt tamen qui in Pathmo ſcriptum ſentiant, ſed prior ſententia eſt verior.

QVANDO.

Matthæum ſcripſiſſe Euangelium ſuum, priuſquam in varias orbis Regiones diſpergerentur Apoſtoli, vt Iudæi conuerſi prædicationis ſuæ haberent monumentum, omnium eſt ſententia fortaſſis circa annum Chriſti XLI.

Quoad Marcum, omnino dicendum, eum ann. Chriſti XLV. Claudij Imp. III. antequam Alexandriam proficiſceretur, Euangelium edidiſſe. Auctor eſt, *Euſeb.in Chron.* Idque poſt diuiſionem Apoſtolorum. Lucam ante Ioannem ſcripſiſſe omnes admittunt, circa annum Domini LVIII. quamuis tum compoſuerit, dum vnà cum Paulo, Achaiam & Beotiam luſtraret.

Ioannes poſtremus ſuum Euangeliũ euulgauit: In quo con-
ſentiunt omnes penè veteres; quando iam creſcente fide, & fi-
delibus capacioribus ad illius myſteria intelligenda, altiora
G myſteriorum dogmata proponi debebant; vt inſinuat Euthym.
Proœm.in Ioan. qui etiam aſſerit, diu poſt occupatam Ieroſoly-
mam Euangelium ſuum euulgaſſe, idque poſt reditum ſuum
ab exilio, vti ſupra diximus ; ſub annum Chriſti, XCIX. Cle-
mentis Papæ VII. Neruæ Imp I. ætatis ſuæ XC. à Chriſti aſ-
cenſione LXV. Ita *Aux.præf. Ioan.*

---

* Euangelium.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

S*Anctus Auguſt.lib.2.cont.Fauſt.cap.6.* Omnes inquit, qui Græcè vel tenuiter nouerunt, Euangelium bonum nuntium, aut bonam annuntiationem interpretantur. Quid autem gratius aut melius, quam gratiæ per Chriſtum factæ annuntiatio?

Itaque Geſtorum Chriſti narrationem ait Euthym. Euan-
gelium dixerunt, quod bona hominibus nuntiet, redempto-
rem ſcilicet tot ſæculis deſideratum. Græcis enim Euangelij
nomen obtinent, non tantum ſacrificia & ſupplicationes, quæ
pro læto nuntio ſuſcepto in gratiarum actionem offeruntur :
H ſed etiam illæ ipſæ rerum bonarum renuntiationes, & præco-
nia, quomodo Patres Orthodoxi ſemper vſurparunt hanc vo-
cem in præſenti argumento, quaſi per Antonomaſiam, quam-
uis enim omnia quæ de Chriſti aduentu ſcripta ſunt, nomen
Euangelij mereantur, hactenus tamen non obtinuit hanc no-
minis prærogatiuam alia ſcriptura, quam quæ à quatuor Euan-
geliſtis, de vita, doctrina, miraculis, & morte Chriſti ſunt edita.
Quæ autem bona Eangelio nuncientur, oſtendit fusè. *Chryſoſt.
hom.1.in Matth.& hom.8.oper.Imperf.*

Eſt igitur Euangelium narratio continens vtilia nuntia credenti, ſiue oratio affirmans adeſſe bonum, quod expectabatur. Et id conuenire Euangeliis factis, pro comperto eſt; eaque per excellentiam ita appellari, Eccleſiæ vſus obtinuit. Propriiſſime tamen Euangelium eſt annuntiatio Saluatoris; vt ſcribit *Auguſt.lib.2.cont.Fauſt.cap.2.*

NVMERVS.

Quatuor eſſe Euangelia, nec plura, nec pauciora, Eccleſia

A Catholica tenet; nempe Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, adeóque quatuor tantum eſſe veros & indubitatos Euangeliſtas.

Huius mundi quadrenarij rationes & ſymbola ab auctoribus redduntur.

I. Ex IV. mundi partibus, quibus erat prædicandum Euangelium, & Eccleſia propaganda, cuius columna eſt veritas Euangelij. Ita *Anaſtaſ. Epiſcop. Nicen. q. 56. in ſcript.*

II. Quadruplici hoc numero indicatur quatuor hominis tranſgreſſiones per Euangelicam doctrinam reſtaurandas, nempe eam quæ in Paradiſo, lege Naturæ, lege Moyſis ſiue ſcripta, & in lege gratiæ facta eſt. Hanc rationem habet Auctor *prol. in Matth.* antiquus.

III. Significatus hic numerus per IV. capita, in quæ diuiſus ſcribitur fluuius, qui egrediebatur de Paradiſo. Alluſit ad hanc fig. Hieron. *in prol. Comment. ſupr. Matth. P. Damian. ſerm. de S. Luca.*

IV. Exodi 37. ſcribuntur conflati quatuor annuli, ad portandam arcam Teſtamenti, in qua lex domini cuſtodiebatur. Quibus adumbrata IV. Euangelia, idem Hieron. ſupr. & alij indicant.

B V. Sunt hæc quatuor, velut Arcæ veteris anguli, de quibus *Exod. 25. 26. 27. & 37.* cuius figuræ iterum meminit. *Hieron.*

VI. Sunt etiam quatuor illa animalia plena oculis, viſa ab Ezechiele, & S. Ioanne, quæ trahunt illuſtrem illum currum, cui maieſtas diuina inſidet, id eſt, Euangelium, in quo maximè elucet.

VII. Huc referri poſſunt quatuor illæ quadrigæ, de quibus Zacharæi *6. cap.* Item quatuor Rotæ in quadriga Domini, *3. Reg. 7. Ezech. 3. & 10.* Atque hanc rationem attingit *Auguſt. lib. 1. de conſ. Euang. cap. 7. Irenæus lib. 3. adu. hæreſ.*

Alias rationes videre licebit apud Origenem. *In Ioan. tom. 1. Auguſt. q. 1. P. Damian. ſerm. de S. Matthæo, Ambr. lib. de Tobia cap. 10. Theophilact. præfat. in Matth. Eucher. hom. in dedicat. Eccleſiæ. Rupert. lib. 1. in Ezech. cap. 7.*

Reliqua Pſeudo-Euangelia ab Hæreticis conficta, aut Pſeudo-Euangeliſtis euulgata, quæcunque ea ſint, velut apocrypha, falſa, & pro non Euangeliis habemus. *Gelaſius Papa*
C *in decreto ſuo diſt. 15. cap. Sancta Romana.* Nouem huiuſmodi enumerat è multis, quæ ab Eccleſia nunquam fuerunt recepta. Septem *Hieron. ſupr. proœm. Comment. in Matth. Origenes* quinque. *Euſebius* quatuor, alij alia.

Cæterum de quatuor receptis Euangeliis, ſpectabilis eſt M. Lutheri, qui quinti Euangelij auctor fuit; ſententia, tanto Doctore digna: dum enim tribus prioribus Euangeliis Paulinas Epiſtolas præfert, vnicum Ioannis, pulchrum, verum, & præcipuum decernit *Præfat. in nou. Teſtam.*

Sic veteres Hæretici, quorum doctrinam tot ſæculis exploſam, Lutherus, eiuſque complices rurſus inuexerunt, Euangelia repudiabant; vt Manichæi, qui ea ab Impoſtoribus ſcripta mentirentur. Alij ab Apoſtolis quidem, ſed præter veritatem ſcripta, adeóque praua fidei dixerunt. Corinthus Euangelium Matthæi dumtaxat recipiebat: Ioannem vero Alogiani repudiabant. Nonnulli Marci Euangelio vſi fuerunt. Valentiniani, quorum vbera Lutherus ſuxit; ſolùm Ioannis Euangelium agnouerunt, videatur *Iren. Aug. & Epiph.*

AVCTOR.

Euangeliorum, vti & reliquorum librorum ſacrorum auctor primus ac principalis eſt Deus. De quo vide quæ diximus
D *in loco & Bibliis, Tit. Bibliorum auctor.* Et ab eo auctoritatem ſumunt, ideoque & verbum Dei nuncupantur. Spiritu enim ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines, ait Apoſtolorum princeps; & Paulus dicit *ad Gal. 1.* ſe annuntiare Euangelium, quod nec ab homine accepit, nec didicit, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Ita Petro dicitur, Caro & ſanguis non reuelauit tibi. *Matth. c. 16.* Inde quæ ab iis tradontur, indubitatæ & certiſſimæ ſunt veritatis, cum à Spiritu ſancto dictata ſint, & ab illo Euangeliſtæ exceperint. Legatur Auguſt. *lib. 1. de morib. Eccleſiæ Catholicæ, cap. 29.*

DIGNITAS.

Euangeliorum dignitas & præſtantia, cùm ab Authore, tum ex iis quæ per ea tradontur, tum à fine & ſcopo, deſumitur; quibus adde ſummam vtilitatem, neceſſitatem, perfectionem, aliaque quibus Euangelica doctrina ab aliis ſecernitur. Quæ omnia poteſt prudens concionator fuſè perſequi, adhibitis eorum lucubrationibus, de hoc Argumentum tractarunt. Inter quos non infimum locum meretur. *Ioan. Haim, in Apparatu Euangelico.*

PERPETVITAS.

Lex Prophetæ vſque ad Ioannem inquit Saluator Chriſtus, quem legem mandatorum decretis euacuaſſe, Paulus teſtatur *ad Epheſ. 2.* Idque velum templi in morte Chriſti ſciſſum adumbraſſe, veteres tradunt. E quibus etiam Theoph. E
Luc. c. 9. dicit, per hoc quod Ieſus à transfiguratione ſolus ſit inuentus, ſignificari, quod ad tempus apparebat Lex & Prophetæ, quorum in locum Moyſes & Elias apparuerant: mox autem iis abolitis, Chriſti Euangelium ſeruandum, vtpote quod Teſtamentum ſempiternum vocatur *Bar. c. 2.* & de quo Chriſtus, *Luc. 21.* verba autem mea non præteribunt.

Et inſinuat *Greg. hom. 6. in Ezech.* Id etiam ſignificatum per hoc, quod myſtica animalia non reuertebantur. *Iſidor.* quoque *Hiſpal. 22. lib Comment. in num.* affirmat, ſignificatum id, quod Moyſes in monte Nebo mortuus, & ſepultus fuerit, Nebo, ſiue Nabo, concluſionem ſignificat: In qua finitur lex, & non inuenitur eius memoria. Porrò ait, Euangelij gratia abſque vllo fine tenditur, &c.

VNITAS.

Quamuis quatuor ſint Euangelia, ſi vim numeri eorum qui ſcripſerunt attendimus, vnicum tamen eſſe dicitur Euangelium, ex iis quæ ſcripta ſunt. Cum enim eadem loquantur, & eadem contineant, nec in minimo vnus alteri repugnet, ſicut vnus eſt Chriſtus, vna fides, vna Eccleſia, ſic apud omnes nationes vnum eſt, & idem Euangelium, licet à pluribus Euangeliſtis conſcriptum. Videatur *Auguſt. tract. 36. in Ioan. & lib. 23. contra Fauſt. cap. 7. lib. 18. de Ciuit. cap. 41. Epiphan. hæreſ. 51.* F

APOHPTHEGMATA.

S. Bartholomæus Apoſtolus Euangelij encomium paucis verbis complectebatur: dicebat enim, Euangelij legem breuem eſſe, & longam; breuem quidem, ſi codicem ſpectemus & volumen: longam verò, ſi explicationem & imitationem. *Dion. c. 1. Theod. Myſtag. Beyerlinck in Apophtheg. Chriſtian.*

S. Antonius Eremita, venientibus ad eum Religioſis, & vitæ normam ab eo poſtulantibus, prolato Euangelij codice, Ecce inquit, hic omnia ad benè beatéque viuendum neceſſaria. *Balæus Cent. 1.*

Serapion Abbas cùm ſe omnibus indumentis ſpoliaſſet, vt Chriſti membra contegeret, & nudus ſederet; roganti, Quis te pater ſpoliauit? prolato quem ſub alis tenebat, Euangeliorum volumine; hoc me nudauit ait, vt in quo tam præclaræ Eleemoſynis promiſſiones factæ leguntur. *Pallad. Beyerlinck ſuprà.* G

Sigiſmundus Polon. Rex. Quoque cùm eſſet verè Catholicus, à nonnullis Lutherano ellebero dementatis ſollicitabatur, vt puram reformatámque noui Euangelij doctrinam (ita eam appellant) ſuo populo proponi pateretur; quibus heroico animo: Non eſt, inquiebat, meum de Euangelij puritate inquirere: Epiſcoporum id munus, quorum ego iudicio libens me lubénſque ſubmitto. Prudenter cum Vlyſſe aurea claudebat, ne Sirenarum fallaces voces in ſui exitium excipere cogeretur, inſtar aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiuit vocem incantantium. *Surius comm. rer. orbe geſtarum Beyerlinck ſuprà.*

* Euangelici.

EVangelici vocantur huius temporis Hæretici, qui Euangelij noui quod pridem per Lutherum in orbem aduectum fuit, & adulteratum ſequuntur, vt notat *Lindanus Dial. 2. Dubitantij. Pete plura ex loco de Hæreſibus.* H

* EVANGELIIS SACRIS EXHIBITVS HONOR.

Vtpute, EADEM GESTANDO, CIRCVMFERENDO, &c.

Euangeliis Sacris meritò maximus ſemper honor præ aliis Scripturæ voluminibus exhibitus fuit. Nam pro diuerſitate materiæ maior quibuſdam libris debetur præ aliis reuerentia. Hinc eſt quod S. Barnabas Apoſtolus Euangelium à S. Matthæo compoſitum ſua manu deſcripſerit, & ſecum ad pectus ſuum ſepeliri voluerit, vt narrat *Cedrinus in compend. hiſtoriar. ad annum 4. Leonis Imp. Niceph. Cal. lib. 16. Hiſt. c. 37. Theodor. lector. lib. 2. collect. Alex. Monach. in vita S. Barnabæ, apud Surium die 11. Iunij, & Suid.* Sane Martyrologium Romanum *die 21. Septembr.* teſtatur Euangelium, ipſo reuelante, inuentum cum corpore S. Barnabæ Apoſtoli, tempore

A Zenonis Imperatoris. Idem aſſerunt *Beda, Ado, & Vſuar. in Martyrolog. die* 21. *Septembr.*

Inſuper habetur in actis S. Cæciliæ, quod conſueuerit Euãgelium Christi geſtare in pectore. Ab aliis quoque id factitatum legimus. Et ex S. Andreæ Apoſtoli actis, etiam Apoſtolorum temporibus id vſurpatum apparet. Sancta enim piaque maiorum hæc fuit conſuetudo.

Initium Euangelij S. Ioannis tanti olim faciebant Christiani, vt nimia pene id religione venerarentur. Nam ſolitos è collo ſuſpenſum ferre multos, ſcribunt veteres. Eius meminit, *Chryſoſt. hom. 73. in Matth.* dicens multas mulieres Euangelia ex collo ſuſpendere. Quod veteres Christiani ſoliti fuerint partem Euangelij collo appendere, teſtatum quoque facit, *Hieronym. in cap. 23. Matth. & author operis imperfecti in Matth. homil. 43.*

Et illud quidem Patres iſti tanquam anilem ſuperſtitionem reprehendunt, mulierculas enim id maximè feciſſe aiunt; & meritò improbant dum ſuperſtitioſè fit; non autem ſi ex fide, ac deuotione & abſque omni ſuperſtitione illud geſtetur, vt B explicat. *D. Thomas 2.2. quæſt. 96. art* 4. Quinimo ad reuerentiam id & honorem Euangelij pertinere manifeſtum eſt. Nec video cur id factum non poſſimus in meliorem partem interpretari; non tanquam amoletum ex ſuperſtitione à veteribus geſtatum; ſed tanquam fidei ſymbolum, vt ſe Catholicos, non Arianos eſſe profiterentur.

ORNANDO.

Constantinus Magnus Imp. aurea Euangeliorum volumina vnionibus, & pretioſis lapidibus ornata confecit; inque magno templo digna admiratione poſuit. *Cedrenus in compendio hiſtor. ad annum* 21. *Conſtantini.*

Zeno Imperator Euangelium Matthæi, cum S. Barnabæ reliquiis inuentum; in loco Palatij digniore, in æde S. Stephani in Daphra, auro multo exornatum, reconditum eſſe voluit. Ita enim ſcripſerunt *Theodorus, Cedrenus, Nicephorus, Alexander, Suidas, & alij.*

Tantum quoque honoris veteres Christiani ſacris Euangeliorum libris detulerunt, vt antiqui Scriptores aliquando notent pretioſo velamine opertos, magna veneratione à quibuſdam ſeruatos eſſe.

Narrat *Anaſtaſius* Gregorium III. Papam, Euangelia feciſſe C aurea penſantia libras quindecim.

Idem ſcribit Michaëlem III. Imp. Benedicto III. Papæ dono miſiſſe inter alia Euangelium auro puriſſimo tectum, cum diuerſis lapidibus Pretioſis.

LOCO PARTICVLARI COLLOCANDO.

Initium S. Euangelij, cui nomen eſt, ſecundum Ioannem. Platonicus quidam aureis litteris conſcribendum, & per omnes Eccleſias in locis eminentiſſimis proponendum eſſe dicebat, vt teſtatur *Auguſt. lib. 10. de ciuit. Dei, c. 29.*

Amelium præterea, alioſque Platonicos Philoſophos laudaſſe, & probaſſe, quæ Ioannes initio Euangelij ſui tradidit; ex eoque nonnulla ſumpſiſſe, ſcribunt *Euſebius lib. 11. de præpar. Euangelica ſub finem c. 10. & Cyrillus l. 8. aduerſus Iulian. prope finem.*

Auguſtinus l. 7. conf. cap. 9. affirmat, ſe initium Euangelij Ioannis in libris Platonicorum legiſſe. *Et lib. 8. cap. 2.* dicit in libris Platonicorum inſinuari Deum; & verbum. Similia tradunt. *Baſilius hom. 16. in principium Euangelij Ioannis, & Chryſoſtomus hom. 1. & 2. in Ioannem.*

Porrò quantus honor Euangeliis Christi debitus ſit, inde etiam fit manifeſtum, quod in Conciliis illa ſuper thronum in D medio ponebantur; vt videre licet in Concilio Chalcedonenſi *Act. 1.* Sacroſanctum enim Euangelium ſuper thronum in concilij meditullio collocatum, ipſius Domini noſtri Ieſu Christi typum gerebat, iuxta illud *Pſal.* 81. Deus ſtetit in ſynagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat.

LEGENDO VEL CANTANDO CERTO RITV.

Nata eſt in Eccleſia Catholica conſuetudo, vt peractis ſacris prima Euangelij ſecundum Ioannem lectio, tanquam alterum fidei ſymbolum, recitetur.

Hoc quoque ad Euangelij honorem referendum videtur, quod in Eccleſia publicè non niſi à Diacono, vel Presbytero legendum ſit, vt habet *Clemens Papa l. 2. conſtitut. Apoſt. c. 61.* Item quod cùm Euangelium in Eccleſia publicè legitur, ſtandum ſit. Ita *Clemens ibidem, & Anaſtaſius Pp. epiſt. 1. c. 1. & refertur apud Gratianum diſtinct. 1. cap. 65. Apoſtolica auctoritate.* Hinc illud ſemper in Eccleſia videtur obſeruatum, vt dum illa tria Cantica ex Euãgello recitantur, Benedictus, ad Laudes; Magnificat, ad Veſperas, & Nunc dimittis, ad Completorium E omnes ſtare ſoleant. Hoc enim Apoſtolica traditio requirit.

Quod ſi cognoſcere velis quidnam hac in re Auguſtini tempore in Eccleſia vſu receptum erat, audi quid hac de re dicat *hom.* 26. vbi ſic habet: Ante aliquot dies, propter eos, qui aut pedibus dolent, aut aliqua corporis inæqualitate laborant, paterna pietate ſollicitus conſilium dedi, & quodammodo ſupplicaui, vt quando aut paſſiones prolixæ, aut certè aliquæ lectiones longiores leguntur, qui ſtare non poſſunt, humiliter & cum ſilentio ſedentes, attentis auribus audiant quæ leguntur. Nunc verò aliquæ de filiabus noſtris putant, quod hoc aut omnes, aut certè plures, quæ ſanæ ſunt corpore, frequenter debeant facere. Nam vbi verbum cœperit recitari, quaſi in lectulis ſuis ita iacere volunt; atque vtinam vel iacerent tantummodo, & tacentes verbum Dei ſitienti corde ſuſciperent, non etiam ſe ita otioſis fabulis occuparent, vt quod prædicatur nec ipſæ audiant, nec alios audire permittant. Vnde rogo vos venerabiles filiæ, & ſolicitudine paterna commoneo, vt quando aut lectiones leguntur, aut verbum Dei prædicatur, nulla ſe in terram proiiciat, niſi forte quam nimium grauis infirmitas cogit. Sic tamen non iaceat, ſed magis ſedeat, F & attentis auribus quæ prædicantur, auido corde ſuſcipiat.

CVR STANDO LEGENDVM EVANGELIVM?

Rationes cur ſtemus, dum Euangelium legitur, variæ adferri poſſunt: vna eſt, quod in eo promittuntur æterna, ad quæ ſuſpirare nos oportet, iuxta illud quod in Miſſa dicitur: Surſum corda. Habemus ad Dominum, & illud *ad Coll.* 3. Quæ ſurſum ſunt quærite, quæ ſurſum ſunt ſapite.

Quidam propterea nos ſtare putant dum pronuntiatur Euangelium, vt meminerimus id nobis defendendum, & paratos ſimus vſque ad mortem pro tuenda Euangelij doctrina pugnare. Eam enim ob cauſam in quibuſdam locis aiunt cum gladio manus a laicis, etiamſi Christus doctrinam ſuam armis vindicari non iuſſerit, admoueri.

Tertiò fit hoc profecto ad doctrinæ Christianæ reuerentiam. Tanto enim dignior & nobilior eſt doctrina, quanto ex nobiliori ore procedit. Hinc eſt quod lecturus Euangelium Diaconus à Sacerdote, accepta benedictione viſibiliter mittatur, ſicut Apoſtolos Christus prædicare miſit: Subdiaconus autem lecturus epiſtolam, tantum inuiſibiliter mittitur, ad denotandum quod in veteri teſtamento Prophetæ inuiſibiliter à Deo miſſi ſunt. G

Præterea cum pronuntiatur Euangelium; miſericordia & copioſa redemptio quam populo ſuo Deus fecit, legitur. Ideoque tanquam illi miſericordiæ occurrere volentes, eamque exſpectantes, & libenter audientes, ſurgimus.

Denique ideo forte ad lectionem S. Euangelij non de geniculis, vt Tertullianus loquitur; ſed ſtantes adoramus; eo quod geniculari in orando velut pœnitentis ſit: qui verò ſtans adorat, tanquam iam veniam conſecutus, gratias agit. Stamus etiam, vt diligentius audiamus. Si qua enim verba diligenter audienda ſint; profecto eiuſmodi ſunt ipſius Christi, vt habet *Chryſoſt. hom. 1. in Matth.*

MIRACVLA A DEO EXHIBENDO.

Refert *Maffeius l. 14. hiſt. Indic.* de muliere quadam, quæ à dæmone propemodum obſeſſa, ſpectriſque horrificis agitata, in vltimum venerat vitæ diſcrimen. Euocatus à marito quidam è Societate Ieſu Presbyter, vt afflictæ & exangui manus imponeret; per occupationes ipſe tum quidem adire non potuit; cæterum ſchedulam, inſcripto D. Ioannes Euangelio, pro H ſe miſit, quam peſti amouendæ mulier è collo ſuſpenderet. Id vbi factum, confeſtim leuata morbo, terroribuſque ſoluta, ſurrexit.

EVANGELIORVM CONTEMPTVS, IRREVERENTIA, ABVSVS

☞ *Vide locum de Impietate. Tit. Impietas erga libros ſacros.*

* Euchariſtia.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EVchariſtia dicitur Gratiarum actio, ſiue grati animi pro accepto beneficio ſignificatio, quomodo ea voce vtitur Lucas *Actor. c. 24. verſ. 3.* & *Tertullianus* exponens locum Pauli *ad Coloſſ.* 3. vbi dicitur, grati eſtote; intelligit de Euchariſtia. Sic enim Græcè legitur εὐχάριστοι γίνεσθε, quia Euchariſtia

A omni gratitudine & gratiarum actione eſt proſequenda natura ſua. Vtitur autem ad eam rem teſtimonio *Dionyſij de Eccleſ. Hier. c. de communione* vbi ait : Qui propter turpem vitam facti non ſunt participes myſteriorum, remanſiſſe ἀχαρίςους : contra vero qui digna participatione altitudinem & magnitudinem cognoſcunt, laudes illius ἐυχαρίςως, id eſt, grata memoria celebrare. Sunt tamen aliæ notiones huius nominis ab Orthodoxis aſſignatæ, vt Euchariſtia ſit idem quod bona gratia, nempe qua Deus animam replet vt peculiare pignus vitæ æternæ. Et quia continet ipſum gratiæ fontem : Cui etiam altaria & templa exſtruuntur ad gratias agendum : quæ aliquo modo comparare poſſumus cum illo, quod τ̃ χαρίτων, in media Ciuitate conſtructum meminit. *Ariſtoteles libr. 5. Et hic, capite 5.*

Vſu tamen Eccleſiaſtico accommodatum eſt nomen Euchariſtiæ, ad diuiniſſimum nouæ legis Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, ab eodem in vltima cœna ſub ſpeciebus panis & vini inſtitutum vt in quo, eſt enim & ſacramentum & ſacrificium, gratiæ Deo maximæ, ſummuſque cultus exhibetur.

NOMINA ILLIVS VARIA.

S. Thomas p. 3. q. 73. art. 4. docet auguſtiſſimo huic Sacramẽto varia attribui nomina, vt eius excellentiæ & proprietates facilius B explicentur. Primum enim, quia eſt cibus animæ noſtræ dicitur panis viuus de cœlo deſcendens. *Ioann. 6.*

II. Dicitur Synaxis, ſiue communio : quia ſignificat vnionem omnium fidelium cum Chriſto & inter ſe, ratione materiæ, quæ ex multis granis tritici inter ſe vnitis, & vnam maſſam conſtituentibus componitur : ſicut fideles cum Chriſto capite vnum corpus myſticum conſtituunt. Quam etiam vnionem hoc Sacramentum inter alia omnia præcipuè cauſat, & auget.

III. Quando datur morituris dicitur viaticum, quia vires ſumptuſque hinc migraturis ſuppeditat.

IV. Dicitur hoſtia, quia eſt id quod per Sacrificium incruentum Deo offertur.

V. Dicitur Euchariſtia, de quo ſupra.

VI Singulariter dicitur myſterium & Sacramentum : quia inter omnia Sacramenta rem maximè arcanam maximumque myſterium continet.

FIGVRÆ ILLIVS E VETERI TESTAMENTO.

C Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Admodum eleganter hunc Pſalmi verſiculum plerique veterum auguſtiſſimo huic Sacramento accommodarunt. Cuius omnis ratio excedit omnem admirationem, vt loquitur *S. Ephrem*; omnem mentem, omnemque ſermonem. Cuius recte excellentiam ex veteris Inſtrumenti figuris quæ vmbræ erant futurorum, clarè eruunt Catholici. De ratione namque figuræ eſt, vt figurato ſuo inferior ſit. Seruit enim Figura veritati, & per eam illa perficitur ac impletur.

Plures autem ſunt, eæque præſtantiſſimæ huius Sacramenti figuræ. Prima eſt. Panis ille per Regem Salem ſiue iuſtitiæ Melchiſedech oblatus Deo in gratiarum actionem, pro victoria per Abrahamum obtenta, deuictis 5. Regibus. Erat enim Sacerdos Dei altiſſimi inquit Scriptura. Eamq; figuram præter *D. Cyprianum l. 2. Epiſt. 3. Ambroſ. lib. 4. de Sacram. c. 3. Hieronym. Clementem* & alios, agnoſcit *B. Chryſoſt. hom. 35. in Geneſ.* dum ait: Vides quomodo ſacramentum noſtrum inſinuatur. Vidiſti typum, cogita oro, veritatem. *Geneſ. c. 14.*

D Altera erat Panis Propoſitionis, qui ſolum à puris & ſanctificatis edi poterat. *Exod. 40 & 1. Reg. 21.* Teſtatur præter *Damaſcenum & Cyrillum, D. Hieronymus in cap. 1. ad Titum.* Tantum intereſt inquiens, inter panes propoſitionis, & corpus Chriſti : quantum inter vmbram & corpora : inter imaginem & veritatem: inter exemplaria futurorum, & ea ipſa quæ per exemplaria figurabantur.

Sed & Panis Primitiarum de quo legitur in *libro Leuitici c. 23.* ab *Irenæo lib. 4. cap. 32.* Hoc Sacramentum præſignificaſſe traditur, qui ad illum alludens, vocat Euchariſtiam primitias munerum diuinorum in nouo Teſtamento.

Illuſtris Sacramenti huius Figura fuit Agnus Paſchalis de qua *S. Auguſtin. lib. 2. cont. lit. Petiliani cap. 37.* Aliud eſt Paſcha quod Iudæi de oue celebrant, aliud quod nos in corpore & ſanguine Domini accipimus, & colligitur ex ipſo Euangelio, vbi legimus Dominum Ieſum poſt Agnum Paſchalem Iudaico ritu manducatum, continuò Sacramentum Euchariſtiæ E inſtituiſſe: Idque non alio fine ait *D. Leo ſerm. 7. de Paſſione Domini*, quam vt ſignificaret, antiquam obſeruantiam nouo Sacramento adimpleri. Et conſtat cæremoniã Agni Paſchalis fuiſſe poſitam vel maximè in manducatione. Quocirca illi reſpondet in Teſtamento nouo agnus ille qui tollit peccata mundi, quatenus manducatur. Et manifeſte colligitur hæc figura ex Euangelio *Ioann. c. 19.* Vbi Chriſto accommodat hanc Scripturam *Exod. 12.* quæ eſt de Agno Paſchali, os non comminuetis ex eo, quod typicè adumbrabat, non comminuenda oſſa, quomodo crura latronum qui cum eo erant crucifixi fracta leguntur, veri Agni in cruce immolandi, & à fidelibus manducandi, idque non in ſymbolo, figura, aut imagine, ſed verè, & in propria ſubſtantia; alioquin non reſponderet veritas vmbræ veteri, cum multò præſtantior hac ratione fuiſſet Agnus ille Iudaicus, quam Agnus noſter, ſi duntaxat eum intelligimus in figura, id eſt, cruſtulum eſſe panis. *Lege Adr. Hoffſtad. in ſerm. 5. de Euchariſt. Bell. l. 1. de Euchar. c. 3.*

Etiam Iudaicum Manna quo Deus aluit populum in deſerto, vt conſtat *Exodi cap. 16.* quodque in Scripturis vocatur Panis Angelorum, Cœli, Cœleſtis, euidentiſſimus F Sacramenti huius typus fuit. Patet ex verbis Domini. *Ioann. c. 6.* Patres veſtri manducauerunt Manna in deſerto & mortui ſunt : qui manducat hunc panem, ſcilicet quem ego dabo; Viuet in æternum. Figuræ rationem in multis ponunt Veteres, quæ collectim tradit *Cardin. Bellarm.* ſuprà, & dicit. Manna datum in deſerto, dum filij Iſraël tranſito mari Rubro, ad terram promiſſionis pergerent: ita etiam [& notat *Auguſt. tract. 11. in Ioan.*] Euchariſtia datur in huius vitæ deſerto, dum poſt baptiſmum cuius typus fuit Mare Rubrum iuxta Apoſtol. 1. *ad Cor. c.* 10. tendimus ad patriam cæleſtem. 2. Manna id habuit ſingulare, vt quamuis alij plus, alij minus colligerent, tamen inuenirent ſinguli menſuram Gomor: eodem modo idem eſt Sacramentum, idem fructus, in magna æque ac in parua parte conſecratæ hoſtiæ. 3. Manna habuit omnis ſaporis ſuauitatem, vt dicit Sapiens *c. 16. Sapientiæ*: idque bonis & iuſtis: Impiis vero erat in nauſeam, vt colligitur *Num. c. 21.* quinimo plures murmurationes & contradictiones ſuſtinebat. De quibus *Pſalm. 77.* & loco Numer. allegato. Similiter Euchariſtia bonis & timoratis, quique probati accedunt, mira dulcedo eſt : indignè manducantibus iudicium. G Mors eſt malis, vita bonis: Vide paris ſumptionis quam ſit diſpar exitus, canit *D. Thomas Aquinas*, & contradictiones circa hoc Sacramentum notiſſimæ hoc æuo ſunt. Nunc ergo ſi Manna illius figura fuit, debet vtique eſſe præſtantior Euchariſtia veteri Manna: quomodo Chriſtus dixit: Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo, ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. *Ioan. 6.* quod tamen non erit, ſi tantummodo vt vult *Caluinus*, eam in figura & typo accepimus.

Denique Figura huius Sacramenti fuit Sanguis Teſtamenti, de quo *Exod. cap. 24.* & *ad Hebr. 9.* Apoſtolus deſcribit. Moyſen nomine Dei mandata legis propoſuiſſe, deinde aſperſiſſe ſanguine populum ac dixiſſe, hic eſt ſanguis Teſtamenti, quem miſit ad vos Deus. Quæ figura in Sacramenti huius inſtitutione impleta eſt, quando diſertis verbis Dominus, ait, *Lucæ c. 22.* hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine, imo iiſdem verbis vſus deſcribitur à *Matth. c. 26.* quibus Moyſes vſus fuerat. Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti. Tunc etiam idem Dominus propoſuit legem prout Moyſes quoque fecerat, cum ait *Ioan. c. 13.* Mandatum nouum de vobis vt diligatis inuicem : & aſperſit ſanguinem in corda H diſcipulorum. *Bellarm. ſupra.*

PROMISSIO.

Amoris ſui pignus demonſtraturus in filios noui Teſtamenti vnigenitus Dei filius, & quantum illos præ aliis populis anteferret docturus, ſeipſum, hoc eſt carnem ſuam & ſanguinem, non fide tantum, vt volunt Reformationis prætenſæ Sectatores; quia ſic etiã veteri Eccleſiæ data fuerunt; ſed reipſa, in Sacramento tamen ſumenda & manducanda pollicetur, dicens: Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Ac litigantibus Iudæis ſuper duro illo ſermone, intelligebant enim eum loqui de manducatione ſuæ carnis in propria ſpecie extra Sacramentum; non correxit ſuam ſententiam, ſed amplius inculcauit, addita comminatione : Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, &c. poſt quæ ſubiungit: non ſicut manducauerunt Patres veſtri Manna in deſerto, & mortui ſunt, vbi non ſit comparatio inter Manna vetus, & hoc Sacramentum vt A ſumitur ſola fide; ſed vt in ſacramento. Hinc toties meminit manducandi & bibendi, cibi & potus. *Ioan.cap.6.*

INSTITVTIO.

Itaque quod ante promiſerat, liberaliter elargitus fuit in vltima cœna: quando poſt agnum paſchalem manducatum, pridie quam pateretur, accepit panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, dicens, Accipite & comedite; hoc eſt enim corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter & calicem poſtquam cœnauit dicens, Accipite & bibite ex eo omnes: hic eſt enim calix ſanguinis mei, noui & æterni teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Ac his ipſis verbis hoc Sacramentum fuiſſe à Chriſto inſtitutum, eſt fidei, definitum in variis Conciliis. Et colligitur euidenter, quod tres Euangeliſtæ cum Apoſtolo Paulo, qui diuerſo tempore ſcripſerunt, locis tamen diuerſis, iiſdem tamen verbis vtantur. *Matth.c.16. Marc.c.14. Luc. c.22. Paulus ad Corinth.epiſt.1. c.11.*

Et quidem Chriſtum in ea cœna dediſſe diſcipulis ſuis verū corpus & ſanguinem ſuum, non in typo, in figura, vel imagine, B luculenter euincitur vt omittam promiſſionem, vſum, ac pleraque alia; ex ipſis Inſtitutionis verbis, quæ ita clara ſunt, vt quiuis intellectis tantummodo iiſdem, quocunq; tandem idiomate pronuntientur, ſua ſponte feratur in verum ac genuinum eorundem ſenſum, vſque adeo vt nullus etiamſi vel maximè conetur, vllum aut tropum, aut figuram cogitatione aſſequi valeat. Vnde non immerito *D.Paul.* affirmat, indignè ſumentem non diiudicare corpus Domini: non dicit figuram, &c. neque enim figura corporis tradita, aut ſanguinis figura effuſa, ſed ipſum corpus & ſanguis verè, realiter & ſubſtantialiter, quomodo etiam ſub hoc ſacramento contineri, Conc. Trid. Patres declararunt. Cum enim Chriſtus in vltima cœna relicturus diſcipulos corporali præſentia, teſtamentum nouum condiderit in ſacramenti huius inſtitutione, clara oportuit eſſe teſtamenti verba, omnis figuræ & metonimiæ expertia, quomodo in teſtamentis humanis fieri videmus; vt ita omnis occaſio reſcindatur diſputandi de voluntate Teſtatoris. Quod vel potiſſimum locum inuenire debet, quando cum teſtamento præceptum vel lex aliqua traditur, quomodo in præſenti. Dicitur enim, *Accipite, comedite, bibite,* & ad extremum; *hoc facite in meam commemorationem.* Verba autem legum perſpicua ſint C neceſſarium eſt, vti etiam omnia illa quæ per ea determinantur. Et hæc pro Inſtitutione ſuffecerint.

MATERIA. FORMA. MINISTER.

Materia huius Sacramenti eſt panis, & vinum: Forma vero, verba à Chriſto prolata: hoc eſt corpus meum: & hic eſt ſanguis meus, vel hic eſt calix ſanguinis mei. Miniſter neceſſarius Sacerdos, cui competit facere, hoc eſt ſacrificare, ſiue offerre: cuius tanta eſt dignitas & facultas, vt ore ſuo auguſtiſſimum hoc Sacramentum conficere, & verum Chriſtum, verè, realiter, & ſubſtantialiter ſub viſibilibus ſpeciebus valeat collocare: ipſúmque panem & vinum in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti transmutare. Eſt enim ait *D. Ambr. l.4. de Sacr. c.4.* panis ante verba Sacramentorum: vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.

De S. Hugone memoriæ proditum, quod ei oranti, & in huius Sacramenti contemplatione occupato, apparuerit Chriſtus forma puerili, qui dicebat: Ecce, manduca me. At vir ſanctus hoc viſu territus, ſupplex, orauit, vt ſub familiari panis ſpecie ſe illi exhiberet manducandum: cum humana natura ab eſu crudarum in ſua ſubſtantia & forma exhibitarum abhorreat, ac panis commune omnibus alimentum ſit. Audiuit orationem D deprecantis Dei filius, eiúſque deſiderium expetitæ ſpeciei exhibitione impleuit. *Io. Viguer. in Inſt. Theol. c.16. §. 3.*

ERRORES CIRCA MATERIAM.

Circa Materiam huius Sacramenti hallucinati traduntur Cataphryges, à patria ita dicti, alioquin, alia voce Montaniſtæ, à Montano ſuo Principe appellati. De quibus ita *B. Aug.* Sacramenta perhibentur habere funeſta: nam de Infantis anniculi ſanguine, quem de toto eius corpore minutis punctionibus extorquent, quaſi Euchariſtiam ſuam conficere perhibentur, miſcentes eum farina panémque inde facientes. Qui puer ſi mortuus fuerit, habetur apud eos pro Martyre; ſi autem vixerit, pro magno Sacerdote. *Aug. lib. de hæreſ. ſect.26. & Epiphanius hæreſ.48. ſub finem.*

Similem truculentiam idem *Auguſt.* adſcribit alteri colluuiei Sectariorum, quos vocat Pepuzianos, à Pepuza ciuitate Phrygiæ, qui orti exiſtimantur circa annum 181. *Supra c.27.*

Ophitæ Græcis, Serpentini Latinis, Ophis enim ſerpentem E ſignificat Græcè; loco panis, ad confectionem Sacramenti adhibebant farinam, in qua ſerpens aliquamdiu volutauerat. Dicebant enim attactu Serpentis farinam velut ſacrificari. *Epiphan. hæreſ.37. Aug. ſupr. ſect.17.*

Prioribus ſceleratiores Manichæi à Manete natione Perſa nuncupati; qui quod panem creaturam Diaboli dicerent, eum priuſquam in alimentum ſumerent, execrandis adiurationibus purgabant. Quin farinam ex qua Chriſti corpus conficiebant, humano ſemine miſcebant, dicentes, per illius commixtionem illam purgari: & ita, Deo ad ſupplicia inferenda lento & longanimi, conficiebant execrandum Sacramentum. *Idem Aug. lib. de hæreſ. c.40.*

Sed & Caluiniſtæ noſtri temporis, pro materia accipiunt communem & fermentatum panem, quem in buccellas aptant quales alendis pullis gallinarum adhibere ſolemus: cum tamen Eccleſia Latina ſemper in azymo mane, exemplo Chriſti qui azymum adhibuit conſecrauerit.

In Germania quibuſdam locis Lutherani vtuntur ſimellis, quibus imprimunt characteres, & effigiem principis, leonis aut alterius animantis; vnde occurrente die cœnæ. Ruſtici F ſolent ſibi mutuò dicere. Hodie Leones vorabimus. *Adrian. Hoffstad. ſerm.22. de Euchar.*

Quin & ſibi narratum memorat idem *Hoffstadius* à viro fide digno, non defuiſſe Miniſtrum, qui buccellis deficientibus, loco Sacramenti, ſingulis porrexit orbicularem particulam farciminis; dicens, apud Hebræos nomine [panis] ſignificari omnem cibum. *Hoffstadius ſupra.*

Fuerunt etiam olim *Ἀρτοτυρῖται*, Hæretici Caſearij, qui panem & caſeum adhibebant in conſecratione; *ἄρτος* panem, *τυρὸς*, caſeum ſignificat: vide de his. *Auguſt. ſupr. ſect.49.*

Quoad calicem verò, fuit tempore S. Cypriani Tatianus, qui aquam ſolam calici infundebat. De quo errore, *Epiphanius hæreſi 46.*

Alij timore quodam ciuili, ne mane conuenientes ad S. Synaxin ex odore deprehenderentur Chriſtiani, vino abſtinebant: quos egregiè perſtringit *S. Cyprianus Epiſt. 63. ad Cæcilium.* Sic incipit inquiens, & à paſſione Chriſti fraternitas retardari, dum in oblationibus diſcit de ſanguine eius & cruore confundit.

Quorundam inſania Lac ſumere auſa eſt; de quibus *Concilium Bracarenſe 3. in proœmio.* Græci plerique aquam calidam G calici imponunt. Sunt qui ſalem & mel addiderunt. De his *Conc. Antiſſiod. can.8. & Canon. Apoſt.3.* Eum depoſitione dignum pronunciat, qui tale quid contra Domini ordinationem fecerit.

Quos omnes certe confundit, & erroris grauiſſimi arguit Eccleſia Catholica, quando & Chriſti exemplum, & Apoſtolicam doctrinam ſecuta, in conſecratione corporis panem triticeum, eumque azymum: & in conſecratione ſanguinis, vinum de vite modico aquæ permixtum, tanquam materias neceſſarias ſiue neceſſitate Sacramenti, ſiue neceſſitate præcepti, iam tot ſeculis adhibuit, & abſque vlla immutatione adhibet. Sed de hac aquæ in calice permixtione infra latius.

ERRORES CIRCA INTERPRETATIONEM FORMÆ.

Circa Formam huius Sacramenti, propè infinitæ ſunt Interpretationes & errores: imò tam multiplices rixæ & contentiones etiam in eadem Secta, vt de iis dici merito poſſit quod de Arianis Eccleſiam turbantibus olim dixit, *B. Hilar.* Miſerabile tot nunc fides exiſtere, quot voluntates: tot doctrinas, H quot mores. Ita quiſque fingit ſibi noua in dies monſtra interpretationum ſuper quatuor verbis à Chriſto prolatis. Hoc eſt corpus meum. *Lutherus in lib. quod verba cœnæ adhuc firmiter ſtent*, ſcribit decem fuiſſe ſuo tempora Sacramentariorum opiniones ſuper his verbis.

Et nuper anno M.D.LXXVII. prodiit libellus, in quo recenſentur ducentæ horum pauculorum verborum interpretationes, vel deprauationes, vt notauit. *Card. Bellarm. lib.1. de Euchar. c.7. tom.3. Controuerſiarum.* Qui aduertit omnes potiſſimum ad nouem reduci, tanquam ad capita cæterarum, quarum tres circa voculam, Hoc: tres circa vocem, corpus: duæ in verbo, eſt: vnica in pronomine, meum, conſiſtit.

Andreas Carolſtadius voluit pronomen, Hoc, exponi per nomen, Hic: & verbis iſtis hoc eſt corpus meum, non aliud ſignificari, quam hic ſedet corpus meum. Neue de hac

A expuſitione quis audeat dubitare, aſſeruit in libro edito Baſileæ anno M.D.LXXIV. ſe ex reuelatione Patris æterni hanc interpretationem accepiſſe. Aduerſus quam reuelationem *Lutherus*, ſcripſit librum, *contra cæleſtes Prophetas.*

Bucerus & Ioannes Laskus volunt pronomen. Hoc ſignificare totam actionem cœnæ: vt hunc habeat ſenſum: hæc actio corpus Chriſti repræſentat. *Bucerus in retract.*

Ioannes Langius per [Hoc] intelligit panem: quem tamen & Metaphoricè exponit; nempe Corpus meum eſt hoc ſcillicet panis: quia nutrit animas eáſque reficit inſtar panis. *Ioan. Lang. in annot. ad 2. apolog. Iuſtinus.*

Cæterùm Hulricus Zbinglius ſcribit verba illa Chriſti eſſe tropicè intelligenda, eumque tropum conſiſtere in verbo ſubſtantiuo, Eſt, quam doctrinæ ſpiritus, ater an albus fuerit, dicit ſe non meminiſſe; noctu per quietem illi etiam inſpirauit. Conſtat *ex lib. eiuſd. cui titulus, ſubſidium Euchariſtiæ. Item lib. de vera, & falſa Relig. c. de Euchariſtia.*

Petrus Bequinus contendit rectè panem appellari corpus Chriſti, propter Idiomatum communicationem, quomodo propter eandem dicimus, hic homo eſt Deus, vbi, Eſt, idem erit, quod, dicitur, v.g. Panis dicitur corpus meum. *In examine lib. Heshuſij poſt initium.*

Ioannes Oecolampadius non agnoſcit tropum niſi in B nomine, Corpus, vult enim panem dici corpus per Metonomiam, qua ſignum pro re ſignata; vel è contra ponitur, vt ſit ſenſus: hic panis eſt figura corporis mei. Ita habet *in lib. de genuina expoſitione horum verborum.*

Verum Ioannes Caluinus quamuis cum Oecolampadio admittat tropum, tamen quodam loco vult panem eſſe nudam figuram corporis Chriſti, ſed figuram quæ rem ipſam exhibebat. Ideóque Chriſtum meminiſſe ſui corporis, non figuræ corporis, *lib. 1. inſtit. cap. 17. §. 21.*

Sunt tamen è Caluini diſcipulis, qui nomen Corpus pro corpore myſtico accipiunt, id eſt, pro eccleſia, vt ſit ſenſus, accipite & manducate, hoc eſt enim corpus meum, hoc eſt quia vos diſcipuli eſtis corpus meum, *Refert. Cornel. Ianſſ. in concor. Euang. cap. 59.*

Denique quidam Ioannes Campanus exponit hoc modo, hic panis eſt corpus à me factum & creatum. Idque ex ioco quodam Lutheri, qui vt irrideret Sacramentarios, eam expoſitionem excogitauerit: vt videre eſt apud eundem *Lutherum lib. quod verba cœnæ firmiter ſtent: & in ſua breui confeſſ. edita* C *anno 1544.*

MIRACVLA CIRCA MATERIAM ET FORMAM S. EVCHARISTIÆ.

EXEMPLA HISTORICA.

Circa hoc biennium, inquit Cæſarius, iuxta Coloniam in villa, quæ Belle vocatur, geſtum eſt, quod dico: Die quadam cum Sacerdos Miſſam celebraret, & dicto Euangelio hoſtiam patenæ ſuperpoſitam ſuper corporale collocaſſet, illa mox reſiliuit. Putans hoc ſacerdos caſu accidiſſe, neque hoſtiam bene locatam, denuo tandem ſuperpoſuit, quæ remotius eo intuente reſiliuit, quam prius: cumque tertio id tentaſſet, quaſi turbine impulſa, proiecta eſt de altari. Quo viſo territus eſt valde; & præcepit ſcholari, vt eadem hoſtia reſeruata, aliã ſupponeret, quam & conſecrauit. Dicta vero Miſſa, tollens ſecum hoſtiam prædictam Coloniam properauit, hoſtiam oſtendit, quid de ea actum ſit, recitauit. Cunctis cauſam mirantibus vnus clericorum hoſtiam contra lucem leuans, maculam in ea contemplatus eſt; quam cum in conſpectu multorum fregiſſet cimex, qui vulgo pediculus parietinus dicitur, apparuit D in ea decoctus. Et glorificauerunt Dominum omnes qui aderant: haud dubium quin à ſanctis Angelis reiecta eſt, qui non ſunt paſſi, vt panis tam fœtido vermiculo corruptis, per miniſterium ſacerdotis tranſiret in corpus Domini ſui. *Cæſ. lib. 9. dialog. c. 56. Garet. lib. de Euch.*

Anno à Natiuitate Domini 1584. quidam dictus Oſvualdus Mulſer, ex nobili ortus proſapia, in templo pagi Seueld non procul ab Oeniponto in finibus Comitatus Tirolis, & ibidem in caſtro vulgariter Scloſperg nuncupato reſidens, tempore Paſchali, quo Chriſti fideles ex præcepto Eccleſiæ ad communionem Euchariſtiæ accedere ſolent, maiori hoſtia, & non vt cæteri laici communicare nitebantur. Ex timore itaque huic Sacerdos pernicioſè aſſentiri volebat. Sed dum venerabile Sacramentum ſupra linguam antedicti Oſvualdi poneretur, ecce miraculoſè ante altare terra ſe aperit, ac ſi ipſum Oſvualdum prorſus deglutire vellet; & in illam vſque ad genua cecidit: Ille verò manibus latus altaris E apprehendit: ſed altare iſthic toti inſtar ceræ molleſcere cœpit, manibúſque ceſſit. Oſvualdus præſentem Dei vindictam præſentiens mox pœnitentia ductus, veniam à Deo precatur: Cúmque hoſtiam deglutire non poſſet, Deo id non permittente, ſacerdos eam in ſacrarium reponit: quæ etiamnum hodie iſthic ſanguineo colore diuinitus tincta, & ea linguæ ſaliua nonnihil contracta conſpicitur. Vbi etiam iam inde ad noſtra vſque tempora plurima fiunt miracula. Ego Tilman. Bredembachius ex vrbe in Germaniam reuerſurus, monitus à R. D. Martino Eiſengreinio, vt ad locum iſtum diuerterem, altare ipſum, & in eo manus Oſvualdi veſtigia vidi & contrectaui: ac iuxta illud terræ hiatum, quo abſorberi cœperat, modò ferreis cancellis obſeptum: denique ipſam hoſtiam, & caſtrum, in quo vixit, conſpexi. Porrò Oſvualdus iſte ſic diuinitus correptus in moleſtam incidit ægritudinem, pœnitentiámque agens, & confeſſus, aliquanto ſuperuixit tempore, demum mortuus in Domino. Errorem verò huius Oſvualdi iam olim ante multa ſæcula confutauit Euſebius Emiſſenus: Euchariſtiæ ſacræ perceptio, inquit, non in quantitate, ſed in virtute conſiſtit Quod corpus, ſacerdote diſpenſante, tantum eſt in exiguo, quantum eſſe conſtat in F toto; quod cum Eccleſia fidelium ſumit, ſicut plenum in vniuerſis, ita integrum eſſe probatur in ſingulis, &c. *ex tabula area in templo pagi Seueld. Tilm. Bredembach. lib. 1. collat. ſacr. cap. 55. an. 1584.*

Frater quidam erat in cœnobio Cuziba, vt nobis Abbas Gregorius Scholaſticus retulit, qui ſanctæ oblationis verba, tirúmque didicerat. Die ergo quadam miſſus, vt benedictiones ferret, cum iam rediret ad monaſterium, verba ſanctæ oblationis, quaſi verſus aliquos caneret, dixit: Eaſdem verò benedictiones impoſuerunt Diaconi ſancto altari. Quas cùm Abbas, Ioannes Presbyter offerret, qui poſtea Cæſareæ Paleſtinæ Epiſcopus fuit, non vidit, vt ſolitus erat, S. Spiritus aduentum: contriſtatúſque valdè, & cogitans, ne quid fortè peccaſſet in mente, atque ideò ſe Spiritus Sanctus auertiſſet, ingreſſus eſt ſacrarium plorans, corruitque in faciem ſuam. Apparuit autem ei Angelus Domini, dicens: Quoniam frater ille, qui oblationes attulit, verba ſanctæ oblationis in via dixit, ſanctificatæ iam ac perfectæ ſunt. Et tunc igitur ſtatuit ſenior, vt nullus deinceps addiſceret ſanctæ oblationis verba, niſi qui ordinatus ad hoc eſſet, neque paſſim ea quiſpiam diceret. *Sophron. in Prato Spir.* G *cap. 23.*

Ferunt, cùm olim alta voce proferretur Canon, omnes fere per aſſiduum vſum illum memoria tenuiſſe, atque in vicis & compitis publicè decantare ſolitos eſſe; vnde cùm quidam paſtores quodam auſu temerario, pane ſuper lapidem poſito in agro verba conſecrationis hoſtiæ protuliſſent, ipſi mox igne cælitus in eos dimiſſo, diuino iudicio ſunt abſumpti, vt per hanc punitionis ſeueritatem cæteris eſſent exemplo, ne vnquam tale quippiam attentarent, neque diuinis abuterentur myſteriis ad iocum vel ludibrium. Quod ipſum quoque atteſtatur. *Michael Buchinger. Colmarienſis in ſuo Tyrocinio de ſacri altaris myſterio. Iodocus Clichtoueus lib. 3. Elucidarij Eccleſiaſtici.*

In pago quodam, cui nomen Vetus vicus, Ruſticus quidam in diuerſorio, dum Euchariſtiam irridet, ſubitò exanimatus eſt. Rem ſic actam teſtes docuere: Ædituus quidam ruſticus perferebat ſcriniolum plenum panibus conſecrandis, quas hoſtias vocant; huic comes erat alter ruſticus, qui quondam fuerat ædituus. Vbi ventum eſt ad vicum modo H dictum, libuit ibi bibere in diuerſorio, petit comes ille ab æditio hoſtiam dono. Illo cunctante accepit, & incipit per ludibrium conſecrare. Cauponaria videns increpat. Ille: Nihil, inquit, tua refert, ibi, appoſta vinum. Vbi redit mulier, videt hominem collapſum: rogat quid habeat: Reſpondent ibi potantes in alia menſa: Forſitan habet illum ſyncope. Mulier adfert acetum, admouent, ſed fruſtra, erat plane mortuus. Hæc non eſt fabula. *Tilm. Bredemb. lib. 1. cap. 66. collat. Sacrar.*

Anno 1145. cùm Eugenius Papa Viterbij conſiſteret, Orientales ex Armenia atque Syria Legati ad eum venerunt, prout Otto, qui præſens aderat, fideliſſimè ſcripſit: Ea inquit, tempeſtate Legati Armeniorum Epiſcoporum, eorúmque Metropolitani, quem ipſi Catholicon, id eſt, vniuerſalem, propter infinitum, id eſt, amplius quam mille Epiſcoporum ſub ſe habentem numerum vocant, Legati ab vltimo A penè Oriente, ſummum Pontificem Viterbij, laborioſum iter per annum & ſex menſes complentes, adeunt: eique ex parte illius Eccleſiæ, ſubiectionem omnimodam cum conſalutando offerentes, cauſas viæ nobis cum aliis multis præſentibus apud veterem Aulam aperiunt, quæ tales erant. Inter ipſos & Græcos quædam de ritu ſacrificij habitudo eſt in quibuſdam, in aliis verò diſcrepantia. Ponunt enim fermentatum panem ſicut illi; aquam autem vino non admiſcent, ſicut nos & illi. Præterea Natiuitatem Domini, Epiphaniæ continuantes, duas illas feſtiuitates vnam faciunt. Pro his & aliis dum inter ſe diſſentirent, Romanam Eccleſiam iudicem eligentes, conſultum veniunt, formámque ſacrificij iuxta conſuetudinem eius ſibi tradi depoſcunt. Quos Romanus Antiſtes gratanter ſuſcipiens, Miſſarum ſolenniis ac ſacrificiis ſecretis adhibuit, diligentérque ea quæ fiebant ibidem, eos animaduertere monuit. Quod dum facere, intentique ſacro altari aſtarent, vnus ex eis Pontificali dignitate præditus, ſicut poſtmodum in plena Curia retulit, in B. Martini octaua, quando dedicatio Eccleſiæ celebrari ſolet, ſummo Pontifice diuina myſteria agente, ſplendido fulgore, radium B ſolis ſuper caput eius coruſcare, & in ipſo duas columbas aſcendentes & deſcendentes vidit. Cúmque diligentius hac illácque oculos circumferret, nullúmque aditum, per quem lux illa transfunderetur, inueniret, deificum hoc eſſe cognoſcens, ac ad obedientiam Romanæ Sedis amplius accenſus, cunctis, quæ viderat, aperuit. At venerabilis Pater non ſuis hoc meritis attribuens, ipſius potius fide cælitus hoc ſibi monſtratum affirmabat; vt videlicet Eccleſia, à qua ipſe miſſus fuerat, Sacramentorum virtutem veritatis luce perfuſam cognoſceret, ac deinceps quali ea reuerentia & forma tractare deberet, addiſceret. *Otho. Epiſcop. Friſing. lib. 7. Hiſt. cap. 32. apud Baron. tom. 12. an. 1145.*

Aliquando forte proficiſcebatur S. Samonas Epiſcopus Gazenſis Emeſam cum multis aliis, & familiari colloquio de variis atque diuerſis rebus vtentes, quod eos in itinere conſolabatur, vltra quam decuit in ſermone progreſſi ſunt. Ex quorum numero vir quidam doctus atque facundus, genere Saracenus, ad narrationem myſteriorum conuerſus, Samonam interrogauit his verbis: Heus, Epiſcope, ex te audire velim, quamobrem vos Sacerdotes Chriſtianis illuditis, dum panem C ex farina coctum eis minutim partientes, corpúſque Chriſti nominantes remiſſionem peccatorum fieri iis, qui eum recipiunt, confirmatis, Vobíſne ipſis illuditis, an iis, in quos habetis imperium? *Samonas.* Quid narras? paníſne, Dei corpus efficitur? *Sarac.* In vtram partem contradictionis reſpondeam, mihi incertum eſt. *Samon.* Tantúmne quantus es, te genuit mater tua? *Saracen.* Minimè. *Sam.* Sed quantum? *Saracen.* Paruulum. *Samon.* Quis te in magnitudinem ita produxit? *Saracen.* Alimentum, Deo ita annuente. *Samon.* Ergo panis tibi in corpus conuerſus eſt? *Sarac.* Ita prorſus exiſtimo. *Samon.* Quo tandem pacto panis tibi conuerſus eſt in corpus? *Saracen.* Haud quidem ſcio. *Samon.* Per guttur cibus & potus in ventriculum dimittuntur, tanquam in ollam aliquam. Sed cùm hepar calidum adiaceat ſtomacho, coquitur alimentum, & in chylum conuertitur: quodque craſſum eſt, deorſum abit: quod autem tenue, in chylum mutatum innatat. At verò cùm iecur ſit callidum, molle, & laxum, ad ſe attrahit, & in ſanguinem conuertit: nec non vniuerſum corpus per venas, veluti per canales, irrigat, alimentum in chylum conuerſum in ventriculo diſtribuens, in ipſóque in ſangui- D nem conuerſum, ſingulis membris commutatum, cuiuſmodi eſt illud: Oſſibus os, medullæ medullam, neruis neruum, oculis oculos, capillis capillum, cuti cutem, vnguibus vnguem; atque ita fit infantis incrementum in virum, pane ei in corpus mutato, & potione in ſanguinem. *Saracen.* Vera memoras. *Samon.* Eodem etiam pacto intelligas fieri noſtrum myſteriũ. Sacerdos enim panem ſuper menſam ſanctam deponit, pariter & vinum: & comprecando, inuocatione facta Spiritus ſanctus deſcendit, & ſuperuenit in ea quæ ſunt propoſita, & igne ſuæ diuinitatis in corpus & ſanguinem Chriſti panem & vinum commutat, non minus, quàm iecur alimentum in corpus cuiuſdam hominis. An non, amabo, concedis poſſe ſacroſanctum Dei Spiritum idem præſtare, quod tuum iecur? *Sarac.* Concedo. *Samon.* Hoc igitur corpus & ſanguinem aſſumimus in remiſſionem peccatorum, & in vitam æternam, Domino noſtro ita dicente: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. E *Saracen.* At verò cum Chriſtus hoc diſcipulis ſuis tradidit, non multas precationes effudit, neque ſic vos admonuit dicere: quomodo igitur vos non ita facitis? Imò precibus multis vobis opus eſt. *Samon.* Chriſtus quatenus Deus, Dominus erat ſui corporis & animæ, vt ipſe ait: Poteſtatem habeo dandi animam meam, & rurſum accipiendi eam: Cùm igitur ipſe natura eſſet Deus illicò tunc panem illum ſua potentia diuina & gratia ſanctificauit: Hoc eſt corpus meum, dicens, habens Patrem & Spiritum ſanctum in ſemetipſo; ſicque panem in corpus proprium conuertit; nec alio quopiam ſe præſtantiore opus habuit, qui ſanctificaret panem: Nam quod inferius eſt, benedicitur à ſuperiore: Siquidem ipſe Chriſtus, cùm non ſit inferior Patre & Spiritu ſancto, ſua potentia quidquid vellet efficiebat. Sacerdos autem, qui eſt apud nos, etſi Chriſti typum gerat, tamen homo eſt, omninò obnoxius peccatis & obuinctus: nemo enim expers peccati; vt diuinus ſermo habet, licet vnius horæ ſit vita eius, niſi ſolus Deus, propterea indiget multis precibus, & proinde quidem pro ignorantiis propriis, deinde pro peccatis populi, vt ait Apoſtolus. Quocirca & omnis populus aſtans extra adytum, cum Sacerdote comprecatur, eúmque F adiuuat. Sacerdos igitur Deum Patrem orat, ne quid intercedat impedimenti, quo minus ſacroſanctus Spiritus adueniat, ſed rurſus dimittat Spiritum diuinum ſacræ huius operationis initiatorem atque ſanctificatorem, qui nullo non loco præſens eſt, per quem omnia, quæ in cælo & in terra ſancta dicuntur, participatione eius ſanctificantis gratiæ ſanctificantur, vt propoſitum panem & calicem in ſacrificium perficiat; & ea commutet in illud ipſum Dominicum corpus & ſanguinem Chriſti. *Saracen.* Hæccine communicatio & ſacrificium corporis & ſanguinis Chriſti, quod offertis ſacerdotes, verúmne eſt Chriſti corpus & ſanguis verus, an exemplar corporis eius, perinde atque ſacrificium hirci, quod Iudæi offerunt? *Samon.* Abſit nos appellemus exemplar corporis Chriſti, ſanctam communionem, aut panem nudum, aut figuram, aut imaginem: quinimo corpus ipſum reuera & ſanguinem Chriſti Dei noſtri conuerſum aſſumimus qui incarnatus, & genitus eſt ex ſancta Dei Genitrice, ſempérque Virgine Maria. Sic enim credimus, & ita profitemur iuxta vocem ipſius Chriſti, quam ad diſcipulos G in cœna illa myſtica tradens eis panem viuificantem, pronunciabat: Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum. Similiter & calicem eis tradens, inquit, Hic eſt ſanguis meus. Non dixit: hoc eſt exemplar mei corporis & ſanguinis, aut imago. Et in pleriſque aliis locis conſtat Chriſtum dixiſſe: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem habet vitam æternam. Cæterum cum ipſemet Chriſtus teſtificetur, corpus ſuum eſſe reuera, & ſanguinem, id quod nos fideles offerendo aſſumimus, quid amplius eſt opus de hac re dubitare, ſi Deum, & Filium Dei ipſum eſſe credimus? Si enim ex nihilo mundum condidit, & verbum eius verum eſt, viuum, efficax atque omnipotens, & quæcunque voluit Dominus fecit omnia, nonne poteſt panem in ſuum ipſius corpus mutare, & aquæ & vini commiſtionem in proprium ſanguinem? Nam quemadmodum initio dixit: Germinet terra herbam virentem, & vſque in hodiernum diem, eo pluuiam mittente terra germinat herbas, quæ Dei auxilio protegitur, eiúſque iuſſu id præſtare cogitur: Ita locutus eſt Deus, Hoc eſt corpus meum: & hic eſt ſanguis meus: & hoc facite in meam commemorationem: idque Omnipotentis H mandato, vſque ad ſecundum eius aduentum fit, diuina inſpiratione & acceſſu Spiritus ſancti. *Saracen.* Sed quare Chriſtus ſub ſpecie panis, vini & aquæ abditum ſuum corpus & ſanguinem potius ad ſumendum tradidit, quàm ſub alia materia? *Samon.* Demittente enim ſe Deo, pérque ipſius inenarrabilem prouidentiam, condonationem, & erga nos dignationem factum eſt, vt per ea, quæ nobis vſu ad edendum & bibendum familiaria ſunt, tranſeamus, & ad ea ſuſtollamur, quæ noſtram exuperant naturam, id eſt, ad myſteria diuina. Quin etiam inter alios omnes cibos panis ſibi primum locum vendicauit. Itidem & inter potiones aqua & vinum primas tenent. His igitur, pane, inquam vino & aqua nobis aſſuefactis, Dominus coniuncta ſua diuinitate, virtute ſui verbi, qua omnia, vt eſſent, ex nihilo producit in proprium ſuum corpus & ſanguinem ea transfert. Veruntamen panis & vinum aſſumuntur & apparent.

A Adhæc exteræ quoque nationes condemnaſſent nos voracitatis carnis humanæ, dicentes nos more ferarum ſanguinem bibere, & crudam carnem vorare: quæ propter incredulitatem, ſolùm panem & vinum intuentur: ſed fideles corpus Chriſti, & ſanguinem ex incontaminato eius latere effuſum. *Saracen.* Non dubium eſt, quin omnibus modis rectè prædices & recenſeas myſteria fidei Chriſtianæ, verùm de hac re ambigere quis poſſet, quo pacto, cum ſit vnus Deus & verum corpus Chriſti, in infinita corpora & partes diuidatur. Multi ſunt ergo Chriſti, ea quæ diuiduntur, an vnus? aut in ſingulis partibus vnus & idem ſaluus & integer? *Sam.n.* His exemplis quæ ſub ſenſum & materiam cadunt declaramus: ea quæ carent materia, & quæ ſupra naturam ſunt. Audiat igitur quiſpiam hoc exemplum, & intelligat vim verbi, quæ in eo abdita eſt. Ponamus ita eſſe: Quiſpiam habens ſpeculum alliſit terræ, & in multa fragmenta comminuit, in ſingulis tamen fragmentis vmbram ſui quis videre poſſit: ſic intelligat oportet ex hac vmbra, carnem Chriſti eſſe ſaluam atque integram in vnoquoque fruſto, quocumque tempore quoties & vbicunque frangatur. Rurſus tibi aliud exemplum aſſume: Omne verbum, quod homo proferendo emittit, & qui loquitur ipſum audit atque intelligit, & qui circumſtantes etſi multi ſunt qui audiunt, non tamen diuiſum, ſed integrum B audiunt: eodem modo affirmandum eſt in corpore Chriſti. Illud ſacroſanctum corpus Chriſti aſſidens Patri, apud eum manet, quin etiam panis conſecratus per Sacerdotem, in verum Chriſti corpus transformatus, potentia diuina per acceſſum ſacroſancti Spiritus, licet diuidatur, tamen integrum & ſaluum in vnoquoque fruſto habetur, vt etiam oratio eius, qui loquitur, omnibus qui audiunt, integra nec diuiſa auditur. Ita iis exemplis, quæ ſub aſpectum & ſenſum cadunt, peruicaces, nimiúmque curioſos ad intelligenda Dei myſteria, quæ ſupra naturam, rationem & intelligentiam, & ſupra nos ſunt, adducimus. Cùm igitur panis ſanctificatus in partes diuiditur (qui ſacroſanctum corpus Chriſti eſt) ne exiſtimes, quod particulatim diducatur, aut auellatur, aut more membrorum à ſe auulſorum diuidatur incontaminatum illud corpus (nam immortale eſt & incorruptibile, & nunquam exhauriri & conſumi poterit) ſed quod partitio ea eſt accidentium, quæ ſub ſenſum cadunt, duntaxat poſt ſanctificationem, ad fidei robur, & exhibitionem ſigni viſibilis rerum, quæ permanent, ſimul & in arrhabonem & in viaticum parandæ nobis vitæ æternæ.

C *Saracen.* Digna prorſus ſunt hæc admiratione, & paradoxa, Abba pater, & ſupra naturam, mentem, & cogitationem humanam, ineffabilia myſteria fidei Chriſtianorum. *Ioan. Garetius lib. de veritat. corp. Chriſti in Euchariſtia, Cent.* 13.

DE ADMIXTIONE AQVÆ IN CALICE, AD CONSECRATIONEM DOMINICI Sanguinis.

EAM A CHRISTO ADHIBITAM, ET RECTE AB ECCLESIA OBSERVARI.

Diximus ſupra, inter errores qui olim circa materiam huius Sacramenti viguerunt, etiam non paucos extitiſſe circa permixtionem aquæ in calice cum vino, cum plerique aquam ſolam, qui ob id Aquarij apud *Auguſtinum lib. de hæreſ. cap* 64. alij vinum ſolum, vt Armeni: quidam etiam lac, ſiceram, & mel adhiberent.

Nouatores noſtri ſæculi, quibus vnica voluptas diſſidere ab Eccleſia Romana, Armenos ſequuntur. An etiam cum illis eandem ſui facti rationem habeant? Armeni ſiquidem hanc temperaturam non admittebant, quod per eam vtramque in D Chriſto naturam ſignificari arbitrarentur, quam tamen illi negabant. *Martinus Kemnitius* rem indifferentem dicit aquæ mixtionem 2. *part. Exam. Concil. Trid. c.* 7. *can.* 9.

Caluiniſtæ Hæreſeos, blaſphemiæ, & ſacrilegij arguunt illos, qui aquam calici permiſcent, tanquam qui ad puritatem Euangelij commenta ſua adiiciant, vide *Nicol. Villagagnonium lib.* 1. *cont. art. Caluiniſt. c.* 73. citatum apud *Bellar. lib.* 4. *c.* 10. *de hoc Sacramento.*

Cæterum Eccleſia Catholica iam à temporibus Apoſtolorum, Aquæ modicæ cum vino in calice temperaturã ſemper adhibuit, atque eam ita neceſſariam credidit, vt abſque graui peccato omitti non poſſit, Et quamuis id neceſſitate Sacramenti neceſſarium eſſe hactenus non definierit, de præcepto tamen, & ex Apoſtolica traditione neceſſariam, nemo Catholicorum dubitauit, adeóque ſine graui culpa omitti non poſſe. Atque imprimis Chriſtum in vltima cæna, quando hoc E Sacramentum inſtituit, aquam in calice vino permixtam habuiſſe, apud Catholicos certum habetur, & Kemnitius Lutheranus probabile fatetur. Nam neque ex Scriptura id apertè colligitur, vt quæ de calice Euchariſtico agens, tantùm ſignificat calicem ſanguinis Apoſtolis propinatum, quando autem Lucas, & alij Euangeliſtæ meminerunt vini, aut geniminis vitis, non loquuntur de calice Euchariſtico, ſed de illo qui datus fuit poſt eſum Agni Paſchalis, vt ex Luca manifeſtè colligitur, & Patrum teſtimoniis docetur, qui omnes crediderunt in calice Euchariſtico quem Dominus propinauit, fuiſſe aquam vino permixtam, tum more gentis quæ non conſueuerat Deo vinum offerre niſi dilutum aqua, vt notauit *S. Hieronymus in quæſtion. Hebraicis*; aut non aliud ad vſum referebat, quam aqua temperatum, quod vina in calidis iſtis Regionibus fortiora ſint, quam vt impermixta ſumantur: quod etiam non diffitetur Kemnitius; tum ratione myſterij, de quo *Cyprianus ad Antonianum*, qui huc refert illud *Prou.* 9. Bibite vinum quod miſcui vobis, quaſi hæc in perſona Chriſti prædicta fuerint, qui in vna perſona diuinitatem cum humanitate copulauit.

F Quem etiam locum Scripturæ Rabbi Samuel ad Rabbi Iſaac apud *Antoninum* 2. *p.* In fine accommodat Sacrificio nouæ Legis. Quid eſt ait Domine mi, menſa parata ſapientiæ Altiſſimi, niſi altare? quid panis & vinum miſtum, niſi ſacrificium de pane, vino & aqua, quod fit in altari?

Porro Chriſtum verè aquam vino miſcuiſſe, *S. Iacobus in Liturgia* ſua, *Baſilius* etiam in ſua, & *Clemens in conſtitutionibus Apoſtolicis lib.* 8. *c.* 27. apertè confitetur, & habemus eiuſdem rei teſtimonia Patrum omnium Regionum, & Nationum, quos recenſet *Card. Bellarm. lib.* 4. *de hoc Sacramento, c.* 10. Item variorum conciliorum, ac potiſſimum Florentini, in quo fuerunt Græci & Latini, vbi Armeni iubentur deinceps in calice vinum aquâ temperare, quod omnes aliæ Eccleſiæ tam Græcorum quam Latinorum hactenus fecerant.

TEMPERATVRÆ ISTIVSMODI CAVSÆ, ET SYMBOLA.

Huius igitur myſtionis cauſæ variæ reddi poſſunt, ac prima eaque præcipua eſt exemplum Chriſti, quam reddunt plurimi Patres, & concilia.

II. Eſt quod ex latere Chriſti iam mortui, [non viuentis vt volunt pleriq; Græcorum; qui idcirco aquam calidam calici G immiſcent;] exiuit ſanguis & aqua. *Ioan.* 19. vnde Chryſoſtomus, Quid, interrogat, eſt in calice? & reſpondet, quod ex latere fluxit, *hom.* 24. *in. Prior. ad Corinth.* Idem tenet *Aug. lib.* 3. *de Trinitate, c.* 51. Hinc & idem Auguſtinus, affirmat, ex latere Chriſti fabricatam Eccleſiam, eo quod ex illo fluxerint Sacramenta ſaltem in ſymbolo, videlicet Baptiſmus & Euchariſtia, quorum ſymbola ſunt aqua & vinum.

III. In hoc Sacramento ſignificatur vnio Chriſti cum Eccleſia. Aqua autem populum adumbrat. Ita Cyprianus. In calice dominico aqua ſine vino deeſſe non debet, ne populus qui per aquam iuxta Apocalypſim ſignificatur, à Chriſto ſeparatus eſſe videatur. D. quoque Algerus: Cum inquit, In calice aqua vino miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei in quem credit copulatur, & iungitur, &c. Habétque hæc ratio auctores maximi momenti viros.

IV. Calix noui Teſtamenti vti figuratus fuit per vinum ſacrificiorum veteris Teſtamenti, item per panem & vinum quæ oblata fuerunt à Melchiſedech; ita etiam figurabatur per aquam fluentem ex petra: iuxta Paulum 1. *Cor.* 10. Ita Ambr. & Euſeb.

H Denique cùm Euchariſtia ſit cibus & potus ſpiritualis, debuit dari ſub ſpeciebus cibi & potus corporalis, qui conuenientiſſimus eſt panis, & vinum aqua permixtum. Ita *Clemens Alexand. lib.* 2. *Pædag. c.* 2.

MIRACVLO CONFIRMATVR.

Refert *Mariſburienſis in Chronicis Pontificum Angliæ*, ac nominatim in vita S. Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarienſis, Angliæ Primatis, quo pacto is diuino ſacrificio operaturus, cum aqua deeſſet quæ calici imponeretur, ex natiuo ſilicis ſinu aquam produxerit, qui deinceps perpetuos vberrimi fontis riuos producit vſque in præſentem diem.

Aſtrigiſilum Epiſcopum Bituricenſem ferunt cum in ſemiruta Eccleſia territorij Gebennenſis loco plane deſerto oraret, vbi & ſacrarium obſeruatum, & miniſter nullus ad manum erat; iuſſerit vt lector eius paululum aquæ abluendis illius manibus, & miſcendo calici perquireret. Quo nequidquam eunte. Ecce dum ad virum ſanctum reuertitur, videt A eum coram ſe habentem duos crateras, alterum vino, alterum aqua plenum. Obſtupuit ille, nec vnde allati eſſent perquirit, cæloque delatos, aut ſaltem miraculoſo Angelorum miniſterio impletos ſuſpicari obuium fuit. Refert *cap. 43. de triplici cæna 1. VVuringus, in cæna tertia.*

CONTROVERSIA CIRCA PANEM QVÆ MATERIA EST EVCHARISTIÆ: AN RECTE adhibeatur Azymus.

Controuerſia inter Græcos & Latinos, an azymus, an fermentatus panis ſit materia huius Sacramenti, primum exorta fuit circa annum Domini M.LIII. vt teſtatur *Leo IX. in Epiſt. ad Michaelem Patriarcham Conſtantinop. c. 5.* adeoque tunc Græci nos reprehendere cæperunt, quod azymis vteremur, atque in eodem errore etiam hodiè manent, quod azymum panem aſſerant veri nominis panem non eſſe, adeoque Iudæis tantum competere. Azyma enim ad figuras veteres pertinere videntur. Ideoque Græci Latinos Azymitas vocare auſi.

Verum etiam Nouatores noſtri quamuis arbitrarium velint quonam pane, azymo an fermentato vtamur in Sacra- B mento, tamen Græcorum conſuetudinem Latinorum anteponunt. Imo *Caluinus lib. 4. Inſt. c. 17. §. 43.* aſſerit quamuis falsò; vſque ad tempora Alexandri Papæ Eccleſiam totam in fermentato conſecraſſe, atque ab illo demum azymum introductum. Vnde & Caluiniſtæ fermentato cœnant.

Latina nihilominus Eccleſia azymo vtitur Chriſtum imitata, qui hoc Sacramentum inſtituit 14. menſis primi, quo celebrauit Paſcha iuxta legem *Exod. c. 14.* quo etiam die incipiebant dies azymorum, & durabant ſeptem diebus, quib. ſub pœna mortis præcipitur, ne ſit in domibus aut alio loco fermentum, vt conſtat *cap. eod. &* 13. Et quamuis ex cauſa poſtponi potuerit Paſcha, tamen ſeruari debebat dies XVI. vt conſtat *Num. 9.* & ea quæ de azymis erant præcepta, neque conſtat exemplo aut mandato, Paſcha anticipari potuiſſe. Confirmantur ſuperiora trium Euangeliſtarum teſtimonia, qui dicunt, Prima die azymorum veniſſe diſcipulos ad Ieſum, & rogaſſe, vbi ſibi vellet parari Paſcha. Ioan. etiam aperte indicat diem paſſionis Dominicæ fuiſſe feriam ſextam illo anno ſolennem, ac feſtam, quod ex hinc conuincitur, quod Hebræi Pilato dicerent, ſibi non licere occidere quenquam, ob feſtum exponit *Chryſoſt. hom. 82. in Ioan.* & *Beda in c. 18. Ioan.* nam C alio tempore licebat, vt conſtat in B. Stephano publicè lapidato *Act. 7.* Ergo die præcedente Agnum comederant. Sic enim *Ioannes c. 13.* Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora &c. & amplius conuincitur, quod Pilatus Iudæis dixerit, vt Chriſtum ſcilicet eorum manibus eriperet: Eſt conſuetudo vobis vt vnum vobis dimittam in Paſcha: ergo iam feſtum Paſchæ inceperat, vnde *Matthæus c. 27.* appellat diem ſolennem: & Lucas ac Marcus, feſtum. Conſtanter autem veteres adfirmant, Eccleſiam totam ante annum M.LIII. quando Græci hanc rem controuerſam voluerunt, azymum panem in hoc Sacramento adhibuiſſe, qui proinde in Scriptura æque vocatur panis, ac fermentatus. Panes enim propoſitionis azymi erant. Imo & Manna panis vocatur *Pſalm. 77.* Quin apud *Matthæum c. 26.* ſcriptum non eſt λαβὼν Ἰησοῦς ἄρτον. ſed Hebraice *Lacach lechem*: Lechem autem *Deuter. 16.* azymum ſignificat: quod nomen etiam adhibetur, vbi de panibus propoſitionis fit mentio. Igitur exemplo Domini azymo vtitur Eccleſia Latina, neque in hoc Iudaizat ait *D. Hugo Ætherianus, lib. 2. hæreſ. cap. 17.* cum Iudæi in anno ſemel, & non in ſimili propoſito, hæc vero æternaliter & perpetuo ſecundum Chriſti traditionem, azyma offert & immolat. aliter ergo Iudæi, D & ob alium finem. aliter Catholici azyma adhibent.

ILLIVS SIGNIFICATIO, ET SYMBOLA.

Præter exemplum Chriſti, plures congruentiæ reperiuntur, cur Eccleſia azymo pane vtatur, nam & Deus olim frequenter vſos legitur differentia azymi & fermentati, ad myſteria varia ſignificanda, vt patet in Leuitico, vbi ob ſignificationem puritatis & ſynceritatis, azymi panes præſcribuntur. Quin vt benè dixerit *Stephanus Educenſis Epiſcopus l. de Sacram. alt. c. 17.* in ſacra Scriptura nuſquam reperitur fermentum ſumi in bonam partem, vnde Paulus vult fermentum vetus expurgari: item nos epulari non in fermento malitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis *1. Cor. 5.* Ipſe etiam Chriſtus vult nos attendere à fermento Phariſæorum quod eſt Hypocriſis. *Matth. 16.* Et prænominatus Stephanus Portuenſis ideo immolare S.R.I. de azymo adſignat, vt expurgato fermento veteri, reficiamur azymis ſinceritatis & veritatis. Ita Apoſtolus ſcribens Corinthiis, ſuadet vt veteri fermento expurgato, E loquitur autem de fornicario illo & inceſtuoſo quem vult ab Eccleſiæ cœtu eiici, eſſe laborarent noua conſperſio, id eſt, noua maſſa conſperſa, quã paſtam Itali appellant, Græcis φύραμα, butſae Hebræis; ſicut inquit, eſtis azymi. Hoc eſt à fermento peccati puri, & per baptiſmum abluti, in cuius ſymbolum Eccleſia induit baptizatum veſte candida, eique porrigit ardentem cereum: quibus & vitæ puritas, & manumiſſio à ſeruitute peccati indicatur. Vnde *Paulinus* ita cecinit.

Inde parens ſacro ducit de fonte Sacerdos
Infantes niueos corpore, corde, habitu.

Exhinc conſtat Apoſtolum ſuprà alludere ad cœnas Paſchales, inducit enim Chriſtum tanquam agnum paſchalem, pro nobis immolatum; in quibus non fermento, ſed azymo, id eſt puro pane veſcebantur, in ſymbolum abſolutiſſimæ puritatis, vt bene *Cornel. à Lapide in eum textum.* Quidam in azymo pane qui ex puriſſima farina, aqua, & igne perficitur, contendunt ſymbolum includi SS. Trinitatis. Indicat. *Io. VValterus VVringus cap. 3. In lib. de triplici cæna.*

NON SOLVM ABSQVE FERMENTO, SED ALIA INSVPER MIXTIONE SIT PANIS Eucharisticus. F

Ad hunc panem quæ materia fiat ſanctiſſimi huius Sacramenti, adhibendum eſt frumentum purum & electum, quod ſanum appellat Concilium Coyacenſe, in Ouetenſi Diœceſi, ſub Ferdinando I. & Sancia RR. Caſtellæ celebratum Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus ſuos compreſbyteros monet, vt nitidè & ſtudioſe confici curent, aut per ſe ipſi conficiant panes, quos Deo in ſacrificium offerant, nihilque in iis vile & non probatum inueniatur.

Græci ad hunc panem requirunt fermentum & ſalem, præter farinam & aquam, ſed ſatis inſulſe & inſipienter, vt ex prioribus conſtat.

CIRCVMSTANTIÆ VARIÆ, ET RITVS INSTITVTIONIS EVCHARISTIÆ A Chriſto Factæ.

AC PRIMVM

CÆNARVM DIVERSITAS, ET ORDO.

Chriſtum pridie quam pateretur, duplicem vel triplicem G cœnam cum Diſcipulis peregiſſe, ex Euangeliſtis colligitur. Legalem, vſualem ſiue communem, & Euchariſticam. Siquidem Dominus figuris veteribus terminum veritatis oſtenſione daturus, Paſcha cum diſcipulis celebrauit, prout ipſi ab eo requiſiuerant vbi vellet illud præparari: vt hac etiam ratione legem ſe obſeruare demonſtraret, quã non venerat ſoluere, ſed adimplere. Inſinuat S. Thomas Aquinas, in ſacro illo hymno,

Poſt Agnum typicum expletis epulis,
Corpus Dominicum datum diſcipulis.

Et iterum, *Dat panis calicis figuris terminum.*

Neque enim Chriſtus planè ſuſtulit Sacramentum vetus Agni Paſchalis, ſed in melius ac dignius Sacramentũ mutauit, quomodo vetera etiam præcepta non ſuſtulit, ſed explicauit, & conſilia adiecit, quæ ad illorum perfectam obſeruationem conducerent. Manducauit ergo Chriſtus agnum Paſchalem, eo ritu quo mãducari præceptus erat in lege Moyſaica, ſi enim ſecus feciſſet, accuſaſſent eum Iudæi de præuaricatione legis, nec opus habuiſſent producere contra illum falſos teſtes. H

Manducato iam Agno Paſchali diſcubuit cum diſcipulis Dominus, & communem ſiue vſualem cœnam exorſus eſt, ſiue vt eam vocant alij, eiuſdem cœnæ miſſus ſecundus illatus, neq; enim lege vetitum inferre alios cibos poſt Agnũ, vti neque ſedendo ſiue diſcumbendo eundem comedere, cum etiam hoc modò ritus omnes ſeruari potuerint. Atque ad hanc cœnam ſiue vt alij dicunt, menſam ſecundam ſpectat intinctus panis, cuius buccellam Iudæ porrexit Chriſtus, & calix ille de quo dicebat, Non bibam à modo de hoc genimine vitis.

Ritus autem diſcumbentium erat pro illo æuo, vt menſæ quã nonnulli volunt orbicularem fuiſſe; omnes accumberent, non ſedendo, ſed procumbendo, idque fulti pectus puluino aliquo. Cuius vice hic aliquo modo Ioannes erat, teſte *Ambroſio in Lucam,* In ſinu Ieſu ceruice recumbens reflexa, ſic vt in collum ipſius caderet. Quod de orbiculari menſa inſinuaui, refellitur ab illis, qui quadratam in Laterano viderunt, Romam à Veſpaſiano inter alia ſacra clenodia tranſuectam, A eamque contendunt his cœnis nobilitatam.

Succeſſit tandem huic cœnæ Euchariſticæ, cuius ritum, ordinem, & formam Euangeliſtæ deſcribunt. Sed inter hanc & ſecundam interceſſit lotio pedum, cuius meminit ſolus Ioannes. Atq; etiam illa venit mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, cuius pietatem Iudas ſuggillabat. Quæ cum alias *Lucæ* 7. in domo Phariſæi pedes recumbentis a tergo ſtans lauerit, vnxerit, terſerit, facile ſuadetur accubuiſſe Chriſtum menſæ, eumq; morem Iudæis, vti & Romanis, vſitatum fuiſſe, neque enim ſtans ea obſequia deferre potuiſſet ſedenti.

PEDVM LOTIO, SIVE PEDILAVIVM CHRISTI. EIVS RITVS, ORDO, CAVSÆ.

Cœna facta ait *Ioannes c.* 13. legali ſcilicet & typica, adde ſi lubet communem, niſi vtramque coniungas; aut intellige cœnam factam, non abſolutam, ſed præparatam fuiſſe: quod Græcum *δείπνου γενομένου* iuxta S. Auguſtinum, importat: ponit Ieſu veſtimenta ſua, ſuperiora intellige, quæ magiſtrum aut ſuperioris ſpeciem præ ſe ferebant, quaſi miniſtrantis habitum profeſſus ait *Viguerius corda* 7. & vt expeditior eſſet ad rem præſentẽ; Linteo ſe præcinxit, quo ſcilicet pedes ablutorum extergeret, miſitq; aquam in peluim, & cœpit lauare pedes B diſcipulorum, qui adhuc menſæ accumbebant, vt notat *Clemens c.* 19 *conſtit. Apoſtol.* & aduertit etiam *Nonnus Paraphraſi in Ioan.* Hoc autem ordine lauiſſe B. Auguſtinus arbitratur, vt à Petro auſpicaretur lotionem. Quamuis non deſint qui à Iuda cœpiſſe opinentur, quo eum magis ab inſtituto ſcelere auocaret. Ita Chryſoſtom. & Theophilactus, prior autem ſententia eſt Auguſtini, cui accedit, quod Petrum Chriſtus in omnibus ſoleat præferre, vnde & ab illo cœpit lotionem. Qui proinde hinc dignitatem lauantis, illinc humilitatis inauditum exemplum conſiderans, præ feruore quo ſupra alios pollebat, refugit à Domino ſuo lauari, dicens: Domine tu mihi lauas pedes? In quibus verbis egregia emphaſis reperitur, præſertim in pronominibus [tu, & mihi] quam cogitandam potius inſinuat Auguſtinus, quam dicendam, ne forte ait, quod ex his verbis aliquatenus quidẽ dignè concipit anima, non explicet lingua. Videatur autem illa emphaſis expenſa apud Theophylactum citatum à *Ianſſenio c.* 130. *Concordiæ Euangelicæ.* Atq; hunc lauãdi ordinem probat Gloſſa, Beda, & Aug. eiuſq; rei hiſtoriã vidiſſe Elizabethã Schonaugiã, *l.* 2. *reuelationum, c.* 10. memoratur.

Cur vero hanc lotionem pedum Chriſtus inſtitutioni Euchariſtiæ præmiſerit, rationes plures adferuntur. Primam ac principalem dixero, vt externo hoc ſymbolo diſcipulos præpararet ad perceptionem ſui corporis, quantaq; mundicitia ad illius perceptionem requireretur, doceret. Quod enim non ſolum in exemplum humilitatis exhibendæ, & dilectionis hęc lotio facta fuerit, ſed inſuper in myſterium ſpiritualis mundiciei, colligit S. Bernardus ex verbis Domini ad Petrum: Si non lauero te, non habebis partem mecũ, & iterum, Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, vbi de ſpirituali lotione eſſe ſermonem, ſumiq; metaphoram, ab illis qui in balneis lauãtur, & corpore reliquo mundato, pedes quod facile per illud ambulando inquinant rurſus abluunt, conſtans omnium Interpretum eſt ſententia. Quamuis non eam inficias, quin cum D. Auguſtino etiam hæc humilitatis obſequia Apoſtolis exhibita, nobis etiam myſticè intellecta, eſſe præſtita intelligi valeant. Siquidem Chriſtus veſtimenta gloriæ ſuæ poſuit, dum in forma Dei exiſtens ſeipſum exinaniuit: & velut linteo ſe D præcinxit, dum formam ſerui induit: Deinde velut aquam miſit in peluim, qua pedes noſtros abluit, quando ſanguinem ſuum in terram effudit, & lauacrum inſtituit, quo immunditia noſtrorum deleretur peccatorum: Denique linteo quo accinctus erat pedes ablutos terſit, cum carne qua erat indutus, fidelium veſtigia confortauit. Tanta eſt enim humanæ vtilitas humilitatis, vt eam ſuo commendaret exemplo diuina ſublimitas: quia homo ſuperbus in æternum periret, niſi illum humilis Deus inueniret, ait hoc loco idem Auguſtinus.

Præter ſuperiorem rationem aliàs inuenire eſt apud Cyrillum Alexandrinum, vt nempe arrogantiam ſuorum animis euelleret exemplo tantæ humiliationis, vt qui aliquando inter ſe de primatu cõtenderant. Humiliatæ ſunt ad pedes ſeruorũ ait *Petr. Bleſſ ſerm.* 17. manus ſaluatoris, vt huius humilitatis exemplo, à cordib. humanis abſtergeretur tumor elationis.

Deinde exemplo ſuo idem nos facere docuit; videlicet mutuis obſequiis etiam vilioribus inuicem ſeruire. Ita enim dicit, vos me vocatis Magiſter & Domine, idq; meritò facitis; ſum etenim, ſolus, & verè. Si ergo ego laui pedes veſtros, magna E emphaſis in voce [Ego, & veſtros] eti. in vos, qui omnes diſcipuli eſtis & confratres ac conuictu, debetis &c. nec enim debet pigere aut pudere imitari pares, quando tantus Dominus exẽplo ſuo præit, & ſeruis obſequia impendit. Atq; hinc eſt quod teſte D. Auguſtino, primi Chriſtianorum etiam ad literam ſeruabant hoc Domini conſilium, lauando pedes hoſpitum, qui forte ad illos diuertebant. Vnde Apoſtolus in vidua requirit, ſi ſanctorum pedes lauit; 1. *Tim.* 5. At refrigeſcente charitate & humilitate, ea conſuetudo abolita fuit. Seruatur quidem in Eccleſia Feria V. maioris hebdomadæ ritus quidam abluendi pauperum pedes: verum is fit tantum in memoriam lotionis à Chriſto factæ, cuius tamen etiam memoria ait *Ianſſenius c.* 130. *concord.* nimis frigidè ac diſſimiliter ad factum Chriſti ferè peragitur, & renouatur. Plura videantur apud *Cyrillum l.* 9. *in Ioan. c.* 5. quem cum aliis multis allegat in ſuo *libello de triplici cœna c.* 7. & 8 *Ioan. VValterus VVeringus.*

Igitur lotione peracta, Chriſtus reſumptis veſtimentis iterum recubuit, ac velut rex ſacrorum, cùm ſuos corporali præſentia mox eſſet relicturus, de maximis myſteriis agere incipit, quo attentiores faciat ad perceptionem & F inſtitutionem tanti Sacramenti, eoſque inſtruit in illis quæ poſtmodum in Eccleſia, cuius paulò poſt Sacerdotes Apoſtolos ſuos conſtituit; obſeruari & retineri voluit: ac deinque teſtamentum condit, cui ſimile in typo penè exhibuit Patriarcha Iacob *Gen.* 49. filios ſuos moriturus ad ſe vocans, eiſque benedicens, & quæ futura erant enuntians. Hic igitur præmiſſis iis quæ apud Ioannẽ narrantur, & plurib. quæ ſcripta non reperiuntur adiectis, Euchariſtiam inſtituit eo ordine & ritu, qui ab Euãgeliſtis, & Apoſtolo Paulo traduntur. Oportebat enim veritatem coniungi typo, ideoq; legalis cœna præmittitur: & quia ſacramentum erat dilectionis, inſtitui etiam debebat quando proximè imminebat, cuius memoriale futurum erat. Hinc in Eccleſia primitiua nonnunquam in cœna diſtribuebatur Euchariſtia, quamuis à Spiritu ſancto edocta fuerit Eccleſia, vt à ieiunis ſumeretur, teſte *S. Auguſtino Epiſt.* 118. *ad Ianuarium.*

Manducantibus ergo diſcipulis ait Matthæus & Marcus, necdum enim menſa remota erat, vt cui rurſus Dominus accumbebat; peracta cœna legali, & communi, in qua iuxta D. Hieronymi ſententiam, more Iudæis vſitato, calicem inter diſcipulos diuidendum tanquam illorum magiſter porrexerat: G Illis inquam manducantibus, accepit Ieſus panem, & eleuatis oculis in cœlum gratias egit Deo Patri pro acceptis donis & benedixit, deditque diſcipulis ſuis poſtquam eum fregiſſet, fuitque ea benedictio non ſimplex, ſed operatoria, & communem panem in myſticum conuertens, accedentibus præſertim illis Domini verbis, Hoc eſt corpus meum.

Fregit autem eum panem, vt omnes ex vno participarent, qui etiam mos diu in primitiua Eccleſia ſeruatus fuit, vt vnius panis conſecratus in plures diuideretur, & faciebat id ad commendationem mutuæ charitatis & dilectionis. Panem itaq; ſic benedictum, & in corpus ſuum mutatum diſcipulis porrexit, non quidem omnibus ſua manu in os ponendo, ſed potius quod in XII. bucellas diuiſum, & in patena diſpoſitum ſucceſſiue in manus acceperint, & ſumpſerint. Ad eum modum quo de calice benedicto memorant Euangeliſtæ diſtributum per omnes, & ſingulis traditum. Addidit autem Dominus tam poſt panem, quam calicem porrectum, vt Paulus teſtatur, nam ſolius panis meminerunt Euangeliſtæ; hoc facite in meã commemorationẽ, ſiue vt habẽt Græca, rememorationẽ, quib. verbis commendata illis eſſe vult omnia quæ ipſe fecit atq, etiã H virtutem confert, dummodo ea faciant, conſecrandi, & tranſubſtantiandi panem & vinum in corpus ſuum & ſanguinem.

Quapropter etiam his verbis intelligimus eos quibus loquebatur conſecratos Sacerdotes, vt quibus poteſtas daretur faciendi quod fecerat ipſe; ac proinde ea verba non pertinent ad ſingulos fideles, niſi quatenus illi ad communionem vnius corporis pertinent cum ſacerdotibus cum quibus proinde facere cenſentur, quod Eccleſiæ totius nomine Sacerdotes in perſona Chriſti faciunt.

Diſtributo ergo corpore & ſanguine ſuo etiã Iudæ proditori, vt communis opinio fert. Chriſtus ſpiritu turbari cœpit, partim ob inſignem malitiam proditoris ſui, eiuſq; impœnitentiam, & ſcelus execrandũ; & dixit, Amẽ dico vobis, quia vnus veſtrũm, nempè ex illis quos elegi, multiſq; beneficiis affeci, & nũc mecum veſcitur; me traditurus eſt, hoſtibus meis in mortem. Iam enim Iudas indignatus profuſam liberalitatem

Magda

A Magdalenæ, abierat ſua ſponte ad Principes Sacerdotum, & pretium pactus fuerat 30 argenteorum, ac ſi vile mancipium venderet, in poteſtate relinquit ementium quantum dare vellent. Contriſtati ergo Diſcipuli ob amorem erga Dominum ſuum, & quod tam infami ſcelere eſſent notandi dum quiſque innoxium ſe probare contendit, percontantur quiſnam ille foret. At Chriſtus videns Iudam in ſcelere obſtinatum, vt magis illud exaggeret, dicit eum qui hoc facturus erat ita ſibi familiariter deuinctum, vt etiam eandem lancem ſecum communem haberet. Sed quæ deinde circa hanc proditionem acciderunt, huius loci non ſunt. Itaque ad alias circumſtantias huius Cœnæ Euchariſticæ expendendas digrediemur.

TEMPVS.

Diximus paulo ante, Luna XIV. menſis primi, quem Niſan Hebræi, Xamici Macedones appellant, Chriſtum Agnum Paſchalem manducaſſe, & ſeipſum Paſcha noſtrum immolaſſe. Reſpondet autem iſti menſi noſter Martius, vel Aprilis. Iuxta Euſebium Martius erat cum Chriſtus Euchariſtiam inſtituit idque dies XXII. Indictio XV. ſero veſpere. Alij XXIV. Mar- B tij affirmant, quibus accedit S. Auguſtinus, qui *lib.4. de Trin. c.5.* Octauo inquit, Kal. Aprilis conceptus creditur Chriſtus, quo & paſſus, & Eccleſia in Martyrologio Romano, S. Diſmæ boni latronis natalem ad vitam immortalē eo die ponit. Quis vero annus à Mundo creato fuerit, incertum propter Chronologiæ varietatem. Plerique agnoſcunt poſt Heſychium annum 5000. alij 3984. alij plures. De ætate Chriſti id conſtat. 34. inchoato hanc ſalutis noſtræ arrham nobis dediſſe, & in pignus reliquiſſe, iuxta illud Prophetæ: Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe. Cæterum huius temporis plures tropologias quære apud *Vverringum ſupra* c.5.

Fuit ergo inſtitutum diuiniſſimum hoc Sacramentum, anno, menſe, & veſpere de quibus ſupra, inter cænandum, vſuali cæna nondum finita vt vult *Suares p.3. q.3. art.5. Sect.5.* idque duabus circiter horis poſt ſolis occaſum. Ita præcipitur *Deut.* 16. Immolari Phaſe veſpere ad occaſum ſolis. Cæna autem legalis, & lotio pedum, ſermo etiam ad diſcipulos habitus, facile ad duas horas extendebantur, nam quando Iudas exiuit, iam nox erat, id eſt, principium noctis, vt colligitur ex Ioanne.

LOCVS.

C De loco habemus apud Matthæum diſcipulos inquiſiuiſſe, vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? *cap.* 26. & ſubiicit Lucas, duos accepiſſe à Domino curam præparandi illud: quibus nihilominus dicit. Ite ad ciuitatem ad quendam, &c. ſiue vt Marcus habet *c.*14. Introeuntibus vobis, id eſt, poſtquam fueritis ingreſſi, occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, ſequimini eum in domum in quam intrat, &c. Et ipſe vobis demonſtrabit cænaculum grande ſtratum, & illic parate nobis. Plura hoc loco conſideranda.

Primo Ciuitatem, ad quam miſſi diſcipuli, fuiſſe Hieroſolymam, neque enim alibi licebat ex lege immolare Phaſe, vt colligitur *Deut.*16.2. qui hanc cænam adornaturi erant, fuiſſe Petrum & Ioannem, 3. Illum enim ſub nomine communi dumtaxat memoria refricatur, fuiſſe ſecundū Euthymium, aliquem ex diſcipulis Chriſto familiarem. Vt puta Nicodemum, aut Ioſephum ab Arimathia, aut alium; quam ſententiam confirmat, quod dicere illi iubentur, Magiſter dicit, &c. ſic enim diſcipuli inter ſe Chriſtum appellare conſueuerant. Sunt qui hunc Patremfamilias confundant cum baiulatore aquæ, at ſatis improbabiliter, quomodo etiam improbabile eſt quod Nicephorus exiſtimat domum Ioannis fuiſſe, alij Zebedei, vel Simonis D Leproſi coniiciunt. Aſſentior Bedæ, qui neminem nominatum eſſerit, vt ſe omnes ad nouum Chriſti Paſcha inuitatos intelligant. Aliam rationem Euthymius addit, ne Iudas cognita domo ad hoſtes vitæ Chriſti inſidiantes locum prodidiſſet, & tempus illi præueniret quin capi vincirique voluit. Sed cum Beda rurſus diuinitatis indicium hic exhiberi conſtat, vt qui cum diſcipulis loquens, quid alibi futurum nouit, & diſcipulis ignotum ſibi notiſſimum oſtendit.

Ad Cænaculum quod attinet, inſigne illud fuit, & in ſuperiore parte domus: quod indicat vox Græca ἀνώγεον, quaſi ſubductum à ſolo ſiue terra. Erat quoque grande & ſtratum, videlicet tapetibus & lectis ſiue thoris, in quibus antiquitus diſcumbebant, vnde patet S. Ambroſium non ſatis probabiliter ſentire hunc Patremfamilias pauperem fuiſſe, cum potius aliquis fuiſſe dicendus ſit ex illis de quibus Ioannes. Ex principibus Iudæorum multi crediderunt in eum.

Cænaculum autem hoc idem fuit in quo latuerunt poſt reſurrectionem Apoſtoli, cum ad eos Chriſtus venit ianuis clau- E ſis: & in quod poſt Aſcenſionem dicuntur aſcendiſſe perſeuerantes in oratione diebus decem, vſque dum in die Pentecoſtes acciperent Spiritum Sanctum, crediturque fuiſſe in monte Sion propè templum. Burchardus illud ſtatuit à domo Caïphæ quantum iactus eſt lapidis. Tradit autem Nicephorus, Helenam Imperatricem templum circumdediſſe, eique hoc cænaculum incluſiſſe.

Eſſe autem in magna veneratione Turcis hoc cænaculum conſtat, vt quod anno 1583. Olihæ Dua Hieroſolymis exiſtens forte ingreſſus, calceos abiicere monitus fuerit, prout Moſcheas ſuas ingreſſuri Turcæ faciunt; neque in pauimentum expuere, quia affirmabant Chriſtum hic magnam cum diſcipulis cæremoniam peregiſſe, &c. Refert *Vvringus ſupra, cum* 1.c.7. ſub finem.

Cæterum cum omnia quæ hic interuenerunt myſtica ſint, non irrationabiliter creditur etiam in hæc myſticas eſſe ſignificationes. Itaque quod ad locum deligendum, in quo vetus Paſcha conſummaretur, & nouum ſuccederet, Apoſtolis datur ſignum hominis baiulantis lagenam aquæ quem ſequi iubentur quo introierit, rectè intelligitur ſignificatum, per F baptiſmi lauacrum ingrediendum in Eccleſiam Chriſti, in qua abrogato veteri Paſchate, nouum celebratur in veſpera, iſta ſæculi. Fuit enim cænaculum hoc in quo figuræ veritas ſucceſſit, in quo & poſtea Spiritus S. qui eſt lex gratiæ & charitatis, abrogans legem veterem, in Apoſtolos effuſus eſt, typus quidam Eccleſiæ Chriſtianæ, imo eius exordium. Proinde bene delectum fuit cænaculum & ἀνώγεον, id eſt, à terra ſublatum, quod Eccleſia terrenis relictis ad cæleſtia adſpiret, quodque procul à terrenis ſemoti eſſe debeant, qui in ea inuenire volunt, & in illa participes fieri noui Paſchatis.

Idem Cænaculum amplum erat, ad ſignificandam Eccleſiæ amplitudinem, quæ ſe per omnem terram extenſura erat. Nam Synagoga Iudæorum anguſta fuit, tantum vnam nationem ambitu ſuo complectens, & terrenorum dumtaxat bonorum poſſeſſionem conſiderans.

Paterfamilias ac baiulus aquæ non nominatur, quoniā vbiq; erat futura Eccleſia, primum ex obſcuris adeoque ignotis orta initiis, ſed mox ſe in vniuerſum orbem diffundens. Illorum ait S. Hieronymus, idcirco vocabula prætermiſſa ſunt, vt omnibus qui Paſcha facturi ſunt, libera feſtiuitatis daretur occaſio. G

Quod autem diſcipuli qui mittuntur ad anonymum illum, credunt & ſimpliciter obediunt, ſignificat opus eſſe ſimplici fide his qui per baptiſmum ingreſſuri ſunt in Eccleſiam ad myſticam cænam. Duo autem Petrus & Ioannes cænam adornantes, rectè deſignant fide & charitate nobis myſticam parari cænam, vt ea dignè fruamur. A fide enim Petrus in Scriptura, à dilectione commendatur Ioannes.

RELIQVVS COENÆ APPARATVS. VTPOTE VASA, ET VTENSILIA.

Ac primum Calix examinandus. Hunc vilem aliqui volunt, & tenuioris fortunæ indicem. Imò figulinum, vel ligneum Stephanus Eduenſis: Stanneum Gab. Biel in Canon. Pretioſum Beda, cum & cænaculum egregium fuerit; & argenteum fuiſſe ſcribit, & exhiberi olim Hieroſolymæ, ac tangi ſolitum, & diu inter ſacra pignora cuſtoditum, tamen quantitatis, vt ſextarij gallici menſuram capiat. Baradius contendit eum ſeruari Valentiæ. Sed ex lapide Agatha eum vult *Andreas Victorellus in Aphoriſmos Em. Sa verbo calix.*

Lagenam ſiue Amphoram teſtaceam Chryſoſtomus dicit. H

Peluis in qua pedes Diſcipulorum abluit Dominus, ex ære fuit, & teſtatur Ioannes de Fercouer Hanno, in libro quem ſcripſit *de peregrinat. Hieroſol.* In Cypro fuiſſe æneam crucem ex pelui illa cælatam, atque à ſe viſam anno 1439. Inde Rhodum tranſlatam vult Bartholomæus à Salignaco, ſub annum 1522.

Linteum quo præcinctus Saluator pedes terſit, idem affirmat circa annum 1376. ſumma in veneratione fuiſſe Conſtantinopoli in Eccleſia S. Andreæ. *Leo in Chronico Caſinenſi* ſcribit anno 1013. Monachos quoſdam particulam Lintei iſtius ſecum Hieroſolymis detuliſſe, ac illius veritatis ardentibus prunis quibus eam iniecerunt exploraſſe, nam cum planè incenſa & ambuſta videretur, ad propriam naturam rediit. Vnde mox cum dubitarent quomodo tam diuinum pignus collocarent, miſſus Angelico miniſterio fuit loculus auro gemmiſque ornatus, in quo repoſitum linteum, quotannis

Feria V. In cœna Domini à Fratribus adorari, & exponi A conſueuit.

Catinum ſiue Paropſis fuit quadrangularis, & fictilis, ſecundum D. Thomam, & Rabanum. Et Zacharias Epiſcopus Chryſopolitanus *l.4.c.1.* Quod Matthæus paropſidem, Marcus catinum dicit, vnus quadraturam vaſis, alter quia fictile eſſet, deſignat. Cabilonenſis tamen ſmaragdinum facit, & ex Herodis fuiſſe cimeliis, qui hic Paſcha celebrare conſtituerat adſerit, & adhuc hodie Genuæ aſſeruari.

Mappa Olyſſipone in D. Rochi templo cuſtoditur, & creditur manibus Deiparæ elaborata, cum ſit acupicta inſertis liliis per totam.

* Culter ad D. Maximi eſt prope Treuiros, vt piè exiſtimatur.

Panis Azymus fuit, & mundus, iuxta ſuperius dicta. Rotundum fuiſſe *Epiphanius in Auct. r.* opinatur.

Vinum rubrum fuiſſe coniiciunt fortaſſis, quod iſtius Regionis vina colorem hunc referant. Hinc *Petrus Pentanus conſider* 16. cecinit.

——Sacrum rubro de fonte liquorem
Efficit, & puro ſumendum numine præbet.

B Quamquam magis poëtice vt opinor, quam verè, conſtat enim vina Græca, & Syriaca eſſe ſubflaui coloris, inſtar maluatici quod ex Creta defertur.

Et hæc quidem paucis quoad Inſtitutionem & Circumſtantias cœnæ Euchariſticæ. Si quis certiora alibi reperit, emendet hæc noſtra, eaque boni conſulat.

MVTATIO SIVE CONVERSIO IN HOC SACRAMENTO.

QVAM TRANSVBSTANTIATIONEM DICIMVS.

Fide Catholica tenemus, Chriſtum Dominum in vltima cœna benedicendo Panem & Vinum, ac ſuper illa proferendo hæc verba. Hoc eſt enim corpus meum: & hic eſt calix ſanguinis mei, noui & æterni teſtamenti, &c. eadem integrè ſecundum ſubſtantiam, ac totaliter, in ſuum corpus & ſanguinem conuertiſſe, ſic vt materia in materiam, & forma in aliam formam tranſiret, accidentibus quibuſdam: vt puta coloris, ſaporis, quantitatis, aut ſimilibus, extrà ſubiectum remanentibus, ſub quibus tamen corpus Dominicum verè conſtituebatur, prout etiam in Eccleſia Catholica per Sacerdotes, dummodo faciant quod Chriſtus fecit, verè conſtituitur, atq; eadem conuerſio perficitur, ſic vt ſubſtantia panis & vini quæ ita conuertitur, nulla ratione maneat aut in Euchariſtia, aut in rerum na- C tura, niſi ſecundum accidentia tantum: totaque eorum ſubſiſtentia, & ſuppoſitalitas vt loquuntur Theologi, atque exiſtentia ibi deſinat, idque nō ex vi actionis, vt ſubtiliter docet *Suares q.75. ſect.6. de hoc Sacram.* qua per verba conſecratoria efficitur corpus Chriſti, & ſub ſpeciebus permanentib⁹ conſtituitur, ſed alterius poſitiuæ iuxta D. Thomam *in 4. d.3. q.1. art.4.* qua ſubſtantia illarum rerum expellitur, ſiue deſtruitur effectiuè quia verba illa habent efficaciam, ad veritatem efficiendam quam ſignificant: poſſunt ergo effectiuè expellere ſubſtantiam priorem ex vi alicuius actionis realis, alioquin non dicerentur res illæ quoad ſubſtantiam deſtrui, ſed ad ſummum deſinere eſſe, & annihilari. Verùm cum Inſtituti noſtri non ſit longas in re Theologica ingredi diſputationes, recurreret Lector ad illos qui hoc argumentū diſcutiunt. Nos Tridentinæ Synodo adhæremus, quæ aliorum conciliorum decretis, Patrúmq; omnium ætatum teſtimoniis, & receptæ doctrinæ inhærens, anathema dicit negantibus in Sacramento Euchariſtiæ contineri verè & realiter & ſubſtantialiter corpus & ſanguinem, vnà cum anima & diuinitate, Domini noſtri Ieſu Chriſti, adeóque mirabi- D lem illam & ſingularem conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem, manentibus duntaxat illorum ſpeciebus. Ita *Conc. ſſ. 13. can. 1. & 2.*

Hanc autem conuerſionem aptiſſimo nomine Eccleſia Catholica appellat *Tranſubſtantiationem*: quia cum hic tota ſubſtantia, tranſeat in totam ſubſtantiam, quod in alia nulla conuerſione fit; nullum nomen alias conuerſiones ſignificans, hanc apte explicabat. Vnde & nouum excogitari oportuit, quod illam ſignificaret. Quamuis in re idem dixerint Veteres, qui hanc mutationem appellant tranſmutationem, tranſitum, tranſlationem, migrationem, aliiſque loquendi formulis, quas videre eſt apud *Rupertum l.5. in Ioannem* Theophylactus Tranſelementationem vocat, quia ſit velut mutatio vſque ad prima elementa, imo vſque ad materiam primam, ſed durior ea vox, neque ita accommodatè ſignificat conuerſionem totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam, veluti tranſubſtantiatio.

Nec habent Nouatores quod obganniant. Poteſt enim Ec- E cleſia ad hæreſes confutandas, & explicanda myſteria: noua inuenire nomina quæ res antiquas, & veritatem Catholicam propriè exprimant, quomodo olim nomen ὁμοούσιος conſubſtantialis, & θεοτόκος Deiparæ inuentum fuit: & Euangeliſtæ transfigurationem vocant nouam illam in monte Thabor Chriſti apparitionem.

* VERITAS HVIVS SACRAMENTI VARIE ADSERITVR.

AC PRIMVM EX S. SCRIPTVRA, ET PATRIBVS.

Aduerſus paulo ante memorata opinionum portenta, Eccleſiæ Catholicæ vera ſententia eſt, verba hæc *Hoc eſt corpus meū*, ſimpliciter propriè, & prout ſonant in cortice, intelligenda: atque hunc ſenſum reddere. *Id quod his ſpeciebus continetur eſt verè, & propriè corpus meum verum, & naturale.* Eſt fidei atque in illius confirmationē adducuntur multa. Primum Figuræ veteris Teſtamenti, quæ ſunt luculentiſſimæ, imo pleræque ſi materiā & rem ſpectes, longè digniores pane propriè dicto. v.g. Agnus Paſchalis, & Manna: ac longè perfectius ſignificant Chriſtum, quam nudus panis: Ergo cum figuræ debeant rebus ſuis figuratis eſſe inferiores, vtique quid auguſtius præfiguraſſe dicen- F dæ ſunt, quam panem nudū: ſed talem panem de quo Dominus *Panis quem ego dabo, caro mea eſt, quam dabo pro mundi vita.*

Promiſſio à Chriſto facta *Ioannis c.6.* quæ, ſi promittentem, ſi eos quibus promiſſio facta eſt, ſpectes; filium inquam Dei, qui venerat in mundum peccatores ſaluos facere, ac filios noui teſtamenti conſtituere, ſane promiſſio de re magna & præſtantiſſima æſtimari debet, præſertim ſi ratio totius diſcurſus qui fit præſcripto *c.6.* attenditur. Siquidem Iudæi volebant more ſuo ſignum aliquod diuinum, quo in eum crederent, præſtantius quam olim Moyſes populo ſuo exhibuerat, dando illis manna in deſerto per annos 40. & circiter ſexcies centena millia alendo. Verum Chriſtus dictum Manna extruat comparatione panis quem ille daturus erat, qui non vni populo, ſed vniuerſo mundo vitam largiretur: Eúmque vocat panem de cœlo verum: Imo ſe eſſe panem illum de quo loquitur adfirmat, nec aliud eſſe quam propriam ſuam carnem, adeóque ſuam carnem verè eſſe cibum, hoc eſt perfectè habere cibi conditiones, & ſanguinem ſuum verè eſſe potum, Parua autem & indigna tam liberali Domino promiſſio foret; ſi duntaxat panem ſiue cruſtulum farinaceum filiis ſuis G polliceretur: & non aliud longè præſtantius pane illo Angelorum manibus confecto, & per Moyſen veteri populo exhibito, neque etiam cætera illius capitis, aliter quam de vero corpore, non autem figurato, intelligi queunt. *Ioan. c.6.*

Inſtitutio facta à Chriſto poſt eſum Agni legalis in vltima cœna. Debuit cum typo veritas coniungi, & huius luce illius caligo pelli, & quia Sacramentum hoc in mortis Chriſti ſymbolum & memoriale dilectionis eius erat inſtituendum, tunc inſtitui oportuit, quando proximè mors imminebat, & à ſuis auferendus erat. Igitur hic inſtituit, & dedit quod ante promiſerat, vnde iiſdem penè verbis vtitur, dum dicit: Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur: ſanguine qui pro multis effundetur, quomodo promiſerat panem qui erat caro ipſius, quam daturus erat pro mundi vita. Ideóque verbis adeo claris & perſpicuis vſus fuit, ne vllus relinqueretur ambigendi locus de veritate corporis ſui in hoc Sacramento, ſiue hoc ipſum quod in illo datur & ſumitur, eſſe verè corpus ſuum. *Matth.26. Marci* 14. *Luc.*22. *Ep.1. Cor.*11.

Vſus tanti myſterij ab Apoſtolo præſcriptus, & ad nos vſque H deriuatus. Probet ait ille, ſeipſum homo, quid eſt inquirit *Gregorius*, ſe probare? niſi euacuata peccatorum nequitia, ſe probatum ad menſam dominicam & purum exhibere! & ſi nempè probatus, *de pane* illo edat, & *de calice* bibat, & ſequitur. Qui enim manducat & bibit, indigne iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini, nempè præ alio cibo communi & indifferenti. Nam vt eleganter *S. Iuſtin. in orat. ad Anton. Pium Imp.* Nos Chriſtiani ait, Euchariſtiam non vt communem cibum ſumimus, ſed credimus, quod ſicuti per verbum Dei, filius Dei factus eſt homo: ita per verba conſecrationis in Euchariſtia, fiat, & ſit caro & ſanguis Chriſti. Quid vero tanta diſcuſſione & examine opus, ſi duntaxat communis panis manducandus, & bibendum vinum? neque enim de nudo ſigno verum eſt, quod qui illud indignè ſumit, ſit reus corporis & ſanguinis Domini. *Epiſt. 1. ad Cor c.11.*

Epitheta iam in ſacris literis, quam Patribus ea ſunt quæ non aliud; quam rem diuinitate plenam, cæleſtem, præſtantiſ-

A ſimam in hoc Sacramento arguant. Ipſe Chriſtus prima veritas, vocat hoc Sacramentum Panem qui de cælo deſcendit: Panem viuum: carnem ſuam dandam pro mundi vita: corpus ſuum: *& Paulus* corpus Domini.

Patres vero magna cum reuerentia & timore de eodem loquuntur, variiſque nominibus illius præſtantiam exprimere conati ſunt. Dicitur communi appellatione Euchariſtia: quod bonam gratiam ſonat, vel gratiarum actionem; continet enim in ſe omnis gratiæ fontem: & cum gratiarum actione inſtitutum eſt. Ita ferè SS. Patres.

Vocatus Communio, quod Græcè *κοινωνία*. Communicamus enim ait, *S. Damaſc. lib. de orthodoxa fide* 4. *cap.* 14. per ipſam Euchariſtiam Chriſto, & participamus de carne ipſius, & diuinitate.

Auguſt. lib. 9. confeſſ. vocat Sacramentum pretij noſtri.

Ambroſius lib. 4. de Sacr. cap 4. Venerabile Sacramentum.

Philo Epiſcopus *in Cant. Salom.* Sacramentum ineffabile.

Ioan. Damaſcenus, Tremendum Sacramentum, *orat. de his qui dormierunt.*

Cyprianus, Sanctum Domini. *Serm. de lapſis.*

Eccleſia appellat pignus futuræ gloriæ, in Antiphona, ô Sa-
B crum conuiuium, &c.

S. Ignatius Martyr, *φάρμακον ἀθανασίας*: medicamentum immortalitatis.

Dionyſius Areopagita. Communionem: Sacramentum Sacramentorum; & omnium Sacramentorum præſtantiſſimum *cap. 3. de Eccleſ. Hierarch.* Et paſſim omnes, dum de hoc Sacramento loquuntur, appellant illud corpus & ſanguinem Domini; viaticum, hoſtiam ſalutarem, &c.

Patres omnium Ætatum ita de veritate & præſentia corporis & ſanguinis Domini in hoc Sacramento ſenſerunt, dum primò, nunquam appellant illud figuram corporis, ſed ipſummet verum corpus. Secundo, dum affirmant illud differre à figuris Agni Paſchalis, Mannæ, panibus propoſitionis, vt veritatem ab vmbra, rem diuinam à terrena. Tertiò, dum comparant Chriſtum in Euchariſtia, cum eodem in præſepi, in cœlo, &c. Imò indignè ſumentes hoc Sacramentum, cum illis qui Chriſtum occiderunt. Quartò, dum affirmant panem tranſmutari in corpus Chriſti, panem in carnem, &c. Quintò, quando docent non poſſe intelligi ſine fide myſterium huius Sacramenti, ac ſuperare humanum captum. Denique ex ve-
C neratione, qua ſemper hoc Sacramentum ſunt proſequuti: & effectibus planè cœleſtibus, quos illi familiariter attribuunt. Quorum omnium teſtimonia per ætates congeſſit in varias claſſes, *Ioan. Garetius lib. de verit. corp. in Euchariſt.* ad quos Lectorem remitto, Pauciſſima tantummodo è multis ſubjiciam.

S. Andreas Apoſtolus iuſſus immolare idolis, reſpondebat: Ego omnipotenti Deo immaculatum agnum quotidie ſacrifico; & infra: cuius carnes cum populus manducauit, Agnus qui immolatus eſt, integer perſeuerat & viuus. *Ex libro paſſionis illius à diſcipulis conſcripto.*

S. Ignatius *Epiſt. ad Smyrn.* dicit: Euchariſtias & oblationes non admittunt, quod non confiteantur, Euchariſtiam eſſe carnem Saluatoris, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt. *Theodor. dial.* 3.

Pius Papa primus eius nominis, qui vixit poſt primam ætatem Chriſti, ſtatuit pœnam in eos, quorum negligentia aliquid Dominici ſanguinis in terram, vel ſuper altare decideret; ac meminit huius *Tertull. lib. de corona militis.*

Tertull. lib. de reſurrect. carnis, ita ſcribit: Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt anima de Deo ſaginetur.

D *Hilar. lib. de Trinit.* 8. De veritate ait, Carnis & ſanguinis, non eſt relictus ambigendi locus, & loquitur de Euchariſtia.

Cyrill. Ieroſ. Catech. myſtag c. 4. Cum Chriſtus ipſe affirmet & dicat de pane, hoc eſt corpus meum: quis deinceps audeat dubitare; ac eodem quoque confirmante & dicente, hic eſt ſanguis meus; quis inquam dubitet, & dicat non eſſe illius ſanguinem.

Chryſoſt. in Matth. hom. 83. Quoniam ergo ille dixit, hoc eſt corpus meum; nulla teneamur ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus id perſpiciamus. Et ita loquuntur paſſim omnes.

Eccleſiæ totius conſenſus, eadẽ hæc confirmat & approbat.

Miracula huius veritatis infallibilia teſtimonia, plura ſunt, & nonnulla infra ſuo ordine adferentur.

ERRORES CIRCA HANC VERITATEM.

Primi qui veritatem Chriſti in Euchariſtia in dubium reuocarunt, fuerunt Iconomachi, poſt annum Domini 700. In
E quodam Conciliabulo celebrato Conſtantinopoli. Dicebant enim vnicam eſſe imaginem Chriſti: nempe in Euchariſtia panem & vinum, quæ repræſentant carnem & ſanguinem. Conſtat *ex Synod. 7. act. 6. tom. 2. in fin. Bellarm. lib. 1. c. 1. de Euch.*

Quidam Ioan. Scotus tempore Caroli Magni etiam dubiè de eadem re reſcripſit. Eſtque illius liber damnatus in Concilio Viennenſi, vt teſtatur *Lanfr. in lib. ſuo de verit. corp. Chriſti in Euchar.*

Poſt hunc quidam Bertramus circa annum D. CCC. LXXXVI. In controuerſiam vocare cepit, an verè in Euchariſtia eſſet illud corpus, quod Chriſtus traxit de virgine *Maria.* Eius errorem refutauit *Paſchaſius Abbas Corbeienſis* illi contemporaneus. *Bellarm. ſupr.*

Et quamuis prædicti eum errorem aſſeruerint, nemo tamen eum publicè defendere aut propagare ſtuduit, donec circa annum Domini M. L. Berengarius natione Gallus, patria Turonenſis, Eccleſiæ Andegauenſis Diaconus, homo arrogans & ſophiſmatibus dialecticis deditus, vt *Guitmundus* teſtatur, cœpit palam docere, corpus Chriſti non verè eſſe in Sacramento altaris, ſed ſignificatiuè tantum: quia in ipſo ſunt quædam ſigna, corpus & ſanguinem Domini repræſentantia.
F Proinde hæc Domini verba, Hoc eſt corpus meum, ita intelligenda pronuntiauit, quomodo illud Pauli, Petra erat Chriſtus: vt verbum [eſt] ſit idem quod ſignificat: not [corpus] accipiatur pro figura corporis. Huius erroris cauſa Leo IX. Pont. Concilium indixit Vercellis, in quo Berengarius niſi reſipuiſſet condemnatus.

Leone autem mortuo, cœpit de nouo Berengarius nouitiæ ſuæ doctrinæ virus per vniuerſam Galliam diffundere. Quare Victor II. qui Leoni in Cathedra Apoſtolica ſucceſſit, Concilium Turonis conuocauit. In quo ille iterum conuictus ſuit.

Sed ad vomitum vt canis mox rediit, vnde Nicol. II. Victori ſuccedens Romæ Conc. C. & XIII. Epiſcoporum coëgit: In quo Berengarius aſſiſtens, ſuam hæreſim abiurauit conceptis verbis, quæ citantur *in Decr. de conſecr. d. 2. c. Ego Bereng.*

Cæterum quod hæreticis proprium, etiam tunc ad extremũ reſiliit, & ad nouum opinionis portentum deflexit. Nam cum prius docuiſſet Corpus Chriſti eſſe duntaxat in figura in Sacramẽto, cœpit aſſerere illic verum adeſſe corpus, ſed vna cum eo manere ſubſtantiam panis: adeóque Chriſtum eſſe impana-
G tum, ſicut eſt incarnatus. Cuius erroris gratia rurſus vocatus Romam ad Concilium Greg. VII. auctoritate indictum, eundem reuocauit; vt meminere *Blondus in hiſtor. & Sabellicus.*

Huius autem duplicis erroris tam diu ſepulti memoriam excitarunt, anno quidem M. CCC LXX. Ioannes VViclef: & noſtro ſæculo Andreas Carolſtadius Archidiaconus VVittemberg. & cum eo Zvvinglius, & Oecolampadius, ac Martinus Lutherus impurus Apoſtata. Denique ad extremum Ioannes Caluinus in Inſtitutionibus, anno M. D. XXXVI. *Lege Ianſenium Concord. c.* 131.

Errores Caluini circa hoc Sacramentum ſunt. Primò, quod ſymbola cœnæ tantum ſint in terra, corpus autem Chriſti tantum in cœlo, idque in certo & determinato loco cœli. *Lib. cui tit. conſenſus cum paſtor. Tigurinis.*

2. Quod licet hæc ita ſint diſſita, tamen coniunguntur non ſolum ratione ſigni, ſed quia cum ſigno etiam Deus nobis verè exhibet ipſum Chriſti corpus & ſanguinem. Ita habet *in cap. 26. Matth.*

3. Dicit, Chriſtum in cœna nobis veram propriamq; carnis & ſanguinis ſui ſubſtantiam donare, quod quia repugnat pri-
H mæ illius aſſertioni, dicit hanc coniunctionem rerum ita diſſitarum ſola fide comprehendi, *lib. 4. Inſt. c. 17. §. 7. 10. & 32.* Adeóq; communicationem omnem corporis Domini, tantum fieri per fidem, qua apprehendimus Chriſtum in cœlo exiſtẽtem velut noſtrum fieri, vt participemus bona ipſius; vnde ſequitur, non aliam in Sacramento hoc fieri coniunctionem Chriſti nobiſcum, quam per cogitationem. Itaque reuocauit hic primum errorem Berengarij: Lutherus vero ſecundum, quando ſubſtantiam panis cum corpore agnoſcit. Quamuis in hoc Lutherus cum illo diſſentiat, quod Berengarius dixerit panis ſubſtantiã à Chriſto aſſumi in perſonæ vnitatẽ, quemadmodum à Dei filio aſſumpta eſt humana natura. Lutherus vero Chriſtum non aſſumere ſubſtantiam panis dixit, ſed ſub ea manente verum Chriſti corpus conſiſtere; vnde cogitur hæc verba, hoc eſt corpus meum: ita exponere, ſub hoc pane eſt corpus meum; ſcilicet vt exponit Lutherus in libello qui

A inſcribitur *Confeſſio Martini Lutheri de cœna Dom.* per vbiquitatem ; verum hoc modo in omnibus rebus eſt,adeóque non fuit neceſſaria Euchariſtiæ inſtitutio.

Fuit & Petrus quidam Bruiis circa annum M.D.XL. qui licet diceret Chriſtum dediſſe verum ſuum corpus diſcipulis in vltima cœna ; tamen voluit id ſemel duntaxat accidiſſe, deinceps verò meram eſſe impoſturam , quod Sacerdotum miniſterio id fieri credatur.Hunc errorem repreſſit *Petrus Cluniacenſis*,qui eodem tempore floruit, *in lib.de Sacrificio.* Lege *Card.Bellarm.& Cornel.Ianſſen.ſupr.*

Porrò Martinus Bucerus videns Lutheranos & Zvvinglianos multum inter ſe diſſidere , quod illi dicerent corpus Chriſti realiter eſſe in Euchariſtia cum pane & vino: & id Zvvingliani negarent aliam commentus eſt ſententiam;nempe,Chriſtum non eſſe præſentem niſi in ipſa ſumptione, ſeu manducatione Euchariſtiæ. Quam ſententiam vtrique libenter ſunt amplexati , quod viderent per eam labefactari dogmata Catholicorum ; quamuis in eo adhuc diſſentiant,quod Lutherani agnoſcant realem præſentiam : Zvvingliani B tantummodo ſacramentalem. *Mart. Becanus in opuſc. de triplici cœna,cap.3.de Euchariſtia catholica,& Bellarm.*

CATHOLICA VERITAS MIRACVLIS CONFIRMATA.

Docet & ſemper docuit Eccleſia Chriſti , vi illorum verborum, *Hoc eſt corpus meum* , ſuper debita materia, à legitimo miniſtro prolatorum,Chriſtum fieri vere,realiter,ac ſubſtantialiter præſentem, & tamdiu manere , quamdiu ſpecies conſeruatur,vt probat antiqua Eccleſiæ praxis,quæ hoſtiam conſecratam in pixide ſeruare , & inſtar viatici ad infirmos deferre,& adorare conſueuit : quinimo in Eccleſia Primitiua vt dicimus infra; Euchariſtia domum à fidelibus frequenter portabatur,vt tempore opportuno ſumeretur.

Et ſequuntur in hac re Catholici inſtitutionem ipſius Chriſti,Patrum omnium conſenſum , &c. cum Hæretici qui aliter ſentiunt,ſequantur Iudam proditorem, qui primus author credi poteſt omnis erroris , vt colligitur ex Euangelio *Ioan.cap* 6. Nam cum Chriſtus dixiſſet,ſunt quidam ex vobis qui non credunt[nempe præſentiam corporis mei in Euchariſtia] continuo ſubiungit *Ioan.* Sciebat enim ab initio Ieſus , qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum. Vide Auguſt. in hunc locum, *tract.* 27. *in Ioan. & Chryſoſt.* C *hom.46 in Ioan.Martin.Becanus ſupr.*

SINGVLARIA DEI BENEFICIA FIDE PRÆSENTIÆ Chriſti in Euchariſtia, Collata.

Ac primum quidem ſpiritualia.

Cæſarius in hiſtoria ſua refert,magnum quendam hæreticum morti addictum, cum ad ſupplicium deduceretur , riſiſſe, proximúmque igni,quo erat exurendus,inuocato per artes magicas dæmonis auxilio, ignem ſubito extinxiſſe , effuſiúſque quàm ante, riſiſſe. Certior ea de re factus Epiſcopus, allato ſanctiſſimo Sacramento iterum accendi ignem iuſſit: cúmque hæreticus rurſum imploraret nomen dæmonis , ille reſpondit: Iam non poſſum te adiuuare, quia præſto eſt, qui plus me poteſt. *Luc.Pinell.in medit.n 24 ex Cæſario.*

Refert Ioannes Franciſcus Mirandulæ Comes ſacram Euchariſtiam prodeſſe ad dæmonum machinationes & artificia diſſoluenda. Fuit , inquit ille, in Alpibus Rhetiis Sacerdos quidam probus ante annos duodecim, cui cum foret opus ad ægrotum quendam graui oppreſſum morbo Euchariſtiam deferre,cùm longius ille abeſſet, videretque ſe non ita,vt oportebat , celeriter ad eum pedibus poſſe peruenire , aſcendit equum , colloque ſanctiſſimum Chriſti corpus pyxide incluſum ſatis honorificè alligauit ; iter ſuum quanto ocyus ac- D celerans : cum nonnihil proceſſiſſet, obuium habuit quendam, quem, vt equo deſcendens ſecum pergeret ad ſpectaculum quoddam mirabiliſſimum,inuitauit. Imprudens homo, & cupiditate rei tam ſtupendæ ductus paruit : vix equo ſe demiſerat , cùm ſenſit ſe per aëra vnà cum comite deferri , & breui tempore in altiſſimo montis cacumine ſtatui ; ibi ampliſſima & amœniſſima planities erat arboribus vndique excelſiſſimis obſepta, rupibúſque horrendis circumcincta. In media choros innumeros , ac varios ludos cuiuſuis generis, menſas lautis ac diuerſis ferculis inſtructas erat videre. Audiebantur etiam concentus quilibet omni ſuauitate affluentes. Denique aderant quæcunque animos hominum iucundiſſimis delinimentis tenere poſſent , & dulcedine perfuſos intima demulcere ſolent. Obſtupefactus improuiſa re ſimplex bonúſque ſacerdos, neque eloqui præ admiratione , aut E hiſcere audens, pœnè extra ſe poſitus,attonitúſque hærebat. Tum ſocius,qui illum adduxerat , petit ab eo,velletne Reginam,quæ ibi aderat,ſupplex venerari , & munus illi aliquod offerre.In alto quodam ſolio Regina adſidebat effigie formoſiſſima, regio cultu, & ornamentis mirificis ornata. Accedebant ad eam proſternentes ſe humi cuncti , qui aderant,bini, quaterniue ordine pulcherrimo,& humi ſe proſternentes eam colebant varia munera offerentes. Ad mentionem Reginæ homo,cùm videret eam ſic fulgentem , & miniſtris plurimis cinctam, putauit eſſe Matrem Chriſti , cælique & terræ Reginam:neque enim ſuſpicabatur vllas præſtigias,dæmonúmque ſpectra ; alioquin eò non appropinquaſſet. Reputans igitur ſecum , quid illi dono daret , exiſtimauit nihil ei gratius aut iucundius futurum munus,quàm filij corpus. Acceſſit,& ad pedes accidens in modum ſupplicis, arculam, in qua erat auguſtiſſimum Sacramentum , è collo detractam in gremio mulieris illius poſuit. Mira res. Omnia continuò euanuere. Perculſus huiuſmodi nouitate humo rudis, & præſtigiis irretitum ſe videns, & in horroribus denſiſſimis, & luſtria deſtitutum conſpiciens , opem diuinam tremens implorata , vt è F tātis ipſum anfractibus expediret.Cùmque diu per loca inuia ſyluáſque vaſtiſſimas erraſſet,vix tandem paſtorem reperit, à quo in viam ductus didicit ſe millia centum à loco abeſſe, quò Euchariſtiam deferre cupiebat:ad ſuas tandem ſedes reuerſus totam rem detulit ad magiſtratum: contigit hoc imperante Maximiliano primo. Hæc Ioannes Franciſcus.E quibus colligimus admirandos honorificè à quouis habitæ Euchariſtiæ fructus,per eam nimirum mala omnia & ſpectra fugari,ac ſingulas dæmonum machinationes & artificia diſſolui;quæ hæretici in bonum nullo vnquam tempore contingerunt , quippe qui à fructuoſa & gratioſa hac cum Chriſti corpore communicatione longiſſimè arceantur & diſtent. *Io. Franc.lib.de ſtrigib.Boſ.l.15.de notis Eccl.tom.2.c.2.*

Eadem prope alteri contigiſſe refert *Thom. Cantipratanus,* Anno inquit,ab Incarnatione Domini M.CC.XXXI prædicante in Teuthonia Magiſtro Conrado contra hæreticos , & ab eiſdem felici morte perempto:hæreticus quidam (vt per fratrem Conradum Prouincialem Fratrum Prædicatorum per Teuthoniam ante multos annos accepi) ſeductus à dæmonibus Fratrem quendam Ordinis Prædicatorum ad hæreſim inuitabat. Quem cùm videret inſtantiſſimè renitentem,dixit fratri;Pertinax es valdè in fide tua,nec tamen de hac,niſi per G ſcripta quædam, aliquid certius inſpexiſti. Credere autem ſi velles dictis meis , Chriſtum tibi & Matrem eius & ſanctos occulta fide monſtrarem. Mox ille illuſionem dæmonū ſuſpicatus,volens tamen probare quid eſſet:Non immeritò,inquit, tibi nunc crederem,ſi promiſſa duceres ad effectum Gauiſus hæreticus diem fratri ſtatuit,Frater verò pyxidem cum Sacramento corporis Chriſti clam ſecum ſub cappa portauit.Duxit ergo fratrem hæreticus in ſpecu cuiuſdam montis in amplum valde palatium,quod claritate mirabili relucebat. Nec mora, vbi in inferiorem partem palatij peruenerunt,viderunt thronos poſitos quaſi ex auro puriſſimo,in quibus ſedebat Rex fulgore coruſco circumdatus,& iuxta eum Regina ſereno vultu pulcherrima , & ex vtraque parte ſedilia,in quibus ſeniores, quaſi Patriarchæ,vel velut Apoſtoli,aſtante permaxima multitudine Angelorum,& hi omnes luce ſyderea coruſcantes,vt nihil minus , quàm dæmones putarentur. Illos mox vt vidit hæreticus,cadens in faciem adorauit.Dictus autem frater im- H motus ſtetit:ſed tanto ſpectaculo vehementer obſtupuit , & mox ad eum conuerſus hæreticus: Quare,inquit, Dei filium intuens non adoras? Pronus accedens adora , quem vides,& ab ore eius fidei noſtræ ſecreta ſuſcipies.Tunc frater accedens propius,extraxit pyxidem,& obtulit Reginæ in ſolio ſedenti, dicēs:Si Regina es mater Chriſti,ecce filius tuus,quem ſi ſuſceperis,te velut matrem Dei recognoſcam,Cum hac protinus voce totum illud phantaſticum euaneſcit, & adnihilato fulgore tantæ tenebræ denſuerunt,vt vix frater cum ductore ſuo ad montis exitum regredi potuerint. Conuerſus ergo hæreticus ad fidem rediit, & mirans dæmonis aſtutiam ſtupefactus expauit. *Refert Boſ.ex cantipr.tom.2.lib.12.de not.Eccl.*

Narrat Cæſarius,eo tempore,quo Albigenſes hæretici Euchariſtiæ ineſſe verum Chriſti corpus negabant, hoc contigiſſe:Illi namque,vt fidem ſibi conciliarent, arte dæmonum freti , ſuper vndas pedibus illotis , vt omnes admirarentur, ambulabant. Id ſciens Presbyter quidam , cum quadam die ad huiuſmodi ſpectaculum maxima multitudo conueniſſet, accedit deferens in pyxide Euchariſtiam: cumque hæretici illi A tam flumen ingreſſi ſuper aquas inſiderent, cunctis audientibus dixit: Adiuro te, diabole, per eum, quem mecum geſto, ne fallacias huiuſmodi imponas huic populo. His dictis, cum nihilominus illæſi perſiſterent, præsbyter Chriſti corpus pyxide incluſum iactat in flumen, ac protinus machinæ impiorum ſubuerſæ: infelices illi demerſi, & flumine abſorpti perierunt. Arcula porro Sacramenti ab angelis ſublata cum nuſquam videretur, in lachrymis inſomnem noctem traducens ob id preſbyter, mane vidit illam ſuper altari repoſitam. *Cæſar. libr. 9. cap. 12.*

Vnum pauperem non longè à monaſterio habitantem vxor adultera maleficiis cruciabat. Sicut enim ei in ira, ac furore fuerat comminata, ita egerat per malignas incantationes, vt miſer homo conſumptis carnibus, nec poſſet mori, nec viuere permitteretur. Sæpius denique, & vocis vſum, & ſenſum omnem corporis amittebat, iterumque redibat, non ad vitam, ſed ad mortem prolixiorem crudeliter reuocatus. Adducitur tandem homo ad D. Bernardum Abbatem in monaſterio demorantem, & ei tragœdia miſerabilis explicatur, qui vehe- B menter indignatus antiqui hoſtis malitiam tantum ſibi in Chriſtianum vſurpaſſe, vocans duos ex fratribus, ante ſanctum altare hominem deportari, ibique ſuperpoſito capiti eius vaſculo Euchariſtiam continente, in ipſius Sacramenti virtute à læſione Chriſtiani iubet dæmonem prohiberi. Factum eſt vt præcepit, & miſerum hominem poſt tantos cruciatus fides perfectæ reddidit ſanitati. *VVilh. Abb. S. Theod. Remenſ. l. 1. c. 10. vita S. Bern. Bredenb. in Collat.*

Inter eos, qui vexabantur Mediolani ab hoſte maligno, Mulier grandæua ciuis Mediolanenſis, & honorata quondam matrona, vſque ad Eccleſiam beati Ambroſij, & poſt eundem *Bernardum* tracta eſt, in cuius pectore quampluribus annis diabolus ſederat, & iam ita ſuffocauerat eam, vt viſu, auditu, & verbo priuata, frendens dentibus, & linguam in promuſcidis elephantinæ protendens, monſtrum, non fœmina videretur. Sordida ei facies vultus terribilis flatus, fœtidus inhabitatoris ſathanæ colluuia teſtabantur: hanc cùm aſpexiſſet vir Dei, nouit inhærentem ei, & inuiſcatum diabolum, nec facile egreſſurum de domo, quam tanto poſſederat tempore. Conuerſus ad populum, (cuius innumera erat multitudo) orare iubet attentius, & Clericis, & Monachis ſecum iuxta altare conſiſtentibus, mulierem ibidem iubet C conſtitui, & teneri; illa verò reluctans, & vi diabolica, non naturali recalcitrans, non ſine aliorum iniuria ipſum Abbatem pede percuſſit, quem diaboli auſum manſuetè ille contempſit, ad expulſionem, non indignatione iræ, ſed pacifica & humili ſupplicatione Deum inuocat adiutorem, & ad immolationem hoſtiæ ſalutaris accedit: quoties tamen eandem ſacram hoſtiam ſignat, toties ad mulierem quoque conuerſus, eodem crucis ſigno edito, ſpiritum nequam athleta fortis impugnat. Nam & ille malignus, quoties aduerſus eum ſignum crucis intenditur percuſſum, ſe indicans acrius ſæuit, & recalcitrans contra ſtimulum, quidnam toleret prodit inuitus: expleta autem oratione Dominica, efficacius hoſtem aggreditur vir beatus, patenæ ſiquidem calicis corpus Domini imponens, & mulieris capiti ſuperponens, talia loquebatur: Adeſt, inique ſpiritus, iudex tuus, adeſt ſumma poteſtas iam reſiſte, ſi potes, adeſt ille, qui pro noſtra ſalute paſſus; Nunc, inquit, princeps mundi eiicietur foras. Hoc illud corpus eſt, quod de corpore Virginis ſumptum eſt, quod in tumulo iacuit, quod de morte ſurrexit, quod videntibus diſcipulis D aſcendit in cælum; in huius ergo maieſtatis terribili poteſtate, tibi, ſpiritus maligne, præcipio, vt ab hac ancilla eius egrediens contingere eam deinceps non præſumas. Cumque eam inuitus deſerens, & manere vltra non valens, atrocius afflictaret malignus, tam magnam iram, quàm modicum tempus habens, rediens Pater ſanctus ad altare fractionem hoſtiæ ſalutaris ritè compleuit, diffundendamque in populum pacem miniſtro dedit, & confeſtim pax, & ſalus integra reddita eſt mulieri. Sic ille nequam, diuina myſteria quantæ ſint efficaciæ & virtutis, non confeſſione, ſed fuga coactus oſtendit: fugato diabolo, mulier quam in tantorum ſartagine tormentorum carnifex peſtilens tanto tempore frixerat, mentis ſuæ compos effecta, redditis ſenſibus, & ratione, reuoluta intra fauces lingua, Deum confeſſa gratias egit, & intuita curatorem ſuum, pedibus eius aduoluta eſt: ingens per Eccleſiam attollitur clamor, omnis ætas iubilat Deo, perſonant æramenta, benedicitur ab omnibus Deus. *Ibidem lib. 5. & Beſius tom. 2. lib. 14. cap. 4. de vot. eccl.* E

Ioannes Molinetus in Chronicis anni 1490. deſcribens moleſtiſſimam multorum annorum vexationem, quam propter vnius (quæ diu dæmonis ſuccuba fuerat) Nonnæ peccatum, in innocentes virgines ſocias eius. Quercetenſes Deus ſathanæ permiſerat: narrat multos ex illa legione, quæ religioſas inuaſerat, & ſe hierarchiæ Seraphinorum fuiſſe gloriabatur, hoc remedio pulſos ex energumenis. Cum enim DECANVS Cameracenſis, vir probus & doctus vna cum aliis canoniſtis accederet, peracta ſacra communione; viuificam hoſtiam non ferens ſubito dæmon exclamabat: Ah, ſatis probè armati acceditis: panemne illum ſumpſiſtis! Quem panem ais, improbè? inferebat Decanus. Si nihil eſt aliud, quam panis; maneto in hoc corpore obſeſſo: ſin autem, vt nos credimus verum eſt corpus Ieſu Chriſti Saluatoris noſtri, iubeo, confeſtim fugere ex hoc corpore, nec vllam ei amplius moleſtiam aude exhibere. Quo dicto, (rem miram) energumena, vt magno leuata faſce moleſtiæ, confeſtim reſpirare, & alia voce Ieſum vocare cœpit. Quod idem omnes faciebant cæteræ, quando, dæmone expulſo liberabantur. F

Beatus Auxentius Abbas diſcipulus habebat nomine Baſilium: hunc dæmones adeò malè multarunt, vt pro exanimi, corpore toto ſaucius & confractus, ad Auxentium curru delatus fuerit. Abbas iuſſit eum ſurgere, & venerandum corpus & viuificum ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti ſumere, & ſtatim reuerti in locum ſuum: abiit, nec amplius eum tentator aggreſſus eſt. *Metaphraſt. in vita.*

Cum Maximus Epiſcopus Hieroſolymitanus Baſilium Cæſarienſem vnà cum Eubulo magiſtro ſuo in Iordane baptizaſſet, tradidit illis viuificam communionem; rogauitque Baſilium idem Dei ſacerdos, vt orans cibum caperet. Quod & fecit, dicens: Domine Ieſu Chriſte, Deus noſter; credo verba Euangelij tui, ſperóque in benignitate tua cibum potúmque percipiens aduerſus diabolum nobiſcum confligentem, ad futuram nobis Sancti Spiritus tui cooperationem. Stupens verò Dei ſacerdos ad illius fidem, repetiit vnà cum illis ſanctam ciuitatem. Vbi cùm annum vnum feciſſent, de communi ſententia venerunt Antiochiam. *Amphiloch. in vita S. Baſ.*

D. Proſper Aquitanicus, agens de ſignis Antichriſti, & eius G præcurſoribus pſeudoprophetis & impoſtoribus, quid Carthagine acciderit admiratione dignum de Euchariſtia, narrat his verbis: Noſtris, inquit, temporibus Aſpare V. C. Conſule Carthagini conſtituto, hoc ſignum diabolicum, monſtruoſumque, quod illic accidit, quis illius patriæ ciuis ignorat? Quædam iuuencula Araba natione, ancilla Dei habitum geſtans, cum in balneo lauans ſimulacrum quoddam veneris impudicè reſpiceret, & ſeipſam, eique conſimilans, domicilium ſe diabolo præbuit. Statim ille leo, qui rugiens circuit, quem quærebat, inuenit. Meatus igitur gutturis ipſius occupatus, nullum cibum, nullúmque potum traiiciens, per ſeptuaginta fermè dies totidémque noctes ieiunium ſibi diabolus, ex capto poſſeſſóque vaſe exhibuit: hoc monſtrum parentes puellæ per tot dierum ſpatia auferri poſſe ſperantes, dum ingens malum vlterius tolerare non poſſunt, ſimul cum filia ſeſe ingeſſerunt, ſacerdoti, quæ acta erant, fideliter indicantes. Hoc tantum puella fatebatur, auem quandam noctis medio apparere, quæ ſibi ore neſcio quid infunderet. Stupor tunc inerat cunctis, videre puellam nul- H lis indiciis diuturni ieiunij fœdatam, nullo pallore ſeu tabe vel debilitate confectam, quin potius robuſtam ſucco viſcerum, mole membrorum. Cúmque incredibilia viderentur, quæ dicebantur, habito conſilio, in monaſterio puellarum, in quo reliquiæ S. Stephani ſitæ ſunt, ſacerdos puellam ſimul & præpoſito commendauit. Illic prima tantum die apparuiſſe illam auem aſſeruit, & ſibi increpaſſe, quod neque fame, neque ſiti compulſa illum appeteret locum, quò ſibi accedere non liceret. Per duas ſanè hebdomadas nihil cibi vel poculi ſumens in monaſterio manſit. Accidit autem vt decimus quintus Dominicus illuceſceret dies, aſcendente nobiſcum ſacerdote, vt matutinum illic ſacrificium ſolitò offerretur: puellam Præpoſitus ad altare perduxit, eo habitu & inceſſu quo ſolent rubore perfuſæ ex epulis poculiſque mulieres aduenire. Sed vt ſe illa proſtrauit altari, clamore fletus ſui cunctis aſtantibus gemitus lachrymaſque induxit, quibus tantum malum auferendum præſens plebs Dominum exorabat : erat A enim iam indecens murmur in populo. Peracto itaque ſacrificio, cum eadem inter cæteras breuem particulam corporis Domini tinctam à ſacerdote perciperet, ſemihora mandens traiicere non valuit, nondum illo fugato, de quo dicit Apoſtolus : Quæ conſonantia Chriſti ad Belial; Et iterum; Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Manu igitur faciem eius ſuſtentarunt ſacerdotes, ne ſanctum proiiceret; à quodam Diacono ſuggeſtum eſt, vt calicem ſalutarem gutturi eius Pontifex applicaret. Quod factum eſt: ſtatim vt locum illum, quem diabolus obſederat, Saluatoris imperio reliquit, Sacramentum quod ore geſtabat, cum laude Redemptoris transglutiiſſe puella clamauit. Hinc lætitia, hinc voces in gloriam Dei, quod poſt octaginta & duos dies diabolo expulſo, puella de poteſtate fuerat eruta inimici. Oblatio igitur rurſum gratiarum actionis pro ea fit, ſacrificiique percipiens certam partem priſco eſt reddita vſui. Tunc etiam dum hæc aguntur, ſpiritu diuino actus Diaconus eiuſdem tituli, ſtatuam illam ſublatam confregit in puluerem, omnemque inſidiantis aſtutiam ſuperauit diuina maieſtas. *Apud Baron. tom. 5. Annal. anno* 434.

Cùm Euboicus venator aliquando nauigaturus eſſet ad B venationem, accepta in pyxide de parte diuinæ carnis Domini, eam tulit ad beatam Theoctiſtem Lesbiam. Cùm autem veniſſet ad inſulam, & declinaſſet in ædem Dei Matris, eam non offendit; an autem adeſſet & lateret, quoniam cum eo aſcenderant quidam ex ſociis; an verò abeſſet, neſcit. Hoc autem ſciebat, ſe eam non offendiſſe. Atque alij quidem profecti ſunt in ſyluam venaturi : ipſe verò clàm reuerſus eſt in templum, & protinus ſacroſancta mulier, Theoctiſtes ſcilicet, apparuit, induta tunica, quam ab eo prius acceperat. Cùm autem Euboicus ſe in terram proieciſſet, accurrit illa, & cum lachrymis dixit eminus : Nequaquam hoc facias, ô homo, nequaquam facias diuinum donum afferens, ne vras me, diuino dedecore afficiens. Eum itaque tunica apprehenſum erexit. Ille autem duxit è ſinu ſuo pyxidem cum carne Domini. Et cùm illa in terram cecidiſſet, diuinum donum accepit, & lamentationibus & lacrymis terram rigans dixit: Nunc dimittis ancillam tuam Domine, quoniam viderunt oculi mei ſalutare tuum. Quoniam remiſſionem peccatorum meorum accepi: nunc abibo, quò tua me iubet potentia. *P. Anton. Dauroutius in ſpec. Exempl. tit. de Euchar.* C

Noui (inquit *Ioannes Nider in ſuo Formicario*) militem Boarum nomine, generoſum multum, & apud ſæculum prudentem virum in Herbipolenſi diœceſi, qui mihi ſatis familiaris fuit & notus, & quæ ſequuntur, vt ſibi conſulerem, patefecit. Cùm enim fuiſſet aliquando iuuenis cum filiis procerum, ſatis malè in quibuſdam educatus eſt, non verbum Dei, ſed fiſtulatores audire conſueuit, prudentum & grauium virorum ſocietates fugit, & verba blaſphemiam Dei notantia vix aut nullatenus in ore continere potuit. Venit interea tempus, quo pro acquirenda militia ire debuit ad terram, quam Dei filius ſuis cruore & pedibus conſecrauit; vbi cum aliis peregrinis per loca varia, in quibus Chriſtus paſſus eſt, deductus eſt, & ab alto tunc per Dei gratiam viſitari cœpit. Nam quaſdam orationes crebro ob Dei reuerentiam dicere propoſuit, & miles effectus in terram propriam rediit, vbi in virum alterum eſt mutatus. Ex prædicationum enim auditione diſcere cœpit, quod longè deuiaſſet à Deo, & in militando anteà diuerſis D guerris proximis nocuiſſet in mundo : confeſſionem ſacramentalem omnium facinorum ſuorum fecit, & pro loco & tempore læſis ſecundum prudentum conſilia ſatisfecit. Deinde non modò, vt antea ſemel, ſed bis in anni ſpatio Euchariſtiæ Sacramentum ſuſcepit. Quo facto in ſecunda communicatione etiam deglutita iam ſacrata hoſtia, quendam inſolitum percepit ſaporem, dulcem quidem, & prout coniectare potuit, ſimilem habentem odorem panis frumenti nouiter & optimè depoſiti; ſed cùm de hoc miraretur, & cogitaret cibo ſumpto materiali talem ſaporem & odorem debere recedere, illud non ſtatim euenit, ſed longo temporis tractu poſtea continuauit præfata perceptio, quæ tamen poſtremò deſiit. Cœpit intereà ſequenti anno trina vice Euchariſtiam ſumere, in feſtiuitatibus videlicet maioribus, & in qualibet communione ſe ſapor & odor prædicti augmentauerunt in perceptibilitate & continuatione, quouſque deuenerunt ad tantam ſuauitatem, quòd nulli rei dulci & ſuaui ea comparare poterat. Verberatus eſt interim Dei miles in ſua conſcientia, vnde hæc ſentimenta prouenerint, anne à Dei munere, vel ab E hoſtis antiqui verſutia. In vitiis enim ſe habituatum eſſe ſciuit, licet contritum iam ſe eſſe crederet de peccatis, quæ omnia animo reliquit : vnde teſtimonium conſcientiæ ſe habere non vidit de tam inſolita percepta dulcedine, quòd à Deo eſſet. E diuerſo vero, operationem dæmonis adeò appropinquare Euchariſtiæ effectui vix animo concepit : cumque diu in hac nutaret ambiguitate, euenit, Deo diſponente, tempus, quo ſermonem à quodam literato audiuit, diſtinguentem inter virtuoſam dulcedinem, quæ aliquando non ſentitur in guſtu, ſed percipitur ſolum in vitiorum, quam facit, fuga, & inter ſenſibilem dulcedinem, quæ perceptibiliter animum iocundat, nonnunquam & corpus, qua donantur & cibantur ideò aliquando debiles & infirmi, à Chriſto, ne à cœptis deſiſtant ſanctis pœnitentiæ operibus. Quo audito miles ſe eſſe de ſecundo genere hominum coniecit, & deinceps arctioribus virtutum operibus operam dedit. Prius enim à multis quæſiuerat ſecreto prudentibus, quid de ſentimento prædicto tenere deberet, ſed tantummodo, vt tactum eſt, viro plenè reſponſum fuit in prædicatione publica. *Idem.* F

Accidit aliquando, quod quidam MONACHVS tantum zelum acquirendæ, ſeu conſeruandæ innocentiæ haberet : quod primos ſenſualitatis motus non ſolum reprimere, ſed etiam ſine veniali peccato vitam ſuam in perfecta puritate cuſtodire ſtuderet. Cum autem inſtigante diabolo aſpiraret ad impoſſibile, in tam profundam deſperationis foueam lapſus eſt, vt nec corpus Chriſti accipere vellet : pro cuius ſalute dum ancilla Dei Maria lachrymoſis ſuſpiriis Domino ſupplicare inter miſſarum ſolennia non deſtitiſſet : ille, quaſi de longinqua regione ad ſe reuerſus corpus Chriſti deuotè recepit, & ſumpta ſalutari medicina, perfectè conualuit. *Idem.*

Iuriſconſultus à fratris filio luculentam acceperat plagam in facie. Nec vt ei parceret, cuiuſquam oratione, vel auctoritate adduci poterat, niſi ille veniam ſuppliciter peteret, & ſibi ſatisfaceret. Contra, adoleſcens ad ea deſcendere recuſabat. Noſter cùm verſato in omnes partes vtriuſque animo nihil proficeret, ad extremum rogat vt ambo pariter ante ſacroſanctam Euchariſtiam paulíſper ſupplicarent Deo. Haud G ægrè impetratum. Mira res dictu: vix ibi Deum parumper orarant, cùm repentè eorum animos diuina vis flexit. Ecce tibi dum adoleſcens patruum adire petendæ veniæ & ſatisfaciendi gratia parat, repentè occurrit ei patruus, negans aliter ſibi ab eo ſatisfieri velle, quàm vt Chriſtianè in poſterum viueret. *Idem.*

Cum inſtaret tempus nobiliſſimi conuiuij, quo Mechtildis virgo dilectum animæ ſuæ Ieſum percepiſſet in Sacramento corporis, & ſanguinis ſui communione, audiuit eum ſibi dicentem; Tu in me, & ego in te, & in æternum non derelinquam te. *Ex lib. 1. reuel. Mechtildis cap. 4.*

Ludouicus Bloſius refert, quod anima cuiuſdam defuncti cuidam Dei amico, in flamma ardoris immenſi apparens, dixit: ea ſola de cauſa tam diris cruciatibus torqueri, quod circa Dominici corporis perceptionem fuiſſet negligentior : addiditque, ſi vel ſemel venerabile Sacramentum deuotè pro ipſa accipere dignaretur, ſe mox liberandam. Quod cùm ille Dei amicus feciſſet, ſequenti die anima eidem ſole fulgentior atque micantior apparuit, vnica illa digniſſimi Sacra- H menti huius perceptione ab intolerabilibus pœnis liberata, atque ad cœlum & æternam beatitudinem euecta. *Bloſ. cap. 6. monit. ſpirit.*

Cum quidam vir Dei Ioannes Pot, tanquam à Deo miſſus veniſſet ad LVDVVINAM virginem graui infirmitate cruciatam, cœpit eam hortari ad patientiam, commemorare ei Chriſti paſſionem, humilitatem, labores, & ſudores: inuitare, vt nocte ac die, quoad poſſet, in iis meditandis verſaretur. Promiſit illa ſe ſic facturam; & tentabat quidem ſenſim animo verſare vitam & paſſionem Saluatoris, ſed quòd necdum in ollulam ſuam miſſa eſſet farinula Eliſæi viri Dei, qui Chriſtus eſt, amara & inſipida erat omnis eiuſmodi cogitatio. Reditur igitur ad lamenta & querimonias, quippe mors erat in olla. Redit etiam ad illam Chriſti ſacerdos Ioannes Pot; percunctatur quantum in libro charitatis profecerit. Reſpondet illa : Tu quidem, mi pater, ad optimum me ſtudium hortatus es, ſed mihi incompertum, nec ſinit dolorum acerbitas ſapere, quidquid de Domino

Ieſu

A Ieſu cogitandum ſuſcipio. Ille vero cernens eius bonam animi voluntatem, gratulabundus ait: Labor improbus chariſſima filia, vincit omnia. Oportet aliquam tibi vim adhibeas: frangas teſtam, & peruenies ad nucleum: perſeuera, & vinces. Illa autem dicente, immodicos corporis & animi cruciatus id non ſinere, vir Domini eam egregiè animabat, multis modis eam confirmans, hortánſque, vt contemneret inepta gaudia & oblectamenta breui peritura, formam corporis pro nihilo putaret, rediret in memoriam eorum, quæ paſſi ſunt ſancti Martyres, quam multis iocis, diuitiis & voluptatibus ſponte ſua caruerint, ſolo Chriſto contenti, apud quem nunc ſummis opibus, honoribus, gaudiis & deliciis ſine fine perfruantur. Sed quia nihil, inquit, poteris viribus tuis, Chriſtum adſpice pendentem cruce, & veritatem doceberis. Chriſtum audi, & ſapiens eris. Chriſtum inſecta, & requiem inuenies. Chriſtum imitare, & refectione ſuauiſſima perfrueris. His auditis, cœpit ſancta virgo manum mittere ad fortia, cœpit intellectu & affectu ſitire paſſionis torrentem. Porrò autem tertiò ad eam venit ſacerdos Ioannes Por afferens B ſacroſanctam Euchariſtiam, vt ſolet ad ægrotos, qualis illa tunc erat: cumque eam ei præbuiſſet, ſic locutus eſt: Hactenus ego te incitare conatus ſum ad commemorandam paſſionem Domini tui: iam verò ille tibi loquetur. Quod ſi fortiter & conſtanter ei obtemperaueris, erit merces tua magna nimis. Vix ille verba finierat, & in tantas virgo prorupit lacrymas, vt diebus quindecim vix eas potuerit cohibere. Ab eo die, creſcente morbo, confirmabatur ſpiritu, amarum omne ei dulceſcebat, nec quicquam iam ſapiebat, niſi ſolus Ieſus, & hic crucifixus. Itaque paſſionem Chriſti in ſeptem diſtinguebat partes, nec vllum temporis punctum ſine eius commemoratione abſcedere patiebatur, adeóque in hac ſeſe exercebat, vt crebrò nocte ac die vigilans, horologium exactum animo circumferre videretur. Et ardenti autem paſſionis Chriſti meditatione, adeò inflammata fuit, vt non ſe, ſed Chriſtum Dominum in ſe pati diceret. His igitur exercitiis edocta creuit in vtroque homine, donec octauum ſuæ ægrotationis attingeret annum. Magis autem magíſque corporis putredo & vermium ſcaturigo aucta eſt, corporis etiam viſcera magis ac magis marceſcebant, & doloribus innumeris virgo afficiebatur. Sed hæc omnia fere- C bat patientiſſimè, & in ſummis doloribus non ſolùm agebat gratias Deo, ſed eos ipſos cruciatus augeri potius, quàm minui peroptabat. *Ex Ioan. Brugman. Sur. 14. April.*

Ad Catharinam Senenſem ita Dominus ait: Vt autem plenius intelligas, quàm ardenti deſiderio cupiam vobiſcum eſſe, vtque magis accendaris ad ſubigendum mihi copulandámque meæ voluntatem tuam: vide, & alta mente conſidera, voluiſſe me, vt Vnigenitus meus incarnaretur, &c. Paraſſe inſuper menſam maximi, & parum agniti Sacramenti, corporis ipſius & ſanguinis, vt in cibum ſumentes transformemini mutemíníque in me: ac ſicut panis & vinum, quibus veſcimini, in ſubſtantiam tranſeunt corporalem: ita & vos manducantes ipſum, qui mecum eſt, ſub panis & vini ſpecie, in ſubſtantiam ſpiritualem, & in memetipſum conuertamini. Et hoc illud eſt, quod Auguſtino ſeruo meo his verbis dixi: Cibus ſum grandium, creſce, & manducabis me: nec me mutabis in te, ſed tu mutaberis in me. *Ioan. Garetius centur.* 54. *vict. an.* 1570.

Cum amor, vt ſcribitur in Canticis, fortis ſit vt mors, quæ omnia vincit, ex ſuauiſſimo amore, qui nobis per panis cœleſtis virtutem communicatur, tantum in animabus noſtris robur efficitur, vt propterea S. martyr Cyprianus, cùm tyranni D Eccleſiam perſequebantur, hoc vnum curarit, vt anathematizati abſoluerentur, & illis ſacra communio adminiſtraretur: iis enim armis induti robuſtiores fiebant. Dicebat autem eos in prælio non poſſe fortiter pugnare, qui his armis induti non eſſent. *Ludouic. Granat. lib. 4 Catech. dialog.* 8.

Bonſignorius Cacciaguerra tract. de ſacra Communione ſcribit. Quendam ad eum virtutis gradum virtute Euchariſtiæ perueniſſe, vt incredibili quadam patientia filij ſui decimum quintum annum agentis, iniuſtiſſimè & nulla prorſus data occaſione occiſi, mortem pertulerit. Cùm enim mulio quidam mulum onuſtum duceret, contigit adoleſcentem illum obuium fieri, qui, ne à mulo comprimeretur, & eius pedibus conculcaretur, mulionem præmonuit, vt mulum aliquantum remoueret: quod ille præſtare contempſit, ideo adoleſcens muli ſarcinam à ſe repulit. Vnde mulio ira commotus ſic adoleſcentem percuſſit, vt biduo poſt è viuis exceſſerit. Poſtridie autem obitus, pater adoleſcentis Cacciaguerram adiuit, cui exomologeſi E facta, ac ſacra ſynaxi accepta dixit? Pater, maiore dolore afficior ob crimen iſtius homicidæ, quam propter proprij filij mortem: quòd ille homicidium perpetrando Deum grauiſſimè offenderet: at filius diligenter expurgatus & ſancta communione refectus ad felicem, vt ſperamus, vitam emigrauerit. Egregium ſanè facinus, nullo eum perſequi odio, qui filium morte affecerat, quem vnicè amabat. Quod non aliunde, quam ab ipſa Euchariſtiæ virtute, vt credibile eſt proficiſcitur. *Cap* 26.

Libet & aliud Mulieris Chriſtianæ factum ſubiungere. Hæc crebro à marito cæſa, quòd eum moneret, rogaretque ne impudicas mulieres ad ædes (quod ſolebat) adduceret, his rationibus productis: primùm, quòd Deus offenderetur: deinde multa bona eo vitæ genere dilapidarentur: & ipſa, quod ſua intereſſet, parui admodum faceret: tandem ille ſic commotus fuit, vt graue vulnus capiti vxoris inflixerit, adeò vt eam occiſam crederet: & audito vicinorum accurſu, ne à Magiſtratu comprehenderetur, fugam meditans chlamydem F arripit: ſed pia illa domina, verè Chriſto plena, dixit: Ne fugam, mi marite, capias, nec timeas, Deus ignoſcit tibi, vt & ego ex animo ignoſco: omnino in Domino confido, nihil tibi mali euenturum. Si opus fuerit, te pro meo modulo excuſabo. Credo hoc Sacramentum ſemel & iterũ hebdomadarim acceptum plus in hac muliere effeciſſe, quàm quiuis alius ſibi ipſi efficere poſſet. *Idem Ibid.*

Quidam mihi narrauit (*Ioannes Chryſoſtomus*) non ille quidem ab alio edoctus, ſed dignus habitus, qui id & vidiſſet ipſe, & audiſſet, quod qui de hac vita emigraturi ſunt, ſi myſteriorum huiuſmodi cum pura ac munda conſcientia fuerint participes, ſpiritum efflaturi ab Angelis illorum animas ſatellitum more ſtipantibus, propter aſſumptum illud ſacrum, hinc recta in cœlum abducuntur. *Lib. 6. de Sacerdotio.*

Vir quidam Caluinianæ factionis habuit vxorem Catholicam, quam multis verbis inducere ſatagebat, vt accederet concionem Caluiniſticam. Illa cùm diu reluctaretur, tandem aſperioribus verbis & minis perculſa confeſſario ſuo rē aperuit qui conſenſit, vt facta prius exomologeſi, & percepta SS. Euchariſtia, viro pareret, & vna ſaltem vice concionem adiret. G Obſecuta eſt illa conſilio confeſſarij, & Sacramentorum participatione munita ad concionem ſeſe contulit. Mirabile dictu: Mox vt mulier concionem ingreſſa eſt, obmutuit concionator, nec verbum quidem effari potuit. Itaque ſubſiſtens ait: Oportet intereſſe hîc hominem aliquem, qui comedit panem a Papiſtis benedictum. Equidem hac vice vlterius concionando non progrediar, aliàs officio meo plenius ſatisfacturus. Maritus concioni eidem intererat, & videns concionatorem ob præſentiã hominis, qui percepiſſet Euchariſtiam, diuinitus obmuteſcere, domum reuerſus quæſiuit ex vxore, num eo mane ſumpſiſſet Euchariſtiam, quo concionem adiiſſet; illa factum non diffitente, mox agnouit fallaciam & impoſturas iſtius doctrinæ, quippe quæ adhibita ad lucem Sacramentorum Eccleſiæ Catholicæ ſic euaneſceret, & ſeipſam vanitatis coargueret. Nec mora, mandauit luculentum excitari ignem. Vxor ignara quid vellet maritus, metuebat ne quid atrocius in ipſam moliretur. Igne porrò iam accenſo, ille protinus vniuerſos ſuos iſtius nocentiſſimæ farinæ libros collegit, in ignem coniecit, & combuſſit, & ad Catholicæ Eccleſiæ gremium reuerſus eſt. H *Tilm. Bredemb. lib. 7. coll. ſacrar. c. 47.*

☞ *Quære infra. De Euchariſtia ſub finem*
vitæ ſumenda.

S. Nicolaus de Tolentino.

Cornelius Muſius, ille inquam Muſius, quem Delphenſes apud Batauos paſtorem ſedulum habuerunt, & mox inſani cuiuſdam Lumæi Comitis furore in immeritam crucem intempeſta nocte egerunt; dum populi ſui rabiem declinare cogeretur, ac nouum Euangelium virtutem ſuam rebellione exerere inciperet, memor ſupereſſe in Sacrario plures hoſtias conſecratas, ne in Impiorum manus deuenirent, omnes abſumpſit, addita nobili hac voce; Hoc ſumpto viatico, armabor ad martyrium, nec deficiam, tam ſalutari refectus Sacramento. *P. Opmerus de martyr. Holland. in codice manuſ. Beyerlinck in Apophthegm. Chriſtian. tit. Euchar.*

A Inter Perſidem & Indiam oppidum fuit Tzundadaër nomine. In eo Cabades, maximam pecuniæ vim pretioſóſque, & pellucidos lapillos, clàm aſſeruari intellexit: Eis vt vnà cum oppido potiretur, nihil intentatum reliquit: ſed quo minùs, quod volebat, efficeret, dæmones, qui theſaurum eum cuſtodiebant, obſtitere. Et poſtquam Perſicas euocationes & impoſturas expertus eſt, dæmonibus videlicet locum eum firmiſſime obtinentibus, nihil egit, per Iudæos rem expedire aggreſſus eſt atque vbi per eos quoque optatis votiſque ſuis potitus non eſt, per Chriſtianos tandem ſe, quod conabatur, confecturum eſſe arbitratus eſt, quos aduerſus dæmones poteſtatem recepiſſe audierat. Itaque Chriſtianorum, qui apud Perſas erat, Epiſcopum ad ſe vocauit. Qui ea de cauſa ſynaxi & conuentu Eccleſiaſtico popularium ſuorum coacto, & diuinis ſanctificationibus perceptis, eiſdémque Chriſtianis, qui ibi conuenerant datis, ſigno crucis qui locum eum incolebant dæmones exegit, & Cabadæ ſtatim ſine labore vllo oppidum tradidit. Quare conſternatus Perſa primo ſubſellio Epiſcopum Chriſtianorum cohoneſtauit, quum ad id vſque tempus Iudæi & Manichæi ſedes primarias obtinuiſſent. Atque ab eo tempore, vt deinceps quicunque vellent, Chriſtianorum ſacra B colerent, poteſtatem liberam omnibus permiſit: quos ille antea excruciauerat, adeo vt etiam multis membra & partes eas per quas vox editur, ademerit: qui tamen illis quoque ſic amiſſis, non minus quam antea clarè ſunt locuti. *Niceph. lib. 16. hiſt. Eccl. cap. 36.*

Aliam non minus ſtupendam hiſtoriam, & ad Sacramenti huius veritatem aſſerendam non parum efficacem, refert *Ioan. Chiffletius in deſcript. Veſuntina Ciuit. edit. anno* 1618. *Lugduni*, in hunc modum.

Anno 1608. die ſancto Pentecoſtes, 25. Maij, in Eccleſia antiquiſſimi monaſterij B. Mariæ Virg. de Fauerne, (Aimoinus an. Chriſti 870. Fauerniacum vocat) Ord. S. Benedicti, Diœceſis Biſontinæ: cum Indulgentiarum tunc conceſſarum cauſa, ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum in duabus hoſtiis, ipſa eadem die conſecratis, argenteo Reliquiario, vnius ad minimum marcæ incluſum, de more, populo propoſitum fuiſſet: contigit, vt igne, quo fato neſcitur, accenſo, menſa lignea gradu, tabernaculo, mappis & aliis ornamentis abſumptis, ſuppoſitóque marmore humi fracto, Reliquiarium graue & metal- C licum, cum duabus incluſis hoſtiis non modo illæſum, ſed etiam in aëre ſuſpenſum, abſque vllo ſuſtentante corpore ſolido, remaneret, idque per ſpatium triginta trium circiter horarum, vſque ad horam ſcilicet decimam matutinam diei Martis, tertij feſti Pentecoſtes: cum, Vicino quodam Parocho, qui ſolenni ſupplicatione illuc aduenerat, Miſſam celebrante, & Sacratiſſimam hoſtiam poſt primam eleuationem dimittente, Reliquiarium ex ſe ſenſim & leuiter deſcendit, rectáque Miſſali codici inſedit, qui corporali contectus (vt cum majore reuerentia exciperetur, ſi fortè decideret) illi cum intermedio ſpatio fuerat ſuppoſitus. Quæ omnia viſa ſunt à quamplurimis integræ fidei teſtibus, quibus per Inquiſitores idoneos auditis firmatum miraculum, ad Dei opt. maxim. gloriam & honorem, Eccleſiæ Catholicæ bonum, & fidelium conſolationem, publicauit Illuſtriſſ. Ferdinandus de Rye, Archiepiſcopus Biſontinus, diplomate Veſontione 10. Iulij, anni 1608. dato. Hoſtiarum miraculoſarum vna Fauerniaci remanſit, altera, iuſſu Serenorum Archiducum Auſtriæ Alberti & Iſabellæ, Burgundiæ Principum, Dolam Sequanorum, maxima pompa, precibus publicis tranſlata eſt, in feſto S. Thomæ Apo- D ſtoli, eiuſdem anni 1608. cui deinde pius Aduocatorum cœtus, ſub S. Iuonis patrocinio, Dolæ pridem inſtitutus, Sacellum ſplendidiſſimum extrui curauit, quod anno 1614. die 19. Maij idem Reuerendiſſ. Ferdinandus ritu ſolenni dedicauit. Hactenus *Chiffletius*.

BENEFICIA CORPORALIA.

Miles quidam in Francia fuit tantæ deuotionis, vt quotieſcumque Chriſti corpus eleuari, ſiue deferri videret, proſtratus illud adoraret. Contigit, vt die quadam veſtibus ſuis pretioſis indutus intraret ciuitatem: cumque platea, in qua equitabat, nimis eſſet lutoſa, ex improuiſo obuium habuit corpus Domini: quo viſo modicum intra ſe deliberans, ait: Quid facies modo? Si in tanta profunditate te proſtraueris, perdita ſunt veſtimenta tua hæc delicata: ſi verò non deſcenderis; ſaluberrimæ conſuetudinis tranſgreſſorem te ſemper accuſabit conſcientia. Quid plura? præualeſcente deuotione, equo proſiliens in lutum ſe miſit: in quo flexis genibus ele- E uatis manibus Chriſti corpus adorauit: Et quia dulciſſimus Dominus honorantes ſe non ſolùm in futuro remunerat, hoc egit ſua potentia, vt totius luti nec vna quidem guttula veſtimentis eius adhæreret. Tunc equum cum multa admiratione reaſcendit, & amplius in fide confortatus Deum glorificauit. *Cæſar. lib. 9. de Euchariſt. cap.* 51.

Sancto Liberali Altinenſi Epiſcopo, Heliodori diſcipulo, cuius oſſa Taruiſij poſita honorantur, vitæ merito conceſſum fuit (omne enim diuini perfectum deſurſum eſt) vti Dominico quoque die ſpiritali alimonia corporis & ſanguinis Chriſti, & ſine vllo alio cibo reliquum tempus peragere. Itaque quod ad animæ ſalutem ſumptum erat, illius virtute etiam caro ſuſtentabatur. In fortitudine ergo cibi huius peruenit vſque ad montem, qui Chriſtus eſt, ſublatus in cælum, cùm ſe de terris transferri poſtulaſſet. *Pet. de Natal. lib. 4. Cat. Sanct. c.* 93. *Marul. lib. 4. c.* 1. *&* 12.

Seucius Abbas natione Syrus, apud vrbem Agathenſem, Dominico die manè ſacram percipiebat communionem: veſperi verò panem cruce ſignatum ab amico deſtinatum ſumebat, altero cibo animam alens, altero corpus ſuſtentans: reliquis autem hebdomadæ diebus cibo pariter ac potu vacuus F perdurabat. *Idem de Natal. lib.* 7.

Ludouicus Pius Imperator in ſupremo morbo, quo obiit, totos quadraginta dies ieiunus tranſegit, Euchariſtiam ſolam quotidie ſumens, vt qui adfuit ei rei ſcriptor teſtatur. *Lud. Botius tom. 2. lib. 15. de Not. cap.* 2.

Circa an. Dom. 1465. quidam Eremita valde pius, Nicolaus nomine, Suitenſis, ſola Euchariſtia apud Heluetios prope Vnderualdem ſingulis menſibus ſumpta, annos quindecim, nullo prorſus alio ſumpto cibo, vixiſſe traditur. Pietatis cauſa receſſerat ab vxore ita conſentiente, ac liberis: facie ipſa præferebat inediam perpetuam homo macilentiſſimus: quin cùm ea res delata fuiſſet ad Conſtantienſem Epiſcopum, neque fidem adhiberet, inſiſtéque tria panis obula ab eo ſumi, paruit quidem ille, ſed ægrè deglutire valuit. Tandem obiit opinione ſanctitatis per prouinciam relicta, ann. Domini 1478. *vt Naucler. memorat.* genet 50. *Simon Maiolus in dieb. Canic. col. 4. ex VVern. in Faſcic. an.* 1465.

In territorio Tullenſi iuxta villam Commerciacum, Puella, quædam annorum circiter duodecim poſt factam communionem, quam in Paſcha de manu ſacerdotis accepit, ſine omni victus deſiderio plenum biennium vſque in tertium annum G dimidium compleuit, nulla penitus corporis alimenta percipiens. Cœpit autem ieiunare anno Dominicæ incarnationis 823. à Paſcha, & in anno 825. circa initium Nouembris, peracto ieiunio cibum ſumere, ac cæterorum hominum more manducando viuere cœpit. *Ab. Vſperg. in Chron. Sigeb. ann.* 823.

S. Ebrulphus Abbas octogenarius in grauem morbum lapſus dies quadraginta ſeptem vixit nihil prorſus eſculenti aut poculenti ſumens, præter aquam ſolam, & corpus & ſanguinem Chriſti, qui nihilominus tanquam benè ſatur non ceſſabat prædicare fratribus verbum Dei. Rogantibus eum fratribus, vt ſaltem aliquid cibi caperet, reſpondit ille: Quæſo, fratres, ne huius rei mentio ſit, nihil enim faſtidium patit. *In vita eius apud Surium tom.* 6.

Maria Ogniacenſis tametſi in ſua infirmitate nihil penitus edere poſſet, imò nec modici panis odorem perferre, facilè tamen, quidem crebrò Chriſti corpus ſumebat, quod ſtatim quaſi liqueſcens, & in animam eius tranſiens, non ſolùm illam H confirmabat, ſed etiam corporis infirmitatem ſine mora reſeruabat: quandoque ſumente illa tum Euchariſtiam facies eius quoſdam ex ſe luminis radios vibrare & diffundere videbatur, nos quidem tentabamus aliquando, an hoſtiam non conſecratam ſumere poſſet, ſed illa à panis odore mox abhorruit, & cùm niſi exiguam particulam dentibus tetigiſſet, cœpit clamare, expuere, & perinde ac ſi pectus rumperetur, anhelare, & cum ingenti anxietate ſingultire. *Iac. à Vitriaco. in hiſt. occid. cap. 38. Surius 23. Iunij.*

Catharina Senenſis virgo ſanctiſſima, nonnullas quadrageſimas nihil comedens, aut bibens præter aquam frigidam, Euchariſtiam ſolam ſumens traduxit: cuius efficacia non ſolùm anima, ſed etiam corpus vegetabatur, itavt prorſus nulla ei iam ineſſet cibi corporei appetentia. Vnde non modò vitam diuini Spiritus gratia, ſed & vires robuſtas & incredibiles hauriebat. *Surius 29. April.*

Virgo quædam Felix nomine ex oppido Barbarani Romæ ætate noſtra vixit. Hæc quinque totas quadrageſimas ſola Euchariſtia tranſegit, eius vitam ſanctiſſimam ſcripſit *Bonſignorius Cacciaguerra, Boſius tom. 2.l.18.c.2.*

Aliud de eadem ſubſcribam, quod ſatis notum fuit, & à Pio Papa II. in diplomate canonizationis illius approbatum. Fuit autem illud, quod, præter altaris Sacramentum, à primo die cinerum vſque ad Pentecoſten, quod tempus eſt trium menſium, ſine cibo fuit: & ab illo tempore vſque ad mortem eodem modo perſeuerauit, licet propter ſcandalum, & magnas perſecutiones, nonnullas manderet herbas: quarum ſuccum tantummodo deglutiebat: & vbi comederat, penna ori impoſita vomitum excitabat, & eundem eiiciebat, quod dum in ventriculo eum contineret, maxima moleſtia afficeretur. Hoc autem erat martyrij genus, quod hanc ſuam ſponſam dum vixit ſufferre ac perpeti voluit. *Lud l.2 in ſymb.c.27.*

Gregorius Nazianzenus *in Oratione de funere patris* refert patrem ſuum ſacerdotem ardentiſſima & diuturna febri exhauſtum ab ancilla aliquando ſynaxis tempore manu deductum in conuentum Eccleſiaſticum: in quo pro more Euchariſtiam, ſed pauciſſimis, & quibus tum per morbum potuit verbis conſecratam, aliis & diſtribuerit, & ex ea participarit ipſe quoque: reuerſum verò ad lectum, cibóque parum ac ſomno refectum, melius ſtatim habuiſſe, ac priſtinæ tandem ſanitati ex integro fuiſſe reſtitutum.

Idem miraculum circa Matrem aliquando poſt contigit: quod ipſum etiam commemorare operæ pretium eſt: hâc quoque morbus inuadit, fortem alioque fœminam & generoſam, atq; omni vitæ tempore commoda valetudine vſam. In multis autem doloribus, ne ſermonem longius producam, nihil eam perinde diſcruciabat atq; inedia, qua multos iam dies periculoſè afflictabatur, neque huius mali remedium vllum inueniebat. Quoniam igitur modo eam Deus aluit? Non manna pluens, vt olim Iſraëli aut petram frangens, vt ſitienti populo fontem aperiret; aut per coruos paſcens, vt illum Heliam: aut per Prophetam in ſublime raptum ſatians, vt Danielem, cum fame in lacu vexaretur. Quonam ergo modo? Viſum eſt ipſi, me quem chariſſimum habebat (neque enim quendam noſtrum alium, nec in ſomnis quidem præferebat) noctu repentè ſuperuenientem cum caniſtro, candidiſſimiſq; panibus pro meo more benedictis atque ſignatis eam aluiſſe, ſicque conualuiſſe, viréſque collegiſſe. Ac nocturnæ viſioni veritas reſpondebat. Ab eo non tempore ad ſe rediit, ſpémque meliorem concepit quemadmodum & perſpicuo argumento declaratum eſt. Nam cum poſtero die ad eam matutino ingreſſus primò ſolito hilariorem vidiſſem, deinde hæc conſueta: Vt ſe noctu habuiſſet, ecquid re opus haberet, percunctatus eſſem: Tu me, reſpondit illa, ſanè incunctanter ac tranquillo vultu, nate, nutriuiſti, ac poſtea rogas, ecquid valeo? Simulque nutu mihi ancillæ ſignificabant, ne contradicerem, ſed promptè reſponſum hoc acciperem, ne patefacta rei veritate mœrore frangeretur. *Idem ibid.*

Idem *Nazianzenus* hanc etiam vt ſubiicitur, hiſtoriam refert. Ad omnes huius miraculi fama permanauit, atque hæc hiſtoria cum admirandis aliis Dei operibus, & viribus in omnium linguis aurihúſque verſatur. Ægro erat ſoror mea Gorgonia corpore peſſiméque affecto, ac morbus inſolens erat ac prodigioſus, & velut ebullitio quædam & feruor ſanguinis, ac deinde eiuſdem concretio, & torpor pallórque incredibilis, ac mentis membrorúmque diſſolutio, idque non per longa interualla, ſed nonnunquam etiam admodum continuè, nec malum hoc humanum eſſe iudicabatur. Nec verò tum ſeparatim non etiam inter ſe de morbi ratione conſultantium ars & induſtria depellendo dolori par eſſe poterat, nec parentum lacrymæ, quæ multum ſæpe valuerant, nec publicæ preces & ſupplicationes, quas vt pro ſua quiſque ſalute, vniuerſus populus faciebat: omnes enim eo animo erant, vt illius ſalutem, ſuam eſſe ſalutem ducerent: quemadmodum contra, communem illius morbum, communem omnium morbum & calamitatem. Quid igitur magna illa anima, maximiſque digna facit, & quam dolori medicinam adhibet? hic enim iam arcanum ſitum eſt. Deſperatis aliorum omnium auxiliis, ad mortalium omnium medicum confugit, noctíſque intempeſta caligine obſcurata, cùm leuius aliquando morbus vrgeret, ad altare cum fide procumbit, eúmque, qui ſuper illud colitur, cum magno clamore obteſtans, omnibúſque nominibus appellans, atque omnium rerum, quas vnquam mirificè geſſerat, commonefaciens (nam vtriuſque teſtamenti hiſtoricas callebat) tandem pia ac præclara quadam impudentia efficitur: eam, quæ Chriſti fimbriam tangens ſanguinis profluuium compreſſerat, imitatur, quidque fecerit, audite: caput cum pari clamore vberrimiſque lacrymis mulierculæ illius inſtar, quæ olim Chriſti pedes irrigarat, altari admouens, nec ſe ante ab eo diſceſſuram minitans, quàm ſanitatem conſecuta ſit; ac deinde hoc ſuo pharmaco totum corpus perungens, & ſicubi quippiam Sacramenti pretioſi corporis & ſanguinis manus condiderat, id lacrymis admiſcens, ô rem admirandam! protinus ſe liberatam morbo ſentit: atque, & corpore, & animo, & mentis leuis abſcedit, hanc ſpei mercedem conſecuta, vt quod ſperauerat, obtineret, animæque firmitate corpori firmitatem compararet. *Idem in orat. de S. Gorgonia.*

Aderant B. Catharinæ Senenſi virgini duo piiſſimi adoleſcentes patria Senenſes, ambo amanuenſes eius: quorum alter Nerius, alter Stephanus vocabatur. Ex iis Nerius poſtea ſolitariam & propè anachoreticam duxit vitam: Stephanus iubente poſt mortem ſancta virgine, cùm nihil minùs cogitaret (vt ipſe de ſe ſcribit) quàm de monaſtico ſuſcipiendo habitu, Carthuſianus factus eſt celebris, & valde religioſus. Cùm autem eſſet ſancta virgo Genuæ: Nerius horribili correptus eſt ægritudine, & præ nimio dolore viſcerum miſerabiles edebat voces & eiulatus, reptabatque manibus & pedibus de lectulo, in lectulum, tanquam aliquod leuamentum perpetuis illis cruciatibus reperturus. Indicantur hæc ſanctæ virgini: illa iubet acciri medicos. Veniunt duo medici, fiunt omnia, quæ illi præſcribunt: ſed miſer ille non modò nihilo meliùs, ſed peiùs etiam habere cœpit, ita vt medici eius vitæ ſpem omnem abiicerent. Quod cùm Stephanus audiuiſſet, ad virginem ſanctam ſe confert, eius pedibus lacrymabundus aduoluitur, orat, ne ſinat ſocium ſuum in peregrino ſolo miſerabiliter ex hac vita migrare. At illa: Cur ſic, inquit, doles, fili, ſi Deo viſum eſt fratrem tuum ad ſuum regnum euocare? Stephanus perſeuerat in precibus ſuis, dicit ſe nihil ambigere, quin ſi velit, poſſit Nerio ſalutem obtinere. Vbi cras, inquit, me ad ſacram communionem abire conſpexeris, redue mihi iſthuc in memoriam, & ego offeram Deo preces, tu verò rogabis Dominum, vt illas admittat. Abit Stephanus fiducia plenus, & altera luce virgini ad Miſſam eunti inculcat preces ſuas. Percepit ſacram Euchariſtiam; & more ſolito extra ſe rapta eſt: vbi autem ad ſe rediit, Stephanum illic exſpectantem ſubridens ita alloquitur: Dominus nobis reſtituit Nerium. Stephanus celeriter abit ad Nerium, eúmque in Domino conſolatur. Deinde paulatim remittitur morbi acerbitas, & Nerius totus reualeſcit. Ecce autem Stephànus, qui ei miniſtrauerat ægrotanti, ex multis corporis & animi moleſtiis, quas eius cauſa pertulerat, febres acres cum vomitu & intolerabili capitis dolore patitur: & quia omnibus præcipuè charus erat, omnes ſanctæ virginis ſocij decumbenti aſſiſtunt. Sed virgo ſacra non ferens eius afflictionem, ad decumbentem accedens: Præcipio, inquit, tibi in virtute ſanctæ obedientiæ, vt has febres deinceps minimè patiatis. Abceſſit febris & Stephànus totus ſurrexit incolumis. *Lud. Granat. conc. 4. de S. Cathar. Senenſ. §. 3.*

Vir quoque beatiſſimus Agapetus Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Pontifex, anno 560. ad Iuſtinianum Principem acceſſit. Cui adhuc proficiſcenti quadam die in Græciarum iam partibus curandus oblatus eſt mutus & claudus, qui nulla verba edere, neque ex terra vnquam ſurgere valebat. Cúmque hunc propinqui illius flentes obtuliſſent, vir Domini ſolicitè requiſiuit, an curationis illius haberent fidem. Cui dum in virtute Dei ex auctoritate Petri fixam ſalutis illius ſpem habere ſe dicerent, protinus venerandus vir orationi incubuit, & Miſſarum ſolennia exorſus ſacrificium in conſpectu Dei omnipotentis immolauit. Quo peracto ab altari exiens claudi manum tenuit, atque aſſiſtente & aſpiciente populo, eum mox à terra in propriis greſſibus erexit. Cúmque ei Dominicum corpus in os mitteret, illa diu muta, ad loquendum lingua eſt ſoluta. Mirati omnes, flere præ gaudio cœperunt: eorúmque mentes illicò metus & reuerentia inuaſit. *S. Gregor. lib. 3. dialog. cap. 3.*

Huc refertur, quod ſcribitur in vita *Theodori Archimandrie*, qui imperante Phoca vixit, Georgium Cappadocem, virum nobiliſſimum, ductum fuiſſe catenis vndique circumligatum iuſſu Imperatoris, cumque Theodoretus petiiſſet, vt ab iis ſolueretur, donec illi daret Euchariſtiam, militéſque id ſancto pernegaſſent diu multiſque hoc petenti, accidit, vt eo ſumente Euchariſtiam ſubitò mirabiliter vincula ſo- A luta ſponte conciderent ad terram. *Bozius de ſig. Eccleſ. lib. 15. cap. 2.*

De Satyro fratre S. Ambroſij, fertur, quòd prius quàm perfectioribus eſſet initiatus myſteriis, in naufragio conſtitutus, cum ea, qua veheretur, nauis ſcopuloſo illiſa vaſo, & vrgentibus hinc atque indè fluctibus ſolueretur, non mortem metuens, ſed ne vacuus myſterio exiret è vita, quos initiatos eſſe cognouerat, ab his diuinum illud fidelium ſacramentum popoſcit, non vt curioſus oculos inſereret arcanis, ſed vt fidei ſuæ conſequeretur auxilium; etenim ligari fecit in orario: & orarium inuoluit collo, atque ita ſe deiecit in mare non requirens de nauis compage reſoluta tabulam, cui ſupernatans iuuaretur, quia fidei ſolius arma quæſierat. Itaque his ſe tectum atque munitum ſatis credens aliæ auxilia non deſiderauit: ſimul & fortitudinem eius ſpectare licet, qui fatiſcente remigio, non quaſi naufragus tabulam ſumpſerit, ſed quaſi fortis ex ſeipſo adminiculum ſuæ virtutis aſſumpſerit. Nec deſeruit ſpes, nec fefellit opinio, denique primus ſeruatus ex vndis, & in portum terrenæ ſtationis euectus, Præſulem ſuum, cui ſe crediderat, recognouit, ſtatimque vbi etiam cæteros ſeruulos ſuos vel ipſe liberauit, vel liberatos comperit, B negligens facultatum, nec amiſſa deſiderans, Dei Eccleſiam requiſiuit, vt ageret gratias liberatus, & myſteria æterna cognoſceret, pronuncians nullum referendæ gratiæ maius eſſe officium. Quod ſi homini non referre ſimile homicidio iudicatum eſt, quantum crimen eſt non referre Deo? *Ambr. Orat. de obitu fratris.*

Neque hoc ſilendum puto, quod omnipotens Deus ſuper Maximianum famulum ſuum, nunc Syracuſanum Epiſcopum, tunc autem mei Monaſterij patrem, dignatus eſt monſtrare miraculum ait *D. Gregor.* Nam dum iuſſione Pontificis mei in Conſtantinopolitanæ vrbis palatio reſponſis Eccleſiaſticis deſeruirem: illuc ad me idem venerabilis Maximianus charitate exigente cum fratribus venit. Qui cùm ad monaſterium meum Romam rediret, in mari Adriatico nimia tempeſtate deprehenſus, inæſtimabili ordine atque inuſitato miraculo erga ſe cunctóſque, ventorum nimietatibus eleuati fluctus ſæuirent, ex naui clauis perditis arbor abſciſſa eſt: vela in vndis proiecta: totúmque vas nauis caſſatum nimiis fluctibus ab omni fuerat ſua compage diſſolutum. Rimis itaque C patentibus intrare mare, atque vſque ad ſuperiores tabulas impleuit nauem, ita vt non tam nauis intra vndas, quam vndæ iam intra nauem eſſe viderentur. Tunc in eadem naui reſidentes non iam ex morte vicina, ſed ex ipſa eius præſentia ac viſione turbati omnes, ſibimet pacem dederunt, corpus & ſanguinem Redemptoris acceperunt, Deo ſe ſinguli commendantes: vt eorum animas benignè ſuſciperet, quorum corpore in tam pauida morte tradiderat. Sed omnipotens Deus, qui eorum mentes mirabiliter terruit, eorum quoque vitam mirabilius ſeruauit: nam diebus octo nauis eadem vſque ad ſuperiores tabulas aquis plena iter proprium peragens enatauit: nono autem die in Cothronenſis Caſtri portum deducta eſt, ex qua exierunt omnes incolumes, qui cum prædicto venerabili viro Maximiano nauigabant. Cúmque poſt eos ipſe quoque fuiſſet egreſſus, mox in eiuſdem portus profundum nauis demerſa eſt: ac ſi illis egredientibus præ pondere ſubleuatione caruiſſet, & plena hominibus in pelago aquas portauerat, atque natauerat: Maximiano cum ſuis fra- D tribus recedente, aquas ſine hominibus in portu non valuit portare, vt hinc omnipotens Deus oſtenderet, quia hanc onuſtam ſua manu tenuerat, quæ ab omnibus vacua & derelicta ſuper aquas non potuit manere. *D. Gregor. lib. 3. Dialog. cap 36.*

In Actis S. Bytini viri Apoſtolici, quibus & prædicationis eius tempora conſignantur, nimirum anno trigeſimo octauo ab ingreſſu Auguſtini in Angliam, ab aduentu verò Domini anno ſexcenteſimo quinto, ingens miraculum deſcribitur: Ad littus Britannici freti arrepto itinere perueniens, aſcenſurus nauem diuina celebrat myſteria, ſibi ſuiſque viaticum parans, ſalutaris hoſtiæ pia libamina Deo obtulit. Vrgente verò nauigationis articulo, ad nauem feſtinans introducitur: & inſurgente vento, dum alta ſulcarent pelagi, reminiſcitur Bytinus, ſe rem præcipuè caram amiſiſſe, & nautis vrgentibus impeditum, in littore, vnde abſceſſerat, reliquiſſe. Dederat enim ei Honorius Papa pallam, ſuper quam corpus Chriſti conſecrabat, & in qua corpus Dominicum inuolutum E & ad collum ſuſpenſum ſemper ſecum ferebat, atque inter ſacranda ſacroſancta myſteria ſuper ſanctum altare ponere conſueuit. Fide igitur armatus, in mare deſcendit Deum auctorem habens, per mare ſecurus incedit, & recepto quod reliquerat, ad nauem regreditur: offendit autem illam quaſi immobilem inſtantem, cùm paulò ante per vndas maris velociter currentem reliquiſſet. Vt autem in eam ingreſſus eſt, nec vnam quidem in veſtimento eius aquæ gutta deprehenſa eſt. Id nautæ videntes, flexis genibus, tanquam Deum eum adorauerunt, & complures ex eis ad fidem Chriſti, prædicante illo verbum Dei, conuerſi ſunt. Vides, inquit *Baronius*, perſeueraſſe hactenus apud fideles valde pios priſtinum illum morem, qui à S. Ambroſio deſcribitur in funere Satyri fratris, portandi ſcilicet in itinere, terra marique ſacroſanctam Euchariſtiam ſudario inuolutam: quam piam conſuetudinem ſicut feruens religio introduxit, ita & religio æquè ſancta ſubduxit: ſuadebat illud tunc fides, quod poſtea reuerentia diſſuaſit. Vtrobique commendandi fideles, ſicut in vtroque apparet Apoſtolorum prædicata fiducia, & commendata modeſtia, ſiue cùm nolunt ad momentum carere Chriſti præſentia, ſiue, vt fecit Petrus repellendo eum à ſe, cùm dixit: F Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine. *Baron. tom. 8. Anno 653.*

Memoriæ prodidit poſt *Euagrium Nicephorus Calliſti* rem prorſus admirabilem, ac ſcitu digniſſimam, in hæc verba: Anthimo, inquit ille, è ſede Epiſcopi deiecto in vrbe Imperatoria, & Mena loco ipſius ab Agathone Papa electo, ac conſecrato, miraculum quoddam Conſtantinopoli dignum quod memoretur, accidit. Conſuetudo à multo tempore Imperatoriæ vrbi fuit, vt cùm pluſculum de partibus immaculati diuinique corporis Chriſti reliquum foret, pueros incorruptos ex iis, qui ad præceptores tunc in ludum literarium accerſerent, qui ieiuni reliquias illas ederent: quod quidem mihi quoque ſæpenumero, quum puer admodum eſſem, & maxime prima ætate in ſacris ædibus verſari ſtudio haberem, contigit. Tale quiddam ſub Mena quoque Patriarcha accidit. Cum pueris ad hoc delectis Puer quoque viri religione Iudæi vitro conficiendo vitam tuentis adiunctus eſt. Pueris vbi diutius vltra ſolitam horam moratus domum venit, & cauſam tardioris reditus parentibus ipſum diligentius inquirentibus, G quòd ſcilicet cum pueris aliis diuinas partes ediſſet, renunciauit. Pater, audita re noua, furore percitus, fornacem, vbi vitrum conformabat, ſuccendit, & arreptum puerum in illam prunis, flamma ſuffocata, candentem coniecit, ob huiuſmodi factum iratus: quamuis filius ſciens nihil admiſiſſet. Porrò mater, vbi puerum diutius non comparentem quæſiſſet, neque inueniſſet, vrbem omnem circumiit, perquàm acerbè plorans, ac lugens: & die tertio ad officinam mariti conſiſtens, ingenti planctu: ſeipſam lanians, prolixiúſque ingemiſcens, filium vocauit: materna ille voce agnita reſponſum dedit à camino. Tum mater oſtio furni fracto, cum miraculo maximo in mediis prunis puerum ſtantem vidit ita prorſus incolumẽ, vt ne capillum quidem flamma læſerit: & vbi cauſam incolumitatis quæſiuit mulierem quandam illuſtrem, purpurea amictam ſtola frequentius ad ſe veniſſe, aquam ſibi infudiſſe, flammamque appropinquantem extinxiſſe, cibum etiam, cùm eſuriret, præbuiſſe dixit. Hæc poſtquam Iuſtinianus cognouit, puerum cum matre diuino regenerationis lauacro adhibuit, Deoque dedicauit. Hæc *Euagrius*, qui ſub hæc tempora vixit. *Lib. 4. hiſt. c. 24. Greg. Turon. l. 4. mir. c. 10.* H

Anno Domini 1529. menſis Nouembris die 29. peregrè inuiſunt venerabile Sacramentum Bruxellas, heroïs Ioanna à Duffule annos nata circiter vnum aut viginti duos, nondum nupta, virguncula etiamnum, filia heroïs Iacobi à Duffule Licentiati Vicepræſidis præfecturæ Louanienſis apud Brabantos, vnà cum nouerca, aliiſque item duabus comitata dominabus, iiſque cognatis. Quæ nimirum Ioanna à Duffele miſerè circum præcordia diuexabatur, ex æquo manca atque claudicans in brachio, in manibus denique, & in pedibus, cùm pes alter altero contractior breuiórque foret, ampliùs trimeſtri ſpatio, ita vt in ſuris crurum tenus nerui contracti rigeſcerent, perinde ac ſi prægrandes fuiſſent fides. Quem porrò morbum ex diutina contraxit ægritudine, qua iam pridem laborauerat, ac id temporis etiamnum laborabat. Ingreſſa Bruxellas, in ædibúſque Iaſparis Longeuillæ heroïs hoſpitio excepta, Ioannam à Duffule ſedili geſtatorio inſidentem à duobus viris curarunt perferendam in templum D. Dudilæ ſacrum: quandoquidem

A doquidem vno ſcipione non admodum benè ſine aliena ope poſſet perreptare. Aduectam igitur, venerabili Sacramento, præſentibus, quas dixi, comitibus, ægrè quidem, ſed tamen in gradum è regione Sacramenti collocarunt. Quæ ibidem, quum ad interuallum trium precationum Dominicarum deſediſſet, contemplando iuxta ac orando Euchariſtiam, extra ſe poſita, ſuique impotens facta, nullum ſenſus indicium ederet, ita ſpatio decem aut duodecim precationum Dominicarum humi procubuit. Deinde ſibi reſtituta citra illius auxilium in pedes conſurrexit, haud aliter recta incedens, ac ſi nunquam laboraſſet infirmitate valetudinis aduerſæ: accidénſque in genua coram venerabili Sacramento proximè loculamentum, ſiue, vt vocant, armarium Euchariſtiæ, amarè flebat, agendo Deo gratias: alloquendoque D. Ioannem Bolaërt Sacerdotem cuſtodemque eiuſdem Sacramenti, ibidem hærentem ad excipiendas oblatiunculas, hanc verborum formam protulit: Domine, non ſum digna accipere eam, quam erga me Dominus noſter Ieſus Chriſtus oſtendit gratiam. Equidem ego in totum, laus Superis, reualui. Aderant tum circiter centum ho- B mines, quorum plerique omnes præ lætitia lachrymabantur. Ioanna autem herois ipſa ſuis pedibus recta in id, quod ſupra diximus hoſpitium, vndique ſanata à claudicatione, cæteriſque aliis languoribus, properauit. Quæ natali D. Catharinæ eodem reuerſa in gratiarum actionem, ſacroſanctam percepit Euchariſtiam: & vnà cum patre reliquiſque cognatis, Miſſæ in honorem venerabilis Sacramenti eodem die ibidem maximo apparatu, pro peruetuſto more, cantatæ interfuere. *Ex lib. P. Theod. Loër. Carthuſ.*

Laurentius Surius in Commentario ſub anno Domini 1567. egregium refert exemplum eo anno accidiſſe vltima Iunij. Cùm patibulo, inquit ſeptem addicti iure fuiſſent apud Harlinghen Phriſiæ à gubernatore, ex iis. Vnus duntaxat ad fidem Catholicam ſe recipiens peccata ſua cuidam Franciſcano Patri confeſſus eſt, petiitque Miſſam fieri, in eaque ſacroſanctam Euchariſtiam ſibi porrigi. Quod cùm factum eſſet atque ille cum aliis ſuſpenſus iam ſpiritum exhalaſſe putaretur, animaduertit Præfectus eum etiamnum animam agere, Iuſſit igitur lictori, vt mortem vno adhuc ſaltu illi acceleraret. Quod cùm ille tentaret, funis ruptus eſt, illéque humi collapſus, paulò poſt, tum à Deo, tum à Præfecto ore titubante ve- C niam & petiit, & impetrauit, traditúſque chirurgo curandus diu ſuperuixit. Quotquot verò ſpectaculo illi aderant, miraculi loco iſtuc habuere, quod ſacroſanctæ Euchariſtiæ virtute à morte ſeruatus eſſet homo ille, & multi ſane in Phriſia hac re permoti quotidie ad Catholicam fidem rediere. Quæſitum etiam tum fuit; num funis firmus eſſet, num etiam ipſe homo ponderoſus eſſet? Inuentus eſt non modò ipſe, qui cecidit, leuior, verùm etiam funis ipſe firmior.

Amſtelredami in loco ſacro memoria Sacramenti ſacroſancti, quod inſigni miraculo claruit anno ſupra milleſimum trecenteſimo quadrageſimo quinto, die decima ſexta Martij. Ab ægro enim cum phlegmatibus eiectum, & in ignē miſſum, nec candorem amiſit, nec vllam læſionem à flammis accepit. Deinde ciſtæ impoſitum, ibi etiam ſtupendis miraculis claruit. Vnde aduocatus ſacerdos ſacroſanctum corpus ad parochiam detulit. Erat autem hoſtia reſurgentis Domini imagine conſignata, pedem alterum ſupra ſepulchrum, alterum introrſum defigentis: Domus autem, in qua primum miraculum contigit, eſt deiecta, & in ſacellum ſacri loci commutata. In foco autem & cineribus, qui ex igne ſupererant, attactu corporis Domini ſanctificatis, magnificum erectum eſt tabernaculum, in quod dicta ſacra hoſtia ex parochia delata D annis plurimis in ſumma fuit veneratione. Ipſi autem cineres ſacri licet ad varia genera morborum profliganda ſubinde auferantur, vix tamen imminuti ſuauè adhuc olentes cernuntur. Cæterum anno quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, cum magna oppidi portione conflagrauit etiam ſacri loci ſacellum; ſed liquefactis circumquaque metallis, hoſtia glorioſo prodigio eſt conſeruata, cum arcula, qua continebatur, & ſyndone byſſina, qua contra pulueres decidentes muniebatur. Quo miraculo excitati ciues ſacellum aliud ſplendidius erexerunt, magnificè dotarunt, & mirificè exornarunt. Vnde Dominus, qui honorantes ſe honorat, locum illum ſacrum, & Venerabile ſacramentum multis miraculis illuſtrauit. Diuerſi enim qui ad hunc locum vota vouerunt, liberati ſunt à dæmonum impetitionibus, à naufragij extremis periculis, à vinculis in Barbaria, Hiſpania, & Gallia, à dolore partus, ab exulcerationum puncturis, & ab aliis miſeriis. Paruulis quibuſdam B abſque baptiſmate mortuis vita eſt reddita, vt Sacramenti regenerationis participes ſaluarentur. Amiſſæ res ſunt recuperatæ. Furti ſuſpicione ſeſe maculantibus pax eſt reddita, dum huc precaturi properarent, & res palam appareret. Feſtum celebratur à clero & populo vſque ad prandium, cum ſolenni proceſſione, feria plerunque quarta proxima, feſto Diui Gregorij: tardiſſimè enim transfertur. Et omnis clerus dictæ vrbis habet ex indulto Vltraiectenſium Epiſcoporum proprium per totam octauam officium, excuſum Amſtelredami, vnde ſuperiora carptim annotauimus. *Dauroutius in Catech. hiſt.*

Quodam die, dum Quidam ſancti Benedicti puerulus Monachus parentes ſuos vltra, quàm deberet, diligens, atque ad eorum habitaculum tendens, ſine benedictione de monaſterio exiſſet, eodem die, vt ad eos peruenit, defunctus eſt; cumque eſſet ſepultus, die altero proiectum foras corpus eius inuentum eſt; quod rurſus ſepulturæ tradere curauerunt: ſed ſequenti die iterum proiectum extrà, atque inhumatum, ſicut prius inuenerunt. Tunc conciti ad Benedicti patris veſtigia currentes, cum magno fletu petierunt, vt ei ſuam gratiam largiri dignaretur. Quibus vir Dei manu ſua protinus F communionem Dominici corporis dedit, dicens: Ite, atque hoc Dominicum corpus ſuper pectus eius cum magna reuerentia ponite, & ſic ſepulturæ eum tradite. Quod dum factum fuiſſet, ſuſceptum corpus eius terra tenuit, nec vltra proiecit. Perpendis, Petre, apud Ieſum Chriſtum Dominum, cuius meriti iſte vir fuerit, vt eius corpus etiam terra proiecerit, qui Benedicti gratiam non haberet. *Gregor lib. 1. Dialog. cap 4. anno Dom. 530.*

Circa annum Domini milleſimum ducenteſimum octogeſimum octauum, *Renerus S. Laurentij lib. de viris illuſtribus monaſterij* ſui tradit eueniſſe, vt circumpoſitas Tuitienſi cænobio graue incendium officinas corriperet, atque abſumeret. Vndiq; ſæuiebant immaniter flammæ, vt ipſum iam cænobium ſubſideret periculo, niſi diuina itoraſſet miſeratio. Vt enim videre aliquib. datum eſt, ſidereæ deſuper claritatis perſona adſtitit quæ ſui amictus ora, veluti quodam flabello, inſurgentes ignium globos euentilaret. Refugere igitur vapores, illæſa eminuit domus illa, impleto haud dubiè, quod ad Dominum Propheta dicit: Cùm iratus fueris, miſericordiæ recordaberis. G Parochianam verò Eccleſiam depaſta ſunt incendia: ſed ibi nihilominus Chriſti glorioſè magnificata eſt dextera. Cùm fuerit namque tanta conflagratio, vt etiam campanas liqueficeret eiuſdem Eccleſiæ, armariolum tamen ligneum, quo in pyxide clauſum corpus Dominicum habebatur, corrumpi adustione non potuit, ſacroſanctum ſcilicet ſuum ſeruante Sancto Sanctorum, cuius caro requieuit in ſpe, cuius non derelicta fuit anima in inferno: cui datum eſt non videre corruptionem. *Rupert. Tuitienſ. lib. de incend. Tuitienſ. cap. 4. & 5.*

☞ *Exemplum* S. CLARÆ *require memb. vet. huius tit.*

Tertio Idus Nouembris feſtis Diui Martini Turonenſis Epiſcopi, anno Domini milleſimo quadringēteſimo ſeptuageſimo, pulchrum fit Brugis miraculum per ſacratiſſimum ſanguinem Domini. Mulier quædam Infantem enixa, qui videbatur eſſe mortuus, non ceſſat inclamare ſacroſanctum cruorem Chriſti: pro conſolatione bonaque fide & fiducia ſua, id omne quod petiit obtinuit: Nam poſt diem tertium quàm erat ſepultus, refoſſus infans vixit, & & baptizatus eſt. *Iac. Meyer lib. 9. Annal. Flandriæ ad an. 1470.*

Etiam in bello prodeſt.

Anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti nongenteſimo quinquageſimo quinto, tanta multitudo Vngarorum H erupit, quantam tunc temporis viuentium hominum nemo ſe antea vidiſſe in vlla regione profitebatur, & Noricorum regionem à Danubio flumine, vſque ad Nigram ſyluam quæ pertinet ad montana, ſimul deuaſtando occupauit, & cùm Lycum tranſcenderet, & Alemanniam occuparet, Eccleſiam ſanctæ Afræ concremauit, & totam prouinciam à Danubio vſque ad ſyluam deprædauit, & maximam partem vſque ad Hilaram fluuium igne combuſſit: Auguſtam autem ciuitatem obſedit, quæ tunc imis ſine turribus circumdata, muris firma ex ſeipſa non fuit. Sanctus autem Antiſtes magnam valde multitudinem optimorum militum ſecum intra ſepta ciuitatis collocatam habebat, ex quorum agilitate, & audacia ciuitas fortiter firmata Deo iuuante conſiſtebat. Ille autem totum ſpatium noctis in oratione pernoctans religioſas mulieres in ciuitate congregatas concitabat;

vt

A vt vna pars earum cum crucibus ad Dominum deuotè clamando intra circumiret; & altera pars clementiam ſanctæ Dei Genitricis Mariæ pro defenſione populi, & pro liberatione ciuitatis ſtudioſiſſimè pauimento proſtrata flagitaret. Ipſe autem minimam particulam noctis ante matutinam horam corpus requiei ſoporis indulſit, vt matutinis laudibus expletis, aurora primùm irrumpente, ſalutaris ſacrificij hoſtiam Deo libare licuiſſet. Miniſterio ſacro peracto, viatico ſacro omnes recreauit, humilique admonitione perſuaſit, vt in fide recta perſiſtentes ſpem ſuam in Domino componere non dubitarent, indicens eis omnigenam ſponſionem conſolationis, & annuntians pſalmographi Dauid verba dicentis: Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es, &c. Sic planè accidit ſecundum illud Apoſtoli: Sancti per fidem caſtra etiam verterunt exterorum, vt plane non minori virtute ipſe Auguſtanam defenderit ciuitatem, quàm Otto Rex eos pugnando deleuerit: de quo mox ſubiicit iſta: Rex igitur cùm tantum exercitum Vngarorum perſpexiſſet, æſtimauit non poſſe ab hominibus ſuperari, niſi Deus omnipotens eos occidere dignaretur, in cuius adiutorium confidens, ſuorúmque conſolationibus Principum B roboratus bellum viriliter cum eis agere cœpit, & cùm mutua cæde vtrobique cecidiſſent, & his interfectis, qui ad occiſionem à Deo prædeſtinati erant; glorioſa victoria Ottoni Regi à Deo, cui nihil eſt impoſſibile, data eſt, ita vt exercitus Vngarorum in fugam verſus virtutem præliandi vltra non haberet. Et quamuis incredibilis numerus illorum occiſus fuiſſet, tantus tamen adhuc exercitus eorum remanebat, vt hi qui de propugnaculis Auguſtæ ciuitatis eos venire conſpexerunt, non pugna laceſſitos eos redire exiſtimauerant, donec prætereuntes ciuitatem vlteriora Lici fluminis littora feſtinando repetere cognouerunt. Rex autem cum ſuis eos ſequens, & quibus ſe coniungere potuit occidens, veſpertina hora diei peruenit ad Auguſtam. *Baron. tom. 10. Annal. ad annum 955. ex Vdalrico.*

Anno Domini 1040. cùm Saraceni ex Africa venientes Meſſanam vrbem, quam Catalacus Præfectus Michaëlis Imperatoris tenebat, obſediſſent, & iam ob victorias priores elati, & ideò negligentiores redditi eſſent, Catalacus iſta intuens iuſſit ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium primùm offerri, C inde verò milites omnes ſacra Euchariſtia participando muniri, móxque in hoſtes irrumpens, imparatos offenſos omnes vel trucidauit, vel fugere coëgit. Rem geſtam ſic accipere ex auctore: Quarta die, qua conſueuimus mediam Pentecoſten celebrare, Catalacus cognomento Combuſtus, animaduerſa negligentia & ſocordia Saracenorum, & vt illi ſine vlla cura & ſolicitudine degunt, nihil curantes eorum, quæ intra muros fierent, ſuo exercitu confirmato, cùm iuſſiſſet ſacrificium incruentum perfici, ſimulque cum omnibus particeps fuiſſet diuini Sacramenti, circiter prandij horam, apertis vrbis portis, maximo impetu in aduerſarios erumpit ebrios, & crapula onuſtos. Ipſe primùm ad tabernaculum Apocaphar Inſulæ Principis adequitans, & ille quidem ſtatim interficitur, mollis, & facilis captu præ ebrietate, eiuſque tabernaculum perrumpitur. Cadebant etiam alij Saraceni aceruatim præ ebrietate labentes, & inopinato impetu nihil prorſus virtutis memores. Fuit igitur ſtrages totius exercitus, cùm Saraceni ſeſe mutuò obterentes occiderent, ita vt cadaueribus complerentur planities, & proximæ conualles, & flumina: captaque ſunt omnia caſtra auro, & argento, & D margaritis, pretioſiſque lapillis referta, quos (vt refertur) Medimnis milites diuiſere. Et ita omnis Sicilia, quæ breui tempore à Maniaco ſubacta fuerat, breui quoque negligentia, & vitio Ducum rurſum in poteſtatem Saracenorum peruenit, cùm ſola Meſſana eo modo, quo diximus, relicta fuiſſet, iterum recuperata eſt. *Idem ex Ioan. Curopalata. tom. 11. anno* 1040.

Henricus IX. Imperator de Vltromontanis partibus veniens, priùs quàm ad bellum proficiſceretur, miſit beato viro Romualdo legationem deprecatoriam, vt ad eum venire dignaretur. Eius itaque precibus ad Deum ſe commendans, ad victoriam aperuit ſibi viam, imitatus Theodoſium, qui dimicaturus aduerſus tyrannos, legationem primùm miſit ad ſanctum Ioannem Anachoretam in Ægypto morantem. Qui enim in omnibus ſpecimen dedit Chriſtianiſſimi Imperatoris, ſanctiſſimi planè Ducis in militibus ad bellum parandis omnes numeros pietatis abſoluit: quippe qui ſacratiſſima Euchariſtia ante prælium communiri ſoleret exercitum, expiatione antea facta delictorum, E adhiberétque patronos ſanctos Martyres Laurentium, Gregorium & Hadrianum, quos præuio Angelo præcedere conſueuiſſe aliquando vidiſſet cæterum. *Idem tom. 11. ex P. Damiano. & Bonfinio.*

Guillelmus Comes Northmanniæ, claſſe comparata in Angliam venit recenti victoria tumidum aggreſſurus Haroldum Tyrannum Regem Noruegiæ. Præcedentem verò noctem certaminis inſumpſiſſe Guillelmi milites in confeſſione peccatorum ſuorum, & ad prælium ſeſe muniuiſſe ſacratiſſima Euchariſtiæ ſumptione, qui res tunc geſtas prolixius proſequuti ſunt, narrant; adduntque in ambiguo ſatis prælio Deum fauiſſe iuſtitiæ, Guillelmóque tribuiſſe victoriam, pridie Idus Octobris, die ipſa, qua ſancti Calliſti Papæ & martyris anniuerſaria dies agitur in Eccleſia. *Idem anno 1066. ex Ind. Ipho. &c.*

Cum Duces exercitus belli ſacri Ieruſalem liberaturi ad terram ſanctam proficiſcerentur, in via Antiochiam Syriæ, quæ noua olim fuit gentilium Ieruſalem, à decima die Octobris obſeſſam tertia demum die Iunij expugnarunt, opera potiſſimum Boëmundi, qui inuento per amicum modo intrandi, primus intrauit; poſt quem Flandrenſis & Nordmannus. F Occupatam autem vrbem magnus Princeps Corbagath obſidione vallauit, & clam vnam turrim occupaſſet, niſi viriliter ei reſtitiſſet Henricus de Aſcha cum duobus cognatis. Cùm autem intus inedia premerentur, Petrus Eremita miſſus eſt legatus ad hoſtes, eiſque renuntiauit pugnam depoſcere. Vnde vniuerſæ legiones ſummo manè celebratis diuinis, & cæleſtis cibi munere ſatiatæ, per Dominum confortatæ eruperunt, & de hoſtibus triumpharunt. Vrbe iam in tranquillitate compoſita, verſus Ieruſalem tendentes multas vrbes occuparunt, & poſt variam fortunam, anno milleſimo nonageſimo nono, ſeptima Iunij ad vrbem ſanctam & Deo amabilem Ieroſolymam caſtrametatæ ſunt. Cumque victus & aquæ penuria laborarent, ex communi decreto indictæ ſunt Litaniæ, & aſſumptis crucibus & ſanctorum patrocinijs, Epiſcopi & Clerus nudis pedibus populum ſubſequentem vſque ad montem Oliueti præceſſerunt. Vbi Petrus Eremita, & Arnulphus familiares Comitis Nordmanni populum exhortationis ſermone ad longanimitatem animarunt. Octaua autem die humiliationis, obſidionis autem trigeſima nona, G eſdem feria & hora, quibus Saluator ibi pro noſtra ſalute mortem crucis ſubijt, vrbs capta eſt, Idibus Iulij, eo videlicet die, quo primitiua Eccleſia inde abjecta fuit, cùm feſtum de diſperſione Apoſtolorum celebratur. *Molanus in nat. SS. Belg. ex Tyrio.*

Laudatiſſimus Imper. CONSTANTINVS ſuos filios & milites priſtino errore liberatos præceptis inſtituit veritatis, ita vt filij poſtea firmiorem reddiderint paternam doctrinam: extat enim laudabile factum Conſtantij eius filij, ex quo facilè conjectura fieri poteſt de ſtudio illius erga res diuinas. In bello enim contra Magnentium ſuſcepto, toto ſuo exercitu in vnum coacto, omnes cohortatus eſt, vt diuina perciperent myſteria: ſemper enim incertum eſſe finem vitæ, multò autem maximè in bello, vbi tot vndique millia telorum, jaculorum, haſtarum immitterentur, tot enſes gladiiſque vibrarentur, aliæque machinæ inſtruerentur, de quibus violenta mors inferri ſoleret. Itaque vnumquemque pretioſam veſtem illam indutum eſſe oportere, qua maximè illa in vita opus ſit futurum. Quod ſi quis, inquit, noluerit hoc tempore H amiculum illud ſibi circumdare, is nunc iam dimiſſus domum reuertatur: nam niſi mecum initiatis in cella ſocijs vti non volo. *Theod. lib. hiſt. cap.* 3.

Henricus Anglorum Rex anno 1415. circumuentus ab exercitu Regis Gallorum, quæcumque obtinuiſſet in Gallia, dimittere voluit, ſi cum ſuis incolumis abire permitteretur. Negantibus Gallis, nocte ſubſecuta vocatis Centurionibus, & Decanis militum: Neque fugere, inquit, commilitones, neque ab hoſtibus incolumitatem conſequi poſſumus, quamuis cedere regno Galliæ voluerimus: ſola nos arma tueri non poſſunt. Non eſt, cur numeroſum exercitum formidetis; iuſtam cauſam iuſtus Deus adiuuabit. Ite, & alterum alteri peccata veſtra confitemini, pauxillumque terræ ob memoriam ſacramenti Euchariſtiæ Saluatoris alter alteri porrigite. Craſtina die liberabit nos Dominus ex manibus inimicorum. Sic dimiſſa concione, peractis quæ iuſſerat, curare milites corpora præcepit. Sequenti die, vt primùm lux orta eſt, commiſſo prælio, incredibile dictu, octo millia Anglorum A ſexaginta millia hoſtium fudere : cæſa ingens turba, nobilitas Galliæ propè omnis capta, paucos fuga ſeruauit: eáque potiſſimum dies Gallorum opes fregit. *Æn. Sylvius lib. 3. Comment. in Panorm. c. 50.*

Anno Chriſti octingenteſimo quadrageſimo octauo, Saraceni poſt multas prædas in Italia factas, ad mare profecti naues conſcendere; verùm ſæua coorta tempeſtate iactati optatum tenere curſum nequiuere; ſed plerique fœdis factis naufragiis periere, ſanctis ipſis Apoſtolis iniquam templorum ſuorum direptionem præſenti ſuo numine punientibus. Superſtites autem ſuperioris prædæ dulcedine incitati, maiori nauium atque hominum numero comparato, Romam vnam iterum ſpectantes, in Sardiniam acceſſerunt. Hoc cognito, Neapolitani, Amalfitani, & Caietani certatim claſſe comparata Saracenis occurrere ſtatuerunt. Oſtiam progreſſi, aduentum ſuum Pontifici Leoni IV. nunciarunt, ſibi eſſe in animo, prælio cum Saracenis conſerto, Romana templa, mœniáque ab eo inſtaurata defendere. Pontifex, vt eos in benè agendi propoſito confirmaret, poſtridie, vniuerſo non ſolùm Clero, ſed etiam populo comitante, Oſtiæ eis occurrit: & factis in beatæ Aureæ, magna ceremonia, celebratis, B precatúſque, vt quod de nouo bello Chriſtiani cogitabant, ſibi, atque Eccleſiæ benè ac feliciter eueniret, omnes humanis noxiis expiatos Corporis Domini noſtri ſacramento refecit: atque bona ſpe rei benè gerendæ repletos inde ad prælium diuina cum benedictione dimiſit. Itaque poſtridie illius diei, acri facto in eos impetu, tanto animorum ardore, tantáque alacritate pugnarunt, vt claſſe eorum diſperſa, aut in proximas Inſulas compulſa, pleróſque aut fœdè trucidarint, aut in ſeruitutem captiuos abduxerint. Clariſſima hæc de Saracenis, communibus hoſtibus, victoria, inſigne Romani antiqui naualis triumphi ſpectaculum præbuit. Placuit etiam Romanis ciuibus, quoſdam ad terrorem, non longè à portu Romano, furca ſuſpendere, aduerſante tamen Leone ob manſuetudinem, & clementiam qua potiſſimum inſignis habebatur, ſed multitudini obuiam ire, præſertim in tanto furore, non potuit. *Alphonſ. Ciaconius de geſtis Pontif. anno* 848.

De Maximiliano I. Imper. propter eximium S. Euchariſtiæ cultum miraculoſe educto ex ſpecu altiſſimi montis in comitatu C Tirolenſi, ☞ Vide infra, *Tit. Communio Spiritualis, vbi integra huius rei hiſtoria enarratur.*

* EADEM VERITAS ALIARVM RERVM SYMBOLIS ET IMAGINIBVS INNOTESCIT.

Vt per quæ non obſcure inducimur ad credendam

TRANSVBSTANTIATIONEM.

Mutatio illa quæ virtute verborum conſecrationis in hoc Sacramento fit, & communiter ac propriè Tranſubſtantiatio dicitur, quamuis renitantur Aduerſarij, tantæ eſt profunditatis vt à nobis nequeat penetrari, niſi fides interueniat quæ velut manu ducat & aditum faciat. Sic vt locum hic inueniat illud *Iſaiæ c. 7.* niſi credideritis non intelligetis. Quædam tamen hic dabimus quæ nos inducant & ſuadeant, ſi non etiam perſuadeant, D eam ſupra naturam eſſe non vero contra illam.

Ac primas quidem inter illa obtinet Generatio Hominis. B. Samonas Gazæus Achmel Saraceno, clauum clauo, interrogatione interrogationem ſoluit. Dubitabat ille quo pacto verbis ſolemnibus in Chriſti corpus panis, vinúmque in ſanguinem mutaretur: Contra, inquit Beatus, interrogabimus, cum ratio carnalis generationis omnibus ſit perſpicua, qua humidum illud quod infunditur in procreationem animalis, in hominem conuertitur. Atqui nulla eſt ratio in hac re, qua ratiocinatione aliquid probabile excogitare poſſit. Quidnam enim commune definitio hominis collata cum illa qualitate quæ cernitur, habet? Nam homo eſt quiddam rationis particeps, vique intelligendi præditum, illud autem in humida quadam qualitate cernitur, nihilque amplius quam id quod ſenſu cernitur, comprehendit intelligentia; ſed virtute diuina illud conuertitur in hominem qua ſublata perſtat immotum & inefficax. Si igitur illic non id quod ſublatum eſt hominem efficit, ſed virtus diuina transfert id quod apparet in naturam hominis, extremæ eſt inſcitiæ illic tantam támque immenſam Dei potentiam atteſtantes, E exſtimare hic Deum impotentem eſſe, vt adimpleat ſuam voluntatem. Sed vrget Achmed: Quid pani commune cum carne? Dic mihi, inquit Samonas: quæro quid commune humori cum imagine Dei? Verum quemadmodum nihil eſt illic nouum & inauditum, ſi volente Deo humidum tranſeat in animal nobiliſſimum, ita etiam hic pariter credendum eſt, non eſſe mirum, ſi virtutis diuinæ acceſſu ad immortalitatem panis tranſeat, & in Chriſti corpus conuertatur.

Rerum Omnium Productio. *D. Gaudentius Brixienſis ſerm. 2. ad Neophytos:* Ipſe naturarum creator & Dominus, qui producit de terra panem, de pane rurſus, quia & poteſt & promiſit, efficit proprium corpus; & qui de aqua vinum fecit, & de vino fecit ſanguinem ſuum.

Mira Impoſtorum Arte Edita *Anaſtaſius Nicænus quæſt. 23. in Script.* Stupenda rerum euenta & mutationes commemorat, quæ tranſubſtantiationem minus incredibilem reddunt, maximè cum Deus plus dæmone poſſit: & ex iis plurima tranſubſtantiationis ſimilitudinem præ ſe ferant. Ioannes & Mambres Moyſis tempore virgas ſuas in ſerpentes, & aquam in ſanguinem mutantes, ranarum multitudinem F ex aquis produxerunt, adeo vt iis repleretur Ægyptus, &c. Rurſus autem Simon qui fuit tempore Apoſtolorum Magus, quam multa phantaſtica fecit ſigna? ſtatuas faciebat ambulare, & in igne volutatus non vrebatur, in aëre volabat, ex lapidibus faciebat panes, ſerpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur, duas habebat facies, in aurum conuertebatur, fores clauſas aperiebat, in conuiuiis exhibebat ſpectra formarum omnis generis, vaſa quæ erant in ædibus faciebat videri, tanquam quæ ſua ſponte mouerentur ad miniſterium, iis qui portabant, non viſis; efficiebat, vt multæ vmbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas mortuorum; multos autem tentantes eum dicere præſtigiatorem cum eos eſſet allocutus, & deinde conuiuij prætextu bouem ſacrificaſſet, & eos conuiuio excepiſſet, variis morbis & dæmonibus ſubiecit. Et à Cæſare aliquando quæſitus & territus, aufugit, ſua forma alij impoſita. Pergit de Iuliano Apollonio, Tyaneo, Apuleio, præſtigiatoribus ſub Domitiano dicere, quæ illi præter naturæ ordinem geſſerint Dæmonis adminiculo. G

Miracula ſuggerit plurima *B. Ambroſius libr. de iis qui myſteriis initiantur cap. 9.* Virgam tenebat Moyſes, proiecit eam, & facta eſt ſerpens, rurſus apprehendit caudam ſerpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam eſſe naturam, & ſerpentis, & virgæ. Currebant Ægypti flumina puro aquarum meatu, ſubito de fontium venis ſanguis cœpit erumpere: non erat potus in fluuiis. Rurſus ad Prophetæ preces cruor ceſſauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circumcluſus vndique erat populus Hebræorum, hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clauſus, virgam leuauit Moyſes, ſeparauit ſe aqua, & in murorum ſpeciem congelauit, atque inter vndas via pedeſtris apparuit, &c. Sitiebat populus, parum tetigit Moyſes petram, & aqua de petra fluxit. Numquid non præter naturam operata eſt gratia, vt aquam vomeret petra, quam non habebat natura? &c. Quam tranſubſtantiationi non vmbra, ſed propriè ea ipſa? De vxore Loth, quæ Domini præceptum perierat *Geneſ. 12.* Reſpicienſque vxor eius poſt ſe verſa eſt in ſtatuam ſalis. H Sanctus Bononius Locedenſis Abbas ea abſtinentia erat, vt etiam in Paſchate vinum reiiceret, miniſtro autem duobus poculis, vno aquam, vinum altero ferente, ex priore viro ſancto fundit, ſigno crucis præmiſſo: bibit Bononius, viditque vinum eſſe.

Mandat ergo vinum effundi, & infundi aquam: ita fit, ſed illam conſignat, & Deus tranſmutat in vinum, quod ille aduertens ſuccenſet miniſtro, aquam ſe non vinum popoſciſſe, dictitans. Famulus perſiſtit aquam fuſam fuiſſe. Tertio idem agitur, & ſanctus gratias Deo refert pro incredibili in ſe amore & beneficentia, &c. *Ex manuſcripto antiquo codice.*

Fortunatus ad Germanum Epiſcopum Pariſienſem de vita Marcelli Epiſcopi Pariſienſis: Cum Subdiaconi miniſterio fungeretur, (ſcilicet beatus Marcellus) in die Epiphaniorum hauriens aquam de fluuio Sequane, dum B. Prudentio Epiſcopo manibus abluendis offerret, mutatis elementis vini ſapor inuentus eſt. Quo viſo obſtupeſcens Pontifex iuſſit ex

A ipſo vrceo in calicem ſacrum infundi, vnde vniuerſus populus Miſſa celebrata ac communionem accepit & ipſum vas cum ad plebis multitudinem ſuffeciſſet ac ſi non tactum & integrum, ſic plenum permanſit cuius vini myſtico beneficio poſtea multi infirmi ſanati ſunt. Simile ſubiungit de aqua conuerſa in balſami liquorem: Cum vir ſanctiſſimus quadam vice ex ſui officij ſeruitute, aquam manibus venerabili Epiſcopo porrexiſſet, mox inde balſama cœperunt fragrare, & dum vnda curreret, viſa ſunt chriſmata reſpirare: vt pene Pontifex crederet ſuas manus magis vngere quam lauare, & alteras aquas quæreret, vnde priores vndas ablueret.

De aqua in vinum mutata, exempla quam plurima ſuppetunt, vt eſt illud quod Canonici Cremonenſes referunt in vita S.Homoboni ſui ciuis, & Diui tutelaris. Cum prædiolum cæteris diuenditis, & in egenos erogatis, ſibi ac pauperibus ſeruaſſet, eóque foſſoribus vinum aliquando ferret, occurrere ei mendici aliquot ab eo petentes: quibus vir ſanctus ſumma cum animi hilaritate, & frontis lætitia porrexit. Sed cum exhauſti fere forent cantari, nec propter vxoris acerbitatem auderet domum reuerti, eos aqua repleuit, ac benedixit. Vinitores autem ſeſe nihil vnquam ſuauius guſtaſſe B aſſerentes, quærebant vnde tam bonum vinum habuiſſet. Vir Dei, qui optimè ſciret quod feciſſet, arbitratus ſe derideri, bibit & ipſe incomparabilis bonitatis vinum, gratiáſque Deo cuius eſſet illud opus, maximas egit, nec tamen, vitandæ inanis gloriæ cauſa, quæ imprudentium hominum omnem rectè factorum mercedem furtim prædatur, quod factum fuerat cuiquam dicebat, nec exire, nec in vulgus emanare patiebatur. Sed qui eum viderant, dum aquam in vaſa infunderet cum & ipſi vinum guſtaſſent, hoc miraculum cæteris prædicauerunt.

Hucbaldus Elnonenſis eo die quo beata Feldegundis beatorum Amandi & Auberti Epiſcoporum conſilio ſua omnia in Eccleſiam & pauperes diſtribuiſſet, ſub noctem dum ipſa iubente miniſtri ſibi deferrent ad potandum aquam de fonte, qui nuptiarum celebratoribus in Cana Galilææ vinum ex aqua largitus eſt, ipſe fontis aquam ſponſæ ſuæ refocillandæ mutauit in mirabilis vini ſapore. Quod factum cum omnibus ancillis Dei in monaſterio innotuiſſet, tantus amor Domini Chriſti mentes earum inflammauit, vt intuitu dilectionis illius, nulla deinceps aliquid terrenum poſſidere curaret.

C Nec profuit quod tegere vellent faſtus vitandi ergo, Deus qui videt in abſcondito reuelauit, vt Anonymus in Radbodo Vltraiectenſi Epiſcopo teſtatur: quando laicus quidam Epiſcopo familiaris, crebro eum inuiſens, experiri volebat eius abſtinentiam: Aliquando enim ad menſam aſſiſtens, & more vſitato cum eo colloquens, tandem petit ſibi copiam fieri bibendi ex poculo, quod erat pro conſuetudine illi appoſitum; quod quidem erat ex onyche factum, congruentérque ornatum auro, ſed aqua plenum. Vbi quid tum miri effecerit Deus per ſeruum ſuum mirabilis in ſanctis ſuis, res ipſa ſileri non patitur. Non ſinit Epiſcopus, vt ille ex poculo bibat, nolebat enim in aliorum notitiam deduci quid in illo eſſet: ſed tamen oblata quadam oportunitate, alter clam arripit poculum. Epiſcopus verò id aduertit, ſed cum prohibere nō poſſet iam quin biberet: ſuſpirat ad Deum & ingemiſcit, & ecce, antiquo renouato miraculo, aqua mutatur in vinum optimum. Id ſentiens explorator ille, ad pedes ſancti Antiſtitis aduoluitur, petit veniam, ſpondet deinceps nihil tale attentaturum.

Nec vinum ex aqua tantum benedictione, ſed ex marmoreo vaſe vitreum fecit S. Maclouius Aletanus Epiſcopus, teſte Sigeberto ad Tietmarum Gemblacenſem Abbatem, D pluribus miraculis vna coniunctis. Vigiliam paſchæ, inquit, Chriſtianus populus celebrabat, & in celebrandis Miſſæ myſteriis ſacerdos erat intentus, & ecce triſtes defuncti exhibentur exequiæ, & animos audientium ad compatiendum mouent plangentium lachrymæ: plus cunctis mouetur & ipſe ſacerdos, qui totus erat in miſericordia, & præſtolari iubet dum finiatur Miſſa Circumſtante frequentia pòpuli monet omnes appellare clementiam Domini, vt qui dominatur morti & vitæ, dignaretur per membra rigentia vitalem animæ calorem refundere Nec longum fuit, & qui dixit, omnia poſſibilia credenti, deuotioni fidelium, adfuit, reſurgit mortuus, & horrorem incutit omnibus, & palam fecit omnino Deum facere fideliter petentibus. E Vt viuus adſtitit, poculum ſibi vini porrigi petit. Quid ſanctus vir faceret? vinum quod ſitienti porrigeret, non habebat, aquæ poculum quod porrigebat, tangere ſitiens nolebat. Iterum confortatus in fide recurrit ad fontem miſericordiæ, petens vt qui orationi fidelium impenderat maius, dignaretur impendere & id quod erat minus. Mox habens ad manum vas marmoreum, leuata manu illud benedicens, vertit in vas vitreum, & infundens vaſi aquam, per virtutem ſanctæ benedictionis mutauit & illam in vini naturam: ſicque in vaſe vitreo porrigens homini rediuiuo noui vini poculum, non minimum diuinæ pietatis oſtendit omnibus miraculum.

Alia ſunt quæ probabilem fidem faciant: vt quod *Gregorius Turonenſis libr. 5. Hiſtoria Francorum cap. 33.* refert contigiſſe: Apud terminum Carnotenſem, verus de effracto pane ſanguis effluxit. Et *Paulus Oroſius lib. 5. Hiſtoriarum ad Aurelium Auguſtinum c. 18.* Apud Aretinos, cum panes per conuiuia frangerentur, cruor è mediis panibus, quaſi è vulneribus corporis fluxit.

Ioannes Brugmannus Franciſcanus 2. part. cap. 8. quæſt. 10. F prodidit B. Liduinam Virginem iacentem ſuper paleas, intentámque diuinis exercitiis viſitatam à Domino; Angelos videbat, vnum quidem qui ſe tangeret & illico ſenſit ſe ſanam; alios crucem, lanceam, clauos, cæteráque inſignia paſſionis ferentes, & alios adſiſtentes lectulo, Dei autem parentem Virginem, ipſum adeò Chriſtum, forma pueri ſpecioſiſſimi: repoſuit ſe ille in lectulo, & virginem blandulus intuebatur. Mox in virum mutatus, ſanguine totus rubebat, ſpina coronatus, & colore affectus quo ſolent mortui, illum intuens, gaudio ac mærore afficiebatur, mente eius in eius lucem abſorpta, lumen & ardorem Chriſtus diffundens, impreſſit ei ſancta vulnera. Illa quidem læta, ſollicita tamen ne quid in eam inde gloriæ deriuaretur, orauit. Maneat obſecro Domine, hoc dignationis tuæ Sacramentum inter te & me, ſufficit enim mihi gratia tua. Texit noua cutis vulnera, ſed dolor perpetuus fuit. Beatam matrem deinde vidit arma paſſionis excipere ab Angelis, & ſibi præbere oſculanda. Ad lectuli pedes crucem vidit, & ex ea Chriſtum cum profluente ſanguine qui abitum ſimularet. G Hoc illa indoluit, ô Domine, inquit, da veſtigium præſentiæ tuæ, antequam abeas. Tum in ſpeciem formoſiſſimæ hoſtiæ mutatus ſupra illam ſe vertit, ac tandem conſtitit in munda mappula. Pater qui miſceri hæc verba inter Chriſtum & Virginem audierat, cubiculum ingreſſus, reſedit ad filiæ lectulum, rogauit nunquid fieri vellet, & quis ei adfuiſſet. Tum filia, rogo pater, ſurge ocyus, habeo enim apud me crucifixum Dominum, vlterius ille lectum ſurrexit, viditque hoſtiam pulcherrimam, inclamat viciniam; omnes aduolant, vident hoſtiam, ſed non omnes vno modo, quæ nec tam parua erat, vt quæ in laïca communione diſtribuuntur; nec tam magna, quam quâ ſacrificantes vtuntur. Radij eius extremam oram orbiculatim ambiebant, intus habebat crucifixi imaginem cum cruentis vulneribus in latere vno ſpeciatim hærebat ſuperbè gutta vna piſi dimidij magnitudine. Paſtor aduocatus adeſt, ſed iratior. Quid, ait id noctis me vis? Vide mi pater, inquit. Video, ait ille, commentum dæmonis. Non ita, ait, mi pater; Deus eſt, qui te méque creauit. Omnibus ingreſſis Parochus quærit quid de hoſtia fieri velit, illa inquit diuino monitu. H Vt eam mihi porrigas. Satanæ commentum vt porrigam? Non ſatanam ait, ſed Dominum meum. Tandem diſſuaſit quidem ſumere, quo illuſionem diceret, dedit tamen, & illa miro perfuſa gaudio permanſit. Et teſtata res eſt per Magiſtratum Schiedamenſem, viros nobiliores vrbis, & Matthiam Epiſcopum, qui nocte illa crebrò, monebatur, Schiedamum proficiſceretur.

Illuſtriſſimus *Bellarminus lib. 3. de Venerab. Euchariſt. c. 25.* Allatum anno 1585. dicit fragmentum ligni conuerſum in lapidem; manentibus ligni accidentibus, figura, aſperitate, colore: quod quidem ita verum lignum videbatur iudicio oculorum, vt ſanè qui rem non nouiſſet iuraturus fuiſſet, non lapidem, quod erat, ſed lignum quod non erat, fuiſſe.

Simile ſed multo illuſtrius prodit *Gregorius Turonenſis de gloria Confeſſorum capite* 108. adeò certum teſtatúmque, vt ſe vidiſſe, ac manibus tractaſſe adſerat. Quidam, inquit, pauper & ſenex venit ad littus maris: & accedens ad

portum

A portum petere eleemoſynam à nautis cœpit, atque illi, qui primus carinæ erat, importunior adſiſtebat, dicens. Da mihi aliquid. Tunc ille commotus, ait, Abſiſte quæſo, decrepite, & noli à nobis quærere quicquam: nihil enim hic præter lapides habemus. At ille, ait: Si lapides dicis eſſe quæ ex tuis ditionibus nauis hæc continet, omnia vertantur in lapides, & ſtatim cunctum nauis onus, quod mandi potuit in ſaxum conuerſum eſt. Ego enim ex his & dactylos vidi, & oliuas adſpexi marmore duriores; nam cum in lapidis duritiam fuiſſent conuerſa, nunquam tamen colorem quem habuerunt, perdiderunt, niſi eadem forma eadémque ſpecies erat. Dominus autem nauis pœnitentia ductus, inquiſitum ſenem nunquam potuit reperire: & ſicut ferunt, per multas ciuitates, de iis quæ in ſaxum mutata fuerant, ad videndum direxit, vt ſcilicet exemplum eſſet omnibus, ne ſimilia perpetrarent.

Multa conglobat *Helvvicus lib. 7. de ſimilitudinibus rer. c. 9.* & confert Vener. Euchariſtiam libro, quem D. Ioannes vidit ſignatum ſigillis ſeptem ob miranda ſeptem, quæ ibi eſt inuenire: Primum eſt, quod fit de pane non mutatum, ſed ma- B nens idem; & ponitur, inquit, à quibuſdam exemplum; ſicut cognitio mea mediante voce, fit tua manens mea. Secundum eſt quod tanta magnitudo ſub tam parua ſpecie tota latet; & ponunt quidam exemplum, ſicut in parua pupilla oculi totus mons recipitur, vel videtur. Tertium eſt, quod totum corpus per os hominis intrat non diminutum, eadem potentia, vt quidam dicunt, qua clauſo vtero de Virgine exiuit & etiam de ſepulchro. Quartum eſt, quod comeditur non conſumptum, & non diuiſum: & ponunt aliqui exemplum in ſenſu viſus: ſicut viror herbæ ab oculo videntis, quaſi quidam eius ciuibus ſuſcipitur, nec tamen ipſa herba minuitur, vel diuiditur. Quintum eſt, quod ab immundis tangitur ſine contagione ſui, ſicut lumen ſolis recipitur in re fœda, nec tamen fœdatur. Sextum eſt, quod à pluribus ſumitur, & in pluribus locis conficitur, nec tamen augetur, vel minuitur; ſicut ſi multæ candelæ ab vna accendantur, illa vna propter hoc nec minuitur, nec augetur. Septimum eſt, quod eſt ibi quantitas ſine quanto, cuius exemplum propriè non eſt in natura dare, vel alicubi reperire. Hæc ille.

POENA NON CREDENTIVM PRÆSENTIAM CHRISTI IN EVCHARISTIA, ET INDIGNE C èandem tractantium, ac ſumentium.

Præſente ac teſte meipſo ait *S. Cypr.* Accipite quid euenerit. Parentes fortè fugientes, dum trepidi minus ſibi conſulunt, ſub nutricis alimento paruulam filiam reliquerunt, relictam nutrix detulit ad magiſtratus. Illi ei apud Idolum, quò populus confluebat, quod carnem necdum poſſet edere per ætatem, panem mero miſtum, quod tamen & ipſum de immolatione pereuntium ſupererat, tradiderunt. Recepit filiam poſtmodum mater, ſed facinus puella commiſſum tam loqui & indicare non potuit, quàm nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum eſt, vt ſacrificantibus nobis eam ſecum mater inferret. Sed enim puella mixta cum ſanctis, precis noſtræ & orationis impatiens, nunc ploratu concuti, nunc mentis æſtu cœpit fluctuabunda jactari, velut tortore cogente, quibus poterat indiciis conſcientiam facti in ſimplicibus adhuc annis rudis anima fatebatur. Vbi verò ſolennibus adimpleris calicem Diaconus offerre præſentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus eius aduenit: faciem ſuam paruula inſtinctu diuinæ majeſtatis auertere, os labiis obturantibus premere, calicem recuſare. Perſtitit tamen Diaconus, & reluctanti licet de ſacramento calicis infudit. Tunc ſequitur ſingultus D & vomitus. In corpore atque ore violato Euchariſtia permanere non potuit. Sanctificatus in Domini ſanguine potus de pollutis viſceribus erupit. Tanta eſt poteſtas Domini, tanta maieſtas. Secreta tenebrarum ſub eius luce detecta ſunt, ſacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerunt. Hoc circa infantem, quæ ad eloquendum alienum circa ſe crimen necdum habuit ætatem. *S. Cypr. ſerm 5. de lapſis. Aug. Epiſt. 23. ad Bonif. Epiſcop*

An verò ea, quæ ætate prouecta, & in annis adultioribus conſtituta ſacrificantibus nobis latenter obrepſit, non cibum, ſed gladium ſibi ſumens, & velut quædam venena lethalia inter fauces & pectus ſanguinem admittens, angi & anima exæſtuante concludi poſtmodum cœpit. Et preſſuram, non iam perſecutionis, ſed delicti ſui paſſa, palpitans, & tremens concidit. Impunitum diu non fuit, nec occultum diſſimulatæ conſcientiæ crimen, quæ fefellerat hominem, Deum ſenſit vltorem. E *Idem ibid.*

Alia in balneis conſtituta (hoc enim crimini eius & malis deerat, vt & ad balnea ſtatim pergeret, quæ lauacri vitalis gratiam perdidiſſet) illic ab immundo ſpiritu immunda correpta cecidit, laniauit dentibus linguam, quæ fuerat vel paſta impiè, vel locuta. Poſtquam ſceleratus cibus ſumptus eſt, in perniciem ſuam rabies oris armata eſt. Ipſa ſui carnifex extitit, nec diu ſupereſſe poſtmodum potuit, doloribus ventris & viſcerum cruciatu defecit. *Idem ibid.*

Anno Chriſti Domini 868. Lotharius Gallorum Rex Romam profectus eſt. Quò cum perueniſſet, ab Hadriano Pontificè honorificè ſuſceptus eſt. Qui ab eodem Pontifice ſciſcitatus, ſi monita pij Patris Domini *Nicolai* cum omni vigilantia hactenus obſeruata haberet, & præſtitum iuramentum inuiolato fœdere cuſtoditum? Qui ab illo deceptus, qui in veritate non ſtetit; qui non ſolum mendax eſt, ſed etiam pater omnis mendacij, reſpondit, ſe ita omnia obſeruaſſe, ac ſi diuinitus ſibi eſſent imperata. Cúmque Proceres & Optimates, qui cum eo venerant, eadem teſtificarentur, nec vlla oppoſita perſona inueniretur, qui aduerſus regiam aucto- F ritatem legitimum auderet controuerſiæ inire certamen: vniuerſalis Papa talia proſequitur: Si veſtræ teſtificationis verbis veritas ſuffragatur, cum omni alacritate mentis omnipotenti Deo multiplices gratiarum actiones referimus. Reſtat ergo, fili chariſſime, vt ad confeſſionem ſancti Petri accedas. Ibi Deo propitio, hoſtiam ſalutarem pro tua, non tam corporis, quàm animæ incolumitate immolabimus; ex qua nobiſcum te participare oportet, vt per hanc participationem membris Chriſti, vnde abſciſſus eſſe videbaris, merearis incorporari. Finitis igitur Miſſarum ſolennibus, inuitat ſummus Pontifex eundem Regem ad menſam Chriſti, acceptóque in manibus corpore & ſanguine Domini, ita eum alloquitur: Si innoxium te recognoſcis à prohibito atque interdicto tibi à Nicolao adulterij ſcelere, & hoc fixa mente ſtatutum habes, vt nunquam diebus vitæ tuæ Vualdradæ pellicis tuæ dudum à te repudiatæ miſcearis nefario concubitu, fiducialiter accede, & Sacramentum ſalutis æternæ tibi ad remiſſionem peccatorum profuturum percipe: ſin autem tua conſcientia te accuſat, téque lethali vulnere ſauciatum proclamat, aut iterum redire mente diſponis in mœchiæ volutabrum; nequaquam ſumere præſumas, ne fortè ad iudicium & condemnationem tibi adueniat, quod fideli- G bus ad remedium præparauit diuina prouidentia. Qui mente captus, obduratus & obcæcatus, abſque retractatione communionem corporis & ſanguinis Domini de manu Pontificis ſumpſit, non expaueſcens illam ſententiam, quæ dicit: Horribile eſt incidere in manus Dei viuentis: Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit. Deinde conuerſus idem Præſul ad ſequaces & fautores Regis, vnicuique communionem obtulit in hæc verba: Si domino & Regi tuo Lothario in objecto adulterij crimine fauorem non præſtitiſti, neque conſenſum tribuiſti, & Vualdradæ, & aliis ab hac ſede Apoſtolica excommunicatis non communicaſti, corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti proſit tibi in vitam æternam. Igitur quiſquis ſe læſum ſciens auſu temeratio communionem ſub tali conteſtatione porrectam ſumere præſumpſit, diuino iudicio percuſſus ab hac luce ſubtractus eſt, antequam ſubſequentis anni rediret principium. Perpauci qui ſe à communione ſubtraxerunt, vix mortis periculum euaſerunt. Porrò Lotharius Roma egreſſus morbo corripitur, & Placentiam ciuitatem perueniens diem clauſit extremum ſexto Idus Auguſti. Tanta autem ſtrages in H præfati Regis populo facta eſt, vt non peſte periiſſe, ſed hoſtili gladio corruiſſe virtus & nobilitas totius regni videretur, quæ eo tempore tantæ fœcunditatis erat, vt in morem denſarum ſegetum pullulans veluti quoddam examen imperij fines impleuerit. *Sigebertus in Chron. an. 870. Baron. tom. 10. anno 868.*

Vir quidam è Macedonia hæreſi vxorem eiuſdem opinionis habebat. Hic cùm Ioannem Chryſoſtomum, quomodo de Deo ſentiendum eſſet, docentem audiſſet, dogma illius laudabat, & vxorem quoque, vt ſecum ſentiret, hortabatur; cum verò illa magis nobilium mulierum ſermonibus, quam illius conſuetudini obtemperaret, & poſt frequentes admonitiones vir illius nihil effeciſſet: Niſi, inquit, in diuinis conſors fueris, neque in vitæ communione poſthac eris. Mulier, A hoc audito, & conſenſum pollicita rem eam famulæ cuidam communicat; quam ſibi fidam eſſe iudicabat illiúſque opera ad fallendum virum vtitur. Circa tempus autem myſteriorum (ſciunt initiati quid ſit, quod dico) illa quod accepit continens quaſi oratur procumbit, famula adſtans clanculum illi dat panem, quem ſecum in manu attulerat. Hic cum dentibus admoueretur, in lapidem congelaſcit. Mulier perterrefacta, metuens, ne quid ſibi mali propter eam rem, quæ diuinitus acciderat, contingeret, ad Epiſcopum curſu contendit, ac ſeipſum prodens lapidem oſtendit adhuc morſi veſtigia habentem, & materiã incognitam, coloréмque admirabilem oſtendentem, ſimúlque veniam cum lachrymis petens viro ſuo conſenſuram ſe pollicetur. Quod ſi cuipiam hoc incredibile videtur, lapis ille teſtis eſt; qui etiamnum inter cuſtodia Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ aſſeruatur. *Sozom. hiſtor. Eccl. lib. 8. cap. 5. Cedren apud Zonaram tom. 3.*

Anno Domini 1563. Romæ adoleſcens quidam natione Turca annos natus viginti, qui Ancona, vbi cum patre negotiatore educatus fuerat, egeſtate compulſus ſeſe miniſterio cuiuſdam viri nobilis addixit: quocum aſſiduè templa ac ſacra myſteria libens adibat: & quia Italicè loqui nouerat, ob id B Chriſtianus ab omnibus habebatur. Aliquot poſtea euolutis menſibus in grauem incidit morbum; cuius ratione ab hero compulſus eſt ad D. Ioannis Lateranenſis Xenodochium diuertere: vbi ea lege admiſſus eſt, ſi ex more & inſtituto legum Noſocomij ad confeſſionis & ſanctiſſimæ communionis Sacramentum ſeſe præpararet. Is verò timore repulſæ perculſus, conditionem accepit, tacito interim religionis Mahometanæ ſcelere. Mirum dictu & auditu ſingulare! Mox vbi ſacram communionem ſumpſit, & magnis & iteratis vocibus ſe baptiſmum expetere clamitat, Turcam ſe profitens. Qui aſtabant exiſtimantes eum delirare, aut mentis impotem eſſe, ſocium Patris, qui tunc ibi erat concionandi gratia, accerſit loci Præfectus, vt ei ſilentium imponeret, & à clamoribus compeſceret. Sed fruſtra: tanta enim animi contentione baptiſmum expetebat, vt omnes facile intelligerent aliquid ſubeſſe myſterij; maximè quòd aſſeueraret ſe planè interius ardere, nec vlla alia ratione aut via iuuari poſſe quàm per baptiſmi ablutionem. Re itaque bene perſpecta, & catecheſi prius præmiſſa, ablutus eſt. Primo aquæ contactu, & poſt ſacra C verba prolata, lætus & alacer conquieuit; qui poſtridie puriorem Deo animam reddidit. *Luc. Pinellus lib. de S. Communione.*

Guilielmus Abbas in vita S. Bernardi: Agebatur, inquit, ſolemnitas quædam præcipua, & frater aliquis, quem pro ſecreta culpa ab altaris ſacri communione ſuſpenderat, notari timens, & ruborem non ſuſtinens, ad manum eius cum cæteris nimium præſumptioſus acceſſit. Intuitus autem eum, quoniã cauſa latens erat, repellere hominem noluit, ſed intimo corde orabat Deum, vt de tanta præſumptione melius aliquid ordinaret. Itaque ſumens homo Euchariſtiam non poterat ad interiora traijcere, & diu multúmque conatus, cùm nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clauſam ore ſeruabat. Expleta denique hora orationis patrem ſanctum traxit in partem, cuius pedibus aduolutus cum multis ei lacrymis quod patiebatur aperuit, & aperto ore ipſam quoque Euchariſtiam oſtendebat. Increpans autem eum confitentem abſoluit, & ſine difficultate recepit Dominica Sacramenta. *Lib. 1. vita S. Bernardi.*

Aliud miraculum non minus illuſtre. ☞ *Require infrà Tit.* D *Quibus communio deneganda?*

Malus erat Imperator Henricus. ☞ *Vide latè infr. Tit. Communio ſiue ſumptio Euchariſtiæ.*

Audi & aliud exemplum de indignè ſumente ſacram ſynaxim, quod habetur apud *Surium in vita S. Engelberti Archiep. Colonienſis.* Fœmina quædam (inquit) in Paſchate cum cæteris ſacroſanctam percipiens Euchariſtiam, terribili Dei iudicio cœpit ſpumare, agitare linguam, nec tamen quidquam poſſe eloqui. Ante communionem ſaniſſima fuerat: indignè accedẽs ad Sacramentum ſubitò in tantum debilitata eſt, vt nullum membrum mouere poſſet. Ab ineunte enim ætate admodum diſſolute vixerat, & multis onoſta peccatis tam ſalutarem medicinam prorſus imperata ſumpſit. Itaque ſacra corporis Chriſti communio non remedium ei attulit, ſed tormentum. Periculoſum eſt ægro obſtipato vti medicina fortiter aluum ciente, niſi prius ſumat quidpiam, quo peccans materia digeratur; Ita ergo peccator obſtinatus & induratus, ne medicinã corporis Chriſti ad iudicium accipiat, peccatorum virus & noxios humores contritione & confeſſione prius digerere E debet. Porrò increſcente in fœmina, de qua agimus, cœleſti animi aduerſione, in ſomnis viſio ei oblata eſt, qua didicit ſe breui curatum iri, ſi velit locum, vbi cæſus eſt Engelbertus Epiſcopus, adire. Difficulter igitur & cum magno labore venit ad locum, moxque reſtituta ſurrexit è lecto, & cibum potúmque ſumpſit, Deóque gratias agens promiſit ſe annuum cenſum Martyri illo in loco perſoluturam. *Surius in vita tom. 6. die 7. Nouembr.*

In valle Lucemenſi myſteriorum diuinorum iter infrequẽs, nec inutilis vſus fuit, quæ vt vtilius etiam ab hominibus obeantur, prodigiis nonnunquam & miraculis admonentur. Quidam cùm peccatum, quod conceperat, vomere præ pudore non poſſet, eo in confeſſione præterito; contaminatiſſimo ore & ſpiritu ſumere cœleſtes dapes non dubitauit: ſed dum leuiſſimam hoſtiam illapſam in ſtomachum putat, ſenſit ponderoſam, veluti plumbum per fauces pectuſque delapſum, quod intolerabili onere cor opprimens enecabat: F quem dolorem mox etiam ardens febris excepit, & tormenta creſcebant in corpore, dum animus reſpiceret. Reſipuit tandem, & excitatus ad ſpem, peccata ſua accurata confeſſione detexit: quibus animo liberato ponderibus, ſuo quoque pondere leuatum eſt corpus. *Ex litt. Societ. in Prouinc. Mediolan.*

☞ *Vide pleráque Titulo proximè ſequenti.*

POENA EVCHARISTIÆ NEGLIGENTER CVSTODITÆ.

Sigebertus Gemblacenſis ad an. 1040. teſtatur ſuo tempore, præſente Henrico Imperatore, reædificatam eſſe Eccleſiã S. Gertrudis Niuigellenſis, quæ ante aliquot annos poſt negligentiã, & incuriam effuſi ſanguinis, concremata erat.

Longè verò memorabilior eſt, *Traiectenſis hiſtoria, à Ioan. Becano* Clerico & hiſtorico Traiectenſi, non multò poſt Sigeberti tempora conſcripta. Sublatum erat corpus Domini viuificum ex duabus in Traiecto Eccleſiis, nec reus aliquo ſcrutinio reperiri potuit. Non multò poſt Idibus Maij, grauiſſima diluuij plaga totam ciuitatem attriuit: & Hildebrandus Abbas S. Pauli, in die Aſcenſionis Domini ſermonem ad populum G faciens, admonuit, vt orationibus, ieiuniis, eleemoſynis, ſuper negligentia Dominici corporis, diuinam placarent iram, alioquin grauior plaga eis immineret. Et ecce, eodem die horrendum incendium Eccleſiam B. Mariæ, & maximam partem ciuitatis abſumpſit. Quamobrem Godfriedus Epiſcopus iram Dei pertimeſcens, litaniam ſuæ diœceſis cunctis fidelibus indixit, & ipſemet feria 4. Pentecoſtes, nudis incedens pedibus diuerſa Sanctorum loca, cum litaniis deuotiſſimè viſitauit. *Becanus cap. 16.*

CONTEMPORVM AC IRRIDENTIVM POENA.

Cum S. Martyres Geruaſius & Protaſius martyrij certamen Mediolani ſubiiſſent, ſepulturæ à Chriſtianis traditi eſſent, tunc quidam Chriſti fidelis, Liberius nomine, quandam detrahens particulam de eorum exuuiis, beatiſſimo Syro Ticinenſi detulit; quas religioſè ſuſcipiens multa ſigna fecit: deinde extra vrbis mœnia Eccleſiam in eorum memoriam conſtruxit. Vbi dum aliquando celebraret Syrus Pontifex, & copia filiorum eius, quos ibi Chriſto genuerat, ſacris intereſſet H myſteriis, audenter Iudæus maligno inſtigante ſpiritu, templum ingreſſus, corpus Domini cum inter fideles de manu viri Dei ore immundo ſuſcepit, & in lutum proiecit. Sed vbi os, vt eiiceret, aperuit, digna vltione percuſſus, ſine affatu verborum, cunctis audientibus & videntibus clamare cœpit, habẽs in gutture ſuæ malitiæ cruciatum; quia iuxta Simeonis vaticinium, vt fidelibus vita & exultatio eſt verbum Dei: ita incredulis eſt pernicies & ruina. Nam ſubtiliùs aſpicientibus, miro modo corpus Domini in ore videbatur Iudæi dependere, vt nec linguæ ſubter compagi inſideret, nec deſuper immundo adhæreret palato: Sed poſtulantibus fidelibus pro eius miſeria, vir Dei beatus Syrus ſacræ Euchariſtiæ myſterium à ſacrilego ore abſtraxit, dicens: Ecce nunc liberatus es, de cætero caue, ne quid ſimile facias: Iudæus autem pedibus eius aduolutus, clamabat, ſe in Chriſtum crediturum, ſi ſacri eum baptiſmatis vnda perfunderet; ac pio eius cœtui adſcriberet. Tunc Syrus, tibi inquit, omnipotens Deus, gratias ago, qui Iudaïcam perfidiam non dedignaris corrigere.

A vt ad vnigeniti tui fidem conuertaſtus. Eo autem baptizato, multi præterea Iudæi Chriſtianorum albo adſcripti ſunt. *In vita SS.Cyri & Iuuentij, c.12. apud Surium 15. Septembr.*

In alia nefanda Donatiſtarum flagitia, de ſubuerſis altaribus de ſtupratis caſtimonialibus, &c. narrat *Optatus Mileuitanus lib.2. de Schiſmate Donatiſt.* Vrbanum Formenſem & Felicem Idicrenſem Donatiſtarum Epiſcopos iuſſiſſe Euchariſtiam canibus fundi, non ſine ſigno diuini iudicij. Nam iidem canes accenſi rabie ipſos Dominos ſuos quaſi latrones ſancti corporis reos dente vindice: tanquam ignotos, & inimicos laniauerunt. *Ex Opt. Mileu l.2. cont. Don. Bred. l.3. c.15.*

Hiſtoriam refero, ait *Thom. VValdenſis* quam ego præſens vidi oculis carnis meæ in Cathedrali Eccleſia S.Pauli Londini, vbi venerandus Cantuarienſis Antiſtes felicis recordationis Thomas Arundelius filius & frater Comitum pro loco iudicij (aſſiſtentibus ſibi Noruicenſis Eccleſiæ tunc Præſule Alexandro & aliis) reſidens Epiſcopali ſede, verba quædam & interrogationes proponebat de fide Euchariſtiæ ad quendam Sartorem de partibus VVigorniæ deprehenſum in hæreſi. Cúmque flecti omnino non poſſet, nec aliud quam benedictum panem ſacratiſſimamque hoſtiam volebat appellare, vel credere, tandem iuſſus facere reuerentiam hoſtiæ; B reſpondit blaſphemus: Verè, inquit, dignior eſt aranea reuerentia. At illico de alto culmine tecti deſcendens ingens, & horrida viſa aranea ad os blaſphemi directo filo peruenit. Et dum ſartor loqueretur, vt intraret per polluta labia aranea, ſolicitè laborabat. Adſtitit illuſtris Princeps Thomas Oxonienſis Dux, tunc regni Cancellarius, & vidit prodigium. At prædictus Archiepiſcopus ſtatim ſurgens cum aliis exponit omni illic collecto populo, quid vltrix manus Domini faceret in blaſphemum. Nec mora, qui pretioſiſſimæ carni Agni prælegit araneam, peccatricem carnem ſuam flammis deuorandam amiſit: vt eſſet fauilla peior aranea. Ecce doctrinam fœdam & amatam errantium, per Sacramentum optimum ſic in figuram attenuant, vt idolum faciant. *Thom. VValdenſ. Garretius lib. de veris. corp. in Euch.*

Calamitoſa gens Hebræorum in oppido Bauariæ nomine Deikendorf, ſito in littore Danubij, maieſtatē Ieſu Chriſti in diuiniſſ. Sacramento mirū in modum contēpſit, & religionem noſtram illuſit: id poſt varias punctiones in fornace ignis poſuerunt, illæſum tamen ab igni manſit: in incude quam malleis C percuſſerunt. Qua re diuino nutu cognita Præfectus oppidi Hartmannus de Degenperg cum ciuibus oppidi Iudæorū domus inuaſerunt, non ſexui, non ætati parcentes, veritate cognita, debitis pœnis afflixerunt, & neci dederunt. Sacramentum obſeruatū in Eccleſia Sepulchri Domini miraculis variis in eo oppido honoratur. *Tilm. Bred. lib.5. col. ſacr. c.51. Ann.1337.*

Genus hominum calamitoſiſſimum Iudæi, nouiſſime anno ſalutis 1492. die 22. Menſis Octobr. in oppido Sternnebach, ſub Dominio Principum Magnopolenſium, auxilio Petri ſacerdotis, Eleazari Iudæus & complices ſui, ſacramentum Euchariſtiæ diuiniſſimum per hoſtias maiorem & minorem obtinentes, has perforarunt, & cruor illico proſiliit, quo linteum præcinctum ruborem accepit. Quo miraculo territi ad Petrum id deferunt. Principes autem illuſtres Balthazar & Magnus fratres, re comperta, cum veſtigia vulnerum, quæ remanſerant, cernerent, Iudæos cremari fecerunt 30. numero Petrus vero prædictus ſacerdos ſe illis vendidiſſe confeſſus eſt, & quomodo poſt puncturas Iudæi Sacramentum cruentum, & panno D inuolutum ſibi reſtituerint & quod ſuffoderit in terram, vbi eo indicante, inuentum eſt cruore conſperſum. Sacerdos degradatos & incineratus fertur. In eodem autem loco hodie multa fiunt miracula. *Ioan Nucl. in Chron. Bred. ſup. l.7. c.59.*

Anno 1510. Menſis Februarij die 6. intempeſtæ noctis hora, circiter vigiliam noctis ſecundam, homo quidam ſacrilegus nomine Paulus Forin, patria Paumeranus, Eccleſiam furtiuè intrauit, atque ciborium perfringens, capſellam, in qua venerabile Sacramentum Euchariſtiæ reconditum ſeruabatur deauratum cum hoſtiis & particulis duabus conſecratis furatus eſt. Sequenti autem die furti pretium exiſtimans, monſtratile cum particula vna Iudæo cuidam emendum obtulit. Nam antea particulam alteram indignus furciſer deglutinerat. Iudæus vero capſulam, ſiue monſtratile conſiderans; Maius, ait, & multo eſſet carius, quod his incluſum fuit vaſculis; quod ſi portaſſes, digno pretio redemiſſem. At ſacrilegus ille excæcatus malitia, de ſinu alteram extrahens hoſtiam Iudæo appretiandam tradidit. Verum Iudæus appenſo vili pretio, nouem groſſis, quorum duo triginta florenum Rhenenſem faciunt, Domini & Saluatoris noſtri corpus ſub Sacramentalibus E ſpeciebus velatum ob iniquo venditore emit. Vtcumque actum ſit, mordet reum ſcelus commiſſum, timétque ſemper ſæua & perturbata conſcientia; fugit ſceleſtus iniquiſſimus ad VVendos, vbi fama peruolante factum innotuit. Reuerſus tandem ad propria ſacrilegus captus, atque in tortura poſitus crimen confitetur, ac rei geſtæ ordinem recitat. Iudæus vero, qui Dominicum corpus erat ad nudam ſuperpoſitum menſam pugione ſæpius vibrato transforare tētabat; ſed Deo volente inter tot punctiones hoſtia permanſit integra. Quod videns malitia excæcatus Iudæus, in furiam actus dixit: Si tu es Chriſtianorum Deus, manifeſta te in nomine mille Dæmoniorum. Quo dicto citius in tres ſciſſa partes particula ſanguineo per circumferentiam imoaduit rubore. Tertius Iudæus particulas panno inuolutas menſem vnum apud ſe retinet, & deinde duobus aliis Brandeburgi & Stendelij morantibus ſingulas particulas mittit; tertia ſibi reſeruata, quam rurſum menſæ impoſitam pugione conficit, vnde ſanguinis guttulæ dimanarunt. Conſternatus ille, & veritus ſe proditum iri, particulam abſumere nititur, ſed non valens demittit in aquam, at illa enatat: tertiò in ignem proiicit, ſed nihil id hoſtiæ nocet. F Ad extremum ſub Paſchatis ſolemnitatē azymos coxit panes, particulámque maſſulæ azymi panis immixtam in furnum iactauit, moxque furnus alioqui obſcurus reſplenduit & maſſula illa in Iudæi faciem inſiliuit. Nouo illo terrore correptus maſſulam illam cum particula alteri cuidam Iudæo tranſmiſit. Iam res erat prolata in publicum, & marchio Iudæos omnes in ipſius ditione morantes Berlinū acciri, & in vinculis teneri iuſſit. Habita autem ex illis quæſtione, præter alia flagitia non parum multa, faſſi ſunt ſe intra paucos admodum annos ſeptem Chriſtianorum infantes acubus & punctionibꝰ peremiſſe. Igitur lata in illos ſententia 40. flammis traditi ſunt. Tres alij Iudæi baptiſma perceperunt quidem ſed poſtera die duo capite plexi ſunt: tertius pluribus pro eo rogantibus vita donatus D.Franciſci inſtitutum Berlini complexus eſt. Porro ter exſecrandus ille ſacræ hoſtiæ proditor Paulus Forin, candentibꝰ diſcerptus ferris in cinerem voracibus flammis redactus eſt. Denique Iudæi omnes è tota Marchionis ditione ita proſcripti ſunt & extruſi, vt ſub pœna capitis omni eis reditu interdictum ſit. *Sur. in comm. rer. orbe geſt. ann.1510. ex Roberto Paunano lib.1. rerum memorab.* G

Refert *Michael Buchingerus* Colmarienſis in ſuo Tyrocinio de ſacro altaris myſterio, ex Cornelio Cornipolitano in ſua Chronographia, anno ſalutis humanæ milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo tertio Friſiam ferè totam ſubmerſam fuiſſe fluctibus marinis, de iſthic periiſſe plus quam centum millia hominum, idque propter conuitia & irreuerentiam factam Sacramento Euchariſtiæ. *Bredemb. lib.1. coll ſac.657.*

Anno Dominicæ Incarnationis 1561. antequam Geuſicus furor effrenatiùs erumperet, non minus horrendum, quam memorabile ſignum circa venerabilem Euchariſtiam edidit Deus Opt. Max. Nouiomagi ad VVahalim fluuium, quæ ciuitas in ducatu Geldriæ, & antiquitate, & populi frequentia, & mercimoniis priuilegiiſque celeberrima eſt. Accidit ibi feria 2. Paſchæ (quæ tum incidit in 7. diem Aprilis) circiter horam diei nonam, vt ſermone in Eccleſia Parochiali ſimul & Collegiata, quæ Protomartyri Stephano ſacra eſt, abſoluto, alter parochorum nomine Antonius. Vorſtius vna cum æditimo ſeu cuſtode templi Ioanne Haeps accerſeretur ad ægrotantem mulierculam, quæ in ſolenni die Dominicæ Reſurrectionis ob corporis imbecillitatem in templo non communicat. H Decumbebat autem mulier in platea Regularium, ſic dicta, quod via illa per fundum Canonicorum Regularium in ea vrbe commorantium iam olim ſit munita. Porrò in altiore vici parte prope vallum oppidi taberna erat meritoria, in qua parum honeſtè tunc temporis diuerſabantur viri Duo iuuenes: vni Nouiomagum patria erat, alteri Traiectum ſuperius ad Moſam: vtroque ibidem tum ouum Paſchale, quod vocant, ſolito more elixum manibus tenente periculo hauriendi poculi cereuiſiarij, vter ſuum prius ouum glutire queat: Interim aduentat paſtor prædictus cum venerabili Sacramento ouiculam ſuam infirmam in vicinia commorantem refecturus. Audita per plateam nola, quæ præferebatur Euchariſtiæ, alter ille, qui Traiectenſis erat, in contemptum tremendi myſterij audacter dixit ad ſodalem ſuum: Ego ouum iſtud, quod manu teneo, citius diglutinero, quàm

A ægrotans muliercula Deaſtrum illum (teutonice das goedken) dixit, & protinus hians ouum in os immiſit, volens traiicere illud per gulam Sed ecce præſentiſſimam Dei vindictam qua præpeditus nullo modo ouum tranſmittere potuit. Hærente autem illo in faucibus, cum miſer homo ſe ſtatim ſuffocatum iri, nec ſpem vitæ reliquam videret, oculis horribiliter contortis conſpicit candelam ſebaceam ex clauo pendentem. Arripit celerrimè ſebaceum, & abſque mora inicit ori, cupiens conánſque candela tali protrudere ouum, ſed fruſtra. Nihil enim aliud effecit, quam quod ſebo candelæ in gutture apud ouum relicto, ellychnium ſeu fila nuda retraxerit. Hic ſpe fruſtratus humi procumbit inſtar bouis mactati memoria, loquendíque facultate omnino priuatus: & ſupinus iacens, fuliginoſum & velut Æthiopicum induit vultum, & gutture diuina vltione confracto triſtiſſimam efflat animam, Parocho memorato cum ſacroſancto illo pane cœli adſtante. Is enim ſimulátque infirmam communionis participem feciſſet, ex illa domo rediens audit miſerabiles voces ex taberna reſonantes: horrore perculſus introcurrit cum venerabili Sacramento, rogat, quid illic ſit negotij audit ex ore præſentium rei geſtæ ſeriem; hominem diuinitus percuſſum videt B humi palpitantem & cum morte certantem, & paulo poſt exſpirantis guttur fractum: ouo nunc inſtar tuberis intercutanei in altero colli latere, & non in faucibus reſidenti. Hæc ego ad verbum ſcribo ex ore ipſius Parochi Domini Antonij Vorſtenſis, qui apud Nouiomagenſes curam geſſit animarum annis 26 & amplius, magna cum laude, vſque ad extremos furores Geuſiorum, Parochus pariter & Canonicus ibidem: in præſens autem ob verbi domini gratiam & bonitatem ſuam, Catholico Reſenſium gregi grauiſſimus paſtor. Miraculum iſtud nulla vnquam obliuione obliterandum, non ſermone tantum omnium ferè Belgij habitatorum, verum etiam publico carmine celebratur, quod ab omnipotente miſericordia Dei profectum creditur, ad conſtabiliendam Catholicæ fidei veritatem, quo tempore grauiſſima imminebat perſecutio. *Bredemb. ſupr. Davrontius in Cathechiſ. Hiſtorico.*

Dade Cyri emporium eſt. In eo monaſterium eſt: quod dicitur Philoxeme. Ad id cum veniſſemus, inuenimus ibi monachum genere Melitinenſem Iſidorum nomine; hunc vidimus ſine vlla intermiſſione cum eiulatu flentem. Cum autem C rogaretur ab omnibus, vt aliquantulum quieſceret, & à fletu temperaret, nulli penitus acquieſcebat, dicens omnibus: Nimium peccator ſum vltra omnes, qui ab initio ſæculi fuerunt. Cum autem illi diceremus: Nullus certè ſine peccato eſt, niſi vnus Deus: reſpondebat dicens: Veraciter fratres, nullum inueni inter homines ſimilem mihi peccatorem, nullúmque maius delictum, quam meum. Et vt cognoſcatis, me vera proſequi, audite peccatum meum, vt & vos oretis pro me. Ego cum eſſem in ſæculo, vxorem habui. Eramus autem ambo Seueriani dogmatis. Cum ego die quadam veniſſem domum, non inueni vxorem meam. Audiui autem quod abiiſſet ad vicinam mulierem, vt illi communicaret (erat autem illa Catholicæ religionis & fidei) cucurrique protinus volens prohibere. Profectus autem domum inueniam communicaſſe. Quare indignatione concitatus apprehendi guttur eius, fecique illam euomere ſacram communionem. Sumptam deinde particulam ſanctam hoc illúcque iactabam, donec in lutum cecidit. Mox autem vidi coruſcationem in eodem loco ſanctam aſſumpſiſſe communionem. Poſt biduum vero aſpicio virum quaſi Æthiopem ſemicinctiis veſtitum, dicentémque mihi: Ego, & tu ſimul D in vnum ſupplicium condemnati ſumus: Et ego ad eum: Tu, inquam, qui es? Reſpondit: Ego ſum, qui conditorem omnium Dominum Ieſum Chriſtum in maxilla percuſſi paſſionis tempore, atque hac de cauſſa à fletu temperare non poſſum. *Sophon. Prat. Spir. c.* 30.

Friſo quidam arte pugil in prouincia Friſiæ extitit, qui quoties de taberna ebrius rediit, toties vxorem verberibus & plagis ſatis tribulauit. Tempore quodam timore mariti infirmitatem ſimulans, ne ſimulatione eadem poſſet notari, corpus Domini ſibi dari poſtulauit. Venienti ſacerdoti pugil cum ſcypho cereuiſiæ ebrius occurrens bibere monuit: & cum ille reſponderet, Corpus Domini porto, non modo bibam; ſtatim Friſo enim ſcypho pixidem percuſſit, & omnes hoſtias de illa excuſſit, ita vt per pauimentum diſpergerentur. Matronæ verò, quæ conſolationis gratia conuenerant, ſuper ſingulas hoſtias tanquam ſtellas radiantes viderunt: quas ſacerdos gemens ac dolens in pixidem recollegit & abiit. Friſo verò à Decano prouinciæ citatus, excommunicatus eſt, ſed non E curauit. Qui tandem ad hoc compulſus eſt, vt cruce pro tanto ſacrilegio ſignatus cum iam dicto ſacerdote etiam cruce ſignato veniret Romam. Cui Dominus Honorius Papa culpam confitenti pro pœnitentia iniunxit, vt mare tranſiret, ibique tribus annis in armis Chriſto ſeruiret. Quid plura? Mare tranſierunt ambo; & ante Damiatam mortui ſunt ambo. Quibus defunctis, cum anno eodem Dominus prouinciam terribiliter plagaſſet, & cauſa plagæ populum lateret, matronæ cuidam valde religioſæ, Domino in ieiuniis, orationibus, vigiliis & eleemoſynis ſeruienti, materteræ videlicet Domini VViniboldi Abbatis S. Bernardi, beata dei Genitrix Maria lacrymis eius mota, populíque miſerta, apparens ſic ait: Propter iniuriam filij mei in Sacramentum corporis eius factam ſubmerſa eſt Friſia, & adhuc amplius plagabitur, ſi condigna pœnitentia non fuerit ſubſecuta. *Io. Naucl. vol. 2. gen. 4. an.* 1220.

Anno 1563, cum Erphordiæ D. Sigillifer Theodoricus Baumeier venerabile Sacramentum feſto corporis Chriſti in proceſſione portaret, ac Lutheranus nobilis Blaſphemo ore diceret: Ecce, quem cuculum hic ſenex portat; ſtatim dat pœnas F blaſphemiæ: procidens enim in terram fit epilepticus, portatur in ambitu in ſacellum, acceſſit medicus D. Ioannes Hebenſtrein, qui continuo aſſerit eſſe caſum deſperatum. Poſt paucos dies in magna impatientia moritur. *Guiliel. a Gent. libello de Euchariſt. edito Colonia.*

Cùm Romæ via Appia ſanctus Tharſitius accolythus & martyr quodam die deferret Chriſti Corporis Sacramenta, nec vellet ea diſcutientibus prodere Paganis, indignum iudicans porcis margaritas prodere, tam diu ab eis fuſtibus ac lapidibus eſt mactatus, quovſque ſpiritum exhalaret: & reuoluto eius corpore, ſacrilegij diſcuſſores nihil Sacramentorum Chriſti in eius manibus ac veſtibus inuenire potuerunt. *Martyrolog. Vſuardi* 15. *Aug. an.* 812.

Nec illud ſane ſilentio prætereundum eſt, quod anno Chriſti milleſimo trecenteſimo quadrageſimo quinto apud Cracouiam accidit. Nam cum conſcelerati. Quidam homines ſacrilega cupiditate adducti ſanctiſſimum corpus Chriſti ſub forma panis reconditum, cum ferculo ſuo è templo omnium Sanctorum memoriæ dicato ſuffurati eſſent, atque id ferculum non aureum, vt crediderunt, ſed æneum inauratum comperiſſent, apud Buhalum ſiue Bauolum pagum ſuburbanum, qui G erat in ditione Collegij Baſilicæ Cracouienſis in cœnoſam paludem id irreuerenter abiecerunt. Mox locus crebris ignibus atque facibus dies noctéſque aliquot perpetes colluſtratus eſt. Id miraculum cum ad Epiſcopum perlatum eſſet, neq; cauſa tamen eius pateret, poſt triduanum ieiunium Epiſcopus eò cum ſolenni pompa Sacerdotum & ſupplicationibus profectus eſt, repertámque ſanctiſſ. Euchariſtiam ingenti cum veneratione eò, vnde ſublata erat, retulit. In eo vero loco, vbi ea reperta eſt, Cazimirus inſequenti anno auguſtum templum titulis corporis Chriſti decoctis lateribus ædificauit. *Cromerus de rebus Polon. lib.* 12.

Anno milleſimo quadringenteſimo quinquageſimo tertio quadam feria 5. & 6. die Iunij circa horam decimam, grande virtute ſacratiſſimæ hoſtiæ Taurini viſum eſt miraculum, prout videre eſt in litera quadam authentica: quæ in hunc vſque diem extat impreſſa, & adhuc in prædicta ciuitate imprimitur, in tanti ac tam ſtupendi miraculi memoriam perpetuam: Hiſtoria autem eſt talis. Exiſtente diſcordia quadam H inter Francos, Sabaudos, & Pedemontanos, ratione quorundam mercatorum qui vna cum mercibus ſuis retenti, & intercepti fuerant Iſuillæ, accidit locum iſtum euerſum, ac plane deuaſtatum fuiſſe. Inter alia autem accidit, & hoc quendam ſcilicet in Eccleſia ſuſtuliſſe tabernaculum argenteum, in quo requieſcebat ſancta hoſtia conſecrata, quam & in faſce quodam occultauit. Ille vero prædictam ſarcinam mulo ſuperimponens, recta cum illo proceſſit per Suſam Vigilianã, & Riuoli Suſinam, & vbi Taurinum deuenit per portã templo S. Silueſtri proximam, mulus ſeſe in terram pronus deiecit, & abſque humano vllo interueniente medio & cooperatione, faſcinula mulo ſuperiniecta ſeipſam miraculosè reſerauit: & ſimul tabernaculum ex eodem proſiliuit in aëra ſe ſubleuans, permagno ſplendeſcens lumine, vt ad inſtar ſolis cuiuſdam ſolares radios emittere videretur. Hoc primo vidit venerabilis quidam vir nomine Bartholomæus Cocone, qui confeſtim adiit Reuerendiſſimum Ludouicum Romagnati pro eo tempore Epiſcopum Taurinenſem, crucis vexillo comitatus, nec

non

A non & omnibus Eccleſiaſticis perſonis circumcinctus, ſolenni pompa locum petiit. Quo vbi peruenit, ſtatim in genua proruit, idem omnibus facientibus, qui tam inſolito aderant ſpectaculo: & tunc miſerabile dictu, ipſum repoſitorium in terram decidit, ipſa ſola hoſtia in aëre ſuſpenſa, & hærente, & ſumme ſplendeſcente. Propter quam cauſam Epiſcopus calicem deferri mandauit, & ſtans deuotè hoſtiæ eum impoſuit: tum ipſa hoſtia in eum protinus deſcendit, & tunc magna cum ſolennitate & reuerentia eam in Cathedralem Eccleſiam detulit; in qua poſtea fabricatum eſt tabernaculum admodum nobile & ſpecioſum, quod perdurauit vſque in tempus quo inuocata Cathedralis Eccleſia. In cuius facti piam ſanctamque memoriam extructum fuit prædicta Eccleſia ſancti Sylueſtri ſacellum ſacratiſſimi Sacramenti, in quo depictum conſpicitur prædictum miraculum & inſuper ibidem deuotiſſima confraternitas erecta eſt. *Seraph. Rarius Dominican. in hortulo Exemplor. tit. 32.*

☞ *Vide exemplum memorabile in Loco Scurrilitatis. Titul. Scurrilitatis exercitatio, ſaltando, &c. §. in Pago ditionis Magdeburgenſis, & &c.*

B

* NON ESSE PLVRES CHRISTOS SVB DIVERSIS HOSTIIS: SED vnum & eundem.

Variis Symbolis, & Exemplis innoteſcit.

Achmel Saracenus * B. Samonæ Gazeo inter alia propoſuiſſe memoratur, teſte *Guitmundo Auerſ. lib. de verit. Euch.* an plures Chriſti in pluribus hoſtiis: cum ſingulæ etiam diuidi valeant, & fide Catholica etiam ſub minima portione totus Chriſtus exiſtat. Si quæris modum ait *Lanfranc. Cantuarienſis lib. 1. de Euch.* quo id fiat, breuiter reſpondeo, Credi ſalubriter poteſt, veſtigari vtiliter non poteſt. At lucem aliquam in ea caligine dabunt quæ iſti B. Samonas repoſuit, & per quæ illum manu velut duxit.

Si quiſpiam inquit, ſpeculum terræ alliſit, & in fragmenta comminuit, nonne in omnibus tamen figuram & imaginem ſuam ſaluam eſſe videt, & integram? Ita carnem Chriſti in pluribus hoſtiis ſaluam confitere, & integram in quacunque hoſtia, & cuiuſcunque hoſtiæ fragmento. Addit nonne qui verbum eloquitur, illud ipſemet percipit, & ad adſtantes quotquot ſunt, integrum tranſmittit? Sic de Chriſti corpore intellige. Ipſum enim in dextra Patris ſedet, & nihilominus ſub C diuerſis hoſtiis in fragmentis panis, vinique, virtute verborum Sacramentalium conſtituitur, ac integrum quidem & indiuiſum ſub iiſdem collocatur & manet, quoad illæ durant & perſeuerant. Vtitur autem eodem ſymbolo, *Innoc. l. 4. de myſter. alt. c. 17.* Miraris inquiens, quod verbum Dei iuxta Sacramenti virtutem, totum ſimul in diuerſis locis exiſtit; & non miraris verbum hominis iuxta vocis naturam, totum ſimul eſſe in auribus diuerſorum. Quid quæris naturam in Chriſti corpore, cùm præter naturam ſit natus de virgine?

EXEMPLA ILLORVM QVI CORPORE SIMVL IN DIVERSIS LOCIS VISI.

Chriſtus itaque ſicut in ſingulis partibus eſt totus, ita & diuerſis locis eſt vnus. Quod exemplis hominum qui ſimul diuerſis locis extiterunt, confirmari poteſt.

Refert *F. Marcus de Lisbona in Cron. Fr. Minor.* Troilum quendam inter Germanos virum prænobilem, affinem quandam habuiſſe ab impuro ſpiritu poſſeſſam: quæ priuſquam dæmonis ſubeſſet imperio vitæ fuerat exemplaris, cunctiſ- D que pietatis ac Chriſtianæ diſciplinæ ornamentis exculta; quas virtutes ei dæmon eripere conabatur, nunquam tamen ipſi ingreſſum Eccleſiæ, quoties vellet, aut cum marito commercium prohibebat. Dum hæc Mulier conſummato Miſſæ ſacrificio, templo cum frequenti populi turba, in qua etiam erat Iudæus, aliquando egrederetur, accidit vt ſacerdos illac pertranſiret, ſacroſanctum Chriſti corpus, quod manibus præferebat, ægro miniſtraturus. Quod vbi aduerterunt omnes, in genua prouoluti Dominum adorauerunt, Iudæo excepto. Quod cùm obſeruaſſet mulier, mox exurgit, dictóque citius colaphum ei impingit, hæc prolocuta: Infelix! Quidni ſupplex Deum omnium creatorem vna pariter veneraris? Cui ille: O mulier multos huic ſimiles Deos eſt reperire: ſingulis etenim ſingulos altaribus, dum ſacra myſteria peraguntur, adeſſe pro comperto eſt, & tamen vnum ſolum ac verum Deum eſſe aſſeritis. Hæc vbi dixiſſet, mox à maligno ſpiritu, qui mulierem inuaſerat, cribrum Iudæi manibus impoſitum eſt, cum mandato, vt ſoli opponeret, & ſingulos ſolis E radios per ſingula foramina perlucentes obſeruaret. Quod vt fecit, ait illi mulier: Dic: agedum, an quod plures hic radios intueris, plures propterea ſoles eſſe dixeris, an verò vnicum? Nequaquam, inquit, quia omnes iſtos radios ab vno ſole procedere nemo ambigit. Sic, inquit mulier, in hoc altaris Sacramento agi ſcias: vnicus enim eſt Deus indiuiſibilis & immutabilis, ſeipſum licet pluribus in locis ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento præſentem exhibeat. Sic denique factum vt à dæmone obſtinata pertinacis Iudæi conuinceretur incredulitas.

Cùm tempore Gregorij Thaumaturgi maximè ſæuiret Gentilium rabies in viros, mulieres & pueros, quibus Chriſti nomen erat venerabile, & ipſe ſe per fugam, non ſine Dei numine populo conſeruaſſet, animi oculo intuens ea quæ fiebant, diuinum auxilium iis, qui ſic decertabant pro fidei confeſſione, inuocabat. Cùmque aliquando vnà cum iis, qui cum eo erant, F Deum oraret, repentè angore & animi perturbatione plenus apertè præ ſe tulit iis qui aderant, à ſe ſpectaculum videri alienum, ſéque id ægrè ferre, auréſque obſtruere tanquam ſono aliquo ad eum perueniente; & non exiguo interiecto interuallo; cùm toto tempore, quod interceſſit, inflexibilis manſiſſet & immobilis, tanquam propoſitum ſpectaculum bonum eſſet exitum aſſecutum, ad ſuam rediit conſuetudinem, & clara voce Deum laudauit, hymnum victoriæ & gratiis agendis appoſitum pronuncians: quem ſæpe audiuimus Dauid dicentem in Pſalmodia: Benedictus Deus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Iis autem admirantibus, & vt ex eo ſcirent rogantibus, quodnam fuerit hoc ſpectaculum, quod eius oculis ſubiectum eſt, fertur dixiſſe: Se illo tempore magnum vidiſſe caſum, proſtrato diabolo à quodam adoleſcente in certamine pro pietate. Iis autem quod dicebatur adhuc ignorantibus narrat illis apertius, quod illa hora quidam nobilis adoleſcens maiori fretus auxilio magnis ſudoribus pro fide decertauit, à lictoribus productus ad præſidem: nomen quoque adiecit eum nominans Troadium: G & quod poſt multa, quæ fortiter tulit, tormenta, fuit martyrij corona redimitus. Hæcque ita facta eſſe, vt ipſe dixerat, ab eius Diacono exploratum atque inuentum eſt. *Ex Greger. Nyſſen. in vita eius Baron tom. 3. Annal. an. 253. n. 133. 134.*

Nobis apud Mediolanum conſtitutis Carthaginis Rhetor Eulogius, qui meus in eadem arte diſcipulus fuit, ſicut mihi ipſe, poſteaquam in Africam remeauimus, retulit, cùm Rhetoricos Ciceronis libros diſcipulis ſuis traderet, recenſens lectionem, quam poſtridie fuerat traditurus, quendam locum offendit obſcurum: quo non intellecto, vix potuit dormire ſollicitus. Qua nocte ſomnianti ego illi, quod non intelligebat, expoſui. Imò non ego, ſed imago mea, neſciente me, & tam longè trans mare aliquid aliud ſiue agente, ſiue ſomniante, & nihil de illius rebus omnino curante. Quomodo fiat iſta neſcio. *D. Aug. lib. de cura pro mortuis gerenda, c. 11.*

Quid vni ex Ducibus Theodorici Regis Italiæ ciuitatis Arelatenſis cuſtodiam agenti acciderit anno quingenteſimo octauo, hoc loco non eſt prætereundum, quod Greg. Turonenſis narrat his verbis: Aran, inquit, Theodorici Regis Italiæ Dux, dum in Arelatenſi vrbe reſideret extitit ei quidam H Archipresbyter Parochiæ Nemauſenſis inuiſus. Tunc feruens felle contra eum miſit pueros, dicens: Ite quantocius, & ligatis pedibus ac manibus adducite eum cum vi, vt cognoſcat quod ſim Dominus regionis huius. At illi non intellexerunt Archipresbyterum, putauerunt quod Archidiaconum iuſſiſſet adduci. Et aſcenſis equitibus venerunt ad vrbem; interrogantéſque de Archidiacono, digito eis oſtenſus eſt. Erat enim hic, Ioannes nomine, vir religioſus, & in Archidiaconatu ſuo ſtudium docendi puerulos habens: apprehenſúmque pueri Ducis, ligatis manibus ac pedibus ſub aluo equi adduxerunt eum. Sed non deſiit virtus martyris Bandelij alumno proprio ſubuenire. Pueri verò iuxta portam, Arelatenſis ſcilicet ciuitatis, cum eo manſionem habuerunt, quia iam obſeratis pro nocte portarum valuis ingredi non potuerunt. In ipſa verò nocte, Duce dormiente, adeſt ei Archidiaconus per viſum dicens: Quid tibi, ô homo, culpabilis extiti, quod me in hanc humilitatem redactum cum tali iuſſiſti iniuria accerſiri? Vere dicam tibi, quia non effugies iudicium Dei. At ille expergefactus conſternatúſque metu, exclamat ſuis: inquirite, ſi pueri, quos Nemauſum direximus, iam venerunt. Interrogantéſque de muro vrbis, reſponderunt ſe adeſſe cum homine. Renunciant nuncij quæ audierant; confeſtímque Dux ait: exhibete ad me hominem, quem adduxiſtis. Quod cùm factum fuiſſet, A aſpiciens eum Dux, timore perterritus ait. Archipresbyterum ego adduci præcepi, non Archidiaconum. Et proſtratus ad pedes eius ait: Indulge, quæſo, iniuriam delicti huius qui non eſt in conſcientia mea, vt hæc paſſus fuiſſes: & ſtatim dignis honoratum muneribus remiſit ad vrbem, quem in tanto honore pro ipſa martyris reuerentia dilexit impoſterum, vt decedente vrbis illius ſacerdote, ipſum ſacerdotem mandarit inſtitui. Sed nec Archipresbyterum amplius inquiri iuſſit. Hæc ille. *Greg. Turon lib. de Glor. martyr. c. 78. apud Baron. tom. 6. an. 508.*

☞ *Plura exempla illorum qui ſimul diuerſis Locis exſtiterunt, require in Littera L. vbi de Loco agimus.*

* APPARITIONES PRO VERITATE EVCHARISTIÆ.

AC PRIMVM QVOAD VERITATEM corporis.

Nemo qui ſanctorum vitas & exempla legerit, poteſt ignorare, quod ſæpè corporis Chriſti, & ſanguinis ſacramenta, aut propter dubios, aut certè propter ardentius amantes, B viſibili ſpecie in agni vel pueri forma, aut in carnis & ſanguinis colore monſtrata, vt quod lateret in myſterio, pateret in miraculo. Beato enim Baſilio in die Paſchæ myſteria celebrante, Hebræus quidam ſe, ſicut Chriſtianus, populo commiſcuit officij volens explorare myſterium. Qui vidit infantem partiri in manibus Baſilij, & communicantibus omnibus venit ipſe, & data ei hoſtia verè caro eſt facta. Et ſeruans reliquias abiit in domum ſuam oſtendens vxori ſuæ narrans quæ propriis oculis viderat. Accedens ergo ait: Verè horribile & admirabile eſt Chriſtianorum ſacramentum. In craſtino venit ad Baſilium, & baptizatus eſt, cum omni domo ſua. *Thom. Aquin. opuſc. 58 de Sacr. altar. c. 11. circa an. 371.*

Dixit Arſenius de quodam Sene in Scythi, qui erat magnus in hac vita, ſimplex autem in fide, & errabat, quia idiota erat, & dicebat, non eſſe naturaliter corpus Chriſti panem conſecratum, quem ſumimus, ſed figuram eius. Hoc audientes duo ſenes, illum dicere hunc ſermonem, & ſcientes, quia magna eſſet vita eius & conuerſatio, cogitauerunt, quod innocenter & ſimpliciter hoc diceret; venerunt ad illum & dicunt ei: Audiuimus, Abba, ſermonem cuiuſdam infidelis, qui dicit: Quia panis, quem in ſacra communione ſumimus, non eſt naturaliter corpus Chriſti ſecundum veritatem, ſed C figura eius. Senex autem reſpondit eis: Ego ſum, qui illud dixi. Illi autem rogabant eum dicentes: Non ſic credas, Abba, ſed ſicut Eccleſia Catholica tradit. Nos autem credimus, quia panis ipſe corpus Chriſti eſt, calix iſte ſanguis Chriſti ſecundùm veritatem, & non ſecundùm figuram: ſed ſicut in principio puluerem de terra accipiens plaſmauit hominem ad imaginem ſuam, & nemo poteſt dicere, quia non erat imago Dei, quamuis de terra & puluere ſit: ita & panis, quem dixit, quia corpus meum eſt, credimus quia ſecundum veritatem corpus Chriſti eſt. Senex autem ait eis: Niſi re ipſa cognouero non mihi ſatisfacit ratio veſtra. Illi vero ei dixerunt: Deprecemur Deum hebdomada hac de myſterio hoc, & credimus, quia Deus reuelabit nobis. Senex autem cum gaudio ſuſcepit ſermonem iſtum: & deprecabatur Deum dicens: Domine, tu noſti, quia non ex malitia incredulus ſum rei huius, ſed quod per ignorantiam errem. Reuela ergo mihi Domine Ieſu Chriſte quod verum eſt. Sed & illi abeuntes in cellas ſuas rogabant & ipſi Deum, dicentes: Domine Ieſu Chriſte, reuela ſeni iſti myſterium hoc, vt credat, & non perdat laborem ſuum. D Exaudiuit Dominus vtroſque, & hebdomada completa venerunt Dominico die in Eccleſiam, & ſederunt ipſi tres ſoli ſuper ſedile ſcirpeum, quod in modum faſcis erat ligatum; medius autem ſedebat ſenex iſte. Aperti ſunt intellectuales eorum oculi, & quando poſiti ſunt panes in altari, videbatur tribus illis tantummodo tanquam paruulus iacens ſuper altare: Et cum extendiſſet presbyter manus, vt frangeret panem, deſcendit Angelus de coelo habens cultrum in manu, & ſacrificauit puerulum illum; ſanguinem verò excipiebat calice. Cùm autem frangeret presbyter in parua fruſta panem, etiam Angelus incidebat membra illius pueri in modicas partes. Cùm verò acceſſiſſet ſenex, vt acciperet ſanctam communionem, data eſt ipſi ſoli caro ſanguine cruentata. Quod cùm vidiſſet, pertimuit, & clamauit, dicens: Credo, Domine; quia panis, qui in altari ponitur, corpus tuum eſt: & calix ſanguis tuus eſt. Et ſtatim facta eſt illa caro in manu eius panis ſecundum myſterium, & ore ſumpſit illum agens gratias E Deo. Dixerunt autem ei ſenes illi: Deus nouit humanam naturam, quòd non poteſt veſci carnibus humanis, & propterea transformauit corpus ſuum in panem, & ſanguinem in vinum. *Metaphraſt. in vita Arſenij. Bredemb. lib. 1. c. 30. & alij.*

Quaſi triginta millibus ab Ægina ciuitate Ciliciæ Stylitæ monachi duo erant ſeparati ab inuicem ſex millibus paſſuum. Ex his igitur alter ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ communicabat: alter autem, qui plus temporis in columna egerat, Seuerianæ impietatis erat; variiſque modis hæreticus Catholicum criminabatur. Ille verò diuinitus inſpiratus petiit ab eo, vt partem ſibi mitteret communionis ſuæ: Qui gaudio elatus, quod quaſi illum ſeduxiſſet, protinus miſit nihil hæſitans. Suſcipiens autem Catholicus miſſam ab hæretico ſectatore particulam, in feruentem ollam iniecit, moxque reſoluta eſt: ſumptam quoque Catholicæ Eccleſiæ ſanctam communionem in eam coniecit: ſtatimque feruens olla refrigerata eſt & ſancta communio permanſit integra, neque madefacta eſt, quam & diligenter ſeruauit, & oſtendit nobis, cùm ad illum veniſſemus. *Baron. tom. 6. annal. an. 515. ex Sophronio.* F

Matrona quædam B. Gregorio per ſtationes publicas, Miſſarum ſolennia celebranti, ſolitas oblationes obtulerat. Cui poſt Myſteria traditurus, cùm diceret; Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti conſeruet animam tuam; laſciue ſubriſit. Ille autem continuo dexteram ab eius ore conuertens partem illam Dominici corporis ſuper altare depoſuit. Expletis verò Miſſarum ſolenniis matronam coram populo inquiſiuit; quam ob rem corpus Dominicum ſumptura ridere præſumpſerit. At illa diu muſſitans, tandem prorupit; Quia panem, inquiens, quem propriis manibus me feciſſe cognoueram tu corpus Dominicum perhibebas. Tum *Gregor.* præ incredulitate mulieris, cum tota plebe ſe in orationem proſtrauit: Et poſt paululum ſurgens, particulam panis, quam ſuper altare poſuerat, carnem factam reperit. Quam coram cunctis incredulæ matronæ demonſtrans, ad credulitatis gratiam tam illam reuocare potuit, quam totum populum confirmare curauit. Rurſus itaque in orationem cum eiſdem proſtratus carnis fruſtum in panis primordia reformauit. *Paulus Diac. & Ioan. Diac. in vita S. Gregorij magni.*

Inceſſit cupido Principi Saxonum VVidekindo luſtrare G Regis Caroli Magni caſtra: quod etſi palam iam reconciliatio liceret, libuit tamen ignoto habitu liberius omnia ſcrutari; vicina erat Paſchalis ſolennitas, & rex cum vniuerſo milite pro Chriſtiana pietate ſe tum ſacris imminentibus apparabat, commemoratione Dominicæ paſſionis, & expiatione criminum, in purgatione conſcientiæ VVidekindus mendici habito per fluuium in nauicula illabitur, & quo minus noſceretur, mendicus cum mendicis ad ſtipem ſedebat. Ingens quippe pauperum regionis multitudo quotidie aſſectabatur. Rex illis largam ſtipem iuſſu erogari. VVidekindus, vbi ad eum peruentum eſt, dexteram & ipſe protendit. Attendit, qui diſtribuit, incuruum in manu digitum, qualem ſciebat habere VVidekindum. Vultum eius diligentius intuetur; agnoſcit arridens, qui largiebatur: Quid ita mendicus inter mendicos ſederet Princeps ditiſſimus, percontatur. Ille nihil ad hæc, ſed ad Regem ſe iubet introduci. Erat tum ſanctiſſimus Paſchæ dies. Rex hilariter excepit venientem, percontatus, quid ſibi vellet indignus Principe habitus. Ille ſic hæc: volui, ſereniſſime Rex, hoc habitu incognitus, vt ſpectabam, luſtrare ſecre- H ta geſtorum, quæ cognitus non tam fidenter adſpicerem, curioſitas induxit, vt latibulum quærerem, qui inter tuos nunc in gratiam ſuſceptus, propalam poteram percontari, quæ vellem. Quid igitur, inquit, Rex vidiſti, quod te vidiſſe delectat? Ille vt erat adhuc rerum Chriſtianarum rudis, ſubintulit: Vidi quod mirabar, ante biduum te vultu demiſſo triſtem, incertus quid contigiſſet, quod tantum Regem contriſtaret, (Commemoratio fuit Dominicæ paſſionis, quæ die paraſceues regium vultum obſcuraſſet.) Rurſum, inquit, vidi hodierna die te primùm ſolicitum, & ad rem attentiſſimum: poſtquam verò menſam adieras templo mediam, ita hilari mihi conſpectus es vultu, vt repentinæ in te commutationis me caperet miraculum. Stupor autem erat videre, quod de manu purpurati ſacerdotis ſinguli pulchellum puerum in os ſuſciperent, quem quibuſdam ludibundum arridere, vltro properare: aliis verò abhorrentem auertiſſe vultum; & tamen in ora demiſſum, nec redeuntem aſpexi.

Hoc

A Hoc quid ſit, necdum accipio. Tum Rex, Benè, inquit profeciſti, plus tibi aliquid, quam cunctis ſacerdotibus, & omnibus nobis oſtenſum eſt. Inde mutata veſte, manu ſecum abſtractũ docuit grande pietatis myſterium in altaris Sacramento. Qua re cognita exhilaratum eum oraſſe, vt proprium illi ſacerdotem permitteret, qui diuinæ rei curam haberet, crebriúſq; in conſpectu peragerer altaris ſacratum miniſterium. Rex etiam Pontificem illi daturum promittit, modò illi habitationẽ Epiſcopo dignam prouideret. Ducem verò arcem ſuam ad Vviſeram vtriuſque capacem oſtendiſſe: deditq; in eiuſdem arcis non exiguo circo locum ædificandæ Eccleſiæ. Ferunt proinde nomen Eccleſiæ prouenitſſe, quod meum & tuum, quaſi communis duorum poſſeſſio, ſonat in lingua Saxonum vernacula, Min Din. Erat vir præcipua religione Herimbertus, qui cùm Carolum latere non poſſet, dignus eſt habitus, quem primum præficeret Eccleſiæ Mindenſi Epiſcopum. Adjecit illi miniſteriales non paucos, nec paruos: vt haberet Eccleſia defenſores ſuos. Illi verò quia ex imo gradu in nobilitatem excreuerant, vt partim Comites, partim Duces fierent, ſpreuiſſe matrem videntur. Ornata autem eſt Eccleſia iam tum ab initio multis ſanctorum reliquiis, Feliciani, Fulginatis Epiſcopi & Martyris, B Theodori Epiſcopi Carpophori & Habundi martyrum. Profecit autem Eccleſia tam in ſpiritualibus quàm temporalibus ſub hoc Pontifice: agente nouitio feruore in populo recens conuerſo: inſtante nihilominus bono Pontifice, qui frugem diuini verbi curauit in populo multiplicari. *Alb. Grantzius lib. 2. Saxon. c. 23. Bredemb. l. 1. c. 5. an. 785.*

Anno Domini 1153. Coloniæ Quidam ex patre Iudæo, ſed conuerſo, dum Sacramentum corporis Chriſti in ſolemnitate Paſchali ore tenus ſuſcepiſſet, & Eccleſia egreſſus neſcio quid exinde acturus, domum inferre cogitaſſet, diuinitus territus exhorruit, & neſciens quò ſe verteret, foſſa in cœmeterio facta, ſacroſanctum corpus Dominicum in ea ſepeliuit. Superueniens autem Sacerdos, & rem diſcens, foſſam aperuit: & infantuli formam inueniens, cúmque reuerenter manibus eleuans, ad Eccleſiam portare voluit: ſed (mirum dictu) luce cælitus emiſſa, puerulus manibus tenentis elabens, in ipſa luce aſcendens cœlos penetrauit. *Ioan. Trithemius in Chron. Monaſt. Hirſangienſ. anno 1153.*

Presbyter quidam Plegilus nomine, Religioſus valde, cùm C ſanctam duceret vitam, cœpit piis precibus Deum pulſare, vt ſibi monſtraret naturam corporis & ſanguinis Domini. Venit ergo dies, vt idem more ſolito diuina celebraret: & poſt Agnus Dei, procumbens genibus: Creator, inquit, & Redemptor omnipotens Deus, pande mihi exiguo in hoc myſterio naturam corporis Chriſti, vt mihi liceat eam proſpicere in forma pueri, quem olim ſinus Matris tulit vagientem. Et ecce Angelus de cœlo veniens affatur; Surge properè, ſi vis Chriſtum videre, adeſt præſens corporeo veſtitus amictu, quem ſacra puerpera geſſit. At presbyter pauidus ſurgens vidit ſuper aram puerum ſedentem, Cui Angelus: Quia Chriſtum videre placuit, quem ſub ſpecie panis verbis ſacraſti myſticis, nunc oculis inſpice & tracta manibus. Tunc cœleſti lumine ſacerdos fretus, quod mirum dictu eſt, in vlnis trementibus puerum accepit, & pectus proprium pectori Chriſti adjunxit. Deinde profuſus in amplexus dat dulcia Deo oſcula, & ſuis labiis preſſit pia labia Chriſti. Quibus ita peractis reſtituit puerum in altari: & rurſus humi proſtratus deprecatur Dominum, vt dignetur ipſe verti in ſpeciem priſtinam: & ſurgens inuenit corpus Chriſti remeaſſe in formam priorem, & ſic ſub ſpecie debita D communicauit eidem. *D. Thom. Aquin. Opuſculo 58. c. 11. Paſchaſius Corbeienſis lib. de corp. & ſang. Domini in Euchar. c. 4.*

Anno milleſimo ducenteſimo quinquageſimo octauo, cùm quidam presbyter ſacratiſſimam Miſſam Pariſiis celebraret in ſacello quodam aulæ Regiæ, populóque oſtendendam diuiniſſimam Euchariſtiam ſuſtuliſſet in altum, pro ſpecie panis, plurimi qui aderant conſpexere formoſiſſimum puerum. Quocirca nonnulli rogatur Presbyterum, vt tam diu ſubſiſteret manibus in altum porrectis, quoad Rex accerſeretur certior autem tanti miraculi factus Rex Ludouicus negauit ſe eò profecturum, quòd non credentibus hæc ſigna exiſterent; ſibi verò perſuaſiſſimũ, verè in Euchariſtia Chriſti corpus eſſe. *Viguerius in Inſt. c. 16. §. 3. Beyerl. in apoph. Chriſt.*

Oppidum Duacenſe amplum & magnum eſt inter Cameracum à dextris viæ, & Attrebatum nobiliſſimas ciuitates. Hic in Eccleſia S. Amati Epiſcopi, cùm ſacerdos in Paſcha communicato populo corpus Chriſti ſuper nudam terram ſtupefactus inueniſſet, & flexis genibus eleuare tentaſſet: mox per ſe in pera ſubleuatum, panniculo, quo conſecratos digitos ſacerdos E detergere ſolet, inhæſit. Clamans ergo presbyter Canonicos vocat: accurrunt illi, ſpectant in panno corpus viuificum in ſpecie faciei venuſtiſſimi pueri. Et mox conuocato populo ad ſpectaculum præſentatur, & indifferenter nulli tanta cœlitus viſio denegatur. Hæc cùm audiſſem fama vulgante, veni in oppidum quod prædixi. Acceſſi ad Decanum Eccleſiæ, cui optimè notus eram: petij videre miraculum, annuens ille præcepit vt fieret: aperta eſt theca, accurrit populus, móxque vbi pixis reuoluitur, clamant omnes: Ecce iam video, ecce conſpicio Saluatorem. Stabam ergo attonitus nihil videns, niſi tantùm ſpeciem panis albiſſimi, nihil quidem conſcius mihi, quare ſacroſanctum corpus cum cæteris non viderem. Nec diu mecum iſta voluebam, cùm ecce vidi faciem in menſura ætatis plenitudinis Chriſti ſpineam habentem in capite coronam, & duas guttas ſanguinis de fronte ex vtraque parte naſi per faciem deſcendentes. Nox igitur genibus flexis cum lacrymis adoraui. Surgens autem, nec coronam in capite, nec ſanguinem vidi: ſed faciem hominis ſuper omnem effigiem F honoratam conuerſam ad dexteram, ita vt vix oculus dexter videri poſſet. Naſus erat admodum longus, directus valde, ſupercilia arcuata, oculos ſimpliciſſimos, & demiſſos habebat, cæſariem longam ſuper humeros deſcendentem, barbam intonſam, & ſub mento curuatam, exterminatámque ſub ritu iucũdiſſimi oris, ex vtraque parte menti nudas prope à pilis habebat vallículas, vt iuuenibus apparere ſolet, qui à puero barbã nutrierunt, frontem lætam, macilentas genas, & collum longum cum capite parum inflexum. Hoc ſchema, hic decor benigniſſimæ faciei. Eam autem diuerſi diuerſimodè ſub vnius horæ ſpatio videre ſolebant. Alij in cruce extenſum: alij quaſi ad iudicium venientem: plerique, & hoc ex magna parte, ſub pueri forma. *Thomas Cantiprat. lib. 2. apum. c. 40. p. 2. an. 1467.*

Notum ſit omnibus Chriſti fidelibus ſcribit *Bredembachius*, hunc ſpectabilem locum in deuotione viſitaturis, quod veridico relatu didicimus, & patres noſtri narrauerunt nobis, quod Deus qui mirabilis prædicatur in ſanctis ſuis, & mirabiliorem ſe exhibuiſſet circa venerabile ſui ſanctiſſimi corporis, & ſanguinis Sacramentum anno Domini 1331. vbi olim in fouea hac (quæ miro tabulatu concernitur in medio chori huius G Eccleſiæ) venerabile Sacramentum de ore Cuiuſdã hominis, qui communicauerat, in ſpecie infantuli dignoſcitur effuſum fuiſſe, & ſuper eandem foueam erectum fuerat oratorium paruum & magno populorum concurſu deuotiſſimè frequentatum, ſecundum quod ſcriptura & pictura edocent, cum variis ſignis & miraculis, videlicet, de ſubmerſis reſuſcitatis, de ruptis hominibus, de infantibus periclitatis in partu, de matribus eorum & aliis multis admirandis, item de terra foueæ vbi fertur venerabile Sacramentum verſum in ſubſtantiam pueri infantuli, infirmi febricitantes ſuper eadem terra potentes, frequenter ſanati ſunt, & indies ſanãtur; quam ob rem confluũt peregrini eandem terram in exigua quantitate cum deuotione deportantes, & ſanitate percepta, cum gratiarum actione, hoc in loco venerabile corpus Chriſti deuotiſſimè venerantes, & laudes Deo reddentes. Sed tandem circa an. Dom. 1423. creſcente deuotione fidelium, & pio præſertim conamine laudabilis viri Arnoldi Schillinch ciuis Colonienſis ſuperædificata eſt Eccleſia ſpectabilis, vt in præſentiarum eſt cernere, quæ per rectores, presbyteros ſeculares, per ſeptem fermè H annos eſt gubernata, poſtea circa annum Domini milleſimũ quadringenteſimum trigeſimum, prædictus locus templo ornatus eſt, & priuilegiis ſuis per conſenſum deuoti viri Henrici Aſell. pro tunc Paſtoris Eccleſiæ parochialis ſancti Chriſtophori dotatus, deinde Reuerendiſſimi Domini Theodorici de Morſa Archiepiſcopi Colonienſis promotus fuit idem locus ad altiorem ſtatum, atque in monaſterium Canonicorum Regularium ordinis S. Auguſtini diuina comitante gratia erectus; quo tempore primus Præfectus vel Prior huius monaſterij, venerabilis vita, ſcientia & moribus F. Thomas vanden Vvall profeſſus in Monaſterio fontis B. Mariæ Virginis, propè Arnhein ciuitatem Geldricam, hic ſepultus in choro noſtro, qui laudabiliter Monaſterio præfuit vltra annos, vſque ad an. Dom. 1490. cuius etiam temporibus hoc Monaſterium notanter auxit in ædificiis, eleemoſynis, & redditibus. Quo defuncto, eodem anno alius ſucceſſit in locum eius, Prior huius Monaſterij filius ciuitatis Colonienſis, qui conſiderans prædictam foueam quodammodo per obliuionẽ

A & incuriam obrui, & quaſi penitus deleri, & illam omni honore digniſſimam memoriam venerabilis corporis Chriſti, vnde & hoc monaſterium nomen accepit, memori deuotione coli, & negligi deuotionis zelo inflammatus Dei adiutorio, & Chriſti fidelium ſubſidio eandem foueam renouauit, & titulo decoris ſolenniter erexit, cum luminaribus & indulgentiis, prout in propatulo claret. Idem conſiderans, Eccleſiam iſtam vt nouellam, pauciſſimis aut nullis reliquiis exornatam, ad quas colligendas ſemper deuotionem ſingularem habuit, ſolicitudine ſtudioſa, & inſtantia maxima & laborioſa, diuerſas notabiles reliquias de ſocietate ſanctarum vndecim mille virginum, & ſocietate ſanctorum Gereonis, Maurorum, & aliorum martyrum integra capita, nec non variorum articulorum particulas ſanctorum, & ſanctarum martyrum, è conuentu ſeu monaſterio S. Cæciliæ virginis, cui tunc temporis præfuit commiſſarius, ſolicitauit, impetrauit, obtinuit, & multo conamine aurata, argentata luculenter decorauit. Quæ pia deuotione tempore peregrinationis, ac feſtiuitatum temporibus, à peregrinis & incolis ciuitatis viſitantur. Quo etiam tempore cum omni reuerentia ea oſtenduntur populis peregrinis. Idem cogitans & pertractans, vt hæc prædicta mirabilia perpetuam rei memoriam haberent, anno Dom. 1497. B inchoauit ſolennem fraternitatem venerabilis corporis Chriſti, & ſeptem gaudiorum B. Mariæ Virginis, in quorum etiam ſeptem gaudiorum temporalium & æternalium memoriam, Beatiſſ. Mariæ ſpectabilem erexit Capellam an. Dom. 1503. de oblationibus peregrinorum, tempore peregrinationis, ac cum ſubſidio aliorum amicorum atque Chriſti fidelium, fratrum & ſororũ eiuſdem fraternitatis, quæ fraternitas in eadem Capella perpetuis temporibus frequentatur, continuatur, & firmatur cum redditibus, miſſis, vigiliis, orationibus & aliis multis bonis operibus: vt autem Chriſti fideles deuotius, & confidentius ad hanc confraternitatem confluant, & ſe inſcribi faciant, idem impetrauit magno labore, & ſtudio à Reuerend. Dom Raymundo Cardinali Presbytero, qui eodem tempore Coloniæ cauſam legationis egit, certas indulgentias, pro omnibus, & ſingulis in eadem fraternitate venerabilis corporis Chriſti, atque ſeptem gaudiorum B. Mariæ Virginis inſcriptis, quæ patent in ſolenni Bulla deſuper confecta, ac ſigillata, ac cum tempore numeroſius patebunt, ex Curia Romana impetranda. Hæc ita ſe habentibus, hortamur in Domino, & in viſceribus B. Mariæ Virginis, omnes Chriſti fideles, hanc domum Chriſti, & capellam ſanctiſſimæ matris eius, C quam elegerunt in habitationem ſibi, deuote accedere, & diuinum auxilium ac B. Virginis Mariæ miſericordiam, & conſolationem eius ardenti deſiderio in ſuis neceſſitatibus implorare: non dubium, quin exaudientur, & nullus vacuus recedet ſine eius conſolationis gratia, prout ipſa promiſit, dicens: Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me, & à generationibus meis implemini? concedente, & fauente illo, qui fecit eam plenam gratia, qui eſt Deus benedictus in ſæcula ſæculorum. Amen. *Accidit Coloniæ in Eccl. Can. Reg. Bredemb. l. 1. c. 8.*

Sicut Deus aſtipulatur veritati, ita refragatur errori. *Petrus Damianus* in epiſtola, quam dedit ad Deſiderium Caſſinenſem Abbatem, Synodo abſoluta reſcribens ad litteras, quas ab eodem acceperat, dum Synodus haberetur, de eo quod tunc accidiſſet, iſta habet ipſo exordio. Recordatus ſum litterarum, quas tu quidem ſub interrogatione miſiſti: ſed his ego Synodali præpeditus inſtantia adhuc non reſpondi. Et hæc in illis (ſi reminiſci valeo) continebantur epiſtolis: Quia zelotypa quædam mulier habens virum ex adulterij fraude ſuſpectum, qualiter eum ſibi vendicare poſſet proprio thoro contentum, à vicina petiit muliere conſilium. Quæ nimirũ peruerſa, & vltricibus flammis euidenter obnoxia, hoc eam ſacrilegium venenata ſerpentis antiqui ſuadela perdocuit, vt corpus Domi- D nicum quaſi communicatura perciperet: quod cautè reſeruatum viro ſuo poſtmodum non ſine quibuſdam maleficiis propinaret. Quod videlicet à ſacerdote perceptum, vſque dum occaſio præberetur, palliolo reſeruatum, non ſine magno dedit ſtupore miraculum. Hæc enim particula Dominici corporis inuenta eſt vſque ad medietatem in carnem conuerſa, altera verò medietas panis ſpeciem non mutauit. Itaque ſi ritè reminiſcor, hoc propoſuiſti: deinde quid portenderet, inquiſiſti. Super qua quæſtione quia non neceſſe eſt diutius immorari breui compendio quid mihi videatur expediam. Idcirco Deus omnipotens ſacroſanctum illud myſterium in carnis ſpeciem vertit, vt perfidiam reprobæ mulieris argueret, dum viſibilem Dominici corporis oſtenderet veritatem, quatenus quæ purum panem, vt videbatur ante, credebat; veræ E carnis ſpeciem cerneret: ſicque ſacrilegam cœpti ſceleris audaciam ſub ipſo indicio condemnaret. Quod autem medietas ſic permanſit, ad euidentioris indicij teſtimonium profecit, vt dũ in vna eadémque ſubſtantia hinc panis, illinc carnis adeſſe conſideras ſpeciem, in vtróque veræ carnis, veríque panis indifferenter intelligas veritatem: Quia & ipſe eſt panis, qui de cœlo deſcendit, & ipſa nihilominus caro, quæ de Virginalis vteri materia prodiit. *Baron. tom. 11. An. 1059. ex P. Damian.*

Fuit quidam Clericus in Leſmor, probabilis vt fertur, vitæ, ſed fidei non ita. Is ſciolus in oculis ſuis præſumpſit dicere, in Euchariſtia eſſe tantummodo Sacramentum, & non rem ſacramenti, id eſt, ſolam ſanctificationem, & non corporis veritatem. Super quo à Malachia ſecretò, & ſæpe conuentus, ſed in caſſum, vocatus ad medium eſt; ſeorſum tamen à Laicis, vt ſi fieri poſſet, ſanaretur, & non confunderetur. Itaq; in conuentu clericorum data facultas homini eſt pro ſua ſententia reſpondendi: Cúmque totis ingenij viribus, quo non mediocriter callebat, aſſerere & defendere conaretur errorem; Malachia contra diſputante & conuincente, iudicio omnium ſuperatus, de conuentu confuſus quidem exiit, ſed non correctus. Dicebat autem ſe non ratione victum, ſed Epiſcopi preſ- F ſum auctoritate: (vt etiam hodie hæretici veritate preſſi ſuos errores palliare conantur.) Et tu Inquit, ô Malachia, ſine cauſa me hodie confudiſti, aduerſus profectò veritatem locutus, & contra tuam ipſius conſcientiam. Mœſtus Malachias pro homine ſic indurato, ſed magis fidei dolens iniuriam, timens periculum Eccleſiam conuocat, errantem publicè arguit, publicè monet, vt reſipiſcat. Suadentibus hoc ipſum Epiſcopis, & vniuerſo clero, cùm non acquieſceret, contumaci anathema dicunt, hæreticum proteſtantes. Nec ſic euigilans, Omnes, inquit, fauetis homini potius quàm veritati. Ego perſonam non accipio, vt deſeram veritatem. Ad hoc verbum ſubſtomachans ſanctus, Dominus inquit ſateri te veritatem faciat, vel ex neceſſitate. Quo reſpondente, Amen, ſoluitur conuentus. Tali ille inuſtus cauterio fugam meditatur, infamis atq; inhonorus fore non ſuſtinens. Et continuo ſua tollens exibat, cùm ecce ſubita correptus infirmitate ſiſtit gradum, viribúſque deficiens eodem loco iactat ſe ſuper ſolum anhelus & feſſus. Forte incidens in id loci vagabundus inſanus, offendit hominem: quidnam ibi agat, percontatur: Reſpondit graui ſe infirmitate G teneri, & neque procedere, neque redire valentem. Et ille, infirmitas iſta haud alia, inquit, quam ipſa mors eſt. Hoc autem non dixit à ſemetipſo: Sed pulchrè Dominus per inſanum corripuit eum, qui ſanus acquieſcere noluit conſiliis ſenſatorum: Et addit, Reuertere domum: ego te iuuabo. Denique ipſo duce reuertitur in ciuitatem, redit ad cor, & ad miſericordiam Domini. Eadem hora accitur Epiſcopus, agnoſcitur veritas: abiicitur error, confeſſus reatum, abſoluitur: petit viaticum, datur reconciliatio, & vno pene momento perfidia ore abdicatur, & morte diluitur. Ita mirantibus cunctis ſub omni celeritate completus eſt ſermo Malachiæ & ſcripturæ pariter dicentis. Quia *vexatio dat intellectum auditui. D. Bernardus in vita S. Malachiæ c. 37. Bellarm. lib. 3. de Euchar. c. 8.*

Præſuli cuidam, Leutherico Sennenſi Archiepiſcopo ſcilicet, de Domino non benè ſentienti, & quærenti pro quibuſdam cauſis probationem in corpore Domini noſtri Ieſu Chriſti: indignè tulit Rex amator bonitatis, & ſcripſit ei in his verbis: Cùm ſit tibi nomen ſcientiæ, & non in te luceat lumen ſapientiæ; miror qua ratione quæſieris pro tuis iniquiſſimis imperiis, & pro infeſto odio, quod erga Dei ſeruos habes exami- H nationem in corpore & ſanguine Domini. Et cùm hoc ſit, quod à dante ſacerdote dicitur, corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit tibi ſalus animæ & corporis: cur tu temerario ore & polluto dicas: Si dignus es, accipe, cùm ſit nullus qui habeatur dignus? Cur diuinitati attribuis ærumnas corporis, & infirmitatem doloris humani cum diuina coniungis natura. Iurans Domini fidẽ princeps Dei, Priuaberis, inquit, honore Pontificis, niſi ab his reſipueris, & damnaberis cum his, qui dixerunt Domino: Recede à nobis: & non communicabis his, quibus dicitur: Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. His verbis Præſul benè correctus, à rege pio & bono ſapienter inſtructus, quieuit, obmutuit, & ſiluit à dogmate peruerſo, quod erat contrarium omni bono, & iam creſcebat in ſæculo. In ſinu matris Eccleſiæ collocatus iſte Dei ſeruus, ſcilicet Robertus Rex factus eſt Dominici corporis & ſanguinis, vaſorúmque

eius

A eius cuſtos fortiſſimus : ad vnguem ita perordinans cuncta, quaſi videretur Deus ſuſcipi, non vt in alterius, ſed in propria ſanctæ maieſtatis gloria: hæc eius deuotio, hæc erat fortis prouiſio, vt corde mundo, & veſtitu candido Deus immolaretur pro totius mundi piaculo. *Baron. tom. 11. an. 1004. ex Hildegaldo in vita Rob. Franc. R.*

Cum aliquando Lyduuina virgo more ſuo noctu vigilaret mulier quædam cuius paruulus filius ægrotabat, conſilium petitura venit ad eam. Quam cum eſſet conſolata, & gaudentem à ſe dimiſiſſet, manſit ſola exercitiis ſpiritualibus incumbens in ipſo crepuſculo, anno dolorum ſuorum decimoſeptimo, circa feſtum B. Thomæ Apoſtoli. Porrò ſimulatque ſe dedit deuotioni ſuæ, viderunt domeſtici eius magnum ignem in cubiculo eius, quem vt extinguerent, ad eam concurrerunt. Sed cùm nihil cernerent, obſtupuerunt: ait autem illis Lyduuina: Ite cum bona pace: hic nullus eſt ignis: oſtio autem clauſa, oro vt me nunc ſolam eſſe patiamini. Quod cum illi feciſſent, virgo ſeraphica cæleſtis contemplationis ſuauitate perfuſa ſurſum ferebatur in Deum, atque in eum transformabatur, qui pro B nobis crucifigi voluit. Non diu poſt remoto à facie panno, quo ſe tegerat, vidit ceu ſolare iubar in cubiculo radiare, vidit etiam Angelum ſuum prope ſe ſtare valde ſplendidum, eóque tacto, ſenſit corpus ſuum ad tempus planè ſanatum; vidit præterea aſtantes Angelos ceu iuuenes fortiſſimos, atque alium crucem, alium lanceam, alium clauos, alios alia paſſionis Dominicæ inſignia ferentes, ſuóque lectulo aſſiſtentes. Poſtea verò etiam Matrem Domini cum ſanctis non paucis aduenire conſpexit: Iacebat tum ſuper paleas ſupina: erat autem iuxta eam lectulus, propter aduentantes ſic ſatis honeſtè compoſitus. Tandem venit Chriſtus ipſe in forma ſpecioſiſſimi pueruli, & in lectulo illo ſe reponens blandiſſimè virginem aſpiciebat. Mox verò in perfectum mutatus virum, inſtar crucifixi totus rubicundus & ſanguinolentus apparuit coronatus ſpinea corona, & colore affectus, quo ſolent mortui. In eum ergo intuens virgo planè vigil mirè obſtupuit, commiatimque & gladio & mœrore affecta eſt: Cùm autem in lucem mens illius abſorpta eſſet, Chriſtus lumen pariter & ardorem diffundens in medio immenſi luminis virginis corpuſculo quinque vulnerum ſuorum ſigna luculenter impreſſit, impreſſáque reliquit. Cernens autem virgo eam tam aperta vulnera homines latere C non poſſe, timenſque concurſum & & applauſum hominum, orauit Dominum, ita dicens: Maneat, obſecro Domine, hoc dignationis tuæ Sacramentum inter me & te, ſufficit enim mihi gratia tua. Mira res: confeſtim cutis texit vulnera illa, ſed dolor atque liuor perpetuò permanſit. His ita geſtis, vidit beatiſſimam Virginem arma paſſionis Chriſti, quæ ferebant Angeli, reuerenter ex illorum manibus accipere, eíque deoſculanda exhibere, ac deinde auferri ab oculis ſuis. Sentiens autem Lyduuina ſe ſenſibiliter confixam, reſpexit ad pedes lectuli ſui, viditque illic crucem ſtantem ea magnitudine, qua ſunt illæ quæ ad morituros deferuntur: ſimul etiam pendentem in ea paruulum, & ex eius vulneribus profluentem ſanguinem. Eo ſpectaculo liquefacta anima eius ait ad Dominum: Gratias tibi ago, Domine, qui me indignam ancillam tuam ſic viſitare dignatus es. Audiens autem ſenex pater eam loquentem, mirabatur, cui loqueretur. Scire autem vellet vt quis ibi apud eam reſediſſet. Dixit autem ei filia: Rogo te, pater, vt ocyus ſurgas: habeo enim apud me crucifixum Dominum. Territus ille actutum ſurrexit, vidit hoſtiam pulcherrimam: accitíſque domeſticis & vicinis, oſtendit eis rem ſtupendam. Omnes igitur & timore & admiratione permoti ſunt. Cernebant enim omnes hoſtiam, ſed non eodem modo. Erat enim hoſtia illa nec D tam parua, vt ſunt quæ plebi porriguntur: nec tam magna, vt eæ, quas accipiunt ſacerdotes ſacrificantes. Radij autem eius extremam oram orbiculatim ambiebant: intus habebat crucifixi effigiem cum cruentis vulneribus. In latere vno ſpeciatim hærebat ſupernè gutta vna, piſi dimidij magnitudine: poteratque hoſtia ab omnibus perſpicuè videri, ſed ab aliis iacens, à Chriſti virgine tanquam in aëre pendula videbatur. Ad eius autem conſpectum tam animo, quàm corpore, adeò exultabat ſponſa Chriſti, vt formidarent ij qui aderant, ne præ gaudio deficeret. Quædam verò manum ſuam cordi eius apponens, reipſa ſenſit cor & viſcera eius ſupra humanum modum exſire. Exultabat planè cor eius in Domino, & delectabatur in Deo ſalutari ſuo. Hanc hoſtiam multi viderunt, idque ieiurando confirmarunt. *Ioan. Brugmann. lib. 2. vita eius c. 8. Surius 14. April.*

Vix biennium eſt, cùm Quidam, qui cùm eſſet Catholicus, diu ſe à Caluinica abſtinuerat communione: poſtmodum tamen E quorundam delatorum minis, timẽs infelix temporalium amiſſionem, contra Chriſtum & conſcientiam, ad hæreticorum Eccleſiam venit, qui illic cõſpexit, cùm miniſter Sathanæ miſceto populo polluturũ panem traderet, cancrum atrum atque horribilem de manu miniſtri ſemper accipere, quem ille communicaturis obtulerat. Qua terribili & infernali viſione ſic ibi animo perculſus ac conſternatus eſt diſſimulator, vt rediens domum paulo poſt ſit mortuus. Nec tamen exurgunt quidam à ſopore mortifero, quos propter mammona mox perituros, menſæ dæmoniorum & calicis dæmoniorum iuuat vſque communicatio. *Ex Richardo Brieſtoto Vigornienſ. tom. 1. Monimentorum Antiheret. circa an. 1570.*

Narrat *B. Guitmundus* quõdam Archiepiſcopus Auerſanus, Iudæum aliquando interfuiſſe Miſſæ Catholicorum, Epiſcopo autem celebrante & populo hoſtiam ſacram exhibente, vidiſſe cum in manibus ipſius puerulum, eóque viſo exclamaſſe, & baptiſmi gratiam poſtulaſſe. *Lib. 3. fol. 75.*

Inſuper ad confirmãdam realem corporis & ſanguinis Chriſti F in Euchariſtiæ Sacramento præſentiam, referunt *Annales Bauaria.* Leonem Pont. Henrico III. Imperatori ſingularis muneris ergo miſiſſe tres hoſtias, quarum duas Greg. Magnus, tertiam vero ipſe Leo conſecrauerat. Et quidem de prioribus ferunt, B. Gregorium dum coram matrona quadam Romana in fide Sacramenti vacillante rem diuinam faceret eaſdem conſecraſſe: & primam quidem inſtar ſanguinis apparuiſſe rubicundam, alteram vero in carnem mutatam, ſed ſanctiſſ. Pontificis precibus denuo conuerſam, ſanguinolenti digiti veſtigium retinuiſſe. Illa vero quam Leo Pont. conſecraſſe creditur ſalutiferum nomen Ieſus cruentatum exhibuit, hodiéque adhuc rubicũdum apparet. Miſit autem prædictas hoſtias ſacras prædictus Leo Bambergam Henrico III. Imperatori, manſerúntque in eadem Eccleſia vſque ad tempora Berchtoldi Comitis Andecenſis qui eaſdem dono accepit ab Ottone Epiſcopo, cum variis plagis affligeretur ob grauia populi ſcelera. Siquidem acceptis his ſacris pignoribus ceſſauit manus Domini, omniſque plaga cohibita fuit. Atque in tanti beneficij memoriam ſupra memoratæ hoſtiæ pretioſæ Hierothecæ incluſæ, poſt tot ſæcula (ſea vt minus enumerantur) aſſeruantur G in monaſterio Andecenſi Ordinis S. Benedicti, in monte Sancto ſuperioris Bauariæ Auguſtanæ ditionis.

☞ *Vide nonnulla ex Loco de Diuinatione. Tit. Religionis vera falſane diuinatio §. ſynaxim. Miſſam.*
Lib. 4. huius operis.

APPARITIONES PRO VERITATE SANGVINIS IN EVCHARISTIA.

☞ *Vide exemplum vltimum Tituli prioris.*

Anno milleſimo ducenteſimo trigeſimo nono, cum maximæ Mahumetanorum copiæ procederent in regno Valentiæ aduerſus exiguas noſtrorum, & res ad extremum redacta eſſet, ſex è noſtris Duces ad Deum confugere, & Euchariſtiæ percipiendæ conſilium ceperunt; & quando non aderant presbyteri, quibus cuncti milites ſua confiteri peccata poſſent, ipſi ſex agere conſtituerunt. Verùm dum presbyter iam celebraſſet Miſſam, protinus ad arma conclamatum, neque ſumendæ Euchariſtiæ tempus ſuperfuit. Quocirca Deo freti Duces aduerſus inimicos proceſſere; Presbyter inops cõſilij particulas ſacratiſſimas linteolis (quæ corporalia vocamus) inuolutas ſub H lapide occultauit. Victis mirabiliter inimicis, Presbyter, vt prædictos Duces ſanctiſſimo Chriſti corpore communicaret, produxit illas particulas; ſed linteolis explicatis, vidit ſanguineis guttis reſperſas, & linteis affixas. Res diuulgata cunctos admiratione repleuit; & haud multo poſt rumor adeſt, inimicos copiis refectis aduentare. Noſtri confirmatis præſenti miraculo animis, aduerſus illos progreſſi, petierunt vt ex edito loco, quaſi vexillum, in hoſtes lintea producerentur. Quo facto in fugam conuerſi inimici. Cum noſtri redeuntes non conuenirent, quo loco mappulæ cum ſacratis particulis reponerentur, ſortibus res commiſſa; quibus eductis, ſcheda Dorchoræ oppidi ter eſt lecta: ſed vt Dei voluntas eſſet teſtificator, conſenſere, vt pixidi incluſæ particulæ ſumma cum reuerentia ſupra mitem mulam collocarentur, & quo illa libertati ſuæ relicta pergeret, & vbi conſiſteret, ibi locus eſſet tanto miraculo. Mira res Dorchoram verſus illa iter ſuſcepit, & quamuis à multis aliò pelliceretur propoſitione pabuli, nunquam tamen conquieuit, donec eò peruenit, & hoſpitale oppidi ingreſſa

A greſſa ſubſtitit in medio, ac genibus flexis eſt morata; ac ne quid poſthac dorſo exciperet minus nobile, protinus expirauit. Innumera mortalium multitudo ad tantum ſpectaculum confluxit: & reſeruata lintea cum particulis vſque ad hæc tempora incorruptis ac ſanguine reſperſis viſuntur, & quotannis publicè oſtenduntur: extantque publica monumenta, quibus tanta res eſt conſignata. Quiuis poteſt accedere, vt tanto ſpectaculo, vbi velit, dignus fieri. *Lud. Granat. 2. p. Catech. c. 27. § 7. Thom. Sallius prax. ſpirit. c. 22. Luc. Marinæus l. 2. de reb. Hiſp.*

Vrbanus Papa IV. cùm eſſet Ieroſolymitanus Patriarcha, Viterbij, vbi tunc curia Romana erat, à Cardinalibus numero nouem inter ſe diſcordantibus, extra eorum collegium IV. Kalend. Septemb. Anno Domini 1261. Romanus Pontifex renunciatus ſedit annos tres, menſem vnum, & dies quatuor: hic veterem & nobiliſſimam Tuſciæ vrbem accedens, loci adſpectu, & ſecuritate delectatus (eſt enim in ſummo ſaxo poſita, & ad expugnandum difficillima) diu in ea cum curia Romana permanſit: (nam Manfredi Siciliæ Regis, Romanæ Eccleſiæ hoſtis potentia & vi, ſancta Sedes tunc præcipuè vexabatur) à ciuibus Vrbeuetanis honorificentiſſimè ſuſceptus Monaldenſes & Philippenſes primarios vrbis ciues bello ciuili in- B ter ſe laborantes in concordiam redegit; & dum vixit, eam conſeruauit vrbem ſibi & Romanæ Eccleſiæ fideliſſimam variis ædificiis, tum publicis, tum priuatis, multis etiam priuilegiis exornauit Rempublicam. In ea poſtremo vrbe anno Domini 1264. ſacratiſſimi corporis Chriſti ſolennitas, quinta feria poſt octauam Pentecoſtes, ab eodem Pontifice perpetuis temporibus cum ſolenni ſupplicatione, quæ etiam nunc celebratur, inſtituta eſt; cùm eius ſolennitatis officium S. Thomas Aquinas, qui eo tempore publicè Theologiam in ea ciuitate profitebatur, compoſuiſſet. Id verè factum fuit propter miraculum, quod hoc tempore Vulſiniis in diœceſi & ditione Vrbeuetana in Eccleſia S. Chriſtianæ accidit: nam dum Sacerdos quiſpiam ſacra Miſſarum ſolennia celebraret, Sacramento iam confecto, de panis & vini tranſſubſtantiatione & Chriſti corpore dubitauit. Vnde ſtatim (dictu & auditu mirum) ex ſanctiſſima, quam in manibus tenebat, hoſtia viuus ſanguis manare cœpit; & totam mappam, quam corporalem vocant, tinxit. Quo miraculo attonitus Pontifex Vrbanus IV. Corporale primùm ad ſe ab Epiſcopo loci cum proceſſione in vrbem veterem transferri voluit, & illud ſolennitate inſtituta in Eccleſia Vrbeuetana recondidit. Quæ C omnia ex eiuſdem Pontificis Bulla, quæ adhuc exſtat, intelliguntur. *Platina in vita Vrbani IV. & Onuphrius ibidem an. 1261.*

Anno Domini 1299. perfidiſſimi Iudæi corpus Chriſti ſacrũ in nocte ſancti Paſchatis emptum à cuſtode Eccleſiæ in ciuitate Franconiæ, quæ Roëringen dicitur, per diuerſas ciuitates & caſtella aliis Iudæis diſtribuerunt. Quædam Religioſæ mulieres, quæ ſacras vigilias ad tumulum Crucifixi obſeruabant, ſicut moris eſt in Teutonia, cum hora matutinarum de Eccleſia prodeuntes irent ad excitandum Eccleſiæ Presbyterum, vt Crucifixum de monumento ante matutinas ſecundum cõſuetudinem ſubleuaret, viderunt ſuper domum Iudæi, qui Sacramentum emerat, duo rutilare luminaria: cúmque attonitæ ſtarent, & ſecum quærerent, ſuperueniens Presbyter interrogat, quid conferant; vidénſque cum ipſis luminaria, compertóque quod Iudæus cum cuſtode in Eccleſia fuiſſet, & iuxta altare, cautè vocat Iudicem ciuitatis, & quoſdam de ciuibus, qui irruentes in domum Iudæi ipſum & cuſtodem Eccleſiæ ceperunt. Qui ſtatim coacti facinus perpetratum confeſſi ſunt. Iam verò, vt dictum eſt, corpus idem Chriſti per diuerſas Iudæorum diſperſum fuerat manſiones, qui ſæpè dictum corpus Chriſti ſacratiſſimum acubus & ſubulis pungentes, & in D mortariolis tundentes, & per illas puncturas & tunſiones ſanguinem elici conſpicientes, tandem in diuerſis locis ſub terra ſuffoderunt. Sed Deus Sacramentum ſalutis multis miraculis prodentibus, ſuis fidelibus propalauit. Quapropter Chriſtiani inſurgentes contra Iudæos, eos per diuerſas ciuitates & loca turmatim occiderunt. Contigit, vt multi Iudæi ad quoddã caſtrum confugerent, vt ſe ibi defenſarent: cúmque Chriſtiani ad caſtrum illud expugnandum forti manu conueniſſent, & illud iam vallaſſent, quædam virgo Iudæa de eodem caſtro importunis clamoribus rogabat Chriſtianos, vt ipſam inde eriperent, & baptizarent. Iudæis ipſam deorſum trahentibus, & increpantibus, illa de manibus eorum elapſa de altitudine caſtri ſe præcipitem dedit. Sed ecce mirum in modum E ipſa quaſi manibus angelicis portaretur, illæſa deſcendit, & mox ad fidem Chriſti & baptiſma confugit. *Siffridus Presbyter lib. 2. Epit.*

Aliud huic ſimile Aufidæ in Piceno contigit miraculum. Siquidẽ anno milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo tertio, quædam Mulier, cum ſumpſiſſet ore Euchariſtiam, non deglutiit, ſed ſeruatam ſecum detulit, vt illa vteretur ad amorem mariti conciliandum ſibi per veneficia. Quamobtem ſic malis artibus edocta ſuper prunas in tegula repoſitam projecit: quo facto (narrabile dictu) cœpit Euchariſtia apertiſſimè in carnem conuerſa ſanguinem latè emittere, ita vt prunas extinxerit, neque cohiberi potuit cruoris eruptio, donec canduerunt carbones, quamuis mulier nihil non egerit, iniiciendo cinerem, puluerem, cerámque apponendo. Tum verò nouo euentu attonita, linteo tegulam cum carne diuina & ſanguine inuoluens ſtabuli propinqui ſtercore infodit. Latuit res annos ſeptem; quamuis aliquot mirabilia euenerint, quæ vndenam naſcerentur, alios quidem latebat, mulierem non ita, facti ac ſceleris ſui conſciam. Iis exactis illa tandem aperuit rem geſtam Sacerdoti, qui cùm ſe eò contuliſſet reperit intactam carnem ſanguiF némque recentem, linteúmque illæſum. Miraculum patefactum, cunctíſque diuulgatum ex omnibus locis innumeros ad ſui ſpectaculum commouit, & commouet adhuc poſt annos trecentos, & ſedecim. Viſitur enim caro, viſitur ſanguis vitreis ampullis incluſus ad tantæ rei memoriam ſempiternam; neque poſt tanta temporum ſpatia quidquam ex iis eſt corruptum, aut tabefactum. Poteſt eò quiuis accedere; & propriis oculis rem contemplari, vt majoribus fidem conſtantius adhibere poſſimus, & innumeras Deo de tot beneficiis gratias agere & habere *Th. Boz. de ſig. Eccl. l. 14. c. 7. an. 1273.*

Salutis anno ducenteſimo nonageſimo ſupra milleſimum, in Pariſiorum vrbe quidam Iudęus, per inopem mulierculam, cui veſtem, quam ab ea oppignoratam habebat, ſe gratis reſtituturum promiſerat, Chriſtianam hoſtiam in Paſchate aſſecutus; cùm accenſo igne in ſartagine vellet aſſare, vt perſpexit eam non mutare formam, nec colorem, gladio eam pupugit, ex qua confeſtim ſanguis manauit. Re autem detecta, ſuperuenientibus Chriſtianis, hoſtia in loco ei dicato reſtituta: Iudæi domus in templum conuerſa eſt, quæ etiam nunc Saluatoris bullientis nomine compellatur, vbi hoſtia gladiúſque etiam nunc oſtenduntur *Bapt. Fulg. lib. 1. memorab. cap. 6.*

Temporibus noſtris eo bello, quod Carolus octauus Gallo- G rum Rex geſſit aduerſus Annam eius Galliæ partis, quæ Britannia dicitur, Ducem quam poſtea in matrimonio conjunctã habuit, Britannus quidam cum ea militabat: qui Remenſi vrbe egreſſus, cum aliis ex hoſtili terra prædatum, pagum ingreſſus, vbi templum erât, in quo meliorem rerum ſuarum partem agreſtes detulerant, capſam confregit, arbitratus ſæcularium hominum eſſe, repletóque ſinu his rebus, quas auferre ſecum poterat, poſtea quàm domum rediit, dum res raptas agnoſcit, in eis particulas quaſdam lineas vidit, haud abſimiles his, quæ ad naſi purgationem conficiuntur; miniméque arbitratus ex eo genere eſſe, quibus ſacerdotes pro mappa ad ſuſtinendam Chriſti hoſtiam vtuntur: neque enim Galli ita his, vt Itali inſtruũtur: fœminæ in ea domo, in qua hoſpitio excipiebatur, eas dono dedit; cùm autem ſanguine infectas cerneret, neque inde ſanguinem manaſſe ad fœdandam telam videret, in ſinum ſuum oculos deflexit, vbi integra pectoris cute, diploidem quoque interiore tunica illatã animaduertit: quanquã vehementer miraretur; tamen eius rei cauſam intelligere non poterat. Fœmina quoque, quæ munus acceperat, cùm ad H amnem lotura hos pannos tuliſſet, non modò ex pannis huius ſanguinis maculæ non abibant, ſed aqua quoque cruenta fluebat. Itaque vehementer territa cùm rem narraſſet, ſuſpicata ſacram eſſe telam, eius ſacrilegij error inuentus eſt, & pro comperto miraculum inuentum, & palam omnibus factum. *Simon Maiolus Epiſc. Vultuer. ex Bapt. Fulgoſ. c. 6. lib. 1.*

Anno Domini 1369. circa feſtum S. Bauonis, perfidi Iudæi, qui tunc Bruxellæ morabantur, quadam nocte Capellam S. Catharinæ ſitam infra metas Parochiæ S. Ioannis de Molembeka prope Bruxellam, Cameracenſis diœceſis ſecretè intrarunt, & armarium, quo ſacratiſſimum Sacramentum firmatum extiterat, ſubtiliter aperuerunt, & circiter ſedecim hoſtias conſecratas, inter quas ſola vna majoris formæ extiterat, furtiuè ceperunt, & ſecum aſportarunt, & eaſdem vſque ad diem paraſceues, quo Saluator noſter in cruce mortem ſubiit temporalem, huiuſmodi hoſtias ſacratas in ſuæ A paſſionis blaſphemiam & contumeliam ſuis cultellis & ferraturis diuerſis contemptuoſè, ac ignominioſe crudeliter transfixerunt. Vnde ſigna miraculoſa tanquam guttæ ſanguinis apparuerunt, & videntur exiuiſſe, prout modernis temporibus cunctis intuentibus lucidius poteſt apparere. Quibus per Iudæos ſic perpetratis, ipſi videntes huiuſmodi ſigna miraculoſa, nimio timore atque tremore proſtrati, proni corruentes in terram, quandam matronam nomine Catharinam, quæ iā diu renunciauerat Iudaicæ perfidiæ, ſatis tamen notam Iudæis, & ſæpius conuerſantem cum eiſdem, demandarunt, ſibi præmiſſa referentes, vt huiuſmodi hoſtias ſacratas præfixas ad certum locum ſecretè aſportaret, attentius pretio appretiantes, ſupplicantes ne res geſta ad cognitionem Chriſtianorū deueniret. Quæ tandem huiuſmodi pretio demcta onus huiuſmodi hoſtiarum ſacrarum aſportandarum in ſe ſuſcepit: & acceptis hoſtiis reuerſa ad cor, & conſcientiam propriā: ne tam enorme delictum in ipſam redundaret quoquo modo, acceſſit venerabilem virum Dominum Petrum de Heda pro tunc Curatum Eccleſiæ Beatæ Mariæ de Capella Bruxellenſi; cui ſeriē huius B facti declarauit, ſibique huiuſmodi hoſtias voluit deliberare. Qui pondus rei diſcretè conſiderans, nolens ex propria induſtria operari, & negotio tā inſigni ex ſola ſua prudentia præbere aſſenſum: acceſſit ad Dominū Michaëlem de Baakerem Viceplebanum eccleſiæ beatæ Gudulę Bruxellenſis: & Dominum Ioannem de Voluere rectorem alterius portionis Capellæ S. Nicolai Bruxellenſis; quos huiuſmodi factum penitus latebat, ſecū duxit: & præmiſſis per præfatū Dominum Petrum ſerioſe recitatis ipſi tres inſimul cōcluſerunt adduci penes eos dictam Catharinam: qua adducta, & apud eos ſecreto veniente huiuſmodi ſacratis hoſtiis à prædicta Catharina per prædictum Dominum Petrum receptis, eaſdem hoſtias idem Dominus Petrus, præſcriptis duobus ſibi adiunctis & aſſociatis, ad præſcriptam eccleſiam de Capella reuerenter, ſecreto tamen deportarunt, & ſub tuta cuſtodia repoſuerunt: Et notitiam præmiſſorum, venerādo viro Domino Ioanni de Iſſcha Scholaſtico & Canonico pro tunc eccleſiæ Sanctæ Gudulæ Bruxellenſis, & poſtea Archidiacono & Canonico in Eccleſia Cameracenſi ſignificarunt. Qui Dominus Scholaſticus dictam Catharinā demandauit: quæ de præmiſſis examinata per eundem, præmiſſa omnia, vt ſupra, ſponte fuit confeſſa. Quam in Eccleſia S. Gudulæ prædicta pro veritate rei ſatius indagnāda C detinuit * Priſoniæ mancipatam: præmiſſa omnia referens vlterius Dominis de Capitulo prædictæ Eccleſiæ S. Gudulæ ſine mora. Qui Domini de Capitulo inſimul acceſſerunt ad Eccleſiam de Capella ſupradictam, vbi huiuſmodi hoſtiæ ſacratæ exiſterant, nitentes huiuſmodi ſacratas ad eorum Eccleſiam S. Gudulæ prædictam, in augmentationem & venerationem puriorem eiuſdem, deferre: quæ quidem hoſtiæ ſub debita cuſtodia repoſitæ extiterāt in armariolo chori Eccleſiæ de Capella: ſed prædicti Domini de Capitulo de impetuoſitate & clamore Parochianorum, dictas hoſtias ex illo armariolo extrahere vel recipere non audebant. Sic Dominus Petrus Curatus loci, qui, ne indignationem partium incurreret, clauem dicti armarioli ſupra magnum altare proiecit, & inito tractato inter partes de præmiſſis fuit terminatum: quod Domini de Capitulo maiorem partem huiuſmodi ſacratū hoſtiarum cum hoſtia dictæ maioris formæ ad S. Gudulam ſecum reuerenter detulerunt: reliqua vero in Eccleſia B. Mariæ de Capella Bruxellenſis reponeretur. His peractis, & fama volante de præmiſſis, deuenit factum ad notitiā illuſtrium Principum D Domini VVenceſlai de Bohemia, & Dominæ Ioannæ Ducum Braban. & Dominorum de Stuennorſten & de VVitham, & aliorum Baronum & nobilium, de ipſorum conſilio ac plurium aliorum, vbi demandatis Dominis de Capitulo prædictis & huiuſmodi perfidis Iudæis per dictam Catharinā ſuper furto & ſacrilegio præſcriptis vehementer accuſatis, dicta Catharina, quæ ſub cautione de reſtituendo eam in dicta Eccleſia B. Gudulæ, vbi Priſoniæ detinebatur mancipata, ibidem adducta fuerat. Vbi in præſentia præfatorum Principum, Baronum, & nobilium diligenter examinata præmiſſa omnia & ſingula, prout ſuperius ſunt ſcripta, in præſentia etiam dictorum Iudæorum clarius & perfectius affirmauit, eoſdem Iudæos exinde conſtanter & inceſſanter accuſando, Quibus ſiquidem Iudæis captis, & ſuper præmiſſis examinatis, & enormiter quæſtionatis, præmiſſa omnia prout ſuperius conſcribuntur, penitus ſunt confeſſi; & demum igni & vltimo traditi ſupplicio ſententia æqua mediante in vigilia Aſcenſionis Domini, 1370. *Guil. a Gou. lib. mirac. de Euchar.* E *Ludo. Guicciard. ii in deſcript. Belgij anno* 1369.

Porro acta & inquiſitiones Proceſſus ſuper ea re habiti ſeruantur in Camera Rationum Brabantiæ, inter alia maximi momenti ſcripta: Religioſiſſimi vero Principes in tam euidentis miraculi memoriam, ſolemnem & quotannis reſumendam Proceſſionem inſtitui curarunt, in qua ipſæ SS. Hoſtiæ ita confoſſæ circumferuntur, & ædificatum in D. Gudulæ templo egregium ſacellum & tabernaculum, in quo magna generatione miraculoſum hoc Sacramentum reponitur. Affixa hic olim tabula hos verſus exhibebat:

Quiſquis ades, ſummi quem tangit cura Tonantis,
Dum properas, cœptum ſiſte viator iter.
Hic tibi vita caro, æterna ſapientia Patris
Chriſtus adeſt, vnus panis, & vna ſalus.
Inuida Iudæum quam dum laniare laborat
Impietas, meritis ignibus ecce luit.
Quare age diuinos huic funde viator honores,
Funde Deo dignas ſupplice mente preces.

Pignus habebat malæ & impuræ vitæ ſacerdos quidā Petrus cognomento Danus, apud Iudæum, cui nomen Eleazarus, F a quo Petrus ſextantem aurei Rhenani acceperat. Cum ſatis locuples pignori redimendo non eſſet, & tamen omnino ſibi illud reſtitui cuperet, alias atque alias cogitationes fouebat, multúmque angebatur. Obſeruat hoc Iudæus, petit ſibi duas hoſtias conſecratas dari pro pignoris redemptione, offerens inſuper dimidiū aurei. Offert & affert ſacrilegus hoſtias. Iudæus eas ad futurum filiæ ſuæ nuptiarum tempus aſſeruat, voëls his nuptias filiæ reddere feſtiuiores. Non latuit res hæc alios Iudæos. Ergo cùm iam in nuptiis nuptiali conuiuio propemodum finis eſſet impoſitus, expetunt illi hoſtias. Ille pactus cum iis fidem ſilentij eaſdem producit; in quas, quam olim in Chriſtum, concluſerant iam tyrannidem ſe exercituros. Proiicit in menſam Eleazarus hoſtias; primus pugionem in illas ſtringit; ſed mox ſanguis vbertim effluens per triplicē pannum ad ſupremam aſſulam menſæ peruenit. Miraculo perculſi omnes vix ſibi ſunt præſentes. Eleazarus verò aſſumpto animo alios ad ſimile facinus inuitat: qui dum parent, manantem rurſus ex hoſtiis ſanguinem conſpiciunt. Ad longum rem totam iuſto libello proſecutus eſt *Nicol. Mariſc. de. Thurius.* Accidit verò an. Dom. 1492. 8. id Iul. in monte ſtellarum G Ducatus Megapolenſis. *P. Thyræus de appar. Sacr. an.* 1492.

Accidit anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto in Poloniæ regno res memorabilis: Mulier quædam vilis Dorothea Lazezha nomine profeſſione Chriſtiana, in oppidulo quodam, cui nomen Sachazeto Epiſcopatus Poſnaniæ diſſito ab arce Louitz ſpatio trium milliarium Polonicorum, cuidam Iudæo nomine Bisheim, vel Benedicto, aliquot annis ſeruierat. Hanc Iudæus ille ſæpius interpellauit, vt ſacroſanctum Chriſti corpus more Chriſtianorum cum cæteris acceptum ipſi perferret; in eius flagitij præmium promittit mulieri tres daleros, & croco tam rubro colore tinctam, ac ſericis fimbriis obductam, & ornatam ſe daturum: fœmina ſcelerata conditionem accipit, ac in ipſo priuilegio Paſchæ anno currenti abiit in pagum Catzo dictum Epiſcopo ſubiectum; vbi cum cæteris communicantibus menſam Dominicam impœnitens, & ſine confeſſione acceſſit, ad inſtar Iudæ percipit Euchariſtiam, ac paulo poſt extractam ſudariolo inuoluit, ac feria tertia Paſchæ Sachazetum reuerſa Iudęo hero ſuo illam tradidit. Quo facto, tres alij Iudęi huic oppidulo vicini H puta Michaletus, Sachaus, & Ioſephus, ad memoratū Iudæum veniunt, ac ſacroſanctam Euchariſtiam in ſuam Synagogam deferunt, atque eam Pugionibus & cultris confodiunt; & ecce confeſtim ex illa hoſtia multus emanat cruor, quem perfidi Iudæi in vitreum calicē colligunt. Non diu latere potuit tam atrox facinus: ante omnes mulier illa ſceleſta Sachazeti comprehenditur, inde Iudæus eius herus; qui confitentur omnem rem geſtā. Per id tempus Poloniæ Rex Sigiſmundus erat Vilnæ, quæ eſt Lituaniæ metropolis, ac eius certior factus mandat eius oppiduli Præfecto ſecundario, vt rem eam diligenter inueſtiget, ac ſi eam ita, vt denunciatum erat, ſe habere cōperiret, in omnes eius flagitij conſcios extremo ſupplicio animaduertat. Itaq; Dorothea & Iudæus habita quæſtione, die veneris poſt Chriſti aſcenſionē publicè flammis exuſti ſunt. Primarius ac generalis ille Præfectus D. Andreas Palatinus Rauenſis, iuriſdictioni prædictæ vrbis obnoxius, reliquos Iudæos Ioſephum & Sachaum (nam Michaletus fuga iam erat elapſus)

A claps(us)inſuper & Iacobum Benedicti Iudæi exuſti filium(qui ex impia illa Dorothea prolem,ſed ſine Sacramento baptiſmi defunctam,& paterno inhumatam ſepulchro ſuſtulerat (à ſecundario Præfecto cæteris rationibus adducto Placenciam Poloniæ dimiſſo(vbi primarius ille Præfectus moram trahebat) intenſa actione criminoſa ad extremum edicto Regio, impietatis primùm conuictos,mortis reos decernit,& productos in Plozio Calendis Iunij ignibus conſumit. Nec verò quenquam lateat,quod cum dicta Dorothea abditam prædicto modo gereret viuificam hoſtiam,& Gotzlauia in villam Iatzcam, iter domum verſus confectura, veniſſet, à canibus Georgij cuiuſdam Laaczhi patrisfamilias intercepta ſit, qui tanto fremitu veſtes illius inuolabant ac lacerabant,vt pœnè ad terram proſterneretur,diuino fortè permiſſu:nec abiuiſſet illæſa,niſi ſuccurriſſent famuli domus. Sanè ipſe Rex Poloniæ fertur hoc miraculo non mediocriter in Catholicæ Eccleſiæ retinenda communione confirmatus eſſe. *Romerus Pont.lib.memorab.5.Surius in hiſt.Bredemb.lib.1.collat.Sacrarum c.50.*

Petentibus (inquit *Ioannes Diaconus*) quibuſdam occidentalibus per legatos ſacras reliquias Gregorius Pontifex pallæ ſeu corporis portionem dedit. Illi domum contemnentes, velut parui pretij lineam portiunculam accepiſſent, cum lineæ B apud illos pallæ domi haberentur, apud S. R. E. Archidiaconum conqueſti ſunt, ac Gregorius cum id accepiſſet, poſt ſacroſancta myſteria coram aſtante populo repoſita in altari palla, in orationem proſtratus efflagitauit, vt quanta veneratione habendæ pallæ huiuſmodi eſſent, præ cæteris reliquiis omnibus, miraculo diuino perſpicuum faceret intermiſſa demùm oratione gladio pallam pupugit imitatus Leonem primum Romanum Pontificem, mòxque inde ſanguis effluxit: obſtupeſcentes legati, ac pudefacti, cum reliquo populo efflagitarunt, vt pallæ in priſtinum ſtatum reſtituerentur. *lib.2.Vita S.Greg.c.42.*

Iudæus quidam Dei nomine in omni genere linguarum exercitatus, Pragæ nuper in Boëmia ad fidem conuerſus, & Chriſtianorum ſacris initiatus, familiaritate cuiuſdam Franciſcani Petri Rodanij, cui cura infirmorum erat concredita, quique morientibus ſalutare viaticum adminiſtrabat, vtebatur. Diligenter obſeruarat, vbi hoſtiæ conſecratæ reponerentur, & aſſeruabantur. Initio itaque menſis Sept. Iudæus hic Chriſtianus factus (vt & fermè omnes huius farinæ recotiti) Iudaizans, huiuſmodi hoſtias tres clam ſurripuit chartæ inuoluit, & Presburgum in Vngariam profectus ad Iudæum in C hoſpitium diuertit; cúmque aliquot dies hic commoraretur, ſæpè cum hoſpite de incarnatione Chriſti, deque Sacramento corporis & ſanguinis eius diſputauit. Interrogauit tandem hoſpes Leonem, an aliquando Sacramentum hoc percepiſſet? Reſpondit Leo, ſe percepiſſe. Tandem eò prouecta eſt oratio, vt Leo tres conſecratas hoſtias Pragæ raptas è ſinu deprompſerit, & Iudæo ſpectandas dederit. Iudæus viſis hoſtiis, obnixè Leonem orauit, vt duas ſibi donaret. Quod cū ille recuſare non poſſet, Iudæus acceptas hoſtias in arcula repoſuit, & accuratè cuſtodiuit, donec *Leo* Presburgo Nikelſburgum proficiſceretur. Eo abſente Iudæus hic alios ſuæ ſectæ homines conuocat, iis hoſtias exhibet,ac quomodo eas adeptus eſſet,commemorat. Collatis hi conſiliis plures Iudæos ad ſe vocant, vt experiantur, ſitne in Chriſtianorum Sacramentis dolus; an potius ea vera ſint. Effundunt hoſtias in menſam, & ponè eas cultrum. Hic vnus eorum arrepto cultro: Si,inquit, verè Chriſtianorum Deus ſis, hic virtutem tuam exere. Simul ac cultrum in hoſtiam adegit, extemplo copioſus ſanguis effluxit. Territis hoc miraculo Iudæis, mox vindex Deus adfuit,& fulmine domum concuſſit,qua igne correpta,cum hoſpite, vxore, duabus filiabus, multiſque aliis Iudæis funditus exarſit. Tres tantummodo incolumes euaſerunt. Merſa & hoſtiæ D in medio iſto incendio ſaluæ, intactæque remanſerunt. Gubernator vrbis,qui extra muros habitabat tā ſæuum vidēs incendium, miſit famulos ſuos in vrbem, vt cauſam incendij inquirant, & illud cum oppidanis reſtinguant. Qui cum in vrbem veniſſent, didicerunt Iudæos aliquot iſtis in ædibus congregatos fuiſſe: quid verò egerint,nemini conſtare: multis igne abſumptis,tres euaſiſſe. Re ad Gubernatorem relata, tres illi Iudæi quæruntur,& inuenti in vincula coniiciūtur. Habita quæſtione,cum diu ſcelus occultarent,tandem prodere coacti rem geſtam ordine narrarunt. Gubernator vt tandem ſcelus debitis pœnis expiaret,Iudæos iſtos exquiſitiſſimis tormentis excarnificari,tertióque die adactis per corpora ſemiuiua palis E in via regia collocari præcepit, an Dom. 1591. *Michael ab Iſſelt.de reb.in Belg.geſtis tom.1.Tom.Breuium.lib.7.a.60.*

Ex his miraculis ac cæleſtium donorum muneribus hoc argumentum aduerſus Sectarios Sacramenti huius veritatē negantes, Catholici eruere poſſunt. Illa fides nequit haberi falſa quam Deus qui prima veritas per eſſentiam, miraculorum beneficiis confirmat: cuius violatores, irriſores aut contemptores per miraculum punit: quamque iis manifeſtat, qui veritatē in cordis ſimplicitate ab ipſo quærūt. Atqui hæc omnia eueniſſe in hoc Sacramento, in quātum credimus ſub illo verum Chriſtum,verè,realiter & ſubſtantialiter contineri: ſuperiora exempla conuincunt: Ergo. Dicent illi, non eſſe vera miracula,neque à Deo facta: Quod vt de quibuſdam recentioribus fortaſſis ab iis dici toleremus, quod Authores à quibus ea accipiuntur, non omnes inter Doctores claſſicos ab Eccleſia recepti ſint: de illis nihilominus quæ à SS. Patribus qui Eccleſiam primitiuam,quam puram primis D.annis Caluinus agnoſcit,dum & Gregorium Magnum vltimum Romæ Epiſcopum pronuntiat,poſteritati conſecrata reperimus, non habent, quid abſque ſumma impudentia contradicant. Quæ minus etiam cætera certiſſima ſint, & plenam fidem mereantur, qui eandem litterarum monumentis tradiderunt.

COMMVNIO SIVE SVMPTIO SACRÆ EVCHARSSTIÆ. F

A Chriſto commendata & præcepta Ioannis 6. facta Matt.26. Item miraculis confirmata.

S. Ignatius martyr qui paſſus eſt anno Chriſti 108. ſcribens ad Romanos: non comedam ait, eſcam corruptionis, neque voluptates huius mundi deſiderio volo Panem Dei panem cæleſtem,panem vitæ, qui eſt caro Ieſu Chriſti filij Dei viui,qui natus eſt in nouiſſimo ex ſemine Dauid & Abrahæ. Et potum volo ſanguinem eius, qui eſt dilectio incorruptibilis, & vita æterna. *Ioan.Garetius claſſ.1.*

Res eſt mira, quæ ſequitur, & in laudem meritumque fidei ad Euchariſtiæ præconium iugiter commendanda. Cùm à ſua matre B. Odilio auditu multa perciperet, vera quidem omnia, ſed difficilia ad credendum, quia rationis ſcrutinium videbantur excedere: ipſe idem nec omnino volebat credere, nec è diuerſo matris ſuæ penitus ſermonibus derogare Domini memor potentiæ, qui quondam aſinam Prophetæ præferens, in ea,quæ voluit, os ipſius docuit, aperuit ad loquendum. Vacillans itaque horam ſub medio, magiſque tamen G claudicans in credendo,ne ex verbis matris de cætero, moueretur in dubium, certus de illius gratia ſubſequenti miraculo meruit confirmari. Cùm igitur die quadam ſummo diluculo adhuc eſſent tenebræ,intra quandam cellulam in maiori exiſtentem Eccleſia,quæ ſanctæ Crucis dicebatur Baſilica, indutus ſacris vir Domini paruulo ſibi adminiſtrandum adſtante puero celebrare intenderet, plures hoſtias, quibus ſuos aliquando communicaturus erat, illic ſuper altare benedictum & portaticum, quod tunc ibi erat, ante pedes calicis depoſuit ex pateno. Dicta verò oratione, Suſcipe ſancta Trinitas,& cætera,quæ ſequuntur, hoſtiarum vna, tenebris viſum ardentibus, ab altari benedicto intra corporale & pallam improuiſè lapſa eſt. Cúmque peracto myſterio conſecratas hoſtias in ſolenni vaſe,& ad hoc ſingulariter deputato reconderet,illam, quæ corruerat,inter pallam & corporale reperit, ignoranſque vtrum corpus Dominicum eſſet, eámque reponens ſecretius à conſecratis paululùm ſequeſtrauit. Cuius mater exinde iam elapſa hebdomada ipſum accerſens: Volo,ait,fili,vt me communices, debilis enim ſum. Qui ſcire cupiens præfatæ hoſtiæ veritatem,& de matris gratia plenius confirmari, attulit tum H matri, & poſtulanti corpus Domini tribuit, iſta dicens: Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti proficiat tibi in remiſſionem, & vitam æternam. Qua percepta, ſtatim ſine mora reſpondit mulier: Cur hanc, fili, hoſtiam corpus dixiſti Dominicum? Neque enim hæc hoſtia à virtute ſpiritus fuerat penetrata, ſed nec in corpus Chriſti mutata, ſuſcepta tamen à Domino: Nam tu illam ſolum ſanctæ obtuleras Trinitati. Tunc ille,tantis à ſimplici fœmina auditis mirabilibus, Dominum magnificabat, verbiſque matris in reliquum fidem adhibuit firmiorem: in craſtinúmque mulier ex manu filij ſacram ſumens hoſtiam, ſuum in hoſtia grauiſa eſt ſuſcepiſſe Creatorem. At cum verba matris eadem de ſupradicta hoſtia aliquibus poſtea filius retuliſſet, mirabantur dicentes: Quomodo hæc talia ſcire potuit, cum ab homine non didicit. Nam etſi multis edocta magiſtris ex longo iam fuiſſet tempore, mirabile tamen eſſet, ſi audita ab aliis potuiſſet talia retinere. *Auct. vitæ* A *illius lib. 1. cap. 28 vixit circa ann. 1219. apud Ioan. Garet.*

Maria Ogniacenſis. ☞ *Vide ſupra Tit. de beneficiis corporalibus præſtitis virtute Euchariſtiæ.*

Henricus Germanorum Rex à Romano Pontifice olim excommunicatus, verè pœnitentis hominis ſpeciem præ ſe ferens, à Greg. VII. Papa Canuſij in Longobardia ritu ſolemni abſolutus eſt. Abſolutione facta Papa Miſſarum ſolennia celebrauit; confectáque ſacra oblatione, Regem cum cætera, quæ frequens aderat multitudine, ad altare euocauit, præferénſque manu corpus Dominicum: Ego, inquit, iampridem à te tuiſque fautoribus litteras accepi, quibus me inſimulabas ſedem Apoſtolicam per ſimoniacam hæreſim occupaſſe, & aliis quibuſdam tam ante Epiſcopatum, quàm poſt acceptum Epiſcopatum criminibus vitam maculaſſe, quæ mihi ſecundum ſcita canonum omnem ad ſacros ordines acceſſum obſtruxerunt. Et licet multorum idoneorum certa teſtium adſtipulatione crimen refellere queam, eorum ſcilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate inſtitutionem integerrimè nouerunt, & eorum, qui meæ ad Epiſcopatum promotionis auctores fuerunt: ego tamen ne humano potius, quàm diuino niti videar teſtimonio, vt ſatisfactionis compendio omnibus ſcandali B ſcrupulum de medio auferam, ecce corpus Dominicum, quod ſumpturus ero, in experimẽtum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, vt omnipotens Deus ſuo me hodie iudicio vel abſoluat obiecti criminis ſuſpicione, ſi innocens ſum, vel ſubitanea interimat morte, ſi reus. Hæc & alia, vt ſolemne eſt, præfatus verba terribilia, quibus Deum cauſæ ſuæ æquiſſimum iudicem & innocentiæ aſſertorem adeſſe precabatur, partem Dominici corporis accepit, & comedit: Qua liberrimè abſumpta, cùm populus in laudes Dei innocentiæ eius congratulatus aliquandiu acclamaſſet, tandem impetrato ſilentio conuerſus ad Regem: Fac rogo, inquit, fili, ſi placet, quod me facere vidiſti, &c. Si te innocentem noſti, & exiſtimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falſis criminibus impeti, libera compendioſè & Eccleſiam Dei ſcandalo, & teipſum longæ concertationis ambiguo, & ſume hanc reſiduam partem Dominici corporis, vt comprobata Deo teſte innocentia tua obſtruatur omne os aduerſum te iniqua garrientium, & me deinceps cauſæ tuæ aduocato, & innocentiæ tuæ vehementiſſimo aſſertore, Principes tibi reconcilientur, regnum reſtituatur, omnes, quibus diu Reſpublica vexatur, bellorum C ciuilium tempeſtates in perpetuum ſopiantur, &c. Verùm Gregorius eum abſque aliqua de ſua innocentia per eum facta conteſtatione ſacra Euchariſtia communicauit (vt teſtatur Domnizo in Mathilde) cum benedixit, pacem tribuit; & ad prandium inuitauit, benigniſſiméque refectum, & de omnibus, quæ facere oporteret, diligenter inſtructum cum pace ad ſuos dimiſit. *Ex Lamb. Schaffnaburg. Baron. tom. 11. annal. anno* 1077. *Garet. cent.* 11. *ex orat. quam habuit Gregor. ad Henric. Reg. Germ.* 4.

Anno Chriſti milleſimo centeſimo vndecimo corona Imperatoria decoratur idem Henricus IV. Rex Teutonicorum, portis omnibus Romanæ vrbis, ne quis ciuium eò adueniret, obſeratis. Cumque in Miſſa ad hoſtiæ confractionem veniſſet Papa, partem ipſe ſumens, reliquam Imperatori tradidit, dicens: Sicut pars iſta viuifici corporis diuiſa eſt, ita diuiſus ſit à regno Chriſti & Domini, qui pactum iſtud rumpere ac violare tentauerit: vel ſic, vt *Maſſonus ad Iuonis Epiſt.* annotauit; Domine Imperator Henrice, corpus Domini natum ex Maria Virgine, paſſum in cruce pro nobis, ſicut ſancta Catholica tenet Eccleſia, damus tibi in confirmationem veræ D pacis & concordiæ inter me & te. Amen. Anno Verbi Incarnati milleſimo centeſimo vndecimo hoc confirmatum in Baſilica ſancti Petri 16. Kalendas Martij, regnante in cœlis Domino noſtro Ieſu Chriſto cum Patre æterno & Spiritu ſancto. Amen. *Ex. P. Diacono lib. 4. cap. 42. Baron tom. 12. ann.* 1111. 24.

Miraculum omnibus notum præterire nolumus, quod à Regibus Galliæ in ſanando morbo, qui ſtruma dicitur, & contagij ſpecies eſt incurabilis, perpetratur. Ille enim Dominus, ad cuius prouidentiam ſpectat ſuæ creaturæ remedium prouidere, inter innumerabiles herbarum medicinalium ſpecies, quas [illegible] morborum noſtrorum corporum curationem creauit, [illegible] morbo hoc in tantis viris & Chriſtianiſſimis, [illegible] Galliæ Reges, & illorum ſucceſſores ſunt, non ſolùm regni hæredes, verùm etiam fidei ſancti Ludouici eiuſdem glorioſiſſimi Regis, remedium eſſe voluit. Quod autem E id miraculum ſit ex eo conſpicitur, quòd ſine emplaſtro, ſine purgatione, ſine ſanguinis miſſione, nullaque alia medicina hunc morbum curant, ægrotos ſolùm tangendo, & dicendo: Rex Galliæ te tangit, Deus te ſanet. Huius autem miraculi die dicti Reges ſacram ſumunt hoſtiam, ſe omni deuotione parantes, vt Deus per eos hanc miram operetur ſanitatem. *P. Diac. lib. 5 cap. 27.*

Comes quidam iuſtiſſimus iudex, vt certa relatione didicimus, in proprium filium & vnicum tale iudicium fecit. Decubuerat ipſe comes annis duobus aut tribus languens; & vna dierum, filio eius virginem opprimente, clamor populi per ciuitatem validus excitatur. Quo clamore pater attonitus inquirit, quæ cauſa ſit. Negant Primates, qui aſtabant, ſed tandem minis territi intimant veritatem. Qua detecta, vultu diſſimulante, cum lacrymis petiit ab aſtante ſeruo cultrum exacutum & longum, quaſi vellet ſibi vnguium excrementa reſcindi. Nec diu immoratus, cùm vix ſex horarum ſpatio interiecto filium præcepit aduocari. Quo veniente, & propius accedente, dixit pater: Nunquid noſti, quod ſim dominus terræ, & tu me ſuperſtite & viuente, in confuſionem mei & tui opprimere virginem voluiſti? Abſit vt te talem hæredem F habeam, & te talem poſt me terræ dominum derelinquam. Hæc dicens ſubitò eum in corde cum cultro percuſſit. Nec quatuor dierũ poſt hæc ſpatium interceſſit, cùm ecce Comes ſibi mortem imminere proſpiciens, quendam ſecreti ſui conſcium mandauit Abbatem, cui cùm confeſſus eſſet, & peteret corpus Chriſti, & nihil in confeſſione de filij occiſione tetigiſſet, Abbas nolens eum abſoluere vel cõmunicare, quæſiuit, quare tantum ſcelus filicidij commiſiſſet? Cui Comes mira conſtãtia reſpondens, dixit: Abſit vt illum reputem paterni principatus hæredem, licet carne mea genitum, qui cõtra fas auſu nefario iuris violator exiſtens, ſe dignum fecit mortis iudicio, & omni iure ſucceſſionis indignum. Nec verè ego filium, ſed legum & patriæ iudex legis & patriæ violatorem occidi. Tu autem Abbas vicarius iudicis Dei contra legem me iudicas, quæ Deuteronomij libro teſte, in necem proterui filij primas parentum manus eſſe præcepit. Vnde ad Chriſti iudicis tribunal appello, vbi ſine tua abſolutione facti huius aſtare volo, & certus eius iudicium expectare: hoc ſolùm peto, vt pyxidem aperias Dominici Sacramenti, & me ſalutare Dei oculis tantùm videre permittas. Quod vbi annuit Abbas, hoſtia ſalutaris G mox ſe ori Comitis patentes infudit, & eum iuſtum prærogatiui examinis iudicem, & rectiſſimum vindicem ſcelerum comprobauit. *Th. Cantiprat. lib. 2. apum Cæſar. lib. 9. c. 38.*

Cerealis conſularis cuſtos Cornelij Papæ II. rogauit beatum Pontificem, vt dignaretur venire in domum ſuam, atque viſitare vxorem ſuam, quæ annis quindecim iacebat paralytica: erat illi nomen Salluſtia. Ingreſſus eſt igitur Cornelius domum Cerealis cum duobus presbyteris, & vno clerico lectore. Dedit autem hanc orationem beatiſſimus Papa dicens: Domine Deus, creator omnium viſibilium & inuiſibilium, qui dignatus es ad nos peccatores venire, vt nos ſaluos faceres; tu erige alliſam hanc famulam tuam, & dona ei miſericordiam tuam, ſicut cæco nato donaſti lumen, ad cognoſcendam gloriã tuam. Et tenens manum Salluſtiæ, erexit eam, dicens: In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ſta ſupra pedes tuos. Quæ protinus ſurrexit clamans, & dicens: Verè Chriſtus eſt Deus, & Dei filius. Et dixit tunc Cornelio: Per Chriſtum te coniuro, baptiza me. Et currens impleuit vas aqua, & attulit ei. Viſo tanto miraculo, milites quoque, qui erant cum Cereali, H omnes ſe ad Cornelij pedes poſuerunt, timentes, atque petentes ſe quoque baptizari velle. Cornelius videns Dei manum in his omnibus, baptizauit eos, & obtulit pro eis ſacrificium laudis; & ſic participati ſunt omnes corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti. *Baron. ex vetuſt. codic. tom. 2. ann.* 251.

Refert Cæſarius de Eberhardo Salisburgenſi Epiſcopo, qui præ aliis ſui temporis admodum in egenos erat munificus, & Leproſorum lares ſedulò viſitabat. Die quadam, tuguriolum quoddam intrans, videt hominem lecto decumbentem. Rogat, numquid vellet? Cui ille, Corpus Domini. Abiit Epiſcopus, defert S. Sacramentum, ori infirmi iacentis imponit, verum is nauſeabundus quod ſumpſerat, eiecit. Territus Epiſcopus, eiectas reliquias reſumit ob honorem Sacramenti. Ac mox diſcedens, dum altera hora redit, leproſum non inuenit: & interiecit à multo tempore tugurium hoc nullum leproſum habuiſſe. Vnde cognouit Chriſtum ſpecie leproſi conſtan-

A tiam ſui Antiſtitis experiri voluiſſe. *Ex Caſareo Matth. Raderus in deſcript. Sanctorum Bauariæ.*

S. COMMVNIONIS MINISTRI
COELITVS DATI.

Cum S. Dionyſius martyr carcere cum ſociis Ruſtico & Eleutherio propter Chriſtum detineretur, poſt multas ibi ad populum, qui eò irruperat, exhortationes, Dominica Miſſarum ſolemnia, vt confirmarentur participatione corporis & ſanguinis Domini fideles, velut iam in cælis poſitus celebrauit: hora namque, qua frangebatur panis ſanctus, quo ipſe & populus communicare debebant, reſplenduit lux de cælo ſuper eum, & omnes, qui ibi aderant, qualem nemo eorum antea viderat: in qua veniens apparuit ei Dominus Ieſus Chriſtus, etiam cunctis videntibus, quibus eſt datum videre, cum multitudine Angelorum; & accipiens panem ſanctum dedit illi dicens: Accipe hoc, mi chare, quod mox complebo tibi vnà cum Patre meo, quoniam mecum eſt maxima merces tua, & his, qui audierint te, ſalus in regno meo. Nunc facias fortiter, & memoria tua erit in laude: dilectio autem, & benignitas, quam ſemper habes, pro quibuſcunque petierit, impetrabit. *Sur. in vita die 9. Octobr. Ioan. Garet. Cent. 9. ex Helduino*
B *Abbate* 840.

Ne tam admirabilis ſacramenti homines mortales tantùm miniſtros eſſe putaremus, nonnunquam etiam ab excellentiore, hoc eſt, vel ab ipſo Chriſto, vel ſpirituali creatura adminiſtratum legimus. Honorati quarti poſt Firminum Epiſcopi Ambianenſis exemplo diſci poteſt. Is dum miſſam aliquando celebraret, cùm ante ſe in altari ſacram hoſtiam attentiùs conſideraſſet, iam ſumere volens, manibus contingere hæſitabat. Itaque depictæ ibi imaginis Chriſti manu ſublatam, ſibique porrectam hauſit, ſumere non recuſans, quod diuinitus dabatur. Et certè dignus fuit à Chriſto communicari, qui ſe tactu etiam eius indignum iudicauit. Ab omni deinceps inquinamento carnis illæſus permanſit. *P. de Natalib. lib. 2. Cat. Sanct.* 86. *Marulus lib. 4. cap.* 12.

Marcum ferunt (ait *Sozom. lib. 6 hiſt. Eccleſiaſt.* etiam in ætate iuuenili admodum fuiſſe placidum, prudentem, & ſacrarum ſcripturarum memorem, denique vſque adeò Deo charum, vt Macarius affirmarit, quod cùm presbyter Cellinorum eſſet, abs ſe nunquam acceperit, quæ ſacerdotes initiatis ad menſam ſacram dare decet, ſed Angelus ei dederit, cuius ſe manum ad iuncturam vſque tantum vidiſſe dixit.

C Onuphrius confeſſor circa annum 382. ſeruus Dei, per annos ſexaginta in eremo vaſtiſſima & profundiſſima Ægypti hominibus manſit incognitus. Ex quibus, triginta annis vſus fuerat ſolis palmæ fructibus, & herbarum radicibus pro cibo. aliis verò triginta, pane cælico ſibi per Angelum miniſtrato: vbi multas diaboli inſidias perpeſſus fuerat, quas tamen omnes Dei gratia ſuperauerat. Additque Paphnutius Abbas, qui deſertum illud circuiens eum reperit, qualiter ſingulis Dominicis diebus Angelus Domini ſacram ipſi Euchariſtiam diuinitus deferebat. *P. de Natal. lib. 5. c. 106. Marul. lib. 4. c.* 11.

Maiorus Epiſcopus apud inſulam Sargiam Britanniæ Sampſoni in Dolenſi Epiſcopatu ſucceſſit, in quo dum verbis & exemplis populum Domini laudabiliter paſceret, in ſomnis ab Angelo monitus Epiſcopatu ceſſit, & eremum petiit. Is virgo perpetuò permanens, ſolo pane hordeaceo contentus, feria quarta & ſexta nullum capiebat cibum, & ſemper ferebat cilicium. Cui in vigilia Paſchæ oranti Angelus ter apparuit, eique obitus ſui diem pronunciauit, de cuius manibus ſanctus vir Euchariſtiam tertia vice viſibiliter ſumpſit. *Idem lib. 9. cap.* 103.

S. Bonauentura Cardinalis & Epiſcopus Albanenſis, adhuc
D in minoribus agens, demiſſæ mentis humilitate potiùs, quam ex iniuſtitia pluribus diebus abſtinuerat perceptione ſacratiſſimi corporis Chriſti, veritus ne ſi illud indignus ſumeret, iudicium ſibi manducaret & biberet. Cúmque die quadam in Miſſa deuotus adeſſet, Deus reſpiciens ad illius humilitatem, particulam conſecratæ hoſtiæ, de manu celebrantis per Angelum acceptam, illius ori clementer immiſit. Reſpexit enim ad humilitatem ſerui ſui, propter quam beatus ab omnibus gentibus prædicatur, eique hoc ſingulari beneficio indicat, vt omnem ſæpè celebrandi ſcrupulum amoueat, & cum Creatore ſuo, à quo amabatur, familiariter conuerſaretur. *Octauian. de Martinis in vita c. 12. Sur. 13. Iulij tom. 3.*

Bertranda Camara Carpentoractenſis, mulier ſanctæ vitæ, & diuinarum rerum valdè perita fuit. Ea cùm in quadam ſolēnitate ad perceptionem corporis Dominici ſe deuotè præ-
E paraſſet, & ſacerdos per incuriam vel obliuionem hoſtiam pro illa conſecrare neglexiſſet, diuina benignitas eam miro quodam modo conſolata eſt. Cùm enim Miſſæ illius ſacrificio admodum piè intereſſet, & Chriſti corpus ſpiritaliter ederet, Angelus Domini partem hoſtiæ conſecratæ accipiens ab altari ei ſumendam præbuit: presbyter verò Chriſti corpus percipere volens, cùm illam hoſtiæ partem non reperiret, licet multo ſtudio hinc inde eam perquireret, magno animi dolore affectus eſt, donec a Bertranda didicit, quid ipſi Dominus præſtitiſſet. *Sur. in vita S. Elzearij, tom 5. 27. Septembr.*

Non minori admiratione dignum, nec minus ad huius ſacramenti ſpectans dignitatem illud fuit, quod in vita Fauſtini & Iouitæ martyrum legimus: hi namque cum Secundum militem Mediolani baptizaſſent, & communione quoque membrum Eccleſiæ facere voluiſſent, nec haberent panem, ex quo ſacramentum conficerent, à columba alite roſtro delatum accepere, eique ſumendum porrexerunt, factum eſſe minimè dubitantes, qui ſic afferebatur. Quoniam autem in columbæ fi-
F gura Spiritum ſanctum apparere ſolitum Euangelia teſtantur, hoc ideò contigiſſe potuit, vt credamus, ſicut credimus, ibi Deum Patrem, ibi Spiritum ſanctum eſſe, vbi filius eſt, cùm trium perſonarum ſimplex vnicáque ſubſtantia ſeparari non poſſit: Quem ergo honorem toti Trinitati exhibendum cenſes; huic vni ſacramento deferre non dubites, non viſibilem eius figuram tantummodo oculis attendens, ſed ſub viſibili figura inuiſibilem veritatem alta mente contemplans. *In vita Fauſtini & Iouitæ Mart.*

Anno Domini milleſimo centeſimo vigeſimo veniſſe dicitur Ioannes Patriarcha Indorum, narrans Caliſto Papæ, & Cardinalibus, Prælatiſque aliis in conſiſtorio publicè, qualiter S. Thomas Apoſtolus omni anno communicet populum manu ſua, dignis Euchariſtiæ Sacramentum porrigens, quam & retrahit ab indignis. *Ioan. Naucler. in Chron. volum. 2. gene. 38. Staplet. in collectan. de S Thom.*

Cum Staniſlaus Koſka nobiliſſimus adoleſcens Polonus deſiderium ſeruiendi Deo in Societate Ieſu concepiſſet, vti ipſe retulit cuidam Patri, per dimidium annum, neſcio quem metum, ne confeſſario cor ſuum aperiret, ſemper illum prohibuiſſe narrabat. Tandem cùm ſibi ipſi vim intuliſſet, atque
G cum lacrymis deſiderium aperuiſſet, tantam eſſe conſequutum longo tempore ſpiritus lætitiam, vt animo vix capere poterit. Poſt aliquod tempus, cùm in aduerſam valetudinem incidiſſet, viſum ſibi eſſe in cubiculo canem nigrum terribilem, qui in eius pectus ter inſiliebat, ac eum ſuffocare nitebatur. Quem cùm ſemel atque iterum Deo ſupplicans, ac ſigno crucis ſe muniens à pectore depuliſſet, tertiò Dei auxilio ſic reiecit, vt neque inſiliret ampliùs, neque compareret. Interea morbum eſſe auctum, ac à medicis præſentibus deſperatam fuiſſe ſuam valetudinem: recepiſſe autem non multò ante ſuam ægritudinem diem feſtum S. Barbaræ, in cuius vita legerat, quod qui ſe illi deuotum commendaret, ſine ſacra Euchariſtia non eſſet ex hac vita migraturus, quo die ſeſe orationi dediſſe, confeſſum eſſe, & ſacris myſteriis communicaſſe, ac ſanctè ſupplicaſſe, vt illius interceſſione, cùm ex hac vita illi egrediendum eſſet, ſine viatico non diſcederet, ab eadem in illa ægritudine idem peccatum eſſe; paulóque poſt vidiſſe duos Angelos ſanctiſſimum Sacramentum in medium deferre, ac ex manibus ipſorum illud ſuſcepiſſe. Denique cùm medicorum conſi-
H lio auxilia defeciſſent, deinceps ſibi viſum eſſe glorioſiſſimam Virginem ad ſe venire, ac in lectulo ſuo infantem deponere, cuius conſpectu recreatum priſtinam incolumitatem breui recuperaſſe. *Franciſc. Saccinus in vita.*

Fuit Ratiſponæ Fridericus è S. Auguſtini Sodalitate, illiteratus quidem, at diuinarum rerum cognitione ſublimis præ aliis. Hunc in lignili occupatum vehemens Euchariſtiæ deſiderium inceſſit, cum interim Sacerdos ſacris operatus, animaduertit partem Hoſtiæ conſecratæ ab altari ſublatam, ſtupet, ac mox intelligit eam per Angelum, *Friderico* impartitam. *Ex Catal. Sanctorum Bauariæ in vita B. Frid. Ratiſponen.*

Marcus Ægyptius, qui quod vitas Anachoretarum deſcriberet, nomen Scriptoris obtinuit, cum aliquando in genua prouolutus à Sacerdote S. Euchariſtiam petiiſſet, aduertit manum eamdem ſibi porrigentem, dum Sacerdos aliis intentus paululum venire differt: nec dubitauit accipere, quod ſibi diuinitus traditum credebat *Marulus lib. 4. cap. 12. in Exempl.*

A

COMMVNIO PASCHALIS PRÆCEPTA IN NOVA LEGE.

☞ *Vide in loco particulari de Communione, vbi etiam de pœnis agitur eam negligentium. In littera C. lib. 3. Operis præsentis.*

*PRÆPARATIO AD S. COMMVNIONEM EX SACRA SCRIPTVRA.

Christus priusquam hoc Sacramentum institueret, & discipulis suis exhiberet, primùm eorum pedes lauit, vt constat *Ioan. cap.* 13. sumpta cœna legali, & communi; vt significaret, qua puritate ad tam sancta mysteria accedere eos oporteret. Quippe corporali hac pedum lotione significabatur mystica lotio pedum, hoc est Affectuum, qui velut animæ pedes sunt, per quos ad terrenarum rerum amorem accedimus, & in iis volutamur.

In Actis Apostolorum commendat Neophytos Lucas illorum Scriptor, à perseuerantia in Doctrina Apostolorum, Cōmunicatione fractionis panis, & orationibus. Igitur non nisi dignè ad Eucharistiam quæ per communicationem fractionis B panis significabatur, accessisse constat. Scilicet quam magno cum feruore Apostolicæ doctrinæ institissent, per quam intellectus eorum erat illuminatus, & voluntas in bonum directa. *Actor. cap.* 2. *ver.* 42.

Cleophæ & socio eius in Emaus Christus Dominus sui corporis mysterium tum demum porrexit sub specie panis, vt multi probabiliter docent; (idem enim hic scribitur fecisse quod coram Apostolis in vltima cœna, cum Eucharistiam institueret. Accepit namque panem & benedixit, ac fregit & porrigebat illis:) postquam interpretatus illis fuerat omnibus scripturis quæ de ipso erant, incipiens à Moyse & Prophetis. Vnde & accepto benedicto pane, oculi eorum dicuntur aperti, ita vt verè eum agnouerint, quo effectu subsecuto commendatur fidelibus vis Eucharistiæ dignè susceptæ: nempe, quod per eam oculi hominum illuminentur ad cognoscendum Iesum. *Luc. cap.* 24.

Gentium Doctor Paulus Romam perducendus, cum Centurione cohortis Augustæ, & aliis nonnullis, ita vt vniuersim in naui essent animæ CCLXXVI. post sæuam tempestatem superatam, postquam eos qui secum erant blando sermone consolatus esset, certámque salutis spem effulgere prædixisset: Sumens C panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cùm fregisset, cœpit manducare. Quod *Author oper. imperf. hom.* 17. *in Matth.* intelligit de manducatione Eucharistica: idque ex verbo εὐχαριστεῖν, & frangendi, quæ ex vsu Ecclesiastico huic Sacramento accommodantur, & quia prius actæ leguntur gratiæ: sic enim se disponebant, ad dignè sumendum, saltem fideles qui aderant, quibus sua manu Paulum porrexisse idem Author contendit. *Actor. cap.* 27. *vers.* 35.

Verba eiusdem Doctor Gentium quibus Corinthiorum Ecclesiam & per hanc Fideles omnes hortantur, vt dignè ad S. Eucharistiæ perceptionem accedant, clara sunt. Dicit enim postquam huius Sacramenti institutionem prout à Christo facta est, iisdem verbis enarrasset, quasi inferendo ab excellentia præfati Sacramenti: Itaque quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini, nimirum violati, & indignè tractati. Denique subjungit, Probet autem, hoc est examinet, discutiat, an ad tanta mysteria sumenda sit idoneus; seipsum homo: non vero vt vult Caluinus, an habeat fidem, quia illam Apostolus in Corinthiis qui Fideles erant, præsupponit: Et sic de pane illo edat, & de calice bibat. Rationem autem cur istud examen requirat, adjungit: Qui enim manducat & bibit indi- D gnè, iudicium sibi manducat & bibit, id est, damnationem ait Chrysost. non diiudicans corpus Domini: sed eo vtens, tanquam cibo promiscuo & vulgari. Quia autem plures inter Corinthios indignè communicabant, subiicit: Ideo nempe quia indignè Eucharistiā percipiunt; inter vos multi imbecilles, hoc est infirmi dormiunt multi, hoc est præmaturè moriuntur. Imò Chrysost. testatur, ob hoc peccatum solitos à Dæmone vexari. Et plura hic non importuna vide priori membro de pœnâ indignè communicantium. *Epist.* 1. *ad Corinth. cap.* 11. *vers.* 17. 28. *&* 29.

Laudatur in Euangelica historia Ioseph ab Arimathia, quod acceptum Christi corpus inuoluerit in sindone munda, atque posuerit in monumēto nouo, quod nullas habebat mortuorum reliquias: quod factū nos instruit, ait *Theophil. in Marc.* corpus Domini sumendum in animâ purâ. *Matth. c.* 27.

EXEMPLA HISTORICA.

Illorum qui se prepararunt.

E *Petrus Venerabilis Abbas Cluniac. lib.* 1. *miracul.* in Teutonicis partibus hoc contigisse refert: Erat (inquit) ibi Iuuenis mundanæ vanitati deditus; & vt in illa ætate homines solent, voluptati fræna relaxās. Cui cùm diu deseruiset, contigit eum super quadam maritata muliere infamiæ nota aduri. Cúmque per aliquantulum temporis hac suspicione apud vicinos quosque teneretur, accidit, vt incurreret tantam ægritudinem, quæ de vita eius homines cogeret desperare. Qui cùm in lecto decumberet, & iam iamque morti proximus fieret, inuitatus est ad eum more ecclesiastico presbyter, vt eius confessionem susciperet, & ei morienti viaticum salutis humanæ præberet. Cùm verò venisset, hortari eum cœpit, & commonere instanter, vt peccata sua confiteri non erubesceret; criménque illud, vnde specialiter infamatus fuerat, salubri confessione manifestaret. Acquieuit ille, & confiteri scelera sua studiosè aggressus est. Quod dum explesset, & rursus super præfato crimine à presbytero interrogaretur, mentitus est, dicens: Se inde nullatenus reum esse. Cumque presbyter diutina hominis infamia, F suspicione actus, ab inquisitione non desisteret, ait ille: Sic (inquit) hoc Domini corpus, quod attulisti, ad salutem suscipere merear, sicut huius rei, quæ mihi obiicitur, aliquando culpam non incurri. Hac presbyter responsione credulus redditus, Dominicam ei communionem iam securus tradidit. Qua ore suscepta, glutiendi virtus ægro protinus ablata est. Nam cùm paulò ante quibuslibet etiam grossioribus cibis facilis esset ad ima descensus, hoc paruissimum corporis Christi fragmen, non dicam stomachum, sed nec etiam guttur vel paululum attingere potuit. Hoc sentiens ille, niti, quantum potuit, cœpit, vt illud glutire valeret. Quod dum multoties conaretur, & frustrati semper suos conatus cerneret, coactus ipsa glutiendi impotentia, iuxta lectum, in quo decumbebat, illud expuendo proiecit. Cuius rei euentu valde territus, presbyterum, qui discesserat, ad se reuocari rogauit. Rediit ergo presbyter; & infirmum reuisens, cur se reuocasset, quæsiuit: At ille, spiritu Dei agente compunctus, confessus est se male egisse; se Deo mentitum fuisse, verúmque, quod ante negauerat, esse. Quem cùm multo gemitu pœnitentem & satisfacientem, is qui aduenerat presbyter intuens; compassus confitenti & mœrore confecto, G eum vt moris est, absoluit, atque rursus Dominico corpore refecit. Quo suscepto, eum tanta illud libertate glutiuit, vt verè tunc appareret, non casu, sed virtute diuina, ne ante hoc suscipere posset, prohibitum fuisse. Post hanc igitur reatus confessionem, & corporis Christi perceptionem, paululum superuiuens, in pace quieuit. Hoc non duobus tantum, aut tribus testibus didici, sed à Priore iam dicti loci, honesto & fide digno viro, & fratribus eiusdem monasterij ac multis aliis, quorum quidam se hoc vidisse, alij à presbytero se audiuisse testati sunt. *Petr. Cluniac. lib.* 1. *mirac. c.* 2. *Bredemb. lib.* 1. *cap.* 19.

Erat penè eodem tempore (idem auctor inquit) frater quidam in monasterio, quod in Francia apud Turrim super Maternam sub iure nostro est, cui cura eiusdem loci cōmissa fuerat. Qui diuturnæ ægritudinis necessitate coactus, Radulphum tunc Abbatem monasterij Catalaunensis, propter medelam, tam animæ, quàm corporis, quarum ille rerum non ignarus erat, ad se venire rogauit. Ad quem ille, charitate prouocatus, venire non distulit; & veniens mox ægrum visitare curauit. Cúmque non mediocriter eum grauari infirmitate cerneret, H hortari eum ad confitendum cœpit. Quod ille se libenter agere professus, confiteri peccata sua, sed non in simplicitate spiritus aggressus est; nam grauiora & mortifera stulto pudore reticens, quotidiana tantum, & quæ leuia videbantur, timore Dei postposito, fatebatur. Qua palliata confessione completa, corpus Dominicum sibi afferri deprecatus est. Quo allato, & præsumptuoso ore suscepto, cùm diu multúmque illud traiicere conaretur, nec valeret: cum vino, quod susceperat, frusta omnia comminuti corporis Christi, in vas, quod ori eius suppositum fuerat, refundere coactus est. Hoc casu, immò diuino iudicio Abbas, qui aduenerat, permotus, & ægrum non planè confessione purgatum ratus; rursus eum admonere cœpit, vt, si aliquod facinus reticuisset, vera sibi cōfessione reuelare non erubesceret. Qui, & hortatu eius, & diuino instinctu compunctus, ad cor reuersus est: & quicquid pestis intùs latebat, euomens, crimina, quæ ante lethali pudore celauerat, vitali & vera confessione, non iam fictè, sed veraciter, corde contrito & humiliato patefecit. Cumque omni fæce iniquitatis per antido-

A ium pœnitentiæ purgatus fuiſſet, & vera confeſſione per Abbatem prædictum abſolutionem meruiſſet, Euchariſtiã, quam prius reiicere cõpulſus fuerat, allatã deuotè ſuſcepit, & abſque vlla difficultate, vt ſuauiſſimus aliquis, glutiuit. Et vt de miraculo omnis dubitatio tolleretur, qui particulã corporis Chriſti, quam glutire non potuit, reiicere per fruſta cõpulſus fuerat, poſt confeſſionẽ non ſolùm corpus Domini, ſed etiã cibos alios abſque vllo impedimẽto ſuſcepit. Sic igitur confeſſione, abſolutione, ſacramenti ſuſceptione frater ille in Domino cõfortatus, tribus poſtea tantum diebus ſuperuixit, & ſic defunctus eſt. Hoc ab eodem Radulpho Abbate cognoſcens, cunctis legentibus, vel audientibus communicare curaui. *Id. ibid.*

Aiunt S. Euthymium Abbatem aliquando dixiſſe quibuſdam fratribus, qui cum eo ſeorſum verſabantur, quòd ſæpè videret terribilem Angelorũ viſionem, vna ſecum Deo miniſtrantem & ſacra contrectantem, & quòd in Dominici corporis ſumptione, aliquos quidem ex iis qui accedebant, videret ab ipſa illuminari: aliquos autem veluti obſcurari & morte affici, quicunque ſcilicet erant indigni ea luce, & ſplendore. Quamobrem non ceſſabat teſtificari fratribus, & illud Apoſtoli optimè admonere, vt vnuſquiſque attendat & ſeipſum probet, & ſic cum tremore ſumat panem & calicem, cùm benè B ſciat is, qui accedit, quòd iudicium ſibi comedit & bibit, qui ea indignè ſumit. Propterea enim ſtatim quoque, cùm hoc primùm offert ſacerdos ſacrificium, multitudinem veluti premunit, & iubet, vt canat, Surſum habeamus corda, eis acclamans: & cùm ab illis promiſſum acceperit, ſic audet deinceps offerre oblationem. Qua etiam perfecta, ille etiam ruſſus manus in cœlum tollens, & oſtendens eſſe diſpenſatum pro noſtra ſalute myſterium, elata voce ſic dicit: Sancta ſanctis perinde ac ſi dixerit quiſpiam: Quandoquidem ego ſum homo, æque ac vos patibilis, ignorans quemadmodum vnuſquiſque vixerit: propterea hoc ante apertè teſtificor, & hanc communem probationem veſtræ ſuggero cõſcientiæ: Si quis captus fuit ab odio & iniuriæ acceptæ recordatione: Si quis ab inuidia, aut ira, aut ſuperbia: Si quis à maledicto, aut à ſermone, aut ab improba cupiditate, aut ab aliquo alio vitio fuit comprehenſus, ne priùs accedat, quàm per pœnitentiam à ſcelere fuerit expiatus. Hæc enim ſancta, inquit, non profanis, ſed ſanctis exhibentur. *Laur. Surius ex Cyrill. monach.*

Corpus Chriſti in ſacramento altaris, deuotiſſimè venerabatur S. Margareta Virgo illuſtriſſima Regis Hungarorum filia, & ſub eleuatione illius in Miſſa flebat vberrimè, & frequẽ- C ter ab eleuatione vſque ad ſacram communionem, ſic præ deuotione manebat abſtracta à corporis ſenſibus vt quaſi mortua videretur. Quando verò ſacram erat communionem perceptura, die præcedenti non ſumebat niſi panem & aquam, & tota nocte in orationibus permanebat. Sumebat autẽ ipſum Sacramentum cum magna deuotione, & multo lachrymarum imbre, atque interdũ adeò rapiebatur in ſpiritu, vt ceu mortua videretur: nec rarò viſa eſt inter cœlum & terram plus quàm cubiti altitudine eleuata, nullis corporis ſenſibus vtẽs. Poſt acceptam verò Euchariſtiã, tenebat ab vna parte mappulã ante facies ad communionẽ accedentiũ hoc fine, vt videret identidem corpus Chriſti. Ipſa quoq; die, qua cõmonicarat, perſiſtebat continenter in precibus vſque ad noctẽ: & tunc cibo valde modico vtebatur. *Sur. in vit. 28. Ian. ſcript. per Gu. S. Th. Doct.*

Romæ anno 1563. in Xenodochio S. Ioannis Lateranenſis, adoleſcens quidam Turca annorum *Vide ſuprà Tit. de Pœna non credentium Chriſti præſentiam in Euchariſtia.*

Eulogius presbyter in offerendis Deo donis tantam accepit gratiam cognitionis, vt vniuſcuiuſque ex iis, qui accedebant ad ſacram ſynaxim, monachis, mentem cognoſceret. Is cùm ſæpè vidiſſet aliquos monachos ad aram acceſſuros, eos retinuit, dicens: Quomodo audetis ad ſancta accedere ſacramenta, cùm D habeatis malas cogitationes? Et tu quidem hac nocte animo verſaſti turpem fornicationis cogitationem: Alius autem in animo ſuo reputauit, dicens: Nihil referre, an peccator an iuſtus accedat ad Dei gratiam: Alius etiam de dono dubitauit, dicens: Nunquid me accedentem ſanctificabit? Parum ergo ſecedite à ſanctis Sacramentis, & ex animo agite pœnitentiam, vt ſit vobis remiſſio peccatorum, & ſitis digni Chriſti communione: Niſi enim primùm mundaueritis cogitationes, non poteritis ad Chriſti gratiam accedere. *Pallad. in hiſt. Lauſ. c. 75.*

Reccaredus Rex Catholicus, Patres in Synodo Toletana conſiſtentes allocutus, illud inter alia petiit, vt in omnibus Hiſpaniarum Prouinciis, quod in Synodo ſemel factum eſſet de Catholicæ fidei aſſertione, id ſemper repeti deberet in Eccle- E ſiis, cùm quiſque eorum ſacram eſſet ſumpturus Euchariſtiam. Hæc ſunt eius verba: Hoc, inquit, adhuc neceſſariò pro firmitate fidei Catholicæ, noſtra Deo ſupplex inſtituere decreuit auctoritas, vt propter roborandam gentis noſtræ nouellam cõuerſionem, omnes Hiſpaniarum & Galliciæ Eccleſiæ hanc regulam ſeruent, vt omni ſacrificij tempore ante communicationem corporis Chriſti & ſanguinis iuxta Orientalium partium morem, vnanimiter clara voce ſacratiſſimum fidei recenſeant ſymbolum: vt primùm populi, quam credulitatem teneant, fateantur, & ſic corda fide purificata ad Chriſti corpus & ſanguinem percipiendum exhibeant. *Baron. tom. 7. an. 589.*

Quidam ex Patribus de aliquo referebat Epiſcopo, quod audiuiſſet duos de plebe ſua viros nimiæ impuritatis adulteros. Rogauit ergo Deum, vt ſi ita eſſet, ſibi oſtenderet. Cùm ergo poſt oblationem conſecratam vnuſquiſque ad communionem accederet, ſingulorũ facies intelligebat & animas: peccatorum enim facies nigras inſpiciebat vt carbonem, & oculos eorum ſanguine repletos: Alios verò vidit clara facie & veſtibus albis indutos. Cùm autem corpus Domini ſuſcepiſſent, in quorun- F dam vultibus, lumen in quorũdam flamma videbatur. Vt autẽ agnoſceret de illis quorum crimina audiebantur, communionẽ illis porrexit, & vidit vnũ ex eis clara facie & honorabilẽ, albiſque veſtibus circũdatũ: Alterũ verò nigrum & horribili vultu. Et poſtquam diuini gratiam myſterij perceperunt, illũ vis luminis illuſtrabat; iſtum verò alium quaſi flamma ſuccẽdebat. Orauit autẽ Epiſcopus, de ſingulis, quæ ei oſtẽſa fuerãt, ſe doceri. Aſtitit autẽ Angelus Domini dicens ei: Omnia, quæ de iſtis audiſti, vera ſunt; ſed ille vnus in ſordib⁹ ſuis permanet; & in voluptate peccãdi: ideò illum nigra facie & flamma ſuccendi vidiſti: Ille verò alter ſimilis ei quidem erat, ſicut audieras, ſed ideo illum clara facie illuſtrari vidiſti, quia recordatus de his quæ primùm fecit, abrenũcians illis malis operibus cũ lacrymis, Dei miſericordiam poſtulabat, promittẽs, quod ſi ei fuiſſent remiſſa peccata, vlteriùs ad ea non rediret; ideòque deletis criminibus ad gratiã, quam vidiſti, peruenit. Cùm autem Epiſcopus gratiã Dei miraretur, quod non ſolùm de tormentis tam turpis vitæ hominẽ eruiſſet, ſed tanto etiam honore decoraſſet, Angelus dixit: Benè miraris; homo enim es; nam Dominus noſter ac veſter naturaliter bonus & humanus eſt ceſſã- G tib. à peccatis: pœnitẽtib. enim per cõfeſſionẽ nõ ſolũ peccata dimittit, ſed etiã honore efficit dignos. *In vit. Patr. p. 2. §. 156.*

De S. Ioanne Eleemoſynario quomodo noluerit percipere corpus Domini, niſi poſtquam reconciliatus fuiſſet cuidam Clerico, quære tit. *Iniuriæ condonatio, &c.*

Narrat *Lud. Granat. conc. 2. de ven. Sacram.* quod quidam ſingulis menſibus S. Euchariſtiam præmiſſa peccatorum confeſſione accipere ſolitus fuerit, neque tamen ob id vitæ ſecularis licentiã & deprauatos mores reliquerit. Super qua re monitus à viro pio & docto, cauſam hanc dixit: Quod nõ tam pio deſiderio, quam neceſſitate ad diuina illa myſteria accederet, vouiſſe ſe olim peregrinationem ad terram ſanctam, cuius voti cum eum pœnituiſſet, & facultatem ad eius commutationem impetraſſet, eaque in hoc Religionis officiũ facta eſſet, teneri ſe ex neceſſitate adire ſalutarẽ hanc mẽſam; quã alioquin nõ tam frequenter accederet. Et ob hoc fieri ſuſpicabatur, quod effectũ quem alij fideles paſſim conſequũtur, non perciperet.

QVIBVS DENEGANDA SIT EVCHARISTIÆ COMMVNIO.

Poſt mortem Edilberthi Regis Anglorum Chriſtiani, cùm filius eius regni gubernacula ſuſcepiſſet, magno tenellis adhuc ibi Eccleſiæ crementis detrimento fuit. Siquidẽ, non ſo- H lùm Chriſti fidẽ recipere noluerat, ſed & fornicatione pollutus eſt tali, qualem nec inter Gentes auditã Apoſtolus teſtatur, ita vt vxorem patris haberet. Quo vtroque ſcelere occaſionem dedit ad priorem vomitũ reuertendi iis, qui ſub imperio ſui parentis, vel fauore, vel timore regio, fidei, & caſtimoniæ iura ſuſceperant. Nec ſupernæ flagella diſtrictiſſimis perfido Regi, caſtigando vel corrigendo defuere: nam crebra mentis veſania & ſpiritus immundi inuaſione premebatur. Auxit autem procellã huiuſmodi perturbationis etiã mors Saberethi Regis Orientalium Saxonum: qui vbi regna perennia petiit, tres filios ſuos, qui Pagani perdurauerant, regni tẽporalis hæredes reliquit: Cœperũt illi mox idololatriæ, quam viuẽte eo aliquantulũ intermiſiſſe videbantur, palàm ſeruire, ſubjectiſque populis idola colendi liberam dare licentiã. Cumque viderent Pontificem celebratis in Eccleſia Miſſarum ſolemniſ-

A Euchariſtiã populo dare: dicebant (vt vulgò fertur) at cum barbara inſtante ſtultitia: Quare non & nobis porrigis panem nitidum, quem & patri noſtro Saba (ſic namque eũ appellare conſueuerant) dabas, & populo in Eccleſia dare non deſiſtis? Quibus ille reſpondebat: Si vultis ablui fonte illo ſalutari, quo pater veſter ablutus eſt, poteſtis etiam panis ſancti, cui ille participabat, eſſe participes. Sin autem lauacrum vitæ contemnitis, nullatenus valetis panem vitæ percipere. At illi: Nolumus, inquiunt, fontem illum intrare, quia nec illo opus nos habere nouimus: ſed tamen pane illo refici volumus. Cúmque diligenter ac ſæpè ab illo eſſent admoniti, nequaquam fieri poſſe, vt abſque purgatione ſacroſancta quis oblationi ſacroſanctæ communicet: ad vltimum furore commoti aiebãt: Si non vis aſſentiri nobis in tam facili cauſa, quam petimus, non poteris iam in noſtra Prouincia demorari. Et expulerunt eum ac de ſuo regno cum ſuis abire iuſſerunt. Qui expulſus inde, venit Cantium, tractaturus cum Laurẽtio & Iuſto Coëpiſcopis, quid in his eſſet agendum. Decretúmque eſt communi conſilio, quia ſatiùs eſſet vt omnes in patriam redeuntes, libera ibi mente Domino B deſeruirent, quàm inter rebelles fidei barbaros ſine fructu reſiderent. Diſceſſere itaque primùm Mellitus, & Iuſtus, atque ad partes Galliæ ſeceſſere, ibi rerum finem expectare diſponentes. Sed non multo tempore Reges, qui præconem à ſe veritatis expulerant, dæmoniacis cultibus impunè ſeruiebant: nã egreſſi cõtra Gentem Geuiſſorum in præliũ omnes pariter cum ſua militia corruerunt: nec ſic, licet auctoribus perditis, excitatum ad ſcelera vulgus potuit corrigi, atque ad ſimplicitatem Fidei & Charitatis, quæ eſt in Chriſto, reuocari. *Bed. l. 2. hiſt. Ang. c. 5.*

Puer Achas ex Thorouth vico celebri Flandriæ oriundus, nondum ætatem ſeptennem impleuerat: & conſummatus in breui expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius. Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ipſius, aut fictio deciperet animam eius. Appropinquans ergo morti, confeſſus ſacerdoti, ſacramentum corporis Chriſti poſtulauit. Sed cùm hoc propter generalis Concilij vetitum, ne in ætate tali puero conferretur, ſacerdos facere non auderet: puer cum mira oris gratia, extenſis in cœlum manibus dixit: Tu noſti, Domine Ieſu Chriſte, quod meum ſummum deſiderium eſt, te habere, petiui te, fecique quod debui, & ſpero confidentius, quod tui præſentia non fruſtrabor. His dictis, parentes circumſedentes C & flentes conſolatus eſt, & ad meliora prouocans, inter verba exhortationis, orationis, & laudi ſpiritum Deo reddidit impollutum. Poſt mortem eius, cùm ad ſepulchrum illius ſtantes quidam de Fratribus, pſalmum De profundis dicere voluiſſent, nullo conatu, nulla reiteratione, hunc finire, vel dicere potuerunt: Videlicet vt per hoc daretur intelligi, nullis ſanctam illam animam orationum ſuffragiis indigere. *Molan. annal. SS. Belg. 11. de Iun. ex Mayer.*

Patres tamen Concilij Moguntini inter alia decreta ſanctè etiam conſtituerunt: Ne ſacratiſſima Euchariſtia denegetur condemnatis per Iudicem ad vltimum ſubeundum ſupplicium. *Baron. tom. 8. an. 847.*

De hac re miraculum valde illuſtre, certum & comprobatum, ex hiſtoria Pontificali huc adferam. In vlteriore Hiſpania in terra Formeſtæ Diœceſis Epiſcopatus Potentiæ accidit, vt homo nomine Petri Fetande quoſdam nummos cuidam deberet, cum nullam haberet viam exigendi ab eo, quoad ſententia excommunicationis ſibi obligauit, qua æs alienum diſſoluere coactus fuit. Cùm autem exiſtimaret hoc modo ſatisfeciſſe, cenſuræ abſolutionem petere neglexit: Ad mortis terminum peruẽnit hic homo; ſacerdos ad eum ſanctum ſacramentum pertulit multa gente comitatus, & ſolitis pe-D titionibus factis, cùm vellet ei ſacramentum adminiſtrare, quod in patena ex argento habebat, vt nulla via aut diligentia potuit ab ea amouere. Qua re, tam ille, quàm cæteri, qui aderant, commoti omnes, foras vt irent, ſacerdos iuſſit, exiſtimans fieri poſſe, vt id aliquo magno peccato accidiſſet, quod confitendum illi reliquum eſſet: Hoc autem ab illo petiit, & audiuit ſe nullius peccati fuiſſe reum, quod minimè confeſſus ſit. Tam igitur ſacerdos quàm ægrotus maxima moleſtia affecti ſunt; & ſacerdos ægrotum interrogauit, nunquid in aliquam incidiſſet excommunicationem, cuius abſolutionem non eſſet conſecutus. Tunc ægrotanti in mentem ſuperior ſua negligentia venit, & abſolutus, alia hoſtia illi adminiſtrata fuit, cùm illa prior ad perpetuam huius miraculi memoriam e[illegible]uerit. Quod adhuc extat, & ſanctiſſimum Sacramentum in [illegible]dem patena ſine vlla corruptione eſt, tanquam ſit nunc tantùm confectum eſſet. Viſitur hoc ſanctiſſimum myſterium à multis gentibus. Et ego, inquit hiſtoricus Illeſcus, licet indigniſſimus, E in meis manibus patenam maxima cum admiratione habui, cum viderem panis ſpecies incorruptas permanere abhinc centum & viginti annis. In quo duo miracula cernuntur: Alterum, quòd hoſtia ita ſit patenæ affixa: Alterum tamdiu ſine corruptione eſſe. Quæ miracula non ſolum eò conducunt, vt nos ad adorationem & venerationem ſanctiſſimi Sacramenti excitent, verum Eccleſiaſticarum cenſurarum efficaciæ nos admonent: ad hæreticorum ſententiam improbandam, qui vtrumque negant. *Lud. Granat. lib. 2. Catechiſ. in Symbol.*

Matricida ſic pœniteat, inquit Nicolaus Pontifex; per annum integrum Eccleſiam non ingrediatur, ſed ante fores Baſilicæ ſtans, orans & deprecans Deum, perſeueret, vt tanto eripiatur piaculo. Completo anno introeundi in Eccleſiam licentiam habeat, tantum inter audientes ſtet, ſed nondum communicet. Completis tribus annis, ſacræ communionis ei gratia concedatur: oblationes verò non offerat; niſi priùs aliorum ſeptem annorum curricula expleantur. Si autem ante annorum trium curſum, finis vitæ illius appropinquauerit, corporis & ſanguinis F Domini noſtri Ieſu Chriſti particeps fiat. *In Decreta. de pœnit. tit. 17.*

☞ *Quære infra. Communio ſub vna ſpecie de Muliere Conſtantinopolitana. Exemplum hiſtoricum ſeptimum.*

DE SACRÆ COMMVNIONIS VSV.

AN, ET QVOTIES ADHIBENDA.

Quotidie ineunte primum Eccleſia Chriſtiani communicabant, vt *Actor. 2.* videmus: Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis. Et infra oſtendit in quo illa perſeuerantia conſiſtat: Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione & ſimplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem.

Idque Patres confertim teſtantur. *Ambr. libr. 4. de Sacram. cap. 6.* Quotidie communicare debeo, qui quotidie pecco, debeo ſemper accipere ſanguinem Domini, vt ſemper mihi peccata dimittantur; qui ſemper pecco, ſemper debeo habere medicinam, & ante hunc *Cyprian. Serm. in orationem Dominicam:* Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus. *Hier. Apolog. pro libris aduerſus Iouin.* Scio Romæ hanc eſſe conſuetudi- G nem, vt fideles ſemper Chriſti corpus accipiant. Idémque *ad Lucin.* de Eccleſiis Hiſpaniæ teſtatur. Nec Miſſæ fiebant in qua nullus communicaret. *Petr. Bleſenſis Ser. 16. in Hebdomada pœnoſa:* In prima Eccleſia quotquot intererant conſecrationi Euchariſtiæ, communicabant eidem. Inde eſt quod collectæ, quas poſt communionem dicimus, plurali numero cenſentur, verbi gratia, Refecti cibo potuque ſpirituali, &c. & iterum: Sacramenta quæ ſumpſimus.

Deinde, quater in hebdomada, & feſtis. *Baſil. ad Cæſariam Patritiam:* Nos quater in hebdomada communicamus, Dominico, quarto die hebdomadæ, paraſceue, & Sabbatho; aliis diebus, ſi qua memoria alicuius ſancti fuerit.

Tertia, feriis quarta & ſexta ad nonam, & Dominica poſt matutinas. *Epiphan. lib. 3. contra hæreſ.* Secundò, Dominico & Sabbatho. *B. Omphrius apud Euagrium.* Omni die Dominico & Sabbatho Angelum Domini paratum inuenio, ſacroſanctum corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti deferentem. Semel *Aug. Epiſt. 18. ad Ianuarium*, pleráſque has dierum obſeruationes recenſet. Alij quotidie communicant H corpori Dominico, alij certis diebus accipiunt; alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur, alibi Sabbatho tantum à Dominico: alibi tantum Dominico. *Th. Cantipr. lib. 2. vita S. Lutg. c. 12.* Singulis Dominicis diebus quemadmodum hortatur B. Auguſt. Chriſti corpus percipiebat: ſed Agnes Abbatiſſa parum cauto vſa conſilio id ei interdixit, at pia Lutgardis: Ego quidem, inquit, mater chariſſima, libenter obediam tibi, ſed certiſſime præuideo, Chriſtum hanc iniuriam in tuo corpore vlturum. Confeſtim Abbatiſſa intolerabili morbo afficitur, vt in Eccleſiam ingredi non poſſet, nec ceſſauit dolor per momenta increſcens, donec indiſcretionem ſuam agnoſceret, & Lutgardem ſineret priſtino more vti: aliæ quoque quæ hac in re contra illam fuerant aduerſatæ, aut notabiliter ex hac luce ſubtractæ ſunt, aut humiliatis ductæ ſpiritu ſe ad illam conuerterunt; nimirum dignus zelus ſponſi in improbos ſponſæ ſuæ perturbatores

Apud Græcos, inquit *VValafridus cap. 20.* qui duas Domi-

A nicas vel tres ſine communione tranſierint, excommunicati dicuntur.

Non licuit vltra tertiam hebdomadam differre. *Photius in Nomocanone tit.3.c.11.* De iis qui in ciuitate verſantur, & tribus hebdomadis non communicant. *Synod. Sard. can.11. Synod. 6. can.*8. Quinque ſeptimanas abſtinuerat quædam, & punitione in tardam & ſegnem Deus animaduertit, ex *Pallad. vita 14. Ant. 2. p. c. 6. tit.*15. §. 3. Ægyptius deperibat alterius coniugem, & per magum ſperabat, ſe voto potiturum, ſi vel marito incantationibus faceret inuiſam, vel in ſui amorem pelliceret, fecit ille equam videri. Maritus excitus è ſomno equam pro vxore reperit, triſtis ex miſerando caſu alligatam more iumenti, ad deſertum deduxit, cumque iam cellæ S. Macarij propinquaret, monachi arguebant eum, cur ad Monaſterium cum equa veniſſet. Vxor, inquit, hæc mea fuit, ſed in equam conuerſa eſt: referunt id Macario, Vos, inquit, equi eſtis, & equorum oculos habetis, illa namque mulier eſt, nec in naturam equæ transfigurata videtur, niſi in eorum oculis, qui præſtigij vanitate falluntur, mox aquam benedictam ei infundens, oratione completa, ſubitò eam fœminam videri omnibus fecit, eámque refici iuſſit, cum viro ſuo reuerti; dicens, Nunquam à communione B ſanctorum myſteriorum, nec à communione Eccleſiæ diſcedas. Hoc enim idcirco perpeſſa es quia per quinque ſeptimanas myſteria diuina non attigeris.

Decies octies plus minus per annum Theodulphus Epiſcopus Aurelianenſis *Epiſt. ad compresbyteros,* Singulis diebus Dominicis in quadrageſima, præter hos qui excommunicati ſunt, Sacramenta corporis & ſanguinis Chriſti ſumenda ſunt, & in cœna Domini, & in paraſceue, in vigilia Paſchæ, & in die reſurrectionis Domini penitus ab omnibus communicandum, & ipſi dies Paſchalis hebdomadæ omnes æqua religione colendi ſunt. Ter in anno Fabianus Papa *de conſecratione, diſt.* 2. Si non frequentius, ſaltem ter in anno homines communicent, in Paſcha, Pentecoſte, & Natali Domini *Card. Turrecremata in diſt. SS. Decreti,* inde laïcam communionem dictam putat: Laïca communio dicitur multis modis, ſcilicet acceptio Euchariſtiæ poſt clericos cum laicis, vel acceptio Euchariſtiæ ter in anno, ſicut faciunt laïci, ſcilicet in Natiuitate Domini, Paſcha, & Pentecoſte. Tandem cum refrixiſſet charitas, & communio in plures etiam annos differretur, Lateranenſe C ſub *Innoc. III. Cap. Omnis vtriuſque ſexus,* Paſchæ tempus præſcripſit.

Ante hæc tempora præceptum in Eccleſia nullum de annua communione fuit, vt ex *Petro Bleſenſi* conſtat *ſerm.* 16. in hebdomada pœnoſa, qui Londinenſis Archidiaconus creatus, ad Innoc. III. qui pontificatum ad annum 1198. iniit, litteras dedit, ſic autem habet: Nunc autem, quoniam dies mali ſunt, & omnes ferè declinauerunt, & inutiles facti ſunt, non audeo dicere, ex præcepto Eccleſiæ, ſed ex tacita permiſſione ipſius, introductum eſt, vt ſemel in anno congregentur in Eccleſia ad communicandum, quod præterire fas non eſt, vt ſicut ea die filij Iſraël typicum agnum comedebant perpetuò, & eadem die Dominus diſcipulis ſuis carnem ſuam & ſanguinem dedit, & in memoriam ſui idipſum faciendum commendauit, ita & nos eadem die carnem agni, qui tollit peccata mundi, edamus.

SACRÆ COMMVNIONIS FREQVENTATIO, PIA, ET FRVCTVOSA.

Apud Aelredum in vita S. Margaretæ Reginæ, Scoti tardiores erant, & nec vel paſchate communicabant, quia 1. *Corinth.* D 11. dicitur: Qui manducat indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini, Peccatores ſumus, inquiebant, veremur iudicium. Quibus Margareta ſubtiliter intulit: ergo nemo debebit ſumere, quia nemo ſine labe, non infans cuius vnius diei vita ſuper terram. Cur igitur *Ioan.* 6. Chriſtus nos aduocat? Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis? alia eſt Patrum ſententia. Non diiudicans corpus Domini, id eſt, non ſeparans illud in fide, ab eſcis corporalibus, vel ſine confeſſione & pœnitentiæ parati accedamus, & viuemus. Contra illi peccabant, & alteram quaſi partem, quos *Chryſoſt.* reprehendit *in Epiſt. ad Epheſios:* & poterat, quia à ſe viſa culpabat: Video, inquit, corpus Chriſti participari leuiter, ac temerè & conſuetudine magis ac lege, quam puta cogitatione & mente, ſequentes eos eos qui participant. Vtrique temerè faciunt, hi dum ſe irreuerenter ingerunt, dum nimium abſtinent. *Alger. lib.* 1. *de Sacram. cap.*12. cauendum eſt enim: ne ſi nimium in longum differatur, ad perniciem animæ pertineat, dicente Domino, E Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si verò indiſcretè accipiat, timendum eſt illud, quod ait Apoſtolus, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit: Fusè hanc controuerſiam examinant Doctores antiqui, vt *Alger. lib.* 1. *de Sacramento, cap.* 22. *VValafridus Strabo de rebus Eccleſiaſticis, cap.* 20. & id quidem ex Patribus, veriti ſuo iudicio rem tantam definire. Maiores verò his, *Auguſt. ad Ianuarium, & Chryſoſt. in Epiſt. ad Epheſios & Hebræos, Gennadius de dogmatibus Eccleſiaſticis cap.* 53. *Hier. ad Lucinium,* diligenter expendunt, nec niſi maturè ſententiam dicunt. Nos quid hi, quid alij vel dixerint vel ſuaſerint, audiamus.

VValafridus. Quidam, vt ex Patrum collationibus diſcimus, ſemel in anno communicandum cenſebant, vt videlicet diuturna præparatione corpus & animam purificantes, tandem in communionem menſæ cœleſtis dignè pertingerent. Et quidem horum alij ipſam celebrationem annuam, in die cœnæ F Domini faciebant, vt ibi ſolum Sacramentorum gratia iteraretur illorum, vbi primitus eſt oſtenſa. Addit *Chryſoſt. in Epiſt. ad Hebræos.* Eremitas ſæpè poſt biennium tantum S. communionis participes fuiſſe.

Tempore Gennadij, Dominicis quidam, alij quotidie communicabant. Quid ergo? inquit Chryſoſtomus, quidam erunt nobis accepti, hine qui ſemel, an ij qui ſæpè, an ij qui rarò? Neque ij qui ſemel, neque qui ſæpè, neque qui rarò, ſed ij qui ſunt cum munda conſcientia, ij qui ſunt cum vita, in quam non cadit reprehenſio. Qui tales ſunt, ſemper accedant; qui non tales, ne ſemel quidem. Quamobrem? quoniam iudicium ſibi ſumunt, & condemnationem, & ſupplicium, nec mireris. Vt enim nutrimentum quod ſuapte natura alit, ſi inciderit in eum qui cibum faſtidit, omnia perdit, & corrumpit, & fit occaſio morbi; ita etiam ſpirituali frueris menſa ſanctorum Sacramentorum, & rurſus os tuum fers in cœnum. Vnguento te vngis, & rurſus imples tetro odore. Cum poſt annum demum ſis particeps communionis, quadraginta dies tibi puta ſufficere ad emendanda peccata totius temporis; & cum rurſus ſeptimus dies tranſierit, te rurſum dedis prioribus? Dic mihi, ſi ſanus fueris quadraginta dies conualeſcens ex longo G morbo, rurſúſque te dederis cibis, qui morbos procreant, an non & priorem perdidiſti laborem, & te magis læſiſti? Quadraginta dies tribuis ſanitati animæ, fortè autem nec quadraginta quidem, & ſperas forè vt Deum places: iocaris hæc dicens. Non oportet ergo metiri tempore, *Chryſoſt. in Epiſt. ad Epheſ.* Si aduenit tempus quadrageſimæ & Paſchatis, qualiſcunque fuerit, fit particeps Sacramentorum. Sed non oportet feſta obſeruare, ſed conſcientiam mundare & tunc ſanctam & venerandam carnem ſumere. Quia apud VValafridum, aliis cautioribus viſum eſt, iſtos eò indigniores ad annuæ ſuæ obſeruationis celebritatem peruenire, quo ſe putabant longa dilatione defœcatos, quandoque ad ſacrorum perceptionem ſatis dignos accedere; meliúſque credebant, quamuis animus indignus ſit, crebrius iterari quæ ſancta ſunt. Quia talis eſt iſta ſpiritualis medicina, vt & ſanos adiuuet ad perſeuerantiam ſanitatis, & vulneratis ſubueniat ad redintegrationem virtutis. Et eò dignius percipitur, quò percipientes per humilitatis cuſtodiam ſubſtrati, nunquam ſe ad eius perceptionem ſatis dignos arbitrantur. H

Qui autem tardius ſecundum iudicium ſpiritualium medicorum ipſi admittuntur medelæ, ideo ad tempus abſtinere debent, ne præproperè incongruis ſuis valetudinibus ingerentes medicamina, grauius ægrotent, & quod aliis eſt reparatio, illis fiat damnatio.

Tamen etiam peccatoribus Euchariſtia frequentanda, ſed cum modo. B. Algerus: Quamuis peccato qui mordeatur, peccandi de cætero non habeat voluntatem, & communicaturus ſatisfaciat lacrymis & orationibus, & confidens de Dei miſeratione, accedat ad Euchariſtiam intrepidus & ſecurus. Sed de illo hoc dico quem mortalia peccata non grauant. Non grauant inquam, quia depoſita per confeſſionem & pœnitentiam, quod clarè infra idem auctor: In Ægypto datus eſt agnus Iſraëlitis, ſed inde ſtatim exituris. Dandus eſt iam Agnus Dei peccatoribus, vt à vaſtante Angelo protegantur, ſed deinceps peccatis renunciaturis. Tempus deligendum ſibi eſſe quiſque impeditior ſciat, atque ideo ex conſilio

Theodul.

A Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis, *Epiſtola ad compresbyteros*, admonendus eſt populus, vt ad ſacroſanctum Sacramentum corporis & ſanguinis Domini nequaquam indifferenter accedat, nec ab hoc nimium abſtineat; ſed cum omni diligentia eligat tempus, quando aliquando ab opere coniugali abſtineat, & vitiis ſe purget, virtutibus exornet, eleemoſynis & orationibus inſiſtat, & ſic ad Sacramentum accedat. Quia ſicut periculoſum eſt impurum quemque ad tantum Sacramentum accedere, ita etiam periculoſum eſt ab hoc prolixo tempore abſtinere; ſalua ratione eorum, qui excommunicati, non quando eis lubet, ſed certis temporibus communicant; & religioſis quibuſcumque ſanctè viuentibus, qui penè omni die id faciunt.

Excommunicati antequam reſtituantur Eccleſiæ, Sacramento Venerabili initiari non poſſunt, ideo ſolutionem vinculi & cenſuræ exſpectare debent; Religioſi qui ſæpius communicant, probantur vito ſancto, & laudantur, propterea, quia idonei ſemper ſunt, perſeuerare in cœpto poſſunt; ſi B tamen aliqui forent qui ex humilitate differrent, Auguſtini authoritate nitantur *Epiſt.* 118. Si dixerit quiſpiam non quotidie accipiendam ſanctam Euchariſtiam, alius contrà: faciat vnuſquiſque, quod ſecundum fidem ſuam piè credit eſſe faciendum: neque enim litigauerunt inter ſe Zachæus, & ille centurio, cum alter eorum gaudens ſuſcepit Dominum; alter dixit. Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Hæc piè & vtiliter magnus ille Doctor.

FREQVENS COMMVNIO SVADETVR.

Vbi etiam nonnulla de QVOTIDIANA. *An promiſcuè permittenda.*

Eccleſiæ Patrúmque ſenſus eſt, melius omnino nos frequentare Venerabilem Euchariſtiam, quam abſtinere etiam reuerentiæ prætextu. *Cyrill. Alexand. in Ioan lib.* 4. *c.* 17.

Si vitam æternam conſequi volumus, ſi largitorem immortalitatis in nobis deſideramus, ad recipiendam benedictionem libenter concurramus, caueamúſque ne loco laquei, damnoſam C religionem diabolus nobis prætendat.

Gregorius Papa VII. cum Mathildi pro beneficiis in Eccleſiam collatis, gratiam aliquam referre vellet, inſtructionem hanc miſit, *Epiſtola* 47. & 50. Inter cætera quæ tibi contra principem mundi arma Deo fauente contuli, quod potiſſimum eſt, vt corpus Dominicum frequenter acciperes, indicaui; & vt certæ fiduciæ matris Domini te omninò committeres, præcepi.

Petrus Damianus Oſtienſis Epiſcopus Cardinalis ad Blancam Comitiſſam de inſtitutione monialis cap. 3. Terretur enim aduerſarius cum Chriſtiani labia videt Chriſti cruore rubentia, agnoſcit enim præſtò ſuæ perditionis indicium, & diuinæ victoriæ qua captiuatus eſt & obtritus, non tolerat inſtrumentum. Arma in hoſtem miſerunt, nunc pharmacum in morbos. Gregorius cum infra pergit: Debemus ô filia, hoc ad ſingulare confugere Sacramentum, ſingulare appetere medicamentum.

Hæc ideo cariſſima Beati Petri filia, ſcribere procuraui, vt fides ac fiducia accipiendo corpus Domini maior tibi acceſcat, talem quidem theſaurum, taliaque dona, non aurum non lapides pretioſos: amore patris tui, cælorum videlicet principis, à me tua requirit anima, licèt ab aliis ſacerdotibus longè me D liora promeritis accipere poſſis.

Quotidianam communionem non probant Patres, non improbant, *Hieronymus Apologia contra Iouinianum*, *Gennadius de Eccleſiaſticis dogmatibus*, *Auguſtinus Epiſtola* 118. Faciat vnuſquiſque, inquit, quod ſecundum fidem ſuam credit eſſe faciendum; contemptum non vult cibus iſte, ſicut nec manna faſtidium.

Vualafridus tamen quotidianam ſuaderi putat à Syluestro, cum dies hebdomadis ferias vocauit: Quia venerabilis Papa Syluester triceſimus quartus à Petro, ferias clerum habere docuit, vt ſicut apud paganos feriæ tantùm dies aliquibus feſtis inſigniri dicebantur: ſic enim per Moyſem dicitur (*Leuit.* 21.) Hæc ſunt feriæ Domini; ita Chriſtianis, & maximè clericis, omnes dies in ferias deputentur, videtur ratione pleniſſimum, vt per ſingulos dies ſacris occupemur officiis. Et quantum mentis & corporis grauiores maculæ obſiſtunt, panem & ſanguinem Dominicum quibus ſine viuere non poſſimus, iugiter ambiamus, & deſiderio illius tuitionis potius quam præſumptione noſtræ puritatis, ſumamus, imitantes primitiuæ Eccleſiæ ſtudium ſalutare *Act.* 2. E

De Simeone Stylita *Antonius cap.* 2. refert, quod quotidie percipiens cibum diuinum fuit. Idem monachis ſub Macario Palladius Helenopolytanus *lib.* 8. *cap.* 31. in Valente qui excidit.

Et *in vita Abbatis Apollo c.* 52. Oportet ſi fieri poteſt, monachos quotidie communicare Sacramentis: qui enim ſe ab eis procul amouet, Deus quoque procul ab eo recedit, qui autem hoc facit aſſiduè, aſſiduè ſuſcipit Saluatorem. Eſt enim vox ſalutaris (*Ioan.* 6.) Qui comedit carnem meam & bibit meum ſanguinem, manet in me, & ego in eo. Hoc confert monachis ſalutaris paſſionis commemorationem continenter facientibus, quotidie etiam ſe præparare, vt omni ex parte digni ſint qui ſuſcipiant cœleſtia Sacramenta, quandoquidem ſic quoque conſequimur remiſſionem peccatorum.

Optant tamen frequentationem crebram, *Hieronymus ad Lucinium*: Vtinam omni tempore Euchariſtiam, abſque condemnatione noſtri, & pugnante conſcientia poſſimus accipere, & Pſalmiſtam audire dicentem: Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus. F

Magno ſtetit dimius diſtuliſſe, quia vita Religioſis quibuſdam apud *Palladium ſect.* 66. *Lauſiaca hiſtoria.* Ammonas enim prope Diolcon vrbem in eremo, aliquando offerens Deo cultum, vidit Angelum ſtantem à dextris altaris, & ſignantem fratres accedentes ad gratiam, & ſcribentem in libro eorum nomina. Cum autem non adfuiſſent aliqui in ſynaxi, vidit deleri eorum nomina, qui poſt tres dies ſunt mortui.

Dominicis ſi quis communicet, videtur nec rarior eſſe, nec frequentior, *Gennadius ſuprà*: Omnibus diebus Dominicis communicandum ſuadeo, & hortor, ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit. Nec rubor inde ardeat, vel timor. Tertullianum audi de pœnitentia: Ego rubori locum non facio, ſatius illum perire, quam me.

Probauit Deus illuſtri miraculo apud *Palladium in Hellene Abbate.* Fortè monachi quos adierat, Dominica non communicarant, quod ſacerdos nullus eſſet ad manum, & traiiciendus Nilus, qui omnia inundarat. Hellen Deo plenus ſe dedit in viam, reperitque ingenti vaſtóque corpore crocodilum, cui inſedit; incurrit verò in presbyterum, quem rogauit fratres ſacro Chriſti corpore impertiret, impetrat. Sed cum cymbæ copia deeſſet, monet reuehi ſe à bellua patiatur: inhorruit primum, ſed Hellenis exemplo pellectus, inſedit, tranſuectúſque eſt: & illa, ne hominibus impoſterum exitio eſſet, G ſancti parens voluntati expirauit.

Chriſtus in regula Saluatoris pro ordine ſanctæ Brigittæ ita ſtatuit: Omnibus diebus feſtiuis, quorum vigiliæ & profeſta ieiunantur in pane & aqua, & in cœna mea, & in die Paſchæ, & Aſcenſionis, Pentecoſtes, & Natiuitatis, omnes communicabunt: aliæ autem moniales, quibus Deus deuotionem maiorem inſpirauerit, ſi feruenti deſiderio petunt cum conſilio confeſſoris ſui, omni Sabbatho poſſunt communicare.

COMMVNIONIS PERCEPTÆ PRÆMIA:

ET OMISSÆ POENA.

EXEMPLA HISTORICA.

Ægyptius quidam libidinoſus captus amore cuiuſdam mulieris ingenuæ, quæ viro nupſerat, cùm non poſſet eam ineſcare propter pudicitiam, & caſtitatem erga ſuum maritum Parthenicum, conuenit improbus præſtigiatorem, dicens: Aut H eam incita, vt me amet, aut arte tua effice vt eius maritus eam dimittat: Cùm ergo præſtigiator ſatis ab eo accepiſſet, vſus eſt ſuis præſtigiis & incantationibus: & cùm non poſſet eius animum mouere, vt ei aſſentiretur, effecit vt videretur equa iis, qui eam intuebantur. Cùm ergo foris veniſſet eius maritus, aſpexit vxorem in forma equæ: cúmque in ſuo lecto cubuiſſet alienum ei videbatur quod in ſuo cubili equa iaceret. Flet ergo eius maritus & lamentatur, quod rem non inueniat; & quod exiſtimans ſe alloqui beſtiam, reſponſum non aſſequatur, præterquã quod ſolúmodo eam videbat iraſci: vnde magis angebatur animo cum intelligeret eam eſſe ſuam vxorem, curioſis autem hominum artibus eſſe mutatam in equam. His de cauſis accerſit vici presbyteros, & domum adducit, & iis eam oſtendit: Sed nec ij cognouerunt calamitatem, quæ eis acciderat. Tribus ergo diebus, neque fœnum comedit vt equa, neque panem, vt homo, vtroque alimento priuata. Tandem vt Deus glorificaretur, & videretur virtus ſancti Macarij, aſcendit in

A cur marito eius ducere eam in ſolitudinem ad ſanctum virum. Et cum capiſtro ligaſſet vt equam, duxit in ſolitudinem. Dum appropinquaſſent, ſteterunt fratres prope cellam S. Macarij cum eius marito contendentes, & dicentes: Cur huc adduxiſti hanc equam? Is autem dicit, vt miſericordiam conſequatur ſancti oratione. Illi verò dicunt ad eum: Quid mali habet? Ille eis dicit: Quam videtis equam, illa eſt miſera vxor mea neque ſcio quemadmodum mutata ſit in equam, & iam ſunt tres dies, ex quo nihil comedit. Ij autem cùm hæc audiſſent, referunt ad ſeruum Dei Macarium, eo iam intus pro illa orante: Ei enim Deus reuelauerat, ipſi ad eum venient. Et ideo orabat, vt ſibi declararetur cauſa propter quam hoc euenerat. Reſpondit autem S. Macarius fratrib. qui ei renunciauerant: Adduxit ne aliquis huc equam? Dicunt, ita. Is verò eis dicit; Equi vos eſtis qui habetis equorum oculos. Illa enim eſt fœmina, ita vt eſt creata non transformata, ſed ſic ſolùm apparens oculis eorum qui ſunt decepti. Quæ cùm eſſet adducta, aquamque benedixiſſet, & in eius nudum caput infudiſſet, ſuper eius caput eſt precatus, ſtatimq; effecit, vt omnibus videntibus videretur fœmina, cùm autem iuſſiſſet ei cibum afferri, fecit eam comedere. Et eam ſic curatam dimiſit cum ſuo marito, Deo agentes gratias. Eam autem admonuit vir Dei, ſic dicens: Nunquam B Eccleſiam deſeras. Nunquam abſtineas à communione Chriſti ſacramentorum: hæc enim tibi acciderunt, quòd iam quinque hebdomadis non acceſſiſti ad intemerata noſtri ſaluatoris ſacramenta. *Pallad. in hiſt. Lauſiaca c. 19*

Elzearius Comes Arianus è Narbonenſi Prouincia oriundus, illuſtris & nobilis genere; ſed illuſtrior & nobilior ſanctitate, inter ea præcepta, quibus familiam ſuam inſtituebat, volebat vt nobiles & milites, itémque virgines & matronæ qualibet hebdomada ſemel confiterentur peccata ſua, & ſingulis, menſibus deuotè perciperent Euchariſtiæ ſacramentum: volebat item, vt viuerent caſte & pure: qui ſecus facerent, eos ſua domo expellebat; nolebat enim vt quiſquam pane ſuo veſceretur, quem ſciret peccato mortifero implicatum, ne alios inficeret, & ne illius peccatum ipſe fouere videretur. Omnibus diebus Dominicis quadrageſimæ & aduentus, itemq; magnis feriis totius anni, permultorúmque aliorum Sanctorum, præſertim virginum, piiſſimè communicabat. Retulit ipſe quandoq; Virgineæ cõiugi ſuæ, cum Chriſti corpus acciperet, videri ſibi optimum ſaccharum ſe in ore habere, ac deglutire. Illa autem interrogante, quid id ſibi vellet, reſpondit, exiſtimare ſeſe, velle Deum, vt crebro ſacroſanctam Euchariſtiam percipiat. *In vita* C *eius c. 18. & 20 apud Sur. tom. 5. die 27. Septembr.*

Circa an. Dom. 1200. tempore Innocentij Papæ III. fuit vir magnæ ſanctitatis nomine Ioannes Bonus de Mantua oriundus. Is cùm aliquando communionem perciperet, à quodam fratre, qui nulla pietate erga ſacram Euchariſtiam afficiebatur, immò de ipſa impiè ſentiebat, de huiuſmodi frequenti ſumptione ridebatur. Cuius errorem aduertens famulus Dei ei exprimit, confeſſus eſt, & non negauit incredulitatem ſuam. Tunc Ioannes duxit eum ſecum ad quendam fontem aquæ, & accipiens ex aqua illa cyathum plenum, dedit illi bibendum. Quã cùm bibiſſet, confeſſus nunquam tam ſuaue vinum in vita ſua guſtaſſe: & ſanctus vir ad eum: Non vides tui chariſſime frater, mirabile factum? Si igitur per me miſerum hominem aqua virtute diuina conuerſa eſt in vinum tam ſuaue, quanto magis credere debes per verba ſacerdotis, quæ ſunt verba Chriſti, panem & vinum conuerti in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Criſti: Et tunc ceſſauit dubietas & error à mente fratris illius. *Ex D. Antonio 3. part. hiſt. c. 13.*

In honorem ſanctæ martyris Euphemiæ baſilica ampliſſima conſtructa è regione Conſtantinopolis. Sæpenumero autem aut Epiſcopis, qui ordine illius vrbis Eccleſiam rexerant, ſecundum quietem ipſa martyr apparens, aut aliis quibuſdam D ob piam vitæ rationem nobilitatis accedens, iubet, vt in ipſo templo feſtum deliciis & opiparis epulis celebrent, ſacram ſcilicet Euchariſtiam ſumendo, Deúmque laudãdo. Quod vbi ſignificatum eſt Imperatorib. Pontifici, & toti ciuitati; ad templum accedunt omnes, tam qui Reipublicæ clauum tenent quàm ſacerdotes, magiſtratus, ac reliqua vniuerſa multitudo quo efficiantur myſteriorum participes. *Euagr. lib. 2. hiſt. c. 3.*

Ludouicus Imperator cùm lecto affixus iam eſſet, vitámque eam morte commutaturus, adfuerunt eius conſolationi venerabiles Antiſtites & alij Dei ſerui quam plurimi. Inter quos erat Hethius venerabilis Treuerorum Archiepiſcopus, Othgarius Moguntiæ ſimiliter Archiepiſcopus; ſed & Drogo frater Domini Imperatoris Metenſis Epiſcopus, nec non ſacri E Palatij Archicapellanus: Quem quantò ſibi propinquiorem nouerat, tantò ei familiarius ſua omnia & ſcire credebat. Per eundem quotidie confeſſionis munus ſacrificium ſpiritus contribulati, & cordis humiliati, quod Deus non deſpicit, offerebat. Cibus eius erat ſolummodo per dies quadraginta Dominicum corpus, laudante eo iuſtitiam Dei, & dicente. Iuſtus es Domine. At quia quadrageſimæ tempus non ieiunans exegi ſaltem coactus idem ieiunium tibi exoluam. *Baron. Card. tom. 9. annal. an. 840.*

Sancta Virgo Gertrudis intellexit à Domino, quod illi non irreuerenter, nec indignè ſumunt Euchariſtiam qui eam piè ſumunt ex deſiderio honoris, laudis atque gloriæ Dei. Quæ ſane gloria diuina in hoc præcipuè eluceſcit, quod ſumma illa maieſtas tam indignis hominibus ſe communicare non dedignatur. Igitur pij quique ſacerdotes, & etiam monachi ac moniales bonæ voluntatis, qui abſque fictione Deũ propriamque ſalutem quærunt, & ſuum ordinem ſanctáque Congregationis ſuæ ſtatuta ſeruare ſtudent, ac humiles ſpiritualeſque eſſe conantur, & tempus vtiliter traducunt: & quando ſeſe negligunt, vel in aliquo delinquunt, ſacerdoti ſuo purè confi- F tentur, quicquid conſcientia teſtatur eſſe peccatum: hi Deo ſatis confidere debẽt, ſicque ſuper eius miſericordia & benignitate ſacramentum Euchariſtiæ accipere, quoties ex ordine datur, vel ex bona conſuetudine illud recipere ſolent. Similiter quotquot viri vel fœminæ ſæculares viuunt in aliquo ſtatu, qui à Deo & Eccleſia non diſcordet, ſiue ſint in matrimonio, ſiue extra matrimonium, ſiue vendant, ſiue emant, ſeu quauis alia honeſta ratione victũ ſibi parent, ſi bona voluntate præditi ex Dei gratia perſeuerant in bono, & à grauibus culpis ſeſe continent vitámque ſuam ſecundùm Dei præcepta ac ſanctæ Eccleſiæ decreta dirigere volunt, peccatáque ſua humili corde ſacerdoti confitentur: hi omnes de Dei miſericordia confiſi, venerandum Euchariſtiæ ſacramentum in ſolennitatibus, vel diebus à patre ſpirituali ipſorum ſtatutis, accipere poſſunt. Licet enim rebus externis multipliciter occupati ſint, & in leuiores culpas ſæpiùs cadant, pro viribus tamen ſunt iuſti in omnibus, ob idque Deo placent. Inueniuntur autem nonnunquam inter eos, qui habitum ſecularem geſtant, aliqui tam puri & feruentes, vel ſancti, vt quotidiè ſacram communionem percipere poſſint. *Lud. Bloſius monit. ſpirit. c. 6.*

Quum dicta Gertrudis admodum debilis deſideraret diuinam percipere Euchariſtiam, ad quam etiam diligenter ſe præ- G parauerat; conſilio tamen matris ſpiritualis propter bonum diſcretionis illam non accepit. Et cum hoc Domino offerret in laudem æternam, Dominus ſe acclinans ſuſcepit eam in ſinũ paternæ benignitatis ſuæ, eique dulciter blandiens, dixit: Quia deliberaſti me omittere purè propter me, ego in gremio meo confouebo te. Tunc intellexit Gertrudis, hominem non diſplicere, ſed placere Deo, quando ex diſcretione vel obedientia: non autem ex negligentia, intermittit ſacram communionem. Igitur laudabile quidem eſt interdum ex humilitate ac ſancto timore ſeu reuerentia abſtinere à ſacramentali perceptione Euchariſtiæ; ſed multò meliùs ex charitate & diuinæ laudis boníque communis deſiderio, ſiue ex ſpeciali deuotione frequenter ipſam ſacram Euchariſtiam accipere. Sanè cùm hoc præcellentiſſimum ſacramentum ſit fons totius gratiæ, & medicina animæ, non leuiter quis ab eius perceptione ſe elongare debet, propterea quòd ſaporem ſpiritualem & conſolationem fortè non ſentit, aut quod grauibus importuniſque tentationibus affligitur. Nam qui piè & humiliter communicat, prodeſt plurimùm, non ſolùm ſibiipſi, ſed etiam aliis viuis & mortuis: qui verò odio in proximùm, vel quouis alio graui crimine de- H tentus, ſacram Euchariſtiam percipere non meretur, æternam damnationem ſibi acquirit. Omnino talis perditus eſt, niſi per pœnitentiam Deo reconcilietur. *Ille ibidem*

Orante aliquando ſancta Gertrude pro quadam virgine Congregationis ſuæ, quæ zelo iuſtitiæ mota alias pias ſorores verbis ſuis reddebat puſillanimes, atque a frequentiori ſacræ Euchariſtiæ perceptione deterrebat, reſpondit Dominus: Quum deliciæ meæ ſint eſſe cum filiis hominum. & ego hoc ſacramentum ex ſumma charitate in meam commemorationem fidelibus ſuſcipiendum reliquerim, atque etiam per illud cum eis vſque ad conſummationem ſæculi remanere velim, quicumque aliquos, à mortali peccato immunes, verbis, vel ſuaſionib. ab eius perceptione retrahit is quodammodo impedit & interrumpit delicias meas, quas cũ illis habere poſſem.

Similis enim eſt ſeueriori cuipiam pædagogo, qui à filio Regis A ignobiles ac pauperes coætaneos eius (quorum conſortio ipſe Regis filius multum delectatur) duriùs repellit; iudicans magis congruere adoleſcentulo, vt regali fruatur honore, quàm vt pila cum illis ludat in platea. Verumtamen ſi quis proponeret huiuſmodi ſeueritatem de cætero deponere, ac vitare, ego non ſolùm illi ignoſcerem, verum etiam tam gratum hoc haberem, quàm haberet gratum filius Regis, ſi pædagogus ſerenum blandúmque vultum præ ſe ferens, reduceret ad ipſum dilectos coætaneos eius ad ludendum cum eo. *Ibidem.*

De frequentata à Catharina Senenſi Euchariſtia. Iſtud refert Antonius Archiep. Florentinus; Erat, inquit, ſatis inter laicos vulgatum, quod Catharina iſta quotidiè communicabat, & ea ſacramento abſque alio cibo vitam tranſigebat, ſed quod piè dicebant & ſuſpicabantur, vtiq; verum non erat: Non enim quotidiè, ſed frequenter ſacramentum ſumebat. De qua etiam frequentatione cùm quidã ſatrapæ, magis Philiſtinorum quàm Chriſtianorũ, murmurarent, rationib. conuincebantur, quòd primi Chriſticolæ quotidiè communicarent, etiam laici, vt patet in Actib. Apoſtolorũ, vbi dicitur; quotidiè frangebant & communicabant in fractione panis, quod ab hominib. B exponitur de Euchariſtia. Et cùm ſemel quidam Epiſcopus argueret eam domeſticè de tanta frequentatione communionis, cùm Auguſt. dicat: Quotidiè Euchariſtiam ſumere, nec laudo, nec vitupero, ſingulis tamen diebus communicandum hortor; Reſpondit virgo ſacra in præſentia plurium: Ex quo Auguſtinus non me vituperat in dictis ſuis, quare tu, Pater Reuerende, me vituperas? Sicque confuſus tacuit. *S. Anton. p. 3. hiſt. tit. 21. c. 14. §. 8.*

Præſtantiſſimum Dominici corporis & ſanguinis ſacramentum crebrò, maximéque Dominicis diebus, cum multa deuotione percipiebat Chriſtiana Virgo mirabilis, ex eóque, vt ipſa aiebat, & corporis & robur, & ingentem ſpiritus lætitiam capiebat. *Th. Cantiprat. in vita eius.*

Quòd oporteat nonnunquam cogere fratres ad refectionem, a Loth accepimus, qui coëgit angelos, quod oportet, ſi fieri poteſt, Monachos quotidiè communicare ſacramentis: Qui enim ſe ab eis procul amouet, Deus quoque procul ab eo recedit: Qui autem hoc facit aſſiduè, aſſiduè ſuſcipit Saluatorem; eſt enim, inquit, vox ſalutaris: Qui comedit carnem meã, & bibit meum ſanguinem, manet in me, & ego in eo. Hoc C confert monachis ſalutaris paſſionis commemorationem continenter facientibus, quotidie etiam ſe præparare, vt omni ex parte digni ſint qui ſuſcipiant cœleſtia ſacramenta; quandoquidem ſic quoque conſequimur remiſſionem peccatorum. *Pallad. in hiſt. Lauſiaca c. 52. in vita Apollinis Abbat.*

Gregorius VII. Pontifex Max. ad Mathildem Beatricis Duciſſæ Tuſciæ filiam egregiæ indolis puellam, menſe Februarij. nempe 14. Kal. Maij litteras dat, quib⁹ eam ad ſanctiſſimæ vitæ cultum quem ſuſceperat, ſtudioſiſſimè perſequẽdum hortatur. Meminit quoque iiſdem ſe aliàs commouiſſe, vt ad perfectam Chriſtianæ religionis vitã excolendam, in his duobus potiſſimùm inſiſtat, vt ſacratiſſimã Euchariſtiam frequentet accipiat, & erga Dei Genitricem propenſiori amore ſit affecta. Aurea planè ſunt hæc Gregorij verba: Inter cætera, quæ tibi contra principem mundi arma, Deo fauente, contuli; (quod potiſſimũ eſt) vt corpus Domini frequenter acciperes, indicaui: & vt certæ fiduciæ Matris Domini te omninò committeres præcepi: Déque his pluribus agens ad finem, iſta de ſtudio frequenter ſumendi Euchariſtiam, & cultu erga Dei Genitricẽ exhibẽdo, hæc addit: Debemus, ô filia, hoc ad ſingulare confugere D ſacramentũ, ſingulare appetere medicamentũ. Hæc ideo, chariſſima B. Petri filia, ſcribere procuraui, vt fides ac fiducia in accipiendo corpus Domini maior tibi accreſcat. Talem quidem theſaurum, taliáque dona, non aurum, non lapides pretioſos amore patris tui, cœlorum videlicet Principis, à me tua requirit anima, licèt ab aliis ſacerdotibus longè meliora pro meritis accipere poſſis. De Matre verò Domini, cui te principaliter commiſi, & committo, & nunquam committere, quouſque illam videamus, vt cupimus, omittam; quid tibi dicam? Quam cælum & terra laudare, licèt vt meretur nequeant, non ceſſant: hoc tamen procul dubio teneas, quia quanto altior, & melior, ac ſanctior eſt omni matre, tanto clementior & dulcior circa conuerſos peccatores & peccatrices, &c. His Mathildis ſuffulta ſubſidiis, mirum dictu, quantum in Chriſtiana ita vita profecerit, quantum ſe ſuper cæteras fœminas exaltauerit, quantum etiam ſuper Reges & Principes eminentior apparuerit, & fortior ſit inuenta etiam robore militari. *Gregor. lib. 1. epiſtol. 47. 50. apud Baron. tom. 11. ann. Dom. 1074. 12. 13.*

E * Laurentium Patriarcham venetum nunquam à Sacramenti huius perceptione ceſſaſſe, quando valetudinis erat firmioris, ſcribit *Surius in vita:* & rogantibus cur ita aſſiduè rem diuinam faceret? reſpondebat: Qui cum poſſit Domino ſuo frui, non fruitur, declarat ſe eius curam non habere.

Venerabilis Bedæ Cenſura eſt: Quod Sacerdos celebrare omittens qui non legitimè impeditur, quantum in ſe eſt, priuet S. Trinitatem laude & gloria, Eccleſiam ſpirituali Chriſti beneficio, ac ſeipſum medicina & remedio.

B. Xauerius percontantibus qua ratione optimè quis ſuperare poſſet ſcrupulos quos humani generis hoſtis ſubinde menti obiicit circa tremendum hoc myſterium? reſpondebat Pia ac diligenti ipſius myſterij frequentatione. *Horat. Turſell. lib. 5. cap. 23. in vita.*

QVOMODO OLIM A PRIMIS CHRISTIANIS COMMVNICATVM.

Nempe quibus ceremoniis, ritu, habitu, ſitu, &c.

Chriſtus diſcipulis ſuis antequam ſui corporis participes fierent, pedes abluit, vt ex ſuperioribus conſtat, eoque velut ſymbolo eos inſtruxit, quæ puritas ad horum myſteriorum F perceptionem exigeretur. Igitur Chriſtus tanquam Paterfamilias, & ſacrorum Princeps, ipſum ſui corporis Sacramentum adminiſtrauit manibus ſuis, cum ſibi ipſi, tum diſcipulis (quod enim de B. Virgine quæritur, an etiam ipſa illud perceperit, nullam probabilitatem habet,) in menſa recumbentib. poſt ſumptam legalem cœnam. De quo ſuprà. In Oriente teſtatur *Corpalates quinarie S. de off. Eccl.* ſolitos fuiſſe, communicaturos, dum ante ſacram menſam ſe ſiſtebant, duci per Sacerdotem aut Diaconum ad S Communionem, vt eo ritu ſignificaretur, omnes in vnum corpus cum Chriſto coaluiſſe. Diacon vero paulo ante diſtributionem SS Sacramenti clamabant Sancta Sanctis. Ita *Clemens lib. 8. Conſt. Apoſt. c. 13.* quod tamen poſtmodum à Sacerdote factum, colligitur ex Miſſa S. Marci. Vbi etiam traditur, Sacerdotem populo benedicere conſuetum his verbis, Serua populum tuum, & benedic hæreditati tuæ.

Accedentes autem ſe componebant, & ita etiam conuenienti habitu corporis. Lauabant ergo ſe, vt puri eſſent & mundi. Itẽ ieiuni accedebant, teſtis eſt *Tertull. l. 2. c. 5. ad vxorem.* Et vult Iſidorus eſſe traditionem Apoſtolicam, *lib. 1. de off. Eccleſ. c. 18.* G erántq; in hoc exacti, vt ne minimũ præſumerent. *Vide Conc. Tolet. 7. c. 2. Bracharenſe 2. c. 10. Carthag. 3. c. 48.* & meminit *Greg. Turon. lib. 1. de gloria Martyr. c. 87.* Vindictæ quam Deus ſumpſit de temerario Sacerdote, qui non timebat non ieiunus celebrare, quod intellige, poſtquam ita faciendum Eccleſia ſanxerat. Etiam reuerentiam in corporis ſitu exhibebant, manibus in formam crucis diſpoſitis, quod ita fieri præſcribit *Synodus VI. can. 1.* Atque illis ita tranſuerſariis excipiebãt ſacrã hoſtiam, mulieres tamen vt infra amplius dicetur, velatæ faciem comparebant, & non nudã manu ſicut viri, ſed linteo quod Dominicale vocatur, eam accipiebant. Qua de re extat decretum *Concil. Altiſſiodor. can. 36.* Atque hinc eſt quod Iulianũ Apoſtatam redarguit *Greg. Nazian. orat. 1.* quod manus pollueret, quibus ſacram Euchariſtiam ori admouerat. Vnde & illuſtres manus appellat Cyprianus, quia diuinis operibus aſſueuerant. Videatur de hoc ritu *Cyrillus Catecheſi 5.* *

Deinde vt omnis confuſio tolleretur, ordinem ſeruabant in communione. Primum enim Sacerdos, deinde qui ex clero, denique qui ex populo communionem percipiebant. Certas H autem precum formulas quæ tũ à Sacerdote, tum à Diacono recitari ſolebant, vide in *Liturgia S. Iacobi; & Synodo Toletana 3. tom. 2. Conciliorum.* Et meminit exhortationis præmiſſæ *Lucas Actor. c. 20.* Obſeruat tamen *Concil. Tolet. 4. c. 18.* Sacerdotibus & Leuitis ante altare, clero reliquo in choro, & ante chorum populo communionem datam. Hinc Laicæ & peregrinæ communionis nomen apud veteres reperitur ſubindè. Meminerunt autem veteres paſſim ex Scripturæ auctoritate, Fractionis panis. Vnde conſuetudo exoritur partiendi panem pro adſtantibus, ſiue manu, ſiue cultro; nam panis azymus glutinoſus plerumque eſt, neque facile diuiditur. Quæ fractio à multo tempore non obſeruatur, ſed ſinguli panes ſiue Hoſtiæ conſecrantur, ob periculum micarum decidentium. Debéntque Laici eſſe contenti minori hoſtia, quam ſacrificantes, cuius rei teſtem habemus Oſuualdum Mulſer, qui cum minorem nollet recipere, & maiorem poſtularet,

grauem

A grauem ſuſtinuit ſuæ temeritatis pœnam, vt tradit *Tilmannus Bredenbachius*, ea tabula ænea quæ pendet in Eccleſia pagi Seued, prope Oenipontem. Tamen Eccleſia Græca & Æthiopica retinet priſcum morem frangendi panem Euchariſticum, & ita diſpenſandi. Porro in primitiua Eccleſia, & perſecutione ſæuiente Gentilium Imperatorum conueniebant plerúmque ſub noctem ad celebranda diuina myſteria, idque vel in cryptas ſubterraneas, aut oratoria particularia, quod feciſſe Paulum conſtat ex *c.20. Actor. verſ.7.* Quamuis per noctem intelligi velint eo loco, illam quæ diem Dominicum præcedebat, & vnde dies ipſe computari religioſo more incipit. Et vt demus celebrata tunc diuina myſteria, nihilominus non niſi à ieiunis, & poſt mediam noctem percepta: ſaltem paulo pòſt prima Eccleſiæ tempora.

Quin etiam Laicis permiſſum Euchariſtiam domum deferre, vt ex Tertulliano, Cypriano, & Auguſtino, ac aliis pluribus colligitur. Et Anachoretas ſolitos ad eremum eam aſportare, neque enim illis licebat Eccleſias frequentare; ſcribit *Baſil.*
B *ep. ad Cæſar. ſoror.* Igitur tam hi, quam illi opportuno tempore ſumebant, & debitè præparati, præſertim cum ob perſecutiones non liceret coire fideles ſæpius. Quando tamẽ opportunitas & tyrannorum indignatio permittebat, frequentabant non minus ſacram communionem, quam orationem, & concionem, vt colligere eſt ex orationib. quæ communionẽ ſequuntur in Miſſa, numero plurali recitari ſolitis. Dabatur inſuper Neophytis immediate poſt Baptiſmum Euchariſtia, & pueris, meminitque illius Ambroſius, & Cyrillus Ieroſolymiticum Hieronymo, & Auguſtino. Coniugati tamen abſtinebant ab illius perceptione, quo die corpora coniungebant, quod ſuadet Paulus *1. Cor. 7.* quamuis præceptum nullum extet, tamen ob reuerentiã Sanctiſſimi illius myſterij omnino decet ita fieri. Denique ſumpta Euchariſtia aliquid comedebant, ne irreuerenter præter mentem cum ſaliua aliquid de Sacramento exſpueretur, atque id ſuaſit Chryſoſtomus apud *Zozomenum libr. 8. cap. 17.* Apud Æthiopes etiam hodie Decanus dat à communione lac & mel, & dicit: Lac & mel immaculatum in generationes, Amen.

Fuit autem tempore Apoſtolorum, & in quibuſdam Eccle-
C ſiis diu poſt, conſuetudo ante cœnam Euchariſticam instituendi cœnam communem omnibus, tam diuitibus, quam pauperibus, idque in ſymbolum mutuæ charitatis, & vt Chriſtum imitarentur, qui communem cœnam præmiſerat, & abuſum illius cœnæ taxat Apoſtolus *1. Cor. 11.* Quamuis alij exiſtiment eum loqui de cœna poſt communionem Euchariſtiæ, quam Agape, id eſt, charitatem vocabant, de qua videre eſt nonnulla in *loco proprio de Agape.*

* COMMVNIO SPIRITVALIS
ſiue
Efficax Deſiderium percipiendi S. Euchariſtiam.
EXEMPLA HISTORICA.

Retulit nobis Dominus Bernardus de Lippe Abbas Liuoniæ, nunc Epiſcopus ibidem, rem ſatis glorioſam. Cùm Quidam, ſi benè memini, conuerſus qui nuper fidem ſuſceperat, monachos communicare vidiſſet, & ſibi hoc minimè licere cognouiſſet, ſtans contra altare communicandi deſiderio ſuſpirauit: Et ecce pius Dominus ſine ſacerdotis miniſterio, de altari per ſacramentum deſcẽdere dignatus eſt in os eius, qui mox hoſtiã aperto ore oſtendens, & cauſã tantæ gratiæ manifeſtans, cunctos, qui aderant, in ſtuporẽ conuertit: Eandẽ enim hoſtiam defuiſſe repererũt in altari. *Cæſarius lib. 9. mirac. p. 37.*

D Cum aliquando Catharina Senenſis iliaca infirmitate correpta eſſet, ſperaréque nihilominus templum adire, ſummo manè indicat Raymundo confeſſario ſuo, vt ſacrum aliquandiu differret, eo quòd cuperet adeſſe, & ſacra ſinaxi refici. Verùm quia nimium tardaret, miſit ad eum denuò, vt non diutiùs expectaret. Itaque rem ille diuinam aggreditur: & dum progreditur, Catharina doloribus alleuiata accedit, inſcio tamen ſacerdote, & in loco remotiore ab altari in quo fiebat ſacrum, ſe collocat. Poſt conſecrationem verò, cùm frangeretur hoſtia, vna particula inſtar vnius fabæ ab eius conſpectu, Deo ita diſpenſante, ſubtracta eſt, duab. maioribus partib. hoſtiæ in manu remanentibus. Finita fractione, circumſpicit quærens particulam illam, ſed nec in calice, nec alibi reperire potuit. Ne verò quærendo adſtantes tædio afficeret, proſequitur, ac ſpecies ſacramenti ſumit. Completo ſacro, mandat ſacerdos miniſtro: vt neminem ad altare accedere ſineret, donec particulã illã paulo accuratiùs quæſiuiſſet. Cùm ergo veſtib. ſacris exutus fuiſſet, aduenit Carthuſianus, qui excipiebat eum cum Ca-
E tharina conuerſũ. Adeunt illã vterq; ſimul, & dum Carthuſianus cum illa de negotio tractat, Raymũdus ibi præſens ſolito triſtiorem ſe oſtendit. Catharinæ triſtitiæ cauſam interrogãti, liberè ille expoſuit, amiſſionem videlicet particulæ hoſtiæ ſacræ. Et illa? Quæſiuiſti, inquit, diligenter? Quæſiui, Reſpondit ille. Tum illa ſubridens ait: Non erat neceſſe te propterea triſtari. Equidem arbitror; infit ille, te mihi illam abſtuliſſe. Et illa: Non mihi, inquit, vitio vertas, quia non ego, ſed alius abſtulit. Hoc tamen ſcias velim, quod eam nunquam inuenies. Tum faſſa eſt ſibi diuinitus delatã fuiſſe: Cùm enim ſociæ meæ, inquit, nollent, vt communicarem, ne ipſis moleſtiam adferrem, acquieui: recurri interim ad benigniſſimum ſponſum meum Ieſum Chriſtum, qui ſublatam particulam ad me detulit; ideóque noli contriſtari, ſed potius gaude in ipſo cum gratiarum actione. *D. Ant. 3. p. Chron. tit. 23. c. 14. §. 8.*

Laurentius Iuſtinianus Venetiarum Patriarcha, vixit Eugenio IV. ſedente. Referam autem quod illi contigit; vt pio ſanctæ Virginis de communione recipienda deſiderio ſatisfaceret. Verba auctoris hæc ſunt. Sacra, inquit, Virgo quædam
erat magnæ ſanctitatis; hæc per multos annos abſtinentia, vi-
F gilijs orationibus ſteterat ante Dominum: Accidit autem, vt ſolennitate Corporis Chriſti, neque ſorores aliæ, neque ipſa communicare diuinis myſteriis poſſent; & cùm ægre ferrent, & illa in primis ſanctiſſima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia propè eſſet monaſterium, vt ſi gratiam communicandi eo die habere non poſſent, ipſe ſaltem dignaretur, dum celebraret, pro ancillis ſuis orare; promittit Laurentius. Quum autem celebraret ad populum, poſt eleuatum ſacramentũ, factus eſt extra ſeipſum, detulitque eum ſpiritus ad illam mulierem in cella clauſam, & contẽplationi vacantem; quæ fortè tunc miro deſiderio communicandi teneretur, & ſacra illi myſteria cõmunicauit, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, Deus ſcit, ab oculis quidem totius populi non diſceſſit, donec ad ſe ipſum reuerſus ab illo pietatis officio, reliquum Miſſæ peregit, *Th. Borius lib. 15. de Sig. Eccl. c. 4. ex Bern. Iuſtin. in vita eius c. 8.*

Bartholomæus Caietanus ciuis, cùm ad conſtructionem cuiuſdam Eccleſiæ Beati Franciſci non modicum deſudaret, ruente trabe quadam infirmiter poſita, eiuſque opprimente ceruicem fuit grauiter conquaſſatus. Ipſe verò mortem ſibi ſentiens imminentem, vti erat vir fidelis & pius, à quodã fratre viaticum poſtulauit. Quod frater ille tam celeriter afferre non valens, quia mori ſubitò credebatur, B. Auguſtini verba
G protulit, dicens ei; Crede & manducaſti. Sequenti verò nocte B. Franciſcus cum vndecim fratribus illi apparuit, & inter vbera portans agniculum ad lectum eius acceſſit, vocauitque illum ex nomine, dicens: Bartholomæe, noli timere, quia non præualebit aduerſum te inimicus, qui te in meo ſeruitio voluit impedire. Hic eſt agnus, quem tibi dari petebas, quem & propter bonum deſiderium ſuſcepiſti; Cuius etiam virtute conſequeris vtriuſque hominis ſoſpitatem. Et ſic per vulnera manum ducens, ad opus quod cœperat, eum redire præcepit. Qui valdè manè conſurgens, & iis qui eum ſeminecem reliquerant, incolumis & lætus apparens, admirationem intulit & ſtuporem. Sed & ipſorum mentes ad beati Patris reuerentiam & amorem, tam exemplo ſui, quàm ſancti miraculo excitauit. *D. Bonauen. in vita S. Franc. c. 3. de miracul.*

Cum inſtaret tempus nobiliſſimi conuiuij, quo S. Mechildis dilectum animæ ſuæ Ieſum percepiſſet in ſacratiſſimi corporis & ſanguinis ſui communione audiuit eum ſibi dicentem: Tu in me, & ego in te; & in æternum non derelinquam te. Eo tempore, quo canonici, vicem Epiſcopi gerentes, congregationem pro quadam pecuniæ ſumma, grauiter affligen-
H do à diuinis ſuſpendiſſent, in die Aſſumptionis glorioſæ Virginis, cùm hæc Dei famula nimio affligeretur dolore propter carẽtiam Dominici corporis, viſum eſt illi Dominum abſtergere lacrymas ab oculis eius, dicens ei: Hodie mirabilia videbis. Cùm autem inſtaret hora ſacratiſſima, qua eleuanda erat hoſtia, viſus eſt eleuare hoſtiam, quaſi in aurea pyxide clauſam, & ſindone velatam. Per quod ſignificabatur, hoc ſacramentum omni humano, ſiue angelico intellectui eſſe abſconditum. *Ex lib. 1. reuelat. c. 4. Ioan. Garet. Comment. 13.*

Hugoni de S. Victore penè animam agenti, Euchariſtiam quam tamen anxiè deſiderabat, monachi ipſius adferre detrectabant, quod propter continuũ vomitum timerent, nè irreuerentia Sacramento inferretur: Igitur Hoſtiam non conſecratã ritu conſueto deferunt. Quam cum eſſet intuitus, Miſereatur inquit, veſtri Deus, cur mihi illudere voluiſtis? Non eſt ille

Dominus

A Dominus meus. Rubore ſuffuſi, conſecratam adferunt, eâque viſâ & adoratâ, exſpirauit. *Hugo Ranulphus lib. 7. cap. 19. in Polycron. Beyerlinch in Apoph. Chriſtianis.*

Qui e Germania in Italiam per salebroſas montium cautes, per aſpera ſaxa, per altas ac præcipites valles, atque per amœniſſimas veniponticas ac Tyrolenſium vias contenduut, præterquam quod arces, villas elegantéſque vrbes conſpiciant, in præaltis etiam ſcopulis rupicaprarum greges, earumque miram ac iucundam venationem frequenter vident, quæ per rupes & ſaxa, inſtar auium volitantum ſaliunt, & in tantam altitudinem ſcandunt, vt viſum fallant & exigui videantur eſſe cuniculi. Huius venationis occaſione monſtratur locus in ſublimi rupis pariete, in quadrum excisus, & in eo imago crucifixi Saluatoris noſtri altitudinis quadraginta pedum, quæ ab imo cernentibus, vix bipedalis apparet, in memoriam rariſſimi caſus ibidem poſita. Qui quidem caſus ita narratur. Quo pacto Maximilianus Cæſar Friderici A. filius, nimio prorſus ardore, iuuenilíque audacia feras iſtas inſectando (vt cacoëthes illa venandi in adoleſcentibus principibus B plerumque vehementer flagrare ſolet) eo loci euaſiſſet, vnde nec referre pedem, nec vlterius progredi poſſet, niſi in præcipitium. Stabat attonitus in abrupto loco infelix ille Princeps, temeritatem ſuam culpans ipſe, famis diræ longæ tabe vel morte violenta vitam ibidem finiturus. Stupebat animus, horror & tremor artus occupauerat, & obſeruabatur vbique triſtiſſima mortis imago. Si altum reſpicit, niuoſa cacumina, & ſcopulorum ingentes minæ capiti imminent, & vt Silij Poëtæ verbis dicam:

Scaligat in altis
Obtutus ſaxis, abeúntque in nubila montes.
Sub pedibus occurrunt, tartarus veluti abyſſus,
Et regni pallentis hiatus
Ad manes imos atque atra ſtagna paludis.

A tergo & lateribus Marpeſiæ cautes, non ferro, non flammis, non aceto punico domandæ viarum acceſſus claudebant. nec funes aliaúde inſtrumenta, quibus extraheretur è periculo ad ipſum aliunde porrendi poterant, nec ſeruitor quæpiam lapicidarum labore menſtrui parari. Stabant gregatim hinc, inde comites ac miniſtri, conſilij prorſus inopes, Dominúmque ſuum miſerum à longè non ſine lachrymis proſpectant, C quem iuuare non poterant. Ipſe autem cum iam noctes atque dies integros duos in tam afflicto ſtatu continuo permaneret, nec vlla ſpes reſidua videretur eſſe; mortalis huius vitæ cupidinem pius princeps abiicere, & qua ratione tutius beatioris vitæ cœleſtem in locum tranſire poſſet cogitare cœpit. Appellat magna voce ſuos iubétque vt quamprimum Sacerdos ſacroſanctam Dominici corporis Euchariſtiam adferrent; & è viciniore quo poſſent loco ſibi monſtrarent: vt quando corpus mortali cibo reficere non daretur, ſaltem oculos à longè mentémque immortali viatico, quantum concederetur, nonnihil muniret. Deúmque Seruatorem ſuum præſentem adoratione poſtrema reconciliare ſibi poſſet. Satisfactum, tam pio principis deſiderio quam diligentiſſimè. Sed luctus interea magnus per vniuerſam prouinciam ſpargitur, fama tam acerbi caſus deuulgata. Deplorabant parentes, dilecti ac vnici filij ſortem infelicem, & infauſtam orbitatem deteſtabantur. Curia Senatus, ac ordines vniuerſi, crudeli fato ſpei optimæ principem adoleſcentem, ſibi ſublatum mœrebant, populus omnis publica vota pro principis ſui ſalute ſuſcipiebat, in vrbibus, oppidiſque ſingulis templa atque ædes ſacras magna vtriuſque ſexus frequentia ſupplex circuibat, iram diuini numinis deprecando. cœleſtium iram mortalia vota, piaſque D preces, veluti miraculo quodam tum innotuit. Cum enim ope iam destitutus humana Maximilianus in ſcopulo cura fragilis vitæ prorſus abiecta, nil aliud quam immortalitatis, Deique Seruatoris ſui contemplatione ſemper occuparet, audit non procul à ſe ſtrepitum, circumſpicienſque videt arreptare per rupis coſtas iuuenem quendam ignotum habitu ruſticum, dimouere ingentia ſaxa, & callem parare. Qui cum ad ipſum acceſſiſſet porrecta dextera, macte inquit animo, virtutéque tua Princeps, viuit & adeſt, qui te ſeruare poteſt: depone metum inanem, & me ſequere, actutum te in tutiora loca traducã. Vti ſol per denſas nubes clarior emergit, ita moa anxij pectoris angore detérſo, ſerenior redit animus confidentérque ducem ſequitur. Et paulò pòſt in patentiori via poſitus, ſeruus ea orci faucibus ereptum videt, liberatoriſque ſui induſtriam non ſatis admirari poteſt. Ad deſcendentem magnus deinde fit conuerſus Comitum, miniſtrorúmque ... lium, vbi inter congratulantium turbas ducem ſuum perdi... Pallidus & inedia languidus exigitur equo, domumque cu... ſumma lætitia à ſuis deducitur, luctu publico confeſtim gaudium conuerſo, poſtero die cum læti patris edicto promulgato, dux ille vbique terrarum quæreretur, quo præmio merito poſſet honorari, nec diu quæſitus inueniretur, cogitum pariter & vulgo creditum eſt, Angelum cuſtodem, bonúmve genium fuiſſe à Deo miſſum, vt adoleſcentem principem, ad maxima reipub. Chriſtianæ cõmoda, & ad Auſtriacæ domus incrementum grande, ab immatura morte ſeruaret. Quam opinionem poſtea res ab ipſo præclarè geſtæ confirmarunt. Ad rei memoriam pius princeps ſemitam lapicidarum labore muniri, & in eodem periculi ſui loco, crucifixi Seruatoris noſtri imaginem conſpicuam, è via poni curauit; vt peregrinantes diuini auxilij gratiam vbique piis eſſe paratam in periculis, inde cognoſcerent. Hanc Maximiliani Cæſaris fortunam, Germanus Poëta quidem non indoctè ſic attigit in hodo eporico ſiue Itinerario ſuo.

Poſtera vero leui virides Tribonia campos
Hic vrbi ſociatos ter maximus Æmilianus.
Ni Deus ad maiora virum ſeruaſſet, opemque
Sparſerat, ad ſcopulum curſu peruenimus altum
Alta in rupe capras ſumſſet turpiter autem
Auxilio agricola pene ipſa in morte tuliſſet. F

Meminit item Georgius Sabinus itineris Italici hodo eporico his verſibus.

Iamque tenebamus qua ſpumifer æſtuat amnis
Ardua carpentes ſub iuga montis iter
Cuius in abrupto per noctes vertice Cæſar,
Dixe tuus quondam Carole ſedit auus.
Sylueſtres quando capreas, damaſque bicornes
Auſus in aeria figere rupe fuit.
Culmen & aſcendit iuuenis temerarius, vnde
Cum vellet, potuit non reuocare gradum.

EVCHARISTIA A MORIENTIBVS DEVOTE SVMENDA.

EXEMPLA HISTORICA.

Maria Magdalena vitam agens in deſerto, cæleſtium ſpirituum ſocietate fruebatur: & tamen cum ſibi vitæ finem imminere cognouiſſet Maximinum Epiſcopum iuſſit acceſiti, & percepta ab eo communione, ad cælum migrauit. *In vita eius, & M. Marulus.*

Cum ſancta Maria Ægyptia ex hac vita eſſet migratura, & corpus Chriſti Domini ſumptura, poſtulauit dici ſymbolum Apoſtolicum, & Dominicam inchoari orationem. Ex- G pleto itaque Pater noſter qui es in cælis, ſicut mos eſt, & viuifica myſteriorum ſuſcipiens dona, in cælum extenſis manibus ingemiſcens cum lachrymis, ita clamauit, Nunc dimittis Domine ancillam tuam ſecundum verbum tuum in pace, Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. *Laur. Surius 9. April. ex Paulo Diacono.*

Ex litteris *Dionyſij ad Fabian. Epiſc. Anti-ch. Euſeb. Cæſar.* præter alias res geſtas, memorabile de Serapione exemplum habet, quod hic inſerendum putaui, in hæc verba: Erat quidam Serapio apud nos fidelis ſenex, qui licet magnam vitæ partem integrè & incorruptè tranſegiſſet, tempore tamen perſecutionis præ imbecillitate animi lapſus eſt. Hic ſæpe numero in Eccleſiam denuo recipi ſupplex poſtulabat; ſed nemo, quia idolis ſacrificaſſet, eius poſtulationi aliquando auſcultauit. Quin in grauem morbum delabens, triduo deinceps mutus, & abſque ſenſu vixit: quarto autem die paulùm releuatus nepotem ad ſe accerſit, ſicq; alloquitur: Quouſque, filij, me detinet is? Properate, obſecro, & me ocyus dimittite; aliquem ex presbyteris aduocate ad me. Quæ cùm dixiſſet, iterũ fuit H mutus. Puer currit ad presbyterũ: noxiũ erat. Ille fortè morbo vexatus accedere ad eum non poterat, ſed tamen quoniam à me quidem mandatum dabatur, vt, qui iã eſſent è vita migraturi, ſanctorum myſteriorum (dummodò peterent, & vel maximè ſi antea, dum integra valetudine erant, ſupplices petiuiſſent) participes fierent, ſicque cum pace dimiſſi, & bona ſpe confirmati, ex hac luce decederent; puero exiguam quandam Euchariſtiæ partem dedit, præcipiens, vt eam madefactam in os ſenis infunderet. Quam puer ſecum afferens rediit. Cùm iam appropinquanti priuſquam cum eo quod geſtabat, intraret ædes; Serapio denuo voce recuperata, dixit: Veniſti, fili? tametſi presbyter non poteſt venire, tu tamen præſta quod tibi in mandatis dedit, & dimitte me abire. Particulam igitur puer, quam apportarat, madefactam in os ſenis infudit. Atque ille

ſimulátque

A innuit: quę eam pedetentim per fauces demiſerat; illico extremum ſpiritum edidit. An non igitur ſatis conſtat, cum fuiſſe reſeruatum, & vſque eo in vita manſiſſe, quoad eſſet penitus culpæ vinculis ſolutus? Et ita labe, qua erat idolis immolando aſperſus, omnino deleta, poſſet pro multis bonis, quæ geſſiſſet in vita, in numerum confeſſorum referri; hæc Dionyſius apud Euſebium. *Euſeb. Cæſar. lib. 6 hiſt. c. 36.*

Anno Chriſti Domini trecenteſimo nonageſimo ſeptimo, eo tempore, quo à nobis migrauit D. Ambroſius Mediolanenſis Archiepiſcopus ad Dominum, ab hora circiter vndecima diei vſque ad illam horam, qua emiſit ſpiritum, expanſis manibus in modū Crucis orauit. Nos autem labia illius moueri videbamus, vocem autem non audiebamus. Honoratus autem ſacerdos Eccleſiæ Vercellenſis, cū in ſuperiora domus ſe ad quieſcendum compoſuiſſet, tertiò, vocē vocantis ſe audiuit, dicentiſque ſibi: Surge, feſtina, quia modò eſt receſſurus. Qui deſcendens obtulit ſancto Domini corpus: quó accepto vbi glutiuit, emiſit ſpiritum, bonum viaticum ſecum ferens, vt in virtute eſcæ anima refectior, Angelorum nunc cōſortio, quorum vitam vixit in terris, & Eliæ ſocietate lætetur: quia vt Elias nunquam Regibus, vel vllis poteſtatibus, ita nec iſte pro Dei timore loqui veritus eſt. Vt autem ſciretur in cæ- B lis viuere, cùm corpus illius, peractis ſacramentis diuinis, de eccleſia, ad quam fuerat deportatum, leuaretur deportandum ad baſilicam Ambroſianam, in qua poſitum eſt, ita dæmonum turba clamabat, ſe ab illo torqueri, vt eiulatus eorum ferri non poſſet. *Baron. tom. 5. Annal. ad ann. 397. ex S. Paulino.*

Ioannes Chryſoſtomus in exilium miſſus, cùm ad varia loca duceretur, vt tranſitione frequenti labefactatus ille vitam miſerè finiret, tandem Pityuntem ex mandato ductus eſt. Oppidum id eſt grauis ſolitudinis ad finem maris Pontici ſitum, ſæuiſſimis barbaris conterminum. Eò cùm duceretur, & iam ad Deum migraturus eſſet, noctu ei oranti, qui viæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioannes Apoſtoli aſſiſtentes perquàm amice cum eo ſunt collocuti: eique cùm aduerſus dęmones victoriam, tum poſtremò migrationem ad Deum, & quæ eum exceptura eſſent bonorum perceptionem cum lætitia annunciauerunt. Dein cœleſti & ineffabili eum eſca pauerunt: ex quo poſtea nihil cibi ſumpſit. Dicta hæc ab eis ſunt, quibus ille ea ſecùs verſantibus concredidit. Hinc etiá ille ad maiora progreſſus eſt certamina. Illi porrò, quibus magnus vir ducendus commiſſus fuerat, magnis itineribus proficiſcebantur, aliquando immenſis pluuiis exundantibus, aliquando ſolis radiis C maximè vrentibus. Merces enim illorum crudelitati exercendæ, maiorum dignitatum honores, propoſita fuerat. Sed enim quo pluribus obiectus eſt ærumnis, eo caſibus omnibus, propter ſanctiorem philoſophiam, ſuperior fuit, ſplendiduſque refulſit: quemadmodum in igne flamma, ſi materiam copioſiorem ſibi iniectam habeat. Cæterùm Pityuntem videre nō potuit, ſicuti Epiphanij vaticinium prædixerat. Ad Comnenos autem Armeniæ quum veniſſet, ad templum Baſiliſci martyris ductus eſt, qui Epiſcopus fuiſſe, & ſub Maximino Nicomediæ martyrii certamen obiiſſe dicitur Ibi in ſomnis ei apparens martyr; Bono, inquit, animo eſto, Ioannes frater, vtrúque craſtina dies coniunget. Ille etiam cuſtodi templi, vt locum Ioanni pararet, præcepit. Obitus eius in eam diem incidit, qua viuificæ Crucis exaltationē celebramus, menſis Septembris decimam quartam. Sic enim conueniebat, eum qui vitam omnem ſub Cruce tranſegerat, & gloriam non in alia re, quàm in Cruce Chriſti collocauerat, eam feſto ipſius die deponere. *Metaphraſt. apud Surium 27 Ianuar. tom. 1. anno* 407.

D. Hieronymus Eccleſiæ Doctor diem agens extremum, ſanctum Chriſti corpus dari petiit. Ille verò ſumpturus, de lectulo humi ſe deponi fecit, ſaccóque operiri. Tunc genibus prouolutus lacrymas fudit, pectus pugno percuſſit, & ſic ſan- D ctam oblationem hauſit. *M. Marulus lib. 4 c 12.*

Eo tempore, quo Prouincia Auſtralium Saxonum nomen Chriſti ſuſceperat, multas Britanniæ Prouincias mortalitas ſæua corripiebat. Quæ cùm monaſterium, cui tunc regendo reuerendiſſimus ac religioſiſſimus Chriſti ſacerdos vocabulo Eappa præfuit, nutu diuinæ diſpenſationis attingeret; multique, ſiue de his, qui cum Antiſtite illo venerant, ſiue de illis qui de eadem Prouincia Saxonum nuper ad fidē fuerant vocati, paſſim de hac vita raperentur, viſum eſt fratribus triduanum ieiunium agere, & diuinam ſuppliciter obſecrare clementiam, vt miſericordiam ſibi dignaretur impendere, ſiue periclitātes hoc morbo à præſenti morte liberaret, ſeu raptos è mundo à perpetua animæ damnatione ſeruaret. Erat tunc E temporis in eodem monaſterio puerulus quidam de natione Saxonum nuper vocatus ad fidem, qui eadem tactus infirmitate non pauco tempore recubans in lectulo iacebat. Cùm ergo ſecunda memorati ieiunij ac ſupplicationum dies ageretur, contigit fortè ipſum puerum hora fermè ſecunda diei in loco, quo æger iacebat, ſolum inueniri, cui diuina diſpenſatione ſubitò beatiſſimi Apoſtolorum Principes dignati ſunt apparere. Erat enim puer multùm ſimplicis ac manſueti animi, ſynceraque deuotione ſacramenta fidei, quæ ſuſceperat, ſeruans. Salutantes ergò illum verbis piiſſimis Apoſtoli, dicebāt: Noli timere, fili, mortem, pro qua ſolicitus es: nos enim te hodierna die ad cæleſtia regna ſumus perducturi. Sed primum expectare habes, donec Miſſæ celebrentur, ac viatico Dominici corporis & ſanguinis accepto, ſic infirmitate ſimul & morte abſolutus, ad æterna in cælis gaudia ſubleueris. Clama ergo ad te presbyterum Eappam, & dicito illi, quia Dominus exaudiuit preces veſtras, & deuotionem, ac ieiunia propitius aſpexit, neque aliquis de hoc monaſterio, ſiue de adiacentibus ei poſſeſſiunculis, hac clade vltra moriturus eſt. Sed omnes, qui alicubi de veſtris hac ægritudine laborant, reſurrecturi à languore ad priſtinam ſunt ſoſpitatem, recuperandi, præter te ſolum, qui hodierna es die liberandus à morte, & ad viſionem Domini Chriſti, cui fideliter ſeruiſti perducendus in F cœlum. Quod diuina vobis miſericordia, per interceſſionem religioſi ac Deo dilecti Regis Oſuualdi qui quondam genti Nordan-Humbrorū, & regni temporalis auctoritate, & Chriſtianæ pietatis, quæ ad regnum perenne ducit, deuotione ſublimiter præfuit, conferre digna eſt. *Bed. lib. 3. hiſt. Anglic. c. 14.*

De Luciano martyre illud eſt decantatum: moriturum eum, quum vis tyrannica, neque templi, neque ſacrarij copiam faceret, & vincula quoque atque plagæ motum prorſus denegarent, in ſuo ipſius pectore diſcumbentem, horrendo illo operatum eſſe myſterio, ad eúmque modum & ipſum participaſſe de immaculato ſacrificio, & aliis, vt itidem communicarent, ſuaſorem fuiſſe. Sacrum id in carcere perficiebatur, & Eccleſiæ ſpecimen ſacer ille chorus, qui eum iam morientem ſtipabat, repreſentabat. *Niceph. Call. lib. 2. hiſt. cap. 51.*

Cum D. Thomas Aquinas in cœnobio Foſſæ nouæ diuerteret, & ex diuina reuelatione perciperet, ſupremum vitæ ſuæ diem non longè abeſſe, clara voce, multis audientibus, dixit ad ſocium ſuum: Fili Reginalde; Hæc requies mea in ſæculum ſæculi: hîc habitabo, quoniam elegi eam. Interea morbo ingraueſcente eum ſentiret paulatim ſe viribus deſtitui, cum multa deuotione petiit ſibi ſacroſanctam Euchariſtiam exhi- G beri. Id verò ab Abbate & fratribus admodum reuerēter præſtitum eſt. Vt autem allata fuit Euchariſtia, tametſi fractis eſſet viribus, humi ſe proſtrauit, cum lacrymis & admirabili pietate orans Dominum. Interrogatus autem, vt habet conſuetudo Eccleſiaſtica, num crederet in ſacra illa hoſtia verum eſſe Dei filium, qui noſtræ cauſa ſalutis ex Virgine natus, & in cruce mortuus eſt, & reſurrexit: libera voce, & cum multa deuotione lacrymans, dixit: Ego planè credo, immò pro certo noui, hunc eſſe verum Deum & hominem Ieſum Chriſtum, æterni patris & Virginis matris filium, & quod puto corde credo, etiam labiis ſyncerè confiteor. Deinde illud viuificum accepit ſacramentum. Poſtero autem die etiam ſibi voluit Extremam Vnctionem adhiberi: vbi cum ad ſingulas verborum formas ſana mente reſpondiſſet, iunctis & ſurſum ad Deum erectis manibus, ſpiritum ſuum piiſſimo commendans Creatori, feliciſſimè obdormiuit in Domino, hora quidem matutina, ipſis nonis Martij, anno à Chriſto nato 1274. vitæ autem ſuæ 50 *Sur. tom. 2. in vita die 7. Martij.*

Sciens Bruno Carthuſianorum Patriarcha, horam veniſſe, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem, cōuocatis fratribus ſuis, H ab ipſa infantia ſingulas ætates ſuas replicauit, & totius temporis ſui curſum, ſcientia & ſententia dignum, proclamauit. Poſteà fidem ſuam de Trinitate protracto & profundo ſermone expoſuit, & concluſit ſic: Credo etiam ſacramenta, quæ ſancta credit & veneratur Eccleſia, & nominatim, panem & vinum, quæ conſecrantur in altari poſt conſecrationem, verum eſſe corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, veram carnem & verum ſanguinem, quæ & nos accipimus in remiſſionem peccatorum noſtrorum, & in ſpem ſalutis æternæ. Proximo inde Dominico die ſancta illa carne ſolutus eſt pridie nonas Octobris, anno Chriſti milleſimo centeſimo primo. *Sur. in vita ex Franciſc. de Puteo IV. Doctore.*

A De Ottone III. hunc in modum ſcribit *VVitichindus*: Tertia feria ante Pentecoſten loco aduenit, qui dicitur Mileuu: proxima nocte iuxta morem diluculo de lecto conſurgens, nocturnis & matutinis laudibus intererat. Poſt hæc paululum requieuit. Miſſarum deinde officiis celebratis, pauperibus iuxta morem manum porrexit, paululum guſtauit, iterumque in lecto requieuit. Cùm autem hora eſſet, proceſſit lætus, & hilaris ad menſam reſedit: peracto miniſterio, veſpertinis laudibus interfuit: peracto cantico Euangelij, æſtuari, & fatigari iam cœpit. Quod cùm intellexiſſent Principes circumſtantes, ſedili eum impoſuerunt. Inclinantem autem caput, quaſi iam defeciſſet, refocillauerunt: expetitóque ſacramento diuini corporis & ſanguinis, & accepto, ſine gemitu cum magna tranquillitate vltimum ſpiritum cum diuinis officiis pietatis Creatori omnium tradidit, & inferius: Itaque defunctus eſt nonis Maij, quarta feria ante Pentecoſten Imp. Romanorum, Rex gentium, diuinarum, humanarúmque rerum multa religioſa ſæculis relinquens monumenta. *Bar. tom. 10. ad ann. 472. ex lib. 3. VVitichind.*

B Ludouicus Craſſus, cùm mortem ſibi imminere videret, compluribus accerſitis Epiſcopis, poſtquam confeſſionis ſacramento conſcientiam emundaſſet, ſacram ſibi Euchariſtiam conferri poſtulauit. Poſt hæc pauimentum tapete ſterni iuſſit, ac ſuper eum ſignum crucis ex cinere fieri, vbi & iaceret, & moreretur. Decumbens igitur in tapete Rex defunctus eſt *Rob. Gaguinus lib. 6. hiſt. Franc.*

Dauid I. Scotorum Rex, quum vitæ terminum adeſſe ſentiret, indignum ſe reputans, ad quem Corpus Chriſti deferretur, duobus ſacerdotibus innitens ad templum venit, & peracta re diuina ſermonem ad ſuos habuit de pietate in Deum, quàm beneficus & ſalutaris ipſum colentibus eſſet. Mox in genua procidens, ardentibus precibus Chriſti corpus integra fide ſuſcepit. Inde in cubiculum reductus, conuocatis primoribus, nepotes ſuos illis iam extremò commendauit, datóque ſingulis oſculo, vt publicam ſemper vtilitatem tuerentur, precatus eſt: deinde commendata Deo anima ſua, expirauit, anno regni 29. ſepultus Doumfermilem in regio C parentum ſepulchro, addito inſigni monumento. *Hector. Boëthius lib. 12. hiſt. Scotorum.*

Poſtquam Lucia Syracuſana Virgo & martyr conſtanter ſuam caſtitatem contra lenones defendiſſet, tunc iudex Paſchaſius præcepit miniſtris ſuis, vt ignem copioſum circa eam accenderent: picem verò & reſinam & feruens oleum ſuper eam iactarent. Sed illa in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti immobilis ſtetit, dicens: Ego rogaui Dominum meum Ieſum Chriſtum, vt ignis iſte non dominetur mihi, quatenus tibi inſultem plaudens in Domino, & impetraui ab eo inducias martyrij mei, vt credentibus tolleret timorem paſſionis, & non credentibus vocem inſultationis auferret. Tandem gladio in gutture merſo percuſſa, quamdiu voluit, orauit, & turbam circumſtantem allocuta eſt. Nec omnino mortua eſt, donec venientibus ſacerdotibus, communionem Dominici corporis & ſanguinis acciperet. *Ex martyrolog. Adon. Archiep. Treuir. 13. Decemb.*

S. Nicolaus de Tolentino ad extremum vſque ſpiritum ſacræ hoc Euchariſtiæ alimento reficiebatur. Vnde in extremo vitæ diſcrimine, ipſoque agone conſtitutus, idipſum in viaticum ſibi adminiſtrari petit: Vt tanto, inquit, viatico munitus, non deficiam in via ad cœleſtem patriam profecturus: D & ſi ob demerita mea improbus Belial hoſtis meus mihi occurrerit, poſſim fidenter dicere: Dominus mihi adiutor, & ego deſpiciam inimicos meos. Et circumſtantibus hinc inde fratribus, & vnà cum illo orantibus, ſolenni abſolutione percepta, cum profuſiſſimis lacrymis corpus Domini conſumpſit, ita dicens: Benedictus qui venit, in nomine Domini. *In vita eius apud Surium c. 12.*

Georgius Cedrenus in hiſtoriarum compendio deſcribens imperium Mauritij: Experrectus Mauritius ſtatim accubitorem ſuum miſit, qui Philippicum adduceret. Qui deſperata ob id vita, prius communionem ſacram expetiit, eaque percepta ad Imperatorem abiit, vxorem relinquens, quæ ſaccum induta, & cinere conſperſa eiulabat.

Miles quidam nobilis, terram habens & caſtra, apud Federicum Imperatorem à multis accuſatus eſt, quod multos ſpoliaret: quem cùm ſæpiùs citaſſet, & non comparuiſſet, tandem proſcripſit, mandans ſuis, vt illum caperent. Qui cùm lateret, non tamen minùs rapinas exerceret, caſu quodam ex officio captus, patibulo, ſecundum quod Imperator præceperat, appenſus eſt. Tertia die miles quidam prætereuns, cùm vidiſſet E illum, ait ſeruo ſuo: Deus, quam pulcher homo erat iſte. Reſpondente puero: Vir ille nobilis eſt conſanguineus veſter, acceſſerunt propiùs, vt depoſitum ſepelirent. Ad quos ille de patibulo clamauit: Deponite me, adhuc enim viuo. Æſtimantibus illis, quia fantaſma eſſet, ſubiunxit: Nolite timere, quia homo Chriſtianus ſum. Depoſitus verò ſic ait: Modicum obſequij ego peccator Deo impendi, propter quod miſertus eſt mei, ſingulis diebus tres orationes Dominicas, cum totidem veniis ſanctæ Trinitati dicere conſueui, Angelica ſalutatione præmiſſa. quinque vero orationes, cum quinque veniis, & Aue Maria, quinque vulneribus Chriſti: ſimili modo vnam orationem, id eſt, Pater noſter, Angelo, cui commiſſus ſum. Item eodem modo vnam corpori Chriſti, quod ſingulis diebus conficitur per vniuerſum mundum, quatenus in fine vitæ meæ tanto muniri viatico mererer. Quod & Dominus mihi præſtabit ſua miſericordia: vnde rogo, vt voceris mihi Sacerdotem, à quo illud ſuſcipiam. Qui cum veniſſet, confeſſione præmiſſa, communicauit, môxque ſpiritum emittens, ad eum, cui incorporatus fuerat, feliciter migrauit: quem in cœmeterio ſepelientes, tam grande miraculum diuulgauerunt F vbique. *Ex Cæſario lib. 9. miracul. 49.*

De S. Ansberto dicit hiſtoria quòd poſt perceptionem corporis & ſanguinis Domini, feliciter migrauerit ex hoc mundo. *Surius 9. Februar.*

S. Baſilium memorat B. Amphilochius, quod ex hoc mundo non migrauerit, priuſquam ſub ſpecie panis ſumpſiſſet corpus magni Domini, qui noſtri cauſa paruus factus fuerat.

S. Benedictus ipſo diſſolutionis ſuæ quam Chriſtus ei indicauerat die, deportari ſe in oratorium quod ſibi parauerat fecit, ibique exitum ſuum pretioſi corporis & ſanguinis Dominici perceptione muniuit. *Greg. lib. 2. dialog. c. 37.*

S. Caſſij Narnienſis Epiſcopi ſumma erga hoc Sacramentum in vitæ termino pietas fuit. Ille enim inſtantem mortis ſuæ diem prænoſcens, oratorium quod in Epiſcopo habebat adiit, ſacram hoſtiam obtulit, & inde ad lectum reuerſus, quo æger exiuerat, in Domino obdormiuit. *Hoſſtadius Serm. 53. de Euchariſtia.*

Laurentius Medices fatali lecto decumbens, nihil prius potiúſque in votis habuit, quam vt ſacro hoc viatico muniretur. G Quod cum ad eum Parochus deferret, ipſe velut è lectulo exiliens, Procul abſit à me ait, vt patiar Ieſum qui me redemit, ad me venire, tollite quæſo, vt occurram Domino meo. *Angeli Politian. in Epiſt. Laur. Beyerlinck. in Apophtheg. Chriſtianis.*

De Banone, alij Bauone Gandauenſis cœnobij clerico memorat *Marulus*, quod ad deſperationem medicorum infirmus, noluerit hinc diſcedere, niſi viatico ſalutari recreatus, cúmque miſiſſet ad presbyterum qui illud ſibi adferret, & is quem miſerat, viæ ignarus aliò diuerteret, ab Angelo ad presbyterum accerſendum perductus fuit. *Lib. 4. exemplor. c. 12.*

Agibodi Monachi animam corpus remiſſam mirabiliter, vt non niſi percepto hoc ſalutari viatico emigraret, ſcribit *Ionas in vita S. Bertulfi.*

De alio Religioſo peſte extincto, precibus S. Ebrulphi Confeſſoris vitæ reſtituto, donec ſacra myſteria acciperet, teſtatur *autor vitæ illius*, citatus *à Vualtero Vuringo lib. de triplici Cœnac. a 1. Cœna III.*

B. Petronilla à Comite quodam in coniugem poſtulata, cum Deo virginitatem vouiſſet, & triduanis orationibus ac ieiuniis vacaſſet, adueniente Nicomede Presbytero, Chriſti corpus H percepit, ſeque in lectulum reclinans, cum firma eſſet valetudine, ſpiritum Deo reddidit, quaſi à Deo reſolutionem expetiiſſet corporis ſui, nè in grauiora diſcrimina relaberetur. *Auct. vitæ SS. Nerei & Achillei c. 9.*

ETIAM IN PERICVLO CONSTITVTIS EVCHARISTIA DANDA.

Refert *Ioannes Diaconus*, quo pacto fideles qui cum Maximiano Epiſcopo Syracuſano iam iam naufragium facturi videbantur, corpore & ſanguine Redemptoris ſe refecerint, & ad imminens periculum ſe munierint.

AFFICIENDIS SVPPLICIO NON DENEGANDA.

Exſtat de hac re canon in *Conc. Mogunt. ſub Hrabano Epiſc.* c. 27. quo vetatur, ne extremo ſupplicio afficiendis negetur Euchariſtia. & ante ea tempora, reis conceſſa fuit, quod confirmatur exemplo Theodoſij Fil. Mauritij Imperat. qui cùm ad Coſroam miſſus orator, Phocæ Imperatoris iuſſu necaretur A ſummoperè deſideratum, vt priuſquam ſupplicium extremum ſuſtineret, cœleſti viatico refici poſſet. Quod vbi impetrauerat, Deo gratias egit, lapidéque è terra ſublato, ter pectus ſuum percuſſit: eoque facto ceruicem tortori præbuit. *Cedren. in Phoca an. 1.* Etiam in Concilio Prouinciali Mechlinienſi decernitur, vt ſupplicio afficiendis tempeſtiuè prouideatur de S. Euchariſtia: Atque idem etiam edicto ſuo de data anni 1607. voluerunt fieri Sereniſſimi Belgarum Principes; etiam ſi ante hac nullus illius rei vſus fuerit. *Art. 10. eiuſdem edicti.*

PRÆLIVM INITVRIS SVMENDA.

Bonfinius decade 2. de reb. Hungaria lib. 1. refert Henricum Imperat. præuia confeſſione, ante prælium, ſe & exercitum ſolitum communire armatura SS. huius Sacramenti.

COMMVNIO SVB VNA SPECIE OLIM VSITATA.

EX SACRA SCRIPTVRA

Chriſtus Dominus agens de fructu Euchariſtiæ, non ſemel, ſed quater docet, vnam ſpeciem ſufficere ad ſalutem. Qui, *inquit, manducat me, viuet propter me, &c. Panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita: Qui manducat hunc panem, viuet in* B *æternum.* Suo exemplo idem comprobauit: Nam ibidem multiplicauit panes, quibus ſaturauit turbam, remanentibus duodecim cophinis: nec vllum potum multiplicauit, neque dedit. *Ioan. c. 6.*

Teſtatur etiam Lucas Euangeliſta, Chriſtum Dominum ſacram Communionem ſub ſpecie panis tantùm duobus diſcipulis in Emaus proficiſcentibus porrexiſſe: ſic enim ait: Et factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, cognouerunt eum: & ipſe euanuit ex oculis eorum, &c. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in via: & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. Hunc autem locum de pane Euchariſtico exponunt, *Hieron. Chryſoſt. Auguſt. Theophylact. in c. 24. Luc.*

Sed & tempore Apoſtolorum viſitatam fuiſſe vnius ſpeciei ſumptionem, ex Actis Apoſtolicis conſtat, vbi Lucas. Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis. Neophytos enim ſolitos ſtatim à Baptiſmo Euchariſtiam percipere, atque hic de iis agi, res eſt clara, & hunc locum etiam de Euchariſtia intelligit *Luther. in ſerm. de* C *Euchar. Caluinus lib. 4. Inſtit. c. 17. §. 35.*

Sic etiam Paulus dicitur manſiſſe Troade diebus 7. & exſpectaſſe primam Sabbathi, vt tunc fideles conuenirent ad frangendum panem in magno cœnaculo, lampadibus copioſiſſimè illuſtrato, idque tempore nocturno propter metum perſecutionis. Quorſum enim die Dominico, in templum, & tantis cæremoniis conueniſſent Fideles, ſi non ad ſacrum Euchariſtiæ conuiuium? *Act. cap. 20.*

Erant autem inter iſtos Neophytos multi Nazaræi, qui vinum non bibebant durante voti tempore: non ergo iis licitus erat vſus Calicis, & tamen deſcribuntur perſeueraſſe in communicatione fractionis panis. *Suprà.*

Idem Apoſtolus Paulus monens Corinthios ad dignè ſumendum hoc Sacramentum, loquitur ſub disiunctione: Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, &c. Inſinuans alterutram ſpeciem licitè & vtiliter ſumi, & indignam ſumptionem alterutrius, incurri reatum corporis Domini. *1. ad Corinth. cap. 11.*

EXEMPLA HISTORICA.

Statim poſt tempora Apoſtolorum, vnicam ſpeciem Fide- D libus vſitatam conſtat. Meminerunt enim *Tertull. Iuſtinus, Origenes.* Gentiles olim in Eccleſia Primitiua proſcindere ſolitos Chriſtianos conuitiis, eóſque vocare antropophagos; quod aliquid de myſterio corporis Dominici, quod in Sacramento dabatur, ſubodorati fuiſſent: At nunquam eos inſimulauerunt tanquã vini potores aut ebrioſos. Et ſanè tempore perſecutionis, quando clam & latenter diuina myſteria exhibebantur, non eſt imaginabile, quomodo tantam vini copiam habuiſſet, quæ ſuffeciſſet numero communicantium. *Hoſſtad. ſerm. 63. Euchar.*

Philo Iudæus Apoſtolorum contemporaneus, deſcribens viuendi modum primorum Chriſtianorum qui in Ægypto degebant, teſtatur eos vinum omnino non guſtaſſe. Secus facturus, ſi quotidie vidiſſet illos dum communicabant, ad fractionem panis ſumere vinum. *Idem.*

S. Martyr & Pontifex Pius ordine decimus à S. Petro pœnitentiam præſcripſit Sacerdoti, cuius incuria aliquid de ſanguine Domini effunderetur, dum in altari eum ſumeret: nulla ibi mentio Laicorum. *Idem.* E

Damaſus Pontifex qui vixit tempore D. Hieronymi, teſtatur patinas quarum in communione ſacra vſus erat, fuiſſe olim longè capaciores, quam fuerint ipſi calices; nam ſcribit in quibuſdam Eccleſiis fuiſſe patinas 30. librarum. Ergo plures ſumebant Euchariſtiam ſub ſpecie panis, vt probabiliter colligit idem. *Hoſſtad. ſuprà.*

Narrat *Euagrius lib. 4. capit.* 35. Moris fuiſſe in Eccleſiis Græcorum, vt reliquiæ panis conſecrati diſtribuerentur pueris innocentibus, nulla facta mentione reſidui vini, quod tamen indubiè debuiſſet nonnunquam ſupereſſe.

Manichæi quoque communicabant olim inter Catholicos ſub vna ſpecie, & tamen nunquam legimus ob id ab Eccleſia reprehenſos. Exiſtimabant enim vinum fel draconum; quod quia aduertebat *Gelaſius Papa*, nempe eos ex falſa ſuperſtitione abſtinere ab altera ſpecie, ſtatuit vt nemo niſi ſub vtraque ſpecie communicaret, vt à Manichæis diſtingueretur. At patres in Concilio Conſtantienſi, quod viderent Huſſitas in Bohemia pertinaciter vrgere vtramque ſpeciem F velut neceſſariam ad ſalutem, cum tamen Laici ſub vna tum communicarent, alterius ſpeciei vſum laicis omnino de cætero ob graues cauſas interdixerunt. ☞ *Vide Leonem Pap. ſerm. 4. de quadrag.*

Sicut autem Romæ liberum ſemper fuit ſub vna, vel vtraque ſpecie primis illis temporibus communicare: ita etiam in Eccleſia Orientali Conſtantinopoli, tempore *D. Chryſoſt.* De quo hiſtoria cuiuſdam Macedoniani refertur ſuprà, *Tit. Pœna non credentium Chriſti præſentiam, &c.*

Certiſſimum quoque eſt olim conſueuiſſe Fideles Euchariſtiam domum deferre, ibique pro opportunitate ſumere: nunquam autem legimus deferre ſolitos vtramque ſpeciem. Imo *Auguſt. ſerm. 252. de temp.* Omnes mulieres nitida exhibent linteola, vbi Corpus Chriſti accipiebant ☞ *Vide Baſilium Epiſt. ad Cæſar. Patriaci. Clem. Alex. lib. 1. ſtromatum.*

MIRACVLA HANC REM CONFIRMANTIA.

Eccleſia iam à multis ſæculis Euchariſtiæ Sacramentum ſub ſpecie panis tantùm diſpenſare conſueuit, ne ſimpliciores crederent, Chriſtum non contineri integrè ſub altera ſpecie, vt aliquando contigit: Religioſis enim quibuſdam petentibus & inſtantibus, vt ſub vtraque ſpecie Sacramentum ſumerent, ſa- G cerdote quodam procurante, cùm faceret fractionem, concauum patinæ totum viſum eſt repleri ſanguine. Ad quod obſtupuerunt ipſe & circumſtantes: ſed cùm coniungeret partes hoſtiæ, totum viſum eſt reintrare: & ſic petitioni & tentationi illorum penitus fuit ſatisfactum. *Alexand. Alenſis 4. p. quæſt. 11. m. 2. art. 4. §. 3.*

Cyprian. ſerm. 5. de lapſis: Et cùm quædam, inquit, arcam ſuam, in qua Domini ſanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire, igne inde ſurgente territa eſt, ne auderet attingere. Et Alius, qui & ipſe maculatus de ſacrificio, à ſacerdote celebrato partem cum cæteris auſus eſt latenter accipere: Sanctum Domini edere, & contrectare nõ potuit: cinerem ferre ſe apertis manibus inuenit. Documento vnius oſtẽſum eſt, Dominum recedere, cùm negetur: nec immerentibus ad ſalutem prodeſſe, quod ſumitur, quando gratia ſalutaris in cinerem, ſanctitate fugiente, mutatur.

Theodoret. Cyri Epiſcopus, in Philotheo, ſiue in hiſt. Sanctorum Patrum, in vita 26. quæ eſt Simeonis Moyſis, & Eliæ diuinorum virorum exemplo, commemorat, eum quadraginta dies abſque vllo cibo ieiunare decreuiſſe. Quare Baſſum, qui ea H tempeſtate oppidorum presbyteris præfectus multa loca circuibat, rogat, vt nulla re intra domunculam relicta, fores ipſas cæmentis obſtrueret. Qui rei difficultate propoſita, ab huiuſmodi incepto deterrebat, violentámque ſibi mortem conſciſcere quenquam, non eſſe virtutem, ſed vitium, & primum & maximum, admonebat. His acceptis, vir Dei: Depone, inquit, ô pater hîc decem panes, & aquæ lagenam: nam ſi corpus cibo indigere ſenſero, ſumam illum. Rectè, inquit, ille. Mox pane & aqua depoſitis, fores obſtruxit, vt iuſſerat. Poſt quadraginta dies reuerſus Baſſus, dirutis foribus ingreditur, panumq; numerum, & vrnam aqua plenam ita, vt reliquerat, inuenit: ipſum autem iacentẽ, nec ſpirantem, & nec loqui, nec moueri potentem. Quare accepta ſpongia labra illius primùm madefacit, mox diuinorum myſteriorum ſymbola impoſuit: e

quibus

A quibus ille refectus ſurrexit, ac cibi aliquantulum ſumpſit, lactucas ſcilicet, chicoria, aliaque huiuſmodi, quas dentibus non admodum confectas demittebat in ſtomachum. Quam rem admiratus Baſſus in proprium gregem ſe recepit, magnumque hoc miraculum ſuis enarrauit, quos plus quàm ducentos habebat: illos tamen neque iumentum, neque molas poſſidere; neque allatas pecunias accipere, neque monaſterij foribus, aut ad res neceſſarias parandas, aut ad amicos inuiſendos egredi, ſed intus manere, & id tantum, quod Spiritus ſancti gratia ſibi miſſum fuiſſet, accipere volebat. *Theodor. in hiſt. SS. Patrum 26. quæ eſt Simeonis.*

Guilielmus Abbas S. Theodorici, in vita S. Bernardi lib. 1. Agebatur, inquit, ſolennitas quædam præcipua, & Frater aliquis, quem ſecreta culpa ab altaris ſacri communione ſuſpenderat, notari timens, & ruborem non ſuſtinens, ad manum eius cum cæteris nimium præſumptuoſius acceſſit. Intuitus autem eum, quoniam cauſa latens erat, repellere hominem noluit, ſed intimo corde orabat Deum, vt de tanta præſumptione melius aliquid ordinaret. Itaque ſumens homo B Euchariſtiam non poterat ad interiora traiicere, & diu multúmque conatus, cùm nullo modo præualeret, anxius & tremebundus clauſam ore ſeruabat. Expleta denique hora orationis ſexta, Patrem ſanctum traxit in partem: cuius pedibus aduolutus, cum multis ei lacrymis, quod patiebatur, aperuit: & aperto ore ipſam quoque Euchariſtiam oſtendebat. Increpans autem eum, confitentem abſoluit, & ſine difficultate recepit Dominica ſacramenta. *Auct. vita S. Bernardi lib. 1. capit. 1.*

ERRORES CIRCA COMMVNIONEM SVB VNA SPECIE. ET VERITAS CATHOLICA, vnam admittens, alteram vetans.

Controuerſia de Communione ſub vtráque ſpecie, exorta eſt Pragæ in Bohemia, circa an. Dom. MCCCXII. Auctoribus Petro Dreſdenſi, & Iacobello Miſnenſi. Nam vt ſcribit *Æneas Syluius, in hiſtoria Bohemorum, cap. 35.* Petrus ille Dreſdenſis cum incidiſſet in verba Domini, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem miratus eſt, cur contra tam euidens præceptum Domini, laicis vſus calicis interdiceretur. Itaque Iacobellum monuit, vt pro concione diceret, vſum calicis ad ſalutem neceſſarium. Placuit doctrina hæreticis, C quia expreſsè videbatur inuenta contra decreta & praxim Romanæ Eccleſiæ.

Ante hoc tamen Manichæi dumtaxat ſub ſpecie panis communicabant, alteram ſpeciem inutilem & ſuperſtitioſam æſtimantes, vt paulò ante adduximus, & titulo proximo amplius dicemus.

Sunt & celeberrimi Scriptores, qui dicunt in Concilio Epheſino quod fuit 3. Oecumenicum, decretam fuiſſe Laicorum communionem ſub vna ſpecie, occaſione Neſtorij hæretici, qui inter alios errores docebat, Chriſti carnem in Sacramento eſſe ſub ſpecie panis abſque ſanguine, & ſub ſpecie vini ſanguinem abſque carne, lege *Gabr. Biel. lect. 84. in Can. Caiet. Goſtum, Ioan. Heſſel.* & alios ab Hoſtadio citatos.

Certè poſt Dreſdenſem & Miſnenſem error ille apud Bohemos inualuit, ita vt etiamnum vigeat vel maximè, & peculiari nomine qui eum tenent Huſſitæ appellentur à Ioanne Hus Bohemo, in Conſtantienſi Concilio condemnato, & à fuga quam contra edictum Sigiſmundi Romanorum & Hungariæ Regis inierat, retracto & igne cremato. Siquidem Pontifex Romanus, qui vt tantus error Chriſtianorum pectoribus proſcriberetur, celeberrimum Concilium indixit Conſtantiæ an. 1415. cui interfuerunt Patriarchæ 3, Cardinales 33. Ar- D chiepiſcopi 47. Epiſcopi 128. Doctores S. Theolog. 217. vtriuſque Iuris 331. præter alios viros præclaros. In hoc Concilio diligentiſſimè ventilata fuit iſta quæſtio, an Calix Laicis eſſet neceſſarius? magnóque conſenſu pars negatiua definita fuit.

Et poſtmodum in Concilio Florentino, quod XXII. annis poſt Conſtantienſe fuit celebratum, Græci quamuis acerrimi hoſtes Eccleſiæ Latinæ, huic tamen definitioni ſubſcripſerunt. Interfuit enim Florentino Concilio Græcorum Imper. Paleologus, & Ioſephus Patriarcha Conſtantinopolitanus cum pluribus Epiſcopis. *Hoſtadius ſerm. 61. de Euchar.*

Verùm hoc elapſo ſæculo Lutherani eundem Errorem ſequuntur, quamuis eorum magiſter Lutherus aliter & aliter de hac re ſenſerit, ſibique non conſtet, nunc enim totum Chriſtum ſumi ſub qualibet ſpecie apertè dicit, & concomitantiam corporis cum ſanguine in calice admittit, vt in *Aſſert. art. 6.* nunc vtrumque reiicit. *In Informat. ad am. cum quendam de Commun. ſub vtraque.* E

Interim Lutherani tripliciter diuiduntur, vt notat *Cardin. Bellarm. lib. 4. cap. 21. de Euchariſtia.* Quidam etiamſi Chriſti corpus & ſanguinem eſſe contendant in hoc Sacramento, negant tamen concomitantiam: ſed volunt ſolam carnem ſub ſpecie panis, & ſolum ſanguinem, ſub ſpecie vini contineri. Ita *Tilemannus Heſhuſius lib. de erroribus Pontificiis. 17. errore 4. & 14.* Alij qui vbiquitatem Chriſti defendunt, ſentiunt hic cum Catholicis. Denique qui inter eos prudentiores ſunt diſſimulant, hanc quæſtionem; vt *Philip. Melanc in Apolog. Confeſſ. Auguſtana, art. 10.* quamuis in fine præfatæ Apologiæ aſſerat ſe loqui de corpore viuo.

Caluiniſtæ qui corpus & ſanguinem dumtaxat in ſigno & figura ponunt, hanc etiam concomitantiam oppugnant. Poteſt ne abſque iniuria Chriſti, dici, ſignum corporis eius tantummodo ſignificare corpus: & ſignum ſanguinis, ſanguinem ☞ *Vide Caluin. lib. 4. Inſtit. cap. 47. §. 18. 33. & 47. & in conſenſione de re Sacramentaria, in fine.*

Porrò Catholicorum ſententia eſt. In conſecratione ſiue confectione huius Sacramenti, vi verborum formæ ſiue Sacra- F menti, ſub ſpecie panis poni corpus tantum: animam vero, diuinitatem, & ſanguinem, per concomitantiam. Idem de ſpecie vini, ſiue de calice intelligendum. Sumitur autem concomitantia hæc animæ quidem, ex vi naturalis vnionis: diuinitatis vero, ex vi vnionis hypoſtaticæ. ☞ *Vide Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 3.* Et ſanè, cum totus Chriſtus ſub vna ſpecie contineatur ſeparatim ſumpta, ſemper eundem integrum & totum accepit, qui vel ſub hac, vel ſub illa ſpecie acceperit; quomodo de veteri Manna legimus, nec qui plus collegerat habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus. *Exod. 16.*

Ab ipſo autem Chriſto qui in Euchariſtia eſt præſens effectus huius Sacramenti dependet: non vero immediatè ex vi verborum. Loquimur de effectu quem fideles conſequi intendunt perceptione huius Sacramenti, qui eſt gratia Sacramentalis, ſiue interna animæ refectio. Cuius etiam ſignificatio æque perfecta eſt per alteram ſpecierum, ac per vtramque; cum ſit res eadem ſignificata vtrobique. Quamuis modus ſignificandi videatur perfectior per vtramque, quam per vnicam dumtaxat. Verum Sacramenti eſſentia non reſpondet ſignificationi ex parte modi ſignificandi, ſed ex parte rei ſignificatæ. De quo amplius legatur, *S. Thom. p. 3. q. 80. art. 12.* & qui eun- G dem commentati.

QVOD VTRAQVE, VEL ALTERVTRA LICITE OLIM VSVRPATA, NON tamen neceſſario.

Primis Chriſtianis familiarem fuiſſe vtriuſque ſpeciei vſurpationem, probant Liturgiæ veteres SS. Iacobi, & Marci Imo vſque ad æuum. *B. Cypriani qui ſerm. de lapſis*, meminit puellæ, cui Diaconus peractis Miſſæ ſolennis calicem porrexit. Eiuſdem etiam propinati, tum nobili fœminæ, tum Principi Palæſtinæ hiſtoriam commemorat. *Ioan. Moſchus in Prato ſpirituali cap. 27. & 28.*

Eleuſius de rebus geſtis S. Theodori, Siceotæ, narrat Georgium Cappadocem virum nobilem, maieſtatis læſæ accuſatum, dum ad Phocam Imp. duceretur, à B. Theodoro in itinere diuinæ communionis poculum accepiſſe.

S. Gregor. hom. 22. in Euang. Quid inquit, ſit ſanguis Agni, non audiendo didiciſtis.

Huc faciebant Calices miniſteriales quorum olim frequentes vſus. B. Remigius ſuo verſu inſculpſit, apud Ama- H larium:

Hauriat hinc vitam populus de ſanguine ſacro, &c.

De S. Laurentio conſtat, Dominici ſanguinis diſpenſationem olim illi tanquam Diacono creditam fuiſſe. *Leo ſerm. de eodem, & Ambroſ.* Quin ad eum vſum, canna ſiue fiſtula nonnunquam vſi; & fatetur *B. Rhenanus Scholiis in Tertull.* Et primæ Ordinis Carthuſianorum conſtitutiones permittunt illis iſtiuſmodi fiſtulas, quibus Laici Dominum ſanguinem exſorbeant. Atque in Eccleſia Moguntina, inter alios theſauros, ſex eiuſmodi fiſtulæ olim habitæ, vt conſtat ex Manuali veteri ante annos 400. congeſto.

Extant quoque Decreta Leonis & Gelaſij Pontificum, quibus præcipitur vtraque ſpecies ab omnibus fidelibus ſumi, non quod vtramque neceſſariam ad Sacramenti valorem exiſtimarent, ſed vt ea ratione nequitiæ obuiarent Manichæorum, qui cum Chriſtum habuiſſe duntaxat corpus phantaſticum A abſque ſanguine crederent, abſtinendo à calice errorem ſuum palliabant. Ideoque Pontifices pro tempore ſtatuerunt, vt vtraque ſpecies perciperetur, aut ſaltem calicis perceptio non omitteretur. Ac plurimos Manichæorum labe infectos hoc argumento fuiſſe deprehenſos, docet Anaſtaſius Bibliothecarius, qui poſtmodum in exilium pulſi fuere. Legatur *Æneas Syluius Dial. cont. Thaboritas hæreticos.*

SPECIES VINI QVANDO, CVR, QVIBVS VETITA.

Iam à tempore Concilij Epheſini decretum fuit, vt paulo ante à nobis indicatum: calicis ſumptionem Laicis neceſſariam non eſſe: imo ab eo arcendos, occaſione erroris Neſtorianorum, qui ſanguinem abſque carne ſub vini ſpecie conſtituebant. Auctores ibidem produximus, qui teſtentur. Item poſteriorum Concilia, quibus vſus calicis vetitus fuit Laicis.

Occaſionem Decreti tam olim quam poſterioribus ſæculis dederunt errores hæreticorum, qui Chriſtum integrè ac verè contineri ſub alterâ ſpecierum pertinaciter negabant.

B Præter hos tamen, fuit periculum irreuerentiæ, cui exponimus Dominicum ſanguinem, dum ſub vini ſpecie exhibetur. Facile enim aut labi quidquam poteſt, aut adhærere, præſertim viris, quorum ſuperius labium barba prominentiore veſtitur; vt nihil dicamus pleróſque abhorrere à vino, ac in ipſa ſorbitione promiſcuè factâ effuſionis alicuius incurri diſcrimen.

Deinde ſpecies vini facilius aceſcunt, & corrumpuntur. Vnde ad vſum communicantium, præſertim infirmorum, ſeruari, & abſque periculo deferri non poſſunt, nec conſtat aliquando delatas.

Rudolphus Abbas S. Trudonis, ante annos 450. circiter, ſcribens de Sacramenti huius miniſterio, ita canit.

Hic, & ibi cautela fiat ne presbyter ægris,
Aut ſanis tribuat Laicis de Corpore Chriſti,
Nam fundi poſſet leuiter: ſimpléxque putaret.
Quod non ſub ſpecie ſit totus Ieſus vtráque.

Etiam in hæreticorum tumultu & perſecutione, difficulter vtramque ſpeciem ſubduxeris; nec deſunt exempla effuſionis C ſacrilegæ impulſu Paganorum factæ.

Ideo etiam Zozimus anno circiter 418. præcepit, vt nulli poculum ſacrum publicè proponeretur, præterquam in cellis fidelium, & potiſſimùm Clericorum.

Ricardus Notimgamius addit ſuperioribus has cauſas, ne inquit, ſimpliciores arbitrentur ſub vna ſpecie dimidiatum ſumi Chriſtum: neue ſimiles Iudæ videamur, cui Dominus panem intinctum porrexit. *Comment. in 1. ad Corinth.*

Laicis igitur promiſcuè calicis vſus meritò interdictus: Imo & Clericis quibuſcúnque extra ſacrificium. In hoc enim, vt rectè Æneas Syluius ſuprà: vtraque ſpecies exigitur, quia eſt imago ſacrificij, in quo Chriſtus adſiſtens Pontifex futurorum bonorum, ſeipſum pro nobis obtulit in arâ Crucis. Ideoque non ſolum repræſentatur Chriſtus paſſus, ſed etiam paſſio ipſius, in qua ſanguis à corpore fuit ſeparatus. In puro autem Sacramento quod ad ſanctificationem noſtram ſequirimus, vt inuiſibilis nobis gratia ſub viſibili ſpecie tradatur, ſufficit repræſentatio Chriſti paſſi, quæ ſub ſpecie panis abundè perficitur; quia & Dominus ſeipſum grano tritici comparauit. Ita Pontifex.

D QVIBVS CALICIS VSVS PERMISSVS.

De Laicis inquirimus. Et horum quibuſdam calicis perceptionem conceſſam, docent Annales. Bohemis *in Concil. Baſilenſi ſ. 30.* permiſſa hac lege, vt ſub ſpecie panis integrum Chriſtum agnoſcerent: at priuilegio exciderunt, cum vtramque ſpeciem neceſſariam prædicarunt. Legatur idem *Æneas de Orig. Bohem. cap. 35.*

Regi Galliarum indultum à Clemente VI. ſub vtraque ſpecie communicare, quod tamen reſtringunt melius alij ad diem coronationis, & articulum mortis.

Imperatori etiam hanc gratiam factam ſub Paulo II. vult *Auguſt. Patritius de Aduentu Frederici III.*

Martinus V. ſolenniter celebrans, manu propria impertiit conſecratum calicem populo, vt *Henric. Raliſimus Archiep. Nidroſien. orat. cont. Bohemos in Conc. Baſilienſi habita.*

Quin Summo Pontifice ſolenniter celebrante, Diaconus Cardinalis defert calicem ſacrum Cardinalibus præſentibus, vt conſtat *ex Rituali.* Per Orientem, & Aquilonem, apud Moſchouitas, vicinoſque Barbaros, Græcos, Armænos, licite, & E abſque culpa ait Lindanus, vtraque ſpecies eſt in vſu.

* EVCHARISTIA ASSERVATA IN ECCLESIA.

Et alibi, in vſum Fidelium.

ERRORES.

Quod extra vſum non ſit verè corpus Domini in Euchariſtia.

Sacramentariorum noſtri temporis commentum eſt, Sacramentum Euchariſtiæ eſſe duntaxat actionem tranſeuntem, adeoque Chriſtum non eſſe præſentem niſi in ipſa ſumptione, ſeu manducatione panis Euchariſtici.

Enixus eſt hoc portentum primus Martinus Rucerus, vt per hoc conciliaret Lutheranos & Zvinglianos, anno M.D.XXXVI. 23. die Maij, conatus id ſuadere Luthero. Ipſam ſcilicet ſumptionem propriè ſacramentum eſſe. Nihilominus eam ſententiam facile omnes poſteri illorum amplexi ſunt, vt ita deſererent apud ſuos Catholicorum dogma, qui Euchariſtiam dicunt rei eſſe permanentem, nimirum *Hoſtiam conſecratam.*

Neque tamen in hac re conſentiunt Sectarij. Nam Caluinus, Illyricus & alij communiter, contendunt tunc ſolùm panem & vinum eſſe Sacramentum quando comeditur & bibitur; vnde negant poſtmodum manere, dum ad ægrotos defertur: At Martinus Kemnitius docet Chriſtum præſentem in tota actione cœnæ: hoc eſt, dum panis accipitur, frangitur, diſtribuitur, ſumitur, etiam dum ad ægrotos immediatè defertur & ſumunt non vt ſeruent. Ita *Kemnit. p. 1. exam. ſ. 10. Conc. Trid. cap. 3. & 6.* F

Alij huc etiam progreſſi, vt dicerent toto triduo in vſum infirmorum poſſe ſeruari Euchariſtiam, totóque illo tempore manere Sacramentum, & realiter corpus Domini. Ita ex *Lindano* refert *Claudius Sanctes repet. 4. de Euchariſt. cap. 12.*

Catholicam veritatem adſtruemus tribus Argumentis. Nempe, Sacramentum Euchariſtiæ iam olim cum naſcente Eccleſia extra vſum & manducationem, tam in templis, quam alibi aſſeruatum: à populo adoratum: & honorificè circumgeſtatum in proceſſionibus.

EVCHARISTIA ASSERVATA.

Tempore Apoſtolorum *Clemens Romanus lib. 8. conſtit. c. 13.* ſiue vt habet alia editio *cap. 20.* iubet peracta Communione quod ſupereſt de Corpore Domini, reponi à Diaconis cum debita reuerentia in Paſtophorio; quod exponit *D. Hieron.* G *comm. in c. 22. Iſai.* ſignificare Tabernaculum, ſeu Thalamum, vbi Templi Præpoſitus habitat. Imo olim ſeruatam Euchariſtiam in vaſe ad formam columbæ factam, refert *Durantus de rit. Eccl. lib. 1. cap. 16.*

Poſt annum Domini centeſimum, *Iuſtinus martyr. Apolog. 2. ſub finem*, teſtatur. Quod ſacris peractis in Eccleſia Euchariſtia conſueuerit dari Diaconis, deferenda ad abſentes fratres, qui impediti fuerant, ne intereſſent celebrationi myſteriorum.

Irenæus epiſtola ad Victorem Papam teſtatur, Papam olim ſolitum mittere Euchariſtiam ad alios Epiſcopos, in ſignum pacis & communionis. *Euſeb. lib. 5. hiſtor. cap. 24.* ☞ *Vide exemplum quod ex D. Cypriano ſupra attulimus.*

Sæculo ſecundo floruit *Dionyſ. Alexandrinus*, qui refert, Serapionem quemdam in extremis agentem, miſiſſe puerum ad presbyterum, vt ad ſe veniret cum ſacramento Euchariſtiæ, ſed presbyterum tunc infirmum, cum non poſſet ipſe venire, miſiſſe particulam Euchariſtiæ per eundem puerum. Ergo iam mos inualuerat, aſſeruandi Euchariſtiam pro infirmis. H *Dionyſ. Alex. Epiſt. ad Fabium Euſeb. lib. 6 hiſt. cap. 36.*

S. Tharſicius Martyr cum Euchariſtiam deferret, & paganis quærentibus quid eſſet, noluiſſet aperire, ab illis occiſus eſt, & diuino miraculo Sacramentum diſparuit. *Beda in Martyrolog. die 15. Auguſti.*

Etiam per Diaconos olim diſtributam in abſentia presbyterorum Euchariſtiam, teſtatur *Can. 14. aliàs 18. Conc. I. Niceni.* In ſignum quod ea in Eccleſia ſeruaretur quouis tempore, pro commoditate diſpenſanda. *Ruffin. lib. 10. hiſt. c. 6.*

Anachoretæ quoq; circa eadem tempora, dum propter corporis infirmitatem aliáque incommoda, non poſſent ſæpius Eccleſias frequentare, ſolebant Euchariſtiam ſecum in eremum deferre. *Baſil. Epiſt. ad Cæſariam Patritiam.*

Gorgonia ſanctiſſima fœmina, cuius meminit *Gregor.*

Nazian.

A *Nazianz.* ſolita erat nocturno tempore ante Euchariſtiã procumbere, & partem Euchariſtiæ quam pro more illius tẽporis aſſeruabat, in conſpectu habere. *Nazianz. orat. in Gorgon.*

Satyrus Ambroſij Mediolanenſis Epiſcopi frater particulam Euchariſtiæ ſuſpendit in periculo naufragij ad collum ſuum, eoque auxilio fretus ſe in mare deiecit, & incolumis ad littus euaſit. *Ambroſ. orat. de obitu Satyri, cap. 7.*

Iuſtinianus Imperator inſigne templum erexerat Conſtantinopoli circa an. DXXX. quo abſoluto euenit, vt magnus globus (σφαῖρα Græcè) verſus orientem collocatus terræmotu decideret, eoque caſu & ciborum ſacræ menſæ (ita verbum Græcum ſonat κιβώριον) & ipſa ſacra menſa, & ambulacrum ſuperius contererentur. *Zonaras in hiſtoria.*

Quin in eadem vrbe milites tumultuantes ad veſperam magni Sabbathi vt ſcribit *Nicephorus*, Sanctuarium ingreſſi, tantas turbas excitarunt, vt etiam ſacratiſſimus Domini ſanguis in ſacrario ſeruatus in eorum veſtes effunderetur. Ergo etiam ſub ſpecie vini Sacramentum ſubinde ſeruatum conſtat. *Niceph. lib. 3. cap. 19. hiſt. Eccleſ.*

Et laudat *S. Hieron. Epiſt. ad Ruſticum*, S. Exuperium Toloſæ Epiſcopum, quod ob voluntariam inopiam cogeretur Chriſti corpus in caniſtro portare. B

S. Benedictus Euchariſtiam ſuper pectus monachi recens mortui poni iuſſit, eoque facto ſepeliri. Quo etiam ſæculo conſtat Monachos S. Gregorij Romam Conſtantinopoli nauigantes, ſecum in naui Euchariſtiam detuliſſe, vt in periculo naufragij non carerent præſidio viatici. *Greg. lib. 2. Dialog. cap. 24. Ioan. Diacon. lib. 2. cap. 33.*

Greg. Turonenſis memoriæ prodidit *in lib. de gloria Martyrum cap. 86.* In Eccleſia cuiuſdam vici in Gallia, dum Diaconus acceptam turrim (hoc enim nomine appellat Hierothecam, quia olim ad formam turris, ſicut & modo conficiebatur) ad oſtium deferret vt altari ſupponeret, in qua turri Myſterium Dominicum (ita ſacram Euchariſtiam appellat) habebatur, turris elapſa de manibus eius, ferebatur in aëre: & ſic ad ipſam accedentem nunquam manus Diaconi potuit aſſequi. *Hofſtad. ſerm. 67.*

Narrat *Ven. Beda* Religioſum quemdam Laicum, nomine Cedmon intempeſta nocte graui infirmitate preſſum, & iamiam ante oculos mortem ipſam conſiderantem, ſolicitè ex confratribus quæſiuiſſe, num in Sacrario ſupereſſet viaticum, illudque ad ſe ocyus deferri curaſſe. *Lib. 4. hiſt. Anglic. cap. 24.* C

Quin Donatiſtæ in templa Catholicorum irruentes ante annos MCC, iuſſerunt S. Euchariſtiam canibus proiici deuorandam: at hi rabie accenſi, in ſceleratos Dominos dente vindice irruunt, & velut Actæonem poëticum dilaniarunt. *Optatus Milenit. lib. 2. cont. Parmen.*

Quocirca Honorius Pontifex, & poſt eum alij decreuerunt, vt S. Euchariſtia loco & vaſculis mundis collocaretur, vbi corpus Dominicum dignè reponi poſſet ad viaticum hinc migraturis. Conſtat *in Conc. Turonenſi. Item lib. 3. decretal. de celebr. Miſſ. tit. 14. cap. 10.* Idque exemplo mandati veteri populo à Deo dati, quo præcepit Manna ſeruari in vrna aurea; vt teſtatur *Paulus in Epiſt. ad Hebr. cap. 9.*

Huc referri poterunt pleráque ſuperius allegata, quibus addimus quæ ſequuntur, tum exempla tum Miracula.

S. Baſilius Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopus creatus regebat Eccleſiam diuina fretus prouidentia. Elapſo autem aliquanto tempore rogauit diuinitus ſibi dari gratiam, ſapientiam, & intellectum, vt propriis ſermonibus poſſet illi incruentum offerre ſacrificium, & vt adueniret in ſe Spiritus ſanctus. D Poſt ſex igitur dies velut in ecſtaſi factus, ſeptimo die adueniente in illum Spiritu ſancto cœpit miniſtrare Deo per ſingulos dies (Interpres habet miniſtrare, vnde ſatis conſtat, in Græco haberi λειτουργεῖν, quod nos vertere poſſumus miſſã facere, vel ſacrificare) atque aliquo interiecto temporis ſpatio, fide & oratione cœpit propria manu miniſterij (id eſt, liturgiæ: ſic enim euidenter apparet in Græco legi) myſteria ſcribere. Porrò nocte quadam veniens ad eum Dominus in viſione cum Apoſtolis, propoſitionem panis faciens in ſancto altari, excitauit eum dicens: Secundum petitionem tuam repleatur os tuum laude, vt propriis ſermonibus offeras ſacrificium incruentum. At ille non ferens oculis viſionem ſurrexit cum tremore, & accedens ad altare, cœpit dicere, ſimul etiam ſcribere in charta: *Repleatur os meum laude*, vt Hymnum dicat gloriæ meæ Domine Deus, qui creaſti nos, & adduxiſti in E vitam hanc, & cæteras orationes ſanctæ liturgiæ, vel ſancti miniſterij. Et poſt finem orationum, exaltans panem, ſine intermiſſione orans, & dicens: Reſpice Domine Ieſu Chriſte Deus noſter, de ſancto habitaculo tuo, & veni ad ſanctificandum nos, qui ſurſum cum Patre ſedes, & hic inuiſibiliter nobiſcum ades. Dignare potenti manu tradere nobis, & per nos omni populo tuo ſancta ſanctis. Populus reſpondit: Vnus ſanctus, vnus Dominus Ieſus Chriſtus cum ſancto Spiritu, in gloria Dei Patris, Amen. Diuidens autem panem in tres partes, vnam quidem ſumpſit cum timore multo: alteram verò reſeruauit, vt cum ipſo ſepeliretur: tertiam repoſuit in columba aurea, eamque pendere voluit ſupra altare. Porrò Eubulus & primi è Clero aſtabant ad templi fores, videbántque lucem intelligibilem in templo, & viros glorioſos & illuſtres, candidis amictos veſtibus: cúmque audirent voces populi Deum glorificantis, & Baſilium cernerent altari aſſiſtẽtem, ſtupefacti hac viſione corruerunt in facies ſuas glorificantes Deum. Exeunte autem Baſilio, ad illius pedes ſe deiecerunt: illoque ſciſcitante, quid ſibi vellet iſthæc adoratio, & illorum præſentia, indicauerunt ei viſionem admirabilem, quam in templo vidiſſent. Tum ille gratias agens Deo ſine intermiſſione, quod feciſſet mirabilia accerſiuit aurifabrum, iuſſitque confici columbam ex auro, in qua eam, quam diximus, repoſuit portionem, ſuſpendens eam ſupra menſam ſanctam, in ſpecie ſanctæ columbæ illius, quæ apparuit in Iordane Domino baptizato. *Ex Amphilochio, Sur. in vita 1. die Ian.* F

Cum veniſſem Seleuciam, conuenimus Abbatem Theodorum Epiſcopum eiuſdem ciuitatis. Ille autem narrauit nobis dicens: Sub ſanctæ memoriæ Dionyſio huius ciuitatis Epiſcopo prædeceſſore meo tale quid contigit. Vir quidam erat in hac ciuitate negotiator, valde religioſus diues, ſed hæreticus: erat enim de Seueri ſectatoribus: habebat autem ſeruum fidelem quendam ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ communicantem. Hic ſecundum prouinciæ conſuetudinem, die ſancto Cœnæ Dominicæ, ſumptam Communionem inuoluit in linteo mundiſſimo, & in armario repoſuit. Contigit autem, vt poſt ſanctum paſcha vir ille fidelis mitteretur Conſtantinopolim negotij cuiuſdam gratia: dimiſſa per obliuionem ſancta communione in armario: dedit autem eius clauem Domino ſuo. Quodam verò die aperiens armarium Dominus, inuenit linteolum, inuolutáſque in eo ſanctas particulas communionis. Contriſtatus eſt autem in hoc, & hæſitabat quidnam de illis faceret. Nam ex illis communicare nolebat eò quòd eſſent ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ: ipſe verò Seuerianæ hæreſis. G Et nunc quidem dimiſit eas in armario, vt erant, cogitans, quia rediturus eſſet ſeruus & ſumpturus eas. Cùm autem veniſſet Cœna Domini, nec ſeruus ille rediiſſet, voluit eas Dominus ipſius comburere, ne rurſus & in ſecundum annum ſeruarentur. Apertóque armario, vidit omnes ſanctas particulas culmos & ſpicas germinaſſe. Vnde ingenti timore comprehenſus, in nouo admirandóque ſpectaculo, ſumens ſanctas particulas, & cum omni domo ſua clamans, Kyrie eleiſon, conuenit ad ſanctam Eccleſiam, ad ſacroſanctum ac venerabilem Epiſcopum Dionyſium. Hoc autem magnum & terribile & omnem rationem, omnémque mentem excedens miraculum, non vnus, aut duo, aut tres, vel pauci aliqui viderunt, ſed omnis Eccleſia, ciuéſque, ruſtici, & indigenæ, qui continenter ambulant, qui nauigant viri, & alij omnes: & illi quidem clamabant: Kyrie eleiſon: Cæteri autem aliter Deum laudabant: Omnes pariter Deo gratias agebant, pro ineffabilibus eius mirabilibus. Plurimi ergo ex hoc miraculo credentes, adiectæ ſunt ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ. *Sophron. in Prato Spirit. cap. 7. Baron. tom. 6. Ann. ad an. 513. 24. 25.*

H S. Byrinus in Angliam ab Honorio Papa miſſus, cùm peruenit ad littus freti Britannici, nauem aſcenſurus, diuina celebrabat myſteria, ſibi ſuiſque viaticum parans, ſalutaris hoſtiæ pia libamina Deo obtulit. Vrgente verò nauigationis articulo, ad nauim feſtinans introducitur. Inſurgente vento, dum alta ſulcarẽt pelagi, reminiſcitur Byrinus, ſe rem præcipuè caram amiſiſſe, & nautis vrgentibus impeditum in littore, vnde abſceſſerat, reliquiſſe. Dederat enim ei Honorius Papa pallam, ſuper quam corpus Chriſti conſecrabat, & in qua corpus Dominicum inuolutum, & ad collum ſuſpenſum ſemper ſecum ferebat, atque inter ſacranda ſacroſancta myſteria ſuper ſanctum altare ponere conſueuit. Fide igitur armatus in mare deſcendit, Deum auctorem habens per mare ſecurus incedit : & recepto, quod reliquerat, ad nauem regreditur: A offendit autem illam quaſi immobilem ſtantem, cùm paulo ante per vndas maris velociter currentem reliquiſſet : vt autem in eam ingreſſus eſt, nec vna quidem in veſtimento eius aquæ gutta deprehenſa eſt. Id nautæ videntes, flexis genibus, tanquam Deum cum adorauerunt, & complures ex eis ad fidem Chriſti, prædicando illo verbum Dei conuerſi ſunt. *Baron tom. 8. Annal. ad an 635. Surius in vita.*

Cum diuus Ioan. Chryſoſtomus ferias Paſchales aliquando exul cum Epiſcopis multis, presbyteris, aliiſque Eccleſiaſtici ordinis in publico lauacro, cui Conſtantinum nomen erat, celebraret, manus militaris ab Arcadio miſſa confertim ipſo magni ſabbathi die iam ad veſperam vergente, in Eccleſiam irrumpit, clerum omnem vna cum eo per vim eiecit, & armis baptiſterium circumuallatum eſt: lauacra ipſa ſanguine repleta, & ſacri latices purpureo ſanguinis colore infecti. Verùm, ne in hoc quidem ærumna hæc conſtitit: Sed vi ſanctum repoſitum eſt, eò milites ingreſſi, quorum nonnulli, ſicuti accepimus, Chriſtianis ſacris initiati non erant : penitùs omnia perluſtrarunt : & ſanctiſſimus Chriſti ſanguis, in tanto ſcilicet tumultu, in eorum : qui dicti ſunt, militum veſtimenta effuſus. Omnia denique perinde atque in barbara B captiuitate per audaciam acta ſunt. Plebs ad ſolitudinem eiecta, & populus vniuerſus extra vrbem egit. Eccleſiæ in tanto die feſto vacuæ hominibus fuere, ac plures quàm quadraginta Epiſcopi eum eo communicantes, vnà cum populo & clero præter cauſam omnem pulſi ſunt. *Ex Epiſt. Chryſoſt. ad Innoc. Pap. Niceph. hiſt. Eccl. cap. 19.*

Tempore, quo Zeno & Anaſtaſius imperij adminiſtrationem ſuſceperunt, Acephali orti ſunt, quorum Dux Seuerus Antiochenus fuit, ob eam cauſam ſic dicti, quod ſub Epiſcopis & ſacerdotibus non fuerint. Perinde Epiſcopis & ſacerdotibus, apud eos defunctis, neque baptiſmus, iuxta ſolennem & receptum Eccleſiæ morem apud eos adminiſtratus, neque oblatio, aut res aliqua diuina facta, miniſteriumve Eccleſiaſticum, ſicut mos eſt, celebratum eſt. Communionem verò illi à plurimo tempore aſſeruatam habentes, feriis Paſchalibus in minutiſſimas inciſam partes conuenientibus ad ſe hominibus delerunt. *Niceph. lib. 18. cap. 45.*

D. Cyprianus Carthaginenſis Epiſcopus poſt enumerata aliquot, *in lib. de lapſis*, eorum exempla, qui iam idolorum ſacrificiis maculati, ante exomologeſin criminis factam, indignè communicarent, narrat ſic de quadam fœmina : Cùm Quædam (inquit) arcam ſuam, in qua Domini ſanctum fuit, C manibus indignis tentaſſet aperire, igne inde ſurgente deterrita eſt, ne auderet attingere.

Gregor. Nazian. in orat. funebri ſororis ſuæ, Gorgoniæ : Laborabat ſoror corporis ægritudine, & admodum malè affecta erat morbo inconſueto, ac planè peregrino. Cùm iam de omnibus aliis deſperaſſet, ad omnium confugit medicum, noctiſque captata ſolitudine, cùm illi morbus paruas conceſſiſſet inducias, ante altare cum fide procubuit, ac illum, quem venerabatur, magna voce ac omni inuocauit conamine, eique miracula cuncta, quæ olim fecerat, in memoriam reduxit: nam & vetuſta & noua callebat. Tandem impudentia quadam pia & pulchra impudens facta, illam imitabatur, quæ ob tactum fimbriæ Chriſti à fluxu ſanguinis eſt ſanata. Et quidnam facit? Super altare caput reclinat, ac cum ſimili clamãte & lacrymarum profluuio, inſtar illius, quæ olim pedes Chriſti rigauit, opem implorat: & non antea ſe ceſſaturam eſt comminata, quàm ſanitatem fuiſſet adepta. Inde totum corpus pharmaco illo ſuo perunxit. Et ſi alicubi manus ex venerando corporis & ſanguinis Chriſti ſub exemplari quid recondiderat, (proh miraculum!) diſceſſit cùm confeſtim de corporis ſalute facta eſt certa, tam anima, quàm corpore ac mente releuata, mercedem ſpei ſumens, id quod ſperauerat, animæ ſanitatem, corporis etiam bonam valetudinem nacta.

Concilium Turonenſe IV. quod circa annum Dom. 798. eſt celebratum, ſtatuit, vt omnis presbyter, hoc eſt, animarum paſtor, habeat pixidem aut vas tanto ſacramento dignum, vbi corpus Dominicum diligenter recondatur in viaticum recedentibus à ſæculo, ſempérque ſit ſuper altare, obſerata propter mures, & nefarios homines : & de ſeptimo in ſeptimum diem ſemper mutetur. Illa à presbytero ſumatur, & alia, quæ eodem die conſecrata eſt, in eius locum ſubrogetur, ne fortè diutiùs reſeruata mucida, quod abſit, fiat. *cap. 4.*

In Concilio quoque Turon. II. decretum eſt, vt corpus Domini in altari, non in imaginario ordine, ſed ſub crucis E titulo componatur: nempe, inquit *Baronius*, vt digniorem ſibi vendicaret locum, non inter ſacras imagines ſuper altari poni ſolitas, ſed ſub ipſa cruce, quæ in meditullio ipſius altaris poni conſueuit. Ea propter Felix Epiſcop. Bituricenſis, qui huic ſynodo interfuerat, tertióque loco ſubſcripſerat, ipſe perelegans vas aureum ad ſacratiſſimam Euchariſtiam conſeruandam turris inſtar fabrefieri curauit, quod *Venantius Fortunatus* hoc epigrammate celebrauit :

Quàm bene iuncta decent, ſacrati vt corporis Agni
Margaritum ingens aurea dona ferant.
Cedant chryſolitis Salomonia vaſa metallis :
Iſta placere magis ars facit atque fides.
Quæ data Chriſte tibi felices munere ſic ſint,
Qualia tunc tribuit de grege paſtor Abel.
Et cuius tu corda vides, pietate coæquas
Par vidua merito, quæ dedit æra duo.

Conc. Tur. 2. cap. 3. apud Baron. tom. 7. ann. 570.

LOCVS.

Vbi publicè ſeruabatur olim, & hodie ſeruatur

Conſeruabatur autem S. Euchariſtia, vel ſupra Altare, F quomodo Mediolani : quod teſtantur verba *S. Ambroſij Epiſt. 85. de ſacris S. Geruaſi & Protaſi reliquiis.* Succedant inquit, victimæ triumphales in locum, vbi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare qui pro omnibus paſſus eſt: Iſti ſub altari, qui illius ſunt redempti paſſione. Vel in ambitu à dextra abſidis, vt Nolæ Campaniæ : vbi in Choncula illa quæ immolanti hoſtias iubilationis, Antiſtiti patebat. Secretario hoc *D. Paulini* diſtichon appendebat.

Hic locus eſt, veneranda penus qua conditur, & qua
Promitur alma ſacri pompa miniſterij.

Imo notat *Ioan. Stephanus Durandus lib. 1. cap. 16. de rit. Eccleſ.* olim aſſeruari ſolitam in vaſe ad formam columbæ efformato, quod ea eſſet ſymbolum vnitatis; quomodo Euchariſtia eſt Sacramentum vnionis & charitatis.

Vſus autem obtinuit, vt in Eccleſiis Parochialibus, & aliis, vbi ordinariè cuſtoditur in viaticum Euchariſtia, ſit in eum vſum Tabernaculum ad latus dextrum ſummi altaris. Alibi tamen in ipſo altari reponitur, vt etiam eminus videri poſſit. Itaque ſeruanda Prouinciæ conſuetudo. Inter alia tabernacula quæ Belgium habuit, & etiamnum habet poſt Iconoclaſtarum crudelitatem, vnum eſt excellens, & ſumptuoſum è marmore in Eccleſia Religioſorum Præmonſtratenſis G ordinis, ſita in campania Brabantina vico vulgo Tongerloo: cui inſcripti ſunt hi verſus, quos inter *monumenta Brabantiæ*, recenſuit, & poſteritati donauit *Franciſc. Sweertius Antuerpianus.*

Quid ſtas, & lapides pulchros miraris, & artem?
Cerne quod interius ſit Deus omnipotens.
Hoc te non moueat quod pulchra ædicula facta eſt,
Omnis nam pulchri hic conditor occluditur.
Auctor mundanæ hac fabrica concluditur intus,
Flecte genu ſupplex Numina ſancta colens.
Non haud quam celebri Salomonis conferas ædi:
Non vmbras, verum ſed caput ipſa Deum.

Aliud quoque non vulgare viſitur in Eccleſia Abbatiæ S. Gertrudis Louanij : Fuitque eorum vſus vtrobique per Belgium, vt patet in Eccleſiis quæ hæreticorum furoribus ſuperſunt. Imo & in pleriſque per illos profanatis reliquiæ ſe oſtentant, ceu monumenta auitæ pietatis, & nouitiæ improbitatis fructus & teſtimonia.

In his autem Tabernaculis non nudè & immediatè reponebatur, vti neque modò reponitur S. Euchariſtia, ſed in loculo argenteo vt minus quem κιβώριον appellant Græci à κιβ quod arcam & ὤριον H illuminationem ſignificat. Alioquin Latini à cibo illo cœleſti qui ibidem ſeruatur, deducunt.

Quin etiam in pixide reponitur frequentius, ſaltem illis locis vbi communicantes infrequentes ſunt; quæ proinde priori loculo ſiue Ciborio includitur.

Populo interim ſpectandum & adorandum proponitur hoc Sacramentum in Hierotheca quam Remonſtrantiam appellamus, pellucida vtrinque, & tranſparente; atque in ea communiter in altari exponitur, ac Eccleſiæ omnes Parochiales ſibi de ea prouidere iubentur variarum Synodorum decretis.

Olim turris erat pretioſa & arte laborata, in pleriſque Eccleſiis conſeruatrix Euchariſtiæ, quæ in altari ad modum noſtrarum Remonſtrantiarum reponi conſueuit, meminit *Greg. Turon. de Glor. Martyr. cap. 86.*

A

PRIVATIM.

Si quando priuatim ſeruatum fuit hoc Sacramentum, non niſi decenter id factum, & vt tantæ rei maieſtatem decet. Deferebatur, vt etiam hodie, honeſto loculamento, pyxide, aut arca, ſumendum commodo tempore. Arcæ *Cyprianus* meminit. *Serm. de Lapſis.*

In Ara Domeſticâ illud adorabat Gorgonia Gregor. Nazianz. ſoror.

In Orario pendens habebat S. Satyrus D. Ambroſij frater, è collo, atque cum illo naufragus, in mare inſiliit, & enatauit.

In Palla decente S. Bitinus Angliæ Epiſcopus conſecratas à ſe hoſtias detulit, collo ſuſpenſâ. ☞ *Vide Surium 3. Decembris.*

Certè ſiue priuatim ſiue publicè S. Euchariſtia habeatur, omni qua decet reuerentia, & cultu haberi debet. Quamuis nunnunquam calamitas temporis non patiatur, vt vtrobique omnis cultus veneratióque adhiberi poſſit præſertim dum in ſupellectilem ſacram inquiritur, ſanctáque Domini ab impiis conculcantur, & polluuntur.

* EVCHARISTIÆ ADORATIO.

B Hoc corpus ait *B. Chryſoſt. hom. 24. in Epiſt. 1. ad Corinth.* in præſepe reueriti ſunt Magi, & Barbari cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Nos imitemur Barbaros, qui cœlorum ciues ſumus. Illi eum in præſepi viderunt, tu vero vides eum in altari, & ſubindè deplorat negligentiam ſui temporis, quod tæderet Catholicos excurrere ad templum, vt adorarent Chriſtum in Euchariſtia.

Quod Chryſoſtomus in Thraciâ, hoc requirebat *Cyrillus* in Palæſtina à ſuis ouibus, quando communicaturum ſic inſtruit. Poſt communionem Corporis Chriſti accede, & ad ſanguinem illius pronus adorationis in modum & venerationis, dicas. Amen. *Catecheſ. 5. Myſtagog.*

Ante hos Origenes adhortatus eſt fideles, vt acceſſuri ad S. Communionem humiliarent ſe, & cum Centurione dicerent, Domine non ſum dignus, &c. Vnde patet veterem illum morem ab Eccleſia primitiua ad nos vſque dimanaſſe. *Origen. hom. 5. inter mixtas.*

Ethnici tempore D. Auguſtini quod viderent Chriſtianos adorare in locis abditis, & non viderent quid adorarent, dixerunt Chriſtianos Deum ſuum cernere in locis ſecretioribus: eaque de re litteras ſcripſit ad B. Auguſtinum, Maximus idololatra Madurenſis, *Eſt epiſt. 43. inter Epiſt. Auguſt.*

C Fuere & alij teſte eo ipſo *Auguſtino lib. 20. cont. Fauſt. c. 13.* qui dicerent Chriſtianos colere Cererem & Bacchum: quaſi panem, cuius inuentricem faciebant Cererem: & vinum, cuius Deus eſt bacchus, adorarent; cum illi præter hæc nihil in Sacramento agnoſcerent, aut viderent.

Magnus Baſilius teſtatur Chriſtianos ſuo tempore in Græcia habuiſſe certam formulam ſalutandi, & adorandi, quando Euchariſtia exhibebatur. *Lib. de Spiritu S. c. 27.*

Certè de S. Hieronymo traditur ab *Euſebio* vitæ eiuſd. ſcriptore, quod in agone mortis ſacrum viaticum ſumpturus, hac oratione illud ſalutauerit, & veneratus fuerit. O ſacrum peregrinationis noſtræ viaticum, quo de hoc nequam ſæculo peruenitur ad cœleſtis Hieruſalem conſortium. O ferculum excellentiſſimum, colendum, adorandum, glorificandum, & amplectendum, omnibus extollendum laudibus, exultandum cunctis præconiis, &c. *P. Opmer. in hiſt. aſſert. ſacrificij Miſſæ.*

D. Anſelmi hæc fuiſſe dicitur Oratio. Adoro te Chriſte rex Iſraël lux gentium, Princeps Regum terræ, Domine Sabaoth, virtus omnipotentis Dei.

Tempore D. Bernardi, familiaris hæc ſalutatio erat, Aue ſalus mundi, &c.

D D. Guerricus taliter Chriſtum in Sacramento præſentem orauit: Domine qui nobis ita familiaris es in vita, quod à nobis tractaris, conſeruaris, manducaris, noli nobis alienus eſſe in morte, ſed parce nobis in die malo, *Guer. ſer. 3. de Purif. B. V.*

Humilis Franciſcus viſo ſanctiſſimo Sacramento, magno feruore exclamabat. Protector noſter adſpice Deus, & reſpice in faciem Chriſti filij tui chariſſimi. refert *Petrus Radulphus. Heſſladius ſer. 65. de Euchar.*

Alexandri de Ales qui D. Bonauenturæ extitit magiſter, hæc fuiſſe dicitur oratio. Adoro te Ieſu Chriſte Saluator, qui per mortem tuam redemiſti mundum, &c. *Heſſlad. ibid.*

D. Thomas Aquinas hanc oratiunculam dicitur dictaſſe, quam Eccleſia canit in eleuatione ſanctæ Euchariſtiæ. O Salutaris hoſtia quæ cæli pandis oſtium: bella premunt hoſtilia, da robur, fer auxilium. E Quin tempore Ludouici XII. Gal. Regis iniunctum Clero per Galliam, vt ad arcendos hoſtes ille verſiculus ſub eleuatione corporis Domini in Miſſa caneretur, magnumque præſidium ſenſerunt. *Ioan. Clichtouæus lib. 1. Hymnor.*

De Simone Montfortio bellicoſo non minus, quam religioſo Principe, qui bello quod inter Albigenſes & Catholicos an. 12. geſtum fuit, legitur, quod pro more habuerit, viſo SS. Sacramento pronuntiare Canticum Simeonis: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine. Itaque dum quodam tempore hoſtis inuaſiſſet caſtra, & ipſe ſacrificio intereſſet ſalutari, monitus, hoſtem adeſſe, noluit exire, niſi prius Chriſtum in Euchariſtia conſpexiſſet. Eóque viſo ait: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, &c. addens. Eamus nunc & moriamur cum illo ſi ita neceſſarium. Iuit, & breui ſpatio rediuit victor hoſtemque ſuperauit. *Hiſt. Albigenſ. c. 163.*

F Æthiopes olim eleuata S. Hoſtia ſtantes adorabant. Clamabat enim Sacerdos, Qui eſtis pœnitẽtes, humiliate capita veſtra. Hoc eſt corpus ſanctum, honoratũ, & vitale Domini noſtri, & Seruatoris Ieſu Chriſti, quod datũ eſt in remiſſionem peccatorũ: & ad vitam æternam conſequendam verè ſumentibus ipsũ. Verè hoc eſt, & hic eſt ſanguis Emanuël Dei noſtri, Amen. *Ex Liturgia ipſorũ pridem ex lingua Chald. luce donata.*

Cùm Rudolphus Comes Hasburgicus, antequam Romanorum Imperator deſignatus eſſet, vnà cum Regulo Kyburgenſi propinquo ſuo, ad anum fatidicam in ſacra Heluetiæ ſolitudinis cella abditam religionis cauſa proficiſceretur, an. Dom. 1264. atque in via ſacerdotem cum Ieſu Chriſti ſacroſancto corpore, vt exituro cuipiam ex hac vita in proxima caſa viaticum præberet, iter pedibus ingredientem inueniſſet, de equo deſcendit, ſacerdotemque impoſitum vnà cum propinquo ſuo (qui & pietate ipſius commotus æditiuo quoque ardentem cereum & æris campani crotalum præferenti equum ſuum conceſſerat) vſque ad ægrotum tanquam à pedibus, frenisq; miniſter deduxit, indeque ad ædem ſacram, cui ſacerdos præſidebat, reduxit: à quo cũ fauſti ominis præfatione ad Rudolphum, eiuſq; poſteritatem omnem pertinente dimiſſi, ad ſacram cellam contenderunt, vbi, adorato Deo, mox religioſam anum, magnæ propter vitæ ſanctitatem apud omnes venerationis, ſalutant. G Quæ veluti plena numine ad Rudolphum conuerſa: Pro officio, inquit, & cultu, Deo, eiuſq; ſacerdoti, abs te nuper tributo, gratiam tibi, poſteriſque tuis cumulatiſſimè refert omnipotens Deus, & ne te vana ſpe induci à me ſuſpiceris, nouenarium temporis numerum, quo tibi meæ huius prædictionis efficax ſignum oſtendetur, diligenter obſerua. Rudolphus igitur nouenis & diebus & menſibus elapſis è ſpe ſua, ad nonum inde annum, qui erat 1273 quo Romanorũ Imperator declaratus fuit, ætate proceſſit: quibus Religionis ſanctæ initiis Romani Imperij amplitudo in Auſtriacam domum profecta, certis pietatis rationibus conſeruata hactenus fuit. *Ioan. Alb. Vidmanſtad. in præfat. ad Epiſt. D. Pauli Lipſius in monit. Politicis.*

Alphonſus Aragoniæ ac Siciliæ Rex quodam die Panormi ſacratiſſimæ Dominicæ hoſtiæ obuiam factus ſimiliter equo deſiliit, corpuſque Dominicum comitatus, deductus eſt tandem ad domum mulieris è graui partu laborantis, atque penè iam mortuæ. Qua ex re valde ſolicitus & anxius, Puſio, qui tum aderat, mandat, vt illicò diuæ Serenæ cingulum afferat H quo allato, & ſumma cum deuotione ſuperiacentis corpori impoſito, ſtatim incolumis enixa eſt. *Anton. Panormit. l. 3. c. 19. geſt. Alphonſi.*

Iſabella ſereniſſimi Francorum Regis filia cùm Mantuæ curru per plateas & viam publicam veheretur, vidit ex carpẽto ipſo ſanctiſſimam Euchariſtiam, quam ſacerdos ad hominem ægrotantem religioſa pompa & celebri piorũ comitatu deferebat. Tum Chriſtianiſſima Regina, aut impiũ, aut certè agreſte, & ruſticanum eſſe conſiderans omnium Dominũ à ſe præteriri, ex vehiculo deponi ſe iubet: deinde pectore anhelanti & veloci curſu ad viam properat, quâ vitalis eſca tranſitura eſſet: atque ex eo loco, vbi mundi liberator occurrit, gemebunda comitatur. Vbi ad ædes ægroti uentum eſt, pro foribus rediturum Dominum flexis expectauit genibus, egredientémq; illũ ad templum, vnde exierat, piè ac officioſè reduxit. Hæc poſt mortem, quæ breui conſecuta eſt, pietatis percepit præmia, temporaliſque regni anguſtias cæli immenſitate commutauit. *Ioan. Bonifac. de Inſtit. puer. l. 3.*

Henricus VIII. Anglorum Rex, licet ab obedientia Sedis A Apoſtolicæ deſciuiſſet, ſummo tamen honore SS. Euchariſtiæ Sacramentum eſt proſecutus: Eam enim non diu ante mortem ſub vnica ſpecie (quod ſemper obſeruauit) ſuſcepturus, cùm è cathedra, in qua ſedebat, aſſurgeret, genibus in terram defixis Chriſti corpus adorauit. Et cùm Zuingliani, qui aſtabant, poſſe Regem illa inualetudine ſedentem Euchariſtiam percipere dicerent: Si me, inquiebat, non modo vſque ad terram deiicerem, ſed & ſub ipſam terram ſubmitterem, ne ſic quidem ſatis honoris ſanctiſſimo huic Sacramento viderer delaturus. Vtinam in omnibus talis. Et fuiſſet indubiè, niſi perditorum conſiliis, ac propriis conſcientiis nimium acquieuiſſet. *N. Sanderus lib. de ſchiſm. Anglic.*

Ioannes Hunniades Hungarorum Rex cùm ægrotaret, fertur noluiſſe ad ſe corpus Dominicum deferri, dicens: indignum eſſe ſerui domum intrare regem: iuſſiſſe ſe, quamuis deficientibus viribus, in templum vehi: ibique de more confeſſum diuinam Euchariſtiam ſuſcepiſſe, atque inter Sacerdotum manus Deo animam reddidiſſe. *Æn. Syluius hiſt. de Europa cap. 1.*

B Anno Domini 1402. tempore Vuladiſlai Regis apud Poſnaniam, cùm diuinum Chriſti corpus in ſpecie panis, quemadmodum antiquiſſimo totius Eccleſiæ Chriſtianæ ritu, & ipſius Chriſti & Apoſtolorum eius inſtituto in templis publicè vulgo diſtribuitur, ab infelici quadam muliercula ore ſublatum, Iudæis vt ad ludibrium venderetur, mutataque ſententia in pratis ſuburbanis eius oppidi abiectum eſſet, miraculis quibuſdam inſignibus proditum eſt & repertum. Itaque templum eo in loco Vuladiſlaus Rex condidit, & ſanctiſſimi corporis Chriſti titulo dedicauit. *Mart. Cromer. de reb. Polon. lib. 16. ann. 1402.*

Huic ſimile eſt, quod ſcribit *Hector Boëthius* de Dauide Scotorum Rege. Is enim morbo correptus ei ad finem vſque vitæ adhærente, quum iam vitæ terminum adeſſe ſentiret, quoad aliquid virium ſupererat, totum ſe pietati tradidit. Nam indignum ſe reputans, ad quem Corpus Chriſti deferretur, dum ipſe ad templum accedere adhuc poſſet inter duos ſacerdotes medius, debilitatem eius ſuſtinentes, ſubleuantéſque, ad templum cum ingenti cordis humilitate proceſſit. cumque iam in C templum perueniſſet, peracta re diuina, ſermonem ad ſuos ac circumſiſtentes habuit de pietate in Deum, quam beneficus & ſalutaris ipſum colentibus & illi conniuentibus eſſet, vt non modò in præſenti vita ſuis cultoribus præmia largiatur magnifica, ſed etiam poſt hanc vitam certò ſperare faciat, illa quæ omnem humanum captum excederent longiſſimè. Quo peracto in genua procidens, & ardentibus aliquamdiu precibus Chriſtum Dominum inuocans, venerabile eius corpus integra fide ſinceráque deuotione ſuſcepit. Inde in cubiculũ reductus, conuocatis Primoribus, nepotes ſuos illis iam extremò commendauit, datóque ſingulis oſculo, vt publicam ſemper vtilitatem tuerentur precatus eſt: deinde commendata Deo anima ſua, mox obticuit, felicitérque migrauit. *Lib. 12. hiſt. Scotor.*

Cum Laurentius Medices Florentinus laudatiſſimus ſtudiorum patronus laboraſſet circiter menſes duos è doloribus iis, qui, quòd viſcerum cartilagini inhæreant, hypochondrij appellantur, pridie quàm naturæ ſatisfaceret, ita repentè concidit totus, nullam vt iam ſuæ ſalutis ſpem reliquam oſtenderet. Quod homo, vt ſemper cautiſſimus, intelligens, nihil prius habuit, quàm vt animæ medicum acceſſeret, cui de D contractis tota vita noxiis Chriſtiano ritu confiteretur. Nocte media quieſcenti, meditantique ſacerdos adeſſe cum Sacramento nuntiatur. Ibi verò excuſſus: Procul, inquit, à me hoc abſit, patiar vt Ieſum meum, qui me finxit, qui me redemit, ad vſque cubiculum hoc venire: tollite hinc, obſecro, me quamprimum, tollite, vt Domino occurram: & cum dicto ſubleuans ipſe ſe quantum poterat, atque animo corporis imbecillitatem ſuſtentans: inter familiarium manus obuiam ſeniori ad aulam vſque procedit: cuius ad genua prorepens ſupplexque ac lacrymans: Tu ne, inquit, mitiſſime Ieſu, tu nequiſſimum hunc ſeruum tuum dignaris inuiſere; At, quid dixi ſeruum; imo verò hoſtem potius, & quidem ingratiſſimum, qui tantis abs te cumulatus beneficiis nec tibi dicto vnquam audiens fuerim, & tuam toties maieſtatem læſerim. Quod ego te per illam, qua genus omne hominum complecteris, charitatem, quæque te cælitus ad nos in terram deduxit; noſtræque humanitatis induit inuolucris, quæ famem, quæ ſitim, quæ frigus, æſtum, labores, riſus, contumelias; flagella & verbera: quæ poſtremò etiam mortem, crucémque ſubire te E compulit: per hanc ego te ſuppliciter Ieſu, quæſo obteſtorque auertas faciem à peccatis meis, vt cùm ante tribunal tuum cõſtitero, quò me iamdudum citari planè ſentio, non meritis, non culpa plectar, ſed tuæ crucis meritis condoner. Valeat, valeat in cauſa mea ſanguis ille tuus, Ieſu, pretioſiſſimus, quem pro aſſerendis in libertatem hominibus in ara illa ſublimi noſtræ redemptionis effudiſti. Hæc atque alia cùm diceret lacrymans ipſe, lacrymantibúſque, qui aderant, vniuerſis, iubet eum tandem ſacerdos attolli, atque in lectulum ſuum, quo Sacramentum commodius adminiſtraretur, referri. Quod ille cùm aliquamdiu facturum negaſſet, tamen ne ſeniori ſuo foret minus obſequens, exorari ſe paſſus, iteratis eiuſdem fermè ſententiæ verbis, corpus ac ſanguinem Dominicum plenus iam ſanctitatis, & diuina quadam maieſtate verendus accepit. *Angel. Politian. l. 4. epiſt. 2.*

S. Guilhelmus Bituricenſis Archiepiſcopus ordinis Ciſtercienſis, ſentiens adeſſe tempus migrationis ſuæ ab hoc exilio ad patriam diu concupitam, extremæ-Vnctionis ſacramento humiliter ac deuotè percepto, ſacroſanctam Euchariſtiam ſibi quoque porrigi inſtantiſſimè poſtulauit, vt tanto itineris duce munitus poſſet ſecurus hoſtium cuneos penetrare. Vt au- F tem Dominum & Creatorem ſuum ad ſe veniſſe cognouit, illico reſumptis viribus, de ſtrato proſiliens, tanquam iam febris omnis abſceſſiſſet, non ſine ſtupore circumſtantium, maximè quod iam ferè in ſupremo ſpiritu poſitus videretur, & vix aliquid liquoris poſſet in os admittere, concito gradu procedit obuiam ſuo Saluatori, vires certè ſubminiſtrante charitate, flexiſq; genibus totus lacrymis diffluens illum adorat: vtq; ſæpius genua poſſit flectere erectò proſtratus erigitur, illique ſuum agonem tota deuotione commendat, orans, vt quicquid purgandum ſupereſt, ipſe purgare dignetur, ne quid funeſtum in eo poſſit inuenire inimicus. *Surius in vita.*

Pariſiis cùm bonæ memoriæ Mauritius Epiſcopus iam quaſi ſenio deficiens nihil prorſus ſumere valeret, & imminente morte viaticum ſibi dari peteret; Canonici S. Victoris Pariſienſis hoſtiam non conſecratam ei attulerunt, non audentes Euchariſtiam ſibi miniſtrare, eo quòd nihil poſſet guſtare. Ille verò diuina virtute, quod illi pia intẽtione fecerãt: percipiẽs: Non eſt, inquit, hic Saluator meus, quem ego cum ſummo deſiderio poſtulaueram. Illi autem vehementer admirantes Chriſti corpus illi attulerunt. Epiſcopus verò Chriſti præſentiam percipiens, cum lacrymis & deuotione ore tantum oſculando G tetigit, & ſic ſpiritum in pace Domino reddidit. *Iacob. Vitriacenſ. in hiſt. Occident. c. 38.*

D. Dominicus Ordinis Fratrum Prædicatorum facilè princeps, & coryphæus, erga Dominici corporis venerabile Sacramentum eximia deuotione feruebat, & crucifixi Saluatoris excellentiſſimam in nos commemorans charitatem, & immenſam dulcedinem, quaſi totus in eius amorem præ nimia deuotione abſorptus videbatur. Nec rarò, dum in Miſſa Chriſti corpus eleuabatur, mentis eſt paſſus exceſſum, maieſtatis Diuinæ præſentia delectatus. *In vita eiuſdem Dauroutius in catech. hiſtorico.*

B. Franciſcus Ordinis Fratrum Minorum anteſignanus, flagrabat erga Dominici corporis Sacramentum feruore omniũ medullarum, ſtupore admirans permaximo illam chariſſimã dignationem, & dignantiſſimam charitatem. Sæpè communicabat, & tam deuotè, vt alios deuotos efficeret, dum ad immaculati agni deguſtationem ſuauem, quaſi ſpiritu ebrius, in mentis vt plurimum rapiebatur exceſſum. *Surius in vita. D. Bonauent. & Aloyſius.* H

Proprium P. Franciſci Xauerij Societatis Ieſu ſacerdotis erat, vbi commodè id fieri poſſet, ſacroſanctam Euchariſtiam ſubmiſſis genibus miniſtrare populo. Et euentus docuit eam rem Deo cordi fuiſſe. Coſmas quidem Saraiua medicus nobilis, aliique complures viri honeſti & graues liquido affirmarunt, Xauerium in Goano templo poſitis genibus ſacratiſſimum Chriſti corpus præbentem populo ſæpè abs ſe eſſe conſpectum, cùm amplius cubito ſuſtineretur diuina vi ſublimis à terra. Submiſſionem eius offerri à Deo ſentires. *Horat. Turſellin lib. 6 in vita c. 6.*

Mira ſanè deuotione & ingenti reuerentia afficiebatur Coleta virgo erga præſtantiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum: neq; id mirum: inde enim hauritur omnis contemplatio, in illo reperitur ſpiritualis conſolatio, ibi ſuauiter ſapit feruens meditatio, per illud donatur æterna beatitudo: Itaque vbicunque

A vbicunque eſſet, quotidie Miſſam ſanctiſſimam, in qua Chriſti corpus conſecratur, cum multis lacrymis deuotiſſimè audiebat: & vt eam maiori animi deuotione audiret, ſæpenumero conſcientiam ſuam humili confeſſione expurgabat. Cum autem ob res neceſſarias conficiendas extra monaſterium degeret, cum cæteris quidem publicè eam audiebat: aliàs priuatim & ſecretè, neminem tum admittens præter ſacrificantem & miniſtrum eius, qui ſacrificio intereſſet, ne diuinitus collata dona ſpecialia aliis fortè innoteſcerent. Etſi autem publicè cũ multa pietate intereſſet ſacrificio, maiori tamen affecta videbatur, cùm priuatim ei adeſſet. Cùm autem ventum fuit ad ſacræ hoſtię eleuationem, profundiſſima humilitate, ingentique tremore adorabat eam, ſeipſam deprimens & vilipendens, plorans & gemens adeò, vt prorſus in lacrymas reſoluta videretur: in eiuſmodi quoque clamores erumpens ab intimis cordis angoribus expreſſos, vt omnes mirabili commiſeratione ſimul & admiratione afficeret. De ipſius autem Sacramenti excellentia, virtute, ſublimitate & magnitudine, de Chriſti in eo præſentia, & de myſteriis eius tam perſpicuam habuit notionem, vt qui aderant, certò exiſtimarent, Chriſtum ei reuera apparere forma aliqua ipſi ſoli nota. Poſt hanc autem B adorationem Euchariſtiæ, ſæpiſſime permanſit diuini amoris accenſa flammis, ſublata ſublimiùs in ſpiritu, Deóque perfectè coniuncta ita, vt ſibi videretur tota transformata in Deum, & ſupra naturam rapta, ſenſibus corporis planè ceſſantibus ab officiis ſuis. *Steph. Iuliacus l.c.40. apud Surium in vita 6. Martij tom. 2.*

Non rarò etiam ſub Euchariſtiæ eleuatione perſpicuè cernebat S.Coleta virgo religioſa eius, qui faciebat ſacrificium, conſcientiam, & quo in ſtatu ille eſſet. Attamen, ne proderentur aliis dona Dei ipſi ſpecialiter collata, clàm & prudenter indicabat ſacrificanti vitia eius, vt ea corrigeret prorſus reticens modũ, quo ea ipſi innotuerant. Habuit autẽ hoc ex ſpeciali Dei gratia, vt quantumuis breui ſpatio Euchariſtia ei oſtenderetur, nunquam hæſitare potuerit, quin illic verum eſſet corpus Chriſti, planéque cognoſceret eius magnitudinem, præſtantiam, & veram præſentiam: ſtatimq; illud cum multis lacrymis & gemitibus adoraret. Fuit aliquando in monaſterio ſito in ea regione, qua ſolent vſitatius album, quàm rubrũ vinum ſacrificio adhibere. Ibi tum ſacrificanti ſacerdoti obtulit miniſter aquam, putans eſſe vinum. Quando autem ventum eſt ad eleuationem, corpus quidem Chriſti adorauit Coleta, ea, C qua ſolebat, humilitate, reuerentia, lacrymarum & ſuſpiriorum copia. Cum autem calix eleuaretur, noluit adorare, ſentiens in ſpiritu non eſſe ibi verum Chriſti ſanguinem. Porrò complures tum Religioſi, tum ſeculares ſummopere conati ſunt, aut ſaltem expetierunt eſſe iuxta, vel intra oratorium, vbi Miſſam illa audiebat, vt re ipſa comperirẽt feruentem eius & humillimam Euchariſtiæ adorationem, audiréntque ſuſpiria & clamores, quos Chriſto illic præſente edebat. Sed illa id permittere haud quaquam voluit, niſi vel admodum religioſi eſſent, vel ipſi valde familiares. Quod ſi aliqui clàm latitaſſent in locis occultis oratorio propinquis, non latebat ſpiritum eius, Chriſto id ei reuelante. Itaque de talibus mœrenti animo conquerebatur patribus & fratribus ſuis, quod non permitteretur pro ſui conſolatione adorare Dominum Deum ſuum, propter homines inſidioſè ipſius arcana ſcrutari volentes. Interrogata verò, cur tam alta ederet ſuſpiria & ejulatus ſub eleuatione, blanditer reſpondebat, ſe plerúnque aliter facere non poſſe, etiamſi totus adeſſet mundus. Sentiebat enim immenſam maieſtatem & potentiam Regis Regum, cuius comparatione nihil eſt mundus vniuerſus. Attamen ſi intereſſet ſacrificio publico domi, vel foris: licet eodem modo affecta eſſet, D Deo mirabiliter in hoc diſpenſante, non eam foris oſtendebat deuotionem, quam ſolebat in priuatis ſacrificiis. *Idem ibid. cap. 41.*

BESTIÆ S. EVCHARISTIAM ADORANT.

EXEMPLA HISTORICA.

In partibus Toloſanis quandoque incidit Antonius Paduanus Franciſcanus in diſputationem acerrimam cum perfidiſſimo quodam hæreſis architecto de ſalutifero Sacramento Euchariſtiæ. Iam penè vicerat hominem, parúmque aberat, quin ille Catholicæ veritati accederet, cùm poſt multa & varia, per quę elabi nitebatur argumenta, in hæc ille verba prorupit: Miſſa faciamus verba, & ad res veniamus. Si tu miraculo teſtatum efficere poteris, in Euchariſtia verum haberi corpus Chriſti, omni perfidia abiurata mox ceruices meas Catholicæ fidei iugo ſubmittam. Reſpondit vir Dei cum multa fiducia: Confido in Chriſto Saluatore, me pro tua, & aliorum conuerſione E id, quod poſtulas, ab eius miſericordia impetraturum. Tunc ſurgens hæreticus, & manu ſilentium indicens, ait: Ego iumentum quoddam triduana inedia macerabo: poſt triduum verò producam illud in conſpectum populi, & paratas eſcas oſtendam illi: tuque ſtabis e aduerſo cum tuo illo, vt dicis, corpore Domini: ſi iumentum, poſthabito pabulo ſuo, properauerit ad adorandum Deum ſuum, Eccleſiaſticæ fidei totus accedam. Aſſenſit iis vir Dei abſque mora. Iam dies præfixus aderat, & in plateam latiſſimam vndique fiebat hominum concurſus. Adeſt etiam vir Dei Antonius ingenti Catholicorum frequentia ſtipatus: nec abeſt hæreticus cum nequiſſima ſuorum caterua. Propè aderat ſacellum, in quod vir ſanctus ingreſſus cum multa deuotione obtulit Miſſæ ſacrificium. Eo peracto, egreditur ad populum cum ſumma reuerentia geſtans corpus Domini. Producitur è conclaui mulus bene famelicus, congruúmque illi pabulum offertur. Tum imperato ſilentio, vir Dei cum multa fiducia bruto illi animanti ita dixit: In virtute & nomine Creatoris tui, quem in manibus, licet F indignus, reuera teneo, tibi præcipio, vt confeſtim humiliter huc accedas, vt eam, quam par eſt, illi præſtes reuerentiam, vt hinc perſpicuè intelligat peruerſitas hæreticorum, omnem creaturam ſuo ſubdi Creatori, quem dignitas ſacerdotalis in altari contrectat. Nec dum Chriſti ſeruus dicendi finem fecerat, & ecce iumentum illud, neglecto pabulo, vſque ad poplites ſubmiſſo capite acceſſit, & coram illo viuifico corporis Chriſti Sacramento genu curuauit. Mox immenſo gaudio exultant Catholici, hæretici dolore animi contrahuntur. Laudatur & benedicitur præpotens Deus, fides Catholica extollitur, hæretica prauitas pudore afficitur, & opprobrio ſempiterno. Hæreſiarca autem ille coram omnibus abiurata perfidia ſanctæ Eccleſiæ mandatis deinceps paruit. *In vita S. Anton. Paduani c.18. Surius 13. Iunij tom. 3.*

Cum aliquando Beatiſſimus P. Franciſcus Ordinis Fratrum Minorum inſtitutor, apud ſanctam Mariam de Portiuncula eſſet, quædam viro Dei fuit Ouis oblata, quam propter innocentiæ & ſimplicitatis amorem, quas ouis natura prætendit gratanter ſuſcepit. Monebat pius vir ouiculam, vt & laudibus diuinis intenderet, & ab omni fratrum offenſa caueret. Ouis G autem, quaſi viri Dei pietatem aduerteret, informationem ipſius ſollicitè obſeruabat. Nam audiens fratres in choro cantare, & ipſa Eccleſiam ingrediens ſine alicuius informatione flectebat genua, vocem balatus emittens ante altare Virginis Matris, ac ſi eam ſalutare geſtiret. Inſuper & cùm eleuaretur ſacratiſſimum Chriſti corpus inter Miſſarum ſolemnia, flexis curuabatur poplitibus, tanquam ſi reuerens pecus de irreuerentia indeuotos argueret: Chriſtóque deuotos ad Sacramenti reuerentiam inuitaret. *Bonauent. in vita cap. 8. §. 7.*

Delectabatur mirum in modum agnellis, turturibus, & id genus aliis caſtis animalibus Coleta virgo religioſa. Oblatus ei quandoque ex deuotione fuit Agnellus quidam, quem illa tam ob munditiam, quam ob Agnum illum ſine macula libenter accepit. Erat verò is illi multis modis non paruo ſolatio, maximè quod ſoleret, à nullo prorſus vel edoctus, vel compulſus cùm Chriſti corpus in Miſſa eleuabatur, ſe ſubmittere in genua, nec ſurgere, donec eleuatio illa peracta eſſet. *Surius in vita.*

H In Bauaria non longè ab Ingolſtadio, ruſticus quidam ſimplex, ſed pius, cùm ob curam, quam gerebat beſtiarum, non poſſet omnibus feſtis adorare Chriſtum in ſacrificio Miſſæ, ſecretò particulam ſacræ hoſtiæ aſſeruatam in foramine baculi ſui in hunc finem facti depoſuit. Quem baculum, feſtis omnibus, quibus illi non dabatur aditus ad Eccleſiam, humi defigebat, & in eo genibus nixus, recitato roſario, aliiſque precibus, venerabile Sacramentum adorabat. Cùm autem quodam tempore beſtiæ ob aëris incommoditatem, vel alia de cauſa hac illacque diſcurrerent, ille alium baculum, quo ordinariè vti ſueuerat, in illas abiecit, & fortè baculum, in quo erat Sacramentum, deiecit. Vnde dolens flexis genibus conatus eſt illum attollere, ſed terra, in qua erat baculus, ſe dimittebat: & eo magis, quo plus ille manum admouebat: erigenſque ſe, animo toto perturbato, ecce videt omnia Iumenta circum foſſam genibus flexis Dominum adorare. Itaque bonus homo ex miraculo attonitus continenter lacrymans accurrit ad Parochum: Parochus adit Epiſcopum, A Epiſcopum, qui cum proceſſione vt ad locum peruenit, cum magna reuerentia & humilitate baculum, in quo erat ſanctum Sacramentum, excepit. In memoriam autem huius miraculi conſtructa eſt ibi Eccleſia, quæ dicitur Saluatoris, ad quam magnus eſt populi concurſus, qui ſolet ex religione loci aliquid ex foſſæ illius terra capere. Hoc miraculum ignoro à quonam ſcriptum ſit. Ego in loco fui, foſſam vidi, & Eccleſiam viſitaui, in qua puto etiam huius miraculi hiſtoriam depictam. *Lucas Pirellus in collect. miraculor.*

In villa, quæ Kumele dicitur, nocte fures Eccleſiam infringentes inter cætera etiam ſcrinium cum corpore Domini inde tulerunt: qui cùm nihil aliud in eo præter reliquias, & pyxidem cum Sacramento reperiſſent, nil prorſus de eis curantes, eandem pyxidem ſuper ſulcum agri villæ proximi ponentes confuſi receſſerunt. Manè cùm ruſticus cum aratro & bobus in eodem agro staret, veniſſéntque animalia iuxta pyxidem, ſtupentia ſteterunt, quos cùm arator ſtimularet, nec procedentes, nunc recalcitrando, nunc exorbitando, iratus ait: Qui diabolus B eſt in bobus iſtis? non enim clarè videre poterat, quia in ortu diei arabat: diligentius tamen circumſpiciens deprehendit ante pedes Boum pyxidem, & ſcrinium Eccleſiæ ſuæ iuxta illam. Tunc cauſam rebellionis non ignorans, omnibus in agro dimiſſis, in villam recurrit, tàm ſacerdoti, quàm cæteris, quæ acta ſunt referens. Tunc omnes ſimul in agrum deſcendentes, cum cruce, thuribulo, & cereis corpus Dominicum in Eccleſiam reportauerunt: huic proceſſioni interfuit Godefridus Prior de Houene: qui mihi iſta recitauit. Similem honorem ei aſini exhibuerunt, de platea in lutum deſcendendo, ſicut me dixiſſe recolo diſtinctione 4. cap. 98. *Cæſarius lib. 9. cap. 7.*

Ioannes Ægidius, qui vixit anno milleſimo quingenteſimo ſexto, *in libro, qui dicitur Scala cœli*, ſic refert: Corpus Chriſti eſſe in Sacramento altaris oſtendunt creaturæ irrationales. Cùm enim ſacerdos quidam ferret corpus Chriſti, & ipſe in terram cadens illud amiſiſſet cum pyxide qua portabatur, ecce Apes de ſuis alueolis agminatim exeuntes, ſuóque Creatori honorem deferentes, eidem ſacratiolum ex ſua cera miro artificio C compoſuerunt. Quod cùm perdidiciſſet, illuc cum fidelium multitudine procedens, & pyxidem cum corpore Dominico inde eleuans, ipſum magna cum reuerentia ad Eccleſiam reportauit. *Ioan Garetius Cenſemar.15.*

Aliud refert Cæſarius de muliere quadam, quæ cùm Apes multas nutriret, & illæ non proficerent, imò paſſim morerentur, cùm contra hoc remedium circumquaque quæreret, dictum eſt ei, quia ſi corpus Domini inter illas locaret, mox lues ipſa ceſſaret: quæ Eccleſiam adiens, & ſe communicare velle ſimulans, corpus Domini ſumpſit: quod ſtatim à ſacerdote recedens extraxit, & in vno ex alueolis illud locauit. Mira Dei potentia: vermiculi Creatorem agnoſcentes de fauis ſuis dulciſſimis hoſpiti dulciſſimo capellulam miræ ſtructuræ fecerunt, in qua altare eiuſdem materiæ erigentes ſacratiſſimum corpus ſuper illud poſuerunt: & benedixit Dominus operibus eorum. Proceſſu temporis, cùm fœmina idem vaſculum aperuiſſet, expauit, currenſque ad ſacerdotem confeſſa eſt ei omnia, & quæ egit, & quæ vidit. Tunc ille aſſumptis parochianis ad vaſculum venerunt, apes circumuolantes, & in laudes Creatoris bombiſantes abegerunt, capellulæ parietes, feneſtras, tectum, campanile, oſtium, & altare admirantes, corpus Domini cum laude retulerunt. Licet autem admirabilis ſit D Deus in ſanctis ſuis, mirabilior tamen in his minimis prædicatur. *Lib. 9. cap. 8.*

Huic non abſimile eſt quod auctor libri apum refert. Quidam fures, inquit, vt argenteum vaſculum, in quo condita erat Euchariſtia, auferrent, & illam ſecum rapuerunt; ſanctiſſimum verò Chriſti corpus ſub alueari proiecerunt. Poſt aliquot dies Dominus aluearis videt Apes, certis horis ſexies dimiſſis operis ad cibos conuehendos, totas eſſe in quodam melliſluo concentu edendo. Cúmque fortè de media nocte exſurrexiſſet, conſpicatur ſupra alueare illuſtriſſimam lucem, ſuauiſſiméque præter omnem modum modulantes apes. Rei nouitate inuſitata, & prorſus admiranda perculſus. Deíque monitu intimo agitatus rem defert ad Epiſcopum. Is plurimis ſecum aſſumptis eò ſe conferens, aperto alueari videt vaſculum elegantiſſimè effectum è candidiſſima cera propè aluearis faſtigium: in eo repoſita erat Euchariſtia, circa illud choros apum circũſonantes, & excubias agentes. Acceptum igitur Epiſcopus Sacramentum maximo cum honore in templum reportauit, quo multi accedentes ab innumeris ſunt morbis curati. *Th. Cantiprat. lib. 2 apum, c. 4. p. 1.* E

Huic ſimile exemplum refert *Petrus Venerabilis Abbas Cluniacenſis*. Erat in Aruernico territorio ruſticus quidam habens aluearia, in quibus examina Apum melleam fauorum dulcedinem conficere ſolent. Quas iam dictus ruſticus euolare, aut emori, aut aliquo caſu ſibi deperire pertimeſcens: viſus prauo ſortilegorum conſilio, qui diabolica operatione etiam de beneficiis Dei maleficia facere conſueuerunt, & (quod eſt dictu intolerabile) ipſis quoque diuinis Sacramentis per artes magicas abutuntur: acceſſit ad Eccleſiam, & ſumpto à ſacerdote (vt mos eſt fideliũ) corpore Dominico, illudque ore retinens, nec glutire volens, vt iam doctus fuerat, ad vnum de iam dictis aluearibus, in quo apes continebantur, acceſſit, atque foramini, quod in eo erat, ore aptato ſufflare cœpit. Nam dictum ſibi fuerat, quòd ſi corpore Domini ore retento, apibus in vaſe conſtitutis inſufflaret, nulla deinceps moreretur, nulla recederet, nulla deperiret: ſed omnibus integrè conſeruatis, de augmento fructus multo amplius, quàm ante, gauderet. Fecit igitur vt dictum eſt, & ore applicito flatum ad interiora toto conatu mittebat. Cúmque auidus lucri anhelitum protrahens F vehementer ſufflaret, ipſo linguæ & aëris impulſu iactum Dominicum corpus iuxta vas illud ad terram corruit. Tunc ecce omnis illa apum multitudo de intimis egreſſa ad corpus Domini ſui reuerenter accurrit, atque in morem rationabilium creaturarum de terra ſubleuatum, habitaculis ſuis cum multa veneratione, homine illo conſpiciente, induxit. Quod cernens homo, aut negligens, aut parui pendens quod acciderat, ad alia agenda, ad quæ domeſtica cura eum vocabat, greſſum conuertit. Sed dum iter ageret, repentino, & (vt ipſe poſt narrabat) intolerabili timore turbatus, ſe nequiter egiſſe, tandem mente ſanior cogitare cœpit. Vnde compunctus, immo vi interna compulſus, mox retro pedem tulit: atque in vindictam ſceleris ſui apes, quarum vitam opere nefario conſeruare volebat, ſuperiniecta multa aquæ violentia enecauit. Quibus extinctis dum intima fauorum, quos ſibi recondere & conſeruare volebat, rimaretur; ecce (mirabile dictu) conſpicit corpus Dominicum, quod ex eius ore lapſum fuerat, in formam ſpecioſiſſimi G pueri, veluti cum recens naſcitur, immutatum, inter fauos & mella iacere. Ad quod miraculum, vt dignum erat, ſtupefactus intremuit: ſed quid inde agere deberet aliquandiu hæſitans, hoc apud ſe inuenit conſilium: vt eum in manibus accipiens ad Eccleſiam deferret, & quia ſibi exanimis videbatur, nullo ſciente, ſolus Deum puerulum tumularet. Quod dum aggreſſus eſſet, eumque in manibus ſumens ad Eccleſiam quaſi ſecretò tumulandum portaret, ſubitò ab indignè ferentis manibus inuiſibiliter ereptus diſparuit. Quæ nuper geſta ipſe quidem ita per ordinem proprio presbytero, presbyter autem ſuo Claromontenſi Epiſcopo, ille verò mihi, ego quoque omnibus iſtud legentibus ſcribendo intimare curaui. Nec verò tanti piaculi ex toto in poſterum dilata vltio fuit: ſed in breui locus antè populoſus, vario caſu habitatore pereunte, in ſolitudinem redactus eſt. *Pet. Cluniacenſ. l. 1. mirac. c. 1.*

Non alienum erit huc etiam afferre, quid in Veneta ditione, non multis annis antequã Venetias Patres Societatis appellerent, ad excitandam iacentem illorum temporum fidem erga ſacroſanctum Euchariſtiæ myſterium mirabiliter euenerit. Narrabant cùm illic eſſent, pro concione commemorare ſolitum Laurentium ſacerdotem in Villa Salzan, cùm cæleſtem Euchariſtiæ panem ad ægrotum ſine pompa comitatúq; H deferret. Aſellos quoſdam extra oppidum offendiſſe: qui cùm Presbytero occurriſſent, veluti ſentirent, quod ille deferret, ex vtroq; viæ latere repente diſcreti procubuerunt in genua. Sacerdotem verò ipſum vno puero comitatum rei nouitate attonitũ, medium inter mites ambulaſſe quadrupedes: eas verò, quaſi pompam ducerent præeuntẽ, fuiſſe ſecutas: & Preſbytero in ædes ingreſſo conſtitiſſe præ foribus, nec inde prius abiiſſe, quam is ab ægro reuerſus eas ad ſua paſcua cum benedictione dimitteret. Id multis teſtibus diligenter interrogatis in publicas relatum eſt tabulas, & inde ortã in honorẽ tanti myſterij Sodalitatem ferunt. Quoniam autem Simon Rodericus, qui fuit vnus è decem, in eo ſe pago fuiſſe teſtatur, & pro indaganda veritate, quam ſuis litteris traderet, non mediocriter fuiſſe ſolicitũ, placuit & nobis rẽ noſtris literis eo mãdare libentius, quo grauiore ab auctore teſtéq; manauit. Nec nouũ diuinæ ſapientiæ videri debet, voluiſſe Deũ per animãtes rationis expertes ipſos interdũ homines erudire, cùm his

aſſidua

aſſinia non ignoremus per Antonium Olyſiponenſem, & alios
A inſigni ſanctitate viros fuiſſe patrata; vt quam recuſant homines ab hominibus diſciplinam, eam accipere cogantur à beſtiis, & qui fidei magiſterio nolunt eſſe ſubiecti, ſubiiciantur in diſcendo iumentis. *Ex annal. Soci. 1. tom. 2 lib. 2. an. 1536.*

* S. EVCHARISTIÆ CIRCVMGESTATIO.

In Proceſſione. Item, Feſtum eiuſdem.

FIGVRÆ VET. TESTAM.

Figuram celeberrimam Sacramenti Euchariſtiæ Manna Iudaicum, initio huius tituli diximus. At ſicut illud, quamuis ad comedendum principaliter datum fuerit, tamen frequenter ſumma cum deuotione & pompa circumlatum fuit, idque ob varios effectus à Deo conſequendos: Ita & iſtud Sacramentum, quod quidem ad ſumendum & ſpiritualem animæ refectionem faciendam à Domino inſtitutum eſt, etiam honorifice à fidelibus circumgeſtatur.

Conſtat autem Vetus Manna aureæ vrnæ incluſum aſſeruari præceptum fuiſſe à Deo, & in arca repoſita, ac ſimul cum ea circumgeſtatum, dum filij Iſraël per deſertum verſus terram lacte & melle manantem proficiſcerentur: magnáque cir-
B cumſpectione collocatum in medio acierum, vt deſcribitur, *Numer. cap. 2. & 4.*

Sed & tempore Dauidis potentiſſimi, Deóque gratiſſimi Regis, ſeruabatur Arca in tabernaculo, ac tandem in Cariathiarim repoſita in domo Aminadab, magnáque accenſus deuotione Dauid, conuocato clero & populo, eam ſolenniter deduxit in Ciuitatem ſuam. Dauid autem, ait *Scriptura 1. paralip. c. 13.* & omnis Iſraël ludebat coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & cytharis, &c. *2. Reg. c. 6.*

Quin non puduit tantũ Regem diademate in terram coniecto ſaltare coram Domino, etiamſi eum deſpiceret Michol in corde ſuo. Ideóque rectè dixiſſe *S. Gregor.* exiſtimo: Ego ait, Dauidem plus ſaltantem ſtupeo, quàm pugnantem. Pugnando hoſtes ſubdidit, ſaltans coram Domino ſemetipſum vicit.

Quanta vero ſolemnitate poſt mortuum Dauidem Arca deducta fuerit à Salomone in templum iſtud auguſtiſſimum, in qua præter hanc nihil erat, docet *lib. 2. Reg. & 2. Paralip.* Cuius tamen rei nullum præceptum habebant: fuitque Deo gratiſſimus ille cultus. Cur non pari ratione commendetur ſolen-
C nis circumgeſtatio huius Sacramenti, cuius Figuræ licuit ſimilem venerationem impendere? Et ita in Eccleſia iam olim fieri ſolitum, ſubiecta exempla declarant.

EXEMPLA HISTORICA.

Tempore Apoſtolorum, & pluribus annis poſt ea ipſa, Euchariſtiam ad infirmos delatam, à nonnullis circumgeſtatam, imo promiſcuè fuiſſe commiſſam fidelibus vt domum deferrent, & congruo tempore ſumerent, ſuperiora exempla demõſtrant. Alioquin ante tempora Conſtantini, dum gladius perſecutoris ſæuiebat, non crediderim ſolenni proceſſione hoc Sacramentum circumgeſtatum. Tamen poſt pacem redditam Eccleſiæ, religionem hanc circa auguſtiſſimũ hoc Sacramentum pluribus annorum centuriis obſeruatam, res clara eſt.

Et colligitur ex *Synodo Bracar. 3 can. 5.* celebrata ante annos 900. in Hiſpania hunc fuiſſe vſum. Sanctiſſ. Sacramentum aſſeruabatur in Epiſcopi Oratorio: diebus autem feſtiuis imponebatur thecæ incluſum vehiculo quod Diaconi ſuis humeris geſtabant verſus Templum altari inferendum, ſubſequente cum magna veneratione Epiſcopo, & populo, quibus comitantibus expleto diuino officio, Diaconi rurſus deferebant do-
D mum Epiſcopi, & hunc modum vocant Patres conſuetudinem antiquam & ſolennem.

Huc referri debet Exemplum ex *Gregor. Turonenſi* ſub membro de Euchariſtia aſſeruata: & aliud ibid. ex *Irenæo.*

Tempore S. Claræ virginis Sanctiſſ. Sacramentum extra Eccleſiam aſportatum, colligitur ex hiſtoria eiuſdem, ſcripta per *Surium.* Cum enim tempore Imperat. *Frederici* Saraceni inuaſiſſent Italiam, & oppugnarent cœnobium, cui virgo hæc præerat, iuſſit ad ſe comitantibus aliis virginibus, deferri capſulam in qua erat Sanctiſſ. Sacramentum, ibique cum lachrymis deprecata eſt. Ne tradas beſtiis animas confitentes tibi, audiit Chriſtus, & Cœnobium ab hoſtium tyrannide cuſtodiuit. *Surius & ex eo breuiar. Rom.*

Diu ante tempora S. Claræ, dum viueret Doctor mellifluus Bernardus, Guillelmus Dux Aquitaniæ qui Innocentium Papam nolebat agnoſcere, & in illius odium plures orthodoxos Antiſtites ſedibus repulerat, à D. Bernardo admonitus frequenter fuerat, vt Eccleſiæ ſe reconciliaret, & Epiſcopos reſtitueret. Qui cum ſe oleum & operam perdere aduerteret,
templum adiit, & coram SS. Sacramento in genua procubuit, B
hoſtiã ſacram patenæ impoſitam è templo detulit, populo ſubſequente, & Clero concinente pſalmos & hymnos. Ac ad Principem, & Ecce inquit, ſpreuiſti nos: nunc ad te venit filius virginis quem tu perſequeris Iudex tuus, in cuius nomine omne genu flectitur. Expauit ille, & victus manus dedit, Eccleſiæ filius effectus, zelum Abbatis ſanctiſſimi exoſculatus fuit. *Heſſeladius Serm. 68. de Euchariſt.*

Cæterum Vrbanus IV. Pont. ſingulari erga hoc Sacramentum deuotione permotus, annuam ſolennitatem quæ celebratur die Iouis poſt feſtum Trinitatis, inſtituit, diemque illum peculiarem venerationi huius Sacramenti eſſe voluit. Eius cõſtitutionem Clemens V. confirmauit & gratiſſimo animo à Catholicis excepta fuit, qui hunc diem ſolennem habent, & venerantur. *Baron. ad martyrol. Rom.*

Pius V Pontifex Maximus, anno Domini milleſimo, quingenteſimo ſexageſimo ſexto, in feſto Sacramenti ſanctæ Euchariſtiæ, licet fractis eſſet viribus, & medicorum opera vteretur attamen verè Pius Pontifex, non ſella pro more geſta- F
tus, nec corona Pontificia ornatus, ſed cum maxima populi ædificatione pedibus ingrediens, illud præſtantiſſimum corporis Chriſti voluit circumferre ſacramentum. *Laur. Surius in chron. 1566.*

Carolus V. Imperator cùm ad celeberrima illa comitia Auguſtana aduentaſſet, poſtridie, hoc eſt, decimo quarto Calendas Iunij, pro veteri laudabilique Eccleſiæ more, ipſo nimirum die corporis Chriſti, ſolẽnis ſupplicatio per vrbem habita eſt, in qua geſtanda erat ſacroſancta Euchariſtia, quam ſua inclyta præſentia, & ſuorum Principum cœtu frequentiſſimo, cum Hiſpanis & Belgicæ Principibus cum eximia quadam in Deum pietate, & haud vulgari ſplendore concelebrare, patribuſque votis frequentare voluit. Multum egit per ſuos, cum Saxone & Lutheranis Principibus, vt publicæ illi proceſſioni intereſſent, ſed hoc ab iis impetrare non potuit, cum ferè ad meridiem cum illis egiſſet: perſuaſerant enim illis ipſorum concionatores idololatriæ crimen admitti ab iis, qui Euchariſtiam adorarent: negant enim Chriſtum eſſe in Euchariſtia extra tempus ſumptionis. Fuit ea horrenda blaſphemia, ſed illi in ſua ſententia tanquam in magna luce permanſerunt. Eu- G
chariſtiam geſtabat Cardinalis Moguntinus, à dextris Rege Ferdinando, à ſiniſtro Ioachimo Brandeburgico Principe eum deducentibus. Ante Euchariſtiam præcedebant Principes ſeculares, itemque Clerus cum aliis permultis. Poſt eam ſequebatur Carolus Imperator nudo ſemper capite, tametſi ſol eſſet ardentiſſimus, in manu ferens quadrifidam facem ardentem: quod idem fieri voluit à cunctis Proceribus & Principibus. Imperatorem ſequebantur omnes Archiepiſcopi & Epiſcopi. Vmbellam ipſam, ſub qua portabatur ſacroſancta Euchariſtia, viciſſim geſtabant ſeni Principes ſæculares Porrò longiſſima proceſſione diuerſi generis muſici concinebant in laudem Dei. Omnibus ritè peractis, Cæſar valdè acerbè tulit Lutheranorum Principum detrectationem, iuſſitque, vt quàm primùm altera die cum publica fide Auguſta excederent: ſed Principum Catholicorum precibus ab ea ſententia ſe deduci paſſus eſt. Fuit certè hic Princeps longè optimus, ſemper egregia in Deum pietate, ita vt omnibus perſpicuum eſſet, eum
non tam ſuis viribus aut opibus, quæ quidem erant ampliſ- H
ſimæ, quam præpotentis Dei auxilio & fauore niti. *Idem ibid. Anno 1530.*

Anno Domini 1562. cùm Dominici corporis feſtus inſtaret dies, ad majorem Chriſto Ieſu honorem tribuendum, majorémque tanti myſterij memoriam & venerationem excitandam, ſtatuit, non publicè tantum, quam Metropolitanus, Clerus præclaro cum ordine, pretioſa veſte plurima, coronis, ob ſolis æſtum & ſudorũ capitum munimẽ, quemis habere ſolet, proceſſioni adeſſe, ſed ſuis etiam manibus venerabile ſacramentum geſtare. Diſſuadebant plurimi: aiebant rem hiſce temporibus eſſe nouam, ſuſpicionis plenam, hæreticorum vicinorum, imò & inteſtinorũ riſibus & ſannis obnoxiam. Sed quo illi magis dehortabantur, eo ille magis ad Chriſtianã pietatem exercendam excitabatur, ita vt cùm res vicinis in locis increbuiſſet, maximi fuerint vel ad ſpectandum, vel ad explorandum concurſus. Ipſa igitur Theophoriæ ſacræ luce circũgeſtauit Archiepiſcop. arcam teſtamenti noui ſacratiſſimam, ſacroſanctum Domini corpus, Catholicis exultantibus, Deũq; & Archiepiſcopum laudantibus: hæreticis obſtupeſcentibus,

partimque

A partimque probantibus,partim improbantibus.Ex illo autem tempore cœpit, quem hodie videmus, mos, vt è circumfuſis hæreticorum vrbibus & pagis Moguntiam ad ſacra iſta Chriſtophoria ſpectanda concurrant tam multi.*Nicol.Serarius lib 5. c.8.rerum Moguntinenſ.anno* 1560.

Cum aliquando P.Guardianus Franciſcanus Conuentus S. Barbaræ Caſtellonij, proceſſionem iuxta religionis morem Dominica infra octauam Corporis Chriſti per clauſtrum tantummodo fieri decreuiſſet,cogereturque à deuota Communitate Conuentus ſepta egredi,atque ad oppidum vſque proceſſionaliter progredi,ac ipſum totum luſtrare,venerabile Sacramentum, ſic ea quadam ſimplicitate affatus eſt ; ſanctiſſime Domine, proceſſio quidem iuxta populi votum fiet,ſed quicquid Ceræ conſumptum fuerit,tu eris ſoluendo.Mira res ! E viginti quatuor cereis,qui per quatuor horas & ampliùs arſerunt,nihil penitus imminutum fuit.*Franc.Gonzaga de orig Seraph.relig.p.3.*

Cordubæ quæ Hiſpaniæ non ignobile oppidum,anniuerſario ritu Chriſti corpus circumferebatur. Erat dies æſtiuus,& feruens.Comitabatur reuelato capite Philippus II.Hiſpaniarum Indiarúmque Rex potentiſſimus, ſoliſque ardorem B Auſtriaca pietate ſuperabat. Cúmq; moneret è dynaſtis aliquis, æſtum vitaret,& à Sole paululum deflecteret:Ille, iſto aiebat, die Sol neminē lædere poterit, verè ea laude dignus Princeps quod ex nobili illa ſtirpe,vix vllum pietate & religione parē habuerit, ſuperiorem verò neminem. *Ex hiſtoria Gallica Pet. Matthæi.Beyerlinck.in Apophtheg.Chriſtian.tit.Euchariſtia.*

Quia vero pro dignitate commemoret pietatem Sereniſſ. Belgiæ, Principum,Alberti & Iſabellæ,quā etiam & in anniuerſaria celebritate Sanctiſſ. Sacramenti,quod miraculoſum vocant,& verè tale eſt Bruxellæ quotannis exhibent ? Quando non obſtante cœli æſtu, recurrit enim illa in menſem Iulium,quo maximi calores hîc eſſe ſolent : viarum etiam quæ nunc accliues ſunt,nunc decliues in ea vrbe moleſtiis poſthabitis,longo itinere,pedites,accenſámque facem manu tenentes inſequuntur ipſum Sacramentum , & exemplo ſuo, quamuis tarc;Principum, ſubditorúmque affectum erga Sanctiſſimum hoc Sacramentum prouocant.

Cæterum de Solennitate ad memoriam & honorem SS. huius Sacramenti inſtituta,totóque orbe celebrata,ſcripſit nuper *Ioannes Chapiauille* Vicarius Leodienſis ſuccinctum Tractatum, eiuſque primam originem refert in quandam C Virginem Leodienſem Iulianam,quæ nata anno 1191.& in timore Dei educata,tandem reuelatione crebra quam illi Deus exhibere dignabatur,didicit,grauiſſimā ei fore feſtiuitatem in memoriam omnium ſuorum mirabilium , eſcæ inquam quam timentibus ſe dedit:eamque ipſa primum inchoauit , poſtquam omnia quæ ſibi acciderant,cum Theologis & Eccleſiæ primoribus communicaſſet.Sic vt ſtatim Robertus Leodienſium Antiſtes eamdem per ſuam diœceſim obſeruari ſolemniter iuſſerit , quamuis morte præuentus exequi non potuerit quod mente conceperat.Nihilominus Clerus veſtigiis ſui Epiſcopi inſiſtens, officium peculiare concepit , quod paulo poſt Hugo S.R.E.Cardin.eò miſſus adprobauit, feſtúmque extulit , ac illius factum Cardinalis Capucius mox probauit.Manſit hæc deuotio aliquandiu apud Leodienſes:donec Henricus ſucceſſor Roberti , inſtante fortiter quadam Recluſa nomine Eua , opinione ſancta , Vrbano IV. Pont.vniuerſa tranſcripſit. Qui intellectis omnibus , & miraculo etiam admonitus , præfatam ſolennitatem toti Eccleſiæ communem eſſe voluit.anno 1264. miraculi iſtius meminit *Onuphrius in vita Vrban.IV.* Atque hanc hiſtoriam ſiue narrationem omnino veram eſſe , eiuſque firmitatem erui ex veteribus monumentis, D idem Chapiauille adfirmat.

Porro eam feſtiuitatem variis prærogatiuis decorarunt varij Pontifices,nam Ioannes 22.eam ſtatim in Viennenſi Concilio confirmauit,ac ſæculo poſt,anno 1417. Martinus V.Indulgentias ab vrbano conceſſas geminauit : quod & fecit Eugenius,aliique:vt nihil dicamus de Fraternitate illius nomine inſtituta de quâ ſtatim.

* CONFRATERNITATES INSTITVTÆ IN HONOREM AVGVSTISS. HVIVS Sacramenti.

Ac primum de Archifraternitate vrbis Romana in Baſilica Principis Apoſtolorum.

Quamuis Sanctiſſimum hoc Sacramentum ex ſe omni reuerentia, honore, & adoratione quæ diuinitati Deóque competit,longe ſit digniſſimum,nihilominus viſum fuit Romanis E Pontificibus , quò magis fidelium cultum erga illud promouerent , variis eoſdem beneficiis & ſpiritualibus indultis prouocare,& confraternitates pleriſque locis,ad honorem, & ſub auguſtiſſimo nomine eiuſdem inſtituere. Quarum quidem prima fundamenta in vrbe iecit Paulus III. eaque auxit Gregorius XIII. optimus ſanctiſſimuſque Pontifex : idque in Æde Principis Apoſtolorum , variiſque Indulgentiis cumulauit, conſtitutionibus inſtruxit. Quos ſecuti alij Pontifices Clemens VIII. & Paulus V.ſummo etiam ſtudio eadem confirmarunt , & nouorum acceſſione beneficiorum exornarunt.

Litteræ autem Indulgentiarum & Priuilegiorum dictæ Archifraternitati Romanæ conceſſorum,ita ſe habent.

PAVLVS PAPA TERTIVS.

SERVVS SERVORVM DEI.

AD PERPETVAM REI MEMORIAM.

Cum proximè elapſis menſibus, nobis id ordinantibus & mandantibus , ea pars Baſilicæ Principis Apoſtolorum de vrbe, quæ adhuc exſtabat, mandata, aptata,& quaſi inſtaurata, portiſque & nouis altaribus , & picturis exornata , & in eius medio inſignis & pulchra Capella,in honorem & ad conſeruationem ſacratiſſimi Corporis Chriſti conſtructa fuerit , ad Chriſti fidelium,& præſertim peregrè venientium conſolatio- F nem , & deindè vna Confraternitas ſecularis, ſub titulo eiuſdem Corporis Chriſti,ad curam & cultum ſanctiſſimi Sacramenti, & ad quamplura pia charitatis opera exercenda inibi canonicè inſtituta fuerit.

Nos cupientes dictæ Confraternitatis Confratres, & cæteros Chriſti fideles , ipſam Baſilicam viſitantes , ſpiritualibus donis & gratiis per amplius excitare ; De omnipotentis Dei miſericordia, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum, eius auctoritate confiſi , omnibus ſingulis vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus , verè pœnitentibus & confeſſis , ſeu ſtatutis à Iure temporibus confitendi propoſitum habentibus , qui in feſto Corporis Chriſti,vel aliqua die eius octauæ,vel in feſto Apoſtolorum Simonis & Iudæ dictam Cappellam deuotè viſitauerint,& piè inibi orauerint;necnon omnibus,qui dictam Societatem ingreſſi, in die ſui ingreſſus , vel aliqua ex ſeptem diebus immediatè ſequentibus,ſua peccata confeſſi,& Euchariſtiam ſumpſerint , plenariam omnium, & ſingulorum peccatorum ſuorum Indulgentiam , & remiſſionem concedimus.

His verò Confratribus, qui vel in feſto Natiuitatis Domi- G ni noſtri Ieſu Chriſti,aut in feſto,vel in aliqua die octauæ feſti Corporis Chriſti,dictam Euchariſtiam ſumpſerint,ducentum:& tam eis,quam cæteris Chriſti fidelibus , quoties infra annum in ipſa Capella idem fecerint,quadraginta.

Inſuperque ipſis Confratribus,qui vel in proceſſione,vel ad infirmos Sanctiſſimum Sacramentum cum lumine comitati fuerint,centum;qui verò ſine lumine,quinquaginta:

Et conſororibus dictum Sacramentum comitari nequeuntibus,quæ audito ſigno campanæ, ter Orationem Dominicam, & toties Salutationem Angelicam , pro ſalute infirmi flexis genibus recitauerint,totidem centum.

Cæteris verò Chriſti fidelibus dictum Sacramentum, cum vel ſine lumine comitantibus quinquaginta : & Confratribus qui ſemel in menſe ante ipſum Sacramentum in dicta Capella exiſtens,quinquies ipſam Orationem Dominicam,& toties Salutationem Angelicam, in memoriam Paſſionis eiuſdē Domini Noſtri,ac pro pace,ſalute,& trāquillitate Reipub.Chriſtianæ recitauerint,centum:& tam ipſis,quam cæteris Chriſti fidelibus,qui in ſextis feriis cum quinq;Orationibus Dominicis,& totidem Salutationibus Angelicis,vel in diebus Domi- H nicis cum tribus ſimilibus Orationibus,& ſalutationibus , ac vno Credo genibus flexis,Sacramentum in dicta Capella repoſitum ſalutauerint,quadraginta annos de iniunctis , ſeu debitis pœnitentiis miſericorditer in Domino relaxamus.

Præterea ipſis Confratribus,qui in die octauæ feſti eiuſdem Corporis Chriſti , proceſſioni ſolenni , quæ fiet quando ſanctiſſimum Sacramentum reponetur,cum lumine interfuerint, eandem Indulgentiam,etiam quò ad ſuffragandum animabus in Purgatorio exiſtentibus concedimus , quæ celebrantibus, vel celebrari facientibus in Eccleſia ſanctæ Pudentianæ de Vrbe conceſſa eſt.

Et inſuper ipſis Confratribus licentiam eligendi confeſſorem , qui eos ab omnibus criminibus quantumvis grauibus

etiam

A etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis (exceptis contentis in Bulla, in die Cœnæ Domini legi ſolita) ſemel in vita, & in mortis articulo abſoluere, & pro commiſſis pœnitentiam ſalutarem iniungere, ac indulgentiam plenariam pariter, ſemel in vita, & in mortis articulo elargiri poſſit, concedimus.

Quodque temporibus ſtationum dictam Capellam viſitando, & inibi deuotè orando, eaſdem indulgentias conſequantur, quas conſequerentur, ſi Eccleſias pro ſtationibus deputatas viſitarent, indulgemus. Præſentibus perpetuis futuris temporibus duraturis. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, ſub Annulo Piſcatoris, die XXII. Septembris M.D.XLVIII. Pontificatus noſtri Anno quartodecimo.

Eandem conſtitutionem, erectionem, & gratias à Paulo III. conceſſas Apoſtolica auctoritate innouauit & confirmauit Gregorius XIII. per Breue deſuper expeditum, in quo ſuccinctè Confraternitatis inſtitutæ rationem reddit, augmentum honoris, & reuerentiæ, ac deuotionis fidelium erga ſanctiſſimum hoc Sacramentum. Item præfatæ Congregationis primæuas Conſtitutiones, imploratâ, vt inquit, Spiritus ſancti gratiâ, additis etiam nonnullis aliis, ad certa capita contulit, eiuſque Protectorem Baſilicæ Sancti Petri de vrbe Archipresbyterum, S.R.E. Cardinalem, & præter hunc B Deputatos quinque, Conſiliarios tredecim, Syndicos duos, Camerarium vnum, Secretarium vnum, Prouiſores duos, Viſitatores octo, cum diſtincta munerum functione, ordinauit, & inſtituit, eamque Fraternitatem in Archiconfraternitatem erexit, ac ſimul indulſit, vt omnes, & quæcunque aliæ Confraternitates, eiuſdem ſanctiſſimi Sacramenti, quouis tandem loco, extra vrbem canonicè inſtitutæ, & inſtituendæ, prout dicemus infrà, huic aggregari poſſent.

Supradictas Indulgentias & Conſtitutiones & Priuilegia Archiconfraternitatis Clemens VIII. & Paulus V. nouiſſimè approbarunt.

DE ALIIS FRATERNITATIBVS EIVSDEM SS. SACRAMENTI.

Verbo inſinuauimus Gregorium XIII. ad retinendam dignitatem Confraternitatis Romanæ, fideliúmque ſalutem magis in dies promouendam, perpetuò conceſſerit illius Protectori, Deputatis, Conſiliariis, aliiſque dictæ Congregationis adminiſtratoribus, facultatem aggregandi eidem alias Confraternitates extra vrbem ſub nomine SS. Sacramenti inſtitutas vel inſtituendas. Sic vt, dummodo id in aliqua Congregatione huius Archiconfraternitatis petierint, iiſdem C quibus hæc, Priuilegiis, Indultis, exemptionibus gaudere poſſint, & per dictos adminiſtratores communicari.

Eadem facultas aggregandi huic Confraternitati alias alibi canonicè erectas, innouauit Clemens VIII. & poſt illum Paulus V. per literas Apoſtolicas in forma Breuis, de data die XII. Februarij M.D.C.VII. Pontificatus ſui anno ſecundo.

Atque idem Pontifex per literas ſuas ſub Annulo Piſcatoris expeditas, die IX. Nouembris M.D.C.XII. Conceſſit Officialibus & Confratribus Archiconfraternitatis Romanæ, vt in aggregationis huiuſmodi literis primam Dominicam cuiuſque menſis, & octauam SS. Sacramenti, pro cuiuſque loci conſuetudine aut inſtituto liberè & licitè valeant & poſſint commutare, cum iiſdem indulgentiis dummodo requiſita opera exerceantur. Iuxta quæ, idem SS. Dominicus conſenſit, vt Confraternitas SS. Sacramenti, quæ iam olim erecta erat in Eccleſia B. Mariæ Antuerpienſi, aggregaretur ſupradictæ Archiconfraternitati, ac iiſdem cum illa Priuilegiis & gratiis ſpiritualibus frueretur.

* Euentus.

D * DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EVentus dici poteſt quodcunque erit actum. *Nonius Marcellus.* Siue quidquid caſu vel fortuna nobis accidit, ſiue bonum ſit, ſiue malum.

QVOMODO TOLERANDI?

Euripides in Antigone.

Ὅστις δὲ πρὸς τὸ πίπτον εὐλόγως φέρει
Τὸν δαίμον', οὗτος ἐστὶν ἀνὴρ σοφός.
Quiſquis in euentu rerum ſapienter ac modeſtè fert
Fortunam, animo felicior eſt.
Μεταβαλλομένου δαίμονος ἀνέχου,
Πλεῖ κατὰ πορθμὸν πλεῖ κατὰ δαίμονα.
Fortunæ mutationem ſuſtine,
Nauiga ſecundum flumen, nauiga ſecundum fortunam.
L. B. Theat. vit. Human. Tom. II.

E Θνητὸς γὰρ ὤν, ἢ θνητὰ πάσχειν δίκη,
Θεῶν ζῆν ἀξιοῖς, ἄνθρωπος ὤν.
Mortalis exiſtens, mortalia quoque te paſſurum expecta,
Diuinam agere vitam cupis, cum homo ſis?

Euripides in Helena.

Ἔχεις μὲν ἀλγειν', παρῆσαι δὲ χρὴ
Ὡς ῥᾷστα τἀναγκαῖα τοῦ βίου φέρειν.
Habes quidem negotia triſtia fateor.
Conandum eſt tamen, vt quæ neceſſaria ſunt in vita facillimè feras.

Idem in Menalippe.

Τὰ συγκυροῦντα δ' ὅστις εὖ φέρει βροτῶν,
Σοφὸν νομίζω, σωφρονεῖν τ' ἐμοὶ δοκεῖ.
Rerum euentus quiſquis mortalium benè fert,
Illum ſapientem & moderatum virum iudico.
Πάθοις ἂν οἷα χ' ἕτεροι πολλοὶ βροτῶν,
Τὰς γὰρ παρούσας οὐχὶ σώζοντες τύχας,
Ὤλοντ' ἐρῶντες μειζόνων ἀβουλίᾳ.
Paſſus es eadem, quæ multi alij homines.
Nam qui præſentem fortunam non ſeruant,
Dum temerè petunt maiora, pereunt.

Menand. in Androgine.

Τὰ προσπεσόντα προσδοκᾶν ἅπαντα δεῖ
Ἄνθρωπον ὄντα· παραμένει γὰρ οὐδὲ ἕν.
Futuros euentus expectare oportet vnumquemque F
Hominem. Nihil enim ſtabile permanet.
Ἀεὶ τὰ λυπηρὰ ἀπέλαυνε τοῦ βίου
Μικρόν τι τοῦ βίου καὶ στενὸν ζῶμεν χρόνον.
Triſtia ſemper à vita repelle,
Exiguum enim & anguſtum ætatis tempus viuimus.

Eulogia.

☞ *Vide* AMVLETA SACRA, §. *Panis benedictus*

Eunuchi, Spadones, Caſtrati.

* *Qui ſint, Etymologia nominis, eiuſque varia vſurpatio.*

GRammatici iuxta *P. Greg. Toloſ. Syn. ag. 7. c. 2.* diſtinguunt inter hæc nomina, quod caſtratos vocent quaſi caſtos natos, eoſdémque Eunuchos, quaſi naturaliter impotentes ad Venerem, debitiſque membris carentes. Spadones verò qui inuiti caſtrantur ab hominibus. Verùm meritò hæc diſtinctio eſt negligenda.

Communis vſurpatio iuxta etymon nominum infra pondetum habet, vt tam hi quàm illi dicantur propriè quibus teſticuli deſunt ſiue à natura, ſiue per vim. Vnde & Hebræis Sares dicuntur. Græci eos dicunt cubilium cuſtodes, quia Gynecæis olim adhibebantur, vt infra latiùs dicemus. G

Vnde & *Epiphanius* dictos vult, quod poſſint εὐνοεῖν, hoc eſt beneuolentiam ac fidem ſeruare, ablatis his membris quæ caſtitati inſidiantur. *Hær. 58. Robert. Olcot in lib. Sap. c. 2. lect. 59.* meminit etymologiæ ab εὖ id eſt, benè, & νίκη victoria.

Prior tamen notatio communior eſt, ab εὐνὴ cubile, & ἔχω cuſtodio: quaſi Eunochus, & per ſyneresin Eunuchus, eo quod ſolebant adhiberi cuſtodiæ cubilis regij eiuſmodi homines: quos proinde neque ad maſculinum, neque ad fœmininum genus pertinere aſſerit *Baſil. Epiſt. 87.* Sunt tamen qui volunt Eunuchi nomen proprium alicuius fuiſſe.

Nomen autem Spadonum vſitatum eſt in S. Literis, & dicitur à verbo σπάω, quod eſt euello & extraho, éſtque nomen Græcum σπάδων. *Steph. l. de vrbibus*, vult à Perſica ciuitate nominatum.

Cæterum quod ab eruditis obſeruatur, quamuis nomen Eunuchi ad ſolos caſtratos extenderetur aliquando: poſtea tamen eodem appellati fuere omnes, qui regiæ cuſtodiæ & H lauois palatij præficiebantur. Item cuſtodes & adminiſtri Reginæ quomodo Demodochum teſtatur *Euſtath. Scholiaſtes homeri 1. odyſſ. 3.* fuiſſe Eunuchum Clytemneſtræ, & Phemium fratrem, Penelopes. Sic *in lib. Iudith* Vagau, quem Gagoas vocat *Ioſeph. l. 11. Antiq.* dicitur cuſtos cubiculi Holofernis: & Q. Curtius ſcribit eiuſdem nominis Eunuchum nequiſſimum fuiſſe Alexandro M. vti & Herodi, *Ioſeph.* Auctorque eſt *Plin. l. 13. c. 4.* apud Perſas tributum paſſim illud nomen Spadonibus. Imò addit *Tacit.* nomen Eunuchi celebre fuiſſe, *l. 6.*

Etiam Putipharem cui Ioſephus Patriarcha cohabitabat, Danielem & ſocios, Scriptura Eunuchos vocat: quorum tamen prior vxorem habuiſſe ſcribitur, neque deſunt qui defendant hos non fuiſſe caſtratos, ſed vocatos Eunuchos, tranſlata vocis ſignificatione à caſtratis, quibus initio optima quæque & principalia Regum Principumve miniſteria credebantur, ad illos qui his ſimilia negotia tractabant. Ita *Iuſtin. Imper. in Nouell. 142.* in genere præfectos Imp. cubiculis vocat Eunuchos.

A Atque ex hoc genere Eunuchorum, quibus nulla impotentia ad Venerem, magna tamen apud Principes potentia aderat, volunt plures etiam fuiſſe Eunuchum illum cuius *Lucas in Actis* meminit *cap.*8. Ita *Carthuſ. Lyranus, Euſebius, Nicephorus*, vt qui erat ſuper theſauros Reginæ Candacis, & vir ſtudiis addictus, vt qui alienæ Religionis cum eſſet, legebat Eſaiam.

* GENERA VARIA.

Chriſtus *Matth.c.*19.*v.*12. oſtendere volens non eſſe difficile quod tamen impoſſibile dixit Caluinus; caſtitatem ſeruare, & vxorem non ducere, tria proponit Eunuchorum genera, ait Hilarius: quorum quidam ab vtero tales ſunt, *i.e.* à natura: alij ab hominibus facti ſiue caſtrati: alij denique à ſeipſis propter regnum cœlorum, id eſt, qui & mente & corpore à carnis illecebris abſtinent vt virginum choro aſſocientur in cælis. Et primi quidem ait *Hilar.* & culpa & merito carent: ſecundi culpam habent, ſi conſenſu ſuo caſcentur: tertij meritum habent & præmium apud Deum exſpectant. Sed tertium genus potius eſt metaphoricum. *S.Chryſoſt.* expendens vim verborum Chriſti, ita ſcribit *hom.*63. *in Matth.* ſub med. Cogita tecum ſi à natura talis eſſet aut eam B iniuriam ab hominibus paſſus, quid faceres cum & huiuſmodi voluptate careres, & nullam carendo mercedem conſequereris? Gratias igitur Deo agas, quod cum mercede & coronis idem ſuſtines, quod illi ſine coronis ac præmio.

Volunt Semiramidem primam caſtraſſe mares. Alij Perſarum & Medorum inuentum exiſtimant. Alij Ægyptiorum. *Vide Ammianum lib.*14.

QVI EVNVCHI, MARES.

Ex S.SCRIPTVRA.

Abdemelechus Æthiops Spado regis Sedeciæ, Hieremiam Prophetam à tetro carcere liberauit. *Hierem.* 38.

Nabuchodonoſor rex cum Ioachimo rege Iudæorum abduxit ex Iſraëlitis nobiliſſimos quoſque, & inter eos quoque ex Iudæ genere, Danielem, Ananiam, Michaëlem & Azariam. quos caſtrari fecit, & Aſphenazo Spadonum magiſtro cōmiſit, qui eorum nomina mutauit, & Danielem vocauit Baltaſarem, Ananiam Sidracum, Miſaëlem Miſacum, & Azariam Abdenagonem. *Daniel.cap* 1.

Hegeus eunuchus Perſarum regis, Artaxerxis concubinas curabat, vt ad regem intromitterentur. Eaſdem ad regem adC miſſas Saſagacius in alterū gynæceū manè accipiebat. *Eſter.* 2.

Vagathan & Thares eunuchi contra Artaxerxem Perſarum regem conſpirantes, Garnabaci indicio deprehenſi, & in crucem ſublati ſunt. *Eſter.* 2. *Ioſeph.lib.*11.*c.*56. *Antiquit.*

Athachus eunuchus, Eſteræ reginæ Nuncius ad Mardochæum, per quem Amanis conſilia Regina reſciuit, & Dei auxilia euertit. *Eſter.* 3.

Harbona Spado, Sabuchades Ioſepho, Artaxerxi regi Amanis conſilium contra Mardochæum indicauit apud Eſterem Reginam *Eſter.*7.*& Ioſeph.lib.*11.*c.*6.

Vagao eunuchus Holofernis, ducis Nabuchodonoſoris, qui Iudith ad conuiuium vocauit, & in eodem cum Holoferne tabernaculo concluſit. *Iudith.*12.

Eunuchus Candaces reginæ Æthiopum, qui ab Æthiopia adorandi gratia Hieruſalem venit. *Act.c.*8. De quo tamen plerique ambigunt, an fuerit ſpado, vt ſuprà inſinuauimus.

HISTORICA.

Acdeſtis Iouis, ex petra genitus, roboris ſummi, ferociæ intractabilis, inſanæ & furialis libidinis ex vtroque ſexu fuit. Huius audacia vt cohiberetur & infringeretur, liber familiaD rem illi fontem, quo ardorem fuerat ſuetus, & ſitiendi lenire flagrantiam, ludo & venationibus excitatam, validiſſima ſuccendit vi meri. Acdeſtis ſoporem in altiſſimum deprimitur Liber ex ſetis ſcientiſſimè complicatis, vnum planta iniicit laqueum, parte altera genitalibus iniecta. Exoluti ille vi meri corripit ſe impetu, & adducente nexus planta, ſuis ipſe ſe viribus eo quo fuerat, priuat ſexu. *Arnob.lib.*5.

Demodochus & Phemius fratres, *ἀοιδοὶ*, cuſtodes relicti, ille quidem Clytæmneſtræ, hic verò Penelope. Nec prius Clytæmneſtræ pudicitiam Ægiſthus expugnare potuit, quam Demodochum Calij Cariadem, (alij Glaucum fuiſſe appellatum aſſerunt) è medio ſuſtulit. Ἀοιδοὶ autem ambigua ſignificatione dicuntur, *ἀπὸ τοῦ ἀείδειν* à canendo: vel *ἀπὸ τοῦ τὰ αἰδοῖα μὴ ἔχειν*. Vtraque fortaſſis ſignificatio locum habet Eunuchi erant ſimul, & muſici. *Euſtath.in* 3.*Odyſſ*.

Sicinus eunuchus, Themiſtoclis filiorum præceptor, ad E Xerxem ſimulata proditione miſſus, Xerxem ad nauale pugnam cum Græcis ad Artemiſium induxit. *Herodotus.*

Arſacos eunuchus obſes, per quem falſo metu Themiſtocles Xerxem fugere coëgit. *Plut.in Themiſtocle, & Polyæn.lib.*1. *Frontinus lib* 2.*c.*9.

Thyreus eunuchus Statiræ vxoris Darij. *Plut.in Alex.*

Meſabates Artaxerxis Perſarum regis eunuchus, à Paryſati Artaxerxis matre, ob Cyri caput & manum præciſa, more Perſarum & reges iuſſu, excoriatus fuit. *Plut.in Artaxerxe.*

Hermias eunuchus ter venditus, Atarnites (quæ Prouincia eſt Myſiæ ad Helleſpontum, cui præfuit, regi Perſarum dicto audiens) ſeruus Eubuli Bithyni principis & Philoſophi, animum ſcripſit eſſe immortalem, Ariſtoteli familiaris, cuius filiam adoptiuam in matrimonium accepit, & licet θλαδίας eſſet, filium ex ea Pythiadem ſuſcepit. *Suidas.*

Ganymedes eunuchus, & nutricius Arſinoës, de quo *Lucanus lib.*10. famulo Ganimede dolis peruenit, ad hoſtes Cæſaris Arſinoëe.

Ariſtonicus Ptolomæi regis Ægypti eunuchus, vnà cum rege educatus à puero, ingenio militari fuit, & in armis pluF rimum ſeſe exercuit: nec in iis minus, quàm in congreſſibus valuit, & ſenſu communi (quod rarum eſt) præditus fuit, & ad benè merendum de hominibus propenſus. *Suidas.*

Photinus eunuchus Ptolomæi Ægyptij regis, in gratiam Cæſaris victoris Pompeium ſuaſit interimendum. *Plut. Pomp. Lucanus.*

Auſus Pompeium letho damnare Photinus.

Halotus eunuchus Agrippinæ, & prægustatores Cæſaris Claudij, ſuaſu Imperatricis, boleto medicato dominum interfecit. *Suetonius.*

Phauorinus philoſophus Arelatenſis, Hadriano principi maximè infenſus, tria de ſe mira prædicabat, ſe Gallum græciſſare, eunuchum mœchum putari, inimicum Imperatori vi*Volat.lib.*16. *Anthrop.*

Erat illi nuda barbitio facies, vox acuta & tenuis, qualis ferè eunuchorum natura pernoſcitur, quos eſſe tertium genus hominum pronunciauit Alexander Cæſar, nec videndum nec in vſu habendum à viris, ſed via à nobilibus fœminis: tametſi barbaris vno fidei nomine fuiſſe integris eunuchos pretioſiores, Herodoto credimus. *Cælius lib.*19.*c.*12. *A.L.* G

Hyacinthus & Protus, eunuchi Eugeniæ filiæ Philippi præfecti, ſub Maximiano, martyres. *Volat.lib.*16. *Anthrop.*

Parthenius & Calocærus eunuchi Tryphoniæ vxoris Decij, martyres facti ſunt ſub eodem Principe.

Eutropius eunuchus, procurator Theodoſij Imperatoris, vt ait Eunapius, Rufino ſucceſſit, Imperatoris etiam Arcadij cubicularios, nullum facinus prætermiſit, tum magiſtratus publicè vendendo, tum milites calumniando, tum proceres relegando, tum omnibus contumeliis ſenatum afficiendo. Cùm aliquando etiam eos, qui in templa confugiſſent, comprehendere vellet: legem promulgauit, quæ concederet, illos vel ab aris abſtrahi. At ea Lex vix promulgata erat, cùm vltio crudelitatis eſt ſecuta. Nec enim multò poſt, in templum confugiens, ſub altari iacuit, Ioanne Chryſoſtomo epiſcopo: indéque abſtractus, noctu capite plexus fuit, & à Conſulum catalogo deletus, ſolo collega Theodoro inſcripto. Sub hoc gens, eunuchorum, ob illius potentiam, ita creuit, vt nonnulli iam barbari, Eutropij ſplendorem affectantes, vna cum teſtibus vitam quoque mitterent. *Suid.* H

Narſes eunuchus, Iuſtini principis cubicularior, è chartulario & bibliopola princeps copiarum factus poſt Beliſarium: multis rebus præclarè geſtis, tandem ſiue inuidia, ſiue fortuna, ſiue populi accuſatione, in odium Iuſtini & vxoris eius deuenit, adeò vt Imperator literas ad eum dederit plenas ignominiæ, quibus eum monebat, vt ad colum, penſum & lanas rediret. Tum ille iratus: ducam (inquit) tale penſum, talémque ordiar telam, quam non facile ſit vobis explicare. Itaque vt iniuriam vlciſceretur, Logobardos Romam iam diu inuadere cupientes, euocauit. *Paulus Diac.*

Ablarius, Eurythrius eunuchi. *Eunapius in vita Acdeſij, & Volat.lib.*13 *cap.*3. *Anthrop.*

In æde S Procopij, magni martyris In teſtudine, cuiuſdam eunuchi ſtatua ſita eſt, cuius in pectore ſcriptum eſt: *Qui loco mouerit hic ſita, ſtranguletur.* Fuit autem ſtatua illa Platonis cubicularij, qui temporibus Baſilici crematus eſt. Cùm autem parentes eius poſtulaſſent, vt is eunuchus monimenti ergo, aduerſus eos qui Imperatori aduerſarentur, ſtatua donaretur, impetrarunt.

A impetrarunt. Cùm verò ædes magni martyris renouaretur, tranſlatus eſt in circum equeſtrem. *Suidas.*

FOEMINÆ.

Xanthus Lydius in ſecundo Lydiacorum, Gygem omnium principem ſcribit, dum Lydis imperaret, γυναῖκας εὐνουχίσαι, id eſt, Mulieres eunuchas feciſſe, ἵνα αὐταῖς χρῷτο ἀεὶ νεαζούσαις, Vt illis perpetuò tanquam ætate floreſcentibus vteretur, *Cælius lib. 19. cap. 29.* id tribuit regi Andramyti. Videatur Athenæus *lib. 12. cap. 12.*

A QVIBVS. EVNVCHI FACTI?

à Natura.

Apud Didymæos Didymenæ matri, & Attæ dedicatum eſt Fanum, Atten Hermaſianax elegorum ſcriptor verſibus prodidit, Calai Phrygis filium fuiſſe, & ad Venerem planè inutilem editum à matre. Cum iam adoleuiſſet, in Lydiam migraſſe, ibique magnæ matris ceremonias monſtraſſe. Tanto verò in honore apud eam fuiſſe, vt id moleſte ferens Iupiter, immanem aprum in Lydorum ſegetes immiſerit, à quo & alij è Lydis, & & ipſe Attos interemtus fuerit, fidem rei faciunt Gallogræci Peſſinuntis incolæ. Sue enim, tanquam impura beſtia omnino abſtinent. *Pauſ. in Ach.*

B Dorotheus præſol Antiochenus, vir eruditiſſimus, græcè & hebraïcè doctus, eunuchus ab ipſa geneſi fuit: quo magnopere Aurelianum principem dicunt delectatum fuiſſe. *Euſeb.*

SEIPSIS.

Atiis Calij Attos, in furia correptus, teſtes ſibi ipſi amputauit. *Arnobius lib. 5. contra Gentes.*

Origenes Adamantius, vt corpus ab omni Venerea labe mundum ſeruaret, omnique ſuſpicione careret, ſectis genitalibus membris eunuchum ſe fecit. *Fulg. lib. 4. cap. 3.*

Stephanus Mareotidis regionis anachoreta, cum verendas corporis partes exulceratas taboque diffluentes haberet, inter chirurgicas vſtiones & ſectiones, nullum euaſit eiulatum aut gemitum, *Marcell. lib. 5. c. 4. ex Sozom l. 26. c. 29.* ☞ *Vide plura infra Tit. Qua de cauſa. §. Libidinis extinguenda.*

Proditum memoriæ eſt, Semiramidem reginam omnium principem teneros Mares adortam caſtrare, *Cæl. l. 13. c. 29. A. L.*

Apud Eleos regnauit Pantaleon, iniurioſus & immanis, is Legatos, qui ad ſe veniſſent, caſtrans, proprios teſticulos edere coegit. *Heraclides.*

HOSTIBVS.

C Poſteaquam Perſæ potiti ſunt vrbibus Ioniæ, ſub Dario rege, formoſiſſimos quoſque puerorum ſeligentes caſtrauerunt, exſectis teſtibus facientes eunuchos: virginéſque ſpecioſas ad regem tranſportarunt Suſa: & ſuper hæc vrbes cum templis cremauerunt. *Herod. lib. 6.*

Phocas Imp. Mauritij Imperatoris interfector, cùm libidinibus & multorum fœditatibus ſeſe adeò polluiſſet, vt nec propinquis parceret: Priſcus gener eius, & alij Senatores, ex Africa Heraclium & Nicetam cum exercitu euocant: à quibus Phocas victus, caſtratur, & ignibus crematur, cum imperium obtinuiſſet annos octo, anno Domini 612. *Sigebertus: Paulus Diac. lib. 4. c. 11. de geſtis Longobardorum. Nicephor. lib. 18. c. 56 & Zonara tom. 3.*

Cæſo Leone V, Imp. quatuor eius filij in inſulam, quæ prima cognominabatur, exules miſſi ſunt à Michaële Traulo, qui imperium occupauit: exectis prius virilibus, vbi Theodoſios quartus ordine diem ſuum obiit. *Cuſp.*

Theobaldus Camerinorum princeps, cum Beneuentanis ſuppetias mitteret, & cum Græcis manus conſereret, fugauit eos: & quotquot cepit, euiratos remiſit, addens ignominiæ riſum: D Quandoquidem, inquit, Imp. veſter Conſtantinus eunuchis gaudet, quotquot emiſerit gallos, capos remittam. *Crantz. l. 3. c. 9. Metropoleos, & Luitprand l. 4. c. 4. rer. in Europ. geſtar.*

Guillielmus III. Neapolitanus rex, virilibus exectis ab Henrico VI. Imp. caſtratus, in Germaniam deportatus. *Collenucius.*

IMPRVDENTIBVS.

De Tuſcho haruſpice. *Martialis Epigrammaton. lib. 3.*

Vite nocens roſor ſtabat moriturus ad aras
Hircus, Bacche tuis victima grata ſacris.
Quem Tuſcus mactare deo cum vellet Haruſpex,
Dixerat agreſti fortè rudique viro,
Vt cito teſticulos peracuta falce ſecaret,
Teter vt immundæ carnis abiret odor.
Ipſe ſuper virides aras luctantia pronus
Dum reſecat cultor, premitque manu,
Ingens iratis apparuit hernia ſacris:
Occupat hanc ferro ruſticus, atque ſecat.

L. B. Theat. vit. Human. Tom. III.

Hoc ratus antiquos ſacrorum poſcere ritus, B
Talibus & fibris numina priſca coli.
Sic modo qui Tuſcus fueras, nunc Gallus haruſpex,
Dum iugulas hircum, factus es ipſe caper.

HÆRETICIS.

☞ *Vide Loc. de hæreticis. Tit. Crudelitatis hæreticorum.*

Brutis.

Sinam Baſſa, ſummæ apud Selimum Turcarum Imp. auctoritatis, ignobili Epiri vico in montanis Ambraciæ natus, memorabili caſu in eam virtutis atque opulentiæ magnitudinem euectus eſt. Nam porcam, quæ domi alebatur, ei adhuc puero ac fortè in vmbra dormitanti, apprehẽſa morſu virilia exediſſe ferunt: protinuſque eum veluti corporis vitio nobilitatum, à conquiſitoribus inſignium puerorum Conſtantinopolim ad Mahometem fuiſſe perductum. Vbi cum mox fortuna, quem paulo ante non temerè, at ſæua tamen ſorte caſtrauerat, fatalis virtutis auſpiciis ad deſtinatos honores extulit. *Iouius.*

QVOMODO.

Gallus quidam nobilis, ex Narbonenſi prouincia oriundus, ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam abductus, dynaſtæ F cuidam donabatur, (& vt opinor) Beleſbeco, qui cis Boſphorum Thracium per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non aſperè cœpit tractari more Barbaro, ſed perhumaniter, eò quòd gynæceo deſtinatus eſſet ob formam ac ætatem. Quodam die lauto, ſed medicato exceptus conuiuio in ſomnum triduanum incidit. Quum expergefactus mingere vellet, exectos ſibi teſtes animaduertit: ac tum demum attonitus cognouit: quam diu dormiſſet, & cur tam lautè ſemper ac affluenter tractatus eſſet. Rediit tamen ad ſuos, & hanc attulit cauſam, cur nuptiis facilè carere poſſet. *Vvier. lib. 2. c. 34. de Præſt. dæm.*

CVR. Cauſa.

Religionis.

Materianus Epiſcopus Auelinus teſtium diuulſione tortus fuit. ☞ *Vide Tit. Sæuitia bellica erga hoſtes viuos.*

Magnæ Matris Sacerdotibus ſibi virilitatem amputãdi, idque Samia teſta, nec aliter, vt putarunt, citra perniciem, mos ex ea fortaſſis hiſtoria originem ſumpſit, quam Lucianus longo ſermone narrat in opuſculo de Syria dea. Fabellas percurrunt. *Ouid. Faſtor. 4. Phorn. in Rhea, Feſtus in dict. Galli. Carol. in Berecynthia & Aty, & Pauſ. in Achaicis. Brod. in 1. Epigr.* G

Genutius Gallus matris Deûm, eò quòd ſibi genitalia amputauerat, à Sardinio ab hæreditate iniuſta & deiectus eſt. *Ærodius, ex Valerij lib. 7. c. 7.*

Adulterij, Stupri.

In Eſa non longè à Nicæa in Narbonenſi prouincia mulier quædam noctu dormienti Viro genitales partes abſcidit: factum excuſans, quòd ipſa viro fidem præſtaret, viciſſim quoque æquum eſſet eandem à viro ſeruari: & quia is coniugalem fidem violarat, plecti debere ea corporis parte, qua peccauerat. *Fulg. lib. 6. c. 1.*

Pæderaſtæ execti à Iuſtiniano Imp. Interrogatus cauſam: Annon, inquit, ſi ſacrilegium commiſiſſent, manus illis amputandæ fuiſſent. *Zonaras tom. 3. Paulus Diac. lib. 16.*

Libidinis concitandæ.

Heliogabalus abſciſſis genitalibus Matri ſe Magnæ ſacrauit, vt Aurelius probat, vt probris ſe omnibus contaminaret, & cupiditate ſtupri, muliebri nomine ſe Baſſianam pro Baſſiano iuſſit appellari. *Cuſpinianus.* H

Pæzon è ſpadonibus Seiani, à Sutorio Priſco in ipſo ciuitatis luctu III. M. D. emptus fuit, non tam formæ quàm libidinis ergo. *Plin. lib. 7. c. 39.*

Earinus eunuchus, plurimum à Domitiano Imp. adamatus: quem tamẽ mox repudiauit, cùm in Titi Veſpaſiani, qui Sporos amauerat, contumeliam, ne quis in poſterum intra fines Romani imperij caſtraretur, edixit. *Xiphilin.* Hic à Martiale celebratur *lib. 9. Epigr.*

* *Extinguendæ.*

Iuſtin. Martyr. Apol. ad Anton. Pium. narrat chriſtianum Adoleſcentem, vt carnis irrationali motu careret, obtuliſſe Felici Auguſtali Præfecto libellum, vt medico liceret illum caſtrare, cùm is id metu pœnæ facere detrectaret.

Origenem idem in ſeipſum admiſiſſe cõſtat, eóque nomine vituperatum, qua etiam de cauſa duo Monachi à Theophilo Alexandrino excommunicati ſunt. *In vitis Patrum* a. d. c. 172.

Denique hæreſis fuit quorundam dicentium, quod Niſi, quis Eunuchus fieret, ſaluari non poſſet. *Vide Epiph. hær. 58.*

Quæſtus.

A Panionius quidam Chius, magnò Hermotimum Pedaſenſem elegantiſſimum puerum ab hoſtibus captum atque venundatum emerat, eumque caſtrauerat (eunuchos enim maximi faciunt Perſæ, fidei cauſa) & Sardis vendiderat. Deductus ad regem Xerxem Hermotimus, breui temporis ſpatio inter eunuchos primum locum obtinuit. Mox Xerxe contra Græcos expeditionem ſuſcipiẽte, Hermotimus quoque regem comitatus, è Sardibus in agrum Myſium, qui Atarneus dicitur, deſcendit, ibique inuentum Panionium, ſimulata beneuolentia, magnificis pollicitationibus, vt ad ſe migraret, induxit. Poſteaquam igitur eum cum vxore & quatuor liberis adeptus eſt, patrem coëgit, vt filiis ſuis genitalia excinderet; mox filios, vt patrem caſtrarent. Et ſic pœnas à Panionio ſumpſit. *Herod. lib. 8. Camer. in hor ſucciſ. cent. 1. cap. 99.*

Amaſgorum & Alanorum principum auaritia eò creuerat, vt parentibus Pueros, qui indole & elegantia corporis præſtabant, vi raperent: & teſtibus inſectis, magno pretio Romanis eunuchorum ſtudioſis venderent, patribus interfectis, ne ob filiorum orbitatem aliquid molirentur contra ipſos. *Cuſpinianus in Leone III. ex Zonara.* B

* EVNVCHI HONORATI.

Olim apud Aſiaticos caſtrati in honore erant, vti etiam apud barbaras nationes, Turcas, (qui eos Chaldos vel Haidos appellant;) & ſimiles habentur. Siquidem olim Spadonibus, vti conſtat ex hiſtoriis paulo ante commemoratis; credebatur cuſtodia matronarum & virginum regiarum, erántque præfecti Gynecæi, vt colligitur *ex lib. Eſter. & Euſtath. in 3. odyſſea:* Cubiculorum quoque, & regiæ ſuppellectilis, vt *Iudith. 12. & Actor. cap. 8.* Inſuper puerorum inſtitutio illis commiſſa, quomodo legimus Sicinum Eunuchum Themiſtoclis filiis datum præceptorem, & colligitur *ex Plat. lib. 3. de leg.* Sed & à Regibus, copiarum & exercituum Duces dati Eunuchi, teſtis eſt *Ierem. cap. 38 & 52.* Moyſes *in Geneſ. cap. 39. & 40.* Et Cyrus in tanto pretio hoc genus hominum habuit, vt iiſdem ceu fidiſſimis, vitæ ſuæ & fortunarum commiſerit cuſtodiam, & tutamen. Et qui deſcribuntur in hæreſi fuiſſe Pharaoni à poculis, & panibus, ſpadones erant. Vti etiam ianitores Palatij, *cap. vlt. Eſter.*

C Nec eſt quod de barbaris ac veteribus id ſolum adſeramus, etiam hodie apud Italos & Hiſpanos, Gynecæis virginum & matronarum huiuſmodi exſecti præficiuntur. Cum enim voluptati corporis operam dare neſciant, accuratè obſeruant, ne & alij voluptatibus vacent, pœnitudine vel liuore ſtimulante, quod facultas iiſdem vtendi ipſis ablata ſit, & velut talionem in immerentes machinari.

* CONTEMPTI, INVISI, ODIO HABITI.

Romanis nihilominus Imperatoribus, & Legibus, inuiſum vniuerſum hoc Exſectorum genus fuit, vt videre eſt apud *Valer. Maxim. lib. 7. c. 7.* vbi Genutius quidam, qui ſibi ipſi genitalia amputauerat, tanquam obſcæna perſona, indignus habitus fuit, qui aliquid ex teſtamento caperet. Siquidem inquit, perinfame fuit huius monſtri, tertiive generis hominum, inquinata voce, ſub ſpecie petiti iuris tribunalia pollui.

Eodem modo acerba eſt inſectatio horum, *in quadam Epiſtola Baſilij ad Simplician.*

De iis etiam *Claudianus.*

Adde quod Eunuchus nulla pietate mouetur,
Nec generi, natiſque cauet.

D Lege Cæſareâ puniuntur capitali ſupplicio, perinde ac homicidæ, qui alios caſtrant. Quippe ex multis pauci incolumes euadunt, vſque adeò (vtor verbis Imper. *Iuſtin. Conſtit. 142. tit. 42. L. 3. § qui hominem, L. Cornelia, §. conſtitutum,*) vt quidam, ex his qui ſeruati fuerunt, depoſuerint, è nonaginta ægrè tres incolumes euaſiſſe. Sunt enim tales, inimici, & deſtructores naturæ.

Lampridius in Alexandro meminit vetitos Eunuchos à Conſtantino gerere Præfecturas ac Magiſtratus, immò infimo eos loco habuiſſe prodit *Athanaſ. epiſt. ad Solitarios:* qui præterea notat ab Eccleſiaſticis miniſteriis arceri.

Cauetur id quoque *in Concilio Niceno c. 1. & in canonib. Apoſt. c. 21. & 22.* & queritur tanti fieri à Conſtantino, vt etiam iudicia Eccleſiaſtica exercerent homines, vt natura, ita animo ad generandum ſteriles, vtpote vllam de ſobole mentionem eſſe ægrè patientes, nempe de filio Dei, cùm eſſent Arriani: quæ eſt item Nazianzeni & Baſilij querimonia.

E Conſtat præterea de vita S. Sabæ, rejectos à conſortio Monachorum Eunuchos. *Suidas, Verbo, Antiochus* prodit Theodoſij iunioris edicto cautum, ne foret Eunuchus Patritius.

Habebatur quoque indignus militia, & cenſebatur telas, eum non tela debere tractare. Qua de cauſa Narſetem ducem, & Principem in bello ſtrenuum, Sophia Auguſta magno ſuo malo, & Italiæ maiore detrimento ad gynecæa relegauit. *Paulus Diaconus lib. 8.*

Segregant præterea leges à militia hoc hominum genus, *lib. 8. C. Tit. de tyronibus, & Vegetius lib. 1. c. 7.* eoſque *Iuuenalis Satyra 6.* imbelles epitheto proprio cognominat.

* PROPRIETATES.

Ariſtoteles in hiſt. de Animalibus refert, omne animal caſtratione manſueſcere, homine excepto, qui ferocior euadit, quod tamen non per omnia conſiſtere, experientiâ demonſtratur.

Memorabile eſt, quod Dion de ſpecu Hierapolitano ſibi compertum ſcribit, in qua ſpirat aura animantibus noxia, ita vt ocyus intereant, exceptis iis quibus exciſa ſunt genitalia.

Eunuchi non caluescunt, nec euadunt podagrici, ſecundum Hippocratem, Galenum, & Ariſtotelem. F

Sunt iidem libidini addictiſſimi, vnde & *Suidas verbo Spado,* dicit eos mulieres corrumpere manibus: ac maiori quam alios libidine titillari, multis probat *Baſil. & Auguſt.*

Qui quidem *Baſil. epiſt. 87.* naturali ratione quod dicimus, demonſtrat, additque bina exempla *lib. de Virginitate.* Refert *S. Auguſt. lib. 6. contra Iulian. c. 14.* Galligonum Eunuchum Valentiniani iunioris gladio punitum, ob vim meretrici illatam. Lege quiddam aliud quod idem narrat *l. 2. de ciuit. c. 7. ex Terent. in Eunucho,* apud quem Pythia inquit de Eunuchis:

Ego iſtos audieram amatores vel maximos,
Sed nihil poteſſe.

Eſt etiam in ſcriptis Athanaſij *ep. ad Solitarios,* Leontium Epiſcopũ Antiochenum factionis Arrianæ, vt ſine ſuſpicione Euſtolio, ſeipſum exſecuiſſe, quod etiam prodit *Socr. l. 2. hiſt. c. 21.* Idipſũ de Eunuchis in genere tradit *Arnob. l. 5. cõtr. Gent.*

Sacra Scriptura perſpicuè rabiem furorémque libidinis in Eunucho expreſſit, appellans Spadonem generaliore vocabulo complectente thlibias, & thlaſias, de quibus *Ægineta lib. 6. cap. 68. liber Deuter. c. 23. Leuit. c. 22.*

* MATRIMONIA.

G Matrimonia Eunuchorum quibus vnicus duntaxat teſticulus exſectus eſt, iure & de facto licita ſunt, cum illi ſint potentes ad generandum: Secus habet in illis, qui vtroque teſticulo carent, quia etiam ſemine ad generationem efficiendam careant, quod requiritur ad matrimonium, cuius proinde illos incapaces, declarauit Sixtus V. in motu proprio anni M. D. LXXXVII. prout etiam ante illam Pontificis declarationem, iure naturæ ſemper incapaces illius fuerunt, ſic vt meritò eorum matrimonia irrita pronuntiauerit Pontifex. Si quando autem in Scriptura legantur Eunuchi iniuiſſe matrimonia; vel intelligendum eſt de Eunuchis vnico teſticulo priuatis: vel nomen Eunuchi transfertur ad ſignificandum miniſtrum Regis vel principis. Quemadmodum *ex Caietano, Abulenſi,* & aliis, *Pererius in Geneſim* probat, & Pererium ſecutus, *Sanch. lib. 7. de imped. matrim. diſp. 92. n. 17.*

---

* Exactio.

☞ *Vide Vectigal. Tributum.*

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EXactio Græcè εἰσπράττω, quod inter alia, etiam debitum peto ſignificat. Martialis.

Exigis à nobis operam ſine fine petitam. H

Nomen exactæ pecuniæ vult Vlpianus, non modo ad ſolutionem eſſe referendum, ſed etiam ad delegationem, hoc eſt, cum debitam nobis pecuniam alteri aſſignamus. Communiter exactionis nomine intelligimus iniquam & extortam alicuius oneris in Republica ab inferioribus poſtulationem. A qua ſi abſit iniquitas aut grauamen, potius præſtationis, aut ſubſidij nomen meretur.

EXEMPLA ET APOPHTHEGM.

Callicraditas cùm ad pecunias petendas ad Cyrum iuniorem mitteretur ad belli vſum: bis regis aulam acceſſit, & comporationibus eum indulgentem audiuit. Tertiò verò cum audiſſet, & iterum bibere eum, nec ſe ad colloquium admitti intellexiſſet, dixiſſe fertur: Ita curam habendam pecuniarum, vt ne quid tamen committeretur Sparte indignum Quo

dicto

A dicto docuit ita ab hominibus exigendam eſſe pecuniam debitam, ne quid noſtræ dignitati & exiſtimationi decedat. *Plut. in Lac.*

Dionyſius Sen. exegerat pecunias à Syracuſanis, deinde quum videret illos lamentantes, obſecrantes, ac negantes ſe habere quod darent, indixit alteram actionem, idque iterum ac tertio fecit. At poſtquam, vbi maiorem ſummam imperaſſet, audiret illos in foro ambulantes ridere, & ſcommata in regem iacere, iuſſit præfectos ab exigendo quieſcere. Iam enim inquit, nihil habent, quandoquidem nos contemnunt. *Plut. in apophs.*

Tiberius cum deprehendiſſet Æmilium Rectum, quem Ægypto præfecerat, nimium à populo exegiſſe, ſuper ea re iratus reſcripſit: ſe tonderi velle ſuas oues, non deglubi. Solent autem principes deglubere oues, cum grauiores exactiones ſubditis imponunt, quàm vllo pacto ferre poſſint. *Dion. Nica. in Tyberio.*

Antonius Caracalla à Iulia matre grauiter obiurgatus, quod ingentem illam pecuniam, quam per fas & nefas à ſub-
B ditis vi exegerat, profunderet: gladium euaginatum oſtendens. Bono (inquit) animo eſto mater: Nobis, quamdiu hunc habebimus, nulla vnquam deerit pecunia. *Dion. Nicæus, & Xiphil. in eius vita.*

EXACTIONES NIMIÆ, QVAM NOXIÆ REIPVB.

Exactiones & expilationes nimias, ciuilium bellorum diſſenſionúmq; fomitem frequenter ſubminiſtrare, veteribus & recentibus hiſtoriis compertum. Vnde à veritate alienam arbitremur Galbæ Cæſaris cenſuram, qui dicere ſolebat, nullos hominum minus eſſe metuendos, quam qui de ſolo victu cogitarent. Verius ſanè Lycurgus, qui pauperem & ſine Laribus, magis in Repub. timendum aſſeruit, quam diuitem & inſolentem, nam vt benè *Silius* Poëta.

Eſt deforme malum, & ſceleri procliuis egeſtas.

Romæ crebras ſeditiones excitatas propter improbitatem exactionum ſub Galba, Vitellio, Appio, Claudio, & aliis, ex hiſtoriis notum eſt.

C Imperante Auguſto, Gallia penè defecerat à Romanis quod Licinius quidam Iulij Cæſaris Libertus, Prouinciæ procurator, exactione populum opprimeret. Imò Nerone primùm, deinde Galieno imperante, iugum Rom. Pop. excuſſerunt Galli, non alia de cauſa.

Factiones Malleariorum (Maillotinos vulgò vocabant) eorumque qui verſicolores cucullos geſtabant, & ſimilia populi irritamenta, non aliam radicem habuerunt, quam exactionum.

Vnde etiam in Belgio ciuilium diſſenſionum flamma ſumpſerit incrementum, habes *in Titulo de Tributis*, vbi multa huic loco propria.

* Examen. Inueſtigatio.

QVIBVS COMPETAT, ACTIVE ET PASSIVE.

APud Gymnoſophiſtas, paratis inſtructiſque menſis, antequam cibus apponatur, adoleſcentes ſinguli ad menſam vocantur, à quibus exigitur, quid eo die generi humano lucri fecerint, quid laborauerint, quidue ſapienter dictum factumue illa luce fuerit. Qui otioſi inueniuntur, ab omni cibo
D & potu excluduntur, foráſq; extruduntur. *Alex. lib. 5. c. 21.*

Pythagoras Samius diſcipulis ſuis noctu cubitum ituris hunc verſiculum perpendendum propoſuit, *πῆ παρέβην; τί δ' ἔρξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;* vt cùm ipſe præſens illis ſemper adeſſe non poſſet, haberent tamen præceptoris diligentiæ exactorem veluti hunc verſiculum. *Laërtius lib. 8.* Quem poſtea Virgilius viro bono ſic expreſſit.

Non prius in dulcem declinat lumina ſomnum,
Omnia quàm longa repetiuerit acta diei,
Quid prætermiſſum? quid geſtum in tempore? quid? non?

Κρατῦν τάμα, retractationes librum inſcripſit, à confirmando dictum, Democritus Abderites: quo cenſuram agit de omnibus libris à ſe ſcriptis. *Suidas.*

Pictores opera ſua interpoſito ſpatio, prius quàm extremam manum imponant, inſpiciunt: quòd dum auertunt viſum ſuum, frequente iudicio nouum faciant: quo acrius exiguum exploratur diſcrimen, quod fallit aſſiduitas & aſſuetudo. *Plut. de Non. iraſcendo.*

D. Auguſtinus *libros Confeſſ.* ſcripſit, quibus totius ſuæ vitæ actiones paſſionéſque examinat, & normam veluti præ-
E ſcribit, quam pij omnes in Dei miſericordia ſuáque miſeria inueſtiganda ad creatoris laudem ſuámque confuſionem ſequi debeant.

☞ *Conſule Titulum, Conſcientiæ examen.*

Exauctoratio.

☞ *Vide Locum proprium* DE DEGRADATIONE.

* Exceptio.

QVID SIT: ET QVOTVPLEX.

EXceptio Iuriſconſultis dicitur, quæ opponitur ad excludendam actionem intentatam ab Actore. Eſtque duplex: Dilatoria, vt ſi opponas iudicem non eſſe competentem, teſtes infames, actorem excommunicatum, vel quid ſimile.

Alia eſt peremptoria, vt ſi quis opponat ſe mandato Principis feciſſe: Item ſoluiſſe id quod exigitur, & ita accipitur. *lib. 44. Digeſtor.*

* Excommunicatio.

* DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EXcommunicatio eſt cenſura Eccleſiaſtica, qua quiſpiam F
ſeparatur à communione fidelium. Quam definitionem ipſum vocabulum velut importat. Dicitur enim excommunicatus, quaſi extra communionem factus. Habetque fundamentum in verbis Chriſti, *Matth. c. 18.* Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus, id eſt, ab Eccleſia ſegregatus, qui etiam loquendi modus S S. Patribus eſt familiaris. Puniatur enim iure vt loquitur Suarez; morali, ad vtendum Eccleſiaſtica communicatione, & participatione.

Panormitanus definit Excommunicationem, quæ priuat quandoque communicatione Sacramentorum, & conſortio hominum.

DIVISIO.

Quædam eſt excommunicatio à Iure, quædam ab homine: quædam fertur per ſententiam generalem, quædam per particularem, quædam aliquando valida, quædam nulla. Sed de his *in Titulo de Cenſura.*

Huic loco propria & communis omnium diuiſio eſt, qua dicimus Excommunicationem maiorem & minorem. Maior dicitur, quæ ſeparat à conſortio fidelium. Minor, quæ à perceptione Sacramentorum. Intellige de maiori, quod ab omni fidelium communione priuet, tam Eccleſiaſtica, ſiue ſacra, G
qualis etiam eſt vſus Sacramentorum; quam ciuili, & humana.

APPELLATIO.

Vſus obtinuit, vt cenſura Excommunicationis appelletur nomine Anathematis, quæ eſt vox Hebræorum, & ab eis fuit deriuata, vt obſeruat *D. Hieronym. Chryſoſtom. autem ſerm. de Anathem. Tom. 5. & Iuſtinus Martyr. q. 121.* dicunt Anathema eſſe id, quod reconditum & ſecretum eſt Deo: nec iam ad communem vſum ſumitur, aut vitij culpæque cauſa à Deo abalienatum eſt. Prior ſignificatio communis eſt apud LXX. qui votum illud quod cherem dicebatur *Leuit. 27. verſ. 28.* per quod res quæpiam planè & plenè Deo conſecrabatur, exponunt per Anathema. Vnde cherem & Anathema dicebatur, quod Deo in perpetuum conſecrabatur, vel in ipſius honorem totum cedebat. De quo videat Lector eruditum commentarium *Cornely à Lapide in c. 9. Epiſt. ad Rom.*

Poſterior ſignificatio etiam Scripturæ vſitata. Nam vbi vulgata editio habet *Num. 21.* Delebo vrbes eius; vertunt LXX. anathematizabo ciuitates illius. Vnde pro re execrabili & abominabili ea vocis vſurpatio permanſit. Sic vt anathematizari H
dicatur ea vſu Eccleſiæ, qui ab ea ſeparatur. Vtitur autem eâ voce Concil. Tridentinum in definitionibus fidei dicendo; Si quis hoc vel illud negauerit, anathema ſit.

EFFECTVS.

Excommunicationis effectus varij & quidem XII. notantur à Doctoribus, conſiſtunt autem omnes in remotione à communione bonorum quorundam Eccleſiaſticorum, quæ eſt proximus effectus huius cenſuræ. Ac primum quidem Excommunicatus priuatur orationibus & ſuffragiis Eccleſiæ, idque ex intentione ipſius Eccleſiæ, ſic vt publicè non liceat pro eo orare, vel Eccleſiæ ſuffragia illi applicare.

Remouetur etiam Excommunicatus à conſortio hominum ita vt nullus tutè cum eo communicet, præterquam in caſibus iure expreſſis.

Priuatur vſu Sacramentorum, eorúmque fructu. Item participatione aut communicatione in aliis diuinis, & Eccleſiaſticis officiis, concione excepta.

Si Clericus excommunicatus publicum exercitium faciat ſui ordinis, fit irregularis, non verò ſi laicorum more quid faciat.

Corpus eius qui in excommunicatione mortuus eſt, priuatur ſepultura Eccleſiaſtica, niſi prius abſoluatur. Imo ſepultus debet exhumari.

Iuriſdictio etiam ſpiritualis excommunicato interdicitur: vti reliquis omnibus quæuis ciuilis cum eodem communicatio.

Beneficiis quoque Eccleſiaſticis ſi contumax fuerit priuatur excommunicatus: eſtque inhabilis ad beneficia de nouo obtinenda. Sic vt collatio, præſentatio, aut nominatio facta excommunicato, ſit nulla.

Cætera videantur apud Summiſtas, ac nominatim *P. Sua es lib. de Cenſuris.*

MATERIA ET FORMA.

Excommunicatio ſupponit peccatum mortale antequam contrahatur. Ita quod ſolum ob peccatum mortale, poſſet fieri lex præcipiens excommunicationem ab homine ferendam. Vnde lata pro veniali, eſt ipſo iure nulla. Et quamuis non quodlibet peccatum mortale ſit ſufficiens materia, vt ſub excommunicatione prohibeatur; tamen pro quolibet lata, eſt valida.

Proxima excommunicationis cauſa, eſt contumacia contra obedientiam Eccleſiaſtici præcepti.

Quoad formam Excommunicationis, aliquid conſiderari poteſt, vt eam antecedens, nempe monitio: aliquid vt conſequens, videlicet denuntiatio jam incurſæ: denique ritus ipſe ferendi excommunicationem. Quando enim à iure fertur, tantum illa forma in ea ferenda requiritur, quæ in conſtituenda lege, quæ ſufficienter declaret pœnam, per eam imponi ipſo facto incurrendam.

Quando verò ab homine fertur excommunicatio, illud ſolum eſt ſubſtantiale ex parte formæ, quod proferatur illis verbis, quæ ſatis ſignificent talem cenſuram verè & actualiter imponi.

SVBIECTVM.

Subiectum Excommunicationis eſt homo viator, viuens in hac vita mortali, adultus, baptizatus, & habens in terris ſuperiorem: & qui peccare poteſt.

In communitatem autem, ſiue ea accipiatur pro corpore politico; ſiue vt pro ſingulis perſonis vſurpatur, excommunicatio ferri non poteſt. Ita ſtatuitur *in cap. Romana, §. in Vniuerſitatem, de ſent. Excomm in* 6. Vti neque in infantem Ethnicum, animalia rationis ac culpæ incapacia, & mortuos.

IMPERATORES. REGES. HÆRESIARCHÆ.

EXCOMMVNICATI.

Cùm Excommunicatio ſit medicina vtilis bonis, & malis ob eorum culpam acerba, expedit aliquando etiam iactari in ſupremas poteſtates, quæ nullis legibus ac poteſtatibus compeſci poſſunt.

Vnde rectè Arcadium Imperatorem, eiuſque coniugem Eudoxiam Innocentius primus anathemate damnauerat, damnationis ſententia grauiſſimis hiſce tremendiſque verbis in eos pronuntiata: Itaque ego minimus & peccator, cui thronus magni Apoſtoli creditus eſt, ſegrego & eiicio te & Eudoxiam à perceptione immaculatorum myſteriorum Chriſti Dei. Quo excommunicationis gladio vulneratus Imperator non inſolenter ſe geſſit, nec in ferientem accenſus eſt, ſed humiliter ſubmiſit, Pontificiſque correptionem admiſit, ad eúmque datis litteris, facti ratione cum aliqua ſatisfactione reddita, veniam poſtulauit, tantáque modeſtia, obedientia, ac pœnitentiæ ſignificatione à vinculi abſolui petiit, vt dignus habitus ſit, qui Eccleſiæ fideliumque ſocietati redderetur: etiamſi paucos poſt menſes Imperatrix vita functa ſit, & Arcadius non diu ſuperfuerit. *Gennad. Niceph. & Glycas apud Baron. tom. 5. an.* 407.

Petrus Aragonum Rex, qui in Siciliam accitus Gallos ex eo regno deiecerat, à duobus ſummis Pontificibus, Martino Quarto: & Honorio Quarto, piorum communione priuatus eſt; quòd ius & dominium regni ad Eccleſiam pertineret, & illud contra Pontificum, qui tunc Eccleſiæ præerant, voluntatem in ſuam poteſtatem redegerat. Qui cùm in extremū vitæ diſcrimen incurriſſet, adeſſentque Antiſtites non pauci multique Religioſi, atque Primarij regni, coram omnibus dixit, illud quidem numquam ſibi propoſitum fuiſſe, vt Eccleſiæ moleſtiam vllam aut iniuriam exhiberet, vel quidquam faceret quod mereretur tam grauem & ſeueram ſententiam in ſe ab Apoſtolica ſede prolatam; tamen ſe, quòd tanquam fidelis ac Catholicus Princeps nollet anathematis ſententiam iuſtè iniuſtéve latam timendam eſſe, propterea mandaſſe, vt in ſuo regno inuiolatum ſeruaretur Apoſtolicæ ſedis interdictum. Deinde ſummo cum religionis & pietatis affectu rogauit Tarraconenſem Archiepiſcopum, vt ab excommunicationis vinculo abſolueret, paratum atque expeditum vel ad fidem regiam obligandum, ſanctéque iurandum, ſe in eo manſurum, quod iuris æquitate ſeruata ſuper ea re ſedes Apoſtolica ſtatuiſſet, vel ad conueniendum ſummum Pontificem, facti ſui vt rationem reddat, innocentiamque teſtetur. In quo non minus ſe matris Eccleſiæ filium obſequentem ac humilem præbuit, quàm in multis prælijs, quæ geſſit, animoſum inuictúmque Principem declarauit. *Hier. Surit. lib. 4. Annal. ſuorum c. 71. Apud Ribadeneir. lib. 1. de Principe c.* 31.

Philippus Franciæ Rex repudiata Bertha vxore, Fulconi Andegauenſium Comiti ereptam coniugem, nomine Bertrandam, quam miſerè deperibat, in matrimonium duxit. Huic Pontifex iuſſit, vt reiecta ſceleris ſocietate coniuncta pellice, vxorem reuocet, cum eáque legitimam vitam agat: cumq; Regem veſano amore furentem, ſuique immemorem, multis remediis blandis pariter & aſperis fruſtrà adhibitis, ad ſaniorem mentem reuocare, atque è regno tantam offenſionem tollere non poſſet; tandem Vrbanus II. Pontifex Maximus, diris deuotum excommunicationis pœna feriit, Galliſque præcepit, ne Regi obediant; Rex inſanit, magna verborum inſolentia diſceſſionem à Pontifice minatur, ſed nihil proficit. Fingit ſe velle Pontificis leniendi & veniæ poſcendæ cauſa Romam concedere: ſed vana fuit atq; inanis eiuſmodi ſimulatio; nam Pontifex fortis & conſtans perſtitit in ſententia. Tandem Rex victus ſubmiſit ſe Eccleſiæ, eiúſq; cenſuris eſt obſecutus, cùm videret eas æquiſſimas eſſe, & tales haberi non ſolum ab Epiſcopis & Eccleſiarum Præfectis, ſed etiam ab omnibus Ordinibus regni, qui propterea ſumma cum reuerentia iis obtemperabant. Ex quo ſatis intelligitur, quantum virium habuit hic Eccleſiaſticus mucro, quantúmque apud veros Eccleſiæ filios habere debeat. *Papirius Maſſonius lib. 3. Annal. Gall.*

Ioannes Rex Angliæ, cùm in ſacra profanáque deſæuiret, nullius ordinis aut ætatis ratione habita, Innocentij Tertij auctoritate ſacris interdictus, ac deinde regni ſui adminiſtratione priuatus eſt. Quare perterrefactus Rex, ne à ſuis Epiſcopis & Principibus & Popularibus deſtitueretur, vel inuitus ad ſaniorem mentem reuerſus, iureiurando promiſit ſe Pontificis arbitrio pariturū: poſteróſque Reges ad id obligauit, vt ſe deinceps Romani Pont. perpetuò beneficiarios & tributarios agnoſcerent. *Ex Regiſt. ep. Innoc. 3. Ioann. Azor to. 2. l. 4. c.* 34.

Athanaſium Neapolitanum Epiſcopum ſæpiſſimè admonitionibus, & multis argenti ponderibus datis, vt pactum cum Saracenis habitum diſrumperet, admonuimus. Ille autem idem pactum ſe omnimodo ſoluturum; & ab eorum ſocietate ſeparaturum eſſe promittens ſub ea conditione, vt ſi denuò cum illis quolibet modo fœdus habuiſſet, omni eſſet ſacerdotali genere priuatus & anathematizatus. Sed hæc omnia paruipendētem, & ad perditionem Chriſtianorum cum eis pactum habentem, & nos ſæpiſſimè deludentem, & de præda eorum partem recipientem, iudicio & auctoritate Dei omnipotentis & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſimul & noſtra, cum omnibus ſequacibus ſuis, & omni Eccleſiaſtica communione priuamus, & quouſque ſe ab ipſis Saracenis penitus ſeparauerit, velut totius Chriſtianitatis inimicum anathematizamus, &c. *Ex epiſt. 270. Ioan. Papæ VIII. Baron. tom.* 10. *An.* 881. 4.

Dum Eccleſiæ D. Athanaſio Epiſcopo Alexandrino ſubiectæ à Præfectis earum prouinciarum nonnihil vexatæ ſunt; & inter alias Eccleſia Libyæ à quodam Præfecto Cappadoce, homine moribus deprauato, licet fide Catholico, labefactata eſt: quem in deteriora prolabentem, nec mores emendare curantem ſanctus Athanaſius ſententia excommunicationis percolit, ſcripſitque ex more publicas literas, quibus ſignificaretur, ne qui excommunicatus ab ipſo eſſet, ab alio vſquam Epiſcopo reciperetur. Peruenerunt eædem [illegible]

A in Cappadociam, quo idem reuerſurus erat: quas cùm in primis Baſilius vniuerſæ illius prouinciæ metropolitanus Epiſcopus accepiſſet, in nefarium hominem æquè ac Athanaſius ipſe commotus, eundem fidelium conſortio penitùs declarauit extorrem. *Ex Epiſt. diui Baſil.* 47. *Baron. tom.* 4. 370.

Anno Domini centeſimo nonageſimo octauo Victor, qui tum Romanæ Eccleſiæ præerat, totius Aſiæ Eccleſias cum aliis finitimis, tanquam alterius fidei & opinionis, ſimul omnes à communi vnitate Eccleſiæ amputare conatur, & in eos per literas grauiter inuehitur: atque adeò omnes fratres, eam incolentes regionem, prorſus à communione ſecludendos edicit. *Euſeb. lib. 5. cap.* 24. & 25. *Baron. tom.* 2. 198.

Certe Gregorium VII. PP. Opt. Max. nullus aut fauor, aut metus, à iuſta huius mucronis iaculatione dimouit. Conceperat in animo Henricum IV. Imperat. hoc anathematis gladio coërcere. Obſtant Magnates, & Regem non ita facile anathematizandum clamant. Quibus Pontifex: Dum Petro Eccleſiam ſuam Dominus committeret, dicens: Paſce oues meas, excepitne reges? Non excepit ſanè. Generalis enim tradita poteſtas, Quodcunque ligaueris & ſolueris ſuper terram, &c. *Platina in vita.* B

Anno Domini milleſimo quingenteſimo vigeſimo, decimo ſeptimo Calendas Iulij, allata fuit in Germaniam Leonis X. bulla, qua fuerant Romæ Martini Lutheri errores librique damnati, ac ipſe, niſi ſtatis illic diebus reſipiſceret, erroréſque reuocaret, excommunicatus, ac ſatanæ Apoſtolorum poteſtate, vt ſpiritus ſaluus eſſet in die Domini, traditus, quum de erroribus per litteras admonitus, & per citationem toto anno, fide publica oblata, ſumptibúſque itineris, contumax nollet reſipiſcere. Satanæ igitur traditus, cœpit de errore in errorem prouolui, atque vt D. Paulus ait, in deterius proficiens errore errorem cumulare. Etſi verò aliquando reſipiſcentiam ſimularet errorum, ſi qui deprehenderentur, palinodiam pollicens, ac Apoſtolicæ ſedis iudicio ſe ſuáque ſubmittere, nouis tamen hæreſibus alias affingere in dies non deſiſtebat. *Gabr. Prateol. in Elencho hæreſum, lib.* 10. *ann. Dom.* 1520.

Sed quoniam ſuprà luculentis teſtimoniis docuimus, Romani Pontificis in maximos Principes, ſi ſui obliuiſcantur, C poteſtatem, cumulum eorum adiiciemus in eis, qui in Gallia, excommunicationis mucronem in ſe vibratum ſenſerunt. Quippe Agapethum legimus communione fidelium ſubmouiſſe Regem Clotarium, quod Yuetoti Dominum ipſo die S. Paraſceues ſibi ſupplicem factum, manu propria confodiſſet.

Bonifacius VIII. Philippum Pulchrum anathemate feriit, quod Epiſcopum Apamenſem Sedis Apoſtolicæ Legatum, in carceres coniecisſet.

Nicolaus I. Lotharium; Paſchalis Ludouicum Craſſum eodem fulmine percuſſerunt, quod Franciæ clerum durius tractarent.

Quin & ab Epiſcopis quoque Reges & Imperatores plerique excommunicati leguntur.

Sic Geribertus Rex à Germano Pariſienſi Epiſcopo: Ludouicus Craſſus à Stephano eiuſdem loci Antiſtite, anathemate percuſſus fuit.

Olim Theodoſius Orientis atque Occidentis Imperator, ob cædem quam Theſſalonice crudeliter patrauerat, huic etiam ſententiæ ſubiectus fuit. De quo illud commemoratur, D quod cùm pœnitentia ductus, admiſſum ſcelus lachrymis vbertim detergeret, venit ad eum Ruffinus, tanti doloris cauſam ſciſcitatus. Cui Imperator, Tu, inquit, Ruffine ludis, & mea mala non ſentis? ego gemo calamitatem meam; quia ſeruis & mendicantibus patent templa Dei, & Dominum ſuum exorantes ingrediuntur: mihi vero ad eum ingreſſus non patet, inſuper & cœli mihi clauſi, An non hic etiam, vt plerique Principes, ſe vi & armis anathematizanti Epiſcopo opponere potuit? potuit certè. At diuinæ poteſtati, quam Eccleſiæ ſuæ in hæreditatem reliquit, obſiſtere nec debuit, nec voluit. *Socrat. Trip. hiſt. lib. 8. cap.* 10.

S. Auguſtinus Hipponenſium dumtaxat Epiſcopus, Bonifacium totius Aſiæ protegem tamdiu ſacris interdixit, quamdiu reum quem per vim ex ſacro aſylo retraxerat, apud ſe detinuit.

Recentiora ſunt, quomodo Henricum VIII. Angliæ Regem ob inceſtuoſas nuptias cum Anna Boiæna, atque Eccleſiæ primatum ſibi arrogantem, poſt ſerias nihilque proficientes monitiones anathematizauerit Clemens VIII. & Henricũ B Borbonium Nauarræ Regem, quem Clemens VIII. nuper abſoluit, vt infra dicetur; tanquam hæreticum, & idcirco coronæ Galliæ incapacem, hoc vinculo innodatum, Roman. Pontif. declarauerit. Vti & Pius V. Elizabetham Angliæ reginam.

Paulus V. inſuper non ita pridem, anno ſcilicet M.DC.V, ipſo natalis Domini die, Venetorum Senatum ſacris interdixit, quòd leges quaſdam aduerſus ſacrorum Canonum decreta & ſanctiones condidiſſent, & Eccleſiæ immunitates ac iura, pro authoritate violarent. *De qua re conſule hiſtoriam illius temporis.*

EXCOMMVNICATIONE RES INANIMÆ IMMVTATÆ.

ARBORES.

Elſinus Regis Eduardi quondam miniſter, ad conſecrandam aut benedicendam Eccleſiam, Epiſcopum precibus importunis diu multumque aduocauit. Erat autem in cœmeterio arbor nucea, patulis frondibus vmbroſa, quæ luxuriante ramorum amplitudine, luminibus officiebat Eccleſiæ. Solebat autem vir ille aleis & epulis ſub illa arbore vacare: & cùm iuſſiſſet eam Epiſcopus abſcindi, maluit Eccleſiam non dedicari quàm arborem indè penitùs deponi. Vir ergò ſanctus maledictionis iaculũ in arborem offenſus intorſit, & illa quaſi vulnerata, paulatim ſteriliſcens, radicitus exaruit, & fructu caruit. F Exacerbatus indè Dominus, eam abſcindi iuſſit, & dixit: Nihil VVolſtani maledictione amarius, nihil eius benedictione dulcius poterit inueniri. *In vita S. VVolſtani apud Surium.*

Huic haud abſimile eſt quòd fertur Vallisoleti accidiſſe, memoratu digniſſimum videtur. Latro quidam (vt narrant) vas argenteum furto ſublatum abdiderat in excauato trunco proceræ & annoſæ populi prope B. Magdalenam ſitæ, Interea cùm ab ore Sacerdotis in eum qui vas ſurripuerat, aut retinebat, excommunicationis ſententia quaſi fulmen emitteretur, repentè areſcere cœpit arbor; ſed vaſe fortè poſteà reperto, & ei cuius erat, reſtituto, natiua viriditas ac pulchritudo arbori reddita eſt, omnibus tanti miraculi ſtupore defixis. *Ex hiſtoria Pontificali per Illeſcam, part. 3. cap. 14. Lud. Granat. 2. p. Catech cap. 27. §. 7.*

PANIS.

Ferdinandus à Caſtello, vir religioſus, *in prima parte hiſtoria ſua* ſcriptum reliquit, S. Gundiſalium Amarantium, ex Dominica familia monachum, vt rudi populo, ad quem conciones habebat, declararet, quanta ſit vis excommunicationis, & quid damni in anima pariat, caniſtrum candido ac primario pane plenum, quem mulier geſtabat, excommunicaſſe, G ſubitoque mirum dictu, panem niueum in aterrimum conuerſum: deinde cùm eundem aqua luſtrali adſperſum benedixiſſet, reſciſſo maledicto, nigrore poſito priſtinum candorem recepiſſe. *Petr. Ribadeneira lib. 1. de Princ. Chriſtiano c.* 34. *ex Ferdinando à Caſtello* 1. *p. hiſt. lib. 2. c.* 61.

EXEMPLA VARIORVM EFFECTVVM QVORVM SVPRA MEMINIMVS.

SACRA.

Phariſæi cæcũ à natiuitate, quẽ Chriſtus Ieroſolymis curauerat, è Synagoga eiecerunt, eo quod Chriſtũ peccatorẽ negaret. Erat enim illis Synagoga, quod nobis Eccleſia. *Ioan. cap. 9.*

Chriſtus materiam velut excommunicationis inſinuat, dum ait: Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus. *Matth. c.* 18.

S. Paulus inceſtuoſum, qui vxorem patris ſui, nouercam ſuã matrimonio ſibi iũxerat, iubet excõmunicari, in Eccleſia Corinthiorũ. Mandãs tradere eũ Satanæ, in interitũ carnis. Quippe excõmunicati eiecti extra Societatem Chriſti & Eccleſiæ, eiuſq; bonis priuati, ſcil. orationibus, ſuffragiis, ſacramentis tyrannidi & incurſibus dæmonis ita exponuntur, vt in eos magis H graſſetur. Ita *Aug. li. 2. cont. Epiſt. Parmen. c.* 2. & carnalis voluptas in eo intereat. 1. *Cor. c.* 5. Vnde colligitur, excommunicatos olim traditos fuiſſe dæmonibus, corporaliter etiã diuexandos & poſſidendos. Iuxta Theodoretum in *illum Pauli locum.*

HISTORICA.

Exempla plura reperiuntur timendorum effectuum Excommunicationis, Præſertim quomodo corporaliter à dæmone vexari ſolebãt, qui ab Eccleſiæ Prælatis excommunicabantur. In vita S. Ambroſij memorat Paulinus, quod cum is Quendam Satanæ tradidiſſet, dæmon eodem momento illum abripiens, diſcerpere cœperit. Eaque de cauſa, Chriſtus diſcipulis dedit poteſtatem ſpirituum immundorum. *Matth. c.* 10.

Quidam Comes Anglus illicitum contraxerat matrimonium: A quod cum Epiſcopus ſeruus Dei Cedu prohibere & corrigere non poſſet, excommunicauit eum, atque omnibus qui ſe audire vellent, præcepit, ne domum eius intrarent, neque de cibis illius acciperent. Contempſit hoc Rex præceptum, & rogatus à Comite intrauit epulaturus domum eius. Qui cùm abiiſſet, obuiauit ei Antiſtes. At Rex intuens eum, mox tremefactus deſiliuit de equo, ceciditque ante pedes eius, veniam reatus ſui poſtulans. Nam & Epiſcopus pariter deſiliuit, ſederat enim & ipſe in equo. Iratus autem tetigit Regem jacentem virga, quam tenebat manu & Pontificali auctoritate proteſtās. Dico tibi, inquit, quia noluiſti te cōtinere à domo perditi & damnati illius, tu in ipſa domo mori habes. Sed credendum eſt, quia talis mors veri religioſi non ſolum talem culpam diluerit; ſed etiam meritum eius auxerit: quia nimirum ob cauſam pietatis propter obſeruantiam mandatorum Chriſti contigit. *Beda lib. 3. Hiſt. Anglo. cap. 22. Apud Baro tom. 8. ann 655.*

Huic conſentaneum eſt, quod Petrus Damiani Archiepiſcopus Rauennas & Cardinalis ſcribit in epiſtola ad Deſiderium Abbatem Caſſinenſem: Deus omnipotens (inquit) terribile exhibet etiam in hac vita iudicium, nec tamen miſeri B homines deſinunt iterare plectendum: Nam Robertus Gallorum Rex, auus iſtius Philippi, qui in paterni iuris ſceptra ſucceſſit, propinquā ſibi copulauit vxorem, ex qua ſuſcepit filium, anſerinum per omnia collum & caput habentem. Quos etiam, virum & vxorem omnes ferè Galliarum Epiſcopi communi ſimul excommunicauere ſententia. Cuius ſacerdotalis edicti tantus omnem vbique populum terror inuaſit, vt ab eius ſocietate vniuerſi recederent, nec præter duos ſeruulos ad neceſſarij victus obſequium illi remanerent, qui tamen & ipſi omnia vaſa, in quibus Rex edebat & bibebat, percepto cibo abominabilia iudicantes, pabula ignis exhibebant. His autem Rex coarctatus anguſtiis ad ſanum conſilium rediens, diuortium fecit; iniitque legale connubium. Eadem de monſtro genito habentur in hiſtoriæ Aquitanicæ fragmentis ex Pithœi collectione editis, vbi hæc verba: Dum enim de eodem Rege eadem mulier concepiſſet, credens ſe parituram filium, peperit monſtrum. Quæ res Regem perterruit, & librum repudij eidem mulieri dare compulit. Quo facto, abſolui cum toto ſuo meruit regno. *Petr. Damiani Cardinal. in Epiſt. ad Deſiderium Abbat. apud Baron. 998. 3.* C *tom. 10.*

Idem Damianus Epiſt. ad Hildebrandum Papam, aliud etiam narrat. Venerabilis vir. Pius videlicet, Apſarenſis Epiſcopus, qui Epiſcopatum dimiſerat, dum mihi totius circa ſe regni reuerentiam conqueſtus exponeret, ac moleſtæ inquietudinis tædia nunciaret, inter cætera, vnum intulit, quod vos latere non patiar. Quidam, inquit, degener quidem moribus, ſed majorum titulis inſignitus, ſuam conſanguineam nuptiali ſibi fœdere copulauit: Quid plura? Prohibitus perſtitit, excommunicatus adhæſit; totúmque Eccleſiaſticæ cenſuræ vigorem, nugarum puerilium fabulas deputauit. Cui hoc certè ad diuinæ indignationis indicium contigit, vt panes de nuptialibus menſis in plateas ante canum ora proiecti minimè tangerentur. Inſuper, ô diuinæ animaduerſionis pauenda ſeueritas! dum rigidus ſtat, dum præceptis ſacerdotalibus ſe non humiliat; qui vigilare ſibi ad ſalutem noluit, in cubiculo dormientem, repentè de cœleſtibus irruens fulgur extinxit. Huic ſimile narratur infra hoc titulo, de Othone Brandeburgico.

In hiſtoria Eccleſiaſtica Philonis philoſophi reperitur, quo-D dam perſecutionum Priſcorum tempore ſeniori Eccleſiaſtico ab Antiſtite ſacris interdictum fuiſſe. Quum autem Senior ille quandam ob cauſam neceſſariam aliquò profectus eſſet, accidit vt ab Ethnicis comprehenſus teſtimonio ſuo veritatem obſignaret. Hinc templum eo loco conditur, & renoualia peraguntur, cumque Antiſtes hæc verba pronunciaret; Pax vniuerſis: Sandapila templo exceſſit, idque non ſemel, ſed bis terue factum. Huic per quietem Antiſtiti ſenior oblatus: Abito, inquit, & Epiſcopo meo ſis author, vt huc veniat, méque vinculis exſoluat. Nam officio me ſacro excluſit, ideóque ſacris intereſſe vobiſcum nequeo. Teſtimonij quidem coronam conſequutus ſum, ſed Dei faciem necdum conſpexi. Quod ſi me ipſe præfectus non exſoluerit, alius exſoluere non poterit. Quum igitur his obtemperatum eſſet, Sandapila templo excedere deſiit. Atque hanc ob cauſam Deo cuncti gloriam tribuebant, qui ſeruis eiuſmodi poteſtatem conceſſiſſet. E Ioannes quidem orator ille aureus hac de re verbis huiuſmodi diſſeruit: Nos ſecundum legem atque præſcriptum Eccleſiaſticum vincula quibuſdam iniicimus. Ea ſi quis flocci pendit, is ſciat mortis atque iudicij tempus appetiturum, quod ipſum doceat, Dei ſermonem, & eius Eccleſiæ leges minime falſas ac mendaciter excogitatas eſſe. *Michel Glycas P. 4. Annal. Bredenbach. Collat. ſacr. libro quinto, cap. 32.*

Nuperrime, poſt Concilium Bituricenſe quidam de excommunicatis Eques in noſtra diœceſi interfectus eſt, quem ego rogantibus amicis, & propinquis eius, nullatenus ſoluere volui, vt cæteri metum haberent: grauem enim culpam prædantis habuerat. Itaque ſine ſacerdotis obſequio à militibus apud quandam Eccleſiam S Petri, non me iubente, ſepultus eſt. Manè autem facto, corpus eius longè extra cœmeterium proiectum, & nudum ſuper faciem eius terræ inuentum eſt: tumulus autem, vbi ſepulturam habuerat, intactus, & ita, vt dimiſſus fuerat, repertus eſt. Quem iterum milites aperuere, & nihil in eo amplius niſi veſtes? quibus inuolutum corpus fuerat, inuenerunt. Rurſus cadauer ibidem ſepelierunt, & diligenter tumulum ſub enor-F mi pondere terræ & lapidum claudunt: ſed die altero proiectum cadauer, & tumulum intactum, vt ſupra aſpiciunt. Quinquies ſepeliunt: toties eodem eiectum tenore contuentur. Tanto demum victi ſtupore, corpus longè à cœmeterio Eccleſiæ terra obruunt. Quo terrore, perculſi Principes militiæ, pacem nobis, velut optabamus, firmare nequaquam diſtulerunt. Adhæc reſpondit Concilium. Quid hoc aliud eſt, niſi quia ſub oculis hominum arbiter hominum affirmat Eccleſiæ ſuæ auctoritatem, quia excommunicati à ſepultura Chriſtianorum iuſtè ab Epiſcopis ſegregantur? Tales enim negant fidem dum latrocinia potius, quam pacem ſectantur. *Ex Act. 2. Concil. Lemouicenſ. Baron. tom. 11. ann. 1034. 17.*

Cùm autem ij qui hoc Excommunicationis gladio feriuntur, extra Eccleſiæ limen eiiciantur; meritò eorum commercia colloquiaque vitanda erunt. Et quidem Franciſcum Xauerium ad Sinas pergentem cùm rogaret magni nominis vir, Præfectum diris deuotum ſalutaturus conueniret: Egone, aiebat, G hominem fidelium communione excluſum adeam ſalutandi cauſa? & poſt pauca: Me quidem amicum non habebit, quàmdiu habuerit inimicum Deum. *Ex Hor. Turſell lib. 3. c. 14. in vita Beyerlinck in Apophtegm.*

Neque ab hac mente alieni fuêre ciuilis ordinis viri primates. Quid enim de Valentiniano Imper. dicam? Acceperat is à fratre Arriano literas, quibus auxilium contra Gothos efflagitabat. Quibus ille: Nefas homini bellum gerenti cum Deo opem ferre, cuius potiùs temeritas, meritò coërcenda. *Ex Teodor. lib. 4. hiſtor. Eccleſ. c. 28. Beyerlinck ſuprà.*

Quàm autem fœda res ſit cum Excommunicatis familiariter vti, etiam ratione carentia animalia exemplo nobis ſunt. Anathemate ob demerita percuſſus à Ludolpho Antiſtite Otho Brandeburgenſis, per ludibrium menſæ aſſidens, canibus fruſta carnium obiecit: Videamus, inquiens, an ab excommunicatis (quod vulgò dicitur) carnes accipere recuſent canes? Certè recuſarunt. Ille ſaturitatem cauſatur, canémque tridui inediâ maceratum adduci iubet, at nec ille carnes objectas attigit. Eóque miraculo territus, Eccleſiæ paruit. *Ex Chro-H nic. Magdeburg. Idem ibidem.*

EXCOMMVNICATIO TIMENDA, NON CONTEMNANDA.

Otho Imperator, Henrici Aucupis filius, cùm pontificatum de Valleſlene in Magdeburgum illuſtriorem locum transferre moliretur, non putauit in ſua prouincia ſupereſſe quenquam ſuper conſenſu interpellandum, pauliſper in ea re vir militaris alioqui circumſpectiſſimus, lapſus, quod ſecularis poteſtas, quæ ſecularia ſunt adminiſtrat: & de prophanis, quæ Deo iubet conſecrari, ſacra facit: Iam autem diuinis vſibus permiſſa, extra illius ſunt ordinationem. Bernardus Halberſtadienſis Epiſcopus ordinationi Regis ſe opponit, quod in illius parochia eſſet locus, quem nouæ voluit Rex diœceſi applicare. Faciebat, augebátque Regi animos, quod paterna ditione locus ad ſe pertineret: erat enim Burgrauius de Magdeburgo, qui Regi permiſit, vt eam arcem primæ coniugi

donaret

A donaret titulo propter nuptias. Rex non æquè tulit, quod auderet Epiſcopus ſuæ voluntati contra ire. Captum ergo perduci iuſſit in Quedelenburg, & recluſit in carcerem. Sedit aliquandiu bonus pontifex in patientia: ſi fortè rex ad cor reuerſus, illum iuberet relaxari. Venerat ſacra dies dominicæ cœnæ: recolit Epiſcopus diuinorum, quæ in Eccleſia tum erant peragenda, miniſteriorum: iubet ſacras veſtes ſibi afferri: paretur. Indutus, orat aduocari regem: Erat enim tunc eo loci. Venit, arbitratus Epiſcopum mutaſſe ſententiam, conſenſumque præbiturum ad rem quam inſtituerat. Vbi rex aderat, Epiſcopus eleuata manu, exſecrationem protulit, & excommunicationem in regem qui manus intuliſſet Chriſto Domini: interdixitque ſacris per omnem diœceſim. Rex amentiam interpretatus, quod tale aliquid captus moliretur, primum videbatur rem excepiſſe cachinno: vbi profundius cogitabat, ſententiam paſtoris putabat non eſſe contemnendam. Itaque iuſſit mox laxatum remitti ad Eccleſiam ſuam, & permanſit res infecta per omnes dies, quibus ſupererat Epiſcopus memoratus. *Albert. Crantzius lib. 4. hiſt. Saxon. cap. 7. apud Brendemb. lib. 5. Collat. cap. 25.*

B Theodoſius iunior Imperator licet virtutibus multis eximiè decoratus eſſet, clementia tamen, manſuetudine, animi tranquillitate, quæ nullis procellis agitari poterat, pietate denique ac timore erga cenſuras Eccleſiæ excelluit: cuius rei certiſſimum argumentum hic oſtendam. Vir quidam vitam exercens monaſticam animo paulo audaciore præditus, ad Imperatorem rei cuiuſdam petendæ gratia accedit. Quod cùm ſæpius feciſſet, Imperatori Eccleſiaſtica interdicit communione, vinculóque Eccleſiæ ei iniecto, decedit. Imperator autem fide cum primis excellens, ad Palatium veniens, cùm tempus inſtaret conuiuij, & omnes conuiuæ adeſſent, dixit ſe non priùs capturum cibum, quàm Eccleſiæ vinculo ſolueretur. Proinde virum ex familiariſſimis ad Epiſcopum mittit, vt poteſtatem faciat ei, qui ipſum ligauerat, vinculo ſoluendi. Cùm autem Epiſcopus reſpondiſſet, non debere cuiuſquam vinculum admittere, ſignificaſſetque eum ſolutum eſſe: non tamen ſolutione illa contentus fuit, donec ille qui eum ligarat, magno cum labore conquiſitus, communioni illum reſtituiſſet: huiuſmodi erat Imperatoris erga leges diuinas fides & pietas. *Theodoret. lib. 5. hiſt. Eccleſ. cap. 36. Nicephor. lib. 14. cap. 2. Baron. Anno Domini* 425. *tom.* 5.

C Deſiderius Longobardorum rex cùm multas ditioni Romanæ vrbes iam cepiſſet, nouiſſetque ab Adriano primo Romano Pontifice ad ferendam opem Carolum Magnum vocari, cupiens aſtu ante Carolum vrbem Romam inire, ſimulauit voto ſe ad ſalutanda principis Apoſtolorum limina proficiſci velle: quod cùm prudens Pontifex animaduertiſſet, reſeratis prius templi atque vrbis portis, miſit qui Deſiderio ſub anathematis pœna imperarent, ne propius ad vrbem accederet. Incredibile forſan videatur, & tamen vero ipſo verius eſt., barbarum regem ſuperbiæ atque immanitatis plenum quem arma non mouerant, ſimplici anathematis denunciatione territum, ſententia mutata, retro exercitum conuertiſſe. *Bapt. Fulgoſius lib. 1. cap. 1.*

Longè aliter ſe geſſit erga cenſuras Eccleſiaſticas Philippus Galliæ Rex cognomento Pulcher: Hiſtoricorum enim quidam ſcriptis prodidêre, eum tum ob deſpectam excommunicationem, tum etiam quòd Bonifacium octauum hoſtiliter vexauerit, à quodam apro diſcerptum, miſerabili morte interiiſſe; atque à tribus eius filiis, ad quos ex ordine corona peruenit, ſobolem, quæ ſibi ſuccederet, nullam reliquiſſe, eorúmque coniuges, Philippi verò nurus, de ſtupro poſtulatas, & duas ex illis adulterij conuictas, regium ſanguinem graui infamia inquinaſſe. *Carolus Sigon. lib. 5. de regno Italia Ex Iac. Meier. lib. 1. Annal. Fland. & Naucl. gen. 26.* D

Cum Theodorico decedente, Theobertus filius eius regnum ambiiſſet, ac multa iniquè exerceret; & ab eodem plerumque corriperetur; quòd vel ipſe perpetraret, vel perpetrantes non argueret, aduenit dies Dominicus; & ecce Rex cum his, qui à Nicetio Epiſcopo communioni abeſſe iuſſi fuerant, Eccleſiam eſt ingreſſus. Lectis igitur lectionibus, quas canon ſanxit antiquus, oblatis muneribus ſuper altare Dei, ait Epiſcopus: Non hic hodiè Miſſarum ſolennia conſummabuntur, niſi communione E priuati prius abſcedant. At Rege renitente, ſubitò exclamat vnus de populo arreptus à dæmone puer iuuenis: cœpitque voce valida inter ſupplicia torturæ ſuæ, & Sancti virtutes, & Regis crimina confiteri: dicebatque Epiſcopum caſtum, regem adulterum: illum timore Chriſti humilem, hunc gloria regni ſuperbum: illum ſacerdotio impollutum, à Deo in poſterum præferendum, hunc ab authore ſceleris ſui velociter elidendum. Cúmque Rex timore concuſſus, peteret, vt hic energumenus ab Eccleſia eiiceretur, dixit Epiſcópus: Prius illi, qui te ſecuti ſunt, id eſt inceſtuarij, homicidæ, adulteri, ab hac eccleſia extrudantur, & hunc Deus ſilere iubebit. Et ſtatim Rex iuſſit omnes hos, qui ſacerdotis ſententia damnati fuerant egredi ab eccleſia. Quibus expulſis, iuſſit ſacerdos dæmoniacum foras extrahi: ſed cùm apprehenſa columna, auelli a decem viris non poſſet, ſanctus Dei ſub veſtimento ſuo propter iactantiam vitandam faciens crucem Chriſti contra dæmonem, relaxari præcepit. Qui protinus corruens cum his, qui eum trahere nitebantur, poſt paululum ſanus erectus eſt. Deinde poſt acta ſolennia requiſitus, nunquam F reperiri potuit, nec vllus ſciuit vnde venerit, vel quo abierit. Conicicbatur à plurimis eum à Deo miſſum, qui Regis ſacerdotiſque opera non taceret. Vnde factum eſt, vt ſacerdote orante, Rex mitior fieret, paſtorque à Domino remunerandus, dignè propheticum illud audiret. Qui reddiderit pretioſum de vili, tanquam os meum erit. *Gregor. Turon. in lib. de Vitis patrum, cap. 17. apud Sur. 5. Oct. Biblioth. SS. Patr. tom. 7.*

Inter Ludouicum Francorum Regem & Gaufridum Comitem Andegauenſium exercebantur inimicitiæ graues. Cauſa erat, quòd virum nobilem Gerardum de Monaſteriolo, Rege prohibente, in munitiſſimo oppido ſuo Comes obſidens, comprehendiſſet vnà cum vxore liberis & propinquis, ipſámque diruiſſet munitionem. Conatus eſt Diuus Bernardus cum multis Epiſcopis & Principibus eos conciliare, ſed Comes, amaritudinis felle commotus, inſalutatos omnes relinquens, equo inſiliit & receſſit. Sic pacis re deſperata paratus erat Gerardus in carcerem redire: ſub obſidibus enim ad colloquium erat adductus. Sed eum conſolatus eſt vir ſanctus: Ne timeas ait: certus eſto, quia G Deus tibi tuiſque ſubueniet, idque celeriùs quàm valeas vel ſperare. Siquidem recordatus viſionis, quam veniens ad id colloquium viderat, tanquam lecturum ſe Euangelium à ſancto Epiſcopo Malachia petere benedictionem, confiſus eſt pacem ſine dubio prouenturam. Necdum Gerardus ille limen domûs attigerat, à facie eius egrediens, cùm ſubitò quidam occurrens, redire Comitem nunciauit. Mirati ſunt omnes, tam celerem audientes promiſſionis effectum. Eadem enim hora Comes rediit, & pariter pax deſiderata prouenit. Erat autem idem Comes pro eodem negotio ex mandato ſummi Pontificis anathematis vinculis innodatus, ſed abſoluendus, humiliari, vt debuit, vel culpam ſuper hoc fateri ſuam, penitus recuſauit: magis autem, vt erat plurimùm animoſus, Deum ſibi culpam huiuſmodi nunquam remittere imprecabatur, innocentem ſe reputans & iniuſtè ligatum. Quamobrem diſceſſit pater ſanctus non parùm triſtis ab illo, dicens ei: (ſiquidem literas nouerat) in qua menſura menſus fueris, H remetietur tibi. Eadem autem die, cauſantibus ſuper hac improbitate perſonis quibuſdam, & principem illum grauiter erraſſe dicentibus, accenſus zelo Dei famulus, aiebat: Grauiter ſatis hæc temeritas punietur. Fieri omninò non poteſt, quin hoc eodem anno Comes ipſe aut moriatur, aut euidentem aliam diuinæ indignationis ſentiat vltionem. Hoc verbum & ex ipſis & ex aliis audiêre non pauci. Quod tam celeriter eſt impletum, vt Comes idem infra diem quintum decimum moreretur. *Anton. S. Bernard. libro quarto, cap. 2.*

Anno Chriſti Domini milleſimo centeſimo nonageſimo quarto, cùm Leopoldus Dux Auſtriæ adhuc permaneret in ſententia excommunicationis, quam Dominus Papa Cœleſtinus III. in eum tulerat propter captionem Richardi Regis Angliæ, nec pœniteret, flagellauit Dominus terram ſuam in hunc modum. In primis quidem incenſæ ſunt omnes ciuitates terræ ſuæ, nec alicui nota fuit cauſa incendij. Secundò ex inundatione Danubij fluuij ſubmerſa eſt quædam terra adiacens, in qua decem millia hominum,

vel

A vel eo amplius petierunt. Tertiò; cùm in media æſtate ſoleat, & debeat omnis terra virere, tota terra eius tunc temporis contra ſolitum, & debitum curſum exaruit. Quartò, cùm ſemina frugum deberent in herbam proceſsiſſe, in vermes conuerſa ſunt. Quintò nobiliores terræ ſuæ mortalitate percuſſi ſunt. Et quamuis tot & tantis flagellaſſet Dominus terram ſuam plagis, noluit tamen pœnitere, ſed induratum eſt cor eius, adeò quod ipſe iurauit, quod omnes obſides Regis Angliæ, quos ipſe habebat, capitalem ſubirent ſententiam, niſi in proximo perficerentur ei à Rege Angliæ omnes conuentiones, quas cum illo fecerat. Vnde factum eſt, quod Balduinus de Betun, qui vnus erat ex illis, qui dati fuerant Duci Auſtriæ pro redemptione Regis Angliæ obſides, ex communi obſidum conſilio miſſus eſt ad Regem Angliæ ad indicandum ei Ducis propoſitum. Qui cum veniſſet, miſertus illorum Rex, tradidit ei Rex ſororem Arthuri Ducis Britanniæ, & filium Imperatoris Cypri ad ducendum eas vſque ad Ducem Auſtriæ, ſororem ſcilicet Arthuri ad maritandum filio Ducis Auſtriæ, & filiam Imperatoris de B Cypro tradendam in manus Ducis Auſtriæ quietam. *Rogerius in Annalibus Angliæ VVilelm. Neubrigenſi lib. 5. c. 6. Baron. tom 12. ann. 1194. num. 3.*

DEFVNCTORVM EXCOMMVNICATIO, ET ABSOLVTIO.

Cum Mortui ad Eccleſiam in terris viſibilem, cuius caput eſt Romanus Pontifex; non pertineant, excommunicati etiam nequeunt. Vt tenet communis Theologorum & Canoniſtarum Schola, contra Panormitanum, *ad Capit. ſi quis, de hæreticis, 5. Decret.*

Et quamuis aliis locis, nominatim *in cap. à nobis 2. de ſent. Excomm.* & alibi, Eccleſia legatur mortuos ligaſſe atque ſoluiſſe, tamen aliud nihil per hoc ſignificatur, quam quod Eccleſia declaret, quo in ſtatu deceſſerint, & quomodo erga illos ſe gerere debeant fideles. Vt notauit. *Couarrua. ad cap Alma mat §. 11.*

Et hoc ſenſu Ioſias Rex oſſa pſeudoprophetarum, & eorum, qui vitulis immolarant, poſt mortem effodit, atque C combuſſit, ac inde laudatur. 1. *Reg.* 23. 4. *Reg.* 23.

EXEMPLA HISTORICA.

Quamuis vita functi propriè excommunicari non poſſint, nec abſolui, quòd non ſubſint iuriſdictioni Eccleſiæ: quia tamen quoad corpus ſunt in viſceribus terræ aut ſuper terram, Eccleſia ad terrorem quoſdam excommunicat vel abſoluit. *Cap. A nobis, 1. de ſentent. excomm.* Eiuſmodi quantomcunque pœniteant, vt ait Ioan. Vignerius, & moriantur in gratia non poſſunt ad cœlum volare, nec viſione beatifica frui, donec fuerint abſoluti, & hoc expreſsè dixit Chriſtus: Quæcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, hoc eſt paradiſo. Ideo laudabilis eſt conſuetudo in aliquibus diœceſibus, in quibus ad inſtantiam procuratoris animarum in die cinerum ſingulis annis abſoluuntur defuncti excommunicati, vt participent ſuffragiis Eccleſiæ. Hinc eſt quod noſtra ætate contigit in diœceſi S. Pontij de Thomeris, de quodam Clerico excommunicato ab Epiſcopo Ruthenenſi de Rhodez, qui poſt biennium reuelauit ſocio ſuo, vt exhumaretur è loco ſacro, donec habita abſolutione iterum ſepeliretur in loco ſacro, coram toto populo audita eſt vox clara & perceptibilis ab omnibus qui aderant, gratias agentis & dicentis, nunc cœlum illi patere. Vt ex Actis pu- D blicis ipſius diœceſis Ruthenenſis patet. *Ioannes Vignerius de Sacramento Ordinis Verſu 16.*

Quidam ſolitariæ vitæ ſectator à Gregorio Papa excommunicatus, vt qui contra voluntatem præſidis, & præſcriptas monaſterio leges à Gregorio, nonnihil deliquiſſet, paucis diebus interiectis vitam cum morte commutauit. Ea re nuntiata, magnopere Gregorius indoluit Fratrem illum è vita ſubitò migraſſe; ſacris adhuc vinculis conſtrictum. Itaque ſcriptam in charta precationem, qua mortuum vinculis iſtis eximeret, miniſtro cuidam cum hiſce verbis tradidit: Abi ad ſepulchrum fratris illius, & precationem hanc perlege. Quod vbi factum fuiſſet: monaſterij Præſes perquietantem Fratrem hunc conſpicit: mox eum compellans: Tuâ cauſâ mœſti ſumus, ô Frater, ait, quod vinculis ſacris ligatus obieris: Quamobrem dic obſecro nobis, quonam in ſtatu & conditione ſis. Tum ille reſpondens: Reuera, inquit, ô pater, ad heſternum vſque diem carcere clauſus fui. Verùm hodie ſolutus ac liber factus ſum. Hoc modo cunctis innotuit eadem hora, qua Diaconus precationem illam ſupra B ſepulchrum legerat, noua & admirabili ratione fratrem iſtum à ſacro vinculo fuiſſe liberatum. De hoc quoque ſatis exiſtimari poteſt, quanta vis ſit eius vinculi, quo mortales à ſacerdotibus ligantur. *Michaël Glycas 4. parte Annalium.*

Afferamus & illud ab eodem ſancto Gregorio ſcriptum in vita ſancti Benedicti: Quædam Fœminæ, vt aiunt, moniales, nimis effreni lingua religioſum quendam virum ſæpius vellicabant. Quocirca Benedictus hæc de illis audiens, eis protinus mandauit, dicens: Corrigite linguam veſtram, alioquin excommunico vos. Illæ nihil meliores factæ intra paucos dies defunctæ ſunt, atque in ædibus ſacris ſepultæ. Cúmque in iiſdem Miſſarum ſolennia; inquit idem, celebrarentur, atque ex more diaconus clamaret, Si quis non communicat det locum; nutrix earum, quæ pro eis oblationem offerre conſueuerat, eas de ſepulchris ſuis progredi, & exire videbat: quod dum ſæpius cerneret, quia ad vocem Diaconi clamantis exibant foras, atque intra eccleſiam permanere non poterant, ad memoriam reduxit, F quæ vir Dei adhuc illis viuentibus mandauit. Eas quippe ſe communione priuare dixerat, niſi mores ſuos & verba corrigerent. Tunc ſeruo Dei cum graui mœrore indicatum eſt; qui manu ſua protinus oblationem dedit, dicens: Ite, & vlterius excommunicatæ non erunt: quæ immolatio dum fuiſſet pro eis immolata, & à Diacono iuxta morem clamatum, vt non communicantes ab eccleſia exirent, illæ exire ab eccleſia vlterius viſæ non ſunt. *D. Gregor. lib. 2. Dialog. cap. 23.*

Huc etiam facit quòd legitur de aliis poſt mortem à S. Gothardo Hildeſnaimenſi Epiſcopo abſolutis. Hic Pontifex contumaces. Quoſdam & perduelles habebat inter ſubiectus, quos ſæpe admonitos tandem anathemate ictos ſacrificij tempore templo excedere iuſſit, qui tamen contempto Præſulis ſui imperio reſtitabant, cum ecce tibi ex dudum ſepultis, quos anathematis vincula adhuc retinebant, de tumbis ſurgunt, templúmque egrediuntur, quos pudore ſuffuſi rebelles quoque viui ſequuntur. Gothardus acri adhortatione ad contumaces, quibus ipſos mortuos obſequentiores haberet adhibita, defunctos cenſura ſoluit, qui ceruicibus Pontifici ſuo inclinatis, ad ſuum quiſque tumulum redière. *Matth. Raderus in viridario Sanctor.* G

Anno Domini milleſimo quingenteſimo nono Albuquercio Indiæ Prorege claſſe eius intra fauces Erithreas conſtituta vel ex intemperie cœli, vel ex inſalubrium ciborum ſucco atrox morbus naualem turbam inuaſit. Vulgo inter luſum vel quotidiana miniſteria repentè expirabant. In iis Miles vnus in mare proiectus, ingentem terrorem omnibus attulit; noctu quippe, infra ſentinam pulſus frequentes exaudiri cœpti, quem ad ſtrepitum cum arrepta ſcala vigiles deſcendiſſent; implexum carinæ ſub ipſo gubernaculo defuncti militis corpus offendunt. Scilicet cunctis pilus inhorruit. Vbi ex pauore collegere ſeſe, res ad nauarchum delata: nec dubium fuit quin cadauer tranſlatum in littus humo contegerent: quo facto poſtridie ſuper ipſum ſepulchrum rurſus inhumatus apparuit. Ea re attoniti cuncti cùm apud ſe cauſam exquirerent, Franciſcus denique incertum ex qua familia monachus, qui concionatoris munere fungebatur, ſagaci coniectura ſuſpicatus eſt, hominem aliquo interdicti vel anathematis vinculo conſtrictum è vita exceſſiſſe: itaque in terram egreſſus ſanctiſſimi viri Benedicti Abbatis exemplo è Pontificia formula conceptis verbis animam demortui rite H expiauit, eique veniam à Deo precatus eſt. Mirum dictu: ab eo myſterio reddita mortuo pax, & vaga oſſa tandem in ſuo tumulo quieuere. *Petr. Maffeus Hiſtor. Indicar. libro quinto, poſt medium.*

EXCOMMVNICARE AD QVEM SPECTET?

Poteſtas Excommunicandi pertinet ad clauem Iuriſdictionis, non ordinis; iiſque propriè conuenit, qui in foro exteriori iuriſdictionem habent, etiam ſi Ordinis non habeant poteſtatem.

Itaque quoad omnem ſuam plenitudinem, habet hanc poteſtatem in omnia Eccleſiæ membra Pontifex iure diuino, tanquam Eccleſiæ caput.

A Concilium generale eandem habet, præterquam quod in Pontificem qui ſupra Concilium eſt;non habeat.

Concilio Prouinciali eadem etiam competit in Prouinciã.

Cuilibet Epiſcopo,in eos quorum eſt Iudex ordinarius.

Denique Prælatis Eccleſiaſticis de conſuetudine eadem eſt facultas,dummodo exerceant aliquam Iuriſdictionem in foro exteriori.

Fœmina,vel Laïcus,huius poteſtatis ſunt incapaces:ad minus enim requirunt Canoniſtæ,clericatũ in excommunicante.

Olim Parochi in quibuſdam caſibus, furto videlicet & rapina,excommunicabant:ſed ea conſuetudo,vt aduertunt Soto & de Graffiis,in diſſuetudinem abiit, vt modo non habeant Iuriſdictionem præterquam in foro pœnitentiali

Plerique tenent Laicum ex commiſſione Papæ, poſſe excommunicare.

ABSOLVTIO

AB EXCOMMVNICATIONE.

Excommunicatio per ſolam abſolutionem aufertur,de ordinario iure loquendo. Ab excõmunicatione ab homine lata, abſoluit qui eam tulit,aut illius Superior, & qui illã poteſt reſeruare. Inferior vero nunquã,niſi in vim poteſtatis a ſuperiore B ſibi factæ,ab excõmunicatione Superioris abſoluere poteſt.

Ab excommunicatione Iuris non reſeruata,proprius Sacerdos,aut alius Confeſſarius abſoluit.

Ab excommunicatione minori, quæ eſt à Iure,abſoluere non poteſt niſi qui à peccatis mortalibus abſoluit. Niſi habeat beneficium Curatum,etiamſi Sacerdos non foret.Ita *Suares diſput.XXIV.de Excom.min.*

Forma Abſolutionis alia non requiritur,quàm quæ mentem abſoluentis,& effectum abſolutionis inſinuet. Solet à Doctoribus hæc aſſignari. Abſoluo te à vinculo majoris excommunicationis,ob talem cauſam: & reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ,& communioni fidelium,in nomine Patris,&c.

Formæ accidentales quas ſolennitates dicimus, hæc obſeruari ſolent. Primo,vt ab excommunicato poſtuletur Iuramentum parendi de cætero mandatis Eccleſiæ. Quod in magnis criminibus locum habere ſuggerit *Caiet.in ſumma.* Et quando tale eſt delictum,quod ſatisfactionem prærequirat.

Secunda Cæremonia eſt, vt Sacerdos priuſquam abſoluat, Pſalmum aliquem pœnitentiæ recitet ſuper abſoluendum.

Atq; in ſolenni Abſolutione requirũt Doct. vt abſoluens ſit veſte aliqua ſacra indutus,ſaltẽ ſuperpelliceo & ſtola: Pœnitẽs C vero vt ſit genuflexus, ac ſcapulis nudatis,dumq; Pſalmus legitur,flagello percutiatur. Sed id nullo iure cautum dicunt.

Tertiò ſubiicitur Pſalmo,oratio Dominica,cum ver. Saluũ fac ſeruũ,& oratione,Deus cui propriũ eſt. Quæ tamen omnia non ſunt neceſſaria ad ſubſtantiã abſolutionis,neq; adhibeda, dũ abſoluens non eſt ſacerdos,abſoluẽdus eſt propter occultũ peccatum excõmunicatus,aut mulier. Videantur Canoniſtæ.

EXEMPLA HISTORICA.

Solennis fuit abſolutio, quam Henricus IV. Galliarũ Rex nuper a Clemente VIII. Rom.Pont.poſtquã crebris legationibus eam poſtulaſſet ; impetrauit an. 1595. menſe Auguſto, miſſo in eum finem ad vrbem,Dauide Petronio, Ebroicenſium Epiſcopo,illuſtrium virorũ comitatu agglomerato,poſtquam Niuernenſium Dux inde reuerſus, mentem Pontificis placatiorem nuntiaſſet. Maxima omnium acclamatione excepta legatio fuit,totáq; Roma in publicam lætitiam effuſa eſt: eo præſertim die,quo Rex qui hactenus in excommunicatione obſorduerat, ab illius vinculo ſolutus, & Eccleſiæ Sacramẽtis ac communioni reſtitutus fuit,& & gratiã Apoſtolicã à clementiſſimo Clemente,vnà cum titulo Chriſtianiſſimi Regis impetrauit. Accidit id autem menſe Auguſt.die 15. quando D paſſim pegmata arcuſq; triumphales excitati, ac plurimi verſus lætitiæ indices in vulgus ſparſi:è quibus vnus hic erat

Quem tota armatum mirata eſt Gallia Regem,
Mirata eſt etiam Roma beata Pium.
Magnum opus eſt armis ſtrauiſſe tot agmina: maius
Pontificis pedibus ſuccubuiſſe ſacris.

memoriæ tam ſolennis Abſolutionis, Obeliſcus marmoreus iuſſu Pontificis erectus,cum magnifica Inſcriptione fuit. Nos illius meminimus ſupra,*ſub Loco de Columnis.*

Tabulas Abſolutionis Lutetiam detulit Elbeuius Eques, Rege ad Feram in caſtris obſidionem protrahente. Qui eo intellecto,ignes excitari, totaque Gallia genialia feſta celebrari imperauit. Anno deinde 97. ampliſſimam Legationẽ ad Apoſtolicam Sedem adornauit, eique profunda ſubmiſſione, ſuipſius, Regnique nomine, obedientiam debitam præſtitit. *Laur. Beyerlinck in opere ſuo Cronogr.ph. ad annum 1595. & 1597.ſiue Italia & Gallia.* E

---

* Excubiæ.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EXcubiæ Græce φρουρὰ, νυκτοφυλακία. Vigiliæ ſunt extra cubantium. Quamuis vigiliæ propriè ſint nocturnæ, & excubiæ etiam diurnæ appellantur. Repetitur etiam Excubitus apud Auctores,& Excubitum.

NECESSITAS, ET OFFICIA EXCVBITORVM.

Excubiæ tum pace,cum bello ſunt neceſſariæ, vt nihil incommodi Reſpublica patiatur aut dedecoris. Vnde ad illud munus non quiuis adſciſcatur, ſed delectus inſtituendus. Vt obſeruauit *Socrates apud Platonem.* Certe quo meliores ciues, ac lautioris fortunæ,eò ad cuſtodiam vrbium aptiores. Quod ſecus etiam in benè conſtitutis ciuitatibus cernimus obſeruari,in quibus operarij,baiuli, & inopes id muneris præſtant,à quo omnium fortuna & ſalus dependet.

Excubitorum partes ſunt,in omnem partem ſolicitos eſſe,& ad minimam rumoris auram præſertim de nocte, circumſpicere, omnia ſuſpecta habere, vbique inſidias vereri, publicæ tranquillitati inuigilare. Qui autem his præficiũtur,non modo curare debent, vt in muris ſtationarij vigilias cuſtodiant, F ſed vt nocturnas etiã ſeditiones, & iniurias à ciuitate arceant, & fortuita incendia aut excitatas quauis occaſione inſolentias compeſcant. Quam ſanè curam tanti fecit Auguſtus Cæſar,vt per ſe,illi cõſuli maluerit,quam per alios magiſtratus. Septem cohortes locis opportunis per Vrbem conſtituit, vt teſtatur *Paul. Iuriſconſul.lib.5. ff.de offic.Præf.vigil.* Quo binas vrbis regiones vnaquæque tueretur. Ipſe interim per ſe obire nonnunquam,ac cum vitæ diſcrimine vigiles explorare.

EXCVBITORES NEGLIGENTES.

Nota eſt hiſtoria, quo pacto olim per excubitorũ negligentiam,Res Romanæ in ſummũ exitiũ adductæ fuiſſent,Gallis Capitoliũ obſidentibus,ſi nõ anſeres improuiſo ſtrepitu oſcitantes excitaſſent, hoſtẽmq; muto imminentẽ prodidiſſent.

Alexander Macedo,militem in caſtris pro excubiis dormiẽtem interfecit.

Epirotæ obſidentes Phœnicem,vt ſcribit *Polybius lib.2.* dum exercitum ſuum diuidunt, & negligentius excubant ſtationarij.Illyrij qui in vrbe erant,intempeſta nocte exeunt,hoſtium ſtationes occupant, manus primo manè conſerunt, & victoriam reportant.

De Hoio,arce ditionis Leodienſis:& Ambiano munitiſſima G ciuitate Picardiæ,nuper occupata,quod ſtationarij aut negligentius,aut minus prouide agerent,Pete ex *iis, Stratagematum.* Conſule etiam *titulum de vigilantia,& vigilibus.*

EXCVBITORES SACRI.

Erant in lege veteri, deuotæ mulieres, quæ excubabant in oſtio Tabernaculi. Vt conſtat *Exod.38.* quod exſtructo tẽplo magis in vſu erat,tunc enim certa ad oſtiũ,vel in atrio tabernaculi, erat habitatio exſtructa. Talis erat Anna Propheteſſa *Luc.2.*& de his loquitur Scrip.1.*Reg.c.2.* Et *lib.2.Machab.c.3.* Fuitq; inter has enutrita B.Virgo,poſtquam triẽnis in templo fuit præſentata. Eratq; hic cœtus Religioſus deuotarum illius temporis fœminarum,velut typus Religioſarum noſtrarum.

Gentiles quoque ſimilem virginum cœtum inſtituerunt,quę excubarent in phanis,& ſacrum ignem cuſtodirent ; quæ & veſtales dicebantur.

---

* Excuſatio.

DEFINITIO, ET MALITIA.

EXcuſatio quæ Græcis ἀπολογία,eſt obiecti criminis dilutio,Familiare vitium omni ætati,ſexui,ordini. Elegan- H ter *Seneca*: Dicimus,non ego ambitioſus ſum, ſed nemo Romæ aliter poteſt viuere: Non ego ſumptuoſus ſum, ſed vrbs ipſas magnas impenſas exigit: Non eſt meum vitium quod iracundus ſum, adoleſcentia hoc facit. Qui quidem nos decipimus,non eſt extrinſecus malum noſtrum,intra nos eſt,in viſceribus ſedet, & ideo difficulter ad ſanitatem venimus, quia nos ægrotare neſcimus. *Epiſt.60.* At voluntario facinori inquit *Cicero lib. Reth.*,nulla eſt excuſatio imprudentiæ.

Hoc eſt maximum vitium quo laborat humanitas,ait *Caſſ. in Pſal.* vt poſt peccatum ſuum maximè ad excuſationis refugium:quaſi pœnitudinis ſe confeſſione proſternat, quod facinus conſtat inter ſumma peccata numerandum eſſe,quia inde naſcitur,vnde ad pœnitentiam reus tardiùs venire videatur.

EXEMPLA

EXEMPLA SACRÆ SCRIPTVRÆ.

Excuſationis cum bona & idonea: tum mala, & inepta.

A Poſt peccatum ſerpentis ſuggeſtione admiſſum, primi parentes ad excuſationis ſolatia ſe conuerterunt, & nihil profutura ſubſidia inueſtigarunt, cum potius Iuſtus in initio accuſator ſui eſſe debeat, non autē quærere excuſationes in peccatis. Hac enim ratione in ipſum Deum velut culpam coniecerunt, qui vxorem, talem dediſſet, & ſerpentem creaſſet. Vnde audita Dei voce, rogantis Adam vbi es? Ille, abſcondi me, & timui, eo quod nudus eſſem. q.d. erubui venire in conſpectum tuum. Dicentique iterum Deo. Quis enim indicauit tibi quod nudus eſſes, niſi quod ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti? Dixit rurſus Adam: Mulier quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Et dixit Dominus Deus ad mulierem, quare hoc feciſti? Quæ reſpondit, Serpens decepit me, & comedi. *Gen.* 3.

Cain occiſo fratre ſuo Abel, roganti Deo, vbi eſt Abel frater tuus? ſcilicet cum quo paulo ante egreſſus es in agrum? velut fratricidium ſuum celans, neſcio, inquit. Nunquid cuſtos fratris mei ſum ego. *Gen. c.* 4.

Cum Deus Moyſen conſtitueret legatum apud Pharaonem pro filiis Iſraël, ille quinque excuſationibus aduerſus eam legationem ſe muniuit. B Aſſerens ſui ipſius inhabilitatem, ignorantiam nominis Dei, Hebræorum incredulitatem, & linguæ vitium. Quibus cum Dei voluntatem expugnare non poſſet, adiecit hanc interpellationem, obſecro Domine, mitte quem miſſurus es. Ac ſi diceret, quemcumque volueris, dummodo me non mittas. *Exod. c* 4.

Abraham in Geraris exiſtente, rapiebatur Sara à Rege Abimelech: quamuis enim eſſet nonagenaria, erat nihilominus vultu decoro & eleganti. Obiecit autem dormienti Regi viſionem Deus, vt videretur cum eo loqui. Dixitque en morieris propter mulierem quam tuliſti, habet enim virum. Abimelech vero non tetigerat eam: & ait, Domine, num gentem ignorantem, & iuſtam interficies? Nonne ipſi dixit, ſoror mea eſt? & ipſa ait: frater meus eſt? In ſimplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum fecit hoc. *Gen. c.* 19.

Excuſabat ſe Achimelech filius Achitob, ſacerdos, apud Regem Saülem, ſuper coniuratione quam contra ſe factam comminiſcebatur. Quamuis apud impium Regem nihil profecerit, quo minus trucidaretur. *Lib.* 1. *Reg. c.* 22.

Fratres Ioſeph in Ægypto, varias excuſationes pro ſua, fratriſque C Benjamin liberatione adduxerunt. *Geneſ. c.* 42.

Cum Saül contra mandatum Domini, quod per manum Samuëlis ei ſignificauerat, holocauſtum obtuliſſet, & idcircò per Samuelem reprehenderetur, variis ſe modis excuſare conatus fuit. At fruſtra. Tranſtulit enim Dominus ab eo regnum, in Dauid, virum ſecundum cor ſuum. 1. *Reg.* 13.

Homo quidem fecit cœnam magnam, & vocauit multos. miſitque ſeruos ſuos, dicerent inuitatis vt venirent, quia parata ſunt omnia. At cœperunt ſe ſinguli excuſare. Primus dixit, villam emi, &c. *Matth. c.* 14.

Præcipiente Anania percutere os Pauli, cum hic dixiſſet percutiet te Deus paries dealbate, &c. qui aſtabant, dicebant: Summum Sacerdotem Dei maledicis? Dixit autē Paulus, neſciebam fratres quod Princeps eſſet ſacerdotum. *Actor.* 23.

HISTORICA.

QVID. EXCVSAVERINT. V. 6.

Luxum.

Ariſtippus reprehenſus quòd homo philoſophus ſumptuoſè viueret: Si, inquit, hoc eſſet crimen, Dij non paterentur in ſuis ſacris. *Eraſmus in Adagiis.*

D *Tarditatem.*

Tranio ſeruus apud Plautum in Muſtellaria, obiurgatus eſt ab hero, quòd nō maturiùs rediiſſet. Cùm ille ſe alicubi fuiſſe diceret, nec ſimul apud herū eſſe potuiſſe, & illud quod iuſſus fuerat, peragere: Si voles, inquit, verbum hoc cogitare, ſimul flare ſorbereque haud factu facile eſt. *Eraſmus in Adagiis.*

Imitationem.

Maroni cùm Zoili quidam vitio darent, quòd non paucos verſus homeri pro ſuis vſurpaſſet, reſpondit, hoc ipſum magnificum eſſe facinus, vel Ioui fulmen eripere, vel clauam extorquere de manu Herculis. *Macrobius lib.* 5. *Saturnal.*

Crudelitatem.

Nothams Rex Scotorum V. vir ſuperbus, crudelis, ſæuiens in ſubditos. A Donalo quodam à Gallouidia oriundo, cui inſidias vitæ ſtruxerat, monitus, vt à crudelitate deſiſteret, reſpondit ipſi: Se, quæ geſſerit iure regio geſſiſſe: ſi quid durius E paratum eſſet, non id regis ingenio, ſed ciuium contumaciæ tribuendum His conuitiis ita vtrinque irritata, cum ad manus ventum eſſet, Notatus à Donalianis obtruncatur. A. M. 3751. regni 20. *H. Heminges in Geneal.*

Formam.

Hector apud Homerum Paridi comam, formam, & imbellem citharam opprobrarat.

Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης,
Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης.
Ni tibi profuerint cantúsque & dona Diones,
Vel Coma, vel ſpecies, in puluere congredienti.

Ad ea ſic reſpondet Paris.

Μή μοι δῶρ' ἐρατὰ πρόφερε χρυσέης Ἀφροδίτης.
Οὔ τοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα,
Ὅσσα κεν αὐτοὶ δῶσιν, ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο. id eſt.
Ne mi opprobrato Cytherea optabile donum.
Haud quaquam aſpernanda Deûm pulcherrima dona,
Quæ vltrò dant: neque mox ſi quis velit, auferet illa.

Eraſmus in Adagiis.

QVI EXCVSARINT.

Pueri.

Alcibiades etiamnum puer cùm in palæſtra ita prehenſus eſſet, vt expedire ſe nequiret: manum eius, qui ipſum luctatione deprimebat, contra legem palæſtræ momordit. Qui cùm F diceret. Mulierum more Alcibiade mordes: Minimè verò, inquit, ſed leonum more. *Plut. in Apophtheg.*

QVOS.

Milites.

Conſaluus Magnus ſolebat dicere, quum humana iura violaret, Imperatori æqua vel iniqua ratione omnino eſſe vincendum, vt parta demùm victoria detrimenta illata miſeris cumulata liberalitate ſarcirentur. *Iouius & Conſaluo.*

QVOMODO.

Ioco.

Lyſander Lacedæmonius carpentibus eum, quòd aſtu tantùm, & fraude non apertè res gereret: Vbi deſit, ait leonina, ibi vulpina aſſuenda.

Serio.

Hieremias in matris vtero ſanctificatum ſe audit, & tamen ait: Eheu Domine Deus, ecce neſcio loqui, quia puer ego ſum. Et tunc demùm ad prophetandum populo ſe accinxit; cùm Dominus non iam inuitaret, ſed imperaret, dicens: Noli dicere, quia puer ſum; quoniam ad omnia, quæ mittam te, ibis, & vniuerſa, quæcumque mandauero tibi, loquèris. Ad hæc ne quid dubitaret, tangit os eius: Et ecce dedi, inquit, verba mea G in ore tuo.

Execratio.

☞ *Conſule Titulum de Imprecatione.*

* Exemplum.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Exemplum, Græce *παράδειγμα*, dicitur. Et eſt alicuius facti, vel dicti præteriti, cum certi auctoris nomine, propoſitio. *ſecundum Cic. lib.* 2. *Reth.* Exemplum eſt, non vt totum, ad totum, neque vt totum ad partem, ſed pars ad partem, ſimile ad ſimile: quando vtraque ſub eodem genere ſunt, ſed vnum altero magis perſpicuum. *ſecund. Cic. lib.* 1. *Reth.*

Porro exemplum eſt quod ſequamur aut vitemus: Exemplar ex quo ſimile facimus. Illud animo æſtimamus, iſtud oculis conſpicimus. Peruetus ait, ab Exemplari deſumi exemplum. Et hoc quidē plerúmque incorporeum eſſe, illud vero corporeum. Poſſet videri deductum ab exemptum, vt ſit quod aliūde eximitur, & extrahitur. Iſidorus Exapla dicit ab ἐξαπλόω, H id eſt, expando, explico, quod conuenit naturæ exempli.

EXEMPLORVM.

CVM BONORVM, TVM MALORVM

Efficacia.

Exemplum eſto fidelium in verbo, & conuerſatione, in charitate, in fide, & caſtitate, vt profectus tuus manifeſtus ſit omnibus. 1. *Tim.* 4.

In omnibus præbe te ipſum exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate in grauitate, verbum ſanum irreprehenſibile. *Tit.* 2.

Quis ſapiens, & diſciplinatus inter vos? oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. *Iac.* 3.

A Exemplum accipite fratres exitus mali, & longanimitatis, & laboris, & patientiæ, prophetas, qui locuti ſunt in nomine Domini 5.

Conuerſationem veſtram inter Gentes habentes bonam, vt in eo, quod detractant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis 1. *Petr* 2.

Ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens euerſione damnauit, exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt ponens. 2. *Petr*. 2.

Sodoma, & Gomorrha, & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exemplum ignis æterni pœnam ſuſtinentes. *Iude v*. 7.

Domus Epiſcopi, & conuerſatio, quaſi in ſpeculo poſita magiſtra eſt publicæ diſciplinæ: quidquid fecerit, id ſibi omnes faciendum, putant. *Hier. in epiſt. ad Heliodorum.*

Sancta ruſticitas ſolum ſibi prodeſt, & quantum ædificat exemplo & vitæ merito eccleſiam Chriſti; tantum nocet, ſi ſtruentibus non reſiſtat. Innocens abſque ſermone conuerſatio quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet. Nam latratu canum, & baculo paſtorum, deterrenda eſt rabies luporum. *Hier. in epiſt. & eſt in gloſſ. 1. Tim* 3. B

Duo illa nos maximè mouent, inquiebat *Cicero*; ſimilitudo & exemplum. Et *Seneca ad Lucilium*, Longū iter eſt per præcepta, breue & efficax per exempla. Cauſam vero huius rei reddit, Quia homines plus oculis credunt, quam auribus. Et vt ſcitè Ariſtoteles, quiſque procliuior eſt ad cognoſcendum bonū particulare, quā vniuerſale. Senecæ *Horatius* conſentit:

Segnius irritant animos demiſſa per aures,
Quam quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus.
Ouid. de Ponto lib. 3. eleg. 2. ad Cottam.

Cum feriant vnum, non vnum fulmina terrent;
Iunctaque percuſſo turba pauere ſolet.
Cumque dedit paries venturæ ſigna ruinæ,
Sollicito vacuus fit locus ille metu.
Quis non è timidis ægri contagia vitat,
Vicinum metuens ne trahat inde malum?
Idem 6. Faſtorum.

Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur,
Cum index alios quod monet ipſe facit.
Horat. Carm. Lib. 3. Ode. 5.

Hoc cauerat mens prouida Reguli,
Diſſentientis conditionibus
C *Fœdis, & exempla trahentis*
Perniciem venient in æuum,
Si non periret immiſerabilis
Captiua pubes.
Horat. Serm. lib. 1. Satyr. 1.

Paruula (nam exemplo eſt) magni formica laboris
Ore trahit quodcumque poteſt, atque addit aceruo,
Quem ſtruit, haud ignara ac non incauta futuri.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Neque deſunt veteres & Sacræ hiſtoriæ quibus exemplorum energia firmetur. Quippe de Enos legimus, quod cœperit inuocare nomen Domini, Publico videlicet, & ſolemni cultu, quem ab ipſo imitati cæteri. Vnde illius impulſu hominum cœtus inſtituti fuere, ceperuntque congregari in Eccleſiam, & ad publicū Dei cultū per ſacros ritus, & cæremonias. *Gen. c.* 5.

De Abraham, Deus teſtimonio præclaro proteſtatur, dicens: Scio quod præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viā Domini, & faciant iudiciū, & iuſtitiā. *Gen.* 18.

Fugientem operto capite, & nudis pedibus Dauidem, principes eodem, habitu inſecuti ſunt. 2. *Reg.* 15.

D Cum populus Iſraëliticus Iordanis alueum tranſire deberet, vt terram promiſſionis ingrederetur, omnium primi tranſierunt Sacerdotes, quos reliquus populus ſecutus eſt, ita ex Dei voluntate præcipiente Ioſue: merito ſacerdotes terrorem populu excutere debuerunt, ne vndis irruentibus ſuffocarentur. *Ioſue cap.* 4.

Ad prædicationem Ionæ Prophetæ primus pœnitentiam egit Rex Niniuæ, qui ſuo exemplo vniuerſum populum ad pœnitentiam faciendam induxit, & ab ira Dei liberauit.

Regulus Chriſti miraculo ac beneficio ad credendum inductus, non ſolum credidit ipſe, ſed & domus eius tota, eius auctoritate & exemplo commota. *Ioan. c.* 4.

De Chriſto dicit Lucas, quod cœpit facere, & docere. *Act.* 1. Et ipſe ad diſcipulos, Diſcite inquit, à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Sed & ex hoc mundo tranſiturus ad Patrem, poſtquam abluiſſet pedes diſcipulorum, rogabat eos; Scitis quid fecerim vobis? & paucis interdictis: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Ille demum magiſter aliorum vocari dignus, qui ſe illis præbet bonorum operum exemplum. *Ioan. c.* 13. F

Herode turbato in aduentu magorum, omnis etiam Ieroſolyma turbatur. *Scilicet in vulgus manant exempla regentum Matth. c.* 2.

HISTORIA SANCTORVM EPISCOPORVM.

Detinebatur S. Martinus Epiſcopus Turon. vi febrium in lectulo per multos dies: neque tamen idcirco à Dei opere ceſſabat, & pernox in oratione ac vigiliis, fatiſcentes artus ſpiritui ſeruire cogebat, nobili illo ſtrato cilicio, & cinere recubans. Rogatus autem vt ſaltem vilia ac modica ſtramenta ſuo corpori pateretur ſupponi; non decet, aiebat, filij, Chriſtianum niſi in cinere mori. Ego ſi aliud vobis exemplum relinquo, ipſe peccaui. *Probè ac ſcitè ille:*

Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur,
Cum index alios quod monet, ipſe facit.

Sulpit. in vita. Beyerlinckh in Apophtegm. Chriſtian.

Simili etiam modo Macarium Abbatem reſpondiſſe traduot. Cùm enim apud eum verba faceret religioſus quiſpiam de abſtinentia, eamque ſibi admodum duram videri diceret; ille, Confide fili, ait: per annos viginti, ego neque pane, neque aqua, neque ſomno ſatiatus ſum. Ita ſuo exemplo alterum ad abſtinentiæ virtutem incitabat. *Et Socrat. lib. 8. hiſt. Trip. c.* 1. *Idem ibidem.* F

S. Tranquillinus audiuerat Zoën vxorem Nicoſtrati pro Chriſto neci dandam; eiuſque exemplo permotus. Quid, inquit, fœminæ nos ad martyrium præcedant? indignum. Itaque ſe Chriſtianum profeſſus, lapidibus obruitur. *Sur. tom. 1. in vit. S. Sebaſt.*

De S. Ludouico F.R. memoriæ proditum, quòd, cùm inquiſiuiſſet ex quodam aulicorum, lauaretne ſuorum pedes feria quinta maioris hebdomadæ, & ille ſibi hoc indecorum videri diceret, ſubiutulerit: Quid, indecorum? non debes abhorrere quod ſuo nobis exemplo exhibuit Dei filius, qui hodie diſcipulorum pedes lauit. Quanto minùs tu faceres, quod modò Angliæ Rex, qui leproſorum pedes hoc die non lauare tantum, ſed exoſculari etiam conſueuit. *Ionuil. vita eius c.* 84. *Beyerl. ſuprà.*

G Factam de Ludouico mentionem, haud iniuria ſequetur Franciſcani cuiuſdam Religioſi prudentia. Aperuerat huic Ludouicus Caroli II. Siciliæ Regis filius, dum in Cathalonenſi detineretur cuſtodia, ſe votum Deo feciſſe perpetuæ caſtitatis, & capiendi inſtitutum D. Franciſci, cúmque dubius hæreret, quo tandem loco propoſitam rem exequeretur; pius pater dilationis periculo ob oculos poſito, quantumque ſuo exemplo ſplendoris aliis allaturus ſit, demonſtrato, Cogita, inquit, quantum exempla bona proſunt: magnorum namque virorum non minùs memoria, quàm præſentia eſt vtilis. *Ex vita S. Ludouici Epiſc. Toloſ. c.* 11. *impreſſa apud Ioan. Moretum. Beyerl. ibid.*

At in fœmina quoque ſatis illuſtre habemus exemplum. Dicēte Sapricio Præſide virgini Dorotheæ, diis ſacrificaret, vt legibus acta amatis, exemplum timoris dare eligeret, hoc reſponſum dedit: Omnibus dabo exemplum timoris Dei: vt hi qui timent Dominum, homines tabidos non timeant. *Sur. tom. 1. in vita.*

S. Auguſtinus diſertè fatetur, ſe conuerſione Victorini doctiſſimi ſenis, omniumque liberalium artium peritiſſimi, quam illi narrabat Simplicianus, fuiſſe permotum ad ſuam conuerſionem. Vbi inquit, *Lib. 8. Confeſſ.* homo tuus Simplicianus de Victorino iſto narrauit, exarſi ad imitandum. Ad hoc enim & ille narrauerat. *c. 2. & 5.* Quinimo mox exemplorum ſanctorum præſidio, carnis tentationem ſuperauit. Vt fatetur *cap.* 11. H

Narrat *lib. eodem c.* 6. de duabus Imperatoris aulicis, qui in caſam Eremiticam incidentes, dum vitam S. Antonij legiſſent, relicta ſæculari militia, ſe diuino ſeruitio manciparunt. Et ambo, inquit Auguſtinus, habebant ſponſas. Quæ poſteaquam hoc audierunt, dicauerunt etiam ipſæ virginitatem Deo.

Narciſſus Epiſcopus cùm ſæuiente in Chriſtianos perſecutione cum Felice Diacono ſuo Auguſtam Vindelicorum veniſſet profugus, & ad Afram meretricem fortè diuertiſſet, illa exiſtimans viros honeſtate conſpicuos, non niſi turpitudinis ſtudio eò deflexiſſe, illico cœna opiparè inſtructa, fuco meretricio de more ornata, ad flagitioſos actus ſeſe compoſuit. Porrò antiſtes eum ad ſumendum cibum acceſſiſſet, &

primùm toto corpore, vultu, oculiſque ad orationem ſe A componeret, illa, cui tùm omnis orandi conſuetudo non modo ignota, ſed ne viſa quidem eſſet, inſulita viri pietate ſtupefacta, inquiſiuit quis eſſet; Cùmque Chriſtianorum eum Epiſcopum eſſe cognouiſſet, mox ſalutari pudore ſuffuſa, & pariter timore correpta ad eius, ſe pedes abiecit: ac impudicitiæ ſuæ labem confeſſa eſt. Cui Narciſſus verbis protinus leniſſimis Chriſti Ieſu bonitatem explicuit, hortatúſque vt impudico, & flagitioſo vitæ genere relicto, cum Chriſto in gratiam rediret, haud difficulter effecit vt prioris vitæ pertæſa ad matrem ſuam, Hilariam nomine abiret, eidémque & Narciſſi monita, & animi ſui propoſitum aperiret. Porrò Hilaria, audita Narciſſi Epiſcopi fama, illico cum filia in Chriſti amorem exarſit, & ſe ſuaque omnia Antiſtiti permittens, ſacro baptiſmate veteris vitæ delictis ritè expiatis, Chriſtiana ſacra ſuſcepit: & Afra cum tribus puellis. Digna, Eutropia, & Eunomia ab infelici dæmonis ſeruitute ad Chriſti ſtipendia tranſiuit. *Ex vita apud Surium S. Aug.*

Gregorius apud Nazianzenum oppidum in locum patris Epiſcopus ſubrogatus hæreticorum turbinem fideliter tulit. Reddita verò pace, Conſtantinopolim ad Eccleſiam docen- B dam venire exhortatus, non abnuit. Vbi breui tempore tantùm ad emendandum populum vetuſtis hæreticorum infectum venenis profecit, vt tunc primum Chriſtiani ſibi fieri viderentur; & nouellam lucem aſpicere, cùm religionis Doctor multa quidem verbis, plura tamen doceret exemplis: nec viderent ab eo diſcipulis aliquid imperari, quod non prius ipſe feciſſet. *Euſeb. hiſt. eccleſ. lib. 11. c. 9.*

☞ *Huc refer exempla ex tit. de Educatione, Inſtit. filiorum, &c.*

EXEMPLA PRINCIPVM. *Pete nonnulla ex dictis.*

Quantum faciant ad virtutes, & vitia ſubditorum.

Principem Reipublicæ oculum veteres dixêre, imò ceu Deum aliquem, prudentia, moderatione, moribus ſe exhibere oportere. Quod enim Cor in animali, in ciuili ille corpore eſt Princeps. Imò & ſpeculum ſubditorum. Quo reſpiciens Martialis, ita cecinit:

Nemo ſuas hoc eſt aula natura potentis;
Sed Domini mores Cæſarianus habet.

Theodoricus Gothorum Rex apud Caſſiodorum ad Senatum ſcribebat, Facilius eſſe errare naturam, quam diſſimilem ſui facere Rempublicam. *Laur. Beyerlinck part. hiem.* C *Prompt. Feſtorum text. 3.*

Manaſſes Rex Iudæorum impietatem ſuam in populum transfundebat. 2. *Reg.* 21. E contra piiſſimus Dauid, pietatem, & religionem.

Vrias Sacerdos 4. *Reg.* 6. obſecutus eſt impio Regi Achaz. Miſerat enim ille ad Vriam exemplar altaris, quod erat in Damaſco, & ſimilitudinẽ operis, cui ſimile exſtruxit Vrias, & altare æneum quod erat corã Domino, tranſtulit de facie tẽpli.

Quomodo patrum memoria aſſentiebatur impiiſſimo Henrico VIII. aduerſus Eccleſiæ primatum, viri principes cum ſacri ordinis, tum ſæcularis. Quo fonte deriuata hæreſis, omnia florentiſſimi iſtius Regni membra depaſta eſt, & etiamnum depaſcitur.

Ladiſlaum Regẽ Bohemiæ refert ex *Ioan. Molano Beyerlinck*, ſupra noluiſſe exhibere reuerentiam Rachaſeno presbytero infamis vitæ, etiam dum S. Euchariſtiam deferret: hoc ſolùm permotus, ne ſacrilegum illum popularibus videretur approbaſſe; quorum inquiebat, mores à principe pendent.

Quis neget à paucis annis liberiora fuiſſe inter Galliarũ proceres adulteria, Rege ipſo fœdis libidinibus plus æquo dedito?

D Vt herbæ quædam ad Solis motum, ſic Populares in Principum mores vertuntur, dicebat Aragonum Rex Alphonſus.

Luxus in conuiuiis, veſte, ſupellectile, ad Veſpaſiani tempora Romæ inualuerat. Illo Principe, ſponte exoleuit. Cauſam Tacitus depromit. Præcipuus adſtricti moris auctor Veſpaſianus fuit, antiquo ipſo cultu, victuque.

Neronis graſſantis per vrbem, & ad lupanaria ſeruili veſte diſcurrentis, exemplum imitati impunè alij, ſic vt indomita vagandi licentia vix potuerit coërceri: *Corn. Tacit. & Sueton.*

Philippum Regem prodigum, ac rerum ſuarũ diſſipatorẽ ſecuti ſunt comites, & familiares, mox etiã ciues. *Athen. l. 4. c. 20.*

Cretenſes Regum ſuorum æmuli, venationibus, & re nautica ſe exercebant. Voluptatibus diffluebant Thebani. Sybaritæ eum ciuem æſtimabant, qui nouum libidinis monſtrum exhibuiſſet. Sæpe Princeps amans mendacia ait Salomon, habet omnes miniſtros impios. *Prou. c. 29.*

Pius Princeps in vniuerſam familiam virtutis ſuæ exerit E ſplendorem. In ſereniſſimis Belgarum Principibus Alberto, & Iſabella res notiſſima eſt, quo pacto aulam ſuam velut in pudicitiæ, modeſtiæ, & religionis ſacrarium commutarint, omnium non Principum modo, ſed miniſtrorum etiam animos, exemplo ſuo iiſdem virtutibus imbuerint, quæ à capite illo ad membra defluebant, vt nullum videres vnquam, qui non vultu, ſermone, inceſſu, eaſdem exprimeret: nullóque apud eos loco haberentur, qui eas non oſtenderent. Refert *L. Beyerl. in orat. ſua funebri, habita in Exequiis eiuſd. Principis, impreſſa apud Balthaz. Moretum.*

De Alexandro, & Alphonſo, quorum hic à natura, ille praua conſuetudine collum contorquebat, legimus, amiciſſimos illis fuiſſe, qui hoc vitium exprimerent.

Nero Cytharœdos & hiſtriones complectebatur: ocyus huiuſmodi fæce vrbs abundauit.

Franciſcus I. Rex Franciæ, accepto vulnere, capillitium Regum inſigne totondit, quo facilius curaretur, extemplò id fecerunt aulici, quod prius probroſum habebatur. Quin exulantibus è Gallia bonis litteris, ipſe eas reſtituit, cum eas plu- F rimum amaret.

Ioſina Rege Scotiæ in medicos liberaliter multa eroganti, vniuerſa illius nobilitatis illi ſe ſtudio dedicauit.

Velleius Paterculus de Auguſto Cæſare ſcribit: Facere rectè Princeps optimus ciues ſuos faciendo docet. Cúmque ſit imperio maximus, exemplo eſt maior. Conſulat pro hac re Lector *Camerar. in hor. ſucciſ. p. 1. c. 66.*

EXEMPLA MAGISTRORVM, DOCTORVM.

Zenonem ait *ad Lucilium Seneca*, Cleantes non expreſſiſſet, ſi eum tantummodo audiuiſſet. Vitæ eius interfuit, ſecreta perſpexit. Obſeruauit illum an ex formula ſua viueret. *Epiſt. 6.*

Plato, & Ariſtoteles, omniſque in diuerſum itura ſapientum turba, plus ex moribus, quam ex verbis Socratis traxit. *ibid.*

Sic Ariſtides apud Platonem in Theage. Ego, inquit, Socrates nihil vnquam à te didici, vt & ipſe noſti. Proficiebam autem quoties tecum vnà eram, etiamſi tantùm vnà in domo eſſemus, quanquam non in eodem cubiculo: magis tamen, ſi quando in eodem tecum cubiculo.

Pindari inter alia monitum aureum erat ad Hieronem Siciliæ Regem: G *πολλῶν ταμίας ἐσσί: πολλοὶ μάρτυρες ἀμφοτέροις πιστοί.* multorum diſpenſatores: multi teſtes, vtriſque fidi.

Contubernalium. Sociorum. Hoſpitum. *Eaque efficacia in negotio Conuerſionis & Religionis.*

Pacomius anno 316. cum gentilis adhuc in Conſtantini Magni exercitu militaret annum vigeſimum agens, & deficiẽte victu, fame omnes enecti eſſent, cum ſuis appulit in quoddam Thebarum oppidum. Veſpere autem cùm ciues vidiſſent eos in ſaos tuta eſſe cuſtodia, & de eis audiuiſſent viri Chriſtiani & miſericordes, attulerunt eis omnia quæ erant ad vſum neceſſaria, & valde magnum eis præbuere ſolatium, cùm eſſent in maxima afflictione. Cùm Pacomius vidiſſet, quod ab eis factum fuerat, & hoc valde eſſet miratus, didicit ab eis qui vnà cum eo erant, Chriſtianos erga omnes quidem, præcipuè autem erga hoſpites eſſe benignos, & miſericordes. Rogante autem eo, quidnam eſſet appellatio Chriſtianorum, dicebant: Sunt homines pij, & Deum colentes, credentes in nomen vnigeniti Filij Dei ſui Ieſu Chriſti: & omnibus benefacientes, ſperant ab eo mercedem remunerationis. Ipſis autem hæc ei di- H centibus, mente illuminatus, & fidem Chriſtianorum admiratus, & metu Dei corde inflammatus, & ſpiritu exultans, cùm parum receſſiſſet, & apud ſe fuiſſet; manus ſuas in cœlum extendit, & dixit; Domine Deus, qui feciſti cœlum, & terram, ſi reſpiciens reſpexeris humilitatem meam, & mihi tuæ diuinitatis dederis cognitionem, & me liberaueris ex hac afflictione; tibi ſeruiam omnes dies vitæ meæ, & conueniret tuis præceptis vitam inſtituam. Cum ergo eſſet precatus, & ſic Deo pollicitus, vno die poſtea egreſſus è cuſtodia cum iis qui cum ipſo erant, & nauem ingreſſus, nauigauit ex illo oppido. Interea autem dum in aliena regione verſaretur, ſi quando eum carnis voluptates, aut rerum aliquarum mundanarum vexarent cupiditates, valde auerſabatur, precum memor, per quas mente illuminatus Chriſtum fuit profeſſus, & eius, qui in ipſum extitit, diuinæ gratiæ aduentus. *Metaphr. apud Baron. tom. 3. Annal.*

Huic conſonat, quod ſcribit *Beda de* S. Albano, qui paganus adhuc, cùm perfidorum Principum mandata aduerſum Chriſtianos ſæuirent, clericum quendam perſecutores fugientem hoſpitio recepit. Quem dum orationibus, conti- A nuis ac vigiliis diu noctúque ſtudere conſpiceret, ſubitò diuina gratia reſpectus exemplum fidei ac pietatis illius cœpit æmulari, ac ſalutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus, relictis idololatriæ tenebris, Chriſtianus integro ex corde factus eſt. Cúmque præfatus clericus aliquot diebus apud eum hoſpitaretur, peruenit ad aures nefandi Principis, confeſſorem Chriſti, cui necdum fuerat locus martyrij deputatus, penes Albanum latere. Qui cum ad tugurium martyris peruenissent, mox ſe ſanctus Albanus pro hoſpite ac magiſtro ſuo ipſius habitu, id eſt, caracalla, qua veſtiebatur indutus, militibus exhibuit, atque ad iudicem vinctus perductus eſt. Contigit autem iudicem ea hora, qua ad eum Albanus adducebatur, aris aſſiſtere, Cúmque vidiſſet Albanum, mox ira ſuccenſus nimia, quòd ſe illi vltrò, pro hoſpite quem ſuſceperat, militibus offerre ac diſcrimini dare præſumpſiſſet, ad ſimulacra dæmonum, quibus aſſiſtebat, eum iuſſit pertrahi: Quia rebellem, inquiens, ac ſacrilegum celare, quam militibus reddere maluiſti, vt contemptor Diuum, meritam blaſphemiæ ſuæ pœnam lueret, quæcumque illi debebantur ſupplicia, tu ſoluere habes, ſi à cultu noſtræ religionis diſcedere tentas. At B ſanctus Albanus, qui ſe vltro perſecutoribus fidei Chriſtianum eſſe prodiderat, nequaquam minas Principis metuit, ſed accinctus armis militiæ ſpiritualis palam ſe iuſſis illius parere nolle pronunciauit, &c. Qui cùm tormentis afficeretur acerrimis, patienter hæc pro Domino, imò gaudenter ferebat. At vbi iudex illum tormentis ſuperari, vel à cultu Chriſtianæ religionis reuocari non poſſe perſenſit, capite eum plecti iuſſit. *Lib. 1. Eccleſ. hiſtor. gent. Anglic. cap. 7.*

De puero Iudæo, qui poſtea baptizatus Conſtantini nomen tulit, hæc Græcorum Menæum. Tum matrem ſuam, neſcio quo euntem ſequeretur, vidit hominem Chriſtianum, qui dum in terræ ſcrobem quandam prolaberetur, ſignum crucis ori imprimebat, cuius puer ſecutus exemplum, & ipſe deinceps crucem ſubinde efformabat, ſacráque tandem Chriſtiana amplexus, ardenti fide proſecutus eſt. Cùm puella illum Hebræa (pudoris extorquendi cauſa) inuaderet, illam ſigno crucis repentè exanimauit, rurſumque poſteà in vitam reuocauit. Hic cum præfecto monaſterij ſtatum vitæ ſuæ exponeret, iubet ille proferri crucem, & ab eo ſalutari: cuius cùm beatos iſte pedem oſculo libaret, tota fronte, & brachiis veneranda crux ſeſe in ſancti pueri verticem ſubmittens characterem crucis capiti indelebilem impreſſit, quem per omnem poſteà C vitam ſeruauit. Dignus ergo baptiſmatis gratia iudicatus, ſacris Chriſtianis eſt initiatus, & conſtantinus dictus. Ex Mena. *Græc. 26. Decemb. Gretherus Lib. 5. de Cruce c. 41.*

☞ *Refer ad hunc Locum nonnulla ex Locis de Commercio, & Societate.*

Exercitium, Exercitatio.

* DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Exercitium, Græcè γυμνασία, dicitur. Et eſt vitæ humanæ conſeruatio, caloris naturalis lima, excitatio dormientis, naturæ virtutum corroboratio, ſuperfluitatum conſumptio, otio inimicum, temporis lucrum, iuuentutis debitum, & ſenectutis gaudium. Ille ergo ſolus ab exercitio ſuſtineat, qui ſanitatis beneficio vult carere. *Secundum Fulgentium.* Dicitur autem exercitatio, quod vires velut intus latentes foras arceantur, & frequenti vſu occupentur.

Exercitatio, Græcè, ἄσκησις, ιος, & ἀσκέω, exerceo dicitur, venitque ab arceo, quod eſt, premo, fatigo, quaſi extra arceo. D Exercere propriè fatigare eſt. *Terentius, I ſane, ego te exercebo hodie vt dignus es filicernium.*

EXERCITIA OBITA.

ANIMI.

☞ *De his ſub loco Affectuum per ſe. hic verò quatenus corpus vnà afficiunt, & perturbant. Hoc ipſo nomine Græcis πάθη, Latinis Affectus, & Perturbationes dicuntur.*

CORPORIS.

IN GENERE.

Germani & Cretenſes laborioſis exercitationibus, currendo, algendo, æſtuando, arduas difficiléſque vias peragrando, exercuerunt iuuentutem: item pugnæ quoque ſimulacris. *Alex. lib. 2. cap. 25.*

Gymnoſophiſtæ adoleſcentes nequaquam ad cibum potumve admittebant, niſi priùs quid ea luce laboratum, quidque effectum eſſet, coram ſenioribus bona fide indicaſſent. E *Alex. ab Alex. lib. 5. c. 21.*

Lycurgus Lacedæmoniorum legiſlator, pueros impuberes non in forum, ſed in agrum deduci præcepit, vt primos annos non in luxuria, ſed in opere, & laboribus agerent: nihil ſomni cauſa ſubſternere, vitamque ſine pulmento degere: neque priùs in vrbem redire, quàm viri facti eſſent. *Iuſtin. lib. 3.*

Lacedæmonij infantes ſuos non otio, & ignauia, ſed labore aſſiduo, iuxta Lycurgi leges educabant. Quare & prouerbio increbuit, ſolas Lacænas viros parere. Eorum virgines nondum adultæ, in diſcorum iactu, curſibus & palæſtra exercebantur nudæ. Id quod etiam Plato probauit, vt non modò puellæ, ſed & anus luctarentur. *Plutarchus in Laconicis.*

Cyrus Perſarum rex ad prandium aut ad cœnam ſe non conferebat, niſi antea ex multo labore, & exercitatione corporis ſudaſſet. Idem voluit vt milites ſemper opus in caſtris facerent: Nec vnquam iuuentus, niſi præuio ſudore, cibum ſumeret. *Xenophon in Pædia.*

IN SPECIE. *Vociferatio, Declamatio.*

Diſputatio quæ quotidie voce peragitur, mirifica eſt palæſtra, non ad ſanitatem tantum, ſed etiam ad valetudinem. Non F quidem illam quæ cutem carne veſtiat, & incruſtet: verū quæ vitalibus maxime principibuſque partibus robur conciliet. Quia robur à ſpiritu confirmari oſtēdunt aliptæ, qui Athletis iubent vt recitantur frictionibus, animumq; adhibeāt iis corporis partibus, quæ contrectantur. Quippe vox quæ ſpiritus motio eſt, non in ſuperficie, ſed quaſi in fontibus inualeſcens, circa viſcera calorem alit, extenuat ſanguinem, venam omnem repurgat, cogi & coagulari non permittit humorē ſuperfluū, ſicut fecem in vaſis, quæ alimentum recipiunt, & conficiunt. Debemus igitur imprimis amare hoc exercitium, atque ei aſſiduè dicendo aſſueſcere: Sin autem ſuſpectes aliquo modo corpus minus firmum aut defatigatum eſſe, legendo vel declamando. Quod enim geſtatio ad exercitationem, hoc ad diſputationem eſt lectio, quæ tanquam in vehiculo alieno in ſermone agitat molliter, & portat leniter vocem. Diſputatio verò conſpirante cum animo corpore contentionem, & ardorem addit. Vociferationes ſunt tamen declinandæ nimis commotæ & aſperæ. Efficit enim ſpiritus impetus, & contentio inæqualis rupturas & conuulſiones. *Plut. Precept. ſal.*

G *Deambulatio.*

Socrates cùm ſæpiùs ante domum ſummo veſpere deambularet, interrogantibus, Quid iſtic agis? reſpondere ſolebat: Obſonium ad cœnam comparo. *Athenæus libro 4. cap. 18. & Cic. 5. Tuſcul.*

Cùm nunciatum eſſet Ephoris Spartanos, qui Deceleiam tenebant, deambulationibus vti pomeridianis, miſerunt ad eos qui monerent, Non oportere Lacedæmonios deambulationibus aut inertia, ſed exercitio corporis bonam valetudinem parere, & tueri. *Ælianus lib. 2. de Varia hiſtoria.*

Chryſanthius Sardianus pontifex, & philoſophus à ſtudio ſurgens animum recreabat pro deambulando in viam publicam, & militarem, ſpatiáque longa, ſed ocioſè lentéque inſtar podagrici, emetiebatur, tantopere deliniebatur animus narrandi ſuauitate. *Eunapius eius diſcipulus.*

Saltatio.

Socrates ſufficere dicebat ei, qui ſaltando mouet ſe, ſeptem lectorum capacem ad ſe exercēdum domum. *Plut. Precept. ſal.*

Curſus.

Amaſis regis edicto non priùs cibum capiebat Ægyptiaca H iuuentus, quàm 180. ſtadia percurriſſent. *Diodorus Siculus.*

Militaris exercitatio.

Apud Baleares inſulas, matres pueros à prima ſtatim infantia hoc labore aſſuefaciebant, vt niſi oblatum cibum baculo aut funda priùs attigiſſent, eo veſci prohiberent. *Alexand. lib. 2. cap. 25.*

Apud Caducos, Acarnanes, & Æthiopes ſaxa ingentia fundis intorquere, aut ſagittas, & iacula ingentis ponderis vibrare, à teneris aſſueſcunt.

Aurelianus Cæſar nullum reliquit vacuum diem, quin ſe pilo, ſagittis, & armis exerceret. *Alex. lib. 1. cap. 20.*

Antonius Caracalla Imp. præterquam quòd ſe cum militibus exercebat, iret ſemper onuſtus armis pedes fecit. *Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 20.*

Agricultura.

☞ *Conſule Tit. Agricultura ſtudium. Illic Mechanicè habitus, hic Corporis ſola ſpectatur exercitatio.*

A Numa Pompilius, ne populus otio marceſceret, agros diuiſit, Terminum agrorum fines ſeparantem Deum adiunxit: ſig.illatim, qui obſeruarent, quique agros circumirent, ſtatuit, ex operibus ciuium mores coniectans. *Plut. in Numa.*

Venatio.

☞ Ex Tit. Venatorum, & Venationis ſtudij huc quædam.

Lucani filiis ſuis nullum alium cibum apponebant, niſi quem è venatione domū reportaſſēt. *Alex. ab Alex. lib. 1. c. 25.*

*EXERCITATIONIS BELLICÆ SIVE MILITARIS DOCVMENTA ET MONITA VARIA item exempla.

Xenophon ita habet: Interea dum hoſtes aduentare quidem dicerentur, nec dum tamen adeſſent: Cyrus & corpora ſuorum ad robur exercere nitebatur, & ordinum rationem oſtendere, & ad res bellicas animos acuere. Ac primum apparitoribus à C.laxare acceptis, mandabat, vt abunde militibus ſingulis omnia, quibus eſſet opus, parata ſuppeditarent. Quod quum ita curaſſet, nihil iam militi reliquum erat, niſi rei militaris exercitatio. Videbatur enim animaduertiſſe ſibi ſingulis illos in rebus effici præſtātiſſimos, qui animum à ſtudio rerum pluriū B reuocantes, multarum rerum occupationibus, vni ſe totos darent. Quin etiam militibus ab arcus & iaculorum exercitiis abſtinere iuſſis, hoc reliquit, vt dumtaxat inſtructi, gladio, crate, lorica, pugnarent. Itaque ſtatim ſic eorum præparauit animos, vt vel cominus cum hoſte congrediendum ſtatuerent, vel fatendum, ſe nullius in bello momenti ſocios eſſe. Id vero fateri graue eſt illis, qui aliam nullam ob cauſſam annonas accipere ſe norunt, quam vti pro illis pugnent, qui eas præbent.

Præterea quum in mentem ei veniret, homines ad illa exercitia multo alacriores eſſe, quæ cum quibuſdam contentionibus ſuſcipiuntur: certamina militibus indixit earum rerum omnium, in quibus exerceri milites, vtile iudicaret. Erant autem hæc quæ indicebat: Militi gregario præfectis ſe obedientem exhiberet, ad labores impigrum, ad ſubeunda pericula promptum, ſed ordinis tamen obſeruantem, peritum rerum militarium, in armis elegantiæ ſtudioſum, & in huiuſmodi rebus omnibus laudis auidum, quinario, vt & ipſe boni militis gregarij more ſe gereret, & quinionem, pro virili talem exhiberet: decurioni, vt decuriam: manipulario, manipulum: itidémque præfecto cohortis, & aliorum præfectorum vnicuique, tum vt ipſe culpa & reprehenſione vacaret, tum daret C operam, vt conſtitutos ſuo ſub imperio duces viciſſim ſibi ſubjectos in officio continerent.

Præmia vero proponebat, cohortium quidem præfectis, vt qui cohortes longè optimas reddidiſſe viderentur, tribuni fierent: manipularibus autem, vt qui manipulos effeciſſe optimos viderentur, eorum in locum ſuccederent, qui fuiſſent præfecti cohortium: itidem optimi decuriones in manipulariorum, quinarij in decurionum, gregariorum militum præſtantiſſimi quinariorum in loca ſubſtituerentur. Atque omnes hi præfecti primum hoc habebant, quod à ſubjectis ſibi colerentur, deinde honores etiam aliquos cuique par erat tribui, ſequebantur. Quin & maiores ſpes laude dignis oſtentabat, ſi qua ſequuturo tempore fortuna lautior adfulſiſſet. Totis etiam cohortibus, totis manipulis, decuriis, quinionibus præmia victoriæ promiſit, ſi præfectis ſe ſuis obedientiſſimos declararent, & exercitationes demonſtratas ſumma cum alacritate obirent. Præmia quidem erant eiuſmodi, qualia multitudini conueniunt. Atque hæc ſunt, quæ & ipſe indicebat, & in quibus ſe miles exercebat. *c. 7. lib. 2. Cyropædia.*

Leo Imperator qui & Philoſophus, ad filium ita ſcribit: iuxta nuperam editionem *Ioan. Meurſii*. Deinceps iam de exercitaD tione quæ bellica certamina debet aucire, numero & paucis, ô Imperator, verba faciam, vt per iſtas exercitationum periclitationes, ad vera pericula eos aſſuefacias. Imperitia enim ad ſubitas & irruentes rerū aggreſſiones cæca & incita eſſe ſolet.

2. Hyeme aut alio quouis tempore, quando intermiſſio belli eſt, aut excurſionum in hoſtili terra relaxatio, aſſuefaciendi ad patientiā laborū ſunt milites, & bellicoſi operoſique aſſiduitate reddendi ſunt, neq; in otio & deſidia eſſe ſinendi. Etenim otium languida & ſoluta facit corpora, deſidia timidas & effœminatas reddit mentes. Voluptates enim quoties ineſcantes fortiſſimum quemq; corrumpunt. Quando autem longo tempore interpoſito ad labores veniunt, neque lubenter ſuſtinent, neque diu durant, ſed ſtatim refugiunt priuſquam periculum laborum bellicorum fecerint: ſin in periculum venerint, facile iterum diſcedunt, neque ad perferendos labores, neque ad ſuſcipienda pericula idonei ſunt. Quare bonum ego iu- E dico imperatorem, qui tum præparat tum diſponit omnes res, omniaque negotia ad vſus bellicos ſpectantia, quando rei bellicæ nulla neceſſitas viget. Exerceto autem eos his moribus & inſtitutis.

3. Primum, vnuſquiſq; miles in aliquo negotio ſit. Grauca autē, id eſt, ſcutatos pedites, vel qui vniuerſam armaturam geſtāt, ad ſingulare certamē cū ſcutis & virgis inter ſe exerceas.

4. Ad coniicienda eminus jacula & matzuarbalum, quod nunc dicitur Saliba, vel tzicurim.

5. Leuem armaturam exercebis, ad ſagittas celeriter iaciendas, in haſtam aliquam altam eminus defixam.

6. Ad jacula eminus coniicienda & fundas.

7. Equites exercebis ad ſagittas celeriter jacienda: celeritas enim præparat ſagittam, tum vt facilè ex arcu excutiatur, & cum impetu emittatur: quod neceſſarium eſt, & iis qui equis vehuntur in primis conducibile.

8. Atque etiam vt pedibus ſimiliter eminus jaciant ſaggitas, ſiue in haſtam, ſiue in quoduis aliud ſignum.

9. Vt ſagittas in omnes partes equo currente iaciant, antè, retrò, dextrorſum, ſiniſtrorſum. In equum vt exilire poſſint. F

10. Vt ſagittas contentè iaciant ex equo currente, vnam atque item alteram, & intentum arcum confeſtim in corytum ponant, ſi latus ſatis corytus fuerit: ſin minus, in ſemycoritum ad hoc ipſum opportune factum ponant, & haſtam humeris ſuis geſtatam ſtatim in manus ſumant. Poſteaquam autem arcum in coryto intentum habuerit & ſumpſerit haſtam, in humero iterum haſtam ſtatim ponat, & arcū ſine mora aſſumat.

11. Vt inuadant ſe mutuò duo viri, & recedant, & rurſus ingruant & euoluant ſe ad modum paracontarij.

12. Vtile vero eſt in ipſo itinere faciendo, vt quidam ex illis ſuis locis ſe exerceant, & conentur hæc ex equis facere, hoc modo ipſum iter expeditum erit, & equi minus atterentur.

13. Si contingat in expedito commorari exercitum, id eſt, in eo loco vbi coactus eſt, omni eo tempore ne vnus quidem ex militibus quantum fieri poteſt otioſus ſit, ſed ad laborem vt dictum eſt, aſſuefaciendi omnes ſunt, & interdum prædicto more exercendi, interdum in acie, & inter ſe, interdum in armis ſuis detergendis & nitidandis occupentur. Otium enim non ſolum ignauos & effœminatos facit, ſed etiam ad inania G quædam & turbulenta cogitanda animum traducit. Ad voluntarios labores ſi ſe exerceant, facilè etiam coacti labores perferent, & ad imperata facienda aptiores erunt.

14. Nec ſigillatim modo exercebis eos, ſed generatim etiam aſſuefacies, vt ſuas ſtationes perfectè cognoſcant, & in illis commorentur. Et aſpectu & nomine familiariter ſe mutuo agnoſcant, & ſub quo præfecto miles vnuſquiſque ſit, in qua cohorte, & quibus cum viris in contubernio collocetur.

15. Cognoſcat etiam celeriter mandata quæ à præfectis dantur. Cum præcipitur vt extendatur acies ſiue in longitudinem ſiue in latitudinem, vel vt cogatur & contrahatur in denſitatem, vel vt inclinatio fiat in dextram aut ſiniſtram partem, vel vt ordinum commutatio, & interualla ſtationum à viro ad virum fiant, vel vt ſeparatæ ſingulorum agminum denſitates, vel raritates, vel vt mutui occurſus & diſceſſiones ſiue aduentantium ſiue recedentium ſint, & contuberniorum ſiue ordinum inter ſe partitiones, ſeparationes, & inſtructiones fiant.

16. Vel vt phalanx, id eſt, vniuerſa acies aut in arctum contrahatur, aut in longitudinem producatur, vel vt diſtonios, H id eſt, anceps acies fiat, hoc eſt, quando [illegible], id eſt, caudati, poſt vniuerſam aciem conuerſi aduerſus hoſtes qui circumuallare exercitum conantur, quaſi præſtites pugnant, & à tergo ſimiliter dimidium contubernium ad illos conuertunt, vel vt iſtarum commutationum inclinationes & traductiones fiant.

17. Qui ad iſta aſſuefacti ſunt milites, celeriter, vt ita dicam, & ſua ſponte ad aciem hanc feruntur. Qui iſtarum rerum inſueti rudeſque ſunt, magno cum negotio & moleſtia ad imminentia pericula in acie conſtitui poſſunt.

18. Vbi exercitum diuiſeris, ſiue ferreis armis inter ſe committantur, vel cum haſtis ſine cuſpide, vel ſagittis ſimiliter, vel, vt prædiximus, pro gladiis vtantur virgis vel ferulis, vel calamos pro haſtis tradas. Sin glebas habet tellus in qua exerceantur, coniicere eas iubebis in ſe mutuo inter confligendum: interdum charzaniis vel iis ſimilibus in prælio vtantur.

19. Accli

19. Accliues ex illis colles monſtrans , iube vt eum curſu A conſcendant : & in eos qui iam colles occupant , iube alios quoſuis milites inuadere,qui illos ſi poſſint depellant.

20. Vbi milites iam exercueris,illos dimittes,& aliis trades illorum arma,& manentes atq; in hac exercitatione ſtrenuè ſe gerentes collaudabis , eos qui ſcorditer , & effœminatè ſe gerunt,exacues,& excitabis ad offenſas illorum corrigendas.

21. Tali enim induſtria ac exercitatione non ſolum ad labores paratior eſt exercitus , verum etiam ſanitatem melius tuetur , & cibo potionéque ſuauius fruitur, quanquam vilior ac tenuior fuerit. Et corpus valentius firmius habet, ſi ſudoribus , caloribus , apricationibus, frigoribus,tempeſtatibuſque aſſuefactum fuerit.

22. Similiter exercebis equites,ad decertationes quaſdam & dimicationes, inſectationes,conflictationes,velitationes,& ſagittarum jaculorúmque emiſſiones , & quæcumque deinceps tibi fuſius exponam.

23. Hæc faciant in locis planis, & campeſtribus,& ad montiũ pedes, & ad aſpera quoque loca quantũ poſſunt accedant.

24 Non modo mihi,verũ etiam majoribus noſtris viſum eſt B pernecessariũ eſſe, vt cũ in cãpeſtribus,& planis locis ad curſum exerceantur equi,tum etiá in editis,& condenſis & aſperis locis,vt hæc loca agmine facto tranſeant,atq; etiam ad decliuia ſimiliter ſe præparent.Si enim ad hunc modum aſſuefacti fuerint , neque homines neque equos vllus locus vel offendet vel lædet.

25. Æſtate ne equum ad crebrò bibendum aſſuefacias. Qua de cauſa minus vtile eſt propter fluuium caſtra ponere.

26. Aciem horum inſtruas in aſperis,& auiis locis,& cohortem ipſam permittas ita vti eſt inſtructa,agmine facto ea loca conſcendere,atque iterum deſcendere.

27. Quicumq; ſuis equis parcentes iis exercitationibus abſtinent,hi quantum in ſe eſt ſuam ipſorum ſalutem produnt.

28. Deinceps par eſt , quanquam verecundè, paucis tamen veterum motus bellicos,& præcepta explanare,vt in illis quoque exerceas tuos, & illos tum dicto tum facto ad rem benè gerendam,& rem militarem cognoſcendam excites.Nam poſteaquam vnumquemque militem tum equitem tum peditem ſeorſim exercueris, vnamquanque etiam cohortem ſiue ban- C dum ſeparatim etiam ad hunc modum exercebis.

29. Cohorte equitum ex ordinibus ſiue contuberniis diſpoſitè & ordinatè conſtituta, narrabit mandator imperata illis ad hunc modum.

30. Vbi conflictatio eſt,nullus anticipet,nullus tardet,donec hoſtes tuos perſequaris.Si extra conſpectum frontis exercitus ieris,inuere in cohortem,perſequere, non quaſi ignauus,ſed quaſi fortis miles , neque vllius exhortationis gratia , aut vlla alia de cauſa ceſſes. Cuſtodi miles ſtationem tuam. Obſerua tu ſignifer , vbi hoſtem oppugnaueris , vt eum perſequaris. Si extra conſpectum aciei diſceſſeris,ne vehementer in campo curras,vt ne aciem tuam diſſipes.

31. Cohortis equitum exercitatio per ſe talis eſt,vt ordinatè ſe quaſi in acie moueat vel curſu ad aliquod ſignum contendat , & ibi conſiſtat : & quando ciere cohortem vis,voce vel buccina , vel nutu flamuli ſignificare oportet , & ſic ciero. Quando autem eos conſiſtere vis,vel voce illis ſignificato,Sta: vel ſcuti ſtridore,vel tuba,quæ nunc buccina vocatur,vel ſtaurea.Et hoc vnum mouendi genus eſt.

32. Aliud mouendi genus eſt,inæquabiliter procedant,luxo quodam disiuncti interuallo,& tum præcipe his verbis: Æqua- D liter procedite.

33. Aliud genus eſt,vt ad latus idoneè denſentur,& ad caudam ſimiliter denſentur.Hoc verbum σφίγγεσθαι , id eſt,denſari, ſignificat cogi in vnum , vt lateribus atque humeris prope ad ſe mutuò accedant. Præcipe vt ad latus ſe denſent decani ad decanos,quintani ad quintanos,quartani ad quartanos,& denſentur omnes,vt dictum eſt, latera lateribus adiungentes : neque in alteram partem denſent ſe ad medium ſtatorem,id eſt. ſigniferum,vt hinc atque illinc ei adiungantur : breuiter enim & ordinatè talis denſatio fit. Quemadmodum autem decani æqualiter ſe in fronte contubernij collocant, ſic & quartanos ſiuè caudanos æqualiter ſe in cauda contubernij conſtituere oportet:illis enim ordine & diſpoſitè collocatis, ſi inter confligendum priores ſtationem ſuam deſeruerint , prohibentur tamen ab illis tergiuerſari aut retroferri.

34. Aliud genus eſt quando in caudam , id eſt , extremam partem denſantur : non modo enim quod ad latitudinem pertinet, denſari acies debet, verum etiam quod ad altitudinem ſpectat,ſæpe humeris ipſis inter ſe adiunctis. B

35. Aliud genus eſt,vt poſt perfectam ad latus denſationem, ſic denſati ambulent:& quando ſagittæ conici incipiunt,tum præcipe, πάταξον, id eſt, feri, Decanis & Quintanis in anteriores partes inclinantibus ſua ipſorum capita cum ſcutis ſuis,atque equorum colla aliqua ex parte tegẽtibus,& haſtas humeris geſtantibus, ſcutis etiam tectas ſuis procedant ordinate cũ tripudio,id eſt mediocri quodam motu, qui calpa dicitur:nec impetuoſe currant,ne contentionis celeritate ante manus conſertas,quod valde periculoſum eſt,perturbetur acies,ſagittariis interior qui à tergo illorum ſunt,ſagittas iacientibus.

36. Aliud genus eſt, vt incurſione interdum perſequantur quaſi curſores,quos nunc proclaſtas nominant : interdum ordinate in defenſores , quos nunc vindices appellamus : & ſi curſoribus præcipere oportet , dicendum eſt, δρόμῳ ἴνα, id eſt, curſu contende, & vnius milliaris ſpatium incurſionem hanc faciant. Sin quaſi defenſores , præcipiendum eſt hoc modo μετὰ τῆς τάξεως ἀκολούθει, id eſt, cum acie procedito , & ordinatè ac diſtribute procedant. F

37. Aliud genus eſt,vt retrocedant paululum,& rurſus conuertantur : & quando illos retrocedere vult , curſor clamet, πάταξον καὶ ἀποχώρει, feri,& retrocede. Vbi autem retroceſſerint ad vnum aut alterum ſagittæ iactum defenſores rurſus appellet his verbis, τραπεῖσα, id eſt,verte, contende : & confeſtim rurſus vertent ſe contra hoſtes. Hoc faciant non modò antrorſum , ſed etiam dextrorſum, læuorſum, rurſúmque ad ſecundam aciem:neque in ipſa verſione,ſed etiam interuallo interiecto vertant ſe ſæpe,& drungiſti,id eſt,vniuerſo agmine facto contendant contra hoſtes. Inter exercitandum haſtas ipſas in altum ſublatas,non in latus obliquatas habere oportet,ne equi in exercitatione hac & contentione impediantur.

38. Aliud genus eſt, vt ordinate ſe in læuam aut dextram transferant, quod lateranis, & corniſtitibus opportunum, & commodum eſt,id eſt,iis qui ad circumueniendos, & circumcludendos hoſtes conſtituti ſunt,Et ſi in dextram partem traducere eos cupias , iis verbis fiat, μετάφερε πρὸς τὰ δεξιά. id eſt, transfert te ad dextram: ſin læuorſum velis, tum [illegible] μετάφερε πρὸς τὰ ἀριστερά, transfer te ad læuam : itaque tranſeant, ſi vna G cohors debeat, vna, ſin plures,vna parte traducta, reliquæ ſimiliter per cohortes tranſeant.

39. Aliud genus eſt, vt in quibus conſiſtunt locis,in eiſdem interdum ſe vertant , interdum vero frontem aciei commutent.Si repentinus aliquis motus retro fiat hoſtibus à tergo imminentib. præcipe hoc modo, μεταχηματίσου, id eſt, conuerte, & in ſtatione ſua conſiſtent, ad caudam ſe ſolum conuertant, ſigniferis,& præfectis ſolis ad caudæ frontem peruenientibus. Sin magna vis hoſtium ingruat, tum præcipe μετάλλαξον tranſmuta,& integra tum cohors ſe tranſmutet.

40. Nec verò in longitudinem ſolum inſtruere vtile eſt,ſed etiam drungiſti, id eſt,confertim inſtruantur, vt exerceantur, ſe & contendant variè in directum per retrogreſſiones,& cõuerſiones,per repentinas hoſtium incurſiones,vt quadam cum celeritate poſſint afflictis opem ferre. Si ad hunc modum aſſuefactæ cohortes fuerint, commodè poterunt incurſores, id eſt, proclaſtas ſiue propugnatores,& in defenſores ſiue vindices,& præſidiarios, ad omnem vſum inſtrui.

41. Talis igitur exercitatio diligenter in plurimis eſt adhibenda , ſiquidem omnia à militibus cognoſcenda non ſunt. H Non enim oportet omnia in vulgus efferri, ne ab hoſtibus ea cognoſcantur.Iis autem motibus prædictis ad omnes vſus belli cohortes habiles fiunt,vt tum in lateranos,tum in corniſtites,vbi opus eſt,cooptari aſſumique poſſint.

42. Banda autem ſiue cohortes quadam conſenſione,& inſtructione quaſi in acie ipſa jungenda ſunt.Sed vt ne vniuerſæ exercitationes,& molitiones hoſtibus agnoſcantur, nunquam ante conflictationem ipſam vniuerſæ copiæ ſimul, id eſt , in primam,& ſecundam aciem exercitationis cauſa transferantur, vel ad lateranos, vel ad corniſtites, vel ad eos qui drungiſti,id eſt confertim,& clam adoriuntur,vel ad occultas inſidias:huiuſmodi enim conſilia imperatoria diuulgari, & in vulgus efferri priuſquam cum hoſte confligas , inutile eſt. Sed ad præſentem rerum vſum ex tempore talia adhibenda ſunt.

43. Par eſt igitur, ſiue comitis alicuius bandum,ſiue drungus,ſiue turma ſeorſim exerceantur,ſiue in inſtructione magni exercitus collocentur , vt in tres partes exercendi diuidantur. Si bandum ſiue cohors per ſe exerceatur, maximam partem

illorum in curſorum agmine pones: ex equitatus ſupplicibus A contubernijs hinc atque illinc æqualia cornua defenſorum loco pones: alios autem paucos equites eminus ante conſpectũ illorum pones, vt quaſi ad confligendum cum illis ſe præparare poſſint.

44. Iam cum ſe quaſi ad prælium mouent, magno impetu facto curſores ſe a defenſoribus ſeparent, & vbi recta vnũ atq; alterum milliare excurrerint, dimidium illius ſpatij reuertantur, & interdum dextrorſum, interdum læuorſum ſe currendo obliquent, ſicq; tertio quartóque faciant, rurſuſque orbiculatè procedant, poſtea ſpatium illud percurrentes quod inter eos & defenſores eſt vnde exierant, cum defenſoribus quaſi inſtructis in acie iis occurrant qui ante eos inſequebantur.

45. Drungo, id eſt, integra cohorte milliaria exercitante ſe idem facies, & cohortem in curſores, & in defenſores diuides, & eos qui curſores ſunt; interdum defenſores facias, interdum contra; vt ad omnem vſum parati ſint.

46. Similiter facies turma aliqua ſe exercente, & acie prima aut ſecunda hoc faciente. Aduerte autem potiſſimum orbiculatas curſorum incurſiones, vbi diuerſa & varia banda ſiue cohortes fuerint, vt in duas ſortes diuidantur, & contrario inter B ſe motu currant, & obuiam ſibi mutuò fiant, altera foris, altera interius currendo, vt ne impedimento equitibus ſint.

47. Deinde latrones, ſiue lateranos, & cornistites, id eſt, eos qui ad circumdandos à dextra parte hoſtes locantur, ſeparatim cum illis drungiſti, id eſt, confertim & ſimul incurſando exerceas. Sed id prædictis de cauſis quantũ pote clanculum facias.

48. Itaque ſi quaſi aduerſus aciem hoſtium eminus exiſtentem, tuos inſtruxeris, accura vt exæquentur illis, & non circũueniantur ab eis. In iis quæ cominus ſunt perfice, vt hoſtes à tuis circumdentur, paucis equitibus per ſimplicia contubernia vſq; ad vnius atq; alterius cohortis multitudinem quaſi hoſtibus præpoſitis, vt aduerſum eos ſe tum ad lunandum, tum ad circumueniendum eos cornistites dirigant. Deinde ſic qui cum illis verſantur, drungiſti quaſi maza ſimul clanculum ipſi ſoli ſe improuiſo contentione quadam celeri excurrentes, à tergo, id eſt, poſtica parte hoſtium illos inuadant.

49. Hæ igitur exercitationes ſimplices ſunt: communiter tamen multas cohortes, priuatim vnamquanque cohortem idoneè exercent, & inimicis acies noſtra minimè aperitur. Iſtæ exercitationum formæ ſcriptis tradendæ turmarchis tuis ſunt, & reliquis cohortibus quæ ſeparatim exercentur.

50. Aſſuefacito ad huiuſmodi exercitationes, non ſolùm in C campeſtribus, ſed etiam in auiis, & aſperis, in arduis & acliuibus, in decliuibus, & pronis locis: & ipſo æſtus ſqualloriſque tempore; vtile eſt ad potentiam laborum exercere milites: nemo enim ſcit quo tempore bellum futurum, & quidnam in bello vſuventurum ſit.

51. Ita exercitatio inſtituenda, quaſi bellum ipſum gereretur: Itaque vtilitatis cauſa ne bellici quidem temporis ſimilitudo prætermittenda eſt: nam hæc aſſuefactio periculorum longè robuſtiores milites facit.

52. Quoniam equeſtrem exercitationem aliqua ex parte attigimus, ſic pedeſtris aciei exercitationem non prætermittemus, quam vel ex antiquis vel ex recentioribus rei militaris ſcriptoribus accepimus.

53. Pedeſtris aciei primũ contubernia deſcribantur, quemadmodum antea præcepimus, vt quædam ad læuam, quædam ad dexteram cohortis ſiue præfecti collocentur: cumque præfectus ſimul cum ſignifero, & mandatore, & buccinatore procedit, ſequantur quemadmodum conſtituti fuerant lochagi, id eſt, præſtiter, & decani ſiniſtri lateris primum, deinde dextri.

D 54. Vbi in exercitationis ſine inſtructæ aciei loco fuerint, ſtet præfectus, & cũ eo ſignifer, & ſi quis alius cum eo eſſe conſueuit, inſtruãturq; cõtubernia hinc atq; illinc, primũ quemadmodũ explicatum antea eſt, laxiore & rariore interuallo, vt ne à ſe mutuò affligantur: deinde ad ſedecim virorum altitudinẽ id eſt, profunditatem. Cuſpides haſtarũ ſurſum erectas habeãt ne ab illis impediantur. Ante frontem aciei ambulent mandator & campiductor, id eſt, dux viarum, hic quidem vt vias indaget & eos ducat, ille verò vt ex imperio præfecti mandata det.

55. Si cohors exercenda ſit, cohortis præfectus ante eos cum mandatore & campiductore ambulet. Sin turma exerceatur nemo ante ambulet niſi turmarcha & eques cum mandatoribus duobus, & campiductoribus duobus ſtratore vno & ſpathario vno, id eſt, armigero, qui turmarchæ arma gerit, donec prope conflictationem ipſam venerint copiæ, tum certè ad locum ſuum, & ſtationem in cohorte, bando ſuo tutò E accedat.

56. Neque cum hoſtibus confligat ille, neque buccina, quamuis complures fuerint, in vllo μέρει, id eſt, triente exercitus perſonet niſi merarchæ, ſiue vnam turmam triens habeat, ſiue plures, vt ne tumultu aliquo impediantur mandata exaudire. Et grauis armatura, id eſt, pedites ſcutati, ad hunc modum inſtruuntur.

57. Leuis armatura diuerſis modis inſtruitur. Qui enim [illegible] olim, nunc ſagittarij nominantur, interdum a tergo vniuſcuiuſque contubernij pro multitudinis ratione collocentur, vt ſcutatorum ſingulis contuberniis quaternioribus vnus ſagittarius reſpondeat. Interdum in ipſa contubernij altitudine ſcutatus, & ſagittarius alternatim ſtent, interdum in contuberniis, & in cornibus, id eſt, extremis oris copiarum, interius equitibus, ſæpè etiam exterius haud longè cum paucis ſcutatis ad defendendos interiores equites, ſi multa leuis ſit armatura.

58. Qui rhictaria, id eſt, iacula, vel tzicuria vel barducia habent, ij vel à tergo ſcutatorum, vel in extremis oris aciei, & non in medio, locentur. Funditores omnes in extremis oris aciei. Nunc autem ſagittarios reliquoſque iaculatores à tergo F contuberniorum aduerſum eos, qui contraria exercent, vel quemadmodum vſus requirit, collocabimus.

59 Equites in ipſis oris aciei pedeſtris collocabis. Quæcunque autem robuſtiores cohortes ſunt, cum ducibus ſuis in exteriori loco collocentur. Et ſi cõplures equites fuerint qui duodecim millium numerum excesſerint, tum ad decem virorum altitudinem fiant: ſin pauciores, ad quinq; virorum altitudinẽ conſtituantur. Sin autem quidam ſupra iſtum numerum, qui vltra currus à tergo in ſubſidiis locentur, vt ſi à tergo hoſtes inuaſerint, occurrant illis, ſin minus, lateribus adiungantur.

60. Laxiore primum internallo inſtruantur iſti, vt ſi aliqua occaſio exercitus commutandi fiat, minimè impediantur.

61. Præcipies equitibus, ne nimis impetuosè curſitent in hoſtes, neq; à pedeſtri acie longo interuallo diſcedant ne ſi fortè inſidiæ fiant, & hoſtes retro in eos ſe conuertant, pedites horum præſidio deſtituti aliquod vulnus accipiant. Si preſſi admodum diſſipatique fuerint, tum retro ad currus ſuos conſeruandos, qui à tergo aciei pedeſtris inſtructi ſunt, ſe conferant, nec eos prætereant. Sin ne ſi quidem reſiſtere poſſint, ex equis deſcendant, & pedibus ſe ipſos defendant.

62. Si aciem inſtruere exercitus voluerit, non tamen eo die G confligere, ſi aduerſarij in equites irruerint, & nequaquam ſuſtinere eos tui potuerunt, ne præſtolentur eos in aciei cornibus ſiſtendo, ſed retrocedant ad extremas oras aciei, & currum. Quod ſi fiat, majore interuallo opus eſt, vt diſcedentibus iam tum equitibus, cæteri anguſtiis non nimis premantur, ne hoſtium ſagittis lædantur.

63. Hæc tempore prælij maximè fiant: hac de cauſa enim hæ exercitationes maximè ſuſcipiuntur.

64. Iis rebus igitur deſcriptis, præcepta à nobis & inſtitutiones pedeſtris aciei quemadmodum & equeſtris, explicandæ tibi ac proponendæ ſunt.

65. Quando ad exercitationem omnes inſtructæ aciei cohortes conuenerint, hæc illis mandator præcipiat: Cum ſilentio omnes imperata facitote: Ne perturbemini: Stationem veſtram ſeruatote: Cohortem ſequamini: Nemo cohortem ſuam deſerat: Inimicos perſequamini: Hac oratione habita, ita quietè & remiſsè ſe mouebunt, vt nemo ne ſuſurret quidem.

66. Exercitanti ad hæc ſunt voce, vel nutu, & ſigno aliquo vt moueant & ſtent, laxentur, & in altitudinem contuberniorũ diuidantur, incedant æquabiliter, & ordinate, in frontẽ, id eſt, directe, ac variis modis diuerſiſq; ſe contrahãt & denſent, H tum in longitudinem, tum in altitudinem: pulchrè ambulent, ſicq; quaſi in ipſa prælij acie eſſent, ad eam formã confligant.

67. Exerceant ſe quoque ad hunc modum, interdum cum virgis, interdum cum nudis ſpathis, id eſt, gladiis: diuidantur in diphalangiam, id eſt, duplicatam aciem, & rurſus in priſtinam formam redeant: dextrorſum, & læuorſum ſe obliquent, & in cornu ſe inflectant, id eſt, dextrorſum procedant, & rurſus priſtinam ad formam redeant: & acipitem aciem inſtruant, id eſt, ad accipiendos vtrinque hoſte paratam, & rurſus ad priſtinam formam redeant: in dextram, & læuam ſe transferant, denſent ſe & dilatent, id eſt, diffundant altitudinem contubernij, à tergo commutentur, & ad priſtinam formam redeant. Hæ formæ propter varias circumſtantes cauſas exercendæ ſunt.

68. Vocis

A 68. Vocis igitur aut nutus ſigno aliquo mouent,& conſiſtunt. Quando mouere eos vult, buccina vel ſtaurea, vel voce ſua ſignificat Campiductor, & mouentur: quando vero conſiſtere eos vult, tuba, id eſt, parua buccina, vel voce,& nutu manus ſignificat,& conſiſtunt. Propterea autem voci, & ſignis aſſuefaciendi ſunt, quia currum tumultus ingens ſæpe, ſæpe puluis ſæpe caligo magna obſeruatur.

69. Attenuantur contubernia, quando ſedecim virorum altitudinem habent,& eos in longitudinem aciei potius diducere, vel ornatus cauſa alicuius, vel vt alicui alteri aciei exæquentur, cupis. Præcipies autem iis verbis: ἔξελθε, id eſt, exeas:& exibunt ſtatim vnus poſt alterum ſe ſeparant. Itaque altitudo contuberniorum attenuatur,& longitudini aliquid adiicitur,& altitudo tunc tantummodo virorum octo fit. Si verò quatuor ſolum virorum altitudinem vis eſſe, dic rurſus, ἔξελθε, id eſt, exeas, & exibunt omnes in vnam ſolum partem, dextram aut ſiniſtram. Hoc enim diligenter obſeruandum eſt, vt omnes vnam in partem veniant & exeant.

70. Iubeantur incedere æquabiliter & inordinatè. Quando quidam in acie cæteros anteuertunt, & inæqualiter eunt, iis verbis præcipies, ἴσω τὸ μέτωπον, id eſt, æqualis ſit frons, & ſtatim æqualis erit.

B 71. Contrahitur vel denſatur exercitus, quando duobus aut tribus ſagittæ iactibus ab hoſtium copiis cum abeſt,& frontem vtriuſque exercitus committere vult, contractum & denſatum ad medium locum tum longitudinis tum altitudinis euſque frontem adducit, vt qui in anteriore parte inſtructi,& qui à lateribus fuerant, intra curuum complexum quaſi contineantur. Hæc forma poteſt eſſe tum ſtante, tum mouente exercitu.

72. præcipiendum quoque οὐραγεῖν, id eſt, vltimanis ſeu caudanis perſæpe eſt: & eos qui à tergo ſunt impellere oportet, atque ad vſum omnem militarem incitare, vt ne aliqui e a illis tardantes omiſſi ſint.

73. Phulchu ambulant, quando iunctis copiis hoſtium ſimul & noſtris, ſagittæ coniici incipiunt, & qui in fronte inſtructi ſunt zabas, loricia, id eſt, galeas non geſtant. Cùm præcipitur illis πύκνωσον, id eſt, denſato, tum qui in fronte inſtructi fuerint, denſant ſcuta ſua donec ſibi mutuo appropinquauerint, ventres ſuos vſque ad ſuras, & genua ſcutis ſuis operientes: qui à tergo illorum ſtant, ſcuta ſua ſupra eos traducentes,& in anteriore illorum parte ponentes pectora, & vultus illorum tegunt, ſicque cum hoſtibus confligunt.

74. Quando autem denſata acies ad vnius ſagittæ iactum C ab hoſtibus abfuerit,& conflictatio futura eſt, dicito, ἕτοιμοι, id eſt, parati. Alius ſtatim excipiat,& clamet, βοήθει, id eſt, iuua: & confeſtim vna claraque voce omnes perſonent, ὁ θεὸς, id eſt, Deus. Ibi dum leues ſagittas altius coniiciant. Scutati qui in fronte conſtituti ſunt, vbi prope hoſtes fuerint, ſi matancia vel tzicuria vel rhictaria habeant, humilius coniiciunt eas ſin minus, præſtolantes donec cominus venerint, & tum iaculantes, ves coniicientes tela, gladios diſtringant, neque retrocedentibus,& tergiuerſantibus hoſtibus excurrendo, ſed in acie conſiſtendo pugnent. Qui à tergo illorum ſtant, ſua ipſorum capita ſcutis ſuis tegentes, anterioribus hominibus cum iaculis ſuis ſuccurrant.

75. Qui in fronte exercitus ſunt ſibi ipſis diligenter prouideant, donec cominus ad manus ventum ſit, ne ſi zabas aut chalco tubas, id eſt, ocreas æneas non habeant, ſagittis ab hoſtibus confodiantur.

76. Diuiduntur in diphalangiam, id eſt, duplicatam aciem, quando acies inſtructa directè ambulat, atque ante hac à tergo imminent hoſtes: ibi tum ſi ex ſedecim fiat contubernium, & in conſpectu fuerint hoſtes, & cominus manu confligere voluerint, præcipe vt per octo ſe diuidant, & octo in diphalangiam ſtatim; id eſt, duplicatam phalangem diuidantur D ſicque octo contubernales immoti ſtabunt, alij octo conuerſi & mouentes ſe in contrariam partem, ad duplicatam quaſi aciem ſe diuidant, reliqui ad octo vel quatuor altitudinem conſiſtent. Illis præcipiendum eſt, ἱστᾶτε τόποι οἱ δεύτεροι, καὶ οἱ τῆς διφαλαγγίας ἵστασθε, i. e. firmi ſtate ſecundi, & in duplicata acie qui eſtis eaite. Secundi autem ſunt qui ἐπιστάται, i. e. aſtites nominantur, qui ſub decani poteſtate ſunt. Hi conuerſi tam prope ad ſe mutuo accedant, vt paulo amplius vaſtigij interuallo diſtent, ne vtrinque coniectæ ac hoſtibus ſagittæ, terga vtrinque ſpectantium lædant, ſed opportuno alio in loco cadant. Deinde ſic illis præcipito, ἀποστρέψατε, reuertimini: & rurſum, ſi vſus fuerit, conuerſi ad priſtinam aciei formam redeant

77. Si quemadmodum vſuvenire plerunque poteſt, maiores hoſtium copiæ à tergo, id eſt, poſt inſtructam aciem curribus non ſequentibus inuadant, tum ſecundi ſiue epiſtatæ, id eſt, aſtites conſiſtant, & primi ſiue præſtites, qui lochagi E nominantur, contra eos eant.

78. Diphalangiæ, id eſt, duplicatæ aciei vſus eſt, quando currus non ſequuntur, vel ſi ſequantur, ab hoſtibus tamen populantur, hos autem omnino oportet pedeſtrem aciem inſtructã ſequi niſi fortè equeſtris exercitus cogatur pedibus ire, idque temporis vel curribus, vel alia quapiam materia à tergo eget.

79. In dextram,& læuam partem inclinantur, quando in alteram partem acies obliquatur, vel vt producatur acies,& circumueniat hoſtes, vel vt ne circũueniatur ab illis, vel propter loci opportunitatem, vel propter loci anguſti tráſitum. Si dextrorſum traducturus aciem es, præcipe iis verbis. Ad haſtã declina, eóque ſe armati flectant: deinde præcipe ἐπιστρέφου, id eſt, conuerte te,& ad priſtinam formam redibunt. Sin eos ad læuã declinare volueris, præcipuè, ἐπὶ σκουτάρων κλίνας κίνησον, ad haſtam declinans te moue: atq; hæc perinde ac ſuperiora faciant.

80. Ἀμφίστομον, id eſt, anceps motus eſt, quando inimicis F ſubito ante & retrò inuadentibus, non in diphalangiam, id eſt, duplicatam aciem copiæ diuiduntur. Præcipies contuberniis vt ſtationem ſuam cuſtodiant,& dimidij contra eos qui primo veniunt ad ſtandum ſe aptent, dimidij contra ad tergum conuerſi. Qui in medio conſiſtunt, capita ſua ſcutis tegant.

81. Dextrorſum aut læuorſum mutantur, quando neceſſitate hoc poſtulante, ad dextram, aut læuam transferre vis exercitum. Præcipe iis verbis, μετάγου εἰς τὰ δεξιά, id eſt, transfert te ad dextram: vel rurſus μετάγου εἰς τὰ ἀριστερά, transfer te ad læuam. Vna cohorte tranſeunte, vniuerſa acies ad eam partem tranſeat.

82. Rarefiunt ſiue dilatantur acies, quando denſatam eam diuidere volueris, & iuncta contubernia ſeparare,& vniuerſas copias in longitudinem producere. Præcipies autem iis verbis, πλάτυνον, πρὸς ἀμφότερα μέρη, id eſt, dilata in vtranque partem,& diffundantur ſtatim. Hæc forma tum ambulante, tum ſtante exercitu fieri poteſt duobus cornibus exterius nutantibus, ſiue turma ſit, ſiue exercitus.

83. Denſantur vel duplicantur contubernia, quando ad quatuor virorum altitudinem ſtant,& duplicare eum numerũ G vis, & idoneè ad altitudinem contubernij firmare contra hoſtium aciem, dices, εἴσιθι, id eſt, ingredere,& ſtatim octo erũt. Sin eos ſedecim volueris facere, rurſus dices εἴσιθι, & vnus poſt alterum euntes ad ſuam ſtationem duplicantur, & fient ſedecim altitudine. Ab vno autem latere ſolum exiant, ſicut antea præcepimus. Sin ad triginta duo virorum altitudinem contubernia, quod minimè neceſſe eſt, facere vis, prædicito, στίχος ὑπὸ στίχον, id eſt, manipulus ſub manipulo: atq; ita duplicantur,& acies ipſa denſatur,& longitudo eius contrahitur.

84. Contrahitur, quando ambulante in directum exercitu, non ante eius conſpectum hoſtes veniunt, ſed à tergo. Tum ſi frontem, id eſt, lochagos ſiue præſtites ſedecim virorum altitudine ad caudam ſiue vltimum agmen transferre cupis, præcipe ad hunc modum, μετάλλαξον τὸν τόπον, id eſt, commuta locum: & altitudinẽ contubernij tranſeuntes lochagi ſiue præſtites, compluribus eos ſequentibus, frontem nouã ex aduerſo hoſtium conſtituant. Hoc ante denſationem exercitus, ſedulo fiat. Si iam addenſatus fuerit exercitus, & hoc quod ſuprà memoratum eſt, commodè fieri non poteſt, dicito, μεταχάμψον id eſt, conuerte: & quemadmodum ante ſtabant conuerſi, H ſolum ad tergum extremam aciem reſpiciant, lochago ſiue præſtite in anteriorem partem minimè ſpectante, ſed vltimano iam io fronte conſtituto, quem οὐραγὸν, id eſt, caudanum nominant. Hæ igitur exercitationes, tum ipſo belli tempore militem paratum,& idoneum efficere, tum ante tempos belli, ſine ferro, armis aliis ad exercitationem idoneis, ad omnes formas bellicorum motuum, & ad omnem inſtitutionem aſſuefacere poſſunt. Ingenuè, ſine turba & tumultu fiant, diuiſis ſic inter ſe cohortibus, vt duas ſibi mutuò acies oppoſitas faciunt, ſiue ex vna cohorte, ſiue ex pluribus hæ acies inſtruantur.

85. Non ignoro autem alias quaſdam præceptiones exercitationum ſq; motuum ſcriptis ac literis eſſe proditas tum ab aliis, tum potiſſimum ab Æliano & Arriano, quibuſcum cæteri quaſi vna voce conſentiunt: ſed ne ad nimiam longitudinem producatur oratio, vno quaſi capite ſolum illa recitabo: de cætero autem propter longitudinem illa eadem prætermittam, partim propter obſcuritatem atq; inutilitatem, partim quia

A diligenter cognitis quæ à nobis explicata ſunt, experientia quadam adhibita, facilè iſta ab eis ſumi poſſunt. Valde etiam propterea inſciti rudéſque rerum videremur eſſe, ſi hæc quæ cum claritate quadam, & perſpicuitate expoſita ſunt, cum obſcuritate iterum repeteremus.

86. Ab Æliano autem hæc nomina, & hi motus recenſentur: κλίσις, id eſt, declinatio, hanc autem declinationem in duo diuidit, alteram ἐπὶ ἀσπίδα, ad clypeum, ſiue ad ſcutum, vel ad læuam: alteram ἐπὶ δόρυ, ad haſtam, vel ad dexteram. Alius apud illum motus eſt, μεταβολὴ, commutatio, conuerſio, reuerſio, biflexio, iugare, decuriare, dirigere, euoluere, duplicare. Dicitur etiam, inductio, dextra traductio, obliqua phalanx, recta phalanx, incurua phalanx, interiectio, præpoſitio, impoſitio, ſuppoſitio, poſtpoſitio. Nomina igitur motuum hæc ſunt. Præcepta autem illis hæc trade:

1. ἄγε σὺ τὰ ὅπλα. *Age ad arma.*
2. παράστητε παρὰ τὰ ὅπλα. *Aſſiſte armis.*
3. ὁπλοφόρος μὴ ἀπολείπου τῆς φάλαγγος. *Armatus ne diſcedat ab acie.*
B 4. σίγα καὶ πρόσεχε τῷ παραγγελλομένῳ. *Sile & attende præcipientem.*
5. ἄνω τὰ δόρατα. *Surſum haſtas.*
6. κάθες τὰ δόρατα. *Demitte haſtas.*
7. οὐραγὸς τὸν λόχον ἀπευθυνέτω. *Vltimanus contubernium dirigat.*
8. τήρει τὰ διαστήματα. *Cuſtodi internalla.*
9. ἐπὶ δόρυ κλῖνον. *Ad haſtam declina.*
10. ἐπ' ἀσπίδα κλῖνον. *Ad clypeum declina.*
11. πρόαγε. *Procede.*
12. ἔχε οὕτως. *Iſtuc ſerua.*
13. εἰς ὀρθὸν ἀπόδος. *Directè procede.*
14. τὸ βάθος διπλασίαζε. *Altitudinem duplica.*
15. ἀποκατάστησον. *Recipe te iterum.*
16. τὸ λακωνικὸν ἐπὶ τὸ δόρυ ἐκπεριάγε. *Laconicum ad haſtam triuolue.*
17. ἀποκατάστησον. *Recipe te. Cap. 7 rei tactica.*

* EXERCITATIO NOBILIVM AC VIRORVM ILLVSTRIVM.

Qualis eſt Torneamentorum.

C Frequens fuit olim exercitatio, plurimum ad virtutum actiones, ſtudiaque conferens, quam Torneamentorum nomine (alij Troiamenta, ab inuentoribus vocant) appellant. In cuius conſortium adſciſcebantur duntaxat, viri, & genere, & virtute nobiles, certíſque legibus quoad illi incumbebant, conſtringebantur.

Huius autem generis Exercitationes ex conſilio virorum prudentum, Henricus I. Auceps, Imperator LXXXVII. exhibuit, primum nationi Germanicæ Madeburgi, & ad excitandos nobilium animos ad ſtudium virtutis, & laudis, celebrari impoſterum voluit, atque has conditiones adiecit.

1. Ne collegio huic accedere permitteretur, qui Chriſtianæ Religionis præuaricator, aut hoſtis.

2. Qui contra Cæſ. Maieſtatem, & imperium peccaſſet.

3. Qui virginem vitiaſſet, aut viduam oppreſſiſſet.

4. Qui iuramento, chirographa, & pacta, manu ſubſcripta, ſigilliſque confirmata violare aut negare conſueuiſſet.

5. Qui prodidiſſet dominum ſuum, eumuè deſeruiſſet in caſtris, & militia, vel auctor fuiſſet datæ in prælio fugæ; ſuoſque ſubditos iniurioſè prægrauaſſet, preſſiſſet, aut interD emiſſet.

6. Qui homicidium commiſiſſet.

7. Qui templa expilaſſet, aut viduas, & pupillos deprædatus fuiſſet, vel moleſtaſſet.

8. Qui Latro, Pirata, prædator, vel ſicarius eſſet.

9. Qui auctor nouorum vectigalium, aliorúmque Reſpub. grauaminum, & incommoditatum extitiſſet.

10. Qui adulter vel mœchator eſſet.

11. Qui fœnerator, mœchator ſeu artifex manuarius foret.

12. Qui nobilitatis teſtimonium non à quanto progenitore haberet.

TORNEAMENTA CELEBRATA, ORTA.

Fuerunt autem celebrata hæc, quæ ſequuntur torneamenta in Germania.

I. Magdeburgi ab Henrico I. Aucupe Imperatore Romano, anno poſt natum Chriſtum 930. E

II. Rotemburgi ad Tuberim, à Conrado Duce Francorum, anno 942.

III. Conſtantiæ ad lacum Bodamicum, à Duce Rodolpho de Sueuia, & Alemannia, anno 948.

IV. Meneburgi à Marchione Ridaco de Miſnia, Comite Meteeburgico, anno 968.

V. Braunſuuigæ à Marchione Ludolpho de Saxonia, Domino in Braunſvvig, anno 996.

VI. Treuiræ ab Imperatore Romano Conrado II. anno 1019.

VII. Halæ in Saxonia ab Imperatore Henrico III. anno 1042.

VIII. Auguſtæ Vindelicorum ab Hermano Duce Sueuorum, anno 1080.

IX. Gottingæ in Saxonia, à Comite Suppemgeburgi, anno 1119.

X. Tiguri, quod vocant vulgari lingua, *an der lindmat*, à VVelpho Duce in Bauaria, & Spolenti, Marchionem Corſua, Domino Sardiniæ, filiæ Ducis VVephi III. ſplendidiſſimè, anno 1165. F

XI. Coloniæ Agrippinæ ad Rhenum, à Florente Comite in Holland, & Seeland, anno 1179.

XII. Noribergæ ab Henrico VI. Imperatore laudatiſſimè, anno 1197.

XIII. VVormatiæ ad Rhenum ab equitibus Rheni, anno 1209.

XIV. VVirtzburgi ad Mœnum in Franconia orientali ab equitibus Franconiæ, anno 1235.

XV. Ratisbonæ ad Danubium ab equitibus Bauariæ, anno 1284.

XVI. Suuinforti ad Mœnum ab equitibus Franconiæ, anno 1269.

XVII. Rauenſpurgi Sueuorum ab equitibus Sueuiæ, anno 1311.

XVIII. Ingelnhemij ad Rhenum ab equitibus Rheni, anno 1337.

XIX. Bambergæ in Franconia orientali ad Rhedniſum, ab equitibus in Franconia, anno 1362. G

XX. Eſlingæ ad Nicrum ab equitibus Sueuiæ, anno 1374.

XXI. Schafshuſij ad Rhenum ab equitibus Sueuiæ, anno 1392.

XXII. Ratisbonæ ad Danubium ab equitibus Bauariæ, anno 1396.

XXIII. Darmoſtadij ad Rhenum ab equitibus Rheni, anno 1403.

XXIV. Hailbrunnæ ad Neccarum ab equitibus Sueuiæ, anno 1408.

XXV. Ratisbonæ ad Danubium ab equitibus in Bauaria, anno 1412.

XXVI. Stutgardiæ in Sueuia ab Vlrico Comite in VVirtenberg, & Mumpelgard, anno 1436.

XXVII. Landeshuti Boiorum ad Iſerim à Ludouico Diuite, Comite Palatij ad Rhenum, Duce Bauariæ ſuperioris, & inferioris, anno 1439.

XXVIII. VVirtembergi ad Mœnum ab equitibus Franconiæ, anno 1479.

XXIX. Moguntiæ ad Rhenum ab equitibus Rheni, anno 1480. H

XXX. Heidelbergæ in Palatinatu ab equitibus Rheni, anno 1481.

XXXI. Stutgardiæ in VVirtemberg ab equitibus Sueuiæ, & Eberhardo Comite VVirtembergico, anno 1484.

XXXII. Ingolſtadij ad Iſtrum in Boiaria ab equitibus Franconiæ, anno 1484.

XXXIII. Onolſobaci Noricorum ab equitibus Franconiæ, & Alberto Marchione Brandeburgico, anno 1485.

XXXIV. Bambergæ ad Rhedniſum ab equitibus Franconiæ, laudabilis Societatis Voicornis, anno 1486.

XXXV. Ratisbonæ Boiorum ab equitibus Bauariæ, anno 1487.

XXXVI. VVormatiæ ad Rhenum ab equitibus Rheni, anno 1487.

Neque inueniuntur poſt hoc tempus iſtiuſmodi exercitia celebrata fuiſſe.

A

*LVDI, EQVESTRES, PALARIA,
HASTILVDIA.

Sunt & alia exercitiorum genera, viris nobilioribus, & ingenuis vſitata. Quorum alia, Palaria veteres teſte Vegetio appellabant, quorum etiam ritum deſcribit. Pali, inquit, in terram figebantur, vt nutare non poſſent, ſex pedibus ad viri ſtaturam eminentes, cum palum cominus ſudibus eminus miſſilibus feriebant. Meminit etiam huius proluſionis militaris. *Godeſcalcus Stevvechius commens. in Vegetium.*

Cæterum pali locum vicémque ſubiiſſe imaginem ligneam verſatilem, & armatam conto vel claua. Volaterranus teſtatur, quod qui currendo ictu rectius deſtinato feriret, curſu equi velociore, & plures lanceas frangeret, illi palma cum plauſu dabatur. Pedeſtrem hanc primitus exercitationem fuiſſe, & ὁπλομαχίαν ad equites tranſiuiſſe, arbitrantur alij. Exhibiti fuere ſimiles ludi Archiduci Erneſto, dum Antuerpiæ inauguraretur Belgicarum Prou. Gubernator.

Erant & ludi equeſtres alterius generis, in quibus equites certo ſpatio pendentem annulum curſu velociſſimo lancea impetebant, cuius orbem qui lancea excipiebat, plauſum adſtantium, & præmium deferebat. Huiuſmodi etiam Ludi, B magno apparatu, & ſumptu ingenti, exhibiti fuere anno 1694. Antuerpiæ, in celebri inauguratione Erneſti Auſtrij, ipſo etiam Principe perſonam ſuam egregiè ſuſtinente. Erat area iſti exercitio aptata loco qui in ea ciuitate celeberrimus, & Pontis Marini nomen habet, cuius latitudo erat pedum 43. longitudo 350. vndequaque cincta, & porticibus, ac faſtigiis inſignita.

Equites omnes cum ipſo Archiduce, ac Proceribus tum exteris, tum indigenis, habitu perſonato, & legali induebantur, ſic tamen vt illuſtriores vſitatum coloris ſymbolum deferrent, quo à reliquis dignoſcerentur. Videre hic erat manipulos Æthiopũ cum ſuo Rege Hexaphoro in ſolio ſedente, ingentémque turbam cuiuſuis ætatis & ſexus Æthiopum, partim natiua partim inducta nigredine ſplendeſcentium. Aderant turmæ Aſiaticis tunicis contectæ, pleriſque & haſtilibus Amazonia armatæ, cum Regina tres equites captiuos in pompam trahente. Poſt hos ſex Belgicæ nobilitatis proceres Argonautico vellere decorati, pompam amœno ſpectaculo auxere. Nam ea opere plumali ſiue Braſiliano vniuerſi operiebantur, inſigni plumarum intextarum artificio, ſpeculiſque in clypeorum vm- C bonibus latè radiantibus. Nec deerat piſcatorum equeſtrium ordo perſonatus, & Germaniæ Principũ legatis collectus. Porrò ad ſcenæ iocique ſupplementum, aderant Sanniones equites, ex comicis, & circumforaneis Italorum, ſiue manis Paraſitis, quorum actio riſum concitabat. Reliqui omnes auro, & argento fulgebant, vnicuique autem in hoc ſtadio ter erat decurrendum, toties Principi præcurrendum, qui equo incitato annulum primo curſu tetigit, altero haſta transfixit, victórque omnium plauſu euaſit.

*EXERCITIA, LVDI CLASSICI,
NAVALES.

Etiam mare ſua exhibet ſpectacula, dum nautæ & claſſiarij in eo exercentur: Ludi in eo varij, vel enim duo aut plures natandi periti, in extrema ſcaphæ puppi, cymbis aduerſo remigio colliſis, inuicem haſta petunt, ſic vt alteri, vel vtrique cedendum ſit, & enatandum: vel è duobus nauigiis in anchoras fixis, funis, & ex eo anſer, aut anguilla ſuſpenditur, qui detrahendi ab illo, qui in ſcaphæ puppi conſtitutus veloci remigio tranſuehi- D tur. Si errat, aut beſtiam non ſatis ſtringit, in aquas excutitur: ſi detrahit, victor euadit. ☞ *Vide de Ludis multa.*

EXERCITIA INTERMISSA, NEGLECTA.
QVÆ.
Gymnica.

Ægyptij palæſtræ non vacant: exiſtimantes quotidianum illius exercitium iunioribus non ſanitatem allaturum eſſe, ſed breue robur, & omninò periculoſum. *Diod. lib. 1. c. 6.*

Aſclepiades, cui accedit ferè Eraſiſtratus, tollit exercitationes, ac liquidò damnet: cæteris medicæ ſcientiæ peritiſſimis mirificè approbantibus. *Cælius libr. 11. capit. 5. Antiq. Lect. ex Galeno.*

* *Torneamenta.*

Deſierunt ab vno 1487. in Germania, & alibi Torneamentorum exercitia, idque non ſine plurimorum nobilium dolore, qui eam ad virtutem, & laudem palæſtram ſibi E ereptam indignantur.

Mechanica.

Socrates dicebat ſororem libertatis eſſe pigritiam. Etenim Indos, & Perſas propter libertatem ſegniſſimos eſſe ad laborandum: Phrygas verò & Lydos ſeruitute preſſos promptiſſimos. *Ælianus de varia hiſtoria lib. 10.*

CVR. CAVSA.
Religionis.

Conditor rerum omnium Deus, in hebdomada ſeptimum quieſcere Mortales diem iuſſit: vt eo exemplo doceret, poſt certa ſpatia, animi atque corporis in labore interlaxamentum quærendum eſſe: ob id præcipuè, vt cùm eius cultui operam dantes agendarum pro tot eius meritis gratiarum non immemores ſimus: tum poſtea, vt etiam ſalutari hoc exemplo doceamur, longos labores, vt leuiores fiant, intermiſſione aliquando oportere leniri: vt per hunc modum inſtauratis viribus, promptiores animo corporéque ad nouos perferendos labores reddamur.

Militaris diſciplinæ.

Lacedæmonij, Perſæ, Indi, & quæuis aliæ gentes, quamprimum bellicis victoriis clareſcere cœperunt, ab exercitiis mechanicis ad militares exercitationes, earumdémque veluti F præludia gymnycas, ſeſe contulère.

Luxus.

Sibaritæ eò vſque prouecti ſunt mollitiei, vt non modò ſtrepitum artificum, quo ſomnus matutinus interrumperetur, ferre nollent, eóque mechanicos omnes vrbe eiicerent: verumetiam neque aſpectum eorum, qui opus facerent, tolerare poſſent, vt ſaltem ſe abſque moleſtia intueri non poſſe ſimularent: indigni, qui alimentis ſudore ruſtico comparatis fruerentur.

EXERCITATIO EORVM QVÆ ADSVNT
CVIVSMODI EST.
MEDITATIO, CONTEMPLATIO
ALIQVA.

☞ *Vide Titulum Dictio, Diligens.*

NVLLA.

☞ *Conſule Tit. Dictio, Scriptio, extemporanea.*

EXERCITATIO EXIMIE DICTA.
EXERCERE ſecundùm

ANIMVM. VERBI GRATIA.
G
Declamando.

Demoſthenes cùm ſibi non tam artem, quàm actionem & pronunciationem deeſſe animaduerteret, ſubterraneum locum domi ſuæ ædificauit, in quem ſingulis diebus deſcendit, actionis formandæ, vociſque componendæ cauſa: ſæpè etiam duos aut tres menſes continuos ibi egit, raſa altera capitis parte: vt ne ſi vellet quidem, egredi inde præ verecundia poſſet. *Ælianus lib. 7. Varia hiſtoria, & Plut. in Demoſthene.*

Diſputando.

Menedemus Eretrienſis, Platonis primum, inde Stilponis diſcipulus, in diſputando tam acris erat, vt oculis ardere videretur. *Laërtius lib. 2.*

Baldus, Bononiam profitendi iuris cauſa profectus, anno 1344. publicè etiam diſputauit ibi cum Bartolo per quinque horas integras, & victor abiit.

Galenus Pergamenus annum agens ætatis decimum nonum, doctorem quendam ex Athenæi Attalei ſectatoribus, primas qualitates elementa eſſe ſtatuentis, ſuis interrogationibus ad elenchum coëgit. *Galenus de Elem. lib. 1. c. 6.* H

Pugnando.

Dominus in terra Sancta multas gentes infideles Chananæorum ab Iſraëlitis relinqui voluit: ne ab hoſte externo ſecuri, in ſe mutuò arma verterent: ſed haberent, quorum perfidiam metuentes, in officio veráque religione & bellica fortitudine perſiſterent. *Iudicum 3.*

CORPVS.

In Elide ſeptum eſt, quod xyſtus in eo appellatur, quòd Hercules Amphitryonis filius, ad laborum patientiam quotidianis exercitationibus ſe confirmans, ſentes omnes, qui pullularent eo in loco, vellere, ac eradere ſit ſolitus. *Pauſan. lib. 6.*

A Lycurgus requirenti, Cur corpora Virginum curſu, lucta diſcorum, & iaculorum iactu ſubigeret? Vt, inquit, fœtuum radix validum in valentibus corporibus exordium accipiens, benè germinet: & ipſæ ſtrenuè partus ſubeuntes, facilè ſimul & benè aduerſus puerperij decertent dolores: ac ſi qua incumbat neceſſitas, valeant pro ſua, liberorum, & patriæ ſalute pugnare. *Plut. in Apophtheg.*

Epaminondas ephebus factus, vbi paleſtræ dare operam cœpit, non tam magnitudini virium ſeruiuit, quam velocitati: illa enim ad athletarum vſum, hanc ad belli exiſtimabat vtilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimùm currendo & luctando, ad eum finem, quoad ſtans complecti poſſet, atque contendere. in armis plurimum ſtudij conſumebat. *Probus in Epaminonda.*

Socrates vſque ad veſperum contentiùs interdum ambulaſſe dicitur; interrogatus autem, cur id faceret? Quò meliùs cœnaret, obſonari in ambulando famem, reſpondit. *Platina lib. 2. de optimo ciue.*

Alexander Macedo, etiamnum puer, interrogatus, Vtrum in arenam deſcendere vellet? Perlibenter, reſpondit, ſi reges antagoniſtas habiturus eſſet. *Plut. in Alexandro.*

B Terentianus Afer Olympionicæ Cuiuſdam iam ſenio confecti in corpore domi exercendo commeatum hiſce verbis explicat.

Neruis mollibus inuicem
Iunctis in teretem ſtruem.
(Ceu Parthus ſolet aut Scythes
Arcus cornibus extimis
Lentum nectere lineam)
Talem aſſiduè ligat,
Dum ſit funiculi modus
Aptus qui puteo foret.
Hauſtos hinc igitur cados
Imis à tenebris aqua
Tam filo tenui trahens
Quod ſtringi nequeat vola,
Niſu vndique corporis
Summos in digitos agit:
Anguſtoque tenaculo
(Donec lubrica ſarcina
Tanti per ſpatium caui
In lucem ſuperam exeat)
Alterna vice pollicum
C *Certat vincere ponderis*
In præceps faciles fugam.
Nil magnum gerere hunc putes,
Et tantum in digitis opus:
Cunctis viſceribus tamen
Occultus trepidat labor,
Totum cernere palàm,
Quo ictum geritur, queas
Cæcis flatibus intimo
Tenduntur laterum ſinus
Et poples tremit, & genu:
Nec plantæ ſtabiles manent:
Nil immune relinquitur,
Et parua eſt vna viribus,
Mos certaminis, & modus,
Sudor dum ſolitus cadit.
Nulla mole palæſtrica.

DISPVTATIO.

☞ *Conſule tit. Legicorum.*

Q. Cæcilius Epirota, Grammaticus, poſt mortem Cornelij Galli ſcholam Romæ aperuit, primúſque ex tempore Latinè diſputauit: primus etiam Virgilium & alios poëtas nouos prælegere cœpit. *Tranquillus de illuſtr. Grammat.*

D APOPHTHEGMATA.

Diogenes dicebat, vſum atque exercitationem quemadmodum in actionibus extraneis, ita & in actionibus virtutis, & animi, cum celeritatem quandam, tum facilitatem parere. *Laert. lib. 9.*

Ariſtoteles frequenter dicere ſolebat, ad parandam ſapientiam tria potiſſimum neceſſaria eſſe: Naturam, doctrinam, & exercitationem. Exercitatio enim niſi naturæ, & doctrinæ accedat, nil ſolidæ eruditionis hauries. *Laert. lib. 5. c. 1.*

Demonax quendam infeliciter declamantem admonuit, vt ſeſe diligenter exerceret: cúmque is reſpondiſſet: Nunquam apud me non declamo: Nihil igitur mirum, inquit, ſi dicis ineptè, qui hactenus ſemper ſtulto auditore, ſolitus ſis vti. *Eraſmus lib. 8. Apoph.*

Cicero, cùm M. Craſſum pro roſtris magno populi applauſu laudaſſet, & eundem poſtea ex eodem loco acribus conuiciis inceſſeret: Quid, ait Craſſus, an non me nuper ex hoc ipſo loco laudaſti? Laudaui, inquit, ſe exercendi gratiâ argumentum infame declamans. Solent enim Rhetores tractare materias ἀδόξας, velut cum laudant Buſiridem, aut febrim quartanam, aut ingratitudinem. *Eraſm. l. 4. apoph.* E

Socrates dicere ſolitus eſt, ſaltatione mouenti corpus ſpacioſa domo opus eſſe ad exercendum ſeſe: at qui cantu aut oratione ſeſe exerceat, huic vel ſtanti, vel accumbenti quemuis locum ſufficere. Hoc dicto probabat moderatas exercitationes, præſertim à cibo ſumpto: turbulentiores improbabat. *Eraſm. lib. 3. apoph.*

Plato ſolebat admonere, vt neque corpus ſine animo exerceamus, neque animum ſine corpore, vt pariter vtriuſque curam habeamus. Nam alterum athletarum aſt, alterum inertius. *Laert. lib. 3.*

Quoniam apud Lacedæmonios in ſummo pretio erat ius, quod illi nigrum appellant, adeò vt ſeniores hoc contenti non deſiderarent carnes, ſed eas iuuenibus cederent, Dionyſius Siciliæ tyrannus dicitur huius gratia coquum emiſſe Laconium, eíque mandaſſe vt ſibi hoc ius appararet, nullis parcens impendiis. Quod vbi rex guſtaſſet, ac diſplicuiſſet, expuit. Tum coquus: Hoc (inquit) ius, ô rex ſumendum: poſtquam te Laconum more exercueris, & in Eurota laueris. *Plut. in Lacon.*

F IVCVNDITAS EXERCITATIONIS.

EXERCITATIONI.

Adiuncta.

VOLVPTAS.

☞ *Conſule ſub loco Alacritatis, Somni, & Morborum, & Cibi neglectas. Illic Studium, hic Voluptas comitans perpenditur.*

Voluptates ex geometria, aſtrologia, & muſica, acribus præditæ, & multiplicibus illecebris, nullis blandimentis cedunt trahúntque diagrammatibus quaſi incantamentis. Quas qui guſtauit, modò in eis excitatus ſit, is hæc Sophoclis cantauerit inambulans:

Raptus furore muſarum ad collum vſque ſuum,
Accedo vtróque & ex lyra, & carminibus,

G Non philoſophatus eſt circa alia Thamyras, nec herclè Eudoxus, & Archimedes. Quando enim ſtudioſi pictores vſque adeo ducuntur operum gratia, vt Nicias, dum pingebat Nocyam, rogare ſubinde miniſtros, Pranſus ne eſſet? ac cùm rex Ptolomæus ſexaginta talenta ei abſoluta pictura miſiſſet, non acciperet ea, neque venundaret illud opus: quas cenſetis, & quantas ex geometria voluptates collegiſſe, atque ab aſtrologia Euclidem, cùm dioptica ſcriberet, & cùm demonſtrationes de figura lunæ texeret Philippum, & Archimedem, cùm inueniſſet ex angulo diametrum Solis tantam eſſe maximi circuli partem quanta eſt quatuor rectarum linearum: item Apollonium, & Ariſtarchum aliorum inuentores ſimilium: quorum nunc aſpectus, & cognitio delectationes ingentes, & mirificos ſpiritus diſcentibus infundit? Eſt autem prorſus indignum, culinarum proſtibulorúmque voluptates illas cum hiſce componentem dehoneſtare Heliconem, & Muſas:

Vbi paſcere haud velit ſuum paſtor pecus,
Ferrum neque vnquam peruenit.

H Sed ſunt hæc reuera paſcua apum intemerata: porcorum illa & hircorum pruritus imitantur, quæ animi partem perturbationibus patentem explent; eſt quidem varia, & procax libido: nunquam tamen, qui amicam fuit complexus, quiſquam præ gaudio bouem immolauit: neque optauit diſtentus dapibus vel bellariis regalibus extemplò emori. At Eudoxus, ſi ſoli, aſtans formam huius ſideris percipere, magnitudinémque eius & ſpeciem poſſet, optauit ſicut Phaëton conflagrare. Pythagoras etiam cauſa diagrammatis bouem Muſis immolauit, vt eſt auctor Appollodorus:

Nobile repertum ſimul ac diagramma fuiſſet,
Pythagoras ſuperis pinguia ſacra tulit.

ſiue id de hypotenuſa fuerit (ea linea eſt trigoni orthogonii, quæ vtraque latera recti anguli complectitur, quod æqualis ambabus illis, quæ rectum illum angulum continent, de qua penultimum eſt theorema primo Elementorum libro, ſiue propoſitio fuerit de circumeunte aream coni linea, *Vitruuius lib. 9. capit. 2.* hoc normæ inuentæ tribuit. Archimedem vi à formis abſtrahentes vngebant miniſtri. Hic verò in ventre figuras

A guras ſtrigili delineabat: atque inter lauandum, vt aiunt, ex iuſula aqua coronæ modum cùm animaduertiſſet, quaſi fanaticus & numine quodam afflatus exilit clamans, Inueni, idque inter currendum crebrò repetiit. Enimuerò helluonem, qui animo commotus, Comedi, exclamaret, neminem vllum audiuimus: neque amatorem, qui, Suauiatus ſum, cùm infiniti ſalaces fuerint & ſint: ſed veniunt nobis odio ij, qui maiores animi motu cœnarum meminerunt, tanquam in voluptatibus minutis & vilibus plus ſatis acquieſcentes. At cum Eudoxo, Archimede & Hipparcho eximus de poteſtate: credamúſque Platoni, quòd diſciplinæ mathematicæ, quamuis negligantur per ignorantiam & inertiam, vt tamen aſſurgant oblectationis gratia. *Plut. contra Epicurum.*

Thales Mileſius cùm trianguli in circulo inſcriptionem inueniſſet, bouem diis immolauit. Eadem lætitia geſtiens in Perſeo fuit, ob helicum inuentionem dæmonas propitiante.

Eratoſthenes, inuentam cubi duplicationem velut anathema ſacrum in deorum templo ſuſpendit.

Canus fiſtulator, neſcire dicebat homines, quando plus ſe cùm tibia caneret, quàm alios demulceret: fore enim, vt qui audire vellent, poſtulaturi eſſent, non daturi, mercedem. *Plut. An ſeni tractanda reſp.*

B *Plinius lib. 35. & Plut. An ſeni tract. reſp.* commemorant Niciam pictorem tantopere pingendi ſtudio delectatum, vt dum Neciyam pingeret, ſæpè interrogaret ſeruos, an pranderit. Miſſis ad eum à Ptolomæo rege vt eam traderet LX. talentis accipere noluit.

D. Bernardus contemplationis diuinæ delicias poſtponit vtilitati fratrum ſuorum *ſerm. 51. in Cantica*: Si quando ſanè comperi profeciſſe aliquos veſtrùm ex meis monitis, tunc non me piguit, fateor, curam prætuliſſe ſermonis proprio otio & quieti. Cùm enim (verbi gratia) poſt ſermonem iracundus quiſpiam reperitur mutatus in mitem, ſuperbus in humilem, puſillanimis in fortem, porrò mitis, humilis, fortis, in ſua quiſque gratia excreuiſſe, & ſeipſo melior factus eſſe agnoſcitur: ſed & qui fortè tepuerant & languebant circa ſpirituale ſtudium torpentes & dormitantes, ad ignitum eloquium domini referbuiſſe & euigilaſſe videntur: & qui deſerto fonte ſapientiæ foderant ſibi propriæ voluntatis ciſternas, non valentes aquas continere, proptereáque ad omne injunctum grauati corde arido murmurabant, nullam in ſe habentes deuotionis humorem: hi inquam, cùm de rore verbi, & pluuia voluntaria, quam ſegregauit Deus hæreditati ſuæ, refloruiſſe probantur

C in opera obedientiæ, facti in omnibus voluntarij & deuoti, non eſt (dico vobis) vnde ſubeat mentem, quaſi pro intermiſſo ſtudio iucundæ contemplationis, triſtitia, cum talibus fuero circũdatus floribus atque fructibus pietatis. Patienter auellor ab infœcundæ Rachelis amplexibus, vt de Lya mihi exuberent fructus profectuum veſtrorum. Minimè prorſus pigebit me intermiſſæ quietis pro cura ſermonis, cùm videro in vobis germinare ſemen meum, atque ex eo augeri incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ. Charitas enim quæ non quærit quæ ſua ſunt, id mihi iamdudum facilè perſuaſit, nil ſcilicet deſiderabilium meorum veſtris præferre vtilitatibus. Orare, legere, ſcribere, meditari, & ſi quæ ſunt alia ſpiritualis ſtudij lucra, hæc arbitratus ſum propter vos detrimenta.

MOLESTIA.

Archimedes mathematicæ contemplationi ita indulgebat, vt mechanicam exercitationem, in qua tamen citra controuerſiam excellentiſſimus erat, (id quod præclara eius opera contra Romanos oſtenderunt) ſummo proſequeretur odio, nec niſi coactus ad eam deſcenderet, quòd pulcherrimam & diuinam ſcientiam operibus eulgatis proſtitui crederet. *Plut. in Marcello.* Rectiùs Socrates, qui ſcientiarum eos demum fructus præſtantiſſimos eſſe putabat *teſte Xenophonte in Memorab.*

D cùm in mediam hominum vitam opus aliquod vtile, ceu coloniam deduxiſſent.

Philippus caſtra loco commodo metaturus, vt audiuit non eſſe ibi iumentis pabuli copiam: Quæ eſt, inquit, ô dij immortales, vita noſtra, ſi etiam ea ad aſinorum eſt tempora accommodanda? *Plut. An ſeni tractanda reſp.*

Seleucus rex dicere ſolebat: Si ſciret vulgus, ſcribere ſolùm tam multas epiſtolas ac legere quanti laboris ſit, nollet in terram abjectum tollere diadema. *Plutarchus An ſeni tractanda reſpub.*

☞ *Conſule Tit. de Imperio, Regno, Pontificibus, &c.*

Exercitus.

E

☞ *Conſule Locum de Bello & de bellica Politia, vbi multa ad hunc titulum ſpectantia.*

EXERCITVS NVMEROSI.

Pete ex tit. de Diuitiis, §. militum poſſeſſio.

Exilium, Exules.

*DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EXilium Græcè φυγὴ, quaſi extra ſolũ natale eiectio. Sceleratorum pœna eſt, & non niſi nocenti infligitur. Innocens exilium pati non poteſt. Confirmant id ſententiæ quas ex Cicerone adducimus, qui ita ſcribit.

Omnes ſcelerati & impij, quos leges exilio affici volunt, exules ſunt, etſi ſolum non mutant. *Parad. 4.*

Exilium terribile eſt iis, quibus quaſi conſcriptus eſt habitandi locus, non iis qui omnem orbem terrarum, vnam vrbem eſſe dicunt. *Ibid.*

Si cariſſe à patria miſerum eſt, plenæ miſerorum ſunt prouinciæ, ex quibus admodum pauci in patriam reuertuntur. *1. Tuſc.* F

Ad omnem rationem Teucri vox accommodari poteſt: Patria eſt, vbicunque benè eſt. *5. Tuſc.*

Exilium, non ſupplicium eſt, ſed perfugium, portúſque ſupplicij, nam qui volunt pœnam aliquam ſubterfugere aut calamitatem, ei ſolum vertunt, hoc eſt, ſedem ac locum mutant, qui ſi in ciuitate legis vim ſubire vellent, non prius ciuitatem quam vitam amitterent: quia nolunt, non adimitur iis ciuitas, ſed ab iis relinquitur atque deponitur. *Pro Cæcina.*

Exilium id, quod fit propter alienam & offenſam populi voluntatem, malum eſt. *1. Tuſc.*

QVOTVPLEX.

Exilij apud Rom. triplex genus erat, auctore *Martiano.* Aut enim omnium locorum interdicebatur acceſſus, præter vnum: aut in inſulam deportabatur: aut, ſicut Claudius Cæſar quoſdam mulctaſſe dicitur, vltra tertium lapidem ab vrbe egredi vitabatur. Tandem Claudius Cæſar legem ſancit: vt hi, quibus prouincia interdictum eſſet, vrbe quoque ſummouerentur. *Alex. lib. 3. c. 20.*

G Ita S. Ioannes à Domitiano Cæſ. in inſulam Pathmos, quæ Plinio Palmaria: Ouidius Poëta ab Auguſto ad Sauromatas & Schytas relegatus legitur. S. Chryſoſtomus quoque in exilium ab Eudoxia pulſus: vti & S. Thomas Cantuarienſis ex Anglia ab Henrico rege. Alibi alij. ☞ *Vide exempla infra ſcripta.*

In Seripho Inſula, & apud nonnullas circa Caucaſum gentes, pro criminibus maximis nullum morte affici, ſed exilio mulctari, vrbéque & agro exterminari, legimus. *Alex. l. 5. cap 5.*

*EXEMPLA ET APOPTHEGMATA.

Hercules interrogatus, Argiuúſne eſſet, an Thebanus? reſpondit: Non vnam curo patriam jactare: omnis Græcia mihi patria eſt. *Plut. de exilio.*

Democritus dicebat, peregrinationem & exilium vitæ fragilitatem docere: oſſa quippe, & thorus herbaceus, famis ac laboris ſunt medelæ dulciſſimæ. *Stob. ſerm. 28.*

Idem quamlibet terram homini ſapienti dicebat eſſe patriam: quum fortis animæ mundus vniuerſus patria ſit. *Eodem ſermone.*

Demaratus ad eum qui apud Regem Perſarum paraſitum agebat, ac ſubinde in Demarati exilium dicteriis ludebat: Non, inquit, amice tecum pugnaturus ſum, nam vitæ aciem abſumpſit. Ludens ex ambiguitate vocis, τάξις enim Græcè tum ordinem ſonat: tum aciem. Nullus autem ad pugnam inſtructus eſt, cui nulla ſupereſt acies: & ordinem vitæ aſſumpſit qui ex rege factus eſt exul. *Plut. in Lacon.* H

Cùm Alexander in Olympiis præconio ius feciſſet omnibus exulibus, in ſuam cuique patriam redeundi præterquam Thebanis: Infortunatum quidem, inquit Eudamida, præconium, ſed vobis ô Thebani, glorioſum. Solos enim vos metuit Alexander. Ad conſolandos Thebanos ſic interpretatus eſt vir animi ſolertis. Etenim qui permittit exulibus reditum in ſuam patriam, non metuit ne moliantur vindictam. A Thebanis igitur ſolis metuebat. *Plut. in Lacon. apoph.*

Caro

A Caro cum impetrata eſſet reſtitutio Achæorum exulum, Polybius & hoc è ſenatu petijt, vt reſtitutis apud ſuos priſtini honores ac magiſtratus redderentur. Hic Caro togatus ſententiam dixit, Polybius idem facere videtur quod fecit Vlyſſes, qui Cyclopis ſpelūcam repetere voluit, quo pileum & cingulum quæ illic per obliuionem reliquerat, reciperet. Significans, abundè multum eſſe, quod exulibus datus eſſet in patriam reditus: eſſéque periculum, ne dum priſtinos honores repetunt, etiam à reditu excludantur. *Eraſ. Rot. lib. 5. apoph.*

Quidam offenſus libertate Diogenis dixit illi: Quoniam iſtis eras moribus, patria te eiecit. Sanè, inquit, quod me, vt Semele Bacchum, ferre non poſſet. Sentiens, ſe majorem eſſe, quam vt à malis ferri poſſet, à quibus tamen non tam ſuo quam ipſorum malo pulſus eſſet. *Plut. in apoph.*

Stratonicus Muſicus Seriphi agens, hoſpitem ſuum percontatus eſt, ob quam cauſam illic hominem iuberentur vertere ſolum? cùm ille reſpondiſſet, flagitioſos apud Seriphios exilio mulctari: Quin tu quoque, inquit, aliquid flagitij committis, vt ex his locorum anguſtiis emigres? Notans regionem eſſe incommodam, & oppidum frigidum. *Eraſm. libr. 6. apoph. ex* B *Plut.*

Ariſtides ab amico quodam rogatus, quam ob cauſam exilium ei tam moleſtum fuiſſet? reſpondit propter ignominiam patriæ, à qua iniuſtè in exilium miſſus eſſet, quæ ob eam iniuſtitiam vbique malè & ab omnibus audiret. *Stobæus ex Serino ſerm. 37.*

Anaxagoras ab Athenienſibus damnatus exilio, & cuidam dicenti: priuatus es Athenienſibus. Imo illi, inquit me. Sentiens Athenienſibus magis opus eſſe Anaxagora, quam contra. *Laërt. lib. 2. c. 3.*

Stilpo cuidam noxium eſſe exilium affirmanti, reſpondiſſe fertur. Quibus tandem, & qualibus bonis priuat exilium, animine, an corporis, an fortunæ? an iudicandi agendique dexteritatem, aut felicitatem aufert? Haud ſanè. An fortitudine, aut alia quapiam virtute priuat? Ne id quidem. Sed nec vllo fraudat corporis bono. An non æquè licet in aliena terra benè valere, viribus pollere, acutum cernere, & audire acutè, interdum verò multo magis, quam ſi in ſua terra quis maneat, fortunæ verò bonis exilium neminem exuit. An non viſum eſt multos, tum demum, cùm exules ſunt facti, potitos fortunæ C bonis ſplendidioribus? vt Phœnix, Themiſtocles, &c. *Stob. ſerm. 38.*

Diogenes cuidam per conuitium dicenti, Sinopenſes te exilio damnarunt. At ego, inquit, illos manſione. Significans, ſe quod ſolum vertere iuberetur, nihilo infeliciorem eſſe his, qui in patria manerent, nec exilium æquo animo pati poſſent. Tam enim miſerum eſt manere coactum, quam exulare coactum: Philoſophus, cui quæuis terra patria eſt, ſi iubeatur ire exulatum, vnius tantum ciuitatis exul eſt. At qui nuſquam poteſt viuere, niſi in patria, plurimarum regionum exul eſt. Hoc ita refert *Plutarchus in libello de exilio*: Te Sinopenſes Ponto exulem eſſe iuſſerunt. At ego, inquit, illos hac damno pœna, vt in Ponto extremiſque Euxini littoribus incluſi perpetuò maneant. Diogenes mutaret patriam, ſed melius: exulabant potius, qui infelici regioni erant adſcripti. *Laërt. lib. 6.*

Idem cuidam illi probro obiicienti, quod exularet à patria: Miſer, inquit, iſtius rei cauſa philoſophatus ſum. Siue quod exilium compuliſſet Diogenem ad philoſophādum: ſiue quod ideò didiciſſet philoſophiam, vt exilium, ſimiléſque caſus, æquo animo perpeti poſſet. *Laërt. lib. 6.*

D Demetrius Phalereus cum exularet, ac apud Thebanos inglorius humiliſque viueret, audiſſétque Craterem Philoſophum qui ipſum inuiſeret, multa placidè prudentérque de ferendo exilio diſputantem. Malè, inquit, ſit negotiis, & occupationibus, per quas hactenus talem virum cognoſcere non licuit. *Laert. lib. 5. c. 5.*

Alexandridas cuidam exilium acerbè ferenti, reſpondiſſe dicitur: Ne horreſcas exulare ciuitate. A iuſtitia enim exulare miſerum eſt. Quo reſponſo ſenſit, eos nequaquam miſeros eſſe qui præter meritum, vel peculiares quaſdam animi dotes, ab imperitis in exilium mittuntur, quibus innocentia ſemper conſolatrix aſſiſtit. *Plut. in Lacon.*

Themiſtocles quum pulſus primum Athenis, & mox tota Græcia, veniſſet ad Perſarum Regem, ditiſſimus ab eo factus eſt. Poriò, magnifica dona, quibus à rege honoratus erat, intuens, dixit: O pueri! perieramus, niſi periiſſemus. Perire autem videtur qui cogitur exulare: at Themiſtocli feliciter ceſ- E ſerat exilium. *Plut. in apoph.*

Teucer rediens ex Troiana expeditione, cùm ob Aiacis fratris mortem Telamoni patri eſſet inuiſus, atque ab eo exilio moleſtaretur, ad ſocios conuerſus, ait: Patria eſt vbicumque benè eſt. *Cicero in Tuſc. quæſt.*

Rutilius, conſolanti eum cuidam, ac dicenti, inſtare bella ciuilia, & ob id breui futurum, vt omnes exules reuerterentur: Quid tibi, inquit, mali feci, vt mihi peiorem reditum, quam exitum optares? Malo vt patria exilio meo erubeſcat quam reditu mœreat. *Senec. de benef. lib. 6. c. 37.*

In Tiberium Cæſarem.

Aſpice felicem ſibi, non tibi, Romule, Sullam,
Et Marium, ſi vis aſpice, ſed reducem,
Necnon Antonij ciuilia bella mouentis,
Nec ſemel infectas aſpice cæde manus.
Et dic, Roma perit, regnabit ſanguine multo,
Ad regnum quiſquis venit ab exilio.

Incertus Poeta.

Adſpice quem valido ſubnixum gloria regno,
Altius & cæli ſedibus extulerat.
Terrarum hic bello magnum concuſſerat orbem,
Hic reges Aſiæ fregerat, & populos.
Hic graue ſeruitium iam iam tibi Roma ferebat;
F *Cætera namque viri cuſpide conciderant:*
Cùm ſubitò in medio rerum certamine præceps,
Corruit è patria pulſus in exilium.
Tale Dea annuen. tali mortalia nutu.
Fallax momento temporis hora dedit.

EXILIVM COACTVM.

☞ *Exilium hic propter adiuncta mala connumeratum inter Politicæ Seruitutis ſpecies connumerauimus. Quod ipſum ſi reſpectu loci à quo exulare qui cogatur, perpendatur, ad Poteſtatem conuerſandi ereptam quoque refertur.*

QVI EIICIVNTVR, PELLVNTVR.

Huc pertinent.

Populi deportati.

Cùm Oſias, Iſraëlitarum rex, à Salmanaſare Aſſyriorum rege ad Suam Ægyptium defeciſſet, ab eodem captus, & cum 10. tribubus Iſraëlitarum in Mediam tranſlatus eſt. Cuthæi autem coloni in Samariam deducti ſunt. *4. Regum* 18. *Ioſephus lib. 9. Antiq. cap.* 15. Sponte ſua inde in terram Arſareth, itinere 29. menſium per anguſtos aditus Euphratis, quem Dominus cohibuerat, donec tranſirent, profecti ſunt, & ibi ſedebunt vſque ad tempus vltimum: vnde cum erunt redituri, G iterum ſiſtet omnipotens fluminis venas. 4. *Eſdræ* 13.

Nabuchodonoſor, Babyloniorum Rex, Ioachim regem Iudæorum cum tribus millibus principum captiuum Babylonem abduxit. Poſt 11. annos Sedeciam regem (quem ipſemet Iudææ præfecerat) cum omni reliquo populo abduxit. Captiuitas ea 79. annis durauit.

Hieroſolyma à Chaldæis capta eſt, anno Sedeciæ regis 11. quarti menſis die nono: direpta & exuſta à Nabuzardano menſis quinti die decimo. Nobiles interfecti. Reliqui abducti Babylonem, relicta tantùm fæce plebis pro agro colendo. *Hieremiæ* 39. Interfecto inde ab Iſmaële Godolia (quem præfecerat Nabuzardam terræ, & ipſis reliquiis, quæ ibi remanſerant) metu exterriti, contra verbum Domini, quod eis per Hieremiam mandauerat, in Ægyptum tranſierunt, quaſi ab Ægyptiis contra Chaldæorum arma poſſent defendi. Sed quinto anno captiuitatis Hieroſolymorum, vt Ioſephus refert, tertio & viceſimo ſui regni, Nabuchodonoſor inferiora Syriæ occupauit: Ammonitas item & Moabitas. Inde Ægyptum ſubuertit, & regem occidit, & Iudæos omnes captiuos duxit in Babyloniam. *Hieronymus lib. 3. com. in lamentat. Hie-* H *remiæ c. 4. Ex 4. Regum* 24. & 25.

Cùm Chij primi ſeruis mercenariis inſtituiſſent vti, poſtea ſubacti à Mithridate Cappadoce, propriis ſeruis vincti sūt traditi, vt in Colchorum regionem deportarentur: idque illis aliquando euenturum oraculum prædixerat. Inde prouerbium, Chius dominum emit. *Ex Nicolao Peripatetico, Poſidonio Stoico, Athenæus lib. 6. Dipnoſoph.*

Populi expulſi.

Cùm Aſinæus & Anilæus Iudæi è textoribus Babyloniæ præfecti ab Artabano Parthorū rege eſſent conſtituti: & Anilæus cuiuſdam Parthorum ducis vxore, occiſo marito potitus, res inſolenter adminiſtraret: à Mithridate Artabani genero bello victus eſt: vixq; fuga elapſus à Babyloniis ſomno vinóq;

grau

A grauis cum aſſeclis omnibus cæſus eſt. Eo tyranno liberati Babylonij Iudæos omnes egerunt in Seleuciam. Vbi poſt quinquennium conſpiratione Syrorum & Græcorum cæſi ſunt ſupra L. virorum millia. Reliqui Cteſiphontem ſe contulerunt. Vbi pariter exagitati à Græcis, tandem Neerdam, & Niſibim, Babyloniæ vrbes redierunt. *Ioſephus lib.18.c.vlt.antiq.*

Iudæi omnes Roma pulſi ſub Tiberio, propter quatuor Iudæos improbos. Iterum ſub Claudio. Horum vnus fuit Aquila cum vxore Priſcilla, Corinthi tandem à Paulo Apoſtolo conuerſus. *Actor.c.18.*

Anno Sal.1290. ex Anglia vniuerſa Iudæi ſunt eiecti. *Polydorus lib.17.*

Ludouicus I. Vngariæ rex, vt Hebræi à duræ ceruicis pertinacia deficerent, reſipiſcerentque tandem, ſe hos pro Vngaris habiturum, perpetua donaturum immunitate pollicebatur. At quum neque ſuis neque ſanctorum Patrum concionibus, ad orthodoxam fidem reuocarentur, publico omnes edicto Vngaria exegit, res ac fortunas impunè exportare permiſit. Exacti Auſtriam & Boëmiam inundarunt. *Bonfinius libro 10. Decad.2.*

Picti & Scoti, Albiani populi, contra Britannos primùm, B deinde Romanos, mutua auxilia ſingulari fide & fortitudine præſtitère. Sub Crathlintho Scotorum rege rixa ob canem venaticum à Pictis interceptum orta, cæſis aliquot ab vtraque parte nobilibus, ad bellum apertum res ſpectabat: ſed Carantij Britannorum tyranni opera reconciliati fuère. Romacho inde Scotorum rege, Pictis affinitate iuncto, à proceribus Scotis cæſo, Picti ea occaſione arrepta, regiæ mortis vlciſcendæ cauſa arma infeſta Scotis intulère. Variè pugnatum. Tandem Picti Maximo Britanniæ legato in ſocietatem pertracto Eugenium Scotorum regem occiſione deleuère, ann. Sal. 397. regni Scotorum 712. Iuliano Apoſtata imperante. Maximus reliquiarum miſertus, Scotis ſuperſtitibus pacem daturus, Pictorum auro corruptus, omnes proſcripſit, Cartandam Eugenij viduam & Ethodium Eugenij fratrem, ſaucios item medicorum curæ commiſſos vix à Pictorum iniuriis defendere potuit. *Boethius lib.6.*

Familia.

Corinthi Bacchiadum familia annis ducentis imperitauit: quos Cypſelus tyrannus poſtea exegit. Cuius factionis Demaratus & Tarquinius domo eiecti, regnum Romæ tenuerunt. C *Alex.lib.4.c.23.*

Cùm Dominicus Vrſeolus Venetorum ducatum occupaſſet, & pulſus eſſet: Dominicus Flabianus dux electus plebiſcitum interpoſuit, vt Vrſeola familia ciuitate eiiceretur, tanquam ſeditioſa, eique ducatu omnibúſque aliis magiſtratibus interdiceretur. Ingratus populus ſtolidè hoc decreuit, Vrſeolorum ducum piorum erga Rempub. præclara merita vel oblita, vel parui pendens. *Petrus Marcellus.*

Saluiata gens ob Franciſcum Saluiatum Piſanæ Eccleſiæ Archiepiſcopum, quod per fraudem occupare palatium voluiſſet, & contra Mediceos cum Iacobo Paccio equeſtri viro conſpiraſſet, Florentia eiectus fuit. *Fulg.lib.6.c.3. & Egnatius lib.6. capit.5.*

Sacri homines.

Clemens Romanus Pontifex, à Traiano Cæſareo exilio multatus eſt in inſulam, vbi duo millia Chriſtianorum offendit, ad marmora damnatorum. *Volat.lib.22. Anthrop.*

Euſebius Vercelenſis præſul, ob religionem & doctrinam à Conſtantio principe miſſus eſt in Cappadociam, in exilium. Euſtachius Pamphilus præſul Antiochenus, ab eodem Traianopolim Thraciæ relegatus quod Arianorum placita refellisſet. D *Rauiſ.*

Eugenius Epiſcopus Carthaginenſis à Vandalorum rege Arriano cum ſacerdotibus plus quingentis multatus exilio, poſt infinitos cruciatus. *Sigeb.in Chron.*

Thraſimundus Vandalorum rex in Africa, clauſis Catholicorum Eccleſiis ducentos viginti Epiſcopos in exilium miſit: & inter eos quoque Fulgentium facundia præclarum *Idem.*

Pontius diaconus, vt eſt auctor *Hieronymus*, miſſus vnà cum Cypriano in exilium, egregium volumen de vita & martyrio Cypriani edidit.

Meletius è Sebaſta Armeniæ ciuitate Arianus contra decretum concilij, factus eſt præſul Antiochiæ. Tamen inde rurſus in exilium pulſus eſt, quod præter opinionem ipſorum, orthodoxam fidem defendere cœpiſſet. *Euſebius.*

Pulſis Scotis ex Albione à Maximo Britanniæ legato atque Pictis, Sacerdotes, & Monachi Scoti in Hebrides delati, in Iona inſula cœnobium inſtituère, paruis initiis, multis inde B regum donatiis auctum, poſteaquam Albionem reuerſi ſunt Scoti, Cœmiterium regium factum. *H. Boeth.l.6.*

Columbanus Hybernus, cùm Theodoricum II. Francorum regem paulò liberius corripuiſſet, ab eodem in exilium actus eſt: ſæpéque reuocatus, nunquam redire voluit. *Volat. lib.22. Anthr.p.*

Syluerius Campanus, accuſante Vigilio diacono, Theodora Iuſtiniani ac Antonina Beliſarij vxoribus inſtigantibus, Pontificatu pulſus, in inſula Pontia obiit, quod Anthemium Epiſcopum reducere ab exilio nollet. *Volaterranus lib.22. Anthrop.*

Martinus Pontifex per Olympium Exarchum, Conſtantini Iunioris filio Conſtante iubente comprehenſus, in perpetuum exilium miſſus eſt, quod Paulum patriarcham Conſtantinopolitanum præſulatu deieciſſet, ac Cyri Alexandrini, Sergij, & Pyrrhi condemnationem probauiſſet. *Sigesbert. in Chron.*

Veneti annales, & Obbo Rauennas, Alexandrum III. F Pontificem variis caſibus iactatum, à Romania demùm petiiſſe aiunt, vt omnium rerum humanarum adminiſtratione ciuibus permiſſa, liceret ſibi Romæ tuto eſſe. Id quum tenere nequiuiſſet, cæteraque Italia, ob capitale Friderici I. Imper. odium, crudeléque eius edictum, foret vbique ſuſpecta: omni ſpe tuendæ dignitatis abiecta, per Apuliam ad Garganum veniſſe: inde Liburnica naui Iaderam delatum, mox ignoto habitu ex Dalmatia Venetias nauigaſſe. Hic quia patrum Venetorum in ſe animum exploratum haberet (pacate enim cum Friderico agebant) ad ędem publicæ charitatis, humili habitu, tam diu latuiſſe, quoad palàm ſit factum quis eſſet. Tum vero agnitum à Sebaſtiano Ziano principe, multáque officiorum frequentia in publicum eductum, & in Oliuolenſi collocatum. Miſit Fridericus, qui eum à Venetis ſuo nomine depoſcerent. Hi quoniam eiuſmodi poſtulata neglexiſſent, terra & mari ſunt bello petiti: occupauitque primas belli partes Otho, qui omnium opinione celerius, cum quinque & ſeptuaginta triremibus Adriæ inſinuatus, cum Ziano principe in Lapitum ora circa Salborium promontorium prælio conflixit. Hic victor Venetus, duabus triremibus in alto depreſſis, octo & quadraginta captis, & in his regia naui cum Othone, G qui Venetias perductus eſt, magnum ſibi & patriæ decus peperit. Inde Otho ſub fide ad patrem dimiſſus, auctor fuit componendæ pacis. *Sabell.lib.5.En.9.*

Ioannes Chryſoſtomus Eudoxiam, Arcadij Imper. vxorem multóſque ſacerdotum infeſtos habens, Epiſcopatu pulſus, & in exilium miſſus fuit. Sed populo tumultuante reuocatus iterum ſecundò in exilium miſſus eſt, terræmotu regiam vrbem grauiter concutiente. *Sigeb.in Chron.*

Lambertus præſul & ciuis Traiectenſis ſub Pipino rege, ab impiis ciuibus in exilium pulſus eſt: vbi cùm ſeptem annos conſumpſiſſet, regis iuſſu reductus eſt: & ab iiſdem ciuibus, quorum errores reprehenderat, occiſus. *Volat. lib. 22. Anthrop.*

Eo ſchiſmate quod fuit inter Alexandrum III. & Victorem IV. Ciſtercienſis ordo Alexandro magnum præſtitit obſequium, docendo illum legitimum eſſe Pontificem, & verum Chriſti vicarium, Petríque ſucceſſorem. Iratus proinde Fridericus I. Imp. qui Victorem fouebat, regno eiecit vniuerſos H eius ordinis. Itaque profugère in Galliam. *Crantzius lib.6. Saxoniæ cap.18.*

Cùm Sueciæ rex Guſtauus, Daniæ finitimus, religionem mutaret (quod fuit anno circiter 1537.) Ioannes Magnus Archiepiſcopus Vpſalenſis (qui Gothorum, & Suenonum hiſtoriam ſcripſit) Romam confugit, Venetias profectus eſt eius ciuitatis Patriarchæ vicarius, &, vt vulgo dicunt, ſuffraganeus: Inde Romam reuerſus, à Paulo III. Pontifice collocatus in hoſpitali domo Sancti Spiritus, ibi tenuis atque pauper vitam finiit. Eius fratri Olao titulum Archiepiſcopatus Gothici, licet extra commercium Eccleſiæ Romanæ poſiti, PP. contulit, & Tridentino concilio anno Sal. 1546. intereſſe iuſſit, ad victum quotidianum aureis menſtruis quindecim aſſignatis. *Sleidanus lib.17.*

☞ *Huc refer multa ex Loco Epiſcoporum. Reges.*

Herodes Antipas cum Herodiade vxore Lugdunum

vrbem Galliæ in exilium pulſus fuit: accuſatus ab Agrippa,
A quod ſicut olim cum Seiano contra Tiberium, ita nunc cum Artabano Partho contra Caium conſpiraſſet. *Ioſephus libr.* 18. *cap.* 9.

Fuit catoctis Theſeus Athenis, ac per eum habent Athenas homines: vrbémque amiſit, quam non acceperat, ſed ipſe condiderat. *Plut. de exilio*

Hippias Piſiſtrati F. tyrannus Athenienſis in exilium pulſus, Darium Perſarum regem contra patriam exciuit. *Volat. lib* 16. *Anthrop. Iuſtinus lib.* 2.

Occiſo ad Haliartum Lyſandro à Thebanis, Pauſanias Pliſtonactis, Spartanorum rex, difficile opus ratus, Lyſandri corpus ſub ipſis penè mœnibus, inuitis hoſtibus, recipere, etſi veterani ad pugnam, & vltionem hortabantur, pactus tamen cum hoſte eſt, vt cæſorum corporibus receptis, ipſe exercitum ex Bœotia reduceret. Vbi domum venit, ab Ephoris eſt ad populum iactatus, datúmque crimini, quod ad Haliartum ſerò venerit (quæ mora acceptæ cladis haud dubiè cauſa extitiſſet) & quod contra vrbis dignitatem cæſorum corpora fuga non bello recepiſſet. Augere præſentem inſidiam Athe-
B nienſium alienatio, quibus ipſe in Lyſandri odium ſeruitutis iugum ademiſſet. Ille inuidiæ impar, Tegeam in exilium conceſſit, vbi poſtea fato periit. Sic *Xenophon*. At Plutarch. in fanum ait Mineruæ confugiſſe, vbi ſupplex vitam egerit. *Sab. l.* 2. *En.* 4. Dum Tegeæ laudaret Lacedæmonios, cuidam dicenti: Quin igitur manſiſti Spartæ, ſed fugere maluiſti? Quoniam, inquit, nec medici apud ſanos, ſed apud ægrotos verſari ſolent. Salſiſſime conuitium exilij retorſit in Tegeatem, quod eius gentis corrupti mores egèrent Spartana diſciplina. *Plutarchus in Lacon.*

Philippicus, cùm apud Tiberim III. Imperat. in ſuſpicionem affectati Imperij veniſſet, in Pontum relegatus eſt. Andronicus Comnenus, cùm Alexium pupillum, vt imperio potiretur, occidiſſet, à populo ob crudelitatem in exilium pulſus eſt. Iuſtinianus Rhinotmetus Conſtantini IV. filius, vltimus ex ſtirpe Heraclij coniuratione Leontij patricij Conſtantinopolitani, & Callinici patriarchæ, captus atque in exilium in Pontum miſſus eſt. *Volaterranus libr.* 23. *Anthrop.*

C Michaël Calaphates, cùm Zoen Michaëlis Paphlagonis anteceſſoris & conſanguinei vxorem, cum qua ſe regnaturum promiſerat, eieciſſet: populus armis domum circumdedit, & concionem prodeuntem ſaxis petiit: fugientem cepit, atque oculis multatum in exilium miſit. *Idem.*

Michaël Curopalates, cognomento Rancabe, gener Nicephori Imperatoris, cui quoque ſucceſſit, coniuratione Leonis Armeniaci captus, in exilium miſſus eſt. *Volaterranus lib.* 23. *Anthrop.*

Ludouicus IV. Francorum rex, Caroli Simplicis F. Tranſmarinus dictus eſt, quod mare tranſmiſerit in Angliam, ſub recentem caſum patris in cuſtodiam traditi, patria profugus, æmulo regni Rodulpho Burgundo ſublato domum reuerſus. *Æmilius lib.* 3.

Cenoualchius Angloſaxonum rex, vxore Seaburga Pende Merciorum regis ſorore repudiata, ab eius fratre in exilium pulſus eſt. *Polyd. lib.* 4.

Edgarus Ethlig. D. Eduardi regis Anglorum nepos, cùm occupato à Guillielmo Normáno Angliæ regno, videret ſe omni ſpe adipiſcendi deinceps regni deſtitutum, cum matre Agatha, & Margarita atque Chriſtiana ſororibus in Hungariam ad
D auum redire conſtituit. Sed aduerſis ventorum flatibus tandem in Fortheam æſtuarium Scotiæ delatus eſt, in eum ſinum, qui & hac noſtra memoria D. Margaritæ dicitur. Malcolmus Scotorum rex, haud immemor, quod ab Eduardo regno reſtitutus fuiſſet, humaniſſime eos ſuſcepit, & Margaritam in vxorem duxit. *H. Boeth. lib.*

Baiuorius II. à Suatopluco patruele regno Boëmiæ exutus, cum fruſtra armis Germanorum reduceretur, in Poloniam exulatum abiit. *Dubrauius lib.* 10.

Sub Ludouico IV. Francorum rege Aigroldus Danorum rex patria regnoque à filio pulſus ſexaginta nauium claſſe cum bona parte nobilitatis, quæ vitam extorrem agere, quàm filio parere mallet, in Normanniam ad ducem peruenit. In Conſtantienſium finibus ſedes his datæ. Sed non multo poſt à ſuis reuocatus eſt. *Æmil. lib.* 3.

Henricus Leo, Saxonum & Bauarorum Dux, ab ordinibus imperij omnibus honoribus & beneficiis ſpoliatus, tandem in exilium eiectus eſt, quod Fridericum I. Imper. in expedi- E
tione Italica deſeruiſſet, *Grantz. in Saxonia.*

Amurates II. Turcorum tyrannus moriens Calapinum F. ſemeſtrem Chalibaſſæ commendauerat: Ille in Mahometi II. gratiam, qui patri ſucceſſit, & matrem, & puerum ei prodidit. Alij ſcribunt, Calibaſſam alienum puerum Calapini nomine ſuppoſuiſſe, eúmque pro filio Amurathi necatum fuiſſe: Calapinum verò Conſtantinopolim tranſlatum, ac clam educatum poſt captiuitatem vrbis inde ſubtractum, ac primum Venetias, tum Romam Calixti Pontificis iuſſu ductum, ac pro fratre Mahometi in palatio cuſtoditum. Qui tandem lauacro baptiſmatis ablutus, Calixtus eſt dictus Othomannus. Hic poſtea in Germania venit in magnam familiaritatem cum Friderico III. Imperatore, à quo regiè donatus, ac munificè reditibus annuis prouiſus, in Auſtria pluribus annis vixit (cuius ſe familiaritate vſum ſcribit *Cuſpinianus*) vir manſuetus ac religioſus, & qui multarum rerum habuit experientiam. Defunctus eſt in Auſtria, cùm iam ſpecioſiſſimam puellam virginem nobilem de Hohenfeld vxorem duxiſſet. Quæ vidua facta antequam vxor eſſet, monaſterio ſe incluſit, vt virginitatem
perpetuò cuſtodiret. *Cuſpinianus.* F

Zizimus Mahometo patre mortuo, à Baiazetho fratre regno pulſus, Rhodiis ſeſe primum per litteras, tum per oratores permiſit: ac paulò pòſt oneraria naue Rhodum delatus, regio apparatu eſt exceptus, anno Salutis 1482. Baiazethus ergo cum Rhodiis pacem fecit perpetuam, ea lege, vti Zizimum fratrem cuſtodirent, & alimentorum nomine 450. millia nummûm auri quotannis Rhodi perſoluenda Kal. Aug. acciperent. Quinetiam vt gratiam Magiſtri Rhodi aſſequeretur, dextram Ioannis precurſoris donu miſit. Et cum anno ſequenti ingentem pararet claſſem, in Italiam per Helleſpontum mittendam, Magiſtro Rhodi minitante, fratrem ſe emiſſurum exercitum diſſoluit, iuramento adhibito. Dehinc eſt Ziximus Romam perductus, anno 1488. & Innocentio IIX. ſummo Pontifici, qui Sixto ſucceſſit, datus, arte & ſolertia Leonelli Concordienſis antiſtitis, Legati Apoſtolici. Nam Baiazethus per legatos præter cætera, ſacratiſſimum Chriſti ſepulchrum cum Hieroſolymis, & omni terra Sancta Chriſtiano nomini ſe daturum pro Zizimo pollicebatur, & lanceam Chriſti pariter. Rex Hungariæ Mathias, & hunc impensè petebat, quum Zizimo ſibi dedito, indubitatam de Turcis victoriam
polliceretur. Vicit tamen facundia Antiſtitis, vt Pontifici tra- G
deretur, ſub cuſtodia militum Rhodiorum. Iam verò, cùm Carolus Francorum rex Romam cepiſſet, ea conditione pacem cum Alexandro VI. ſanxit, anno 95. Idib. Ianuariis, vt Ziximum ſibi traderet, qui in Vaticano cuſtodiebatur. Quem vt veneno tolleret, ab initio Gallici tumultus per literas cum Alexandro egerat Baiazethus: magnum auri pondus, ſi eam ſibi operam nauaſſet, pollicitus. Nec ſolum Ziximus datus eſt regi Carolo, ſed in fœdere etiam poſitum, vt Valentinus Dux, Pontificis F. quatuor menſes regia caſtra ſequeretur, vt omnia Pontificis loca Gallis amicè paterent. Alexander autem quibus potius quam res Caroli per Ziximum illuſtriores reddi volens, venenum lentum ei propinari curauit, quo tandem abſumptus eſt. *Idem.*

Regina.

Helena, Tyndari & Lædæ filia, cum poſt deſtructam Troiam Menelao marito reſtituta, Spartam veniſſet, poſt aliquot dies Menelaus obiit. Eo mortuo, ſtatim Helenam expulerunt duo ciues Spartani, Nicoſtratus, & Megapenthus, quod eius cauſa tot ruinæ tótque clades fuiſſent ſubſequutæ. Igitur regno & marito priuata, Rhodon exul proficiſcitur ad H
Polyzo reginam. A qua hoſpitio ſuſcepta, famulis inuiſa eſſe cœpit, quod Tlepolemus Polyzo maritus expiraſſet apud Troiam interfectus à Sarpedone Lyciæ rege. Itaque coitione facta illam in horto ad arborem ſuſpenderunt. *Guido Bituricenſis.*

Theogena vxor Agathoclis Syracuſani cum liberis in Ægyptum à marito ſene & ægroto in exilium miſſa, ne in manus nepotis, qui viuente ipſo regnum inuaſerat, deueniret. *Sabell. l.* 8 *En.* 4.

Honorius Roma Rauennam profectus, in ſuſpicionem venit, ſororem Placidiam, Conſtantij Auguſti à ſe dilecti vxorem, Valentiniani Nobiliſſimi pueri matrem, ſecreta cum inimicis ſuis aduerſus ſe concilia coquere. Quod cùm illa ſenſiſſet, ſibi ac Valentiniano conſulere cupiens, ab illo diſceſſit, & Conſtantinopolim ad Theodoſium properauit, eámque

Theodoſius

A

Theodoſius pro dignitate ſuſcepit. Honorius paulò pòſt hydrope periit. *Sig.lib.11.Imp.occid.*

Irene Conſtantini V. Romanorum Imp. mater, cum poſt excæcatum & in carcerem coniectum filium (cum quo decem annos regnauerat) tres annos ſola imperaſſet, expulſa demum à Nicephoro patricio ſucceſſore ipſius, in exilio vitæ reliquum egit. *Volaterran.lib.23.Anthrop.ex Sigeb.*

Martina, Heraclij Imp. vxor, cum veneno ſuſtuliſſet Conſtantinum iuniorem priuignum, à Senatu ante biennium imperij capta, & in exilium in Cappadociam miſſa eſt lingua mutilata, naribus autem filio Heraclonæ, cui imperium aſtruere voluerat, abſciſſis. *Volat.lib.23.Anthrop.*

Duces.

Conon Dux Athenienſis nauali prælio à Lyſandro Spartano victus, ſpontè in exilium fugit ad Artaxerxem Perſarum regem in Cyprum. Cuius opibus fretus, paucis poſt annis reuerſus, cum exercitu in Lacedæmoniam irrupit, prædas egit, omnia ferro ignéque vaſtauit. Lyſander contra eum miſſus, qui illum prius nauali pugna vicerat, ab eo tunc terreſtri victus eſt. *Volat.lib.14.c.2.Anthrop.*

B

Cimon Miltiadis F. qui barbaris tota Cherſoneſo pulſis, omnem eam terram cum Criſſea, & Thaſia ora Athenienſibus ſubiecit, tot rebus terra marique geſtis, Athenas reuerſus, inuidiam felicium rerum alumnam vitare non potuit: Periclis factione premebatur. Cum ſorore Elpinice adoleſcens ſtuprum feciſſe credebatur. Quo tum demum fuit in ore omnium. Habebatur ad hæc Lacedæmoniorum ſtudioſus, quod illud vſurpare eſſet ſolitus: At Spartani non tales. Itaque Oſtraciſmo in decennale exilium eiectus eſt. Iam quum Lacedæmonij Delphos à Phocenſibus liberaturi in Tanagra metati eſſent, iiſque Athenienſes dimicatione inſtructi occurriſſent, venit eò Cimon Atticas opes adiuturus. Tum ibi ab hominibus diuerſæ factionis in ſuſpicionem proditionis adductus, iuſſúſque caſtris abire, arma, quibus in pugna vti conſueuerat, ſuis tribulibus reliquit, eóſque, vt fortiter pro patria dimicarent, diſcedens hortatus eſt. Eius ſermo tanti fuit, vt quum centum ex vna tribu eſſent, nemo ex acie viuus diſceſſerit. Victi ibi Athenienſes, quum ſub verum tempus Lacedæmoniorum exercitus in Atticam venturus diceretur, Cimonem ab exilio reuocarunt. Fama eius reditus omnes belli minas diſcuſſit. *Sabell.lib 3. En.3.*

C

Themiſtocles ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, teſtulatum ſuffragiis è ciuitate Athenienſi eiectus, Argos habitatum, conceſſit. Hic cum propter multas eius virtutes magna cum dignitate viueret, Lacedæmonij legatos Athenas miſerunt, qui eum abſentem accuſarent, quod ſocietatem cum rege Perſarum ad Græciam opprimendam feciſſet. Ergo abſens proditionis damnatus, Corcyram demigrauit. Ibi cum eius principes ciuitatis animaduertiſſet timere, ne propter ſe bellum ipſi Lacedæmonij, & Athenienſes inciderent: ad Admetum Moloſſorum regem, cum quo ei hoſpitium fuerat confugit: & vt maiore religione ſe receptum tueretur, filiam eius paruulam arripuit, & cum ea ſe in ſacrarium, quod ſumma colebatur ceremonia, coniecit, nec inde prius egreſſus eſt, quam rex eum data dextra in fidem reciperet. Cùm ab Athenienſibus, & Lacedæmoniis expoſceretur publicè, rex ſupplicem monuit, vt conſuleret: & Pydnam eum deduci iuſſit, cum præſidio. Hic nauem omnibus ignotus aſcendit. Quæ cum tempeſtate maxima Naxum ferretur, vbi tum Athenienſium erat exercitus: domino nauis quis eſſet, aperuit: multa pollicens, ſi ſe conſeruaſſet. Ille clariſſ. viri captus miſericordia, diem

D

noctémque procul ab inſula in ſalo nauem tenuit in anchoris, neque quemquam ex ea exire paſſus eſt. Inde Epheſum peruenit ibique Themiſtoclem expoſuit: cui ille pro meritis gratiam poſtea retulit Mox in Aſiam ad regem Xerxem, ſeu potius Artaxerxem, profugit. *Probus & Plutarchus in Themiſt.*

Alcibiades bis à populo Athenienſi damnatus exulauit. Semel cùm in Sicilia prætor abeſſet, capitis damnatus, ad Spartanos fugit, & ſuo diſceſſu effecit, vt graui clade à Syracuſanis affecti fuerint Athenienſes. Patriæ interim reconciliatus, rebus maximis deſignatus, cùm præfectus Athenienſium claſſis Antiochus à Lyſandro victus aliquot naues amiſiſſet, inuidia populi præter meritũ à magiſtratu deiectus eſt, & tres prætores ei ſubſtituti, qui Athenienſium res ad Ægos flumen Lyſandro peſſundandas obiecêre. Tum ſerò tandem Athenienſes eiecti Alcibiadis pœnitentia ducti, 30. tyrannos à Lyſandro impoſitos ferre coacti. Ipſe ad Pharnabazum fugiens in Phrygiam, illic Spartanorum inſidiis necatus eſt. *Plut. in Alcibiade.*

E

In exilium pulſus eſt Xenophon Athenienſis, Grylli F. à ſuis ciuibus, quod Cyro fratri, qui fuit Athenienſi populo inimiciſſimus, contra Artaxerxem Perſarum regem, quo maximè beneuolo vtebantur, ſtipendia feciſſet. Cum enim Sardis Cyrus eſſet, Lyſandrum Ariſtocratis filium, ad comparandam contra Athenienſes claſſem pecunia iuuerat. Pulſum Lacedæmonij ſuſceperunt, & Scilluntem Eleis ereptam exulanti donarunt. *Pauſanias lib.5.*

M. Popilius, cùm a Numantinis, cum quibus pacem factam Senatus irritam cenſuerat, cum exercitu fuſus fugatuſque eſſet, ob rem malè geſtam in exilium actus eſt. *Liuius l. 15.*

Nicolaus Canalis Venetus, Turcico bello claſſi præpoſitus, Petróque Mocenico maioribus comitiis antelatus, Chalcidem inſulam diu obſeſſam acerrimè tutatus eſt. Mox, neſcio quo fato, quum multa tentare poſſet, negligentior redditus, eam magno cum detrimento Reipub. Venetæ amiſit. Domum reuocatus, in exilium miſſus eſt. *Egnatius lib.6. c.10.* In Portu Gruaria, Carnorum oppido exulauit. Rogatus, qua potiſſimum ratione patriæ deſiderium leuaret? duplici reſpondit indagine, venatoria & literaria. *Sabell.l.9.Dec.3.*

F

Georgius ſuper Saxo, Valleſianus, eques auratus, bello maximas opes acquiſiuit, & tum gratia tum largitionibus apud populares ſuos tantum potuit, vt Epiſcopatum ſuo arbitrio moderaretur, Iodocum Epiſcopum, Mox & Matthæum Cardinalem eiiceret. Suſcepit ex legitima vxore liberos 23. Cæterum iam ſenex Gallicæ pecuniæ interuerſæ crimine ſuſceptus, cum popularium furorem expectare nollet, exilio ſolum vertit Anno Domini 1529 & ad lacum Lemanum obiit. Poſteritas eius breui poſt tempore tota intercidit: ita vt nihil præter nomen, & præclara ædificia (inter quæ & magnificum ſepulchrum, principe dignum in pago Gliſa connumeratur) ſuperſit. *Stumpſius l.10. Heluetia.*

Conſules, Proconſules.

L. Opimius, quod in conſulatu Fuluium Flaccum conſularem & C. Gracchum tribunitium oppreſſiſſet, ob inſidiam in iudicio circumuentus, & in exilium actus eſt. *Aſconius Pedianus ſuper orationem Cic. in Piſonem.*

G

P. Clodius ob Pompeiam C. Iul. Cæſaris vxorem in ſacris Bonæ deæ adulteratam, Ciceronis teſtimonio conuictus, ſed corrupto iudicio abſolutus, Ciceroni adeo inimicus ex ea re factus eſt, vt à patribus ad plebem poſtea tranſierit, eo conſilio, vt Tribunus plebis factus, hominem vlciſceretur, cuius teſtimonio fuerat in diſcrimen adductus. Nec defuit voluntati euentus. Clodius Cic. diem dixit, quod in conſpiratione Catilinæ vindicanda, nobiliſſimos ciues indicta cauſa necaſſet. Conſulum fauore deſtitutus Cicero, quin & Pompeij qui per Caium Cæſarem ab eo alienatus fuerat, veſtem mutauit, & cum eo vniuerſus ordo equeſter, vt viginti millia hominum mutato habitu eum ſequerentur: potuiſſétque reus aduerſus Tribunum media vrbe armis diſceptare, niſi Catonis conſilium ſecutus, vrbem à cæde & diſcordia ſeruare maluiſſet. Senatus frequens in curiam coiuerat, decreturus, vt tota ciuitas cum M. Tullio veſtem mutaret. Sed curia Clodianis armis obſepta, conſulibúſque rem impedientibus, nihil decerni potuit. Cicero Demoſthenis exemplum imitatus, qui ne pro ſe dicere cogeretur, ſolum vertit, media nocte

H

vrbe egreſſus, in Lucaniam primo conceſſit, mox in Siciliam transfretaturus. Clodius audita eius abſentia ad populum tulit, Cicero exul eſſet, eiúſque bona publicarentur: & vt quadringentis millibus paſſuum ab Italia igni & aqua interdiceretur: qui eum hoſpitio accepiſſet, is exul eſſet, omniáque eius bona in publicum redigerentur: Additum rogationi eſt, ne quis de eo reducendo ad Senatum referret, diſputaretve, aut pedibus in ſententiam iret: quæ omnia populus ſciuit. Clodius exulis villas in Arpinati, Tuſculano, Pompeiano, & Formiano diripuit, direptáſque incendit, domum in palatio demolitus eſt à fundamentis, atque in ea area templum Libertatis conſtituit. Bona omnia haſtæ ſubiecit. Nec in tota illa auctione ſector repertus eſt. Cicero Dyrrachium tranſgreſſus, quum hic parum ſibi tutus videretur, in Macedoniam tranſiit, vbi à Plancio eſt benignè acceptus. *Sabellicus lib.5. Enneadis 6.*

Marius Priſcus, proconſul Africæ, tempore Domitiani, A damnatus repetundarum, quod Africam expilaſſet, in exilium actus eſt. *Volat. lib.* 17. *Antrop.*

Procuratores.

Capito Aſiæ procurator, cùm milites haberet, faceretque multa quaſi præeſſet ei prouinciæ, ob id accuſatus à Tiberio, actus eſt in exilium. *Dion. in Tiberio.*

Ciues.

Diu à Rom. obſeruatum, ne ciuis Romanus, quouis crimine obnoxius, relegaretur. Primus L. Lamia Rom. ciuis, à Gabino conſule relegatus fertur, & poſt eum plures. *Alexander lib.* 3. *c.* 20.

Serui, Ancillæ, liberti.

Liberti Afranij Dextri conſulis relegati ob crimen cædis incertæ. *P. Aerodius ex Plinio Nepote lib.* 8. *Epiſt.*

Rhetores.

Æſchines ob falſam accuſationem Demoſthenis, qua eum indignum eſſe corona aurea ob refectos ſuis ſumptibus muros Athenienſes, voluit oſtendere, quam tamen Cteſiphon ipſi ſcitu populi decreuerat, vrbe pulſus fuit. *P. Aerodius ex Demoſthene pro corona. Plutarcho, Libanio.*

B Demoſthenem Athenienſes in exilium miſerunt, quod pecunia fuiſſet corruptus ab Harpalo, qui interuerſis Alexandri Magni theſauris fugerat Athenas. Vrbe excedens, fertur ſubinde reſpiciens ad arcem Palladis ſublatis manibus dixiſſe: O Pallas vrbium domina, cum tribus infauſtiſſimis beſtiis delectaris, noctua, dracone & populo? *Plut.*

Caſpius Aſclepiodotus Nicæus, cum Soranum Senecæ Philoſophi fratrem, iniuſtè Romæ propter conſpirationem in Neronem factam accuſatum, contra Egnatij Philoſophi falſum teſtimonium defendiſſet, ac bonitatem integritatémque hominis multis teſtimoniis comprobaſſet, à Nerone in exilium miſſus, à Galba poſtea reuocatus eſt. *Xiphilinus.*

Carina Secondus orator exilio à C. Caligula Romanorum Imper. damnatus eſt, quod exercendi ſui cauſa contra tyrannos declamaſſet. *Xiphilinus.*

Poëtæ.

Cliſthenes Sycioniorum tyrannus, odio Argiuorum, quibus cùm bella gerebat, Rhapſodos omnes Homericos finibus ſuis eiecit, quod Homerus in Catalogo nauium, in Peloponeſi vrbibus deſcribendis, primò Archiuorum meminiſſet, & Sycionios Mycenæis quodammodo ſubieciſſet. *Euſtathius. Iliad.* β.

C Euripides poëta, cùm hiſtrionem ſuum aliquando cùm vxore ſua reperiſſet, in Macedoniam abiit, Comicorum veritus calumnias, & ab Archelao rege benignè ſuſceptus eſt. *Gell.*

P. Ouidius Naſo exilium per ſeptem annos apud Tomitanos pertulit, in quo etiam periit.

D. Iunius Iuuenalis, cùm Paridem Pantomimum, Domitiano clariſſimum hiſtrionem, in Satyris ſuis perſtrinxiſſet, iam octogenarius in exilium miſſus eſt, ad præfecturam cohortis tendentis in extremam Ægypti partem, ad Pentapolim vrbem *Gyrald. in* 1. *tom. Hiſt. poet.*

Oppianus poëta, ex Anazarbo Ciliciæ ciuitate, cum Seuero principi, Anazarbum venienti, paulò negligentius & irreuerentiùs obuiam iuiſſet: in exilium in Melitam inſulam Adriatici maris cum patre Ageſilao actus eſt, vbi poëma de piſcibus ſcripſit. *Volat. lib.* 17. *Anthrop.*

D Dantes Florentinus poëta, Florentia pulſus, fugiens ad Canem Grandem Veronem principem, cum eum contra Florentinos dimicare compuliſſet, ob linguæ licentiam eius odium contraxit. Poſt annos quatuor, cum in patriam redire tentaſſet, etiam Henricum VI. ad Florentiæ obſidionem ducendo, ſpe omni amiſſa, Rauennam profectus eſt, ibique in otio vixit. *Volat. l.* 21. *Antrop.*

Philoſophi.

Anaxagoras Clazomenius, cùm ab Athenienſibus eſſet damnatus exilio, cuidam dicenti, Priuatus es Athenienſibus: Imo illi (inquit) me. Sentiens, Athenienſibus magis opus eſſe Anaxagora, quam contra. *Laërt lib.* 2 *c.* 3.

Ariſtoteles cùm iudiciorum metu Athenis profugiſſet interroganti cuidam. Qualis eſſet ciuitas Athenienſium? reſpondit: Pulcherrima, ſed in eam (quod de Alcinoi hortis ſcribit Homerus)

ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

pyrus ſuper pyrum, & ficus ſuper ficum conſeneſcit Sycophantas intelligens. Interroganti, Cur reliquiſſet Athenas; reſpondit: Ne committerem, vt Athenienſes bis peccarent in Philoſophiam. Obſcurè Socratis mortem innuens, & ſuum periculum. *Ælianus de var. hiſt. lib.* 5. E

Theodotus ἄθεος, Athenis profugus, venerat ad Lyſimachum Thraciæ regem. Ibi cùm quidam ex optimatibus ei fugam exprobraſſet, quod impietate ſua iuuentutem corrumperet, reſpondit: Non profugi, ſed idem mihi accidit quod Herculi. Nam vt ille ab Argonautis fuit expoſitus, quod ſolus eſſet iuſtum onus nauis, & ceteri vectores vererentur, ne prægrauata ſubſideret: ſic ego quoque migraui propter magnanimitatem: quam cùm Athenienſium rectores non valerent aſſequi, inuidere maluerunt. Philo Iudæus libro. Quod omnis probus liber. Lyſimachus offenſus libertate eius, dixit illi: Quoniam iſtis eras moribus, patria te eiecit. Sanè, inquit, quod me vt Semele Bacchum ferre non poſſet. *Plut. in Apophtegm.*

Rhetores, & Philoſophi ex tota Italia proſcripti, ſub Domitiano, ex S. C. Qua tempeſtate etiam Epictetus Stoicus Roma deceſſit. *Gell lib.* 15. *c.* 11.

P. Egnatius Celer Philoſophus, propter aſſentationem multis pecuniis atque honoribus auctus, in exilium tandem à Nerone actus eſt *Xiphilinus.*

F Boëthius inſignis philoſophus, imperante Zenone, cum auctoritatem Romani ſenatus contra Theodoricum regem Italiæ tueri niteretur, ab ipſo in exilium miſſus eſt cum Symmacho conſule, ibique librum de Conſolatione philoſophiæ edidit. *Sigebertus in Chron.*

Mathematici.

Metius Pompuſianus, qui Veſpaſiano olim imperium prædixerat, a Domitiano in Cyrnum relegatus eſt, eò quod vniuerſi orbis deſcriptionem atque picturam domi in tabula haberet: atq; conciones regum, & cæterorum principũ, quæ ſunt apud Liuium ſcriptæ, ſtudioſè euolueret *Xiphilinus in Domitiano.*

Medici.

Oribaſius Pergamenus, vel Sardianus, cum Iuliani Principis medicus eſſet ſuccedentium principum inuidia bonis priuatus, in exilium ad Barbaros miſſus eſt: vbi tanta gratia, & opinione hominum ob doctrinam, & medicinæ experimenta vixit, vt pro Deo penè coleretur: & ſic placatis demum principibus, rediit, bonáque amiſſa recuperauit. *Eunapius in vitis Sophiſtarum.*

Legiſlatores.

G Cliſthenes Athenienſibus exilij legem primus tulit: qui haud multò pòſt ſua lege damnatus pœnas luit. *Alex. ab Alex. lib.* 3. *c.* 20. *ex Æliano.*

Iureconſulti.

Petrus de Vineis ex vrbe Capua iuris peritiſſimus, Friderico II. Imperat. cariſſimus, ob coniurationis ſuſpicionem in exilium miſſus eſt. *Dantes Can.* 13. *primæ partis: & Volat. lib.* 23. *Antrop.*

Hiſtorici.

Philiſtum Syracuſanum (qui res Siculas libris duodecim complexus eſt) Dionyſius ſenior in exilium egit, vbi tamen bonam hiſtoriæ partem abſoluit.

Paulus Diaconus Aquileienſis à Carolo Magno relegatus eſt ad Diomedis inſulam, quod Deſiderio Longobardorum regi faueret.

A QVIBVS, AB

Sudbitis.

☞ *Vide Reges, Exules.*

H Fuit extorris Theſeus Athenis, propter quem habent nunc Athenas homines, vrbémque amiſit, quam non acceperat, ſed ipſe condiderat. *Plut de exilio.*

Athalaricus rex Gothorum Teruingorum, qui in Thraciam cum reliquis Gothis non tranſierat, quod ſe religione impediti, ne Romanum ſolum attingeret, aſſeruerat, patria à ſuis expulſus, anno 317. Conſtantinopolim venit, atque à Theodoſio Imp. comiter ac benignè exceptus eſt. Is cùm vrbem inuiſeret, atque intentis oculis vniuerſa luſtraret, in magnam Romanæ potentiæ admirationem adductus dixit: Deus profectò terrenus ipſe eſt Romanus Imperator: quiquis aduerſus eum manum ſuſtulerit, ipſe ſui ſanguinis reus erit. Neque ita multò pòſt vita ceſſit, Funus eius pompa ſplendidiſſima Theodoſius celebrauit, atque ipſe ei quoque honoris cauſa præiuit. *Ex Amm. Sig. lib.* 8. *Imp. occ.*

A

Collegis.

Poſt Sethonem Ægyptiorum regem duodecim reges creati, ſanctiſſimo fœdere ab initio inter ſe pacti, ne ſibi alius alij inſidiarentur, ſed fida conſpiratione Ægyptum adminiſtrarent, interim oraculo cognitum eſt, quod eſt quod is, qui ferrea phiala in Vulcani eſſet templo libaturus, ſolus Ægypti regnum obtineret. Nec longo tempore interiecto, quum fortè in Vulcani æde ſolenni ſacro reges omnes ſtarent de more libaturi, Antiſtes templi numero aberrans, ſingulis præterquam Pſammeticho, qui vltimo loco ſteterat, phialam obtulit: qua ille neceſſitate adactus, detracta ſibi Galea, libauit. Ea re animaduerſa, confeſtim oraculi memoria circunſtantium animos ſubiit, ratique id conſilio factum, dignũ Pſammethicum iudicarunt, qui morte multaretur. Cæterum cum id caſu contigiſſe cognitum eſſet, præcipua regni parte exutum, in paluſtrem Ægypti partem eum relegauerunt cæteri reges, ea lege, vt reliqua Ægypto abſtineret. At non multò pòſt Ionum Carumque prædonum ope fretus, facilè reges, à quibus fuerat relegatus, è medio ſuſtulit, totiuſque gentis vnus eſt ditionem adeptus. *Sabell. lib. 4. En. ex Herod. lib. 2.*

Pericles cum Cimone ſimultates gerebat Reipub. cauſa, cùm hic optimatibus, ille populo faueret. Tandem oſtraciſmo B Cimonem vrbe eiecit: quem tamen ſcripto plebiſcito reuocauit. Mortuo Cimone, de decennali exilio cum Thucydide Cimonis affine, contracto certamine depugnans, illum exterminauit, factionémque diſſoluit aduerſam. *Plutarchus in Pericle.*

Amicis.

Dion Syracuſanus, cùm apud Dionyſium tyrannum maximo in pretio haberetur, tandem incidens in ſuſpicionem, ab eo in exilium pulſus eſt. *Plut. in vita Dioniſ.*

Inimicis.

C. Martius Coriolanus ob odium populi, Tribunorum ſtudio tribubus in ſuffragia miſſis, pœna damnatus eſt perpetui exilij. *Plut. in Coriolano.*

Cæſo Quinti Cincinnati ter Conſulis filius, quo nemo lingua manuve promptior in tota ciuitate habebatur, omnes plebis impetus tribunitiáſque procellas ob legem ortas Agrariã vnus ſuſtinebat. Huic Aul. Virginius trib. pleb. capitis diem dixit. Apparebat plebem cupidè Cæſonem damnaturã quum iudicij die appropinquante Quintus pater, & cum eo propinqui multi & neceſſarij, principes ciuitatis paſſim ſingulos prehenſabant, orabántque, ne tantam ex ciuitate indolem extor- C rem eiicerent. Quintius pater, ter conſul filij duntaxat culpam deprecari, parce filium laudabat, ne inuidiam cumularet: quin illud orare vt ſi quid in quempiam Cæſo iuueniliter deliquiſſet, eam ſibi offenſam condonarent, ne ſe iam ſenio confectum ſuauiſſimi filij præſidio ſpoliarent. Poſt longam diſceptationem patrum interuentu decem vates tribuno dati, qui pro eo, niſi ad diem iudicicij reum ſiſterent, certam ſoluerent æris ſummam, interim Cæſo liber eſſet. Ipſa vadib. datis ſequenti nocte iuſſu conſulum in Tuſcos exulatum abiit. Iudicij die, etſi reus non adeſſet, tribus in ſuffragium à Virgineo nihilo ſecius miſſæ, cupidè abſentem damnarunt. Liuius appellatis tribunis, nullum de ea re ſuffragium latum ſcribit. Pecunia à patre acerbè exacta, vt omnibus bonis diuenditis, aliquandiu Quintius trans Tiberim tenui contentus prædio vixerit. *Sabell. lib. 3. En. 3.*

Decius Magius, quum Annibali Capuam intranti ſolus aſſurgere nollet, ab eodem relegatus eſt. Quum autem in exilium traheretur, aperto capite vociferans? Habetis, inquit, libertatem, Campani, quam petiſtis. Semper enim patriæ deditionem diſſuaſerat. *Liuius lib. 23.*

P. Rutilius, vir ſummæ innocentiæ, legatus C. Marij proconſulis, à publicanorum iniuriis Aſiam defendens, inuiſus D equeſtri ordini, penes quem iudicia erant, repetundarum damnatus, in exilium miſſus eſt, vt eſt apud *Liuium lib. 70.* Actus in exilium à patribus Syllanis, & à Sylla deinde redeundi poteſtate facta, reſpondit, illud quod a Seneca *lib. 6. de beneficiis* ponitur: Malo vt patria meo exilio erubeſcat, quam reditu mœreat. *Volat. lib. 10. Anthrop.*

Parentibus.

Trebetas, Nini Aſſyriorum regis F. regno à nouerca Semiramide pulſus, poſt longos errores in valle pulcherrima Galliæ, per Moſellam fluuium aſcendens, conſedit, ibique florentiſſimam vrbem, totius Galliæ caput, fundauit. Treuerim de ſuo nomine dictam. Extant ibi antiquæ nobilitatis monumenta. E quibus circa annum Domini M. CC. repertum eſt in marmore tale elogium. E

Mini Semiramis, quæ tanto coniuge felix
Plurima poſſedis, ſed plura prioribus addis,
Non contenta ſuis, nec totis finibus orbis.
Expulit a patrio priuignum Trebeta regno,
Inſignem profugus noſtram qui condidit vrbem.
Ante Romam Treueris ſtetis annis mille trecentis.

Nauclerus 20. Generatione.

QVOMODO.

☞ *Vide Titulum Suppliciorum.*

Oſtracophoria, apud Athenienſes exilij genus, quando teſtulis ſuffragia ferebantur. Primus Hipparchus Cholargeus; vltimus Hyperbolus oſtraciſmo pulſus eſt. *Cælius lib. 6. c. 21. Antiq. Lect.* Et ſanè κεραμικὴ μάςιξ, id eſt, Teſtaceum flagellum, dicebatur oſtraciſmus, quod hoc exigerentur in exilium. *Eraſmus in Adag.*

CVR. OB

Virtutem in genere.

Epheſij Hermodorum philoſophum in exilium eiecerunt, F quaſi dicentes, Nullus noſtrûm frugi eſto. *Strabo lib. 14.*

Prudentiam.

Periclis præceptor Danon, quod haberetur ſingularis prudentiæ, multatus eſt decennali exilio. *Plut. in Ariſtide.*

Conſtantiam.

C. Cæcilius Numidicus, quia eum, qui ſe T. Gracchi filium mentiebatur in cenſum non receperat, idemque in legem Apuleiam per vim latam noluerat iurare, in exilium actus Smyrnæ ſubſtitit. Claudia exinde rogatione reuocatus, quoniam in ludis fortè de reditu literas in theatro recepiſſet, non prius legere dignatus eſt, quam ſpectaculum finiretur. *Volaterranus lib. 17. Anthrop.*

Libertatem loquendi.

Anneus Cornutus, doctrina & eruditione clariſſimus (cuius opera Nero in ſcribendis carminibus potiſſimum vtebatur) quod nonnullis exiſtimantibus quadringentos libros à Nerone ſcribi oportere, nimium multos eſſe dixiſſet, in exilium actus fuit. *Xiphilinus in Nerone.*

Religionem.

Ioannes Apoſtolus à Domitiano Imperatore in Pathmum G relegatus eſt, vbi (vt *Dorotheus* tradidit, Tyri Epiſcopus) Euangelium ſuum ſcripſit.

Valerianus Epiſcopus octogenarius, nolens diuina ſacramenta profanis tradere, à rege Vandalorum Genſerico omni vrbe & domo excluſus reliquum vitæ vſque ad mortem nudus ſub dio exegit. *Sigeb. in Chron.*

Iuſtitiam.

Ariſtidea Lyſimachi F. ob iuſtitiam iuſtus dictus fuit, Cæterum ei euenit, vt qui ob cognomen hoc primo diligeretur, poſt raperetur in inuidiam: potiſſimum quod ſermonem Themiſtocles in vulgus ſereret, Ariſtidem ſublatis iudiciis, quod omnia iudicaret, & diſceptaret, dominatum in ciues voluntarium clam ſibi paraſſe. Et populum iam, cui fecerat victoria contra Perſas Salamina animos, offendebant illi, qui nomine & gloria eminerent. Concione igitur ex tota Attica in vrbem aduocata, exilium decennale, exoſtraciſmon vocant, irrogarunt Ariſtidi, inuidiæ gloriæ eius metum prætexentes tyrannidis. *Plutarchus in Ariſtide.* Inter ſuffragandum, adiit eum homo quidam ἀγράμματος καὶ ἄγροικος, qui teſtulam teneret, H iubebátque Ariſtidis nomẽ inſcribi. Rogauit is, ecquid Ariſtidem noſſet: negauit ille, addiditque, nil ſibi aliud in eo viro quam Iuſti cognomẽ eſſe moleſtum. Tacitus Ariſtides ſcripſit quod rogabatur, & hominem dimiſit. Hic eſt Ariſtides, cui tantum tribuit Plato, vt præ cæteris, qui clariſſimi Athenis floruêre, ſolum eum exiſtimatione ac laude, præterque admiratione dignum cenſuerit. *Cælius lib. 23. c. 19. Antiq. Lect.* Tertio anno poſt, quam Xerxes ductaret exercitum per Bœotiam, & Theſſaliam, reuocatus eſt cum aliis. *Plut.* Ab amico quodam rogatus, Quam ob cauſam exilium ei moleſtum fuiſſet? reſpondit, Cauſa patriæ, ob eam iniuſtitiam vbique malè ab omnibus audientis. *Stobæus ex Serino ſerm. 37.*

Pietatem in patrem.

Cùm Lemniæ mulieres viros omnes vna nocte ſuſtuliſſent, Hypſipyle regina Thoantem patrem procul ablegatum ſola ſeruauit. Ob eam pietatem à reliquis in exilium eiecta, apud

A Lycurgum Nemeorum regem nutricis officio functa eſt. *Sabellicus lib.7.En.1.*

Eadem.

Abſalomus Dauidis F. interfecto fratre Amnone propter ſtuprum ſorori Thamari illatum, profugit Geſſurem ad Ptolomæum regem auum maternum, & apud eum triennio manſit integro. 2. *Regum* 13.

In Vlyſſem poſt procorum necem neceſſarij interfectorum coierunt. Accitus ab vtriſque partibus Neoptolemus arbiter decreuit, vt homicidij cauſa Vlyſſes excederet, ſolúmque verteret ex Cephalenia, Zacyntho & Ithaca: procorũ amici & neceſſarij quoque anno Vlyſſi ob illatam domui eius iniuriam multam penderent. Ille in Italiam exulatum conceſſit. Multam filio ſacratam vt ſoluerent Ithaceſij, præcepit. Hæc erat farina, vinum, faui, ſal, victimæque honoratiores Phagilorum. Phagilum agnum eſſe Ariſtoteles refert. *Plutarchus in Græcis dictionibus.*

Talus puer ab auunculo Dædalo erudiebatur. Hic cum acumine ingenij polleret, Dædalus inuidia motus, exiſtimans ſe multo fore ſuperiorem, dolo interfecit. Accuſatus homicidij, B damnatur ab Areopagitis Athenis exilio. In Cretam igitur proficiſcitur: vbi in Minois regis amicitiam propter artem venit. *Diod. lib.4.c.13.*

Ex Opuntia Locrorum terra natum eſſe Patroclum, teſtatur Homerus Illiad. ψ. qui cùm cædem patraſſet inuitus, fuga ſe ſubtraxit ad Peleum; Mœnecius verò eius pater manſit in patria. At enim Achilles Menœcio pollicitus erat, cum ex ea expeditione reuertiſſet, ſe illum in patriam reducturum. Sed ad Troiam petiit. *Strabo lib.9.*

Telemon & Peleus Æaci filij ob interfectum ex inuidia fratrum Phocum, quem illis pater prætulerat ob virtutem, exilio à patre puniti ſunt. *Anton. Liberalis ex Nicandri primo Alteratorum, & Pauſanias in Corinthiacis*

T. Annius Milo ob cædem P. Clodij pulſus eſt Maſſiliam in exilium, *Dionyſius Halicar.*

Nobilis quidam Anglus cognomine Hantoum, cùm in aula Londini, Roberti Bruſij, Scotorum regis, fortunam virtutémque inter loquendum extuliſſet: à Ioanne quodam Spenſero, obſcuræ originis viro, qui tum erat Eduardo II. regi a cubiculo, pugione impetitus, exiguum vulnus excepit. Cuius iniuriæ C impatiens, Ioannem poſtridie eodem loco obtruncauit, & & in Scotiam fugit. Ei Robertus rex prædia & agros Cadzovv nomine donauit. Perſeuerat eius poſteritas inter Scotos, in ampliſſimam propagata familiam, & regio etiam honeſtata ſanguine, Hammiltoun nomine paulùm mutato nuncupata. *H. Boëtius lib.14.*

Latrocinium.

Actiſanes Æthiopum rex, ſubacta Ægypto, ſumma æquitate Ægyptiis imperauit. Latrocinia nouo more compeſcuit, Sontes neque more plectens, neque linquens impunitos. Eorum iudicio conſtitutos, reos omnes in vnum cogens, miti ſententia damnauit: amputatis enim naribus, in vltima deſerti ire compulit, ibique vrbem condidit, ab exciſis naſis Rhinoceram appellatam. Ea in Ægypti Arabiæque finibus haud procul à mari ſita, omnibus vitæ commodis caret. Nam omnis vicina regio ſalſa eſt, intra vrbis mœnia vnicus eſt puteus, & is inutilis, vtpote aqua amara guſtu. Hos autem in eo loco poſuit, ne ſuis moribus vicinas gentes inficerent, néve eorum erga reliquos iniuriæ eſſent occultæ: ſed vt tanquam in oram deſertam relegati, omni re egentes, cogente neceſſitate ſibi victum exquirerent. Fiſſis itaque calamis, quos ex vicinis agris collegerant, D longa ſibi retia fecêre: quibus iuxta litus per plura ſtadia diſpoſitis, ex captis coturnicibus (nam magnus earum numerus in littore ad capiendos piſces verſatur) victum ſibi compararunt. *Diodorus lib.1.c.4.*

Impudicitiam.

Viſtilia, Labeonis coniunx, ob ſtupri licentiam, qua infamabatur, in inſulam Seriphon relegata eſt. *Tacitus lib.2*

Iuliam filiam Auguſtus Cæſar propter impudicitiam Pandateria inſula clauſit. Mox venia impetrata, cùm in eandem recidiſſet infamiam, Rheginis, qui ad Siculum fretum accolunt, cuſtodiendam tradidit. In eandem demùm inſulam Agrippinam ſuam libidinis nota proditam, Nero quoque clauſit. *Tacitus lib.14.*

Impietatem erga patrem.

Tullia, Seruij Tullij regis Rom. filia acta eſt in exilium, quòd ſuper faciem parentis mortui currum duxiſſet. *Liuius.*

Accuſationem falſam.

Baſſus presbyter, cùm accuſaſſet Sixtum III. Romanum E Pontificem, & ille columniam in concilio Epiſcoporum diſcuſſiſſet, à Valentino in exilium pulſus eſt. *Volaterranus lib.22. Anthrop.*

Annonæ caritatem.

Auguſtus Cæſar magna quondam ſterilitate, & difficili remedio, venalitias & laniſtarum Familias, peregrinóſque omnes, exceptis medicis & præceptoribus, partémque ſeruitiorum, Roma expulit. *Suetonius.*

Balnei vſum.

Cinna Tuſcus à Nerone exilio multatus fuit: quòd cùm eſſet præfectus Ægypti, lotus eſſet in balneo, quod Neroni in Alexandriam paratum fuerat. *Xiphilinus.*

Dignitatem.

Hermolaus Barbarus, Venetorum apud Innocentium Pp. legatus contra leges patrias vel inuitus à Pontifice patriarcha creatus eſſet Aquileienſis, exilio à venetis multatus eſt. *Bembus lib.1. Ven. hiſt.*

QVO PVLSI. VBI EXVLENT.

☞ *Vide Tit. Suppliciorum. Vipera.*

In inſulas deportati.

Ambo Macarij Ægyptius & Alexandrinus ſub Valente Imp. in inſulam Paludium relegati, Paludianos inſulanos conuerterunt. F *Ruffinus lib.2. c.4. Socrates lib.4.c.24. Theodoretus l.4. c.21. Sozomenus lib.6.c.20.*

Iacobus Foſcarus, Franciſci Venetorum principis F. à decemuiris accerſitus, quia ad diem non affuiſſet, abſens damnatus eſt. Verùm non multò pòſt ex Tergeſte, quò ſe contulerat, publico decreto eſt Tauriſium reuocatus, ea conditione, vt non ſolùm vrbem egredi liceret, ſed Meſtrana quoque prædia prætoris permiſſo inuiſere; mox verò in patriam reſtitutus eſt. Nõ multò pòſt in crimen cædis deuocatus, quaſi eo auctore Hermolaus Donatus, dum noctu ex curia ſe domum reciperet, interfectus eſſet: poſt acerbiſſimam quæſtionem de ea re habitam, quum nulla maiora eius cædis indicia extarent, Cretam inſulam eſt relegatus. Hinc quoque poſtea, quia res nouas per litteras molitus crederetur, triremi ad hoc ipſum in inſulam miſſa Venetias delegatus, quum quæſtioni adhibitus rogaretur, an auctor fuiſſet earum literarum, quæ ad hoſtes ſcriptæ dicerentur: ita ſanè affirmauit: cæterum dediſſe ſe operam, vt ad Venetorum magiſtratuum manus peruenirent: ratus fore, vt ob eam cauſam in patriam reuocaretur, ſi non qua vellet, qua ſaltem poſſet, conditione. Demùm quum nihil alioquin noxæ in eo compertum eſſet, in inſulam nouiſſimè G ablegatus, vitam in ea cum morte commutauit *Sabellicus libro 6. Dec.3.*

In Vrbes relegati, concluſi,

Abiathar Pontificem Salomon rex Iudæorum in prædium ſuburbanum relegauit, & ſacerdotio priuauit, propterea quòd Adoniæ fratris ſui regnum affectantis partes fouiſſet. 3. *Regum* 2.

Semei Geræ F. Iemimienſem, Salomon Hieroſolymis habitare, neq; torrentem Cedronem tranſire imperarit, propter ea maledicta, quæ iam olim contra patrem ſuum Dauidem, regno pulſum, ab Abſalon effuderat. At cum Semei exacto triennio, duos ſeruos fugitiuos Getham vſque perſecutus reduxiſſet, à Banaia propter violatum iuſiurandum, & inobedientiam iuſſu regis interfectus fuit. 3. *Regum* 2.

[illegible], id eſt, Bobulcus eris. Hoc velut ænigmate Athenienſes ſignificabant exilium. Siquidem Qui per oſtraciſmum eiiciebantur, in Argiuam exulatum ibant: vbi bos erat æneus inſigni magnitudine. *Plutarchus in Collectaneis, Heſychius ex Phaſmate Menandri.*

Archelaus Iudææ Tetrarcha, ob tyrannidem in exilium H Viennam Galliæ actus. *Ioſephus lib.17.cap.vlt. Antiq.*

Iuuenalis Satyricus ſub Domitiano Romanorum Imperatore fuit: qui cum ſaltatore Praſine partis Paride gauderet, eaque de re & à Senatu & à Iuuenale malè audiret, Iuuenalem Pentapolim in Africa relegauit, ſaltatorem verò locupletatum Antiochiam miſit qui ibi domo & balneo ædificato, mortuus eſt. *Suidas.*

EXILIVM SPONTANEVM.

Iacob Patriarcha, Eſau fratris iram propter interceptam patris fauſtam precationẽ fugiens in Haram Meſopotamiæ ad Laban auunculum ſe contulit, cui 14. annis pro duabus filiabus ſeruiuit. *Gen.* 28. & 29. Cùm 20. annis apud Laban ſeruiuiſſet, A liberis, & pecudibus auctus, videns ſe Laban inuiſum eſſe, eo ad tonſuram ouium profecto, cum omnibus ſuis copiis clam aufugit in Chananæam. *Geneſ.* 31.

Moyſes cùm Ægyptium interfeciſſet, qui iniuriam inferebat Hebræo, facinore detecto ſpontè ad Madianitas exulatum abiit, vbi ſuſceptum primogenitum ſuum ex Sephora appellauit Gerſom quia peregrinus eſſet in terra extranea. *Exod.* 2.

Ader Idumæus, regio genere, cum Ioab Dauidis dux, Idumæam ſubegiſſet, atque omnes adultos occidiſſet, ad Pharaonem Ægypti regem fuga eſt elapſus. Qui & domum dedit, & agrum vnde viueret, & vxoris ſuæ ſororem ei deſpondit: ex qua natus ei filius, cum regiis liberis eſt educatus. Audita porrò in Ægypto Dauidis & Ioab morte, Pharaonem orauit, vt in patriam ſibi redire liceret. Verum tum quidem dimiſſus non eſt: ſed poſt, eo tempore, quo Salomonis res ob admiſſa peccata afflictæ erant, in Idumæam venit, regnoque Syriæ potitus Iſraëliticam terram incurſionibus vexauit, & Salomonem infeſtauit. *Suidas.*

Ioſeph Herodis fugiens tyrannidem, fuit cum Maria Virgine B & puero Ieſu benedicto annos ſeptem in Ægypto: quo temporis ſpacio deorum ſimulacra, quos tum gens ſtulta, & omnium errorum mater coluit, ſua ſpontè concidiſſe dicuntur, obmutuerúntque malorum dæmonum oracula. Quod futurum multo antea prædixerat propheta. Ecce, inquit, leuem nubem conſcendet, & Ægypti ſimulacra mouebuntur in conſpectu eius, tabeſcétque cor Ægypti in medio ipſius. *Sabell. l.* 1. *En.* 7.

Cadmum, Agenoris Sidoniorum regis F. tradunt ex Phœnicia ad peruestigandam Europam à rege ea lege miſſum, vt aut virginem ſecum reduceret, aut in Phœniciam non rediret. Cùm diutius quæſitam à ſe virginem non inueniret, poſtpoſita patria in Bœotiam perueniſſe. Vbi cum reſponſo oraculi Thebas condidiſſet, Hermionem poſtmodum Veneris filiam in vxorem ſumpſiſſe: ex qua Semelem, Ino: Autonoëm, Agauem ac Polydorum genuerit. *Diodorus lib.* 4. *c.* 2.

Peleus & Telamon cum fratrem Phocum matris conſilio interfeciſſent, exulatum abiêre patrem Æacum veriti. Anton. *Liberalis ex Micandri prim. Alteratorum.*

Lyrcus filius Inachi, ad quærendam ſororem Io miſſus, cùm illam inuenire non poſſet, patris iram metuens, domum reuerti noluit. *Parthenius c. Eroticon.*

Phryxus & Helle nouercali odio ambo in diſcrimen adducti, C non ariete aureum vellus habente (vt Heſiodus & Pherecydes, Laginum ſecuti prouidere) ſed naui, in qua fuit id animal tutelæ loco figuratum, è Bœotia in Helleſpontum primò ſunt delati. Hic Gelle caſu quodam amiſſa, Phryxus in Colchidem ad Æetam regem profectus eſt. A quo agnitus, Chalciopes filiæ nuptias impetrauit. Palæphatus ſcripſit, Arietem Phryxi nutritum fuiſſe, cuius opera ſit ille nouercalibus inſidiis cum ſorore ſubtractus. *Sabel. lib.* 5. *c.* 1.

Homerus Mercurij, ex vxore cuiuſdam ſacerdotis Ægyptij F. quod Spurius eſſe putaretur, ignominiæ vitandæ cauſa ſponte ſua in exilium abiit, & per Græciam oberrans, omnes in ſui admirationem pertraxit. *Heliodorus.*

Cum Pſammetichus Ægyptiorum rex exercitum in Syriã duceret, mercenarios milites, quorum opera regnum conſecutus erat, ſtatuit in dextra, Ægyptios à ſiniſtra phalangis parte. Qua contumelia irritati Ægyptij, ad 200. millia Æthiopiam verſus in exilium ſpontè abierunt. *Diodorus lib.* 1. *c.* 5.

Cùm Xerxes Atticam inuaſiſſet, Athenienſes edictum propoſuere, vt qua quiſque ratione poſſet, ſeruaret ſuos. Alij D igitur Trœzenem, alij in Æginam, alij in Salaminem ſua pignora exportarunt. Athenis enim maximè infenſus erat Xerxes. Acceſſit prodigium. Ingens enim draco arcis cuſtos, cui menſtrua libamina ex melle confecta proponere ſolebant, cùm ſuperiora ſemper depaſtus eſſet, ea tunc illibata reliquit: quaſi etiam deus ipſe ſedes ſuas relinquere videretur. *Herodotus lib.* 8.

Timeſias Clazomenius, de Clazomeniis optimè meritus, cùm quodam tempore præter ſcholam tranſiret, pueri dimiſſi à præceptore ludis operam dabant. Cúmque duobus de linea incidiſſet controuerſia, alter iurabat: Sic ego Timiſiæ cerebrum diſcuſſerim. Hoc audito, ille putans ſe in communi omnium hominum inuidia eſſe poſitum, ſiquidem & pueri eum odiſſent, ne tum ſeries, ſpontè atque vltrò è patria conceſſit. *Ælianus lib.* 12. *de Var. hiſt.*

Spartanorum 24. optimates voluntario exilio bellum E ab Achæis patriæ inferendum auertêre. *Pauſanias in Achaicis.*

Lycurgum Lacedæmonium, filium Eunomi, Euphorus dicit, in Exilio fame periiſſe. *Ælianus lib.* 13. *de Varia hiſt.* Alij voluntario in exilio cum abſtinentia cibi obiiſſe ſcribunt: & cineres in mare proiici iuſſiſſe, ne quando Spartam relati cineres ſacramento liberarent eos, qui ad eius vſque reditum leges ſuas ſe inuiolatas conſeruaturos ſacroſanctè polliciti fuerant. *Iuſtinus lib.* 3. *Plut. in eius vita.*

Protagoras Abderites, Menandri F. & auditor democriti, accuſatus ab Athenienſibus, quod Perſarum magiam & religionem didiciſſet, ſponte exulauit. *Rauiſius*

Phyloſtratus in Sophiſtis Æſchinem Athenienſem oratorem non coactum vertiſſe ſolum exilij gratia ſcribit, ſed quum iudicio de Cteſiphonte victus eſſet, ad Alexandrum contendiſſe, qui tunc Aſiæ imperabat: vbi vero de eius morte in itinere intellexit, flexiſſe curſum Rhodum, captúmque inſulæ amœnitate ſtudiis apta, reſediſſe eo in loco. *Lud. Vines in lib.* 1. *Auguſt. de ciuitate Dei.*

Demaratus Corinthius Cypſeli tyrannidem fugiens, in Hetruriam naui delatus, Tarquiniis conſedit. Eius filius Lu- F cumo, quod propter peregrinitatem in paruo apud Tarquinios honore eſſet, Romam cum Tanaquile vxore migrauit, & Anco Martio regi inſinuatus, tandem ad regnum peruenit. *Sabell. lib.* 4. *En.* 2.

M. Liuius Salinator cùm de Illyriis triumphaſſet, ex inuidia peculatus reus, ab omnibus tribubus, excepta Metia, condemnatus, in exilium abiit voluntarium: vbi longo tempore ſordidatus, promiſſáque barba moratus eſt. Vrgente verò Italiam Hannibale, reuocatus, conſul factus eſt. *Volat. lib.* 16. *Vrban. com. ex Cælio & Liuij lib.* 29.

M. Fur. Camillus dictator à L. Apuleio trib. plebis ob Veientanam prædam (dicebatur enim æreas portas domi habere, quas inde compilaſſet) in iudicium, arreptus, quum nihil præſidij contra vim tribunitiam ſibi in ciuibus eſſe cerneret, vltro in exilium abiit, deos precatus, vt ſi innoxio ſibi ea iniuria fieret, non multo poſt ſui deſiderium ingratæ ciuitati faceret. Abſens quindecim millibus grauis æris eſt damnatus, nec ita multo poſt, quaſi eius preces cœlo auditæ eſſent, à Gallis Roma capta eſt. *Sabell. l.* 9. *En.* 3.

G In Sabinorum vrbe Regillo Appius Clauſus erat, vir pecunioſus, virtutis laude & eloquentia præcellens. Æmuli ideo calumniabantur pacis eum eſſe auctorem, vt auctus populi Rom. opibus, tyrannidem ſibi & dominatum quæreret in patria. Quos rumores ſentiens ſecundis auribus populi accipi, timuit iudicio ſe committere: verum quia factione amicorum & neceſſariorum manu erat ſeptus, conciuit ſeditionem. At P. Val. Poplicola Coſſ. Rom. denunciauit per homines idoneos Appio, quod ſi vellet ſaluti ſuæ conſulere, & relictis inimicis ſuis transfugere Romam, recepturum ſe eum, vt ipſius virtus & dignitas populi Romani mereretur, Appius conſilio habito amicorum, pleriſque in ſententiam ſuam pertractis, quinque millia familiarium cum liberis & coniugibus Romam tranſtulit. Poplicola familiis ciuitatem dedit, ſinguliſque agrum binum iugerum trans Anienem fluuium, Appio viginti quinque iugera, eumque inter patres legit, qui hunc gradum ad Rempublicam primum fecit: in quo cum ſpecimen præbuiſſet prudentiæ, in principem dignationem peruenit, pollentéſque habuit opes, & claram poſt ſe gentem Romæ reliquit Claudiorum. *Plutarchus in Poplicola; & Liuius Decade* 1. *lib.* 2. H

P. Scipio Africanus Literni in villa ſua ſibi elegit exilium, qui ciuitatem non modo tot victoriis exornauerat, auxeratque imperio: verùm etiam à calamitoſiſſimo & diuturno bello Punico liberauerat: in ingrata patria ne cineres quidem ſuos manere paſſus.

L. Apuleius Saturninus Tribunus plebis cùm propter Agrariam legem (quam per vim tulerat) aliaſque item factiones videret ſe odioſum pleriſque Principibus, Rhodum profectus eſt in voluntarium exilium. *Liuius l.* 69.

Cum Saturninus Romæ factus Tribunus legem Agrariam tuliſſet, in qua hoc adiectum erat, vt Senatus iuraret in concione, ſe id, quod populus iuſſiſſet, comprobaturum, neque vlla in re impugnaturum: Hoc ipſum iurare nolens Cæcilius Metellus Conſul, ſpontè in exilium abiit Rhodum, ibique Philoſophiæ vacauit. *Plut. in Mario.*

A Cùm Cinna & Carbo in clariſſimos viros Romæ violentiſſimè & ſæuiſſimè conſulerent, declinantes Complures tyrannidem eorum, ſicut in portum ad caſtra L. Syllæ ad Orchomenum confugerunt, ac breui ſpecies apud eum ſenatus fuit. Metella quoque vxor eius ægrè ſe liberóſque ſubduxit, venitque domum eius, nuncians, & villas ab inimicis inflammatas: atque orauit, vt opem ferret vrbi. *Plut in Sylla.*

Apollonius Alexandrinus poëta, adhuc adoleſcens, cùm Argonautica ſcripſiſſet, & ab aliis poëtis malè audiret patriam fugiens, Rhodum venit: ibique diutiùs verſatus, Rhodinus potiùs quàm Alexandrinus cognominari maluit. *Gyraldus Dialogo 3. Hiſt. poet.*

Dion Pruſiæus ſophiſta, fugiens Domitiani tempora, quando philoſophia exulabat, ad Germanos & Getas ſe ſponte contulit, ignotus omnibus: vbi tunc Traianus nondum Imperator res gerebat. Cúmque Domitiano interfecto animaduertiſſet tumultuantes milites, & ad res nouas erectos, extemplò nudus, vt erat, cucurrit, & ex altiſſima ara concionatus, illud Homericum Odyſſ. ξ. præfatus eſt:

ὡς γυμνὸς θάμνον ὑπεδύσατο δῖος Ὀδυσσεύς.
At nudus tacitè prodit conſultus Vlyſſes.

B Séque Dionem ſummum philoſophum eſſe manifeſtauit. *Philoſtratus in Sophiſtis.*

B. Alexius nobiliſſimus Romanorum, prima nuptiarum nocte ſponſam relinquens, pro Chriſto peregrinatus eſt, per decem & ſeptem annos: & tandem è Syria domum reuerſus à patre ſuo pro mendico exceptus, nullique per 17. annos cognitus, tenore vitæ ſuæ in charta deſcripto obiit, & diuina voce manifeſtatus eſt. *Sigebertus in Chronicis.*

Etheldredus Anglorum rex ignauus, Dacorum armis preſſus, habito procerum conſilio, cùm ſi pugnaret, de fide ſuorum dubitaret: ſin ſe dederet, ignominioſum id ſibi futurum ſciret: placuit tandem, vt ſe meliori fortunæ ſeruaret, & aſſumptis vxore Emma Richardi II. Normannorum ducis ſorore, liberis, in Normanniam exulatum abiret: hac enim ratione multos à cæde ſeruatum iri, qui olim ſalui patriam in libertatem vindicare poſſent. Itaque Sueno totius Angliæ imperium adeptus eſt, anno Chriſti MXIV. *Polyd. lib. 7.*

AB EXILIO RESTITVTI.

LIBERTATI.

☞ *Vide Locum de Libertate. Tit. Exilio liberati.*

C * AB EXVLIBVS PERICVLA.

Quæ pericula Reipublicæ immineant ab iis, qui ex ea proſcripti ſunt, tum maximè quando iam velut in priſtinum ſtatum reſtituuntur, notum eſt ex hiſtoriis. Foris tamen etiam nocent quantum poſſunt, dum eos quos in ciuitate reliquerunt, animant ad molienda quæuis, & excitandos tumultus. Dicebat Plato, expulſos, ſi inuitis inimicis redeunt, euadere Tyrannos. Eratque illud Pop. Romani ore celebratum.

———*Regnabit ſanguine multo:*
Ad regnum quiſquis venit ab exilio.

Megarenſes exules ſuos reuocarant, ſed hoc iuramento obligatos, μὴ μνήσειν κακῶν, βουλεύσειν δὲ τὰ ἄριστα, quod non vellent meminiſſe iniuriarum veterum, ſed conſulere vrbi quæ optima. Sed ii reducti, promiſſorum obliti, in eos inquiſiuerunt qui illos expulerant, & populi ſententia condemnatos dederunt neci.

Dio Syracuſanus non prius bellum intulit Dionyſio, quam eſſet ab eo proſcriptus. Marcus Coriolanus exilio pulſus Roma, in tantam deſperationem Romanum populum adduxit, vt niſi matris ac fœminarum, quas ad illum miſerant, precibus D exorari ſe paſſus fuiſſet, actum de Repub. fuerat.

Mediceæ gentis exules, ac Tigurini optimates de ciuitatibus eiecti, amicorum copiis & opibus patriam obſederunt, ac bello periculoſiſſimo defatigarunt. *Bodinus lib. 4. de Repub.*

Nonnè Sertorius à paruis initiis creuit? Cum partes Marij quibus ſtudebat, acciſas in Italia ſentiret, in Hiſpaniam conceſſit, ibíque proſcriptorum exulum, quos ſimilis caſus conglutinarat, manu contracta, bonam Hiſpaniæ partem occupauit, Q. Metellum à Sylla miſſum, ac deinde Cn. Pompeium bis prælio fudit, & interfecit.

De Cynethenſibus *Polybius* memorat, quod cum exules numero trecentos in vrbem ſuam recepiſſent, ac fidem illi intermedio Sacramento præſtitiſſent, exſpectata occaſione moliendi res nouas, intra vrbem admiſſi, conſilium prodendæ ciuitatis inierunt. *Lib. 4.*

Notat *Peucerus in Chronico*, hoc ipſum bellum quo adhuc inteſtino Belgæ ardent, ab exulibus promotum fuiſſe, & etiam E num promoueri à fæce quadam è vicinis Prouinciis ad Batauos fugatá, pro comperto eſt. Certè tutius fuiſſet ab initio tumultuum, domeſticos hoſtes obruere, quam lenitate exſpectare reduces. Catilinam illum Romanum intueamur: quẽ coniurationis conuictum non ab vrbe pellere Cicero debuiſſet, ſed in vrbe ipſa opprimere, aduerſus quem arma mox tulit.

* Exorciſmus, Exorciſtæ.

DEFINITIO ET SVBIECTVM.

Exorciſmi nomine hoc loco illam accipimus rationem, qua per Deũ Spiritus nequam adiuratur, vt ab humanis corporibus, locíſq; infeſtis, aut certis rebus diſcedat. Sic exorciſantur creaturæ irrationales, non quod illæ iſtius cæremoniæ ſint capaces, ſed exorcizatio dirigitur ad creaturam rationalem quæ illis præſidet, & mouet. Vt ait S. Thomas. Ita Aqua, Sal, Domus exorcizantur, quia inuocatur virtus diuina, vt aſſiſtat in vſu harum rerum, & dæmonem coërceat: tum præcipitur huic, vt illis rebus non noceat: ad eum modum ranæ, locuſtæ, tempeſtates exorcizantur, vt Deus mala per illa obuentura auertat. Vide *Domin. à Soto lib 8. de Iuſtit. q. 3. art. 3.* Deducitur exorciſmus ab ἐξ & ὅρκος. Iuramentum. Hinc & adiuratio appellatur. F

ACCEPTIO APVD GENTILES, ET IVDÆOS.

Gentiles Exorciſtas vocabant Impoſtores, & Circulatores, qui in foro homines præſtigiis ludificabant, & oblectabant. Vnde *Vlpianus lib. 1 ff. de var. & extra cognit.* vulgare verbum impoſtorum eſſe exorcizare.

Iudæi quoque eadem acceptione illud vocabulum accepiſſe perhibentur. Conſtat ex Actis Apoſtolorùm, vbi ita legimus. Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorciſtis, inuocare ſuper eos qui habebant Spiritus malos, nomen Domini Ieſu. *Act. c. 3.*

ANTIQVITAS. VSVS. APVD IVDÆOS.

Olim apud Iudæos Exorcizandi munus vſitatum fuiſſe, nemo ambigere poteſt, qui verbis Chriſti attendit, Iudæos interrogantis, Filij veſtri in quo eiiciunt? *Matth. c. 12.* Et Apoſtoli dicunt; Domine vidimus quemdam in nomine tuo eiicientem dæmonia. *Luca cap. 9.* Verum cum Religione & cultu, apud eos defecit ea facultas.

APVD CHRISTIANOS

Exemplo Chriſti, qui multoties Dæmones cum verbis, & cum aliis cæremoniis eiecit, manſit in Eccleſia ſemper poteſtas exorcizandi, & munus Exorciſtarum. Hinc illud eiuſdem G Chriſti; In nomine meo Dæmonia eiicient. Item illud Apoſtolorum: Dominè etiam Dæmonia ſubiiciuntur nobis. Et Apoſtoli in Eccleſiâ primitiuâ illâ facultate vſi fuerunt.

EXORCISTARVM MVNVS.

Fuit ſemper in Eccleſia munus Eccleſiaſtici ordinis diſtinctum, quod Exorciſtarum vocant Veteres. De quo *S. Ignatius Conc. Romanum ſub Sylueſtro, & Laodicenum,* in quo cauetur, ne præter ordinatos ad id ab Epiſcopo; exorcizare quis præſumat.

Tertullianus vero fœminas quaſdam reprehendit, quòd illud munus vſurparent. *Lib. de præſcript. c. 41.* nempè ordinariè, & velut ritu ſacro, vel ex officio. Nam legimus eiectos Dæmones à ſanctis fœminis, Brigitta, Catharina Senenſi, Genoueua, Anatolia, Hildegunde. Apud *Surium in vita.*

Pertinebat olim ad exorciſtas Catechumenis ante Baptiſmum exorciſmum adhibere contra dæmones, quorum omnes naſcimur mancipia propter peccatum originale: ſic vt infantuli nonnunquam vt *Auguſtinus* meminit *lib. 21. de ciuitate c. 14.* ab illis vexarentur. Scribit de hoc ritu *Ioan. Steph. Durant. l. 1. de rit. Eccleſ. c. 34.* H

FORMA.

Non ſemper eadem fuit exorciſmorum forma. Olim enim breuior erat, cuius exemplum habemus *Act. c. 13.* Adiuro vos per Chriſtum quem Paulus prædicat, Certè nomen Ieſu adhibuiſſe primos illos Eccleſiæ paſtores, & cum eo ſignum S. Crucis, conſtat ex veterum ſcriptis. Poſterioribus temporibus longiores formulæ ritúſque ab Eccleſia præſcripti, quod modo non vt tunc, æquè facile Dæmones obſeſſorum corporibus cedant. Collegit nuper varias exorciſmorum formulas, & modos rerum quæ in illis adhibentur. *Maximilianus ab Eynatten.* Canon. & Scolaſticus Antuerpien. ac typis Plantinianis euulgauit, anno 1620.

MODI VARII.

Interim varios modos dæmones eiiciendi à viris Sanctis vſurpatos legimus, S.Laurentius Iuſtinianus dicitur Spiritum prius increpuiſſe,& mox exitum imperaſſe,& impetraſſe,Docet hoc *Bernardus Iuſtinianus erat. Venetorum. c.8.in vita Laurentij.* Eodem proſſos modo infantem liberauit Bertulphus Abbas Gobienſis teſte *Iona*, qui eius res geſtas deſcribit,*apud Surium* Pathenius teſte Metaphraſte 7.*February*, ſolum egreſſum cuidam imperauit,& ſic priſtinam incolumitatem obſeſſo reſtituit.

Idem S.Remigius legitur præſtitiſſe ei Dæmoniaco;quem ad ipſum miſit S.Bened.vt docet *Hincmarus in vita Remigij*.

Anatolina ſanctiſſima virgo,primò afflat Dæmoniacũ;mox ad Dæmonem conuerſa : exi,inquit, ab homine, & de ſanitate ſibi gratulatur miſer. Ita *in eius vita,apud Surium,Tom.4.*

S.Columbanus, cum Pariſiorum vrbem ingrederetur;Clotarium Regem inuiſurus, obuiam habuit obſeſſum, multis ſe conuitiis proſcindentem : imperat Spiritui egreſſum vir Dei: ſed tum tandem eſt egreſſus, vbi poſt iniectos in os eius digitos,eiuſdem aliquandiu attrectauit linguam.

S.Bernardus quali formâ vſus fuerit,conſtat ex ſcriptis illius.

Gregorius Lingonenſis cum imperio ſignum Crucis coniunxit,teſte *Gregorio Turonenſi,in eius vita,c.6.*

Eugenius Abbas vt dictum Exorciſmum breuem ſcripſit; eumdemque obſeſſi collo præcepit alligari, ſicque Sathanam fugat. *Surius Tom.1.*

D.Chryſoſtomus : Si hoc carmen,id eſt,nomen Domini,cum fide cantaueris , & morbos, & dæmones fugabis, & ſi morbum non propulſaris,non id fit propter imbecillitatem,ſed eo quod expediat.*Fine homilia 9.ad Coloſſ.*

Prudentius Martyrio Hemiterij , &c.

Cerne quam palam feroces hic domentur Dæmones,
Qui lupino capta ritu deuorant præcordia.
Strangulant mentes & ipſas ſeque miſcent ſenſibus.
Tunc ſuo iam plenus hoſte ſiſtitur furens homo.
Spumeas efflans ſaliuas cruda torquens lumina,
Expiandus quæſtione non ſuorum criminum.
Audias,nec tortor adſtat,eiulatus flebiles,
Scinditur per flagra corpus ,nec flagellum cernitur,
Creſcit & ſuſpenſus ipſe vinculis latentibus
His modis ſpurcum latronem Martyrum virtus quatit.
Hæc coercet,torquet,vrit,hæc catenas incutit,
Præda vexatus relicta ſe medullis exuit.
Linquit illæſam rapinam,faucibus ſiccis fugit,
Vngue ab imo vſque ad capillum ſalua reddit omnia,
Confitens ardere ſeſe, nam gehenna eſt incola.

☞ *Videantur plura Titulo Diaboli , Dæmonis , &c.*

AD EXORCISMOS CONCVRRENTIA.

Varia ſunt,quæ in Exorciſmo reperiuntur. Veruntamen ad duo præcipuè genera reuocari poſſunt,ad res,& verba. Verba partim ad Deum diriguntur , partim ad Sanctos Dei amicos, partim ad obſidentes Dæmones. Ad Deum diriguntur per orationem , & Sacrificium Miſſæ : Ad Sanctos, per Litaniam: Ad Dæmones,per Adiurationem. In oratione attendi poteſt, vel quid petatur,vel quo modo ſiue per quid petatur.In Litaniis præcipuè Sanctorum inuocatio. In Adiuratione , modus dicendi, ipſa adiuratio, & quid potiſſimum Dæmonibus imponatur.

QVÆRES IN EXORCISMIS.

Res ſimiliter in Exorciſmo variæ ſunt , atque multiplices. Quædam ſacræ ſunt , quædam ſigna ſacrarum. Sacræ ſunt Sanctiſſimum Chriſti corpus , quod ſub ſpeciebus viſibilibus offertur : Sanctorum Reliquiæ quæ aliquando adhibentur : Aqua benedicta qua obſeſſi aſperguntur. Signa rerum ſacrarum ſunt Crux maximè , quæ nunc fronti , nunc pectori nunc aliis obſeſſorum membris imprimitur.

His addo locum,vbi exorciſmus peragitur, qui plerúmque templum eſt, Veſtes item ſacras quibus exorciſta induitur, Stolam quæ aliquando obſeſſis imponitur. Impoſitionem manuum Sacerdotum, Cereos ardentes quæ interdum adhibentur : flagella,atque digitorum Exorciſtæ in os obſeſſi immiſſio.

Hæc ſunt quæ in Exorciſmo reperiuntur. Sed tamen quemadmodum nec omnia hæc neceſſaria ſunt , ita nec ſemper adhibentur , nunc plura adhibentur , nunc pauciora. Verum enimuerò ſiue adhibeantur, ſiue omittantur, ſuperſtitione vacant omnia , quod , vt ſua Exorciſmo authoritas conſtet, ſequentibus , ſed breuiſſimè dicemus.

EXORCISMORVM VIRTVS.

In hac maximum aduerſus Spiritus immundos præſidium eſſe putauerunt , quicunque aliquando ipſos eiecerunt. Hac Fortunatum Tudertinæ Eccleſiæ Epiſcopum,à Dæmoniis homines liberaſſe,ſcribit *B.Gregorius lib.1.Dial.c.10.*

Si D. Bernardum per totius noctis orationem, Dæmonium Cremonæ expuliſſe , quod ſe ab ipſo Papiæ eiectum eſſe nequiter ſimulauerat,autor eſt *Bern. Bonavallenſis in eiuſdem vita lib.2.cap.4.*

Oratione ducentos propemodum, tam viros,quam mulieres liberaſſe B.Hilarionem in Cypro inſula , vbi ſe latiturum ſperabat , docet *Beatus Hieronymus in eius vita.* Adductus,aliquando eſt ad ſanctum Machatium puer,quem mirum in modum Dæmon vexabat. Eundem oratione curauit vir ſanctus, poſtquam vnam manuum ſuarum capiti pueri impoſuiſſet, & alteram eiuſdem pectori admouiſſet. Ita *Palladius in vita.* Et Genoueſa , ſancta virgo , quos Turoni Energumenos curauit,quemadmodum cognoſcitur *ex eius vita Surium, Tom.1.* Eadem oratione vſi ſunt Parthenius, de quo *Metaphraſtes 7. Februarij.* Eugendus Abbas , de quo *Surius Tom.4.* Herebertus Archiepiſcopus Colonienſis , de quo *Rupertus Tuitienſis in eius vita.* Patroclus item eremi cultor,de quo *Gregorius Turonenſis cap. 9. in eius vita.* Laurentius Archiepiſcopus Dublinenſis, de quo *Surius Tom.6.* Marcianus , de quo *Theodoretus Sectio 3.*

Et horum aliqui ſibi comprecatores aſciuerunt,vt Arnulphus,atque Bernardus:aliquando alij priuata contenti,ſed tamen nunc feruenti admodum , nunc admodum diuturna vſi, Nam Laurentius Dublinenſis humi proſtratus , Deum oraſſe legitur. Patroclus verò triduanam adhibuit orationem. Sed pluribus haud opus. Ipſe Dominus docet , quoddam dæmoniorum eſſe genus,quod non niſi oratione pellitur.

SACRIFICIVM MISSÆ ADHIBITVM.

Si vero tantum valet oratio,quidni hic plurimum poſſit Sacrificium Miſſæ ? Poſſent multa pro hoc in medium proferri, ſed nos quæ ad præſentem rem faciunt proferemus. Refert *Proſper Aquitanicus lib.de prædict.capite 6.* ſuo tempore Sacrificium miſſæ fructuoſè pro ſalute dæmoniacæ oblatum ; & rurſus illa à Dæmonio liberata,oblatum pro gratiarum actione. Meminit ſanctiſſimus *Auguſtinus* Sacrificij Miſſæ, oblati, pro domus purgatione,quæ à dæmonibus plurimum infeſtabatur,& Sacrificio peracto docet liberatam eſſe. Et in miſſa haud parum præſidij poſitum eſſe credidit *Sanctus Bernardus* vt qui S.hoſtiam patenæ ſuperpoſitam, & cum Exorciſmum, in Sacroſancto miſſæ officio adhibuit. Id valere credens ad tam inſolentem atque crudelem , cum quo tum bellum erat; Spiritum profligandum. Siquidem plurimis annis mulierem Spiritus hic obſederat,viſu,auditu,facultatéque loquendi priuarat , faciem obſeſſæ ita immutarat , vt non hominem ſed monſtrum referret,quandoque etiam linguam admodum proboſcidis elephantinæ protrudebat. Adductus etiam ad S. virum,pede eundem trudebat.

Quocirca S.vir, & preces præſentis populi pro obſeſſa poſtulabat,& Miſſæ ſacrificium in ſubſidium accipiebat : Quoties verò Sacrificio inſiſtens hoſtiam ſignabat , ad mulierem conuerſus,& ipſam eadem hoſtia ſignabat,Dæmone magis atque magis ſemper in eadem obſeſſa ferociente, donec tandem adhibito Exorciſmo poſt orationem Dominicam in Sacrificio recitatam, eundem profligauit.

Huc omnino facit,quod *B.Chryſoſtomus Homil.4.contra Armenos* docet,olim in more atque conſuetudine fuiſſe, vt tempore diuinorum Officiorum. ad ipſum Sacrificium adducerentur Dæmoniaci.

Seruit nobis hic exemplum Pontij Abbatis Bellenallenſis: qui cum fruſtra vidiſſet multa adhiberi à ſuis ad obſeſſum

quendam

A quendam à Dæmonis tyrannide liberandum, ſtolam qua ſanctus Bernardus in oblatione ſacroſanctæ hoſtiæ vti ſolebat; obſeſſo admouit, & in virtute Chriſti per ſancti viri meritum, cuius ſtolam tenebat, exitum feliciter præcepit. Vide *Vvilhelmum Abbatem ſancti Theoderici in vita Bernardi lib.4.c.1.*

LITANIÆ IN EXORCISMO ADHIBITÆ.

Litaniæ fruſtra in exorciſmo non adhibentur. Multa illæ emolumenta ſæpè Chriſtianitati attulerunt, vt alias dictum eſt. Sed & Litaniæ feliciſſimè Eccleſiæ Exorciſmis ſubiungũtur. Vt docent Iſengrinius, Geruaſius Tornacenſis, atque Iacobus Rabus. Accedit, quod Gregorij Magni hortatu, formidabile quoddam dæmonis, quaſi cornuti ſpectrum, quod certo cuidam loco ita infeſtum erat, vt in eo commorari nullus poſſet; Litaniis abactum tandem, & expulſum ſit, quemadmodum & aliud in agro atque ciuitate Moguntinenſi. Præterea ſi Sanctorum cineres ferre nequeunt Spiritus, ferent nomina quæ in Litaniis recitantur. Ad ſolum S. Antonij nomen fugiſſe B Dæmones, teſtis locupletiſſimus eſt *in eius vita D. Athanaſius.*

ADIVRATIO.

Modus adiurationis poſtulat, vt durus ſit ſermo, Vehemens, & non amicus: Chriſti in hoc, atque Apoſtolorum exemplũ ſequimur, qui Dæmonia increpaſſe leguntur. De Chriſto dicitur, *Matth.* 17. & increpauit illum (dæmonem) Ieſus, & *Marci* 9. Dominatus eſt Spiritui immundo, dicens: ſurge immunde Spiritus, ego præcipio tibi, vt exeas ab eo. De Apoſtolis, Paulo præſertim, *Actor.* 16. legitur, quod conuerſus dixerit Spiritui: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea.

Sic de S. Laurentio Iuſtiniano Venetorum Patriarcha refertur, quod ſpumantem ore, & dentibus frendentem durius increpauerit, & quaſi probrum obiecerit, quod infirmam mulierculam fuerit ingreſſus. Ita Bernardus Iuſtinianus Venetorum orator *in vita Laurentij*, & deinde, cum hoſtibus, & coniuratiſſimis hoſtibus, quî poteſt eſſe amicus ſermo? fortè etiam vt flagella corpori, ita durus ſermo Spiritibus moleſtus eſt.

C

DÆMONI IMPERANDVM.

Non ſapiunt ſuperſtitionem, quæ Dæmonibus in adiuratione imponuntur. Licet Dæmonibus, vt ſe prodant præcipere. Theodotus Archimandrita teſte eius diſcipulo Georgio presbytero *in eius vita*; præcepit illi, qui 28. annis puellam quendam miris & occultis modis torſerat, vt ſe proderet. Licet poſtulare vt nomen ſuum prodant. Chriſti pro nobis ſtat exemplum. Licet vrgere vt ſocios indicent, vt cum quibus hoſtibus bellum ſit, Exorciſtæ norint. Licet interrogare cauſam ingreſſus in homines, vt hac ſi tolli poteſt remotâ, minor ſit Spirituum in homines poteſtas, faciliuſque exigi poſſint. Licet ſignum diſceſſus poſtulare, vt de parta nobis ab hoſtibus victoria conſtet. Licet in infernum amandare, quod ipſis hic locus Chriſto teſte, paratus eſt.

In verbis igitur nulla ſuperſtitio eſt, in rebus minus eſt periculi. Quid ita? Quoniam iam ſupernis pleræque illarum ab omni ſuperſtitione vindicatæ ſunt. Videlicet Sanctorum Reliquiæ, Aqua benedicta, & ſignum ſanctæ Crucis. Reliquiarum D vis non rationibus ſolum, verum etiam grauiſſimis exemplis, quæ omnes propemodum ætates ſuppeditant; confirmantur.

SACRÆ EVCHARISTIÆ SACRAMENTVM.

Neque diſplicere poteſt, quod ſanctiſſimum Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento corpus adhibetur. Sed pro nobis hîc ſanctiſſimus vir Bernardus, qui idem mulieri Mediolanenſi adhibuit, Dæmoniumque profligauit, hac quam adiungimus oratione. Adeſt inique Spiritus, inquit, ſumma poteſtas, in eius tibi virtute præcipio, vt ab hac eius ancilla egrediaris. *In vita Bernard. lib 2.c.3. apud Bonaeuallenſ.*

Idem viro obſeſſo ciborium, in quo ſanctiſſima Euchariſtia continebatur, impoſuit, atque ita Dæmonium fugauit, teſte *Vvilhelmo Abbate lib.1.c.10. eiuſdem vitæ.*

Refert etiam *Proſper Aquitanicus lib.6. de Sacerdot.* Virginem quandam, in quam ob impudicum aſpectum ſimulachri veneris Dæmon erat ingreſſus, communicatione Corporis Chriſti liberatam eſſe.

Eadem ratione anno Domini 1566. liberata eſt Nicolaa quædam, in oppido Picardiæ Veruino. Ita *Bredemb. lib.9. Col. cap.* 22. E

Sed & virtutem Sacramenti Euchariſtiæ ad immundos Spiritus profligandos, magnam eſſe, ex *Ioan. Franciſci Mirandulani libro de Strigibus allegato* exemplo paulò antè recenſuimus, ſub Titulo, Euchariſtia, paragrapho, *Singularia Dei beneficia ex fide præſentiæ Chriſti in Euchariſtia, collata, &c.*

LOCVS EXORCISMORVM.

TEMPLVM.

Templum Dei domus eſt, & in eo arma parata, quibus Dæmonis vires labefactamus. Vnde locus iſte Dæmonibus inuiſus eſt. Cuius vel hoc argumentum eſt, quod (*vt refert Sigebertus*) præcedente nocte, antequam Eccleſia ſancti Petri Coloniæ conſecraretur, auditæ ſunt malignorum Spirituum voces, qui quod ſedibus ſuis pellerentur, multum conquerebantur. Itaque & ſanctus Bernardus cum difficilem admodum aliquando haberet Spiritum, Templum locum pugnæ delegit, F ſibique præſentes Chriſtianos, qui orationibus iuuarent. Rogauit quemadmodum ſuperius dictum eſt. Quin legimus Dæmonem in forma porci exiuiſſe ex quodam templo, dum conſecraretur, apud *Alcuinum de diu. offic.*

Cum templo coniungo Sacrarium, quo vſus eſt B. Germanus Antiſſiodorenſis Epiſcopus. Cùm enim in Italia exiſtens, rogaretur vt dæmoniacos curaret, adductos ad ſe in Sacrario curabat omnes, teſte *Conſtantino Presbytero in eius vita lib.2. c.10. apud Surium Tom.4.*

Pro vtriuſque loci confirmatione ſunt tres obſeſſi, vno eodemque tempore ad S. Theodoricum Archimandritam adducti, qui cellam ſancti viri, qua concludebantur, grauè ſibi tormentum eſſe vociferabantur. Idem confirmauit vir Sanctus. Nam cum in horum curatione occupatus, à S. Cyriaco Patriarcha auocaretur, duos quidem à Dæmonio liberauit, ſed tertio, cuius difficilior curatio erat; mandat, vt torturam eiuſdem loci ad ſuum reditum ſuſtineret. Ita *Presbyter Georgius in eius vita.*

SACRÆ VESTES ADHIBITÆ.

G

Sacras quoque veſtes Exorciſtæ adſumunt, & eas imponunt Energumenis, maximè ſtolam. Hac Dæmonium exegit ex muliere Sacerdos quidam, cuius *Diuus Gregorius* alicubi meminit, *primo Dialogorum*, teſte *Ioanne Bodino de Dæmonum magia lib. 3. cap.6.* Et Pontius quidam Abbas Monaſterij Belleuallis, Dæmonium expulit illa qua aliquando vſus eſt ſtola ſanctus Bernardus, *in vita Bernard. lib.4.c.7.*

Taceo ſtolam inter ſigna referri, quæ Dæmones non ſuſtinent, quoniam vt notat *Alcuinus*, is qui ea induitur, admonetur, vt memor ſit, ſe ſub Chriſti eſſe iugo, & vt habet *Bonauentura in expoſitione Miſſæ*; cancellata in pectore ad modum Crucis, primum ſignificat Chriſti paſſionem mente, & corpore circumferendam: deinde etiam populum Iudæorum à dextra tranſire ad ſiniſtram: contrà, gentes à ſiniſtra in dextram.

Adde, quod & Chriſti ſignificet obedientiam, vt vult *Rupertus Tuitienſis de diuinis Officiis*, quam licet Dominus omnium; pro noſtra exhibuit ſalute, dum formam ſerui aſſumpſiſſet. *Vide apud eundem lib.1.c.21.*

MANVS IMPOSITIO.

H

Manus impoſitio quoque vſurpata erga obſeſſos. Impoſuit eam olim ſanctus Martinus famulo Tetradij, Treuiris, teſte *Sulpit. in vita eius.* atque vt Martinus non fruſtra (nam & Dæmonem pepulit, Tetradium ad Chriſti fidem impulit) ita nec fruſtra à Sacerdote ſimiliter à ſæuiſſimo Spiritu liberatus eſt puer, teſte *Palladio in vita Macarij*; poſtquam eiuſdem capiti vnam & alteram manum pectori appoſuiſſet, orationemque ad Deum, à quo omne bonum eſt, direxiſſet.

Et manuum impoſitionem adhibuit Theodorus Archimandrita, in filiæ Principis cuiuſdam curatione: quam iam annis 28. grauiter Dæmon torſerat. Habet hoc ſæpius citatus diſcipulus eius *Gregorius Presbyter.*

Sic de Gregorio Agrigentino Epiſcopo teſtatur *Metaphra-* A *ſtes in vita eius*, quod cuſtodis carceris filium, qui ob ferocientem in ipſo Spiritum columnæ erat alligatus, reſtituerit priſtinæ incolumitati, mox; vbi capiti obſeſſi impoſuit manum.

Idem de Hoſpitio magnæ continentiæ viro refert *Turonenſis lib.6. Hiſtor. Franc.* Quid quod Apoſtolorum hic ſequuntur exemplum, qui ſuper ægros manus imponebant, & benè habebant, Chriſto id iubente, & promittente.

CEREORVM VSVS.

Cereorum denique lumen adhibetur, non vt Spiritus videri poſſint; ſed vel eandem habet cum Rebus Sacris rationem, & efficaciam; vel adhibetur, vt ab homine diſcedens Satan, hoc extincto diſceſſum ſuum teſtetur.

FLAGELLA.

Flagellis nonnunquam Dæmon pellitur. Refert *Gerardus à Nazareth cap 29. de conuerſatione ſeruorum Dei*, flagellis ab ho- B mine quodam Diabolum pulſum, qui poſt multa etiam ſacra adhibita media, diſcedere detrectauit. Cum flagellis alapas coniungimus, quibus & beatus Benedictus, & Sanctus Hubertus Dæmoniacos liberârunt; quemadmodum de hoc *Surius 3 Nouembr in eius vita* teſtatur de illo *Beatus Gregorius 2. Dialog. cap. 30.* & de tertio quodam *Crantzius, lib. 5. Hiſtoria Vandalica, capite vltimo.*

Quibus quartum addimus, Monachum, qui ob inobedientiam à Dæmone fuit occupatus, & per fratrum preces adiutus, poſtquam eidem ſuus Abbas Poppo alapam inflixit. Hiſtoriam recenſet *Euerhelmus Abbas Altimontenſis cap. 18. vita Popponis apud Surium, Tom. 1.*

Et quintum illum, quem ob ſtupri conſuetudinem Dæmon ingreſſus eſt, cuius *in vita Simeonis Abbatis* mentionem facit *Leontius, Neapoleos Cypri Epiſcopus*, quem Abbas inflictâ alapâ expulit, dicens: Noli amplius mœchari, & dæmon ad te minimè accedet.

Coniungamus quoque cum flagellis, vim, quam attulit cuidam obſeſſæ Theodorus Archimandrita, per comam ſiquidem legatur eandem apprehendiſſe, grauiter preſſiſſe, & cruce tandem factâ, Spiritum exegiſſe.

Seruit etiam huic argumento factum aliud Eiuſdem Theo- C dori. Cum puer adhuc eſſet, quidam ſanctitate vitæ eius permotus, filium ipſi ſiſtit Dæmoniacum, pro ſanitate multum orans. Quid faceret puer adhuc Theodorus? modum, inquit, Dæmones exigendi ignoro. Tum pater pueri flagellum illi porrigit. Hoc inquit, filium percute, & vis inimica Dæmonis diſcedet. Paret Theodorus: ſed percutientem primò, & ſecundò, ridet Spiritus, percutientem tertio fugit, & diſcedit. Hæc Theodorici diſcipulus *Georgius presbyter in eius vita apud Metaphraſtem.*

DIGITORVM IN OS
IMMISSIO.

Sed & digitos in os Energumenorum immittebant olim Exorciſtæ, exemplo Patrocli Abbatis, & eremi cultoris, teſte *Gregorio Turonenſi libro de vita Patrum capite 9.* Columbani item, teſte *Iona in vita eius.* S. Clari Abbatis Viennenſis apud *Surium Tomo 1. in eius vita.*

D AD EXORCISTAM REQVISITA.

Dæmones ab humanis corporibus pellere, non exiguum eſt opus. Ita vt Apoſtoli admirabundi dixerint, etiam dæmonia ſubiiciuntur nobis. Vnde æquiſſimum eſt, vt in exorciſtis priuſquam ineant hoc certamen, certè exigantur conditiones, nempe, vt conſcientiam confeſſione purgarint: orationi inſtent: corpus ieiunio affligant, magna animi ſubmiſſione hoc opus aggrediantur, &c.

Confeſſio peccatorum mundam parit conſcientiam, & vitæ affert ſanctitatem. His quid magis immundis Spiritibus inuiſum? An non hoc exempla eorum probant, ad quorum præſentiam nunc in Idolis obmutuerunt, nunc ſe torqueri confeſſi ſunt, nunc etiam quæ multis annis Idola inhabitarunt; reliquerunt? Oratione fugari, authoritate docetur Chriſti, qui orationem ad omnia à Deo obtinenda, maximum certiſſimúmque præſidium eſſe aſſerit. Sed tamen orationis E in hoc negotio neceſſitatem, & virtutem maximè declarat, quod dicitur, quoddam dæmoniorum eſſe genus, quod niſi oratione non eiicitur. Hinc eſt, quod quando ad Dæmones profligandos Sancti viri accedebant, & ipſi ſe ad Deum per orationem conuerterint, & aliorum pro obſeſſorum incolumitate preces poſtulauerint. Quemadmodum poſtulauit præſentis populi Sanctus Bernardus, cum Mediolani in templo, ſub ſacrificio Miſſæ expulit illum, & ſociorum ſuorum Sanctus Svvibertus, quando Edelhetum, virum potentem, in nomine Chriſti à Spiritu liberauit, teſte *Marcellino in vita eius capite 20.* Omitto quid quod ipſe Diabolus in Aniano, filio Diodori viri conſularis, clamauerit ſe incendi precibus Anatoliæ? *apud Surium Tom. 4. fol. 154.*

Diuina ſubmiſſio & humilitas aduerſus ſuperbiſſimos Spiritus magnum adferunt præſidium; egregiè hoc quidem probauit, virtus, humilitas, & patientia ſancti Iordani. Poſtquam enim huic dæmon per obſeſſum alapam inflixiſſet, & F illa alteram maxillam ſubito præbuiſſet, confuſus ſuperbus Spiritus, mox reliquit obſeſſum. Ita *in vita Iordani Dominicani* per Leandrum Albertum Bononienſem, *apud Surium Tom. 7.*

Sed & dæmonum nobis hic ſuffragatur confeſſio. Adduxerant quidam obſeſſum adoleſcentem ad ſanctum Antonium, ſpe incolumitatis recuperandæ. Hic vt cognouit potentiorem eſſe Spiritum, quam vt à ſe poſſet eiici, eum ad Paulum Simplicem virum magnarum virtutum, properat: & poſtquam afflictum Sancto commendauit, ad propriam cellam reuertit. Quid Paulus; imperat tibi Antonius (dicebat immundo Spiritui) vt egrediaris. Mouetur dictis nihil Spiritus; eam meloram qua indutus erat; aſſumens, & illa dorſum obſeſſi verberans, rurſus priorem orationem repetiit, inquiens: Dixit Abbas Antonius, egredere ab homine. Sed nec quidquam mouetur Diabolus, Imo inſoleſcit magis. Tandem illi Paulus: aut, exibis, aut abeo vt id dicam Chriſto: iſque faciet, vt tibi ſit væ. Et ad orationem conuerſus, Chriſtum pro adoleſcentis incolumitate precabatur. Mox Spiritus magnis vocibus, Recedo, recedo, diſcedo ab ho- G mine, non amplius ad eum accedo. Pauli ſimplicitas, & humilitas me expellit. *Hæc Palladius in Sanctorum Patrum Hiſtoria. Sect. 25.*

Hinc eſt quoque, quod in humiles aliquando ingredi reformidarunt nequam Spiritus. Permittebat Dæmoni quem iam erat expulſurus, & Parthenius, vt aut ſe, aut ſimilem ingrederetur. Verum neutrum tentauit ſuperbus, ſed edito magno clamore diſceſſit. Optime itaque iudicandus eſt dixiſſe B. Antonius: Mihi credite fratres, pertimeſcit Satanas piorum vigilias, orationes, ieiunia, voluntariam paupertatem, miſericordiam, & humilitatem; maxime autem ardentem amorem in Chriſtum Dominum. Hæc de Antonio *Athanaſius in eius vita.*

SCRIPTORES.

Circumferuntur varij libelli continentes formam, & modum exorcizandi, quorum plerique minus probantur, quod multa ſuperſtitioſa, & illicita, aut ſaltem Paſtorum Eccleſiæ H ſuffragio non probata immiſceant. Quare in eo argumento vtilem operam præſtitiſſe dicendus. *Maximilianus ab Eijnatten.*

Canonicus & Scolaſticus Antuerpienſis, quod nuper pro pro meliore directione Exorciſtarum, vt felicius contra antiqui hoſtis infeſtationes ſuo munere perfungantur, collegerit *Manuale Exorciſtarum*, continens inſtructiones, & Exorciſmorum formulas, ac modos aduerſus maleficia, & incantationes, aliáque huc pertinentia ab Eccleſia approbata. Illudque Plantinianis typis euulgauerit anno Domini 1519. poſt quam à pleriſque Belgicæ Epiſcopis lectum fuiſſet, emendatum, & vtile, iudicatum quod prelo committitur.

Experientia.

* DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

A Experientia, Græcè πεῖρα, dicitur, ἐμπειρία, item ἀπόπειρα Hebr. *Cheker*, à verbo *Chakar*, id eſt, rem exactè ſcrutatus eſt, perquiſiuit funditus. Experimentum autem ſiue experientiam nihil aliud eſſe videtur, niſi accipere aliquid ex multis in memoria retentis, cum aliqua ratiocinatione in particularibus. *ſecund. B. Thom. ſup. lib. Poſteriorum, 2. col. a. l. fin.*

Experientia eſt cognitio ſingularium, Ars verò vniuerſalium. *Secund. Ariſt. lib. 1. Metaph.*

Experientia venit à perio verbo, quo vtebantur antiqui pro aperio, doceo: vnde peritos dicimus doctos, expertos. Sicuti è conuerſo, imperitos, indoctos, atque inexpertos, vnde peritia deriuatur. Expertes autem dicuntur ignari, rudes, nullam rerum experientiam habentes. Item expertes, qui non ſentiunt: vt expertes doloris, qui dolorem non ſentiunt. Sunt tamen qui velint expertem non ab experior venire, ſed ab ex & pars, quaſi extra partem.

* COMMENDATIO.

B Prouerbiali ſchemate Experientia dicitur rerum magiſtra: imo & veritatis conſeruatrix. Quia ſcientia noſtra ex pluribus experientiis collecta eſt, quamdiu mens vniuerſalem ſcientiam tenet, quodammodo in vmbra eſt, donec ad experimentum deueniat. Habet autem hoc potiſſimùm locum in Practicis, & moralibus, ac promiſſis: quæ omnia tunc vera cognoſcuntur, cum rediguntur ad ſingularia quæ reuera exſtant. *Ita Ioan. Lorinus in cap. 10. Actor.*

Terent. Adelph.

Nunquam ita quiſquam benè ſubducta ratione ad vitam fuit.
Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat, vt illa quæ te ſcire credas, neſcias,
Et quæ tibi putaras prima in experiundo repudies.

APOPHTEGMATA.

Eudamidas audito philoſopho, qui diſſeruerat, ſolum ſapientem eſſe bonum belli ducem, Sermo inquit mirificus eſt, at qui eum dicit, fide caret, eo quod illum nunquam circumſonuit tuba. Probauit ſententiam: ſed indicauit neminem cum fide loqui de re quam nullo modo ſit expertus. *Plut. in Lacon.*

C Demades rogatus, quo præceptore eſſet vſus? Tribunali reſpondit, Athenienſium. Inſinuans, quod in ipſis negotiis experientia quauis inſtitutione ſophiſtarum melior ſit. *Stob. ſer. 27.*

Antigonus interrogatus, Quem è ſuæ ætatis ducibus præſtantiſſimum iudicaret? reſpondit, Pyrrhum ſi ſeneſceret. Non pronuntiauit optimum, ſed optimum fore, ſi rerum experientiam ætas adiungeret. *Plut. in vita Pyrrhi.*

Taſſus interrogatus, Quidnam ſapientius eſſet præ cæteris (Experientia, dixit. *Stob. ſerm. 27.*

Paulus Æmilius, Quum per loca prærupta irrupiſſet in Macedoniam, vidiſſétque inſtructam hoſtium aciem exhortante Naſica, vt protinus inuaderet hoſtem: Facerem, inquit, ſi tuæ eſſem ætatis: ſed multarum rerum experientia prohibet, ne ex itinere ſtatim cum inſtructa acie congrediar. *Plut. in apoph.*

Taciti apophtegma eſt, multa experiundo fiunt, quæ ſegnibus ardua videntur. *L. 15. annal. c. 59.*

Quintiliani monitum eſt. Nec ſolum hæc ipſe debebit docere præceptor, ſed frequenter interrogare, & iudicium diſcipulorum experiri. Sic audientibus ſecuritas aberit, nec quæ dicentur perfluent aures, ſimulque ad id perducentur, quod ex D hoc quæritur, vt inueniant, ipſi & intelligant. Sicut de re militari, quamquam ſunt tradita quædam præcepta communia, magis tamen proderit ſcire qua Ducum quiſque ratione, in quali loco, tempore, ſit vſus ſapienter, aut contra. Nam in omnibus ferè minus valent præcepta quàm experimenta. *Lib. 2. Inſtitut. Orat. c. 5.*

EXPERIENTIA. ICTOPIA.

COGNITIO SENSITIVA.

ALIQVA.

☞ *Conſule Tit. Inuentio per obſeruationem. Item Tit. Obſeruationis, Experientia enim Obſeruationis, Obſeruatio Inuentionis obſtetrix.*

Priſci mortales ægrotos in propatulo collocabant: quibus quiſque, ſi quid ſalutare, vel ægrotando ipſe, vel ægrotos tractando comperiſſet, indicaret. Atque hac ratione artem experientia auctam putant. *Plut. de Noſce teipſum.*

Fuit Hippocrates diſcendæ medicinæ adeò ſtudioſus, vt eum non puduerit, vel retrimenta guſtare, vt morbi materiam E cognoſceret. Quod tamen alij Æſculapio, alij Aſclepiadi adſcribunt. *Cælius lib. 12. c. 16.*

Lacones Adoleſcentem ex gymnaſio inſimularunt, quòd viam, quæ fert Pylæam, noſſet. *Plut. in Inſtitutis Laconicis.*

Darius Perſarum rex, fieri ferebat ſe in rebus duris præſtantiorem. *Plut. an Seni tractanda reſpublica.*

Diogenes verbis illepidè, reipſa vere, ait: ingredere in lupanar aliquò: vt inter vilia & honorata nihil cognoſcas intereſſe. *Plut. de inſtit. liberis.*

Artaxerxes Mnemon Darij F. in fuga quandoque apparatu eius direpto, quum aridis modò ficis ac pane veſceretur hordeaceo: Cuiuſmodi (inquit) voluptatis expertem me regalis fecerat affluentia? *Cælius lib. 12. c. 20. A. L.*

Plin. lib. 13. & Solinus prodiderunt, caſtris Dariis regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexandrum Magnum cepiſſe ſcrinium vnguentorum: eámque voluptatem Græcis prius ignotam, tunc primum inter laudatiſſima, & honeſtiſſima vitæ bona admiſſam eſſe.

Cic. lib. 5. Tuſcul. inquit: Victum Lacædemoniorum in Philitiis videmus, vbi cùm tyrannus cœnaſſet Dionyſius, & quæ ſequuntur. *Plutarch.* verò *in Lacon. dict. & Stobæus de Laboris ſtudio*, tradit illum emiſſe coquum Laconem, cùm deſiderio F iuris eius atri deuorandi teneretur, quod magnopere audierat laudari, non apud eos in Philitiis cœnaſſe, eóque coquo mandaſſe, vt dapem eam concinnaret, nulli ſumptui parceret: poſtea verò guſtato iure illo, expuiſſe. *Vid. lib. 4. Var. lect. c. 19.*

Auicenna domi hoſpitalem exædificari fecit Cordubæ in qua collegit omnium generum infirmos, vt experiretur in eis medicinæ ſuæ efficaciam. *Crant. l. 6. Metrop. c. 32.*

NVLLA.

Artaxerxes Mnemon, impedimentis eius in fuga quadam direptis, cùm ediſſet ſiccos ficus, & panem hordeaceum: quas delitias, inquit, non guſtaui ante hac? *Plut. in Apoph.*

Antiochus, qui iterum Parthos bello petiit, in venatione quadam ſectando feras cùm ab amicis, & miniſtris diuertiſſet villam hominum tenuium ignotus ſubiit. Vbi ſuper cœnam illato de rege ſermone audiit cæterà bonum ſe eſſe, ſed prauis amicis ſeſe permittendo conniuere, ac ſubinde neceſſaria ob inſanum venandi ſtudium poſtmittere: in præſentia quidem tacuit, ac primo diluculo, aduolantibus in villam eius ſtipatoribus, notis iam allata ei purpura, & diademate: Primum heri, inquit, poſt eam diem qua vos in familiam meam recepi, vocem de me audiui liberam. *Plut. in Apoph.* G

Hiero Syracuſanus, exprobrata ſibi oris à quodam graueolentia, culpauit vxorem ſuam, quæ ſibi id nunquam indicaſſet: illa verò: Arbitrabar profectò, inquit, omnes viros ita olere.

Eudamias Philoſophum. ☞ *Vide paulò ante inter Apophthegmata.*

* Expiatio.

DEFINITIO, ET VSVS.

Expiatio ſiue Expiamentum Græcè ἁγνισμὸς, eſt luſtratio, ſiue certis ritibus facta purgatio, à verbo expio, quod communiter accipitur pro purgo, aut mundo, ſiue luſtro. Apud Ethnicos & Iudæos variæ erant illius cæremoniæ, cauſæ etiam variæ. Ita erat apud hos expiatio v. g.

ERRORIS ET DELICTI.

Publici & priuati erroris expiatio per ſacrificia apud Iſraëlitas qualis fuerit, *vide numeri* 15, Item reliqua ſacra expiatoria pete ex. *4. 5. 6. & 7. cap. Leuit.* H

Aqua luſtralis ex cinere vaccæ rufæ quæ extra caſtra immolabatur, fieri conſueuerat apud Iſraëlitas. *Num. 19.*

CÆDIS.

Cum Leuitæ iuſſu Domini per caſtra Iſraëlitarum oſtiatim graſſati eſſent, & circiter tria millia occidiſſent propter erectum vitulum aureum, voluit tamen eos ob cædem quamuis iuſtam, & legitimam expiari. *Exodi* 32.

Cum Iſraëlitæ Madianitas omnes Domini iuſſu ad internecionem deleuiſſent, voluit tamen eos Dominus à cæde licet iuſta expiari, neque ipſos tantum, verumtamen prædam omnem partim igne, partim aqua luſtrare *Num.* 31. Modum expiandi pete ex *Leuitici cap. 6. & 11.*

A Hominis ruri occiſi cum homicida ignoraretur, ea erat expiatio apud eoſdem Senatores & Iudices, qui oppidorum vicinorum diſtantiam metiebantur, ac quod oppidum occiſo proximum eſſe contigiſſet, eius oppidi Senatores iuuencam ſumebant expertem iugi, eamque in valle deſerta decollabant. Tum Sacerdotes & Leuitæ accedebant & Senatores oppidi illius, manus ſuas ſuper iuuencam leuabant, & certam verborum formulam pronuntiabant, in hunc ſenſum. Neque manus noſtræ hunc ſanguinem fuderunt, neque oculi viderunt. Propitiare tuis Iſraëlitis quos redemiſti Deus, noli iniuſtam cædem in tuos Iſraëlitas vindicare, ſed à cæde expientur, *Deuteron.* 21.

MORBI.

Apud Iſraëlitas ex Moyſis inſtituto certa erat lepræ purgatio, *Leuit.* 14. Gonorrhææ item & menſtrui, *cap.* 13.

PVERPERII.

B Ex Domini præcepto Iſraëlitarum puerperæ quæ marem peperiſſent ſeptem diebus pollutæ erant videlicet pro ratione purgationis menſtruæ & per 33. dies non egrediebantur, ſin fœminam peperiſſent, 14. diebus pollutæ erant, & 66. die egrediebantur. Confecto purgationis ſpatio agnum anniculum pro holocauſto offerebant, aut duos turtures, aut duos pipiones ſupplicandi cauſa, vt à ſui cruoris fluxione purificarentur.

CONTACTVS MORTVI. PVLLVTIONIS.

Leuitici cap. 15. Variæ à Domino præcipiuntur expiationes, ſuper variis immunditiis, præſertim quæ ob fluxum ſeminis per morbum GonorrhϾ prouenientem: vel per pollutionem accidebant, quando non ſolum ipſe qui immundus taliter erat, expiabatur, ſed omne ſtratum in quo dormierat, ſella cui inſederat, &c.

Erat etiam expiatio inſtituta pro iis qui contigerant mortui cadauer, aut leproſum, aut ſeminifluum. Vnde illud Eccleſiaſt. Qui baptiſatur à mortuo, id eſt, lauatur propter contactum mortui; & ruſſus tangit illum, quid proficit eius
C lauatio?

QVAS EXPIATIONES IVDÆI OBSERVENT.

Duplex erat immunditia, vna peccatum, quia Dei præcepto vetita, qualis erat comedere carnes porcinas, ſanguinem, morticinum: alia vetita non erat, ſed ſtatuta ſolùm, nec erant peccata, ſed inducebant irregularitatem legalem, ſic vt non poſſent ingredi ſanctuarium, niſi expiati ab illa. Hanc expiationem non amplius Iudæi obſeruant, cum careant ſanctuario, adeóque nec indigeant purgatione ad immunditiam illam tollendam. Verùm expiationes & purgationes, quibus prior immundicies tollebatur, etiam hodie obſeruant.

EXPIATIO ETHNICIS VSITATA.

Habebant Ethnici ſuas luſtrationes tam circa ſua templa, & numinibus conſecrata loca, aras, lucos: quam ipſos homines, quos nonnunquam aqua, & aliquando ignis tranſmiſſione expiabant. Quin *Perſius Satyra* 2. meminit expiationis quam adhibebant ſolicitæ matres aut auiæ circa infantes recens natos, dum infami hoc eſt medio digito, & ſaliua eos cunis exemptos expiabant, prius quam Diis offerrent, & vota
D pro illis facerent. Ita enim ſcribit.

Ecce auia, aut Diuum metuens matertera, cunis
Exemit puerum, frontemque atque vda labella
Infami digito, & luſtralibus ante ſaliuis
Expiat.

* Exploratio Exploratores.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

EXPLORANDI Vocabulo veteres vtebantur pro exclamatione, ſiue eiulatione, at poſtmodum ait Feſtus, proſpicere, & ſagaciter inquirere ſignificauit, κατασκοπεῖν, κατασκοπεύειν, hinc Exploratores dicuntur, qui aſtutè & ſagaciter aliquid inueſtigant. Eſtque eorum vſus neceſſarius, vt infra videbitur, σκοποὶ κατάσκοποι. In numero tamen plurali Exploratores ſunt, qui ſecreta nuntiant hoſtibus, & proditorum loco habentur, capitiſque pœnas luunt.

ILLIVS VSVS.

Vſus exploratorum maximè in Republica valet ad detegendas, cum hoſtium tum ſceleratorum inſidias. Vnde olim E
ciues è portis in agros non dimittebantur, niſi exploratum fuiſſet, eos intrepidè prodire poſſe.

Marcelli vox laudatur ad collegam dicentis: Quin imus ipſi cum equitibus paucis exploratum.

Iubet Plato vt principes exploratum prodeant, & pueros ſecum in equis ducant, vt & ipſi diſcant hoſtium molimina detegere, & eorum adſpectum non formidare.

Laudatur Gallorum antiqua conſuetudo quam noſtro quoque tempore plerique Principum vſurpant, vt ſagaces aliqui viri præficiantur qui famam ac rumorem hauriant; & viatores ſiſtant & ab eis percontentur vnde veniant, quid acturi, quò pergant &c. quis ibi rumor, quamuis non ſemper iſtiuſmodi dictis fides adhibenda ſit, cum ſagaces inquiſitores facilè etiam incidere poſſunt in ſagaciores reſponſores. Quomodo nuntij Abſalonis qui venerant exploratum de Achia & Ionata miſſis ad Regem Dauid, illuſi ſunt ab ancilla, quæ eos velamine texerat in puteo latentes, dixit enim exploratoribus; Tranſierunt feſtinanter guſtata paululum aqua. *lib.* 2. *Reg. cap.* 17.

De Duce Norico veritatem explorante quid de ſe ſentirent ſubditi, habes, *Tit. de veritate.* F

Exploratores etiam dicuntur qui loca minutiora ſcrutantur in vrbe aut prouincia aliqua, vt mox ea hoſtis occupet & inuadat. In quem ſenſum Ioſeph fratribus in Ægyptum venientibus, cumque non agnoſcentibus, tentando illos, dicebat: Exploratores eſtis, (*Geneſ.* 42.) vt videatis infirmiora terræ veniſtis.

Moyſes Deo iubente, mittebat viros Principes qui conſiderarent terram Chanaam qualis ea eſſet, ac populus qui illam inhabitabat, quales vrbes, ſolum, fructus: dabatque in mandatis; vt de fructibus ſecum adferrent. Itaque illi egreſſi ſub initium Iunij, anno ſecundo ab egreſſione ex Ægypto, conſiderauerunt terram, botrumque ingentem extulerunt, vt quem in vecte duo viri portarunt. *Numeror. cap.* 13.

Heliodorus Bagoas non procul à Syene, in Æthiopicas inſidias incidit, ij enim miſſi, vt eſſent ſpeculatores, & ſecuritatem itineris toti exercitui explorando præſtarent, pro-
pter noctem & inſcitiam locorum quaſdam vepres prope flu- G
uium ſubiere, ſimul & ſibi præſidij, & hoſtibus inſidiarum faciendarum cauſſa, itaque inſomnes ad illam veprium quaſi munitionem excubabant circiter equites mille &c. *lib.* 8. *Æthiopicorum.*

Idem: Speculatores & exploratores ad ea quæ fiunt & dicuntur, cognoſcenda miſſi, vt eiuſdem linguæ & ſermonis peritos, qua indigenæ & hoſtes vtuntur, ſecum ducant, neceſſitate ſunt coacti. *eod. libro.*

Frontinus: Scipio Aphricanus capta occaſione mittendæ ad Syphacem legationis, cum Lælio ſeruorum habitu tribunos & centuriones lectiſſimos ire iuſſit, quibus curæ eſſet perſpicere regias vires, hi vt liberius caſtrorum poſitionem ſcrutarentur, equum de induſtria dimiſſum, tanquam fugientem perſectati, maximam partem munimentorum circuierunt: quæ cùm nunciaſſent, incendio confectum eſt bellum.

Q. Fabius Maximus bello Hetruſco, cum adhuc incognitæ forent Romanis ducibus ſagaciores explorandi viæ, fratrem
Fabium Cæſonem, peritum linguæ Hetruſcæ, iuſſit He- H
truſco habitu penetrare Ciminiam ſiluam, ante militi noſtro intentatam: quod is adeo prudenter atque induſtriè fecit, vt tranſgreſſus ſiluam, Vmbros Camertes cùm animaduertiſſet, non alienos nomini Romano; ad ſocietatem compulerit.

Carthaginenſes cùm animaduertiſſent Alexandri ita magnas opes, vt Aphricæ quoque immineret, vnum ex ciuibus virum acrem, nomine Hamilcarem Rhodinum, iuſſerunt ſimulato exilio ire ad regem, omnique ſtudio in amicitiam eius peruenire, qua is potitus, conſilia eius nota ciuibus ſuis faciebat.

Iidem Carthaginenſes miſerunt, qui per ſpeciem legatorum longo tempore Romæ morarentur, exciperentque conſilia noſtrorum.

M. Cato in Hiſpania, quia ad hoſtium conſilia alia via peruenire non poterat, iuſſit trecentos milites ſimul impetum facere in ſtationem hoſtium, raptumque vnum ex his in

A caſtra perferre incolumem: tortus ille, omnia ſuorum arcana confeſſus eſt.

C. Marius coſ. bello Cymbrico & Teutonico, ad excutiendam Gallorum & Lygurum fidem, literas eis miſit, quarum pars prior præcipiebat, ne interiores, quæ præſignatæ erant, ante tempus certum aperirentur, eaſdem poſtea ante præſtitutum diem repetiit, & quia reſignatas; repererat, intellexit hoſtilia agitari.

Eſt etiam aliud explorandi genus, quo ipſi duces nullo extrinſecus adiutorio, per ſe prouident. Sicut Æmilius Paulus coſ. bello Hetruſco apud oppidum Coloniam demiſſurus exercitum in planiciem, contemplatus procul auium multitudinem citatiore volatu è ſilua conſurrexiſſe, intellexit illic aliquid inſidiarum latere, quod & turbatæ aues, & ſimul plures euolauerant. Præmiſſis igitur exploratoribus, comperit decem millia Boiorum, excipiendo ibi Romanorum agmini imminere: eaque alio, quam expectabatur latere miſſis legionibus, circumfudit.

Similiter Theamentis Horeſtis filius, cum audiſſet iugum ab hoſtibus natura munitum teneri, præmiſit ſciſcitaturos, quid rei foret, ac referentibus eis, non eſſe verum, quod opinaretur, ingreſſus iter, vt vidit ex ſuſpecto iugo magnā vim auium B ſimul euolaſſe, neque omnino reſidere, arbitratus eſt latere illic agmen hoſtium: itaque circumducto exercitu eluſit inſidiatores.

Haſdrubal frater Annibalis, tunc Liuij & Neronis exercitum (quanquam hoc illi non duplicatis caſtris diſſimularent) intellexit, quod ab itinere ſtrigoſiores notabat equos, & coloratiora hominum vt ex via, corpora. *lib. 1. ſtrateg. c. 2.*

☞ *Conſule Titulum Stratagematum, & Portarum. Item locum de Inueſtigatione, Inquiſitione, &c.*

* Expoſititij Infantes.

EXPOSITIO PVERORVM.

DEFINITIO ET VSVS VOCABVLI

Expoſititij, quos Græci ἐκθέτους dicunt, & χαμαιπετεῖς, id eſt, humi repertos, vocantur apud Iuriſconſultos, infantes, qui à parentibus velut abiecti, fortunæ committuntur. Etiam apud hiſtoricos in eadem ſignificatione reperitur ea vox. Ita *Liuius 1. ab v. c.* In proxima alluuie ficus eſt ruminalis, vbi nunc pueros C exponunt. Exponere igitur in ſignificatione eſt omnem curam abiicere, & committere incertæ ſorti. Quod ſane vergit plerúmque in ſummam iniuriam illorum qui ſic exponuntur, eſtque contra naturale debitum parentibus incumbens erga filios ſuos, vt quorum cura & recta inſtitutio illis competit. Cum Expoſititij ad alienos plerumque deueniant, omnique ope deſtituti, niſi fortaſſis eo loco exponantur, vbi publica orphanotrophia inſtituta, negligantur. Ideóque huiuſmodi abdicatio liberorum facta abſque euidenti neceſſitate, ſemper inhumana, & impietatis plena eſt habita.

QVA RATIONE ET LEGE HÆC EXPOSITIO PERMITTATVR?

Curabit inquit *P. G. Toloſanus* per Magiſtratum Princeps, nè expoſitio liberorum impunè fiat, niſi ſaltem mater cognita fuerit: vt intelligatur cuius patris ſit. Si fieri quidem tuto poſſet, omnis expoſitio inhibenda eſſet: ſed verendum eſt, ſi ſeuerius inhibeatur, ne partus potius ſuffocentur, quam patiantur venire in publicum metu pœnæ, & ideò ne id accidat detrahendum eſt ſeueritati pœnarum, & quomodocunque inueniantur expoſiti infantes, procurandi erunt, relicta pœna in exponentes, arbitrio iudicis, iuxta ea quæ Cæſares Valentinianus, D Valens, & Gratianus reſcripſerunt. Vnuſquiſque inquiunt, ſobolem ſuam nutriat: quod ſi exponendam eam putauerit, animaduerſioni quæ conſtituta eſt, ſubiacebit. *l. 2. de infantibus expoſitis lib. 8. c. 52.*

Neque me præterit lex Romuli, qua populo neceſſitatem tantum conſeruandi maſculinam prolem, & ex filiabus primogenitas impoſuit, reliquam verò prolem exponi permiſit, maximè ſi quid mutilum aut monſtruoſum natum fuiſſet, ſed poſt triennium habito iudicio quoque vicinorum. *Dionyſius Halicarnaſſ. in 2.* Verum Romulus & reliqui qui tales expoſitiones permiſerunt, plus rationem habuerunt corporum ad arma idoneorum, quam animæ: tanquam adhuc rudes, & mandata Dei veri ignorantes, quorū in vno ſcriptum eſt. Non E occides. Ob quod præceptum Principi, qui vices Dei in imperio agit, proſpiciendum eſt, ne in ſua Republica & principatu directè, vel per obliquum homicidia committantur, maximè infantium, qui per illam expoſitionem ſubiicerentur morti, non dicam immeritæ tantum, ſed crudeliſſimæ, nempe fami, quæ maxima & atrociſſima eſt.

Educatio liberorum eſt naturalis: quia feræ quantumuis ſæuiſſimæ & huius habent ſollicitudinem, & ideo crudeles merito habiti, qui abiiciunt ita partus, & eis alimenta denegant; cum non minus necare videntur prolem, qui alere nolunt, quam qui partum ſuffocant. Maximè quando adhuc teneri & recenter nati ſunt infantes, qui ex modico nutriri poſſunt. *Vide l. 3. & 2. de inſti. & Iur. 20. & de infant. expoſ. & l. necare de liberis agnoſ.*

Quemadmodum & docuerunt Ægyptij qui parua adeo natos educabant impenſa, vt omnis ſumptus in pueros quouſque ad ætatem peruenient à parentibus impenſus, nō excederet drachmas viginti, ſi credamus *Diodoro Sicul. lib. 1. cap. 6.*

Certe Romanis non ſemel obiectum, quod portentoſos non modo fœtus, ſed etiam perfectos abſque delectu exponerent, F ſuſcipiendos ait *Tertullianus cap. 9. Apolog.* à matre extranea, idque non exſpectato triennij ſpatio à Romulo præſcripto.

Sed crudelius apud *Apuleium lib. 10. de Aſino*, Pater ille peregrè proficiſcens mandauit vxori, vt ſi ſexus ſequioris ediſſet fœtus, protinus quod editum eſſet necaretur. *Arnobius* exprobrat Romanis, quod filios procreatos auibus feríſque exponerent non modo, ſed etiam adſtrangulatos miſero mortis genere eliderent, *lib. 8.* & meminit huius crudelitatis, *Lactantius lib 6. cap. 20.*

Athenienſes certo loco infantes exponebant: talis in Attica erat, Cynoſarges teſte *Suida, apud Stobæum* 476. & cauſam addit: quia Herculis ibi templum, qui ſpurius erat.

Etiam Romæ erat in foro olitorio Lactaria columna, quia auctore Feſto, infantes lacte alendos eò deferebant.

EIVS CRVDELITAS, ET VARIÆ ILLIVS POENÆ.

Thebanorum lex erat ſanctiſſimè poſita, ne ciui Thebano G liceret infantem exponere, neque in ſolitudinem abiicere, capitis ſupplicio: Verum ſi in extrema neceſſitate eſſet conſtitutus pater, cogebatur ſtatim ipſum infantem ad Magiſtratum cum ipſis faſciis adferre, qui acceptum alicui tradebat leui pretio, cum quo pactum & conditiones accedebant, vt per ſuam fidem infantem aleret, & adultum ſerui vel ſeruæ loco haberet, ſic vt alimentum & educatio ſeruitute compenſaretur. *Ælianus lib. 2. de varia hiſtoria.*

Inter Chriſtianos in polióceis adminiſtrationibus, conſultum rectè paulò aliter eſt, vt infantes expoſiti, quorum etiam parentes ignorarentur, vel cogniti mendicitate compulſi eos non poſſent nutrire, in certo loco ſeu hoſpitali ex publico alerentur, & poſtea inſtitutioni vel artificio cuipiam locarentur: locus Βρεφοτροφεῖον nominatur. *L. ſancimus 18. l. illud 16. de ſacroſ. Eccleſ. C.*

Mitius tamen actum in expoſitos infantes qui non deliquerunt, ſed parentes, ne ſeruitutis labe notarentur. Quod Gregorij IX. conſtitutione declaratum poſt Cæſares, adempta parentibus patria poteſtate, qua indigni ſunt, qui ſanguinolenti audent aliorum miſericordiæ, quam ipſi non habent, exponere, dicti parricidæ, & vt tales puniendi. Si à patre, vel H ab alio, ſciente ipſo, vel ratum habente, vt ait Gregorius, relegato pietatis officio, infans expoſitus extitit, hoc ipſo à poteſtate fuit patria liberatus. Nam hoc caſu in ingenuitatem libertus, & ſeruus in libertatem eripitur: quod & de prædictis cuiuſcunque ætatis languidis, ſi expoſiti fuerint, vel ſi alicui eorum impiè alimenta denegari contigerit, eſt dicendum. Sanè qui hos ſuſcipiunt, non poſſunt propter hoc in eorum perſonis ius aliquod ſibi vendicare.

Expoſiti verò ad mortem quodammodo expoſiti videntur. Vt habetur *d. l. 2. & 3. de infant. expoſit. C.* Et eo magis, quo in loca hominibus infrequentata exponuntur, vt dum in ſyluis deſertiſque aliis locis relinquuntur, in quibus aliquando expoſiti, deuorandi, receperunt à feris animalibus miſericordiam, quam parentes denegauerant, & nutriti ab illis feruntur. *Ita Toloſanus ſuprà.*

EXPOSITITIORVM EXEMPLA

BIBLICA.

A Auiram filius Caat, nepos Leui, pronepos Iacob, & pater Moyſis, eiuſque coniux Iochadeb, conſobrina ipſius, & neptis Leui, nato filio ſuo Moyſe, anxij erant propter Pharaonis Infanticidæ ſanguinarium edictum, qualiter eum prole ſua agerent, præſertim feruente cum inquiſitione & infanticidio, cum certæ ipſius neci metuerent, ex paterna ſollicitudine, non ferina immanitate, vt efferus Caluinus ſcribit; eius ſaluti conſulentes, ſcirpiæ fiſcellæ, id eſt, arculæ ex viminibus contextæ, & pice atque bitumine oblitæ eum imponunt, & exponunt in carecto, id eſt, loco vbi carices naſcuntur, loco ergo paluſtri & denſis iuncis ſepto eum collocarunt, adhibita ſorore Maria iam grandiuſculâ, quæ eum obſeruaret, & provt à matre inſtructa erat, quauis ratione ſeruaret, provt fecit, poſtquam filia Pharaonis ad ſe lauandum veniſſet. Hiſtoriam lege *in cap. 2. Exod.*

Agar vxor ſecundaria Abraham, à Sara domo exturbata, cum filio ſuo Iſmaële, diſceſſit in ſolitudinem, ducens filium, qui iam facilè 18. annos ætatis habebat, & ferens vtrem aquæ & panem. Cumque eſſet conſumpta aqua in vtre, abiecit, ani-
B mo ſcilicet; puerum iam præ ſiti fatiſcentem, & deſperatum, ac iamiam moriturum. *Geneſ. 21.*

HISTORICA.

Diodorus lib. 4 Menoëm vetuſtiſſimum Phrygiæ Regem, ex vxore Dyndimene filiam procreaſſe ſcribit, quam in monte Cybelio enutritam fuiſſe, poſtquam in eo expoſita fuerat, ac à feris educatam, à muliere paſtoritia inuentam, & pro ſua detentam, in admirabilem pulchritudinem euaſiſſe, noménque à monte accepiſſe Cybelem.

Pſamathe Crotopi. R. Argiuorum F. filium ex Apolline conceptum metu patris expoſuit. Ille à canibus regij pecoris cuſtodibus laceratus fuit. *Pauſanias in Atticis.*

☞ *Petantur varia exempla huius rei, ex loco de vita humana: Tit. in vita conſeruari. Item ex loco Educationis: Tit. Educari à beſtiis.*

---

* Exprobatio.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Exprobratio, Græcè, *ὀνειδισμὸς*, dicitur: Hebr. *Cherph*, à
C verbo *Caraph*, exprobrauit, criminatus eſt, vituperauit. Per metathesin *Chaphar*, perforauit, pudefactus eſt. Nã opprobriis perforatur cor hominis, & pudefit. Eſt autem exprobratio ingeſtio improperij in faciem: ſed oblocutio, eſt occulta detractio, *ſecundum B. Thom. ſuper Pſal. 43. col. 3.* Dicitur autem exprobro à voce probrum; eſt autem probrum ſcelus, ac flagitium. Et per metaphoram pro ignominia accipitur, quæ ex ſcelere ſequi ſolet: vt, datum eſt ei probro, hoc eſt, ignominiæ adſcriptum. Itaque exprobratio, ipſa probri objectio dicitur.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

EXPROBRARE QVID. V. G.

COMMISSA. MALEFACTA.

Poſtquam Moyſes Ægyptium, qui Hebræos iniuſto onere oppreſſos perentiebat, occidiſſet, & percuſſum ſub ſabulo abſcondiſſet, die altero videns, duos Hebræos rixantes, & ſeſe in-
D terponens, dixit alter eorum: Quis te conſtituit principem, & Iudicem ſuper nos? Num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Ægyptium. *Exod. cap. 2.*

Iehu ad Ioram rogantem, Pax eſt Iehu? dixit. Quæ pax? cique exprobrans malefacta matris ſuæ, ſubiecit: Adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ, & veneficia eius multa vigent. *4. Reg 9.*

Ioannes Baptiſta Phariſæis ad ſe venientibus exprobrabat, quod malorum parentum mali filij eſſent, vocans eos genimina viperarum, Herodem quoque caſtigabat, ei obiiciens inceſtum, quem cum vxore fratris ſui viuentis committebat. *Math. c. 3. & 14.*

Stephanus Iudæos increpabat, eiſque duritiam cordis qua ſemper ſpiritui ſancto reſiſtebant; exprobrabat. *Act c. 3. & 4.*

Paulus & Barnabas Iudæis ei contradicentibus, & blaſphemantibus, dicebant: vobis oportet primum loqui verbum Dei; ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis F æternæ vitæ, Ecce conuertimur ad gentes. *Ibid. c. 13.*

VITIA NATVRÆ.

Phenenna vxor Helcanæ, affligebat Annam alteram coniugem, & vehementer angebat, ita vt exprobraret, quod Dominus concluſiſſet vuluam eius, ſicque faciebat per ſingulos annos. *1. Reg. 1.*

Simili modo, quamuis falſo, & per calumniam; Phariſæi Chriſto exprobrabant, quod eſſet potator vini, & amicus Publicanorum. Item quod Dæmonium haberet. Paulo Apoſtolo, quod eſſet Seminator verborum, & nouorum dæmoniorum annunciator.

BENEFICIA.

Miſit Deus Prophetam ad populum Iſraël, poſtquam aduerſus Madianitas infelici prælio dimicaſſent, qui eis in memoriam reuocaret omnia magnalia, quæ ipſis demonſtrauerat in Ægypto, & deſerto, vt hac ratione illos animaret ad eum amandum. *Iudic. c 6. & 10.*

Sic ad Heli miſſus vir Dei, ait ad illum: Hæc dicit Dominus, nunquid non apertè reuelatus ſum domui patris tui, cum eſſet in Ægypto, & elegi eum ex omnibus tribubus Iſraël F mihi in ſacerdotem; &c. Quare calce abieciſti victimam meam, & magis honoraſti filios tuos, quam me. &c. *1. Reg. c. 2.* Similia habes, *c. 10. & 12.*

Samuël Sauli quoque objecit beneficia quæ à Deo acceperat: Nonne inquiens, cum paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es? Quare ergo non audiſti vocem Domini? &c. *1. Reg. c. 15.*

Similiter & Nathan Propheta, poſt commiſſum adulterium & homicidium, ad Dauid miſſus, ei exprobrabat, quantum illi Deus præſtitiſſet: poſt quæ; Quare ergo contempſiſti verbum Domini, vt malum faceres in conſpectu Domini? *2. Reg. c. 12.*

Ahias Propheta exprobrauit vxori Ieroboam, quamuis diſſimularet quænam eſſet, quod exaltaſſet eum Deus, ducémque de medio populi eum conſtituiſſet, nec tamen cuſtodiuiſſet mandata, *Serm. 3. Reg. c. 14.* Ita de Iehu Propheta, exprobrante Baſa, habemus *Idem c. 16.* in initio.

EXEMPLA HISTORICA ET APOPHTEGMATA. G

ETHNICA.

Appius populo exprobrabat, ſibi acceptum ferri debere; quod ea muto & elingui facundum haberet conſulem, de L. Volumnio collega ſentiens. Ibi L. Volumnius: Quam mallem inquit, tu à me ſtrenuè facere, quàm ego abs te ſcitè loqui didiciſſem. *Eraſ. 6. apoph. Ser.*

Ser. Galba. C. Iulium conſummatis victoriis in foro ius dicentem, huiuſmodi dictis auſus eſt interpellare. C. Iul. Cæſar. pro Cn. Pompeio Magno quondam genero tuo in tertio eius conſulatu pecuniam ſpopondi, quo nomine nunc appellor: quid agam? num dependam? Hac voce palam illi exprobrans, quod Pompeij bona vendidiſſet, cui fuerat affinitate junctus. Æquum autem videbatur, vt qui bona generi vendiderat, ea dependeret, quo nondum otto inter illos bello fuiſſent contracta. Cæſar hac inuidia commotus, æs alienum Pompeij è fiſco reſolui iuſſit. *Eraſ. lib. 8. Apoph.*

Licinius, Cæſaris libertus ſolebat patrono, nouum aliquod opus inchoanti magnas conferre pecunias. Quem morem ſequutus Licinius, nouum opus aggreſſuro centies promiſit H per libellum, in quo poſt expreſſam pecuniæ ſummam, quæ virgula ſuperducta ſignabatur, ſpatium erat vacuum. Hac occaſione Cæſar vſus priori ſummæ, quam ſcripſerat libertus, alterum centies adjecit, ſua quidem manu ſpatio quod vacabat diligenter expleto, ſed affectata literarum ſimilitudine. Itaque duplum accepit pecuniæ, diſſimulante liberto. Cæterum vbi Cæſar rurſum nouum opus inchoaret, libertus hoc factum illi leuiter obiecit, dato tali libello. Confero tibi Domine, ad noui operis impenſam quod videbitur. Non expreſſit ſummæ modum, vt illi liberum eſſet ſcribere quantum vellet, quandoquidem priorem ſummam duplicaſſet. *Suetonius.*

Auguſtus delectatus inter cœnam fuerat ſymphoniacis Toronij Flacci mangonis, eóſque frumento donârat, quum alios auditos ſoleret largiter donare nummis. Eoſdem quum poſtea Cæſar inter cœnam requireret, Toronius ſic excuſauit: Ad molas, inquit, ſunt, exprobrans illi frumentarium

A minus : Et hoc impunè tulit, quod dixerat non milles, ſed triangus. *Idem.*

CHRISTIANA.

Ex Apophthegm. L. Beyerlinck.

Veluti in quibuſdam carpendi reprehendendique, ita in aliis mira exprobrandi venuſtas, quæ ſanè, ſi in vllo alio, certè in Ludouico XI. Franc. Rege emicuit. Intellexerat namque is Nicolaum Paulinum Burgundiæ Cancellarium, ſuis opibus hoſpitale exteris recipiendis erexiſſe, & dotaſſe. Fuerat autem ille ſeuerus admodum in exigendis multis, & (vt vulgò ferunt) ad rem familiarem attentus. Quod feſtiuè notans Ludouicus : Hoc inquiebat, rationi conſentaneum; vt qui plures pauperes effecerit, tandem illis excipiendis hoſpitale inſtituat. Taxabat ſimul Iudicum in multando rigorem, in pauperum verò cauſis ignauiam & teporem. *Corrozetus. L. Beyerlinck in Apoph.*

Priorem Ludouicus, at artem arte deludens, Briſæus Præſes, ipſum Ludouicum aggreſſus. Iuerat ad venationem exiguo vectus equo, & Præſide ſuo Briſæo comitatus : cumque eſſet proprij & conſilij, & cerebri, neque facilè conſiliariorum decretis auſcultaret, opportunè rogabat Briſæus : Vnde Sereniſſ. B Rex tam robuſtum nactus es equum ? cui Rex Quomodo hæc tibi in mentem veniunt, cùm ſit adeò puſillus : Quia te, reſpondit ille, & conſilium tuum fert. *Gagninus, in vita Ludouici XI. Beyerlinck ſupra.*

Nomine puſillus, magnus ingenio Petrus Nanus. Erat apud Canem Scaligerum cum Vguccio, perditis iam Luca & Piſis Italiæ vrbibus : cumque illis eſſet conuiua; & de edonibus mentio incideret; Vguccius illato ſermone, ſe iuuenem quaternos altiles capos, perdices totidem, & plura eius generis, vnicâ cœnâ abſumere ſolitum narrauit. At Petrus dictum excipiens : Non eſt, inquit, quòd hæc à te iuuene comeſta admiremur : cùm iam maturus, nec planè dentibus inſtructus, duas vrbes vno prandio abſumpſeris. Fama quippe erat, Vguccium, ſi ſe ab inchoato prandio temperaſſet, ſatis temporis habiturum fuiſſe ad ſedanda naſcentis tumultus initia, & vtramque vrbem ſaluandam. *P. Iouius lib. 1. Elog. Beyerlinck ſuprà.*

Anonymus Quiſpiam Vidit matronam cultu faſtuque tumeſcentem, ac veſte indutam, in quam bonam fundi & agrorum partem abſumpſerat, cumque illa conquereretur, quòd C nimio indumentorum pondere grauaretur : Quis miretur, inquit ille, cùm ampliùs quàm quatuor terræ iugera circumferas. *In Epigram. Thom. mori.*

Et ne ab hac dicendi venere immunes fœminas arbitremur, Amalabertam Franc. Reginam ad calcem damus : quæ indignè ferens coniugis in bello ignauiam, & iniquam ſortem, dum fortè illuſtriores aliquot conuiuas ille præſtolaretur, dimidiam ei triclinij partem apparat. Percontanti marito, & ægriùs ferenti, quidnam id rei eſſet, reſpondit : Qui parte regni excidit, etiam triclinij parte cedat oportet. *Ex P. Æmil. Beyerlinck ſuprà.*

---

* Expugnare.

☞ *Quære locum de* ARCIBVS, VRBIBVS.

Exta.

☞ *Conſule locum de Augurio, & Diuinatione.*

---

* Exteri, Externi.

Extranei. Peregrini.

D QVI DICANTVR. NOXIA EORVM SOCIETAS, RECEPTIO, FAVOR impenſus.

EXteri, externi, ἐξωτερικοὶ, idem ſunt, quod aduenæ, nempe qui aliunde aduenerunt, aut alibi nati ſunt. Vnde *Cicero in Catil.* Exteros hoſtes vocat, atque longinquos. Extranei dicuntur, quaſi exteranei, ξένοι Græcis & habent oppoſitum vocabulum Domeſtici, & indigenæ.

Et quamuis apud nonnullos populos magna exterorum ratio habeatur, ſic vt domeſtici apud eos ſordeant, & quidquid demum illis natura aut fortuna indulſit, ſplendeat in oculis eorum qui auctoritate pollent, etiam tunc, cum ſine comparatione domi habent illos, qui magis excellant in eodem genere virtutis; ita cœco impetu quidam feruntur in ignota, & quæ ab alio orbe, aut vrbe : Tamen experientia docet, E quantum Rei tum publicæ tum priuatæ adferat diſcriminis, exterorum ac peregrinorum ſocietas & familiaritas, quantumve exitioſa ſint externa auxilia, fœdera, poteſtas, imperia. Fit enim quod in Apologo apud Æſopum de Erinacio & Lepore memoratur; quorum ille apud hunc hoſpitio receptus, ſetis erectis eum pupugit, quo indignante, ſi inquit, tibi in antro hoc moleſtus ſum, exi. Rem hanc hiſtoriis adſtruemus è probatiſſimis ſcriptoribus, quomodo non modo

Plerumque externo peſſundata milite regna.

verum dum externi in ſubſidium vocati ſunt, imperium ipſum, hærede, & domeſtico Principe pulſo, inuaſerint, & detinuerint. Vnde nec promiſcuè in vrbes admittendi aduenæ.

Cyrus ad componendum ciuile diſſidium inter Cares, rogatus, bellum componit, ſed Cariam libertate exutam ſuæ poteſtatis facit. *Xenophon. lib. 7. παιδείας κύρου.*

Thebani creſcente potentia Phocenſium, cum quibus bella gerebant, cum impares eſſent ipſis, accerſiuerunt Philippum Macedonem : qui victis Phocenſibus tandem Græciam oppreſſit. *Georg. Richt in axiomat. Politicis cap. 258.*

Inter cauſas, quibus creuit Romanorum imperium, & illa recenſetur : quod non admiſerint ad ſocietatem belli eos, quorum non eſſent Domini. F Quicquid pepererunt, ſuo ſanguine pepererunt. Plus hauſit Italia ſanguinis Romani, quam externi : quia non geſſerunt bella ſociis armis, vel externâ ope : nec conduxerunt externos ſtipendiis. Aucto Imperio, conſtituerunt reges ſocios : quibus tamen ipſi dominati ſunt. Hinc *Cicero in lib de Repub.* Noſter populus ſociis defendendis terrarum iam omnium potitus eſt. Poſtea bellis ciuilibus ita fuerunt labefactatæ vires Romani Imperij : vt quoties hoſtes fuerunt reprimendi : Imperatores coacti fuerint conducere peregrinos exercitus : à quibus poſtea prouinciæ Romani Imperij ſunt vaſtatæ.

Theodoricus Rex Gothicus miſſus eſt in Italiam à Zenone Imperatore ad reprimendum Edoacrum. Ea occaſione Gothi Italiam occuparunt.

Genſericus Rex Vandalorum Africam occupauit, & ibi regnum conſtituit, attractus à Bonifacio Duce contra Valentinianum Imperatorem Conſtantinopolitanum.

Leo Philoſophus dictus, Imperator Græcus, cum Turcos G ex montibus Caſpiis aduerſus Belgaros euocaret : conſederunt in vicinia : donec confirmatis paulatim viribus totum regnum euerterent. Tales hoſpites non facile poſſunt eiici. Et hæ ſunt occaſiones mutationis regnorum.

Impius Rex Achas icto fœdere cum Rege Aſſyriorum, attrahit eum in Syriam. Rex Aſſyriorum interfecto Rege Syriæ Razen, expugnatam Damaſcum occupat : & colonos Syros transfert in Cyrenaicam : adigit Regem ad tributa annua ſoluenda. Secuti Reges reliqui progrediuntur : & totum delent regnum Iſraël. Hoc deſtructo, gentem Iudaicam abducunt in captiuitatem Babylonicam. His eruptionibus præbuit primam ἀφορμὴν hic Rex : inuitat Aſſyrios : qui ſemel mutati, dant operam vt maneant. Id quod ſemper faciunt potentiores hoſtes, inuitati defenſionis cauſa ad ſocietatem bellorum. *Strigel. in Chronic.*

Carthaginenſes in primo bello Punico à Celtis ſociis, quibus contra Romanos vſi fuerant, plus damni acceperunt : quam ab ipſis Romanis.

A Theodoſio Gothi conducuntur contra Francos : Burgundi, Alani, Sueui à Stilcone contra Gotthos attrahuntur. Gotthi occupant Italiam : Burgundi Galliam : Vandali Hiſ- H paniam. Deinde contra Gothos accerſiti ſunt Longobardi à Narce ſub Iuſtino II. ibique regnum tenuerunt annos 204.

Beda Presbyter, Sueuos Anglos prodidit inter Vitas & Saxones ſediſſe : & inuitatos à Vitigerno Britannorum Rege, bis contra Scotos & Pictos, Inſulam perpetuis depopulationibus infeſtantes, ſubſidio veniſſe, Martiano & Valentiniano imperantibus, Anno Chriſti 449. Sed tandem potentia auctos vtroſque vt fieri ſolet, oppreſſis incolis, partitáque Inſula & Imperio, ac limitibus ad Calcedoniam ſyluam interiectis, Britannorum nomine abolito & regno, Anglos parti Auſtrali Inſulæ, Scotos Boreali imperaſſe.

Ita Sarraceni ſunt extracti ex Africa : & oppreſſis Gothis Imperium Hiſpaniæ ſibi vendicarunt, quod per annos 700. tenuerunt.

Ita Hiſpani ſunt potiti Sicilia & Regno Neapolitano, accerſiti

A ceſſiti contra Gallos, ſed Hiſpani ad ſe pertractis incolis, & excluſis Gallis, regnum Neapolitanum, & Siciliam ſibi ſubiecerunt.

Ita & Gallici Reges, qui nunc rerum potiuntur, conducti ſtipendiis contra Normannos, oppreſſis Regibus antiquæ ſtirpis Caroli magni, inuaſerunt regnum: & illud poſtea propagarunt in ſtirpem ſuam longa ſerie vſque ad hos Reges. *Peucerus in Chronico.*

Arabes ab Heraclio ducti contra Perſas, non ſolutis ſtipendiis, cœperunt deuaſtare limites Romani Imperij, & ſubito regnum conſtituerunt in Aſia, vbi acceſſit prætextus religionis Mahometis.

Turcæ ex Scythiæ ora primum in Armeniam, & maiorem Aſiam per portas Caſpias ingreſſi ſunt, Duce Tangro Lybiæ Mocaleto, circa annum Chriſti 870. inuitati à Mahomete Imbraili Perſiæ Sultano Sarracenico, quem Amyras Babylonicus ſeu ſummus Rex Sarracenorum eiicere, & opprimere nitebatur. *Chytræus, & alij.*

Verùm Rex Ægypti Calipha contra Almericum ſucceſſorem Balduini in regno Hieroſolymitano, à quo oppugnabatur, attraxit in ſocietatem belli Sarracenum Syriæ Sultanum: B qui perſpectis multis Ægypti commoditatibus, cum videret Caliphæ vires infirmas eſſe: eum regno exturbauit: & in carcerem incluſit, occupata Ægypto. Ita plurimi ad defenſionem, vel inuitati, vel conducti, rebus confectis, ſocios oppreſſerunt. *Richterus ſuprà.*

Euenit hoc ambitioſis fratribus, Hircano, & Ariſtobulo, totique Iudæorum genti: quæ illorum ambitione ſeſe in partes ſcindi paſſa eſt. Illi enim hominibus profanis ſupplices facti ſunt: & vterque cum extrema ignominia vitam infelicem finiuit: Iudæi verò ſimul omnes immaniſſimorum militum libidini ſubiecti, & in ſeruitutem miſerrimam redacti fuerunt. Idem olim ſub Regibus maiores ipſorum paſſi fuerant: quando hi quidem Syros, illi vero Aſſyrios, contra fratres ſuos in belli ſocietatem pertrahendo, vtriſque populis occaſionem dedère eos perdendi: quos maxime perditos volebant.

Et in Romana hiſtoria hic, ſemper bellorum ciuilium exitus fuit: vt à maioribus deuictæ gentes, ſub Romanis Ducibus aduerſus Romam pugnarent: & ea occaſione clades olim acceptas vlciſcerentur. Imo illa viam strauerunt Tyberiis, Caligulis, Neronibus, Domitianis, & infinitis aliis Tyrannis: quorum C plerique ex Barbaris gentibus oriundi, veteris Romæ maieſtatem viliſſimis mancipiis, & libertis ſuis conculcandam proſtituerunt.

Simile exemplum non ſine orbis Chriſtiani ſummo periculo in Græcia ante annos trecentos editum eſt: quando de Orientis Imperio inter Catacuzenum, & Ioannem Palæologum contentio exorta eſt: & in auxilium euocati ſunt Turcæ: qui ab eo tempore ad occupandam Græciam animum adiecerunt: & ea non multo poſt potiti ſunt, & ex eo magnam Europæ partem occuparunt.

Solymannum Turcam attraxit in Hungariam Lasbius Polonus contra Ferdinandum, nec vnquam poſtea repelli potuerunt Turcæ ex Vngaria.

Temporibus Friderici III. Imperatoris, cum de imperio Italiæ armis decertarent Principes Italici, Pontifex vt bella ciuilia inter Principes componeret, peregrinos Reges attraxit, qui confectâ pace, ſublatis bellis inteſtinis, cœperunt ipſi de regno Italiæ armis contendere: donec tandem pulſis reliquis, Hiſpani victores euaderent, & Italiam regno Hiſpaniæ ſubiicerent.

D Ludouicus Sforcia Dux Mediolanenſis attrahebat Gallos in Italiam contra Hiſpanos, qui erant defenſuri Ioannem Sforciam nepotem eius contra Ludouicum. Sed Galli potiti Ducatu, poſtea Ludouicum abductum in Galliam, incluſum in tetrum carcerem, miſerè enecant.

Cum Soldani Saracenorum, inteſtinis ſeditionibus, & diſſidiis inter ſe, & cum Calipha ſuo, agitati, bella gererent, Mahometes Perſiæ Soldanus, Calipha viribus inferior, Turcas vicinos aduerſus illum excitat; eorumque fide ac robore victoriam obtinet. Sed ſtipendia illis promiſſa poſt victoriam ſoluere recuſans, ab illis auxiliariis ſuis bello petitus, victus, & regno priuatus eſt. *Chytræus in Chronico.*

Caradinus piratarum maximus ab Algerienſibus accerſitus, vt eos à ſeruitute Hiſpanorum, qui arcem occupauerant, liberaret parta victoria, Selimum Regem cum domeſticis occidit; ac regnum Ariadeno fratri reliquit. *P.Gr.Toloſ.l.11.de Rep.c.3.*

E Saladinus Tartarus, quem Ægypti Princeps acciuerat, vt Chriſtianos de Syria deiiceret, pulſis Chriſtianis, imperium Ægypti occupauit; quod vt ſtabilius eſſet; Circaſſiorum ac Tartarorum venalitios ad corporis, & imperij ſui cuſtodiam, Ægyptiis omnibus ac Syris exarmatis, adhibuit; ac florentiſſimum imperij ſtatum reliquit poſteris; qui non niſi à Selimo Turcarum Rege deturbari potuerunt.

Scoti, fuſis pictis ac Britannis, eam regionem, quæ nunc Scotia dicitur, occuparunt, cum tamen mercede conducti fuiſſent. 1. *Bodinus de republ.l.5.c 5.*

Certè periculi plena res eſt, exercitum peregrinum ac Ducem peregrinum conducere, quibus præſit domeſticus Imperator; cum imperium militare in eos, qui, niſi velint, cogi non poſſunt, inane ſit ac inutile futurum.

Carthaginenſes quidem nondum militari diſciplina ſatis inſtructi, duces Lacedæmonios arceſſere ſolebant; qui exercitum Carthaginenſium ducerent ſub Imperatore Carthaginenſi. Nunquam tamen exercitu ac duce peregrino vtendum ſibi putauerunt; ne Reſpublica in peregrinorum poteſtatem veniret. *Idem.*

F Claſſe Carthaginenſium Ægates inſulas à C.Luctatio Catulo Romanorum Conſule ſuperata; ſtatuerunt Carthaginenſes pacem cum populo Romano inire; rémque Hamilcaris, qui cognomento Barcha dicebatur, imperio permiſerunt, qui tandem multis ſermonibus vltro citróque habitis, pacis conditiones à Catolo Conſule accepit. Qua quidem conciliata, milites, qui contra Romanos militauerant, ad numerum circiter viginti millium nouandarum rerum ſtudio, à Carthaginenſibus deſciuerunt, & conſtitutis inter ſe Ducibus, Vticam, Hipponem, & pleraque alia oppida ad defectionem compulerunt, vrbémque ipſam obſederunt. Quibus malis Pœni perterriti auxilium a Romanis, paulò antè hoſtibus, impetrarunt. Huic bello Hamilcarem Imperatorem præfecerunt, cuius tanta virtus illuxit, vt hoſtes à mœnibus repulerit, oppida, quæ defecerant, reſtituerit; & mercenarios milites eò compulerit; vt locorum anguſtiis clauſi, plures ex eis fame, quam ferro, perierint. Qua ex re tantum laudis aſſecutus eſt Hamilcar, vt omnium ſententia patriæ Saluator diceretur. Quo nunc exemplo facile eſt intelligere, quanto tutior præſtantiorque ſit propria ciuium noſtrorum manus quam externa militia. *F. Patricius lib.9. de Regno tit.55. & lib.9. de Republica titul.3.* G

Zanclæi inuitabant Samios: qui Zanclam viris deſertam ipſi occuparunt. *Herodotus lib.6.*

Græci præliaturi contra Xerxem volebant Geloni vniuerſum concedere imperium; ideo nuntius Athenienſis ad illum aiebat Rex Syracuſanorum, Græcia nos ad te miſit, non Imperatorum indiga, ſed exercitus. *Idem lib.7.*

Meſſanam Campani occuparunt, per amicitiam intra mœnia recepti, & violata fœderis fide in eam impetum faciunt, ciues partim vrbe eiiciunt, partim trucidant. *Polybius lib 1.pag.15.*

Ita & Romani Rheginis contra Pyrrhum, & Carthaginenſes in auxilium accerſiti, aliquandiu vrbem tutati, tandem tamen fidem violant, vrbem recuperant, & detinent, ciues alios pellunt, alios cædunt. *Idem ibid.*

* EXTERI PROMISCVE NON RECIPIENDI IN VRBEM.

Aduenæ cum ciuibus non benè conſentiunt, niſi eadem cum illis ſentiant, vt notauit *P.Greg.Toloſ.lib.23. de Republica cap.6.* H Exempla ad manum ſunt. Certè Lindanij, Argentinenſes, ac Tigurini optimatibus cæſis, aut exilio pulſis, imperium populare ſtabilierunt. Ac ne deinceps optimates popularem ſtatum euerterent; legibus eorum ſanctiſſimè cautum eſt; niſi prius ex infima plebe compertum ſit originem traxiſſe.

At Corcyræorum plebs quæ ex peregrinis coaluerat, patricios ac optimates, initio belli Peloponneſiaci, comprehenſos in vincula coniecit; quos poſtea crudeliſſimè trucidauit; quam cladem optimatum imperij ſecuta conuerſio eſt.

Idem contigit rebus publicis Samiorum, Sybaritarum, Trœzéſiorum, Amphipolitarum, Chalcidentium, Thuriorum, Gnidiorum, & Chiorum, quorum optimates, cum peregrinorum multitudinem in ciuitatem ſine imperiis, & honoribus admiſiſſent, ipſi de imperio & ciuitate deiecti, boniſque omnibus ſpoliati, & magnam in partem cæſi fuerunt.

A Quo nihil eſt in Venetorũ Republica magis metuendum, in qua ſoli Patricij honoribus, & imperiis fruuntur: cæteris tum nobilibus, tum plebeis, qui ab ipſis Citadini vocantur excluſis. *Idem Gregor. Toloſanus ſupra.*

*MAGISTRATVS DESCRIBENDVS
INTER CIVES, NON INTER,
EXTEROS.

Rationem dant Rerum Politicarum ſcriptores, quia conciues inter ſe ad clementiam, & bonum commune, quod propriè ſuum eſt; proniores ſint cæteris, cum & moribus, idiomate genio conueniant: maximúmque amicitiæ vinculum ſit, iiſdem legibus educari.

In Lacedæmonibus, Romanis, Carthaginenſibus, Athinienſibus res expedita eſt, & per hiſtorias nota, quod magiſtratus ſuos nunquam non ciuibus deferre conſueuerint.

Venetorum Reſpublica mille annorum firmitate ſibi conſtans, nunquam mutationem admiſit in deligendo magiſtratu, & illius ordine ſeruando. Peregrinis in eo nullus eſt locus, neque tamen deeſt ſeueritas, aut iuſtitia: nullæ ſeditiones, aut inimicitiæ idcirco inter illos ortæ aliquando, omnibus enim B ex æquo propoſita eſt reipublicæ ſalus, & bonum communitatis. A conditoribus enim primis magiſtratus ille dimanauit, ſempérque eorum poſteri vrbem rexerunt, & Senatorum ac Patriciorum nomen obtinuerunt: reliquis omnibus plebeiorum nomine nuncupatis, vt ſuperiori §. *ex Polybio, & Richtero* dictum eſt.

Georgius Sabinus Poëta Brandeburgenſis, deſcribens Hodæporicon ſui itineris, quod Italiam verſus peregit, meminit huius auguſtiſſimi Senatus, dum ita canit: *lib. 2. Elegiarum.*

Quid magnos referam proceres, amplúmque Senatum?
Mille Senatorum continet ordo Patres.
Splendida regali quos purpura veſtit amictu,
Talis priſca tuus Roma Senatus erat.

Certè experientia docet, quantis periculis exponantur Regna, & vrbes, quando abſque delectu, neglectis indigenis, exteri adſciſcuntur ad dignitates, ſacerdotia, honores. Belgis noſtris innatum, vel adnatum videtur, ſemper externum iugum ſubire, & ad mores regentum, qui exteri plerumque, ſuos conformare, ſic vt idioma, & patrium habitum penè negligant. Sed magis in iiſdem eſt deteſtandum, quod domeſtica ſua ingenia, quæ tamen in quouis ſcibili locupletia habent, & excelſa; vilipen- C dant, eorumque palatio ſapiat, quidquid terræ alio ſole calentes producunt, parui ſunt maligni domeſticorum ſuorum æſtimatores. Vnde fit, vt alibi dignitates omnes ad peregrinos abeant, alibi incolarum nomen ſordeat, & in priuilegiorum repagulis coërcerentur qui rerum ſummam apud eos tenent, timendum foret, ne paſſim omnia ab exteris occuparentur. Miſera Prouincia, quæ nullum, aut rarum ſuorum inter optimates videt!

Princeps tamen qui pluribus terris ac Prouinciis dominatur, adſciſcat ex omnibus Prouinciis, & adoptet in conſilium, & gubernationem, obſeruauit id *Fredericus Furius Coriolanus, in libello qui inſcribitur Idea conſiliarij, pag. 100. & ſequentibus.*

*EXEMPLA SACRA, ET HISTORICA
QVAM PERNICIOSVM SIT, NEGLECTIS INDIGENIS,
aduenas extollere. Et horum euentus,
tragici.

Exemplum recens Gallis ſuppeditauit in Marchione Ancorano, nuper à furioſa plebe, quid dico plebe? imò ipſis aulicis, inter quos velut principatum ipſa natione Italus, obtinebat, inſtar Penthæi diſcerptus, & laceratus De quo vide quæ alibi diximus, ac nominatim *in loco de fauore, Tit. fauor Principum.* Da- D bimus hic alia, pleraque vetuſtiora, recentia etiam nonnulla.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Ieſeph Hebræis conſtitutus à Pharaone Dominus Ægypti, magnis honoribus cumulatus fuit, at oppreſſa poſteritas, veniente Rege nouo, qui Ioſeph ignorabat: omnique conatu peregrinum illum populum, qui occaſione peregrini principis recepti fuerant, & in immenſum creuerant, exterminare laborabat. *Exod. c. 1.*

Ochozias Rex Iuda, Athaliæ Samaritanæ mulieris filius, Samaritanis, matris ſuaſu præcipua regni munia attribuit: prætéritis probis ac ſapientibus, viris: quos in regno habebat: itaque cum Samaritanis (inuiſis hominibus, & qui peregrinis atque E inceſtis ſacris ritus patrios mutauerant) vteretur potius, quam Iudæis, & indigenis: maturam ſibi perniciem conciuit. Nam cũ Iehu Achab fratris Athaliæ domum ſubuerteret: propinquos quoque eius, & amicos, atque in his Ochoziam, vniuerſa propemodum cum ſtirpe ſuſtulit.

Aſſuerus Perſarum, & Medorum Rex Amanum minimè Perſicæ ſtirpis hominem, ſed Macedonem, inter præcipuos amicos aliquando retulerat. Is cum opibus, & gratia apud Regem polleret: non modo Mardochæum, cui propriè infenſus erat, ſed omnes quoque Iudæos, impetrato à Rege funeſto edicto, tollere deſtinauerat. Verum poſteaquam Rex intellexit: Mardochæum ſæpe de ſe optimè meritum eſſe; non modo tam crudele edictum antiquauit: ſed Amano quoque (qui tot victimas ſæuitiæ ſuæ immolare decreuerat: & regnum ſanguine innoxio contaminare) laqueo gulam frangi iuſſit: ipſius opibus atque honoribus in Mardochæum tranſlatis.

HISTORICA.

Anno 1168. Guilielmus Siciliæ Rex (cæterùm Gallia oriundus) Cancellarij dignitate non Siculum, ſed Gallum hominem, & quidem tanti muneris capacem auxit. Regni proce- F res, indignati peregrino tantum in ſua terra eſſe poteſtatis, tantúmque magiſtratum mandatum eſſe nouo, & externo homini, eam contumeliam ferro arcere ſtatuunt. Neque Cancellario modo, ſed & omnibus Gallis, qui in Sicilia, Apulia, Calabria erant, perniciem machinantur. Ergo ſecretis nuntiis per omnia oppida, & municipia dimiſſis, populares, & conſcios coniurationis, quos omnis generis ſibi adſciuerant, hortantur vt in Gallos omnes pro ſe quiſque ſigno dato irruent. Itaque vna litterarum ſignificatione per vniuerſam Siciliam, Apuliã Calabriam Galli vno die fœdum in modum omnes trucidati ſunt. Hæc Gallis in Sicilia calamitas contigit, quod aduenæ mandata eſſet Cancellarij dignitas: quamquam alioquin iſti in Gallorum odium ac cædem proni ſemper fuerint. Nam & anno 1282. Coniuratum item eſt à Siculis aduerſum Gallos: ac conſilium initum: vt ad primum ſignum campanæ quo veſpertinæ preces (veſperas vocamus) ſignificantur, per totam Siciliam hoſpes hoſpitem Gallum interimeret, idque die ſolenni Paſchæ. Neque ea tantum cædes cupidè patrata eſt: ſed ab odio itaque furentium latronum, & carnificum, Siculis mulieribus, quas Gallorum compreſſu grauidas eſſe ſuſpicabantur; exſecti vteri fœtus ſolo alliſi ſunt: ne quid vſquam Gal- G lici ſanguinis ſupereſſet. Hoc funeſtum exemplum Italo-Galli non in Sicilia, ſed in ipſo Galliæ ſinu, ſecuti, anno 1572. per nobiliſſimas regni vrbes ingentem ſtragem edidêre: qua magna mortalium vis, virilis muliebriſque ſexus, ſenes, iuuenes, pueri quoque, conſumpti ſunt. Atque vt tam inſignis victoriæ monumentum exſtaret: Matutinarum Parienſium nomine memorabilem fecêre. Sed ad inceptum, id eſt eas turbas, quæ peregrinos ob magiſtratus oriuntur, redeamus.

Inter Ioannem Galliæ, & Eduardum Angliæ Reges pax ita Bretiniaci conuenit: vt Ioannes ſummum ius imperiumque Aquitaniæ in Eduardum transferret. Cum igitur Aquitania in ditionem Eduardi conceſſiſſet, eam Principi Cambriæ, maximo filiorum, poſſidendam tradidit. Is cum Burdegalæ regiæ ſuæ ſedem locaſſet: eò certatim confluxere primores Aquitaniæ, & Vaſconum nobiliſſimi: cum vt hominis ei, & fidelitatis iuſiurandum præſtarent: tum vt ſe ei per omne officij genus gratos acceptoſque redderent. Eos Princeps (cui multa dexteritas, & humanitas inerant,) benigne ac comiter quidem alloqui, & in conſuetudinem admittere: verum digni- H tatibus, & præfecturis vrbanis ac militaribus, ſolos Anglos, quos frequentes ſecum habebat, ornare. Illi cum cupidini, & ſumptibus modum non facerent: neque minore comitatu, cultu, paratu, quam indigenarum potentiſſimi conſpici vellent: licentius alieno vtebantur. Itaque cum & nobilitas ab honorum aditu arceretur: & à magiſtratibus Anglis multa libidinis, & auaritiæ exempla in plebem, & oppreſſos ciues ederentur; cum inſuper etiam Princeps nouum tributum indicere vellet: omnes Aquitaniæ vrbes, aliæ aliarum exemplum imitatæ, ab ipſo defecerunt. Ita breui Anglus ditionem illam cunctam amiſit: quia, cum aduenas indigenis ius reddere, & præeſſe æquum cenſeret, tædium ſui mouerat.

A Ioannes minoris Britanniæ Dux, cum ex Anglia vxorem duxiſſet: Angli partes ſumma ope fouebat: atque aduerſus Galliæ Regem Principem ſuum. Id cuncta nobilitas Britannica permoleſtè ferebat. Ergo tali animorum habitu tres totius prouinciæ nobiliſſimi (Cliſſu videlicet Lauallius, & Rohanus) cum illum adiuiſſent, in eam ſententiam locuti ſunt: Planè ignoramus, Princeps, quid tibi in mentem venerit: quamobrem adeò enixe Angli partes tuis opibus adiutas velles. Minimè te fugit, nos eſſe obientes Regis Galliæ: & Britannicæ Ducatum à regno, & nomine Gallico pendere. Quamobrem te vehementer oratum volumus: vt fœdere ac ſtudio in Anglum ex animo tuo edicto, Gallicam ſocietatem amplectaris. Quod ſi tibi perſuadere non poſſumus. Nos tui obſequium potius, quam Principis noſtri Galliæ exuemus. His dictis Dux incenſus, & ſi dolorem vultu premeret: temperare tamen ſi non potuit, quin erumperet in hæc verba: Erepta Aquitania grauem à Gallo Regi Angliæ iniuriam fieri. Nec longo interuallo interjecto, miniſtros ſibi ac domeſticos ex Anglia acciuit: tum quos præfecturis Vrbanis, & militaribus B ornaret. Iis ab Anglo miſſis, Britanniæ proceres ac nobiles indignati ſuam fidem ſuſpectam eſſe: & ſibi anteferri Anglos: priuſquam illi appellerent, maturandum rati: vrbes, arces, & locorum muniſſima, priores occupant. In eas anguſtias Dux redactus, patria excedens in Angliam traiecit. Ita ille Britanniæ Dux ſolum vertere coactus eſt: quod ſeipſum & munia patriæ externis potius, quam popularibus, crederet.

Incredibile eſt, quanta celeritate Carolus VIII. Neapolitanum regnum propemodum ſine vlla militum jactura ſubegerit: & quanta lætitia Regem exceperint Neapolitani, longa, & durà tyrannide aliquot Regum defeſſi. Minimo negotio poterat Rex, quamuis adoleſcens (ſi electos, & idoneos homines, quibus deſtitutus erat in conſilio habuiſſet) nobiliſſimum illud regnum in obſequio retinere: quando omnis vltro nobilitas ac populus deficientes ab auitis Regibus, ſe in Regis fidem ac clientelam tradebant. Maxima igitur erat omnium hominum gratulatio, ac lætitia propter depulſam à ſe tyrannidem. Sed tot ſecundarum rerum vberrimus prouentus C breui ſpatio euanuit, magno Regis ac Reipublicæ detrimento. Quippe noſtri, repentina felicitate incautius & licentius vſi, nobilitatem indigne tractare cœperunt: eos præſertim, qui Andegauenſis domus partes fouerant: à qua Rex omnem actionem, atque omne ius belli acceperat. Deinde Rex ipſe, nulla habita ratione Neapolitanæ nobilitatis, omnia munia, omnes dignitates Gallis attribuit: paſſimque conſtituit præfectos: è quibus pleriſque cupidè, & auarè nonnulli etiam parum bona fide, rem adminiſtrabant. Itaque nobilibus, quos offenderat, cæteros ad defectionem impellentibus, maturè regno illo excidit.

Multò etiam infeliciùs ceſſit Gallis: cum in Hiſpania de loco, & virtute cum Hiſpanis certarunt. Rex Caſtellæ Ioannes Dionyſio, Luſitanorum Regi bellum illaturus, petiit à Rege Galliæ, cum quo ſibi fœdus arctiſſimum intercedebat; vt ſocio arma ſecum iungeret. Si Galliæ Rex equeſtres pedeſtreſque copias egregiè inſtructas in ſubſidium miſit. Illuc cũ veniſſent Galli: comiter à Rege accepti, ab eo ſummopere contenderunt: vt in prima acie collocarentur: ibi ſe ante parta decora noua gloria cumulaturos. At vero Caſtellani ægrè ferre ſuam virtutem adeò Gallis deſpectui eſſe: vt locum ſibi debitum D præceptum irent. Indignando tamen, & querendo nihil egerunt: Rex Gallos, vti voluerant, in fronte conſtituit. Itaque Caſtellani, cum diuiſis copiis victoriam hoſtibus non difficilem, coniunctis, ſe hoſtibus pares fore poſſent exiſtimare: niſi ita inuidiáque occæcaſſent animos: victoriam nulla ope adiuuare ſtatuunt. Irent Galli, & ſoli proſperæ pugnæ gloriam, vel aduerſæ dedecus ferrent. Itaque à Gallis pugna acriter cœpta, & primo concurſu adeò æquis viribus res geſta eſt: vt ſi paulum modo anniſi eſſent ſocij, qui in vltima acie erant: victoria in manibus eſſet: ſed à Caſtellanis de induſtria ceſſatum eſt: & Galli propemodum omnes, nullis ſubſidiis fulti, vel in acie cæſi, vel capti ſunt. Sed multo maximè miſerabilis fuit mille equitum clades: in quibus erant nouendecim Proceres. Nam cum Luſitani (à quibus illi capti erant) fuſis Gallis nouum ſibi de integro prælium aduerſus poſtremam aciem ſupereſſe cernerent: captiuos omnes interficere ſtatuunt: ne vel euaderent: vel auerſam ſuam aciem à tergo adorirentur. Iugulatis captiuis, aduerſus integram Caſtellanorum aciem procedunt. Sed illi quoque dimidia quippe virium E parte detracta, facillime oppreſſi ſunt. Niſi Gallos gloriæ cupido intempeſtiua tranſuerſos egiſſet: vt ſupra indigenas honore ſe attolli dignum ducerent, tanta non accepta eſſet clades.

Alexander Rex Epiri, cum Italiam à Tarentinis accitus eſſet: multaſque Brutiorum, & Lucanorum cepiſſet vrbes, ducentos fermè Lucanorum exules circa ſe pro fidis habebat: vt pleraque eius generis ingenia ſunt cum fortuna mutabilem gerentes fidem. Nam cum ad ſuos ciues nuntios miſiſſent: pacto reditu, promiſerunt, Regem, aut viuum, aut mortuum in poteſtatem daturos. Itaque cum ad Achærontem amnem perueniſſet: cuius forte pontem ingens vis aquæ abſtulerat: cumque incerto vado tranſmitteret: iam prope egreſſum, eminus veruto Lucanus exul transfigit. Lapſum inde cum inhærente telo corpus exanime detulit amnis in hoſtium præſidia: ibi fœda laceratio corporis facta. Hunc Alexander Epirenſis, cum peregrinæ fidei nimium crederet, triſtem euentum habuit.

F Carolus Dux Burgundiæ poſtremus cum Noueſium fruſtra oppugnaſſet: ita popularibus ſuis cœpit diffidere: vt eos propemodum deſpiceret. Ex Italia autem circiter mille cataphractos euocauerat: iiſque vtebatur etiam in obſidione Noueſiana. Comitem verò Campobachium quadringentis equitibus præfecerat. Is quoniam Andegauenſis familiæ partes, quæ bellum Neapoli geſſit, ſequebatur: proſcriptus, & omnibus bonis exutus in Galliam ſe receperat: & honorificè exceptus fuerat à Carolo Burgundiæ Duce: & multi præterea cum eo Itali. Ab eo autem in Italiam miſſus, vt equitatum cogeret, tum primum in itinere conuertit ſe ad clandeſtina conſilia. Quippe Regi Galliæ ſæpe pollicitus eſt: ſe vel capturum illum, vel interfecturum, cum exercitum luſtraret: eoque nomine petebat viginti aureorum millia, & Comitatum aliquem, in Gallia idonei redditus. Ad hæc ſi quando bellum committeretur: illo deſerto, ſe tranſiturum ad Regem: modo ipſe conditiones inuicem præſtaret. Eam improbitatem atque perfidiam Rex ægre tulit: & Fabritium G inuitatus, omnia per Contæum Carolo enuntiauit. Ille, quia putabat hoc fieri captioſè, ei fidem non habuit: & domeſticum proditorem multo maiori beneuolentia, quam prius complectebatur. Præterea cum maximam in caſtris ad Nanceium idem Campobachius authoritatem haberet, promiſerat Lotharingo ſe moram illaturum obſidioni, & perfecturum, vt ad oppugnationem neceſſaria deſiderarentur. Cumque nobiles aliquot Lotharingi, & in iis prouincialis quidam Ciſronius, in oppidum obſeſſum conarentur ingredi: captus eſt Ciſronius: quo tanquam internuntio, & interprete vtebatur Campobachius ad Lotharingum, in iis, quæ clam cum ipſo communicaret. Ciſronium captum cum ſuſpendi iuſſiſſet Carolus: is nuntiari Carolo iubet: ſi ſibi cum eo remotis arbitris colloquendi poteſtas fieret: quendam dicturum ei: quæ ad ipſius ſalutem pertinerent. Tum fortè cum adeſſet Campobachius, diligentes obſeruabat omnia metuens ne proderetur. Carolus illum deprecandi ſupplicij cauſa colloquium petere dixit: ſimul quid vellet iubet ſibi per alios nuntiari. Ciſronius ait, ſe nemini, præterquam ei ſoli dicturum. Cum perſiſteret in ſententia Carolus: inter H eundum multos ille obteſtabatur: vt Principem monerent. Et flexerat aliquos: ſed hi denuò interpellaturi Carolum excludebantur à Campobachio: qui pro foribus cubiculi verſabatur: & aditu prohibebat omnes: affirmans mandatum eſſe Principis: vt è medio tolleretur: ſimul præfectum cuſtodum vrgebat: vt acceleraret ſupplicium. Itaque ille ſuſpenſus eſt, ſummo detrimento Caroli. Sed Deo ita viſum eſt: qui tenebras eiuſcemodi menti Caroli circumfudit: vt ex proditoris Campobachij ſententia omnium deterrimum conſilium ſecutus, fortunam prælij periclitaretur: & in acie occumberet. Hic fuit exitus potentiſſimi Principis (cuius ditionis, veluti ſpolia finitimi Principes inter ſe diuiſerunt) dum peregrinam, & inexpertam fidem domeſticæ, & cognitæ anteponit.

Gordianus Iunior cum conſiliis Miſithei ſoceri vteretur imperium feliciter belli domique adminiſtrauit. Quippe & Perſarum Rege ſummoto, Antiochiam, Niſibim, Carras, quæ omnia ſub Perſarum imperio erant, recepit: effecitque vt Perſæ qui iam in Italia timebantur, regni ſui ſe finibus continerent. Sed rebus ita ſuper vota fluentibus, malus qui-

dam genius inuidit. Nam magno & Reipublicæ, & Gordiani damno extinctus eſt Miſitheus, optimus & ſapientiſſimus vir: in cuius locum cum præfectus eſſet prætorianis cohortibus PHILIPPVS quidam Arabs, & quidem humili genere natus; is ſtatim Gordianum imprudentem dolis & inſidiis captauit. Nam primum naues frumentarias auertit: deinde in ea loca milites deduxit: vbi annonæ & commeatuum copia non eſſet. His ergo artibus milites infeſtos illi reddidit: rumore etiam ſparſo, adoleſcentem eſſe Gordianum, neque imperij capacem. Militibus fame iam ante victis facillimum fuit perſuadere quicquid vellet. Itaque militaribus ſuffragiis Imperium Philippo mandatum eſt: iuſſumque, vt cum Gordiano, quaſi eius tutor, pari iure imperaret. Sed Gordianus Auguſtorum hæres, cum æquatum ſibi imperium cum homine ignobili & improbo ægrè ferret: ſperans poſſe Philippo Imperium abrogari, proceſſit ad tentandos militum animos. Sed eos Philippus adeo promiſſis & donis onerat, vt ipſius toti eſſent. Ergo cum ob factionem Philippi minus valet apud milites: petiit vt æquale ſaltem inter eos eſſet Imperium: nec impetrauit. Deinde petiit vt loco Cæſaris haberetur: neque id obtinuit. Petiit etiam vt præfecti loco eſſet Philippo:
B quod & ipſum negatum eſt. Vltimæ preces fuerunt: vt eum Philippus pro Duce haberet, & pateretur viuere. Sed cum ille cogitaret fieri poſſe: vt deferueſcente militum ira, populi Romani & Senatus ſtudio Imperium reſtitueretur Gordiano: clamantem ante conſpectum adduci, ſpoliari & occidi iuſſit. Quo facinore quid immanius, quid execrabilius vel in extrema Barbaria perpetrari poterat? Eant iam Principes: & eiuſcemodi peregrinis rerum ſummam & ſeipſos committant.

Romani veteres (quorum ſapientia documento eſſe debet) non modo peregrinos, ſed ne ſocios quidem ipſos, ac prope conſanguineos Latini nominis in Senatum admittebant: immo illis petentibus, vt Senatus æqua pars ex vtraque gente eſſet, & conſociato Imperio alter Conſule Roma, alter ex Latio crearetur: bellum, quam eam pacem, maluere: in qua peregrinum Senatum, peregrinos Conſules, Romæ eſſent viſuri. Poſt cladem Cannenſem, qua Conſulares aliquot prætoriique & Ædilitij & octoginta præterea Senatores ceciderant: cum maxima ſolitudo in curia eſſet: & tantum Senatorum aduerſæ pugnæ, ad hoc ſui quemque caſus, per quin-
C quennium abſumpſiſſent: de ea re M. Pomponius prætor ad Senatum retulit. Tum Spur. CARVILIVS, cum longa oratione non ſolum inopiam, ſed etiam paucitatem ciuium, ex quibus in patres legerentur, conqueſtus eſſet: explendi Senatus cauſa, & iungendi arctius Latini nominis pro magna re ſe ſuadere dixit: vt ex ſingulis populis Senatoribus binis, quos patres Romani cenſuiſſent, ciuitas daretur: atque in demortuorum loca in Senatum delegarentur. Eam ſententiam haud æquioribus animis, quam ipſorum quondam poſtulatum Latinorum, patres audierunt: Et cum fremitus indignantium tota curia eſſet: & præcipue Manlius, eſſe etiam nunc ſtirpis eius virum diceret: ex qua quondam in Capitolio Conſuli minatus eſſet, quem Latinum in curia vidiſſet: eum ſua manu ſe interfecturum: Q. Fabius Max. nunquam rei vllius alieniore tempore mentionem factam in Senatu dixit: quam inter tam ſuſpenſos ſociorum animos incertámque fidem id tactum, quod inſuper ſolicitaret eos. Eam vnius hominis temerariam vocem ſilentio omnium extinguendam eſſe: & ſi quid vnquam arcani ſanctive ad ſilendum in curia fuerit: id omnium maxime tegendum, occulendum, obliuiſcendum, pro non dicto ha-
D bendum eſſe. Ita eius rei oppreſſa mentio eſt: ſed ex eo maxime aduerſo rumore Caruilius fuit: quod peregrinos in Senatum inducendi auctor fuiſſet.

Sed quid veterum Romanorum Exempla obſoleta æuo quærimus? minimæ hodie quæque ciuitates pari modo ac iure Rempublicam ſuam adminiſtrant. Venetiis equidem, Genuæ, & in aliis Italiæ liberis vrbibus, Argentorati, Norimbergæ, Auguſtæ, Francfordiæ, Magdeburgi, inque aliis Germaniæ ciuitatibus, & tredecim Heluetiorum plagis, non hic religioſiſſime obſeruatur: ne ad munia Reipublicæ peregrini admittantur. Immo plerique aduenis apud ſe habitandi poteſtatem non faciunt. Durius id quidem fortaſſis & inhumanius: quando φιλοξενίαν Deus toties commendat, & eò nos naturâ ducimur.

Lex Salica (quæ in Gallia & Germania obſeruatur) non tantum ſcripta eſt ad mulieres regni hæreditate arcendas: ne videlicet propter infirmitatem conſilij, ſummum Imperij obtineant, quippe in maribus ſæpè par eſt indignitas. Sed ob id E
potiſſimum lata videtur: & perpetuo omnium ætatum vſu confirmata; ne per connubia & affinitates peregrini ad regni ſucceſſionem ſibi aditum facerent. Intolerabilius enim multo eſſet Gallis externi Regis imperio ſubiici: quam Gallicæ ſtirpis Reginæ, adeo peregrina dominatio Gallis inuiſa eſt. Deinde latius ſerpit hoc malum. Nam Princeps externus ſuos honoribus augere, quam indigenas mauult, & ea re offenſis popularium animis, turbæ, ſeditiones, bella naſcuntur. Quæ non tantum Reipublicæ detrimento, & populi ſanguine, ſed etiam ipſius Principis nonnunquam pernicie expiantur.

Inſigne & domeſticum eius rei exemplum Annales noſtri ſuppeditant, in anno 607. Brunechildis, Hiſpana mulier, Galliæ Regina vidua Longobardum quendam, Protadium nomine, quem in deliciis habebat, Palatij magiſtrum ſeu Præfectum (id eſt, totius regni procuratorem) conſtituit. Is vbi videt eò ſe Reginæ gratia prouectum, Principes & proceres regni præ ſe deſpicere, atque vltra variis artibus ludificari cœpit. Tum inexhauſta auri cupidine ardens, manubiis & rapinis miſeros Gallos adeo exercuit, vt nobilium iuxta ac plebis odio flagraret. Eo forte tempore Theodebertus & Theodoricus, Brunechildis filij, de imperio & opibus certabant, quos in F
concordiam redigere proceres, vtriuſque vaſalli, ſumma ope cum niterentur, Protadius obnixè impediebat. Itaque cum illi iactura vnius aduenæ, qui vnus pacem morabatur, bellum inteſtinum finire, quam tot viros nobiles mutuis ſeſe cladibus atterere; ſatius ducerent. Protadium obtruncant. Huius Longobardi exitus, Longobardis, qui hodie Galliam pro libidine verſant, ſi ſana mens eſſet, documento eſſe poterat.

Ludouicus Pius, Caroli Magni filius, regij Præfecti dignitate Bernardum quendam, Hiſpanum, ornarat. Quem immodice ſeſe efferentem, cum tres Regij adoleſcentes, Lotharius, Ludouicus, Pipinus, impatientes æmuli, ferre non poſſent, in ipſum Regem & patrem iram conuertunt. Itaque coniurati aduerſus patrem filij captiuum Ludouicum, ad Sueſſiones ductum, abdicare ſe Galliæ regno, & Germaniæ Italiæque imperio, coëgerunt. Sed cum Galliæ & Germaniæ proceres ex S. Marci Sueſſionenſis monaſterio eductum, in quo abdicato magiſtratu, velut in cuſtodiam, conditus erat, filiis cum patre in gratiam reductis, priſtinæ libertati & dignitati reſtituerunt. Verumtamen tantum
diſcrimen dedecuſque nunquam adiiſſet nobiliſſimus Rex G
atque Imperator, niſi nimia facilitate & imprudentis lapſus, peregrini hominis faſtigium ſupra populares & indigenas extuliſſet.

Martinus Bellaius, Eques auratus, vir prudentia atque vſu rerum præſtantiſſimus, *Comment. libr* 1. dicit, Franciſco I. in Galliis regnante, rebus Gallicis multo plus illatum eſſe detrimenti à peregrinis, qui ab ipſo ad hoſtem deſciuerunt, quam ab vlla vi, aut alia cauſa. In iis autem præcipuè numerat Epiſcopum Leodienſem, Principem Aurengium, Marchionem Mantuanum, Andream Doriam Genuenſem, Hieronymum Moronem (qui Mediolanenſes ad defectionem impulit) & aliquot itē alios. In ſumma, Officia perraro in Galliis ad peregrinos delata legimus, niſi quod paucis ab hinc annis, ad ampliſſima quæque aſpirare iuſſi, in quodlibet altú faſtigium neſcio qua arte irrepſerunt. Nam olim Centurionatus fortè illis, & Tribunatus militum mandabantur, vt eo nomine plures in ſuis terris milites Regi ſcriberent. *Antimachiauellus lib.* 1.

* MERITA EXTERORVM. H

Apud pleroſque demerita & Inuidia ſubiecta.

Xantippus miſſus à Lacedæmoniis, vt opem ferret Carthaginenſibus, qui à M. Attilio Regulo maximas clades acceperant, cum feliciter viciſſet Romanos exercitus, & Marcum ipſum ſuperatum prælio viuum cepiſſet, bello confecto domum rediit, metuit enim ne apud gentem peregrinam propter ſucceſſus in odium veniret. *Valerius Max. lib. 9. c. 6. pag. 785. ita de eodem refert.* Verum vt ipſum fontem perfidiæ contemplemur, Carthaginenſes Xantippum Lacedæmonium, cuius optima opera primo bello Punico vſi fuerát, & quo iuuáte

Atti

Atilium Regulum ceperat, ſimulantes ſeſe domum reuehere, A in alto merſerunt. Quid tanto facinore peteret? anno victoriæ eorum ſocius ſupereſſet? Exſtat nihilominus, & quidem cum opprobrio, quem ſine nulla gloriæ iactura inuiolatum reliquiſſent.

Militauerat exercitus Sarracenicus apud Heraclium contra Perſas. Et quia ſtipendia non dabantur: defecit ab Heraclio. Aiunt & contumeliâ irritatos eſſe: cum Heraclij Quæſtores dixiſſent: ſe vix poſſe Romano & Græco militi ſtipendia dare: nec tantum ſe habere pecuniæ: vt huic canum turbæ ſatisfacerent.

Lacedæmonij bello, quod gerebant cum iis qui erant Ithomæ, in longum eunte, euocauerunt cum alios ſocios, tum vero Athenienſes, prout & ierunt, Cimone duce non exiguis cum copiis, ob id autem maximè euocati, quod præcipui videbantur in pugna murali, quodque conſtabat, diuturna in obſidione iſta re opus eſſe, atque ita vi oppidum capi poſſe. Quod & fuiſſet, verum ex hac primum expeditione inter Lacedæmonios Athenienſéſque diſſenſio palam facta eſt. Lacedæmonij enim cum oppidum vi non caperent, reformidarunt Athenienſium tum audaciam, tum ad res nouandas animum: ſimúlque ſuſpicantes, ne quid peregrini, B ſi permanerent, ab iis qui Ithomæ erant, ſolicitati, molirentur noui; ſolos omnium ſociorum dimiſerunt ſuſpicione diſſimulatâ, tantum negantes, ſe illorum opera amplius egere. Athenienſes haud neſcientes, non ſe meliore cauſa miſſos fieri: ſed ſuſpicione aliqua, grauiter acceperunt: nec E ita de Lacedæmoniis meritos ſe eſſe exiſtimantes, vt illa paterentur, cum primum reuerſi ſunt, ſocietatem ſoluerunt eum Lacedæmoniis Medicò bello contractam, ineuntque eam cum Archiuis illorum hoſtibus: & inter vtroſque aduerſus Theſſalos quoque ictum eſt fœdus. *Thucydides libro* 1.

De Alexandro Farneſio Parmæ Principe, & Belgicæ noſtræ Protege fortiſſimo, ac vero ſui ſæculi & Belgici ſoli Alexandro, notiſſimum eſt, quam parum fauoris & beneuolentiæ pro tot exantlatorum laborum meritis apud Hiſpanos detulerit, ſub vitæ & imperij occaſum. Sic vt factione quorundam maleuolorum, apud Catholicum Regem improbè traductus, protrophæis quæ maxima ei competebant, tot tantiſque cum in Gallia, tum in Belgio victoriis relatis; ſummam indignationem contra ſe ſe expertus fuerit. Cæterum vt naſcenti, ita in ſummo rerum faſtigio poſitæ illius Fortunæ omnis inuidia impar fuit. Siquidem prudentiæ fortitudiniſque illius ſplendor vitæ finem & gloriæ perennitatem dedit: eiuſque memoriam inter maximorum heroum imagines F Vrbs vrbium Roma, erectâ eidem in capitolio ſtatuâ; conſecrauit. Eius vero Epitaphium honorarium require *inter Epitaphia Principum & heroum.*

Finis Libri V. ſiue Litteræ E.

THEATRI VITÆ HVMANÆ,

AVCTORE

LAVRENTIO BEYERLINCK.

ARCHIPRESBITERO ANTVERPIENSI,

Littera F.

---

* *Aſteriſci Titulis ſiue Generalibus, ſiue Secundariis, Rebuſve ſub iiſdem contentis præfixi, poſterioris Auctarij ſunt indices.*

A ### * FABRILIS ARS.

Quis primùm inuenerit?

FABRILIS ARTIS inuentionem, & primum vſum, ſacræ Literæ attribuunt Tubalcain, filio Sellæ & Lamech. De quo ita Moyſes. Sella quoque genuit Tubalcain, qui fuit malleator & faber, in cuncta opera æris, & ferri. Hebræa ad literam dicunt: Qui fuit acuens, hoc eſt ex-
B poliens omnia opera æris, ferri. *Geneſ. cap. 4.*

Reliqua petantur ex loco de Artibus Mechanicis.

---

* Fabula.

QVID, ET ACCEPTIO NOMINIS VARIA.

FAbula à fando dicta, Μῦθος Græcè, ſermonem de re peruulgatâ vulgari acceptione ſignificat. Accipitur communiter pro narratione rerum, quæ nec veræ ſunt, nec veroſimi-
C les, ad delectationem, & vtilitatem inuentâ. Si hanc vocem *Horatius* vſurpat *in Serm.*

Quid rides? mutato nomine de te
Fabula narratur.

Cæterùm Fabularum quædam ſunt ex ſuo genere velut ridiculæ, merum figmentum proponentes, at ſimul ſub eo morale aliquod dogma tenentes, quales ſunt Fabulæ Æſopo Phrygio adſcriptæ, quamuis ille eas ab Heſiodo mutuauerit, & dicuntur Apologi. Aliæ ſunt quæ ſub nomine Comœdiarum, & Tragædiarum circumferuntur: & varia ſortiantur nomina pro
D habitu & qualitate perſonarum, quæ in iis introducuntur. Secundum varia argumenta quæ per Fabulas proponuntur, varietatem ſuam etiam habent. Quædam enim naturæ opera ſub allegoriis continent: aliæ humanarum calamitatum ſolatium, aliæ terrorem adferunt, vel depellunt.

Apud authores ſecularium literarum, vt apud Horatium, mus loquitur muri, & muſtela vulpeculæ, vt per narrationem fictam ad id, quod agitur, verax referatur ſignificatio: vnde & Æſopicas fabulas ad eum finem relatas, nullus ineruditus fuit, E
qui putaret appellanda mendacia hæc in ſacris libris, vt in libro Iudicum, quum ligna ſibi regem fecerunt, & loquuntur ad ficum, & ad vitem, quod totum fingitur: ficta quidem narratione, ſed veraci ſignificatione hæc dicuntur. *Aug. de contr. mendacium.*

Fabula etſi vim veritatis non habeat, tamen rationem habet, vt iuxta eam poſſit veritas manifeſtari. Referunt, inquit, ſeculares virum quendam fuiſſe, vt quoties beneficio virium ſuarum deſtitutus, amicam & nutricem terram impulſu aduerſarij contigiſſet, de ſolo ſurgens magis in aduerſarium præualeret, & ſic occaſu proſtrati, occaſio fiebat triumphi. Dabat infirmitas fortitudinem, lapſus palmam, ruina victoriam. Cui F
hæc conueniunt, niſi Chriſto, qui ad hoc cecidit, vt glorioſior eſurgeret? *Am. lib. 3. de offic.*

QVARE INVENTÆ.

Fabulæ non ſunt res factæ, ſed tantum modo loquendi dictæ: quæ ideo ſunt inductæ, vt ficto animalium mutorum inter ſe colloquio, imago quædam vitæ hominum naſceretur. Sicut mus loquitur muri, muſtela vulpeculæ, & in libro Iudicum, ligna ſibi regem requirunt: quod totum ad mores ordinatur, vt ad rem, quæ intenditur, ficta quidem narratione, ſed veraci ſignificatione, perueniatur. Sic enim *Demoſthenes in quadam oratione* vſus eſt fabula aduerſus Philippum: qui ab Athe- G
nienſibus poſtulauit decem oratores, & ille finxit fabulam. Lupi ſuaſerunt paſtoribus, vt in amicitiam conuenirent: cúmque hoc paſtoribus placuiſſet: petierunt lupi, vt prima ſibi vice ſecuritatis canes traderent, in quibus videbatur occaſio iurgiorum: annuerunt paſtores: & tunc lupi omni adempta formidine, omnem gregem non ſolum pro ſocietate, ſed etiam pro libidine lacerauerunt. Sic, inquit, Philoſophus, ſublatis oratoribus in populo Athenienſium facturus eſt. Oratores populi poſtulat, quo facilius poſſit opprimere ſpoliatam cuſtodibus vrbem. *Iſidor. lib. 1. Etymolog.*

De hac re, & Fabularum energiâ, hæc ſcripta H
reliquit.

Philoſtratus: Interrogante ſocios Apollonio. An vobis aliquid ſermo fabuloſus eſſe videtur? Eſt profectò reſpondit Menippus. hunc enim laudant & ſequuntur Poëtæ. Æſopum vero quid eſſe cenſetis? Poëtam, inquit ille, plane fabuloſum. Quaſnam verò è fabulis ſapientes eſſe putatis? Certe inquit Menippus, quæ poëtarum ſunt, quia cum factæ non ſint, tamen vt factæ decantantur. Æſopi verò inquit Ap. quales vobis A videntur eſſe fabulæ: Ranæ, inquit Menippus, & aſini, atq; eiuſmodi nugæ: pueris aniculiſq; obtrudendæ. Ego verò, inquit, Ap. accommodatiores ad ſapientiam cenſeo Æſopi quam cæterorum fabulas. Quæ enim de heroibus conficta ſunt, de quibus tota eſt materia Poëtarum; audientium aures corrumpunt, illicitos ac nefandos eorum amores referentes, ceu fratrum, vel ſororum nuptias, & in Deos calumniam, & filiorum eſus; atq; illi ne reales aſtus, & mutuas altercationes. Hæc enim cum veluti geſta proferantur à Poëtis, homines ad amorem & zelotypiam inducunt, diuitiarúmque ac regni cupidinem, ad quæ fabulæ incitant. Æſopus autem ſapientiæ cauſa primo quidem talia dicentes non eſt ſecutus, ſed viam quandam propriam adinuenit. Deinde, tanquam ij, qui vilioribus cibis pulchrè conuiuas excipiunt, ex rebus paruis magna quædam intelligi facit, & fabuloſo ſermone propoſito, ex ipſo quid agendum ſit, aut non agendum, oſtendit. Quapropter veritatem magis etiam quã cæteri Poëtarum videtur attingere. Illi namq; quaſi per vim probare nituntur vera eſſe quæ à ſe dicantur: iſte verò ſermonẽ præponens, quem ita, vt eſt, fabuloſum eſſe quiſque nouit, ali- B quid verè dictum de rebus non veris eſſe demonſtrat. Præterea Poëtæ cum ſuam narrauerint fabulam auditoribus, vera necne ſit, inquirendum relinquunt. Is verò ſermonem falſum quidem referens, & morum præcepta ex eo trahens, alicuius vtilitatis cauſa loquendi falſitate ſenſum eſſe demonſtrat. Illud inſuper in Æſopo eſt, quod res orationis expertes loquentes inducit, & quæ ſeriò ab homine agenda ſunt operantes, quibus homines à pueritia aſſueti, atque ab incunabulis ipſis enutriti, opiniones aliquas iam inde ab initio de ſingulis animalibus concipiunt, vt ſint eorum quaſi quædam regalia, quædam ſtolida, quædam verſuta, quædam ſimplicia, *l. 5. c. 5.*

Etiam audiendus Phædrus *lib. 2. de præfatione.*

Exemplis continetur Æſopi genus,
Nec aliud quidquam per fabellas quæritur.
Quam corrigatur error vt mortalium.
Acuatque ſeſe diligens induſtria.
Quicumque fuerit ergo narrandi iocus.
Dum capiat aurem & ſeruet propoſitum ſuum.
Recommendatur, non auctoris nomine.

Idem Phœdrus *lib. 3. præfat.*

Nunc fabularum cur ſit inuentum genus
Breui docebo. Seruitus obnoxia,
C *Quia quæ volebat non audebat dicere,*
Affectus proprios in fabellas tranſtulit,
Calumniamque fictis eluſit iocis.

Igitur Fabulæ neceſſariæ & perutiles ſunt, vt ſint imbecillitatis noſtræ velut adminicula, & vt dicentem, & audientem in rem præſentem adducant. Eſt enim veri repræſentatio Fabula: & vt Democrates medicus Conſidiæ mulieri omnem curationem auſteram recuſanti, lac caprarum dedit, quas lentiſco paſcebat, ſic iis qui prorſus à tetricis Philoſophiæ præceptis abhorrent, amœniores fabellæ proponendæ; ſed quæ doctrinam moralem occultent, & ingenerent.

VSVS APVD AVCTORES SACROS.

In hiſtoria ſacra *Iudicum c. 9.* legimus, Abimelech filium Iorobaal, poſtquam occiſis LXX. fratribus ſuper lapidem vnum, conſtitutus eſſet Rex in Iſrael, Ioathan fratrum minimus, qui abſconſus in aliorum cæde fuerat, ſteterit in vertice montis Garizim, eleuatáque voce clamarit, & apologum de arboribus adhibuerit, adduxeritque oliuam, vitem, Rhamnum, & plura alia, vt conſtituerent ſuper ſe regem: eáque ratione viris Zichem inſinuauit, quam malè feciſſent, conſtituendo ſuper ſe Abimelech Regem, & occidendo fratres ſuos.

Amaſias quoq; miſit nuncios ad Ioas Regem, qui dicerent: D Veni, & videamus nos. Verum remiſit Ioas ad Amaſiam Regem Iuda, dicens: Carduus Libani miſit ad Cedrum quæ eſt in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo vxorem: tranſieruntque beſtiæ ſaltus quæ ſunt in Libano, & conculcauerunt carduum. Percutiens inualuiſti ſuper Edom, & ſubleuauit te cor tuum: contentus eſto gloria, & ſede in domo tua: quare prouocas malum, vt cadas tu, & Iudas tecum *4. Reg. c. 14.*

Fabellæ etiam cuiuſdam ſimilitudinem adduxit coram Dauide Nathan Propheta, qua admiſſi ſceleris magnitudinem oculis ſubiecit; dum nempe propoſuit illum, qui viri pauperis ouem maximè dilectam occiderat: quem proinde Dauid virum mortis, ac ſub eo ſemetipſum dignum morte pronuntiauit, *2. Reg. c. 12.* neque enim ad conſtituendam fabulam neceſſario adhibendam res inanimatæ, quibus functiones animales attribuantur. Veteres quoque Eccleſiæ Doctores nonnunquam Apologorum inuolucris doctrinam, quam tradere in- E tendebant, obuoluerunt, eoſque vtiliter adhibuerunt: ita *D. Hieronym. lib. 1. epiſt. ad Saluin. & Marcell. Auguſt. lib. 2. cont. Academicos c. 3. & lib. cont. mendacium c. 13. D. Baſilius epiſt. 80. ad Euſtathium medicum;* & alij.

PROFANOS.

Æſopi Apologi commendantur paſſim à facilitate, & moralium dogmatum tegumento, eſtque eorum frequentiſſimus vſus. Prodiêre in lucem ſolutâ, & ſtrictâ oratione, adiuncto cuilibet ſuo morali. Laudant eos, *Quintilianus l. 1. c. 14. Ariſtot. l. 2. Rhetor. c. 10. Aphthonius in Progymnaſmat.*

Apud Platonem in Phædro, Socrates inducitur confitens, quod multas illius fabulas iam ſenior memoria retineret.

Apud Laërtium Demetrio Phalereo λόγων Αἰσωπείων συναγωγαὶ inter ipſius opera præclara tribuuntur.

Suidas verò cùm eum laudaſſet, dicit adeo gratum extitiſſe diis, vt magnorum Heroum inſtar ab inferis fuerit reuocatus. De Æſopi laudibus, & laudatoribus legatur *Serarius in cap. 9. Indic.* Selectiores omnium veterum Poëtarum fabulas velut in vnum faſciculum redegit Ouidius XV. metamorphoſeôn li- F bris, & ſub iis velut imaginibus humanas res illuſtrauit, & depinxit. Vt in quibus perfectè fieri, quod Poëtis Horatius adſcribit; dignoſcitur:

Aut prodeſſe volunt, aut delectare Poetæ;
Aut ſimul & iucunda & idonea dicere vitæ.

Quod multis argumentis deducit *Iacobus Pontanus in libello quem προγυμνασμάτων* inſcripſit. Illuſtrauit autem eas fabulas Georgius Sabinus Poëta.

FABVLÆ IVDÆIS VSITATÆ.

Iudæi nonnullas Fabellas velut per traditionem habent, quibus Chriſtianos intendere vetat *S. Paulus 1. epiſt. ad Timot. c. 1.* iiſque illi velut excæcati inflabantur, & ſuperbiebant, ideoque eas vocat Paulus, Iudaicas inflationes. Talis fabula erat, quam ex S. Auguſtino Beda commemorat, Adamum duas habuiſſe vxores, è quibus Iudæi texunt genealogias interminatas. Talis eſt de boue & Ceto creatis initio mundi, tantúmque illum eſſe, vt quotidie mille montes depaſcatur: eóſque ſeruari in aduentum Meſſiæ, vt cum eo ex illis epulentur. Tertia, quod tempore Meſſiæ Iudæa proferet panes coctos, veſtéſque ſericas cuilibet Iudæo accommodatas. IV. Quod Deus quotidiè la- G crymam emittat, quod permiſerit ſuam gentem exſcindi. Et alia his ſimilia. Vt de Og Gigante, cuius vnum pedem comminiſcuntur fuiſſe CXX. cubitorum Giganteorum, lectúmq; eius facile leucam occupaſſe, plures collegit Sixtus Senenſis.

MAHVMETANORVM.

In Libro Religionis Mahumetanæ, quem Curaam vocant, plura reperire eſt commenta, & deliria fabularum, quibus ineſcantur illius ſectæ, & impietatis ſectatores. Imo vix vllum præceptum habent quod non nitatur alicui figmento, v. g. præceptum habent de non occidendo, atque illam malitiam à Cain irrepſiſſe in mundum docent: ſed addunt, ipſum Caïn fore primum, qui in infernum protrudetur in die iudicij, eúmque alios homines ſecuturos: Item Deum maledicendo Cain, ſimul omnibus homicidis maledixiſſe.

Auaritiam quoque deteſtantur, & de ea fabuloſam hanc narrationem tradunt. Aiunt Moyſen in monte Sina à Deo reuelationem accepiſſe, vt ſi ſcire vellet quem hominem maximè Deus deteſtaretur, primam ciuitatem, quæ occurreret, intraret, atque in ea caſam cuiuſdam Eremitæ Bauſezzam dicti, qui aſſiduè legeret; & decimo quoque die in publicum pro- H diret. Ab eóque Moyſen edoctum fingunt, auaritia nullum Deo magis deteſtabile vitium exiſtere.

Circa peccatum Gulæ aliam fabellam habent, de Eremita, qui cum herbis nimium ſe ingurgitaſſet, à Satana correptus fuerit, & in plura mala inciderit.

Acediæ vitium ex otio diabolico autumant profectũ: & referunt fabulam de Rege, qui vixit tẽpore Mahometis. Hic enim cum animum ignauum paſceret delitiis, fortè Angelum per tecta volitare humana ſpecie vidit, percontantique cauſam quid ſibi rerum ageret, ille ſe curam gerere Camelorum ſuorũ, qui os perdiderat, reſpondit. Cúmq; hic diceret perperã & ſtolide eos perquiri in tecto, ac proinde furum potius eſſe, aut Latronum iſtiuſmodi diſcurſum, & aſcenſum per faſtigia tectorum, abſque ſcalarum adminiculo: Protinus ille, multo difficilius ait tibi fuerit ſine alis in Paradiſũ euolare, atq. his dictis diſparuit. Tum Rex ſecum quæ audiuerat & viderat animo perpendens, oſcitantiam excuſſit, & in munere ſuo ſedulum ſe præſtitit.

A Circa defunctos anilia hæc figmenta obtrudunt, cadaueri in tumulum illato ſtatim adeſſe binos Angelos, quorum alterũ Nechir, alterum Remonchir nominant, qui manu ardentes faceas vibrent, & mortuũ de vita anteacta examinent, pro meritis vel demeritis pœnam infligant, vel præmium promittãt.

Neque magis ſeria quæ de reſurrectione mortuorũ ad vocẽ buccinæ, quam Iſtaphil Angelus inflaturus eſt, facienda: Item de animarum in Paradiſo felicitate, quam in ſelectiſſimarum coniugum libero & perenni vſu collocant vel maximè, fingunt. Fabulantur autem Moyſen, Chriſtum, & Mahometem, in Iudicio comparituros, & quemlibet ſub ſuis ſignis collecturũ eos, qui legem eorum ſeruauerint. Cæteros omnes æterno exitio multandos, pœniſque inferni, quas fingunt atrociſſimas, cum ignis, tum tranſitus difficillimi per bina montiũ fauces, pontis denique è ferro acutiſſimo constructi, quem Draco cuſtodiat, tranſmeationem, & eiuſmodi figmentorum infinitus apud eos eſt numerus. Legat Lector qui plura deſiderauerit: Philippum Lonicerum *de rebus Turcarum.*

Faceti. Facetiæ.

Conſule Tit. de Vrbanitate. Ibi Faceti varij, puta populi Principes, plebei Item qua occaſione faceti, &c. B

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Facetia, Gr. εὐτραπελία, & εὐτράπελος, facetus dicitur. Eſt autem facetus, qui facit verbis quod vult, dictus à facio, vel, vt aliquibus placet, à fando, vnde facetiæ. Vel ſic.

Facetus eſt elegans in dicendo, & delicias, & diuitias quaſdam ſermonis habens, quæ facetiæ dicuntur, vnde facete aduerbium, hoc eſt, exculte, eleganter, vrbane.

¶ APOPHTEGMATA ET EXEMPLA ETHNICA.

Crates à magiſtratu obiurgatus, quod contra leges & conſuetudinem Athenienſiũ ſindone veſtiretur, ait: Quid ſi Theophraſtum vobis oſtendam ſindone amictum? Adduxit igitur eos in tonſtrinam, oſtenditque Theophraſtum, qui tum forte tondebatur, linteo amictum, quod Græci à contegendis humeris ἐπωμίδιον vocant, ſubmonens faceto reſponſo, omnibus, ad vſum vti licere. Turpe enim ac inhoneſtum ſi eſſet vti linteis, ne in tonſtrina quidem vſus eſſet. *Laert. l. 7. c. 5.*

Ariſtippo philoſopho cum probroſe obiiceretur à quodam, C quod haberet Laidem meretricem. Quid tum ait, ſi modo non habeor à Laïde? *Cic.*

Socrates, Cuidam dicenti, Antiſthenẽ philoſophum matrem Threicia natum eſſe, patre autem non tam barbaro, ſed Athenienſi: Quid, inquit, an tu putas virum adeo præclarum ex vtroque parente Athenienſi naſci potuiſſe? Facete vir ſapientiſſimus notauit corruptos Athenienſium mores, indicans potius è Thrace, Scythaue naſci poſſe virum ac præclarum, quam ex Athenienſi: & hoc igitur quod habeat virtutis Antiſthenes, matri Hybridi potius adſcribendum, quam parenti. *Laert in eius vita Eraſm. lib. 3. apophthegm.*

Alcibiades Socrati miſerat munus præclarum. Id quum Socrates videretur recuſare, Xantippo diſſuaſit, aſſeuerans donum eſſe magnificum & indignum quod reſpueretur. Tum Socrates: Alcibiades, inquit, hæc mittit ambitioſè, & nobis noſtra eſt ambitio. Sentiens, interdum eſſe magnificentius magna contemnere, quam magna largiri. *Eraſ. l. apoph.*

Quum Alcibiadi Athenienſi balneator plurimum adminiſtraret aquæ, Lacon id videns: Quid hoc rei eſt? inquit, plus aquæ infundit quaſi non puro, ſed vehementer ſordido. Hoc D ſcommate notauit Alcibiadis vitam, multa Infamia contaminatam. *Plut in Lacon.*

Subito oborto ſolis defectu, cum Pericles Athenienſis videret alios multos, ſed præcipuè claſſis gubernatorem, vehementer perturbatos, chlamyde ſua texit gubernatoris faciem, interrogauitque, Nunquid hoc horrendum oſtentum exiſtimaret? illo negãte: Quid intereſt, inquit, igitur, niſi quod chlamyde maius eſt, id quod huc tenebras inducit? Senſit vir prudens, interuentu lunæ nobis abſcondi ſolẽ, quemadmodũ oppoſita chlamya impediebat aliorum aſpectum, nullum autem eſſe oſtentũ, quod natura fit. *Eraſ. l. 5. apoph. Plut. in Græc. apoph.*

Porroh cum ſororem Philiſtiam vehementer obiurgaſſet, male audiuit eam ob cauſam, quod oblitus eſſet ſuæ profeſſionis (docebat enim omnia eſſe indifferentia.) Verùm maledicentium improbitatem ſic eluſit, cum diceret. In muliercula non declarari indifferentia. *Laert l. 9. c. 11.*

Diogenes ad puerum ſpurium, ex meretrice natum, lapillos B iacientem in populum: Caue, inquit, Diogenes, ne patrem ferias, Erat enim è ſcorto natus atque ob id incerto patre. *Laert. lib. 7. cap. 2.*

Idem, cum furem purpuræ comprehenſum vidiſſet, carmen Homericum in eum detorſit: ἔλλαβε, inquit, πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή.

Id eſt.

Te mors purpurea apprehendit, violentáque Parca. Laert.

Idem, aliquando ſtipem poſcens, ita ἐρανάρχην, id eſt, eum qui ſtipi erogandæ erat præfectus, Homerico carmine compellauit.

Τοὺς ἄλλους ἐνάριζ', ἀπὸ δ' Ἕκτορος ἴσχεο χεῖρας.

Id eſt.

Diſpolia reliquos, teneas ſed ab Hectore dextram.

Dicti autem huius feſtiuitas in hoc eſt, quod pro ἔρανιζε dixit ἐνάριζε: quorum prius eſt, da ſtipem, alterum, armis ſpolia, ſe Hectoris nomine ſignans. Spoliat autem, qui munus denegat pauperi & egenti. Et ſolet hoc hominum genus eſſe furax. *Ibid.*

Idem, cùm hominem, qui in Olympiacis certaminibus ſubinde pugnare ſolitus erat, inueniſſet, oues paſcentem: Quam celeriter, inquit, vir fortiſſime, ab Olympiis ad Nemea te contuliſti? Alluſit autem quam facetiſſimè ad vocum affinitatem: F νέμεα quippe certamina à loco dicuntur, vt Olympia. Νέμω, verò Græcis paſco ſonat, & νέμος paſcua. *Laert. l. 6. c. 2.*

Idem Corintho vendendus, interrogante præcone, quidnam calleret? reſpondit, Hominibus imperare. Riſit præco, & Magnum (dixit) artificem vendo, ſi quis ſibi dominum velit emere. *Stob. ſerm. 1. de Prudentia.*

Idem videns vetulam quandam nimis compte incedere: Si, inquit, ad viuos properas, falſa es: ſi ad mortuos, ne cunctare. *Ant. p. 2. ſer. 18. Meliſſa. Max. ſer. 41.*

Alexander ſenem quendam capillos inficientem intuitus, Noli inquit, capillos tingere, ſed genua hæc incurua potius, vt facilius & promptius eas. *Max. ſer. 41.*

Quidam aſpiciens Lacedæmonium quendam claudum ad bellum exeuntem, cum ei equum veluti debili neceſſarium quæreret: non intelligis, inquit Ageſilaus, in bello opus eſſe qui fugiant, ſed qui loco maneant. *Plut. in Lac.*

Idem iam ſenex, perſæpè ſine calceis & tunica prodibat in publicum, cum lacera veſte, idque matutino tempore hyemis. Cum autem quidam eum obiurgaret, quod puerilius ageret G quam ætatem deceret, reſpondit, Iuniores ciuium, ſi veſtem virilem induam, omnes oculos in me conicient. *Ælianus lib. 7. de var. hiſtor.*

Idem ex Aſia diſcedens, aiebat ſe triginta ſagittariorum millibus à rege Aſiâ depelli, tot enim Daricorum aureorum millibus (Perſarum autem hi nummi aurei ſagittarium habebant inſculptum) Athenas ac Thebas deportatis, ac in plebis moderatores diſtributis, Timocrates effecerat, vt populus hoſtilem animum aduerſus milites ſuſciperet. *Plut. in Lac.*

Menecrates quidam medicus, cum forte ægrotantes aliquot liberaſſet à morbis, ſibi Iouis nomen inde adſcribi paſſus eſt. Tandem vero epiſtolam ad Ageſilaum regem ſcribens, eam ſic exorſus eſt: Menecrates Iupiter, Ageſilao regi ſalutem. Verum rex cum hominis ſtultitiam eſſet admiratus, hunc in modum reſcripſit: Rex Ageſilaus Menecrati planè ſanitatem. Facetè admonuit hominem, cui mentis ſanitatem planè deeſſe putabat, qui homo cum eſſet, Deorum nomen ſibi adſcriberet. *Plut. in Lacon.*

Demonax rogatus, an Philoſophus etiam placentis veſceretur? Quid, inquit, num putas apes ſtultis tantum mellificare? H Placentæ melle condiebantur, ſacchari vſu nondum reperto. *Eraſm. l. 7. in apophthegm.*

Idem quum videret Athenienſes hoc agere, vt Barbarorum exemplo gladiatorum ſpectacula in vrbem inducerent: nolite, inquit, ô canes, iſtam crudelitatem prius admittere in ciuitatem veſtram, quam Miſericordiæ aram ſitis demoliti. Significans non conuenire, in ea ciuitate in qua miſericordia pro Dea coleretur ſpectari pluſquam ferinam crudelitatem. *Eraſ. lib. 8. apophthegm.*

Cleomenes, Argiuis profitentibus ſe prioris conflictus fortunam, in qua victi fuerant, iterato prælio ſarcire velle: Demiror, inquit, ſi duarum ſyllabarum acceſſione facti eſtis meliores, quam eratis prius. Verum huius dicti argutia Latinè reddi non poteſt. Græcis enim μάχεσθαι pugnare eſt ἀναμάχεσθαι verò redintegrare pugnam. *Plut. in Lac.*

A Lacon quidam Gymnaſiarcham ligna ἄκαπνα exhibentem, facetiſſimo ioco incuſauit, dicens; quod per eum ne lachrymas quidem illi effundere daretur. Fumus quippe mouet lachrymas. Acapna autem ligna inde dicta ſunt, quod fumo careant. *Eraſ.8.apoph.*

Lacon quidam quotidie conuiuantem quendam, plagiarium ac tyrannum vocauit, per quem ipſe tot annis nunquam vidiſſet menſam ſuam. Ioci autem lepos eſt in faceta fictione, plagiarium appellauit, quod liberalitate ſua homines ſibi redderet obnoxios: tyrannum verò, quod per illum non liceret cuiquam conuiuarum domi ſuæ viuere. *Eraſ.l.8.apoph.*

Alius quidam, quum homines defunctos in ſellis ſedentes videret: Abſit, inquit, vt hic ſedeam, vnde ſeniori aſſurgere fas non eſt, oſtendit autem facetiſſimo dicterio mortem horrorem incurrere hominibus, vitam autem omnibus eſſe dulciſſimam *Bruſon.l.4.c.20.*

Quidam iratus Agaſoni, volebat eum percutere, quumque is clamaret, Athenienſis ſum: ad aſinum verſus, At tu (inquit) Athenienſis non es, eique multas plagas inflixit. *Plut. de cohibenda iracundia.*

B Philopœmen diuertere volebat ad hoſpitium veteris amici, Quo cognito, iuſſit hoſpes apparari quæ neceſſaria eſſent alia ab vxore, dum interim ipſe obſonia appararet. Inter hæc Philopœmen ſolus (vt res ipſa ferebat) ad hoſpitium properat, quem venientem, vt ſolum, vt deformem, vt qui nihil ornatus haberet eximij, arbitrabatur mulier ex miniſtris eſſe aliquem, qui herum præueniret: eumque eſſet de aduentu Philopœmenis mirifice ſolicita, etiam blandiendo rogauit eum, ſe vt adiuuaret ad dominum comiter excipiendum Tum Philopœmen, vt erat perhumanus, cognito mulieris errore, confeſtim ſecuri accepta, & cuneo, cœpit ligna findere, ad coquendam cœnam. Hoſpes interim, domum ingreſſus, cum animaduerteret Philopœmenem findendis lignis malleo incumbere: Proh, Iupiter! inquit, quid hoc Philopœmen? quid agis dux maximè? ad ea Philopœmen: pro deformitate, inquit, oris, totiuſque corporis pœnas luo. Voluit ipſemet præbere de ſe hoſpiti, & ſibi ipſi riſum. Res ſanè feſtiuo ac faceto homine digna, quæque quò rarior, eò etiam fuerit lepidior. *Pontanus ex Plutarcho.*

Stratonicus muſicus cum in Pontum nauigans, ad regem Beriſadem veniſſet, diu apud eum moratus, voluit illinc in Græciam adornare fugam. Verum cùm id Rex non videretur paſſurus; C Benè inquit, Stratonicus, cogitas, ô Rex, qui ſtatueris hic manere. Quo dicto, facere ſuam indicabat fugam, & regis interim conſilium probabat, quaſi ille de migrando cogitaſſet, & ipſe, non niſi grauibus cauſis commotus, pararet abitum. *Athenæus.*

Idem ſe vehementer demirari aiebat, Satyri ſophiſtæ matrem, quæ illum decem menſes tuliſſet, quem nulla ciuitas decem dies ferre poſſet. *Eraſ.l.6.apoph.*

Idem, in ſacrificio tibias inflaturo inſcito quodam tibicine, Bona ominari me oportet, inquit: Libemus iam atque deos precemur. *Athen.l.5.*

Idem, Cleon citharœdus cognomine Bos, nec rectè pulſabat Lyram, & voce plurimum diſſonabat ab eius fidibus: eum cum audiſſet Stratonicus: Aſinus, (inquit) ad Lyram, adagium olim fuit, nunc autem dicendum, Bos ad Lyram. *Athen. eod. lib.*

Idem, quodam ſciſcitante, quænam eſſent tutiſſima nauigia: rotunda, an longa? Reſpondit, quæ in terram ſubducta ſunt. Rhodi cum artis ſpecimen exhiberet, applaudente nullo abiit theatro relicto, ac dixit, quandoquidem id vos non præſtatis, quod nullius eſt impēdij, quomodo à vobis ſperare munus aliD quod viritim poſſim? Minnaco calceario de Muſica pertinacius cum ipſo altercanti, animum ſe non aduertere, dixit propterea quod ſupra pedis malleolum loqueretur. Affine huic dictum eſt Appellis, ne ſutor vltra crepidam *Athenæus eodem libro.*

Idem, Ignarum medicum dicebat, ægros quos tractaret, vno die ad inferos migrarent, efficere. In agri Mileſij oppido quodam cùm variarum nationum miſcellanei homines habitarent, omnia ſepulchra eſſe peregrinorum, ac conuenarum intuitus, faceſſamus hinc, inquit, puer, ſoli videntur hic alienigenæ mori, ciues autem nulli. Maroneæ quæ ciuitas erat luxui ac compotationibus diffluens, cum quibuſdam potans, ſi per ciuitatem oculis tectis duceretur, quo in loco ciuitatis eſſet, cogniturum ſe dixit Opertis deductus oculis, interrogantibus vbinam eſſet, in caupona, reſpondit: tanquam caupona foret tota ciuitas.

E Victus Sicyone qui aduerſus illum certauerant in Æſculapij delubro Trophæum erexit, inſcriptionémque hanc addidit, Stratonicus de iis qui citharam malè pulſant. Cuidam ipſum laudanti, vt nonnihil muneris auferret, maiorem ſe mendicum eſſe dixit. Pellæ ad puteum accedens, an eſſet potu ſalubris aqua, ſciſcitatus eſt: reſpondentibus qui hauriebant, illam ſe bibere, eſt igitur inſalubris, ait, quia liuidi eſſent incolæ, & pallentes. *Athen.l.8, vbi alia extant eiuſdem Stratonici iocoſè dicta, quæ ſuis locis hoc opere continentur.*

Chriſtiana. *Excellentiſs. & edita per Laur. Beyerl.*

Quidam cum in tabernam veniſſet, ibidémque hoſpitis vxorem cum ancillis plus ſatis rixantem, in prandio ferre nequiret, hoſpes conuerſus ad hominem: Ecqua, inquit, hæc eſt tua impatientia? duos ego & triginta nunc annos huius clamores & inſaniam dies noctéſque pertuli, tu verò ne horam quidem eam ferre potes? Quo dicto & hominis impatientiam leniit, & vxorem ab ira in riſum commouit. *Adrian. Barlandus*

Ludouicus XI. *Gal. Rex* audiens indoctum quendam inſtructiſſimam habere Bibliothecam, dixit, eum ſimilem eſſe gibboſo, qui molem in dorſo portans, eam nunquam aſpiceret. F *Corrozetus de dictis & fact. mem.*

Ceterùm ſi omnia illa perſequi voluerimus quæ in hunc locum adduci poſſent, cùm de ratione Apophtegmatis ſit, habere coniunctam faceto acumini grauitatem, vereor quòd manus ſcribentem deficeret, & ſolus hic titulus operoſo volumini materiem ſubminiſtraret. Ne tamen hic etiam noſtris partibus deeſſe videamur, e multis pauca libauimus, huic loco propria. Viderat fortè B. Martinus ouem iam recens tonſam, &c. *Euangelicum*, inquit *mandatum iſta compleuit: duas habuit tunicas, & vnam largita eſt non habenti*, & ad diſcipulos verſus; *Ita & vos facere oportet*, *Sulpit. in eius vita, Dial. 2 c.12.*

Idem, Subulcum in veſte pellicea conſpicatus, *En*, inquit, *Adam eiectus de Paradiſo in veſte pellicea ſues paſcit: ſed nos, illo vetere depoſito, nouum Adam potius induamus. Ibidem.*

Quin & in re ſeria iocati aliquando plures. Marcus quidem Arethuſæ Epiſcopus innumeris cruciatibus ab infidelium turba affectus, & in ſublime feruentiſſimo æſtu leuatus, vt apum veſparúmque configeretur aculeis, in tortores iocatus; *Abiecti vos*, inquit, *qui humi repitis, erectus verò ego, & excelſo loco collocatus.* G Verè excelſus, quem victrix tolerantia fecerat omni humanâ crudelitate ſuperiorem. *Theod. lib. 3 hiſt. Eccl. 36.*

Bellè etiam Ephram Syrus. Tranſegerat ieiunio plures dies, cibúmque à miniſtro deferri ſibi mandat; at is ollam confringit, & obſonio pauimentum perfudit; quem pudore pariter ac timore correptum conſpiciens; *Bono animo, ait, fili: quandoquidem enim obſonium ad nos venire renuit; age, nos ad illud accedamus*, & ad ollæ fragmenta conſidens, comedit. *Niceph. Call. lib 9. cap. 16.*

Intellexerat Nicolaus V. Pont. Rom. quoſdam in vrbe, qui bonos doctóſque verſus concinnarent: & *Bonos*, aiebat, *eſſe nego; cur enim ad me illi non deferuntur, qui etiam malis pateo?* Moleſtè ferebat homo ſapiens, eſſe in ſua Vrbe viros doctos, & à ſe ignorari. *Hermol. Barbarus, in Præfat. Caſtigationum ſuarum in Plinium.*

Faſtidio eiuſmodi narrationem. Quis enim modus, ſi omnia enumarauero? tamen vt ad politicū latus me conferam, pauca ex illo depromam. & quidem in Francia, video Ludouicum Craſſum, F.R. Hic in prælio contra Anglorum regem ab equite quodam vrgebatur, qui etiam apprehenſo per frenum equo Regem captum inclamabat at ipſe, gladio exerto, equitem ob H truncat, dicens: *At ne quidem in latrunculorum ludo ſolus Rex capitur. Corrozet.*

Eiuſdem vt nominis & regni, ita lepôris heres Lodouicus XI. Intellexerat Franciſcum, qui poſtmodum regni gubernaculis ſucceſſit, ſpe prouentuum percipiendorum, magno ſe ære alieno grauare, vnde anxium eum compellat; *Vacuo*, inquiens, *animo ſis oportet.* & hanc fabellam ſubiungens, *Equitabam*, dicebat, *quandoque cum patre, & proximus mihi videbar vrbi: viſiſque templorum pinnis, cùm in via languerem, En, aio, pater, confecta via. Aberamus adhuc ſtadiis pluribus: ille autem ad me, Adoleſcens*, inquit, *ne poſthac viſis templorum pinnis, iter te executum arbitrere*, tacitè innuens, indignum eſſe, ſpe & ſpecie largitionis, nondum adepti principatus commoda percepturum ſe exiſtimare. *P. Æmil. in vita.*

Cuidam ob vulnerum cicatrices in facie acceptas glorianti; *Ha ipſa verò*, inquiebat, *tibi monumento ſunt, ne fugiens vnquam faciem auertas. Corrozetus.*

Quanta verò in Roberto Normanniæ Duce venuſtas, audite. A Profectus erat religionis ergò Solymam, & in itinere morbum contraxit, qui eum à progreſſu retardaret. Quid tandem? Locorum agreſtes, dato pretio, acceſsiri imperat, qui Principem humeris ſuis per reliquum viæ deferrent. Interea è domeſticis vnus Normandiam repetit, & cum quid ſuæ genti nuntiatum vellt, Regem interpellat. ille; Dices vidiſſe te dæmones ferentes Robertum Ducem in cœlum, innuens ſe ab idolorum cultoribus geſtari, quos dæmonibus comparabat, & Hieroſolymam cœlo. *Pol. lib. 8.*

De eodem quoque memoriæ proditum, quòd Conſtantinopolim profectus, cùm perbenignè à Conſtantino exciperetur, qui & altiores ſellas ſine puluinaribus tam illi quàm cæteris Normandiæ Ducibus apponi curauerant, continuò veſtem exuerit, eámque globi inſtar complicatam ſibi ſuppoſuerit, quod ipſum etiam comites imitati. Exemptâ autem iam epulis fame, omnes veſte relictâ receſsêre. Monet abeuntes Conſtantinus ſubridens, indumenta reſumerent. Ad quem Dux: Non eſt, inquit, mos Normannis, ſedes ſecum deferre. *Ibidem.*

Maximilianus Imp. à mendico frater ſalutatus, & fraterno B amori condignam eleemoſynam elargiri rogatus; vbi ab Adam ſtirpe hanc conſanguinitatem deduxerat, obolum vnum dumtaxat dari iuſſit, adiiciens: Abi, & à quolibet fratrum ſi tantumdem receperis, crede, breui me diuitiis ſuperabis. *Corrozet. de Factis memor.*

Setius quidem in omnibus Alphonſus Rex Arag. & ſupra modum prudens, in faceto etiam hoc agmine non infimum locum accepit. Senenſibus quippe, qui ſe bello Italico quaſi medios continuerant, ita vt in neutram partem inclinarentur, per diuiſos iam milites ſpoliatis, dicebat: Verè Senenſibus euenit, quod iis ſolet, qui mediam domum incolunt; vt ab infernè habitantibus fumo, à ſupernè verò vrinâ vexentur. *Panor lib. 4. de Reb. geſt. Alphonſi.*

Habebat Iacobus Alamanus, homo Chriſtianus quidem, at Iudæis parentibus natus, venale D. Ioannis aureum ſimulachrum, quingentorum aureorum pretio coëmendum. Ad quem Alphonſus ſubridens: Non tu ſanè ineptus es, & maioribus tuis diſſimilia, diſcipuli & præcurſoris imaginem tanti æſtimans, cùm illi Ioannis magiſtrum & Regem Iudæorum non niſi triginta argenteis vendiderint. *Panorm. lib. 1. de Geſtis eiuſd.*

C Ferunt etiam Coloniæ Agrippinæ pictorem, ſed & potorem (hoc enim illi generi commune) ſolitũ Chriſti imagines apud caupones pignori dare: rogatúmq; cur non diuenderet potiùs ampliori pretio; reſpondiſſe: Ergo me Iudæum, quam Chriſtianum mauultis? Abſit. *Æn. Syl. l. 1. Comm. de Reb. geſt. Alphonſi.*

Thomas Morus, quoque ſuam grauitatem tot Reip. muneribus comprobatam, ita ſuaui quadam vrbanitate condiuit, vt neſcias an fuerit Senator grauior, an amicus iocondior. Proponebat Cardinalis VVolſæus in Concilio expedire Reipub. eligeretur aliquis qui Regis abſentis perſonam repræſentaret: ſéque pro eo declarandum inſinuabat. Annuunt omnes, vno Moro excepto, quem irâ commotus Cardinalis compellans, Oſtendis, ait, More, te ſtultum Conſiliarium, qui ſolus reſiſtas. Cui Morus eueſtigiò. *Magna ergo gratia Deo agenda, quòd maieſtas Regia in hoc ſuo Senatu vnicum tantùm ſtultum habeat. Thom. Staplet. in vita, cap. 13.*

Idem Theatrum, ſupplicij locum, conſcenſurus; manum ſibi, quò faciliùs aſcenderet, porrigi poſtulabat, dicens: *Iuua me vt conſcendam, in deſcenſu nemini moleſtus futurus.* Ita ex facilitate ingenij ſimiles facetias, etiam rebus grauiſſimis inſperſit. *Ibid.*

D Intuebatur Nicolaus Florent. equitem plurimis aureorum torquium circa collum ſpiris incedentem; & egregiè ludens, *Hem!* inquit, *cæteri ſtulti vnica vincli catena tenentur: at huius tanta eſt inſania, vt pluribus vix queat coerceri. Poggius in Facetiis.*

Coquus Quidam cùm præ ſenio Mediolanenſium Principi ampliùs deſeruire vix poſſet, vnicum ab eo in gratiam omnium meritorum poſtulatis ſibi præſtari, quo rogante; Quidnam illud? *Vt aſinus etiam fiam,* reſpondit, ac ſtultæ petitionis cauſam ſciſcitanti Principi, *Quia,* aiebat, *video eos quos extuliſti adeò ambitione, & ſuperbia inflatos, vt iam penè in aſinos tranſierint. Ibid.*

Mare inſuetum peragrabat Mercator & fortè præ nimia agitatione ſtomachum euacuare compellebatur, cui ex adſtantibus alius: *Vere tu gratus es, & beneficij memor: quod piſces, qui te toties pauêre, repaſcas. Th. Morus in Epigram.*

Eiuſdem lepôris etiam iſtud. Ad conuiuium vocatus E Vrbanus quidam poculum ab altero accepturus, vidit in eo muſcas demerſas, quas dum collegiſſet, hauſto poculo, rurſus eas iniecit, mirantur conuiuæ, & cur id agat inquirunt: ad quos ille: *Ego quidem muſcas nunquam ſumo: ſed neſcio, num quis veſtrum eas pro deliciis habeat.* Breui Epigrammate id complexus eſt *Thomas morus*:

Muſcas è cratere tulit conuiua priuſquam
Ipſe bibit: reddit rurſus vt ipſe bibit.
Addidit & cauſam, Muſcas ego non amo, dixit:
Sed tamen è vobis neſcio num quis amet.

Facetum quoque eſt, quod de quodam Logices ſtudioſo memoratur. Qui cum pertæſus ſtudij illius ſatis tetrici, cogitaret ſe totum Religioſo ordini dedicare, hunc aſſiduè decantabat verſiculum:

Linquo Coax *ranis,* Cras, *coruis,* Vanaque *vanis*
Ad Logicam pergo, quæ mortis non timet. Ergo.

Refert Lorinus in cap. 12. Eccleſiaſtis.

Quidam Religionis & ordinis ſacri deſertor, ad peſtilentiæ cathedram Batauos ſe contulerat. Vbi rogatus apoſtaſiæ F cauſam, non aliam protulit, quam Fidem. Subriſit ille, ecquæ ait, Fides te huc impulit, & cuius generis apud te ea eſt? Fœminini reſpondit. Tum alter, verè dixiſti: Fœminina fides ſeduxit te: nec te alius ſpiritus impulit, quam fornicationis, vt ſponſam Chriſti deſereres. Scitè. *Andreas Fruſius in Epigramm.*

Vna fides cum ſit, quam nos docuêre parentes,
Cur nunc tot fidibus, luditur vna fides

☞ *Videantur nonnulla in loco de ioco.*

* Facies.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

FAcies Græcè *πρόσωπον*, eſt propriè anterior pars humani capitis, conſtans fronte, oculis, naſo, ore, mento, à factura corporis, nomen habet, vt à fingendo figura. Volunt Grammatici in hoc faciẽ differre à vultu, quod hic iuxta Seruium, G ſit voluntatis indicium, ac pro illius varietate mutetur. Quomodo dicit Virg. *Spem vultu ſimulat.* Sumuntur tamen plerumque pro iiſdem.

Perottus vult faciem à faciendo deduci: quod qui aliquid facit, rei faciendæ faciem & imaginem inducit. At verius fortè à facie ipſum facio deducemus: faciem verò à *φάω*, id eſt, luceo ſiue ſplendeo. Splendet enim in facie hominis illius dignitas præ aliis animantibus. Vnde Ouidius.

Pronaque cùm ſpectent animantia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, cœlumque videre
Iuſſit, & erectos ad ſidera tollere vultus.

NOTÆ CVM NATVRALES, TVM FORTVITÆ, VARIARVM RERVM, EX FACIE elucentes.

In facie humana eximiæ quædam notæ occurrunt, quibus bruta facie carentia minimè donantur, neque in aliis membris humani corporis apparent. Hæ ſunt:

1. Numerus, varietas & ſtructura partium. In brutis mentum, genæ, frons non apparent, nec vlla iuſta deprehenditur H Symmetria.

2. Color multiplex in oculo notatur nigror, albus, viridis, cæruleus, rubeus, cryſtallinus.

3. Proportio, ſenſus duplices inuicem ſibi reſpondent, ac tam belle conueniunt, vt oculi & oris eadem ſit magnitudo frontis latitudo, naſi longitudinem æquet, menti, labiorum & naſi ſpatium idem ſit.

4. In facierum figura miranda plane diſſimilitudo: nec enim per omnia ſibi ſimilitudo: nec enim per omnia ſibi ſimiles facie duos in orbe toto deprehendere homines quis poterit? Opus equidem perfectum, quod in nulla alia re reperitur. Porro præſtans hæc varietas, admodum vtilis, imo hominum ſocietati imprimis neceſſaria. Si alij alios internoſcerent, mala inde innumera naſcerentur: humanum genus periret funditus. Huic ſoror pro filia, pro extranea occurreret, amicus hoſtis reputaretur. Diſſimiles facies hominem cum homine confunderent: homines pecudibus ſimiles diſtinguere non poſſent.

5. Mirandum naturæ artificium, quæ in facie arcanum, neſcio quod incluſerit, quæuis facies alicui arridere poſſit. Etenim nulla facies tam deformis apparet, quæ alicui aſpicienti non arrideat.

6. Dignitas & decor in rotunditate, forma ſublimi & erecta, nuda, aperta, glabra, implumis, ſine ſquammis, vranoſcopus.

7. Elegantia, ſuauitas, venuſtas adeò lepida gratáque, vt corda ſurripiat, affectus alliciat & trahat volentes. In ſumma, faciem nominamus pulchritudinis, & amoris thronum, riſus & oſculi ſedem. Hæc duo autem homini conueniunt, nempè grauiſſima, certa, expreſſa amicitiæ mutuæque beneuolentiæ ſymbola.

8. Cunctis mutationibus internas animæ paſſiones velitationes aperientibus humana facies aptata cernitur, teſtibus lætitia, triſtitia, amore, odio, liuore, malitia, verecundia, iracundia, ſtomachatione, zelotypia: aliis index eſt horologij, temporum interualla momentáque demonſtrans, cuius machinæ ac rotæ intus mouentur. Aër eſt in quo colores, temporiſque mutationes omnes recipit, & μεταβολῶν ſtatum declarat. Galli eo ſenſu de faciei aëre (*De l'air du viſage,*) loquuntur. Corpus animam tegit & detegit: in facie legitur homo.

9. In fronte patula, quadrata, exporrecta, aperta, ſerena, ſuperciliis rectè diſpoſitis, tenuibus, leuibus, oculis apertis, lætis, micantibus, naſo oblongo, ore puſillo, labiis corallinis, buccis modicum obeſis in medio, quarum grati gelaſini ſedes, auriculis rotundis & breuibus, faciei viuidu, albo, rubro colore infinitæ decor: pulchritudóque conſiſtit. Hanc effigiem multi improbant. Apud Indos color muſtellinus, labia craſſa, naſus repandus, dentes nigri vel rubri, auriculæ patulæ & oblongæ, mulieribus frons breuis & piloſa, mamillæ monſtroſæ, quæ ob longitudinem ſupra humeros infantulis lactentibus præbentur; ſumma putatur venuſtas.

10. Hiſpani, ne longius abeamus, macilentæ facies, Italis carnoſæ placent admodum. Alij molli & tenera, alij rigida, maſcula & ſuperba delectantur.

11. Corporis verò ipſa decora formoſitas, faciei præſertim teſtis eſt, vel eſſe debet pulchritudinis internæ. Hæc autem in eo conſiſtit, vt æqualia rectáque ſint iudicia, atque in iis retinendis & conſeruandis conſtans perſeuerantia. Nihil enim veriſimilius videtur quam corporis & animæ conformitas atque relatio. Si abſit, aliquid accidiſſe putandum eſt, quod naturæ ordinem abrupit: ſicuti ſæpius factum apparuit. Lac enim nutricis, prima educatio; conſortia, teneris animis miras conuerſiones in bonum, vel in malum adferunt.

12. Fatebatur Socrates faciei ſuæ deformitatem ſatis ſupérque detegere pudendos animæ defectus, quos philoſophiæ conſiliis emendauerat. Cæterùm vultus ſimulatus periculoſus debiliſque, eſt animæ fideiuſſor. At quicumque phyſiognomiam ſuam explodunt, grauiore ſupplicio digni reputantur, vtpote qui corrumpunt atque produnt, quam in frontibus ipſorum natura laudatam promiſſionem inſculpſit, & cæteris hominibus fucum faciunt. *Petr. Varro, in tract. de hominis opificio: c. 14. 2. partis, Sect. 5.*

ANIMI MORVMQVE INDEX
FACIES.

Plerumque ex facie & externo corporis habitu animus elucet: & prout diuerſæ rerum imagines animum percellunt, ita etiam varium in faciei conſtitutione habitum inducunt, & figuras motuum internorum indices imprimunt, modò iratum videmus, modo blandum vultum, modo triſtem, nunc hilarem. Exempla pauca addemus vitiorum & virtutum, quæ ex ſola faciei habitudine corporis adfectu, prudentiores elicuêre.

VITIORVM INDEX.

De vitiis habemus inſigne exemplum in Iuliano Cæſare, qui vulgò Apoſtata dictus eſt, Nazianzenus enim quamprimum eum aſpexit, coniecturam de ſuis moribus & ingenio ſumpſit. Hæc ſont eius verba, *orat. 2. contra gentiles,* & refert *Socrates libro 3. capit. 19. Hiſt. Eccleſ.* Fecit me vatem geſtuum ipſius deformitas, & ingens admiratio; ſiquidem optimus eſt vates, qui ex coniecturis optimè ratiocinatur. Nequaquam verò mihi hæc boni hominis ſigna eſſe videbantur: colli crebræ conuerſiones: humeri alternis ſubſultantes: oculi torui, vagabundi, & furioſum quidam contuentes: pedes inſtabiles, crebræ geniculationes. Naſus contumeliam, & contemptum ſpirans, figura vultus deriſionem ſignificans, quomodo variabatur? Riſus crebri altùm crepantes: nutus, renutus ſine ſermone, ſermo interruptus, non complens ſententiam, interrogationes crebræ, & ſtultæ, reſponſiones inconcinnæ & coacervatæ, inter ſe diſſidentes, & ſine ordine. Quis ſingula deſcribat? Talem vidi ante facta, qualem poſtea facta ipſa oſtenderunt. Vt adeſſent, qui tunc mecum fuerunt, & eadem viderunt, teſtes eſſent huius meæ narrationis: qui meminerint etiam me edidiſſe hanc vocem: quantam peſtem Romana Monarchia nunc alit!

VIRTVTIS ET EXCELLENTIÆ.

De hac re habemus exemplum in Vlyſſe. Eum enim naufragio eiectum in littore, nudum veſtibus, virtute tamen ornatum, Phæacum multitudo conſpiciens, cæteris fortunatis Phæacibus venerabiliorem admirata eſt. Quamobrem & Poetarum princeps Homerus ſubiicit: debere virtutem mortalibus eſſe curæ. Magna enim, teſte Plutarcho, eſt vis virtutis apud omnes gentes: cum non ſolum bonos, ſed etiam improbos ad ſe amandum alliciat.

Alterum non minus memorabile eſt in Traiano; qui cum Agarenos in Vrbe quadam, vt refert Dio; obſediſſet, eiuſque muros ſine regio ornatu, vt hoſtem falleret, circumiiſſet: generoſa, inquit, canities & oris maieſtas principem prodidit: & quis foret in ementito habitu, facile oſtendebat. In eum igitur hoſtes, quem Regem ſuſpicati erant, ſagittas frequentes coniecère: quarum tanta vis fuit, vt qui ponè Cæſarem ſequebatur, transfixus fuerit. Siquidem, teſte Q. Curtio (*libro 6 de geſtis* Alexand. M.) hominibus barbaris in corporum maieſtate veneratio eſt: magnorúmque operum non alios capaces putent: quam quos eximia ſpecie donare natura dignata eſt. *Phil. Camer. in hor. ſucciſ.*

Suetonius quoque de Veſpaſiano ſcribit: quod in puero ſtatim corporis animique dotes exſplenduerint, magis ac magis deinceps per ætatis gradus, forma egregia, & cui non minus authoritatis ineſſet, quam gratiæ. *Idem.*

Sic de oculis habemus egregium exemplum apud Liuium *libro 7. decad. 1.* Memoriæ enim tradidit, quod oculi Romanorum viſi ſint ardere in prælio Samnitibus.

Et Aquileienſes milites, qui ſubitò eruptione ex occulto cuniculo factâ Attilam paucis comitatum inuaſerant (quem tamen non nouerant) poſtea faſſi ſunt, ſe nulla re magis perterrefactos fuiſſe: quam quod in oculis eius ſcintillas velut igneas, cùm pugnans eos fremebundus aſpiceret, emicantes conſpexerint: ſicut Nicolaus Olaus ſcribit. Non fruſtra igitur Cornelius Tacitus dicit: Primi in omnibus præliis oculi vincuntur.

Sic in hiſtoriis legimus, C. Marium, à Minturnenſibus percuſſorem immiſſum vultus authoritate deterruiſſe: ob eámque rem incolumem dimiſſum, vt Plinius teſtatur. *Idem Philip. Camer. in horis ſucciſiuis.*

FACIES NON DETVRPANDA
CHARACTERVM NOTIS.

Qamuis pleraque Imperatorum decreta, certa ſtigmata inuri velint pleriſque malefactoribus, idque certis duntaxat corporis membris; tamen etiam apud pleroſque Gentiles cautum ſemper fuit, ne facies, eorum impreſſione fœdaretur. Quamuis Romæ calumniatorum frontibus inuſtam olim litteram L, Z, *Cicero pro Roſcio Amerino* teſtetur.

Conſtantini Imperat. lex talis eſt, *L. ſi quis in metall. 17. de pœn. lib. 9 c. tit. 47.* Si quis, inquit, in metallum fuerit pro criminum deprehenſorum qualitate damnatus, minimè in eius facie ſcribatur, cùm & in manibus, & in ſuris poſſet pœna damnationis vna inſcriptione comprehendi, qua facies, quæ ad ſimilitudinem cœleſtis imaginis figurata, minimè maculetur.

☞ *Conſule locum de Fuco. Item de notis ſeruilibus In loco de Scriptione.*

Facilitas.

Facilitas.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Facilitas ῥᾳστώνη Græcè, eſt promptitudo ad quidpiam abſque difficultate & expeditè faciendum, ſiue inclinatio ad eandem. Vbi ſub verbo faciendi etiam comprehendimus ſermonem vel orationem. Ita dicimus quempiam facilem in carmine, oratione ſoluta, &c. Differt à propenſione, quæ & procliuitas dicitur, quod plerumque hæc accipiatur in partem deteriorem.

❡ FACILITAS IN IMITANDO INVENIENDO, DOCENDO, DISCENDO, ſcribendo, dicendo.

☞ *Vide ſub ſuis locis, Inuentio, Imitatio, Diſciplina, Scriptio, Dictio facilis.*

❡ COMMENTANDO.

Cùm de cæde in ſylua Scantia facta publicani accuſarentur, & C. Lælius pro publicanis bis dixiſſet, verùm à Ser. Galba meliùs cauſam illam defendi poſſe arbitraretur, quòd in dicendo fortior acriorque eſſet: auctoritate Lelij, publicani cauſam ad Galbam detulerunt. Ille autem, quod ei viro ſuccedendum eſſet, verecundè & dubitanter recepit: vnum quaſi comperendinatus medium diem fuit, eúmque totum in conſideranda cauſa componendáque poſuit. Et cùm cognitionis dies adeſſet, Petrus Rotilius rogatu ſociorum domum ad Galbam manè venit, vt eum admoneret, & ad dicendi tempus adduceret. Galba verò, vſqueqno ei nunciatum eſſet Conſules deſcendiſſe, omnibus exclusis, commentatus eſt in quadam teſtudine cum ſeruis litteratis, quorum aliud alij dictare eodem tempore, & ſi errasſent malè eos mulctare ſolebat. Interim cùm eſſet ei nunciatum, tempus eſſe, in ædes exiuit eo colore, & iis oculis, vt egiſſe iam cauſam, non commentatus vidèretur. Ex quo colligi poterat, illum non in agendo ſolum, ſed etiam in meditando vehementem atque incenſum fuiſſe. Magna itaque expectatione, plurimis audientibus, tanta vi grauitatéque dixit, vt nulla ferè pars orationis ſilentio præteriretur. *Cicero in Bruto.*

❡ VERSVS FACIENDO.

L. Anneus Seneca moriens iam in ſolo aquæ calidæ, Epitaphium carmine ſibi ipſi compoſuit.

Boëtius Seuerinus Rom. patricius mira fuit in verſibus facilitate. *Gyraldus de Poetis.*

Cicero dexteritate in verſibus condendis animi gratia vtebatur. Dicitur, cùm ad id ferretur, carmina facere vna nocte quingenta ſolitus. *Plutarchus in Cicerone. Quære Titulum de Carmine.*

❡ ORACVLA DANDO.

Pythis ſacerdotes Appollinis nondum rogata ex tempore dictiones aliquando dare ſolebat. Quippe cui ſeruit, Deus,

καὶ κωφοῦ ξυνίημι, καὶ οὐ λαλέοντος ἀκούω
Et tacitum exaudit, mutuúmque intelligit omnem. Plut. de Garrulitate.

* RES LEVES TRACTANDO.

In cauſa facili cuiuis licet eſſe diſerto,
Et minimæ vires frangere quaſſa valent.
Subruere eſt arces, & ſtantia mœnia virtus,
Quilibet ignaui præcipitata premunt.
Ouidius l. 3. Triſt. Eleg. 11. Similiter Manilius ait.
——Facilè eſt ventis dare vela ſecundis,
Fecundúmque ſolum varias agitare per artes,
Auróque atque ebori decus addere, cum rudis ipſa
Materies niteat, &c.

* Factio. Factioſi.

DEFINITIO ET VSVRPATIO NOMINIS, ITEM FINIS IN Genere.

Factio & factioſus, *teſte Feſto*, initio honeſta vocabula erant; vnde, inquit, adhuc factiones hiſtrionum & quadrigatorum dicuntur: modò autem nomine Factionis ſeditio, arma vocantur, *συνεργίαι*, imo & *αἱρέσεις* Græcis dictæ. Et definiuntur malorum conſpirationes. Nonius Marcellus, & opulentiam rerum, abundantiam & nobilitatem, ſignificare Factionem notat, ſed maximè factionem dici malorum conſenſum & conſpirationem. Vt & dixit *Saluſtius in bello Iugurthino*, inter bonos amicitiam: inter malos factionem. Fuerunt enim ab omni ſeculo ferè vbique tales factiones, vel bonæ ad bonum, ad ſe defendendum, & ſe mutuo iuuandum; vel malæ ad inuadendum reſpublicas, aut regnum, aut magnates, aut ad obſidendum iuſtè vel iniuſtè poteſtatibus.

FACTIONVM, ET FACTIOSORVM EXEMPLA.

Fuerunt in Sicilia factiones partium: & in omni Græcia, vt Doricæ potiſſimum & Ionicæ. Inter Dores erant Lacedæmonij: inter Iones Athenienſes: Athenas quoque in tres factiones diuiſas referunt, in Diachreos, pædios, & Paralios: aliquando in duas, Thucydidis vnam, Periclis alteram: aut in Plebeiorum, cui Poliarchon: & Optimatum, cui Caſſander præerat. Nonnunquam in plures & Theſſaliæ factiones diuiſæ in Egeſtaretes & Petieros: & in Argo, Ariſtippi & Ariſtæi. Apud Mileſios, vna Plutis, altera Cheromacha factio fuit: ſicut apud Carthaginenſes, Barchina, & Hannonis. *Æmilius Probus in Phocione.* Etiam in Circo apud Romanos quatuor genera factionum erant, ſiue potius quatuor aurigantium factiones, pannorum coloribus diſtinctæ, meminit Sidonius.

Micans colores.
Albus, & Venetus, virens, rubénſque. Vide Caſſiodor. l. 3. Epiſtol.

☞ *Plura exempla petantur ex loco de Inimicitia. Tit. Factiones Politica.*

FACTIONVM EFFECTVS ET FINIS IN SPECIE.

SVBVERSIO RERVMPVBLICARVM, Regnorum, &c.

Etiam ex loco allegato pleráque deſumi non importunè poterunt, quibus ſequentia adiiciemus, è quibus conſtabit, verum eſſe illud Baldi Iuriſconſulti dictum, partialitatem in ciuitate & Regno, eſſe inſtar vermis in caſeo: ac non malè Platonem dixiſſe *libro 3. In Menexeno*, quod Athenienſes, idem obtinet in aliis factioſis: ſuis ipſorum diſſidiis oppreſſi fuiſſent. Neque enim alius inter claros viros ac potentes exitus diſcordiarum eſſe ſolet, niſi aut interitus vniuerſus, aut victoris dominatus.

Olim ſtatum rei Romanæ ſubuertit crudelis ſeditio, quæ hinc Cæſarem, illinc Pompeium complectebatur. Quippè inquit, *L. Florus lib. 4. Rer. Romanar.* ſi duces inſpicias vniuerſa multitudo diuiſa fuit in partes, & ipſe Senatus, & exercitus, hinc vndecim legiones, inde 10. & 8. flos omnis & robor ſanguinis Italici, item diuiſa auxilia ſociorum, Gallici Germanici delectus: hic ſecuta dominatio vnius Iulij Cæſaris, ſuis ipſis viribus pereunte Romana Republica. Vetus eſt prouerbium: Concordia res paruas creſcere, diſcordia maximas labi & corruere: quæ & de Republ. qualibet dicta eſſe non ambigitur.

Narrant Hiſtoriographi quantum detrimenti Britannia ſeu Anglia receperit ex factionibus: quas vocant partialitates, domorum, ſeu familiarum Lencaſtri, & de Iorix. Quantum item in Anglia nocuerit factio duarum domorum Aureliæ, & Burgundiæ, quæ cœpit inter Ludonicum ducem Aurelianenſem Fratrem Caroli VI. Regis Galliarum, A & Ioannem ducem Burgundiæ tumultus, clades, cædes, quæ per ſexaginta annos perſeuerarunt, docent abundè, *Philippus Cominæ. libro 1. capit. 27. plane Polydor. Virg. libro 24. hiſtoria Angl.*

Anno Domini 990. Mediolani ingens ſeditio exarſit, quæ nouam Reipublicæ mutationem induxit; quippè Bonifacius Dux ab Imperatore Otthone I. conſtitutus, Gothefredo Archiepiſcopo mortuo dignitatem illam ab Othone III. Landulpho filio ſuo impetrauit, populóque Landulphum repudiante ad arma ventum eſt. Bonicius in lectulo clam confoſſus. Landulphum verò, cùm duce præfecturam mandari fratri ſuo natu proximo vellet, populus ira percitus, vrbe cum fautoribus eius exegit, ac ducis Magiſtratum abrogauit, conſules qui regerent ciuitatem, more etiam in Italia inſtituto, creauit. Atque hæc ſeditio ciuitatem Mediolanenſem in duas partes diſtraxit, nobilitatem, & plebem, quæ veneno ſemel infecta nunquam poſtea planè inualuit. *Sigonius lib. 7. belli Italici.*

Nec eſt quod aliunde, aut à diſſito æuo exempla petamus. Habemus proh dolor! nimis domeſtica & propinqua. Quis enim ignorat omnis calamitatis quæ in Belgicas ditiones, olim Chriſtiani orbis delicias, effuſæ ab hinc annos quinquaginta B fuerunt, fontem fuiſſe; atque earundem etiam quæ hodie eaſdem peſſundant & exitio dant adhuc eſſe, nationum variarum ſtudia & conatus diuerſos? Dum enim commune bonum ad ſe quiſque diſtrahere laborat, reique ſummam penes ſe eſſe contendit, parum ſollicitus de regiarum opum diſpendio, aut patriæ vtilitate, dummodo Rex Catholicus cautè expiletur, ac quam optimè & lautè illis omnia ſuccedant, interit priſtinus Religionis, concordiæ, & negotiationis vigor, cunctaque dilabuntur.

FACTIONES COERCERE, VETARE, IMPEDIRE, QVIBVS MODIS?

Nempè.

CONCILIABVLORVM DISSIPATIONE.

CVm factiones aliud non ſint, quàm iuratæ quædam improborum aut maleuolorum in vnam conſpirationem ad malum coitiones, omnino conuenit eas impedire, etiamſi prætextu cauſæ alias licitæ congregarentur. Declaratus ab Arca- C dio, & Honorio CC. reus læſæ maieſtatis, quiſquis cum militibus vel priuatis, vel barbaris ſceleſtam inierit factionem, aut factionis ipſius acceperit ſacramentum, vel dederit, & puniendum gladio adjectis bonis fiſco, *l. quiſquis 5. & l. fin. ad l. Iul. maieſta. C. lib. 9. tit* 8. cuius pœna animæ amiſſionem ſuſtinet, & memoria rei etiam poſt mortem damnatur. *§. publica autem iudicia de publ. iudi. ad. Inſtitut.*

Heluetij in ſuis confœderationib. ſtabilitis ſuis rebuſpub. poſt expulſos principes, cauerunt, ne qui ex confœderatis, cum aliis non comprehenſis factionem, ſocietatemue nouam inirent, ſine conſenſu totius ſocietatis, & pagorum & confœderatorum.

Reges quoque Galliæ habito comitiorum Concilio, prohibuerunt omnibus regnicolis & ſubditis, ſub pœna criminis læſæ maieſtatis ſocietatem ſeu liguam inire cum aliis principibus extraneis, neuè ad illos literas chiffras mitterent, aut ab illis, acciperent, ſeu ab illorum ſubditis de rebus ſtatus & cauſis regni, ſine expreſſa regis licentia. *In Edicto Caroli IX. de pacificatione, edito 1562. articul. 5. & in edict. 1563. articul. 7. & 9. in Edicto Henrici III. & conſtitutionibus comitiorum Bleſenſium anni 1579. artic. 183. & in conſtitution. anni 1580. artic. 44.*

D CONTENTIONVM INTER NOBILIORES SVPPRESSIONE.

Ariſtoteles lib. 5. Polit. cap. 8. & 5. adfert præcautionem contra factiones: vt nobilium contentiones & partes, quas dicunt nunc partialitates, legibus expreſsè latis prohibeantur. Nobilium enim factiones facilè in partes diſcindunt populum, & Mecœnas exiſtimauit optimum pro conſeruatione Reipublicæ, & ita ſuaſit Cæſari Auguſto, inimicitias omnes & ambitioſa certamina prorſus exſcindere, adeò vt nec nomina noua, aut quidpiam aliud ex quo diſſidia oriri poſſint, permitterent. Et ſi oriantur ſtatim in initio comprimi. *Dio Caſſius lib. 52.*

ALTERVTRIVS FACTIONIS PARTES ASQVENDO. E

Quod tamen problemate adſeritur.

Arbitrantur nonnulli legem Solonis quandam ad remedium factionum & conjurationum pertinere; qua iubetur ſub capitali pœna, in ſeditionibus & factionibus alterutram partem ſequi; ſic enim ait: Si ob diſcordiam diſſentionemque ſeditio atque diſſentio populi in duas partes fieret: & ob eam cauſam irritatis animis vtrimque arma caperentur, pugnareturque: tum qui eo tempore eóque caſu ciuilis diſcordiæ, non in alterutra parte ſeſe adjunxerit: ſed ſolitarius ſeparatúſque à communi malo ciuitatis ſeceſſerit, is domo, patria, fortuniſque omnibus careto, exul, extorriſque eſto. Quam legem quidam non ad augendam, ſed ad finiendam ſeditionem pertinere dicebant. Quia ſi boni, vt putabant, homines, qui principio coercendæ ſeditionis impares fuerint, populúmque percitum ira, & amentem non deterruerint, ad alterutram temperari, ac regi cœperint: concordia potiſſimum per eos reſtitui, conciliarique poſſit, dum ſuos, apud quos ſunt regunt, ac mitificant, & aduerſa- F rios ſeruatos magis cupiunt, quam perditos. Et hoc idem Phauorinus Philoſophus inter fratres quoque ac amicos diſſidentes oportere fieri cenſebat, vt refert *Gellius libro 2. cap. 12.*

Aliis pluribus, Solonis lex meliori iudicio videtur in omnibus reiicienda: ſiue agatur de factione in Democratia, vel in alia ſpecie reipub. ſuborta. Nam & Solon ipſemet facto, videtur legem ſuam reprobaſſe. Seditione enim inter vrbanos agreſtes maritimos exorta, neutrarum ſe partium fecit. *Diogenes in eius vita lib. 1.*

Cicero ad Atticum ſcribens. Ego verò, inquit, Solonis popularis tui, & vt puto etiam mei legem negligam, qui capite ſanxit: ſi quis in ſeditione non alterutrius partis fuiſſet, niſi tu aliter cenſes, & hinc abero, & filij: &c. Bellum etiam non eſt legitimum, quod inter ſe ciues gerunt, ideò qui ſe ſeditioſis vel diuiſis non iunxerit, argui non debet hoſtilitatis.

Aiunt gloriari ſolitũ Quintũ Hortenſium, quod nunquam ciuili bello interfuiſſet. *Cicero lib. 2. familiar. Epiſt. Epiſt. 16.*

Fertur quoque Aſinij Pollionis factum, ac dictum memorabile: qui cum rogaretur à Cæſare, vt ſecum proficiſceretur ad bellum Actiacum: Ego, inquit, diſcrimine veſtro me ſubtra- G ham, & ero præda victoris. *Velleius Paterculus lib. 2. Hiſtor.*

Et Cicero ad Atticum lib. P. Epiſt. 4. Melioris, inquit, medius fidus ciuis, & viri puto: quouis ſupplicio affici, quam illi crudelitati non ſolum præeſſe, verum etiam intereſſe.

Facultates.

P ta, ſenſitiua, vegetatiue, motiua, naturales.

☞ *Petantur ex loco de Corpore. Tit. Partium corporis motus.*

Fallacia. Falſitas. Fallere.

* DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

FAllacia, quæ alio nomine dicitur locus ſophiſticus, quia ſcilicet eſt cauſa fallendi, quantum eſt de ſe, licet aliquis non fallatur per ipſum in actu, niſi ignorantia adueniente. H *B. Thom. opuſc. 39. c. 1. final.*

Fallacia à fando dicitur, vt Varroni placet, quod fando decipiamus, & contra quem diximus, faciamus. Et fallax appellatur, qui mentiendo decipit.

Fallacia Græcè ἐξαπάτη. Hebr. variis vocibus fallacias multiplices depingunt. 1. *Begbedh.* præuaricatio, excurſio, veſtis quæ diffluit, & excurrendo aperitur à verbo *Bagbadh*, tranſgreſſus eſt metam, currit extra lineas, quemadmodum veſtis à ſuperbè incedentibus variè diſcurit ſuas flexuras. Ita fallaces homines ſuas impoſturas (Gall. *Bagatelles.*) paulatim explicant. 2. *Hathel.* id eſt eſt, doloſus fuit, fallaciter egit, fefellit nugis & mendaciis. Cognationem habet cùm *Talah.* ſuſpendit; nam ſuſpenſum aliquem tenere vanis promiſſis, eſt eſt fallere.

Hinc Græcè, ἐθλίω nugis aliquem decipio: ἔθλοι, nugæ A *Heb. hathalim*, & *hathalloth*, *Iob.* 17.2. *Eſa.* 30.10. & *Cachaſch.* verbum ſignif. negauit, denegauit, mentitus eſt. Cognationem habet cum *Schachah*, oblitus eſt, & *Caſchac*, obtenebratus. Fallaces enim memores non ſunt, ſed tenebricoſis inuoluti, à verbo fit nomen idem, *Caſchach*, fallacia, mendacium, denegatio; *Oſea* 10.13. *Nahum.* 3.1-4. A verbo *Cazab*, mentitus eſt, fefellit (cognationem habens cum *Caſcheph*, faſcinauit) fluit nomen *Cazab*, & *Achzab*, mendacium, fallacia, falſitas, *Pſ.* 5.7. *Mich.* 1. 14 5. Verbum *Pattah*, in ſecunda coniugatione, ſign. illexit, decepit; cognationem habet cum *Phetha*, fatuus, fatui enim facilè credunt & perſuadentur. Hinc πείθω ſuadeo, ἀναπείθω; decipio, *Pethi*, fatuus, qui facilè fallitur. *Pethaiuth*: perſuaſio, fallacia, fatuitas eius reſpecta qui fallitur.

Falſitas Græcè ψεῦδος, ac mendacium, ψευδής. Eſt autem falſitas, quâ putatur eſſe, quod non eſt, *ſecund. Auguſt.* 7. *l. Confeſſion.*

FALLERE, DECIPERE, CIRCVMVENIRE.

¶ *Mendacij, Simulationis, Diſſimulationis ſiue Effectus, ſiue Adiunctum eſt Dolus. Qui cum modò Prudentiæ, modò Aſtutiæ proxenetam agat, ex iis locis illuſtrandus erit.* B *Hic reſpectu Functionis animi, quam comitatur tam actiuè quàm paſſiuè, conſiderandus.*

¶ QVI QVOS.

Reges, Subditos.

Ioanne Francorum rege ab Anglis capto, & Carolo Delphino F. patrem recipere contendente, quinquaginta ex Francia viri optimates Delphini ætati diffiſi petebant ab eo iuſiurandum, non enunciaturum, quæ ex ſe audiret. Ille maieſtatis tuendæ gratia iſtud renuit, iuſſitque ſibi iniurato ea dicere quæ ſentirent. Illi inter cætera petebant, vt ex ſacerdotio, nobilitate & plebe duodeuiginti viri eligerentur, quorum conſilio ipſius adoleſcentia regeretur. Ille leges hac ratione ſibi imponi, præceptáque dari, ſeditioſiſque audaciam præberi animaduertens, diem quinquaginta iſtis viris indixit, qua de poſtulatis eorum cogniturus eſſet. Ea inſtante, cauſatus allatas ex Anglia à patre literas de reb. morã non ferentibus, exin aliis atq; aliis fruſtrationib. dies trahens, moræ tædio quinquaginta viros ſic affecit, vt re infecta domum diuerſi reuerterentur. *Æmilius lib.* 9.

C ¶ QVOMODO.

Iureiurando.

Lyſander pueros aſtragalis, viros ſacramentis decipiendos eſſe affirmabat. *Plutarchus.*

¶ CVR. CAVSA.

Reipublicæ.

In cæteris ædibus Dianæ ceruorum cornua figebantur olim: at boum in Auentino. Nam bos in Sabinis nata Antroni Coratio dicitur fuiſſe mira ſpecie, & magnitudine præter cætera præcellente. Cui cum nunciaſſet vates quidam, cuius ciuitatis ciuis eam in Auentino immolaſſet, hanc in fatis eſſe maximam, atque ibi totius Italiæ imperium fore: profectus eſt Romam homo, vt bouem immolaret. Eo vaticinio ad reges à ſeruo delato Seruium, à quo ad Cornelium antiſtitem: Cornelius Antroni præcepit, vt ante ſacrificium aqua Tiberis perfunderet ſe; quod erat ſolenne iis, qui litare cupiebant. Illo ad amnem digreſſo, maturaſſit Seruius immolare Dianæ bouem, ac cornua in templo fixit. Hæc Iuba ſcripta reliquit & Varro: niſi quòd nomen Varro non prodidit Antronis, neque à Cornelio tradit ſacerdote: Verùm ab ædituo deluſum Sabinum. *Plutarchus in quæſtionibus Romanis.*

D *Fallentes in ponderibus, menſuris, moneta, quomodo puniantur, vide Pœna.*

Falſario vna pœna. Quære in loco de Punitione, ſiue Pœna.

---

* Fama.

DEFINITIO ET ETYMOL.

FAma, G. φῆμις vel φήμη, eſt illæſæ dignitatis ſtatus, legibus & moribus comprobatus.

Fama eſt inanis de aliqua re rumor, ſiue bonus, ſiue malus. Et hoc tantum differt à rumore, quod rumor ſemper de re recenti dicitur: fama etiam de re inueterata firmataque in hominum opinione, quamuis incerta.

Famam à fando dici putant, vt ſit, quicquid de aliquo diuulgatur, ſiue in bonum, ſiue in malum.

Hebr. *Schemah*, auditus, à verbo *Schamah*, audiuit; Nihil enim aliud eſt fama quam rumor quidam per aures ſparſus, & longe latéque poſtea delatus. E

Fama Dea, terræ filia dicitur. Nam cum bellum ob regni cupiditatem inter Gigantes Titani ac terræ filios, & Iouem eſſet exortum, iámq; paſſim Terræ filij à Ioue ac cæteris diis trucidarentur, percita nimio dolore Terra, quum ſibi aduerſus hoſtes tam potentes arma deeſſent, vlciſci tamen, quacunq; via poſſet illatam ſibi iniuriam cogitans, coacta vtero, Famam enixa eſt, quæ ſuperùm ſcelera per orbem terrarum diſſeminaret.

DESCRIPTIO APVD POETAS.

Virg. 4. Æn.

Extemplo Lybiæ magnas it fama per vrbes.
Fama, malum, quo non aliud velocius vllum.
Mobilitate viget, viréſque acquirit eundo.
Parua metu primo, mox ſeſe attollit in auras.
Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit.
Illam terra parens ira irritata Deorum,
Extremam, vt perhibent Cœo, Enceladoque ſororem
Progenuit pedibus celerem & pernicibus alis,
Monſtrum horrendum, ingens, cui quot ſunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi ſubter (mirabile dictu)
Tot linguæ, totidem ora ſonant: tot ſurrigit aures F
Nocte volat cœli medio, terræque per vmbram
Stridens, nec dulci declinat lumina ſomno,
Luce ſedet cuſtos, aut ſummi culmine tecti.
Turribus, aut altis, & magnas territat vrbes.
Tam ficti, prauique tenax, quam nuntia veri.

Ouid. 9. Met.

Fama loquax peruenit ad aures
Deianira tuas, quæ veris addere falſa
Gaudet, & è minimo ſua per mendacia creſcit.

Idem. 12. Met.

Orbe locus medio eſt inter terraſque fretumque,
Cœleſtéſque plagas triplicis confinia mundi.
Vnde quod eſt vſquam, quamuis regionibus abſit,
Inſpicitur, penetratque cauas vox omnis ad aures,
Fama tenet, ſummaque domum ſibi legit in arce,
Innumeroſque aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, & nullis incluſit limina portis,
Nocte dieque patet: tota eſt ex ære ſonanti,
Tota fremit, voceſque refert iteratque quod audit.
Nulla quies intus nullaque ſilentia parte:
Nec tamen eſt clamor, ſed paruæ murmura vocis,
Atria turba tenet, veniunt leue vulgus, euntque.
Mixtaque cum veris paſſim commenta vagantur
Millia rumorum confuſaque verba volutant, G
E quibus hi vacuas implent ſermonibus aures,
Hi narrata ferunt alio, menſuraque ficti
Creſcit, & auditis aliquid nouus adiicit auctor, &c.
Ipſa quid in cœlo rerum, pelagoque geratur,
Et tellure videt totúmque inquirit in orbem.

FAMA SEDVLO CVRANDA DVM VIVIMVS.

Curam habe de bono nomine: Hòc enim magis permanebit tibi, quam theſauri pretio ſi & magni. Bonæ vitæ numerus dierum, bonum autem nomen permanebit in æternum. *Eccl.* 41.

Non ſunt audiendi ſiue viri ſancti, ſiue fœminæ, qui quando reprehenduntur in aliqua negligentia, per quam fit, vt in malam veniant ſuſpicionem, vnde vitam ſuam longe abeſſe ſciunt; dicunt coram Deo ſufficere ſibi conſcientiam, æſtimationem hominum non ſolùm impudenter, verùm etiam crudeliter contemnentes, quum occidant animas aliorum, ſiue blaſphemantium viam Dei, quibus ſecundum ſuſpicionem quaſi turpis, quæ caſta eſt diſplicet vita ſanctorum: vel etiam cum accuſationi imitantium non quod vident, ſed quod putant. Proinde quiſquis à criminib. flagitiorum atque facinorum vitam ſuam cuſtodit, ſibi benefacit: quiſquis autem etiam famam, & in aliis eſt miſericors. H Nobis enim neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra. *Auguſt. de bono viduitatis* 1 *& hab.* 11. *qu.* 3. *Non ſunt audiendi.*

Cauete omnes ſuſpiciones, & quicquid probabiliter fingi poteſt, ſeu dici, ne fingatur, ante deuita. *Aug. l. Confeſſ.*

Sic Doctor bonam eligat vitam, vt etiam bonam non negligat famam. *Idem lib. de doctr. Chriſt.*

Falſus rumor cito opprimitur, & vita poſterior iudicat de priore. Si anno præterito fama mentita eſt; aut certè verum dixit, ceſſit vitium, ceſſabit & rumor. *Hier. ad Marcel.*

Opera ſalutis ſine fama boni odoris non ſatis relucent auditoribus: nec fama ſine opere proficit, ſine quibus forma veri ſacerdotis non commendatur. *Hier. ſuper illud Matth.* 4. *Abiit opinio eius.*

Sunt plurimi, qui vitam bonorum fortaſſe amplius quàm debent, laudant: & ne qua elatio de laude ſurrepat, permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem & obiurgationem prorumpere, vt ſi qua culpa ab ore laudantium in corde naſ- A citur, ab ore vituperantium ſuffocetur. Hinc eſt, quod Doctor gentium ſe in prædicatione currere teſtatur inter infamiam & bonam famam: qui etiam dicit, vt ſeductores & veraces. *Greg. & hab. 6. q. 1. Sunt plurimi, qui.*

Habet proprium antiqui hoſtis inuidia, vt quos in prauorum actuum præparatione Deo ſibi reſiſtente decipere non valet, opiniones eorum, falſa ad præſens inſinuando, dilaceret. *Idem in Regiſtro.*

POST OBITVM.

Quid Poëtæ? nonne poſt mortem nobilitari volunt? vnde ergo illud?

Aſpicite ô ciues, ſenis Ennij imaginis formam.
Hic veſtrûm pinxit maxima facta patrum.

Mercedem gloriæ flagitabat ab his, quorum partes affecerat gloria. *Idémque.*

Nemo me lachrymis decoret, nec funere fletum
Faxit, cur? volito, viuus per ora virûm.

Sed quid Poëtas? Opifices etiam poſt mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias ſui ſimilem ſpeciem incluſit in clypeo Mineruæ, cum inſcribere non liceret? Quid noſtri Philo- B ſophi? Nonne in his ipſis libris, quos ſcribunt de contemnenda gloria, ſua nomina inſcribunt? *Cic. l. 1. Tuſc. qu.*

Non tenebræ, non ſolitudo obſtat, quo minus, in vulgus dimanet, quidquid egerit princeps: Nam lux principatus omnia reddit conſpicua, intentaque tot in ſe virûm ora, valere, vt maxime velit, non tamen poteſt. Loquax enim fama, vel abditiſſimos receſſus explorat ac patefacit. *Ludouic. Viues in epiſt. quadam ad Henric. 8. Angliæ Reg.*

PRÆSTANTIA.

Viuos & ſuperſtites premere in rectè factis etiam liuor aut inuidia poteſt, & plebei ſermones: at mortuos, & cum tractu veritas inualeſcit, ſplendor ille famæ Virtutis irradiat, & ſeria ſcripta ad memoriam tradunt poſterorum. *Ex li. de milit. Rom.*

Quid rerum humanarum carius Fama? quæ iure eſt bonis, ante bona omnia & ipſam vitam. Ex *orat. de Calum*

Opes & vita caduca & fluxa ſunt: & opes quidem ante nos ſæpe, vita nobiſcum ſemper abit: nomen autem & Fama æternant, eáque ſola, cum non erimus, hic erunt, *Ibid.*

Ouid 2. Faſt.

Fama manet facti poſito velamine currunt:
Et memorem famam, qui bene geſſit, habet.

Idem Epiſt. 21.

At mihi Pegaſides blandiſſima carmina dictant.
C *Iam canitur toto nomen in orbe meum.*

Idem 3. Pont. 2.

Corpora debentur mæſtis exſanguia buſtis.
Effugiunt ſtructos nomen honoſque rogos.
Occidit & Theſeus & qui comitauit Oreſtem:
Sed tamen in laudes viuit vterque ſuas

INCONSTANTIA.

Fama, quam ſequimur, ventus eſt, fumus eſt, vmbra eſt, nihil eſt: itaque facillime recto atque acri iudicio contemni poteſt. Quod ſi forte, quoniam generoſos animos familiaris hæc peſtis inſequi ſolet, appetitum hunc radicitus extirpare non potes, excreſcentem rationis falce compeſce. Parendum tempori, parendum rebus eſt. Denique vt ſententiæ meæ ſummam breuiter expediam, virtutem cole, dum viuis famam inuenies in ſepulchro. *Petr. ad Thomam Meſſanenſem. Famam ante mortem non eſſe appetendam.*

Hinc Iuſtus Lipſius Sereniſſ. Belgicæ Principum hiſtoriographus, & eloquentiæ Profeſſor, in Epitaphio ſuo, quod Louanij viſitur, ſibiq; ſcripſerat dum viueret, poſtquã dixiſſet, ſe- D pultũ ibi Lipſiũ; *cui litteræ dant nomẽ,* &c. addit: *Abibis hoc quoq.*
Et nil hic orbis quod perennet, poſſides.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Regina Saba auditâ famâ Salomonis, venit tentare eum in ænigmatibus, ac ingreſſa eſt Hieruſalem multo cum comitatu, & diuitiis, *lib. 3. Reg. cap 10. Matth. c. 12.*

De Iudith vidua dicitur, quod erat in omnibus famoſiſſima, quoniam timebat Dominum valde: nec erat qui loqueretur de illa verbum malum, *Iudith c. 8.*

Mardochæi quoq; fama creſcebat quotidie; quod ſcil. Princeps eſſet palatij, & plurimum poſſet; & per cunctorũ ora volitabat. *Eſth. 9.* Etiam fama Iudæ Machabæi vbiq; diffundebatur, ob ſingularem eius virtutem, eſt fortitudinẽ. *l. 2. Mach. c. 8.*

Eleazar fama nominis poſthumi, & religione tactus, noluit contra legem porcinas carnes, ne quidem ſimulando, manducare, ne per hoc maculam atque execrationem ſuæ ſe- E nectuti conquireret. *Ibid. c. 6.*

Poſtquam Chriſtus ſolo tactu aperuiſſet oculos cæcorum, comminatus eſt eis, ne cuiquam dicerent. Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa. *Matth. c. 9.* Simile habetur *Matth. c. 14. Luc. 5.*

De Heli Sacerdote memorat *lib. 1. Reg. c. 2.* quod poſtquam intellexiſſet omnia mala, quæ faciebant filij ſui vniuerſo Iſraëli, quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ excubabant ad oſtium tabernaculi; &c. dixerit ad illos: Quare facitis res huiuſmodi quas ego audio, res peſſimas ab omni populo? Nolite filij mei, non enim bona fama quam ego audio, vt tranſgredi faciatis populum Domini. *1. Reg. c. 2.*

¶ EXEMPLA PROFANA.

Areopagus Athenis bonos ciues corona decorandi primo conſuetudinem introduxit, duobus oleæ connexis ramulis clarum Periclis cingẽdo caput. Probabile inſtitutum, ſiue rem, ſiue perſonam intueri velis. Nam & virtutis vberrimum alimentum eſt honos, & Pericles dignus, à quo talis muneris dandi poteſtas potiſſimum initium cœperat. *Val. Maxim. l. 2. titul. 1. de inſtitutis antiquis.*

Socrates expedita & compendiaria via eos ad gloriam perue- F nire dicebat, qui id agerent, vt quales videri vellent, tales etiam eſſent. Qua quidem prædicatione aperte monebat, vt homines ipſam potius virtutem haurirent, quã vmbram eius conſectarentur. *Valerius Maximus lib. 7. tit. Sapienter dicta aut facta.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Thales interrogatus ab amico quodam, quantum veritas abeſſet à mendacio: Quantum reſpondit, oculi diſtant ab auribus. Voluit ſignificare, ea non ſemper certa eſſe, quæ communi fama ſparguntur in hominum cœtus. Fama quippe (vt Maro ait) mobilitate viget, vireſque acquirit eundo, quo vt, vt falſa multoties veritati adiungantur. Veriora igitur ſunt ea quæ præſentibus oculis intuemur, quam quæ ab aliis falſa relata audimus. *Eraſm. lib. 8. apophthegm.*

Stratocles, quum de parta quadam victoria nuntium accepiſſet, protinus ad populum retulit: vtq; ſupplicationibus immortalibus decerneretur, perſuaſit: Aliquanto poſt, quum certior nuntius adferretur acceptæ cladis, populo indignante quod deluſus eſſet: Ecquis, inquit, veſtrum quicquam damni accepit, quod totum hoc triduum mea opera hilares lætiq; fuiſtis? *Eraſm. lib. 6. apophthegmat. Fulgoſus lib. 4. c. 14. ex Plutarch.*

Socrates rogatus, quo pacto quis poſſet honeſtam aſſequi G famam? Si talis, inquit, eſſe ſtudeas, qualis haberi velis. Veluti ſi quis bonus tibicen haberi cupiat, ea præſtet oportet, quæ à probatis tibicinibus fieri viderit. Quemadmodum qui medendi eſt imperitus, non ideò medicus eſt, quod pro medico aſcitus eſt, & vulgo medicus appellatur; ita non ſtatim princeps eſt, aut magiſtratus, qui populi ſuffragiis declaratus ſit, niſi ſciat artem gubernandæ ciuitatis. *Eraſ. l. 3. apoph.*

Idem, pulchritudinem famæ dicebat cito marceſcere ex inuidia ceu morbo quodam. *Stob. ſerm. 38.*

Epictetus interrogatus, quo pacto quis honeſtam famam aſſequi poſſet? Reſpondit, Si benè vis audire, diſce bene loqui, & cum bene loqui didiceris, rectè facere conator, & hoc modo bonam famam acquires. *Stob. ſer. 3. de Temp.*

Idem, Si cupis, inquit, bene audire, diſce bene dicere. Doctus autem bene loqui, da operam vt benè agas: atque ſic perfrueris bona fama. *Stob. ſer. 3 de Temp.*

Ageſilaus interroganti, qua ratione aſſequi quis poſſet, vt apud homines famam honeſtam conſequeretur? Reſpondit, ſi loquatur quam optima, & faciat quæ honeſtiſſima. *Plutarch. in Lacon. apophth.* H

¶ HIEROGLYPHICA.

Non ſum neſcius, auctores eſſe, qui Pegaſum, qualem quippe paſſim in Hadriani & L. Pap. Curſoris, & aliorum quorundam nummis aſpicimus, famæ potius, quam celeritatis indicium eſſe contendant. *Pierius Valerius lib. 4 pag. 35. B. C.*

Lancea in quacunq; videatur imagine, præter malitiam ipſam famæ, etiam celebritatem indicat. *Idem lib. 42. pag. 408.*

Illud vero præcipuum *fulminis* ſignificatum eſt: vt Vocem procul auditam, hoc eſt, famam rerum geſtarum longè latéque, per immenſa terrarum ſpatia diffuſam expiatamque præ ſe ferat: Ægyptij enim ſacerdotes, huiuſmodi gloriæ amplitudinem oſtendere ſi vellent, Vocem, vt ipſi dicunt, aëris quippe tonitrum, hoc eſt, ipſius *fulminis* deſcribebant imaginem. *Idem lib. 43. pag. 427. B.*

A

* Famigeratio.

❡ DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Famigeratio, famæ diſſeminatio, rumorum geſtatio & diuulgatio λογοποιΐα, φημίσμος. Hebr. *haſchmaachah*, a verbo *Schamahh*, audiuit auſcultauit, famigerator igitur, λογοποιὸς eſt, nouorum rumorum fictor; gerulifigulus Plauti: mendaciorum gerulus Iuriſc. Sermonum geſtator Senecæ: rumigerulus Amm. Marcell.

Athenienſes, (inquit D. Lucas) & aduenæ hoſpites nulli alij rei vacabant, niſi ad dicendum aut audiendum aliquid noui. *Act.* 17. 21.

Hanc leuitatem ſuis ciuibus ſæpè exprobrat Demoſthenes, nempe *orat. reſp. ad epiſt.* Philippi: ſecunda, item & tertia Olinthiaca. Vide *Plut. de curioſitate.*

Cæſar de veteribus Gallis loquens, eſt autem hoc (inquit) Gallicæ conſuetudinis, vt & viatores etiam inuitos conſiſtere cogant: quod quiſq; eorum de quaq; re audierit aut cognouerit, quærant: & mercatorem in oppidis vulgus circũſiſtat, quibus ex regionibus veniant quaſq; res ibi cognouerint, pronũ-B ciare cogant: & his rumoribus atque auditionibus permoti de ſummis ſæpè rebus conſilia ineunt: quorum eos è veſtigio pœnitere neceſſe eſt: cum incertis rumoribus ſeruiant, & pleriq; ad eorum voluntatem ficta reſpondeant, *lib. 4. de bello Gall.*

Famigerationem feſtiue depingit Iuuenalis *Sat.* 6. his verſiculis.

Inſtantem regi Armenio Parthoque cometen
Prima videt: famam rumoreſque illa recentes
Excipit ad portas. quoſdam facit eſſe Niphatem
In populos. magnoque illic cuncta arua teneri
Diluuio, nutare vrbes, ſubſidere terras,
Quocunque in triuio, cuicunque eſt obuia narrat.

Prolixius vero Theophraſtus *in Characteribus* ſeu notationibus morum. Famigeratio (inquit) eſt factorum dictorúmque ad arbitrium ipſius fingentis confictio. Famigerator autem is eſt, qui obuius amico factus, ſtatim mutato vultu ac renidens, interroget, vnde tu, & quid ais? & habeſne ſuper hoc nouum quicquam? & pergens interrogare, nihilne, inquit, noui dicitur? atqui fauſta ſane ſunt & læta, quæ vulgo narrantur, tum autem priuſquam ille reſpondeat. Quid ais, inquit, nihil audiuiſti? Ergo ego te, ſicut video, rerum nouarum epulis lautis excipiam. Ac ſtatim eſt illi aut miles aliquis, aut Aſter tibicinis C puer, aut manceps Lyco qui ex ipſo prælio ſit reuerſus, à quo ſe dicat audiſſe: auctores ſiquidem ille tales eorum quæ dictitat, profert, quos nemo queat arguere. Refert autem ſe accepiſſe ab illis Polyperchontem cum rege hoſtes prælio fudiſſe & ſuperaſſe: Caſſandrúmq; viuum in hoſtium poteſtatem veniſſe. Quod ſi quis dicat: Tu autem hæc credis? Imo, inquiet, rẽ enim clariſſima omnium voce tota vrbe ferri: rumorem creſcere: omnes congruere: eadem enim de prælio ab omnib. narrari: magnum nimirum ea pugna fatum eſſe factum. Idq; ſe ex eorũ etiã vultu qui rem gerunt publicã, colligere, quem viderit ipſis penitus immutatũ. Addit deinde ſe audiſſe quendã, qui ex Macedonia aduenerit, quiq; omnibus quæ geſta ſunt, interfuerit: quintum iam diem ab illis domi occultari. Atque vbi hæc cõmemorauit, miſerationes adiicit: at ſcin quomodo? Sanè quam perſuaſibiliter: O infelicẽ, inquiens, Caſſandrum! O virum ærumnoſum! En fortuna quid poſſit, at fuit certè Caſſander præpotens. Tu vero, ait, tacitus hoc tecum habeto: ipſe autem ad ciuium vnumquemq; accurrit, vt ei omnia narret. Equidem mirari ſoleo quid ſibi homines hoc genus falſis rumoribus fingendis ſpargendiſque velint: quæ res, vt taceam D mendacij turpitudinem, non raro ipſis incõmoda euenit: Factũ enim ſæpè, vt dum iſti in balneis concurſus facerent, veſtes interea ſuas furto amitterent: alij dum in portico aut pedeſtri, aut nauali prælio vincit, quod vadimonium non præſtitiſſent, grauiter mulctati ſunt. Quibuſdam etiam, dum vrbes verbis ſuis fortiter caperent, cœna interea loci periit. Enim vero miſera eſt iſtorũ vita & conditio: nam quæ porticus eſt, quæ officina, quæ fori pars, in qua dies non traducat integros, magno cum audientium, quos falſis ſuis narrationib. obtundunt tædio?

Vide Titulum de Rumore.

Fames.

❡ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Fames, Græcè λιμὸς, & λιμώττω eſt appetentia cibi, famelico dicitur Heb. *Rahab, Rehabon*, à verbo *Raheb*, Eſuriit, famelicus fuit, laborauit inedia, aruit fame, exarſit fame. Affine E eſt huic *Bahar*, exarſit, & Raham impetuoſus fuit, vt ſolet eſſe famæ percitus. Cum nomine facilè *Rahab* conuenit Latinum Rabies. Nam præ fame egeni in rabiem vertuntur.

Eſt autem fames appetitus calidi & ſicci, *ſecundum Ariſt. lib. 2. de Anima.*

Dicitur autem fames ἀπὸ τοῦ φάγω, quod eſt edo; vnde famelicus, qui agitur edendi cupiditate, & famelicoſus, qui frequẽter famelicus eſt, & fame Eſurio, à quo fameſco, & licet à Græco veniat, vſus tamen obtinuit, vt per F. ſcribatur.

FAMIS DESCRIPTIO.

Ouid. 8. Metam.

Eſt locus extremis Scythiæ glacialis in oris.
Triſte ſolum ſterile, ſine fruge, ſine arbore tellus.
Frigus iners illic habitant, Pallorque Tremorque
Et ieiuna fames.

Et infra.

Quæſitámque famem lapidoſo vidit in agro, F
Vnguibus, & raris vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, caua lumina, pallor in ore,
Labra incana ſitu: ſcabri rubigine dentes.
Dura cutis, per quam ſpectari viſcera poſſent.
Oſſa ſub incuruis exſtabant arida lumbis.
Ventris erat pro ventre locus: pendere putares
Pectus, & à ſpinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies, genuúmque tumebat
Orbis, & immodico prodibant tubere tali.

NATVRA.

Famis naturam quidam inueſtigant, eiuſque etymon expendunt, dum ad eam quinque hæc concurrere ſentiunt. Primum eſt membrorum exinanitio, deficiente alimento.

Secundum, tractus membrorũ conantium allicere ad ſe, & rapere vndecumq; valeant, nutrimentũ, cuius inopiâ laborant.

Tertium, diuulſio ventriculi cum acri quodã morſu, qui naſcitur tũ ex vehementi attractione; tũ quia, deſtituta alimenta ventriculi cauitate, eius latera in ſe coincidunt & corrugantur.

Quartum, ſenſio diuulſionis nam cum hæc ventriculum grauiter afficiat, ipſumque lædat, conſequens eſt, vt doloris ſenſum inuehat. Sentitur autem potiſſimum fames in ventriculo, ac præſertim in eius ore, quia membrorum ſuctio ad hæc vltimo terminatur, iiſque maior ineſt ſentiendi acrimonia.

Quintum, appetentia cibi, id eſt, actus appetitus ſenſitiui, G optantis extremum alimentum, vt præſenti malo occurrat.

Conſurgit autem hæc appetentia in hunc modum: Percipit phantaſia diuulſionem ventriculi ex alimenti penuria: deinde apprehendit alimentum, vt conueniens & neceſſarium: tum proponit id appetitui ſenſitiuo, qui confeſtim in ipſum per actum appetendi fertur, vt vitæ conſulat. Itaque attractio alimenti vnde oritur dolor (ſenſio nimirũ diuulſionis ventriculi) famẽ efficit: vt optimè inde nomẽ famis duci potuerit. Habet autẽ attractio illa quandã corroſionẽ ex alimenti defectu, aut ex eo quod licet non deſit, ab vna parte ad aliã, præter ordinẽ attrahatur, vt à iecore ad venas vi alicuius maligni humoris.

FAMIS PERPESSÆ EXEMPLA

SACRÆ SCRIPTVRÆ.

Fames compulit Abraham, primò vt ex Chananæa in Ægyptum fugeret. *Gen.* 12. Deinde vt Gerara ad Abimelech regem ſe conferret. *Gen.* 20. Similiter etiam Iſaac. *Gen.* 26.

Sub Pharaone rege vbertas magna integro fuit ſeptẽnio. Quã ſecuta eſt totidem annorum fames in Ægypto, *ex Geneſ.* 41.

In Iudæa tempore Iudicum tanta fuit fames, vt Elimelech Bethlehemita cum vxore Noëmi, & duobus filiis in Moabiticam terram diſceſſerit, vbi filiis ſuis vxores dedit, Orpham & H Ruth. Noëmi, poſt decennium remittente fame poſt mortem patris & filiorum, cum Ruth nuru ſua in Iudæam rediit. Ruth Moabitis Booz viro clariſſimo nupſit. *Ruth c.* 1.

Sub Ioram rege Iſraëlitarũ, ſeptennio integro fames Iſraëlitas afflixit. Itaque Eliſæus propheta mulierem Sunamitidem, cuius filium in vitam reuocauerat, in Palæſtinam proficiſci iuſſit, donec ſeptem anni elaberentur. *Lib. 4. Reg. c.* 8.

Benadad Syriæ rege Samariam obſidente, aſini caput octoginta argenteis, quartanis ſtercoris columbini loco ſalis quinque argenteis veniit. Ioram Rex Samariæ cùm muros obiret, occurrit ei mulier, conquerens de ſua contubernali, quòd cum ipſa ſuperiore die filium ſuum mactaſſet, & illam alteram in conuiuium adhibuiſſet, illa nunc ex pacto ſuum mactare nollet, Rex facinoris immanitate territus, veſtimenta ſua lacerauit. At Eliſæo vate prædicente, hoſtibus diuino terrore fugatis, poſtridie ſumma annonæ vilitas ſucceſſit. *4. Reg. 6. & Ioſephus l. 9. c. 4.*

Fames maxima Iudæam afflixit anno Herodis Regis XIII. A ob ſiccitatem diuturnam, ne illis quidem fructibus prouenientibus, quos ſponte ſua terra ſolet edere: quam & morbi ſubſecuti ſunt, & inualuit peſtilentia; fuiſſétque omnibus ferè pereundum, niſi Herodis intercesſiſſet apud Petronium Ægypti præfectum cura & prouidentia. *Ioſephus lib.15.c.12.*

Fames, quam omnibus terris futuram Agab *Actorum* 11. prophetico prædixerat ſpiritu, Claudij Imp. IX. & X. anno longe latéque per totum orbem euagata eſt. Qua temporum iniquitate, Helena Adiabenorum regina, quæ Iudaicum primo cultum complexa, mox Apoſtolorum prædicatione Chriſti regis eſt fidem ſecuta, magnam vim tritici Hieroſolymam miſit, ne piorum cœtus, qui tunc eam vrbem incolebat, fame conficeretur. Meminit cladis huius Tranquillus, qui auctor eſt, Claudium arctiore annona, quæ ob aſſiduas ſterilitates inciderat, in foro à multitudine conuiciis exceptum, ac ita panis fragminibus inſtratum, vt ægrè per poſticum in palatium euaſerit. *Sabellicus lib.2. Enneadis 7. ex Euſebio & Dione.*

HISTORICA.

In Hieroſolymitana obſidione tanta fuit fames, vt multi B clam vniuerſa bona ſua vno frumenti modio, qui ditiores eſſent, itémque pauperes hordei, permutarent. Incluſi deinde intimis ædium tectis, quidam ſumma penuria infectum triticum comedebant, panem alij conficiebant, vt neceſſitas metúſque monuiſſet. Et menſa quidem nuſquam apponebatur, ſed incoctum ſubtrahentes igni cibum diripiebant. Miſerabilis autem erat victus, dignúmque lachrymis ſpectaculum, cum potentiores quidem plus haberent, infirmiores autem iniuriam deplorarent. Denique vxores viris, & filij parentibus, & quod miſerrimum, matres cibum infantibus ex ipſo ore rapiebant: & marceſcentibus inter manus chariſſimis nemo parcebat, quin vitæ guttas auferret. Edentes verò talia non latebant, ſed vbique aderant qui iſta diriperent. Nam ſicubi clauſam domum vidiſſent, eos qui intus erant, cibum capere hoc ſuſpicabantur indicio: ſtatimque ruptis foribus irruebant, victúmque iam commuſum dentibus, ex gutture penè reuocabant, ipſos faucibus ſtrangulantes. Pulſabantur autem ſenes, ne cibum defenderent: lacerabantur mulieres, ea, quæ haberent in manibus, occulentes: nulláque miſeratio vel cani erat C capitis, vel infantiæ: ſed abſtractos pueros, & ex buccella pendentes, humo allidebant. Si quis autem incurrentes anteuenisſet, quodque rapturi fuerant, deuoraſſet, tanquam læſi eruentiores erant. Acerbiſſimos autem cruciatus excogitabant, dummodo alimenta reperirent, nunc excruciando genitalium lium vias, nunc virgis acutis podices transfigendo. *Ioſephus lib.6.cap.11. belli Iud.*

Maria quædam infelix mulier, infantis vagitu excita, vbi cum illo exrabeſcere ſe animaduertit, impar tantis malis, & calamitati ſuccumbens, affectum amiſit, exculcatáque naturæ vi ac dolore deuorato, furorem induit, intentáque in paruulum etiam hoſti miſerandum: Quid, inquit, faciam tibi paruule? quid faciam? Sæua ecce circumſtant mala, fames, incendia, latrones, ruinæ. Cui credam te morituræ? An vitæ tantillum relinquam? Sed potes, ô fili, & ſic matrem paſcere, idoneæ ad cibum manus tuæ, ô ſuauia mihi viſcera, ô artus periucundi, age prius quàm fame in vltimam ſoluamini tabem, reddite matri quod accepiſtis. Age, ô fili, intimum naturæ ſecretum repete, vnde vitales auras carpere orſus es, inde & tumulus paretur tibi. Amplectar ipſa quæ genui, & exoſculabor preſſiùs. Hæc verò quum enunciaſſet flebiliter, mox auerſa gla- D dium impegit ac in fruſta conſectum igni percoxit, indéque hiantes expleuit ventris latratus. *Cælius lib.13. c.24. ex Egeſippo. l.9.c.40. Baronius tom.1. Anno 72.*

Græcis Ilium obſidentibus, fames maxima exercitum inuaſit, propterea quod vicini agri depopulati non colerentur. Palamedes igitur Nauplij F. vt ſolamen aliquod tantæ calamitati afferret, animos Græcorũ in iucundis rebus occupando, latrunculorum ludum ſiuè teſſeras & talos reperit. Et teſte Polemone, prope Ilium adhuc extat lapis, in quo Græci luſerunt. Atteſtatur huic rei Sophocles in Palamede, inquiens: *οὐ λιμὸν οὗτος τῶνδ' ἄπωσε, σὺν θεῷ εἰπεῖν, χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας ἐφηῦρε φλοίσβου μετὰ κόπον καθημένοις, πεσσοὺς κύβους τε, τερπνὸν ἀργίας ἄκος;* *Euſtathius Iliad. β.*

Stephanus Ægyptias pyramides à tritico, quod *πυρὸς* nuncupatur, deduci mauult: quoniam eo illuc aggeſto, fames Ægyptum inuaſerit. At Ammianus Marcellinus *libro ſecundo, & viceſimo*: Quia (inquit) figura in acutum deſinens, à Geometris ſic appellatur, quod in morem ignis in conum aſſurgat. E *Cælius lib.23.c.6. A.L.*

In caſtro Seſto obſeſſi ab Athenienſibus Perſæ tam dira fame vexati ſunt, vt funibus lectorum, nulla re alia ſuperſtite, elixatis veſcerentur. *Herod.lib.9.*

Athenienſes obſidente Sylla, conſumptis alimentis omnibus, elixari coria, & diſcocta in alimentum verterunt, quin nec à ſuorum cadaueribus abſtinuerunt. *Appianus lib. de bello mithrid.*

Nota ſunt Prouerbia Saguntinæ, milææ, & Peruſianæ famis. Tempore Atyis, Manis regis filij, annonæ difficultas per vniuerſam Lydiam valde graſſabatur, adeò vt Lydi, qui tum miſerè degebant, non ceſſantes remedia huic malo quærere, alius aliud excogitarit: inuentúmque tunc ab iiſdem aleæ teſſerarumq; ludum, & pilæ, cæterorúmq; ludorũ omnium genera aiunt, præterquam talorum. Horum enim inuentionem ſibi non vendicant Lydi. Porrò ad famem diſcutiendam, altera quidem dictum in totum luſibus occupabantur, ne videlicet ciborum quærendorum ſolicitudine diſtorquerentur: altera vero à luſibus abſtinentes, paſcebantur. Atque hoc modo vixerunt annis circiter duodeuiginti. Cum autem malum iſtud F non remitteret, ſed magis atque magis inualeſceret, factum eſt, vt eorum rex Lydos bifariam diuideret: & hos quidem ſortè ad permanendum in ſuis ædibus deſtinaret, illos verò aliquò ablegaret colonos. Et quidem his, qui iſthic permanerent, rex ipſe pergeret imperare: illos autem, qui deducendæ coloniæ erant deſtinati, filium ſuum præficeret, cui nomen Tyrrheno. Hi è Lydia excedentes, primum diuerterunt Smyrnam. Hic mox fabricatis nauigiis, quibus ea, quæ nauigationi accommoda videbantur, imponerent: ad victum ſedéſq; quærendas oram ſoluerunt: donec varias nationes pertranſeuntes, ad Vmbros peruenerunt: & ciuitatibus conſtructis, pro Lydis (propter regij filij, qui eos deduxit, nomenclaturam) nomen commutarunt, & Tyrrhenos ſeſe dixerunt. *Herodotus lib.1.*

Cyrus, cum in expeditione quadam, coactus fuiſſet intrare regionem deſertam, & omnium ad vitam neceſſariorum inopem, tam graue ſubiuit diſcrimen, vt eius milites ob victus indigentiam, commilitonum corpora in cibum vertere compulſi fuerint. At quum Arimaſpi currus frumento onuſtos ad triginta millia adduxiſſent: præter ſpem ab ingenti calamitate omnes ſunt liberati. Quo nomine Cyrus eos libertate donatos, pro Arimaſpis Euergetas appellauit. *Diod.lib.17.*

Cum Phygalenſes Arcades Cereris ſacra intermiſiſſent, G crudeli fame vexati, ex Pythiæ oraculo nouum Cereri ſignum fecerunt, & ſacra magnificentius inſtaurarunt. *Pauſanias in Arcadicis.*

Ἀλιτήριος, vulgò dicebatur, qui per vim raperet aliena. Natum ex euentu huiuſmodi. Temporibus Ætolici belli, tanta frumentariæ rei penuria incidit Athenienſibus, vt pauperes coacti fame capſiorum farinam deriperent, inde vox traduci cœpit ad hominem quocumque modo ſceleratum. *Suidas. Plutarchus in commentario de Curioſitate*, diuerſam huius nominis originem reddit. Nempè cùm Athenis fame vehementer laboraretur, & hi, qui iuſſi fuerant, frumentum non efferrent in publicum, ſed domi clanculum molerent ac noctu: curioſi quidam obambulantes, obſeruato molarum ſtrepitu, eos prodiderunt: atque hi quidem Aliterij dicti ſunt, quemadmodum & Sycophantæ. Ceres dicta eſt *ἀλιτηρία*, & Iupiter *ἀλιτήριος*, quòd in publica fame ſeruaſſent molitores, ne farina diriperetur. *Eraſmus in Adagiis.*

Poſt victoriam Platæenſem Athenienſes Xanthippo duce Seſtum in Cherſonneſo oppugnabant. Obſidio illa tam diu H tenuit, vt qui obſidione tenebantur, lictorum funibus elixis veſcerentur. *Sab.lib.2. En.3.*

Cùm in Piræo verſus Dianæ Munychiæ ſacer ab Athenienſibus interfectus eſſet, fames ingruit. Oraculum reſpondit: Ita demum mali finem futurum, ſi quis filiam immolaſſet numini. Embarus filiam ſe immolaturum pollicitus, ſi ſacerdotium in poſteros ſuos traderetur, ſolemni ritu ornatam ſacrificauit. *Plut.in Collectaneis, & Eraſmus in prouerbio, Embarus ſum.*

Demetrius Poliorcetes Athenas terra marique infeſtans breui ad tantam rei inopiam redegit, vt tricenis drachmis venirет modius frumenti. Plutarchus ait memoriæ proditum, filium in ea egeſtate aduerſus patrem, ob murem, qui fortè è tecto exanimis deciderat, ferro dimicaſſe, & Epicureæ ſectæ quendam, famis æqua portione diſtributis, liberos ea temporum iniquitate aluiſſe. *Sab.lib.7. En.4. ex Plut. Demetrio.*

Diony

A Dionyſio tyranno Siculorum, vndecimum iam menſem Rhegium obſidente, & omne eis auxilium commeatúmque intercipiente, graui rerum omnium neceſſariarum penuria laborare in vrbe cœperunt. Aiunt frumenti medimnum apud Rheginos tum temporis quinque minis væniiſſe. Tanta igitur fame preſſi, primùm quidem equos & alia iumenta in alimentum adhibere cœperunt: poſtea verò ipſis quoque coriis ac pellibus maceratis & coctis pro cibo vtebantur: poſtremò vrbem egreſſi, herbas circa murum creſcentes pecudum inſtar depaſcebantur. At Dionyſius extremum etiam malum inducere volens, herbas loci eius & gramina paſſim ſuccidi ac euelli iuſſit, quò putrefacta, pro cibo eſſe eis ampliùs non poſſent. Quibus malis Rhegini victi, vrbem tyranno, conceſſa ei in eos ſtatuendi omni poteſtate, tandem dederunt. Vrbem ingreſſus, magnam cadauerum eorum copiam reperit, qui fame omnes perierant: ſuperſtites adhuc, mortuis quàm viuentibus ſimiliores erant. Collectis autem infirmis & languidis quoque, captiuorum plus quàm ſex millia Syracuſas miſit, vel talento ſingulos redimendos, vel ſub haſta vendendos. *Diodorus lib. 14.*

B Cùm aliquando Peloponneſus annonæ laboraret inopia, quidam vrgente fame, collectis ſarcinis, inde demigrarunt. Ij cùm incertis ſedibus huc atque illuc vagarentur, recepti ſunt in ciuitatem à Tripolitis. Tripolis autem ea in Rhodo eſt. Nomen igitur inditum illis, vt dicerentur λιμοδωριεῖς. Heſychius addit, ex auctoritate Didymi, eos qui iuxta Oetam accolebant ſic vocatos, quòd ob terræ ſterilitatem frequenter cum fame rem habebant. δωριεῖς Græcè dici videntur à dono & eundo. Itaque qui vagantes famem adferebant, λιμοδωριεῖς dicti ſunt. Aliqui Dores non ſunt in Peloponneſo, ſed inter Locros & Ætolos, auctore *Strabone lib. 9. Eraſmus in Adagiis, ex Plut. Collect. prouerb.*

Λιμὸς μηλιαῖος, id eſt, Fames Meliæa. de fame extrema, déque rebus difficillimis. Eſt enim Melus oppidum Theſſaliæ, quod Nicias Athenienſium dux obſedit, expugnauitque, non tam machinis bellicis, quàm fame. *Suidas.* Meminit hiſtoriæ *Thucydides lib. 5.*

Alexander Magnus ex Gymnoſophiſtis pedeſtri itinere per Oritas pergens, in extremam inopiam recidit, multóſque mortales amiſit, vt Exercitus ne quartam quidem partem reduxerit C ex India, cùm peditum eſſent CXX M. equitum XV M. Ad hæc graues morbi, paruus victus, feruores torridi, plurimos fames abſumpsêre: dum regionem peragrant incultam hominum duram vitam agentium, qui paucas & viles habebant oues, marinis piſcibus aſſuetas veſci, atque hinc praua carne & putida præditas. Hanc tandem diebus ſexaginta emenſus, Gedroſiam attigit. Ibi in rerum omnium egit affluentia, quòd proximi ſatrapæ & reges de omnibus prouidiſſent. *Plut. in Alexandro.*

Stipendiarij Carthaginenſium, pòſt primum Punicum bellum, ſeditione mota, ad extremum periculum res Carthaginenſium, deduxerant, nec niſi fame ab Hamilcare domari potuêre. Conſtat illos captiuorum primò, mox & ſeruorum corpora crudeliter abſumpſiſſe. *Sab. lib. 9. En. 4.*

An. V. C. 313. Proculo Geganio Macerino, & L. Menenio Lanato Coſſ. annonæ caritas Romam inuaſit, dubium, deſerto agrorum cultu, an cœlo frugibus aduerſo: vtrumque enim traditur. L. Minutius eſt annonæ præfectus publica frumentatione parùm felix. Apud finitimos neque pretium valuit, neq; gratia, vt laboranti ciuitati opem ferrent. Fame igitur inualeſcente, ad eam rerum deſperationem eſt ventum, vt quidam è D plebe longioris vitæ cruciatus veriti, obuoluto capite ſeſe in Tyberim præcipitarint, tanta tum fames ciuitatem inuaſerat. Tum Sp. Melius, ex equeſtri ordine homo prædiues, rem ſpecie vtilem, ſed libertati præcipuè inimicam eſt aggreſſus. Emerat hic per clientes & hoſpites penè quicquid frumenti fuerat ex Hetruria aduectum, eúmque multitudini gratis in grauiſſima annona diſtribuit. Conciliauit ea largitio homini tantum fauoris, vt quacumque incederet, frequens circa illum ciuium multitudo conſpiceretur, futurum conſulatum haud dubio conſenſu repromittens. Quoniam autem conſulatus erat patribus non ſine certamine extorquendus, de regno agitare cœpit. Creantur interim conſules, T. Quintius Capitolinus, & Agrippa Menenius. Ad hos & patres Minutius detulit, ſe manifeſto indicio compertum habere, in Sp. Melij domo ſecreta concilia agitari, ingentem vim armorum eò collatam, corruptos ex Tribunis quoſdam, qui ad prodendam libertatem cum Melio conſpirent. Tum quia à conſulibus prouocatio erat, viſum E eſt ad id malum opprimendum Dictatore opus eſſe. Quintius Cincinnatus dictus eſt. Is Seruilium Halam magiſtrum equitum dixit. Qui Melium ad Dictatorem venire nolentem, & populi fidem implorantem, occidit. Placata in Dictatoris oratione multitudine, Quæſtores iuſſi ſunt Spurij bona vendere, pecuniamque inde exactam in publicum redigere. Domus diruta, monumentum nefariæ ſpei oppreſſæ vt eſſet area, Æquimelium appellatum, L. Minutius boue aurato, vel, vt alij tradunt, ſtatuâ extra portam Tergeminam eſt donatus. *Sabel. lib. 5. En. 3.*

Rutilius Romanorum imperator Tauromenium ſeruili bello recuperauit, poſtquam vehementiſſimè illud oppugnaſſet, & defectores ſeruos, qui in eo erant, ad tam acrem famem compuliſſet, vt cùm primò liberorum ſuorum corporibus veſci cœpiſſent, mox ad vxorum corpora ſe conuertiſſent, poſtremò ne ſibi quidem inuicem parcerent, ſed alij alios vorarent. *Diod. lib. 4.*

Perilini Brutij ab Hannibale obſeſſi, quia à Romanis deficere noluerant, tantam famem ſuſtinuerant, vt frugum & carnium alimentis abſumtis, coria ſutrinis detracta in cibum F verterint. Herbis inde, radicibus, corticibúſque deficientibus, nullus fuit tam infandus cibus, à quo obſcœna fames abſtineret. Poſtremò corporibus miſerabili tabe confectis, vt ne veſtigiò quidem conſiſterent ampliùs, ab Himilchone expugnati ſunt. *Sabellicus lib. 3 Enneadis 5. & Athenæus libro* 12. c. 11.

Caſilini obſidebat Hannibal Romanorum præſidium, & ad vltimum inopiæ redegerat, ita vt quidam fame adacti, vltrò ſeſe præcipitaſſe dicantur, alij nuda corpora obtulerint hoſtibus conficienda. Intercepto deinde à Pœnis commeatu, quem Romani miſerant, ad tantam omnium rerum penuriam ventū eſt, vt lora & pelles ſcutis detractas aqua emollitas mandere conati ſint, nec muribus interim aliiſq; obſcœnis cibis abſtinuerint. Satis conſtat, CCC. argenteis murem vnū memorabili euentu væniiſſe nummis, emptorémque ea alimonia ſeruatum, eo qui vendiderat extincto. *Sabell. lib. 3. Ennead. 5. & Plin. lib.* 8. *c.* 57.

Saguntina fames, in prouerbium venit. Hiſtoriæ meminerunt *T. Liuius, Valerius Maximus, & M. Tullius in Philippicis.* Eſt autem Saguntum Hiſpaniarum oppidum, iuxta flumen Iberum, ſocietate fœderéque coniunctum cum Romanis. Id longa Pœnorum obſidione faméque eò redactum eſt, vt ciues extructo in foro igni, quicquid erat precioſarum rerum in eum G conicerent: ac poſtremò, ſeque ſuóſque liberos eodem præcipitarent, ne venirent in hoſtium manus.

* Rurſum anno Chriſti quingenteſimo trigeſimo nono, qui quartus belli Gothici à Procopio ponitur inchoatus, dira fames vexauit Italiam, de qua iſta auctor habet. Cùm, inquit, iam ſe verteret annus, & meſſis tempus adeſſet, in campis frumentum ſua ſponte matureſcebat; non tamen qua priùs id copia fuit, ſed longè minori, vt quod nec hominum manibus, nec boum labore ſatum humóq; rectum fuiſſet, ſed temerè in agri ſuperficiem iactū: vnde eius pars quædam terræ vi fota emerſerat; ipſum id tamen cùm demeteret nemo, præ nimia ſui maturitate in terram iteratò excidens renaſcebatur. Quę res cùm eundem in modum in Æmilia accidiſſet, eius regionis homines propriis ſedibus ac bonis relictis, in agrum Picenum profugerant, haudquaquam exiſtimantes, eius Prouinciæ loca, quia maritima eſſent, eadem omnino rei frumentariæ inopia premi, Tuſcos præterea haud ſecus, ac pari de cauſa fames attigerat. Ex his tamen qui montes incolerent, frumenti in modum è glandibus commolitis confectum, panem edebant. Vnde vulgatis velut in pecus morbis, vti par erat, multi mortales H capiebantur, & paucis ſuperſtitibus interibant. Inter Picentes autem tradunt non minùs quinquaginta millia hominum præ inedia interiiſſe, & longè plures extra Ionicum ſinum. Qua autem morbi ſpecie, & quemadmodum hi morerentur, mox explicabo. Cùm enim nihil iis eſſet, quo veſcerentur, extenuati nimirum omnes pallentéſque reddebantur, caróque, vt cibo diutiùs carens in ſe ipſa retracta, cohæſerat: fel item cùm nimium abundaret, atque adeò corpora ipſa vi ſua oppreſſa iam infeciſſet, haudquaquam ſinebat ſuo è priſtino curſu in his venas defluere. Malo itaque peruincente, nihil prorſus ſucci corporibus relinquebatur. Cutis præterea obdurata corio perſimilis erat, præ ſe maximè ferens quòd impacta oſſibus inhæſiſſet, liuore iam in nigredinem commutato: vnde & homines exuſtis facibus nihil abſimiles videbantur, eorúmq; facies ſtupidior erat, toruúſque & furens aſpectus. Mortem itaque paſ-

ſim obibant, cibi partim inopia, nimia partim ſaturitate. Nam A poſtquam in his fuerat calor omnis extinctus, quem natura introrſum excuſſerat: ſi quis fortè ad eos ad ſatietatem, & non paulatim cibaſſet (vt recens nati lactari ſolent) cùm ingeſtos minus digererent cibos, celerius longè moriebantur. Fuère, qui fame cogente alterni ſe eſitarent. Feminas enim duas fuiſſe tunc tradunt, quæ viros ſeptemdecim interfectos abſumpſerint. Hæ namque (vt ferunt) cum ſolæ & reſides domi, ceteris mortuis ſuperfuiſſent, diuertentibus ad ſe peregrinis, noctúque dormitantibus interfectis dineſcebantur: ſeptem itaque & decem diuerſis temporum ſpatiis in cibum abſumptis, octauus ac decimus, qui ad has forte diuerterat, ſomno tunc ſubitò experrectus, cum in ſe eadem, quæ & in cæteros fecerant, molirentur, cognita primùm facti ab his ratione vtraſque obtruncat. *Ex Procop. de bello Gothor. lib. 2. Baron. tom. 7. Annal. an. 539.*

Anno V. C. cxxiv. cum L. Icilius tribunus plebis agrariis legibus promulgandis ſeditione Romæ agitaret peſtilentia coorta cogitationes hominum à foro certaminibuſque publicis ad domum curámque corporum nutriendorum conuertit. B Defuncta ciuitate plurimorum morbis, perpaucis vulneribus, peſtilentem annum inopia frugum neglecto cultu agrorum excepit. Atque adeò fames, quàm peſtilentia triſtior erat, niſi dimiſſis legatis Romani à Siciliæ Tyrannis maximos commeatus aduerſo Tiberi in vrbem aduehendos curaſſent. *Liuius Decad. 1. lib. 4.*

Obſeſſi à Gallis in Capitolio Romani, quando nullos eò commeatus conuexerant, inopinato nimirum malo præuenti, eò penuriæ redacti ſunt, vt M. Manlio Capitolino obſeruatam contra nocturnam vim Gallorum arcem, ſummi muneris loco non Tribuni ſolùm, ſed etiam vniuerſi milites ſelibras farris, & quartarios vini contulerint, rem dictu paruam, ſed ingens argumentum charitatis. Senſerant quidem Galli obſeſſos fame premi, eámque illis obiecerant. Romani auertendæ eius opinionis cauſa, multis locis de Capitolio in hoſtium ſtationes panes iecère. Poſtremò cùm ſuperatis humanis omnibus malis, famem vnam natura vincere non ſineret, nec auxilium aliquod à Dictatore Camillo appareret, mille pondo auri libertatem ſuam à Gallis redemerunt. *Liuius Decad. 1. lib. 5.*

C Cùm M. Antonius Triumuir è Parthis reduceret Exercitum, tentauit fames exercitum: quòd parùm frumentari, idque non ſine certamine poſſent, & deficerentur molis. Magna enim ex parte relictæ fuerant, iumentis partim mortuis, partim ægrotos & ſocios ferentibus. Chœnicem tritici Atticam quinquaginta drachmis aiunt væniſſe. Panes hordeaceos ad argenti pondus diſtrahebant. Ad olera verò & radices cùm verterunt ſe, pauca reperère familiaria. Coacti etiam inſolita antè guſtare, herbam attigerunt, quæ adferebat per inſaniam mortem. *Plut. in Antonio.*

Sub imperio Maximini & Licinij perſecutorum Chriſtianæ religionis, fames fuit tanta, vt vna tritici menſura bis mille quingentis Atticis venderetur. Factum inde eſt, vt per ciuitates infinita hominum multitudo fame confecta, mortua ſit: maior verò per vicos & agros peſtilenti morbo. Alij igitur quæ chariſſima & precioſiſſima haberẽt, pro tenuiſſimo cibo ditioribus vendebant: alij poſſeſſionibus ſuis paulatim diuenditis, ad extremam egeſtatem redacti ſunt. Quidam modicas graminis minutias mandentes, & lethiferis herbis promiſcuè veſcentes, valetudinem corruperunt. Nonnullæ etiam per ciuitates nobiles feminæ ad extremam inopiam redactæ, ad agros mendicandi gratia ſe receperunt. D Et alij quidem viribus exhauſtis, velut exanima ſimulacra, huc illuc vacillantes, nutantéſque & collabentes, in mediis plateis procidebant: ſupiniſque palmis extenſis, vt pauxillum ſibi cibi porrigeretur, ſuppliciter orabant: atque in extremis conſtituti, animámque agentes eſurire ſe clamabant, ad hanc etiam vocem proferendam vix valentes. Sic igitur in medio foro, & per angiportus, mortua ac nuda corpora pluribus diebus inhumata & proiecta miſerabile viſentibus ſpectaculum exhibebant. Cùm & canum cibi nonnulli fierent: ob eámque cauſam potiſſimum aliqui canes interficerent veriti ne rabidi facti, ad vorandos & laniandos homines conuerterentur. *Euſ. lib. 9. c. 8.*

Sub Iuliano Apoſtata terræmotus fuerunt grauiſſimi, ædificia & domus paſſim ruebant: adeò vt tutum nuſquam eſſet, vel domi vel ſub æthere morari. Præterea ſiccitates immenſæ, omnes terræ fructus perdiderunt. Quo factum eſt, vt homines neceſſariorum ex terra fructuum inopia, carnibus animantium brutorum, Alexandriæ & in Ægypto veſci coacti E ſint: vt *Sozomenus* indicat *lib. 6. cap. 2. Theodoretus lib. 4. cap. 4.* ſcribit, famem illam ingentem, ob impietatem Iuliani, & frumentum Eccleſiis à Conſtantino donatum raptum, ſub Iouiniano adhuc duraſſe.

Decimo Mauricij anno, poſt maximam ſiccitatem, quinque locuſtarum agmina, innumerabili multitudine, quicquid in aruis vireſcebat depaſcentia, ingentem per Italiam famem biennio fecère. *Palmerius, ex P. Diaconi lib. 4. de rebus Longobar. & Greg. Turon. lib. 10. cap. 19. Hiſtor.*

Ann. imperij Valentiniani ſeptimo, Chriſti 374. magna fuit Cæſareæ ſiccitas: quam ingens fames ſubſequuta eſt. *Baſilius ſermone 3. in Diuites & Hieronymus in Chronico.*

* Sub Honorio Imperat. refert *Zozimus VI. Annal.* Romæ tantam annonæ fuiſſe charitatem, & raritatem, vt homines hominibus imminerent, & in Circo palam audita ſit vox. Pone pretium humanæ carni.

. Fuit maxima ea neceſſitas, quâ Italia laborauit, imperante Iuſtiniano, cùm Gothi Beliſarium in vrbe Roma incluſiſſent. Procopius narrat propter ingentem famem eos, qui in Æmilia habitabant, proprijs ſedibus ac bonis relictis, in agrum Pi- F cenum profugiſſe: in Piceno agro non minùs quàm quinquaginta millia hominum præ inedia interiiſſe, & longè plures extra Ionium ſinum. Inualeſcente autem hoc malo, tandem eò deuentum eſt, vt homines cogerentur humanis excrementis, & carnibus veſci. Duas fuiſſe tunc fœminas tradunt, quæ viros ſeptemdecim interfectos abſumpſerant, ipſæ à 18. qui id fieri ſenſerat, cæſæ. Sed eò iam alibi quoque creuerat famis neceſſitas, vt quicquid vbique herbarum eſſet, id promiſcuè appeterent, & genu in terram nixi, cùm auellere has niterentur, deficientibus viribus (nam è corporibus vigor omnis abſceſſerat) porrectas ad herbas ſolo moribundi procumberent, inſepultique paſſim manerent: nec erat, qui ſepulturæ rationem haberet. Hermannus Gigas dicit tantum inualuiſſe famem, vt matres mactarint ſuos liberos, iiſque pro cibo vſi ſint. *Blondus quoque Decadis 1. lib. 4. & Sabell. lib. 3. En. 8.* recitat ex Dacio Mediolanenſi Archiepiſcopo, quis iis temporibus, quibus Vitiges Romam obſidebat, vixit, quòd in ſua diœceſi inuenta ſit mater, quæ mortui filioli carnes comederit. *Eandem Hiſtoriam habes paulo ante ex ipſo Procopio, nonnihil mutatam.*

Azanæa Phrygiæ ciuitas fame ob ſterilitatem agrorum G premebatur. Immolata autem vulpe & echino ab Euphorbo paſtore, nouo ſacrificij genere placati fuerunt dij, feracéſque cœperunt eſſe agri. *Eraſmus in prouerbio Ἀζανᾶια κακά*

Alaricus Gothus ann. 409. Romam obſidens, portas omnes obſtruxit, ne quiquam ingreſſus exitúſque pateret & occupato Tiberi commeatus ſubuectionem è porto prohibuit. Ac Romani quidem per aliquot dies magna animi conſtãtia omnia belli incommoda pertulerunt, ſubſidium Rauenna ab Honorio Imperat. venturum in diem opperientes. Pòſt autem, cum nemine ſuccurrente ſpes eos deſtituiſſet, vt imminentis famis periculum propulſarent, frumenti modium minuerunt, ac partem eius tantùm dimidiam excoxerunt, quod in ſingulos dies erogabatur, atque inde, gliſcente penuria, tertiam. Ad extremum autem, cùm omnia iam alimenta deficerent, ingens fames ciuitatem oppreſſit, ac mox famem ſæua peſtilentia excepit, &, cùm paſſim omnia cadaueribus complerentur, quòd extra vrbem ſepeliri de more non poterant, lues ipſa dira odoris fœditate vulgata eſt. Itaque Romani ab Alarico pacem immenſa vi H pecuniæ redimere ſunt coacti. Iam cùm Honorius pacem cum Alarico reſpueret, ille Romanos ad Attalum præfectum vrbis purpura exornandum coëgit. Heraclianus Africæ comes ſtatu Honorij Imperatoris perſpecto, poſtquam iudicem ab Attalo miſſum extinxit, portus Africæ tanta diligentia cuſtodiuit, vt vniuerſam mercatorum nauigationem ademerit, neque frumentum, neque oleum, neque res alias ad victum neceſſarias in portum Romanum inuehi paſſus ſit. Qua de re rurſus tanta Vrbem inuaſit inopia, vt populus caſtaneis pro frumento ſe ſuſtentarit. Auxerunt autem penuriæ magnitudinem agri bello ſuperiore inculti, & dardanarij ea ſpe quidquid frumenti habebant ſupprimentes, vt omnium pecunias ad ſe transferrent, eo precio venditum, quod ipſi ſtatuiſſent. Quare cùm timeret populus, ne in corpora humana rabies famis adigeretur, ludis Circenſibus A exclamauit: Precium pone carni humanæ. Inde penuria adeò creuit, vt memoriæ proditum ſit, matres aliquot in paruos infantes famis impotentia dæſæuiſſe. *Sigonius libro decimo, Imperat. occid.* Hæret vox (inquit D. Hieronymus) & verba ſingultus intercipit. Capitur Vrbs, quæ totum cœpit orbem: imò fame priùs periit, quam gladio: & vix pauci, qui caperentur, reperti ſunt. Ad infandos cibos erupit eſurientium rabies, & ſua inuicem membra laniarunt, dum mater non parcit filio, & recipit vtero, quem nuper effuderat.

Tyrus vrbs à Venetis & Latinis reliquis fame capta fuit anno 1124. Kal. Iulij. Quinque tantùm frumenti modij in vrbe reperti. *Tyrius.*

Romani, cùm famis impotentia diutiùs ſibi conſulere cogerentur, Pelagium Diaconum ad Totilan, vrbem obſidentem rogatum miſerunt, vt paucorum ſibi dierum inducias daret: ea lege, vt ſi intra id tempus nullum Conſtantinopoli auxilium acceſſiſſet, deditionem vrbis, ſuíque perficerent. Quem vt Totilas vidit, vltrò alloquutus monuit, ne tria hæc à ſe poſtularet: Vt Siculis parceret, vt vrbis mœnia conſeruaret, vt ſeruos reſtitueret; reliqua ſe B liberiùs indulturum. Itaque Pelagius legationem ad Deum reiecit, qui ſupplicum odiſſe contemptores ſoleret, & irrita legatione rediit. Romani lacrymarum ſordiúmque pleni, Beſſum & Cononem Græcorum duces appellauêre, petentes, vt aut ſibi tanquam ſeruis alimenta ſuppeditarent, aut ſi id non poſſent, manus inferrent, neque honeſtam mortem inuiderent, atque vno ictu Romanos infinitis miſeriis liberarent. Quibus præfecti reſponderunt, neque commeatus dare, ſuæ facultatis, neque manus inferre, ſuæ pietatis eſſe: Beliſarium autem affirmare, ſe propediem cum auxilio affuturum. Fames inde gliſcens cibos quoſdam abſurdiores, & à natura alieniores aſſumere compulit. Præfecti verò frumenti maximum numerum ſibi, fraudatis ſua neceſſitate militibus: in vrbe ſepoſitum, primoribus ciuibus magna pecunia vendiderunt, nam medimnus ſeptem aureis ſtetit. Qui verò non tantas habuêre facultates, quarta eius precij parte depenſa, ac furfure empto, panem ex eo, vt ſordidum, ſic in tanta neceſſitate ſuauiſſimum, confecerunt. Bos aureis quinquaginta à Beſſa eſt venditus. Alij equos alij vrticas, atque herbas alias, in locis inculuotibus emergentes ederunt, qui pecunia caruerunt, domeſticam ſupellectilem pro diurno cibo mutarunt. Vbi frumentum om-C nino conſumptum eſt, cuncti ad vrticas, canes, muréſque ſe conuerterunt. Hinc macie extenuati, colorem ſtatuarum ſimilem contraxerunt, atque aut incedentes, aut mandentes exanimati ſunt. Fuiſſe etiam dicuntur, qui ciborum loco excrementa corporum aſciuerunt. Vir quidam à filiis quinque rogatus, vt panem præberet, dolore diſſimulato, eos ſe ſubſequi, tanquam accepturos, iuſſit; vbi verò ad Tiberis pontem peruenit, in flumen ſe capite obuoluto præcipitauit, filiis, cæteriſque regionis eius Romanis ſpectantibus, ac caſus eius diritate attonitis. Quidam etiam ſæuos morſus in ſua membra verterunt. Quare præfecti ea ciuium deſperatione perculſi, iis, qui exire vrbe vellent, pecunias tradiderunt, ac, quò luberet, copiam abeundi fecerunt, ita, paucis exceptis, omnes exiêre, quorum plerique, areſcentibus præ inedia membris paſſim, nonnulli ab hoſtibus intercepti, periêre. *Sigonius lib. 19. Imp. occid. ex Procopio.*

Anno cccc. l. tanta in Italia annonæ penuria laboratum eſt, vt multi fame adacti, filios & parentes ſuos, precij D habendi cauſa vendiderint. Itaque Valentinianus III. Imperat. ad Ætium Patricium Roma ſcripſit hoc modo: Cùm obſcœniſſima fames proximè per totam Italiam deſæuierit, hominéſque filios & parentes vendere, ad diſcrimen inſtantis mortis effugiendum, coacti ſint: ergo reuocans conſtitutiones maiorum, venditionem cenſeo ſubmoueri, quam prædicta fames ingenuorum fieri perſuaſit. *Sigonius lib. 13. Imp. occid.*

Anno ccccc. xlvi. Romani, qui Placentiæ erant, inopia rei frumentariæ vſque adeò laborare fame cœperunt, vt carnes humanas eſui adhiberent. Quibus malis adacti, ſemet cum vrbe Totilæ Gothorum regi dediderunt. *Sigonius lib. 19. Imp. occid.*

Anno CCCCC. XXXVIII. quo Vitiges Mediolanum E recepit, frumentum in agris Italiæ ſua ſponte maturuit, ſed minore, quàm antè, copia, vt quod neque ſatum, neque humo contectum eſſet, ſed propter nimiam maturitatem in terram excidiſſet. Hinc inopia Mediolani ſubſequuta, tantáque tum in Liguria ciborum penuria laboratum, vt matres famis impotentes, rabiem eius in liberos exercuerint. Æmiliæ incolæ, propriis ſedibus relictis, in Picenum abierunt, maiorem ibi copiam propter maris opportunitatem ſe inuenturos ſperantes. Tuſci eadem de cauſa inopia pati afflicti, in montibus panem è glandibus commolitis confectum eſitarunt vnde vulgatis morbis plerique abſumpti ſunt. In piceno non minùs quinquaginta millia hominum perierunt, & extra Ionicum ſinum multò plures; nam, deficiente cibo, omnes maciem ac pallorem eximium contrahebant, fel autem nimium abundans, cùm corpora ipſa vi ſua infeciſſet, haudquaquam ſinebat ſuo priſtino curſu venas defluere, cutis præterea obdurata corio perſimilis erat, vtpote oſſibus ipſis inhærens, & colore liuoris in nigredinem commutato, vnde homines facibus exuſtis, ſimiles videbantur, eorúmque facies ſtupida, & toruus ac furioſus aſpectus erat, paſſim igitur moriebantur partim inedia, partim ſaturitate, nam, calore omni extincto, quem natura intus exuſſerat, ſiquis eos F fortaſſe ad ſatietatem expleuiſſet, quòd ingeſtos minus digererent cibos, celeriùs interibant. Fuêre, qui fame cogente, ſe inuicem conficerent. Feminæ etiam duæ viros ſeptemdecim interfectos abſumpſerunt, hæ namque, cùm ſolæ domi, cæteris mortuis, ſuperfuiſſent, diuertentibus ad ſe peregrinis, & per noctem dormientibus interfectis, veſcebantur, cùm autem eum numerum oppreſſiſſent, octauus decimus ſomno excitatus, conatibus earum præcognitis, eas necauit, *Sigonius lib. decimo octauo Imper. occid. Procop.*

Gilimer Vandalorum rex Carthagine pulſus, è Phara Beliſarij duce in monte Papua trimeſtri cinctus obſidione, tum quòd ipſe viſcerum tormentis cruciaretur, tum etiam quòd horum, qui cum eo erant, calamitatem diutiùs ſpectare non poſſet, corpore pariter & animo affligi cœpit. Viderat enim rem valde indignam & odioſam. Mulier quædam Mauruſia frumentum contuſum, torrendum ſupra cratem poſuerat; iuxta eam ſedebant duo pueri valde famelici, alter ipſius feminæ filius, alter Gilimeris nepos ex fratre, illi expectabant vt ederent. Acceſſit Vandalus G, & maſſam nondum coctam abſtulit, eámque feruentem adhuc, cineréque refertam in os coniecit. Alius quidam hunc capillis apprehendens cæcidit, & maſſam ſemideuoratam è faucibus eripuit. Gilimer, rebus omnibus deſperatis, tandem ad pharam de deditione ſcripſit, & ſe in eius poteſtatem tradidit. Is eum ſtatim ad Beliſarium Carthaginem deduxit, à quo honorificè eſt ſuſceptus, & cum dignitate cuſtoditus. *Procopius de bello Vandalorum libro quarto.*

* Poſtea anno Chriſti 850. grauiſſima fames Germaniæ populos oppreſſit, maximè circa Rhenum habitantes: nam vnus modius frumenti Moguntiaci vendebatur decem ſiclis argenti. Morabatur autem eo tempore Rabanus Archiepiſcopus in quadam villa parochiæ ſuæ, cui vocabulum eſt Vvinxella, & pauperes de diuerſis locis venientes ſuſcipiens, quotidie pluſquam trecentos alimento ſuſtentabat. exceptis his, qui in præſentia illius veſcebantur aſſiduè, Venit autem & mulier quædam penè conſumpta inedia, cum puerulo paruulo, inter cæteros refocillari deſiderans; H quæ priuſquam limen portæ tranſcenderet, præ nimia imbecillitate corruens ſpiritum exhalauit; puer verò mammillam matris mortuæ quaſi viuentis de ſinu protrahens, & ſugere tentans, multos intuentes gemere & flere coëgit. Quidam etiam in illis diebus de Grabfeldem cum vxore ſua & filio tenero in Thuringiam proficiſcens, vt malum inopiæ temperare poſſet, vxorem in itinere in quadam ſylua ſic affatus eſt: Nonne, inquit, melius eſt, vt puerum iſtum occidamus, & manducemus carnes eius, quàm omnes inedia conſumamur? Illa verò contradicente, ne tantum ſcelus committeret: tandem vrgente fame, filium de brachiis maternis per vim rapuit; & voluntatem opere compleſſet, niſi Deus illum ſua miſeratione præueniſſet. Nam

ſicut idem poſtea in Thuringia poſitus plurimis retulit, cum A euaginaſſet gladium, vt mactaret filium, & in ancipiti poſitus, necem diſtuliſſet: vidit eminùs duos lupos ſuper vnam ceruam ſtantes, & lacerantes carnes eius. Statímque parcens filio, ad cadauer ceruæ cucurrit: & lupos inde abigens, tulit de carnibus prægustatis, & cum incolumi filio ad vxorem reuerſus eſt. Priùs enim, quando filium tulerat de manibus matris, paululum ab ea declinauerat, ne illa morientem puerum videret & audiret. At illa veniente marito, videns recentes carnes & cruore perfuſas, putabat filium occiſum, & cecidit retrorſum penè exanimis. Ille autem accedens conſolatus eſt eam, & erigens illam, oſtendit puerum viuentem. Tunc illa reſumpto ſpiritu, Deo gratias egit, quia filium ſanum recipere meruit: nec minus ille, quia eum Deus à liberi interfectione innocuum dignatus eſt conſeruare. Ambo tamen carnibus lege prohibitis, neceſſitate coacti ſe recrearunt. *Ex Fubao in Annal. Franc. Baron. tom.* 10. 850.15.

* Cum Baſilicus Imperator octo menſes ſuper annum tyrannidem exercuiſſet, omnibuſque ob eius auaritiam, & aulicis & militibus infenſus eſſet: à Zenone tandem exercitu petitus eſt. Vbi amborum copiæ in conſpectu fuêre, B Armatus (ſic enim nomen duci erat, qui ab eo miſſus fuerat) Zenonis ducibus ſe cum toto tradit exercitu. Igitur Conſtantinopoli Baſilicus acceptæ cladis, & proditionis nuncio, protinus in templum confugit: vbi captus ab Acacio Præſule Conſtantinopolitano ob eius impietatem, ac Zenoni traditus eſt: Nam ab Orthodoxa fide deficiens, in Eutychianam ſectam inclinauerat, omnémque vitam peſſimis moribus inquinauerat, ex quo odio cunctis erat. Zeno rurſum Imperium repetens, Armati officium ante omnia probauit. Verùm paulò pòſt eum in ſuſpicionem venientem de medio ſuſtulit: Baſilicum autem tyrannum ſimul cum vxore, & filiis in Cappadociam mittens hyemis tempore, iuſſit, neque veſte, neque cibariis iuuari. Ex quo breuiter vnà ſe complexi corporibus, collacrymantes miſerè perierunt: vnde tyrannidis pœnam breui tempore dedit. Tali fine clauſit vitam impius Baſilicus, vti fame periret, qui (inquit Suidas) pecuniam exegit ab Eccleſiarum Epiſcopis, & Acacium Conſtantinopoli Epiſcopatu propemodum repuliſſet, niſi à multitudine eorum, qui monachi dicebantur, reprehenſus fuiſſet, homo inſigni auaritia, vt ne cerdonibus quidem, & contemptis opificibus parceret, omniáque eſſent plena lacrymarum inter illas exactiones. *Procop. de* C *bello Vandal. lib.* 1. *& Suid. in Baſiliſc. apud Baron. tom.* 6. *ann.*477.

Anno 1083. grauis adeò in Italia annona fuit, vt, quod dictu nefas videatur, præ victus inopia multæ matres in liberos fame ſolicitatæ ſæuierint. *Sigonius libro nono, regni Ital.*

Anno 1577. quo pax inter Alexandrum III. Pp. & Fridericum I. Imperat. Venetiis compoſita fuit, & libertas Italicis vrbibus data, Italia ſumma rei frumentariæ inopia laborauit, frumentum ſolidis argenteis triginta duobus in ſingulos ſextarios ſtetit. *Sigonius libro decimo quarto regni Ital.*

Sub Michaële filio Conſtantini Duce Imperatoris, tanta penuria annonæ per Græciam facta eſt, vt non totus medimnus numiſmate aureo emeretur. Hæc publica infelicitas indidit Imperatori cognomen Parapinacei, quod ſignificat. Ad ſcutellam, ſiue ad tabulam. *Cuſpinianus.*

Magna fuit fames ſub Romano Argyropolo Imperatore in Cappadocia, Armenia, & Paphlagonia, locuſtis penè omD nem Orientem vaſtantibus. Ob quam penuriam multi deſertis patriis tranſmigrare aliò coacti ſunt: quos auri diſtributione Imperator fouebat.

Anno 968. terræmotus factus, & cometa apparuit. Anno ſequenti, ſol eclipſin paſſus eſt: quam maxima in Germania fames ſecuta eſt.

Anno Chriſti 1095. fames grauiſſimè omnes afflixit, pauperibus per furta & incendia ditiores grauiter vexantibus. *Sigebertus in Chronicis.*

Anglia Danorum, & Normannorum armis miſerè infeſtata, ſub Guilielmo rege, omnium animis nouo ſemper bello occupatis, intermiſſo cultu agrorum: tanta fames in Anglia, & Scotia exorta eſt, vt apud eas gentes renouata ſit memoria carnis humanæ guſtandæ. *Æmilius libro* 3. E

Refert Auenzoar Arabs quandoque in Arabis eò ventum penuriæ, vt cadauera mortuorum è ſepulchris eruerent homines, medullæ cauſa. *Cardanus de Rerum varietate libro* 8. *cap.*45.

In Gallia fames permaxima graſſata eſt anno Domini 1146. in qua eccleſiarum Chriſti enituit liberalis munificentia, quæ in ſuſtentationem pauperum multa expenderunt modiorum millia. Quo tempore in Lingonenſi parochia apud Mortnandum, vbi pauperes innumeri quotidiana ſtipe alebantur, quidam homines occidiſſe, & eorum carnes coctas vendidiſſe deprehenſus, à pauperibus patibulo eſt appenſus. *Robertus Abbas in Chron.*

Deficientibus Gothalanis, Ioannes Aragonum rex, à Ludouico rege Gallorum trecenta millia aureorum, quos Galli coronas vocant, mutuatus, ei, donec mutuum perſolueret, oppidum Perpignanum, totámque prouinciam Roſcinonis oppignerauit. Cæterum Gothalanico bello confecto, Perpignani ciues, aliique populi finitimi, qui Gallorum mores & imperium moleſtiſſimè ferebant, quotidie Aragonum regem euocabant. Ludouicus & amiſſionem pecuniæ, & Perpignanenſium defectionem veritus, magnum exercitum in Hiſpaniam miſit. Ioannes fruſtra Perpignanenſibus perſuadere conabatur, vt tantillo tempore Gallis parerent. Ab F iis, qui arcem tenebant, Gallis à tergo, à fronte 40 millibus Gallorum preſſi, ſola fame domari potuêre. Multis diebus nihil præter mures ac feles & domeſticos canes, quos mulieres per vicos oppidi linteis & longis latiſque palliis venabantur, manducauêre. Quibus etiam deficientibus, non ſolùm Gallorum, quos occiderant, ſed ſuorum quoque cadauera deuorarunt. Nonnullæ mulieres cùm peperiſſent, rabie famis agitatæ, vtero ſuo continuò fœtus reddiderunt. Aliæ matres ſuos ipſæ filios ſiue fame, ſiue alio caſu peremptos miſerabilibus lachrymis aſperſos comederunt. O tantum famis, & extremæ neceſſitatis exemplum! Quod in Hiſpania tamen tertiò tunc accidit. Bis iam olim, & Numantinis à Romanis obſeſſis, & Saguntinis à Carthaginenſibus. Sed Perpignanenſium fuit tolerantia maior, qui cùm tot mala, ſuo etiam Rege hortante, vitare potuiſſent, noluerunt. Tandem honeſtas à Gallorum ducibus oblatas de pace conditiones, vt & ciues honorificè benignéque tractarentur, & equites cum armis, & equis diſcederent, acceperunt. *Marineus lib.*18. *rerum Hiſp.*

Cùm Domaldri Sueonum, & Gothorum tyranni ſatellites G frumentum ſuis equis deuorandum appoſuiſſent, & interim infelices parentes viderent liberos ſuos fame atque inedia perire (tantum à Visburo ſpoliati, vt nec agris ſeminandis, nec liberis in vita conſeruandis ſufficerent) faméſque non modò Gothiæ regnum, ſed & Sueciam depopularetur: vnicum remedium à templorum pontificibus, qui Orbino idolo Vpſaliæ miniſtrabant, inuentum, vt regem Domaldrum, tanquam atrocem humani generis hoſtem, vinculis conſtrictum apud Vpſaliam deæ Cereri immolarent. Itaque à conſternato populo Domalder ex Gothia in Veſpaliam ductus, grata victima Cereri, ſiue genero eius Plutoni immolatus fuit. Poſt cuius facta, frugum, rerúmque omnium abundantia longè latéque ſucceſſit. *Ioan. Magnus lib.*7. *cap.*21.

Gotharo rege Sueonibus, & Gothis imperante magna fuit fames, non ob terræ ſterilitatem, quæ ſuperabundantem partem cultori rependere conſueuit, ſed quia agricolæ vomeres in gladios conuerterant. Quidam conſulebant ſenes, & pueros, omnémque imbellem ætatem, ferro extinguendam. Tandem communi omnium incolarum conH ſenſu decretum eſt, vt in tres turmas diuiderentur: quarum tertia, cui ſors eueniſſet, ſedes in alienis terris, vi, vel gratia acquireret. Hi ergo duos præſtantis animi iuuenes, Haconem, & Hibbonem duces, quibus parerent, elegerunt. Deinde in Motingiam, & ciuitatem Calmarnæ (quæ caput eſt Gothiæ Meridionalis) profecti claſſem tranſuehendæ multitudini idoneam nacti, in inſulam Gotlandiæ, deinde in Teutonica littora ſe contulerunt. Poſtremò euictis maximis difficultatibus, per Pannoniam & Bulgariam, in Italia, victis Gothis, regnum Longobardorum fundauerunt. *Ioan. Magnus lib.*8.*c.*17.*ex Sabellico.* Sed *Saxo lib.*8. Snione Danis imperante hoc factum ſcribit, & poſterioris conſilij auctorem fuiſſe Gambaruc, matrem Aggonis & Ebbenis ducum.

A Quo tempore Scotia Eduardi Ballioli & Dauidis Bruſij regum factionibus conflagrabat, tanta fame laboratum eſt in Anglia pariter & Scotia, vt equos, canes, feles ſeu catos, ac ſimilia, penuria aliarum rerum ederint. Traditum inſuper à quibuſdam eſt, eò inopiæ redactos quoſdam, vt diutinam famem non ferentes, pueris à vicinia ſuffuratis miſerabili calamitate non pepercerint. *H. Boethius lib 15.*

Ciuili bello attritis Scotorum viribus Pictos in Orcadas fugere compulerunt Britanni, Scotos verò in arce Berigonio, quò ſe Rheuter rex receperat, obſidione premebant arctiſſimâ. Scoti conſumpto omni frumento, ne in hoſtium venirent poteſtatem, mutua cæde ſortitione facta, vitam aliquamdiu tolerauêre. Facta inde eruptione, Colanus Nouantæ gentis princeps, cum ſuis fortiter pugnans occubuit, ſed ſpatium interim dedit Reutheri regi ad mare fugiendi, & in Hiberniam traiciendi. Mulieres Nouantæ, quæ è proximis monticulis accuratiùs rem omnem, quo fiebat, ordine contemplabantur, confectos vulneribus occumbentes viros ante oculos intuentes, ne in turpem deuenirent ſeruitutem, aut mutuis vulneribus ſeſe interemerunt, aut laqueo vitam finientes mortem ſibi conſciuêre. *H. Boethius lib 2.*

Hebridum inſularum incolæ rebelles ab Ethodio Scotorum B rege, in ſaltu quodam ſeſe incautiùs abdentes, foſſa ſepti, & vallo, eò redacti ſunt inopiæ, vt conſumpto commeatu, arborum frondibus & herbis priùs, deinde earum radicibus, & illis abſumptis, humanis excrementis cibi loco veſci cogerentur. Tandem fame domiti, pacis conditiones accepêre, vt dux & ducenti ex omni coniuratorum multitudine victoris arbitrio delecti ad ſe venirent, ſupplicium primarum arbitrio ſubituri: cæteri depoſitis armis liberè abirent in Hebrides. *H. Boëthius lib. 5.*

Anno Sal. 1098. tanta fuit in Scotia fames, vt hordei modius quinque coronatis aureis ægrè comparari poſſet. Mox ſequente anno, tanta omnium rerum vbertas fuit, quanta nunquam antea audita. Quo anno Alexander primogenitus Guilielmi regis ex Ermengarda regina natus eſt. *H. Boethius libro decimotertio.*

Cæſo per nefas rege D. Canuto, Dani Olauum eius fratrem, qui ob regni affectationem in Flandriam relegatus erat, reuocarunt. Scelus publicum publica quoque pœna ſubſecuta eſt, fames ingens, quæ ſolam Daniam vexauit, non autem vicinas regiones. Quippe per tot annos, quot Canutus imperauerat, C verni æſtiuique temporis feruore ſatum omne coaluit: autumnale verò adeò pluuium fuit, vt ſi quid locorum humiditate plauſtríve madore alitum ſuccreuiſſet, perſeueranti imbrium inundatione decideret. Camporum facies cœleſtibus imbribus inundata, latè patentis ſtagni ſpeciem præbere videbatur, & quod æſtas ægrè produxerat, autumnus opprimebat. Ruſtici aquis campos tegentibus, ſupernatantia ſpicarum capita demetentes nauiculis excipiebant: ac deinde putres ariſtarum reliquias fornacibus exſiccabant, & quia panem præſtare non poterant in vſum pultis vertebant. Maxima proinde populi pars inediâ conſumpta fuit. Rex ipſe ad vltimam tabem redactus, agris vænire iuſſis, alimenta poſſeſſionum pretiis comparabat. Mobilibus in eundem vſum ingenuitatis inſignia erogare, rubori non fuit. Olaus cùm bis penè luſtrum regnando condidiſſet, inter continuas rei familiaris anguſtias, nihil regali magnificentia dignum exequi poterat. Sed & finitimos, paupertatis eius contemptu, eum armis inuadere puduit. Cùm diuinum Chriſti natalem celebrans, ieiunos circumquaque penates aſpiceret, obducto manibus D capite, ſuffuſóque lacrymis vultu, per ſummam animi ægritudinem temporis difficultatem gemitu proſecutus eſt. Deinde ſupplicatione habita, auctorem omnium Deum, vt ſi quid iræ aduerſus populum concepiſſet, ſuo vnius periculo ſatiaret, orauit. Nec difficiles numinis aures habuit: ſiquidem celerem fati viam obtinuit, ſibíque mortem, ſalutem patriæ peperit. Fortuna ſiquidem famem cum auctore ſuo pari funere extulit, inediámque ſatietate mutauit. *Saxo libro 12.*

Anno Chriſti 1315. ac deinde anno vno interiecto iterum duobus annis, tam acerbè Poloniam omnem fames afflixit, vt nullo, quamuis fœdo edulij genere, nec cadaueribus quidem humanis vulgò abſtineretur, & parentes in liberos, & hi viciſſim in illos ſæuirent. Famem dira peſtis conſecuta eſt. *Cromerus lib. 11.* Iiſdem anno 1468. peſtem latè graſſantem annonæ caritas excepit, ex hyberni cœli intemperie, & intempeſtiuo calore ac ſiccitate, coorta ingenti multitudine E murium, qui horrea depaſti, cum ſe in agros effudiſſent, ſegetes quoque hybernas viriſcentes radicitus abſorſerunt. *Idem libro 27.*

Anno Domini 1569. centum quinquaginta Ruſtici ad ædificandam arcem Orlo, à Ioan. Baſiliade Moſchorum tyranno miſſi, coacti ſunt ob annonæ penuriam ex ſuis nouem mactare, & illorum carnibus veſci. *Alexand. Guagninus in Moſcouia.*

Anno à Chriſti M. CCCC.XXXIX. in Thuringia panis inopiâ innumeri mortales periêre, ita vt omnes per totam regionem viæ, omnéſque in vrbibus, vicis ac villis plateæ mortuis corporibus refertæ eſſent. Sequuta eſt peſtis, quæ multa hominum millia abſumpſit. In huius rei memoriam Erfordienſes piſtores ſingulis annis, die diuo Marco ſacra, qua inſtitutæ ſupplicationes celebrantur, panes minutos, quod ob id Marcellos appellant, pinſunt, venúmque proponunt, vix exigui orbiculi, qualibus torques aurei conficiuntur, magnitudinem referentes: cùm ſinguli tribus nummis eius regionis vſitatis coëmerentur. *Leonard. Fuchſius lib. 2. Inſtit.* F *Med.*

Bello Liguſtico quarto, Sardonæ inſulæ (quæ Liburniæ adiacet) incolæ Arbenſes, Veneti imperij ſtudioſiſſimi, ac ſæpiùs eo bello oppugnatione tentati, omnia extrema pati maluêre, quàm à Veneto imperio alienari. Chinatius, qui vltimum bellum Liguſticum diligentiſſimè ſcripſit, auctor eſt, diu nullum panis vſum inter Arbenſes fuiſſe, ac lege cautum, ne quis panem nominaret: carnes & lacticinia victum præbuiſſe. At verò atrociſſimis oppugnationibus fracti non quam ipſi facturi erant, ſed quæ impetrari ab hoſte potuit, deditionem fecêre. *Sab. lib. 7. Dec. 2.*

Syndorouiam Seruiæ regiam contra Amuratem II. ſoli omnium Nouomontani, & Samandrini memorabili fide & virtute quadriennio defenderunt, tantam rerum omnium inopia, vt ſuper vetitos obſcænóſque cibos reperti ſint, qui fame adacti, ſuas ipſi corroſerint manus; poſtremò inedia victi, cum Gregorio Principis filio vltrò in hoſtium poteſtatem venêre. Sic Syndorouia expugnata cum centum armatorum millibus. *Cuſpinianus.*

Eo anno, quo hæc prodebamus, inquit, *Sabell. lib. 10. c. 7.* in G nonnullis Flaminiæ regionis & Piceni agri locis, tanta rei frumentariæ caritas incidit, in magno Italiæ motu, vt agreſte & inops vulgus vltimum remedium inuenerit in arborum radicibus, & herbis arefactis, tuſiſque, & in panis ſpeciem ſubactis.

Obſeſſa à Venetis & Gallis Verona anno Salut. 1516. defendente eam M. Antonio Columna, Cæſaris Maximiliani nomine, ad id penuriæ ventum eſt, vt cùm vix lentem & fabam, paniceáque pultaria in quotidiano vſu haberent, equinas atque aſellorum carnes magno in honore ducerent: & tum præſertim opiparè apud ducem epularentur, quum aliqui Gallorum equi, vt erant præpingues, ac ſuis ſtrigoſioribus & fame propè enectis minimè comparandi, in excurſionibus occiderentur. Nam conſpectis ſtatim equorum cadaueribus, portis frequentes euolabant, conciſóſque in fruſta, humeris in vrbem cum plauſu referebant. *Sabell ſupplement. libro octauo ex Ionio.*

Expugnata anno 1527. pridie Kalend. Maias, Roma, atque arce, in qua Clemens VII. Pp. confugerat, diligenter circumuallatâ obſeſſâque: Clemens conſumpto commeatu, ita, vt H aſinina etiam carne inuitatis quoque quaſi ad ſolennes epulas Patribus auidiſſimè veſceretur, deſperatis omnibus effugiis deditionem fecit: ea conditione, vt cuncta, quæ imperaſſet Cæſar, ſe facturum polliceretur, à quo dignas eius pietate fidéque literas expectabat: quibus ſtipendio militi perſoluto, ſibi ſacroſanctum Vrbis imperium cum libertate redderetur. *Ionius in Pomp. Columna.*

Gallos, qui Nouariæ à Venetis obſidebantur, magis magiſque in dies rerum omnium egeſtas atque inopia premebat, vt equis in eſcam vti cogerentur: compluréſque corruptis farinis, aut pane furfuraceo veſcentes, tum aquæ potu, quo Galli Germaníque minimè omnium vti ſolent, interirent. *Bembus lib 2. Hiſt. Ven.*

* Anno 1315. Pluuiæ tota æſtate famem & peſtem adduxerunt, quibus tertia pars viuentium abſumpta perhibetur. *Funccius ſub annum Chriſti 1315.*

* Anno 1316. tanta fuit frumenti penuria, vt Gorlicij homi-

A nes tenuioris fortunæ ex meſpilis, corticibus tiliarum panem coquerent. Parentes filiis vix abſtinuerint. *Annal. Gorlicen.*

* Per Hungariam annis ſuperioribus, nominatim 1586. tanta ſames exorta eſt, vt violato iure naturæ, parentes filios vendiderint in mancipia, vel pro frumento commutauerint, alij in Danubium eos præcipitauerint. *L. Beyer. in Chronolog.* Eodem anno in Italia fame oppreſſa, vt pene populus ſeditionem mouerit in opulentiores.

* Gallia quoque hanc penuriam ſenſit, ita vt eo anno Rex Nauarræ exercitum exauctorare fuerit coactus, annonæ defectu. Alexandro Farneſio Bellicoſiſſimo Parmæ Principe Pariſios obſidente anno 1590. tanta ibidem ſames exorta eſt, vt Principes qui inerant, famelico populo ſupellectilem, omneque peculium diminutum diſtribuerent. Sed mox equinæ carni etiam pretium poſitum fuit, eoque inopiæ deuentum, vt lora detractæque cadaueribus beſtiarum pelles pro deliciis ſumerentur: caneſque & alia id genus, vnà cùm radicibus & corticibus abſumerentur. Sic vt plures fame mortui conciderint. *Beyerlinck ſuprà ad annum* 1590.

Anno quoque 1587. annonæ penuria vſqueadeo per Belgium ingraueſcebat, vt paſſim omni ex genere leguminum conficeretur panis. Menſura ſiliginis Antuerpiæ venibat 24. B florenis, tritici 36. eodem pretio proportionato quoad reliqua granorum genera. *Idem ibid.*

* FAMES. CALAMITAS MAXIMA.

Fame nihil miſerius dixit Cicero, & ita verè ſe habet. Sciuit id Rex Dauid, qui maluit peſtilentia, quam fame caſtigari. *l. 2. Reg.* Olim Famem ex ædibus virgis eiiciebant, dicentes: *ἔξω βούλιμον ἔσω πλοῦτον καὶ ὑγίειαν.* Foras famem. Intro diuitias, & ſanitatem. Calamitas omnis tempore atteritur: at famis calamitas creſcit.

Carthaginem Scipio tum cepit, cum propugnatores fame deficerent. Sic Aquileiam Attila, Sylla Athenienſes Romanis ſeruire compulit: & ob hanc Pompeius Mithridatem ſibi ſubiecit. Lucium Æmilium fames adegit, ſe, & Cõmilitones Cæſaris poteſtati ſe committere. Eadem Bragadinum fortiſſimum moderatorem Cypri, Famaguſtam Saracenis poſt annalem obſidionem tradere coëgit. Quin dum hæc ſcribimus, Iuliacum arte & natura munitiſſimum oppidum, tractus iſtius caput, nuper à Mauricio Naſſouio occupatum, poſt quintum obſidionis menſem recuperatur ab Henrico Comite Bergenſi, qui cum C imperio Marchionis Spinolæ exercitui iſti præerat: propugnatoribus fame, omniumque rerum egeſtate preſſis: ſic vt vltra vitam ſuſtinere non poſſent, equinâ pro deliciis abſumpta.

Plura ſuppeditabit ſuperior Titulus Exemplorum
Hiſtoricorum.

* CAVSÆ.

eæque duplices. Naturales, & ſupernaturales.

Naturales cauſæ famis plures ſunt: ſiccitas, largior imber, vredo, rubigo, æſtus immoderatus, frigus conquerens, vt Plato loquitur in Axiocho, & obſeruatum in hiſtoriis, quod aquarum eluuiones ſemper famis calamitas fuerit ſecuta. Ita Gorlicianam famem. Niſi fluminis inundatio, Italicam Tyberis eluuies, alias aliæ inundationes præceſſerunt, tanquam earum cladium prænuntiæ. Ea tamen clade Deum plerumque ſcelera punire, hiſtoriæ tum ſacræ, cum profanæ demonſtrant, eiuſque animaduerſionis nomen exempla obſeruant Hebræi ex Thargo Ruth.

Primam enim famem volunt fuiſſe Adamo viuente, fortaſſis propter maledictam Terram. *Geneſ. 3.*

II Ob fratricidium Cain, vnde quod dicitur, maledictus D eris ſuper terram; vertunt LXX. à terra. *Geneſ. 4.* i. terra maledicat ſterileſcetque.

III. Sub Abraham *Gen. 12.* IV ſub Iſaac *Gen. 26.* V ſub Iacob. *Gen. 41.* VI ſub Ruth *Ruth, cap* 1. VII, VIII. & IX. narratur in hiſtoria Regum. 2. *Reg. 21.*

Collegit autem Philippus Boſquietus in *Flagello Academ. peccatorum* Gallicè edito, alias non paucas fames, quæ mundum diuexarunt Deo permittente, & ſcelera puniente. Sane inter alias comminationes Deus per Moyſen in Deuteronomio dicit: Mittet Dominus ſuper te famem & eſuriem. Atque verſu 57. dicit, tantam fore famem & ciborum penuriam non audientibus vocem Domini, vt tenera & delicata mulier ſecundinas comeſtura ſit.

* § APOPHTHEGMATA.

Socrates dicere ſolebat, cibi condimentum eſſe famem, potionis ſitim. *Cic. l. 5. Tuſc. q.*

E Idē arbitrari ſe dicebat, idcirco ſues homines effectos à Circe, quod famis & ſitis impatientes, vario cibo & potu nutriuiſſet. Vlyſſem autem partim Mercurij conſilio, partim abſtinentia ſua hoc periculo ſe exemiſſe. *Xenophon lib. 1. de dictis & factis Socratis.*

Diogenes in foro manibus operans: Vtinam, inquit, liceret ſic perfricato ventre non eſurire. *Bruſ. l. 2. c. 41.*

Apud Lacones Ius, quod nigrum vocabant, quum maximè celebrarent, fertur Dionyſius tyrannus iuris ipſius gratia Laconicum emiſſe ſeruum. Et iuſſiſſe id ſibi præparari nulla impenſæ habita ratione, ſed cùm guſtaſſet, indignabundus expuiſſe dicitur. Tum verò coquus, ò Rex, inquit, hoc ius tibi ſumendum eſt, cum te Laconice exercueris, in Eurotaque laueris. *Bruſon. lib. 2. c. 41. ex Cic. lib. 5. Tuſc.*

Antiphanes dicebat, famem omnia dulcia reddere, præter ſe ipſam: & paupertatem morum eſſe magiſtram. *Stob. ſer. 93. vide apoph. de paupertate.*

Darius in fuga quum aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibiſſet, negauit vnquam ſe bibiſſe iucundius. Nunquam autem, vel perrato ſitiens biberat. *Cic. l. 3. Tuſc. q.*

F Artaxerxes quum in fuga quadam, direpto illius commeatu, aridis ficis & hordeaceo pane veſceretur: Dij boni, inquit, cuiuſmodi voluptatis hactenus inexpertus fui? *Plut. in Reg. & Imper. apoph.*

Artaxerxi, iam ſiti deficienti, Peribarzanes eunuchus, quum aliud non liceret, è ruſtico quopiam ſordidum vtrem detulit putris aquæ cotilas octo continentem, eam aquam quum Rex ebibiſſet, ſe nunquam vinum potaſſe iucundius, nec vllam aquam, quamuis puriſſimam, ſibi viſam ſuauiorem confeſſus eſt. *Eraſ. l. 5. apoph.*

Lyſimachus ſuperatus à Dromichete in Thracia, quum ſeipſum totumq; exercitum propter ſitim tradidiſſet, poſtquam captiuus bibiſſet: ô Dij, inquit, quam paruæ voluptatis cauſa meipſum ex Rege ſeruum effeci. *Bruſonius lib. 7. c. 6 ex Plut.*

Ptolomæus Lagi F. quum peragranti Ægyptum, comitibus non conſequutis, cibarius in cauſa panis datus eſſet, negauit vllum cibum vnquam ſibi viſum ſuauiorem: Aderat enim optimum condimentum, fames. *Eraſm. libro ſexto apophthegm. Cic. lib. 3. Tuſc. q.*

Stratonicus ad quietem iturus, aſſidue iubebat puerum ſibi infundere vinum: Non quòd ſitiam, inquit, ſed ne ſitiam. *Athenæus.*

C. Marius, quum caſtrametatus eſſet aduerſus Teutonas, in G loco, qui minimum habebat aquæ, militibus dicentibus ſe ſitire, oſtendit illis flumen proxime hoſtium vallum lambens: Illinc, inquit, nobis potus ſanguine venalis eſt. At illi iuſſerunt, vt ſe, quo vellet, duceret, donec liquidum haberent ſanguinem nec totus adhuc præ ſiti diriguiſſet. *Plutarch. in Roman. apophthegmatibus.*

Cato in oratione ad populum tumultuantem de frumento diuidendo, ait: perdifficile eſſe ad carentem auribus ventrem verba facere, quia venter cibi auidus verba non audit. *Plutarch. in Catone.*

Iulius Cæſar dicebat, idem ſibi eſſe conſilium aduerſus hoſtes, quod pleriſque medicis aduerſus infirmos, vt fame potius, quam ferro morbum ſuperent. *Eraſ. in Adag. & lib. 4. apoph.*

Alphonſus videns ruſticum humi iacentem vuas vorare: vtinam dicebat, iſto otio comedere Dij mihi indulſiſſent. *Panorm. lib. 1. de geſt. Alphonſi.*

* FAMIS TEMPORE FAMELICIS SVCCVRRENDVM.

Cum fames aliquando grauis & ſæua, tam ipſam vrbem Cæſareæ, in qua habitabat Baſilius adhuc presbyter, quam omnem vrbi ſubditam regionem affligeret, venditis ſuis prædiis & H poſſeſſionibus, atque pecuniis in alimenta conuerſis, cùm etiam ratum eſſet, vt illi, qui valdè ſibi prouidiſſent & inſtructi eſſent, ea quæ ad menſam & victum pertinent, ſibi conficere & ſuppeditare poſſent: ille per omne tempus famis, cùm eos, qui vndique confluerent, tum iuuentutem totius vrbanæ plebis alere perſeuerauit, adeò vt etiam Iudæorum liberos huius benignitatis, & liberalitatis ex æquo participes faceret. Nihil enim prorſus intereſt, vtrum per vas oleatum quis, an per aliam aliquam materiam & occaſionem diuinum mandatum exequatur. Vide plura in ipſa orat. ad laudem ipſius, *Greg. Niſſen. orat. in laud. Baſil. magni.*

Qui tempore neceſſitatis peregrinos vrbe prohibent, aut expellunt ſubſidia patrij denegantes, cùm deberent iuuare, nequaquam probandi: feræ enim non expellunt fetas, & homo

A hominem excludit? Feræ ac beſtiæ communem putant omnibus victum, quem terra miniſtrat. Illæ etiam conformem ſui generis adiuuant: homo impugnat, qui nihil alienum à ſe debet credere, quicquid humani eſt. Quanto ille rectiùs, qui cùm iam prouecta proceſſiſſet ætate, & famem toleraret ciuitas, atque (vt in talibus ſolet) peterent vulgò, vt peregrini vrbe prohiberentur, præfecturæ vrbanæ curam cæteris maiorem ſuſtinẽs, conuocauit honoratos, & locupletiores viros popoſcit, vt in medium conſulerent, dicens: Quàm immane eſſet peregrinos eiici? quàm hominem exueret, qui cibum morienti negaret? Canes ante menſam impaſtos eſſe non patimur, & homines excludimus? quàm inutile quoque tot populos mundo perire, qui ſolerent adiumento eſſe, vel in conferendis ſubſidiis, vel in celebrandis commerciis: neminem fame aliena iuuari: protrahere vt plurimùm diem poſſe, non inopiam repellere: immò tot cultoribus extinctis, tot agricolis occidentibus, occaſura in perpetuum ſubſidia frumentaria. Hos igitur excludimus, qui victum nobis inferre conſueuerunt? Hos nolumus in tempore neceſſitatis paſcere, qui nos omni ætate pauerunt? Quanta ſunt quæ ab ipſis hoc ipſo tempore miniſtrantur? *Non in ſolo pane viuit homo.* Noſtra illic familia, plerique etiam noſtri parentes B ſunt. Reddamus quod accipimus. *D. Ambroſ. lib. 3 Officiorum c. 7.*

Vide Eleemoſyna, Paupertas.

Familia.

* ETYMOLOG. ET VSVRPATIO VOCIS.

Familia nomen eſt Latinum, & propriè dicitur de liberis hominibus, quorum princeps & dux generis vocatur Pater aut Mater familiæ, vt ait Feſtus *de verb. ſignifi. 41.* Comprehendit tamen etiam omnes illos, qui in miniſterio ſunt, etſi liberi eſſe proponantur, per alienos bona fide nobis ſeruientes, vt Vlpianus ſcribit *ff. de verb. ſignificat. l. 195.* οἰκίας Græcè.

Cicero vocat familiam quæ conſtat ex ſeruis plurimis, & familiares olim dicebant ſeruos, teſte Macrobio, & Seneca.

Olim ſcribebatur per Famelia: quando pro ſeruis vſurpabant ab oſcâ dictione Famel. quod idem eſt quod ſeruus. Ita Feſtus.

* QVÆNAM FOELICISSIMA.

Plutarchus *in conuiuio ſeptem Sapientum*, dicit quæſitum: Quænam domus eſſet optima, quænam familia fœliciſſima? C Primus inquit, Solon reſpondit: In qua res neque iniuſtè eſt parta, neque in ea vel conſeruanda, diffidentiæ; vel impendenda, locus eſt pœnitentiæ. Secundus Bias dixit: In qua Dominus ſua ſponte talem ſe gerit, qualem foris propter leges. Tertius Thales: In qua ait, plurimum otij Domino conceditur. Quartus Cleobulus: In qua plures ſunt qui diligant, quam qui metuant Dominum. Quintus Lycurgus iubente vt principatum popularem in ciuitate conſtitueret: Reſpondit, prius conſtitue domi tuæ talem principatum. Sextus Pittacus: domum optimam dixit in qua neque requiruntur ſuperuacua, neque deſiderantur neceſſaria. Septimus Chilon: quæ ſimilis eſt vrbi, in qua Sapiens rex imperat. Omnia hæc verè, ſed verius Moyſes *Leuitici c. 26.* Eam familiam fœliciſſimam inſinuat, quæ Deo auſcultat, ideóque ab ea benedicitur vndequaque. Refert *Corn. à Lapide in c. 26. Leuitici.*

EIVS RECTA INSTITVTIO. *Vide infrà.*

* MVTATIO. *Vide infra,* FAMILIARVM EXCIDIVM.

In veteri Lege adeo ſacroſancta erat familiarum conſeruatio, vt ſi mulier quæpiam in familia aliqua nupſiſſet, illi velut addicta manſerit, vt ſi maritus eius moreretur, alium eiuſdem familiæ ducere cogeretur, qui ſemen fratri defuncto ſuſcitaret, neque licebat matrimonium cum alio aliquo inire, quamdiu D talis ſeſe offerret.

Ceterum Familiis etiam potentiſſimis ſua periodus adeſt, & intereunt, ita vt nonnunquam nè veſtigium earum reperire ſit. Saulis familiam vniuerſam Deus deleuit, exceptis poſteris Ionatæ. Quis verò ex familia Alexandri, in Perſia: quis ex poſteritate Iulij Cæſ. Romæ: quis ex Cyri ſtemmate, & ita de aliis orbis Monarchis modo regnat in Græcia? Nulla ſanè eſt potentia, neque tam florens gloria, quam Deus non eneruat aliquando aut diſſipet, & velut vas figuli confringat, neque vllus eſt Princeps, qui ſi maiores ſuos repetat, non etiam pleroſque vilis ſortis inueniat. Ab Adam enim & Noë qui agricolæ erant, omnes geniti.

* STABILIMENTVM.

E Familiarum vnica baſis eſt Pietas, quas impietas facilè euertit, vt patet olim in Cain, Gigantibus, Pharaone, Antiocho, Achab, & pluribus Imperatoribus & Principibus. Cum è contrà familia Seth, Noë, Dauidis, & ſimiles, pietate erga Deum fultæ, permanſerint. Tales etiam fuêre Conſtantini, Theodoſij, Caroli Magni, & aliorum, quoad pietatem auitam poſteritas tenuit: quam ſimul ac abiecerunt, abiecit eos Deus, nomenque eorum de terra abſtulit. Sanè ſi vlla vnquam ab ea virtute commendata fuit illuſtris proſapia, eſt ea quæ nunc Chriſtianum orbem moderatur, & Chriſtianam Religionem tuetur, Domus Auſtriaca, quæ exhinc incrementum ſumpſit, & Imperiale diadema annis ccc. defert, & porro deferet, quãdiu in ea Principes, quales hactenus fuerunt, pij, Deo deuoti & Sanctis, pro aris & Templis eorumdem, vitam & ſanguinem profundentes, hæreſum omnium acerrimi vindices, exempla virtutum & modeſtiæ, magis amari quam timeri appetentes. Hinc bene ille,

> *Te enim decet Imperium gens Auſtria, fortiter illo.*
> *Vſa diu.*

* NOBILIVM FAMILIARVM PERSÆPE ORTVS IGNOBILIS.

F Ex inceſtu Iudæ cum Thamar *Geneſ. 38.* prognati ſunt omnes Reges Iudæ, imo ipſe Chriſtus, qui à Iuda per Phares & Thamar deſcendit. Omnes enim legitimi filij Iudæ abſque liberis interierunt.

Nonne plerique Imperatores, Reges, Principes, è viliſſima proſapia euecti ad regnum? Ab aſinis Saul, Dauid ab ouibus regnum Iſraël accepit.

Iephte ex Latrone factus eſt Princeps.
Arſaces ex Latrone electus in Regem Parthorum.
Gyges ex opilione Rex Lydorum.
Darius Hyſtaſpis Cyri pharetrophorus fuit.
Valentinianus I. Imper. patrem habuit funes torquentem.
Tamberlanes ex Bubulco Rex euaſit Tartarorum.
Agathocles Syracuſanorum tyrannus patrem habuit figulũ.
Tullius Hoſtilius ex paſtore Rex factus Romanorum.
Aurelianus, & Diocletianus humili genere nati ſunt.
Maximinus fuit Opilio.
Maximus Puppienus patrem habuit fabrum ferrarium.
Iuſtinus primus Imperator fuit ſubulcus. G
II. Bubulcus.
III. Faber Lignarius.
IV. Miles inde Imperator.

Mahometes auctor Mahometiſmi, & Alcorani, fuit Camelarius.

Othomannus primus Turcarum princeps, agrariis parentibus ortus fuit, cuius poſteri adhuc hodie Byzantinum Imperium occupant.

Sultanos Ægyptios oportebat primùm ſeruos eſſe, ex gentis & Regni inſtituto, prioſquam ad illud honoris culmen conſcenderent.

Conſule locum de Honoribus, vbi qui ex humili loco ad ampliſſimos honores deuenerint.

* NOMEN FAMILIÆ TRANSLATVM AD ALIOS.

Tranſtulerunt tandem nomen familiæ ad illos, qui ſunt ex eadem cognatione, vt Cæſaris familia &c. quomodo dicit Suetonius in Nerone: Ex gente Domitia duæ familiæ claruerunt Coruinorum & Ænobarborum.

Item pro ſecta, familiæ nomen Cicero vſurpauit. Vnde Peripateticorum familia. H

Familiares dicebantur domeſtici, & magis coniuncti: vt contubernales, qui annumerantur familiæ membris.

FAMILIARVM INTERITVS, EXCIDIVM. *vt puta.*

¶ GENERIS, FAMILIÆ, DEFECTVS, INTERNECIO.

EXEMPLA SACRA.

☞ *In quibus quæ regum familiæ defecerint, petes ex Regum catalogo.*

LXX. filij Gedeonis excepto Iotham natu minimo, ab Abimelech fratre ſpurio Ephremæ in vno ſaxo necati ſunt. Paulò pòſt Abimelech in oppugnatione turris Thebes molæ fragmine oppreſſus interiit. *Iud. 9.*

Omnes homines tum peregrinationibus, tum etiam coloniarum multitudine ac frequẽtia, tum bellis & ſeruitute iampridem ita cõfuſi, vt nulli de originis antiquitate ac vetuſtate, præter Hebræos, gloriari poſſint. Ac vehementer falli mihi videntur principes, qui ſua nobilitate decus ab extrema memo-

A ria repetunt, aut ſempiternam fore ſperant. Gens enim Æaci-
darum & Heraclidarum, quæ apud Græcos clariſſimæ fuerunt,
tum apud Latinos Iulia, ducenteſimum ac milleſimum non
ſuperarunt. Reliquæ gentes patritiorum. Potitij, Pinarij, Gega-
nij, Sergij, Cornelij, Fabij, Manlij, Æmilij, Curiatij, Claudij,
vix octingenteſimum attigerunt, vt Cæſari neceſſe fuerit in-
ter patritios allegere nouos ac nobiles. Darij verò annos du-
centos floruerunt: Arſacidæ circiter ſexcentos: Othomanni tre-
centos, Hiſpani principes ſummum nobilitatis faſtigium à Go-
this repetunt, qui omnium opinione barbariſſimi putantur.
Auſtria domus, quæ Italorum, Hiſpanorum ac Germanorum
imperium habet, à comitibus Habſpurgi generis ſplendorem
repetens, ante Rodolphum Alberti patrem, id eſt, ante annos
ccc. quæ, qualíſque fuerit, penitùs ignoratur. Saxonica vetuſtiſ-
ſima ante ſexcentos annos, hoc eſt, ante Othonem Henrici
Aucupis patrem, maiores ciere non poteſt. Merouæorum au-
tem, qui Gallici imperij fundamenta iecerunt, ſtirps anno pòſt
quadringenteſimo deſiit, & Caroli Magni genus in Carolo
duce Lotharingo, ducentos poſt annos, extinctum eſt. Nunc
a imperant Capeti, à Vuidekindo Saxone orti. Is in Galliam
adductus eſt, & Chriſtiana religione à Carolo Magno infor-
matus, atque Andium comes creatus, vel, vt alij putant, ab
B Othone fratre ſui generis poſteritatem omnium, quæ ſunt in
Europa, clariſſimam & antiquiſſimam reliquit. Iam enim à
Vuidekindo anni paulò minus octingenti numerantur. Nor-
mannorum & Anglorum principes in Henrico I. deſierunt:
Andium in Richardo III. Henrici VII. ſtirps in Edouardo VI.
Lancaſtrorum & Hyorcorum nulli reſtant. Scotiæ primi re-
ges in Alexandro III. Bruſij in Dauide II. Stuardi in Iacobo
V. Caſtilij in Henrico III. Aragonij in Ferdinando V. Sueci,
Dani, ac Noruegi in Margareta Valdemari filia. *Ioan. Bodinus
Methodi hiſtor c* 9.

Achimelech pontifex, ex poſteris Eli pontificis, cum ſuis omnibus ob ſuſceptum Dauidem à Saul obtruncatus eſt, & Noba ciuitas ferro deleta: ſolus Abiathar Achimelech F. clàm cum Ephod Ceilam ad Dauidem confugit. 1. *Reg.* 22 *& Ioſephus lib.* 6. *Antiq. c.* 15.

Saul regis primi Iudæorum ſtirps tota interiit. Ipſe cum Io-
natha filio in monte Gelboë cæſus. Isboſeth F. qui ei in regno
ſucceſſit, altero imperij anno, à ſuis ducibus in lecto confoſſus
eſt. Regno ad Dauidem delato, duo filij Saul ex Reſpha con-
cubina, Armon & Mephiboſeth, cum quinque filiis Michol fi-
liæ Saul ex Adriel Berzelæo, à Gabaonitis in monte crucifixi
C fuere. Solum Mephiboſeth Ionathæ filium Dauid incolumem
apud ſe retinuit, propter fœdus cum Ionatha patre eius ini-
tum. 1. *& 2. Regum.*

Regia ſtirps Dauidis ab Athalia ſceleſta muliere, Achab F. Ioram Iudæorum regis vxore, propè deleta fuit omnibus Ochoziæ filij ſui liberis cæſis, ſolo Ioa infante excepto, quem Ioſaba Ioiadæ pontificis vxor, filia Ioram regis, in templo per ſex annos occultauit 4. *Regum* 11.

Achab Iſraëlitarum regis filij lxx. à Samaritania iuſſu Iehu, qui diuinitùs regnum occuparat, interfecti, eorúmque capita in Iezraël ad Iehu in fiſcellis perlata, Iezabel regina præcipitata: Ioram rex F. Achab & Ochozias Iudæorum rex à Iehu ſagittis confixi ſunt. Et ſic tota domus Achab, vti prædixerat Elias vates, funditùs exciſa eſt 4. *Reg.* 6. *&* 10.

Ieroboam Iſraëlitarum regis filius Nadab, cùm vniuerſa ſtirpe, à Baaſa Iſachariano interfectus eſt. 3. *Regum* 15.

Baaſa Iſacharianus, regno Iſraëlitarum occupato per xxiv. annos, Elam F. ſucceſſorem reliquerat. At Zambri quadrigariorum dux Elam in conuiuio ebrium interfecit, omnémque illius ſtirpem funditùs deleuit, prout Baaſæ Iehu vates prædixerat. *Libro tertio Regum, cap.* 16.

D Aman Amalechita cùm omnes Iudæos, edicto regio, vna
die vbique terrarum exſcindere decreuiſſet, ob id vnum quòd
à Mardochæo Iudæo non fuiſſet adoratus: detecta eius male-
uolentia per Eſther reginam, ipſe cum decem filiis in eam,
quam Mardochæo parauerat, crucem ſublatus eſt. *Hiſtoria
Eſther, & Ioſephus lib.* 11. *c.* 6.

HISTORICA.

Perſis Artaxerxes Ochus imperabat, populis ſuis ob mores
truces & ſanguinarios parùm acceptus. Eum Bagoas militum
mille præfectus, ſpado, per medicum, data potione medicata,
interemit, filiúmque regis iuniorem Arſem in regnum intru-
ſit: eius fratribus ſublatis è medio. Iam verò adoleſcente rege,
cùm palàm eſſet, de tot flagitiorum auctore pœnas cum ſum-
turum eſſe: Bagoas, inſidiarum ſibi intentatarum prætextu, Ar-
ſem, qui iam annum tertium regnabat, cum omni prole extin- E
xit. Cùm nullus ſupereſſet, cui regnum per ſucceſſionem debe-
retur: eunuchus vnum ex amicis, cui Dario erat nomen, regem
fieri curauit, Arſani, qui Ocho regis frater fuerat, filium. Cæte-
rùm cùm in conſuetudinem parricidia committendi veniſſet,
Darium etiam veneno aggredi cœpit. At dolo cognito, rex co-
miter ad ſe Bagoam inuitatum, poculum in ſe paratum eum
ebibere coëgit. *Diod lib.* 17.

Aphareus, Perieris Æoli Gorgophonis filiæ Perſei F. rex Meſſeniorum, filios habuit Idan & Lynceum: quorum hic quidem à Polluce occiſus, ille verò fulmine ictus fuit: & ſic regnum ab Apharei filiis ad Neſtorem Nelei filium delatum. *Pauſanias in Meſſenicis.*

Lycurgus Spartanorum legiſlator, vnicum filium habuit, Antiorum nomine, in quò genus defecit. *Plut. in eius vita.*

Glaucus Epicydidis F. cùm à Mileſio hoſpite magnam auri ſummam depoſiti loco accepiſſet, repetentibus defuncto patre filiis depoſitum, negauit primò: ſed conſulto oraculo Delphico, eiuſque minis territus, Mileſiis hoſpitibus pecunias reſtituit. Nihilominus tamen ob id ſoboles & familia eius ex Sparta radicitùs extirpæ ſunt. *Herod. lib.* 6.

Ptolemæus Lagi F. Cypriis viribus imperans, de occulta Nicoclis Paphiorum regis cum Antigono amicitia certior factus, Argæum & Callicratem cum mandatis miſit, vt Nicoclem de medio tollerent. Hi à Menelao duce militibus acceptis, Nicoclis domum circumſident, cumque ad necem poſtulant. Ipſe ad diluenda crimina ſeſe conuertens, vbi nullam audientiam ſibi concedi vidit, ſeipſum occidit. Axiothea eius coniux, filias virgines adhuc peremit, ne quis hoſtium iis potiretur: atque Nicoclis fratrum vxores vnà ſecum mori induxit, etſi illis Ptolemæus impunitatem conceſſiſſet. Regia tam inexpectatis funeſtata cædibus Nicoclis fratris occluſis ædium foribus eas incenderunt, ac ſibi ipſis mortem conſciuerunt. Hoc pacto Paphiorum regia familia funditùs interiit. *Diodor l.* 20.

Alexandro regi Epiri fuit vxor & ſoror Olympias, Pyrrhi
Epirotarum regis filia, enixáque ex eo erat virilis ſtirpis Pyt-
thum & Ptolemæum, alterius ſexus Pythiam, quam Demetrius
iunior ſibi matrimonio iunxit. Mortuo marito tradidit regnum
filiis Olympias: & iam Pyrrho maiore natu defuncto, Ptole-
mæus, cùm in Ætolos infeſtum agmen ageret, graui morbo
correptus, defunctus eſt. Nec Olympias diu ſuperuixit. Super-
erant ex regia ſtirpe Nereis & Laodamia ex Olympiade & G
Alexandro genitæ. Quarum Nereis Geloni Hieronis Syracu-
ſani filio nupſit. Altera quum ad aram Dianæ confugiſſet, in-
curſu populi interfecta eſt. Laodamiæ cædem tota gens fame
poſtea & inteſtina diſcordia luiſſe dicitur. Milo, qui eam inter-
emit, ſubito furore captus, nunc ferro, nunc lapidibus in ſemet-
ipſum ſæuiens, duodecimo parricidij die extinctus eſt. Sic Æa-
cidarum ſtirps periit. *Sab. l b.* 1. *En.* 5.

Hieronymo Syracuſanorum tyranno, Gelonis F. Hieronis,
qui primus rex dictus eſt, nepote, à coniuratis occiſo, ciui-
tati libertas reſtituta eſt: quam tamen Hippocrates & Epicy-
des turbare ſunt aggreſſi. Hi optimates ad transfugas Roma-
norũ & milites criminando, quod Syracuſæ per ſpeciem liber-
tatis R. Pop. traderentur, Andronodoro ad nouarum rerum
ſtudium reuocato, eò rem traxerunt, vt ſenatus Ariſtonis cu-
iuſdam indicio, de iis, quæ parabantur, certior factus, Andro-
nodorum, qui Demaratam, & Themiſtium, qui Harmoniã Ge-
lonis filiã vxorem duxerat, in curia occiderit. Erat Ariſtõ tra-
gœdiarum actor, qui Andronodori & aliorum conſilium ſibi
ab Harmonia creditum, quia contra patriam eſſet initum, oc-
cultare nefas duxit. Multitudo, quæ ante curiam ſtabat, audita
cædis cauſa (vt ſua eſt natura inſolens, quæ aut humiliter ſer- H
uit, aut nimis ſuperbè dominatur) prætoris rogationem, vt om-
nis regia progenies extingueretur, penè priùs ſciuit, quàm vul-
garetur. Tũ percuſſoribus miſſis, Demarata & Harmonia ſunt
interfectæ. Erat & Heraclea altera Hieronis filia, cuius vir So-
ſippus, Hieronymi tyrannidem fugiens, voluntarium ſibi exi-
lium conſciuerat. Hæc vbi eos, qui ad cædem miſſi fuerant, ad-
eſſe ſenſit, in ſacrarium ad penates confugit. Secutæ ſunt He-
racleã duæ virgines filiæ: ibi multum atq; diu per patris Hie-
ronis, & Gelonis fratris manes precata eſt, ne ſe cum Hiero-
nymo, ex cuius regno nihil præter viri exilium haberet, cõfla-
grare ſinerent. Cæterùm cùm nihil preces & lacrymas aduer-
ſus deſtinatam cædem prodeſſe vidit, & iam ferrũ in ſe ſtringi
intuita eſt, omiſſis pro ſe precibus, vt ſaltem puellis parceret,
orare

A orare inſtitit. Cæterùm dum hæc loquitur Heraclea, ab aris diſtracta interficitur. Filiæ velut furore captæ, per denſos gladios cum impetu & clamore dilapſæ, vago totis ædibus diſcurſu, poſt multa vulnera, miſerabiliter conciderunt. Ea cædes adeò indigna viſa eſt multitudini, vt odio in prætores accenſa, confeſtim Epicydem & Hippocratem in Andronodori & Themiſtij locum prætores creauerit, qui Syracuſis occupatis, Rom. portas clauſêre. *Sab. lib. 3 En. 5.*

Trecenti ſex Fabij bello Veiente ſuſcepto, ad Cremeram fl. hoſtium inſidiis circumuenti ſunt, & ad vnum trucidati. Proximum fabulæ eſt, quod quidam aiunt, ex tam numeroſa nuper gente vnum dumtaxat ſuperſtitem fuiſſe, eámque ſola ſtirpe Fabiam gentem, maximum populo Romano dubiis olim rebus futurum auxilium, reparari contigiſſe Dionyſius ex tribus fratribus Cæſone, Marco & Quinto, qui ſeptem continuos cõſulatus geſsêre, filium prope puberem Marci relictum prodidit: nec aliam ex his ſobolem ſuperſtitem fuiſſe. Et quia in illuſtriſſima totius gentis domo (quũ alioqui multæ eſſent) vnus dumtaxat relictus diceretur, idcirco factum ſuſpicatur, vt qui rem non altius perpenderint, de vniuerſa gente id proditum falsò arbitrati ſint. Nemo eſt ita rerum alioqui imperitus, qui B non videat haud fieri potuiſſe, in tanta militaris ætatis multitudine, quin plures, cùm pueri, tum in cunis adhuc iacentes, domi relicti ſint, qui velut vber ſeminarium genti alioqui interituræ fuerint. *Sab. lib. 1. En 3.*

Potitia gens ad aram maximam ſacrificare ſolita, gentili miniſterio, Appij Claudij cenſoris auctoritate, ad publicos ſeruos delegato, quum duodecim familiæ eſſent, intra annum extinctæ dicuntur, & in his triginta puberes. Appius ipſe cæcitate percuſſus eſt. *Sab. lib. 6. En. 4.*

In Scauris Rom. adnumerantur præcipuæ nobilitatis viri: quorum familiam in Scauro Mamerco, qui maieſtatis reus cauſam dixit, extinctam volunt. *Alex. lib. 1. cap. 9.*

M. Marcelli, qui gladius populi Rom. contra Hannibalem dictus eſt, clara fuit progenies vſque ad Marcellum ſororis Auguſti Octauiæ filium: editum ex C. Marcello. Is in ædilitate ſponſus deceſſit, cùm Cæſaris filiam non ita pridem in matrimonium duxiſſet. In cuius honorem & memoriam mater Octauia bibliothecam dedicauit. Cæſar theatrum, quod nomine Marcelli inſcripſit. *Plut. in Marcello.*

Herodes Iudæorum rex, victo & capto Antigono Ariſtobuli F. quem ad M. Antoniũ ducebat Soſius Rom. legatus Athenas, C veritus, ne aſſeruatus Antigonus, & Romam perductus ab Antonio, apud ſenatum iure ſecum contenderet, docens ſe regio natum ſanguine: Herodem verò plebeium, & quòd ſi ipſe propter offenſum Rom. pop. indignus eſſet qui regnaret, certè filius eius inſontibus regnum debeatur: multis pecuniis induxit Antonium, vt Antigonum tolleret. Quo facto, tum demùm Herodes metu liberatus eſt. Atque ita Aſſamonæorum principatus deſiit poſt annum centeſimum vigeſimum ſextum: quæ domus illuſtris fuit, & celebrata propter continuatum in ea gente honorem ſacerdotij, facinoráque maiorum egregia, quibus propugnauerunt Iudæorum remp. Verùm hæc familia inteſtinis ſeditionibus agitata, amiſit imperium. Adminiſtratio autem rerum peruenit ad Herodem Antipatri filium, plebeio natum genere, & ſubiecto regibus. *Ioſephus l. 14. c. vlt. Antiq.*

Herodis Magni, Iudæorum regis, numeroſa ſoboles intra centum annos tota ferè interiit, exemplo memorabili, parentum improbitatem etiam in ſeros nepotes graui vindicta redundare. *Ioſephus l. 18. c. 7.*

Philippi regis Macedonum euerſa poſteritas fertur, ob violatum ius hoſpitij. Arati namque Sicyonij hoſpitio vſus, nurum D eius polluit: quin etiam Aratum ipſum veneno ſuſtulit, & Aratum iuniorem ad inſaniam redegit. *Plut. in Arato.*

Progenies Cæſarum in Nerone defecit: quod futurum compluribus quidem ſignis, ſed euidentiſſimis duobus apparuit. Liuiæ olim poſt Auguſti ſtatim nuptias Veientanũ ſuum reuiſenti, prætervolans aquila, gallinam albam, ramum lauri roſtro tenentem, ita vt rapuerat, dimiſit in gremium: cumque nutriri alitem, pangíque ramulum placuiſſet, tanta pullorum ſoboles prouenit, vt hodie quoque ea villa ad Gallinas vocetur: tale verò lauretum, vt triumphaturi Cæſares inde laureas decerperent, fuitque mos triumphãtibus, alias confeſtim eodem loco pangere: & obſeruatum eſt, ſub cuiuſque obitum, arborem ab ipſo inſtitutam, elanguiſſe. Ergo nouiſſimo Neronis anno & ſylua omnis exaruit radicitùs, & quicquid ibi gallinarum erat, interiit: ac ſubinde tacta de cœlo Cæſarum æde, capita omnibus ſtatuis ſimul deciderunt: Auguſtique ſceptrum è manibus E excuſſum eſt. *Suetonius.* Hinc *Auſonius.*

Æneadum generis, qui ſextus & vltimus hæres,
Polluit, & clauſit Iulia ſacra Nero.

Antoninorum familia, à Pio, Philoſopho, L. Vero ita illuſtrata, vt ſequentes Imp. Seuerus, Caracalla, Macrinus, Diadumenus, Antonini nominari, quam Auguſti ſuſcipere mallent; in impuriſſimo Heliogabalo Caracallæ notho defecit, ad Alexandrum Mammeæ F. tranſlato imperio: *Cuſpinianus.*

In Valentiniano iuniore, ſtrangulato Arbogaſte Gotho, interiit Gratianorum proles: ſatiſque fauenti cœlo viſum eſt, vno velut curſu quatuor eam numeraſſe Auguſtos, Valentinianum ſeniorem, Valentem eius fratrem, duoſque filios Gratianum & Valentinianũ. Inter quos tertius fuit ignauiſſimus, non auo, non patri ſimilis. Moxque ad Theodoſium & liberos eius tranſlatum eſt imperium, maſcula prole deficiente. Ex Gratiano enim ſunario Valentinianus maior genitus, duos ex duabus vxoribus filios ſuſcepit, Gratianum ex Seuera, Valentinianum iuniorem ex Iuſtina: ex qua quoque Gallam, Gratam, Iuſtamque ſuſtulit. Sed omnes ſine liberis fuere, præter Gallam, quæ Theodoſio nupſit. *Idem.*

Mauritij Imp. tota ſtirps delata à Phoca tyranno, ſingulari F Dei, quam etiam agnouit, vindicta, quam ſibiipſi, & ſuis auaritia & crudelitate erga XII. M. militum à Cagano captorum, quos totidem aureis redimere potuiſſet, accerſiuit. *Idem.*

Iuſtinianus minor ſiue II. Rhinotmetus, quem alij Iuſtinum III. vocant, filius Conſtantini IV. fuit, & Anaſtaſiæ, eiuſque ſucceſſor: vltimus ex ſtirpe Heraclij, in quo eius defecit progenies. Soli enim Heraclio contigit ſextum legere ſtirpis ſuæ Auguſtum. *Idem.*

Balduinus II. Conſtantinopolitanus Imp. à Michaële Palæologo, tutore Theodori Laſcaris filiorum, imperio exutus eſt, & Græci priſtinum imperij ſtatum recuperarunt: quem Franci annos iam circiter ſexaginta poſſederant, à Balduino primo, quo numerabatur annus Chriſti MCC. vſque ad eum, quo numerabatur annus MCCLX. Quaſi fato eueniſſet, vt quemadmodum à Balduino auſpicia regni cœperant, ſic in Balduino conciderent. *Idem.*

Arnulphus filius naturalis fuit Carolomanni regis Bauariæ, & ducis Carinthiæ, nepos Ludouici ſenioris regis Germaniæ, ex Carentana quadam nobili concubina. Eum pater Arnulphum, ob memoriam Arnulphi Metenſis præſulis, à cuius ſancto germine Francorum regum olim proſapia pullulauerat, appellauit: G quod non ſine futurorum præſagio accidit. Nam ex Metenſi illa regum genealogia ſecundis ſucceſſibus, in Carolum vſque Magnum, faſtigium collocauit: ac deinde variante fortuna paulatim, tum ex immatura ſobolum morte, tum ex coniugum ſterilitate diffluxit: in hoc verò manifeſtè defecit. Filium enim reliquit Ludouicũ IV. qui ex Mathilda ſiue Luitgarda Saxonica nullam ſuſcipiens prolem, genealogiam Caroli Magni in Orientali regno clauſit: cùm tamen per Caroli Simplicẽ in Occidentali continuaretur adhuc longius. Et ſic vti ab Arnulpho cœpit, ita etiam in Arnulpho deſiiſſe videri poteſt Caroli Magni ſtirps, quæ ſupra cẽtũ annos Occidentis imperiũ tenuerat. *Cuſpinianus* Eo namq; mortuo, Carolus eius patruus, Lotharingiæ dux nõ ſatis Frãcis probatus, quòd Germanorum Imperij totus fuiſſet, cum ex Lotharingia in Franciam ad ius regni capeſſendũ venit, obuium cum delecta manu habuit Hugonem Capetum, Magiſtrum equitum & Franciæ comitem, factionis plus iuſto validæ. Ad Laudunũ pugna commiſſa; fortuna viribuſque & mortalium ſtudiis inferior Carolus, in oppidum propinquum ſe recipit. Cùm obſeſſus eruptione cædem hoſtium feciſſet, nouis copiis contrà aduenientibus arctior facta eſt obſidio. Noctu Aſcelini Epiſcopi ciuitatis H proditione reſeratis portis, intromiſſóque Capeto, cõprehenſus in cuſtodiam Aurelianum mittitur. Ita tertium ſtẽma in ſolio locatur, haudquaquam Francis pœnitendum. Capetus præterea grauius in Carolum auſus, quàm vt perpetua diligentíque eum aſſeruaret cuſtodia, ei tamen copiam vxoris tam liberam fecit, vt is liberos ſuſtulerit Ludouicum Carolúmque. Sed ij intra pueritiæ annos deceſſerunt. *Aemelius l. 3.*

Conradinus Sueuiæ dux vltimus, de familia Comitum de Hohenſtauffen, ac Fridericus dux Auſtriæ, vltimus de familia Leopoldi, à Carolo Comite Andegauenſe, aſturæ capti, Neapoli ſecuri ſunt percuſſi, A.D. MCCLXVIII. Quaſi in fato eſſet, duas inſignes Germaniæ familias vno die ſimul interire. *Cuſpin.*

Margarita vxor Henrici regis, filij Friderici II. Imper. filia, A Leopoldi ducis Auſtriæ, dicti Glorioſi, marito & filiis ſuperſtes ac fratribus, Othocaro filio regis Boemiæ nupſit. Ad eam quaſi vnicam hæredẽ Auſtria omnis erat deuoluta. Sed quum Othocarus nullam ex ea ſobolem ſuſciperet: ea repudiata, Belæ regis Hungariæ neptem Chunigundam, filiam Roſſuſlai Bulgariæ ducis, vxorem accepit: & Margaritam in oppido Auſtriæ Kremps veneno ſuſtulit: vnde multa ſubſequuta ſunt bella, & Auſtria tandem ad familiam Comitum de Habſpurg. deuoluta eſt. *Idem.*

In Childerico III. nobilis illa Clodouei Magni ſtirps defecit. Eum namque gentis Merouingiorum vltimum, quo iure, qua iniuria, in clericum attonſum, Stephanus Pontifex regno deiecit, & Pipinum Magiſtrum equitum regem creauit, vt viciſſim eius opera contra Aiſtulphum Longobardorum regem defenderetur. *Aemilius lib.2.*

Familia Normannorum, belli paciſque artibus clariſſ. quæ Guilhelmi Ferabraccij opera Comitatũ Apuliæ, Roberti Guiſcardi fortitudine ducatum Apuliæ & Calabriȩ, regnum quin etiam Siciliæ, pulſis Græcis & Saracenis, octodecim annorum B ſpacio, mirabili victoriarum curſu ſibi pepererat, in Guilhelmo V. Siciliæ & Neapolis rege defecit, quem Henricus VI. Imp. captum caſtrauit, & cum ſororibus in Germaniam captiuum abduxit. Iam verò Antiochiæ principes, à Boëmundo Roberti Guiſcardi F. ſacram militiam profeſſo, qui Rogerio fratri paterna regna reliquit, parùm diuturni fuere. Nam Boëmundo Boëmundus filius ſucceſſit, qui Conſtantiam filiam Ramundo Comiti Ponticutienſi deſpondit, vnde natus Boëmundus III, qui ſine liberis obiit. *Collenucius l.3 hiſt. Neapol.*

Offa Merciorum rex potentiſſimus, Egfredo filio optimæ ſpei regnum reliquit. Sed is quarto menſe expirauit, ne genus inuiſum Deo, ob Ethelberti Orientalium Anglorum regis ſanctiſſimi cædem, perpetuaretur. *Polyd. l.4*

Hungus Pictorum rex moriens Doſtorlorgo filio regnum reliquit. Eum Eganus frater libidine regnandi interfecit. Eganũ vxor Doſtorlorgi vidua, mariti manes vltura, noctu ſtrangulauit. Hungi familia extincta, Alpino Achari Scotorum regis, ex Ferguſiana Hungi ſorore filio, regnum deberi videbatur. Dongallus proinde Scotorum rex pro Alpino per legatos intercedere. Picti peregrinum regem auerſati, Feredetho viro C magnæ auctoritatis, priuſquam legatos audirent, regnum detulerunt: eoſdémque rurſus venientes, finibus ſuis intra quatriduum excedere iuſſerunt. Bello proinde Pictis indicto, Dongallus in Spei fluminis traiectu ſubmerſus, Alpino regnum reliquit. Is Feredethum interfecit. A Bruto ſucceſſore cæſus eſt. Kennethus Alpini F. Pictorum regnum euertit. *H. Boëthius l. 10.*

Valdemarus Marchio Brandeburgenſis moriens, nec F. nec conſanguineum hæredem habuit: cùm tamen ante paucos annos nouemdecim numerarentur Marchiones Brandeburgici, quorum nouiſſimus fuit Valdemarus. Beneficium ergo Imp. rediit: & primus Ludouicus Ludouici Bauari Imp. marchionatum aliquamdiu adminiſtrauit: ſed ſatiatus ille (quòd in Bauaria mallet agere) Romulo fratri illum permiſit. Nec ille diu in eo ſuperuixit. Peruenit igitur principatus ad Othonem quemdam, qui Carolo IV. Imp. marchiam omnem vendidit vili precio pro oppidis Lauſe Heſpruck cum ſubiecto territorio, non longè à Nuremberga. *Crantzius lib. 9. Saxoniæ. cap. 34.*

Nobiliſſima ſtirps Carrarienſium principum Patauinorum, cùm Iacobus minor Marſilietum Papafauum cognatum ſuũ D libidine regnandi interfeciſſet, in filio eius Franciſco ſeniore deficere cœpit. Nam Franciſcus Taruiſio Venetis ceſſit. Franciſcus Nouellus filius, Patauium Galeacio Vicecomiti dedidit. Pater infelix à Galeacio, ad quem confugerat, in carcere necatus eſt. Filius qui Patauium interea receperat, bello contra Venetos temere ſuſcepto, ob Vicentiam affectatam, captus in carcere Venetiis cum duobus filiis noctu necatus, ann. 1406. Albertinus filius Florentiæ præ mœrore periit. Marſilius apud Philippum Mariam Vicecomitẽ educatus, tentato temere reditu proditus, ſecuri in foro Veneto percuſſus eſt. Et ſic 73. an. ſpacio imperium toti Italiæ formidabile defecit. *Bern. Scard. l.3. claſſe 13. hiſt. Pat.* Hic Carrarienſium finis fuit, qui omnia terrore & minis complebant: & quibus non ſatis erat nobiliſſimæ vrbis principatus, niſi Venetorum arma, per quos principum nomen olim eorum maiores adepti eſſent (nam Marſilio Carrarienſi Veneti Patauium Scalano ademptum commiſerant, & Nouellum ipſum Galeacij Vicecomitis armis preſſum in integrum reſtituerant) temerario in ſe bello irritaſſent. E Aliquot pòſt annis Marſilius, Philippi Vicecomitis ſubſidio clàm Patauium receptus, mercatoris habitu in Vicentino agro captus, & cum xx. Patauinis ſociis coniurationis Venetiis necatus eſt. *Sabel. l.8. Dec.2. & l.2. Dec.3.*

Circa annum Chriſti 1494. Tiferni Vitelliorum nomen clarum erat atque illuſtre. Sed ea mox domus, quæ multos ſimul duces inſigni gloria tulerat, miſerabili eorum interitu, funeſta atque infelix fuit. *Iouius l.1. Hiſtoriarum.*

In Italia paſſim illuſtrium familiarum decus, aut interiiſſe, aut amiſſo principatu, defeciſſe videmus. Montiſferrati enim familia Imperatorij ſanguinis à ſtirpe interiit, quæ omnium nobiliſſima cenſebatur. Turriani bello pulſi, & Vicecomites demùm Philippo mortuo Mediolani principatum amiſerunt. Scaligeros & Carrarienſes obliuio deleuit. Aragoniorum regnum Neapoli ad pronepotes non peruenit. Sfortiani paucis annis ad vnum fato functi, externis regnum reliquerunt. Gonzagæ Mantuani à Paſſarino interfecto vix ducentos Imperij ſui annos enumerant. Sanſeuerini, qui in Brutiis & Picentibus latè dominantur, ſpe prolis propè deſtitui, nequaquam altiùs quàm à Guiſcardo Tancre- F do nobilitatem ſuam repetunt. Malateſtarum ſoboles amiſſo principatu à virtute amplitudinéque maiorum degenerauit. Malaſpinæ antiquitus clari, diuiſa & valde extenuata ſtirpe, infirmis opibus antiquum decus ægerrimè tuentur. Liberarum verò ciuitatum familiæ, in primíſque Romani ſanguinis, nequaquam à principatu atque opibus, ſed à maiorum ſuorum virtute nobilitatis famam quærunt. Itaque vni omnium Atteſtini, qui Eſtenſes imperitè vocantur (vt liquidò conſtat) perpetua atque incorrupta ſtirpis ſerie, quod ſummæ felicitatis fuit, incolumem principatum, verùm mutato dignitatis titulo, ad hanc vſque ætatem protulerunt, quum Marchiones aliquandiu, & demùm Cæſaris atque Pontificis auctoritate Ferrariæ Duces appellari ſint. *Iouius in Alfonſo Ateſtino.*

Gulielmi Conquæſtoris Angliæ regis ſtirps in Henrico I. defecit. Hic enim cùm Mathildim Edgari regis Scotorum ſororem, monacham, inuitam duxiſſet, & puella videret ſibi votum virginitatis violandũ eſſe, omnibus precibus dicitur execrata prolem, ſi qua ex ſe oriretur. Nec votum irritum fuit. Gulielmus enim Normanniæ dux ex ea genitus, & Richardus, cum Maria ſorore, ex Normannia in Angliam nauigantes in G mari perierunt. *Polyd. l.11.*

Mortuo Ladiſlao rege, ad tantam orbitatem Pannoniæ & Boëmiæ regna redacta fuere, vt è nobiliſſimo altiſſimóque genere ad mediocris fortunæ manus ambo peruenerint. Hoc ad Georg. Pogiebrachium, quem nulla maiorum ſtemmata decorabant: ad Matthiam Coruinum illud, cuius olim genus ab vrbe Roma oriundum, vetuſtate iam exoleuerat, & in Valachia à Barbaris obrutum, ad obſcuritatem peruenerat. *Bonfinius l.8 Dec.4.*

Alexandro III. Scotorum regi Ioanna, Ioannis Anglorum regis F. nupta ſterilis obiit. Maria inde Comitiſſa ducta, ex ea ſuſcepit Alexandrum, Dauidem & Margaritam, quam Magno Noruegiorum regi deſpondit. Mortem Mariæ Dauid filius ſtatim ſecutus eſt. De ſucceſſore igitur ſollicitus, Alexandro F. comitis Flandriæ filiam coniungit. Obiit non multò poſt Alexander abſque liberis: Margarita inſuper, vnica filiola relicta. Alexander ergo rex tertiam vxorem, Iolantam Campaniȩ Comitis F. duxit. Vix anno elapſo, dum equum ferocientem iuueniliter agitat, ceruicem fregit, ideóque in eo regia ſtirps à Malcolmo II. defecit. *H. Boëth. lib. 13.*

H Iacobus V. Scotorum rex, Gallis antiquo iure fœderatus, aſcituſque à Franciſco gener, florenti corporis ſpecie inſignis (veneno, an fato ſuo incertum) ſubitò certè correptus interiit, anno Sal. 1542. defecitque in eo Stuardæ familiæ generoſa progenies, quæ à Roberto rege, eodem nomine quinque Iacobos reges, non interciſa ſtirpis ſerie tulerat. Sed occulta & admirabili ſorte id regium decus ſingulis maximè funeſtum fuit: primo ſcilicet à coniuratis in conclaui trucidato, ſecundóque demùm diſtracti tormenti, dum id probaretur, violentia diſcerpto, quum mox tertium parricida filius iuſta acie ad Sterlingum occiderit, vt is demùm ordine quartus, ab Anglis ad Floddon prælio cæſus fuerit, quintóque filio eadem infauſtæ domus damnata regni hæreditas pararetur. *Sabell. ſupplementum l.24 ex Iouio.*

FAMILIÆ RECTA INSTITVTIO. MORES. CVRA.

A Qualem familiam viri magni habere debeant, apertè oſtendit S. Carolus Borromæus in epiſtola ad Battoreum Cardinalem. Curabis, inquit, familiam caſtam, nec patieris inter domeſticos tuos quempiam viuere, cuius modo non impudica ſint facta, ſed cuius etiam non ſint verba & mores admodum pudici, habeáſque domi probatæ virtutis viros, qui in hanc rem inuigilent, & qui te crebrò de domeſticorum vita commonefaciant. Modeſtia in verbis, & cultu corporis cernatur. Inſuper curabis, vt iuramenta à familia tua abſint, turpes ſermones, ſcurriles ioci, conuicia, contumeliæ, & omnium verborum genera, quæ alios lædant, inter tuos nec dici, nec audiri ſines. Veſtitus autem etſi decens eſſe poterit, cauebis tamen vt à familia viri eccleſiaſtici procul ſit is corporis ornatus, quo milites, & profani iuuenes vti ſolent: hoc enim & grauitatem redolet, & in illis ipſis quandam maioris modeſtiæ neceſſitatem imponit, & magis etiam conuenit Cardinali. Vt enim dedeceret profano Principi clericos clericali habitu famulari; ſic indecorum videretur, ſi laici in habitu ſæculari miniſtrarent. *Hieronymus Platus lib. de Cardinal. dignitate 25. & Theſaurus politic. Aphoriſm. lib. 5. cap. 1.*

B In cura domeſticorum corporibus ac liberalitate impendenda plurimùm enituit, vt & in cæteris, B. Caroli Borromæi virtus, quem ſcimus, idque adhuc tradunt eius intimi, amaſſe ſuos omnes, non vt ſeruos, ſed vt filios & fratres, & largè ſuppeditaſſe quæ oportebat, quin etiam, quanquam nollet ab vllo ſibi ſeruiri ſpe vllius beneficij eccleſiaſtici, omnium tamen merita pro ratione perſonarum, atque pro meritis cumulatè remunerabatur. Inſuper etiam conſueuerat quotquot domi habebat alloqui, interdum etiam cum ſingulis colloqui, etiam infimis, atque ex ipſo ſtabulo, aut coquina, vt reſciret quomodo tractarentur, & an alicui fieret iniuria. Et quamuis in ſeipſum admodum ſeuerus eſſet, in famulos tamen omnem moderationem tenebat. Itaque cùm nocte ad ſua ſtudia ſurgebat, ne cuiquam oneroſus eſſet, ipſemet manu ſua lumen petebat ex Lampade, quam ob hanc ipſam cauſam in ſuo cubiculo ardere perpetuò volebat. Ipſe quoque, cùm maturum erat, anagnoſtæ ſuo lumen deferebat, ſed ſilentio, ne dormientem excitaret, vt cùm per ſe expergiſceretur, accenſam inueniret lucernam. Idem etiam, cùm aliquis ſuorum ægrotaret, iubebat eum omnino

C quàm diligentiſſimè curari, eique muneri certos homines peritos, & charitate flagrantes præfecerat, ac ſubinde ab aliis domeſticis viſitari volebat, & ipſemet etiam viſitabat, non ſolùm nobiliores, ſed & infimos, tanta comitate, & ſuauitate, vt nemo eſſet, cui non illa Domini ſui humanitas morbum leuare videretur. *Idem ibidem.*

Dauid Pictorum ſiue Scotorum Rex, tanta prudentia fuit in gubernanda aula ſua, vt quod apud omnes corruptiſſimum eſt, quodque omni vitiorum genere ſcatet, cura ſua & exemplo non modò purgarit, & ab apertis prohibuerit flagitiis, ſed etiam in omne genus virtutum exercuerit. Non illic impudicum verbum vllum ex ore cuiuſquam audiebatur, non laſciuus motus occurrit oculis, non compotationes aut comeſſationes ebrioſorum crapuloſorumque manducorum apparebant: nulla in domum corruptela vnquam admiſſa, nemo flagitioſus illic deliteſcere potuit. Caſta ac pura vbique omnium oratio, extra ſermonem familiarem nil niſi pium inter ſe conferentium. Sobria & continens vitæ omnis conuerſatio, nullæ vnquam rixæ, nullæ querelæ: mutuo inter ſe omnes velut fratres amore proſequebantur, mutua inter ſe officia comiter deferebant. Itaque

D non monaſterium vllum tanta concordia, tantáque religione conſpirat, vt illius familia regia, charitatis vinculis atque reliquis omnibus virtutibus connexa deuinctáque ſpectabatur. *Hector. Boëthius lib. 12. hiſtor. Scotor.*

Pius V. familiam ſuam magno ſtudio reformabat, quòd ſciret inde exempla manare ad Eccleſiaſticos omnes, vt ipſi quoque ſe ſuóſque ad ipſius exemplum componerent. Sacerdotes vt minimum ter in hebdomada ſacrificium facerent; cæteri, præſertim Diaconi & Subdiaconi, ſaltem decimo quinto quoque die communicarent, edixit: Sacris ordinibus initiatos, aut Eccleſiæ prouentus percipientes, habitum iubebat ferre clericalem atque tonſuram; nec veſtes habere niſi ex lana ſimplici abſque vllo ſerico, Aulicos ſuos omnes, ne otio tempus malè perderent, iubebat ſacræ lectioni, quam ter in hebdomada ſacri Palatij Magiſter habet, intereſſe. Fiebant etiam in aula prælectiones philoſophicæ. Non paucos ſuis ſcriptorum Eccleſiaſticorum libros dabat, vt iis legendis, dum Pontificem viciſſim obſeruant, tempus vtiliter tranſigerent. Nihil in ſuorum moribus, habitu, colloquiis, & tota denique viuendi ratione vitioſum, & quod praui eſſet exempli, tolerabat. Præfecto

B cuſtodiæ corporis ſui mandabat, daret operam, vt milites ſui tranquillè & ſine inſolentia viuerent. Impudicas mulieres publico edicto ab vrbe expelli iubebat; & ne quis ex iis qui Romæ degunt, hoſpitia publica & caupones vrbis compotandi gratia adiret, nec quiſquam in iis ludere ſineretur. Eo edicto multa flagitia & peccata reſecata ſunt. Familiam denique eiuſmodi ſe habere velle dicebat, quæ & vita & habitu cæteris exemplo eſſet: nec tam miniſtrorum numerum aut cultum corporis, quam virtutem & integritatem ſibi ſpectandam ſtatuebat. *Laur. Sur. in Chron. an. Dom. 1566.*

S. VVolſtanus VVigornienſis Epiſcopus diſciplinam domus ſuæ, tam in Laicis, quàm in Clericis, ſeueriſſimè exercebat. Legem ſtatuerat, vt omnes tam Miſſæ, quàm aliis horis omnibus intereſſent. Cuſtodes ad hoc conſtituebat, vt nullum impunè ridere ſinerent; alioqui aut potu eo die carebat, aut palma ictum ferulæ excipiebat. Laicum nullum è domeſticis quoquàm miſit, cui non preces ſepties in die dicendas iniungeret; hoc afferens, vt ſicut Clerici ſeptem horas; ita Laici ſeptem orationes

F Deo libarent. Si quis ante ipſum iuraret, ſtatim ferulæ vindicta ſequebatur. Indignè admodum ferebat, ſi quis coram eo aliorum vitam roderet, vel mores carperet; quoniam hoc ſummæ malitiæ deputabat. *Bramonius monachus in vita eius cap. 8. apud Surium 19 January.*

Id ita præſtabat Iudex ille, de quo in primo vitæ ſanctorum Patrum ſcribitur; quod cùm abbas Paphnutius vir vitæ Angelicæ Deum rogaſſet intentè, vt ei dignaretur oſtendere, cui ſimilis eſſet, aſtitit ei Angelus Domini dicens: Similis es primario, id eſt, Iudici vici illius. Quo audito perrexit ad eum Paphnutius, & interrogauit, quæ eſſet conuerſatio eius. Quo de ſe humilia reſpondente, inſtitit Paphnutius, donec ſecreta ſua aperiret, ſicque inter cætera fatebatur: Triginta annis cum vxore mea continenter penitus vixi. Peregrinos & pauperes ſemper ſuſcepi, nec eos ſine viatico abire permiſi. Famulos meos ſic rexi, vt nemo mortalium eos reprehendere potuerit. In iudicando, nec filij mei perſonam contra æquitatem ſuſcepi. Semper ſtudui in vita mea, vt neminem iniuſtè contriſtarem; diſcordes ſemper ſtudui concordare. *Dionyſ. Carthuſian. lib. 2. de doctrina vitæ Chriſtian. cap. 4*

G De Elzeario Comite Ariano ita in vita eius ſcriptum legimus, adeò fuiſſe ſeuerum in diſciplina familiæ, vt apertè diceret; nolle quendam ſuo pane veſci, quem mortali peccato implicatum ſciret, idque exequebatur: ſtatim enim expellebat, quem cognorat turpe aliquid admiſiſſe. Multas etiam leges præſcripſerat, quas ab omnibus volebat ſeruari; & hanc inter alias, vt omnes aulici, ac milites quoque, quos domi habebat, ſingulis hebdomadis peccata confeſſione expiarent. Blaſphemias autem, immo verò ſacramenta leuiter ac temerè pronunciata nullo modo tolerabat. Quin etiam ſanxerat, ne quiſquam alterum offenderet: quod ſi faceret, ſtatim in gratiam rediret, volebátque omnes in ſumma pace & concordia degere. *In vita eius apud Surium 27. Septembris cap. 18.*

Mulier quædam Chriſtiana nomine, iam annos ſupra ſeptem profluuium patiebatur ſanguinis; contubernalis vir eius, vt qui anxiam gereret curam pro eius curatione, multa iam inſumpſerat in medicos, nec quicquam eualuit efficere. Eadem cùm audiſſet, quæ per B. Ioannem Chryſoſtom. Deus ediſſet ſigna, obſecrabat virum ſuum, vt ſe traduceret ad illum:

H credebat enim, tametſi ſum indigna, quæ cernam Angelicam eius effigiem, at certè noui quia non me à ſe reiiciet, neque abominabitur me peccatricem, exemplum imitatus communis omnium Domini, qui à ſe nequaquam diſpulit ſimili vitio obnoxiam, ſed tactu fimbriæ veſtimenti ſui ſanitati reſtituit. Huius igitur vir cùm iumento impoſuiſſet, ducit ad monaſterium; & relicta ea extra ianuam vnà cũ ipſius comitibus ingreſſus ad Ioannẽ, proiecit ſe ad pedes eius, dicens: Pater, auxilio ſis nobis apud Deum. His dictis cauſam expoſuit aduentus. Tũ Ioannes, excuſatione facta de tanta poteſtate ſibi data, & allatis cauſis, cur Deus homines percuciat, dixit: Dic vxori tuæ, finem vt imponat impudenti ſuæ voluntati; deſinat à præfracta & contumaci temeritate, qua erga ancillas ſuas vſa eſt, agnoſcens ſe eſſe eiuſdem cum eis naturæ, & ex eadem conſperſione ſiue maſſa conditam, tametſi in præſenti vita domina earũ vocetur, iſthæc omnia demolitur ac diſſoluit, factáque repentina impreſſione, vtramque (dominam & ancillam) exæquat. Dic rurſus, vt ſedulò

A dulò curam obeat animæ propriæ, ſolicitè incumbens reſouendis pauperibus & egenis. Obſeruet præfinitos, & expreſſe ſtatutos dies Sanctorum ac venerabilium ieiuniorum. Iiſdem diebus ne ſe contaminet per ingluuiem immodicam, ſed in ſancta Dei Eccleſia vacet orationi. Quod ſi hæc audierit & obſeruauerit, Deus quoque vires ſuggeret & ſanitatem. Vir autem hæc omnia renunciat vxori. At illa exerta voce ait: Pater ſancte, tua hæc comprimis honoranda, & quæ Deum nihil dedecent, præcepta omnia obſeruabo ad extremum vſque vitæ halitum. Reuerſus ad ſanctum, vir eius dixit: Ecce, Pater, condixit quæ à tua ſanctitate iuſſa ſunt ei, omnia ſe facturam. Reliquum eſt, vt ne nos auerſeris, vt ne excidamus aut fruſtremur præcerpta ſpe noſtra eò vſque humiliati. Tunc reſpondens B. Ioannes dixit viro: Perge in pace. Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſanabit eam à tormento, quo cruciatur. Eadem hora ſe ſtitit ſanguinis profluuium, ſenſitque ſibi eſſe reſtitutam ſanitatem. Cumque gratiarum actionem exoluiſſent qui cum ea erant, vniuerſi receperunt ſe in domos quinque ſuas cum gaudio magno, publico præconio proteſtantes beneficia, & admirabilia Dei opera erga ſe facta per ſanctum ſeruum ſuum Ioannem. *Dionyſius Carthuſian. lib. 2. de doctrina vitæ Chri-* B *ſtian. c. 4.*

* Familiaritas.

DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Familiaritas, *συνήθεια*, conſuetudo ipſa inter familiares & amicos. *Cicero de amic.* Accepimus à patribus maxime memorabilem C. Lælij & P. Lælij familiaritatem. *Terent. in Heaut.* Mihi magna cum eo iam inde vſque à pueritia ſemper fuit familiaritas.

APOPHTHEGMATA.

Lacides acceerſitus ab Attalo Rege, reſpondit, imagines eminus eſſe ſpectandas. Innuens arctam aſſiduamque familiaritatem ſæpe minuere virtutis admirationem. *Laert. l. 4. c.* 8.

Cato Vticenſis Munatio querenti, quod in Cypro Catonem adiens, parum ciuiliter repulſus eſſet, quum nihil eſſet negotij, ſed intus cum Cauidio fabularetur: ſic ſe purgauit Cato, vt diceret, ne iuxta Theophraſti ſententiam, nimia amicitia cau-
C ſam aliquando daret odio. *l. 5. apoph.*

Ea vis eſt conſuetudinis cum amicis atque conuictu, vt omnem maieſtatem deprimere valeat: & in familiaritatibus retineri grauitas, quæ ad gloriam requiritur, vix poteſt. At in eo qui vera virtute ſit præditus, ea pulcherrima videntur, quæ maxime apparent: neque quicquid in viro bono exteri mirantur, quantum domeſticis quotidianæ vitæ rationem. *Plut. in Pericle.* Martialis vera. & in praxim deducenda eſt ſententia.

Nulli te facias nimis ſodalem:
Gaudebis minus, & minus dolebis.

Vocatus quidam ab amico ad conuiuium ſatis parcum, & tenue, atque infra dignitatem illius: ſolet enim apparatus conuiuiorum reſpondere dignitati; dicebat. *Neſciebam me tibi tam familiarem.* Quod dictum alij Alexandro, alij Lyzimacho, alij Socrati, aliis alij adſcribunt.

* Famoſa ſcripta.

QVÆ. EAQVE VETITA, NEC TOLERANDA.

Dicuntur ſcripta Famoſa, ſiue libri famoſi, qui inſolenter
D abſque metu pœnæ, aut cura decori & modeſtiæ, continent pleraque maledica, inepta, & ſcurrilia nonnunquam. Dicuntur vero famoſi, quod famæ alicuius detrahant, apud Iuriſconſultos. Labieni cuiuſdam maledici libros Seneca combuſtos ex S.C. prodit, vt nimium mordaces. *Declamat.* 10.

Decreto Morichidis Prætoris Athenienſis, Comitiis interdictum erat quemquam perſtringere, vt Suidas refert in Euthymene C. Lutorius Priſcus magni nominis Poëta & Eques, quia dum ægrotaret Druſus, in eius mortem carmen ſcripſerat, mori à Senatu iuſſus eſt, *vt Dio lib.* 18. commemorat.

Ouidius in Ibin meminit, Athenienſes morti adiudicaſſe Anaxandridem Comicum, quod eos optimas habere leges, at mores peſſimos ſcripſiſſet, dixiſſetque.

Refert Athenæus τῶν φλυακῶν, i. nugarum compoſitorem Soradem plumbeo vaſe concluſum à Ptolemæo in mare demerſum interiiſſe, quia multa in eum impudentius ſcripſiſſet, quamuis Plutarchus in carcere eum velit contabuiſſe, referat.

Conuictum Fabricium Veientonem quod multa conuicia in Patres & Sacerdotes libris ſuis iniecisset, quibus nomen Codicillorum dederat, *aut Tacitus lib.* 14. Nero Italia eum expulit, E & libros comburi iuſſit.

Poſtremùm, in XII. Tab. Legibus vnam *Cicero* recitat *Tuſc.* 4. ſi quis maledicum in quempiam ederet carmen, vltimo ſupplicio afficeretur. Quod indicat Horatius *l. 2. Sat.* 1.

Si mala condiderit in quem quis carmina, ius eſt.
Iudiciumque.

Exſtant in vtroque iure decreta & conſtitutiones contra libellos famoſos. Ciuili lege morte punitur, qui eos ſparſerit, aut inuentos vulgauerit, *per l. vnica, C. de famoſis libellis.* Eſt enim inter omnes detractiones peſſima quæ per illos fit, tum quod ad plures deriuetur: tum quod ægrè aboleri poſſit, cum author nequeat deprehendi:

Prodiit nuper infamis libellus ſub titulo Coronæ Regiæ in quo multa inſolenter & temerariè aduerſus Iacobum VI. Magnæ Britanniæ Regem: quem dum ille per Legatos, eliminari apud Chriſtianos Principes, è Prouinciis eorum poſtulat, id efficit, vt omnium manibus tereretur, atque ita auidè legeretur, vt plerique etiam memoria tenerent. Fuerunt inuidi, qui Cl. V. Erycium Puteanum apud Regem de hoc ſcelere F criminarentur, quaſi ille tam ſcelerati fœtus fuiſſet parens: ſed poſt ſerium ſcrutinium aliquoties iuſſu sereniſſ. Principis Alberti repetitum, eliquatæ veritatis compertum, ne per vmbram hic inſimulari potuiſſe. Norunt omnes quibus compoſitum ius faſque animi, ſcriptum eſſe, Principi populi tui non maledices, & de Principibus ſi loquendum ſit, parcè loquendum & benè. Habent enim longas manus, nec ſine cauſa gladium portant.

Nuper etiam in lucem prodiit alius ſub nomine Euphormionis Luzini Satyr. In quo non tam ſalsè & virulenter, quàm ironicôs, & infra dignitatem, plerique Principes orbis Chriſtiani, perſtringuntur: cecinit quidem Auctor palinodiam, ſed tum quando iam in omnium labris natabat. Inquieta ſunt iſthæc ingenia, quæ etiam inſtar coruorum in Principum mores & vitam debacchantur: cum tales plerumque ſint homines triobolares, linguam & calamum non niſi ad maledicendum velut venalem circumferentes.

* Famuli. Famulatus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA. G

Famulus qui miniſtrat, & ex pacto alterius iuſſa exequitur, mercedis gratia. A facere deductum volunt: & Græcis à *θέω*, quod antiquitus eſt facio, vnde & Germanorum thiener, & Græcorum *θὴς*, quod tamen propriè ſignificat illum, qui quamuis ſit liber, tamen alteri ſeruit mercede, quam etiam *λατρεῖον* vocant. An non melius à familia deducemus, ex quo illi etiã familiæ integritatem conſtituunt, dum in miniſteria neceſſaria obeunt? Sunt qui ad Hebræũ עמל hamel referunt id eſt qui laborat, & Arabibus hamil fabrum ſiue operarium ſignificat *ἐργάτην* Græcis. Exhinc famulatus & famulitium pro ſeruitute: Famulatio vero pro famulorum multitudine. *θεραπεία.*

OFFICIA ERGA DOMINOS EX S. SCRIPTVRA.

In ſacris litteris commemoratur, quod famula Naaman Dominam ſuam commonefecerit, quo pacto Deus Hebræorum & illius Propheta Elizeus, poſſent curare herum ſuum à lepra, *lib. 4 Reg.* 5.

Seruus Abrahæ, & Iſaac, fidele obſequium præſtiterunt Domino ſuo in quærenda vxore, ad quam mittebantur. H

Etiam ſerui Naaman Syri ſe contemptum exiſtimantis, monuerunt herum ſuum, vt dictis Prophetæ tempeſtiuè obtemperaret 4. *Reg.* 5.

Bene Eccleſiaſticus monet: ſi eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi tanquam anima tua.

Ideo Angelus monuit Agar, rediret ad Dominam ſuam & humiliaretur ſub manu illius *Geneſ.* 16.

Dixerunt ſerui Regis Dauid ad eum: omnia quæcunque præceperit nobis Dominus Rex noſter, libenter exequentur ſerui tui. 2. *Reg.* 26.

FAMVLORVM ERGA DOMINOS OBSEQVIA.

EX HISTORICIS, ET SCRIPT. PROFANIS.

Debere autem ſeruos omni honore proſequi dominos ſuos, auctor eſt Ludouicus XII. Franc. Rex cùm namque *Talerandus*, è domeſticis quidam, multa præter opinionem effutiret, eius in dicendo libertatem ocius compeſcuit, dicens illud veterum: *Plus oportet ſeruum ſcire, quàm loqui.* Refert ex *P. Æmilio L.*

lio. L. Beyerlinck in Apophth. Attexam hìc, quid de famulorum A moribus & vita ſenſerit Ioannes Campanus. Ita enim canit:

Scis mihi qua Polydore potes ratione placere?
Si, quæ præſcribam præcipiamque, facis.
Lex igitur ſit prima: Fidem ſeruato. deinde
A domini mundas rebus habeto manus.
Odi mendacem, non poſſum ferre proteruum:
Nec tu inſorem credo placere mihi,
Odi qui multum ſeſe mihi iactat, & odi
Alterius famam qui lacerando premit.
Diſplicet indocilis, nimium mihi diſplicet ille
Qui multa ſemper murmure iuſſa facit.
Aſſentatorem non planè diligo, nec qui
Deſidia fuerit deditus, atque gula.
Quis toleret famulum domini ſecreta volentem
Scire? quis clamoſum, multiloquumque ferat?
Fallacem fugio, cunctatorem denique cunctum
Ingenuis hominem moribus eſſe volo.

Apud Terentium in Adelph. inducitur Geta ſeruus admodum frugi, qui tamen Domino infidus, arcana illius foras euulgabat, quod in famulis potiſſimum eſt vitioſum.

Laudatur ſeruus ille, qui Dominum ſuum, eo quod voces capitales ſuper cœnâ in Cæſarê Auguſtum emiſiſſe, admonuit, vt delatores præueniret, & à Cæſare veniam peteret; petiit, & B impetrauit, ſeruúque in fidei illius præmiũ, libertate donauit.

In Heyra Terentius Pamphilum inducit vitioſum, futilem, curioſum.

Heliogabalus Imperat. ne ſerui otio diffluerent, iis præſcribere ſolitus fuit, vt hic vndecim millia muſcarum; ille aranearum captarent, & prædam ad œconomum deferrent: eligebat namque inutili negotio illos implicare, quam vt damnoſo otio ſe dederent.

Hadrianus Imp. ſeruum inter duos Senatores incedentem monuit, vt memor eſſet conditionis ſuæ, & à tali ſe contubernio abſtraheret.

Iulianus Imp. poſt mortem vxoris, ſuperfluum famulitium reiecit ceu inutilem familiæ ſarcinam. Ridiculum eſt, quod de Epiſcopo Polono narrat *Gilbert Cognatus tract. de off. famulor.* à quo cum famulus, qui ceteris ingeſſerat, ſtipendium ſemeſtris peteret, ille percontari, quid in domo ſua egiſſet; Iſte, perinde inquit quod cæteri: comedi & bibi. Riſit Epiſcopus, iuſſitque ei numerari. In Sorani cuiuſdam Cænobij Refecto- C rio, leguntur hi verſus, vt annotauit Nathan Cythræus, *In deliciis itinerum Europa.*

Doctorum famuli ſunt omni tempore tardi:
Sudant quando vorant, frigeſcunt quando laborant.

Quod Belgæ familiari ſibi prouerbio attribuunt miniſtris monaſteriorum, præſertim Abbatiarum, & ſimilium opulentiorum cœnobiorum, iactatur quoq; in vulgus iſte verſiculus:

Seruos ſeruiles habet omni tempore miles
Presbyter æquales, ſed Monachus imperiales.

☞ *De Famulorum fidelitate erga Dominos: & è conuerſo, vide locum de Fide & Fidelitate.*

Iuſtus Lipſius Huberto Audeiantio, quem in domum & contubernium aliquod ſtudioſorum, miniſteriale tamen, adſciuerat, munus ſuum, data ad eum Epiſtola, éſtque XXXIX. *in Centuria III. miſcellanearum*: explicat: cuius initium eſt tale. In domum meam cum venturus ſis (ita vterque volumus) quid præcipui muneris tui futurum, non ignotas. Prædixi, à manu, lectione, & ſtudiis mihi eris alias functionis, quæ ab ingenio aut inſtituto tuo diſcordet, immunis.

FAMVLI PROBI SCHEMA.

Famuli probi imaginem talem Galli circũferunt, & concla- D uibus ſuis affingunt. Pingunt hominem, habentem in capite pileum rubeum & elegans, & interulam decentem in corpore. Roſtrum verò ſuillum, aures aſininas, ceruinos pedes: dextrã in palmam explicatam & erectam. Humero ſiniſtro, perticam deferentem, quæ binas aquæ ſitulas libret; manu verò ſiniſtra ardentes geſtantem prunas. Singulorum interpretatio additur.

Bono famulo cultus debetur honeſtus: at videat ille, ne faſtidioſi ſit palati, ſed inſtar porci veſcatur appoſitis, neq; enim decet famulum eſſe γλισχρόν. Aures habeat erectas ad omne obſequium, & patientes, ſi quid durius increpet herus. In actionibus omnibus celer, maximè in præferendis mandatis. Vt quam virtutem pedes ceruini, aquæq; & ignis geſtatio notant, niſi quod hæc inſuper induſtriam, & indifferentem ad quæuis famulatum importẽt. Dextera erecta fidei eum admonet in contrectandis rebus herilibus. *Ita Gilb. Cognatus ſuprà.*

☞ *Conſule locum de Seruitute & Seruis. Nam pleraque referri hæc poterant ex Tit. de Ancillis.*

☞ *Officia Dominorum erga famulos, Quære Serui. Item Familia,*

* Faſcinatio.

ETYMOLOG. ET DEFINIT.

Faſcinationis nomen latè patet, vt omnem grauem deceptionem complectatur. Vnde Sapiens: Faſcinatio nugacitatis, obſcurat bona; *c. 4. Sapient.* Formatur a Græce βασκαίνω, inuidere, Definiunt autem faſcinum, pernicioſam qualitatem, dæmonis arte allatam, cum expreſſo aut tacito inficientis pacto: quam dæmon per aërem diffundit, eumque inficit: ſic vt homo eum attrahendo, tabem concilier. Ita Vairus, & alij. Communis ſiue ſententia eſt, faſcinationem conſiſtere in ſolo inuido adſpectu, aut malitioſa laude. Quæ enim adhibere faſcinatores, iis grauiter læduntur, pueri præſertim & pecora. Vnde Poëta:

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos,
Item. *Baccare frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Aduerſus hanc faſcinationem in ſinum ſpuebant, atque huc referunt illud Albij Tibullij *l. eleg. 2.*

Hunc puer, hunc iuuenis turba circumſtetit arcta,
Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus.

☞ *Conſule locum & Tit. de Magia.* F

Faſces.

☞ *Inſignia Romani Magiſtratus. Conſule Tit. de Inſignibus.*

Faſti.

Certi dies erant quib. Prætori licebat profari. Vide Dies. Aut ſignificant certum genus hiſtoriæ. *De quo quære locum de Scriptione. Tit. Genera Scriptorum.*

* Faſtus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Faſtus ὑπερηφανία ſuperbiam ſignificat, ſiue arrogantiam. Imò & ſupercilium, quod Græci ἐπισκύνιον vocant. Perottus ait, à fando Faſtus. Significat enim elationem animi cum iactantia verborum. Vnde & antiquis à φάναι, quod eſt fari, deductum, alij melius à φάω, appareo. Hinc φάσις, & φαντασία, apparitio, oſtentatio. Faſtuoſi enim ſupra alios ſe oſtentare conſueuerunt.

EXEMPLA, ET APOPHTEGMATA. G

☞ *Plura petantur ex loco de Superbia.*

Diogenes dicebat Faſtum inſtar paſtoris, quoquò tandem libêret hominem ducere *Stob ſerm. 22.*

Antiſthenes inniſens Platonem decumbentem, viſaque pelui in qua vomuerat. Bilem ait, Platonis video, faſtum non video. In pompa quadam Plato conſpicatus equum ferocem, crebro hinnitu ferociam teſtantem, ſummopere eum laudauit, ad quem conuerſus Antiſthenes: videris inquit, & tu bonus equus futurus. *Laertius l. 7. c. 1.*

Demetrius Phalereus dicebat, faſtuoſorum hominum improbitatem & ſpiritus altos amputandos. Talia inquiens, ingenia non ſunt deſperanda, ſed retundendum quod ſuperabundat. *Idem l. 5.*

Fateri.

DETEGERE SVA. H

Confeſſionis exempla pete ex loco Confeſſionis & Veritatis: item Iuſtitia religioſa: Vrbanitatis, quinetiam iocoſa.

Apud Euripidem Medea fœminatũ genus eſſe malũ fatetur

ἀλλ' ἐσμὲν, οἷον ἐσμὲν, οὐκ ἐρῶ κακὸν, γυναῖκες. id eſt.
Summus quidem, quales ſumus nos fomina.
Neque enim mala auſim dicere.

Creuſa apud Euripidem in Ione: vt flagellantis conſcientiæ ſtimulos confeſſione mitiget, detegit occultum ſuum ſtuprum, quò filium habuerit ex compreſſu Apollinis, & illum expoſuerit:

ὅπως [illegible] λέχος [illegible]
ἀποθεμένη ῥάων ἔσομαι.

Edito Athenienſibus oraculo, vnum eſſe in vrbe ciuem, qui omnium ſententiis repugnaret: ibi quæſtionem decernentibus Athenienſibus, quis ille eſſet, frementibuſque: phocion eſſe eum edidit ſe. Soli namque ſibi, quæ vulgus agat & dicat, non probari. *Plutar. in Apophth*

Crates Thebanus philoſophus aduerſus Sardanapali illud:

ταῦτ' ἔχω, ὅσ' ἔφαγον, καὶ ἐφύβρισα, καὶ μετ' ἔρωτος
A τέρπν' ἔπαθον.

hoc ex oppoſito ſcripſit.

ταῦτ' ἔχω, ὅσ' ἔμαθον, καὶ ἐφρόντισα, καὶ μετὰ μουσῶν
σέμν' ἐδάην. *Plutar. de laude ſuipſius.*

Moris erat equitum Roman. ſi quando legitimum tempus ſtipendiorum expleuiſſent, vt equum in foro ad cenſores adducerent, recenſitiſque ſingulis expeditionibus & imperatoribus, ſub quibus meruiſſent, honorem aut notam pro meritis conſequerentur. CN. Pompeius autem conſulatu fungens, equum ipſe deduxit in forum ad cenſores Gellium & Lentulum. Quibus de more interrogantibus, ecquid omnia ſtipendia impleſſet; Omnia? inſit, ſub meipſo Imperatore. *Plutarch. in Apoph.*

Cicero fatebatur optima ſe & ſumma conſilia ſua, quibus ſalubriter Conſul inſiſtens patriam ſeruauit, cum P. Nigidio philoſopho iniſſe. *Plutar. an Seni tractanda reſpubl.*

D. Bernardus ſemetipſum accuſaſſe fertur, quòd dum crebris ieiuniis corpus in ſeruitutem redigere curatur, illius temperiem & vigorem corrumpendo, animæ functionibus ſuum quodammodo organum ſubtraxerit. Nam quum ſe non ſibi, B ſed aliis viuere debere intelligeret, concionando, cohortando, conſolando, & ad ea pietatis officia corporis miniſterio opus eſſe videret: deprehendit tandem, ſic corpori eſſe indulgendum, ſic eidem detrahendum, ne animi interim operationes vel deliciis ſuffocentur, vel auſteritate nimia hebetentur. *Auctor vitæ.*

Ferchardus II. Rex Scotorum LIV. vir in omni ſcelerum genere inquinatiſſimus: vini æquè ac pecuniæ inexplebilis, crudelis in homines, impius in Deum, vxorem iugulauit, filias ſtuprauit, Colmanni admonitiones nihili fecit. Inter venandū à lupo vulneratus, in febrim incidit. Cum à ſolita intemperantia non abſtineret, morbo pediculari corpus exedente, grauatus fuit, in quo exclamaſſe fertur: meritò ſibi hæc euenire, qui benè monentem Colmannum non audiſſet: agnito errore & Colmanno conſolante, in publicum ſe vili veſte indutum, in lectica proferri iuſſit, ac palam ſua ſcelera faſſus interiit. A. C. 603. *H. Henningens in Geneal.*

Ioan. Ziſco Huſſitarum dux inuictus, moriens Thaboritas iuſſit poſt mortem ſuam ſibi pellem detrahere in vſum tympani, quo in acie vterentur, ad terrendos ſtrepitu illius hoſtes, C præcipuè Germanos. Sepultus eſt Cziaſlauiæ: vbi adhuc monumentum eius oſtenditur. *Dubrauius l. 26.*

NON FATERI.

Conſule Tit. Diſſimulationis Ex loco item Tolerantiæ tormentorum, quad an.

Antalcidas Spartanus, cùm Samothracæ initiaretur, interrogatus à ſacerdote, quod in vita grauiſſimum piaculum admiſiſſet? Si quid ego concepi tale, ſcient, inquit, ipſi dij. *Plutar. in Apophth.*

* Fatum.

STOICÆ ACCEPTIONIS ETYMOLOG. DIVISIO, ET DEFINITIO.

Fatum à fando dicitur, εἱμαρμένη Græcè: & aliquando ſignificat oraculum, id eſt, quod Dij fantur: aliquando pro morte accipitur, quia nihil homini magis certum & neceſſarium, alias ſignificationes ſuggerent ſubiectæ ſententiæ.

Fatum quadruplex. 1. *Mathematicum*, quòd ligat & nectit firmiter actiones omnes euentúſq; ad vim ſiderum & poſiturā ſtellarum. 2. *Naturale* 1. Ordo cauſarum natalium, quæ niſi D impediantur vi & natura ſua, certū, eundemq; producūt effectum. 3 *Violentum*, Stoicum nempe, & Poëticum, quòd Seneca definit neceſſitatem rerum omnium actionúmque, quam nulla vis rumpat, Deum ipſum & actiones omnes internas, & noſtras voluntates huic fato ſubiiciens. 4. *Verum*, eſt pendens à diuino conſilio, ſeries ordóq; cauſarum. Vel, Inhærens reb. immobilibus immobile Prouidentiæ decretū, quod ſingula ſuo ordine, loco, tempore, firmiter reddit. Prior veri fati definitio eſt plane Theologica, de quadruplici illo fato veteres & neoterici multa tradunt, ſummam proponit I Lipſius *l. 1. de Conſtantia, c. 17 & 18.* vide Auguſt. *l. 5 de ciuit. c. 9.* & Tit. *Prouidentia.*

SENTENTIÆ *Variorum de fatis.*

Philoſophorum & Hiſtoricorum.

Fatalia neceſſariò ferenda ſunt: fortiter autem ea, quæ hoſtes faciunt. *Thucyd. l. 25.*

Fati vim effugere nulla poſſunt homines ratione. *Pauſan. l. 1.*

Hominum plerumque in rebus præclarè gerendis alacritatem, nihilo fore minus fatum, quam calculos fluuiorum lenis E obruit, *idem l. 4.*

Fatum eſt ineuitabile, *Curtius l. 4.*

Equidem æterna conſtitutione crediderim, nexumque cauſarum latentium, & multo ante deſtinatarum ſuum quemque ordinem immutabili lege percurrere, *idem l. 5.*

Ineluctabilis fatorum vis cuiuſcumque fortunam mutare conſtituit, conſilia corrumpit, *Vell. Paterc. l. 2.*

Præualent fata conſiliis, omnemque humanæ mentis aciem perſtringunt: quippe ita ſe res habet, vt plerumque qui fortunam mutaturus eſt, conſilia corrumpat, efficiatque quod miſerrimum eſt, vt quod accidit, etiam merito accidiſſe videatur, & caſus in culpam tranſeat *idem eo lib.*

Minum inuectantibus fatis, ſolent hebetari ſenſus hominum & obtundi. *Amm. Marcell. 14.*

Arduum fatalia diuertere, eóque futuri notio ſuperflua. *Aurel. Victor l. de Cæſarib.*

Fatorum vis prudentiam humanam ſuperat. *Nicet. Acom. Iſal. Angel. 1.*

Dubitare cogor, an fato & ſorte naſcendi, vt cætera, ita prin- F cipum inclinatio in hos, offenſio in illos: an ſit aliquid in noſtris conſiliis, liceatque inter abruptam contumaciam & deforme obſequium pergere iter ambitione ac periculis vacuum. *Tacit. Annal. l. 4.*

Mihi in incerto iudicium eſt, fatone res immortalium, & neceſſitate immutabili, an ſorte voluantur: quippe ſapientiſſimos veterum, quiq; ſectam eorum æmulantur, diuerſos reperies: ac multis inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non deniq; homines diis curæ. Ideo crebeſſima & triſtia in bonos, læta apud deteriores eſſe. Contra alij, fatum quidem congruere reb. putant, ſed non à vagis ſtellis, verum apud principia & nexus naturalium cauſarum, ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt: quam vbi elegeris, certum imminentium ordinem, neq; mala vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari aduerſis videantur, beatos: ac pleroſque, quanquam magnas per opes, miſerrimos: ſi illi grauem fortunam conſtanter tolerent, hi proſpera inconſulte vtantur. Cæterum plurimis mortalium non eximi; quin primo cuiuſque ortu ventura deſtinentur: ſed quædam ſecus quam dicta ſunt, cadere, fallaciis ignara dicentium, *Idem Annal. l. 6.*

G

POETARVM.

Regitur fatis mortale genus,
Nec ſibi quiſquam ſpondere poteſt
Firmum & ſtabile: perque caſus
Voluntur varios, ſemper nobis
Metuenda dies. Seneca.
Mitto, quod certum eſt & ineuitabile fatum. Manil. 2.
Soluite mortales animos, curaſque leuate,
Totque ſuperuacuis vitam deflete querelis.
Fata regunt orbem, certa ſtant omnia lege.
Longaque per certos ſignantur tempora caſus.
Naſcentes morimur, finiſque ab origine pendet.
Tunc & opes & regna fluunt, & ſæpius orta
Paupertas, arteſque datæ, moreſque creati,
Et victa & clades, damna & compendia vitæ.
Nemo carere dato poterit nec habere negatum.
Fortunamve ſuis in vitam perdere votis,
Aufugere inſtantem, ſors eſt ſua cuique ferenda.
At niſi fata darent leges vitaque neciſque,
Fugiſſent ignes Æneam. Troia ſub vno
H *Non euerſa viro fatis vixiſſet in ipſis.*
Aut lupa proiectos nutriſſet Martia fratres,
Romaque ſic enata foret, pecudumque magiſtri
In Capitolinos auxiſſent culmina montes?
Includiue ſua potuiſſet Iupiter arce
Captus, vel captus hic orbis foret, igne ſepulto,
Vulneribus victor repetiſſet Mutius vrbem,
Solus & oppoſitis auſiſſet Horatius armis
Pontem vrbemque ſimul. rupiſſet fœdera virgo,
Treſque ſub vnius fratres virtute iacerent.
Nulla acies tunc victa; pendebat ab vno
Roma viro, regnumque orbis fortuna ſtabat. Idem 4.
Fatis agimur, cedite fatis,
Non ſollicitæ poſſunt curæ
Mutare rati ſtamina fuſi.
Quidquid patimur mortale genus,
Quidquid facimus, venit ex alto, &c. Seneca in Oedip.

APOPHTHEGMATA.

Thales interrogatus, quid in tota rerum natura eſſet robuſtiſſimum? reſpondit, Fatum: cuncta enim ſuperat. *Laert. lib. 1. cap. 1.*

Solon dicebat, Fatum mortalibus abducere mala ſimul & bona

A bona. *Stob. ſerm. 9.* Sacra autem Philoſophia aſſeris, mala ex peccato, bona ex Dei gratia oriri.

Veſpaſianus, quum à duobus clariſſimi ordinis eſſet in ipſum coniuratum, ac facinus eò proceſſiſſet, vt iam inficiari non poſſent, deduxit illos in ſpectaculum, atque inter illos medius conſedit, ac petitis de induſtria mirmillonum gladiis, velut exploraturus aciem, vnum vni, & alterum alteri commiſit, tanquam prouocans ad id, quod moliebantur. Illis autem perculſis, & animi præſentiam admirantibus: Videtiſne, inquit, principatum fato dari, fruſtraque tentari facinus potiundi ſpe, vel amittendi metu? *Eraſ. lib. 8. apoph.*

Aſcletario Mathematicus à Domitiano Imperatore interrogatus, quis exitus vitæ ipſum exſpectaret? affirmauit fore vt breui laceraretur à canibus. Domitianus igitur è veſtigio interfici illum imperat, atque accuratiſſime ſepeliri, ad artis deriſionem. Sed repentina tempeſtate deiecto funere, ſemiuſtum cadauer canes diſcerpſerunt. *Bruſ. l. 2. c. 38.*

Coſmus Flor. Dux, Alphonſo Aragonum regi male pacatus, B vir alioqui magnus & illuſtris, cum Alphonſo dono mitteret Titi Liuij libros vtique præclaros, reclamatum eſt à medicis, qui aderant, ne per immortales Deos librum attrectaret, ab hoſte miſſum, veneni ſuſpectum. Rex prima facie viſus eſt medicis aſſentiri, illis animo illudens. Nam cum Liuius in medio conſtitutus eſſet, illum manibus accepit, legit & euoluit. Subinde medicos, qui continuò aduerſarentur, rogitans, vt deſinerent ineptire. Regum quidem animas non priuatorum libidini ſubiectas eſſe: ſed ſub Dei cura & tutela ſacras lætaſque agere, inquiens. *Panor. l. 6. de reb. geſtis Alphonſi.*

Minutius Felix dicebat, Fatum nihil eſſe aliud, quam id quod de vnoquoque noſtrûm fatus eſt Deus. Imò & de rebus omnibus, quæ fuerunt, ſunt, & erunt. Qui enim omnia fecit, tanquam auriga peritus currum hunc mundi dirigit, alligans nè incompoſitè feratur.

VERA FATI EXPLICATIO ET DEFINITIO.

Nomine Fati vetuſtas olim abuſa eſt, Chriſtiani melius vſi, licet & ab ipſa voce abhorreant illorum plerique. Definiunt illi cum Pico, pendentem à diuino conſilio ſeriem ordinem- C que cauſarum. Siue cum Lipſio *l. 1. de conſtantia c. 19.* Inhærēs reb. mobilib. immobile prouidentiæ decretū, quod ſingula ſuo tēpore, loco, ordine firmiter reddit. Theologi tamē cū prouidentia miſcēt, re, & voce. Scripſerunt de fato *S. Aug. l. 5. de Ciuit. c. & 9 Iſidor. Orig 8. vlt.* & libellum peculiarē *Th. Aqu.*

DISTINCTIO A FATO STOICORVM.

Stoici Fato violentiam & neceſſitatem dabant, libertatis noſtræ & voluntatis deſtructorem. Deū ipſum Fato ſubiiciebāt, ſic vt Iupiter apud Homerum cū maximè vellet, Sarpedonē ſuum eripere non poſſet, neque Semelē apud Ouidiū à fulmine, neque Phaëtontem à promiſſo ſolis curriculo liberare. Chriſtiani Fatū Deo tanquā liberrimo, & potentiſſimo rerum omnium authori ſubiicimus, cuius volūtati & potentiæ nemo reſiſtere poteſt, & ſub quo curuantur qui portant orbem. *Secundò*, ab æterno fluentem naturalium cauſarum fluxum illi comminiſcebantur: nos nec naturalium cauſarum ſemper, multa enim & ſupra & præter naturam, imò & cōtra eam Deus producit, vtpote omnium miraculorum & fons & cauſa: nec ab æterno, quia cauſæ quas ſecundas philoſophi dicunt; æternæ non ſunt. *Tertiò*, illi *τὸ ἐνδεχόμενον* ſuſtulerunt è rebus: nos id D reddimus, & quando cauſæ ſecundæ tales ſunt, contingēs fortuitumque in rebus admittimus. *Quartò*, volūtati noſtræ, quæ libera eſt, & poteſtatem habet hoc præ illo eligendi, amplexandi, repudiandi, vim inferebant. Nos eam non agnoſcimus, & cum Fato Chriſtiano more intellecto, libertatem aſſerimus & neceſſitatis Ethnicæ, imo & Caluinianæ ſcopulum, omninò, pleniſque velis declinamus. Appoſuit enim iis quos condidit magnus Deus, aquam & ignem, bonum & malum, mortem & vitam, vt extendant mentem, & manum ad id quòd maximè voluerint, abſit vt voluntatem hanc Deus cogat, aut tollat, quæ ſi libera non eſt, voluntas non erit, nec crimen aliquod, imò ſi tale aliquod, Deum qui ſummum eſt bonum auctorem habebit adeóque iniquum vindicem. Quare meritò increpandus Cicero, quod maluerit prouidentiam tollere, quam delibare aliquid de humana libertate. Ita dum homines liberos fecit, ait S. Auguſtinus, fecit ſacrilegos.

HIEROGLYPHICVM.

Ægypti veteres Fatum per *ſtellam* adumbrabant: quod per ſtellarum motum negotia tractari & diſponi exiſtimarent. *Pierius lib. 41. Hieroglyph.*

E Item per *Colum* & *Fuſum*, ſignificatur opportunius, tanquam quæ inſtrumenta ſint Parcarum; quæ & Fatales dictæ, & quòd nemini parcerent. *Idem.*

Fauni.

QVÆRE SATYRI.

* Fauor.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

FAuor, Græcè *εὔνοια*, à fando dicitur. Eſt autem fauor vox benè precans alicui, ſiue ſtudium aut vox alicui benè cupientis. Vnde fauere propria bona fari, *Virgilius. Ore fauete omnes*. Et fauorabilis, à quo fauorem habemus.

Sic quoque quod rarum eſt, ſolito defecta fauore,
Fortuna facies inuidioſa tua. Ouid. in Ibin

Hebr. *Chen*, gratia, fauor, clementia, *γάνος* id eſt, dulcedo, vel *χάρις*, gratia *Chen*, fluit à verbo *Chanan*, gratia affecit, in gratiam recepit, gratificatus eſt, gratis donauit, miſertus eſt. Cognationem habet cum *Chanah*, placidè ſe inſinuauit. Item cum *Noach*, quieuit, &c.

EXEMPLA, ET APOPHTEGMATA.

Dionyſius Iunior dicebat ſe multos alere liberalium artium Doctores, non quod illos admiraretur, ſed quòd aliis admirationi per illos eſſe vellet. F Sciebat populum de illis probè ſentire, eaque calliditate populi fauorem conciliabat. Eadem ratione & arte hodie fortaſſis Principes quidam alunt in palatiis ſuis viros eruditionis & ſanctitatis opinione venerabiles, vt populus arbitretur locum conſiliis geri pleraque. *Eraſm. lib. 5. apoph. ex Reg. & Imp. apoph.*

Alexander Magnus, cum fauorem ſuorum ciuium ſibi conciliare cuperet, largitionibus eos corrupit. Verum cum hęc fama ad Philippum parentem delata eſſet, filium illico acceſſit, & grauiter his verbis obiurgauit. Quæ te malum, ô fili, ratio in iſtam ſpem induxit, vt eos putes tibi fauere, quos pecunia tibi deuinxiſti? *Plut. in apoph.*

Celebratur Glauciæ dictum in Metellum, Villam habens in Tiburte, cortem in palatio. At cors villa ſolet eſſe contigua. Notauit autem illum, quod multos ſibi cibo largitionibuſque deuinceret. Idem aliis verbis Libo obiecit Galbæ. In corte aluntur animalia domeſtica. *Eraſ. lib. 6. Apoph.*

Quidam dixit, eum, qui primus populo Romano dedit epulum & congiarium, exitij cauſam illi fuiſſe. Vnde Cæſar Auguſtus cogitauit aliquando de tollendis huiuſmodi largitionibus. Inſincerus fauor eſt, qui donis emitur; quæ ſi minuas, ingēs G murmur: ſi tollas, ſeditio grauis oritur. *Ibidem.*

Orontes, Artaxerxis regis gener, quum ab irato rege reiectus & condemnatus eſſet: Quemadmodum, inquit, ſupputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc vnum tantum poſſunt ponere: ſic regum amici, nunc quiduis pollent, nunc quam minimum. Olim digitis ſubducebatur ratio quemadmodum nunc calculis. *Plut. in apoph. Regum.*

Iul. Cęſar, poſtquam Publius Mimus in ſcena ſuperaſſet omnes, & in his Laberium, ita pronuntiauit: fauente tibi Cæſare victus es Laberi à Syro, Publius enim conditione ſeruus, natione Syrus erat. Longè à tergo relinquitur, qui fauente Iudice ſuperatur. *Eraſ. lib. apoph.*

FAVOR PRINCIPVM INSTABILIS ET INFIDVS.

Exempla S. Scripturæ.

Iſaac apud Regem Abimelech gratiſſimus primum, poſtquam opulentior euaſit, & locupletatus fuerat, dixit ei Abimelech. Recede à nobis, quoniam potētior nobis factus es valde. Et vt eum vna cùm gregibus abigerent iam ſenem, obſtruxerunt omnes puteos, quos foderant ſerui Abraham, implentes H humo. *Geneſ. 26.*

Ioſeph, cui Ægyptus debebat ſalutem, & quintam partem prouentuū, quam Regi omnes pendunt, in poſteris ſuis abiectus, cum antea Pharaonē vnico tantum gradu ſubſequeretur, venit enim alter Pharao qui ignorabat Ioſeph, quòd hodie in vrbibus, regnis, prouinciis nimium obtinet, vbi beneficia pulueri, maleficia, etiamſi opinione duntaxat ſint talia, marmori inſcribuntur. *Exod. c. 1.* Inuenit Aman gratiam apud Aſſuerum Regem: ſed Crucem mox illi peperit, vt conſtat. *Ex lib. Heſth.* Inuenit Achitofel gratiam apud Abſalonem verùm exitio etiam illi fuit, & ſuſpendium attulit. *2 Reg. 17.*

HISTORICA.

Qui Henrico VIII. diuortij cauſa fuerat cum Catharina Regina, Volſeus homo improbus, & ob id eidem chariſſimus, A tandem in ſummam eius indignationem incidit. Quando factorum ſeram pœnitudinem concipiens; Ego inquiebat, non Dei, ſed Regis fauorem quæſiui; hinc & Dei gratiam perdidi, & Regis non conſeruaui. *Iulius Brigerus in Flor. Caluiniſt.*

Fuit etiam nuper in Gallia Marchio Ancoranus, qui inſtar Seiani veteris, vniuerſas Regni habenas moderabatur, Regi vt putabatur, vnicè charus, vt à quo ad ſummum magiſtratum fuerat euectus: ſed breuis fuit ille fauor, dum inopinatò crudeliter trucidatur, imò velut in partes laceratur, in ipſa vrbe regia, & tanquam hoſtis regni paſſim ab omnibus habitus, infamem exitum ſortitus fuit. Trucidato hac inſcriptione nonnemo parentauit.

Heu rerum vices! Heu fata!
Gallicum Seianum
Regno propinquum, Regi proximum,
Potentem, aut fatigatum
Fortuna deſtitutus. Principum inuidia
Victima, mactatur.
Vt ſacer homo, ſaginatus publico
Galliam expiet.
Ferrum expertus, malè qui expiuit aurum.
B *Qui regnum vnum*
In partes ſecuit, ſecatur in fruſta.
Æquum, an inhumanum?
Sibilis, diris inclamationibus plebs furens
Iuſta perſoluit:
Tracto, diſcerpto, mutilo, aut vbique ſepulto,
Heu: quam diſpar
Exitu clauditur Aulicorum fabula!
O rerum vices! ô Fata!

Thomas Cranmerus qui, ea Lege ab Henrico VIII. Angliæ Rege conſtitutus erat Archiepiſcopus Cantuarienſis, vt aduerſus ſententiam Clementis VII qua matrimonium ipſius cum Catharina vxore indiſſolubile pronuntiarat, ipſe faciendum cum ea neceſſario diuortium ediceret, quamuis ob eam rem Regi pergratus exiſteret, quamdiu intemperans libido mentem eius accendebat; poſtea tamen depoſita larua quam induerat Henricianæ ſectæ, infeſtus eidem fuit, & profugus, primum Lutheranus, mox Caluiniſta effectus, & tanquam læſæ maieſtatis reus, in publicis comitiis, ſuaque confeſſione de perduellione conuictus, comburi iuſſus eſt Oxonij.

C Nouimus in Belgio ait *Cornel. à Lapide in cap. 1. Exod.* non ita pridem aulicum virum primarium, qui Principi cuidam familiaris fuerat, & in ſummis deliciis. Verum leuem ob cauſam gratia illius excidit. Excedens verò ab aula, altius philoſophari cœpit, & frequenter dicere. Experientia ediſco, quantum interſit inter obſequia, quæ Deo, & ea quæ homini præſtantur: Item quantum inter gratiam Dei, & Principum. Didici obſequia Principibus impenſa cito ventis tradi: ſin autem leuiter offendis, alta mente repoſitum manere, de vindicta cogitari: at quanto melius Deo obſequi! qui & calicem aquæ frigidæ in ſuo nomine datum mercede ſua remunerat. Sanè apud Principes fit, quod Comicus ſcripſit:

Si quid bene facit, leuior plumâ eſt gratia:
Si quid peccatum ſit, plumbeas iras gerunt.

☞ *Legatur Titulus de Fortunæ inconſtantia. Honorum inſtabilitate, &c.*

HIEROGLYPHICVM.

Notat Pierius, oculum fauoris & beneuolentiæ ſignum eſſe, ac in ſacris litteris, aſpici, aut videri, benignitatis teſtimonium haberi, è contra, auerſio vultus iram, & indignationem notat, de priori Virgilius--- *Iupiter Lybia defixit lumina regnis.* Idem de poſteriori, vbi inducit Palladem acriter iratam:

D *Diua ſolo fixos oculos auerſa tenebat.*

Chriſtus ambulans iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, & vocauit eos, ſe ſequerentur, vt fierent piſcatores hominum. Sic Petrum reſpexit, & ad lacrymas compulit. De impiis vero dicitur, auertente autem te faciem, turbabuntur, &c. *Pierius libr. 33.*

* Febris.

ETYMOLOG. DEFINIT. DIVISIO.

Febris eſt ſuperans totius corporis calor. Vnde Græci ab igne Πυρετὸν, & Syri Beſchata appellant, quaſi feruorem. Oriuntur autem ex variis cauſis, potiſſimum ex humoribus incoctis putridis & ſanguine aduſto, ac nobiliores partes afficiente. Apud Medicos ſunt Febres, quas vocant compoſitas ſiue nothas, fiuntque ex diuerſis humoribus eodẽ loco permixtis, pariterque putreſcentibus. Sunt & Febres implicitæ, quæ diuerſis horis incipiunt & deſinunt, quarum quælibet ſeorſum conſiſtit, & propriam eſſentiam habet, quamuis acceſſionum quædam partes in idem tempus concurrant: Legendus de hac re Galenus *de differentiis Febrium*: & ex Recentioribus, Fernelius, & Valeriola. E

Vulgi diuiſio Febrium eſt ſecundum varietatem Acceſſionum, ita dicimus Febrim quotidianam, Tertianam, Quartanã, quod vel quotidie, vel tertio, vel deniq; quarto die recurrat, & velut ſtationem horariam ſeruet. Sunt & malignæ, quas peſtilentiales vocant, ortum habentes ex malignis, & putridis, ac venenatis humoribus: habéntque propriam ſedem, eſſentiam, & motum. Sunt aliæ quoque Ephemeræ Febres, quæ vno die duntaxat durant. Item continuæ, quæ ſine intermiſſione affligunt & debilitant, priores enim cum intermiſſione accedunt.

CAVSÆ ET SVBIECTVM.

Cauſas Febrium Medici ponunt humores peccantes. Obſeruauit Ioachimus Fortius in ſuis lucubrationibus, quas vocat abſolutiſſimam [illegible]; omnem Febrim vel in ſpiritu eſſe, vel in humoribus, vel in membris. In Spiritu ponit Ephemeram. In humoribus triplicem diſtinguit. In phlegmate, quotidianam: In flaua bile, tertianam: in atra bile, quartanã. In membris denique hecticam, quod membra ipſa inuaſerit. F

Febribus non ſolum homines cruciantur, ſed & pleraque animalia, nam & Leones toto vitæ tempore hoc morbo affliguntur, qua de cauſa Lucretius, triſte Leonum ſeminium appellauit. Hinc Prouerbium emanauit, ἐγέλασεν ὁ λέων, quoties rarum aliquod hilaritatis exemplum intuemur. Capræ etiam eo morbo laborare dicuntur: imò ita ſemper febricitare capras Florentinus celebris author meminit, vt ſi Febris deficiat, intereant. Hinc & pro Hieroglyphico Febris, capram olim pingebant, vide *Pierium lib 10 cap. 7.*

Februarius.

☞ *Vide in loco menſium.*

* Feciales.

QVI?

G Erant apud Romanos Feciales, qui in populo fidei publicæ præerant, nam per hos fiebat vt iuſtum conciperetur bellum, & inde factum, vt fœdere fides pacis conſeruaretur. Mittebantur autem antequam bellum ſuſciperetur, qui res ab iis, qui intuliſſent iniurias repeterent, & per eos etiam fiunt fœdera. Ita Varro.

☞ *Agitur de Fecialibus in loco de Ethnicis: Tit. de Religione Ethnicorum quoad Perſonarum diuerſitatem.*

* Feles.

☞ *Vide Titulum de loco vbi ſint præſtantiores.*

FELIVM NOMINA ET NATVRA.

De Felibus ſcripſit *Plinius lib. 10. c. 73.* & Amianus Poëta apud A. Gellium, quod animal nos Felem dicimus, Albertus modo Cattũ, modo Murilegum appellat. Sunt qui Muſionem vocent. Felem alij, quæ vulgo Felina, alij qui martes appellatũ eſſe volunt, eóq; & Varronis & Columellæ trahunt auctoritatem. Sunt qui Ælurum appellent, quod animal Feſtus Pompeius deſcribit. Eſt inquiens, Ælurus animal Leoni cum procreatur perſimile, olim ſylueſtre: maximè aduerſatur muribus, ſalax, oculorum acie flammea, ad immutationem Lunæ creſcunt & decreſcunt, nunc aucta, nunc imminuta pupilla. H Quib. verbis efficaciter deſcribitur cattus noſter domeſticus.

☞ *Alia Felis, Catti, vel Æluri ſymbola quære apud Pierium* In Hieroglyph. lib. 14. cap vltim.

Felicitas.

* ¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

Felicitas, Græcè εὐδαιμονία, Hebr. *Oſcher.* & εὐδαίμων, Heb. *Aſchre*, felix dicitur. Eſt autem felicitas quædã operatio animæ per virtutem perfectam. *ſecundum Ariſt. l. 1. Eth.* Felicitas eſt virtutis operatio, & vſus quidam perfectus *ſecund. Ariſt l. 7. Polit.* Felicitas eſt, quod vitam ſufficientem, optabilẽ, ac nullius indigentem præſtat, *ſecundum eundem, ibid.* Felicitas eſt vel fortuna ſecunda cum virtute, vel per ſe ſufficientia vitæ, vel vita tuta, & iucundiſſima, vel poſſeſſionum facultas, & corporis vires cum factiua, conſeruatiua, amplificatiua horum virtute, *ſecundum Ariſt l. 1. Rhetor.* Felicitas nihil aliud eſt, niſi honeſtarum proſperitas, Tullio teſte, vel vt alio modo definiam, Felicitas eſt fortuna adiutrix conſiliorum bonorum, A rum,quibus qui non vtitur,felix nullo pacto eſſe poteſt. Ergo in perditis impiiſque conſiliis, quibus Cæſar vſus erat, nulla poterat eſſe felicitas,feliciorque,meo iudicio, Camillus exſultans,quam temporib. iiſdem Manlius,etiamſi (id quod cupierat) regnare potuiſſet, *Am. Marcel.l.*21. Non procul à veritate antiquum puto prouerbium, Quod non pura Deus bona, ſed malis ſemper aliquib. admixta præbet hominib. neque riſum ſine fletu habemus, reſque ſecundas ſemper calamitas quædam ſubſequitur,ac voluptatem comitatur triſtitia:denique legitima ſinceráque felicitate quandoque frui nuſquam datur. *Procop. de bello Perſ.l.*5.

* APOPHTHEGMATA.

Thales, ei[illegible]dam quærenti,quis eſſet felix? Qui corpore,inquit,ſanus eſt,animo eruditus,ſuis caſtigatus. Cupiditas enim animorum morbi ſunt. *Laërt.l.*1.*c.*1.

Anaxagoras, ab homin[illegible] [illegible]am male ſano interrogatus, quinam felices eſſent? [illegible] [illegible]mo ſane ex iis, quos tu felices exiſtimas, ſed ex [illegible] [illegible] miſerum credis. *Valer. Max. lib.* 7. *cap.* 2.

Diogenes [illegible]ica[illegible] felic[illegible] [illegible]tim[illegible]bat,quia fieret,vt

B [illegible] lætemur, nec vn[illegible] [illegible]ſtemur, quocunque in loco aut tempore. *Stob.ſer.* 101 [illegible] veram felicitatem eſſe dicebat,quæ faceret, vt men[illegible] [illegible]ma in perpetua tranquillitate hilaritatéque collocentur. [illegible]*b.ſerm.*101.

Ariſton, vt nihil iuuat[illegible] [illegible]quid[illegible]ego in lect[illegible]s,quem pedes aurei fulciunt; ſic neque ſtult[illegible] [illegible] felicitas externa. *Stob ſer.* 101.

Democritus eum felicem eſſe dicebat, qui cum exiguis pecuniis hilaris eſſet. Infelicem autem, qui inter magnas opes triſtaretur. *Stob.ſerm.*101.

Socrates interrogatus, quid eſſet felicitas? Voluptas,dixit, quam pœnitudo nulla ſequitur. *Stob.ſerm.*101. Idem,interrogantibus,quinam eſſent felices? reſpondit,illi,qui mentem bonam & rationem poſſident. *Stob.ſer.eod.* Polus quidam ab eo ſciſcitabatur, vtrum magnos Perſarum rex felix eſſet? Neſcio, inquit,an eruditione,& iuſtitia ſit inſtructus. In hoc enim hominis felicitas conſiſtit. Et miſer homo eſt,ſi iniuſtus. *Plato in Gorgia.*

Plato rogatus à Cyrenenſibus,vt ipſis leges ſcriberet,ac Reipublicæ ſtatum componeret,recuſauit dicens: Perdifficile eſſe condere leges tam felicibus;indicans,eos non facilè parere

C ſalubribus monitis,qui ſucceſſu rerum clari,ſibi felices viderentur. *Laërt.l.*3.

Antiſthenes rogatus quid eſſet mortalib.beatiſſimum? Feliciter, inquit, mori. Hæc ſententia conſentit cum illa Solonis: Qui feliciter abſoluit vitam,huic nih[illegible] ſiniſtri poteſt accidere, quod felicitatem ægritudine aliqua contaminet. At quibus res ſunt ſecundæ, ij nihil magis optant, quam diuturnam vitam. *Laërt.l.*6.*c.*1.

Crœſus Lydius rex omnium ditiſſimus,accitum ad ſe Solonem,in congreſſu rogauit,An quis eſſet ſe felicior? Cui Solon Tellum ciuem ſuum feliciorem,qui filios habuerit probatiſſimos,& pro patria fortiter occubuiſſet,dixit: Crœſus autẽ putans Solonem omnium vrbanitatum expertem; iterum contẽdit;Num poſt Tellum alium beatiorem noſſet? Cleobem dixit, & Bitonem, Argiuos,qui mirifico inter ſe amore,tum ſumma in matrem obſeruantia ſe feliciores eſſe oſtenderant. At Crœſus iratus, interrogauit etiam, an in beatorum numerum non merito reponeretur? Solon reſpondit. Nondum te felicem prędicamus: adhuc enim es in fortunæ & affectuum poteſtate. Quamprimum autem mortuus fueris, tum demum videbimus,quam felix fueris. *Plut.in Solone.*

D Demetrius *Cynicus* dicere ſolebat:nihil ſibi videri infelicius eo, cui nihil in vita accidiſſet aduerſi. Non licuit enim illi ſe experiri, vt ex voto illi fluxerint omnia,vt ante votum malè tamen de illo Dij iudicauerunt. Indignúſque viſus eſt, à quo vinceretur aliquando fortuna, quæ ignauiſſimum quemque refugit. *Senec.lib.quare bonis mala accidant.*

Iamblichus felicem eum eſſe dicebat,qui Deo,quatenus fieri poteſt, ſimilis fuerit perfectus: ſimplex,purus,& ſeparatus ab humana vita. *Stob.ſerm.*101.

Sylla,cognomento Felix,inter felicitates ſuas duas præcipuas ducebat:alteram,quod Piũ Metellũ haberet amicum,alteram, quod vrbem Athenarum non ſubuertiſſet. *Plut.in Rom.apoph.*

* SENTENTIÆ HISTORICÆ.

Deus Græcis (inquiebat Solon) mediocriter ſentire dedit, tum ſapientiæ cuiuſdam fiducia eos beauit,quæ mediocritatẽ reſpiciens popularib.magis hominib.quam regio ſplendori,ſit commoda. Ea cum videat hominum vitam nunquam non va-

E riis caſibus eſſe obnoxiam,non patitur quenquam præſentium bonorũ cogitatione efferri, neque admirari alicuius hominis felicitatem,quã immutare tempus poſſit: vnicuiq; enim variæ res futuræ de quibus certi nihil conſtat,ingruũt. Cui verò res ſecundas vſq; ad finẽ Deus prorogauit, hunc felicem eſſe ſtatuimus:at viuẽti adhuc,& in diſcrimine verſanti,felicitas quæ tribuitur,non magis certa atq; rata eſt,quã ſi victoriam coronámque alicui adhuc decertanti adſcribamus. *Plut in Solone.*

Prouidorũ hominũ eſt,felicitatẽ ſuã pro certo habere in incerto eſſe poſitã, vt ferendis aduerſis ſint inſtructiores,neque exiſtimare,quatenus voluerit quis aggredi bellũ,eatenus ei facultatem adeſſe,ſed quatenus fortuita ſua ducent. *Thucyd l.*4.

Ita ſtatuo hom[illegible] ad felicitatem ſufficere, vt quæ ad vſum vitæ opus ſunt,omnia poſſideat,neque vllius rei, qua ad ſe ſuſtentandum corpus indiget, deſtituatur: omne autem ſuperuacaneum,curas, negotia & multorum inuidiam ſecum trahere exiſtimo. *Dion.l.*38.

Omnes mortales non tam rebus ſecundis ſuam felicitatem ſentiunt, quam malis conflictati eam deſiderant. *Idem l.*56.

Adoleſcentiam & perpetuam felicitatem,ferociora vtraque, F quam quietis opus eſt conſiliis,metuo. *Liu decad.l.*10.

Superba eſt felicitas. *Curtius,l.* 5.

Felicitatis & moderationis diuiduum eſt contubernium. *Val. Max.l.*5.*c.*5.

*Difficilius eſt temperare felicitati,qua te non putes diu vſurum. *Tacit l.*2.*hiſtor.*

POETICÆ.

Errat & extremos alter ſcrutatur Iberos,
Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ. Claudianus,
Felix,qui potuit rerum cognoſcere cauſas:
Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subiecit pedibus,ſtrepitúmque Acherontis auari. Virg.2. Georg.
——— *Dicimus autem*
Hos quoque felices,qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum vita didicere magiſtra. Iuuenal. 13.
Felices ter, & amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuulſus querimoniis,
Suprema citius ſoluet amor die. Honorat. 1.Carm.13.

FELICITAS. QVORVM
* Puta. HOMINVM.

Cùm Gyges occupato Lydiæ regno,armis & diuitiis abundantiſſimo inflatus animo, Apollinem Pythium ſciſcitatum

G veniſſet, an aliquis mortalium ſe eſſet felicior: Deus ex abdito ſacrarij ſpecu voce miſſa, Aglaum Pſophidium ei prætulit. Erat autem is Arcadum pauperrimus, ſed ætate ſenior terminos agelli ſui numquam exceſſerat, paruuli ruris fructibus contentus. *Valer.l.*7.*c.*1.

Felix, qui propriis æuum tranſegit in aruis,
Ipſa domus puerum quem videt ipſa ſenem.
Qui baculo nitens in qua reptauit arena,
Vnius numerat ſæcula longa caſæ.
Illum non vario traxit fortuna tumultu,
Nec bibit ignotas mobilis hoſpes aquas.
Non freta mercator tremuit, non claſſica miles,
Non rauci lites pertulit ille fori.
Indocilis rerum,vicinæ neſcius vrbis,
Aſpectu fruitur liberiore poli.
Frugibus alternis, non conſule computat annum.
Autumnum pomis, ver ſibi flore notat.
Idem condit ager ſoles,idemque reducit,
Metitúrque ſuo ruſticus orbe diem.
Ingentem meminit paruo qui germine quercum,
Æquæuumque videt conſenuiſſe nemus. Claud.de ſene Veronenſi.

*Erichtonius Dardani ex Batea F.omnium hominũ fortunatiſſimus fuiſſe Græcorũ monumentis traditur. *Cælius l.*9.*c.*30.

H P.Craſſus Mucianus quinque rerũ maximarum bona habuit. *Gellius l.*1.*c.*13. Vnus hominum priſco quo Felix appellatus L. Sylla: ciuili videlicet ſanguine ac patriæ oppugnatione adoptatus: qui felicitatis ſuæ argumentũ ducebat, proſcripſiſſe ac trucidaſſe tot ciuium millia. *Plin l.*7.*c.*43. Agrippinæ Auguſtæ inter Romanas fœminas,quæ ante eam fuerunt,vni euenit, vt Romani Principis vxor,ſoror,mater,ac filia haberetur. Qui Germanici Imperatoris filius erat, quẽ Tiberius Imperij ſucceſſorem adoptauerat: Claudium Auguſtum virũ habuit: Caligulæ ſoror erat:denique Neronem peperit. *Fulgoſ.l.*9.*c.*16.

Conſtant.Mag.non ſupplicantẽ dæmonibus,ſed ipſum verum Deum colentem, Deus tantis terrenis impleuit muneribus,quanta optare nullus auderet. *Aug.l.*5.*de ciuit.Dei,c.*25.

Lubet audire quia in re hominis felicitatẽ cõſtituat,& quem felicẽ appellandũ cenſeat *D.Greg. Naz. Carm.*16.*de Beatitud.*

A Felix è mundo abſtractus, qui vouit eremo
 In rigida, & mentem tollit ad aſtra ſuam.
Felix, qui multis vinctus, non plurima verſans
 Diſtrahitur, pectus ſed dedit omne Deo.
Felix, qui Chriſtum fortunis omnibus emit:
 Conciliatámque crucem, quam gerit, inſtar habet.
Felix, qui paruis opibus donatur; amicam
 Pauperibúſque libens porrigit vſque manum.
Felix virgineus chorus eſt, qui carne repulſa
 Non procul à ſummo numine purus abeſt.
Felix, qui pariùm thalamo, tædáque iugali
 Concedens, tribuit plus tamen ipſe Deo.
Felix, qui plebem imperio dum rite gubernat,
 Humanis placat per pia ſacra Deum.
Felix, qui primos inter numerandus ouilis
 Chriſticola, tacitus ſe tenet inter oues.
Felix, qui pura ſubnoctus acumine mentis
 Proſpicit æthereæ lumina ſancta domus.
Felix, qui Chriſtum manibus non ſegnis honorat,
 Multiſque eſt vita regula lexque pia.
Horrea ſideræ complent hæc omnia cœli:
 Queis peperit, quas mens, excipiuntur opes,
Diuerſis diuerſa bonos nam ſedibus infert
 Virtus, at vita manſio cuique ſua eſt.
Felix, cuius inops mentis crimenes omnes & expers:
 Qui vita in luctu temporis cuncta terit.
B Cæleſtes quoque ore auido ſuſpirat ad eſcas:
 Mite cor innumeras quoque recondit opes.
Quoque altis ſociis, dominum ſibi flectit Olympi.
 Quem pax, quem cordis munditiéſque iuuat.
Denique pro Chriſto patitur qui multa libenter:
 Æternum in cœlo carpet obidque decus.
Quam mules, hinc perge viri ſi triueris omnes.
 Nil moleris. Multas, laudis id eximia.
Vnam? dum ſummo gratum id quoque; præmia magnis
 Sunt tamen, & paruis digna parata viris.
Et Raab, haud caſtis pollebat moribus: ipſo
 Laus tamen hoſpitij ſpacſit in orbe decus.
Et quin non tumidus Phariſæi more Telonis
 Extitit, hoc vno nomine plura tulit.

FELICITAS DIVTVRNA INFELIX.

Ambroſius Epiſcopus, cum apud diuitem quemdam hoſpitandi gratia diuertiſſet; & ille ſe nihil vnquam in vita aduerſi paſſum iactaret, è veſtigio cum ſuis receſſit, dixitque, ideo ſe inde fugere, ne vna cum homine perpetuis proſperitatibus vſo, ſtatim periret. Haud ita procul exceſſerant, & reſpicientes, vident ædes illas cum omnibus, qui ibi erant, terræ hiatu iam abſorptas. *Marulus l.5.c.3.*

☞ *Vide exempla rata & varia ſub Titulo de Fortuna. Ibi inconſtantia Fortunæ.*

C ☞ *Refer huc etiam pleraque ex tit. de Fauore, §. Principum fauores incerti.*

TEMPORVM FELICITAS.

Eaque vel

CONSTANS. TEMPORA FELICIA SEMPER' VEL SÆPE IISDEM VEL DIVERSIS.

Bœotiis in diem quintum menſis Hippodromij, quem appellant Athenienſes Hecatombæona, victorias duas clariſſimas, quibus libertatem Græciæ aſſeruerunt, contulit fortuna, Leuctricam, & alteram antè annis ampliùs ducentis ad Geræſton, cùm Lattamiam & Theſſalos fuderunt. Hinc Perſę menſis Bœdromionis die ſexto in Marathone, tertio ad Plateas, eodémque ad Mycalem ſunt à Græcis cæſi, (*Diodor l.ss.*) 26. in Arbelis. Apud Naxum nauali victoria circa plenilunium menſe Bœdromione Athenienſes ſunt, duce Chabria, potiti: ad Salamina xx. *Plutarch. in Camillo.* Vicit eodem menſe Timoleon Corinthius Carthaginenſes ad Granicum amnem in Sicilia, *Sabel.l.9.c.4.* Sextus Thargelionis dies Athenienſibus auſpicatiſſimus erat. In eo Socratis natalis dies fuiſſe proditur, & Alexandri Macedonis: qui eadem defunctus quoque fertur. *Alex. l.4.c.20. & Cal.l.17.c.30. A.L.*

D Timoleon Corinthius prælia maxima natali die ſuo fecit omnia. Quo factum eſt, vt eiuſdem natalem feſtum haberet vniuerſa Sicilia, & imprimis Syracuſani. *Probus in eius vita.*

Q. Fuluio contigit, vt qua die priore annô ex prætura triumpharat, eadem poſtea de Liguribus bello victis triumphans vrbem iniret.

Sutrium bis eodem die à Rom. captum eſt: euenitque, vt Thuſci, qui oppidum ceperant, id amitterent: & qui amiſerant, opera id recuperarent Camilli: qui ſumma feſtinatione, victis acie Latinis & Volſcis, Sutrium contendens, hoſtes ſecuros, vino ſomnóque ſepultos cæcidit. *Plut. in Camillo.*

C. Iulius Cæſar Idus Iulij natalem ſuum fortunatas ſemper habuit, & felices. *Alex.l.4.c.20.*

Incidit primordium Venetæ vrbis in octauum Kalendas Aprilis eius anni, qui quadringenteſimus fuit humanæ Salutis, ac primus & vigeſimus. Tradunt quidam mundum eodem die E à Deo conſtitutum, & Chriſtum Dei F. eadem luce virginis vtero conceptum. *Sabel.l.1.Enn.8.*

Eodem tempore, & quod maximè admirandum videtur, ipſo etiam die, Nonis Iulij anni 1495. quum pridie quoque ad Tarrum inter Gallos & Venetos Sforcianóſque eſſet dimicatum, & Gallica claſſis ad Rapallum capta, Ferdinandus II. Aragonius vrbe Neapoli incredibili ciuium ſtudio receptus eſt. *Iouius l.3. Hiſt.*

Kalendæ Iuliæ Venetis triplici de cauſa feſtæ: victoria ſcilicet celebri eo die de Patauinis parta, & Andreæ Contareni ducis recepta de Genuenſibus Clodia reditu, & Petri Lauredani claſſi præfecti victoria ad Callipolim contra Turcos nauali. *Egnatius l.2.c.3.*

Sexto Kalendas Martias, Matthiæ Apoſtolo dicatus, natalis Cæſaris Caroli V. ſemper [illegible]guſtus, Ticinenſi victoria lætiſſimus, & inauguratio[illegible]nſi. *Iou. in Pompeio Columna.*

Hiſpani . duce [illegible] Gall[illegible] nobilem victoriam ad Cirniolam [illegible] 1502. menſe Maio, octauo poſt Obignini cladem [illegible] F [illegible]amæ [illegible] vtraque die, quæ à Venere appellatur [illegible]em Hiſpani ſibi fauſtum ſæpè fuiſſe obſeruarunt. *Guic*[illegible] *l.5.*

Auguſtus menſis occulto qu[illegible] fato Othomannorum Turcarum Imp. militiæ feliciſſ[illegible]atit. Eius certè menſis die decima Baiazetes II. Methonem [illegible]cepit, eadem Solymanus Strigonium occupauit. Octauo eiuſdem Selimus anno 1514. Iſmaelem Sophum Perſarum regem in Calderanis campis Armeniæ magno prælio vicit: & triennio pòſt ad Hierapolim ſine Alepum Syriæ Campſonem Ægyptium Sultanum. *Iouius in vita Selimi.* Solymanus eodem Ludouicum Hungariæ regem ad Mugacium cæcidit, Budam occupauit. Anno 1566. Sigetum expugnauit, & victor obiit.

INCONSTANS. TEMPORVM.

☞ *Huc pertinet Tit. Qui eodem die nati ſunt & mortui, loco de* MORTE.

Iudas Machabæus, Gorgia Antiochi Epiphanis duce deuicto, ad luſtrandum templum ab Antiocho profanatum ſe contulit, excuſſóque de ſilicibus igne ſacrificium fecit. Acciditque vt quo die templum fuerat ab externis profanatum, eodem die fieret templi luſtratio, eiuſdem menſis, ſcilicet Caſleu, vigeſimoquinto die. *1. Machab. 3. & 2. Machab.10.*

G Lyſander nauibus extra duodecim omnibus & muris potitus Athenienſium eſt die ſexto decimo menſis Munychionis: quo die ſuperauerant illi quondam prælio nauali ad Salamina Barbaros. *Plut. in Lyſandro.*

Circa tempus myſteriorum diruta fuère ab Alexandro Thebę: Pręſidium Macedonicum vigeſimo die mẽſis Boëdromionis, quo die myſticam pompam Bacchi educunt, recepêre Athenienſes. *Plut. in Camillo.*

Eodem die compertum eſt à Gelone Syracuſano Carthaginenſes, qui cum Xerxe Græcorum ſollendorum fœdus inierant, debellatos, & in Termopylis Leonidam cum ſociis dimicando, intra Xerxis caſtra occubuiſſe, veluti quoddam de induſtria numen id curaſſet, clariſſimámque hinc victoriam, illinc glorioſiſſimam mortem eodem tempore, pari momento rerum, parique virtutis exemplo, ſubiici, ambiguo præferendæ laudis iudicio, conſtituiſſet. *Diodorus l.11.c.5.*

Ea die qua à Cimbris profligato exercitu Romani, duce Cepione, cæſi fuere ingenti clade, eadem poſtea L. Lucullus contra Tigranem & Armenios, quos magna clade debellauit, & caſtris exuit, gloriam tulit inſignem. *Plut. in Camillo.*

Ea die qua M. Craſſus magno dedecore profligatus à Par- H this & cæſus fuit, eadem, poſt aliquot annos Ventidius Pacorum & Parthos ſingulari victoria vicit. *Alexan. ab Alexandro lib.4.c.20.*

Auguſto, idem dies ſuſcepti imperij primus, & vitæ ſupremus fuiſſe traditur. *Alex.l.4.c.20.*

Fridericus Pulcer, Alberti I. F. Auſtriacus, cum Ludouico Bauaro de regno Rom. non expectato fratre Lupoldo dimicãs in agro Salisburgenſi, ſupra L. milites ſua manu interfeciſſe dicitur. Victor primùm, inde victus & captus eſt, anno Chriſti M.CCCXXIV. penultima Septembris, qua B. Michaëlis feſtus dies peragitur. Quo die ante annos quinquagintavnum, Rodolphus Habſpurgenſis auctor gentis in regem Romanum fuit electus. Vnde quidam falsò augurabantur, tunc domum Auſtriæ ruituram. *Cuſpin. A.D.*

Leo X. factus Pontifex ad vndecimum diem Aprilis, anni
A 1513. ſe triplicis coronæ tiaram in Laterano templo ſumturum edixit, vt is dies, qui ex clade prælij Rauennatis (in quo captus fuit à Gallis) ſibi valde ater extiterat, eo circumacti anni curriculo commutata fortuna, in candidum atque lætiſſimum verteretur: eodem quoque ipſo albo equo vehi voluit, in quo Rauennæ captus fuerat. *Iouius in Alfonſo Aeſtino.*

Bartholomæus Aluianus, anno 1513. icto inter Galliæ regem Ludouicum XII. & Venetos fœdere, ex Gallia, vbi captiuus aliquandiu fuerat, Venetias reuerſus, à ſenatu Veneto omnium copiarum Imperator iiſdem legibus, quibus Pitiliani comes eum gradum habuerat, & fortaſſe eodem die, quo ante quatuor annos in hoſtium poteſtatem venerat, eſt ſalutatus. *Guicciard. lib. 11.*

Alfonſus II. Neapolitanorum rex, Caroli IX. Gallorum regis aduentum metuens, in Siciliam fugit, regno relicto Ferdinando filio, eo die, quo pater anno antea deceſſerat vita, eodem quo fuerat rex ſalutatus. Ferdinandus regno à patre per manus accepto, Capua & Neapoli amiſſa, omnibuſq; alienatis, in Siciliam claſſe trãſmiſit. Et Aragonia domus per hunc modum Neapolitano regno excidit, anno tertio & ſexageſimo
B quàm Alphonſus maior, Ferdinandi huius proauus Renatum Neapoli eiecerat. *Sabel. lib. 9. Enn. 10. & Guicciard. lib. 1.*

LOCORVM FELICITAS, VEL CONSTANS.

Lacedæmonij vt rerum ſunt per totam Græciam potiti, vrbibúſque impoſuerunt præſidia, princeps Epaminondas præſidium, quod Thebis erat, contrucidauit. Eo nomine arma inferentibus Lacedæmoniis, Thebani ad Leuctra occurrerunt, auſpicium loci ſecuti. Nam antè etiam ibi aſſeruerant ſe in libertatem, quando à Sthenelo in exilium Amphyction pulſus Thebas ſe contulit: ſe cùm tributarios inueniſſet Chalcidenſibus, eos vectigali exemit. Chalcodonte Eubœenſium rege interfecto, & tunc apud ipſum Scedaſi filiarum à Spartanis olim conſtupratarum & interfectarum tumulum Lacedæmoniorum exercitus, ingenti clade totus fuſus fugatúſque eſt. *Plut. in Amatoriis.*

Otho Vicecomes, Mediolanenſium Archiepiſcopus, cum tota gente à Turrianis vrbe pulſus, nobilium exulum ſtipatus manu, per vim in patriam redire ſtudebat. Ei cum exercitu Turriani obuiam profecti, ad Decimum vicum peruenerant.
C Quum ibi de inferendo bello à ducibus in conſilio ſententiæ dicerentur, ſacerdos quidam pernici equo deuectus, ad Othonem peruenit. Erat enim Decimi præclarum Othonis nomen: nam ab adoleſcentia ſacris initiatus ſummum in eo pago ſacerdotium à Pontifice impetrarat, vnde poſtea & in æde maxima Mediolani, & in D. Ambroſij templo canonicas dignitates fuerat conſecutus. Is ſacerdos Othoni omnia nunciauit, addidítque, Turrianos ea nocte poſſe deleri, ſi improuiſus confecto per noctem itinere, diſperſos atque ſopitos adoriretur. Hoc nuncio maximè lætatus Otho: Dij: inquit, qui à Decimo dignitatis initia præbuerunt, non inani procul dubio loci omine promiſſam nobis de hoſtibus victoriam dabunt: atque ita tota re ad conſilium delata, ſingulari omnium alacritate decernitur, non prætermittendam rei gerendæ occaſionem. Ergo ducẽ ſecuti ſacerdotem, Turrianos imparatos adorti per noctem, ſuperarunt, Napum principem ceperunt. Atque ita ſepties acie victor Otho & reditum in patriam & patriæ imperium ſibi ſuiſque peperit. *Iouius in vita Othonis.*

INCONSTANS. LOCA FELICIA, ET INFELICIA, IISDEM, DIVERSIS.

M. Manlius Capitolinus tyrannidis affectatæ reus in Ca-
D pitolium ductus, ac de ſaxo præcipitatus, locum eundem habuit, & eximiæ gloriæ & triſtiſſimi exitus monumentum. *Plutarchus in Camillo.*

* HIEROGLYPHICA.

Si caduceo cornucopia adiiciatur, felicitatis indiciũ eſt: quod in Veſpaſiani & aliorum nummis obſeruauimus. *Pier. Val. l. 15.*

Adhæc *Nauis* in aliquot veterum monumentis felicitatis hieroglyphicum eſt: vt in Hadriani nummo, quæ remigio vecta, pulcherrimeq; elaborata viſitur, cum inſcriptione, Felicitati Aug. Sub naui vero, S.C. Coſ. III. P.P. *Pier. Val. l. 45.*

Quod etiam *Olea adiecta caduceo* felicitatis hieroglyphicum habeatur, multa veterum numiſmata indicio ſunt, quæ in ipſius caducei commentario continentur. *Idem l. 53.*

Vitis etiã felicitatis eſt hieroglyphicum. Artis enim diuinãdi periti ſeu cõiectores ſcribũt: vbi eius ſignificata examinãt, *Vuã* in ſomniis viſam, etiã extra tẽpus, felicis eſſe præſagij. *Idẽ l. 53.*

* Feriæ. E

☞ *Vide DIES.*

DEFINITIO ET ETYMOL. ET GENERA VARIA.

Feriæ, Græcè ἑορτὴ, & ἀργίαι, feriatus dicitur. ſic dictæ a feriẽdis epulis: in his enim epulæ fiebãt ex porcorũ frugũq; prouentibus. Feriarum publicarũ genera erant quatuor apud Rom. Statiuæ vniuerſi populi cõmunes, quę certis & cõſtitutis diebus fiebant, in quibus præcipuè ſeruabãtur Agonalia, Carmentalia, Lupercalia. Cõceptiuæ, quæ quotannis à magiſtratibus vel ſacerdotibus concipiebant certos ſiue incertos dies, vt ſunt Latinę, Sementinę, Paganalia, Cõpitalia, Imperatiuę, quas cõſules, vel prætores pro arbitrio indicabãt. Nundinæ paganorum ac ruſticorũ, quibus ad negotia & merces conueniebant.

APOPHTHEGMATA.

Diogenes, Lacedæmone peregrinũ quendam cõſpiciens ſeſe ſtudioſe ad feſtũ diem cõponentem. Quid facis, inquit? An non quilibet dies viro bono feſtus eſt? Senſit hunc mundũ eſſe fanũ Deo dignum, in quo cõſtitutus homo ſemper honeſte, velut in cõſpectu numinis omnia cernẽtis, verſari deberet. Detorſit huc prouerbiũ, quod dicitur, Pigris ſemper eſſe feſtum. *Laert. l. 6.*

Antiſthenes interrogatus, quid eſſet dies feſtus? Gulæ irritamentum, & luxuriæ occaſionem eſſe dixit. *Stob. & Max. ſer. 27. Anton. in Meliſſ. p. 1. ſerm. 39.*

☞ *Vide Sabbathum, & Solemnitas. Item ſub loco de Diebus, multa huc facientia.*

* Feſtinatio.

DEFINITIO ET VSVRPATIO VOCIS.

Feſtinatio, Properatio, Græcè σπουδὴ. Hebraicè *Chippazon* à verbo *Chapaz*, Feſtinauit, pauidus. Feſtinatio autem eſt motus præceps ad rem aliquam. Adhibetur autem tam ad res bonas quam malas. Nam vt iuſtus currit viam mandatorum Domini, ita impiorum pedes ad malum currunt. Vtrumque exemplis ſacris elucidabimus.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ FESTINATIONIS BONÆ.

Abraham leuatis oculis, cum vidiſſet tres viros ſibi adſtantes, cucurrit in occurſum illorum de oſtio tabernaculi ſui, & adorauit in terram, cúmq; eos intrò duxiſſet, feſtinauit ad Saram vt ei imperaret de aptandis eduliis. Ipſe quoque cucurrit G
ad armentum, tulitque vitulum tenerrimum & optimum; deditque puero, qui feſtinauit & coxit illum. *Gen. c. 18.*

Angeli qui apud Luth in Sodomis hoſpitio excepti fuerunt, poſtquã eũ præmonuiſſent excidij mox ſecuturi, addebãt: Feſtina, & ſaluare ibi, quia nõ poterit facere quidquã, niſi ingrediaris illuc. Idcirco nomen vrbis illius vocatũ eſt Segor. *Ibid. c. 19.*

Rachel poſt ablata patris Laban Idola, cum eadem recepturus intraſſet tabernaculum Iacob & Liæ, nec inueniſſet, venit ad tentorium Rachelis, At illa feſtinauit, & abſcondit Idola ſubter ſtramenta Cameli, & deſuper ſedit. *Gen. 31.*

Vxor Manue cum vidiſſet Angelum, qui dixerat ei quod conciperet, & pareret filium, feſtinauit & cucurrit ad virum ſuum, & nuntiauit ei, &c. *Iudic. c. 13.*

Dauid pugnaturus aduerſus Philiſtæum, feſtinauit, & cucurrit ad pugnam ex aduerſo illius 1. *Reg. 17.* Idem etiam feſtinauit, vt fugeret à facie Abſalonis 2. *Reg. 15.* Feſtinauit quoque Abigail venire ad Dauid cum muneribus, vt inſolentiam Nabal Mariti ſui apud eũ excuſaret. 1. *Reg. 25.* Semei quoq; filius Gera feſtinauit occurrere Dauid, & illius obſequio, ſe & ſuos H
deuouit, poſtquam iam electus eſſet in Regem, 2. *Reg. c. 19.*

Paſtores qui cuſtodiebant vigilias noctis ſuper gregem ſuum, audito Angelico nuncio de nato Saluatore, dixerunt: Tranſeamus in Bethlehem, & videamus de verbo hoc & venerunt feſtinantes. *Luc. 2.* Maria mater Domini abiit in montana cum feſtinatione, & ſalutauit Elizabeth *Luc. c. 1.* Zachæus à Chriſto prætereunte vocatus vt deſcenderet, quia hodie in domo ſua eſſet manſurus; feſtinans deſcendit è Sycomoro, & excepit illum gaudens. *Luc. c. 19.* Filij Zebedæi à Domino vocati, ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum. Ita & Matthæus è telonio vocatus, protinus ſecutus eſt eum.

Duo Diſcipuli qui in caſtellum, nomine Emaus iuerant, Chriſtúmque ibidem in fractione panis cognouerant, eadem die regreſſi in Hieruſalem, nunciauerunt congregatis vndecim. *Luc. 24.*

FESTINATIONIS MALÆ EXEMPLA.

Curſores Aſſueri Regis feſtinauerunt ex mandato Aman, vt per omnes prouincias nunciarent occidendos atque delendos

omnes Iudæos à minimo vſque ad maximum, vno die, hoc eſt
A decimo tertio menſis duodecimi Adar, omniaq; eorum bona diripienda. *Eſth.* 3. Poſtquam Nabuchodonoſor Rex præcepiſſet vt interficerentur omnes ſapientes Babylonis, ocius egreſſa ſententia, omnes interfecti ſunt, quærebantúrq; Daniel & ſocij eius, vt interirent. *Dan.* 2. Reprehendit Deus per Aggæum Iudæos quod feſtinauerint ire vnuſquiſq; in domũ ſuam, domũ autem Domini deſeruerint, & neglexerint ædificare, etiã cum vel maximè deſuper moniti eſſent, & propter hoc inquit, prohibiti ſunt cœli dare pluuiam, &c. *Aggæi c.* 1. Antiochus feſtinabat cum exercitu ſuo venire Ieruſalem ad delendam eam, & faciendum ex ea congeriem ſepulchri. 2. *Machab.* 9.

Etiam filia Philippi Herodias poſtquam Herodi placuiſſet, & promiſſa ſua iuramento confirmaſſet, de dimidia etiã regni ſui parte ei danda, dummodo eam poſtulaſſet: petiit protinus ſibi adferri caput S Ioannis Baptiſtæ in diſco. *Marc. c.* 6. Feſtinabat concilium ſanguinarium Iudæorum, vt Chriſtum morti traderet: Ideóq; de nocte cõueniunt, ex vno Tribunali in aliud feſtinant, primò manè conſilium ineunt, vociferantur, vrgent, etiã cõminationibus adiectis in Præſidem, vt quãtocius crucifigeretur, iuxta illud Dauidis, Aſtiterũt Reges terræ, & Princi-
B pes conuenerunt in vnũ, aduerſus Dominũ, & aduerſus Chriſtum eius. *Matth.* 26 27. *Marc.* 14. 15. *Luc.* 22. 23. *Ioan.* 18. 19.

APOPHTEGMATA.

Rem opportunè aliquando & nulla interpoſita mora aggredi, admodum vtile iudicabat Nicolaus III. Pont. vtpote qui vacantibus Eccleſiis pluribus, in id incumbebat aſſiduus, vt eis de viris timoratis proſpiceret, cauſamque tantæ celeritatis interrogãtibus, Magnũ, dicebat, tum in mora eſt periculũ, cùm non deſunt, qui diuina etiam cupidiſſimè occupata diriperent. Summa itaque in agendo erat prudentia, ſi rerum temporumque qualitati res noſtras accommodemus. *Ex Platina Laur. Beyerl. in Apophteg. Chriſtian.*

Petri Aldobrandini Card. quoque non minùs egregium dictum; inquiebat autem: Vbi vrget temporis anguſtia, accelerandum non eſt, ſed maturandum. Illud enim inconſiderati eſt animi, hoc verò prudentis. *Henr. Farneſ. in Apoph. de Prin.*

HIEROGLYPHICVM.

Apua piſciculus ex eo genere qui è ſola pluuia generantur, feſtinationis eſt ſignum, nam vbi vel minimum concaluerit,
C coquitur. Vnde Adagium, ad ignem apua, cum quid celeriter factum iudicamus. *Pierius lib.* 30.

* Feſtum. Feſti Dies.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

FEſtum ſubſtãtiuè, ſiue feſtiuitas in ſuo generali ſignificat ſolẽnitatem aliquam vel lætitiam communem pluribus, quæ Græcis ἑορτὰς ἑορτάσιμας, vnde Feſti dies, ἱερὰ ἡμέρα, hue ἑορτὰ, celebritas. Erant autem veteribus Romanis Feſti dies, in quibus vel ſacrificia Dei offerebantur, vel epulationes celebrabantur, vel ludi in honorem Deorum inſtituebantur, vel denique feriæ agebantur. Iudæis Sabbatha; quia arcebantur à ſeruilibus operibus, Chriſtianis verò vocantur illi, qui in honorem alicuius Sancti, aut myſterij diuini rememorationem ab Eccleſia inſtituuntur, ſiue pro omnibus omnino fidelibus, ſiue pro Eccleſia particulari. Cauſas omnium, & quæ in illis obſeruata olim, quæ hodie ſeruanda, trademus paulò poſt. Perottus vult Feſtũ dici à Feriis, quas olim Feſias dictas cõtendit, & mutatam litteram S. in R. quomodo ab heri heſternus: Alij à φάος, lux, gaudiũ: Feſti enim dies præ aliis ſplendent, tũ quod iis ceſſetur à laboribus corporalibus, tum quod lætitiam
D aliquam, tam inſtitutione ſui, quam cultu ipſo ingenerent.

A quo primum inſtituti, & Cur?

Ex ſacris litteris conſtat, Feſta quædam à Deo immediatè, quædam ab hominibus inſtituta. A Deo quidem ſeptem feſta inſtituta reperiuntur, 1. Sabbathum, cui benedixit, & quod ſanctificauit. *Gen. c.* 2. 2 Paſcha. 3. Pentecoſte 4. Feſtum Propitiationis, ſiue Expiationis. 6. Feſtum Tabernaculorum. 7. Feſtum Tubarum 5. Feſtum Cœtus, ſiue collectæ. A Iudæis verò inſtituta erant ſequentia quatuor 1. Feſtum ſortium, quod celebrabatur 15. menſis Adar, id eſt, Februarij, in memoriam liberationis Iudæorum per Eſther. De quo Eſther *cap.* 9. 2. Feſtum Encæniorum, ſeu purgationis templi, quæ facta eſt ſub Iuda Machabæo. *l.* 1. *Machab. c.* 3. Feſtum recepti è cœlo ignis ſacri 2. *Mach.* 1. 4. Feſtum ob cæſum Nicanorem 1. *Mach* 7 *&* 2. *Mach. vlt.* de quibus videatur Ribera *l.* 5. *de Templo c.* 17. Et quæ præſenti opere habentur. *Tit. de Iudæis.*

QVÆ IN FESTIS OBSERVATA, ET OLIM IN V. L. REQVISITA.

E

Tria in veteri lege erant peculiaria in Feſtis à Deo inſtitutis. Primum enim vacabant omnes à laboribus. Imò in Sabbatho licitum non erat cibum parare. Ideóq; in deſerto duplex manna colligebant pridiè Sabbathi. *Exod.* 16. neque ignem accendere. *Exod.* 35. quæ tamen aliis feſtis permittebantur. Quin tãta ſeueritate Iudæi etiamnum ſuum Sabbathum colunt, vt ab omni prorſus opere abſtineant. Notum eſt olim permiſiſſe ſe occidi tempore Machabæorum fideles, nè in Sabbatho gladium aduerſus hoſtes educerent. 1. *Machab. c.* 2.

Lepidum eſt quod in Anglia Iudæus quidam, nomine Salomon, poſtquam Sabbatho in fœtidam cloacam decidiſſet, nolletque eo extrahi, ne Sabbathum violaſſe videretur, coactus fuerit etiam Dominico die in eadem remanere. Nam cum ille diceret.

Sabbatha ſancta colo, de ſtercore ſurgere nolo.

Reſpondit Iudex, vti refert ex Annalibus *Th. Stapletonius in Prompt. morali. Sabbatha noſtra quidem Salomon celebrabis ibidem.* Sacerdotes tamen in Sabbatho victimas mactabant in templo, & eas excoriabant, coquebant, &c. Vnde Chriſtus cum toties ei obiicerent Sabbathi violationem, quod illo ægros cu-
F rarent; eos confudit *Matth.* 12. Inquiens: Non legiſtis in lege, quia Sabbatho Sacerdotes in templo Sabbathum violant (nempè materialiter) & abſque crimine ſunt?

Secundo, in Feſtis fiebant oblationes & victimæ, idq; propriè & ab aliis diuerſæ, eæq; à Deo præſcriptæ. *Num.* 27 *&* 29. Tertiò habebant quælibet Feſta cæremonias peculiares. Vt in feſto Paſchæ v.g. ſiue azymorum, fiebat ablatio manipuli, ſpicarum. In Feſto Pentecoſtes fiebat oblatio nouorum panum: In Feſto Tubarum clangebatur tubis: In die expiationis indicebatur Ieiunium, & aliæ afflictiones. In Feſto Tabernaculorum manebant certis diebus in tabernaculis, ibiq; exultabant cum ramis ex fructibus, quam cæremoniam vſque in præſens Iudæi in Synagogis ſuis obſeruant.

FESTORVM APVD IVDÆOS CVLTVS.

PRÆMIA COLENTIVM, ET VINDICTA VIOLANTIVM Feſta, in Vet. Leg.

Die Sabbathi offerebantur duo agni vltra illos, qui quotidie in iugi ſacrificio offerebantur: diebus aliis vnus tantum, niſi in ſolemnitatibus & calendis, ad deſignandum quod in feſtis abundantius Deum laudare debeamus. *Numer.* 28.

Videns Nehemias homines torcularia calcantes, & onera
G portantes venalia in Sabbathis, obiurgauit eos, tanquam diei Sabbathi prophanatores 2. *Eſdr.* 13.

Deus per Iſaiam promittit ſeruantibus Sabbatha ſua, primum voluptatem Spiritus in reb. diuinis: delectaberis ait, ſuper Domino. Secundo: & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, q d. faciam vt omnia terrena contemnas: Tertiò, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui. *Iſaiæ c.* 58. Quartò promittit ſe etiam adiecturum bona temporalia, vti conſtat, *Leuit.* 16.

E contra violantibus Sabbathum, minatur extremum exitium & interitum. Quocirca Eſdras durè increpabat incolas Ieruſalem, quod in Sabbatho inferrent onera, & quod iis opus facerent quod non licebat, additque Dominum idcirco induxiſſe mala ſuper vrbem illam, 2. *Eſdr. c.* 13.

Deus in *Exod. c.* 31. diſtrictim mandat cuſtodiri Sabbathum ſuum, quia ſignum eſt inquit, inter me & vos in generationibus veſtris. Qui polluerit illud, morte morietur.

Filij Iſraël inuenientes hominem in ſolitudine colligentem ligna in die Sabbathi, iuſſu Dei eum interfecerunt, ductúmq; extra caſtra obruerunt lapidibus, ſicut præceperat Deus *Num.* 15. Iudæi, qui Nicanorem ſequebantur, eum increpabãt, quod
H in Sabbatho vellet committere prælium. Nec ita ferociter inquiebant, & barbarè feceris, ſed honorẽ tribue diei ſanctificationis, & poſt pauca: eſt Dominus in cælis, qui iuſſit agi ſeptimam diem, *lib.* 2 *Machab. c.* 15.

QVANDO HEBRÆORVM FESTA COEPERINT OBLIGARE.

Deus *Leuitic c.* 23. decreuit, A veſpera in veſperam celebrabitis Sabbatha veſtra. Vbi nomine [Sabbathi,] omnia Feſta intelligit, vt quæ à principaliore nomen ſuum accipiebant, itaque ab vno ſolis occaſu vſque ad alterum, cum ſcilicet ſtella Veneris, quam heſperum vocamus: apparere incipit, Feſta ſua celebrabant. Quod licet Eccleſia Chriſtiana quoad Eccleſiaſticum officium obſeruare videatur, inchoando illud à primis veſperis; tamen obligationem non inducit fidelibus ſuis, niſi à media nocte, in mediam noctem.

QVAN

QVANDO CESSAVERIT OBLIGATIO.

A Fuit error Ebionitarum, qui exiſtimabant Chriſtianos teneri ad obſeruationem Sabbathi Iudæorum, perinde ac Dominicæ, vt refert *Euſebius lib.3. hiſt. cap.*27. Etiam Chriſtiani qui degunt in Æthiopia, vtrumque diem eodem honore proſequuntur. Cæterum illicitum eſt Chriſtianis ſeruare Sabbathum Iudæorum, aut alias Ferias veteris Teſtamenti, & dicitur Anathema iis, qui colunt Sabbathum in Concil. Laodiceno *cap.*29. Et apud Gregorium *lib.*11. *Epiſt.*3. Quippe cum ſtatu illo veteris Reipub. ceſſauit Sabbathum, præſertim poſtquam illius figura & ſignificatio deſiit per aduentum Chriſti, & reprehendit Apoſtolus obſeruantes Sabbatha, *ad Roman.* 14. *Galat.* 4. & præcipuè *ad Coloſſ.*2.

Feſta autem Iudæorum ſtatim poſt miſſum in die Pentecoſtes Spiritum ſanctum ceſſauerunt.

FESTA CHRISTIANORVM IN GENERE CONVENIENTER OBSERVANTVR.

Præceptum de obſeruatione certorum dierum, qui ad diuinum cultum deputantur, non ſolum ratione politiæ alicuius aut ordinis, ſed etiam ratione myſterij conuenienter ab Eccleſia traditur, & à fidelibus ſeruatur: ſuntque ij dies aliis ſanctiores, & ſacratiores. Cuius contrarium tenere videntur B noſtri temporis nouatores. De quo Magdeburg. *Cent.1. lib.2. c.6. col.*503. *Caluinus l.2. Inſtit. c.*8 §.28. *& ſeq.*

A QVO INSTITVTA, ET INSTITVENDA.

Nullum feſtum à Chriſto legimus fuiſſe inſtitutum: imò neque alicuius obſeruationem, aut peculiare præceptum tradidit, ſed ea omnia miniſtris ſuis commiſit, quibus ouilis ſui regimen credidit. Ab Apoſtolis certè modo in lege noua iam vſitato, feſta fuiſſe obſeruata, & probabiliter etiam ſancitam eam obſeruationem, conſtare videtur ex *cap.*20. *Actor. &* 1. *Corinth.* 16. Vnde colligitur, ſolitos tum fideles conuenire die dominico ad fractionem panis, id eſt, Sacram communionem, & Miſſæ auditionem: fiebantque tum collectæ pro pauperibus, vt conſtat, *ex cap.*15. *ad Rom.* Itaque Eccleſiaſticæ poteſtatis eſt, Feſtos dies inſtituere. Pro tota quidem Eccleſia, ſiue in vniuerſali, pertinet ad ſupremum Eccleſiæ paſtorem, in quo reſidet vniuerſalis poteſtas legiſlatiua in Spiritualibus. Pro particulari vero Prouincia aut Diœceſi, Epiſcoporum auctoritas requiritur, eáque ſufficit abſq; ſpeciali facultate, vel confirmatione Rom. Pontificis: colligitur ex *cap. vlt. de Feriis, &c.* 1. *de conſecrat. diſt.*3. & confirmat perpetuus Eccleſiæ vſus. Neque ſolum Eccleſia poteſt certos dies inſtituere, ſed eorundem obſeruantiam quoque præcipere lege obligante in conſcientia, C éſtque Hæreticum id negare velle, cum nihil ſit antiquius, & magis commune in populo fideli.

AD EORVM OBSERVATIONEM QVÆ REQVIRANTVR.

Præceptum de obſeruandis diebus Feſtis duo includit, in quibus ſubſtantia illius conſiſtit. Primum quidem obligationem audiendi integram Miſſam, ita vt voluntaria illius omiſſio ſit mortalis. Secundò verò ceſſationem ab operibus ſeruilibus, quæ commoditatibus corporis ſubſeruiunt, & communiter per ſeruos fiunt, qualia non cenſentur opera quibus animus excolitur, vt loqui, dicere, &c. Quædam tamen opera ſeruilia iure aut conſuetudine permittuntur: quædam etiam libera eadem ratione vetantur, vt ſunt mercatus, omnis ſtrepitus Iudicialis, Iuramentum, Contractus temporales, & nonnulla alia, de quibus fusè Canoniſtæ, *& Zoares lib.2. de Religione c.*26. *& ſequent.*

Operæ pretium eſt hoc loco cognoſcere, qua ratione dies Feſtos apud Chriſtianos obſeruari, & quantum à Iudæis & Gentilibus hic eos diſſidere debere docuerit *D. Nazianzenus:* Fratres; feſtum celebremus non corporis nitore, non veſtitus mutatione ac magnificentia, non comeſſationibus & D ebrietatibus, quarum fructum cubilia & impudicitias eſſe didiciſtis: nec floribus vicos cingamus, nec vnguentorum turpitudine menſas, & veſtibula ornemus: nec viſibili lumine ſplendeſcant domus, nec tibicinum cantu plauſibuſque perſonent: hoc enim more Gentiles nouæ Lunæ feſtum celebrant. At nos ne committamus, vt ad hunc modum Deum honoremus, ac præſens tempus iis rebus quæ minimè decent, extollamus: verum animi puritate & mentis hilaritate, & lucernis totum Eccleſiæ corpus illuſtrantibus, hoc eſt diuinis contemplationibus & cogitationib. quæ ſuper ſanctum candelabrum excitentur, atq; vniuerſum terrarum orbem luce perfundant. Parua meo quidem iudicio, ſi cum hoc lumine comparentur, ea omnia lumina ſunt, quæ homines, qui feſtos dies agunt, priuatim publiceque accendunt. *Orat.4. quæ ſteleutica in Iulianum* E *eſt altera.*

Qua autem ratione conſequemur feſtum non mundanum, ſed ſupramundanum natiuitatis Chriſti? Nempè ſi nec domus veſtibula coronis cingamus, nec choros agitemus, nec vicos ornemus, nec oculum paſcamus, nec aurem cantu mulceamus, nec olfactum muliebriter deliniamus, nec guſtui lenocinemur, nec tactui gratificemur, promptis inquam illis ad vitium viis, & peccati ianuis, nec teneris & circumfluentib. veſtibus emolliamur, quarum quod pulcherrimum eſt, nulli vſui eſt, nec gemmarum ſplendoribus, nec auri fulgoribus, nec colorum artificiis natiuam pulchritudinem ementientibus atque aduerſus diuinam imaginem excogitatis: nec commeſſationibus & ebrietatibus quibus cubilia & impudicitias adiuncta eſſe ſcio, quandoquidem malorum magiſtrorũ malæ doctrinæ ſunt, vel potius malorum ſeminũ malæ ſegetes. Nec thoros altos figamus, veneri delicias ſternentes. Nec fragrantia vina, coquorum lenocinia, ingentis ſumptus vnguenta in pretio habeamus. Nec terra & mare pretioſum nobis ſtercus dono offerant, (hoc enim honore delicias afficere ſoleo.) Nec alius alium intemperantia ſuperare contendamus. Mihi enim intemperantia eſt, quidquid ſuperfluum eſt, vſuſq; neceſſarios excedit, idque eſurientibus aliis, atq; inopia laborantibus: iis inquam, qui ex eodem luto, & temperamento conſtant. Verùm hæc Gentilibus, F ac Gentilitiis pompis, feſtiſq; relinquamus: qui etiam iis, quos ſacrificiorum nidor oblectat, Deorum nomen tribuunt, aptéq; proinde diuinum numen ventre colunt, mali vtiq; malorum dæmonum & fictores & ſacerdotes, & cultores. At nos, à quib. Verbum adoratur, ſi quid deliciis dandum eſt, in ſermone deliciemur, atq; in lege diuina, & narrationibus cum aliis, tum iis præſertim, quæ præſenti feſto conſentaneæ ſunt. *Orat.*38. Et iterum: Feſtos dies Iudæus etiam agit, verum iuxta litteram. Legem enim corpoream conſectans, ad ſpiritualem legem nõ peruenit. Feſtos quoq; dies Gentilis agit, verum iuxta corpus, deoſq; ſuos & dæmones: quorũ alij vitioſarum affectionũ affectores atq; architecti ſunt quemadmodũ ipſimet aſſerunt, alij ex vitioſis affectionib. honorẽ conſecuti ſunt. Ac proinde modus etiã ille, quo feſta celebrant, cũ vitioſis affectionib. cõiunctus eſt: vt hoc ipſum quod peccãt, in Dei honorẽ cedat, ad quẽ vitiũ, quaſi res quædã honeſta & prædicanda, confugit. Feſtos dies nos quoq; agitamus, verũ vt Spiritui gratum eſt. Gratũ eſt porro eã à nobis rationem iniri, vt eorũ, quæ in rem ſunt, vel aliquid dicamus, vel agamus. Nec feriatũ noſtrum quicquã eſt aliud, quã animæ aliquid eorũ aggerere, quæ firma & ſtabilia G ſunt, ac manib. tenentur, non autẽ ſuffugiunt & dilabuntur, leniterq; duntaxat ſenſum demulcent, magna autẽ ex parte, meo quidem iudicio, labefactant, noxamq; inferunt. Sufficit enim corpori malitia ſua. Quid flammę ampliore materia opus eſt, aut belluæ copioſiori alimento, vt effrenatior reddatur, ac ratione violentior? Quocirca nobis ſpiritualiter feriandũ eſt. *Init.*44.

CVR INSTITVTA FESTA.

Feſtorum dierum inſtitutio varios fines habet. Primus ac principalis, eſt Dei cultus, qui ab omnibus generatim, vel à nonnullis ſpeciatim exhibetur, in gratiarum actionem, illis diebus. Alius eſt commemoratio alicuius beneficij accepti, quo ad venerationem & reuerentiam Deo præſtandam prouocamur. Denique honor quem Sanctis impẽdimus. Item exemplum eorundem, quos velut imitandos nobis proponimus, dum eorum Feſtum diem recolimus.

QVOTVPLICIA.

Variæ ſunt Feſtorum diuiſiones. Quædam enim ad ipſum Deum referuntur, eúmque velut pro obiecto habent. Vt dies Dominicus, Feſtum SS. Trinitatis. Aliæ ſunt Chriſti, ſiue Dei H hominis facti. Iterum, aliæ ſunt Feſtiuitates Sanctorum: atque inter hos Beatam Virginem Mariam ſpeciali ab aliis cultu veneramur, quem Hyperduliam dicimus: alios verò Sanctos communi duliá.

Alia Feſtorum diuiſio ſumitur ab Officio, quod in iiſdem ſolenniter, aut minus ſolenniter perſoluitur, vnde communiter quædam feſta dicuntur duplicia, quædam ſemiduplicia, quędã ſimplicia. Eſt inſuper alia diuiſio Feſtorum in Mobilia, & Immobilia. Idque à die quo recurrunt per annum Mobilia ſunt, quod de die vno in alium moueantur: Cum immobilia ſemper eodem die recurrant. Dependent autem mobilia feſta à ſolennitate Paſchæ, quæ ſemper incidit in diem Dominicam, ita vt ſtatis interuallis cætera eam ſequantur, aut antecedant.

Sunt denique Feſta quædam vniuerſalia, quæ per totam

Eccleſiam

A Eccleſiam ſeruantur ex obligatione: alia particularia, quæ in aliqua Prouincia aut diœceſi. De ſingulis particulatim dicemus.

FESTI DIES CHRISTIANORVM IN PARTICVLARI.

Ac primum de vniuerſalibus.

DIES DOMINICA ANTIQVA.

Dies Dominica antiquiſſimum eſt Chriſtianorum feſtum. Eccleſia enim Chriſtiana cœpit in die Pentecoſtes, quæ erat dominica, eamque Apoſtolorum tempore fuiſſe obſeruatam, ſupra ex Scripturis diximus, eiuſque meminit S. Ioannes in *Apocalypſi cap.* 1. Ego Ioannes fui in Spiritu in Dominica die. Item *Clemens can* 65. Apoſtolorum: Ignatius *Epiſt. ad Magneſianos*: Tertullianus *de corona militis, & in Apolog.* c.16. & alij a Card. Bellarm. citati.

CVR, ET A QVIBVS INSTITVTA.

Diem Dominicam ab Apoſtolis inſtitutam, vt Iudæorum Sabbatho ſuccederet, communis eſt traditio. Idque in memoriam Dominicæ reſurrectionis, vt qui illum diem ſua reſurrectione conſecrauit, vnde Eccleſia illi accommodat, quod habetur *Pſalm.* 117. Hæc dies quam fecit Dominus, &c. loquitur

B enim de reſurrectione Domini, meminit huius rationis Clemens *l.7. de conſtit. Apoſt. c.* 31. & Ignatius *Epiſt. 3 ad Magneſ.*

ILLIVS PRÆROGATIVÆ.

Dominicæ diei plures ſunt prærogatiuæ, quæ mirificè augeant illius dignitatem. Conſtat enim primum, hoc die creatum Mundum quoad ſubſtantiam, & lucem non modo Angelicam, verum etiam materialem, cuius ratione omnium dierum fuit prima. *Auguſtinus & Beda.*

2. Dedit Deus manna è cœlo Hebræis die Dominico. 3. Illi ipſi hoc die ſiccis veſtigiis mare rubrum tranſierunt. 4. Chriſtus, vt plerique exiſtimant, initio huius diei natus fuit. 5. Baptizatus fuit in Iordane, & Circumciſus 6. Miraculum primum fecit in Cana Galilææ 7. Dicit Auguſtinus *Serm.* 154. *de tempore*, Chriſtum hoc die benedixiſſe panes, quibus quinque hominum millia ſaturauit. 8. Reſurrexit eodem die, & triumphantis in morem Hieroſolymam ingreſſus eſt. 9. Miſſus eodem die Spiritus Sanctus in linguis igneis, 10. In hac die inquit *S. Leo Epiſt.* 81. Apoſtoli à Domino prædicandi omnib. Gentibus tubam Euangelij ſumunt, & inferendum vniuerſo mundo ſacramentum regenerationis accipiunt, vide infrà *tit. Feſtorum inter ſe collatio.*

C

FESTVM SS. TRINITATIS.

In honorem SS. Trinitatis certam Dominicam obſeruari voluit Eccleſia: primum quidem in Prouinciis particularibus, vt refert Alexand. III. mox per orbem Chriſtianum inſtituta illius veneratio, vt expreſſior fieret illius memoria, tam in toto officio, quam in concione, quamuis omnes Dominicæ dies ad peculiarem SS. Trinitatis honorem fuerint inſtitutæ.

FESTA DOMINI, AC PRIMVM DE FESTO INCARNATIONIS.

Siue Annunciationis Deiparæ.

Primum Feſtum inter ea, quæ ad vitam Chriſti pertinent, & B. Virgini communia ſunt, eſt Feſtum Annunciationis Deiparæ, quod celebratur ordinariè XXV. Martij: quamuis in Hiſpania præceptum fuerit ſeruari die XVII. Decemb. in Concilio Toletano 10. Quando verò ſolennitas hæc cœperit, non omninò conſtat: antiquam tamen eſſe colligimus ex Auguſtino *ſerm.* 18. *de Sanctis*, & aliis, qui tum ad populum conciones habuerunt. De quo vide plura in loco de Beata Maria. *Titulo Feſtiuitates.*

Viſio de duobus monachis, in Cluniaco, feſtum Annunciationis more Hiſpanorum celebrantibus.

D Anno Domini milleſimo quarto, Italia atque in Galliis, plerique Epiſcoporum nonnulla inter ſe de diuerſis quæſtionibus habuére Synodorum cõciliabula. Nam de ieiuniis, quæ plerique fidelium, ſcilicet inter Aſcenſionem Saluatoris, & Pentecoſten obſeruabant, ita decreuerunt, vt ne per imperium ſacerdotum fierent, excepto Sabbato Pentecoſtes, & quibus fieri vellent, prohiberentur fieri. Simúlq; incidit quæſtio; Cur monachi per tres vel quatuor Dominicas dies ante diem Natiuitatis Dominicæ, ſeu quadrageſimalis obſeruationis tempore, Hymnum, ſcilicet, Te Deum laudamus, decantarent contra morem Eccleſiæ Romanæ. Qua videlicet quæſtione aggreſſi tam Abbates, quam Monachi, reſponderunt, ſe pro nulla illud agere, niſi ex beati Benedicti nominatiſſimi atque excellentiſſimi Patris præceptione; cuius etiam actus, ſimulque dicta à ſummo Romanorum Pontifice, videlicet Gregorio, haberentur deſcripta, ac laudabiliter roborata. E

His denique comperti Epiſcopi vſus monachorum authentico ex more viguit: Necnon etiam de die Annunciationis Dominicæ, quæ celebratur 8. Kalend. April. ſi fortè quælibet alio tempore præter Quadrageſimam excoli congruentius potuiſſet, ab iiſdem Pontificibus non parua illata eſt quæſtio: ferebatur enim à quibuſdam, eandem videlicet Annunciationem Dominicam more Hiſpanorum quintodecimo Kal. Ianuar. die irreprehenſibiliter poſſe celebrari. Nam cùm ego poſtmodum in monaſterio Cluniacenſi cum cæteris fratribus degerem, conuenerunt illuc ab Hiſpaniis Patres honeſtæ conuerſationis, iamdudum more viuentes propriæ regionis monachi. Propinquante verò die Natiuitatis Dominicæ, petierunt dicti monachi venerabilem Odilonem eiuſdem loci Abbatem, vt more ſuorum liceret eis celebrare Annunciationem. Quòd cùm feciſſent, ſegregati à cæteris, viſum eſt nocte eadem duobus ſenioribus loci, quòd vnus de Hiſpanis fuſcina Focaria arriperet deſuper altare puerum, mitteretque illum F in Sartaginem prunis plenam, ita clamantem: Pater, Pater: quod tu dediſti, iſti auferunt. Quid plura? Antiqua apud nos conſuetudo, vti docebat, præualuit. *Baron. tom.* 11. *Annal. Eccl. ſub an. Dom.* 1004. *ex Glabro l.*3. *c.*3. *an.* 1004.

FESTVM NATIVITATIS DOMINI.

Celebratur hoc eo die quo accidit, XXV. Decembr. & inſtitutum ab Apoſtolis colligitur ex variis Sermonibus, eo die ab antiquiſſimis Patribus habitis, meminit illius *Clemens l.* 5. *c.*13. *Ambroſ. l.*3. *de Virgin. Auguſtinus, Leo, & alij, vide Baronij Martyrologium.*

CIRCVMCISIONIS.

Circumciſionis Dominicæ feſtum, quod ſub nomine octauæ natiuitatis ponitur, *c.*1. *de Conſecrat. diſt.*3. *& vlt. de Feriis*, non eſt tam antiquum, quamuis S. Leo eius meminerit, & ante illum Sanctus Cyprianus, vel auctor de Cardinal. Chriſti operibus. Solent autem olim hoc die fieri duæ miſſæ, vna de myſterio, altera de B. Virgine, quæ hic non minimam partem ſibi vendicat: cum putetur ipſa ſuiſmet manibus Chriſtum infantem circumcidiſſe. Lege *Durand. l.*6. *Ration. diuin. offic. Franc. Soares tom.*2. *in* 3. *part.* G

EPIPHANIÆ.

Feſtiuitatem Epiphaniæ Græci etiam vocant Theophaniam, quo nomine Greg. Nazianzenus vocat diem Natiuitatis: hanc autem diem appellat diem luminum Sanctorũ, quod Chriſtus eo baptizatus dicatur: Fuit autem maxima ea ſolennitas apud Chriſtianos, ſic vt Imperatores quoque ei intereſſent. Imò Iulianus Apoſtata in Galliis volẽs Chriſtianam pietatem larua alicuius religionis tegere, huius diei myſteriis voluit intereſſe, vt ſcribit *Ammian. Marcell. l.* 21. quod etiam præſtitit Valens Arrianus Imp. teſte Greg. Nazianz. Quin & Theodoſius Imp. iuſſit ſeptem diebus, tam qui præcederent, quam qui ſubſequerentur hanc feſtiuitatem, conticeſcere ſtrepitum iudicialem: numeratur autem hæc ſolennitas inter illas quas Apoſtolicas dicimus, vt videre eſt apud *Clement. l.*5. *conſtit. c.*12. *& l.*8. *c.*33.

Concurrunt autem hoc die, præter apparitionem Magis factam, celebre miraculum conuerſionis aquæ in vinum in Cana Galilææ. Teſte Iſidoro *l.*1. *de diuin. officiis, cap.*26. & baptiſmus Chriſti, quo illius diuinitatem pater æternus, & voce H cœlo delapſa, & S. Spiritu miſſo, declarauit.

PASSIONIS.

Diem Paſſionis, quam Paraſceues dicimus, & qui eum ſequitur, apud Chriſtianos ſemper reuerenter & deuotè habitum in memoriam Dominicæ Paſſionis & mortis, conſtat ex *Greg. IX. de Feriis*. Olim autem tota hebdomada paſſionis fuit ſub præcepto, nunc vſus obtinuit, vt ſolum feria VI. Paraſceues ceſſetur à ſtrepitu Iudiciali, vti & Sabbatho eam inſequente, & ab operibus in publico, ſaltem priori die vſque ad meridiem, ſolentque viſitari Eccleſiæ, & arctius ieiunari à fidelibus, vt qui plerumque ad veſperam differunt refectionem, quam tum etiam ſumunt admodum moderatam, ad ſatisfaciendum naturæ duntaxat. Ab hinc paucis annis, in Conuenticulo Vltraiectino, Reformati verbi miniſtri cenſuerunt, hunc etiam diem à fidelibus debere obſeruari.

RESVRRECTIONIS SIVE PASCHÆ.

Hæc eſt pleniſſima Chriſtianorum feſtiuitas, quam Paſcha dicimus, tranſlato nomine ab Hebræis, qui circa hoc tempus celebrabãt ſuũ Paſcha, quia iam Paſcha noſtrũ immolatus eſt

Chriſtus, vt ſcribit S. Paul. 1. *Cor.* 15. caditque hoc feſtum ſub A rigoroſum præceptum obſeruandi illud à tota Eccleſia, ex traditione & inſtitutione Apoſtolica. Vt conſtat ex *Clement. lib. 8. c.* 33. Et ex *Canon.* 58. *Apoſtolorum.* Fuitque continua ea obſeruatio, & nunquam interrupta. Vnde etiam iis, qui ad annos diſcretionis peruenerunt, præcipitur, vt circa hanc feſtiuitatẽ, cui dies 14. Eccleſia præſcripſit, corpus Chriſti percipiant. Et ad maiorem ſolennitatem, ſolebant olim totam hebdomadam vſq; ad illius octauam celebrare, nunc autem generalis eſt cõſuetudo, vt ob reuerentiã myſterij, quod tũ recolitur, duo proximi dies celebrentur, quanquam in Conc. Moguntino etiam Feria IV. fuerit in præcepto ſub Carolo M. vt conſtat. *c.* 36.

PASCHA QVID.

Nomen Paſcha autem ſignificationes varias habet: cõmunis eſt ea, quæ tranſitum, ſiue tranſitionem denotat, Angeli ſcilicet exterminatoris, quando in Ægypto tranſiliit domos Hebræorum, vnde ſcriptura *Exod.* 12. Eſt enim Phaſe: tranſitus Domini. Ita Ioſephus *lib.* 2. *Antiq. c.* 13. Hieron. *in c.* 26. *Matth.* Significat etiam ipſum Agnum Paſchalem, vnde dicitur *Luc.* 22. Neceſſe erat occidi Paſcha. Item tranſitum populi, qui ea nocte liberatus fuit à tyrannide Pharaonia, tranſito mari rubro, vt inſinuat *Nazianz. Orat. 2. de Paſcha:* & Auguſt. *tr. 55. In* B *Ioan.* Denique ipſum diem, ita *Luc.* 22. dicitur: Appropinquabat dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha.

ERRORES.

Aëtius Paſcha ſimpliciter celebrari vetabat, quod Iudaiſmum ſapere diceret. Eum errorem refellit. *Epiph. hæreſ.* 75.

Audiani ſeu Vadiani volebant Paſcha celebrari eo die, quo Iudæi illud celebrabant, nempè XIV. Luna, ſiue eſſet dies dominica, ſiue non. Fuitq; primus auctor huius erroris quidam Blaſius, teſte Tertull. *lib. de Præſcript.* eiuſq; ſequaces Quartodecimani appellati fuerunt. Cappadoces illud celebrabant 25. Martij. Britones & Scoti, teſte Beda, poſt Lunam XIII. Martij. Nouatiani nullum certum diem huic feſto aſſignabant.

CELEBRANDVM DIE DOMINICA.

Pius Papa IX. à Petro Apoſtolo in primo ſuarum decretalium ſic de Paſchate decreuit: Noſſe vos volum⁹, quod Paſcha Domini die Dominico annuis temporibus ſit celebrandum. Iſtis enim temporibus Hermes Doctor fidei, & ſcripturarum effulſit inter nos. Et licet nos idem Paſcha prædicto die celebremus; quia tamen quidam inde dubitabant, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ Angelus Domini in habitu paſtoris apparuit, & præcepit ei, vt paſcha Domini die Dominico ab omnibus celebraretur. Vnde & vos Apoſtolica auctoritate C inſtruimus omnes eadem ſeruare debere, quia & nos eadem ſeruamus: nec debetis à capite quoquo modo diſſidere. *Gratianus de conſecr. diſtinct.* 3. *c.* 21.

MIRACVLIS DECLARATVR.

D. Auguſtinus Britonum Epiſcopus, adiutorio vſus Edilberti Regis, conuocauit ad ſuum collegium Epiſcopos, ſiue Doctores, maximæ & proximæ Britonum Prouinciæ in loco, vbi vſque hodie lingua Anglorum Auguſtineizat, id eſt, robur Auguſtini, in confinio Vectiorum, & Occidentalium Saxonum appellatur, cœpitque fraterna commonitione ſuadere, vt pace Catholica ſecum habita, communem euangelizandi gentibus pro Domino laborem ſuſciperẽt; non enim Paſchæ diem Dominicum ſuo tempore, ſed à decimaquarta vſque ad vigeſimam lunam obſeruabant. Quæ computatio octoginta quatuor annorum circulo continetur. Sed & alia plurima vnitati Eccleſiæ contraria faciebant. Qui cùm longa diſputatione habita, neque precibus, neque hortamentis, neque increpationibus Auguſtini & ſociorum eius aſſenſum ponere voluiſſent, ſed ſuas potius traditiones, vniuerſis, quæ per orbem ſibi in Chriſto concordant, Eccleſiis præferrent, ſanctus pater Augu- D ſtinus hunc laborioſi ac longi certaminis finem fecit, vt diceret: Obſecremus Dominum Deum, qui habitare facit vnanimes in domo patris ſui, vt ipſe nobis inſinuare cæleſtib. ſignis dignetur, quæ ſequenda traditio, quibus ſit viis ad ingreſſum regni illius properandum, adducatur aliquis æger, & per cuius preces fuerit curatus, huius fides, & operatio Deo deuota, atque omnibus ſequenda credatur. Quod cum aduerſarij, inuiti non concederent, allatus eſt quidam de genere Anglorum, oculorum luce priuatus. Qui cum oblatus Britonum ſacerdotibus, nil curationis vel ſanitatis eorum miniſterio perciperet, tandem Auguſtinus iuſta curioſitate compulſus, flectit genua ſua ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, deprecans vt viſum cæco, quem amiſerat, reſtitueret; & per illuminationem vnius hominis corporalem, in plurimorum cordibus fidelium ſpiritalis gratiæ lucem accenderet. Nec mora, illuminatur cæ- F cus, ac verus ſummæ lucis præco ab omnibus prædicatur Auguſtinus. Tum Britones confitentur quidem intellexiſſe ſe veram eſſe viam iuſtitiæ, quam prædicaret Auguſtinus, ſed non ſe poſſe abſque ſuorum conſenſu ac licentia, priſcis abdicare moribus. *Beda lib. 2. hiſt. Angl. c.* 2.

Anno Chriſti Domini 417. factum eſt, vt Paſcha non ſuo legitimo die celebraretur in Eccleſia, errore ſupputationis Paſchalis temporis. Sed quomodo diuino miraculo compertus ſit error, vt non ſiuerit Deus quicquam in Eccleſia agi perperam; Paſchaſius Epiſcopus Lilybæi narrat his verbis, in epiſtola ad ſanctum Leonem Romanum Pontificem data: Non ergo (inquit) nos dies vna longius poſita terreat: ne cùm hoc cauerimus, incurramus errorem, ſicut tempore beatæ recordationis Domini mei prædeceſſoris veſtri Zoſimi, Conſulatu Honorij Auguſti vndecimo, & Conſtantij ſecundo. Tunc enim, cum declinaretur, ne decimo Kalend. Maij dies Paſchæ teneretur, celebratum octauo die Kalend. Aprilis, id eſt: pro emboliſmo communis eſt annus tentus, & error grauiſſimus eſt ortus, in tantum, vt miniſterio certo, quod dono ſancti Spiritus miniſtrabatur, hæc veritas probaretur. Quod propterea credidi E exponendum, quia locus ipſe etiam ſancto, atque à me venerando fratri meo Libano notiſſimus eſt, cuius myſterij miraculum tale eſt. Quædam viliſſima poſſeſſio Meltinas appellatur, in montibus arduis, ac ſyluis denſiſſimè conſtituta: illic perparua, atque vili opere conſtructa eſt Eccleſia, in cuius baptiſterio, nocte ſacroſancta Paſchali, baptizandi hora, cùm nullus canalis, nulla ſit fiſtula, nec aqua omnino vicina, fons ex ſe repletur, paucíſque, qui fuerint conſecrati, cùm deductorium nullum habeat, vt aqua venerat, ex ſeſe deſcendit. Tunc ergo (ſicut ſupra diximus) cùm ſanctæ memoriæ quondam meo beatiſſimo Papa Zoſimo (cum apud Occidentales error ortus fuiſſet) conſuetis lectionibus nocte ſacra diſcuſſis, cùm presbyter ſecundum morem baptizandi horam requireret, vſque ad lucem aqua non veniente, non conſecrati, qui baptizandi fuerant, receſſerunt. Vt ergo breuiter narrem, illa nocte, qua luceſcebat in diem Dominicam decimo die Kalend. Maij, fons ſacer hora competenti repletus eſt. Euidenti ergo miraculo claruit Occidentalium partium fuiſſe errorem *Baron tom. 5. Annal. an. 417. 53. 54. ex Paſchaſ. Epiſc. Lilybei apud S. Leonem poſt Ep.* 63.

G Hinc planè ſimile deſcriptum extat apud Caſſiodorum miraculum, dum agit de conuentu Leucotheæ in Lucania, fontémque ibi irriguum, ita deſcribit: Eſt enim locus ipſe camporum amœnitate diffuſus, ſuburbanum quondam Coſilinatis antiquiſſimæ ciuitatis, qui à conditore ſanctorum fontium Marcellianum nomen accepit. Hic erumpit aquarum perſpicua & dulcis vbertas: vbi in modum naturalis antri apſidis fabricata concauitas, ſic perſpicuos liquores emanat, vt vacuum putes lacum, quem non dubitas eſſe pleniſſimum. Hic pellucidus vſque ad fundum patet, vt aſpectibus tuis aërem potius apparere iudices, non liquorem. Æmulatur ſerenum diem aqua ſubtiliſſima; nam quicquid in imo geritur, inoffenſa aëris claritate monſtratur: *Et paulò poſt*: Longa ſunt illius fontis memoranda deſcribere, veniamus ad illud ſingulare munus ſanctúmque miraculum. Nam cùm die ſacratæ noctis precem baptiſmatis cœperit ſacerdos effundere, & de ore ſancto ſermonum fontes emanare; mox in altum vnda proſiliens, aquas ſuas, non per meatus ſolitos dirigit, ſed in altitudinem cumuloſque tranſmittit: erigitur brutum elementum ſponte ſua, & quadam deuotione ſolenni præparat ſe miraculis, vt ſanctificatio maieſtatis poſſit oſtendi: nam cùm fons ipſe quinque gradus tegat, eoſque tantum ſub tranquillitate poſſi- H deat, aliis duobus cernitur creſcere, quos nũquam præter illud tempus cognoſcitur occupare. Magnum, ſtupendúmque miraculum, fluenta labentia, ſic ad humanos ſermones, vel ſtare, vel creſcere, vt eis credas audiendi ſtudium minimè defuiſſe. Fiat venerabilis omnium ſermone fons iſte cœleſtis. Habet & Lucania Iordanem ſuum. Ille exemplum baptiſmatis præſtitit; hic ſacrum miniſterium annua deuotione cuſtodit. Quapropter & reuerentia loci, & vtilitas rei dare debet populis ſanctiſſimam pacem. *Idem Baron. tom. 5. an 417. 55. ex Caſſiodoro lib. 8. variar. lect. ep.* 33.

Eſt & illud illuſtre miraculum de fontibus Hiſpaniæ, quos Luſitania Prouincia profert. Piſcina namque eſt apud Oſſet campum antiquitus ſculpta, & ex marmore vario in modum

crucis

A crucis miro compoſita opere, ſed & ædes magnæ claritatis ac celſitudinis deſuper a Chriſtianis conſtructa eſt. Igitur cùm dies ſacer poſt curriculum anni decedentis aduenerit, quo Dominus confuſo proditore, myſticam diſcipulis præbuit cœnã, conueniunt in locum illum cum Pontifice ciues, iam odorem ſacri præſentientes aromatis. Tunc data oratione ſacerdos oſtia templi iubet ſimul muniri ſignaculis, aduentum virtutis Dominicæ præſtolantes. Die autem tertia (quod eſt Sabbati) conuenientibus ad baptizandum populis, adueniens Epiſcopus cum ciuibus ſuis, inſpectis ſignaculis, oſtia reſerat clauſa. At mirum dictu, piſcinam, quam reliquerant vacuam, reperiunt plenam, ſed ita cumulo altiore refertã, vt ſolet ſuper ora modiorum triticum aggregari, videáſque huc illúcque latices fluctuare, nec partem in aduerſam defluere. Tunc cum exorciſmo ſanctificato, conſperſo deſuper chriſmate, omnis populus pro deuotione haurit, & vas plenum domi ſaluatione reportat, agros vineáſque aſperſione ſaluberrima tutaturus. Et cùm exinde multitudo amphorarum ſiue collecto numero hauriatur, nunquam tamen vel cumulum minuit; licet vbi infans primus intinctus fuerit, mox aqua reducitur, & baptizatis omnibus, lymphis in ſe reuerſis, vt initio produntur neſcio, ita B & clauduntur ſine ignaro. Denique Theodegiſilus huius Rex regionis, cùm vidiſſet hoc miraculum, quod in his ſacratis Deo fontibus gerebatur, cogitauit intra ſe, dicens; Quia ingenium eſt Romanorum (Romanos enim vocitant homines noſtræ religionis) vt ita accidat: & non eſt Dei virtus. Veniens verò ad annum ſequentem: oſtium ſigillis ſuis cum Epiſcopi ſigillo muniuit; poſuitque cuſtodes in circuitu templi, ſi forte aliquẽ deprehendere poſſit fraudis alicuius conſcium, per cuius ingenium in fontibus aqua ſuccederet: ſimiliter & alio fecit anno; tertio verò conuocata virorum multitudine, foſſas in circuitu baſilicæ fieri iuſſit, ne fortè locis occultis lymphæ deducerentur in fontem: fuerúntque foſſæ in profundo vicenum quinum pedum; in latitudine verò quindenum. Sed nihil abditum reperiri potuit. Tamen vitæ finem faciens, & credo pro huius inquiſitionis temeritate, anni ſequentis diem, quo hoc myſteriũ celebraretur, videre non meruit, eò quod arcanum virtutis diuinæ inueſtigare præſumpſit. Habentur autem in ea reliquiæ S. Stephani Leuitæ. *Idem Baron. eodem tom. & ann. 56. ex lib. 1. Greg. Tur. de glor. mart. cap. 24. & 25.*

Sed nec caruit Oriens hiſce adeò inſignib. editis diuina virtute miraculis: etenim Sophronius de Orientalibus oris ſcribit C in hęc verba; Soruba (inquit) vicus quidam eſt, ad radices montis: in quo ſita eſt Coeanenſium ciuitas; in eo baptiſterium eſt, quod in ſanctis Epiphaniis ſudat (baptiſmus enim ibi eo tempore celebrabatur) qui ſudor per tres horas continuis incrementis augetur: & poſt baptiſma peractum decreſcere incipit, & tribus aliis horis deficit, & in Caſtello Cedebratis ſub monte Ænoandro ciuitatis ſitum eſt baptiſterium, quod in prima Paſchali ſanctæ reſurrectionis feſtiuitate, cùm ſit lapis vnus, ex ſeipſo continuò impletur, durátque aqua illa vſque ad Pentecoſtem: moxque peracta Pentecoſte euaneſcit. Vtraque verò iſta miracula in prouincia Lyciæ fiunt. Si quis autem hæc ita eſſe non credit, vſque ad Lyciam, non grande iter eſt, pergat, & rei veritas fidem illi faciet. Hactenus ipſe: de hiſque ſatis: vt intelligas Deum eſſe in Iſraël, & in Eccleſia Catholica ſemper viguiſſe miracula: quibus veluti digito Dei, quæ vera ſit Eccleſia, conſignetur. *Idem Baron. eod. tom. & an. 417. 59 ex Sophron. pr. ſpir. 214. 215.*

Anno Domini quingenteſimo ſeptuageſimo tertio, auctor eſt Sigebertus altercatũ eſſe inter Hiſpanos & Gallos de Paſchatis dici celebritate, ait enim: Hiſpani & Franci de Paſcha celebrando diſſentiunt. Hiſpanis duodecimo Kalendas Aprilis: D Francis verò decimoquarto Kalendas Maij Paſcha celebrantibus. Sed Francos rectè celebraſſe per hoc diuinitus claruit, quod fontes in Hiſpania, qui in Sabbatho ſancto Paſchæ ad baptizandum ſponte diuinitus repleri ſolent, non in Hiſpanorum, ſed in Francorum Paſcha repleti ſunt. *Idem Baron. t. 7. 574. 25. in Sigeberto.*

Vigeſimo die Maij in Galliis, ciuitate Ebredunenſi, ſancti Marcellini, eiuſdem vrbis Epiſcopi & Confeſſoris memoria recolitur; qui diuino iuſſu cum ſociis Vincentio & Dominico ex Africa veniens, maximam partem Alpium maritimarum, verbo & ſignis admirandis, quibus vſque hodie refulget, ad fidem Chriſti conuertit, ita vt baptiſteriũ quod ipſe apud præfatam vrbem condidit, in ſacroſanctis Paſchalis vigiliis, diuina virtute, ſingulis annis aquis ſubitis inundetur, & per ſeptem eiuſdem ſolennitatis dies gratia exuberantes permanent. *Ado Viennenſ. in martyrol. 12. Cal. Maij. Aloyſ. Lipoman. tom. 4.* E

ASCENSIONIS.

Dominicæ Aſcenſionis feſtum ab Apoſtolis inſtitutum, docet Clemens *lib. 5. 20. conſtit.* exſtántque ſermones Greg. Nyſſeni, Leonis, & aliorum: Celebratur autem quadrageſimo a Reſurrectione die, & illius mentionem facit Conſtantiæ Epiſcopus Epiphanius, & appellat Decus Feſtorum. Auguſtinus vero *ſerm. 174 de Temp.* ait: Glorificationem in Chriſti reſurrectione factam, fuiſſe in Aſcenſione eius completam. Ideóque vtrumque feſtum celebrari. *Et ſerm. 176.* addit aliam cauſam: quod ſicut reſurgendo ſpem nobis reſurgendi contulit, ita aſcendendo victoribus, quo ſequantur, oſtendit.

PENTECOSTES.

Solennitas Pentecoſte nomen accepit à die quinquageſimo, poſt diem Reſurrectionis, quando Chriſtus miſit in diſcipulos promiſſum Peracletum Spiritum ſanctum: & velut regnum ſuum inchoauit in Eccleſia militante, ac publicè prædicari cœpit illius Euangelium. De hoc Feſto ſcribit Tertull. *lib. de Corona militis,* Baſilius, Epiphanius, & alij. Quin volunt plerique, loqui de eo Paulum, quando dicitur feſtinaſſe, vt Hieroſolymis diem Pentecoſtes faceret. *Act. cap. 20.* faceret inquam, F ritu Chriſtiano, non Iudaico.

Eſt autem feſtum antiquiſſimum & celeberrimum in Eccleſia Chriſtiana: ideóque & per duas ſubſequentes ferias celebratur. Feſtum autẽ Pentecoſtes in lege veteri, quod in memoriam datæ legis erat inſtitutum, iure diuino obſeruari debuit, eratque figura noſtræ Pentecoſtes, quando lex noua promulgata eſt, & Spiritus veritatis Eccleſiæ datus. Quæ verò circa diem quinquageſimum mouentur ab Authoribus nonnullis, atque per Hæreticos obiiciuntur, videantur apud Robertum Bellar. *l. 3. de cultu Sanct. Sanct. c. 13.* Franciſc. Soarez *Tract. de Religione lib. 2. de feſtis, c. 7.* & loca ibidem allegata.

TRANSFIGVRATIONIS.

Hoc feſtum non celebratur paſſim in populo, & publicè, quamuis antiqua ſit illius veneratio. Vt in quo ſermones habuerint S. Leo, Cyrillus Alexandrinus, & alij. Certè conſtat ex Græcorum monologio fuiſſe diem illum ſolemnem. In Eccleſia autem Latina, etiam hoc feſtum antiquum eſt, propriόque cultu obſeruari præceperat Calixtus III. propter memorabilem victoriam Chriſtianorum contra Turcas ad Belgradum, nunc verò conſuetudine introductum, vt proprium illius officium à Clero duntaxat in Eccleſia perſoluatur.

SS. SACRAMENTI. *Quando, & vbi originem acceperit.* G

Foſſæ obiit Iuliana ann. 1257. tertio poſt obitum die ad villam Beatæ Mariæ ordinis Ciſtercienſis cœnobium tranſlata, ac perpetua digna memoria, quod per eam inchoatum ſit ſpeciale feſtum corporis Chriſti. Siquidem Dominus Chriſtus ei reuelauerat, vt ad augmentum fidei in fine debilitandæ, necnon ad profectum electorum corporis, & ſanguinis ſui ſpeciale feſtum fieri curaret. Ipſa autem rem tantæ dignitatis publicari reformidauit, non propter iniurias & tribulationes, quæ inde exorituræ videbantur; cùm eas generoſo animo perfregerit, ſed propter ſuperbię titillationem, dum ipſa tanti feſti haberetur inchoatrix & reuelatrix. Itaque Dominum obnixè deprecata eſt, vt & aliis famulabus ſuis id reuelaret. Inter quas memorantur Eua recluſa Leodienſis ad S. Martinum, & Iſabella Beghina Hoyenſis. Itaq; poſt varias admonitiones, & ſanctorũ inuocationes, rem patefecit Ioanni de Lauſenna integerrimæ vitæ Canonico: quem rogauit, vt tacito ſuo nomine feſtũ promoueret. Expoſita ſunt omnia Iacobo de Trecis Archidiacono Leodienſi, qui poſtea fuit Romanus Pontifex Vrbanus IV. Hugoni de ſancto Theodorico Prouinciali Ordinis Prædicatorum, poſtmodum Cardinali, Girardo ſeu Guidoni Epiſcopo H Cameracenſi, aliiſque viris celeberrimis, qui negotium promouerunt. Sed & Iuliana per Ioannem domus ſuæ Fratrem officium componi fecit, quod comprobatum eſt per ſupradictos Theologos, & incipit, Animarum cibus. Quod officium Leodij, Tungris. & alibi in vſu fuit, antequam ab vrbano IV. S. Thomæ officium publicaretur. Fuit autem ſcriptor modicæ litteraturæ, ſed obediens os ſuum aperiebat: & Dominus implebat illud. Hac occaſione feſtum celeberrimum primũ Leodij eſt celebratum, potiſſimum à Collegio ſancti Martini, vbi etiam celebrarunt illud & approbauerunt ante Vrbani Pontificatum, Robertus Epiſcopus, & Hugo de ſancto Theodorico, & Petrus Capoccius Cardinales: ex quibus Hugo ſermonẽ adiecit in ſolemnitate feſti, duo præterea Canonici Ioannes &

Stephanus legarunt reditus in feſto & octauis diſtribuendos.

A Porrò Vrbanus ex Patriarcha Ieroſolymitano in Pontificem extra Collegium Cardinalium aſſumptus, feſtum, quod antea Leodij celebrarat, vniuerſale fecit, cum ſolemni ſupplicatione, anno milleſimo ducenteſimo ſexageſimo quarto, ad confundendam ſpecialiter hæreticorum perfidiam & inſaniam. Neque immemor fuit reuelationum, de quibus Leodij audiuerat. Scribit enim in conſtitutione ſua: Intelleximus olim, dum in minori eſſemus officio conſtituti, quod fuerat quibuſdam Catholicis diuinitus reuelatum, feſtum huiuſmodi generaliter in Eccleſia celebrandum. Hac etiam de cauſa anno quarto, ſeu vltimo ſui Pontificatus, quo feſtum hoc vniuerſaliter inſtituit, mortua Iuliana, miſit ad Euam recluſam Leodienſem diploma cum nouo S. Thomæ Aquinatis officio. Quod ibidem, vt decuit, receptum fuit: diploma autem Pontificium, cum diplomatibus Hugonis Cardinalis, Petri Legati, & aliorum quorundam, ad ſanctum Martinum excopiatum conſeruatur. His autem, quæ diximus, adſtipulantur non tantùm venerabiles, & vetuſtæ picturæ in monte ſancti Cornelij: ſed etiam liber poſterior de vita Iulianæ à Ioanne de Lauſenna approbatus. Accidit poſtea celebre miraculum Vulſiniis, in diœceſi & B ditione Vrbeuetana, quo Onuphrius ſcribit commotum fuiſſe Vrbanum ad feſti inſtitutionem. Sed minus cautè reiicit, quæ de Eua recluſa diximus; cùm hæc ex bullis ipſius Vrbani, & Iulianæ vita certiſſima eſſe noſtratibus conſtet. Verùm qui apud Doctores minus graues legerat, non miror virũ doctum reieciſſe, eáque ignoraſſe, quæ in angulo ferè mundi contigerunt, & à multis etiam noſtratibus hactenus ignorantur. Itaque Belgæ, qui alios in feſti obſeruatione præuenimus, ab auita pietate non recedamus; ſed vt Patres Tridentini monuerunt, gratos, & memores animos teſtemur erga Redemptorem, pro tam ineffabili, & planè diuino beneficio: & contra hæreſim triumphum agamus, vt eius aduerſarij in conſpectu tanti ſplendoris debilitati & fracti tabeſcant, vel pudore affecti aliquando reſipiſcant. *Ioan. Molan. ſacræ Theolog. Doctor. Louan. in Natalibus Sanctorum Belgij 5. Ap. Carol. Sigon. l. 20. de regno Italiæ an. Do. 1264.*

INVENTIONIS S. CRVCIS.

Celebratur hoc Feſtum in memoriam præſtiti beneficij, quod Deus tanto tempore Crucem ſuam cuſtodiuerit, eamque Eccleſiæ ſuæ ſeruauerit, ac reuelauerit tum primũ C quando ſub Imperatoribus Chriſtianis pacem habere cœpit. Vt tunc inquit Paulinus; inueniretur, quando religioſè coleretur. Vnde ex tunc Eccleſia hoc feſtum, & per illud Crucem religioſè habuit, tanquam efficax noſtræ Salutis inſtrumentum, ad fidelium conſolationem. Hoc autem feſtum exiſtimatur in Eccleſia celebratum à temporibus S. Syluestri, eiuſque mentionem faciunt veterum plerique.

FESTA SANCTORVM.

Ac primum de Feſto omnium Sanctorum.

Cum ſingula idola Romanorum Romæ templum habere non poſſent, Romani vnum templum in honorem Cybeles matris deorum, & omnium deorum ipſorum fecerunt, quod dictum eſt πάνθεον. Succeſſu verò temporis, petente, inquit Ado, Papa Bonifacio, iuſſit Phocas Imperator, in veteri fano, quod Pantheon vocabatur, & à Domitiano prius factũ erat, ablatis idololatriæ ſordibus, Eccleſiam B. ſemperque Virginis Mariæ, & omnium Martyrum fieri: vt vbi quondam omnium, non Deorum, ſed dæmoniorum cultus agebatur, ibi deinceps omnium fieret memoria Sanctorum, quæ ab illo tempore Kalendis Nouembris in vrbe Roma celebris & D generalis agitur. Poſtea anno octingenteſimo trigeſimo quinto Gregorius IV. Pontifex Romanus (vt auctor eſt Sigebertus & alij) monuit Ludouicum Imperatorem, vt in Gallia atque Germania feſtiuitas hæc eodem die annuatim perpetuò celebraretur, quam hactenus Romani ex Bonifacij Papæ inſtituto celebrare conſueuerant. Quod tum ab ipſo, tum ab Epiſcopis omnibus Franciæ atque Germaniæ mira conſenſione acceptum fuit, & ingenti gratulatione peractum. De his agens Albinus ſiue Alcuinus, hæc ait: Conſtitutum eſt, vt plebs vniuerſa per totum orbem in Kalend. Nouembribus, ſicut in die Natalis Domini, ad Eccleſiam in honorem omnium Sanctorum ad Miſſarum ſolemnia conuenire ſtudeat, vt quicquid fragilitas humana per ignorantiam, aut negligentiam in ſolemnitatibus Sanctorum minùs planè peregiſſet, in hac ſancta obſeruatione ſolueretur. *Guliel. Durand. l. 7. c. 34. Ado Archiep. Treuir. in Martyrol. 1. Non. Idem in Chron. ann. Do. 604.* E *Baron. 10. 9. an. 835.*

FESTA B. MARIÆ VIRG.

☞ De his dicemus nonnulla in loco de S. Maria. Tit. Feſtiuitates in illius honorem inſtituta. Quibus nonnulla hic adiicimus, vel præmittimus.

CONCEPTIONIS DEIPARÆ.

Qua occaſione inſtitutum.

Tempore Caroli Regis Franciæ fuit Clericus eiuſdem Regis germanus, beatam Mariam totis amans præcordiis, eiuſque horas quotidiè legens deuotè, qui parentum ſuorum conſilio nubere volens cum puella ſpecioſa, ac nobili, accepta à ſacerdote nuptiali benedictione, Miſſa completa, recordans quod die illa horas de Domina non legiſſet, omnes de Eccleſia egredi fecit, & ſponſam domum mittens, iuxta altare horas de Domina legit: cumque antiphonam iſtam, Pulchra es, & decora filia Hieruſalem, diceret, ſubitò apparuit ei virgo Chriſtifera inter Angelos duos, dicens: Si ego tam pulchra, & decora ſum, quid eſt quod me dimittis, & ſponſam aliam accipis? nonne ſum pulchrior illa? vidiſti tam pulchram? Qui reſpondit: O Domina mea, claritas tua omnem mundi pulchritudinem excellit, tu es ſuper choros Angelorum eleuata. Quid ergo vis vt faciam? At illa reſpondit: Si carnalem ſponſam amore mei dimiſeris, me ſponſam in cœleſti regno habebis; & ſi Conceptionis meæ feſtum annuatim ſexto Idus Decembris ſolemniter celebraueris, ac celebrandum prædicaueris, mecum in regno Filij mei eris coronatus: F quibus dictis, beatiſſima mater Chriſti diſparuit: Clericus verò domum regredi renuens extra patriam cœnobium ingreſſus eſt, & monachus factus, atque poſt breue tempus meritis virginis prædilectæ, Patriarcha Aquilegiæ effectus eſt. feſtumque Conceptionis eiuſdem omni anno diligenter celebrauit, & celebrandum ordinauit. *Ex D. Anſel. Epiſt. ad Co. Anglian. Epiſcopos, Dionyſ. Carthuſ. de Concept. B. Virgin. concl. 2.*

Conceptionis beatiſſimæ Virginis feſtum hinc originem traxit, dum B. Anſelmus Prior monaſterij Beccenſis, poſtmodum Cantuarienſis Archiepiſcopus, pro quibuſdam vrgentibus negotiis ad partes Britanniæ nauigaſſet, iiſque expeditis ad patriam rediret, contigit nimia tempeſtate exorta, & intumeſcente procella nauem periclitari; & dum cuncti in diſcrimine nimio poſiti, omnique ſpe humana deſerti diuinum auxilium, & beatæ Mariæ Virginis flagitarent, potiſſimè autem Anſelmus, qui beatæ Dei genitricis fuerat ſingularis deuotus: G ſubitò conſpiciunt quendam mirabili claritate fulgentem, Pontificali habitu decoratum, ſuper vndas maris, verſus nauem ambulando venire. Qui proximus naui Anſelmũ vocat: eumque alloquitur, vt ſi periculum maris euadere cupit, & in patriam ſaluus redire, eidem promittat coram Deo, quod feſtum Conceptionis Matris Chriſti annis ſingulis ſolemniter celebraret, & celebrandum quibuſcunque poterit, ſuaderet; & cùm ille de die feſto & officio fiendo interrogaſſet, reſpondit, quòd ſexto idus Decembris feſtum illud celebrandum erit, quo die beata concepta fuerat, & quòd idem officium, quo Eccleſia vtitur in eius natiuitate, in hoc feſto dicendum erat, mutato nomine Natiuitatis in nomen Conceptionis: & cùm primo de nomine nuntij interrogaſſet, reſpondit, ſe eſſe Nicolaum Epiſcopum à beata Dei genitrice, pro tali reuelatione & liberatione tranſmiſſũ: mox Anſelmus iuſſa promiſit, & voti interpoſitionem confirmauit, ſtatimque ſedata tempeſtate, & flante vento proſpero ad propria redierunt, & ſic ab eodem Anſelmo prius in monaſterio ſuo, deinde in Eccleſia Cantuarienſi, cui præfuit, dictum feſtum celebrari H cœpit, deinde in pluribus Eccleſiis huiuſmodi conſuetudo inoleuit, vt feſtum Conceptionis beatæ Virginis 6. idus Decembris, & in Kalendariis aſcribatur, & ſolemni officio recolatur. *Ex Petro de Natal. l. 1. Catalogi Sanctorum c. 41. Dionyſ. Carthuſian. conc. 1. de Conceptione B. Mariæ.*

NATIVITATIS.

Dies autem Natiuitatis beatæ Mariæ aliquando fideles latuit; contigit autem, vt refert Ioannes Beleth, Quidam ſanctus vir contemplationi ſedulæ vacans, ſingulis annis 6. idus Septembris, iucundiſſimos Angelorum cantus audiret, qui Dominum inſtanter orauit, vt ſibi reuelaret, cur ea die tantum, & non alia, hoc audiret; demúmque reſponſum accepit; quòd Virgo Maria 6. idus Septembris nata fuit, de cuius Natiuitatis cœleſtis curia ſolemnitatem facit, mandans

A vt illis Eccleſiæ manifeſtaret, vt concordes fierent in tali feſto cœleſti cura; qui cùm hæc ſummo Pontifici & aliis intimaſſet, illi ſcripturis & antiquitatum teſtimoniis inſiſtentes, & eum eſſe virum ſanctum & magnæ auctoritatis, vera loqui credentes, Natiuitatem Virginis ipſa die celebrandam vniuerſaliter ſtatuerunt, videlicet 6. idus Septembris. Octaua autem Natiuitatis beatæ Mariæ, inquit Iacobus de Voragine olim non celebrabatur, ſed Dominus Innocentius IV. natione Genuenſis, ipſam inſtituit celebrandam. Cuius hæc cauſa, fuit: Gregorio enim IX. per mortem ſublato de medio, Romani omnes Cardinales in quodam conclaui concluſerunt, vt citius Eccleſiæ prouideretur: ſed cùm per plures dies concordare non potuiſſet, & ipſi à Romanis multas moleſtias ſuſtinuiſſent, vouerunt Reginæ cœli, quod ſi eius meritis concordarent, & liberi abire poſſent, Octauas ſuæ Natiuitatis diu neglectas de cætero ſtatuerent celebrandas: ſicque in dominum Cæleſtinum conuenerunt, & liberati per dominum Innocentium votum adimpleuerunt. Cæleſtinus enim modico tempore ſuperuixit, & ideo per eum impleri non potuit. *Petr. de Natal in Catalogo. l. 8. c. 51. Spec. hiſtor. Vincent. l. 7. c. 19. ex Ioan. Beleth l. de diuin. Offic. c. 149. Durand. l. 7. c. 28.*

B

PVRIFICATIONIS.

Conſtantinopoli mortalitate magna inſurgente, ſtatuta eſt ſolemnitas Purificationis B. Mariæ, quæ Græcè *ὑπαντὴ*, id eſt, obuiatio dicitur: eò quòd die illo Simeon obuiauerit oblato in templum Domino, & ita mortalitas illa ceſſauit. *Baron. t. 7. an. 544. n. 9. 10.*

OCTAVA ASSVMPTIONIS PRIMO

à Leone IV. inſtituta, & cur.

Iacobus Philippus Bergomenſis Ordinis Eremitarum, libro vndecimo, anno Domini octingenteſimo quadrageſimo octauo, in ſupplemento Chronicorum ſcribit, quòd Leo quartus Pontifex Sergio ſuffectus, vir certè religione, innocentia, humanitate, pietate, omnique bonitate, atque doctrina præclarus, ac denique tantæ ſanctitatis fuit, vt ſuis orationibus baſiliſcum ſerpentem, cuius venenato anhelitu perierant multi, è fornace Luciæ depulerit, crucíſque ſigno maximum illud incendium extinxerit, quod diu per domos Saxonum & Longobardorũ vagatum fuerat, & Diui Petri Baſilicæ appropinquabat. Ob cuius rei memoriam mandauit Aſſumptionis B. Mariæ Dei genitricis octauas, qua intercedente hoc miraculum C impetrauerat, perpetuò celebrandas, quas, vt inquit Anaſtaſius, Roma antea minimè colebat, vigiliis ſacris, matutiníſque cum omni clero pernoctans laudibus in baſilica eiuſdem ſemper Virginis Dominæ noſtræ, quæ foris muros iuxta baſilicam B. Laurentij martyris ſita eſt; in qua etiam magna populi multitudo conuenit, nouæ feſtiuitatis cupiens celebrare ſolemnitatem. Hoc ipſe magnanimus cùm videret Antiſtes, omnibus qui aderant huic celebritati, plenius argenteos erogauit. *Iac. Philib Bergom. Ord. Frem't. l. 11. ſub an. Dom. 848. Baron. to. 10. Annal. an 855 ſub Leone. IV. ex Anaſtaſio Bibliothecario.*

☞ *Vide plura loco allegato.*

FESTA APOSTOLORVM.

Anno Domini milleſimo octuageſimo ſeptimo, peregrini quidam, dum orationis gratia ad beati Benedicti monaſterium pergerent, obuiam habuerunt Canonicum ſenem. Percontantibus, quis eſſet: Petrum Apoſtolum ſe eſſe reſpondit. Sciſcitantibus, quò pergeret: Ad fratrem, inquit, Benedictum proficiſcor, vt cum illo paſſionis meæ celebrem diem. Romæ quippe conſiſtere nequeo, quia Eccleſia mea diuerſis procellis agitatur. Quod dum fratribus viri illi poſtmodum retuliſſent, ad ſuccedentium memoriam conſtituerunt, eiuſdem D Apoſtoli ſolemnitatem non minori veneratione, quàm Patris Benedicti celebrandam. *Baron. to. 11. Annal. Eccl. ad. ann. Chriſti 1087. 5.*

FESTVM S. PETRI AD VINCVLA.

Theodoſio Iuniore imperante; cùm Eudoxia eius vxor Ieroſolymam ſoluendi voti cauſa veniſſet, ibi multis eſt affecta muneribus: præ cæteris inſigne donum accepit ferreæ catenæ, auro gemmíſque ornatæ: quam illam eſſe affirmabat, qua Petrus Apoſtolus ab Herode vinctus fuerat. Eudoxia catenam piè venerata, eam poſtea Romam ad filiam Eudoxiam miſit, quæ illam Pontifici Maximo detulit: iſque viciſſim illi monſtrauit alteram catenam, qua Nerone Imperatore idem Apoſtolus conſtrictus fuerat. Cùm igitur Pontifex Romanam catenam cum ea, quæ Ieroſolymis allata fuerat, contuliſſet, factum eſt, vt illæ inter ſe ſic connecterentur, vt non duæ, ſed vna catena ab eodem artifice confecta eſſe videretur. Quo mira- E culo tantus honor ſacris illis vinculis haberi cœpit, vt propterea hoc nomine S. Petri ad vincula Eccleſia, titulo Eudoxiæ, dedicata ſit in Exquiliis, eiúſque memoriæ dies feſtus inſtitutus Kalendis Auguſti. Quo tempore honos, qui eo die profanis gentilium celebritatibus tribui ſolitus erat, Petri Vinculis haberi cœpit. Quæ tacta ægros ſanabant, & dæmones eiiciebant. Quo in genere anno ſalutis humanæ nongenteſimo ſexageſimo nono accidit, vt quidam Comes, Othonis Imperatoris familiaris, occupatus ab immundo ſpiritu ſeipſum dentibus dilaniaret. Quare is iuſſu Imperatoris ad Ioannem Pontificem ducitur: qui vt ſacra catena Comitis collum attigit, erumpens nefarius ſpiritus hominem liberum reliquit: ac deinceps in Vrbe ſanctorum vinculorum religio propagata eſt. *Ex Breuiar. Rom. Kalendis Auguſti, & Sigebert. in Chron. an. 438. & Naucler. to. 2. gener. 15. an. 435.*

☞ *De feſtis aliorum Apoſtolorum, Martyrum, quos hac ratione Eccleſia imitandos proponit; Virginum, Confeſſorum, imo & Angelorum, quando, & a quibus inſtituta, aliaque eo ſpectantia, videat Lector apud Card. Bellarm. & Franciſc. Zoares loco ſupra indicato, particulatim vero apud Card. Baronium in Martyrologio nuper edito.*

FESTVM ANIMARVM,

Siue anniuerſaria Commemoratio fidelium defunctorum à S. Odilone Abbate Cluniacenſi inchoata, &
poſtea inſtituta ab Eccleſia.

F

Anno Domini nongenteſimo nonageſimo octauo, quidam religioſus ab Hieroſolymis veniens, in Sicilia recluſi cuiuſdã humanitate aliquandiu recreatus, didicit ab eo inter cætera, quod in illa vicinia eſſent loca eructantia flammarum incendia; quæ loca vocantur ab incolis Ollæ Vulcani, in quibus animæ defunctorum luant diuerſa pro meritorum qualitate ſupplicia, ad ea exequenda deputatis ibi dæmonibus, quorum ſe crebrò voces, iras, & terrores, ſæpe etiam eiulatus audiſſe dicebat plangentium, quòd animæ de manibus eorum eriperentur per eleemoſynas, & preces fidelium, & hoc tempore magis per orationes Cluniacenſium orantium indefeſsè pro requie defunctorum. Hoc per illum Abbas Odilo comperto, conſtituit per omnia monaſteria ſibi ſubiecta, vt ſicut primo die Nouembris ſolemnitas omnium Sanctorum agitur, ita ſequenti die memoria omnium in Chriſto quieſcentium celebraretur. Qui ritus ad multas Eccleſias tranſiens, fidelium defunctorum memoriam ſolemnizari fecit. Quod autem ille G in ſuis monaſteriis (inquit Baronius) faciendum curauit, id poſtmodum Romani Pontificis auctoritate vbique locorum ſeruandum ſacris legibus ſancitum videtur. *Sigebert. Gemblac. in Chron. an. 998. Ioan. Trithem. in Chro. Hirſaugienſi.*

FESTVM OMNIVM SANCTORVM.

CAVSA INSTITVTIONIS.

Hoc omnium Sanctorum feſtum inſtitutum eſt propter orationum noſtrarum faciliorem impetrationem, vt ſicut Eccleſia militans hodie omnes Sanctos vniuerſim honorat, ſic & ipſi viciſſim pro nobis omnes ſimul intercedant. Quæ ratio in Oratione tangitur, dum dicitur; *Deſideratam nobis tuæ propitiationis abundantiam multiplicatis interceſſoribus largiaris.* Quòd autem Sancti omnes ita vniuerſim pro nobis intercedant, ſequenti anno à feſto inſtituto tali viſo monſtratum eſt: Cùm enim Cuſtos Eccleſiæ S. Petri in Vrbe altaria omnia circuiſſet, & omnium Sanctorum ſuffragia implorâſſet, ad altare S. Petri rediens in ſpiritu rapitur: & ecce vidit Regem Regũm in ſublimi ſolio conſidentem, & omnes Angelos circumſtantes: deinde Regina in diademate fulgente cum Domi- H narum multitudine aduenit: cui Rex aſſurgens, eam iuxta ſe ſedere fecit. Poſt hæc venit quidam veſtitus pilis camelorum, quem ſequebatur multitudo venerabilium ſeniorum. Deinde aduenit alius in Papali habitu decoratus, quem plurimi in Põtificalibus ſequebantur. Poſtea proceſſit innumera militiæ multitudo. Poſt quos aduenit turba diuerſarum gentium infinita. Hi omnes Regem flexis genibus adorauerunt. Angelus autem, qui cuſtodem ducebat, eidem viſionem expoſuit, aſſerens, Reginam Dei matrem eſſe: Dominus verò, virgines continentes: pilis camelorum veſtitum, Ioannem Baptiſtam: Seniores, Patriarchas & Prophetas: Papali habitu ornatum, Petrum Apoſtolum; Pontifices, Apoſtolos omnes; Milites Martyres, turbam reliquam, Confeſſores. Qui ideo ante Regem Chriſtum aduenerant, vt pro honore ipſis hoc die exhi-

A bito gratias agerent, & pro orbe vniuerſo exorarent. Deinde dictus cuſtos ad alium locum ductus vidit vtriuſque ſexus homines, alios immenſis variiſque deliciis gaudentes: alios inopes & famelicos mendicantes. Dixit autem Angelus, hunc locum Purgatorium eſſe. Abundantes verò animas, illas eſſe, quibus ab amicis per ſuffragia ſubueniebatur: egentes verò, quarum cura nulla habebatur. Iuſſit igitur, vt omnia viſa Pontifici intimaret; & poſt omnium Sanctorum feſtum, diem ſtatueret animarum, vt ſaltem generalia ſuffragia illa die pro illis fierent, qui ſpecialia habere non poſſent. Et ideo commemoratio Defunctorum ſequenti die ordinata eſt. *Equilin. Epiſt in Catalog. Sanct. l. 20. c. 1.*

☞ *De feſtis quorum hic meminimus, etiam nonnulla traduntur in loco de Religione Tit. Religioſus cultus reſpectu materiæ conſideratus. Vbi de Temporibus ſacris.*

DIES ROGATIONVM.

QVANDO, CVR, A QVO INSTITVTI?

Anno Chriſti Domini quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, beatiſſimus Mammertus Viennenſis Epiſcopus cladem imminentem lacrymis & precibus ſuis à Viennenſium vrbe remouit. Siquidem incendia crebra, terræmotus B aſſidui, nocturni ſonitus quidam totius vrbis funeri prodigioſum quiddam ac ferale minitantes, populoſis hominum conuentibus, domeſticæ ſylueſtrium ferarum ſpecies obſeruabantur; lupi, vrſi, ac cerui, naturaliter pauidi, per anguſta portarum vſque ad fori lata penetrabant. Quid multis? Imminente ſolennitate Vigiliarum, quas celebrari feſtum Dominicæ Reſurrectionis annua conſuetudo poſcebat, ædes publica, quam præcelſo ciuitatis Viennenſium vertici ſublimitas in immenſum faſtigiata ſuſtulerat, flammis terribilibus conflagrare crepuſculo cœpit. Interpolatur nunciis diſcriminis iucunditas ſublimitatis, pleno timoribus populo Eccleſia vacuatur; omnes namque ſimilem facultatibus vel domibus propriis caſum de quadam præeminentis incendij arce metuebant; perſtitit tamen coram feſtiuis altaribus inuictus Antiſtes ſanctus Mammertus; & calorem fidei ſuæ accendens flumine lacrymarum, permiſſam ignibus poteſtatem incendio abſcedente compeſcuit; deſperatione depoſita reditur ad Eccleſiam, in eáque vigiliarum nocte ſanctæ Paſchæ concepit animo Rogationes, atque ſibi cum Deo tacitus definiuit quicquid hodie Pſalmis ac precibus mundus inclamat. *Ado Viennenſis in Chron. ætate, 6. ſub ann.* C *Dom. 452. & Gregor. Tur lib. 5 hiſt. Franc. c. 34.*

☞ *Vide Rogationes, & Rogationum dies, in Littera R.*

NVMERVS ET COMPARATIO FESTIVITATVM PRÆCEPTARVM.

Numerus Feſtiuitatum, quæ ex generali Eccleſiæ præcepto obſeruari ab omnibus debent, ad LXXX. vt ſummum aſcendit. Sunt enim Dominicæ regulariter LII. nam per ſingulos annorum ſenarios numerantur LIII. Feſta Domini X. quorum duo in Dominicas coincidunt, quibus adde IV. adiuncta Paſchæ & Pentecoſtes & IV. ſolennitates B. Virginis: Natiuitatem Ioannis Baptiſtæ: Apoſtolorum X. quia aliqui combinantur; Martyrum tres, inuenies numerum à nobis indicatum. In particularibus autem Prouinciis plura adiiciuntur, vtpote SS. Martini, Nicolai, Catharinæ &c. vel Patroni, aut Sancti alicuius particularis, vel Dedicationis Eccleſiæ, ſic vt numerus vtrobique nequeat definiri.

Sunt autem omnia Feſta æqualia quoad omiſſiones, vel actiones, ad quas obligat præceptum obſeruandi feſtos dies.

Intenſiuè tamen, vt loquuntur Theologi; oritur inæqualitas quædam ratione dignitatis, & ſolennitatis ipſius Feſti: quod D quo eſt dignius, etiam maior eſt obligatio illud ſeruandi, magiſque peccatur in illius tranſgreſſione, aut contemptu. Atque hinc etiam fit, quod maiora ſigna honoris & cultus ab Eccleſia adhibeantur in Feſtis quæ maiora vocantur, quam in aliis. Communiter autem ſeptem maiora exiſtimantur: Paſchæ, Pentecoſtes, Natiuitatis, Corporis Chriſti; Epiphaniæ, omnium Sanctorum, & Aſſumptionis Deiparæ. Addunt alij Aſcenſionem Domini, omiſſo feſto Aſſumptionis.

Dominicæ omnes abſque concurſu alterius feſti ſpectatæ, ſunt æquales: quamuis Dominica in albis celebretur officio duplici, propter octauam Paſchæ. Item Dominicæ Quadrageſimæ & aduentus à populo magis coluntur ratione temporis ſacri. Videtur etiam Dominica Septuageſimæ peculiarem cultum adducere, nouumque officiandi ritum, omittitur enim Alleluia, &c. Ratio autem nominis iſtius à Ruperto tangitur, quod nempe ſit prima ſeptem Dominicarum, quam ante Do- E minicam Paſſionis Eccleſia præcepit celebrari, vt quibus in memoriam reuocat ſpiritualem noſtram captiuitatem, à qua per Dominicam Paſſionem liberati fuimus. Reliqua videantur apud Alcuinum *de offic. diuin.* Durantum, & Iſidorum de eodem argumento.

FESTORVM DIERVM APVD CHRISTIANOS VENERATIO ET CVLTVS PER EXEMPLA.

De quorundam obſeruatione diximus ſuprà.

EX S. SCRIPTVRA.

Chriſtus Dominus exemplo ſuo docuit, feſta in Eccleſia inſtituta obſeruare, quando cauſa Paſchæ Iudæorum aſcendit Hieroſolymam, & eiecit è templo ementes & vendentes, quod orationi & ſacrificiis deputatum erat. *Ioan. c. 2.* Quin addit Euangeliſta; Cum autem eſſet Hieroſolymis in Paſcha in die feſto multi crediderunt in nomine eius. *Ibidem.*

Diſcipulis Chriſti Domini ſpicas vellentibus, eáſque manducantibus, dixerunt Phariſæi, Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbathis: At ille, Non legiſtis quid fecerit F Dauid, &c. *Matth. 12. Luce 6.*

Vt Chriſtus Dominus huius præcepti intelligentiam aperiat, non eſſe ab omni prorſus opere ceſſandum, mira, aliaque bona opera fecit, nam Sabbatho manum aridam ſanauit, *Matth.* 15. mulierem *Luc.* 13. & alios. Imo in Sabbatho lex Dei proponebatur, & legebantur voces Prophetarum *Actor. c. 13.*

HISTORICA.

ETHNICORVM FESTA SERVANTIVM.

Sub Mauritio Imperatore, bello inter Romanos & Hunnos ſub Priſco duce & Caiano Rege flagrante, quum Romanus exercitus magna annonæ inopia laboraret, inſtante feſta ſolennitate Paſchali, Caietanus ad Priſcum miſit, qui diceret: Mitte ad me currus, & ego tibi alimenta mittam, quibus lætanter hæc feſta Paſchalia peragens. Miſit igitur quadraginta currus, mittens ſimul ad Caianum aromata Indica, piper, caſſiam, & ſimilia: & ei remiſit Hunnus alimenta copioſa, atque ita durante feſtu ſimul frequentabant, ſine vllo metu, aut ſuſpicione, finito feſto ad arma redibant. *Niceph. Call. l. 18. hiſt.* G *Eccl. c. 36.*

CHRISTIANORVM, AC PRIMVM IMPERATORVM, QVI DIEM DOMINICVM VENERARI legibus ſuis ſanxerunt.

Anno Chriſti Domini 321. Conſtantinus Imp. hanc de feriando die Dominico edidit ſanctionem: Sicuti indigniſſimum videbatur, diem Solis veneratione ſua celebrem, altercantibus iurgiis & noxiis partium contentionibus occupari: ita gratum ac iucundum eſt, eo die, quæ ſunt maximè votiua, compleri. Atque ideo emancipandi atque manumittendi die feſto cuncti licentiam habeant, &c. Et Euſebius teſtatur, eandem feriationem diei Dominici ab eodem Conſtantino impetratam, & quid eo die faciendum eſſet præſcripſiſſe, dum ſic ait: Idoneum verò precationi tempus ſalutarem diē Dominicum conſtituebat: quippe qui tum verè præcipuus eſt, haud dubiè primus: ac paulò poſt: Satellites e iam fidi corporis cuſtodes, beneuolentia erga Principem & fide armati, Regem ipſum piorum morum præceptorem ſequebantur: cùm ipſi perinde ſalutarem & Dominicum diem venerarentur, & preces ab Imperatore deſcriptas eodem die perſoluerent. Hoc idem vt facerent, omnibus perſuaſit beatus Prin- H ceps, quaſi huc preces ſuas retuliſſet, vt ſenſim & pedetentim mortales omnes ad Dei cultum traduceret. Quapropter ſtatuit, vt cuncti Romano Imperio parentes, diebus de Saluatoris nomine nuncupatis ab omni opere feriarentur: vt etiam dies, qui Sabbathum antecederent, venerarentur ob memoriam (vt mihi videtur) earum rerum, quæ iis diebus à communi omnium Saluatore fuerunt geſtę. Cúmque hunc ſalutarem diem, quem Lucis vel Solis diem appellamus, vniuerſum exercitum omni ſtudio colere docuiſſet; iis, qui diuino inſtructu fidem ſecuti erant, otium fecit, vt liberè poſſent Eccleſiam Dei frequentare, quò ſine vllo impedimento preces Deo perſoluerent: Sed aliis, qui nondum diuinam guſtarant doctrinam, alia quadam lege mandauit, vt Dominicis diebus in patentes ſuburbiorum campos exirent; atque vt ibi eadem precationis forma, dato ab vno aliquo ſigno, omnes ſimul ad Deum vterétur: Non enim oportere aiebat, armis vti, & rerum ſuarū ſpem in armis aut corporum viribus ponere; ſed vniuerſitatis Deū, rerum omnium bonorū & ipſius victoriæ auctorē agnoſcere

A cui oporteret etiam paſſis in cœlum manibus, & ſublatis altiſſime ad Deum cœleſtem Regem mentis oculis, conſtitutas preces reddere; vt illum victoriæ largitorem, & conſeruatorem, cuſtodem nobis, adiutorémque precibus imploremus. Formulam verò precandi ipſe militibus omnibus præſcripſit: Te ſolùm Deum agnoſcimus: te Regem profitemur: te adiutorem inuocamus: per te victorias conſecuti ſumus: per te hoſtes ſuperauimus: abs te & præſentem felicitatem conſecutos fatemur & futura adepturos ſperamus: tui omnes ſupplices ſumus. Abs te petimus, vt Conſtantinum Imperatorem noſtrum vnà cum piis eius liberis quam diutiſſimè nobis ſaluum & victorem conſerues. Eiuſmodi ferè ſanciebat à militibus Solis die fieri, taléſque ab eis voces in diuinis precibus adhiberi. Addit Sozomenus: Dominicum diem, quem Hebræi primum Sabbati appellant, Græci Soli deputant, à iudiciorũ & aliarum rerum negotiis liberum, à cunctis celebrari, inque illo oratione ac ſupplicatione Deum coli voluit. Eum verò diem ſic honorauit, quòd in eo Chriſtus à mortuis reſurrexerit; alterum autem, quod in illo crucifixus fuerit, *l. 3. de feriis, C. Theodoſ. Et Euſeb. in vita l. 4. c. 15. & 19.*

Anno Chriſti Domini trecenteſimo ſexageſimo ſeptimo, B Imperatores Valentinianus, Valens & Gratianus Auguſti, ad Lampadium Viuentium vrbis Romanæ præfectum, ita ſcribunt: Ob diem Paſchæ, quem intimo corde celebramus, omnibus, quos reatus adſtringit, carcere incluſis, clauſtra diſſoluimus. Attamen ſacrilegus, in maieſtatem reus, in mortuos veneficus, ſiue maleficus, adulter, raptor, homicida, communione iſtius muneris ſeparentur. Datum Romæ, 3. Non. Maij. *Ex l. 3. de Indulg. Cod. Theodoſius Bar. to. 4. an. 367.*

LVDI THEATRALES, SCENICI, *Item* IVDICIA, CONVENTVS EODEM DIE, ALIISQVE INTERDICTI.

Anno reparatæ ſalutis humanæ per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum quadringenteſimo ſexageſimo nono, Leo quintus Imperator ad conciliandam ſibi in ſummo diſcrimine diuinitatem, menſe Decembri, de ſanctificandis feſtis diebus, prohibendiſque in eiſdem Circenſibus, Scenicíſque ſpectaculis eiuſmodi promulgauit ſanctionem: Dies feſtos maieſtati altiſſimæ dedicatos nullis volumus voluptatibus occupari, nec vllis exactionum vexationibus profanari. Dominicum itaque diem ita ſemper honorabilem decernimus venerandum, vt à cunctis executionibus excuſetur. Nulla quenC quam vrgeat admonitio, nulla fideiuſſionis flagitetur exactio, taceat apparitio, aduocatio deliteſcat; ſit ille dies à cognitionibus alienus, præconis horrida vox ſileſcat: reſpirent à controuerſiis litigantes, & habeant fœderis interuallum; ad ſeſe ſimul veniant aduerſarij non timentes, ſubeat animos vicaria pœnitudo, pacta conferant, tranſactiones loquantur.

Nec huius tamen religioſi diei otia relaxantes quenquam patimur voluptatibus detineri. Nihil eodem die ſibi vendicet Scena theatralis, aut Circenſe certamen, aut ferarum lacrymoſa ſpectacula: Et ſi in noſtrum ortum aut natalem celebranda ſolennitas inciderit, differatur. Amiſſionem militiæ, proſcriptionémque patrimonij ſuſtinebit, ſi quis vnquam hoc die feſto ſpectaculis intereſſe, aut cuiuſcunque Iudicis apparitor prætextu negotij publici vel priuati, hæc quæ hac lege ſtatuta ſunt, crediderit temeranda. Data Idibus Decembris, Conſtantinopoli, Zenone & Marcellino Conſulibus. *L. vlt. Cod. de feriis: apud Baron. tom. 6. An. Do. 469.*

Dominico, qui ſeptimanæ totius primus eſt dies, & Natale, atque Epiphaniorum Chriſti, Paſchæ, & in Quinquageſimæ diebus, quamdiu cæleſtis lumen lauacri imitantia nouam ſancti baptiſmi lucem veſtimenta teſtantur; quo tempore & comD memoratio Apoſtolicæ paſſionis totius Chriſtianitatis magiſtræ à cunctis ritè celebratur, omni Theatrorum atque Circenſium voluptate per vniuerſas vrbes earundem populis denegatâ, totæ Chriſtianorum ac fidelium mentes Dei cultibus occupentur. At ne quis exiſtimet in honorem numinis noſtri, veluti maiore quadam Imperialis officij neceſſitate compelli, & niſi diuina religione interrupta, ſpectaculis operam præſtet; ſubeundam forſitan ſibi noſtræ ſerenitatis offenſam, ſi minus circa nos deuotionis oſtenderit, quàm ſolebat: nemo ambigat, quod tunc maximè manſuetudini noſtræ ab humano genere defertur, cùm virtutibus Dei omnipotentis ac meritis vniuerſi obſequium orbis impenditur. Hæc idcirco, inquit Baronius, quòd in ſpectaculis coronare ſolerent imagines Imperatorum, & fauſtis eas acclamationibus proſequi, quibus quidem ob propenſionẽ ad Dei cultum feſtis diebus exhibendum E Imperator volens libénſque carere voluit. *Lib. 5. de Spectaculis Cod. Theodoſ. apud Baron to. 5. an. 425.*

Ad me perlatum eſt, inquit D. Gregor. vobis à peruerſis hominibus eſſe prædicatum, vt Dominicorum die nullus debeat lauari. Et quidem ſi pro luxu animi atque voluptate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus: Si autem pro neceſſitate corporis, hoc nec Dominico die prohibemus. Scriptum quippe eſt; *Nemo vnquam carnem ſuam odio habet, ſed nutrit & fouet eam.* Qui igitur carnis curam in concupiſcentiis fieri prohibet, profectò in neceſſitatibus concedit: Nam ſi Dominicorum die corpus lauare peccatum eſt, lauari ergo eodem nec facies debet. Si autem hoc in corporis parte conceditur, cur hoc exigente neceſſitate toto corpori denegatur? Dominicorum verò die à labore terreno ceſſandum eſt, atque omni modo orationibus inſiſtendum. Vt ſi quid negligentiæ per ſex dies agitur, per diem reſurrectionis Dominicæ precibus expietur. *Ex Biblioth. vatic. & Cod. vetuſt.* F *Ioan. Diac. l. 4. vita, c. 51.*

Anno, qui ſupputatione Græcorum à mundi origine numeratur ſex-milleſimus quadringenteſimus ſexageſimus quartus, ex hac vita in cœlum migrauit magnus ille Paulus Anachoreta. Prænouit ſuum exitum fore 15. Decembr. cuius rei cauſa lætior effectus Sanctorum natales dies hilarior celebrauit, præcipuè verò, quam alacrius celebrare conſueuerat, S. Æcatarinæ. De cuius feſta die hæc in eius vita auctor fidelis: Et aliorum quidem Sanctorum memoriæ, hilaritatis anſam Paulo dabant: martyris verò Æcatarinæ non ſolùm voluptate ſanctum replebat, ſed propemodum exultatione & tripudio. Etenim celebrabat illam non corporis tantùm ſenſu ſed admixta ſimul ſpirituali lætitia, aut potius præcipuum id erat, quod ſpiritui dabat. Ferianti igitur, & ſub dio epulanti cum fratribus, largus imber imminebat, monachóſque ſurgere parentes ipſe inhibuit: & pluuia curſum tanquam iuſſa repreſſit, ne gutta quidem vel tenui lapſa, quoad ſublatæ ſunt menſæ. Idem verò ſurgendi initium fuit, & pluuiæ cadendæ, mox enim magno impetu & copia ferri, quaſi teſſera data, cœpit. *Baron. to. 10. Annal ad ann Chriſti 956. ex Curopalate.* G

VENERANTES FESTA A DEO MVNERANTVR.

De veneratione rerum diuinarum ſtupendum valde auditũ miraculum à fratribus Ordinis Prædicatorum, qui perſonas, per quas geſtum eſt, cognouerunt. In Theutoniæ partibus Miles quidam ad deponendam herbam de prato conduxerat falcatores. Illis igitur falcantibus in vigilia cuiuſdam Sancti, vbi tempus veſpertinum aduenit, per villas in circuitu compulſabant, & mox vnus ad ſocios falcatores; Deſiſtamus, inquit, ab opere, quia iam veſperæ compulſantur. Sed cùm illi nollent, imò magis verbis confunderẽt admonentem, ipſe mox opere derelicto ad veſperas iuit. Tertio autem die ad opus imperfectum cum aliis rediens, vidit, quod antecedentibus aliis, ſe ſolum falcare poſterius oporteret, & propter hoc ab omnibus eſt deriſus. Patienter autem ferens riſus omnium & cachinnos, vbi manum ad falcem poſuit, ante ſe pendentem in ſurculo graminis dragmam miræ & inuitæ magnitudinis auream mox inuenit: Curuatus ergo in genibus cum lacrymis Dominum benedixit. Quo clamante concurrunt ſocij, concurrit & miles prati dominus, vident diuinum miraculum, ſcripturámque miles litteratus in nummo voce patria legens, H hæc, vt interpretari potuimus, continebat: *Manus Dei me compegit, & in domum me redegit pauperis, qui non infregit diem ſanctè celebrem.* Hanc drachmam vxor militis fere marcha erga pauperem emit, & multis poſtea in rei geſtæ probationem oſtendit. *Ex Thoma Cantipratenſ. l. 2. Apum c. 53. p. 9.*

Feſtos dies pro ingenij modulo religioſè admodum peragebat B. Elizabeth Regis Hungariæ filia, ita vt (quod ea fuit ætate mirum) ſemper aliquid ſibi de ornatu corpuſculi decerperet, ſciens Deo magis mentem, quàm veſtem placere, acceptioremque animum eſſe religionis ſtudio deditum, quàm corpus margaritis, purpura, lapillis, auróque, & argento præfulgidum. Proinde Chirothecarum vſum tantiſper intermittebat, dum res diuina compleretur, volens officio quantumuis paruo, conſuetudini ſuæ aliquid detrahere, & voluntati aliud ſuadenti pro Deo contrarium ingerere. *In vita eius c. x. apud. Sur. 19 Nou. tom. 6.*

De Thoma Moro Angliæ Cancellario memoratur, quod etiam carceri incluſus ab Henrico VIII. ſemper diebus feſtiuis melioribus indui veſtimẽtis voluerit, quod nõ modo interno,

ſed

A ſed & externo corporis cultu eadem veneranda eſſe aſſereret. Quin accepta mortis crudeliſſimæ ſententiâ, dum illius executio differretur in diem tranſlationis S. Thomæ Cantuarien. ſummo cum gaudio excepit. Dicebat autem in illius vigilia, vtinam craſtinus me dies Deo coniungeret! Et ita euenit. Illum namque diem ſuo Martyri Deus indulſit, in quo & Patroni, cuius is nomen deferebat, ſanctique Petri Apoſtoli (incidit enim in Octauam Apoſtolorum ille dies) pro cuius primatu ſanguinem fundebat, celebris memoria in Eccleſia fiebat. *Thom. Stapleton. In vita cap. 19.*

Quidam Religioſus magnæ deuotionis, ad Deum, & ad Sanctos eius tam deuotus erat, vt quodlibet feſtum haberet in charta depictum, & quandiu quodlibet feſtum durabat, tamdiu chartam illius feſti depictam, quam in inchoatione feſti in pariete cellæ ſuæ appenderat, pendere dimiſit, & ante illam ſedendo, & deuotè inſpiciendo orabat, gemebat, plorabat. Tam deuotus enim erat ad feſta beatæ Virginis, quod quodlibet feſtum ipſius aliquibus diebus antè ſuſcipiebat, dicendo mille vicibus, Aue Maria. Tam deuotus præcipuè ad feſtum Omnium Sanctorum, quòd antea per vnam ſeptimanam ieiuniis & caſtigationibus ſe ad ſuſcipiendum feſtum B ipſum præparabat, & per octo dies ad honorem omnium Sanctorum feſtum deuotione ſedula peragebat. Tam deuotus inſuper extitit in ſuis Miſſis, quòd multum grauabatur, ſi miniſter, vel alia perſona ſtaret, vbi faciem eius videre poterat, quia de oculis ſuis lacrymæ fluebant, genas vbertim irrigabant, quod hominibus celatum eſſe cupiebat. Iſte qui deuotus erat in Sanctos, in die omnium Sanctorum migrauit ad Dominum, qui poſt aliquas ſeptimanas apparuit cuidam deuoto Religioſo in ſomnis pulcherrimus & iucundus, indicans ſe Sanctorum collegio ſociatum. *Iordan. Saxonic. lib. 2. de communione ſpir. cap. 17.*

FESTORVM VIOLATORES, CONTEMPTORES, PROPANATORES PVNITI.

AC PRIMVM PROPANANTES DIEM DOMINICVM.

Poſtquam inuenta eſſent Thebæorum martyrum corpora poſt multos paſſionis ſuæ annos, ſancto Theodoro Agaunenſium Epiſcopo reuelata, in eorum honorem cùm extrueretur baſilica, quæ vaſtæ tunc adiuncta rupi vno tantum latere acclinis iacebat, ſed nunc iubente præclari meriti Ambroſio C loci illius Abbate, denuò ædificata, biclinis eſſe dignoſcitur; quid miraculi tunc apparuerit, ne quidquam tacendum putaui. Accidit, vt inter reliquos artifices, qui inuitati ad hoc opus conueniſſe videbantur, quidam eſſet Aurifex, quem adhuc gentilem eſſe conſtaret. Hic cùm Dominico die, quo cæteri ad expectanda diei eius feſta abſceſſerant, in eadem domo, in qua artem agebat, ſolus ſubſtitiſſe, in illo ſecreto ſe ſubitò manifeſtantibus Sanctis, hic idem aurifex rapitur, & ad pœnam, vel ad ſupplicia diſtenditur. Et viſibiliter turbam martyrum cernens, verberatus etiam increpatur, quòd vel die Dominico ſolus Eccleſiæ deeſſet, vel illum ornatum operis ſancti ſuſcipere gentilis auderet. Quod ideo miſericorditer à Sanctis factum conſtitit, vt aurifex ille conſternatus & territus ſalutare ſibi nomen poſceret, ſtatímque Chriſtianus effectus eſt. *In vita S. Mauritij & ſociorum 22. Sept. cap 11. apud Sur.*

Cum S. Stephanus Dienſis Epiſcopus iam concionando, exhortando, viſitando cœpiſſet exercere munus ſuum, & totius populi cum multo zelo ſtudere ſaluti, inuenit gentem illã execrabili conſuetudine cœnam non honorare diem Dominicũ: D immò verò contra Dei præceptũ diabolo illum dedicare, quod illo ſolo die exercerentur nundinæ, tabernæ, choreæ, ludi, luxus, & pernicioſa ſpectacula. Quamobrem ad populum concionatus, blandis & mellitis verbis, apertiſſimiſque rationibus oſtendit eis peccati illius enormitatem, diuinæque maieſtatis offenſionem & contemptum. Sed gens belluina & cæca non ſolum non admiſit ſermones eius, ſed etiam per contemptum eos audire recuſauit. Dolens autem ſeruus Dei tam proteruos illos ad corrigendos mores, ad ritus impios, tam planè barbaros, tam erga religionem Chriſtianam inſolentes, tam vita profanos, acrius inſiſtendum exiſtimauit. Itaque intelligens ſe non mercenarium eſſe, ſed Paſtorem, conſtituit, opportunè, importunè prædicationi incumbere, ſi forſitan poſſent reſipiſcere à diaboli laqueis, à quo captiui detinebantur. At ſurdas illorum aures ſermo diuinus minimè penetrabat. Tum verò animi magno concepto dolore, Apoſtolicum virum referens, & in Apoſtolatus ſigna euidenter oſtendens, præcepit dæmonibus, qui ad ea, quæ diximus, facinora illos incitabant, & E quorum voluntati parebant, vt ſine vlla cuiuſquam læſione palam ſe eis viſendos exhiberent. Mox parent illi dæmones, quem homines pertinaces audire nolebant. Videre tum licebat horrendum & terribile ſpectaculum, dæmones procera & immani ſtatura, nigerrimos, cornutos, fœtorem & flammas ſpirantes, ad viri imperium apparere cunctis, rurſumque recedere, nec quenquam lædere poſſe. Cœpit ergo occæcata gens aperire oculos, vitam & mores corrigere. *In vita S. Stephani Epiſc. Dienſis, apud Surium tom. 5. Sept. 7. cap. 9.*

Quidam auſu temerario die Dominica iungens boues, agrum ſulcare cœpit, apprehenſáque ſecuri, vt aliquid emendaret in vomere, protinus contractis digitis manubrium in dextera eius inhæſit: cumque præ dolore nimio cruciaretur, poſt duos annos veniens ad B. Martyris Iuliani Baſilicam vigilias fideliter celebrauit: ſtatim in ipſa die dominica reſerata manus: lignum, quod inuitus tenebat, amiſit; magnam inferens populo diſciplinam, vt quod die Dominica fuerat perpetratum, ipſa quoque die Dominica purgaretur. At ille magnificans gloriam Martyris receſſit incolumis, nec vltra die reſurrectionis Dominicæ quidquam auſus eſt operari. *Gregor. Turon. mirac. lib. 2. cap. 11.* F

Vir Quidam Auarus, inſtigatus cupiditate, arrepta ſecuri die Dominica auidus operator extiterat. Quem, ſecuris manubrio in manibus inhærente, vltio ſtatim diuina ſubſecuta eſt. Idem tamen cogentibus doloribus, poſt menſes quinque Maurilium Epiſc. Andegauenſem expetens ſuæ veniam culpæ flebiliter confitebatur. Cuius cum vir beatus pœnitudinẽ vidiſſet, commotus ſpiritu dolere cœpit. Sed cùm ſanctus Maurilius manubrium tetigiſſet ſecuris, illico laxatis neruis, & erectis digitis, omniq; fugato dolore, manus integrè reformatur, & ſoſpes cùm gaudio eſt regreſſus. Et alter Quidam Belgicus nomine, primo die Paſchæ proprias ſegetes ſeruis proprijs temerario iure mundare præceperat. Mancipia autem cùm reniti cœpiſſent, ac dicere, contra authoritatem fore, vt tali die opera agerentur ſeruilia, Dominus eorum, vt id agerent, eos coëgit inuitos. Sed cùm ſegetes ingreſſi, lolia, & quæcunque inutilia ſarrire tentaſſent, mox Belgicus oculorum cæcitate percuſſus, cœpta deſererent, immenſis vocibus clamabat inuitus. Cùm autem per tres annos in ea cæcitate permanſiſſet, dum Beatum Maurilium pro commiſſi ſibi populi ſaluatione, vt Epiſcopis moris eſt, vicos ac villas circuiſſe G audiſſet, cogentibus continuis doloribus, ſedulus ac deuotus expetebat, vt ei vel veſtimentum tangere Sacerdotis concederetur, confidens per hoc ſe poſſe ſtatim ſanari. Quod cùm præparantibus amicis tangere meruiſſet, mox merito Sacerdotis lumen amiſſum recipere meruit. *In vita S. Maurilij apud Sur. tom. 5. Sept. 13. cap. 17. & 18.*

Poſtquam Ioannes Caſtellæ & Legionis Rex, feliciter bella geſſiſſet contra Ducem Alencaſtriæ, quadam Dominica die, cùm eſſet apud Alcala de Henares, ante prandium equitauit equum quendam non ſatis domitum, & cùm extra oppidum curſum faceret, equus ipſe tam fortiter ceſpitauit, vt ſupra regem caderet. Taliter eum inter ſellam & terram oppreſſit, quòd infra paucas horas mortuus eſt. Nec dubitandum eſt diſplicuiſſe immortali Deo, hunc Principem Dominicæ feſtiuitati non ſatis honoris tribuiſſe: Nam ſcriptum eſt; *Benedixit Dominus diei ſeptimo, & ſanctificauit illum*: Nec enim ſolùm ab omni opere ceſſare prohibuit, ſed & à venationibus & vanis ioculationibus. *Rodericus Toletan. 4. part. hiſt. Hiſpan.*

Sub vrbis Turonicæ territorio apud vicum Langauicenſem, Mulier quædam ex incolis conſperſa Dominica die farina panem formauit, quem ſegregatis prunis cinere feruenti con- H tegit decoquendum. Quod cùm feciſſet, protinus eius manus dextera diuino igne ſuccenſa cœpit exuri. At illa vociferans, & plangens, baſilicam huius vici, in qua reliquiæ B. Ioannis Baptiſtæ continentur, expetiit, & oratione fuſa vouit, in hac die diuino nomini conſecrata nullam operam exercere, niſi tantum orationi vacare. Nocte verò ſequenti fecit cereum in altitudine ſtatus ſui. Tunc in oratione pernoctans, tento tota nocte manu propria cereo, extinctis ardoribus incolumis eſt egreſſa. *Gregor. Turon. lib. 1. de Glor. martyr. cap 16. Aloyſ. Lipom. tom. 4.*

Dum ſacratiſſimus Domini famulus Hubertus Epiſcopus Leodienſis, curam egregiè gerens, parochiámque ſuam circumiens, ouili ſibi commiſſo inuigilaret, ne qua luporum Verſtitia aditum in eo inueniret, & in villam, cui Viuoch vocabulum A eſt, deueniſſet, & ſecunda Dominica temporis Quadrageſimalis adeſſet, mulieris cuiuſdam pulſatus eſt neceſſitate, vt & cum quanta reuerentia dies reſurrectionis Dominicæ coli debeat, Dominus oſtenderet, & cuius ſanctitatis idem Præſul eſſet, declararet: nam cùm iam dicta mulier, poſthabita Dominici reuerentia, panifico, quanquam iuſſa, deſeruiret miniſterio, manus illæ, quæ ſacram ſolemnitatem inſolenter temerare tentauerant, ſubitò obriguêre: areſcentibúſque à ſanguinis humectatione venis, ac neruis ſiccitate contractis adeò ſtupidæ ſunt redditæ, vt vngues eius palmis ambabus viderentur infixi. Quæ tanta neceſſitate adſtricta vnum ſibi ſolummodo reſtare remedium credidit, vt virum Dei adiens, cuiuſmodi vrgeretur neceſſitate, exponeret: atque eas, quas ſibi temeritas abſtulerat, per eius orationem ſibi reddi manus flagitaret. Neque ſpes eam fefellit: nam exeunti viro Dei ab Eccleſia obuia mulier ad pedes procuit, & quæ eam neceſſitas vrgeret, expoſuit; ſubſidiumque, quo ab ea poſſit erui, poſtulauit. Cui vir Dei: Vade, inquit, & deinceps tali præſumptione abſtineto, & emendationem tuam ſanitas conſequetur. Cuius promiſſionem Dominus non in longum diſtulit, ſed ſtatim B opere compleuit: nam manus illius dudum pallido perfuſæ colore in genuinum ſunt reuocatæ repentè, ſiccitáſque peregrina ſoſpitati ceſſit & recepta ſanitate priſtina, creatori omnium benedixit, atque Dei famulo pro ſe oranti gratias reddidit. *Laur. Surius in vita S. Huberti 3 Nou. cap. 7.*

In Gemblacenſi parochia, dum Paterfamilias Dominica die mixturam ſegetum præ penuria famis moleret in vſus familiæ, ſubitò iuſta Dei indignatione arſit farina cum picoris nigredine, ad exemplum poſteris, ne quis præſumat ſimile. *Chron. Sigeber. ad ann. Domini* 1120.

Refert *Surius in vita S. Auſtregeſili Archiep. Bituricenſis tom. 3. Maij. 20. cap. 9.* de Molitore quodam, nomine Monulpho, qui magna temeritate ductus, voluit molam corrigere, arreptóque inſtrumento ferreo cœpit terere molam. Et ecce diuina in eum ſeueritate animaduertente, manubrium inſtrumenti adeò manui eius adhæſit, vt nullus id inde poſſet amouere: prorupit verò etiam ſanguis inter digitos eius, qui computreſcens fœtore ſuo nauſeam mouebat aſpectantibus. Acceſſit autem ad B. Auſtregeſilum, & ab eo remedium petiit, neque id fruſtra: nam viro ſancto manum illius contrectante, & ſer-C rum auferente, dolor omnis abſceſſit, & manus ſanata eſt.

SANCTORVM
FESTA VIOLANTES PVNITI.
B. MARIÆ VIRGINIS.

In vrbe Zamoſſa, quædam Matrona genere quidem nobilis, ſed hæreſis tam perditæ, vt ſabbati diem, & ſibi, & ſuis vellet eſſe feriatum, contrà Dominicum profeſtum & operoſum. Extra vrbem huic erat villæ poſſeſſio, ad quam ipſo Annunciantis Angeli die cùm proficiſci pararet, domeſtici iter diſſuadent, diei Chriſtianis religioſiſſimi ſanctitate propoſita. Mulier offenſa, Deiparam, cuius inclytas ferias famuli obieciſſent, verbis laceſſere, vnam ex multis dicere, eidem ſe ſanctitate parem eſſe iactare. Igitur ad villam ſuis inuitis egreſſa, cùm iam parum viæ reſtaret, equi rhedam trahentes tam fixis hæſere veſtigiis, vt ad progrediendum vis nulla coëgerit. Itaque rhedario nequicquam incitante, nihilque neque voce & clamore, neque flagello proficiente, improba mulier, dum equi perſtant immobiles, exit ex rheda, & tantiſper declinat à via, vt naturæ obtemperet, & aluum exoneret: ſe purgantem ingens & validus ventus repentè deturbat, & mulieris faciem D in corporis egeſtas ſordes impingit; & cùm os ſacrilegum immundis fœcibus inquinaſſet, poſt ingentes editos clamores, ſpurcam animam egit dolore trahente. Geſta res tanta anno ſexcenteſimo ſupra milleſimum. *Hiſt. Virgin. lib. 5. c. 2. ex litt. P. Melchior. Rector. Collegij Pragenſ. an.* 1600.

Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto, ipſo Aſſumptæ Virginis Matris die, Terpati ſacerdotes ex recepto Eccleſiæ more diem illum ſolemnem habebant, & magno, vt ſolet, cum apparatu, & crebro campanarum pulſu diuinum cultum peragebant: eam celebritatem, & reuerentiam Virgini Mariæ ad ſummi numinis honorem exhibitam, cùm Matrona quædam impendio inuideret, mandat pediſſequæ, vt balneum adaptaret, caminum inſtruat, ſe cum marito lauari decreuiſſe. Illa ſolemnis feſti dominam ſubmonere, vtque alium in diem transferat, rogare. Matrona repentè excandeſcens? Quid, inquit, de Maria narras? Fuit illa mulier ſimilis E mihi, nec vllius potentiæ, aut gratiæ prærogatiuam habet: tu iuſſa mea exequere. Famula, ne dominam grauiùs exacerbaret imperata perficit. Vbi ad caminum ventum eſt, arida ligna quæ alioqui haud difficulter flammam excipiunt, nulla ope, nullis nutrimentis accendi potuerunt. Illa, vbi ſe vndique vertit, laboris fruſtranei pertæſa, tectum omne ardere conſpicit, nec vlla vi flammam extinguere valet; Ignis primùm ipſum balneum vaſtat, mox contiguas ædes ingenti ciuium omnium terrore populatur. Confluit extemplò vniuerſum vulgus, & vix tandem latiùs ſerpere incendium prohibent. Poſtremo die lignorum faſciculus camino iniectus, omninò incombuſtus comperitur. *Ex hiſt. belli Liuonici, Bredemb. lib. 2. Collat. ſacr. cap. 26. an.* 1556.

Anno Domini 861. cùm Ciuis quidam Taruanenſis die feſto Deiparæ Aſſumptionis interulam ſeu Camiſiam, contemptis feriis, ſibi fieri vellet, repentè per totum conſperſa eſt ſanguinolentis maculis: Quo viſo, Hunfridus Epiſcopus, miraculo, interulam inter ſacra retulit, diémque Aſſumptionis extinde celebrem in Morinis eſſe voluit. *Ex Iacobo Meyero, lib. 2. Annal. Fland. an. Do.* 861. F

S. IOANNIS BAPTISTÆ.

In feſtiuitate B. Ioannis, cùm populus ad Miſſarum ſolemnia conueniret, Mulier quædam accepto ſarculo rus abiit, vt videlicet euulſa mali ſeminis zizania meſſem ſolam purgaret: dumque operari cœpiſſet, protinus manus eius diuino igne ſunt apprehenſæ. Facies quoque quaſi emittens flammam tota veſicis ac puſtulis ebulliuit. Vrebatur miſera non minus pudoris dolore, quàm corporis, quando ea, quæ clam geſſerat, inuita prodebat. Dehinc vociferando atque eiulando B. Martini Baſilicam velociter expetiuit. Ante cuius ſepulcrum in hoc tormento per quatuor menſium ſpatia proſtrata, reſtincto omni vapore, in integritate corporis ſolidata eſt. Erat enim ancilla cuiuſdã ciuis Turonici, qui medietate pretij cõceſſa aliã requiſiuit. *Sulpit. Seuer. lib. 2. miracul. S. Martini c.* 57.

S. IACOBI APOST.

Inter Hiſpanos apud Tudelomam die feſto S. Iacobi triticum Ruſticus tota die in area excuſſit, qui adueſperaſcente die, balneum, quod iuxta idem caſtrum miro opere à Saraceno antiquo factum eſt, intrauit: cumque in eo ſederet, ſtatim pellis dorſi eius ab humeris vſque ad crura balnei parietibus adhæſit, cunctíſque videntibus ob tranſgreſſionem tanti feſti G ſpiritum exhalauit. Inter Vaſcones quoque apud Albinrtium, ſancti Iacobi diem plebs colere renuens tota die operabatur, ſed diuina vltione totum caſtrum eius nocte ſequenti conſumptum eſt igne; nec fuit, qui ſciret ex qua parte progrederetur ignis: ſed è cœlo dicitur euenisse. In Epiſcopatu etiam Biſnutienſi Bernardus de Maiora eadem die tritici manipulos cũ carro tota die, vicinis contradicentibus, duxit, & ad veſperam vſque eo ſic operante, tempeſtuoſus ignis ac validus è cœlo veniens carrum, manipulos, & boues in cinerem redegit: ſed & mulieres, quæ cum illo erant, ab aliis ſuperuenientibus in fontem proximum deportatæ ſunt, vt ignis calorem euaderent, & vix euaſerunt. *Vincent. Burgund. Beluacenſ. Epiſc. lib. 27. Speculi hiſt. lib. 27. cap.* 41.

S. MARIÆ MAGDALENÆ.

Tempore Hugonis Epiſcopi Gratianopolitani accidit miraculum per beatam Magdalenam factum: Vir quidam priuignum habuit, qui dum ei bubulci ferret officium, dies B. Mariæ Magdalenæ obuenit, quam idem iuuenis, nomine Pe- H trus, indictione ſacerdotali cùm audiſſet opere forenſi inhibitam, vitrico agri cultum imperanti reuerentiam ſolemnitatis obiecit; ſed vitrici furgantis imperium vicit. Itaque boues aratro ſubiungens, cum ipſius operis atque animalium execratione proſequitur. Cúmque cœpta iugibus maledictis il'apidat, inutile ſibi exauditur ad votum. Nam boues & vtenſilia, motis ſubitaneo tonitru elementis, fulmine abſumuntur; & ipſe, qui hoc fieri exegerat imprecando atrociori ſupplicio & diuturniori addicitur. Eadem enim cœleſtis flamma, quæ bruta ligneáque vorauerat, eius pedi extemplò ſubrepuit, quê in breui cùm reddidiſſet exeſum, tibiam quoque peruadens cruris pariter ſuprema corripuit; carnes quoque vorans neruorum duritia tabidis fluxibus lateſcente oſſa retexerat, eadémq; eſſo quotidiano vſque ad geniculũ hac illac diſperſerat. Cùm igitur pro miſera ſua habitudine horrori, & pudori ſuis eſſet parentibus, ad quandam Eccleſiam B. Mariæ Magdalenæ nomine dicatã offerri ſe fecit, vt cuius temerata feſtiuitas occaſio punitionis extiterat, remedij cauſa rurſus exiſtat. Itaque ſacer A ignis, qui partes iam corporis ſuperiores attigerat, merito illius extinctus eſt, quæ ad pedes Ieſu Chriſti concupiſcentiarum ignem lacrymis extinguere meruerat, *Vincent. Burgund. Beluacenſ. Epiſc. lib. 27. Speculi Hiſtor. cap. 9.*

S. MARIANI.

Fuit in ipſo termino Biturigenſi Marianus quidam, Eremita, cui non erat alter cibus, niſi poma agreſtia, & ſi ei aliquoties à quibuſdam mel delatum fuiſſet, aut ſi ipſe reperire potuiſſet in ſyluis, hoc ei erat cibus: qui cùm plerúmque viſitaretur à plurimis, quodã tempore à quærentibus non poterat inueniri: inueſtigantes denique eum viri, qui venerant deprehenſo veſtigio, inuenerunt locum, in quo flexo genu aquam hauſit à fluuio: & exinde progreſſi reperiunt eum ſub vna arbore malo iacentem mortuum: vnde celebre ferebatur in populo eum eliſum ex arbore ſpiritum exhalaſſe: ſed euidenter non eſt cognitum: quoniam à nullo refertur viſum. Tunc viri, qui aduenerãt, eleuantes attulerunt ad vicum Cuuanenſem; quem ablutum, digníſque indutum veſtibus ſepelierunt in Eccleſia. Feſta eius obitus per ſingulos celebrantes annos, atque conuenientes po- B puli crebrò ab infirmitatibus ſanabantur. Quidam autem de vicinis annonas diu infectas aqua ac germine producto conflatas, facto igne ſuper vimina contexta torrere parat ad pocula facienda. Accedens autem vnus vicinorum ait: Quid tu, ô homo, hoc detineris in opere? An ignoras, quod ſolemnitas eſt beati Mariani? qui cum furore reſpondit; Putáſne qui hæc loqueris, quod homo eliſus ex arbore propter compendia gulæ, Angelorum ſit relatus conſortio, vt ſanctus debeat adorari? Melius eſt enim opus neceſſariũ in domo exercere, quàm talem ſanctum excolere. Quod ille audiens diſceſſit; & cum reliquis ad baſilicam Sancti abiit, relicto vicino in opere laborante. Nec mora, flante vento apprehenditur domus incendio, exuritur omnis, nec quicquam de ſubſtantia reſtat hominis. Exinde eleuati globi flammarum ſuper hoſpitiola aliorum, quæ circumlocata erant: huius hominis aream, ſepes, tuguriola, vel porcorum vel animalium, reliquáque, quæ ad eum pertinebãt, flamma percuſſit. Nec quicquam remanſit huic miſero, quod non fuiſſet igni ſuccenſum. Quod ſi eueniſſe quis fortuitò putat, admiretur quod nulli vicinorum circummanentium nocuit. Quid nunc agis, ô cruda ruſticitas, quæ ſemper in Deum C & eius amicos murmuras, vt tibi exinde damnum acquiras? Alterius igitur hominis malitia furis boues abſtulerat, qui apprehenſo veſtigio, & inter infuſos aqua viarum tramites, ad profundas luti voragines perdito, ad Sancti recurrit ſepulchrum, fuſáque oratione, dum de Baſilica fuiſſet egreſſus, aduenit hominem per aggerem publicum venientem, qui boues illos ante ſe cum caballo ex itinere laſſum, proſequens adducebat. Turbatus enim fuerat à via, & quaſi amens factus in illam partem, de qua egreſſus fuerat, mente turbata redibat. Cognoſcitque vir ille boues, quos perdiderat; bos recipiens, hominem abſque calumnia redire permiſit, quia cognouit hoc ſibi per virtutem S. Mariani præſtitum, cum in illa hora reperit perditum, quia eius adiuit plenus fide ſepulchrum, quæ poſtquam geſta ſunt, diligentiore cura confeſſorem Dei plebs cœpit excolere Bituriga, *Gregor. Turon. de glor. confeſſ. c. 81.*

S. HVNEGVNDIS.

Anno Dominicæ incarnationis 966. in ipſis feriis B. Hunegundis, in villa, quæ dicitur Saſnulphus meſſores frumenta ſecabant; eos presbyter illorum crebrò reprehenderat, dicens: Se interfuiſſe Synodo, in qua Rodulphus Noniomenſis Epiſcopus iuſſiſſet S. Hunegundis feſtum deuotiſſimè celebrari. At D illi ſe excuſabant, quòd vicinos ſuos cernerent laboribus inſudare. Itaque Rotgildis puella, presbyteri huius (ſicut ipſe nobis retulit) ex ſorore neptis, colligebat ſpicas, quas illi meſſores relinquebant. Ecce autem dum ſe inclinat ad eas colligendas, eam, quam primum ſuſtulit, recenti ſanguine madentem conſpicit. Admirans vnde eſſet ille ſanguis, reiicit ſpicam; tollit alteram, tollit tertiam, quartam, quintam & multas alias, & omnes videt ſanguinolentas; territa valde currit ad patrem ſuũ, qui tum fortè in agrũ exierat, indicat quid ſibi acciderit. Pater timidã ceu puellari leuitate ductã reprehendit, & iubet redire ad cœptũ opus; illa vero trepidante, ſequitur eam pater ſimulque plurimas colligunt ſpicas cruore madidas. Inquirunt, num quis ex meſſoribus digito ſaucio ſit. Illis obſtupeſcentibus, & ſanctè affirmantibus, nullius læſam eſſe manum, quaſdam ſpicas ad Eccleſiam ferunt, offerunt presbytero, remque ei omnem exponunt. Ille ait, niſi certiora afferent documenta, ſe hominibus incredulis non auſum eſſe pro concione id indicare. Illo hoc dicente quaſi craſſæ quædam lacrymæ ex ſpicis ſan- E guineæ prorumpentes guttæ in terram decidũt. Tunc ille pœne exanimis effectus præ timore, ſicut priùs timuerat indicare illud populo: ita nunc multo etiam magis celare timet, ne ſua negligentia, tardiùs ad populi notitiam perferatur; dato igitur ſigno, populum ad Eccleſiam conuocat: eius inobedientiam reprehendit, diuinum exponit miraculum. Illi audito tam inſolito miraculo animis conſternantur: ad agendam pœnitentiam ſe promptiſſimos exhibent. Denique ab Eccleſia egreſſi, circumquaque vicinis ſuis denuntiant, ne deinceps vacent operi, ſed ad Eccleſiam ſe conferant rem ſtupendam viſuri. Exterrentur omnes, miſſa faciunt opera, haud aliter, quam ſi ob imminentes hoſtes fugerent, orant ſupplices, ne cœleſti vltione plectantur. Interea ruſticus quidam Rotbertus nomine, in eadem villa frumentorum excutiens, dum hæc ad ipſum perferuntur: proiicit è manibus flagellũ, & promittit ſe ab operibus ceſſaturum. Sed homo ineptus, quaſi id leuius eſſet, ſcopas arripit, conuerrit in area frumentum. Mox verò brachium eius obrigeſcit; humíque proſtratus clamat ſe reum: & illicò è vita abiturum. Ea res ſuperiorem timorem auxit, presbyter verò F circumquaque diſcurrens, ſanguinolentas ſpicas vicinarum Eccleſiarum Epiſcopis oſtendit. Turbantur omnes, conuocatíſque ſuarum parochiarum hominibus, cum crucibus & cæteris ſimul omnes nudis pedibus cum votis ſupplicibus, comitante etiam illo, cuius brachium obriguerat, & puella ſpicas ſanguinolentas ferente, ad monaſterium perpetuæ Virginis Mariæ, & ſanctæ Hunegundis properè contendunt, ibique proſtrati fatentur culpam ſuam: petunt humiliter, vt fratres pro ipſis Dominum deprecentur; quod etiam factum eſt. Erant iam, qui non credunt huic ſigno, & calumnientur pariter cum eo, quod item in ſanguine patratum eſt ſub Pharaone in Ægypto; nos verò benedicamus Deum, qui mirabilis eſt in Sanctis ſuis qui dat virtutem & fortitudinem plebi ſuæ. *Benedictus in ſæcula Amen. In vita eius apud Sur. 25. Iun. tom. 3. & Baron. tom. 10. 954. 6. & ſeq.*

S. VDALRICI.

Solemni ritu relato in Album Sanctorum ſancto Vdalrico, eius dies natalia publicè cœpta eſt coli. Quod nõ niſi Dei voluntate peractum euidens illud miraculum cõprobauit: quod inter alia multa poſt vitam ipſius deſcripta, ſic legitur. Quidam verò homo iuxta Danubium, cùm cunctus populus ſua ſponte natalitium S. Vdalrici ſolénniter celebraret, fœnũ cum G raſtellis cõgregauit in cumulos, diem ſanctum ſpernendo, qui cùm altera die cum plauſtris veniret, vt hoc in fœnarium ſuum duceret, exteriùs formoſum inuenit, cùm autem bidenti ligno interius tangeret, totum in fauillas immutatum inuenit; & diem ſanctum, quem antea celebrare noluit, poſtea præ timore contemnere non audebat. *Baron. tom. 10. Annal. ann. 993. 7. ex Synod. Rom. in Canonizatione S. Vdalrici.*

S. LVDGERI.

Accidit vt die quodam, qui S. Ludgeri primi Epiſcopi Monaſterienſis natalitio ſacer eſſe debebat, coquendæ ceruiſiæ epuliſque parandis, quidam intenderent, ſed ligna in ignem miſſa ſtipularum inſtar momento temporis deuorabantur. Deinde alia poſt alia igni immiſſa nullam vim afferre potuerunt; cùm tamen operi nihilominus inſtarent, & ſumma contentione, vt ceruiſiæ cocturam perficerent, laborarẽt: tandem oleum & operam ſe perdidiſſe doluerunt, adeò vt ceruiſia tantis ſumptibus, & ſudore parata, guſtu nimis amara, effundi debuerit. Ita euidenti indicio compertum fuit, hunc diem diuinis laudibus in Ludgeri nomine conſecrandum eſſe. *Ex tom. 2. Laur. Surij 16. Martij in vita Ludgeri lib. 2. cap. 8.*

H Anno igitur ſequenti, cùm natalis eius celebritas ſuperueniret, viſum eſt fratribus Monaſterij Vverdenſis, totum illum diem, intermiſſo opere, diuinis laudibus mancipare; aliis interim, vt par erat, libertate conceſſa: ſed cùm plurimi ex vicinis, exemplo Monachorum excitati, ſimili deuotionis ſtudio ducerentur; quidam verò operibus ſuis inſiſtendum ſatius eſſe ducerent, contigit, vt fractis aratris nihil proficerent; vnde quidam Benno nomine, furore & amentia præceps, aratro vtcunque reſtaurato, crebris boues ſtimulis ad arandum impulit, at illi inſania efferati diſruptis loris, & iugis, ſyluas petierunt, nec antè ſanè capi potuere, quàm ipſe cum reliquis, ad S. Ludgeri memoriam veniens, ſuæ temeritatis & contemptus culpam confeſſus, fratrum pro ſe orationem ſupplex impetraſſet. *Idem Sur. in vita eiuſdem lib. 2. cap. 9.*

S. AVITI ABBATIS.

Auitus Abbas Carnotenſis, poſt obitum Aurelianis fuit humatus. Supra cuius corpus fideles ciues Eccleſiam conſtruxerunt: quam cùm die anniuerſarij ſui feſti vniuerſus populus celeberrimè viſitaſſent, vnus ex ciuibus cõtempta Miſſa, accepto raſtro vineam paſtinabat, increpatúſque à quibuſdam, cur ad Eccleſiam Sancti non accederet, reſpondit: Quod etiam Auitus cultor vineæ fuerat: móxque ſibi manus retorta, & facies ad tergum verſa eſt in admirantium ſtuporem, qui ad Eccleſiam ſancti confugit, & in teſtimonium ſanctitatis Beati corporis diebus aliquibus ſic manens, vt à cunctis videri poſſet, tandem peccatum confitens, & veniam petens, oranſque ad ſancti tumulum, poſt dies modicos liberatus eſt. Huius Sancti Feſtum agitur 6. Kalend. Februarij. *Ex Greg. Turon. lib. de glor. Conf. cap. 99. Sur. tom. 3. 18. Iun.*

S. RVFFINI.

Beati Ruffini corpus ſumma veneratione colitur, diéſque illi feſtiuus celebratur; at cùm quidam textrinis, ac ruralibus operibus intenti diem ab omni populo cultum conſumpſiſſent, Dei miraculo domos, agróſque, ac ſupellectilem incendio inuadi conſpexerunt, origine ignota: & vt ſupellectilem ab igne B ſeruarent, in proximum profluentem amnem demergebant, recuperaturi haud dubiè, ob exiguum amnem; ſed quoniam omnia ſeruiunt Deo, vt vel ignis refrigeret, & aqua, illo iraſcente, comburat, illa quidem fluuij aqua partim liquidam ſeruauit naturam, vt illata demergeret: ſed quodammodo humida alia ratione eſſe dedignata eſt, vt iniecta non humectare, ſed ignea ſiccitate poſſet adurere. Vbi igitur paruit aqua vindici Domino, rurſum paruit eidem placato: ij enim ipſi ſceleris pœnitentes, cùm ad B. Ruffini ædem confugiſſent, quem læſiſſent, & incendium reſtinctum eſt, & aqua nonniſi frigidum ſuum conſuetum opus exhibuit. *Petr. Damian. ſerm. de S. Ruff. Lippo. tom. 8. Sur. tom. 4.*

S. FRANCISCI.

In Pictauiæ partibus, in villa, quæ Simo dicitur, Sacerdos quidam Reginaldus nomine, B. Franciſco deuotus, feſtum ipſius parochianis ſuis indixerat ſolemniter celebrandũ. Vnus autem de populo ignorans ſancti virtutem, ſui parui pendit ſacerdotis mandatum. Egreſſus autem foras in agrum, vt ligna ſucciderer, cùm ſe præparaſſet ad opus, vocem audiuit huiuſmodi, ter dicentem; *Feſtum eſt, operari non licet.* Verùm cùm C nec imperio ſacerdotis, nec ſupernæ vocis oraculo ſeruilis temeritas frænaretur, addidit diuina virtus, ad gloriam ſancti ſui, ſine mora miraculum, & flagellum; mox enim vt furcam vna manu iam tenens, alteram cum ferreo inſtrumento leuauit ad opus: ſic diuina virtute vtraque manus vtrique inſtrumento hæſit, vt ad neutrius dimiſſionem digitos aliquatenus relaxare valeret. Ex quo ſtupefactus nimis, & quid ageret neſciens, ad Eccleſiam, multis vndique ad videndum prodigium concurrentibus, properauit, vbi mente compunctus ante altare, quodam ex aſſiſtentibus ſacerdote monente (plures quippe ad feſtum vocati conuenerant ſacerdotes) B. Franciſco humiliter ſe deuouit, tria, ſicut ter vocem audierat, vota vouens, quòd ſcilicet feſtum ipſius coleret, quòd ad illam, in qua tunc erat, Eccleſiam in feſto veniret, & quòd ſancti corpus perſonaliter viſitaret. Mirum certè relatu, vno emiſſo voto, vnus digitus factus eſt liber, ad ſecundi emiſſionem ſolutus eſt alius; ſed tertio facto voto, laxatus eſt tertius, & poſtmodum tota manus, necnon & altera, obſequente populo qui iam multus aduenerat, Sancti clementiam deuotiſſimè implorante. Sic homo priſtinæ redditus libertati, per ſeipſum inſtrumenta depoſuit, D cũctis laudantibus Dominum Deum, virtutémque Sancti mirificam, qui tam mirabiliter percutere poterat & ſanare. Ipſa verò inſtrumenta vſque hodie coram altari ad honorem B. Franciſci fabricato, ibidem in memoriam ſancti dependent. *D. Bonau. in vita S. Franciſci cap. de miraculis p. 8.*

Apud Viterbium partui proxima mulier, morti propinquior cenſebatur, viſcerabilibus tormentata doloribus, & tota calamitoſa in infortuniis mulierum: cumque naturæ ſuccumbente virtute omnis deficeret artis induſtria, inuocato B. Franciſci nomine liberata confeſtim mulier partum ſalubriter terminauit. Sed aſſecuta quod voluit, & oblita beneficij, quod acceperat, honorem ſancto non deferens, die natalis ipſius ad opera ſeruilia manus extendit, & ecce ſubitò dextrum brachium ad laborem extenſum inflexibile remanſit & aridum. Quòd cùm ſtuderet ad ſe reuocare, cum altero, vltione conſimili & illud exaruit. Timore igitur diuino correpta mulier redintegrauit vorum, vſúmque membrorum, quem propter ingratitudinem amiſerat & contemptum, per miſericordis & humilis ſancti E merita, cui ſe iteratò deuouit, recuperare promeruit. *Ex eodem Bonauentura ibidem p. 5.*

S. OTHMARI.

Deuota fratrum S. Othmari Abbatis congregatio iuſſionibus Epiſcopi obtemperans, cùm Dei laudibus inſiſtendo, nocturnalis officij ſolemnia decenter perageret, diémque ipſum omnes infra monaſterium conſtitutos, in honore S. Othmari feriari decerneret, ex miniſterio cellerarij, tres lignorum opifices, qui in artis huius peritia cæteris etiam videbátur eſſe præſtantiores, ex præceptoris ſui iuſſu in cellam, quæ eſt ſuprà Monaſterium conſtructa, laboraturi ſuccedunt, ibique dolium quoddam, vetuſtate & incuria diſſolutum, coniungere incipiunt. Collectis verò in vnum tabulis, cùm primò fundum illius eſſet ſatis difficile, nec vllo penitus ingenio per totam ferè diem laborantes, eas conſtabilire præualuerunt, mirúmque in modum ſemper à ſtationis ſuæ loco reſilire omnémque artificioſæ manus copulationem videbatur reſpuere. Tum ipſi opifices inclinata iam die, videntes laborem ſuum in nullo proficere, iniuſte, ſe egiſſe cognoſcunt, & poſt veſperam ad monaſterium redeũtes, proſtrati in Eccleſia, ſuam ſibi ſtultitiam F non imputari veniam precando depoſcunt. *In vita eius apud Surium tom. 6. Nou. 16. & VValafrido Abb. Augienſi.*

☞ *Petantur nonnulla ex loco de Paſcha Tit. Violantes Feſtum Paſcha puniti à Deo.*

FESTA ETHNICORVM ☞ *Vide locum de Ethnicis.*

FESTA IVDÆORVM ☞ *Quære in loco de Iudæorum Religione. Illuſtrari poteris quoque hic Titulus ex loco de honore. vbi traduntur Dies, eſſe honoris ergo inſtituti.*

* Feudum.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

FEudum dictum eſt à fide ſeu fidelitate, vt communiter DD. tradunt, & accipitur tum pro re quæ in feudum datur, id eſt, fundo beneficiario; tum pro contractu feudali. Pro contractu autem definiunt, conceſſio rei immobilis, vel æquipollentis, cum tranſlatione vtilis dominij, proprietate retenta, ſub onere fidelitatis & obſequij perſonalis exhibendi. *Vide Iulium Clarum de Feudo q. 4. & 5.*

Differt ab Emphyteuſi, quod in puro feudo non ſoluitur penſio, ſed ſolum obſequium impenditur perſonale. Sunt G aliquin hi contractus valde ſimiles, & nonnunquam ſolo nomine diſtinguuntur.

PARTITIONES.

Plures ſunt Feudorum diuiſiones. Prima qua feudum aliud eſt Eccleſiaſticum, aliud Sæculare.

Eccleſiaſticum eſt triplex, quod ab Eccleſia datur, quod ab Eccleſia ſuſcipitur: aliud quod datur vel ſuſcipitur à Clerico, non tanquam ab Eccleſia, & de hoc loquitur *text. c. in vno de Clerico qui inueſtitu. accepit. § ſi de c. Corr. c. 1. qui feud. dare poſſunt. Berber. in 2. q. Aluar. in 5. diuiſio. & Iaſ. in 11. in præl. feud.*

Sæculare eſt, quod à ſeculari Principe vel Domino accipitur *§ marchio, qui feud. da. poſſ.* vt ſi Catholicus Rex Hiſpaniarum inueſtiat aliquem de marchia vel comitatu: & de hoc feudo maior pars libri feudorum loquitur, & plus quam de Eccleſiaſtico, & hæc probantur *in prælud. feu. in vlt. diuiſio. per Bald.*

Secunda diuiſio, quoddam eſt regale, aliud non. Regale eſt quod à Rege vel Imperatore recognoſcitur immediatè, vt eſt feudum marchiæ, Ducatus, Comitatus, vel alterius dignitatis regalis. Ideo Vice-comes Turenæ vel Comes Fux poſſunt dicere habere ſe feudum regale. *c. vno. quis dicatur Dux, Marchio, vel Comes.* Vel poteſt Imperiale dici, primo, quod ſi dignitas, puta Regnum, Marchia, Comitatus vel Ducatus. Secundo H quod ab Imperatore vel Rege concedatur, vel alio non recognoſcente ſuperiorem, tenet *Curt. in tract. de feudis in 1. p. q. 8. col. 2.* Non regale eſt, quod ab inferioribus, Principe, Imperatore vel Rege cognoſcitur vel à principe, ſed non conſiſtit in dignitatibus, ſed Princeps de aliqua plebe inueſtit. *c. vno. qui feudum dare poſſ. & rub. quis dicatur Dux, Comes, vel Marchio* ſi verò aliquis inueſtiatur à Domino de Claramonte, feudum dicetur non regale, ponit *Bald. & alij in procem. feudo. 1. & ſequitur Iaſon. in prima diuiſione.*

Tertia diuiſio. Feudum quoddam eſt nobile aliud innobile, aliud aliqualiter nobile & ignobile. Nobile eſt quod poſſeſſorem nobilitat: vt quando à Rege Franciæ eſt conceſſum,

ſum,vel Imperatore,vel Papa,vt ſi concederent Ducatum vel A Marchiam, *cap. 1. quis dicatur Dux vel Marchio.* Minus nobile eſt,quando Dux,Marchio,vel Comes alteri concedit in feudū: & ille propriè dicitur Valuaſor,ſiue Vaſallus,vt not. *Ioan. And. in add. ad Spec. in tit. de præſcr.* Aliqualiter nobile ſiue mediocriter eſt, quando habentes à Duce, Marchione vel Comite, aliis infeudant,& recipientes vocantur minores valuaſores *Alua. in 2. diuiſ.* & communiter DD. Ignobile eſt quando à minoribus valuaſoribus conceditur & minimis *c. vno qui feud. dare poſſ. & ibi Bal. in §. Marchio*,dicit ruſticos poſſe in feudum concedere, dummodo ſuarum rerum adminiſtrationem habeant *§ noui per quos fiat inueſtitura.*

Quarta diuiſio. Feudum quoddam eſt paternum,quoddam antiquum, aliud nouum. Paternū dicitur quod per patrem eſt acquiſitum, vel ab aliquo aſcendente communis agnationis vſque ad quartum gradū. *text. in c. vno de ſucceſſio. fra. & grad. ſucceſſ. in feud.* qui eſt melior de iure ſecundum *Alex. conſ. 30. quoniam in 1. vol.* Quomodo autem probetur, & quæ perſonæ contineantur in hoc feudo,declarat *Bal. in §. hoc quoque de ſucceſſ. feud.* quod propriè continentur hæ perſonæ ſupra patrem, videlicet auus,proauus,abauus,& atauus: & abundè perdit B nomen paterni,& antiquum appellatur. Nouum verò eſt,quando fuit de nouo acquiſitum & habet initium in perſona ipſius inueſtiti:nec prouenit à ſucceſſione progenitorum *c. 1. quot teſtes ſunt neceſſ. ad probat. no. inueſti.*

Quinta diuiſio. Feudum quoddam eſt paternum,aliud maternum. De paterno iam diximus.

Maternum eſt,quod primò per fœminam fuit acquiſitum, *c. vno de feudo fœmi.* & ſicut large omne feudum, quod fuit ex ſuperioribus agnationis communia acquiſitum, paternum dicitur:ita quod ex quacumque fœmina ex ſuperioribus quæ fuerit ex communi cognatione,fuit acquiſitum,maternum dicitur, vt habetur, *in tit. de feudo fœmina, & Bald. in 5. diuiſ. Aluar. in 7.*

Natura feudi paterni eſt, vt tantum deſcendentes maſculos reſpiciat. Natura feudi materni eſt, vt primò maſculos reſpiciat, ſecundò fœminas, *d. tit. de feudo fœmi. & Curt. in d. tracta. feudor. in 3. parte, q. 2. in 2. limitatione.*

Sexta diuiſio. Feudum quoddam eſt maſculinum, quoddam fœmininum. Maſculinum eſt,quod ad maſculos tranſit,& non ad fœminas, *§ hoc autem, qui feudum dare poſſ.* imo fœminæ non C ſuccedunt, etiamſi de eis ſit facta mentio, niſi maſculis deficientibus § quin etiam Epiſcopum,vel Abbatem, *c. vno de feudo fœmi. Iaſ. in verb. & fœminis. Petr. de Ferra in 3. diuiſio.* Fœmininum ſeu fœmineum dicitur,quod ad fœminas tranſit.

Septima diuiſio. Feudum aliud habet propriam naturam, aliud impropriam. Habens propriam eſt feudum ſimplex,rectum,purum, liberum,nam natura feudi eſt quædam qualitas innata à principio generationis feudæ ſiue tempore inueſtituræ,ex qua virtus contractus perficitur, & ſemper videtur ineſſe,niſi per pactum improprietur, vt eſt *text. in rub. de feudo non habente propriam naturam, & § præterea, quid ſit inueſtitura.* Non habens propriam naturam,vel habens impropriam,eſt feudum conditionatum: vt ad certum ſeruitium vel conditionem ex pacto conceſſum *§. ſi quid ſit inueſtitura, & de Capita.* qui curiam vendit,vt eſt feudum guardiæ & caſtaldiæ, & quod pro mercede datur de feudo guardiæ c. 1. item feudum cameræ vel cauenæ, *cap. fin. de feu. cog.*

Octaua diuiſio. Feudum aliud eſt reale,perſonale,perſonaliſſimum. Reale eſt quod ad hæredes tranſit,tam ex parte dantis,quam accipientis, *§. cum verò Corradus qui feudum dare poſſunt*, D *c. vno de duobus fratribus*, quia vnuſquiſque ſibi in hoc præſumitur voluiſſe prouidere, & hæredibus *l. ſi pactum ff. de proba. d. c. 1. de duobus fratr. ſequitur Alex. conſil. 204. conſidera. in 1. volum* illum text. dicens ſingularem. Perſonale eſt, quod ad vitam alicuius conceditur, & non tranſit ad hæredes recipientis, ſed benè dantis: vt feudum guardiæ & caſtaldiæ *c. 1. de feud. guar. Iaſ. declarat in 6. diuiſio.* vt quando feudum habitationis concederetur,quod morte finitur. *Bald. in l. beneficium col. 1. de conſtit. princ.* Perſonaliſſimum eſt,quod neque ex parte dantis,neque ex parte accipientis tranſit ad hæredes, *c. 1. quis dicatur Dux.* Exemplum ponunt Doctores in ſolidata: vt ſi detur nobili in paupertatem redacto annua prouiſio, tunc ſolidata vocatur. *l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis ita. ff. de verb. obli. l. vt ponam ff de ſeruit. Bal. in 6 diuiſione, & Alua. n. 10.*

Nona diuiſio. Feudorum quoddam eſt iurabile, aliud non iurabile. Iurabile eſt pro quo domino fidelitas iuratur, vt fit regulariter pro omni feudo, vt *in c. vno de noua forma fi. l. iur.* E & iſtud expreſſè ponit *Pet. Iaco. in ſua practica in 4. diuiſio.* Non iurabile eſt,quando illo pacto conceditur, vt non iuretur fidelitas, *in § nulla. per quos fiat inueſtit. c. vno, in princ. de capit.*

Decima diuiſio. Feudum quoddam eſt ligium,quoddam non ligium. Ligium eſt quando iuratur fidelitas contra omnem hominem mundi, nullo excepto, & iſtud non recipitur niſi à principe non recognoſcente aliquem in ſuperiorem,vt eſt Imperator,rex Franciæ,&c. *per venerabilem, qui filij ſint legit.* ideo Dux Sabaudiæ poteſt dici homo ligius regis Franciæ, Vicecomes Turenæ, & alij magni feudatarij regni. Et dicitur homo ligius quaſi illi ligatus & ſubditus,& legalitatem regi debens. *glo. ſing. in Cle. paſtoralis, & ibi Card. de re iudic.* Non ligium eſt, quando in iuramento fidelitatis prior dominus excipitur: vt *in tit. hic finitur lex, in fi. & §. fi. de prohibi. feud. aliena. per Fri.te.*

Vndecima diuiſio. Feudum aliud annale,aliud perpetuum. Annale ſiue temporale eſt, quod poſt annum ſtatim auferri poteſt,vt eſt feudum guardiæ & caſtaldiæ, & quod pro mercede alicuius rei datur, *c. 1. de feud. guardiæ.*

Duodecima diuiſio. Quoddā eſt diuiſibile,aliud indiuiſibile. Et quodlibet feudum regulariter eſt diuiſibile quibuſdam exceptis,videlicet Regno,Marchia,Ducatu,& Comitatu.

Decimatertia diuiſio feudorum eſt: quia aliud eſt feudum F purum ſiue ſimplex,aliud verò conditionatum ſeu nō rectum. Purum ſiue rectum dicitur quod non habet ſeruitia determinata *§ penult. quid ſit inueſtitura.* Non rectum ſiue conditionatum eſt quando in conceſſione eſt certum ſeruitium determinatum,puta de aſſociando vxorem domini, vel de filia maritanda,aut de ſeruiendo Domino in menſa,vel aliud ſimile, *§. fi. de capita. qui cur. vend. c. 1. de not. feud. & ibi not.*

Decimaquarta diuiſio. Feudorum aliud eſt Francum, aliud non Francum. Francum eſt quādo Vaſallus à Seruitiis eſt immunis, & nullum ſeruitium debet, tamen non eſt francum à maleficiis conſiſtentibus in tacendo fraudem, vt quia non denunciauit inſidias Domino, quas contra eum ſcit parari, ſiue in faciendo: vt committat feloniam contra dominum,priuatur feudo, *c. vno. quibus modis feudum amittatur.* Aliud eſt non francum, & eſt quando in conceſſione Dominus retinet aliquod ſeruitium,prout fit regulariter,vt habetur *in lib. feu. & not.*

Decimaquinta diuiſio. Feudum quoddam ad hæredes omnes eſt tranſitorium,aliud non. Tranſitorium ad omnes hæredes eſt regulariter quodlibet feudum,nam æqualiter ad omnes deſcendentes tranſit. *c. 1. § 1. ibi quod hodie qui f. n. dare poſſ.* & G iſtud declarat *Iaſ. in prælu. feud. col. fin. n. 28* Aliud eſt non tranſitorium ad omnes, ſed ſolum ad primogenitum, vt regnum Franciæ, quod ſolum primogenito maſculo defertur, & non aliis eo ſuperſtite: & idem in Anglia & Sicilia.

Decimaſexta diuiſio feudorum. Aliud eſt corporale, aliud incorporale. Corporale eſt quod in immobilibus conſiſtit,caſtro manſo, & ſimilibus rebus tangibilibus. Incorporale eſt, quod conſiſtit in iuribus decimalibus,vel iuriſdictionalibus,& ſimilibus,vt feudum guardiæ & caſtaldiæ, *c. vno, § fi. de feu. cog.*

Decimaſeptima diuiſio. Feudum quoddam eſt de camera, aliud de cauena probatur hæc diuiſio *in c. vno in fi. de feu. cog.* Feudum de camera eſt, quando princeps cuidam nobili concedit decem recipienda de camera communi,vbi theſaurus reponitur. Hoc debet recipi ſingulis annis. Feudum de cauena eſt, quando princeps concedit vt decem ſextaria frumenti vel vini ex cauena recipiantur: quæ dicitur locus in quo frumentum,vinum,& huiuſmodi introitus colliguntur, conſeruantur & diſtribuuntur,declarat *Alu.*

Decimaoctaua diuiſio feudorum eſt: quoddam dicitur feu- H dum guardiæ, aliud caſtaldiæ,& aliud quod pro mercede datur. Feudum guardiæ eſt,quod pro cuſtodia datur, vt quando princeps deputat alicui caſtro guarditorem, ſiue cuſtodem: nam propter cuſtodiam deſignatur tale feudum. Vel guardia habet feudum annexum, vt declarant Doct. *c. vno de feudo guardiæ.* Feudum caſtaldiæ eſt,quod datur propter procurationem: nam caſtaldus dicitur is, cui res Domini gubernanda mandatur. glo. in c. vno,de feudo guardiæ, *& in l. fin. C. quod cum eo.* Feudum quod datur alicui pro mercede, dicitur illud quod eſt alicui conceſſum propter laborem, & pro mercede.

Decimanona diuiſio. Feudorum aliud eſt in curte Domini, quoddam extra curtem. Hæc diuiſio elicitur *ex c. vno de capita. qui curiam ven.* vbi tunc dicitur feudum in curte, quando Dominus habet dominium poſſeſſionum & feudorum totius villæ: ita quod omnes ruſtici & coloni dictæ villæ recolligunt A omnes fructus & redditus Domini, & portant illos ad domum Dominicalem, id eſt ipſius Domini exiſtentem in dicta villa: & illa domus appellatur curia ſeu curtis Domini: ideò ſi Dominus conſideret in feudum vnum manſum de dicta villa, vel vt Vaſallus haberet annuatim certum redditum de dicta villa, curte, & omnes alij fructus eſſent Domini, tunc ille Vaſallus dicitur in curte, & eſt feudum in curte, , ponit *idem Aluar. in proœmio feu. in 4. diuiſio.* Feudum extra curtem eſt, quando Dominus non habet dominium totius villæ, ſed poſſeſſiones pro maiori parte ſunt ruſticorum, vel aliorum, & Dominus modicum habet, puta duas vel tres poſſeſſiones : & non eſt neceſſe quod teneat ibi domum Dominicalem : nam ſi dictas poſſeſſiones infeudaret , diceretur habere vaſallum extra curtem. *c. vno. § pe. & §. quib. mo. feu. amit.*

V g. ſuma diuiſio feudorum. Feudum aliud eſt aduocatiæ, aliud de tabula ſeu quaternata. Feudum aduocatiæ appellatur quando eſt aliquis aduocatus fortè fiſci, & illi aduocatiæ eſt feudum annexum, pro ſuis ſtipendiis exſoluendis : & idem in iudicatura, vel procuratoria, notoria vel alio officio, cui feu- B dum ſit annexum, probantur prædicta *in c. vno. §. quicumque aduocatiam. de pac. tenenda, & eius viola.* & idem puto in feudo ſcutiferorum, *ſecundum Aluar. in proœmio feudor. in 18. diuiſi. & in tit. de feudo guardia: & Iaſ. in col. pe. in prælud. feudo.*

Feudum de tabula ſeu quaternata eſt, quando ſpectat ad collationem regis vel Domini: & illa ſunt ſcripta in quaternis cameræ, ſicut in camera computorum Pariſiis, declarat *Andr. de Iſer. in c. 1. de contr. inueſt apud pares term. Aluar. in 21. diuiſio.*

Fidelis, Fidelitas.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Fidelis, pro conſtãti, quique præſtet reuera, quod promiſit, 2. *Theſſ.* 5. 24. Deus πιστὸς fidelis dicitur, i. e. verax beniguiſſimè & firmiſſimè ſtans promiſſis gratuitis erga ſuos. A fide ita dicitur : quæ actiuè eſt aſſenſus & affectio animi, qua quis fidit: Paſſiue verò etiam illa, ob quam alicui fiditur. Igitur fides hic, Dictorũ & Conuentorum conſtantia eſt, & veritas. Ita vocata, quia fiat quod promittitur, auctore *Cicer. lib. 1. Officior.* Hinc fidelis, qui datam fidem ſeruat: & Fidelitas τὸ πιστὸν

Multi homines miſericordes vocantur. Virum autem fide- C lem quis inueniat? *Prou.* 20.

Non duplices ſermonem auditus de reuelatione ſermonis abſconditi, & verè ſine confuſione, & inuenies gratiam in conſpectu omnium hominum. 41.

* EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ

Seruus Abrahæ Eliezer fideliter egit nuncium à Domino ſuo ſibi commiſſum, quando iuit pro Rebecca ad domum Bathuelis, *Geneſ.* 24. Fideliter ſeruiuit Iacob auunculo ſuo Laban, quando gregem ipſius paſcendo die noctéque æſtu vrebatur & gelu. *Gen.* 31. Ioſeph erga dominum ſuum fideliter ſe habuit, qui vxorem eius tangere noluit. *Geneſ.* 39. Idem erga Pharaonem in conſilio quod ei dedit, & in miniſterio, quod ei exhibuit, ſcilicet Ioſeph. *Geneſ.* 41. Rahab meretrix fideliter egit cum exploratoribus, quos miſerat Ioſué, & ipſe Ioſoë egit poſteà fideliter cum eadem. *Ioſue* 6. Quamuis Gabaonitæ fefelliſſent Ioſuë & filios Iſraël, tamen iuramenta & pacta eis ſeruauerunt, & eos contra hoſtes poſteà fideliter adiuuerunt. *Ioſue* 9. & 10.

Fideliter indicauit Dauid Ionathas iram patris ſui, & ipſum, quantum potuit excuſauit, & poſteà confortauit. 1. *Reg.* 20. Occiſo patre Abiathar occaſione Dauid, Ego inquit Dauid, ſeu D reus omnium animarum patris tui. Mane mecum: ne timeas, ſi quæſierit animam meam, quæret tuam, mecúmque ſeruaberis. 1. *Reg.* 22.

Noluit Dauid percutere Dominum ſuum, licet malum & perſequentem eum, cùm tamen ſi voluiſſet bis eum percutere potuiſſet. 1. *Reg.* 20 & 26.

Magnum fidelitatis ſignum fuit, licet indiſcretè egerit armiger Saul quando videns dominum ſuum eſſe mortuum, noluit vltra viuere, ſed irruit ſuper gladium ſuum, & mortuus eſt cum eo. Quid ergo facere debemus pro Domino, pro nobis crucifixo? 1. *Reg.* 31.

Viri Iabes Galaad fideliter ſe habuerunt ad Saul Dominũ ſuum, licet malum, reuerenter ſepelientes eum. 1. *Reg.* 31.

Vrias Ethæus nolebat eſſe in delitiis, quamdiu Ioab Dominus ſuus laborabat in exercitu. 2. *Reg.* 11.

Inſtante captione ciuitatis Rabbath, quamdiu obſederat Ioab miſit ad Dauid, vt veniret, & illam caperet, vt Domino ſuo, E non ſibi honor victoriæ deferretur. 2. *Reg.* 12. Cùm fugeret Dauid à facie Abſalon, dixit illi Ethai: Viuit Dominus, quoniam in quocumque loco fueris, Domine mi rex, ſiue in morte ſiue in vita, ibi erit ſeruus tuus. 2. *Reg.* 15.

Noluerunt Viri Dauid, quòd ipſe exiret cum eis ad prælium dicentes: Tu vnus pro decem millibus computaris. In quo apparuit quòd fideliter diligebant eum. 2. *Reg.* 18. Et infra c. 21. Iam non egredieris nobiſcum ad prælium, ne extinguas lucernam in Iſraël. 2. *Reg.* 21.

Separatus omnis Iſraël à Dauid, ſecutuſque eſt Seba filium Bochri. Viri autem Iuda adhæſerunt regi ſuo tanquam fideles, videlicet, conſtantes. 2. *Reg.* 20.

Tres viri robuſtiſſimi fideliter defenderunt Dauid pugnantem contra Philiſthiim, & attulerunt ei de aqua ciſternæ Bethlehem, quam cum deſiderio magno petierat. 2. *Reg.* 23. 1. *Par.* 11.

Valde fideliter egit Ioiada Pontifex cum Ioas filio Ioram regis Iuda, licet malè recognouerit poſteà. 4. *Reg.* 12.

Onias ſummus Pontifex, & alij ſacerdotes laborauerunt fideliter viduarum, & pupillorum depoſita cuſtodia. 2. *Ma.* 3.

Commendat Dominus fidelitatem ſeruorum qui multiplicauerunt ſibi tradita. *Matth.* 25.

Cum multa fidelitate procurabat Paulus fieri collectas pro F neceſſitatibus pauperum de Iudæa, *Luc.* 19. 2. *Cor.* 9. Fideles & affectuoſas litteras miſit Paulus Philemoni pro Oneſimo ſeruo eius fugitiuo. *Phile.* 1. Diſcretum & fidele conſilium dederunt Paulo quidam de Aſiæ principibus, rogantes eum ne ſe daret in theatrum. *Act.* 19.

HISTORICA.

FIDEM DARE.

QVI QVIBVS.

Subditi Magiſtratui.

☞ *Ex ſequentibus Epitetis hæc quædam.*

Milites Duci, Imperatori.

Milites auctorati dicuntur, id eſt, ſtipendio & ſacramento adſtricti. Vt enim in auctione nummus datus rem auctoris facit: ita hîc merces militi promiſſa.

Hoſtis Hoſti.

Apud Romanos conſtitutum erat, vt nunquam cum hoſte armato conditionem fœderis acciperent, neque citra ſenatus aut populi iuſſum ſocietates, aut fœdera inirent, ni priùs omnia diuina & humana tradidiſſent, & præſidium accepiſſent : fœ- G dera in templo Capitolini Iouis columna aut æneis tabulis inſculpi curabant, vt perpetua monumenta extarent : nonnumquam in faſtos & annales referebant. *Alexander ab Alexandro lib. 4. cap. 9.*

Quo tempore cum Tegeatis componebant Lacedæmonij pacem, pacta interpoſuerunt, columnamque Alpheo communem impoſuerunt : cui inter cætera inſcriptum fuit, vt Meſſenios regione exigerent, neque liceret chreſtos facere : quod Ariſtoteles exponens ait, non licere Tegeatis, quum Lacedæmoniorum ſtudioſi eſſent, in eorum gratiam interficere Meſſenios. *Plutarchus in quæſt. Græcis.*

PER QVOS.

Apud Athenienſes in vſu fuit, vt iuſiurandum quod publicè in fœderibus præſtabatur, poſtquam per ſenatum exhibitum erat, quo ſanctiùs foret, Quæſtores: apud Argos verò, Prætores confirment. Iidem Athenienſes in fœdere percutiendo mittebant vates Hiceteria, hoc eſt, oleæ ramo coronatos, quem εἰρεσιώνην appellabant, cum vitta lanea: quo prætenſo, ab omni ſæuitia hoſtili & violenta incurſione tuti erant. *Alex. lib. 5. c.* H ex *interprete Equitum Ariſtophanis.*

QVOMODO.

Simplici Sponſione.

Chriſtiernus I, Danorum rex an. 1460. ſacramenta ſolenni ritu ab omnibus accepturus, venit Hamburgum, antiquiſſimam Stormariæ ciuitatem, quæ comitibus Holſatiæ olim paruerat. De homagio quidem nulla mora: ſed de præſtando iuramento fit dubitatio. Oſtendebant ciues regiæ maieſtati veterem obſeruantiam, eámq; chartis priuilegiorum aſtruebant: orantes vt regia maieſtas illis acquieſceret rebus, quibus omnes ſui in comitatu patres ac prædeceſſores acquieuiſſent. Diſceptatum eſt deſuper longa verborum altercatione: ſed bonis ciuium allegationibus ceſſit rex moderatiſſimus, permittens veterem vrbis probatámque diu conſuetudinem. *Cranzius* A *lib. 8. Daniæ, cap. 29. & lib. 12. Vandal. cap. 26.*

Sponſione cum iuramento.

☞ *Vide Tit. Iuramenti, & locum veritatis.*

Hannemanus dynaſta Lichtenbergicus captus à filio Henrico & Emichone Leyningio, quòd accepta Lyſa concubina, vxorem propriam cum liberis domo expuliſſet, iuramento confirmare filio coactus eſt, quod non velit ipſum ob hanc captiuitatem exhæredare. *H. Henninges in Geneal.*

Dextra iuncta.

Hircanos Medóſque iunctis manibus dextris inire fœdera, & firmare fidem ſolitos, legimus *apud Alexandrum ab Alexandro lib. 5. cap. 3.*

Parthi apud altaria complexis dextris, tanquam diis teſtibus, faciebant pacta. *Alexand. lib. 5. cap. 3.*

Contactu manus, pediſve.

Euenus regum primus fuit, qui fidei ſeruandæ iuramentum à Scotis exegit. Manſit inſtitutum multa per ſecula poſteris. Qui tribubus præerant, eandem conſuetudinem ſequuti, contribulium manu aut pede tacto, dum crearentur, fidem dare B cogebant. Neque is ritus hoc æuo abolitus. Qui in montibus agunt ſimul cum Hebridianis in rectore deligendo (quem tribus vocant Capitaneum) eaſdem penè cæremonias obſeruant. Quibus ſuo more peractis, proximis nundinis per præconem edicunt, ſub capitis pœna, ne quis ex ea tribu nouum ducem alio quàm trito vetuſtoque tribus rectoris nomine deinceps appellent; vbicunque verò id audiuerit amoto capitis tegmine, flexóque poplite, non ſecus ac ſi ſacris intereſſet, reueretur. Hinc qui montanis in locis Hebridibúſque ſedes habent, per manum, pedem, noménve ſui ducis in contractibus iurare conſueuerunt. *H. Boëthius lib. 2.*

Vinculo.

Mos eſt, inquit Tacitus, Armeniorum regibus implicare dextras, pollicéſque inter ſe vincire, nodóque perſtringere: mox vbi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atque inuicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum. *Cælius lib. 17. cap. 12. A. L.* Itaque Radamiſtus Pharſmanis, Hyberiæ regis F. ſimulata C cum patre inimicitia ad Mithridatem Armeniæ regem, quem pater vnicè perditum cupiebat, fugiens, illius quoque filia in vxorem ducta, cùm ad fœdus æternum ſtabiliendum gentis more amborum pollices colligandi eſſent, vt hauſtum ex eis ſanguinem vterque guſtaret: is, cui vinciendi munus erat iniunctum, fingens ad terram funes concidiſſe, illis Mithridatis pedes implicuit, atque ita eum cum vxore & liberis cepit. *Fulgoſius lib. 9. capite 6.*

Ritus iurandi in verba Regum Neapolitanorum is eſt Rex medius ſedet, aſſident iuxta primi ordinis optimates. Ad pedes regis genibus innitens à dextra procumbit Epiſtolarum magiſter, qui nunc Secretarius dicitur, ſiniſtra Antiſtes, Euangeliorum libros regio in ſinu adſtratos tenens. Horum medius genibus & ipſe illis innixus procumbit, qui in verba iurat, vtraque manu libris adapertis impoſita. Ibi Epiſtolarum magiſter verba præit, quæ iuraturus in verba ſequitur. Exempli cauſa: Vrſus ego Vrſinus, Nolæ & Atripaldi Comes, Aſculi, Lauri, ac Forini dominus, illorúmque & agrorum & finium, ciuium atque popularium, tibi Ferdinando regi, liberiſque, ſucceſſoribuſque in regno Neapolitano tuis polliceor, promitto, D ſpondeo pro liberis, ſucceſſoribúſque, in hiſce item vrbibus, oppidis, agris, finibuſque meis, fidelem méque illóſque vtique futuros, tuiſque illorúmque imperiis vbique, méque illoſque parituros, atq; imperata facturos, cum hiſce vrbibus, oppidis, agris, finibus, popularibuſque perpetua cum conſtantia & fide. Si quid verò aduerſus téve illóſve parari fraudis, dolíve, inſidiarúmve audiero, ſciero, compertúmve, ſignificatúmve habuero, indicaturum illud eveſtigiò, ac facturum palàm, tibique illiſque, officia demùm obiturum, méque illóſque omnia domi foriſque, pace bellóque aduerſum quoſcunque, ac pro imperio, quæ probi ac fidelis ſubiecti iure, lege, natura, obeunda ac præſtanda ſunt regi. Deúmque his Opt. Maximum teſtem inuoco, pérque ſacroſancta hæc Euangelia, ſciens volens libenſque verbis conceptis iuro. Atque his dictis, manus ipſe è libris ſuſtulit. Tum rex Vrſi manus vtriuſque digitis pollicibus apprehenſis, ſuóſque intra pollices ita inſertis, deuinxit illos ſuis, ſtatuitque ſuper Euangelia. Hic rurſum Vrſus magiſtro præeunte verba: Ego me, inquit, cum liberis, ſucceſſoribúſque meis, Ferdinandi regis mei, domini, liberorum ac ſucceſſorum eius, Ligium hominem ſtatuo, dedicóque, cúmq; E me hic ſiſto. Hæc rex vbi dixit, regios oſculatus eſt pollices, réxque ore ſuo illius os excepit, moxque comitem appellatum dimiſit. Hic eſt vſitatus iurandi mos in verba regum Neapolitanorum, quique Ligios illorum ſe faciunt, ipſum hunc ſeruant dicti inde Ligij, quòd ligatis reges pollicibus, illos fidei imperiiſque ſic ſuis vinciant, atque obnoxios ſtatuant. *Pontanus lib. 2. belli Neapolitani.*

Sanguine extracto.

Medi atque Lydi fœdera ineunt cùm alia Græcorum ritu, tum brachia incidendo, ac mutuum ſanguinem delingendo. *Herodotus lib. 1.*

Scythæ infuſo in grandem calicem fictilem vino, commiſcent eorum ſanguinem, qui feriunt fœdus, cultello aut gladio aliquantulum corporis incidentes. Deinde in calice tingunt acinacem, ſagittas, ſecurim, gladium. Hæc vbi fecerunt, ſeſe multis verbis deuouent: poſteà vinum epotant, non modò ij qui fœdus fecerunt, ſed etiam comites hi, qui ſunt maximæ F dignitatis: *Herodotus lib. 4.* Sic Saluſtius ſcribit Catilinam humani corporis ſanguinem vino permiſtum in pateris circumtuliſſe ſociis coniurationis, & eos ſigillatim deguſtaſſe, quò inter ſe magis fidi forent. Atque hodie illud idem fit inter eos, qui ad aliquod inſigne ſcelus faciendum conſpirant. *Polyd. lib. 15. de Inuentoribus.*

Princeps Saracenorum & Byxantinus Imperator, amicitiam inter ſe conſtituentes, vterque vena in pectore inciſa, ſuum alteri ſanguinem propinauerunt. *Nicetas lib. 2. de Imperio Iſaacij Angeli.*

Hiſpani ductu Ferdinandi Magellanis per fretum Antarcticum ad Moluccas penetrantes, dum Moluccarum deteguut inſulas, cum Calamato rege Calemandi inſulæ ſocietatem inierunt, more gentis, ſanguinem de brachio ſiniſtro mittentes, eóque os & linguam illinentes. *Petrus Cieza Tomo 2. Hiſtoriarum Peru. cap. 94.*

Icturi fœdus veteres Dani veſtigia ſua mutui ſanguinis aſperſione perfundere conſueuerant, amicitiæ pignus alterni cruoris commercio firmaturi. Eo pacto Liſerus pirata & Habingus Grami Danorum regis F. exul arctiſſimis ſocietatis G vinculis colligati, Lokero Curetum tyranno bellum denunciarunt. *Saxo lib. 1.*

Propinatione, Compotatione.

Antiqui Reges epulum publicè præbentes, vinum phialis aureis aut argenteis temperatum à pincernis accipiebant ipſi: eóque libato, quod magni amoris ſignum eſſet, etiam calicem cui volebant, dabant. Id propinare dicebatur: & dies qua id fiebat, Philotheſia, nomine ab amicitia ducto. *Suidas.*

Indis maxima ſocietas erat, de Tantali aqua potare, de qua ſi qui vnà bibiſſent, ea obteſtatione tenebantur, vt eiuſdem fati & fortunæ fœdus iniſſe cenſerentur. *Alexander ab Alexandro lib. 5. capite 3.*

Fidei dandæ conſuetudo hæc eſt apud Naſamones Pœnos. De manu alterius vterque ſumpto inuicem poculo bibit. Quòd ſi nihil humoris habuerint, ſumptum è terra cinerem lingunt. *Herodotus lib. 4.*

Thraces & Ægyptij è cornibus boum vina libare alterna vice, conciliati amoris & manſuræ fidei certiſſima pignora cenſuêre: quippe veteribus cornua boum poculorum præſtabant vicem. *Alexander lib. 5. cap. 3.* H

Haſta data.

Græci, qui cum Cyro ſenſerant, Babylone redeuntes intra fines Macronum ingreſſi, fœdus cum illis compoſuêre, vtque fidei pignus certum vtriſque extaret, haſtam ab illis de more Barbaricam acceperunt, Græcam tradiderunt. Hæc enim ſibi à maioribus Barbari dicebant inſtituta ad fœdus iungendum tradita, certiſſimáque ea eſſe fidei manſuræ ſigna. *Diodorus lib. 4.*

Gladio.

Romani milites in Gallia Iulianum Auguſtum conſalutârant. Iuſſi proinde vniuerſi in nomen eius iurare ſolemniter, gladiis ceruicibus ſuis admotis, ſub execrationibus diris, verbis iurauêre conceptis, omnes pro eo caſus, quo ad vitam profuderint, ſi id neceſſitas exegerit, perlaturos. *Marcell. lib. 21.*

Pannonij olim pacem cum hoſte facturi, eductis mucronibus, quos pro numine colebant, iurabant, in amicitia ſe permanſuros. *Auentinus lib. 2. Annalium Boiorum A. D.*

Ioannes Albertus Polonorum rex anno 1055. cum Tartaris fœdus icit multa cæremonia, & iureiurando interpoſito.

Quod

A Quod quidem Tartari more ſuo dederunt, aqua ſtrictis frameis infuſa & ſorpta, mala imprecantes ei qui fœdus violaſſet. *Cromerus lib. 30.*

Claua.

Mazza apud Valleſianos ſeditionis popularis ſymbolum eſt & ſignum: claua lignea, monſtroſa facie inſignis: quicunque nomen dat ſeditioni, clauum, quo equorum ſoleæ ſuffiguntur, in eam adigit, & hoc veluti ſanctiſſimo iureiurando Mazzarorum libidini ſeſe in omnibus obſecundaturum pollicetur. Coniurati Mazzaphorum ſecuti, inimicorum domos petunt, Mazzam ante ædes ſtatuunt. Ea poſita, liberum eſt cuiuis tanquam proſcriptorum bona rapere, auferre, abſumere. Hoc genus cenſuræ ruſticæ, qua improbos & noxios ciues patriæ punire, & in exilium agere ſolent, anno Domini 1414. primùm inuentum eſt. *Stumpfius lib. 11. Heluet.*

Boue.

De Septem Argiuorum ducibus Polynicem ab Eteocle fratre Thebis pulſum reducturis, Æſchylus ſic ſcribit:

ἄνδρες γὰρ ἑπτὰ θούριοι λοχαγέται,
ταυροσφαγοῦντες εἰς μελάνδετον σάκος,
καὶ θιγγάνοντες χερσὶ ταυρείου φόνου,
B ἄρη, τ' ἐνυὼ, καὶ φιλαίματον φόβον,
ὡρκωμότησαν, ἢ πόλει κατασκαφὰς
θέντες, λαπάξειν ἄστυ Καδμείων βίᾳ,
ἢ γῆν θανόντες τήνδε φυράσειν φόνῳ.

Viri ſeptem feroces ductores cohortum, taurum mactantes in ſcutum ferro compactum, & attingentes manu bouinum ſanguinem, Martem & Bellonam, & ſanguine gaudentem Metum ſanctè iurarunt, aut vrbe euerſa perditutos ſe oppidum Cadmeorum vi: aut terram mortuos priùs commixturos ſanguine.

ἐπὶ βύρσης ἐκαθέζετο: id eſt, in tergore bouis ſedebat, id eſt ſupplex implorat auxilia. Natum adagium à conſuetudine vernacula Scythis, quemadmodum teſtatur Lucianus in Toxaride. Nam apud hos ſi quis fortè læſus eſſet, neque ſuppeteret vlciſcendi facultas, immolato boue carnes minutim ſectas coquebat, ipſe in tergore humi ſtrato ſedebat, manibus in tergum reductis. Idque maximum ſupplicandi genus apud illos habebatur. Accedebat quicunque vellet opitulari, & carnium portione guſtata, dextróque pede tergori impoſito, pollicebatur pro viribus auxilio futurum. Atque hoc fœdus apud Scythas C ſanctiſſimum habebatur. *Eraſmus in Adagiis.*

Βοῦς ὁ μολοττῶν, Bos Moloſſorum. De iis qui multis negotiis implicantur, & diſtrahuntur, nam Moloſſi fœdera inituri, bouem in multa minuta fruſtra diſſecabant. *Suidas.*

Equo.

E Sparta in Arcadiam proficiſcentibus, in itinere eſt Equi monimentum: quo in loco Tyndareus dicitur conuocatis Helenæ filiæ procis, ſuper exectis equi teſtibus iuſiurandum concepiſſe, cuicunque Helena deſponſaretur, armis ſe illius iniuriam, ſi à quoquam nuptiæ illæ violatæ fuiſſent, vindicaturos. Cùm hoc illos ſacramento adegiſſet, equum eo ipſo in loco defodit. *Pauſanias in Laconicis.*

Apro.

Vicus Apri ſepulchrum dictus in Stenyclero Meſſenici agri regione, nomen ex eo habet, quòd Hercules eo in loco ſuper apri teſtibus fœdus cum Nelei liberis, fide vltrò citróque data, & accepta, percuſſit, ſacris ritè à vatibus vtrimque factis. *Pauſanias in Meſſenicis.*

Græci principes pro repetenda Helena conſilium habituri, Argis conuenerant. Chalcas vates, filius Theſtoris, porcum marem in medium forum afferri iuſſit, quem in duas partes diſſectum, orienti occidentíque diuiſit, atque ita ſingulos D nudatis gladiis per medium tranſire iuſſit. Deinde mucronibus ſanguine eius oblitis, adhibitis etiam aliis ad eam rem neceſſariis, inimicitias ſibi cum Priamo per religionem confirmarunt, neque priùs bellum ſe deſerturos, quàm Ilium atque omne regnum euertiſſent. Queis perfectis, Martem atque Concordiam multis immolationibus ſibi conciliarunt. *Dictys libro 1. de bello Troiano.*

Igne.

Zofalenſium Æthiopum rex ſingulis annis mittit ex ſuis domeſticis & familiaribus, qui ignem nouum Principibus & Regibus, qui in illius ditione ſunt, nomine ipſius Regis impertiat, atque inde reliquis hominibus diſtribuatur. Quod quidem ad hunc modum fit. Vbi legatus ad domum cuiuſuis Principis accedit, ignis extinguitur. Deinde rurſus à legato nouus ignis excitatur: tunc omnes eò commeant, vt ignem E inde in domos ſuas inferant. Hoc qui facere recuſat, proditor atque rebellis exiſtimatur, & tanquam maieſtatis reus extremo ſupplicio punitur: & ſi opus ita fuerit, exercitus in illum comparatur, vt hominem fidei deſertorem multis excruciatum ſuppliciis interimat. *Oſorius lib. 4 rerum Eman.*

Mydro.

Apud Græcos mos erat, vt iurantes mydrum tenerent (eſt autem eo nomine ignitum ferrum) fœduſque tamdiu perſeuerare comprecarentur, quamdiu latuiſſet mydrus, quem mox in mare deiiciebant. Meminit in Antigone Sophocles, & Herodotus de Phocenſibus. Sed & Callimachus.

φωκαίων, μέχρις κε μένῃ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.

Scribit *Plutarchus* Ariſtidem, quum pro Athenienſibus Græcos ſacramento adegiſſet, inter imprecationes, mydros in mare conieciſſe: adiurantem vt ita extinguerentur, cum omni ſtirpe & gente, qui contra fœdus irent, velut ignitum illud ferrum aqua. F

Lapide.

Arabes ſeruant fidem inter homines, vt qui maximè: quam hunc in modum dant. Quoties fœdus inire volunt, alius quidam medius inter vtrunque ſtans, acuto lapide ferit volam iuxta maiores digitos eorum qui fœdus ineunt. Deinde ſumpto flocco ex vtriuſque veſtimento, inungit eo ſanguine ſeptem lapides in medio poſitos, inter inungendum inuocans Dionyſium & Vraniam. Hoc acto, idem qui fuit ſequeſter fœderis inter amicos contrahendi, vadatur hoſpitem, aut fortè ciuem, ſi cum ciue res agitur. Quod fœdus & ipſi, qui amicitiam contraxerunt, ſeruare iuſtum cenſent. *Herodotus libro 3. & Sabel. lib. 7. Enn. 2.*

Romani in fœdere cum Carthaginenſibus per Lapidem (ſiue per Iouem lapideum, vt ait Macrobius) ſecundùm vetuſtiſſimum ritum, Martis, Quiriníque numinibus additis, iuſiurandum præſtiterunt. Ritus lapidis fuit huiuſmodi: Fecialis Pop. Rom. ſumpto in manibus lapide, poſtquam inter partes de fœdere conuenerat, ſic loquebatur: Si rectè & ſine dolo malo hoc fœdus atque iuſiurandum facio, Dij mihi cuncta felicia præſtent. Si aliter aut ago, aut cogito, cæteris omnibus G ſaluis, in propriis legibus, in propriis laribus, in propriis templis, in propriis ſepulchris, ſolus ego peream, vt hic lapis è manibus meis decidet. Nec locutus plura, lapidem manibus deiicit. Hunc vetuſtiſſimum iuſiurandi morem apud Rom. *Polybius* fuiſſe ait *libro 3. & Gellius lib. 1. cap. 21.* Quod à Liuio & Dionyſio prætermiſſum miratur, *Sabel. lib. 6. Enn. 4.*

CVR. CAVSA

Fœderis in genere.

☞ *Vide Tit. Aſtutia in fœderibus.*

Fœdus (vt Grammatici putant) ex eo dictum eſt, quòd in paciſcendo victimæ fœdè & crudeliter necabantur, eiúſque mors optabatur ei, qui à pace reſiliiſſet. Vnde *Virgil. Æneid 9.*

——*& cæſa iungebant fœdera porca.*

Eſt autem pactio quædam pop. Rom. iuſſu ritè per Fecialem certis legibus facta, & iureiurando firmata. Fœderis autem duo facit genera *Proculus in lib. 7. D. de cap. & poſtl. re.* alterum æquum, amicitiæ cauſa factum: alterum iniquum, ſiue impar, cùm pactio fit, vt is populus alterius populi maieſtatem comiter tueatur: quod adiicitur (inquit) vt intelligatur, non pari iure vtrunque populum eſſe, ſed hunc altero ſuperiorem. H Liuius lib. 34. eadē ponit genera: & illud prius ſcribit eſſe, cùm pares bello, æquo fœdere in pacem atque amicitiam venirent: tunc enim reperi reddíq; per conuentionem res. Alterum verò genus eſſe ait, cùm qui hoſtes nunquā fuerint, ad amicitiā ſociali fœdere iungendam coëunt: eos neque dicere, neque accipere leges: id enim victoris & victi eſſe. Sed præter illa duo genera tertium etiam addit, quo bello victis leges dicuntur, vbi enim omnia ei, qui armis plus poſſet, dedita eſſent, quæ ex iis habere victos, quibus multari eos velit, ipſius ius atque arbitrium eſſe. Sed pinguior Liuij partitio eſt, Proculi limatior: quippe cum Dedititij non propriè in fœdere, ſed in ditione eſſe dicantur. *Hotom. de verb. Iur. Liuius:* Campanorum aliam conditionē eſſe, qui non fœdere, ſed per ditionem in fidem veniſſent. Item de Apulis: Ita in ſocietatem eos eſſe acceptos, vt non æquo fœdere, ſed vt in ditione populi Rom. eſſent.

Tria ſunt iungendorum fœderum genera. Vnum, quum inter victorem & victum fœdus feriretur: vbi qui viciſſent, victis leges darent. Alterum, quo pares bello populi regéſque in fœdus coïrent, quum res æquo iure & ex commodo vtriſq; partis componi ſolent. Tertium genus, quando ij, qui nunquam A hoſtes fuerunt, ad amicitiam ſociali genere iungendam coeunt, ac tum altera partium neque dat leges, neque accipit. *Sabell. lib. 6. Enn. 5.*

Societatis. Fœdus cum ſociis.

Iureiurando ſe obſtrinxerunt Græci omnes, cùm aduerſus copias Xerxis dimicaturi eſſent, in hæc verba: vitam libertate pluris non faciam, neque deſeram Imperatores: neque viuos, neque mortuos. Sed eos è ſociis, qui in prælio occubuerint, omnes ſepeliam: & vbi bello victor extitero, etiam barbaros. Ex iis ciuitatibus, quæ pro Græcis pugnauerint, nullam deuaſtabo: quæ barbari partes ſequi maluerunt, omnes decimabo: fanorum, quæ à barbaris incenſa & diruta ſunt, nullum omninò excitabo, ſed ſinam impietatis barbaricæ extet in omni poſteritate monumentum. *Muretus l. 3. Var. lect. c. 10.*

Græci, qui cum Cyro aduerſus Perſas aſcenderunt, fœdus percuſſerunt, mactato tauro, & lupo, & apro, & ariete: in ſanguine intingentes, Græci enſem, Barbari haſtam iureiurando addito, neutri alteros ſe deſerturos, ſed belli fore ſocios. Barbari verò inſuper iurarunt, ſe ſine fraude ducturos eſſe. *Suidas.*

B L. Papyrio Curſore & Sp. Caruilio Coſſ. coniurauerat, quod haud anteà acciderat, omne Samnitium nomen. Eſtque ſacrata lege, vt olim, inter eos fœdus ictum. Ioui ſacrum fuit caput eius, qui ad Imperatoris edictum non extemplò affuiſſet, quiue illius iniuſſu deſeruiſſet ſigna. Ad quadraginta armatorum millia hac lege velut initiata Aquiloniam conuenerant. Hîc in medio caſtrorum loco linteis & cratibus cooperto aram ſtatuerunt, ad quam multis victimis cæſis centuriones nudis enſibus circunſtabant. Huc ſigillatim primores gentis admoti iurare cogebantur, quæ audita ibi viſaque eſſent, nulli ſe enunciaturos: ſe deinde familiámque ſuam cum tota ſtirpe exectari niſi ad Imperatoris edictum conuenirent, citiúſque in acie occumberent, quàm ex acie metu refugerent: aut ſi fugientem vidiſſent quenquam, niſi pro hoſte habituri eſſent. Pleríque id ſacramenti genus detrectantes, ante aram ipſam confoſſi perierunt, vt corpora inter victimas projecta cæteris terrori eſſent, quò minùs id iuſiurandum abnuere auderent. Ouius Paccius, homo magnus natu ſacro profuit, qui ſe ex veteri Samnitium C diſciplina morem hunc hauſiſſe affirmabat, tam religiosè, nec aliter à maioribus ſuis olim coniuratum dictitans, quum illi adimendæ Hetruſcis Capuæ conſilium cepiſſent. Igitur primum agmen ex lectiſſimo quoque ſexdecim millia armatorum habuit, ea legio linteata dicta eſt à tegomento ſepti, in quo fuerant ſacramento admoniti. His arma inſignia data, & criſtatæ galeæ, vt inter cæteros eminerent. Viginti millium & amplius alter exercitus, non ſpecie corporum, aut belli gloria, ſed armatorum habitu linteatæ legioni diſpar, atque hoc hominum robore Samnites ad Aquiloniam conſederunt. Victi tamen ſunt magno prælio à Papyrio, quanto poſt Papyrium patrem fuerant à nullo victi. *Sabell. l. 7. Ennead. 4.*

Claudius Cæſar cum regibus fœdus in foro icit, porca cæſa, & vetere Fecialium præfatione adhibita. *Suetonius.*

Reconciliationis, Pacis. Fœdus cum Hoſtibus.

Defecerant à Romanis Latini, Tarquiniorum exulum ſuaſu. Variis autem cladibus affecti, cùm ſupplices Rom. Sen. facti eſſent, ex veteri formula fœdus eſt cum ipſa gente renouatum anno quartodecimo, ex quo reges habere Romani deſierant. Fœderis formula hæc fuit: Romanis atque omnibus Latinis vrbibus inter ſe pax eſto, donec cœlum terráque eundem habebunt ſtatum: neque bellum inferentibus vllis tutos tranſitus præbento, bellúmque gerentibus opem ipſi ferunto totis viribus, ſpoliorúmque & prædæ de hoſtibus communibus D vtrique æquam ſortiuntor partem: priuatorúmque contractuum iudicia intra decem dies conficiuntor. His fœderibus nihil addi adimique liceat, niſi Romanis omnibus Latiníſque aliquid addendum adimendúmque videbitur. *Sabellicus l. 8. Enn. 2.*

Iuſiurandum primo fœdere inter & Romanos Carthaginenſes factum, quod in tabulis æneis inſcriptum ædiles in Iouis Capitolini templo diligentiſſimè aſſeruandum poſuerunt, hoc eſt. Si rectè ac ſine dolo malo hoc fœdus atque hoc iuſiurandũ facio. Dij mihi cuncta felicia præſtent: ſin aliter aut ago, aut cogito, cæteris omnibus ſaluis, in propriis patriis legibus in propriis laribus, in propriis templis, in propriis ſepulchris ſolus ego peream, vt hic lapis è manibus meis decidet. Nec plura loquutus, manu lapidem deiecit. *Polybius l. 3.* Scribit. *T. Liuius lib. 1. 3. Decad.* hunc iurandi modum Carthaginenſibus fuiſſe. Inducitur etiam Hannibal agnum læua manu, dextra ſilicem lapidem tenens: Si falleret, Iouem cæteróſque precatus E Deos, ita ſe mactarent, quemadmodum ipſe agnum mactaſſet, & ſecundùm precationem, caput pecudis ſaxo eliſit. *Polybius l. 3. Hiſtor.*

Formulam fœderis inter Carthaginanſes & Philippum Macedoniæ regem. *Idem l. 6.* tradit.

Perceptione corporis & ſanguinis Domini, confirmata fuit pax inter Henricum IV. Imp. & Paſchalem Romanorum Pontificem. *Sigebertus.*

Compoſitis inter Vng. regem Vladiſlaum & Amurathem rebus omnibus, quum de modo ſanciendæ pacis ageretur, Turcæ iuramentum in Euchariſtiam à rege poſtulabant. Gregorius Sanoceus pertinaciter adſeruabatur, ne arcana myſteria, quæ nulla ratione, niſi fide tantùm pura, munita ſunt, infidelibus proderentur. Conuentum tandem vtrinque eſt, vt in Euangelio noſtri, illi in Alcorano iurarent. Scriptis igitur eodem argumento, lingua tamẽ duplici, conditionibus pacis, eas inter ſe perpetuas inuiolatáſque fore, ſanctiſſimo vtrique iura- F mento aſſeuerauerunt. *Bonfinius l. 6. Dec. 3.*

Certaminis.

Olympiæ in curia Iouis Horcij ſignum eſt, manu vtraque fulmen tenens, perfidioſis hominibus maximè formidandum. Romani Dium Fidium appellant. Athletæ omnes eorúmque parentes, fratres, magiſtri gymnaſij, ſuper exectis ſuis teſtibus verbis conceptis deierant, nihil ſe fraudis facturos, quo minùs Olympici ludi ritè fiant. Athletæ ipſi hoc ampliùs iurant, ſe decem perpetuos menſes in ludicram exercitationem propoſiti certaminis conſumpſiſſe. Iurant prætereà iudices pecuniã ſe nullam capturos, nec qua re adducti quemuis aut probarint, aut improbarint, in vulgus prolaturos. *Pauſan. l. 5.*

Imperij.

Singulari prælio decertaturis Curiatiis Albanis cum Horatiis Romanis fratribus, tergeminis. Vtrius vrbis imperium eſſet, quemadmodum inter Metium Suffetium Dictatorem, Albanum, & Tullum Hoſtilium regem Rom. conuenerat, fœdus priùs inter Albanos & Romanos ſanciunt, ſuis cuiuſque populi ritibus. Romani ritus hæc formula fuit vetuſtiſſima, Fœ- G cialis regem Tullũ ita rogauit: Iubéſne me rex cũ patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente rege: Sagmina, inquit, te rex poſco. Rex ait: Puram tollito. Fœcialis ex arce graminis herbam puram attulit: poſteà regem ita rogauit: Rex, facíſne me tu regium nuncium pop. Rom. Quiritium? vaſa, comitéſque meos? Rex reſpondit: Quod ſine fraude mea, populique Romani Quiritium fiat facio. Fœcialis erat M. Valerius. Is patrem patratum Sp. Fuſium fecit, verbena caput capillóſque tangens. Pater patratus ad iuſiurandum patrandum, id eſt, ſanciendum fit fœdus, multíſque id verbis peragit. Legibus deinde recitatis: Audi, inquit, Iupiter, audi pater patrate populi Albani, audi tu populus Albanus, vt illa palàm prima poſtrema ex illis tabulis ceráve recitata ſunt ſine dolo malo, vtique ea hîc hodie rectiſſimè intellecta ſunt: illis legibus populus Romanus prior non deficiet. Si prior defecit publico conſilio, dolo malo, tu illo die Iupiter populum Rom. ſic ferito, vt ego hunc porcum hodie feriam: tantóque magis ferito, quantò magis potes, polléſque. Id vbi dixit, porcum ſaxo ſilice percuſſit. Sua viciſſim carmina Albani, ſuumque iuſiurandũ per ſuũ dictatorem ſuóſque ſacerdotes peregerunt. *Liu. Dec. 1. l. 1.* H

VBS. IN

Templo.

Apud Græcos, qui ſanctam & inuiolabilem præſtant fidem in Theſmophoræ, hoc eſt, legiferæ Cereris templum deſcendere, & quibuſdam exhibitis ſacris deæ purpuram induere, incenſiſque facibus, velut præſentibus numinibus, per quicquid eſt deorum deierare ſolebant. *Alex. ab Alexandro l. 4 cap. 10.*

Conuiuio.

Perſæ, inter vinum & epulas, frequentíq; conuiuio, vxores, filios, amicoſque omnes habent: & tanquam fidei pignora adhibẽt, ibique inter ſacra mẽſæ, velut apud hoſpitales deos, fœdera & pacta ineunt, & ſic fidem ſocialem ratam, & manſuræ pacis pignus inuiolabile eſſe putarunt. *Alexand. l. 5. c. 3.*

Germanos narrat Poſſidonius in ſympoſiis ſeſe complexos, venas in fronte ſcindere, & ſanguinem defluentem in poculo miſcentes bibere, ſummum amicitiæ terminum attigiſſe exiſtimantes, cùm ſanguinem viciſſim inter ſe deguſtarint. Poſt huiuſmodi potum caput vnguentis perungunt, & maxime roſaceo, vel melino, ne offendantur vini vapore: at ſi neque A hoc conceditur, irino vtuntur, vel nardino. *Athen. l.2.c.2.* Verùm *Alex. l.5.c.3. & Cælius l.18.c.32. A.L.* Hoc Carmanis tribuunt.

QVANDO.

Dux Romanus à medio diei fœdus non ferit, nec formulam conſcribit. *Plutarchus in quæſt. Romanis.*

Plutarch. in Galba vita & Dion. l.57. ſcribunt ſuis temporibus moris fuiſſe, vt Romani milites Kal. Ianuarij in nomen Imperatoris iurarent: cùm anteà ſtante Repubł. in Senatus populique Rom. iurare ſoliti fuiſſent.

FIDEM SERVARE.

☞ *Conſule locum Iuſtitia diſtributiua. Sed & iniuſtitia, quatenus fidem ſupra modum ſeruat.*

FIDEM FALLERE.

☞ *Vide locum Iniuſtitia, Perfidia qualiſcunque. Item infra, vbi de fide hæreticis ſeruanda.*

Baſſa Turcicus Budæ, aduerſus Augerium Busbequium Cæſareum oratorem, de locis, quæ reddere debebat, hoc ſe dilemmate tuebatur, aut non promiſi me quicquam redditurum, eaque de cauſa nec debeo: aut ſi promiſi, eo es iudicio, vt intelligas B me quod promiſi, nec poſſe nec debere præſtare. Mihi enim à Domino meo augendi eius imperij, non minuendi partes commiſſæ: neque mihi licet conditionem eius facere deteriorem; eius non meum negotium agitur: quod viſum fuerit, petere ab eo poteris, vbi ad eũ veneris. *Aug. Busbeq. in Itiner.*

* FIDEM FALLENTES PVNITI.

Anno Domini 776. Saxones iterum Carolo Magno rebellantes, ruptis ſacramentis, & obſidibus promiſſis mentitis, & Eresburgũ caſtrum per mala ingenia & iniqua placita capientes, Francos expulerunt, & caſtrum deſtruxerunt. Similiter voluerunt facere de Sigiſburdo caſtello: ſed dũ per placita Francos, qui intus erant, non potuiſſent illudere, ſicut fecerant alias de Eresburgo, præparauerunt pugnas & machinas vt caſtrum vi caperent; Deoque volente, petrarias, quas parauerunt, in ſuo plus damno ſenſerunt, quàm illi de caſtello. Item præparauerunt clitas ad debellandum per virtutem caſtrum; ſed Dei virtus ſuperauit illorum virtutem. Quadam autem die cùm bellum præpararent aduerſus Francos, qui ipſum caſtrũ cuſtodiebant, apparuit manifeſtò * gloria Dei ſupra Eccleſiã, quæ eſt infra ipſum caſtrum, videntibus cunctis tam à foris, C quàm etiam deintus; ex quibus multi manent adhuc, qui dicunt vidiſſe ſe inſtar duorum ſcutorum colore rubeo flammantium, & agitantium ſuper ipſam Eccleſiam. Cùm hoc ſignum vidiſſent Pagani, qui à foris erant, ſtatim confuſi ſunt, & magno timore perterriti fugere cœperunt ad caſtra, & omnis multitudo eorum fugam accipiens, alij ab aliis inuicẽ interficiebantur, & qui retrò reſpiciebant propter pauorem, ab antecedentibus lanceis confodiebantur, & diuerſos ictus inter ſe perpeſſi ſunt omnes, & diuina vltione * vindicati. At quantum ſuper eos Dei virtus propter ſalutem Chriſtianorum operata eſt, nullus narrare poteſt, & quanto plus illi pauore perterriti ſunt, tanto magis Chriſtiani confortati omnipotentem Deum laudabant, qui dignatus eſt oſtendere potentiam ſuam ſuper ſeruos ſuos. Ita Francis viriliter reſiſtentibus, Saxones nihil præualuerunt, & Franci perſecuti eos interfecerunt vſque ad flumen Lippiam, & cum victoria reuerſi ſunt. *Ex Annal. Franc. Baron. tom.9. Annal. Eccleſ. ad an. Do. 776. 4.*

FIDEI NIMIA OBSERVANTIA. NIMIVM FIDI.

FIDES SERVATA INDIGNIS.

Vtrum Fides indignis ſeruata ad Iniuſtitiam referri debeat, dubium eſt. Cic. in Officiis, fidem latronibus datam non modò non D *eſſe ſeruandam ait: ſed eum quoque qui ſeruet, iniuſtitiã committere aſſeris: ea potiſſimùm de cauſa, quòd latrones omniũ ſint hoſtes. An potiùs ſi quid conſtante ratione promiſeris, ſiue latroni ſiue piratæ, illud ſine iniuſtitiæ crimine inficiari non potes? Vt enim ſit latro, cui fides non ſeruetur: at certè tu indignus, qui fidem dignus frangas. Maius enim eſt & deterius iniuſta agere, & fidem fallere, quàm iniuſta pati, & decipi ab aliis. Sin verò affectu potiùs quàm ratione coactus, aliquid promiſeris, vt metu, vel amore, vel ira ſtimulatus, quia non cum ratione promiſiſti, ne ſecundùm rationem quidem præſtare cogêris. Itaq; promiſſum mente conſtante obſeruare, iuſti eſt: negligere, iniuſti, ſiue latroni ſiue piratæ data ſit fides. Fides enim in eo cui fiditur, ipſa iuſtitia eſt: at in eo qui fidit, iuſtitia præconcepta opinio: quam opinionem qui perfidia ſua tollit, & erga alios iniuſtus eſt, & erga ſeipſum iniurius, vt Plato volebat.*

ERGA PATRIAM. PRO PATRIA IMMOLARI. E

Conuenerant in portu Bœotiæ Aulide Græcorum principes, vt ad euertendam Troiam nauigarent. Tanta conſecuta eſt cœli tranquillitas, vt velis vti non poſſent per tres menſes integros. Chalcas vates Dianæ Aulidenſi Iphigeniam Agamemnonis F. immolandam reſpondit. Agamemnon perſuaſus à Menelao fratre, filiam prætextu nuptiarum cum Achille accerſit. Achilles indignatus, quòd ad cædem virginis ſuo nomine eſſent abuſi, in concilio defendit eam, ne perimatur: ſed vincitur ſuffragiis. Itaque cùm res ad ſummum tumultum ſpectare viderentur, reliquo exercitu poſtulante puellam, contrà Achillem cum vniuerſis depugnare parato, ipſa vltrò mutata ſententia ſuadet matri, ſatius eſſe ſpecioſam oppetere mortẽ, quàm ob ſuam vnius vitam, aut tot principes in certaminis periculum vocari, aut rem tantam omitti. Ducta igitur ad aram deæ, ipſa quidem ſublata eſt in Tauricam regionem: at eius loco cerua ſuppoſita eſt. *Euripides in Iphigenia Aulide.*

F Scribit Suidas, Erechthei regis Athenienſium filias παρθένους excellenter appellatas ſex fuiſſe numero, Protogeniam, Pandoram, Procrin, Creuſam, Orithyam, Chthoniam. Ex iis Protogenia & Pandora pro regionis ſalute iugulandas ſe obtulerunt, ingruente Bœotio bello contra Eumolpum. Immolatæ verò fuerunt in pago Hyacintho: vnde & παρθένοι, virgines Hyacinthides ſunt cognominatæ: ſic vti Phanodemus teſtatum reliquit, atque item Phrynichus. *Cælius l.13.c.7. A.L.*

Cùm Epimenides Cretenſis Atticam terram ob odia quædam antiqua humano expiatam ſanguine aſſereret, cunctantibus cæteris, Cratinus Athenienſis adoleſcens ſeipſum pro patria immolandum obtulit. Ariſtodemus amator comes mortis eſſe voluit. *Athenæus lib.13.cap.27. Dipnoſoph. ex Neanthe Cyziceno.*

SIBI MANVS INFERRE.

Hercules Euryſtheum fugiens, ad Ceycem Trachiniorum regem amicum ſibi hominem venit. Eo mortuo, Euryſtheus eius ſibi liberos tradi poſtulabat. Trachinius verò cùm propter opum tenuitatem bellum ſuſtinere ſe poſſe diffideret, Athenas eos ad Theſeum miſit. Cùm igitur ij ſupplicum habitu veniſſent G, Peloponneſios ferunt, quòd Theſeus petenti Euryſtheo pueros dedere conſtantiſſimè recuſaſſent, Athenienſibus bellũ intuliſſe: Oraculum monuiſſe, victoriam in ſpe fore, ſi ſe vnus ex Herculis liberis vltrò deuouiſſet. Ibi Macaria Herculis ex Deianira filia, cùm ſibi mortem conſciuiſſet, & victoriæ compotes Athenienſes & fonti in Marathone nomen dedit. *Pauſanias in Atticis.* Athenienſes Macariæ tumulum floribus & coronis decorantes, dicebant: Βάλλ' εἰς μακαρίαν: id eſt, Mitte in Macariam. Hinc ortum adagium, de his qui ſeſe per virtutem in periculum ſponte demitterent: deinde de quouis piaculo dici cœptum. *Eraſmus in Prouerbiis.*

Cùm Thebani duce Hercule cum Orchomeniis prælium commiſſuri eſſent, oraculum redditum eſt, eius belli victoriam penes eos fore, quorum ſe ciuis, qui generis claritate præſtaret, ſibiipſi manus conſciſceret. Erat Antipœnus nataliũ dignitate Thebanorum omnium ſuorum ciuium facilè princeps, ſed adduci is non poterat, vt libenter mortem pro populi ſalute oppeteret. At eius filiæ Androclea & Alcis alacriter ſe deuouerunt. Necem itaque cùm ſibi ipſæ conſciſſent, publicos promeritæ ſunt honores, in æde Dianæ Eucleæ ſepultæ. H *Pauſanias in Bœoticis.*

Argiuis duce Polynice Thebas obſidentibus, Tireſias vates cæcus, & ſenex iam, vocatus à Creonte fratre Iocaſtæ, de iuſſu & conſilio Eteoclis, fratris Polynicis, cui regno cedere nolebat, prædixit victoriam penes Thebanos futuram, ſi Menœceus filius Creontis victima Marti offerretur. Pater Creon id vaticinium iniquiſſimo tulit animo, & filium pro patriæ ſalute omnino non exhibendum putauit. Adoleſcens autẽ animo excelſo præditus, patriam iuuandam cenſuit. Aſcendens itaque turrim altam, gutturi gladium infixit. *Euripides in Phœniſſis.* De eo ſic *Statius libro ſexto decimo:*

——— *inſignemque animam mucrone coruſco,*
Dedignantem artus pridem, mæſtamque teneri,
Arripit, atque vno quæſitam vulnere rumpit.
Sanguine tunc ſpargit turres, & mœnia luſtrat,
Seque ſuper medias acies nondum enſe remiſſo
Iecit, & in ſæuos cadere eſt conatus Achiuos.

Themiſtocles Athenienſis exul, poſteaquam ad Xerxem confugit. Magneſiæ ſedes habens, magniſque cultus donis,

atque

A atque pari in honore ac primores Perſarum habitus, perdiu vitam egit ſecuram: quòd ſuperiorum prouinciarum rex diſtractus negotiis non admodum attenderet animum ad res Græciæ. Vt verò Ægypti rebellio adiutoribus Athenienſibus, nauéſque Græcorum vſque ad Cyprum & Ciliciam prouectę, dominánſque Cimon maris regem ad occurrendum Græcis, & ad eorum reprimendum aduerſus ſe incrementum reuocauerant: iámque delectus habebantur, duces dimittebantur; & Magneſiam ad Themiſtoclem cum mandatis regiis veniebant nuncij, vt res Græciæ ſuſciperet, præſtarétque promiſſa: neque ira inflammatus in ciues ſuos vlla eſt, neque tantis honoribus & potẽtia incitatus ad bellum, ſed & effectum rei fortaſſis in expedito non ratus eſſe, præſertim quòd haberet ea tempeſtate duces Græcia inclytos, & mirifica eſſet Cimonis in rebus Græcorum gerendis felicitas: maximè autem robore glorię rerum geſtarum, & illorum trophæorum, optimè deliberauit vitæ conuenientem colophonem imponere. Itaque ſacris operatus, conuocatóſque complexus amicos, hauſto, vt celebris fama eſt, taurino ſanguine, vt aliqui volunt, veneno præſentaneo ſumpto, annos natus quinque & ſexaginta, quos ferè in re- B publica adminiſtranda & imperio tranſegit. Magneſiæ vitam cum morte commutauit, & in foro magnificè ſepultus eſt. Cauſa & ratione mortis intellecta, regem opinionem de eo maiorem habuiſſe, amicóſque eius & familiares perpetua benignitate memorant complexum. *Plutarchus in Themiſtocle.*

M. Otho victus à Vitellio ad Bebriacum prope Cremonam, cùm milites mirificè affecti, mori pro illo ſtatuiſſent, & odio Vitellij flagrarent, conſtanti vultu quoquouerſus aciem circumferens. Hunc inquit, commilitones diem illo, quo me Imperatorem primùm creaſtis, fauſtiorem exiſtimo: cùm ita in me propenſos vos cernam, & ita me vobis charum. Verùm nolite bono me fraudare maiore, honeſtè pro tot & talibus ciuibus vt vitam deponam. Si Romano imperio dignus fui, profundenda mihi eſt pro patria anima, Scio ego victoriã nõ ſtabilem neque ſolidam hoſtibus eſſe. Nunciantur legiones Myſia non multorum dierum iter abeſſe. Iam deſcendunt ad mare Adriaticum Aſia, Syria, Ægyptus, Legiones, quæ cum Iudæis belligerantur, nobiſcum faciunt. Senatus apud nos eſt, etiam liberi aduerſariorum atque coniuges. At non eſt cum C Annibale, neq; Pyrrho neq; Cimbris nobis de Italia bellum, ſed cum ciuibus bellantes, vtrique patriam & victores & victi offendimus. Quippe res lætæ victoris lædunt illam. Credite quæſo honeſtius mori me, quàm imperare poſſe. Neque enim video, quid victoria mea tantum profectura populo Romano ſit quantum ſi vitam meam ipſe pro pace & cõcordia, & ne alterum diem Italia aſpiciat talem, profundam. Sic fatus, inſiſtentibúſque aduerſari & ipſum excitare reniſus, amicis & ſenatoribus præſentibus faceſſere iuſſit. Breui pòſt tumultum & & ſtrepitum ad fores audiuit. Milites enim digredientibus exitium denunciabant ſenatoribus, niſi permanſiſſent, ſed deſerto abiſſent principe. Itaque metuens illis iterum prodiit, militéſque non iam precabundus, neque leni, ſed truci vultu & cum flamma tumultuantes contuitus, abſcedere iuſſit: qui & abſceſſerunt & diffugerunt: Serò iam diei ſitiit, hauſtóque pauxillo aquæ, cùm duos haberet pugiones, vtriuſque aciem longo ſpacio explorauit. Tum altero reddito, alterum ſub axilla retinens ſeruos accerſit, benignéque pecuniam iis, vni ampliùs, alteri minus largitus eſt: non ſicut profundens aliena, ſed pro merito & modum ſeruans accuratè. Quibus dimotis reliquum iam noctis dedit ſe quieti, vt ſtertentem cubicularij ſentirent. Pri- D ma luce accito liberto, qui eum curauerat, receptum ſenatorum, quid factum iis eſſet, præcepit explorare. Qui vbi renunciauit omnibus ſubminiſtrata, quibus cuique fuiſſet opus: I ergo, inquit, tu, & militibus te oſtende, niſi perire illorum manibus velis, quaſi operam tuam ad mortem mihi præbueris. Quo digreſſo, in pugionem directum, quem pectori ambabus manibus ſubiecit, ſupernè incubuit. Senſit hactenus, vt vnum gemitum ederet, dolorem: & illi, qui foris erãt, eum exaudiuerunt. Reliquit non inferiores neque pauciores, qui mortem ipſius laudibus ferrent, quàm qui inſectarentur vitam. Nam cùm nihilo Nerone modeſtius vixiſſet, mortuus eſt generoſius. *Plutarch. in Othone.*

PRÆCIPITEM DARE.

Anchurus Midæ regis filius, cùm audiret ex oraculi reſpõſo, terræ hiatum nequaquam coiturum, qui multos homines quotidie abſorbere circa Celænam Phrygiæ oppidum ſolebat, niſi res eò precioſiſſimas conijcerent, nihil in vita humana precioſius anima exiſtimans, datis genitori complexibus, E Timotheæ vxori, equum aſcendit, inque hiatum terræ pro ſalute patriæ ſe præcipitem dedit. *Calliſthenes l. 2. Metamorphoſeon, Plutarchus. Parall.*

C. Genutio & L. Æmilio Coſſ. Romæ ſpecus ingens medio foro vaſto repentè hiatu patuit: incertum, motu terræ, ſeu vi aliqua occultiore. Ea vorago quũ multa terræ ingeſtu expleri nequiuiſſet, canebant vates, id, quo plurimum Rom. nomen poſſet, ipſi loco dicandum, ſi rem Romanam incolumem vellent. Quærebatur, quid eſſet, illud, quo plus Pop. Rom. poſſet, quum M. Curtius iuuenis militari virtute nobilis, caſtigata hominum inſcitia, viris armíſque Romanos præcipuè pollere oſtendit. Equo inde ſedens, nunc Capitolium & alia templa tuens, nunc manus ad deos inferos porrigens, pro patriæ incolumitate ſe deuouit, nec maius vllum carmen effatus, cum bellatore equo armatus ſeſe in ſubiectum deiecit ſpecum. Dona & fruges deſuper à multitudine virorum promiſcuè & mulierum congeſtæ. Eſtque lacus ipſe Curtius ab hoc, vt quidam crediderunt, appellatus: in qua Liuius fuit ſententia, potiùs quàm ab antiquo illo T. Tatij equite, qui vi hoſtium in lacum impulſus, equo ad ſuos enatauit. *Ex Valerio Maximo l. 5. c. 6. & Liuio l. 7. Decadis* 1. *Sab. l. 3. Enn. 4.* F

DEVOVERE SE PRO EXERCITV.

Cùm Dorienſes bellum Athenienſibus inferrent, quòd exules Peloponneſium, atque inter alios Melanthum Meſſenium ſuſcepiſſent, oraculo accepto, fore vt vrbem caperent, ſi Regi hoſtium pepercisſent: edictum propoſuerunt, vt in prælio omnes à Codro Melanthi F. rege Athenienſium abſtinerent: At ille (nam erat veſpera) ſarmentarij habitu progreſſus à foſſa, ligna ſecabat. Venerant autem etiam Peloponneſij lignatum. Cùm his Codrus pugnam incipit, ita vt extenta falce vulneribus eos afficeret. Illi falcibus eum confecerũt: atque eum gaudio diſceſſerunt, quaſi ſtrenuo facto facinore. At Athenienſes clamore ſublato, (quid enim moram traherent impleto vaticinio?) ira & robore maiore in prælium procedunt: & ante pugnam miſſo præcone, corpus Regis ad ſepeliendum repetebant. Peloponneſij re cognita, in fugã verſi ſunt, Athenienſes parta victoria, Codro decreuerunt diuinos honores, *Polyænus l. 1. & Valerius l. 5. c. 6. & Socrates l. 2. de Thracibus*: qui cum Thracibus hoc bellum fuiſſe aſſerit, & *Plutarchus in Vitis, & Sabellicus l. 8. Enneadis* 1. Alij ſic narrant: Codro Athenis regnante, cùm Laconia ſterilitate laboraret, viſum eſſe Lacedæ- G moniis, Athenas expugnatum ire: pulſiſque Atticæ incolis, inter ſeſe partiri agros. Conſultóque oraculo & reſponſo accepto, potituros vrbe, niſi regem occidiſſent, expeditionem ſuſcipiunt. Sed Cleomenem Delphum, qui oraculum audiſſet, id miſiſſe Athenienſibus. Quo Codrus cognito, progreſſus ex vrbe, ſarmenta collegerit: quem cùm duo rogarent Quis eſſet? altero falce occiſo, ab altero fuerit interfectus. *Suidas.* Vnde *Virg. Ecloga 5.* aut iurgia Codri. *Auguſt.* 18. *de Ciuitate Dei, c. 19.*

T. Manlius Torquatus, & P. Decius Coſſ. contra Latinos duos exercitus ducebant. Ibi vtrique Conſuli eadem pér quietem obuerſata ſpecies, viri ſtatura auguſtiore humana habitúque maiore dicentis, ex vna acie Imperatorem diis manibus, ex altera exercitum deberi, vtrius exercitus Imperator ſe ſuper hoſtium cateruas deuouiſſet, eius populi victoriam fore. Conferunt inter ſe Conſules nocturnum illud oraculum, victimáſque vterque cædit ad iram deûm auerruncandam. Hic quorum aruſpicum reſponſa conceptæ animo religioni reſponderent, inter ſe comparant, vt vtrius cornu priùs inclinaſſet, ſeſe pro patria deuoueret. Cæterùm ne voluntariæ mortis cauſa ignoraretur, eſſétque proinde ducis interitus militibus terrori, Legatos & Centuriones occultè conſilij huius faciunt participes. H Haud procul radicibus Veſuuij prælium commiſſum in Campania. Manlius dexterum cornu, læuum Decius tenuit. Qui vbi ſuos laborare animaduertit, ſolemni carmine præeunte Pontifice, ſeſe deuouit, ritúque Gabino cinctus, in medios hoſtes irruens, periit. *Liuius l. 8. Val. Max. l. 5 c. 6.*

Romanis contra Samnites & Gallos ad Cluſium pugnantibus, P. Decius cum Q. Fabio Maximo conſul, vbi neque precibus, neque minis ſiſti poſſe fugam vidit, paternum ſecutus exemplum, M. Liuio pontifice, quem ad hos caſus penes ſe in acie habuit præfari carmen iuſſo, ſe & hoſtium legiones diis manibus deuouit. Deuotus Gabino ritu cinctus, qua confertiſſima erat Gallorum acies, bellatorem equum immiſit, ibi

A infeſtis telis vndique petitus extemplò concidit. Ducis interitus, qui terrori alioqui militibus eſſe ſolet, mirum dictu inclinatam aciem à fuga reuocauit. Hortari Pontifex ac teſtari, vi ciſſe Rom. fato conſulis, defunctos eſſe omni periculo. Gallos & Samnites Telluri & diis manibus deuotos iam pugnæ immemores alienata mente aſtare, irent, deuotámque aciem ſternerent. Ita pugna non ſolùm ea parte inſtaurata eſt, ſed cœptus etiam ſterni hoſtium globus. *Sab. l.7. En.4. Liu. l.*10.

Decium Imp. bello contra Scythas arbitratur Pomponius Lætus, ſe pro futura victoria deuouiſſe, cùm id Decij antiquitùs facere conſueuerint. Nā prioribus ſeculis alter bello Hetruſco, alter bello Latino, conſtanti animo inter confertiſſimos hoſtes pro victoria patriæ deuouentes occubuêre. Iornandes ſcribit, in ipſo congreſſu ictum ſagitta Decium filium deceſſiſſe, & patrem, vel vt cædem filij vlciſceretur, vel vt morte ſua finem dolori inueniret, in confertiſſimos ſe immiſiſſe hoſtes, & in voraginem paludis delatum nuſquam apparuiſſe, & diis ante congreſſum immolaſſe, ad Arbitrum Mœſiæ vrbem. Inde factum loco nomen, qui Ara Decij appellatur. *Cuſpinianus. A. D.*

B FINES AMPLIARE PER NEFAS.

Philæni fratres Carthaginenſes præter condictum citiùs quàm par eſſet domo egreſſi Cyrenæorum duobus adoleſcētibus longè vlteriore quàm quiſquam ſperaſſet ſpacio occurrerunt. Conuenerat autem ſic vtrinque populus, vt quo ſibi inuicem loco occurriſſent, is finium terminus eſſet. Iurgio orto, Cyrenæi conditionem illis proponunt: Fines eos quantumuis perfidia acquiſitos ſibi placere, ſi Philæni terra ſeſe ibi obrui paterentur. At hi, vt perfidiam noua fide obliterarent, ibi ſe viuos defodi permiſere. *Val. l.5.c.6.*

Lacedæmonij primam honeſti partem reipub. rationibus tribuentes, neque diſcunt, neque ſciunt quicquam iuſti, niſi quod amplificaturum Spartam putant. Qua ipſa fidei perſuaſione falſa dementati, erga alios iniurij eſſe non verentur. *Plutarch. in Ageſilao.*

ERGA REGES, DVCES PRÆTER honeſtatem fidei. Idque vel OBEDIENDO IVSSIS.

C Primus Tartarorum rex Changuiſta: alij Changium vocāt, ad periclitandas vires imperij, ſeptem Principum, qui Mongali dicuntur, ex iis qui vniuerſæ genti ante conſtitutum regnum præfuerant, filios parentum manu iuſſit interfici. Faceſſunt illi imperium, etſi acerbum & atrox, cùm multitudinis metu, tum religione adacti: credere enim vulgò cœli numen eiuſmodi regni initiis interfuiſſe: non regem, ſed deum ipſum violari arbitrantes, ſi illius dicto minùs obtemperaſſent. *Sab. l.6. En 9.*

Gens Chaſiorum, ſuos principes ita vereri & obſeruare, & in iuſſis eorum exequendis adeò alacris eſſe dicitur, vt ſi tantùm ſupercilio magiſtratus innuerit, ſtatim de rupibus ſe præcipitent, in enſes irruant, in vndas deſiliant, in ignē ſe conſiciant: & ad eos miſſi, quos eorum principes occiſos volunt vt hoſpites & amici adeunt, & aut ſe habere quod eis dicant, aut legatos venire ſimulantes, ſæpè dominorum ſuorum aduerſarios pugionibus occidunt: nulla difficultatis & explorati ſupplicij ratione habita, etiamſi alterum non occiderint. *Nicetas l.2. de Imperio Iſaaci Angeli.*

D Aſſaſſini gens Perſica in Syria, ad montem Antilibanum ad 60. millia, nihil antiquius habebant, quàm Regi, quem ſua lingua Senem vocabant, obedire. Itaque cùm illuc publica fide accepta profectus eſſet Henricus, Campaniæ comes, & ab Antiochia Tyrum verſus iter haberet, horum populorum princeps, vt hunc obediendi morem Henrico præſente declararet, oſtenſis in altæ turris ſummitate aliquot hominibus, vnum nominatim euocauit: & is nulla mora facta, in ipſorum conſpectu à turri ſe dimiſit, qui ex caſu detritus ſtatim vitam obiuit. Et cùm alios etiam vocare vellet, Comitis precibus, qui totus admiratione ſimul atque horrore obſtupuerat, vix retentus fuit: adeò populi illi ſola religione moti, vitæ ſuæ prodigi ſunt: *Fulg. l.1.c.1. & Egnat. l.5.c.6.*

☞ *Vide Tit. Actus in regno aſtruendo.*

COMMORIENDO.

Apud Æthiopes Meroēn incolentes fuerunt conſuetudinis eſſe, amicos vltrò in regis morte vita defungi: exiſtimantes eum interitum glorioſum, veræque amicitiæ teſtem. Ideo haud facilè eſt Æthiopum regibus aduerſus talem amicorum conſenſum inſidias parare. *Diodorus lib.3. cap.1. & Strabo lib.*17.

E Celtiberi nefas eſſe ducebant, prælio ſupereſſe, cùm cæſus eſſet, pro cuius ſalute ſpiritum deuouerant. Quorum animi præſtantia laudanda, quod & patriæ incolumitatem fortiter tuebantur, & fidem duci conſtanter præſtabant. *Valer. Max. l.2. de Inſtit. antiq. Tacitus l.*44.

Apud Germanos turpe & in omni vita infame, ſuo duci ſuperſtitem in prælio eſſe, niſi victor is ex acie deceſſiſſet. *Sabin. l.2. Ennead.6.*

Georgius Brittius Maleſcenſis præfectus, in Zamatræ inſulæ portum anno 1521. aduectus, hoſtium multitudine circumuentus perit: Nondum omnes ſciebant, ducem intra vrbem cecidiſſe. Ludouicus Raposus, & Petrus Villoſua, viri, qui multa decora virtutis militaris obierant, cum in ipſo litore percepiſſent, Britium occiſum fuiſſe, dixerunt, ſibi nullo modo tantam turpitudinem ſubeundam eſſe, vt ex prælio, in quo dux occubuiſſet, euaderent. Itaque in hoſtes ruunt, neque cædendi finem faciunt, donec vulneribus conciſi & debilitati conciderent. *Oſorius l.12. Rerum Em.*

CONDOLENDO.

F Magnus Noruegiæ rex, ab Haraldo Hyberno Erici Danorum regis ope inſtructo captus, attonſus, oculis ac genitalibus ſpoliatus, ne aut regnum reſumeret, aut vltorem procrearet. Interrogatus à ſuis, An quem infelicitatis ſuæ cuperet habere conſortem? paucos ea re delectari reſpondit. Inuentus eſt tamen inter armigeros, qui facie & corporis habitu ſimillimus eſſet Magno: qui ob Regis ſui caritatem, vt cui videnti ſimilis fuiſſet, cæco quoque non diſſimilis haberetur, idem ſpontè pati voluit. *Cranzius l.5. Noruegiæ, c.6.*

ERGA AMICOS NIMIVM FIDI.

Nimiùm in amicorum ſtudiis remiſſus & infractus Ageſilaus rex Spartanorum, vt Euripidis Pegaſus:

Metu trepidauit ac ceſſit plus quàm ſatis:

Quibus cùm in calamitatibus propenſiùs quàm decebat, ſuccurreret, conſentire videbatur eorum flagitiis. Phœbidam in crimen adductum, quod Cadmiā ſine vlla auctoritate publica occupaſſet, ſeruauit, talia iactans vltro facienda. Sphodrias de facinore ſcelesto & atroci accerſitus (nam in Athenienſium fines amicorum & ſociorum incurſionem fecerat) contendendo peruicit, precibus filij amatoriis inflexus, vt liberaretur: atque epiſtola eius ad dynaſtem quendam circumfertur: Niciam, ſi nihil admiſit, noxæ exime: ſin quid admiſit, mihi eum exime: omnino autem hominem noxæ exime. *Plut. in præceptis Politicis.* G

Idem depoſcens ab Icarienſi Care quendam amicum, ſcripſit ei: Niciam, ſi nihil commiſit fraudis, dimitte: ſin fraudem commiſit, nobis dimitte: omnino verò dimitte. *Plutarch. in Apophthegmatibus.*

ERGA LIBEROS.

Alfonſus III. Aſturum rex Garſiam filium regno inhiantē in vincula coniecerat: Semena regina, filij quam mariti ſtudioſior, grauibus tributis popularium animos à rege abalienauit, & filios reliquos ad conſpirandum contra patrem inducit. Itaque Alfonſus regno ſe abdicauit, & Garſiam regem declarauit. *Rodericus Toletanus l.4. Rerum Hiſpanicarum. c.*19.

ERGA VXORES NIMIVM FIDI. Pina. OBEDIENEO. γυναικοκρατούμενοι,

Ioram Rex Iudæorum. filia Achab in vxorem ducta, plus illecebris vxoriis, quàm Domini Prophetis paruit. 4. *Regum.* 8. *&* 2. *Paralip.* 21.

Syphax Rex Sophonisbæ vxori parens ſeipſum perdit.

☞ *Vide Titulum, Transfuga.*

H Herodes Antipas Magni. F. vxori Herodiadi plus iuſto obediens, in exilium à Caio Imperatore pellitur.

☞ *Vide Tit. Inuidia.*

Athaulfus Veſtgothorum Rex, poſt obitum Alarici Romā denuò ſpoliauit, Imperatore Honorio nihil reſiſtere audente, cuius & germanam Gallam Placidiam, Theodoſij Imperatoris ex altera vxore filiam, captiuam abduxit: quam tamen ob generis nobilitatem, formæque pulchritudinem, apud Forum Cornelij ſuo matrimonio copulauit: Honoriumq; Auguſtum, quamuis opibus exhauſtum, quaſi cognatū grato animo proſequutus eſt. Propoſuerat ſibi Romā funditùs euerſā, alteram ædificare vrbem, Gothiam nomine, & Athaulfos ex ſe denominari reges, non Auguſtos. Verùm coniugis Placidiæ prudētia in tantum mutauit ſententiā, vt Romanæ dignitatis, cuius

nequā

A nequiret eſſe initiator, fore optauerit reſtitutor. Itaque Honorio Imperatori libertatem & pacem conceſſit, Romámque & totam Italiam ſumma liberalitate reſtituit, aut potiùs donauit. Inde conſtituta cum Honorio pace, Italiaque relicta, in Gallias accelerauit, inimicos Romani Imperij Sueuos, Alanos, Francos, Vandalos, qui tunc eas tranſito Rheno iuxta Stiliconis machinationem occupauerant, expugnaturus. Quibus in Hiſpaniam electis, Galliam quoque Honorio, Placidiæ ſuaſu, conceſſit, & in Hiſpaniam mouit. Paulò pòſt prodigalitatis ſuæ pœnitens, ingratiſſimo exiſtente Honorio, à Gothis proceribus vt dilapidator Imperij cæſus eſt. *Ioan. Magnus libro 5. hiſt. Gothorum.*

AMANDO.

Ad illos, qui ad cœnam magnam vocati fuerunt, & non iuerunt. Ille, qui vxorem duxit, non rogauit ſe excuſatum haberi, ſed ait: Non poſſum venire, plus vxoris illecebris, quàm magni illius Imperatoris benignitati tribuens. *Luc. 14.*

M. Antonius III. vir Cleopatræ Ægyptiæ illecebris dementatus, Octauia vxore formoſiſſima & honeſtiſſima neglecta, ſe ſuóſque perdidit. Ad bellum profectus Parthicum, cùm Cleopatræ deſiderio, vt cum illa hybernaret, id citò conficere B ſtudet, machinas ad oppugnandas vrbes neceſſarias Parthis corrumpendas reliquit: quarum penuria Phraata vrbem fruſtrà oppugnauit, & tandem re infecta ſummo cum periculo vix reduxit exercitum. Iam regi Medorum diſſenſio cum Partho Phraote interceſſit, exorſa quidem, vt fama eſt, ex præda Romana: ſed quæ in ſuſpicionem Medum & metum, ne regno ſpoliaretur, adduxit. Vnde Antonium per legatos accerſiuit, eique auxilium oſtendit copiarum ſuarum. Antonius igitur magna inflatus ſpe (nam quæ vna res ad debellandos Parthos videbatur ei defuiſſe, quòd minùs ab equitatu & ſagittariis firmus veniſſet, eam accedere ſibi putabat danti magis quàm accipienti beneficium) parauit iterum per Armeniam pergere, conuentóque ad Araxem amnem Medorum bellum mouere. Cæterùm Cleopatræ irretitus amoribus, & metuens, ne mortem ſibi conſciſceret Cleopatra, Alexandriam regreditur, Medúmque in æſtatis horam reiecit. Interim ad bellum ciuile contra Octauium ingenti claſſe inſtructa, Cleopatram ſecum duxit, quamuis præcipui eius amici hoc ei diſſuaderent. Ad Actium quoque, vt cum Cæſare claſſe pugnaret, auctor fuit C Cleopatra, quæ ipſa res Antonium euertit, quando legionibus Romanis, quibus præcipuè nitebatur Antonius, in terra quieſcentibus, cum Phœnicibus & Ægyptiis nauiculariis contra Romanam claſſem dimicauit. At Cleopatra vt expeditiùs fugere poſſet, mari quàm terra pugnare maluit. *Plutarchus in Antonij vita.*

ERGA MARITOS. PRÆTER HONESTATEM OBSEQVENDO.

☞ *Vt ſi corpore quæſtum facere, vel idololatriam committere maritus iubeat.*

COMMORIENDO.

Vetuſtiſſimi ſcriptores Halcionem referunt, Ceyci marito non paſſam eſſe ſuperuiuere, ſed in mare ſe dediſſe præcipitem. Addunt fabulæ, verſos in Halcyones aues, ſic caras Thetidi, vt quoties nidificent, maxima fit in mari & cœlo tranquillitas: idque ſtatis quotannis diebus contingere, qui ea de cauſa Halcyonij vocentur: hoc à diis tribui pietati vxoris in coniugem.

Euadne, ex petra alta deſiliens in rogum mariti Capanei, ſpectante id ſane patre Iphide, qui à cœpto eam prohibere D non poterat, inquit *apud Eurip. in Supplicibus:*

——ἀλλὰ τ᾽
εὐκλείας χάριν
ἔνθεν ὁρμάσω.
τᾶσδ᾽ ἀπὸ πέτρας
πηδήσασα πυρὸς ἔσω,
σῶμά τ᾽ αἴθοπι φλογμῷ
πόσει συμμίξασα φίλῳ,
χρῶτα χρωτὶ θεμένα,
περσεφονείας ἥξω θαλάμους,
σὲ τὸν θανόντ᾽ οὔποτ᾽ ἐμᾷ
προδοῦσα ψυχᾷ κατὰ γᾶν. ἴτω φῶς, γάμοι τε.

Sed famam propter bonam hinc ruam ab hac petra, ſaliens in ignẽ corpúſq; ardente flãma marito cõmiſcẽs carũ, corpus corpori propè ponens, ad Proſerpinæ veniã thalamos: te mortuũ nunquã mea deſerẽs vita, ſuper terra. Valeat lux & nuptiæ.

Laodamis vbi nuncium accepiſſet, Proteſilaum virum ad Troiam ab Hectore interfectum eſſe, ipſa ſe occidit.

Apud Indos quæ Mulieres virorum ſunt amantes & pudicæ, E conflictantur inter ſe & pugnant de igne. Quæ obtinuit, vt rogo vnà cum marito imponatur, eam beatam canunt cæteræ. *Plutarchus, an in quo vitium, ei nil deſit ad infeliciter viuendum.*

Apud Catharos Indos irroborauerat mos, vti cum defunctis viris deflagrarent vxores. Natum id ex veneficij crimine, quo ſublatus à quapiam dicebatur maritus. *Cælius lib. 18 c. 31. Antiq. Lect.*

Panthea Abradatæ Suſorum regis vxor, pro eius ſalute vniuerſis effuſis opibus, occiſum voluntaria morte proſecuta eſt. *Xenophon lib. 7. Pædia.*

Baneanes ſancti homines Narſinguenſium Indorum, ſemel in vita vxorem ducunt. Illis defunctis, Vxores prope illorum cadauera viuæ ſepeliuntur. Reliquæ, quæ aliis hominibus nubunt, poſt virorum mortem viuæ in rogum cum magno ſuorum comitatu, & multis cantibus atque laudibus inferuntur. *Oſorius lib. 4 Rerum Em.*

Rex Narſinguenſium Indorum vnam præcipuè Vxorem, quam præter cæteras eximiam habeat, minimè ducit: maximum tamen concubinarum numerum habet, quæ è Principum genere deliguntur. Cùm Rex moritur, pyra è lignis odoratiſſimis incenditur, in quam regium cadauer infertur. Ibi Concubinæ omnes, & omnes illius familiares, & quicunque illi miniſtrauerant, aut magnum apud illum nomen obtinuerant, F in rogum ſimiliter inferuntur. Tanto autem ſtudio, vt crementur, ad rogum accelerant, vt appareat eas in ea mortis, qua Regem ſuum proſequuntur, ſocietate ſummum decus poſitum arbitrari. *Oſorius lib. 4. Rerum Em.*

Porcia Catonis filia, M. Bruti vxor, victo & perempto marito, mori ſtatuit: ferrum eſt ablatum, ipſa ſe prunis ardentibus in os ingeſtis ſuffocauit. De ea *Martialis Epigrammatum libro primo:*

Coniugis audiſſet fatum cùm Porcia Bruti,
Et ſubtracta ſibi quæreret arma dolor.
Nondum ſcitis, ait, mortem non poſſe negari.
Credideram, ſatis hoc vos docuiſſe patrem.
Dixit, & ardentes auido bibit ore fauillas.
I nunc, & ferrum turba moleſta nega.

Apicata vxor Seiani damnata non fuit, audita tamen liberorum morte, eorúmque in ſcalis corpora intuita, digreſſa inde libellum compoſuit, in quo continebatur quomodo Druſus eſſet interfectus, accuſatióque Liuillæ vxoris eius, propter quam Seianus vir ipſi infenſus nuncium remiſerat: eo ad Tiberium libello miſſo, vita ſeipſam priuauit. Quo Tiberius lecto, réque vt acta eſſet, perſpecta, reliquos omnes Druſianæ G cædis reos, & ipſam Liuillam interfecit. *Dion lib. 58.*

Paulina Senecæ coniux cum marito mori voluit, & ſciſſæ ſunt illi venæ: ſed à Nerone inhibita eſt, retentáque in vita, & obligata brachia, preſſúſque ſanguis vel inuitæ, vel ignaræ. Vixit paucis annis pòſt, ore ac membris ita pallentibus, vt oſtentui eſſet, corporiſque habitu apertiſſimè coniugalem pietatem teſtante. *Lud. Viu. lib. x. de fem. Chriſt.*

Apud Vuinedos Germanos laudabilis mulier eſſe iudicatur, quæ propria manu ſibi mortem infert, vt in vna ſtrue pariter ardeat cũ viro ſuo. *Bonifacius Epiſc. Maguntinẽſis in epiſt.*

Blanca Rubea Patauina, vxor Baptiſtæ à Porta, in præſidium Baſſiani municipij Patauini cum viro profecta, anno Chriſti 1253. cùm Acciolinus tyrannus Patauio amiſſo, omnem belli vim in Baſſianum conuertiſſet, & proditione etiam cepiſſet, atque in ipſis portis Baptiſtam obtruncaſſet: Blanca quoque armis induta fortiter pugnans, à militibus circumuenta, captiua ad tyrannum ducitur. Is forma eius (quam augebant arma) motus, primò blanditiis, mox etiam vi adortus, eam corrumpere tentauit. H Illa cùm alia ratione non poſſet, per feneſtram ſe dedit præcipitem, ſemianimis ex caſu vix tandem curatur. Curatam tyrannus denuò aggreditur: & quia conſentire nolebat, ſeruorum opera ligatam conſtuprauit. Illa dolorem diſſimulans, impetrauit ab amicis, vt ad leuandum mœrorem & deſiderium aperto ſepulchro mariti fœtidum cadauer ſemel tantùm aſpicere poſſet. Morem illi gerunt. Aperto itaque ſepulchro, vbi iacebat, illa magno emiſſo eiulatu, in ſepulchrum ſeſe præcipitauit: ſimúlque tanta violentia lapidem impulit, vt vnà rueret, & Blancæ ceruicem frangeret. Sic pudicitiam ſuam vlta, ex voto ſuo, commune cum marito ſepulchrum obtinuit. *Bernard. Scardeonius lib. 3. Hiſt. Patauinæ.*

Anno 1501. cùm Io. Meneſius Luſitanorum dux Mauritanos in fugam egiſſet. Luſitani equites quinque, ſeptem Mauros amiſſis equis conſpicati cum quinque mulieribus latentes fugientes, eos inſequuntur. Mauri tres equos confodiunt, &

iri, rex ipſemet ſoluit prætoriam nauem: Satius eſſe, inquiens, A vnà cum ſociis viris fortiſſimis occumbere, quam illos videre ante oculos extrema pati. *Panormita, libro ſecundo de Rebus geſtis Alfonſi.*

MORTVOS.

Nicias Athenienſis Corinthiis pręlio victis, cùm moris eſſet, eorum qui viciſſent, trophæum, vbi victoria parta eſſet, ſibi erigere (qui honor his adimebatur, qui precario aliquid ab hoſte petiiſſent) aſpernatus eſt id decus, vt duorum ciuium cadauera, quibus hoſtes potiti fuerant, ſepulturæ mandarentur. *Sabellicus lib. 5. cap. 2.*

IN QVO, QVID BONI, QVOMODO præſtiterint Subditis. Puta,

DEVOVENDO SE SE PRO SVIS.

Moyſis quantus fuerit erga populum Iſraëliticum amor, ex eo colligi poteſt, quòd cùm illi vitulum aureum conflaſſent, & adoraſſent Deum, his verbis allocutus eſt: Ingens quidem flagitium admiſit hic populus, dum ſibi deos aureos fecit: ſed tu aut ei peccatum condona, aut me de libro, quem ſcripſiſti, dele. Tanta pietate Moyſis Deus motus, populo ignouit. *Exod. 32.* Cum denũciante Domino finẽ vitæ ſibi iam inſtare ſciret, B non intermiſſa populi cura, à Domino petiit, vt aliquem virum cordatum Reip. præficeret, ne eſſent tanquam oues ſine paſtore. Dominus igitur Ioſuë Nun. F. elegit. *Num. 27.*

Dauidis regis probitas & iuſtitia eò maior viſa eſt, quod crudelitatem & impietatem Saul ſecuta eſt. Illius erga populũ charitas cùm in multis, tum in eo præcipuè apparuit, quòd poſtquam ob illegitimam ſimul & arrogantem plebis enumerationem puniendus, de tribus malis vnum optare cogeretur, neque famem in terram ſuam, neque cædem ſuorum ab inimicis inferendam elegerit, cùm ſibi & frumenti ſatis ſuppetere poſſet, vt regi & multorum armis tectus necem minùs ipſe timeret. Elegit autem communem tam ſibi quam reliquis omnibus metum peſtilentiam: imò quàm in ſe potiùs, qui deliquerat, quàm in aliis deſæuituram ſperaret. At vbi vidit ſe prętermiſſo, populum vaſtari, cædique Angelo percutiente, exclamat: Ego ſum qui peccaui, ego iniquè egi: iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertatur, obſecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei. Qua pietate diuinam placauit iram, ſibique & iis qui ſuperfuerant, veniam impetrauit, tam iuſtus in pœna eligenda, quam promptus in perferenda. Sed cùm neque populus à culpa credatur alienus, hic corporis, ille animi C dolorem paſſus eſt: minùs doliturus, ſi ſoli pati contigiſſet. *Marulus lib. 3. cap. 2. & Sabel. lib. 5. c. 2. ex 2. Reg. 24.*

M. Antonius cum exercitum è Parthorum regione magno cum periculo reduceret, manus in cœlum tendens deos precatus eſt; Si qua priores fortunæ ſuæ ſerenitates diuina inuidia maneret, in ſe vt ea verteret: reliquo exercitui incolumitatem tribuerent & victoriam. *Plut. in Antonio.*

IVS DICENDO SVBDITIS.

Samuël iudex Iſraëlitarum, circumibat Bethel, Galgala & Maſphat, vt facilem omnibus ad ſe veniendi poteſtatem faceret. Pro populo aſſiduè Deum precabatur. *Libro 1. Regum c. 7. & 12.*

Lacedæmonij, eos quos mortis ſupplicio dignos putarent, noctu, non die plectere conſueuerunt. Cauſas verò iudices occluſi, neminémque videntes, iudicabant, ne obiecta ſanum iudicium impedirent. *Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 5.* Anaxandridas cuidam ab eo ſciſcitanti, Quamobrem ſeniores apud Lacedæmonios plures dies ſumerent ad cognoſcendum in cauſis capitalibus, & ſi quis fuerit abſolutus, nihil minùs ſit obnoxius legi? Ideo, inquit, pluribus diebus cognoſcunt, quoniam ſi in D capitali diſcrimine errauerint, non eſt corrigendi conſilij poteſtas. Oportet autem à cauſa liberatum, obnoxium manere legibus: quod fieri poteſt, vt ſecundùm eandem legem liceat aliquid rectius de reo ſtatuere. Hoc temperamento prouiſum eſt, ne vel occidatur innocens, vel effugiat nocens: qui quamuis errore iudicum ſit abſolutus, poteſt eadem lege denuò conueniri, pœniſque dare legibus. *Plut. in Lacon. apophtheg.*

Alexander Magnus initio cum iudicia capitalia diſceptaret, fama tenet manum eum alteri auri, dum diceret accuſator, admouere ſolitum: reo vt alteram integram & intactam ſeruaret à calumniis. *Plut. in Alexandro.*

Prætores ac iudices publicarum quæſtionum aliis imperium illud mandare non poterant: nec in iudicando legis acerbitati aut lenitati detrahere, aut addere quicquam, ſed vno verbo, imò vna litera ſententiam ferebant, puta A. C N. L. Abſoluo. Condemno. Non liquet, idque factum eſt, ne ab hominis E cuiuſquam, ſed ab ipſius legis arbitrio fama, vita, mors, fortunæ denique ciuium penderent. *Ioan. Bodinus Meth. hiſtor. cap. 6.*

VITAM CONSERVANDO.

Cùm poſt mortem Euryſthei regis Pelopõneſi, qui Herculem, eiuſque poſteros Heraclidas ſummo proſequabatur odio, Heraclidæ in patriam redire conarentur, Tegeatæ cum Achæis & Ionibus Peloponneſum tum incolentibus ſe ipſis oppoſuerunt. Hyllus Heraclidarum dux, qui rem ad conflictum deuenturam videbat, vtrique exercitui parcens, monomachia controuerſiam finire voluit: cúmque Echeno Tegeatarum rege & duce congreſſus, pro exercitu ſuo vitam amiſit. *Herodotus lib. 9.*

Pelopidas Thebanus vxori, quæ ipſum ad bellum proficiſcentem rogabat muliebriter, vt ſeruaret ſeipſum: alij, inquit, vt iſtuc faciant, monendi ſunt. Nam princeps ac dux hortandus eſt potiùs, vt ſeruet ciues. *Plut. in Græcor. apophth.*

P. Scipionis Africani Maioris memorabilis vox illa meritò eſt à multis celebrata, qua is ſæpè in imperio vſus dicitur: Malle ſe vnum ciuem ſeruare, quam mille hoſtes perdere. *Sabellicus lib. 8. cap. 2.*

Petronius Granius, centurio octauæ legionis, ſub Cæſare Gallico bello militans, Gorgoniæ portas tantiſper ab hoſtili F protexit impetu, dum ſociis ad fugam tempus daretur. Reuertentibus demum iiſdem ad ſubſidium, vulneribus deficiens: Ite nunc, ait, incolumes. *Raniſius.*

M. Cato Vticæ reliquos omnes nunciata clade iuſſit per mare ſibi conſulere. Quibus, vt conſcenderunt, ſecundum curſum precatus, domum eſt regreſſus, vbi ſe ipſe interemit. Quare docuit, pro quibus ſuſcipere timorem, & quæ contemnere deberet rector. *Plut. ad Principem indoctum.*

Alfonſus Aragonius Neapolis & Siciliæ rex, cùm aliquando nauali prælio deſperatis rebus, poſſet ex onerariis nauibus in triremium ſuarum claſſem facilè euadere: primus tamen in hoſtium nauem tranſiliit, ſéque dedidit iratus, id quod poſtea effectu probatum eſt, eius iam capti auctoritatem ad ſuorum militum ſalutem & liberationem plurimùm valituram. Cùm traiiceret flumen Vulturnum cum exercitu, vidiſsétque equitẽ Butardum, ex acie Rodolphi Peruſini aquæ vi pertractum in vitæ periculum, cum nemo ſuppetias ferret, nõ perterritus tanto periculo in rapidiſſimum flumen equo concitato ſe coniecit, hominémque ſemianimem in ripam pertraxit. *Panormitan.* G *lib. 3. de Rebus geſtis Alfonſi.*

Ioannes II. Luſitaniæ rex, audiens volucrem eſſe quæ roſtro pectus dilacerat, vt pullos ſerpentum morſibus exanimatos ſanguine ſuo profuſo in vitam reuocet: eiuſdem volucris imaginem ſuis inſignibus adiungendam curauit: vt oſtenderet, ſe eſſe paratum pro ſuorum ſalute ſanguinem ſuum profundere. *Oſorius lib. 1. Rerum Emmanuelis.*

Carolus V. Imp. bello Africano Algerenſi, non ex animi ſententia ſucceſſurum pręlium cernens, Malle ſe dixit vnum Chriſtianum ſeruare, quam mille Mauros, Turcas, Pœnóſve occidere. *Gulielmus Zenocarus in vita eius lib. 3.*

COMMORIENDO SVBDITIS.

Potuit Æmilius Paulus Cannenſi acie, tametſi vulneratus, viuus tamen, & omnis culpæ expers, in tutum euadere, ſed legionibus cæſis, noluit: repudiato equo, qui illi ad fugam à Lentulo deferebatur. Quinimò ſaxo ſedens: Macte, inquit, virtute iſta, C. Corneli, abi, nuncia publicè patribus, vt vrbem Romã muniant, firméntque præſidiis ante hoſtis aduentum: méque, vt decet, ſinito inter meos milites expirare. Mira Imperatoris H caritas, qui non potuit patriæ, quæ ſuperſtes erat, non eſſe memor, paulò pòſt expiraturus. Commilitones certè relinquere noluit. *Sabel. lib. 5. cap. 2. ex Liuio lib. 2. Decad. 3.*

PERICVLIS NON OBIICIENDO SVOS.

Leoſthenes Athenas Lamiacum præcipites in bellum egit, atque indignante Phocione, quæſiuit per ludibrium: Quidnam ſuo amorem adeò multorum imperio Reipublicæ profuiſſet. Non parum verò, inquit, quòd ciues in propriis ſepulchris ſunt humati. *Plut. in Phocione.*

Q. Fab. Minutius, hortante filio, vt locum idoneum paucorum iactura caperet: Viſne, inquit, tu ex illis paucis eſſe? Admonens, non eſſe boni ducis, vllius militis incolumitatem contemnere. *Frontinus lib 4. cap. 6.*

L. Lucullus Imp. aduerſus Mithridatem ad direptionem captæ vrbis incitantibus, dixit: Se malle vnum militem Romanum ex hoſtium manibus eripere, quàm vniuerſas hoſtium A fortunas ſibi vendicare. *Plut. in Lucullo.*

NON EXPELLENDO.

Cùm Leſcus Albus non aliter Poloniæ principatum obtinere poſſet, quàm ſi Gouoricium conſiliarium ſuum fidiſſimum relegaret: cunctantem ille vltrò hortatus eſt, ne ſua cauſa tanta commoda negligeret. Malè enim ſibi ſuiſque poſteris Leſcum conſulturum eſſe, ſi propter ſe vnum ſeniculum, & pauculos atque eos incertos dies vitæ ſuæ, in aliam familiam transferri principatum ſineret. Libenter ſe pro eius commodis atque honore in exilium abiturum, pro quo vitam quoque ponere deberet, atque cuperet. Commouit Leſcum ea Gouoricij oratio, vt illicò negaret, tanti ſe facere principatum, vt eius adipiſcendi gratia tam fidum conſiliarium proderet, immerentémque magiſtratu ſimul & patria eiiceret. Proinde alium ſibi Cracouienſes proceres iſtis legibus quærerent: ſe in paterna ditione ſua quieturum potius, quam per ſcelus principatu potiturum. *Cromerus lib.7.*

EXCIDIVM ADVERTENDO.

Ioacim Iudæorum rege occiſo, cùm Nabucodonoſor Ioa- B chin eius filium regem feciſſet: mox veritus ne rebellaret, contra eum exercitum miſiſſet: Ioachin ciuitatem noluit propter ſe perdi: ſed ſeipſum cum ſuis, regiis ducibus dedidit, & Babylonem abductus eſt. In eius locum ſuffectus Sedecias patruus. *4. Regum 24 & Ioſephus lib.10. cap.9.*

LIBERTATI RESTITVENDO.

Q. Fabius Maximus Dictator ſine patrum Auctoritate cum Annibale de captiuorum permutatione tranſegerat, vt vtri plures captiuos acciperent quàm darent, in ſingula militum capita, bina pondo argenti & ſelibras penderent. Quum aliquanto igitur maior foret Romanorum numerus, eſſétque ſũma quædam argenti ex publico data: quòd de ea re tardiùs populus rogaretur: filio Romam miſſo, agrum qui intactus ab hoſte fuerat, vendidit, fidémque publicam priuato exoluit impendio *Liuius libro 2. Decadis 1. Sabellicus libro 1. Enneadis quinta.*

Cùm Publ. Scipio Africanus maior in Africam traieciſſet, & Carthaginenſes bello defeſſi, aliquos legatos ad eum de C pace miſiſſent: dimiſit eos ita, ne ampliùs redirent, niſi Terentium ſenatorem Romanum, quem captiuum habebant, ſecum adduxiſſent. Deductum igitur ab eis Terentium, lateri ſuo aſſidere iuſſit: atque ita Carthaginenſium legatos audiuit, ac pacem, quam petebant, dedit. Vſus enim, quæ virum Romanum decebat, grauitate, egit, vt Terentius eodem die Carthaginenſium captiuus, atque pro tribunali ſedens, petitæ à Carthaginenſibus pacis arbiter eſſet. *Fulgoſus lib.6. cap.4.*

Genſericus Vandalorum rex, ab Eudoxia Auguſta, in vltionem mariti Valentiniani III. Imperatoris, ab Maximo occiſa, ex Africa accerſitus Romam inuadit, capit, diripit, ſpoliat. Maximus tertio tyrannidis menſe, à militibus interemptus, à populo membratim diſcerptus, in Tiberim abiicitur. Quum Genſericus decimoquarto die vrbe, abducta ſecum Eudoxia, egrederetur: miles eius in Campaniam incurſat, Capuam euertit, Neapolim expugnat, Nolã obſidet. Nolæ Epiſcopus diuus Paulinus, cùm multi ex Campania in Africam captiui trãsferrentur à Vandalis: ipſe ſeſe pro filio viduæ vltrò obtulit genero regis Vandalorum, filium vnicum viduæ redemit, ſeſe in ſeruitutem dicauit: coluit hortos domino diligenter: eidem induſtriam ſuam admiranti, & ad colloquium ſæpiùs admitten- D ti prædixit mortem regis. Gener ſocerum certiorem facit: Turbatus rex, accerſit Paulinum, in ſomnis ſibi viſum refert: rogat, Quinam ſciet. Epiſcopum ſe fatetur Paulinus, libertate donatur, & facultas petendi, quicquid velit, omnes ſuæ ciuitatis captiuos impetrauit. *Auentinus libro 2. Annalium Boiorum. A.D.*

INFAMIAM AVERTENDO.

Luctatius Catulus collega C. Marij, cùm Cimbrorum audacia ad Atheſim caſtra deſererent milites, ac ſigna relinquerent, & is nullis admonitionibus eos ſiſtere poſſet: aquilam tolli iuſſit, curſúque ad primum agmen contendit abeuntium, ducémq; ſe præbuit: quo ſuam faceret, non patriæ maculam: neque fugere, ſed ſequentes ducem viderentur abire. *Plutarchus in Mario.*

MVNERA DANDO.

Cato ſenior, cum cuidam militum argenti libram diſtribuiſſet, ait: Satius eſſe multos habentes argentum, quam paucos habentes aurum, è militia domum redire. Nam duces non auro, ſed gloria auctos, è prouinciis redire oportere. *Plutarchus* E *in Rom. apophtheg.*

DIGNITATES CONFERENDO.

Alexander Seuerus Imperator, ex Arcena Syriæ ciuitate ob affinitatem Seueri principis ratione Iuliæ vxoris, puer à Senatu Cæſar factus, honores ambitioſis aut quærentibus minimè dedit, ſed modeſtis, quos potiùs rogare oporteret. *Volaterranus lib.23. Antropologia.*

Conſtantius Imp. in magiſtratibus, & conferendis dignitatibus diligens æſtimator fuit: quandoquidem neminem in Senatum legebat, niſi bonis eſſet diſciplinis honeſtè inſtitutus. *Cuſpinianus A.D.*

BONA CONSERVANDO.

Iuraſſe Fridericum III. Imperatorem, nunquam compertum eſt, niſi cùm Aquiſgrani, & Romæ coronatus eſt. Idque iuramentum conſtantiſſimè tenuit. Cùm enim iureiurãdo promiſiſſet Electoribus, bona Imperij nullatenus ſe alienaturum: maluit auarus negando, quam concedendo periurus videri. Itaque petenti Borſio Marchioni Eſtenſi ducatum Mutinæ, F tam diu reſtitit, donec monſtratum eſt, eum ducatum, qui ſub annuo tributo concederetur, lucri magis quàm alienationis ſpeciem habere: præſertim cum Mutina & Rhegium in poteſtate ſua non eſſent, *Ioan. Peregrinus. Petroſel. in Commiſſalibus quaſt.*

Neapolitani, cum in honorem Alfonſi Aragonij arcum triumphalem ædificare vellent, & quo ſatis ſpacij haberent, Nicolai Mariæ Buxuti magnanimi & ſtrenui equitis domum diruere conarentur: rex ſtultum ciuium facinus incuſauit, dicens. Non tanti ſe facere ædificia ventis & tempeſtatibus expoſita, vt ob id veteris amici (cuius operam ſtrenuam non ſemel in bello expertus eſſet) domum deſtruere cupiat. *Panormita. lib.1. de Rebus geſtis Alfonſi.*

RECONCILIANDO SVBDITOS.

Vbaldus Eugubinæ vrbis Epiſcopus, cùm ciues ſuos in ſeditionem verſos verbis placare non potuiſſet, & iam ad arma eſſet concurſum: inermis inter tela ſtrictóſque mucrones irrumpens, humi prono corpore ſeſe proſtrauit: nec exſurrexit, donec illi ſaucium iacere rati, mutua odia in vnius miſerationem conuertiſſent. Iacens diremit pugnam, qui ſtans nequiuerat inhibere. *Marul. lib.3. cap.6.*

NON DESERENDO SVBDITOS. G

Vlyſſes, quamuis elapſus ex antro Polyphemi, noluit tamẽ abire relictis ſociis in antro, *apud Eurip. in Cyclope* inquiens:

ἀλλ' οὐ δίκαιον, ἐκλιπόντ' ἐμοὺς φίλους,
ξὺν οἷσπερ ἦλθον δεῦρο, σωθῆναι μόνον.

Sed non æquum, relinquentem meos amicos, cum quibus veni huc, ſeruari ſolum.

Euſtathius Theſſalonicenſis Epiſcopus, in obſidione Theſſalonica noluit grege ſuo deſerto fugere: ſed in vrbe tanquam carcere incluſus, confirmando & conſolando ciues plurimùm iuuit: vrbe denique a Teutonicis militibus expugnata, à ducibus exercitus, qui conti Latinè dicuntur, edicta impetrauit, quibus ærumnæ ciuium lenirentur. *Nicetas lib.1. ſub Imperio Andronici Comneni.*

INTERCEDENDO PRO SVBDITIS.

Heſter regina ad regem Aſſuerum iniuſſa veniens, magno ſe expoſuit periculo, vt Iudæos populares ſuos ſeruaret. *Eſther capite 4. & 5.*

Diuus Lupus, Trecacenſium Epiſcopus, habitu indutus Pontificali, cum multitudine Cleri, Atilæ à pugna Catalaunica reliquas Galliæ vrbes euerſuro aduenienti, fit obuius: & facta ſalutatione interrogat Atilam, Quiſnam eſſet, qui tot regibus H deuictis, cuncta vi ſibi ſubderet? Cui Atila: Ego, inquit, ſum rex Hunnorum, flagellum Dei. Qua voce Lupus territus: Quis inquit, mortalium flagello Dei mei reſiſtet, quo minus in omnes, quos volet, ſæuiat? Veni igitur, vt dicis, Dei mei flagellum, & quo libet, proficiſcere: omnia tibi, vt Dei miniſtro, me non repugnante parebunt. Iuſſit inde portas vrbis reſerari, ac Atilam (frenum equi honoris cauſa manu tenens) ſumma veneratione introduxit. Qui ſiue humanitate ductus Epiſcopi, ſiue Dei voluntate, ſine vllius cæde & detrimento, per vrbem mediam cum omnibus ſuis copiis progreſſus, altera vrbis parte egreſſus eſt. *Olaus cap.9. in Atila.*

Dum diuus Seuerinus Bathauiæ habitaret, Gibuldus rex Alemannorum, viſurus, vt ſimulabat, Seuerinum, Bathauiam cum exercitu contendit. Ne vrbs tanti regis aduentu atterretur,

retur, Seuerinus it obuiam Cibuldo: & ipſum tanta conſtantia A allocutus eſt, vt rex eius authoritate permotus, iter inceptum reliquerit: abiénſque optionem poſtulandi Seuerino, quicquid vellet, vltrò obtulerit. Seuerinus nihil aliud ab opulento Rege petiit, quam vt gentem ſuam ab Romanorum infeſtatione cohiberet, pacem cum Romanis, qui tum Noricum tenebant, ſeruaret, captiuis condonaret. Promiſit rex, ſe omnia facturum, domumque rediit. *Auentinus lib. 2. Annalium Boiorum. A.D.*

COMMISERANDO, CONDOLENDO.

Ioram Iudæorum rex, in dira obſcœnáque fame, cùm ne à ſuis quidem partubus mulieres abſtinerent, famæ adactæ: rei atrocitate domeſticáque ſuorum clade perculſus, ſcidit ſibi veſtes à pectore, regium nomen pertæſus: publicè teſtatus, multò impenſiùs ſe dolere, quòd ciuitas hoſtibus circumſeſſa inedia conficeretur, quàm quòd ipſe cum ſuo regno periclitaretur. *Sabel. lib. 8. cap. 2.*

Cùm Gueſnaio veniſſet Vladiſlaus Iagello Poloniæ Rex, & commeatum, ſeu ſtationem, vt vocant vulgò, à collegio eius baſilicæ petiiſſet, nec impetraſſet: fertur pignoraſſe facultates adſcriptitiorum Eccleſiæ. Sed cùm eam ob rem ſacris ciuitati interdictum eſſet, reprehenſus à regina Heduige Vladiſlaus, pignora capta reddi iuſſit. Ibi illa ſuſpirans: Pignora quidem B reddemus, inquit, agreſtibus, cæterùm lacrymas quis eis reddet? Pium reginæ dictum, & ſempiterna memoria dignum. *Cromerus lib. 15.*

FIDES ERGA EOS QVI POLITICA ET inæquali, ſed priuata neceſſitudine, inter ſe deuinciuntur. Huc

PRÆCEPTORVM ERGA DISCIPVLOS FIDES.

☞ *Conſule Tit. Fidei in Locato & Conducto, inter Præceptores & Diſcipulos. Hi enim parentes quidam videntur eſſe.*

Ariſtoteles quàm pius in Alexandrum diſcipulum fuerit, vel ex eo maximè liquet, cùm ad Antipatrum ſcribens, hominem obnixè rogat, vt Alexandrum iam Macedoniæ regem moneat, ne tot victoriis elatus, quot in Aſia adeptus fuerat, Deum contemnat, cuius nutu omnia mouentur. Qui fortaſſis diutiùs in regno tot laboribus parto vixiſſet, ſi præceptoris ſapientiſſimi monitis obtemperauiſſet, nec coli pro Hammonis filio & more Perſarum adorari voluiſſet. *Platina lib. 1. de Opti-* C *mo ciue. ex Plut.*

Cùm multi & præſtantes viri & aſſidui affectarentur Alcibiadem, cæteros liquebat capi, & duci formæ eius venuſtate. At Socratis amor magna comprobatio pueri virtutis fuit, & indolis. Quam cùm emicare & elucere animaduerteret in ſpecie, ſuſpectas autem haberet diuitias eius, dignitatem, & occupantem cum aſſentationibus & obſequiis cœtum, hinc ciuium, hinc externorum atque ſociorum, inſtitit obuiam ire, eiuſque curam agere, ne fructum ſuum, ſicut planta, vitiaret, & abiiceret in flore. Nullum enim quenquam fortuna his, quæ dicuntur bona, vſque adeò circumſepſit, cinxítque foris ad præcludendum philoſophiæ aculeis & ſermonibus libertate atque ſtimulo conditis aditum, vt mox à tyrocinio delinitus Alcibiades & circumiectus fuit ab adulatoribus, ne audiret monentem & erudientem. Vi tamen ingenij cognouit Socratem, eúmque diuitibus repulſis & claris amatoribus admiſit. Breui inde vſus familiaritate eius, cùm diſſerentem audiuiſſet eum, qui non effeminatam voluptatem venabatur, amatorem, nec oſcula vel contractationes affectabat: ſed ſitum animi nudabat, inanémque ac ſtolidam retundebat inſolentiam:

D *Gallus velut ſeruus premens alam horruit.*

Ac Socratis arbitratus eſt conatum reuera deorum eſſe miniſterium ad curam & ſalutem adoleſcentum. Deſpiciens autem ſemetipſe, ſuſpiciens illum, exoſculans beneuolentiam eius, reuerens virtutis, imprudens ſimulacrum amoris, vel, vt ait Plato mutuum imbibit amorem: vt mirarentur omnes, cùm cœnitare apud Socratem eum, cum illo ſe exercere, illius vti contubernio, reliquis amatoribus cernerent auſterum eſſe & difficilem, nonnullis etiam inſultantem. Quamuis igitur Socrates in amore multos haberet riuales, ſolus tamen Alcibiadis ob ingenij eius præſtantiam potens erat: quòd oratione ſua manus ei iniiceret, & cor verſaret, excirétque lacrymas. Interim adulatoribus, varias obiicientibus illecebras, ſeſe permittens, elabebatur Socrati: atque reuerà hic vt fugitiuum venabatur eum, qui ipſum verebatur & formidabat vnum, reliquos contemnebat. Ac Cleanthes eum, quum amabat, ab ſe quidem teneri dicebat auribus, riualibus verò ſuis multas præbere anſas, quas apprehendere ipſe nollet, ventrem ſignificans, E penem & gulam. *Plutarch in eius vita, & Plato in Sympoſio, & Alcibiade priore.*

Apollonius Alabandenſis dicendi magiſter, cùm mercede doceret, tam pius erat in ſuos diſcipulos, vt neminem, quem iudicabat non poſſe oratorem euadere, operam apud ſe perdere ſineret: ſed dimittebat ad quamcumque artem putaret eſſe aptum. *Cic. lib. 1. de Oratore.*

Anneus Cornutus Leptites, tanta pietate & humanitate in diſcipulos, in Rhetorica erudiendos, quos ſuſceperat, fuit, vt ex ea cauſa plurimos ad ſe diſcipulos non minùs quàm doctrina, alliceret. *Suidas.*

Carolus I. Hungarorum regis filiorum Pædagogi, regios filios corporum ſuorum obiectu à Feliciani Zaachi regis familiariſſ. proditoria cæde conſeruarunt. Is enim cùm opibus & dignitate creuiſſet, tyrannidem inuadere decreuerat. Itaque regem de more ſolus adiens, ſtricto enſe feriit. Rex ictu cunctato profugit. Mox reginæ quatuor digitos abſcidit. Pueros regios autem pædagogi ſuorum obiectu corporum vix protexêre: donec tumultu excitati ſatellites, parricidam membratim diſcerpsêre. *Bonfinius lib. 9. Dec. 2.* F

DISCIPVLORVM ERGA PRÆCEPTORES.

☞ *Conſule Tit. Fidei in Locato & conducto inter Præceptores & Diſcipulos, Item Tit. Grati diſcipuli pro inſtitutione.*

HONORANDO QVATENVS PRÆCEPTORES ſuos Diſcipuli.

Obſeruant.

Socraticus Æſchines Athenienſis, miræ indolis à puero, laborúmque patientiſſimus, adeò præceptoris ſtudioſus, vt nunquam ab eo diſcederet. Vnde Socratis vox illa memorabilis: Solus Æſchines nouit Socratem honorare. Fuit eloquentiæ ſtudioſus, ac Demoſthenis æmulus. *Sabellicus lib. 2. Enneadis 4. ex Laërtij lib. 2.*

Theodoſius Imperator cùm Arſenio Romanæ Eccleſiæ diacono Arcadium & Honorium filios erudiendos commendaſſet, non vt Impp. ſed vt vulgares, plagis etiam coërcendos: vidiſſétque aliquando Arſenium ſtantem, filios ſedentes, grauiſſimè eam rem tulit. *Marulus lib. 9. cap. 5. & Volaterranus lib. 13. cap. 4. Antropologia.*

Alexander Magnus Ariſtotelem initio ſuſpexit, & charum G habuit, non ſecus, vt ipſe dictabat, quàm parentem: quod huius beneficio viueret, illius honeſtè viueret: habuit pòſt ſuſpectiorem, non quò illum vlla in re læderet, ſed familiaritas priſtinum ardorem & dilectionem non retinens, notam prætulit alienationis. *Plut. in Alex.*

Non contradicunt.

Phariſæorum ſecta apud Iudæos præceptores ita veneratur, vt iis monentibus obloqui nemo audeat. Contrà faciunt Sadducæi. *Ioſephus lib. 18. cap. 2.*

Modeſtè reſiſtunt.

Chryſippus in pleriſque diſſentiebat à Cleanthe præceptore, & à Zenone. Quoties verò in Cleanthem diſſerendo inueheretur, modeſtiſſimè id faciebat, adeò vt crebrò diceret:

ἐγὼ δὲ τ' ἄλλα μακάριος ἔφυν ἀνήρ,
πλὴν εἰς Κλεάνθην, τοῦτο δ' οὐκ εὐδαιμονῶ.

Præceptori plurimùm tribuebat: & tamen veritate coactus ab eo interdum diſſentire cogebatur. *Laërtius lib 7.*

Carneades Stoicorum & Chryſippi libris perlectis, modicè & verecundè illis reluctabatur, adeò vt ſæpiùs diceret: Niſi Chryſippus eſſet, ego non eſſem. *Laërtius lib. 4.*

Laudant. Encomiis celebrant. H

M. Tul. Cicero quàm pius erga A. Licinium Archiam poëtam Antiochenum præceptorem ſuum fuerit, colliges ex oratione quam pro eo habuit, vt ciuem Heraclienſem, atque adeò Romanum quoque eſſe oſtenderet: & quamuis ciuis non eſſet, dignum tamen, qui propter virtutes ſuas ciuitate donaretur.

Dionyſius Areopagita in Hierotheum magiſtrum ſuum librum compoſuit, ἀξίως τῷ μακαρίῳ ἱεροθέῳ. *Gyraldus Dialogo 5. Poët. hiſtor.*

Officiis honorificis proſequuntur.

Achilles, quo inter Græcos vix fuit vir & armis conſtantior, & conſilio maior, Phœnicem præceptorem ſuum ab Agamenone

none

tione ad ſe legatum miſſum, honorificè tractauit, eique & dimidium regni ſui detulit, & dimidio honoris ſui frui voluit. *Homerus lib. 9. Iliad.*

Galenus Pergamenus Medicus, in præceptores ea fuit obſeruatione, vt nunquam non magna religione illorum mentionem faciat, idque frequenter, & non ſine magno affectu: ſic libros quoque eorum deſiderat nonnunquam, tametſi illos longo interuallo in arte ſuperaret. Hippocratem verò peculiariter ita admiratus eſt, vbi per obſeruationem experientiamq; eorum, quæ tradidiſſet, fidem eius viri cognouit, vt religioſiſſimè ſemper coleret: omniáque eius inuenta ingenuè agnoſceret: & rarò, & non niſi veritate coactus, & honorificè ſemper ab eo diſſentiret. Hunc paſſim prudentiſſimum & ſapientiſſimum ſenem, ſummúmque medicinæ parentem, auctorémque & largitorem bonorum omnium inſtitutorum, prædicat. Viſuſque eſt artem totam in illum auctorem referre, quamuis non minùs ipſi Hippocrates, quàm ipſe illi debeat. Poterat, vti priores Medicorum illuſtres fecerant, nouam ſectam inſtituere, & ſe hæreſeos alicuius, proprij nominis auctoramento, principem facere, in qua ſolus ſcilicet imperaret: ad quod efficiendum, ſi voluiſſet, nihil eorum ſanè, quibus ad id erat opus, ei deerat. Verùm hoc facere noluit. Sed quemadmodum Traianus olim omnes Italiæ vias inacceſſas præruptaſque, aut rupibus inuias, refecit, inſtaurauitque, quò faciliùs peruadi poſſent: ſic ille fatetur ſe, non quidem artem condere (quam tamen laudem iure ſibi vendicare potuiſſet) ſed iam ab Hippocrate inuentam, incultam tamen & aſperam, explanare, vt ab omnibus intelligi ac percipi queat. *Geſnerus in eius vita.*

Monumenta dicant.

Platonem tanti fecit Ariſtoteles diſcipulus, vt nomini eius aram in templo conſtruxerit, ſtatuamque conſecrauerit: in qua ſcriptum erat: Hunc eſſe illum, quem probi omnes meritò debeant imitari, & commendare. Extant Criniti verſus in Parthenicis:

Hæc illa eſt ara floribus redimita ſuaue olentibus,
Quam gratus benè merenti ſtatuit diſcipulus ſeni:
Tituloque hoc teſtatus animum ſuum, atque officium,
Platonem probandum probè à probis.

Metellus cùm Diodoro, quo Rhetorices magiſtro fuerat vſus, defuncto, ſepulchro eius cornum lapideum impoſuiſſet; Iuſtum, inquit Cicero præmium retulis, nam volare ipſum docuit, non dicere, notans Metelli leuitatem & inconſtantiam. Cornus auis eſt *ψαρός. Plut. in Rom. apophtheg.*

M. Antonius Philoſophus tanto Frontonem ſuum præceptorem amore proſecutus eſt, vt ei ſtatuam à Senatu impetrarit. *Volat. lib. 23. Anthrop.*

Ioannes Quirinus defunctum Benedictum Prunulum præceptorem ſepeliendum curauit, monumentúmque marmoreum mox inſigne in Minoritana æde poſuit: memor nimirum & egregiæ illius bonitatis, & ſingularis, quam ſub eo imbibiſſet, eruditionis. Inuiſunt igitur locum ſtudioſi iuuenes frequenter, vt hoc exemplo edocti, quantum diſcipuli ipſi præceptoribus ſuis debeant, perpetuò meminiſſe velint. *Egnatius lib. 5. cap. 2.*

Dogmata conſeruant, propagant.

Socratis ſcripta nulla extant, quòd is acromaticæ doctrinæ plus nimio tribuens, literas peſtem memoriæ diceret eſſe. At diſcipuli eius Plato & Xenophon, præceptoris ſui placita dialogi feſtiuiſſimis, pari pietate & felicitate, poſteritati communicauêre.

Dignitates conferunt.

Q. Ful. Nobilior, M. Fuluij filius, vt animi grati ſpecimen ederet, Ennium præceptorem ciuitate donauit. *Volaterranus lib. 16. Anthropologia.*

Gratianus Auguſtus, quamuis maximo bello diſtrictus, tot millibus barbarorum, quibus Iſtri ora prætexebatur, vndique inſultantibus: conſularibus tamen comitiis Sirmij habitis, Auſonium Burdegalenſem, Poëtam, præceptorem ſuum, grati animi cauſa cum Olybrio conſulem declarauit, atque ita ad illum vſque in Galliam ſcripſit: Cùm de conſulibus in annum creandis ſolus mecum volutarem, vt me noſti, atque vt facere debui, vt te velle ſciui, conſilium meum ad Deum retuli, eius auctoritati obſequutus, te conſulem deſignaui, declaraui, & priorem nuncupaui, trabeam palmatam tibi miſi, in qua diuus Conſtantius pater noſter intextus eſt, ſolui, quod debui, & adhuc debeo, quod ſolui. *Sigonius lib. 8. Imp. occid.*

Rhemorum Archiepiſcopum Arnulphum Hugo rex Franciæ exauctorauerat, atque in eius locum Gerbertum (*Auentinus. A.D. lib. 5.* Gilbertum Belgam vocat) monachum Floriacenſem Roberti filij præceptorem ſubſtituerat. Qua re comperta Benedictus VII. Pontifex, omnes Epiſcopos, qui Arnulphum damnarant, à ſacris amouerat: & nouo concilio habito, Gerbertum Arnulpho reſtituto depulerat. Gerbertus ad Othonem III. Imp. profectus Eccleſiæ Rauennati præpoſitus fuit: erat enim vir Philoſophiæ, Aſtronomiæ, ac reliquarum liberalium artium ſtudiis inſigniter eruditus, ea præſertim ætate, qua nullæ, aut raræ admodum eiuſmodi fuêre literæ. Gregorio V. tandem mortuo, cùm doctrinæ laude præſtantem, tum de ſe optimè meritum, quippe ſuum in his ipſis, quibus ille excelluit diſciplinis magiſtrum, Otho Pontificem Romanis ipſis approbantibus dedit, & Syluestrum ſecundum vocauit. *Sigonius lib. 7. Regni Ital.*

Michaël filius Theophili Imperat. præceptorem ſuum ita amabat, vt illum illuſtriore dignitate ornatum vellet, eamque rem à matre peteret. Verùm Theoctiſtus, inter principes viros non poſtremus, & tutor Imperatoris, negabat pædagogo tribuendam dignitatem, quæ illius conditionem ſuperaret, ne dignitates indignitate afficerentur. *Zonaras.*

Obediunt.

M. Cato Vticenſis, puer pædagogo obediebat in omnibus: rationem tamen ſimul eorum, quæ præcepiſſet, exigebat. *Plut. in libro de Audiendis poetis.*

AMANDO. AMORIS EST

Neceſſaria ſubminiſtrare.

Crito philoſophus Athenienſis, ita Socratem amauit, vt nunquam aliquid ex his, quæ ſunt ad vitam neceſſaria, ipſi deeſſe paſſus fuerit. *Laërtius.*

Gratificari.

Octauianus Auguſtus, poſt victum M. Antonium & Cleopatram Alexandrinis pepercit, partim propter Alexandrum eius vrbis conditorem: partim propter Arium philoſophum, cuius opera in philoſophiæ ſtudio vtebatur: partim etiam, ne damnum inferret tantæ hominum multitudini, quæ antea ſæpè ſeruierat commodis pop. Romani. *Dion. Nicæus in Auguſto.*

Mercedem, Mineruæ dare.

Quum Zenoni Talentagoræ filio quidam dialecticus ſeptem ſpecies dialecticas oſtendiſſet, quantum mercedis poſtularet interrogauit. Poſcenti centum, dedit ducentos. *Laërtius lib. 7. cap. 1.*

Donare.

Marſilium Ficinum Coſmus Medices domi à puero educatum, liberis ſuis præfecit, eundémque propter eruditionem & morum elegantiam in Caregiana villa vbere ac lato agro donauit: vbi Coſmo iam mortuo ſcriptioni deditus, per multos annos diem clauſit extremum. *Brutus lib. 5. Flor. hiſt.*

Mathias Coruinus Hungariæ rex, Ioannem Viteſium, Varadienſem Epiſcopum, præceptorem ſuum ampliſſimo illo ditiſſimóque comitatu perpetuò donauit, vt ipſe poſterique Pótifices eo legitimè fruerentur. Demùm ad Strigonienſis Epiſcopatus dignitatem eum euexit. *Bonifinius lib. 1. Dec. 4.*

Conuerſari aſſiduè.

Eliſæus ſuum magiſtrum Eliam deſerere noluit, ſciens eum prope diem raptum iri in cœlum, 4 *Reg.* 2.

Metrodorus Lampſacenus Epicuri diſcipulus, & fidiſſimus amicus (Strabone Diogenéque teſtibus) ſeptemdecim annis nunquam ab eo diſceſſit. Diſcedens verò annorum 53. liberos ſuos Epicuro commendauit. *Laërtius.*

Defendere.

Dionyſius cùm Platoni diceret, Aliquis auferet tibi caput: Xenocrates, qui tum præceptori aderat: Non priùs (inquit) quàm hoc: ſuum oſtendens. *Laërtius lib. 4. cap. 2.*

Iſocrates orator, audiuit Prodicum Chium, Gorgiam, Leontinum, Syracuſium Tiſian, Theramenem oratorem. Qui cùm corriperetur à triginta tyrannis, confugiſſétque ad Veſtam Bulæam, omnibus conſternatis ſolus obtulit ſe ad ei opem ferendam. Atque initio id paſſus eſt Theramenes: ſed poſt ab eo poſtulauit, vt abſtineret, acerbius ſibi oſtendens fore, ſi quis amicorum in ſuæ calamitatis ſocietatem veniret. *Plut. in vita Iſocratis.*

Crito Athenienſis Philoſophus, ſcripſit defenſionem Socratis præceptoris & amici. *Suidas.*

Ægros curare.

Alexander Magus, dum mouet in Arabas Antilibani accolas, in periculum venit, pædagogi cauſa Lyſimachi, qui A comitabatur eum, iactans ſe Phœnice neque inferiorem, neque ætate eſſe grauiorem. Nam poſtquam ad montana peruenit, ac relictis equis iter fecit pedibus: alij longè præceſſerant: ipſe verò nocte ingruente, atque non longè ab hoſtibus ſatiſcentem & defeſſum haud ſuſtinens deſerere Lyſimachum, dum excitat eum & trahit, ab exercitu imprudens cum paucis eſt diſtractus, noctémque in tenebris & acri gelo aſperis locis egit. Cùm autem frequentes pyras apud hoſtes ſparſim lucentes videret: fretus corporis ſui agilitate, atque in partem ipſe laboris ſemper veniendo, perplexitatem Macedonum leniens, accurrit ad proximum ignem: barbariſque duobus, qui aſſidebant, gladio confoſſis, ac correpto titione rediit ad ſuos. Tum ingenti accenſo igne alios extemplò exterruerunt, vt fugam capeſſerent: alios, qui ipſos inuaſère profligauerunt, ac tutam noctem tranſegère. Hæc ſcripta reliquit Chares, *Plut. in Alexandro.*

ALTORVM, NVTRICVM ERGA ALVMNOS FIDES.

Cùm Mauricius Imperator à Phoca tyranno cum omnibus liberis interficiendus eſſet: Nutrix pueri Mauricij Imperatoris ſuum filium pro alumno ſubiecit cædi. At Mauricius ſuum requiſiuit, & proferri iuſſit: iniquum eſſe dicens, in B alium, cùm ab ipſo Deus pœnas expeteret, animaduerti. *Nicephorus lib. 18. cap. 38. & Cedrenus.*

Gillo Scotorum tyranno, Durſti regis ſtirpem extinguere conante, iámque blandis verbis ad ſe Lyſmoro & Cormaco Durſti liberis ex Mona inſula, vbi ſub Druydum diſciplina educabantur, pertractis: tertij filij Ederi Nutrix, cui res ab initio erat ſuſpecta, Druydum monitu puerum adhuc valetudinarium nocte clàm omnibus naui impoſitum detulit in Argatheliam: expoſitumque in terram, humeris ſublatum in altiſſimi montis iugum, locum frigore penè inhabitabilem, deportauit: vbi in antro quod amherbarum radicibus aliquot menſes duriſſimè tolerauit vitam. Hunc tandem, Cadalli fortitudine Gillo oppreſſo, Euenus rex moriens hæredem reliquit. *H. Boëthius lib. 5.*

TVTORVM ERGA PVPILLOS FIDES.

Mardochæus Beniamita, Iair filius, patruus & tutor Eſther, eam filiæ loco habuit, & ſanctiſſimè educauit: & cùm ad Artaxerxem regem formæ gratia adduceretur, ei præcepit, C ne cuias eſſet, indicaret: obuerſabatur quoque ſingulis diebus ad fores palatij, vt reſciſceret, quidnam cum Eſther ageretur. *Eſter 2. & Ioſephus lib. 11. cap. 6.*

Balduinus II. Hieroſolymorum rex, Antiochiam, quam mortuo Boëmundo in ſuam acceperat fidem, Boëmundo filio decimooctauo pòſt anno (in cunis enim adhuc erat patre moriente) vltrò reddidit, eidémque filiam Haliam deſpondit. Cæſo à Turcis genero, filia Balduinum vrbe recipi nolebat, regni cupidine. Cæterùm pater expulſa Filia, Laodiceáque & Gabulo vrbibus contenta eſſe iuſſa, Antiochenum principatum Conſtantiæ Boëmundi filiolæ, tutoribus ei adhibitis, attribuit. *Tyrius.*

Ladiſlaum, Hungariæ ac Boëmiæ regem adhùc puerum, cùm Fridericus III. Romanorum Imperator educaret, ſanguine ſibi coniunctum: non defuerunt ex conſiliariis, qui puerum clàm perdendum Cæſari perſuaderent, cuius mors opes maximas plurimáque regna allatura eſſet. At Imperator: Qui fit (inquit) quod me diuitem potiùs quàm pium eſſe cupitis? *Æneas Siluius libro tertio Commentariorum in Alfonſum.*

D PATRONORVM ERGA CLIENTES FIDES.

Populis & nationibus, item bonis & fidelibus ſociis, Patronos publicè fuiſſe Romæ homines honeſtiſſimos, & ſummo loco natos legimus, qui fortunarum propugnatores erant, & ciuitatum defenſores non pœnitendi: quorum ſtudio & fide, ſingula negotia in ſenatu promouerentur. Siquidem Syracuſani in clientela Marcellorum fuère, Lacedæmonij in Claudiorum, Puteolani Brutorum, Neapolitani Liciniorum, Bononienſes Antoniorum, Allobroges patrono Fabio Sanga vſi ſunt. Marius Herennijs, Cæſar quoque Græcorum patrocinio plerumque affuit. Plebs denique ipſa ſub patriciorum equitumque Romanorum tutela per clientelas diuiſa erat. *Alexander ab Alex. lib. 5. c. 24.*

M. Catonem illum ſapientem, clariſſimum virum, & prudentiſſimum, cum multis graues inimicitias geſſiſſe accepimus, propter illatas Hiſpanis, apud quos conſul fuerat, iniurias. *Cicero de diuinatione in Verrem.*

Cn. Domitius Decimo Syllano diem dixit, propter vnius hominis Egritomari paterni amici atque hoſpitis iniurias. E *Idem.*

Cùm in Publ. Gabinium vir fortiſſimus & innocentiſſimus L. Piſo delationem nominis poſtularet, & contrà Q. Cæcilius peteret, iſque ſe veteres inimicitias iam diu ſuſceptas perſequi diceret, cùm auctoritas & dignitas Piſonis valuit plurimùm, tum illa fuit cauſa iuſtiſſima, quòd eum ſibi Achæi patronum adoptarant. *Ibidem.*

CLIENTIVM ERGA PATRONOS FIDES.

C. Cæſar Caligula, Mulieri libertinæ octingenta donauit, quòd excruciata grauiſſimis tormentis de ſcelere patroni reticuiſſet. *Suetonius.*

FIDES ERGA EOS QVI POLITICA ET ÆQVALI NECESSITVDINE deuincti ſunt. Vt

ERGA POPVLARES.

Cùm Alexander Græcos, qui Dario ſtipendia fecerant, in Perſidis vrbes diuidere ſtatuiſſet, Leoſthenes Athenienſis eos, antequam id fieret, claſſe in Europam reportauit, ſuæque patriæ reſtituit. Hic Leoſthenes mortuo Alexandro contra Aridæum Macedoniæ regem dux electus, libertatem ſuis reſtituit. F Eo mortuo, denuò à Caſſandro ſubacti fuerunt. *Pauſanias libro 1.*

Sedigenſes ſocios & conſanguineos ſuos, Romanorum manibus elapſos, Numantini in vrbem acceperant. Pro quibus multa deprecati, quum nihil à Romano populo impetraretur, abſtinerentque interim omni belli contagione, iuſſi arma deponere, id ita eſt à Barbaris acceptum; quaſi manus ſibi cum armis adimerentur. Megara igitur duce arma ceperunt. Et hoc belli Numantini principium. *Sabellicus libro 9. Ennead. 5.*

ERGA CIVES.

Rhodij plebis curam habent, non tamen à plebe gubernantur, ſed retinere pauperum multitudinem volunt. Plebs itaque ab eis nutritur. Nam diuites patria quadam conſuetudine pauperes accipiunt: pauperes verò ab illis enutriti, munera quædam ciuitatis peragunt. Vnde ſimul & ipſi victum habent, & ciuitas neceſſariis miniſteriis non fraudatur, præſertim ad res nauales. Naualium quædam multitudini occulta ſunt & ſecreta: quòd ſi quis introſpexerit ingreſſúſve fuerit, capite plectitur. *Strabo lib. 14.*

Abderitarum fidem erga Democritum philoſophum ciuem ſuum, ex ea colligas epiſtola, quam Hippocrati Coo miſerunt G vt eum ad curandum Democritum, quem propter riſum aſſiduum inſanire credebant, maximis præmiis pellicerent. Daret hoc Abderitis, & in vno homine omnes ciues conſeruaret; Democrito quidem medicus futurus, ciuibus verò tanquam vrbis conditor, & inſtaurator: Græcis denique vniuerſis ob conſeruatam philoſophiam æterna celebranda memoria.

Hippocrates medicus ab Artaxerxe Perſarum rege euocatus, parère recuſauit. Tulit eum contemptum tam indignè rex magnus, vt Hippocratem ſibi dedi à Cois poſtularet: niſi id facerent, dira omnia illis interminans. At Coi nihil ſe Merope, Hercule & Æſculapio indignum facturos profeſſi: neque Dario & Xerxi aquam & terram per legatos petentibus maiores ſuos dediſſe, quòd eos ex æquo mortales eſſe viderent: multoque minùs Artaxerxi ſe Hippocratem prodituros reſponderunt, neque verò deos ſuæ huius pietatis immemores futuros.

Traſybulus, Tyricus cognomine, exul Athenienſis, Phylam occuparat. Triginta tyranni (quos Athenienſibus Spartani impoſuerant) tam ferocem hoſtem ſibi quàm primùm conciliandum H arbitrati, nuncios ad eum mittunt, titulo quoſdam captiuos redimendi: ſed clàm vt hortarentur eum ad redeundum in patriam, malléque ſecum vnà in locum Theraminis primò electi ciuitati imperare, quàm exilij incommoda ſponte tolerare: ei præterea poteſtatem fieri, vt decem exules, quos ipſe elegiſſet, ab exilio reuocaret in patriam. Quibus à Thraſybulo reſponſum, pluris ſe fugam exiliumque ſuum facere ipſorum tyrânide, neque vnquam antea depoſiturum quæ ſumpſiſſet arma, quam ciues omnes ſuos in patriam reuocatos, populóque reſtitutos conſpexerit. Neque pio inſtituto euentus defuit. Nam Piræeo, deinde etiam Munychia occupata, acie Critiam tyrannum vicit, & Pauſaniæ Lacedæmonij interuentu ad pacem ciuitati ſalutarem & glorioſam, tyrannis ignominioſam Athenienſes compulit. *Probus & Diodorus lib. 14.*

Roma condita, vt vulgus ipſum agros liberiùs coleret, ne A vrbanis curis ab agreſti opere ſæpiùs auerteretur; ita Populi Romani ordinum officia coaptauit Romulus, vt ſenatores & alij qui in vrbe reſiderent, minorum in agris agentium tutelam ſuſciperent, eorúmque vrbana negotia ſedulò curarent. Atque in hunc modum patrocinia ſunt, vrbe adhuc recenti, conſtituta. *Sabel.l.2.Enn.2.*

Nicias, Eugenij Siciliæ oppidi ciuis primarius, fruſtrà diſſuadens ſuis defectionem à Pœnis ad Romanos, cùm ciues illum Pœnis dedituri eſſent, ſimulata inſania ad M. Marcellum effugit Syracuſas. Poſt multa exinde facinora & contumelias Enguinorum, cùm omnes Marcellus in vincula dediſſet, ſtatuiſſetque ſumere de iis ſupplicium, aſtitit plenus lacrymarum Nicias. Poſtremo ad genua Marcelli aduolutus, & deprecatus pro ciuibus ſuis, exorſus eſt ab inimicis. Ita fractus ille liberauit omnes: Niciam verò lato agro muneribúſque amplis donauit. *Ex Poſſidonio Philoſopho Plutarch. in Marcello.*

Poſtquam ſignis collatis victi Pœni legatos ad petendum fœdus & pacem ad Scipionem minorem miſerunt: faceſſere extemplò iuſſit illos, qui venerant: non antè auditurum ſe eos, quàm L. Terentium adduxiſſent. Erant inter Quirites Terentius vir probus à Carthaginenſibus captus. B Vt eum adduxerunt, pro tribunali in conſilio iuxta ſe locauit Terentium, atque ita fecit eis dicendi poteſtatem, ac bellum diremit. Terentius liberti modo pileatus ſecutus eſt triumphantem: ac defuncti funus proſequentibus, mulſum dedit, cæteráque in exequiis munificè fecit. Cæterùm poſt hæc ſecuta ſunt, *Plutarch. in Apophthegmatibus.*

Marius filius, cùm iam iam Præneſte comprehenderetur, cõſciuit ſibi necem. L. Sylla Præneſte profectus, animaduertit primùm cauſa cognita in ſingulos. Deinde quaſi non vacaret, cunctos vno in loco contractos ad duodecim millium numerum confici iuſſit: vni Hoſpiti conceſſit incolumitatem. Qui ſanè quàm generosè dixit ei, nunquam ſe patriæ ſuæ homicidæ gratias acturum de ſalute ſua. Ita immiſcuit vltrò ſe cæteruæ ciuium, vnáque cum illis trucidatus eſt. *Plut. in Sylla.*

Cicero de nece coniuratorum à Clodio Tribuno reus factus, veſtem in periculo mutauit, ſordidatúſque ac ſupplex prẽſauit populum. Omnibus in viis Clodius eum improborum & audacium manu occurrit Ciceroni: qui mira proteruia illudentes conditioni & ſquallori eius, paſſimque cœnum & lapides in eum iactantes interpellabant ſupplicantem. C At primùm ordo Equeſtris veſtem cum eo penè totus mutauit. Ex Iuuentute comitabantur eum non minùs viginti millia, qui pro eo ſordidati deprecabantur, Deinde vbi Senatus conuenit ad decernendum, vt populus ſicut in luctu mutaret veſtem, conſulibus aduerſantibus, & obſidente cum gladiis curiam Clodio permulti patrum veſtibus laceratis in curia, ſe cum magno fremitu effudêre. *Plut. in Cicerone.*

ERGA COLLEGAS IN MAGISTRATV.

Agis Lacedæmoniorum rex, auxilio miſſus Achæis, coniunctus apud Corinthum Arato, deliberanti etiam tum de pugna & ſignis cum hoſtibus conferendis, præ ſe tulit inſignem alacritatem & audaciam, non vecordem vel ſtolidam: declarauit enim videri ſibi prælio decernendum: neque intra Peloponneſi portas admittendum bellum: facturũ tamen ſe quod viſum eſſet Arato: quippe grandiorem eum & prætorem eſſe Achæorum: quibus non imperator, non dux, ſed auxilio veniſſet vt belli ſocius. Quanta verò hæc animi moderatio, ſui etiã honoris paruam rationem habere, præ ea quam collegæ ſocio debeat fide? Sic gloriæ ſtudium; cui vni alioqui ſuccubuêre Spartani, Iuſtitia ipſa reſignauit, ſeu potiùs veræ gloriæ, quæ D ex virtute ſola promanat, igniculos magis excitauit, & accendit. *Plut in Agide.*

Adeò inter Epaminondam atque Pelopidam Thebanos arcta fuit amicitiæ neceſſitudo; vt cùm ambo in eo prælio eſſent apud Mantineam, quod Lacedæmonij, Thebani, ſociique eorum aduerſus Arcades commiſerunt, & iam inclinante Thebana acie humi vulneribus confeſſus Pelopidas iaceret: quamquam omnes mortuum putarunt eſſe, Epaminondas tamen, vt erat pectore brachióque ſaucius, deſerere eum noluit donec à Lacedæmoniis lata ope, vnà cum Pelopida tutum ſe in locum recepit. *Ex Plutarcho Fulgoſus l.4.c.7.*

Publ. Val. Poplicola L. Bruto in acie cæſo, collegam ſubrogauit Lucretiæ patrem Lucretium: cui maiori natu priorem locum concedens tradidit faſces. Inde hæc prærogatiua hucuſque grandioribus ætate eſt conſeruata. Quo intra paucos dies defuncto, comitiis iterum habitis ſuffectus eſt M. Horatius, atque hic reliquum anni collega Poplicolæ fuit. *Plutarchus in* E *Valerio.*

Cùm defectio Tuſculanorum nunciaretur, Romani mandarunt id bellum L. Fur. Camillo, vnum tamen ex quinque collegis Tribunis allegeret ſibi. Ille cæteris, quamuis peterent, & rogarent omnes, præteritis, contra expectationem omnium optauit L. Furium. Is ille erat, qui bello contra Præneſtinos & Volſcos inuito Camillo conflictus auctor, in præcipitem caſum Rempublicam adduxerat. At hic, vt ſcilicet obtegeret eam calamitatem, ac collegæ infamiam leuaret, præpoſuit eum cæteris. *Plut. in Camillo.*

Cùm Tiberius Gracchus & Claudius ob nimis ſeuerè geſtã cenſuram, maiorem partem ciuitatis exaſperaſſent, diem his M. Pompilius tribunus perduellionis ad populum dixit: præter communem conſternationem priuata etiam ira accenſus, quia neceſſarium eius Rutilium ex publico loco parietem demoliri iuſſerant. Quo in iudicio primæ claſſis permultæ centuriæ Claudium apertè damnabant, de Gracchi abſolutione vniuerſæ conſentire videbantur. Qui clara voce iurauit, ſi de collega ſuo grauius eſſet iudicatum, in factis paribus ſe eandem cum illo pœnam exilij ſubiturum: eáque iuſtitia tota illa F tempeſtas ab vtriuſque fortunis & capite depulſa eſt. Claudium enim populus abſoluit, Graccho cauſæ dictionem M. Pompilius remiſit. *Val. Maximus l.6.c.5.*

Minutius magiſter equitum (cui ſecundo bello Punico æquatum eſt cum Dictatore imperium) temerè in Pœnorum inſidias præcipitatus eſt, circumuentuſque ab hoſte cum dimidio copiarum. Erat hauddubiè locum ipſum Roman. clade ante Cannas nobilitaturus. Cæterùm Q. Fabij Maximi Dictatoris, à quo diſſentiebat in adminiſtrando bello, celeri occurſu imminenti periculo ſubtractus, haud ineptè infamiam diluendam gratitudinem temeritati prætexuit, vltróque Dictatori imperium reſtituit, Patrémque appellauit: fuit præterea ſuis auctor, vt patronum militari clamore ſalutatum aurea corona donarent. *Sabell.l.7.c.1.ex Valerio.l.5.c.2.*

Cn. Pompeius vigintiquatuor annorum, cũ à L. Sylla mitteretur in Galliam, quam obtinens Metellus nihil videbatur dignum viribus iis, quæ ibi erant, efficere: non rectè neque ordine dixit maiori natu & dignitate præcellenti extorquenti ab ſe prouinciam: ſin peteret & vellet Metellus, vt auxilium & opem ei ferret, paratum ſe eſſe. Approbante id Metello, & per literas, vt veniret, contendente, irruptionem in Galliam fecit. Vbi cùm ipſe per ſe edidiſſet facta mirifica, tum bellicum Me- G telli vigorem ardorémque à ſenio marceſcentem denuò excitauit, & inflammauit: quomodo fuſum & candens æs, ſi concreto & gelido circumfuſum ſit, magis quàm ignis dicitur id diſſoluere & colliquefacere, *Plu. in Pompeio.*

M. Cotta conſul à Mithridate pugna victus, Calcedonem incluſus & circumſeſſus, Luculli collegæ opem reſpectabat. Non deerant, qui Lucullum ad progrediendum omiſſo ſtimularent Cotta: vacuum oſtendentes capturum Mithridatis regnum fremebant maximè hæc milites, non tantùm ſe ſuóſque malis conſiliis perditum iuiſſe Cottam, ſed ipſis etiam officere paratam ſine ſanguine victoriam habentibus. Hic Lucullus pro concione demonſtrauit, vnum malle ſe ab hoſtibus ſeruare ciuem, quàm omnia quæ eſſent hoſtium, capere. Cùm Archelaus autem, Mithridatis quondam in Bœotia præfectus, qui pòſt deſciuit ab eo, & tunc in præſidiis erat Romanis, ſuo tantùm conſpectu confirmaret Lucullum toto Ponti regno potiturum: negauit venatoribus ſe timidiorem eſſe, omiſſis feris, vt ad vacua eorum luſtra contenderet. Ita fatis motis in Mithridatem, & Cottam liberauit. *Plutarchus in Lucullo.* H

Marcus Antonius & Octauius cum Sexto Pompeio in colloquium venêre, ictúmque fœdus, vt ille Siciliam, Sardiniã & Corſicam præſidio obtineret, ac mare tutum à prædonibus redderet, mitteretque Romam ex inſulis certum tritici numerum, fœderéque ritè firmato, cœnatum eſt apud Pompeium. Is ab Antonio rogatus, vbi cœnam ſibi & Octauio paraturus eſſet, nauim oſtẽdiſſe fertur. Illa (inquit) eſt mihi paterna domus, in Antonium haud dubiè cauillatus, qui Pompeianarum rerũ ſectator fuit. Pontẽ igitur in naue tranſgreſſus, lautiſſima illis cœna oppoſita eſt. Ibi quum multus de Antonio & Cleopatra, ſermo haberetur, Menodulus ad Pompeij aurem accedens, quaſi aliud dicturus: Vis, inquit, Sexte, vt ſucciſis anchoris hinc ſubitò nauim auferam, téque ſine alia belli moleſtia ſtatuã rei Romanæ principem? Oportuit, inquit Pompeius, te id facere,

cere,non à me ſciſcitari, an opus eſſet facto,qui nunquam ſim fidem meam & iuſiurandum violaturus. *Sabell.l.8.Ennead.6.*

Theodoſius Gratiano Imperatori, à quo in conſortium imperij acceptus fuerat, non ſolùm viuo ſeruauit,quam debebat,fidem: verumetiam poſt eius mortẽ,pulſum ab eius interfectore Maximo Valentinianum eius paruulum fratrem,in ſui partes imperij,tanquam Chriſtianus excepit pupillum,Occidentis imperio præfecit,quem Arbogaſtes comes Viennæ dolo peremit,Eugeniúmque creauit tyrannum: qui ingentibus barbarorum coactis copiis Alpium tranſitum obſederunt, vt ab eo Theodoſium arcerent. Princeps pientiſſimus totam noctem, quæ pugnæ diem præceſſit,ſine cibo potuque precibus ac meditationi ſacræ intus,poſtridie prælium commiſit, cùm exercitu eſſet hoſtibus longè impar,vbi diuina ope palam adiutus hoſtium exercitum proſtrauit. Eugenius captus & cæſus,Arbogaſtes ſibi manum intulit. *Lud. Viues in l.5. Auguſtini de Ciuitate Dei,c.26.*

ERGA CONFOEDERATOS. PVTA SALVTI ILLORVM CONSVLENDO.

Gabaonitæ Heuæi, cùm Ioſue ſucceſſum in hoſtibus ſuis ſubigendis,& ex Dei præcepto ad internecionem delendis,viderent,vt vitæ ſuæ conſulerent,mira calliditate Ioſue circumuenerunt, vt fœdus cum ipſis, inconſulto Domino, tanquam cum remotiſſimis populis,iniret. At deprehenſo dolo,quia per Deum Iſraëlitarum illis iurauerat,violare pactum noluit Ioſue,quamuis plebs id moleſtè ferret. Vita igitur illis conceſſa: ſed propter mendacium ſerui publici conſtituti ſunt,vt lignatores eſſent,& lixæ ipſius templi. *Ioſue 9.*

Alfonſus rex Aragonum,cùm in bello contra Caietanos, quibus Philippus dux Mediolanenſis auxilio fuerat, victo ſibi pacis conditiones offerrentur,non priùs illas recepit,quàm ſociorum cauſa cum hoſtibus pactus eſſet, nullam omninò vitæ aut ſalutis ſuæ mentionẽ faciens: præclarè ſecum agi exiſtimans,ſi ſua ipſius morte reliqui vel à morte ſeruarentur,vel à captiuitate redimerentur. *Panorm.l.3.de Rebus geſtis Alfonſi.*

ALIMENTA SVPPEDITANDO.

Hannibale Capuam tenente, Facula Cluuia, quæ quondam corpore quæſtum fecerat, captiuis egentibus alimenta clàm ſuppeditauit, cæteris Campanis inimicè ſe habentibus. *Liuius l.26.*

DEFENDENDO.

Ioſue Gabaonitis, quibus cum fœdus percuſſerat, contra quinque reges Amorræos,qui contra eos expeditionem ſuſceperant,propter initum cum Ioſue fœdus,auxilio ſuo defendit, & quinque illos reges in crucem ſuſpendit,exercitum illorum ad internecionem concîdit. *Ioſue 10.*

Alcetas poſt Perdiccæ fratris mortem non habens in Aſia ſocios,ſtatuit Piſidas ſibi demereri bellicoſos viros,& regionem habentes aggreſſu difficilem, munitorúmque caſtellorũ plenam, Hanc ob cauſam in expeditionib. maiorem eis, quàm vllis ſociis, honorem habebat,& quas ex hoſtili agro vtilitates percipiebat,eis impertiebat,dans prædæ dimidium, In colloquiis item orationis humanitate vtẽdo,& in conuiuiis quotidie præcipuos eorum ad epulas adhibendo,præterea multos inſignibus donis honorando, eorum beneuolentiam ſibi conciliauit, Antigono itaque Antipatri duci cum omnibus copiis prope Termeſum caſtrametato, & Alcetam poſcente,& inſuper ſenioribus vt dederetur conſulentibus coniurarunt iuniores, & à parentibus diſcrepantes, decreuère quodlibet ſubire periculum propter eius ſalutem. Seniores verò primùm perſuadere tentabant iuuenibus, ne propter vnum Macedonem patriam ferro expugnari paterentur. Sed poſtquam irreuocabilem eſſe viderunt eorum impetum, facta clàm conſpiratione,miſerunt noctu legatos ad Antigonum, pollicentes ſe Alcetam aut viuum tradituros,aut mortuum. Petebant autem vt per dies aliquot vrbem oppugnans, & paruulis præliis oppidanos alliciens,ſe tanquã fugiens inde reciperet. Hoc enim dum fieret, & iuniores in pugna extra vrbem occuparentur, capturos ſe occaſionẽ conata perficiendi. Antigonus illis obſequutus, caſtra procul ab vrbe metatus, velitationibus protrahit iuuenes ad certandum extra vrbem. Seniores deſertũ videntes Alcetam,delectis ſeruorum fideliſſimis quibuſque, & vegetorum ciuium iis, qui cum Alceta non militabant,conata perfecerunt abſentibus iuuenibus. Viuum quidem capere nequiuerunt (occupauit enim ſibi manus inferre, ne viuus veniret in manus hoſtium) ſed corpus eius lectulo impoſitum,vilique lacerna coniectum, per portas extulerunt, & inſciis velitibus Antigono tradiderunt. Hoc ſuo commento periculis à patria depulſis,bellum auerterunt illi quidem,ſed iuuenum offenſionem effugere non potuerunt. Illi enim à prælio reuerſi,audito facto,in ſuos efferati ſunt propter ſingularem erga Alcetam beneuolentiam, decreuerunt domos incendere, & cum armis ex vrbe effuſi,montanáque inuadentes,agrum Antigono ſubiectum vaſtare. Sed,poſtea mutata ſententia,ab vrbe incendenda abſtinuerunt,ſed ad latrocinia & incurſiones conuerſi,multum hoſtilis agri corruperunt. Antigonus accepto Alcetæ corpore,& per triduum excruciato, mutuóque putrefacto, reliquit inſepultum,atque ex Piſidia profectus eſt. Termeſenſium verò iuuenes, retinentes erga excruciatum beneuolentiam, corpus ſuſtulerunt; & ſplendidis exequiis proſequuti ſunt. *Diodorus l.18.*

Hannibal, cauſas nouorum motuum quærens, Saguntum, Hiſpaniæ vrbem Romanis fœderatam,& ſuis & ipſorum manibus euertit, vt Italiam ſibi rupto fœdere aperiret. Summa fœderum Romanis religio eſt. Itaque ad auditum ſociæ ciuitatis obſidium,memores icti cum Pœnis quoque fœderis,non ſtatim ad arma procurrerunt, dum prius more legitimo queri malunt. Interim nouem iam menſibus feſſi Saguntini, fame, machinis,ferro,& igne,verſa denique in rabiẽ fide,immanem in foro excitarunt rogum,tum deſuper ſe ſuoſque cum opibus ſuis ferro & igne corruperunt. *L.Florus,& Valer. Maximus.*

NON DEFICIENDO, NON DESERENDO.

Cùm Alexander Tyrum obſideret, ſubſidiáque Iudæorum à Iaddo Pontifice max. petiiſſet, omniſque iure victoris ab eo exigeret, quæ Dario ſolerent exhiberi,velut Dario profligato, ipſe iam dominus eſſet Aſiæ: Pontifex Iudæorum negauit Dario viuo ſe cuiquam alteri pariturum, cum illo icta eſſe fœdera. Sapiens reſponſum,& quod fidem Iudæorum declararet, iuuenem victorem accendit,ardentem iam alioqui ſuapte natura. Ita expugnata Tyro,Palæſtinam cum infeſto exercitu ingreſſus,Gazam cepit,& Hieroſolymæ phalanges admouebat: cùm progreſſi ei obuiã Pontifex,ſacerdotes omnes & Leuitæ, ſacerdotali ritu ornati, regem illum ad ſcopulum ſalutarunt. Tunc Alexandri animus mitigatus eſt,& Pontificem adorauit dicens,ſacerdotem eſſe cum Dei naturæ,quem ipſe Deum iam tum in Macedonia per quietem eodem cultu vidiſſet imperium Aſiæ pollicentem. Hinc Iudæam gentem in fidem & tutelam ſuam recepit. *Ioſephus l.11.Antiq.c.8.*

In pugna nauali Mileſiorum contra Perſas ad Ladam inſulam,cùm pleriquè Ionum à Mileſiis defeciſſent, Chij,qui cũ centum nauibus remanſerant, cum quadragenis propugnatoribus in ſingulis ab hoſtium multitudine circumuenti fortiſſimè dimicarunt. Tandem fugere coacti in Mycalem,hoſte perſequente,impactis terræ manibus,ac relictis,per continentem pedeſtre iter fecerunt. Et cùm in agrum Epheſium ingreſſi eſſent,ſub noctem ad vrbem contendebant,cùm illic à mulieribus ſacra legiferæ Cereris fierent. Quos armatos Epheſij ingreſſos agrum ſuum videntes,cùm de eis nihil audiſſent,ſuſpicari fures eſſe,& ad mulieres tendere, vniuerſi ad vim arcendam procurrerunt Chióſque interemerunt. *Herodotus l.6.*

Relictus in Græcia à Xerxe Mardonius cum triginta myriadibus,vt Græcos ad imperata facienda cogeret: optimum in eã rem duxit,ſi ſerere inter Græcos diſcordiã poſſet. Itaq; ad Athenienſes Alexandrum Macedoniæ regem cum mandatis miſit: Si diſcedere ab aliorum Græcorum ſocietate vellent, offerre ſe eorum vrbem,quam Xerxes incenderat,pecunia ſua reſtituturum: Græciæque adminiſtrationem, poſtquã ſubacta fuiſſet,Athenienſibus relicturũ. Ea re audita Lacedæmonij, quia graui inopia preſſos Athenienſes videbant,quòd eorum vrbẽ Xerxes direptam incenderat: veriti ne rerum neceſſitate magis,quàm iudicio compulſi, conditionem acciperent, legatos Athenas miſerunt,qui populo offerrent. Si Spartam coniuges liberóſque mittere Athenienſes vellent, eis Lacedæmonios rerum omnium ad ducendam vitam libenter gratis copiam facturos. Quibus Athenienſes reſponderunt: Non miratos ſe ſi Perſæ putaſſent auro Athenienſes adduci poſſe, vt aliquid præter dignitatem facerent: quia pluris aurum,quàm membra ſua,atque ipſam vitam Perſæ facerent: ſed mirari, nec mediocriter commoueri, cùm à Lacedæmonij ea audiant, quibus oſtenderent,ipſos præſentem Athenienſium neceſſitatem intueri,ſed nihil prorſus eorum animi magnitudinis meminiſſe. Itaque reſpondere Lacedæmonij legatos iuſſerunt Athenienſes, Quicquid auri intra terræ viſcera conditum eſt, & ſupra humum per totum terrarum orbem conſpici poteſt,eos Græci ſaluti non collaturos eſſe. Mox Alexandro reſponderunt, A diceret Mardonio, Quoad Sol eundem curſum teneret, Athenienſes bello perſequi Perſas non deſituros: donec violata Athenarum templa, incenſáſque domos, pro vrbis dignitate vlti fuerint. *Herod. l. 7.*

Philippus rex ſocios Athenienſium in Helleſponto vrgebat: & iam Moloſſum atque Charetem duces Athenienſiũ profligarat. Populus cùm eſſet ab oratoribus incenſus, indignatus eſt, pœnituítque eum ſummiſſæ Byzantinis opis. Ibi exurgens Phocion concionatus eſt: Iniquum eſſe diffidentibus ſuccenſere ſociis, ſed ſuccenſendum infidis ducibus. Hi enim vos reddunt, inquit, formidabiles, quãtumuis citra vos incolumibus eſſe non valẽtibus. Hac permotus oratione populus mutauit ſententiam, atque illum ipſum alia manu ſociis iuſſit ſubuenire in Helleſpontum: quod ad conſeruandum Byzantium maximi fuit momenti. *Plutarch. in Phocione.*

Caſilini obſidebat Hannibal Rom. præſidium, ad vltimũ inopiæ redactum: ita vt quidam fame adacti, vltrò ſeſe præcipitaſſe dicantur, alij nuda corpora obtulerint hoſtibus cõficienda. Miſſa itaque ex Rom. caſtris ſecundo fluuio dolia tritico plena, præmiſſo nũcio qui magiſtratui ſignificaret, vt ventura dolia excipi iuberet. Atque ita triduò hoſtis deceptus: noctu enim fluuio impoſita, priuſquam illuceſceret, eò B perueniebant. Mox amne tumidiùs ſolito fluente, quũ fortè doliũ ſalictis ripæ innatis adhæſiſſet, re ab hoſtibus deprehenſa, quia id conſilium haud procedebat ampliùs, aliã viã ingreſſi, iuglandes in fluuium deiecẽre. Quas quum Pœnus crate exciperet, ad tantam rerum omnium penuriam ventũ eſt, vt lora & pelles ſcutis detractas aqua emollitas mandere conati ſint, nec muribus interim aliíſque obſcœnis cibis abſtinerent. Satis conſtat, ccc. argenteis murem vnũ memorabili euẽtu veniſſe numis, emptorémq; ea alimonia ſeruatũ, qui vendiderat extincto. Euẽre ad hæc herbarũ radices infimis murorum aggeribus. Quod vitæ ſubſidium vt Pœnus adimeret omne herbidum ſolum circa oppidum inarauit. Præſidiarij inaratæ terræ rapatũ ſemina iniecẽre, idq; quum Hãnibal reſciuiſſet: Ergo hîc, inquit, ſedebit Hannibal, dum iacta ſemina naſcantur? Tum qui nullas ad id tempus pacis conditiones admiſerat, præſidium incolume dimiſit, terram in deditorum capita pecuniam pactus. *Sab. l. 3. En. 5.*

Petilini Brutij ab Hannibale, quia deficere à Romanis noluerunt, obſeſſi legatos ad Senatum auxilium implorãtes miſerunt, quibus propter recentem cladem Cannenſem C ſuccurri non potuit. Cæterùm permiſſum eſt eis, vt facerent quod vtiliſſimum incolumitati eorum videretur. Liberum ergo erat Carthagineſium gratiam amplecti. Illi tamen fœminis, omníque ætate imbelli vrbe egeſta, quò tutiùs armati famem traherent, pertinaciſſimè in muris conſtiterunt: expirauitque prius eorum tota ciuitas, quàm vlla ex parte Romanæ ſocietatis reſpectum depoſuerit. Itaque Hannibali nõ Petiliam, ſed fidum Petilitiæ ſepulcrum capere contigit. *Val. Max. l. 6. c. 6.* Vix ſibi fidem ad poſteros inueniant, quæ de illorum tolerantia tradita ſunt memoriæ. Frugum & cæterũ alimẽtis abſumptis coria ſutrinia detracta eos in cibum vertiſſe. Herbis inde, radicibus corticibúſq; deficientibus, nullus fuit tam infandus cibus, à quo obſcœna fames abſtineret. Poſtremò corporibus miſerabili tabe confectis, vt ne veſtigio quidem conſiſterent ampliùs, ab Himilcone expugnati ſunt. *Sabellicus l. 3. Enneadis 5. & Athenæus l. 12. c. 15.*

Poſt duorum in Hiſpania Scipionum, totidémque Romani D ſanguinis exercituum miſerabilem ſtragem, Saguntini victricibus Hannibalis armis intra mœnia vrbis ſuæ compulſi: cùm vim Punicam vlteriùs nequirent arcere, collatis in forum, quæ vnicuique erant chariſſima, atque vndique circundatis accenſis ignis nutrimentis, ne à ſocietate Romana deficerent, publico & communi rogo ſemetipſos ſuperiecerunt. Crederim, tunc ipſam fidem humana negotia ſpeculantem, mœſtum geſſiſſe vultum, perſeuerantiſſimum ſui cultum iniquæ fortunæ iudicio tam acerbo exitu damnatum cernentem. *Valer. Max. l. 6. c. 6.*

Campania ad Hannibalem deficientibus, Pacuuij Calaui ſuaſu, vnus omnium Decius Magius, ne ea defectio fieret, ſũma ope obſtitit, ne Punicum etiam præſidium in vrbem acciperetur, ſuperbam Pyrrhi regis in Tarẽtinos ſocios dominationem referens. Nec poſt præſidium acceptum ſuos hortari deſtitit, vt aut Pœnos vrbe eijcerẽt, aut his ſubita vi oppreſſis ſeſe Romanis reſtituerent. Huiuſmodi hominis cõſtantia offenſus Hannibal, Magium in caſtra acceſſiuit. Qui quum E ad eum ire recuſaſſet, negans aliquid rei ſibi cum Pœno eſſe: præmiſſo ad vrbis magiſtratus nuncio, poſtridie ipſe Capuã venit. Ad quem videndum, quum tota ciuitas certatim obuiam prodiuiſſet, vnus Magius officio abſtinuit: & dũ omnis ſexus & ætas in tam claro duce excipiendo occupata eſt, ipſe cum filio & paucis clientibus tacitus per forum inambulauit. Iam cùm ex S.C. ad Hannibalis tribunal conſtitutus nihil ex priſtina ferocia remiſiſſet, confeſtim ſunt illi catenæ iniectæ, & in caſtra perduci eſt iuſſus. Ille verò quacunque iret, concionanti ſimilia, ad circunfuſam multitudinem: Habetis, inquit, Campani viri, libertatem quam petiſtis En ego nulli meorum ciuium ſecundus, media ciuitate, celeberrima parte vrbis, ad ſupplicium rapior. Quid violentius fieret, ſi vrbs vi capta eſſet (ite nunc Hannibali obuiam diem eius acceſſus conſecrate, vt ſit qui de ciuibus veſtris in hunc modum triumphet. Quum hæc ille paſſim diſſereret, videretúrq; multitudo indignitate rei moueri, obducto capite in caſtra eſt deductus. Ex caſtris mox in nauim impoſitus, vt Carthaginem F deueheretur. Nauis vi tempeſtatis Cyrenas eſt delata, quæ tum in Alexandrinorum regum ditione erat. Hic Magius quum ad Ptolemæi ſtatuam confugiſſet, Alexandriam ad Ptolemæum eſt deportatus. Qui vbi quis eſſet audiuit, contraque iura fœderis ab Hannibale vinctus, vinculis liberari iuſſit: factáq; illi poteſtate quò vellet abeundi, Alexandriæ eſſe maluit, quoad res Italiæ in eo motu eſſent. *Sab. l. 3. En. 5.*

Cyziceni adeò fideles Romanis extitere, vt bello Mithridatico diutiſſimè obſeſſi, neque fame, neque tormentis vllis ad deditionem cogi potuerint, *Auctore Plin.*

Æginenſes, cùm à Viathoris liberi & coniuges cæderentur, præoptauerunt ſpectare ſupplicia pignorum ſuorum, quàm à Romanis deficere. *Front. l. 4. c. 5.*

Obſidebatur terra marique Ioppe Syriæ vrbs, magna cõtentione in continẽti præerant Gallorum duces. Hieroſolymitanúſque Varimundus pontifex: Veneti verò Dominico Michaële duce ſuo, omni opera adnitebantur, vt eam expugnarent. Verùm quum Galli trepidi in caſtris agerent, quòd G cũ ingenti exercitu nunciaretur, Sultanum Ægypti adfuturum: tũ verò multitudo palàm voces in caſtris iactare cœpit, eſſe ſibi inde abeundum, ſoluendámq; obſidionẽ, quando ipſi ſoli grauiſſimo diſcrimini obijcerentur: Venetos enim facilè inde in pacatum abituros, quibus mare ad fugam pateret. Id quod quum Michaëli duci annunciatum eſſet, tametſi primò commotus animo, mox tamẽ ſolertius cogitãs, conſilium id iniit, vt nauium remi omnes in Gallorum caſtra deferrẽtur (non deſunt tamẽ qui reuulſas trabes ex ſingulis nauib. prodant) id quod Varmundus aſpiciens, & reliqui duces, maximoperè ſunt admirati. Ad quos conuerſus dux ipſe: Audiui, inquit, frequenter penes vos iactatũ eſſe, Venetos vbi hoſtes aduentaſſent à continenti, ſtatim obſidionem ſoluturos ſine vllo periculo: ne igitur de fide noſtra & conſtãtia in poſterũ aliquid vereamini, quum ad vos hæc fugæ inſtrumẽta ſint à me delata. Agite igitur, vt decet viros fortes, & poſthac Venetã fidem prædicate. Quo dicto, exclamãtibus cunctis, Venetóſque ſummis laudibus extollẽtibus, intrepidè cuncti ad obſidendam vrbem rediẽre. Quæ non ſolùm à noſtris capta expugnatáque eſt: ſed & quanta ſemper ab initio Venetorum fides eſſet, memorabili declarauit exemplo. *Egnat. l. 6. c. 6.*

H Retinuit ſemper hoc ſtudium Reſpub. Veneta, ſanctè puréque retinendæ amicitiæ, cum principibus præcipuè Conſtãtinopolitanis, quos perpetuò bello pacéq; fouit, omnibúſq; officiis ſemper proſecuta eſt, donec variante Imperatorio ſtemmate, rebúſque Imperij illius ad peſſimum quemq; delatis, ſanctum illud amicitiæ nomen erga illos deſerere ſit coacta. Ita tamen, vt quandoque memores ipſi Veneti veteris ſuæ in Græcanicum imperium pietatis, non deſierint etiam in vltimo Graiæ gentis excidio ſuffragari. *Egnatius l. 4. c. 7.*

Philippus Liladamus Rhodiæ militiæ magiſter, è Solymãno Turc. Imp. poſt traditam Rhodum, humaniter admonitus, vt poſthac, deſertus à Chriſtianis, ipſos quoque deſereret, ſibique ſeruiret: Mori, inquit, liberum potius eſt, quàm viuere mancipium, & traditionis inſimulari. Vinci quippe etiam fortibus accidit: nec eſt, vt cadat animus ab hoſte potentiore ſuperatus. At ſuos deſerere; armíſque infeſtis vrgere, id verò extremæ perfidiæ eſt, *Contin. Chron. Carionis.*

NON PRODENDO.

Demetrius Poliorcetes cùm Rhodiorum vrbem obſideret,

tenna

A transfugarum quidam obſeſſis indicauit, cuniculariοs ferè intra murum eſſe. Rhodij ipſi quoque cuniculis vtentes, occurrerunt ſub terra aduerſariis, & eos vlteriùs progredi prohibuerunt. Cúmque cuniculi ab vtriſque cuſtodirentur, conati ſunt quidam Demetriani corrumpere pecunia Athenagoram cuſtodiæ à Rhodiis præpoſitum. Erat is natione Mileſius, à Ptolemæo mercenariorum dux miſſus. Hic proditurum ſe pollicitus, diem ſtatuit, qua oporteret à Demetrio mitti aliquem ducem præcipuum, qui noctu per cuniculum in vrbem aſcenderet, vt locum contemplaretur, qui milites accepturus eſſet. Ita cùm Demetrio magnas ſpes feciſſet, rem indicauit ſenatui, cumque miſiſſet rex ex ſuis amicis Alexandrum Macedonem hunc per cuniculum ingreſſum comprehenderunt Rhodij, & Athenagoram coronauerunt aurea corona, argentique quinque talentis donarunt, cupientes reliquorum quoque mercenariorum & peregrinorum beneuolentiam erga populum prouocare. *Diod.l.*20.

Abydeni cùm ab rege Attalo Rhodiiſque fœderatis ſuis, triremem & aliquot milites in vrbem præſidij gratia accepiſ- B ſent, cùm vltrà ſe tuendi ſpes non ſupereſſet: oratores ad Philippum Macedonum regem de vrbe tradenda miſerunt, petentes vt incolumes ſeruarentur, quos à fœderatis ſubſidio miſſos in vrbe habebant. Hoc cùm eis Philippus negaret, ſtatuerunt potiùs ſeruata amicis fide emori, quàm eos qui auxilio venerant fefelliſſe videri. Quamobrem omni auro, quod habebant, manibus impoſito, reliquas opes in medium forum contulerunt: & profecti ad eam muri partem, quæ hoſtium vi diruta, plus periculi habebat, illuc iuuentus ſe hoſti oppoſuit, eo ordine, vt ſi ſuccubuiſſent, hoſtiſque vrbe potiturus videretur, ſeniores incenſis iis quæ in foro poſita erant, ac nauibus, quæ in portu aurum continebant demerſis, reliquos omnes occiderent, vrbémque inanem hoſti relinquerent. Inito igitur prælio, ſeniores vt acceperunt iuuentutem maiori ex parte cæſam, ad Philippum dedendæ vrbis gratia miſerunt. Quod cùm pauci iuuenes, qui prælio ſuperfuerant, intellexiſſent, occiſis primò ſacerdotibus, qui iuriſiurãdi principes fuerant, ne vrbs dederetur, deinde ſenioribus, cum omni alio ſexu demerſis nauibus in portu, vrbem quoque totam ſuccenderunt. Eam rem ob furoris magnitudinem Philippus vehementer miratus, ab oppugnatione abſtinuit: edixitque, triduum C Abydenis concedi, vt ex commodo ſuo ſe interimerent. *Fulg. l.*6.*c.*6.

Trimumpara Cochimi rex cum Luſitanis fœdus icerat, & Luſitanis apud ſuos commutandi poteſtatem fecerat, Calecutij rege, cui tributarius erat, id indignè ferente, multi fuere in Trimumparæ conſilio, qui illi perſuadere conabantur, vt Portugalenſes, quos in fidem è Gamæ manu receperat, Regi Calecutij traderet, & paucorum hominum externorum, & ab illius inſtitutis abhorrentium, interitu, ſalutem ſuam atque totius regni redimeret. Quod conſilium non modò non accepit, ſed in eos, qui id ſuadebant, aſperis verbis inuectus eſt. Dixit præterea, non eſſe tam hoſtilem Calecutienſis animũ, qui eum regno ſpoliare, & vita priuare conabatur, quàm eorum qui eum, vt fidem proderet, admonebant. Vitæ namque ſpaciũ breue eſſe, regnique vſuram exiguo termino definitam: perfidiæ verò maculam ſempiternam. Idcirco malle ſe exturbari regno, & vitam in maximum diſcrimen inducere, quàm fidei parum ſanctæ culcæ infamia flagrare. A Calecutienſi igitur bello petitus, & quia à Vincentio Soderino, quem Arabici ſinus claſſi Emmanuel rex præfecerat, deſerebatur, bis victus: in inſulam quandam traiecit, & Luſitanos, quos ſecum habe- D bat, in eandem inſulam transduci iuſſit: quos in illa ruina tanta fide conſeruauit, atque ſi illorum opera, quorum gratia in tantas calamitates inciderãt, fuiſſet aliquando ab omni calamitatis acerbitate defenſus. Calecutienſis legatos iterum ad illum in inſulam miſit, qui dicerent, ſe ei omnia redditurum, ſi vellet ſibi Luſitanos, quos in poteſtate continebat, tradere. Reſpondit: Sibi regnum atque adeò vitam eripi poſſe, fidem non poſſe. Hoc reſponſo Calecutienſis acerbiùs irritatus, vrbem incendi continuò iuſſit; deinde inſulam oppugnare inſtituit, Sed quia ſitu atque natura egregiè munita erat, facilè defendi potuit. Tandem Alfonſi & Franciſci Alboquerquiorum claſſe auctior, regnum recuperauit. *Oſorius l.*3.

NON SVBIVGANDO.

Pyrrhus Epirotarum rex, victo Macedonum rege Demetrio, perhibenſque vires eius ſicut ex graui ægritudine refocillari, tulit ſuppetias Græcis, & Athenas ingreſſus eſt. Cùm E in arcem ſcandiſſet, & ſacra feciſſet Mineruæ, deſcendiſſétque eodem die: gratam ait ſibi eſſe populi erga ſe beneuolentiam, & quam ſibi haberent fidem: ſed cauerent, ne vllum poſthac regem, ſi ſaperent, admitterent in vrbem, aut portas ei aperirent. Inde pacem fecit cum Demetrio. *Plutarchus in Pyrho.*

Cùm ſaluberrimo conſilio Themiſtocles migrare Atheniẽſes in claſſem coëgiſſet. Xerxéque rege & copiis eius Græcia pulſis, ruinas patriæ in priſtinum habitum reformaret, & opes eius clandeſtinis molitionibus ad principatum Græciæ capeſſendum nutriret: in concione dixit. Habere ſe rem deliberatione ſua prouiſam: quam ſi fortuna ad effectum perduci paſſa eſſet, nihil maius aut potentius Athenienſi populo futurum, ſed eam vulgari non oportere, poſtulauitque vt aliquis ſibi, cui illã tacitè exponeret, daretur. Datus eſt Ariſtides. Is poſtquam cognouit eum claſſem illam Lacedæmoniorum, quæ tota apud Gytheum ſubducta erat, velle incendere, vt ea conſũpta, dominatio maris ipſis cederet, proceſſit ad ciues, & ipſis F retulit: Themiſtoclem, vt vtile conſilium, ita minimè iuſtum animo voluere. E veſtigiò vniuerſa concio, quod æquum non videretur, nec expedire quidem proclamauit: ac protinus Themiſtoclem in cœpto iuſſit deſiſtere. *Val. Max.l.*6.*c.*5. *Plut.in Themiſtocle*, Pagaſas portum habet, non Gytheum.

CONDOLENDO.

Sybari à Crotoniatis direpta, vniuerſi Mileſij, qui puberes erant, capita deraſerunt, & ingentem luctum adiecerunt. *Herod.l.*6.

SACRIFICANDO.

Beſtia Appia, mulier Attellana, Capuæ habitans, Annibale Capuam tenente, quotidie ſacrificauit pro ſalute populi Romani, *Liuius l.*26.

ERGA COMMILITONES.

Multis viris fortibus Theſeus auxilio fuit in præclaris facinoribus obeundis. Nam & in Colchos cum Iaſone nauigauit, ad opprimendum aprum Calydonium venit, & Adraſto opem tulit in recuperandis cæſorum ad Thebas cadaueribus, & cum Pirithoo Centauros debellauit, & ad inferos poſtea deſ- G cendit, vnde ab Hercule liberatus eſt. *Natalis Comes Mythol. l.*7.*c.*9.

Cùm ad Thermopylas ccc. Lacedæmonij contra Xerxem pugnaturi eſſent, vates Megiſtias Acarnas, à Melápode oriundus, prælocutus ex extis mortem omnibus imminere, quamuis palam à Leonide dimitteretur, ne vnà periret, tamen diſcedere noluit, filium modò, qui ei vnicus erat, vnà militatum miſſum fecit. Socij reliqui, quos Leonides Spartanorum rex remittebat, abiére. Teſpienſes tantum atque Thebani perſtitére cum Lacedæmoniis. Thebani quidem inuiti ac nolentes, quippe quos Leonides loco obſidum detinebat: Theſpienſes verò libentiſſimi, qui negauerunt ſe Leonide, & qui cum eo erant deſertis, abceſſuros: permanentéſque vnà cum illo occubuerunt, quorum dux erat Demophilus Diadromei, *Herod l.*7.

Ex trecentis Lacedæmoniis ad Thermopylas duo, Eurytus & Ariſtodemus, feruntur ob extremam lippitudinem è caſtris à Leonida rege remiſſi, & in Alpenis decubuiſſe. At cõmunicato inter ſe conſilio, cùm liceret aut ſalutem ſibi parare, aut vnà cum aliis occumbere, cùm inter ſe diſcreparent, H Ariſtodemus quidem præ ignauia remanſit, Eurytus verò, audita Perſarum per montem circuitione, petiit arma, & duce ſeruo ad pugnantes deductus, dato in Perſas impetu, occubuit. *Herod l.*7.

Pelopidas & Epaminondas ad Matineam vna militarunt, cùm Lacedæmoniis, integra adhuc amicitia & fœdere, miſiſſent Thebani auxilia: cúmque inter pedites locati vnà eſſent aduerſus Arcadas, vt gradum retulit Lacedæmoniorum cornu in quo ipſi ſtabant, multique terga verterunt, teſtudine obnixi ſunt iis, qui ſe intulerunt. Ac Pelopidas ſeptem acceptis aduerſis vulneribus, ſuper aceruum cadauerum ſociorum pariter & hoſtium corruit. Quem etſi haberet Epaminondas pro deplorato, proceſſit tamen ad protegendum corpus eius & arma, multiſque ſe vnus obiecit, certus priùs occumbere, quàm Pelopidam deſerere iacentem. Iam ipſo etiam grauiter affecto, cùm pectus haſta, gladio brachium eſſet vulneratum: ecce ab altero cornu ex Lacedæmoniorum Ageſipolis ſuccurrit iis: ambóſque præter ſpem eripuit. *Plut in Pelopida vita.*

Cùm exciſa eſſet Phigalia Arcadiæ vrbs à Spartanis, Phigalenſes certis conditionibus dimiſſi, Olympiadis vicesimæ anno ſecundo, Delphici Apollinis oraculum de reditu cōſuluerunt. A Sciſcitantibus reſponſum eſt: Si ſoli per ſe ipſos redire conati eſſent, nullam fore iam reliquam poſtliminij ſpem: at ſi ab Oreſthaſio cētum lectiſſimos viros aſſumpſiſſēt, illos quidem ad vnum in pugna perituros, Phigalenſes reditus cōpotes fore. Oreſthaſij eo reſponſo cognito, optimus quiſque certatim in eam expeditionem nomina dedēre. Congreſſi verò cum Lacædemoniorum præſidio, ratam omni ex parte oraculi vocem fecēre. Strenuè enim dimicantes, Spartanis pulſis, cùm ipſi ad vnum mortem oppetiiſſent, Phigalenſib. patriam reddidēre. *Pauſanias in Arcadicis.*

Q. Ceditius Tribunus militum, cùm in Sicilia Romanum exercitum Attilio Calatino Coſſ. in eas anguſtias deductum videret, vt certa pernicies ante oculos obuerſaretur: magno animo ad Conſulem conuerſus: Exercitus, inquit, totius ſalus quadringentorum ſanguine redimēda eſt. Ad verrucam illam (locum montis editum aſperūmque digito notans) occupandam milites mitte. Pœni hoſtes vbi id viderint, fortiſſimus quiſque occurſabit: pugna committetur: quadringenti illi trucidabūtur: tu interea occupato hoſte exercitum per anguſtias educes. Tum Conſul, Fidum quidem conſilium: ſed iſtos cccc. B milites ad eum locum in hoſtium cuneos quiſnam erit qui ducat? Si alium (inquit Tribunus) non habes, me vtere. Nec mora, aſſumptis militibus ad certā mortem profectus, fortiſſimè pugnans cecidit, ſuis omnibus cæſis. Quem tamen adhuc ſpirantem, omni ferè exhauſto ſanguine hoſtes ſuſtulēre: cumque miraculo quodam nullum penitùs in capite vulnus accepiſſet, curatus conualuit, ſæpéque pòſt operam ſuam Reip. fortem atque ſtrenuam exhibuit. Cl. *Quadrigarius l.3. Annal.* Laberiū vocat. *Frontinus* etiam Calphurnium dici aſſerit. *Gell. l.3. c.7. Noct. Att. ex M. Catonis Originibus* recenſet.

ERGA CONIVRATIONIS PARTICIPES.

Sabinus Senator, vnus è coniuratis, qui Caium interfecerāt, cæteris à Claudio capitali ſupplicio affectis, non ſolùm abſolutus, verumetiam permiſſus eandem quàm antè præfecturam gerere: iniquum ratus, ſi à fide coniuratis data deſciſceret, in corpus adacto capulo tenus gladio, ſuamet manu optatum quæſiuit interitum *Ioſephus l.19. c.3. Antiquit.*

ERGA CALAMITATIS SOCIOS.

Vitige Romam obſidente, Peranius, Beliſarij dux, per Salariā portam egreſſus, cùm, fuſis Gothis, ipſe conuerſo impetu C fugaretur, Romanus Miles in foueam profundam delabitur. Vnde, cum nec vocem edere, quia in proximo Gothi erant, auderet, neque vllo pacto ſuo nixu euadere poſſet, ibi noctem vnā animi anxius manſit. Poſtridie, Gothis rurſus in fugam actis, Gothus ſimili caſu in eandem foſſam eſt lapſus. Ibi ambo in communi periculo ſocij facti, fidem inter ſe dederunt, ſe inuicē ſeruaturos: deinde ambo vociferari validiſſimè inſtituerūt. Quibus auditis, cùm proximi ad foueam accurriſſent, cuiuſnam ea vox eſſet, rogarunt. Tum Gothus, Romano de induſtria ſubticente (nam ita vtrique placuerat) patria lingua reſpondit, ſe nuper in eam ex fuga foueam decidiſſe, & vt reſtem demitterent, obſecrare. Illi, demiſſo fune, cùm Gothum ſe attrahere ducerent, Romanum traxerunt, ac cauſa calamitatis accepta, inde etiam Gothum edoxerunt. Qui cùm ſuos de fide Romano data docuiſſet, eum impunè dimittendum curauit, *Sigonius l.18. Imp. occid.*

H ERGA AMICOS FIDES SESE EXERIT, VITAM PROTEGENDO, CONSERVANDO.

Quum Oreſtes & Pylades veniſſent in regionem Tauricam ad exuendas furias, quibus Oreſtes laborabat propter matrē D occiſam, eſſéntque à rege Thoa comprehenſi, quòd ſimulacrū Palladis inde auferre voluiſſent: rex Oreſtem (quem audiuerat eſſe auctorem furti) damnauit capitis. Quum verò neſciret vter Oreſtes, Pylades eum ſe eſſe affirmabat: contendebátque vt pro ſocio interficeretur. Oreſtes verò volebat irrogari ſibi ſupplicium, nomen ſuum accuſans, & furtum. *Cicero in Lælio.*

D. Brutus fugiens à Marutina, vt ad ſe interficiēdum ab Antonio miſſos equites aduenisse cognouit, quodam in loco iuſtæ pœnæ debitum ſpiritum tenebris furari conabatur, eóque iam facta irruptione, Seruius Terentius fideli mendacio obſcuritate ipſa ſuffragante, Brutum ſe eſſe ſimulauit, & corpus ſuum trucidandum equitibus obiecit. Verum cognitus à Furio, cui Brutianæ vltionis officium mandatum fuerat, vt nece ſui amici ſupplicium diſcutere non potuit, ſic inuitus, fortuna cogente, vixit. *Valer. M. l.4. c.7.*

Lucilius, vltimo prælio quod in Philippicis campis commiſſum fuit, Brutum fugientem Barbaros equites Antonianos E inſequi conſpicatus, dum Brutum ſe fingit eſſe, inſequentes tam diu remoratus eſt, vt Brutus ab eis longè abeſſet. Capto igitur Lucilio, Antonius, ad quem is perducebatur, obuiam ſe lætitiæ plenus Brutum eſſe arbitratus præbebat. Cùm autem Antonio ita propinquus eſſet, vt inuicem audiri poſſent, magna voce exclamauit: Antoni, ne vnquam Brutum viuum vinctum expecta. Ego cùm hos Brutum inſequi equites cernerem, Brutum me finxi, vt is fugiendi tempus haberet: & ita ad te perductus ſum, eo animo, vt quæcunque in me ſtatueris, perferam. Quare attonitus Antonius, tantæ amicitiæ reuerentia Lucilium ſeruauit, atque in amicorum numero habuit. *Fulg. l.4. c.7.*

Quo tempore Triumuirorum proſcriptio durabat, propoſita iis graui pœna, qui proſcriptos re aliqua iuuiſſent, aut vt non accuſaſſent: contráque propoſitis iis qui accuſaſſent, ingentibus præmiis: cùm inter proſcriptos Varro philoſophus eſſet, Caleni peramicus, eum domi ſuæ Calenus aliquod tem- F pus celauit. In quam domum cùm perſæpè Antonius ſpectatum ſe conferret, nunquam territus eſt, aut animum mutauit Calenus: etſi aſſiduè vel animaduerti, vel præmia dari, prout edictum aut violaſſent homines, aut ei paruiſſent, cernebat. *Fulg. l.4. c.7.*

Vilnæ in Lituania, duobus adoleſcentibus per plateam ciuitatis pergētibus, intempeſta nocte, duo alij armata manu occurrerunt. Inter defendendum Vnus aduerſariū ſuum interemit, aufugítque, Socius illius captus cædiſque damnatus, in locum decollandi poſtridie ducitur: cumque iam carnifex gladio euaginato ſtaret, ille reus cædis, qui profugerat, accurrens, dixit: Sinite hunc innocentem abire, ego enim hanc cædem perpetraui. Itaque ille genua flectens a ſpiculatore decollatus eſt, innocens liberatus. *Guagninus in deſcriptione Poloniæ* oculatus teſtis.

INSIDIAS DETEGENDO, INDICANDO.

Ionathas Saul regis F. Dauidem patri reconciliauit, innocentia & virtute illius detecta. Nox eum patris inſaniam videret, qui Dauidem omnimodo perdere vellet, Dauidem admonuit, & vt fuga ſibi conſuleret, iuſſit: cúmque Dauidis cauſam G apud Saül ageret, irati patris haſtam vix declinauit. 1. *Regum* 19. & 20.

Mithridatis Ariobarzanis, amicus erat Demetrij filij Antigoni, & propter ætatem familiaris. Hic in comitatu Antigoni regis Aſiæ erat: nec erat vel habebatur improbus, verùm ex ſomnio quopiam venit Antigono in ſuſpicionem. Viſus eſt ſibi Antigonus amplū & pulchrum campum inire, atque eum auri ramentis conſerere: ex eo primùm exurgere aurea meſſis, mox regreſſus nihil niſi demeſſum culmum videre. Cùm anxio & mœſto animo eſſet, audiuiſſe quoſdam dicentes: Mithridatem in Pontum Euxinum fugere aſportantem auream meſſem deſectam. Hinc trepidans filio iciurando adacto taciturum, viſum aperuit, ac ſe prorſus de medio tollere eum & interficere ſtatuiſſe. Quod vt audiuit Demetrius, oppidò fuit ei acerbum: adoleſcentique, cùm more ſuo ipſum adiſſet, vt otium ſecum falleret, verbum facere, aut voce id detegere iuriſiurandi religione dubitauit: ſed abduxit eum paulatim ab amicis atque vbi ſoli ſine arbitris fuerunt, haſtili in ſolo inſpiciente illo deſcripſit: Fuge Mithridate. Eo aduerſo profugit nocte in H Cappadociam, breuíque oblatam Antigono de ipſo viſionem fatum compleuit. Ampla enim & præclara regione potitus eſt, regúmque Ponti ille ſtirpem, quæ octaua fermè ſucceſſione à populo Romano eſt delata, edidit. *Plut. in Demetrio Poliorcete.*

DEFENDENDO, NON DESERENDO.

Iolaus ſenex *apud Eurip.* Heraclidis de ſeipſo ſic ait:

Ἐγὼ δὲ σὺν φεύγουσι συμφεύγω τέκνοις,
καὶ σὺν κακῶς πράσσουσι συμπράσσω κακῶς.

Ego cum fugientibus vnà fugio liberis: & cum malè habentibus habeo vnà malè.

Tres adoleſcentes eiuſdem ciuitatis, iter Delphos ad conſulendum oraculum facientes, in latrones inciderant. Vnus correpta fuga, declinauit latrones: Alius verò, cùm reliquis interfectis impetum faceret in ſuperſtitem ſicarium, à latrone aberrauit, in ſocium verò enſem impulit. Ei igitur, qui fugerat, tale reſponſum ab oraculo datum eſt:

Occidi ſocium præſens es paſſus amicum:
Non tibi vaticinor, ſacro te proripe templo.

Et alteri conſulenti, talia reſpondit Pythia;

A *Defendens ſocium, verſo mucrone necaſti:*
Purior es manibus nunc, quam prius eſſe ſolebas.

Ælianus de Varia hiſtoria lib. 3.

Familiaris Arceſilas Lacydes, Cephiſocrati perduellionis reo inter cæteros amicos aderat aduocatus. Poſtulante annulum eius accuſatore, demiſit cum iuxta ſubmiſſè. Quod aduertens Lacydes, eum impoſito occuluit pede. Erat criminis annulus indicium. Poſtquam fuit abſolutus, cùm amplecteretur Cephiſocrates iudices, quidam ſcilicet, qui id viderat, iuſſit ei, vt gratias ageret Lacydi, atque rem expoſuit, cùm nemini id narraſſet Lacydes. *Plutarch. de diſcernendis adulatoribus.*

Proſtratis iam & perditis C.Gracchi conſiliis, rebúſque, cùm tota eius conſpiratio late quæreretur, deſertum omni auxilio, duo tantùm amici Pomponius & Lectorius ab infeſtis & vndique ruentibus telis oppoſitu corporum ſuorum texerunt. Quorum Pomponius, quò is faciliùs euaderet, concitatum ſequentium agmen in porta Trigemina aliquandiu acerrima pugna inhibuit, nec viuus pelli potuit, ſed multis confectus vulneribus tranſitum ſuper cadauer ſuum eis (credo etiã poſt fata inuitus) dedit. Lectorius autem in ponte ſublicio conſtitit: & eum, donec Gracchus tranſiret, ardore ſpiritus ſui B ſepſit: ac vi iam multitudinis obrutus, conuerſo in ſe gladio celeri ſaltu profundum Tiberis petiit: quamque in eo ponte charitatẽ totius patriæ Horatius Cocles exhibuerat, vni amicitiæ, adiecta voluntaria morte, præſtitit. *Valerius Maximus. l. 4. c. 7.*

Timotheus Cononis F. cùm Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici priuatique hoſpites ad eum defendendum conuenerunt, ſed etiam in eis Iaſon Theſſalorum tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic cùm in patria ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine vllo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, vt mallet, ſe capitis periculum adire, quàm Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc aduerſus tamen Timotheus poſtea populi iuſſu bellum geſſit: patriæ enim ſanctiora iura, quam hoſpitij eſſe duxit. *Probus in Timotheo.*

M.Lollius quæſtor, ægrotus licèt, ad liberandum in iudicio amicum, à Catone minore, Quæſtore, ſubiecta teſtamenti nomine damnandum, lectica ſe in iudicium perferri voluit. *Plut. in Catone.*

LIBERANDO E CARCERE.

C Ioſephus Iudæus in direptione Hieroſolymæ nihil præter ſacrorum librorum & amicorum ſalutem a Veſpaſiano petiit.

Parij æmulatores Pythagorearum diſputationum, in regionibus circa Italiam degebant. Dionyſius Siciliæ tyrannus legationem de amicitia facienda ad Metapontios cæteros Italos miſit. Euephenus iuuenibus, qui diſcendi cauſa ad eum commeabant, eorùmque parentibus ſuadebat, nullo modo tyranni verbis adhibendam eſſe fidem. Quæ res ad iram vehementiſſimè Dionyſium inflammabat. Itaque operam dabat, quemadmodum eum in ſuam poteſtatem redigere poſſet, & è Metapontio in Rhegium tranſportare. Quem poſteaquam cepit, in conſilio accuſationem in eum intendens demonſtrauit, quantis rebus ob eum ſuiſſet ſpoliatus. Ille confitens, rectè ſe feciſſe prædicabat. Illos enim amicitia & diſcendi conſuetudine ſibi deuinctos eſſe: tyrannum ſe ne aſpicere quidem inter diſcipulos ſuos poſſe. Qui eum ob hoc morti adiudicauit, Euephenus nihil perterritus, ad Dionyſium inquit: Decretis quidem pareo: verùm quia ſororem adhuc innuptam habeo, eam priùs in Pario collocare alicui in animum induxi. Itaque in patriam nauigabo, breuique reuerſus mortem obi- D bo. Cùm omnes hoc audito ſermone in riſum effunderentur, Dionyſius admirabatur, & interrogabat: Quiſnam igitur pro te ſponſurus eſt. Ille: Vadem, inquit, mortis dabo. Eucritũque accerſitum, vadem præbuit. Qui admodum lubens hanc pro morte ſponſionem recepit, tranſigens, vt ille digreſſus intra ſex menſium ſpatium reuerteretur. Se verò ibidem permanẽtem interea temporis cuſtodiri & aſſeruari iuſſit. Admirandũ quidem factum erat: verùm longè mirabilius aliud conſecutum eſt. Etenim poſt ſex menſes, is qui eum vadem dederat, collocata ſorore ſua, reuerſus in Siciliam, ſeipſum tyranno reddidit, iuſſitque vadem dimitti. Dionyſius vtriuſque virtutem ſupra modum complexus & admirans, ambos liberos dimiſit petiitque, vt data fide tertium ipſum in amicitiã ſuam aſcriberent, & apud ſe manerent, præſentibúſque bonis vnà fruerentur. Qui animum quidem tyranni, propoſitúmque comprobauerunt. At petebant, ſi vitam ſibi concedere vellet, reuerti ſe ad conſuetas cum adoleſcentibus exercitationes pateretur. E Dionyſius hoc facto, multos Italos adduxit, vt maiorem ſibi fidem haberent. *Polyæn. l. 5.*

Damon & Pythias Pythagoricæ prudentiæ ſacris initiati, tam fidelem inter ſe amicitiam iunxerunt, vt cùm alterum ex his Dionyſius Syracuſanus interficere vellet, atque is tempus ab eo, quo priuſquam periret domum profectus res ſuas ordinaret, impetrauiſſet: alter vadem ſe pro reditu eius tyranno dare non dubitauit. Solutus erat periculo mortis, qui modò gladio ceruices ſubiectas habuerat: eidémque caput ſuum ſubiecerat cui ſecuro viuere licebat. Igitur omnes & in primis Dionyſius, nouæ atque ancipitis rei exitum ſpeculabantur. Appropinquante deinde definita die, nec illo redeunte, vnuſquiſque ſtultitiæ tam temerarium ſponſorem damnabat: at is, nihil ſe de amici conſtantia metuere prædicabat. Eodem autem momento & hora à Dionyſio conſtituta, qui eam acceperat, ſuperuenit. Admiratus amborum animum tyrannus, ſupplicium fidei remiſit: inſupérque eos rogauit, vt ſe in ſocietatem amicitiæ, tertium ſodalitij gradum vltima culturum beneuolentia reciperent. Hæ ſanè vires amicitiæ, mortis contemptum ingenerare, vitæ dulcedinem extin- F guere, crudelitatẽ manſuefacere, odium in amorem cõuertere, pœnam beneficio penſare potuerunt: quibus benè tantum venerationis, quantum deorum immortalium ceremoniis debetur. Illis enim publica ſalus, iis priuata continetur: atque vt illarum ædes ſacra domicilia, ita harum fida hominum pectora, quaſi quodam ſancto ſpiritu referta templa ſunt. *Valer. Maxim. l. 4. c. 7.*

Ageſilaus Lariſſam Xenoclem Scythem ad iungendam cum eis amicitiam legauit. Quibus prehenſis & in cuſtodiam datis cæteri infenſi cenſebant, vt Ageſilaus Lariſſam corona circumdaret & oppugnaret. Enimuerò ille cùm tanti facere negaſſet, ſe vniuerſa Theſſalia potiri, vt alterum eorum amittere vellet, pactis induciis recepit eos. *Plut. in Apoph.*

L.Rheginus Tribunus plebis Seruilium Cepionem in carcerem coniectum, quòd illius culpa exercitus Rom. à Cimbris & Teutonicis videbatur deletus, veteris artæque amicitiæ memor, publica cuſtodia liberauit: nec eatenus amicum egiſſe contentus, etiam fugæ eius comes acceſſit. Proh magnũ & inexpugnabile tuum numen amicitia, cùm ex altera parte Reſpub. manum iniiceret, ex altera tua illum dextra traheret: & illa, vt ſacroſanctus eſſe vellet, exigeret, tu exilium indiceres: adeò blando vteris imperio, quod is ſupplicium honori G prætulit. *Valer. Max l. 4. c. 7.*

☞ *Vide in loco de Caritate.*

FERENDO MORES.

Auguſtus Cæſar amicitias non facile admiſit, & conſtantiſſimè retinuit: & non tantùm virtutes ac merita cuiuſque dignè proſecutus, ſed vitia quoque, & delicta duntaxat modica perpeſſus. Neque enim temerè, ex omni numero in amicitia eius afflicti reperientur præter Saluidenum Rufum, quem ad Conſulatum vſque: & Cornelium Gallum, quem ad Præfecturam Ægypti, ex infima vtrumque fortuna, prouexerat. Quorũ alterum res nouas molientem damnandum Senatui tradidit: alteri ob ingratum & maleuolum animum, domo & prouinciis ſuis interdixit. Sed Gallo quoque & accuſatorum denunciationibus, & Senatuſconſultis ad necem compulſo, laudauit quidem pietatem tantoperè pro ſe indignantium: cæterùm & illacrymauit, & vicem ſuam conqueſtus eſt, quòd ſibi ſoli non liceret amicis, quatenus vellet, iraſci. Reliqui potentia atque opibus ad finem vitæ ſuæ cuiuſque ordinis principes floruerunt. *Suetonius.*

NON DETEGENDO ARCANA.

H Alcibiades eiuſmodi probationem amicorum inſtituit. Simulacrum hominis in obſcuro & tenebricoſo loco concluſit, atque amicorum quemlibet introducens, oſtendebat tanquam hominem occiſum: & rogabat, vt ſuam operam ad eam rem darent, vt facinus latere poſſet. Reliqui ſceleris communicationem refugerunt. Solus Callias, filius Hipponici, libenter ſimulacrum admiſit, quod oſtenderat, ad probandos amicos factum. Itaque fidelem amicum iudicauit Calliam, & in poſterum Alcibiadi Callias fuit cariſſimus. *Polienus lib. 1.*

Eumenes Cardianus, cum Argyraſpidas ſibi inſidias moliri intelligeret, recepit ſe in tabernaculum ſuum, & ad amicos, in conuentu ſe præfatus feratum verſari, teſtamentum condidit, literas conſcidit & corrupit: ne ipſo defuncto ea arcanis A his crearentur illis, qui ſcripſerant eas, pericula & calumniæ. *Plut. in Eumene.*

LIBERIS AMICORVM CONSVLENDO.

Cùm Gabaonitæ à familia Saul ſuperſtites ad crucifigendum poſcerent: Dauid rex Mephiboſeth Saul è Ionathæ filio nepotem præteriit, propter fidem Ionathæ datam, & amicitiæ fœdus. Reliquos poſteros Saul, ſeptem numero, Gabaonitæ crucifixerunt. 2. *Regum* 21.

Phocion non viuum modò conſtanter obſeruauit & coluit Chabriam, verùm etiam defuncti propinquorum magnam curam geſſit, & filium Creſippum affectauit bonum virum reddere, quem licèt vecordem videret & contumacem, non deſtitit tamen emendare & tegere eius vitia. Semel tantùm dicitur, cùm obtunderet ipſum in quodam bello adoleſcens, fatigarétque importunis quæſtionibus & interrogationibus quaſi caſtigans, atque Imperatoris munus eum docere inſtituens, dixiſſe: O Chabria, Chabria, magnam ſanè tibi refero amicitiæ gratiam, qui filium feram tuum. *Plutarchus in Phocione.*

B Eudamidas Corinthius pauperrimus, Aretæum Corinthiũ & Charixenum Sicyonium amicos ſuos, & eos quidem opulentos, hæredes ſcripſit hunc in modum: Lego Aretæo quidem matrem meam alendam, atque in ſenecta fouendam: Charixeno verò filiam meam elocandam cum dote, quanta ab illo maxima dari poterit. Si quid autem interim acciderit alterutri, huius quoque partem alter habeto. Illi ergo cùm rata eſſe iuſſiſſent ea quæ teſtamento fuerant ab amico legata. Charixenus quinque duntaxat diebus ſuperuixit. Aretæus & matrem Aretæi aluit, & filiam eius duobus talentis è ſuo dotatam honeſtiſſimè elocauit. *Lucianus in Toxari.*

Fr. Almeida, Luſitanæ claſſis præfectus, Quiloæ tyrannum Habraëmum expulerat eique Mahumetem Anconium, in regis Emmanuëlis verba priùs iuratum, ſucceſſorem dederat. Mahumetes cùm illi ſummas gratias ageret: Mihi, inquit, fuit magnus vſus & amicitia, ſancito admodum fœdere conſtituta, cum Alfudailo Rege, quem Habraëmus per inſidias interemit. Alfudailus ſi in vita maneret, ego illi regno cederem. Nec enim is ſum, qui vllas regias opes fidei & officio præferendas exiſtimem; Sed quoniam is vita priuatus eſt, te quantum poſſum C oro & obſecro, vt facias mihi poteſtatem accerſendi illius filium, quem regni hæredem inſtituam. Filij mihi quidẽ ſunt iſto honore non prorſus indigni, ſed malo liberis meis fidei & honeſtatis exemplum, quàm ampliſſimum patrimonium teſtamento relinquere. Attulit hoc poſtulatum magnam admirationem Luſitanis, cùm animaduerterent hominem Mahumetanis diſciplinis imbutum, ea fide amicitiam colere, & tanta animi magnitudine regni opes contemnere, vt facilè officium, amico mortuo debitum, caritati, filiorum præponeret. Omnes igitur illum certatim laudarunt, & eo ſolùm nomine, quòd regnum vellet à filiis ſuis ad Regis filium transferre, maiore regno digniſſimum iudicarunt. Itaque defuncti regis filius accerſitur, & ab omnibus ciuibus Almeidæ iuſſu, fides datur, fore, vt poſt Mahumetis illius obitum, illum regium adoleſcentem Regem habeant. *Oſorius l. 5. rerum Em.*

MORTEM ÆGRE FERENDO.

Philippus Macedo, Eubœenſi extincto Hipparcho, caſum illius grauiter ferre præ ſe ferebat ac cùm diceret quidam: Atqui non fuit eius immaturus deceſſus: Ipſi quidem, inquit, at mihi immaturus. Præuertit enim fato fungi, quàm meritam gratiam à me amicitiæ reciperet. *Plutarchus in Apophthegma-* D *tibus.*

ERGA COMPOTORES.

Milo Crotoniates athleta, Pythagoræ diſcipulus, columna quandoque in philoſophorum contubernio laborante, ſubiẽs, ſaluos reddidit vniuerſos, deindéque ſeipſum extraxit. *Strabo l. 6. Geographiæ.*

ERGA AMASIOS, CONCVBINAS.

☞ *Ex Tit. Amor amaſiorum, hoc ea quæ fidem iunctam habent.*

Iacobus Lupius Siqueira Luſitanus, anno 1508 cum quinque nauibus in inſulam, quam olim Taprobanam, modò Zamatram appellant, primus peruenit. Cum Malacenſi rege nomine Emmanuëlis regis fœdus icit. Is cùm ſimulata amicitia Luſitanos perditum vellet, ædem maximam ex ligno prope pontem extruxit, & Siqueiram ad conuiuium inuitauit. Erat tum Malacæ Perſis quædam Mahumetana, quæ hoſpitium publicè certa pecunia præbebat. Apud eam diuerſabatur factor quidam Luſitanus, qui Perſicam linguam propè nouerat, & in E maximam mulieris familiaritatem venerat. Ea cùm inſidias indicio cuiuſdam hominis ſibi valdè familiaris percepiſſet, per factorem à Siqueira poſtulauit, vt eam ad colloquium ſecretò admitteret: vitam namque illius & dignitatem agi. Siqueira monita mulieris irriſit. Illa verò cùm idem iterum atque tertiò à Siqueira contenderet, & nihil proficeret: omni periculo contempto factori inſidias detexit. Siqueira morbi ſimulatione periculum declinauit. *Oſorius l. 6. rerum Em.*

ERGA HOSPITES.

TVM IN GENERE.

Romani olim hoſpitem etiam clienti præponebant, teſte Meſſurio Sabino, dicente in lib. 3. Iuris ciuilis: In officiis apud maiores ita obſeruatum eſt, primùm tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato, poſtea affini. *Gellius l. 5. c. 13.*

IN SPECIE. VIDELICET

Pudicitiam defendendo.

Loth, cùm Angelus duos Sodomæ hoſpitio ſuſcepiſſet, & contra ciuium ſuorum iniuriam, quantum in ſe erat, fuiſſet tutatus: & ne hoſpitibus iniuria fieret, filias ſuas ciuium libidini expoſiturus eſſet: ſolus cum ſuis è Sodomitano incendio F conſeruatus fuit. *Gen.* 10.

Senex quidam (vt in Iudicum libro legimus) habitans in Gabaa vrbe tribus Benjamin, cùm vidiſſet hoſpiti ſuo Leuitæ vim parari ab effrenatæ libidinis viris: loco ipſius filiam eis virginem tradere voluit. Hoſpes verò ne illi, à quo benignè exceptus fuerat, dedecoris ignominiæque cauſa exiſteret, ſuam, quam ſecum habebat, coniuge raptoribus ſatisfecit: quia illi ſic abuſi ſunt, vt extinctam reddiderint. *Marul. l. 1. c. 3. & Sab. l. 7. c. 6.*

Non lædendo.

Quum Galli incurſionem facerent in Ioniam, ciuitatéſque depopularentur: in Mileto fortè Cereris ſacra Teſmophoria celebrabantur, & mulieres congregatæ in tẽplo erant non longè à ciuitate. Barbari mulieres rapuère. Ex iis alias Mileſij redemère, alias Barbari ſecum abduxère: in quarum numero Erippe fuit, vxor Xanthi, hominis magnæ auctoritatis, ac primi generis in Mileto, relicto domi puero bienni. Xanthus, magna bonorum ſuorum parte argento commutata, comparatis aureis mille, primùm in Italiam tranſiit: inde per Maſſiliam in regionem Celtarum: vbi Erippen cum Principe Celtarum nuptam reperit. Ab eo hoſpitio exceptus, Celtam perſuaſit, G vbi ſibi vxorem reſtitueret. Erippe perfida Celtæ indicat multitudinem auri, ſuaſitque vt occideret Xanthum: confitens, ſe ipſius amore plus quàm patriæ & pueri teneri, Xantho verò ſe penitùs eſſe infeſtam. Occultauit indignationem Celta, & Xanthum comitatus, vbi ad fines Celticæ peruenit, ſacrum ſe facturum inquiens, Erippem victimæ aſtare iuſſit de more, & incautæ caput amputauit: Xanthóque ſimul reuelans inſidias ab ea paratas, omne aurum illi liberaliter donauit. *Parthen. de Amat. c.* 8.

Phocenſium tyrannis, qui Delphos occupauerat, cùm bellum Thebani, quod vocauerunt Sacrum, intuliſſent: mulieres Bacchæ, quas Thyadas appellant, furore percitæ, & errantes nocte ingreſſæ ſunt omnibus ignorantibus Amphiſſam. Ibi in foro, quòd eſſent laſſæ, nondum recepta mente, humi ſtratis corporibus, ſopitæ paſſim procubuerunt. Feminæ Amphiſſenæ verentes, quòd fœderata ciuitas Phocenſibus eſſet ac multi milites adeſſent tyrannorum, ne afficerentur contumelia Thyades, in forum omnes concurrerunt, ac tacitæ vndique circumſiſtentes, dormientes non interpellarunt. Poſtquam euigilauerunt, aliarum aliæ ſuſceperunt curam cibumque eis obtulerunt: denique permittentibus viris ad fines vſque proſecutæ H in tutum eas deduxerunt. *Plutarchus de Virtutibus mulierum.*

Annibal à Campanis vrbe exceptus, apud Paſcuuium virum nobiliſſimum diuertit. Ex Campanis ciuibus nemo ad conuiuium adhibebatur, præter Vibellium Tauream, virum fortiſſimum, & filium Pacuuij, cui pater iratum Annibalem, eò quòd Decium Magium pro Romana ſocietate pugnantem ſequutus erat, magno negotio placauerat is iuuenis licet ſimulatione reconciliatus Annibali, nocendi tamen occaſionẽ expectans, dum celebratur omnium ſermone lætitiáque conuiuium, patrem in interiorem partem ædium adducit, cúmque hortatur, vt ſimul ſecum gratiam populi Romani graui peccato amiſſam, ſummo beneficio redimere velit. Conſiliũ deinde aperit, A aperit, quo animum induxerat, Annibalem patriæ ſuæ, totiuſque Italiæ hoſtem de medio tollere. Homo qui id auctoritatis & parens eſſet, filij dicto vehementer obſtupuit, iuuenémque complexus, magno labore, multis cum lacrymis vix tandem exorauit, vt abiecto gladio domi ſuæ hoſpitem tutò eſſe fineret. Ita Annibal, qui ab Oceano Hiſpaniæque vltimis oris per ingentia terrarum ſpatia militem trahens, nunc hoſtium telis, nunc Gallorum inſidiis petitus euaſerat, parum abfuit quin vnius iuuenis manu inter epulas incolúſque necaretur. *Auctor vitæ Annibalis.*

Humaniter tractando.

☞ *Ex Titulo Popularitatis hæc non pauca.*

Liberaliter excipiendo.

☞ *Ex Titulo Liberalitatis mutuanda quædam.*

Quintius Criſpinus Badium Campanum & hoſpitio benigniſſimè domi ſuæ exceperat, & aduerſa valetudine correptum attentiſſima cura recreauerat. A quo poſt illam nefariam Campanorum defectionem in acie ad pugnam prouocatus, cùm & viribus corporis, & animi virtutibus aliquanto eſſet ſuperior, monere ingratum, quàm vincere maluit. Nam quid agis (inquit) demens? aut quò te praua cupiditas tranſuerB ſum rapit? parum habes publica impietate furere, niſi etiam priuata lapſus fueris; Vnus tibi Romanorum (videlicet Quintius) placet, in quo ſceleſta exerceas arma? cuius penatibus & honoris viciſſitudinem & ſalutem tuam debes? At me fœdus amicitiæ, diique hoſpitales, ſancta noſtro ſanguini veſtris pectoribus vilia pignora, hoſtili certamine congredi tecum vetant. Quinetiam ſi in concurſu exercituum fortuito vm bonis mei impulſu proſtratum agnouiſſem, applicatum iam ceruicibus tuis mucronem reuocaſſem. Tuum ergo crimen ſit hoſpitem occidere voluiſſe: meum non eris hoſpes occiſus: proinde aliam, qua occidas, dexteram quære: mea te ſeruare didicit. Dedit vtrique cœleſte numen debitum exitum, ſiquidem in eo prælio Badius obtruncatus eſt: Quintius inſigni pugna clarus euaſit. *Val. Max. lib. 5. c. 1.*

Thoriſmundus rex Gepidarum erga Alboinum Oduini Longobardorum regis F. filij ſui interfectorem licèt, ſed hoſpitem, fidus fuit. Hunc enim ad ſe profectum, vt ab hoſte virtutis ſuæ teſtimonium afferret, & cum patre deinceps cibum publicè in eadem menſa capere poſſet: Thoriſmundus, etſi à proceribus ad vindictam filij inflammaretur, plus tamen hoſpitali fidei, quàm priuato, vel etiam publico dolori dandum C cenſuit. Itaque Alboinum hoſpitio exceptum & menſæ ſuæ adhibuit, & ad dexteram ſuam, eo loco quo filius ſuus ſedere conſueuerat, collocauit: abeuntique arma honoris ergo conceſſit. *Paulus Diaconus lib. 1. cap. 23.*

Non ſubiugando.

Cùm Pyrrhus Epirotarum rex vouiſſet Palladi in Athenienſi arce rem ſacram facere, Athenienſes liberè eum in vrbem atque arcē receperunt. Verùm poſteaquam vrbe egreſſus fuit, Pyrrhus dixit, mirum in modum gratam extitiſſe fidem, quam ſibi Athenienſes habuiſſent: cæterùm ſi ſaperent, in poſterū nulli regi portas aperturos eſſe. Eo verbo oſtendit, nō eſſe ex re liberæ ciuitatis, in cuiuſquā principis manu libertatē ſuam credere. Cuius conſilium non ſecuti Athenienſes, cùm poſtea Caſſandrū quoq; in vrbē accepiſſent, magna atq; innumerabilia mala ex eo tulerunt: re ipſa experti, à Pyrrho ſapientiſſimè monitos fuiſſe. *Fulgoſ. lib. 7. c. 2. ex Plut. Pyrrho.*

Protegendo. Non prodendo.

Raab meretrix exploratores Ioſue abſcondit, & incolumes remiſit. *Ioſue* 2. Eius fidem commendat Apoſtolus, propter quam non periit cum incredulis. *Hebr.* 11.

Nuncij euntes ad Dauidem abſconditi fuerunt in puteo, & D ſeruati per Mulierem, quæ poſuit velamen ſuper os putei. 2. *Regum* 17.

Gerbonius, Populonij epiſcopus, occidi potuit: cogi autem vt hoſpites proderet, non potuit. Totilæ regis irati minas contempſit, nolens prorſus latebras indicare eorum, qui ad ſe confugerant. Et cùm vrſis ferociſſimis obiiceretur lacerandus, atque inter illos illæſus verſaretur: verecundia regem cœpit, nolle ei parcere, cui feræ belluæ pepercíſſent: ac protinus hominem dimitti iuſſit. *Marul. lib. 1. c. 3.*

Liberando.

Cn. Martius Coriolanus, cùm bonam bellando operam aduerſus Volſcos & Coriolanos nauaſſet, & multa militaria dona à Poſthumio oblata eſſent: nihil quicquam accepit, verùm orauit, ne amicum Volſcum, iure belli captum diuideret: ſed ſibi, cuius hoſpes olim fuerat, dono daret. *Dionyſius lib. 7. & 8. Liuius lib. 2. Decad. 1. Plin. cap. 19. de viris illuſtr.* F *Valerius Maxim. lib. 4. c. 3.*

FIDES PARENTVM ERGA LIBEROS, NATVRALES, ADOPTIVOS: VITRICORVM ET NOVERCARVM ERGA PRIVIGNOS.

☞ *Huc confer Titulum, Amor parentum erga liberos. Illic certè Beneuolentia conſideratur, hic Fides.*

IN GENERE.

Nihil magis curabat Æneas, quam Aſcanium ſuum. *Sic Virgilius lib. 1. Æneidos:*

Omnis in Aſcanio chari ſtat cura parentis.

IN SPECIE. VIDELICET VITAM LIBERORVM CONSERVANDO.

Creon Menœceum F. pro ſalute Thebarum mactare iuſſus, reſpondet *apud Eurip. in Phœniſſ.*:

ἐγὼ γὰρ οὔποτ' ἐς τόδ' εἶμι συμφορᾶς,
ὥστε σφαγέντα παῖδα προσθεῖναι πόλει.
πᾶσι γὰρ ἀνθρώποισι φιλότεκνος βίος,
οὐδ' ἂν τὸν αὑτοῦ παῖδά τις δοίη κτανεῖν.
Μή μ' εὐλογείτω, τἀμά τις κτείνων τέκνα.

Ego etenim nunquam ad hoc deueniam calamitatis, vt mactatum filium addicam ciuitati. Omnibus enim hominibus F amans liberorum vita, neque quiſpiam ipſius filium dederit ad interficiendum. Ne me laudet, meos quiſpiam interficiens liberos.

Cùm ad expiandum Saul regis contra Gabaonitos facinus, Dauid rex ſeptē Saul filios ſuperſtites Gabaonitis dediſſet, quos illi ad Gabaam in monte crucifixerunt: Reſpha Achię F. Saul cōcubina, cuius duo filij Armonis & Mephiboſeth inter eos fuerant cenmne in petra ſtrato, ab initio meſſis hordei donec in illos cœleſtis aqua diſtillauit, prohibuit, quò minùs illi vel ab auibus interdiu, vel noctu à feris inuaderētur. 2. *Reg.* 21.

Meretrix, ne filius ſuus gladio à Salomone rege, duodecim annorum puero, diuideretur, eum potiùs alteri meretrici concedere voluit. 3. *Reg.* 3.

Paryſatis mater, Cyro F. ob inſidias fratri Artaxerxi ſtructas interficiendo, multis lamentis & obſecrationibus vitam ſeruauit, vlnis eum complexa, ac capillo ſuo circumiiciens colligánſque illius collum cum ſuo. *Plut. in Artaxerxe.*

Octauius Balbus, proſcriptus à Triumuiris, cùm domo, poſtico clàm eſſet egreſſus, iamque fugæ expeditum initium haberet: poſtquam intus filium trucidari falſo clamore viciniç accepit: ei ſe neci, quam euaſerat, obtulit, occidendúmque militibus tradidit. Pluris nimirum illud momentum, quo illi G præter ſpem videre filium incolumem contigerat, quàm ſalutem ſuam æſtimans. Miſeros adoleſcentis oculos, quibus amantiſſimum ſui patrem, ipſius opera ſic expirantem, intueri neceſſe fuit. *Val. lib. 5. c. 7.*

M. Brutus bellis ciuilibus Patara potitus, Patarentibus edixit, vti omnes omnino ciues, quicquid in vrbe auri, argenti facti aut infecti poſſiderent, id ad ſe in medium adferrent: in eos ſtatuto vltimo ſupplicio, qui cælaſſent: præmio contra, iis qui detuliſſent. Itaque quum ſeruus quidam dominum indicaſſet, mittitur Tribunus, qui nactam pecuniam adferat, dominúmque cum tota familia in iudiciū trahat. Dominus cùm negare non poſſet, iuſſus cauſam dicere, nihil reſpondebat. Sed poſtquàm Mater ſeipſam accuſans, identidem clamaret, filium innocentem eſſe, ſeque pecuniam abſcondiſſe: itaque orare, vt filio parceretur: ſeruus contrà eò perfidiæ veniret, vt etiam non rogatus mentiri eam diceret, iſtudque ciuile crimen non ad matrem, ſed ad filium pertinere: Brutus cùm filij taciturnitate, tum matris pietate motus, vtrumque & libertate, & pecunia donauit: ſeruum laqueo ſuſpendit. *Appianus libr. 4. & Sab. lib. 8. Enn. 6.* H

Cremenſes à Friderico Barbaroſſa, cui rebellauerant, obſeſſi, optione data aliquid ſecum efferendi, filios, parentes, cognatos extulerunt. *Hedio in Chron. Germ.*

In ea pugna, qua Heluetij, ſuſcepto Maximiliani Sforciæ, Ludouici F. ab Galliæ rege Ludou. XII. oppugnati, & fermè toto Mediolanenſi imperio exuti, patrocinio ad Nouariam Gallicum exercitum, anno 1513. 6. Iunij profligarunt: quum reliquorum nulla virtus lauſve emicaret, ſolus Robertus Marianus, paterno ardore impulſus, cum equitum turma, vt Flotangium, & Daneſium, filios ſuos, Germanorum peditum in Gallico exercitu duces, qui multis accepris vulneribus humi iacebant, ſeruaret, ſeſe in Heluetios immiſit, tantáque ferocitate pugnans, vt Heluetiis ipſis, nedum aliis, permirum

videretur,

vinceretur, viuos tanto periculo eripuit. *Guicciardinus lib.* 12. A Iouius Robertum Sedanum vocat, Eburonum principem, & filios Florantium & Geneſium.

INSTITVENDO. EDVCANDO.

M. Catonis ſenioris nunquam tantæ, neque tam multæ fuerunt occupationes, vt cùm recens natus Cato filius lauandus eſſet omnia non relinqueret, vt ipſe lotioni ſemper intereſſet. Cui poſteaquam ætas ad diſcendum idonea fuit, nunquam alium quàm ſe magiſtrum dare voluit: & cùm ab amicis moneretur, vt eam curam alicui erudito ſeruo traderet, reſpondit: Ferre ſe non poſſe, vt ſeruulo inſpiceret filio aures vellicantem: cùm prætereà illud quoque ſpectaret, ne cuiquam ſeruo filius literatam inſtitutionem deberet. *Plut. in eius vita.*

ÆGROTANTIBVS CONSVLANDO.

B Niſi Centurio ille Itali generis (vt credi æquum eſt) diuina Chriſti opera vidiſſet, nunquam huius opem laboranti filiæ implorasſet: pietatis tamen cultum non priùs recepit, quàm puella periculo ſeruata eſt. Valuit in militari homine multum miraculorum claritas, ſed plus omnino patrius affectus: illa veritatis admonuit, hic vt coleret, effecit. *Sabellicus lib. 3. cap. 4.*

Valeſius Sabinus, homo, vt illo tempore erant optimi quique, ruſticus, ægrotantibus tribus liberis, ac propemodum moribundis, inter vota & comprecationes vocem audiuit, filios fore ſaluos, ſi per pronum Tiberim Tarentum portaſſet, ibíque ex Ditis patris & Proſerpinæ petita aqua calida, quam illi deſideraſſent, recreaſſet. Valeſius de Tarento vrbe ratus oraculum intelligendum, tametſi procul ea vrbs aberat, nec vllus erat ad Tarentum Tiberis, tamen naue conducta, & in ea impoſitis pueris, ſecundo flumine Oſtiam contendit, ad campum Martium prope Romam cùm pueros in ſiccum exponeret, vt tædium nauigationis leuaret, velletque ignem accendere, C conſuluit gubernatorem, vnde ignis peti poſſet. Ille è proximo Terento reſpondit: nam paſtoritium ignem videbat ibi lucere: locus ille Terentus dicebatur, quòd Tiberis, amnium more, ripam molliter tereret: vel quòd ara Ditis eo loco ſub terra occuleretur. Valeſius nomine audito lætus, illuc nauem appelli iubet, & adinuentam ſub terra aram furuas hoſtias Diti & Proſerpinæ ſacrificauit: & tres noctes, tot enim erant filij ægroti, diis ibi facto lectiſternio, exegit: cum cantibus & choreis, liberis iam morbo liberatis. Vnde Secularibus ludis datum initium. *Liuius, Valerius lib. 2. c. 1. Florus.*

DIGNITATES CONFERENDO.

Auguſtus Tiberio, Claudius Neroni Romanum imperium reliquit: cùm ille nepotem & pronepotes haberet, hic filium. *Suetonius.*

HONOREM TVENDO.

Amaſis rex Ægypti cùm Cambyſes rex Perſarum filiam illius in matrimonium peteret, noluit ei filiam ſuam dare, cùm probè ſciret, illum concubinæ loco eam habiturum. Miſit ergo filiæ loco Nitetim Apriæ regis filiam, quem ipſe interfecerat. Qua de cauſa poſtea Cambyſes Ægyptum infeſtis armis petiit, & Pſammenitum Amaſis filium regno D exuit. *Herod. libro tertio.*

Ariſtides Locrenſis filiam ſuam ita amauit, vt Dionyſio Syracuſano, qui ſibi vxorem depopoſcerat, dare noluerit, etiamſi omnino ditiſſimo: ſe potiùs filiam malle perditam, quàm tyranni matrimonio locatam videre, dixerit, *Sabellicus lib. 8. c. 9. Exemplorum.*

Fabius Rutilianus quinque conſulatibus ſumma cum gloria peractis, omnibuſque & virtutibus & vitæ meritis ſtipendiis, legatus ire Fabio Gurgiti filio ad bellum difficilè & periculoſum conficiendum grauatus non eſt: penè ipſo per ſe duntaxat animo ſine corpore militaturus, vtpote propter vltimam ſenectutem lectuli otio, quàm labori præliorum habilior. Idem triumphantis currum equo inſidens ſequi, quem ipſe paruulum triumphis ſuis geſtauerat, in maxima voluptate poſuit: nec acceſſor glorioſæ illius pompæ, ſed auctor ſpectatus eſt. *Valer. Max. lib. 5. c. 7. Suidas* paulò aliter.

NON ABDICANDO.

Ceſetius eques Romanus. Cæſare omnium iam & externorum & domeſticorum victore, cùm abdicare filium ſuum iuberetur, quòd is tribunus plebis cum Marullo collega inuidiam ei tanquam regnum affectanti fecerat, in hunc modum reſpondere ſuſtinuit: Celeriùs tu mihi, Cæſar, omnes filios meos eripies, quàm ex his ego vnum nota pellam mea. Habebat autem duos præterea optimæ indolis filios, quibus Cæſar ſe incrementa benignitatis largiturum pollicebatur. *Valerius* E *Maximus lib. 5. c. 7.*

FIDES MAIORVM ERGA MINORES. VT AVI, PATRVI, AVVNCVLI ERGA NEPOTES.

Mardochæus Beniamita, Iair F. patruus & tutor Eſther, eam filiæ loco habuit, & ſanctiſſimè educauit: & cùm ad Artaxerxem regem formæ gratia adduceretur, ei præcepit, ne cuias eſſet, indicaret: obſeruabatur quoque ſingulis diebus ad fores palatij, vt reſciſceret, quidnam cum Eſther ageretur. *Eſther. 3. & Ioſeph. lib. 11. c. 6.*

Cum Achæi, Athamantem Æoli F. obſtructas Helle filiæ inſidias, quas euitare volens ſubmerſa eſt in Boſphoro, loci expiationem facturi immolare vellent: Cytiſſorus nepos è Colchide veniens, auum Athamantem inſigni pietate liberauit. *Herod. lib. 7.*

Cùm Polydectes, Lycurgi frater natu maior, diem ſuum obiiſſet, ad Lycurgum Spartæ regnum peruenit. Verùm cùm fratris ſui vxorem relictam in vtero habere competiſſet, ad fœtum conceptum, ſiquidem maſculus eſſet, regnum pertinere exiſtimans, ipſe tutoris loco regnum adminiſtrauit. Submiſit autem ea mulier clàm, qui Lycurgo indicarent, paratam ſe F ad abolendum fœtum, vt ipſi Spartæ regnum tenenti nuberet. Lycurgus mulieris conſilium ſe probare ſimulauit: nolle tamen non ſe ipſius matris periculo id fieri, in procurando abortu, affirmauit quin potiùs pareret: vt partus confeſtim è medio tolleretur, ſibi curæ fore. Partus autem tempore miſit qui eniteti adeſſent: puerôque ad ſe inter cœnam allato Rex vobis, ô Spartani natus eſt, clara voce exclamauit: eúmque in loco regio depoſuit, & Charilao nomen impoſuit: propterea quòd omnes magnitudinem animi & iuſtitiam Lycurgi cum gaudio & gratulatione admirarentur. *Plut. in Lycurgo, & Strabo libr. 10. Geographiæ.*

Henricus Valetudinarius Caſtellæ rex, Mariam filiam vnicam Alphonſo Ferdinandi fratris F. intra annos pubertatis deſponderat in ſpem regni. At non multò pòſt regina præter expectationem filium peperit Ioannem. Itaque Alphonſus regno cum ſponſa decidit. Henrico mortuo cùm Ioannes tutorum arbitrio regendus à patre teſtamento commiſſus eſſet, excluſo Ferdinando patruo: multos ea res mordebat, ita vt Ferdinandum regno dignum indicarent, & poſt eius mortem vel Ioanni vel Alphonſo, vter dignior foret, deferendum aſſererent. Poſteaquam igitur Ferdinandus fratri iuſta perſoluit, G & in procerum cœtu à præfecto militiæ (ſic recepto more) rex futurus nuncupatus eſſet: præfectus cùm diuerſa ſtudia, optimorum tamen pleraq; in Ferdinandũ inclinare animaduerteret, vt tenebat manu vexillum, ſtabátque ante Ferdinandum atque omnem cœtum, vti ſe omni inuidia exoneraret: Quem, inquit, iubes me: fili regis Ferdinande, nuncupare regẽ? tene, an Alphonſum, an Ioannem? Fecit hac interrogatione, quod ipſe erat in aliena, in ſua ipſius cauſa arbitrum. Ferdinandus ergo tanta occaſione, tanto hominum conſenſu, ad tantam ſpem vocatus, non integritatem animi flexit, non conſilium diſtulit, non vocem proferre dubitauit: ſed protinus: Ecquem inquit, alium nuncupabis, quàm Ioannem? Quod ſi non audes, me imitare ipſum. Aſſumpto igitur in humeros infantulo, ſicut erat ſtatura ſublimi, ex loco ſuperiore exclamauit: Ioannes eſt rex: dicite omnes, Rex Ioannes. Quam vocem admirati vniuerſi, & ipſi ſubſecuti ſunt, clamantes identidem: Rex Ioannes. Ita Ferdinandus hac conſilij claritate, non dato hominibus ſpacio deliberandi, rapuit eorum excuſſitque iudicium. Ac tacitè defuncto regi exprobrauit inconſultam ſuſpicionem, qui talem fratrem, ſe quoque meliorem, non bellè tractaſſet. Ac nequid de animo eius in dubium reuocari queat, omne reliquum vitæ tempus declarat. Ferdi- H nandum non aliter perſeueraſſe quàm inceperat. *Valla lib. 1. Hiſt. & Marineus lib. 11. rerum Hiſpan.*

FIDES LIBERORVM ERGA PARENTES.

IN GENERE.

Q. Sertorius in victoriis legatos ad Metellum & Pompeium mittebat, paratum ſe oſtendens arma ponere, & reditu conceſſo priuatam vitam agere. Malle enim ciuem ſe Romæ eſſe obſcuriſſimum, quàm exulem cunctorum aliorum declarari Imperatorem. Dicitur patriæ cupiditate flagraſſe maximè cauſa matris, à qua eductus orbus fuerat, totóque animo erat illi addictus. Cùm neceſſarij Sertorij in Hiſpania ad Imperium ſuſcipiendum eum vocarent, nunciatis matris fatis, profudit penè ex mœrore vitam. Quippe diebus A ſeptem neque ſignum militibus dedit, neque in vllius conſpectum amici prodiens iacebat humi. Vix tandem reliqui imperatores, atque in pari dignitatis gradu poſiti, circumſiſtentes tabernaculum eius, coëgerunt eum in publicum progredi, & milites appellare, atque res proſperè fluentes capeſſere. *Plutarchus in eius vita.*

C. Iul. Cæſar Aureliam matrem ſtudioſiſſ. coluit in omni ætate: quod vel hinc maximè patet, quòd cùm in Rubiconis fluminis tranſitu, ciuilia bella contra Pompeium moliretur: etſi pluribus agitaretur & moleſtis cogitationibus, nihil tamẽ illi moleſtius fuit, quàm cùm inſomnium haberet de matre, cum qua videbatur illicito ſe commiſcere concubitu: quod ſanè vehementer hominem terruit. *Caſpinianus A. D. ex Sueton.*

Nero Imperium adeptus orſus à pietatis oſtentatione, Claudium apparatiſſimo funere elatum laudauit, conſecrauitque. Memoriæ Domitij patris honores maximos habuit. Matri ſummam omnium rerum publicarum priuatarúmque permiſit. Primo etiam Imperij die ſignum excubanti Tribuno dedit, Optimam matrem: ac deinceps eiuſdem ſæpè lectica per B publicum ſimul vectus eſt. *Suetonius.*

M. Antonius Philoſophus in aulicam adoptatus domum, omnibus parentibus ſuis tantam reuerentiam, quantam priuatus, exhibuit: licèt pluribus occuparetur honoribus in ſummis obſequiis erga patrem. Et cùm per viginti & tres annos in domo patris verſatus eſſet, vix duabus noctibus tot annis ab eo manſit, quotidie in eius amore creſcens: adeò vt cùm iam Pius conſenuiſſet, finémque vitæ ſuæ adeſſe cerneret, cum ſucceſſorem Imperij omnibus commendarit atque confirmarit traducta Fortuna aurea in cubiculum Marci per tribunum. *Cuſpin. A. D.*

D. Auguſtinus matrem ſuam Monicam cùm aliàs, tum etiam in eo morbo quo Oſtiæ periit, ea obſeruantia complexus eſt, vt illa eum Pij cognomine dignaretur, & cum voluptate commemoraret, nunquam ſe audiſſe ex ore eius verbum in ſe durum vel contumelioſum. Teſtis ipſemet *libr. 9. Confeſſ. cap.* 12.

Euſtochium ita ſemper adhæſit Paulæ matri, & eius obediuit G imperiis, vt nunquam abſque ea cubaret, nuſquam procederet, nunquam cibum caperet, ne vnum quidem nummum haberet poteſtatis ſuæ, ſed & paternam & maternam ſubſtantiolam à matre diſtribui pauperibus lætaretur: & pietatem in parentem, hæreditatem maximam & diuitias crederet. *Hieronymus in Epitaphio eius.*

Carolus Magnus matrem Bertham religioſiſſ. obſeruauit, neque eam niſi in diuortio filiæ Deſiderij regis Longobardorum vxoris ſuæ in iram commouit, aliàs ſemper veneratus. *Cuſpin. A D.*

Ludouicus Imp. Francorum rex, Caroli Magni filius, Pij cognomentum ſibi aſciuit optimo iure, quòd patri ſummo ſtudio ſemper affuit, illius virtutem & laudem imitari ſtuduit, eiúſque mortem acerbiſſimè tulit. *Egnatius lib. 5. cap. 4.*

Carolus IV. Imp. conſalutatus Bonnæ prope Coloniam, cum patre Ioanne in Boëmiam reuerſus, non aliter illi, quàm olim priuatus, omnia officia exhibuit, ad nutúmque illius ſemper ei præſtò fuit. *Dubrauius lib. 21.*

IN SPECIE. PARTIM

HONORANDO. HONOR PARENTIBVS DEBITVS EXERCETVR.

D

Occurrendo, Salutando.

Eliſæus ex agricola vates iniectu pallij ab Elia Propheta factus, relictis bobus, ab Elia petiit, vti liceret ſibi parentibus valedicere. Eo impetrato, par boum mactauit, populóque dedit epulas. Inde Eliam ſequutus eſt. 3. *Reg.* 19.

Non tantùm lege naturali, verumetiam diuina tenentur filij ſuos venerari parentes, quum Deus præceperit eis, dicens: Honora patrem tuum, & matrem tuam. Cui præcepto præmium addidit: Vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, *Matth.* 15. *Marc.* 8. *Exod.* 20. *Deut.* 15. Berſabeæ matri Salomon rex aſſurrexit, adorauítque eam: & thronum illi poni, ſibique aſſidere iuſſit, 3. *Reg.* 2.

Alphonſus rex Aragonum, cùm peregrè aduenienti Ferdinando patri obuiam progreſſus, animaduertiſſet illum lectica vectari valetudine affectum, ſtatim equo deſiliit, vt patrem pedibus comitaretur: & ſi opus eſſet, humeris aut ceruice etiã ſuſtolleret. Cúmque è lectica pater identidem cohortaretur, vt exemplo multorum procerum iuxtà adequitantium, & ipſe quoque equum aſcenderet: Alij, inquit, ô pater, quid ad E ſe attineat, ipſi viderint; ego quidem adduci ipſe neutiquam potero, quin regem, quin patrem, & eundem ægrotum pedibus ſequar. Eundem pòſt decem ac ſeptem aureorum millibus funerauit, magno pietatis argumento. *Panormita. lib. 2. de Geſtis Alphonſi.*

Gloriam participando.

Epaminondam dixiſſe perhibent, nihil ſibi accidiſſe iucundius, quàm quòd genitores ſui palmam ſe duce viui conſpexiſſent Leuctricam. *Plut. contra Epicuri ſententiam.*

C. Martius, Coriolanus poſtea dictus, cùm ſæpiùs pugnatum ea tempeſtate à Romanis ſit, compluráque geſta bella, ex nullo ſine corona vel donis eſt regreſſus. Virtutis aliis gloria finis erat, hunc gloriæ matris Volumnæ (Liuius Veturiam vocat) gaudium. Nam vbi laudari ipſum illa audiuiſſet, & donari vidiſſet corona, lacrymánſque præ lætitia eſſet complexa: id ſummo ſibi honori felicitatíque ducebat eſſe. *Plut. in Coriolano.*

Laudando.

Galenus Pergamenus patrem ſuum Niconem, nuſquam non ſine magno honoris titulo appellare ſolet: & id in locis permultis ac prolixè ſemper facit, vt appareat nunquam ſuauiorem ſibi vocem edere viſum fuiſſe, quàm quæ parentis ſui laudes decantaret. Maximè verò in Com. de Cognoſcendis F curandiſque animi affectibus, illum commendat vnicè: quod ſanè opus veluti encomiaſticum paternarum virtutum eſt.

Mores ferendo.

Telectus ipſi nuncianti, patrem de eo mala loqui: Niſi, inquit, illi dicendum eſſet, haudquaquam diceret. Maluit in ſe transferre culpam, quàm committere, vt pater quicquam temerè loqui videretur. Habes & pietatis ſimul & modeſtiæ exemplum. *Plutarchus in Laconicis.*

Alexander Seuerus Imp. tulit, vt propter muliebres contentiones ambitioſa mater Mammea exulatum eius vxorem mitteret in Africam, quam paulò antè ipſe ab ea acceperat, maiúſque penè matris in regendo Imperio quàm ipſius arbitrium eſſet. *Fulg. lib. 5. cap. 4.*

Mortuos honorificè ſepeliendo, conſeruando.

Cæſis ad Thebas Argiuorum optimatibus, interfectorum cadauera Thebani inſepulta abiecerunt. Tum cæſorum liberi, ad aram Miſericordiæ confugientes, parentum cadauera ad ſepulturam petierunt. Quibus ea Thebani, admonentibus Athenienſibus exercitum, reddiderunt. *Diodorus libro 4. cap. 6.* G

Dario totis regni ſui viribus in Scytharum regionibus ſubinde impetum facienti, paulatim cedentes, ad vltimas iam ſolitudines peruenerant. Interrogati deinde ab eo per legatos, Quem fugiendi finem, aut quod initium pugnandi facturi eſſent? reſponderunt, Se nec vrbes vllas, nec agros cultos, pro quibus dimicarent, habere. Cæterùm cùm ad parentum ſuorum monimenta veniſſent, ſciturum quemadmodum Scythæ præliari ſolerent. Quo quidem vno tam pio dicto, immanis & barbara gens ab omni ſe feritatis crimine redemit. *Valer. Max. lib. 5. cap. 4.* Hoc dictum *Herod. lib. 4.* tribuit Indathyrſo Perſarum regi.

Cimon Athenienſis cùm patrem defunctum eſſe intelligeret, vt corpus eius ſepulturæ traderet: non tantùm multis ſe periculis expoſuit, ſed pietatem in patrem captiuitati quoque præpoſuit. *Alexand. lib. 3. cap. 2. & lib. 6. c. 14. ex Plut.*

Antigonus Demetrij Poliorcetis patris ſui captiuitatem grauiter ferens, ſumpta veſte lugubri cùm ad alios reges coniuratos, tum ad Seleucum Syriæ regem qui ceperat, ſupplex ſcribit, & quicquid ſibi in Græcia regni ſuperaret, pro H patre redimendo offert, & ſe ſimul obſidem. Cæterùm cùm in cuſtodia Demetrius obiiſſet: Antigonus, vbi reliquias patris cognouit afferri, totam claſſem ſoluit, eiſque apud inſulas occurrit obuiam. Vt eas accepit, impoſuit vrnam quæ ex ſolido auro erat, in nauem prætoriam. Ciuitates, ad quas appulerunt, hinc coronas ingeſſerunt vrnæ, hinc viros cultu lugubri miſerunt ad exequias decorandas & proſequendas. Decurrente Corinthum claſſe vrna ex puppi conſpicua viſa, regali purpura & diademate exornata, quam circumſtitit in armis iuuenum ſtatio. Celeberrimus illius ætatis tibicen Xenophantus aſſidens ſacratiſſimum carmen accinuit, cui concinente remigio, clangor cum modulatione quadam velut in planctu reſpondit carminum ad tibias ambitibus. Maximam commiſerationẽ & luctum ipſe Antigonus ſtantibus in portu

&

& litore frequentibus mouit ſordidatus, lacrymiſque confe- A ctus. Honoribus & coronis funeri Corinthi delatis, deportauit reliquias Demetriadem vrbem illi cognominem (Sicyonem priùs dictam) ex paruis ad Iolcon oppidulis frequentatam. *Plut. in Demetrio.*

M. Antoninus Imp. patre Adriano apud Baias mortuo, reliquias eius Romam peruexit, eáſque ſanctè atque reuerenter in hortis Domitiæ collocauit, cunctíſque repugnantibus inter Diuos retulit: ſacerdotes inſtituit, clypeumque Adriano magnificentiſſimum poſuit. Vnde Pius dictus eſt. *Cuſpinianus A. D.*

Filius paternum loculum torrente abreptum ſeruauit, & ipſe periit, de quo ſic *in primo Græcorum Epigrammatum.*

Λάρνακα πατρῴην [illegible]
σύρδην χειμάρρῳ παῖς [illegible],
[illegible] τὸ χρῆμα δ' [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

OBEDIENDO. TVM
In Genere.

Iacob, cùm matri Rebeccæ obediuiſſet, & ius primogenituræ, & patris benedictionem abſtulit. Eiuſdem iuſſu in Meſopotamiam ad Laban auunculum profectus, 20. anno pòſt, B vxoribus liberis, & opibus auctus, domum rediit. *Geneſ. 27. & ſequentib.*

Tobias iunior auditis exhortationibus patris, in omnibus obedientem ſe exhibuit, cùm diceret: Pater, omnia quæcunque præcepiſti mihi, faciam. *Tob. cap. 5.*

Chriſtus Saluator noſter, ab omni inobedientia ſe alienum eſſe declarans: E cœlo, inquit, deſcendi, non vt meam ipſe voluntatem faciam, ſed eius qui miſit me, Patris. Idem vt nobis obedientiæ præberet documentum, parentum obſequio ſubdi voluit. Erat (inquit Euangeliſta) ſubiectus illis: & hoc quidem, cùm iam ſapientia & ætate & gratia proficeret apud Deum & homines. Et ne puerorum more blanditiis aut metu ſubiectum fuiſſe putes, non fuit infirmitatis, ſed pietatis & liberi gratuitique obſequij iſta ſubiectio. *Marul. lib. 4. cap. 3.*

In ſpecie. Obedire parentum
Voluntati, Decreto.

Expertus eſt Dauid rex in filiis contumaciam, ſed vltricis fuit C illa numinis non domeſticæ diſciplinæ vitium. Cæterùm extremo vitæ tempore Salomonem puerum, regem declarauit, cùm plures Filij adeſſent grandes natu, & prudentia non vulgari: verùm hi non modò non patri iuerunt obuiam, ſed eius voluntatem ceu oraculum ſecuti, nihil etiam poſt ſenis interitum mutare ſunt auſi. *Sab. lib. 3. cap. 1.*

Ferdinandum Neapolitanorum regem dicere ſolitum ferunt, nullam ſe patre viuo, neque maiorem illis, neque parem cepiſſe voluptatibus, quas ipſe caperet, cùm patris conſilium cogitatione præuiſum opera anticipaſſet. Contrà nihil ſibi neque grauius, neque exiſtimatione ſua indignius ſolitum accidere, quàm cùm maiorum rerum occupatione impeditus, patri adeſſe non poſſet. *Pont. lib. 2. c. 3. de Obedientia.*

Præceptis, Legibus.

Rachabitæ cùm metu Nabuchodonoſor Hieroſolymam confugiſſent, ab Hieremia Propheta in templum, iubente Domino, introducti, vinum bibere renuerunt: quoniam pater eorum Ionadab F. Rachab, prohibuiſſet ipſis vinum bibere, domum conſtruere, ſementem facere, vineam conſerere aut D habere, ſed in tabernaculis degere per omnem vitam, vt diu viuerent in terra. Hanc obedientiam Dominus obiicit Iudæis inobedientibus ſuæ legi: & vti Iudæis excidium & captiuitatem per Hieremiam minatur, ita Rachabitarum familiæ perpetuam ſucceſſionem. *Hierem. 35.*

Precibus.

Artaxerxes in gratiam Paryſatidis matris fratri Cyro inſidianti ignouit. *Plut. in Artaxerxe.*

C. Marius Coriolanus, maximi vir animi, & altiſſimi conſilij optiméque de Repub. meritus iniquiſſimæ damnationis ruina proſtratus, ad Volſcos infeſtos tunc Romanis confugit. Magno vbique pretio virtus æſtimatur. Itaque quò latebras quæſitum venerat, ibi breuiſſimè ſummum adeptus eſt Imperium: eueníque, vt quem pro ſe ſalutarem Imperatorem ciues habere noluerant, penè peſtiferum aduerſus ſe ducem experirentur. Frequenter enim fuſis exercitibus Rom. victoriarum ſuarum gradibus aditum iuxta mœnia vrbis Volſco militi E ſtruxit. Quapropter faſtidioſus ille in æſtimandis bonis ſuis populus, qui reo non pepercerat, exuli coactus eſt ſupplicare. Miſſi ad eum deprecandum legati. Eos ille cum faſtu reiecit, & agrum Volſcis ademptum reſtitui, ipſiſque ciuitatis ius concedi petiit. Vbi ſenatus reuerſis legatis relata audiuit, ſicut in graui tempeſtate & fluctibus ciuitatis ſacram anchoram iecit. Quotquot enim erant deorum immortalium ſacerdotes, ſacrifici, æditui, augures, quod patrium iis erat antiquum ſacerdotium, hi omnes cum inſignibus, quibus vtebãtur de more in ſacris, vt Marcium adirent decreuere, petitum & obſecratum, poneret bellum, ita de re Volſcorum cum ciuibus ageret. Hos caſtris quidem recepit, verùm nihil conceſſit, nihil fecit vel reſpondit placatius: tantùm vt prioribus conditionibus vel paciſcerentur fœdus, vel bellũ gererent. Quibus regreſſis in vrbe decreuerunt ſe tenere & tueri mœnia. Romæ interea mulieres nobiliſſimæ ad Iouis Capitolini aram ſupplices ſe abiecère. Inter quas Poplicolæ ſoror, Valeria erat: cuius celebre erat nomen. Hæc repentè quaſi ex diuino inſtinctu ſurrexit, cæteráſque omnes excitauit, & perrexit domum ad matrem Martij Volumniam, & vxorem Vergiliam, rogantes vti ſecum in caſtra properarent, & Coriolani immitem animum ſua pietate flecterent (Liuius & Valer. Maxim. matrem Veturiam vocant, vxorem Volumniam.) Sedebat cum primoribus Martius F pro tribunali. Vt adeſſe mulieres vidit, cœpit mirari. Inde agnita vxore, quæ prima in agmine erat, conabatur obſtinationem & atrocitatem ſuam retinere. Cæterùm ad illius conſpectum victus animo & conſternatus haud ſuſtinuit, vt adirent ſedentem: ſed properè deſcendit occurritque, ac primùm matrem perdiu oſculatus, inde vxorem ac liberos, nullum modum iam lacrymandi & complectendi eos fecit, ſed ſicut vndis motui animi permiſit ſe auferendum. Mater ex precibus in iram verſa, ait: Sine, vt priùs quam complexum accipiam, ſciam an ad hoſtem, an ad filium venerim: captiuáve, an mater in caſtris tuis ſim? In hoc me longa vita & infelix ſenecta traxit, vt exulem, deinde hoſtem te viderem? Potuiſti populari hanc terram, quæ te genuit atque aluit? Niſi te peperiſſem, Roma non oppugnaretur: multáque inſuper addidit complorando, quibus & vxoris ac paruulorum fletibus motus, matrem complexus: Expugnaſti (inquit) & viciſti iram meam patria, precibus huius admonitus, cuius vtero conceptus, te venia dono. His dictis pauliſper cum matre & vxore ſeorſum collocutus, petentes eas remiſit retrò Romam. Nocte elapſa Volſcos reduxit. *Valerius Maximus lib. 5. ca. 4. Liuius lib. 2. Decadis 1.* G *Polyænus lib. 8. Plutarchus in Coriolano.*

Pacuuius Calauius princeps eius factionis erat Capuæ, quæ rem ad Pœnum traxerat. Hic cum filio adoleſcente Perolla Roman. ſtudioſiſſ. ad cœnam eſt ab Hannibale vocatus. Cui valetudine excuſata iuuenis adeſſe noluit, quin patrem paulò ante Solis occaſum triclinio egreſſum ſecutus, vbi eum ſecreto eſt loco adeptus (venerant enim per poſticum in hortum ædibus ſubiectum) toga ab humero reiecta latus gladio ſuccinctum nudat, cepiſſeque ſe conſilium ait Hannibalis ex improuiſo obtruncandi. Atque ita fore, vt non ſolùm Campani defectionis veniá à Romanis impetrarent, ſed in multò maiore, quàm vnquam antea, apud illos honore futuri eſſent. Ad ea ſenex non aliter, quam ſi res geri cœpta eſſet, territus, per omnia iura, quæ filios parentibus iungunt, cũ lacrymis & multis precibus obteſtatus eſt ne coram patre omnia infanda facere & pati vellet, ne fidem paulò antè publico & priuato iure cũ Pœno iunctam violare aggrederetur, atque hoſpitalem menſam, cui ipſe tertius eſſet adhibitus tam clari hoſpitis ſanguine fœdaret. Hæc pater locutus, vbi iuuenem lacrymantem vidit, H medium amplexus, atque hærens oſculo, non priùs & monere & precari deſtitit, quàm à propoſito auertit. Tum Perolla: Ego, inquit, pietatem, quam patriæ debeo, tibi, quando ita vis, exſoluam, pater: doleo tamen tua cauſa, cui patriæ ter proditæ ſuſtinendum eſt crimen, defectionis à Romanis factæ, fœd cum Pœno initi, & quòd arma quæ pro publica fide indueram manibus extorques. Inde arrepto gladio: Ferrum, inquit o patria, quo pro te in Pœnum vſurus eram, quando paterna pietas prohibet, recipe: atque cum his illud trans horti maceriam in publicum abiecit, & quò minùs res ſuſpecta eſſet, in triclinium rediit. *Sabel. lib. 3. Enn. 5.*

C. Gracchus Trib. plebis legem promulgauit, ſi cui populus magiſtrum abrogauerit, ne aditus huic ad ſecundum [illegible]giſtrum ſit. Qua non obſcurè M. Octauium notabat a T[illegible]rio tribunatu deiectum. Eam tamen Caius ipſe antiquauit,

profeſſus matri ſe Corneliæ precibus dare Octauium. Id pla-
A cuit populo comprobatúmque ab eo eſt, quòd Corneliam in honore haberet non minùs liberorum ſuorum, quàm parentis gratia. Nempe ſtatuam æneam ei poſuit poſtea, inſcripſitque Corneliæ matri Gracchorum. *Plut. in Cato.*

Monitis, Iuſſis.

Promptè obediuit Ioſeph patri ad fratres eum mittenti, quamuis eos ſibi propter delationem infenſos ſciret. *Geneſis* 37. *&* 41.

Iſaac, in montem ab Abraham patre perductus, cùm pro hoſtia mactandus ante aram ſtaret, non contumax ſenem fortis & validus aſpernauit, ſed in agnæ ſpeciem ſe patri immolandum præbuit. Vt dubitari poſſit, paternane pietas magis Deo placuerit, an filij obſequium. *Sab. lib. 3. c. 1. ex Geneſ. 22.*

Dauid, licet per Samuëlem eſſet vnctus in regem, tamen obediebat patri, mittenti eum vt portaret cibum fratribus, quibus tunc fuerat prælatus. 1. *Reg.* 15 *&* 17.

Oreſtes ad Appollinem, iubentem ducere vxorem Hermionem, filiam Menelai, *apud Eurip. in Oreſte*, inquit:

Καὶ λέκτρ' ἐπαινῶ, ἡνίκ' ἂν διδῷ πατήρ,
Connubium approbo, ſed vbi dederit pater.

Hermione itidem Oreſti, eius ambienti nuptias, cui etiam primò deſponſata fuerat, *apud Eurip. in Andromacha*, ſic reſ-
B ponder:

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν, πατὴρ ἐμὸς
μέριμναν ἕξει, κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε.

Sponſaliorum quidem eorum pater meus curam habebit: neque meum decernere hæc. Quos verſus citat Diuus Ambroſius in hiſtoria Rebeccæ. vbi poſtulat conſenſum parentum: idque dicit adeò honeſtum & naturæ conſentaneum eſſe, vt poëtæ quoque idem docuerint.

Polynices ad matrem Iocaſtam, *apud Eurip. in Phœniſſis*, ſic inquit:

ἃ γὰρ σὺ θέλεις, τοῦτ' ἐμοὶ μᾶτερ φίλα.
Quæ tu vis, eadem mihi grata erunt, mater.

Menoeceus patrem Creontem interrogans, Vtrum fugere debeat, ne mactetur à ciuitate, *apud Euripidem in Phœniſſis*, inquit:

Οὐκοῦν σὲ φράζειν εἰκός, ἐκπονεῖν δ' ἐμέ.
Nimirum conueniens eſt, te dicere, efficere verò me.

Childebertus & Clotharius Francorum reges, cùm de regni
G poſſeſſione inter ſe armis diſceptarent, eſſéntque acie dimicaturi: Crotochildis matris interuentu, primò ferrum inhibuêre, maternis precibus & lacrymis moti: inde non ſolùm prælio abſtinuerunt, ſed concordes facti mutuò ſe complexi ſunt. *Sab. lib. 3. c. 6. & Egnat. lib. 5. cap. 4.*

Voto.

Cùm Iephthe Galaadites, contra Ammonitas pugnaturus, votum nuncupaſſet: Si Deus ſibi victoriam in hoſtes dediſſet, immolaturum ſe quodcunque ſibi extra fores domus ſuæ incolumi redeunti primò occurreret: adeóque Maſpham à prælio victori reuerſo, vnica Filia virgo proceſſiſſet cùm tympanis & choris: Iephthe territus, filiæ votum ſuum indicat. Illa patrem, vt votum præſtet, hortatur: petit tamen concedi ſibi duos menſes, quibus ſuam virginitatem cum ſuis æqualibus in montibus deplorare queat. Eo tempore exacto, à patre immolata fuit. *Iudicum c. 11.*

Animaduerſioni, Supplicio.

Cùm Artaxerxes interfeciſſet maximum natu filium Darium, ob inſidias, quas patri intenderat, Alter ab illo iubente
D patre, ſtricto acinace, ſibiipſi vim ante regiam intulit. *Ælianus de varia hiſt. lib. 9.*

Cùm C. Flaminius trib. pleb. legem de Gallico agro viritim diuidendo, inuito & repugnante Senatu promulgaſſet, precibus minimiſque eius acerrimè reſiſtens: ac ne exercitu quidem aduerſus ſe conſcripto, ſi in ſententia perſeueraret abſterritus, poſtquam pro Roſtris ei legem iam referenti pater manum iniecit, priuato fractus Imperio, deſcendit è Roſtris, minimo quidem murmure deſtitutæ concionis reprehenſus. *Valer. lib. 5. cap. 4.*

Principi cuidam Hiſpano erat Filius adultus, linguæ maledicæ ac contumelioſæ. Qua ex re multorum odia contraxerat. Ob eam cauſam pater filio vt perpetuò ſileret, cùm indixiſſet, paruit ille. Accidit interea, vt ſolemni conuiuio regis, præſente regina, ambo intereſſent. Adoleſcens ad cætera induſtrius, cùm miniſtraret vt mutus patri, Regina (ea impudica erat) verè mutum ſurdúmque exiſtimans, & ſibi id conducere, rogauit patrem, vt ſecum eſſe filium pateretur. Id cùm impetraſſet, adhibuit eum ſecretioribus rebus, ita vt impudicitiæ
E ſæpè teſtis eſſet. Simili iterum conuiuio pater poſt biennium affuit. Rex interim viderat ſæpiùs adoleſcentem, quem omnes mutum putabant. Hic cùm reginæ miniſtraret, petiit à patre rex, caſune, an natura filius mutus euaſiſſet. Neutrum ille reſpondit, ſed iuſſu ſuo; ob linguæ maledicentiam. Rogauit rex, vt licentiam permitteret loquendi. Cùm diutiùs pater reſtitiſſet, dicens aliquid ſcandali ſecuturum: tandem regis præceptis loqui filium, ſi vellet, iuſſit. Ille inprimis ad regem conuerſus: Habes vxorem, inquit, eam qua nulla meretrix impudentior, aut improbior fuit. Confuſus rex prohibuit, ampliùs loqui. *Poggius in Facetiis.*

Proſcriptioni.

Teucer & Aiax à Thelamone patre ea lege dicuntur ad Troiam miſſi, vt ambo aut neuter domum redirent. Nec denale bellum eorum deſiderij plenum, quæ mortalibus cariſſima eſſe ſolent, patris legem antiquare potuit: quin capto Ilio Teucer, qui fratrem amiſerat, natale ſolum exilio vertit, Cyprúmque præmiſit patriæ, cuius finibus domeſtica lege excludebatur. *Sab. lib. 3. c. 1.*

Cadmus Agenoris filius, ad Europam ſororem quærendam ea eſt conditione à patre miſſus, vt niſi illa reperta, exularet.
F Diu proinde multúmque terra mariſque euagatus paterni magis Imperij quàm patriæ memor, in Bœotia exul conſedit. *Sabell. lib. 3. c. 1.*

Exhæredationi.

Metelli Filij Romæ à patre hæreditate excuſſi, teſtamentum irritum eſſe noluerunt. Satius arbitrati, bonorum extorres fieri, quàm qualemcunque patris voluntatem non tueri. *Alexand. lib. 6. c. 10.*

Ebutiæ, quæ L. Menenij Agrippæ vxor fuerat, tabulæ teſtamenti plenæ furoris. Nam cùm haberet duas ſimillimæ probitatis filias, Pletoniam, & Aphroniam, animi ſui potiùs inclinatione prouecta, quàm vllis alterius iniuriis aut officiis commota, Pletoniam tantummodò hæredem inſtituit: filiis etiam Aphroniæ ex admodum amplo patrimonio viginti nummos legauit. Aphronia tum cum ſorore ſacramento contendere noluit: teſtamentúmque matris patientia honorare, quàm iudicio conuellere, ſanctius eſſe duxit: eò ſeipſam indigniorem iniuria oſtendens, quò eam æquiore animo ſuſtinebat. *Valer. Max lib. 7. cap. 8*

FIDES MINORVM ERGA MAIORES. G

VT PVTA,

GENER, NVRVS FIDÆ ERGA SOCERVM, SOCRVM.

Orpha & Ruth mulieres Moabitides, nuptæ duobus filiis Elimelech Bethlehemitæ, qui famis cauſa in agrum Moabiticum habitatum conceſſerat, & viuentibus & mortuis viris tanto amore ſocrum ſuam Nuëmi ſunt proſecutæ, vt cum illa in Iudæam redire vellet, eam omnino comitari voluerint. Et Orpha quidem poſt multas lacrymas à ſocram diſceſſit: at Ruth ſene in morte quidem ab ea diſceſſuram affirmans, eam comitata eſt, & Bethlehemæ ſocrum ſuo ſpicilegio aluit. Nupſit exinde Booz viro clariſſimo, è quo coniugio prodiit Obed auus Dauidis regis. *Ruth. 1. & 2.*

Socrus Petri valida febre à Domino liberata eſt, quod pro ea gener eſſet precatus: tanti fuit illi, generum habere talem quem comitem & diſcipulum ſibi adiungere Chriſtus non dedignaretur. *L. Viues de Chriſt. fem. lib. 1.*

Aſpaſia Cyri, cuius concubina erat, matrem eximiè coluit. Cùm enim ſibi à Cyro aliquando hormus precioſiſſimus H
& verè regium monile dono oblatum eſſet, hac conditione, vt geſtaret: illa non accepit, ſed prudentiſſimè reſpondit: Et quomodo, inquit, auſim, cùm hoc donum potiùs matrem tuam Pariſatidem deceat? illi igitur mittito. *Ælianus libro 12.*

In Lepta Libyæ ciuitate morem diutiſſimè ſeruatum ferunt, vt poſtridie nuptias, ſponſi matrem petitum ollam Sponſa mittat, quam ea abnegat aſperiùs, quò ipſis ſtatim initiis, nouercalibus in ſocru prægustatis moribus, ſi quid (vt aſſolet) grauiùs ſeſe obtuliſſet, velut planè excitatior, æquiore ferret animo. *Cælius lib. 18. c. 18. A. L.*

Monica, D. Auguſtini mater, ſocrum etiam ſuam primò ſuſurris malarum ancillarum aduerſus ſe irritatam, ſic vicit obſequiis, perſeuerans tolerantia & manſuetudine, vt illa vltro filio ſuo Patricio medias linguas famularum proderet, quibus inter ſe & nurum pax domeſtica turbatur, expeteretque A vindictam. Poſteaquam ille & matri obtemperauit, & curans familiæ diſciplinam, & concordiæ ſuorum conſulens, proditas ad prodentis arbitrium verberibus coërcuit, affirmauit illa, talia de ſe præmia ſperare debere, quæcunque de nuru ſua ſibi, quo placeret, mali aliquid loqueretur, nulláque iam audente, memorabili inter ſe beneuolentiæ ſuauitate vixêre. *D. Auguſt. lib. 9. Confeſſ. cap. 9.*

NEPOTES FIDI IN PATRVVM, AVVNCVLVM.

Heſther Mardochæi patrui & tutoris nutus, omnes, nedum iuſſa, religioſiſſimè obſeruauit. Hanc pòſt Aſſuerus rex in vxorem adſciuit.

Auguſtus Cæſar quinque ciuilia bella geſſit, vt auunculi necē vindicaret ſcilicet, & acta Cæſaris tueretur. Aduerſus enim M. Antonium bellum geſſit primum Mutinenſe circa Mutinam, quod tribus menſibus confecit, contra eundem & Actiacum, circa promontorium Actium, vltimum: Philippenſe ſecundum, in campis Philippicis contra Brutum & Caſſium percuſſores Cæſaris. Peruſinum tertium, contra L. Antonium M. fratrem circa Peruſiam. Quartum Siculum & nauale, aduerſus Sextum Pompeium, Magni Pompeij filium. Quæ ordine B deſcripta ſunt apud Tranquillum & L. Florum, præterea Appianum Alexandrinum tribus penè vltimis libris integris Bellorum ciuilium. *Cuſpinianus, A. D. ex Suetonio & Dione.*

Tiberius mortuo Auguſto ad imperium à Senatu vocatus delatum à patribus principatum recuſauit. Verebatur enim Germanicum, Druſi fratris filium, in cuius manu tot legiones immenſa ſociorum auxilia, mirus apud populum fauor, qui etiā votis à pop. Rom. ferebatur. Sed ea integritate Germanicus erat (licèt neptem Auguſti Agrippinam vxorē haberet, ex eâque plures liberos, filiúſque Druſi eſſet, fratris Tiberij, & Auguſti nepos, cuius Druſi memoria ingens apud pop. Rom. fuerat) vt omnibus viribus conaretur imperium non in ſe, ſed in Tiberium transferre, miris & præcipuis laudibus ipſum apud legiones, quæ tum tumultuabantur, celebrans. Et quamuis milites ſeditioſi arma minarentur, ni Imperium aſſumeret moriturum tamen potiùs ſe, quàm fidem exuiturum clamitabat. *Cuſpin. A. D. ex Suetonio.*

Cùm Saraceni recuperandæ Hieroſolymæ cauſa magnos exercitus eò duxiſſent, ſuperatis Chriſtianis ingenti clade, Comes Burgundiæ in ipſo prælio cædit, ac Boëmundus Antio- C chiæ princeps viuus in manus hoſtium deuenit, ipſe Balduinus rex Hieroſolymorum Godofredi frater, ægrè e a tanta clade ſeſe proripuit, nec paulùm abfuit, quin vrbs caperetur. Tancredus Normannus tantæ fuit pietatis in patruum Boëmundum, ab hoſtibus triennio in vinculis detentum, vt ei magna vi auri redempto, Antiochiæ principatum reſtituerit. *Platina in Paſchali XI. & Æmilius, & Fulg. lib. 6. c. 5.*

FIDES ERGA FRATRES, SORORES.

IN GENERE.

Tyndaridarum fratrum ſigna Spartiatæ Docana dicunt. Ligna ſunt duo, paribus, inter ſe ſpaciis, duobus infixa & impoſita tranſuerſis. Quod apparet monumentum conſociatum & indiſcretum fraternæ inter ſe horum deorum pietati congruens eſſe. *Plut. de Pietate erga fratres.*

Hiero Syracuſiorum tyrannus, laudabili animi magnitudine præditus, ſine omni iurgio fratribus tribus numero conuerſatus eſt: mirúmque in modum tum ipſos amauit, tum ab iiſdem mutuo amore habitus eſt. *Ælianus lib. 9. Var. Hiſt.*

Ioannes Imp. Alexij Comneni F. Iſaacium fratrem tanto amore proſequutus eſt, vt à latere eius nunquam diſcederet, eodémque ſpiritu vti videretur: tum quòd ab eo ſummoperè D diligebatur, tum quòd eius vnius, aut certè præcipuo ſtudio regnum occuparat. Cuius initio ſtatim, pari ſella, eadémque menſa, & ea proclamatione eum dignatus eſt, qualis Sebaſtocratoris honorem decebat, quem à patre Alexio Iſaacius acceperat. *Nicetas.*

IN SPECIE. Nempe,

Obſeruare, Colere.

Cato natu ſe maiorem Cæpionem obſeruando, iam inde à à pueris, obſequio, placiditate, & auſcultatione, adeò reuerentem reddidit ſibi, nihil vt eo ageret vel diceret Inſcio. Quippe memorant, tabellam teſtimonij cùm Cæpio ſignaſſet, ſuperuenientem pòſt Catonem ſignare detrectaſſe. Ibi repetita Cæpionem tabella ſignum ſuum auulſiſſe: quo vſque, qua re motus non adiungeret teſtimonio frater fidem, ſed haberet id ſuper ſpectum, intellexiſſet. *Plut. de Piet. erga fratres.*

Concordiam procurare, tueri.

E De Tyndaridarum fratrum fraterna pietate fabulantur, quòd Pollux eum, qui fratrem apud ſe clàm detulerat, pugno in flicto interemerit. *Plut. de Piet. erga fratr.*

Alfonſus Aragonum rex cum bello contra Caietanos, claſſem Philippi ducis Mediolanenſis aduentare hoſtibus, in auxilium audiuiſſet, eſſétque iam de imperatore regiæ claſſis eligendo non parua diſſenſio (ſiquidem Ioannes rex Nauarræ, & Henricus Infans, vtrique regis fratres, id pro ſe quiſque appetere videbatur) Alfonſus ne alteri curam & imperium claſſis demandando, alterum offenderet, ſtatuit ipſe claſſem conſcendere: pacem & concordiam fratrum pluris faciens, quàm periculum, quòd caſtris imminere videbatur. *Panormita. lib. 1. de rebus geſtis Alfonſi.*

Mores ferre.

Fratres erant Amphion & Zetus ex Antiopa, & quidem gemini: prior lyra doctiſſimus, Zetus rudis. Quumque parum lyræ ſonus placeret Zeto, & videretur ea cauſa germanorum diſcendi gratia, Amphion lyram poſuit. *Lud. Vives de Chriſtiana fœmina lib. 2.*

Reprehendere, Caſtigare, Non obſequi in malo.

Theonoe Protei F. Theoclymeno fratri, Helenam rapere, & Menelaum interficere volenti adiutor eſſe noluit, inquiens F apud Euripidem in Helena:

——— ἰδὲ μωρίᾳ
ξύμβουλος ἔσομαι τῷ κασιγνήτῳ ποτὲ
[illegible] γὰρ αὐτὸν, [illegible],
[illegible]

Neque in ſtultitia conſiliaria ero fratris vnquā: imò ei benefacio, quamuis non videat, ex impietate ſi ſanctū fecero ipſum.

Vitam tueri.

Ruben & Iudas reſiſtebant cæteris fratribus, volentibus occidere Ioſeph. Peruicerunt tandem, vt Iſmaëlitis venderetur potius, quàm necaretur. *Gen. 37.*

Cùm Caſtor & Pollux Lyncei & Idæ ſponſas rapere tentarent, Idas Caſtorem interfecit, confecturus & alterum, ni ſubitò à Ioue ſubuentum eſſet, ne lædi poſſet. Pollux à patre Ioue petiit, vt liceret ſibi de ſua vita dimidium fratri impartiri: idq; Iupiter conceſſit. Et inde vterque alternis ſolùm diebus lucet, iuxta Homerum. *Lud. Vives in lib. 18. Auguſt. de Ciu. Dei c. 14.*

Intaphernes vnus ex Darij ſociis, qui Perſarum regnum à Magis fratribus furto occupatum armis vindicarūt, poſt ſum- G mam rei Dario delatam, cùm à cubiculi miniſtro regem adire prohiberetur, ita percitus, aures illi & naſum abſcidit: eſtq; ob eam noxam Intaphernes cum omni virili ſtirpè ad ſuppliciū arreptus. Iacuit eius Vxor plures dies ante regis ianuā miſerabiliter prouoluta, cū lacrymis & flebili lamentatione. Cuius afflictionem miſeratus Darius, miſit qui illi nunciarent, vt vnū ex his qui interficiendi eſſent, ſibi depoſceret: futurū vt illum, quem incolumem vellet, ipſius lacrymis vitam condonaret, vt vnus aliquis ſeruatus futuræ eſſet orbitatis leuamen. Nemo fuit, cui non perſuaſum eſſet, fore vt amantiſſimi coniugis, aut vnius filiorum vitam ſibi optaret. Sed mulier fratrem depoſcit: Cæterum iuſſa à rege dicere, quid eſſet quòd fratrem tantùm viro & filiis prætuliſſet: Sum, inquit, ego (rex) iuuenis adhuc, poſſúmque proinde iterum & nubere & parere: frater parentibus ſenio confectis ſi aduentus ſit, reſtitui non poteſt. Qua voce rex vehementer commotus, non fratrem ſolùm, ſed & filium natu maximum illi reſtituit. *Sab. l. 3. c. 7. ex Hero. l. 3.*

Cùm dimicarent cum Argiuis & Cleonæis Corinthij, ſtabat Timoleon inter pedites. Ibi Timophanes eius frater, homo H audax præfectus equitibus in anceps diſcrimen incidit. Equus vulnere afflictus excuſſit eum inter hoſtes. Sodales eius partim metu diſſipati: qui ſubſtitêre, pauci cum multis dimicantes ægrè reſtabant. Vbi Timoleon eam fortunam animaduertit, properauit opem ferre: atque tegens iacentem Timophanem clypeo ſuo, multis iaculis multiſque comminùs ictibus corpore & armis exceptis magno labore repulit hoſtes, & fratrem eripuit. *Plut. in Timoleonte.*

M. Marcellus fratrem Octacilium ab ſe in Sicilia in protectum, ab imminenti periculo liberauit, eos qui acri in eum impetu ferebantur trucidans. *Plut. in eius vita.*

Fugerat L. Cæſar ad Iuliam ſororem ſuam, poſteaquam ſe proſcriptum à Triumuiris comperit, irruperúntque percuſſores in Iuliæ ædes, proſcriptum hominem interfecturi: quibus obiiciens ſe illa, clamitabat nunquam fieri poſſe, vt eum violarent, niſi Triumuiri matre priùs interfecta. Ceſſerunt illi, M.

Anto

A Antonij nomen veriti. Produxit inde Iulia fratrem ad Triumuirorum tribunal, vbi multa & acerbè in filium locuta, à Triumuiris collegis ſuppliciter vitam precata eſt. Fertur Antonius laudaſſe matrem, vt ſororem optimam: vituperaſſe, vt matrem parum filij amantem, quòd eum tueretur, à quo ipſe hoſtis iudicatus eſſet. Paulus quoque Lepidi frater ſeruatus eſt, quem nemo ob Lepidum inſectari fuit auſus. *Sab. l. 8. Enn. 6. ex Plut. Antonio.*

Inſigni Duos proſcriptos fratres inter ſe caritate fuiſſe, Appianus ſcribit: quorum alter cùm à militibus captus eſſet, alter qui ſe proſcriptum ignorabat, ad eos profectus, magnis precibus orabat, vt dimiſſo fratre ſe pro eo occiderent. Verum vt cognouerunt ipſum quoque proſcriptum eſſe, vtrumque interemerunt. *Fulg. l. 5. c. 5.*

Eo prælio, quod C. Cæſar contra Germanos ad Moſam fl. depugnauit, periit Piſo Aquitanus, vir acerrimus, cum fratre, vterque ob mutuam pietatem perpetua memoria dignus. Piſo fratrem ab hoſtibus circumuentum intuitus, impetu in Germanos facto eum periculo exemit, vertit interim in ſe ille totum certamen, multiſque vulneribus confoſſus concidit. B Senſit eius frater, qui iam pugna exceſſerat, Piſonem cadentem, conuerſóque in hoſtes equo, moriendi conſilio, in confertum ſeſe agmen immiſit, atque ita contigit, vt mutua caritate eodem loco, duo fortiſſimi fratres, vnus poſt alterum, dum ſtudent mutuo ſibi auxilio eſſe, pulchrè occubuerint. *Sab. l. 6. Enn. 6. ex Cæſaris l. 4. Com. de bello Gallico.*

Dyteutus Adiatorigis F. Comanorum Ponticorum ſacerdotium à Cæſare Auguſto ob virtutem obtinuit. Nam Cæſar Adiatorigem cum vxore ac filiis in triumphum ducens, illum cum filio maiore ſtatuit interimere. Maior verò hic erat. Sed cùm minor frater militibus ſe maiorem eſſe affirmaret, diu inter ambos contentio fuit: quouſque parentes Dyteuto perſuaſêre, vt iuniori cederet: aſſerentes, cùm ipſe ætate eſſet prouectior, maiorem de matre ac reliquo fratre curam habiturum. Itaque minor cum patre interemptus eſt: Dyteutus verò ſeruatus. Cæſar vbi eos interemptos ſenſit, doluit vehementer. C Quare eos, qui ſeruati erant, beneficio & cura proſecutus, hanc eis dignitatem impertiuit. *Strabo l. 12.*

Nupſerat Ioanna Neapolitana regina, Iacobo Mariæ comiti viro è Narbonenſi Gallia regiis natalibus orto, nulla honeſtiore de cauſa, quàm vt impudicitiæ probra accepti coniugis imagine tegerentur: cæterum ea conditione, vt is regio nomine penitùs abſtineret, & Tarentinus tantum princeps appellaretur. Miſerat regina, qui eum è Manfredonia Neapolim venientem exciperent, ipſum ante alios Sforciam Magnum, qui Magiſterij equitum honore longè ampliſſimo cæteros anteibat, & cũ eo aliquot alios gloriæ ac amplitudini Sforciæ plurimùm inuidentes. Hos diſertè etiam atque etiam regina monuerat, præceperátque, vt Iacobum non alio, quàm principis nomine ſalutarent. Verùm vbi in conſpectum eſt deuentum, ſolus Sforcia cæteris omnibus, magno aſtu, & repentina perfidia in adulationem procumbentibus reginæ mandatis paruit. Eam nacti occaſionem æmuli, Sforciam clàm apud Iacobum criminantur vt mœchum reginæ, ſuúmque in eo opprimendo, & regina in ordinem redigenda ſtudium pollicentur. Inita ergo conſpiratione, Beneuenti Sforcia ex inſidiis capitur, domus eius diripitur, liberi & propinqui ferè omnes nectuntur. Capto Sforcia, Iacobus Neapolim venit, prodente Nouam arcem Auerſano centurione. Reginam coniugalis quidem thori conſortem facit, ſed erepta totius imperij poteſtate, multis oneratam probris, & ſeuerè caſtigatam, ne diffugiat, à Gallis D cuſtodiri iuſſit: regios titulos ipſe vſurpat, & Gallis honores, præfecturas & magiſtratus dilargitur. Interim Sforcia deuectus in Inſulæ Megaris arcem, cui ab ouo nomen eſt, acerbiſſimis tormentis cruciandus Bernardo barbaro homini traditur, vt expreſſis teſſeris quæſtione, ea oppida reciperent, quæ Sforcianorum Imperio tenebantur. Sforciani milites coëunt, & infeſta populatione in ſuburbanas vſque villas portáſque Neapolim deferuntur. Ob id Iacobus copias conſcribere cogitur, quibus hoſtem reprimat, & Tricaricum vrbē expugnat, quam Ladiſlaus Franciſco Sforciæ filio, præclara pueri indole adductus, dono dederat. Erat in præſidio Michelinus Rabinianus, cui Margarita Sforciæ ſoror, Foſchini & Marci Attendulorum mater, defuncto priore marito denupſerat. Ij de Sforciæ ſalute ſoliciti, opportunè de induciis compoſitioneque agere cœperunt, factáque poteſtate impunè commeandi, è caſtris hoſtium ſummæ nobilitatis homines Tricaricum venerant. In hos Margarita, fraternæ virtutis æmula, arrepto venabulo loricata impetum fecit, comminatáque acerbiſſimum E mortis genus, ni fratrem incolumem ſibi redderent, legitimo iure captos comprehendit: quando ab ipſa, quæ Tricarici Imperio & ditione potiretur, nequaquam autem à Michelino, cui nullum in ea vrbe ius eſſet, fides petenda fuiſſet. Id virile facinus haud dubiam Sforciæ necem auertit: extemplò enim à legatorum propinquis concurſu ad regem facto, facilè impetratum eſt, vt Sforciæ parceretur. *Iouius in vita Sforciæ.*

Defendere reos.

Æſchylus tragœdus in quodam dramate impietatis damnatus erat. Cùm Athenienſes iam parati eſſent eum lapidibus obruere, Amyntas iunior frater, detecta veſte, cubitum oſtendit manu vacuum. Fuerat autem Amyntas in Salamine, vtrua ex prioribus, vbi manum amiſit, & primam palmam ex omnibus Athenienſibus conſecutus eſt. Vbi ergo iudices hominis incommodum & damnum aſpexerunt, repetentes facinorum eius memoriam, Æſchylum abſoluerunt. *Ælianus de Varia hiſtoria.*

C. Marcellus pro ſalute & reſtitutione fratris M. Marcelli F ſe ad Iulij Cæſaris pedes abiecit ac ſupplex acceſſit, vt reſtitueretur frater in priſtinum ſuum ſtatum. *Cicero pro M. Marcello, & l. 4. Epiſt. fam. ad Seruium Sulpitium.*

Ful. Flaccus cùm multa ope Capuam obſideret, magna virtutis fama ob Pœnum à caſtris multa vi repulſum, à ſenatu per litteras petiit, vt liceret ſibi Romam occurrere ad Fuluij fratris ſalutem tuendam: cui à tribuno plebis dicta erat dies, quòd ipſius temeritate ad Herdoniam cæſus eſſet Romanus exercitus. *Sab. l. 3. c. 7. & Egnat. l. 5. c. 5.*

Ægrum curare.

Cùm in Aſia eſſet iunior Cato, & fratrem Cepionem in Aſiam venientem accepiſſet Theſſalonicæ graui affectum valetudine ſubſtitiſſe: etſi hyems ſæuiebat, neque ſatis idoneam haberet nauem, tamen vrgente fraterna pietate, cum duobus ſolis comitibus mari hyberno ſe tempore credidit, & ad viſendum fratrem perrexit. Quem cùm mortuum oſtendiſſet, non ſatis duxit ingentibus lacrymis (fortaſſe pluſquam philoſopho homini æquum eſſet) proſequi funus, ingenti apparatu atque impenſa procurauit, neque eam impenſam cum nepte in diuidenda hæreditate computauit. *Fulgoſius l. 5. c. 5. ex Plutarcho.*

Tyberius Cæſar ad fratris Druſi nuncium, quod aduerſa valetudine laboraret, ex Ticino, vbi tunc erat, præceps in G Germaniam delatus eſt, Alpibus ipſis, non ſine ingenti periculo, Rhenóque amne vno tantum comite ſuperato, vt Druſum adhuc viuentem amplecti poſſet. Paulò pòſt mortuum, pedes ipſe incredibili ſqualore Romam vſque comitatus, ſepulturæ mandauit. *Egnatius l. 5. c. 5. ex Val. Max. l. 5. c. 5. & Suetonio.*

Magnus Sforcia pietatem cum incredibili caritate erga propinquos & rariſſimo quidem exemplo, oſtendit. Bartholum etenim & Franciſcum fratres, euaſtante Peruſinum agrum lue peſtifera, apud Martianum exitiali correptos morbo, adeò conſtanter inuiſit, vt vel deprecantibus amicis ab his diuelli nequiuerit: quin deſertis & morientibus venas tangeret, fomentáque præberet. Quibus demùm celeriter expirantibus, ſepulcrum extruxit, addidítque aram, & ſacerdotes, qui certis diebus inter ſacra eorum manibus parentarent. Pari quoque officio amoréque Buſiom patruelem complexus, ad Spoletum ex caſtrenſi per hyemem fatigatione neruis conuulſum diligentiſſimè fouit, elatúmque inſigni pompa fratrum ſepulcro intulit. *Iouius in eius vita.* H

Opitulari, Auxilium ferre.

Gulielmus Normanniæ dux, cum fratre Ricardo & Maria ſorore, ex Normannia Auſtro leniter flante In Angliam nauigabat, cùm ſubitò nautarum incuria nauis ſcopulo alliſa perfracta eſt. Ille eueſtigio in ſcapham deſcendit, ad terrámque contendit. Cæterùm cùm eius opem ſoror, quæ iamiam cum morte colluctabatur, femineo vlulatu imploraret: caritate motus, reuerſus eſt, ac ſcapham naui admoueri iuſſit, vt ſororem exciperet. Quæ vbi appropinquauit, tanta fuit in eam ſeſe præcipitantium multitudo, vt momento cum omnibus ſubmerſa ſit. Et ſic Golielmus ſorori opem laturus cum ea periit. *Polyd. l. 11.*

Honori conſulere.

L. Luculli in Marcum fratrem amoris cùm multa ſint ſaluti non collaturos eſſe. Mox Alexandro reſponderunt, di- A ceret Mardonio, Quoad Sol eundem curſum teneret, Athenienſes bello perſequi Perſas non deſituros: donec violata Athenarum templa, incenſáſque domos, pro vrbis dignitate vlti fuerint. *Herod.l.7.*

Philippus rex ſocios Athenienſium in Helleſponto vrgebat: & iam Moloſſum atque Charetem duces Athenienſiũ profligarat. Populus cùm eſſet ab oratoribus incenſus, indignatus eſt, pœnitúitque eum ſummiſſæ Byzantinis opis. Ibi exurgens Phocion concionatus eſt: Iniquum eſſe diffidentibus ſuccenſere ſociis, ſed ſuccenſendum infidis ducibus. Hi enim vos reddunt, inquit, formidabiles, quãtumuis citra vos incolumibus eſſe non valẽtibus. Hac permotus oratione populus mutauit ſententiam, atque illum ipſum alia manu ſociis iuſſit ſubuenire in Helleſpontum: quod ad conſeruandum Byzantium maximi fuit momenti. *Plutarch.in Phocione.*

Caſilini obſidebat Hannibal Rom. præſidium, ad vltimũ inopiæ redactum: ita vt quidam fame adacti, vltrò ſeſe præcipitaſſe dicantur, alij nuda corpora obtulerint hoſtibus cõficienda. Miſſa itaque ex Rom. caſtris ſecundo fluuio dolia tritico plena, præmiſſo nũcio qui magiſtratui ſignificaret, vt ventura dolia excipi iuberet. Atque ita triduò hoſtis deceptus: noctu enim fluuio impoſita, priuſquam illuceſceret, eò B peruenirebant. Mox amne tumidiùs ſolito fluente, quũ fortè doliũ ſalictis ripæ innatans adhæſiſſet, re ab hoſtibus deprehenſa, quia id conſilium haud procedebat ampliùs, aliã viã ingreſſi, iuglandes in fluuium deiecêre. Quas quum Pœnus crate exciperet, ad tantam rerum omnium penuriam ventũ eſt, vt lora & pelles ſcutis detractas aqua emollitas mandere conati ſint, nec muribus interim aliiſque obſcœnis cibis abſtinerent. Satis conſtat .cc. argenteis murem vnũ memorabili euẽtu veniiſſe nummis, emptorémq; ea alimonia ſeruatũ, qui vendiderat extincto. Eruêre ad hæc herbarũ radices infimis murorum aggeribus. Quod vitæ ſubſidium vt Pœnus adimeret omne herbidum ſolum circa oppidum inarauit. Præſidiatij inaratæ terræ raparũ ſemina iniecêre, idq; quum Hãnibal reſciuiſſet: Ergo hîc, inquit, ſedebit Hannibal, dum iacta ſemina naſcantur? Tum qui nullas ad id tempus pacis conditiones admiſerat, præſidium incolume dimiſit, terram in deditorum capita pecuniam pactus *Sab.l.3.En.5.*

Petilini Brutij ſub Hannibale, quia deficere à Romanis noluerunt, obſeſſi legatos ad Senatum auxilium implorãtes miſerunt, quibus propter recentem cladem Cannenſem C ſuccurri non potuit. Cæterùm permiſſum eſt eis, vt facerent quod vtiliſſimum incolumitati eorum videretur. Liberum ergo erat Carthaginenſium gratiam amplecti. Illi tamen feminis, omníque ætate imbelli vrbe egeſta, quò diutiùs armati famem traherent, pertinaciſſimè in muris conſtiterunt: expirauitque prius eorum tota ciuitas, quàm vlla ex parte Romanæ ſocietatis reſpectum depoſuerit. Itaque Hannibali nõ Petiliam, ſed fidum Petilitiæ ſepulcrum capere contigit. *Val.Max.l.6.c.6.* Vix ſibi fidem ad poſteros inueniant, quæ de illorum tolerantia tradita ſunt memoriæ. Frugum & carniũ alimẽtis abſumptis coria ſutrinis detracta eos in cibum vertiſſe. Herbis inde, radicibus corticibúſq; deficientibus, nullus fuit tam infandus cibus, à quo obſcœna fames abſtineret. Poſtremò corporibus miſerabili tabe confectis, vt ne veſtigio quidem conſiſterent ampliùs, ab Himilcone expugnati ſunt. *Sabellicus l.3. Enneadis 5.& Athenæus l.12.c.11.*

Poſt duorum in Hiſpania Scipionum, totidémque Romani D ſanguinis exercituum miſerabilem ſtragem, Saguntini victricibus Hannibalis armis intra mœnia vrbis ſuæ compulſi: cùm vim Punicam vlteriùs nequirent arcere, collatis in forum, quæ vnicuiq; erant cariſſima, atque vndique circundatis accenſis ignis nutrimentis, ne à ſocietate Romana deficerent, publico & communi rogo ſemetipſos ſuperiecerunt. Crederim, tunc ipſam fidem humana negotia ſpeculantem, mœſtum geſſiſſe vultum, perſeuerantiſſimum ſui cultum iniquæ fortunæ iudicio tam acerbo exitu damnatum cernentem. *Valer. Max.l.6.c.6.*

Campanis ad Hannibalem deficientibus, Pacuuij Calani ſuaſu, vnus omnium Decius Magius, ne ea defectio fieret, ſũma ope obſtitit, ne Punicum etiam præſidium in vrbem acciperetur, ſuperbam Pyrrhi regis in Tarẽtinos ſocios dominationem referens. Nec poſt præſidium acceptum ſuos hortari deſtitit, vt aut Pœnos vrbe eiicerẽt, aut his ſubita vi oppreſſis ſeſe Romanis reſtituerent. Huiuſmodi hominis cõſtantia offenſus Hannibal, Magium in caſtra acceſſiuit. Qui quum E ad eum ire recuſaſſet, negans aliquid rei ſibi cum Pœno eſſe: præmiſſo ad vrbis magiſtratus nuncio, poſtridie ipſe Capuã venit. Ad quem videndum, quum tota ciuitas certatim obuiam prodiuiſſet, vnus Magius officio abſtinuit: & dũ omnis ſexus & ætas in tam claro duce excipiendo occupata eſt, ipſe cum filio & paucis cliẽtibus tacitus per forum inambulauit. Iam cùm ex S.C. ad Hannibalis tribunal conſtitutus nihil ex priſtina ferocia remiſiſſet, confeſtim ſunt illi catenæ iniectæ, & in caſtra perduci eſt iuſſus. Ille verò quacunque iret, concionanti ſimilis, ad circunfuſam multitudinem: Habetis, inquit, Campani viri, libertatem quam petiſtis. En ego nulli meorum ciuium ſecundus, media ciuitate, celeberrima parte vrbis, ad ſupplicium rapior. Quid violentius fieret, ſi vrbs vi capta eſſet? ite nunc Hannibali obuiam diem eius acceſſus conſecrate, vt ſit qui de ciuibus veſtris in hunc modum triumphet. Quum hæc ille paſſim diſſereret, videreturq; multitudo indignitate rei moueri, obducto capite in caſtra eſt deductus. Ex caſtris mox in nauim impoſitus, vt Carthaginem F deueheretur. Nauis vi tempeſtatis Cyrenas eſt delata, quæ tum in Alexandrinorum regum ditione erat. Hîc Magius quum ad Ptolemæi ſtatuam confugiſſet, Alexandriam ad Ptolemæum eſt deportatus. Qui vbi quis eſſet audiuit, contraque ius fœderis ab Hannibale vinctus, vinculis liberari iuſſit: factáq; illi poteſtate quò vellet abeundi, Alexandriæ eſſe maluit, quoad res Italiæ in eo motu eſſent. *Sab.l.3.En.5.*

Cyziceni adeò fideles Romanis extitêre, vt bello Mithridatico diutiſſimè obſeſſi, neque fame, neque tormentis vllis ad deditionem cogi potuerint, *Auctore Plut.*

Æginenſes, cùm à Viathotis liberi & coniuges cæderentur, præoptauerunt ſpectare ſupplicia pignorum ſuorum, quàm à Romanis deficere. *Front l.4 c.5.*

Obſidebatur terra marique Ioppe Syriæ vrbs, magna cõtentione in eo conitêri præerant Gallorum duces. Hieroſolymitanúſque Varimundus pontifex: Veneti verò Dominico Michaële duce ſuo, omni opera adnitebantur, vt eam expugnarent. Verùm quum Galli trepidi in caſtris agerent, quòd G cũ ingenti exercitu nunciaretur, Saltanum Ægyptũ adfuturum: tũ verò multitudo palàm voces in caſtris iactare cœpit, eſſe ſibi inde abeundum, ſoluendámq; obſidionẽ, quando ipſi ſoli grauiſſimo diſcrimini obiicerentur: Venetos enim facilè inde in pacatum abituros, quibus mare ad fugam pateret. Id quod quum Michaëli duci annunciatum eſſet, tametſi primò commotus animo, mox tamẽ ſolertius cogitãs, conſilium id iniit, vt nauium remi omnes in Gallorum caſtra deferrẽtur (non deſunt tamẽ qui reuulſas trabes ex ſingulis nauib. prodant) id quod Varmundus aſpiciens, & reliqui duces, maximoperè ſunt admirati. Ad quos conuerſus dux ipſe: Audiui, inquit, frequenter penes vos iactatũ eſſe, Venetos vbi hoſtes aduentaſſent à continenti, ſtatim obſidionem ſoluturos ſine vllo periculo: ne igitur de fide noſtra & conſtãtia in poſterũ aliquid vereamini, quum ad vos hæc fugæ inſtrumẽta ſint à me delata. Agite igitur, vt decet viros fortes, & poſthac Venetã fidem prædicate. Quo dicto, exclamãtibus cunctis, Venetóſque ſummis laudibus extollẽtibus, intrepidè cuncti ad obſidendam vrbem rediêre. Quæ non ſolùm à noſtris capta expugnatáque eſt: ſed & quanta ſemper ab initio Venetorum fides eſſet, memorabili declarauit exemplo *Egnat.l.6.c.6.*

H Retinuit ſemper hoc ſtudium Reſpub. Veneta, ſanctè puréque retinendæ amicitiæ, cum principibus præcipuè Conſtãtinopolitanis, quos perpetuò bello pacéq; fouit, omnibúſq; officiis ſemper proſecuta eſt, donec variante imperatorio ſtemmate, rebúſque Imperij illius ad peſſimum quemq; delatis, ſanctum illud amicitiæ nomen erga illos deſerere ſit coacta. Ita tamen, vt quandoque memores ipſi Veneti veteris ſuæ in Græcanicum imperium pietatis, non deſierint etiam in vltimo Graiæ gentis excidio ſuffragari. *Egnatius l.4.c.7.*

Philippus Liladamus Rhodiæ militiæ magiſter, è Solymãno Turc. Imp. poſt traditam Rhodum, humaniter admonitus, vt poſthac, deſertus à Chriſtianis, ipſos quoque deſereret, ſibíque ſeruiret: Mori, inquit, liberum potius eſt, quàm viuere mancipium, & traditionis inſimulari. Vinci quippe etiam fortibus accidit: nec eſt, vt cadat animus ab hoſte potentiore ſuperatus. At ſuos deſerere, armíſque infeſtis vrgere, id verò extremæ perfidiæ eſt. *Contin.Chron.Carionis.*

NON PRODENDO.

Demetrius Poliorcetes cùm Rhodiorum vrbem obſideret, A transfugarum quidam obſeſſis indicauit, cunicularios ferè intra murum eſſe. Rhodij ipſi quoque cuniculis vtentes, occurrerunt ſub terra aduerſariis, & eos vlterius progredi prohibuerunt. Cúmque cuniculi ab vtriſque cuſtodirentur, conati ſunt quidam Demetriani corrumpere pecunia Athenagoram cuſtodiæ à Rhodiis præpoſitum. Erat is natione Mileſius, à Ptolemæo mercenariorum dux miſſus. Hic proditurum ſe pollicitus, diem ſtatuit, qua oporteret à Demetrio mitti aliquem ducem præcipuum, qui noctu per cuniculum in vrbem aſcenderet, vt locum contemplaretur, qui milites accepturus eſſet. Ita cùm Demetrio magnas ſpes feciſſet, rem indicauit ſenatui, cumque miſiſſet rex ex ſuis amicis Alexandrum Macedonem hunc per cuniculum ingreſſum comprehenderunt Rhodij, & Athenagoram coronauerunt aurea corona, argenti quinque talentis donarunt, cupientes reliquorum quoque mercenariorum & peregrinorum beneuolentiam erga populum prouocare. *Diod. l. 10.*

Abydeni cùm ab rege Attalo Rhodiiſque fœderatis ſuis, triremem & aliquot milites in vrbem præſidij gratia accepiſſent, cùm vltra ſe tuendi ſpes non ſupereſſet: oratores ad Phi- B lippum Macedonum regem de vrbe tradenda miſerunt, petentes vt incolumes ſeruarentur, quos à fœderatis ſubſidio miſſos in vrbe habebant. Hoc cùm eis Philippus negaret, ſtatuerunt potiùs ſeruata amicis fide emori, quàm eos qui auxilio venerant fefelliſſe videri. Quamobrem omni auro, quod habebant, manibus impoſito, reliquas opes in medium forum contulerunt: & profecti ad eam muri partem, quæ hoſtium vi diruta, plus periculi habebat, illuc iuuentus ſe hoſti oppoſuit, eo ordine, vt ſi ſuccubuiſſent, hoſtiſque vrbe potiturus videretur, ſeniores incenſis iis quæ in foro poſita erant, ac nauibus, quæ in portu aurum continebant demerſis, reliquos omnes occiderent, vrbémque inanem hoſti relinquerent. Inito igitur prælio, ſeniores vt acceperunt iuuentutem maiori ex parte cæſam, ad Philippum dedendæ vrbis gratia miſerunt. Quod cùm pauci iuuenes, qui prælio ſuperfuerant, intellexiſſent, occiſis primò ſacerdotibus, qui iuriſiurãdi principes fuerant, ne vrbs dederetur, deinde ſenioribus, cum omni alio ſexu demerſis nauibus in portu, vrbem quoque totam ſuccenderunt. Eam rem ob furoris magnitudinem Philippus vehementer miratus, ab oppugnatione abſtinuit: edixitque, triduum C Abydenis concedi, vt ex commodo ſuo ſe interimerent. *Fulg. l. 6. c. 6.*

Trimumpara Cochimi rex cum Luſitanis fœdus icerat, & Luſitanis apud ſuos commorandi poteſtatem fecerat, Calecutij rege, cui tributarius erat, id indignè ferente, multi fuere in Trimumparæ conſilio, qui illi perſuadere conabantur, vt Portugalenſes, quos in fidem è Gamæ manu receperat, Regi Calecutij traderet, & paucorum hominum externorum, & ab illius inſtitutis abhorrentium, interitu, ſalutem ſuam atque totius regni redimeret. Quod conſilium non modò non accepit, ſed in eos, qui id ſuadebant, aſperis verbis inuectus eſt. Dixit præterea, non eſſe tam hoſtilem Calecutienſis animũ, qui eum regno ſpoliare, & vita priuare conabatur, quàm eorum qui eum, vt fidem proderet, admonebant. Vitæ namque ſpaciũ breue eſſe, regnique vſuram exiguo termino definitam: perfidiæ verò maculam ſempiternam. Idcirco malle ſe exturbari regno, & vitam in maximum diſcrimen inducere, quàm fidei parum ſanctæ cultæ infamia flagrare. A Calecutienſi igitur bello petitus, & quia à Vincentio Soderino, quem Arabici ſinus claſſi Emmanuel rex præfecerat, deſerebatur, bis victus: in inſulam quandam traiecit. & Luſitanos, quos ſecum habe- D bat, in eandem inſulam transduci iuſſit: quos in illa ruina tanta fide conſeruauit, atque ſi illorum opera, quorum gratia in tantas calamitates inciderat, fuiſſet aliquando ab omni calamitatis acerbitate defenſus. Calecutienſis legatos iterum ad illum in inſulam miſit, qui dicerent, ſe ei omnia redditurum, ſi vellet ſibi Luſitanos, quos in poteſtate continebat, tradere. Reſpondit: Sibi regnum atque adeò vitam eripi poſſe, fidem non poſſe. Hoc reſponſo Calecutienſis acerbiùs irritatus, vrbem incendi continuò iuſſit: deinde inſulam oppugnare inſtituit. Sed quia ſitu atque natura egregiè munita erat, facilè defendi potuit. Tandem Alfonſi & Franciſci Albuquerciorum claſſe auctior, regnum recuperauit. *Oſorius l. 3.*

NON SVBIVGANDO.

Pyrrhus Epirotarum rex, victo Macedonum rege Demetrio, prohibenſque vires eius ſicut ex graui ægritudine refocillari, tulit ſuppetias Græcis, & Athenas ingreſſus eſt. Cùm in arcem ſcandiſſet, & ſacra feciſſet Mineruæ, deſcendiſſétque E eodem die: gratam ait ſibi eſſe populi erga ſe beneuolentiam, & quam ſibi haberent fidem: ſed cauerent, ne vllum poſthac regem, ſi ſaperent, admitterent in vrbem, aut portas ei aperirent. Inde pacem fecit cum Demetrio. *Plutarchus in Pyrrho.*

Cùm ſaluberrimo conſilio Themiſtocles migrare Athenienſes in claſſem coegiſſet, Xerxéque rege & copiis eius Græcia pulſis, ruinas patriæ in priſtinum habitum reformaret, & opes eius clandeſtinis molitionibus ad principatum Græciæ capeſſendum nutriret: in concione dixit, Habere ſe rem deliberatione ſua prouiſam: quam ſi fortuna ad effectum perduci paſſa eſſet, nihil maius aut potentius Athenienſi populo futurum, ſed eam vulgari non oportere, poſtulauitque vt aliquis ſibi, cui illã tacitè exponeret, daretur. Datus eſt Ariſtides. Is poſtquam cognouit eum claſſem illam Lacedæmoniorum, quæ tota apud Gytheum ſubducta erat, velle incendere, vt ea conſõpta, dominatio maris ipſis cederet, proceſſit ad ciues, & ipſis F retulit: Themiſtoclem, vt vtile conſilium, ita minimè iuſtum animo voluere. E veſtigiò vniuerſa concio, quod æquum non videretur, nec expedire quidem proclamauit: ac protinus Themiſtoclem in cœpto iuſſit deſiſtere. *Val. Max. l. 6. c. 5. Plut. in Themiſtocle,* Pagaſas portum habet, non Gytheum.

CONDOLENDO.

Sybari à Crotoniatis direpta, vniuerſi Mileſij, qui puberes erant, capita deraſerunt, & ingentem luctum adiecerunt. *Herod. l. 6.*

SACRIFICANDO.

Beſtia Appia, mulier Attellana, Capuæ habitans, Annibale Capuam tenente, quotidie ſacrificauit pro ſalute populi Romani, *Liuius l. 26.*

ERGA COMMILITONES.

Multis viris fortibus Theſeus auxilio fuit in præclaris facinoribus obeundis. Nam & in Colchos cum Iaſone nauigauit, ad opprimendum aprum Calydonium venit, & Adraſto opem tulit in recuperandis cæſorum ad Thebas cadaueribus, & cum Pirithoo Centauros debellauit, & ad inferos poſtea deſ- G cendit, vnde ab Hercule liberatus eſt. *Natalis Comes Mythol. l. 7. c. 9.*

Cùm ad Thermopylas ccc Lacedæmonij contra Xerxem pugnaturi eſſent, vates Megiſtias Acarnas, à Melãpode oriundus, prælocutus ex extis mortem omnibus imminere, quamuis palam à Leonide dimitteretur, ne vnà periret, tamen diſcedere noluit, filium modò, qui ei vnicus erat, vnà militatum miſſum fecit. Socij reliqui, quos Leonides Spartanorum rex remittebat, abiêre. Teſpienſes tantum atque Thebani perſtitêre cum Lacedæmoniis. Thebani quidem inuiti ac nolentes, quippe quos Leonides loco obſidum detinebat: Theſpienſes verò libentiſſimi, qui negauerunt ſe Leonide, & qui cum eo erant deſertis, abſceſſuros: permanentéſque vnà cum illo occubuerunt, quorum dux erat Demophilus Diadromei. *Herod. l. 7.*

Ex trecentis Lacedæmoniis ad Thermopylas duo, Eurytus & Ariſtodemus, feruntur ob extremam lippitudinem è caſtris à Leonida rege remiſſi, & in Alpenis decubuiſſe. At cõmunicato inter ſe conſilio, cùm liceret aut ſalutem ſibi parare, aut vnà cum aliis occumbere, cùm inter ſe diſcreparent, H Ariſtodemus quidem præ ignauia remanſit, Eurytus verò, audita Perſarum per montem circuitione, petiit arma, & duce ſeruo ad pugnantes deductus, dato in Perſas impetu, occubuit. *Herod. l. 7.*

Pelopidas & Epaminondas ad Mantineam vna militarunt, cùm Lacedæmoniis, integra adhuc amicitia & fœdere, miſiſſent Thebani auxilia: cúmque inter pedites locati vnà eſſent aduerſus Arcadas, vt gradum retulit Lacedæmoniorum cornu in quo ipſi ſtabant, multíque terga verterunt, teſtudine obnixi ſunt iis, qui ſe intulerunt. Ac Pelopidas ſeptem acceptis aduerſis vulneribus, ſuper aceruum cadauerum ſociorum pariter & hoſtium corruit. Quem etſi haberet Epaminondas pro deplorato, proceſſit tamen ad protegendum corpus eius & arma, multiſque ſe vnus obiecit, certus priùs occumbere, quàm Pelopidam deſerere iacentem. Iam ipſo etiam grauiter affecto, cùm pectus haſta, gladio brachium eſſet vulneratum: ecce ab altero cornu ex Lacedæmoniorum Ageſipolis ſuccurrit iis: ambóſque præter ſpem eripuit. *Plut. in Pelopidæ vita.*

Cùm excisa eſſet Phigalia Arcadiæ vrbs à Spartanis, Phigalenſes certis conditionibus dimiſſi, Olympiadis tricesimæ anno ſecundo, Delphici Apollinis oraculum de reditu cõſuluerunt. A Sciſcitantibus reſponſum eſt: Si ſoli per ſe ipſos redire conati eſſent, nullam fore iam reliquam poſtliminij ſpem: at ſi ab Oreſthaſio cêterùm lectiſſimos viros aſſumpſiſſẽt, illos quidem ad vnum in pugna perituros, Phigalenſes reditus cõpotes fore. Oreſthaſij eo reſponſo cognito, optimus quiſque certatim in eam expeditionem nomina dedêre. Congreſſi verò cum Lacædemoniorum præſidio, ratam omni ex parte oraculi vocem fecêre. Strenuè enim dimicantes, Spartanis pulſis, cùm ipſi ad vnum mortem oppetiiſſent, Phigalenſib. patriam reddidêre. *Pauſanias in Arcadicis.*

Q. Ceditius Tribunus militum, cùm in Sicilia Romanum exercitum Attilio Calatino Coſſ. in eas anguſtias deductum videret, vt certa pernicies ante oculos obuerſaretur: magno animo ad Conſulem conuerſus: Exercitus, inquit, totius ſalus quadringentorum ſanguine redimẽda eſt. Ad verrucam illam (locum montis editum aſperúmque digito notans) occupandam milites mitte. Pœni hoſtes vbi id viderint, fortiſſimus quiſque occurſabit: pugna committetur: quadringenti illi trucidabũtur: tu interea occupato hoſte exercitum per anguſtias educes. Tum Conſul, Fidum quidem conſilium: ſed iſtos cccc. B milites ad eum locum in hoſtium cuneos quiſnam erit qui ducat? Si alium (inquit Tribunus) non habes, me vtere. Nec mora, aſſumptis militibus ad certã mortem profectus, fortiſſimè pugnans cecidit, ſuis omnibus cæſis. Quem tamen adhuc ſpirantem, omni ferè exhauſto ſanguine hoſtes ſuſtulêre: cumque miraculo quodam nullum penitùs in capite vulnus accepiſſet, curatus conualuit, ſæpéque pòſt operam ſuam Reip. fortem atque ſtrenuam exhibuit. Cl. *Quadrigarius l. 3. Annal.* Laberiũ vocat. *Frontinus* etiam Calphurnium dici aſſerit. *Gell. l. 3. c. 7. Noct. Att. ex M. Catonis Originibus* recenſet.

ERGA CONIVRATIONIS PARTICIPES.

Sabinus Senator, vnus è coniuratis, qui Caium interfecerãt, cæteris à Claudio capitali ſupplicio affectis, non ſolùm abſolutus, verumetiam permiſſus eandem quàm antè præfecturam gerere: iniquum ratus, ſi à fide coniuratis data deſciſceret, in corpus adacto capulo tenus gladio, ſuamet manu optatum quæſiuit interitum. *Ioſephus l. 19. c. 3. Antiquit.*

ERGA CALAMITATIS SOCIOS.

Vitige Romam obſidente, Peranius, Beliſarij dux, per Salariã portam egreſſus, cùm, fuſis Gothis, ipſe conuerſo impetu fugaretur, C Romanus Miles in foueam profundam delabitur. Vnde, cum nec vocem edere, quia in proximo Gothi erant, auderet, neque vllo pacto ſuo nixu euadere poſſet, ibi noctem vnã animi anxius manſit. Poſtridie, Gothis rurſus in fugam actis, Gothus ſimili caſu in eandem foſſam eſt lapſus. Ibi ambo in communi periculo ſocij facti, fidem inter ſe dederunt, ſe inuicẽ ſeruaturos: deinde ambo vociferari validiſſimè inſtituerũt. Quibus auditis, cùm proximi ad foueam accurriſſent, cuiuſnam ea vox eſſet, rogarunt. Tum Gothus, Romano de induſtria ſubticente (nam ita vtrique placuerat) patria lingua reſpondit, ſe nuper in eam ex fuga foueam decidiſſe, & vt reſtem demitterent, obſecrare. Illi, demiſſo fune, cùm Gothum ſe attrahere ducerent, Romanum traxerunt, ac cauſa calamitatis accepta, inde etiam Gothum eduxerunt. Qui cùm ſuos de fide Romano data docuiſſet, eum impunè dimittendum curauit, *Sigonius l. 18. Imp. occid.*

ERGA AMICOS FIDES SESE EXERIT,
VITAM PROTEGENDO, CONSERVANDO.

Quum Oreſtes & Pylades veniſſent in regionem Tauricam ad exuendas furias, quibus Oreſtes laborabat propter matrẽ D occiſam, eſſéntque à rege Thoa comprehenſi, quòd ſimulacrũ Palladis inde auferre voluiſſent: rex Oreſtem (quem audiuerat eſſe auctorem furti) damnauit capitis. Quum verò neſciret vter Oreſtes, Pylades eum ſe eſſe affirmabat: contendebátque vt pro ſocio interficeretur. Oreſtes verò volebat irrogari ſibi ſupplicium, nomen ſuum accuſans, & furtum. *Cicero in Lælio.*

D. Brutus fugiens à Mutina, vt ad ſe interficiẽdum ab Antonio miſſos equites aduenisſe cognouit, quodam in loco inſtæ pœnæ debitum ſpiritum tenebris furari conabatur, eóque iam facta irruptione, Seruius Terentius fideli mendacio obſcuritate ipſa ſuffragante, Brutum ſe eſſe ſimulauit, & corpus ſuum trucidandum equitibus obiecit. Verum cognitus à Furio, cui Brutianæ vltionis officium mandatum fuerat, vt nece ſua amici ſupplicium diſcutere non potuit, ſic inuitus, fortuna cogente, vixit. *Valer. M. l. 4. c. 7.*

Lucilius, vltimo prælio quod in Philippicis campis commiſſum fuit, Brutum fugientem Barbaros equites Antonianos E inſequi conſpicatus, dum Brutum ſe fingit eſſe, inſequentes tam diu remoratus eſt, vt Brutus ab eis longè abeſſet. Capto igitur Lucilio, Antonius, ad quem is perducebatur, obuiam ſe lætitiæ plenus Brutum eſſe arbitratus præbebat. Cùm autem Antonio ita propinquus eſſet, vt inuicem audiri poſſent, magna voce exclamauit: Antoni, ne vnquam Brutum viuum vinctum expecta. Ego cùm hos Brutum inſequi equites cernerem, Brutum me finxi, vt is fugiendi tempus haberet: & ita ad te perductus ſum, eo animo, vt quæcunque in me ſtatueris, perferam. Quare attonitus Antonius, tantæ amicitiæ reuerentia Lucilium ſeruauit, atque in amicorum numero habuit. *Fulg. l. 4. c. 7.*

Quo tempore Triumuirorum proſcriptio durabat, propoſita iis graui pœna, qui proſcriptos re aliqua iuuiſſent, aut vt non accuſaſſent: contráque propoſitis iis qui accuſaſſent, ingentibus præmiis: cùm inter proſcriptos Varro philoſophus F eſſet, Caleni peramicus, eum domi ſuæ Calenus aliquod tempus celauit. In quam domum cùm perſæpè Antonius ſpectatum ſe conferret, nunquam territus eſt, aut animum mutauit Calenus: etſi aſſiduè vel animaduerti, vel præmia dari, prout edictum aut violaſſent homines, aut ei paruiſſent, cernebat. *Fulg. l. 4. c. 7.*

Vilnæ in Lituania, duobus adoleſcentibus per plateam ciuitatis pergẽtibus, intempeſta nocte, duo alij armata manu occurrerunt. Inter defendendum Vnus aduerſariũ ſuum interemit, aufugítque, Socius illius captus cædiſque damnatus, in locum decollandi poſtridie ducitur: cumque iam carnifex gladio euaginato ſtaret, ille reus cædis, qui profugerat, accurrens, dixit: Sinite hunc innocentem abire, ego enim hanc cædem perpetraui. Itaque ille genua flectens a ſpiculatore decollatus eſt, innocens liberatus. *Guagninus in deſcriptione Poloniæ* oculatus teſtis.

INSIDIAS DETEGENDO, INDICANDO.

Ionathas Saul regis F. Dauidem patri reconciliauit, innocentia & virtute illius detecta. Mox cum patris inſaniam videret, qui Dauidem omnimodo perdere vellet, Dauidem admonuit, G & vt fuga ſibi conſuleret, iuſſit: cúmque Dauidis cauſam apud Saül ageret, irati patris haſtam vix declinauit. 1. *Regum* 19. & 20.

Mithridatis Ariobarzanis, amicus erat Demetrij filij Antigoni, & propter ætatem familiaris. Hic in comitatu Antigoni regis Aſiæ erat: nec erat vel habebatur improbus, verùm ex ſomnio quopiam venit Antigono in ſuſpicionem. Viſus eſt ſibi Antigonus amplũ & pulchrum campum inire, atque eum auri ramentis conſerere: ex eo primùm exurgere aurea meſſis, mox regreſſus nihil niſi demeſſum culmum videre. Cùm anxio & mœſto animo eſſet, audiuiſſe quoſdam dicentes: Mithridatem in Pontum Euxinum fugere aſportantem auream meſſem deſectam. Hinc trepidans filio iureiurando adacto taciturum, viſum aperuit, ac ſe prorſus de medio tollere eum & interficere ſtatuiſſe. Quod vt audiuit Demetrius, oppidò fuit ei acerbum: adoleſcentique, cùm more ſuo ipſum adiſſet, vt otium ſecum falleret, verbum facere, aut voce id detegere iuriſiurandi religione dubitauit: ſed abduxit eum paulatim ab amicis atque vbi ſoli ſine arbitris fuerunt, haſtili in ſolo inſpiciente illo deſcripſit: Fuge Mithridate. Eo aduerſo profugit nocte in H Cappadociam, breuíque oblatam Antigono de ipſo viſionem fatum compleuit. Ampla enim & præclara regione potitus eſt, regúmque Ponti ille ſtirpem, quæ octaua fermè ſucceſſione à populo Romano eſt delata, edidit. *Plut. in Demetrio Poliorcete.*

DEFENDENDO, NON DESERENDO.

Iolaus ſenex *apud Eurip.* Heraclidis de ſeipſo ſic ait:

> Ἐγὼ δὲ σὺν φεύγουσι συμφεύγω τέκνοις,
> καὶ σὺν κακῶς πράσσουσι συμπράσσω κακῶς.

Ego cum fugientibus vnà fugio liberis: & cum malè habentibus habeo vnà malè.

Tres adoleſcentes eiuſdem ciuitatis, iter Delphos ad conſulendum oraculum facientes, in latrones inciderant. Vnus correpta fuga, declinauit latrones: Alius verò, cùm reliquis interfectis impetum faceret in ſuperſtitem ſicarium, à latrone aberrauit, in ſocium verò enſem impulit. Ei igitur, qui fugerat, tale reſponſum ab oraculo datum eſt:

> *Occidi ſocium præſens os paſſus amicum:*
> *Non tibi vaticinor, ſacro te proripe templo.*

Et alteri conſulenti, talia reſpondit Pythia;

A *Defendens ſocium, verſo mucrone necaſti:*
Purior es manibus nunc, quam prius eſſe ſolebas.

Ælianus de Varia hiſtoria lib. 3.

Familiaris Arceſilai Lacydes, Cephiſocrati perduellionis reo inter cæteros amicos aderat aduocatus. Poſtulâte annulum eius accuſatore, demiſit eum iuxta ſubmiſsè. Quod aduertens Lacydes, eum impoſito occuluit pede. Erat criminis annulus indicium. Poſtquam fuit abſolutus, cùm amplecteretur Cephiſocrates iudices, quidam ſcilicet, qui id viderat, iuſſit ei, vt gratias ageret Lacydi, atque rem expoſuit, cùm nemini id narraſſet Lacydes. *Plutarch. de diſcernendis adulatoribus.*

Proſtratis iam & perditis C. Gracchi conſiliis, rebúſque, cùm tota eius conſpiratio late quæreretur, deſertum omni auxilio, duo tantùm amici Pomponius & Lectorius ab infeſtis & vndique ruentibus telis oppoſitu corporum ſuorum texerunt. Quorum Pomponius, quò is faciliùs euaderet, concitatum ſequentium agmen in porta Trigemina aliquandiu acerrima pugna inhibuit, nec viuus pelli potuit, ſed multis confectus vulneribus tranſitum ſuper cadauer ſuum eis (credo etiã poſt fata inuitus) dedit. Lectorius autem in ponte ſublicio conſtitit: & eum, donec Gracchus tranſiret, ardore ſpiritus ſui B ſepſit: ac vi iam multitudinis obrutus, conuerſo in ſe gladio celeri ſaltu profundum Tiberis petiit: quamque in eo ponte charitatẽ totius patriæ Horatius Cocles exhibuerat, vni amicitiæ, adiecta voluntaria morte, præſtitit. *Valerius Maximus. l. 4. c. 7.*

Timotheus Cononis F. cùm Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici priuatíque hoſpites ad eum defendendum conuenerunt, ſed etiam in eis Iaſon Theſſalorum tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic cùm in patria ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine vllo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, vt mallet, ſe capitis periculum adire, quàm Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc aduerſus tamen Timotheus poſtea populi iuſſu bellum geſſit: patriæ enim ſanctiora iura, quam hoſpitij eſſe duxit. *Probus in Timotheo.*

M. Lollius quæſtor, ægrotus licèt, ad liberandum in iudicio amicum, à Catone minore, Quæſtore, ſubjectis teſtamenti nomine damnandum, lectica ſe in iudicium perferri voluit. *Plut. in Catone.*

C

LIBERANDO E CARCERE.

Ioſephus Iudæus in direptione Hieroſolymæ nihil præter ſacrorum librorum & amicorum ſalutem à Veſpaſiano petiit.

Parij æmulatores Pythagorearum diſputationum, in regionibus circa Italiam degebant. Dionyſius Siciliæ tyrannus legationem de amicitia facienda ad Metapontios cæteros Italos miſit. Euephenus iuuenibus, qui diſcendi cauſa ad eum commeabant, eorúmque parentibus ſuadebat, nullo modo tyranni verbis adhibendam eſſe fidem. Quæ res ad iram vehementiſſimè Dionyſium inflammabat. Itaque operam dabat, quemadmodum eum in ſuam poteſtatem redigere poſſet, & è Metapontio in Rhegium tranſportare. Quem poſteaquam cepit, in conſilio accuſationem in eum intendens demonſtrauit, quantis rebus ob eum ſolum eſſet ſpoliatus. Ille confitens, rectè ſe feciſſe prædicabat. Illos enim amicitia & diſcendi conſuetudine ſibi deuinctos eſſe: tyrannum ſe ne aſpicere quidem inter diſcipulos ſuos poſſe. Qui eum ob hoc morti adiudicauit, Euephenus nihil perterritus, ad Dionyſium inquit: Decretis quidem pareo: verùm quia ſororem adhuc innuptam habeo, eam priùs in Pario collocare alicui in animum induxi. Itaque in patriam nauigabo, breuique reuerſus mortem obi- D bo. Cùm omnes hoc audito ſermone in riſum effunderentur, Dionyſius admirabatur, & interrogabat: Quiſnam igitur pro te ſponſurus eſt. Ille: Vadem, inquit, mortis dabo. Eucritúmque accerſitum, vadem præbuit. Qui admodum lubens hanc pro morte ſponſionem recepit, tranſigens, vt ille digreſſus intra ſex menſium ſpatium reuerteretur. Se verò ibidem permanẽtem interea temporis cuſtodiri & aſſeruari iuſſit. Admirandũ quidem factum erat: verùm longè mirabilius aliud conſecutum eſt. Etenim poſt ſex menſes, is qui eum vadem dederat, collocata ſorore ſua, reuerſus in Siciliam, ſeipſum tyranno reddidit, iuſſitque vadem dimitti. Dionyſius vtriuſque virtutem ſupra modum complexus & admirans, ambos liberos dimiſit petiitque, vt data fide tertium ipſum in amicitiã ſuam aſcriberent, & apud ſe manerent, præſentibúſque bonis vnà fruerentur. Qui animum quidem tyranni, propoſitúmque comprobauerunt. At petebant, ſi vitam ſibi concedere vellet, reuerti ſe ad conſuetas cum adoleſcentibus exercitationes pateretur. E Dionyſius hoc facto, multos Italos adduxit, vt maiorem ſibi fidem haberent. *Polyæn. l. 5.*

Damon & Pythias Pythagoricæ prudentiæ ſacris initiati, tam fidelem inter ſe amicitiam iunxerunt, vt cùm alterum ex his Dionyſius Syracuſanus interficere vellet, atque is tempus ab eo, quo priuſquam periret domum profectus res ſuas ordinaret, impetrauiſſet: alter vadem ſe pro reditu eius tyranno dare non dubitauit. Solutus erat periculo mortis, qui modò gladio ceruices ſubiectas habuerat: eidémque caput ſuum ſubiecerat cui ſecuro viuere licebat. Igitur omnes & in primis Dionyſius, nouæ atque ancipitis rei exitum ſpeculabantur. Appropinquante deinde definita die, nec illo redeunte, vnuſquiſque ſtultitiæ tam temerarium ſponſorem damnabat: at is, nihil ſe de amici conſtantia metuere prædicabat. Eodem autem momento & hora à Dionyſio conſtituta, qui eam acceperat, ſuperuenit. Admiratus amborum animum tyrannus, ſupplicium fidei remiſit: inſupérque eos rogauit, vt ſe in ſocietatem amicitiæ, tertium ſodalitij gradum vltima culturum beneuolentia reciperent. Hæ ſanè vires amicitiæ, mortis contemptum ingenerare, vitæ dulcedinem extin- F guere, crudelitatẽ manſuefacere, odium in amorem cõuertere, pœnam beneficio penſare potuerunt: quibus benè tantum venerationis, quantum deorum immortalium ceremoniis debetur. Illis enim publica ſalus, iis priuata continetur: atque vt illarum ædes ſacra domicilia, ita harum fida hominum pectora, quaſi quodam ſancto ſpiritu referta templa ſunt. *Valer. Maxim. l. 4. c. 7.*

Ageſilaus Lariſſam Xenoclem Scythem ad iungendam cum eis amicitiam legauit. Quibus prehenſis & in cuſtodiam datis cæteri infenſi cenſebant, vt Ageſilaus Lariſſam corona circumdaret & oppugnaret. Enimuerò ille cùm tanti facere negaſſet, ſe vniuerſa Theſſalia potiri, vt alterum eorum amittere vellet, pactis induciis recepit eos. *Plut. in Apoph.*

L. Rheginus Tribunus plebis Seruilium Cepionem in carcerem coniectum, quòd illius culpa exercitus Rom. à Cimbris & Teutonicis videbatur deletus, veteris actæque amicitiæ memor, publica cuſtodia liberauit: nec eatenus amicum egiſſe contentus, etiam fugæ eius comes acceſſit. Proh magnũ & inexpugnabile tuum numen amicitia, cùm ex altera parte Reſpub. manum iniiceret, ex altera tua illum dextra traheret: & illa, vt ſacroſanctus eſſe vellet, exigeret, tu exilium indiceres: adeò blando vteris imperio, quod is ſupplicium honori G prætulit. *Valer. Max l. 4. c. 7.*

☞ *Vide in loco de Caritate.*

FERENDO MORES.

Auguſtus, Cæſar amicitias non facile admiſit, & conſtantiſſimè retinuit: & non tantùm virtutes ac merita cuiuſque dignè proſecutus, ſed vitia quoque, & delicta duntaxat modica perpeſſus. Neque enim temerè, ex omni numero in amicitia eius afflicti reperientur præter Saluidenum Rufum, quem ad Conſulatum vſque: & Cornelium Gallum, quem ad Præfecturam Ægypti, ex infima vtrumque fortuna, prouexerat. Quorũ alterum res nouas molientem damnandum Senatui tradidit: alteri ob ingratum & maleuolum animum, domo & prouinciis ſuis interdixit. Sed Gallo quoque & accuſatorum denunciationibus, & Senatuſconſultis ad necem compulſo, laudauit quidem pietatem tantoperè pro ſe indignantium: cæterùm & illacrymauit, & vicem ſuam conqueſtus eſt, quòd ſibi ſoli non liceret amicis, quatenus vellet, iraſci. Reliqui potentia atque opibus ad finem vitæ ſuæ cuiuſque ordinis principes floruerunt. *Suetonius.*

H

NON DETEGENDO ARCANA.

Alcibiades eiuſmodi probationem amicorum inſtituit. Simulacrum hominis in obſcuro & tenebricoſo loco concluſit, atque amicorum quemlibet introducens, oſtendebat tanquam hominem occiſum: & rogabat, vt ſuam operam ad eam rem darent, vt facinus latere poſſet. Reliqui ſceleris communicationem refugerunt. Solus Callias, filius Hipponici, libenter ſimulacrum admiſit, quod oſtenderat, ad probandos amicos factum. Itaque fidelem amicum iudicauit Calliam, & in poſterum Alcibiadi Callias fuit cariſſimus. *Polyænus lib. 1.*

Eumenes Cardianus, cum Argyraſpidas ſibi inſidias moliri intelligeret, recepit ſe in tabernaculum ſuum, & ad amicos, in conuentu ſe præfatus ferarum verſari, teſtamentum condidit, literas conſcidit & corrupit: ne ipſi defuncto ex arcanis A his crearentur illis, qui ſcripſerant eas, pericula & calumniæ. *Plut. in Eumene.*

LIBERIS AMICORVM CONSVLENDO.

Cùm Gabaonitæ à familia Saul ſuperſtites ad crucifigendum poſcerent: Dauid rex Mephiboſeth Saul è Ionathæ filio nepotem præteriit, propter fidem Ionathæ datam, & amicitiæ fœdus. Reliquos poſteros Saul, ſeptem numero, Gabaonitæ crucifixerunt. 2. *Regum* 21.

Phocion non viuum modò conſtanter obſeruauit & coluit Chabriam, verùm etiam defuncti propinquorum magnam curam geſſit, & filium Creſippum affectauit bonum virum reddere, quem licèt vecordem videret & contumacem, non deſtitit tamen emendare & regere eius vitia. Semel tantùm dicitur, cùm obtunderet ipſum in quodam bello adoleſcens, fatigarétque importunis quæſtionibus & interrogationibus quaſi caſtigans, atque Imperatoris munus eum docere inſtituens, dixiſſe: O Chabria, Chabria, magnam ſanè tibi refero amicitiæ gratiam, qui filium feram tuum. *Plutarchus in Phocione.*

B Eudamidas Corinthius pauperrimus, Aretæum Corinthiũ & Charixenum Sicyonium amicos ſuos, & eos quidem opulentos, hæredes ſcripſit hunc in modum: Lego Aretæo quidem matrem meam alendam, atque in ſenecta fouendam: Charixeno verò filiam meam elocandam cum dote, quanta ab illo maxima dari poterit. Si quid autem interim acciderit alterutri, huius quoque partem alter habeto. Illi ergo cùm rata eſſe iuſſiſſent ea quæ teſtamento fuerant ab amico legata. Charixenus quinque duntaxat diebus ſuperuixit. Aretæus & matrem Aretæi aluit, & filiam eius duobus talentis è ſuo dotatam honeſtiſſimè elocauit. *Lucianus in Toxari.*

Fr. Almeida, Luſitanæ claſſis præfectus, Quiloæ tyrannum Habraëmum expulerat eique Mahumetem Anconium, in regis Emmanuëlis verba priùs iuratum, ſucceſſorem dederat. Mahumetes cùm illi ſummas gratias ageret: Mihi, inquit, fuit magnus vſus & amicitia, ſancto admodum fœdere conſtituta, cum Alfudailo Rege, quem Habraëmus per inſidias interemit. Alfudailus ſi in vita maneret, ego illi regno cederem. Nec enim is ſum, qui vllas regias opes fidei & officio præferendas exiſtimem; Sed quoniam is vita priuatus eſt, te quantum poſ- C ſum oro & obſecro, vt facias mihi poteſtatem accerſendi illius filium, quem regni hæredem inſtituam. Filij mihi quidẽ ſunt iſto honore non prorſus indigni, ſed malo liberis meis fidei & honeſtatis exemplum, quàm ampliſſimum patrimonium teſtamento relinquere. Attulit hoc poſtulatum magnam admirationem Luſitanis, cùm animaduerterent hominem Mahumetanis diſciplinis imbutum, ea fide amicitiam colere, & tanta animi magnitudine regni opes contemnere, vt facilè officium, amico mortuo debitum, caritati filiorum præponeret. Omnes igitur illum certatim laudarunt, & eo ſolùm nomine, quòd regnum vellet à filiis ſuis ad Regis filium transferre, maiore regno digniſſimum iudicarunt. Itaque defuncti regis filius accerſitur, & ab omnibus ciuibus Almeidæ iuſſu, fides datur, fore, vt poſt Mahumetis illius obitum, illum regium adoleſcentem Regem habeant. *Oſorius l. 5. rerum Em.*

MORTEM ÆGRE FERENDO.

Philippus Macedo, Eubœenſi extincto Hipparcho, caſum illius grauiter ferre præ ſe ferebat ac cùm diceret quidam: Atqui non fuit eius immaturus deceſſus: Ipſi quidem, inquit, at mihi immaturus. Præuertit enim fato fungi, quàm meritam gratiam à me amicitiæ reciperet. *Plutarchus in Apophthegmatibus.* D

ERGA COMPOTORES.

Milo Crotoniates athleta, Pythagoræ diſcipulus, columna quandoque in philoſophorum contubernio laborante, ſubiẽs, ſaluos reddidit vniuerſos, deindéque ſeipſum extraxit. *Strabo l. 6. Geographia.*

ERGA AMASIOS, CONCVBINAS.

☞ *Ex Tit. Amor amaſiorum, huc ea quæ fidem inuictam habent.*

Iacobus Lupius Siqueira Luſitanus, anno 1508 cum quinque nauibus in inſulam, quam olim Taprobanam, modò Zamatram appellant, primus peruenit. Cum Malacenſi rege nomine Emmanuëlis regis fœdus icit. Is cùm ſimulata amicitia Luſitanos perditum vellet, ædem maximam ex ligno prope pontem extruxit, & Siqueiram ad conuiuium inuitauit. Erat tum Malacæ Perſis quædam Mahumetana, quæ hoſpitium publicè certa pecunia præbebat. Apud eam diuerſabatur ſartor quidam Luſitanus, qui Perſicam linguam propè nouerat, & in E maximam mulieris familiaritatem venerat. Ea cum inſidias indicio cuiuſdam hominis ſibi valdè familiaris percepiſſet, per ſartorem à Siqueira poſtulauit, vt eam ad colloquium ſecretò admitteret: vitam nemque illius & dignitatem agi. Siqueira monita mulieris irriſit. Illa verò cùm idem iterum atque tertiò à Siqueira contenderet, & nihil proficeret: omni periculo contempto ſartori inſidias detexit. Siqueira morbi ſimulatione periculum declinauit. *Oſorius l. 6. rerum Em.*

ERGA HOSPITES.

TVM IN GENERE.

Romani olim hoſpitem etiam clienti præponebant, teſte Maſſurio Sabino, dicente in lib. 3. Iuris ciuilis: In officiis apud maiores ita obſeruatum eſt, primùm tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato, poſtea affini. *Gellius l. 5. c. 13.*

IN SPECIE. VIDELICET

Pudicitiam defendendo.

Loth, cùm Angelos duos Sodomæ hoſpitio ſuſcepiſſet, & contra ciuium ſuorum iniuriam, quantum in ſe erat, fuiſſet tutatus: & ne hoſpitibus iniuria fieret, filias ſuas ciuium libidini expoſiturus eſſet: ſolus cum ſuis è Sodomitano incendio F conſeruatus fuit. *Gen.* 10.

Senex quidam (vt in Iudicum libro legimus) habitans in Gabaa: vrbe tribus Benjamin, cùm vidiſſet hoſpiti ſuo Leuitæ vim parari ab effrenatæ libidinis viris: loco ipſius filiam eius virginem tradere voluit. Hoſpes verò ne illi, à quo benignè exceptus fuerat, dedecor ignominiæque cauſa exiſteret, ſua, quam ſecum habebat, coniuge raptoribus ſatisfecit: quia illi ſic abuſi ſunt, vt extinctam reddiderint. *Marul. l. 1. c. 3. & Sab. l. 7. c. 6.*

Non lædendo.

Quum Galli incurſionem facerent in Ioniam, ciuitatéſque depopularentur: in Mileto fortè Cereris ſacra Teſmophoria celebrabantur, & mulieres congregatæ in tẽplo erant non longè à ciuitate. Barbari mulieres rapuêre. Ex iis alias Mileſij redemêre, alias Barbari ſecum abduxêre: in quarum numero Erippe fuit, vxor Xanthi, hominis magnæ auctoritatis, ac primi generis in Mileto, relicto domi puero bienni. Xanthus, magna bonorum ſuorum parte argento commutata, comparatis aureis mille, primùm in Italiam tranſiit: inde per Maſſiliam in regionem Celtarum: vbi Erippen cum Principe Celtarum nuptam reperit. Ab eo hoſpitio exceptus, Celtam perſuaſit, G vbi ſibi vxorem reſtitueret. Erippe perfida Celtæ indicat multitudinem auri, ſuaſitque vt occideret Xanthum: confitens, ſe ipſius amore plus quàm patriæ & pueri teneri, Xantho verò ſe penitùs eſſe infeſtam. Occultauit indignationem Celta, & Xanthum comitatus, vbi ad fines Celticæ peruenit, factum ſe facturum inquiens, Erippem victimæ ſtare iuſſit de more, & incautæ caput amputauit: Xanthóque ſimul reuelans inſidias ab ea paratas, omne aurum illi liberaliter donauit. *Parthen. de Amat. c. 8.*

Phocenſium tyrannis, qui Delphos occupauerat, cùm bellum Thebani, quod vocauerunt Sacrum, intuliſſent: mulieres Bacchæ, quas Thyadas appellant, furore percitæ, & errantes nocte ingreſſæ ſunt omnibus ignorantibus Amphiſſam. Ibi in foro, quòd eſſent laſſæ, nondum recepta mente, humi ſtratis corporibus, ſopitæ paſſim procubuerunt. Feminæ Amphiſſenæ verentes, quòd fœderata ciuitas Phocenſibus eſſet ac multi milites adeſſent tyrannorum, ne afficerentur contumelia Thyades, in forum omnes concurrerunt, ac tacitæ vndique circumſiſtentes, dormientes non interpellarunt. Poſtquam euigilauerunt, aliarum aliæ ſuſceperunt curam cibumque eis obtulerunt: denique permittentibus viris ad fines vſque proſecutæ in tutum eas deduxerunt. *Plutarchus de Virtutibus mu-* H *lierum.*

Annibal à Campanis vrbe exceptus, apud Paſcuuium virum nobiliſſimum diuertit. Ex Campanis ciuibus nemo ad conuiuium adhibebatur, præter Vibellium Tauream, virum fortiſſimum, & filium Pacuuij, cui pater iratum Annibalem, eò quòd Decium Magium pro Romana ſocietate pugnantem ſecutus erat, magno negotio placarat is iuuenis licet ſimulatione reconciliatus Annibali, nocendi tamen occaſionẽ expectans, dum celebratur omnium ſermone lætitiáque conuiuium, patrem in interiorem partem ædium adducit, cúmque hortatur, vt ſimul ſecum gratiam populi Romani graui peccato amiſſam, ſummo beneficio redimere velit. Conſiliũ deinde

aperit,

A aperit, quo animum induxerat, Annibalem patriæ ſuæ, totiuſque Italiæ hoſtem de medio tollere. Homo qui id auctoritatis & patens eſſet, filij dicto vehementer obſtupuit, iuuenémque complexus, magno labore, multis cum lacrymis vix tandem exorauit, vt abiecto gladio domi ſuæ hoſpitem tutò eſſe ſineret. Ita Annibal, qui ab Oceano Hiſpaniæque vltimis oris per ingentia terrarum ſpatia militem trahens, nunc hoſtium telis, nunc Gallorum inſidiis petitus euaſerat, parum abfuit quin vnius iuuenis manu inter epulas menſaſque necaretur. *Auctor vitæ Annibalis.*

Humaniter tractando.

☞ *Ex Titulo Popularitatis huc non pauca.*

Liberaliter excipiendo.

☞ *Ex Titulo Liberalitatis mutuanda quædam.*

Quintius Criſpinus Badium Campanum & hoſpitio benigniſſimè domi ſuæ exceperat, & aduerſa valetudine correptum attentiſſima cura recreauerat. A quo poſt illam nefariam Campanorum defectionem in acie ad pugnam prouocatus, cùm & viribus corporis, & animi virtutibus aliquátò eſſet ſuperior, monere ingratum, quàm vincere maluit. Nam quid agis (inquit) demens? aut quò te praua cupiditas tranſuerſum B rapit? parum habes publica impietate furere, niſi etiam priuata lapſus fueris? Vnus tibi Romanorum (videlicet Quintius) placet, in quo ſceleſta exerceas arma? cuius penatibus & honoris viciſſitudinem & ſalutem tuam debes? At me fœdus amicitiæ, diique hoſpitales, ſancta noſtro ſanguini veſtris pectoribus vilia pignora, hoſtili certamine congredi tecum vetant. Quinetiam ſi in concurſu exercituum fortuito vmbonis mei impulſu proſtratum agnouiſſem, applicatum iam ceruicibus tuis mucronem reuocaſſem. Tuum ergo crimen ſit hoſpitem occidere voluiſſe: meum non eris hoſpes occiſus: proinde aliam, qua occidas, dextram quære: mea te ſeruare didicit. Dedit vtrique cœleſte numen debitum exitum, ſiquidem in eo prælio Badius obtruncatus eſt: Quintius inſigni pugna clarus euaſit. *Val, Max. lib. 5. c. 1.*

Thoriſmundus rex Gepidarum erga Alboinum Oduini Longobardorum regis F. filij ſui interfectorem licèt, ſed hoſpitem, fidus fuit. Hunc enim ad ſe profectum, vt ab hoſte virtutis ſuæ teſtimonium afferret, & cum patre deinceps cibum publicè in eadem menſa capere poſſet: Thoriſmundus, etſi à proceribus ad vindictam filij inflammaretur, plus tamen hoſpitali fidei, quàm priuato, vel etiam publico dolori dandum C cenſuit. Itaque Alboinum hoſpitio exceptum & menſæ ſuæ adhibuit, & ad dexteram ſuam, eo loco quo filius ſuus ſedere conſueuerat, collocauit: abeuntique arma honoris ergo conceſſit. *Paulus Diaconus lib. 1. cap.* 23.

Non ſubiugando.

Cùm Pyrrhus Epirotarum rex voluiſſet Palladi in Athenienſi arce rem ſacram facere, Athenienſes liberè eum in vrbem atque arcē receperunt. Verùm poſteaquam vrbe egreſſus fuit, Pyrrhus dixit, mirum in modum gratam extitiſſe fidem, quam ſibi Athenienſes habuiſſent: cæterùm ſi ſaperent, in poſterū nulli regi portas aperturos eſſe. Eo verbo oſtendit, nō eſſe ex re liberæ ciuitatis, in cuiuſquā principis manū libertatē ſuam credere. Cuius conſilium non ſecuti Athenienſes, cùm poſtea Caſſandrū quoq; in vrbē accepiſſent, magna atq; innumerabilia mala ex eo tulerunt: re ipſa experti, à Pyrrho ſapientiſſimè monitos fuiſſe. *Fulgoſ. lib. 7 c. 2. ex Plut. Pyrrho.*

Protegendo. Non prodendo.

Raab meretrix exploratores Ioſue abſcondit, & incolumes remiſit. *Ioſue* 2. Eius fidem commendat Apoſtolus, propter quam non periit cum incredulis. *Hebr.* 11.

Nuncij euntes ad Dauidem abſconditi fuerunt in puteo, & D ſeruati per Mulierem, quæ poſuit valamen ſuper os putei. 2. *Regum* 17.

Gerbonius, Populonij epiſcopus, occidi potuit: cogi autem vt hoſpites proderet, non potuit. Totilæ regis irati minas contempſit, nolens prorſus latebras indicare eorum, qui ad ſe confugerant. Et cùm vrſis ferociſſimis obiiceretur lacerandus, atque inter illos illæſus verſaretur: verecundia regem cœpit, nolle ei parcere, cui feræ belluæ pepercissent: ac protinus hominem dimitti iuſſit. *Marul. lib. 1. c. 3.*

Liberando.

Cn. Martius Coriolanus, cùm bonam bellando operam aduerſus Volſcos & Coriolanos nauaſſet, & multa militaria dona à Poſthumio oblata eſſent: nihil quicquam accepit, verùm orauit, ne amicum Volſcum, iure belli captum diuideret: ſed ſibi, cuius hoſpes olim fuerat, dono daret. *Dionyſius lib. 7. & 8. Liuius lib. 2. Decad. 1. Plin. cap. 19. de viris illuſtr.* E *Valerius Maxim. lib. 4. c. 3.*

FIDES PARENTVM ERGA LIBEROS, NATVRALES, ADOPTIVOS: VITRICORVM ET Nouercarum erga Priuignos.

☞ *Huc confer Titulum, Amor parentum erga liberos.*
Illic certè Beneuolentia conſideratur, hic Fides.

IN GENERE.

Nihil magis curabat Æneas, quam Aſcanium ſuum. *Sic Virgilius lib. 1. Æneidos:*

Omnis in Aſcanio chari ſtat cura parentis.

IN SPECIE. VIDELICET
VITAM LIBERORVM CONSERVANDO.

Creon Menœceum F. pro ſalute Thebarum mactare iuſſus, reſpondet *apud Eurip. in Phœniſſ.*:

ἐγὼ γὰρ οὔποτ' ἐς τόδ' εἶμι συμφορᾶς,
ὥστε σφαγέντα παῖδα προσθεῖναι πόλει.
πᾶσι γὰρ ἀνθρώποισι φιλότεκνος βίος,
οὐδ' ἂν τὸν αὑτοῦ παῖδά τις δοίη κτανεῖν.
Μή μ' εὐλογείτω, τἀμά τις κτείνων τέκνα.

Ego etenim nunquam ad hoc deueniam calamitatis, vt mactatum filium addicam ciuitati. Omnibus enim hominibus F amans liberorum vita, neque quiſpiam ipſius filium dederit ad interficiendum. Ne me laudet, meos quiſpiam interficiens liberos.

Cùm ad expiandum Saul regis contra Gabaonitos facinus, Dauid rex ſeptē Saul filios ſuperſtites Gabaonitis dediſſet, quos illi ad Gabaam in monte crucifixerunt: Reſpha Achię F. Saul cōcubina, cuius duo filij Armonis & Mephiboſeth inter eos fuerant, centone in petra ſtrato, ab initio meſſis hordei donec in illos cœleſtis aqua diſtillauit, prohibuit, quò minùs illi vel ab auibus interdiu, vel noctu à feris inuaderentur. 2. *Reg.* 21.

Meretrix, ne filius ſuus gladio à Salomone rege, duodecim annorum puero, diuideretur, cum potiùs alteri meretrici concedere voluit. 3. *Reg.* 3.

Paryſatis mater, Cyro F. ob inſidias fratri Artaxerxi ſtructas interficiendo, multis lamentis & obſecrationibus vitam ſeruauit, vlnis eum complexa, ac capillo ſuo circumiiciens colligánſque illius collum cum ſuo. *Plut. in Artaxerxe.*

Octauius Balbus, proſcriptus à Triumuiris, cùm domo, poſtico clàm eſſet egreſſus, iamque fugæ expeditum initium haberet: poſtquam intus filium trucidari falſo clamore viciniæ accepit: ei ſe neci, quam euaſerat, obtulit, occidendúmque militibus tradidit. Pluris nimirum illud momentum, quo illi G præter ſpem videre filium incolumem contigerat, quàm ſalutem ſuam æſtimans. Miſeros adoleſcentis oculos, quibus amantiſſimum ſui patrem, ipſius opera ſic expirantem, intueri neceſſe fuit. *Val. lib. 5. c. 7.*

M. Brutus bellis ciuilibus Patara potitus, Patarentibus edixit, vti omnes omnino ciues, quicquid in vrbe auri, argenti facti aut infecti poſſiderent, id ad ſe in medium adferrent: in eos ſtatuto vltioſo ſupplicio, qui cælaſſent: præmio contra, iis qui detuliſſent. Itaque quum ſeruus quidam dominum indicaſſet, mittitur Tribunus, qui nactam pecuniam adferat, dominúmque cum tota familia in iudiciū trahat. Dominus cùm negare non poſſet, iuſſus cauſam dicere, nihil reſpondebat. Sed poſtquàm Mater ſeipſam accuſans, identidem clamaret, filium innocentem eſſe, ſeque pecuniam abſcondiſſe: itaque orare, vt filio parceretur: ſeruus contrà eò perfidiæ veniret, vt etiam non rogatus mentiri eam diceret, iſtudque ciuile crimen non ad matrem, ſed ad filium pertinere: Brutus cùm filij taciturnitate, tum matris pietate motus, vtrumque & libertate, & pecunia donauit: ſeruum laqueo ſuſpendit. *Appianus libr. 4. & Sab. lib. 8. Enn. 6.* H

Cremenſes à Friderico Barbaruſſa, cui rebellauerant, obſeſſi, optione data aliquid ſecum efferendi, filios, parentes, cognatos extulerunt. *Hedio in Chron. Germ.*

In ea pugna, qua Heluetij, ſuſcepto Maximiliani Sforciæ, Ludouici F. ab Galliæ rege Ludou. XII. oppugnati, & fermè toto Mediolanenſi imperio exuti, patrocinio ad Nouariam Gallicum exercitum, anno 1513. 6. Iunij profligarunt: quum reliquorum nulla virtus lauſve emicaret, ſolus Robertus Marcianus, paterno ardore impulſus, cum equitum turma, vt Florangium, & Daneſium, filios ſuos, Germanorum peditum in Gallico exercitu duces, qui multis acceptis vulneribus humi iacebant, ſeruaret, ſeſe in Heluetios immiſit, tantáque ferocitate pugnans, vt Heluetiis ipſis, nedum aliis, permirum vinceretur, viuos tantum periculo eripuit. *Guicciardinus lib.* 11. A Iouius Robertum Sedanorum vocat, Eburonum principem, filios Florantium & Gemeſium.

INSTITVENDO. EDVCANDO.

M. Catonis ſenioris nunquam tantæ, neque tam multæ fuerunt occupationes, vt cùm recens natus Cato filius lauandus eſſet omnia non relinqueret, vt ipſe lotioni ſemper intereſſet. Cui poſteaquam ætas ad diſcendum idonea fuit, nunquam alium quàm ſe magiſtrum dare voluit: & cùm ab amicis moneretur, vt eam curam alicui erudito ſeruo traderet, reſpondit: Ferre ſe non poſſe, vt ſeruum inſpiceret filio aures vellicantem: cùm præterea illud quoque ſpectaret, ne cuiquam ſeruo filius literariam inſtitutionem deberet. *Plut. in eius vita.*

ÆGROTANTIBVS CONSVLENDO.

B Niſi Centurio ille Itali generis (vt credi æquum eſt) diuina Chriſti opera vidiſſet, nunquam huius opem laboranti filiæ implorasset: pietatis tamen cultum non priùs recepit, quàm puella periculo ſeruata eſt. Valuit in militari homine multum miraculorum claritas, ſed plus omnino patrius affectus: illa veritatis admonuit, hic vt coleret, effecit. *Sabellicus lib.* 3. *cap.* 4.

Valeſius Sabinus, homo, vt illo tempore erant optimi quique, ruſticus, ægrotantibus tribus liberis, ac propemodum moribundis, inter vota & comprecationes vocem audiuit, filios fore ſaluos, ſi per pronum Tiberim Tarentum portaſſet, ibíque ex Ditis patris & Proſerpinæ petita aqua calida, quam illi deſideraſſent, recreaſſet. Valeſius de Tarento vrbe ratus oraculum intelligendum, tametſi procul ea vrbs aberat, nec vllus erat ad Tarentum Tiberis, tamen naue conducta, & in ea impoſitis pueris, ſecundo flumine Oſtiam contendit, ad campum Martium prope Romam cùm pueros in ſiccum exponeret, vt tædium nauigationis leuaret, velletque ignem C accendere, conſuluit gubernatorem, vnde ignis peti poſſet. Ille è proximo Terento reſpondit: nam paſtoritium ignem videbat ibi lucere: locus ille Terentus dicebatur, quòd Tiberis, amnium more, ripam mollem tereret: vel quòd ara Ditis eo loco ſub terra occuleretur. Valeſius nomine audito lætus, illuc nauem appelli iubet, & adinuentam ſub terra aram furuas hoſtias Diti & Proſerpinæ ſacrificauit: & tres noctes, tot enim erant filij ægroti, diis ibi facto lectiſternio, exegit: cum cantibus & choreis, liberis iam morbo liberatis. Vnde Secularibus ludis datum initium. *Liuius, Valerius lib.* 2. *c.* 1. *Florus.*

DIGNITATES CONFERENDO.

Auguſtus Tiberio, Claudius Neroni Romanum imperium reliquit: cùm ille nepotem & pronepotes haberet, hic filium. *Suetonius.*

HONOREM TVENDO.

Amaſis rex Ægypti cùm Cambyſes rex Perſarum filiam illius in matrimonium peteret, noluit ei filiam ſuam dare, cùm probè ſciret, illum concubinæ loco eam habiturum. Miſit ergo filiæ loco Niterim Apriæ regis filiam, quem ipſe interfecerat. Qua de cauſa poſtea Cambyſes Ægyptum infeſtis armis petiit, & Pſammenitum Amaſis filium regno D exuit. *Herod. libro tertio.*

Ariſtides Locrenſis filiam ſuam ita amauit, vt Dionyſio Syracuſano, qui ſibi vxorem depopoſcerat, dare noluerit, etiamſi omnium ditiſſimo: ſe potiùs filiam malle perditam, quàm tyranni matrimonio locatam videre, dixerit. *Sabellicus lib.* 8. *c.* 9. *Exemplorum.*

Fabius Rutilianus quinque conſulatibus ſumma cum gloria peractis, omnibuſque & virtutibus & vitæ meritis ſtipendiis, legatus ire Fabio Gurgiti filio ad bellum difficilè & periculoſum conficiendum grauatus non eſt: penè ipſo per ſe duntaxat animo ſine corpore militaturus, vtpote propter vltimam ſenectutem lectuli otio, quàm labori præliorum habilior. Idem triumphantis currum equo inſidens ſequi, quem ipſe paruulum triumphis ſuis geſtauerat, in maxima voluptate poſuit: nec acceſſor glorioſæ illius pompæ, ſed auctor ſpectatus eſt. *Valer. Max. lib.* 5 *c.* 7. *Suidas* paulò aliter.

NON ABDICANDO.

Ceſetius eques Romanus. Cæſare omnium iam & externorum & domeſticorum victore, cùm abdicare filium ſuum iuberetur, quòd is tribunus plebis cum Marullo collega inuidiam ei tanquam regnum affectanti fecerat, in hunc modum reſpondere ſuſtinuit: Celeriùs tu mihi, Cæſar, omnes filios meos eripies, quàm ex his ego vnum nota pellam mea. Habebat autem duos præterea optimæ indolis filios, quibus Cæſar ſe incrementa benignitatis largiturum pollicebatur. E *Valerius Maximus lib.* 5. *c.* 7.

FIDES MAIORVM ERGA MINORES. VT AVI, PATRVS, AVVNCVLI ERGA NEPOTES.

Mardochæus Beniamita, Iairi F. patruus & tutor Eſther, eam filiæ loco habuit, & ſanctiſſimè educauit: & cùm ad Artaxerxem regem formæ gratia adduceretur, ei præcepit, ne cuias eſſet, indicaret: obſeruabatur quoque ſingulis diebus ad fores palatij, vt reſciſceret, quidnam cum Eſther ageretur. *Eſther.* 3. *& Ioſeph. lib.* 11. *c.* 6.

Cum Achæi, Athamantem Æoli F. obſtructas Helle filiæ inſidias, quas euitare volens ſubmerſa eſt in Boſphoro, loci expiationem facturi immolare vellent: Cytiſſorus nepos è Colchide veniens, auum Athamantem inſigni pietate liberauit. *Herod. lib.* 7.

Cùm Polydectes, Lycurgi frater natu maior, diem ſuum obiiſſet, ad Lycurgum Spartæ regnum peruenit. Verùm cùm fratris ſui vxorem relictam in vtero habere comperiſſet, ad fœtum conceptum, ſiquidem maſculus eſſet, regnum pertinere exiſtimans, ipſe tutoris loco regnum adminiſtrauit. Submiſit autem ea mulier clàm, qui Lycurgo indicarent, paratam ſe F ad abolendum fœtum, vt ipſi Spartæ regnum tenenti nuberet. Lycurgus mulieris conſilium ſe probare ſimulauit: nolle tamen non ſe ipſius matris periculo id fieri, in procurando abortu, affirmauit quin potiùs pareret: vt partus confeſtim è medio tolleretur, ſibi curæ fore. Partus autem tempore miſit qui enitenti adeſſent: pueróque ad ſe inter cœnam allato Rex vobis, ô Spartani natus eſt, clara voce exclamauit: cúmque in loco regio depoſuit, & Charilao nomen impoſuit: propterea quòd omnes magnitudinem animi & iuſtitiam Lycurgi cum gaudio & gratulatione admirarentur. *Plut. in Lycurgo, & Strabo libr.* 10. *Geographiæ.*

Henricus Valetudinarius Caſtellæ rex, Mariam filiam vnicam Alphonſo Ferdinandi fratris P. intra annos pubertatis deſponderat in ſpem regni. At non multò pòſt regina præter expectationem filium peperit Ioannem. Itaque Alphonſus regno cum ſponſa decidit. Henrico mortuo cùm Ioannes tutorum arbitrio regendus à patre teſtamento commiſſus eſſet, excluſo Ferdinando patruo: multos ea res mordebat, ita vt Ferdinandum regno dignum indicarent, & poſt eius mortem vel Ioanni vel Alphonſo, vter dignior foret, deferendum aſſererent. G Poſteaquam igitur Ferdinandus fratri iuſta perſoluit, & in procerum cœtu à præfecto militiæ (ſic recepto more) rex futurus nuncupatus eſſet: præfectus cùm diuerſa ſtudia, optimorum tamen pleraq; in Ferdinandũ inclinare animaduerteret, vt tenebat manu vexillum, ſtabátque ante Ferdinandum atque omnem cœtum, vti ſe omni inuidia exoneraret: Quem, inquit, iubes me: fili regis Ferdinande, nuncupare regẽ? tene, an Alphonſum, an Ioannem? Fecit hac interrogatione, quod ipſe erat in aliena, in ſua ipſius cauſa arbitrum. Ferdinandus ergo tanta occaſione, tanto hominum conſenſu, ad tantam ſpem vocatus, non integritatem animi flexit, non conſilium diſtulit, non vocem proferre dubitauit: ſed protinus: Ecquem inquit, alium nuncupabis, quàm Ioannem? Quod ſi non audes, me imitare ipſum. Aſſumpto igitur in humeros infantulo, ſicut erat ſtatura ſublimi, ex loco ſuperiore exclamauit: Ioannes eſt rex: dicite omnes, Rex Ioannes. Quam vocem admirati vniuerſi, & ipſi ſubſecuti ſunt, clamantes identidem: Rex Ioannes. Ita Ferdinandus hac conſilij claritate, non dato hominibus ſpacio deliberandi, rapuit eorum excuſſitque iudicium. Ac tacitè defuncto regi exprobrauit inconſultam ſuſpicionem, qui talem fratrem, ſe quoque meliorem, non bellè tractaſſet. Ac nequid de animo eius in dubium reuocari queat, omne reliquum vitæ tempus declarat, Ferdi- H nandum non aliter perſeueraſſe quàm inceperat. *Valla lib.* 1. *Hiſt. & Marineus lib.* 11 *rerum Hiſpan.*

FIDES LIBERORVM ERGA PARENTES.

IN GENERE.

Q. Sertorius in victoriis legatos ad Metellum & Pompeium mittebat, paratum ſe oſtendens arma ponere, & reditu conceſſo priuatam vitam agere. Malle enim ciuem ſe Romæ eſſe obſcuriſſimum, quàm exulem cunctorum aliorum declarari Imperatorem. Dicitur patriæ cupiditate flagraſſe maximè cauſa matris, à qua eductus orbus fuerat, totóque animo erat illi addictus. Cùm neceſſarij Sertorij in Hiſpania ad Imperium ſuſcipiendum eum vocarent, nunciatis matris fatis, profudit penè ex mœrore vitam. Quippe diebus A ſeptem neque ſignum militibus dedit, neque in vllius conſpectum amici prodiens iacebat humi. Vix tandem reliqui imperatores, atque in pari dignitatis gradu poſiti, circumſiſtentes tabernaculum eius, coëgerunt eum in publicum progredi, & milites appellare, atque res proſperè fluentes capeſſere. *Plutarchus in eius vita.*

C. Iul. Cæſar Aureliam matrem ſtudioſiſſ. coluit in omni ætate: quod vel hinc maximè patet, quòd cùm in Rubiconis fluminis tranſitu, ciuilia bella contra Pompeium moliretur: etſi pluribus agitaretur & moleſtis cogitationibus, nihil tamē illi moleſtius fuit, quàm cùm inſomnium haberet de matre, cum qua videbatur illicito ſe commiſcere concubitu: quod ſanè vehementer hominem terruit. *Cuſpinianus A.D. ex Sueton.*

Nero Imperium adeptus orſus a pietatis oſtentatione, Claudium apparatiſſimo funere elatum laudauit, conſecrauitque. Memoriæ Domitij patris honores maximos habuit. Matri ſummam omnium rerum publicarum priuatarúmque permiſit. Primo etiam Imperij die ſignum excubanti Tribuno dedit, Optimam matrem: ac deinceps eiuſdem ſæpè lectica per B publicum ſimul vectus eſt. *Suetonius.*

M. Antonius Philoſophus in aulicam adoptatus domum, omnibus parentibus ſuis tantam reuerentiam, quantam priuatus, exhibuit: licèt pluribus occuparetur honoribus in ſummis obſequiis erga patrem. Et cùm per viginti & tres annos in domo patris verſatus eſſet, vix duabus noctibus tot annis ab eo manſit, quotidie in eius amore creſcens: adeò vt cùm iam Pius conſenuiſſet, finémque vitæ ſuæ adeſſe cerneret, eum ſucceſſorem Imperij omnibus commendarit atque confirmarit traducta Fortuna aurea in cubiculum Marci per tribunum. *Cuſpin. A.D.*

D. Auguſtinus matrem ſuam Monicam cùm aliàs, tum etiam in eo morbo quo Oſtiæ periit, ea obſeruantia complexus eſt, vt illa eum Pij cognomine dignaretur, & cum voluptate commemoraret, nunquam ſe audiſſe ex ore eius verbum in ſe durum vel contumelioſum. Teſtis ipſemet *libr. 9. Confeſſ. cap.* 12.

Euſtochium ita ſemper adhæſit Paulæ matri, & eius obediuit imperiis, vt nunquam abſque ea cubaret, nuſquam C procederet, nunquam cibum caperet, ne vnum quidem nummum haberet poteſtatis ſuæ, ſed & paternam & maternam ſubſtantiolam à matre diſtribui pauperibus lætaretur: & pietatem in parentem, hæreditatem maximam & diuitias crederet. *Hieronymus in Epitaphio eius.*

Carolus Magnus matrem Bertham religioſiſſ. obſeruauit, neque eam niſi in diuortio filiæ Deſiderij regis Longobardorum vxoris ſuæ in iram commouit, aliàs ſemper veneratus. *Cuſpin. A D.*

Lodouicus Imp. Francorum rex, Caroli Magni filius, Pij cognomentum ſibi aſciuit optimo iure, quòd patri ſummo ſtudio ſemper affuit, illius virtutem & laudem imitari ſtuduit, eiúſque mortem acerbiſſimè tulit. *Egnatius lib. 5. cap. 4.*

Carolus IV. Imp. conſalutatus Bonnæ prope Coloniam, cum patre Ioanne in Boëmiam reuerſus, non aliter illi, quàm olim priuatus, omnia officia exhibuit, ad nutúmque illius ſemper ei præſtò fuit. *Dubrauius lib. 21.*

IN SPECIE. PARTIM

HONORANDO. HONOR PARENTIBVS DEBITVS EXERCETVR. D

Occurrendo, Salutando.

Eliſæus ex agricola vates iniectu pallij ab Elia Propheta factus, relictis bobus, ab Elia petiit, vti liceret ſibi parentibus valedicere. Eo impetrato, par boum mactauit, populóque dedit epulas. Inde Eliam ſequutus eſt. 3. *Reg.* 19.

Non tantùm lege naturali, verùm etiam diuina tenentur filij ſuos venerari parentes, quum Deus præceperit eis, dicens: Honora patrem tuum, & matrem tuam. Cui præcepto præmium addidit: Vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, *Matth.* 15. *Marc.* 8. *Exod.* 20. *Deut.* 15. Berſabeæ matri Salomon rex aſſurrexit, adorauítque eam: & thronum illi poni, ſibique aſſidere iuſſit. 3. *Reg.* 2.

Alphonſus rex Aragonum, cùm peregrè aduenienti Ferdinando patri obuiam progreſſus, animaduertiſſet illum lectica vectari valetudine affectum, ſtatim equo deſiliit, vt patrem pedibus comitaretur: & ſi opus eſſet, humeris aut ceruice etiā ſuſtolleret. Cúmque è lectica pater identidem cohortaretur, vt exemplo multorum procerum iuxtà adequitantium, & ipſe quoque equum aſcenderet: E Alij, inquit, ô pater, quid ad ſe attineat, ipſi viderint; ego quidem adduci ipſe neutiquam potero, quin regem, quin patrem, & eundem ægrotum pedibus ſequar. Eundem pòſt decem ac ſeptem aureorum millibus funerauit, magno pietatis argumento. *Panormita. lib. 2. de Geſtis Alphonſi.*

Gloriam participando.

Epaminondam dixiſſe perhibent, nihil ſibi accidiſſe iucundius, quàm quòd genitores ſui palmam ſe duce viui conſpexiſſent Leuctricam. *Plut. contra Epicuri ſententiam.*

C. Martius, Coriolanus poſtea dictus, cùm ſæpiùs pugnatum ea tempeſtate à Romanis ſit, compluráque geſta bella, ex nullo ſine corona vel donis eſt regreſſus. Virtutis aliis glória finis erat, huic gloriæ matris Volumnæ (Liuius Veturiam vocat) gaudium. Nam vbi laudari ipſum illa audiuiſſet, & donari vidiſſet corona, lacrymánſque præ lætitia eſſet complexa: id ſummo ſibi honori felicitatíque ducebat eſſe. *Plut. in Coriolano.*

Laudando.

Galenus Pergamenus patrem ſuum Niconem, nuſquam non ſine magno honoris titulo appellare ſolet: & id in locis permultis ac prolixè ſemper facit, vt appareat nunquam ſuauiorem ſibi vocem edere viſum fuiſſe, quàm quæ parentis ſui laudes decantaret. Maximè verò in Com. de Cognoſcendis F curandiſque animi affectibus, illum commendat vnicè: quod ſanè opus veluti encomiaſticum paternarum virtutum eſt.

Mores ferendo.

Telecrus ipſi nuncianti, patrem de eo mala loqui: Niſi, inquit, illi dicendum eſſet, haudquaquam diceret. Maluit in ſe transferre culpam, quàm committere, vt pater quicquam temerè loqui videretur. Habes & pietatis ſimul & modeſtiæ exemplum. *Plutarchus in Laconicis.*

Alexander Seuerus Imp. tulit, vt propter muliebres contentiones ambitioſa mater Mammea exulatum eius vxorem mitteret in Africam, quam paulò antè ipſe ab ea acceperat, maiúſque penè matris in regendo Imperio quàm ipſius arbitrium eſſet. *Fulg. lib. 5. cap. 4.*

Mortuos honorificè ſepeliendo, conſeruando.

Cæſis ad Thebas Argiuorum optimatibus, interfectorum cadauera Thebani inſepulta abiecerunt. Tum cæſorum liberi, ad aram Miſericordiæ confugientes, parentum cadauera ad ſepulturam petierunt. Quibus ea Thebani, admonentibus Athenienſibus exercitum, reddiderunt. *Diodorus libro 4. cap. 6.* G

Dario totis regni ſui viribus in Scytharum regionibus ſubinde impetum facienti, paulatim cedentes, ad vltimas iam ſolitudines peruenerant. Interrogati deinde ab eo per legatos, Quem fugiendi finem, aut quod initium pugnandi facturi eſſent? reſponderunt, Se nec vrbes vllas, nec agros cultos, pro quibus dimicarent, habere. Cæterùm cùm ad parentum ſuorum monimenta veniſſent, ſcituros quemadmodum Scythæ præliari ſolerent. Quo quidem vno tam pio dicto, immanis & barbara gens ab omni ſe feritatis crimine redemit: *Valer. Max. lib. 5. cap. 4.* Hoc dictum *Herod. lib. 4.* tribuit Indathyrſo Perſarum regi.

Cimon Athenienſis cùm patrem defunctum eſſe intelligeret, vt corpus eius ſepulturæ traderet: non tantùm multis ſe periculis expoſuit, ſed pietatem in patrem captiuitati quoque præpoſuit. *Alexand. lib. 3. cap. 2. & lib. 6. c. 14. ex Plut.*

Antigonus Demetrij Poliorcetis patris ſui captiuitatem grauiter ferens, ſumpta veſte lugubri cùm ad alios reges coniuratos, tum ad Seleucum Syriæ regem qui ceperat, ſupplex ſcribit, & quicquid ſibi in Græcia regni ſuperaret, pro H patre redimendo offert, & ſe ſimul obſidem. Cæterùm cùm in cuſtodia Demetrius obiiſſet: Antigonus, vbi reliquias patris cognouit afferri, totam claſſem ſoluit, eíſque apud inſulas occurrit obuiam. Vt eas accepit, impoſuit vrnam quæ ex ſolido auro erat, in nauem prætoriam. Ciuitates, ad quas appulerunt, hinc coronas ingeſſerunt vrnæ, hinc viros cultu lugubri miſerunt ad exequias decorandas & proſequendas. Deferente Corinthum claſſe vrna ex puppi conſpicua viſa, regali purpura & diademate exornata, quam circumſtitit in armis iuuenum ſtatio. Celeberrimus illius ætatis tibicen Xenophantus aſſidens ſacratiſſimum carmen accinuit, cui concinente remigio, clangor cum modulatione quadam veluti in planctu reſpondit carminum ad tibias ambitibus. Maximam commiſerationē & luctum ipſe Antigonus ſtantibus in portu

& litore frequentibus mouit ſordidatus, lacrymiſque confectus. A Honoribus & coronis funeri Corinthi delatus, deportauit reliquias Demetriadem vrbem illi cognominem (Sicyonem priùs dictam) ex paruis ad Iolcon oppidulis frequentatam. *Plut. in Demetrio.*

M. Antoninus Imp. patre Adriano apud Baias mortuo, reliquias eius Romam peruexit, eáſque ſanctè atque reuerenter in hortis Domitiæ collocauit, cunctíſque repugnantibus inter Diuos retulit: ſacerdotes inſtituit, clypeumque Adriano magnificentiſſimum poſuit. Vnde Pius dictus eſt. *Caſſianus A. D.*

Filius paternum loculum torrente abreptum ſeruauit, & ipſe periit, de quo ſic *in primo Græcorum Epigrammatum.*

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

OBEDIENDO. TVM

In Genere.

Iacob, cùm matri Rebeccæ obediuiſſet, & ius primogenituræ, & patris benedictionem abſtulit. Eiuſdem iuſſu in Meſopotamiam ad Laban auunculum profectus, 20. anno pòſt, B vxoribus liberis, & opibus auctus, domum rediit. *Geneſ. 27. & ſequentib.*

Tobias iunior auditis exhortationibus patris, in omnibus obedientem ſe exhibuit, cùm diceret: Pater, omnia quæcumque præcepiſti mihi, faciam. *Tob. cap. 5.*

Chriſtus Saluator noſter, ab omni inobedientia ſe alienum eſſe declarans: E cœlo, inquit, deſcendi, non vt meam ipſe voluntatem faciam, ſed eius qui miſit me, Patris. Idem vt nobis obedientiæ præberet documentum, parentum obſequio ſubdi voluit. Erat (inquit Euangeliſta) ſubiectus illis: & hoc quidem, cùm iam ſapientia & ætate & gratia proficeret apud Deum & homines. Et ne puerorum more blanditiis aut metu ſubiectum fuiſſe putes, non fuit infirmitatis, ſed pietatis & liberi gratuitique obſequij iſta ſubiectio. *Marul. lib. 4. cap. 3.*

In ſpecie. Obedire parentum

Voluntati, Decreto.

Expertus eſt Dauid rex in filiis contumaciam, ſed vltio fuit C illa numinis non domeſticæ diſciplinæ vitium. Cæterùm extremo vitæ tempore Salamonem puerum, regem declarauit, cùm plures Filij adeſſent grandes natu, & prudentia non vulgari: verùm hi non modò non patri iuerunt obuiam, ſed eius voluntatem ceu oraculum ſecuti, nihil etiam poſt ſenis interitum mutare ſunt auſi. *Sab. lib. 3. cap. 1.*

Ferdinandum Neapolitanorum regem dicere ſolitum ferunt, nullam ſe patre viuo, neque maiorem illis, neque parem cepiſſe voluptatibus, quas ipſe caperet, cùm patris conſilium cogitatione præuiſum opera anticipaſſet. Contrà nihil ſibi, neque grauius, neque exiſtimatione ſua indignius ſolitum accidere, quàm cùm maiorum rerum occupatione impeditus, patri adeſſe non poſſet. *Pont. lib. 2. c. 3. de Obedientia.*

Præceptis, Legibus.

Rachabitæ cùm metu Nabuchodonoſor Hieroſolymam confugiſſent, ab Hieremia Propheta in templum, iubente Domino, introducti, vinum bibere renuerunt: quoniam pater eorum Ionadab F. Rachab, prohibuiſſet ipſis vinum bibere, domum conſtruere, ſementem facere, vineam conſerere aut D habere, ſed in tabernaculis degere per omnem vitam, vt diu viuerent in terra. Hanc obedientiam Dominus obiicit Iudæis inobedientibus ſuæ legi: & vti Iudæis excidium & captiuitatem per Hieremiam minatur, ita Rachabitarum familiæ perpetuam ſucceſſionem. *Hierem. 35.*

Precibus.

Artaxerxes in gratiam Paryſatidis matris fratri Cyro inſidianti ignouit. *Plut. in Artaxerxe.*

C. Marcius Coriolanus, maximi vir animi, & altiſſimi conſilij optiméque de Repub. meritus iniquiſſimæ damnationis ruina proſtratus, ad Volſcos infeſtos tunc Romanis confugit. Magno vbique pretio virtus æſtimatur. Itaque quò latebras quæſitum venerat, ibi breuiſſimè ſummum adeptus eſt Imperium: euenitque, vt quem pro ſe ſalutarem Imperatorem ciues habere noluerant, penè peſtiferum aduerſus ſe ducem experirentur. Frequenter enim fuſis exercitibus Rom. victoriarum ſuarum gradibus aditum iuxta mœnia vrbis Volſco militi ſtruxit. Quapropter faſtidioſus ille in æſtimandis bonis ſuis E populus, qui reo non pepercerat, exuli coactus eſt ſupplicare. Miſſi ad eum deprecandum legati. Eos ille cum faſtu reiecit, & agrum Volſcis ademptum reſtitui, ipſiſque ciuitatis ius concedi petiit. Vbi ſenatus reuerſis legatis relata audiuit, ſicut in graui tempeſtate & fluctibus ciuitatis ſacram anchoram iecit. Quotquot enim erant deorum immortalium ſacerdotes, ſacrifici, æditui, augures, quod patrium iis erat antiquum ſacerdotium, hi omnes cum inſignibus, quibus vtebátur de more in ſacris, vt Martium adirent decreuére, petitum & obſecratum, poneret bellum, ita de re Volſcorum cum ciuibus ageret. Hos caſtris quidem recepit, verùm nihil conceſſit, nihil fecit vel reſpondit placatius: tantùm vt prioribus conditionibus vel paciſcerentur fœdus, vel bellũ gererent. Quibus regreſſis in vrbe decreuerunt ſe tenere & tueri mœnia. Romæ interea mulieres nobiliſſimæ ad Iouis Capitolini aram ſupplices ſe abiecére. Inter quas Poplicolæ ſoror, Valeria erat: cuius celebre erat nomen. Hæc repentè quaſi ex diuino inſtinctu ſurrexit, cæteráſque omnes excitauit, & perrexit domum ad matrem Martij Volumniam, & vxorem Vergiliam, rogantes vti ſecum in caſtra properarent, & Coriolani immitem animum ſua pietate flecterent (Liuius & Valer. Maxim. matrem Veturiam vocant, vxorem Volumniam.) Sedebat cum primoribus Martius F pro tribunali. Vt adeſſe mulieres vidit, cœpit mirari. Inde agnita vxore, quæ prima in agmine erat, conabatur obſtinationem & atrocitatem ſuam retinere. Cæterùm ad illius conſpectum victus animo & conſternatus haud ſuſtinuit, vt adirent ſedentem: ſed properè deſcendit occurritque, ac primùm matrem perdiu oſculatus, inde vxorem ac liberos, nullum modum iam lacrymandi & complectendi eos fecit, ſed ſicut vndis motui animi permiſit ſe auferendum. Mater ex precibus in iram verſa, ait: Sine, vt priùs quam complexum accipiam, ſciam an ad hoſtem, an ad filium venerim: captiuáve, an mater in caſtris tuis ſim? In hoc me longa vita & infelix ſenecta traxit, vt exulem, deinde hoſtem te viderem? Potuiſti populari hanc terram, quæ te genuit atque aluit? Niſi te peperiſſem, Roma non oppugnaretur: multáque inſuper addidit complorando, quibus & vxoris ac paruulorum fletibus motus, matrem complexus: Expugnaſti (inquit) & viciſti iram meam patria, precibus huius admonitus, cuius vtero conceptus, te veſtra dono. His dictis pauliſper cum matre & vxore ſeorſum collocutis, petentes eas remiſit retrò Romam. Nocte elapſa Volſcos reduxit. *Valerius Maximus lib. 5. c. 4. Liuius lib. 2. Decadis 1.* G *Polyænus lib. 8. Plutarchus in Coriolano.*

Pacuuius Calauius princeps eius factionis erat Capuæ, quæ rem ad Pœnum traxerat. Hic cum filio adoleſcente Perolla Roman. ſtudioſiſſ. ad cœnam eſt ab Hannibale vocatus. Cui valetudine excuſata iuuenis adeſſe noluit, quin patrem paulò ante Solis occaſum triclinio egreſſum ſecutus, vbi eum ſecreto eſt loco adeptus (venerant enim per poſticum in hortum ædibus ſubiectum) toga ab humero reiecta latus gladio ſuccinctum nudat, cepiſſeque ſe conſilium ait Hannibalis ex improuiſo obtruncandi. Atque ita fore, vt non ſolùm Campani defectionis veniã à Romanis impetrarent, ſed in multò maiore, quàm vnquam antea, apud illos honore futuri eſſent. Ad ea ſenex non aliter, quam ſi res geri cœpta eſſet, territus, per omnia iura, quæ filios parentibus iungunt, cũ lacrymis & multis precibus obteſtatus eſt ne coram patre omnia infanda facere & pati vellet, ne fidem paulò antè publico & priuato iure cũ Pœno iunctam violare aggrederetur, atque hoſpitalem menſam, cui ipſe tertius eſſet adhibitus tam clari hoſpitis ſanguine fœdaret. Hæc pater locutus, vbi iuuenem lacrymantem vidit, H medium amplexus, atque hærens oſculo, non priùs & monere & precari deſtitit, quam à propoſito auertit. Tum Perolla: Ego, inquit, pietatem, quam patriæ debeo, tibi, quando ita vis, exſoluam, pater: doleo tamen tua cauſa, cui patriæ ter proditæ ſuſtinendum eſt crimen, defectionis à Romanis factæ, fœderis cum Pœno initi, & quòd arma quæ pro publica fide induerant manibus extorques. Inde arrepto gladio: Ferrum, inquit, o patria, quo pro te in Pœnum vſurus eram, quando paterna pietas prohibet, recipe: atque cum his illud trans horti maceriam in publicum abiecit, & quò minùs res ſuſpecta eſſet, in triclinium rediit. *Sabel. lib. 3. Enn. 5.*

C. Gracchus Trib. plebis legem promulgauit, ſi cui populus magiſtratum abrogauerit, ne aditus huic ad ſecundum magiſtratum ſit. Qua non obſcurè M. Octauium notabat à Tiberio tribunatu deiectum. Eam tamen Caius ipſe antiquauit,

profeſſus matri ſe Corneliæ precibus dare Octauium. id pla-
A cuit populo comprobatúmque ab eo eſt, quòd Corneliam in honore haberet non minùs liberorum ſuorum, quàm parentis gratia. Nempe ſtatuam æneam ei poſuit poſtea, inſcripſitque Corneliæ matri Gracchorum. *Plut. in Caio.*

Monitis, Iuſſis.

Promptè obediuit Ioſeph patri ad fratres eum mittenti, quamuis eos ſibi propter delationem infenſos ſciret. *Geneſis 37. & 41.*

Iſaac, in montem ab Abraham patre perductus, cùm pro hoſtia mactandus ante aram ſtaret, non contumax ſenem fortis & validus aſpernauit, ſed in agnæ ſpeciem ſe patri immolandum præbuit. Vt dubitari poſſit, paternane pietas magis Deo placuerit, an filij obſequium. *Sab. lib. 3. c. 1. ex Geneſ. 22.*

Dauid, licet per Samuëlem eſſet vnctus in regem, tamen obediebat patri, mittenti eum vt portaret cibum fratribus, quibus tunc fuerat prælatus. *1. Reg. 15 & 17.*

Oreſtes ad Appollinem, iubentem ducere vxorem Hermionem, filiam Menelai, *apud Eurip. in Oreſte*, loquit:

Καὶ λέκτρ' ἐπαινῶ', ἵν᾽ ἂν διδῷ πατήρ,
Connubium approbo, ſed vbi dederit pater.

Hermione itidem Oreſti, eius ambienti nuptias, cui etiam primò deſponſata fuerat, *apud Eurip. in Andromacha*, ſic reſ-
B pondet:

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν, πατὴρ ἐμὸς
μέριμναν ἕξει, κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε.

Sponſaliorum quidem eorum pater meus curam habebit: neque meum decernere hæc. Quos verſus citat Diuus Ambroſius in hiſtoria Rebeccæ. vbi poſtulat conſenſum parentum: ídque dicit adeò honeſtum & naturæ conſentaneum eſſe, vt poëtæ quoque idem docuerint.

Polynices ad matrem Iocaſtam, *apud Eurip. in Phœniſſis*, ſic inquit:

ἃ γὰρ σὺ βούλει, ταῦτ' ἐμοὶ μᾶτερ φίλα.
Quæ tu vis, eadem mihi grata erunt, mater.

Menoeceus patrem Creontem interrogans, Vtrum fugere debeat, ne mactetur à ciuitate, *apud Euripidem in Phœniſſis*, inquit:

Οὐκοῦν σε φράζειν ἐστὶ, ποιεῖν δ' ἐμέ.
Nimirum communium eſt, te dicere, efficere verò me.

Childebertus & Clotharius Francorum reges, cùm de regni
G poſſeſſione inter ſe armis diſceptarent, eſſéntque acie dimicaturi: Crotochildis matris interuentu, primò ferrum imbibuêre, maternis precibus & lacrymis moti: inde non ſolùm prælio abſtinuerunt, ſed concordes facti mutuò ſe complexi ſunt. *Sab. lib. 3. c. 6. & Egnat. lib. 5. cap. 4.*

Voto.

Cùm Iephthe Galaadites, contra Ammonitas pugnaturus, votum nuncupaſſet: Si Deus ſibi victoriam in hoſtes dediſſet, immolaturum ſe quodcunque ſibi extra fores domus ſuæ incolumi redeunti primò occurreret: adeóque Maſpham à prælio victori reuerſo, vnica Filia virgo proceſſiſſet cùm tympanis & choris: Iephthe territus, filiæ votum ſuum indicat. Illa patrem, vt votum præſtet, hortatur: petit tamen concedi ſibi duos menſes, quibus ſuam virginitatem cum ſuis æqualibus in montibus deplorare queat. Eo tempore exacto, à patre immolata fuit. *Iudicum c. 11.*

Animaduerſioni, Supplicio.

Cùm Artaxerxes interfeciſſet maximum natu filium Darium, ob inſidias, quas patri intenderat, Alter ab illo iubente
D patre, ſtricto acinace, ſibiipſi vim ante regiam intulit. *Ælianus de varia hiſt. lib. 9.*

Cùm C. Flaminius trib. pleb. legem de Gallico agro viritim diuidendo, inuito & repugnante Senatu promolgaſſet, precibus minimiſque eius acerrimè reſiſtens: ac ne exercitu quidem aduerſus ſe conſcripto. ſi in ſententia perſeueraret abſterritus, poſtquam pro Roſtris eî legem iam referenti pater manum iniecit, priuatum fractus Imperio, deſcendit è Roſtris, minimo quidem murmure deſtitutæ concionis reprehenſus. *Valer. lib. 5. cap. 4.*

Principi cuidam Hiſpano erat Filius adultus, linguæ maledicæ ac contumelioſæ. Qua ex re multorum odia contraxerat. Ob eam cauſam pater filio vt perpetuò ſileret, cùm indixiſſet, paruit ille. Accidit interea, vt ſolemni conuiuio regis, præſente regina, ambo intereſſent. Adoleſcens ad cætera induſtrius, cùm miniſtraret vt mutus patri, Regina (ea impudica erat) verè mutum ſurdúmque exiſtimans, & ſibi id conducere, rogauit patrem, vt ſecum eſſe filium pateretur. Id cùm im-
E petraſſet, adhibuit eum ſecretioribus rebus, ita vt impudicitiæ ſæpè teſtis eſſet. Simili iterùm conuiuio pater poſt biennium affuit. Rex interim viderat ſæpiùs adoleſcentem, quem omnes mutum putabant. Hic cùm reginæ miniſtraret, petiit à patre rex, caſune, an natura filius mutus euaſiſſet. Neutrum ille reſpondit, ſed iuſſu ſuo; ob linguæ maledicentiam. Rogauit rex, vt licentiam permitteret loquendi. Cùm diutiùs pater reſtitiſſet, dicens aliquid ſcandali ſecuturum: tandem regis præcepto loqui filium, ſi vellet, iuſſit. Ille imprimis ad regem conuerſus: Habes vxorem, inquit, eam qua nulla meretrix impudentior, aut improbior fuit. Confuſus rex prohibuit, ampliùs loqui. *Poggius in Facetiis.*

Proſcriptioni.

Teucer & Aiax à Thelamone patre ea lege dicuntur ad Troiam miſſi, vt ambo aut neuter domum redirent. Nec denale bellum eorum deſiderij plenum, quæ mortalibus cariſſima eſſe ſolent, patris legem antiquare potuit: quin capto Ilio Teucer, qui fratrem amiſerat, natale ſolum exilio vertit, Cyprúmque prætulit patriæ, cuius finibus domeſtica lege excludebatur. *Sab. lib. 3. c. 1.*

Cadmus Agenoris filius, ad Europam ſororem quærendam ea eſt conditione à patre miſſus, vt niſi illa reperta, caularet.
F Diu proinde multúmque terra mariſque euagatus paterni magis Imperij quàm patriæ memor, in Bœotia caul conſedit. *Sabell. lib. 3. c. 1.*

Exhæredationi.

Metelli Filij Romæ à patre hæreditate excuſſi, teſtamentum irritum eſſe noluerunt. Satius arbitrati, bonorum carere fieri, quàm qualemcunque patris voluntatem non tueri. *Alexand. lib. 6. c. 10.*

Ebutiæ, quæ L. Menenij Agrippæ vxor fuerat, tabulæ teſtamenti plenæ furoris. Nam cùm haberet duas ſimillimæ probitatis filias, Pletoniam, & Aphroniam, animi ſui potiùs inclinatione prouecta, quàm vllis alterius iniuriis aut officiis commota, Pletoniam tantummodò hæredem inſtituit: filijs etiam Aphroniæ ex admodum amplo patrimonio viginti numos legauit. Aphronia tum cum ſorore ſacramento contendere noluit: teſtamentúmque matris patientia honorare, quàm iudicio conuellere, ſanctius eſſe duxit: eò ſeipſam indigniorem iniuria oſtendens, quò eam æquiore animo ſuſtinebat. *Valer. Max lib. 7. cap. 8.*

FIDES MINORVM ERGA MAIORES. O

VT PVTA,

GENER, NVRVS FIDÆ ERGA SOCERVM, SOCRVM.

Orpha & Ruth mulieres Moabitides, nuptæ duobus filiis Elimelech Bethlehemitæ, qui famis cauſa in agrum Moabiticum habitatum conceſſerat, & viuentibus & mortuis viris tanto amore ſocrum ſuam Noëmi ſunt proſecutæ, vt eum illa in Iudæam redire vellet, eam omnino comitari voluerint. Et Orpha quidem poſt multas lacrymas à ſocru diſceſſit: at Ruth ſene in morte quidem ab ea diſceſſuram affirmans, eam comitata eſt, & Bethlehemæ ſocrum ſuo ſpicilegio aluit. Nupſit exinde Booz viro clariſſimo, è quo coniugio prodiit Obed auus Dauidis regis. *Ruth. 1. & 2.*

Socrus Petri valida febre à Domino liberata eſt, quod pro ea gener eſſet precatus: tanti fuit illi, generum habere talem quem comitem & diſcipulum ſibi adiungere Chriſtus non dedignaretur. *L. Viues de Chriſt. fœm. lib. 1.*

Aſpaſia Cyri, cuius concubina erat, matrem eximiè coluit.
H Cùm enim ſibi à Cyro aliquando hormus precioſiſſimus & verè regium monile dono oblatum eſſet, hac conditione, vt geſtaret: illa non accepit, ſed prudentiſſimè reſpondit: Et quomodo, inquit, auſim, cùm hoc donum potiùs matrem tuam Pariſatidem deceat? illi igitur mittito. *Ælianus libro 12.*

In Lepta Libyæ ciuitate morem diutiſſimè ſeruatum ferunt, vt poſtridie nuptias, ſponſi matrem petitum ollam Sponſa mittat, quam ea abnegat aſperiùs, quò ipſis ſtatim initiis, nouercalibus in ſocru prægustatis moribus, ſi quid (vt aſſolet) grauiùs ſeſe obtuliſſet, velut planè excitatior, æquiore ferret animo. *Cælius lib. 18. c. 18. A. L.*

Monica, D. Auguſtini mater, ſocrum etiam ſuam primò ſuſurris malarum ancillarum aduerſus ſe irritatam, ſic vicis obſequiis, perſeuerans tolerantia & manſuetudine, vt illa vltro filio ſuo Patricio medias linguas famularum proderet, quibus, A Antonij nomen veriti. Produxit inde Iulia fratrem ad Triumvirorum tribunal, vbi multa & acerbè in filium locuta, à Triumuiris collegis ſuppliciter vitam precata eſt. Fertur Antonius laudaſſe matrem, vt ſororem optimam: vituperaſſe, vt matrem parum filij amantem, quòd eum tueretur, à quo ipſe hoſtis iudicatus eſſet. Paulus quoque Lepidi frater ſeruatus eſt, quem nemo ob Lepidum inſectari fuit auſus. *Sab.l.8.Enn.6. ex Plut. Antonio.*

Inſigni Duos proſcriptos fratres inter ſe caritate fuiſſe, Appianus ſcribit: quorum alter cùm à militibus captus eſſet, alter qui ſe proſcriptum ignorabat, ad eos profectus, magnis precibus orabat, vt dimiſſo fratre ſe pro eo occiderent. Verum vt cognouerunt ipſum quoque proſcriptum eſſe, vtrumque interemerunt. *Fulg.l.5.c.5.*

Eo prælio, quod C. Cæſar contra Germanos ad Moſam fl. depugnauit, periit Piſo Aquitanus, vir acerrimus, cum fratre, vterque ob mutuam pietatem perpetua memoria dignus. Piſo fratrem ab hoſtibus circumuentum intuitus, impetu in Germanos facto eum periculo exemit, vertit interim in ſe ille totum certamen, multiſque vulneribus confoſſus concidit. B Senſit eius frater, qui iam pugna exceſſerat, Piſonem cadentem, conuerſóque in hoſtes equo, moriendi conſilio, in confertum ſeſe agmen immiſit, atque ita contigit, vt mutua caritate eodem loco, duo fortiſſimi fratres, vnus poſt alterum, dum ſtudent mutuo ſibi auxilio eſſe, pulchrè occubuerint. *Sab.l.6. Enn.6.ex Cæſaris l.4.Com.de bello Gallico.*

Dyteutus Adiatorigis F. Comanorum Ponticorum ſacerdotium à Cæſare Auguſto ob virtutem obtinuit. Nam Cæſar Adiatorigem cum vxore ac filiis in triumphum ducens, illum cum filio maiore ſtatuit interimere. Maior verò hic erat. Sed cùm minor frater militibus ſe maiorem eſſe affirmaret, diu inter ambos contentio fuit: quouſque parentes Dyteuto perſuasêre, vt iuniori cederet: aſſerentes, cùm ipſe ætate eſſet prouectior, maiorem de matre ac reliquo fratre curam habiturum. Itaque minor cum patre interemptus eſt: Dyteutus verò ſeruatus. Cæſar vbi eos interemptos ſenſit, doluit vehementer. C Quare eos, qui ſeruati erant, beneficio & cura proſecutus, hanc eis dignitatem impertiuit. *Strabo l.12.*

Nupſerat Ioanna Neapolitana regina, Iacobo Mariæ comiti viro è Narbonenſi Gallia regiis natalibus orto, nulla honeſtiore de cauſa, quàm vt impudicitiæ probra accepti coniugis imagine tegerentur: cæterum ea conditione, vt is regio nomine penitùs abſtineret, & Tarentinus tantum princeps appellaretur. Miſerat regina, qui eum è Manfredonia Neapolim venientem exciperent, ipſum ante alios Sforciam Magnum, qui Magiſterij equitum honore longè ampliſſimo cæteros anteibat, & cū eo aliquot alios gloriæ ac amplitudini Sforciæ plurimùm inuidentes. Hoc diſertè etiam atque etiam regina monuerat, præceperátque, vt Iacobum non alio, quàm principis nomine ſalutarent. Verùm vbi in conſpectum eſt deuentum, ſolus Sforcia cæteris omnibus, magno aſtu, & repentina perfidia in adulationem procumbentibus reginæ mandatis paruit. Eam nacti occaſionem æmuli, Sforciam clàm apud Iacobum criminantur vt mœchum reginæ, ſuúmque in eo opprimendo, & regina in ordinem redigenda ſtudium pollicentur. Inita ergo conſpiratione, Beneuenti Sforcia ex inſidiis capitur, domus eius diripitur, liberi & propinqui ferè omnes necantur. Capto Sforcia, Iacobus Neapolim venit, prodente Nouam arcem Auerſano centurione. Reginam coniugalis quidem thori conſortem facit, ſed erepta totius imperij poteſtate, multis oneratam probris, & ſeuerè caſtigatam, ne diffugiat, à Gallis D cuſtodiri iuſſit: regios titulos ipſe vſurpat, & Gallis honores, præfecturas & magiſtratus dilargitur. Interim Sforcia deuinctus in Inſulæ Megaris arcem, cui ab ouo nomen eſt, acerbiſſimis tormentis cruciandus Bernardo barbaro homini traditur, vt expreſſis teſſeris quæſtione, ea oppida reciperent, quæ Sforcianorum imperio tenebantur. Sforciani milites coëunt, & infeſta populatione in ſuburbanas vſque villas portáſque Neapolim feruntur. Ob id Iacobus copias conſcribere cogitur, quibus hoſtem reprimat, & Tricaricum vrbē expugnat, quam Ladiſlaus Franciſco Sforciæ filio, præclara pueri indole adductus, dono dederat. Erat in præſidio Michelinus Rabinianus, cui Margarita Sforciæ ſoror, Foſchini & Marci Attendulorum mater, defuncto priore marito denupſerat. Ij de Sforciæ ſalute ſoliciti, opportunè de induciis compoſitioneque agere cœperunt, factáque poteſtate impunè commeandi, è caſtris hoſtium ſummæ nobilitatis homines Tricaricum venerant. In hos Margarita, fraternæ virtutis æmula, arrepto E venabulo lorica impetum fecit, comminatáque acerbiſſimum mortis genus, ni fratrem incolumem ſibi redderent, legitimo iure captos comprehendit: quando ab ipſa, quæ Tricarici Imperio & ditione potiretur, nequaquam autem à Michelino, cui nullum in ea vrbe ius eſſet, fides petenda fuiſſet. Id virile facinus haud dubiam Sforciæ necem auertit: extemplò enim à legatorum propinquis concurſu ad regem facto, facilè impetratum eſt, vt Sforciæ parceretur. *Iouius in vita Sforciæ.*

Defendere reos.

Æſchylus tragœdus in quodam dramate impietatis damnatus erat. Cùm Athenienſes iam parati eſſent eum lapidibus obruere, Amyntas iunior frater, detecta veſte, cubitum oſtendit manu vacuum. Fuerat autem Amyntas in Salamine, vitus ea prioribus, vbi manum amiſit, & primam palmam ex omnibus Athenienſibus conſecutus eſt. Vbi ergo iudices hominis incommodum & damnum aſpexerunt, repetentes facinorum eius memoriam, Æſchylum abſoluerunt. *Ælianus de Varia hiſtoria.*

C. Marcellus pro ſalute & reſtitutione fratris M. Marcelli ſe ad Iulij Cæſaris pedes abiecit ac ſupplex acceſſit, vt reſti- F tueretur frater in priſtinum ſuum ſtatum. *Cicero pro M. Marcello, & l.4.Epiſt.fam.ad Seruium Sulpitium.*

Ful. Flaccus cùm multa ope Capuam obſideret, magna virtutis fama ob Pœnum à caſtris multa vi repulſum, à ſenatu per litteras petiit, vt liceret ſibi Romam occurrere ad Fuluij fratris ſalutem tuendam: cui à tribuno plebis dicta erat dies, quòd ipſius temeritate ad Herdoniam cæſus eſſet Romanus exercitus. *Sab l.3.c.7.& Egnat l.5.c.5.*

Ægrum curare.

Cùm in Aſia eſſet iunior Cato, & fratrem Cepionem in Aſiam venientem accepiſſet Theſſalonicæ graui affectum valetudine ſubſtitiſſe: etſi hyems ſæuiebat, neque ſatis idoneam haberet nauem, tamen vrgente fraterna pietate, cum duobus ſolis comitibus mari hyberno ſe tempore credidit, & ad viſendum fratrem perrexit. Quem cùm mortuum oſtendiſſet, non ſatis duxit ingentibus lacrymis (fortaſſe pluſquam philoſopho homini æquum eſſet) proſequi funus, ingenti apparatu atque impenſa procurauit, neque eam impenſam cum nepte in diuidenda hæreditate computauit. *Fulgoſius l.5.c.5. ex Plutarcho.*

Tyberius Cæſar ad fratris Druſi nuncium, quod aduerſa valetudine laboraret, ex Ticino, vbi tunc erat, præceps in G Germaniam delatus eſt, Alpibus ipſis, non ſine ingenti periculo, Rhenóque amne vno tantum comite ſuperato, vt Druſum adhuc viuentem amplecti poſſet. Paulò pòſt mortuum, pedes ipſe incredibili ſqualore Romam vſque comitatus, ſepulturæ mandauit. *Egnatius l.5. c.5. ex Val. Max. l.5. c.5. & Suetonio.*

Magnus Sforcia pietatem cum incredibili caritate erga propinquos & rariſſimo quidem exemplo, oſtendit. Bartholum etenim & Franciſcum fratres, euaſtante Peruſinum agrum lue peſtifera, apud Martianum exitiali correptos morbo, adeò conſtanter inuiſit, vt vel deprecantibus amicis ab his diuelli nequiuerit: quin deſertis & morientibus venas tangeret, fomentáque præberet. Quibus demùm celeriter expirantibus, ſepulcrum extruxit, addidítque aram, & ſacerdotes, qui certis diebus inter ſacra eorum manibus parentarent. Pari quoque officio amoréque Buſium patruelem complexus, ad Spoletum ex caſtrenſi per hyemem fatigatione neruis conuulſum diligentiſſimè fouit, elatúmque inſigni pompa fratrum ſepulcro intulit. *Iouius in eius vita.* H

Opitulari, Auxilium ferre.

Gulielmus Normanniæ dux, cum fratre Ricardo & Maria ſorore, ex Normannia Auſtro leniter flante in Angliam nauigabat, cùm ſubitò nautarum incuria nauis ſcopulo alliſa fracta eſt. Ille eueſtigio in ſcapham deſcendit, ad terrámque contendit. Cæterùm cùm eius opem ſoror, quæ iamiam cum morte colluctabatur, femineo vlulatu imploraret: caritate motus, reuerſus eſt, ac ſcapham naui admoueri iuſſit, vt ſororem exciperet. Quæ vbi appropinquauit, tanta fuit in eam ſeſe præcipitantium multitudo, vt momento cum omnibus ſubmerſa ſit. Et ſic Gulielmus ſorori opem laturus cum ea periit. *Polyd.l.11.*

Honori conſulere.

L. Luculli in Marcum fratrem amoris cùm multa ſint veſtigia, A *Coniugia conciliare, Amori indulgere.*

Ioſephus Tobiæ F. qui Ptolomæo Euergeti chariſſimus fuit, & Iudæorum princeps extitit, ex vna vxore procreauit ſeptẽ filios, ſuſcepit etiam Hyrcanum ex fratris Solymij filia, hac occaſione. Cùm aliquando veniſſet Alexandriã cum Solymio fratre, ducente ſecum filiam nubilem, vt eam ibi alicui nobili Iudæo nuptam traderet: cœnans cum rege, ingreſſam in conuiuium formoſam ſaltatriculam adamauit, ſoliſque fratri hoc indicauit, rogans, vt quandoquidẽ lege vetaretur habere rem cũ femina alienigena, ſubſeruiret ei, vt clàm ea potiri poſſet. Frater verò libenter operam ſuam pollicitus, ornatam filiam ſuam noctu ad eum adduxit, & in lectum eius collocauit atq; ita parùm ſobrius, per errorẽ cum fratris filia congreſſus eſt: & cùm hoc ſæpiùs feciſſet, magis etiã in amore accenſus, conqueſtus eſt apud fratrem, quòd periculum eſſet, ne poſſet excutere amorem ſaltatriculæ, quàm fortè rex nollet ei cedere. Tum Solymius ait, non eſſe opus, vt hac de re ſit anxius: licere enim ei frui amata muliere, atque etiam vxorem eam ducere: faſſus quòd maluerit filiæ fieri iniuriam, quàm fratrem tale dedecus in ſe admittere. Ioſephus collaudata tam fraterna beneuolentia, vxorem duxit eius filiam: ex eáque genuit quem B diximus Hyrcanum filium. *Ioſephus l. 12. c. 4. Antiq.*

Melampus vates & medicus clariſſ. cùm frater eius Bias filiam Nelei Pero nomine deperiret, neque eam Neleus alicui dare vellet, niſi qui priùs Iphicli boues abegiſſet: Melampus hoc facinus aggreſſus, ab Iphiclo captus eſt. Sed poſtquàm Iphiclo imminentem ruinam tecti prædixit, ab eo vnà cum bobus dimiſſus, ad Neleum venit, & fratri Bianti vxorem Pero impetrauit. *Theocritus, & Diodorus.* Aliter *Pauſanias.* Tempore Anaxagoræ Argiuorum regis, is furor feminas inuaſit, vt cùm intra domeſticos parietes contineri non poſſent, per totum agrum palantes vagarentur. Inuentus tandem eſt Melampus Amythaonis F. à quo ſanatæ ſunt. Ei Anaxagoras ita gratiam retulit, vt æquis cum eo, fratréque Biante partibus regnum communicaret.

Liberare.

Cimon Miltiadis F. Athenienſis, cùm pater eius litem æſtimatam populo ſoluere non potuiſſet, ob eamq; cauſam in vinculis publicis deceſſiſſet: eadẽ cuſtodia tenebatur: neque legi-C bus Athenienſium emitti poterat, niſi pecuniã qua pater multatus eſſet, ſoluiſſet. Habebat autem in matrimonio ſororem ſuam germanam Helpinicem, non magis amore, quàm patrio more ductus: nam Athenienſibus licet eodẽ patre natas vxores ducere. Huius coniugij cupiditas Callias quidam, non tam generoſus, quàm pecunioſus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, vt eam ſibi vxorem daret: id ſi impetraſſet, ſe pro illo pecuniam ſoluturum. Is cùm talem conditionem aſpernaretur, Helpinice negauit ſe paſſuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam prohibere poſſet: ſeque Calliæ nupturam, ſi ea quæ pollicitus eſſet, præſtitiſſet. Tali modo cuſtodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum peruenit. *Probus in Cimone.*

Iſaacius Angelus fratrem Alexium captum à Turcis magno redemit. A quo poſtea per dolum captus, luminibúſque priuatus, & in cuſtodiam coniectus eſt. *Volat. l. 23. Anthrop.*

Olaus, à D. Canuto fratre Danorum rege, ob affectatum regnum in Flandriam relegatus fuerat. Cæſo inde Canuto cùm Dani Olaum elegiſſent. Nicolaus frater (qui pòſt Erico fratri in regno ſucceſſit) vadem ſe pro redemptione eius obtulit. *Saxo l. 12.*

D Ingens Cichi Ordelaphi Foroliuienſis fraternus amor fuit erga fratrem ſuum Scampertã, qui captiuus in regis Roberti mano in Caſtricari arce cuſtodiebatur, cùm Forumliuij quoque vrbem idem rex obtineret. Itaque vinario vaſe latens Cichus, curru in vrbem, bubulco rem ignorante, deductus, amicorúmque ope adiutus, per hunc modum vrbe potitus, magno auri pondere fratrem redemit, atque ei ſtatim vrbis principatum reſtituit. Quantum ei Pinus frater diſſimilis fuit? qui anno Sal. M. CCCC LXXVI. Cicho fratre principatu deiecto cauſa fuit, vt Foroliuienſis res in externorum manus perueniret. *Fulgoſius l. 5. c. 5.*

Exhæredationi acquieſcere.

Pompeius Rheginus, vir Tranſalpinæ regionis, cùm teſtamento fratris præteritus eſſet, ad coarguendam iniquitatem eius binas tabulas teſtamentorum ſuorum in comitio inciſas; habita vtriuſque ordinis maxima frequentia, recitauit: in quibus magna ex parte hæres frater erat ſcriptus, prælegebatur-que ei centies & quinquagies ſeſtertiũm. Multũm ac diu inter aſſentientes indignationi ſuæ amicos queſtus, quod ad baſtæ E iudicium attinuit, cineres fratris quietos eſſe paſſus eſt: & erant ab eo inſtituti hæredes, neque ſanguini Rhegino pares, neque proximi, ſed & alieni & humiles: vt non ſolùm flagitioſum ſilentium, ſed etiam prælatio contumelioſa videri poſſet. *Val. l. 7. c. 8.*

Fortunas, Hæreditatem communicare.

Athenodoro frater fuit natu maior, Zeno nomine, qui magna ex parte rem familiarem procuratori fiſci decoxit: denique ob raptum mulieris iudicatus, boniſque ſuis eſt multatus, quæ in publicum addicta fuère. Erat etiam tum adoleſcens impuberis Athenodorus. Hic vendita, quæ fuerant ei attributa, bonorum portione, non abiecit fratrem, ſed poſuit omnia in medio, diuiſitque, ac magna iniuria in partitione affectus, non indignè tulit, neque pœnituit eum facti, ſed placidè & hilariter fratris amentiam tulit, quæ per Græciam fuit diuulgata. *Plut. de Pietate erga fratres.*

Iniuriam illatam vlciſci.

Agamemnon Menelaum fratrem tanto proſecutus eſt amore, vt vniuerſam Græciam pro repetenda eius coniuge Helena à Paride rapta armarit, & decennali obſidione Ilium tandem F expugnarit. *Sabellicus libro tertio, capite ſeptimo, & Egnat. lib. 5. cap. 5.*

Hipparchus tyrannus Athenienſium ab Harmodio & Ariſtogitone interfectus eſt eò, quòd ſororem Harmodij, ad ferendum Deo caniſtrum more patrio, in Panathenaicis admittere noluiſſet. *Ælianus lib. 11. Var. hiſt.*

Mortuos honorare, ſepelire.

Antigone Oedipi F. contra Creontis edictum impium ſepelire fratrem Polynicem voluit, neglecto mortis periculo, *apud Eurip. in Phœniſſis* inquiens:

ἀλλ' εὐκλεὲς τοῦτ' ἂν φίλοιν κεῖσθαι πέλας.

Nempe glorioſum erit, duos amicos iacère propè.

——*fratrem Thebana peremptum*
Suppoſuit tumulo, rege vetante, ſoror. Ouid. l. 3. Triſt.

Memnon Æthiopum rex ad Troiam cæſus à Græcis, duce Pallante cum omni theſauro Paphum deportatus eſt. Hemera Memnonis ſoror, ad inueſtigandum cadauer fratris profecta, poſtquàm reliquias reperit; interceptam prædam quoque recipere cupiens interceſſu Phœnicum, qui in eo exercitu plurimi fuerant, optionem rerum omnium, ac ſeorſum fratris accepit, prælatáque ſanguinis affectione, receptis vna Phœnicem nauigauit, theſauro relicto. Delata dein ad regionẽ Phaloiem G nomine, ſepultiſque fratris reliquiis: nuſquam comparuit, ſiue poſt occaſum Solis cum matre Hemera è conſpectu hominum receſſit: ſiue ſupra modum dolore affecta fraternæ mortis, vltrò præceps ierit: ſiue ab incolis prædæ auidis, circumuenta interierit. *Dictys l. 6.*

Smerdis fratris à Cambyſe fratre interfecti interitum, ſoror lugens, ſibipſi mortem conciliauit. Eo enim nomine & ipſa à Cambyſe interfecta fuit. *Herod. l. 3. & Iuſtinus.*

Antiochus bellum gerebat de regno cum Seleuco fratre maiore natu, genitricíſque fultus erat ope. Flagrante bello ſigna Seleucus cum Galatis contulit, ſuperatúſque nuſquam comparabat, ſed vniuerſo à barbaris deleto eius exercitu pro mortuo habebatur. Quod vt eſt ad Antiochum allatum, depoſita purpura veſtem pullam ſumpſit, clauſáque regia luxit fratrem. Mox accepto incolumem eſſe, atque alias copias ab eo ſcribi progreſſus eſt ad habendum diis honorẽ, ciuitatibuſque ſibi parentibus præcepit, vt diis immolarent, ac coronas ſumerent. *Plut. de Pietate erga frat. & in regum Apoph.*

M. Fabius conſul, inclyta pugna Hetruſcis & Veientibus ſu-H peratis, delatum ſibi ſummo Senatus populique ſtudio triumphum ducere non ſuſtinuit, quia eo prælio. Q. Fabius frater eius conſularis fortiſſimè dimicans occiderat. *Valer. lib. 5. cap. 5.*

Alfonſus Aragonius in obſidione Neapolitana, cùm audiſſet Petrum fratrem, quem propter ſingulares animi & corporis dotes, ſupra fraternum affectum diligebat, globo tormentario ictum occubuiſſe: vt viſeret maturauit, exanimem multis piiſque cum lacrymis exoſculatus: mox in arcem ſuã, quam Oui vocant, tantiſper efferendum curauit, donec iuſta apparatu regio, quod poſtea fecit, perſoluere liceret. *Panormit. l. 3. de Rebus geſtis Alfonſi.* Memini me, inquit Viues, Valentiæ de ſenibus noſtris crebrò audiuiſſe, Alfonſum regno Neapolitano poſt tot labores potitum, non ita gaudere ſolium, quod factus

A eſſet voti compos, quàm mœrore fratris in obſidione occiſi morte, quem propè ſua ipſius vita, regno ſine dubio, multò habebat chariorem. *L. Vives de Concord. & diſcord. l. 3.*

FIDES ERGA QVOSCVNQVE ALIOS, QVI Fratrum loco cenſeri poſſunt, Conſanguineos, Conſobrinos, Patrueles.

Booz Noëmi filius, Ruth viro defuncto, propinquo ſuo, ducta Ruth, ſemen excitare voluit, *Ruth. 3. & 4. & Ioſephus Antiq. l. 5. c. 24.*

Valentinianus filius Conſtantij Cæſaris & Placidæ, ſororis Honorij & Arcadij, mortuo patre, cum matre ſua Placida ac ſorore Honoria, ab Honorio Imp. Auguſto pulſus ob ſuſpicionem ab vrbe, peruenit ad Theodoſium Iuniorem conſobrinum Conſtantinopolim, ab eóque honorificè ſuſceptus eſt. Quinimò intellecta Honorij morte, reſtitutus ab eo in Imperium, acclamatione totius Italiæ Auguſtus eſt ab Auguſto appellatus, interfecto ac trucidato Ioanne tyranno, qui Imperium Rauennæ arripuerat. *Cuſpin. A. D.*

FIDES MARITORVM ERGA VXORES

HONORANDO. IN PRÆSTATVR

B

Non Infamando.

Mariam Virginem deſponſatam ſibi Ioſeph prægnantem eſſe cognouit. Noluit tamen eam traducere, ne ſecundùm leges lapidibus obrueretur: ſed clàm eam relinquere voluit. In ſomnis autem ab angelo monitus, nõ criminis, ſed benedictionis, diuinæ eum eſſe fœtum, qui maritus nomine erat, reipſa diuini partus cuſtos effectus eſt. *Matth. 1.* Etſi *D. Bernard. Homil. 2. ſuper Miſſus eſt*, ex ſanctorum Patrum quorundam ſententia, propter diuinæ præſentiæ myſterium, quod aſſequi non poterat, illum, quia iuſtus erat, hoc eſt, Deum timens, & dignitate tanta ſe indignum iudicans, voluiſſe Mariam relinquere putet: quemadmodum Petrus Dominum à ſe repulerit: Exi à me, inquiens, quia homo peccator ſum, & centurio indignum ſe iudicauerit, cuius tectum ſubiret, & Eliſabetha indignam ſe iudicauit, quam mater Domini conueniret.

CASTITATEM TVENDO.

Lais meretrix cùm Eubatam Cyrenneſem aſpexiſſet, ardentiſſimo in eum amore cœpit flagrare, de contrahendis inter ſe nuptiis ſermonem ei detulit. At ille metuens eius inſidias,
C dixit ſe id facturum. Non tamen rem cum ea habuit Eubatas, ſed cautè ſe geſſit. Sponſio verò his conditionibus facta eſt, vt poſt ludos certaménque rata deberet eſſe. Cùm igitur victor abiret à certamine, ne conuentis non ſtetiſſe videretur, pictam Laidis imaginem deportauit ſecum Cyrenam: inquiens ſe Laidem ducere. Quam ob cauſam vxor eius maximam ſtatuam Cyrene ponendam curauit, ſic remunerans ipſius caſtitatem. *Aelianus l. 10. Var. hiſt.*

Conſtantinus Monomachus, cùm peregrè in morbum incidiſſet, & à medicis moneretur, vt conſuetudine mulieris morbum leuaret: negauit ſe cum vlla femina, præterquam cum ſua vxore rem habiturum. *Zonaras.*

OBEDIENDO.

Interfecto apro Calydonio, Meleager Oenei F. primam eius necati gloriam ſibi tribuebat. Auunculi repugnabant. Itaque magnum certamen inter Curetes & Ætolos excitatum eſt, vt inquit *Homerus Iliad. 1.*

Ἀμφὶ συὸς κεφαλῇ καὶ δέρματι λαχνήεντι.

Sedebat in cubiculo Meleager iratus ſibi & ſuis. Curetes, quibus bellum erat cum Calydonibus, vrbem aggreſſi, ingenti eam oppugnatione vexabant: nec ſpes erat iam ampliùs reli-
D qua. Accurrunt ad Meleagrum ſenes & primores ciuium, illius vires ac manus implorantes: adſunt ſacerdotes, pollicentur ampliſſimam operæ mercedem. Illis contemptis ac ſpretis, accedit ſenex Oeneus: nec cunctatur, vt duriorem filium flecteret, genua eius ſupplex amplecti. Accedit mater, ab ira in preces atque obſecrationes verſa. Sorores & ſodales iucundiſſimi, quibus cum gratiſſimam ætatis partem tranſegerat, orant & obteſtantur, ne ſe in vltimo deſerat diſcrimine. Perſtat in propoſito ferox animus. Interea cùm hoſtes irrupiſſent, trepida ſe infert Cleopatra coniux: Succurrere quæſo, mi vir, occidimur (inquit) niſi ſuccurris: hoſtis poſſidet omnia. Huius vxoris vocibus & periculo permotus, ſumit arma, & pulſis hoſtibus, poſtremò excidio vrbem ac ciues eripuit. Videlicet heros ille magnanimus, quam naturæ legem nunquam vel legerat, vel audierat, impreſſam habebat in pectore, ac infixam præcordiis, qua ſciebat, vxorem eſſe ſeipſum, alios omnes, etſi magnam ex pietate neceſſitatem imponentes, extra ipſum tamen eſſe: con-
E iugem verò ea eſſe caritate conciliatum coniugi, & eo nexu coniunctum, vt multa in coniugis gratiam non refugiat ac recuſet, quæ vel ſibimet ipſe recuſaret. *Lud. Vives de officio Mariti, ex Homeri Iliade.*

AMANDO.

☞ *Vide Tit. de Amore.*

FIDES VXORVM ERGA MARITOS.

IN GENERE.

Liuia Auguſti, cùm à quodam interrogaretur, quomodo Auguſtum obtinuiſſet? reſpondit, Diligenter & prudẽter agens ſummum ſtudium adhibui, vt omnia facerem ex animo Auguſti: nec curioſè perquiſiui quicquam eorum, quæ is faceret, ſimulans, me amores eius neque audire, neque ſentire. *Cuſpinianus A. D.*

Octauia Cæſaris Octauij ſoror, C. Marcelli vidua, M. Antonio nupta, fratrem cum marito non ſemel reconciliauit, & bellorum ciuilium ſemina, quantum in ſe fuit, ſopire ſtuduit. Iam cùm Antonius Cleopatræ amoribus irretitus, Octauiam (quæ & ætate & forma & morum grauitate Cleopatra longè præ-
ſtabat) Athenas vſque ſibi cum muneribus obuiam progreſ- F
ſam, domum redire iuſſiſſet: eam tam indignè ludibrio haberi ægrè ferens Cæſar, domum ſuam iuſſit migrare. Sed negauit illa domum ſe viri relicturam. Orauit etiam eum, niſi aliis de cauſis ſumere in Antonium decreuiſſet arma, ne moueretur rebus ſuis. Nam & infame auditu fore, ſummorũ Imperatorum alterum ob mulieris amorem, ob æmulationem alterum, bello ciuili populum Romanum implicare. Dicta rebus ipſis magis confirmauit. Nam domi illius, vt ſi præſens ſit, habitauit: & liberorum eius non modò ex ſe, ſed ex Fuluia quoque editorum honeſtam & magnificam curam egit. Amicos item Antonij, qui ad honores petendos vel negotiorum cauſa mittebantur, excepit, fuitque iis præſtò ad impetranda à Cæſare, quæ poſtulabant. Bello tandem exorto inter Cæſarem & Antonium, cùm Antonius Romam miſiſſet certos, Octauiam qui domo ſua pellerent, exiſſe memorant eam trahentem ſecum omnes Antonij liberos, præter natu maximum Antyllũ ex Fuluia genitum. Ille enim agebat apud patrem. Plorabat illa & lamentabatur, quòd vnà ex belli cauſis ipſa quoque videretur. Populum verò Romanum miſerebat non ita illius, vt Antonij, atque impenſiùs eos, qui Cleopatram viderant ne-
què forma Octauiæ, neque ætatis flore præcellentem. *Plutar-* G
chus in Antonio.

IN SPECIE. NIMIRVM HONORANDO. Huc pertinet Marito

Dignitatem conferre, augere

Vxor Maximiliani Cæſaris Maria, quum ei Gallia Belgica patris Caroli Burgundi hæreditate obueniſſet, & ſubditi Max. cõtempto, ad Mariam tanquam principem de rebus omnibus ditionis referrent: nihil illa pro poteſtate vnquam ſtatuit inconſulto viro, cuius volũtatem ſemper pro lege habuit: & poterat abſque mala viri gratia omnia adminiſtrare ſola pro arbitrio, nihil non permittente Maximiliano. Ita Maria virum in maximam auctoritatem breui adduxit, ditióque audientior fuit principibus geminata reuerentia, & quaſi vtriuſque maieſtate ab altero fulta & ſuſtentata. *Ludou. Vives de Chriſtiana femina l. 2.*

Non præferre ſe.

Cornelia Scipionis filia quum in domum veniſſet amplam illam quidem, multíſque claram honoribus, ſed plebeiam tamen, & quæ cum paterna comparanda non eſſet: ipſa ex Cornelia gente, Romæ omnium facilè principe, & ex ea gente fa-
milia primaria Scipionũ, filia Scipionis illius Aphricæ domi- H
toris, principis Senatus populi Rom. & omnium gentium, filia Tertiæ Æmiliæ, ex Æmilio genere Romæ & toto orbe illuſtriſſimo, tanta maiorum omnium & paternorum & maternorum gloria, claritate ſtemmatis: maluit tamen ſemper Cornelia Gracchi nominari, quàm Scipionis, irata etiam pleriſque, qui honoris, vt putabant, gratia Scipionis cognominabant. *Ludouicus Vives de Chriſtiana femina l. 2.*

Iure ciuili mariti dignitatem tribuunt feminis, non patris, ita vt Clariſſimæ non appellentur, quæ clariſſimis ortæ patribus, plebeis nupſerunt. Declararunt hoc patriciæ mulieres Romanæ, quæ Virginiam patriciis ortam parentibus, quia plebeio denupſerat, ſacello Pudicitiæ patriciæ exegerunt, plebeiam eſſe dictantes, non patriciam, neque id ipſa infitiata eſt: nec pudori ſe eſſe plebeiam duxit, nec præ illorum patriciatu

plebem ſuam contempſit, nec erubuit vocari Virginia L. Vo-
A lumnij. *Idem.*

Studia probare.

Andromachen Hectoris coniugem memoriæ mandatum eſt, ipſam ſuis manibus fœnum & auenam Hectoris equis præbuiſſe, quòd maritus illis delectaretur, & in bellorum vſum accuratiſſimè ac indulgenter aleret. *Ludouicus Viues de Chriſtiana fœmina lib.2.*

Cæcilius Plinius amaſſe Vxorem ſe vnicè multis epiſtolis ſuis declarat, inter quas eſt quædam ad Hiſpulam vxoris amitam, quæ illam educarat, his literis tum agit illi gratias, quòd talem formarit puellam: tum cauſam, cur tantopere vxorem amet, aperit, ſic de illa ſcribens: Amat me, quod caſtitatis indicium eſt: accedit his ſtudium literarum, quod ex mei caritate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediſcit etiam. Qua illa ſolicitudine, quum videor acturus: quanta, quum egi, gaudio afficitur? Diſponit qui nuncient ſibi, quem aſſenſum, quos clamores excitarim, quem euentũ iudicij tulerim. Eadem, ſi quando recito, in proximum diſcreta velo, ſedet, laudéſque noſtras auidiſſimis auribus excipit. Verſus quidem meos cantat, format que cithara, non artifice aliquo docente, ſed amore, qui magiſter eſt optimus. *Lud. Viues de Chriſtiana fœmina lib.2.*

Quum Lutetiæ Pariſiorum eſſem, inquit *Viues lib.2. de fœm.*
B *Chriſt.* conueniſſémque Gulielmum Budæum domi ſuæ, prætexuiſſétque per impluuium, qua nos deambulabamus, Vxor eius formoſiſſima, & quæ (quantum ex facie & totius corporis habitu planè heroino coniectare poteram) proba cùm primis & prudens mihi mater familias viſa eſt: vbi maritum ea, quâ decebat, reuerentia, me etiam comiter atque honorificè ſalutaſſet, rogaui ex illo, num eſſet eius coniux. Hæc eſt, inquit, coniux mea, quæ mihi ſic morem gerit, vt non tractet negligentiùs libros meos, quàm liberos, quòd videat me ſtudioſiſſimum: in quo hæc mea ſententia maiorem etiam laudem meretur, quàm Pliniana, quòd literas neſcit, quum illa ſciret.

Ferunt fuiſſe in Sicilis Feminam primariam, memoria patrum, quæ ſedulò animum aduerteret, quid famuli ſui agerent gratum domino, idque ipſa deinde exequebatur. Mandabat verò illis, quæ forent ſubaſpera & ſubmoleſta. *Lud. Viues de Chriſtiana fœmina lib.2.*

Caſtitatem ſeruare.

☞ Conſule Tit. Caſtitatis coniugalis. Illic ſtudium Caſtitatis
C *in ſuo corpore, hic Fidei erga coniugem*
ratio habetur.

Penelope tanto amore Vlyſſem maritum proſequuta eſt, vt eo abſente per annos viginti caſtitatem ſeruauerit impollutam, nulliſque procorum blandimentis ſuccubuerit. *Homerus in Odyſſea.*

Marpiſſa, vt ſcriptores Græci tradunt, Idam maritum, hominem mortalem, Apollini Deo (vt credebant) immortali prætulit. *Viues lib.2.*

Tanta fuit Agrippina Germanici vxor opinione caſtitatis, propter amorem coniugis, vt Tiberius Cæſar, quum eam eiuſque filios ob odium criminaretur, quò illos prætextu aliquo perderet, & Neroni Agrippinæ filio impudicitiam obiiceret, hoc in mulierem, quum alia dixiſſet atrocia, ne fingere quidem ſit auſus. *Lud. Viues de Chriſtiana fœmina lib.2.*

Memoriam conſeruare.

Andromache dum captiua abducitur à Neoptolemo Achillis eius filio, qui Hectorem interfecerat, mariti tamen prioris nonquam poterat obliuiſci, *apud Euripidem in Troadibus*, in-
D quiens:

Καὶ τοι λέγουσιν, ὡς μί᾽ εὐφρόνη χαλᾷ.
τὸ δυσμενὲς γυναικὸς εἰς ἀνδρὸς λέχος.
ἀπέπτυσ᾽ αὐτὴν, ἥτις: ἄνδρα τὸν πάρος
καινοῖσι λέκτροις ἀποβαλοῦσ᾽, ἄλλον φιλεῖ.

Atqui dicunt, quod vna nox reſoluit inimicitiam mulieris erga virum, Abominor eam, quæ maritum priorem ob nouos lectos reiiciens, alium amat.

In viduitate permanere.

Demotionis Areopagitæ Filia Leoſthene ſponſo mortuo, negauit ſe alteri nupturam, eò quòd adulterum acciperet, non maritum. Illum enim etſi defunctum, ſibi tamen adhuc viuum maritum eſſe. *D. Hieronymus ad Iouinianum.*

Valeria maior, Meſſalarum fratrum ſoror, cùm vidua ſollicitaretur vt viro nuberet: reſpondit, Seruium (qui eius maritus fuerat) apud ſe adhuc viuere, qui apud alios omnes mortuus videretur. *Fulg. lib.4. cap.6.*

Annia Romana, hortante quodam, vt vidua, iuuenis formoſáque iterum nuberet: reſpondit, Noſſe, ſi enim bonum
coniugem, vt primum, habere contigiſſet, perpetua, ne eum E
amitteret, moleſtia torqueri: quòd ſi contra in malum incidiſſet virum, nimiùm graue ſemper habituram illud malum, quod nulla neceſſitate cogente ſibi ipſa peperiſſet. *Fulgoſ. lib.4. cap.6. & Egnatius eodem.*

Apud priſcos Germanos ſemel cum nupta tranſigebatur, cum qua ſeneſcendum erat, neque à viro diuertere, neque poſt obitum alteri nubere permittebatur. *Alexand. lib.4. cap.8. ex Tacito.*

OBEDIENDO. INDVLGERE MARITORVM

CONSILIIS, PLACITIS, IVSSIS.

Sara vxor Abrahæ, obediebat marito, & dominum eum vocabat. *Geneſ.18.*

Bello quod Phocenſibus cum Theſſalis fuit, quum Theſſali Phocenſium fines cum ingenti exercitu ingreſſi eſſent, Daiphantus ſummus Phocenſium magiſtratus ad populum tulit, vt magna & valida coacta manu obuiam hoſtibus prodiretur, pueros verò & ſenes & coniuges reliquamque imbellem turbam in ſecretiorem aliquem locum includerent, magna eodem lignorum & ſtipularum congeſta vi, vt ſi victi eſſent illi
ſe ſtatim ſubiecto igne concremarent. Quum frequens populus hoc decerneret, ſurrexit grandior quidam natu, qui ſententiam Feminarum ſuper ea re ſciſcitandam cenſuit: ſi conſentirent, ita fieret: ſin quid ſecus, iniquum eſſe id ſtatuere, illis inuitis. Interrogatæ ſuor mulieres, quæ vniuerſæ concilio inter ſe capto, approbare ſe Daiphanti legem reſponderunt, quinetiam agere illi gratias maximas, qui optimè & ciuitati proſpexiſſet, & saluti ſuæ. Ergo in ſecretiorem quendam locum ea mente abductæ ſunt. Phocenſes tamen vt tanta feminarum pudicitia merebantur, ſuperiores domum è bello redierunt. *Ludouicus Viues de Chriſtiana femina lib.1.* F

AMORIBVS.

Andromache ad Hermionem, quomodo ipſa affecta fuerit erga primum ſuum maritum Hectorem, *apud Eurip. in Andromacha* ſic ait:

Ὦ φίλταθ᾽ Ἕκτορ, ἀλλ᾽ ἐγὼ τὴν σὴν χάριν,
σοὶ καὶ ξυνήρων, εἴ τι σε σφάλλοι Κύπρις.
καὶ μαστὸν ἤδη πολλάκις νόθοισι σοῖς
ἐπέσχον, ἵνα σοι μηδὲν ἐνδοίην πικρόν
καὶ ταῦτα δρῶσα, τῇ ἀρετῇ προσηγόμην πόσιν.---

O chariſſime Hector, ergo certè in tuam gratiam, etiam vnà tecum amabam, ſi te errare feciſſet Venus: & mammam iam ſæpius ſpuriis tuis præbui, ne tibi quam attribuerem moleſtiam: at hæc peragens, mea virtute mihi conciliaui maritum. G

Tertia Æmilia, prioris Africani coniux, cùm marito vnam ex ancillulis ſuis placere ſenſiſſet, rem diſſimulauit, ne dominatorem orbis, ac populi ſui principem, incontinentiæ damnare videretur: & ſeſe impatientiæ, quæ iniuriam coniugis, maximi ætate ſua viri, ferre nequiſſet, ac ne vulnus aliquod læſi animi aluiſſe in pectore crederetur, marito mortuo, ancillam illam pellicem ſuam, honeſto liberti ſui connubio proſecuta eſt, rata, ſi quis noſtrarum rerum apud vita functos eſt ſenſus, & hoc quoque mariti manibus gratiſſimum futurum. Sapientiſſima femina non ignorabat, ſe vxorem, ſe dominam eſſe, quocunque vir ſuus diuertiſſet: ſi mariti concubitus alteri inuideret, hoc libidinis eſſe, non amoris. *Lud. Viues de femina Chriſtiana lib.1.*

Narrat Viues nobilis Matronæ ſibi notæ factum nobiliſſimum, quæ cùm maritum haberet amore alienæ vxoris captum, itaque ad illam quotidie viderer, inter virum & fratres illius inſidiantes præſentiſſimo cum periculo, maritum aggreſſa: Tu, inquit, mi vir, ab amore iſto illicito diuelli non potes, H
nec ego abs te id contendo. Solùm oro, ne cum tanto vitæ diſcrimine ames. Illa ſe velle ſequi te ait, duc in arcem tuam, ego vnam ædium partem illi cedam, & ſororis inſtar apud me erit, quod ſi aliud ſenſeris, me potius domo exturbato, illa retenta. Perſuaſit marito & ecce inducitur in arcem pellex, metuens tamen vxorem amatoris. Quæ blandè eam excipiens, diſſimulato animi rancore, in meliori parte domus collocauit, marito fruendum permiſit, nec aliter quam ſi germana eius foret, tractari iuſſit. Atque ad maritum ingreſſa, nunc inquit, amabis tutius, & fruère ſecurius. Itaque anno integro vir ab vxore ſua tenella & formoſa abſtinuit, pellice ea vſus & abuſus. Interim vxor dolorem concoquere, ad Deum pro animæ mariti ſalute, & meliori mente confugere, apud neminem tamen aut conqueri, aut indignari. Anno euoluto, ma-

situs ad vxorem conuersus, pellicem cane peius & angue cepit odisse, eaque pulsa totum amorem transtulit ad vxorem, sic A vt in ea animum, vitam, & spiritum suum esse prædicaret. *Lud. Viues lib. 2. de fæm. Christ.*

☞ Quære pleraque in Titulo de Amore.

FIDES IN AFFINITATE IVNCTOS.

Guilhelmus Campisamperius Patauinus nobiliss. falsò occultæ proditionis insimulatus, ab Acciolino tyranno auunculo suo comprehensus, & diuturno carcere afflictus; Patauij tandem in foro publicè decollatus est, atque ibi inhumatus canibus derelictus. Daria Baunia nobiliss. comitissa vnà cum Maria sua ex Gerardo Campisamperio filia, discerpti cadaueris reliquias collegit: illud noctu multis luminibus cum tacito comitatu ancillarum & seruorum in cœmeterio D. Antonij confessoris sepulturæ dedit anno MCCL. Extat vicus in montibus Euganeis, qui de huius nomine Vallis dominæ Dariæ appellatur. *Bern. Scard. lib. 3. hist. Patau.*

FIDES DOMINORVM ERGA
SERVOS.

☞ Consule Titulum, Amor dominorum erga seruos.

B Cùm pestifera seditione Syracusarum, tota regis Gelonis stirps, euidentissimis exhausta cladibus, ad vnicam filiam Harmoniam virginem esset redacta, & in eam certatim ab inimicis impetus fieret: nutrix eius æqualem illi puellam regio cultu ornatam hostilibus gladiis obiecit. Quæ cùm neque ferro petita, cuius esset conditionis, edere vellet, admirata illius animum Harmonia, tantæ fidei superesse non sustinuit, reuocatósque interfectores, professa quænam esset, in cædem suam conuertit. Ita alteri tectum mendacium, alteri veritas aperta finis vitæ fuit. *Val. lib. 3. cap. 2.*

Famulus, deplorans Alcestidem vxorem Admeti, dominam suam, mortuam, *apud Eurip. in Alcestide*, sic ait:

—ἐκείνη πᾶσί τ᾽ οἰκέταισιν ἦν
μήτηρ. κακῶν γὰρ μυρίων ἐῤῥύετο,
ὀργὰς μαλάσσουσ᾽ ἀνδρός.

Ea mihi omnibusque famulis fuit mater, malis enim ab infinitis liberauit, iras placans mariti.

Athenienses lege sanxerunt, vt seruorum etiam iniuriæ C audirentur & accusationes. Idcirco Hyperides Rhetor in oratione contra Mantitheum, Iniuriarum, verberúmque actionem, inquit, non solùm liberis concesserunt, verum etiam seruis, si quis eorum corpora iniuria affecisset. *Athen. lib. 6. cap. 7.*

Apud Rom. mense Martio (qui primus erat, ex Romuli instituto) seruis cœnas apponebant matronæ, vt domini Saturnalibus, mense Decembri: illæ, vt principio anni ad promptum obsequium honore seruos inuitarent: hi, quia gratiam perfecti operis exsoluerunt. *Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 12.*

C. Plotius Plancus, cùm à Triumviris proscriptus in regione Salernitana lateret, odore vnguenti proditus, comprehensos seruos dominum celantes in tormentis esse diu minimè sustinuit, sed sese sponte manifestauit. *Valerius lib. 6. cap. 8.* Plotinum vocat.

Mauricius Imp. à Phoca captus, cùm iamiam esset cum omnibus suis liberis occidendus, & nutrix Imperatoris filio parcens, suum cædi obiecisset: ille nutricis puerum liberauit, non suum, sed nutricis eum filium esse fatendo. *Niceph. lib. 18. cap. 38. & Cedrenus.*

Iacobus III. Scotorum rex, dum placere omnibus cupit sine delectu nonnullos infimæ plebis homines ad honores in D aula maximos euehit, præcipuos in vniuerso regno valde commouit. Coniurationis principes erant duo regis fratres germani, Alexander Albaniæ dux, & Ioannes natu minimus Mariæ comes. Verùm hoc à ficariis cæso, illum in arce Edinburgensi custodia arctiss. aliquot mensibus captiuum habuit. Alexander igitur vitæ metuens, è lodice conciso funem contexit, & explorandæ tum firmitatis tum longitudinis causa puerum, qui sibi aderat vnicus, per eum demittit. Puer cùm neque rupem posset attingere, neque sursum retrahi, delassatus tandem, & in rupem delapsus, crura perfregit: herum submissa voce monens, vt funi aliquantum superaddat. Cui cùm paruisset, absque noxa descendit, & puerum grauiter saucium per rupis crepidinem in conuallem promouit. Inde elatum in humeros ad Letham portum ad duo ferè milliaria gestauit, & cymba in arcem Donnbar deuexit: inde in Galliam fugit. *Appendix hist. Scotorum.*

SERVORVM ET ANCILLARVM FIDES
erga Dominos. Quando E
HONOREM EXHIBENT
CASTITATEM TVENDO.

Ioseph Israëlis filius, in Putipharem, apud quem seruiuit, fidelis fuit. A quo in Ægypto emptus, stuprique ab eius vxore sæpiùs appellatus, in carcere & vinculis esse maluit, quàm herilem domum adulterio polluere. *Sab. lib. 3. c. 8. ex Gen. 39.*

Cum Sardiani Smyrnæos debellarent, nec belli finem fore dicerent, donec Smyrnæi vxores ad coitum mitterent hostibus; honesta quædam Ancilla consilium dedit ciuibus vt ancillas ornatu liberali mitterent, & hostes Veneri operam dantes opprimerent. Quod factum cùm pro voto successisset, apud Smyrnæos festum Dionæ instituerunt, quod Liberalia vocant: in quo festo ancillæ dominarum ornamenta gestant, ad perpetuam huius facti memoriam. *Ex Dositheo lib. 3. rerum Lydicarum. Plut. in Parall.*

Antepomarus Gallorum regulus, cum Rom. bello vrgeret, non antè cessurum se affirmauit, quàm coniuges suas ad coitum exposuissent. Ancillarum itaque consilio seruas miserunt. F Retana autem, quæ consilium dederat, per caprificum muros ascendens, consulibus signum dedit, tempus inuadendi hostes adesse. Irruentes igitur Romani, partim lassos venere barbaros, partim somno sepultos, trucidarunt omnes, & victores fine poluere euaserunt. Vnde ad rei memoriam institutus dies festus, quem diem Ancillarum appellarunt, *Ex Aristide Milesio lib. 1. rerum Ital. Plut. in Parallelis.*

Cùm Vrbe capta eiecti Galli à Camillo essent, neque facilè ciuitas ita accisis viribus se colligeret, multi nominis Latini duce Liuio Posthumio Fidenatium dictatore vrbem Romæ infesti bello petiere. Hic castra in conspectu vrbis metatus, per caduceatorem significauit, Latinos in animo habere exolescentem iam veterem necessitudinem & propinquitatem instaurare, vtraque gente nouis denuò conglutinata nuptiis. Si igitur bonum numerum mitterent virginum viduarúmque, pacem & amicitiam habituros, vti simili ex causa habuissent cum Sabinis. His auditis Romani, etsi à bello abhorrerent, fœminarum deditionem tamen nihilo ducebant captiuitate po- G tiorem. Hæsitantibus ancilla Philotis, vel vt alij volunt Tutela nomine, vtrumque dissuasit. Suggessit autem dolum, vt simul & bellum declinarent, nec darent obsides. Eius hoc fuit commentum, vt ipsam vnàque præstantes forma ancillas ad hostes bene cultas mitterent pro ingenuis. Iam si signum ipsa face daret, Romani adorirentur armati sopitos, trucidarentque. Ita actum est, deceptis Latinis. Facem Philotis extulit ex caprifico, stragulis & tapetibus à tergo, vt falleret lumen hostem, & Romanis conspicuum esset, abiectis. Vt signum conspexerunt, citato gradu confestim exsiluerunt se mutuò adhortandi causa ad portas, se mutuò cohortantes subinde. Ita hostes adorti, nec opinantes fuderunt eos. In cuius victoriæ memoriam, festum celebrant, ac Caprotinæ vocantur Nonæ, à caprifico (quamuis alij à Caprea palude, ad quam Nonis Quintil. disparuit Romulus.) Inuitant feminas extra vrbem fici ramis inumbratas. Coactæ ancillæ circumcurrunt luduntque, mox verberibus & lapidibus inter se præliantur: vt quæ in certamine etiam præstò pugnantibus Romanis auxilio fuerint. *Plut. in Romulo & Camillo. Macrob. lib. 1. c. 11.* Tutelam quoque & Titulam vocat *Polybius lib.* 8 Philotidem.

DEFENDENDO HONOREM. H

Lenæus Pompeij Magni libertus, & penè omnium expeditionum comes, defuncto eo scholæ magistrum egit: ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, vt Salustium historicum, quòd eum oris improbi, animo inuerecundo scripsisset, acerbissima satyra lacerauerit. *Suetonius de illustribus Grammat cap. 14.*

Nero Romanorum Imperator, cùm insidias Octauiæ suæ, quam propter Sabinam pellicem repudiauerat, strueret, & iam omnes famuli ipsam inuaderent, multísque contumeliis eam afficerent: Pythias sola, quæ ex ancillis vna erat, ne tormentis quidem à Tigellino eò adduci potuit, vt in dominam mendacium diceret. Atque cùm Tigellinus fortiùs instaret, inspuens in faciem impudentissimi hominis, dixisse fertur: Mundior est, Tigelline, vulua dominæ meæ, quàm os tuum. *Xiphilinus Dionis abbreuiator in Nerone.*

OBEDIENTIAM PRÆSTANT.

Famulatus est annos quatuordecim Iacob Laban auunculo suo, spe connubij: cùm septem debuisset, si Lya, quæ dabatur, A tur, placuiſſet. Pertulit itaque longum ſeruitium, vt Rachele potiretur, fuitque famulatus ille voluntarius, non coactus, & ob eam rem fortaſſe minùs grauis. *Sab. lib. 3. c. 8. ex Geneſ. 30.*

Cùm Thebani irrupiſſent in Laconicam, & inter captiuos captiuáſque multos etiam abduxiſſent Helotas vel Eilotas, iuſſerunt illos Terpandri, Alcmanis ac Spendonis Laconica carmina canere. Illi recuſarũt, dicentes: Id nolle filias heriles: adeò plus apud illos valuit concaptiuarum puellarum auctoritas, quàm iuſſa victoris. Hinc probarunt quidem eſſe verum, quod vulgo diceretur: Liberum Spartæ maximè liberum eſſe, contrà ſeruum maximè ſeruum. *Plut. in vita Lycurgi.*

☞ AMOREM OSTENDVNT. *Inſtruendo, conſulendo, vitam conſeruando, &c. Pete ex loco de amore, Tit. Amor ſeruorum & ancillarum.*

FIDES ERGA PATRIAM.

☞ *Pete fusè ex loco de* PATRIA.

FIDES ERGA HOSTES
NON VIOLANDA.

Ioſuë cum Principibus fidem Gabaonitis infidelibus etiam fraudulentis non violauit, ſed vita ſalua ad altaris miniſterium eos aſtrinxit. *Ioſ. c. 9.*

B Sed Saul, quia iiſdem Gabaonitis, quibus iurauerant filij Iſrael, iuſiurandum violauit, omnis eius familia, excepto Miphiboſeth, ſuſpenſa eſt ſub Rege Dauid, quando ob eam perfidiam fames triennis immiſſa fuit ſuper terram. *2. Reg. 21.*

Sedechias Nabuchodonoſori ethnico iuramentum dederat, ſe in ipſius dominatione permanſurum, ſed vbi defecit, & ad Ægypti Regem transfugit, vaſtatum eſt eius regnum, maximè autem vrbs ſancta & Deo dilecta. *Hierem. 37. & 38.*

Tibareni in Ponto Chalybibus vicini non priùs prælio congrediuntur cum quopiam, quàm diem, locum, horam, ex fide hoſti denunciarint. *Cælius lib. 18. cap. 30. ex Strabone & Valer. Flacco lib 5. Argonaut.*

Ethnici bellatores priuſquam venirent ad arma, veniebant in colloquium. Apud Romanos omnibus tentatis mittebatur Fecialis cum Patre patrato, peragebantur ceremoniæ: nimirum moræ quærebantur, quæ bellandi furorem temperarent. Atque his quoque peractis non licebat manum conſerere cum hoſte, niſi ſigno dato: quod ita dabatur, vt miles neſciret, quãdo dandum eſſet. C Ac ne hoc quidem dato, licebat cuiquam hoſtem vel laceſſere, vel ferire, qui quanquam in caſtris verſaretur, tamen ſacramento militari non eſſet obſtrictus: adeò vt Cato ſenior filium in caſtris ceſſantem per literas admonuerit, vt Romam redeat, aut ſi mallet in exercitu manere, veniam petat à duce, vt ſibi cum hoſte congredi liceat. Iam vt belli ſignum non faciebat poteſtatem pugnandi, niſi ſacramento aſtrictis: ita ſignum quo canebatur receptui, omnibus adimebat occidendi facultatem, adeò vt à Cyro laudatus ſit miles quidam, qui quum ſublato gladio fuerat hoſtem interfecturus, mox vt ſenſit cani receptui, dimiſerit hoſtem. Hæc eò pertinebant, ne quis crederet ſibi licere occidere hominem, niſi neceſſitas eò compelleret. *Eraſmus in Adagiis.*

Cùm Hannibal Saguntum expugnaſſet, miſſi ſunt viri magno natu, Q. Fabius, M. Liuius, V. Æmilius, C. Licinius, & Q. Bebius, conqueſtum iniuriam ſociis Rom. pop. illatam. Hi cùm cauſſã à Carthaginenſibus excepti eſſent, Fabius toga in ſinum collecta: Hîc inquit, vobis pacem & bellum porto. Vtrumlibet ſumite. Ad eam vocem ferociter eſt reclamatum, Daret vtrum vellet. Atque quum Fabius ſe bellum dare dixiſſet, id ſe accipere omnes reſponderunt, & quibus acceptum D eſſet animis eiſdem ſe geſturos. *Gellius lib. 10. cap. 27.* auctor eſt veteribus quibuſdam Romanarum rerum monumentis proditum, Q. Fabium Romani exercitus Imperatorem, ad Carthaginenſes literas dediſſe, quibus ſignificauit, caduceum & haſtam, pacis & belli teſſeram, Populum Romanum mittere, vtrum acciperent. ſibi pœni miſſum exiſtimarent. Ad quæ ita illi reſponderint: Neutrum ſeſe eligere. Poſſe tamen qui attuliſſent, vtrum mallent relinquere. Quod autem ipſi reliquiſſent, id ſibi pro electo futurum. N. Varro neque haſtam, neque caduceum miſſum exiſtimat, ſed teſſerulas duas, in quarum vna caduceum inciſum fuerit, in altera haſtæ ſimulacrum. Et hoc belli Punici ſecundi initium fuit. *Sabellicus lib. 1. Ennead 5.*

Tranquillus ait, Auguſtum tanta fuiſſe æquitate, vt nulli vnquam genti ſine iuſtis & neceſſariis cauſis bellum intulerit.

Boleſlaus III. Polonorum rex, in Bialogradenſes (ciuitas ea fuit Pomeranorum in primis diues & populoſa) quia defecerant, omnem belli molem contulit, ſed priùs tamen miſſis E cum legato duobus ſcutis animos eorum tentauit albúmne, in quo pax, an rubrum, in quo bellum excidiúmque ſignificabatur, mallent. Superbius illi reſponſum dedêre ambobus ſcutis acceptis: Sanguine Polonorum ſe ſibi candidam victoriam pacémque paraturos. Boleſlaus admotis ad mœnia Bialogradi caſtris, actis vineis, & turribus celeriter excitatis, ſumma ope vrbem expugnauit. *Cromerus lib. 5.*

Teutoni milites anno 1310. contra Vladiſlaum Poloniæ regem bellum gerebant. Miſit Magiſter ordinis Teutonici ad Polonos caduceatorem, qui bellum regi denunciaret, & duos enſes, in quibus ſtaret victoria, facta poteſtate, vt quem vellet hoſtis, eligeret, alterum ſibi remitti iuſſit. Accepit Vladiſlaus alacer nuncium, donatóque caduceatore, vno retento gladio, remiſit alterum. Mox iuſſi milites arma induere, bellique ſignum datum. Quadraginta millia equitum in ambobus caſtris fuêre. Tandem tamen victores Poloni, Pruſſiam totam, Mariæburgo excepto, ſubegêre. Sigiſmundus Cæſar pacem inter eos compoſuit. *Æneas Syluius, c. 29. Europa.*

Conſaluus Magnus generoſo præſtantique iudicio, priuſquam Friderico regi Neapolitano arma Ferdinandi Hiſpaniæ regis nomine inferret, legatum Neapolim ad eum miſit cum mandatis, vt vrbes atque oppida in Veſtinis ad Garganũ mon- F tem, quibus ſuperiore bello, quo Gallis eiectis Fridericum regno reſtituerat, ob egregiè nauatam operam ab eo donatus fuerat, per ſolemnes tabulas reſignaret, ne qui hoſtis ex iuſſu Ferdinandi regis ſui futurus erat, tanquam abolita veteris accepti beneficij memoria ingratus videretur. Sed Fridericus verecundiam & magnitudinem animi in Conſaluo miratus, ſe agnoſcere vel in hoſte virtutem reſpondit: proinde nequaquã pœnitere veteris ſuæ erga eum liberalitatis: atque ita renouata donatione cum ampliſſimis codicillis legatum remiſit, congeſtis vtique miris laudibus in Conſaluum, qui ſe regio Imperio coactum arma inferre, liberali teſtificatione ingrati animi notam diluiſſet. *Iouius in Conſaluo.*

Ludouicus XII. Gallorum rex Venetis bellum per præconem indix it. *Bembus lib. 7. hiſt. Veneta.*

HVMANITER BELLVM GERENDO.

Habitabatur quondam Megaris vicatim, diſtributis in quinque partes ciuibus. Appellabantur Hiraënſes, Piraënſes, Megarenſes, Cynoſurenſes, & Tripodiſcæi. Eos cum bello inter ſe Corinthij commiſiſſent (id enim perpetuò ſtruëbant, vt Megaricen ſui iuris facerent) ex animi tamen moderatione, G habita coniunctionis ratione, bellum gerebant placidè: ſiquidem agricolas nihil prorſus lædebant. Captiuis certum pretium, quo redimerent ſe ſtatutum erat: id accipiebant, poſtquam iam eos dimiſiſſent, ante non exigebant: ſed quem quiſque ceperat, eum abducebat domum, participatóque ſale & menſa ad ſuos eum remittebat. Itaque qui pretium tulerat, commendabatur, atque amicus perpetuò eſſe perſeuerabat eius, qui pretium acceperat, ἐκ δορυαλώτου δορύξενος, id eſt, ex bello capto belli hoſpes dictus. Qui fidem in pendendo precio fefellerat, hic non ſolùm apud hoſtes, verùm etiam apud ciues, vt iniuſtus & perfidus notabatur. *Plutarchus in Quæſtionibus Græcis.*

OPPRESSOS AB ALIIS
Non infeſtando.

Cùm Lacedæmonij, duce Cleomene, Hippiam tyrannum Athenas reducere conarentur, Bœotij interim & Chalcidenſes Atticum agrum populabantur. Athenienſes etſi ancipiti bello diſtricti, Bœotiorum & Chalcidenſium vltione dilata, arma contra Peloponnenſes in Eleuſine ferunt. Dúmque ambo H exercitus conſerturi prælium eſſent, Corinthij primi omnium ſecum reputantes, iniuſtè à ſe agi, qui tyrannum Athenis imponere vellent, diſceſſerunt. Idem fecit Demaratus Ariſtonis filius, qui & ipſe erat rex Spartarum, & è Lacedæmone copias extraxerat, nec à Cleomene ſuperiore tempore diſſenſerat. Ob quam regum diſſenſionem lex apud Spartam lata eſt, non licere vtrique regi cum exercitu prodire (nam priùs prodibant) & alterum quoque è Tyndaridis relinqui, nam & iſti ante hac ab eis euocati, exercitum ambo comitabantur. Tunc cæteri ſocij, qui erant Eleuſine, cernentes non conuenire inter reges, & Corinthios aciem deſeruiſſe, & ipſi dilapſi abierunt. *Herodotus lib. 5.*

Romani, quia induciæ cum Veientibus exierant, ad res de more repetendas feciales ex vrbe Veios, miſerant, rogantibúſque

tibúſque Veientanis, ne res repetitas vellent, tantiſperq; omne A ius belli à ſe abſtinerent, donec res Veientium, quæ inteſtina ſeditione parum quietæ eſſent, componerentur, paſſi ſunt patres id à ſe impetrari. Tantum abfuit, vt ex alieno incommodo, tunc ab Romanis occaſio vlla peteretur. Nec ita multò pòſt & Veiens bellum motum Legati ab vrbe Veios, miſſi res de more repetitum, à Veientibus faceſſere, finibúſque ſtatim excedere ſunt iuſſi, niſi eorum exemplo, qui ſub Tolumnio fuiſſent rege cæſi, vellent & ipſi pœnas dare. *Sab. lib. 7. En. 3.*

Alfonſus Aragonius quum eſſet Valentiæ, appulerunt eò loci Caroli Francorum regis legati, magnoperè eum rogantes, ne per id tempus, quo rex eorum bello Britannico implicatus eſſet, contra ſe bellum aliquod ſuſcitaret (quàm maximè enim verebatur Carolus, ne Alfonſus captato tempore & occaſione, eum armis laceſſeret: propterea quòd ius aut titulum prætenderet in eam partem Galliæ Narbonenſis, quem incolæ ſua lingua Hoccitanam vocant) reſpondit rex: Etſi certò ſcio, plures Narbonenſis Galliæ ciuitates ad Aragoniæ regnum pertinere, quas Carolus rex iampridem occupatas detinet: nihilominùs tamen hoc tempore, quo illum intelligo à Britannis attritum eſſe, nequaquam arma contra eum moturum eſſe vobis affirmo: neque eo animo eſſe, vt quod maiores mei in Ca- B roli proſperitate non petierunt, ego in eius repetam calamitate. *Antonius Panormita de Rebus geſtis Alfonſi: & Æneas Syluius de eius dictis.*

ADIVVANDO, AVXILIANDO.

Spartani bello petiti à Meſſeniis, rebellantibus quinetiam Helotis, miſerũt Athenas ad petendum auxilium Periclidam. Hîc cùm aduerſaretur Ephialtes, ac teſtato negaret ſubueniendum, neque excitandam vrbem Athenis aduerſariam: ſed negligendam eſſe iacentem, & ſpiritus conculcandos Lacedæmonis: Cimonem Miltiadis natum Critias patriæ propagatione vſus Lacedæmoniorum poſtbabita, inductóque populo, eis frequenti exercitu iſſe ſuppetias. Ion etiam verba commemorat, quibus imprimis eo adhortando populum Athenienſem commouit: Ne Græciam claudam reddi, nec vrbem ſinerent deſtitui ſocia. *Plut. in Cimone.*

PER FRAVDEM NON INSIDIANDO HOSTIBVS.

Eumenem in arce Lycaoniæ Nora antequam obſidere cepiſſet Antigonus, euocauit eum ad colloquium. At iis reſpondit, multos Antigono amicos eſſe, & ſecundum Antigonum C duces: illis, quos ipſe defenderet, poſt ſe reliquum eſſe neminem. Mitteret igitur, ſi colloqui ſecum cuperet, obſides. Mandante Antigono, ad ſe ſicut ſuperiorem vt veniret. Neminem, inquit, quouſque gladij compos ero, me cenſeo ſuperiorem. Vbi tamen fratris filium Antigonus Ptolemæum, vt poſtulauerat Eumenes, miſit in arcem: deſcendit, ac complexi inter ſe conſalutarunt amicè & familiariter: quippe magnus inter eos vſus & conſuetudo interceſſerat. Multa cùm eſſent diſputata, neque mentionem Eumenes ſalutis ſuæ & veniæ vllam faceret, verùm ſatrapias quoque poſceret ſibi firmari, & præmia reddi: obſtupuerunt aſſiſtentes, admiratique ſunt & laudauerunt animum eius & fortitudinem: ſimul concurſus frequentium Macedonum fiebat, videre Eumenem cupientium. De nullo enim poſt Crateri fata (quem in prælio interfecerat) tantus erat in exercitu ſermo. Verùm timens illi Antigonus, ne qua vis ei inferretur, primùm voce, ne quis accederet, vetuit, & lapidibus inceſſit ingerentes ſe: poſtremò brachiis Eumenem complexus, turbámq; ſatellitibus ſummouens, ægrè reduxit in tutum. *Plut. in Eumene.*

Camillo conſule Phaliſcos circumſedente, magiſter ludi D plurimos & nobiliſſimos inde pueros, veluti ambulandi gratia eductos, in caſtra Romanorum perduxit. Quibus interceptis, non erat dubium quin Phaliſci depoſita belligerandi pertinacia, tradituri ſe Romano Imperatori eſſent. Ea re cognita Senatus cenſuit, vt pueri vinctum magiſtrum virgis cædentes, in patriã reducerent. Qua iuſtitia animi eorum ſunt capti, quorum mœnia expugnari non poterant: namque Phaliſci beneficio magis quàm armis victi, portas Romanis aperuerunt. *Liuius lib. 2. Dec. 1. Plin. c. 43. de Viris illuſt. & Volat. li. 6. Antrop.*

Timochares Ambracienſis C. Fabricio & Q. Æmilio Coſſ. pollicitus eſt, ſe Pyrrhum veneno per filium ſuum, qui potionibus eius præerat, necaturum. Ea res cùm ad Senatum Rom. delata eſſet, miſſis legatis Pyrrhum monuit, vt aduerſus huius generis inſidias cautiùs ſe gereret, memor vrbem à filio Martis conditã: armis bella, non venenis gerere debere. Timocharis autem nomẽ ſuppreſſit, vtroque modo æquitatem amplexus: quia nec hoſtem malo exemplo tollere, nec eum, qui bene E mereri paratus fuerat, prodere voluit. *Valerius Maximus libro 6. cap. 5.* Valerius Antias Timocharem furtim ad conſules veniſſe prodidit, rémque à conſulibus ad patres delatam, atque publicè legatos ex vrbe ad regem miſſos, qui eum commonerent, vt ab inſidiis ſuorum caueret, nulla Timocharis interim mentione apud regem facta. Claudius Quadrigarius non Timocharem, ſed Niciam id pollicitum ſcribit, neque legatos à ſenatu miſſos, ſed literas à conſulibus ad Pyrrhum regem datas. Pyrrhus medicum ſceleris conuictum merito ſupplicio affecit, captiuóſque ſine precio, vt beneficij id hoſtimentum eſſet, Populo Romano reſtituit. *Gellius lib. 3. c. 8. Noctium Atticarum, & Sabellicus lib. 8. Enneadis 4. Claudianus lib. de Bello Gildonico* idipſum celebrat:

Romani ſcelerum ſemper ſpreuere miniſtros.
Noxia pollicitum domino miſcere venena
Fabricius regi nudata fraude remiſit
Infeſto quem marte petit, bellúmque negauit
Per famuli patrare nefas: ductóſque Camillus
Trans murum pueros obſeſſæ reddidit vrbi.

Sex. Pompeius Siciliam tenens, Italiam vaſtabat, nauibúſque frequentibus prædatoriis, ſuper quas Menas pirata & Menecrates poſiti erant, infeſtum mare faciebat. Hic humanum ſe præſtiterat M. Antonio, quando profugientem cum Fuluia vxore exceperat matrem eius. Igitur Octauio & Antonio in- F ter ſe reconciliatis poſt Fuluiæ mortem, & Octauiæ matrimonio amicitia confirmata, cum eo quoque viſum eſt pacem iungere. Congreſſi ſunt apud promontorium Miſenum, & proiectum in mare aggerem. Cinctus erat Pompeius claſſe, Antonius & Cæſar pedeſtres copias ei ex aduerſo habebant. Poſteaquam conuenit, vt Sardiniam cum Sicilia teneret Pompeius hac lege, vt tutum à prædonibus præſtaret mare, ac certum numerum frumenti Romam mitteret, inuitauerunt ſe inuicem ad cœnam. Sors autem euenit Pompeio, vt primus præberet illis epulum. Rogante eum Antonio, vbi cœnaturi eſſent: Hic, inquit, mõſtrata naui prætoria hæſere (ea ſex remigũ nauis eſt) domus enim Pompeio hæc relicta paterna eſt. Id Antonio exprobrandi gratia dixit: quoniam ille tenebat Cn. Pompeij patris eius domum. Stante in anchoris naui, ac ponte ex promontorio conſtructo, accepit eos comiter. Medio conuiuio, & cùm maximè dicteria in Cleopatram & Antonium iacerentur, adiit Menas pirata Pompeium, atque vt illi non exaudirent: Vis, inquit, anchoras nauis incidam, efficiámque te non Siciliæ modò & Sardiniæ, ſed imperij Romani dominum? Pompeius vt eum audiuit, & rem perpendit ſecum paulisper: G Facere Mena, inquit, oportebat id, nec mihi prænunciare. Nunc quidem rebus præſentibus acquieſcamus. Neque enim meum eſt peierare. Hic viciſſim ab vtroque exceptus conuiuio, atque inde in Siciliam eſt reuerſus. *Plut. in Antonio.*

Conradus II. Imp. Miecislaum Poloniæ ducem Othonis fratris opera coëgerat ad Vlricum Boëmiæ ducem confugere. Vlricus ſpreta hoſpitali fide, Conrado obtulit ſe Miecislaum captiuum ei in poteſtatem daturum. A quo ſcelere ita abhorruit Imp. vt ſtatim Miecislaum periculi, in quo verſabatur, moneret. Ea re motus Polonus, qui armis nunquam ceſſerat, ad Conradum profectus, diadema depoſuit, & conſuetum tributum confirmauit. *Fulg. lib. 6. cap. 5. & Auent. lib. 5. A. D.*

Ad Rodolfum Imp. cùm quidam veniſſet, qui Othocarum Boëmiæ regem, atrocem hoſtem, in venatione ſe occiſurum promitteret, ſi facto præmium eſſet: Rodolfus, Etſi noſter hoſtis eſt Othocarus, inquit, non tamen id efficiet, vt iuſtitiæ & moderationis fines tranſeamus. *Æneas Syluius lib. 3. de Rebus geſtis Alfonſi.*

Inter Ioannem Caroli IV. Imp patrem, & Henricum Co- H rinthiæ ducem, de regno Boëmiæ longa & difficilis fuit contentio. Verùm quum quidam ad Ioannem veniens, veneno ſe hoſtem occiſurum promitteret, ſi præmium ſperaret. Ioannes iuſtitiæ & integritatis amator: Si, me neſcio, Henricum, inquit interemiſſes, & ad me fugam adornaſſes, crux tibi præmium futurum erat, qui te regio ſanguine commaculaſſes: & tu me modò auctorem tanti ſceleris petis? *Ibidem.*

Rogerius Pallantiæ Comes, ampliſſimo atque ornatiſſimo genere natus, impiger vir, & manu promptus, cùm Alfonſum Aragonium adiens diceret, in animo ſibi eſſe Ioannem Caſtellæ regem, ipſius hoſtem, confodere, foréque id ſibi (ſi modò annuat) factu perfacile: Non per ſcelus, ſed virtute gloriam quærendam eſſe, reſpondit Alfonſus. Se enim non ſolùm pro Caſtellæ atque Hiſpaniæ dominatu, ſed

ne pro

pro totius quidem orbis imperio adipiſcendo, tam crudele atque deteſtabile facinus permiſſurum. Exuli Florentino, Coſmum Medicem occiſurum pollicenti, ſi 30. militum manu à rege iuuaretur: longè quidem acriores atque ampliores hoſtes ſeſe & habuiſſe, & habere, quàm Coſmus eſſet, reſpondit, quorum morte vel regna conſequi ſe quidem potuiſſe, ſed abſtinuiſſe à ſcelere. Quum renunciatum eſſet, à Ludouico Podio, quendam in Venetorum naualibus eſſe, qui illa vna cum armamentario, quod in his erat, exurere polliceretur, ſi ſibi duo millia aureorum à rege promitterentur, conatúſque illius facilè ceſſuros affirmanti, reſpondit: Nequaquam inſidiis, ſed aut virtute vincendum eſſe, aut nunquam. Ex hac enim re non aliam ſibi laudem ſperandam eſſe, quàm eius, qui Dianæ Epheſiæ templum incendiſſet, cuius nomen totius Aſiæ decreto è memoria hominum obliteratum traditur. Quum quidam Renati Andegauenſium ducis hoſtis ſui atrociſſimi, mortem promitterent: vt parricidas, ſe in eos animaduerſurum dixit, ſi hoc tentarent: dicens, ſe nequaquam inſidiis cum hoſte de regno, ſed manu tantùm & virtute dimicaturum. His qui ſe in mortem Franciſci Sforciæ paratos eſſe ſignificarant, reſpondit: Nunquam ſub victoriam placuiſſe, cuius poſtea pigendum podendumve eſſet. Igitur ni ab huiuſcemodi conſiliis abſtinerent, talia ſe exempla in illos editurum, vt eiuſmodi conſilia ſibi admodum moleſta eſſe omnes intelligerent. *Antonius Panormita & Æneas Syluius, in Alfonſi dictis & factis.*

Triſtanus Saornianus è Fori Iulij principibus, Reipub. Venetæ amantiſſimus, Bernardum Bembum, Bembi Cardinalis patrem, Decemuirûm magiſtrum adiens, propoſuit habere ſe neceſſarium ſibi hominem Epirotam, callidum, & ingenio peracri, nihil omnino vt ſit, quod ei non mandari rectè poſſit: huic eſſe cum propinquo ſuo, quem Carolus IX. Gallorum Rex, qui in Italiam magno cum exercitu venturus dicebatur, cubiculi magiſtrum habebat, magnam pérque veterem beneuolentiam: audere illum in Galliam proficiſci, & vel propinquo perſuadere, vt veneno, quod ſecum allaturus eſſet, regem tolleret: vel, illo de ea celato, ipſum per ſe regem tolleret, ſi Decemuiri velint Epirotæ illi tantæ rei præmium aliquod ſtatuere: ſperare ſe atque confidere, breui negotium ab eo confectum iri. Bembus, tametſi ſciret ea flagitia à magiſtratibus repaili more tamen inſtitutóque maiorum re cum reliquis Decemuirûm magiſtris communicata, atque ab ipſis ad collegium perlata, Triſtano ad ſe vocato, de collegij Decemuirûm Venetorum ſententia reſpondit, eiuſmodi contra hoſtes inſidiis ad eam diem nunquam vſam rempublicam fuiſſe, cùm ſæpenumerò potuerit, neque nunc velle incipere: magis deos immortales, quàm humanas opes vereri: vinci certè ab ſuamet nequitia illos, qui per ſcelus alios vincere pérque nefas parant. *Bembus lib. 3. Veneta hiſtoria.*

Gibellina factio apud Genuenſes rerum potita, ab Obertum Auriam & Obertum Spinulam capitaneos habebat. Guelfi exules Othoboni Fliſci Cardinalis opera (qui ſub Adriani nomine ad Pontificatum euectus fuit) Carolo I. Neapolitano rege propoſita magnorum commodorum ſpe perſuaſerunt, ſe breui Genuenſe imperium ei daturos, ſi vnà cum ipſis bellum Genuenſibus intuliſſet. Carolus Imperij ſpem atque auri cupiditatem ſecutus, nulla fœderis, quod cum Genuenſibus habebat, habita ratione, nullo priùs indicto bello, vt belli mala aduerſus Genuenſes maiore ſuo commodo auſpicaretur, Genuenſes mercatores cum mercibus, quotquot in Sicilia atque Neapolitano regno erant, comprehendi iuſſit. Siculi autem mercatores, ac Neapolitani regni, item Narbonenſis prouinciæ incolæ, veriti ne idem ipſi Genuæ paterentur, vndique vt poterant latebras quæritabant. Quam rem cùm Genuenſis populus intellexiſſet, ſtatim edictum propoſuit, vt quicunque in vrbe ſua, qui regi Carolo parérent, inuenirentur, quadraginta dies in vrbe Genua inuiolati manerent: atque intra id tempus rebus quas in vrbe Genua habebant, ac corporibus ſuis tutò conſulerent. Voluerunt enim hoſti, qui fidem violarat, ipſi eam incolumem præſtare. *Fulgoſus libro 6. cap. 6. & Egnatius lib. 6. cap. 6.*

Ludouico III. Andegauenſi ductu Magni Sforciæ ad Sebethum amnem contra Alfonſum Neapolitanorum regem caſtra habente, Sforcia Magnus, oſtentandæ virtutis cupidus præmiſſis leuis armaturæ equitibus; hoſtes ad prælium exciuit. Commiſſa eſt pugna paribus animis: ſed Alfonſo triremes ad littus admouente, & lapideas pilas tormentis in oppoſita hoſtium latera ſæpiùs emittente, ter repreſſa eſt Sforciæ virtus. Eo prælio id certè memoria dignum accidit vt virtutis amore Alfonſus in eum vnum tormenta naualia dirigi vetaret: Sforcia verò pariter ediceret, ne curulibus tormentis in litore conſtitutis triremis regia peteretur. Nam Squarcia Monopolitanus, inter Sforcianos bellator acerrimus, cùm ſuffoſſo equo captus, & ad regiam triremem ſcapha perductus, petente rege, pugnantem Sforciam digito commonſtraſſet; ille pernobili & planè regia humanitate, parcendum cùm duci eximio, tum bellatori fortiſſimo protinus edixerat. *Iouius in vita Sforciæ.*

Matthias Vngariæ rex, bello contra Georgiũ Boëmiæ regẽ Huſſitam ſuſcepto flagrante, cùm quidã quinque millia aureorum pactus recepiſſet, ſe Georgium, cui familiaris eſſet, facilè ferro perempturum; poſtmodum verò cauſaretur, Georgium fide ſatellitum turba ſtipatum gladio perimi non poſſe, at veneno poſſe, ſi modò Matthias annueret: ſeuerè admodum hominem vel ob veneni conatum increpauit, ſed & illud Fabricij imitatus exemplum addidit: Ferro non veneno Romanos Romanæque virtutis æmulos victoriam parare ſolere adeóque Georgium ſeriò, vti ſibi à veneficis caueret, per literas monuit. *Ioachimus Cureus in Sileſiis annalibus.*

PACEM, INDVCIAS NON VIOLANDO.

Tiſſaphernes, qui ſummum imperium inter præfectos habebat regios, inducias ab Ageſilao Spartano petiuit, ſimulans ſe dare operam, vt Lacedæmoniis cum rege conueniret: re autem vera ad copias comparandas, eáſque impetrauit trimeſtres. Iurauit autem vterque, ſe ſine dolo inducias conſeruaturum. In qua pactione ſumma fide manſit Ageſilaus. Cõtra ea Tiſſaphernes nihil aliud quàm bellum comparauit. Id etſi ſentiebat Laco, tamen iuſiurandum ſeruabat multúmque in eo conſequi ſe dicebat, quòd Tiſſaphernes periurio ſuo & homines ſuis rebus abalienaret, & deos ſibi iratos redderet. Se autem ſeruata religione, confirmare exercitum, cum animaduerteret, deorum numen facere ſecum, hominéſque ſibi conciliari amiciores, quòd iis ſtudere conſueſſent, quos conſeruare fidem viderent. *Probus in Ageſilao.*

Ludouicus II. Imp. Adalgiſum ducem Beneuentanum, cuius ductu Campani & Lucani ad Græcum Imp. defecerant, armis imperata facere coëgit. Adalgiſus beneuolentiam ſimulans, ſuadet Imperatori, vti pacata regione exercitum dimittat. Pius Princeps proditoris verbis deceptus, exercitum dimiſit, & cum paucis corporis cuſtodibus remanſit. Adalgiſus nactus occaſionem, in meridie cùm Imperator quieſceret, palatium cum coniurationibus ingredi tentat. Sed ſtrepitu armorum excitatus Imp. cum ſuis ab ingreſſu illos arcet. Cùm itaque illud non procederet, palatium flammis abſumere cum Imperatore minatur Adalgiſus, niſi iuramento affirmet ſe abiturum, & nunquam rediturum Beneuentum, neque calumniam hanc vlturum. Tanta neceſſitate implicatus Imperator iurat, & poſtero die Beneuentum cum ſuis exit, Romamque diuertitur, ſummo Pontifici Ioanni ac Senatui tyrannidem Adalgiſi conqueſtus. Qui mox publicus hoſtis iudicatus eſt, & Imperator iuramento ſolutus. Benignus princeps nolens videri & non eſſe bonus, ne à ſuis periurus videretur comparato inſigni exercitu, reginam mittit contra Adalgiſum. Qui ſuæ nequitiæ conſcius, vitam fuga redemit, ac in Corſica inſula latuit: de cæteris ſumptum eſt ſupplicium. *Cuſpinianus A. D.*

Henrico VII. Imp. mortuo, menſibus 13. imperium vacauit, dum Electorum alij in Fridericum Pulcrum Auſtriacum, alij in Ludouicum Bauarum inclinarent, conſobrinos: cùm Bauarus ex Mechthilde filia, Fridericus ex Alberto filio Rodolfi Imp. natus eſſet. Fridericus Leopoldi auxilio Ludouicum magnis affecit cladibus. Sed tandem in agro Saliſburgenſi, dum temerè, non expectato fratre, in hoſtem ruit, victor primùm, mox victus eſt, & captus: trienniòque in carcere tetro maceratus, tandem perſuaſione Prioris cuiuſdam Carthuſienſis, remotis omnibus arbitris, liberatus eſt, his conditionibus iureiurando corroboratis, vt vterque, quoad viueret, regio vteretur titulo: Fridericus Italiam non accederet, ſed hanc liberam Ludouico permitteret: neque ius aliquod peteret à Pont. pro ea aſſequenda. Quod Fridericus ſanctè obſeruauit. *Cuſpinianus A. D.*

Veneti, cùm circa annum Salutis 1485. per occaſionem Ferdinandi regis Neapolitani, domeſtico bello, ac per hoc grauiſſimo implicitis, opes facilè aut euertere, aut certè in diſcrimen maximum adducere potuiſſent, ſi eius belli partes, ad

quod

A quod ampliſſimis inuitabantur ab initio Innocentio IX. conditionibus, ſequi voluiſſent: ne tamen aliquo modo fœdus violarent, pertinaciter ab omni iniuria abſtinuerunt. *Sabellicus lib.3.Dec.4.*

Eo tempore, quo inter Genuenſes Venetóſque bellum gerebatur, atque induciis factis, belli mala ſuſpenſa manebant, in quatuor Genuenſium triremes haud longè à Græciæ litoribus quatuor Venetæ irruerunt: Genuenſes virtute ſuas tuti triremes, Venetas ceperunt: & cum calente adhuc prælij ardore, ſimúlque indignatione, quòd in induciis illata eſſent arma, præterea vulnerum, quæ acceperant dolore compulſi, ſæuire haud iniuria in captos poſſent, ipſorum itam induciarum fides leniit. Itaque ſolum triremium præfectum retinuerunt, alios cum triremibus dimiſerunt. Cùm autem Meſſanam in Siciliã perueniſſent, triremium præfectum, quem captiuũ habebant, conſuli Veneto tradiderunt, vt is Venetias eum mitteret, vbi erroris ſui pœnas cogeretur. *Fulg.lib.6.c.6.*

Genuenſes poſt longum ac graue bellum, quo inter ipſos & Venetos tertiò decertatum fuerat, vbi auri atque ſanguinis vis immenſa effuſa eſt, cùm occaſio ſe obtuliſſet, magno ſuo

B commodo, rei feliciter aduerſus Venetos gerendæ: fidem, inita paulò antè pace, Venetis datam, commodis dolorique acceptorum in bello malorum antepoſuerunt. Nam Cretenſes, Venetique, qui Cretam incolebant, conſpiratione facta, à Venetis defecerant, ac Genuam legatos viros grauiſſimos miſerant, qui inſulæ deditionem facerent. Ea autem expeditio, etſi nullius periculi, magnique commodi futura videbatur minorémque ob cauſam, finitum paulò antè bellum, aduerſus Venetos ſuſceptum fuerat, tamen legatis reſponderunt: Vehementer dolere, quod integra fide, ob pacem cum Venetis factam, ea quæ Cretenſes offerebant, accipere non poſſent, quanquam adeò recens ea pax confecta eſſet, vt multi vulnera, quæ eo bello acceperant, nondum ad cicatricem perduxiſſent. *Idem.*

Albertus Auſtriæ dux hoſtẽ contra fœdus capere non vult.

☞ *Vide Tit. Regnandi libido ambitioſa.*

COMMEATV IVVANDO.

M. Brutus Dyracchio Appolloniam contendens, in magnũ diſcrimen ex fame canina venit. Nix alta erat: & qui commeatus portabant, nemo ſequebatur. Cùm igitur ille animo deficeret & animam ageret, neceſſariò milites ad muros ac-

C currerunt, panem poſtulatum ab Hoſtibus, qui illic ſtationem agebant. Quo ſtatim accepto Brutum refecerunt. Qua de cauſa vrbe potitus clementer habuit omnes. *Plut.lib.6. Quæſt. conuiu.8.*

LEGATOS, AMICOS, OBSIDES, Hoſtium non Violando.

☞ *Honor Legatis exhibitus, ad diſtributionem ex virtute pertinet. Inde igitur petenda exempla.*

Porſena Hetruſcorum rex Tarquinium fruſtra Romam reducere ſtudebat, Tandem pace facta, vt agro Romani decederent olim Hetruſcis circa flumen adempto, datæ fuerant obſides, Romanæ virgines. Quæ cùm Tiberim tranauiſſent, & à P. Valerio Coſſ. ad Porſenam reducerentur, Tarquinius iis inſidias poſuit, fuiſſentque Valerius & comites violati, ni Aruns Porſenæ filius, cum Hetruſcorum equitum globo præſtò affuiſſet. Id facinus adeò iniquo animo tuliſſe Porſena dicitur, vt confeſtim Tarquinium, cum filiis, & genero auxiliiſque Latinis, excedere iuſſerit caſtris, & non pacem ſolùm, ſed amicitiam quoque cum Romanis initam vt omni officij genere confirmaret, caſtra omni genere commeatuum referta Romanis habenda reliquit. *Sabel.lib.7.Ennead. 5.ex Liuio.*

D Tarquinij regis legati, quamuis proditionis initæ rei, tamen liberè dimiſſi à Romanis. *Liuius.*

P. Scipio Africanus Maior, cum onuſtam multis & illuſtribus Carthaginenſium viris nauem in ſuam poteſtatem redegiſſet, inuiolatam dimiſit, quia ſe legatos ad eum miſſos dicebant, tametſi manifeſtum erat, illos vitandis præſentis periculi gratia falſom legationis nomen amplecti, vt Romani Imp potiùs decepta fides quàm fruſtrà implorata indicaretur. *Val Max.lib.6.cap.6.*

Ingenti Pœnorum claſſe circa Siciliam deducta duces eius fractis animis, conſilia petendæ pacis agitabant. Quorum dua Amilcar ire ſe ad conſules Romanos negabat audere, ne eodem modo catenæ ſibi iniicerentur, quod ab ipſis Cornelio Aſinæ conſuli fuerant iniectæ. Hanno autem certior Romani animi æſtimator, nihil tale timendum ratus, maxima cum fiducia ad colloquium eorum tetendit. Apud quos cùm de belli fine ageret, & tribunus militum ei dixiſſet, poſſe illi meritò euenire quod Cornelio accidiſſet, vterque Conſul tribuno tacere iuſſo: Iſto te (inquit) metu Hanno fides ciuitatis noſtræ liberat. Claros illos feciſſet tantum hoſtium ducem vincere potuiſſe: ſed multò clariores fecit, noluiſſe. *Ibidem.* E

Auguſtus M. Antonio hoſti iudicato remiſit neceſſitudines, amicóſque omnes atque inter alios C. Soſium, & T. Domitium, tunc adhuc Coſſ. Bononienſis quoque publicè, quod in Antoniorum clientela antiquitùs erant, gratiam fecit coniurandi cum tota Italia pro partibus ſuis. *Suetonius.*

Ataldos ſeu caduceatores vel dicto violare nefas eſt, qui Gallico more ſuperbè admodum & ſumma quadam dicendi libertate mandata deferre, & bella hoſtibus denunciare impunè ſolent *Iouius lib.5 Hiſt.*

Præco Ludouici XII. Gallorum regis Venetis anno 1507. bellum indixit. Senatus porta deuia in veſtibulo curiæ eum admiſit, Admiſſus veſte liliis aureis intertexta ſeſe induit: tum curiam ingreſſus, ante Patrum ſubſellium ſtans: Bellũ, inquit, Lauredane Venetorum dux, cæterique huius vrbis ciues, Ludouicus Gallorum rex, indicere me vobis iuſſit, tanquam infidis hominibus, Pontificiſque Max. & reliquorum regum oppida per vim perque iniuriam capta poſſidentibus, omniúmq; omnia dolo malo ſub veſtram ditionem rapere atque redigere feſtinantibus: ipſe ad vos armatus ea repetiturus venit. Ad hæc Lauredanus Patrum medius ſua in ſella ſedens ita reſpondit: Res hæc publica, Galle, quam adiiſti, nihil iniuſtè poſſidet: nam iure agit, neque fidem cuiquam fallit: quam certè fidem niſi valde plus iuſto regi ipſi ſeruauiſſemus tuo, ille verò vbi pedem in ſuo poneret, in Italia non haberet. Sed præſtat nos vel cum periculo eſſe qui ſemper fuimus, dum Ludouicus æque arrogantia atque perfidia polleat. Bellum quod denuncias, propulſaturi cum diis immortalibus ſumus, quos ille vindices habiturus eſt, aut hîc, aut apud manes, rupti per ſcelus fœderis. Hoc reſponſo accepto eſt dimiſſus: ac ne quis eum violaret, quos itineris comites à Reipub. magiſtratibus adueniens habuerat, iidem ſunt reducere, atque in regis finibus ſiſtere illum iuſſi. *Bembus lib.7.Hiſt.Veneta.* F

Matthias Coruinus Vngariæ rex, cum Georgio Boëmiæ rege ſocero ſuo, quem Crucefignatorum armis in ſummas redegerat anguſtias, in ciuitate Olumeoſi colloquium inſtituerat. Eò cùm Georgij duo filij, Victorinus & Henricus, humanitatem & fidem Mathiæ ſecuti, ſeſe contuliſſent: Rodol- G fus legatus Pontificius regem hortatus eſt, vt captis iis, quibus reditum non eſſet pollicitus, præſertim hæreticis, ancipiti bello finem imponeret quod Georgij ſpes omnis ea filiis penderet. Tum verò Matthias torno vultu ſceleratum conſilium deteſtatus, fidem ſuam non Boëmiæ modò, verum etiam totius terrarum orbis imperio ſibi antiquiore eſſe dixit, & vt à ſimilibus cõſiliis deinceps abſtineret edixit. *Ioach. Cureus in Sileſia Annalibus.*

SECRETA DICTA FACTAVE non timando.

☞ *Conſule Tit. Humanitatis erga hoſtes.*

Athenienſes Philippi captis tabellariis, hoſtis ſui, cæteras literas legerunt, ſolam epiſtolam Olympiadis non ſoluerunt, ſed bona fide obſignatam ei remiſère. *Plut.in Demet.*

Cn. Pompeius Magnus, cum Sertorij literas in Hiſpaniis intercepiſſet, in quibus erant incluſæ complurium ducum epiſtolæ, Sertorium ad nouandas res, ſtatúmque ciuitatis immutandum Romam inuitantium: exuſſit omnes, deferens ſilentium hoſtium literis, quo docuit, quantum ſit crimen, alienas reſignare literas: aut quod tibi per literas obſignatas creditum eſt, ſub dium efferre. *Plut.in Rom. Apophtheg.* H

VICTOS CLEMENTER TRACTANDO.

Polydorus cùm proſperè contra hoſtes pugnaſſet, hortabantur eum ſocij & milites, ne eam opportunitatem præteriret, ſed aggreſſus hoſtium muros, ciuitatem illorum, caperet. Id enim factu fore facillimum, quum interfectis viris, ſolæ mulieres eſſent reliquæ. His reſpondit Polydorus: Mihi pari Martis alea rebellantes deuincere honeſtum eſt. Cæterùm quum pro agris pugnarim, vrbem velle capere, non arbitror eſſe iuſtum. Siquidem hoc veni agros recepturus, non vrbem occupaturus. *Plut.in Lacon.*

Pop. Romanus, cùm P. Claudius Camertinos, ductu atque auſpiciis ſuis captos, ſub haſta vendidiſſet, etſi ærarium pecunia, fines agris auctos animaduertebat, tamen quia non parum liquida fide id geſtum ab Imperatore videbatur, maxima cura conquiſitos redemit, hiſque habitandi gratis locum in Auentino A aſſignauit, & prædam reſtituit: pecuniam etiam non ad curiam, ſed ad ſacraria ædificanda ſacrificiaque facienda, tribuit: iuſtitiæque promptiſſimo tenore effecit, vt exitio ſuo lætari poſſent, quia ſic renati erant. *Val. lib. 6. cap. 5.*

Turcicæ claſſis præfecti, quum anno 1537. Caſtrum oppidum octo millibus paſſuum ab Hydrunte ſitum, contra datã fidem diripuiſſent, & captiuos oppidanos in claſſem deduxiſſent: Solymannus Imp. expiandam omnino eſſe eius patrati facinoris infamiam putauit, generoſóque animo, quos comperit maleficij auctores fuiſſe, ſupplicio affecit, & Caſtrenſes captiuos omnes diligentiſſime perquiſitos, impoſitóſque nauigiis, ad penates ſuos reduci iuſſit. *Iou. lib. 36. Hiſt.*

Belchiarocus Sultanus Turcarum V. Romanum Diogenem Imperatorem Bizantinum prælio vicit & cepit A. C. 1071. ante pedes ſuos proſtratum erexit, atque vt fratrem amplexus eſt, huiuſmodi verbis ſolatus. Noli mœrere Imperator: Hæc enim eſt rerum humanarũ viciſſitudo, vt belli fortuna modò hos, modò illos deprimat, alios verò extollat: tu multa bella præclarè geſſiſti, ſemper virtus & fortitudo tua celebrabitur, modò te in aduerſis non minus fortem præbeas, quam in ſecundis prudentem: à me tamen non vt captiuus, ſed vt Imperator tractaberis: Statímque ei tabernaculum ornatiſſimum B attribuit, & miniſtros ac reliqua omnia, quæ Imperatorem decent, & menſæ adhibitum iuxta ſe collocat, captiuis, quotquot peteret, redditis: & ſic per dies aliquot cum eo verſatus & collocutus, pace perpetua ſancita, promiſſáque affinitate inter liberos ipſorum contrahenda Diogenem cum magno comitatu & honore dimiſit, barbarica etiam veſte ornatum. *H. Henninges in Geneal.*

DEDITIS PARCENDO.

Phaliſcorum ciuitas aliquoties rebellando, ſempérque aduerſis contuſa præliis, tandem ſe Q Luctatio Coſſ. dedere coacta eſt. Aduerſus quam ſæuire cupiens Pop. Rom. poſtquam à Papyrio, cuius manu iubente Coſſ. verba deditionis ſcripta erant, doctus eſt, Phaliſcos non poteſtati, ſed fidei ſe Romanorum commiſiſſe: omnem iram placida mente depoſuit, pariterque & viribus odij non ſanè facilè vinci aſſuetis, & victoriæ obſequio, quæ promptiſſimè licentiam ſubminiſtrat, ne iuſtitiæ ſuæ deeſſet, obſtitit. *Val. Max. lib. 6. c. 5.*

Titus Imp. Iudæorum quibuſdam, qui in extremo excidij C Hieroſolymitani tempore ad ſe confugerant, veniam dedit quamuis neceſſitate, non voluntate eos veniſſe ſciret, plus fidei quàm iracundiæ tribuens. *Ioſephus libro ſeptimo, capite nono belli Iud.*

Saladinus Ægyptius, qui Hieroſolymitanum regnum Chriſtiano nomini tandem vniuerſum abſtulit, quum munitiſſimum caſtellum à Chriſtiano homine eius præſide recepiſſet, qui diu ab eo obſeſſus, multáque pericula paſſus, tandem ingenti fame coactus deditionem fecerat, ea conditione accepit, vt ipſe cum ſuis omnibus inde abiret. Saladinus eum non ſolùm incolumem cum reliquis omnibus eſſe voluit, ſed & inter familiares aſciuit, & abiurare Chriſtianæ fidei ſacramenta volentem, ampliſſimis ornatum muneribus dimiſit. *Egnat. lib. 6. cap. 6. & Æmilius.*

Magnus Conſaluus & ſummæ prudentiæ & moderationis eximiæ laudem ex ea pactione, cum Gallis dedita Caieta dimiſſis inita, conſecutus eſt, vtpote qui vel in multa ſpe opulentioris victoriæ militum ſuorum ſanguine abuti noluerit, ſatius omnino parcendum eſſe deditis, qui virtutis & clementiæ D ſuæ teſtes Conſalui nomen in prouinciis celebrarent: tantam verò, vt inuiolati benignéque habiti dimitterentur, curam diligentiámque adhibuit, vt quũ Heluetio prætereunti Hiſpanus miles torquem rapaci manu detrahere conaretur, re cognita Hiſpanum vel in mare fugientem perſequutus, adacto equo ſua manu grauiſſimè vulnerarit. *Iouius in Conſaluo.*

Quum Galli Hiſpanos Baroli obſiderent, atque æmulatione virtutis vtrinque ſæpè certaretur, neceſſe erat ſingulis propè diebus multos capi ac interfici, quòd plerúnque diſpoſitis inſidiis, & nonnunquam apertis in campis ex occurſu iuſta penè acie dimicarent. In redimendis autem permutandiſque captiuis, crebræ contentiones, querelæque vtrinque ducum & militum animos exagitabant, quum æquo ſæpè grauius precium captiuis imponeretur, neque vllos vnquam pares oblata permutatione, militaris auaritia reperiret. Quibus contentionibus obuiam eundum ratus Conſaluus Magnus Hiſpanorum dux, cum Namurcio Gallorum Imp. egit, perſcriptis legibus, vt gregario pediti menſtrui ſtipendij, & trimeſtris equiti pretio libertas conſtaret: cohortium autem præfectis atque E ſigniferis ſemeſtris ſtipendij ſumma multarentur: annuum porrò legatus alæ perſolueret: cæteri ductores ex ordine nobilium, ſi caperentur, ex ſummi ducis arbitrio precium penderent. Edixit autem, ſeuerèque ſingulos duces admonuit, vt benignè ac liberaliter captiuos cuſtodirent. Hoc enim ad famæ decus requirebat, vt Hiſpani non virtute tantùm Gallos, ſed humanitate & munificentia ſuperare niterentur. *Iouius in Conſaluo.*

Galli ab Ludouico Sforcia obſeſſi, Nouariæ defenſionis ſpe amiſſa, incolumes cum rebus ſuis abeundi fide accepta, vrbem dediderunt. Qua ille fide, etſi quòd illorum militum cædes magni ad victoriam momenti eſſet, à multis, qui, ſi magnorum virorum auctoritate & exemplis, imperij augendi gratia fidem violare liceret, multò magis conſeruandi licere aiebant, ad frangendam impelleretur, conſtanter ſeruata Vercellas vſque comitatos, incolumes dimiſit. *Guicciardinus lib. 4.*

Solymannus expugnata Rhodo inſula, conuentiones quas de deditione cum Philippo Villadamo Gallo, Rhodienſium equitum Magiſtro, init, religioſiſſimè ſeruauit: præterea res F diui Ioannis templo ſacras ne attigit quidem, a quibus noſtri milites vix abſtinuiſſent. Quum enim triginta millibus hominum comitatus Rhodum eſſet ingreſſus, ne vnum quidem verbum eſt vnquam ex alicuius ore auditum, adeò milites per vrbem incedentes, monachi Obſeruantes, quos vocant, eſſe viderentur. *Iouius in vita Solymanni.*

DEDITOS DEFENDENDO.

Callicratidas claſſis præfectus, à Lyſandri amicis ſollicitatus, vt quendam ex inimicorum numero permitteret ipſis interimere, & acciperet talenta quinquaginta: tametſi vehementer opus haberet pecuniis ad ſoluendum nautis ſtipendium, plus tamen valuit in hoſtem pietas, quem ſaluum eſſe cupiebat, quàm pecunia in ſumma etiam rerum penuria. *Plutarchus in Lacon. apoph.*

DEDENDO SE HOSTIBVS.

Miltiades coloniam ducens in Cherſonneſum, cùm acceſſiſſet Lemnum, & incolas eius inſulæ ſub poteſtatem redigere vellet Athenienſium, idque Lemnios ſua ſponte facere poſtulaſſet: illi irridentes reſponderunt: Tum id ſe facturos, cùm ille domo nauibus proficiſcens, vento Aquilone veniſſet Lemnum Hic enim ventus à ſeptentrionibus oriens, aduerſum tenet G Athenis proficiſcentibus. Miltiades morandi tempus non habens curſum direxit quò tendebat: peruenítq; Cherſonneſum. Ibi breui tempore Barbarorum copiis disiectis, tota regione, quàm petierat, potitus eſt. Cherſonneſo conſtituta, Lemnum reuertitur: & ex pacto poſtulat, vt ſibi vrbem tradant. Illi enim dixerant, cùm vento Borea domo profectus, eò perueniſſet, ſeſe dedituros. Se autem domũ Cherſonneſi habere. Cares qui tum Lemnum incolebant, & ſi præter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, ſed ſecunda fortuna aduerſariorum capti reſiſtere auſi non ſunt, atque ex inſula demigrarunt. *Probus in Miltiade. At Herodot. lib. 6.* aliter recenſet hiſtoriam.

☞ *Vide Titulum, Oracula famis vel ſiccitatis amolienda.*

E CARCERIBVS NON FVGIENDO.

Erant Venetiis in vrbana perliberali cuſtodia, & alibi, Maximiliani I. Imp. ad aquæ Martinianæ pontem, ſex Præfecti capti: eorum quinque noctu, cuſtodibus in cœna occupatis, tenui perrupto muro, ad aquam ſe nullo ſtrepitu contulerunt: cymbáque clàm ad biremem à ſuis paratam vecti, in ea Tergeſte perfugerunt. Vni vt fugeret perſuaderi non potuit, ne fidem, quàm vnà cum reliquis reip. dederat, ſe non abiturum, H falleret. *Bembus lib. 10. Hiſt. Veneta.*

REDEVNDO IN CARCERES.

Legati Rom. ad Pyrrhum de captiuis redimendis venerunt, atque inter eos C. Fabricius. Cuius virtutibus variè exploratis, ita motus eſt Pyrrhus, vt Captiuos vnius illius fidei crediderit hac lege: Si pacem abnuiſſet ſenatus, vt ſalutatis propinquis, & Saturnalibus celebratis, ad ſe remitterentur. Id quod peracto feſto factum eſt. At ſi quis remanſiſſet domi, in eum ſanciuit ſenatus mortem. *Plut. in Pyrrho*

M. Attilius Regulus ex victoria ſpecioſiſſima, inſidiis Haſdrubalis, & Xanthippi Lacedæmonij ducis ad miſerabilẽ captiui fortunã deductus, ac miſſus ad S.P.Q.R. legatus, vt ex ſe vno, & ſene, complures Pœnorum iuuenes penſarentur: in contrarium dato conſilio, Carthaginem petiit non ignarus ad quam crudeles, quamque etiam meritò ſibi infeſtos deos reuerteretur.

reuerteretur: verùm quia his iurauerat, ſi captiui eorum red- A diti non forent, ad eos ſeſe rediturum. Potuerant profectò dij immortales efferatam mitigare ſæuitiam: cæterùm quo clarior eſſet Attilij gloria, Carthaginienſes moribus ſuis vti paſſi ſunt, tertio punico bello religioſiſſimi ſpiritus tam crudeliter vexati vrbis eorum interitu, iuſta exacturi piacula. *Val. Max. lib. 1. c. 1. Silius lib. 6. Cic. lib. 3 de Offic.*

Decem illi (quos poſt Cannenſem pugnam iuratos ad Senatum miſit Hannibal) maximè ob fidem ſeruatam laudandi ſunt. Ex decem enim nobilibus qui tum erant miſſi, Nouem reuerſi ſunt, à ſenatu re non impetrata. Vnus verò ex decem, quaſi aliquid eſſet oblitus, in caſtra reuerſus, & poſtea diſcedens, iuramento ſe ſatisfeciſſe putabat: Sed fraude à Romanis intellecta, veteratorem callidum victúmque ad Hannibalem duci, vt pœnas perfidiæ daret, voluerunt. *Polybius, & Cicero lib. 3. Officiorum.*

Gallorum rex Ioannes primus, prælio victus, captúſque apud Pictones ab Eduardi tertij Britannorum regis filio Galliæ principe, poſteaquam magna vi auri atque locis quibuſdam redemptionem ſuam pactus data fide ad ea paranda, quæ B ex pactione debebat redire in Galliam permiſſus eſt: cùm domi inueniſſet nimium hac re regnum grauari, neque ea adeſſe quibus ſeruari promiſſa poſſet, in Britanniam reuerti decreuit, vt fidem ſeruaret: & ſi fieri poſſet, ſummam pactam cum Britannis minueret. Eò reuerſus, breui in aduerſam valetudinem incidit, atque deceſſit. *Fulg. lib. 1. c. 1. Polyd. Virg. hiſt. Angl. lib. 20. Iacob. Meyer. lib. 17 annal. Flandr.*

Philippus Pulcher Guidonem Flandriæ comitem cum filio ceperat. Rebellantibus ſubinde Flandris, à rege dimiſſus fuit à cuſtodia Guido ſenex, ſi ſuos tanto ex interuallo reuiſens, & ipſe moueri conſpectu ſuorum, & mouere caritate ſui poſſet, vt ſpe veniæ impunitatiſque in fidem regis poſito furore redirent: Iuit ſolo iureiurando rediturus, niſi permoueret, fide oppignorata: rediitque in cuſtodiam re infecta, paulóque poſt obiit. *Æmilius lib. 8. & Fulg. lib. 1. c. 1. & Iacob. Meyerus lib. 10. hiſt. r. Flandria.*

Renatus Barri ac Lotharingiæ dux, cùm bellum ei eſſet cum Antonio Valdemontis comite in prælio à militibus Phi- C lippi Burgundionum ducis captus, dimiſſus eſt: data fide, quoties vocaretur rediturum ſe. Mox à Philippo vt fidem ſeruare requiſitus eſt, eo tempore quo fratre ipſius Ludouico Neapolitano rege defuncto ad regni ſucceſſionem vocabatur. Etſi autem norat Alphonſi Aragonij opera à Philippo ſe vocari, quod is quoque trahere ad ſe Neapolitanum regnum quærebat, & ab Eugenio quarto Pont. propter aditam regni dignitatem, fide quam Philippo dederat, ſolutus eſſe videretur: præpoſita rebus omnibus fide ad Burgundionum ducem reuerſus eſt: vbi cuſtoditus, quamquam poſt aliquod tempus poſtea liberatus fuit, quia ob eius tarditatem aduerſariorum res inualuerant, regnum amiſit. *Fulgoſius lib. 1. cap. 1.*

*ARCES CREDITAS NON REDDENDO.

Non minus admirationis peperit conſtans fides Marci Gutterij arcis Aguilatiæ nomine Didaci Loperij Præfecti, quam Alphonſi Legionenſis Regis copiis ac militibus cinctam, ſeptem annos ſtrenuè propugnauit. Cæterum cum, mortuis præſidiariis militibus, ipſe etiam inedia & fame conficeretur, arcis clauibus collo appenſis, humique iacens, integra fide mori cupiebat: verùm hoſtes in arcem ingreſſi Marcum exanimem ac propè fame enectum reperientes adhibitis remediis curarunt. At poſtquam ad ſe rediit, ingemuit, quòd in defenſione præſidij ſe mori prohibuiſſent, vt datam fidem integrè ſeruaſſe videretur. *Petr. Ribadeneira lib. 2. de Principe Chri-* D *ſtiano cap 16.*

• FVGITIVOS NON RESTITVENDO.

Quid dicam de Almenore Manſo Toletano Rege? quanta cum humanitate Regem Alphonſum ſextum à fratre Sanctio ad ſe fugientem excepit? Qua fide conſeruauit, & magorum conſiliis reſtitit, qui ad necem Alphonſo inferendam hortabantur, quòd eum Toletanæ ciuitatis euerſorem fore diuinarent? Quanta etiam conſtantia & fidelitate non modò liberum abire permiſit, ſed etiam muneribus auxit poſtquam cognouit hæreditario iure Sanctij regna ad Alphonſum perueniſſe. Quæ omnia præſtitit Arabs, vt promiſſa ſeruaret ei, qui tanta fiducia eius ſe fidei poteſtatique tradidiſſet. *In Chronica Cicenſi apud Petr. Ribadeneiram lib. 2. de Principe c. 15.*

* IVRISIVRANDI VINCVLO SOLVENDO.

Ille ipſe Alphonſus ſextus, cui Maurus tam conſtantem fidem præſtiterat fidelitatis, qua in eum ipſum vſus eſt, quem tam benignum in ſe fauentémque ſenſerat, exemplum præbet. E Cùm enim in Oliæ oppidulo in eius poteſtatem Maurus veniſſet, id in primis curauit, vt iuriſiurandi, in quod adegerat, cùm in eius eſſet arbitrio, ſe religione ſolueret: quo facto de integro renouatam amicitiam nouo ſacramento firmauit, & in fide data integrè incorruptéque perſtitit. Quæ ideò fecit, vt oſtenderet, ſe non duci promiſſi pœnitentia; ſed ad Regiam ſpectare dignitatem, id vt præſtaret generoſa quadam & ſpontanea mentis inductione, non coactus, aut iuramento alligatus. *Idem, ibidem.*

REDIMENDO SE AB HOSTE.

Captus à Saracenis comes Pictauienſis, frater S. Ludouici Francorum regis, ducentis librarum millibus redemptus eſt, Philippi Monfortij opera. Qui cùm decem millibus Saracenos per imperitiam calculi hallucinatos regi nunciaret, rex illum ad hoſtes redire, eámque ſummam bona fide perſoluere coëgit. *Ægid. Corrozetus de Dictis & factis mem.*

POLITICA FIDES ERGA HOSTEM ſeſe manifeſtat,

CONSILIVM COMMVNICANDO.

F Expugnata Ptolemaide à Philippo Francorum & Richardo Anglorum regibus, inter captos erat quidam Characux prudentiæ fama nobiliſſimus. Hic à cuſtodiæ præfecto rogatus, vt Quo pacto Latini parare perpetuóque tueri ſacrum regnum poſſent? iureiurando ſolemni dato: Terram inquit, quæ vobis ſancta eſt, etiam vt nunc omnem in poteſtatem redigatis, nunquam fiet, niſi Ægypti imperio euerſo, Ægyptiorum ſpiritus, ferociámque coërceatis, Nilum ſæueris: nec in equitatu, peditatúve (vt hactenus) omnem virtutis ſpem reponatis. Naualis gloria terreſtribus copiis addita, victoriam incruentam dabit. Damiata terra marique, maximè opportuna arx, eſt domanda inprimis, vt Hieroſolymitanum regnum, quando id maximè vobis cordi eſt, quærere tuerique poſſitis. Cui conſilio ſi paruiſſent Latini, Oriens omnis Chriſti iugum poſtliminiò magna cum Latinorum gloria ſubiiſſet. Sed ſurdis narrabatur fabula. *Æmilius lib. 6.*

INTERCEDENDO.

Ariſtides, Iuſtus cognomine, quendam reum egerat. At cum iudices poſt Ariſtidis accuſationem nollent audire reũ, ſed protinus ad ſuffragia, quibus eum dãnaturi erant, properarent: G Ariſtides ſupplex pro reo interceſſit apud iudices, vt eum iuxta legum præſcripta diligenter audirent. Tanta erat in viro legum æquique obſeruatio. *Plut. in Ariſtide.*

DEFENDENDO.

P. Scipio Africanus à Tribb. plebis pecuniæ ab Antiocho acceptæ accuſatus, cùm in Liternum receſſiſſet, ac L. frater abſentiæ cauſam in ægritudinem referret: vnus è tribunis plebis Tiberius Gracchus, cui ſimultates priùs cum Africano erant contra opinionem omnium hanc excuſationem accepit, & Scipionis cauſam, modò cum ſummis laudibus efferendo, modò aduerſarios deterrendo, ſic egregiè tutatus eſt, vt poſtea ſenatus frequẽs, qui hanc iniuriam iniquo ferebat animo, ampliſſimas ei gratias egerit. Sunt autem qui volunt, P. Scipionem priuſquam Liternum concederet, librum pro reddenda ratione à L. fratre in ſenatum allatum ſuis manibus conſcerpſiſſe: atque id non fraude aut arrogantia feciſſe, ſed eadem fiducia animi, qua aliquando in quæſtores eſt vſus, cùm claues ad aperiendum ærarium contra leges popoſcit, vt neceſſitati reipublicæ ſubueniret. Quidam etiam dicunt, non Africanum, ſed Aſiaticum fuiſſe, quem tribuni plebis, ob interuerſam prædam Aſiaticam, in iudicium vocârunt: & P. Scipio- H nem, qui in Hetruria per id tempus erat legatus, hac re cognita celeriter in vrbem rediiſſe: & primo aduentu cùm offendiſſet L. fratrem damnatum, & paratos miniſtros, qui eum vinctum in carcerem ducerent, ſic animo exarſiſſe, vt viatorem tribunóſq; plebis vi à corpore fratris repulerit. Adiiciunt præterea, Tiberium Gracchum tribunum plebis queſtum, primò ſolutam eſſe à priuato tribunitiam poteſtatem: deinde poſtpoſitis ſimultatibus quæ ſibi cum Scipionibus intercedebãt, eorum patrocinium ſuſcepiſſe, vt tribuni potiùs à tribuno, quam à priuato victi viderentur. Iurauit enim in gratiam ſeſe cum Africano non rediiſſe: & poſtea decretum ex Tabulis recitauit. Cùm L. Corn. Scipio Aſiaticus triumphans hoſtium duces in carcerem coniecerit, alienum videtur eſſe à dignitate Reip. in eum locum Imperatorem pop. Rom. duci, in quem locum ab eo coniecti ſunt duces hoſtiũ. Itaque L. Corn. A Scipionem Aſiaticum à vi collegæ prohibeo. Eodem die ſenatum in Capitolio cœnantem auctorem fuiſſe ſcribunt, vt Africanus minorem ex filiabus Tiberio Graccho deſponderet. Ita plus apud Gracchum Reip. auctoritas in liberando Scipione potuit, quàm priuatæ cum eiuſdem fratre diſſenſiones. *Gellius l.7.c.19. auctor. vita Africani.*

Cn. Domitius Trib. plebis, M. Scaurum principem ciuitatis in iudicium populi reuocarat. Cuius opprimendi cùm ſummo ſtudio flagraret, ſeruus Scauri ad eum nocte peruenit, inſtructurum ſe eius accuſationem multis & grauib. domini criminibus promittens. Erat in eodem pectore inimicus Domitius, & dominus diuerſa æſtimatione nefarium iudicium perpendens: iuſtitia tamen vicit odium, continuò enim & ſuis auribus obſeratis, & indicis ore clauſo, duci eum ad Scaurum iuſſit. Accuſatorem etiam reo ſuo, ne dicam diligendum, certè laudandum, quem populus, tum propter alias virtutes: tũ hoc nomine libentiùs, & Coſ. & Cenſorem, & Pont. max. fecit. *Valer. l.6.c.5. & Cic. pro Deiotario. At Plutarchus de Vtil. ex inimicis ſumenda,* Scaurum accuſatorem Domitij fecit.

B L. Craſſus Cn. Carbonis nomen infeſto animo, vtpote inimiciſſimum ſibi, detulerat: ſed tamen ſcrinium eius à ſeruo allatum ad ſe complura continens, quibus facilè opprimi poſſet, vt erat ſignatum, cum ſeruo catenato ad eum remiſit. Quo pacto igitur inter amicos viguiſſe tunc iuſtitiam credimus, cùm inter accuſatores quoque & reos tantum virium obtinuiſſe videamus? *Ibidem.*

L. Manlio Auli filio, cùm dictator fuiſſet, M. Pomponius tribunus plebis diem dixit, quòd is paucos ſibi dies ad dictaturam gerendam addidiſſet. Criminabatur etiam, quòd Titum filium ab hominibus relegaſſet, & ruri habitare iuſſiſſet. Quòd cùm audiuiſſet adoleſcens filius negotium exhiberi patri, accurriſſe Romam, & prima luce Pomponij domum veniſſe dicitur. Cui cùm id eſſet nunciatum, quòd illum iratum allaturum ad ſe aliquid contra patrem arbitraretur, ſurrexit è lectulo, remotiſque arbitris, ad ſe adoleſcentem iuſſit venire. At ille vt ingreſſus eſt, confeſtim gladium diſtrinxit: iurauitque ſe illum ſtatim interfecturum, niſi iuſiurandum ſibi dediſſet, ſe patrem eſſe miſſum facturum. Iurauit hoc terrore coactus C Pomponius: rem ad populum detulit: docuit cur ſibi à cauſa deſiſtere neceſſe eſſet: Manlium miſſum fecit. Tantum temporibus illis iuſiurandum valebat. *Cicero l.3. Officiorum, & Valerius Maximus l.5.c.4.*

FIDES IN CONTRACTIBVS VOLVNTARIIS quibuſcunque. Huc pertinet Iuſtitia circa

LEGES. BONAS LEGES

CONSERVARE.

Lycurgus Lacedæmoniorum legiſlator, patria excedens, iureiurando ciues ſuos adegit, ne priùs leges ſuas mutarent, quàm ipſe reuerſus eſſet. Voluntario igitur exilio in Cretam abiens, illic mortuus, cineres ſuos in mare proiici iuſſit: ne fortè illis in patriam relatis, ciues ſe ſacramento ſolutos arbitrati, ſaluberrimas leges abrogarent. *Plut. in Lycurgo.*

Pauſanias Pliſtonactis filius, cuidam roganti, Quam ob rem apud Spartanos nefas eſſet vllam priſcarum nouare legum? Quoniam, inquit, legibus conuenit auctoritas in homines, non hominibus in leges. *Plut.*

OBSERVARE. HVIVS SVNT LOCI.

Magiſtratus qui legibus paruêre.

Ægyptiorum reges, pro conſuetudine recepta, nil agebant D propriis affectibus, ſed omnia iuxta legum decreta. His enim nec iudicandi, neque pecuniam congregandi, neque puniendi quenquã per ſuperbiam; aut iram, aut aliam iniuſtam ob cauſam licentia permiſſa erat; ſed veluti priuati legibus tenebantur: neque id ægrè ferebant, exiſtimantes parendo legibus ſe beatos fore. Hac vſi erga ſubditos iuſtitia reges, omnium beneuolentiam adeò aſſecuti ſunt, vt non ſolùm ſacerdotibus, ſed ſingulis Ægyptiis maior regis, quàm vxorum filiorúmque aut aliorum principum ſalutis ineſſet cura. *Diodor. l.1.c.6.*

Cùm Alcamenem, Teleci filium, quidam interrogaſſet, Quamobrem munera à Meſſeniis oblata ita recuſaſſet? Quoniam ſi accepiſſem, inquit, cum legibus pacem habere non poteram. *Plutarchus.*

Piſiſtratus tyrannus Athenienſium, vt legibus Solonis pareret, de cæde apud Areopagitas accuſatus, modeſtè ad iudicium ſtetit ad cauſam dicendam: quam tamen deſeruit accuſator. *Plut. in Solo.*

E Ageſilaus parte magna Aſiæ ſubiugata ſtatuerat in ipſum mouere regem, quò facultatem ei Græcorum [illegible] per otium redimendi præcideret. At reuocatus ab Ephoris ob vrgens in faucibus Spartæ bellum Græcum, quod [illegible] pecunia rea Perſarum concitauerat: bonum Imperatorem ſatius dicto audientem eſſe legibus oportere, ſoluit ex Aſia, magnumque deſiderium colentibus Aſiam Græcis ſui reliquit. Cæterùm quoniam nũmi Perſici ſagittario erant ſignati, deportans exercitum, Triginta millibus ſagittariorum ait Aſia ſe a rege ſubmoueri. Tot enim deportatis Athenas & Thebas, diuiſiſque inter concionatores aureis Daricis, populi illi ad mouendum Spartiatis bellum fuerant incenſi. Ephoris epiſtolam reſcripſit huiuſcemodi: Pleraque Aſiæ ſubegimus, barbaros profligauimus, atque in Ionia rebus multis geſtis, poſtquam iuſſiſtis mihi, vt ad præfinitam diem præſtò ſim, ſequar hanc epiſtolam, imò eam pene præcurram. Habeo enim imperium non mihi, ſed reipub. noſtræ & ſociis. *Plut. in Apoph.*

Diphridas magiſtratuum Spartanorum mandato præcepit Ageſilao, vt confeſtim ex itinere Bœotiam incurſaret. Quod etſi facere maiore pòſt inſtituerat apparatu, quia non putabat F tamen non parendũ magiſtratibus, euocatis cohortibus duabus de exercitu, quia apud Corinthum bellũ gerebat, Bœotiã iniit, ac concurrit apud Coroneam cum Thebanis Athenienſibuſque, ſimúlq; cum Argiuis & Corinthiis: atq; hos ambos, quamuis multitudine vulnerũ corpore affecto, maxima, vt eſt Xenophon auctor, ſuæ ætatis pugna pepulit. *Plut. in Apophth.*

Antigonus tertius ſcripſit ciuitatibus: Si quid ſcripſiſſet, quo quid contra leges imperaret, ne parerent vt decepto ſibi. *Plut. in Apoph.*

Cùm Syracuſij ſumptus in funeribus conſuetos coërcuiſſent, adiectis etiam in lege, expreſſiſque funerum actionibus, Gelo rex cupiens populi voluntatem in omnibus ſequi, ſuoque exẽplo plebiſcita comprobari, legem quam de ſepultura tulerant, in ſe ipſo ſeruauit. Nam morbo acri correptus, cùm iam de vita & ſalute deſperaret, Hieroni fratri natu maiori regnũ tradidit, præcipiens de ſepultura & funere ſuo ne vſquam diſcederetur à lege. Eo mortuo, Hiero ita vti iuſſerat, pompam duxit. Cadauer in vxoris agro conditum, loco Nouem turres dicto. Vniuerſa ciuitas funus comitata, ad eum vſque locum perduxit, qui ab vrbe ducenta aberat ſtadia. Eo illic condito, G populus ſepulcrum elegans mirificique operis extruxit, propter res præclarè geſtas, titulíſque heroicis Gelonis nomen commendauit. Ea monumenta fuêre poſtea à Carthaginenſib. diruta: quum Agathocles per inuidiam erutas turres ſolo æquauit. *Diod. l.11.*

Cùm ex acie Pharſalica Scipio Pompeij gener, Appius Varus Africæ præfectus, & Cato minor ad Iubam regẽ fugiſſent, & Scipio ſimul atque Varus Catoni ſummam rerum permitterent, negauit conuulſurum ſe leges, quarum cauſa oppugnarent conuellentem: neque ſe proprætorẽ proconſule præſente imperaturum. Nam creatus Scipio proconſul fuerat: ac ſpem victoriæ vulgus ea nomine trahebat imperantis in Africa Scipionis. At nõ multò pòſt præ ſe tulit apertè pœnitere ſe, quòd imperium permiſiſſet ei, ratus nec bellum rectè Scipionẽ adminiſtraturum: nec, ſi præter ſpem ſucceſſum habuiſſet, vſurum victoria in ciues moderatè. *Plutarchus in Catone.*

Auguſtus Imp. cùm lata lege, quia iudicandi de adulteriis forma ſtatuebatur, apud eum adoleſcens perpetrati cum Iulia filia adulterij accuſaretur, indignationis doloriſque magnitudine compulſus, manu ſua cædere adoleſcentẽ cœpit. Cùm autem is contrà exclamaret, Violari ab Auguſto legem, quam de adulteriis ſanxerat: repentè eius ita concidit, adoleſcentemque H dimiſit. Atque eo die præ dolore cibo abſtinuit: adeò grauiter à ſe erratum duxit, cùm legem, quam condiderat, ipſe violaſſet. Nam quanquam legibus præeſſet, æquum tamen ducebat, non minùs ſe quàm alios legibus parere. *Fulgoſus l.4.c.1.*

Legiſlatores qui legibus à ſe poſitis ſeriò ſtuduêre.

Tennes Tenediorum rex, ex maris periculo ſeruatus, in quod ob falſam adulterij ſuſpicionem proiectus erat à patre, legem tulit, vt ſi quis adulterum deprehendiſſet, eum ſecuri trucidaret. Deprehenſo verò filio ipſius, rogatus rex, Quid faciendum eſſet? reſpondit, Lege vteretur. Ob hanc cauſam in altera parte numiſmatum ſuorum ſecurim inſculpſit, in altera viri atque mulieris faciem ex vno collo dependentem. Hinc prouerbium, Tenedia ſecuris. *Eraſmus.*

Zaleucus vrbe Locrenſium à ſe ſaluberrimis atque vtiliſſimis legibus munita, cùm filius eius adulterij crimine damnatus, ſecundùm ius ab ipſo conſtitutum vtroque oculo carere A deberet, ac tota ciuitas in honorem patris neceſſitatē pœnæ adoleſcentulo remitteret, aliquandiu repugnauit. Ad vltimū precibus populi victus, ſuo prius, deinde filij oculo eruto vſum vtrique videndi reliquit. Ita debitum ſupplicij modū legi reddidit, æquitatis admirabili temperamento ſe inter miſericordem patrem, & iuſtum legiſlatorem partitus. *Val. Maxim. l.6.c.5. At Cælius l.10 c.19.* a.L. Zaleuco tribuit Charondæ factum, errato forſan μνημονικῷ.

Charondas Thuriorum legiſlator, cùm in agrum exiuiſſet gladio accinctus propter latronū incurſationes, atque in regreſſu ſuo conuocata fortè concione tumultus excitari, inſurrexiſſeque plebem, & agitari variè per facinoroſos & ſeditioſos viros audiſſet, immemor gladij ad latus pendentis, properat in concionem. Ac cùm lege à ſe cautum, capitaliéq; iudicatū eſſet, ne qua quis cauſa in concionem cum armis prodiret: quidam ex æmulis repentè inclamarunt, Leges, quas condidiſti, nobiſque compoſuiſti, Charonda, primus præuaricatus es. Minimè hercle, inquit: quin ratam faciam, confeſtimque ſtricto gladio ſibimet, conſpicientibus omnibus iugulum aperuit. *Diodorus l.12 & Valer. Maxim. l.6.c.5.*

Diocles Syracuſius leges ſcripſit poſt victos Athenienſes. Hic cùm ſeueritate inexorabili delicta perſequeretur, errantesque B ſummotâ prorſus venia puniret, inter leges hanc inſeruerat, ne cui cum armis in forum & concionē prodire liceret. Si quis id tranſgreſſus eſſet, capite puniretur. Neque imprudentiæ, neque alij cuipiā in ea re neceſſitati vlla exceptione cautum erat. Quadam die cùm nunciatū eſſet, hoſtes agrum irripuiſſe, gladio accinctus obuiam properabat. Tum repentè ſeditione & tumultu circa forum excitato, conuerſus imprudenter, vti erat accinctus enſe procurrit in forum: ibique à quodam priuato fortè obſeruatus, cùm clamaſſet ille, quòd leges ipſe ſuas tranſgredi atque antiquare cœpiſſet, ad incuſantem conuerſus, magna voce reſpondit: Minimè hercle quin eas ſanciam. Eo dicto, gladium illicò ſtringens, ſibimet per iugulum adegit. *Diod. l.13.*

Primi legum obſeruatores.

Archidamus Zeuxidami filius, cuidam roganti, Quinam eſſent Spartanæ ciuitatis præfecti? Leges, inquit, ac legitimi magiſtratus. *Plut.*

Sp. Carbilius Ruga cùm vxorem duceret, Cenſoribus iurare coactus eſt, vxorem ſe liberorum habendorum gratia habiturum. Verùm cùm poſtea ex ſterili vxore liberos pro- C creare nequiret, primus fuit qui vxorem ſibi cariſſimā apud Romanos repudiauit, ne iuramento non ſatisfacere diceretur. *Dionyſius Halicarnaſſeus l.2. Gell. l.4.c.3. Plut. in Numæ vita Valerius Maximus l.2. de Inſtit. antiquis.*

LEGES DEFENDERE.

Carolus Magnus gladij capulo, cui inſignia ſua inerant, edicta ſignabat. Eiuſdem enim eſſe dicebat, & confirmare & defendere leges. *Ægid. Corrozetus, de Dictis memor.*

TRIBVTA. TRIBVTORVM EXACTIO.

IVSTA.

Ariſtides Athenienſis poſt victum Xerxem regem Perſarum, ſtatim conſuluit ſociis, vt aduocato communi cōuentu, in Delo publicum ærarium ſtatuerent, pecuniáſque omnes vndique coactas illic reponi iuberent, & aduerſus ſuſpectam deinceps belli Perſici eruptionē ſeſe munire vellent: proinde ſingulis vrbibus vectigalia pro cuiuſq; facultate imperaret; ita vt inde ad quingenta vel ſexingenta talenta exigerentur. D Socij ad ea conſentientes, eum ipſum ab Athenienſibus poſtulauerunt, eique negotiū dederunt, vt inſpecto agro & vectigalibus, præſcriberet, pro cuiuſque facultatibus & opibus, quantum penderet. Qui cùm tantæ rei haberet arbitrium & cùm Græci quodammodo ſummam rerum ad vnum eum detuliſſent: pauper propter profectus eſt, & reuerſus pauperior: tributique deſcriptionē non ſolùm innocenter & æqualiter, ſed etiam gratè omnibus atque conuenienter fecit. Vt enim Saturni regno priſci, ita Athenienſium ſocij deſcriptum ab Ariſtide tributum, felicitatem Græciæ appellantes ferebant illud in cœlum: maximè quia non multò pòſt duplicatum, mox triplicatum fuit. *Plut. in Ariſtide, & Diod. l.11.*

Cùm principes Syriæ & Phœniciæ vrbium Alexandriæ conueniſſent, vti auctioni vectigalium intereſſent, cùm dies auctionis veniſſet, licitabantur nobiles ſuæ quiſque patriæ vectigalia: & cùm octo millia talentorū colligerentur è vectigalibus Cœloſoriæ, Phœnicéſque & Iudææ, ac Samariæ, Ioſephus Iudæus Hircani pater (qui ad Ptolemæū Euergetē legatus miſſus fuerat) E culpabat illos licitatores, tanquam de compoſito tam paruū regi precium promitterent. Se enim paratum duplum numerare, relictis regi damnatorū confiſcationibus, quæ priùs publicanis ſolebant accedere. Rege libenter hæc audiente, & vt amplificatori redituum ſuorum addicturum ſe promittente, rogante tamen, ecquos fideiuſſores haberet? feſtiuè reſpondit, daturum ſe homines probos & honeſtos, quibus nō grauaretur credere. Quos vt proferret poſtulatus: Te, inquit, rex dabo tuámque coniugem, vt alter alteri pro me fide iubeat. Tum rex arridens permiſit eum abſque fideiuſſione habere vectigalia. Ioſephus autem acceptis à rege duobus militum millibus, Aſcalonitas & Scythopolitas tributum dare negantes vi compulit, & ex vectigalium redemptione multa lucratus, opibus iis ad ſtabiliendam potentiam ſuam vſus eſt. *Ioſephus l.12.c.4. Antiq.*

BONORVM COMMVNIVM DIVISIONEM. PVTA

AGRORVM.

Abraham diſceſſurus à Loth nepote, ob iurgia paſtorum F mutua, dedit ei optionē, vt eligeret partem quam vellet. Pulchrè partitio fit, vt maior diuidat, & minor eligat. *Geneſ.13.*

Lycurgus cùm partitus agrum eſſet, omnibuſque ciuibus ſortes æquales diſtribuiſſet, ferunt poſtea peregrè reuertentē agrum frugibus modò demeſſis peragraſſe, cernentéq; aceruos comparatos æqualiter & pares, lætū arridentemque comitibus dixiſſe: Nonne totam Laconiam dicas multorum fratrum, qui modò eam inter ſe ſint partiti? *Plut. in Apoph.*

ANNONÆ.

Moſyni populi frumenta omnia æqualiter diſtribuebāt partem tantùm aliquam communiter pro hoſpitibus aduenientibus ſeponentes. *Stob. ſerm.41. ex Nicolao de Gent. moribus.*

MVNERVM.

Alexander Seuerus Imp. aurum & argentum rarò cuiquam, niſi militi dedit: nefas eſſe dicens, diſpenſatorem publicum in delectationes ſuas ſuorúmque conuertere id, quod prouinciales dediſſent. *Lampridius.*

PRÆDÆ. G

Dauid Amalecbitas, qui Siceleg ex improuiſo adorti ceperant, mira ſecutus celeritate, crapula obrutos ad vnū necauit. Captiui cum omni præda recepti. Negare milites, qui hoſtes ſecuti fuerant, eorum rationem in diuidenda eſſe habendam, qui in caſtris remāſiſſent. Contrà tendere illi, qui fermè 200. erant, nec paſſuri videbantur, quando velut præſidio in caſtris fuiſſent, ſe præda fraudatum iri. Et iam res non procul à ſeditione aberat, quum Dauid pronunciauit prædā ex æquo diuidendam quoniā qui caſtra obtinuiſſent, & ipſi militare obiuiſſent munus. Manſitque iam inde mos ille genti, vt quicquid eſſet expeditione quæſitum æqua ſorte cum ſtationariis militibus diuideretur. *Sabell. l.8. En.1. ex Reg.30.*

M. Cato, Hiſpania citeriore ſubacta, militibus, præter cōpendium ex bello magnum, librā argenti in ſingulos diuiſit: addens, ſatius eſſe multos Romanos cum argento, quàm cū auro paucos domum regredi. Ad ſe verò, præter eſculenta & potulenta, negauit ex præda quicquā rediiſſe. Neq; reprehendo, inquit, eos, qui hinc emolumentum captant: verùm malo de virtute cum optimis, quàm cum diuitibus de pecunia, & cū auariſſimis certare de quæſtu. Neque ſolùm, ſed & comites ſuos præſtabat ab omni captura integros. *Plut. in Catone.*

H Cùm Probus (qui poſtea Imp. fuit) adeò iuſtè inter milites ſuos ſpolia diuideret, vt nil præter tela & arma ſibi retineret: quinetiam cùm præda (an ex Alanis, ſiue ex aliqua gēte, incertum eſt) repertus eſſet equus non decorus, neq; ingens, qui, quantum captiui loquebantur, centum ad diem milliaria currere diceretur, ita vt per dies octo vel decē continuaret, & omnes crederent Probum tale animal ſibimet ſeruaturū, iam primū dixit: Fugitiuo militi potiùs, quàm forti hic equus conuenit. Deinde in vrnam milites iuſſit nomē ſuum mittere, vt aliquis rē ſorte ductus acciperet. & cùm eſſent in exercitu quidam, nomine Probi, alij quatuor milites, caſu euenit, vt primùm emergeret, cui Probo nomē exiſteret, cùm ipſius Probi ducis nomē miſſum nō eſſet. Sed cū quatuor illi milites inter ſe contenderent, ac ſortē ſibi quiſque defenderet, iuſſit iterum agitari vrnā: ſed & iterū Probi nomen emerſit. Cúmq; tertiò, & quartò feciſſet, quartò Probi nomē effuſū eſt. Et omnium conſenſu ipſi Probo equus datus. *Vopiſcus.*

Sub Sigiſmūdo Imperatore, Boëmi latrones, duce Examita Huſſita.

Huſſita, prædam inter ſe in fine cuiuſque menſis æqualiter di- A uidebant. *Æneas Syluius c. 1. Europa.*

PROMISSA. FIDES IN PROMISSIS, PACTIS.

☞ *Conſule Tit. Fidei erga hoſtes. Redeundo in carcerem.*
☞ *item Fidei erga amicos. Liberando è carcere.*

Scythes Zanclæorum tyrannus, captus ab Hippocrate Gelæ tyranno, & in Inycum relegatus, profugit in Himerã, atque illinc tranſmiſit in Aſiam, aſcenditque ad Darium regem: quem Darius iuſtiſſimum virorum omniũ cenſuit, qui è Græcia ad ſe aſcendiſſent. Nam cùm exorato rege in Siciliam abiiſſet, rurſus è Sicilia ad regem rediit, fide ſeruata, donec natu grandior ac beatus apud Perſas exceſſit è vita. *Herod. l. 6.*

Sp. Carbilius cognomento Ruga, M. Attilio, P. Val. Coſſ. vxorẽ ſuam primus apud Romanos repudiauit, quòd ex corporis vitio ſterilis eſſet: cùm inter maritum & vxorem à condita Vrbe ad annum vſque viceſimum tertium & quinquageſimum, nullũ repudiũ fuiſſet. Cauſa repudij fuit, quòd iuriſiurandi religionem animo atque amori (quo vxorem propter ſuauiſſimos mores proſequebatur) præponebat. Namque iurare cenſoribus coactus erat vxorem ſe liberorum quærendo- B rum gratia habiturum. *Dionyſ. Halicar l. 2. Valer. Max. l. 2. c. 1. Gellius l. 4. c 3. Plutarchus in comparatione Numæ & Lycurgi.*

L. Manlio Imperioſo, A. filio, cùm Dictator fuiſſet, M. Pomponius Tribunus plebis diem dixit, quòd id paucos dies, licèt occaſione benè gerendi belli, ad Dictaturam gerendam addidiſſet. Criminabatur etiam quòd Titum filium, qui Torquatus poſtea eſt appellatus, ab hominibus relegaſſet, & ruri habitare iuſſiſſet: itaque hunc publicis vſibus ſubtraheret: cùm nihilominus qui liberi noſtri ſunt, non tam nobis quàm Reipublicæ naſcantur. Sed cùm audiſſet adoleſcens filius negotium exhiberi patri, accurriſſe Romam, & prima luce, Pomponij domum veniſſe dicitur. Cui cùm eſſet nunciatum, quòd illum iratum allaturum ad ſe aliquid contra patrem arbitraretur, remotis arbitris ad ſe adoleſcentem venire iuſſit. At ille vt ingreſſus eſt, confeſtim gladium diſtrinxit, iurauitque ſe illum ſtatim interfecturum, niſi iuſiurandum ſibi dediſſet, ſe patrem miſſum eſſe facturum. Itaque iurauit hoc terrore coactus Pomponius, rem ad populum detulit, docuit cur ſibi à cauſa C deſiſtere neceſſe eſſet, Manlium miſſum fecit. Tantum temporibus illis iuſiurandum valebat. *Cicero l. 3. Officiorum, Valer. Maxim. l. 5. c. 4. Plinius de viris illuſtrib.*

* Præſtiterat Ageſilao ſacramentum Tiſſaphernes, ſi ſecum inducias pangeret, donec nuncij, quos ad regem mitteret, reuerſi eſſent: impetraturum ſe ipſi, vt oppida Græci nominis in Aſia ſui iuris & libera eſſe permitterentur. Ageſilaus ab altera parte iurauerat, ſeruaturum ſe inducias ſine fraude; tribus menſibus ad eam rem conficiendã definitis. Verum Tiſſaphernes iuſiurandum præſtitum mox violauit. Nam pro eo, quod pacem ſe confecturum pollicitus erat, ingentes copias arceſſebat è rege, quas cũ iis coniungeret, quibus iam ante vtebatur. Hæc tametſi animaduerteret Ageſilaus, nihilominus in ſeruãdis induciis perſtitit. Quamobrem mihi primum hoc feciſſe præclare videtur, quod dum Tiſſaphernem periurum eſſe declararet, ſuſpectam eius apud omnes fidem reddiderit. Contra, dum ſe conſtanter & ſacramento confirmata ſeruare demonſtraret & fœdera minime violare: perfecit, vt omnes tam Græci, quàm barbari, fidentibus animis cum eo fœdus inirent, ſi quod ei viſum eſſet inire. Vbi vero Tiſſaphernes elatus ob eas copias, quæ à rege deſcenderant, bellum Ageſilao denuntiaſſet, ni Aſia exceſſiſſet: cæteri quidẽ ſocij, cum Lacedæmoniis, D qui aderant omnino ſe angi declarabant: quod Ageſilaum minores in præſentia copias habere putarent, quam quæ apparatui regio reſponderent. Ageſilaus autem hilari admodum vultu renunciare legatos Tiſſapherni iuſſit, habere ſe magnam ipſi gratiam, quod periurio Deos ſibi quidem infeſtos reddidiſſet, Græcis vero belli ſocios *Cap. 4. vita eius Xenophon.* Tanta erat in Ageſilao rerum diuinarum reuerentia, vt etiam hoſtes ſacramenta eius & fœdera maiorem mereri fidem arbitrarentur, quam ipſorum inter ſe amicitiam. Et ſuis quidem cum hominibus ad eundem locum conuenire reformidabant, at Ageſilao in manus ipſimet ſe tradebant. Vt autem nemo ſit, qui fidem mihi non habeat: lubet eorum nomina recenſere, qui fuerunt imprimis illuſtres, Spithridates Perſa, quum Pharnabazum ſciret id agere, vt filiam regis vxorem duceret, ac ipſius filia ſine legitimis nuptiis potiretur: ratus hoc inſigne ſibi fore dedecus ſeipſum cum vxore, liberis, facultatibus in manus Ageſilao tradidit. Et Cotys Paphlagonum princeps, regi quidem dextrã mittenti non paruit veritus ne, ſi cõprehenderetur, vel magnis pecuniis, vel etiã morte mulctaretur: [illegible] E Ageſilai fœderibus fidem quũ adhibuiſſet, in caſtra eius venit, initaque ſocietate, cum Ageſilao militare maluit, quum quidẽ equites mille, bis mille cetratos haberet. Præterea Pharnabazus quoque cum Ageſilao in colloquium venit, aperteque profeſſus eſt, ſe, ni totius exercitus fieret Imperator, defecturũ à rege. Sin Imperator ego creer, inquit, tu Ageſilaë, fortiſſimè bellum aduerſus te geram, quam quidem diu potero. Atque hæc quum diceret, futurum credebat, vt ipſi contra fœdera nihil accideret. Tanta, tamque præclara res eſt, quum in aliis vniuerſis, tum in Imperatore religioſum eſſe, ac fidei ſeruantem, talémque cognitum eſſe. *Cap. 29 vitæ eius, Idem*

* Philoſtratus ita ſcribit: At noſter Indus cõpoſito fœdere cum eo qui tunc in his locis regnabat, cùm ille mulierẽ cõtra ius omne, faſq; ei abſtuliſſet, fœdera tamẽ violare noluit, quòd tam ſanctè pieq; ſe iuraſſe diceret, vt ne iniuriam quidẽ paſſus, detrimenti quidpiam illi vellet adferre *l. 3. Apollonij c. 6.*

Aurelianus Imp. quum Tyanam veniſſet, eámque occluſam reperiſſet, iratus dixit: Canem in hoc oppido non relinquam. Qua voce milites erecti in ſpem prædæ. cùm Heraclammon vrbem prodidiſſet, F noluit tamen vt vrbs diriperetur. Attamen ne mendaciũ dixiſſe videretur: Agite, inquit ad milites, canẽ negaui me relicturũ, canes omnes occidite. *Vopiſcus in Aurel.*

Leonem Magnum recens imperium adeptum, crebris flagitationibus vrgebat Aſpar, cuius auctoritate Imperator declaratus fuerat, vt quemadmodum promiſiſſet, alterum filiorum ſuorum Cæſarem appellaret. Quum cunctaretur, purpura eius prehenſa: Imperator, inquit, hac veſte indutum mentiri, nefas eſt. Cui reſpondit ille: Etiam cogi & inſtar mancipij trahi, nefas eſt. Sed quum tandem reſiſtere non poſſet, neceſſitati cedens, filium illius è Patricio Cæſarem fecit. *Zonar.*

Exigenti promiſſa veterano militi cùm diceret Sigiſmundus Imp. At immoderata fuit petitio tua, reſpondit miles: Poteras negare cùm peterem. Nunc ſine turpitudine quod promiſſum eſt, reſcindere non poteris. Tum Sigiſmundus: Si ex duobus alterum me ferre oportet, facilius rerum quàm famæ iacturam ſubibo. *Æn. Syl. l. 3. Com. in Panormit.*

Canutus tertius Daniæ rex, cùm poſt mortem patris Canuti II. Noruegiæ regnum Magnus S. Olaui F. occupaſſet, & Angli quin etiam defectionem viderentur meditari: ne Angliæ regno excideret, cũ Magno pactus eſt, vt qui prior deceſſiſſet, G eius regnum ſuperſtiti cederet. Anglia interim per biennium conſtituta moritur. Sueno, Canuti II. ex ſorore Eſtriha & Vlfone Sueco F. cognationis iure regnum petit; Viciſſim quoque Magnus, mutuæ pactionis lege, ipſiúſque Canuti teſtamento legatum. Dani facta competitorum æſtimatione, regum ſuorum ſanguinem repulſæ ignominia fœdare, quam iuriſiurandi vinculum rumpere maluerunt, ſe plus religioni quàm regno debere confeſſi. *Saxo l. 10.*

Magnus Sueciæ rex Alberto duci Megapolenſi Euphemiã ſororem an. 1336. deſponderat. Aliquot pòſt annis filio ſuo Aquino Noruegiæ regi Elizabethã, Henrici Holſatorũ comitis germanam, miſſis proceribus iuſſerat adduci. Pacta matrimonij talia fuẽre, quod niſi Aquinus dictam puellam acciperet, omnes illicò regni proceres à ſacramento, quod Magno regi ſuo debebant, eſſent liberi. Nauigarunt cum puella Sueciã verſus proceres: ſed eos ventus in portum Daniæ impulit. Rex Valdemarus quum intelligeret profectionis cauſam, animo ſecum voluit, expedire regnis, vt thorum illum filia ſua teneret. Ergo aduenis hoſpitaliter habitis, & aſſeruatis, regem Sueciæ Magnum euocauit, cum filio Aquino: oſtendens quàm magno trium regnorum commodo pax iugalibus ſacris ſociari H poſſet, Magnũ Sueciæ regẽ permouit, vt Aquino filio Margaritam Valdemari filiam iungeret. Nuptiis vix peractis, Blanca regina Sueciæ & Chriſtophorus vnicus Valdemari filius diẽ ſuũ obierunt. Sueciæ proceres ſoluti ſacramento, quod regi ſuo debuerant, de implenda fide cogitabant. Erant autem pacta dotalia firmiſſimis & maximis vallata pœnis. Nam ſi de parte Henrici comitis impedimentum daretur, quò minùs ſponſalia implerentur, arcem Calmeten (quam de regno Sueciæ tenebat Henricus in pignus) amitteret, & ſexaginta millia auri talenta perſolueret. E diuerſo, ſi de regis parte ſtaret, quò minùs implerentur nuptiæ, ipſe regno cederet, & omnium ſacramenta ab illo laxata, ad Henricum comitem tranſiret. Comes ergo qui formam ſuam per multas terras expertus, vbiq; fortiſſimus & fortunatiſſimus habebatur, proceres commo-

A neſecit ſub honore militari, vt dicto parerent : quod niſi facerent, apud omnes principes infamiam eorum denudandam. Proinde illi eum adierunt in Holſatia, regnũ illi ex pacto fœdere offerentes, ſeſe ad omnia parituros polliciti. Ille actis gratiis pro fide, ſe regno teſtatus imparem, illos remiſit ad Albertum ducem Megalopolenſem, ſocerum ſuum: quemcunq; illi ex tribus eius filiis, ex Euphemia ſorore Magni ſuſceptis, Hẽricum, Albertum, Magnum, elegiſſent, in eum ſe ius ſuum omne refuſurum. Illi delegêre Albertum medium: cúmque illo in Sueciam nauigauêre. Interim euocato ad cauſam Magno, vt (ſi poſſet) ſe tueretur, quum minimè compareret, in ipſa Quadrageſima iterum euocarunt: eumque rurſus non comparentem, ob contumaciam regno deiecerunt, & vnanimi conſenſu Albertum regem conſtituerunt. Magnus contractis quos ex multis reliquos habebat amicis, vocatoque in auxilium filio arma mouit in Albertum. Sed vbi armis nil profecit, tandem miſerabili oratione regium titulum cum omni iure regni in Albertum contulit, & ab eodem viciſſim occiduam Gothiam ad mortem vſque obtinuit. *Crantzius l.5. Suecia c.30 & 31.*

B Boëmi fide publica ad Baſilienſe concilium miſêre Procopium capitaneum, cum aliquot doctis artium magiſtris : nam aliarum facultatum doctores nec habebant, nec habere curabant. Fidem interpoſuêre Marchiones duo, Fridericus de Brandenburgo, & VVilhelmus de Baden, Nurenburga & Egra vrbes, ituros & redituros ſecurè Boëmos, habendóſque pacificè, neque contumeliis in verbo, aut nutu, aut facto leuiſſimo afficiendos. Si quid horum violaretur, principes omni iure Boëmorum captiuos, vrbes futuras in Boëmorum poteſtate. Seruata eſt illis fides. *Crantzius l.12. Vandaliæ c.25.*

Polociam arcem cùm deditione accepiſſet Stephanus Poloniæ rex, præſidiarij, ne à milite iniuriam acciperent, curam adhibuit. Itaque accidit; vt cum inſpectante Rege ex arce digredientes ; quidam in tanta multitudine facilè laturum ſe ratus, aliquos ſpoliaret, eum Rex ipſe claua in illum inuectus, notaret. Ea res tantam illi venerationem in animis hoſtium faciebat, vt quo magis clementia fideſque ignota eſſent, eo magis has in ipſo virtutes admirarentur. *Rein. Heidenſt. l.2. bell. Moſcou.*

C Ioannes Baſilides Magnus Moſcouiæ Dux, permagna ſæpius promiſſi fideique vanitate ergà diuos Poloniæ Reges eſt vſus : quibus non ſemel pace ſuſcepta, ac iuriſiurandi religione ſancita, ad tranquillitatis fiduciam adductis, & contra Barbaros, nominique Chriſtiano infeſtos populos bella gerentibus, fidem impiè fregit, pacta omnia violauit, & reintegrato bello, vel à neceſſaria eos contra ethnicos defenſione, vel pulcherrimis pro republ. Chriſtiana cœptis renouauit, & obſiſtere ſuis inſultis coëgit. Contra ſolos Caſanenſes Tartaros fallax Tyrannos infeliciter dolos exercuerit. *Paulus Oderbornius in eius vita.*

PECVNIAM PROMISSAM, REDDENDO.

Zeno cuidam promiſerat quingentos denarios mutuo. Admonitus ab amicis, hominem eſſe malæ fidei, tamen credidit, vel ob hoc, quia promiſerat, & ſumma erat exilis. *Eraſm. in Adag.*

Fridericus dux Auſtriæ Alberti Cæſaris filius, commiſſurus prælium aduerſus Ludouicum Boiarum, qui cùm de imperio contendebat, quamuis accepiſſet Marchiones Brandenburgenſes cum hoſtibus ſentire, his tamen promiſſam antè pecuniam numerauit, alienam fidem accuſari, quàm ſuam malens. *Æn. Syl. l.3. Com. in Panor.*

ÆS ALIENVM DISSOLVENDO.

D Demoſthenes aduerſus Leptinem, probans non eſſe violandam fidem, narrat xxx. tyrannos Athenienſium mutuatos fuiſſe pecuniam à Lacedæmoniis contra Athenienſes illos, qui Piræum oppidum occuparant : quam cùm poſtea rebus compoſitis receptáque Rep. repeterẽt, miſſis oratoribus Athenas: inuenirentúrque qui æquum cenſerent reddere illos, qui accepiſſent, quorúmque vtilitatibus ſeruiſſet, id eſt, eos, qui in vrbe tunc erant, atque illic dominabantur : aliis contrà cenſentibus illam ſoluendam eſſe ab omnibus ciuibus, firmúmque id argumentum verè conciliatorum animorum, & vnius corporis ciuitatis: populum ſtatuiſſe, ſe quoque conferre participémque eſſe illius ſumptus, ne fides vllam in partem laboraret.

Quum Athenienſes olim ſacrificia inſtituiſſent, peteréntque à ciuibus, vt vnuſquiſque aliquid de ſuo ad complenda ſacrificia adderet. Phocion Athenienſis efflagitatori reſpondiſſe dicitur : Puderet, ſi vobis adderem, ac huic, cui debeo iure, nihil redderem. Sunt qui putent ſe Deo facere rem gratam, ſi ad cultum idolorum multos conferant nummos. At Phocion ſenſit Deo multò gratius eſſe, ſi ſatisfacias iis quibus debes. *Plut. in Græc. Apoph.* F

Pythagoricus quidam philoſophus coëmens ſibi à ſutore calceos, non promptam habens pecuniam, orat vt in craſtinum expectet diem : quo cùm veniſſet ſatisfacturus, audit ſutorem iamiam defunctum eſſe. Non faciens igitur mentionem pecuniæ numos non inuita manu domum, gratulabundus de facto iam lucro : retulit. Verùm cùm ſceleris conſcientia ſubinde torqueretur, arrepta pecunia ad ſutoris tabernam regreditur, & pecuniam in ſutoris domum proiiciens, ait : Tibi viuit, aliis qui defunctus eſt: ac ſic animum à conſcientia facti liberauit. *Eraſmus l.6. Apoph.*

Iacobus Patius, in Florentina ciuitate primarius ciuis, inita contra Medicos conſpiratione, pridie eius diei, quo inter coniuratos conuenerat, vt cædes fieret, omnibus quibus acceptas pecunias relatas habebat, ad aſſem ſoluendum curauit, ne cui vnquam, ſi parùm ex ſententia coniuratio ſucceſſiſſet, ſua aduerſa fortuna damno, aut detrimento eſſet : quicquid mercium aut domi poſitum, aut apud ſcripturæ magiſtros ad alios pertineret, id ſumma religione ac fide, homo alioqui deorum contemptor, reſtitui dominis imperauit. Cum reliquis coniuratis deprehenſus, carnifici gulam laqueo frangendam porrexit. *Brutus l.6. hiſt. Flor.* F

EMPTIONEM ET VENDITIONEM.

Thuriaci mercaturam exercentes, abſque omni dolo vendunt omnia. Apud quos ſi quis domum emerit, ſacra facere in Apollinis Epicumæi fano: ſi verò prædium, in vico quem inhabitat, & iurare coram magiſtratu ſolet, quod reuera iuſtè emat, nec fraudulenter agat, nec arte dolóve vtatur vllo. Eodẽ modo & magiſtratus quoque vendentem iurare iubet, quòd ſine malo dolo vendat. *Stob. ſerm. 42. ex Theophraſti ſcriptis.*

Themiſtocles prædium diſtrahens iuſſit pronunciari, Etiam vicinum bonum illud habere. *Plut. in Apoph.*

Cornelius aſinam pecunia onuſtam in forum produxit, loco ſponſorum, cùm fundum emiſſet. Vnde Corneliæ genti Aſinæ cognomentum datum eſt. *Macrob. l.1. Saturn. c.6.*

Q. Mutius Scæuola Pont. max. eloquentium iuriſperitiſſimus, & iuriſperitorum eloquentiſſimus, cùm aliquando poſtulaſſet, vt ſibi fundus, cuius emptor erat, ſemel indicaretur, idque venditor feciſſet : dixit ſe pluris æſtimare, addiditque centum millia. Vſque adeò ab officio boni viri non diſcedebat. *Rutilius in eius vita.* G

Aiunt Carthaginenſes, locum eſſe Africæ extra colomnas Herculis, habitatum hominibus: eò quoties ipſi applicuêre, ſe merces è nauibus exponere, eáſque in crepidine terræ deinceps collocare: tum conſcenſis nauibus fumum excitare : fumo autem conſpecto, indigenas ad mare contendere : dehinc auro pro mercibus depoſito, rurſus illinc è nauibus egreſſos precium conſiderare, & ſi dignum mercibus videatur, eo ſumpto abire : ſi minùs, conſcenſus iterum nauibus ſecedere. Illos verò accedentes, plus auri ad id quod depoſuerunt addere, donec perſuadeant. Neutros autem alteris iniuriam inferre: neque enim ſe contingere merces priùs, quàm ipſi ſumpſerint aurum. *Herod. l.4.*

Hermes philoſophus Ægyptius, auditor Syriani ſophiſtæ, condiſcipulus Procli. ſub Hadriano principe, vir non minùs iuſtitia quàm doctrina præditus, ſi quid emptum minus iuſto pretio addiceretur, ipſe nihilominus iuſtum promebat: ſi quid verò contrà, non vltrà appetebat. *Suidas.*

Scoti veteres in priuatis contractibus ita ſuum vnicuique reddebãt, vt ad definitam menſuram auctarium ſemper quoddam accederet. Qui mos adeò inualuit hoc tempore, vt contractum emptor diſrumpat, ſi denegetur. *H. Boëth. in Scotia.* H

PERMVTATIONEM.

Q. Fabius Max. captiuos ad Hannibale interpoſita pactione numerorum receperat. Qui cùm à ſenatu non præſtaretur, miſſo in vrbem filio, fundum, quem vnicum poſſidebat, vendidit, eiúſque pretium Hannibali protinus numerauit. Si ad calculos reuocetur, paruum, vtpote ſeptem iugeribus, & hoc in Pupinia additis redactum : ſi animo prærogantis, omni pecunia maius. Se enim patrimonij, quàm patriam fidei inopem eſſe maluit : eo quidem maiore cum commendatione, quòd proni ſtudij certius indicium eſt ſupra vires niti, quàm viribus ex facili vti : alter enim quod poteſt præſtat, alter etiam plus quàm poteſt. *Valer. Max. l.4. c.8. & Plut. in Fabio.*

MVTVVM

MVTVVM, COMMODATVM, PRECARIVM,

A ☞ *Precarium eſt, ait Vlpian. quod precibus petenti vtendum conceditur tamdiu, quamdiu is qui conceſſit, patitur.*

Hotoman. de Verbis iuris.

Poſtquàm exules duce Thraſybulo, vrbem eiectis Tyrannis recuperarunt, & alia Athenienſibus curæ fuerunt: tum etiam de iis pecuniis (centum erant talenta) quæri placuit, quas ciues mutuati eſſent à Lacedæmoniis, dum ſeruire mallent, quam ſua perdere. Interdicta concione, cùm multis æquum eſſe videretur, vt hi Lacedæmoniis ſatisfacerent, qui mutuò ſumpſiſſent; Populus, tamen ſapientiſſimè ſciuit, vt id æs omnium commune eſſet. *Iſocrates in Areopagitico. Xenophon. l. 2. Æmilius Probus in Thraſybulo, & Iuſtinus l. 10.*

Ioannes pontifex Rom. à Theoderico Oſtrogotho ad Iuſtinum Imp. legatus miſſus, cùm Corinthum adiiſſet, ac terra inde pergere vellet: manſuetum equum quærens, vnum à nobili quodam viro, quem in vxoris manſuefecerat vſum, accepit, ea conditione, vt poſtquam ad certum locum veniſſet, eum remitteret. Quod cùm is præſtitiſſet, res incidit ad admirationem inſignis: quippe equus, qui ſanctum pontificem detulit, poſtea nunquam dorſo ſuo inſidentem mulierem paſſus eſt. Qua re animaduerſa, ille equum remiſit, orans, vt poſſideret, quem ſummiſedendo feciſſet. Huius hiſtoriæ S. Gregorius B eſt auctor *l. 3. Dial. c. 2. Sigonius l. 19. Imp. occid.*

LOCATIONEM, CONDVCTIONEM RERVM OPERÆVE.

Tobias iunior Raphaëli angelo, quem Azariam eſſe putabat, mercedem liberaliter ſoluere volebat, dimidium decem talentorum argenti quòd è media attulerant, nimirum quinque talenta: cùm pactus tantùm cum eo fuiſſet drachmam in ſingulos dies. Verùm Raphael argentum repudiauit, & ſe quis eſſet, declarauit. *Tobiæ 12.*

Ariſtoteles nono Moralium Nicomachiorum, narrat Protagoram cum nemine diſcipulorum ſolitum paciſci, verùm vbi iam dediſſent quæ volebant, iubebat ipſos diſpicere, quanti æſtimarent ea quæ didicerant: & quicquid ab illis dabatur, accipiebat. *Eraſmus in Adagiis.*

Apollonius Alabandenſis rhetor mercede docens, quos ad rhetoricam ineptos eſſe, videret, amicè dimittebat, & ad quam apti viderentur artem, eam vt amplecterentur, perſuadebat. *Cic. de Oratore.*

Architectus quidam Venetiis geminas columnas ex Oriente G aduectas, quæ diu iacuerant, nemine eas erigendi & ſtabiliendi prouinciam ſuſcipiente, attollere ſe velle promiſit, annuum ſalarium & ſplendidas ædes præmium pactus, inſuper vt omnibus impunè in earum baſibus ludere liceret. Erexit: erectas alteram D. Marco, alteram D. Theodoro dedicarunt Veneti: annuum ſalarium decreuerunt: ludendi quoque impunitatem, non niſi longo pòſt tempore ſuſtulerunt. *Egn. l. 8 c. 13.*

Alfonſus Ateſtinus, dux Ferrarienſis, ſe creditorem exiſtimari malle, quàm debitorem profitebatur: ideóque militi ſua ſemper ſtipendia incorrupta fide ad diem perſoluit, & nunquam optimarum artium profeſſoribus, qui in Gymnaſio iuuentutem docerent, conſtituta præmia retardauit. Sic enim ſibi cùm ſecuritatis, tum dignitatis ſuæ rationem conſtare exiſtimabat: quarum alteram fide militum parari, alteram autem præclara florentis gymnaſij exiſtimatione ſuſtentari, nunquam honeſtæ laudis oblitus, arbitrabatur. *Iouius in Alfonſ. Ateſtin.*

DEPOSITVM, FIDEICOMMISSVM. TVM REGNI.

Pittacus, tyrannide ſibi à ciuibus delata, tamdiu illud im-D perium ſuſtinuit, quamdiu bellum de Sigæo cum Athenienſibus gerendum fuit. Poſtquam autem pax, victoria parta eſt, licèt reclamantibus Mitylenæis depoſuit: ſed & recuperati agri dimidiam partem conſenſu omnium oblatam reſpuit. *Valerius Maxim. l. 6. c. 8.*

Cinnami Parthi fidem in regno ſibi commiſſo Artabano reſtituendo, *pete ex Tit. Fidei erga ſupplices.*

Abdicauerat ſeſe ducatu in Venetis Ioannes Particiatius. Conſternata dein ciuitate Candiani ducis caſu, qui in Naretanis cum tota claſſe victus mortem occubuerat: populi rogatu tantiſper dum nouus princeps crearetur, honoris inſignia recepit, ne quam interim cladem aditet reſpublica, erexitque hortatu & præſentia ſua ciues mœrore affectos. Mox verò vbi nouus eſt dux in demortui locum ſuffectus, vltrò ſeſe in ordinem redegit: docuitque præclarè vt prodeſſe poſſis tuis, non præeſſe, publicos honores experi oportere. *Sab. l. 7. c...*

Baldainus Burgenſis, tertius Hieroſolymorum rex, mortuo Rogero (propter puerilem ætatem Boëmundi iunioris, qui Rogerij nepos Boëmundo ſeniore patre natus erat, & ea tem-E peſtate in Apulia (agebat) ab Antiochenis ciuibus datam Antiocheni principatus adminiſtrationem ſuſcepit, ingenti impendio periculóque principatum defendit, a Turcis captus, biennio pòſt magno auri pondere ſe redemit. Cùm autem ad eum Boëmundus iunior, repetendi principatus gratia veniſſet, liberè ſtatim illum ei reſtituit, quem à Rogerio patruo antea impetrare nequiuerat. *Fulgoſ. l. 6. c. 5.*

Tancredus Normannus, cùm apud Boëmundum patruum Antiochiæ principem in Syria eſſet, Boëmundo in prælio à Saracenis capto, tres annos principatum rexit: auctíſque finibus, auctóque theſauro, grandi pretio patruum redemit, eíque omnia reſtituit. *Æmilius, & Fulgoſius & Egnatius l. 6. cap. 5.*

VRBIS.

Acceperat Franciſcus Sfortia, à Philippo Mediolanenſium duce Blancam eius filiam vxorem, illegitimo thoro natam: Cremonámque vrbem, Cremonenſémque agrum omnem in dotem acceperat. Celebratis nuptiis profecturus in Vmbriam atque Hetruriam cum exercitu, Cremonam Venetis commendauit. Illi curam eam ſuſcepêre: nec dubitarunt bellum etiam cum Philippo gerere, qui iniquiſſimo ferebat animo, ſe ſocerum à genero ſuo contemptum eſſe, Venetóſque ipſos intra ſuos etiam fines ſibi eſſe celebri tutela præpoſitos. *Egna-* F *tius l. 6. c. 6.*

ARMORVM.

Neoptolemus Achillis F. a Græcis cum Vlyſſe ad Philoctetem in Lemno inſula pro recuperandis ſagittis Herculis, ſine quibus Troia capi non poterat, miſſus. Vlyſſis conſilio ſimulauit ſe odio Græcorum in patriam fugere & Philoctetem comitem ſibi adiungere velle. Philoctetes fidei illius ſagittas committit. At poſtquam Vlyſſes Philoctetem vel vi cogere vt Troiam ſecum nauigaret, vel eo relicto cum ſagittis abire vellet: Neoptolemus pœnitentia ductus, quòd Philoctetem exarmaſſet, vel inuito Vlyſſe ſagittas ei reddidit, & verbis ei perſuaſit, vt præſentia ſua Græcis in euertenda Troia ſubſidio eſſet. *Sophocles in Philoctete.*

PECVNIÆ.

Cadmus Scythæi F. Cous, à Gelone Syracuſiorum tyranno cum tribus biremibus & magna pecuniæ vi miſſus eſt Delphos (quo tempore Xerxes Helleſpontum cum exercitu tranſmiſerat) vt ſi barbarus vinceret, regi terram aquámque eorum locorum, quibus Gelon imperabat, traderet: ſin vincerent Græci, pecuniam reportaret. Itaque cùm victo Xerxe tantam G pecuniam inuertere potuiſſet, & Coum redire, ex qua ſponte depoſita tyrannide exulatum ierat, noluit, ſed in Siciliam ad Gelonem reuerſus eſt. *Herod. l. 7.*

Arnaldus Gerardus Catalanus, cùm in naue ſua operaria Gulielmum Auriam ferret, quo tempore Piſani Genuenſéſque graui inter ſe bello diſſidebant: à Piſanorum nauibus captus, quæ Genuenſium tantùm merces ac bona quærebant: nec minis nec promiſſis adduci vnquam potuit, vt duo millia & quadringentos aureos nummos, qui Duplices appellantur, detegere vellet: quam pecuniam, dum ab hoſtibus oppugnaretur, Gulielmus Auria ei commendauerat, quia norat Piſanos non in Catalanorum, ſed ſolùm in Genuenſium bona inuehi. Arnaldus igitur, poſteaquam eum Piſani dimiſerunt, ſecum eam pecuniam ad Genuenſes ſimul deferens, vt primùm in Baleares peruenit, pecuniam tanto labore ſeruatam, Conſuli Genuenſium in Balearibus obtulit, vt ipſe eam Gulielmo reſtitueret. Genuenſes Arnaldum ciuitate, multíſque aliis commodis, ſcripto honorificis verbis diplomate, donarunt. *Fulgoſ.* H *l. 6. c. 5.*

DOMVS.

Anno Chriſti 1497. Armenij qui Venetias venerant, tabellas teſtamentarias, Ziani principis tempore ab homine Armenio confectas, ædis Marciæ procuratoribus oſtenderunt: quibus tabellis domum in vrbe demortui pecunia emere procuratores iubebantur, quam quidem domum Armenij ad vrbem venientes incolerent: eámque poſtea domũ cũ ſacello emptá ad Iuliani fuiſſe in Laternarum via, quæ tunc à procuratoribus locetur: itaque illam ipſam domum ſibi reſtitui ex teſtamento petierunt. A procuratoribus intellecta eorum poſtulatione, domus eſt Armeniis reſtituta, atque ab iis incoli cœpta. Ipſi à ciuitate comiter & liberaliter accepti, gens tam lõginqua, vrbi amico ſpectaculo fuerunt. *Bemb. l. 4. Ven. Hiſt.*

TABVLARVM TESTAMENTI.

A Titius & & Plancus M. Antonij ex conſularibus amici à Cleopatra ſuggillati, quòd plurimùm fuiſſent aduerſati, ne bello intereſſet, profugerunt ad Cæſarem, & teſtamentũ Antonij dederunt, contentorũ conſcij. Tabulæ depoſitæ apud virgines Veſtales erant, quas poſcenti Cæſari denegauerũt illæ tradere: ſi accipere vellet, ipſe veniret, mandauerunt illuc ergo profectus accepit tabulas. Ac primùm ipſe ſeorſum ſcripta euoluit, ac loca quædam annotauit reprehenſioni patentia. Aduocato inde ſenatu recitauit ea, pleriſque id moleſtè ferentibus. Indignum enim videbatur & graue, rationem vt quis redderet viuus poſtremorum ſuorum iudiciorum. Exagitauit in tabulis illud præcipuè, quod de funere ſuo ſtatuerat. Præſcripſerat enim, vt corpus ſuum, etiamſi in vrbe deceſſiſſet, per forum elatum Alexandriam mitteretur ad Cleopatram. *Plut. in Antonio.*

ARCANI.

Mira fide ſecreta Perſis celare moris fuit, quippe quibus vetus diſciplina ſilentium capitis periculo ſanxerat. Nullum probrum grauius, quàm linguæ, apud eos vindicatur: grauiſſimo ſupplicio dignos arbitrari, quibus graue eſſet tacere, quod homini facillimum natura voluiſſet. *Sabell. lib. 4. Ennea l. 4. ex Curtij lib 4.*

B Ἀρεοπαγίτου σιγηλότερος, id eſt, Areopagita taciturnior, dicebatur, qui commiſſum arcanum optimè contineret. Στεγανὸς enim dicitur, non qui tacet ipſe, ſed qui continet arcanũ, nec effutit vſquam. Tráſlatum eſt à vaſis ſolidis, nec vlli ex parte perſtillantibus. Athenis in Areopago cauſæ capitales audiebantur, idque noctu, magna attentione. Et fortaſſis nefas erat illis quæ ibi fuiſſent acta, apud vulgus effutire. Extant & hodie apud Vveſtphalos reliquiæ generis iudicum, Cetti vulgò dicuntur. Qui in hunc ordinem admittuntur, magna religione adiguntur ad ſilentium. Eſt enim ratio quædam deprehendendi criminis, quam nullus intelligit, præter illos iuratos. *Eraſmus in Adagiis.*

Euripides, cuidam opprobranti graueolentiam oris: Multa nimirum, inquit, in illo occulta computruerunt, Significans, ſe poſſe continere arcana. Solent autem res in occulto congeſtæ computreſcere. *Eraſm. lib. 8. Apophtheg.* Idem Demoſtheni tribuunt alij.

Demetrius, Antigoni Aſiæ regis F. ſilentij iuramentum ſeruauit, quod patri dederat in tacendo conſilio eius de Mithridate interficiendo, quando ea vnico ſaltem ſomnio ipſi ſuſ- C pectus fuerat redditus. Nec enim id verbis Mithridati reuelauit, ſed vbi ſoli ſine arbitris fuerunt haſtili in ſolo, inſpiciente illo deſcripſit, Fuge Mithridate. *Plut.*

Romani cum Pyrrho bellum gerentes, Timochare offerente ſe Pyrrhum veneno necaturum, Pyrrhum vt ſibi caueret monuerunt, neque tamen Timocharis nomen indicarunt: quòd iniquum eſſe iudicarent, eum, qui operam ſuam illis obtuliſſet, hoſti prodere. *Valer. Max. lib. 6. cap. 5.*

Romani adeò magna charitate patriæ tenebantur, vt patrũ arcana conſilia multis ſeculis nemo ſenator enunciauerit. Q. Fabius Maximus tantummodò, & is ipſe per imprudentiam, de tertio Punico bello indicendo, quod ſecretò in curia erat actum, P. Craſſo rus petens domum reuertenti in itinere narrauit, memor eum triennio antè quæſtorem factum, ignarúſque, nondum à Cenſoribus in ordinem ſenatorum electum, quo vno modo etiam iis qui iam honores geſſerant, aditus dabatur. Sed quamuis honeſtus error Fabij eſſet, ve- D hementer tamen à Coſſ. obiurgatus eſt. Nunquam enim taciturnitatem, optimum ac tutiſſimum adminiſtrandarum rerum vinculum, labefactari volebant. *Val. Max. lib. 2. c. 1.*

Cùm Aſiæ rex Eumenes, amantiſſimus Romanæ vrbis, bellum à Perſe aduerſus P. R. comparari Senatui nunciaſſet: nõ antè ſciri potuit quid aut ille locutus eſſet, aut patres reſpondiſſent, quàm captum Perſen cognitum eſt. Fidum erat & altum Reipublicæ pectus, curia, ſilentiíque ſalubritate munitum, & vallatum vndique: cuius limen intrantes, abiecta priuata charitate publicam induebant. *Valer. Max. lib. 2. c. 1.*

Papyrius Prætextatus à patre in Senatum ductus, ſecreta matri efflagitanti aperire noluit. *Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 6. & Gellius lib. 1. c. 23.*

Portia M. Bruti coniux, vltroneo vulnere conſtantiam ſuam explorauit, an tegere magna ſecreta poſſet: & vbi vulnus ſe tacere & celare poſſe intellexit, tum ex viro rogare eſt auſa, quænam animo tam anxius volueret: conſiliúmque Cæſarianæ necis commiſſum ſibi à Bruto, æquè tenaciter fideliterque ac quiuis conſpiratorum, tacuit. *Lud. Viues de Christiana fœmina lib. 2. ex Plut. Bruto.* E

Plautius Lateranus, Piſonianæ coniurationis aduerſus Neronem particeps, cùm ad mortem à Turio tribuno, eiuſdem coniurationis conſcio duceretur: non modò eum non detexit: verùm ne verbum quidem dixit, aut aliquid innuit, vnde Turius in ſuſpicionem venire poſſet. *Fulg. lib. 3 cap. 8.*

Epicharim ſcribit Tacitus & Xiphilinus, conſciam Piſonianæ coniurationis ſub Nerone, iuſſam tormentis dilacerari, vt indicaret, primo die non verberibus, non ignibus, non ira, eò acriùs torquentium, ne à fœmina vincerentur, commotam, vt aliquid ſe ſcire confiteretur. Poſtero die, cùm ad eoſdem cruciatus retraheretur, geſtamine ſellæ (nam diſſolutis membris inſiſtere nequibat) vinculo faſciæ, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum ſellæ reſtricto, indidit ceruicem, & corporis pondere connixa, tenuem iam ſpiritum expreſſit. *Viues lib. 1. de Christ. fœm.*

Eudamidas Corinthius pauperrimus, Aretæum Corinthium & Charixenum Sicyonium amicos ſuos opulentiſſ. hæredes ſcripſit hunc in modum: Lego Aretæo quidem F matrem meam alendam, atque in ſenecta fouendam: Charixeno verò filiam meam elocandam cum dote, quanta ab illo maxima dari poterit. Si quid autem interim acciderit alterutri huius quoque partem alter habeto. Illi ergo cùm rata eſſe iuſſiſſent ea, quæ teſtamento fuerãt ab amico legata, Charixenus quinque duntaxat diebus ſuperuixit. Aretæus & matrem Eudamidæ aluit, & filiam eius duobus talentis è ſuo dotatam, honeſtiſſimè elocauit. *Lucianus in Toxari.*

Primo Senatuſconſulto, quo Gordiano ſeni, & eius filio Auguſtorum appellatio cum imperio eſt decreta contra Maximinum, adeò occultè ſunt omnia in Senatu acta, vt non ſcribæ, non ſerui publici, non alij publicorum conſiliorum miniſtri ſint tum in eorum admiſſi, ſed ſenatores omnibus amotis arbitris, illorum munera obirent, ne quid eorum quæ fierent, proderetur. *Sab. lib. 7. En. 7.*

Quidam de cubiculariis Leonis Philoſophi Imp. nomine Rodophyllus, neceſſariæ rei cauſa in Siciliam miſſus cum C auri libris: in itinere morbo correptus, Theſſalonicam ſe G contulerat curandi corporis cauſa. Eum Tripolita Agarenorum dux ibi tum captum, eius auri cauſa diu tortum, cùm ſe quicquam habere pernegaret, necauit. Et verò aurum in itinere Rodophyllus reliquerat, idque Simeon ſecretarius ea tranſiens ſuſtulerat. Hic Simeon Tripolitam vrbis euerſionẽ animo agitantem hortatus eſt, vt excidio abſtineret, eóque nomine aurum illud acciperet: ac perſuaſit. Quod Simeonis factum ita gratum fuit Imperatori, vt eum patricij ac ſecretarij primarij dignitate remunerarit. *Cedrenus.*

Nefas apud Hiſpanos habetur poſt euictam à Senatu ſententiam mentionem de his facere, qui ab ea ſententia, quæ ſuperata eſt, ſteterint. *Laur. Valla lib. 2. Hiſtor.*

Iudices Conſcii à Carolo Magno inſtituti, taciturni ad miraculum vſque. *Vide Tit. Iudices iuſti.*

Turci noctu quendam comprehenſum de Bladi Draculæ, qui in caſtra impetum fecerat, militibus deduxerunt ad Mahometem II. Imp. qui eum interrogauit Quiſnam & cuias ſit, & vnde veniat? Qui vbi ad ſingula reſpondit, tandem iuſſus eſt dicere: Si ſciret vbinam Blados Daciæ princeps moraretur? Is reſpondit, Se quidem quæ ſcire cuperent, exactè noſſe: verùm nunquam id enunciaturum: adeò metuere ſe virum illum. Mortem intentantibus, ingeminauit: Non aude- H re ſe quicquam eorum profari. Mahometes admiratus viri conſtantiam eum continuò necauit, dicens: Si vir ille exercitum haberet memorabilem, non dubito quin breui ad magnam claritatem euaderet. *Chalcondylas lib 9.*

Carolo IX. regnũ Neapolitanũ occupatũ in Galliam reuerſuro, Veneti cum Pontifice Alexandro VI. Maximiliano Imp. & Ludouico Mediolanenſi principe fœdus percuſſere tanto ſilentio, vt Philippus regis Gallorum legatus, cùm Venetiis in curiam quotidie ventitaret, atque ab legatis reliquis appellaretur, nihil eius tamẽ cognoſcere potuerit. Itaq; cùm poſtridie eius diei, quo die ſcripta lex eſt, in curiã vocatus à principe fœdus eſſe percuſſum intellexiſſet, & nomina fœderatorũ cognouiſſet, mens penè hominẽ reliquit: tametſi principes ei dixerat, ea quæ feciſſent, non propterea eſſe facta, vti bellum cuiquam inferrẽt, ſed vt, ſi inferretur, propulſarent. Demùm is reuocato ad ſe pauliſper animo: Quid, inquit, meus rex in Galliam reuerti non poterit; tum Princeps: Illic verò, inquit, poterit, ſi redire amicus volet, noſque illum rebus omnibus iuuabimus. Quo reſponſo accepto diſceſſit: atque vbi curia egreſſus, remenſis quas aſcenderat, ſcalis, in aream deſcendit, ad ſcribam Senatus, qui eum comitabatur, conuerſus: Rogo te, inquit, ſodes, mihi eum ſermonem recenſeas, quem princeps mecum habuit: nihil enim iam eius memini. *Bembus lib. 2. Ven. Hiſtoria.*

Mediolanenſi bello, quod primum cum Philippo Vicecomite Veneti geſſère, dictus eſt Imperator totius exercitus à Senatu Franciſcus Carmaniola, rei bellicæ peritiſſimus. Qui fuſis apud Maclodium memorabili acie Philippi copiis, & recepta Brixia, vt vix ille intra Abduæ ripas imperium tueretur ſuum: mutato animo partim accuſare Senatum Venetum audaciùs, & legatis ipſis in caſtris inſultare: partim rem Venetam ita negligere cœpit, vt proditionis ſuſpectus haberetur. Venetias vocatus de pace cum Philippo agendi prætextu, cùm per octo menſes de illius proditione quotidie inquireretur, nunquam tamen ille tale quippiam ſuſpicari potuit: donec Senatus conſilio facto, quum omnia certis nunciis, & Carmaniolæ ipſius literis conſtarent: ipſe poſt XXX. dies, quàm cuſtodiæ mancipatus erat, intra duas columnas ſecuri percuſſus, meritas perfidiæ ſuæ pœnas luit. *Egnatius lib. 2. cap. 1. & Sabell. libr. 2 Ennead. 10.*

Conniuentis imperio exuti Veneti principum Chriſtianorum conſpiratione, de recipiendo Patauio per aliquot dies tanta egère taciturnitate, vt vel quotidie commeantibus Patauinis Venetias, Venetis Patauium, non priùs occupandi Patauij conſilium innotuerit, quàm hinc Andreas Grittus legatus cum exercitu, illinc frequentibus per Medoacum lembis ſubuecti Veneti vrbem occuparunt. Confecta res eſt die XVII. Iulij menſis, quæ diuæ Marinæ ſacra habetur: in cuius memoriam Patres decreuère, vt dux ipſe cum Senatu magnifica pompa ædem Marinæ inuiſeret. *Ibidem.*

Quum Venetiis ageretur in decemuirali conſilio, de principatu abrogando Fr. Foſcaro duci, ne qua ſuſpicio manare in vulgus poſſet, hoc à patribus agi, Marcum Foſcarum fratrem eius amantiſſ. D. Marci procuratorem, ſingulis diebus eò aduocari iubebant: ſed cubiculo incluſum diligentiùs aſſeruabant, adactum graui pœna, ne quid tale proderet. Memor ille fidei, quam patriæ dederat, ſilentium obſtinatè tenuit: cæterùm non multò poſt mortem fratris, qui tertio abdicationis die periit, diem ſupremum obiit. *Egnat. lib. 5. cap. 5.*

TESTAMENTA, LEGATA.

Auguſtus adhuc adoleſcens, ab M. Antonio millies HS (quam pecuniam domum ſuam aſportauerat Antonius) repoſcebat, vt repræſentaret populo Romano legatum Cæſaris viritim trecentos nummos. Incubante autem argento Antonio, atque repetitionem iſtam, ſi ſaperet, vt miſſam faceret, conſulente, patrimonium ſuum diſtraxit, legatóque ſoluto ſtudium ſibi, illi ciuium conciliauit odium. *Plut. in Apoph.*

Caligula legata ex teſtamento Tiberij, quanquam abolito, ſed & Liuiæ Auguſtæ, quod Tiberius ſuppreſſerat, cum fide ac ſine calumnia repræſentata perſoluit. *Suetonius*

Cùm Sabina Romana in teſtamento ſcripſiſſet: Modeſto ſeruo meo, cui vt libertas daretur ordinaui, talem rem lego: & cùm ea mortua ſcriptum nihil eſſet inuentum, neque teſtes apparerent, qui liberationis Modeſti fidem aliquam facerent, Plinius Secundus inter præcipuos hæredes, voluit vt Modeſtus libertate donaretur, legatúmque à Sabina relictum acciperet. Sabinæ enim voluntatem, quàm expreſſa ipſius voluntaria verba, quæ non inueniebantur, ſequi ſatiùs duxit. *Fulgoſius lib. 7. cap. 8.*

Eulalius quidam, de diuite pauper factus, moriturus Iuſtinum Thracū Imp. hæredem teſtamento nominauit, iuſſitque tribus ſuis filiabus, quas paruulas relinquebat, educationem eum ac dotem præbere, omnia ſua debita creditoribus perſoluere, & ab iis ſyngraphas ſuas redimere. Quæ omnia Iuſtinus regia munificentia perfecit, magna omnium, qui rei famam percipiebant, admiratione. *Cedrenus in vita Iuſtini.*

Diui Marci Procuratores ſunt ſupremæ dignitatis penes Remp. Venetam, qui ferè duces, vbi contigerit principem ſuum obire, declarari ſolent. Horum præcipuū eſt munus, vt ciuium teſtamenta ſumma fide tueantur, ac colant, exequendáque in primis curent. Quorum fides tantum breui eluxit, vt etiam apud exteras gentes plerique principes viri & fœminæ tutores eos eſſe iuſſerint. Sic Viridis Scalana, ſic Dominicos Malateſta Ariminenſis princeps, ſic Regina Daciæ. *Egnatius lib. 6. cap. 6.*

TVTELAM. TVTORES FIDI.

Cùm Polydectes Lycurgi frater natu maior diem ſuum obiiſſet, ad Lycurgum Spartæ regnum peruenit. Verùm cùm fratris ſui vxorem relictam in vtero habere comperiſſet: ad fœtum conceptum, ſiquidem maſculus eſſet, regnum pertinere exiſtimans, ipſe tutoris loco (orborum autem parentes regum Procuratores πρόδικοι Spartanis appellantur) regnum adminiſtrauit. Submiſit autem ea mulier clàm, qui Lycurgo indicarent, paratam ſe ad abolendum fœtum, vt ipſi Spartæ regnū tenenti nuberet. Lycurgus mulieris conſilium ſe probare ſimulauit: nolle tamen ſe ipſius matris periculo id fieri, in procurando abortu, affirmauit, quin potiùs pareret, vt partus confeſtim è medio tolleretur, ſibi curæ fore. Hac ratione fœminam vſque ad diem partus ducens, miſit qui enitenti adeſſent: partóque ad ſe inter cœnam allato: Rex vobis, ô Spartani, natus eſt, clara voce exclamauit: eúmque in loco regio depoſuit, & Charilao nomen impoſuit: propterea quòd omnes magnitudinem animi & iuſtitiam Lycurgi cum gaudio & gratulatione admirarentur. *Plutar. in Lycurgo, & Strabo lib. 10. Geographia.* Sed quia maior omnino erat Lycurgo auctoritas quam tutoris eſſe ſoleat, eò grauior inuidia eſt illi à Leonida pueri auunculo, & aliis matris neceſſariis orta, illum ſedulò ad populum criminantibus, velut pupillaris tutelæ prætextu ambitiosè quæreret, vt fratris filio quodammodo expuncto regnum occuparet. Ea res cauſam illi præbuit diutiùs peregrinandi, vt tamdiu abeſſet, quoad puer ad eam perueniſſet ætatem, qua per ſe hæreditarium regis nomen tueri poſſet. *Sabel. lib 1. Ennead. 2.*

Hiero Syracuſanorum rex, cùm Syracuſas acceſſiſſet filios Anaxilæ, Zanclis quondam Domini, eos hortatus eſt, cùm iam ætate vigerent, vt ratione cum Micytho tutore ſuo inita, dominationis ius adminiſtrationémque ſuſciperent. Hi Rhegium regreſſi, ita vt moniti erant, rem properant. Accitus ad rationem reddendam Micythus, calculum adeò integrum ſinceriúmque produxit, vt adoleſcentes pudore & pœnitentia ducti obteſtarentur eum, vti ei rurſus placeret dominationis (vt priùs) curam ſuſcipere. At Micythus cùm diligentiſſimè cuncta reſtituiſſet, Rhegio cum ſumma omnium beneuolentia diſceſſit, & Tegææ Arcadiæ exceptus, vitam cum laude traduxit. *Diodorus lib. 11.*

Cùm Ptolemæus rex tutorem pop. Rom. filio reliquiſſet, Senatus M. Æmylium Lepidum pont. max. bis coſſ. ad pueri tutelam gerendam Alexandriam miſit, ampliſſimíque & integerrimi viri ſanctitatem Reipub. vſibus & ſacris comparatam, externæ procurationi vacare voluit, ne fides ciuitatis Romanæ fruſtra petita exiſtimaretur. Cuius beneficio regia incunabula conſeruata pariter ac decorata, incertum Ptolemæum reddiderunt, patriíne fortuna magis, aut tutoris maieſtate gloriari deberet. *Val. Max. lib. 6. cap. 6.*

Poſt mortem Arcadij Imp. Græcorum, Iſdigerdes Perſarum rex, Theodoſio pupillo à patre datus tutor, Antiochum cæteris eunuchis in aula ſua honoratiorem miſit ad procurationem & cuſtodiam Theodoſij, literis magiſtratus & primores commonefaciens, vt regi ſuo parerent: minas adiiciens & vindictam, ſi id detractarent. *Cuſpinianus A. D.*

Ferdinandum, qui poſtea per creationem ad Aragonum regnum conſcendit, Henricus frater Caſtulonenſis rex tutorem filio puero reliquit. Is autem regnum tanta iuſtitia rexit, quod in magno Caſtulonenſium conuentu actum eſt, vt ad ipſum Hiſpanienſis regni titulus deferretur. Quem honorem cùm ſe accepturum oſtendiſſet, omneſque in locum rei agendæ deſignatum conueniſſent: ipſe ingentem chlamydem regio more amictus, in qua nepotem puerum occultabat, cùm omnium ſententiam poſtulaſſet, quæ eiuſmodi fuit, vt ad ipſum Hiſpaniarum regnum deferretur: repentè nepotem paruum è chlamyde extulit, & cùm collo ſuo impoſuiſſet, exclamauit: Eo Caſtulonenſes regem veſtrum, humíque procumbens, regem ſalutauit, & nepoti regnum, ſibi iuſtitiæ famam illæſam ſeruauit. *Fulgoſ. & Egnat. lib. 6. cap. 5. Valla* tamen *lib. 1. Hiſtoriarum*: tutorem relictum negat.

Valdemari filij ad Sueonum & Gothorum regnum euecti, adoleſcentiam Birgerus Oſtrogothus dux pater tam præclarè moderatus eſt, vt regnum eo viuente feliciſſimum, poſt eius fata fraternis diſſidiis ferè corruerit. *Io. Magnus lib. 19.*

Fridericus Marchio Brandenburgenſis erga Caſimirum

Lituaniæ ducem pupillum fidus, Poloniæ regnum ſibi oblatum illi conſeruauit. *Æneas Syluius cap.26. Europæ & Eulogius lib.4.cap.1.* A

Fridericus III. Imp. Ladiſlai pueri, Pannoniorum & Boëmorum regis, Alberti II. Imp. poſthumi tutelam ſuſceperat. Nec defuerunt peruerſæ mentis homines, qui perdendum ſuaderent puerum, cuius vita ingentes moleſtias Cæſari, mors regna & opes maximas allatura eſſent. Ad quos ille: Ergo me inquit, opulentum magis regem, quam pium, quam iuſtum cupitis? At ego bonum nomen cunctis diuitiis antepono. *Æn. Syl. lib.3. Com. in Panormit.*

PATROCINIVM. FIDES ERGA CLEANTES.

Romani clientem in fidem acceptum cariorem haberi, quàm propinquos cenſuère, atque etiam contra cognatos tuendum. Neque maius aliud facinus æſtimatum eſt, quàm ſi quis probaretur, clientem deriſui habuiſſe. *Gell. lib.20.c.1.*

Iidem olim primum poſt parentes locum pupillis, fideique noſtræ creditis, ſecundum clientibus dabant. Propterea M. Cato ſcripſit, maiores ſanctiùs habuiſſe defendendi pupillos, quam clientem non fallere. Attamen Maſſurius Sabinus in libro iuris Ciuilis III. antiquiorem locum tribuit hoſpiti quàm clienti, inquiens: In officiis apud maiores ita obſeruatum eſt, B primùm tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato, poſtea affini. *Gellius lib.5 cap.10.*

Studium, & fides erga clientes C. Iulio Cæſari ne iuueni quidem defuerunt. Maſintham nobilem iuuenem, cùm aduerſus Hiempſalem regem tam enixè defendiſſet, vt Iubæ regis filio in altercatione barbam inuaſerit, ſtipendiarium quoque pronunciatum & abſtrahentibus ſtatim eripuit, occultauitque apud ſe diu: & mox ex præturâ proficiſcens in Hiſpaniam, inter officia ſtatum proſequentium, faſceſque lictorum lecticâ ſua auexit. *Suetonius.*

LITEM PERSEQVENDO.

☞ *Hic contractum veluti Litis ſuſceptæ conſideramus. Reſpectu controuerſiæ quæ litis ſuſceptione componenda eſt, ad Correctiuam iuſtitiam pertinet, vbi etiam de iuſtis iudicibus agitur.*

Ariſtides cùm inimicum iudicio perſequeretur, abnuentibus poſt accuſationem iudicibus reum audire, ſed confeſtim in eum ferre parantibus ſententiam, exiliit, atque vnà cum illo ſupplicauit vt audiretur, & legitimè cum eo ageretur. Aliàs cùm iudex ſederet inter duos priuatos, & alter aduerſarium diceret multas iniurias Ariſtidi obtuliſſe: Quin tu bone vir, dixit, C profers potius, ſi quid admiſit in te: tibi enim, non mihi ſum iudex. *Plut. in Ariſtide*

Ageſipolis Spartanorum dux, in lite erga Athenienſes fide Athenienſium plurimùm tribuit. Cùm enim Athenienſes querimoniarum, quas cum ipſo mutuas habebant, arbitram delegiſſent Megarenſium ciuitatem, quæ controuerſiam inter eos componeret: Turpe, inquit, ſi Megarenſes meliùs norint quid iuſtum ſit, quàm hi qui ſe Græcorum duces ac rectores præſtitiſſent. *Plut. in Lacon. Apoph*

TESTIMONIVM

☞ *Fidei hic ratio habetur. At Veritatis reſpectu ad ἀλήθειαν quoque pertinet.*

DICENDO.

Apud Lycios in iudiciis teſtimonia non ſtatim, ſed poſt triennium demùm proferebantur: ne quis diceret rei feſtinatione permotum fuiſſe, vt non præmeditatus teſtimonium parũ iuſtum proferret. *Stob. ſer.42. ex Nicolao de Gentium moribus.*

Xenocrati philoſopho tanta fides habita eſt, vt cùm nullius iniurati teſtimonium admitteretur, Athenienſes ſine iuramenti religione ei aſſentirentur: cùmque iniuratum, quòd mi- D nimè ſuſpectæ fidei eſſet, in fidem atque officium admitterent. *Alex. ab Alex. lib.5. cap.10.*

Q. Scæuola excellentiſſimus vir, teſtis in reum productus cùm id reſpondiſſet, quod ſalutem periclitantis magnoperè læſurum videbatur, diſcedens adiecit: Ita ſibi credi oportere, ſi & alij idem aſſeueraſſent: quoniam vnius teſtimonio aliquam credere, peſſimi eſſet exempli. Et religioni igitur ſuæ debitam fidem, & communi vtilitati ſalubre conſilium reddidit. *Valer. lib.4 cap.1.*

L. Lucullus teſtimonium verum dedit de Chæronenſibus, quòd immunes eſſent à cæde Romani ducis (quem Damon quidam Peripoltas, cum quibuſdam aliis infectâ fuligine facie, ob intentatum ſibi ab eo ſtuprum, in publico foro ſacrificantem interfecerat) quando contra Mithridatem proficiſcens, & forte illac tranſiens quæſitione habita ciuitatẽ reperit non ſolùm inſontem, verùm etiam, cùm eos capitis damnaſſet iudicio, pariter violatam. Audientes enim illi latam de ſe ſententiam, factâ in curiam irruptione, magiſtratus de more vnà cœnantes, contrucidarant, iterùmque ex oppido ſe retraxerant. *Plut. in proœm. Cimonis & Luculli.* E

Cùm Metellus Nepos obiiceret Ciceroni, plures ipſum teſtimonio ſuo oppreſſiſſe, quàm ſeruaſſe patrocinio: Fateor, inquit plus mihi fidei quàm eloquentiæ eſſe. *Plut. in Ciceron.*

AVDIENDO.

Teſtis vnus apud Iſraëlitas non audiebatur, ſed ex ore duorum aut trium teſtium, res confirmabatur. *Deut.19.*

NON AVDIENDO, REPVDIANDO.

Cn. & Q. Cepionibus, L. & Q. Metellis teſtibus, in Q. Pompeium nouum hominem, iudices ſapientiſſimi non crediderunt: nam eorum virtuti, generi, rebus geſtis fidem & authoritatem in teſtimonio, cupiditatis atque inimicitiarum ſuſpicio derogauit. M. Æmilij Scauri, cuius iniurati nutu prope terrarum orbis regebatur, teſtimonio, neque in C. Fimbriam, neque in C. Memmium, neque in C. Flauium, neque in C. Norbanum creditum eſt. Noluerunt enim ij qui iudicabant hanc patere inimicitiis viam, quem quiſque odiſſet, vt eum teſtimonio F poſſet tollere. L. Craſſus, cuius etiam ſermo teſtimonij authoritatem habebat, teſtimonio ipſo, quæ in M. Marcellum inimico animo dixit, probare non potuit. *P. Aerodius ex Cicerone. pro M. Fonteio: & Val. Max lib.8.c.5.*

Nec alibi, nec apud Rom. potiſſimùm, id vnquam admittendum eſſe viſum eſt, vt ſalus ac vita dominorum ab eorum arbitrio pendeat, in quos ipſi domini poteſtatem vitæ ac necis habuiſſent: & quos nunc etiam periculo capitis ſui dominis cuſtodiam præſtare neceſſe eſt, vt hi vel torti, vel indices, ſiue deferant, ſiue accuſare velint, denique vlla ratione in caput dominorum audiantur. Itaque & Cn. Domitius Tribun. pl. cùm M. Scaurum, & L. Craſſus Cn. Carbonem accuſarent, ad eoſque reorum ſerui aduenisſent, totam multis & grauibus inſtructuri dominorum criminibus accuſationem: non admiſerunt, ſed vinctos vt hi pro imperio ſuo vindicarent, ad dominos remiſerunt. *P. Aerodius ex Val. Max. lib.6.c.5.*

T. Quintio Capitolino & A. Furio Coſſ. accidit, vt Aricini & Ardeates, quum de ambiguo agro diutiùs diſceptaſſent, G multis inuicem cædibus feſſi, iudicium rei ad populum Rom. deferrent. Qui quum ad cauſam orandam vtrinque proceſſiſſent, Concilio populi à magiſtratibus dato, P. Scaptius homo grandis natu, præfatus ſe non paſſurum populum Romanum in re decipi, docuit agrum, de quo ambigeretur, Coriolanorum finium, ſeque prima ferè ſtipendia faciente, Coriolis captis, populi Rom. eſſe factum. Mirari ſe quonam more Ardeates & Aricini, cuius agri ius nunquam re Coriolana incolumi vſurpaſſent, eundem ſe à populo Rom. quem pro domino iudicem fecerint, intercepturos ſperarent. Indignati conſules, palàm nullam Scaptio delito ſeni fidem habendam cenſuerunt: non tantùm populo Roman. intercepto agro rerum quæſitum iri, quantum infamiæ & dedecoris, ſi id ſoli ſibi addicerent: quandoquidem famæ ac fidei damna maiora omnino eſſent, quàm in præſentia æſtimari poſſent. *Sabell. lib.4. & 5. Enn.3.*

MATRIMONIVM CONTRAHENDO.

Romæ in virilis fortunæ templo, quod erat extra vrbem ad Tiberis ripam, mulieres quæ dabantur nuptui, frequentes ventitabant: & corpore nudato ſingula membra, ne quo morbo vitióque affectæ forent, aut labe aliqua tenerentur, detegebant. *Alex. ab Alex lib.1.cap.13.*

Sergius Galba, pater eius qui imperauit, appetitus à Liuia H Ocellina, dite ad modum fœmina, & pulchra poſita veſte, vitium corporis (erat enim gibber) ſecretò oſtendit. Quo animi generoſa ſimplicitate delectata mulier, nihil fœditate corporis offenſa, magis eum deinceps & adamauit & coluit. *Suet.*

FIDES IN CONTRACTIBVS NON
VOLVNTARIIS. VT IN
AMISSÆ REI RESTITVTIONE.

Præcepit Dominus per Moyſem Iſraëlitis: Tui fratris bouem aut pecus errans ſi videris, ad illum reducito. Aut ſi ille tibi non notus vel certè non vicinus eſt, id in domum tuam agito, & repetenti dato. *Deut.22.*

Smaloſciam poſtquam eripuiſſent Moſco Poloni deditiiis fides ſeruata fuit. Matronæ præterea aliquot, quæ Luhis captæ fuerant, quod ne pudicitia earum in tanta itineris longinquitate ac militum multitudine negligentius haberetur, verebatur, à Ioanne Samoſcio condonatæ: mirantibuſque Moſcis, ac vltro fatentibus, ſe eius ætatis atq; formæ matronas noſtris A redditutos non fuiſſe, poſtquam cauſam, ob quam id Samoſcio fieret, intellexerunt, tum verò minus etiam mirum videri debere dicebant, ſi in tanta morum diuerſitate, forma quoque diſſimilis eſſet. *Rein. Heidenſt. lib. 3. bell. Moſcouit.*

ARCANI INVESTIGATIONE.

☞ *Ex Tit. Fidei in Hoſtem hæc quædam accommodari poterunt.*

* FIDES HÆRETICIS, ET PROFANIS HOMINIBVS SERVANDA.

ERROR ADVERSARIORVM.

Docent Catholicæ Religionis Aduerſarij, Catholicorum dogma eſſe, hæreticis ſeruandam non eſſe fidem, quod ſanè aperta eſt calumnia, cum nullus orthodoxus Doctor id doceat, ſed contrarium, idque voce, calamo, facto. Et nihilominus cæco impetu feruntur, dum hac occaſione pacta cum Catholicis reſcindunt, & perfidiam ſuam mendacio velant.

VERA SENTENTIA.

Catholicorum omnium aſſertio eſt, in promiſſione valida, & obligandi vim habente, ſeruandam eſſe hæreticis fidem. Quamuis propter periculũ ſubuerſionis, eorúmque improbitatem, & ſcandalum, non facile contractus, conuentiones, aut alia pacta cum iis ineunda, ſuadeatur in ſacris litteris. B *Eccleſiaſt. cap. 13. Exod. 34. verſ. 12. Deuter. 7. verſ. 3. 2. Timoth. 3.* Quando tamen cum iiſdem pactus fueris, ſi præter hæreſin nihil obſtet, integrè & ſincere fidem illis ſeruabis, haud ſecus quam Catholicis. Neque enim vllo caſu mendacium eſt licitum, aut periurium, aut alieni iuris violatio, cùm intrinſecè ſint mala, & ex toto genere illicita.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Ioſue Princeps fidelis, poſtquam pactum & amicitiam iniiſſet, cum Gabaonitis infidelibus, & Idololatris, quamuis eum decepiſſent, ſimulando ſe è longinqua regione venire, aſſumptis veſtimentis attritis, & panibus obduratis; tamen ita religioſe fidem eis datam obſeruauit, vt non modo vitã quam pacti erant, eis concederet, ſed inſuper contra hoſtes vicinos bello tueretur. *Ioſue 9 & 10.* Quin cum populus eos iure occidi poſſe aſſererent, eo quod dolo pactum extorſiſſent, adeóque fidem ſeruandam plerique negarent, oppoſuerunt ſe principes, & dixerunt: Iurauimus eis in nomine Domini Dei Iſraël, & idcirco non poſſumus eos contingere. Sed & Deus miraculo confirmauit fidem iiſdem rectè ſeruatã: nam obſeſſi à vicinis C Regibus, dũ in vim pactorũ, auxilium à Ioſue flagitarent, próptè illis id impendit. Deus autem ſolem ſtare fecit nè occumberet, vt tantò diutius Ioſue ſe vlciſceretur de hoſtibus. *c. 10.*

POENA VIOLANTIVM PACTA CVM INFIDELIBVS.

Sicut Deus Ioſue memorabilem victoriam conceſſit propter ſeruatam fidem: ita propter eamdem violatam iiſdem Gabaonitis grauiſſimè Saulem puniuit. Vt qui poſt C. & plures annos, multos ex eis interfecit, non obſtante pacto. Nec impunè. Nam *lib. 2. Reg. cap. 21.* facta eſt fames in diebus Dauid annis tribus: conſuluitque Dauid Dominum, qui dixit eam eueniſſe propter Saul & domum eius ſanguinum, quia occidit Gabaonitas. Quo factum, vt vocatis Gabaonitis dederit eis Rex viros ſeptem de filiis Saul, qui eos ſuſpenderunt in monte coram Domino, & propitiatus eſt Deus terræ poſt hæc.

Sedecias Rex ob violatum fœdus quod cum Nabuchodonoſore Rege Babylonis inierat, regni & oculorũ amiſſione, ac miſeranda ſuorum clade vrbiſque vaſtatione punitus fuit.

Simeon & Leui filij Iacob, cum Sichemitis pacti erant de ineundis vltrò citróque matrimoniis ac conditione, vt Sichemitæ omnes circumciderentur. Qua conditione, per eos impletã, ſtatim vrbem ingreſſi, omnes circumciſos contra pacta D trucidarunt, prætextu ſtupri ab iiſdem cum Dina patrati. Sed quia in hac vindicta interceſſit perfidia, à patre audiuerunt, Simeon & Leui fratres, vaſa iniquitatis bellantia & maledictus furor eorum, *Geneſ. 49.*

EXEMP. HISTORICA.

De Vladiſlao Rege Hungariæ nota eſt hiſtoria, quod magnis contra Amurathen Turcarum Imp. potitus victoriis, cum inducias, quas ſolemniter pactus fuerat, & iuramento (& vt quidam ſcribunt, interpoſita SS. Euchariſtia, eáque velut in obſidem datã) firmauerat, perſuaſus à nonnullis Chriſtianis principibus, violaſſet, & bellum redintegraret, aleã prælij mutatã, poſtquam Amurathes inclinaſſet, Chriſte ſi Deus es quem tui perhibent de te, vindica perfidiam tuorum, qui contra pacta iurata me inuadunt: in medios Turcas impetum faciens, equo excutitur, & capite truncatus perfidiæ pœnas dedit, *Georg. Schreidius in ſuis ad Tarnowianam Diſputationem notis.* Hanc hiſtoriam alibi ex aliis paulo aliter enarrauimus. E

NVLLAM INTERVENISSE PERFIDIAM,

IN EXVSTIONE

IOAN. HVS, ET HIERON. PRAGENSIS, CONSTANTIÆ.

Qui inter aduerſarios noſtræ Religionis ſunt imperitiores, & affectibus ſuis plus æquo ſeruientes, ſemper in ore habent, Ioanni Huſſo hæreſiarchæ violatam fuiſſe fidem Conſtantiæ, idque ſiue à Patribus Concilij, ſiue à Sigiſmundo Imperat. cuius ſaluo conductu fretus, eò venerat. Alij tamen inter illos, nullius perfidiæ meminerũt. Imo nec Huſſus ipſe cum ad ſupplicium duceretur, quamuis multa liberrimè debaccharetur in Eccleſiam Romanam, de fide tamen ſibi violata nè verbũ feciſſe legitur. Vti neque Hieronym. Pragenſis, qui paucis poſt diebus cremabatur, nunquam de perfidia Imperat. accuſauit. Legatur ea de re *Poggij Epiſtola*, quam de morte Hieronymi, ipſe illius ſpectator ſcripſit. Quin & nobiles Bohemi poſtmodum vocati ad Concil. Baſileenſe, quamuis impensè Huſſo fauerent, eiuſque dogmata tuerentur, oblato ſaluo conductu, miſſa inſigni legatione comparuerunt. Denique Lutherus, qui particularem ſcripſit articulum de Ioanne Huſſo, à Leone X. damnatum, quamuis Huſſum laudet à vitæ ſanctitate, nihil tamen de fide violata admiſcet.

Igitur Ioannes Hus ſaluum conductum à Sigiſmundo Imperat. acceperat veniendi ad Concilium, quo præſtabatur illi F ſecuritas contrà iniuſtam violentiam, neque enim aliud præſtatur Iure communi per ſaluum conductum, aut fidem publicam, vt conſtat ex Formulis eiuſdem, imo eã ipſa, quã Patres Concilij Conſtantienſis ſunt vſi. Secundò idem Imperator ſub pœna capitis mandauerat Huſſo, ne inde abiret abſque licẽtia. At Huſſus contra hanc prohibitionem fuga elapſus eſt, vt etiam Laur. Numfredus Theol. Oxinien. Caluiniſta fatetur, ſcribens contra Campian. & teſtatur Nauclerus *generat. 48.* Cochleus *l. 2. hiſt. Huſſit. & alij.* Atque ex fuga retractus, nulla ratione voluit hæreſin abiurare. Leges autem Imperatoriæ pœnam capitis decernunt in hæreticos pertinaces. *l. Quicunq; C. de hæreticis.* Vnde nihil hîc contra fidem publicam peccatum, vt quam ipſe fugiendo violauit: nihil etiam aduerſus ſecuritatem contra iniuſtam violentiam, quia iuſtè crematus fuit, tanquam pertinax hæreticus. Hæreticum enim fuiſſe, ipſi Caluiniſtæ & Lutherani debent confiteri, attentis articulis doctrinæ illius à Concilio Conſtantienſi *ar. 8.* & apud Cochleũ, *lib. 1 hiſt. Huſſit.* prolatis. *Hieronymus* vero, poſtquam per ſcedã Eccleſiæ affixam, ſe paratum ſeſe expurgare ab errore proclamaſſet, dummodo ei ſaluus conductus daretur; eum à G Concilio obtinuit, & in eo comparuit, ſed errores ſuos firmare non potuit. Itaque inſtructus per deputatos Concilij, hæreſin ſuam abiurauit, vt conſtat *ſſ. 19.* Concilij Conſtant. verum mutata mox ſententia fugit, & retractus à Ioanne Duce Bauariæ, tanquam relapſus, & pertinax, incarceratus, meritiſque ignibus adiudicatus fuit. *ſſ. 21.*

• DE FIDE, SEV FIDELITATE

APOPHTHEGMATA ETHNICORVM.

Anaxarchus, cum à Nicocreonte grauiter torqueretur, vt conſcios proderet poſt multa in tyrannum conuitia linguam ſibi ipſi dentibus abſcidit, commanducatam in tyranni faciem expuit, his prius verbis emiſſis: Non erit hæc corporis pars tuæ ditionis. Voluit vir conſtantiſſimus potius ſibi ipſi amputare linguam & perire penitus, quam non ſeruare ſilentij fidem. *Laërt. lib. 9. cap. 10.*

Zenocleates accuſatus quod in perniciem Nearchi tyranni coniuraſſet, ductus ad tormenta, vt coniuratos proderet, indicauit eos, qui tyranno omnium amiciſſimi erant: neglectis H conſciis, qui poſtquam pœnas dediſſent, interrogatus à tyranno num quis præterea occidendus ſupereſſet. Tu ſolus, inquit, Reipublicæ pernicies ſuperes, quibus dictis, dentibus linguam abſcidit, & in tyranni faciem expuit. Maluit enim mori, quàm indicare eos, qui occiſo tyranno ſaluam cuperent eſſe Rempublicam. *Laërt. lib. 9. cap. 5.*

Eurycraticus, percontanti, cur Ephori per ſingulos dies de conuentis & contractibus ius dicerent? Vt inter hoſtes etiam, inquit, mutuam fidem inueniamus. Maiore Reipublicæ diſcrimine pacta violantur in bellis: ſed illic quoque violantur ab his, qui domi conſuerint fallere. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Alexander. Quidam cum turrem teneret inexpugnabilem, vt putabatur ſemet Alexandro dedit: At Alexander non ſolum eius ditionis principem eſſe iuſſit, verum etiam addidit, A dicens: Hic homo mihi videtur ſapere, qui ſe maluit bono viro, quàm loco munito concredere. Et ſic fidem hoſti ſanctiſſimè ſeruare voluit. *Plut. in Apoph.*

Hanno & Roman. Conſ. amiſſa nauium claſſe propè Siciliam inſulam omnium fertiliſſimam, Carthaginenſes de pace cum Romanis ineunda conſultabant. Hamilcar cùm negaret ſe iterum eſſe ad Conſules Romanos, timens ne idem accideret ipſi à populo Romano, quod Pœni fecerant Cornelio Aſinæ Conſuli Romano, (qui contra ius gentium catenis vinctus eſt) Hanno fidem Romanorum conſiderans, profectus eſt in vrbem vt pacem impetraret, qui dum liberius legationis ſuæ rationes expoſuiſſet, à tribuno audiuit: illi poſſe accidere, quod accidiſſet Cornelio conſuli. Verum cum vterque Conſul tribunum compeſcuiſſet, reſponderunt: iſto metu Hanno te fides noſtræ ciuitatis liberat. *Eraſmus lib 6. Apoph.*

Fabricius, pugnaturus contra Pyrrhum regem, à medico regia epiſtolam accepit, qua promittebat, ſe regem veneno necaturum eſſe, ſi iuberet. Verum eam epiſtolam miſit Fabricius ad hoſtem crudeliſſimum & admonuit, vt ſibi caueret ab inſidiis potius amicorum, quàm hoſtium. Quis non admiretur B Fabricij erga hoſtem immaniſſimum fidem, quem amicè monuit, vt tute periculum euitaret? Secus faciunt hodie duces, qui clam inſidias hoſtibus ſtruunt, contra iuſtitiam, fidem & omnem æquitatem, vt victores etiam ex coempta victoria domum gloriabundi redeant. *Valer. Maxim.*

Cicero, Dicente illi Metello, plures teſtimonio peremiſti, quam patrocinio ſeruaſti: Nempe, inquit Cicero, plus eſt mihi fidei, quam eloquentiæ *Plut.*

Pontius Centurio, captus à Pompeij ſocero Scipione, cum iſto modo ei ſalus daretur, ſi ſe futurum Cn. Pompeij militem affirmaſſet, ita reſpondit: Tibi quidem Scipio gratias ago, ſed mihi iniuſta conditione vitæ non eſt opus. Maluit autem potius mori, quam fidem Cæſari datam frangere. *Bruſ. l. 2. c. 35.*

CHRISTIANORVM.

Neque deſunt Chriſtianæ fidelitatis exempla. Primùm ſignum in Hiſpania in Flectio viro nobili, arci Conimbricæ atque vrbi à Sanctio Rege Præfecto. At ſanctus improuidè regnum adminiſtrabat; ita vt Pontifice (is Innocentius fuit) auctore, C cura tutelâque regni ad Alphonſum eiuſdem fratrem transferretur. Conſtans & fidelis ſuo regi Flectius, & oppugnationem & arma Alphonſi excipit; nec flectitur, donec Sanctium in exilio Toleti mortem obiiſſe renunciatum. Incredulus tamen inducias poſtulat, quò Toletum ipſius ire, & coram arbitrari valeat, impetrat. Cùm ergo venit, Regémque ſuum fato functũ ſepultumque videt, tumulo aperto, cum ſuſpiriis, ipſas vrbis Conimbricenſis claues in manus demortui Regis dat, hæc verba miſcens: Quamdiu te viuere ô Rex iudicabam, quidquid à fideli homine, & in tua verba iurato exigi exſpectarique potuit, id præſtiti. Vnum ſupereſt, vt clauibus tuæ vrbis tibi redditis, ſolutum me iuramento omnibus denuntiem. Ita abiit. & legitimo pro Rege Alphonſum agnouit. *Ex I. Lipſ. Mon. Polit. lib. 2. cap. 19. Beyerlink in Apophthegm. Chriſt.*

Emmanuel Portugalliæ Rex, ſeditionis in Caſtellæ Regem excitatæ auctores, cùm ſuis rebus diffidentes ſuppetias poſcerent, acriter redarguit, cúmque ipſum regnum offerrent, dicebat: Nunquam vllum imperij additamentum, fide & officio antiquius habiturum me ſcitote. *Ex Oſir. lib. 12 de reb. Emmanuel. Idem ſupra.*

Veſtrâ pace, Chriſtiani Principes, hominem gente quidem & ſolo, at non animo & mente barbarum, vobis adiungo: Regem Orientalis Indiæ Triumparam. Venerant ad eum Luſitani; D cum quibus etiam fœdus pacémque panxit. Mox in ſuſpectam gentem conſpiratio, omniúmque vna mens, Regem Cocini pertrahere. Luſitanos quos ſuæ fidei creditos acceperat, traderet necandos. Ille verò obniti, & palàm negare, diceréq; Omnia ſe potiùs, quàm fidem amiſſurum. Vitæ enim, aiebat, ſpatium breue ac definitum: perfidiæ macula ſempiterna eſt. Iámque ob id victus pulſuſque, cùm antiquum fortunæ ſtatum rurſus offerrent; hac lege, ſi eos traderet; abnuit, dicens: Sceptrum & vita eripi poteſt, fides non poteſt. Verus fidei amator & cultor nouerat, quod ante eum Seneca, Fidem ſanctiſſimum eſſe humani pectoris bonum: quodque nulla neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo præmio corrumpitur. *Idem I. Lipſ. Mon. Polit. lib. 2. cap. 12.*

Quid præterea Theodoricus Africæ Rex? Domeſticum habebat quo familiariter vtebatur, magnum fidei cultorem, qui cùm Regi gratificari ſe poſſe cõſideret, ſi eiuſdem cum eo Religionis normam acciperet, ad Arrianos defecit. Quo cognitò, E Rex amicum ſuum vltimo ſupplicio affici mandat, dicens: Si Deo tuo fidem ſeruare recuſas, quomodo mihi, qui homo ſum, eam ſeruabis? *Theod lib. 2. Collectaneorum, Cedrenus in Anaſt.*

Claudamus inclyto & memorabili exemplo, quod magnus ille Galliarum Rex Franciſcus Primus nobis donat. Ille Carolum Quintum Cæſarem in turbidos Gandenſes properantem, comiter ac regaliter deduxit, ſola fide Regis, & ſuâ fortunâ nixum. Mirantibus Galliæ proceribus Regia ſui comitaté, quòd tam bellam occaſionem recuperandi Mediolanenſem Ducatum prætelabi paſſus eſſet, hominémque à quo rei ſumma dependebat, ita dimiſiſſet, in celebri conuentu cum multa in ſui defenſionem adduxiſſet, adiecit: Etiamſi fides toto orbe exularet; tamen Regibus tenẽda erit; qui eâ ſolâ, & nullo metu vique aſtringi poſſunt. Notatu digna vox, & res ſic habet. Alios Lex aut Pœna coërcet, Principes Pudor & Fides. *I. Lipſ. ſuprà. Idem de Carolo V. commemorat. Guil. Zenocarus in vita eiuſdem.*

Tenet me, ne aliò digrediar, Rudolphus Dux Sueuiæ, & illuſtribus viris ſi non inſeri, annumerari tamen poſtulat. Dederat fidem Henrico IV. Imp. à quo cùm deſciuiſſet poſtmodũ, F & in prœlio quod contra eum ante Merſburgum gerebat, dextram amiſiſſet; iamque ex vulnere langueret; oſtenſa ſibi manu conuerſus ad eos qui eius prœlij auctores, ac fidei datæ memor; Ecce, inquit, hæc eſt manus quâ fidem Henrico domino meo dedi: nunc tandem conſiderate, num iuſtè ab eius obedientia defecerim. *Ex Strigel. 2. Sam. Laur. Beyerlinck ſuprà.*

Alphonſus ſæpenumero dicere ſolitus eſt: Tantum valere ad fidem debere principum verbum ſimplex, quam priuatorum hominum iuſiurandum. Turpiſſimum enim eſt fidem fallere, in Regibus verò longè turpius. *Panor. l. 1. de Alphonſ. reb. geſt.*

* HIEROGLYPHICVM.

Fidelitatis Hieroglyphicum Canis eſt: & Socrates apud Platonem in Pædone per Canem iurat: quum putat fidem & obſequium præſtandum iis, qui rerum habenas in ciuitatibus moderantur. *Pier. Val. lib 5.*

Fideicommiſſum.

☞ *Vide ſuprà Fides voluntaria in contractibus voluntariis. Tit. Fideicommiſſum.*

☞ *Fraudulenti fideicommiſſi pœna pete ex Tit. Iniuſtitia Contractuum voluntariorum pœna iuſta*

☞ *Fideicommiſſo perfide quære, Perfidia.*

PRÆSCRIPTIO.

G Fidéicommiſſa non poſſunt præſcribi contra fideicommiſſarium, niſi ſpatio 30. annorum. Colligitur *l. vlt. C. communia, de Legat.* vbi dicitur: Nec vſucapionem, nec longi temporis (id eſt 10. vel 20. annorum) præſcriptionem, contra legatarium, & fidei. commiſſarium procedere. Quod autem 30. anni ſufficiant, eſt communis ſententia DD. vt docet *Couar. reg. poſſ. 3 p § 3. n. 6.* Vide *Leſſium l. b. 2 de Iur. c. 6 dub. 11. & 12.*

* Fideiuſſio. Fideiuſſor.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Fideiuſſio eſt alienæ obligationis in ſe ſuſceptio, qua ſe quis obligat ad eam implendam, ſi debitor principalis non ſoluerit. Vide *Gomezium tom. 2. c. 13. n. 11.*

Perficitur Iure ciuili verbis, quia ſine formula ſtipulationis non parit actionem in foro externo, tanquam pactum nudum, vt colligitur ex *l. Blandiens 12. C. de fideiuſſor.*

Iure tamen Canonico, & in foro conſcientiæ, non requiritur formula ſtipulationis, H ſed ſufficit conſenſus verbis expreſſus. Dicitur Fideiuſſor, qui alienum factum aut contractum fide ſua ſuum eſſe iubet.

CONDITIONES.

Requiruntur ordinariè in hoc contractu 4. conditiones.

I. Vt ſit acceſſorius, ſupponens alium debitorem, & aliam obligationem principalem præſentem vel futuram, *Inſtit. de Fideiuſſor. §. 1. & 3.*

II. Vt non amplius ſoluat, quam debitor principalis. *Gom. n. 1.*

III. Vt ſi principalis debitoria obligatio ſit inualida, etiam ſit inualida fideiuſſoris, *L. Cum lex. 46 §. de fideiuſſoribus.*

IV. Vt nequeat conueniri Fideiuſſor, niſi poſt excuſſionem principalis debitoris, conſtet eum eſſe inſoluentem. *Authent. præſente. C. de Fideiuſſoribus.*

QVI

QVI POSSINT FIDEIVBERE.

A Omnes illi poſſunt fideiubere, qui poſſunt principaliter obligari, niſi Lege prohibeantur.

Mulier pro marito inualidè fide iubet. *C. ad S.C. Velleianum.* Si pro alio tamen id faciat, inſtrumento publico, vel tribus teſtibus adhibitis, tenetur ciuiliter & naturaliter, tamen exceptione Velleiani vti poteſt, niſi iſti priuilegio renuntiaſſet. Minor a 5. annis fideiubens, non tenetur niſi naturaliter, ſoluere, cenſetur enim læſus. *L. aut Prætor. 7. § non ſolum 3. ff. de minor.* niſi fideiuberet pro patre incarcerato: hoc enim facere tenetur. Epiſcopus, & Clericus in damnum Eccleſiæ fideiubere nequit, & ſi in proprium damnum id faciat, tenetur tantum ad eam ſummam, quantam ex patrimonio aut beneficio dare poteſt, vt ſic vt ipſe egeſtatem non incurrat.

Religioſus fideiubere non poteſt, abſque prælati ſui licentia, & maioris partis Capituli. Videatur *Sylueſt. v. vb. Fideiuſſ. 4.*

FIDEIVSSORES IN BAPTISMO, ET CONFIRMATIONE.

☞ *Pete ex Tit. de Baptiſmo, & Confirmatione.*

---

* Fides.

Prima virtus Theologica.

ETYMOLOGIA VOCIS, ET ACCEPTIONES VARIÆ.

B Fidei vox variè accipitur. Primum pro actu, & habitu, quo Deo credimus: item pro obiecto quod credimus. Deniq; pro fidei doctrina. Quartò vſurpatur pro fidelitate, quam acceptionem ſuprà tractauimus. Vnde fidem dictam volunt, quaſi quod fiat quod dicitur. Quintò accipitur pro conſcientia, per quam credimus eſſe quid licitum vel illicitum. Vt *ad Roman.* 4. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Sextò, metonymicè pro ſacramento fidei, baptiſmo videlicet. Septimò pro fide rerum, quā credimus rebus præſentibus. Poſtremò pro fiducia accipitur, ſed id rarius in Scriptura S.

OBIECTVM.

Materiale fidei obiectum eſt Deus, ſiue prima veritas in eſſendo conſiderata. Formale eſt auctoritas primæ veritatis, res non apparentes reuelantis, ſiue ipſa reuelatio, immediatè mouens & inducens aſſenſum fidei, adeóque efficiens, vt actu materialia fidei obiecta credantur, ad eum modum, quo lumen ſolis facit, vt actu videantur colores.

DIVISIO.

Fidem de qua loquimur, diuidunt Theologi in explicitam, C & implicitam. Explicitè credere, eſt aſſentiri alicui propoſitioni in terminis. Implicitè credere eſt, quando aliquid per fidem cognoſcimus, non in ſe, ſed prout continetur, aut indicatur ab alio: vel vt medium in fine, vel vt inſtrumétum in cauſa principali, vel vt particulare in vniuerſali. De quo videatur. *Gabriel Biel. in 3. diſt. 25.* Fides etiam quædam eſt hiſtorica. Item formata, & informis, de quibus infrà.

SVBIECTVM.

S. Thomas Aquinas q. 4. art. 1. & 2. in 2. 2. affirmat fidem eſſe in intellectu tanquam ſubiecto. Credere namq; eſt actus intellectus, ſecundum quod mouetur à voluntate ad aſſentiendum. Qui actus vt perfectus ſit, habitum prærequirit à quo procedat. Caluinus exiſtimat cerebrum ſiue cor eſſe ſubiectum fidei, ſcribens in illud *ad Roman.* Corde creditur ad iuſtitiam.

FORMA.

Forma Fidei eſt charitas: per eam actus fidei, qui ordinatur ad bonum diuinum, formatur, quando ſuo fini, bono ſcilicet diuino coniungitur. Non loquimur autem de forma illius ſubſtantiali, quia vti diximus, fides eſt in intellectu, & charitas in voluntate; ſed ſolum de forma quæ ipſam informet, eiuſque actum perficiat.

D Ab hac autem fides dicitur formata, & informis. Item viua, & mortua. Informem enim & mortuam, ſiue otioſam dicimus, quæ charitatem & ſpem adiunctam non habet, neque Chriſto perfectè vnit, neque vitam æternam præſtat, quamuis interim vera ſit fides, per quam homo inclinatur ad aſſentiendum rebus à Deo reuelatis.

QVI HABEANT FIDEM.

Angeli quoad fuerunt viatores; vti & homo in ſtatu innocentiæ habuerunt Fidem. Dæmones vero poſt lapſum, fidem infuſam non retinuerunt, vti neque eam retinent homines damnati.

Beati in cœlo non habent fidem, animæ in Purgatorio eam habent, donec admittantur ad viſionem Dei.

Homo ergo viator omnis capax eſt fidei. Qui autem actus habeantur fideles, pete ex *Titulo Infidelium.*

FIDEI CAVSA.

B Fides eſt à Deo tam quoad propoſitionem credibilium, quæ ſolus Deus poteſt reuelare; quàm quoad aſſenſũ. Ita D. Thom. 2. 2. q. 5. *art.* 4. Propoſitione enim fidei facta, ſcribit eruditè Ioann. Malderus Epiſcop. Antuerpien. in ſuo *de virt. Theolog. tractatu q. 6. art. 1.* inclinatur homo ad aſſenſum, exteriori quidem motiuo miraculorum, interiori autem gratiæ à Deo infuſæ, quod interius motiuum Pelagiani dicebant eſſe liberum arbitrium.

DEFINITIO ET NATVRA.

Fides definitur ab Apoſtolo, ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium. Hoc eſt, baſis & fundamentum, illorum bonorum quæ ſperamus, quæ ita certò futura credimus, ac ſi iam ſubſiſterent, eáque coram nobis cerneremus. Rurſus eſt demonſtratio eorum, quæ non videmus, perindè ac ſi in clara luce ea videremus. *ad Hebræos cap. 11. verſ. 1.*

FIDES EST DE NON VISIS.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Fide etenim intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, ait ibidem Apoſtolus, *verſ. 3.* id eſt, mente percipimus creationem, quam nec ſenſus, nec ratio docet. Vnde eam Philoſophi negarunt, tanquam primum & indubitatum principium Phyſicæ F ſtatuentes ex nihilo nihil fit. Hinc Ariſtoteles mundum Deo coæternum aſſeruit: Plato vero ex materia Deo coexiſtente conditum ſenſit. Aduerſus quos Fides affirmat, In principio creauit Deus cælum & terram, *Geneſ. cap. 1.*

Fide plurimam, hoc eſt præſtantiorem hoſtiam, Abel, quàm Cain obtulit Deo, nam hic tantummodo fruges terræ, ille primogenita gregis ſui, & adipes eorum: per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe iuſtus, quia vt legimus *Gen. c. 4. reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem & ad munera eius non reſpexit.* cuius ſignum erat, teſte Hieronymo, & Hebræis, quod igne de cælo miſſo Deus cõbuſſerit hoſtias Abelis, non Caini. *Ibid.* Henoch fide tranſlatus eſt, ne videret mortem, fides enim futuræ retributionis excitabat *Henoch* ad præclara fidei opera exercenda, quibus Deo placuit, & per quæ meruit transferri in Paradiſum. *Gen. c. 5. Ad Hebræos* 11.

Fide, Noë reſponſo accepto, id eſt oraculo Dei admonitus, *de iis quæ non videbantur,* nempe de futuro orbis diluuio; *metuens aptauit arcam in ſalutem domus ſuæ,* nam cùm alij homines reuerentiam, metum, & fidem numinis abieciſſent, & riderent minas de futuro diluuio, ſolus *Noë* Deum iudicem reueritus, credidit eidem prædicenti diluuium, ideóque ad illud G euadendum arcam conſtruxit. *ad Hebr. c. 11. Gen. c. 6.*

Abraham etiam qui multitudinis & credentium Pater, *Fide obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem,* ſcil. in terram Chanaam, quam necdum viderat. In quo eius fides mirificè illuxit, quod patriam, cognatos, domum, vocanti Deo obſecutus, deſeruerit, factus ex indigena peregrinus, ad diu in tabernaculis diuagatus, etiam in ipſa promiſſionis terra ne quidem paſſum pedis, vt loquitur *S. Stephanus Actorum c. 7.* poſſederit, ſed crediderit, & indubitanter ſperauerit ſibi, id eſt, poſteris ſuis, eam dandam. *Ibid. verſ. 8. & Gen. c. 17.*

Fide & ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptione ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis, erant namque duo impedimenta conceptionis in *Sara,* vnum in natura, quia ſterilis: alterum in ætate, quia anus. Vtrumque fides ſuperauit, qua credidit fidelem eſſe eum qui repromiſit. *Ibidem.*

Quamuis enim ad primum huius rei nuntium riſiſſe ſcribatur, quod eam conceptionem, naturaliter ſciret impoſſibilem, neque nouiſſet eam per Angelos ſibi indicari, tamen vt cognouit Angelos hanc promiſſionem facientes, omnipotentis Dei Legatos eſſe, & eum repræſentare, illico credidit. Vt colligitur H *Genes. 18 verſ. 14. & 15 & ex Apoſtolo epiſt. ad Heb. c. 11. v. 11.*

Idem Abraham fide obtulit Iſaac cum tentaretur. Cum namque Deus obedientiam & pietatem illius experiretur, & diceret, *Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis* Iſaac, *& vade in terram viſionis* (nempe montem Moria, vt habent Hebræi. in quo poſtmodùm Salomon ædificauit templum) *atq; ibi offeres eum in holocauſtum,* ſtatim iubenti Deo per fidem obediuit, quæ eum animauit, vt non obſtante promiſſione ſibi facta de multiplicando eius ſemine inſtar arenæ maris per ipſummet Iſaac, eundem offerre inciperet. Credebat enim quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus, & ita Iſaac reſuſcitatus ſtirpem promiſſam propagaret. Cum ergo Deus aliquid promittit inquit *Chryſoſt. lib. 1. de proui. Dei,* etiamſi millia ſint quæ promiſſionem eius obtundant, turbari minimè conuenit, A uenit, aut de hoc dubitare. Deus enim promiſſa ſua, licet deſperatiſſima videantur, ad certum finem atque exitum perducet. *Gen. c. 22. ſupra verſ. 17.*

Fide & de futuris benedixit Iſaac, Iacob & Eſau. Quippe ex Dei reuelatione didicerat plurima bona ſuis filiis obuentura: adeóque ex fide eis benedixit moriens, vt conſtat. *Geneſ. c. 27.* atque ea ipſa illis imprecatus fuit. Quæ tamen poſt multa demum ſæcula poſteris Iacob in terra Chanaam obuenerunt, vt clarum ſit, quod rectè fides deſcribatur argumentum rerum ſperandarum, & futurarum. Suprà *verſ. 20.*

Quin & Ioſeph moriens, fide de profectione filiorum Iſraël memoratus eſt, & oſſibus ſuis mandauit. Reuocauit enim moriturus in memoriam exitum & liberationem futuram fratrum & filiorum ſuorum ex Ægypto, Abrahæ promiſſam: & quia hoc certò euenturum perſuaſit, iuſſit vt Hebræi ex Ægypto exeuntes, oſſa ſua ſecum efferrent, vt ita inter ſuos in terra Chanaam æquè vt Iacob, ſepeliri, & cum Chriſto reſurgere poſſet. Suprà *verſ. 22. Gen. c. 50. verſ. 25.*

Parentes Moyſis fide eum occultarunt iam natum menſibus tribus, eo quod vidiſſent elegantem infantem, & non timuerunt B Regis (Pharaonis qui infantes Hebræorum mergi iuſſerat) edictum. Fide inquam, quia vt *Ioſephus* narrat *lib. 2. antiq. cap. 5.* Amram pater illius ob Pharaonis infanticidæ edictum anxius, cùm Deum oraret, reuelationem habuit, & ſimul promiſſionem, de Moyſe naſcituro, qui non tantum à ſubmerſione liberaretur, ſed & totius populi liberator exiſteret, cuius etiam rei famam inter Hebræos percrebuiſſe indicat *S. Stephanus Act. c. 7.* Eiuſque rei ſignum fuiſſe à Deo inditum memorant veteres, quando Moyſi tantam elegantiam indulſit, vt omnium oculos ad ſe raperet, Deoque charus, & hominibus amabilis futurus ſignificaretur, & per hæc parentes in fide confirmarentur. *Exod. c. 2.* & ſupra *verſ. 23.*

At hoc quidem de parentum, nunc de fide ipſius Moyſis Apoſtolus verba faciens, ait: *Fide Moyſes grandis factus negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis,* quam *Thermut* Ioſephus appellat, eamq; vnicam hæredem prole deſtitutam ſcribit *Philo in vita Moyſis*, quæ eum tam elegantem & expoſitum conſpiciens, rapuit, educauit, & in filium adoptauit. Nihilominus ipſe C maturior factus, tum verbis, tum factis, relinquendo ſcilicet Curiam Pharaonis, & ad Hebræos ſe conferendo; negauit ſe illius filium, idque media Fide; qua credebat oraculo Dei de futura per eum liberatione. Niſi dicamus, quod etiam fides promiſſionis, & remunerationis æternæ, impulerit eum relinquere aulam, & regnum Pharaonis. Vnde ſumant exemplum illi, qui hoc tempore varias Religionum laruas induunt, & Principum hæreticorum moribus ſe accommodant, ne aut prædiis vel honoribus ſpolientur iam acquiſitis, aut de nouis ſibi non prouideatur: eandem fortunarum & fidei aleam falsò æſtimantes. *Exod. c. 2.* ſuprà *verſ. 24.*

Idem Moyſes fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis. Nam dum populum Hebræorum ex ea eduxit Deo iubenti obtemperans, fide credidit, ſe, & populum iræ & armis Pharaonis eximendum: neque enim tantum facinus ſine hac aggreſſus fuiſſet, quo & ſe & vniuerſum populum Pharaonis potentiſſimi Regis indignationi ſubiecisset. *Exod. c. 12. ſup. verſ. 17.* Quin & patienti animo ac longanimiter tot aduerſa ſuſtinuit, inuiſibilis Dei auxilium in educendo populo exſpectans perindè ac ſi eum præſentem fuiſſet intuitus. *Ibid.* Sed & fide inſuper celebrauit Paſcha, & ſanguinis effuſionem, nè qui vaſtabat primitiua, tangeret eos. Nempè quia credidit Moyſes ſe cum toto populo liberandum à morte, & Angelo percutiente D primogenitos Ægyptiorum, hac fide excitatus, immolauit Agnum Paſchalem, eiuſque ſanguine aſperſit poſtes, vt Angelus percuſſor Hebræorum domos tranſiliret. *Exod. c. 12. verſ. 12. & 23.* Hebræi quoque ductore Moyſe, hoc etiam fide, qua credebant felicem ſicco pede maris tranſitum, ipſum mare rubrum fidenter & ſecurè ingreſſi ſunt, cuius fluctibus deuorati Ægyptij eos inſecuti. *Exod. c. 13.* Nonne & muri Iericho fide corruerunt, circuito dierum ſeptem. Credebat Ioſuè, & qui cum eo erant Principes promittenti Deo, quod circumeundo urbem Iericho ſeptem vicibus, cum arca, tubis, & clamore populi, muri illius funditus euerterentur, & patuerunt. ac vrbs ipſa expugnata eſt. *Ioſuè c. 6.* ſuprà *ver. 30.* Deinde Rahab meretrix fide non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace. Crediderat enim terram Chanaam Hebræis tradendam, & hac fide animata exploratores à Ioſuë miſſos benignè excepit, & abſcondit. Vnde in excidio Ierichuntino ſola illa ſeruata fuit, datis ad internecionem omnibus aliis. *Ioſue cap. 2. & 6.* E

Longum foret ire per ſingulos. Gedeon enim fide qua credidit Deo, ſibi & ſuis promittenti victoriam de Madianitis illam obtinuit. *Iud. c. 7.* Barach fide qua credidit Deboræ nomine Dei mandanti, vt pugnaret contra Siſaram, eundem inſtar fulminis profligauit. *Iud. c. 4.* Sic Sampſon, Iephte, Dauid, & alij fide qua credebant Deo ſe excitanti ad prælium contra Philiſthæos, alióſque hoſtes populi ſui, eoſdem proſtrauerunt. *Ex eod. lib. Iud.*

EX NOVO TESTAMENTO.

Dominus ac Saluator noſter, dum poſt reſurrectionem ſuam, diſcipulis ſe manifeſtaſſet, & fortè abeſſet Thomas, factum vt reliquis dicentibus *vidimus Dominum*, ille in credendo tardior diceret, *niſi videre in manibus eius fixuram clauorum & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius non credam.* Verùm poſt dies octo, dum ſe iterum manifeſtaret Ieſus diſcipulis, quibus cum erat & *Thomas*, ſtetit in medio illorum, & dixit: *Pax vobis.* Deinde dicit *Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus,* F *ſed fidelis.* Reſpondit *Thomas*, & dixit: *Dominus meus, & Deus meus.* Dicit illi Ieſus *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti, beati qui non viderunt, & crediderunt. In qua quidem ſententia nos ſpecialiter ſignati ſumus,* ait *S. Greg. hom. 26. in Euang. qui eum quem carne vidimus, mente retinemus Luc. c. 20.*

Idem Dominus deprecantibus eum ſuper infirmitate ſua duobus cæcis, *Creditis*, aiebat, *quia hoc poſſum facere vobis?* quibus reſpondentibus, *Vtique Domine*; adiecit, *Secundum fidem veſtram fiat vobis*, & aperti ſunt oculi amborum. *Matth. cap. 9.*

Mira etiam fides in Magis illis, quos & Reges, & numero tres fuiſſe veterum traditione agnoſcimus qui ab oriente, viſo nouo ſidere, in Bethlehem illius ductu venerunt, vt nouum Regem adorarent. Videbant quidem ſtellam, at Regem quem illa demonſtrabat, non videbant, ſed vt erant ſapientes Aſtrologi (hoc enim in præſenti Magorum vox denotat, & apud Perſas omnes Reges hac arte claruiſſe, docent hiſtoriæ) & ex poſteris Abrahæ quos mortua Sara ex Cethura genuerat, & adhuc viuens datis muneribus, ac inter illa, vt eſt author Epiphanius, G auro, & thure, & myrrha; *ab Iſaac ſegregauerat ad plagam orientalem*, vti conſtat ex c. 27. lib. *Geneſis*, atque per traditionem maiorum non ignorarent, à Balaam propheta olim prædictum, orituram ſtellam ex Iacob quæ noui Regis eſſet ſignum, vt colligere eſt *ex lib. Numerorum*; credebant vaticinium iſtud impletum, ac promiſſum tot ſæculis Regem natum. Quem etiam dum inuenerint vili ſtabulo poſitum, matrem pauperculam, nullâ purpurâ, nullis ſatellitibus aut regio diademate inſignitam, nihilominus quia fides oculata eſt, & intuetur ea quæ non apparent, in præſepi Regem adorant, coram eo procidunt, munera depromunt Aurum, thus, & myrrham, *& ita inquit* S. Greg. *hom 10. in Euang. eum quem Magi adorant, etiam myſticis muneribus prædicant: auro Regem: thure Deum, myrrha mortalem. Matt. c. 2. Lege Baronium tom. 1. Ann.*

Fide etiam Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes fratres, ac Matthæus publicanus, iſti relictis retibus & patre; hic quæſtuario telonij lucro poſthabito, ad vnam iubentis Domini vocem eum ſecuti ſunt. Nulla vero hunc adhuc miracula facere viderant, nihil ab eo de æternæ retributionis præmio audierant: & tamen ait *S. Gregorius hom. 5. in Euang.* ad vnum Domini præceptum hoc quod poſſidere videbamur, obliti ſunt. H *Matth. cap. 4. & 9.*

Commendatur ab Euangeliſtis fides Centurionis, qui Domino in Capharnaum venientē, mittit ſeniores Iudæorum & amicos ſuos, qui dicerent, Domine puer meus, hoc eſt ſeruus meus, vt conſtat ex *Luc. c. 7.* iacet in domo paralyticus & malè torquetur. Credebat ſiquidem hanc in eo poteſtatem non modo, quod præſens eum ſanitati reſtituere, ſed & abſens poſſet. quocirca reſpondenti, Ego veniam & curabo eum, per amicos quos miſerat ait, Domine non ſum dignus vt intres ſub tectū meum, ſed tantū dic verbo, & ſanabitur puer meus, quia enim peccatorem ſe ſciebat. non ſuperſtitione quod Gentilis eſſet neque Iudæis liceret Gentilium domos ingredi: ſed fide ſe pronuntiauit indignum, vt ſub tectum illius intraret, & quia certa fide credebat Dominum vel ſolo verbo, ac voluntate etiam abſentem poſſe ſanare, id ita eum facere poſtulat; fidem ſuam manifeſto ſymbolo conteſtatus. Quod ſcilicet cùm ipſe eſſet homo etiam poteſtate alterius, puta Chiliarchi vel Impera- A toris conſtitutus, tamen quia ſub ſe habebat milites, diceret huic, vade, & illico pareret: & alij veni, ac veniret, vnde velut tacitus innuebat: Quanto magis tu qui ſub nullius es poteſtate, poteris ſolo imperio ſeruum meum curare? *Matth. c. 8. Luc. c. 7.*

Neque exiguam fidem in Leproſo qui Domino de monte deſcendenti occurrit, agnoſcimus. Qui *adorabat eum dicens Domine ſi vis, potes me mundare.* Quã viri religionẽ omnes Euãgeliſtæ tanto ſtudio exprimunt, vt illius fidem declararent, qua Chriſtum non tantum Prophetam aut virum ſanctum, ſed Deum inſuper credidit, neque enim alij quam Deo dicere potuit, Si vis, potes me mundare, ſignificans ait. *S. Chryſ. hom. 26.* æqualem ipſum cum patre habere poteſtatem, vnde & à Chriſto, audire protinus meretur, *volo mundare. Ibidem.*

Hactenus de fide propria: exemplum nunc depromamus de aliena. Chriſto in Ciuitatem ſuam probabilius Capharnaum, quod in ea frequenter fuerit commoratus; intelligimus cum Auguſtino & aliis veteribus, redeunti offerebant paralyticum iacentem in lecto, quod Lucas & Marcus deſcribentes dicunt, tantam in domum vbi erat Chriſtus confluxiſſe multitudinẽ, B vt nemo ingredi poſſet, ideoque in tectum eos qui paralyticum geſtabant aſcendiſſe, eóque aperto Paralyticum ante Chriſtum demiſiſſe, quod ſignum erat conſtantiſſimæ fidei, qua indubitanter ſperabant eum ſanandum. Vnde Matthæus: *Videns* ait, *Ieſus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili remittuntur tibi peccata tua. Matth. c. 9. Marc. c. 3. Luca c. 5.*

Quin etiam eximiam in Latrone cum Domino crucifixo fidem extitiſſe, probant illa eiuſdem verba, *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum* Quæ breuem quidẽ, ſed plenã fidei confeſſionem continent. Nam paucis verbis & Chriſtum eſſe Regem, qui non ad regnum acquirendum, ſed eo iam acquiſito regnaturus eſt & regnat: & inſuper Deum, qui & donare peccata poſſet profitetur, cumque reſurrecturum credit, neque enim deprecaretur iam animam exhalanẽ, vt ſui dum in regnum ſuum veniſſet memor eſſet; niſi & reſurrecturum, & poſt reſurrectionem regnaturum certò & infallibiliter per fidem cognouiſſet. Quæ iſtã fidem interrogat *D. Leo ſerm. 2. de paſſione,* exhortatio perſuaſit? quæ doctrina imbuit? quis præ- C dicator accendit? non viderat prius acta miracula, ceſſauerat tunc languentium curatio, cæcorum illuminatio, viuificatio mortuorum, ea ipſa quæ mox erant gerenda non aderant, & tamen Dominum confitetur, & Regem quem videt ſupplicij ſui eſſe conſortem compellat, memento mei, *Luc. 23.*

FOEMINARVM EXEMPLA.

Inter mulieres benedicta Virgo Deipara, ad cœleſtis nuntij aduentum, multò magis alloquium pauida, Trepidare inquit *S. Ambroſius* virginum eſt, & ad omnes viri ingreſſus pauere, omnes viri affatus vereri: dum ſe matrem fore intelligit quæ virum neſciebat: Nihilominus quo Spiritu ſancto grauidanda promitteretur, non dubia de oraculo, ſed læta nuntio, quod non eſſet impoſſibile apud Deum omne verbum certò crederet; dicebat. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum* Quamuis enim paulo ante ad inſolitum nuncium anxia dixiſſet, *Quomodo fiet iſtud, quoniã virum non cognoſco?* hoc eſt, quia nec virum cognoſcere ſoleo, nec poſſum? non tamen ait memuratus Ambroſius, de effectu dubitauit, ſed qualitatẽ ipſius quæſiuit effectus, vnde cognata eius Elizabeth, ad quam ſalutandam raro humilitatis exemplo in montana conſcenderat, velut prophetico ſpiritu quæ circa eam euentura erant præcognoſcens, *Beata* inquit, *quæ credidiſti, quia perficientur in te quæ* D *dicta ſunt tibi a Domino. Luca c. 1.*

Mariæ etiam Magdalenæ non exigua fides erat, quando ad Ieſum in domo Simonis accumbentem venit fama illius excitata, vt ſua ad pedes illius peccata proiiceret, qui mundi peccata tollere in mundum venerat. Credebat quippè peccata ſua per illum remitti poſſe, vnde non tam corporis greſſu, quàm fidei pedibus ad illum venit, humilitatis miniſterium officiumque impenſura. *Attulit* namque *alabaſtrum vnguenti*, hoc eſt poculum ſiue vas ex alabaſtrite lapide, plenum vnguẽto odorifero ex ſucco nardi confecto, vt canit Eccleſia: *& ſtãs retro ſecus pedes eius*, ibi enim eam peccata conſtituerant, quæ in humeros Saluatoris excutere geſtiebat, *Lachrymis cæpit rigare pedes eius.* & ſic inter epulas lachrymarum depromit fercula: ſatis inſinuans inquit *S. Greg. ſerm. 43.* quo dolore angitur, quæ inter epulas ad lætitiã natas flere non verecundatur, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius. Quippe cum capillis ſuperflua omnia, mundiq; vanitatem dimittebat, & deuotè oris oſculo reconciliationis beneficium poſtulabat. E Vt ita totum Deo ſeruiret in pœnitentia, quod eũ prius contẽpſerat in culpa. Vnde poſt [illegible] audit ſibi à Domino dici, *Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.* Dixerat [illegible] prius, *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multũ.* Neq; hic Dominus loqui cenſendus eſt de fide nuda, ſiue ea quam mortuã D. Iacobus appellat, ſed viua, quę per tot electionis operabatur teſtimonia. *Luc. c. 7. L. Beyerl in Prõptuario morali p. aſtimali.*

Quanta fuit illa fides quæ in Muliere Hæmorroiſſa reſplenduit? Impenderat in medicos continuis annis XII. omnem ſubſtantiam, & meliorem è cæleſti medico medicinam poſtulabat. Itaque fide ſubnixa *acceſſit retro*, tùm pudore ſuffuſa, tum quod lege prohiberetur hominum conſortio ſe ingerere: laborabat enim vt exiſtimant Chryſoſt. & Theophylactus, fluxu ſeminis; *& tetigit fimbriam veſtimenti eius: dicebat enim intra ſe ſi tetigero tantum fimbriam veſtimenti eius, ſalua ero.* quæ facti & ſermonis circumſtantia maximè huius mulieris fidem commendat, quod etiam attactu fimbriæ ſe protinus ſanandam crederet. Cui proinde Dominus: *Confide* ait *filia, fides tua te ſaluam fecit, & ſalua facta eſt mulier ex illa hora, Matth. c. 9.*

Fide inſtructa Mulier illa Cananæa cuius filia à Dæmonio vexabatur, egreſſa clamauit, *Miſerere mei Domine fili Dauid, filia mea a Dæmonio vexatur.* Eóq; velut diſſimulante & tacẽte, F *venit & adorauit eum dicens, Domine adiuua me.* Cúmq; ad eam Chriſtus diceret, non *eſſe bonum*, id eſt, conueniens, *ſumere panẽ filiorũ*, hoc eſt gratiam Euangelicam ſiue miraculorum eripere Iudæis, quibus ipſe loco patris erat; *& mittere canibus*, hoc eſt proiicere gentilibus, ſiue aliis nationibus: credibile eſt enim Iudæos alias gentes canes appellaſſe: illa nihilominus perſeuerans, imo magis ſeipſam accendens, arripit ex verbo contumelioſo argumentum quo cauſam ſuam probet, dicens: *Etiam Domine* quaſi dicat, ſim ſane canis: *nam & catelli comedunt de micis, quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum* Igitur ſi canis ego ſim: de micis edere debeo, hoc eſt, aliquatenus tua gratia poſſum frui. Ad quæ verba Dominus. *O mulier! magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis. Ibid. c. 15.*

Etiam ſoror Lazari Martha elogio ſuo celebretur. Quæ fratre mortuo, venienti ad eum reſuſcitandum Domino dicebat, Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus, quæ verba licet aliquam de Chriſti erga eos charitate fidem, eámq; imperfectam, & humilem inſinuent, necdum enim credebat G eum Deum, ſed velut de viro ſancto Deoque grato loquitur, vnde ſubiicit, *ſed & nunc ſcio, quia quæcunque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus:* Tamen vbi Dominum audiuit confitentem, *Ego ſum reſurrectio & vita, qui credit in me etiamſi, mortuus fuerit viuet:* &c. noua fide animata, quo & fratrem ſuſcitandum, & Chriſtum Deum, qui id facere poſſet, teſtificantur, roganti illo *Credis hoc?* reſpondit: *Vtique Domine: ego credidi quia tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti. Ioan. c. 11.*

EXEMPLA HISTORICA.

De Chriſtianiſſimo Rege Ludouico memoratur, quod cum in ſacello palatij Pariſienſis diuino Miſſæ ſacrificio Proceribus comitatus intereſſet, puer eleganti forma in manibus Sacerdotis conſecratam hoſtiam eleuantis apparuerit. Obſtupuêre ad tam inſolitum ſpectaculum viri Principes, & Regem adeunt, vt illius ſpectator & teſtis adſiſteret. Qui renuit, ſeque credere profeſſus fuit, verè ac realiter Chriſtum in ſacra hoſtia ſub viſibilibus ſpeciebus contineri, neque fidei tantæ meritum humanæ experimento rationis amittere ſe velle, meminerat pientiſſimus Rex eius quod Angelicus Doctor de auguſtiſſimo myſterio ſcripſerit, H

Quod non capis, quod non vides.
Animoſa firmat fides,
Præter rerum ordinem:

Refert *Ioan. Viguerio L. Beyerl. in Apophthegm. ſacris.*

* FIDEI DONVM.

Variis modis à Deo collatum.

EX SACRA SCRIPTVRA.

Adeo fidelis eſt Deus, vt non patiatur hominem lumine rationis vtentem ignoratione Fidei perire. In Veteri lege Patriarchas & Prophetas hac Fidei cognitione abundè illuſtrauit; Duces etiam pleróſque, & Reges eorum ſequaces in eadẽ Fide corroborauit. In lege verò gratiæ, Chriſtus ipſe, *lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, ſuæ fidei radiis Apoſtolos & diſcipulos, & per hos vniuerſum orbem ad Fidei Chriſtianæ cognitionem perduxit.

Poſt hos Paulum Tharſenſem hac ſingulari luce &

claritate ornauit, vt gentes ad eandem confeſſionem adducer-
A ret. *Act.c.9.*

Cornelius è Cæſarea, religioſus ac timens Deum, faciens eleemoſynas multas plebi, & orans ſemper, vidit manifeſtè Angelum Dei ad ſe introeuntem, & dicentem: Corneli, orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in conſpectu Dei: accerſe hominem, qui vocatus Petrus; hic tibi dicet, quid te oporteat facere. *Act.c.10.*

Vir Æthiops Eunuchus, potens Candacis Reginæ Æthiopum, qui erat ſuper omnes gazas eius, venerat adorare in Ieruſalem, & reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legenſque Iſaiam Prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo: *Accede, & adiunge te ad currum iſtum.* Accurrens autem Philippus audiuit eum legentem Iſaiam Prophetam, & occaſione hac tam opportunâ, euangelizauit illi Ieſum. *Act.c.8.*

EXEMPLA HISTORICA.

AD FIDEM PERDVCTI

VOCE COELESTI.

Hortulus quidam erat, inquit Auguſtinus, hoſpitij noſtri, quo nos vtebamur, ſicut tota domo: Nam hoſpes ibi non habitabat Dominus domus. Illuc me abſtulerat tumultus pectoris, vbi nemo impediret ardentem litem, quam mecum aggreſſus
B eram, donec exiret, qua tu ſciebas: Ego autem non ſciebam, ſed tantùm inſaniebam ſalubriter, & moriebar vitaliter, gnarus quid mali eſſem, & ignarus quid mali poſt paululum futurus eſſem. Abſceſſi ergo in hortũ, & Alipius pedem poſt pedẽ. Neque enim ſecretũ meum non erat, vbi ille aderat, aut quando me ſic affectum deſereret. Sedimus quantum potuimus remoti ab ædibus. Ego fremebã ſpiritu indignans, turbulentiſſima indignatione, quòd non irẽ in placitũ & pactum tecum, Deus meus, in quod eundum eſſe omnia oſſa mea clamabant, & in cœlũ tollebant laudibus, & non illuc ibatur nauibus, aut quadrigis, aut pedibus, quantũ ſaltem de domo in eum locum ieram, vbi ſedebamus: Nam non ſolùm ire, verùm etiam peruenire, nihil erat aliud quã velle ire, ſed velle fortiter & integrè non ſemiſauciam hac atque hac verſare & iactare voluntatẽ, cum hac parte aſſurgente, cum alia parte cadẽte luctantẽ. Deniq; tam multa faciebã corpore in ipſis cunctationis æſtibus, quæ aliquando volunt homines & non valent, ſi aut ipſa mẽbra non habeãt, aut ea vel colligata vinculis, vel reſoluta languore, vel quoquo modo impedita ſint. *Et poſt pauca;* Ibi enim
C facultas ea, quæ voluntas, & ipſum velle iam facere erat, & tamen non fiebat, faciliúſque obtemperabat corpus tenuiſſimæ voluntati animæ, vt ad motum mentis membra mouerentur, quàm ipſa ſibi anima ad voluntatem ſuam magnam in ſola voluntate perficiendam. *S. Aug. l.8. Confeſſ.c.8.*

Gennadius, Carthaginenſis medicus, dubius de animæ immortalitate, docente Dei prouidentia, & miſericordia, ad fidẽ integritatẽ peruenit ob ſuam in pauperes largitatem & beneficentiam; nec paſſus eſt Deus tot virtutibus præditum perire: quoniã qui offendit in vno, factus eſt omnium reus. Quo modo autem id acciderit, audi ex Auguſtino: Gẽnadius erga pauperum curam impigra miſericordia, facillimóq; animo, dubitabat aliquando, cùm adhuc eſſet adoleſcẽs, & in eleemoſynis feruentiſſimus: vtrum eſſet vlla vita poſt mortem? Huius igitur mentem per opera miſericordiæ quibus intentus erat, quoniam Deus nullo modo deſereret, apparuit illi in ſomnis cõſpicuus iuuenis & dignus intendi, eique dixit: Sequere me. Quem dum ſequeretur, venit ad quandam ciuitatem, vbi audire cœpit à dextra parte ſonos ſuauiſſimos cantilenæ vltra ſolitam notãque ſuauitatem. Tunc intento, quidnam eſſet, ait: Hymnos eſſe Beatorum atque Sanctorum. Siniſtra autem parte, quid ſe vi-
D diſſe retulit, non ſatis memini. Euigilauit, & ſomnium fugit, tantúmque de illo, quantũ de ſomnio cogitauit. Alia verò nocte, ecce idem ipſe iuuenis eidẽ rurſus apparuit, atque ab illo, vtrum cognoſceretur, interrogauit. Reſpondit iſte; quod eum benè planéq; cognoſceret. Nec memoriæ defuit, quod iſte idẽtidem reſponderet, totúmque viſum illud, hymnoſq; Sanctorum, ad quos audiendos eo duce venerat, qua recẽtiſſimus recordabatur, facilè narrauit. Hic ille percontatus eſt, vtrúmnam id quod narrauerat, in ſomnis vidiſſet, an vigilans? Reſpondit in ſomnis. At ille: Benè inquit, recolis; verum eſt, in ſomnis illa vidiſti. Sed etiã nunc in ſomnis te videre ſcias. Hæc cùm audiſſet, iſte, ita eſſe credidit, atque id reſponſione firmauit. Tunc qui hominẽ docebat, adiecit, & ait: Vbi eſt modo corpus tuũ? Ille reſpondit, in cubiculo meo. Sciſne, inquit ille, eodem corpuſculo nunc illigatos eſſe, & clauſos, & otioſos oculos tuos, nihilque illis oculis te videre, Reſpondit; Scio. Tunc ille: Qui
E ſunt ergo, inquit, oculi, quibus me vides? Ad hoc iſte non inueniens quid reſponderet, obticuit. Cui hæſitanti ille, quod his interrogationibus docere moliebatur, aperuit: & continuò; Sicut, inquit, oculi illi carnis tuæ vtique in dormiente atque in lectulo iacente nunc vacant, nec aliquid operantur: & tamen ſunt iſti, quibus me intueris & iſta vteris viſione: Ita cum defunctus fueris, nihil agẽtibus oculis carnis tuæ vita tibi inerit, qua viuas, ſenſúſque, quo ſentias. Caue iam deinceps ne dubites vitam manere poſt mortem. Ita ſibi homo fidelis ablatam dicit huius rei dubitationem. Quo docente? niſi prouidentia & miſericordia Dei. *Idem Epiſt.100. ad Euodium Epiſcopum.*

APPARITIONE S. CRVCIS.

Eo tempore: quo Traianus Romani Imperij ſceptra tenebat, Euſtachius, qui tum Placidus & Placidas dicebatur, 10. legioni, ob inſignem militaris virtutis opinionem, qua Imperatori charus erat, Dux præfectus, tam ſtrenuam rei militari nauabat operam, vt hoſtes vel ſola aduentus eius mentione in fugam verterẽtur. Erat eximio corporis animíque robore vir, Qui quamuis profundis errorũ tenebris adhuc eſſet obuolu-
F tus, & inſania idolorũ cultura infamis, tantæ tamen virtutis, vt nihil eius moribus honeſtius, nihil animi candore ſplendidius, nihil deniq; eius ingenio ſuauius videretur. Nõ enim ferebat, vt dum inſigni aliqua victoria hoſtes vinceret, à ſuis ipſe cupiditatibus vinceretur. Ita vitam admiranda quadã prudentia, moderabatur, & ſubditorum animos beneficiis arctiſſimè deuinciebat; pauperes, non ad faſtum, ſed ad occultam virtutis elegantiam, larga manu ſuſtentabat. Porrò quoties à militari pugna otium dabatur, frequens belli meditatio ad aſſiduam penè venationem eum prouocabat. Igitur cùm aliquando ad venandum egreſſo armentum ceruorum haud procul paſci renunciaſſet explorator, ipſe ceteris ad perſequendum gregem diſpoſitis, ingentis formæ ceruum conſpexit, quẽ mox dexterâ ſternendum ſuſcepit. Admotis itaque equo calcaribus in fauces prærupti montis eum perſequens, iam iam victorem ſe putabat, cùm repentè contra naturam in verticem petræ proſiliens ceruus venatoris conatus omnes eludit, ſeſéque montis ſupercilio mirãs placidè à curſu, ſpectante Duce, ibidem reſiſtit. Cùmque Dux prædæ mente oculíſque inhians, viam modúmque inquirẽret, quo difficilem montis aſcenſum ſuperaret, ecce tibi ſupra cerui caput Crucis *Chriſti* radiantis effigies.
G quæ prima illi æternæ ſalutis initia miſit. Cũ vero Euſtachius, eo ſpectaculo attonitus conſiſteret, ſubitò vox ex illa effigie eius auribus inſonuit. *Placide, Placide*, quid me perſequeris? *Ego Chriſtus Ieſus*, cœli terræque Dominus, & humani generis Redemptor, tuis delectatus virtutibus huc tibi adſum, vt tantas virtutum copias profundis errorũ tenebris immerſas in lucem vindicem; téque è dæmonum ſeruitute in cœleſtis patriæ libertatem reſtituam. Placidus hac tam noua forma & voce obſtupefactus, partim nominis metu, partim reuerentia, ex equo humi delapſus eſt. Poſtquam verò reſumptis viribus à ſtupore ſeſe collegit, Domine, inquit, quis es? Cui Dominus; *Ego Chriſtus Ieſus*, qui humanæ ſalutis cauſa è cœlo in hũc mundũ veni, humanam carnem ex Virgine ſumpſi, famem ſitímque annis triginta tribus admodum pertuli: denique ignominioſæ mortis ſupplicia in Crucis ligno ſuſtinui, vt hominem ſuo ſcelere æternis ignibus addictum redimerem, & ad æternæ felicitatis gaudia transferrem. His auditis Euſtachius, inſtar Pauli, animo repentè mutatus, fœdam ſceleratámque idolorum ſuperſtitionem vehementer eſt execratus. Itaque pudore pariter & dolore affectus, quòd dæmonum cultui tam diu ſeruiiſſet, domum abiit, ſingulatímque omnia, quæ viderat, quæ-
H que audierat, vxori nomine Theopiſtæ, pari virtute & genere fœminæ, narrauit. Illa verò eadem nocte in quiete haud diſſimili viſione monita, vt *Chriſtum* indueret, admiratione & gaudio effecta, Mi Domine, ait ad maritum, quæſo te, ne tam fauſto magnarum rerum nũcio ingrati, ſocordes & deſides ſimus ad Chriſtiana ſacra percipienda; quin potius ſine mora ad Chriſtianorum ſacerdotem contendamus, qui nos ſalutari lauacro expiatos ab infœlici dæmonum ſeruitute ad verã Chriſti libertatem transferat. Nec mora; nocte concubia Placidus & Traiana cum duobus filiis, & paucis famulis ad inſigni pietate & prudentia ſacerdotem Ioannem profecti, ab eo catecheſi inſtructi, & ritè luſtrati ſunt. Et Placido quidem Euſtachij nomen, Traianæ verò Theopiſtis impoſitum fuit. Filiorum alter Agapius, alter Theopiſtus dictus eſt. Corporis deinde & ſanguinis Dominici viuificis refecti myſteriis incredi-

bili cum gaudio domum reuerſi ſunt. Interea Euſtachius cùm A dies Domini miſericordiam guſtu ſuauiſſimo magis magiſq; perciperet, memor viſionis in monte, eò rurſus venit, protuliſque lachrymis caput humi defixus Deũ rogauit, vt clariore adhuc cognitione ad rectum ſalutis iter perficiendũ eum inſtrueret. Et ecce mox Dominus ſolita benignitate huiuſmodi voce eũ admonuit: Beatus quidẽ es, ô Euſtachi, & verè beatus, qui percepto regenerationis lauacro hæres regni cæleſtis effectus es: ſed ſcito tibi fidei probationem magno & inuicto planè animo ſubeundam: nam ſalutis humanæ aduerſarius diabolus, hoc tibi donum inuidens, nullum non mouebit lapidẽ, vt rurſum te proſternat, & à Chriſtianæ dignitatis gradu aliquando deiiciat. Sed tu vide, ne dæmonum frangaris inſultibus, ſtrenuè ac patienter decertes, vt tandẽ poſt pugnam inclyta cum Propheta Iob erigas trophæa. *Zach. Lipelloo ex Metaphraſte, to. 3.*

Eodem fidei lumine ac eodem planè modo illuſtratus eſt Hubertus Bertrandi Ducis Aquitaniæ filius. Hic enim cum Ebronij formidans tyrannidem in Auſtraſiã ad Pipinium paganus adhuc ſe tranſtuliſſet, mirabili prorſus Dei benignitate ac prouidentia, è profunda errorũ caligine ad admirabile Ieſu Chriſti lumẽ euocatus fuit. Cùm enim in Tungrenſi parochia ethnicus adhuc verſaretur, venanti quandoq; inter cerui cornua apparuit Chriſtus, eúmq; timore ac tremore correptum, B Lambertum Antiſtitem adire iuſſit, certiſſimam ſalutis ab eo percepturus rationem. Paruit illico cœleſti viſioni reuerenter Hubertus, adienſq; Antiſtitem peramanter ac benignè eſt ſuſceptus, & catecheſi imbutus; poſtremò fonte ſalutari luſtratus eſt. Deinde verò totus cœleſtis patriæ deſiderio incenſus, ſacra Apoſtolorum limina viſurus Romam conceſſit; vbi à Sergio Papa anno Domini 698. Lamberto martyrio coronato, volens nolenſque conſecratur. *Baron. & Surius 2. Nouemb.*

PER ANGELVM.

Alexandriæ ſub Paulo Patriarcha Puella quædam relicta fuerat pupilla à parentibus magna facultate locupletibus: erat autem adhuc ſine Baptiſmo. Die verò quadam ingreſſa pomarium, quod ſoli reliquerant parentes, vidit quendam ſibi parantem laqueum, vt ſe præfocaret. Cucurrit igitur dicens ei: Quid facis, ô homo? Dixit ille: dimitte me, mulier, quoniã in magna tribulatione ſum. Quæ ait: dic mihi cauſam, & fortaſſis te iuuare potero. Dixit ille: Graui ære alieno premor, & valde vrgeor à creditoribus: elegique potiùs ſemel finire vitam, quàm C quotidie mori. Quæ dixit illi: Quæſo te, accipe omnia quæ habeo, & redde; tantum ne perdas teipſum. Sumens ille, creditoribus reddidit, & ſoluit omnia. Puella ergo anguſtiari cœpit non habens qui eius curã gereret. Poſt aliquantum temporis, cœpit puella infirmari, & ad ſe conuerſa compuncta eſt; orauitq; Pontificem, vt faceret illam Chriſtianam. Omnes autem eam aſpernabantur, affligebatúrque puella illa vehementer. Cùm verò eſſet in his anguſtiis, aſtitit ei Angelus in ſpecie hominis, cũ quo miſericordiã fecerat. Cui illa dixit. *Cupio fieri Chriſtiana, & nemo vult pro me loqui.* Qui ait: Nunquid re vera iſtud cupis? Reſpondit illa: Vtiq; Domine, & deprecor te, vt hoc mihi impertias. Adduxit adhuc duos alios Angelos, qui duxerunt eã ad Eccleſiã: rurſúſque ſeipſos transformantes in perſonas quaſdam illuſtres, ex ordine Auguſtaliũ vocant preſbyterũ, & Diaconum, vt eam aqua ſalutis abluant: qui hos illuſtres ſic alloquuntur: Veſtra charitas pro illa pollicetur? Illi autem reſponderunt: Pollicemur. Sumentes illã baptizauerũt, & albis induta eſt: ipſi verò euanuerunt. Vicini autem cùm illã ita albis indutam viderent, dicant ei: Quis te baptizauit? Qui- D bus ipſa dixit: Venerunt quidam, & me adduxerunt ad Eccleſiam, locutiq; ſunt Clericis, qui me baptizarunt. Et dixerũt ad illam; Qui ſunt illi? Cumq; nõ poſſet dicere, qui eſſent illi, abeuntes nunciauerunt Epiſcopo; qui accerſitis presbytero & Diacono, interrogauit, verane eſſent: & confeſſi ſunt ſe eam baptizaſſe, exoratos ab illis Auguſtalibus. Porro accerſitis ex Prætorio his, quos Clerici dixerant, dixit Epiſcopus: Num ipſi pro iſta fideiuſſiſtis? Qui dixerunt: Neque nouimus, neq; cõſcij ſumus nobis hoc feciſſe. Tunc verò iam cognouit Epiſcopus, Dei hoc opus eſſe: Conuocanſq; illam dixit ei: Dic mihi, filia; quid geſſiſti boni? Quæ ait; Meretrix exiſtens, & paupercula, quid boni operari potui? Dixit illi Epiſcopus: Nihilne omninò operata es? Dixit ei: Non, niſi quod videns quendã, qui à creditorib. premebatur, ſe ſuffocare volentem, data illi omni ſubſtantia mea liberaui eum. Ex his dictis continuò obdormiuit in Domino. Tunc Epiſc. glorificans Dominum, dixit: Iuſtus es, Dñe, & rectum iudiciũ tuum. *Coſ. Baron. t. 7. Annal. ad ann. 537.*

PER VISIONEM

E Cum Eduinus Nordan Humbrorum Rex optaret Edelburgam Edelberti Regis filiam in coniugem accipere, miſſis procis ad Eadbaldum fratrem eius, qui tunc regno Cantuariorum præerat, reſponſum eſt, non eſſe licitum, Chriſtianam virginem pagano in coniugem dari, ne fides & Sacramenta cœleſtis regis conſortio profanarentur regis, qui veri Dei cultus prorſus eſſet ignarus. Quæ dum Eduino verba nuncij referrẽt, promiſit, ſe nihil omnibus modis cõtrarium Chriſtianæ fidei, quam virgo colebat, eſſe facturum; quin potius permiſſurũ, vt fidem cultúmque ſuæ Religionis cum omnibus, qui ſecũ veniſſent, viris ſiue fœminis, ſacerdotibus ſeu miniſtris, more Chriſtiano ſeruaret. Neque abnegauit ſe etiam eandem ſubiturum eſſe religionem, ſi tamen examinata à prudentibus ſanctior ac Deo dignior poſſet inueniri. Itaque promittitur virgo, atque Eduino mittitur. Quo tempore exhortatorias ad fidẽ litteras à Bonifacio Sedis Apoſtolicæ Pontifice accepit. Edelburgæ quoque ab eodem litteræ ſunt datæ, quibus monebatur vt ſedulam coniugis curam gereret. Paulinus Epiſcopus ad eã, rem non parum laborabat, qui filiã eius cum aliis, fidei Chriſtianę ſacramentis iam imbuerat. Sed & oraculũ cœleſte, quod F illi quondam exulanti apud Redualdum Regem Anglorum pietas diuina reuelare dignata eſt, non minimum ad ſuſcipienda vel intelligenda doctrinæ monita ſalutaris ſenſum illius iuuit. Cùm ergo videret Paulinus difficulter poſſe ſublimitatẽ animi regalis ad humilitatem viæ ſalutaris, & ſuſcipiendũ myſteriũ viuificæ crucis inclinari, ac pro ſalute illius ſimul & gentis, cui præerat, & verbo exhortationis apud homines, & apud diuinã pietatẽ verbo deprecationis ageret, tãdem, vt veriſimile videtur, didicit in ſpiritu, quod vel quale eſſe oraculum Regi quondam cœlitus oſtenſum: Erat autem huiuſmodi. Cùm perſequente illum Edelfrido, qui ante eum regnauit, per diuerſa occultus loca vel regna multo annorum tẽpore profugus vagaretur, tandem venit ad Regem Redualdum, obſecrans, vt vitam ſuam à tanti perſecutoris inſidiis tutando ſeruaret. Qui libenter eum excipiens, promiſit ſe, quæ petebat, facturum. Ac poſtquã Edelfridus, in hac eum Prouincia apparuiſſe, & apud Regem illius familiariter cum ſociis habitare cognouit, miſit nuncios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece eius offerrent; neque aliquid profecit: miſit ſecundo, miſit tertiò, & copioſiora auri & argenti dona offerens, & bellum inſuper illi, G ſi contemneretur, indicens. Qui vel minis fractus, vel muneribus corruptus ceſſit deprecanti, & ſiue occidere ſe Eduinum, ſeu legatariis tradere promiſit. Quod vbi fideliſſimus quidam amicus illius animaduertit, intrauit cubiculũ quo dormire diſponebat: erat enim prima hora noctis: Et euocatũ foras, quid erga eum agere Rex promiſiſſet, edocuit, & inſuper adiecit: Si ergo vis, hac ipſa hora educam te de hac prouincia, & in ea loca te introducam, vbi nunquam te vel Redualdus vel Edelfridus inuenire valeant. Qui ait; Gratias quidem ago beneuolentiæ tuæ, non tamen facere poſſum quod ſuggeris, vt pactũ quod cũ tãto Rege inij, ipſe primus irritũ faciã, cùm ille mihi nihil mali fecerit, nihil adhuc inimicitiarum intulerit, quin potius ſi moriturus ſum, ille me magis, quam ignobilior quiſquã, morti tradat. Quò enim nunc fugiam, qui per omnes Britanniæ prouincias tot annorum temporumq; curriculis vagabundus hoſtium vitabam inſidias? Abeunte igitur amico remanſit Eduinus ſolus foris, reſidénſq; mœſtus ante palatium multis cœpit cogitationum æſtibus affici, quid ageret, quóue pedem verteret neſcius. Cúmq; diu tacitis mentis angoribus, & cœco carperetur igne, vidit ſubitò intempeſtæ noctis ſilentio appropinquantem ſibi hominem vultus habitúſq; incogniti: quem videns, vt ignotum & inopinatum, non parum H expauit. At ille accedens ſalutauit eum, & interrogauit, quare illa hora cæteris quieſcentibus & alto ſopore preſſis, ſolus ipſe mœſtus in lapide peruigil ſederet. At ille viciſſim ſciſcitabatur, quid ad eũ pertineret, vtrum ipſe intus, an foris noctẽ tranſigeret? Cui reſpondens ait: Ne me æſtimes tuæ mæſtitiæ, & inſomniorum, & forinſecæ ac ſolitariæ ſeſſionis cauſam neſcire; ſcio enim certiſſimè quis es, & quare mœres, & quæ ventura tibi in proximo mala formidas. Sed dicito mihi, quid mercedis dare velis ei, ſi quis ſit, qui his te mœroribus abſoluat, & Redualdo ſuadeat, vt nec ipſe tibi aliquid mali faciat, nec tuis te hoſtibus perimendum tradat? Qui cum ſe omnia quæ poſſet huic tali pro mercede beneficij daturum eſſe reſponderet; adiecit ille, quid ſi etiam te Regem futurũ extinctis hoſtibus in veritate promittat, ita vt non ſolùm omnes progenitores tuos, ſed & omnes, qui ante Reges in gente Anglorum poteſtate A fuerunt, tráſcendas. At Eduinus cõſtanter interrogando factus, non dubitauit promittere, quin etiá ei qui tanta ſibi beneficia donaret, dignis ipſe gratiarum actionibus reſpõderet. Tum ille tertiò: Si autẽ, inquit, is qui tibi tanta taliáq; dona veraciter aduentura prædixerit, etiam conſiliú tibi tuæ ſalutis ac vitæ melius atq; vtiliùs, quá aliquis de tuis parentibus aut cognatis, vnquá audiuit, oſtendere potuerit, num ei obtemperare, & monita eius ſalutaria ſuſcipere conſentis? Nec diſtulit Eduinus, quin continuò polliceretur, ſe in omnibus ſecuturum doctrinam illius, qui ſe tot ac tantis calamitatibus ereptum, ad regni apicem proueheret. Quo accepto reſpõſo, confeſtim is qui loquebatur cum eo, impoſuit dexteram ſuá capiti eius, dicens: Cùm hoc ergo aduenerit, memento huius temporis ac loquelæ noſtræ, & ea, quæ nũc promittis, adimplere ne differas. Et his dictis, vt ferunt, repentè diſparuit, vt intelligeret non hominẽ eſſe, qui ſibi apparuiſſet, ſed ſpiritũ. Et cùm regius iuuenis ſolus adhuc ibidẽ ſederet, gauiſus quidem de collata ſibi pia ac benigna conſolatione, ſed multũ ſolicitus ac mente ſedula cogitans, qui eſſet ille, vel vnde veniſſet, qui hæc ſibi loqueretur; venit ad eum præfatus amicus illius, lætóq; vultu ſalutás eũ: Surge, inquit, intra & ſopitis ac relictis curarum anxietatibus, quieti membra ſimul & animũ B compone; quia immutatũ eſt cor Regis, nec tibi aliquid mali facere, ſed fidem potiùs pollicitam ſeruare diſponit: Poſtquá enim cogitationem ſuam, de qua tibi ante dixi, Reginæ in ſecreto reuelauit, reuocauit eum illa ab intentione, admonens, quia nulla ratione conueniat tanto Regi, amicum ſuũ optimum in neceſſitate poſitum auro vendere, imò fidẽ ſuá quæ omnibus ornamentis pretioſior eſt, amore pecuniæ perdere. Quid plura? Fecit Rex vt dictum eſt, nec ſolum exulem nuntiis hoſtibus non reddidit, ſed etiá eum vt ad regnũ perueniret, adiuuit. Nam mox redeuntibus domum nuntiis, exercitũ ad debellandum Edelfridũ collegit copioſum, eúmq; ſibi occurrentem cum exercitu multum impari (non enim dederat illi ſpatium, quo totum ſuum congregaret atque adunaret exercitum) occidit, ac etiam Redualdum eius filium, ac ſic in regni gloriam ſucceſſit. Cùm ergo prædicante verbũ Dei Paulino, Rex credere differret, & per aliquod tempus horis competentibus ſolitarius ſederet, & quid ſibi agendum eſſet, quæ religio ſequenda ſedulus ſecum ipſe ſcrutari conſueſſet, ingrediens ad eum quadam die vir Dei, impoſuit dexteram capiti eius, & an hoc ſignum recognoſceret, requiſiuit. Qui C cùm tremens ad pedes eius procidere vellet leuauit eum, & quaſi familiari voce affatus: Ecce, inquit, hoſtiũ manus, quos timuiſti, Domino donáte, euaſiſti: ecce regnum, quod deſideraſti, ipſo largiente percepiſti: Memento vt tertiũ, quod promiſiſti, facere non differas, ſuſcipiẽdo fidem eius, & præcepta ſeruando, qui te & à temporalibus aduerſis eripiens, tẽporalis regni honore ſublimauit: & ſi deinceps volũtati eius, quá per me tibi prædicat, obſecundare volueris, etiá à perpetuis malorum tormentis te liberabit, & æterni ſecum regni in cœlis faciet eſſe participem. Quibus auditis Rex, & ſuper ea re habito cum amicis & ſapientibus conſilio, abrenunciata Idololatria fidẽ ſe Chriſti ſuſcipere cõfeſſus eſt; & baptizatus Eboraci die ſancto Paſchæ, pridie Iduum Apriliũ in Eccleſia S. Petri Apoſtoli, anno regni ſui vndecimo, qui eſt annus Dominicæ incarnationis 627. *Beda l. 2. hiſt. Eccl. c. 11. 12.*

PER MONITA, ET SIGNA COELESTIA.

In Perſide S. Mamilta martyr à cultu idolorum ad fidem angelico monitu conuerſa eſt, & tanto fidei ardore ſuccenſa, D vt à gentilibus lapidata, & in profundum lacum demerſa, ſe verum à Deo Fidei donum accepiſſe demonſtrauit. *Martyrolog. Rom. 17. Octob.*

Petrus Martyr Prædicatorum decus, Italiæ ſpeculum, & fidei pugil ac propugnator egregius, in Gallia Ciſalpina, quam Longobardiá vocant ciuitate Veronenſi, à parentibus hæreſi deprauatis traxit originem: nihilominus ita mundum ſe ab eorum erroribus ſeruauit, vt neq; blandis parentũ dolis neque multa verborum frequentia, ad hæreticorum ſiue colloquia, ſiue conſortia, vel induci potuerit, vel compelli. Quod enim à natura videmus homini cæteriſque animantibus attributum, vt homo ſerpentis, agnus lupi conſpectum horreat, & inditam hoſti ſæuitiam ſentiat, hoc puerũ bonæ indolis vnctio cœleſtis edocuit, vt venenantium ſerpentum cõſortia fugeret: & lupos rapaces pellibus ouinis tectos inimicos intelligeret, eorúmq; commercia vitaret. Nam patruus puer annos natus plus minus ſeptem, cùm die quodá à ſcholis rediret, quibus erat traditus literis imbuẽdus, & in patruũ B hæreticum, magnũ diaboli laqueum, incidiſſet, & lectionis ſuæ penſum ei reddere cogeretur, Chriſtianæ fidei ſymbolũ illico recitauit, dicens: Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ, & reliqua. At patruus, qui ſtrenuus perfidiæ Manichæorum patronus erat, cùm ab eius fidei profeſſione puerum tanquam rudem quendam tyrunculum auertere niteretur, ac depromptis ex ſacris literis ad errorem confirmandum argumentis, perſuadere vellet, non Deum, ſed diabolum potiùs eſſe viſibilium conditorẽ puer nullo modo credere voluit, conſtanter ac præciſè Deum vniuerſorum eſſe conditorem aſſerens. Quod ille Sathanæ venator ac miniſter, cùm accuratè mente perpenderet, omnibus modis patri pueri perſuadere conatus eſt, vt Petrum à ſcholis remoueret; veritus præſagio minimè dubio, id quod res erat, ne puer adultus ſua eruditione ac pietate ingentem perfidiæ Manichæorum ſtragem inferret. Sed pater diuino planè nutu ab ea mẽte abhorrens patrui monita reiecit, ſperans filium, poſtquam prima rudimẽta deuoraſſet, per hæreſiarcham aliquẽ ad ſuam ſectá nullo negotio pertrahendum. Is martyrium ſub iit anno Domini 1252. Sequenti verò anno relatus eſt in numerum Sanctorum ab Innocentio Papa quarto *Thomas Lentinus Patriarcha Ierolym. in vita eius.*

☞ De Ioſepho Comite quære Infra *de Fidei efficacia.* F

* FIDEI NECESSITAS.

Tam ad res temporales, quam ad æternam ſalutem.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Ioſaphat Rex Iuda cõgregatis aduerſus filios Iſraël Moabitis & Ammonitis, exercitu ſuo in prælium parato dicebat, Credite in Domino Deo veſtro & ſecuri eritis: Credite prophetis eius, & cuncta euenient vobis proſpera, 2. *Paralipomen. cap.* 20.

Iudas fortiſſimus Princeps Machabæorum, & populi fidelis ductor, timentibus ſociis hoſtium irruentium impetum, per fidem eos excitáns, Non eſt inquiebat, differẽtia in conſpectu Dei cœli liberare in multis aut in paucis, Quia non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt. *Lib. 1. Machab. c. 3.*

Neque aliis armis inſtructus Dauid pugnaturus aduerſus Philiſtæum illum incircumciſum, & exprobrantem agminibus Dei viuentis, proceſſit. Dixit enim, *Tu venis ad me cum gladio & haſta & clypeo; ego autem venio ad te in nomine Domini* 1. *Reg. c.* 17.

Spiritu ſancto repleta Elizabeth, virginem Mariam ad ſe G venientem hac de cauſa ſpecialiter commendat, quod de promiſſione per Angelum facta non dubitauerit, ſed mente promptiſſima ancillam ſe Domini, cuius mox futura erat mater nominando; fidem illius dictis abſque tergiuerſatione adhibuerit. Dicit enim, *Beata quæ credidiſti, quoniam perficientur in te quæ dicta ſunt tibi à Domino Lucæ c.* 1.

Rogantibus turbis, *Quid faciemus vt operemur opera Dei?* reſpondit Chriſtus. *Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eũ quẽ miſit ille.* Vnũ ergo opus quod vniuerſim ab omnibus ſine labore vllo aut difficultate fieri poteſt ſuggerit, vt credát: *Ioann. c. 6.*

Eunuchus Candacis Reginæ Æthiopum, poſtquam à Philippo audiuiſſet Euágelij doctrinam, & fidem Chriſti eiuſq; baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, dum in itinere fortè perueniſſet ad quandam aquam, aiebat Philippo: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* Cui ille, *Si credis ex toto corde, licet,* & reſpondens Eunuchus ait, *Credo filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum.* Et tunc baptizauit eum. *Actor. c.* 8.

Diu ante ipſe Dominus ex hoc mundo ad Patrem rediens, H Apoſtolos in vniuerſum terrarum orbem velut mandatorũ ſuorum præcones, & Euangelij legatos miſſurus. *Prædicate* ait, *Euangeliũ omni creaturæ* hoc eſt, non tantum vni genti, quomodo hactenus notus in Iudæa Deus; ſed omnibus omninò; attribuendo nomen creaturæ, quod rebus omnibus cõmune eſt, vni ſpeciei, vt nemo ſe excipi arbitraretur: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Baptizatis & credentibus, præmium, non credentibus ſupplicium proponit. *Marci cap. vltimo.*

Cuſtos carceris in quo detinebantur Paulus & Silas, videns terræmotum fieri, & carcerem aperiri, tremefactus procidit ad pedes eorum dicens: *Domine, quid me oportet facere vt ſaluus fiam?* At illi dixerunt, *Crede in Dominum Ieſum Chriſtum, & ſaluus eris. Actor. c. 16.*

EXEMPLA HISTORICA.

A Iuſtinus Philoſophus, genere Samarita, veræ philoſophiæ deſiderio ardens, Chriſti doctrinæ, relictis omnibus Philoſophorum ſectis, ac primùm Stoicis, ſe inhæſiſſe his verbis enarrat: Cùm ipſe quoque primùm vitam cum his agere cuperem, vni eorum me Stoico cuidam dedi: atque cum hoc longo verſatus tempore, quia nihil amplius de Deo didiceram (nam nec ipſe quidem ſciebat, neque diſciplinam hanc adeò neceſſariam eſſe dicebat) ab eo deſciui, & ad alium me contuli Peripateticum vocitatum, hominem, vt ipſe exiſtimabat, acutum. Hic me primis diebus ſecum eſſe paſſus, poſtea mercedem à me ſibi deſignari petiit, ne infructuoſa mihi cum eo eſſet conſuetudo. Ego verò illum hanc ipſam ob cauſam reliqui, ne philoſophum quidem hunc eſſe opinatus. Porrò cùm impenſius adhuc animus meus audire, quid philoſophiæ proprium atque præcipuum eſt, expeteret, ad Pythagoricum quemdam magni nominis, multique in ſapientia ſupercilij virum acceſſi, & cum eo auditor eius & familiaris eſſe volens egi ibi. Quid? inquit, Verſatuſne es in Muſica & Aſtronomia & Geometria? an exiſtimas quicquam te perſpicere B eorum poſſe, quæ ad beatitudinem conducunt, niſi hæc prius cognoueris, quæ animum à ſenſibus ad intelligibilia perſpicienda aptum commodumque reddunt; vt ipſum quoque pulchrum, & quod bonum eſt, contemplari queas? Et cùm ſtudia ea magnopere laudaſſet, neceſſariáque eſſe dixiſſet, me ita à ſe dimiſit: nam me neſcire confeſſus ſum. Ægrè igitur hoc tulit, ſicut par erat, quòd ſpe excidiſſem: idque eò magis, quòd ſeſe illum aliquid putarem. Ac rurſum tempus ipſum mecum conſiderans, quod in diſciplinis iis conterendum erat, rem longiùs differre non ſuſtinui. In huiuſmodi ergo conſilij inopia, placitum mihi eſt cum Platonicis quoque conuerſari. Itaque in vrbe noſtra cum viro prudente atque inter Platonicos excellente, qui non ita pridem eò venerat, plurimum fui, promoui, & maximè quidem creui. Valde me delectabat incorporeorum notio, & idearum contemplatio mentem meam quaſi alis quibuſdam altiùs euehebat, atque intra breue tempus ſapientem me eſſe factum rebar: illicóque Deum perſpecturum eſſe per ſtultam perſuaſionem ſperabam: nam hic C Platonis philoſophiæ finis eſt. In hunc modum affecto mihi viſum aliquando eſt ſolitudine prolixiùs vti, & vitare hominum veſtigia. Proinde locum quendam mari proximum petiſi: à quo cùm non multum abeſſem, vt ſolus ipſe mecum agerē, vetulus quidam ſenex, aſpectu minimè contemnendus, lenes ſimul & graues præ ſe ferens mores, modico me interuallo aſſectabatur, atque vbi conuerſim ſubſtiti, & hominem ſum acriùs intuitus; ille, noſti me? ait: negaui ego. Quid ergo, inquit ille ita contemplaris? Miror, inquam, te hîc vnà mecum eſſe; non enim in expectatione mihi fuit, vt hoc loco virum quempiam conſpicerem. Ibi ille: Cura me, ait, de quibuſdam familiaribus meis, qui peregrè ſunt profecti, exercet: quapropter & ipſe de eis inueſtigaturus, ſi alicundè forſan appareant, huc venio. Tu verò quid rerum hic? At ego, deambulationibus, inquam, eiuſmodi gaudeo, cùm nihil intercedit ſolitariis meis collocutionibus impedimenti, nihil videlicet diuerſi aſſerentibus: ad rationis & ſermonis excolendi ſtudium perficiendum plurimum loca talia conferunt. Sermonis ergo amator quiſpiam, inquit, tu es: operis autem amator haud quaquam, neque veri ſtudioſus; neque etiam potiùs operoſus, quàm ſophiſta verboſus eſſe contendis? Sic igitur inuicem de vera philoſophia diſceptantibus, cùm ille ſe- D nex oſtendiſſet impoſſibile eſſe, vt quod tam anxiè quæreret, penes philoſophos reperiret, vltimis verbis, nonniſi in ſchola Chriſti id fas eſſe reperiri. hæc effatus, ait: At tu votis & precibus tibi ante omnia lucis portas aperiri opta: neque enim ab aliquibus perſpiciuntur aut intelliguntur, præter quā ſi Deus & Chriſtus eis concesſerint intelligentiam. Hæc ſubdit ipſe, atque his longè plura alia cùm ille diſſeruiſſet, & perſequi ea iuſſiſſet, quæ nunc commemorare tempus non eſt, abij, eumque poſtea non vidi. Confeſtim verò in animo meo ardor excitatus eſt, & amor me inuaſit Prophetarum, & virorum illorum, qui Chriſto chari ſunt, & amici: ac reuoluens ipſe mecum diſputationem illius, hanc ipſam ſolam comperi eſſe certam atque vtilem philoſophiam: atque ad hunc modum & per hæc ipſa ego philoſophus prodij. Peruelim profectò, omnes eandem mecum ineuntes animi rationem non alienos eſſe à Saluatoris doctrina, &c. Pergit Iuſtinus enarrare, quo modo pedet enim mente diuinitus illuſtratus venetam, philoſophiam, quæ ex Chriſti doctrina eſt, didicit, ac proinde perfectè philoſophus eſſe cœperit: quo in genere præſta- E re externis Philoſophis omnibus, qui veræ fidei ſectatores apud Chriſtianos eſſent, manuarios artifices, idiotas: ac rudes, ipſe in Oratione ad Gentiles habita docet. Vbi & paulò inferiùs de his, quæ calumnioſè paterentur Chriſtiani, hæc de ſe ſubdit: Nam & ego ipſe Platonis diſciplinæ ſectator, cùm calumnioſè audirem Chriſtianos deferri, intrepidè autem ad mortem, & alia, quæ terribilia cenſentur, omnia, adire conſpicerem; ſtatui ipſe mecum, fieri haudquaquam poſſe, vt illi vitiis & voluptatibus ſeruirent. Quis enim voluptatum ſectator, aut per animi impotentiam intemperans in humanarum carnium dapes, pro bono ducens mortem libenter amplecti queat, vt bonis ſuis ſeipſum priuet ac non potius modis omnibus, vt hanc ſibi perpetuò vitam agere, & celare principes & magiſtratus fallere liceat, operam nauet, nedum per denunciationem & indicium ſeipſum cædi offerat? &c. *Cæſar. Baron. tom. 2. Annal. Eccl. an. Dom.* 150.

Victorinus quondam Rhetor vrbis Romæ, ſenex doctiſſimus, & omnium doctrinarum liberaliū peritiſſimus, quique ob inſigne præclari magiſterij, quod ciues huius mundi exi- F mium putant, ſtatuam in Romano foro meruerat, & acceperat, vſque ad illam ætatem venerator idolorum, ſacrorumque ſacrilegorum particeps, quibus tunc tota ferè Romana nobilitas inflata ſpirabat, non erubuit eſſe puer Chriſti & infans fontis Chriſtiani, ſubiecto collo ad humilitatis iugum, & edomita fronte ad Crucis opprobrium. Legabat, vt ait Simplicianus, ſanctam ſcripturam, omneſque Chriſtianas litteras inueſtigabat ſtudioſiſſimè. & dicebat Simpliciano amico ſuo, non palam, ſed ſecretiùs & familiariùs: Noueris me iam eſſe Chriſtianum. Et reſpondebat ille; Non credam, nec deputabo te inter Chriſtianos, niſi in Eccleſia Chriſti te videro. Ille autem irridebat eum, dicens: Ergóne parietes faciunt Chriſtianos? Et hoc ſæpe dicebat, iam ſe eſſe Chriſtianum; & Simplicianus illud ſæpe reſpondebat, & ſæpe ab illo parietum irriſio repetebatur. Amicos enim ſuos verebatur offendere ſuperbos dæmonicolas, quorum ex culmine Babylonicæ dignitatis, quaſi ex cedris Libani, quas nondum contriuerat Dominus, grauiter ruituras in ſe inimicitias arbitrabatur. Sed G poſteaquam legendo & inhiando hauſit firmitatem: timuitque negari à Chriſto coram Angelis ſanctis, ſi eum timeret coram hominibus confiteri, reuſque ſibi magni criminis apparuit, erubeſco de ſacramentis humilitatis verbi Dei, & non erubeſcendo de ſacris ſacrilegis ſuperborum dæmoniorum, quæ imitator ſuperbus acceperat, depuduit vanitati, & erubuit veritati; ſubitóque & inopinatus ait Simpliciano: Eamus in Eccleſiam, Chriſtianus fieri volo. At ille non capiens ſe lætitia, perrexit cum eo. Vbi autem imbutus eſt primis inſtructionum ſacramentis, non multo poſt etiam nomen dedit, vt per baptiſmum regeneraretur, mirante Roma, gaudente Eccleſia. Superbi videbant & iraſcebantur, dentibus ſuis ſtridebant & tabeſcebant, ſeruo autem ſuo Dominus Deus erat ſpes eius, & non reſpiciebat in vanitates & inſanias mendaces, &c. *Auguſt. l. 8. Confeſſ. c. 2.*

Alipius, conciuis Auguſtini Hipponenſis, eiuſque auditor. Deum carne indutum ita putabat credi à Catholicis, vt præter Deum & carnem non eſſet in Chriſto anima, mentemque hominis non exiſtimabat in eo prædicari. Et quoniam bene perſuaſum tenebat, ea quæ de illo memoriæ mandata ſint, ſine vitali & rationali creatura non fieri, ad ipſam Chriſtianam fi- H dem pigrius mouebatur. Sed poſtea hæreticorum Appollinariſtarum hunc errorem eſſe cognoſcens, Catholicæ fidei collætatus & contemperatus eſt. *Ibidem. Lib. 7. Confeſſ. cap. 19.*

*FIDEI DIGNITAS ET PRÆSTANTIA.

Quod propter illam omnia toleranda, & relinquenda

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Princeps Apoſtolorum Petrus qui Domino ſe vocanti, relicta naui ſtatim fuerat obſecutus, magna animi fiducia loquitur, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Et quanquam Petrus cæterique Apoſtoli, vtpote vilioris conditionis, non niſi pauca, & quidem vilia reliquerint, nihilominus cōfidenter dicebant ſe omnia reliquiſſe. Quia vt habet D. Gregorius, & ex illo mellifluus Bernardus; Multum deſeruit, qui voluntatem habendi dereliquit. A ſequentibus tanta relicta ſunt, quanta à non ſequentibus potuerunt deſiderari. *Matth.* A *cap.19.*

Immò prædicationis Euangelicæ multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. *Act.c.4.*

Paulus ex perſecutore factus vas electionis & Doctor gentium, omnium quæ prius ſectabatur detrimentum ſua ſponte fecit, & vt ſtercora arbitratus fuit, tantum vt Chriſtum lucrifaceret, eiúſque fide imbueretur, vt cui viuere Chriſtus erat & mors lucrum.

EXEMPLA HISTORICA.

Regnvm Arricatvm.

Anno 26. regni Guntheramni, vxor Arnulphi Imperatoris Perſarum, nomine Cæſarea, virum relinquens, cum quatuor pueris totidémque puellis, ad B. Ioannem pertexit. Cum ab ipſo Pontifice fuiſſet baptizata, Auguſta Mauritij Imp. vxor eam de ſancto ſuſcepit lauacro. Quam cùm vir ſuus Imp. Perſarum per legationes ſæpius repeteret, & Mauritius Imperator vxorem eius eſſe neſciret, tunc Auguſta videns B eam pulcherrimam, ſuſpicatur ne ipſa eſſet, quam legati quærebant, dicenſque eis: Mulier quædam de Perſis huc venit, dicens ſe vnam eſſe de populo, videte eam? forſitan ipſa eſt quã quæritis. Quam Legati videntes, proni in terram adorauerunt, dicentes, ipſam eſſe eorum dominam, quam quærebant. Dicit ad eam Auguſta; Redde illis reſponſum. Tunc illa reſpondit: Ego cum iſtis non loquor, vita eorum inſtar canum eſt. Si conuerſi, Chriſtiani, ſicut & ego ſum, efficiantur, tunc eis reſpondebo. Legati verò animo libenti baptiſmi gratiam acceperunt. Poſteà dicens ad eos Cæſarea: Si vir meus voluerit Chriſtianus fieri, & baptiſmi gratiam accipere, libenter ad eum reuertar: nam penitus aliter ad eum non repedabo. Legati id Imperatori Perſarum nunciantes, ſtatim ille legationem ad Mauritium Imp. miſit, vt ſanctus Ioannes veniret Antiochiam, quod baptiſmum vellet accipere. Tunc Mauritius Imperator infinitiſſimum apparatum Antiochiæ fieri iuſſit, ibi Imperator Perſarum cum ſexaginta millibus Perſarum baptizatus eſt, & per duas hebdomadas à Ioanne & reliquis C Epiſcopis Perſiæ ad plenitudinem ſupra ſcriptum numerum baptizantur. Imperatorem illum Gregorius Antiochiæ Epiſcopus ſuſcepit de lauacro. Arnulphus Imperator à Mauritio Imperatore petens, vt ſibi Epiſcopos cum clero ſufficientes daret, quos in Perſia collocaret, vt vniuerſi Perſidæ baptiſmi gratiam adirent. Quod Mauritius libenti animo præſtitit, ſummáque celeritate omnes Perſidæ ad Chriſti cultum baptizantur. *Greg. Turonen. l.11. hiſt. Franc. c.9.*

Anno Redemptionis 777 Teleticus Bulgarorum Rex, qui aduerſus Conſtantinum Copronymum ſæpe pugnarat, Chriſtianæ religionis amore ſuos deſerens, contulit ſe Conſtantinopolim, vt ſacrum baptiſma ſuſciperet, Regnum relinquens terrenum, vt cœleſtis Regni particeps eſſe poſſet. Operata eſt iſta fides in Chriſtum etiam ante Chriſtũ. Nam ad Hebræos Apoſtolus ait: Fide Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filiũ filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem; maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti; aſpiciebat enim remuneratorem. Magnum quidem, inquit Baronius, dedit iſte ſpecimen viuæ fidei, dum Regno numeroſiſſimæ, victriciſque gentis, prætulit ſeruitutem humilem D Chriſti. *Cæſ. Baron. Tom.9. Annal. ad annum 771.*

HONORES ET VITA CONTEMPTA.

Marinum virum militarem, Hieroſolymorum ciuem, honore & diuitiis clarum, cùm in perſecutione Valeriani apud Cæſaream Palæſtinæ, inter collegas per ordinem gradus ſui honor quidam contingeret, militaris, vt fieri ſolet, inſequentẽ collegam ſuum ſubit inuidia, & exclamat; non poſſe Marinũ adipiſci ſuperiorem gradum, eò quòd eſſet Chriſtianus. Interrogatur à Iudice Marinus, ſi ita haberet. Ille ita eſſe, & verè ſe eſſe Chriſtianum, clariſſima voce teſtatur. Tres ei deliberandi horæ decernuntur à Iudice, vt eligat vtrum velit, immolare diis & Imperatori, an Chriſtianus interimi. Cúmque à tribunalibus eſſet egreſſus, Theotecnus Epiſcopus loci apprehenſa manu eius perducit eum ad Eccleſiam, ibique multis verbis in fide confirmans, ad vltimùm in interiora perducit altaris, gladiúmque ſuum, quo præcinctus erat, oſtendens ei, & rurſum offerens Euangelium, quid è duobus mallet, interrogat. Marinus verò promptiſſima fide, cùm manum ad Euange- E lium tetendiſſet; Obtine, inquit Theotecnus, quod elegiſti, ô fili, & contemnens præſentem vitam, æternam ſperato: confidens perge, & ſuſcipe coronam, quam tibi Dominus præparauit. Regreſſus continuò ad tribunal euocatur per præconem: aderat enim tempus ſtatutum. Ille verò nec moras patitur, nec expectat interrogantem, ſed continuò ſibi & deliberatum aſſerit, & ex paternis legibus confirmatum, quòd *Deo obtemperare oporteat magis quam hominibus.* Quem Iudex illicò capite puniendum pro tali reſponſione pronunciat. *Euſeb. hiſt. Eccleſiaſt. l.7. c.12.*

Iouinianus Imperator dum ad habenas Imperij capeſſendas inuitus cogeretur, hanc conditionem Electoribus propoſuit, ſe paratum ea gubernacula ſuſcipere, dummodo omnes, quibus imperaturus eſſet, Chriſtianam fidem amplecti vellent: nec alia lege imperium velle amplecti. *L. Beyerlinck in Apophtheg. Chriſtian. ex Theod. l.4. c.7.*

Valentinianus & Valens fratres erant quidem ambo Chriſtiani, ſed diſſidebant inter ſe circa fidem Chriſtianiſmi. Valentinianus enim Nicænam fidem colebat. Valens verò Ariano dogmati ex anticipata opinione magis adhærebat. F Anticipationem verò fecerat, quòd ab Eudoxio Conſtantinopolitano Arrianæ legionis Epiſcopo baptizatus erat. Et vterque ſuæ religionis zelo ducebatur. Imperatores autem facti, ingeniis erant inter ſe admodum diuerſis. Primùm enim, ſub Iuliano, cùm Valentinianus tribunus militum eſſet, Valens verò in curia Imp. militaret, qualem quiſque zelum haberet, oſtenderunt: Cùm enim ad ſacrificandum cogerentur, militiæ cingula relinquere malebant, quàm Chriſtianiſmum deſerere. Verùm quoniam Iulianus Imp. viros hoſce tum temporis Reip. cernebat eſſe vtiles, neutrum illorum à militia reiiciebat, quemadmodum nec Iouinianum, qui poſt ipſum factus eſt Imperator. Deinde verò in imperio conſtituti, quod Reip. prouidentiam concernebat pares inter ſe initio fuerunt, in Chriſtianiſmo verò, ſicuti dixi, diſſidentes, non pari erga Chriſtianos vſi ſunt ingenio. Valentinianus enim eos quidem tuebatur, qui ſuæ fidei erant conſortes, ſed interim Arrianis haudquaquam erat moleſtus: Valens autem Arrianos prouehere volens, diſſentientes ab illis acerbè tractabat. *Socrates l.4. hiſt. Eccl. c.1.*

Ingo Regulus Venedorum, qui ad fontes Saui & Draui habitabant, Carinthij hodie dicti, multos ex ſuis ſatrapis hac ratione fecit Chriſtianos, anno ſalutis ſeptingenteſimo nona- G geſimo. Conuiuium lautè inſtruxit, & vilem plebeculam ſimul cum equeſtris ordinis proceribus inuitauit, atque præ foribus nobiles recumbere iuſſit, pane duntaxat cibario & caruncula rancida pauit, vinúmque fictilibus propinauit auſterum; Sed agricolas ſuæ menſæ adhibitos cœna lauta pauit, & vinum poculis aureis, argenteis & gemmatis propoſuit. Cùm nobiles id indignè ferrent, ac in ſui contumeliam fieri ſtomacharentur, reſpondit; Ideò ruſticos ad menſam meam adhibui, quia ſacro lauacro abluti ſunt, vos verò foris reliqui, quòd ſordibus ethnicis ſqualentes, hircúmque impietatis olentes nauſeam mihi facitis. Caſtigati ex te nobiles breui tempore, ſub Virgilio & Annone Iuuauienſibus Epiſcopis Chriſti fidem acceperunt. *Æn. Sylu. c.10. de Europa, ann. 790.*

D. Ludouicus Francorum Rex natus eſt, & ſacro baptiſmate renatus in fundo Poſſiaco: quamobrem illo loco plurimum delectabatur frequentérq; eò ventitabat: Vnde factum eſt, vt paſſim iactaret, ſe plus accepiſſe eo in loco dignitatis & beneficij, quam alio quocunque. Quod multis eius familiaribus, cum quibus agebat, admirationem peperit. Obiicientibus H autem nonnullis, quod plus honoris Rhemis eſſet aſſecutus, in inauguratione & ſacri olei vnctione, ipſe ſubridens ait: Ego verò Poſſiaci Chriſti diademate & oleo ſacro redimitus plus maieſtatis & honoris accepi, quàm alibi vſquam aut quocunque gradu hominem euehi fas eſt. *Belleforeſtius in vita.*

Quin idem ipſe Rex Ludouicus dum in Syria, quo eum religionis Catholicæ ardor cum exercitu impulerat; rogaretur, Saracenum virum ſtrenuum balteo militari donaret: ait. Abſit à me vt vel pro ſeruanda vita, vel morte declinanda à Chriſtiana religione alienum balteo donem, quaſi inſinuans ſolis Chriſtianis illud honoris competere. à quibus cum baltheo fidei trophæam Crucis in frõte diadematis in locum deferrur. *Ex Gaufredo de Bello-loco L. Beyerl. in Apophtheg. Chriſtian. Tit. Chriſti honor.*

Carolus

A Carolus V. Cæſarum maximus in Africa prælio decertaturus, quod iamiam imminebat, ocius receptui cecinit, depromens nobilem illam vocem: Malim vnum fidelem ſeruare, quam mille Mauros, Turcas, Penóſve interimere. *Ibidem.*

* FIDES CHRISTIANA CONTRA IVDÆOS MIRACVLIS PROPAGATA.

SARPENTIS ESVS INNOXIVS.

B Leontius Antiochiæ in Syria Pontifex, vir & fide & religione in Chriſtum laudatiſſimus, acerrimuſque veritatis propugnator, Xenodochia ſtudioſiſſime curabat, quibus viros pios, qui peregrinorum curam gererent, præfecit. Fuêre inter hos, tres præ cæteris ardentes pietatis cultores, qui negociorum cauſa, in vicum ad decimum ſeptimum milliarium Anthiochia diſtantem (Thracunta nominant) vnà profecti, comitem in itinere Iudæum habuêre. Viæ Dux inter pios tres erat *Eugenius* religioſiſſimus. Ergo dum vnà iter faciunt, *Eugenius* ſermonem orſus aggreditur Iudæum, & de fide in Deum, Dei vnicum filium, diſputat. Iudæo verò argumenta omnia per ludibrium eludente, ſerpentem in ipſa via mortuum offendunt, & mox Iudæus ad comites: Si, inquit, hunc anguem deuorauerititis, nihilque inde detrimenti ceperitis, Chriſtianum me profitebor. B Exemplo igitur arreptum *Eugenius* colubrum in tres diuellit partes, vnámque ipſe, duas reliqui, ſpectante Iudæo, abſumunt, ſalutíque perſiſtunt. In quibus euangelicum illud & ſaluatore oraculum expletum eſt: *Et in manibus ſuis ſerpentes tollent; & ſi mortiferum quid biberint, non illis nocebit.* Iudæus cum illis ad Xenodochium reuerſus, in eo manſit, Chriſtíq; fidem ſuſcepit. *Ex Chronico Siculo M. S. Matth. Rader.*

SIGNA ADMIRANDA EDITA.

Cum Rex Homeritarum (populus Æthiopiæ eſt) pro ſua pietate cuperet Iudæorum conuerſionem, qui in eius regno erant, edixit, vt dierum 40. ſtato præfinitóque tempore iam demum peracto, ad diſputandum de religione conuenirent in Threlleto, aula regiarum maxima & prima, omni ordine congregato, & ſacro Senatu præſente. Vbi Rex etiam adfuit cum ſanctiſſimo Archiep. aliiſque Epiſcopis. Quod & factum eſt. Ingreſſi igitur Iudæi Herbanum, virum apprimè doctum, Legis & Prophetarum peritum, diſputationis auctorem & ducem conſtituerunt. Vt autem hunc Scribarum & Phariſæorum & Legis Doctorum, qui ex omnibus ciuitatibus princi- C pes ex Regis edicto conuenerant, turba circumſtetit, alto ſilentio facto, ſcripturæ ſacræ teſtimoniis & rationibus Iudæum ita preſſit Archiepiſcopus, vt poſt trium dierum diſputationem herbas dederit. Ac tum ipſe: Quorſum, inquit, tempus in diſputationibus conſumimus? Ego controuerſiam dirimam: & ſi vis, vt non fruſtra Ieſu credam, hunc ipſum mihi viuum oſtende, & ego cum eo congreſſus, contemplabor ipſum & alloquar: atque illicò me victum fatebor, & Chriſtianus fiam. Vt autem Herbanus ſic locutus eſt, Iudæorum turba circumſtans alta & valida voce clamauit: Rogamus te & obteſtamur, Magiſter, ne ineſcatus & errore deluſus fias Chriſtianus, ſed potiùs te præbe virum, & fortiter age. Scis quod nihil Deo Patrum noſtrorũ verius eſt & certius. Quibus Herbanus reſpondit: Nugas, vos in medium confertis & deblateratis. Si mihi certam & indubitatã fidem facias, quod hic ipſe eſt verè, de quo multa Prophetæ prædixerunt, alienus ero à Deo Patrum noſtrorum. Archiepiſcopus intuitus ipſum, & ſciens eum verè, nec ſimulata mente locutũ, ad eum dixit: Quomodo vis me tibi certam & plenam fidem facere? Supplex Dominum tuum ora, inquit Herbanus, ſi in cœlo eſt, vt dicis, ad me deſcendere, vt videam ipſum, & cõueniam: & viuit Dominus, quem dicis Patrem eſſe Chriſti tui, illicò baptizor & credo. Hæc vt dixit Herbanus, D Scribarum & Phariſæorum multitudo vociferata eſt: Næ Domine, qui magnus es, fac modo, & videamus vtrum ſermonum tuorum fremitus per opera fidem facit, & confirmat. Oſtende nobis Chriſtum tuum, & cum timore & tremore credemus in ipſum, non amplius habentes quod defendamus. Cùm autem vociferarentur, ſenſim etiam & ſubmiſsè dicebant: Vis tu, vt eum nobis oſtendat? Væ quia fiemus Chriſtiani. Alij dicebant, Siquidem nobis oſtendat ipſum, quamobrem non credimus? Alij dicebant, Certè nobis ipſe oſtendet hominem, qui tanto tempore mortuus hodiernum diem habeat, vbi etiam apparebit, cuius oſſa, vt liceat dicere, in terra ſine loculo monumenti diſſoluta ſunt? Vir autem Sanctus ſciens, niſi poſtulatum ipſorum expedierit, ſuum ſilentium in maximam victoriam ceſſurum eſſe, reſpondens eis dixit: Cognoſcite quod vobis ipſum procul dubio oſtendam, & tametſi nolueritis, credetis: Sin minus, gladius vos abſumet: Sin autem non oſtendero eum, E reuertemini arbitrio veſtro. Hoc autem Herbano, & iis qui cum ipſo erant, placuit. Dicebant autem inter ſe; Non poterit oſtendere vllo modo, quia interfectus eſt a patribus noſtris, & mortuus eſt, & in monumento famuleo concluſus, ſurreptus fuit à Diſcipulis ſuis. Sanctus autem Gregentius certò & perfectè ſciens, quod dixit Dominus: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, &c.* ſurgens ſolus exiuit, cum Regi placuiſſet eodem in loco manere, ne cõſeſſus retro ſimul diſſolueretur. Tunc beatus longè à cœtu ſubmotus ad precandum ſtetit: & genu ter ad pauimentum flexo, tum ſurgens, & ad cœlum manus expandens, omnibus videntibus, ex imo corde dixit: O verbum tremendum terribilis & magni & inuiſibilis Patris ante ſæcula impaſſibiliter & ſine fluxu ex ipſo genitum, nunc factum ex ſolo ingenito lumine ſolum vnigenitum coruſcans. Tu qui per ipſum ab initio cœlum & terram firmaſti, & ſpiritu tuo ſancto fundaſti, & ſuper aquis vtraque texiſti: Tu qui cœlos inclinaſti: & deſcendiſti vt pluuia in vellus, in ſanctam Virginem Mariam: Qui Diſcipulos tibi ipſi ex tua terra F & Hebræorũ elegiſti, & in oculis Coryphæorum transfiguratus es in monte Thabor: Qui ſtupenda ſigna & prodigia in medio Iudæorum nefariorum operatus es Ieſu Chriſte, inuocamus te vbique præſentem, & omnia implentem: miſerere huius turbæ obtenebratæ, & obumbra ipſam tua virtute: aperi tenebroſos ipſorum oculos, quos diabolus obcæcauit: & ſecundum multitudinem miſerationum tuarũ his te ipſum manifeſta, vt apertè & clarè te videant, & credant in te ſolum verum Deum, & in eum, qui te miſit, Patrem, & in ſpiritum tuum ſanctum, Amen. Atque vt fidelis turba & Rex cum optimatibus dixerunt, Amen. (erant enim omniũ óculi in ipſum conuerſi) terræmotus magnus factus eſt, atque ab Oriente tam vehementer intonuit, vt horrore omnes correpti fuerint, & ceciderint in terram. Qui paulò poſt cùm ſurrexiſſent omnes, & Orientem verſus intenti eſſent, ecce apertæ ſunt cœli portæ, & repentè nubes fulgida explicata eſt, & à porta cœli velut planus campus ad eos vſque perueniens. Adhuc autem contentis oculis intuebatur, ecce Dominus Ieſus à porta exitus illius venit; & ad ipſus ſupra nubem deambulans accedebat coram oculis ipſorum. Erat autem ſpecioſa forma valde. Venit igitur, & in extremis partibus nubis ſtetit prope Ar- G chiepiſcopum & conſeſſum ſiue concilium, ſupra ipſos ferè ducentos cubitos, ita vt ipſe videretur ab omnibus purpurea nube circumamictus pulcherrimã, ex qua diuinitatis radij emicabant. In capite eius ſplendor fulguris, & diadema pulchritudinis inæſtimabilis, & radiis velut ſpinea corona: gladiúmque tenebat manu ſiniſtra, & dextra ſeipſum. Vt igitur ſtetit coram ipſo Dominus, tremor non enarrabilis cum gaudio in ipſum Regem & optimates incidit, atque in omnem Chriſtianorum multitudinem, ſic vt præ illo horrendo ſpectaculo neque ipſi loqui poſſent. Solummodò ſurſum obtuentes iucundè ipſum conſpiciebant, & præ immenſa, atque incredibili lætitia attoniti, ſtupeſcebant. Iudæi verò cum ſuo Herbano horribile & tremendum illud myſterium ſpectãtes, animo percellebantur valde, ſua pectora tundentes, & præ tremore ac formidine, huc & illuc circumſpicientes fugam quærebant. Archiepiſcopus autem ad Herbanum alta voce clamauit: Contemplare, ô Herbane, horrificum illud myſterium, de quo tibi magna eſt ſcrutatio & inquiſitio, atque inconcuſſam & certam habeto fidem, & crede indubitanter, quod vnus ſanctus, vnus Dominus Ieſus Chriſtus in gloria Dei Patris, Amẽ. Hic autem adhuc tacebat. Venit igitur vox à Domino ad H Iudæos; Propter magnam Archiepiſcopi inuocationem, appareo vobis in oculis veſtris, ego crucifixus à patribus veſtris. Vocẽ autem edita, attoniti ſtupuerant omnes, & proni in terram conciderunt; & quod B. Paulo, cùm huic Dominus apparuit, quondam accidit, vt excæcaretur, hoc idem ipſis euenit: Siquidem apertis oculis neminem videbant. Quæ cùm ſic facta fuiſſent, ad faciem Domini radicata in ſublimi, quæ erat deorſum ſub ipſo nubes lucida, eum occultauit à facie ipſorum: & ſic Seruatore ad interna ſurſum perambulante, paulatim conduplicabatur à tergo ipſius nubes, donec ad cœleſtia domicilia reuerſus eſt Dominus. Rex autem & turbæ Chriſtianorum fiducia recollecta, tum valida & firma voce clamarunt; Domine miſerere. Et R. Archiepiſcopus cernuus & pronus in terram incumbebat, & ad Dominum Deum noſtrum preces fundebat, &c. Tunc Herbanus ſuis dixit; Nos

A ſoli excæcati fuimus? nunquid & illis hoc idem accidit? Quidam ex Chriſtianis cùm hæc audiuiſſent, alta voce dixerunt: Abſit. Nos equidem Chriſtiani gratia eius inexplicabili ipſum contemplati, acutiùs & meliùs nunc cernimus, quàm ante: Vos ſoli cæci facti eſtis propter perfidiam & incredulitatem veſtram. Cùm igitur omnes cæci eſſent, neque omninò viderent, Herbanus mane ductus ad Archiep. venit, & dixit ad ipſum: Omnis homo ſuum Deum intuitus, ab eo beneficium accipit; nos autem Deum tuum vidimus, & mala accepimus. Cui S. Archiepiſcopus: Dominus, Deus vltionum, etiam nunc liberè egit. Secundum veſtras blaſphemias, id eſt, impias contumelias, & ſacrilega conuicia veſtra in illum, vobis factum eſt. *Herbanus.* Si malum pro malo rependis, cuinam poſtea noſtra curanda committis? *S. Archiepiſc.* Medicus membrum ſecans, quodcunque putruit, non vt auctor ſectionis redarguitur: indignis enim oculis Dominum contuiti, excæcati fuiſtis. *Herban.* Ex omnibus, quæ abs te audiuimus, & vidimus, hoc ſolum tibi reſtat, vt aperiantur oculi noſtri, & Chriſtiani omnes efficiamur. Quod ſi hoc nobis non perfeceris, reddes rationem in die iudicij pro nobis. *S. Archiep.* Si vultis B vt ſpiritali lauacro perfundam, viſum recipietis. *Herbanus.* Si nos perfuderis, & neque aperiantur oculi, quid futurum? *S. Archiepiſc.* Vnum, inquit, purifico lauacro abluam ex vobis, qui ſi viſum non receperit, ne tunc hoc acceperitis. Hoc autem Herbano placuit, & omnibus. Atque cùm ex his vnus cœleſti lauacro tinctus fuit, continuò apertis oculis viſum recepit, & clamauit, dicens: Ieſus Chriſtus Deus eſt verus, & credo in ipſum. Hoc cùm audiſſent cæteri, cum alacritate magna ad ſacroſanctum lauacrum acceſſerunt, & Chriſti ſignaculo accepto, cum Chriſtianis annumerati ſunt. Et factum eſt gaudium magnum, & lætitia Eccleſiæ Dei in illo, & diabolo damna multa. Herbanus etiam lauacro ſpiritali tinctus, & omnes qui cum ipſo erant, mox oculis apertis, & in priſtinum aſpectum reſtitutis, Deum glorificauerunt. Deinde Herbanus attonitus ob operationem ſeu viſionem Domini & Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti dicebat: In cœlis erat Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quem ſtulti Patres noſtri crucifixerunt, & occiderunt: & nos ſtupidi eum dormientibus, & in ſepulchris C iacentibus eſſe putabimus, & percutiens pectus cum lachrymis dicebat Here Domine, Ieſu Chriſte, fili Dei viui in veritate, ignoſce mihi, quia tibi peccaui, ignorantia erga te affectus. Beatum quoque Gregentium venerabatur, & ſummo honore afficiebat, & vt Dei Angelum intuebatur, neque ab eo diuelli potuit. Rex autem ſciens Herbanum eſſe virum ornatiſſimum & eruditiſſimum, eius in ſancto baptiſmo fideiuſſor ſiue ſponſor factus, ipſum Leonem nominauit, & vnum ſui Senatus declarauit, ſuum Patricium conſtituens, quæ Græci [illegible] nominant. Ex Iudæis autem cum Herbano, circiter quinquies mille quingentis millibus lauacro ſpiritali tinctis, magna animi voluptate domos ſuas reuerſis, Regis iuſſu & Archiepiſcopi, omnis Synagoga Iudæorum, quæ omnibus regni ipſius vrbibus habitabat, baptizatur. Eſt ſtatim de conſilio & ſententia ſanctiſſimi Archiepiſcopi, Rex piiſſimus familias ſiue tribus, quas ipſi inter ſe habebant, diſſipauit: & edixit, vt Chriſtianorum familiis miſcerentur. *Ex Gregentij Arch. Tephrenſis diſput. edita Pariſiis ann.* 1586.

MONS TRANSLATVS.

His addam Hiſtoriam de Aniano ſancti Marci Diſcipulo è Catalogo Sanctorum deſumptam, quæ ſic habet: Ad Iudæorum ſuggeſtionem odio proſequentium Anianum Diui Marci Euangeliſtæ Alexandriæ ſucceſſorem ac Diſcipulum, Rex Babyloniæ D mandauit, vt quia in Euangelio Chriſtianorum continetur, quod habentes fidem ſicut granum ſinapis montes transferre poſſunt, quatenus Chriſtiani montem magnum de loco ſuo transferrent, alioquin aut fidem abnegarent tanquam falſam, aut capitalem ſententiam omnes ſubirent. Epiſcopo igitur cum omnibus Chriſtianis ex hoc admodum afflicto, & Deum pro fide ſua ſuppliciter exoranti per Angelum reuelatur, neminem ad hoc ex fide ſua idoneum, niſi monoculum Anianum. Vocatus igitur ab Epiſcopo, omniſque populo, indicto ieiunio triduario, ipſe confiſus in Domino monti mandauit; mons continuò moueri cœpit de ſuo loco recedens, tantáque celeritate verſus Babylonem veniens, quanta nauis per æquora vento pellitur, eouſq; diuinitus delata, donec ad preces Regis monti mandauit, vt figeretur, ne in ciuitatem irrueret, & eandem opprimeret. Sicque ibidem fixus vſque hodie manet. Propter quod miraculum Rex cum omni populo conuerſus Eccleſiam principalem in Babylonia in honorem Dei genitricis ædificauit, aliaſque plurimas. E *Pet. de Natalibus in Cath. Sanct. lib. 9. cap. 19.*

FIDES CHRISTIANA CONTRA ETHNICOS
Par Miracvla Propagata.
Exampla S. Scriptvræ

☞ *Pete ex membro ſequenti, de efficacia Fidei.*

Victima Ethnicorvm Dissipata.

In fide Chriſti præ cæteris inſigniter enituiſſe memoratur Aſterius martyr, apud Cæſaream Philippi, quam Paneada Phœnices vocant. Aiunt ſub radice montis, qui appellatus Panius, ex quo fluuij Iordanis prima fluenta proſiliunt, morem fuiſſe Gentilis erroris, certa ſolemni die immolari victimam. Quæ victima arte quadam dæmonis ſubitò nuſquam comparebat. Et erat hoc famoſiſſimi miraculi genus, quo perſuaderi adſtantibus videretur, in cœlum hoſtiam inuiſibiliter eſſe ſublatam. Accidit igitur dum hæc gererentur, adeſſe Aſterium: qui cùm videret omnes miraculi huius ſtupore conſtringi, humanos miſeratus errores, cum gemitu & ſuſpirio oculos ad cælum pariter tetendit & palmas: Chriſtum, qui eſt ſuper omnia Deus, tota fide profuſis lachrymis inuocat, vt præſtigias F fallacis Dæmonis arguat, miſeriſque mortalibus erroris huius ſoluat arcanum. Hæc illo cum fletibus ſupplicante, ſubitò victima, quæ inuiſibiliter credebatur aſſumpta, ſuperferri aquis videtur, & conſpectibus omniū redditur. Nec vltra in illis locis error huiuſmodi potuit reparari. Ita vnius Chriſtiani prece, tantorum ſæculorum deceptionis machina cum auctoribus ſuis dæmonibus diſſoluta eſt. *Euſeb. Cæſarien. Eccleſ. hiſt. lib. 7. cap. 13.*

CEREI DIVINITVS ACCENSI.

Scribit Eugipius rem admirandam ad fidei Catholicæ veritatem contra idololatras confirmandam, in hæc verba: In Caſtellum, cui nomen Cucullis erat, deuotionibus accolarum S. Seuerinus Noricorum Apoſtolus venerat aduocatus; vbi pars plebis in quodam loco nefandis ſacrificiis inhærebat. Quo ſacrilegio comperto, vir Dei multis plebem ſermonibus allocutus ieiunium triduanum per presbyteros loci perſuaſit indici; ac per ſingulas domos cereos offerri præcepit; quos propria manu vniuſcuiuſque parietibus affixit Eccleſiæ. Tunc pſalterio ex more decurſo, ad horam ſacrificij presbyteros ac Diaconos vir Dei hortatus eſt tota cordis alacritate communem G Dominum deprecari, quatenus ad ſacrilegos diſcernendos lumen ſuæ cognitionis oſtenderet. Itaque cùm multa largiſſimis fletibus cum eis fixis genibus deprecaretur, pars maxima cereorum, quos fideles attulerant, ſubitò eſt accenſa diuinitus: reliqui verò eorum, qui prædictis ſacrilegiis infecti fuerant, volenteſque latere negauerant, inaccenſi permanſerunt. Tunc ergo qui eos poſuerant, diuino declarati examine, protinus acclamantes ſecreta pectoris ſatisfactionibus prodiderunt, & ſuorum teſtimonio cereorum manifeſta confeſſione conuicti propria ſacrilegia teſtabantur. *Baronius tom. 6. Annal. ad annum* 473.

SVEVI IDOLOLATRÆ MIRO MODO AD
Fidem Conversi.

Apud Moguntiam ſunt nationes Sueuorum, apud quas cùm moraretur S. Columbanus, & inter habitatores loci illius progrederetur, reperit eos ſacrificium profanum libare velle, vaſque magnū, quod modò cupam vocant; quod viginti modios ampliùs, nec minus capiebat, ceruiſia plenum in medio poſitum. Ad quod vir Dei acceſſit, ſciſcitatúrque quid de illo vellent. Aiunt illi ſe Deo ſuo, Vadono nomine, quem Mercurium H (vt alij aiunt) autumant eſſe, libare velle. Ille autem peſtiferum opus audiens, vas inſufflat, miróque modo vas cum fragore diſſoluitur, & per fruſta diuiditur. Vas ergo dum rapido cum liquore ceruiſiæ prorumpit, manifeſtè eſt datum intelligi, diabolum eſſe in eo vaſe occultatum, qui per profanum liquorem caperet animas ſacrificantium. Videntes autem barbari, ſtupefacti aiunt, magnum virum Dei habere halitum, qui ſic poſſet diſſoluere vas ligaminibus munitum. Caſtigatos itaque Euangelicis dictis, vt ab his ſegregarentur ſacrificiis, domum redire imperat: Multi enim eorum tunc per beati Columbani ſuaſum, vel doctrinam ad Chriſti fidem conuerſi baptiſmum ſunt conſequuti: alios, quos iam lauacro ablutos error detinebat profanus ad cultum Euangelicæ doctrinæ monitis ſuis vt bonus Paſtor, Eccleſiæ finibus reducebat. *Ionas Abbas apud Baron. tom. 8. Annal. ad annum* 612.

MIRACVLVM CONTRA DANOS AD IDOLA RELAPSOS.

A Anno Chriſti Domini 949. contigit contentionem fieri, vti habet VVitichindus illius tẽporis ſcriptor, ſuper cultura Deorum in quodam conuiuio, Rege præſente, Danis affirmantibus Chriſtum quidem eſſe Deum, ſed alios maiores eo fore Deos, quippe qui potiora mortalibus ſigna & prodigia per ſe oſtenderent. Contra hæc Clericus quidam, nunc verò religioſam vitam ducens, Epiſcopus, nomine Poppo, vnum verum Deũ, Patrem cum Filio vnigenito, Domino noſtro Ieſu Chriſto, & Spiritu S. ſimulacra verò dæmonia eſſe teſtatus eſt. Haraldus autem rex, qui velox traditur fuiſſe ad audiendum, tardus ad loquendum, interrogat, ſi hanc fidem per ſemetipſum declarare velit. Ille incunctanter velle reſpondit. Rex verò cuſtodiri Clericum in craſtinum iubet. Mane autem facto, ingentis ponderis ferrum igne ſuccendi iubet, Clericúmque ob fidem Catholicam candens ferrum portare iuſſit: Confeſſor Chriſti indubitanter ferrum rapit, tandiuque deportat, quo ipſe Rex decernit. Manum incolumẽ cunctis oſtendit, fidem Catholicã omnibus probabilem reddit. Ad hæc Rex conuerſus Chriſtũ Deum ſolum colendum decernit; idola reſpuenda ſubiectis Gentibus imperat; Dei Sacerdotibus & miniſtris honorem debitum deinde præſtitit. Sed virtutibus merito patris ſui, Othonis Regis ſcil. adſcribuntur, cuius induſtria in illis regionib. Ec- B cleſiæ Sacerdotumque ordines in tantum fulsêre, vt Adã Bremenſis Eccleſiæ Canonicus etiã de his agens, ſubiiciat, quæ ſequuntur. Ferunt etiam eo ipſo tempore eundẽ fortiſſimũ Regem Othonem vniuerſos Saluorũ populos ſuo imperio ſubieciſſe; quoſque pater eius vno grãdi prælio domuerat ipſe Otho tanto deinceps Dei adiutoriũ conſtrinxit, vt tributũ & Chriſtianitatem pro vita ſimul & patria libenter offerrent victori: Baptizatuſq; eſt totus Gentiliũ populus; Eccleſiæ in Sluonia tũc primũ cõſtructæ. *Saxo l.10. hiſt. Danor. Bar. to.10. ad an. 989.*

Idem Poppo, ex Aquilonari plaga ortus Sacerdos, religioſus planè vir, diu in Italia peregrinatus, & apud ſummos Romanæ Eccleſiæ Pontifices in pretio habitus, incidit alibi in perfidiorem Gentem, licet eodem ignis experimento ſuam fidem veram eſſe teſtaretur: Nam tunicam indutus, ceratam, in medio increduli populi iuſſit incendi: ipſe verò oculis, ac manibus in cœlum porrectis, liquentes flammas adeò inuicta mente ſuperauit, vt veſte prorſus ambuſta illæſus ipſe exiterit, ac, cum illa in fauillam eſſet redacta, hilari vultu nec fu- G mum incendij teſtatus eſt. *Crantzius lib.3. Metrop. c.34.*

FIDES CATHOLICA MIRACVLIS APPROBATA CONTRA MAGOS ET PHILOSOPHOS.

S. Copres, vnus ex Patribus, cùm aduerſus Magum, qui ſuã impietatem paſſim omnibus inculcabat, diſputaret, nec eius argutiis ſemper poſſet ſatisfacere, tandem iuſſit, vt in media platea ignem inſtrueret populus, per quem ambo ipſi tranſire vellent, & vter illæſus id feciſſet, eius fidem vt veram amplectendam eſſe. Placet conſilium vniuerſo populo; ignis citra moram inſtruitur; Copres arreptum Magum per flammam ſecum tranſire iubet: Magus ſequi recuſat. Tum vnicuiq; ſeorſim ingrediendum eſſe ait, & ipſe Copres conſilij huius auctor vt præcederet, iubet. Cum autem in nomine Chriſti ſignatus eſſet ingreſſus, flamma in hanc & illam partem diuiſa eum nulla affecit moleſtia, per ſemihoram in ea moratus. Turbæ autem viſo miraculo exclamarunt, & cogebant illum pyram peruadere: Is autem nolebat timore affectus. Cùm verò eum accepiſſent populi, in medium protruſerunt: & totus flamma ambuſtus, eiectus eſt è ciuitate, clamantibus populis, D Planum viuentem exurite. Coptem autem turbæ accipientes, & laudibus proſequentes, deduxerunt in Eccleſiam. *Pallad. in hiſt. Lauſiaca cap.54.*

Aliud refert Theodorus Lector: Caſtrum, inquit, quoddam eſt inter Perſas & Indos, nomine Tundadeoro. Cùm Rex Cabades multas in illo pecunias ac lapides pretioſas aſſeruari audiſſet, volebat eius rei veritatem cognoſcere. Verùm dæmones locum illum inhabitantes Cabadẽ ab eo, quod quærebat, & impediebant. Cunctam itaque magiã ſuam Magi illius impenderunt; ſed fruſtra. Adhibita eſt & Iudæorum magia: neque ſic tamen voti compos euaſit. Cogitauit per Chriſtianos amoliri dæmones illos. Epiſcopus itaque Chriſtianorum in Perſia peracta ſuper ea re ſynaxi, & acceptis diuinis myſteriis, & in Chriſtianos qui aderant diſpenſatis, ſigno crucis dæmones profligauit, & caſtrum *Cabadi* ſine vlla moleſtia tradidit. Quãobrem vir ille ſtupefactus Epiſcopum illum primæ ſedis prærogatiua cohoneſtauit, cùm ad id vſque temporis Iudæi & Manichæi priores haberent. Deinde & cunctis Chriſtianiſmum amplecti volentibus liberum & ſecurum fecit. *Bar. n. tom. 6.* E *Annal. Anno 513.*

MAGI AB ANTONIO VICTI.

Quantæ virtutis ſit fidei Chriſtianæ profeſſio aduerſus Philoſophos etiam magicis artibus vtentes, exemplo B. Antonij Magni demonſtrat Caſſianus: Duo, inquit, Philoſophi deſpicientes B. Antonium velut imperitum ac ſine litteris virum; volenteſque eum (ſi nihil amplius lædere potuiſſent) ſaltem de cella ſua magicis præſtigiis & circũuentione dæmonũ perturbare, ſpiritus ei nequiſſimos immiſerunt, ad impugnationem hanc morſu liuoris adducti, eò quòd maximæ hominum turbæ ad eum veluti famulum Dei quotidie conuenirent. Cumque illo, nunc quidem imprimente pectori ſuo frontique ſignaculum crucis; nunc verò orationi ſuppliciter incubante, ne approximare quidem diriſſimi dæmones eidem prorſus auderent, atque ad illos qui eos direxerant abſque vllo reuerterentur effectu, & alios illi in nequitia vehementiores ruſus immitterent, itidémq; ipſis in caſſum ſuas expendentibus vires, atq; inaniter redeuntibus, potentiores nihilominus aduerſus militem Chriſti victorem iterum deſtinati nihil penitus præualerent: eo quidem profecerunt tales tantæq; eorum inſidiæ tota magica arte quæſitæ, vt per hæc euidentiſſimè comprobarent, F magnam profeſſioni Chriſtianorum ineſſe virtutem, quibus illæ tam ſæuæ & tam potentes vmbræ, quas putabant ſolem ipſum obducere potuiſſe, hunc non ſolum non lædere, ſed nè ad punctum valuerunt de monaſterio deturbare. *Ioan. Caſſian. lib. 8. Collat. c. 18. de principatibus.*

☞ *Huc refer ex cap. 13. & 14 Actorum Exempla Elymæ Magi, & claudi Lyſtris à Paulo ſanati. ex Tit. Fidei efficacia.*

FIDES CHRISTIANA CONTRA HÆRETICOS MIRACVLIS CONFIRMATA.

VESTES AB IGNE ILLÆSÆ.

Anno Domini 471. quo Acacius Orphanotrophus ſeu pupillorum curator, Epiſcopus Conſtantinopolitanus creatus eſt, euenit, vt duo philoſophi, quorum alter Arrij rabie infectus, dicendi ac diſputandi arte inſtructiſſimus, alter virtute, religione & recta fide ornatiſſimus erat, de doctrina contenderent. Porro Orthodoxo & rectè ſentienti viſum eſt, verborum contentione relicta, ad rem ipſam deſcendere, ac veritatem explorare; videlicet, vt rogo ingenti accenſo, ſeſe in ignem conijcerent. Quod vbi Arrianus detractauit, Orthodoxus igni ſe contulit, atque inde cum impio ſermonem conferens, diſputauit, ſaluuſque etiam veſtibus intactis permanſit. *Niceph.* G *Caliſt. lib. 15. cap. 23.*

Narrauit nobis quidam Patrum de S. Ephræm Antiocheno Patriarcha, quod valde zelans fuit & feruens circa fidem: Cũ enim audiſſet de Stylite illo, qui erat in partibus Hierapolis, quod Seuerianæ eſſet hæreſeos, abiit ad illum, vt impietatem amoueret ab eo: Cœpit ergo S. Ephræm corripere Stylitem, & orare vt accederet ad ſanctum Apoſtolicum thronum, & cõmunicaret ſanctæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ. Reſpondens verò Stylites ait: Ego Synodo prorſus non communico, Chalcedonenſi videlicet. Dicit ad eum S. Ephræm: Et quomodo vis vt eruem te, & ſatisfaciam pro gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti? Sancta Eccleſia libera eſt ab omni ſorde prauitatis hæreticæ. Dicit ad eum Stylites: Accendamus ignem, Domine Patriarcha, & ingrediamur ſimul, & quem flamma non læſerit, ille Orthodoxus erit, illũ ſequi debemus. Hoc autẽ dixit, vt terreret Patriarcham. Reſpondit S. Ephræm Stylitæ: Oportebat quidem te fili mi, tanquam patri obtemperare, nihilque à nobis amplius quærere. Quoniam verò rem poſtulaſti excedentem quidem vires imbecillitatis meæ, confido tamen in miſerationibus Filij Dei, quia tuæ ſalutis cauſa & hoc faciã. Tunc H ait S. Ephræm aſtantibus omnibus: Benedictus Dominus: Afferte huc ligna. Cùm verò allata fuiſſent ligna, ſuccendit illa Patriarcha ante columnam, dicitque Stylitæ: Deſcende nunc, & iuxta decretum tuum ingrediamur ambo. Stupefactus ille ad Patriarchæ conſtantiam deſcendere noluit. Tunc dixit ad eum Patriarcha. Nonnè tu hoc fieri petiiſti? & quomodo id nunc facere non vis? Tunc exuens ſe qua indutus erat ſtola Patriarchali, cùm acceſſit prope ignem, orauit dicens: Domine Ieſu Chriſte, Deus noſter, qui propter nos dignatus es de ſancta Domina noſtra Dei genitrice ſempérq; Virgine Maria incarnari & naſci, oſtende nobis veritatem. Et completa oratione, iactauit ſtolam ſuam in mediis ignibus. Cùm autem ignis quaſi per tres horas duraſſet, ligna que iam conſumpta eſſent, tulerunt inde ſtolam integram, ita vt nulla ignis indi- A cia in ea deprehendi poſſent. Tunc Stylites videns quod factum fuerat, certior de veritate factus, anathematizauit Seuerum & eius hæreſim; accedenſque ad ſanctam Catholicam Eccleſiam de manibus ſancti Epiſcopi communicauit & glorificauit Deum. *Sophronius in Prato Spirit. c. 36.*

LIBER CATHOLICVS AB IGNE SERVATVS.

Cum Albigenſium tempore in quodam caſtro apud fanum Iouis frequenter inter Catholicos & hæreticos diſputationum conflictus fierent, factum eſt ex edicto, vt die quadam ſolemnis fieret diſputatio ſub Iudicibus deputatis: Et cùm altercatione verborum diu protracta, hæretici ſubtili & diabolica calliditate, etſi rationibus & auctoritatibus ſufficienter cõfutati, vt mutenula de manibus ſtringentium elaberẽtur, decretum eſt, vt ab vtraque parte ſcripto præſentaretur ipſa fidei aſſertio, quam docebant. Scriptis autem diuerſis à Catholicis in libellos redactis, diligenter & mutua collatione diſcuſſis, libellus, quẽ ſcripſerat B. Dominicus, qui etiam certamini aderat, communi ſuffragio præ cæteris offerẽdus decernitur. Coram igitur multitudine libelli vtriuſque partis ſcilicet B. Dominici & hæreticorum in medium proferuntur: & Iudicibus inter ſe diſcrepantibus, hæc tandem fuit communis omnium ſententia, vt vtrumque libellum in flam- B mas ignis iacerent, & quem contingeret ab igne non comburi, veram fidem procul dubio ille contineret. Fidelis ſermo & omni acceptione dignus. Accenſus eſt in publico ingens ignis. Libelli proiiciuntur in medium. Sed libellus partis hæreticæ ſtatim comburitur; libellus verò ſerui Dei, non ſolum ab igne non læditur, verum ab igne foras proſiliit in lõginquum: ſecundóq; iniectus, ac tertiò æquè prodiit incõbuſtus. Vnde canit Eccleſia: Ter in ignẽ libellus traditus, ter euaſit illæſus penitus. Et ſic error hæreticorum vincitur, fides extollitur. Et ſic quod diuina potentia in tribus pueris geſtum cognouimus in fornace Babylonis, hoc renouatum videmus in libello incõbuſto B. Dominici ad cõfirmandam veritatem fidei. *S. Antonin. Archiep. Flor. 3 p. Chron. tit. 19. c. 1 §. 4.*

☞ *Referri huc poterunt plura huius generis ex locis de Euchariſtia, & Miraculis.*

* FIDEI VIS ET EFFICACIA.

Ex Sacra Scriptvra.

☞ *Huc refer Exempla quæ initio præſentis Tituli allata fuêre.*

Ioſue Iſraëlitici populi ductor, per fidem à Deo impetrauit, vt ſtaret Sol in medio cœli, & non feſtinaret occumbere C ſpatio vnius diei, ita vt nec ante, nec poſtea tam longa dies fuerit obediente Deo voci hominis: donec ſe de Amorrhæorum Regibus vindicaret. *Ioſue cap. 10.*

Fidei armis Dauid ad hoc iuuenis inſtructus, aduerſus Philiſtheum proceſſurus dicebat, Dominus qui eripuit me de manu Leonis, & de manu Vrſi, ipſe me liberabit de manu Philiſthei huius. Quin indutus armis Saül, poſtquã tentaſſet an armatus poſſet incedere, eadem à ſe reiecit: acceptóque baculo quem ſemper habebat in manibus, elegit ſibi quinque limpidiſſimos lapides de torrente, & fundam manu tulit, & proceſſit aduerſus Philiſtheũ, non in gladio, haſta, & clypeo, quibus armis indutus veniebat Goliath Philiſtheus; ſed in nomine Domini exercituũ, Dei agminũ Iſraël, quibus ille exprobrauerat, ac mox præualuit cõtra illũ in funda & lapide, percuſſúmq; interfecit, præcidítque caput eius. *1. Reg. c. 17.*

Magna fide Aſa Rex Iſraël aduerſus Zara Æthiopem eiuſque exercitum decies centenorum millium armatorum, & curruum trecentorum, exigua manu proceſſit, & aciem inſtruxit in valle Sephata. Et inuocauit Dominum Deum, & D ait, *Domine non eſt apud te vlla diſtantia vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua nos Domine Deus noſter: In te enim, & in nomine tuo habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noſter es, non præualeat contra te homo.* Itaque Domino cædente contriti ſunt, & exercitu illius præliante. *2. Paral. cap. 14.*

Non paruæ fidei argumentum in ſociis Danielis Prophetæ reſplẽduit, qui ardẽti clibano adiudicati, Regi Nabuchodonoſor iniqua imperanti reſiſtebant dicentes: Deus noſter quem colimus, poteſt nos eripere de camino ignis, & de manu tua liberare, quod ſi noluerit, notum tibi ſit, quod Deos tuos non colimus. Itaque miſſis in fornacem ignis Angelus Domini aſſociatus eſt, & fecit medium fornacem quaſi ventum roris flantem; & non tetigit eos ignis, neque contriſtauit, neque quidquam moleſtiæ intulit. *Danielis c. 3.*

Quanta fide coruſcaſſe dicemus Niniuitas, qui ad prædicationem Ionæ, induti exemplo ſui Regis ſacco, egerunt pœ- E nitentiam, & iratum Deum, ac duriſſima minatum placauerunt. Quia vidit Deus opera eorum quia conuerſi ſunt de via ſua mala, & miſertus eſt Deus ſuper malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit. *Ionæ cap. 2.*

Fides Eleazarũ vnum de primoribus Scribarũ, virum ætate grauẽ, quod legẽ Dei nollet præuaricari, intolerabilia tormẽta ſuperare fecit, ita vt nè ad illa quidẽ euitanda voluerit ſimulare ſe porcinas carnes comediſſe. Cogitare enim cœpit ætatis ac ſenectutis ſuæ eminentiã dignam, & ingenitæ nobilitatis caniciem atq; à puero optimæ conuerſationis actus, & ſecundũ ſanctæ, & à Deo conditæ legis conſtituta, reſpondit cito dicens, præmitti ſe velle in infernũ. Nam etſi in præſenti ait tempore hominũ ſupplicijs eripiar, ſed manum omnipotentis Dei, nec viuus, nec defunctus effugiam. *2. Mach. c. 6.*

Erat Hieroſolymis vir Claudus vtroque pede, qui quotidiè ponebatur ad portam templi quæ dicitur Specioſa, vt ab introeuntibus, eleemoſynam peteret. Hunc intuens Petrus cum Ioanne dixit: Reſpice in nos. At ille intendebat in eos, ſperans ſe aliquid accepturum ab eis. Petrus autẽ dixit Argentum & aurum non eſt mihi, quòd autem habeo, hoc tibi do: F In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula. & apprehenſa manu eius dextera, alleuauit eum, & exiliens ſtetit. & ambulauit. Mirantique populo ſuper rei magnitudine, dixit Petrus, poſt multa de Ieſu filio Dei in medium allata. In fide nominis eius hunc quem vos videtis, & noſtis confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem iſtam in conſpectu omnium veſtrum. *Actorum c. 3.*

Deſiderabat Sergius Paulus Procõſul, qui erat vir prudens, accerſito Saulo, & Barnaba, audire verbum Dei. Reſiſtebat autem illis Elymas Magus quærens auertere Proconſulem à fide, quem cum Paulus Apoſtolus percuſſiſſet cæcitate, ita vt circuiens quæreret qui manum ſibi daret, videns Proconſul factum credidit, admirans ſuper doctrina Pauli. *Act. c. 13.*

Erat Lyſtris quidam vir infirmus pedibus, claudus ex vtero matris ſuæ, qui nunquã ambulauerat. Hic audiuit Paulum loquentẽ. Qui intuitus in eũ, & videns quia fidem haberet vt ſaluus fieret, dixit magna voce, *Surge ſuper pedes tuos rectus, & exſiliuit: & ambulabat.* Turbæ autem cum vidiſſent quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem ſuam Lycaonicè dicentes, Dij ſimiles facti hominibus, deſcenderunt ad nos. *Act. c. 14.* G

EXEMPLA FOEMINARVM.

Suſanna vxor Ioachim pulchra nimis, & timens Deum. & erudita à parentibus ſecundum legem Moyſis à Senibus iniuſtè accuſata, & ad mortem condemnata tanquam adultera, fide in Deum armata exclamauit, Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui omnia noſti priuſquam fiant, tu ſcis quoniam falſum teſtimonium tulerunt contra me, & ecce morior, cum nihil horum fecerim. Exaudiuit autem Dominus vocem eius, & ſuſcitauit ſpiritum pueri Daniel, qui detecta malitioſa compoſitione Seniorum aduerſus *Suſannam*, eam eripuit, illis ſupplicio merito addictis. *Daniel c. 13.*

Iudith vidua in omnib. famoſiſſima, quoniã timebat Deũ valde, nec erat qui de ea loqueretur verbũ malũ, cũ audiſſet, quod Ozias traderet Ciuitatem Bethuliã Holoferni & Aſſyriis, ſi intrà dies quinq; nõ adueniſſet ſubſidiũ, vocatis presbyteris, eos ſuper temeritate redarguit, & clypeo fidei aſſũpto, ingreſſa Oratoriũ ad preces confugit, magnáq; fiducia in Deum quem credebat futurũ populo ſuo ad ſe eum humiliare & lacrymis reuertenti propitiũ, ad caſtra Aſſyriorũ ſe contulit, Holofernem trucidauit, & memorandã de illis vi- H ctoriam per manum fœminæ Deus elargitus fuit. *Iudith c. 9.*

Fide religioſiſſima illa 7. Machabæorũ Mater vnà cum filiis diuinæ legis tenaciſſima, ignẽ, ſartagines, mutilationes, & intolerandos cruciatus perpeſſa, omnibus ſuperior euaſit. Quamuis enim necdum Chriſtum in carne viderant, & ita illius exemplum ac imitandum deeſſet, tamen neminem eorum cenſet S. Gregor. Nazian. qui ante Chriſti aduentum martyrio conſummati ſunt extitiſſe, quid id ſine fide in Chriſtum potuerint conſequi. *2. Mach. c. 6.*

EXEMP. HISTORICA.

☞ *De S. Aniano. vide ſuprà, Fides miraculis firmata cõtra Iudæos.*

MONS LOCO REMOTVS.

Narrat M. Paulus Venetus, de regionib. Orientalibus eſſe montem quendã in Regione illa, nempe iuxta ciuitates Baldach & Tauriſij, haud lõgè à ciuitate Tauriſij, qui olim virtute

tute diuina à loco ſuo hac occaſione dimotus eſt. Accidit ſe- A mel, vt Saraceni Euangelium Chriſti blaſphemare volentes, & veluti vanam doctrinam Chriſtianis improperantes, dicerent: Eſt ſcriptum in Euangelio veſtro: Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, & dixeritis monti huic: tranſi hinc, tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. Nunc igitur ſi fides veſtra caret errore, admonete montem hunc, & probate Euangelij virtutem. Et quoniam Chriſtiani ſub perfidorum illorum Domino erant, cogebantur vel montem illum transferre, vel Mahumeticam ſubire legem: & ſi neutrum facerent, gladio ferirentur. Tunc vir quidam in Chriſti feruens amore & fide, confortauit puſillanimes, & fuſa oratione ad Dominum, cum tota fiducia dixit monti: Abi hinc: quod vidente multitudine illicò factum eſt. Quo miraculo multi Saracenorum conuerſi Chriſtum confiteri cœperunt. *Lib. 1. c. 18.*

LIBERATVR A LEPRA, ET PERFIDIA.

Charrarici cuiuſdam Regis Galliciæ filius grauiter ægrotabat, qui tale tædium incurrerat, vt ſolo ſpiritu palpitaret. Pater autem eius fœtidæ ſe illi Arianæ ſectæ vnà cum incolis loci illius ſubdiderat. Sed & regio illa plus ſolito, quàm aliæ prouinciæ, lepra ſordebat. Cúmque Rex videret vrgeri filium in extremis, dicit ſuis: Martinus ille, quem in Galliis di- B cunt multis virtutibus effulgere, cuius, quæſo, religionis fuerit, enarrate. Cui aiunt: Catholicæ fidei populum paſtorali cura in corpore poſitus gubernauit, aſſerens cum Patre & Spiritu ſancto æquali ſubſtantia vel omnipotentis venerari debere. Sed & nunc cœli ſede locatus aſſiduis beneficiis non ceſſat plebi propriæ prouidere. Qui ait: Si hæc vera ſunt, quæ profertis, diſcurrant vſque ad eius templum fideles amici mei, multa munera deportantes, & ſi obtineant mei filij medicinam, inquiſita fide Catholica, quam ille credidit, credam. Penſato ergo auro argentóque ad filij pondus, tranſmiſit ad venerabilem locum ſepulchri. Qui profecti, oblatis muneribus, exorant ad beati tumulum pro ægroto. Sed inſidente adhuc in patris eius pectore ſecta, non continuo integram recipere meruit medicinam. Reuerſi autem nuncij narrauerunt Regi, ſe multas virtutes ad beati tumulum vidiſſe, dicentes: Cur non ſanatus fuerit filius tuus, ignoramus. At ille intelligens, non ante ſanari poſſe filium, niſi æqualem cum Patre crederet Chriſtum, in honorem beati Martini fabricauit Eccleſiam: miróque opere expe- C dita, proclamat: Si ſuſcipere mereor viri iuſti reliquias, quodcunque Sacerdotes prædicauerint, credam. Et ſic iterum ſuos dirigit maiore cum munere, qui venientes ad beatum locum reliquias poſtulabant, &c. Quæ pignora, ſubdit Gregorius, cum ſumma veneratione ſuſcipientes, fidem miraculis firmãt: Nam filius Regis, dimiſſa omni ægritudine, ſanus properat ad occurſum: Rex verò vnitatem Patris & Filij & Spiritus ſancti confeſſus, cum omni domo ſua chriſmatus eſt. Squalor lepræ à populo pellitur, & omnes infirmi ſaluantur; nec vnquam ibi vſque nunc ſuper aliquem lepræ morbus apparuit: talémque gratiam ibi in aduento pignorum beati patroni Dominus tribuit, vt virtutes, quæ ibidem illa die factæ ſunt, enarrare perlongum ſit: nam tantum in Chriſti amore populus ille promptus eſt, vt omnes martyrium libentiſſimè ſuſciperent, ſi tempus perſecutionis adeſſet. *Gregor. Turon. l. 1. mirac. S. Martini, c. 11.*

HOMINES IN PORCOS MVTATI.

Cum Gregorius ille, qui edendis miraculis clarus fuit, multa à Teridate propter Chriſtum paſſus, & poſt multas variaſque malorum ſpecies ad quatuordecim annos foueæ cœnoſæ & caliginoſæ incluſus eſſet: Teridates ipſe Armeniorum prin- D ceps cum domo ſua tota, & cum optimatibus, diuinæ iræ vindictam eſt expertus. Ad vitam enim ſimul & formam porcorum redacti ſeipſos deuorabant. Sed enim ex fouea illa extractus diuus Gregorius vno ſigno omnibus Chriſtũ colere perſuaſit: & ſuilla forma atque vita liberatos inſtitutum noſtrum complecti coëgit, delubra eis cõſtruxit, ſacra arcani ac myſtici ſacrificij celebrauit, & nouis miraculis dæmones ex regione exturbauit. *N. cep. Call. l. 8. hiſt. Eccl. c. 35.*

ILLVSIONES DÆMONVM DISPELLVNTVR.

Circa tẽpora Lotharij Imp. erant paſſim in Friſia multa laruarum infernaliũ ſpectra: quæ in paruo quodam ſupereminẽtis collis ſupercilio ſubterraneum habebant ſpecum, abſq; humana ope artificio præſtigioſo extructum, in quo reſidebant, quas antiqui vocabant Albas Nymphas, ſiue vulgari gẽtis ſermone, Vvitte Vvitten; harum ſpeciem adumbratam, non verã fuiſſe conſtat: quæ ſolebant nocturnos viatores, gregúmque & armentorũ intentos excubiis, & puerperas cum infantibus ſæpiſſimè in abdita ſua & ſubterranea antra clanculum abducere, B in quibus ſubinde ſubterranei murmuris ſonus, atque etiã vagitus infantium auditi ſunt, & præterea etiam ingens fletus & gemitus hominum, & quandóque Muſarum concentus & voces dubiæ ante colligebantur. Qua de cauſa magna fiebat cuſtodia prægnantium mulierum, & paruulorum infantium, ne ab iſtis Nymphis infernalibus clam ſubriperẽtur. Quæ omnes dæmonum illuſiones, poſt agnitum ſyncerum Dei Euangeliũ (erant enim tum Friſij Sabellij & Arij erroribus demẽtati) euanuerunt, & in nihilum redactæ ſunt. Scripſit enim S. Odulphus contra eiuſmodi illuſiones dæmonum Chartam de S. Trinitate, quam per Eccleſias & parochias Friſiæ ſacerdotibus miſit, vt in populo frequenter legeretur. *Cornel. Kampenſ. l. 3. de orig. & ſitu Friſiæ c. 31.*

Cum vir Deus Norbertus Ordinis Præmonſtratenſis fundator, noctem quandã totam inſomnem orando tranſegiſſet, ſtans ante altare oratorij, quod in primordio conuerſionis ſuæ in Præmonſtratenſi loco ſuſceperat, adſtitit retrò eum Sathan inſtar horribilis vrſi, dentibus & vngulis terribilem præ ſe ſpeciem ferens: cumq; verteret ſe homo Dei, & vellet procedere, vt membra debilia modico ſomno recrearet, ex improuiſo vi- F dens adſtantem belluam, expauit. Sed illicò ad ſe reuerſus, & oſtium oratorij clauſum conſiderans, nec alicuius intrantis ſonitum ſe prius audiſſe recordãs, perſecutoris ſui cognouit eſſe inſidias; & parum perorando viribus reſumptis, ait: Quid expectas cruenta beſtia? Vngulæ tuæ inanes ſunt, & horribiles dentes tui, ventus, & hirſuta pellis tua, fumus & vapor inaniter tranſiens, & velut vmbra, quæ ſole recedente diſparet: Tu ſignaculũ ſimilitudinis Dei, lux cùm eſſes, in tenebras ſuperbiendo corruiſti: Recede nunc præcipio tibi: quia nulla conuentio Chriſti ad Belial, nulla ſocietas lucis ad tenebras, nulla pars fidelis cum infideli. Recede ocyus, ſcis nulli nocere te poſſe, niſi permittat Deus: nec niſi illis, qui peccãdo tuę ſubditi ſint poteſtati. Et his dictis, mendax ille, verba veritatis ferre non ſuſtinens, diſparuit. *In vita eius apud Surium tom. 3.*

MIRA IVDÆI COMITIS AD FIDEM VOCATIO.

De Ioſepho Comite, quomodo à morbo mentis & corporis propter Chriſti fidem liberatus ſit, ſic ſcribit Epiphanius: Tertium ad fidem hoc inſtructionis opus Ioſepho contigit, quod non valuit incarnationis vis, vbi erat Chriſti nomen, & ſignaculũ crucis: non tamen perſuaſus eſt, vt Chriſtianus fie- G ret. Poſteà verò apparet illi in ſomnis Chriſtus, dicens: Ego ſũ Ieſus, quem parentes tui crucifixerunt: verùm, crede in me. Ille verò necdum perſuaſus incidit in morbum magnum & deſperatum. At Dominus rurſum apparet ipſi, iubens vt credat in ipſum, & ſanitatem aſſecuturum eſſe promittens. Ille vero promiſſione facta rurſus reſiliit, & in duritia permanſit. Recidit autem ſecundò in morbum: eumque ſimiliter deſperatum: relictúſq; velut moriturus à cognatis ſuis Iudæis, quod myſticè ab ipſis ſemper fieri ſolet: id ab eis audiuit: nam vir quidam ſenior legis peritus, ad eum accedens, in aurem inſuſurrauit, dicens, Crede in Ieſum crucifixum ſub Pontio Pilato præſide, qui filius eſt Dei, & ex Maria poſtea natus eſt, & Chriſtus Dei eſt, & ex mortuis reſurrexit: nam ipſe veniet iudicare viuos & mortuos. Hæc ipſe Ioſephus palã mihi recitauit, id quod verè dicere poſſum. Ioſephus autem adhuc ægrotabat: & cùm audiuiſſet à ſeniore (velut dixi) cùm aliis Ieſus Chriſtus iudicaturus eſt; adhuc obdurabatur. At Dominus rurſum ex benignitate ſua per ſomnij viſum; Ecce, inquit, ſano te; ſed tu vbi ſurrexeris, crede. Vbi autem conualuiſſet rurſus à morbo, non credidit. Itaque ſano ipſi rurſus Dominus apparet per ſomniũ H conquerens de ipſo, quam ob cauſam non crederet; & promittit ipſi Dominus dicens: In fidei certitudinem ſi quod volueris ſignum diuinum in nomine meo operari, inuoca me, & ego faciam. Erat autem quidam inſanus in ciuitate, qui nudus per vrbem circuibat, in Tiberiade videlicet: & cum ſæpe veſte indueretur, eam dilaniabat veluti tales facere ſolent. Ioſephus igitur volens experiri viſionem, dubitans autem adhuc verecundiã detinebatur. Aſſumit autem hunc intrò, & præcluſis foribus, acceptáque aqua in manum, eaque Crucis ſignaculo ſignata, inſanum hominem reſperſit, & dixit: In nomine Ieſu Nazareni Crucifixi, egredere dæmon ab ipſo, & ſanus fiat. Homo verò magno clamore edito, in humum prolapſus, & multa ſpuma ab ore demiſſa lancinatus, ad multum tempus immotus permanſit: demum ſanatus eſt. *Baron. tom. 3. Annal. an. 317 ex Epiphan.*

A IN EXTINGVENDO INCENDIO FIDES MANIFESTATA.

Sicut in fugando ſerpente lethifero virtus enituit tanti Pontificis Leonis Papæ IV. ita in extinguendo incendio patefacta eſt fides ipſius, potentia crucis pollens. Rem geſtam hoc pariter an. 847. ita recitat Anaſtaſius, in ipſius ſui Pontificij exordio: Saxonum vicum validus ignis inuaſit, qui flammarũ violentia cuncta comburere cœpit validius, vbi populorum multa congregata ſunt agmina, quæ huius incendij flammas volebant extinguere; ſed ventorũ flatibus altius extendebatur ignis in aëre, cuncta comburens atque comminuens, ita vt propriùs ad B. Petri Apoſtolorum Principis poſita perueniret Saxonũ & Longobardorum domos porticum concremans. Quo audito, ipſe beatiſſimus Pontifex anxius illuc celeri curſu profectus eſt, & vt ob huius tanti ignis impetum ſe præpararet, Dominum deprecari cœpit, vt huius incendij flammas extingueret, & vbi crucis prope frequentauit ſignacula digitis, amplius ignis extendere flammas non potuit: & beati virtutem ferre non valens Pontificia, extinctas flammas redegit in cinerem. *Baron. tom. 10. Annal. ad annum 647. ex Anaſtaſio.*

PER FIDEM PROLES RERVMQVE ABVNDANTIA OBTENTA.

B Zacomus tribunus carebat liberis ætate iam ſeneſcens. Et quum monachum quendam magna gloria virum adiiſſet, quũ alia pleráque ei per colloquium expoſuit ſuam ærumnam quoque eam & caſum deplorauit. Supra modum enim apud Saracenos magni penditur liberorũ procreatio: nec apud eos modo, ſed etiam, vt arbitror, apud barbatos omnes. Ille bono animo eum eſſe, precatione facta, & reuerti domum iuſſit, fore pollicitus, vt breui pater fieret, ſi modò in Chriſtum ſibi credendum eſſe ſtatueret. Poſtquam autem dictum id euentus cõprobauit, & filius progenitus procreationem illam veram eſſe confirmauit: & ipſe Zacomus religione noſtra eſt initiatus, & tribum eam omnem, cui præfuit, ad eandem gratiam adduxit. Ab eo tempore tribum iſtam admodum floruiſſe, magnáq; & numero & amplitudine incrementa cœpiſſe, atque Saracenis & Perſis formidabilem fuiſſe dicunt. *Niceph. Calliſt. l. 11. Hiſt. c. 47. Sozom. l. 6. c. 38.*

AGRI STERILES FOECVNDI EFFICIVNTVR.

C Sterilis erat ager (ait presbyter Copres nomine, vir ſanctus, prope octogenarius) qui eſt prope nos: & ruſtici qui ipſum poſſidebant, ſeminantes vix ſemen duplicatum metebant: vermis enim naſcens in ſpica totam meſſem corrumpebat. Agricolæ autem catechiſmo à nobis inſtituti, & effecti Chriſtiani, rogarunt nos, vt oraremus pro meſſe. Dixi autem eis: Si habetis fidem in Deum, vel arena deſerti fructum vobis afferet. Ij autem nihil cunctati, cùm hac arena, quæ à nobis calcatur, ſinus impleſſent, attulerunt rogantes vt benediceremus. Poſtquã autem ſum precatus, vt illis fieret ſecundum ipſorum fidem, ipſi eam cum frumento ſeminarunt in aruis ſuis: & repentè eorum ager ita multiplicauit fructum, vt omnem ſuperaret Ægyptum. Hoc ergo facere ſoliti nobis quotannis exhibent moleſtiam. *Pallad. in Lauſiac. ſect. 44. c. 54*

* FIDEI CHRISTIANÆ

Dilatatio, propagatio, apud varios, & à variis, neque in vno modo, facta.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Chriſtus Dominus ex hoc mundo ad Patrem tranſiturus, Apoſtolos Euangelij ſui præcones in Eccleſia quam plantauerat reliquit, quibus ceu extrema mandata dedit, *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni Creaturæ.* Illi autẽ abeuntes prædicauerunt vbique Domino cooperante, & D ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. *Marci vltimo cap.*

Certè poſt primam Petri prædicationem, die Pentecoſtes factam Ieroſolymis, cum pluribus verbis teſtificatus eſſet de Ieſu, & Iudæos adſtantes exhortatus, qui receperunt ſermonẽ eius baptizati ſunt, & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. Erantque perſeuerãtes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. *Actor. c. 2.*

Idem Petrus ingreſſus in templum ad horam orationis nonam, claudum vtroque pede ſanauit, longóque ſermone huius occaſione miraculi, Chriſtum adſtantibus annuntiauit. *Multi autem eorum qui audierant verbum crediderunt: & factus eſt numerus virorum quinque millia,* & notant Veterum plerique, inter quos Oecumenius & Chryſoſtomus, hunc numerum credentium à Chriſto indicatum, dum iuſſit Apoſtolis quinq; panes diſtribuere in quinque millia hominum, qui omnes ſatiati fuerunt, ita vt fragmẽtorum xii. cophini ſupereſſẽt. *Ib. c. 3. & 4.*

Saulus adhuc ſpirans minarum, & cædis in diſcipulos Domini, acceſſit ad Principem Sacerdotum, & petiit ab eo Epiſtolas in Damaſcum ad Synagogas, vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Ieruſalem. E At iter faciente & appropinquante Damaſco, ſubitò circumfulſit eum lux de cœlo: & cadens in terram audiuit vocem de cœlo dicentẽ ſibi, *Saule Saule, quid me perſequeris.* qui dixit: *Quis es Domine?* Et ille, *Ego ſum Ieſus quem tu perſequeris.* Itaq; tremẽs ac ſtupens, ingreſſus Ciuitatem, per impoſitionem manuum Ananiæ viſum recepit, & ſurgẽs baptizatus eſt, ac continuo ingreſſus Synagogas, prædicabat Ieſum, quia hic eſt filius Dei. Eccleſia autem per totam Iudæam & Galilæam, & Samariam habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & conſolatione ſancti Spiritus replebatur. *Actor. c. 9.*

Sed & vir erat in Cæſarea nomine Cornelius Centurio cohortis quæ dicitur Italica: religioſus ac timens Deum cum omni domo ſua, Hic vidit Angelum introeuntem ad ſe: qui iubebat vt accerſeret Simonem Petrum. Qui cum veniſſet, euangelizauit illi Ieſum, & omnibus qui cum eo erant. *Adhuc eo loquente cecidit ſpiritus ſuper omnes qui audiebant verbum. Et obſtupuerunt ex circumciſione fideles, qui venerant cum Petro, quia & in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt. Ibid. cap. 10.*

F Porrò hæc ipſa fidei Chriſtianæ propagatio, quæ in nationes facienda erat, Apoſtolorum Principi illuſtri ſymbolo fuit indicata. Aſcenderat enim in ſuperiora domus vt oraret, circà horam ſextam. Et cum eſuriret, voluit guſtare. Parantibus autem illis, cecidit ſuper eum mentis exceſſus: & vidit cœlum apertum, & deſcendens vas quoddam quatuor initiis ſubmitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cœli, vnde mox ad illos qui cum Cornelio aduenerant, eum præſtolantes, oſtendit, inquit, mihi Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem, & paulò poſt. In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus. Nempe non ſolum vocat ad Eccleſiam ſuam Iudæos, ſeu illos qui legem ex Gentibus, vt Proſelyti, profitebantur; ſed etiam quoſcunque ex iiſdem Gentibus, abſque onere legis. *Ibid. c. 10*

Ceterum per hæc tempora viri quidam Cyprij & Cyrenei introierunt Antiochiam, & locuti ſunt ad Græcos, annuntiantes Dominum Ieſum. *Et erat manus Domini cum eis, multúſque numerus credentium conuerſus eſt ad Dominum. Ibid. c. 11.*

Etiam Proconſul Paulus videns quomodo ad verbum G Apoſtoli Pauli Elymas Magus qui ei reſiſtebat, excæcatus fuiſſet, credidit ocius, admirans ſuper doctrina Pauli. *Ibid. cap. 13.*

Dicentibus ad Iudæos Paulo & Barnaba vobis oportebat primum loqui ſermonem Dei, ſed quoniã repellitis illum, *Ecce conuertimur ad gentes. Audientes Gentes gauiſæ ſunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Vbi Lucas non aſſerit, cauſam præordinationis aut prædeſtinationis eſſe fidem, aut eum qui hanc habet, eſſe prædeſtinatum: Vel præordinati omnes credentes aut nullos alios credidiſſe, quam qui erant præordinati ad vitam æternam: Hæc enim à Caluiniſtis ita dicta affirmantur, ſed falſo: neque enim hic ſermo eſt de prædeſtinatione, ſed de præordinatione, ſiue Dei voluntate à Prophetis prædicta, qua ordinauit gratiam Euangelij etiam Gentibus concedendam, è quibus nunc nonnulli crediderunt, adeóque in via vitæ æternæ diſpoſiti ſunt. Alij verò hunc locum exponunt de iis, qui ſeipſis, hoc eſt, inſtinctu & voluntate ſua ordinati ſunt ad vitam æternam, neque ſe illius indignos vt obſtinati Iudæi re- H putarunt. Nimirum omnibus prædicatum eſt Euãgelium, pars admiſit, & velut in ordine ad vitam tendentium collocauit & coordinauit. *Ibid. c. 13.*

Factum quoque eſt Iconij, vt Paulus & Barnabas ſimul introirent in Synagogam Iudæorum, & loquerentur ita, vt crederet Iudæorum & Græcorum multitudo copioſa. *Ibid. c. 14.* Iiſdem tranſeuntibus per diuerſas ciuitates, Eccleſiæ cõfirmabantur in fide, & abundabant numero quotidie; tradebãt enim eis cuſtodire dogmata quæ erant decreta ab Apoſtolis & Senioribus, qui erant Ieroſolymis, quod aduertant hæretici noſtri temporis, qui nihil credendum ſeruandúmque à Chriſtianis contendunt, quam quod in Scriptura diuina clarè eſt expreſſum: neque vllas traditiones recipiunt, cum tamen hæc dogmata quæ Ieroſolymis erant decreta, videlicet, *Cap. 15.* In

A primo Concilio Apoſtolorum: iuberentur obſeruari, neque tamen in ſacra Scriptura quæ veriſimiliter necdum paſſim habebatur, clarè exprimebantur. *Ibid. c. 16.*

Die autē Sabbathorum egreſſi foras Philippis in locū orationis ſiue prædicationi opportunum, ſedentes loquebantur mulieribus quæ conuenerant, & quædam mulier nomine Lydia, purpuraria, hoc eſt ex ſingulari priuilegio purpuram, aut tincta purpureo colore diuendens; ciuitatis Thyatirenorū colens Deū, audiuit: *cuius aperuit Deus cor, intendere his quæ à Paulo dicebantur: & ab eo baptizata eſt, & domus eius tota. Actor. c. 16.*

Sed & Paulus Athenas perductus, cuius vrbis incolæ, & omnes aduenæ hoſpites ad nihil aliud vacabant, niſi aut dicere, vel audire aliquid noui, inani ſtudio diſcendi potius, quam vt crederent inſtigati, ſtans in medio Areopagi, longoque & neruoſo ſermone Chriſtum Euangelizans, eoſque Idololatriæ arguens, & ſuperſtitionis, quod & ignoto Deo aram excuaſſent; quidam viri adhærentes ei crediderūt: In quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis. Hanc autem Damariam vxorem Dionyſij volunt nonnulli, & fauere videtur Chryſoſtomus & Ambroſius: alij probabilius negant cum *B. Auguſtino, in ſermo. de ſeminatore verbi. Ibid. c. 17.*

EXEMPLA HISTORICA.

B Vsratio Occaſionem Præter Capſſſenui Fidem.

Quomodo contigerit Burgundiones ad religionem Chriſtianam conuerti anno Domini 413. hoc loco commemorabo. Eſt gens quædam barbara locum trans Rhenum fluuium incolens, quos vulgò *Burgundiones* vocant. Iſti vitam à Republica gerenda remotam perpetuò degunt; ſunt autem fabri lignarij omnes, & ex ea arte mercedem, qua ſuſtentant vitam, acquirunt. Hunnorum gens crebrò in eorum fines inuaſionem faciens agros depopulata eſt, & complures, illorum non raro trucidauit. Itaque illi non ad hominem vllum auxilij petendi cauſa confugiunt; ſed Dei alicuius poteſtati ſe totos permittere in animos induerunt. Ac cùm mente complecterentur. Romanorum Deum illis, qui eum metuunt & reuerentur, firmum afferre præſidium, omnes communi conſenſu ad credendum in Chriſtum ſe contulerunt: atque ad ciuitatem quandam Galliæ profecti, poſtulant ab Epiſcopo, vt Chriſtianorum baptiſmo donentur. Is cùm illis ſeptem dies præſcripſiſſet ad ieiunandum, eóſque in fide erudiſſet: octauo die lauacro baptiſmatis tinxit, & eum pace dimiſit. Illi vero animo fidenti contra Tyrannos C gradiuntur: nec ſpes eos fefellit. Quippe Vptaro Hunnorum rege nocte, cum ſe cibo nimio ingurgitaſſet, medio diſrupto *Burgundiones* Hunnos duce carentes adorti, pauci cum permultis (tria enim millia contra decem impetum faciunt) commiſſo prælio victoriam conſequuntur. Ex illo tempore gens ea Chriſtianam religionem ardenti ſtudio excoluit *Socrat. l. 7. hiſt. Eccl. c. 30. Baron tom. 5.*

Auxumitæ Vt Chriſtianum Cultum Suſceperint.

Iuſtiniano adhuc Imperium gubernante, Auxuctus Mitarū Indorum rex Græcorum ſacrorum conſectator, prælium cum Homeritis Indis Iudaicam religionem colentibus commiſit, belli eius cauſam Romanis præbentibus. Per Homeritas enim qui Ægypto appropinquant; merces vltro citróque datæ & acceptæ ad Auxumitas inferebantur. Porrò cum ab Homeritarum principe Damno Romani inſidiis experiti eſſent, vt profectio ad Auxumitas impediretur, accidit. Quare Auximita ad animi acerbitatem commotus, bellum contra Homeritas mouit, vero Chriſtianorum Deo nuncupato, illorum ſe ſacra D ſuſcepturum eſſe, ſi victoriam ab Homeritis reportaret. Itaque conflictu facto victor fortiter euadit, ipſumque illum Damnum viuum capit? & votum Deo Dauid Auxumita perſoluens, ad Iuſtinianum legatos mittit, vt quæ ſolemnia Chriſtianis eſſent, ipſis præſtaret. Iuſtianus autem valde ea re delectatus, delectum virum ſanctum Epiſcopum eis dedit: qui plurimis bonis operibus gentem eam omnem ſubegit, & baptizauit. Atque ex huiuſmodi ſanè cauſa interiores etiam Indorum populi Chriſtianiſmum ſunt complexi. *Niceph. l. 17. Ecc. hiſt. cap. 32.*

BOGARIS BVLGARORVM PRINCEPS, VT

Chriſto Nomen Dederit.

Bogaris anno Domini 845. Bulgarorum Princeps cum audiſſet mulierem cum tenero adhuc puero Romanis imperare, audacia elatus nuncios ad Reginam miſit, per quos minabatur ſe fœdera ſoluturum, & Romanorum fines inuaſurum. At Regina nihil humile vel effeminatum cogitans: Et me me, inquit, inuenies paratam ad reſiſtendum in acie, Deique nutu ſuperiorem; ſi autem (quod abſit) victor ipſe fueris; hoc quoq; pacto mea erit victoria: viceris enim non virum, ſed mulierem. Quibus verbis confuſus & deterritus quieuit, & priſtina fœdera B renouauit. Miſerunt autem vltrò citróque legatos & Regina & Princeps. Reginæ legatos accepit à quodam Theodoro Cuphara cognomento, viro idoneo, & adminiſtrandæ Reip. vtili, qui tunc in Bulgaria captiuus detinebatur: Princeps verò a ſorore ſua, quæ in quadam excurſione capta in Regia commorabatur. Hæc enim iampridem captiua abducta, & Chriſtianorum religione initiata, literáſque edocta, quo tempore captiua erat, ac nuper liberata non deſiſtebat fratri Chriſtianorum myſteria commendare, & in eius cor fidei ſemina iniicere, qui tamen ante à Cuphara diuina myſteria fuerat edoctus. Inita autem permutatione, & reddita muliere fratri, reſtituto item Reginæ Cuphara, quamuis ante Princeps inſtructus eſſet, & diuinis imbutus myſteriis; adhuc tamen retinebat infidelitatem proprio cultui addictus. Verùm cum ingens fames Bulgarorum regionem occupaſſet, omnique deſtituerentur auxilio, Princeps ipſe Chriſtianorum Deum, vt ſibi opem ferret, inuocauit; idque facere omnem ſibi ſubiectam nationem iuſſit; impetratóque remedio, & fame liberari, ad veram religionem ſe conferunt, & Princeps noua lauacri regeneratione donatur, de nomine Imperatoris Romanorum Michaël appellatus ab Epiſcopo, qui F ad eum miſſus fuerat, eique diuinum lauactum impertitus eſt. *Baron. tom. 10. Annal. ad ann. 845.*

BORIVORIVS REX BOHEMIÆ CHRISTIANISMVM

Suſcipit.

Boriuorius Rex Bohemorum patre Hoſtiuitio prognatus regimen paternum excepit, nec diu illud, vt impius & profanus, ſed vti religioni Chriſtianæ deditus rexit. Hoc verò modo ille Chriſtianiſmum ſubijt: Diuerterat ad Regem Morauiæ Suatopluceum, partim officij, partim amicitiæ paternæ confirmandæ gratia, venitque eo forte die & tempore ad Regem ſalutandum, quo ille a ſacroſancto Dominicæ cœnæ conuiuio in aulam reuerſus menſæ accumbere ſuæ parabat. Reddita ſalute, Rex; Ignoſce, inquit, Boheme hoſpes, quod ad prandium hoc noſtrum in præſentiarum non inuitêre: nec enim fas eſt nec iura Chriſtiana ſinunt, reuerenti à menſa Dei eum conuiuam habere, qui menſæ deorum mortuorum accumbere, déque illorum ſacrificiis participare ſoleat: proinde ſi tibi noſtra conuiuia arrident, fac vt ſimul tibi noſtra etiam arrideat religio G ac tum demum noſter eris, & valde gratus conuiua. Pupugerunt iſta animum Buriuorij, ſed magis adhuc eidem cogitationem de mutanda ſuperſtitione iniecerunt honores ab Arnulpho Cæſare ipſi Suatopluco habiti, poſteaquam religione Chriſtiana initiatus fuit: nam tanta inde Arnulphus beneuolentia, tantóque fauore Suatoplucum proſecutus eſt, vt in gratiam eius venire in Morauiam ad diem non grauaretur, ad quem inuitatus erat, vt filiolum ſuum è ſacro fonte leuaret. Vbi hac prætereà in illum vſus eſt liberalitate: vt tributum illi attribueret, quod Princeps Bohemiæ Cæſari tunc pendebat. Cum itaque non ſolùm honorificam *Boriuorius*, ſed etiam fructuoſam videt eſſe religionem Chriſtianam, ad illam vehementer aſpirare cœpit: ſed meliore mox ſpiritu afflatus fuit, quum diuum Methudium diui Cyrilli Collegam, ambos Morauiæ & primos Antiſtites, de fide & religione Chriſtiana diſſerentem audiuit; alios videlicet honores, & alia præmia cultoribus illam ſuis polliceri, neutiquam fluxa & caduca, ſed planè ſtabilia atq; æterna, ſi quis illa per baptiſmum, qui fidem perficit, conſummauerit. Adfuit Spiritus ſancti gratia, animumque *Boriuorij* luce fidei Chriſtianæ ſic illuſtrauit, vt ibidem ſtatim, cum bene H multis ſuis clientibus, aqua ſalutari à Methudio tingeretur; deinde vxor quoque eius, cui Ludmillæ nomen, in Bohemia ab eodem tincta fuit, & magnus præterea Bohemorum vtriuſque ſexus numerus ad baptiſmum adfluebat. *Ioan. Dubrauius Epiſc. Olmucenſ. l. 4. hiſt. Bohem.*

CHENDOMIRVS SIVE CHARRARICVS REX

Sueuorum Ad Rectam Fidem Conuerſus.

Quanam occaſione Theodomirus ſiue Charraricus Rex ad fidem orthodoxam conuerſus ſit, id ſcribit Gregoricus dum ſic ait: Charrarici cuiuſdam Regis Galliciæ filius grauiter ægrotabat: qui tale tædium incurrerat, vt ſolo ſpiritu palpitaret. Pater autem eius fœtidæ ſe illi Arrianæ ſectæ vna cum incolis loci illius ſubdiderat. Sed & regio illa plus ſolito, quam aliæ prouinciæ, lepra ſordebat. Cúmque Rex videret vrgeri filium in extremis, dicit ſuis: Martinus ille, quem in

A Gallis dicunt multis virtutibus effulgere, cuius, quæſo, religioſus fuerit, enarrate. Qui aiunt: Catholicæ fidei populum paſtorali cura in corpore poſitus gubernauit, aſſerens filium cum Patre & Spiritu ſancto æquali ſubſtantia vel omnipotentia venerari debere. Sed & nunc cœli ſede locatos aſſiduis beneficiis non ceſſat plebi propriæ prouidere. Qui ait: Si hæc vera ſunt quæ profertis: diſcurrant vſque ad eius templum fideles amici mei, multa munera deportantes: & ſi obtinuerint mei filij medicinam; inquiſita fide Catholica, quam ille credidit, credam. Penſato ergo auro argentóq; ad filij pondus tranſmiſit ad venerabilem locum ſepulchri. Qui profecti oblatis muneribus exorant ad beati tumulum pro ægroto. Sed inſidente adhuc in patris eius pectore ſecta, non continuò integram recipere meruit medicinam. Reuerſi autẽ nuncij narrauerunt regi, ſe multas virtutes ad beati tumulum vidiſſe, dicentes: Cur non ſanatus fuerit filius tuus, ignoramus. At ille intelligens non ante ſanari poſſe filium, niſi æqualem eum Patre crederet Chriſtum in honorem B. Martini fabricauit Eccleſiam: miróque opere expedita, proclamat, ſi ſuſcipere mereor viri iuſti reliquias, quodcumque ſacerdotes prædicauerint, credam. Et ſic iterum ſuos B dirigit maiore cum munere: qui venientes ad beatum locum reliquias poſtulabant. Cumque eis offerrentur ex conſuetudine, dixerunt: Non ita faciemus, ſed nobis, quæſumus, licentia tribuatur ponendi, quæ eadem iterum aſſumamus. Tunc partem pallij ſerici penſatam ſuper beatum ſepulchrum poſuerunt, dicentes: Si inuenimus gratiam coram expetito patrono, quæ poſuimus plus in ſequenti penſabunt, eruntque nobis in benedictionem poſita, quæſita per fidem. &c. *Greg. Turon. l. 1. mirac. S. Martin. c. 11. & ex eo Baron. tom. 7.*

RVTHENI BOREALES AD FIDEM CHRISTIANAM PERDVCTI.

Baſilius Macedo orientis Imperator, Ruthenos inter Græcóſque icto fœdere, religionis quoque Chriſtianæ negotium, miſſo ad eam gentem Archiepiſcopo, non mediocriter promouit: nam cùm adhuc ſuperſtitione detinerentur, & ipſe Princeps & proceres illius, atque adeo omnis natio, ſuumque priſtinum cultum examinarent, & Chriſtianorum fidem; Archiepiſcopũ illum, qui ad eos nuper venerat, accerſitum Princeps interro- C gauit, quænam eſſent ea, quæ ille annunciarent, quæque ipſum docere polliceret. Qui cùm ſacrum diuini Euangelij librum protuliſſet, & quædam miracula recenſeret à Deo, quando humanâ formâ aſſumptâ apud homines erat, facta: Niſi aliquod, Rex & multitudo reſpondit, ſimile nos conſpiciamus, & maximè quale aſſeris trium puerorum in fornace, nequaquam tibi credituri ſumus. Ille verò nunquam mentienti fide habitâ verbo illius, qui dixit: *Quodcumque petieritis in nomine meo, accipietis*, &, *Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora his faciet.* Etſi, inquit, haud licet tentare Dominum Deũ, attamen ſi ex animo decreuiſtis ad eum accedere, petite quodcumque vultis, & hoc faciet omnino propter fidem veſtram Deus, quamuis nos minimi ſimus & indigni. Ipſi autem petierunt diuini Euangelij volumen in ignem à ſe incenſum proiici: quod ſi illæſum ſeruaretur, ad eum ſe acceſſuros Deum, qui ab ipſo prædicaretur. Viſum eſt id faciendum: & cùm ſacerdos ſublatis ad Deum oculis ac manibus dixiſſet: Oſtende glorioſum ſanctum nomen tuum Ieſu Chriſte Deus noſter, in oculis nationis huius, in fornacem proiectus eſt Euangelij liber, incenſaque fornace ad horas aliquot, deinde penitus extincto, & conſumpto igne, ſacrum illud volumen inuentum eſt per- D manſiſſe inuiolatum atque illæſum, nullo ab igne accepto detrimento. Quod conſpicati Barbari, & miraculi magnitudine perculſi, ſine vlla controuerſia ad Baptiſmum confugere. *Baron. tom. 10. Annal. ad an. 886 ex Zonar. tom. 3. Annal.*

RVSSI RELAPSI, ERRORES SVOS FIDE RECEPTA EIVRARVNT.

Aliud etiam in eadem gente non minus illuſtre miraculum contigit. Rùm vno deinde poſt ſæculo ſalutari igne colluſtrati errores ſuos fide receptâ eiurarunt, adnitente maximè Bonifacio Buſclauini Regis Slauoniæ gentis filio, qui populo Ruſſorum à Pontifice Romano S. Romualdi diſciplina Archiepiſcopus datus erat. Cùm ad Regẽ Ruſſorum, inquit Petrus Damianus, vir venerabilis perueniſſet, & conſtanti animo prædicationi vehementer inſiſteret, videns eum Rex ſqualidis veſtimentis indutum, ac nudis pedibus incedentem, opinatus eſt, quia vir ſanctus talis nõ religionis cauſa perferret, ſed id idcirco potiùs, vt pecunias congregaret. Promiſit igitur ei, vt ſi ab iſta vanitate recederet, ipſe paupertatem eius largiſſima diuitiarum libertate ditaret. Verùm Bonifacius mox ad hoſpitium ſine E mora reuertitur, pretioſiſſimis Pontificalibus ornamentis decenter induitur, & ſic ad Regis palatium denuò præſentatur. Rex autẽ videns eum tam decoris veſtibus adornatũ, ait: Nũc ſcimus, quia te ad vanam doctrinam non paupertatis inopia, ſed veritatis impulit ignorantia. Veruntamen ſi vis vera credi quæ aſſeris, erigantur duæ ingentes lignorum cataſtæ, breuiſſimo à ſe interſtitio ſeparatæ; & igne ſuppoſito, cùm vaporatæ fuerint, ita vt vtriuſque ſtruis vnus eſſe ignis videatur, tu tranſi per medium. Quo ſi læſus ex aliqua parte fueris, ipſis te penitus conſumendum ignibus tradamus: ſin autem (quod credi non poteſt) ſanus euaſeris, omnes nos Deo tuo abſque difficultate credemus. Cúmque hoc fœdus non ſolùm Bonifacio, ſed & cunctis, qui aderant, gentibus placuiſſet, Bonifacius ita veſtitus, vt Miſſarum ſolemnia celebraturus, priùs cum ſanctificatâ aquâ, & incẽſo thure vndique perluſtrans ignem, dein ſtridentes flammarum globos ingreſſus, ita exiuit illæſus, vt ne tenuiſſimus capitis eius capillus videretur exuſtus. Tunc Rex, & cæteri, qui huic ſpectaculo interfuerant, cateruatim ſe ad pedes beati viri proiiciunt, indulgentiam lacrymabiliter petunt, & baptizari ſe inſtantiſſima ſupplicatione depoſcunt. *Petrus Dominianus, in vita S. Romualdi c. 29 & 30. ann. 1008.*

GENTILES AD FIDEM CONVERTVNTVR. F

Anno Domini 705. erat in quadam Boructuariorum villa, Velſenberch nomine, vir quidam diues & potens, Ethelheere dictus, obſeſſus à dæmonio, ferro & catenis adſtrictus, eò quòd omnes morſu arriperet, & veſtes proprias laceraret. Erat autem idem Ethelheere incitator aliorum, & primus qui S. Svvitbertum baculo impetere non formidabat. Qui cùm quotidie dirè vexaretur, & à multis viſitaretur, tandem quadam die, præſentibus nonnullis idolorum ſacerdotibus, & aliis Paganis ipſi condolentibus, dæmon clamare cœpit: Niſi huc veniat ſeruus Dei viui Svvitbertus Chriſtianorum Epiſcopus, hinc non egrediar. Cúmque magis ac magis iterando clamaret, confuſi abſceſſerunt idololatræ & amici dæmoniaci; perplexi & dubij quidnam facerent. Demum communi omnium deliberatione ab ipſis S. Svvitbertus quæritur, & inuentus obnoxiè rogatur & inuitatur ad viſitandum dæmoniacum præfatum. Igitur Sanctus Svvitbertus fraterno tactus dolore, dæmoniaco compatiẽs cùm iret cum ſuis presbyteris & clericis, eſſetque in via ad viſitandum eum, mox cœpit dæmoniacus ſpumare, dentibuſque dirè ſtridere, & horribiliter vociferando clamare plus ſolito: G de quo præſentes valde gementes mirabantur: ſed S. Svvitberto appropinquante domui, ceſſauit dæmoniacus iacens in lecto, ac ſi ſomno dulciter preſſus eſſet. Quem ſanctus cernens, præcepit ſuis, vt omnes orationibus vacarent: & ipſe orationi incumbens Deum deuotiſſimè precabatur, vt ad laudem & gloriam ſanctiſſimi nominis ſui, & ad conuerſionem incredulorum, dæmoniacum expulſo dæmone liberaret: ſurgénſque cum ſuis ab oratione, ſignauit dæmoniacum ſigno ſalutiferæ crucis, dicens: in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti præcipio tibi immunde ſpiritus, vt exeas ab hac Dei creatura, vt agnoſcat ſuum verum Creatorem & Saluatorem. Statim cum fœtore ſpiritus malignus exiens clamare cœpit: Non diu in iſta permanebis prouincia, ſerue magni Dei: nam ſicut me ab hac mea habitatione expuliſti, ita expelli te faciam ex iſta terra & prouincia. Ethelheere verò à dæmonio liberatus, ſurgens palam inhærens pedib. ſancti Svvitberti, veniam petens de commiſſis in eum, baptizari in nomine Ieſu Chriſti inſtantiſſimè popoſcit, in cuius nomine liberatus fuit. Vnde multi pagani cum duobus idolorum ſacerdotibus, qui præſentes fuerunt, pedibus ſancti Epiſcopi prouoluti myſterium fidei Chriſtianæ diſcere H & ſcire cœperunt. *Marcell. in vita S. Svvitberti, cap. 20. & 21. Baron. tom. 8. ad annum 705.*

IBERI AD CHRISTI FIDEM PERDVCTI.

De Iberis Hiſpaniæ populis hiſtoriam ſuperioribus ſubnectamus; quam à certo homine, Bacurio nomine, eius Gentis Rege, fideliſſimo viro, ſe accepiſſe teſtatur Ruffinus. Per idem, inquit, tempus etiam Iberorum gens, quæ ſub axe Pontico iacet, verbi Dei fœdera, & fidem futuri ſuſceperat regni. Sed huius tanti boni præſtitit cauſam mulier quædam captiua, quæ apud eos reperta, cum fidelem ac ſobriam ſatis duceret vitam, totiſque diebus ac noctibus obſecrationes Deo peruigiles exhiberet, in admiratione eſſe ipſa rei nouitas barbaris cœpit, & quid hoc ſibi velit curioſius perquirebant. Illa, vt res erat, ſimpliciter Chriſtum ſe Deum hoc ritu colere fatebatur. Nihil ex hoc amplius barbari præter nouitatem nominis mirabantur.

Verum, vt fieri ſolet, ipſa perſeuerantia curioſitatem quandam A mulierculis inferebat, ſi quid emolumenti ex tanta deuotione caperetur. Moris apud eos eſſe, dicitur, vt ſi paruulus ægrotet, circumferatur a matre per ſingulas domos, quo ſcilicet ſi quis experti aliquid remedij nouerit, conferat laboranti. Cúmque mulier quædam paruulum ſuum per omnes circumtuliſſet, ex more; nec aliquid remedij cunctas domos luſtrando cepiſſet; venit etiam ad captiuam, vt, ſi quid ſciret, oſtenderetur. Illa ſe humani quidem remedij nihil ſcire teſtatur: Deum tamen ſuũ Chriſtum, quem colebat, dare ei deſperatã ab hominib. poſſe ſalutem confirmat: cúmque cilicio ſuo paruulum ſuperpoſuiſſet, atque ipſa deſuper orationem fudiſſet ad Dominum, ſanũ matri reddidit infantem. Sermo autem defertur ad plures, factáque fama magnifici vſque ad aures Reginæ perlabitur: quæ dolore quodam grauiſſimo corporis afflicta in deſperatione maxima erat. Rogat ad ſe captiuam deduci. Illa ire abnuit, ne præſumere amplius, quàm ſexus ſineret, videretur. Ipſam ſe Regina deferri ad captiuæ cellulã iubet; quam ſimiliter ſupra cilicium ſuum poſitam, inuocato Chriſti nomine, continuò poſt precem, ſanã & alacrem facit exurgere: Chriſtumq; eſſe Deũ, Dei ſummi Filium, qui ſalutem hanc contulerit, docet: túmq; quem ſibi auctorem ſuæ ſciret eſſe incolumitatis & vitæ, commonet inuocandum: ipſum namque eſſe, qui & Regibus regna B diſtribuit, & mortalibus vitam. At illa cum lætitia domũ regreſſa, marito percontanti cauſam tam ſubitę ſanitatis aperuit, quicúmq; cùm pro ſalute coniugis lætus, mulieri munera deferri iuberet; illa, Horum, inquit, ô Rex, nihil captiua dignatur, aurum deſpicit, argentum reſpuit, ieiunio quaſi cibo paſcitur: hoc ſolum ei muneris dabimus; ſi eum, qui me, illa inuocante, ſanauit, Chriſtum Deum colamus. Ad hoc tunc Rex ſegnior fuit, & interim diſtulit, ſæpius licet ab vxore cõmonitus, donec accidit quadam die, venante eo in ſiluis cum comitibus ſuis, obſcurari denſiſſimis tenebris diẽ, & per tetræ noctis horrorẽ, luce ſubducta, cæcis iter greſſibus denegari: alius aliò diuerſi ex comitibus oberrant; ipſe ſolus denſiſſima obſcuritate circũdatus, quid ageret, quò ſe verteret, neſciebat; cùm repentè anxios ſalutis deſperatione animos cogitatio talis aſcendit: Si verè Deus eſt Chriſtus ille, quem vxori ſuæ captiua prædixerat, nunc ſe de his tenebris liberet, vt ipſum ex hoc, omnibus omiſſis, coleret: Illicò vt hæc nondum verbo, ſed ſola mente deuouerat, reddita mundo dies Regem ad vrbem perducit incolumem: quique Reginæ rem protinus, vt geſta eſt, pandit: euocatamq; captiuam, & colendi ritum vt ſibi tradat expoſcit; C neque ſe vltra alium Deum, quàm Chriſtum, veneraturum eſſe confirmat. Adeſt captiua, edocet Deum Chriſtum; ſupplicandi ritum, venerandique modum, in quantum de his aperire fœminæ fas erat, pandit. Fabricari tamen Eccleſiam monet, formámq; deſcribit. Igitur Rex totius gentis populo conuocato rem ab initio, quæ erga ſe ac Reginam geſta fuerat, exponit, fidémque edocet, & nondum ſacris initiatus fit ſuæ gentis Apoſtolus. Credunt viri per Regem, fœminæ per Reginã, cunctiſque idem volentibus eccleſia extruitur inſtanter: & eleuato iã perniciter murorum ambitu, tempus erat, quo columnæ collocari deberent. Cúmq; erecta prima vel ſecunda, ventũ fuiſſet ad tertiã, conſumptis omnibus machinis, & boum hominúmque viribus, cum media iam in obliquum fuiſſet erecta, & para reliqua nullis machinis erigeretur, repetitis ſecundò & tertiò ac ſæpius viribus, ne loco quidem moueri, attritis omnibus, potuit. Admiratio erat totius populi: Regis animoſitas hebeſcebat: quid fieri deberet, omnes ſimul latebat. Sed cum interD uentu noctis omnes abceſſiſſent, cunctique mortales & ipſa opera ceſſarent, captiua ſola in oratione pernoctans manſit intrinſecus. Cùm ecce matutinus & anxius cũ ſuis omnibus ingrediens Rex videt columnam, quam tot machinæ & tot populi mouere nõ quiuerant, erectam & ſuper baſim ſuam libratæ ſuſpenſam, nec tamen ſuperpoſitam, ſed quantum vnius pedis ſpatio in aëre pendentẽ. Tunc verò omnes populi contuentes, & magnificantes Deum, veram eſſe Regis fidem, & captiuæ religionẽ præſentis miraculi teſtimonio perhibebant. Et ecce iam mirantibus adhuc & ſtupentibus cunctis, in oculis eorum ſenſim ſupra baſim ſuam, nullo cõtingente, columna depoſita ſumma cum libratione cõſedit. Poſt hoc reliquus columnarum numerus tanta facilitate ſuſpenſus eſt, vt omnes, quæ ſuperfuerant ipſa die locarentur. Poſtea verò quàm eccleſia magnificè conſtructa eſt, & populi fidem Dei maiori ardore ſitiebant captiuæ monitis ad Imp. Cõſtantinum totius gentis legatio mittitur. Res geſta exponitur: ſacerdotes mittere oratur, qui cœptum erga ſe Dei munus implerent. Quibus ille cũ tanto gaudio & honore tranſmiſſis, multo amplius ex hoc lætatus eſt, E quã ſi incognitas Romano Imperio gentes & regna ignota iunxiſſet. *Ruffinus l. 1. hiſt. Eccl. c. 10. Bar. n. 10. 5. c. n. al ad an. 327.*

NAAMANIS DVCIS IDOLOLATRÆ CONVERSIO.

Naamanes Saracenorum Dux prædam egit maximã; in qua adoleſcentem Chriſtianum formoſiſſimum per manus ſuorũ militum abducebat. Vidente hoc Abbate Iordane commota ſunt viſcera eius, vel eo maximè quòd adoleſcens ille eius opẽ expoſceret, & ſe eripi de hoſtium manib. plorans deprecaretur. Iordanes petens tertiò repulſam paſſus eſt, nec oblato pretio retineri potuit. Non poſſumus, inquiunt, dimittere: Sacerdoti enim noſtro promiſimus: ſi quid pulchrum ceperimus, id ei oblaturos, vt de ſuo ſacrificium offerat. Tu itaque ſenex, vade; alioqui ſi morã feceris, ceruicẽ tibi amputabimus. Dubius tunc quid ageret ſenex, proſtratus in terram dixit: Saluator noſter Chriſte Deus, ſaluum fac ſeruum tuum. Repentè dæmon tres illos milites inuaſit: quo authore ipſi ſe inuicem gladiis confoderunt: hácque ope diuina adoleſcens eorum manus euaſit. Qua vltione territus Naamanes ſceleratiſſimus & flagitioſiſſimus, adeo vt etiam ſua manu homines dæmoniis ſuis mactaret, ad ſacrum baptiſma acceſſit, & Veneris ſtatuam non auratam, ſed auream prorſus igne liquefactam pauperib. diſtribuit, ac ſimul omnes ſuos ad fidem adduxit. *Euang. hiſt. Eccl. l. 6. c. 23.* F

FIDEI PROPAGANDÆ ZELVS.

Lagiſlaus Hungarorum Rex, dum vaſtata Tranſyluania milites ſuos in hoſtem iam victum acriter deſæuire conſpiceret, ſigno tubæ dato, inclamauit, parcerent humano ſanguini, & fugientem potius caperent multitudinem, vt ſi orthodoxam fidem illi amplectantur, Dei populum multiplicarent. *Refert Bonfinius l. 4. Dec. 3. Beyer. in Apophth. Chriſtianis.*

* FIDEI CONSTANTIA.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Nabuchodonoſor Rex fecerat ſtatuam auream, & miſerat ad omnes Principes & Satrapas Regionum quæ ſub ditione ſua erant, vt conuenirent vniuerſi ad dedicationem ſtatuæ, addito capitali ſupplicio iis, qui ad ſonitum inſtrumentorum muſicorum procidentes ſtatuam non adorarent: quod nempè mitterentur in fornacem ignis ardentis. Itaq; tres viri à Rege conſtituti ſuper opera Regionis Babylonis, Sidrach, Miſach, & Abdenago, contemſerunt edictum Regis, & ſtatuam adorare noluerunt, ſed Regi impia iubenti reſtiterunt, & tormenta mi- G nanti inſultarunt, dicentes: Ecce Deus noſter quem colimus, poteſt nos eripere de camino ignis ardentis, & de manib. tuis ô Rex, liberare. Quod ſi noluerit, notum ſit tibi ô Rex, quod Deos tuos non colimus, & ſtatuam quam feciſti non adoramus. Quocirca in fornacem miſſi, ambulabant in medio flammæ, laudantes & benedicentes Deum. *Daniel c. 3.*

Propheta Daniel apud Darium Regem accuſatus, quod legem ab eo latam fuiſſet præuaricatus orando & obſeruando Deum ſuum: (tulerat quippè legem Darius, vt omnis qui peteret petitionem aliquam à quocunque Deo & homine, vſquè ad triginta dies, præter quam à ſe ſolo, mitteretur in lacum leonum;) miſſus in lacum leonum, illæſus exiit, neque vlla læſio inuenta eſt in eo, quia credidit Deo ſuo. *Dan. c. 6.*

Stupenda fuit conſtantia Eleazari, qui erat de primoribus ſcribarum in fide & religione ſua, vt neque grauiſſimæ mortis ſupplicio ab illius potuerit obſeruatione auelli. Cum enim aperto ore hians compelleretur carnem porcinam comedere, glorioſam mortem magis quam odibilem vitam complectens voluntariè ad ſupplicium præibat, & deſtinauerat non admittere illicita propter vitæ amorem. Vnde ne ſimulate quidem H voluit ſe carnes comediſſe, quas Rex præceperat. Non enim inquiebat noſtra ætate dignum eſt fingere, vt multi adoleſcentes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiiſſe ad vitam alienigenarum: & ipſi propter meam ſimulationem & modicum vitæ corruptibilis tempus decipiantur, &c. quare diris cruciatibus affectus, cum plagis perimeretur, ingemiſcens dixit: Domine qui habes ſanctam ſcientiam, manifeſtè tu ſcis, quia cum à morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo dolores: ſecundum animam vero propter timorem tuum libenter hæc patior. *2. Mach. c. 6.*

Sed & decretũ exierat in proximas ciuitates ſuggerentib. Ptolomæis, vt pari modo & ipſi aduerſus Iudæos exſurgerẽt, vt ſacrificarent, eos autem qui nollent tranſire ad inſtituta Gentiliũ, interficerent. Duæ autem mulieres non attendentes impiis decretis, ſuas proles circumciderant, quodque hoc feciſſent delatæ ſunt, quas infantibus ad vbera ſuſpenſis: cum per ciuita- A tem circumduxiſſent, per muros præcipitauerunt. *Ibid.*

Plures quoque ad proximas ſpeluncas coeuntes latenter Sabbatha celebrabant, cumque ea res Philippo innotuiſſet, flammis ſuccenſi ſunt, eo quod verebantur propter religionem & obſeruantiam, manu ſibimet auxilium ferre. *Ibid.*

Excedit ſuperiora omnia ſeptem Machabæorum fratrum, martiriq; illorum memoranda in Religione & auita fide conſtantia, quam S. Scripturæ verbis aſſcribam. Contigit ſeptem fratres vnà cum matre ſua apprehenſos, compelli à rege edere contra fas carnes porcinas, flagris & taureis cruciatos. Vnus autem ex illis qui erat primus, ſic ait: quid quæris, & quid vis diſcere à nobis? parati ſumus mori, magis, quam patrias Dei leges præuaricari. Iratus itaq; Rex, iuſſit ſartagines & ollas æneas ſuccendi. Quibus ſtatim ſuccenſis, iuſſit ei qui prior fuerat locutus, amputari linguam, & cute capitis abſtracta, ſummas quoq; manus & pedes ei præſcindi, cæteris eius fratrib. & matre inſpicientib. & cū iam per omnia inutilis factus eſſet, iuſſit ignem admoueri, & adhuc ſpirantem torreri in ſartagine: in qua cum diu cruciaretur, cæteri vna cum matre, inuicē horta- B bantur mori fortiter dicentes. Dominus Deus aſpiciet veritatem, & conſolabitur in nobis, quemadmodum in proteſtatione Cantici declarauit Moyſes: & in ſeruis ſuis conſolabitur. Mortuo itaque illo primo, hoc modo ſequentem inducebant ad illudendum: & cute capitis eius cum capillis abſtracta, interrogabant ſi manducaret, prius quam toto corpore per mēbra ſingula puniretur? At ille reſpondens patria voce dixit: nō faciam. Propter quod & iſte ſequenti loco primi tormēta ſuſcepit, & in vltimo ſpiritu conſtitutus ſic ait: tu quidem ſceleſtiſſime in præſenti vita nos perdis: ſed Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus, in æternæ vitæ reſuſcitatione ſuſcitabit. Poſt hunc tertius illuditur, & linguam poſtulatus citò protulit, & manus conſtanter extendit, & cum fiducia ait: E cælo iſta poſſideo, ſed propter Dei leges, nunc hæc deſpicio, quoniā ab ipſo me ea recepturum ſpero. Ita vt rex, & qui cum ipſo erant mirarentur adoleſcentis animum, quod tanquam nihili duceret cruciatus. At hoc ita defuncto, quartum vexabant ſimiliter torquentes, & cum iam eſſet ad mortem ſic ait. Potius eſt ab C hominibus morti datos ſpem expectare à Deo, iterum ab ipſo reſuſcitandos. Tibi enim reſurrectio ad vitam non erit. Et cum admouiſſent quintum, vexabant eum. At ille reſpiciens eum, dixit. Poteſtatem inter homines habens cum ſis corruptibilis, facis quod vis: noli autem putare genus noſtrum à Deo eſſe derelictum. Tu autem patienter ſuſtine. & videbis magnā poteſtatem ipſius qualiter te & ſemen tuum torquebit. Poſt hūc ducebant ſextum, & is mori incipiens ait: Noli fruſtra errare. nos enim propter noſmetipſos hæc patimur, peccantes in Deū noſtrū, & digna admiratione facta ſunt in nobis: Tu autem ne exiſtimes tibi impunè futurum, quod contra Deum pugnare tentaueris. Supra modum autem mater mirabilis, & bonorū memoria digna, quæ pereuntes ſeptem filios ſub vnius diei tempore conſpiciens, bono animo ferebat propter ſpem quam in Deum habebat. Singulos illorum hortabatur voce patria, fortiter repleta ſapientia, & fœmineæ cogitationi maſculinum animū inſerens, dixit ad eos: neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis: neque ego ſpiritum & animam donaui vobis, & vitā & ſingulorum membra non ego ipſa compegi, ſed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem, & ſpiritum vobis iterum cum miſericordia reddet, & vitam, ſicut nunc voſmetipſos deſpicitis propter le- D ges eius. Antiochus autem contemni ſe arbitratus, ſimul & exprobrantis voce deſpecta, cum adhuc adoleſcentior ſupereſſet, non ſolum verbis hortabatur, ſed & cum iuramēto affirmabat, ſe diuitem & beatum facturum, & tranſlatum à patriis legibus amicum habiturum, & res neceſſarias ei præbiturum. Sed ad hæc cum adoleſcens nequaquam inclinaretur, vocauit Rex matrem, & ſuadebat ei vt adoleſcenti fieret in ſalutem. Cum autem multis eam verbis eſſet hortatus, promiſit ſuaſuram ſe filio ſuo. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannū, patria voce dixit: fili mi miſerere mei, quæ te in vtero nouem menſib. portaui, & lac triennio dedi, & alui, & in ætatem iſtā perduxi. Peto nate, vt aſpicias ad cœlum & terram & ad omnia quæ in eis ſunt, & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: ita fiet vt non timeas carnificem iſtum, ſed dignus fratribus tuis effectus particeps, ſuſcipe mortem, vt in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam. Cū hæc illa adhuc diceret, ait adoleſcens: quem ſuſtinetis? non obedio præcepto regis, ſed præcepto legis, quæ data eſt nobis per E Moyſem. Tu verò qui inuentor factus es omnis malitiæ in Hebræos, nō effugies manum Dei. Nos enim pro peccatis noſtris hæc patimur. Et ſi nobis propter increpationem, & correptionē Dominus Deus noſter modicum iratus eſt: ſed iterum reconciliabitur ſeruis ſuis. Tu autem ô ſceleſte & omnium hominum flagitioſiſſime, noli fruſtra extolli vanis ſpebus in ſeruos eius inflāmatus, nondum enim omnipotentis Dei, & omnia inſpicientis iudicium effugiſti. Nam fratres mei modico nunc dolore ſuſtētato, ſub teſtamento æternæ vitæ effecti ſunt: tu vero iudicio Dei iuſtas ſuperbiæ tuæ pœnas exſolues. Ego autem ſicut & fratres mei, animam & corpus meum trado pro patriis legibus, inuocās Deum maturius gēti noſtræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus cōfiteri, quia ipſe eſt Deus ſolus. In me vero, & in fratribus meis deſinet omnipotentis ira, quæ ſuper omne genus noſtrum iuſte ſuperducta eſt. Tunc Rex accenſus ira in hunc ſuper omnes crudelius deſæuit, indignè ferens ſe deriſum. Et hic itaque mundus obiit per omnia in Domino confidens, nouiſſime vero poſt filios, & mater conſumpta eſt. *l. 2. Machab. c. 7.*

EXEMPLA HISTORICA.

Dum Ioannes Euangeliſta Epheſi, atque adeo in tota Aſia verbum Dei prædicaret, anno Chriſti Redemptoris nonageſimo ſecundo, ſiue inuidia Apollonij, qui in Chriſtianos infen- F ſiſſimus erat, vel forte Eophratis philoſophi deſertoris apud Domitianum agentis, his artificiis aſſueti, aut opera Ebionis hæreſiarchæ, eiuſdem Ioannis hoſtis acerbiſſimi, ad Domitianum Imp. reus impietatis à Proconſule Aſiæ Romam vinctus miſſus fuit. Impius Imperator noluit eius faciem videre, ſed ad portam Latinam duci iuſſit, & in feruentis olei dolium illum viuum demitti, prius tamen flagris cæſum, & maioris ignominiæ cauſa tonſum: ex quo, diuina Domini noſtri Ieſu Chriſti protegente gratia, velut athleta conſtantiſſimus, non combuſtus, ſed tanquā vnctus, ſine vllo doloris ſenſu, magna omnium admiratione illæſus exiuit. Hæc ita ſe habere confirmat imprimis vetus tam inſignis miraculi monumentum apud portā Latinam, vbi ſæuum illud conſtat illatum fuiſſe ſupplicium. Imò & ipſa dies, qua hæc facta ſunt, pridie nonas Maij: quæ perpetua rei memoria illuſtratur, dum eadem quolibet anno recurrente Romæ & alibi annua celebritate recolitur. *Tertull. de Præſcrip. c. 36. D. Hieron. l. 1. in Iouinian.*

Cum Agapetus Pontifex Anthimum Patriarchatu Conſtā- G tinopolitano depoſuiſſet, Conſtantinopolim profectus eſt. Eò ingreſſus, primùm cœpit habere altercationem cum Iuſtiniano Auguſto: dum verò communio verſaretur, ita Dominus adfuit, vt ibi Anthimum Epiſcopum Arrianum inueniret. Ac tum dixit Agapeto Iuſtinianus: Aut conſenti nobis, aut exilio deportari te faciā. Tunc beatiſſimus Agapetus reſpondit cum gaudio dicens ad Imperatorem: Ego quidem peccator ad Iuſtinianum Imp. Chriſtianiſſimum venire deſideraui: nunc autē Diocletianum inueni, qui tamen minas tuas non pertimeſco. Et dixit ei iterum Agapetus: Tamen vt ſcias tu Anthimum idoneum non eſſe religioni Chriſtianæ, non confitetur ille duas naturas in Chriſto. Tunc ex præcepto Auguſti eo accerſito, & diſcuſſione facta, nunquam voluit confiteri in doctrina Catholicæ reſponſionis ad interrogationem beati Papæ duas naturas in vno Domino noſtro Ieſu Chriſto. Tunc piiſſimus Auguſtus Iuſtinianus gaudio repletus, humiliauit ſe Sedi Apoſtolicæ, & adorauit beatiſſimum Agapetum. Eodem tempore eiecit Anthimum Arrianum a communione, & expulit in exilium. *Ex Anaſtaſio Baron. tom. an. 536.*

Cum Præfectus quidam Valentis Imp. Cæſaream aliquando H veniſſet, accerſitum ad ſe magnum Baſilium honorificè tractari, placideq; allocutus hortabatur, vt tempori cederet neque tot eccleſias adducere in diſcrimen vellet tenuis expoſitiones dogmatis: promittebat & ab imperatore illi amicitiam, & à ſe illius occaſione multa beneficia. At diuus ille vir, adoleſcentulis congruere tales ſermones reſpondit, nam hos & his ſimiles inhiare huiuſmodi rebus: qui verò eſſet innutriti diuinis litteris, eos nullam ſyllabam illorum in diſcrimen venire pati poſſe ſolere, & ſi res poſcat, nullum genus mortis pro illis ſub eundem recuſare. Imperatoris quidem amicitiā magni ſe pendere cum pietate: qua remota pernicioſam eſſe dicere. Ferebat hoc ægrè Præfectus, iubebatque eum deſipere. Tum Magnus Baſilius; Vtinam ſempiterna, inquit, hæc mea ſit deſipientia. Denunciato igitur exilio, iubet eum cogitare quid agat, & poſtero die ſententiam ſuam explicare: hiſque ſermonibus crebræ minæ miſcebantur. Ibi aiunt Magnum reſpondiſſe Ba- A ſilium, eundem ſe illi poſtridie quoque reuerſurum, videret modò ne animum mutaret, néue minas exequi nollet. Poſt hoc colloquium occurrit Imperatori Præfectus, exponitque Regi, quid dixiſſet Baſilius, & qua eſſet ille virtute ac animi præſentia. Sed Imperator tacuit, & veniens in vrbem comperit diuinitùs inflictas domui ſuæ plagas, &c. *Theodoret, lib. 4. hiſtor. cap. 19.*

Cum idem Baſilius Eccleſiæ Cæſarienſis paſtor ab eodem Valente ad Præfecti tribunal miſſus eſt, ibi Præfectus aſſiſtens, eum interrogat, quanam de cauſa religionem Imperatoris non complecteretur; atque ille, quod hoc ſic Deus non præcepit, inquit. Et inſuper Imperatoris errorem reprehendit atque ὁμοούσιον conſubſtantiale defendit, vbi verò ille mortem ei minatus eſt; Baſilius gratiam ſe illi eo nomine habere dixit, quippe qui diſcedere ex tali rerum ſtatu non grauatè cuperet. Et cùm Præfectus amplius eam rem deliberare iuberet, Baſilius, Ego quidem, inquit, & hodie & cras idem futurus ſum: vtinam tu teipſum non mutaſſes. Creatura enim cùm ſim, creaturam adorare, Deúmq; eſſe profiteri, in animum non in- B ducam meum: ſed neq; religioni veſtræ me aggregari ſuſtinebo, Tametſi enim vos clariſſimi, & non minima orbis pars eſſe exiſtimamini; me tamen minimè decet hominibus gratificari, & propterea fidem in Deum paruipendere: quam ego medius fidius proditurus non ſum, etiamſi mihi bonorum publicationem, & exilium, & aliud quidquam grauium ærumnarum, mortémque adeò ipſam mineris: nihil enim rerum talium mœrorem mihi afferre poteſt. Quod ſi facultates meas expetis, pannos hoſce & cilicia, atque libros paucos, qui in mundo meo ſunt, ſi hos, inquam, adamaſti, recipe. Sin vt exilij cauſa ſolum vertam mauis, paratus ad id ſum. Exul verò quomodo ero, qui ſemper terram quaſi peregrinus peragro, & ad regionem aliam vehementer aſpiro? Corpus porrò hoc, vel poſt primam plagam, ſenſus omnino expers, & cruciatibus ſuperius prorſus futurum eſt. Hæc atque his ſimilia alia quum liberrimè Baſilius dixiſſet, conſternatus ad viri prudentiam, Præfectus celeriter ad Imperatorem percurrit; eidémque Baſilium conſtantiorem eſſe, quàm vt à ſententia ſua ſuaſione deducatur, renontiat; quapro- C pter aut propalam in eum animaduerteret, aut perſuaderi minis illum poſſe exiſtimare deſineret. Imperator tum quidem quieuit. *Niceph. lib. 12. hiſt. Eccl. c. 18.*

Anaſtaſius Imp. Epiſcopum quendam Oeniandum audiens diſertum admodum eſſe, & qui ora omnibus ſententiæ de paſſo Deo aſſertoribus obturaret, eum ad ſe vocatum hortatus eſt, vt ad ſuam factionem deſciſceret, pollicens eum quicquid petiit illicò accepturum. Cui Epiſcopus: Tu, inquit, potius ad ortodoxos tranſi, ne, dum opiniones impiorum hominum Seueri, Euthycis & Dioſcori amplecteris, æterno igni addicaris. Simúlque apprehendens Imperatoris chlamydem: Hæc ait, veſtis nequaquam te poſt mortem ſequetur, ô Imperator: ſed ſola comitabitur pietas, ac virtutum habitus. Miſſam fac Eccleſiam, quam Chriſtus ſuo redemit ſanguine. Indoctus es, & ratiocinandi ignarus, neque vllum Eccleſiæ decretum perfectè intelligis, tantùm impoſturis & ſcurrilibus calumniis fatuos terres. Satis tibi ſit dignitatis, quod Imperator es; antiſtites eccleſiæ vexare noli. Ad hæc imperator pudore ſuffuſus obmutuit. Pauperrimus autem cùm eſſet ille Epiſcopus, ne obolum quidem ab Imperat. voluit accipere: adeò liber erat, & ſolius in Deum fidei, ac pietatis rationem habens, terrena calcans omnia. *Cedrenus apud Zonaram tom. 3. Annal. in* D *Anaſtaſio.*

Iulianus Imperator Cæſarium (vt eiuſdem frater Gregorius Nazianzenus ſcriptis prodidit) iis Reip. muneribus præfecit, quibus auctoritas & amplitudo ineſſet; quem nunc verborum lenociniis ac ingentibus promiſſis, nunc terroribus & minis, omnique machinarum genere in ſuum obſequium errorémque trahere conatus eſt: ſed ſtrenuus Chriſti athleta ſuperior ſemper è lucta exceſſit, crucis opprobrio imperij poſthabens maieſtatem. Cùm enim non ſimulatum Chriſtiani hominis figmentum, ſed verus eſſet Chriſtianus, certò ſciebat quam ampli gloriæ laudiſque theſauri ſub crucis ignominia deliteſcerent. *Gregor. Nazianz. orat. in funere fratris.*

Liberatus Abbas, Bonifacius diaconus, Ruſticus ſubdiaconus, Seruus ſubdiaconus, Rogatus, Septimus & Maximus monachi, ex monaſterio Carthaginem pertracti, primùm blanditiis ad Arianam perfidiam ſollicitati ſunt. Illi verò vno ore & animo ſuo coram omnibus confeſſi ſunt fidem, dicentes. *Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma*: nec poterit in nobis iterari, quod E in doctrina Euangelij ſemel dari præceptum eſt: *Quia qui ſemel lotus eſt, non habet neceſſe, vt denuo lauetur, ſed mundus eſt totus.* Satius eſt momentanea perferre ſupplicia, quàm æterna ſubire tormenta. Iubet Rex nauem ſarmentis impleri, confeſſoréſque ligatos ſuperimponi, ignéque ſubiecto & naui in pelagi medium promota, concremari. Illi magna cum fiducia cantabant: Gloria in excelſis Deo: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, quando pro fide Dei noſtri ſupplicia perferemus, ne acquiſitæ fidei indumentum amittamus. Ignis cùm accenderetur, ſæpiùs extinctus eſt. Ergo robore & furore perculſus Rex, mandauit eos remorum vectibus necari. *Victor Vticen. lib. 4. de perſ. Vandalorum.*

Hoc loco hiſtoriam de fæmina quadam præſtantiſſima planè memorabilē narrabo: nā fœminæ etiā diuino pietatis amore ac ſtudio armatæ, vnius tyranni rabiem prorſus contempſerunt. Publia fœmina illis temporibus nobiliſſima, & propter virtutis ſuæ præſtantiam plurimorum celebrata ſermonibus, matrimonij iugo aliquandiu copulata, fructum Deo dignum ſanè admiratione obtulit Nam Ioannes, qui longo tempore presby- F teris Antiochiæ præfuit, & ſæpè ad primatum Apoſtolicum ſuffragiis delectus, ſemper illum honoris gradum recuſauit, ex eius ventre tanquam admirabili ſolo editus eſt. Hæc mulier chorum virginum perpetuam caſtimoniam profeſſarum ſecum habens, Deum omnium opificem ac ſaluatorem hymnis aſſyduè celebrare ſolebat. At cùm Imperator illac prætergrederetur, virgines inter ſe clariori voce canunt, ratæ illum conſceleratum tyrannum contemnendum eſſe, & omnium irriſione ludendum. Canebant autem illos potiſſimum pſalmos, quibus debilitas ſimulacrorum ſcitè derideretur, & cum Dauid dicebant: Simulacra Gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. At poſtquam verſus, qui illa ſenſus omnis expertia eſſe pronuntiant, recitauerant, iſtum adjungebant. *Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* His Iulianus cum maxima animi ægritudine auditis, iuſſit, vt eo progrediente conticeſcerent. At Publia eius leges parui æſtimās maiori cum alacritate chorum virginum in vnum coëgit, & illo prætereunte, denuò cantare mandauit: *Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, &c.* Itaque tyrannus grauiter commotus iubet magiſtram chori ad ſe adduci: quam cùm anum propter ætatem ingraueſcentem cum primis venerandam cerneret; ta- G men neque canicie corporis ad miſericordiam illius capiendam, neque animi virtute ad honorem ei tribuendum adducitur, ſed ſatelliti cuidam dat mandatum, vt vtramque malam verberet, & genas cruentet manibus. Illa hanc contumeliam pro ſummo honore ducens, domum reuertitur, & tyrannum, vt ſolebat, ſpiritualibus cantilenis perſtringit, non aliter quàm ipſe pſalmorum ſcriptor & magiſter Dauid, qui malignum ſpiritum, quo Saul agitabatur, compreſſit. Etenim iſte tyrannus, vbi ſceleratos dæmones ſibi familiares reddiderat, Corybantum more facere, & contra verum Dei cultum rabiem exercere non deſtitit, *Baron. tom. 4. Annal. ex Theodor. lib. 3. hiſt. Eccl. cap. 17.*

Saturus, domus Hunerici procurator, accuſatore quodam diacono, Marinado vocatur, vtque Arianus fiat poſtulatur. Cùm autem confeſſionem veritatis pluris faceret, quàm omnia ſua commoda aut damna: vxor adductis communibus liberis ad genua mariti aduoluitur, pérque omnia ſacra rogat, obſecrat & obteſtatur, miſeratur ſui, & pendentis à lacte matris filiolæ, & reliquorum coniugij pignorum: neu committat, vt quos generis nobilitas reddiderit claros, ſeruili conditioni ſubijciantur; non patiatur, vt ſe viuo, indigno & turpi matrimonio camela- H rij ſerui copuletur: Deum haud dubiè reſpecturum, quòd inuitus & valdè grauatim faciat ipſe, quod plerique feciſſent voluntarij. Sed ipſe ex Iob ei reſpondet: *Tanquam vna ex inſipientibus mulieribus loqueris.* Formidarem mulier, ſi tantum huius vitæ dulcedo eſſet futura amara, in amiſſione earum rerum. Imo ſi tu verè diligeres maritum, nunquam tu eum tuis inſidioſis blanditiis in ſecundæ mortis exitium præcipitare conateris. Age diſtrahant liberos, auferant vxorem, diripiant facultates: ego de Domini promiſſione planè ſecurus, hæc verba in mente fixa tenebo: *Si quis non dimiſerit vxorem, filios, agros aut domum, meus non poterit eſſe diſcipulus.* Vxor diſcedit, Saturus ſpoliatus omnibus, & plurimis ſuppliciis debilitatus mendicus demum relinquitur. *Victor. Vticenſ. lib. 1. de perſec. Vandal. anno 456.*

Cum iuſſu Hunerici Vandalorum & Alanorum Regis Li-

A beratus vir venerabilis, medicus in exilium mitti iuberetur cum vxore & liberis, cogitauit impietas Ariana à parentibus filios paruulos ſeparare, quò poſſe per pietatis affectum etiam virtutem genitorum proſternere. diſtinguuntur tenera pignora filiorum. Qui cùm vellet lacrimas emittere, authoritate vxoris increpatur, & in ipſo meatu exitus ſui illicò lacrimæ ſiccauerunt: Ait enim ei coniux: & propter filios, Liberate, perditurus es animam tuam? Computa eos non fuiſſe natos: nam & ipſos omnino vindicaturus eſt Chriſtus: nonne vides eos clamantes, & dicentes: Chriſtiani ſumus. Sed hæc mulier quid in conſpectu iudicum egerit tacendum non eſt. Nam cùm ipſa & maritus ſeorſim, carceris tamen cuſtodia tenerentur, ita vt ſe penitus non viderent, mandatur mulieri, diciturque illi: Solue iam duritiam tuam, ecce iam vir tuus paruit imperio Regis & noſter factus eſt Chriſtianus. Atque illa: videam illum, & faciam ego quod voluerit Chriſtus. Educta igitur de carcere, inuenit virum ſuum ſtantem cum ingenti multitudine pro tribunali conuexum; & verum æſtimans quod fecerant inimici, iniecta manu apprehendens oram veſtimentorum eius gutturi proximam, videntibus omnibus ſuffocabat eum, dicens: Perdite & reprobe, gratia Dei & miſericordia eius indigne, B quare voluiſti ad modicum gloriari, & in æternum perire? Quid tibi proderit aurum? quid argentum? numquid liberabit te de camino gehennæ? Dixit & alia multa. Cui maritus reſpondit: Quid pateris mulier? Quid tibi videtur? aut quid forte de me audire potuiſti? Ego in nomine Chriſti Catholicus permaneo, nec amittere aliquando potero quod teneo. Tunc hæretici mendacij ſui conſcij, & detecti fallaciam ſuam colorare minimè potuerunt. Ibidem in ciuitate Culuſitana quædam matrona, auctrix nominis ſui Victoria, dum in conſpectu vulgi continuato ſuſpendio crematetur, à marito iã perdito filiis præſentibus ita rogabatur: Quid pateris coniux? Si me deſpicis, vel horum, quos genuiſti, miſerere impia paruulorum. Quare obliuiſceris vteri tui, & pro nihilo ducis, quos cum gemitu peperiſti? Vbi ſunt fœdera coniugalis amoris? Vbi ſocietatis vincula, quæ inter nos dudũ honeſtatis iure tabulæ conſcriptæ fecerunt? Reſpice, quæſo, filios ac maritũ, & regiæ iuſſionis implere feſtina præceptum, vt & imminentia adhuc tormenta lucreris; ſimul & mihi doneris & liberis noſtris. Sed illa nec filiorum fletus, nec ſerpentis audiens blandimenta, affectum multo altiùs C eleuans à terra, mundum cum ſuis deſideriis contemnebat. Quod cùm iam continuatione ſuſpendij vulſis humeris etiam qui cruciabant conſpicerent mortuam, depoſuerunt omni parte exanimem. Quæ poſtea retulit, quandam ſibi Virginem aſtitiſſe, atque tetigiſſe membra ſingula, & illicò fuiſſe ſanatam. *Victor Vticenſis lib 3. de perſ. Vandal.*

In Edeſſa Meſopotamiæ ciuitate Martyrium eſt S. Thomæ Apoſtoli ſplendidum & illuſtre; in quo frequentes conueniunt propter loci ſanctitatem. Cùm hoc Valens Imperator cernere vellet, cognouiſſetque vniuerſam conuenientium multitudinem hæreſim ſuam deteſtari, fertur Præfectum manu percuſſiſſe, quòd non curaſſet eos inde expelli. Præfectus autem, cùm contumelia hac accepta paratus eſſet vel inuitus Imperatoris iræ morem gerere, occultè (non enim tot virorũ cædẽ perpetrare volebat) ſignificat, ne quiſquam in Martyrio deprehenderetur. Verùm nemo acquieſcebat illius nec conſilio, nec minis. Omnes enim ſequenti die ad Oratorium confluunt. Cùm autẽ Præfectus multorũ militum manu ſtipatus, vt Imperatoris irã exequeretur, ad Martyrium illud properaret, Mulier quædam paupercula, filiolum ſuum manu trahens ad martyrium currebat, D & ordinem ſatellitum Præfecti interrumpebat. Indignatus autem Præfectus mulierculam ad ſe duci iubet, illámque alloquitur, dicens: Quo tam inconditè curris infelix mulier? Cui illa: Quò alij, inquit, currunt. Ille viciſſim: Non audiſti, inquit, Præfectum cunctos interempturum, quos ibi repererit? Mulier, Audiui, ait, & ob eam cauſam feſtino, vt & ipſa ibi inueniar. Audito hoc Præfectus, admiratur conuenientium dementiam, Imperatorémq; accedit, ac inſtruit, cunctos eſſe pro fide ſua mori paratos; nec conſonum eſſe rationi, vt tantus hominum numerus breui tempore occidatur. Atque ita Imperatori, vt iram poneret, perſuaſit. *Socrates lib. 4. hiſt. Eccl. c. 18.*

Symphoroſa Tiburtina Getulij martyris vxor, ſeptem ex eo filios peperit, quibus vt fidei magiſtra ab incunabulis fuerat, ita & iiſdem dux ad martyriũ euaſit. Nã vnà cum illis, Adriano Imp. comprehenſa, cũ à fide, quã ſanguine ſuo maritus obſignauerat, firmitate diuelli nullo modo valeret, ſaxo ad collum alligato in profluentem deiicitur. Poſtridiè verò illius diei ſeptem filij ad palum alligati, variis tormentorum cruciatibus affecti, gratiſſimæ Deo hoſtiæ extiterũt. *Bren. Rom* xviij. *Iuly.* E

Felicitas matrona Romana etiam ſeptem filiorum parens, vnà cum iiſdem in perſecutione M. Aurelij Antonini, a Publio illius Præfecto primum blanditiis, deinde minis, ad extremum tormentis, vt fidem Chriſtianam abiurarent, tentata, cum Deos venerari abnueret, martyrio coronata eſt. Poſtquam filios ad palmam eamdem excitaſſet, & ante menſe quatuor præmiſiſſet, neque enim ait de illa *S. Aug. ſerm.* 110. *de diuerſ.* intuebatur quam vitam finirent, ſed quam inchoarent. Fœcundior virtutibus, quam fœtibus: videns certantes, in quibus omnibus & ipſa certabat; & in omnibus vincentibus etiam ipſa vincebat. *Ibidem* 10. *Iuly.*

Flauia Domitilla virgo Romana, & Titi & Domitiani Imperat. neptis, cum ſacrum virginitatis velamen à Clemente Pont. accepiſſet, à ſponſo ſuo Aureliano Titi Aurelij Conſ. filio delata quod Chriſtiana eſſet, à Domitiano in Inſulã Pontiam proſcripta, longum martyrium in carcere duxit. Tandẽ Tarracenam deducta, dum in Chriſti confeſſione conſtantiorem ſe præberet, ſub Traiano, incenſo eius iuſſu illius cubiculo, vnà cum Theodora & Euphroſyna virginibus, & collectaneis ſuis martyrij coronã adepta eſt nonis Maij. *Ibi.* 10. *Maij.* F

PVERORVM CONSTANTIA.

In ciuitate, cui Negræ nomen eſt, egregium virilis animi ſpecimen edidit quidam Puer martyr, mulierculæ vnius ex iis, quæ ad pyram accenſã rapiebantur pro Chriſto, filius. Hunc etenim tenerum adhuc tyrannus retinens diſtrahere à matre conabatur, demulcens illum, & quicquid ad animum adoleſcentuli alliciendum faceret, obiiciens. Ibi verò puer matrem aſpiciens femur tyranni momordit, & ad illam procurrit, atque ita vnà cum matre ſacrificium ſuaueolens per litationem ad Deum eſt tranſmiſſus. *Niceph. lib. 17. hiſt. Eccl. cap. 6.*

Vitus admodum puer, patre inuito baptizatus erat, quod cum ille reſciuiſſet, nihil non tentauit, vt a ſuſcepta fide filium remoueret. Renuentem verberibus impellit, at fruſtra. Patre duriora cogitante, vnà cum Modeſto & Creſcentia, qui eum educauerãt, Angeli monitu in alienam Regionem migrat. Inde euocatus vt filiam Diocletiani Imp. à Dæmonio liberaret, cum Deos venerari iuberetur, conſtantior tam ipſe, quam illius educatores, in fide permanſit; Donec exquiſitis ſuppliciis excarnificati, Deo ſpiritum reddiderunt. *Bren. Rom. xv. Iunij.* G

De Melithone etiam puero memoriæ proditum, quod cum iuſſu Agricolai Præfecti in Armenia, in eius conſpectu plures fuiſſent variis ſuppliciorum generibus ob Chriſti fidem cruciati, & ipſe quoque confractis cruribus adhuc viueret, matre, quæ natiuitatis illius ad vitam ſpectatrix aderat, cohortante, nihil de conſtantia remiſerit. Quare cum illa reliquorum iam occiſorum corpora plauſtris, imponi cerneret, vt in rogum inferrentur, ac filium ſuum relinqui, quod impia turba puerum ſi vixiſſet ad idolorum cultum reuocari poſſe ſperaret; ipſo in humeros ſublato, ſancta Mater vehicula Martyrum corporibus onerata, tam grato onere proſequebatur. In cuius amplexu ille moritur, eiuſque corpus in eumdem rogum mater inicit. Vt qui fidei conſtantia fuerant coniunctiſſimi, funeris etiam ſocietate copulati vnà in cælum ad Chriſtum peruenirent. *Idem* ix. *Martij.*

Narrat Prudentius poëta Chriſtianus libro Periſtephanon, ſeu de coronis, Puerulum non adhuc ſeptennem, Romani martyris nobiliſſimi rogatu coram Aſclepiade Præfecto, Dei vnius eſſentiam, & Chriſti deitatẽ, exploſa deaſtrorũ ethnicorum multitudine, conſtanter aſſeruiſſe. Matre accerſita iuſſit tyrannus carnificibus, vt puſionẽ in ſublime tollerent, manu pulſarent nates, mox & remota veſte virgis verberarent. H Cunctis flentibus ad tam immane ſpectaculum, mater imperterrito vultu, & ſerena fronte, amore Chriſti contumax doloribus ſtetit. Paruus ſe ſitire exclamat; mater autem eum increpans, dicit Chriſtianum cedere morti non debere, aquam vitæ in Chriſto ſufficere: fontem illum perennem eſſe proximum: calicem Infantium Bethleemicorum eſſe exhauriendũ, Iſaaci paruuli obedientiam, & ſeptem puerorum ex Machabæorum hiſtoria conſtantiam commemorat. Puerulus virili animo virgas ſtrepentes & dolores vulnerum ridet, tortoribus & tyrãno inſultat victor. In rabiem actus Aſclepiades, puerulum capite mulctari iubet. Mater natũ gerebat amplexu & ſinu. Puerũ popoſcit carnifex, mater dat, nec immota eſt fletibus, tantum oſculo impreſſo ei valedixit, & dum amputat ceruiculam carnifex, mater pſallere docta ex Dauidis pſalm. 116.

canebat: Pretioſa in conſpectu Domini &c. *Prudentius lib. de Co-* A *ronis ſiue Periſtephanon.*

Annus eſt & amplius, quod quandam Turcæ nauim deprædati ſunt, in qua permultos Luſitanos in captiuitatem abduxerunt, cum triginta Adoleſcentibus Indis: quorum qui minimus erat nouem annos habebat: maximus natu decimumſextum nondum exceſſerat: quos importunè, vt Turcicam legem ſuſciperent, nunc blanditiis, nunc minis, flagelliſque adhibitis ſollicitarunt. Neque tamen cùm exquiſitis ſuppliciis crudelitatéque ſumma in quorundam vibices, lardum accenſum guttatim inſtillaſſent (quod vſitatum eſt apud eos genus tormenti) quenquam à fide Ieſu Chriſti potuerunt dimouere. Quare indignati tyranni vi eorum vnum circunciderunt, cui cùm pueruli acclamarent, eùm tandem Mahometanum eſſe, quòd circumciſus eſſet: illis iſte reſpondit; cùm vi circumciſus ſit, non voluntate, Chriſtianum ſe verè adhuc eſſe. *Ex Annalibus Societ. Ieſu.*

Conſaluus Fernandus ex Iaponia hoc anno ad nos recurrit, & inter cætera, quæ multum ad diuini honoris amplificationem pertinent, vnum hoc retulit, quod nuper Bonzi, qui ipſius ad omnes errores magiſtri peſſimi ſunt, ob tanta Chriſtiani no- B minis incrementa in rabiem verſi, Patribus Societ. Ieſu eiectis, noſtros Chriſtianos dolore repleuerint: Chriſtianos verò, cùm ſe ſine templo, & paſtore animaduerterent, hanc laudabilem conſuetudinem interdiu retinuiſſe, vt in ortu ac occaſu per ſingulos dies, crucem in monte longè à ciuitate poſitam adirent, ibidémque ſuppliciter, fuſis ad Deum precibus, ſe ſuáque negotia, ac ſalutem Deo commendarent. Erat verò ibidem ethnico cuidam Chriſtiana iuuencula, ſed ſeruilis conditionis, quæ vna cum aliis ad crucem adorandam proficiſci ex more habebat; quod ei non ſolùm herus prohibuit, verumetiam ad priſtinos errores retrahere, adhibitis etiam minis, conatus eſt. Illa virili quadam animi conſtantia, non ideò ſe legem fidémque Chriſtianam ſuſcepiſſe reſpondit, vt ea reiecta ad muta, & omni nomine carentia idola rediret; minas illius in minimis ponens. Quæ pro more, cùm per temporis opportunitatem ad crucem adorandam cum reliquis Chriſtianis acceſſiſſet, herus furore immani correptus, & ira terribilis, redeunti ſe obuium opponit, & ſtricto enſe in pauperculam præceps ruens, C eam capite truncat. Illa conſtantiſſimo animo mortem oppetens, in Angelorum ſocietatem, vt credibile eſt, triumpho mirabili conſcendit. *Ex iiſdem.*

* FIDEI DEFECTVS.

Eius cauſa plerúmque Res ſecundæ, ſcelera & crudelitates Dominantium, atque puſillanimitas & iniquitates populorum.

EXEMPLA SCRIPTVRÆ S.

Sodomæ & finitimarum ciuitatum iniquitates, & miſeri euentus notiores ſunt, quam vt à nobis operoſo ſermone enumerentur. Deſcribuntur enim illarum populi fuiſſe peſſimi, ita vt clamor eorum multiplicatus, & peccatum eorum aggrauatum fuerit coram Domino, vſque adeo, vt ſi vel decem inter illos inuenti fuiſſent iuſti, non fuiſſent deleti. Cauſas verò ob quas in abominanda hæc ſcelera inciderit *Sodoma*, per Ezechielem recenſet his verbis Scriptura: *Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant.* Quatuor ergo vitia tribuuntur Sodomæ: ſuperbia in appetitu propriæ excellentiæ & vana præſumptione, quæ Dei reuerentiam excluſit: Gula in vſu alimentorum inordinato: diuitiarum copia, quæ delicias & voluptates prouocabant: & vocationem à bonis operibus, præſertim ab Eleemoſynis. *Geneſ. c. 19. Ezech. c. 6. v. 49.*

Hebræi cum moram faceret Moyſes deſcendendi de monte D Sina, congregati aduerſus Aaron, petierunt Deos qui illos præcederent, immemores omnium memorabilium quæ oſtenderat illis Deus. Et larga manu contulerunt inaures vxorum & filiarum ſuarum, vt ex iis vitulus conflaretur, cui etiam obtulerunt holocauſta & hoſtias pacificas: *Et ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Vbi (*ludere*) ſumitur vt ſit idem quod adorare Idolum, quomodo nonnulli etiam interpretantur illud *Geneſ. 21. vidit Sara ludentem Iſmaëlem cum Iſaac.* id eſt, adorantem idolum, & illud Iſaac oſtendentem vt illud ipſe etiam venerarentur. *Exod. c. 32.*

Nabuchodonoſor Rex fecerat ſtatuam auream altitudine cubitorum lx. latitudine cubitorum vi: & ſtatuit eam in campo Duræ Prouinciæ Babylonis, miſitque ad omnes principes & ſatrapas, vt conuenirent ad dedicationem ſtatuæ. Qui dum conueniſſent, præco clamabat voce vehementer: Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis. In hora qua audieritis ſonitum tubæ, fiſtulæ, & cytharæ, ſambucæ & pſalterij, omniſque generis muſico- E rum, cadentes adorate ſtatuam auream, quam fecit Nabuchodonoſor Rex. Si quis autem non proſtratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Poſt hæc igitur ſtatim vt audierunt omnes populi, & linguæ, & tribus, adorauerunt ſtatuam auream. Indubie alij religionis impio zelo, alij tam atrocis pœnæ formidine ſtimulati. *Dan. c. 3.*

Poſtquam Dominus Ieſus cæci à natiuitate oculos aperuiſſet, altercatio non modica inter Iudæos exorta fuit, ita vt plures ex illis non crederent, quia is cæcus primum fuiſſet qui nunc videbat. Donec vocatis parentibus eius inquirerent, an is filius eorum eſſet, & quidem à natiuitate cæcus. Acceſſerunt illi, & filium ſuum, & à natiuitate cæcum fuiſſe aſſeruerunt. *Quomodo autem nunc videat*, inquiunt, *neſcimus: ipſum interrogate, ætatem habet.* & dicit ſignanter Euangeliſta: *Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos.* Iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret, hoc eſt, vt omnis, qui illum tanquam Meſſiam reciperet, publicis conuentibus interdiceretur, ſiue vt nunc loquimur, excommunicaretur. Intellexerant quidem parentes à filio, quis ei viſum F dederat, ſimul modum quem adhibuerat: at ob metum Phariſæorum non audebant confiteri palam. Quamuis *Cyrillus* notet eos excuſari tam cauta reſponſione ab omni infidelitate, & inconſtantia in credendo: neque enim apertè negant ſe ignorare quomodo videret filius, ſed illum quod ætatem haberet, & pro ſe loqui poſſet, interrogandum affirmant. *Ioan. 9.*

EXEMPLA HISTORICA.

Licinio Imperatore, ad Sebaſten Armeniæ vrbem quadraginta militum fides in Ieſum Chriſtum illuxit, qui ſæpius in carcerem teterrimum detruſi, & cruciatibus vexati, tandem hyemis tempore lacero corpore ſub aperto aëre pernoctare iuſſi, vt frigore enecarentur. Verum vnus ex illorum numero, cui animus ad ſuſtinendum frigus defecerat, in proximum tepefactum balneum inſiliit, ſanctóſque collegas ſuos ſummo dolore affecit. Quos tamen nouo gaudio Deus excitauit, quando carceris ianitor ſe etiam Chriſtianum profeſſus, reliquis triginta nouem adiunctus fuit quadrageſimus. *Breuiar. Rom. 9. Martij.*

Marcellinus Romanus Pontifex in immani illa Diocletiani Imperatoris perſecutione territus, Deorum ſimulacris thus adhibuit, vt pœnas tyranni euaderet, parum memor illius quo diſcipulos ſuos Dominus Euangelio aduerſus inſultus malignan- G tium armauerat, Nolite timere eos qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent amplius quod faciant: verum peccati illius mox pœnitens, Sinueſſam ad Concilium plurimorum Epiſcoporum cilicio indutus venit, & delictum ſuum confeſſus eſt. Et Romam ad Diocletianum reuerſus, eidem inſultauit, quod ad tantam eum impietatem adegiſſet, quam ob rem ab eodem vnà cùm trib. Chriſtianis, capite plexus eſt. *Ib. 26. Apr.*

VVINVLORVM ET SLAVORVM GENS A CHRISTIANA FIDE REIECIT, PER AVARITIAM REGENTVM.

Anno decimo regni Henrici Germaniæ Regis, mortuus eſt Dux Saxoniæ Benno, vir omni probitate conſpicuus, & ſtrenuus Eccleſiarum defenſator: cuius principatus hæres factus eſt Bernardus filius eius, licet à paterna felicitate diuerterit. Ex illo enim tempore, quo Dux conſtitutus eſt in hac regione, nunquã ceſſauit diſcordia & perturbatio; quoniam Dux Henrico Imperatori rebellare auſus totam ſecum ad rebellandum Cæſari mouit Saxoniam deinde inſurgens in Chriſtum omnes Eccleſias Saxoniæ terruit atq; turbauit, illas præcipuè, quæ in memorata rebellione ipſius malitiæ noluerunt applicari. Acceſſit his malis, quod idem Dux, tam paternæ quàm auitæ deuotionis, H quam erga Slauos habebant, penitus immemor, gentem VVinulorum per auaritiam crudeliter opprimens ad neceſſitatem paganiſmi coëgit. Sane eo tempore Slauorum dominio potiti ſunt Theodoricus Marchio & Dux Bernardus, illo quidem Orientalem, iſto Occidentalem poſſidente prouinciam, quorum ignauia Slauos coëgit fieri fidei deſertores. Rodes adhuc in fide Gentilium populos, quos optimi quondam Principes cum magna lenitate fouerant, temperantes rigorem his, quorum propenſius inſiſtebant ſaluti, iſti tanta crudelitate inſectati ſunt, vt excuſſo tandem ſeruitutis iugo libertatem ſuam armis defendere cogerentur. *Ex Chron. Slauorum Helmodi. Baron. tom. 11. Ann. 1012. 9.*

POLONIÆ IN FIDE DEFECTVS, CONSPIRATIONE NOBILIVM.

Anno Domini 1022. contigit concuti Polonorum Eccleſiam conſpiratione nobilium, decimas ſoluere renuentium: A ſed Regis maximè pij auctoritate atque ſtudio quamprimum turbæ illæ euanuerunt. Res geſta ita deſcribitur à Longino Cracouienſi Canonico, ſub hoc anno: Catholicæ religionis fidem cultúmq; Sathanæ inuidiæ malignitas in Poloniæ regno, & vicinis regionibus videns in breuis temporis ſpatio, primò quidem ſub Miezlao Duce, deinde ſub Boleſlao primo Polonorum Rege vehementer germinaſſe, & funiculos tentorij ſui latiſſima propagine diffudiſſe; turbinem, & procellam eodem in regno exciuit, & res fidei extinguere, & quietem ſtabilitatémque ciuilem auſus eſt perturbare. Nonnulli ſiquidem nobiles Poloniæ, Sathana ſuggerente, ob oneroſam decimarum manipulorum ſolutionem, oneroſos Chriſtianos ritus dicentes, hi præſertim, qui in ſpurcitiis genitalibus enutriti iugum orthodoxum non facile tolerabant ad ritus redire profanos, & vetuſtam ſacrilegámque vitam reſumere, & decimas non reddere tempore inſtituto, nec eccleſias frequentare, miniſtróſq; & ſacerdotes de eorum eccleſiis pellere, frequenti conſpiratione diſponebant. Id cùm ad Boleſlai Poloniæ Regis aures perductum eſſet, non tulit fideliſſimus fidei Catholicæ propugnator gliſcentem conſpirationem conſurgere, ſed in ipſo ſuo ortu B illam mox extinxit. Auctores enim illius, miſſis militibus, comprehendit, & capita conſpirationis partium capitali ſupplicio extinxit, partim verberibus multauit: cæteris minus reis, & ſola contagione fœdatis, aliorumque ſuaſionem ſecutis parcendum decreuit. *Ioan. Longinus Canon. Cracouienſ. apud Baron. tom. 11. circa ann. 1022. 17.*

AMBITIONE, ET MALO CONSILIO FIDES CATHOLICA E SAXONIA EXVLAT.

Superiori exemplo ſimile accedit, idque recentius, de Ioanne Friderico Saxoniæ Duce. Hic (vt à fide dignis accepi) miro deſiderio tenebatur familiam Auſtriacam Imperatoria dignitate ſpoliandi, quod ſenſim videretur quaſi hæreditario iure poſſideri. Quod ſuum deſiderium cùm vocato ad ſe Martino Luthero communicaſſet, auctor fuit Duci religionem vt mutaret, ſi imperium mutatum vellet. Accepto & approbato hoc conſilio, Lutherum ſibi adiunxit conceptæ nequitiæ aptiſſimum inſtrumentum, eiuſque impiam ſectam aluit, errores fouit, fidem Catholicam in ſua ditione euertit; neque his contentus, iure humano poſthabito, in Carolum quintum Imperatorem, ac Dominum ſuum arma ſumpſit, &, vt Germaniã ex- C turbaret, omnes machinas admonuit. Sed inſanum hoc conſilium, ſtultámque prudentiæ humanæ rationem illuſit euentus. Nam profligatis copiis victus captuſque, & dominatu & Electoris poteſtate priuatus eſt: quam in Mauritium Ducem Ioannis Friderici patruelem, eiuſque familiam Imperator tranſtulit; in qua in præſens vſque tempus perſeuerat. *P. Ribadeneira lib. de Principe Chriſtiano.*

PRINCIPVM CVM HÆRETICIS ET INFIDELIBVS CONFOEDERATIO GALLIÆ PERICVLOSA.

Franciſcus primus & Henricus ſecundus eius filius Galliæ Reges, quamuis Chriſtiani & Catholici Principes, cùm atrox ac funeſtum bellum aduerſus Carolum quintum Hiſpaniarum Regem gererent, humanâ potius quàm diuinâ prudentiâ in conſilium vocatâ; ille Turca fœdere ſibi adiuncto, inſtructiſſima perfidi hoſtis claſſe, maritimas oras Carolo patentes excurſionibus infeſtauit; hic admiſſos in belli ſocietatem Germanos Principes, quos Proteſtantes vocant in eundem conatu & animis armauit, vt etiam Galli hiſtorici ſcriptis prodiderunt. Verùm quis ex eius generis fœderibus fructus? Nullus, D præter dedecus & publicam offenſionem. Nam Turcica claſſis, exiguo admodum detrimento rebus Caroli illato, tractum Galliæ circa Telonis Martij portum, in quo in hybernis egit, indignis modis igni ferróque populata eſt, vireſque & potius Gallorum explorauit, vt incidente occaſione Gallias ſecurius aggrediatur. Principes verò Germaniæ hæreſi infecti, qui per ſummum nefas defecerant, bonis multati, & pluribus incommodis affecti, manus Imperatoris ſui victrices vindiceſque ſenſerunt. Atq; ob eiuſmodi pactiones, & iniuſta cum Eccleſiæ hoſtibus fœdera aliáque noſtra maleficia, quibus Numinis iram prouocauimus, permiſit Deus nobiliſſimum, potentiſſimum, ac Chriſtianiſſimum regnum adeò miſerè affligi, & veluti infernis ignibus conflagrare, vt nec piorum precibus, nec lachrymis comprimi, nec in tot támque crudelibus belli effuſi ſanguinis riuus in hanc diem reſtingui potuerit. *Ibidem.*

GLORIÆ CVPIDITAS.

E De Nouato cum ſuis ab Eccleſia alienato ſcribit Nicephorus in hæc verba. Romæ autem, inquit, eis temporibus (Valeriani ſcilicet & Gallieni Imperatorum) presbyter erat Nouatus nomine. Is faſtu & iactantia inani ſublatus, omnem (vt eſt in prouerbio) mouerat lapidem, vt Romanæ Eccleſiæ gubernationem conſequeretur. Vbi autem omnia expertus nihil egit, (erat enim tumore, ambitione, & gloriæ cupiditate immenſa correptus) in deſperationem incidit; & tandem aliud quod faceret non habens, ab Eccleſia ſeipſum ſegregans, proprios cœtus cogere, & nouam quandam hæreſim per defectionem inſtituere cœpit; receſſionis ſuæ obtentum illum prætexens, quòd Epiſcopi eos, qui Deciana perſecutione diis ſacrificaſſent, per condignam pœnitentiam in gratiam recepiſſent. *Nicep. lib. 6. hiſt. c. 3. Euſeb. Caſ. lib. 6. c. 38.*

EXEMPLA IMPIA.

Circa annum Domini 1124. ſub Henrico V. huius nominis Cæſare Germano, & Calliſto ſecundo Romanorum Pontifice, emerſit Tandemus, ſiue (vt alij volunt) Tanchelinus hæreticus in Germania. Hic, vt ait Sigebertus, cùm laicus eſſet, non minimæ tamen ſubtilitatis erat, ſed multis etiam diſertis clericis in ſermone acutior, adeò quidem, vt eos ſuperare omni in re F videretur. In pretioſo habitu & veſtibus deauratis incedens, triplici funiculo crinibus intortis, verbis perſuaſilib. & conuiuiorum apparatibus eos, qui illum circiter tria millia armati ſequebantur, alliciebat, & per eos in ſibi reſiſtentes cædibus ſæuiebat. Qui ei in tantum credebant, eumque adeò reuerebantur, vt aquam, in qua corpus lauiſſet, biberent, & pro reliquiis adſportarent: qui tamen cùm tantæ impietatis eſſet, vt filias in matrum præſentia, ſponſáſq; maritis intuentibus corrumperet, id opus eſſe ſpirituale aſſerens. Ab hoc itaq; præſtigiatore oppidani caſtri Antuerpienſis ſeducti paulatim à fide & bonis moribus deſciuerunt: donec Capitulum S. Michaëlis, inibi paulo ante à *Godefrido Bullonio* fundatũ, *Norbertum* è Germania euocauit, qui prędicatione ſua, breui tẽpore inductas errorũ nebulas diſſipauit. *Sig. in Chr. an. 1124. Hug. in vit. S. Norb. c. 34.*

Procopius Thaboritarum in Bohemia hæreticorum Dux fuit Bohemorumque ad Concilium Baſileenſe legatus, in ſpiritualibus Thaboritarum rector & patronus Sigiſmundi Imperatoris Germani, & Ioannis 23. Papæ temporibus, circa annum Domini 1411. Cúmque is multis victoriis & magnis ſceleribus nobilitatus eſſet, euenit tandem, vt eam ob cauſam de G eo fama increbreſceret, atque diuulgaretur, in omniúmque ore, vt vir omni impietate inſignis, haberetur; adeò quidem vt cum Bohemorum legatus Baſileam intraret, velut in illum, qui toties fidelium fudiſſet exercitum, qui tot oppida ſubruiſſet, qui tot denique hominum millia neci dediſſet, omnium oculi conijcerentur. Hic tandem cùm à Concilio recedere ſtatuiſſet, infecta re, pro qua cum ſuis Bohemis illuc venerat; in omnium Patrum præſentia pro iiſdem Bohemis ibidem exiſtentibus, contumaciter & ſuperbè locutus eſt in hunc modum: Communionem calicis habere & tenere pro laïcis intendimus, &c. *Gab. Prateolus de Hæreſ. lib. 14.*

Quid de Britannia, quam nunc Angliam appellamus? Gildas ſcriptor perantiquus & veritatis amantiſſimus teſtatur, per id tempus, quo Britanni Anglos, vt ſibi contra Pictones ac Scotos eſſent auxilio adſciuerunt, eam totam inſulam hæreſi Pelagiana corruptiſſimam fuiſſe, huiuſque impietatis vindicandæ gratia permiſiſſe Deum, vt Angli in eos ipſos arma conuerterent; quibus auxilio venerant, deuictóſq; ex inſula pellerent, quam poſtea de ſuo nomine Angliam appellauerunt. Tantum porrò decurſu temporis ibi creuerat errorum colluuies, vt, quo H tempore S. Gregorius Pontifex Auguſtinum cum aliquot Monachis ſociis in Angliam ad propagandam fidem deſtinaſſet, inuentis nouem hæreticis Epiſcopis, nullum Catholicum reperit. *Pet. Ribaden. lib. 1. de Princ. Chriſtiano, c. 29.*

LIBIDO ET AMBITIO.

Quidquid floreutiſſimum illud regnum magnæ Britanniæ, tot ſæculis Apoſtolicæ ſedi tributarium, cuius teſtem habemus Polydorum Virgilium ſacri illius vectigalis aliquando collectorem; & præ aliis Chriſtiani orbis Catholicum & religioſiſſimum modò ſupra omnia reliqua, eidem ſedi & fidei aduerſarium, omniſque impietatis ſeminarium effecit effrenata Henrici Octaui, qui & ipſe prius religioſiſſimus Princeps, fideiq; Romanæ aduerſus Lutherum defenſor extitit, libido; inceſtuoſas nuptias cum Anna Bolena ineundi, repudiatâ caſtiſſimâ ſuâ coniuge Catharinâ. Cum enim huic improbitati

ſuffra

ſuffragium denegat Rom. Pontifex, & ipſe nihilominus in ſententia A perſtaret, venundatum iam ſub peccato vt faceret malum, ab illius obedientia ſe & ſubditos etiam in ſpiritualibus ſubduxit, coactaq; Synodo Primatum Eccleſiæ in Regno ſuo ſibi vendicauit, ſublatis è medio tanquam perduellibus, qui refragarētur. Quo factū, vt ocius auitæ religionis ſplendor, & pietatis ardor, obducta libertatis & errorum orbe velatus omnem pepererit improbitatem, ac Catholicam religionem funditus pene extirpauerit, trucidatis illius aſſertoribus, aut per impia edicta profligatis, ſic vt vix pauci in ſemen relicti ſuperſint. Cuius quidem calamitatis exordium datum fuit circa annum Domini 1535. neq; adhuc ſpes affulget, vt aliquando ſuæ integritati hæc Fides reſtituatur, pullulantibus in dies nouis opinionum monſtris, quæ ſementem in agro Dominico opprimunt, & inimico homine in medio tritici zizania ſua ſuperſeminante.

ARROGANTIA, ET CVPIDITAS.

Cum M. Lutherus magna ingenij ſui oſtentatione, maximaq; verborum iactantia ſuum nouæ doctrinæ genus iactitaret, contigit Leonem Romanum Pontificem templi Romæ D. Petro à Iulio ſecundo inchoati tandem abſoluendi, aut (vti ait Tilius) Turcici belli cauſa indulgentias atq; peccatorum condonationes, ſiue pœnarum relaxationes elargiri: quas Archiepiſ- B copo Moguntino per Germaniam credidit diſtribuendas. Has Auguſtiniani commendatas ſolebant populo proponere. Verū Moguntinus hoc tempore illas ad Dominicanos tranſtulit diuulgandas: vnde ſimultas inter illorum mendicantium Ordines haud ſanè leuis exorta fuit. Lutherus vt erat ingenio acri, vbi quæſtū ad ſe ſuoſq; redire ſolitum aliò cum animi dolore, reiq; culinariæ detrimento videret tranſlatum, cùm non valeret eripere, ſtuduit ſaltem impedire, aliiſque optatam illam prædam imminuere, vt ſi totam non excuteret, ſaltem maiori ex parte auerteret. Publicè igitur in indulgentiarum vim atq; efficaciam eſt inter concionandum magna cum animi contentione inuectus. Huic turbæ frigidam ſuffundebat Staupitius Auguſtinianorum Prouincialis, vehementer illis obtrectans, earumq; vim extenuans: contrà Tetzelius Dominicanus ſua pro authoritate illas propugnabat. Mutuis ergo contrariiſque affectionibus populo Saxoniæ dubitandi anſam præbuêre, opinionibus per contentionum ſtudia in peius declinantibus: cùm Lutherus initio indulgentiarum potius abuſum, quàm legitimum earum vſum, quem ante laudauerat, fuerit inſectatus: C quòd & ipſe cum ſuis earum promulgationem maximopere ob ſperatum ſoliti iam quæſtus lucrō multò ſanè maximū ea praret. Hac inter ipſos igitur oborta cum infirmorum ſcandalo contentione de indulgentiarum viribus atq; efficacia Eccleſiæ pax atq; fidei vnitas dolendum in modum cum certa plurimorum Chriſtianorum pernicie fuit per has inſectationes diuulſa atq; interturbata. *Gab. Prateol. lib 19. Elenchi hæreſum. an.* 1516

LIBERTAS, ET QVIDVIS AGENDI LIBIDO.

Quid cauſæ exiſtimamus, cur Belgium, poſt Germaniam & Galliam, non ita pridem in tot tantóſq; errores delapſum fuerit & ſuperſtitem Auorum pietatem ac religionem funditus extirpare laborauerit, quam quod factioſi aliquot, tam ex nobilitate media, quam ex infima plebe fulti præſidio potentiorum, ſumptâ conſcientiæ diſſolutionis, & libertatis Chriſtianæ laruā, primùm ſui Principis iugum quod abſq; iugo erat excutere aggreſſi, deinde & in Deum, eiúſque Religionem, templa, aras, ritus, ſacerdotes impij, per ſummum ſcelus varias ciuitates & Prouincias ſuæ poteſtatis fecerunt, in quibus pro libidine in Deum & Regem ſuum perfidi adhuc hodie perſtant, & in tot religionum formas abeunt, vt numerum vix inuenias. Atque ſub Reformationis Eccleſiaſticæ prætextu, Chriſti Ec- D cleſiam non tantum apud ſuos, ſed paſſim & apud alios, aſtu & armis peſſundare, ac labefactare moliuntur, imitati veteres Ethnicos, qui ob id Chriſtianam religionem inſectati pertinacius, quod præter vnum Deum alios non compateretur: ſic & iſti Catholicæ Eccleſiæ crudelius inſidiantur, quod ea nullos Iudæos, Mahometanos, hæreticos, aut alios infideles intra ſe admittat, ſceleribus omnibus frænum ponat, ſubiectionem erga legitimos Principes doceat, ab alienis occupata Regna ſuis Dominis reſtituenda ſuadeat & impellat. Quæ omnia vbi cum pietate apud illos exulant, & pro paradoxis habentur, vt quibus nihil [illegible] notiuſque, quam omnes Religionum fæces [illegible] & amplecti, dummodo veræ Religionis ſectatores [illegible] perſequi ſtudeant: Iura omnia pedibus conterere, [illegible] condemnant, ædibus [illegible] bonorum oppreſſioni, ſubditorum rebellioni, parentibus potius

viam ſternere, & in cælum cum Gigantibus, quantum in ſe eſt, impietatis ſuæ moles proijcere. Donec Deo qui patiens eſt E redditor, aliter viſum, vt ad gremium vnde exciderunt, reſumpta priore charitate, accepturi ſtolam primam reuertantur.

☞ *Vide locum de hæreſi, & Hæreticis ſub finem.*

* CHRISTIANÆ FIDEI FORMVLA
XII. ARTICVLIS DISTINCTA.
SIVE SYMBOLVM APOSTOLORVM.

Ea Fidei Chriſtianæ dogmata, quæ Chriſtianis omnibus ſcitu neceſſaria, & expreſſe credenda ſunt, per XII. velut articulos diſtincta, iam à naſcentis Eccleſiæ exordio circūferūtur hæc.

1. Credo in Deum Patrē omnipotentē creatorē cæli & terræ.
2. Et in Ieſum Chriſtū filium eius vnicum Dominum noſtrū.
3. Qui conceptus eſt de Spiritu S natus ex Maria Virgine.
4. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.
5. Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.
6. Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.
7. Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos.
8. Credo in Spiritum ſanctum.
9. Sanctam Eccleſiam Catholicam
10. Sanctorum communionem
11. Carnis reſurrectionem.
12. Et vitam æternam. Amen.

Eſt autem fidei articulus propoſitio Catholica principij ra- F tionem in fide obtinens, & ſpecialem inœuidentiam ac difficultatem continēs, Chriſtianis omnibus ad explicitè credendum expoſita, quam quidem articulum dicimus, ſumpta ſimilitudine ab articulis membrorum in corpore, quibus illa diſtinguuntur & vniuntur, vt vnum corpus conſtituant.

CVR SYMBOLVM VOCETVR.

Cōtracta hæc in XII. articulos Fidei profeſſio aptè Symboli nomen accepit, quia per hanc iam ab initio velut per idoneam teſſerā, veri Chriſtiani à falſis & pſeudo-apoſtolis ſemper diſtincti fuēre. ideóque SS. Patres tanta ſedulitate hanc Formulam ab omnibus ediſci & recitari laborabant, ne vlli ſuæ fidei apta teſſera deeſſet, velut enim in caſtris certum eſt ſymbolum, per quod ab hoſtibus diſcernuntur qui in iiſdem militant: ita in caſtris Eccleſiæ, quæ eſt velut acies ordinata caſtrorum, formula hæc ſymboli rationem obtinet, quo veri filij ab adulterinis ſecernuntur.

Niſi Symbolum vocemus, ſumptâ metaphorâ à ſymbolis illorum qui in eodem hoſpitio cænāt, & ſumptus in commune conferunt. Ad quem modum fideles ad magnam cænam quā G Deus præparauit in Eccleſia ſua vocati, hanc formulam ceu ſymbolum conferunt, quo ſe ex numero euocatorum doceāt.

AN PLVRA FIDEI SYMBOLA AB ECCLESIA RECEPTA.

Præter illud commune, tria inſuper alia in Eccleſia recepta ſunt. Nicænum ſub Conſtantino Magno, contra Arianos, ab ipſo Nicæno Concilio editum, eiuſdem cum Concilio auctoritatis.

Conſtantinopolitanum à Concilio II. Oecumenico tempore Theodoſij Imp. aduerſus Macedonium coacto editum. Eóque nunc in Miſſa Eccleſia vtitur, adiectâ ſolùm particula (Filióque) claritatis gratia, atque illud Symbolum Leo III. Pont. tabulæ argenteæ inciſum, poſt S. Pauli corpus in altari poſuit, teſte *Mag. Sententiar. lib* 1. *diſt.* 11.

Tertium eſt Athanaſij, quod legitur in horis Canonicis, & continet plenius ac magis explicitè, quod priora includunt implicitè, vt pulchrè. *Vincentius Lyrinenſis c.* 32.

COMMVNIS SYMBOLI PER XII. ARTICVLOS
DISTINCTI, AVCTORES.

Quamuis tria iam memorata Symbola Apoſtolica meritò H vocari debeāt, ex quo doctrinam continent ab Apoſtolis traditā, attamen propriè Symbolum dicitur Apoſtolorum, quod communiter per XII. articulos diſtinctum in Eccleſia proponitur. Hoc namque Apoſtoli, traditæ ſibi à Chriſto fidei præcones, priuſquam per orbem vniuerſum prædicaturi ab inuicem digrederētur, vt omnium vna eſſet fidei & Religionis cōfeſſio, ac communis regula profeſſionis conceptum vulgatúmque fuit, vt ita velut proprium ſymbolum ac militarem teſſeram circumferrent aduerſus quoſcunq; infideles, ij, qui diſcipulorum Chriſti numero, ac fidelium catalogo aſſociarentur, eóque ab aliis omnibus euidenti notâ ſecernerentur. Hinc *B. Ambr. epiſt.* 81 *ſer.* 38. ait: Duodecim Apoſtolorum ſymbolo fides ſancta concepta eſt, &c. & *D. Leo ep.* 13. *ad Pulcheriā:* Ipſius Catholici ſymboli breuis & perfecta confeſſio, duodecim

A Apoſtolorum totidem eſt cõſignata ſententiis, tanquam instructa ſit munitione cæleſti, vt omnes hæreticorū opiniones ſolo ipſius gladio poſſint detruncari. Similia habet *Tertul. lib. de Præſcrip.* Irenæus *l. 1. cont. hæreſ. c. 2. & 3. Aug. ſer. 181. de temp.* & alij paſſim. Idem etiam docent noſtri ſæculi nouatores hæretici, dum hanc fidei regulam Symbolum dicunt Apoſtolorum, etiamſi id clarè in Scriptura non exprimatur, cui tamen, eique ſoli, ſe adhærere in fidei rebus profitentur.

Quin imò Ambroſius ſupra, hoc Symbolum clauem appellat ab Apoſtolis conflatam. Atq; omnibus illis antiquior Irenæus, huius ſymboli articulos recenſet tanquam ab Apoſtolis editos quod & ante illum teſtatur *Clemens ep. 1. ad Iacob.* Et *Innocentius III.* pp. nomina Apoſtolorum ſingulis huius ſymboli articulis adiicit, *lib. 2. de Myſteriis Miſſæ c. 42.* paulo aliter *Auguſt. ſer. 115. de temp.* Sic vt mirum ſit in tanta veterum luce Eraſmum voluiſſe hallucinari, & Brentium refragari, malitioſum & imperitum haberi debeat.

EIVS AVCTORITAS, ET FINIS.

Quamuis hoc ſymbolum viuæ vocis miniſterio tradiderint Apoſtoli, paris nihilominus eum Scripturæ auctoritatis cenſetur, ſcimus enim articulos illos Fidei in eo ab Apoſtolis relatos; adeóque verbum Dei non ſcriptum continere.

B Finis autem illius potiſſimum eſt, docere vnum Deum in Trinitate, eique tres illius partes reſpondent, & tribus in Deitate perſonis accommodantur. Primus quidam Patri, ſex reliqui Filio: & quinque alij deinde Spiritui S.

Symbolum hoc verbum fidei abbreuiatum continere, quod olim Iſaias prædixit, veteres paſſim tradũt. Eſt enim ait S. Aug. comprehenſio fidei noſtræ breuis, ſimplex, plena. Simplex, vt conſulat audientiũ ruſticitati; breuitas conducit memoriæ; plenitudo doctrinæ. Sanè quidquid in Patriarchis figuratũ, quidquid denuntiatũ in ſcripturis, quidquid prædictũ in Prophetis id omne breui cõpendio *Symbolũ* tradit *Aug. ſer. 115. de temp.*

EIVS VIRTVS, ET ENERGIA.

Egregium igitur aduerſus omnes hæreſes munimentum *Symboli* hoc proponit, quod facilè per omnes illius articulos diſcurrenti innoteſcet, nempè quis cui errori opponatur, cúmque conuellat. Siquidem Primus articulus vnum Deum nobis credendum docet. Et hoc contrà Gentiles, plures Deos ponentes: contra Manichæos, ſtatuentes duo principia, vnum à quo bona, alterum à quo omnia mala. Contra Anthropomorphitas, C ponentes, vnum Deum, ſed corporeum. Deniq; contra Epicureos, tollentes Dei prouidentiam circa res humanas. Eodem articulo profitemur Deum omnipotentem, quod ſcilicet omnia quæ vult faciat, & non tantum ea quæ naturaliter fieri poſſunt, vt nonnulli Gentilium dixerunt. Nec ob aliud docet Aug. *in Enchir. c. 96.* dicitur Deus omnipotens, niſi quia quidquid vult poteſt, nec voluntate cuiuſpiam creaturæ voluntatis illius impeditur effectus. Poſtremum eundem Deum creatorem cœli & terræ credimus, aduerſus portenta illa fictionum de primâ rerum origine. Epicurus & Democritus caſu fortuito mundi congeriem compactam: Plato & alij naturales, ex materia præiacente conditam: eamque Deo coæternam Stoici; Simon magus à duabus virtutibus, æternis facta omnia aſſeruit, quorum commenta hoc articulo reſecantur: vti etiam illud de mundi æternitate.

Secundus & Tertius articulus Filij Dei profeſſionem continet, eiuſque incarnationem proponit de Spiritu S. & natiuitatem, ex Maria Virg. & ita refutatur error dicentium Chriſtum fuiſſe purum hominem, & à Maria ſumpſiſſe exordium, prout D Carpocrates, Cerinthus, & alij aſſeruerunt. Item error Manichæorum Chriſto corpus fantaſticum: & Valentinianorum, cæleſte eidẽ corpus affingentium. Tertiò Apollinaris, qui aliquid Verbi in carnem mutatum, non verò carnem de Maria Virgine aſſumptã dixit. 4. Arrij, qui Verbũ in Chriſto in locum animæ poſuit. 5. Euticis, qui vnam in Chriſto naturam ex humanitate & diuinitate compoſitam: & Monoteliatum, qui vnicam in eo operationem & ſcientiam dumtaxat agnoſcebant. 6. Conuincuntur Neſtoriani, vnicam Chriſti perſonam negantes: Carpocratiani, ex ſola Virg. Maria natum non eſſe affirmantes, ſed inſuper ex Ioſeph.

IV. Articulus paſſionem & mortem Chriſti ſtatuit aduerſus Manichæos: qui vt corpus illius fantaſticum, ita & paſſionem fantaſticam docuêre. Inſuper aduerſus Galanum, qui in Chriſto poſuit immortalem & incorpoream naturam.

V. Art. reſurrectionem Chriſti contra Corinthium, & Origenem, quorum ille reſurrexiſſe negat, hic denuò paſſurum affirmat, tradit: Eiuſque ad inferos deſcenſum proponit aduerſus E Anabaptiſtas, qui docent hunc deſcenſum idem eſſe quod interitum, adeóque Chriſtum ſecundum animam etiam interiiſſe: Item contra illos, qui hunc deſcenſum interpretantur ſepulturam: & cum Caluino paſſionem pœnarum Infernalium, quas vult Chriſto ſecum eſſe communes.

VI. Art. Seleuciani conuelluntur, qui negant Chriſtum in carne ad patris ſui dexteram ſedere, ſed eam exuiſſe.

VII. Art. cõfundit illos de quibus dicit Apoſtolorum Princeps, *venient in nouiſſimis diebus in deceptione illuſores iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes: vbi eſt promiſſio, aut aduentus eius?*

VIII. Spiritus ſancti aſtruit diuinitatem contra Macedonium, aſſerentem Spiritum S. eſſe creaturam. Item Græcos, qui nolunt eum procedere à filio.

IX. Sanctam Eccleſiam Catholicam, & Sanctorum Communionẽ opponit omnibus omnium ætatum hæreticis, qui volunt Eccleſiam apud ſe eſſe: cum tamen Catholici, id eſt, omnium temporum & locorum, quod nomen Catholici importat; non ſint, ſed ſubindè vna tenebrarum nocte inſtar fungorum nati, opinionib. diſſecti, mox intereuntes, & in vno aliquo terræ angulo deliteſcentes. Vnde nec Eccleſiam, nec eam ſanctam cõſtituere poſſunt. Deinde poſterius huius articuli membrum docet, eſſe mutuam omnium qui ſunt in Eccleſia, ſocietatem & F vnionẽ, ac omnium officiorum mutuã communicationem, in qua fundamur contra Nouatores, orationes viuorum pro defunctis, & beatorũ cum Chriſto regnãtiũ preces pro viuentib.

X. Art. in Chriſti Eccleſia omnem peccati reatum dimitti docet, quod eſt contra hæreticos noſtri temporis, qui vt generaliter credunt omnibus fidelibus promiſſam ſalutem: item hanc promiſſionem ſibi particulariter applicant, confidendo ſibi per Chriſtum eſſe remiſſa peccata, operáque omnia pœnalia & ſatisfactoria inutilia cenſent.

XI. Carnis reſurrectionem generalem docet, quam Valentinus negauit, & cum eo plures hæretici: quorum nonnulli particularem dumtaxat, eorum videlicet qui cum Chriſto ſurrexerant agnoſcebant, vt Himeneus & Philetus. Cerintus vero poſt reſurrectionem mille annos in terréno regno futuros commentus eſt. Corpora vero noſtra in reſurrectione aëri vel vento ſimilia, poſuit Euticius, & ſpiritualia. Aut ſi terrena eadẽ dixerint, non tamen eiuſdem ſubſtantiæ vti prius, volunt plerique, quos omnes vniuerſim præſens Articulus condemnat.

Poſtremus Articulus æternæ vitæ promiſſione Symbolum terminat, eoque inſtruimur aduerſus Arabem & Zenonem, G contendentes interitum animæ eundem cum corpore. Item Origenem, qui poſuit homines beatos, & Angelos, poſſe excidere à gloria, & deduci ad malum per quod damnẽtur: Eſtque contra Caluinum, qui negat animas piorum ſtatim à morte corporis videre Deum, aut vitæ æternæ fieri hæredes, ſed expectare in atrio, quod meritò *Caluiniſtarum Purgatorium* appellaueris; diem vniuerſalis Iudicij, cum tamen dicat Apoſtolus, *Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam ſed æternam in cælis.*

EXEMPLA HISTORICA.

Hanc armaturam Spyridion Epiſcopus adhibuit, de quo narrat hiſtoria Eccleſiaſtica, quod cum in Concilio primo poſt illud Ieroſolymitanum Apoſtolorum tempore celebratum, Nicææ in Bythinia coacto, quidam verboſus Sophiſta ſuis eum cauillationibus impeteret: ille recitato fidei Chriſtianæ ſymbolo, argumenta ipſius eluſit. Eóque audito Sophiſta obmutuit, rogantíque Spyridioni, num iis quæ hic continebantur crederet? reſpondit. Credo: & ad ſocios oculos vultúmque H conuertens, Quamdiu Inquiebat, verbis res agebatur, verba oppoſui: at poſtquam cum verbis, vis quædam ex ore huius ſenis erupit, nihil vltra valuêre aduerſus illum verba. *Niceph. l. 8. c. 15. Sozom. l. 1. c. 3.*

De B Petro ex ordine S. Dominici religioſo, & illuſtri Chriſti martyre narrat Surius, quod contra parẽtum & amicorum voluntatẽ, adhuc puer ſymbolum Apoſtolorum didicerit. eóque pectus aduerſus tyrannorum truculẽtiam armarit, vt etiam inter trucidãtium gladios iam adultus illud recitauerit. *Surius in vita Tom. 2.*

Refert de Clerico quodam Greg. Turonenſis *lib. 1. de glor. martyr. c. 82.* quod ab Arianis in vincula coniectus, quia Perſonarum trinitatem in vna diuinitatis naturã multis rationibus aſſeruiſſet, cum nec minis, nec muneribus ab ea fide auelleretur, A auelleretur, tandem verberibus & flagris affectus, dum rogaretur, quid crederet? nihil præter Apoſtolici Symboli articulos quoad diuinitatem perſonarum Trinitatem reddiderit, dicens: Credo in Deum patrem: & in Ieſum Chriſtum filium eius vnigenitum: atque in Spiritum S. ex vtroque procedentem. *Laur. Beyerlinck in Apophtheg. Chriſt. Tit. Fidei confeſſio.*

SYMBOLI INTERPRETES.

Symbolum Apoſtolorum, quamuis ſparſim quoad doctrinā eodem contentam reperiatur explicatum, cum in commentariis Euangeliorum, quorum ſummam aliquam continet: tum inter alia fidei Chriſtianæ dogmata; Tamen ex profeſſo illud expoſuerunt Cyrillus Hieroſol. *Catech.* 4. Chryſ. *hom.* 1 *&* 2. *In Symbolum.* Ruffinus, cuius expoſitio eſt apud Cyprianum, & Hieron. Auguſtinus *libros quatuor* edidit *de ſymbolo ad Catechumenos,* qui habetur *tom.* 9. *& librum de fide & ſymbolo,* qui habetur *tom.* 3. Item *ſerm.* 115. 119. 123. 125. 131. 181. 192. 193. 194. *tom.* 10. *& in Enchiridio* etiam Symbolum exponit S. Petrus Chryſolog. *ſer.* 57. *vſque ad* 62. Maxim. Taurinenſis *ſer.* 1. *de diuerſis.* S. Thomas Aquinas *in Opuſculis.* Inter recentiores Iacobus Baius *in opere ſuo Catechiſtico. lib.* 1. & Robertus Bellarminus ſparſim *in ſuis controuerſiis,* quatenus ſcilicet, hæretici à veB terum expoſitione deuiant, nouamque errori ſuo conuenientem delirando comminiſcuntur.

☞ *De formula Fidei Iudæorum, vide locum illorum proprium.*

* FIDEI CONFESSIO.

Exempla S. Scripturæ.

Naaman princeps militiæ regis Syriæ, vir magnus & honoratus, ſed leproſus, poſtquam ex mandato Heliſei, ad quem muneribus onuſtus venerat vt ſanitatem reciperet, ſe ſepties in Iordane lauiſſet, eiuſq; caro mūdata eſſet, factaq; inſtar pueri paruuli: Reuerſus ad eum cum vniuerſo comitatu venit, & ſtetit corā eo, & ait: vere ſcio, quod non ſit alius Deus in vniuerſa terra, niſi tantum in Iſraël: Obſecro concede mihi ſeruo tuo, vt tollam onus duorū burdonū de terra: nō enim faciet: vltra ſeruus tuus holocauſtum aut victimas diis alienis, ſed Domino. *4. Reg.* 5.

Vidit Ieſus Nathanael venientem ad ſe, & dicit de eo, Ecce venit Iſraëlita in quo dolus non eſt. Dicit ei *Nathanaël*: Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus & dixit ei: Priuſquam te Philippus, vocaret, cum eſſes ſub ficu vidi te. Reſpondit ei *Nathanaël,* & C ait: *Rabbi tu es filius Dei tu es Rex Iſraël. Ioan c.* 1.

Ieſus veniens in partes Cæſareæ Philippi, interrogabat diſcipulos ſuos: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* Qui dicunt ei. Alij Ioannem Baptiſtam, alij Eliam, alij vero Ieremiam, aut vnum ex Prophetis. Ait illis: Vos autem quem me eſſe dicitis. Reſpondens Simon Petrus dixit; *Tu es Chriſtus filius Dei viui.* Petrus itaque velut os & lingua cæterorum, & ex perſona illorum, primus eſt inquit D. Leo *ſer.* 3. *in Anniuerſario aſſumptionis ſuæ,* in cōfeſſione, qui primus eſt in Apoſtolica dignitate, ideóque ait D. Hieron. mercedem accepit vera confeſſio, Beatus es Simon Barjona. *Matth. c.* 16.

Pater Lunatici cuius meminit Marcus, à Chriſto ſanitatem filio ſuo efflagitās, dum ab eo rogatur, *Si potes credere omnia poſſibilia ſunt credenti:* continuò exclamans cum lacrymis proteſtabatur. *Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Marc. c.* 9.

Ipſe Dei filius hanc confeſſionem adeò ad ſalutem neceſſariam docuit, vt palam edixerit, *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo,* & rurſus, *Qui me erubuerit hunc filius hominis erubeſcet cum venerit in maieſtate ſua.* Neque enim Chriſtiano ſufficerit fidem non negare, ſed confiteri illam ore neceſſarium eſt. Iuxta illud Pauli ad Romanos, *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Luc. c.* 9. *Matth. c.* 10. Vnde impiam doctrinam Priſcillianiſtarum D colligimus, docentium olim nullo in genere criminia reputari, fidem corde retentam ore negare.

Concilium Iudæorum audita fama eorum quæ prædicatione ſua Petrus & Ioannes patrabant admiranda, vetuit ne omnino loquerentur aut docerent in nomine Ieſu. *Petrus* autem *& Ioannes* dixerunt: *Si iuſtum eſt in conſpectu Dei vos magis audire quam Deum, iudicate, non enim poſſumus quæ vidimus, & audiuimus non loqui,* quomodo alibi Paulus non erubeſco *Euangelium,* inquit. *Act. c.* 4.

EXEMP. HISTORICA.

Horum exemplo Benjamin Diaconus carceris propter Euangelij prædicationem mancipatus, dum eo liberatus hac lege extitiſſet, vt deinceps à prædicationis munere abſtineret: *neq; poſſum* reſpondit, *neque debeo talentum mihi creditum terra mandare.* Timebat ne cum vecorde illo ſeruo eiiceretur in tenebras exteriores, ſi talentum in terram abſconderet. *Refert ex Theod. L. Beyerlinck in Apoph. Chriſtianis, Titulo Prædicat. o.* E

Achæmenides, vt eſt author Nicephorus, in propaganda Chriſti fide apud Perſas aſſiduus, cum apud Tarcuem illorum Regem accuſatus eſſet, cui aliàs erat admodum familiaris; quod Chriſtum crucifixum prædicaret, & is ne id vltra faceret, præciperet, niſi amicitia, qua ſecū iūctus erat, excidere vellet: reſpōdit, vniuerſitatis Deum nunquam abiurauero, tibi vt amicitia iungar. Maius crimen diuinam ſilendo, quam regiam lædere maieſtatem. *Niceph lib.* 14 *c.* 10.

Neque minus in hoc genere præclarum eſt, quod de Canuto Anglorum Rege memorat Saxo Grammaticus. Circumuentus enim a coruis aulicis, ita appello Aſſentatores; cum omnia ad illios nutum vultúmque euenire, dictóque parere, magno verborum artificio, ita ſolent tales, crebrius dicerent, ille inſpectantibus cunctis, ſellam regiam propè maris littus collocari præcipit. Omnibus autem rem inſolitam demirantibus, poſtquam reſediſſet, Tu inquit, mare ditionis meæ es, & ſolium in quo ſedeo eſt meum: Tibi igitur impero, ne in terram meam conſcēdas, iam enim erat maris acceſſus; neque membra domini tui vndis perfundas. Dixerat & ad Regis monita ſurdum mare ſeruat fluxum ſuum, ingentique imbre ſinum illius, & aſſentatores qui circumſteterant perfundit. Ad quos ſubridens Rex. En quam verè dicaris omnia meo imperio parere. Quin ſciant hoc F experimento omnes qui terram incolunt, ſiue Reges, ſiue inopes fuerint coloni, fragilem & impotentem eſſe Regum potentiam: Vnum verò eo nomine dignum, cuius potentia omnipotens, qui imperat cœlo, terræ, & mari. Ac diademate Cruci impoſito, deinceps pietatis ac religionis cultor extitit. Ita ante illum Poëta Lyricus.

Regum timendorum in proprios greges;
Reges in ipſos imperium eſt Iouis.

Ex Apophthegm. Chriſtianis ſuprà.

S. Romanus primum ſub Iuliano Imp. militiæ ſæculari adſcriptus, ac martyrio deindè pro Chriſti nomine coronatus, eodem Iuliano iubente, dum diu plumbatis flagriſque cæſus, ipſa etiam latera vulneribus conciſa paterent, dixiſſe fertur ad impiiſſimum tyrannum: Gratias tibi ago, quod ampliores mihi oris patefacias meatus, quibus Chriſti fidem annunciem. Tot ecce confitentur ora, quot cerno vulnera, ô dictum verè & meretè Romanum *Ibid. ex Surio. Tit. Chriſti confeſſio* S. Dionyſium etiam Martyrem Chriſti illuſtrem perhibent, ab impio Diocletiano comprehenſum, dum vltimo ſupplicio afficiendum duceretur non aliud toto itinere ingeminaſſe, quam, etſi millies tru- G cidari poſſem, non ob id tamen Dominum meum Ieſum toties palam confiteri ceſſarem. Ipſo facto demonſtrans, quam parum timeret eos qui occidunt corpus, & poſt hoc non habent quid faciant. *Ibid. ex P. Natalibus.* Haud aliter B. Euelpiſtus, cuius poſt Simeonem Metaphraſten meminit *Lippelloo in Vit. Sanct.* coram Ruſtico Præfecto in prætorium adductus, dum rogaretur quiſnam eſſet, Inſuper cuius religionis nihil cunctatus ait: Seruus quidem Cæſaris; ſed libertate à Chriſto donatus, eiuſq; beneficio ſpei æternæ, quæ non cōfundit, particeps factus. *Ibid.* S. quoq; Diaconus de genere, domo patria percontanti Tyranno, in mediis cruciatibus nihil dixit aliud, quam Chriſtianus ſum. Hoc mihi nomen, genus, patria, doctrina: aliud nihil ſum, quomodo non omnia cum D Paulo reputauit vt ſtercora, ſolum vt Chriſtianum lucrificaret. *Ibid. ex Euſeb. lib.* 5. *hiſt. cap.* 1. Præclaram inſuper fidei Chriſtianæ teſtificationem Pacianus Antiſtes apud Sempronianum dedit, dum ad eum ita ſcripſit, Chriſtianus mihi nomen, Catholicus cognomen. Illud me nuncupat, hoc oſtendit: hoc probor, inde ſignificor. Catholicum iſtud nomen, nec Marcionem, nec Appellem, nec Montanum ſonat, adde H nec Lutherum, nec Caluinum, nec Memnonem, nec hæreticos ſumit Authores *Ex litteris Paciani ep.* 1.

Videbat S Nicephorus Sapritium presbyterum ob ſupplicij quod imminebat ferociam, conceptam animo inde conſtantiam remittentem, & in lachrymas reſolutus, dum fruſtra eum ad fortiter pro Chriſti nomine decertandum cohortatus fuiſſet, ceruicem infracto animo lictori præbuit. Me exclamans, pro illo ferite: nam & ipſe Chriſtianus ſum. *Surius tom.* 1.

☞ *Refer huc pleráque ex Loco de Confeſſione. Vbi etiam agitur de Confeſſione fidei, eiuſque neceſſitate, erroribus circa eandem, &c.*

* FIDES IVSTIFICANS.

Non Est Specialis Misericordiæ Divinæ.

Noſtri temporis hæretici quamuis in hoc cum Catholicis conueniant, quod actum fidei requirant vt iuſtificationem quis aſſequatur, multum nihilominus à Catholica veritate A diſſentiunt, in aſſerenda illa fide quæ ad iuſtificationem eſt neceſſaria, quando volunt hanc fidem eſſe certam firmamq; cognitionem diuinæ erga nos beneuolentiæ. Vt videre eſt apud *Caluin. lib. 3. Inſt. c. 7. §.* ſiue vt docent Centuriatores, *lib. 1. c. 4. Cent. 1. col. 113. eſſe fiduciam miſericordiæ propter Chriſtum.* Itaque huius fidei obiectum ponunt miſericordiam ſiue beneuolentiam Dei, qui miſit in mundum filium ſuum, cuius ſanguine omnia peccata nobis remiſſa certò ſcire nos debere contendunt, cum non aliud obiectum fidei agnoſcant Catholici, præter ea omnia quæ Deus reuelauit, quod ſubiectis Scripturarum exemplis fiet manifeſtum. Chriſtus Dominus cæcis lumen petentibus dixit, Creditis quia hoc poſſum facere vobis? Illis reſpondentibus *vtique Domine*, ait: *ſecundum fidem veſtram fiat vobis.* Quo loco fidem omnipotentiæ, ac per hoc diuinitatis ſuæ non autem ſpecialis miſericordiæ exegit. *Matth. c. 9.*

Petrus Apoſtolus poſtquam fidei ſuæ confeſſionem edidiſſet illis verbis, *Tu es Chriſtus filius Dei viui*: eam fidem ita Dominus commendauit, vt eum beatum diceret, quod ſignum erat eam Petri fidem perfectam fuiſſe, & pro tali eandem cenſuerunt veteres omnes, qui miris encomiis illam extollunt. Quid autem tum Petrus credidit, niſi Chriſti diuinitatem? *Matt. c. 16.*

Similis fuit confeſſio fidei in Centurione, quam tantopere B Chriſtus laudauit, vt diceret ſe non inueniſſe tantam fidem in Iſraël. Non tamen quidquam aliud ſe credere Centurio ille profeſſus eſt, præter Chriſti omnipotentiam & diuinitatem, dicens: *Dic verbum, & ſanabitur puer meus. Luc. c. 7.* Cum verus ille Iſraëlita Nathanaël dixiſſet, *Rabbi tu es Rex Iſraël, tu es filius Dei.* Dominus fidem illius approbans, ait: *Quia dixi vidi te ſub ficu, credis*, nulla facta mentione miſericordiæ ſpecialis. *Ioan. c. 1.* Ipſe Chriſtus poſtquam longa oratione ad fidem cohortatus eſſet Iudæos, & illi non credentes abirent, interrogauit Apoſtolos, num & ipſi abire vellent? Reſpondit nomine omnium Petrus: *Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, quia tu es Chriſtus filius Dei viui.* Erat ergo hæc fides quam Petrus confitebatur, illa ipſa quam Chriſtus exigebat. *Ioan. c. 6.* Idem Dominus cum Marthæ dixiſſet, *Ego ſum reſurrectio & vita, &c. credis hoc?* illa reſpondit: *vtique Domine, ego credidi quia tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.* quæ iterum fides non eſt alicuius ſpecialis miſericordiæ, vt conſtat, ſed diuinitatis Chriſti. *Ioan. c. 11.*

C Eundem etiam habemus & teſtem & Doctorem, quam fidem à nobis requirat, dum diſcipulos ſuos rogauit, *non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt? alioquin propter opera ipſa credite.* Quomodo etiam Thomæ diuinitatem ſuam confitenti, *Quia* inquit, *vidiſti credidiſti me: beati qui non viderunt, & crediderunt.* Quo loco dicuntur beati, qui credunt Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, ac Dominum & Deum eſſe. Hoc namq; Thomas, hoc Petrus, hoc Martha credidit. Quinimo de Euãgelio ſuo S. Ioan. adfirmat, Hæc ſcripta ſunt vt credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Igitur eadem fides quæ reſpicit Chriſti diuinitatem, ipſa eſt quæ & iuſtitiam, & vitam æternam tribuit. *Ioan. c. 14. & c. 20.*

Leproſo dicenti apud Marcum, Domine ſi vis, potes me mundare: Dominus reſpondit: *Volo mundare.* Itaque *Leproſus* ille de Domini voluntate, adeóque de ſpeciali miſericordia illius ambigebat. Neque enim dixiſſet, ſi vis, potes: Quia tamen fides omnipotentiæ ei non defuit, & diuinitatis in Chriſto, impetrauit quod petiit. Vnde colligimus fidem eius talem fuiſſe qualem Dominus, requirebat, atque in cuius confirmationem mi- D racula faciebat, quamuis deeſſet illi certitudo de miſericordia ſpeciali. *Marci c. 1.*

Duo homines aſcendebant in templum vt orarent, vnus Phariſæus, & alter Publicanus. Phariſæus quia ſe iuſtum confidebat, idcirco orans dicebat: Gratias tibi ago Domine, quod non ſum ſicut cæteri hominum, neque vero loquitur de iuſtitia quam ob propria merita ſe habere credebat, ſed de ea quam à Deo acceperat, cui gratias agit. Contrà Publicanus non audebat oculos ad cælum leuare, ſed à longe ſtans, & pectus percutiens orabat: Deus propitius eſto mihi peccatori. Et tamen deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo, id eſt, præ illo. Igitur Phariſæus habuit inſtar hæreticorum omnium beneuolentiæ ſpecialis fidem, & nihilominus patitur repulſam: cum Publicanus ea fiducia deſtitutus, cum timore ac tremore ad Deum accedens, iuſtificatus fuerit. *Luc. c. 18.* Miſſurus denique in vniuerſum orbem Apoſtolos ſuos Dominus, cum dixiſſet. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: ſubiungit. *Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur. In nomine meo Dæmonia eiicient, &c.* E Vbi luculenter intelligimus, doceri fidem ſaluantem ſiue iuſtificantem eſſe vnam & eandem cum fide miraculorum. Certum eſt autem hanc non reſpicere tanquam obiectum, ſpecialem miſericordiam remiſſionis peccatorum, ſed Dei omnipotentiam. *Marci c. vlt.* Philippus ad Eunuchum Candacis Æthiopum Reginæ diuino inſtinctu miſſus, poſtquam illi annunciare cœpiſſet Ieſum, poſtulanti baptiſmum dixit: *Si credis ex toto corde? licet*: ad quem ille. *Credo filium Dei Ieſum Chriſtum.* Quo reſponſo ſibi ſatiſfactum agnoſcens Philippus, illum baptizauit, quod perperam egiſſet ſi neceſſariam non exiſtimaſſet fidem, qua credere debuerat Deum ſibi eſſe propitium. *Actor. c. 8.*

Sed & glorioſi Fidei noſtræ præcones Petrus & Paulus varias conciones ad populum habuêre, quibus fidei Chriſtianæ doctrinam aſſeruerunt, at nullum in omnibus illis verbum de ſpeciali miſericordia, ſed totæ abſumuntur in tradenda & perſuadenda reſurrectione & diuinitate Domini noſtri. Ita videre eſt. *Act. c.* 2. 4. 10. 14. 17. Fidem Patriarchæ Abrahæ, qui credentium pater exiſtit, Doctor gentium exponens, quæ ei ad iuſtitiam, teſte Scriptura eſt reputata, non dicit eum credidiſſe per F miſericordiam ſpecialem remiſſa ſibi peccata: ſed patrem ſe futurum multarum gentium, ex filio quem ſibi centenario vxor ſterilis & nonagenaria, præter naturæ ordinem eſſet paritura. Ideoque fides eius tantoperè commendatur, quia (vt ipſe dicit) *in repromiſſione Dei non hæſitauit, neque conſiderauit corpus ſuum emortuum; & emortuam vuluam Saræ: ſed dedit gloriam Deo pleniſſimo perſuaſus, quoniam quæ promiſit Deus potens eſt & facere. Ad Rom. c. 4.*

Huc refer ea quæ priori membro de ſymbolo Fidei dicta ſunt: quod cum contineat breue compendium, & vt Auguſtinus ſcribit, comprehenſionem fidei noſtræ, tamen nullum in eo verbum reperitur de ſpeciali miſericordia, itaque id ſolum eſſet prætermiſſum, quod erat inſerendum, ſi vera eſſet de fide iuſtificante Hæreticorum ſententia.

FIDES SOLA NON IVSTIFICAT.

Exempla S. Scriptvræ.

Conueniunt in hoc omnes paſſim hæretici, ſolam fidem iuſtificare: hoc eſt, nulla alia re acquiri, vel vt ipſi loquuntur, apprehendi iuſtificationem, præterquam fide. Cuius contradictorium tanquam veriſſimum Eccleſia Catholica ſemper tenuit: nempe hominem non iuſtificari per ſolam fidem: cum & aliis virtutibus vim iuſtificandi tribuant Scripturæ diuinæ, adeoque G præter fidem requiri bona opera, ſiue quod eodem recidit, requiri fidem viuam, hoc eſt charitate informatam. Vnde S. Iacobus in Epiſtola. *Quid proderit fratres mei,* inquit, *ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides ſaluare illum?* & Apoſtolus Paulus palam confitetur, *etiamſi habuero omnem fidem, ita vt montes tranſferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. 1. ad Corin. c. 13.*

Dominus ac Saluator noſter venientibus ad eum quibuſdam, quorum ſanguinem Pilatus ſacrificiis immiſcuit, dicebat: *Putatis quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt? Non, dico vobis: niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis*: Non ergo fidei vt volunt hæretici, ſed etiam Pœnitentiæ iuſtificatio & ſalus adſcribenda. De qua eſt illud *Act. c. 11.* Ergo & gentibus dedit Deus pœnitentiam ad vitam *Lucæ c. 13.* Simili modo Petrus percontantibus Iudæis quibuſdam. Quid faciemus viri fratres? reſpondit: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrũ.* Vbi præter Pœnitentiã baptiſmus præcipitur. Dicere debuiſſet ſecundum Caluinum & alios certò ſcitote peccata veſtra per Chriſtum remiſſa, atque illius iuſti- H tiam vobis etiam imputari. *Act. c. 2.* Chriſtus Dominus Paralytico ſanitatem poſtulanti dixit: *Confide fili remittuntur tibi peccata tua.* Quando non prius eum iuſtificauit, vt quidam falsò imaginantur, quam ei diceret confide fili: ſed contra prius dixit cõfide fili, & cum eum in ſpem ſanitatis erectum vidit, adiunxit: Remittuntur tibi peccata tua. Eleganter S. Ambroſ. *lib. 1. de pœn. c. 1.* Nemo poteſt benè agere pœnitentiam, niſi qui ſperauerit indulgentiam. *Matth. c. 9.* Mariæ Magdalenæ poſt tot ſigna dilectionis & ſubiectionis Domino in domo Simonis Leproſi exhibita, dicitur: *Remiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum.* Ergo & dilectio ad iuſtificationem diſponit. Hinc Paulus neque ait circumciſione aliquid valet, neque præputium, ſed fides quæ per dilectionem operatur. *ad Galat. c. 5. Lucæ c. 7.* Addatur prioribus præclarum S. Iacobi Apoſtoli teſtimonium. Vis ait, ſcire ô homo inanis, quoniam fides ſine operibus otioſa eſt: Abraham pater veſter nonne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare? Vides

A quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt; videris quomodo ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum. *Iacob. c. 2. Epiſto.*

Similiter autem & Rahab meretrix, nonne ex operibus iuſtificata eſt, ſuſcipiens nuntios, & alia via eiiciens? Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt. *Iacobi c. 2.* Ceterum quemadmodum corpus ſine ſpiritu manet verum corpus, ita fides ſine dilectione, aut operibus vera fides eſt, vt colligitur ex Paulo 1. *ad Corinth.* 13. & in *c. 12. Ioannis* dicitur, quod multi Principes in Chriſtum crediderint, ſed non confitebantur, dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei. En quomodo in his Principibus fuerit vera fides, ſed ſine charitate.

☞ *Reuocari huc poterunt pleráque ex Titulo de aliis virtutibus, & operibus bonis in particulari.*

FIDES HÆRETICORVM FALSA.

☞ *Quære Tit. Hæreſis. Hæretici, Membra Hæreticorum, Fides.*

* FIDEI DEFENSORES.

Proſperos exitus ſortiri.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Moyſes Hebræorum ductor & famulus Domini, maluit aulam B Pharaonis relinquere, & omnibus ſe facultatibus exuere, quam fidei & Religionis zelum vel aliquatenus remittere. Ex quo factum, vt à Domino ſuſcitatus ad tantum dignitatis faſtigium erectus ſit, quantum nemo ante ipſum legitur aſſecutus: idque non idcirco tantum, quod populi illius conſtitutus fuerit Ductor & propugnator, ſed vel maximè, quod adeo extiterit familiaris Deo, vt cum eo facie ad faciem loqueretur, ſicut ſolet homo cum amico aut proximo ſuo. *Exod. 3. & ſeq.*

Ioas Rex Iſraël quamdiu veræ fidei cultor permanſit, toto videlicet vitæ tempore Ioiadæ ſacerdotis; Deo charus, fœliciter imperauit, at poſt mortem Ioiadæ, delinitus obſequiis Principum ſuorum, eorum conſiliis acquieuit, & *dereliquerunt templum Domini Dei patrum ſuorum, ſeruieruntque lucis & ſculptilibus, & facta eſt ira contra Iudam & Ieruſalem propter hoc peccatum.* Quare euoluto vix anni ſpatio, exercitus Syriæ venit, & vniuerſos Principes interfecit, ac opimam prædam Regi ſuo in Damaſcum tranſmiſit, Ioam quoque lecto decumbentem ſerui ſui occiderunt: & regnauit Amazias filius pro eo. *Lib. 2. Paralip. c. 24.*

Daniel propheta non ob aliam cauſam apud potentiſſimos C Reges exaltatus, Deo ita dirigente legitur, quam quod Orthodoxæ fidei præcepta & cæremonias legémque patrum ſuorum & ipſe incunctanter ſeruaret, & vitam etiam ac ſanguinem pro eorundem defenſione profundere non detrectaret. Vnde & diuini nominis hoſtes profligauit, & ſumma honorum bonorumque temporalium fœlicitate auctus fuit. *Daniel. c. 6.*

De Iuda Machabæo fortiſſimo ac religioſiſſimo Principe memorant Machabæorum hiſtoriæ ſacræ quod perſecutus ſit inimicos ſuos, eoſque non vna memorabili cæde deleuerit, ita vt ceciderit timor Iudæ ac fratrum eius, & formido ſuper omnes gentes in circuitu eorum: & ad Regem Antiochum perueniret nomen eius, & de præliis Iudæ narrarent omnes gentes. Cuius rei cauſam Scriptura explicat Religionis auitæ zelum, & legum ſuarum iuſtiſſimam defenſionem. Quod ex verbis ipſius ad populum habitis colligitur, nam cum ad eum aſcendiſſet Seton princeps exercitus Syriæ, & cum illo caſtra D impiorum fortes vt Scriptura loquitur, auxiliarij, vt facerent vindictam in filios Iſraël, & paucis aduerſus illos Iudas egrederetur, ait ad ſuos. *Facile eſt multos concludi in manu paucorum: & non eſt differentia in conſpectu Dei cœli liberare in multis, & in paucis: Ipſi veniunt ad nos in multitudine contumaci, &c. Nos vero pugnabimus pro animabus noſtris, & legibus noſtris, & ipſe Dominus conteret eos ante faciem noſtram. Lib. Machab. cap 3. & ſeq.*

EXEMPLA HISTORICA.

Conſtantinus, qui primus publicè ex Imperatoribus Eccleſiam defendit, eo ferè modo Maxentium vicit, quo Moyſes Pharaonem. Auguſtinus ait: Conſtantinum Imperatorem non ſupplicantem dæmonibus, ſed ipſum verum Deum colentem, tantis terrenis impleuit muneribus, quanta optare nullus auderet: vniuerſum orbem Romanum vnus Auguſtus tenuit, & defendit, in adminiſtrandis & gerendis bellis victorioſiſſimus fuit, in tyrannis opprimendis per omnia proſperatus eſt: grandæuus ægritudine & ſenectute defunctus eſt: filios imperantes reliquit, *Euſebius Cæſar libro 9. Eccleſiaſtic. hiſtor. capit. 9.*

E Theodoſius ſenior, eò quòd verè pius Catholicus eſſet, adeo ei omnia proſperè ſucceſſerunt, vt in præliis hoſtium tela in auctores, Deo agente, retorquerentur: & ipſe in bona pace Deo animam reddidit. *E. Aug. l. 5. de Ciuit. c. 26.*

De Honorio etiam planè Catholico, & Romano Pontifici addictiſſimo, vt patet ex eius epiſtolis ad Bonifacium Papam, ſcribit Auguſtinus, ita Deum pro illo pugnaſſe, vt vno prælio, multò ampliùs quàm centum mille Gothorum proſternerentur, & Rex ipſe Radagaiſus cum filiis caperetur, & occideretur; ex Romanis ne vno quidem vulnerato, nedum extincto. *Idem ibid. c. 23.*

Socrates ſcribit de Theodoſio iuniore, Theodoſij Magni nepote, eiuſque germana ſorore Pulcheria admirabili pudicitiæ virgine; quod Orientis Imperium multos annos tenuerunt tanta fœlicitate; vt cum illorum pietate liberalitas certare videretur. Frequenter enim è copioſo hoſtium exercitu vndique circumſeſſis, & tanta contentione oppreſſis, vt ad reſiſtendum neque conſilio locus eſſet, neque totius imperij vires ſatis eſſe viderentur, Deus (cuius omnia ſunt imperia, & quo defendente nitebantur) ſupra fidem adfuit, & exercitu eius pugnante cum barbaris, & ipſo interim in vrbe precibus apud Deum vacante, circiter centum millia Saracenorum ab Angelis acta in Euphratem miſerrimè perierunt, & ad miraculum infeſtæ hoſtium acies confuſæ perturbatæque fuerunt profligatæ. F *Socrates l. 7. Eccl. hiſt. c. 18.*

Iuſtinianus ſenior, donec Catholicus fuit, fæliciter imperauit, ita vt Italiam, Africam, aliaſque multas prouincias Romano imperio reſtituerit, vt patet ex Euagrio: at vbi hæreticus factus eſt, & edictum proponere voluit de ſua hæreſi recipienda, mox repentina morte ſublatus eſt, & Eccleſiam magno metu liberauit. *Euagrius l. 4. c. 26. & ſeq.*

Heraclius quoque, vt ex Ioan. Zonara, aliiſque hiſtoricis cognoſci poteſt, dum Catholicus eſſet, præclariſſimam victoriam de Perſis reportauit, & Crucem Domini recepit, quando res Romanæ deſperatæ omninò eſſe videbantur; at cùm in hæreſim incidit Monothelitarum, omnia illi infœliciter ſucceſſerunt, & ipſe nouo atque inaudito morbi genere extinctus eſt. *Ioan. Zonaras tom. 3. Annal. Byzantin.*

Tempore Vrbani II. ad annum Domini M.XCVIII. Chriſtiani in bello ſacro à Papa indicto pro recuperatione Hieroſolymæ, cum eſſent Antiochiæ in ſumma deſperatione, eò quòd prope adeſſet infinitus exercitus Turcarum, & ipſi pauci eſſent, & diuturna fame prope enecti, ita vt etiam viri fortiſſimi baculis G innixi incederent, neque equos haberent, niſi pauciſſimos, ita vt præcipuus Princeps Godefredus Marchio S. Imperij Antuerpiæ, vnde primas copias ducebat, creatis earundem XII. Ducibus ibidem; equo commodato veheretur, & multi Principes in aſinis equitare cogerentur; tandem Deus reuelauit, vbi eſſet lancea, & ea prælata in bello victoriam dedit, ita vt occiderint centum millia Turcarum; cecidit enim terror diuinitus in illos, qui animis & corporibus vires addidit: denique apparuerunt pro illis tres viri ſancti de cœlo pugnantes. *F. Guil. Tyrius l. 6. ſub finem de bello ſacro.*

Anno Chriſti 672. Receſuinthus Rex Hiſpaniarum, vbi ab obitu patris regnaſſet annos duodecim & menſes ſex, moritur, deſiderium ſui relinquens, vtpote Regis optimi, Eccleſiæ valde proficui: de eo enim hæc Tudenſis habet: Hic fidem Catholicam in tantum dilexit, vt ſemper perquireret viros literatos, qui frequenter coram ipſo conferrent de articulis fidei. Delectabatur enim in diuinis ſcripturis, & altare Chriſti auro, argento: gemmis & ſericis ſummo ſtudio decorabat: ter Synodum cum Epiſcopis Toleti peregit, & leges apud deceſſores H ſuos editas firmauit, atque quaſdam addidit omninò honeſtati conuenientes. Cunctos mire dilexit, & ab omnibus valde dilectus fuit: erat enim adeò mitis & humilis, vt inter ſubditos quaſi vnus ex illis videretur. In pace regnum ſibi ſubiectum rexit, & in villa nomine Geticos, quæ in monte Lanrienſi ſita eſt, propria & ſuaui morte deceſſit ſub Imperatore Conſtantino. *Caſ. Baron. annal. Tom. 8. ad annum* 672. 13. *ex Tudenſi.*

Quo tempore Britanni defecère à fide Catholica, amplexati Pelagij ſui peruerſa decreta, ſunt oppreſſi ab Anglis, & ad extremum ferè ad internecionem deleti. Gregorius primus Pontifex maximus, vt Anglos Chriſto adiungeret miſit ad inſulam Auguſtinum. Tum regnabat inter Anglos Edilbertus, cui vxor erat Bertha nomine, è regio Francorum ſanguine orta, quæ nihil æquè cupiebat, & ſuis conabatur ſermonibus, quàm vt vir A ipſius Chriſtum ſequeretur, ideóque læta maximè aduentu Auguſtini, maximo fuit illi adiumento ad res Chriſtianas promouendas, egitque apud maritum, vt humaniſſimè exciperetur, & diſſeminandæ Chriſtianæ religionis ei copiam daret; quin illi dedit ipſa ædem ſibi tamdiu ad Chriſtianæ pietatis ſacra peragenda reſeruatam, ad quam cùm ſæpe Rex ventitaret, denique inſtigante vxore Chriſto ſe adiunxit. *Thom. Bez. l.6. Tom.1. de ſig. Eccleſ. c.3. ex Beda.*

• FIDEI DESERTORES

Et contemptores à Deo puniti.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Iſraëlitæ quamuis innumera à Deo beneficia conſecuti fuiſſent, eiuſque magnalia, tam in Ægypto aduerſus Pharaonem, quam in deſerto contra fortiſſimos Reges vidiſſent, rebus proſperis elati, fornicati ſunt cum Diis alienis, ſeruieruntque Baalim & Aſtaroth, viamque Domini deſeruerunt quam ingreſſi fuerant patres eorum. Itaque iratus Dominus, tradidit eos in manus diripientium inimicorum. *Iudic.c.2.3.4.& 6.*

Rex Saul quem vnius anni filium propter vitæ morumque B innocentiam Scriptura nominat, in initio regiminis ſui, quamdiu Dei præceptis & voluntati ſe accommodauit, plura beneficia ab eo conſecutus fuit. Quibus pariter & regno etiam exutus eſt, poſtquam illa cõtempſit. Ita enim ad illũ Samuel: *Stulte egiſti, nec cuſtodiſti mandata Dei tui: quod ſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſraël in ſempiternum: nequaquam regnum tuum vltra conſurget. 1.Reg.c.13.verſ.13.*

Achab impiiſſimus Regum omnium, & fœdiſſimarum ſuperſtitionum author, relicto Dei cultu, ad Idolum Baal ſe conuertit. Verum tam ille, quam multis iniquitatibus nobilis illius vxor Iezabel, meritas impietatis ſuæ pœnas dederunt, vt colligere eſt *l.3.Reg.c.18.22.& l.4.c.10.*

Salomon Regum ſapientiſſimus, & vſque ad ſenectutẽ Deo charus, rerum omnium ſecundo curſu vſus eſt, verum poſtquàm mulieres auerterunt cor illius, & à priſtina pietate excidit, ſimul etiam excidit à fœlicitate, vt conſtat *l. 3. Reg.c.11.* non modo circa bona temporalia, verum etiam ſpiritualia & æterna, ſic vt non improbabiliter dubitetur de illius ſalute, & C in negatiuam partem inclinetur non exigua Doctorum pars.

Haud meliorem ſortem expertus fuit impius Sedechias impiiſſimi aliquando Manaſſis filius. Vt quo regnante Reſpub. euerſa eſt Iudæorum, ipſe filiorum expers, vt qui omnes in conſpectu ſuo trucidari vidit; & oculis effoſſis, in ſqualore & vinculis miſerrimam animam exhalauit. *Ieremiæ* c.39.

EXEMPLA HISTORICA.

Cum Miles Perſicæ cuiuſdam ciuitatis Epiſcopus eſſet multáque ſæpenumero paſſus, & verbera ſuſtinuiſſet & tractus nec vlli iſthic perſuadere poſſet, vt Chriſtianus fieret; moleſte tuliſſe, ciuitatique maledixiſſe fertur, & abiiſſe. Paulò poſt verò, cum primores illic in regnum peccaſſent, miſſum eſſe exercitum cum trecentis elephantis, ciuitatemque illam ſubuertiſſe, & inſtar arui aratro ſubegiſſe ac ſeminaſſe. Miles verò peram duntaxat circumferens, in qua ſacrum Euangeliorum codicem habebat, Hieroſolymam vſque peruenit, in votis habens illinc & in Ægyptum deſcendere, vt monachos illic videret. *Sozom. hiſt. Eccl. l.2. c.14.*

Res præclarè geſtas S. Anſgarij primi Nordalbingorum Archiepiſcopi ſcriptis mandauit S. Rembertus eius ſucceſſor; ſed de eo illa tantùm ſunt nobis nota, quæ Adam ſuo Chronico intexuit, vbi poſt acceptum à ſede Apoſtolicà per Nicolaum D Antiſtitem priuilegium, ſubiicit miranda iſta de cæde Danorum, qui tunc reſtiterunt Euangelij prædicationi: tanta cæde mactati vtrimque ſunt Dani, vt vulgus omne caderet, de ſtirpe autem regia nemo omninò remaneret, præter vnum puerum nomine Hericum. Iſte mox, vt Danorum regnum ſuſcepit, ingenito furore ſuper Chriſticolas efferatus, Sacerdotes Dei expulit, & Eccleſias claudi præcepit. Ad quem S. Dei confeſſor Anſgarius venire non trepidauit. Comitante gratia diuina, crudelem tyrannum ſic placatum reddidit, vt Chriſtianitatem ipſe ſuſciperet; ſuíſque omnibus, vt Chriſtiani fierent, per edictum mandarit, & inſuper in alio portu regni apud ripam extruxerit Eccleſiam in Dania ſecundam. *Adam in Chronic. apud Baron. tom.10. ad annum* 858.15.

D. Cyprianus lapſorum miſerabilem ſtragem ac triſtia deplorat funera: qua etiam narratione de admirandis prodigiis quæ in nonnullos, qui præuaricati à pietate fuerant, perſecutionis illius tempore contigerunt, memorandam in hæc verba E attexit hiſtoriam, Si incredulis quibuſdam minor fides eſt futurorum, vel præſentibus terreamur. Ecce eorum, qui negauerunt quæ ſupplicia conſpicimus? quas eorum triſtes exitus flemus? Nec hic eſſe ſine pœna poſſunt, quamuis necdum dies venerit pœnæ. Plectuntur interim quidam quò cæteri corrigantur: exempla ſunt omnium, tormenta paucorum. Vnus ex his, qui ſponte Capitolium negaturus aſcendit, poſtquam Chriſtum negauit, obmutuit. Pœna inde cœpit, vnde cœpit & crimen; vt nec rogare iam poſſet, qui verba ad precandam miſericordiam non haberet. *D. Cyprianus lib. de lapſis.*

Regnerus Rex Daniæ abrogata Chriſtianorum religione, idololatriæ in regno denuo inſtituendæ auctor fuit: quam eius impietatem diuina inſequuta eſt vindicta. Nam Helles, quem regno ille eiecerat, adiunctis ſibi Gallorum auxiliis, eum prælio victum & captum carceri tetro ſerpentibuſque infeſto incluſit, qui ſanie eum perfuſum, venenatiſque morſibus confectum horrenda morte affecerunt. *Albert. Crantzius, l.4. c.10. Daniæ, anno* 826.

Adiiciam rem aliam ſub Zephyrino geſtam ad hunc modũ, quæ ſi in Sodomis euenitſet, vel illos ad pœnitentiam mouiſſet. Erat quidam Natalius non adeo diu antea, ſed noſtris temporibus Confeſſor factus. Hic aliquando ſeductus fuit ab Aſclepiodoto, & alio quodam Theodoto menſario, qui ambo diſcipuli fuerant Theodoti coriarij, qui, F quoniam ſententiæ huius, imo potius dementiæ auctor erat, à Victore tunc Romano Epiſcopo, ſicut dixi, à communione ſeparatus fuit. Perſuaſus autem fuerat ab illis Natalius, vt accepto ſalario hæreſis huius vocaretur Epiſcopus, ita vt denarios centum quinquaginta menſtruo tempore acciperet. Illis itaque coniunctus per viſiones commonefiebat à Domino. Miſericors enim Deus, ac Dominus noſter Ieſus Chriſtus nolebat paſſionum ſuarum martyrem extra Eccleſiam conſtitutum perire. Quoniam verò negligentius viſionibus attendebat, ineſcatus videlicet primatus apud eos honore, & turpi quæſtu, quo plurimi pereunt, tandem ab Angelis flagellatus eſt, ac tota nocte haud modicè verberatus, ita vt cum mane ſurrexiſſet, induto ſacco ac cinere inſperſo, multo ſtudio ac lacrymis ante Zephyrinum Epiſcopum procideret, & pedibus aduolueretur, non clericorum modo, ſed & plebis, & ipſam Eccleſiam ad commiſerandum procliuem, lacrymis defluentibus per miſericordem Chriſtum obteſtatur, ac multis precibus vſus, oſtenſis etiam plagarum, quas paſſus fuerat, vibicibus, vix tandem ad communionem reciperetur. *Euſeb. Cæſar. l.5. hiſt. c.28.*

Valens Imperator Arrianus, vnum è militiæ ſuæ ducibus G Traianum nomine virum Catholicum, in Gothos cum exercitu miſit: quem, poſtquam ab hoſtibus ſuperatus reuertit, *Valens* conuiciis lacerare, eique mollitiem ignauiámque obiicere cœpit: at ille libera voce, vt generoſum virum decebat: Non ego, reſpondit, ô Imperator victus ſum, ſed tu ipſe victoriam perdidiſti, qui contra Deum aciem inſtruere non deſinis, & ita eius auxilium barbaris concilias. *Hiſt. Tripartitæ l.8 c.13.*

Ferunt etiam Iſacium Monachum, virum ſanctum, eidem Valenti contra Gothos cum copiis proficiſcenti obuiam iuiſſe, & contenta ac libera voce dixiſſe: Quo proficiſceris ô Imperator, qui auxilio Dei, quem contra bellum geris, prorſus, deſtitutus es? idcirco ille barbaros aduerſus te concitauit, quoniã tu multorum linguas ad blaſphemias aduerſus eum loquendas exacuiſti, & pios eum laudibus celebrantes Eccleſiis exturbaſti. Deſine igitur tu bellum contra eum facere, & ipſe bellum contra te commotum ſedabit, &c. *Niceph. l.11. hiſt. c.50. Metaphraſtes in vita Iſacij.*

Conſtantius Chlorus magni Conſtantini pater, ſingularis H prudentia & fortitudine Princeps, cùm Chriſtianorum quorundam in palatio ſuo ætatem degentium fidem conſtantiámque explorare cuperet, conditionem propoſuit, vt, qui vellent in palatio manere, & inter amicos haberi, deos ſecum colerent, ſimulacríſque immolarent; qui vero recuſarent, abſcederent, gratiáſque agerent quod id facere ſibi impune liceret. Ex illis nonnulli Principis gratiam venantes ſacrificium diis obtulerunt: alij ſaniori Religione tantam ſuperſtitionem auerſati cultum pernegarunt; quos in amicorum & conſiliariorum numero habere voluit, ſpretis & excluſis ignauis & infidis immolatoribus: quòd diceret, fidos & veros amicos fore, qui Religionem principi prætuliſſent; contra verò nunquam fidem inuiolatam Principi ſeruaturos, qui tam promptè & ſacrilegè Deum ſuum eiurando prodidiſſent. *Euſeb. l.1. hiſt. c.11. Car. Sigon. l.1. de Imp. occid.*

A Huic affine eſt Theodorici Regi factum, qui etſi ſecta Arrianus eſſet, cum deprehendiſſet ex famulis vnum, cui fauebat, religionem mutaſſe, & à Catholicis ad Arrianos, vt Principi gratior iucundiórque eſſet, trāſiiſſe, illum pugione confodit, dicens; fieri non poſſe, vt homini fidem ſeruaret, qui Deo fuiſſet infidelis. Ex quibus liquet, iſtos Principes, prudentes & ſapientes viros (licet alter Gentilis, alter ſecta Arrianus eſſet) probè ſolertérque intellexiſſe, qui in Deum perfidus extitiſſet, ſuo etiam legitimo Domino haud futurum fidelem. *Euſeb. l. 1. de vit. Conſtantini c. 10.*

Cum Rex Moluccorum, atque alij tres cum ipſo Reges, dæmonis inſtinctu impulſi nullum non mouiſſent lapidem, vt infirmos adhuc in fide Chriſtianos, qui nuper ex idololatria emerſerant, ab ouili Chriſti ad Mahometanam ſuperſtitionem abſtraherent, tandem aliquando benigniſſimus Dominus & ipſoſmet Mauros, & Chriſtianos Apoſtatas, pro ſumma ſua iuſtitia, nouo, ac ſtupendo ſupplicij genere vltus eſt: ſiquidem ex quo à Chriſti fide deſciuerant, tanta ſubitò eorum agros (antea quidem pro earum regionum natura longè feraciſſimos) ſterilitas inuaſit, vt toto defectionis tempore, quamuis repetita aliquoties ſatione, nullum fructum proferrent: oryza, quam ad B ſementem repetitam aſſeruabant, vitiata computreſcebat, aquæ dulces prius, ſingulari quidem, & hactenus in iſtis partibus inaudito miraculo, ſalſæ factæ ſunt, adeo vt deficientibus alimentis multi fame interirent, & quibus fames pepercit, eos immiſſa diuinitùs peſtis deleuit. Nec tamen his omnibus fracti ſunt, aut emolliti duri obſtinatique Maurorum animi; ſed inter hæc ipſa, in quibus verſabantur, vitæ ac ſalutis diſcrimina, perſeuerabant indigenas ad defectionem & perfidiam ſolicitare. Tentarunt etiam noua quadam ratione aditum ad ſe veniendi Luſitanis præludere: poſtremò in munitiſſimum locum ſeſe recepêre, vnà cum magna incolarum manu, qui ex montibus illis ſubſidio venerant. His ita ad bellum comparatis, inexpugnabiles ſe rati in ſententia firmiter permanebant: erant reuera (ſi vires noſtras ſpectemus) inſuperabiles: infra tamē diuinam potentiam, quemadmodum exitus comprobauit, fortes. Præfectus etenim arcis militiæ aliquot Luſitanos, paucos admodum ad numeroſiſſimum illorum collatos exercitum, eò loci, vbi ſe continebant, expediuit: quum appropinquaſſent, admonent illos beneuole de fide promiſſa, hortantur idolis nuncium remittant, ad Chriſtianam religionem redeant, ſimulque addunt, ſe quidem paucos C numero, ac pene inermes eſſe, ſed fide ac veritate (qui Deus eſt) armatos adueniſſe, de cuius auxilio nihil planè dubitarent. Ad quæ illi arrogantes, & inſolenter nimis reſpondent, nolle ſe Chriſtianos fieri. His dictis tantus hoſtes repentè cum timore tremor inuaſit, vt de manibus arma excuterentur, & ipſi humi procumberent, non valentes, etiam ſi mutuò ſe complecterentur, conſiſtere. Sol ipſe, quamuis fere in meridie eſſet, tam denſis (mirabile dictu) circumfuſus eſt tenebris, vt alter alterum non videret: contremuit vehementer ſub pedibus terra: de cœlo autem tanta vis ignitorum lapidum, & cineris in priuata tecta, ac delubra dæmonum decidit, vt omnia ſolo æquarentur. Vidiſſes euulſas penitúſque inuerſas arbores, ramis quidem in terram demerſis, radicibus vero cœlum ſpectantibus: vidiſſes vias ante tribulis à Mauris, vt noſtratibus præcluderent aditum, impeditas, iam cineribus lapidibúſque è ſublimi delapſis ita complanatas, vt iter iam non prohiberent. Denique nihil eſt quod turbo ille, & horribilis tempeſtas, impietatis & nefariæ perfidiæ vindex, ſolo non alliſerit humique proſtrauerit. Vna duntaxat domuncula in mediis ruinis poſita, templóque (quod illi non ita pridem Ieſu Chriſti Domini noſtri Cruce euerſa, & Diuorum imaginibus D abolitis ſceleratiſſimè profanauerant) contigua incolumis permanſit, quæ neque de cœlo tacta, neque eius culmen ex palmarum licet foliis contextum igne eſt violatum. Calamitas hæc vbi ceſſauit, ad propugnaculum properant Luſitani, viam inueniunt planam ac expeditam, opertis (vt ſupra diximus) cinerum ruderúmque multitudine muricibus. Ingreſſi magnam idololatrarum ſtragem faciunt, nullo interim ex noſtris aut cæſo aut vulnerato. Nec ad victoriam quicquam obfuit, quod ſinguli noſtrorum militum cum plurimis confligerent. Nam Deo ſic volente, omnibus planè viribus erant deſtituti, ſic vt & manus ad reſiſtendum eſſent imbelles, & ad fugiendum pedes impotentes. *Ex Epiſtolis Moluccenſib. anno 1595.*

* QVÆSTIO.

AN AD SALVTEM SVFFICIAT CREDERE in Chriſtum pro nobis mortuum, etiamſi pleráque alia non credamus? E

Quæſtionem hanc opportunè cum aliis quibuſdam inde dependentibus mouit & reſoluit Leonardus Leſſius è Societate Ieſu Theologus perſpicaciſſimus, & adiecit per modum Appendicis ad conſultationem ſuam de fide, ſiue Religione amplectenda. Idque eo tempore, quo per pacta induciaria, liberum erat diſſectis paſſim ſectatoribus ad Catholicorum ritus Cæremonias, templa, ciuitates per Belgium abſque noxa venire, & de rebus fidei conſultare.

Et ſane plurimi ex plebe ſatis eſſe arbitrantur, ea credi quæ in Symbolo Apoſtolorum proponuntur. Cætera omnia cenſent adiaphora, & quemlibet de illis poſſe credere prout ei bona fide videtur credendum: Symbolum autem à quouis credi volunt iuxta ſenſum, qui cuilibet videtur optimus. Itaque ſtatuunt, quemlibet qui Chriſtum confitetur, in fide ſaluari poſſe; ſiue ſit Papiſta, ſiue Lutheriſta, ſiue Caluiniſta, ſiue Anabaptiſta, ſiue alterius ſectæ. Omnes enim hi tenent idem caput, quod eſt Chriſtus; omnes enim innituntur fundamento, quod eſt F Chriſtus Ieſus. Itaque à ſalute excidere non poſſunt, etiamſi in aliis diſſentiant. Hanc aliqui potentes, qui iſtis nouis Religionibus vtuntur ad ſtabiliendum & amplificandum ſuum Imperium, plurimùm laborant, vt ea Lutheranis & Caluiniſtis vnam Eccleſiam conficiant; perſuadere nituntur, inter eos non eſſe diſcrimen, niſi in neſcio quibus apicibus & rebus adiaphoris.

Verùm hæc ſententia multa ſecum trahit incommoda.

Primò, Quia ſaluat pœnè omnes antiquos hæreticos. Plerique enim confitentur Chriſtum, & ſuo ſenſu tenent Symbolum. Saluari itaque poterant in ſua hæreſi Arriani, qui Filium Patri negabant conſubſtantialem: Macedoniani, qui Spiritum ſanctum Filio faciebant minorem; Neſtoriani, qui duas in Chriſto ſtatuebant perſonas: Eutychiani, qui carnem Chriſti in diuinitatem conuerſam aſſerebant: Appollinariſtæ, qui Verbum diuinum loco animæ rationalis carni vnitum in Chriſto ponebant: Monothelitæ, qui vnicam tantum voluntatem & operationem in Chriſto ſtatuebant: Pelagiani, qui peccatum Originale negabant, & hominem viribus naturæ poſſe gratiam Dei & ſalutem promoueri docebant: Donatiſtæ, qui G Chriſti Eccleſiam vbique periiſſe præterquam in parte Donati affirmabant: Nouatiani, qui lapſis pœnitentiam negabant: Montaniſtæ, qui Montanum Paracletum putabant. Hi omnes iuxta hanc ſententiam, ſinguli in ſua fide ac hæreſi ſaluati ſunt, quia in Chriſtum crediderunt, & non minùs Symbolum Apoſtolicum, quam modò Lutherani & Caluiniſtæ tenuerunt. At quid abſurdius magiſque paradoxum in Eccleſia dici poteſt? Si enim cum huiuſmodi fide ſalus obtineri poteſt, cur tot Concilia, tanto labore & ſumptu conuocatis ex toto orbe Epiſcopis, aduerſus illas hæreſes celebrata? Cur toties anathemate fuêre damnatæ? Cur ſancti Patres tantopere in illis extirpandis laborarunt? Cur Catholici hæreticorum illorum conſuetudinem & conuictum tantopere exhorruerunt? Cur plurimi exilia, mortem, & omnia tormentorum genera perferre maluerunt, quàm alicui ex illis hæreſibus ſubſcribere? Sanè hæc omnia fruſtrà, ſtultè, & iniurioſè facta ſunt, ſi in illis ſectis ſalus obtineri poterat, quod cùm nemo ſapiens dicere poſſit, fatendum eſt, hæreſes illas eſſe animorum peſtes nec poſſe vllo modo ſalutem cum illis H conſiſtere.

Secundò. Quia condemnat erroris totam antiquitatem, quæ ſemper exiſtimauit hæreticum non poſſe ſalutem conſequi; & idcircò tam acriter ſe illis oppoſuit, tantóque ſtudio ſemper confutauit

Tertiò, Quia condemnat ipſum Apoſtolum, qui *ad Titum 3.* ſic præcipit: *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt, & delinquit, cùm ſit proprio iudicio condemnatus.* Cur iubet illum vitari, ſi error eius non officit ſaluti? Cur dicit illum ſubuerſum & condemnatum? Idem *2. ad Timoth. 2. Sermo eorum vt cancer ſerpit.* Sicut ergo cancer eſt lethalis corpori humano niſi exſcindatur; ita hæreticus cœtui fidelium.

Dicet fortè aliquis, neminem eſſe cenſendum hæreticum niſi qui reiicit Chriſtum, aut negat aliquid pertinens ad Symbolum. Verùm hoc prorſus imperitè & abſurdè dicitur. Sic nam non eſſet hæreticus qui vetus & nouum Teſtamentum è A medio tolleret, diceretque illa eſſe vel conficta, vel humano ſpiritu conſcripta, multiſque erroribus, vt ſcripta profanorum auctorum, obnoxia. Non eſſet hæreticus qui negaret infernum, vel pœnarum æternitatem: qui dæmones omnes aliquando poneret ſaluandos; cùm nihil hiſce de rebus in Symbolo Apoſtolorum habeatur. Non eſſet hæreticus qui vetaret nubere, qui nuptias diceret eſſe a diabolo: qui eſcas nonnullas ſua natura ſtatueret immundas: quos tamen inter hæreticos cenſet Apoſtolus 1. *ad Timoth.* 4. Non eſſet hæreticus, qui in Chriſto duplicem aſſereret perſonam: quem tamen hæreticum eſſe, & Antichriſtum, ait S. Ioannes *Epiſt.* 1. *c.* 4. Non eſſet hæreticus qui negaret baptiſmum, & omnia Sacramenta. Denique nullus eorum quos ſuprà commemorauimus, inter hæreticos eſſet numerandus, quod toti antiquitati, & omnibus Doctoribus qui iam à decem vel duodecim ſæculis extiterunt, repugnat.

Quartò, Hæc ſententia omnes hæreſes & ſectas ſupradictas fidei Orthodoxæ exæquat, ſtatuendo, non minùs per illas quàm per hanc ſalutem obtineri poſſe. Itaque Orthodoxa Religio nihil erit melior Arrianiſmo, Pelagianiſmo, Neſtorianiſmo, B Eutichyaniſmo, aliiſq; falſis Religionibus: quod per ſe abſurdiſſimum, & nihil eſt aliud quàm inducere merum Atheiſmum. Statuere enim, omnes Religiones eſſe bonas, nihilque ad negotium ſalutis intereſſe quam profitearis, eſt nullam curare Religionem. Si enim eſt aliqua Religio, hæc non poteſt eſſe niſi vnica, ſicut vnica eſt veritas, vnica iuſtitia, vnica fides, vnica beatitudo, vnus Deus & Dominus omnium, vnus Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus.

Quintò, Ridiculum eſt dicere ſat eſſe credere Symbolum iuxta ſuum ſenſum; cùm vna tantùm ſit veritas: quæ ſi non attingitur, iam falſum creditur; at fides falſa quid poteſt iuuare ad ſalutem? Itaque perinde eſt, ſiue tali modo Symbolum credas, ſiue nullo modo credas. Poterit ergo quis ſaluus eſſe, etiamſi multos articulos abſolutè non credat. Idem dixerim de Scripturis. Si enim ſufficit credere Scripturis ſuo ſenſu intellectis, cùm hic ſenſus ſæpe poſſit eſſe erroneus; etiam ſatis erit, etiamſi nullo modo illis fidem adhibeas. Non enim fides falſa magis poteſt eſſe neceſſaria ad ſalutem quàm fides nulla, qua ni- C mirum quis abſolutè non credit.

Si dicas Symbolum debere credi in vero ſenſu, iam dãnas ſectas huius temporis, quarum nulla eſt quæ omnes Symboli articulos credat eodem ſenſu quo Catholici; aut Symboli explicatione non differat ab alia. Vnde cùm non ſit niſi vnica veritas, neceſſe eſt omnes Religiones huius temporis præter vnã a veritate aberrare, ac proinde ad ſalutem non ſufficere.

Quòd autem multùm diſcrepent in Symboli ſenſu, patet. Illũ enim articulum, *Et in Ieſum Chriſtum Filium eius vnicum*, aliter explicant Arriani, Trithitæ, & multi Caluiniſtæ, qui Filium Patre ſtatuunt minorem: aliter Lutherani & Catholici, qui æqualem & conſubſtantialem. Articulum *de deſcenſu Chriſti ad inferos* aliter intelligunt Caluiniſtæ, qui putant ibi ſignificari Chriſtum ſubſtinuiſſe tormenta damnatorum, dubitaſſe de ſua ſalute, & timuiſſe ne ab æterna morte penitus abſorberetur: aliter Catholici & Lutherani, qui talem expoſitionem non ſenſum articuli Symboli, ſed blaſphemiam dicunt eſſe Caluini. Articulum *de aſcenſu Chriſti ad cælos*, &c. aliter intelligunt Lutherani Vbiquiſtæ, qui Chriſti corpus ponunt vbique & omnibus locis eſſe præſens, ſicut vbique præſens eſt eius Diuinitas: aliter Caluiniſtæ & Catholici, qui non dubitant per huiuſmodi expoſitionem totum penè ſymbolum euerti, Chriſtique incarnationem, natiuitatem, paſſionem, mortem, adſcenſum ad D cælos, aduentum ad Iudicium è medio tolli. Articulum *de iudicandis viuis & mortuis* aliter exponunt Catholici, qui dicunt Deum ita iudicaturum, vt opera bona remuneret cælo, opera praua inferno: aliter Caluiniſtæ & Lutherani, qui operibus bonis omnem mercedem denegant, & ſolius fidei ſpecialis in iudicio diuino habitum iri rationem cenſent. Articulum *de Spiritu ſancto* aliter intelligunt Catholici & Lutherani, aliter Arriani & multi Caluiniſtæ. Articulum *de Eccleſia* Lutherani & Caluiniſtæ intelligunt de congregatione inuiſibili prædeſtinatorũ: Catholici de congregatione viſibili Catholicorum, in qua multi ſunt prædeſtinati, multi reprobi. Articulum *de communione Sanctorum* ita extenuant Lutherani & Caluiniſtæ, vt omnem penè communionem, quæ à Catholicis ponitur, tollant. Articulum *de remiſſione peccatorum*, explicant de ſola non imputatione, non agnoſcentes internam vllam renouationem per iuſtitiam inhærentem & dona infuſa: quo modo E Catholici peccata remitti ſtatuunt.

Ex his patet, quanta ſit diſcrepantia in ipſius Symboli intellectu. Itaque cum non ſit niſi vna veritas, & hanc oſtenderimus alibi, eſſe apud Catholicos; neceſſe eſt reliquas ſectas falſam Symboli doctrinam & fidem tenere. Si ergo vera requiritur Symboli fides, fieri nequit, vt quilibet in ſua fide ſaluari poſſit: Si falſa ſufficit, quomodo fides falſa poteſt iuuare ad ſalutem?

Sextò, Scriptura diuina non eſt minoris auctoritatis quàm Symbolum Apoſtolicum; nec minorem Deo iniuriam irrogat, qui aliquid in Scripturis clarè expreſſum negat, quàm is qui aliquem Symboli articulum reiicit. Ergo nulla eſt ratio cur fides reſtringatur ad Symbolum, & in reliquis ſentiendi ſit libertas; cùm non minùs teneamur credere omnia quæ ſunt in Scripturis, quàm quæ in Symbolo: Etſi enim non obligemur omnia, quæ in Scripturis continentur diſtinctè noſſe; tenemur tamen omnia generatim credere: adeò vt ſine ſcelere hæreſeos non poſſimus aliquid eorum vt falſum vel ambiguum reiicere. Quo ergo colore, qua probabili ſpecie dici poteſt; non referre F quomodo in cæteris credas, modò Chriſtum & Symbolum teneas; Cur Symbolum potiùs quàm vniuerſa Scriptura teneri debet, cùm eius non ſit maior quàm Scripturæ auctoritas? Nimis profectò eſt rudis & impolita hæc phantaſia, omni fundamento deſtituta.

Septimò, In omni fide non ſolùm ſpectandum eſt quid credatur, ſed etiam, & in primis, quo fundamento credatur, quæue ſit tota ſic credendi ratio: Ex hac enim tota fidei natura & conditio pendet. Nam qualis eſt ipſa credendi ratio, quam fidei fundamentum vocamus, talis eſt ipſa fides. Si illa eſt certa, & falli neſcia; fides quoque certa eſt, & infallibilis: ſi illa eſt fallax; fides etiam incerta erit, & errori obnoxia. Exempli cauſa: Turca credit eſſe vnum Deum omnium conditorem, quia ea docet Alcoranus, quem ſpiritu diuino conſcriptum putat; fides eius, etſi verum credat, falſo tamen & fallaci nititur fundamento, cuius vi ad multa falſa & blaſphema credenda impellitur: vt non eſſe plures perſonas in Diuinitate, Chriſtum non eſſe Deum, Chriſtum eſſe minorem Mahometo, tenendam eſſe circumciſionem, & ſimilia. Itaque illa fides ex vi fundamenti fallax eſt & noxia. Idem accidit omnibus hæreticis Quo G poſito? ſic vrgeo

Fides quæ fallaci nititur fundamento, etſi aliqua vera credat, tamen non poteſt eſſe ſufficiens ad ſalutem: atqui fides omnium ſectarum huius temporis nititur fallaci fundamento: ergo non poteſt ſufficere ad ſalutem. Propoſitio videtur per ſe nota. Quomodo enim id quod fallax & mendax eſt, poteſt, eſſe baſis & fundamentum ſalutis æternæ? Quomodo vera Religio qua Deo placemus, poteſt eſſe fundata in fallaci fide? Sanè id non minùs à ratione alienum, quàm ſi dixeris veritatem niti mendacio, ſapientiam errore, virtutem imprudentia.

Reſtat probanda aſſumptio. Quòd ergo omnes ſectæ fallaci nitantur fundamento ſic oſtendendo. Vel enim credunt ſua dogmata propter auctoritatem ſuorum Apoſtolorum, Lutheri, inquam, Caluini, Melanchthonis, Zvvinglij, &c.) quos diuino ſpiritu præditos exiſtimant; vel quia ſinguli proprio iudicio ea in Scripturis contineri iudicant: vel denique quia ſpiritus priuatus interiùs teſtatur ea eſſe vera, vel hanc eſſe Scripturæ diuinæ mentem. Quidquid enim ſectæ huius temporis H credunt, ob aliquid horum trium credunt; & vnum horum trium fundamentum ſuæ fidei, & credendi rationem ſtatuunt. Atqui hæc fundamenta, & hæ rationes credendi ſunt omnino fallaces.

Quòd enim primum fundamentum, nimirum auctoritas Lutheri, Caluini, & aliorum, qui nouas iſtas Religiones procuderunt, fallax ſit, patet: quia experientiâ conſtat potuiſſe illos falli, & reipſa in plurimis lapſos eſſe. Nam multa reuocarunt, multa correxerunt, in multis ipſi ſibi contradixerunt. Hinc pauci modò ſunt qui illorum auctoritate niti velint; quòd homines, ac proinde errori obnoxios fuiſſe dicant. Vnde & illorum ſectatores pro libito ab illis recedunt, vbi quid melius ſe inueniſſe putant. Auctoritas itaque illorum fallax eſt, etiam diſcipulorum & ſectatorum iudicio.

Nec minùs fallax eſt alterum, nempe iudicium priuatum, quo Scripturas exponunt. Multa enim falſa iudicio priuato videntur vera: & quæ anteà videbantur vera, poſteà iudicantur A falſa, hinc tanta multorum in credendo variatio, tanta fluctuatio: nempe quia imbecillum eſt humanum iudicium, præſertim in myſteriis Fidei, & Scripturarum intellectu, quæ omnem humanæ rationis captum ſuperant.

Reſpondent plerique ſe in credendo non niti ſuo iudicio, ſed Scripturis diuinis, quæ non poſſunt errare. Qua in re quàm miſere decipiantur, vel ex eo conſtat, quòd omnes penè ſectæ affirment ſe niti Scripturis, cùm tamen in plurimis inter ſe diſſentiant, & contraria doceant: quod fieri nulla ratione poſſet, ſi non ſuo priuato iudicio, ſed legitimo Scripturæ intellectu niterentur. Scriptura enim nuſquam ſibi eſt contraria, nuſquam à ſe diſſentit. Itaque quòd ipſi tantopere diſſentiant, ex eo prouenit, quòd ſuo priuato iudicio Scripturæ ſenſum fabricent, qui pro diuerſitate iudicij ac ingenij cuiuſque eſt diuerſus. Nituntur ergo Scriptura, non vt ſubeſt interpretationi Eccleſiæ Catholicæ, & SS. Patrum; ſed vt ſubeſt interpretationi iudicij priuati. Nam vis Scripturæ non in verbis nudis, ſed in ſenſu & interpretatione conſiſtit, hunc autem ſenſum iudicium priuatum excogitat, & verbis Scripturæ tanB quam corpori vitam inſerit. Itaque totum fundamentum eſt iudicium priuatum: quod quàm fallax ſit, diſſenſiones tot ſectarum apertè demonſtrant. Perinde enim eſt ſiue dicas te niti Scriptura vt ſubeſt interpretationi proprij iudicij, ſiue priuato iudicio.

Denique tertium credendi fundamentum, quo plurimi hoc tempore nituntur, maximè omnium fallax eſt & illuſorium. Cuius ſignum, quòd inter Anabaptiſtas, qui præ cæteris inſtinctu ſpiritus ducuntur, maxima ſectarum ſit varietas & diſſenſio fidei, quod fieri non poſſet, niſi ſpiritus, quo reguntur & aguntur, fallax eſſet & varius. Idem cernitur inter Caluiniſtas & Lutheranos, & inter diuerſas ſiue Lutheranorum ſiue Caluiniſtarum ſectas & factiones. Singulis enim ſua ſententia certa eſt & euidens teſtimonio priuati ſpiritus, qui ſingulos interiùs docet, ſingulis teſtimonium veritatis perhibet. Ex quibus manifeſtum eſt hunc ſpiritum non eſſe Spiritum ſanctum, Spiritum veritatis, qui contraria docere & ſibi ipſe aduerſari non poteſt: ſed ſpiritum nequam, ſpiritum erroris, qui C mendax eſt ab initio, & pater mendacij, qui operatur in filiis incredulitatis, de quo Apoſtolus: *Quia charitatem veritatis non receperunt, idcirco mittet illis operationem erroris, vt credant mendacio.* Et alibi: *In nouiſſimis temporibus diſcedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum.* Omnis enim hæreſis doctrina dæmoniorum eſt. Et S. Ioannes: *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint: nam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum.*

Hic igitur ſpiritus eſt, qui in cordibus hæreticorum dominatur, cuius teſtimonium & operationem interiùs inſeri ſentiunt, & putant eſſe operationem Spiritus ſancti: qui eorum phantaſiam & mentem ita faſcinat & peruertit, vt lucem putent eſſe tenebras, & tenebras lucem: vt clariſſimam fidei Catholicæ veritatem putent eſſe errorem, & tetros errores perſpicuam veritatem. Et ſanè niſi prorſus faſcinati eſſent & excæcati, facilè poſſent aduertere, ſpiritum illum quem interiùs ſentiunt, non eſſe ſpiritum Dei; vel ſaltem de eo dubitare inciperent, cùm omnes ſectæ, inter quas tanta dogmatum maximorum diſſenſio, huius ſpiritus teſtimonium æquè ſentiant iactent, & ſequantur, eóque in aſſerendis dogmatibus maximè repugnantibus nitantur. Sed iuſto Dei iudicio id accidit. Sicut D enim Iudæi qui Chriſtum recipere noluerunt, permiſſi ſunt diabolo excæcandi, vt apertè colligitur ex Apoſtolo 2. *ad Theſſ.* 2. ita hæretici, quia Catholicam fidem deſeruerunt (quæ non eſt minor culpa quàm Iudæorum) eidem permiſſi ſunt, vt mentes eorum tanquam faſcino diſtineat, & in omne genus errorum impellat.

Quòd ſi quis attentè conſideret, aduertet etiam potentiorem in noſtris hæreticis quàm in Iudæis vel Mahumetanis eſſe diabolicam operationem, mentiſque faſcinationem, idque duplici ratione. Primò, quia Iudæi in eadem fide conueniunt, nec apud illos ſunt variæ ſectæ: apud Mahumetanos verò tantùm ſunt duæ, eæque non adeò diſcrepantes. At apud noſtri temporis hæreticos ſunt ſectæ plurimæ, aliæ ex aliis nouorum acceſſione dogmatum propagatæ, quæ ſe mutuò hæreſeos damnant: & hæ omnes ex vna intra 90. annos enatæ, quod eſt indicium, diabolum mirificè interiùs iſtorum hominum poſſidere mentes, turbare phantaſias peruertere imaginationes & iudicia, vt nuſquam poſſint conſiſtere, nuſquam acquieſcere. E

Secundò, Quia plebij homines apud Iudæos & Turcas non nituntur ſuo iudicio, neque ſpiritus priuati inſtinctu, & teſtimonio; ſed iudicio ſuorum Doctorum, vel (quod idem eſt) Scriptura ſuâ, quatenus expoſitioni Doctorum ſuæ Religionis ſubeſt. Itaque habent aliquam regulam credendi, & fundamentum ſuæ fidei, rationi naturali quodammodò conſentaneum, nimirum maiorum ſuorum conſenſum, ſeu Scripturam ſuæ Religionis maiorum ſenſu expoſitam. At plerique hæretici huius temporis non curant amplius ſuos maiores & Apoſtolos, à quibus hoc nouum Euangelium primò acceperunt, ſed eos tanquam homines errori obnoxios deſerunt, & toti nituntur proprio iudicio, vel teſtimonio ſpiritus priuati, ſiue (quod propius idem eſt) Scriptura diuinâ iuxta ſenſum proprij iudicij vel ſpiritus priuati intellectâ. Quod eſt euidens ſignum, ſatanam ita in eis efficaciter operari, & eorum mentes infatuare, vt non ſolùm quiſque ſibi nouas hæreſes vel opiniones fingat, ſed etiam in ſeipſo, ſuoque ſenſu interno & guſtu, fidei ſuæ fundamentum, & credendi regulam ſtatuat: quiſque enim ſe doctum à Domino, & ſpiritus magiſterio inſtructum putat (etiam mulierculæ & puellæ) ac proinde ab omni errore immunem; Patres omnes homines fuiſſe errori obnoxios. Idem de ſuis Apoſtolis & miniſtris cenſent. At quæ maior faſcinatio F & illuſio poſſit eſſe? Hinc fit vt nulla certa & rata dogmata habeant, nullum corpus doctrinæ & Religionis ſtatuant, ſed in incertum vagentur, prout ſpiritus ille priuatus eos impellit: nec poſſit cum illis de pleriſque dogmatibus vlla diſputatio inſtitui, nulli ſententiæ ſint addicti, & ipſi per imperitiam maiorum ſuorum doctrinam neſciant.

Ex his manifeſtè concluditur, omne fundamentum credendi, quo ſectæ huius temporis nituntur, fallax eſſe ac deceptorium; & ſubinde fidem earum, quæ illi innixa eſt, inutilem eſſe ad ſalutem.

Octauò, Si in ſua fide, ſinguli qui Chriſtum agnoſcunt, ſalui eſſe poſſunt, cur tanta inter Religiones diſſenſio? cur ſe mutuò hæreſeos damnant, & anathemate perſtringunt? Cur Lutherani Caluiniſtas pro fratribus agnoſcere recuſant, & eos impios ac blaſphemos eſſe publicè pro concione clamant, & ſcriptis libris affirmant? Cur pari modo proceres Caluiniſtarum, in quibus Theodorus Beza, pater omnium & velut Papa poſt Caluinum, tractant Lutheranos? Cur Anabaptiſtæ ſolos ſuos fideles & Chriſtianos vocant, reliquos pro infidelibus habent. Ex quibus patet, hoc nouum commentum non ſolùm G doctrinæ Catholicæ, ſed etiam omnibus ſectis, quæ aliquem Religionis & pietatis zelum præ ſe ferunt, aduerſari, & ad ſolos Atheiſtas relegandum.

Nonò, Vt quis poſſit ſaluus fieri, non ſufficit vnius, duorum vel trium mandatorum, obſeruatio, ſed neceſſe eſt ſeruare omnia, iuxta illud Domini *Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Vt ſi quis ſit adulter aut fur, etiamſi reliqua mandata ſeruet, tamen ſaluus eſſe non poterit; vt paſſim Scriptura docet. Ergo pari modo non ſufficit ad ſalutem, duos, tres, vel quatuor articulos credere; ſed neceſſe eſt omnia credere quæ Deus reuelauit, & nobis per Eccleſiam credenda propoſuit. Non enim minùs fides, quàm obedientia mandatorum Decalogi ad ſalutem eſt neceſſaria: nec minùs debet fides eſſe perfecta ac integra, quàm obedientia & obſeruatio Decalogi. Sicut ergo obedientia ſe debet extendere ad omnia mandata: ita fides ſe debet extendere ad omnia reuelata. Confirmatur. quia *eſte S. Iacobo cap.* 2. *Quicunque totam legem ſeruauerit; offendat autem in vno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, non mœchaberis; dixit &, Non occides.* quaſi dicat factus eſt omnium H reos, & punietur quaſi totius legis violator, quia contempſit ipſum legiſlatorem, qui totius legis eſt auctor. Ergo ſimili modo, qui vnum articulum negauerit, etiamſi reliqua omnia credat, factus eſt reus totius fidei & Religionis, nimirum quia contemnit primam Veritatem Deum, qui non minùs iſtum quàm alios reuelauit: contemnit Eccleſiam Catholicam Chriſti ſponſam (quæ eſt *columna & firmamentum veritatis*) per quam nobis non minùs iſtum quàm alios propoſuit. Et hæc eſt ratio, cur non minùs ſit hæreticus qui vnum fidei dogma pertinaciter negat, quàm qui centum. Quia hoc ipſo quod vel vnum negat, contemnit primam Veritatem Deum, qui illud reuelauit; contemnit auctoritatem Eccleſiæ, quæ illud propoſuit: facit Eccleſiam ſubiectam errori, & mendacem. Vndé etiam de cæteris omnibus incertus redditur, & totam fidem diuinam perdit. Sublato enim fidei diuinæ fundamento, totam A fidem tuere neceſſe eſt, & ſolam opinionem vel fidem humanam errori obnoxiam, qua reliqua credat, remanere.

Decimò & poſtremò, Hæc ſententia eſt maximè periculoſa in praxi. Facit enim vt homo non curet quam Religionem teneat, quid credat, vel non credat, itaque non inquirit veritatem; & tam facilè ac ſecurè ſuſcipit falſa quàm vera. Omnes tamen non ſolùm Catholici, ſed etiam nobiliores ſectæ, & quicumque aliqua doctrinæ vel ſapientiæ laude ſunt celebres, pro certo ſtatuunt, abſque vera Religione & vera fide non poſſe ſalutem obtineri, & quotquot vera Religione caruerint, in æternum perituros. Itaque ſectatores huius ſententiæ damnantur ab omnibus, & ipſi ſoli pollicentur ſibi ſalutem nullo auctore, nullo Scripturæ teſtimonio, nulla ratione ſuffulti, ſola celebri ſui vana & ſtolida imaginatione confiſi: Audiant igitur ex S. Fulgentio, quid ſemper tenuerit antiquitas, quid omnibus ſæculis docuerit Eccleſia. Sic igitur communis fidei regulas tradens ſcribit *lib. de Fide ad Petrum Diaconum, cap. 38. Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, non ſolùm omnes Paganos, ſed etiam omnes Iudæos, Hæreticos atque Schiſmaticos, qui etiam* B *Eccleſiam Catholicam præſentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Et cap. 39.*

Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, quemlibet Hæreticum ſiue Schiſmaticum in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti baptizatum, ſi Eccleſiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quantaſcumque eleemoſynas fecerit, etſi pro Chriſti nomine etiam ſanguinem fuderit, nullatenus poſſe ſaluari. Omni enim homini qui Eccleſiæ Catholicæ non tenet vnitatem, neque Baptiſmus, neque eleemoſyna quamlibet copioſa, neque mors pro Chriſti nomine ſuſcepta proficere poterit ad ſalutem quamdiu in eo hæretica vel ſchiſmatica prauitas perſeuerat, quæ ducit ad mortem.

Hæc ſemper fuit Eccleſiæ fides, & omnium Patrum indubitata doctrina: quam omnes qui extra Eccleſiam verſantur, vtinam accuratè perpenderent! Viderent profectò quàm periculoſo in ſtatu verſentur. Tu Chriſte, Lux mundi, mentibus eorum affulge.

---

* Fiducia.

C DEFINITIO ET ETYMOLOGIA

Fiducia, quam Græci *πεποίθησιν* vel *θάῤῥος*, & alio nomine Fidentiam dicunt, à fide deriuatur, & definitur à B. Thoma 2 2. *q. 129. art. 6.* ſpes auxilij futuri, concepta dictis aliorum, vel ex his quæ ſunt in ſe, vel in alio. vel eſt ſpes roborata ex firma aliqua opinione, ſeu notitia. Apud Iuriſconſultos autem accipitur, cum res aliqua, ſumendæ mutuæ pecuniæ gratia vel mancipatur, vel in iure ceditur. Ita *Iſidor. lib. 5. cap. 15.*

COLLOCATVR IN VARIIS REBVS.

vtputa TEMPORALIBVS.

Cùm Eurybiades baculum ſuſtuliſſet in Themiſtoclem obſtrepentem: Percute, inquit, ſed tamen audi. Præſens animus, & ſuo fidens conſilio. *Plut. in Græc. Apoph.*

Epaminondas, poſtquam Alexandrum Phetæorum tyrannum Thebanis infenſum, Athenienſes ſibi feciſſent amicum ac ſocium, iſque polliceretur illis, ſe perfecturum, vt minam carnium emerent ſemiobolo: videlicet ſignificans, ſe immenſum numerum pecudum ac iumentorum adducturum è præ- D da: Epaminondas, at nos, inquit, Athenienſibus ad coquendas iſtas carnes ligna gratis ſuppeditabimus. Nam ſyluas ipſorum ſuccidemus, ſi ſe plus ſatis admiſceant noſtris negotiis. *Plut. in Apoph.*

Xerxes, cùm importarentur ad eum Atticæ caricæ venales, negauit ſe illas eſurum, donec regione potitus eſſet, quæ illas ferret. Tam ingens erat excelſi pectoris fiducia. *Idem ibid.*

Fabricius, Pyrrho hortanti, vt apud ſe ageret, imperij ſocius futurus. Ne tibi quidem iſtuc expedierit, inquit. Nam ſi Epirotæ noſtrum vtrumque pernorint, mihi regi quàm tibi parere mallent. *Idem.*

Scipio Maior, cùm obſideret oppidum humili loco ſitum, prominente illinc Veneris templo; iuſſit illuc profiteri vadimonia, tanquam tertio poſt die ius ſibi redditurus. Et quod ſe facturum prædixit, fecit vrbe capta. Tanta erat fiducia victoriæ. *Idem.*

Sylla, cùm ad ſociale bellum magis cum copiis miſſus eſſet circa Laternum, è vaſto terræ hiatu magnus ignis emicuit, cuius flamma ad cœlum perueniens conſtitit. Id vates in- E terpretati ſunt, quod vir bonus, aſpectu eximiu & admirandus principatum adeptus, præſentibus turbis ciuitatem liberaturus eſſet. Hoc audito Sylla; Ille, inquit, ego ſum. Nam illi erat peculiare, comam habere auream igniſque concolorem: nec ſe ait virtutis pudere, qui res tam multas tamque præclaras geſſiſſet. *Plut. in Sylla.* Idem, Cùm Athenienſes ad eum duos treſue miſiſſent de pace acturos, atque illi nihil adferrent, quod ad incolumitatem ciuitatis faceret, ſed Theſeum, Eumolpum, & res aduerſus Medos geſtas verbis inanibus iactarent: Abite, inquit, ò beati, iſtáſque orationes vobiſcum referte: non enim diſcendi cupidus huc miſſus ſum à populo Romano, ſed vt rebelles ſubuertam. *Idem.*

Cùm Parthi denunciaſſent Craſſo per legatos, vt ſuæ ætati conſulens à bello abſtineret, iam ſexagenarius, reſpondit: In Seleucia iſtis mandatis reſponſum dabimus. Hic Agidis legatorum vnus, ſublata manu mediam palmam oſtendens: Prius, inquit, in hac manu naſcentur ſetæ quam tibi Seleuciam conſpiciendi ſit futura poteſtas. *Plut. in Craſſo.*

Iulius Cæſar, quum Romæ maximi pontificis dignitatem ambiret competitore Q. Catulo, primæ apud Romanos dignitatis ac potentiæ, viro, matri ipſum ad fores deducenti: Hodie, inquit, ò mater, aut pontificem maximum habebis filium, aut exulem. Excelſa indoles, omniſq; repulſæ impatiens. *Plut. in Rom. Apoph.* F

Pompeius, Quibuſdam ſe videre negantibus, quomodo poſſet Cæſaris imperium ſuſtinere, hilari vultu vetuit illos hac de re eſſe ſolicitos. Nam ſimulac, inquit, ſolum Italiæ pede pulſauero, exibunt affatim equeſtres pedeſtréſque copiæ. Præſens quidem animus, ſi fortuna reſpondiſſet. *Plut. in Apoph.*

Maximinus quum nimium fideret corporis viribus, Quidam in theatro ipſo præſente Græcos verſus recitauit: quorum hæc eſt ſententia:

Elephas grandis eſt, & occiditur,
Leo fortis eſt, & occiditur,
Tigris fortis eſt, & occiditur.
Caue multos, ſi ſingulos non times.

Qui ab vno non poteſt occidi, à multis occiditur. *Capitolinus.*

Antigenidas, cùm ſcitè canens populo minus probaretur: Mihi, inquit, cano & muſis: admonens prorſus eſſe contemnendum imperitæ multitudinis iudicium, quum artis abunde magnum præmium ſit ipſa conſcientia. *Eraſm. lib. 7. Apoph.*

Anacharſis, cùm ex patria Athenas ideò profectus eſſet, vt apud Solonem philoſophiæ ſtudiis animum excoleret: re- G uerſus in patriam, leges Scytharum iuxta conſuetudines Græcorum formare voluit, ob quam cauſam à fratre in venatione occiſus eſt. Verum cùm iam moreretur, in hæc verba prorupit: Ego ob eruditionem meam incolumis è Græcia miſſus ſum, & nunc per inuidiam, in propria mea patria trucidor miſer. *Laërt. lib. 1. cap. 9.*

Euripes, quum populus Athenienſis tumultuaretur, offenſus ſententia quadam in illius tragœdia, quæ tum agebatur & authorem efflagitaret vt eum mulctaret, progreſſus in ſcenam dixit: Se vt populum doceret, non vt ab eo diſceret, fabulas ſolere componere. Eruditio ſibi conſcia contempſit multitudinis iudicium. *Eraſm. lib. 6. Apoph.*

Idem, apud Alceſtidem tragœdiarum ſcriptorem aliquando queſtus eſt, quod ſummo tridui labore adnixus, non potuiſſet niſi tres verſus abſoluere. Contra Alceſtidi glorianti, quod ipſe perfacile centum abſoluiſſet vno die: At tui, inquit, ad triduum modo, mei in omne æuum duraturi ſunt. *Idem ibid.*

Dionyſius, cùm obiurgaret filium, quod ciuis cuiuſdam Sy- H racuſani vxorem ſtupraſſet, cum hoc tam indignum facinus à parente ſuo nunquam vel vidiſſet, vel audiuiſſet etiam ab aliis, reſpondit filius: Verum eſt pater, hoc abs te nunquam audiui: ſed id accidit, quod nunquam patrem Regem habuiſti. Ad quem pater: Nec tu quidem, mi fili, niſi hæc facere deſinas, vnquam habebis filium Regem. Quod mox contigit. Nam cum Dionyſio ſeniori filius ſucceſſiſſet, haud multò pòſt ob indigna facinora Syracuſis pulſus eſt. *Fulgoſius lib. 7. c. 2.*

Butonius Imp. Cum pecuniam multam partim à plebe, partim etiam à ſenatoribus minis atque vi extortam profudiſſet, obiurgatus à matre, quæ aliquam pecuniæ partem in alium vſum conferre conabatur: Deſine, inquit, ſolicita eſſe de pecunia, & oſtendens gladium nudatum: Quamdiu hunc habebimus, nihil deerit nobis. Fretus enim ſua potentia, nihil in toto

Imperio

A Imperio eſſe ſibi ipſi perſuadebat, quod armata manu rapere non poſſet. *Dion. Nicæus & Xiphilinus in Antonio.* Idem, quum propter nefaria quædam facinora ſe à Senatu contemni animaduerteret: Certò, inquit, ſcio vos rebus à me geſtis minimè contentos fore: propterea in armis ſum, habeóque apud me milites, vt poſſim rumores, qui ſparguntur de me, contemnere. *Dion. & Ziphil.*

Socrates, quum iudices inter ſe diſcreparent, qua pœna dignus eſſet Socrates: Ego, inquit, ob ea, quæ feci, dignum me cenſeo, qui ex publico alar in Prytaneo. Nam hoc honoris habere ſolebant, qui præclarè de Republ. eſſent meriti. *Cicero lib. 1. de Orat.*

Epaminondas quum Lacedæmone reuerſus, cum ſuis commiſſionibus capitis poſtularetur, eo quod propter legem Bœoticæ præfecturæ menſes quatuor addidiſſet, iuſſit vt duces in ipſum reiicerent crimen, tanquam vi compulſi. Ipſe autem pro ſe dixit, non habere ſe ſermones factis meliores. Sentiens ipſas res geſtas reo patrocinari debere. Quod ſi, inquit, omnino aliquid dicendum eſt apud iudices, peto vt cum me occiderint, columnæ damnationis titulum adſcribant, quo Græci videant, quod Epaminondas Thebanos nolentes coëgerit, Laconicam, quæ per B quingentos annos capi non poterat ac Meſſanam incoluerat annis 230. in igne ferróque populari: tum Arcades inter ſe conciliare, reſque illorum componere: denique Græcos libertati reſtituere: Hæc enim omnia ſub ipſo geſta erant. His auditis, diſceſſerunt iudices, & calculos de illo ferre non potuerunt. *Plut. in Apoph.*

Scipioni Senatus decreuerat, vt pecunias ſumeret ex ærario, at quum quæſtores ærarij negarent ſe eo die aperturos, ipſe (inquit Scipio) aperiam, quando mea cauſa clauditur, qui tanta pecuniarum vi repleuerim ærarium. Vacua non clauduntur, ideo Scipio per iocum dicebat, ſibi hoc laboris ſuſcipiendum, vt aperiret, qui fuiſſet in cauſa vt tam diligenter clauderetur, vt quæſtores diei ſpatium quærerent ad recludendum. Exemplum ingentis fiduciæ meritis quæſitæ. *Plut. in Apoph.* Idem, quum à Petilio & Quinto tribuno plebis multis nominibus accuſaretur apud populum Romanum, nihil ad crimina reſpondit, tantum hoc dixit: Hac die, Quirites. Hannibalem & Carthaginem deuici, proinde aſcendo in Capitolium Ioui Opt. Max. lætificaturus. Siquis de me ſuffragium ferre velit, ferat. Hæc loquutus, aſcendebat ad Capitolium, relictis accuſatoribus, nondum perorata cauſa. Tantum valet egregiorum in Remp. meritorum fiducia, C vt repente iudicij vigor verſus ſit in orationem, & reus pro ſupplice egerit triumphantem. *Plut. in Apoph. & Plin. Iunior. de viris illuſtrib.*

SPIRITVALIBVS. nempe

Fidvcia In Devm.

Præclarus vir, S. Antoninus vocauerat ad prandium amicum quemdam: cùmque panariæ cellæ præfectus eius iuſſu omnes panes in egenos diſtribuiſſet, bile ſectus quòd hoſpitem adduxiſſet, nihil prandio ſupereſſe dixit, at Præſul, Ne diffidas, ait, nam qui iumentis opportuno tempore eſcam tribuit, is certè nos homines paſcere non tardabit aut negliget. *F. Vinc. Mainard. in vit. Sur. tom. 2. Beyerlinck in Apoph. Chriſtian.*

De Franciſco Borgia Societ. Ieſu traditum eſt, cùm Hiſpali moraretur, accidiſſe, vt nec cibum domi nec pecuniam haberet datóque ſigno, cùm in triclinium conuenirent, ille paululum ſe colligens, Deum precabatur: moxque hilariore vultu, Deo fidite, inquit: illi curæ ſumus. Dixerat: & ecce pulſans ad oſtium, ciborum caniſtrum defert, quem is conſpicatus, Diſcite, ait, filij Deo fidere: cuius ſi gloriam quærimus, animis corporibúſque nihil vnquam defore, pro explorato habetote. *Ribad. lib. 2. vitæ* D *eiuſd. c. 10 Beyerlinck ſuprà.*

Philippus Auguſtus F R. ducebat copias aduerſus Othonem Imp. cauſa Eccleſiæ tuendæ, cúmque ſuos ad fortiter pugnandū inuitaret, aiebat: Viri commilitones, ſpem capimus rei benè gerēdæ, præſertim aduerſus ſacris interdictos & Eccleſiæ ſpoliatores dimicemus. Nos enim etſi per humanæ fragilitatis tenuitatem peccatores ſumus; communionem tamen tenemus fidei & religionis Catholicæ. Grandis fiducia Deum non defore iis, qui pro ſui nominis gloria dimicant. *Guagninus lib. 6. de reb. Gall. Idem ſuprà.*

☞ *Vide Apoph. de* Dei Cvra Et Providentia.

FIDVCIA IN REBVS ADVERSIS.

Exempla Biblica.

Dauid ſæpius ad Deum in periculis confugiens, toties ab eo conſilium & auxilium accepit. 1. *Reg.* 28.

Dauid cum ſociis ſuis videns quod eo abſente Siceleg inceſſa eſſet, omneſque vxores & paruuli cum tota ſubſtantia per latrones à Malecitis abducti, in re tam deſperata, cæteri quidem leuauerunt voces ſuas, & planxerunt, donec deficerent in lacrymæ: ſed ſtatim confortatus Dauid in Domino Deo ſuo conſuluit Dominum, perſequitur latrunculos, comprehendit eos & excutit prædam. 1. *Reg.* 39. F

Aſa Rex Iuda initiò pius & bonus, quamdiu in Domino Deo ſpem ſuam ponebat, parua ſuorum manu Æthiopes vſque ad internecionem percuſſit: Quum autem Dominum derelinqueret, & à Benadat Rege Syriæ contra Baſau Regem Iſraël auxilium peteret; à Domino derelictus eſt. 2. *Paralip.* 1.

Aliud quoque egregium de Dauidis fiducia exemplum contra Goliat, cui Dauid dixit: Tu venis ad me cum gladio & haſta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum. 2. *Reg.* 37.

In hac fiducia Ionathas turbauit caſtra Philiſtinorum ſolus cum ſuo armigero, dicens; Non eſt Domino difficile ſaluare vel in multis vel in paucis. 2. *Reg.* 14.

Nehemias videns tot imminere pericula & labores in reædificanda Ieruſalem, dixit ædificantibus, Deus noſter pugnabit pro populo, & nos ipſi faciamus opus. *Nehem.* 4 F

Suſanna quòd fiduciam haberet, ſalua facta eſt. *Daniel* 13.

Sic Iudas Machabæus ad ſuos milites: Non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo eſt. 1. *Mach.* 3.

HISTORICA.

Illuſtre eſt huius in Deum fiduciæ exemplum in Adriano I. Pont. Rom. Cùm enim Deſiderius Longobardorum Rex multas ditionis Romanæ vrbes iam cepiſſet, nouiſſetque ab eo Pontifice ad ferendam opem Carolum Magnū vocari cupiens aſtu ante Carolum vrbem Romam inire, ſimulauit voto ſe ad ſalutanda principis Apoſtolorum limina proficiſci velle; quod cùm prudens Pontifex animaduertiſſet, reſeratis prius templi atque vrbis portis, miſit qui deſiderio ſibi anathematis pœna imperarent, ne propius ad vrbem accederet. Incredibile forſan videatur, & tamen vero ipſo verius eſt, barbarum Regem, ſuperbiæ atque inhumanitatis plenum, quem arma non mouerant, ſimplici anathematis denunciatione territum, ſententia mutata, retro exercitum conuertiſſe. *Baptiſt. Fulgoſ. lib. 1. c. 1.*

Non minus illuſtre eſt exemplum quod commemorat *Cedrenus apud Zonaram tom. 3. Annal. in Anaſtaſ.* cuius hiſtoriæ Cedreni additiones interſeruntur, his verbis: G Caſtrum eſt in Perſarum atque Indorum confinio, nomine Tzudadet, in quo multum pecuniæ, margaritarum, & lapidum pretioſorum repoſitum à dæmonibus aſſeruabatur. Cabades Rex Perſarum, ea re percepta, caſtrum occupare eſt enixus. Cúmque ei à dæmonibus obſiſteretur, omnibus & Magorum & mox Iudæorum tentatis artibus impos propoſiti fuit. Ergò quum ei perſuaſum eſſet, Chriſtianorum ad Deum precibus eo ſe potiri poſſe: hoc à quodam Epiſcopo Chriſtianorum in Perſide agentium contendit. Is ſynaxi coacta, cùm diuinis myſteriis communicaſſet, ad locum accedens, dæmonas ibi morantes exegit, caſtrúmque Cabadæ nullo labore occupandum tradidit. Quo miraculo Cabades attonitus, primum in conſeſſu locum Epiſcopo ei tribuit, quem hactenus Manichæi & Iudæi tenuerant: liberam quoque poteſtatem fecit eis, qui baptizari vellent.

B. Martinus, poſtquam baptiſmo fuit initiatus, ſolo nomine ferè per biennium militiam exercuit. Intereà irruentibus intra Gallias barbaris, Iulianus Cæſar coacto in vnum exercitu, apud Vangionum ciuitatem donatiuum cœpit erogare militibus. Et (vt eſt conſuetudinis) ſinguli citabantur, donec ad Martinum ventum eſt. H Cum verò opportunum tempus exiſtimans, quo peteret miſſionem, (neque enim integrum ſibi fore arbitrabatur, ſi donatiuum, non militaturus, acciperet:) Hactenùs, inquit ad Cæſarem, militaui tibi: nunc patere, vt militem Deo: donatiuum tuum pugnaturus accipiat alter: Chriſti ego miles ſum, pugnare mihi non licet. Tum verò aduerſus hanc vocem Tyrannus infremuit, dicens, eum metu pugnæ, quæ poſtera die erat futura non religionis gratia, detrectare militiam. At Martinus intrepidus, immò illato ſibi terrore conſtantior: Si hoc, inquit, ignauiæ adſcribitur, non fidei, craſtina die ante aciem inermis adſtabo, & in nomine Domini Ieſu Chriſti, ſigno Crucis, non clypeo, protectus, aut galea, hoſtium cuneos penetrabo ſecurus. Retrudi ergo in cuſtodiam iubetur, facturus fidem dictis, vt inermis barbaris obiiceretur. Poſtera die hoſtes legatos de pace miſerunt, ſua omnia, ſeque dedentes. Vnde quis dubitet hanc verè beati viri victoriam, cui præſtitum, A ſit, nè inermis ad prælium mitteretur? Et quamuis pius Dominus ſeruare militem ſuum inter hoſtium gladios & tela potuiſſet: tamen ne vel aliorum morte ſancti violaretur obtutus, exemit pugnæ neceſſitatem. Neque enim aliam pro milite ſuo Chriſtus debuit præſtare victoriam, quàm vt ſubactis ſine ſanguine hoſtibus, nemo moreretur. *Seuerus Sulpi. in vita S. Martini, lib. 2. cap. 5.*

Tanta etiam S. Hugoni Epiſcopo Lincolnienſi fiducia ſemper erat erga Dominum, vt non parùm ſe peccâſſe fateretur, ſi vel tenuiter eas res formidâſſet, propter quas trepidare & angi ſolet humana infirmitas. Nocte quadam cùm graues curæ & ſollicitudines præter morem animum eius diſtraherent & infeſtarent, táſque præ tumultu earum & importunitate excutere non valeret, admodum cœpit animo perturbari. Sed illicò ad ſe reuerſus pectus percutit, grauiter ingemiſcit, primo mane confeſſarium accerſit, valde ſe peccaſſe pronunciat, quòd non ità, vt decet hominem Chriſtianum, omnem curam ſuam iactaſſet in Dominum, ſed perinde ac ſi propriis adinuentionibus fidendum ipſi foret, diſcruciari & angi inaniter cœpiſſet. Reuerà tamé in tam periculoſo tum erat itinere, vt ſi præ curis canuiſſet, mirum videri non debuerit. *Ex Anonymo in vita eius cap. 21.* B *Sur. Nouem. 17.*

Cum S. Columbanus multorum monaſteriorum Pater celeberrimus in eremo verſaretur, incidit ei cogitatio, vtrum potius eligeret hominum iniuriam perpeti, an ferarum ſæuitiam ſuſtinere. Quæ cogitatio quum illi importuna eſſet, eumque vehementer vrgeret, crebrò frontem ſigno crucis armans, atque orans, intra ſe ait, præſtare beſtiarum ferocitatem abſque aliquo peccato, quàm hominum rabiem cum damno animarum perpeti. Cùm hæc animo volueret, conſpicit duodecim aduentare lupos, & dextra læuáque medium ipſum cingere. Attamen manet immotus, aitque, Deus in adiutorium meum intende, &c. Accedunt lupi propius, oráque ſua ad eius veſtimenta adiungunt. Sed quum ille conſtans permaneret, interritum relinquunt, & per ſaltum peruagantur. *In vita eius apud Surium tom 6. cap. 8.*

Clotharius Gallorum Rex ſuggerentibus quibuſdam amicis, petiit ab Auſtregiſilo Bituricenſium Antiſtite, vt pro ſua & exercitus ſui ſalute permitteret Sulpitium, virum inſignem, tum Leuitam, ac poſteà eiuſdem loci Epiſcopum, In ſuis caſtris Abbatis fungi officio: cùmque in eius & omnium, qui cum illo C erant, ſumptus ea eſſent collata, quæ in triduum ſufficerent, illis dumtaxat ſeruatis, quæ ad vnius diei expenſas eſſent ſatis, reliqua egenis elargitus eſt. Quæ res malè habuit ipſius familiares, quòd metuerent victum neceſſarium defuturum. Ad quos vir ſanctus: Oculos, inquit, veſtros, filioli, ad Deum referte, *eiuſque regnum & iuſtitiam primùm quærite, & omnia apponentur vobis.* Recordamini illius propheticæ ſententiæ: *Inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono* Et ecce ſubitò ad virum Dei tanta annonæ copia à fidelibus hominibus tranſmiſſa eſt, vt non abſurdè ea, quæ erogârat, centuplo fœnore, quemadmodum Dominus ſuis promiſit diſcipulis, ſe recepiſſe citra iactantiam gloriaretur. *In vita eius ab æquali ſcripta, Ianuar. 17.*

S. Fronto Romæ à B. Petro baptizatus ad ciuitatem Petragoricam, vnde oriundus erat rediens, verbo & exemplo multos ad Chriſti fidem conuertit; & ibidem ſeptuaginta clericos ad ſeruiendum Domino congregauit: ſed à Præfecto ciuitatis, Squirio nomine, perſecutionem paſſus eſt: quia quos iſte baptizabat, ille decollabat; vnde ipſe ſumptis ſeminibus olerum, monachos ſuos aſſumpſit, & eremum deſertiſſimam petiit. Veniens autem ad locum ſuper fluuium Dordonem, draD conem ingentem & ſerpentum multitudinem ibidem habitantem Chriſti virtute fugauit: ibique cum fratribus Deo ſeruire cœpit, & olerum ſemina ſeminauit. Deficientibus verò eis cibis, Angelus Domini Squirio Præſidi per noctem apparuit, & ei diuinam vltionem comminatur, niſi ſanctis viris ſubueniat pereuntibus fame. Ille verò territus amicos conſulit, ſed quò ſancti Dei abiiſſent, penitus inuenire non valuit. Poſt dies tres, nocte iterum angelo eidem apparente, plagis percuſſus eſt. Qui amicis iterum conſultis, ſeptuaginta camelos cibis monachorum onerat, & Deo Frontonis eos commendat: Qui duce Domino ad eremum ſancti viri recto itinere peruenerunt. Sanctus autem Epiſcopus onerum medietatem depoſuit, & cum reliquo camelos remiſit. Qui eadem via qua venerant reuerſi ſunt ad dominum ſuum. Quod cernens Præſes in Chriſto credidit, Frontonem inueſtigaturus abiit, atB que Gregorius ab eo vocatus ſacrum baptiſma ſuſcepit, eique in eremo de cetero miniſtrauit: *Petrus de Natal. libro 9. cap. 109.*

Filius, Filia.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Filius, Græcè υἱὸς, vel ὑιὸς, & ἶνις filiariò dicitur, Appellatione que filiorum, vt Iuriſconſulti ſcribunt, etiam filiæ continentur, ſed non è contrario. Filium ἀπὸ τοῦ φιλῶ, hoc eſt ab amore dictum volunt, quod omnium conſtantiſſimus amor ſit parentum in filios. Filius, Hebr. *Ben*, qui ædificatus, ſeu extructus eſt ex cohabitatione viri & mulieris. *Banah*, verbum, i. ædificauit, extruxit. Hinc Græcè πονέω, πονῶ, πονέομαι, Laboro, exerceor in exſtruendis ædificiis.

FILII NATI *Parentibus præclaris.* ☞ *Vide in loco de Participatione.*

* QVOMODO INSTITVENDI.

☞ *Quære Titulum de Educatione.*

Cornelia Gracchorum mater, filiorum eloquentiam ſermonis conſuetudine à teneris adiuuabat. Sic & Aurelia Cæſaris, F & Accia Auguſti mores formabant antequam adoleſcerent, vt ab infantia ad Rempublicam eos educaſſe viderentur. Quin olim filiæ magnorum virorum, non modo Lanificij linique vſum callebant, ſed viriles quoque diſciplinas capeſſebant. De Hortenſia Q. Hortenſij filia memoratur, quod cum Cicerone eloquentiæ laude decertarit, cúmque matronarum ordo graui tributo à Triumuiris eſſet oneratus, neque quiſquam virorum patrocinium auderet impendere, ipſa conſtanter cauſam illarum ſuſcepit.

Maxima veterum cura erat, vt filiis reuerentiam ergâ parentes ingenerarent. Vnde Lacedæmonij filios ante ſeptimum ætatis annum in conſpectum parentum prodire vetabant, vti etiam Perſæ, & Scythæ, apud quos caſtigatiſſima erat educatio. Quod hac de cauſa obſeruabant, nè liberi patrem ante noſcerent, quam eum vereri didiciſſent, vel certè, nè parentes primæ teneritudinis blanditiis illecti, nimis in pueros indulgentia tenerentur. Durius Galli teſte Cæſare agebant: qui liberos, non prius venire in conſpectum ſuum permittebant, quam adoleuiſſent.

Pythagoras in aureis carminibus.

Τοὺς δὲ γονεῖς τίμα, τοὺς τ' ἄγχιστ' ἐκγεγαῶτας, G
Ipſe parentes atque tuos venerare propinquos

Agatho.

Ὡς ἡδὺ τοῖς φύσασιν εὐπειθῆ τέκνα.
Quam dulce genitoribus filios obtemperantes habere.

Virg. 3. Georg.

Tu quos ad ſtudium, atque vſum formabis agreſtem,
Iam vitulos hortare viamque inſiſte domandi,
Dum faciles animi iuuenum, dum mobilis ætas,
Ac primum laxos tenui de vimine circlos
Ceruici ſubnecte, dehinc vbi libera colla
Seruitio aſſuerint ipſis è torquibus aptos
Iunge pares, & coge gradum conferre iuuencos.

Filij tibi ſunt ait *Eccleſiaſt. cap. 7.* erudi illos, & curua illos à pueritia eorum. Filiæ tibi ſunt, ſerua corpus illarum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas.

* FILIIS PARENTES HONORANTIBVS IX. BONA PROMISIT DEVS.

Apud Eccleſiaſticum nouem bona à Deo promiſſa honorantibus parentes filiis notantur. Primùm opes & diuitiæ. Sicut qui theſaurizat, ita qui honorificat matrem ſuam. H

2. Felicitas in ſuis filiis. Qui honorat patrem, iucundabitur in filiis.

3. Eius preces Deus exaudiet. In die orationis ſuæ exaudietur.

4. Erit longæuus. Qui honorat patrem, vita viuet longiore.

5. Quod poſteritate ſtabilietur. Benedictio patris firmat domos filiorum.

6. Erit glorioſus. Ex honore patris gloria filiorum.

7. Quod eripietur à tribulatione. Eleemoſyna patris non erit in obliuione, & in die tribulationis memor erit.

8. Quod peccata ei remittentur. Sicut in ſereno glacies, ita ſoluentur peccata tua.

9. Quod omnibus bonis cumulabitur. Honora patrem tuum,

A tuum, vt ſuperueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouiſſimo maneat.

* PIETAS LIBERORVM ERGA PARENTES.

EXEMPLA S.SCRIPTVRÆ.

Ioſeph commendatur, quod patrem vnà cum filiis & nepotibus ſuis in Ægyptum vocauerit, & magno cum honore, lætitia & amplexibus eos ſuſceperit, & tempore famis ſuſtinuerit. *Geneſ.45.46.47.*

Dauid cùm Regis Saulis furorem fugiens incertus vagaretur ſedibus, parentes ſuos Regi Moabitarũ cõmendauit. 1. *Reg.22.*

Cùm Berſabee aliquando veniſſet ad Salomonem Regem filium, ab eo rem paruulam petitura, ſtatim Salomon, matre nondum loquente, ſed viſa dumtaxat aſſurrexit in eius occurſum, adorans eam: & poſito illi throno ad dexteram, ſedentique dixit: Pete, mater, neque enim fas eſt, vt auertam faciem tuam &c. 3. *Reg.2.*

Tobias Tobiæ filius vt paternæ cæcitati remedium quæreret puer adhuc, omniúmque rerum ignarus, domo peregrè profectus, cæleſtem meruit ducem ſortiri, cuius ductu felix itum, B felicior reditu puer, præſentiſſimum attulit patri remedium. *Sabell.lib.3.c.6. ex Tob.c.11.* Idem quoque manuum ſuarum labore patrem iam ſenem & luminibus orbum educauit. *Tob.11.*

Chriſtus Dominus idem officium matri ſuæ præſtitit: Ipſe enim de ea ſolicitus, vt haberet qui ipſam pie ſuſtentaret, in ſummo crucis ſupplicio, memor ſuæ in illam pietatis, dilectiſſimo diſcipulo Ioanni commendauit, qui ſtatim recepit illam in ſuam. *Ioan.19.*

HISTORICA.

Helena Conſtantini Imp. mater fœmina fuit, vt Ruffini verbis vtar, incomparabilis fide & religione animi, ac magnificentia ſingulari, diuinis etiam clara viſionibus, ſacris verò peregrinationibus, templorum ædificiis, & ſacri cultus propagationi multum dedita; quæ licet Regina orbis & mater Imperij appellaretur, Auguſtáque publicè renunciata eſſet; tamen per ſummam modeſtiam, famularum Chriſti ſe famulam præbuit, ac ſacris Virginibus ad menſam humiliter admodum inſeruiuit. Tanti verò illam habuit filius Conſtantinus, vt poteſtatem ei faceret regiis theſauris vtendi pro ſuo arbitratu, vtque ciuitates duas matris nomine ad ſempiternam eius memoriam C inſigniret: defunctam etiam honoribus maximis proſequens, ac eidem ſtatuam publicè inſtituens, quæ, Suida teſte, Auguſtæum nuncupata eſt. *Ruff. lib.10. hiſt. Eccleſ. c.7.& 8. Niceph. lib.8.c.3.& Euſeb.lib.3.de vita Conſtantini c.46.*

Alphonſus Rex Aragonum, cùm peregrè aduenienti Ferdinando patri obuiam progreſſus animaduertiſſet, illum lectica vectari valetudine affectum, ſtatim equo deſiliit, vt patrem pedibus comitaretur: & ſi opus eſſet, humeris aut ceruice etiam ſuſtolleret. Cúmque è lectica pater identidem cohortaretur, vt exemplo multorum procerum iuxta adequitantium, & ipſe quoque equum aſcenderet; Alij, inquit, ô pater, quid ad ſe attineat, ipſi viderint; ego quidem adduci ipſe neutiquam potero, quin Regem, quin patrem, & eundem ægrotum pedibus ſequar. Eundem poſteà decem ac ſeptem aureorum millibus funerauit, magno pietatis argumento. *Anton. Panorm. lib.2. de geſt. Alph. c.28.*

Viuebat Antonius Grimanus fama opibúſque Venetiis inſignis, cum primum rei maritimæ Imperator, prouincia ſatis feliciter adminiſtrata, domum reuerſus procuratoria dignitate D donatur: iterumque Turcico bello ad vniuerſam Græciam liberandam claſſi Imperator datur. Non multo poſt abrogato illi imperio, Venetias reuocatus, quo tempore ſanè licuit ſpectare, cum ſumma omnium, qui intererant, admiratione, filiorum in eum pietatem, & præcipuè Cardinalis eius filij, qui illi iuxta carcerẽ occurrens, patrem amplexatus, lacrymabundúſque: Ergo, inquit, pater, pro te tuáque ſalute in publica vincula me coniiciam, nec prius inde diſcedam, quàm audiero te publico abſolutum iudicio. Cæterùm à patre publicorum miniſtrorum opera diuulſus petebat ab illis, vt ſe filium in carcere patri adiungerent, cui inſeruire ipſe poſſet. Sed cùm non multo poſt maioris conſilij iudicio in exilium relegatus eſſet, ipſéque pater Romam aduolaſſet, relegationis ſuæ finibus non contentus, ſic à Cardinale filio excipitur, ſic in ſummo gaudio ſummam pietatem præ ſe tulit, vt beatum ac felicem patrem eſſe dicerent, qui talem filium ſortitus eſſet. Qui mox in patriam reſtitutus incredibili omnium gaudio, iterum D. Marci procurator factus, quod nulli vnquam ante contigerat, deniq; in Lauretani Principis clariſſimi locũ ipſe dux eligitur. *Egnat.li.5.c.4.*

E Inter alia inſignium virorum charitatis erga parentes exẽpla, illud hominis Tuſcani hoc loco commemorandum, in quo quod fortunæ defuerat, id rei magnitudo æquauit. Huius pater faber aurarius à Petro primo Rege Caſtulonis, ob falſas ſuſpiciones mortis damnatus erat. Filius amore erga patrem compulſus, lacrymis precibuſq; agere non deſtitit, vt ſeruato patre ipſe pro eo occideretur. Quod aſſecutus vitam amiſit, vt in vita ſeruaret eum, à quo ipſe per genituram acceperat vitam, tanto omnibus aliis in hac charitatis laude præferendus, quando aliis rebus omnibus vita charior. *Fulgoſ. lib.5.c.4.*

Cum Iſaac Conſtantinopolitanus Imperator ab Alexio fratre, imperio luminibúſque ſimul priuatus eſſet, Iſaaci filius & ipſe Alexius nomine, Balduini, atque aliorum Principum, qui ea tempeſtate ad Syriacam expeditionem pro Chriſti fide proficiſcebátur, ope adiutus, auitum imperium recuperauit. Et quanquam eum omnes Imperatorem ſalutarent, eo nomine abſtinuit, eductúmque è carcere patrem in conſuetum honorem reſtituit, atque imperatoriam dignitatem paternæ charitati poſtpoſuit. *Idem ibidem.*

Childebertus & Clotharius fratres, regia Francorum ſtirpe F orti, atque ipſi Reges, cùm de regni poſſeſſione armis diſceptarent, eſſéntque acie dimicaturi, Cluthildis matris interuentu primò, ferrum inhibuere, maternis precibus & lacrymis moti; inde non ſolùm prælio abſtinuerunt, ſed concordes facti mutuò ſe complexi ſunt. *Sabell.l.1.c.*

Ludouicus Pius Francorum Rex, Caroli Magni filius, paterni regni & diadematis Imperij ſucceſſor, bellicis artibus clarus, neque minus pacis gloria celebri, Pij cognomentum ſibi aſciuit optimo iure, quòd patri ſummo ſtudio ſemper adfuit, illius virtutem & laudem imitari ſtuduit, eiúſque mortem acerbiſſimè tulit. In Chriſtiana pietate tuenda propenſo adeò animo, vt nihil illo ſtudioſius eſſe potuerit. Quem Regia ardorem, & Chriſtianiſſimi Imperatoris affectum, vtinam & ſubſequentes Reges & præſentes retinerent. *Egnat.lib.5.c.4.*

Ferdinandus Rex Neapolitanus dixiſſe fertur: nihil maiorem ſibi voluptatem attuliſſe, quàm quod parentis ſui, quamdiu ſuperſtes fuiſſet conſilio vti ſibi licuiſſet: contrà verò nihil maiorem ſibi adferre dolorem, quàm quòd in rebus gerendis parentis ſui poſt obitum eius, destitutus eſſet conſilio. Quibus verbis mirificam erga patrem ſuum pietatem & charitatem teſtatus eſt. *Pontan.lib.2.de Obedientia.* G

Carolus Zenus Petri filius, patre viro in primis inſigni ad Smyrnam à Turcis interfecto (quando à ſacris nullo hoſtili metu auerti auocarique potuit) puer ſeptimum ætatis annum agens deductus eſt ad Clementem Pontif. Max. eius nominis quintum, Auenioni tunc in Galliis agentem; apud quem eam orationem habuit, deplorans patris mortem, ſuámque in illũ pietatem obteſtans vt Pontifex ipſe admiratus tantam in puero indolem, penes ſe aliquot annos habere voluerit. Quo Pontifice tandem mortuo, ad ſuos demum reuerſus, tanta pietate in patrem ſemper eſt vſus, vt eius memoriam frequentiſſimè repeteret, ſingulíſque diebus ſacris operatus manes patris Deo commendaret, & domi agens inter ſuos, nomen eius in ore ſemper haberet, adhortatus liberos ſuos, vt infixam eius memoriam pectore geſtarent, eiúſque virtutem, patria id exigente, referrent. *Egnat.lib.5.c.4.*

Sed lubeat Chriſtianæ pietatis hiſtoriis, etiam hoc Ethnicorum admiſcere exemplum, quod à Fazello narratur *lib.3.c.1. Decad.prior.* Duorum, inquit, fratrum ſepultura & pietate Catana eſt celebrata, quos quidem Catanenſes Anapiam, & H Amphinomum: Syracuſani qui de patria eorum contendant, Emathiam, & Critonem vocant. Hi Ætna quondam latè incendiis graſſante, parentes ſenio confectos, & ad ſe liberandum impotentes, vt vitæ eorum conſulerent, patrem hic, ille matrem ſuſtulit. Cumque preſſi hoc onere tardius iter inirent, ſic vt à ſequacibus ignibus vrgerentur, tamen nihil de cœpta pietate intermittebant. Res mira! Flammæ illis propinquæ ſe per medium ſecuerunt, vt illi tranſirent, & tum rurſus in vnum coierunt. Quo facto tam admirando, confirmata horũ filiorum virtus fuit. & Catanenſes tam illuſtri pietati illuſtre monumentum poſuerunt, cui & annuos honores impenderunt, & locum ipſum quo tumulati, Piorum Campum appellarunt. *Pauſanias lib.10. Camerar. cent.1. Horar. ſubciſiu.*

Auſonius epiſt. 1. ad patrem.

Credideram nil poſſe meis affectibus addi,
Quo venerande pater diligerere magis.

Acceſſit gratia ſuper his medioque nepoti.
A *Nomina dedit noſtro quo iuga nominibus:*
Ipſe nepos te fecit auum mihi filius idem.
Et tibi ego,hoc auo nos ſumus ambo patres.
Nec iam ſola mihi pietas tua ſuaſit amorem.
Nomine te gemino iam genitore amo.
Acceſſit titulus: tua quo reuerentia creſcat.
Quo doceas natum, quod ſit amare patrem.
Quippe tibi æquatus videor. quod paruulus iſte.
Nomine honoratum me quoque nobilitat.
Atque ætas quia noſtra cadunt. nam ſuppare tui,
Sum tibi ego,& poſſum fratris habere vicem.
Nec tantum noſtris ſpatium interponitur annis.
Quanta ſolent aliis tempora diuidere.
Vidi ego natales fratrum diſtare tot annis.
Quot tu iſtos annos nomina non onerant.
Pulchra iuuenta tibi,ſenium ſic iungit. ut annum.
Quod prius eſt,maneat,quod modò,ut incipiat.
Et placuiſſe reor geminis ætatibus: vt ſe.
Non feſtinato tempore vtraque daret
Leniter hæc flueret,hæc non properata veniret.
Maturum frugem flore manente ferens.
Annos me neſcire tuos,pater optime teſtor.
Totque putare meos,quot reor eſſe tuos.
B *Neſcias hoc natus numeres properantior hæres.*
Teſtamentum magis,quam pia vota ferens.
Exemploque doceas prauo innoteſcere natos.
Vt nolint patres ſe quoque habere ſenes.
Verum ego primæuo genitus genitore, fatebor.
Supparis hæc in aui tempora grata mihi.
Debeo,quod natus ſuadet pia cura nepotes.
Addendum patri quo veneratus auum.
Tu quoque me genitor geminata vocabula gaude,
Nam primum nomine factus auum.
Exiguum quod auus,faueant pia numina diuum.
Deque nepote ſuo fiat auus proauus.
Largius & poterant producere fata ſenectam.
Sed rata vota reor,quæ moderata magis.

* FILIORVM OBEDIENTIA ERGA PARENTES.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Iſaac ad iugulum vſque patri ſuo paret, & impoſitus rogo vibratum in ceruices acinacem non expaueſcit. *Gen.* 22.

Iacob matri ſuæ obtemperans ad fratrem illius laban in Haran proficiſcitur. Patris etiam mandatis obaudiens, ne de C filiabus Canaan vxorem acciperet, Deum in omnibus ſibi præſentem ſenſit. *Gen.* 27

Ioſeph à patre ſuo iuſſus,vt fratres in deſerto ouium cuſtodiam agentes accederet,ei paret,licet fratres extremo ſui odio flagrare compertum haberet. *Gen.* 37.

Rechabitæ filij Ionadab patris ſui præceptis firmiter inſiſtunt, Quem eorum zelum, licet circa humanas verſetur traditiones, Deus tamen ipſe apud Prophetam commendat. *Ierem.* 35.

Obediens fuit Chriſtus Dominus patri vſque ad mortem; & matri,patrique putatiuo per omnia, quæ ſubditum ac morigerum filium decent. *Luc.* 2.

HISTORICA.

Pater Gregorij Nazianzeni Eccleſiæ Nazianzenæ Paſtor, cum per ætatem grauiores labores ferre non poſſet, hoc ſecundò egit apud filium, vt pro ſe ille Eccleſiæ Nazianzenæ curam adminiſtrationémque ſuſciperet. Ad eámque rem non admonitionem tantum & cohortationem adferebat, ſed & imprecationem admiſcebat ex ſenectutis contemptu naſcentem. Hic autem quietem nullis occupationibus interpellatam ſibi procurans, & magni momenti eſſe cenſens morem patri D gerere,his verbis eum alloquitur: Pater, tametſi mihi moleſta ſunt,quæ imperas, in gratiam tamen tui haud quaquam recuſo. Nazianzi curam ſuſpicio. Hoc tamen velim ſacroſancta tua & pia prudentia cognoſcat, nulla ratione fieri poſſe, vt te ex hac vita egreſſo Eccleſiam retineam. Subiungens igitur pater; Ita ſanè,inquit,ô fili,mihi viuenti ſcipionis vice eſto,ſenectutem meam fulciens,paternîſque precibus viciſſim fultus. Cùm autem è vita exceſſero,pro animi arbitratu res tuas conſtitue. His auditis,ipſi aſſiduè adhærebat, præclariſſimè curans tum ipſius canitiem,iam ad centeſimum accedentis,tum matris ſenectutem,non multum ab ea ætate diſtantis. *Gregor. Presbyter in eius vita apud Sur. tom. 3. die 9. Maij.*

Scribit *D. Hieronymus* de Marcella vidua, quod in tantum Albinæ matri ſuæ obediens erat, vt interdum faceret, quod nolebat: Nam cùm illa ſuum diligenter ſanguinem,& abſque filiis, & nepotibus vellet in fratris liberos vniuerſa conferre; Marcella verò pauperes eligeret, tamen matri contraire non E poterat,Monilia, & quicquid ſupellectilis fuit, diuitibus peritura concedens, magiſque volens pecuniam perdere, quàm parentis animum contriſtare. *In Epitaph. Marcellæ viduæ ad Principiam tom.* 1.

Euſtochium virginitatis & Eccleſiæ pretioſum monile ita ſemper adhæſit matri Paolæ, & eius obediuit imperiis, vt numquam abſque ea cubaret,numquam procederet, nunquam cibum caperet, ne vnum quidem nummum haberet poteſtatis ſuæ, ſed & paternam & maternam ſubſtantiolam à matre diſtribui pauperibus lætaretur: & pietatem in parentem hæreditatem maximam & diuitias crederet. Cùm mater incidiſſet in grauiſſimam valetudinem, & quod optabat,inueniſſet, vt mundum dereret, & plenius Domino iungeretur, in eo languore Euſtochij filiæ probata in matrem pietas magis ab omnibus comprobata eſt. Ipſa aſſidere lectulo, flabellum tenere, ſuſtentare caput,puluillum ſupponere, fricare pedes,manu ſtomachum confouere,mollia ſtrata componere, aquam calidam temperare mappulam apponere, omnium ancillarum præuenire officia, & quicquid alia feciſſet, de ſua mercede putare F ſubtractum. Quibus illa precibus,quibus lamentis & gemitu, inter iacentem matrem & ſpecum Domini diſcurrebat? ne priuaretur tanto contubernio,ne illa abſente viueret,vt eodem feretro portaretur. *Vſuar. Martyrolog. in Append. lit. e. ex D. Hieron. in Epitaph. Paulæ vid. ad Euſtoch virg.*

Triſamundus Rex Vandalorum Ariana impietate infectus,cùm iam morti vicinus eſſet,Hildericum filium ſuum ex Eudoxia filia valentini Imperatoris à Genſerico captiuata, ſacramento aſtringit, ne Catholicis in regno conſuleret. Qui patre mortuo, Deo magis obediendum eſſe quàm hominibus rectè iudicans, antequam regnum ſuſciperet, omnes Catholicos ab exiliis iuſſit remeari, & Epiſcopis Eccleſias reformari. Sicque ſuſcepto regno regnauit annis octo, euolutis ſeptuaginta annis, ex quo Genſericus auus eius ſtatum Eccleſiæ in Africa profanauit. *Ex Chron. Sigebert. ad ann. Dom.* 520.

Hoc autem licitum eſſe huiuſmodi exemplo demonſtrari poteſt *ex dialogis B. Gregorij lib. 3. c.* 21. deſumpto: Rei,inquit, ille quam narro, vir ſanctiſſimus Eleutherius ſenex pater teſtis extitit: mihique hoc intimare curauit, quod in Spoletana vrbe puella quædam iam nubilis, cuiuſdam primatij filia,cœleſtis vitæ deſiderio exarſit, eique pater ad viam vitæ reſiſtere G conatus, ſed contempto patre conuerſionis habitum ſuſcepit. Qua ex re factum eſt, vt eam pater ſuæ ſubſtantiæ exhæredem faceret,nihilque ei aliud, niſi ſex vncias vnius poſſeſſiunculæ largiretur. Eius verò exemplo prouocatæ cœperunt apud eam multæ nobilioris generis puellæ conuerti: atque omnipotenti Domino dedicata virginitate ſeruire. Quadam verò die idem Eleutherius Abbas vir vitæ venerabilis, ad eam gratia exhortationis atque ædificationis acceſſerat; & cum ea de verbo Dei colloquens ſedebat. Cùm repentè ex eodem fundo, quem in ſex vnciis à patre perceperat, cum Xenio ruſticus venit, qui dum ante eos aſſiſteret, maligno ſpiritu correptus cecidit, fatigarique nimiis ſtridoribus atque balatibus cœpit. Tunc ſanctimonialis fœmina ſurrexit, atque irato vultu magnis clamoribus imperauit, dicens: Exi ab eo, miſer, exi ab eo miſer. Ad cuius vocem mox per os vexati diabolus reſpondit, dicens: Et ſi de iſto exeo,in quem intrabo? Caſu autem iuxta porcus paruulus paſcebatur. Tunc ſanctimonialis fœmina præcipit, dicens: Exi ab eo,& in hunc porcum ingredere Qui ſtatim de homine exiuit,porcum,quem iuſſus fuerat,inuaſit,occidit,& receſſit. H

FILII. LIBERI.

BENE EDVCATI.

Quum mulier quædam Ionica de textu quodam ſuo,vt precioſo, gloriaretur: Lacæna oſtenſis quatuor filiis, quos habebat moribus compoſitiſſimis: Huiuſmodi inquit decet eſſe honeſtæ probæque mulieris opera, déque his gloriari. *Plut. in Apoph. Laconicis.*

Maxima ornamenta eſſe matronis liberos, apud Pomponium Rufum Collectorum libro ſic inuenimus. Cornelia Gracchorum mater, cùm Campana matrona apud illam hoſpita, ornamenta ſua pulcherrima ſeculi illius ei oſtenderet, traxit eam ſermone, quouſque è ſchola redirent liberi: Et hæc (inquit) ornamenta mea ſunt. *Valer. Max. lib. 4. cap.* 4.

CLARI. PVTA

Pietate, Sanctitate

A Baſilius Helenopontanus ex Ponto, quinque ſuſtulit ex Eumele liberos,& ex iis Gregorium Nyſſenum,Baſilium,Magnũ Cæſarienſem,& Petrum Sebaſtæ Epiſcopos, in Chriſti Eccleſia athletas inuictiſſimos. *Nazianz.teſtis.*

Tecelinus Burgundus ex vxore Alethe caſtiſſima ſeptem ſuſcepit liberos,ſex mares,omnes monachos futuros,inter eos tertium D.Bernardum,& ſanctimonialem vnam. *Gulielm. Abbas in vita D. Bernardi.*

Ludouicus Philippi Auguſti F. Francorum rex, triennio regnauit,nullo ſuo cognomine nobilitatus,filij ſanctitate celebratus,quòd diui Ludouici pater fuerit. *Æmilius lib.7.*

Fortitudine bellica.

Iſai Bethlehemita octo filios habuit robore & forma inſignes, quorum natu minimus Dauid à Samuële in regem fuit vnctus. 1.*Reg.*16.

Mathathias ſacerdos, qui ſolus ſe Antiocho Epiphani oppoſuit,filios quinq;habuit fortiſſimos,& moriens præcepit,vt Simonis maioris nam conſilia, Iudæ verò Machabæi, qui tertius erat ordine,fortitudinem ſequerentur. *Vide Tit. Duces fortes.*

B Pyrrhi Epirotarum regis filij bello præſtantes fuēre. *Plut. in Pyrrho.*

Nicolaus Vitellius Tifernatum princeps,bellica laude clariſſ. quatuor filios reliquit æquè omnes in primis ſuæ ætatis militia claros:Ioannem,qui in Auximi Piceni vrbis expugnatione tormento ictus periit: Camillum,qui ad Circellum Apuliæ oppidum murum ſubiens lapidis ictu interfectus eſt:cuius inuentum fuiſſe dicitur,vt milites ex equis in hoſtem minoribus tormentis vterentur,quod inſtitutum armati equites Germanorum vulgò dicti ſequuntur: Paulum Florentini poſt res maximas bello Piſano geſtas proditionis inſimulatum capite mulctarunt. Vitellozum Cæſar Borgia dolo Senogalliæ circumuentum interfecit,qui non Italiæ principibus modò, ſed externis etiam regibus formidabilis erat, vt quam ſe cumque in partem vertiſſes, perniciem ſecum, aut ſalutem allaturus videretur. *Brutus lib.5. hiſt. Florent.*

Dignitate.

Cæcilius Metellus Macedonicus,ſenex à liberis quatuor elatus eſt conſularibus, Q Balearico,L.Diademato,M.Metello,C. Caprario. *Plut.lib.17.c.21.A.L.*

C Sarræ Columnio, facilè principi Romanæ ciuitatis,auctoritate,opibus,ſobolis præſtantia: duo fuēre filij in ſupremo Cardinalium ordine collocati,quod vix duobus aliis datum facilè reperias. *Sab.lib.7.c.8.*

Fama nominis.

Cadmus ex Harmonia vxore filias habuit fama celeberrimas. Semele ex Ioue Bacchum peperit, Ino in marinas deas relata eſt. *Pauſanias in Bœoticis.*

Lycaon ſecundus Arcadum rex, filios mares habuit XXVI. eoſque omnes clariſſimarum vrbium fundatores, Filiam vnicam Calliſto, quæ à Ioue vitiata Arcadem peperit. Natu minimus Oenotrus claſſe in Italiam tranſmiſit,& primam coloniam eam è Græcia duxit. Ab eo Italia ipſa Oenotriæ nomē obtinuit. *Pauſan. in Arcadicis.*

Ioſephus Iudæorum princeps,ex vna vxore ſeptem filios procreauit:ex Solymij verò fratris filia per imprudentiam conſtuprata,& tandem in vxorem ducta,Hircanum II.virum clariſſimum. *Ioſephus lib.12.c.4.*

Coniugiis.

D Pelops,non pecuniæ magis vi,quàm liberorum,plurimum inter alios Peloponneſios polluit reges: quòd multas filias,ſummis viris collocaſſet,& filios,quos habuit multos,principes inſeruiſſet ciuitatibus: ex quibus vnus Pitheus,Trœzeniorum rex, Theſei auus. *Plut.in Theſeo.*

Fuerunt Atlanti filiæ ſeptem,à matris nomine Atlantides vocatæ,quamuis cuilibet proprium nomen eſſet: vt Maia,Electra, Taygete, Aſterope,Merope. Alcione,Celeno. Has tradunt tum ab heroibus, tum à diis cognitas: & deos propter virtutem,& eos,quos heroas dixerunt, veluti principes generis hominum, peperiſſe. Veluti prior ætate Maia ex Ioue Mercurium genuit, multarum rerum apud homines repertorem: eodem modo & reliquæ Atlantides ſingulæ filios ediderunt præſtanti virtute: quorum hi quidem gentium,alij vrbium conditores extiterunt. Itaque non ſolùm Barbari quidam,ſed etiam Græcorum plurimi, priſcorum heroum genus ad iſtas retulerunt. Quas cùm prudentes fuiſſe conſtat, tum poſt obitum honores dearum immortalium adeptas, Pleiadū appellationem accepiſſe. Nymphæ quoque dictæ ſunt, quoniam communi verbo mulieres omnes Nymphas incolæ appellarunt. *Diod.lib.3.c.5.* E

M. Antonius Triumuir ſobolem ex tribus vxoribus ſeptem liberos reliquit. Ex his ſtirpis maximus Antyllus à Cæſare Auguſto eſt interfectus. Reliquos accepit Octauia, quos cum ſuis eduxit. Ex Cleopatra ſuſceptam Cleopatram lepidiſſimo regi Iubæ collocauit. Antonium ex Fuluia in tantum euexit, vt cùm primum locum apud Cæſarem Agrippa,Liuiæ filij ſecundum tenerent,tertius eſſet & numeraretur Antonius. Ex Marcello illa filias duas, vnicum filium Marcellum habebat. Hunc ſimul adoptauit, & generum fecit Cæſar. Alteram filiam Octauia Agrippæ nuptui dedit. Cùm Marcellus breui poſt has nuptias interiiſſet, neq; Cæſari generum, cui fideret, ex cæteris amicis promptum eſſet diligere: ſermonem Octauia mouit Cæſari, vt Agrippa ipſius filiam, dimiſſa duceret ſua inducto Cæſare primò. inde Agrippa,receptam ſuam Antonio nuptui dedit,Cæſaris filiam duxit Agrippa, Duarum quæ ſupererant, Antonij & Octauiæ filiarum, alteram in matrimonio habuit Domitius Ænobarbus, alteram caſtitate & forma celebrem Antoniam Druſus Liuiæ filius, priuignus Cæſaris. Ex his procreati Germanicus & Claudius,quorum Claudius poſt imperauit. Ex Germanici liberis Caius, cuius nobile infamia nec diuturnum fuit imperium,cum filia & vxore eſt interemptus. F Agrippina,quæ filium ex Ænobarbo L.Domitium habebat,nupſit Claudio Cæſari. Hic adoptauit Domitium,quem Neronē Germanicum dixit, qui poſtea væcordia & amentia penè Romanū euertit imperium,ab Antonio in ſucceſſione numero V. *Plut.in Antonio.*

Raymundi Comitis Prouinciæ Phocenſis quatuor filiæ,quatuor ſummis regibus Chriſtiani orbis nuptæ fuēre. Nam pace inter Henricum III.Angliæ,& D.Ludouicum Francorum reges facta,vtrámque regiam ſibi affinitate iunxit. Quatuor filias habebat: Margaritam Franco regi,Leonoram Anglo,Sanciam Ricardo Angli fratri, Cæſari poſtea electo, collocauit. Beatricem minimam ſtirpis Carolus Franci regis frater duxit, rex Siciliæ poſtea factus. *Aemil lib.3.& Cuſp.A D.*

Regina, filia Maſtini Scaligeri ex Thade Carrarienſi nupſit Barnabo Vicecomiti Mediolanenſi principi,& ex eo ſuſcepit 4. mares,& 12. filias. Quarum prima nupſit Petro Cypri regi,ſecunda Ludouico primogenito regis Galliæ,tertia Bauariæ duci, quarta Auſtriæ duci,quinta Galeacio Vicecomiti,ſexta Leopoldo Auſtriaco,auo Friderici III.Imp.ſeptima Bauariȩ duci,octaua Friderico regi Siciliæ, nona Friderico Gonzagæ,decima Erneſto duci Monachi,vndecima Federico fratri eius iuniori,duodecima Dimundo Cantiæ comiti, primogenito regis Britanniæ. G Ex quarum generoſa prole omnes ferè principes, qui nunc rerum potiuntur,prodierunt:vt regina iſta veluti Cybele quædam fuerit,& nomen Matris deorum meruerit. *Bern.Scardeonius lib.3. hiſt Pat.*

Otho,dux Brunſuicenſis,quinq; filias ita elocauit,vt primam Albertus Saxoniæ dux, ſecundam Henricus eius frater,Comes de Anehold, tertiam Landgrauius Haſſiæ,quartam Venceſlaus Rugiæ princeps, quintam verò Vvilhelmus Romanorum rex, coniuges haberent. Vnde latè propagata eſt nobilitas domus Brunſuicenſis. *Crantz.lib.8.Saxon.c.19.*

Maximilianus I.Imp.vt Auſtriacam domum illuſtraret,Philippum ex Maria Burgunda ſuſceptum, Ioannæ Ferdinandi Aragonum regis filiæ coniunxit. Eo autem XXIX. ætatis anno mortuo, Carolum & Ferdinandum cum quatuor filiabus in ſuam tutelam ſuſcepit,& Ferdinādo Annam Vladiſlai Hungarorum Regis filiam: Leonoram Emmanuēli Portugalliæ Regi, Iſabellam Chriſtierno Daciæ regi,Mariā Ludouico Hungariæ Boëmiæque regi deſponſauit. H Catharinam poſthumam Ioanni Friderico Saxoniæ Duci. *Cuſp.A.D.*

Victoriis.

Diagoras, cùm in Olympiis vidiſſet filios ſuos victores coronari,atque ex filia filióque nepotes,eaque re multùm lætaretur, Lacedæmonius quidam dixiſſe fertur. Nunc, ô Diagora, pulcrum eſſet moriendi tempus. *Cic.lib.1.Tuſc.q.*

Epaminondæ Parens vterque,filij Leuctricæ victoriæ ſuperfuit, felix tum hac filij virtute,tum eo maximè,quòd is de victoria hac potiſſimùm propter parentum lætitiam gloriaretur. *Plut.in Epaminonda.*

SVPERSTITES.

Manuel filius Caloioannis Palæologi, qui patri in imperio ſucceſſit, nihil aliud præclari in ſuo imperio geſſit, niſi quòd ſeptem filios mares incolumes poſt ſe reliquit, qui etiam poſt

patris

A patris interitum diu fuêre ſuperſtites, quorum vltimus fuit Conſtantinus, ſub quo captum fuit Byzantium à Turcis. *Cuſpinianus.A.D.*

MORTVI.

Hiel Bethelenſis, quòd Hierichontem vrbem à Ioſue Nun F. deuotam poſt multos annos, deuotionis vel contemptu vel ignorantia, reædificaſſet, in fundamentis iaciendis primogenitum ſuum Abiram amiſit, in portis ſtabiliendis Segub liberorum nouiſſimum. 3.*Reg*.16.

L. Paulus Æmilius ex filiis, quos habebat, quatuor, duos antè in adoptionem aliis dederat: duorum, quos in familia retinuerat, alter diebus quinque ante triumphum eius, annos natus quatuordecim, deceſſit: alter annorum duodecim poſt triumphum, totidem diebus. Tum in concionem progreſſus, populo vicem eius dolente, & cauſam eius lugente: Nunc de patria, inquit, ſecurus ſum & extra omnem aleam: quod in domum meam effuderit fortuna rerum inuidiam ſecundarum, quam pro omnibus ipſe ſuſcepi. *Plut. in Apoph.*

Carolus Magnus Imp. an. 810. filium Pipinum Italiæ regem, virtutis magnitudine, ſi diutiùs vixiſſet, patriam auitamque gloriam facilè adæquaturum amiſit. Anno pòſt etiam Carolum F. natu maximum. *Sigon. lib.4. regni Ital.*

*FILII IMPII IN PARENTES.

B EX S. SCRIPTVRA.

His in exemplum Abſalon eſto, qui poſtquam patri ſuo Dauidi rebellis domi bellique fuiſſet; cúmque ſolio regiáque vrbe expulſum etiam toto regni corpore eum ad mortem perſequeretur & in fugam actus mulo, cui inſederat, perfugiente à denſa quercu penderet imbellis, à Ioab tribus lanceis perfoſſus interiit, lapidibúſque in tumuli ſpeciem congeſtis obrutus, omnibus ſui ſimilibus proteruis filiis de ſe exemplum meritæ caſtigationis reliquit. 2.*Reg*.18.

HISTORICA.

Super hoc quiddam valde memorabile contigit, quod ſubiungo. In Normanniæ partibus vir admodum diues erat, ſed ignobilis. Hic filium habebat vnicum & dilectum, quem delicatè educauerat ad robur viri. Conuenit ergo patrem miles quidam nobilis cum amicis, dicens: Filia eſt nobis, decora nimis prudens, per quam ſi tibi placuerit, poſteritas tua exaltari poterit, & iuuari. Hanc filio tuo dabimus in vxorem, hoc tamen modo, vt cedas poſſeſſionibus vniuerſis, & filius tibi, & C matri, quamdiu aduixeritis, abundantiſſimè prouidebit. Caſus enim diuerſi ſunt in quibus filius tuus poſſet, te in poſſeſſione manente, hæreditate fruſtrari. Hoc patre audiente, & hærente ſub dubio, ab amicis tandem compulſus eſt, etſi mente pauidus, cedere cunctis bonis. Peractis ergo nuptiis, filius, & vxor eius, anno quidem primo honorauit parentes, victum copioſius miniſtrauit, ſed ſecundo minus, & tertio inuerecundiùs, quàm decebat. Quarto autem, ſuggerente vxore, filius parentibus ſuis domunculam paruam in ſuppoſito domus ſuæ conſtituit, vt minùs eſſet indecentia ſenum iuuenibus oneroſa; ibique eis ſecretius inſufficienter neceſſaria miniſtrarent. Pertulit ergo ſenex pater ibidem cum vxore decrepita non modicam egeſtatem, & vix interdum domum filij audebat intrare; ſed per clientulũ mandabat ea quibus carere non poterat. Vna autem dierũ accidit, vt mater ex oppoſito domus ſuæ viſæ aucæ infixa veru in domo filij, diceret viro ſuo: Me fœminam magis decet paucis eſſe contentam, tu autem vadas ad domum filij, vt ſaltem ſemel eſurientem animam ſaties de auca, quam ibidem vidi eſſe præparatam. Hoc audito, ſenex enixus baculo D properabat ad domum filij, ſed mox vt eum filius vidit, aucam retraxit ab igne, & clam abſcondit, ſtatimque patri obuius, quid quæreret, inquiſiuit. Et mox factum pater notans diſſimulauit, & rediit ad domum ſuam. Filius igitur puellæ præcipit, vt mox aucam reponat ad ignem. Nec mora, vbi puella in thalamo aucam vidit, bufonem maximum aucæ pectore hærentem inuenit. Ea ergo clamante, accurrit iunior dominus, niſúſque bufonem excutere, vt violenter inſtitit, bufo ab auca reſiliens faciem adeo conantis inuaſit vt nulla arte vel conſilio deponi poſſet, aut excuti: ſed ſic multis annis hominis nequitiam inhærendo puniuit. Et erat illud ſupremi ſtuporis miraculum, vt ſi quando monſtri illius pars aliqua tangebatur, ac ſi in corde percuteretur, ita homo ſenſibiliter lædebatur. Conterritus igitur mirabiliter & contritus adiit diœceſanum Epiſcopum, & cum omni dolore confeſſus pro pœnitentia recepit ab illo, vt per omnes fines Normanniæ, & Galliæ ciuitates, reuelata facie circuiret, & vbique narraret populis euentum rei; vt per hoc, exemplum ſumerent filij honorare parentes, & diſcerent quàm periculoſum ſit & nociuum, E vicem non rependere laboribus, quos ipſi parentes filiis impenderunt. Hoc ergo hominem cum bufonis monſtro circumeuntem, vt diximus, frater Ioannes de Magno Ponte, Ordinis Prædicatorum, ſicut per ipſum nobis relatum eſt, vidit in iuuentute Pariſiis palàm referentem omnibus & monſtrantem, quod pro inhonoratione parentum paſſus fuerat multis annis, & adhuc ſecundum Dei voluntatem pateretur. Hunc poſtea, ſed non per dictum fratrem Ioannem, audiuimus Sanctorum quorumdam precibus liberatum, & diſparuiſſe ſubitò fœdum monſtrum. Huius igitur exemplo diſcant fideles filij honorare & adiuuare parentes, & eis vicem amoris retribuere & laboris. *Thom. Cantiprat. lib.2. Apum. c.7. p.4. Simile eſt in Cæſario c.22. lib.6.*

Carolus Iunior cognomento Craſſus, Ludouici Gallorum Regis filius, à dæmonio grauiter in præſentia patris & optimatum eius vexatur, & in ipſa vexatione confitetur, hoc ſibi ideo contigiſſe, quia contra patrem ſuum conſpirationem facere moliebatur. *Sigeberti Chron. an.* 873. *Mart. Polon. in Chro. ann.* 872.

Ebruino interfecto, Franci, accepto conſilio, Vvaradonem illuſtrem virum loco eius in honorem Maioris domus conſtituerunt. F Idcirco præfatus Vvarado obſides à Pipino Duce accipiens pacem inuicem impetrauit. Erat id temporis memorato Vvaradoni filius valde efficax atque induſtrius, eruditus in conſilio, qui vice patris curam palatij gerebat, nomine Ghyſſemarus, qui ob nimiam calliditatem ac ſagacitatem patrem ab honore proprio ſupplantauit, quem ſanctus Abdoinus Epiſcopus ſæpius ob hoc increpabat, vt ad pacem vel patris indulgentiam remearet: qui audire renuit, & in cordis duritia permanſit. Fuerunt igitur inter Pipinum & præfatum Ghyſſemarum diſcordiæ multæ & bella ciuilia plurima: nam ad caſtrum Manucum contra hoſtem Pipini Ducis Ghyſſemarus conſurgens fraudulenter falſo iuramento dato, quàm plurimos eorum nobiles viros occidit. Inde verò rurſus ob ſupplantationem patris, vel aliam malitiam non modicam, quam fallaciter perpetrauerat, à Deo percuſſus prædictus Ghyſſemarus, vt dignus erat, iniquiſſimum fudit ſpiritum, illóque mortuo pater eius Vvarado honorem priſtinum Maioris domus recepit. *Ex append. ad hiſt. Franc. Diui Greg. Turon. c.98.*

Clotharius Francorum Rex contra Chramnum frendens, G cum exercitu aduerſus eum in Britanniam dirigit. Sed nec ille contra patrem egredi timuit: cumque in vno campo conglobatus vterque reſideret exercitus, & Chramnus contra patrem aciem inſtruxiſſet, incumbente nocte à bello ceſſatum eſt. Ea quoque nocte Coonober Comes Britannorum dicit ad Chrãnum: Iniuſtum cenſeo te contra patrem tuum debere egredi: permitte me hac nocte, vt irruam ſuper eum, ipſúmque cum toto exercitu proſternam. Quod Chramnus (vt credo) virtute Dei præuentus fieri non permiſit. Manè autem facto, vterque commoto exercitu ad bellum contra ſe properant: Ibátque Clotharius Rex tanquam nouus Dauid contra Abſalonem filium pugnaturus, plangens, atque dicens: Reſpice Domine de cælo, & iudica cauſam meam, quia iniuſtè à filio iniuriam patior. Reſpice, & iudica iuſtè, illúdque impone iudicium, quod quondam inter Abſalonem & patrem eius Dauid poſuiſti. Confligentibus igitur pariter, Britannorum Comes terga vertit, ibíque & cecidit. Denique Chramnus fugam iniit naues in mari paratas habens: ſed dum vxorem & filias ſuas liberare voluit, ab exercitu patris oppreſſus, captus atque ligatus eſt. Quod cùm Clothario Regi nunciatum eſſet, iuſſit eum H cum vxore & filiabus igne conſumi; incluſúſque in tugurio cuiuſdam pauperculæ Chramnus ſuper ſcamnum extẽſus orario ſugillatus eſt, & ſic poſteà ſuper eos incenſa caſula, cum vxore & filiabus interiit.] Cum eo illas par pœna coniunxit, quas ad rebellandum contra patrem habuit impellentes: ignémque pati iidem meruerunt, quorum occaſione incenſa fuerat Turoni baſilica S. Martini. *Greg. Tur. lib.4. hiſt. Franc. c.20. apud Baron. tom 7. an.* 564. 30.

Non Prætermittendum hoc loco, quod ſcribit *Alexander ab Alexandro*: Res admiratione digna eſt, inquit, quam recenti admiratione comperimus Romæ. Quippe nota res eſt: cùm apud Gabios quidam infimæ ſortis & obſcuris natalibus Adoleſcens, veſanus & furioſus (cuius praui mores & vita facinoroſa fuerat) in parentem grauibus iurgiis ferretur, pòſt iurgia immodica, cùm furiis agitatus, aduocato dæmone, cui ſe

deuo

diuorauerat homo ille improbus,& impurus; furore cæcus & A amens,diceſſiſſet,& Romam petere cœpiſſet, eo conſilio, vt aliquod dirum facinus in patrem moliretur; dum iter faceret, dæmonem facie hominis truculenta, ſordida barba & capillo, veſtéque obſoleta & ſqualida, obuiam habuiſſe: quò cùm ſimul pergerent, illum interrogaſſe iuuenem (quem animo anxio & ſollicito videbat) quid iam triſtis incederet? atque ille, cùm quid iurgij cum patre fuiſſet, quódque aliquid ſceleſti facinoris patrare cuperet, reſpondiſſet? Dæmonem illum ſe quoque ſimili caſu peremptum fuiſſe dicere: proinde pergeret,& iniurias ſuas vltum iret. Cúmque, nocte appetente ad vrbem applicuiſſent, in proximo hoſpitio diuertiſſe, atque in cubiculum, quod à caupone vtrique exhibitum fuit, haud multo poſt cubitum iuiſſe. Cumq; vnà cubarent, peſtem illam immanem, cùm illum ſomno oppreſſum videret, infeſtis manibus iugulum hominis apprehendiſſe, vt eliſis faucibus necaret: quem iam oppreſſiſſet, ni expergefactus ille Dei opem & auxilium aduocaſſet: quo audito furiam illam teterrimam ſtridore & tumultu maximo, tantóque impetu cubiculum, vnde euaſit, dicitur colliſiſſe, vt tigna & tectum euerterit, teguláſque penitus B perfregerit. *Alexand. ab Alexandro l.2. dierum genialium c.29. Petr. Thyreus p.2. de dæmoniacis c.30.*

Ad eandem rem facit illud, quod in vita S. Parthenij refert Metaphraſtes: ad hunc enim cùm parentes filium ſuum nomine Niconem, qui grauem dæmonis carnificinam patiebatur, adduxiſſent, inſtanter rogãtes, vt eius miſereretur iuuentutis,& ab immundo ſpiritu liberaret, vir ſanctus dixit eis: Non eſt dignus qui curetur: ad caſtigationem enim datus ei fuit ſtimulus ſpiritus, eſt enim parricida: vos itemque ſæpe ab eo habui cõtemptui, in animæ veſtræ amarore à Deo petiſtis, vt ipſe caſtigaretur. Sinite eum ſic eſſe: expedit enim. Illi verò, vt qui eſſent parentes,& vincerentur viſceribus, exclamauerunt, rogantes cùm lacrymis: Precate Deum pro ipſo, vt liberetur à ſæuo & immani dæmone. Beatus autem Parthenius miſertus abundè profluentium lacrymarum parentum, intenſè Deum precatus eſt pro ipſo,& protinus egreſſus fuit ab ipſo dæmon, & mundatus fuit homo. Tunc parentes eius eum ſanum acceperunt,& domum redierunt, Deum laudantes atque glorificantes. *Simeon Metaph. in vita S. Parthenij Epiſc apud Sur. 7. Febr.*

Quid execrabilius hic adiici poteſt, quàm illud, quod narrat C diuus Auguſtinus? [Corripitur ab Epiſcopo ſuo iuuenis, crebris cædibus matris inſanus, & impias manus nec illis diebus, cùm etiam ſeueritas legum ſceleratiſſimis parcit, à viſcerib. vnde natus eſt, reuocans. Minatur eidem matri, ſe in partem Donati tranſiturum; & eam, quam incredibili furore ſolet cædere, perempturum. Minatur et: tranſit ad partem Donati, rebaptizatur furens, & in maternum ſanguinem fremens albis veſtibus candidatur, Conſtituitur intra cancellos eminens atque conſpicuus, & omnium gementium oculis matricidij meditator, tanquam renouatus opponitur. Hæccine tandem tibi placent, vir grauiſſime? Nequaquam hoc de te crediderim:] & paulò pòſt: Quid aliud expectamus, vir honorabilis Euſebi, niſi in miſeram mulierem ſenectute decrepitam, viduitate deſtitutam, à cuius cædibus in Catholica prohibebatur, iam Donatiſta ſecurus armetur? &c. *D. Aug Epiſt. 168. tom. 2*

Mulier quædam pagana, generis & opum exiſtimatione valde clara in ciuitate Florentina, mortuo viro, duos ſuperſtites habebat filios, quos delicatiſſimè enutrierat, & cùm ad perfectam illi iam peruenissent ætatem, quodam die in irã verſi matrem propriam pluribus verberibus enormiter flagellarunt. D Quod ſcelus ipſa impatienter abhorrens corpora illorum horrendis imprecationibus deteſtata fuit, genibúſque procumbens & terram manibus pulſans, Erynnen cæteráſque infernas peſtes in rabiem filiorum magno cum gemitu inuocat, Exaudiunt dæmones ab imis tenebris: iuuenes congrediuntur, illos in furiis exagitant. Qui ſtatim, vt rabidi canes, mordaciter adinuicem ſua membra corrodunt. Concurrunt famuli, fit clamor ingens. Alij funes, alij catenas ferunt. Ligantur iuuenes, nec rabie contineri valent. Iam mater pietate commouetur in filios, iam facti pœnitet, & tantæ calamitatis euentum deflet: plangit, nec quid inde agat, cogitare valebat. Interim occurrũt memoriæ, quæ de Zenobio audierat, & accepto conſilio, ſpeque pro filiis recuperandæ ſalutis, licet pagana ſit, tamen credula ad Zenobium filios adduci procurat, precibus & lacrymis fideliter orat. Ille infelicem iuuenum captiuitatem miſeratus, piéque commotus; ait ad mulierem: Conſtanter age mulier, & crede, quòd Dominus noſter Ieſus, qui illos modò poſt E orationem meam ſanitati reſtituet, verus eſt Dei filius, & omnium creator & Dominus. Et ſtatim in baſilica Saluatoris, vbi aderant, coram vexillo Crucis ſe proſternens compoſuit: vbi cùm duabus horis in oratione iacuiſſet, hoc eſt, à prima diei hora, qua illi aduenerant, vſque in horam tertiam, ſurrexit ab oratione, & iuuenes ſigno Crucis benedicens, dæmones ab illis prorſus effugauit, vt in eo compleretur quod ſcriptum eſt: *Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar, donec deficiant. Affligam illos, nec poterunt ſtare: cadent ſub pedibus meis: quia præcinxiſti me virtute ad bella.* Illi verò ſaniſſimi effecti, vna cum matre,& omni familia, conſtituto corpore, baptiſmi gratiam receperunt: qui vſq; ad Simpliciani tempora, ipſo atteſtante, in feruore fidei magna ſanctitate durarunt. *Ioan. archipresbyt. Aretin in vita S. Zenon. apud Sur. 25. Maij.*

Ann. Dom. 1358. menſe Aprili, feſtis diui Gregorij martyris, Guillelmus Bauarus Comes Hanoniæ & Hollandiæ, phreneſin & amentiam incurrit, ita vt claudi ac ſeruari per totam reliquam vitam deberet, eoque ſtatu perſeuerauit per annos triginta ad vltimum vſq; vitæ diem. Vltio diuina fuiſſe putatur, propterea quòd tam aſper, durus ac rebellis fuiſſet matri ſuæ F Margaretæ Auguſtæ. Magnum exemplum pro reuerentia obſeruantiáque parentũ. *Iacob Meyer. l.13. Annal. Fland. ann.1358.*

Alfonſus VI. Hiſpan. Rex filiam ſuam baſtardam, nomine Theraſiam dedit vxorem nobili Henrico Comiti Lotharingię, conſanguineo Imperatoris, qui de partibus Galliarum venerat. Motus eſt ad id Alfonſus, quia illum ſtrenuè pugnantem contra Mahumetanos conſpexerat: is enim erat belli peritiſſimus, deditq; ei in dotem partẽ Galliciæ, quæ nunc Portugallia dicitur. Comes igitur partem illam poſſedit cum ſolita recognitione Regi Hiſpaniæ debita. Genuit autem Comes ex ea filium Alfonſum Henriques nomine quem Rex Caſtellæ primò Ducem Portugalliæ creauit. Deinde aliquibus prælijs habitis cum Saracenis,& rebus proſperè geſtis, volente Rege Caſtellæ regium titulum aſſumpſit. Hoc autem Comite Henrico vita functo, Theraſia eius vxor nupſit cuidam Fernando Comiti; quæ res multum diſplicuit Alfonſo eius filio. Quare orta eſt inter eos implacabilis diſcordia, grauiáque bella conſerta ſunt, vſque adeò, vt in quodã campeſtri prælio Alfonſus victor euaſerit contra Fernandum vitricum, matrémq; ſuam Theraſiam captiuauit & in vincula truſit. Theraſia itaque conqueſta eſt Romano Pontifici, qui per Epiſcopum Colimbrienſem monuit Alfonſum, vt matrem liberaret, aliàs illum excommunicaret. G Ille verò renuit: quem Epiſcopus anathemati dedit, regnúmque interdixit,& Romam aufugit. Demum prædictus Rom. Pontifex Cardinalem miſit legatum, ſed non profuit: quinimmo cùm Alfonſum iterum excommunicaſſet, ille in reprobum ſenſum datus Legatum fugientem perſequitur, & capit. Mater igitur videns differri relaxationem ſuam, maledixit filio ſuo, dicens: Quia crura mea vinculis alligaſti,& mihi abſtuliſti honorem à patre relictum, Deum precor, vt ab hoſtibus ſis captiuus, vt ego ſum, demũ crura tua fracta conſpicias, ſicut mea ferro vinxiſti, quod paulò poſt expletum eſt. Cùm enim bellum apud Pacenſem ciuitatem cum Fernando Rege Legionis Alfonſus conſereret, exiens per portam ciuitatis ad prælium iam cœptum, tibia vectis ferro inuoluta eſt pariter & rupta: ille verò in bello victus & captus eſt. Itaque eadem inobedientia ad mandata Apoſtolica, ſimul & maledictio materna eum comprehenderunt. Scriptum eſt enim: *Filius ſtultus deſpicit matrem ſuam.* Et iterum Sapiens ait: *Maledictus à Deo qui exaſperat matrem ſuam.* Et rurſus: *Maledictio matris eradicat fundamenta. Rodericus Sancius hiſt. Hiſp. in p.1.c.14.*

LIBERORVM DEFECTVS. LIBERI VEL H

Nulli ſuſcepti.

☞ *Si naturam ſpectes, exempla ſuppeditabit locus Sterilitatis: Illic Generatricis impotentiæ habetur ratio, hic Orbitatis. Sin Conſilium, ex Tit. Caſtitatis coniugalis quædam huc pertinent.*

Hebræi ſterilitatem olim pro certiſſimo diuinæ iræ argumento abominabantur, quandoquidem benedictioni, quæ Abraham facta eſt, contraria erat. Iidem mortes filiorum non minùs quàm ſterilitatem diuinæ iræ indicium eſſe arbitrabantur, quoniam generis ſucceſſio (quam Abraham Deus ſummæ benedictionis loco promiſerat) hac ratione impediebatur, Eius rei cauſa frater defuncti fratris vxorem ducere, & ſemen fratri ſuo excitare lege iubebantur.

Cleomenes Anaxandridæ F. Spartæ nõ diu imperauit, ac ſine liberis deceſſit, vna duntaxat relicta filia, nomine Gorgo. *Her. l.5.*

Epaminondas Thebanus vxorem nunquam duxit. In quo A cùm reprehenderetur, quòd liberos non relinqueret a Pelopida, qui filium habebat infamem, maléque eum in eo patriæ conſulere diceret: Vide, inquit ne tu peius conſulas, qui talem ex te natum relicturus ſis. Neq; verò ſtirps mihi poteſt deeſſe: namque ex me natas relinquo pugnam Leuctricam, & Mantineam, quæ nõ modò mihi ſuperſtites, ſed etiam immortales ſint, neceſſe eſt. *Probus in eius vita.* Quod ipſum *Diod. l. 15.* Epaminondæ tribuit ad Mantineam vulnerato, cum haſta extracta animam ageret, & amicorum quiſpiam cum lacrymis quereretur, quòd ſine liberis moreretur.

Perſuaſum Rom. habuerunt, vt *Plutarchus* ſcribit, haud rem tantam Romulum in condenda vrbe geſſiſſe, quantam in aſſerenda libertate L. Iun. Brutus in eáque ſtabilienda geſſerat. Nullam ex eo virilem ſtirpem relictam Dionyſius credidit, ea coniectura ductus, quòd quum Brutus patricius eſſet, qui longo deinceps tempore id cognomẽ Romę tulerunt, plebei fuerint. Sed tamen euenire potuit, vt familia aut fortuna aut voluntate ex patriciatu ad plebem tranſierit. *Sabin. l. 7. Enn. 2.*

B Auguſtus Cæſar ex Scribonia Iuliam ſuſcepit: quæ Agrippæ nupta, Caium & Lucium peperit, quos cùm Auguſtus adoptaſſet, immaturo fato periêre. Agrippam poſthumum ob ſtupiditatem & ferociam, ſuaſu Liuiæ quam ſuperinduxerat, in inſulam relegauit. Coniuncta Auguſto Liuia, tertio menſe peperit Druſum ex Tiberio Nerone, cui priùs quoque Tiberium ediderat. Tiberius Druſo mortuo in Germania, ab Auguſto adoptatus eſt. Druſi filius fuit Claudius, qui Tiberio ſucceſſit. *Cuſpinianus A.D.*

Honorius Imp. obiit, cùm duas habuiſſet vxores, Mariam & Thermantiam, Stiliconis filias, vnam poſt alteram: ambæ ſubita morte virgines ſublatæ. *Idem.*

Theodoſio iuniore, Auguſto defuncto, quia nullam maſculam poſt ſe prolem reliquerat, ſed vnicam filiam Eudoxiam, eam Valentiniano III nuptum dedit, quæ poſt Genſerico regi Vandalorum in Aphricam in prædam eſt conceſſa. Itaque ad Theodoſij ſorores deuolutum eſt imperium orientale. *Idem.*

Leo I. Imp. maſcula prole carens, Leonem nepotem ex filia fecit Cæſarem, is patrem Zenonem. Zenone ſine liberis C mortuo, Anaſtaſius ſucceſſit: Anaſtaſio Iuſtinus maior: Iuſtino Iuſtinianus nepos ex ſorore: Iuſtiniano Iuſtinus minor nepos ex filia: Iuſtino Tiberius: Tiberio Mauricius gener: Mauricius cum tribus filiis à Phoca occiſus. Quo Phoca interfecto, Heraclius imperium arripuit.

Ludouico IV Arnulphi Auguſti F. ſine liberis moriẽte, Caroli Magni ſtirps apud Germanos defecit. Ergo Conradus Franconiæ Dux Imp. creatus. Eodem quoque nullos ex Placentia filia Ludouici ſenioris regis Germaniæ liberos habente, Henricus I. dux Saxoniæ ſubſtitutus eſt.

Conſtantinus VII. Romani Lacapeni F. iam ſenex, de ſucceſſore ſollicitus, Romanum Argyropolum in palatium rapuit, eique filiam Zoën deſpondit, cùm filijs careret.

Henricus V. ex Mechtilde Henrici Anglorum regis filia nullos habuit liberos. Itaque Lotharius Saxoniæ Dux poſt illum imperauit. Dignus, qui nullos bonos haberet vel certè ſimiles parricidas.

Mortuo Lothario Imperatore ſine liberis ex Richiſa vxore, Conradus tertius Sueuiæ dux, Moſellæ in Imperatorem electus fuit.

Eduardus III Anglorum rex ſanctiſſ. abſque liberis deceſ- D ſit. Itaque Gulielmus Normannus regnum occupauit. *Polyd. l. 6. hiſt. Angl.*

Gulielmus Ruffus Anglorum rex auariſſimus, ſine liberis obiit. *Polydorus l. 10.*

Ricardus I. Anglorum rex cùm liberis careret, Arthurum ex Gaufredo fratre nepotem, Britanniæ ducem, regni hæredem reliquit.

Lodouico Hutino Francorum rege altero regni ſui anno mortuo, Clementia vxor poſthumum peperit Ioannem, qui non perennauit. Fratri ſucceſſit Philippus Longus. Quo ſimiliter abſque virili prole decedente, Carolus Pulcher frater ſubſtituitur. Is quoque deceſſit, vxore Ioanna grauida relicta. Dum partus expectatur, cuinam procuratio interea rerum credenda eſſet, controuerſia exoritur. Angl. Legati Eduardum Philippi Pulchri ex filia, quæ eadem germana nouiſſimi regis Franci fuiſſet, nepotem, procuratorem Francici Regni deſignari debere contendebant: ventrem præterea cuſtodiendum: ſi fœtus ederetur, tutelam eiuſdem Eduardi legitimam E eſſe. Vndique reclamatum: & ex legis Salicæ præſcripto, cùm Ioanna filia Blancham ediſſet, Philippus Valeſius patruelis defuncti regis, Caroli Comitis Valeſij Filio regnum ſucceſſit. *Æmilius l. 8.*

Venceſlaus Boemorum rex ignauiſſimus, ab imperio Romano deturbatus, ex duabus vxoribus pulcherrimis nullam ſuſcepit prolem, ſic volentibus fatis, ne ex tanto monſtro vlla ſupereſſet ſoboles. *Cuſpinianus A.D.*

Carolus IX. Francorum rex ſine liberis moritur, anno Sal. 1497.

Ludouicus XII maribus liberis carens, duas habuit filias. Quarum maior natu Claudia Franciſcum Valeſium regem fecit.

Morte ſublati. Parentes orbati liberis.

☞ *Vide Tit. Tolerantia mortis liberorum*

Dauidis regis filius, quem ex Bethſabeæ adulterio ſuſceperat, in infantia periit. *2. Regum 12.*

Hiel Bethelenſis, ſub Achab rege Iſraelitarum Hierichontem reſtaurans, in fundamentis iaciendis Abiram primogenitum ſuum & in collocandis foribus portarum Segub natu F minimum, iuxta imprecationem à Ioſue reſtauratori factam, amiſit. *Ioſue 6. & 3. Regum 16.*

Iob ſeptem filios, & tres filias conuiuantes, ruinâ domus oppreſſos amiſit. *Iob. c. 1.*

Niobe Amphionis Thebanorum regis vxor, cùm ſe numero liberorum Latonæ prætuliſſet, Latona irata mandauit Apollini vt filios, Dianæ, vt filias eius conficerent. Quibus matri obtemperantibus, contigit eodem die & abundare Nioben xiv. liberis, & carere. *Diod. l. 4. c. 11.*

Lamia regina liberis orbata, hunc caſum tam impotenter tulit, vt inuidia & mœrore aduerſus fœcundas mota, ex vlnis ipſis infantes abripi, & confeſtim necari iuſſerit. *Diod. l. 20.*

Habuit natu maiorem filium Echepolin Alcathous Pelopis F. rex Megarenſium, quem in auxilium Meleagro miſit contra aprum Calydonium. Cùm verò à fera fuiſſet adoleſcens interemptus, atque id natu minor reſciſſet Callipolis, ad patrem, qui ſacrum Apollini tunc fortè faciebat, in arcem accurrit, ac ligna è ſacris focis diſturbauit. Quem cùm piaculum commiſiſſe Alcathous, qui filium periiſſe ignoraret, iudicaſſet, ira incitatus, ſtipite ex iis ipſis, quæ ille deiecerat, li- G gnis, capiti impacto filium interfecit. *Pauſanias in Atticis.*

Mater tribus orbata liberis, cùm quartum peperiſſet, infantem igni viuum iniecit. De qua re ſic *Menecrates Smyrnæus l. 1. Epigr. Græcorum in* [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

L. Paulo Æmilio quatuor filij erant: duo in alias familias dati per adoptionem, Scipio, & Fabius: duo etiamnum pueri, quos in familia ſua retinuerat, ex altera ſuſcepti vxore. Horũ alter, quatuordecim annos natus, diebus quinque ante triumphum eius, alter duodecim annorum triduo deceſſit poſt triumphum. Quem caſum cùm nullus ferè ex populo fuerit, qui non maximè doluerit, ipſe tanto tulit animo, vt conuocato populo eum conſolatus ſit potius, quàm vt conſolationem ab eo acciperet. Orationis clauſulam hanc fuiſſe *Valer. Max. l. 5. c. 10.* refert: Cùm in maximo prouentu felicitatis veſtræ, H Quirites, timerem, ne quid mali fortuna moliretur: Iouem opt. max. Iunonémque reginam, & Mineruam precatus ſum, vt ſi aduerſi quid populo Romano immineret, totum in meam domum conuerteretur. Quapropter bene habet ſe res: annuendo enim votis meis id egerunt, vt vos potiùs meum caſum doleatis, quàm ego veſtrum ingemiſcerem.

T. Sempronius Gracchus, vir Opt. ex Cornelia Scipionum fœmina ſanctiſſ. xxii. filios ſuſtulit. Qui omnes morte obiêre immaturam. Mortuus eſt ipſe ſuperſtitibus Tiberio & Caio Gracchis, ſummis oratoribus, præcellenti ingenio, & ſuorum temporum eloquentiſſimis: ac Sempronia filia, quos ex Cornelia genuerat. Sed Tiberius cum legem agrariam turbulentiſſimam, inuiſam patribus, contra ſenatus decretum tuliſſet, nouáſque alias haud minus pernicioſas ferre contenderet, duce Scipione Naſica, concurſu hominum interficitur. Caius verò Gracchus tribunus plebis, dum improbis editionibus rempublicam vexat, actáque ſua tueri vult, neque abrogari patitur,

duce

A duce Opimio conſule, ſerui manu cæſus occubuit. Sempronia Scipioni Æmiliano nupta, in ſuſpicionem venit ipſius necis. *Alex.l.1.c.18.*

Philænium mater tres filios amiſit: quartum adoptauit, & non multò pòſt extulit. De quo *Philippus in primo Græcorum Epigrammatum:*

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Idem eodem in loco de Ariſtodice ſic ſcribit:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Ariſtium mulier duos, quos habebat, liberos amiſit. De qua ſic *Oneſtius in primo Græcorum Epigrammatum:*

B
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Chaganus Auarum rex, vna de ſeptem amiſit filios peſtilentia. *Cuſpinianus. A.D.*

Henricus I. Anglorum rex, ducta Mathilde monache, dum ex Normannia in Angliam nauigarent, tres liberos naufragio amiſit. *Polyd.l.11.*

Clementia Burgunda Roberti II. Flandriæ principis vxor, tres filios intra tres annos enixa, ne multitudine filiorum domus affligeretur, medicamentis ſibiipſi ſterilitatem acceſſiuit. Sed paulò poſt tribus filiis amiſſis, fruſtra fœcunditatem amiſſam deplorauit. *Iacob. Marchantius de rebus Flandriæ.*

FILII ORBATI PARENTIBVS.

Ante partum. Poſthumi.

Syluius Poſthumus, rex Latinorum III. à Lauinia poſt mortem Æneæ patris in lucem editus, ab Aſcanio fratre liberaliter educatus: & quia Iulius Aſcanij F. adhuc impubes erat, in regno ſuſtitutus fuit. Ab eodem deinde omnes Albanorum reges Syluij appellati fuère. Regnauit annis 29. *Eutrop.*

Ladiſlaus Alberto II. Imp. Bohemiæ & Hungariæ regi ex
C Elizabetha Sigiſmundi Imp. F. poſthumus, quadrimus, apud Albam regalem & baptiſmum, Chriſtianæ fidei ſignaculum, & militiæ cingulum, & ſacram Hungariæ coronam, quam mater penes ſe habuit, eadem die accepit. Inde ſublatus, in tutela Friderici Cæſaris patrui duodecim ferè annis fuit, cui mater & ipſum & coronam commendauit. *Æn. Sylu.c.1. Europæ, & Dubrauius l.28.*

Iuliano Medici, non ita multò poſtea, quàm eſt Paciorum & Saluiatorum coniuratione interfectus, filius poſthumus naſcitur, cui nomen Iulio fuit. Is à Leone X. Pontifice Maximo, cuius erat patruelis, in Cardinalium collegium aſcitus, poſt Adriani mortem, qui Leoni ſucceſſerat, Pontifex Maximus creatus: Clemens VII. eſt dictus. *Brutus l.6.hiſt. Flor.*

Poſt partum.

Eſther, Abichail F. vtroque parente orba, à Mardochæo patruo Suſis educata, ab Artaxerxe rege in thori ſocietatem ſuſcepta fuit. *Eſther.2. & Ioſephus l.11.c.6.*

Tobias Nephthalenſis, ab vtroque parente pupillus relictus, à Debora paterna auia in vera religione inſtitutus fuit, vt contemptis aureis vitulis, quos adorabant reliqui, Hieroſoly-
D mam ſtatis temporibus ad adorandum & ſacrificandum aſcenderet. *Tobiæ 1.*

C. Marcius Coriolanus patre orbus, ſub matre educatus vidua, orbitatem docuit, etſi aliis ſit obnoxia incommodis, ad virtutem tamen & claritatem obtinendam parum impedimenti afferre. *Plut.in eius vita.*

M. Cato minor relictus cum fratre Cæpione & Porcia ſorore, parentibus orbus, apud Liuium Druſum auunculum ac principem ciuitatis educatus fuit. Etenim fuit ille diſertiſſimus, & cætera vir comprimis bonus, ac ſi quis alius Romanorum, prudens. *Plut.in Catone minore.*

Q. Sertorius non obſcuriſſimis natalibus ex Sabinis oppido Nurſia ortus, à matre vidua patre orbus, honeſtè educatus, genitricem dilexit mirificè. Nomen matris Rheam dicunt. *Plut. in Sertorio.*

Damon poet Chæroneus parentibus orbus. *Plut. in Proœmio Cimonis & Luculli.* E

Extat autem inſignis impietatis monumentum Veronæ, prout ab Appiano in ſuis Antiquitatibus recenſetur, eſtque tale.

D. M.

Mitrius pius diues iam hebes, decrepitus, & mendicans, luce carens, à tribus liberis, & duabus libertatibus expulſus, ſiti perij. Sacrum mihimet conſtitui. Hic humatus ſum. Cineres & oſſa hos natos renuo. In hoc vt requieſcam, nolo. Sobolem nego, primo poſteros, omnes me legitote, & ſinite. vix. ann. cxxv. menſ.III.D.II. & nemini poſteri.

Muleaſſes Tuneti Rex, cum aduerſus filium ad recuperandū regnum infœliciter pugnaſſet, cruore & puluere fœdatum, & ad ſe pertractum, filius candenti ſcalpello proſcidit vtriuſque oculi pupillam, eumque excæcauit. *Iouius l.44.hiſt.*

Gandaui memorabilis conſpicitur ſtatua in ponte quodam, hominis alterum capite imminuentis, idque in formam percutientis, ſiue ferientis. Ferunt autem olim, Patrem & filium propter enormia ſcelera morti adiudicatum fuiſſe, ac comitem Flandriæ, volentem periculum facere in vtro foret maior, F ſtorgè, conſenſiſſe vitam illi, qui alteri caput præcideret. Tandemque patrem multis argumentis eam impietatem filio perſuaſiſſe, vt carnificis in genitorem officio fungeretur.

FILIORVM, LIBERORVM DEFECTVS.

FILII IMPII EX BONIS PARENTIBVS.

Non ſemper progenitorum virtutem imitari filios, cum ſacris, tum profanis exemplis docemur. Cain fuit Adæ filius, ſed degener. Cham filius Noë: Iſmaël Abrahæ: Eſau Iſaac: Heli ſacerdos optimus peſſimos filios educauit: Samuël quoq; diſſimiles habuit filios: Ammon & Abſalon Dauidem patrem non ſunt imitati: neque Roboam Salomonem: neque Ioram piiſſimum Ioſaphat: neque patrem Ezechiam impius Manaſſes.

Q. Fabius Maximus degenerem filium habuit Fabium, ita vt Q. Pompeius Prætor Vrbanus paterniſque auitiſque bonis eum interdixerit. Etiam Africano ſuperiori filius fuit monſtro potius, quam parenti ſimillimus, ideóque præturâ, quam flagitiis polluerat, exutus à Gente Cornelia fuit. Legatur *Val. Maxim.l.3.c.5.*

Superiori etiam ſæculo Philippo II. Hiſpaniarum Regi clementiſſimo & prudentiſſimo, Carolus filius fuit, regnandi libidine accenſus, patriiſque ſceptris inhians, de quo illud Chronicon anni quo in patrem duriora machinatus, & ſimul extinctus fuit, circumfertur: G

FILIVS ante diem patrios inquirit in annos.

Verè Horatius. *Ætas parentum peior auis, tulit*
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem. Lib.3. Carmin.

Degeneres quoque extitère Carinus Cari Imp. filius: Henricus Imp. Henrici II. F. Venceſlaus Caroli IV. Bohemiæ Regis: Ioannes primi Ducis Galeacij Ioannis, Franciſci etiam Sforciæ, filij Galeacius, Philippus & Ludouicus. Caligula quoque Germanico patri: Commodus Marco Antonio Philoſopho quàm diſſimilis fuit. *Ioan. Baptiſta Fulgoſ.l.3.c.5. de dict. & fact. memorab.*

Palam eſt ignauos ſæpè filios claris ortos eſſe parentibus, vt de Scipione legimus, Cicerone, Herode Attico. Cauſam Ariſtoteles in problematibus adfert: Mentem viri præſtantis, magis à natura ſenſus, carniſque remotam, ac quaſi ſuſpenſam, inopem ingenij conceptis genituram præſtare. Contra verò claros ex ignauis & improbis, bonos ſæpè genitos videmus, vt tot ſanctos viros ex crudelibus & nefariis. Pleruſmque tamen iuxta H Græcum Prouerbium euenire ſolet, κακοῦ κόρακος, κακὸν ᾠόν. Plato felicem dicit fieri genituram ex vtriſque bonis, malam verò ex vtriſque malis. Bonum autem intelligit ex concordi diſcordi prouenientem, vt videlicet acriora ingenia mitioribus copulentur, vehementiora remiſſioribus. *Volater.l.30. Philologiæ, Titul. Ex liberis bona maláque.*

& Conſule Titulum Degeneres.

INOBEDIENTIA FILIORVM ERGA PARENTES, PVNITA.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Eſau inobediens parentibus amiſit nobiliſſimam benedictionem. *Gen.26.* Et filij Heli *l.1. Regum.*

EXEMPLA HISTORICA.

Sub ann. Dom. incarn. 868. gens Bulgarorum ferociſſima ac bellicoſa, relictis idolis abrenuntiatiſque Gentilium ſuperſtitionibus, in Chriſtum pro maxima parte credidit, & A abluta ſalutari baptiſmatis vnda in religionem Chriſtianam tranſiit. Ferunt autem de huius gentis Rege, quòd tanta perfectione poſt perceptam baptiſmi gratiam viuere cœperit, vt diebus ornamentis regiis indutus coram populo procederet; noctib. verò ſacro veſtitu latenter eccleſiam intrans, ſuper pauimentum ipſius Baſilicæ, ſubſtrato tantum ſibi cilicio, proſtratus in oratione iaceret. Non poſt multum tempus diuina inſpiratione commotus regnum terrenum dimiſit, vt in cælis æternaliter regnaret cum Chriſto. Et ordinauit in ſuum locum Regem filiū ſuum maiorem natu, comam capitis depoſuit, habituq; ſanctæ conuerſionis ſuſcepto monachus effectus eſt, eleemoſynis, vigiliis & orationibus diu noctuque intentus. Intereà filius eius, quem Regem conſtituerat, longè à paterna intentione & operatione recedens prædas cœpit exercere, ebrietatibus, comeſſationibus, & libidinib. vacare, & omni conamine ad gentilitatis ritum populum nouiter baptizatum reuocare. Quod cùm pater audiſſet, nimio zelo accenſus ſacrum habitum depoſuit & militiæ cingulum reſumpſit, & cultu regio indutus, adſociatis ſibi Deum timentibus, filium perſecutus eſt, quem mox B abſque difficultate cepit, oculóſque eius effodit, & in carcerem miſit; deinde conuocato omni regno ſuo filium iuniorem Regē conſtituit, interminatis coram omnibus ſimilis fore paſſurum, ſi in aliquo à recta Chriſtianitate deuiaret. His ita patratis, depoſito cingulo, & reſumpto ſanctæ religionis habitu, in monaſterium ingreſſus, in ſancta conuerſatione reliquum vitæ præſentis tempus duxit. *Regin. l. 6. Mart. Polon. l. 4. Chron.*

Anno Dom. incar. 870. Carolomannus, cùm adhuc eſſet puerulus, iuſſu patris attonſus clericus, euectúſque deinde procedente tempore ad Diaconatus officium, quamuis inuitus atque coactus in præſentia genitoris ordinatus eſt, legitque publicè Euangelium, & Pontifici miſſam celebranti iuxta morem miniſtrauit. Poſt hæc in Apoſtaſia recedens ab eccleſiaſtica religione, abiiciens ac ſpernens negligenter gratiam, quæ ei data erat per impoſitionem manus, alter Iulianus efficitur, collecta quippe prædonum non modica turba, eccleſias Dei cœpit deuaſtare, ea, quæ pacis ſunt impugnare, cuncta diripere, & mala inaudita perpetrare; pro quibus cùm crebrò à patre correptus C fuiſſet, nec tamen vllatenus accepta prauitas ceſſaret, nouiſſimè ex præcepto patris ei oculi eruuntur, iuſto Dei iudicio lucem exteriorem amittens, qui interiorem, quæ Chriſtus eſt, à ſuo pectore effugauerat, in tenebras exteriores miſſus, qui interioribus ſua ſponte ſe tradiderat. Orbatuſque Ludouicum auunculum ſuum adiit, miſeriarum, & calamitatum ſuarum ærumnas apud eum lugubriter deplorans. Ille, miſeratione motus, Abſternatum monaſterium ſancti Vvillibrordi ei ad ſubſidium vitæ præſentis conceſſit, vbi non multo pòſt tempore mortuus eſt & ſepultus, *Regin. l. 2. Chron. an. 870.*

Noſtra ætate, *ait S. Bernardinus Tom. 2. Dominica 2 quadr. ſerm. 17. & Guil. Baldeſan. l. 3 ſtim. adoleſc. c. 16.* in Hiſpaniæ citerioris oppido, cui nomen Sui, non ita procul Valentiâ, Adoleſcens fuit, qui per parentum inobedientiam eo deuenerat, vt anno octauodecimo propter latrocinia, & publica facinora in vincula coniectus, & ſuſpendio damnatus ſit. Erat etiam tum prorſus imberbis: pendenti verò iam, atque exanimi ſubitò prorumpit barba, ſpectante populo, comæ capitis planè caneſcunt vt ætatem referret hominis nonagenarij. Miraculo rei accitus cum populo & toto clero accurrit Epiſcopus: omnes in genua proſtrati expectant, dum oſtendat Deus, quid ſibi monſtrum hoc velit. Atque ecce tibi, Epiſcopus editiorem capiens tumu- D lum ad omnes ait, voluiſſe Deum oſtendere, quantum de vita eis detrahat, qui de parentum obedientia detraxerunt: victurum etiam hunc iuuenem fuiſſe ad eam ætatem, quæ iam apparebat in facie, niſi ipſos ſeptuaginta annos parentum inobedientia detraxiſſet.

Alium quempiam, inquit Thomas Brabantinus, in partibus Galliæ, ſub Philippo Rege, noſtris temporibus, viro religioſo referente, fuiſſe cognouimus. Hic ab ineunte ætate pertinaciſſimæ vitæ, vt illud quod de Iſmaël ſcriptū eſt: *Manus eius contra omnes, & manus omnium contra eū*, in eo ita videretur impletū, vt nec parētes proprios quieſcere ſuſtineret, ſed ad amariſſimum vitæ finē perduceret. Poſt quos & ipſe miſerabiliter infirmatus, & in agone mortis poſitus, ſumptis Eccleſiaſticis ſacramentis, ſubitò inter manus aſſiſtentium clamans horribiliter exiliuit dicēs: Surgite omnes, arma accipite, iuuate me contra proprium patrem, quia omnium inimicorum meorum ductor factus eſt, & me conatur occidere. Et hoc dicens, quaſi contra ingredientem multitudinem ad oſtium ire conabatur. E Nec mora, cadens, euerſis terribiliter oculis, clamauit expirans: Heu me, pater meus modò validiſſimo lapide frontem meam percutiendo contriuit. Hi autem qui aſſiſtebant, neminem quidem videbant, ſed quaſi turbas ſe comprimentium, & ingredientium audiebant. Vide ergo, qui nec patrem proprium propitium habere potuit, quantis diuinæ vindictæ animaduerſionibus dignus ſit. Non tamen abſolutè eum, qui apparuit, illius patrem dixerim: Sed quemcunque fuiſſe ex ſpiritibus, ſiue bonis, ſiue malis, cùm dictum ſit: *Armabit creaturam ad vltionem inimicorum contra inſenſatos. Thom. Brabant. l. 2. Apum. c. 14. p. 7.*

Catharina Suedica, dum cum matre Romæ eſſet, iuſſa eſt aliquando ob impiorum nequitias domi manere, tantiſper dū mater ad ſtationes & indulgētias abiret. Interim adeſt Sathan, & acerbas in eius animum cœpit cogitationes immittere, tanquam aliis ſuarum animarum lucra captantibus, ipſa inſtar bruti animantis ab omnibus ſpiritualib. bonis arceretur. Addebat his, eius cognatos, fratres & ſorores in patria cum ſumma tranquillitate ſeruire Deo, ipſam verò miſeram ducere vitam: præſtare igitur, ne in lucem quidem editam fuiſſe, quàm id genus inertem vitam ducere. Erat hæc in animo ſanctæ virginis F tentatio vehemens, adeóque eam mœrore & perturbatione oppleuerat, vt matre illius reuertente, & ſeriò præcipiente, vt tanti mœroris cauſam ediceret, ſimpliciter reſponderet, ſe loqui non poſſe. Et certe iam planè inſtar mortuæ facies eius expalluerat, oculi tranſuerſi erant: in tantum moleſtus erat dæmon id genus importuniſſimis ingerendis cogitationibus. Porrò nocte proxima in ſōnis viſa eſt ſibi videre totū mundū quaſi inflammatum, ſéque in medio ignis poſitam in parua quadā planitie, planéque deſperantem ab illis ſe poſſe flammis eripi: tum vero apparentem ipſi beatiſſimam Mariam virginem, quā his verbis deprecatur: Adiuua me, chariſſima Domina mea. Illam verò reſpondentem: Et quo te poſſum ratione iuuare, quæ tanto patriæ teneris deſiderio, obita ſponſionis tuæ, & neque Deo, neque mihi, neque matri tuæ, neque patri ſpirituali obediens? Se vero offerentem ad omnia exequenda, quæ iuberet Dei mater, atque tum demum Dei genitricem dicentem: Obedias igitur matri tuæ, & patri ſpirituali. Expergefacta inde Catharina matrem cum omni humilitate celeriter adiit, veniam ſuæ inconſtantiæ petiit, promiſitque ſe deinceps ad mortem vſque libenter in exilio cum ipſa permanſuram. *In eius* G *vita apud Sur. 22. Martij, c. 6.*

Memorabilis eſt lex Platonis quæ habetur *l. 11. de legibus*, ſuper obedientia, cultu & veneratione filiorum erga parentes: quam totam quia memorabilis eſt, duximus adſcribendam.

Si quis minus quam decet parentes colat, neque magis eos quàm filios nepoteſve, & ſeipſum etiam diligat, vt omnib. obſequiorum officiorumq; generibus illis obtemperet, illorumq; voluntatibus & mandatis obſecundet: Pater qui negligitur, vel ipſe, vel per alium, ad tres de legum cuſtodum collegio rem deferat, & ad tres quoque de matrimoniorum curatoribus eximios. Illis vero hoc ſcelus eſto curæ, & re bene explorata, in liberos iniuſtè agentes animaduertunto. Si iuuenes adhuc fuerint, plagis & vinculis ad xxx. vſque annum, ſi maſculi fuerint: Sin fœminæ, ad 40. vſque annum iiſdem ſuppliciis coercentor. Si autem eam ætatem exceſſerint, neque deſinant parentes negligere, imo etiam acerbè cum illis agant: tum ad magna ciuium omnium comitia pertrahuntor, & ex omni cœtu ſeniores de re quæſtionem habento, damnatum ſenatus huiuſ- H modi pœnis plectito, quantas poteſt maximas, & acerbiſſimas quiſquam mortalium perferre. Quod ſi ſenex pater filiorum acerbitate præpeditus, rem deferre nō poſſit, quilibet ingenuus, ſi rem audierit, etiam ipſe deferre ad Magiſtratus tenetur, ni faxit, improbus habetur, & cuilibet fas eſto, eum ignominię accuſare. Si ſeruus rem indicarit, liber eſto, & ſi vel in vtriúſlibet fuerit poteſtate, parentum illorum vel filiorum, id eſt eorum qui vel malè habent, vel malè habentur: à magiſtratu, nullo perſoluto precio liberantor. Si cuiuſque alterius ciuis, ciuitas ſerui pretium Domino reſtituito, & ſeruum iubeto liberum eſſe; curæ vero magiſtratui eſto, ne ei qui rem detulerit, indicatio fraudi fiet.

Non abſimilis eſt Lex Clotharij Regis, quæ habetur inter Leges Alemannic. xxxv.

DE FILIORVM INSTITVTIONE ET MORIBVS APOPHTHEGMATA.

*Ageſilaus, Cum miro eſſet affectu erga liberos ſuos, dicitur aliquando arundine pro equo conſcenſa, vna cum pueris luſiſſe iuſſiſſe domi. Id ex amicis illic quodam vidente, rogauit, ne A cui hoc quod videret diceret, priuſquam ipſe quoque liberorum parens factus eſſet, teſtiue ſubindicans, eum luſum nequaquam leuitatis, ſed amoris fuiſſe. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Quum Cambyſes, ſe cum patre Cyro conferret, amicis illum patre præſtantiorem affirmantibus: Crœſus reſpondit, illum nunquam patri æquandum, qui nunquam reliquiſſet filium Sentiens, & hoc eſſe non minimum erga Remp. meritum, ſi non ſolum ipſe te præſtiteris egregium virum, ſed aliquem tui ſimilem gignas, educéſque patriæ: *Eraſm. lib. 6. Apoph.*

Cæſar, quum Romæ videret peregrinos quoſdam locupletes, canum ac ſimiarum catulos in gremio circumferentes, eoſque habere in deliciis, percontatus eſt: Num apud illos fœminæ parerent liberos? Sentiens, nullos catulos eſſe iucundiores infantibus. *Plutarchus in vita Periclis*, tametſi non indicat, cuius Cæſaris hoc dictum ſit: ſuſpicor eſſe Auguſt.

Antoninus Pius, biduo priuſquam moreretur, admiſſis amicis, aperuit ſententiam de filio, eandem quam Philippus de Alexandro, dicens: Se æquo animo mori, cùm filium relinqueret. *Capitolinus.*

Thales filios ſubinde admonebat, vt parentibus benefacerent, B his verbis: Quale præmium rependeris parentibus tuis, tale à liberis tuis expectato. *Laert. lib. 1.*

Pittacus, filium admonens, ne cum Patre in iudicio litigaret, his verbis vſus eſt: Si de Patre iniquiora dixeris, damnaberis: ſin æquiora, vel ob iſtud damnari dignus es. *Stobæus ſerm. 77.*

Telectus, cuidam nuncianti, patrem de eo malè loqui: Niſi inquit, illi dicendum eſſet, haudquaquam diceret. Maluit in ſe transferre culpam, quam committere vt pater quicquam temerè loqui videretur. Habes & pietatis ſimul, & modeſtiæ exemplum. *Plut. in Lacon.* Idem, Percontanti, quare mos eſſet apud Spartanos, vt iuuenes aſſurgant ſenioribus: Vt, inquit, aſſueti honorem habere nulla propinquitate iunctis, magis honorent parentes. Optima ratio conſuefaciendi ad debitum officium, ſi vltra quam debetur, doceamur præſtandum. Veluti ſi quis aſſueſcat cum vxore verecundè caſtéque conuiuere, multò minus improbus erit apud alienas. *Plut. in Lacon.*

Agidem vltimum Regem Laconum huius nominis, cum rogaſſent parentes, vt ſibi in re quapiam iniuſtè adeſſet, recuſauit iis aliquando. Verùm cùm inſtarent, hunc in modum reſpondit: Donec eſſem apud vos, nullam omnino tenebam iu- C ſtitiæ ſcientiam. Verum vbi me patriæ tradidiſtis, patriæque legibus, conabor huic magis obtemperare quam vobis. *Plut. in Lacon. Apoph.*

Dario totius regni viribus ſubinde impetum faciente, Scythæ paulatim cedentes ad vltima ſolitudines peruenerant. interrogati tandem ab eo, quem fugiendi finem eſſent facturi? Reſponderunt, ſe nec agros, nec villas, nec vrbes, pro quibus dimicarent, habere: Cæterum cum ad parentum ſuorum monumenta peruentum eſſet, tum denique ſciturum Darium, quomodo Scythæ ſolerent præliari. *Eraſm. 6. Apoph.*

Alexander cum ſibi multa de matre ſcripſiſſet Antipater: Ignorat, inquit, Antipater matris vnicam lachrymam multarum calumniarum epiſtolas deleturam eſſe. *Plut.*

Demetrius Phalereus admonebat adoleſcentes, vt in ſolitudine ſeipſos, in via obuios, & domi parentes diligenter reuererentur. *Laert. l. 5. c. 5.*

Epaminondas, ex omnibus, quæ præclarè & honeſtè geſſiſſet in vita, illud ſibi dicebat eſſe iucundiſſimum, quod vtroque parente viuo, Leuctrica pugna viciſſet Lacedæmonios. Vir pius non tam ſibi gratulatus eſt eam obtigiſſe gloriam, quam D hanc voluptatem ex ſe contigiſſe his, quibus vitam ſuam acceptam ferebat. *Plut. in Apoph.*

Adoleſcẽs quidã patris vita defuncti inimicum mox in ius vocauit, vltuſq; eſt, quem Cato obuiam comiter amplexus: Sic oportet, inquit, non agnis hœdiſue, ſed è malorum lachrymis ac damnationibus parentum exequias celebrare. *Eraſ. in apoph.*

Coriolanus, Cum meritò iratus ingrato populo Romano, exitium vrbi moliretur, nec à legatis, nec à ſacerdotibus exorari poſſet: Veturia mater vnà cum vxore filij ac liberis in caſtra venit. In cuius complexum quum accurreret Coriolanus. Sine, inquit illa, priuſquam ſciam, vtrum ad hoſtem, an ad filium venerim, & vtrum captiua, an mater in caſtris tuis ſim. Hæc aliáque quum dixiſſet matrem complexus: Expugnaſti, inquit, & viciſti iram meam. Patria, te, quamuis mihi merito inuiſam, huius precibus dono. *Liuius*

E Quum Antonini Getæ pater Seuerus deſtinaſſet [illegible] aduerſarum partium occidere, inter ſuos dicere ſolitus eſt: Hoſtes vobis eripio, adeo conſentiente Baſſiano, vt liberos etiam illorum ſuaderet necari, Geta puer interrogauit, quantus eſſet occidendorum numerus? Eum quum pater edidiſſet, rogauit, num iſti haberent parentes ac propinquos? quum reſponſum eſſet: Habere & quidem multos. Plures ergo, inquit, in ciuitate triſtes futuri ſunt, quam læti, quod vicimus. Valuiſſet cordatum pueri dictum, niſi quorundam crudelitas obſtitiſſet. *Ælius Spartianus.*

Ariſtippus, incuſante quodam, quod filium ſic abiiceret, negligeretque quaſi ex ipſo natus non eſſet? An non, inquit, & pituitam & pediculos è nobis natos, velut inutiles, procul à nobis abiicimus? Senſit, eos non habendos pro filiis, qui nihil haberent alioqui, quo ſe parentum affectui commendent, niſi quod ab ipſis progeniti ſunt. Ita ſenex in comœdia: Tantiſper te volo meum, dum id quod te dignum facis. *Laert. l. 2.*

Lacæna Quædam, filium qui profectus in militiam, in acie loco fugerat, non tantum vt ignauum & inobedientem abdi- F cauit, ſed occidit penitus. De qua hoc extat *apud Plutarc. in Lacænarum apoph. Epigram.*

Germen iners abeas ad tartara, teque peroſus
Eurotas ceruis nec det aquam timidis.
Ignauus Catulus, mala ſors, hinc vade ſub orcum.
I Sparta indignus, quem nec ego peperi

Damatria, cum filium haberet, qui ſe in bello non ſtrenuè geſſiſſet, domum redeuntem non abdicauit tantum, ſed occidit etiam, dicens: Nequaquam conuenire, vt ex fortiſſimis parentibus natus filius, ignauus ſuperſtes eſſet. *Plutarch in Lacænarum Apoph.*

Quum Chij exules veniſſent Spartam, quam plurimi multis nominibus incuſabant Pædaretum. Eos mater Telenia ad ſe accerſit, ex his vbi cognouiſſet, quæ filio obiicerent, videretúrque filius in culpa eſſe, ſcripſit illi in hunc modum: Mater Pædareto. Aut melius viue, aut illic mane, Virago mortem minata eſt filio, ni mores corrigeret ſuos. *Plut in apoph Lacon.*

Alexander reprehenſus ab vxore, quod filium inutilem abdicaſſet, diceretque ex eo eſſe, cum expuiſſet in terram: Et hoc inquit, ex me eſt, at non vtile. *Stob. ſerm. 23.*

Auguſtus Cæſar Iuliam filiam ac neptem relegârat: G deinde Agrippam, prius adoptatum, poſt ob ſordidum ac ferox ingenium abdicatum. Ad omnem horum mentionem ſolebat exclamare verſu Homerico:

αἴθ' ὄφελον ἄγαμός τ' ἔμεναι, ἄγονός τ' ἀπολέσθαι.
O vtinam cælebs vixiſſem orbuſque periſſem.

Nec aliter illos appellabat, quàm tres vomicas, ſeu tria carcinomata ſua. Suorum enim mortem leuiùs ferebat, quam dedecora. Quin & teſtamento cauit, ne ſi quid accidiſſet Iuliæ filiæ & nepti, ſepulchro ſuo inferrentur. *Eraſm. lib. 4. Apoph. ex Suetonij Auguſto.*

Titus, Non legiones, inquit, non claſſes, perinde ſunt firma imperij munimenta, quàm numerus liberorum. Nam amici tempore, fortuna, cupidinibus aliquando, aut erroribus imminuuntur, transferuntur, deſinunt, ſuus cuique ſanguis indiſcretus, ſed maximè principibus; quorum proſperis & alij fruuntur, aduerſa ad iunctiſſimos pertinent. Ne fratribus quidem manſura concordia, ni pater exemplum præbeat. *Tacit. hiſt. lib. 4.*

Solon interrogatus, cur nullas leges aduerſus eos, qui parentes verberaſſent, conſtituiſſet: Quod nullos, inquit, tales extituros exiſtimabam. H *Ant. in Meliſſa p. 2. ſer. 11. Max. ſer. 25.*

Diogen. Ad eum qui patrem deſpiciebat: Non te pudet, inquit, eum contemnere, cui debes hoc ipſum quod tibi places? Dicti gratia ſita eſt in alluſione contrariorum. Pugnant inter ſeſe, deſpectui eſſe, & ſibi placere. *Laert. l. 6.*

Plato videns quendam erga patrem ſuum faſtuoſius agere: Non deſines, inquit, adoleſcens illum contemnere, cuius gratia alium ſapere vis? *Stob ſerm. 77 & Max ſerm. 33.*

☞ *Filiorum ſucceſſus in pleriſque idem cum Parentibus, vide in loco Parentes.*

* Fimus.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

FImus ſtercus eſt animalium, quamuis omnia putrida hoc nomine appellentur. *Iſid. l. 7.* Fimus eſt qui per agros ſpargitur: ita dictus ait, quia fiat imus, id eſt, ſtercus, quod etiam lætamen dicitur, quia lætam faciat meſſem. Melius à φύω deducemus, quod eſt gigno, ſiue naſci facio; reddit enim agros fera-

A ecs: ſiue à πῖον, pingue: aut πίνος, ſordes. Plinius fimum vocat humanas dapes, & vrinam hominum potum. *l. 17. c. 9.*

VSVS.

Fimi vſus vulgaris in ſtercorandis agris. Indicat *Virg. 1. Georg. Nec ſaturare fimo pingui pudeat ſola, neue Effœtos cinerem immundum iactare per agros.*

Heraclitus Philoſophus hydropi laborans, totum ſe fimo bubulo feliciter perunxit. *Laërtius.* Sunt qui humano, varia apoſtemata emolliant, & bubones peſtilentiales ad maturitatem redigunt.

* Finis.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Finis in ſua generalitate eſt Terminus rei alicuius, τέλος Græcis. Ioa. Scaliger deducit à σχοῖνος, eſtque id quo ali- B qoid circumſcribitur, hinc σχοινίζω, circumſcribo vel finio. Simpliciùs fortaſſis à fune finem ducemus, quod olim agrorum fines funibus diuiderentur. Item plura finis ſignificat, iuxta illum verſiculum: Eſt Finis Pars, Mors, Conſummatio, Meta. Apud Philoſophos alia eſt illius conſideratio, eaque hoc loco venit. Itaq; Finis definitur à Philoſophis id cuius gratiâ cætera (nempe media quæ ad illum obtinendum deſtinata ſunt;) fiunt, eſtque non modo cauſa propriè dicta, ſed omnium cauſarum prima, vt à quo cæteræ mouentur ad operandum, aliarumque cauſarum in operando cauſalitates antecedit, imò & dignitate alias præcellit, quia in ordine mouentium præcellit id quod mouet.

DIVISIO, ET SPECIES VARIÆ.

Finis variè diuiditur: alius eſt Finis cuius, eſtque id cuius obtinendi gratia aliquid fit. Alius Finis cui, eſtque id in cuius gratiam fit aliquid.

Item finis alter eſt generationis, alter rei genitæ. Ille eſt forma, quæ per generationem inducitur, & à generante intenditur. Hic vero operatio, propter quam vnumquodque C intenditur. *Ita Auerroes de cœlo l. 4. in com. 22.*

Tertiò. Quidam fines operationi præexiſtunt, nec agentia in eorum tendunt effectionem, ſed ideo duntaxat operantur, vt eis coniungi & aſſimilari valeant. Sic Deus eſt finis non ſolum naturæ intellectualis, quæ ipſo frui poteſt, ſed totius naturæ, quæ ſuo modo ſimilitudinem eſſe diuini affectat. Alij fines ſunt, qui agentis actioni non præexiſtunt, ſed ab eo efficiuntur, vt forma, quæ per generationem acquiritur. Vide Ariſtotel. *lib. 2. Phyſic. c. 2. text. 23.*

Gregorius *in 2. diſt. 38. quæſt. vnica art. 1.* & Gabriel ibidem Finis aliam vſurpationem inſinuant, qua trifariam volunt accipi: Communiter, propriè & maximè propriè. Communiter pro quolibet appetitus obiecto: Propriè pro illo cuius gratia aliquid eſt volitum: Magis propriè, dum ſumitur pro illo ad quod ita quidpiam dirigitur, vt ipſum ad aliud non referatur. Et ita prima rerum omnium cauſa, id eſt, Deus appellatus finis, quia ſicut ab ipſo tanquam vniuerſali cauſa manarunt omnia, ita ad ipſum velut ad finem vltimum omnia recurrunt. Hinc Poëta:

D *Vnde nil maius generatur ipſo,*
Nec habet quidquam ſimile, aut ſecundum.

Denique diuiditur finis in Perfectum, & Imperfectum. Perfectus eſt, quo admoto, nullo amplius eſt opus. Imperfectus contrà, quo aſſidente nonnihil quo indigeamus abeſt, *lib. 1. mag. moral. c. 2.*

Poëtarum ſententia eſt:

Exitus acta probat, careat ſucceſſibus opto.
Quiſquis ab euentu facta notanda putat.

Et Boëtius de conſolat. 3.

Repetunt proprios quæque receſſus,
Redituque ſuo ſingula gaudent,
Nec manet vlli traditus ordo,
Niſi quod fini iunxerit ortum,
Stabilemque ſui fecerit orbem.

APOPHTHEGMATA, ET EXEMPLA HISTORICA.

Ageſilaus Athenienſium Imperator, audiens quemdam deprædicantem felicitatem Perſarum Regis adhuc iuuenis, reſpondit: necdum vitæ finis adeſt; neque Priamus ea ætate infelix fuit, qui maturiore infelix periit in incendio Troiano. *Plutarchus in Apophthegm.*

Epaminondas rogatus quem arbitraretur ducem ſtrenuum, ſeipſum, an Chabriam, an Iphicratem? Reſpondit: id iudicatu eſſe perdifficile, donec viuimus. *Idem ibidem.*

Imperator Fredericus, percontanti quid homini optimum poſſit contingere, reſpondebat: Bonus ex hac vitâ exitus. Verè, E

——dici beatus
Ante obitum nemo, ſupremaque funera debet.

Ex Æn. Syl. lib. 4. Comm. in res Alphonſi. L. Beyerl. in Apophth. Chriſtiani.

Erat dux VVitenbergenſis ſupra modum animoſus, & vehementior quàm æquitas aut ratio poſtulabat, hunc Fredericus qui ſuprà, vir ſumma modeſtia cohortabatur aliquando, temperatiùs & moderatè ageret, cùm is monita negligeret ſolitus erat dicere Fredericus: Cuius finis bonus, ipſum eſt bonum, inſinuans eam vehementiam (vti accidit) Duci aliquando nocituram.

Sic Crœſum quoque vox iuſti facunda Solonis.
Reſpicere ad longa iuſſit ſpatia vltima vitæ.

Ex Phil. Camer. 1. part. medit. Hiſt. Idem ibidem.

☞ *Reduci huc poterunt nonnulla ex loco de Intentione, & Circumſtantia.*

Finitores.

Quære in loco de Geometria. Dicuntur namque Finitores, qui communiter Agrimenſores, qui agros, ſiue agrorum fines metiuntur & diuidunt. F

Fiſcus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Fiſcus ſignificat ſaccum capacem, eiuſque genera varia enumerat Varro, ſportas, ſportulas, ſaccos, crumenas, ſcorteas, mantieas, marſupia, bulgas. A fidendo fiſcum deducunt quidam, quod ſcil. illo theſaurum noſtrum fidamus. Melius à φύσκη, veſica. Solent enim in animalium veſicis pecuniæ reponi & hodie à tenuioribus adhibentur, fueruntq; veriſimiliter primi fiſci.

Fiſcus igitur, vt placet Aſconio, eſt ſporteum receptaculum pecuniis reponendis accommodatum. Et quia pecunia publica, aut quæ ad Principem ſpectat, luculentior eſt priuatâ, hinc ærarium Principis communiter Fiſcum dicimus. Quamuis alij inter hæc duo diſtinguant, vt fiſcum velint pecuniam Principis, & ærarium pecuniam publicam.

Traianus Imp. Fiſcum Lienem nuncupare ſolebat, quod eo creſcente reliqui artus tabeſcerent. Ita creſcente Principis ærario, Populus emungitur.

Fabricius Romanus, Cinea Epirotarum Legato magnam G auri vim, offerente, accipere recuſauit, dicens ſe malle imperare habentibus aurum, quam aurum ipſe habere.

Conſtans Imperator teſte Eutropio, dicere ſolebat, opes publicas à priuatis pluribus melius haberi, quam intrà vnum Principis clauſtrum reſeruari.

CVR INSTITVTVS, ET QVIBVS REBVS CONSTET, ET COMPARETVR?

Conſtitutum Ærarium eſt & Fiſcus, quibus pecuniæ in vtilitatem Reip. ſeruarentur. Nomine Ærarij verò intelligimus omnem locum in quo reponitur cuiuſlibet generis pecunia, ſiue aurea, ſiue argentea, vel ærea: æris quoq; appellatio ad omnes nummos, etiam aureos pertinet, vt ait *Vlpianus in l. etiam aureos 159. de verb. ſignif. P.* Vnde & generaliter dicimus æs alienum pro omni debito quo obſtringimur, *vt in lege Nepos 125. eo tit. cum ſimil.* quia æs fuit prima materia rudia percuſſa nummi ex lege, vt docet *Tholoſ. lib. 56. Syntag. c. 2.*

Romanum ærarium vel reip. conſtabat maxime tributis & vectigalibus, quæ vt liquet ex *Cicer. pro lege Manilia*, trium generum, ex mercibus exportatis, vel importatis, denique ex agris & paſcuis: primum decimas ſumptas ex prædiis, H vectigalibus, complectitur, ſecundum portorium, poſtremum nomen fit Scriptura. Sunt & cum his alij ordinarij reditus.

Ad fiſcum etiam ſpectare videntur extraordinarij reditus, vnde & recentiores dicunt, confiſcationes. Alij & ærarium reipubl. fiſcum principia eſſe dicunt, puta non tam amplum ærarium Fiſcus cum minori capacitate: diſtinguitur item & in fiſcum mittuntur caſuales reditus.

Videntur etiam diſtincta hæc, theſaurus, fiſcus, patrimonium Principis. Sed & cætera, inquit, Artaxerxes rex, quibus opus fuerit in domum Dei tui quantumcumque neceſſe eſt vt expendas, dabis de theſauro, & de fiſco, & à me. 1. *Eſd. 7.*

Sed & ærarium & fiſcus dicitur *à Paulo Iuriſconſult. in l. 4. §. Si quis autem de fidei commiſſ. libertate lib. 40. P. tit. 5.* quamuis enim minora ſint compendia in minore vaſe fiſci, tamen & illud pertinet ad vtilitatem Reip. vt ærarium tributorum, vnde & δημόσιος dicitur fiſcus, id eſt, publicus *lib. 56. baſilic. tit. 2.* de publico ſeu fiſco, priuilegiis & actionibus eius.

Rectiſſimè Traianus fiſcum, ſeu ærarium reipub. lienem vocabat. Nam vt lien excreſcens, reliqui artus ac membra ta- A beſcunt: ita fiſco Principis turgente, ciuitatis corpus vnà cum mēbris langueſcit & intermoritur. Et vt lien modicus vegetat in corpore mēbra, & auget robur: ſic fiſcus Principis moderatus nec exuberans, cauſa eſt bonæ valetudinis in corpore ciuitatis.

Apollonius Tyaneus dicebat diuitias non eſſe æſtimandas, quas in occulto princeps retinet. Nam illæ ab arenæ cumulo parùm differunt: nec ea quæ ex collatione tributorũ, ex gemitibus omnium prouentuũ; atrum enim ſordidúmq; æſtimandũ eſt aurũ quod ex lacrymis oritur. *Philoſtr. lib. 5. de vita Apollonij.*

Flagella.

Quære DISCIPLINÆ.

Flagellantes.

☞ *Vide Tit. de Hæreticis.*

Flamines.

*QVI, ET VNDE DICTI

FLamines erant ſacerdotes, dicti quaſi Filamines, à filo quo caput religabant, abiecto vitandi æſtus gratia pileo, ita Seruius. Appellabantur autem Flamines à diis quibus ſacra faciebant. B Vt Flamen Dialis, id eſt, Iouialis: ita Flamen Martialis, Quirinalis à Romulo, qui & Quirinus.

* Flandria. Flandri.

Vnde dicti & Regionis encomium.

FLandriæ etymon varium eſt; volunt quidam vrbem hic fuiſſe huc nomine. Alij à Flandrina primi Comitis ſponſa accipiunt. Iis accedo, qui à Flatu & fluctibus deſumunt, quod tota ea Prouincia Oceanum habeat ad occidentem, cuius impetu ſæpè concuſſa fuit, ſic vt anno 1340. in contractibus cenſualibus & prædialibus ſtipularentur, vt ſi intra annos x. mare in ea loca exæſtuaret, caſſus, irritúſque haberetur contractus. Tota Regio eſt fertiliſſima, & temperati aëris, ſyluis & paſcuis abundans. Vnde & equorum, ac aliorum animalium pulli, pabuli bonitate, ex macilentis hic redduntur pingues. Flumina habet Scaldim, Teneram, Lizam, Niepam. A latere Oceanum habet, vnde & mercimoniis ac negotiationi admodum opportuna, cujus rei teſtes Brugæ, vbi olim Mercurij velut forum habitum. Habet etiam Inſulas, Portus, & municipia opulenta 25. Vrbes muratas 30. Inter quas Gandauum ambitu ſuo intra C muros ſeptem milliaria Italica complectens, ſiue pedes Romanos 45640. natali Caroli V. Imp. nobile, & trium fluuiorum interſecatione, ac ædificiorum ſplendore, generis quóq; nobilitate, pleráſq; illuſtriores Chriſtiani orbis adæquat, ſic vt orbem promptius quam vrbem dixeris. Incolæ ingenio ſunt facili & amœno, & præ aliis Belgis facundi. Eſtque Comitatus titulo inſignis eoque principe inter alios Chriſtiani orbis: atq; ab hac Prouincia reliquis Belgis nomen Flandrorum apud exteros adhæret tanquam à Prouincia opulentiore & nobiliore. Porro de ipſius Flandriæ opulentia, ſitu, & populo bellicoſo, ſagaci, & ad res maximas gerendas habili, conſulatur hiſtoria Flandric. Meyeri. Protulit ſanè viros etiam noſtro ſæculo eruditos, qui litterariam Rempublicam doctrinæ ſuæ monumentis inſigniter adornant. Comites Flandriæ deſcripſit, & iconibus illuſtrauit Cornelius Martini Zelandus. Ac nouiſſimè Flandriam totam ex fide nuper euulgauit V.C. Iacobus Mercantius in Brabantiæ ſupremo Senatu Conſiliarius: ad quos curioſum Lectorem remittimus. *Videatur etiam locus ex magiſtratu Tit. magiſtra-* D *tus chronologicè conſideratus.*

Quibus omnibus adiiciemus Franci poëtæ, de Flandria & Flandris elogium Philippeidibus ſuis aſſertum.

Flandria Marte potens, armis exercita crebris,
Flandria gens opibus varijs, & rebus abundans,
Gens inteſtinis ſibimet damnoſa ruinis.
Parca cibis, facilis expenſa, ſobria potu,
Veſte nitens, membris procera, venuſta decore,
Splendida Cæſarie, vultu rubra, candida carne.
Innumeris piſcoſa vadis, & flumine multo.
Frumento quam diues ager, nauali a merce,
Lacte pecus, butyro armentum, piſcibus æquor
Multus fimo locus fuſis vmbroſus. &c.
Nemus armipotens vbi bella frequenter geſſit.

FLANDRICVM IDIOMA.

LINGVA. &c.

Non poſſumus non obiter hic meminiſſe, quod Ioannes Goropius ex Hilueenbeka Campaniæ Brabanticæ oriundus vir E acri ingenio, ſed iudicio non æquè oratorio, quod vires ingenij ſui in tam inutile ſubiectum exercuerit, aliàs ad magna & præclara indaganda natus; operoſa induſtria commendat, ſcriptis ſuper ea re libris ſatis grandibus, Linguam Flandricam priorem mundi linguam, adeóq; Hebræa vetuſtiorem fuiſſe: Ingenioſo autem ſuo commento ſuffragantur variæ vocum primarum interpretationes, quas ad certum ſenſum conatur adducere, & cum re ſignificata conformare. v.g. vult Adam dici quaſi Hat-dam, hoc eſt, agger inuidiæ: Eua quaſi Eu Vat. vas ſæculi, &c. verum cum Scriptura aliud ingerat, illorum & aliorum ſuorum nominum etymon, & ſenſum, ac originem, non niſi Auctoris ingenium erit hic attendendum.

Stuporem adfert, ait *Marcantius lib. 1 de ſcript. Flandriæ de legibus & lingua*, quod Goropius recitat, ſeſe ex Augerio Giſleno Borsbequio equite Flandro audiuiſſe, illũ quum apud Turcorum Principem Conſtantinopoli eſſet Legatus, familiariter ibi eſſe collocutũ cum Aſiatico indigena, Euxini accola, cui Flandricus ſermo tam vernacula erat: vt ſeuene, elleuene, twaelue, pro numero ſeptenario, vndecimo, duodecimo pronuntiaret, ſcri- F beréque, vt omittam Gandenſis idiotiſmi vſuram à Scriptoribus attribui Indiæ Mexicanæ quibuſdam gentibus.

Mirabile interim, neq; ſubticendum arbitror, tot vernaculas Flandriæ Belgiſque Germaniſſantis (quod ſub Flandriæ nomine exteris innoteſcit) voces, ex Græcæ linguæ, ſi non ſiphone, certè ſymphonia, neque aliunde eſſe: non enim de his agimus quæ Flandris cum Latinis Galliſq; Græciſſantib. ſunt communes: neque Goropij, Polyhiſtoris acutiſſimi, manes offendere volumus, eas voces ex lingua Cymbrica Teutonicaue in Græciam traducentis. Illarum paucas totidem Græcis conſonis (ope Iunia) exprimemus, vt curioſis doctiſque ingenijs gratificemur: eo procliuius, quod linguarum origines ac ſimilitudines, quæ populos conciliant inuicem aut diſtinguunt, à Logiſthorici indagine non abhorreant: Grauen, γράφειν, ſculpere: Gripen, γρύπειν, vnguib. inuolare: Kloten & Cloſſen κλώθειν, globis ludere: ζῆλος, zelus: Stiuen, στιβεῖν, durare: Steinen, στένειν, gemere: Thranen, θρηνεῖν, lacrymari. Suntq; talia ſine numero. At hæc ſufficiunt, faſtidium paritura, ſi accumulentur: efficiúntque vt facilius huic Ouidij verſiculo aſſentiamur:

Græcáque cum Getico mixta loquela ſono eſt.

G

Fletus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

FLetus *δάκρυον, κλαυθμός*, eſt lacrymarum cum animi dolore effuſio, quamuis etiam plerique præ ingenti gaudio lachrymas emittere ſoleant, Perottus dicit. Flere eſſe lacrymas effundere, idque vbertim, quaſi fluere à Græco κλαίω, eſtq; ſolius hominis: niſi à βλύω deducamus, quod eſt ſcaturio. Differt fletus à Ploratu, quod hic cum voce fiat: à Luctu vero, quod verbis fiat miſerabilius, & immutato habitu: à Mœrore, quod dolor cum ſilentio: ab Vlulato, quod is ſit dolor cum clamore inconditο.

QVI FLEVERINT.

IN GENERE.

Dauid Iudæorum rex, vir ſanè fuit optimus, & verum eſſe prouerbium fecit, *ἀγαθοὶ δ᾽ ἀριδάκρυες ἄνδρες*. Præter exempla varia, ipſe de ſeipſo inquit: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum lacrymis *Pſ. 6.* Fuerunt mihi lacrymæ panes die ac nocte. H Potum nobis dabis in lacrymis, in menſura. Potum meum cum fletu miſcebam. *Pſ. 14. & 79. &* 101. Deus, vitam meam annunciaui tibi, poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo. *Pſ. 55.* Exaudi orationem meam, Domine, & deprecationem meam auribus percipe, & ad lacrymas meas ne ſileas. *Et alibi:* Ploremus coram Domino, qui fecit nos. *Pſ. 94.*

Dominus noſter Ieſus Chriſtus, agnus immaculatus, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius lacrymas ter fudiſſe dicitur, riſiſſe nunquam. Fleuit Hieroſolymam vallo inimicorum circumdandam, funditúſq; diruendam: id eſt, animam vitiorum ſeptam multitudine, diaboli prædam futuram. Fleuit in monumento fœtentẽ Lazarum, hoc eſt peccatorẽ longa delinquendi aſſuetudine mortuum, & ſcelerum putredine corruptum, de quo dicitur: Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Et flendi ergo nobis exemplum reliquit, & cur flere debeamus, ſimul monſtrauit. Fleuit etiam in cruce, quando ſeipſum pro mundi peccatis hoſtiam offerebat: vt ait Paulus preces cum lacrymis & clamore validè offerens. *Hebr. 5. Marul. lib. 4. c. 1.*

MARIA Magdalena legitur ter fleuiſſe. Primò,pro peccatis ſuis ad pedes Domini:ſecundò,pro morte fratris: tertiò,pro
A paſſione Domini. *Ioan.*11.*&* 20.

S.Petrus poſt negatum ter Dominum fleuit amarè,& id tota deinde vita feciſſe traditur, quoties illius commiſſi recordabatur, ſic vt præ lachrymis vbertim fluentibus, lippitudinem acquireret oculorum.

Paulus Apoſtolus cùm valediceret fratribus: Vos ſcitis,inquit,qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim,ſeruiens Domino cum humilitate & multis lacrymis. Per triennium nocte & die non ceſſaui cum multis lacrymis, monens vnumquemque veſtrum. *Actor.*10.Cum lacrymis,ſcribebat epiſtolas ſuas, ait enim: Nam ex multa tribulatione & anguſtia animi ſcripſi vobis per multas lacrymas.Multi ambulant, quos ſæpè dicebam vobis:nunc autem flens dico.*Phil.*3.

D.Martinus lachrymis ita abundabat, vt pro detractorum quoq; ſuorum peccatis flere ſoleret. *D.Bernardus in feſto eius.*

Amurates III. Imp. Turc.cùm in ipſis imperij auſpiciis quatuor iam fratres eius laqueo necati eſſent,& Solymanus minimus carnificibus & iugulo neci eius adhiberetur,incertum an tene-
B ritudinis in hunc amoris cauſa motus, an conſcientia patratæ crudelitatis in omnes, illacrymaſſe perhibetur. *Hier. Henninges in Geneal. imp. T.*1 12.

CVR. PVTA

Ex Gaudio.

Iacob in Meſopotamiam profectus,obuiam habens Rachel conſobrinam ſuam,præ gaudio fleuit. *Geneſ.*29.

Eſau collum Iacob fratris ex Meſopotamia redeuntis complexus,& oſculans eum,fleuit. *Geneſ.*33.

Ioſeph fratribus ſuis ſeſe poſt multas ambages agnoſcendum præbens,cum fletu in hæc verba prorupit:Ego ſum Ioſeph.Irruens inde in collum Beniamin fratris,fleuit, & oſculatus,plorauit ſuper ſingulos fratres.Idem cùm aſcendiſſet obuiam patri fleuit,& ſuper patre mortuo iterum fleuit. *Gen* 45.46.*&* 50.

Saul rex audiens vocem Dauidis qui pepercerat ei, eleuata voce fleuit.1.*Reg.*24.

Raguel cognoſcens Tobiam iuniorem, cum lacrymis oſculatus eſt eum,& plorauit ſuper collum eius.*Tob.*7.

Tobias cæcus exſurgens, occurrit filio ſuo redeunti, & ſuſcipiens oſculatus eſt cum vxore ſua, & cœperunt flere cum
C gaudio magno. *Tob.*11.

Veniens Gabel ad domum Raguelis,videns Tobiam iuniorem diſcumbentem,fleuit,& benedixit ei. *Tob* 9.

Cum reædificarent templum à Iudæis qui redierunt de Babylone, non poterat quiſquam agnoſcere vocem clamoris lætantium,& vocem fletus populi.1.*Eſdr* 3.

Æſon reuerſo è Chironis Centauri ſchola Iaſone filio, apud quem per 20.annos fuerat,lacrymans eum excepit,apud *Pindarum Ode* 4.*Pythiorum*:

ἐκ δ' ἄρ' αὐτοῦ πομφόλυξαν
δάκρυα γηραλέων γλεφάρων.
ἂν περὶ ψυχὰν ἐπεὶ
γάθησεν, ἐξαίρετον
γόνον ἰδὼν κάλλιστον ἀνδρῶν.

Ex illius inſtar bullarum diſtillabant lacrymæ ſenio confectis palpebris,quoniam ex animo gauiſus eſt impensè,pulcherrima longè mortalium conſpecta prole.

Ptolemæus Philadelphus, miſſos ad ſe 72. interpretes cum ſacris Biblijs honorificentiſſimè excepit, & lacrymis etiam obortis ſuum gaudium teſtatus eſt. *Ioſeph.lib.*12.*c.*2.*Ant.*

M. Minutio Magiſtro equitum ex oſtium vi erepto opera
D Q.Fabij Max. Dictatoris,in lætitiam tota caſtra effuſa ſunt,vt præ gaudio Militibus omnibus lacrymæ manarent. *Plutarchus in Fabio.*

M Cato minor Trib. milit. creatus & in Macedoniam ad Rubrium prætorem miſſus, ita ſe accomodauit militibus, vt gloriam & beneuolentiam & eximium honorem ſtudiumque Militum aſſecutus ſit:adeò vt expleta militia, non votis eum, neque præconiis, ſed lacrymis complexi vſque proſecuti ſint, ſubſternentes in via,qua pergebat,veſtes, manuſque eius deoſculantes. *Plutarchus in eius vita*

Ob Peccata.

Efficaciſſima peccatorum remedia ſunt lacrymæ, quæ ſunt velut natatoria Siloë, vbi oculi animorum abluuntur. Sunt mare fuſile & Luteres quæ in templo conſtituit Rex Salomon.3.*Reg.*9.

Iſraëlitæ omnes peccatum ſuum deflentes, loco nomen dederunt,vt Bochim diceretur. *Iud.*c.2.

Cùm audiſſet Ioſias rex Iuda, communicationes in tranſgreſſores legis ſcriptas in libro legis Domini ſcidit veſtimenta ſua,& fleuit.4.*Reg*.22. E

Cum audiſſet Nehemias miſerabilem ſtatum Hieroſolymorum, fleuit diebus multis, & ieiunauit, & orauit ante faciem Dei cœli.*Nehem.*1.

Orante Eſdra,& flente,propter commixtionem populi Gentilis cum Iudæis, collectus eſt ad eum cœtus grandis virorum & mulierum:& fleuit populus multo fletu.1.*Eſdr*.10.

Iudæi ex captiuitate Babylonica reuerſi cum librum legis ab Eſdra ſacerdote lectum audiuiſſent, ob tranſgreſſiones ſuas plorabant. At Leuitæ eos monuerunt, ne plorarent, cùm feſtus is dies Domino eſſet,ſed lautè epularentur, & lætitiam agitarent.2.*Eſdr*.8.

Poſt negationem tertiam cùm Gallus cecиniſſet,& Chriſtus miſericordiæ oculis Petrum aſpexiſſet, egreſſus foras, fleuit amarè. *Luc.*22.

Baſſianus Imp.apud Ælium Spartianum lacrymabatur,quoties aut mentio fieret,aut imagines videret Getæ fratris,quem ceciderat. *Eraſmus in Adagiis.*

Serapion eremita, errore Anthropomorphitarum infectus, F cùm aliquando Photinum diaconum de imagine illa Dei & ſimilitudine, ad quam *Geneſ.*1. homo conditus ſcribitur, diſputantem audiuiſſet, reliquit ſuam de corporali Dei forma opinionem phantaſticam. Verùm cùm paulò poſt in gratiarum actionem exſurrexiſſet, ſenſit inter precandum ex corde ſuo elabi atque euaneſcere eam quam oraturus Anthropomorphi imaginem ſibi proponere conſueuerat. Conſternatus igitur mente, prorupit in amariſſimos fletus: inſuper & humi procidens, hanc maximo eiulatu lamentabilem edidit vocem: Heu me miſerum, tulerunt à me Deum meum, & quem nunc teneam non habeo,vel quem adorem aut interpellem iam neſcio.*Caſſianus cap.*3 *collat.*10.

☞ *Conſule hic tit.de Lachrymis, & Pœnitentia.*

Ob Ordinationem.

Scotiæ inſulæ accola fuit Ioannes Suiſſet, cognomento Calculator: in cuius ſolius vnius argumenti ſolutione, quod contra experimentum eſt de actione mutua, tota laborauit poſteritas: quem ſenem admodum, nec inuentu ſua dum legeret intelligentem,fleuiſſe referunt.*Cardan.de Sub.l.de Scien.*

Ob Senium.

G *Apud Ouidium lib.*15.*Metamorph.*

——fletque MILO *ſenior,cum ſpectat inanes*
Illos,qui fuerant ſolidorum more ferarum
Herculeis ſimiles,fluidos pendere lacertos.
Flet quoque,vt in ſpeculo rugas adſpexit aniles
TYNDARIS,*& ſecum,cur ſit bis rapta,requirit.*

Ob mortem ſuorum.

Sciſſis veſtibus Iacob indutus eſt cilicio,lugens filium ſuum Ioſeph,reuera autem à fratribus venditum, quaſi a fera laceratum. *Gen.*37.

Dauid rex Abner à Ioab perfidè interfecto, funus illius comitatus, magnum coram omni populo ploratum edidit. 2. *Reg.*3.Interfecto Amnon filio ab Abſalon, propter conſtupratam Thamar, cum ſuis omnibus ingentem fletum edidit, filiúmque ſuum Amnon quotidie deplorauit. 2. *Reg.*13 Cùm Abſalon in conflictu cæſum cognouiſſet,tanto luctu correptus eſt,vt exercitus in vrbem furtim intrare,non triumphantis, ſed fugientis ſpecie cogeretur. 2. *Reg.*18.

Aſſyrij principes ingentem fletum & clamorem ediderunt, H & veſtimenta ſua diſcerpſerunt, quando Holofernis truncum ſine capite in lecto repererunt.*Iudith.*14.

Cùm veniſſet Petrus Ioppen, circumſteterunt eum omnes Viduæ flentes,& oſtendentes ei tunicas & veſtes,quas faciebat illis Dorcas.Quorum precibus motus,vitæ eam reſtituit. *Act.*9.

ᾌδειν τὸ Τελαμῶνος, id eſt, canere cantionem Telamonis, de querulo ſermone dictum prouerbium, quòd Telamon impotentiùs fleuerit, Aiacem filium periiſſe apud Troiam. *Eraſmus in Adagiis.*

Pericles filio Paralo mortuo coronam imponens, quod in reliqua vita nunquam fecerat, erupit in eiulatum, & magnam vim profudit lachrymarum. *Plutarchus in Pericle.*

Darius victus ab Alexandro Magno ad Gaugamela, in Parthienen intendens, à Beſſo Bactrianæ præfecto capitur,aureiſque compedibus vincitur: aduentante autem Alexandro, cùm fugere nollet, ſed Alexandri fidem imploraret iaculis ab ipſo conficitur. Per Polycratem Macedonem huius rei Ale-

xander

A ander factus certior, ad eum videndum accurrens lacrymis temperare nequiuit, demptaque ſibi chlamyde iacentis corpus contexit, regioque more funerauit. *Sab. lib. 6. Enn. 4.*

D. Auguſtinus mortua matre Monica cohibebat iuuenili robore lacrymas, vt neque in ipſo funere vllum ſignum doloris ederet, neque ante funus, ſed cum amicis conferebat de rebus neceſſariis, magnum interim ſub pectore dolorem premens. Poſt funus item in balneum iuit. Poſt ſomnum cùm magna ex parte dolorem mitigatum cognouiſſet, paulatim matris vitam examinans, in lacrymas erupit vberrimas. Teſtis ipſemet *lib. 9. Confeſſ. c. 12.*

Vni Curiatiorum deponſata fuerat Horatiorum Soror. Hæc poſteaquàm ſponſi ſpolia in victore fratre conſpexit, ab eodem fratre, quoniam fleuit, occiſa eſt. *Idem lib. 3. Ciuit. Dei, cap. 14.*

Numerianus, qui comes patri Caro Imper. bello Perſico fuit, nimio fletu ob paternam necem ſibi oculos corrupit. *Cuſpinianus. A. D.*

Ob Mortem brutorum.

Vlyſſes mortuo cani illacrymatus eſt: ſed vxori aſſidens ploranti, fuit ab eo motu remotus. Huc enim contulerat ſe conſilio frenata, quam antè repreſſerat, ægritudine: in illum B incautus atque repente nec opinans incidit. *Plut. de Tranquil. animi.*

Paulus Æmilius domum ex foro reuerſus, filiolámque repetens Tertiam lacrymantem, cauſam requiſiuit. Quæ cùm diceret: Perſeus nobis mortuus eſt (catellus fuit ita dictus) Quod felix fauſtúmque ſit, inquit, filia accipio omen. *Plut. in Apophthegm.*

Q. Hortenſius muraenam, quam in deliciis habebat, mortuam fleuit.

Ob Nuncium triste.

Fleuit Ezechias rex, audito mortis nuncio ſibi per Eſaiam prophetam oblato, fletu magno. *4. Reg. 20.*

Ob defectionem.

Dauid rex audiens Abſalon F. Hebrone contra ſe conſpiraſſe, cum ſuis omnibus Hieroſolymis nudis pedibus exceſſit, plorans & cinere caput conſpergens. *2. Reg. 15.*

Ob Calamitatem, Cladem ſuam, ſuorúmve.

Iob de ſeipſo inquit: Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium, Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt. *Iob. 38.*

Dauid rex exul, cùm Siceleg Amalechitæ expugnaſſent, duas C vxores Dauidis cùm magna præda captiuas abduxiſſent, reuerſus, tantum edidit ploratum, vt iam lacrymæ deficerent. *1. Reg. 30*

Hieremias propheta euerſis à Nabuchodonoſore Hieroſolymis ait: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? *Hierem. 9. Vide Threnos eiuſdem.*

Audiens Nehemias miſerabilem ſtatum ciuitatis Hieruſalem, fleuit diebus multis: tandem conſilium adhibuit & auxilium opportunum. *Nehem. 1. & 2.*

Hercules extremis malis oppreſſus, *apud Euripidem in Hercule furente, ſic ait:*

> ἀτὰρ πόνων δὴ μυρίων ἐγευσάμην,
> ὧν οὔτ' ἀπεῖπον οὐδέν', ὀμμάτων
> ἔσταξα πηγὰς, οὐδ' ἂν ᾠόμην ποτὲ
> ἐς τοῦθ' ἱκέσθαι, δάκρυ' ἀπ' ὀμμάτων βαλεῖν,
> νῦν δ', ὡς ἔοικε, τῇ τύχῃ δουλευτέον.

Sed enim labores infinitos guſtaui, quorum nihil omninò detrectaui neque ab oculis ſtillaui fontes: neque crediſſem vnquam eo venturum, lacrymas ab oculis vt eiicerem, Nunc autem, vt apparet, fortunæ ſeruiendum eſt.

D Phalantho Spartano coloniam deducturo, Delphis oraculum redditum eſt, cum ſub Æthra pluuiam animaduertiſſet, tunc ſe agri & vrbis compotem fore. Cùm claſſem in Italiam applicuiſſet, vidiſſétq; Barbaros, neque tamen vel vrbe vel agro vllo potiri poſſet, oraculum è re nata interpretatus eſt, quaſi impoſſibile eſſet ſereno cœlo (quàm Æthran Græci vocant) pluere. Hunc vxor multis modis conſolata, & eius caput genibus aliquando ſuſtentans, dum pediculos legit, lacrymas ſuper viri caput largiùs effudit. Tunc primùm euolutæ ſunt oraculi ambages. Æthræ enim vxori nomen fuerat. Ea itaque nocte, quæ diē illum inſecuta eſt, Tarentum hoſtium vrbem maritimam maximam & opulentiſſimam cepit. *Pauſanias in Phocicis.*

Capta à Cleomene Megalopoli, cùm id Arato Sicyonio Achæorum prætori, qui cum Antigono rege Ægij conſilium habebat, nunciatum eſſet, conſcenſo ſuggeſtu faciem chlamyde E integens diu fleuit. Mirante autem concione, atque vt diceret, conclamante: Megalopolis, inquit, a Cleomene euerſa eſt. Tum conuentus è veſtigiò diſſipatus eſt, Achæis celeritate & mole attonitis calamitatis. *Plut. in Cleom.*

Gilimer Vandalorum rex a Beliſario victus, in montem Papuam præruptiſſimum confugit. Ibi a Phara Beliſarij duce obſeſſus, petiit ab eo, vt ſibi citharam, & panem vnum, ac ſpongiam mittere vellet. Dubitante Phara, quid ſibi vellet: tabellarius oſtendit, Gilimerem cupere panem videre, quòd nullum viſiſſet, ex quo Carthagine exciſſet: ſpongia autem ad abſtergendas vti lacrymas: citharam requirere, ad decantandas ſuas miſerias. Pharas omnia illa ei miſit. *Procopius lib. 4. Vandalico, & Cedrenus.*

Maximilianus I. à Brugenſibus, tributorum exactionem iniquè ferentibus, captus, & vrgentibus Gandauenſibus, qui primi ſeditionem mouerant, de capite periclitatus, aut ne in manus Gallorum traderetur, in concione Brugenſium lacrymas ante verba fudit, ſic vt commiſeratione regiæ fortunæ pleríque collacrymarentur, & ſanctè pollicerentur, nihil ſe in illum grauius commiſſuros. *Crantz. lib. 13. c. 9. Sax.*

Ob Seruitutem.

F Tryzus tyrannus adeò vexauit ſuos, vt legem etiam ferret, vt nemo cum altero neq; priuatim neque publicè ſermones miſceret: poſtea etiam, ne oculorum manuúmq; geſtibus & nutu animi ſenſa mutuò ſignificarent. Quidam deſolationem illam ægrè moleſtéq; ferens, in forum progreſſus eſt, ibiq; ſtans, cùm multas lacrymas effunderet, reliquam etiam multitudinem ad fletum permouit. Id cùm tyrannus in forum procurrens prohibere vellet à ciuibus interfectus eſt. *Æl. l. 14. de Varia hiſtor.*

Secundo bello Punico victi à Romanis Carthaginenſes, annuum ſtipendium populo Romano, vſque ad certum tempus ſoluere tenebantur. Cùm veniſſet prima penſionis conferendæ dies, & ingemiſcerent omnes ad vocem tributi, ferunt Annibalem commotum inutili lamentatione Pœnorum riſum effudiſſe, quòd in leuiore malo copioſiores effunderent lacrymas, quàm antea, cum Romani ad Zamam victores, claſſem arma, & auoplíſſima ſpolia ipſis detraxiſſent, victiſque leges impoſuiſſent. *Auct. vita Annibalis.*

Ob Exilium.

Daniel propheta lugens, trium hebdomadarum diebus panem deſiderabilem non comedit, & caro & vinum non introierunt in os eius. *Dan. 10.*

G Agathocles Syracuſanorum tyrannus ſenex, vbi nullam ampliùs regni ſpem reliquam ſupereſſe vidit, Theogenam vxorem & liberos, quos ex ea ſuſtulerat, adhuc pueros, cum omni pecunia & regali inſtrumento, nauibus impoſitos in Ægyptum dimiſit, vnde vxorem duxerat. Diu coniunx reluctata dicitur, charitate viri commota. Filij nauem conſcenturi flebili eiulatu patrem amplexi tenebant: Theogena & ipſa maritum, vt nunquam ampliùs viſura, oculis fatigabat. Nec ſenis lacrymæ minùs erant miſerabiles. Flebant pueri morientem patrem, ille exules liberos. Eſt enim ſtatim regis mors proficiſcentes ſecuta. *Sab. lib. 8. Enn. 4.*

Ex Commiſeratione.

Agar ab Abraham domino expulſa cum filio Iſmaële, præ nimia ſiti penè exanimatum puerum derelinquens, ne morienti adeſſe cogeretur, vberrimè fleuit. *Geneſ. 21.*

Pugnaturi Iſraëlitæ contra filios Benjamin, fleuerunt coram Domino. *Iud. 20.* Et poſtmodum habita victoria, fleuerunt propter excidium fratrum ſuorum. *Iud. 21.*

Eliſeus propheta videns Azaël regem Syriæ coram ſe, cœpit flere, propter mala quæ ille erat illaturus Iſraëlitis, regno Syriæ H occupato. *4. Reg. 8.*

Xerxes Perſarum rex in Abydenis campis, cùm partem multò maximam Orientis ſubiectam haberet oculis ſub ſignis ſtantem, lacrymas emiſit: teſtatus non ſe fœlicitatem flere ſuam, quòd tot gentibus imperare contigiſſet, ſed tot hominum ſortem: qui cùm innumeri eſſent, ad breue tempus aut fato aut alia vi eſſent omninò defuncti. *Herod. l. 7. & Val. Max. l. 9. c. 13.*

Hominem Laconicum, ſed tutò agentem quidam obiurgauit, quòd prorſus fletui & lacrymis ex intimis viſceribus manantibus indulgeret. Atis liberè reiectáque omni diſſimulatione reſpondit: Quid facerem, inquiens, non enim ego, ſed natura mea mihi luctum excutit. *Æl. lib. 9.*

Heraclitus res humanas perpetuo fletu proſequi ſolitus erat. *Eraſmus in Adagiis.*

Agis Lacedæmoniorum regem poſtremus indicta cauſa ab

Ephoris damnatus, cùm conſpiceret, dum ducitur ad laqueum, A ex Miniſtris quendam flentem: Mitte tu me, inquit, deflere. Etenim ego, qui ita nefariè & violenter pereo, præſtantior ſum interfectoribus. Ita fatus, collum vltrò laqueo obtulit. *Plutar. in Apophth.*

Alexander Magnus, cùm Darium regem ad Gaugamela victum, & à Beſſo ſatrapa perfidioſè iaculis confixum vidiſſet, dicitur lacrymis temperare nequiuiſſe, demptáque ſibi chlamyde iacentis corpus contexiſſe: poſtremò regio more funeratam, reliquias corporis maiorum tumulis inferri iuſſiſſe. Plutarchus auctor eſt corpus ab Alexandro ad matrem, quæ Suſis erat, miſſum. *Sabell. lib. 6. Enn. 4.*

Alexander Macedo, cum victis Perſis, in Indiam expeditione ſuſcepta, triginta mille puerorum exercendos & inſtituendos reliquiſſet, & virili eos corpore ac ſpecie decora inueniſſet, debiles & inutiles milites remiſit domum. Macedones ferentes id inique, miſſionem omnes flagitare cœperunt. Inde concitatus Alexander frendénſq; Macedonibus amoris, corporis ſui cuſtodiam Perſis commiſit. Videntes hoc Macedones, cum clamore & plangore inermes & tunicati ad regis tabernaculum deprecandi B gratia contendunt: Vteretur ſaltem ipſis quaſi improbis & ingratis. Ille verò quamuis iam placatior non admiſit eos. Non abſceſſerunt illi: ſed duos dies & noctes ita pro tabernaculo eius lamentantes, dominúmque appellantes, perdurauêre. Tertio die prodiit: ac cùm lamentabiles abiectóſque vidiſſet, in lacrymas longo ſpatio eſt effuſus. Inde modicè caſtigauit eos, tum appellauit humaniter, & dimiſit inutiles, vbi eos magnificè donauit. *Plut. in Alexandro.*

Cùm Alexandri Magni pedibus Darij regis menſa ſupponeretur, vt in ſella altiori commodius ſederet: in adſtantium turba Spado tantam fortunæ varietatem conſiderans, animo affectus lacrymari cœpit. Alexander hominem cùm interrogaſſet fletus cauſam: ille, In præſentia quidem, inquit, tuus ſum ſeruus: ſed cùm priùs Darij fuerim, naturáque dominos meos diligere ſoleam, non potui non dolore, rem quæ tantoperè ab illo honorabatur, abs te nunc contemptui haberi animaduertens. *Diod. l. 17.*

Cùm Timophanes duce mercenariorum, multis principibus ciuitatis Corinthiorum indicta cauſa necatis, tyrannum ſe declararet, Timoleon frater primò ſolus eum à propoſito dehortari C cœpit. At cùm nihil proficeret, adſciuit ſibi ex neceſſariis fratrem vxoris Timophanis Æſchylum, atque ex amicis vatem, atque paucis pòſt diebus iterum fratrem adiit, & tunc ſaltem reſipiſceret, inuerteréque ſe, obſecrauit. Sed cùm eos Timophanes irrideret, receſſit paululùm Timoleon à fratre, obuolutóque capite lacrymabundus conſtitit. Illi ſtrictis gladiis hominem confeſtim obtruncarunt. *Plut. in Timoleonte, & Diod. lib. 16.*

Arete filia Ariſtomaches, Dionis Syracuſani vxor pulſo eo in exilium, Timocrati nubere cogebatur. Reduci verò Dioni, pulſo Dionyſio, Ariſtomache ſocrus, cum Arete flens occurrit, filiámque his verbis admonuit: Miſeræ, exule te, Dion, fuimus. Redux verò & victor omnibus nobis mœſtitiam detraxiſti, extra quam vni huic, quam aſpexi ego miſera viuo, te alteri viro coactam nupſiſſe. Quando igitur arbitrium tibi fortuna noſtri dedit, quomodo diſpenſas ei illam neceſſitatem, vt auunculumne te, an etiam vt virum ſalutet? Ad ea Dion profuſis lacrymis excepit vxorem indulgenter, traditóque ei filio iuſſit ei domum ſuam concedere, vbi ipſe quoque agebat. *Plutarchus in Dione.*

D Alexander Pherenſium tyrannus maximè truculentus, Theodoro tragico poëta acri animorum affectu & commiſeratione Æropem agente, lacrymas profudit, ſurgénſque de theatro receſſit. Cauſam Theodoro reddens, quòd puduiſſet ipſum hiſtrionis incommodis & affectionibus miſericordem videri, ſuis verò ciuibus & ſubditis non item. *Ael. l. 4. de Var. hiſt.*

M. Marcellus Syracuſis captis, florentiſſimæ vrbis commiſeratione fleuit. *Aug. l. 3. de Ciuit. Dei c. 14.*

P. Scipio Africanus, vbi Carthaginem penitùs exciſam vidit, illacrymaſſe dicitur, rerúmque humanarum haud immemor, Homericum illud cum fletu protuliſſe:

Iámque dies aderit quo concidit Ilium ingens,
Et Priamus Priamique ruet plebs armipotentis.

Aſtabat tum fortè illi Polybius, eius ſtudiorum comes ac præceptor, qui ab eo ſciſcitatus, Ecquid poëticum illud ſibi vellet? Romam, reſpondit, de qua humanis rebus penſatis, non poſſum non eſſe ſollicitus. *Sabell. lib. 9. Enn. 5.*

Victo ad Thermopylas Antiocho, M. Attilius Glabrio conſul Naupactum, quam Ætoli tenebant, obſidebat. Miſeratus E T. Quintius Flaminius legatus, Græcos tranſmiſſus ex Peloponneſo ad conſulem, obiurgans eum quod relictis multis gentibus & regibus, qui à Macedonibus in deditionem redigerentur, ad vnam deſideret ciuitatem. Deinde de obſeſſis, vt ex muro Quintium conſpexerunt, implorantibus opem eius, & manus tendentibus precantibúſque: nullo dato reſponſo, conuertit ſe, & lacrymabundus diſceſſit. *Plut. in Flaminio.*

L. Lucullus bello Mithridatico Amaſum vrbem nobiliſſimam ad mare Ponticum ſitam expugnauit. Quam cùm ſub primam militum irruptionem, hoſtium conſilio incenſam, ſeruare non poſſet, dedit illius excidio lacrymas; queſtus quod non vt Sylla Athenas, ita ſibi Amaſum ſeruare licuiſſet. *Plut. in Lucullo Sabel. lib. 4. Enn. 6.*

M. Cato victis ad Dyrrachium Cæſarianis, cadauera cæſorum intuitu ciuium, temperare à lacrymis non potuit. *Plut. in eius vita.*

Titus Veſpaſianus euerſis Hieroſolymis, recordatione ſplendoris priſtini lacrymas tenere non potuit, & diris deuouit ſeditioſos F Iudæos, qui inteſtinis diſſenſionibus ſe ad excidium tantæ vrbis vel inuitum compuliſſent. *Ioſephus lib. 7. c. 24. belli Iudaici.*

Mahometes II. Turcorum rex mortuus, anno 1481. duos reliquit filios, Baiazetem II. & Zizimum. Horum nomine Byzantij confeſtim tumultuatum eſt. Circa Iconium à fratre penè circumuentus Zizimus, naui ſubitò conſcenſa ad Rhodios aufugit: & à litore paululum congreſſus, literas ad fratrem dedit ſagittæ allegatas: ſe non fidei, non gentis odio, ſed fratris iniuria ſubactum ad Chriſtianos fugam intendere hoſque aditurum, qui omnium maximè Othomanico eſſent nomini infenſi. Baiazetes ea epiſtola fertur commotus lacrymis temperare nequiſſe, animóque conſternato tabernaculum ingreſſus aliquamdiu tacitus ſediſſe, amenti ſimilis. *Sabellicus libro 8. Ennead. 10.*

Ex Æmulatione.

Iudæi cùm Zorobabel templum Domini reſtaurantes, cum cymbalis & tubis Deum laudabant læti. Sed multi Sacerdotum, qui priùs templum viderant, flebant ingenti voce. Itaque fletu lætitiæ commixto ingens ſtrepitus edebatur. *1. Eſdræ 3.*

G C. Iulius Cæſar cùm in Hiſpania legeret per otium Alexandri hiſtoriam, diu ſecum cogitabundus ſedit, inde lacrymas profudit. Mirantibus cauſam amicis, dixiſſe fertur: An non videtur nobis gemendum, cùm hac ætate Alexander tot iam regna ſubegerit, me nihil dum geſſiſſe præclari? *Plutarch. in Cæſare.*

Ex Pudore.

Agamemnon 9. Iliados, Græcorum concioni reditum in patriam Iouis auctoritate ſuaſurus, contra animi ſententiam.

ἵστατο δάκρυχέων, ὥς τε κρήνη μελάνυδρος,
ἥ τε κατ' αἰγίλιπος πέτρης δνοφερὸν χέει ὕδωρ.

Phocion de Athenienſibus optimè meritus, cùm ſuæ fidei creditum Nicanorem Caſſandri ducem, qui Munychia occupârat, dimiſiſſet, & ad Polyperchontem Antipatri ducem ſeceſſiſſet, miſſus eſt à populo Agnonides rhetor qui eum cum amicis accuſaret. Rex Athenienſibus cauſæ cognitionem permiſit. Reduxit ergo Phocionem cum amicis Athenas Clitus, vbi capitis damnatus eſt. Optimates ciuitatis Phocione conſpecto, qui octogeſimum annum ſuperabat, & quinque & quadra- H ginta præturas cum laude adminiſtrarat, rubore perfuſi ſunt, capitéque deiecto lacrymas profuderunt. *Plut. in Phocione, & Æl. lib. 12.*

Ex Precatione, Deprecatione.

Iphigenia Aulidenſis *apud Euripid.* ſupplicans patri Agamemnoni ne ſe mactari ſinat, ait:

Εἰ μὲν τὸν Ὀρφέως εἶχον, ὦ πάτερ, λόγον,
πείθειν ἐπᾴδουσ' ὥσθ' ὁμαρτεῖν μοι πέτρας.
κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν οὓς ἐβουλόμην,
ἐνταῦθ' ἂν ἦλθον, νῦν δὲ τἀπ' ἐμοῦ σοφὰ
δάκρυα παρέξω, ταῦτα γὰρ δυναίμεθα.

Siquidem Orphei haberem, ô pater facundiam perſuadendo incantans, vt ſequantur me ſaxa, & delinire quos vellem dictis: in hoc verſarer. Nunc autem pro mea virili, ſapientes lacrymas præſtabo: hæc enim poſſumus.

Iſraëlitæ in deſerto flagrantes deſiderio carnium, flentes dicebant: Quis dabit nobis carnes ad veſcendum? *Numero 11.*

A Stetit Iudith ante lectum Holofernis, orans cum lacrymis, vt Deus id, quod cogitabat, perficere dignaretur. *Iudith* 13.

Bethulienſes obſeſſi ab Holoferne, cùm maxima ſiti premerentur, in concionem conuenerunt, ibique maximum ediderẽ ploratum, & Dominum pro auxilio inuocarunt. *Iudith* 7.

Mithridates Eupator Ponti rex audita Pharnacis F. defectione, venenum miſcere cœpit, quod ad ſimiles caſus in capulo enſis geſtabat incluſum. Aderant illi duæ Filiæ, quæ reliquæ ex omnibus apud illum educabantur, Mithridatia & Nyſa. Hæ cum lachrymis ad pedes patris prouolutæ, ſuppliciter precabantur, vt ſi vitæ exitum quæreret, ſui fati comites amantiſſimas traheret filias, priúſque vtramque tolleret, quam de ſe aliud ſtatueret. Pater lacrymis victus, exitiale virus ambabus impertiuit *Sab. lib. 7. En. 6.*

Ex Ira.

Eiulatu magno fleuit Eſau, quòd benedictionem patris ſibi præripuiſſet frater Iacob. *Geneſ.* 27.

Apud Æſchylum ſeptem Argiuorum duces fœdere inito contra Thebanos. B

πρὸς ἅρμ' ἀδράστου χερσὶν ἔστεφον δάκρυ
λείβοντες, οἶκτος δ' οὔτις ἦν διὰ στόμα.
σιδηρόφρων γὰρ θυμὸς ἀνδρείᾳ φλέγων
ἔπνει, λεόντων ὡς ἄρη δεδορκότων

Adraſti tumulum manibus coronarunt, lacrymas fundentes: luctus nullus erat in ore. Bellicoſus enim animus fortitudine ardens ſpirabat, tanquam leonem, Martem tuentium.

Ex Indignatione.

Flebant Amici Suſannæ, cùm viderent presbyteros aduerſus eam teſtimonium proferentes. Ipſa etiam flens ſuſpexit in cœlum. *Daniel.* 13.

C. Gracchus, cùm leges agrarias ab eo latas Opimius conſul antiquare vellet, iámque ad ſeditionem manifeſtam res ſpectaret, foro digrediẽs ſubſtitit ante patris ſtatuam, diúque eam intuitus, nullum verbum fecit: tantùm lacrymis effuſis atque edito gemitu abſceſſit. Id multi ſpectantes miſeri vicem Caij cœperunt: ac ſemetipſi culpantes, quòd deſererent & proderent eum, profecti ſunt domum eius, vbi ad fores excubuerunt. *Plutarchus in Caio.*

Cùm Tiberio Graccho Tribuno legem agrariam ferenti C Octauius collega aliquoties ſeſe oppoſuiſſet, nec à propoſito dimoueri poſſet, legem tulit Gracchus, qua Octauio Tribunatus abrogaretur, populúmque adſtipulantem hac in re habuit. Sed ne infamia iſta Octauio inferretur, aggreſſus eſt illum ex integro Tiberius precibus, conſpiciente populo, ſuppléxque rogauit vti cederet. Quibus precibus lacrymas quidem Octauio expreſſit, conſtantiam tamen flectere non potuit. *Idem in Tib.*

Q. Cæc. Metellus amicorum literis factus certior, Numidiam C. Mario conſuli plebiſcito datam, illacrymaſſe dicitur.

C. Marcius Coriolanus in exilium abiens tacitus illacrymauit. *Idem.*

C. Iul. Cæſar traiecto Rubicone, pro concione fidem militum flens ac veſte à pectore diſciſſa inuocauit. *Suetonius.*

QVOMODO.

Verè.

Ephialtes Athenis Demoſtrati nomen deferre coactus eſt. Huius filius erat Demochares, ob formæ præſtantiam ab Ephialte amatus. Qui cùm patris ergò eum acceſſiſſet, quò parciùs eius criminibus inſiſteret: venientem neque repellere, neque ſupplicem genibus ſuis aduolutum intueri ſuſtinuit: ſed D operto capite flens & gemens preces exprimere paſſus eſt: nihilóque minùs ſincera fide accuſatum Demoſtratum damnauit. *Val. Max. lib. 3. c. 8.*

Fictè

Bacchius quidem Corinthius, Clytij Megarenſium regis filiam vxorem duxerat. Ea defuncta Clitius complures Virgines & adoleſcentes Corinthum miſit: qui in funeralibus pompis puellam deplorarent: lacrymis vtique fictis:

Vt qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo.

Eraſmus in Adagiis. Vide Neniæ.

QVANDO. IN

Spectaculo.

Cæſare interfecto, cùm Brutus exul deſperata ſemel Republ. Italiam ſtatuiſſet relinquere, ac per Lucaniam pedeſtri itinere Eleam ad mare veniſſet: inde Romam Porcia eius vxor reditura, comprimere nitebatur animi dolorem: verùm fortem alioquin pictura quædam detexit. Ea argumentum Græcum continebat, E quemadmodum proſecuta ſit Hectorem Andromache, & receperit ab eo filium ſuum, oculis autem fuerit in illum defixa. Hanc Porciæ ſpectanti, expreſſit ſui affectus imago lacrymas: & crebrò in dies ad eam commeans flebat. Cùm verò Acilius quidam Bruti amicus, Andromaches ad Hectorem verba Iliad. ζ. recenſuiſſet:

At Hector pater mihi tu venerandáque mater,
Tu frater mihi, tu florens ætate maritus:

ſubridens Brutus: Atqui mihi, inquit, non venit in mentem ad Porciam Hectoris verſus fari.

Tu præſcribe tuis telas & penſa puellis.

Nam corporis quidem eius indoles paria ac nos facta non aſſequitur: animo verò æquè ſtrenuè pugnat pro patria. *Plut. in Bruto.*

Opere, Labore.

Arſenius Abbas dum opus faceret, ſemper lacrymabatur. *Marul. lib. 3. c. 9.*

Oratione, Precibus.

☞ *Vide Tit. Preces ad Deum.*

F D. Auguſtinus circa XXX. ætatis annum contrariis cogitationum fluctibus agitatus, vxorémne duceret, an cœlibatu religioſo tantùm ſeſe diuino cultui manciparet: quorum hoc religionis ſtudium, illud conſuetudo priſtina multum licet reluctanti ſuadere videbatur: ſolus ſub fici arbore proſtratus habenas dolori dimiſit, & flumina lacrymarum emiſit. Et tu Domine vſquequò? Vſquequò Domine iraſceris in finem? Ne memor fueris iniquitatum noſtrarum antiquarum. Tandem voce incerta confirmatus, carnis illecebris protinùs vale dixit. Teſtis ipſemet *lib. 8. Confeſſ. c.* 12.

FLETVS NVLLVS, LACRYMÆ NVLLÆ.

Dauid rex noluit flere pro filio paruulo mortuo, ſed fleuit pro infirmo. 2. *Reg.* 12.

De Vlyſſe habetur ſuprà.

Dido Virgiliana Æneæ duritiem incuſans, ait:

Num fletu ingemuit noſtro? num lumina flexit?
Num lacrymas victus dedit, aut miſeratus amantem eſt?

Pſammenitus vel Sammetus Ægyptiorum rex, à Cambyſe regno exutus fuerat. Eius filiam ancillari veſte indutam, cum aliquot nobilium virginibus, Cambyſes matri iuſſerat ad hauriendam aquam, vt hoc ſpectaculo parentum captiuorum animos diſcruciaret. Cæteris lacrymantibus, ſolus Pſammenitus nihil motus, demiſit tantùm oculos. Mox iuſſit duci filiũ illius, G cum aliis plurimis eiuſdem ætatis, vinctis ceruicibus, & ore frænato. Atque hoc etiam ſpectaculo ſolus Pſammenitus ad lacrymas commotus non eſt. Idem quum vidiſſet familiarem quendam exutum opibus, mendicantem obambulare: ingenti fletu hominem amicum compellans, caput ſuum barbarico more cædebat. Ea re cognita, quum Cambyſes per nuncium cauſam ſciſcitaretur, cur in liberorum calamitate tacitus, vnius ſodalis calamitatem tam impotenter ferret? reſpondit: Fili Cyri, domeſtica mala grauiora ſunt, quàm vt lacrymas recipiant: at amicus deplorandus erat, qui è multis opibus ad ſummam inopiã redactus eſt, idq; in extremo ſenectutis limine. *Herod. l. 3.*

Carthaginenſes ſuos ipſi liberos Saturno immolabant. Liberis qui carebant, hi comparabant à pauperibus pueros, ſicut agnos vel pullos auium, eóſque mactabant. Aſſiſtebat rigida ſine gemitu mater ἄτεγκτος, ἀστένακτος. Si ingemuiſſet vel illacrymata eſſet, fraudabatur precio, neque puer minus immolabatur. *Plut. de Superſtitione.*

Crateſiclea à Cleomene rege Spartanorum filio ſuo, in Ægyptum obſes ad Ptolemæum regem, auxilia contra Antigonum H Macedonem pollicentem, mittenda, cùm Tænari nauem conſcenſura eſſet cum liberis Cleomenis, ſeduxit Cleomenem remotis arbitris in fanum Neptuni. Ibi complexa deoſculatáque mœrentem & commotum: Age, inquit, rex Lacedæmoniorum caue, vbi foras egreſſi erimus, quiſpiam nos lacrymantes conſpiciat, aut quid Sparta indignum admittentes. Hoc enim in arbitrio noſtro eſt vnum: caſuum verò, prout permiſerit Deus, erit exitus. Sic fata, vultu compoſito perrexit ad nauem puerum tenens, iuſſitque gubernatori, vt properè ſolueret. *Plut. in Cleomene.*

Phocion Athenienſis à nemine ridere viſus vel lacrymari. *Plut. in Apoph.*

Gerardo D. Bernardi Claræuallenſis fratre mortuo, cuius cura & ſolicitudine negotia totius cœnobij præclarè adminiſtrabantur, Bernardus ipſe mœrorem diſſimulauit, ſiccis oculis ad tumulum ſtetit, ſolitas in eum precationes ſacerdotali A habitu compleuit, terram ſuis manibus iniecit, flentibus omnibus & mirantibus quod non fleret ipſe, qui tamen iuſtiſſimas haberet lugendi occaſiones. Ille verò qui fidei viribus reluctabatur affectui, dolorem in eo ſermone, quem 26 in Cantica Canticorum inſtituerat, ſupprimere ampliùs non potuit, ſed docta & pathetica oratione & defuncto gratulatus eſt, & ſuam defleuit miſeriam.

Hieronymi Cardani Mediolanenſis Philoſophi matertera Tomaſina cùm coniugem & duos filios ac filias totidem peſte amiſiſſet & neque flere aut lamentari ex more voluiſſet, verecundia ſororij patris ſui viri grauis & aſperi, repentè magno edito crepitu diſrupta intùs mortua cecidit. *Cardan. de Subtilitate, lib. de Hom. natura.*

Mirabile eſt, non poſſe Magas, quocumque tandem dolore tormentorum opprimantur, lacrymam vnicam oculis emittere: quo ſigno Germani iudices, velut præſumptione certiſſima, mulierem Sagam eſſe arguunt. Nam procliues ad lacrymandum eſſe mulieres nemo neſcit: veruntamen Sagas compertum eſt numquam lacrymari, vtcunque oculos ſputis conentur madefacere. *Bodinus lib. 3. c. 4. Dæmon.*

B Antonius Lonanenſis regius vicarius apud Ribemontenſes, vnam Sagarum (de quibus cognouit) in iure confeſſam narrauit, Sagarum dexterum ſolummodo oculum ternas lacrymas eiicere. *Bodinus lib. 4. Dæmon. c. 4.*

☞ *Petantur pleráque ex locis de lacrymis, Animi paſſione, Pœnitentia, Peccato.*

* Flos, Flores.

Definitio, Et Etymologia

Flos eſt plantæ partus, ex quo plerúmque fructus naſcitur. Dico plerúmque, quia in olea, fico, quercu, fructus ſine flore eſt: & in iride, ieſemino, narciſſi quadam ſpecie, flos ſine fructu. In thymo, flos idem qui & fructus. Flores eleganter dicuntur ἔαρος τέκνα, veris ſoboles. Perottus à φλὸξ Græco Latinam vocem deducit, quod rutilet, & ſcintillet inſtar flammæ. alij à βρύω, quia velut è plantis ſuis ſcaturiunt. Quidam etiam à φύω, id eſt, gigno, perinde vt filius. ὅθεν vetus Dictionarium, Florem à fluo deriuat, & flores quaſi fluores quod citò fluant, & ocius C defluant, dictos cenſet,

FLORVM AMOENITAS, ET Species variæ.

Tanta eſt Florum amœnitas, tanta varietas, vt qui varias Regiones peragrarunt, nunquam gloriari poſſint, omnes ſpecies à ſe inuentas, omnem varietatem à ſe deprehenſam fuiſſe. Neque enim vlla in re ita ludere naturam pro comperto eſt, quàm in hac florum varietate. Neque ſtellæ magis nitent in ſerena nocte, quam in pleriſque hortis variè ſcintillantes micantéſque flores, ita vt nulla ars eorum ſplendorem aſſequi vllo modo valeat. In vno genere quod à Turcis nuper ad nos, id eſt, Europeos delatum, & à tegumenti Turcici figura, quam refert, Tulipam dicunt, eam varietatem omnes paſſim deprehendunt, vt elegantiam verſicolorem obtupeſcant, cum in mille colores ſe reddat, nunc radiis, nunc flammis, nunc maculis reſperſus.

Odores etiam varij: vires ſingulares, quas deſcripſerunt illi qui ſtirpium Herbarúmque hiſtoriam euulgarunt. Inter quos non infimum locum debemus Remberto Dodonæo, & Carolo Cluſio, Medicis celeberrimis, reique Herbariæ peritiſſimis.

Sed & proceſſus eorum diuerſi, & ortus, dum hunc è calyce, hunc è vagina, alium è gemma protuberantem videmus. Item hunc in oriente ſubito, alium ſubnaſcentem in eodem trunco, D facie, colore, forma ab aliis diuerſa. Hic natiuam purpuram, ille niuem, flammam, cælum, iſte aurum, & gemmas exprimit. Alius odorem adſtat naribus gratiſſimum, auram que æthereain affundit, vt non vanè quidam Poëtarum, flores pleroſque natos dixerint aut ſi maerint, è ſucco aut ſanguine Deorum.

AMOR ET PRETIVM.

Florum amœnitas adeo pleróſque etiam meliores menti tenet, vt ſi nouum aut rarum naſci apud ſe videant, velut Argum aliquem deputent, qui obſeruet. Quin iis ægrius eſt, vt flos aliquis nouus intercidat, quam amicus antiquus. Sed etiam æmulantur & oſtentat, ſi quid rarius nanciſcantur, & haud ſecus quam ad præturam aut Magiſtratum competitores exiſtunt, ſitientes inſtar puerorum circa hæc naturæ oblectamenta. Hortenſios tales meritò explodimus: è contra laudamus illos, qui E flores honeſtæ voluptati natos fouent & adſpiciunt, ſed non ſuprà pretium aut modum habent.

Pauci anni ſunt, quod Antuerpiæ bulbo vna Coronæ quam vocant imperialis, flos fœtidus eſt; venierit LX. aureis ſcutis, tandemque decreſcente pretio, modò ita vili habeatur, vt via honeſtiorem inter flores locum obtineat.

Nuper quidam, Tulpam, flos eſt è Syria aduectus, & à Turcico galero nomen ſortitus, Belgis modo familiaris, ſic vt in cibū adhibeant, nouo colore & exotico enatam, ita deperiit, vt alteri etiam non minus hilari hac inſania detento, & mille florenorum pretium offerenti, eam vendere recuſaret, at ecce, nocte ſubſequente, ſubterraneus mus aut ſorex bulbā ipſam vorat, & tanta ſpe Dominum defraudat, fortunæ ſuæ vicem deplorantem. Romanum illum Hortenſium riſerit aliquis quod propter interemptam murenam, atratus in publicum venerit: Iſti propter arroſam aut émortuam plantam. *Legatur Lipſius lib. 2. de Conſtantia.*

☞ *Conſule locum de Herbis. & Arboribus.*

Floralia.

F Feſta erant in honorem Floræ admodum impura, & laſciua, Vide *Ouid. l. 4. Faſtor.*

Fluuius. Flumen.

* DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Fluuius ſecundum *Iſidorum lib.* 13 c. 21. eſt perennis aquarum decurſus, à fluendo perpetim ita dictus. Propriè autem flumen ipſa aqua eſt, fluuius vero aquæ curſus: vnde prius flumen quam fluuius. Communiter tamen pro iiſdem accipiuntur ποταμὸς Græcè. Sunt autem duo Fluuiorum genera, vnum quod viuum vocant, ſempéque fluit: alterum Torrens, qui eſt fluxus aquæ cum impetu, qui facilè ſiccatur. Riuo tamen maior eſt. Frontoni placet, Flumen idem manere, Fluuium quandoque ſiccari aquarum penuriâ.

FLVMINVM ORTVS ET GENERATIO.

De fluminum origine variæ ſunt ſententiæ. Inter quas probabilem cenſemus, quæ aſſerit Deum in mundi prima creatione, G poſtquam omnem aquam in vnum, locum congregaſſet, per occultos terræ meatus aquarū varios decurſus emiſiſſe. Pleróſque etiam ex vaporibus terræ genitos eſſe. At generaliter pæne omnes qui perennem habent decurſum, è ſubterraneis aquis, quæ ea mari proueniūt, deriuari, iuxta illud, *Eccleſiaſte* 1. Omnia flumina intrant in mare, & ad locum vnde exeunt, reuertuntur, vt iterum fluant. Eſtque hæc ſententia communis SS. Patrum.

FLVMINVM MOTVS, CVRSVS, FLVXVS, FLVVII

Strepentes.

Trolheta fluuius Noruegiæ tanto fragore decurrit, vt per ſchœnos tres audiatur, hoc eſt, per XV. *M. Ziegl. in* Schond.

Obliqui, Tortuoſi

Quum res agitur non ſimpliciter, ſed vafris & obliquis conſiliis, Mæandros dicimus, metaphora ſumpta à fluuio Mæandro, qui ſinuoſus ac flexuoſus labitur: vnde & nomen habere videtur quaſi oberret quærens hominum conſortia. *M. Tullius in Piſonem:* Quos tu Mæandros, dum omnes ſolicitudine perſequeris, H quæ diuerticula flexiouéſque quæſiſti? *Eraſmus in Adagiis.*

Perennes.

Trœzenij amnem habent Chryſorrhoam, hoc eſt, Auri fluuium dictum: quem ſolum ſuam aquarum perennitatem ſeruaſſe narrant, cùm in magna ſiccitate deſideratis per annos IX. imbribus, nullæ aquarum venæ in Græcia non exaruiſſent, *Pauſanias in Corinth.*

MAGNITVDO. FLVMINA.

Magna.

Ganges fluuius altiſſimus atque latiſſimus, citeriorem Indiam ab vlteriore diſterminat, & duobus oſtiis, inter ſe ter centum paſſuum millia diſtantibus, in Indicum Oceanum labitur. Aquæ ſunt ſalubres, & religionem poſſidere ab incolis exiſtimantur, ita, vt multi vel vt morbos depellant, vel vt animos ſcelere pollutos expient, illis frequenter abluantur. *Oſorius lib. 11. rerum Eman.*

Fluuiorum totius orbis maximus, in India eſt nomine Orellana, ſub Æquinoctiali perpetuo ferè tractu decurrens: in

A rens: in longitudinem pluſquam mille quingenta milliaria patet: maris æſtus ad centum milliaria ſeſe hoc aduerſo flumine protendit. Eſt & alter fluuius, dictus Argenteus, propter argentum, quod in eo reperitur. *Io. Metellus.*

Diuiſa.

Gyndem amnem Cyrus Perſarum rex, in centum ſexaginta alueos ſtulto vltionis genere diduxit.

Regnante Cæſare Auguſto, quando flos de radice Ieſſe aſcendit, & in orbe Romano prima facta eſt deſcriptio: potentiſſimum priùs regnum Ægyptiorum, quod multis durauit ætatibus, Cleopatræ morte deſtructum eſt, & percuſſus eſt amnis Ægyptius in ſeptem riuos, ſiue in ſeptem valles. Nilus enim aquarum multarum, qui priùs vno fluebat alueo, & intranſibilis erat, in ſeptem valles humillimas & riuos diuiſus & conciſus eſt, vt calceatis pedibus tranſiretur. *Hieron. com. lib. 4. in Eſaiam cap. 11.*

Aucta, Inundantia.

☞ *Vide infra, Fluuij fœcundi.*

Exſiccata.

Onochonus Theſſaliæ fl. Xerxis exercitui non ſuffecit. *Herod. lib. 9. Vide Tit. Exercitus numeroſus.*

Frvctvs. Hvc Flvvii.

B Auriferi.

Τὸν Πακτωλοῦ πλοῦτον, id eſt, Pactoli diuitias, pro ſummis opibus alicubi dixit Philoſtratus. Eſt autem Pactolus Lydiæ fluuius, ex monte Tmolo profluens, aureis ſcatens arenis, vnde & χρυσοῤῥόας à poëtis cognominatur. Cuiuſmodi narratur & Tagus in Iberia, & Ganges in India, & Hebrus in Thracia. *Plinius* addit Padum in Italia, negátque vllum eſſe aurum abſolutius, quàm id quod in fluuiis reperitur, vtpote curſu ipſo trirúque perpolitum. *Eraſmus in Adagiis.*

Piſculenti.

☞ *Conſule Tit. Piſces vbi.*

Oritur in Laminitano agro Hiſpaniæ fl. Anas, vt ſcribit Plinius. Qui etſi piſces, præter anguillas, quæ ſunt optimæ, inutiles gignit, fama tamen & natura eſt memorabilis: quippe qui modò ſe fundit in ſtagna, modò in anguſtias reſorbet, ac totus in cuniculis latet, & quaſi naſci ſæpiùs gaudet. Hic etiam, vt Strabo meminit, non longè oritur ab ortu Tagi. *Marineus lib. 1. rerum Hiſpan.*

C Fertiles.

☞ *Perpende locum Fertilitatis, quæ magna ex parte à Fluminibus prouenit item paulo poſt, Vſus. Agriculturæ commodi.*

Steriles.

Anigrus fluuius Elidis, è Lapitho Arcadiæ monte deſcendens, grauiter olentem aquam emittit, piſces non alit, priuſquam flumen aliud, Acidantem nomine, accipiat. Ij etiam, quos Acidas importarit, eſculenti eſſe deſinunt. Teter ille odor, è terra vnde effluit, exiſtit. E Græcis verò Chironem alij, Pylenorem centaurum alij, ab Hercule ſagitta percuſſum aiunt, cùm vulneratus fugeret, huius fluminis aqua vulnus abluiſſe. Inde hydræ veneno infectum flumen, fœdum odorem contraxiſſe. Sunt qui in id cauſam referunt, quòd inſaniæ morbo liberatis Prœti filiabus, Melampus Amythaonis filius piacula in hunc amnem abiecerit. *Pauſanias lib 5.*

NOBILITAS.

Non tam impiè quàm ſtultè Naaman Syrus leproſus, Damaſci aquas aquis prætulit Iſraëlis: cùm Iordanis deuotus Deo famulans toties probatus extiterit, ſiue quando Heliæ, ſiue quando Heliſæo, ſiue etiam quãdo Ioſue & omni populo ſimul D ſiccum in ſe tranſitum præbuit. Denique quid in fluminibus iſto eminentius, quod ipſa Trinitas ſibi quadam euidenti præſentia dedicauit: Pater auditus, viſus Spiritus S. Filius eſt & baptizatus. Meritò proinde ipſam eius virtutem, quam Naaman ille conſulente propheta ſenſit in corpore, iubente Chriſto, vniuerſus quoque fidelis populus in anima experitur, quando in eo ſacris vndis tingitur. *D. Bern. ad Templi milites.*

Gortynam Arcadiæ vrbem fluuius præterlabitur, quem circa ſuos fontes Luſium appellant, quòd in eo Iouem recens natum lotum credant. Quia verò longiùs à fontibus diſcedit, Gortynius dicitur, cuius aqua frigidiſſima eſt. *Pauſanias in Arcadicis.*

Ladon Arcadiæ fluuius, aquæ pulchritudine omnibus Græciæ fluminibus antecellit: celebratur verò maximè Daphnes cauſa, & ob ea, quæ de illa poëtæ decantarunt. *Ibid.*

Vsvs, Flvvii

E Potabiles.

Maximè iucundo aquarum frigore ſunt Cydnus, qui Tarſenſium fines præterlabitur: Melas, qui propter Sidam Pamphylorum decurrit: tum verò Haleſis ad Colophonem frigidam aquam, qui elegos fecerunt poëtæ celebrant. Sed hos omnes, æſtate præſertim, vincit Gortynius Arcadiæ fluuius, qui ad fontes ſuos Luſius dicitur, quòd in eo Iouem recens natum lotum credunt. *Pauſanias in Arcadicis.*

Choaſpes & Eulæus fluuij ſaluberrimæ aquæ, quam ſolam ſecum etiam in longinquas peregrinationes Parthorum reges vehunt. *Plin. lib. 31. c. 2. Solin. cap. 51.* inquit, Choaſpes ita dulcis eſt, vt Perſici reges quamdiu intra ripas Perſidis fluit, ſolis ſibi ex eo pocula vendicarint, & cum eiusdem foret peregrè, aquas eius ſecum vectitarint. Ac c. 46. de Eulæo flumine, quòd ortum à Medis tam puro fluore inclytum habeat, vt inde omnes reges non alias quàm eius aquas bibant. Suſianam Perſidem ab Elymaide diſterminat amnis Eulæus: ortus in Medis: modicóque ſpacio cuniculo conditus, ac rurſus exortus, & per Meſobatenen lapſus, circuit arcem Suſorum, ac Dianæ templum auguſtiſſ. illis gentibus, & ipſe in magna cæremonia: F ſiquidem reges non ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant. *Plin. lib 6. cap. 27.*

Alpheus fluuius Elidis, vberrima & ſuauiſſima aqua, ex Arcadia deſcendit, Heliſſon, Brentheatem, Gortynium, Phagani, Ladonem, Erymanthum, Cladeum amnes ſuſcipit, & ſubter mare in Sicilia apud Syracuſas denuò emergens, Arethuſæ fonti ſeſe commiſcet. Hinc fabulæ locus datus, Alpheum venatorem, Arethuſæ amore captum, cùm illa nuptias eius auerſata in Siciliam (quæ tunc Ortygia dicebatur) fugiſſet, ambo in aquas commutari fuêre. *Pauſanias lib. 5.*

Medicati.

Thearus Thraciæ fluuius, fertur ab accolis omnium amnium eſſe optimus, cùm ad alios morbos, tum ad ſcabiem curandam, vel hominum vel equorum. Eius fontes duodequadraginta ſunt, ex eadem petra manantes, partim frigidi, partim calidi. *Herod. lib. 4.*

Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, ſicut apparet in epiſtola Caſſij Parmenſis ad M. Antonium. *Plin. l. 31. c. 1.*

Scribit *Theophraſtus in libro de Aquis*, Nili aquam fertiliſſimam eſſe & dulciſſimam: quamobrem venter bibentibus G ſoluitur, ob nitroſam admiſtionem. *Athen. lib. 2. cap. 2.*

Agriculturæ commodi.

Nilus Ægyptum, Babylonem & Seleuciam Euphrates atque Tigris reſtagnantes fœcundant. Nilus quidem natura, Euphrates verò & Tigris etiam arte temperari poſſunt. *Plin. lib. 18. c. 18.* Nilus incipit creſcere luna noua, quæcunque poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modicéque cancrum ſole tranſeunte, abundantiſſimè autem Leonem. Et reſidet in Virgine, iiſdem quibus accreuit modis. In totum autem reuocatur intra ripas in libra, vt tradit Herodotus, centeſimo die. Cùm creſcit, reges aut præfectos nauigare eò, nefas iudicatum eſt. Auctus eius per puteos menſuræ notis deprehenduntur. Iuſtum incrementum eſt cubitorum XVI. Minores aquæ non omnia rigant, ampliores detinent, tardiùs recedendo. Hæ ſerendi tempora abſumunt ſolo madente, illæ non dant ſitiente. Vtrumque reputat prouincia. In XII. cubitis famem ſentit, in XIII. etiamnum eſurit XIV. cubita hilaritatem afferunt: XV. ſecuritatem: XVI. delicias. Maximum incrementũ ad hoc æui fuit cubitorum XVIII. Claudio principe: minimum quinque Pharſalico bello, veluti necem Magni prodigio quodam flumine auerſante. Cùm ſtetêre H aquæ, apertis molibus admittuntur. Vt quæq; liberata eſt terra, ſeritur. Idem amnis vnus omnium nullas expirat auras, XV. oſtiis in mare ſe exonerat: quorum ſeptem ſunt celeberrima. *Plin. lib. 5. c. 9. & 10.* De eo ſic *Diodorus*: Vtilitate commodiſq; cæteros orbis fluuios excellit. Incrementum eius à ſolſtitio incipiens æſtiuo, vſque ad æquinoctium, ſemperq; nouum limum ſecum vehens, rigat tum cultas regiones, tum incultas, quanto tempore velint agricolæ. Aqua enim leniter fluente, facilè eam paruis aggeribus arcent, inducúntque pro commodo terræ. Tantam verò fertilitatem infert, & agri colendi facilitatem, vt cùm ſeuerint, aut oues introducant in campos ad conculcanda iacta ſemina, aut aratro leui terram ſubducant: neque niſi quatuor aut quinque exactis menſibus ad meſſem redeuntes, breui tempore vberrimos fructus abſque magna impenſa laboréve reponent. Alibi agricultura magno labore exercetur,

ac ſumptu : ſoli Ægyptij minima impenſa, labore tenui fruges
A feſtiles auferunt. Vineæ quoque eodem rigatæ modo, vino abũdant. Terra inculta pecori ad paſtum relicta, adeò exuberat herbis, vt oues bis in anno pariant, biſque præbeant lanam. *Diod. l.1.c.3.& Strabo l.17.* Galenus Nilum ita laudat, vt bonitatis excellentia paucis admodum comparari fluminibus poſſit, nam & mulierum partũ inſigniter adiuuat. Ex eo præterea in Ægypto ſolæ omnium paluſtres aquæ redduntur commodiores, quando æſtate nec computreſcant omnino. *Seneca in Naturæ quæſtionibus:* Pleráque ſunt, inquit, ratio quorum reddi non poteſt, vt cum aqua Nilotica fœcundiores faciat feminas, adeò vt quarundam viſcera longiore præcluſa ſterilitate ad conceptum relaxauerit. Auicenna primo Canonis, quatuor ex cauſis Nilo comparabilem bonitatis vim ſcribit attributam : quarum primam ſtatuit, à curſus longitudine: ſecundam, regionis adſcribit nitori ac præſtantiæ, per quam fit aquarum delapſus : tertiam putat, quòd à meridie in ſeptentrionem deferatur: ſic enim attenuari ampliùs: poſtremò, & immenſam ſuffragari fluminis molem. Ariſtoteles etiamnum poſtea quàm fœcundiſſimum dixit Nilum, & alendi facultate inſignem, moderatæ Solis decoctioni id acceptum retulit. Inuenio præterea Iouis vice fuiſſe Ægyptiis Nilum : vnde illud Byzantium poëtam Parmenonem, vt ſcribit Athenæus, αἰγύπτιε ζεῦ νεῖλε, id eſt, Iupiter Ægypti Nile:
B quoniam certis anni temporibus ſuperfuſus ripis imbrium modo miram campis fertilitatem inferat. Propterea de Nilo *Tibullus.*

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres,
Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui.

Creditur & Pindarus inde Saturnium appellaſſe Nilum, tanquam & ipſe Ioui innuens cognomentum : quoniam antiſtrophos, vt diximus, Ioui ſit Nilus, & imbrium cenſeatur analogon eiuſdem aqua, vbi in Pythiis ait:

νείλοιο πρὸς αὐτὸν τέμενος κρονίδα.

Dicitur inde & chryſorrhoas Nilus, quaſi auro fluens. Ex quo & graues in eos, qui chomata Nili ruperint, vel violarint omnino, ſanciuntur pœnæ. Sunt autem eo nomine aggeres. *Cælius l.27.c.8. Antiq. Lect.*

Euphrates Armeniæ fluuius, increſcit & ipſe Nili modo ſtatis diebus, paulum differens, ac Moſopotamiam inundat, ſole obtinente viceſimam partem cancri. Minui incipit in virginem à leone tranſgreſſo. In totum verò remeat in vigeſima nona parte virginis. *Plin. l.6.c.26.*

Inter Scythiæ fluuios Boryſthenes ſecundùm Iſtrum omniũ
C maximus, & omnium aliorum (præter Ægyptium Nilum, cum quo non licet alium comparare) vberrimus, paſcua præbens amœniſſima & accommodatiſſima pecoribus, nec non optimorum ac ſingularium affatim piſcium, idem ad potandum ſuauiſſimis, liquidus inter turbidos fluens, iuxta quem ſementis optima fit, & herba non ſatiua, etiam altiſſima. In cuius quoque oſtio ingens vis ſalis ſua ſponte concreſcit. Præbet idem ingentia cete, ad ſalſuram, ſpinis carentia, quæ antacæos appellant. *Herod. l.4.*

Mechanicis inſeruientes.

De Cyduo, & de ſacra Apollinis, qui Tharſi eſt, ſeceſpita, referunt, à Cygno ferrum illud extergi rectiùs, neque alia ab aqua cultum illum quàm ab illa : quomodo Olympiæ cinerem adcorporant aræ & affigunt, cui Alphæi vndam affundunt: ex alio amne ſi tentent, nulla valent ſolidare vel agglutinare cinerem. *Plut. de Def. orac.*

Bætis fl. Hiſpaniæ aqua ad inficiendas lanas plurimum valet,
D quam Martialis hoc modo commendauit :

Bætis oliuifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

A quo etiam, vt Strabo & Plinius aſſerunt, Bætica prouincia nomen accepit. *Marinæus l.1. rerum Hiſpan.*

Apud Vaſcones fluuius Chalybs nomine, cuius aqua Hiſpani gladios temperant. Ab eodem populi Chalybes dicuntur *Marinæus l.1. rerum Hiſp. ex Iuſtino.*

* FLVMINVM DERIVATIONES, PERFOSSIONES, IMMISSIONES RARO FELICITER TENTATÆ.

MARE RVBRVM CVM NILO.

Herodot. l.2. refert, Nicaonem, quem alij Seſoſtrin vocant, alij Pſammetichum, Ægypti regem, ad tranſuectionem mercium Orientis, conatum eſſe alueum è mari rubro in Nilum ducere : ſed eundem, cùm in eo opere audacter magis quam infelicites ſuſcepto, ſupra centum viginti millia hominum interiiſſet, deſtitiſſe in medio opere, hoc interpellatum oraculo : I
eum id opus barbaro præmunire. Idem referunt Seſoſtri & Dario. Sic enim ſcribit *Baſilius in quarta homilia ſex dierum.* Quod Ægyptus ſit poſitione loci inferior mari rubro, ipſo facto oſtenderunt qui conati ſunt duo maria iungere, Ægyptium Indicum, cuius pars eſt rubrum mare. Hanc ob cauſam de conatu ſuo deſtitit Soſoſtris Rex Ægyptiis, & poſt hunc Darius Medus. *Monſterus.* Darius perfecit illam foſſam, ſed opportuniore loco ſummáque arte. Et cum nauigare illuc cuperet, aperiebat foſſam : ruſúſque cum eſſet vſus, clauſit flumen, quod in foſſam deduxit. Habet foſſa latitudinem cubitorum ſeptingentorum, profundum quantum ſatis ſit nauigio decem millia ferenti.

Fuerunt qui Africam ab Aſia diſiungere voluerunt, id terræ intercidere meditati : quod inter rubrum, & noſtrum (ſcilicet mediterraneum) pelagus medium eſt: cuius latitudinem non amplius, quam mille & quingentûm ſtadiorum eſſe dixerunt. Primúſque omnium Seſoſtris Ægypti Rex efficere id cogitauit. Mox Darius, Perſarum. Deinde Ptolomæus ſequens, qui foſſam eduxit, latitudine centum pedum, altitudine triginta, longitudine paſſuum triginta ſeptem millium & quingentorum. Vltra progredientem metus inundationis deterruit, excelſiore tribus F
cubitis rubro mari comperto, quam terra Ægypti. Plinius omiſſam foſſionem aſſerit : ne mare immiſſum aquam Nili corrumperet: quæ ſola potum præbet Ægyptiis. *Æneas Syluius in Coſmographia ſua.*

De Iſthmi Corinthiaci perfoſſione.

Demetrius, Cæſar, Dictator, Caligula, Nero, auſi Iſthmum Corinthiacum perfodere: ſed nulli proceſſit. Dion teſtatur, tempore Neronis ſanguineos riuos conſpectos, multaque ſpectra eiulatus atroces edidiſſe, atque ita territos operarios ceſſiſſe. *Pauſanias l.2.* Quicunque Peloponneſum Inſulam facere conatus eſt morte oppreſſus, opus imperfectum reliquit. Qua ſane Iſthmus fodi ceptus fuerit, operis extant veſtigia. Saxoſa eius pars omnino teſtata non fuit: quare finis adhuc ſui naturam ſeruat. Iulius Cæſar proximo ante mortem anno deduxit colonias, Carthaginem & Corinthum. Tentauit per foſſionem Iſthmi : vt iungeret duo maria : & Peloponneſum alueo nauigabili à Græcia auelleret. Sed fruſtra hoc tentauit. Recentiores Græci contra irruptiones Turcicas extruxerunt ibi longum murum. Illum demolitus eſt Mahometes II., qui Conſtantinopolim occupauit. G

GNIDIORVM ISTHMVS.

Gnidij appendicem Cariæ contra Herpagum demoliri conabatur, ad quingentos paſſus duntaxat : verum petrarum ſaltus lædebat oculos fodientium. Apollo conſultus reſpondit : ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μηδ᾽ ὀρύσσετε· ζεὺς γὰρ ἔθηκε νῆσον, εἴ κ᾽ ἐβούλετο, id eſt: Iſthmum ne perfodite, neque muros cingite: quia ſi Deus Inſulam eo loco eſſe voluiſſet, condidiſſet.

Caſpij maris & Euxini coniunctio.

Refert Plinius ex commentariis Claudij Cæſaris, cogitaſſe Seleucum Leognomento Nicanorem, cum mari Caſpio coniungere Boſphorum Cimmerium : (ſeu vt alij mare Euxinum) triginta ſeptem milliarium alueo. Verum priuſquam id perficeret : iugulatur à Ptolemæo.

Perfoſſio Iſthmi ad montem Atho.

Xerxes ſubditorum ſuorum opera Iſthmum ad montem Atho perfodit & nauibus tranſitum faciebat : Verum eas non iterum reducebat. H

Tanais & VVolga coniunctio.

Turci cum Anno 1569. tantaſſent Tanaim & VVolgam fluuium nauigabili alueo coniũgere, perfoſſo monte Schlopenburgo, qui interiacet, & ad ſex milliaria ſe extendit, magna clade à Moſcis repulſi ſunt.

Pons ex Calabria in Epirum.

Ex littore oppidi Hydrunti in Calabria Apolloniam verſus, mare non amplius centum millibus paſſuum expanditur: quod pedeſtri continuare tranſitu pontibus iunctis primus Pyrrhus Epiri Rex cogitauit ; poſt eum M. Varro. Vtrumque curis aliis impedientibus, vt Pauſanias c.10. l.3. ſcribit, Cæſar voluit molibus iactis tranſitum facere ex Italia in Epirum, ſequens Pompeium : ſed cum id non ſuccederet : pontibus periculum fecit. Xerxes ſupra Helleſpontum ſimilia tentauit. De vtroque conatu *Lucanus l.2.*

A *Tales fama canit tumidum ſuper æquora Xercem*
Conſtraxiſſe vias, multum cum pontibus auſis
Europamque Aſiæ, Seſtúmque admouit Abydos,
Inceſſitque fretum rapidi ſuper Helleſponti.

Libet huc adſcribere, quæ de eiuſmodi conatibus irritis, præſertim circa deriuationes fluminum *Philippus Camerarius in operis ſucciſiuis* recenſet: ſic enim ille *c. 81. pag. 392.* Quemadmodum fatendum eſt, Romanos perpetuò labore & ſudore mancipiorum, quorum infinitus numerus apud illos inſtar brutorum fuit, eiuſmodi ſtupenda opera minori difficultate, & exiguis ſumptibus longéque alio modo, quam quo apud nos fieri neceſſe eſt, & inſtituere & abſoluere potuiſſe, ita ſæpe cum veluti naturæ vim inferre voluerunt, operam & oleum vt eſt in prouerbio, perdiderunt.

Foſſa ab Auerno Oſtiam vſque.

Hoc ſane euenit, teſte *Cornelio Tacito* (*l. 15. annal.*) Seuero & Celere magiſtris & machinatoribus, quibus ingenium & audacia erat, etiam quæ natura denegauiſſet, per artem tentare, & viribus principis Neronis illudere. Namque à lacu Auerno B nauigabilem foſſam vſque ad Oſtia Tiberina depreſſuros promiſerant ſqualenti littore aut per mõtes aduerſos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pomptinæ paludes: cætera abrupta aut arentia: ac ſi perrumpi poſſent, intolerandus labor nec ſatis cauſæ. Nero tamen, vt erat incredibilium cupitor, effodere proxima Auerno iuga connixus eſt: manéntque veſtigia irritæ ſpei. Huius foſſæ cœptæ ab Auerno Oſtiam vſq; vt nauibus, nec tamen mari iretur, longitudinis per CLX. milliaria, latitudinis, qua contrariæ quinqueremes commearent: meminit quoque Suetonius in vita Neronis, quorum operum perficiendorum gratia, quod vbi eſſet cuſtodiæ in Italiam deportari, etiam ſcelere conuictos, non niſi ad opus damnari præceperat.

ISTHMI PERFOSSIO.

His autem non cõtentus, etiam in Achaia Iſthmum perfodere aggreſſus (vt idem Author tradit) Prætorianos pro concione ad inchoandum opus cohortatus eſt: tubáque ſigno dato primus raſtello humum effodit, & corbulæ congeſtam humeris extulit. Verùm illi accidit ſicut aliis compluribus: qui ſæpius ante eum idipſum, repugnante natura, infauſto exitu, conati ſunt C facere: eorúmque ſemper irriti labores fuerunt. Inter quos fuit, Demetrius Rex, C. Cæſar Dictator, Caius Princeps Caligula, Domitius, & alij: quorum mentionem poſt Plinium (*l. 4. c. 4.*) facit (in Commentariis ſuper Suetonium) Læuinus Torrentius: huius rei quoque Sabellicus (*Decad. 3. l. 9. de rebus geſtis Venet.*) meminit: vbi etiam ſcribit Venetos quindecim dierum ſpatio totam Iſthmi longitudinem, quæ ab Ægæo ad Ionium mare quatuor eſt paſſuum millia, quamquam murorum ambitus aliquanto eam reddit ampliorem, muro & duplici foſſa, muniuiſſe. Vnde prouerbium, Iſthmum perfodere, veluti de laboribus & conatibus ingentibus, ſed vanis & irritis, ortum ſuum habere cœpit. Herodotus quoque (*l. 1.*) memoriæ tradidit: Gnidios Iſthmum, quà anguſtiſſimo ſpatio, nempe quinque ſtadiorum, ſpectabat continentem, perfodere molitus vt inſulam facerent (hi ſunt incolæ Cariæ, & Coloni Lacedæmoniorum, quorum regio ſpectat mare, quod vocatur Triopium) cæterum ictos ſcopulos in fodientium oculos reſiliiſſe. Cum autem oraculum Delphicum hanc ob rem conſuluiſſent, ita reſpondiſſe Pythian.

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μηδ᾽ ὀρύσσετε.
Ζεὺς γάρ κ᾽ ἔθηκε νῆσον, εἴ κ᾽ ἐβούλετο.
D *Neque cingite Iſthmum mœnibus, neque fodite.*
Nam ſi Ioui id viſum, locaſſet in ſalo.

Cæterum Xerxis Regis Perſarum opus magis fauſtum fuit: dũ Athon perfodere aggreſſus eſt. Eſt autem Athos, teſte *Herodoto* (*lib 4.*) mons ingens & nobilis, ad mare pertingens; ab hac parte hominibus cultus: ad continentem deſinens in ſpeciem Cherſoneſi, id eſt Peninſulæ, cum Iſthmo duodecim ſtadiorum. Hoc incolitur à Calogeris, qui ſunt Monachi Græci, & ſequuntur ritus traditos à Baſilio. Hanc foſſam, inquit Herodotus, Xerxes, vt ego coniectura colligo, iactantiæ gratia deprimi iuſſit, potentiæ oſtentandæ cupidus, ac memoriæ relinquendæ. Nam cum liceret nullo negotio naues per Iſthmum tranſportare: iuſſit Iſthmum intercidi ad mare recipiendum, in foſſam tantæ latitudinis: vt duæ triremes pariter illuc agitari poſſent. Denique Nicanor Seleucus aggreſſus eſt Iſthmum (qui dirimit Euxinum & Caſpium mare) perfodere: nec perfecit, à Ptolemæo Cerauno interfectus: E *vt Eraſmus notauit in adagiis.*

De Nilo in mare rubrum deriuando.

Eodem modo nonnulli Reges Ægypti, immenſis foſſis ductis, longitudinis quatuor dierum nauigationis, latitudinis, vt per eam poſſent duæ ſimul agi triremes, in quibus fodiendis, ſub Rege Neco, centum viginti millia Ægyptiorum, teſte *Herodoto* (*l. 2.*) perierunt: quarumque veſtigia in hodiernum diem (vt mihi ij, qui illis in locis fuerunt, retulerunt) prope Sues conſpiciuntur: efficere voluerunt vt ex Nilo fluuio in mare rubrum vel Arabicum ſinum nauigaretur. Verum eorum cœpta irrita fuerunt: ſicut quoque Cleopatræ Reginæ, quæ opus arduum & ingens ibi aggreſſa eſt. Intenderat enim (*Plut. in vita Antonij*) per Iſthmum, qui rubrum mare ab Ægypto diſtinguit, videtur Aſiæ, & Africæ limes eſſe, qua is maximè vtroque mari arctatur & ſtrictiſſimus CCC. ſtadiorum latitudine patet, claſſem transferre in Arabicum ſinum, cum exercitu & magna vi pecuniæ, ibique ſeruitute & bello euitato habitare. Sed ab Arabibus, F circa Petram habitantibus, impedita fuit.

EVPHRATIS IN TYGRIM
DERIVATIO.

Eodem modo Traianus, teſte Dione, foſſam aggreſſus eſt: per quam Euphratem in Tygrim deriuaret: ſimul etiam vt nauigia ponti faciendo deueheret, ſed vbi Euphratis alueum Tygri multo excelſiorem eſſe comperit: ab incepto deſtitit: veritus videlicet ne Euphrates conuerſo in decliuiorem partem fluxu extenuaretur.

Moſellæ atque Araris coniunctio.

Non abſimilis conatus fuit veteris Romanorum Ducis imperante Nerone, qui Moſellam atque Ararim, facta inter vtrumque fluuium foſſa, connectere parauit: vt copiæ per mare, dein Rhodano & Arari ſubuectæ per eam foſſam, mox fluuio Moſella in Rhenum, exin ad Oceanum decurrerent: ſublatiſque itinerum difficultatibus nauigabilia inter ſe Occidentis, Septẽtrioniſque littora fierent. Deterruit Belgicæ legatus: ne legiones G alienæ prouinciæ inferret: ſtudiáque Gallorum affectare diceretur: formidoloſum id Imperatori dictans: quo plerunque prohibentur conatus honeſti. Refert Ioannes Marius propter niues pluuias, quæ congeſtam humum in foſſam reiecerant, inchoatum opus omiſſum fuiſſe. Hæc Ricardus Dinothus (in aduerſariis) ex Tacito refert. Verum ſi quis exactiorem huius conatus deſcriptionem requirit: is reperiet eam in Belgij hiſtoria Ludouici Guicciardini.

DANVBII CVM RHENO
CONIVNCTIO.

Ne autem plane priſcis & exteris exemplis inhæreamus: audiamus quoque, quid noſtri Imperatores ſæpenumero conati ſunt. Carolus enim Magnus perſuaſus à quibuſdam fuit: hominum labore effici poſſe, vt à Danubio in Rhenum nauigaretur: ſi inter Rhedoneſſum (*Regnis*) & Alemannum (*Altmuhl*) flumina Nariſcorum, vt *Auentinus A. D.* (*lib. annal. Boiorum.*) memoriæ tradidit, vbi vligo paluſtris erat, foſſa duceretur: quæ nauium capax foret: in quam paluſtres aquæ ſubſidentes vtrimque flumini H committerentur. Nam Rhedoneſſus Bambergæ, inquit, Mœno, hicque Rheno Moguntiaci miſcetur. Alemanus verò millia paſſuum octo à patria mea in Danubium profluit, iuxta oppidum *Kelhaim*. Fit igitur iuſſu Regis à Maximo Boiorum, Francorum, Sueuorumque numero foſſa lata trecentos pedes, longa millia paſſuum duo. Topagũ *Straben*, inde Vueiſſemburgium verſus tendebat. Sed inuidit fortuna labori: qui inuito cœlo cœptus erat; prodigiis portentiſque iram ſuam natura rerum oſtendit. Immenſi aceruí frumẽtorum & omnis generis granorum reperti in campis, quæ ſi pecus guſtaret, è veſtigio peribat: farina inde facta ſub manibus euaneſcebat. Noctibus auditæ ſunt voces mugientium & laſciuientium, confuſi ſtrepitus circum ſuperiorem foſſam. Accedebant continui imbres in loco alioqui paluſtri. Ideo quicquid terræ interdio egerebatur, noctu humo relabente ſubſidebat. Huius rei quoque meminit *Aimonius de reb. Franc.* Aiunt prope Vvyſenburgum A adhuc apparere veſtigium profundæ foſſæ.

Multauiæ & Danubij.

Quin etiam ſimile vel maius opus inchoauit Carolus IV. Imp. (quamuis qua ratione fieri hoc potuerit, ex ſitu loci, & horum fluminum curſu colligere non poſſum) qui Multauiam, quod flumen montis radices, in quo regia arx Pragæ ſita eſt, alluit, & Bohemici regni Metropolim interſecat, cum Danubio coniungere voluit: ſicut videre licet apud Dubrauium in Bohemicis hiſtoriis. Quid multis? eiuſmodi conatus, ſi non omnes, pleríque tamen infauſti reperiuntur. Statuit enim Deus, vt Regius propheta (*Pſal.* 103.) ait, mari & fluminibus ſuos terminos, quos non tranſgrediuntur, & iis manendum conſiſtendumque illis quamdiu illi placuerit. Id teſtatur Propheta Hieremias (*cap.* 5. vbi dicit, an me non timebit populus, qui pono terminos maris æternum? Hoc ipſum oraculum Delphicum, cuius ſupra mentionem fecimus, non ignorauit. Et recenſetur à Ruffino (*lib.* 2. *c.* 30. *Eccleſ. hiſtor.*) elegans hiſtoria de inundatione Nili: quæ deſtructo templo Serapis, cuius Ethnici iram verebantur, contigit. Moris enim erat in Ægypto: vt menſura aſcendentis Nili fluminis ad templum Serapis B in quo Alexandriæ colebatur, deferretur velut ad incrementi aquarum & inundationis auctorem. Subuerſo autem eius ſimulachro, ignéque conſumpto, omnes ſimul negabant, Serapin iniuriæ memorem aqua vltra affluentia ſolita largiturum. Sed vt oſtenderet Deus, non Serapin, qui multo Nilo poſterior, ſed ſe eſſe qui aquas fluminis temporibus ſuis iuberet excreſcere, tanta ex eo & deinceps fuit inundatio: quantam fuiſſe prius ætas nulla meminerat. Et ideo vlna ipſa, id eſt, aquæ menſura, quam πῆχυν vocant, ad aquarum Dominum in Eccleſia cœpta deferri. Hæc geſta vbi religioſo Principi Theodoſio nunciata ſunt: extentis ad cœlum palmis, cum ingenti fertur exultatione dixiſſe: Gratias ago tibi Chriſte, quod abſq; vrbis illius magnæ pernicie tam vetuſtus error extinctus eſt. *Camerar. c.* 39. *pag.* 167.

Volga & Thanais.

Hæc ita eſſe ante pluſculos annos Turcæ quoque experti ſunt, qui adductis maximis copiis militum & mancipiorum, Rhan vel Volgam, flumen (teſte Ptolomæo Sarmatiæ Aſiaticæ maximum, inque mare Caſpium ſe exonerans, quod à Tartaris Elatach, ab Armænis autem Thamar appellatur) in Thanaim C (qui fluuius Europam ab Aſia diuidit, & ab incolis Don, ab Italis autem Thana vocatur, inque Pontum Euxinum ſeſe effundit) perfoſſo monte altiſſimo, deriuare conati ſunt. Verum non tantum inedia, labore immenſo, & venenatis animalibus, in regione inculta & deſerta; impediti à cœpto opere Turci fuerunt: ſed etiam à Moſcis magna clade affecti, & tandem Tartarorum dolis in reditu circumuenti, ad internecionem deleti ſunt. Manebunt itaque fines, & termini maris fluminumque quos Deus poſuit, inuitis hominibus, qui fruſtra eos ſuis viribus, refragante ipſo, transferre conantur. Idipſum Ægyptij ſuis hieroglyphicis (Pierius *lib.* 25.) deſignare voluerunt: cum lutram & vitulum marinum eodem vinculo colligarunt. Hæc enim media ſunt animalia inter terreſtria & aquatica: vinculum illud oſtendunt: quo terræ applicitæ ſunt aquæ, ſuíſque coërcentur finibus. Hactenus *Camer. in oper. ſucciſ. Centur.* 1. *cap.* 82. *pag.* 392. *& ſeq.*

D

Gorgani montis in Apulia à continenti auulſio.

Strabo author eſt, Diomedem conatum fuiſſe promontorium Gorgani, foſſa ad mare perducta diuidere, & à continenti auellere. Sed domum accerſitus cùm hoc, tum alia varia opera inchoata reliquit. *Leander in ſua Italia, pag.* 378.

---

* Fœcunditas.

DEFINITIO, EX ETYMOLOGIA.

Fœcunditas quæ Græcis πολυφορία, vel εὐφορία, eſt abundantia, ſiue fertilitas, à Fœcundo, quod eſt fructibus abundantē facio. Et quãuis propriè dicatur de agris & arboribus, transfertur tamen communiter ad animantia. Imo & ad animum, apud Plinium *in præfat. lib.* 1. & ingenium. Vnde & matres quæ plures liberos progenuerunt, fœcundas dicimus & fœcundam orum ingenia, qui plura memoriâ & laude digna euulgant, aut depromunt, idque ſiue voce, ſiue calamo: Et in omni ſtudio & arte obtinet. E

FOECVNDI. FOECVNDITAS.
Fertilitas, Abundantia, Græcè πολυφορία.
Ac primum IN GENERE.
VETVSTA
POPVLORVM.

Vnius Iacob proles annis ducentis in legiones innumerabiles excreuit. *Geneſ. vlt.*

Auſtrales omnibus voluptatibus ac veneri maximè deditos Scythas verò negat Hippocrates ad venerem aptos eſſe, ob nimiam, vt ipſe ſcribit, ventris frigiditatem ac humiditatem, tum etiam ob equitationem, ac propterea infœcundos eſſe: & cùm fruſtrà venerem tentauerint, odio veneris ſeipſos caſtrare. Caſtrationem vocat alibi venæ cephalicæ, quæ ſub auribus latet, ſectionem, qua his quoque temporibus vti quoſdam accepimus. Hæc tamen omnibus ferè hiſtoricis repugnant. Nã Gothorum, Scytharum & Germanorum tanta fœcunditas eſt, vt non modò Septentrionis vaſtas ſolitudines ac ſyluas maximis vrbibus decorarint, ſed etiam in vniuerſam Europam colo- F nias miſerint: non tantùm Germani vltra Danubium, verùm etiam Scandi in extremis Scythiæ finibus poſiti: illinc Methodius & Paulus Diaconus, exercitus quaſi apum examina erumpere conſueuiſſe tradunt. Iornandes verò & Olaus appellant hominum officinam: quòd inde Gothi, Gepidæ, Hunni, Cimbri, Longobardi, Alani, Burgundi, Normanni, Picti, Heruli, Sueui, Sclaui, Suiceri, Rugi originem traxerunt. Cùm autem Scythæ calidi ſint & humidi, vnde fœcunditas ingeneratur, dubium non eſt, quin omnium populorum fœcundiſſimi ſint. Et quidem ad venerem in vniuerſum Auſtrales ſalaciores: Septentrionales verò magis ſunt idonei. Id ſumma Dei prouidentia factum eſt, quòd iis, qui ſatis habent ad gignẽdum facultatis, voluptas non magnopere eſſet neceſſaria: iis verò, qui minus habent humoris & caloris, maiores ſtimulos voluptatis optima parens natura dedit: alioqui nec ſuum genus propagare, nec ſocietatem colere vellent. *Ioan Bodinus Method. hiſt. c.* 5.

Vna legio Turcarum, quam Perſæ aduerſus Arabes euocarant, repentè in tantam hominum multitudinem aucta eſt, vt Arabes eos eiicere fruſtra conati, faſces ei & imperium ſummiſerint. *Idem c.* 9. G

IN SPECIE.
VIRORVM, QVI MVLTOS,
SVSCEPERE LIBEROS.
EXEMPLA BIBLICA.

Adam protoplaſtus præter Seth, Abel & Cain habuit XXX. liberos.

Gedeon Ioæ F. qui & Ierobaal, dux fortiſſ. filios habuit ſeptuaginta ex multis vxoribus. Item ex concubina, quæ in Sichem degebat, Abimelech ſuſtulit, qui patre mortuo tyrannidem inuaſit, & fratres ſuos LXX. vno in ſaxo peremit, excepto Iothan natu minimo. *Iudicum c.* 8. *&* 9.

Iair Galaadites, Iſraëlitas rexit annis 22. Is triginta filios habuit, in totidem equis equitantes, totidémque oppida tenentes, qui Iair vici vocantur, in Galaatide. *Iudic. c.* 10.

Abeſan Bethlehemites, Iſraëlitarum iudex annis ſeptem, triginta filios habuit, totidémque filias, totidem nurus, totidemq; generos. *Iudic. c.* 12.

Abdon Illel F. Pharatonites, filios XL. habuit, & nepotes triginta, in 70. equis equitantes: qui Iſraëlitarum iudex fuit annis 8. poſt Elon. *Ibidem.* H

Dauid rex filios habuit ex legitimis vxoribus nouemdecim, præter eos, quos ex concubinis, & Thamar filiam. 1. *Paralipomen.* 3.

Roboam Salomonis F. Iudæorum rex, duxit vxores IIXX. & concubinas LX. Ex iis genuit filios XXIIX. & filias LX. 2. *Paral.* 12 *& Ioſephus lib.* 8. *Antiq. c.* 10.

Achab Iſraëlitarum rex LXX. filios habuit, quorum Ioram natu maximus patri in regno ſucceſſit. Omnes vno die, iuſſu Iehu, occiſi. 4. *Reg.* 10.

Iob ſeptem filios & tres filias conuiuantes, ruina domus oppreſſos, amiſerat. Poſtea cùm Deus patientia illius ſatis explorata omnia conduplicaſſet, ſeptem filios ei dedit, & filias tres, Iemimam, Caſſiam & Querenappucam, pulcherrimas totius orbis. Cauſa affertur: liberos non conduplicauit, quoniam decem illos, qui obierant, habebat adhuc in altero ſeculo:

itaque decem alios tantùm in hoc ſeculo ſuperaddidit. *Iob.* A *cap.1.& vlt.*

HISTORICA.

Endymion Æthlij filius, ſecundus Eleorum rex, à Luna adamatus, ex ea filias quinquaginta ſuſcepiſſe fingitur. *Pauſanias lib.5.*

Moyſes propheta dum vagum per deſerta populum traxit, Ægyptus, vnde Iſraëlitas eduxerat, quum ad id tempus Æria dicta eſſet, ab regis nomine, Ægyptus eſt cœpta nominari. Fuit Ægyptus Beli filius, qui ſuperiorem Ægypti partem regia poteſtate aliquandiu tenuit. Fama eſt, hunc quinquaginta maſculæ ſtirpis liberos ex Europa Nili F. habuiſſe: quod in barbaro homine, quorum proprium fuit, ſiue procreationis, ſiue voluptatis cauſa pluribus mulieribus miſceri, haud fabuloſum dixerim. Erat illi frater Danaus nomine, cui par fuit natarum numerus ex Europa, Nili itidem F. Is à fratre qui plus poterat natorum fiducia, ex Ægypto pulſus, in Peloponneſum eſt oneraria naui delatus: vbi Gelanore a ſuis per id tempus eiecto, facilè eſt Argiuorum regno potitus. Ac tum primùm fecerunt onerariam nauim in Græcia conſpectam. Aqua etiam in viſceribus terræ abſtruſa, puteis ab eo altiùs effoſſis, deprehen- B di cœpta eſt. Danaus quia oraculo acceperat, futurum vt à genero interficeretur, cùm filias ſuas filiis Ægypti dare cogeretur, omnes prima nocte maritos ſuos interficere curauit. Sola Hypermneſtra Lino pepercit, à quo poſtea Danaus occiſus eſt. *Sabel. lib.4. En.1. Phlegon. Trallian. de Mirabilib. & longæuis.*

Lycaon Pelaſgi F. Arcadiæ rex, antequam in lupum verteretur, ex Atlantis filia legitima vxore, & nonnullis aliis, ſupra quinquaginta liberos ſuſcepit. *Natalis Comes lib 9. cap.9. Mythologiæ.*

Theſpis Athenienſis Erechthæi regis filius, è pluribus feminis filias L. genuit, cum quibus vocatis ad epulas Hercules ſigillatim vna nocte concubuit, ſuſcepítque totidem liberos mares, qui Theſpiadæ dicti ſunt. *Dion. lib.5. & Suidas.*

Hercoles inter LXXII. liberos vnicam tantum filiam habuit. *Antigonus in Mir. nat. ex Ariſt.*

Priamus ex Hecuba coniuge habuit XIX. liberos: ex aliis pellicibus 31. Hinc *Maro.*

Quinquaginta illi thalami, ſpes magna nepotum.

Artaxerxes Xerxis filius, Perſarum rex, habuit ex pellicibus CX. liberos, ex iuſto matrimonio III.

C Scylurum Cherſonneſi dominum ac Scyluri liberos in captiuis habuit Mithridates Eupator. Eos quinquaginta fuiſſe, Poſſidonius ſcribit, cùm Apollonides octoginta affirmet. *Strabo lib. 7.*

Arabum regi Herotimo Trogus Pompeius auctor eſt, ſexcentos ex numeroſo pellicatu filios fuiſſe, per quos variè bella adminiſtrabantur. Huiuſmodi præſidio fretus Syriæ fuit & Ægypto infeſtus, Syllanis temporibus. *Sab. lib.3. En.6.*

Maſiniſſa rex Numidiæ, XLIV. filios habuit, auctore Eutropio.

Atila Hunnorum rex, LX. liberis inſignis.

Carolus Magnus Imp. ex multis coniugibus & concubinis, multos etiam liberos habuit: nimirum ex Hildegarda Sueua Carolum, Pipinum, Lotharium & Ludouicum: filias autem Ruthrudem, Bertam, Giſlam, Hildengardam, Adelheydam, Bellixandam, Immam, Gertrudim. Tum ea concubinis, Gerſuinda, Adeltrudem, Reginam, Drogonem & Hugonem: Adelinda, Theodoricum: Himmeltrude, Pipinum, in patrem ſeditioſum: Rothilde, Adelroden, Roynam, Adelindam. Tres filias ex Faſtrada Franca ſuſcepit, Theodoretam, Hiltrudim & Rothaydem. Et ita viginti tres liberos genuit. *Hedio in Chron. German. & Bruſchius in German. monaſteriis.*

D Babo ab Abenſperg. & Roët, Comes, Babonis Schirorum principis F. vrbis Ratiſponenſis præfectus, ex duabus legitimis vxoribus triginta & duos filios, atque octo filias tulit, educauitque: tótque ſimul liberos viros ſuperſtites reliquit. Eum Henricus II. Imper. tum Ratiſponæ habitans, ſecum venatum cum paucis proficiſci iuſſit. Babo ſperans ſe tempus opportunum nactum, quo tantam ſobolem Cæſari commendaret, iuuenes iam puberes, ſcitos admodum & elegantes, cultu quoque & arte ornat, vnicuique comitem adiungit: cum tali prolis globo venatum procedit ad Imp. ille viſa tanta multitudine Babonem accerſit, ſciſcitatúrque, cur cum paucis aduenire iuſſus, tot equites adduxerit? Babo reſpondet, Cum vno equidem duntaxat famulo præſtò ſum. Qui igitur alij ſunt? inquit Cæſar. Excipit Babo: Et tui, inquit, famuli, filij mei, quos tuæ maieſtati exhibeo, committo, quod bonum, fauſtum felixque ſit, E talem electorum iuuenum & fratrum cohortem, in pace decus, in bello præſidium dono do, vt ingenuam decet ſobolem, maxima cura tibi educaui. Gratiſſimum munus tale iuuenum fratrum examen Auguſto fuit, dextra & oſculo excipit, filios nominat: ſecúmque in aula conſiſtere iuſſos, præfecturis, vicis, prædiis ſtipendiariis, caſtelliſque locupletauit. Ab his plurimi comites, nobiléſque Nariſcorum, Vindelicorum, Noricorum, Charionum, Boiorum & Francorum genus trahunt. Vt puta Comites & Liberi Barones de Roët, Rieteoburg, Stephaning, Raning, Lengfeld, Calmunta, Bergen, Roteneck, & alij quidam. *Auentinus A.D. lib.5. Annal. Baior. & Hieron. Zieglerus in Hiſtoria illuſtrium virorum Germ. Anno* 1485. Nicolaus huius familiæ vltimus, à Chriſtophoro Bauariæ duce, quòd partes fratris fouiſſet, interfectus eſt.

Rodolphus Habſpurgenſis Imp. ex Anna Comitiſſa de Hohenberg in Sueuia, ſuſcepit ſeptem filios, totidémque filias. Ea quibus poſtea innumeri principes, Reges & Imperatores prodiêre. *Cuſpin. A.D.*

Albertus I. Rodolfi Imp. F. primus Auſtriæ dux, & cæſo Adolfo Imperatore, ex Elizabetha F. Meinhardi Comitis Tyrolenſis viginti & vnum liberos ſuſcepit. Quibus vti proſpiceret, ad regionem per fas & nefas amplandam, in Heluetia F præſertim, animum adiecit. Horum vndecim iuſtam aſſequuti ſunt ætatem, cæteri in pueritia mortui. *Stumpfius & Cuſpinianus, A.D.*

Barnabas Vicecomes Mediolanenſis dux, XXXIX. liberos ſuſcepit, & per eoſdem nobiliſſimis Chriſtiani orbis principum familiis ſeſe inſeruit.

Conradus Moſcouiæ dux, LXX. liberos habuit, ex quibus quatuor tantùm legitimi fuerunt.

MVLIERVM. QVÆ PEPERERE SIMVL MVLTOS,

Vt Geminos, Trigeminos.

EX S. SCRIPTVRA.

Thamar ex Iuda ſocero, habitu meretricio occultata, concepit: quoniam liberos omnino habere cupiebat. Exactis ad pariendum menſibus, geminos in vtero ferebat. Atque in ipſo partu alter manum protulit, quam prehenſam obſtetrix cocco alligauit, dicens priorem exiturum. Sed cùm is manum reduxiſſet, & eius frater emergeret, obſtetrix dixit: Quare obiectum G tibi interſtitium interrupiſti? eóque Phares appellatus eſt. Deinde exiit alter, is qui coccum in manu habebat qui Zara nominatus eſt. *Gen.*28.

Rebecca vxor Iſaac, cùm ſterilis eſſet, concepit tandem gemellos, qui in eius vtero conflictabantur, & matrem miſerè cruciabant. Conſulto Dei oraculo, reſponſum eſt, duas gentes in vtero illius eſſe: duóſque populos inde orituros, minori tamen ſeruiturum maiorem. Peperit inde priorem Eſau, rufum totum, & villoſi centonis inſtar: poſtea Eſau calcem manu tenens, exiit Iacob. *Gen.*25.

HISTORICA.

Mnemoſyne Eleutheris imperans, in Pieris Iouis concubitu vſa nouem noctibus, anno vertente totidem filias edidit, Muſas dictas:

——— ταῦτ' ἄρα Μοῦσαι ἄειδον Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,

(vt inquit *Heſiodus in Theogonia*)

ἐννέα θυγατέρες μεγάλου Διὸς ἐκγεγαυῖαι,
Κλειώ τ' Εὐτέρπη τε, Θάλειά τε Μελπομένη τε
Τερψιχόρη τ' Ἐρατώ τε, Πολύμνιά τ', Οὐρανίη τε,
Καλλιόπη θ' ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.

Myſtica interpretatio alterius eſt loci. H

Ægyptia quædam vno partu quinque pueros enixa eſt, teſte Ariſtotele. *Gell. lib.10. cap.2.*

Mulierem non vltra quinque vno partu edere, tradit Ariſt. memoriæque fuiſſe proditum. *Antigonus in mir. nat.* ſcribit, Alexandriæ Mulierem quandam quatuor partibus XX. fœtus ediſſe, quorum maior pars enutrita ſit. Eadémque in vrbe. Alia mulier quinque infantes vnà peperit, tres maſculos, duas feminas, quos ſuis ſumptibus ali iuſſit Traianus imperator. Eadémque mulier circumacto exinde anno, tres infantes peperit. *Phlegon. de Mirab. & longæuis.*

Annis ſupremis Auguſti, Fauſta quædam è plebe, Oſtiæ duos mares, totidem feminas enixa, famam, quæ conſecuta eſt, portendit haud dubiè. Reperitur & in Peloponneſo Mulier quinos quater enixa, maioremque partem ex omni eius vixiſſe partu. Et in Ægypto ſeptenos vno vtero ſimul gigni, auctor eſt Trogus, vbi fœtifer potu eſt Nilus. *Plinius lib.7. cap.2.*

A Ancilla quædam Auguſti Imp. in agro Laurente vno partu quinque enixa eſt filios. Eam Auguſtus in via Laurentina honorificè ſepeliri curauit cum ipſis pueris, & ſepulchri inſcriptione. *Gell. lib. 10. Noct. Att.*

Proconneſia è duplici adulterio geminos ediſſe fertur, vtrumque patri ſuo ſimilem. *Solinus Polyhiſt. c. 4.*

Serapiam Alexandrinam, ſcribit Caius Digeſtorum libro triceſimo quarto quinque liberos vno enixam partu. *Cælius lib. 4. cap. 23. A. L.*

Lampridius ſcribit, Fauſtinam Pij F. M. Philoſophi vxorem, vno partu enixam geminos, Commodum ſcilicet & Antoninū: qui quadrimus elatus eſt, quem parem aſtrorum curſu Commodo Mathematici promittebant. Cùm Fauſtina eſſet prægnans, viſa eſt in ſomnis ſerpentes parere, ſed ex his vnum ferociorem. *Caſp. n. A. D.*

B Lamiſſij Longobardorum regis Mater, ſeptem vno partu edens filios, eos in piſcinam quandam proiecit. Quos cùm Agelmundus primus Longobardorū rex poſt Ibor & Agion, iter faciens haſta reuolueret, Lamiſſius haſtam eius firmiter tenuit. Ab eo igitur nutritus poſtmodum, & regni hæres factus eſt. *Sigebert. in Chron.*

Sub Zenone Imp. Mulier quædam ſeptem liberos vno enixa eſt partu, quos in piſcina crudelis abiecit. Sigebertus, matrem eam fuiſſe indicat Agelmundi regis Longobardorum: *Paul. Diacon.* verò lib. de geſtis Longob. 1. c. 10. meretricem.

Mulieris meminit Auicenna, quæ duos & viginti abortiuos ediderit. *Rauiſius.*

Eo anno, quo Henricus II Rom. Imperator mortuus eſt, Altaichij, inferioris Boiariæ monaſterio, mulier quædam quinque filios ſimul eſt enixa. *Auent. lib. 5. Annal. Boior. A. D*

Comitiſſa quædam Querfurtenſis vno partu fertur ediſſe nouem infantulos, quos omnes ad vnum vſque voluit interimere: ſed patre ſortè fortuna aduentante, conſeruati ſunt. *Brotuffius lib. 4. cap. 4. hiſt. Anhalt. p. inc.*

C Mathildis Comitiſſa ab Hennenberg, filia Florentij IV. Batauini comitis ſoror Gulielmi regis Rom. ſub Friderico II. Imp. mille quingentos quatuordecim pueros ſimul genuit: qui in malluuio ab Othone Traiectenſi Epiſcopo auunculo eius ſacra aqua luſtrati ſunt, & pòſt mortui. *Auent. in lib. 7. Annal. Boior. A. D. Caſp.* 350. pueros habet. *A. D.*

Anno Chriſti 1313. Margarita comitiſſa Holſteinij, imperante Henrico VII. vno partu tot edidit infantulos, quot anni ſunt dies, trecentos ſexaginta quatuor, omnes maturæ ætatis & humanæ; omnes etiam viui baptizati ſunt. *Annales Brunſuicenſium, Albert. Crantzius in Vandalia. Erneſtus Brotuffius lib. 4. c. 4. hiſtoriæ principum Anhaltinenſium Fulg. lib. 1. cap 6.*

Albertus Magnus ſcribit, quandam fuiſſe Mulierem in Germania, quæ LX. filios peperit, quolibet partu quinque, quorum nullus ad dimidium annum peruenerit. Aliam quandam in Germania, configuratis conformatiſque iam in vtero duorū & viginti infantium corpuſculis, abortum feciſſe: aliam verò etiam ſeptuaginta: imò, vt ampliùs increſcat admiratio, aliam D etiamnum eieciſſe in peluim, embryunculorum, auricularis digiti magnitudine, corpuſcula centum & quinquaginta. Cuius rei facta fides eſt, tuniculis, quibus obuoluebantur, conſciſſis. Addit quoque, pluribus eorum affuiſſe dilatationis & conſtrictionis motum, & ſigna alia vitæ complura, oculis tamen imperfectioribus. Manuum verò & pedum digitos fuiſſe capillares. *Cælius lib. 4. c. 23. A. L.*

* Comitiſſa Hollandiæ Margareta Florentij vxor, vnico partu enixa fuit trecentos ſexaginta quinque liberos cuius portenti hiſtoriam *require in loco de Imprecatione.* Item in *ſerie Epiſcoporum Vltraiectenſium.*

Iſenbertus Comes de Altorf, vxorem habuit Irmentrudim. Hæc cùm pauperculam fœminam eodem partu tres liberos mares enixam vidiſſet, & tanquam impudicā reprehendiſſet, quòd ea eodem viro tres ſimul filios ſuſcipere, impoſſibile videretur: ipſa poſt annum (Deo ſic eius ſuperbum iudicium caſtigante) abſente viro XII. mares enixa eſt. Perterrita eo caſu, quòd iam de ſua quoque pudicitia dubitari poſſe arbitraretur, obſtetrici vndecim in proximo torrēte Schetero mergendos committit, vnicum illa ſeruat. Paret obſtetrix. Obuius fit illi Comes, quid velatum geſtet, interrogat. Illa Vuelfos (ſic enim lingua ſua catulos vocabant) deformes ſubmerſurā ſeſe aſſerit. Mox ille: At permitte, inquit, vt videam, ſintne aliqui qui venationi nobis inſeruire poſſint. Repugnat illa. Tandem coacta, infantes XI. oſtendit, E & negotium Comiti, ita, vt geſtum erat, narrat. Imperat ergo Comes, vt factum apud vxorem ſuam diſſimulet, & filios educari præcipit. Exacto iam ſexennio, cùm omnes viuerent, in arcem adduci iubet, atque illic coram omnibus amicis imprudentia vxoris detecta, veniam illi dedit, & filios porrò duodecim æquali iure ſuos eſſe voluit: ſtatuitque vt non Comites de Altorf, ſed ex vetulæ obſtetricis ominoſa voce, quæ vitam illis XI. dederat, Vvelfi vocarentur: & gratitudinis ergò pro diuinitùs ſeruata tam numeroſa prole, in ipſo Altorfenſi oppidulo cœnobium monialium conſtruxit. Hanc iſtius monaſterij loci originem eſſe, ex multorum ſenum qui eadem ſeſe à ſuis parentibus & maioribus audiuiſſe narrabant, teſtimonio ſcribit. *Bruſchius, de monaſterio Vinearum.*

Helionora Saluiata, Bartholomæi Friſcobaldi Florentini ciuis vxor, duos & quinquaginta liberos enixa eſt, nunquam paucioribus tribus vno partu. *Iacobus Capellus in Fragmentis.*

F Anno 1270. in Craconienſi regione, honeſta quædam matrona Margareta, Virboſlai Comitis vxor, triginta ſex pueros viuos vno partu edidit, viceſima die menſis Ian. *Cromerus lib. 9 & Gaguinus in vita Boleſlai V.*

Matthias Golancenius Epiſcopus Vladiſlauienſis in Polonia fuit ſub Vladiſlao Loctico rege. Eius Matrem ferunt duodecim filios vno partu ediſſe: verùm ex iis vnum illum vixiſſe, reliquis mox, vt nati erant, mortuis. *Cromerus lib. 11.*

Ruſtica in pago *Reſſynis* propè Acronium lacum, A. D. 1535. quatuor pueros mares vno partu incolumes edidit, non diu tamen ſuperſtites. *Stumpfius.*

Ioannis Geſlingeri Tigurini, oratoris in Bernenſium ditione Vxor, circa annum Salut. 1553. cùm gemellos ediſſet, anno nondum elapſo quinque ſimul peperit, tres filios ac duas filias. *Lycoſthenes de prodigiis.*

Dorothea quædam Genoana in Italia gemino partu XX. filios edidit. *Fr. Picus Mirand. in ſecundum hymnum ſuum.*

☞ *Vide locum de Prolibus.*

Sapina.

G Lia F. Laban lippis oculis deformis, Iacob patriarchæ in coniugium data, quamuis inſcio, cùm à viro parum curaretur, fœcunditate tamen à Deo fuit donata, ita vt primùm quatuor filios, Ruben, Simeon, Leui & Iudam ei pepererit: deinde cùm Zilpham ancillam ei ſubieciſſet, Gad & Aſer obtinuit. Tandem ipſa rurſus peperit Iſſachar & Zabulon, & filiam Dinam. Rachele contra ſterilis diu, ex Bala ancilla, quam Iacob ſubiecerat, ſuſcepit pro ſuis Dan & Nephthalim: multò pòſt peperit ipſa Ioſeph & Beniamin. *Gen. cap. 30.*

Iudæi ſtolidiſſimi promiſſionem Abrahæ factam de multiplicando ſemine eius ſicuti ſtellas cœli, & arenam maris, referunt ad tempus cùm Meſſias venerit, & eos in terram Sanctam reduxerit. Tunc enim quamlibet mulierem quolibet die filium pariturā. *Petr. Cluniac. lib. 2. contra Iudæos, c. 5.*

Veteres ſcriptores de numero filiorum Niobes non videntur conſentire. Homerus ſex numerat, & totidem filias. Laſus verò & Euripides bis ſeptem dicit. Heſiodus nouemdecim: niſi vera non ſunt Heſiodi illa carmina, ſicut multa quoq; alia falsò ipſi attribuuntur. Alcmā decē ponit. Mimnermus, Pindarus, Bacchylides XX. Sappho XIIX. *Ælianus lib. 12 de Varia hiſtoria.*

H *Ὥσπερ χαλκιδικὴ τέτοκεν ἡ μοι γυνή*, id eſt, Tanquam Chalcidice peperit nobis vxor. De ea dicebatur, quæ liberos quàm plurimos peperiſſet. Tradunt heroinam quampiam fuiſſe nomine Comben, cui cognomen fuerit Calcidi, quòd prima arma ærea confecerit. Ea viro coniuncta centum liberos enixa dicitur. Sicuti proditum eſt in Euboicis annalibus, & atteſtatur Ariſtus Salaminius. *Eraſmus.*

Acca Laurentia XII. filios mares habuit, & ex iis vnicum tantùm amiſit, cuius locum Romulus ſubiit. Hi XII. fratres Aruales dicti.

Pompeius Magnus in ornamentis theatri mirabiles fama poſuit effigies, ob id diligentiùs magnorum artificum ingeniis elaboratas: inter quas legitur Eutyche, à XX. liberis rogo illata Trallibus, enixa a XX. partus. *Plin. lib. 7. c. 3.*

Clodia Ofilij CXV. annis vixit, enixa quindecies. *Idem lib. 7. cap. 48.*

Gracchorum mater Cornelia duodecies partum alternauit, Agrippina Germanici nouies. *Idem lib. 7. c. 12.*

Magno Sfortiæ mater fuit Elisa, virilis animi mulier, ex Petracina factioſa gente: feruidis aſperiſque moribus, ſed pudicitia mirabili. Peperit alterum & viginti liberos, quos veluti ad arma natos ita educauit, vt facilè comiſſora indumenta, ex-

quiſit

quiſitáſque epulas, & mollia ſtrata contemnerent: vterentur A autem robuſto quodam corporis atque animi vigore ad tuendum familiæ decus. *Iouius in vita Sfor.*

Victoria mater Æneæ Syluij, qui poſtea ad Pontificatum euectus Pij II. nomen obtinuit, duodeuiginti, & ex bis gemellos aliquot puerperiis edidit. *Ioann. Antonius Campanus in vita Pij.*

☞ *Conſideretur infra Titulus de fœtu.*

*FOECVNDITAS DIVTVRNA.

Medici ſcribunt mulieris deſinere fieri muliebria ordinariè poſt annum 46. & in viris generandi vigorem deſinere ſub annum 66. Nihilominus *Lemnius de occ. nat. mirac. lib. 4. c. 24.* fatetur, quaſdam ſe fœminas nouiſſe, quæ vſque ad annum 55. fœcundæ extiterunt.

Teſtantur hiſtoriæ, Maſiniſſam poſt annum 86. ætatis liberos genuiſſe.

Et noui ait *Camerar. Hor. ſucciſ. Cent. 1. cap. 57.* amicum, paternum Francum, qui propemodum octogenarius genuit liberos filium & filiam.

Huc refer *ex loco de Generatione Tit. Conceptus mirabiles, & vetula,* exemplum Conſtantiæ vxoris Imp. Henrici, & nonnulla alia.

B

* Fœdus.

ETYMOLOGIA, ET DEFINITIO.

Fœdus eſt pax, quæ fit inter dimicantes, vel à fide, quæ interuenire debet à fecialibus ita dictum, per ipſos enim fiebant fœdera, ſicut bella per ſæculares.

Alij dicta fœdera ſentiunt, à porca fœdè & crudeliter occiſa: cuius mors & interitus illi deuouebatur, quià pace reſiliiſſet. vnde *Vergil.*

Et fœdâ iungebant fœdera porcâ.

Fœderis partes induciæ, dictæ ſecundum *Iſidor. lib. 18. c. 1. orig.* quaſi in dies otia. *σπονδὴ* Græcè & *ברית* Hebræis *Berith* eligere, quia conditiones fœderum ab vtraque contrahentium parte eliguntur.

Fœdera inita. cum quibus, conditiones, tempus & pleraque alia quære in Loco de Amicitia. Item in Loco de contractu, Titulo Contractus publici. quibus tamen adiicimus in præſens ſequentia.

C FOEDERA CVM HOMINIBVS INITA.

EXEMPLA SACRA.

Variorum cum variis Fœderum exempla non pauca ſuppeditant ſacræ Literæ, idque variis etiam de cauſis, quarum tamen pleræque fuerunt animorum coniunctio, & obſequiorum ad inuicem officioſa delatio, quamuis etiam pacis conciliatio, hoſtilitatiſque omnis depulſio ſubindè interuenerint. Nos locum Scripturæ & Fœderatorum nomina duntaxat ſuggeremus. Curioſus Lector cauſas facile indagabit.

Ita iniiſſe fœdus commemoratur. Eſcol & Aner cum Abrahamo, *Geneſ.* 14. 13. Abraham cum Abimelech, 21. 27. Iſaac cum Abimelech, 27. 31. Iacob cum Laban, 31. 44. Ioſue cum Gabaonitis, *Ioſ.* 9. 15. Dauid cum Ionatha, 1. *Regum* 18. 3. *&* 20. 16. *&* 23. 18. Dauid cum Senioribus Iſraël, 2. *Reg.* 5. 3. 1 *Paral.* 11. 32. Abner cum Dauide, 2. *Reg.* 3. *verſ.* 12. 21. Salomon cum Hiram. 3. *Reg.* 5. *verſ.* 12. Aſa cum Benadad, 15. 19. 2. *Paral.* 16. 2. Achab cum Benadad. 3. *Reg.* 20. 34. Ioſaphat D cum Ochoſia, 2. *Paral.* 20. *verſ.* 35. 37. Ioſaphat cum Achab. 3. *Reg.* 22. 24. Ioiada cum Præfectis militum, 4. *Reg.* 11. 4. *Paral.* 23. 1. Ephraim cum Aſſyriis, *Oſe.* 12. 2. Demetrius cum Iudæis, 1. *Macch.* 10. *v.* 15. 16. Demetrius cum Ptolomæo, 11. *verſ.* 8. 9 Romani cum Iudæis, 16. *verſ.* 16. 17.

☞ *Exempla profana, ſiue hiſtorica paſſim, & abſque numero reperiuntur. cum vix vlla bella illata legantur, quæ non exitum per fœdera ſortita fuerint.*

FOEDERA QVIBVS OLIM CEREMONIIS, AC FORMA SANCITA APVD ETHNICOS.

☞ *Pleraque horum habes in loco de contractibus: quæ hoc loco non repetimus: nonnulla tamen iſtis infra adiiciemus.*

APVD FIDELES OLIM IN LEGE ANTIQVA.

Solebant veteres Iudæi fœdera ſancire interueniente negatione, & diuiſione certorum animalium, idque etiam obſeruarunt in lege naturæ, vt interpretes obſeruant, *Gen. c. 15.* E vbi Deus feriens fœdus cum Abrahamo, vult in vſum ſanciendi fœderis, ſumi vaccam triennem, & capram trimam, &c. eaque omnia diuidi à capite ad caudam. Cui mandato obſecutus Abraham, ſumpſit præcepta ſibi animalia, & per medium diuiſit præterquam aues, quas non diuiſit, quia ad fœdus nihil faciebant. Ritus autem fœderis erat, vt inter partes ſiue membra diſſectorum animalium tranſirent fœderantes, & ſibi imprecarentur necem & ſciſſionem, ſi fœdus violarent. Atque hunc ritum Iudæos deinceps ſeruaſſe, conſtat *Ieremiæ c. 34.*

CHALDÆOS.

Apud Chaldæos inquit Diodorus Tarſenſis, totius habetur inſtitutandum, cum illud per animalium ſectionem ſanciunt, eamdem præuaricatoribus imprecantes.

Iidem, teſte Sophocle, euntes per medium ignem, & ferrum manibus tractantes iuramenta firmabant, quod etiam aliæ nationes ſeruabant.

GRÆCOS.

Iureiurando ſe obſtrinxerunt Græci omnes, cùm aduerſus copias Xerxis dimicaturi eſſent, in hæc verba: Vitam libertate, pluris non faciam, neque deſeram Imperatores, neque viuos neque mortuos: ſed eos è ſociis: qui in prælio occubuerint, omnes ſepeliam: & vbi belli victor extitero, etiam barbaros, ex iis ciuitatibus, quæ pro Græcia pugnauerint, F nullam deuaſtabo: quæ barbari partes ſequi maluerint, omnes decimabo: fanorum, quæ à barbaris incenſa, & diruta ſunt, nullum omnino excitabo: ſed ſinam impietatis barbaricæ extet in omni poſteritate monimentum. *Muret. lib. 3. Var. lect. cap. 10.*

Græci, qui cum Cyro aduerſus Perſas aſcenderunt, fœdus percuſſerunt, mactato tauro, lupo, & apro, & ariete, in ſanguine intingentes Græci enſem, Barbari haſtam iureiurando addito, neutri alteros ſe deſerturos, ſed belli fore ſocios: Barbari verò inſuper iurarunt, ſe ſine fraude ducturos eſſe. *Suid.*

PERSAS.

Perſæ inter ſacra menſæ & conuiuiorum fercula, præſentibus vxore & filiis, quos omnes tanquam fidei pignora adhibent, fœdus ineunt, & ſic fidem ſocialem ratam, & manſuræ G pacis inuiolabile pignus eſſe cenſebant. *Alex. lib. 5. c. 3.*

ARABES. SCYTHAS. BAVCÆOS.

Arabes quoties fœdus faciebant cum aliis, quidam medius inter vtrumque ſtans, acuto lapide feriebat volam iuxta maiores digitos ipſorum qui fœdus agebant: deinde ſumpto flocco ex vtriuſque veſtimento, iungebat eo ſanguine ſeptem lapidea in medio poſitos, inter vngendum inuocans Dionyſium & Vraniam. Hoc acto idem, qui fuerat ſequeſter fœderis inter amicos contrahendi, vadabatur pro hoſpite, aut forte pro ciue ſi cum ciue res agebatur. Quod fœdus & ipſi qui amicitiam contrahebant, ſeruare iuſtum cenſuêre. *Polyd. Virg. de inuent. lib 4. c. 15.*

Etiam miſſum è leuiter vulneratis brachiis aut pollicibus ſanguinem lambebant.

Scythæ hoc modo fœdus ſanciebant: Infuſo in grandem calicem fictilem vino, commiſcebant eorum ſanguinem qui ferirent fœdus, percutientes cultello aut incidentes gladio aliquantulum corporis, deinde in calice tingebant ſagittas, ſecurim, iaculum: hæc ſimul atque feciſſent, ſeſe multis verbis deuouere, poſtea vinum epotare, non modo ij qui fœdus facie- H bant, ſed etiam comites illi qui erant maximæ dignitatis.

Baucæi pactionem in hanc formulam conflabant: feriebant enim fœdus ſuper occultam foſſam, & quoad humus ea ita ſe haberet, tamdiu fœdus in ea regione ratum fore ſentiebant. *Herod. lib. 3. 4. & 5.*

ROMANOS.

Romanis fœdus ſancire volentibus Sacerdos fecialis ex mandato Regis aut Conſulis, ſumpta ex arce graminis herbâ purâ, porcum feriebat ſilice: dicens, ſic à Ioue feriatur, qui hoc fœdus fregerit, vt ego hunc porcum ferio. Teſtatur id *Liuius l. 1. ab Vr. cond.* de fœdere percuſſo inter Albanos & Romanos. Poſitis ait fœderis legibus, fecialis dicebat: Populus Romanus non deficiet prior, ſi prior defecit, publico conſilio, dolo malo, tu illo die Iupiter, populum Romanum ſic ferito, vt ego hunc porcum hodie feriam, tantoque magis ferito, quanto magis potes polleſque. Sic etiam *Virg. l. 8. Æneid.* de Romulo & Latio.

Armati Iouis ante aram, pateraſque tenentes
A *Stabant; & cæſa iungebant fœdera porca.*

Atque inde manaſſe phraſim, qua fœdus ferire, mactare, percutere, icere dicimus. Idem refert *F. Patricius lib. 8. c. 10. de regn.*

Claudius Cæſar cum regibus fœdus iniuit medio foro, porcâ cæſâ, & adhibito ritu communi. *Suetonius.*

Plut. in quæſt. Rom. teſtatur, Romæ duces fœdera non feriiſſe à medio die: nec formulam conſcribere conſueuiſſe.

Quin ipſis Ianuarij Kalendis, Romani milites in verba Imperatoris iurare ſolebant: cùm antea ſtante Repub. in Senatus populique Rom. verba iurarent. *Plutarch. in vita Galbæ. Dion. lib. 57.*

Christianos.

Non eſt inſolens apud Chriſtianos, vt perceptione ſacræ Eucharistiæ fœdera pactáque confirmentur, quod ſanè ſymbolum fidei maximum eſt, neque vllum eo maius excogitari poteſt. Ita pax inter Henricum IV. Imp. & Paſchalem Romanum Pontificē coaluit, teſte Sigeberto. Etiam cum nuper Pariſiis ſimultas inter Carolum IX. Francor. Reg. & Cardinalem Griſium depoſita fuit, vterque in reconciliationis ſignum, corpus Dominicum ſumpſit. Eiuſque rei plura reperiuntur exem- B pla. Si quando tamen inter Catholicos, & illos qui ſe Euangelicos appellari faciunt fœdera percutiuntur, ſolenni iuramento, & ſubinde ſacrorum Euangeliorum attactu firmantur. De Vladiſlao Rege Hungariæ cum Amurate I. Turcar. Imper. fœdus ineunte, S. Euchariſtia velut in obſidem ei traditâ, alio loco diximus.

FOEDERA INTER DEVM ET HOMINES INITA, QVIBVS CEREMONIIS, &c.

In Lege Naturæ.

Initurus Deus cum Abraham fœdus ſuper terra promiſſionis poſſidenda, iuſſit adhiberi ritus omnes, quos in fœderibus ſanciendis adhibebant, de quibus paulo ante, agendo de ceremoniis Iudæorum. Cúmque, ait, in iis deſcribendis Muyſes, occubuiſſet Sol, facta eſt caligo tenebroſa, apparuit clibanus fumans, & lampas ignis tranſiens inter diuiſiones illas. In fœderibus enim feriendis ſolebant ferientes tranſire inter victimas diuiſas, vt ſuprà diximus: Itaque hoc lampadis aut faculæ tranſitu per media animalia, firmat Deus ſuum fœdus cum Abraham: Loco enim Dei tranſit Angelus in hac face repræ- C ſentans, & deliteſcens. Ipſe etiam Abraham qui fœdus cum Deo iniit, pari modo tranſiiſſe, vel potius viſus ſibi tranſire eſt intelligendus. Ita interpretes ſuper *cap. 15. Geneſ.*

Peracto diluuio, etiam ſtatuerat Deus pactum cum Noë & filij eius, nè deinceps interficeretur omnis caro aquis Diluuij, neque eſſet diluuium diſſipans terram, dixitque hoc ſignum fœderis quod do inter me & vos, arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram. Cumque obduxero cœlom nubibus recordabor fœderis mei. Hoc autem fœdus Dei, non eſt fœdus contrahentium, in quo pars vtraque ad certas conditiones ſe obligat; ſed eſt mera Dei promiſſio. *Gen cap. 9.*

In Lege Scripta.

Deus iterum per Moyſen in lege ſcripta ſancinit legem inter ſemetipſum, & populum, *Exodi cap.* 24. per ſanguinem victimarum. Moyſes enim ſumptum ſanguinem reſperſit in populum, & ait: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his. Significabatur autem ſanguis Chriſti in nos in noua lege reſpergendus. Apoſtolus D vero Paulus in Epiſtola ad Hebræos dicit, cum ſanguine acceptam fuiſſe aquam, & lanam coccineam, & hyſſopum, aſperſiſſeque ex eo populum & librum. *Heb. 9.*

In Lege Nova.

Vt figuræ reſponderet veritas, Chriſtus nouum fœdus cum populo ſuo ſanciuit per ſeipſum, hoc eſt ſanguinem ſuum, quaſi victimam fœderalem: qua nobis retulit redemptionem, & ſalutem, vnde in inſtitutione Euchariſtiæ expreſſè dixit: Hic calix eſt nouum teſtamentum in meo ſanguine. Hoc eſt, vt clarius alij Euangeliſtæ: hic eſt ſanguis noui teſtamenti vtique, verus ſanguis, non ſymbolicus, quomodo vetus teſtamentum quod vmbra erat noui, vero ſanguine fuit ſancitum.

FOEDERA INFOELICIA

Primum. Cvm Svbditis.

Ludouicus XI. cum ſubditis, à quibus deſertus ac proditus fuerat, pacem inire coactus, omnes paulatim trucidari, aut alia via è medio tolli curauit, vſque adeo vt etiam fratrem Carolum veneno ſuſtulerit. *Meyerus in hiſtoria Flandriæ.*

Superiore ætate Rex Feſſæ à fratre obſeſſus, iniquiſſimis conditionibus paciſci coactus fuerat. Cæterum eodem mo- E mento fratrem quem ad amplexum admiſerat, ſuffocari, ac de ſublimi ſolio deturbari, inſpectante exercitu mandauit, milites duce amiſſo, Regis imperia non detrectarunt.

Simili amentia Dux Hyotchus cum Henrico VI. Anglorum Rege, quem opibus & viribus ſuperauerat, fœdus iniit, quo quidem ſibi viuo, totius Regni procurationem; liberis poſteriſque regnum ipſum Rege mortuo pactus eſt. Rex omnibus aſſentiri ſe ſimulauit, mox tamen Hyotcho manus iniici, ac coronam fictilem capiti imponi, poſtremo ſecuri percuti mandauit. *Ex Chronic. Penceri, & axiomat. Richteri.*

CVM EXTERIS.

Athenienſium & Corcyræorum fœdus vtriſque exitiale fuit: cùm Attici propter coniunctionem cum Corcyræis, quam fecerant in cauſa dubia, mouiſſent bellum Peloponneſiacum. Item, poſtea propter fœdus cum Phocenſibus ſeditioſis, attraxerunt regem Macedonicum.

Crœſus fiducia fœderis Laconici ſuſcipit bellum non neceſſarium contra Cyrum: in quo & vincitur, & capitur.

Fœdus Iudæ, Ionathæ, & Simonis Machabæorum fratrum, F ceſſit ipſis infeliciter. Omnes enim paulo poſt initum fœdus interfecti ſunt: Iudas in acie: Ionathas à Thryphone: Simon inſidiis Ptolomæi generi infidi. Habuerunt autem fœdus cum Romanis.

Iſraëlitæ infeliciter dimicant, cùm fœdus feciſſent contra tribum Beniamin: & fiderent viribus ſuis.

Cadmus Agenoris filius, occiſo rege, cui nomen erat Draconi, fertur occupaſſe regnum Bœotiæ: aduerſus quem cum amici & filij Draconis bellum coniunctis viribus ſuſcepiſſent: ipſe iecit inter eos ſemina diſcordiæ: qui tandem diſtracti atque conſumpti ſunt.

Hinc nata eſt fabula de ſerpente, eiuſque dentibus in terram ſeminatis, ex quibus ſubito exstiterunt duæ acies, galeis & haſtis armatæ: quæ mutuis vulneribus ſeſe confecerint. Fingitur autem Cadmus illum ſementem feciſſe iuſſu Palladis, hoc eſt, diuino conſilio: eſt enim ſingularis prudentiæ, ita diuellere hoſtium conſenſum. Ac videre mihi videor in hac fabula quandam imaginem horum temporum: vbi aliquoties fœderati Principes ſimili arte ſunt diſtracti: & poſtea inter ſe G ſe dimicantes perierunt.

Quando noſtri Principes muniebant ſe fœderibus: populus intuebatur potentiam Principum coniunctorum inter ſe fœdere, quod vocabatur Smalcaldenſe. Aliqui multa monebant, fiducia illius fœderis, quæ præſtiterat fuiſſe omiſſa. Illa fiducia eos ad arma capeſſenda impellebat, ad experiendam fortunam infelicis belli: quod quam plurimis exitiale fuit. Meminimus quæ fuerint voces multorum intuentium numerum eorum: qui eo fœdere erant deuincti: Sed ſapientes, quanto creſcebat potentia magis: tanto magis frangebantur animis, & fiebant abiectiores.

Noſtro tempore fuerunt ſocij Veneti & Genuenſes, Cæſar & Romanus Pontifex contra Turcas. Veneti cum Genuenſibus habent naturale diſſidium. Ideò Veneti prodiderunt Andream Doriam, & impediuerunt. Is contra non adiuuabat fideliter. Sic dirimebantur, & cogebantur Veneti inire concordiam cum Turca, & magno redimere pacem. Turcicus enim Imperator noluit eis placari: niſi cederent duabus præſtantiſſimis vrbibus, Monembaſia videlicet & Calliopoli. Eſt autem Monembaſia vrbs proxima Mycenis: quæ deinde dicta eſt H Epidaurus. In Homero dicitur vitifera: ibi enim ſunt generoſiſſima vina: vnde & vinum Maluaticum quod apud nos habemus aduehitur. Calliopolis vero paulo ſuperius ſita eſt. Sic Veneti iterum coacti ſunt pacem componere: ac nouum fœdus facere cum Turcico Imperatore: quia videbant ſe deſectos eſſe ab Andrea Doria. Sunt κυνόφιλοι, *es ſind Hunds* fœdera *genueſen*: quia Veneti & Genuenſes ſunt naturaliter inimici.

Ioanni regi Vngariæ exitioſa fuit coniunctio cum Turcis. Attraxit enim Turcas in regnum, qui id deuaſtarunt.

☞ DE FIDE FOEDERIBVS INITIS SERVANDA, *Requiratur locus de Fide, & Fidelitate ſuprà, Titulo Fides ſeruanda in Promiſſis, Pactis, &c.*

Fœmina.

Quære. Mvlier.

* Fœnus.

A

* Fœnus.

Vide VSVRA. FOENERATORES.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

FOenus, Græcè τόκος, τοκίζω, fœneto. Eſt autem fœnus vſura Sed differunt, quia vſura eſt lucrum de capitali acceptum fœnus verò eſt lucrum de vſura. Vel ſic fœnus ex ſolo ipſo eſt. Nam dicitur naturalis fructus terræ: *Ouid.*

Quid tibi cum multo fœnore reddas ager.

Et inde ad vſuram transfertur, quaſi pecunia per ſe fructum producat, ſicut terra. Ita & fœnum fœtum terræ dicimus, & fœnus fœtum pecuniæ.

A fœneto fœnerator, qui apud Græcos Daniſta dicitur, & fœneratitius: vnde pœcunia fœneratitia, quæ ex vſuris eſt collecta: hinc & fœnum dicitur, quod herbæ eædem manentes
B quotannis nouas pariant.

Hebræi vſuram & fœnus duobus nominibus perſtringunt. 1. *Neſech*, à morſu & roſione, 2. *Tharbith*, ab acquiſitione, & multiplicatione, quæ voces fœneratorum artibus apprimè conueniunt.

EXEMPLA, ET APOPHTHEGMATA.

TVM ETHNICORVM, TVM CHRISTIANORVM.

Pittacus, Quæſitum vbique lucrum inexplebile eſſe dicebat. *Stob. ſerm.* 10.

Periander dicebat quæſtum turpem eſſe grauem theſaurum. *Eodem ſerm.*

Socrates, interrogatus, quinam auari eſſent? Qui turpia venantur, inquit, & neceſſarios amicorum negligunt. *Eodem ſerm.*

Politianus, Fœneratores pecunias habere & non habere dicebat. Nam dum omnia ad vſuram trahunt, nihil habent, & quod habent, alius habet. *Ibid.*

Fœnus eſt Reipublicæ funebre malum, ſeditionum diſcordiarúmq; crebertima cauſa: eóque cohibebatur antiquis quo-
G que & minus corruptis moribus. *Tacitus Annal. l.* 6.

Æqui cultor egregius, intemperatam illam habendi libidinem, quæ per iniquas vſuras ſuo æuo dominabatur, deteſtatus Alphonſus Rex Aragonum, rogabatur, quidnam ſibi videretur Fœnus; Nihil aliud, inquiebat ille, quàm animæ funus; ita enim ante eum *Auſonius:*

——— Sic turpia lucra
Fœnoris, & velox inopes vſura trucidat.

Ex Panorm. lib. 3. de Geſt. Alphonſi. Laurent. Beyerlinck in Apophthegmat.

Idem percontanti, quo apud eum honore eſſent Fœneratores; Eodem, dicebat, quo Harpyiæ. Illæ enim ex rapto viuunt, ſicuti & iſti. *Panorm. lib.* 4.

Fœtus.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

D FOetus eſt quidquid animal gignit, aut parit. Græcis φύσις, vel γονὴ, à fouendo Latinis dicitur, dum enim in vtero eſt, imò dum ex vtero, à matre fouetur, dicitur tam de brutis, idque magis propriè; quam de hominibus. Imo & terræ fœtum legimus fœnum, & meminit fœtus arborum *Virgil. lib.* 1. *Georgicor.*

FOETVS IN VTERO CONCEPTVS RESPECTV MODI. VEL

Supra naturam.

Vnus hîc & ſolus occurrit Chriſtus Ieſus, Opt. Max. Nam quicunque alij abſque virili perhibentur nati ſemine, fabuloſis, non veris annumerandi ſunt hiſtoriis. Quorum exempla aliquot è Virginum, quæ pepererunt, Titulo depromi poſſunt. Hîc filiorum, illic parentum habetur ratio. Cuius natiuitatis miraculum *D. Bernardus ſerm.* 3. *in Vigilia Natiuitatis*, his verbis perſequitur. Tria opera tres mixturas, fecit omnipotens Dei maieſtas, in aſſumptione noſtræ carnis: ita ſingulariter mirabilia, & mirabiliter ſingularia, vt talia nec facta ſint, nec ampliùs ſuper terram facienda ſint. Coniuncta quippe ſunt ad inuicem Deus, & homo, mater & virgo, fides & cor humanum. Nihil enim Deo ſublimius, nil vilius limo: & tamen tanta dignatione Deus deſcendit in limum, tantáque dignitate limus aſcendit ad Deum, vt quicquid in eo Deus fecit, limus feciſſe credatur: quicquid limus pertulit, Deus in illo pertuliſſe dicatur, tam ineffabili, quàm incomprehenſibili ſa- E cramento. Et attende, quia ſicut in illa ſingulari diuinitate trinitas eſt in perſonis, vnitas in ſubſtantia: ſic in illa ſpeciali commixtione trinitas eſt in ſubſtantiis, in perſona vnitas: & ſicut ibi perſonæ non ſcindunt vnitatem, vnitas non minuit trinitatem: ita & hic perſona non confundit ſubſtantias, nec ſubſtantiæ ipſæ perſonæ diſſipant vnitatem. Summa illa trinitas hanc nobis exhibuit trinitatem, opus mirabile, opus ſingulare inter omnia & ſuper omnia opera ſua. Verbum enim & anima & caro, in vnam conuenêre perſonam: & hæc, tria vnum, & hoc vnum tria non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ. Hæc eſt prima & ſuperexcellens mixtura, & hæc prima inter tres. Aduerte homo, qui limus es, & non ſis ſuperbus: quia Deo coniunctus es, & non ſis ingratus. Secunda mixtura eſt virgo, & mater admirabilis planè & ſingularis. A ſeculo non eſt auditũ, quòd virgo eſſet, quæ peperit, quódque mater eſſet, quæ virgo permanſit. Nunquam, iuxta rerum ordinem virginitas, vbi fœcunditas prædicatur: nec fœcunditas, vbi virginitas integra cõſeruatur. Sola hæc eſt, in qua virginitas & fœcunditas obuiauerunt ſibi. Ibi ſemel factum eſt, quod factum non fuerat, nec fiet in æternum: quia nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem. Tertia eſt fides & cor humanum: & hæc quidẽ prima & ſecunda inferior, ſed nõ minus forſitan fortis. Minus enim eſt, F quomodo cor humanum his duobus fidem accommodauit, quomodo credi potuit, quod Deus homo eſſet, quod virgo manſerit quæ peperiſſet. Primam auris audiuit, ſed oculus non vidit: qui auditum eſt & creditum vſque in fines terræ, magnum illud pietatis ſacramentum: & tamen oculos (Deus) non videt abſque te, quomodo te intra virginei ventris anguſtias humano corpori coniunxiſti. Secundam oculus vidit, quia ſe fœcundam & virginem illa ſingularis regina conſpexit, quæ conſeruauit omnia verba hæc, conferens in corde ſuo: cognouit & Ioſeph, & non minus teſtis quàm cuſtos tantæ virginitatis. Tertia cor hominis aſcendit, cùm quod factum eſt, ſicut factum eſt, creditum eſt: cùm magis oraculo, quàm miraculo credidimus, cùm quæ dicta vel facta ſunt tenemus firmiſſimè, nullatenus dubitantes. In prima vides, quid: in ſecunda, per quid: in tertia propter quid Deus dederit tibi. Dedit Chriſtum, per Mariam, propter G ſanitatem. Hæc ille. Nos pariter Domino Deóque noſtro ex Gnomologo ſpolia affigimus Ægyptia:

ὦ ἄνα, παρθένιε θεοῦ τόκος, [illegible]
λίσσομαι ἀρχέ[illegible] ἀποσπαρεί[illegible].
χαῖρε ἄναξ ὅτι μὴ [illegible]
[illegible]
δόξα χάρις τε θεῷ [illegible] γαῖα [illegible],
[illegible]

Tu ſolus θεάνθρωπος, æternus Dei non deorũ filius, ἀμήτωρ, mortalis hominis non hominum filius ἀπάτωρ, ob paternum delictum patre carentes, morte tua ἀπάτορας, reddidiſti. Tibi ſoli pro tantis meritis gratia & gloria in omnem æternitatem.

Secundum naturam.

☞ Exemplis hîc non eſt.

TEMPORIS. SVPERFOETATIO.

Mulieri vbi paululum temporis inter duos conceptus inceſſit, vterque perfertur: vt in Hercule & Iphicło fratre eius apparuit, & in Ea, quæ gemino partu, alterum marito ſimilem, alterum adultero genuit: item in Proconneſia ancilla, quæ eiuſdem diei coitu, alterum domino ſimilem, alterum procura- H tori eius: & in Alia, quæ vnum iuſto Partu, quinque menſium alterum edidit: rurſus in Alia, quæ ſeptem menſium edito puerperio, inſecutis menſibus geminos enixa eſt. *Plinius lib.* 7. *Nat. hiſt. cap.* 11.

NVMERI. GEMINI, TRIGEMINI.

☞ Ipſum Fœtum hîc conſideramus. Si Matrem ſpectes liberorum fœtu nobilem, ad virtutis Generatricis hiſtoriam pertinebunt.

Geminos Græci nunc didymos dicunt, nunc didymaones, eo tamen interſtitio, ſicuti in Rhetorico adnotatum lexico eſt, vt ſint Dydimaones diuaricatis ſeiunctiſque corporibus. Didymi autem coniunctis connexiſque, Cuiuſmodi fuiſſe Actorionas, traditum fabulis ſcimus. *Cælius lib.* 4. *c.* 23. *A. L.*

Vopiſci à natiuitate nomen habent, & partu. E geminis enim ſi aliter abortiuo fluxu exciderit, is qui legitimè natus eſt, Vopiſcus nominatus. Circa quod maxima & rara miracula contingunt. *Solinus c.* 7. *Polyhiſt. & Plin. lib.* 7. *c.* 10.

Ex ſacra hiſtoria notiſſ. gemelli, Eſau & Iacob, Iſaac patriarchæ. Her & Onan, Iudæ ex Sua vxore.

Caſtor & Pollux gemini fratres, filij Iouis & Ledæ, qui A mare noti ſolebant à piratis (vnde & dij maris dicuntur) ille mortalis, hic immortalis fuit. *Plin. lib. 2. c. 37.* Relati ſunt in cœlum, & poſiti inter duodecim ſigna cœleſtia.

Ægina Ariſtodemi Spartanorum regis vxor Geminos peperit. *Herodotus.*

Romolus & Remus gemini fratres ex Rhea Syluia, à Marte compreſſa, nati ſunt, teſte Liuio, & omnibus aliis aſtipulantibus, qui de Romanorum hiſtoria ſcripſerunt.

Trigeminos Horatios apud Romanos, totidémque Coriatios apud Albanos fuiſſe, quorum certamine Romani & Albani imperium locarunt, teſtatur *Liuius lib. 1. Dec. 1. & Plin. lib. 7. c. 3.*

☞ *Quære in Titulo de Fœcunditate, pleraque huius rei.*

Fœtus in vtero quando animetur?

☞ *Pete ex Titulo de Anima §. anima rationalis.*

GESTATIO FOETVS.

PERFECTA. IMPERFECTA.

☞ *Septem menſium rarò, nouem frequentiùs, auctore Hippocrate, ſenſu indice. Neque in re manifeſta de exemplis multum laborandum.*

FACILIS, LABORIOSA.

B Olympiadem in partu Dianam inclamantem audiens philoſophus, Ecquos, inquit, clamores ederet, ſi mortalem pareret?

Notum eſt *Maronis illud de Pollionis filio:*

Matri *longa decem tulerunt faſtidia menſes.*

FOETVS IN LVCEM EDITVS. QVO AD SVBSTANTIAM. VEL

Integer.

☞ *Exemplis hic non opus eſt.*

Non integer.

Ludouicus Vngariæ & Boëmiæ Rex ſine extrema cute quam *ἐπιδερμίδα* vocent, editus eſt. Omine non obſcuro, extremæ cladis Chriſtiano nomini illo regnante inferendæ.

HABITVM. VTPVTA.

Diadematus.

Macrinus Imp. filium habuit Diadumentum, formoſiſſimum, ſic dictum, quòd diadema Triuiæ, cùm naſceretur, in capite haberet, ita forte, quòd rumpi non potuit, veris intercedentibus neruis. Et hinc Diadematum puerum appellatum credunt plerique. Licet quidam de nomine aui ſui materni Diadumenum C vocatum ſcribant. *Cuſpin. A.D.*

MODVM.

Præpoſterè editus.

Agrippæ, veluti ægrè parti, à Rom. appellantur, quorum in naſcendo non caput, ſed pedes primùm exeunt, ab ægritudine & pedibus dicti, teſte *Gell. lib. 16. c. 16. ex Varrone, & Solino c. 4. Polyhiſt.* qui infelices eos plerumque eſſe ſcribit. In M. Agrippa felicitatis argumentum fuit, nec tamen vſque adeò inoffenſæ, vt non plura aduerſa pertulerit, quàm ſecunda. Nam & miſera pedum valetudine, & aperto coniugis adulterio, & aliquot infelicitatis notis retrouerſi ortus omen luit. *Plin. lib. 7. c. 8. Europ. lib. 7. c. 4.* Huius autem periculi deprecandi gratia aræ ſtatuiæ ſunt Romæ duabus Carmentibus, quarum altera Poſtuerta nominata eſt, Proſa altera, à recti peruerſique partus & poteſtate & nomine. *Gellius.*

Domitius Nero Imp. toto principatu ſuo hoſtis generis humani, pedibus genitus eſt, vt ſcripſit parens eius Agrippina, teſte *Plinio 7. c. 8.*

In vterum.

In vterum protinus reuerſus Infans Sagunti, quo anno ab D Annibale deleta eſt. *Plin. lib. 7. c. 3.*

Editus moriente matre.

☞ *Vide Tit. In partu mortua, Illic Matris, hic Fœtus ratio habetur.*

Thalia nympha Sicula iuxta Symetum fl. à Ioue compreſſa, gemellos concepit. Metu Iunonis optauit vt ſibi terra dehiſceret. Vbi venit tempus maturitatis infantum, recluſa terra eſt, & infantes ex aluo emerſerunt, appellatique ſunt Palici, *ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι* quoniam prius in terram merſi, nunc denuò reuerſi eſſent. *Macrob. lib. 5. Saturn. c. 19.*

Mortuo Enechone Ariſta rege primo Nauarrorum, regnanit Garſias Enechonis, filius eius. Eum quadam die in viculo Larumbe reſidentem, ſuperuenientes Arabes occiderunt, & Vrracam vxorem eius prægnantem in vtero lancea percuſſerunt. Latrunculis fugatis regina per vulnus lanceæ infantulum enixa periit, qui miraculo omnium eſt ſeruatus, & Sanctius E Garſiæ fuit vocatus. Eum quidem nobilis ſuſcepit, & diligentiſſimè educauit. Cùm ad adoleſcentiam perueniſſet, ætatem indole, & indolem ſtrenuis operibus ſuperans, ſucceſſit in regno regi Garſiæ, ann. DCCCCXVIII. *Rodericus Toletus lib. 5. rerum Hiſp. c. 22. & Marinæus lib. 8. rerum. Hiſp.*

Venceſlaus Imp. ignauiſſimus matrem in partu interfecit, & baptiſmo primo ingreſſu fœdauit: vt iam omen illud eſſet improbitatis. *Cuſp. A.D.*

Elapſus mortua matre.

In Tegeatum agro eſt mons Creſius nomine, in quo fuit Aphnij ſacellum. Nam ibi cum Ærope congreſſus eſt Mars, veluti memorant Tegeatæ, natus inde Aphnius, matri nihilominus inhæſit, partui quamuis immortuæ, ac ex vberibus vi numinis paterni multum copioſúmque lac ſuxit. Qua ratione in deos tranſlatus, Aphnios, id eſt, diues, fertur nuncupatus. *Cælius lib. 20. c. 24. Antiq. Lect.*

Gorgias Epirota, fortis & clarus vir, in funere matris ſuæ vtero elapſus, inopinato vagitu ſuo lectum ferentes conſiſtere coëgit, nouúmque ſpectaculum patriæ præbuit, non tantùm F ex ipſo genitricis rogo lucem, ſed etiam cunas aſſecutus. *Valer. lib. 1. c. 8.*

Exciſus, Cæſares, Cæſones.

☞ *Cæſuræ huius & methodum & exempla peculiari commentario noſtra ætate edidit. Franciſcus Rouſſetus medicus Gallus, eo, quem de Partu Cæſareo inſcripſit.*

Aiunt quidam Coronidem prægnantem cum Iſchi Elati filio concubuiſſe. Quod grauiter ferens Diana, illam interemit, quia fratri factam iniuriam perferre non poſſet. Illa poſtea cùm rogo impoſita fuiſſet, Mercurius è ventre mortuæ Æſculapium extraxit, vel ipſemet Apollo: vt teſtatur *Ouidius lib. 2. Metamor. Natalis Comes lib. 4. Mythol. c. 11.*

P. Scipio Africanus prior, defuncta parente exciſus vtero, in diem venit. Ideóque etiam primus apud Romanos Cæſaris nomine ſalutatus eſt. Simili modo natus eſt Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intrauit. *Solinus cap. 4. Polyhiſt. & Sylius Italicus lib 13. Plin. lib. 7. cap. 9.* Fortè hic eſt M. Manlius Torquatus, qui cum L. Martio Cenſorino conſul fuit.

G Cæſares dicebantur Romanorum Imp. à C. Iulio Cæſare, qui natus non eſt nam matrem eius nono menſe mortuam diſſecuerunt, eúmque protulerunt: & Cæſarem dixerunt, à cæſa matris aluo. *Suidas.* Sed fabella hæc eſt Græca. Namque matrem habuit Aureliam, feminam primariam & ſingulari pudicitia mulierem (vt *Plut.* inquit) quam amiſit cùm bellum Gallicum gereret. Sed primo fortè, qui hoc nomen ſortitus eſt, euenit, vt è matris vtero cæſura erueretur. Licet aliqui etymon hinc ducant, quòd à cæſo elephanto in pugna, qui lingua Maurorum Cæſar dicitur, vel quòd oculis fuerit cæſus, hoc eſt, glaucis, vel à cæſarie, qua natus proditur, primus, quiſquis is fuerit, Cæſaris nomen indeptus ſit. *Cuſp. A.D.*

S. Drogo Confeſſor in Principatu Spinetenſi, natus eſt cæſo. Nam inter diros partus dolores matris, conſilio obſtetricum per illius latus fuit extractus, *Vide Natal. SS. Belgij Molani, 14. Iulij.*

H Gebhardus, Vdonis Comitis de Bregentz F. ex matris vtero exſectus, Conſtantienſis Epiſcopus factus eſt anno 1001. & monaſterium Petershuſium, item templum Cerciacenſe (in emporio nobili Heluetiæ Zurzach dicto) extruxit. *Bruſchius.*

Anno 959. Burchardus Comes de Lintzgovv, Buchorn, & Monteforti, liberalitate in pauperes præſtans, poſt Gralonis obitum abbas Sangallenſis deſignatus eſt, confirmatione ab Othone Magno per baculum & ferulam accepta. Dictus vulgò Ingenitus, eò quod ex mortuæ matris aluo exſectus eſſet. *Bruſchius.*

Circa an. ſal. 1500. in pago Sigershuſen, præfecturæ Gorbliebanæ, comitatui Turganienſi ſubiecto, ruſticus quidam Iacobus Nufer, vxori ſuæ Elizabethæ Aleſpachin, per aliquot iam dies parturienti, deſperata iam ſalute, conſilium ſuum communicat, Velle ſe, ſi conſentiat, ſuam in ipſa experiri induſtriam (erat autem is ὀρχότομος porcos caſtrare ſolitus) illa neceſſitate vrgente annuit. Hinc rectà ad præſidem Fravvenfeldenſem contendit, conatum aperit, licentiam impetrat. Itaque duabus cordacioribus obſtetricibus ex tredecim quæ aderant ſecum in conclaui retentis, ſumen vxoris primo ictu feliciter aperuit femella elegans proſiliit. Conſutum vulnus more

A more vterinatio rectè coaluit: ita vt ſequentibus annis ſemel gemellos, quatuor inde alios enixa ſit eidem liberos. Exciſa filia ad annum ætatis octogeſimum peruenit, fœcunditate nobilis.

TEMPVS. PARTVS.

Præcox.

Ariſtonis Lacædemoniorum regis vxor ſeptimo menſe Demaratum peperit. Ex qua re magnæ poſtea turbæ inter Cleomenem & Demaratum ortæ. *Plut.*

Aſclepiades auctor eſt, Naxias mulieres ὀκταμήνα, id eſt, octimeſtria edere puerperia, vel Iunonis munere, id illis gratificantis ob Dionyſij beneuolentiam: vel quia Bacchus ipſe ſic creditur natus quo nomine Naxum inſulam vnam à Cycladibus nuncupari Dionyſiam, quamuis de vinearum fertilitate appellari ita magis Plinio placeat. *Cælius lib 22. cap. 23. Antiquarum Lectionum, ex Suida.*

In Ægypto etiam octauo menſe partus vitales eſſe aiunt. *Plin. lib. 7. c. 5 & Ariſtoteles.* De Hiſpania idem narrat Auicenna *Cælius lib. 20 c. 1. A. L.*

Veſtilia C. Herdicij, ac poſtea Pomponij Orfiti clariſſimorum ciuium coniux, ex his quatuor partus enixa, Sempronium ſeptimo menſe genuit, Suillium Ruffum vndecimo, Corbulonem ſeptimo, vtrumque conſulem: poſtea Cæſoniam Caij principis coniugem, octauo. *Plin lib. 6. c. 5.*

Gellius teſtatur, Romæ ſuo tempore accurate quæſitum an. 8. menſe infans ex vtero editus, & ſtatim mortuus, ius trium liberorum ſuppleuiſſet: cùm abortus, non partus, videretur quibuſdam menſis octaui intempeſtiuitas. *Gell. lib. 3. c. 16. Noct. Attic.*

Serotinus.

C Romani, teſte Varrone, partus mulieris non tantùm nono, ſed & decimo menſe, ſecundùm naturam & legitimos eſſe iudicarunt: & propterea tribus Parcis nomina fecère a pariendo, vnicæ litteræ mutatione, & Nonam atque Decimam, à partus tempeſtiui tempore appellarunt. Proinde etiam vſu venit, vt cùm femina non ambiguæ pudicitiæ xi. menſe poſt mariti obitum peperiſſet, lis mota ſit ab hæredibus, quaſi mortuo marito concepiſſet. At Hadrianus cauſa cognita, veterum philoſophorum & medicorum ſententiis requiſitis, in xi. quoque menſe partum edi poſſe aſſeruit: Item in Satyra Varronis, quæ Teſtamentum inſcribitur. hæc verba leguntur: Si quia mihi filius vnus pluréſve in x. menſibus gignuntur, ij ſi erunt ὄνοι λύρας, exhæredes ſunt. Quòd ſi quis xi. menſe ἀριστοτέλη natus eſto, Accio idem quod Titio ius eſto, apud me: hoc eſt, eodem iure erit xi. menſe natus, atque is qui x. quoniam de rebus inter ſe nihil diſtantibus vulgo dici ſolebat, idem Accij quod Titij. *Gell. lib. 3. c. 16.*

Apud Varronem obſeruatum, Gracchum ideo nuncupatum, quòd eum Mater menſibus duodecim in vtero geſtaſſet, quia legitimum pariendi tempus eſſet ſupergreſſa. *Cælius l. 24. c. 4. Antiq. Lect.*

D Maſſurius auctor eſt, L. Papyrium prætorem, ſecundo hærede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, cùm Mater partum ſe xiii. menſibus diceret tuliſſe: quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum videretur. *Plin. l. 7. cap. 5.*

COMMORTVVS MATRI.

☞ *Quædam exempla ex Tit. Earum, quæ in Partu obiêre, petantur.*

ABORTIVI.

☞ *Ex Tit. Abortionis exempla petantur.*

FOETVS IN LVCEM EDITI CVRA.

☞ *Require locum de Educatione, Inſtitutione. Diſciplina, Filiis.*

QVI CVRANT.

Parentes.

M. Cato cùm vxor peperiſſet, nullo tam vrgenti, niſi publico negotio impediebatur, quin ei infantem abluenti & faſciis inuoluenti aſſiſteret. Illa etiam proprio lacte nutricabatur infantem. Frequenter etiam ſeruorum pueros admouebat mammæ, quò beneuolos eos ex educationis conſortio erga filium redderet. *Plut in Catone.*

Patres.

In Cytno inſula mulier puerpera editæ prolis nullam curam gerit: ſed vir domi abditus, infantia educationis curam atque onus fert. *Alex. lib. 2. c. 25.*

Magiſtratus.

E Thebanorum hæc lex rectiſſime & ſanctiſſimè poſita eſt: Ne ciui Thebano liceat infantem exponere, neque in ſolitudinem abiicere, capitis ſupplicio, verùm ſi in extrema mendicitate ſit conſtitutus pater, cogitur ſtatim infantem ad magiſtratum cum ipſis faſciis adferre, qui acceptum alicui tradit leui pretio, cum quo pactum & conditiones intercedunt, vt per ſuam fidem infantem alat, & adultum ſerui vel ſeruæ loco habeat, ſic vt alimentum & educatio ſeruitute compenſetur. *Æl. lib. 2 de Var. hiſt.*

QVOMODO. VTPVTA

Indolem Explorando.

Bracmanes editos infantes ſtatim diiudicabant publico in conſilio, ex facie & corporis membris, cuius eſſent indolis. Cuius indoles probabatur, bonis diſciplinis formandum curabant: ſi improbaretur, ſtatim occidebant: *Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 25.*

Ex Lycurgi inſtituto Spartani pueros ſtatim à partu vino abluebant. Si debilis eſſet fœtus, epilepſia corripiebatur, ad omnes militiæ labores futurus idoneus. *Alex. lib. 2. c. 25.*

F Germani ſiue Celtæ infantes primùm natos Rheno flumini immergebant, vt iudicium facerent de puero, mollis an robuſtus eſſet futurus, ſed etiam vt matris pudicitiam explorarent. Nam ſi mater caſtitatem ſeruaſſet, fluitabat in ſummo flumine: ſi adulterium commiſiſſet, mergebantur. Teſtis *Iulianus* in quadam epiſtola ad Maximum, item *Theophylactus, & Gall. in primo de San. tuenda.] & in primo Græcorum Epigram. ius apud.*

Alimenta ſubminiſtrando.

Ex Tit. Nutricum hæc quædam. Illic Officium, quod impenditur: hic Fœtus, cui impenditur.

Putat in Heroicis Philoſtratus dici Amazonas, quòd mazo, id eſt, mamma, non alantur: ſed roris fauis, qui in mellis modum calamis fluuialibus inſidet, lacte præterea equino adlecto. *Cælius lib 19. c. 12. Antiq. Lect.*

Romani infantem matris lacte educari potiùs quam apud coëmptas nutrices ali permittebant: cùm ingenuitas à matre ſola, non parte proficiſcatur, aut ſi permiſiſſent, magna cura præcipuas illi nutrices Laconicas, velut educationis magiſtras, admouebant. Quod æquè Germanis eſt habitum nefas, apud quos mater filium ſuo lacte alit. *Alexand. lib. 2. cap. 25.* G

Sanitati & Robori conſulendo.

Rutuli infantes primum natos flumini immergebant, vt corpora eorum firmarent, non ſecus atque ferrum candens aquæ immiſſum. *Virg. 9. Æn.*

——*natos ad flumina primùm*
Deferimus, ſæuóque gelu duramus & vndis.

Idem de Iazygibus ſcribit *Valerius Flaccus.*

——*ſæuo durauimus amne*
Progeniem, natóſque rudes

Thraces, Scythas, eundem morem habuiſſe. *Sidonius Apollinaris* teſtatur.

——*& matris ab aluo*
Artus infantum molles nix Cimbrica durat.

Æthiopes, ab ipſo natali die editos infantes in fronte inurunt, & ſtigmate notant, quo capitis & oculorum humor exſiccetur. Hodie quoque Ligures aiunt infantum occipiti carbonem ignitum adhibere, eadem ratione (ſua lingua Incendere vocant, ſi ferro ignito fiat) ad arcendam epilepſiam. *Alex. ab Alex. lib. 2. c. 25. ex Herod. lib. 4.* H

Pœni paſtorales, vbi filij ipſorum quadrimi effecti ſunt venas verticis illorum lana ſuccida inurunt, nonnulli venas temporum, ne pituita defluens è capite, officiat. Et ſunt reuera Pœni inter omnes homines ſaluberrimo corpore. Quòd ſi pueris inurendis ſpaſmos exiſtat, vrina hirci aſpera eos liberant. *Herod. 4.*

Spartani infantes vino abluebant à partu, argumentum ſumpturi an epilepſiæ obnoxij forent. Nonnulli ſale, & aqua, ad firmandum corpus. Eoſdem Lycurgus frigidiſſima aqua foueri, nudóſque in labore enutriri voluit, vt labori & dolori aſſueſcerent. *Alex. ab Alex. lib. 2. c. 25.*

Apud Rom. in teſtudineis alueis, aut ex tergore marinarum teſtudinum factis, calida pueros abluebant, mox oleo & butyro perungebant. *Alex. lib. 2. c. 25.*

NEGLECTVS. puta

A EXPOSITITII PVERI.

Quicunque exponuntur, quocunque conſilio, huius ſunt loci. Qui ipſi etiam ad locum Mortis pertinent, quatenus moriuntur in prima ætate. Sin conſeruentur, ad Tit. Vita conſeruata. Porrò Sanguinolenti, infantes expoſiti Latinis dicuntur, quod recens nati efferentur.

Vide de his Locum particularem in Littera E.

Fons.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

FOns eſt locus vnde funditur aqua viua, ſecundum Varronem *l. 4. de ling. Latina. Iſid. vero lib.* 13. *c.* 21. Fontem definit caput naſcentis aquæ, quaſi fundens aquas. Græci hodie *βρύσιν* fontem vocant, à *βρύει*, id eſt, ſcaturit, at melius alij enim Veteribus vtuntur nomine *κρήνη* vel *πηγὴ* pro fonte. Transfertur vt ſignificet cuiuſque rei originem & cauſam.

* ORIGO FONTIVM.

B Fuerunt qui intra terram cauitates aliquas, & alueos eſſe cenſuerunt, & intra illos recipi imbres, ac ex iis generari Fontes. Melius Ariſtoteles, fontium originem ad terræ ſinus deducit, intra quos aqua & aër recipiuntur, & in aquam reſoluuntur.

Alij è mari fontium fluminúmque perennitatem deducunt. Ita D. *Baſilius hom. 4. Hexam. Hieronym. ad c. 1. Eccleſiaſt.* vbi ita dicitur; Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt, reuertuntur.

Sanè quidquid de hac re ſit, conſtat ex ſacris Litteris, Deum die tertio aquas omnes in vnum locum congregaſſe, eáſque terræ cauernis incluſiſſe, ac per occultos meatus diſpertiiſſe vnde fontium parata materia, & abundans copia promanauit.

FONTES CONSIDERATI reſpectu

QVANTITATIS. Vbi Fontes

Multi.

☞ *Ex loco Fertilitatis huc quædam.*

Nulli.

Argiuorum regionem: aquis abundare concedunt, vrbem C verò ipſam Argos in loco iacere arido, in qua copia puteorum ſit, quos Danaidum adſcribant ſolertiæ: eos enim illas inueniſſe. Quo ex facto verſus ille vulgatur:

ἄργος ἄνυδρον ἐὸν Δαναὸς θῆκεν ἄργος ἔνυδρον.
Argos aquis vacuum Danaæ ſtruxère redundans.

Ex puteis autem quatuor inſignes habentur & ſacri, quos eximia veneratione colunt: qui in aquarum penuria, aquarum abundantiam inducunt. *Strabo l. 8.*

MOTVS.

In paruo Luſitaniæ oppido, quod vulgò Villamnouam vocant, diſtátque à Caura ciuitate paſſuum millia circiter vndecim, fons oritur Kalendis Maiis, & ad Kalendas vſque Nouembres aquas Villænouanis abundè diffundit: poſtea verò occultatur, latétque hyeme tota: & ad ſtatutum tempus, hoc eſt, a Kalendas Maias, renaſcitur, & accolas reuiſit. *Marineus l. 1. de rebus Hiſpan.*

In Iſlandia fontes ſunt complures, qui modò plenis exundant alueis, & in ſublime aſſurgunt, modò deprimuntur & abſorbentur. *Saxo.*

In Bernenſium ditione, non procul ab Haſtenſium municipio, Alpes Engiſtiliæ occurrunt, Iunio Iulio & Auguſto menſibus habitabiles, Iiſdem menſibus ſolis ex ſcopulo profluit fons D vberrimus, bis in die, manè & veſperi, quando pecora adaquantur: iiſque refectis ſenſim euaneſcit. Sordium iniectionem Nympha eius loci tanta fert impotentia, vt per aliquot dies aquam denegare ſoleat, nec niſi expurgato alueo, & veluti propitiato numine, ad officium redeat, Teſtis experientia. *Sumpſius l. 7. Heluetiæ.*

QVALITATIS. HVC FONTES

Calidi. Thermæ.

Callirhoe fons calidus, medicæ ſalubritatis, aquarum gloriam ipſo nomine præferens, prope Aſphaltitem Palæſtinæ lacum. *Plin. l. 5. c. 16.*

Ad Syriæ Hierapolim calidæ aquæ ſcaturiunt. & Plutonium eſt: ibi aqua adeò faciliter in tophum duratur, vt qui aquæductus deducunt, ex integro topho fiſtulas conficiant. Plutonium eſt os, in paruo quodam imminentis montis ſupercilio, ita commenſuratum vt hominem ſuſcipere poſſit, mira profunditate. Huic propoſitum eſt vallum quadratum ambitu fere ſemiiugero, quod nebuloſa & craſſa caligine plenum eſt, vt E vix ſolum diſcerni poſſit. Ad ſeptum appropinquantibus, aër innoxius eſt, purus ab illa caligine, in tranquillitate ventorum. Nam caligo intrà ambitum manet. Si vero animal introrſum progrediatur, ſtatim moritur. Quapropter tauri introducti cadunt, & mortui educuntur. Nos inquit Strabo, paſſeres immiſimus, qui ſubito mortui ceciderunt. Galli vero exſecti illæſi accedunt, vt etiam vſque ad os appropinquent, & introſpiciant & immergantur quovſque poſſint ſpiritum continere. *Strabo lib.* 13.

In Ionia xl. ſtadiis procul à Smyrna; thermæ ſunt, in quas Græci ex oraculo deſcendere iuſſi, à Myſis multis vulneribus affecti, cum ad Troiam, duce Agamemnone, proficiſcerentur, ſanati ſunt. Inde nomen meruêre, vt Agamemnoniæ dicerentur. *Philoſtratus in Proteſilao.*

In Thracia vrbs eſt Anchialus, quam Sardanapalus Parthorum rex (teſte Iordane) ex fundamentis erexit, intra limbum maris, & Hæmi montis radices. Ibi calidæ aquæ quintodecimo milliario ab vrbe diſtantes, ab imo ſui fontis igne ſca- F turientes, tam ſalubres eſſe creduntur (Gothorum teſtimonio, qui direpta ſub Galieno Aſia illis ſeſe refocillarunt) vt vix in vniuerſo orbe æque ſalutares pro reparandis hominum membris inueniantur. *Ioannes Magnus l. 16. c. 14. & Cranzius l. 2. Suecia c. 8. ex Iordane.*

In Iſthmo Corinthiaco è regione Cenchræi promontorij, ſunt Helenæ balneæ. Aqua à ſaxo in mare defluit, multa illa quidem, & ſalſa, nihilo calidior quam quæ igni primum intepuerit. *Pauſanias in Corinth.*

Campus eſt Calcidi adiacens Lilantus dictus, in quo calidarum ſcaturigines aquarum erumpunt ad curandos morbos. Quibus Corn. Sylla Romanorum Imperator eſt vſus. Adfuit quoque admirabile æris ac ferri commune metallum; quale nuſquam prouenire memoriæ proditur, hoc tempore, vtrumque prorſus euanuit. *Strabo l. 10.*

Lebediorum ager (quem primo Cares, deinde Iones obtinuêre) inſigni fœcunditate fuit, & calidarum in eo aquarum balneæ plurimæ ſaluberrimæ. *Pauſanias in Achaicis.*

In Iſthmo agri Trœzeniorum, à Methanis oppido ſtadia ferme xxx. abſunt calidarum aquarum balneæ ſalſæ. Aquas G eas è ſcatebris primùm erupiſſe aiunt, Antigono Demetrij filio in Macedonibus regnante, ac prius quidem repentinis ignibus eum locum æſtuaſſe. Ibi qui lauerint, frigidis perfundi non poſſunt, quod neque dulces vllæ prope ſunt, neque poteſt quiſquam ſine periculo ſe in proximum mare, natandi cauſa, mittere, propter cùm alias belluas, tum vero canes, quorum vim magnam pelagus illud gignit. *Pauſan. in Corinth.*

Lipara vna Æolidum inſularum, balneis, ad valetudinem priſtinam recuperandam abundat. Profert metallum celebre, quod alumen appellant: ex quo Liparenſes Romaniſque magnum percipiunt vectigal. Nam cum nullo alio in loco Orbis alumen generetur, magnos affert huic inſulæ quæſtus. *Diodorus l. 5. c. 3.*

Thermas ſalubres recenſet *Plinius lib.* 31. *cap.* 1. Aquitania apud Tasbellos, & in Pyrenæis montibus, Puteolos in Campania, Statiellas in Liguria, Sextias in Narbonenſi prouincia, nuſquam tamen largius quam in Baiano ſinu, nec pluribus auxiliandi generibus: in Campania itidem Sin- H ueſſanæ ſterilitati feminarum & virorum inſaniæ medentur: in Ænaria inſula calculoſis. *Plin. lib.* 35. *cap.* 1. plures alias recenſet.

Quidam fabulati ſunt, Gigantes è Phlegra Campaniæ vicina pulſos ab Hercule terram ſubiiſſe, atque ex illorum cruore fontem Leucæ fœtidum odorem habuiſſe, Phlegrámque Campaniæ oram fuiſſe vocatam, quod igni calidarúmque aquarum fluxu abundaret, totúſque Baiarum & Cumarum tractus ſulphuris & ignis naturam referentes aquas emitteret. Calidas idem eſſe inquiunt, quod vulnerum flammas abluerint, cum ex ipſius fulminis natura ſulphur oleant. Aquæ calidæ ad Budam in Hungaria vergunt in occaſum, diſtántque à mœnibus ſtadiis ferme duodecim: mirabilis autem earum natura fertur, quum ſcaturientis aquæ tantus ſit feruor, vt pede vix tentari poſſit, & in eam à laniis proiecti ſues facile depilentur, nec ranæ tamen intereant, quæ frequentes innatare conſpiciuntur. *Iouius l. 39. Hiſtor.*

Fabariæ Thermæ apud Rhetos, ad Fabarium, Cœnobium Benedictinorum vetuſtiſſimum, ſub Friderico II. Imp.

aucupis opera, aquilas ſectantis, repertæ, vlceribus chironiis, A corporibus vel morbo vel labore reſolutis, mirè vtiles, in profundiſſimo & anguſtiſſimo hiatu, ad cuius apicem æſtiuo tempore meridianus ſol vnica tantum hora pertingit, ſitæ, aquam fundunt calidam, pellucidam, Maio primum menſe ex ſcopulo prorumpentem, Septembri denuo euaneſcentem, ſex ferè menſibus feriantē, quaſi natura medica ægrorum commoditati, æſtiuis tantum menſibus in tam horrenda ſpecu, hocce non magis admirando, quam ſalubri fonte conſulere voluerit. *Stumpfius l.10. Heluetia*

Aquis Heluetiorum (vulgo Badam vocant) in pago Tigurino, thermæ ſulphureæ præſtantis vſus. Quarum commoditatem & illecebras eleganter deſcribit *Poggius in epiſtola ad Leonardum Aretinum.*

Valleſiani Thermas Viberas ſiue Brigeas habent, ſulphureas: Habent quoque Leucinas tanti feruoris, vt cocturæ etiam inſeruiant, à cupri venis promanantes. *Stumpfius.*

Frigidi.

In Eleuthero Laconia propter ruinas Cyphantum vrbis, fons ſaliens conſpicitur frigidiſſimæ aquæ è ſaxo prorumpentis: Atalantam è venatione ſiti laborantem, cum ſaxum illud B cuſpide percuſſiſſet, aquam elicuiſſe ferunt. *Pauſanias in Laconicis.*

Pindarus, dulcis diuinaque aqua Tilphoſæ ex pulchro fonte. Eſt autem Tilphoſa fons Bœotiæ, ex quo ſcribit Ariſtophanes Tireſiam bibiſſe, qui cum frigus ob ſenectutem ferre non poſſet, ſtatim mortuus eſt. *Athen.l.2.c.2.*

Sapidi.

In Meſopotamia Cabutæ fons eſt vnus ſuaueolentis aquæ. *Plin hiſt.nat.l.31.c.2.*

Reperiuntur in Iſlandia fontes cereuiſiæ ſapore. *Saxo. in præfatione. & Olaus l.2 1.c 4.*

Fœcundi.

Ad vrbem Hiericho largiſſimus fons eſt, rigandiſque aruis vberrimis, iuxta veterem ſcaturiens ciuitatem: quam Ieſus Naue filius, Hebræorum ductor, primam in Chananæorum terra bello poſſederet. Hunc fontem aliquando ferunt non ſolum terræ atque lignorum fructus, ſed etiam fœminarum partum obtundere ſolitum, cunctaque pariter morbo ac peſte corrumpere: poſtea vero manſueuiſſe, contraque ſaluberrimum ac feraciſſimum eſſe factum ab Heliſæo propheta, qui Heliæ notus C fuerat atque ſucceſſerat. Receptus enim hoſpitio ab Hierichuntinis habitationibus, quod humaniores eos expertus erat, ipſos & omnem illam regionem perpetua gratia remuneratus eſt: progreſſuſque ad fontem, lagenam fictilem nouam ſalis plenam in profluentem aquam miſit. Iuxta deinde ad cœlum dextram tendens, fontique immergens blanda libamina, ipſum quidem precabatur, vt fluenta leniret, ac dulciores aquarum venas aperiret: Deum vero, vt fœcundioribus auris flumina temperaret, orabat: tam vbertatem fructuum, quam ſucceſſionem prolis daret indigenis, nec eos genitrix filiorum aqua deficeret, quoad iuſti manerent. Ad has preces ex diſciplina manibus quoque multa operatus, fontem immutauit: Et qui antea cauſa erat his orbitatis ac famis, idem victus ac fœcunditatis auctor eſt effectus. Denique rigationis eius tanta eſt potentia, vt ſi attigerit modo terram; ſapidior ſit aquis diu perſeuerantibus. Vnde eo quæ largius abutuntur, exiguum emolumentum habent: quæ vero parcius, plurimum. Amplius tamen, quam cæteri fontes ſpatium rigat, & ſeptuaginta quidem ſtadiis longam, viginti autem latam planitiem permeat. *Ioſephus l.5.c.4.belli Iud.ex 4.* D *Regum 2.*

VSVS.

Fontes Potabiles.

In deſertis Arabiæ locus eſt, Elimum dictus, in quo Iſraëlitæ, duce Moyſe, duodecim fontes aquæ repererunt, & ſeptuaginta palmas. *Exod.*15. In eodem deſerto locus eſt Mara dictus, propter amaritudinem aquæ. In quo cum caſtra haberent Iſraëlitæ, Moyſes, Domino monſtrante, lignum quoddam aquæ iniecit, eamque potabilem reddidit. *Exodi* 15.

Hiericho vrbs cum reſtaurata eſſet, ſitu quidem commodo erat, verum terra ſterilis, & aqua vitioſa. Eliſæus igitur Propheta ſalem è nouo ſalino fonti iniecit, & amarorem, atque ſterilitatem ei abſtulit. 4. *Regum* 2.

Æthiopes Macrobij carne tantum cocta, & lacte aluntur: aquam bibunt ex fonte, in quo loti efficiuntur perinde atque inuncti, violam olentes. Ea aqua adeo inualida eſt, vt in ea ne lignum quidem vel palea innatare poſſit, ſed omnia peſſum eant in profundum. Hæc aqua illis præſtare videtur, quod ſint longæui, & pleriqueue ad centum viginti annos perueniant. E *Herodotus l.3.*

Ad Lernam in agro Argiuorum Amymones fons eſt, & ad eam platanus exurgit, ſub quo Hydram Lernæam educatam narrant. *Pauſanias in Corinth.*

Corinthus perennium aquarum copia abundauit, & plurimos habuit aquæ ductus. Bellerophontes ibi ſpectabatur, & ex ipſa Pegaſi equi vngula manans aqua. Item fons Glauces in quem ſeſe illa abiecit, ſalutarem ſibi aquam fore ſperans contra Medeæ veneficia. *Pauſan.in Corinth.*

Qui fontis Pirenes dicti in Corintho aquam ponderarunt, omnibus aquis totius Græciæ leuiorem illam inuenit. Ariſtophanes Comicus cùm aliis multis in rebus, tum quòd optimam omnium habeat aquam, agrum Athenienſem excellere ſcribit, inquiens: Qualia producit regio Hipponice omnibus totius terræ habitatæ præſtantiora, mel, panes, ficus, ficus per Iouem fert certè: greges, lanas, myrti fructum, victimas, caſeos, aquam egregiam, ita vt quiſpiam ſtatim ſe Atticam aquam bibere cognoſcat. *Athen. lib.2. cap.2.* Inciderat inter ſophiſtas ſermo quæ aquæ eſſent ſuauiſſimæ. Cúmque alij Lernæ aquam laudarent, alij Pirenes, reſpondit Carneus Megarenſis Cynicus, ex F Philoxeni ſententia: Quæ manus abluit. *Idem lib.4. cap.18.* Ptolemæus rex libro Commentariorum ſeptimo ita ſcribit: In Corinthum nobis per Contoporiæ dictæ promontorium procedentibus, fons obuius eſt factus, qui aquam niue multò frigidiorem emittit, ex quo multi non bibunt, niſi aquam longinquam eſſe à fonte expectent: ipſe verò ſeipſum bibiſſe ſcribit. *Athen l.1.c.2.*

Apud Tenarum Laconiæ promontorium fons eſt, qui olim introſpicientibus portus, & naues ſpectandas præbuiſſe dicitur. Aquæ miraculum illud fœmina quædam ſuſtuliſſe dicitur, cùm in ea pollutam veſtem abluiſſet. *Pauſanias in Laconicis.*

Brundusij in portu fons, incorruptas præſtat aquas nauigantibus. *Plinius l.3.c.103.*

Medicati.

Siloa fons ad radices montis Sion, non iugibus aquis, ſed certis horis diebuſque ebullit, & per terrarum concaua & antra ſaxi duriſſimi cum magno ſonitu venit. *Hieron. com. in Eſaiam l.3. c.8.*

Sozomenus l.7.c.21. narrat de fonte circa Emaus, poſtea Nicopolim dictam, G vbi Chriſtus cum Cleopha poſt reſurrectionem ambulans, in alium ſe vicum properare ſimulauit, & vbi cùm diſcipulis aliquando lauit pedes; quòd eam acceperit vim, vt eſſet medicina omnis generis morborum, non modo hominibus, ſed etiam animantibus.

Prope Cynæthenſium Arcadum vrbem fons eſt prægelidæ aquæ, fontem obumbrat platanus. Si quis ex rabidi canis morſu, vel vulnus, vel noxam quouis modo traxerit, aqua hauſta ſtatim ſanatur. Ex re itaque ipſa fontem Alyſſon, quod per eum ſedetur rabies, nominant. Videtur itaque natura Arcadibus, cùm Stygis aquam ad perniciem hominum dediſſet, hunc etiam, qui in Cynæthenſibus eſt, fontem, longè diuerſa vi, æquata boni malique ſorte, ſalutis cauſa tribuere voluiſſe. *Pauſanias in Arcadicis.*

In Elide, ad vicum Heracleam, ſupra fontem, è quo amnis Cytherus manat, Nympharum templum eſt. Sua ſunt propria Nymphis nomina, Calliphæa, Synallaxis, Pagæa & Iaſus. Communi vocabulo Ionides nuncupantur. Saluberrimæ ſunt lauantibus aquæ, ad laſſitudines & cæteros corporis dolores leuandos. *Pauſanias l.6.* H

Stephanus de nominibus vrbium refert Azaniam vnam, quæ ſit Arcadiæ pars: in hac fontem quempiam eſſe, cuius aquam qui guſtarit, hunc vſque adeò à vino abhorrere, vt nec odorem ferat.

Pamiſi amnis fontes, quà à Thuria in Arcadiam itur, infantium morbis medetur. *Pauſanias in Meſſenicis.*

In Bœotia ad Trophonium Deum, iuxta flumen Orchomenon duo ſunt fontes, quorum alter memoriam, alter obliuionem affert, inde nominibus inuentis. In Cicilia apud oppidum Ceſcum riuus fluit Nus, ex quo bibentium ſubtiliores ſenſus fieri, M. Varro tradit. Zamæ in Africa, quo canoræ voces. *Plinius l.31.c.1.*

Cyzici fons Cupidinis vocatur, ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. *Plin.l.31.c....*

Scotuſæ fons non hominum modò, ſed & pecoris vulnera ſanat:

A ſanat,lignumque etiam fiſſum & confractum ſi iniicias, coaleſcit. *Antigonus in Mir.nar.*

Thelpuſium fons conceptus mulieribus repræſentat. Item in Arcadia flumen Elatum. Cuſtodit autem partum Linus fons in eadem Arcadia,abortuſque fieri non patitur. *Plinius l.31. c. 2.* *Theophraſtus in lib. de plantis* dicit, aquam eſſe filiorum feracem, velut in Theſpiis, & in Pyrrha ſterilem, ex dulcibus aquis quaſdam eſſe ſteriles,vel certè parùm fœcundas,ſicut quę in Phæta & Taitha. *Athen.l.2.c.2.*

Tungri ciuitas Galliæ, fontem habet inſignem plurimis bullis ſtillantem,ferruginei ſaporis, quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur : purgat hic corpora, tertianas febres diſcutit calculoſorumque vitia. *Plin.l.31.c.2.*

Supra Burgenſem ciuitatem in Hiſpania, ad paſſuum millia circiter viginti, verſus Orientem, pagus eſt nomine Boërius, ſub altiſſima rupe poſitus, ex qua fonticulus effluens in planiciem apud pagum prænominatum deſcendit, & duos in lacus ingreditur,quibus tantam vim ſalubritatis & virtutis infundit, vt omnes fluxum ſanguinis patientes, cùm hac aqua lauantur, B ſtatim liberentur. *Marineus l.1.rerum Hiſpan.*

InBętica prouincia iuxta oppidum Antiquetam fons eſt antiquarius, potu ſuo calculos diſſoluens, idcóque à petra,quam extrahi per vrinam: cognominatus eſt. *Ibid.*

Referunt in Bonicca inſula, quæ ab Hiſpaniola orbis noui ccc. paſſuum millibus diſtat,fontem in vertice montis eſſe qui ſenes reſtituat, non tamen canos mutet, nec tollat iam contractas rugas, Cuius rei præter perſeuerantem famam, locuples teſtis Petrus Martyr Angerius Mediolanenſis, à ſecretis Regis olim Hiſpaniarum, in ſuis decadibus orbis nuper inuenti. *Cardanus de Subtilitate,lib.de Elementis.*

Varij Vſus.

Apud Hierapolim Syriæ Aqua quædam adeò tingendis lanis idonea eſt, vt ex radicibus tincta cum his decertent, quæ ex vermiculo purpuraque tinguntur. Et adeò exuberat quarum vis, vt regno balneis ſpontè naſcentibus plena inueniatur. *Strabo l.13.*

Refert ſecundo libro Plinius, fontem eſſe quendam in C Dodona,qui cùm ſit frigidiſſimus,faces ſi quis ardentes immergat extinguit : ſi extinctæ admoueantur, accendit. *Eraſmus in Adagiis.*

In Iſlandia fons eſt, qui exhalatione ſua omnia vicina in lapideæ naturæ duritiem tranſmutat. *Saxo.l.1.*

FRVCTVS. PVTA

Oleum.

Ab Edinburgo Scotiæ vrbe plus minus duobus paſſuum millibus fons eſt, cui olei guttæ innatant, vt ſi nihil inde collegeris, nihilo plus confluat: quantumuis autem abſtuleris, nihilominus remaneat. Natum eſſe aiunt effuſo illic oleo D. Catharinæ, quod ad D. Margaritam ex monte Sinai adferebatur. Fidem rei faciunt, fonti nomen diuæ Catharinæ inditum, atque in eiuſdem honorem ſacellum iuxta, diuæ Margaritæ iuſſu ædificatum,valet hoc oleum contra varias cutis ſcabrities. *H. Boëthius in Scotia deſcriptione.*

* PISCES.

Fama eſt in Caria circa Lotuma vrbem, ingentem aquarum copiam è terra exſiliiſſe, afferentem ſecum animalium copioſam turbam, & inter ea piſces in tenebris ſaginatos, hactenus ignotos, & ante hac non viſos. Refertur in *comm.Conimbr.Collegij in c.4.meteor.*

D

* FONTIVM MOTVS, ET QVALITATES VARIÆ.

Fontium motus à loco vnde oriuntur, multum dependet. vt puta ſi loco editiore, aut minus edito : aut ſi per rupes anguſto meatu percurrant, ſic enim aut celerius exſiliunt. Quidam vero tanta vi exſiliunt,vt & ſaxa extrudant. Veluti Marſyæ fons in Phrygia ad Celenarum oppidum.

Alij quoduis pondus immiſſum remittunt,vt in Arabia,cuius etiam naturæ fuit alius in Luſitania, in agro Catinenſi, propè oppidum quod Cantanhede dicitur.

Quidam iniecta abſorbent. Vt vnus qui exſtat in eodem agro,& meminit vtriuſque *Plinius l.2.n.hiſt.c.103.*

Nonnulli quamuis aquâ ſuperabundent,nunquam effluunt, ita Pyrene in radice Atrabotinthi.

Alij frigidiſſimi, tamen more efferueſcentis aquæ ad ignem ebulliunt,nec tamen aquas extra labra euomunt,ſed reſorbent. Vt in Elbogano Acidula. quam inſanam vocant, & Fons in Cappadocia ad oppidum Tyana.

Alij modo intumeſcunt, modo reſident, vt Crater Turingiæ : item fons Pluuiana Italis dictus, in Comenſi iuxta Larium lacum,qui id ſingulis horis,aut ſaltem ter in die facit. E

Sunt & qui maris æſtum æmulantur,& cum eo incrementa & decrementa accipiunt,talis eſt in Gadibus vnus,& Burdegale in Gallia Alter.

Alij contrario modo ſe habent,nam mari æſtuante,illi exæſtuant,quales in Hiſpania plerique.

In Cantabria tres ſunt Fontes octenis pedibus diſtantes & in vnum alueum vaſto amne coëuntes, qui ſingulis diebus ſiccantur duodecies,aliquando vicies.

Quidam fontes ſua ſe ſponte expurgant,ſic in Cherſonneſo,Rhodiorum fons.

Apud Garamantes fons eſt tam frigidus,vt in potum ſumi nequeat,idque de die;noctu vero ita calidus, vt contingi nequeat,Alius in Iodia perhibetur,in quo lucernæ extinctæ accenduntur. Item alium ferunt Iouis Ammonis appellatum, qui ſub luce manantibus aquis tepet,friget que in meridie, calet veſpere,& media nocte æſtuat.

Alibi vt in Liguria,Paphlagonia,& Caleno agro,inebriat inſtar vini.

Alius Arania in Arcadiæ prouincia tantum ingerit vini tædium,vt neque guſtare, nec odorari illud poſſit, qui aquas F illius guſtauit. Ita de ſimili cecinit Ouidius *15.Metam.*

Clitorio de fonte ſitim quicunque leuarit,
Vina fugit,gaudetque meris abſtemius vndis.

In Bœotia duo ſunt fontes iuxta flumen Orchomenon, quorum vnus obliuionem inducit,eſtque Lethe:alius memoriam reficit.

In Cea Inſula eſt fons,hebetes reddens ſenſus. In Æthiopia vero,generans inſaniam.

* PROGNOSTICA. PRÆSAGIA,

Ex Fontibus.

Memorat Camerarius *p.1.hor. ſubciſ.c.73.* audiuiſſe ſe ex Principe quodam Germaniæ eſſe in ditione ſua Fontem alioquin perennem,ſed quando ſcaturigo eius decreſcit, certiſſimam portendere caritatem annonæ : ſi exareſcat, famem, ideoque Fontem famis vulgo appellari.

De alio Fonte narrat P. Albinus *in Chronico Miſnenſi*,quod G Glomuzi ab Albi vix duo paſſuum millia diſtans, dum tranquillitas & formoſus frugibus annus eſt indigenis, aquis illius innatent glandes,triticum,& alia granorum genera: dum vero bella imminent,ſanguinem aquæ referunt:ſi peſtis,cineres iis ſupernatant.

Idem Camerarius ſupra. recenſet nouiſſe ſe nobiles quoſdam,qui certa mortis imminentis indicia habent ſi fons quidam limpidiſſimus turbatur à verme ignoto ; ſit fides penes Auctorem.

Fontinalia.

Erant ſacra Fontium apud Romanos,vnde & Romæ porta Fontinalis : Eo autem die quo ſacra hæc celebrabantur, fontibus coronas iniiciebant,puteoſque coronabant.

* Forma.

Vt eſt principium rerum naturalium.

EIVS DIGNITAS. DEFINITIO. NOMINA. H

FOrmæ ſubſtantialis, quæ eſt tertium principium rerum naturalium, dignitatem & definitionem inueſtigamus in præſenti, mox eam Formæ acceptionem proponemus, à qua formoſi dicimur : cum à priori potius formati & informati,ſiue informes ac conformes appellemur.

Latuit olim veteres Phyſiologiæ interpretes ineſſe rebus naturalibus formam,quæ pars eſſet quidditatis;tamē Pythagoras & Timæus Locrenſis eam aſſeruerunt,& cū illis Plato, ſed omniū luculentiſſime Ariſtot.*l.1.Phyſ.c.7.tex.6.l.2.c.1.tex.12.* cuius deinde ſententiæ omnes poſteriores ſcribunt.

Itaq; vnicuique rei naturali ineſt forma ſua ſubſtātialis,qua gradum perfectionis,& verū eſſe accipiat,quæ omnes elicias tum vitales,tum reliquorum munerum actiones,ſuaq; varietate mundi huius pulcherrimum theatrum exornet,& diſtinguat. Definitur autem Forma actus ſimplex ſubſtantialis,vnū per ſe cum materia conſtituēs,ſiue ſuapte natura conſtituere nata. Pythagoras Formam appellabat voum·quia ſcilicet vagam & incertam materiæ rationem in vnam cōtraheret,cer-

A tiamque ſpeciem. Vnde ipſius dogma erat, Tria rerum eſſe initia. Infinitum, Vnum, Duo, id eſt, Deum, formam, materiam. Timæus Locrenſis apud Platonem, vocat Formam mentem: dicítque mundum hunc neceſſitate, hoc eſt materia; & mente, id eſt, forma conſtare.

Plato vocat formas Phyſicas, ſimiles & effigies; quia ſint quædam imitationes Idæarum. Item vmbras, nempe Idæarum.

Apud Ariſtotelem vocatur Forma quid diuinum, optimum, pulchrum, & Finis, nempe generationis.

VARIA FORMARVM PRODVCTIO.

Formæ aliæ ſunt ordinis naturalis, vt v.g. forma equi, quantitas, &c. aliæ non naturalis, vt gratia, lumen gloriæ: aliæ denique artificiales. Itaque formæ ordinis naturalis educuntur de potentia materiæ, aptè ad eas ſuſcipiendas diſpoſitæ, & eas ſuſcipere idoneæ. Hominis formam excipiunt, animam ſcilicet rationalem, quæ creatur, & à Deo infunditur in materiam, vt quæ abſque ſubiecto vllo per ſe cohærere, & extra illud creari poteſt, vti & conſeruari.

B Non naturales infunduntur à Deo: Artificiales verò reſultant ex varia materię compoſitione, & inciſione: non educuntur autem de illius potentia, vt quæ ad illas naturalem propenſionem non habeat.

Forma.

A QVA FORMOSI, PVLCHRI.

DEFINITIO, ET PROPRIETATES.

*Formam modò conſideramus, quæ ſit apta membrorum figura, cum coloris ſuauitate, quam Ouid. *l.2 de arte amandi* ita depingit.

Forma bonum fragile eſt, quantumque accedit ad annos,
Fit minor, & ſpatio carpitur ipſa ſuo.
Nec ſemper violæ, nec ſemper lilia florent,
Et riget amiſſa ſpina relicta roſa.
Et tibi iam venient cani formoſe capilli,
Iam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.

Philoſophi definiunt Formam ſiue Pulchritudinem, qualitatem quandam in corpore exſurgentem ex membrorum integritate, eorúmque debita proportione, iuſta quantitate, & coloris ſuauitate ſimul iunctis. Vnde ſi quid horum defuerit, turpitudo erit

FORMÆ PRÆSTANTIA, DIGNITAS.

C *☞ Pulchritudinem hic conſideramus non modo abſolutam, ſed & conuenientem eius, qui ea præditus eſt, ætati, vitæ, conditioni. Illa ſimpliciter Formæ elegantia dici poteſt: hæc verò Formæ dignitas, à qua vel primo aſpectu quis regno, imperio, ſacerdotio dignus iudicatur.*

ACQVISITIO FORMÆ,

Publica, Popularis ex ipſo loco.

Heſiodus l.3. Melampodiæ, Chalcidem in Eubœa pulchras mulieres habentem nominat: nam formoſæ ibi mulieres naſcuntur, velut teſtatur Theophraſtus. *Athen. l.13.c.32.*

Hypæpenas mulieres fuiſſe pulcherrimas, traditur. Eſt verò vrbs Hypæpa, quæ à Thmolo deſcendentibus occurrit, ad Cayſtri campeſtria, nomine impoſito, quia ſit ſub monte, qui Æpos nuncupetur, ſita ac dicata Veneri. *Cælius l.14.c.1. Antiq. Lect.*

Apud Tenedum, Troianis adiacentem inſulam, eſſe omnium, quotquot ſint Mulieres ſpecioſiſſimas, in Aſiæ periplo ſcribit Nymphodorus *Cælius l.24.c.9.*

D Senenſes fœminæ inter Italicas præcellentis formæ, & elegantis ingenij ſingulare decus, conſtanti omnium ferè fama obtinent, *Sab. ſupplem. l.28. ex Iouio.*

Priuata.

Phaonem omnibus hominibus elegantia formę præſtantem, Venus in lactucis abſcondit. Alij dicunt eum portitorem fuiſſe, & Venerem traiicere volentem, neſcientem quænam eſſet, libenter promptéque recepiſſe. Ei alabaſtrum cum vnguento dea donauit, quo vnctus omnium hominum ſpecioſiſſimus euaſit: atque eius amore Mitylenenſes fœminæ captæ ſunt, præſertim Sappho poëtria, Scamandronymi filia. Deprehenſus in ſtupro, periit. *Ælian. l.12.*

Vxor Ageti Lacedæmonij, Alcidis F. quam poſtea duxit rex Ariſton, ſpecioſiſſima fuit, ex turpiſſima talis facta. Siquidem eam claris ortam parentibus, nutrix infantem adhuc ſingulis diebus baiulabat ad Helenæ templum, quod eſt in Therapne, ſupra fanum Phœbi: & ſtans ante ſimulacrum, deam precabatur, vt alumnam deformitate liberaret. Cui aliquando exeunti de templo, mulier quædam apparuiſſe fertur, atque interrogaſſe illam, quidnam in vlnis geſtaret? Et cùm nutrix ſe infantem geſtare reſpondiſſet, iuſſit ſibi oſtendi. Cumq; negaret nutrix ſe id facturam, quod infantem parentes ſui vetuiſſent oſtendi cuipiam, inſtitit prorſus vt ſibi oſtenderetur. Nutrice puellam oſtendente, demulſit illa caput puellæ, & dixit, futuram eam omnium Spartanorum formoſiſſimam: ab eo igitur cùm ea priſtina ſpecies decidiſſet, poſteaquam ad nubilem peruenit ætatem, eam duxit vxorem Agetus: Ariſton verò aſtu Agetum perſuaſit, vt eam ſibi concederet. *Herod. l.6. & Pauſanias in Lacon.*

POSSESSIO. PVLCHRI QVI. PVTA

Philoſophi.

Pythagoras philoſophus tã formoſus, vt illũ diſcipuli opinarentur Apollinẽ eſſe, qui ex Hyperboreis veniſſet. Cũ nudatus aliquando eſſet, femur eius aureum apparuiſſe, fama eſt. *Laer.*

Demetrius Phalereus, philoſophus, ob formam χαριτοβλέφαρος & λαμπιτὼ à meretrice quadam appellatus fuit, vt teſtis eſt *Didymus in Sympoſiacis, referente Laertio l.5.*

F Nicolaus Damaſcenus, vir doctiſſimus, procero admodum & formoſo corpore, ingenio etiam manſueto & iucundo, adeò vt Auguſtus Imp. eo maximè delectaretur: & ab eius nomine palmarum balanos pulcherrimos & maximos, Nicolaos dicipręciperet, quibus maximè delectabatur. *Suidas, & Gyraldus Dialogo 8. Hiſt. poet.*

Syrianus Magnus philoſophus, corpore optimè conſtituto, procero, ſupra modum formoſo *Suidas in Ammonianus*

Poëta.

Tamyras poëta & muſicus, cùm pulchritudine omnes præcelleret, ab initio mares dilexit: deinde præter ſuam conſuetudinem Muſas amauit, ac cum eis cantu certauit. A quibus demùm victus, luminibus & lyra priuatus eſt. Hinc Prouerbium, *Θαμύρας μαίνεται. Volat. l.10. Anthrop.*

Ferunt Tibullum, poëtam elegiographum, corporis forma admodum præſtanti fuiſſe. *Vnde Horat. de eo loquens:*

Non tu corpus eras ſine pectore: dii tibi formam
Dii tibi diuitias dederant, artemque fruendi

Milites.

Callicrates formoſiſſimus Græcorum omnium ad Platæas, *Plut. in Ariſtide.*

Athleta.

G A victoria Pancratij Iſthmica, à corporis & animi pulchritudine, à bonis literis, Strepſiadem Thebanum laudat *Pindarus ode 7. Iſthmiorum:*

——*σθένει*
τ᾽ ἔκπαγλος. ἰδεῖν μορ-
φάεις, ἄγει τ᾽ ἀρετὰν
οὐκ αἴσχιον φυᾶς
φλέγεται δ᾽ ἰοπλοκάμοισι μοίσαις. *id eſt.*

Robore quidem ſtupendus, cuius formoſa meos non minorem corporis pulchritudine virtutem ducit: lucétque nunc violaceæ cæſariei decoris Muſis.

Cratinus formoſiſſimus, & luctator fortiſſimus. *Pauſan. l.6.*

Viri fortes, bellicoſi

Homerus heroum præſtantiſſimos Hectorem & Achillem, formoſiſſimos facit: quia vera & virilis pulchritudo cum omnium actionum bonitate iungitur. Itaque non abs re Socrates pulchros præ cæteris ad philoſophiæ ſtudium admittebat: quoniam vbi vera adeſt pulchritudo, illic quoque ingenij acumen aderit. In fucata verò & muliebri pulchritudine, omnia contrario modo ſe habent.

H Turnum à forma pleriſque in locis commendat *Virgilius*, vt *l.6. Æneidos:*

——*petit ante alios pulcherrimus omnes,*
Turnus auis atauiſque potens.——Item,
Ipſe inter primos præſtanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, & toto vertice ſuprà eſt.

P. Scipio Africanus maior, formæ dignitate barbaris in Hiſpania admirationi fuit. *Plut.*

Imbelles, Ignaui.

Nireus apud *Homer. Iliad.* κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν, ἀλλ᾽ ἀλαπαδνὸς ἔην. & viciſſim apud Troianos Paris γυναιμανής τε καὶ εἶδος ἄριστος eſſe dicitur, probrique loco audit, quod omnium formoſiſſimus eſſet.

Cinædi.

Magnes Smyrnæus puer, præ cæteris mortalibus formoſus, Poëtica inſuper & Muſica ornatus, corona inſignis, auréoque retinaculo redimitus, ac habitu molliore indutus, ciuitates obibat, multis dilectus præſertim Gygi Lydorum regi. Mulieres certè omnes, Magneſiorum præſertim, ad inſaniam redi-

A gebat. Quarum cognati per cauſam quod Magnes in cantico, Lydorum equeſtri contra Amazones victoria, ipſorum nullam mentionem feciſſet, comam eius raſerunt, veſtem ornatumque lacerauerunt, iratus Gyges, Magneſiorum vrbem diripuit. *Suidas, & Pauſanias.*

Teridates eunuchus, formoſiſſimus omniũ in Aſia iuuenum. Eum cùm Artaxerxes rex Perſarum mortem obiiſſe audiſſet, per vniuerſam Aſiam luctum indixit. *Ael. l. 12. Var. hiſt.*

Phædrus Elienſis Socratis platoniquæ familiaris & dilectus, cuius nomine liber inſcribitur περὶ τοῦ καλοῦ: puer forma præſtanti à lenone domino ad merendum coactus, & ab Alcibiade redemptus, philoſophiæ traditus eſt. *Gellius l. 2. c. 18.*

Galeta formoſiſſimus adoleſcens, ob pulchritudinem & animo inſitas peculiares quaſdam virtutes, à Ptolomæo rege Ægyptio vnicè amatus eſt. *Aelianus de varia hiſt. l. 1.*

Gygis Gnidij formoſiſſimi meminit *Horat. l. 2 ode 5.*

——Gnidiuſve Gyges:
Quem ſi puellarum inſereres choro,
——mirè ſagaces falleret hoſpites
Diſcrimen obſcurum. ſolutis
Crinibus, ambiguoque vultu.

B Antonius Bithynicus ex Claudiopoli, Adriani Imp. concubinus, ſummæ pulchritudinis. Qui cùm in profectione Ægyptiacâ vel ab Adriano immolatus, vel ſponte ſua mortuus occubuiſſet, quum Imp. anima hominis deuoti indigeret, interdiuos relatus eſt. Adrianus eius à ſe ſtellam viſam aſſeruit, templum ei apud Mantineam & Hieroſolymis extruxit, ciuitatem apud Nilum de eius nomine condidit, imaginem eius inſculpſit numiſmatis. *Cælius l. 11. c. 5. Antiq. Lect. & Vol. l. 23. Antropol.*

Impudica.

Pantica Cypria ſcribit *Phylarchus l. 20. Hiſtoriarum* cùm eſſet apud Olympiadem Alexãdri matrem, eam Monimum Pythioni filium in matrimonium popoſciſſe, verum cùm intemperans eſſet mulier, inquit Olympias: O infelix, ex oculis, non autem ex mente ducis vxorem. *Athen. l. 13. c. 32.*

Theodota fœmina formoſiſſima, Socratis diſcipulos, à philoſophiæ ſtudio, ſuo amore captos, abſtraxit. *Ael. lib. 13. de Var. hiſtor.*

Phrynem non erat facilè nudam videre, quia longam veſtẽ geſtabat, neque popularibus balneis vtebatur, Cerealiorum C verò Neptunaliorúmque tempore in omnium Græcorũ conſpectu poſita veſte, ſoluens ac comas, ad mare veniebat, & ab ipſa Appelles Venerem ἀναδυομένην, hoc eſt, emergentem pinxit. Praxiteles verò ſtatuarius Venerem Gnidiam ab ipſa formauit, cum illam amaret, *Athen. l. 13. c. 22.*

Vide de eadem elegantem hiſtoriam, quomodo in conuiuio celebri detexit fucum aliarum matronarum. In *loco de Fuco. Tit. Fucus detectus.*

Lais Corinthia meretrix, ob formã celeberrimã, certatim ad eã è tota Græcia confluentibus amatoribus, vnde illud: *Non cuiuis homini contingit adire Corinth.* hoc eſt, Laide potiri.

Lamia, ſcortũ ſpecioſiſſimum à Demetrio Poliorcete rege adamatũ, quæ & tibiis optimè ceciniſſe dicitur. *Plut. in Demet.*

Flora meretrix vſque adeo floruit, vt Cæcilius Metellus cũ ſignis & tabulis pictis ædem Caſtoris exornaret, vnã illius pictam imaginem ob venuſtatem ibi dedicarit, *Plut. in Pompeio.*

Adoleſcentes.

D Hyas Atlantis ex Æthra filius. *Ouid. l. 6. Faſt.*

Nondum ſtabat Atlas humeros oneratus Olympo,
Quum ſatis eſt forma conſpiciendus Hyas.

Acanthus, Amaranthus & Hyacinthus pulcerrimi adoleſcentes, in ſui nominis flores mutati finguntur.

Herodotus ſcribit, Hippoclidem Tiſandri filium Athenienſem, diuitiis & forma inter procos Cliſthenis Sicyoniorum tyranni F. Agariſtiæ præcipuum fuiſſe.

Alcibiadem & puerum, & adoleſcentem & virum cum omni efflореſcens ætate corporis forma amabilem reddidit & iocundum. Neque enim, vt Euripides dixit, omnium pulchrorum etiam pulcher autumnus eſt: verum Alcibiadi id inter raros alios ex corporis indole & temperatura ſuppeditauit *Plut. in Alcibiade.*

Virgines.

Virgines formoſas Homerus ἑλικώπιδας appellat, vel quia nigris oculis præditæ eſſent, vel quia [illegible] id eſt eduxerunt omnium oculos in ſeſe. Eaſdẽ olim ἀλφεσιβοίας vocabãt, eleganti epitheto, quod propter pulchritudinem, facilè amatores & procos inuenirent, à quibus boues aliaq; munera acciperent, nondum inuento pecuniæ vſu. Hinc Mestra Eriſichthonis filia in varias ſe mutaſſe formas, dicitur. E

Thamar filia formoſiſſima, Roboam Salomonis filij vxor, quæ ei peperit Abiam. *l. 2. Regum c. 14.*

Iob filiæ tres poſt reſtitutionem in integrum natæ, Iamima, Caſſia, & Querenappuca, quibus pulchritudine pares nullæ in orbe extabant, *Iob vltimo.*

Athalanta Arcadis Iaſonis filia, à patre expoſita, & vrſino lacte nutrita, mox à venatoribus inuenta, pulcherrima omnium virginum euaſit ſuo tempore: non fucata illa, ſed vera ſolidáque pulchritudine: vt quantum proceritate corporis, & ſymmetria omnium membrorum reliquas vincebant, tantundem & robore. *Ael. l. 13. Var. hiſt.*

Parui.

Ariſtippus Mulierem paruam, ſed pulchram conſpicatus: Paruum, inquit, malum, ſed magnum pulchrum. Vel ſi mauis inuertere ſententiam: Paruum quidem pulchrum, magnum autem malum. Nam καλὸν & κακὸν apud Græcos facilè permutari poſſunt, *Ant. in Meliſſa p. 2 ſerm. 33.*

Pontifices, Epiſcopi, Sacerdotes. F

Innocentius VIII. ſuo tempore inter Alfonſi Siciliæ regis miniſtros omnium formoſiſſimus fuiſſe dicitur. *Volaterranus l. 22. Antrop.*

Gutherus epiſcopus Babenbergenſis, qui in itinere, cum proficiſceretur Hieroſolymas ad terram Sanctam, mortuus eſt anno Chriſti 1604. Princeps præter morum gloriam, & animæ diuitias, corporis quoque bonis apprimè ornatus fuit: ſtatura & formæ elegantia, totiúſque corporis integritate ita cæteris præferebatur mortalibus, vt in illa Hieroſolymitana profectione, ex vrbibus & agris ſpectandi eius ſtudio quamplurimi homines confluerent. *Hermeld. de Geſtis German.*

Reges, Imperatores. Forma *Principe digna.*

Saul F. Cis Iemimenſis, è tribu Benjamin, nulli Iſraëlitarum pulchritudine cedebat, & cæteros omnes humeris ſupereminebat. Hic à Samuele rex fuit electus. 1. *Reg.* 9.

Adonias Dauidis regis F. ex Hagith concubina, frater Abſalon, ſingulari pulchritudine præditus fuit, & vt forma, ita etiam ſtudio fratri ſimilis in Imperio affectando. 3. *Reg.* 1.

Agag rex Amalechitarum tam pulcher fuit atque procerus, vt cùm Saul Iſraëlitarum rex Amalechitas omnes ex Domini iuſſu interfeciſſet, ſoli Agag pepercerit. Ob quod factum grauem Domini indignationem incurrit. G Samuel propheta Agag Galgalis fruſtatim diſſecuit. 1. *Reg.* 15.

Abſalon regis Dauidis F. à veſtigio pedis vſque ad verticem nullo præditus erat vitio. 2. *Reg.* 14.

Iaſon Iolci rex, Argonautarum princeps, forma ſua Medeam ſibi conciliauit. Teſtis ipſamet apud *Ouid.* ita loquens.

Et formoſus eras, & me mea fata trahebant,
Abſtulerant oculi lumina noſtra tui.

Iliados γ. Priamus in mœnibus Troianorum, accerſitam Helenam percontatur, quinam eſſent, quos procul in Græcorũ exercitu conſpiceret, & Agamemnonis formã laudat ad hunc modũ:

Ὅς τις ὅδ' ἐστὶν Ἀχαιὸς ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε.
Ἤτοι μὲν κεφαλῇ καὶ μείζονες ἄλλοι ἔασι,
Καλὸν δ' οὕτω ἐγὼν οὔπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,
Οὐδ' οὕτω γεραρόν· βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικε. *id eſt,*
Ille quis eſt, cedo, Graius homo, magnúſque bonúſque?
Sunt alij hunc, fateor, ſuperantes vertice plures.
Verùm æquè pulchrum memini me cernere nunquam,
Nec reuerendum æquè, regem præferre videtur. H

Eraſmus in Adagiis.

Habuit Xerxes in exercitu LXVIII. myriades, quæ ratio habet bis & quinquagies centum octoginta tria millia hominum. Herodotus tamen ſcribit, in tanto mortalium numero neminem fuiſſe pulchriorem rege ipſo, aut proceriore ſtatura.

Alexandrum Philippi filium, ſine curatione formæ ſpecioſum extitiſſe perhibent, Capillos enim diſiectos confuſóſque ei pependiſſe, qui erant flaui. Ferunt etiam, formidabile quiddam in facie Alexandri fuiſſe. Homerus cùm vult ſignificare formoſos, arboribus eos comparat: velut,

ὁ δ' ἀνέδραμεν ἔρνεϊ ἶσος. *Ael. de Var hiſt. l. 12.*

Porus rex Indorum pulcherrimus, ea proceritate, qua vix nemo poſt Troianum bellum fuit. Cum Alexandro Magno admodum adoleſcens bellum geſſit. *Suidas.*

Demetrius Poliorcetes, Antigoni Aſiæ regis F. corporis proceritate, quamuis procerus, minor parente fuit. Forma verò & faciei venuſtate adeò mira atque excellenti, vt plaſtes vel pictor exprimere nullus imaginem eius poſſet. Eadem enim A venuſtatem & grauitatem, terrorem & hilaritatem habebat, confuſáque erat cum iuuenili & feroci vultus aſpectu pene inimitabilis heroica quædam ſpecies & maieſtas regia, adeò vt qui eum adibant peregrini, cum decorem viderent, regali excellentia ornatum, admirarentur, & in profectionibus ſpectandi gratia ſubſequerentur. Perinde mores inerant ei pariter formidabiles hominibus & grati. Vt enim iucundiſſimus per otium in familiari conſuetudine, atque inter pocula, in delicijs, in victu regum omnium molliſſimus: ita vigilantiſſimus rurſus & intentiſſimus erat in rebus gerendis aſſiduitate & ſtrenuitate: qua in re præ cæteris deis Liberum patrem æmulabatur, vt qui optimè vti bello noſſet, contraque pacem ex bellis alere, eſſétque ad hilaritatem ac voluptates maximè compoſitus. *Plutarchus in Demetrio, & Diodorus lib.* 20.

Auguſtus Cæſar forma fuit eximia, & per omnes ætatis gradus venuſtiſſima: quanquam & omnis lenocinij negligens, & in capite comendo tam incurioſus, vt raptim compluribus ſimul tonſoribus operam daret, ac modò tonderet, modò raderet barbam: eóque ipſo tempore aut legeret aliquid, aut etiam ſcriberet. Vultu erat vel in ſermone, vel tacitus, adeò tranquillo B ſerenóque: vt quidam è primoribus Galliarum, confeſſus ſit inter ſuos, eo ſe inhibitum ac remollitum, quo minùs, vt deſtinarat, in tranſitu Alpium per ſimulationem colloquij propiùs admiſſus, in præcipitium propelleret. Oculos habuit claros ac nitidos: quibus etiam exiſtimari volebat ineſſe quiddam diuini vigoris: gaudebátque, ſi quis ſibi acriùs contuenti, quaſi ad fulgorem Solis vultum ſubmitteret: ſed in ſenecta ſiniſtro minùs vidit. Dentes raros, & exiguos, & ſcabros: capillum leuiter inflexum, & ſubflauum, ſupercilia coniuncta, mediocres aures: naſum & à ſummo eminentiorem, & ab imo deductiorem: colorem inter aquilum candidúmque: ſtaturam breuem, quam tamen Iulius Maratus libertus etiam in memoriam eius, quinque pedum & dodrantis fuiſſe tradit: ſed quæ commoditate, & æqualitate membrorum occuleretur: vt non niſi ex comparatione aſtantis alicuius procerioris intelligi poſſet. *Suetonius.*

Claudio Cæſari auctoritas dignitáſque formæ non defuit vel ſtanti, vel ſedenti, ac præcipue quieſcenti. Nam & prolixo, C nec exili corpore erat: & ſpecie canicieq; pulchra, opimis ceruicibus. Cæterùm & ingredientem deſtituebant poplites minùs firmi, & remiſsè quid vel ſeriò agentem multa dehoneſtabant: riſus indecens, ira turpior, ſpumante rictu, humentibus naribus: præterea linguæ titubantia, capútque tum ſemper, tum in quantulocumque actu vel maximè tremulum: *Suetonius.*

Commodo Imp. pulchra facies & virilis, tranquillæque faces oculis micantes, & criſpa cæſaries: quæ cùm ad Solem velut ignis rutilaret, multi credidère eam aurea ſcobe ſuffuſam. *Sabellicus lib.* 5. *Enn.* 7.

Maximinus F. formoſiſſ. fuit. Epiſtola quam Maximinus pater ad ſenatum de eo dedit, hoc habuit: Ego cùm propter effectum, quem pater filio debet, Maximinum meum Imperatorem appellari permiſi, tum etiam vt Pop. Rom. & ſenatus ille antiquior, iurare poſſit, ſe Imperatorem nunquam pulchriorem habuiſſe. Eam ob cauſam paſſim amatus fuit à procacioribus fœminis, quæ de eo optauerunt concipere. Scribit Ælius Sabinus, tantam pulchritudinem oris fuiſſe in eo, vt etiam caput eius iam morte nigrum, iam maceratum defluenti tabo, pulcherrimum tamen videretur. Denique cùm caput patris pilo D circumferretur, & ea hoc ingens gaudium eſſet, propè par mœror erat, quòd & filij caput pariter portaretur. *Capitolinus in Maximino Iuniore, & Sab. lib.* 6. *Enneadis* 7.

Diadumenus Antoninus Macrini Imp. filius, cùm ſciret ſe forma omnium eſſe pulcherrimum, purpura aſſumpta, equóque inſidens, exercitui ſe ſpectandum magno fauore dedit *Capitol.*

Interfecto Conſtante in Sicilia, milites Mezentium quendam coronarunt, hominem adeò formoſum, vt nec pictæ imagini cederet. Hoc verò natu maximus Conſtantis filius, Conſtantinus Pogonatus audiens, quem ipſe pater inſignibus imperij ornarat, in Siciliam cum magna claſſe perrexit, & Mezentium cum interfectoribus patris ſuſtulit.

Carolus Magnus dignam imperio formam habuit: corpore robuſto, ſeptem pedes ſuos procero, capite rotundo, oculis prægrandibus & vegetis, naſo paulò maiore, facie læta & hilari: inceſſu firmo, voce clara, valetudine proſpera, ceruice interim breuiore, & ventre proiectiore. *Crantz. l.* 2. *Saxoniæ, c.* 7.

Henrico I. Imp. principi prudentiſſimo, forma etiam corporis regiæ dignitatis decorem auxit. *Cuſpinianus A.D.*

Conradus Henrici IV. Imp. filius, extra virtutes regias decoræ ac grauolæ formæ, & proceræ ſtaturæ fuit: omnibus amabilis, E affabilis & humanus. *Hedio in Chronico Germanico.*

Arnulphus Imp. corpore procero & forti, cui regia maieſtas natura ineſſe videbatur. Eloquio blando, litteris, vt tempora ferebant, ſatis eruditus, & in primis Chriſtianæ religioni deditus. *Cuſpinianus A.D.*

Fridericus Barbaroſſa Imper. ſtaturæ mediocris, robuſti pectoris, corporis ſucculenti, viuidæ formæ, vultus gratioſi, barbã & pilos in capite rubros habuit. *Hedio in Chronico German.*

Conradus filius Friderici II. Imperatoris, Siciliæ rex & Neapolis, tam formoſus fuit, vt Abſalon vulgò appellaretur: verùm ignauus, & à parentis virtute multùm degenerans. *Leander Bonon. in Italia ſua.*

Rodulfus I. Imp. ſpecie fuit regia, forma quadrata, capite haud magno, crinibus raris, naſo aquilino, Habſpurgenſis familiæ peculiari indice, cibi potúſque temperantia miranda. *Cuſpinianus A.D.*

Fridericus dux Auſtriæ, ob elegantiam formæ cognomento Pulcher dictus, captus in prælio à Ludouico Bauaro, aliquandiu F in cuſtodia detentus eſt. Sed liberatus, & ad ſuos Viennam rediens, veluti dimiſſa barba horridus, & ſqualore obſitus, qui pulchritudine & elegantia corporis alios omnes principes ſuæ ætatis ſuperabat. *Idem.*

Sigiſmundus Imp. humaniſſimus, proceræ ac inſignis ſtaturæ, pulchra facie, crinibus criſpis, barba prolixa, quam in Hungarorum gratiam nutriuit. *Idem.*

Philippus Francorum rex, qui initio ſimultates cum Bonifacio Pontifice Max. deinde profeſſas exercuit inimicitias, tam formoſus fuit, vt ab omnibus cognomento Pulcher ſit cognominatus. *Ritius Neapolitanus lib* 2. *Regum Francorum.*

Iacobus III. Scotorum rex, corporis forma, & robore, inter principes ſuæ ætatis facilè primus fuit. *Appendix Hiſt. Scoter.*

Maximilianus I. Imp. humaniſſimus, ſtatura fuit quadrata, in qua Cæſarea maieſtas reſplenduit. Nemo non hunc Imperatorem eſſe, etiam externus, inter triginta maximos Principes, antea non viſum, agnouiſſet, tanta erat oris probitate. *Cuſpinianus A.D.*

Regina

Argia Adraſti Argiuorum regis filia, & vxor Polynicis, fuit G mirum in modum ſpecioſa. *Statius l.* 2. *Theb.*

Egregiam Argiam, nec formæ laude ſecundam Deipylem.

Hiera vxor Telephi regis Myſorum mulier omnium (quas Proteſilaus vidit) maxima & pulcherrima.

Alceſtis Peliæ Theſſaliæ regis filia, Admeti vxor, formoſiſſima fuit, teſte *Homero Iliad.* β. vbi inquit:

ἄλκηστις πελίαο θυγατρῶν εἶδος ἀρίστη.

Procis eam ambientibus conditionem propoſuit pater, qui leoni aprum iunxiſſet, ei ſe filiam daturum. Admetus Apollinis conſilio vſus Alceſtidem obtinuit. *Euſtathius.*

Omphale regina Lydorum, facie adeò præſtanti fuit, vt ei ſe ſubmiſerit Hercules. *Propertius lib.* 3. Monſtrorum reliquorum domitor, monſtrorum vt blandiſſimum, ſic infeſtiſſimum Amorem vincere non potuit.

Siſigambis vxor Darij, nulli ſuæ ætatis fœminæ pulchritudine ceſſit, teſte Curtio: quam tamen victo Dario Alexander non ſolùm non violauit, ſed & ſummam adhibuit curam, ne quis captiuo corpori illuderet.

Amitis Bagæi vxor, vt aſſerit *Dinon l.* 5. *Rerum Perſicarum*, ſoror fuit Xerxis ex eodem patre, vt pulcherrima omnium H mulierum, quæ eſſent in Aſia, ita intemperantiſſima. *Ath. l.* 13. *c.* 32.

Scribit *Theopompus, libro Hiſtoriarum* 56. Xenopitham Lyſandridæ matrem, omnibus mulieribus pulchriorem fuiſſe, quæ ſunt in Peloponneſo: quam Lacedæmonij vnà cum Chryſe ſorore interfecerunt, poſtquam Ageſilaus rea ſeditione excitata fecit; vt inimicus ipſius Lyſandrides à Lacedæmoniis in exilium fugaretur. *Athen. lib.* 13. *cap.* 32.

Alexandra Hyrcani filia, ex Alexandro Ariſtobuli regis filio liberos habebat, alterum formoſiſſimum, nomine Ariſtobulum, alterum Mariammen Herodis coniugem, inſigni pulchritudine fœminam. Gellius M. Antonij Triumuiri amicus, ex Ægypto ob quædam negotia in Iudæam profectus, vt vidit Ariſtobulũ, delectatus eſt eius forma, admiratus ſtaturam adoleſcentis ſimul & pulchritudinem, nec minùs Mariammen regiam coniugem, felicémque prole Alexandram prædicaſſet, cum ea colloquutus, perſuaſit, vt depictas amborum effigies ad Antonium mitteret: fore enim, vt his conſpectis, ille nihil non à ſe

A impetrari pateretur. His verbis excitata mulier, eas effigies ad eum tranſmiſit. *Ioſephus lib.15.cap.2. Antiquit.*

Cleopatra mulierum omnium, quas C. Iulius Cæſar, dum Pompeium inſequeretur, in Ægypto inuenit, formoſiſſima: cuius venuſtate & oris facundia captus, non tantùm amauit ipſam, ſed in eo etiam diſſidio, quod cum fratribus habuit, pro ipſa, parùm iuſtus iudex aduerſariis viſus, ſtetit. *Dion.*

Zenobia Palmyrenorum regina ſubaquilo fuiſſe colore traditur, oculis nigris, ſupra modum vigentibus, venuſtate eximia, dentibus adeò candidis, vt margaritas plerique dentium loco eam ſibi continuaſſe crederent: vox clara & virilis. *Sabellicus lib.7. Ennead.7.*

Saxo Grammaticus lib.8. Danicæ hiſtor. ſcribit Suauildam reginam tantæ fuiſſe pulchritudinis, vt quum vinctâ locis expoſita eſſet equinis calcibus obterenda, ipſis quoque iumentis horrori fuerit, artus eximio decore præditos conculcare.

Aluida Siuardi Gothorum regis F. virgo pulcherrima. *Ioan. Magnus lib.7.cap.10.*

Alfrida Horgerij Cornubiæ ducis F. pulcherrima. *Polyd. lib.6. & Ranulphus lib.6.cap.11. & Vuillhelmus Mamelsburienſis lib.2. cap.46.*

B Giſela ſoror Henrici II. Imp. formoſiſſima. Cuius ſpecie captus Hungarorum rex, eam tandem impetrauit, cùm ſacro baptiſmatis fonte ſe tingi pateretur. *Annales Hungarorum.*

Regem Franciæ narrant captum Ægydiæ Roberti II. Scotorum regis F. amore pictorem miſiſſe in Scotiam, vt per occaſionem benè inſpectam depingeret. Quumque ille imaginem expreſſam eleganter reportaſſet, tanta accenſum fuiſſe virginis potiundæ cupiditate, vt ex templo legatos ad eam poſcendam miſerit. Sed præuentus à Guilielmo Douglas iuuene fortiſſimo cui ob ſingulare robur pater filiam deſponderat, ſpe fruſtratus eſt. *H. Boëtius lib.16.*

Duces.

Tigranes cum LX. millibus ad tutandam Ioniam à Xerxe relictus, omnium Perſarum & ſpecie, & ſtatura eminentiſſimus fuit. *Herod. l.9.*

Xenophon Grylli filius, Athenienſis, pago Archieus, verecundus admodum fuit & formoſus. *Laert. l.2.*

Epheſtion Macedo, vnus è ducibus Alexandri, apud regem primas tulit ob corporis pulchritudinem atque præſtantiam. Cui rei argumento eſt, quòd cum Alexander deuicto Dario, tentoria cum ſolo Ephæſtione inuiſeret, vbi regiæ mulieres erant: mater Darij obuiam illis procedens, Ephæſtionem pro C Alexandro adorauit, quod forma maiore & auguſtiore viſus eſſet. *Arrianus Græcus de geſtis Alexandri.*

Tanta ſpecie ad exprimendum militare decus in Magno Sfortia, diſſimilium rerum partes ratione atque ordine reſpondebant, vt à rudibus ruſticaniſque, qui eum nunquam vidiſſent, pari inter multos cultu, & ſæpe ſine comitatu, vti omnium princeps ac imperator noſceretur & ſalutaretur. *Iouius in vita Magni Sfortiæ.*

Matrona.

Sara Abrahæ patriarchæ vxor, pulcherrima fuit, adeò vt Pharao Ægyptiorũ rex eam matrimonio ſibi copularit, cùm Abrahum ſororem ſuam eſſe diceret, non vxorem, ne ab Ægyptiis interficeretur. *Geneſ.12.* Eadem nonageſimo ætatis anno ab Amilech Gerarorum rege rapta fuit. *Geneſ. 20.*

Rebecca vxor Iſaac pulcherrima, adeò vt Iſaac Geraris peregrinatus, ſororem ſuam eſſe dixerit: ne ſi vxorem eſſe diceret, à D Palæſtinis interficeretur. *Geneſ.26.*

Penelopes formam Homerus commendat, inquiens:

Ἤϊεν ἐκ θαλάμοιο περίφρων Πηνελόπεια
Ἀρτέμιδι ἰκέλη, ἠὲ χρυσῇ Ἀφροδίτῃ

Ex thalamo prodibat prudens Penelopea, Dianæ ſimilis, & aureæ Veneri.

Panthea vxor Abradatæ Suſiani (quam Cyrus expugnatis Aſſyriorum caſtris duxerat captiuam (Araſpæ Medo ſeruanda tradita eſt, qui apud Cyrum affirmauit, nondum eſſe ortam, aut omnino inuentam tota Aſia pulchriorem. *Xenophon*

Thargelia Mileſia quæ quatuordecim viris nupſit, forma fuit omnino perpulchra, & ſapiens, velut teſtatur Hippias ſophiſta. *Athen.lib.13.c.32.*

Lucretiæ formam tanti fecerunt Romani, vt eam ſuis monumentis vbique celebrauerint, & vindicauerint à mortalitate: nec ſolùm ob eximiam pulchritudinem, verùm etiam ob caſtitatem quòd vim Tarquinij gladio ſit vlta.

Plutarchus in Lucullo ſcribit, Præciam quandam fuiſſe in vrbe Roma fœminam, venuſtate formæ nulli ſecundam, quæ ſua pulchritudine Cethegum ſibi deuinxerit: adeò vt nihil probaretur Cethego, quod Præcia non iuſſiſſet. E

Vidua.

Iudith Manaſſis viduæ Bethulienſis pulchritudo ſingularis fuit, eamque Dominus ipſe adauxit, vt Holofernem deciperet, populumque liberare poſſet. *Iudith.10.*

Concubina.

Phylarchus Timoſam contendit *lib.* 19. Oxyartæ pellicem omnes alias mulieres forma ſuperaſſe, quam rex Ægyptiorum Statiræ regis vxori dono miſit. *Athen.l.13.c.32.*

Thermuſa ob pulchritudinem, Phrataci Parthorum regi acceptiſſima. *Ioſephus l.18.c.3. Antiq.*

Famuli, Serui.

Ioſeph F. Iacob patriarchæ, formæ ſingulari venuſtate fuit, ea propter ab heri ſui Putipharis vxore ad ſtuprum fuit interpellatus. *Geneſ.39.*

Bartholomæus Capranus, Mediolanenſis Eccleſiæ antiſtes, idcirco ſe Miniſtros forma præſtantes quæſiuiſſe dicebat: quoniam turpes animi, turpia corpora incolerent: improbitatem F autem in egregia forma perrarò compertam eſſe. *Æneas Syl. l.2. comment. de Rebus geſtis Alphonſi.* Aſpaſio Rauennati, magiſtro epiſtolarum Imperatoris Alexandri Mammeæ F. hoc etiam dicterium adſcribitur.

Serua.

Bryſeidis amore Achilles flagrauit, licet captiuæ. *Horat.*

———prius inſolentem,
Serua Bryſeis niueo colore mouit Achillem

VSVS, FRVCTVS. FORMA OCCASIONEM PRÆBENS *Deorum Amori.*

Scitum eſt illud Ariſtotelis: qui interrogatus cur fieret, vt pulchri tam facilè ab omnibus amarentur: cæci eam interrogationem eſſe dixit. Et Græci ſapienter ſua lingua Pulchro ex eo indidêre nomen, quòd omnes ad ſe alliciat. Dixerunt enim *καλὸν, παρὰ τὸ καλεῖν, ὅτι πάντας, ἐφ' ἑαυτὸ καλεῖ.* Teſtati ſunt idem vulgato olim prouerbio: quo dicebant, quod pulchrum eſſet, id demùm amicum eſſe: cuius originem ad Muſas & Gratias referunt: quæ cùm conueniſſent ad nuptias Cadmi & Harmoniæ, pulchrum carmen, quo ea ſententia contineretur, immortali ore cecinerint: nouæ nuptæ pulchritudinem, vt G veriſimile eſt, commendantes. Hoc de ſapientiſſimo poëta Theognide cognouimus: cuius hæc ſunt:

Μοῦσαι καὶ Χάριτες, κοῦραι Διὸς, αἵ ποτε Κάδμου
Ἐς γάμον ἐλθοῦσαι, καλὸν ἀείσατ' ἔπος.
Ὅττι καλὸν φίλον ἐστί, τὸ δ' οὐ καλὸν, οὐ φίλον ἐστί.
Τοῦτ' ἔπος ἀθανάτων ἦλθε διὰ στομάτων

Ant. Muretus 4. Var. Lect. cap.4.

Deæ rapuerunt pulcherrimos, quibuſcum & verſantur. Aurora cum Cephalo, Clito, & Tithono Ceres cum Iaſone, Venus cum Anchiſe & Adonide. *Athen.lib.13.c.7.*

Endymion paſtor à Luna in montibus Cretæ adamatus dicitur.

Ganymedes Trois filius, regis Troiæ, ob admirandam pulchritudinem ſuam ab aquila raptus eſt in cœlum, vt Iouis pincerna eſſet. *Pindarus, de quo infra fuſius.*

Hylam Thyadamantis filium ob formam adamauit Hercules, & Nymphæ rapuerunt.

Antiope filia Nyctei, & vxor Lyci regis Thebarum, propter formam à Ioue adamata eſt, ex quo Zetum & Amphionem ſuſcepit.

Tyro puella, Salmonei filia, ob formam à neptuno adamata. H

Æginam Aſopi regis Bœotiæ filiam, ob excellentem pulchritudinem adamauit Iupiter, iacuitque cum ea in ſpecie ignis.

Amori inſano.

Meduſa incredibili ſua pulchritudine amatores partim in ſaxa partim in bruta conuertit. Saxei autem fiunt homines, & in brutorum tranſeunt naturam, qui muliercularum forma & illecebris capti, vitam agunt intemperantem & libidinoſam. *Platina Dialogo ad ſtellam, & Viues in 18.lib.de Ciuit. Dei. cap.13.*

Hecubæ ad Menelaum, de Helena, *apud Eurip. in Troadib.*

Ὁρᾶν δὲ ταύτην φεῦγε, μή σ' ἕλῃ πόθῳ.
αἱρεῖ γὰρ ἀνδρῶν ὄμματ', ἐξαιρεῖ πόλεις.
πίμπρησι δ' οἴκους, ὧδ' ἔχει κηλήματα.

Sed

A Sed cernens hanc, fuge, nec te capiat amore: capit enim oculos virorum, delet ciuitates, accendit ædes: ſic habet mulcimenta.

Spurina Hetruſcus adoleſcens egregia forma, cùm fœminas viróſque ad libidinem aſpectu decoro inuitaret, oris pulchritudinem vulneribus ſponte dehoneſtauit. *Valerius de Verecundia, & Ambroſius lib. 3. de Virginitate.*

Raptui.

Ganymedes Trois Phrygij regis filius, adoleſcens fuit ſpecioſiſſima forma, quem Tantalus venantem maxima celeritate rapuit, & in Cretam perlatum Ioui dono dedit: hunc Iupiter habuit in deliciis concubinum. Fabulantur poetæ, Iouem in aquilam verſum eum rapuiſſe, præfeciſſéque poculis loco Hebes & Vulcani, Iunonis liberorum: vertiſſéque in ſignum cœleſte, quem nunc Aquarium dicimus. *L. Viues in lib. 7. Auguſt. de Ciuit. Dei, cap. 26.*

Helena filia Iouis, ex Leda vxore Tyndari regis Laconiæ, ob eximiam pulchritudinem bis rapta fuit. Primùm adhuc puella à Theſeo, ſecundò iam Menelao nupta à Paride. Propter quam recuperandam Græci Troianis decennale bellum intulerunt. Eiuſdem pulchritudo flexit apud Homerum ſenes Troianos, B qui Scæam portam conſcenderant, Paridis & Menelai certamen inſpecturi. Eò namque cùm mulier tanti certaminis præmium aſcenderet, elegantia formæ adeò mentes ſapientiſſimorum virorum cepit, vt tantum bellum eius cauſa meritò dicerent eſſe concitatum. *Platina Dial. ad Sixtum, contra amorem.*

Hermione filia Helenæ & Menelai, matrem forma ferè & fato imitata, cùm Oreſti deſponſata eſſet, à Pyrrho rapta fuit.

Inceſtui.

Bellerophon à Stheneboeo, Prœti Argiuorum regis vxore: nouerca ſua, propter formam adamatus, cui tamen aſſentiri noluit.

Hippolytus Theſei filius, pulcherrimus, & formæ nomine à nouerca Phædra expetitus.

Adulterio.

☞ *Vide Tit. Adulter. Hic incentiuum, illic factum conſideratur.*

Credibile eſt Berſabeam, Vriæ vxorem, eleganti fuiſſe forma, quæ ſapientiſſimum illum regem & prophetam ſanctiſſimum Dauidem vſque adeò titillauerit, vt religionis oblitus, adulterio & homicidio (Vriam enim deuouit morti) ſuam contaminauerit ſanctitatem. *Strozza pater:*

C *Ille ſacri vates operis Ieſſeia proles,*
Præfecit populo quem Deus ipſe ſuo,
Berſabea captus forma eſt.

Certamini, Concertationi.

☞ *Vide Tit. Studium.*

Herodotus ſcribit Agariſtam Cliſthenis Sicyoniorum tyranni filiam, adeò formoſam extitiſſe, vt ad habendas eius nuptias, celebrata ſint procorum ſpectacula & certamina, ad quæ ſpecioſiſſimi quique Græciæ adoleſcentes confluxerunt.

Ad Hippodamiæ Oenomai Eleorum regis F. impetrandas nuptias, celebrata ſunt certamina procorum nobiliſſ. ex tota Græcia concurrentium. Victo mors præmium erat, victori puella. Multis ab Oenomao iugulatis (quo nomine Iſchomache Propertio dicta videtur) tandem arte vicit Pelops.

Famæ.

Hetruſcarum mulierum opinio eſt, & tanquam prouerbium quoddam patrio ſermone celebratur vox, quæ fertur fumum Pulchriorem totius domus perſequi. Opinio vana, ſed quæ multis ſeculis & apud diuerſas etiam gentes, viguit: antiqui enim quoq; Græci hoc ita ſe habere exiſtimabant. Ariſtophontis comici paraſitus apud *Athe. lib. 6. Dipnoſ.* de ſeipſo inquit: D ——τῶν καλῶν πειρᾶν καπνός: ſe in formoſis tentandis fumum eſſe, hoc eſt, exploratorem egregium: vt teſtimonio comici poëtæ intelligitur. *Victor. lib. 3. Var. lect. c. 21.*

Morti.

Narciſſus filius Cephiſi, & Liriopes. Eius deſiderio quum Nymphæ intabeſcerent, mutatus eſt in florem ſui nominis. *Ouid. lib. 3. Metamorph.*

Muſæus poëta formam Leandri pueri ex Abydo (qui Ero puellam adamauit, & ab ea redamatus eſt) multis laudibus celebrauit.

Democles Athenienſis, ob formam Pulcher Democles ab omnibus vocabatur. Sed eidem (quod paucis admodum formoſis contingit) tanta quoque extitit pudicitiæ cura, vt ad declinandam vim Demetrij Poliorcetis (à quo petebatur ad ſtuprum) ſe in plenum feruentis aquæ lebetem (cùm aliter effugere non poſſet) coniecerit. *Plutarch. in Demetrio.*

Coniugio fortunato.

E Abiſag Sunamitis, puella formoſiſſima, ex omnib. Iſraëlitidis electa fuit, quæ regem Dauidem iam ſenio confectum, neque veſtigium iniectu caleſcentem, ſuo complexu foueret. 3. *Reg. c. 1.*

Hadaſſa, ſiue Eſther, puella vtroque parente orbata, à Mardochæo patruo ſuo, Iudæo Babylone educata, propter formæ elegantiam Artaxerxis regis Perſarum coniugio dignata eſt. *Eſther 2. & Ioſephus lib. 11. c. 6.*

Ariadne filia Minois, forma fuit eleganti, quam propterea Bacchus duxit in vxorem, cuiúſque coronam ſtellis ornatam in aſtra retulit.

De Semiramide alij alia dicunt. Ea fuit inter omnes fœminas ſpecioſiſſima, tametſi remiſſiùs & negligentiùs formam curabat. Cùm veniſſet ad regem Aſſyriorum, vocata propter formæ pulchritudinem, ille vbi vidit, ſtatim eam deperire cœpit. At illa petiit ab rege munus, ſtolam regiam, Aſiæque imperium ad quinque dies, & eorum, quæ in hoc gererentur, poteſtatem. Neque fruſtrata eſt eam petitio. Cúm verò collocaſſet eam rex ſuper thronum, & ipſa iam manu ſententiáque cunctorum potens eſſet: mandauit ſatellitibus, vt regem interficerent. F Atque ſic Aſſyriorum imperium obtinuit. *Refert hæc Dion. Ælian. lib. 7. de Var. hiſt.*

Rodope omnium in Ægypto mulierum fuit formoſiſſima: cui lauanti cùm aquila calceum abſtuliſſet, Memphímque deportatum Pſammeticho regi in ſinum iniecisſet; ipſe miratus calcei pulchritudinem, inueſtigauit cuius calceus eſſet: & Rhodopen inuentam, in vxorem duxit. *Æl. de Var. hiſt. lib. 13.*

Aſpaſia Hermotimi Phocenſis filia, quæ poſtea Cyro minori nupſit coacta, omnes ſuæ ætate virgines formæ elegantia ſuperauit. Eius formã *Ælian. lib. 12. Var. hiſt.* deſcribit, coma flaua, capilliſque paulum criſpantibus præditam. Oculos habebat maximos, & aduncum quodammodo naſum, aures breuiores. Cutis tenera, & vultus color ad roſeum accedebat: ob quam cauſam eam Phocenſes, cùm adhuc infans eſſet, Milto nuncuparunt. Labra rubicunda, dentes niue candidiores. Plantis etiam pedum valebat, quemadmodum Homerus pulcherrimas fœminas ſuo quodam vocabulo καλλισφύρους nominat. Vocem habebat ſuauem & teneram, ita vt ipſa loquente Sirenem audire te diceres: ab omni curioſitate muliebri, & ornatu G aliena, vtpote ab inope parente enutrita. Cyrus itaque minor Perſarum rex, eius pulchritudine ſimul & pudicitia motus, eam in vxorem duxit, & poſt hunc etiam Artaxerxes *Ælian. lib. 12. de Var. hiſt. à principio.*

Phyam corollas vendere ſolitam, quæ Piſiſtrato tyrannidem ſtabiliuit, inſtar Palladis pulchrã fuiſſe Phylarchus ſcribit. Eam Hipparcho filio ad communes nuptias Piſiſtratus tradidit. *Athen. lib. 13. Cap. 32.*

Magnus Alexander, totius propè Orientis victor & Imperator, Rhoxanam, ſatrapis barbari filiam, matrimonio ſibi iunxit, ob ſolam eius pulchritudinem. *Curtius lib. 5.*

Conſtantinus Angelus Philadelphienſis, genere non admodum nobili ortus, ſed procera ſtatura, & inſigni, forma præditus: Eudociam (non Theodoram) Alexis aut Manuelis Comneni Imper. filiam, pulchritudine promtus, vxorem duxit. *Nicetas lib. 11. de rebus Manuel.*

Paulus Diaconus ſcribit, Theodotem puellam Romanam, flauis promiſſiſque capillis ad pedes vſque pendentibus, pulchritudine ſua Cunibertum regem Longobardorum mouiſſe.

H Roxiena Hengiſti Saxonum ducis F. & ethnica formæ cauſa à Vortigerno Britannorum rege Chriſtiano, repudiata priore in vxorem ducta, Britannorum regnum Saxonibus contulit. *H. Boëthius lib. 8.*

Regno.

Barbari corporis maieſtatem imperio dignam indicant. *Sab. lib. 6. En. 4. ex Strabone.*

Baſſianus Solis ſacerdos apud Phœnices, ob formæ elegantiam (nam Baccho ſimillimus videbatur) à militibus occiſo Macrino, Imperator dictus eſt. *Sab. lib. 6. En. 4.*

Libertati.

Niciæ Athenienſis Seruus Bacchi habitu in choragio quodam tranſiens, ob formam & proceritatem corporis eximiam ita commouit populum, vt in eius gratiam Nicias ſeruum ſtatim manumiſerit. *Plut. in Nicia.*

Apophthegmata Ethnicorum.

Bion, formam dicebat eſſe bonum alienum. Sentiens, extra hominem eſſe, quod ipſe ſibi nec dare poteſt, nec tueri datum.

Animi bona vere noſtra ſunt. *Laert. libro quarto capite ſep imo.*

A Zeno Citticus formam aiebat eſſe vocis florem: aut contra, quemadmodum ab aliis refertur; vocem eſſe formæ florem. Nam loquentis orationem commendat forma, & rurſus oratio compoſita gratiam addit formæ. *Laert. l.7. c.1.* Idem Dicenti formoſo cuidam, non viderit ſibi amaturum ſapientem, Nihil ait, vobis formoſis eſt infelicius, *Bruſ.l.2.c.44*

Socrates vocabat formam modici temporis tyrannidem. *Bruſ.l.2.c.44.*

Plato, cum exprimere tentaret, quidnam forma hominis eſſet; Naturæ priuilegium vocauit. *Bruſ.l.2.cap.44.*

Diog. Formoſum adoleſcentem formæ cauſa amari conſpicatus, dixit: Quin operam das adoleſcens, vt corporis amatores ad animam transferas? *Ant. in Meliſſ. ſer.60. p.1.* Hoc autem *Stob.* ad Æſopum refert. Idem, conſpecto adoleſcente mollius compto, dixit: Si viris quidē te ornas, infelix es: ſin mulieribus, iniuſtus *Ant. in Meliſſa, part.1. ſer.60.* Idē ſpecioſa ſcorta reginas appellabat, multos, n. facere, quæ præceperint. *Stob. ſer.63.*

Ariſtot. cum adoleſcentem ſe comere vidiſſet: Non erubeſcis quod cùm natura te virum fecerit, tu teipſum effœminas? *Ant. in Meliſſ. p.1. ſer.69.* Idem, Cùm iuuenis quidam facie formoſus, ſed moribus petulans, inter alia conuitia ei diceret: Si tam exoſus eſſem ciuibus, vt tu es, laqueo vitam finirem, reſpondit: Ego B vero laqueum mihi inferrem, ſi ita me ciues amarent vt te. Notarat autem adoleſcentis petulantiam Ariſtoteles, cui oſtendebat, quàm turpiter ob eam inſignem corporis formamà ciuibus adamaretur. *Ant. in Meliſſ. par.1. ſer.8.* Idem percontanti, qui fieret, vt cum formoſis diutius ac lubentius cōfabulemur. Reſpondit, eam percontationem eſſe cæci. Cæcus enim non ſentit formæ illecebram, nihilo magis quam colorum gratiam. *Laert. l.5. c.1.* Idem Pulchritudinem dicebat quauis epiſtola efficaciorem ad commendationem. Sunt qui hoc aſcribant Diogeni. Ariſtotelem vero formam ſolitum appellare donum, quia gratia contingit à natura. Eandem Socrates appellauit exigui temporis tyrannidem, quod formæ gratia mox defloreſcat: Plato naturæ prærogatiuam, quod paucis contingat. *Laërt. lib.5. c.1. Stob. ſer.63. Bruſ.l.2.c.44.*

Iſocr. Eos qui pulchrum habent corpus, animam autem malam, dicebat, optimam habere nauim, gubernatorem autem malum. *Ant. in Meliſſ. part.1. ſer.60.*

Ageſilaus interrogatus cur aleret comam? Quoniam inter ornamenta reſpondit, minimo conſtat. *Stob. ſerm.63.*

C Carneades ſciſcitatus, quid forma hominis eſſet? Regnum ſine ſatellitio, reſpondit: quoniam formoſi impetrāt quicquid volunt nulla vi adhibita. *Laërt. Stob.*

Theophraſt. Pulchritudinem nihil aliud eſſe dicebat, quam tacitam deceptionem, aut ſilentem fraudem, quod abſque verbis perſuadeat. *Laërt.*

Æſchinem & Philocratem, ex decem illis legatis haud poſtremi ominis, ab Athenienſibus ad Philippum Macedoniæ Regem miſſis, & formam Philippi Regis plurimum laudantes irriſit Demoſthenes, dicens, Quod in Philippo admodum formam laudatis, id habet cum aliis mulieribus commune. Senſit vir prudentiſſimus, Regis boni virtutes nequaquam in forme corporis poſitas eſſe, ſed in animo recte compoſito. *Plut.*

Æſopus ei qui corporis forma male vtebatur: pulchra veſte (Inquit) indutus, male eam cauis. *Max. ſer.44* Idem cum per conuitium facie deformi eſſe, ac turpi notaretur, ad eum à quo contemnebatur: Iniquus plane Cenſor es, inquit, qui de forma mea pronunciaturus, vultum damnas, animi autem ſpeciem D non intueris. *Stobæus, Antonius, & Maximus,*

Quidam adoleſcens curarat ſeſe ex ære ſculpendum & ad eam imaginem ſeſe conformabat. Huic Antiſthenes: Si æs poſſet vocem edere, qua de re potiſſimum gloriaretur? De pulchritudine, inquit adoleſcens. Non, inquit, igitur erubeſcis, qui eum in animo gloriaris? Voluit autem ſignificare, de forma non gloriandum eſſe, quæ facile variis caſibus ac morbis gratiam amittit. *Laërt. l.6. c.1.*

Theocritus cum diu multúmque cogitaſſet, quo pacto oſtendere hominibus poſſet, quidnam pulchritudo corporiſque venuſtas eſſet: Demum eburneum detrimentum eſſe pronunciauit: quod grata quidem ſit aſpectui, ſed multorum incommodorum cauſa. *Stob.*

In Philopœmen cum iocaretur Titius Flamininius deformitatem corporis eius illudens, diceretque vultu quam maximè iocoſo & hilari, quid Philopœmen, cum pulchras manus, crura etiam perquam pulchra habeas, quod ventrem ipſe non habeas? Ad ea Philopœmen: Quid, ô Romanorum Imperator E eximie cum egregios pedites, ſtrenuos maxime equites habeas; quod pecuniam minime habeas? Nam & Flamminius perſæpe inopia rei pecuniariæ laborabat, quemadmodum Philopœmē tenuitate ventris, ac medij corporis gracilitate. *Pen. ex Plu.*

Domitius nec quicquam gratius hominibus eſſe dicebat Forma & decore, nec quicquam etiam breuius. *Bruſ.l.2.c 44.*

L. Craſſus, apud Perpennam iudicem defendebat Aculonem quem accuſabat L. Ælius Lamia, homo deformis, is quum interpellaret odioſe, Audiamus, inquit Craſſus, pulchellum puerum. Huic dicto quum eſſet arriſum: ingenium, inquit Ælius, ipſe mihi fingere potui, formam non potui. Tum Craſſus: Audiamus igitur, inquit, diſertum Multò arriſum eſt vehementius *Cic. l.2 de Orat.*

M. Lælius in Galbam Oratorem eloquentia clarum, ſed gibbo deformem, ita luſit, M. Lælius, vt diceret, ingenium Galbæ male habitare. Nam animi domicilium eſt corpus. *Eraſmus lib.6. apophth.*

Cicero cum Voconium forte obuium haberet cum filiabus tribus inſigniter deformibus, tacite ad amicos dixit verſiculum Græcum.

> *φοίβου ποτ' οὐκ ἐῶντος ἔσπειρε τέκνα,* *id eſt.*
> *Phœbo haud ſinente hic ſeminauit liberos.*

Sentiens, illum inuito Apolline liberis operam dediſſe: ſiue F quod Apollo pulcher à Poëtis fingitur, ſiue quod oriente ſole fœtus exiſtiment concipi feliciores. *Plutarchus in Romanorum apophthegm.*

CHRISTIANORVM.

Quantum Bartholomæus Capranus Epiſcopus Mediolanenſis, aucipiti hoc Formæ bono oblectatus fuerit, vel ex eo colligimus, quod nunquam, niſi quos natura etiam corporis habitu exornaſſet, in ſuam familiam adſciuerit. Rogatus autem cur id faceret; reſpondit: Quia turpes animi, turpia corpora incolunt: improbitas in egregio corpore vix comperta. Ita quidem ille. Cautiùs tamen & veriùs *Iuuenalis,*

> *——Rara eſt concordia formæ*
> *Atque pudicitiæ: ſanctos licet horrida mores*
> *Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinas.*

Ex Æn. Syl. l 2. Comm. de Geſt. Alphonſi. Beyerlink in apopht.

Etiam in Principe, præter virtutum ſplendorem, externam corporis formam ſuam habere laudem aſſerebat Cardinalis Petrus Aldobrandinus; dicebat enim: Etſi faciendum ſit de Principe iudicium ex moribus: habet tamen Principis forma & decor non minimum ad maieſtatem ponderis. *Henricus Farneſ. in apophth. de Principe. Beyerlink ſupra.* G

Et quis hic Ducem Borgiam tranſeat, verum humani generis delicium? Viderat Iſabellæ Auguſtæ cadauer (quod à Cæſare iuſſus in regium monumentum efferri curabat) omnino deforme, & pædore obſitum ac ingemens, cùm ſecum tacitus præſentia præteritis adæquaret, tandem erupit: Nimirum hæc rerum humanarum viciſſitudo. I nunc, fragile illud formæ bonum demirare. Hæcce tanti ſpectaculi conſideratio ita eius mentem commouit, vt deinceps non niſi de interiori animæ forma cogitaret. *Ribaden. lib.1. Vita eius, c.7.*

FORMÆ SIMILITVDO.

☞ *De ſimilitudine oris, & totius corporis, altiore doctrina præditi ſubtiliùs diſputant, eorúmque alij in ea ſunt opinione, vt exiſtiment illam origini & contextui ſanguinis reſpondere. Nec parum argumentum ex cæteris animalibus trahunt, quæ fere gignentibus ſimilia naſcuntur. (Sic Heſiodus inquit, τίκτουσι δ' γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσιν, de caſto loquens coniugio) alij negant certam hanc eſſe naturæ legem, ſed ſpecies mortalium, prout fortuita ſors conceptioni obtulit, attribui atque ideo plerúmque ex ſpecioſis deformes, ex robuſtis inualidos partus edi. Val. Max. lib.9. cap.15.* H

INTER SANGVINE IVNCTOS. SIC SIMILES SVNT *Minores Maioribus.*

In primo prælio, quo Pyrrhus Epirota Demetrij ducem Pantauchum fudit, non ita incendit & offendit Macedonas, vt opinionem & admirationem de ſe virtutis & ſermonem præbuit his, qui facta ſua conſpexerāt, & in pugna fuerāt ſecū cōgreſſi. Nam vultū exiſtimabant & agilitatem motúmque referre eum Alexādri, illius etiam impetus & feruoris inter pugnandū cernere ſe vmbras in hoc & imagines: cùm alij reges purpura, ſatellitibus, flexu colli, & elatiore ſermone, Pyrrhus factis militaribus & ſtrenuitate vnus Alexandrum redderet. *Plut. in Pyrrho.*

M. Antonio Triumuiro formæ ingenua dignitas fuit, &

barba promiſſa: frontiſque amplitudo & naſus aduncus faciem A virilem repræſentare pictis & ſculptis Herculis ſimulacris germanam videbatur. Fuit etiam vetus fama, ducere ab Hercule Antonios genus, atque eſſe ab Antone Herculis filio prognatos. Quam rumorem corporis ſpecie & veſtitu confirmare exiſtimabatur. Quippe cùm proditurus in multorum conſpectum eſſet, ſemper tunicam ad coxam incinctam, habebat grandem gladium ſuſpendebat ex cingulo, & rigido cilicio amiciebat ſe. At quæ etiam importuna aliis videbantur, iactantia, dicacitas, perpotatio in publico, ſedere inter veſcendum, & cibum ſumere aſſiſtentem ex militari menſa incredibile dictu, quantam beneuolentiam ei & deſiderium conciliauit militum. Iam nec amores eius veneribus carebant: verùm & his allexit multos, dum amantes adiuuit, neque ægrè tulit in amores ſuos dicta. *Plut. in Antonio.*

Theodoſius I. Imp. referebat genus ſuum in Traianum, cui & moribus & corpore perſimilis fuit, tam vultu quàm inceſſu. Nam & eminens vtriúſque fuit ſtatura, & par cæſaries, ingentes oculi, vterque comis ac clemens. Violentiam tamen & triumphandi cupiditatem, plus deteſtatus eſt Theodoſius, quàm Traianus. Quemadmodum autem Traianus labentem Remp. in priſtinas vires reſtituit: ita hic Imperium Romanum, quod otio & negligentia trium principum, Valentis, Gratiani, & Valenti- B niani conſenuerat, diſſenſione partium dilaceratum, veluti noua pelle iuueneſcere fecit, & lacertos mouere. *Cuſpinianus A.D.*

Liberi Parentibus.

Lymitni vxores habent communes, & liberos communiter alunt, vſque ad annos quinque. Deinde ſexto anno, pueris omnibus congregatis, ſimilitudines ipſorum ad viſos coniectant, & vnicuique ſimilem tradunt puerum ceu parenti, quem ille acceptum pro filio educat. *Stobæus ſerm. 42. ex Nicolai hiſtoria de Gentium moribus.*

Euander Arcadum rex, ſimul primùm eſt Æneam contuitus, in patris Anchiſæ memoriã eſt illum complexus: Vt te fortiſſimè Teucrum (inquit) Accipio agnoſcóque lubens: vt verba parentis; Et vocem Anchiſæ magni, vultúſque recordor. *Lud. Viues de Chriſtiana fœmina lib. 1.*

Semiramis Nini Aſſyriorum regis vxor, omnium bellicoſiſſima, lineamentis oris perſimilis filio Nino: nudæ vtrique genæ, nec erat per ætatem diſſona à puerili fœminea vox ſtatura corporis: nil, vel modicum, grandiuſcula differebat à gnato. Eius itaque perſonam & ſexum mentita, multis annis poſt mariti C mortem Aſſyriis, magna cum laude & imperij incremento, imperauit. *Diod. Siculus. Iuſtinus l. 1. Sab. l. 1. En. 1.*

Proconeſia ancilla, duplici adulterio Geminos edidiſſe fertur, vtrumque patri ſuo ſimilem. *Solinus c. 4. Polyhiſtoris, & Plin. lib. 7. c. 10.*

Regi Syriæ Antiocho vnus ex æqualibus, & ipſe regiæ ſtirpis, nomine Artemon, perquam ſimilis fuiſſe traditur: quem Laodice vxor Antiochi, interfecto viro, diſſimulandi ſceleris gratia in lectulo, perinde quaſi ipſum regem ægrum collocauit: admiſſúmque vniuerſum populum & ſermone eius & vultu conſimili fefellit: crediderúntque homines, ab Antiocho moriente, Laodicem & natos eius ſibi commendari. *Val. Max. l. 9. c. 15. Plin.* tamen *l. 7. c. 12.* Artemonem plebeium fuiſſe ſcribit.

Hibream Mylaſium copioſæ atque concitatæ facundiæ oratorem, Gymnoycorum ſeruo ſtramenta gymnaſij colligenti tam ſimilem fuiſſe ferunt, vt tanquam germanum fratrem totius Aſiæ oculi aſſignarent: ita lineamentis oris & omnium mem- D brorum compares erant. *Valerius.*

Babyrthas patria Meſſenius, extremæ ſortis homo, Dorymacho vultu & omnibus corporis lineamentis, voce denique ipſa tam ſimilis fuit, vt ſi quis ei capitis ornatum, clamydémque illius addidiſſet, haud facilè fuiſſet, vter eorum eſſet, diſcernere. Vnde cùm ante Meſſeniorum bellum Dorymachus captus à Meſſeniis, ad Scyronem vrbis præfectum duceretur, ac nimiùm inſolenter proceribus reſponderet, Scyron dixiſſe fertur: Putáſne nobis te ſeu temeritatem tuam curæ eſſe, Babyrtha? *Polybius lib. 4. Hiſtoriarum.*

Eximiæ nobilitatis adoleſcens Corn. Scipio, cùm plurimis & clariſſimis familiæ ſuæ cognominibus abundaret, in ſeruilem Serapionis appellationem vulgi ſermone impactus eſt, quòd huiuſce nominis victimario perſimilis erat: nec illi aut morum probitas, aut reſpectus tot imaginum, quò minùs hac contumelia aſpergeretur, opitulata eſt. *Valerius Maximus lib. 9. c. 15. Plin. lib. 7. c. 12.* ſuarium negotiatorem ſcribit.

Scipioni alteri eiuſdem familiæ, cognomen Salutatio, minus E dedit. *Plin. ibidem.*

M. Meſſalla conſularis & cenſorius, Menogenis: & Curio omnibus honoribus abundans, Burbuleius: ille propter oris aſpectum, hic propter parem corporis motum, vterque hiſtrionis nomen coactus eſt recipere. *Val. lib. 9. c. 15.*

L. Plancus orator, hiſtrioni Rubrio cognomen impoſuit. *Ibid.*

Fratres.

Adonias fratri Abſalon & forma rebellione contra patrem ſimillimus. 3. *Reg.* 1.

Vrbem Gerundam condidit Geryon Chryſaori F. Hiſpaniæ rex, quem Hercules interfecit. Fingitur triceps à poëtis, ſecundum *Iuſtinum libro vltimo*, quòd eſſent tres fratres & forma & moribus ita ſimiles, vt non facilè diſcernerentur. Cui ſententiæ tribuit argumentum vrbis fabrica triangularis in ſingulis angulis arcem habens pro numero fratrum, vt vulgo creditur. *Ioan. Gerundenſis lib. 1. Paral. Hiſpaniæ.*

Mulier cùm peperiſſet, à partu ſeptima die concepit, genuitque Filium ex toto priori ſimilem, quamuis non eodem partu edidiſſet ambos. *Cardanus de Rerum varietate, lib. 8. c. 43. ex Al- F berto.*

Seruilij gemini, vt *Cic. in 4. Acad. quæſt.* ſignificat, & Menæchmi Plautini, adeò inter ſe ſimiles fuère, vt eos neque nutrix, ac ne mater quidem, quæ pepererat, dignoſceret, item Gemini languentes, quos declamatione inducit *Quint.*

Mechliniæ, Filij fuère gemelli Petro Apoſtolio ſenatori Mechlinienſi prudentiſſ. (cuius amico hoſpitio Viues vſus eſt) pueri egregia forma, in quibus dignoſcendis non modò extranei, ſed ipſa ſæpè, dum viueret, errauit mater: ſæpè pater, ſed errore gratiſſimo, Petrum pro Ioanne vocans, Ioannem pro Petro, *Viues in lib. 21. de Ciu. Dei, c. 8.*

Cognati.

Syrianus philoſophus, & Ammonianus Grammaticus, forma inter ſe ſimiles, cognatione etiam iuncti fuère. *Suidas in Ammoniano.*

INTER SANGVINE NON IVNCTOS, SEVE IAM ſint Nationis vel Gentis

Eiuſdem.

Ninclem tyrannum Sicyoniorum, quem Aratus eiecit, germa- G niſſimum facie Periando Cypſeli autumant fuiſſe: vt Alcmæoni Amphiarai Orontem Perſam, Hectori Adoleſcentem Lacedæmoniorum, quem tradit Marſilus ab ſpectantium caterua fuiſſe, vbi id intellexerunt, obtritum. *Plutarchus in Arato.*

Pericles metuit in iuuentute populum: videbatur enim facie Piſiſtratum tyrannum referre. Cumque eius vocis ſuauitatem grauiores ætate conſiderarent, linguámque in dicendo rotundam & volubilem, horrebãt eam affinitatem. Huc acceſſit opulentia, natalium claritatis, &, quorum maximæ opes erant, amici. Quare timens, ne in exilium pelleretur, abſtinuit ſe à Republica In bello fortis fuit & imperterritus. *Plutarch in Pericle.*

Caſſius Seuerus orator adeò Mirmilloni armentario ſimilis fuit, vt ei pro crimine obiiceretur. *Plin. l. 7. c. 12.*

Generoſiſſimos conſulatus collegio Lentuli & Metelli fuit, qui ambo in ſcenam propter ſimilitudinem hiſtrionum propemodum ſpectati ſunt. Sed alter, ex quodam aſſeclarum, cognomen Spintheris traxit: alter, niſi Nepotis à moribus accepiſſet, Pamphili retiarij, cui ſimillimus eſſe ferebatur, habuiſſet. *Val. Max. lib 9. c. 13. & Plin. lib. 7 c. 12.* H

Cn. Pompei Pater eouſque Menogenis coci ſui ſimilis eſſe viſus eſt, vt vir & armis præpotens, & ferox animo, ſordidum eius nomen repellere à ſe non valuerit. *Val. lib. 9. c. 15. & Plin. lib. 7. c. 12.*

Magno Pompeio Vibius ingenuæ ſtirpis, & Publicus libertinus ita ſimiles fuerunt, vt permutato ſtatu, & Pompeius in illis, & illi in Pompeio ſalutari poſſent. Certè quocúmque aut Vibius aut Publicius acceſſerant, ora hominum in ſe obuertebant, vnoquoque ſpeciem ampliſſimi ciuis in perſonis mediocribus annotante. *Val. lib. 9. c. 15.*

M. Agrippam, Agrippæ & Iuliæ Auguſti filiæ, quem cum Tiberio adoptauerat, filium, Auguſtus ob ſordidum ac ferox ingenium abdicauit, ſepoſuitque Surentum, vel (vt Tacitus ſcribit) in inſulam Planaſiam. Mortuo Auguſto, à quodam Tribuno iuſſu Tiberij eſt occiſus. Tum Clemens quidam Agrippæ ſeruus, domino, quantum ad lineamenta oris attinet, planè perſimilis, cùm ſe Agrippam eſſe diceret, atque eo pacto magnam

pecuniam conſtaret, comprehenſus tandem à Tiberio, interrogatúque,
A quomodo Agrippa factus eſſet? Eodem (reſpondit) modo factus ſum Agrippa, quo tu Cæſar Romanus: ſentiens, Tiberium fraude imperatoriam dignitatem eſſe nactum. Itaque iuſſu Tiberij ipſe etiam eſt occiſus: vt iam Tiberius certius eſſet, vni ſibi ſpem ſucceſſionis incumbere. *Ex Tacito & Dione Cuſpin. annis A.D.*

Sporus Neronis Imp. libertus, Sabinæ formoſiſſimę fœminæ ab Imperatore adamatæ fuit perſimillimus. Quam adeò omnibus lineamentis referebat, vt eum exſecari iuſſerit Nero, quo Sabinæ loco pro vxore turpiter eo vteretur. *Xiphilinus in Nerone.*

Pater Othonis Imp. L. Otho materno genere præclaro, multarum & magnarum propinquitatum, tam charus, támque non abſimilis facie Tiberio principi fuit, vt pleríque procreatum ex eo crederent. *Suetonius.*

Illud in duobus Gordianis memorabile, quòd ſenior Auguſto fuit principi tam ſimilis, vt non ore tantùm illum referret, ſed voce, moribus & ſtatura. Filius Magno Pompeio ſimillimus. Tertius Gordianus, quem hic procreauit, Aſiatico Scipioni, qui maioris fuit Aphricani frater. *Sab. l.6 Enn.7.*

B Sigiſmundus Malateſta, Ariminenſis princeps, adeò effigie Marcheſino mimo perſimilis fuit, vt eum Mediolanum peteret, à ſocero ipſius Franciſco Sfortia Mediolanenſi duce Marcheſinus (eius enim ſubpudebat) aliò ablegaretur, nam aliquanto dicacior Marcheſinus, ob ſimilitudinem, Sigiſmundum filium ſuum eſſe dicebat. *Fulg. lib.9.c.15.*

Vidimus nos, inquit *Fulg. l.9.c.15.* Franciſco Sfortiæ Mediolanenſi duc., cuius aſpectu nihil gratius, nihil principe magno dignius erat, Iuuenem in leui ipſius armatura vultu adeò ſimilem, vt aulæ totius conſenſu, ob eam ſimilitudinem cognomento Princeps appellaretur: cùm Franciſcus, vtpote omni in re humaniſſimus, non ſine voluptate in eo tanquam in ſpeculo imaginem ſuam, ac pleriſque in rebus geſtus ſuos ac vocem, agnoſceret, & nonnunquam contemplaretur.

Io. Oporinus typographus Baſ. Henrico VIII. regi Angliæ, maximè verò Marchioni Alberto Brandenburgenſi adeò ſimilis fuit facietenus, vt germani fratres videri poſſent.

Martinus Guerre, & Arnaldos Tillius forma & oris lineamentis adeò ſimiles fuêre vt Martino in militiam profecto, Tillius
C formæ ſimilitudine Martini vxorem circumuenerit, quatuórque ipſius ſororibus aliiſque nonnullis propinquis & vicinis impoſuerit, aliquot annis coniugali quaſi conſuetudine cum illa verſatus ſit. *Henricus Stephanus in apologia Herodoti.*

Diuerſa.

☞ *Conſule Titulum, qui in Clariſſ. familias ſe dolo ingerere ſunt conati.*

Suræ proconſulis etiam rictum in loquendo, contractionémque linguæ, & ſermonis tumultum, non imaginem modò, Piſcator quidam in Sicilia reddidit. *Plin. lib.7.c.12.*

Cn. Pompeius vultu initiò præditus fuit non mediocriter gratioſo, qui præueniebat eius orationem. Nam veneres eius grauitatis erant cum humanitate coniunctæ plenæ, atque in vigore floréq; iuuentutis, ſenilis elucebat & regia maieſtas. Iam modicè ſurrecta coma, oculorúmq; leuis modulatio reddebat faciem eius vſurpatam magis ſermonibus, quam repræſentatam cum Alexandri regis ſtatuis ſimilitudinem: ob quam nomen etiam multis ei Alexandri in principio tribuentibus non defugit id Pompeius. Vnde appellabant quidam eum iam per ludibrium Alexandrum, Quapropter L. Philippus vir conſolaris
D agens pro eo, nihil ait facere ſe abſurdi, quòd Philippus cùm eſſet, cupidus foret Alexandri. Flora meretrix formoſiſſ. eius forma mirum in modum tenebatur. *Plut. in Pompeio.*

Toranius M. Antonio Triumuiro, eximios forma Pueros, alterum in Aſia genitum, alterum trans Alpes, vt geminos vendidit: tanta vnitas erat. Poſtquam deinde ſermone puerorum detecta fraude à furente increpitus Antonio eſt, inter alia magnitudinem precij conquerente (nam ducentis mercatus erat ſeſtertiis) reſpondit verſutus ingenij mango, ob idipſum ſe tanti vendidiſſe, quoniam non eſſet mira ſimilitudo in vllis eodem vtero editis: diuerſarum quidem gentium natales tam concordi figura reperiri, ſuper omnem eſſe taxationem. Adeóque tempeſtiuam admirationem intulit, vt ille proſcriptor animus, modò & contumelia furens, non aliud in cenſu magis ex fortuna ſua duceret. *Plin. lib.7.c.12.*

Iuuenis quidam Romam venit, forma corporis tam ſimilis Auguſto, vt omnem populum ſpectaculi admiratione ſuſpenderet. Auguſtus re audita, ad ſe iuuenem euocatum interrogauit: Fuitne vnquam, ô adoleſcens, mater tua Romæ? ſenſit E
ille quò pergeret: & Minimè (inquit) mater: at pater meus ſæpe. Facetè & illatam ſuſpicionem repulit, & nouam peperit: & hæc quidem hiſtoria ſic in Saturnalibus tradita eſt. *Valer.* autem *Maxim. lib.9.cap.15.* non Auguſti, ſed innominati prætoris, neque matris, ſed duorum patrum mentionem facit: præterea non Romæ, ſed in Sicilia interrogatum reſponſúmve commemorat. Percunctante enim magiſtratu Romano quendam eius prouinciæ, ſibi forma corporis ſimillimum, & mirari ſe dicente, vnde hæc tanta ſimilitudo, cùm pater ſuus nunquam in Sicilia fuiſſet? ille reſpondit Pater meus ſæpè Romam venit.

Occiſo Nerone, ſcribit Suetonius ſe Adoleſcentem poſt viginti annos ſeruum vidiſſe, quem Tacitus ex Ponto fuiſſe prodit cithara & cantu peritum, oris lineamentis Neroni ſimillimum: qui ſe Neronem eſſe iactabat: à Parthis acceptus, ſed à Calphurnio Aſprenate poſtea occiſus. *Cuſpinianus A.D.*

FORMÆ MVTATIO. PVTA,

Ex DEFORMIBVS FORMOSI redditi.

Ariſto Agaſiclis F. rex Lacedæmoniorum, Puellam duxit in F
vxorem, quam Spartanarum omnium virginum fuiſſe tradunt turpiſſimam, mulierum verò omnium poſt Helenam formoſiſſimam. Ex ea ſuſcepit Demaratum, *Pauſanias in Laconicis* ☞ *Vide Titulum Acquiſitio pulchritudinis.*

EX FORMOSIS DEFORMES.

Hinc illud Naſonis de Helena.

Flet quoque vt in ſpeculo rugas conſpexit aniles.
Tyndaris & ſecum cur ſit bis rapta requirit.

FORMÆ CERTAMINA. Quære CERTAMEN.

* Fornicatio.

ETYMOLOGIA, ET DEFINITIO.

Fornicatio, Gr. πορνεία & πορνεῖον, lupanar dicitur, Hebr. *Zenuth.* Oſe 4.55. *Zonach* meretrix, ſcortum, fornicatrix? fornices, ſtabula, loca furua, obſcura & obſcœna captans ad libidines ſuas explendas, à verbo *Zanach* fornicatus eſt, ſcortatus eſt, meretricatus eſt. Cognationem habet cum verbo *Zon*, diuertit in hoſpitium publicum. Apud gentes profanas in publicis diuerſoriis proſtituebant ſe meretrices viatoribus & G
aliis pro vili mercede. Inde proſtibula, fornicariæ, quadrantariæ, dictæ. Eſt autem fornicatio omnis illicitus coitus, vt habetur 31.q.2.c. *Meretrices*, §. *Quo ergo.* Proprie tamen eſt inordinatus concubitus naturalis, quo ſolutus ſolutam naturali vſu cognoſcit, ſolutus inquam quolibet vinculo coniugij, conſanguinitatis, affinitatis, ordinis, religionis ſeu voti, quia horum aliqua ſi comitantur, mutatur peccati ſpecies.

Fornicatio, vt habetur 36.q.1.c. *Lex illa* licet videatur eſſe genus cuiuſlibet illiciti coitus, qui fit extra coniugium, tamen ſpecialiter intelligitur in vſu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum, quinimo ſumitur pro quauis ſpecie luxuriæ.

Fornicatio dicitur à fornice, id eſt, arcu, ſeu opere concamerato, vbi Romæ fiebat fornicatio, & proprie eſt ſoluti cum ſoluta, *ſecund. B. Th. 4. ſent. diſt. 41. art. 4.* Fornix dicitur, vt nonnulli putant, à furno. Furnum verò veteres dixêre, quaſi furuum & furnum nigrum vel obſcurum dicebant. Suntque fornices loca in arcuũ ſimilitudinem ædificata, ſubobſcura, inde fornicor, quod eſt meretricor, quoniam meretrices in fornicibus habitare H
conſueuerunt: inde fornicator & fornicatio deducuntur; hoc eſt, meretricator & meretricatio.

ERRORES.

Fuerunt hæretici, qui docuerunt Fornicationem non eſſe peccatum, ita Nicolaitæ & mulier illa, quæ ſe dicebat Propheten temporibus Apoſtolorum, de quibus *Apoc. 2.*

Idem dicebant Gnoſtici, qui ob plures impuritates vocabantur Borboritæ, de quibus *Epiphan. hæreſ. 26.*

Græci quoque ſchiſmatici, teſte *Guidone in Catalogo.*

Anabaptiſtæ noſtri temporis vagum admittunt, & promiſcuum concubitum, beſtiis deteriores.

VERITAS.

Fide tenendum eſt, Fornicationem, hoc eſt, concubitum ſoluti cum ſoluta eſſe peccatum mortale ex natura ſua, & ex illis, de quibus Apoſtolus, Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur, *ad Gal. c.5.* Et iterum idem dicit:

Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? Tollens ergo membrum Chriſti, faciam membrum meretricis? Abſit.

ſit, an neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus A efficitur: Erunt, inquit, duo in carne vna. Fugite fornicationem: omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus ſuum eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. En neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus S. qui in vobis eſt quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri? 1. *Cor.* 6.

Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. *Apoc.* 21.

In primo Concilio Hieroſolymitano decernitur: viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, vt abſtineatis vos à fornicatione. *Act. cap.* 15.

POENÆ VARIÆ A DEO INFLICTÆ.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Puella in lege veteri ſponte in ſtuprum conſentiens lapidaB batur apud Iſraëlitas. *Deuter.* 22. nempe ſi poſtmodum ſe pro virgine venditaret. Iubet Deus *Num.* 25. conuocari principes, & ſuſpendi fornicatores contra ſolem. Vt nempe ignominiæ exponantur, qui non erubuerunt tantum ſcelus perpetrare.

Zamri ingreſſum ad ſcortum Madianitidem, occidit vnà cum ſcorto Phinees: magno zelo vtrumque confodiens.

Quin & tribus Simeon multum imminuta à Deo fuit, nempe 37. millibus, & centum capitibus, ob fornicationem cum Madianitis initam, exemplo Zamri principis ſui. *Num.* 16.

Filia ſacerdotis ſi deprehendebatur in ſtupro, & violaret nomen patris ſui, igne exurebatur. *Leuit. c.* 21.

Iudas cum Thamar nuru ſua, quam tamen non agnouerat, peccans ſimplici fornicatione, reprehenditur. *Geneſ.* 38.

HISTORICA ETHNICA.

Apud Romanos, virgines Veſtales deprehenſæ caſtitatem violaſſe, viuæ in terram defodiebantur: adulteras tamen fœminas morte non plectebant, Adeò inquit S. Auguſt. grauius putabant adyta diuina, quam humana cubilia eſſe vindicanda.

C CHRISTIANA.

Cùm ad Ducis iniqui imperium lenones ſanctam virginem Flauiam vellent ſtuprare, vim ei inferre volentes, quicunque manus ad eam contingendam miſiſſent, ſtupebant nerui eorum, & arefiebant manus & brachia eorum, & præ dolore ex intimo corde mugitum reddebant. *In vita S. Placidi cap.* 12. *apud Sur.* 5. *Oct.*

Cùm Aurelianus Imperator Iulianam iuſſiſſet in lupanari conſtitui, multi qui circumſtabant, ſceleſti & nefarij homines, certatim contendebant, quis ad eam primus ingrederetur: erant enim velut equi hinnientes, eius puellæ forma compulſi. Mox verò Angelus Domini deſcendit de cœlo, & dixit: Ne timeas, Iuliana: Dominus enim Ieſus Chriſtus, quem tu colis, miſit me, vt te protegam, & ſanctum nomen eius notum faciam omnibus timentib. eum. Cùm verò impudici illi à cœpto illo minimè deſiſterent, Angelus excuſſit è pedibus ſuis puluerem, & in eorum oculos iniecit, ita vt eos excæcarit. Quapropter neque amplius cernebant vbi eſſent, aut quò irent, neq; ad illam accedere poterant. Id cùm turbæ vidiſſent, quod adD mirabiliter factum fuerat; vno animo clamabant: Magnus eſt Deus Pauli & Iulianæ, qui vbique eos ſeruat & protegit, qui illum timent. Qui autem excæcati fuerant, flexis genib. ſupplices eius opem implorabant, dicentes: Iuliana, ſerua Dei altiſſimi, peccauimus quidem contra te, cùm ſtultè atque inſipienter nos geſſerimus: ſed tu da, quæſumus, nobis veniam, vt Dei ſerua: & precare Chriſtum tuum, vt nobis viſum reſtituat. Eorum miſericordia commota Iuliana paululum aquæ accepit: & cùm oculos in cælum extuliſſet, Deum inuocauit, ita dicens: Domine Ieſu Chriſte auctor omnium ſalutis, exaudi me, & nunc etiam oſtende miracula & prodigia, quæ facis propter nos filios hominum. Reſtitue his viris facultatem videndi, vt ſanctum & glorioſum nomen tuum celebretur. Hæc cùm dixiſſet, aquam ſupra turbas illas infudit, & omnes, qui excæcati fuerant, viſum receperunt. Tum illi ad terram proſtrati Deo gratias reddebant pœnitentiam agentes. Cúmque peccata ſua confeſſi eſſent, Chriſtiani facti ſunt. *Metaph. in vita SS. Pauli & Iulianæ Martyrum c.* 17. *apud Sur.* 17. *Auguſt.*

Adelfonſo caſto & pio Froylani Regis filio, ſoror erat nomine Xemena, quam Sanctius Comes adamauit, & ex ea filium genuit nomine Bernardum: Rex autem, vt factum comperit, nimis iratus Comitem Sanctium in caſtro de Luna ſub iuramento perpetuo incarcerauit, & ſororem ſuam in ordinem monaſticum truſit. Fecit tamen Bernardum delicatè nutriri; & quia non habebat filium, illum tenerrimè diligebat. Hic Bernardus poſtquam ad adoleſcentiam venit, tanto viguit E robore, vt nullus miles tunc temporis poſſet ei viribus adæquari. *Luc. Tudenſ. in Chron. Hiſp. æra.* 828.

Leo Armenius Imp. etſi non ita pius tamen in Repub. adminiſtranda non ſegnis erat, ſed acer admodum & vigilans iniurióſque coërcebat. Oratus igitur à quodam, qui vxorem à ſenatore quodam ſibi raptam eſſe querebatur, & addebat, ſe fruſtra Præſidis opem imploraſſe; Crimine probato, ſtatim Præſidi poteſtatem abrogauit, raptorémque legibus puniendum tradidit. *Ioan. Zonar. tom.* 3. *Ann.*

Tempore Michaëlis Paphlagonis Imp. Conſtantinopolitani, accidit quiddam memoratu dignum, Barangorum per Prouinciam Thracenſium in hyberna diſperſorum, Quidam mulierem indigenam ſolam nactus de ſtupro appellauit, ac recuſanti vim inferre aggreſſus eſt. Ea barbarum, correpto viri acinace, in cor ferit, ac ſtatim necat. Quod factum cùm per viciniam innotuiſſet; coiuêre cæteri Barangi, & mulierem coronauêre, omnib. etiam bonis eius, qui ipſum voluerat violare, donatam: ipſum autem inſepultum abiecerunt, vt lex iubet eos, qui ſibi mortem conſciuerunt. *Io. Zonar. to.* 3. *Ann. & Cedren.*

Rodericus Gothorum Rex in Hiſpania Iuliani Comitis CaF labriæ filiam per vim ſtuprarat. Qua iniuria motus pater ingentes aduerſus eum Saracenorum, & Maurorum copias in Hiſpania aduocauit; à quibus Rodericus cum filio eſt interfectus. Quo factum eſt, vt imperium tum Gothi in Hiſpania amiſerint. Feruntur autem cæſa ex vtraq; parte ſepties centena millia hominum: atque ita ruina & mutatio regni Gothici extitit à libidinis pœna. *Ex Io. Magno Theſaur. Polit. Aphoriſ. lib.* 6. *c.* 2.

REMEDIVM.

Abbas quidam in vitis Patrum. *l.* 5. *tit. de fornic.* cuidam tentato ſpiritu fornicationis, hoc dedit remedium. Scis, inquit, quid fecerint Madianitæ *Num. c.* 25. ornauerunt filias ſuas, & ſtatuerunt eas in conſpectu Iſraëlitarum, non tamen eatorſerunt aliquibus, vt miſcerentur cum eis, ſed qui voluerunt, inciderunt in eis. Alij autem indignantes comminati ſunt, & cum interitu eorum qui præſumpſerunt, vlti ſunt fornicationem: ita agendum eſt de fornicatione. Et quando initium faciunt loqui in corde tuo, non reſpondeas eis, ora, & age pœnitentiam, dicens: Fili Dauid miſerere mei. Optimum verò remedium fornicationis, eſt fuga.

Fortitudo. G

*DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Fortitudo Græcè ἀνδρεία, & ἀνδρεῖος, fortis & virilis dicitur. Eſt autem fortitudo aggreſſio terribilium, vbi mors imminet propter bonum commune ſaluandum, *ſecundum Ariſt. lib.* 5. *Ethic.*

Fortitudo eſt virtus, quæ animum ſuper periculi metum agit, nihilque niſi turpia timet, tolerat fortiter, vel aduerſa, vel proſpera. Præſtat autem fortitudo magnanimitatem, fiduciam, ſecuritatem, magnificentiam, conſtantiam, tolerantiam, firmitatem, *ſecundum Macrobium.*

Item eſt virtus, quæ animi motus in rebus terribilibus, præſertim periculis mortis ſuſtinendis, vel repellendis, moderatur. *ſecundum Communem.*

Fortitudo eſt ſcientia rerum perferendarum, vel affectio animi in patiendo ac perferendo, ſummæ legi parens ſine timore. *ſecundum Cic. lib.* 4. *Tuſc. quæſt.*

D. Auguſt. l. 83. *qq. q.* 3 *ex eodem* Cicerone illam definit, Conſideratam periculorum ſuſceptionem, & laborum perpeſſionē. Vbi vox (conſiderata) prudentiam & congruitatem importat. H

Fortitudo, animi magnitudo, robur, excelſitas, præſentia animi, in rebus arduis: Heb. *Chezek* à verbo *Chazak.* fortis & validus fit, inualuit, obfirmatus eſt. Ab eod. verbo deriuatur *Chezek.* fortitudo, firmitas, robur. *Geburah* etiam fortitudo dicitur Hebr quæ eſt robur animi & corporis, quo alius alium ſuperat. *Gibbor.* præualidus, qui aliis imperat & potenter dominatur, ſuperiórque omnibus modis apparet; à verbo *Gabar*, ſuperauit, præualuit, prædominatus eſt aliis virtute & potentia, & authoritate ſuperior fuit. In 3. coniugatione *Hegebbir*, fecit ſuperare, corroborauit. In 4. *Hithgabber*, corroborauit ſe. Deus *EL. Gibbor* dicitur, id eſt, fortis, Omnipotens, qui quoſcunque vult reddit inſuperabiles & potentiſſimos: qui ſeipſum noua quadam, ratione, quoties ei libet corroborat aduerſus impios, qui eius robur contemnunt, *Vide Eſa.* 42. 13.

*EIVS MATERIA ET ACCEPTIO.

A Accipitur Fortitudinis nomen ſecundum B. Thomam 2. 2. q.123. dupliciter. Primo, pro animi firmitate in bono honeſto, quomodo eſt virtus generalis, obiecto & extenſione materiæ. De ita accepta S. Ambroſius.

Non mediocris animi eſt fortitudo, quæ ſola defendit ornamenta virtutum omnium, ſimulque & iuſtitiam cuſtodit, & quæ inexpiabili prælio aduerſus omnia decertat, inuicta ad labores, fortis ad pericula & rigidior aduerſus voluptates, vt auaritiam effugiat tanquam labem quandam, quæ virtutem effœminat. *Ambr. lib. 1. de Offic.* Et iterum;

In duobus generibus fortitudo ſpectatur animi. Primo, vt exteriora corporis pro minimis habeat, & quaſi ſuperflua deſpicienda magis, quam expetenda ducat. Secundo, vt ea, quæ ſumma ſunt, omneſque res, in quibus eſt honeſtas, præclara animi intentione vſque ad effectum proſequatur. *Ibid.*

Itaque ſecundum Ambroſium complectitur fortitudo omnem virtutem, vt cui proprium eſt facere, vt firmiter inhæreamus noſtro obiecto.

Secundò pro animi firmitate in ſuſtinendis & repellendis iis, in quibus difficillimum eſt animum regere, & ſtatum rationis B retinere, vt ſunt pericula mortis. Hanc enim dicimus fortitudinem ex analogia ad fortitudinem corporis.

Itaque Fortitudo verſatur immediatè circa paſſionem timoris & audaciæ in periculis mortis, debitam rationis menſuram ſibi inſitam illis imprimendo, vt reſpondeant virtuti fortitudinis, & doceant virum fortem. Proxima illius materia eſt Timor, audacia, & triſtitia in periculis mortis. Vt quibus moderationem imprimere conatur. Remota materia, eſt externa actio, & compoſitio, vt fuga, aggreſſio, geſtus corporis. Remotiſſima, ſunt ipſa pericula.

Ea hinc colligas aptiſſimè definiri Fortitudinem, quod ſit virtus quæ motus animi in rebus terribilibus, præſertim periculis mortis ſuſtinendis vel repellendis moderatur.

☞ *Conſulatur locus de Conſtantia. Martyrio. Contemptu diuitiarum. Patientia. His enim modis hæc virtus exercetur.*

FORTITVDINIS. CONSTANTIÆ RELIGIOSÆ VIRTVS.

EXEMPLIS ADSERTA.

Ex Sacra Scriptvra.

Hac virtute munitus erat Abraham: cum enim audiſſet nepotem ſuum Loth captum eſſe, aſſumptis vernaculis ſuis, & aliquot aliis irruit nocte in quatuor Reges, qui ceperant illum C & percuſſis hoſtibus reduxit. *Geneſ.* 14.

Dauid adhuc adoleſcens, paſcens patris ſui gregem, fortiter ſuperauit, & interfecit leonem, vrſum, & poſtea Goliath Philiſtæum. 1. *Reg.* 17.

Samſon leonem manibus inermis lacerauit: & alia multa fortitudinis opera fecit. *Iudic.* 12.

Viginti iuuenes ex his, qui cum Iuda Machabæo erant, accenſis animis propter hoſtium blaſphemiam, viriliter acceſſerunt ad murum, & feroci animo incedentes aſcendebant. 2. *Machab.* 10.

Admiranda fuit conſtantia & fortitudo ſeptem fratrum Machabæorum, necnon matris eorum, quæ filios hortabatur ad mortem potiùs, quàm contra legem peccent. 2. *Mach.* 7.

Quanta fuerit D. Petri, D. Ioannis, & aliorum Apoſtolorum fortitudo, videre eſt ex Actibus eorum. *Act.* 4. *&* 5.

D Quàm fortis conſtánſque fuerit D. Paulus, perſpicere licet ex eius epiſtolis & Actibus Apoſtolorum. 2. *Corinth.* 11. *Actor. cap.* 20. *&* 21.

EX HISTORIIS.

Admirabilis Euſebius Epiſcopus Samoſatenſis, ſtrenuus veritatis pugil, cui cõmune decretum de coeſſentialitate creditum erat, cùm cerneret conuentis non ſtari, reuertitur in commiſſam ſibi vrbem. Sed Ariani metuentes à ſcripturæ teſtimonio, perſuaſère Imperatori (Conſtantino nimirum, qui Epiſcopos cogebat coeſſentialitatem abnegare) vt ad Euſebium mitteret illos, qui celerrimè reſponſa ſolent referre, quòd crebrò in curſu equos mutent: quorum cùm vnus cum Imperatoris mandatis ad illum veniſſet, Non eſt integrum mihi, inquit, admirabilis Euſebius, reſtituere commune depoſitum, niſi congregatis vniuerſis qui mihi commiſerunt. Quo renunciato, inflammatus ita Imperator, litteras illi miſit, quibus petebat decretum ſibi mitti, cum adiunctis minis; ni faceret, amiſſurum eum dexteram manum. Hæc tamen ad perterrendum illum tam vehementer ſcripſerat; nam tabellario, ne faceret, fuerat imperatum. Cùm igitur reſignatis litteris vidiſſet diuinus homo, E quid ſupplicij interminaretur ſibi Imperator, protenta vnà cum dextera manu etiam læua: Seca, inquit, ambas; nam commune decretum non reſtituam, tam elatum teſtimonium Arianæ prauitatis. Hanc illius cognitam fortitudinem admodum admiratus Conſtantius laudare nunquam deſtitit. Nam & inimici admirantur aduerſariorum excellentias, compulſi magnitudine actionum. *Theodor. hiſt. Eccl. lib. 2. c. vlt.*

Valens Imperator cùm in Thraciam veniſſet, Conſtantinopoli diutiſſimè moratus, belli gerendi rationes inibat. Interea Traianum ducem cum exercitu aduerſus Barbaros mittit. Qui cum victus reuerſus eſſet, conuitia illi Imperator facere, & exprobrare mollitiem ac timiditatem cœpit. Tum ille liber, vti virum fortem decebat; Non ego ſum victus, inquit, ſed tu victoriam corrumpis, Imperator, qui aduerſus Deum aciem inſtruis, & fortunam belli concilias Barbaris. Quia enim tu bello perſequeris eum tranſit ad Barbaros, quem & victoria ſequitur, conſequúnturque eam Deo duci parentes. An te fugit, quos eccleſiis exegeris, & quibus illas commiſeris? Hæc ita ſe habere affirmabant & alij duces, Arintheus & Victor, petebántque ab Imperatore, F ne ſuccenſeret reprehenſionibus coniunctis cum veritate, *Idem lib. 4. c. 29.*

Iſdigerdes Perſarum Rex variis tormentis fruſtrà tentauit pugilum martyrum fortitudinem. Inter alios fuit illuſtris admodum Perſa nomine Hormiſda, genere Achæmenides, cuius pater præcipuas geſſerat præturas. Hunc cùm Rex cognouiſſet eſſe Chriſtianum, accerſitum abnegare iubet Seruatorem Deum. At ille, neque iuſtum eſſe, neque vtile imperium regis dicere: Nam ſi quis didicerit omnium rerum Dominum Deum contemnere, & illum abnegare, facilè ipſum etiam Regem deſpecturum eſſe, qui certè homo ſit, mortalis conditionis. Quod ſi pœna dignus habetur, ô Rex, aduerſarius alicuius regni tui; quanto eſt maiore dignus, qui omnium rerum factorem abnegarit? At Rex, quem æquum fuerat admiratione perſequi ſapientiſſima dicta, ſpoliauit illum & opibus & honore, & ducere nudum camelos, qui in exercitu eſſent, renone ſolummodò incinctum imperat. Poſt multos verò dies deſpiciens de teſtudine Rex, vidit optimum illum virum vſtulatum ſolis æſtu, & puluere reſperſum; tum recordans paterni ſplendoris, accerſi ad ſe indutum linea tunica mandat, ratúſque cùm priore malo, tum G illa ſua benignitate mollitum eſſe animum ipſius: Nunc ſaltem, inquit, contentionem pone, & abnega fabri filium. Sed Hormiſda diuino repletus feruore tunicam dirupit, & abiecit cum his verbis: Si ideò me ſperaſti pietatem deſerturum, habe tibi donum tuum vnà cum impietate. Hac illius viſa fortitudine, Rex eiicit regia nudum. *Theodor. lib. 5 hiſt. Eccl. c. 28. Trip. lib. 10. cap. 31.*

Valentinianus iunior à Iuſtina matre in hæreſi Ariana educatus, cum Ambroſio ſuper opinione, qua imprudens imbutus fuerat communicat, ratus, ſi eum in ſuam ſententiam perduxiſſet, facilè ſe alios ſuperaturum. At verò Ambroſius reuocat ei in memoriam pietatis paternæ, & vt hæreditatem, quam ab eo acceperat, integram ſeruet, cohortatur. Exponit ei præterea doctrinarũ differentiam, & quomodo hæ cum doctrina Domini, & Apoſtolorum prædicatione conſonant: illæ legibus eccleſiæ Spiritus ſancti inſtinctu ſancitis perſpicuè repugnent. Adoleſcens verò, vtpote adoleſcens, & à matre errore cœcata incitatus, tantùm aberat, vt Ambroſij aſſentiretur orationi, vt etiam iracundia inflammatus eccleſiæ parietes armis peditum H tum grauis, tum leuis armaturæ tectorum circumſederet. Vbi autem fortiſſimum illum Chriſti bellatorem his rebus minimè perterrefactum videt, (eas enim pro laruis, quæ ad terrendos adoleſcentulos obiici ſolent, habebat Ambroſius) tandem bile commotus, palàm dat ei mandatum, vt è ſacris templi veſtibulis egrediatur. Tum Ambroſius: Non ſum, inquit, volens iſtud facturus, neque ouile ouium traditurus lupis, neque blaſphemiæ auctoribus ſacroſanctum Dei templum proditurus: ſed ſi libet me interficere, hic intus vel gladio, vel cuſpide haſtæ confodito. Sum enim cupidè & libenter hanc cædem excepturus. *Theodor. l. 5. hiſt. c. 13. Socrates l. 5. c. 11.*

Eo tempore, quo Valentinianus Imperator adhuc iuuenis in Italia erat, Iuſtina eius mater cum Arianis ſentiens, negotium faceſſebat Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo, & eccleſias diſturbabat, Nicæna dogmata alterare, & magno ſtudio Ariminenſis ſynodi fidem confirmare ſatagens. Cùm autem Ambroſius contrarium ageret, moleſtè ferens accuſauit eum apud filium, quaſi contumelia ab illo affecta eſſet. Valentinianus accuſationem hanc veram eſſe ratus, militum copias, A tanquam iniuriam matri allatam vlturus, ad Eccleſiam mittit. Illi Eccleſiam obſidentes violenter irrumpunt, & Ambroſium eadem hora in exilium eum abducturi trahunt. Plebs Eccleſiæ circumfuſa militibus reſiſtit, priuſq; mori ſtatuit, quam ſacerdotem negligere. Ob hanc cauſam Iuſtina magis adhuc incenſa, conatus ſuos lege promulgata corroborare ſtudet. Accerſit ad ſe Beniuolum, qui tum legum ſcriptoribus præerat, iubétque, vt quàm velociſſime legem conſcribat, qua fides in Ariminenſi ſynodo lecta confirmaretur. Quum ille rem hanc detractaſet (adhærebat enim Eccleſiæ Catholicæ) hortatur eum, & maioris honoris promiſſionibus allicit. Beniuolus verò detractum ſibi ipſi cingulum ante pedes Imperatricis proiicit, dicens, ſe neque præſentem ſibi, neque ampliorem aliquem honorem pro mercede impietatis vendicaturum: cùm itaque ille haudquaquam quod imperatrix volebat, facere ſuſtineret, alij ad legis huius poſitionem ſeruiunt. Lex illa hortabatur eos, qui cum Ariminenſi ſynodo, & illis qui poſtea Conſtantinopoli congregari fuerunt, ſentiebant, vt intrepidè conuenirent: ac mortem illis comminabatur, qui vel id impedirent, vel legi iſti aduerſarentur. *Sozom. l. 7. hiſt. Eccl. c. 13.*

S. Daniel, vnus è ſeptem martyribus, qui in Cepta Africæ B ciuitate coronati ſunt, ad fidem Chriſti prædicandam miſſus, & coram Agarenorum rege conſtitutus, dicebat ei intrepidè, atque conſtantiſſimè hæc verba repetebat; Nihil inferius terra, niſi mors & inferi, hæc videmus hic fragilia figmenta ſunt, & inania ſimulacra. Vre, tunde, lania; idola tua non adorabimus, Chriſtum verum Deum confitebimur cum Patre & Spiritu ſancto vnum. Potes corpora iſta abſumere, facere autem, vt aliud ſentiamus aut loquamur, non poteris: quo magis non affligis, magis æterna vita dignos efficis; dum nocere arbitraris, prodes: tua ſæuitia noſtra eſt gloria, quia ſoluti de terra, ad cælum tollemur, liber interimi, vt cum Chriſto viuamus: Ita nos in iſto fidei agone voti noſtri compotes erimus. *Lib. 2. hiſtor. Seraph.*

Cum Archeſilaus Comes, tyrannus, Ruffinam & Secundam ſorores virgines à virginitatis palma quam Deo conſecrarant, & ab amore & cultu Chriſti filij Dei ſeparare contenderet, tum Donatus eius præfectus Secundam iubet acciri, vt Ruffina ſoror eius, ipſa præſente, flagellis cæderetur. Sperabant enim ſacrilegi illi, Secundam terrore proſtratam ipſorum perſuaſionibus aſſenſuram. Vt vidit autem Secunda Ruffinam flagellari, clamauit ad Iudicem. Quid agis ſceleſtiſſime, hoſtis regni C cœlorum? Cur ſororem meam gloria afficis, me verò eius gloriæ non pateris eſſe participem? Præfectus ait: Vt video, ſororem tuam inſania ſuperas. Secunda reſpondit: Nec ſoror mea inſana eſt, nec ego inſanio, ſed Ambæ Chriſtianæ ſumus, & iuſtum eſt, vt ſimul cædamur, quæ pariter Chriſtum Dominum confitemur. Gloria enim nominis Chriſtiani verberum ictibus augeſcit, & tot conciliat coronas ſempiternas, quot tempora tuis flagellorum ictibus pulſatur. Præfectus dixit: Hortare potiùs ſororem tuam, vt vos ab hac iniuria vindicetis, & ſponſis veſtris cum gloria nobilitatis veſtræ reſtituamini. Secunda reſpondit: Vanis terroribus niteris, & friuolis promiſſionibus vteris. Nobis virginitatis dignitas adeò comperta eſt, vt magis optemus occidi, quàm nos vinci patiamur. Præfectus ait: Si inuitis vobis erepta fuerit virginitas, quid facturæ eſtis cum Chriſto? Secunda reſpondit: Virginitas in corde puro exhibetur Chriſto filio Dei. Non poteſt virgo ſuam perdere D integritatem, ſi nolit à iuſtitia deflectere. Vis autem illata perpeſſionem affert: perpeſſio palmam præparat. Tu in conſenſum noſtrum arma cepiſti, vt cogas velle, quod nolumus, & iis rebus delectari, quas execramur. Admoue ignes, gladios, flagella, ſaxa, fuſtes & virgas. Quot tu pœnas inferes, tot ego martyrij noſtri glorias numerabo. Quoties tu in nos violentia vteris, toties ego martyrij computabo palmas. Noſtra enim gloria eſt pœna, quam Chriſti amore perpetimur: nec poterit corruptio dici, quæ pro mentis tuenda integritate non timet ſui corporis facere iacturam. De conſenſu enim apud Deum iudicabitur, ſi quis voluntate dilexerit. *In vita earum apud Surium tom. 4. Iul. 10.*

S. Ignatius Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus, cùm Romam duceretur ad beſtias, Chriſtianis ibi degentibus ſcripſit hoc pacto: Ex Syria Romam verſus iter inſtituens, terra, marique noctu, interdiu: cum beſtiis confligo, decem leopardis arctè colligatus: hoc eſt, ſatellitibus, qui ad me aſſeruandum apponuntur. Qui ſanè multis à me beneficiis affecti multo fiunt deteriores ſæuioréſque. Eorum iniuriis, quibus me affligunt, in dies magiſq; magis erudior, verum ne ob id quidem iuſtificatus E ſum. Optarem iam beſtiis illis frui, quæ ad me dilaniandum paratæ ſunt. Mihi eſt in votis eas reperire breui, quas plane blandè compellabo, vt me carpant & abſque mora deuorent, neque à me dentes abſtineant, vt à quibuſdam, quos metu perculſæ non auderent attingere. Quod ſi illæ recuſent me adoriri, ego ipſe eas inſtigabo. Date vos mihi veniam. Quid mihi ſit profuturum equidem non ignoro. Iam incipio Chriſti diſcipulus eſſe: faceſſat à me rerum omnium tum oculis ſubiectarum, ſiue earum quæ viſus aciem fugiunt admiratio, vt Ieſum Chriſtum aſſequar. Ignis, crux, beſtiarum conflictationes, oſſium diſtractiones, conciſiones membrorum, totius corporis tanquam molitæ farinæ attritiones, omnia denique ſuppliciorum genera à diabolo excogitata, in me coaceruentur, vt Ieſum Chriſtum duntaxat adipiſcar. *Euſeb. l. 3. Eccl. hiſt. c. 30.*

Irructat Galerius cum præfecto Aſclepiade in Antiochenorum vrbem, eo propoſito, vt omnes ibi ad abnegandum Chriſtum armis & vi cogeret. Fortè tum Chriſtiana plebs in cœtum conuenerat. Illico accurrit Romanus, nuntians adeſſe eos qui impetum in Chriſtianos eſſent facturi. Adhortatur ne trepident, aut imminenti periculo cedant. Aſclepiades in equuleo eum ſuſpendi & exſecari iuſſit. Sed quia vir erat primarius, quem tali affici ſupplicio non licet, flagris & plumbatis cædi F mandat. Ille inter ictus gaudens hymnum dicit, ac nequaquam ſibi nobilitatis nomine parci iubet: Abſit, inquit, vt me nobilē ſanguis parentum præſtet, aut lex curiæ generoſa Chriſti ſecta nobilitat viros, deinde ingenti animo & libertate in præfectum inuectus & Deos Ethnicorum riſu exagitans, Deum Chriſtianorum ſolum, verum, pia & prolixa oratione prædicauit. Qua vehementer offenſus Aſclepiades, latera eius mucronibus ſcindi iuſſit. Sed Romanus: Gratias, inquit, ago tibi, ô præfecte, quòd ampliores mihi oris patefeciſti meatus, quibus Chriſtum prædicare poſſim. Tot ecce laudant ora, quot ſunt vulnera. Repreſſus hac conſtantia præfectus, à tormentis quieſcere lictores iuſſit, & ignem minatur, illud addens: Chriſtum recentem eſſe; cùm gentium dij vetuſtate commendentur. Nactus hinc occaſionem Romanus, longa oratione de æternitate Chriſti de aſſumpta natura humana, de morte & ſatisfactione Chriſti diſputauit: & ad pueri ſapientis iudicium prouocauit, quæ ætas nec odiis nec vitiis aliis obnoxia eſt. Aſclepiades è turba ſtatim puerum accerſitum in Romani conſpectū ſiſtit. Quærit is, Dic fili, vtrum tibi videatur verū eſſe & congruens, vnumne Chriſtum, & in Chriſto Patrem colere, an adorare deos infinitos? Reſpondet puer: Illud certè, quidquid eſt, quod Deum eſſe homines G perhibent, vnum eſſe neceſſe eſt, quod cum vno vnicum ſit: cumq; Chriſtus hoc ſit, Chriſtum eſſe verum Deum neceſſe eſt. Plures enim Deos nec nos pueri credimus. Stupens ad hoc Præfectus, quærit, quo iſta auctore didicerit? Reſpondet ille, ex matre, à qua ſimul cum lacte hauſiſſet, Chriſto credendum eſſe. Aſclepiades puerum in ſublime arripi mandat, & matre ſpectante loris duriſſimè cædi. Sola Mater de filio datum ſpectaculum ſine fletu intuetur: quin & aquæ hauſtum poſcentem filiolum obiurgat: Calicem eum exſpectaret, quem occiſi in Bethleem olim bibiſſent infantes, lactis & papillarum immemores. Iſaac reſpiceret, qui cùm immolandus aram & enſem aſpexiſſet, vltrò colla præbuiſſet. Interea cutem cum capillis à vertice tortor reuellit, acclamat mater: Patere fili, mox enim ad eum venies, qui caput nudatum nunc tuum per contumeliā, regio veſtiet diademate. Ad hæc & alia, matre monente, puer lætus virgas & dolores vulnerum ridet. Præfectus, quia nullis tormentis puerum vinci cerneret, in carcerem eum concludi præcepit, Romanúmq; tanquam mali huius auctorem acerbius torqueri iuſſit. Ducuntur tandē ad ſupplicij locū ſimul. Romanus ait. Appello ab iſta tua, præfecte impie, crudelitate, ad H Chriſtum meum: non quod mortem metuam, ſed vt probetur, quàm nihil hoc ſit quod tu iudicas. Peruentum ad cædis locum eſt: puerum, quem in complexu mater foras extulit, carnifex poſcit, dat illa, præter oſculum nihil morata. Et, vade, inquit, nate dulciſſime. Ceruicem eum enſe carnifex ferit, accinit illa: Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. Ecce ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ. Hæc vbi dixiſſet, caput amputatū pueri in pallium explicitū excipit, & pectore applicat. In altera parte pyra ingens conſtruitur, in quam iniectus Romanus, futurum dixit vt non cremaretur. Imber coortus ignem extinxit. Carnifex linguam Romano exſecat: loquitur ille nihilominus. Chriſtum, inquit, loquenti lingua numquam defuit

Tandem tum martyris animoſitate, tum miraculis Præfectus A victus, abripi eum in carcerem & ſtrangulari iuſſit. *Prudentius in hymnis περὶ στεφάνων.*

Barlaam nobilis & illuſtris martyr ſub Diocletiano, flagella lictorum ad torporem vſque ſuſtinet, & lacerationem, neruorum reſolutionem, laterumque perfoſſionem. Ad quæ tormenta omnia cùm inuictus ſtaret, lictores eum ad aram, cui impoſitus eſſet ignis ad ſacrificádum dæmonibus, adducunt: & thus ardens manui dextræ, quam firmiorem adhuc habebat, imponũt ad ignem eam admouentes: fore arbitrantes, vt ignis vi dextra expugnata, thus ardens in aram excuteret. Flamma manum quidem ambedebat, non lædebat, cum Barlaam recitaret illud. Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium *Pſalm.* 143. referente id *Baſilio Magno* in ſermone de Barlaam martyre.

Maximianus Imperator, anno 285. cũ exercitu à ſe conſcripto in Galliam contra ruſticos tumultuantes, Bacaudas dictos profectus, ac Thebæa legione ſe ſubſequi iuſſa, Pœnino ſaltu ſuperato, in campos ad oppidum Octodorum deſcendit. Ibi, vt erat veteri deorum cultui deditus, atque imprimis Herculi auctori (vt præ ſe ferebat) generis ſui addictus, exercitũ B omnem luſtrare ex Ethnicis Chriſtianiſque conſtantem cupiens ſingulos milites adeſſe ad dicendum ſibi ſacramentõ præcepit, daturos ſe operã, vt iiſdẽ animis Chriſtianos Deorum ſuorũ inimicos, atque Bacaudes Imperij hoſtes vlciſcerentur. Cuius mandatum cum reliqui exhauſiſſent, ſola Thebæa Legio detrectauit. Hi erant Oriẽtales milites, Chriſtiana diſciplina ab Epiſcopo Hieroſolymitano imbuti, & poſtquam Romam venerant ab vrbis Epiſcopo in fide vſque adeo confirmati, vt religionem bellicæ fortitudini, fidem armis omnibus anteponerent, itaque ne tam impio ſe iureiurando adſtringerẽt, Octodurum prætergreſſi Agaunum prodierunt, inſignem ei loco Chriſtiani martyrij famam in omnem ſeculorum memoriam relicturi. Erãt in ea legione Mauricius primicerius, & Exuperius ſignifer, viri bellicis laudib. nobiles, ſed eximia in Chriſtum fide nobiliores. Hi cum Octodurum ad iuſiurandum concipiendum repetere iuſſi eſſent, reſpondere pro vniuerſa legione non dubitarunt, ſe Chriſtianos eſſe, atque vt militiæ munere pro Imperatore non recuſare, ſic religionis eius ſacrilegia deteſtari. Quo reſponſo Maximianus exacerbatus, quod vna & diſciplinam militarem ſolui, & C ſe ſua contemni eiuſmodi imperij detrectione videret, ac cæteros ſupplicij exẽplo terrendos cenſeret, decimũ quemq; iugulari militari more præcepit, ac reliquos ſe referre Octodurũ mandauit: quos Mauritius primicerius alloquutus, primum gratulatus eſt, quod cùm ſocios ſuos indigna ſterni cæde conſpicerent, manus ab eis vindicandis abſtinuiſſent: deinde eos ad conſtantiã fidei retinendã præclaro illorũ exẽplo accendit: atq; omniũ nomine ſe priùs mortem millies oppetituros, quã vt ei mandato parerent, reſpondit. Itaq; nouo Maximiani edicto 11. Kalend. Octobris cum cæterorũ decimo quoq; peremptus eſt. Reliquorũ inde, cùm itẽ Octodurum repetere iuberẽtur, cauſam ſuſcepit ſignifer Exuperius: qui correptis ſignis, & Mauricio verbis plurimis egregie collaudato, ſubiecit, ſe Imperatori quidem militiã, at vero Deo integritatem debere: neq; Chriſtianos, vt perſequantur, in animum inducere poſſe. Quibus rebus Maximianus eo vehementius efferatus, iter exercitui indixit, atque occultè legionem circumfuſo exercitu ſepſit: eamq;, vt erat ingenio aſper, ac propè immanis, militibus trucidandam, ac pro arbitrio ſpoliandam obiecit. Vnde D Agaunenſium Martyrum immortalis in Eccleſia gloria dimanauit. Poſtquam in Galliam venit, ſubitò partem exercitus, in quo multæ quoque è Thebæa legione erant centuriæ, ſecundo Rheno ad eam opprimendam immiſit. Poſt autem, ſumpto ad Agaunum de maiore eius legionis parte ſupplicio, reliquos etiam, vbicunq; terrarum eſſent interimi iuſſit. Qui verò huic negotio præfecti fuerunt, Caſſium & Florentium apud Veronam, ciuitatem tum in ripa Rheni fluminis ſitam, cum ſeptem aliis aſſequuti iugularunt: Gereonem verò ac trecentos octodecim ſocios ad Coloniam: Victorémque demum cum trecentis triginta ad oppidum Francorum nomine Xanthum, vi. Idus Octobris fœdiſſimè trucidarunt quos omnes ſatis conſtat mortem ac cruciatus omnes conſtantiſſimè ſubiiſſe. *Sigon. lib. 1 hiſt. de Occidentali Imperio, ex hiſtoriis Eccleſiaſticis.*

Melania Marcelli Conſulis Rom. filia floruit anno Domini CCCLXXVII, quæ cùm marito nondum humato duos ſimul amiſiſſet filios, incredibili fortitudine ab omni dolore ita ſibi imperauit, vt ne fleuerit quidem, ſed deuoluta in pedes tantùm dixit: Expeditius tibi ſeruitura ſum, Domine, quia tanto E onere me liberaſti. Relicto igitur vnico filio, tunc prætore vrbano, eidemq; tota conceſſa poſſeſſione, Hieroſolymam nauigauit, ibique tanto virtutum, præcipuè humilitatis claruit miraculo, vt Tecla cognominata fuerit. *Hieron. in Chronico.*

Victorianus, Adrumetinus ciuis, honeſto loco natus, Carthagini dignitate Conſulari excelluit. Quem ob prudentiam, & in rebus gerendis dexteritatem, induſtriamq; ſingularem, Hunericus rex magnis honoribus affecit, & familiariter eo vſus, blanditiis ipſum ad blaſphemum Arianorũ dogma amplectendum perſuadere conatus eſt. Cui magno animo Victorianus, Extrema quæuis inquit, aduerſus me experire, tormentis me eneca, flammis iniectum in cinerem me redige, beſtiis me obiice, quidvis tamen ſcito me pati malle, quàm pactum, quod cum Chriſto ſeruatore in ſacro Baptiſmo inij, deſerere. Quibus verbis exardeſcens tyrãnus, verberibus eum defœdatum, totóque corpore laceratum, & omnibus tormentorum generibus excarnificatum occidit *Vict. li. 3 hiſt. de perſec. Vand.* F

Liberatus Abbas, Bonifacius Diaconus, Ruſticus Subdiaconus, Seruus Subdiaconus, Rogatus, Septimus & Maximus Monachi, ex monaſterio Carthaginem pertracti, primum blanditiis ad Arianam perfidiam ſollicitati ſunt. Illi verò vno ore & animo ſuam coram omnibus confeſſi ſunt fidem, dicentes, Vnus Deus, vna fides, vnum baptiſma: nec poterit in nobis iterari, quod in doctrina Euangelij ſemel dari præceptũ eſt: quia qui ſemel lotus eſt, non neceſſe eſt vt denuo lauetur, ſed mundus eſt totus. Satius eſt momentanea perferre ſupplicia, quàm æterna ſubire tormenta. Supplicio ignis adiudicati, magna cum fiducia cantabant, Gloria in excelſis Deo: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, quando pro fide Dei noſtri ſupplicia perferemus, ne acquiſitæ fidei indumentum amittamus. *Victor. lib. 4. Vandalicæ perſecutionis.*

Bonifacius Epiſcopus: Quum in finibus Auſtriæ iuxta fluuium Bornam, feſtum Neophytorum celebrare conſtituiſſet, in quo per impoſitionem manuum recens baptizati confirmabantur, ſubitò à Gentilibus circundatus, bono animo eſſe iuſſit fideles qui aderant, dicens, Dies redemptionis iam adeſt: confortamini in Domino, & gratiam nobis promiſſam grato amplectimini animo. Sperate in Deum, is animas veſtras liberabit. Magno eſtote animo: nec vobis metuatis ab iis qui cor- G pus occidunt, animam autem non poſſunt occidere: ſed exultate in Domino. His & aliis verbis cum fideles eſſet conſolatus, rabido impetu Gentiles in eos irruerunt, & obuios quoſuis interfecerunt. Hi latrones deinde ab aliis Chriſtianis, quos etiam Bonifacius ad fidei veritatem adduxerat, ad internecionem cæſi & deleti ſunt. *Gaſpar. Hedio, lib. 6. hiſt. c. 51.*

Conradus Imperator: Aduerſus Turcas in Oriente dimicaturus, aciem obiens, milites ad fortiter præliãdum hortatus eſt. Inter cætera autem ſcite prolata, dicebat, Cognoſcant Barbari quantum Chriſtus Magiſter noſter, & præceptor ſeductorem Prophetam Mahumetem & impiæ religionis antiſtitem ſuperat; tanto & nos rebus omnibus eſſe ſuperiores. Quum igitur caſtra ſancta ſimus, & diuinitus collectus exercitus, ne turpiter vitam amemus, nec obitum memorabilem pro Chriſti charitate formidemus, Si enim Chriſtus pro nobis mortuus eſt, quanto iuſtius nos pro illo oppetemus? Honeſtè huic expeditioni, etiam finis honeſtus imponatur: Chriſto freti pugnemus, cum ſpe certa facilis victoriæ: Neq; enim quiſquam, vt confidimus, impetum noſtrum tolerabit, ſed om- H nes primæ aggreſſioni cedent. Sin (quod abſit) occubuerimus; honeſta ſepultura erit, vbicunq; pro Chriſto occubuerimus. Me ſagittarius Perſa pro Chriſto feriat, cum ſpe bona moriar, eáque ſagitta tanquam vehiculo, ad requiem illam perueniam, quod mihi potius erit, quàm ſi morte ingloria in peccatis opprimerer, &c. Illuſtrem tunc fortis Imperator de Turcis & Perſis reportauit victoriam. *Nicetas Choniates, lib. 1. de Annal. de rebus geſtis à Manuele Comneno.*

* FORTITVDINIS DONVM.

Quo Spiritus ſanctus nobis adſiſtit, vt animosè aggrediamur omne periculum, omnemque aduerſitatem mundi toleremus, quo perueniamus ad finem, quæ eſt vita æterna.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

S. Petrus Apoſtolus concepto Spiritu ſancto, Chriſtum, quem priùs negarat, fortiter prædicat. *Matth. c. 28. Act. 2.*

HISTORICA.

Hoc dono illuſtrata fuit B. Cæcilia virgo Romana, quæ cùm Valeriano & iuueni &, cupido deſponſata eſſet inuita, & A iam thalamum cum ſponſo ingreſſa, de fide Chriſti & caſtitate diſſerens, non modò Valerianum è vi inferenda cohibuit, dum ſolidis argumentis caſtitatem matrimonio ſanctiorē eſſe oſtēdit, verùm etiam Tiburtij ſponſi fratrem ad Chriſtianam religionem amplectendum compulit. *In eius vita apud Laur. Sur.*

S. Catharina virgo & martyr, Coſti Alexandriæ Regis filia, ſacris litteris partim ſtudio, partim diuini Spiritus afflatu imbuta, philoſophos doctiſſimos vndique accerſitos ad perſuadendam idololatriam, refellendamque vnius Dei veri religionem, Spiritus ſancti virtute ita confutauit, & fecit vt eorum multi Chriſto nomina darent. Ceſſit mundi ſapientia ſapientiæ diuinæ: & qua ſola diſſerendi ac diſputandi arte gloriabantur Sophiſtæ, eam quoque diuino virginis acumini ſubmittere fuēre coacti. *In eius vita apud Laur. Sur.*

DE FORTITVDINE ET CONTRARIIS

VITIIS IN GENERE.

FORTITVDINIS MAGISTRI ET DISCIPVLI

QVI.

☞ *Conſule Tit.* Magiſtri militaris diſciplinæ, *item Tit.* Fortes B duces. *Quales enim ſunt in caſtris principes, tales quoque reliqui ſolent eſſe milites. Et rectè Chabrias, exercitum ceruorum duce leone, quam leonum duce ceruo, formidabiliorem eſſe dixit. Quin etiam Tit.* Ad bellum animati ſuis, *quædam huc loco opportuna ſuppeditabit.*

Reges.

Spartani ante Cleomenem Leonidæ F. qui Lycurgi leges reduxit, vſque adeò fuerunt degeneres, & ad ſemetipſos inertes tuendos, vt quinquaginta millia mancipiorum incurſantes in Laconiam abduxerint Ætoli. Quo tempore ſenem Spartiatem dixiſſe memorant, profuiſſe ipſis hoſtes, quòd exonerâſſent Laconiam. At tempore interpoſito exiguo, auctore Cleomene, guſtantes tantùm veteres leges, & in veſtigium reducti diſciplinæ Lycurgi, tanquam præſente illo, & vnà tractante rempub. egregium virtutis documentum & obedientiam erga magiſtratus præbuerunt, recuperando Lacedæmoni Imperio Græciæ, recipiendáque Peloponneſo. *Plut. in Cleomene.*

Euenus Scotorum rex, vt Imperium virtute ſtabiliret, adoleſcentes parcè & duriter à pueritia educari, noctu duro ſuper C aſſere quieſcere, arcu & miſſilibus, palæſtra, atque curſu exerceri, armiſque aſſueſcere, ab omni autem mechanica arte, quòd ad effeminandos animos facere videretur, abſtinere voluit. *H. Boethius l. 2.*

Duces.

☞ *Vide ſub loco Strategematum, Milites ſuos animare variis modis.*

Cùm Corinthij à Spartanis deſciuiſſent, accedénſque ad muros Lyzander, Lacedæmonios ſegnes cerneret ad oppugnationem: lepus autem tranſilire foſſam eſſet conſpectus: Ecquid pudet vos, inquit, Spartiatæ eos formidare hoſtes, quorum propter ignauiam mœnibus indormiunt lepores? *Plut. in Apophteg.*

Sempron. Tuditanus, & C. Octauius, Tribuni mil. omnibus fuſis ad Cannas, cùm circumſiderentur, ſuaſerunt commilitonibus, vt ſtringerent gladios, & per hoſtium præſidia erumperent ſecumque ſibi eſſe animi, etiamſi nemini ad erumpendum audacia fuiſſet, affirmantes. *Front. l. 4. c. 5.*

De Q. Fabio Maximo ſic ſcribit *Sylius l. 10.*

D ——*Fabius deforme docebat*
Cladibus iraſci, vulgumque arcebat ab ira.
Aduerſis etiam frangi non eſſe virorum,
Qui Martem inſcribant genti non poſſe dolores
Condere, & ex pœna ſolatia poſcere luctus.

In Pleſconiæ obſidione Ioannis Samoſcij conſilium manēdi ſecreto amici improbabant, & monebant, videret, quā in ſe rem ſuſciperet, cùm periculi plenam, tum quæ ſi ſecus caderet, magna cum inuidia eius ſuperiorem rerum gloriam ipſius omnem corruptura eſſet. Iis vnum ille reſpondebat, exiſtimare ſe, bonum Imperatorem, eundemque bonum ciuem non ſuæ, ſed publicæ dignitati ſtudere debere: ſi re infecta ab obſidione abſcedendum ſit, è re nata commodius futurum, ad ſe peccati eius opinionem recidere, quam ad Regem aut Rempublicam vniuerſam, &c. *Rein. Heidenſt. l. 4 belli Moſc.*

Philoſophi, Oratores, Poetæ.

Secundo bello Meſſenico, reſponſum fuit Lacedæmoniis, Delphicum Apollinem de belli exitu conſulentibus, vt Athenienſem hominem rerum gerendarum auctorem accerſerent. Ea res animi dubios tenuit Athenienſes. Nam & periculum E nimis fore reip. ſuæ iudicabant, ſi Lacedæmonij parte Peloponneſi optima, Meſſene ſcilicet, potirentur: & rurſus diuinis vocibus non parere nefarium cenſebant. Conſilium vt in re dubia anceps capiunt. Erat Athenis Tyrtæus quidam ludimagiſter, qui neque ſatis mente valere credebatur, & altero claudicabat pede: hunc Spartanos miſère. Ibi ille modò ciuitatis principes, modò plebem, proinde vt locus aut tempus tuliſſet, elegos & anapæſtos decantans, quid facto opus eſſet, edocebat. In pugna ad Apri ſepulchrum (qui vicus eſt Stenicleri agri) coronis iſla ad extremos ordines circumiens, ſuis cohortationibus ad pugnam accendebat. Iam cùm graui clade a Meſſeniis affecti ad pacem ſpectarent, eos Tyrtæus de ſententia verſibus deduxit, & milites, qui in cohortibus deſiderabantur, de Ilotarum Seruorū delectu ſuppleuit. *Pauſan. in Meſſenicis.* Leonidam proinde Priſcum ferunt rogatum, Qui ei Tyrtæus poëta fuiſſe videretur? reſpondiſſe. Bonus ad accendendos iuuentutis animos, ſiquidem quaſi afflati carminibus eius ruebant in prælia *Plut. in Agide & de Compar. anim.* At in Laconicis Laconi incerto tribuit. F

Zeno Eleates Agrigentum videns miſerabili Phalaridis ſeruitute obrutum, nec apud tyrannum conſilij ſalubritatem quicquam valere, ciues ad tyrannicidium excitauit. *Valerius Maximus l. 3. c. 3.*

Sphærus, Zenonis Cittiei auditor, Cleomenem Leonidæ F. videtur inflammaſſe ad gloriam, vt Agidis veſtigia ſecutus, cuius vxorem duxerat, Ephoros interfecerit, & æqualitatem à Lycurgo introductam Spartam reduxerit. *Plut. in Agide.*

Vbi Panegyricæ orationis, quam Iſocrates Græcis exhibuit, fama in Macedoniam peruenit, primùm quidem Philippum aduerſus Aſiam extimulauit: illo verò mortuo, Alexandrum filium eius, hæredem paternæ virtutis, ad bellum ſuſceptum conficiendum adhortata eſt. *Sabellicus l. 1. cap. 6. Exemplorum.*

Dionyſius tyrannus Corinthi exulans, cuidam inſultanti ob exilium, & interroganti, Quemnam ex Platonis ſapientia cepiſſet fructum? Nihilne (inquiens) tibi profecti videmur à Platone aſſecuti, qui ita vices feramus fortunæ? *Plut. in Timoleonte.*

Antiochus Cilix, Cynicam ſectam præ ſe ferens, ea re militibus plurimum in bello profuit. Nam eos magno gelu affli- G ctos confirmabat, in niuem ſe abiiciens, ibique voluens. Vnde & opes & honores à Seuero & Antonino eſt conſecutus. *Suidas, & Dion.*

Parentes.

Archidamus Zeuxidami filius, cùm filium videret præcipitantiùs & inconſiderantiùs pugnantem cum Athenienſib. ἢ τῇ δυνάμει πρόσθες ἢ τοῦ φρονήματος ὕφες, id eſt, Aut adde viribus, aut detrahe animo, inquit. *Plut. in Laconicis.*

Mulieres.

☞ *Vide Tit. Mulieres bellicoſæ, quatenus vel exemplo vel oratione etiam ſua animarint viros.*

Perſæ, cum Medis prælia committebant, duce Cyro. Satrapa Cyri Oebares fugam incepit, & quantum is præibat, omnes Perſæ ſequebantur. Tum Perſides fugientib. obuiam proceſſerunt, ſublatis tunicis: &, Quò, inquiunt, contenditis? Vnde egreſſi eſtis, eò introire rurſus vultis? Hæc mulierum verba pudorem attulerunt Perſis. Itaque reuerſi ad pugnam, Medos in fugam conuerterunt *Polyænus l. 6.*

Lacæna claudum filium ad aciem proſequens: Iniret eundum, H fili, inquit, virtutis incremento. *Plut. in Lacænarum apoph.*

Altera tradens ſcutum filio: Hoc, inquit, pater tibi ſemper ſeruauit: quare tu quoque id ſerua, aut noli viuere. *Ibid.*

Tertia porrigens filio ſcutum: Aut hoc, inquit, fili, aut in hoc, ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τᾶς. *Ibidem.* Quod ſic expreſſit Auſonius:

Mater Lacæna clypeo obarmans filium.
Cum hoc, inquit, aut in hoc redi.

Lacæna dicenti filio, Paruum gladium ſibi eſſe: Adde, inquit, gradum. *Plut.*

Lacæna quædam, cùm fugientes ex prælio filij ad ipſam rediiſſent: Quo, inquit, recurritis fugitiui, improba mancipia? num hoc, vnde emigraſtis, ſubituri? detectumque monſtrauit eis ventrem. *Plut. in Lacænarum apoph.*

Cùm memoraret Laco quidam Matri ſtrenuum fratris obitum: An non fœdum, inquit, eſt ab eo comitatu te excidiſſe? *Idem.*

In fœminis Græcis ſolas Corinthias præclarum illud ac diuinum tium votum feciſſe, vt viris deſiderium Venus dimicandi cum **A** barbaris infunderet, teſtatus eſt Simonides epigrammate inciſo ſimulacris æreis, in templo Veneris poſitis, quæ ſacraſſe ferunt Medeam, vel viro orbatam, vel vt reuocaret à Thetidis amore Venus Iaſonem. Epigramma hoc eſt:

Pro Græcis poſita hæc validis & ciuibus ampla
Sunt, quæ diuina vota dedêre Cypri.
Quippe ſagittifera Veneris cauſa haud voluere
Arcem Graiorum prodere barbariæ.

Plutarchus de Herod. malign.

Childebertus Mediomatricum rex, Burgundionum Auſtraſianorumque coacto exercitu, in Sueſſionum, qui in Clotarij adhuc pueri fide erant, finibus caſtra poſuit. Dux Clotariani exercitus erat Landricus Magiſter equitum, cuius opera Chilpericum Fregedundis vxor occidi curaret. Sed viriles animos gerens Fredegundis Clotarij mater, ordines ipſa circumibat, circumferensq; puerum filium regem, illum eorum fidei virtutique commendabat: pueritiam eius contemptui eſſe, quaſi exercitus ſine ſuo rege, & rex ſine fido milite foret oſtenderet: reges Francorum Burgundionibus Auſtraſianiſque inuictos eſſe non ætatis flore, roboréve vllo ſuo ſed nominis ipſius maieſtate, ſuorumque armis. Tantum ardorem animis & ætas re**B**gis, & vox feminæ militaris viſa ſubdidit, vt collatis ſignis ad viginti millia hoſtium Franci interemerint, paucis ſuorum deſideratis. vulgus ſcriptorum tradit, ipſam Fredegundem copiarum ducem iter ſub noctem ingreſſam, equorū collo crepitaculis ſuſpenſis, tinnientis ac paſcentis temerè armenti ſpeciē præbuiſſe: cumque hoſti appropinquaret, frondoſis ramis ab antesignanis prælatis, quod ſyluæ inſtar, vbi iumenta paſci viderentur, procul viſentes falleret, manè hoſtem incautum oppreſſiſſe. Propius fidem eſt, Burgundiones Auſtraſianoſque, quòd Francorum dux femina eſſet, ac puer rex, nimia virium ſuarum fiducia, & contentione hoſtium, per negligentiam apparatum belli, ardoremque pugnandi remiſiſſe, atque ideo facilè oppreſſos. *Arlianus l. 1.*

Hundingus Sueciæ & Noruegiæ rex, ex prima coniuge ſuſtulit Regnerum atque Toralpum. Ea mortua, filiis nouercam ſuperinduxit: quæ illos mortuo rege ablegauit ad paſtores. Suanita Haddingi Danorum regis Hundingo amiciſſimi filia, ad eos profecta: ad maiorem natu Regnerum inquit: Accipe gladium iniuriæ vltorem, & virū te memineris: tuæ reductionis præmium non aliud paciſcor, quam legitimas nuptias. Ergo Regnerus auctus breui viribus paternam ditionem cæſa no**C**uerca recuperauit, & ex Suanita filium procreauit Hothbrodum, paterni regni ſucceſſorem. *Crantzius l. 5. Sueci. c. 17.*

Cum Iacobus II. Scotorum rex, in oppugnatione Roxborgi arcis Anglicanæ, tormenti fracti ictu periiſſet, Maria regina, Ducis Gelriæ filia, aſſumpto properè paruulo filio (ſeptimum enim annum agebat) in caſtra contendit, ſuique ſexus oblita, duces regia caſu perterritos ad obſidionem perſequendam animauit. Nec diu pòſt deditionem hoſtes fecere. *H. Boëtius l. 18.*

Ataidius Luſitanus, Emmanuelis regis præfectus in vrbe Azamora, Arabes ex improuiſo aggreſſus fudit. Cùm verò Matochio quatuor paſſuū millibus abeſſet, Rahus Benxamutius dux Arabum fortiſſimus, cum ſeptuaginta equitibus primùm, deinde cum multis aliis, qui ad opem illius conuenerant, caſtris obequitauit. Tum Arabas cō Luſitanis fœderatos nominatim cōpellans, admonuit, vt religionis memores, eius vio**D**lationem Luſitanorum ſanguine expiarēt. Luſitani eo ordine, quo inſtructi fuerant, progrediebantur. Fœderati nullum reſponſum dabant, imò cum præda ad primum agmen ſe cōferebant, vt à periculo lōgiùs abeſſent. Vxor quædā illius, Hora nomine, ſingulari pulchritudine femina, quam ſæpe perditè amabat, capta ferebatur, quæ illum nominatim inclamauit. Is continuò ſubſtitit. Illa à ducibus facultatē poſtulauit cū viro colloquendi. Cùm id impetraſſet: Rahe, inquit, Benxamutie, quoties mihi dixiſti, te, ne me captiuam duci conſpiceres, maximum vitæ diſcrimē aditurum? Captiuam modò duci vides, & id tamen pateris? Is ad hæc: Dies, inquit, lōga eſt: victoria in numinis diuini beneficio, virtus in brachij mei robore cōſiſtit. Illa verò puluerem manu in altū proiecit: tum addidit, Verborum tuorum fidem aura diſpellit. Is ſibi continuò calceum detraxit, cúmq; in illam coniecit. Quo ſigno more gētis, ſe fidem minimè violaturum, confirmauit. Deinde ad equites ſuos conuerſus, multa cum lacrymis & luctu diſſerens, eos ad certamen incitauit, & in agmen poſtremum inuectus, præ**E**lium atrociſſimum iniuit, ita vt Luſitani illius impetum ægrè ſuſtinerent. Ataidius ſic hoſtes ſuſtinebat, vt ordinem minimè perturbari permitteret: ita deinde agmen cogebat, vt interdum eſſet opus, acie conuerſa in hoſtes impetum dare. Hoc cùm non ſemel fieret, Rahus guttur illius nudatum (loricā namque ea parte diſſoluta fuerat) pilo maxima vi coniecto transfixit: & ita vir egregiè fortis, qui tam multas clades hoſtibus intulerat, vno ictu concidit. Mauri fœderati, cum hoſtibus ſe, vt Rahus admonuerat, coniunxerunt, vt tantæ prædæ participes fierent. Itaque Luſitani fermè omnes aut cæſi, aut capti ſunt. Rahus cum inſigni victoria & decore, & maxima præda, & quod ille rebus omnibus anteferebat, cum vxore cariſſima diſceſſit, ita vt eum omnes admirarentur, & virtutem illius in cœlum laudibus efferrent. Vxor tamen illi amoris gratiam exemplo memorabili retulit. Nam poſt hanc victoriam, cùm Xeriffus cum Feſſæ Rege prælium commiſiſſet, Rahus ab hoſte, quem fugientem perſequebatur, occiſus fuit, hoſtis enim conuerſus, equo concitato, Rahum haſtā transfixit. Hora viri funus cum multis lacrymis & eiulatu procurauit, & corpus illius in ſepulchrum magnis ſumptibus extructum intulit. **F** Deinde nouem ſe diebus à cibo & potu continuit: & ſic tandem ſpiritum edidit: & ſuis mandatum dedit, vt ſe cum viro ſepelirent. *Oſorius l. 10. rerum Em.*

Cùm Veneti circa annum Salutis 1471. Attaliam Pamphyliæ vrbem oppugnarent, ferunt medio certamine Feminam Illyrici generis, quæ diu inter Barbaros ſeruiuerat, ex ſuperiore parte clamoribus, nutu, hortatione, Chriſtianos iuuare auſam: quum ex proximis quidam ei flagra minaretur, compoſita priùs veſte ſummo muro deſiliuiſſe, móxque ſuo pondere ſolo afflictam: inter ſuorum complexus expiraſſe. *Sab. l. 9. Dec. 3.*

Bruta.

Dauid paſtor & puer etiamnum, Leonem & Vrſum greges patris inuadentes, inermis interfecit. Eoq; deinceps argumento à brutis ad hominem brutum traducto, cùm Goliath Philiſtæo congreſſus, dedecus Iſraëlitarum funda ſua deleuit.

Sinopenſis Diogenes, vt ad philoſophiam appulit, cùm ſolenni quodam ſpectaculo conuiuia inter ſe agitantes, in laſciuiam & ludos nocturnos ſoluti eſſent Athenienſes, in angulo fori contrahens ſe, tanquam ſomnum capturus, in cogitationes incidit, quæ grauiter eum exagitarunt: quòd nulla neceſſitate in ærumnoſam & triſtem vitam ſe dimittens, bonis ſemetipſe cunctis orbaſſet. Hîc cùm mus arrepens offæ eius micas **G** captaret, velut caſtigans ſe reprehendénſque. Hunc conuiuio accipiunt reliquiæ tuæ, Diogenes, & tu ægrè fers, quòd non accumbens in mollibus & pictis ſtragulis ingurgites te remoto? *Plut. de Virtutis prouectu.*

Braſidas cùm murem in caricis cepiſſet, morſúſque ab eo, dimiſiſſet: Papæ, inquit apud ſe, vt nihil eſt adeò puſillum vel debile, quod non victurum ſit, ſi ſe ab iniuria defendere audeat. *Idem.*

Pyrrhonem ferunt, cùm nauigaret, & periculoſa tempeſtate iactaretur, porcellum monſtraſſe, qui obiecto hordeo oblectaret ſe, ac dixiſſe familiaribus: Qui à rebus fortuitis conturbari nollet, ei ex doctrina & philoſophia eiuſcemodi comparandam indolentiam eſſe. *Ibid.*

Eliezes, Batizæ Ianizarorum ducis F. cum Biteze Pannonio ſingulari certamine congredi auſus Leporem fortitudinis huiuſce monitorem ſe habuiſſe, Amurathi Turcorum Imp. affirmauit. *Vide Tit. Fortitudo contra hoſtes in Monomachiis Victoriæ cauſa.*

QVOMODO. NEMPE

Legiſlatione.

H Chriſtus ad ſeruandam patientiam nos compellit, dicens: Ab eo, qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicam noli prohibere: qui aufert, quæ tua ſunt, ne repetas. Noli prohibere, inquit, ne ſcilicet, prohibendo magis irrites raptorem, & illum ad necem tui accedas, cui ne rem auferat obſiſtis, atque ita & tibi maioris damni, & illi grauioris peccati cauſa ſias. Idcirco etiam oblata poſtea repeti Dominus vetat, vt potiùs patientia ſuſtinendo violentum vſurpatorem ad miſerandum prouoces, quàm vlla repetendi moleſtia ad iram. *Marulus l. 5. c. 3.*

Cretum leges, à Minoe traditæ, inquit Cicero, itémque Spartanorum à Lycurgo, laboribus erudiunt iuuentutem, venando, currendo, eſuriendo, ſitiendo, algendo, æſtuando. Lycurgus certè legibus ſuis id effecit, vt honeſtam mortem Lacedæmonij omnes turpi vitæ longè anteponerent. *Xenophon in Laconum republica.*

Thebani legiſlatores, Sacræ cohortis inſtitutione ſuorum fortitudinem accenderunt, *Plut. in Pelopida.* A

Frothon III. Danorum rex edixit, vt quiſquis militiæ deditus, ſpectatæ virtutis titulum affectaret, impeteret vnum, exciperet duos, tres modica pedis retractatione vitaret, quatuor fugere non erubeſceret. *Saxo lib. 5.*

Institutione.

☞ *Vide paulò antè, Philoſophi doctores fortitudinis.*

Adoleſcentulus quidam Eretricus Zenonis ſcholam literarum cauſa longo tempore frequentauerat. Reuerſum pater interrogauit, Quidnam ſapientiæ didiciſſet? Qui cum ſe oſtenſurum dixiſſet, indignatus pater, verbera ipſi inflixit. At ille modeſte patientérque ferens: Hoc ipſum (inquit) didici, vt iram patris moderate feram. *Ælianus de Var. hiſt. lib. 9.*

Ædeſius Cappadox mercaturæ cauſa in Græciam à patre ablegatus, philoſophiam amplexatus eſt. Pater reuertentem, vt inutilem domo exegit, his verbis: Ecquid tandem emolumenti affert philoſophia? Tum ille conuerſus, Hoc ipſum, inquit, & ſupplex ad genua patri accidens, furorem illius mitigauit. *Eunapius in Sophiſtis.*

B *Educatione, Aſſuetudine.*

Nato Seſoſtri, Pater eius, Ægyptiorum rex, ex tota Ægypto omnibus, qui eodem die, quo filius, nati erant infantibus congregatis (qui fuêre ampliùs mille ſeptingenti) nutriri, educari, ac omnes eadem diſciplina exercitióq; erudiri fecit; exiſtimans hoc pacto ſimul educatos atq; inſtructos, tum amiciores inuicem, tum audentiores melioréſque in bello fore. Hos continuò vſu ad malorum patientiá exercebat. Non enim licebat alicui cibum, priuſquam curſu centum octoginta ſtadia confeciſſet, capere: quo exercitio omnes viri euaſerunt & robuſto corpore, & animo præſtantes. Primùm Seſoſtris in Arabiam, cum eorum, qui ſimul nutriti erant exercitu à patre miſſus, aſſuetúſque venatui, ac cibi potúſque abſtinentiæ, omnem eam gentem ſubegit, liberam antea, & ſeruitio inſuetam. Deinde in Libyam profectus, maiorem eius partem in ditionem adhuc adoleſcentior redegit. Defuncto patri cùm in regno ſucceſſiſſet, rebus à ſe geſtis elatus, adiecit animum ad Imperium orbis. *Diod. lib. 1. c. 4.*

Nobiles ac fortunati pueri apud Antiquos impoſiti arietib. primùm equitare diſcebant, vt artem neceſſariam ſibi (quæ tamen periculi multũ rudibus afferret, ſi in equis tractaretur) illo pacto attingerent ac degustarent. Id autem veteres grammatici C apud Heſychium paſtorum ſignificare etiam potuiſſe, Homerũ, cùm ἐπιβώτορα μήλων cecinit in 13. *lib. Odyſſea.*

——σχεδόθεν δέ οἱ ἦλθεν Ἀθήνη
ἀνδρὶ δέμας εἰκυῖα νέῳ ἐπιβώτορι μήλων
παναπάλῳ, οἷοί τε ἀνάκτων παῖδες ἔασι

Euſtathius minùs aptè paſtorem ouium interpretatur, quòd heroum ætate regij liberi greges paſcere ſolerent. *Victorius lib. 8. Var. lect. c. 9.*

Lucani liberos ſuos à prima ſtatim infantia veſte & miniſterio ſeruili, in duritie, & ſumma frugalitate educabant in ſyluis: quibus præda venatica erat cibus, potus verò fontium liquor. *Alex. ab Alex. lib. 2. c. 25.*

Expoſuit diligenter *Virgilius* inſtituta priſcorum Latinorum, & qua diſciplina imbuere pueros ſuos illi ſolerent, commemorauit: finem autem illa omnis habebat fortitudinem militarem, & ſcientiam rerum bellicarum. Vnde poëta idem fecit alio in loco eius gentis hominem magnificè illa prædicãtem, vt hoſtibus metum incuteret. Prius autem inquit:

Ante vrbem pueri & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitántque in puluere currus,
Aut acres tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent...

Victorius lib. 30. Var. lect. c. 6.

Eadem ſtudia fuêre Troianorum, vt ex Euripidis loco intelligitur D in fabula, quæ à captiuis Troianis feminis inſcribitur.

Spartani filios ſuos ephebos ex Lycurgi inſtituto in Ephebæo campo dicto, qui euripo vndique cingebatur, inſulæ inſtar, in ipſis ferè Therapnes vrbanis exercebant. Vtraque ephebotum claſſis Marti Enyalio caninum catulum mactat. Committunt inde ad pugnam apros cicures duos. Mox ita pugnant inter ſe, vt infeſtis manibus & calcibus inſultent, morſibus etiam corpora fœdent, & oculos hi plerúmque illis eruant, atque totis agminibus impreſſionem faciendo, vna acies alteram in aquam detrudere contendit. *Pauſanias in Laconicis.*

Poſtquam biberunt Lacones in conuiuiis mediocriter, domum ſe ſine face recipiunt. Neque enim permittitur, neque tunc, neque aliàs ad lumen incedere: quò diſcant in tenebris & B noctu fidenter commeare & intrepidè. *Plut. in Inſtitutis Laconicis, & in Lycurgo.*

Honorij Imp. inſtitutionem probam *Claudianus libro 3.* explicat.

Mox vbi firmaſti recto veſtigia greſſu,
Non tibi deſidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec ſomnos genitor permiſit inertes:
Sed noua per duros inſtruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires.
Frigora ſæua pati, grauibus non cedere nimbis,
Æſtiuum tolerare iubar, tranſnare ſonoras
Torrentum furias, aſcenſu vincere montes;
Planitiem curſu, valles & concaua ſaltu,
Nec non in clypeo vigiles producere noctes,
In galea potare niues, nunc ſpicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari ſpargere funda.

Hic mos apud omnes Ruthenos & Moſcouitas quotannis certis diebus obſeruatur. Adoleſcentes pueri, plurimique viri vxorati, extra ciuitatem pagúmve in locum amplum & eminentiorem confluunt, vnde ab hominũ congregatione videantur, ibique quibuſdã ſibilis & vociferationibus (ſecundũ gentis morem) ſigno dato concurrunt, manúſque abſque vllo armorum genere conferunt, certamen pugnis, pedibus, magno cum F impetu faciem, pectus, ventrem & genitalia vtrinque percutientes ineunt, ſæpéque inde ſemiuiui, plerunque etiam mortui exportantur. *Guagninus in deſcriptione Moſchouiæ, c. 4.*

Religione.

Galli olim Druidarum inſtitutione de immortalitate animorum perſuaſi, ad mortem, cùm alias, tum præſertim in bello obeundam, tanquam æternitatis ianuam, inflammabantur.

Charillus roganti, Cur deorũ ſigna armata omnia apud Spartanos poſita ſint? Ne probra, inquit, quibus homines proſcinduntur ob ignauiam, in deos conferamus: neque inermes deos inermis precemur. *Plut. in Apophth.*

Occa Anglorum rex, in ſocietatem pertracto Lotho Pictorum rege, contra Vterum Britanniæ regem, nouis ex Germania copiis auctus, exercitũ ducebat. In caſtris erant pontifices duo, D. Germanus & Seuerus, è Gallia euocati, ad ethniciſmum & Pelagianiſmum extirpandum. Ipſo Paſchatis die Occa ſacra operantes aggrediebatur. Lota Baptiſmo exercitus pars, aduerſus Chriſtiani nominis hoſtes procedebat. Germanus ſe ſacerdotibus inermibus primæ aciei ducem profitebatur, omnes ad- G monens, voci ſuæ vno clamore reſponderent. Appropinquantibus hoſtibus, Alleluya ter repetitum, ſacerdotes exclamant. Sequitur vnus clamor omnium: repercuſſóque aëre, cùm ex montibus cauernoſis vehementer multiplicatus redderetur, hoſtile agmen, ac ſi cœlum rueret, terrore proſternitur. Paſſim fugiunt, arma proiiciunt, gaudentes vel nuda ſe corpora tanto eripuiſſe diſcrimini. Plures etiam timore præcipites, vicinum flumen deuorauit. *H. Boëthius lib. 9.*

Expurgata ab idolis Polonia, anno DCCCCLXV. Mieciſlaus I. princeps, ad euidentius ſignum Chriſtianitatis inſtituit, vt infra officium Miſſæ, dum Euangeliũ prælegeretur, ſinguli virorum ad medium gladij enſes è vaginis depromerent, quo teſtarentur, ſe propter Euangelium Chriſti ad mortem vſque certare paratos eſſe. *Guagninus in vitis regum Polonorum.*

Conſilio.

Pelopidas Thebanus, quamuis captiuus, Theben, Iaſonis filiam, ad occidendum Alexandrum Pheræum tyrannum, maritum eius inſtruxit. *Plut. in Pelopida.*

Appius Claudius Romanis ingenti prælio à Pyrrho Epyrota- H rum rege fuſis fugatiſque, cum Senatum acciperet, verba de fœdere & pace admittere: rem indignam ratus eſt contenditque, licet vtroque lumine orbatus, medio foro ad curiam. Quam vt eſt ingreſſus, conſiſtens in medio, Moleſtum, ait, ante fuiſſe ſibi, quod captus oculis eſſet: nunc verò optare, vt ne audire quidem poſſet illos, qui adeò infamia & ignaua conſilia caperent & cœpta præ manibus haberent. Ita Senatum partim caſtigatum, partim doctum, atque excitatum induxit extemplo ad arma capienda, ac cum Pyrrho pro Italia decertandum. *Plut. An ſeni tractanda reſp.*

Monitione. Acclamatione.

☞ *Vide Tit. Milites ſuos animare Adhortatione.*

Cùm Apollo ſerpentem Pythonem ſagittis aggrederetur, Latona mater, ſupra ſaxum confugiens, filium hortabatur, ἵε παῖ, ἵε παῖ, id eſt, Cæde fili. Eã vocem Delphi quoque iterabant, vt puero animum adderent: & hinc primum carmen hexametrum ex ſex ſpondeis factum ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιὰν, ἰὴ παιάν.

Nam ſyllaba *ω* ad imitationem vocis è longinquo factæ ad-A iecta videtur. Victo dein ſerpente, iidem præ lætitia canere cœpêre, *ἰὼ παιὰν, ἰὼ παιὰν, ἰὼ παιάν. Terentianus, & Clearchus Solenſis, Gyraldus Dialogo 2. de Poetis.*

Cleomenes, Leonidæ F. cum quinque millibus Spartanorum, XXM. Achæorum occurrens commonuit ſuos veteris cuiuſpiam regis, qui dixerat, Nunquam quærere Lacedæmonios de hoſtibus, quot eſſent, ſed vbi eſſent. *Plut. in Cleomene.*

Amyntas Macedo, ab accolis finitimiſque Barbaris victus, regnum perdiderat, ſtatuebátque regionem etiam in vniuerſum relinquere, tantùm vt vitam ſeruare poſſet. Verùm Cuiuſdam dicto monitus, non cedendum tyrannide, niſi pedibus quis extrahatur, collectis militibus recuperauit imperium. *Ælianus lib. 4. de Varia hiſt.*

Dionyſius tyrannus à Carthaginenſibus preſſus, fugam meditabatur. Verùm cum ex familiaribus quidam Hellopidas nomine diceret, O Dionyſi, quàm ſpecioſum ſepulchrum eſt ipſa tyrannis? pudore ſuffuſus, animum recepit, & cum pauciſſimis multa hoſtium millia ſuperauit. *Idem, & Plut.*

Cato maior cohortans adoleſcentes, vt audacter pugnarent, ſubinde addebat, Sermonem citiùs quàm ferrum, ac vo-B cem quàm manum emollire & obſtupefacere hoſtem. *Plut. in Apophtheg.*

Kennetho III. Scotorum rege, cum Danis dubia acie confligente, Haius plebeius homo, vnà cum duobus filiis agrum colens, iugo coërcuit fugientes ex acie Scotos, & vt hoſtem aggrederentur hortatus eſt, clamans auxilium nouum adeſſe. Quo audito territi Dani terga dederunt. Ipſe Haius ob rem tam præclarè geſtam, in numerum nobilium aſſumptus eſt, eique inſignia data, ſcutum argenteum, in quo tria ſcuta rubricata picta fuerunt. *H. Henninges in Geneal.*

Dedecore, Pudore.

☞ *Vide Tit. Milites animare Pudore,*

Honore, Laude.

Apud Cattos Germaniæ populos, nefas erat barbam ponere, aut capillum ſecare, aut alio modo exornari, niſi ex prælio occiſi à ſe hoſtis caput retuliſſent. *Fulg. lib. 2. c. 1. ex Tacito.*

Macedones in more habent, vt nullus diſcumbat inter conuiuas, niſi extra retia aprum interfecerit. *Athenæus lib. 1. c. 11.*

Hiſtoriis, Poëſi.

C Lacedæmonij, etſi à poëticis ſtudiis alieni erant, lege tamen conſtituerant, vt quoties cum hoſtibus dimicaturus in procinctu conſtitiſſet exercitus, conuocarentur milites in tabernaculum regium: ibique audiendis Tyrtæi carminibus ad ſpernendam pro patria vitam incitarentur. *Muretus lib. 6. Var. lect. cap. 6.*

Apud Spartanos erat orationis genus ſimplex & affectatum, nihil habens molle ac delicatum: nec in aliis verſabatur argumentis, quàm vel in laudibus eorum, qui fortiter ac generosè vitam exegiſſent, quique pro Sparta occubuiſſent, & ob id ab omnibus vt beati celebrabantur: vel in vituperandis his, qui metu periculorum nihil egregij geſſiſſent, & qui ob ignauiam à morte eruciabilem infelicémque vitam viuerent: vel in pollicitatione, per gloriæ ſtudium accedente animos ad virtutem, ad cuiuſque ætatem accommodata. Itaque tres erant apud illos chori, iuxta triplex ætatum diſcrimen: quibus in feſtis ſimul conſtitutis, Senum chorus incipiens canebat:

ἄμμες πόκ' ἦμες ἄλκιμοι νεανίαι.
Nos quondam eramus inclyti bello viri.

Iuuenum verò chorus ſuccinebat:

D *ἄμμες δέ γ' εἰμέν. αἰ δὲ λῇς, αὐγάσδεο.*
Nos ij ſumus: fac, ſi vebis, periculum,

Puerorum, denique ſequebatur:

ἄμμες δέ γ' ἐσσόμεσθα πολλῷ κάρρονες.
Nos fortitudine plurimùm præſtabimus.

Rectè nimirum atque ordine legiſlator, propinqua domeſticáque exempla iuuentuti per ipſos ob oculos poſuit auctores. *Plut. de Laude ſui ipſius, & in Laconicis.*

Bello piratico contra Rugianos à Danis ſuſcepto, Lucas, Chriſtophori Valdemari Danorum regis F. ſcriba, natione Britannus, literis quidem tenuiter inſtructus, ſed hiſtoriarum ſcientia apprimè eruditus: cùm fractos Danorum animos videret ob aduerſam pugnam, memoratis veterum virtutibus eos ad exigendam vltionem concitauit. *Saxo lib. 14.*

Supplicio, Pœnis, Periculo.

Apud Ordacos, Albionis incolas, latrocinijs victitantes, ſi quis militiam detrectaſſet, vel in acie terga vertiſſet, ab vxore necabatur. Qui viuus in hoſtium veniſſet manus, domum reuerſus, vxoribus (quod etiam Dacis in more erat) tamdiu E ſeruiebat, donec egregio facinore contractam deleuiſſet ignominiam. *H. Boëthius lib. 1.*

Templarij milites vt aut viuere aut mori in bellis contra Saracenos diſcerent, ſi fortè caperentur, ſolo cingulo & cultello redimebâtur. Itaque cum Saladinus pro redemptione ſui nepotis magiſtrum templi Chriſtianis offerret, grauiter magiſter ille contradixit. Non, inquiens, eſſe conſuetudinis militum templi, vt aliqua redemptio daretur pro eis, præter cingulum & cultellum. Et ita in vinculis mortuus eſt. *[illegible]*

Spectaculis.

De Gladiatoriorum ludorum origine & cauſa, *Iulius Capitolinus in vita Maximi & Balbini* hæc commemorat. Multi dicunt, apud veteres Rom. hanc deuotionem contra hoſtes factã, vt ciuium ſanguine litato, ſpecie pugnarum, ſe Nemeſia, id eſt, vis quædã fortunæ, ſatiaret. Alij hoc literis tradunt, quod veriſimilius credo, ituros ad bellum Romanos debuiſſe pugnas videre, & vulnera, & ferrũ, & nudas inter ſe cohortes, ne dimicantes in bello armatos hoſtes timerent, aut vulnera & ſanguinem perhorreſcerent. Hinc mos tractus videtur, vt Imperato- F res ad bellum proficiſcentes munus darent gladiatorum.

Conuerſatione.

Impetrauit ab Athanaſio vrbis antiſtite Alexandrina mulier tam diues quàm nobilis, vt ex viduis, quę Eccleſię ſumptu alebantur, daretur ſibi vna aliqua alenda. Data eſt illi mulier, miti & ſuaui ingenio, cuius facilitate auctum eſt matronæ ſtudium in pauperes. Popoſcit ſibi alteram dari. Caſu an conſilio, non facilè dixerim, data eſt peruicax & inhumana mulier: ex qua cùm ex pio hoſpitio probra & ſæua verbera reportaret, gratias egit Athanaſio, quòd talem dediſſet, per quam ad patientiæ cultum exerceretur. *Sab. lib. 9. c. 1.*

AVDACIÆ, TEMERITATIS MAGISTRI.

Campanis à Rom. grauiter obſeſſis, cùm de legatis in caſtra ad Rom. duces mittendis agerent: Vibius Virius, defectionis ad Pœnos auctor, dicere ſententiam iuſſus, Expedire affirmauit ſibi & aliis, voluntariam mortem occumbere, quàm in hoſtium poteſtatem redactos, per varios & exquiſitos cruciatus extinctum iri. Paratæ ſunt, inquit, apud me epulæ, quibus ſi qui mecum ſe imminentibus malis ſubtrahere volent, adhibebo: poculum poſtremò omnibus circumferetur: ea potio cor- G pus à cruciatu, animum à contumeliis eripiet. Hæc vna via & honeſta & libera ad mortem: & ipſi virtutem admirabuntur hoſtes, & Hannibal fortes à ſe ſocios deſertos adhuc magis dolebit. His dictis ſeptem fermè & xx. cum eo curia egreſſi, mentibus vino & epulis alienatis, venenum ordine hauſerunt, noctéque proxima omnes extincti ſunt. *Sab lib. 4. Enn. 4.*

Eleazarus ſicariorum dux, in arce Maſſada à Fl. Sylua Syriæ præſide obſeſſus, Iudæos ad mutuã cædem potiùs, quàm vt Ro. victores ferrent, hortatus eſt. *Ioſephus lib. 7. cap. 28. belli Iud.*

Rex Angliæ Edoardus II. cùm celebraſſet feſtum Pentecoſtes apud Vveſtmonaſterium in aula magna, cùm regaliter reſideret in menſa, præſentibus regni ſui principibus, intrauit quædam Mulier ornata hiſtrionali habitu, equum bonũ inſidens, hiſtrionaliter phaleratũ, quę menſas more hiſtrionum circuiuit, & tandẽ ad Regis menſam per gradus aſcendit, & quaſdam literas coram rege poſuit, & retracto fræno (ſalutatis vbique diſcumbentibus) prout venerat, ita receſſit. Rex verò fecit literas aperiri, vt cognoſceret earum tenorem qui talis erat: Dominus Rex minus benignè reſpexit ſuos milites, qui illius & H patris tempore, periculis diuerſis ſe expoſuerant, & ſuas ſubſtãtias pro illorũ honore vel perdiderunt, vel diminuerũt, & alios qui pondus negotij non ſuſtinuerunt, nimis habundè ditauit. His auditis, diſcũbentes ſe inuicem contuentes, mirabantur de tanto auſu fœmineo, & ianitores vel hoſtiarios quod permiſiſſent eam ingredi, duriùs increpabant: qui ſe excuſantes, reſpõderunt: Non eſſe moris domus Regiæ hiſtriones ab ingreſſu quomodolibet prohibere, & præcipuè in tantis ſolemnitatibus vel diebus feſtis. Mittitur idcirco ad quærendam mulierem, quæ de facili inuenitur, capitur, & carceri mancipatur, & cur ita fecerit dicere cogitur, veritatémque reſpondit, ſe ad hoc faciendum conductam à quodam milite, mercede condigna. Tunc miles quæritur, inuenitur, capitur ac ducitur coram rege, & ſuper præmiſſis conuenitur. Qui nihil omnino metuens, quod ipſe ſit auctor literarum, fatetur audacter, & pro honore regio id feciſſe. Promeruit ergo miles dictus ſua conſtantia fauorem regium cum donis vberrimis, & mulierculam è carcere liberauit, *&c. Thomas Vvalſinghus in Edoardo II.*

TIMI

A

TIMIDITATIS, IGNAVIÆ MAGISTRI.

Lacones poëtam Archilochũ, cùm Lacedæmonẽ commeaſſet, eadem hora expulerunt: quòd ſatius eſſe arma proiicere quàm occumbere, ſcripſiſſe eum in poëmate cognouiſſent:

Vir Saius clypeo quidam nunc gaudet, ego quem
Egregium dumis, cùm fugerem, occului,
Dulcem conſeruans animam, Malè perditus ille
Sit, mihi forſan eo pòſt melior dabitur.

Plutarchus in Inſtitutis Laconicis.

Phrynichus Tragicus, cùm Miletum à Perſis euerſam lugubri & planè effeminato carmine in ſcenã produxiſſet: ab Athenienſibus multatus, & in exilium eiectus eſt, quòd populi animos miſerabili ſpectaculo & oratione emollire conatus eſſet. Hinc prouerbium natum, Veſparum examen metuit Phrynichus, velut gallus gallinaceus. *Ælian. lib. 13. de Varia hiſtor.*

Cleopatra regina M. Antonium, magnum illum Imperatorẽ dubio adhuc marte cum Auguſto ad Actium pugnantem, ſuo exemplo ad turpiſſimam fugam incitauit. Conſpecta enim fuga Cleopatræ, deſertis illis, qui pro ipſo certabant, quinquiremem conſcendens, inſecutus eſt eam. *Plut. in Antonij vita.*

B

GRAVITAS ET MODERATIO IN VTRAQVE FORTVNA.

☞ *Pete ex loco de Conſtantia.*

Grauitas duplex eſſe videtur: altera Interna, altera Externa. Interna animi Grauitas non mouetur ab iis, quæ hominem à mentis tranquillitate poſſunt deiicere, eademque Generatim quamlibet virtutem ethicam comprehendit, ſecundùm quam recta rationi appetitus paret. Reſpectu proinde Rationis, quam in ſua ſede conſeruat, ἀτάραχος *dicitur* [illegible]*: reſpectu verò Appetitus, qui non poteſt rationem deiicere,* βαρὺς *appellatur, metaphora à grauibus ſumpta corporibus, quæ non facilè loco mouentur. Verùm in ſpecie, Grauitatis eſt & moderationis, non moueri ab Vtilibus, & confidentiam excitantibus: quæ quidem Grauitas ad Fortitudinem ſpectat de qua nunc agimus: non moueri item Iucundis, quæ voluptatem afferunt vel Corpori (& hæc Grauitas propria eſt Temperantiæ) vel Animo, tum* [illegible]*. Voluptatem affert externa Opulentia (& Grauitas iſta ad Liberalitatem pertinet) item Gloria (quæ ad Honoris ſtudium referenda eſt) tum* [illegible]*, in conuerſatione quotidiana* μετ᾽ ὀργῆς *(quæ Grauitas Clementiæ propria eſt) &* ἄνευ ὀργῆς*, reſpectu quidem Rerum (in Veritate amplectenda Grauitas) reſpectu verò Perſonarum, Grauitas: tum Popularis, tum Vrbana.*

C *Iam verò Externa Grauitas ad Corporis mores refertur, in quibus tanquam in ſpeculo animi affectus eluceſcunt. Sic quælibet virtus ſuos videtur habere mores externos, quorum moderatio* σεμνότης*, immoderatio* βαρύτης *videtur conſtituere apud Ariſtot.* lib. 2. Rhetoricorũ, *maximè tamen in Magnanimitate, Veritatis ſtudio Popularitate & Vrbanitate mores iſti eluceſcũt: ſic vt ex iis homines magnanimos, ſuperbos, populares, vrbanos, vel econtrà denominemus. Ergo non de qualibet Grauitate, ſed de Interna tantùm animi Confidentia in iis, quæ vtilia ſunt & inutilia, & eatenus vel* θρασύτητα *vel* φοβερὰ *euadant, occupata, in præſens agimus. Conſule Tit.* Affectibus animi non obnoxij. *Illic ſolius primi motus ratio habetur, hic ſecundi, quando ratio appetitum moderatur.*

Maria, mater Domini, benedicta ſemper virgo, in omni vita conſtantiſſima fuit. Primò quidem in continendo gaudium, quod habuit de filij conceptione, natiuitate, Magorum adoratione, & ipſius educatione, prædicatione, miraculorum operatione, reſurrectione: rurſum, ſuſtinendo dolorem, quem paſſa fuit in ipſius filij paſſione.

Ariſtippus neque præteritorum memoria, neq; futurorum cura aut ſpe mouebatur: animum in diem intendebat, id tantùm, quod præſens eſt, in noſtra manu poſitum eſſe dictitans: vt

D *Ælianus lib. 14. Var.* hiſt. refert. De eo ſic *Horat. in 1. Epiſtolarum.*

Omnis Ariſtippum decuit color, & ſtatus, & res,
Tentantem maiora, ferè præſentibus æquum.

Socrates Apollinis oraculo ſapientiſſimus iudicatus, eundem in vtraque fortuna vultum ſemper retinuit.

Neque ridentem, neque plorantem quiſquam Athenienſium temerè Phocionem vidit, neque in balneo publico lauantem, vt tradit Duris: neque extra pallium, cùm amictus eſſet, manum eius exertam. *Plut. in Phocione.*

Hircanus Iudæorum rex & pontifex, quòd eſſet miti ingenio, toto vitæ ſuæ tempore nullis ſe admiſcuit negotiis, omnia fortunæ permittens, & quamcumque illa conditionem attuliſſet, ea bene contentus. *Ioſephus lib. 15. c. 9. Antiq.*

P. Rutilius magis ordinum diſſenſione, quàm vlla culpa ſua reus factus, nec obſoletam veſtem induit, nec inſignia ſenatoris depoſuit, nec ſupplices ad genua iudicum manus tetendit,

E nec dixit quicquam ſplendore præteritorum annorum humilius: effecitque hoc aliàs, vt periculum hoc, non impedimentum grauitatis eius eſſet, ſed experimentum. Atque etiam cùm ei reditum in patriam Syllana victoria præſtaret, in exilio, ne quid contra leges faceret, remanſit. *Val. lib. 6. c. 2.*

Numidicus Metellus populari lectione patria pulſus, in Aſiam ſeceſſit: in qua cùm ei fortè ludos Trallibus ſpectanti literæ redditæ eſſent, quibus ſcriptum erat, Maximo Senatus & Populi conſenſu reditum illi in vrbem datum: non è theatro prius abiit, quàm ſpectaculum ederetur. Non lætitiam ſuam proximè ſedentibus vlla ex parte patefecit, ſed ſummum gaudium intra ſe continuit. Eundem conſtat pari vultu & exulem fuiſſe, & reſtitutum: adeò moderationis beneficio, medius ſemper inter ſecundas & aduerſas res animi firmitate verſatus eſt. *Val. lib. 4. c. 1.*

Q. Sertorium ducem fortiſſ. perhibent, neque lætitiæ, neque timori paruiſſe in vtraque pariter fortuna eodem habitu ſemper conſtitiſſe. *Plutarchus.*

Scribit Sex. Aurelius, M. Antonium Imperatorem ab vitæ initio tranquillum fuiſſe adeò, vt ab infantia vultum nec gaudio

F mutarit, nec mœrore, philoſophiæ ſtudens, ac literis imbutus Græcis. *Gellius lib. 13. c. 24. A. L.*

Henricus VII. Imp. ea fuit animi tranquillitate, vt nulla vnquam proſperitate efferretur, nulla deiiceretur aduerſitate, quanquã plures quotidie experiretur aduerſitates. *Cuſp. A. D.*

Robertus Bruſius, I. Scotorum rex, vtramque expertus fortunam, amiſſum regnum, perditis amicis, occiſis fratribus (præter vnum Eduardum) omnibus minima ſpe, ex potentiſſimorum manibus eripuit, ac Scotorum libertati reſtituit: idque dum potentiſſimi regni Scotiæ primates ſummè illi aduerſarentur. *H. Boëthius lib. 4.*

Alfonſus Aragonum rex, ob magnas inſperatáſque victorias nunquam omnino mutatus dicitur, cui in omni fortuna vultus idem, idem habitus, ſermo idem fuit. *Panorm. lib. 4.*

Stephanus Contarenus. *Vide infra Apophthegmata Chriſtianorum.*

Antonius Grimanus, claſſis Venetæ Imp. præclaris rebus in Apulia geſtis, procuratoria dignitate donatus, iterúmq; declaratus Imperator, quaſi ſua culpa Methonem aliáque Pelopon-

G neſi oppida amiſiſſet, in ordinem publico decreto redactus, carcerique etiam incluſus, & mox perpetuo exilio damnatus, neque verò multò pòſt reuocatus, rurſúſque procuratoria dignitate donatus, denique princeps factus, ſemper eandem animi moderationem præ ſe tulit. *Egnatius lib. 4. c. 1.*

Matthæus Magnus Vicecomes ita corpus pariter atque animum exercuit, vt vtrumque viriliter aduerſus rerum omnium contumelias indomitum, inuictúmque voluptatibus præſtaret, & duris atque aſperis gaudere, nec aduerſis vnquam frangi, nec ſecundis efferri videretur: quòd nihil vnquam aut demiſſum aut inſolens ore geſtúque excideret, præaltáque ſemper atque ardua ad Imperium & gloriam intentus agitaret. *Iouius in eius vita.*

IMPOTENTIA ANIMI IN VTRAQVE FORTVNA, TVM SECVNDVM EXCESSVM.

Ludouicus Sforcia Mediolanenſium dux, nòn minùs timidus in aduerſis, quàm in ſecundis inſolens fuit, vt ferè inſolentia cum timiditate coniungi ſolet. *Guicciard. lib. 2.*

H In Petro Medice Florentino principe neque animus maior, neque conſtantia rebus aduerſis, quàm aut moderatio, aut prudentia in proſperis fuit. *Guicciard. lib. 1.*

DEFECTVM.

Agatharchides Gnidius refert, gentem Æthiopum, qui extra Arabicum ſinum habitant, & abſque paſſione viuunt, nullo vti potu, vt quem non appetant natura: neque nauigantium ſermone, aut appropinquantium exterorum aſpectu moueri: ſed reſpicientes tantùm, immobiles ſtare, abſque vllo, perinde ac ſi neminem viderent, ſenſu. Si quis enſe educto eos percuſſerit, non diffugiunt, & verbera & iniurias perferentes: neque quiſquam alterius vulnere aut damno mouetur: ſed ſæpius filios aut vxorem ante oculos interficientes abſque vlla paſſione reſpiciunt, nullam neque iræ, neque miſericordiæ ſignum oſtendentes. Denique omnia mala quieto animo perferunt, aſpicientes ſolùm permittentem, ac ad ſingula mouentes caput. Ferunt eos præterea ſermone carentes, nutu, manibuſque ſignificare quibus egeant, & quæ velint. Quod verò quis miretur magis, marini vituli inter hos verſantur, piſcium A capturæ velut homines intenti. Simili ſtudio cubilia partúſq; & natorum tutelam hæ gentes vnanimi conſenſu pacéque curant, nullo externo animanti infeſtæ. Quod vitæ genus, licet mirabile, à priſcis olim temporibus ea gens ſeruauit, ſiue ita longo tempore aſſueta, ſiue coacta neceſſitate. *Diod. lib. 3. c. 3.*

FORTITVDINIS OCCASIO VEL SPONTE arrepta, vel ab aliis ſuppeditata. Fortes ob

AMOREM,

Ariſtogiton Athenienſis, cùm magni animi vir, fortíſque foret, publicas iniurias lentè admodum tulit: & cùm ciuitatem ab iniuſto homine vexari, omníque dignitate ſpoliari cerneret, ſua nihil intereſſe putauit, quid de illis rebus fieret. Idem tamen poſtea, cùm Hipparchum ipſum tyrannum amores ac delicias ſuas tentare, Harmodiúmque, cuius amore flagrabat, conciliare ſibi velle intellexit: ſuam hanc priuatámque iniuriam non tulit, ſed adhibito ſocio illius conſilij puero illo, quem amabat, dolorem ſuum vltus eſt, ipſúmque necauit. *Victorius lib. 10. Var. lect. c. 22.*

Antileontem Metapontinum & Melanippum Agrigentinum narrat Cicero in Hortenſio, non aduerſatos eſſe tyrannis, cùm omnes fortunas ciuitatis, omniaque furore quodam animi B permiſcentes, vidiſſent. Poſtquam verò ad amores pueróſque ſuos animum applicantes viderunt, vt aris ac focis ipſis opem ferentes, ſalutis capitíſque ſui nullam rationem habuiſſe tradit. *Vict. lib. 20. Var. lect. c. 21.*

Pharſalius Cleomachus venit ſuppetias Chalcidenſibus, bello cum Eretrienſibus gliſcente Theſſalico. Ac firmos eſſe apparebat à peditatu quidem Chalcidenſes, ſed equitatum operoſum erat profligare. Itaque Cleomachum ſocij, virum impigrum, vt primus impreſſionem daret in equites, orarunt. Hic quæſiuit ex amaſio, An eſſet certamen ſpectaturus? Annuente adoleſcente, atque amicè eum amplectente, caſſidemque ei imponente: Cleomachus exultans, fortiſſimos Theſſalos circa ſe conglobauit, inuectúſque ſtrenuè & adortus hoſtes, equitatum eorum turbauit auertitque. Hinc cùm etiam pedeſtres copiæ terga darent, egregiam victoriam Chalcidenſes obtinuêre. Cecidit tamen Cleomachus. Eius monimentum monſtrant in foro Chalcidenſes, in quo ingens locata columna fuit, quæ etiam nunc extat. Ac qui antè puerorum amorem duxerant infamem, hi tunc eum ſupra alios in admiratione habuerunt atque honorarunt. Ariſtoteles alio modo mortem oppetiiſſe tradit Cleomachum, cùm ſignis collatis Eretrienſes viciſſet: Antonem verò, qui oſculum ab amaſio Philiſto acce- C pit, ex Chalcidenſibus fuiſſe Thraciæ, miſſum Chalcidenſibus Eubœæ ſubſidio. Hinc cani apud Chalcidenſes

Veneres pueri patréſque ſortiti bonos
Formæ ne conſuetudinem abnuite probis.
Nam fortitudo & amor per Chalcidenſium
Vrbes viget.

Plut. Sermone Amatorio.

Alfi filia Gyritha, ex Auilda Gothorum regis Synardi filia ſuſcepta, cùm inteſtinis bellis cæſo Sigaro auo, Danorum rege, Daniæ regiam ſtirpem ad ſe ſolam redactam animaduerteret, neminémque, cui nuberet, nobilitate parem haberet: concubitu carere, quàm ex plebe maritum adſciſcere ſatius duxit. Quin etiam cauendæ iniuriæ cauſa, conclaue ſuum electo pugilum agmine tutabatur. Quam quum Haldanus, Borcari Dani ducis F. ex Drota Noruegiorum regis filia natus ambiret, abeſ- D ſéntque pugiles, quorum ipſe fratrem impubes extinxerat: Gyritha non modò generis obſcuritatem ei exprobrauit, verum etiam oris deformitatem, quod fœdis vulneribus notatum erat. Haldanus non priùs ſe poſtulandæ eius gratia rediturum aſſeruit, quàm vtramque notam parta armis claritate abſterſiſſet. Obſecrat interim, ne cui nuberet, antequam reditus interituſve ſui certum nuncium accepiſſet. Athletæ, diſcedentem aquis inſectari conantur. Ille, commilitonibus ſecedere iuſſis, quercu in clauæ modum exciſa, ſolus cum duodecim manum conſeruit, eoſq; interfecit. Nec tam præclari operis titulo contentus, maioris edendi facinoris gratia auitos à matre gladios recepit, quorum alter Lyuſingus, alter Huyringus ob collimati acuminis nitorem dicebatur. Iis inſtructus, Ruthenis cõtra Suecos operã ſuam addixit. In Sueonum caſtris militabat Hildigerus, Gunnari Sueonum regis ex Drota F. qui cùm Ruthenorum pugiles ad ſingulare certamen prouocaſſet, & Haldanum fratrem vterinum prodeuntem videret: ne fraterno ſanguine manus pollueret, certamen detrectauit, ſibi qui xxx. pugilum morte nobilitatus eſſet, Haldanum etiamnum tyronem imparem E aſſe prætexens. Eius igitur loco alium Haldanus athletam depoſcens, exhibitum iugulat. Poſtera die duobus ſibi pugnam petitis, ambos obtruncat: tertia die ternos: quarta quatuor ſuperat: quinta quinos. Cùm ad octauum ſimilibus pugnæ & victoriæ incrementis peruentum eſſet, vndecim ſimul admiſſos proſternit. Hildigerus tandem, quòd operum ſuorum titulos virtute eius æquatos videret, cum eo congredi voluit, non modò robore inuictus, ſed magica vi aduerſarij ferrum hebetare doctus. Conſerta manu, Haldanus obducto linteis gladio ad eludendas præſtigiatorum vires mortiferum Hildigero vulnus inflixit. Is moribundus, ſe vterinum eius fratrem eſſe faſſus, idcirco perſonam diſſimulaſſe dicebat, ne aut pugnam detrectando ignauus, aut committendo, ſceleſtus exiſtimaretur. Poſt hæc Gyritha, quum à Siuaro Saxonicæ gentis nobiliſſimo peteretur, ſed illi clàm Haldanum præferret: conditionem ei propoſuit, vt priùs Danorum regnum diuulſum in integrum reſtitueret. Id fruſtra tentante Siuaro, omnibus arbitris pecunia ab ipſo corruptis, tandem ad deſpondenda conceditur. Haldanus è Ruſcia ſub ipſum nuptiarum tempus aduentans, cùm F conuiuia parum cognitus coram virgine conſtitiſſet, & obſcuro carmine, voluntatem eius exploraſſet: ſponſum ferro transuerberauit, & maiorem conuiuarum partem obtruncauit, & ſic Gyritha potitus eſt. *Saxo lib. 7.*

CASTITATEM. PVDOREM.

☞ *Vide Tit. Prudentia in conſeruanda caſtitate, item, Vltio pudoris violati.*

IRAM, VINDICTAM.

Alcippus ciuis Lacedæmonius ex vxore Damocrita filias duas habens: cuius cùm ciuitas optimo conſilio & opera multis in rebus eſſet vſa, in inuidiam eſt ab hominibus diuerſarum partium in rep. raptus: qui falſis delationibus obſtrepentes ephoris moliri res nouas Alcippum, conſciuerunt ei exilium. Atque ille quidem ex vrbe profugit. Damocritæ verò eius coniugi ſequi cum filiabus virum paranti vetuêre. Imo verò ne dos ſuppeteret virginibus, etiam patrimonium eius publicauerunt. Sed & inimici, cùm nonnulli puellas ob virtutem paternam iungere ſibi connubio cuperent, interdixerunt lege, ne quis puellarum nuptias ſibi conciliaret, prætendentes votum feciſſe frequenter matrem eius Damocritam, vt quàm citiſſimè gigne- G rent filiæ liberos, qui illatæ patri iniuriæ pœnas perſequerentur. Cùm iam vndique Damocrita agitaretur, captauit feſtũ quoddam publicum, quod feminæ cum virginibus, propinquis, & infantibus celebrabant: coniuges autem eorum qui in magiſtratu erant, ſeorſum magno in Androne pernoctabant: ac gladio ſub veſte accincta, iubénſque ſecum filias, noctu penetrauit in delubrum, tempus obſeruans, quo omnes in Androne ſacris arcanis operabantur, occluſíſque aditibus, materiæ magnam vim, quæ ad ſolenne ſacrificium ab illis parata ad manũ erat, ſuccendit. Concurrentibus ad opem ferendam viris, filias Damocrita iugulauit, & poſt illas ſeipſam. Cùm iam Lacedæmonij, in quos effunderent iram, non haberent, extra fines Damocritæ, filiarúmque eius corpora proiecerunt. Qua de cauſa infenſum Deum magnum illum terræmotum Lacedæmone, traditum eſt memoriæ, excitiſſe. *Plut. in Amatoriis.*

GAVDIVM.

Demoſthenes nunciata Philippi regis morte, prodiit ſplendidè amictus, & coronatus ſeptimo die, quàm defuncta eius filia eſſet, vt refert Æſchines, qui ei hoc improperat, odium H obiiciens liberorum. *Plut. in Demoſthene.*

RELIGIONEM.

☞ *Vide Titulum, Martyrum.*

Getæ, ſecundùm Strabonem barbara & fera gens eſt, viribus atque animo immani mortis contemptrice, quòd perſuaſũ habeant redire animas, ſicut Mela ſcribit: aut ſi non redeant, non tamen extingui, ſed in meliores ſedes immigrare: quòd ſi neutrum contingat, præſtare certè vitæ mortem. *Viues.*

Turcorum dux Sultanus Iathatines, magnitudine & robore corporis ſuperbus, Theodorum Laſcarin Græcorum Imp. in prælio grauiter vulnerauit, ſic vt vertigine oborta, ex equo delaberetur. Theodorus inde veluti furore concitatus, præter omnem opinionem ſtricto enſe, Barbarici equi pedes anteriores demetit: proſtratóque Sultano, caput amputauit: eóque haſta in altum elato, & Barbaris exercitibus oſtentato, Romanorum victoriæ auctor extitit. *Gregoras, lib. 1.*

FORTITVDINIS CERTAMINA. TVM

A TOLERANTES.

Spartæ pueri ad aram verberibus ſic accipiuntur, vt pleriſque ſanguis è viſceribus exeat: nonnunquam etiam, vt cùm ibi eſſem audiebam, ad necem. Quorum non modò nemo exclamauit vnquam, ſed ne ingemuit quidem. Hoſce pueros Seruius grammaticus *Bomonicas*, velut dicas, ſuperatis de victoria contendentes, appellari ſcribit. Concertatio ea Diamaſtigoſis vocabatur, hoc eſt, diſflagellatio, quis plura poſſet verbera ſuſtinere. *Plut. in Lycurgo*: Puerorum multos, inquit: in ara augurij cæſos verberibus mori vidimus. *In Apophthegmatis Laconicis*, in ara Orthiæ Dianæ id ſolitum fieri ſcribit. Cui ſententiæ ſuccinit & Papinij interpres. Hinc in Plauti Captiuis, feſtiuè Lacones leguntur Plagipatidæ. Ex Græcorum obſeruatum commentariis, Ornithiam fuiſſe luſum apud Athenienſes, in quo euerberarentur pueri. *In Ariſtidis vita Plutarchus* auctor eſt, in pugnæ memoriam cum Mardonio cædi ad aram Ephebos, quòd quum ſacrificanti Pauſaniæ incurriſſent Barbari, virgis loriſque ſint reiecti ab inermibus: ex quo & Lydia pompa diſflagellationem conſequebatur. *Cælius lib. 18. c. 1. A. L.*

B PROPVLSANTES.

☞ *Vide Tit. Monomachiæ, item Bellorum.*

FORTITVDINIS FRVCTVS.

DIGNVS.

☞ *Huc eorum exempla, qui propter quodcunque tandem Fortitudinis genus præmia & honores ſunt conſecuti. Vide locum Statuarum, Encomiorum, Triumphorum, & ſimilium.*

Apud Græcos ſeruatum diu eſt, vt qui Imperator hoſtem fugaſſet, trophæo donaretur: qui occidiſſet, aut funditùs euertiſſet, triumpho, vel encomio & peplo. Fuiſſe autem peplum velum factum, in quo qui facinora geſſerant fortia, ſingula egregiè geſta, atque acerrima prælia, & maxima effingere, illúdque pro immortali memoria exponere palam, & templis dicare aſſueuerant, ſcriptores produnt: in quo deorum imagines ſæpè clariſſimorum virorum geſta effingebant. Quare Athenienſes, Antigoni & Demetrij imagines cum Ioue & Pallade effinxêre in peplo. Nonnulli peplum eximij candoris veſtem ſine manicis, aureis diſtinctam clauis, fuiſſe autumant: quam quinto quoque anno apud Hylen, mulieres ſex & decem Iunoni contexebant. *Alex. lib. 1. c. 25.*

C Miltiadi Cimonis F. qui victo Dati & Artapherne Darij ducibus in campo Marathone, Athenas totámque Græciam liberauit, talis honos tributus eſt in porticu, quæ Pœcile vocatur, cùm pugna depingeretur Marathonia: vt in decem Prætorum numero, prima eius imago poneretur: iſque hortaretur milites, præliúmque committeret. *Probus in Miltiade.*

Themiſtocles Athenienſis, quia non fuiſſet honore affectus ab iis, qui ad Salaminem dimicaſſent, Lacedæmonem ſe contulit. Eum Lacedæmonij & ſplendidè exceperunt, & magnificè honorauerunt. Et primas quidem partes rei bene geſtæ Eurybiadæ, ſolertiæ verò ac dexteritatis Themiſtocli dederunt, & vtrique oleaginam coronam donarunt: Præterea hunc biga (quæ apud Spartam erat) præſtantiſſima, laudatúmque verbis ampliſſ. trecenti ex primoribus Spartiatarum, qui Equites vocantur, diſcedentem ad Tegeaticos vſque fines comitati ſunt. Hunc ſolum ex omnibus, quos nouimus, hominibus Spartiatæ abeuntem deduxerunt. *Herod. lib. 8.*

Leocritus Athenienſis, Protarchi F. cùm Athenienſes duce Olympiodoro Piræeum (quem Demetrius Antigoni F. præſidio tenebat) oppugnarent, primus muros aſcendit, primúſque intra Muſæum (propugnaculi nomen erat) irrupit. Ei in pugna cæſo & alij honores habiti ſunt, & clypeum illius Ioui liberatori dedicarunt, cum inſcriptione nominis, & præclari facinoris indice. *Pauſanias lib. 1.*

D Cùm Xerxes apud Sciathum tres præſidiarias Græcorum naues Trœzeniam, Æginetícam & Atticam cepiſſet. Pythlus Iſchenoi F. miles præſtantiſſimus, qui in Æginetica fuerat, eoúſque pugnando etiam naui capta reſtitit, donec totus dilaniatus eſt. Quem collapſum, adhoc tamen ſpirantem, Perſæ admiratione virtutis ſeruarunt, vulneribus myrrha medentes, ſindonéque byſſina & faſciis obligantes: atque in caſtra ſua reuerſi, hominem vniuerſo exercitui oſtentabant admirabundi: cùm alios, quos in eadem naui ceperant, tanquam mancipia adſeruarent, *Herod. lib. 7.*

Cùm in pugna ad Salaminem geſta Theomeſtor Androdamantis & Phyllacus Hiſtiæi, trierarchi Samij, Græcas naues demeruiſſent: Theomeſtor quidem à Xerxe tyrannus Sami creatus: Phyllacus verò inter benè de rege meritos adſcriptus eſt, & multo tractu ſoli donatus. Benemeriti autem de rege Perſica lingua Oroſangæ vocantur. *Herod. lib. 8.* E

Archidamo, Lacedæmoniorum regi, Ageſilai filio, ſtatua poſita eſt Olympiæ in Alti. Ante hunc nulli cuiquam extra fines ſtatuam à Lacedæmoniis erectam comperi. Archidamo verò, & ob alia merita, & mortis cauſa ſtatuam in Olympiis dedicandam cenſuerunt: quòd & inter Barbaros occubuit, & vnus ex omnibus Spartanorum regibus ſepulturæ honore caruit. *Pauſan. lib. 6. Græcia.*

Timoclea ob interfectum in puteo Alexandrum Macedonem, præfectum alæ Thracum, ſuæ pudicitiæ corruptorem, ad Alexandrum Magnum regem ducta, cùm rem ſic, vti geſta erat, narraſſet, neque recuſaret mortem vt quiſque humaniſſimus fuit illacrymabatur. Alexander verò mulierem præſtantiorem, quàm quæ deploranda eſſet, putauit: virtutémque eius & orationem admiratus, imperauit præfectis, curarent & prouiderent, ne deinceps vlla illuſtris domus afficeretur pari contumelia. Timocleam ipſam omnéſque, qui ei propinquitate reperiebantur coniuncti, liberauit. *Plut. de Virt. mul.* F

Romani cum Tyrrhenis bellum gerentes, conſtituto fœdere, obſides eis dederunt nobiliſſimorum virorum filias virgines. Quæ obſidum loco datæ erant, acceſſerunt ad fluuium Tyberim loturæ. Ex his vna Clœlia reliquas omnes hortabatur, vt tunicas circum capita religarent, & fluuij curſum ob profundos gurgites difficilem tranſitu tranarent. Cùm tranſiſſent, Romani virtutem quidem earum & fortitudinem admirabantur, ſed tamen eas Tyrrhenis remiſerunt, vt religionem fœderum inuiolatam conſeruarent. Porſenna Rex ſciſcitabatur, Quænam eſſet, quæ huius facinoris eis auctor extitiſſet? Clœlia reliquias præuertens, confitebatur. Porſenna virilem admodum virginis animum admiratus, equum ei ſplendidè ornatum dono dedit, omnéſque virgines collaudatas Romanis remiſit. *Polyænus lib. 8.*

Gallus Imp. primus Rom. Scythis tributum pependit. At cùm Scythæ contenti precio non eſſent, Æmilianus limiti Sarmatico præfectus pro concione ſuis Militibus id tributum pollicitus eſt, ſi hoſtes viciſſent. Romani præmio accenſi, ad conſerendas cum Barbaris manus incitatiores facti, magna ſtrage hoſtes vicêre. Reuerſus in Mœſiam, præmia militibus perſoluit, adeóque gratus exercitui fuit, vt ab eo ſit Imperator appellatus. *Cuſpin. A. D.* G

Lampridius Alexandrum Seuerum Imp. ait, Sola, quæ de hoſtibus capta eſſent, limitaneis Ducibus & Militibus donauiſſe, ita vt eorum eſſent, ſi hæredes eorum militarent, nec vnquam ad priuatos pertinerent: dicens, attentiùs militaturos, ſi etiam ſua rura defenderent.

Cùm rex Aragonum octauus Iacobus Valentiam Mauris parentem obſideret, conuocatis ducibus & cuiuſque ciuitatis præfectis, conſtituit, vt quæ ciuitas primò intra Valentiæ muros oppugnando irrumperet, ea in ſuæ virtutis & honoris memoriam Valentiæ colonias mitteret, & pondera, menſuras, & monetæ ſignum conferret. Cùm igitur Ilerdæ ciues primi Valentiæ muros diruiſſent, expugnatam ciuitatem Mauris fugatis & occiſis ingreſſi, ei, prout Rex imperauerat, cultiores adoleſcentes numero mille totidémque puellas virgines tradiderunt, & cum menſuris & ponderibus florem lilij vnum, quo monetam inſignirent. Nam priùs Ilerda quatuor in ſuis armis & inſignibus lilij floribus vtebatur, nunc verò tribus duntaxat. H Quamobrem Valentia in literis, quas ad Ilerdam ſcribit, eam matrem ſemper appellat, & in magnis rebus non ſecus ac parentem cariſſimam conſulit: & viciſſim Ilerda Valentiam filiam vocat, *Marinæus lib. 10. rerum Hiſpan.*

INDIGNVS.

☞ *Huc ij, quibus Fortitudo ſua malè ceſſit. Ex Titulo, Crudelitatis erga hoſtes, huc quædam.*

TEMERITATIS FRVCTVS.

DIGNVS.

Erat in aula Mathiæ regis Vngariæ Polonus miles, qui ſæpe Vngaros ad luctam, & pugnam euocaret, multóſque ſæpe viceret: ſed iactantia nimia odioſus. Stabat in ferratis clauſtris immanis leo. Quis eſt, inquit, Polonus, qui famelico leoni auſit carnem auferre, quam ore comprehenderit? Quum nemo præſumeret: Cernetis, inquit, quod dico. Illi fame per diem excruciant leonem: poſtera die ouem proiiciunt quadripartitam. Leo irrugit apprehenſæ carni incubans. Polonus ingreditur, &

leonem iam vorantem, diuaricatis cruribus incluſum, pugnum A ictu in os, dicens, Offam dimitte canis. Vocem intrepidam leo exhorruit, exeuntemque vitulo ſolo ſequutus eſt. Audax facinus quum ad regem perferretur, non probauit: euocatúmq; Polonum promiſſo donatum, domo ſua iuſſit excedere: qui vtique cum ita vitam circumferret, non neceſſariò, ſed ad ſolam iactantiam obiiciens ſe periculo, nihil non auſurum propoſito præmio ratus. Phyſici tradunt leonem nullius alterius, quàm impauidi hominis vocem contremiſcere. *Crantzin. lib 9. axonia, c. 24.*

Sinanem Baſſam, de clade Turcarum Tiphlitio obſeſſo, interrogatum a Sultano, & reſpondentem temerariè, quadam audacia: Mederi huic rei non poſſe, niſi Schachus Schacho opponatur, ex conſilio matris Muſtalem Sultanus pronunciat, hoc eſt, honoribus omnibus & præſertim dignitate ſupremi Vezirii exuit, & exilium pellit. *H. Henning. in Geneal. Turc. Imp.*

Veneti anno 1509 14. Maij ad Vailam ſiue Giaradaddam à Ludouico XII. magna ſtrage victi, Bartholomæi Aluiani ducis temeritate, continentis imperium amiſêre. In cuius memoriam, rex eo in loco, in quo pugnatum fuerat, ſacellum, cui ſanctæ Mariæ Victoriæ nomen indidit, ædificari iuſſit. *Guicciardinus lib.* 8.

B Eduardus Angliæ Rex cum Ludouico XI. Galliæ rege pactus magnas copias, quas ſecum adduxerat, domum reducit. Interea rex Ludouicus, habens ſecum obſides Anglicanos cùm Ducis Burgundiæ Caroli Legatos, qui inſtructi venerant magna militum & ſagittariorum manu, excepiſſet, ex Anglis quiſpiam, qui aderant, quod impatienter ferret factam eſſe pacem: Si multos, inquit, eiuſmodi milites vidiſſemus in Comitatu Caroli, quo tempore ad Eduardum nuper venit, non eramus pacificaturi. Tum Archiepiſcopus Narbonæ, qui forte aderat: An vero tam eratis, inquit, ſimplices, vt exiſtimaretis eum non habere multas eiuſmodi copias? Sed vos ita magnum tenebat deſiderium patriæ, vt ſexcenta vaſa vini, & penſio quædam annua, quam excipitis à rege, facilè vobis abitionem perſuaſerint. Tum ille grauiſſimè indignatus, hoc, ait, illud eſt, quod plerique nobis prædicebant, fore, vt nos ludificaretis. An eam pecuniam quæ nobis perſoluitur à Rege penſionem vocatis? tributum eſt, non penſio. Certè minimo negotio fieri poſſit, vt, veſtris ludibriis prouocati, denuò in Galliam traiiciamus. Ego ſermonem hunc interrumpens, ait Cominæus iocosè dictum eſſe interpretabar. Ille verò minimè contentus ad Regem aliquid extulit, C qui ob hoc vehementer fuit exacerbatus in Archiepiſcopum. *Philip. Comin. Lib. 6. Com.*

INDIGNVS.

☞ *Huc ij, qui Audacia ſua ampliſſ. præmia vel honores ſunt conſecuti.*

TIMIDITATIS ET IGNAVIÆ FRVCTVS.

DIGNVS.

☞ *Ex loco Iuſtitiæ Correctiuæ, in puniendis Timidis, hæc quædam.*

L. Calphurnius conſul, Præfectum equitum, quòd arma hoſti tradidiſſet, laciniis abſciſſis, diſcincta tunica, & nudis pedibus ad principia per omne tempus militiæ adeſſe iuſſit. *Valer. Max. lib. 2. cap. 2.*

Q. Seruilius Cæpio conſul à Cimbris ad Rhodanum victus, cùm ex fuga Romam certiſſimus cladis nuncius perueniſſet, abrogato Imperio boniſque publicatis (cùm quòd eius temeritate tanta clades accepta crederetur, tum ob ſpoliatum auro Delphico templum Toloſanum) in carcerem ductus eſt, D necatique poſt cadauer ad ſcalas Gemonias abiectum.

Ferdinandus IV. Caſtellæ rex, Alfonſum filium hæredem & ſucceſſorem inſtituit, Iacobo primogenito abdicato, quòd contra Sardos rebellantes in Sardiniam à patre miſſus, expeditionem Sardiniæ, ſimul & regnorum ſucceſſionem recuſaſſet. *Tarapha de regib. Hiſpan.*

INDIGNVS.

☞ *Huc ij, qui Fortitudini debita præmia ipſi quantumlibet Ignaui præripuerunt.*

ERGA HOSTES APERTA
fortitudo. Tum
PROVOCANTES, INTER DVOS
(quæ Monomachia eſt) pluréſve, ſiue ſuſcipiatur
Vltionis cupiditate.

Mortuo Saul Dauid à Iudæis in Hebron rex creatus eſt: at Isboſeth filius Iſraëlitis imperauit. Abner filius Ner Isboſeth polemarchus, Dauidis Ioab, apud Gabaoniam piſcinam caſtra locarant. Abner 12. Iuuenes Beniamiticos emiſit, qui Dauidicos totidem prouocarent. Commiſſi igitur inter media caſtra, E prehenſis alteri alterorum capitibus, latera ſibi mutuò gladiis confoderunt. Locus ille Ager inuictorum nomen obtinuit. Acri prælio commiſſo, Dauidici Isboſethanos ſuperarunt. 2. *Reg.* 2.

Ieſbibenob gigas Paleſtinus Dauidem Regem pugnando defeſſum interemiſſet, niſi Abiſai Saruiæ filius regi ſuccurrens, gigantem (cuius haſtæ ferrum trecentos æris ſiclos pendebat) interfeciſſet. 2. *Reg.* 21.

Saphus gigas a Sobochæo Huſathenſe, Dauidis regis milite, apud Nobem interfectus. *Ibidem.*

Goliath alius fuit frater Goliath à Dauide cæſi. Eius haſtæ lignum inſtar erat iugi textorij. Apud Gobam ab Elehana Iaar filio texture Bethlehemita, Dauidis regis milite interfectus fuit. *Ibid. & 2. Paral. c. 20.*

Quidam alius Gethæus, ſex cubitos procerus, ſenos manuum & pedum digitos habens viginti quatuor numero, Iſrael tum conuitiatus, à Ionatha Simaæ Dauidis regis fratris filio interfectus fuit in prælio. *Ibidem.*

Bello Troiano Patroclus & Lycius Sarpedon, ſigno inter ſe dato ſoluti certaminis, extra aciem proceſsêre. Móxque telis F aduerſum iactis, vbi vterque intactus eſt, curru deſiliunt, atque arreptis gladiis pergunt obuiam. Iámque crebris aduerſum ſe ictibus congreſſi, neque vulneratus quiſquam, multùm diei cõſumpſerant. Tum Patroclus ampliùs audacem ratus, colligit in arma ſeſe: & cautiùs contectus, ingreſſúſque hoſtem complectitur, manu dextra poplitem ſuccidens. Quo vulnere debilitatum, atque exectis neruis inualidum propulſat corpore, ruentémque interfecit. *Dictys lib.* 3.

Poſt Hectoris & Achillis interitum, Troianorum rebus ad interitum iam vergentibus, Philoctetes Alexandrum ſiue Paridem omnis mali auctorem ad ſingulare certamen arcus prouocauit. Conſenſu vtriuſque partis Vlyſſes atque Deiphobus ſpatium certaminis definiunt. Primus Alexander incaſſum ſagittam contendit. Philoctetes ſiniſtram manum hoſti transfixit, reclamantique per dolorem dextrum oculum perforauit. Et iam fugientem inſecutus, tertiò vulnere per vtrumque pedem traiecit, fatigatúmque ad poſtremum interfecit. Herculis armatus ſagittis, quæ infectæ hydræ ſanguine: haud ſine exitio corpori figebantur. *Dictys lib.* 4.

In eo bello, quod Cyprij & Iones contra Perſas geſſerunt, cùm terra dimicaretur, in terra Oneſilus Salaminis Cypriæ tyrannus contra Artybium Perſarum ducem pugnauit. G Vbi igitur Artybius equo in Oneſilum inuectus eſt, Oneſilus, vti conuenerat priùs cum ſatellite, ipſe inuadentem Artybium ferit, eius ſatelles equi ſublatos pedes in Oneſili ſcutum iactantis falce percutiens abſcidit. Quo ictu Artybius Perſarum Imperator illic vnà cum equo corruit. Perſæ tamen ſuperiores extitêre. *Herod. lib.* 5.

Sophanes Eutychidis filius Athenienſis, obſidentibus Æginam Athenienſibus, Eurybiadem virum Argium quinque certaminum victorem, ex prouocatione interemit. Et idem poſtea in pugna ad Platæas multa laude digna geſſit. *Herod. lib.* 9.

Alexander Magnus, Mallis Indorum gente victis, ſacrum diis fecerat, & magnificentiſſimo conuiuio amicos ſuos acceperat. Ibi Dioxippum Athenienſem pugilem Alexandro Magno ob virium præſtantiam haud mediocriter charum, velut regij conuiuij ſaginæ addictum, Horatas Macedo (*Diodorus lib* 17. *& Ælian lib.* 10. Coragum vocant) maledictis inſectatus, ad ſingulare etiam certamen prouocauit. Proceſſit Macedo accinctus gladio, in læua lanceam habens, & aeneum clypeum, dextra leuiorem haſtam, quam Macedones Sariſſam vocant. Dioxippus H coronatus, atque oleo nitens, hac manu puniceum gerens amiculum, altera prægrandem & nodoſum ſtipitem, ſeſe in conſpectum dedit. Iniquum ab initio certamen omnibus viſum. Nemo non Dioxippum augurari ſua temeritate periturum. Contorſit itaque in eum ſub primum congreſſum ſariſſam Macedo, qua ille paululum declinata, priuſquam lanceam ex læua in dexteram transferret, eum Dioxippos occupat, haſtaque ſtipitis ictu perfracta, gladium exerere conantem amplectitur, nodoque cruris implicitum prævalidus pugil grauiter ad terram reſupinat, ferróque è manibus extorto, iacenti ſtipitem intentat, nec vltrà prouocatorem, regis interuentu ſæuit. *Sab. lib. 6. Enn.* 4.

In acri illo conflictu, quo Achæi cum Ætholis & Eliis ſigna contulerunt ad amnem Lariſſum, Philopœmenem Achæorum magiſtrum equitum, magiſter equitum Eliorum Damophantus ante ſigna euectus petiuit. Cuius ille impreſſionem excipiens, præuertit eum lancea ferire atque exanimem de- A turbauit equo. Ad cuius lapſum confeſtim effuderunt ſe in fugam hoſtes. Vnde ingens nomen quæſiuit Pilopœmenes: vt qui nec manu vlli iuuenum, nec vlli ſenum concederet prudentia, ſed iuxtà militis, & Imperatoris partes optimè obiret. *Plutarchus in Pilopœmene.*

Bellum gerebat Demetrius cum Pyrrho Epirotarum rege. Pantauchus virtute & manu & vi corporis inter Demetrij duces longè primus, audáxque & animoſus, prouocauit ad congrediendum ſecum Pyrrhum. Ex altera parte Pyrrhus fortitudine & gloria nulli regum ſecundus, & qui Achillis laudes ſtuderet virtute ſibi magis quàm genere aſſerere, perrexit per anteſignanos infeſtus in Pantauchum. Primùm haſtis velitati inde cominus non ſolùm arte, ſed & lacertis gladios tractauerunt. Pyrrhus vno accepto vulnere, inflictis duobus, altero in femur ſecundum collum altero, pepulit proſtrauitque Pantauchum, nec tamen occidit eum, quòd eripuerint eum amici. Epirotæ regis victoria erecti, & virtutem ſtupentes, impreſſione facta propulerunt phalangem Macedonum, tergiſque inhærentes fugientium magnum numerum interfecerunt, ceperúntque quinque millia. *Plut. in Pyrrho.*

B Idem Sicilia relicta, primo in Italiam appulſu in Mamertinorum phalangem incidit: qui non auſi regem à fronte laceſſere, extremum agmen adorti, duos elephantos, & eos qui circa belluas dimicabant, priuſquam rex ſuccurreret, oppreſsère, & iam cœperat turbari extremus ordo, cùm Pyrrhus ſuorum periculo commotus, in medium ſeſe certamen iniecit. Hic accepto vulnere ægrè hoſtem à ſe propulſabat. Anceps itaq; erat pugna. Cùm Mamertinorum Vnus procera ſtatura, armis fulgens, atque in medio ſtans, regem, ſi viueret, ad pugnam prouocat. Ea demùm contumelia rex inflammatus, ei occurrit: ac tam valido ictu hoſtem percoſſit, vt ferrum capiti adactum ita ad ima deſcenderit, vt magno ſpectantium ſtupore dimidiatum corpus in duas partes abierit. *Sabell. lib. 9. c. 3. ex Pyrrho.*

Ad Arſiam ſyluam Tarquinij cum Romanis pugnaturi conſederant. Regebat dextrum Romanorum cornu Publ. Valerius, quod Veientibus erat oppoſitum: in ſiniſtro L. Iun. Brutus procurabat, cui ex aduerſo ſteterant Tarquinienſium copiæ, & in his Tarquinij filij, quorum Aruns manu promptiſſimus, nonnihil aciem progreſſus, probroſis verbis Iunium Brutum compellans, ad ſingulare certamen prouocat. Eam contumeliam Brutus haud ferendam ratus, ex aduerſo equum con- C citat. Quem venientem Aruns intuitus, deos regum vltores inuocat, totiſque in hoſtem effertur viribus. Infeſtis itaque haſtis congreſſi, vterque alterum per ſcutum & thoracem traiecit: equi graui repercuſſu auerſi, tam hic, quàm ille moribundum equitem effudit. Tum demùm clamore vtrinque ſublato, pedeſtris pugna ſecuta eſt. Liuius mutuo intuitu ſe duces conſpicatos, temerè aduerſos vtrinque in ſe equos concitaſſe ait: quibus cadentibus, equeſtre ſit prælium initum. Nouiſſimam pugnam peditum fuiſſe, tantóque animorum ardore dimicatum, vt varia ſit victoria certamen diremptum. *Sabell. lib. 7. Enn. 2. ex Plut. Poplicola.*

Q. Fabius, vbi Hannibalem in Apuliam profectum audiuit, exercitu Capuam admoto, agrum vrbi circumiectum militi ferro & igni vaſtandum tradidit. Campani & ipſi extra vrbem caſtra muniuêre, fiebántque quotidie inter equites prælia, tumultuaria quidem, & qualia ex occaſione alterius partis fieri ſolent. Hic Iubeleius Taureas Campanorum equitum, vt fama erat, fortiſſimus, prouocat Claudium Aſellum, ille cuius olim hoſpes fuerat, ad ſingulare certamen. Procedit ille permiſſu Conſulis ad pugnam, ſtabátque exercitus vtrinque in procinctu ſpectans. D Quum igitur aliquandiu libero ſpatio certamen ſine vulnere extraxiſſent, tum Taureas: Equorum eſt, inquit, hic non hominum concurſus: quin in viam hanc cauam equos dimittimus, vbi conſertis manibus ſtatim prælio defungamur. Ferox Claudius nihil moratus, æquum in viam demiſit. Vbi Taureas: Minimè ſis, inquit, cantherium in foſſa, quæ vox in ruſticum prouerbium abiit. Claudius abeuntem hoſtem vt ignauum increpans, caſtra cum gratulatione victor adiit. Quidam memoriæ tradiderunt Claudium fugientem hoſtem ad vrbem ſecutum, per patentem portam ingreſſum, elato equo, ſtupentibus miraculo hoſtibus per auerſam vrbis partem incolumem ad eos euaſiſſe. *Sabell. lib. 3. Enn. 5. ex Liuio.*

Badius Campanus, miles fortiſſimus, fretus ſuis viribus, euocari T. Quintium Criſpinum iuſſit ex toto exercitu, prouocans illum ad ſingulare certamen. Cui Criſpus reſpondens ait: nec ſibi nec illi hoſtes defuiſſe, in quibus virtutem oſtẽdant. E Sed poſtquam tam acriter prouocaſſet: ne vitili animo carere videretur, aggreſſus illum eſt, & victus euaſit. *Liuius lib. 5. Dec. 3.*

Phocas Bardas eunuchus, Baſilij II. Imper. dux contra Bardam Seletum, qui tyrannidem inualerat, miſſus eſt. Circa Armorium marte dubio pugnarunt. Tandem ſingulari certamine congredi, & de ſumma rerum depugnare ſtatuerunt. Cùm itaque Seletus prior enſe ſtricto in Phocam irrueret, qui ictum declinabat adeò, vt ſummo mucrone equi, quo Phocas vehebatur, aurem feriret, atque abſcinderet: is ruſius malleo caput Seleti verberauit, vertigine occupatus, collo equi incumberet, cruoremq; euomeret. Abducto eo ad puteum, vt refocillaretur, & cruor abſtergeretur: equus eius, qui Ægyptius vocabatur, & notus erat omnibus, ſine inſeſſore ſaltabundus, peruenit in exercitum, iuba ſanguine defœdata, à militibus ſuis agnitus: qui rati victum ac caſum, in fugam vertuntur. Quos Phocas inſequens, partim cepit, partim occidit, multi verò oppreſſi ſunt. Sceletus cum reliquis ad Coſroën Babylonim aufugit. *Cuſp. A.D. ex Zonara, & Cedreno.*

Manuel Comnenus Imperat. Ioannis filius, in ea pugna, qua Seruios Pœonum & Hunnorum auxiliis inſtructos ſuperauit, cum Archixupano Bachino ſingulari certamine congreſſus eſt, viro heroica ſtatura & lacertoſo: qui cùm faciem F Imperatoris percuſſiſſet & ferreum eius velamen è galea deieciſſet: ipſe viciſſim manu enſe traiecta debilitatus, vnius in Imperatoris poteſtatem venit. *Nicetas Choniates libr. 2.*

Duci Curmenſi, qui nulla iniuria laceſſitus, Boëmiam vaſtabat, D. Venceſlaus dux Boëmorum, cum copiis occurrit, vocatóque in colloquium, ſingulare certamen obtulit. Accepta ab aduerſario conditione, vbi manus conſeri debuit, Angeli viſi, qui Venceſlaum protegentes arma miniſtrarent. Territus ea nouitate Curmenſis, ex equo prolapſus veniam petiit. Boëmus libenter pepercit, monuitque ne deinceps aliena cuperet. *Æneas Sylvius in Hiſtor. Boëm.*

Ericus Diſertus, Suecus natione (qui poſt ad regnum Suecorum peruenit) in Frothonis Danorum regis aula multa ingenij & fortitudinis exempla dederat, ſic vt in inuidiam multorum incurrerat. Quidam VVeſtmarus inter ſupremos regis ſatrapas, quem ſapientia & verbis ſuperare non potuit; viribus inceſſere non dubitauit, vincentis præmium victi necem conſtituens: nec Ericus conditione vti abnuit, ne lingua, quam manu promptior æſtimari poſſet. Erat autem tale certaminis genus: Circulus vimine vel fune contextus, magno pedum manuúmq; conatu decertantis, raptim diſtrahendus exhiberi G ſolebat, fortiori tribuens palmam: quem collectantium ſi quis alteri detraxiſſet, victoria donabatur. In quem modum agonizans Ericus, reſtem manibus concertantis excuſſit, quod Frotho videns: Arduum, inquit, reor contra fortem fune contendere. Et Ericus: Arduum vtrique, cùm corpori ſtruma inſidet, aut tergum occupat gibbus. Statimque propulſo pede ſenem colli ac dorſi fractione contriuit. *Olaus lib. 5. c. 24.*

Præfectus Iutiæ Horuendillus, relicto fratre in cura agrorum, piraticæ operam dedit. Rex Noruegiæ Collerus, probroſum ſibi exiſtimans, ſi alius ſe potentior in mari videretur; armata claſſe, diu quæſitum in mari, non reperit. Inſulam quandam petit Collerus claſſe, eandémque fortè alio in portu tenuit Horuendillus. Erat opacum in medio nemus. Dulce viſum viris diu in ſalo iactatis nemoris vmbra frui. Diuerſo itinere luſtra perquirunt varias. Collerus Horuendillo ſoli ſolus occurrit. Sciſcitantur alterna inuicem nomina: redduntur. Ibi Horuendillus, quo, inquit, pugnæ genere mecum decertabis? Tum Collerus, quo voles: ſed hac lege, vt victor victum tumulo dignetur: aut ſi victoria citra mortem, in ſolo vulnere aut membri truncatione conſtiterit, eam denis auri talentis victor H victus cauſa victo muneretur. Horuendillus cædendi auidus, clypeo abiecto, gladium vtraque manu ſtringens, regi ſcutum excuſſit: pede deſecto mutilauit: geminato inde vulnere extinctum regio funere ſepeliuit. Normanni regem extinctum audientes in patriam nauigarunt. *Crantzius lib. 1. Noruegia, cap. 8. ex Saxonis lib. 3.*

Agnetus quidam, Ingelli filius, ſororem Roluonis Danorum regis, Rutam ducturus, nuptiale conuiuium inſtruit. In quo cùm pugiles omni petulantiæ genere debacchantes, in Ialtonem quendam oſſa conicerent: accidit vt eius aſſeſſor Biarco per errorem capite ictum exciperet. Dolore igitur ac ludibrio laceſſitus, oſſe viciſſim in iacientem remiſſo, caput eius

reſupinauit

terupinauit. Ea conubij iniuria permotus ſponſus ferro cum A Bracone decernere ſtatuit. Cæterùm controuerſum erat, quis prior ferire deberet. Neque enim antiquitùs in edendis agonibus crebræ ictuum viciſſitudines petebantur, ſed erat cum interuallo temporis etiam feriendi diſtincta ſucceſſio, rariſque, ſed atrocibus plagis certamina gerebantur, vt gloria potiùs percuſſionum magnitudini, quàm numero deferretur. Prælato ob generis dignitatem Agnero, tanta vi ictum ab eo editum conſtat, vt prima caſſidis parte conciſſa ſupremam capitis cuticulam vulneraſſet, ferróque medijs galeæ interclusum foraminibus dimitteret. Tunc Bracone mutuo percuſſurus, quo plenius ferrum libraret, pedem trunco annixus medium Agneri corpus transfegit. Sunt qui aſſerant, morientem Agnerum ſolutum in riſum ore per ſummam doloris diſſimulationem ſpiritum reddidiſſe. Cuius vltionē pugiles auidiùs expetentes, ſimili per Braconem exitio mulctati ſunt. Vrſum inde eximiæ magnitudinis obuium ſibi inter dumeta factum, iaculo confecit, comitémque ſuum Ialtonem, quò viribus maior euaderet, egeſtum beluæ cruorem ore haurire iuſſit, ad roboris incrementum. Hoc facinore regi percharus factus, Agneri vict. ſponſam B victoriæ præmium habuit. *Saxo libro 2. & Crantzius lib. 1. Daniæ cap. 16.*

Quum Galli Hiſpanos Baroli obſiderent, Baiardus Gallus Hiſpanum equitem ex nobili Sotomaiore familia ad ſingulare certamen prouocarat, quum ſe Gallos ab Hiſpano graui affectum contumelia quereretur, quòd diutiùs ac illiberaliùs quàm deceret, fuiſſet cuſtoditus. Cognita cauſa, Conſaluus Magnus Hiſpanorum dux ſeuerè hominem increpauit, iuſſitq; certaminis aleam ſubire, vt animi ſubagreſtis ignominiam Marte iudice dilueret: aut victus, quòd gentis atque familiæ decus improbo facto defœdaſſet, meritas turpi vitæ exitu pœnas daret in eo certamine fortuna ius dixit, eo euentu vt Hiſpanum Gallus non obſcuro pudore confuſum, neque ſe promptiſſimè ad inferendos ictus explicantem, gladij mucrone per ſummam iuguli loricam coniecto, celerrimè confecerit: Hiſpanis iure cadentem omni contumeliarum genere onerantibus, vtpote qui patriæ nomen turpi anteà facto, & mox ignobili morte decoraſſet. *Iouius in Conſaluo.*

In eo prælio, quo Vngari Budenſis Baſſæ exercitum, ad Albæ regalis ſoluendam obſidionem feſtinantem, inſigni ſtrage affecerunt, res mira & rara accidit. Vnicus cùm Baſſa eſſet inter C hoſtes, & vnicus mutus natura Miles eques in Vngarorum caſtris: fortè fugiens Baſſa, & mutus inſequens celeri equo gladiis congrediuntur, atque ex concertatione mutus frangitur gladius Baſſæ medius: ſicque in carpum brachij lethale per mutum accepto vulnere, iam ægrè equi præſtantia, cui inſidebat, Baſſa fugiens periculo eripit. Mutus capulum gladij Baſſæ ex ſolido auro, cui pretioſi bini & varij lapides inſerti erant, in caſtra reduxit. *Nicolaus Reuſnerus Iuriſconſultus in Hiſtor. narrat.*

Veritatis confirmandæ, Mendacij conuincendi ergò.

Adalulfus quidam ſummo inter Longobardos loco natus, Gundebergam Arioaldi Longobardorum regis vxorem, de ſtupro interpellare auſus, cùm repulſam conuiciúmque tuliſſet: veritus, ne ab ea proderetur, regem adiit, & ſecreti colloquij copiam nactus, dixit: Tato dux Etruriæ conſilia de nece tua cum regina communicauit, vt te ſublato illam ſibi coniugio ſociet. Quibus verbis rex incenſus ita ſubitò propè amens coniugem in arcem Amelli coniecit, atque ibi per triennium in arcta cuſtodia habuit. Poſt tertium annum Clotarius rex Francorum mulieris miſericordia motus, legatos ad Arioaldum miſit, perperàm feciſſe arguens, quòd Gundebergam ex regio Francorum ſanguine ortam iniuſta cauſa damnaſſet, atque honore ſuo diſpoliaſſet. Rege autem ſe iuſtam cauſam habere dicente, Anſoaldus è legatis vnus: Facilè id tibi aſſentiemur, inquit, ſi quem ex reginæ familiaribus ſingulari cum accuſatore commiſſo certamine reginam ipſam permiſeris expiare. Hæc erat antiqua Longobardorum conſuetudo, vt crimina vel maxima ſingulari prælio purgarentur, quæ poſtea in leges tranſlata, per multa tempora obſeruata eſt. Quibus dictis, Pitto quidam (Carellum vocat Paulus Diaconus) ab Arriperto reginæ conſobrino productus, cum Adalulfo eſt comparatus. Certamine inito, à veritate victoria ſtetit. Itaque proſtrato Adalulfo victus Arioaldus reginam è cuſtodia eduxit, atque in antiquum locum gratiæ honoriſque reſtituit. *Sigonius lib. 2. Regni Italici.*

Auſtregeſilus ſub rege Gallorum Guntranno in aula verſatus, & E regi mappam pro abſtergendis manibus præbere ſolitus, falſarij crimine accuſatus, cùm monomachia ſe purgare cogeretur, diuinum auxilium prius implorauit. Cùm in circo hoſtem exſpectaret, nuntius affertur, hoſtem in itinere ex equo deturbatum fregiſſe ceruicem. Innocentia igitur illius perſpecta, Epiſcopus poſtea Biturcenſis creatus eſt, anno 627. *Sigebertus.*

Occiſo Malcolmo tertio Scotorū rege, regnóque occupato à Donaldo Malcolmi fratre, Edgarus Margaritæ reginæ frater nepotum ſuorum capitibus timens, ſecretis nunciis eos in Angliam vocat. Venère ij tres, Edgarus, Alexander & Dauid, cum duabus ſororibus: quos quam potuit occultiſſimè educauit. Miles quidam Oſganus nomine, ex calumnia mercedem opimam ſpectans, Edgarum, apud Gulielmum Ruffum Anglorum regem, læſæ maieſtatis accuſauit, quòd ſeſe ac nepotes ſuos, quos in hoc clàm alebat, reges veros regni dixiſſet. Cæterùm is breui importunæ cupiditatis pœnas meritas dedit, deuictus ac occiſus ab Equite quodam, qui ſuſcepta Edgari cauſa, pro rei veritate decernenda ſingulare certamen ſuſceperat. *H. Boëthius lib. 12.*

F Raymundus Berengarius, nonus Barcionæ Comes, audiens Imperatoris Germani vxorem a duobus adulterij inſimulatam, & niſi quis eam intra annum monomachia liberaret, morti deſtinatam: re cum Rochabuma Domicello communicata, Minoritæ habitu ad Imperatricem venit: cúmque eam inſontem eſſe ex ſacra confeſſione audiuiſſet, conſilium ſuum illi detexit, ſilentij fidem priùs pactus, ne ante triduum cuiquam quis eſſet, detegeret. Die certamini indicto ſocium ſuum Rochabumam fruſtra exſpectans, ab Imperatore impetrauit, cum ſingulis ſeorſim congredi. Priorem fortiter occidit: poſterior ſine pugna manus dedit. Victor honorificè ad diuerſorium ſuum deductus, nocte intempeſta clàm omnibus diſceſſit. Imperator poſt triduum ab vxore audiens, Raymundum Comitem hunc fuiſſe illam admittere ad ſe noluit, priuſquam virum tam fortem atque iuſtum coram ſtetiſſet. Itaque illa nobili comitatu in Hiſpaniam vſque profecta, eum in Germaniam perduxit. Cui Imperator præter ingentia dona, Prouinciæ quoque Comitatum largitus eſt. *Marineus lib. 9. Rerum Hiſpan.*

Quum anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo Florentia ab Caroli V. Cæſaris, Mediceos in patriam reducturi, exercitu obſideretur, ab inſigni generoſóque certamine Florentinorum quatuor iuuenum inexſpectatæ celebritatis ſpectaculum eſt edi- G tum, cùm Ludouicus Martellius inter ciues nobilitate inſignis, ac corporis & animi vigore florentiſſimus, Ioannem Bandinum, pari virium ac ingenij robore præſtantem, quòd in caſtris apud hoſtes eſſet, ex prouocatorio libello, hoſtem communis patriæ compellaſſet, proptereáque eum ad ſingulare certamen deuocaſſet in arenam, vt ibi, Marte iudice, vter ipſorum honeſtiorem cauſam tueretur, oſtenderet. Conditionem non abnuit Bandinus, dixitque ei: Si Martellius ſibi adſciſceret in eam dimicationem ſocium, ei ſe parem, iiſdem inſtructum armis, in ſtadium producturum. Atque ita Martellius Dantem Caſtellionium præferocem ex tota iuuentute virum delegit: cui à Bandino oppoſitus eſt Albertinus Aldobrandus, vix dum pubeſcens, immoderati ſpiritus iuuenis. Aurantius Cæſariani exercitus Imperator, iuxta caſtra locum eis ſub publica fide funibus circumſpectum, triúmque gentium præſidio vallatum, certantibus præbuit: quum pari numero à Germanis, Hiſpaniſque & Italis delectæ cohortes, pugnantes ſimul & ſpectantes ab omni iniuria defenderent. Arma fuêre ſingulis ſinguli militares gladij, neq; aliud tegumentum, præ- H ter vnam in dextris ex lorica ferrea chirothecam. Dantes, cui ſorte ducta par Aldobrandus obuenerat, quanquam circa brachij dextri neruos primo congreſſu graue vulnus accepiſſet, hoſtem in ſe inſano procurſu ruentem, ea impauidi animi firmitate ſuſtinuit, vt ambabus manibus gladium prætendens in os incumbentis insereret, cúmque euomentem cum ſanguine animam extemplò conficeret. Contrario euentu pugnabat Bandinus: nam alternante fortuna, Martellio ſuprà oculum vulnus inflixerat, admirabilíque iudicio & gladiatoriæ artis peritia, hoſtem eludens, adacto ſupra coſtas gladij mucrone, victum & deditum fateri coëgerat. Sed Martellium clarum intra vrbem, vſque adeò grauis ex aduerſa ſorte certaminis occupauit dolor, vt angore potiùs animi, quàm vulnerum dolore, mortem acceſſiſſe crederetur. Id certamen, ſicuti eximiam virilis conſtantiæ laudem Bandino peperit, ita Danti ferè decus attuliſſe videbatur: quanquam ille detractis ſpoliis, plane quę in- A teger, & omnis expers vulneris glorioſius victoriæ ſuæ trophæum præferret, & ſpectatores præclarum totius belli omen acciperent, quòd victis pariter atque victoribus non omninò lætum finem futurum arbitrarentur. *Iouius l. 28. Hiſtor.*

Sacerdotij ergò.

Exul in Italia Hippolytus, patrem Theſeum fugiens, Aricinæ Dianæ templum condidit. Ad quod Qui ſingulari certamine dimicarunt (dimicare autem ſoli ſerui permittuntur) præmij loco Deæ ſacerdotium accipiunt. *Pauſan. in Corinthiacis.*

Regni, Imperij comparandi, propagandi, conſeruandi cauſa.

Herculem ex Hiſpania redeuntem aiunt cum Eryce in Sicilia congreſſū, propoſitis certaminis conditionibus, vt ſi ipſe viciſſet, Erycis finibus poteretur: ſin victus eſſet, Geryonis boues Eryci concederet, quas præ ſe nantes in Siciliam egerat. Victor Hercules Erycem interfecit. Hanc ob cauſam Lacedæmonij, duce Dorieo Anaxandridæ filio, Siciliam occupare conati, quod ex Herculis poſteritate eſſent, ab Egeſtæis ferè ad internecionem deleti ſunt. *Pauſanias in Laconicis.*

Tomyris Maſſagetarum regina, cùm Cyrus ponte Araxem B iungeret, ei ſignificauit, vt omiſſa pontis ſtructura, vel ipſe in regionem Maſſagetarum tridui itinere progrederetur, ſe retrocedente: vel ipſe retrocedens, tridui itinere Maſſagetas in regionem Perſarum progredi ſineret: vt nulla ſpe effugij reſidua, de ſumma rerum certare poſſent. Cyrus Crœſi conſilio vſus, in Maſſagetarum regionem progreſſus, primo quidem victor extitit, poſtea verò vitam amiſit. *Herod. l. 1.*

Critolaus Græcus, cum duobus fratribus, aduerſus alios tres fratres, ea conditione certamen iniuit, vt vtri eorum viciſſent, ita vel Tegeates, vel Pheneates controuerſiam ac belli, quibus antè diu inter ſe certauerunt, ius haberent. Occiſis tribus aduerſis fratribus, ſingulari Critolaus animo atque induſtria, cùm ipſe duos in eo prælio amiſiſſet fratres, victor euaſit. Itaque cùm domum, gloriæ plenus, in triumphi ſpeciem rediret, oblata eſt ei ſoror, magno planctu omnia perturbans, quòd inter occiſos hoſtes vir eius erat. Indignatus Critolaus, plus à ſorore virum, quàm patriam ac duos dilegi fratres, qui amiſſi erant: illic ibi obuiam facta eſt, gladio illo, quo accinctus erat, & quo eam pepererat victoriam, ſororem interemit. Haud multò pòſt apud populum accuſatus, matris precibus, quæ iam duos pro patria filios amiſerat, eo iudicio abſolutus eſt. C *Fulgoſ. l. 8. cap. 1. ex Plutarcho.*

Cùm poſt mortem Euryſthei regis Peloponneſi, Heraclidæ, hoc eſt, Herculis poſteri in patriam redire conarentur: Tegeatæ cum Achæis & Ionibus, qui tunc Peloponneſum incolebant, auxilij ad Iſthmum profecti ſunt aduerſus exules. Tùm Hyllus Heraclidarum dux orationem habuit, non expedire, vt vterque exercitus confligendo periclitaretur: ſed vt aliis acquieſcentibus ſecum ſingulari certamine dimicaret is, quem Peloponnenſes iudicarent è ſuo exercitu præſtantiſſimum. Accepta conditione Peloponnenſes fœdus in hæc verba percuſſerunt: Si vincet Hyllus Peloponnenſium ducem, vt Heraclidæ in paterna reuertantur, ſin victus fuerit, tum Heraclidæ cedant, & exercitum abducant, néve per annos centum de redeundo in Peloponneſum agitent. Omnibus ſociis ad eam rem voluntariis, electus eſt Tegeatarum dux atque rex Echemus Æropi filius, qui ſingulari congreſſus certamine Hyllum interemit. Ex quo facto Tegeatæ cùm alia decora inter Pelopon- D nenſes aſſecuti ſunt, tum hoc, vt alteri cornu præeſſent, quoties communiter iretur in expeditionem. Eáque propter in expeditione contra Perſas ad Platæas, Athenienſibus in ſiniſtro cornu cedere noluerunt, niſi Spartanorum iudicium interceſſiſſet. *Herod. l. 9.*

Ephorus tradit Ætolum ex Elide, à rege Salmoneo eiectum in Ætoliam ſeſe recipientem, regioni nomen à ſe tribuiſſe, & vrbibus illis habitatores impoſuiſſe. Poſt aliquod tempus Ætolis in Epeos Elidis occupatores profectis, occurrentibúſque cum armis Epeis, ad ſingulare, de vetuſto Græcorum more, certamen proceſſère Pyræchmes Ætolus, & Degmenus Epeus. Degmenus quidem ſolo inſtructus arcu, vt qui armis tectum longinquo ſagittæ iactu conficeret. Pyræchmes autem fundam tenens, intellecto aduerſarij dolo (nuper autem fundæ ſpecies ab Ætolis reperta fuerat) cùm longinquior fundæ iactus eſſet quàm arcus, occidit Degmenum: & victores Ætoli, eiectis Epeis, terram occupatam tenuère, & ſic Olympiaci curam templi ſuſcepère, quam priùs habuerant Achæi. *Strabo l. 8. & Pauſanias l. 5.*

Bellum fuit Athenienſibus aduerſus Bœotios de Celænis caſtello vicino. Cùm autem Xanthus Bœotus ad ſingulare certa- E men Thymœtem Athenienſium regem prouocaret, idque ille recuſaret: Melanthus Meſſenius, qui tum fortè aderat, à Periclymeno Nelei filio oriundus, pactus regnum, conditionem accepit. Dum verò inter ſe dimicarent, vidit Melanthus à tergo Xanthi, quendam nigra caprina pelle indutum. Eum igitur iniuſtè facere dixit, qui cum comite adueniret. Xanthus conuerſus, vt alterum reſpiceret, à Melantho confixus iaculo eſt. Athenienſes ſtratagematis dolo victoriam adepti, annuum feſtum Dionyſij μελαναιγίδος in honorem Bacchi inſtituerunt (quod vocant Apaturia, quaſi deceptoria) menſe vel Iulio, vel Octobri triduo celebrantes. Vocabant primam diem Dorpiam, quòd Curiales veſperi vna conuiuarentur: alteram Anarrhyſin, à ſacrificando: tertiam Cureotin, eò quòd adoleſcentes & puellas in curias inſcriberent. *Suidas.* At *Polyænus l. 1. de Melanto* bellum geſtum ait, & Deum oraculum dediſſe Xantho:

τὰ δ' Ἕξας ἀπάτῃ ὁ μέλας φόνον ἴχε μέλανθας.

Eo bello quod Mitylenæi de Achilleïdis, ſeu Troadis, vt Strabo, ſiue Sigæ, vt Polyænus & Plutarchus habent, agro cum Athenienſibus habuère, Pittacus Imperator factus, ſingulari F certamine cum Phrynone Athenienſium duce congreſſus eſt. Erat is valido corpore, quippe qui Pancratiaſtes & Olympionices fuit, vicit tamen vires corporis animi prudentia. Rete habuiſſe fertur Pittacus ſub clypeo occultum, quo medio certamine hoſtem minùs ad tales inſidias cautum, ſubitò iactu implicitum peremit. Ex ea pugna exemplum retiariæ pugnæ in arenam manaſſe memorant, vel vſque ad Romani ſenatus ſuggillationem theatralibus ſpectaculis vſurpatæ. *Sabell. l. 5. Ennead. 2. ex Strabone l. 13. & Polyæno l. 1. Plutarcho de Herodot. malitia.*

Pæones ad Strymonem fluuium Thraciæ, admoniti diuino reſponſo, vt bellum Perinthiis inferrent, & ſiquidem à Perinthiis ex aduerſo conſidentibus prouocarentur, nominatim compellantibus, eos inuaderent: ſin minùs, ab inuadendo abſtinerent, ita fecerunt. Conſidentibus Perinthiis è regione Pæonum ſuburbanis, ibi ſingulare certamen ex prouocatione commiſſum eſt, viri cum viro, equi cum equo, canis cum cane. Et cùm victores duobus certaminibus Perinthij præ gaudio carmen Pæana cantarent: tunc Pæones hoc ipſum eſſe reſponſum Dei coniectantes, inter ſe dixère: Nunc oraculum Dei perfectum eſt, nunc noſtrum eſt opus. Atque ita in Perinthios canentes impetum fecère, egregiéque vincentes, ex illis paucos reliquè- G re. *Herod. l. 5.*

Lacedæmonij Argiuis agrum, qui Thyrea dicitur, abſtulerant. Conuenit inter vtroſque, vt trecenti ſoli vtrinque pugnarent: & qui ſuperiores extitiſſent, eorum regio foret. Ex vtriſque delecti viri conflixerunt, nox prælium diremit. Superfuerunt ex Argiuis duo, Alcenor & Chromius, qui tanquam victores Argos curſu contenderunt: ex Lacedæmoniis vnus Orthryades, qui ſpoliatis Argiuorum cadaueribus, eorum arma ad ſuorum caſtra detulit, tropæum erexit, ſuo ſanguine Lacedæmoniorum victoriam eſſe inſcripſit: tandem pudore Spartam redeundi abſque ſociis, ſe ipſum interfecit. Neque tamen vel ſic à bello ceſſatum eſt. Argiui victoriam ſibi vindicabant, quòd ſuorum plures ſuperfuiſſent: Lacedæmonij verò, quòd illi fugiſſent, ſuus ſuperſtitiſſet, & hoſtium cæſos ſpoliaſſet. Concurſum rurſus vtrinque infeſtis ſignis, Lacedæmonij tamen victores euaſère. Ex eo tempore Argiui tonſa coma, deuouerunt ſeſe, ne priùs comam alerent, neve mulieres aurum ferrent, quàm Thyreas recuperaſſent. Lacedæmonij contrà cùm tonſi eſſent, in poſterum comati eſſe voluerunt. *Herod. l. 1. & Plut. in Parallelis.*

Porus Indorum rex, cùm nimiùm tribueret viribus ſuis (erat H enim ſtatura quatuor cubitorum & palmæ, *auctore Plutarcho*) regem Macedonum Alexandrum priuatum ſibi hoſtem depoſcit. Nec Alexander moram pugnæ fecit. Porus itaque multis vulneribus obrutus capitur: & victum ſe adeo doluit, vt neque cibum ſumere voluerit, neque vulnera curari paſſus ſit, ægreque ſit obtentum vt viuere vellet. *Iuſtinus l. 12.*

Romani & Albani bellum inter ſe turbato fœdere gerebant, Metius Suffetius Dictator Albanorum, Tullo Hoſtilio Rom. regi, colloquio dato, perſuadet, vt imperij controuerſia ſine magna clade, ſine multo ſanguine vtriuſque populi decernatur. Quærentibus vtrinque, ratio initur, cui & fortuna ipſa præbuit materiam. Fortè in duobus tum exercitibus erant trigemini fratres, nec ætate, nec viribus diſpares. Horatios Curiatióſ- A que fuiſſe ſatis conſtat, nec fermè res antiqua alia eſt nobilior: tamen in re tam clara nominum error manet, vtrius populi Horatij, vtrius Curiatij fuerint. Auctores vtroque trahunt, plures tamen inuenio, qui Romanos Horatios vocent. Cùm tergeminis agunt reges, vt pro ſua quiſque patria dimicent ferro, ibi imperium fore, vnde victoria fuerit. Nihil recuſatur, tempus & locus conuenit. Priuſquam dimicarent, fœdus ictum inter Romanos & Albanos ex his legibus, vt cuius populi ciues eo certamine viciſſent, is alteri populo cum bona pace imperitaret. Fœdere icto, tergemini, ſicut conuenerat, arma capiunt. Cùm ſui vtroſque adhortarentur, deos patrios, patriam ac parentes, quicquid ciuium domi, quicquid in exercitu ſit, illorum tunc arma, illorum intueri manus: feroces & ſuapte ingenio, & pleni adhortantium vocibus in medium inter duas acies procedunt. Conſederant vtrimque pro caſtris duo exercitus periculi magis præſentis, quàm curæ expertes. Quippe imperium agebatur, in tam paucorum virtute, atque fortuna poſitum. Itaque ergo erecti ſuſpenſique in minimè gratum ſpectaculum animo incenduntur. Datur ſignum: infeſtiſque armis, velut acies, terni iuue- B nes magnorum exercituum animos gerentes concurrunt: nec his, nec illis periculum ſuum, ſed publicum imperium ſeruitiumque obuerſatur animo, futuráque ea deinde patriæ fortuna, quam ipſi feciſſent. Vt primo ſtatim concurſu increpuère arma, micantéſque fulsère gladij, horror ingens ſpectantes perſtringit: & neutro inclinata ſpe, torpebat vox, ſpiritúſque. Conſertis deinde manibus, cùm iam non motus tantùm corporum, agitatióque anceps telorum armorúmque, ſed vulnera quoque & ſanguis ſpectaculo eſſent: duo Romani, ſuper alium alius, vulneratis tribus Albanis, exſpirantes corruerunt. Ad quorum caſum cùm conclamaſſet gaudio Albanus exercitus, Romanas legiones iam ſpes tota, nondum tamen cura deſeruerat, exanimes vice vnius, quem tres Curiatij circumſteterant. Forte is integer fuit, vt vniuerſis ſolus nequaquam par, ſic aduerſus ſingulos ferox: Ergo, vt ſegregaret pugnam eorum, capeſſit fugam: ita ratus ſecuturos, vt quemq; vulnere affectum corpus ſineret. Et iam aliquantum ſpatij ex eo loco, vbi pugnatum eſt, aufugerat, cùm reſpiciens videt magnis interuallis ſequentes, vnum haud procul ab ſeſe abeſſe, in eum magno impetu rediit. Et dum Albanus exercitus inclamat Curiatiis, vti opem ferant fratri, iam C Horatius cæſo hoſte victor ſecundam pugnam petebat. Tunc clamore, qualis ex inſperato fauentium ſolet, Romani adiuuant militem ſuum: & ille defungi prælio feſtinat. Priùs itaque quàm alter, qui nec procul aberat, conſequi poſſet, & alterum Curiatium conficit. Iamque æquato Marte ſinguli ſupererant, ſed nec ſpe, nec viribus pares. Alterum intactum ferro corpus, & geminata victoria, ferocem in certamen tertium dabant: alter feſſum vulnere, feſſum curſu trahens corpus, victúſque fratrum ante ſe ſtrage, victori obiicitur hoſti. Romanus exultans: Duos, inquit, fratrum manibus dedi: tertium cauſam belli huiuſce, vt Romanus Albano imperet, dabo. Malè ſuſtinenti arma, gladium ſupernè iugulo defigit, iacentem ſpoliat. Romani ouantes & gratulantes, Horatium accipiunt eò maiore cum gaudio, quò propiùs metum res fuerat. Ad ſepulturam inde ſuorum nequaquam paribus animis vertuntur: quippe imperio alteri aucti, alteri ditionis alienæ facti. Sepulchra extant quo quiſque loco cecidit. Duo Romana vno loco propiùs Albam, tria Albana Romam verſus, ſed diſtantia locis, vt & pugnatum eſt. *Liuius Decad. 1. l. 1.*

Sub Valentiniano III. Imp. Vandali, morte Gunderici regis D turbati, à Sueuis ſociis ſuis ob dulcedinem prædæ premebantur. Vt paucorum clade bellum finiretur, placuit partibus, ſingulari duorum certamini fortunam aleamq; committi; vt gens, cuius miles ſuperatus foret, Hiſpania vltrò cederet victori, populatibúſque eius eam relinqueret. Vicit Sueuus. Hermericus igitur rex Sueuorum poſtulauit, vt Vandali ex pacto Hiſpaniis cederent. Vandali Genſerico fratre Gunderici rege facto, Hiſpaniis exceſsère. Terram eorum, quam reliquère, Hermericus inuaſit, ac magnam partem Hiſpaniæ, Romanis pulſis, ſibi parere coëgit, *Auentinus A.D.432, Annal. Boiorum.*

Theodoſio iuniore imperante, cùm in Perſas expeditionem feciſſet Procopius, Perſa ei hanc conditionem tulit vti pars vtraque vnum daret: quibus ſingulari pugna congreſſis, victi pars pacta pacis ad annos L. acciperet. Procopius delegit ad hoc Areobindum comitem Fœderatorum. Is Sociſtrum Perſam arripuit in congreſſu, & ab equo deiectum necauit. Ex eo inter Romanos & Perſas pax ad annos L. compoſita fuit. Areobindus vrbem ingreſſus, honorificè ab Imperatore acceptus, ad conſu- E latum euectus fuit, *Cedrenus.*

Coſrois Perſarum regis, aliquoties ab Heraclio Rom. Imp. victi, filius, coactis vndique copiis, innumeriſque gentium auxiliis, Heraclio in Perſidem progreſſuro, ad Danubium occurrit. Quum hinc Perſæ, hinc Romani conſtitiſſent, multáque ante hac calamitoſa vtrinque prælia interceſſiſſent, Imp. ambo ſupra pontem Danubij, quem Traianus victis olim Dacis erexerat, ſingulari certamine depugnare decernunt, vt vtriuſque Reipubl. ſaluti hac duntaxat conditione conſulerent, victori, quicunque foret, ex compoſito omnes vltrò cederent, & imperata facerent. Quum in pontem dux vterque deſcendiſſet, nuncupatis vtrinque votis, conſerto duello, Heraclius tandem Barbarum interfecit, optima Ieſu Feretrio ſpolia retulit. Perſæ omnes, parta victoria, vltrò paruère, & orthodoxa fide initiati ſunt. *Bonfinius l. 8. Dec. 1. & Fulgoſus l. 3. c. 2.*

Grimoaldus Longobardorum rex, quum diu quietè regnaſſet, Halaris Tridentinorum dux repentina defectione otium eius interturbauit. Tridenti igitur obſeſſus, Cuniberti Grimoaldi filij opera, regi conciliatur: & paulò pòſt eiuſdem precibus Brixianam præfecturam aſſequitur. Mortuo Grimoaldo Hala- F ris duos muneribus ſubornat, qui Cunibertum regem per inſidias circumuenirent, eiuſque caput ad ſe referant. Illi contrà faciunt: regique Ticinum circumuaganti ſcelus aperiunt. Cunibertus coacto exercitu arma aduerſus Halarim induit: ſolemni tandem monomachiæ ſtatutus eſt dies. Seno Diaconus, dum Cuniberto vehementer timet, pro rege in certamen deſcendit, & ab Halari obtruncatur. Victor dum elata dextra cæſi caput oſtentat, exuta galea clerici caput eſſe comperit. Deluſum ſe videns, nuncupatis votis, ſi veræ victoriæ compos fuerit, altiſſimum puteum clericorum teſtibus ſe completurum exclamat. Ad hæc Cunibertus in medium prodiens, ſe hoſti offert: ac inſtructa vtrinque acie Halarim prouocat ad ſingulare certamen. Recuſat Halaris, quia Michaëlem Archangelum ſupra pila hoſtium diſtricto enſe infeſtum ſibi videre videbatur. Exclamantibus cunctis, iſtum præ pauore hæc cernere: inter vtramque aciem pugna conſeritur: rex cum rege, miles cum milite congreditur. Strages magna committitur: demùm Halaris Cuniberti dextra abſciſſo capite ſuccubuit. Senonis diaconi corpus magnifico ſumptu ſepultum eſt: Cunibertus victor Ticinum reuerſus triumphauit. *Bonfinius l. 2.*

Henrico III. imperante, inter Pomeranos ethnicos, & Polonos Chriſtianos orta diſcordia eſt, quia annua vectigalia Pome- G rani pendere recuſabant. Quum vtrinque acies conſtitiſſent, vtrique genti viſum eſt, vt ambo duces ſingulari certamine litem dirimerent. Si Pomeranus caderet, poſtulata tributa penderet: ſi verò Polonus, ius omne tributorum amitteret. Sed quum Mieſco ac filij ſingulare certamen reformidarent: Bela (qui vnà cum fratribus Andrea & Leuenta, moniti ab Vngariæ rege D. Stephano morti iam vicino, patruo ſuo, in Poloniam profugerant) in medium prodiens, ſubiturum ſe pro Polonis periculum pollicetur. Accepit Mieſco, quod Bela detulerat, ac gratias egit: nec ſubrogatum quidem perduellionem Pomeranus recuſauit. Bela hoſtem equo deturbat, mox gladio confoſſum proſtrauit humi. Mieſco eum multis muneribus affectum, filiæ inſuper nuptiis, & Pomeranorum ampla prouincia donauit. *Bonfinius l. 2. Decad. 2.*

Godofridus Bollionius cum agnato quodam ſuo de Lotharingiæ ducatus parte, quam ille petebat, prælio certans, vſque ad capulum enſem confregerat. Quod conſpicati Principes, qui aſtabant, cùm ne vinceretur metuerent, compoſitionis mentionem iniecerunt. Cæterùm ipſe obaudiens, omnibus viribus nixus, ita capulo hoſtem contudit, vt attonitum humi proſterneret. Hinc equo delapſus, hoſti ademit gladium, Principeſque compellans, à quibus ad res componendas fracto gladio inui- H tabatur, dixit: Nunc cùm prælio hoſtem viciſſet, poſſe ſe ſine dedecore ad paciſcendum deſcendere. *Fulgoſus & Egnatius l. 4. cap. 5.*

Edmundus Anglorum rex, cum Canuto Daco regni occupatore in Sabrinæ ripa dimicaturus, de ſumma rerum conſtiterat. Suſpenſis omnium animis, Erricus Bratouius Anglus conſilium dedit, vt vtrinque quieſcente exercitu, reges ipſi inter ſe ferro contenderent, & qui viciſſet, huic alter victus regni poſſeſſione cederet. Erat non procul paruula Sabrinæ inſula, cui Oluea nomen eſt, in hanc ambo reges armati deſcenderunt, circumſtantibus vtrinque ad ripas fluminis copiis. Datur ſignum, infeſtiſque armis reges concurrunt. Edmundo corpus

magni

magnitudine & animoſo pectore eximium erat. Canutus mediocri A ſtatura, viribus & animo ingens. Cum certamen æquo marte extraheretur, & victoriæ ſpes dubia euaderet: tum Danus, vt qui omninò viribus impar iam iam terere cœperat, quam maxima voce potuit: Ecquæ nos, inquit, neceſſitas: vir fortiſſime vrget? immaturam pro regno oportere mortem? Præſtat profectò, depoſitis cum odio armis pacem inter nos conuenire: vtere tu, prout lubet, Canuto tuo, qui præſtò eſt, vt tibi gratum faciat. His verbis ferox iuuenis lenitus, e veſtigiò proiectis armis, porrigit aduerſario dextram. Itidem faciunt cæteri omnes, qui eandem patriæ fortunam expectabant, quam reges pugnando ſubiiſſent. Poſtea facto in multos annos fœdere, inter ſe regnum partiuntur. Edmundo pars quæ occaſum Solis vergit, Canuto reliqua obuenit. *P. Polyd. l. 7.*

Vermundus Danorum rex ex ſenio cæcus, cùm filium haberet Vffonem, ob linguæ hæſitantiam & ſtupiditatem ad regnũ vti videbatur, penitùs ineptum: à Saxonum rege faſces deponere, aut certè filium cum filio ſuo de regno, ſingulari certamine decertare iubet. Ad hæc obſtupefactis Danis, Vffo, qui fortè cum cæteris aderat, reſponſurus a patre licentiam flagitans, B ſubitóque velut ex muto vocalis factus, Nec regi filium, nec regno ſucceſſionem deeſſe, reſpondit: ſeque non ſolum regis eorum filium, ſed etiam quemcumque ex gentis eorum fortiſſimis ſimul pugna aggredi conſtituiſſe. Quo audito, legati ridendo irriſere. Nihilominùs condicitur pugnæ locus. Vermundus interea filio percontanti, Cur vocis vſum tamdiu ſummo diſſimulationis ſtudio texiſſet? reſpondit, Se paterna hactenus defenſione contentum, non priùs vocis officio opus habuiſſe, quam domeſticam prudentiam externa loquacitate preſſam animaduerteret. Rogatus item ab eo, Cur duos quàm vnum prouocare maluiſſet? Hunc ideircò dimicationis modum à ſe exoptatum, reſpondit, vt Athiſli Suenonum regis oppreſſio (nam à Ketone & Vvigone Frovvini Sleſuicenſium ducis filiis in ſolitudine cæſus fuerat) & quia à duobus illata fuerat, Danis exprobrari ſolebat, nouo facinore deleretur. Arma quælibet Vffonis lacertis impatia erant: paterna lorica fibulis dilatanda fuit. Gladios quoſlibet prima agitatione diſrumpebat. Vermundus ergo Skrep dictum, quem, quòd hærede iuſto careret, inuidia poſteritatis humi defoderat, erui curat. Eo accinctus Vffo, in inſula Eidoru fluminis athletam primò, qui Saxoniæ C regis filium comitabatur, medium diſſecat: mox regem ipſum tranſuerberat: patre vtriuſque ictus ſonum lætis auribus obſeruante: qui alioqui in ripa ſe collocari curauerat, vt ſi quid filio aduerſi accidiſſet, ſemetipſum in flumen præcipitem daret. Itaque Saxones Danis tributarij facti. *Saxo l. 4. & Crantzius l. 1. Saxoniæ c. 6.*

Scioldus Danorum rex, cum Scato Alemanniæ ſatrapa, Teutonum Danorúmque exercitu inſpectante, ex prouocatione dimicauit: interfectóque eo, & Alemannis, perinde ac ducis ſui interitu debellatis, tributum impoſuit, & Auildam formoſiſſ. virginem, cuius connubium petebatur, obtinuit. *Saxo 4, l. 6.*

Syualdus quidam Sueciæ tyrannidem inuaſerat contra Haldanum Daniæ regem victorem. Hic ſeptem filios habebat, tanto veneficiorum vſu callentes, vt ſæpè ſubitis furoris viribus afflati, ſcuta morſibus peterent, prunas deuorarent, quæuis incendia penetrarent, nec alio remedij genere, quàm aut vinculorum iniuriis, aut cæde humana furor cohiberi poſſet. Is Haldanum ſibi imminentem prouocauit, vt ſi famam factis æquaret, & tantus re eſſet, quantus opinione cenſeretur, ſe ſuámque ſobolem D pugna ſolus exciperet. Haldano autem, Legitimæ dimicationis formam duorum numerum excedere non debere, reſpondente: Nil mirandum, inquit Syualdus, hominem frigidũ, & proinde cælibem oblatos detrectare congreſſus: vt qui liberos aut gignere non poſſet, aut nollet, ne ſibi timiditate ſimiles patri forent, ſe ac filios vnius hominis loco cenſendos eſſe, quibus veluti vnum corpus à natura tributum videatur. Cuius conuitij rubore permotus Haldanus, ſolus prouocationem obire ſtatuit. Cúmq; per opacum fortè nemus iret, quercum humo radicitùs eruit, ſoliſque ſpoliatam ramis in clauæ ſpeciem efformauit, eaque Syualdum cum ſeptem filiis trucidauit. *Saxo l. 7. & Crantzius l. 1. Sueciæ c. 44.*

Herotho Sueonum rege mortuo, Sorlus tyrannidem inuaſerat. Regnerus Danorum rex indignè ferens, liberis ſuis auitum regnum eripi, Sueciam inuaſit. Sorlus, publicè an priuatim velit dimicandi optione oblata, ſingularem deligenti conflictum, Starchaturum ſpectatæ audaciæ pugilem, cum ſeptem filiis oppoſuit. Cum quibus Regnerus tribus filiis Biorno, Fridleuo & Rathbarto, in certaminis ſocietatem aſſumptis, vtroque exercitu E inſpectante congreſſus, victor extitit. Biornus verò quòd nullum vulnus acceperat, Ferrei lateris agnomen aſſumpſit. Solus cum vniuerſis copiis cæſus eſt. *Saxo l. 9. & Crantzius l. 5. Sueciæ c. 3.*

Quo tempore in Dania regnabat Roë (is qui Roſchildiam Daniæ vrbem fundauit) illius germanus Helgo, maris imperium ſortitus, per Albim fluuium aſcendens, Saxonium ferro flammiſque vaſtabat, Hundingus Syrici filius, Saxonum princeps, tumultuarias vires contraxit. Apud Stadium cùm ſtarent infeſtæ acies, rex Daniæ Hundingum prouocat ad ſingulare certamen; vt victum ſe ſciret exercitus, cuius dux ſuperatus eſſet. Conuenère partibus armis in circum deſignatum: victoria penes Danum fuit. Iutia proinde ceſsère Saxones, & reuerſa eſt Cherſoneſus Cimbrica in Daniæ deditionem: nec poſt eum diem Saxonibus legitur paruiſſe tota. *Crantz. l. 1. Sax. c. 4.*

Libertatis ſtudio retinenda, ſeruitutis depellenda cauſa.

Palæſtini contra Iſraëlitas expeditione ſuſcepta, apud Sochonem Iudææ caſtra poſuerant: vtraque caſtra vallis dirimebat. Goliath igitur Gethæus, vir immanis, ſex cubitos & dodrantem longus (æream loricam quinque millia ſiclorum pendentem geſtans, lanceæ etiam haſtile textorij iugi, mucro illius ferreus, ſexcentos ſiclos pendebat) ea Palæſtinorum caſtris progreſſus, ad monomachiam prouocabat Iſraëlitas: ea conditione, F vt ſi ipſe viciſſet, ſeruirent Iſraelitæ: ſin victus eſſet, Palæſtini. Et cùm hoc quadraginta diebus egiſſet, neque aliquis Iſraëlitarum prodire auderet, quamuis Saul rex filiam ſuam victori pollicitus eſſet cum ampliſſima dote, & immunitate vectigalium: David tandem Iſai filius, Bethlehemita, puer adhuc, atque paſtor, Dei Opt. Max. numine fretus, armis Saul repudiatis, quæ ei offerebat, pedum paſtorale cum funda corripuit, lectiſque quinque lenibus ex flumine ſilicibus: & in ſacco poſitis, Palæſtinum multa minantem aggreſſus, frontem eius tanta vi percuſſit, vt pronus humi concideret. Mox accurrens, enſe illius ſtricto caput ei amputauit. Palæſtini territi, ab Iſraëlitis ad triginta millia cæſi, totidem vulnerati, caſtra eorum direpta, David verò Goliath caput Hieroſolymam intulit, eiuſque haſtam Deo dedicauit. *1. Reg. 17. & Ioſephus Antiq. l. 6. c. 11.*

Saxones defectionem moliti, Frothonem IV. Danorum regem ad duellum prouocarant. Cuius ſeſe propugnatorem quum Starcatherus edidiſſet, Saxones Hamam, qui apud eos gymnicis palmis clariſſimus habebatur, molem corporis eius auro ſe repenſuros polliciti, ad campum conflictui deputatum proſequuntur. G Is Starcatherum iam ſenem iuuentæ fiducia, lucta quàm armis excipere maluit, eundemque adortus pugno tanta vi percuſſit, vt in genua prolapſus Starcatherus humum mente contingeret. Aſt vbi ſeſe recollegit, manúmque expediuit, & ferrum ſtringere licuit, medium Hamæ corpus diſſecuit. Complures agri ſexagenáque mancipia victoriæ præmium extitère, Saxones poſt Hamæ cædem, pro cubitalium membrorum quolibet, indicem ſeruitutis ſtipem, quotannis pendere coacti fuère. *Saxo l. 6.*

Nuptiarum cauſa.

Monomachiam Paridis & Menelai, item varios ritus eius proponendæ & confirmandæ, *pete ex Euſtathio Iliad γ.*

Clytus & Dryas pugnarunt inter ſe pro Pallene filia Hodomathum regis Sithonis, victórque Clytus extitit aſtu Pallenes, quæ Præſyntem nutritorem ſenem ſubornauerat, ne Dryantis aurigæ fibulas rotis obderet. Ergo cùm in Clytum inueheretur, rotæ ei de curru deciderunt, eúmque prolapſum Clytus interfecit. *Parth. de Amatoriis c. 6.*

Cliſthenis Sicyonij filia Agariſta plurimos habuit Procos: quorum Syritanus & Damnaſus ab Italia ad certamen venerunt, H Venerunt eòdem ex Ionio ſinu Amphimneſtus Epidamnius, Ætolus Meges. E Peloponneſo Leocydes, Phydonis Argiuorum tyranni filius, Amianthus Arcas, Laphanes Eleus. Ex Attica Megales Alcmæonis filius. Ex Ethruria Lyſanias. Ex Theſſalia Diactorides Cranonius. Ex Moloſſis Alcon. Conuenerant autem, vt in Olympico certamine vires ſuas oſtentarent: quoniam pater puellæ proclamauerat, ei ſe daturum filiam, quem in certamine præſtantiſſimum repeꝛiſſet. *Herodotus.*

Fabulantur Acheloum Ætoliæ fluuium & Herculem, ob Deianiram Ætolorum regis filiá certaſſe. Cúmque Achelous ſumpta tauri forma in Herculem impetum feciſſet: Herculem cornu manibus apprehenſum fregiſſe, Acheloum præ dolore cedentem, ſuumque cornu repetentem, pro eo Amaltheæ cornu A Herculi eſſe largitum. *Ouidius in Deianira.*

Cornua flens legit rapidis Achelous in vndis,
Truncaque limoſa tempora merſit aqua.

Natalis Comes Mythol.l.7.c.2.

Icarius Penelopes pater, curſus certamen procis propoſuit. In quo Vlyſſes victor extitit. *Pauſan. in Laconicis.*

Propter Lauiniam, Latini regis & Amatæ filiam, ortum eſt bellum inter Æneam & Turnum. In quo etſi Turnum ab Ænea interfectum Virgilius dicat, ſunt tamen argumenta quæ inficiantur: imò verò Æneam à Turno adactum ad mortem inferunt, ſubmerſúmq; in Numicio fluuio, dum inſequentem Turnum fugeret. Quod apud Virgilium fateri videtur Venus, pro Aſcanio Iouem orans, deſperato iam Ænea, vbi ait:

Æneas ſanè ignotis iactetur in vndis,
Et quamcunque viam dederit fortuna ſequatur:
Incolumem Aſcanium liceat ſupereſſe nepotem.

Quam mortem priùs Dido ei imprecata fuerat, inquiens:

At bello audacis populi vexatus, & armis,
Finibus extorris, complexu auulſus Iuli,
Auxilium imploret, videatque indigna ſuorum
B *Funera: nec quum ſe ſub leges pacis iniquæ*
Tradiderit, regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem, mediaque inhumatus arena.

Item *Iuuenalis* de Romulo fulminato, & Ænea ſubmerſo loquens:

Alter aquis, alter flammis ad ſidera miſſus.

Ouidius quoque in *Metamorph.* ſic ait:

Littus adit Laurens, vbi tectus arundine ſerpit
In freta flumineis vicina Numycius vndis.
Hunc iubet Æneæ quæcunque obnoxia morti
Abluere, & tacito deferre ſub æquora curſu.

Item Tibullus lib.2.

Helgo Noruegienſis Helgam Ingelli Danorũ regis ſororem ambiebat. Riualem habebat Angaterum Sialandum, quem cum octo fratribus prouocarat, in ſocietatem aſſumpto Starcathero, qui tunc apud regem Suecorũ viuebat. Eum Starcatherus, loci certaminis ac tempore cognito, Daniam cum comitibus repetere iuſſit, affirmans ſe eius aditum occulto callis compendio C quæſiturum. Quo diſcedente, interiectis diebus profectionem orſus, tantum itineris vno die confecit, quantum præcedentes diebus duodecim peregerant; ita vt vno eodémque tempore in regia Ingelli comparuerit. Die certamini indicto Starcatherus prima luce veniens, cùm Helgonem dormientem vxoris amplexibus inhærere cognouit, ſolus periculum ſubire decreuit. Campum, qui Roliung dicitur, ingreſſus, ſub montis cuiuſdam iugi ſedens, ventis ac niuibus corpus expoſuit, ac veluti apricandum eſſet, depoſita veſte, legendis operam pulicibus dabat. Purpureum amiculum, quo nuper ab Helga (id erat nomen regiæ ſponſæ) donatus fuerat, ſentibus iniecit, ne contra ſæuientis grandinis iniuriam corpus texiſſe videretur. Athletæ montem oppoſitum ſubeuntes, auerſum ventis ſedendi locum petunt: accenſoque igne, frigus depellunt. Speculator in deuexa montis parte ſenem proſpicit, ſcapulis tenus niue contectũ: eum percontantur, An is ſit, qui promiſſas pugnæ partes agere debeat. Cumq; ſe eum eſſe Starcatherus aſſereret, ſuperuenientes cæteri, Pariterne omnes, an ſigillatim excipere ſtatuiſſet, interrogant. At ille: Quoties, inquit, mihi canes oblatrant, ſimul, non ſigillatim eos abigere ſoleo. Inita pugna, ſex eorum illæſus proſtrauit: tres alios D decem ac ſeptem vulneribus affectus, ita vt maior viſcerum pars ventre elaberetur, confecit. Cumque graui ſiti premeretur, vt riuum Agateri cruore tabidum animaduertit, ab eius potu abſtinuit. Exhauſto penè robore, ſaxo cuidam genibus aduolutus, incubuit: cuius cana adhuc ſuperficies cernitur, ac ſi illam decumbentis moles conſpicua corporis impreſſione ſignaſſet. Vix tandem à ruſtico quodam inteſtinis repoſitis, currui impoſitus, & in regiam vectus eſt. Interea Helga: Scite ſe, inquit, Starcatherum victorem abſentiæ pœnas ab eo ſumpturum: ſed eò tanto acriùs reſiſtendum eſſe, quòd fortibus parcere, ignauos odiſſe ſoleat. Starcatherus ad regiam veniens, ocyus curru deſilijt, ac veluti ſanus in thalamum irrumpens, pugno valuas perfregit. Tum lecto exiliens Helgo, aduerſam eius frontem vulnerauit. Helga ſenem ab imminenti exitio correpti vmbonis interiectu defendit: quod tamen ab Helgone validiore ferri impulſu medio tenus vmbone diſſectum eſt. Ita generoſa femina amicum, quem conſilio læſerat, manu ſeruauit. *Sax.l.6.& Olaus l.4.c.5.*

Hatheri Noruegiorũ reguli filiam Thorildam, Grimmo eximiarum virium athleta, ſub duelli comminatione expetebat. E Haldanus ergo Danorum & Suecorum rex, quanquam ad ſenectutem cælebs perueniſſet, athletæ petulantia permotus, Noruegium petit: victóq; Grimmone, & vita donato, victoriæ præmium Thorildæ nuptias aſſecutus, filium ex ea Aſmundũ ſuſtulit, à quo ſe Noruegiæ reges originem duxiſſe magni æſtimant, ab Haldano ortus ſui ſeriem texentes. *Saxo l.7.*

Cùm Ebbo pirata Sygrutham, Gothenſium regis Vnguini filiam poſtularet, ac præterea Gothici regni dimidium in dotem expeteret: conſultus Haldanus Danorum & Suecorum rex, conſenſum ſimulare iuſſit: curaturum ſe, ne virgine potiretur. Nuptiarum die conſtituto, ipſe mutato habitu regiam intrans quærit. Quis proximus regi aſſideat. Hic cùm Ebbo Vnguini generum eius lateri adhæſurum diceret: ſordes illi generis obiiciens, & ſtultam audaciam incurſans, qui regias nuptias regnique conſortium ſperaret, ferro ſecum decernere iubet, non priùs voto quàm victoria potiturum, Ebbone autem nocturnum certamen lemuribus, diurnum hominibus congruere reſpondente: Haldanus lunæ ſplendore diem æquari dixit, & inuitum Ebbo- F nem ad duellum pertractum occidit, nuptiaſque exequiis mutauit. *Idem, & Crantzius l.2.Dania c.4.*

Gloria, Victoriæ cauſa. Roboris declarandi gratia.

Dauid etiamnum puer ſuperbum Goliath, robore & armis fidentem, inermis ipſe, iactu fundæ proſtrauit: cùm priùs audaciæ ſuæ conſilium regi Saul aperuiſſet: Dei numen, quod ſibi contra leonem & vrſum affuiſſet: nunc quoque certò ſibi affuturum, ſe conſtanter credere. *1.Reg.verſ.15.*

In nauigatione Argonautarum, cum ad Bebryciorum regis Amyci Neptuni F. litus appuliſſent, Pollux aduerſus Amycum qui omnes Argonautas prouocauerat, in pugnã prodiuit, eumque interfecit. Amycus enim conſueuerat omnes peregrinos interimere, cùm illos cogeret ſecum pugillatu decertare. Theocritus autem exiſſe aquarum Pollucem ſcribit, & apud fontem Amycum inueniſſe. *Natalis Comes l 8.c.9.*

Cùm Artaxerxes Ochus rex Perſarum contra Caduſios bellum ſuſcepiſſet, ibi quodam è numero hoſtium, cuius robur & animi conſtantia in ore omnium erat, inuitante ad certamen ſingulare Perſarum aliquem, cùm nullus progredi auderet, ſolus Darius Arſanis filius fratris regis, periculo ſe obtulit, aduerſariumque victum interfecit. Qua ex re munera ingentia à rege, G & à Perſis omnibus exiſtimationem eam retulit: vt ei fortitudinis quædam prærogatiua tribueretur. Regnum itaque, quod ſtrenuè ſe gerendo meruiſſe viſus eſt, Bagoæ eunuchi parricidio Darius accepit. *Diod.l.17.*

Lamachus, Niciæ collega in Sicula expeditione, vt manu ſtrenuus, cum Callicrate Syracuſano equite ex prouocatione ſolus congreſſus, cùm vulnus prior accepiſſet, & Callicratem vulneraſſet, conciditſetque, vnà cum eo expirauit. *Plut. in Nicia.*

Alexandro Magno Arios ſubigente Satibarzanes transfuga, qui hoſtibus præerat, quum fortè acies in procinctu ſtaret, ademta ſibi galea in medium proceſſit, alta voce inclamans. An ex hoſtibus eſſet, qui ſecum vellet ſingulare certamen obire, Tum Eriginus, etſi iam grauis ætate, pulchrũ tamen ratus cum duce hoſtium depugnare, capitis & menti caniciem oſtentans, dimicaturum ſe dixit: vt ex euentu vnius ſenilis pugnæ intelligi poſſet, quantum Alexandri milites, quibus integra ætas eſſet, Barbaros virtute anteirent. Dato itaque ad concurrendum ſpacio, equos in ſe concitant. Eriginus hoſtis ictu capitis acclinatione H vitato, haſtam in aduerſum barbari guttur defigit: quem ad terram deiectum, altero ictu repetitum, per concauum oris ſariſſam inſerit. Satibarzanes hoſtilem haſtam manu complexus, vt maturiùs expiraret, victoris ictum altiùs adegit. Extinctum Eriginus ſpoliat. Inde hoſtium exercitu ſua ſponte diſiecto: Eriginus optima præ ſe ferens ſpolia, Alexãdro in Beſſum eunti ſeſe multa gratulatione obtulit. *Sab.l.3. Ennead.4.*

Ceninenſium rex Acron raptis à Romulo Sabinis, primus bellum intulit, magniſque copiis mouit in Romulũ. Cum iam in conſpectu eſſent, prouocauerunt ſe mutuò ad pugnam, copiis in acie quieſcentibus. Ibi Ioui Romulus, ſi hoſtem viciſſet fudiſſetque, vouit arma illius ſemetipſum ei dedicaturum. Acronem ſuperat & occidit, exercitum eius ſignis collatis profligat. Mox vt votum Ioui redderet quàm gratiſſimum & oculis ciuium ſpecioſiſſimum: quercum quam in caſtris vidit miræ proceritatis recidit, & inſtar adornauit trophæi: Acronis armis aptè ſuſpenſis ex ea adaptatiſque, veſte ipſe incinctus, & capite fluente coma, laurea coronatus, feretrum dextro innixum humero

A mero directum gerens inceſſit, carmen victoriale exercitu præeúte in armis ſequenti, ciuibus eum gratulatione & laudibus eum excipientibus. Triumphorum fuit hæc celebritas in poſterū origo & exemplum. Feretrum Iouis Feretrij donum appellatū eſt à feriendo. Precatus enim Deū fuerat, vt Acronem feriret & cæderet. Opima ſpolia dicta ſunt, auctore Varrone, quòd diuitias opes appellent. Rectiùs mihi videtur ab opere, nam cùm manu ſua dux ducem interficiens, ipſe decus parit, permittitur ei opima ſpolia conſecrare. Ac tribus modò Romanis Imperatoribus eius fortuna decoris fuit; primò Romulo, interfecto Ceninenſi Acrone; ſecundò Cornelio Coſſo, qui Volumnium Tuſcorum ducem occidit; poſtremò Claudio Marcello, à quo Gallorū rex cæſus eſt Viridomarus. Coſſus & Marcellus curru iam inuecti ſunt, cùm opima ſpolia ferrent. Romulū fallit Dionyſius, qui vſum dicit curru, ſiquidem Tarquiniū, Demarati filium, proditum memoriæ eſt, regnum principem, eam in ſpeciem & feſtum euexiſſe triumphos. Poplicolam ſcribunt alij primùm curru triumphantem inuectum. Nam Romuli quidem ſtatuas triumphales videre eſt omnes pedeſtres. *Plut. in Romulo, & Valer. Max. l. 3. c. 2.*

A Romulo proximus Cornelius Coſſus, Ioui opima ſpolia conſecrauit, cùm magiſter equitum ducem Fidenatium B in aciem congreſſus interemiſſet. Magnus initio huiuſce generis inchoatæ gloriæ Romulus: Coſſo quoque multum acquiſitum eſt, qui imitari Romulum voluit. *Val. l. 3. c. 2.*

L. Sulpitio, & C. Licinio Caluo Coſſ. Galli ad tertium lapidem Salaria via proximè vrbē acceſsēre. Dictator T. Quintius Pœnus eſt dictus, omneſque iuniores ſacramento adacti. Hoſtes vltra Anienem caſtra fecerant: eráque pons medius inter vtroſque monimenta. Eum vacuum Gallus ingenti ſtatura occupat, altáque voce fortiſſimum prouocat Romanorum ad ſingulare certamen, vt ea talis pugnæ euentu intelligi poſſet, vtra melior bello eſſet. Silentium aliquandiu inter Romanos fuit, quum & abnuere certamen erubeſcerent: nec temerè quiſquam præcipuam periculi ſortem peteret. Tum T. Manlius, L. filius, qui patrem à Tribunitia vexatione memorabili pietatis exemplo defenderat, à Dictatore petiit, vt ſibi cum hoſte tam ferociter inſultante liceret dimicare, pollicitus fore, vt eo certamine oſtenderet ſe verè ex familia ortum, quæ Gallorum agmen ex Capitolina deiecit rupe. Macte, inquit Dictator Manli, eſto tua iſta in patrem & patriam pietate, perge, Romanumque nomen diis auxiliaribus inuictum præſta. Cum his dimiſſus, ſcuto & Hiſpanico gladio accinctus in hoſtem ire pergit. Excipit Gallus Romanum, venientem C cum deriſu, exerta in deſpectum, vt mos eſt gentis, lingua. Congreſſi haud pari habitu. Erat Gallus hoſtis eximia magnitudine, verſicolori veſte amictus pictiſque & auro cælatis fulgebat armis. Romano media ſtatura, in armis magis habilis quàm decora ſpecies: non cantus, vt illi, non verborum ſtrepitus, vanáque armorum vibratio ſed pectus tacitæ iræ plenum. Erant duorum exercituum lumina in vnum ad id certamen defixa. Gallus ſcuto læuaq; in Romanum proiecto, cæſim gladium, cum ingenti ſonitu, in eum deiecit. Contrà ille mucrone ſurrecto, cùm imum ſcutum ſcuto perculiſſet, hoſti inſinuatus, ventrem atque inguen vno atque altero hauſit ictu: Gallumque, quantus erat, moribundum ingenti ſpatio porrexit, iacentem aureo torque ſpoliat, quem cruore reſperſum collo circumdedit ſuo. Inuaſit pauor Gallos inopinata clade attonitos. Romani contrà alacres ab ſua ſtatione ſuum D militem cum lætitia & gratulatione excipiunt. Inter iocularia militum carmina Torquati cognomen auditum, victori ipſi & poſteris deinceps manſit. Dictator coronam illi auream dono dedit, eúmque pro concione laudauit. Tanta ea eius pugnæ euentu Barbaris trepidatio orta eſt, vt ſequenti nocte, relictis caſtris, in Tyburtem agrum conceſſerint. *Sabellicus l. 3. Enneadis 4. & Gellius lib. 9. cap. 13. ex Q. Claudij Quadrigarij Libro primo Annalium.*

M. Marcellus ad Claſtidium cum Gallis pugnans, fertur præſtantiſſima hoſtium arma Ioui Feretrio vouiſſe. Ibi Gallorum rex Viridomarus conſpicit Marcellum, & ab inſignibus coniiciens ducem eſſe, longè antè aciem prouectus eſt, ſimulque alta voce laceſſens eum, & haſtam vibrans, admittit infeſtus in eum equum, proceritate inter Gallos exſuperāſ, armiſque ex auro & argento fabrefactis, & varia picturatis tinctura, inſtar fulguris inſignis radiātis. Quæ arma luſtranti oculis aciem Marcello, vt viſa ſunt præcellentiſſima, eáque vota ſe factaſſe diis exiſtimans, in regem impetum dedit, thoracemque eius haſta transfixit: tum libramento equi premens E in terram præcipitauit, alterum deinde ac tertium repetens ictum, occidit. Mox deſilit ex equo, iniectáque mortui armis manu, ſuſpiciens in cœlum ita fatur: Arbiter inſignium factorum ducum, & actuum Imperatorum in bello atque præliis, Iupiter Feretrie, te teſte dux ducem, conſul regem manu mea tertius ego hunc confoſſum interfeci. Tibi conſecro prima & præſtantiſſima ex ſpoliis. Tu ad reliquas belli pergentibus eundem tribue fortunæ curſum. *Plut. in Marcel.*

L. Fur. Camillo, & Appio Cl. Craſſo Coſſ. Galli ex Albana arce excurrentes, Romanos infeſtabant. Ex his vnus magnitudine corporis & armis inſignis, haſtam & ſcutum quatiens, ex Romanis, qui ſecum bellum decernat, vnum aliquem altu voce prouocat. Erat in caſtris M. Val. Tribunus militum, adoleſcens, qui T. Manlij exemplum imitatus, explorata Conſulis voluntate, inſtructus armis in Gallum contendit. Mirum eſt, quod in ea pugna accidiſſe aiunt, coruum Romani militis in certamen euntis galeam inſediſſe. Tribunus velut omen cœlo demiſſum lætus accepit, precatúſque eſt numen, vt quicunque deorum eſſet, præſentem ſibi pugnam ſecundaret. Fuit deinceps miraculo, quòd illicò conſertis manibus, ales alienans F ſe, roſtro & alis diuerſum hoſtem non priùs infeſtare deſtitit, quam Gallus tali prodigio territus, oculiſque ſimul & mente turbatus, ferro ſit à Valerio proſtratus. Fuerant vtrinq; quietæ ſtationes, cæterum Galli ſuum bellatorem cadentem conſpicati, haud paſſi iacentis corpus diripi, in Valerium ſpolia detrahentem decurrunt. Deuolant eò & Romani milites aliquanto celeriùs: committiturque atrox prælium. Galli priuſquam ad iactum teli veniretur, per Volſcos & Phalernum agrum diſſipati, in Apuliam & oram ſuperi maris abierunt. Conſul Tribunum pro concione laudatum, decem bobus & corona aurea donauit, manſitque illi ab eius victoriæ euentu auxiliarique alite, Coruini cognomen, eſtque ea appellatio in poſteros propagata. *Sab. l. 3 Ennead. 4. ex Gell. l. 9. c. 11.*

Q. Cotius, propter fortitudinem Achilles Romanus cognominatus, Q. Metello Coſ. legatus in Hiſpaniam profectus, Celtibericum ſub eo bellum gerens poſteaquam cognouit à quodam gentis huius iuuene, ſe ad dimicandum prouocari (erat fortè prandendi gratia poſita menſa) relicta ea, arma ſua extra vallum deferri, equum clàm duci iuſſit, ne à Metello impediretur. Et illum Celtiberum inſolentiſſimè obequitantem conſectatus interemit, detractáſque corpori eius exuuias, G ouans lætitia, in caſtra retulit. Idem Pireſum nobilitate ac virtute omnes Celtiberos præſtantem, cùm ab eo in certamen pugnæ prouocatus eſſet, ſuccumbere ſibi coegit: nec erubuit flagrantiſſimi pectoris iuuenis gladium ei ſuum, & ſagulum vtroque exercitu ſpectante tradere. Ille verò etiam petiit, vt hoſpitij iure inter ſe iuncti eſſent, quando inter Romanos & Celtiberos pax foret reſtituta. *Idem l. 4. c. 6.*

Cùm capta Antonia arce, iam quoque templum ipſum Hieroſolymitanum Titus Imp. oppugnaret, quidā ex Iudæis, vir & corpore breuis, & vultu deſpicabilis, tamque genere quā rebus aliis viliſſimus, Ionathas nomine progreſſus ad Ioannis pontificis monumentum, cùm alia multa ſuperbè ad Romanos prolocutus eſt, tum quem fortiſſimum haberent ad ſingulare prælium prouocauit. At qui contra ſtetêre, multi quidem dedignabantur: erant autem inter eos (vt aſſolet) etiam qui timerent: quoſdam verò non inconſulta mouebat ratio, cum mortis cupido non debere confligere: nam qui de ſalute deſperaſſent, eos neque cautos impetus habere, neque Deum H vereri: & cum his in diſcrimen venire, quos neque vincere magnum ſit, & vinci cum dedecore, periculoſum: non fortitudinis, ſed ferocitatis videri. Cùm autem diu nemo prodiret, multaque Iudæus Romanorum timiditati illuderet, Romanus ex ala equitum, nomine Pudens, inſolentiam eius exoſus, fortaſſe autem etiam ſtaturam corporis contemnens, inconſultò proſilit, & cæteris commiſſa cum eo pugna riſum præbuit, à fortuna proditus. Lapſum enim Ionathas interfecit: deinde pede ſupra mortuum poſito, læua ſcutum, dextráque cruentum gladium coruſcabat: armiſque eum fremitu concuſſis, exercitui & hoſti deuicto inſultans, ſpectantes Romanos increpabat: donec eum tripudiantem, & vana iactantem, Priſcus centurio ſagitta transfixit. *Ioſephus l. 7. c. 5. belli Iud.*

Probus anteqoam ad imperium eueheretur, in Africa proconſul, Aradionem fortiſſimum virum ſingulari certamine interemit, & honorifice ſepeliuit. *Fulg. l. 2. c.*

Ioannes Comnenus, Imp. Alexij F. cùm Baccam, Armeniæ caſtellum, oppugnaret, parúmq; proficeret: nobilis Armenius A Conſtantinus ad ſingulare certamen Græcorum aliquem delectum prouocabat. Euſtratius ex Macedonica legione delectus, ſcuto & enſe armatus, è caſtris ad radicem collis abit & Armenium deſcendere iubet. Is abſque mora Euſtratium aggreditur. At Macedo ſæpè elata manu quaſi percuſſurus præter expectationem eandem retrahebat. Tandem enſe diu librato, Conſtantini clypeum medium diſſecuit: Armenius fuga ſalutem quæſiuit. Macedo rogatus ab Imperatore quo conſilio manum ſæpe ſuſtuliſſet, ac vnum ictum tantùm intuliſſet? Sibi propoſitum fuiſſe, reſpondit, vno ictu & clypeum & Armenium diſſecare. Quod quum ad exitum perducere non poſſet, quòd is clypeum corpori non applicatum haberet, noluiſſe fruſtrà digladiari. Imperator maximis donis Euſtratium proſequutus eſt. *Nicetas Choniates*

Sub Michaële Imperatore Theophili F. Bulgari quidam ab Antigono Cæſaris Bardæ F. inuitati, de athleta quodam ſuo, quem ſecum habebant, gloriabantur, neminem eſſe, qui cum eo manus conſerere auderet. Medio conuiuio Theophilus Baſilij Macedonis (qui poſtea ad imperium peruenit) herus, ad B Cæſarem: Si tuæ, inquit, maieſtati placet, famulum habeo, qui cum ſuperbo iſto Bulgaro decertet: magnum enim dedecus Romanis fuerit, iſtum inuictum in Bulgariam reuerti. Probante ſermonem Cæſare, cum Bulgaro congreſſus Baſilius, eum pueri inſtar compreſſum, conſtrictúmque ſublimem arripuit & ſuper menſam abiecit. Ab eo die cœpit Baſilius in ore & admiratione omnium eſſe, paulatim ita ſibi aditum ad imperium faciens. *Cedrenus.*

Totila Gothorum rege ad Fauentiam cum Romanis præliũ inituro atque acie vtrinque inſtructa, Vlaris (alij Vlarus & Valaris) Gothus, vir vt corporis, ſic animi robore nobilis, equo inſidens atque armatus, in medium proceſſit, & Romanos ad ſingulare certamen identidem prouocauit: cui, cæteris quieſcentibus Artabazes Armenius (alij Artaoaſdes) occurrit. Ita, nulla interpoſita mora, equis vtrinque concitatis, infeſtis haſtis inter ſe concurrerunt. Prior Artabazes dextrum Vlaris latus transfixit, atque equo labentem ſed haſta ſe, quæ à tergo pone adhæſerat, ſuſtinentem, adacto ſæpius in viſcera ferro, confecit: ſed dum incautius fertur, cuſpide haſtæ ferrea, quam Vlaris adhuc tenebat, in faucibus vulneratus, ſanguine ſine intermiſſione fluente, poſt triduum obiit. Commiſſo inde inter C exercitus prælio: in ipſo tumultus ardore trecenti poſt terga Romanis apparuêre, ac maioris multitudinis opinione allata, tantum terroris intulêre, vt in fugã ſe dederint. Quos inſecuti Gothi alios promiſcua cæde ſtrauerunt, alios captos in cuſtodias coniecerunt, & ſigna omnia (quod alias numquam acciderat) ademerunt. *Sabel. l. 3. En. 8. & Sigon. l. 19. Imp. occid. ex Procopio*

Eo prælio, quo de ſumma rerum ad Apenninum in Tuſcia pugnatum eſt inter Narſetem eunuchum, & Totilam Gothorum regem: cùm aliquot horas ex aduerſo acies conſtitiſſent, neutra tamen ex parte cœptum eſt prælium, vtriſque ab hoſte id primùm initi expectantibus. Interim ex parte Gothorum miles, Ducas nomine, magnam bellicæ induſtriæ famam adeptus equo in hoſtem incitato, proxime ad Romanos acceſſit, &, qui vellet, ſecum confligeret, prouocauit: erat autem is ex eorum numero, qui ex Romano exercitu primi ad Totilam vltrò conceſſerant. Tum Armenius quidam è Narſetis militi- D bus ei ſe obiecit. Quem vt Ducas vidit, prior equum impulit, vt ventrem illi lancea transfoderet. Cuius impetum Armenius, equo ſubiecto vitauit: atque in eum conuerſus, dextrum in eius latus telum infixit, eúmque moribundum ex equo deiecit. *Sigonius l. 19. Imp. occid.*

Inter phanum Fortunæ, & forum Sempronij, Romani Vmbrique, loco ſyluis impedito Luitprandum Longobardorum regem magna clade affecerunt. Inclaruit tumultuaria illa pugna Rachiſij Forojuliani virtus. Cogebat is forte regium agmen, & iã tumultus & trepidatio ad ſubſidiarios euenerat, multi etiã ſaucij, præcipiti fuga in extremũ agmẽ inciderant. Vnius itaque voce & conuicio ſiſtitur fuga, mox eiuſdẽ hortatu ex his qui antea fugiebant, quíque ſubſidio aderant, fit globus, inſtaurant prælium, eratque iam propemodum æquata pugna, quum Spoletinus eques Rachiſium primo loco dimicantem nominatim compellat, prouocátque ad ſingulare certamen. Nec homo ferox detrectauit pugnam. Concurrunt ex aduerſo infeſtis haſtis, atque pons præcipiti loco impoſitus, in quo forte congreſſi ſunt. Cæterùm Rachiſius violento lanceæ ictu Vmbrum præcipitem ex ponte egit, non ſine hoſtium riſu. E Infelici eius dimicationis euentu Romani Vmbrique perculſi, remiſſa pugna retrò abierunt. Hic eſt ille Rachiſius, qui poſtea à Longobardis deiecto Hilprando Luitprandi nepote, rex creatus eſt. *Sab. l. 8. En. 8.*

Berengarius Italiæ rex, à Vidone pulſus, ad Arnulfum Germaniæ regem ſe receperat, ac ſe omnibus in rebus obnoxium illi fore oſtenderat, ſi Vidonem ipſius beneficio expuliſſet, regnúmque recuperaſſet. Itaque Arnulfus Berengario gratificatus Zuendebaldum filium, cum haud inualida militum manu in Italiam miſit. Is profectus, caſtra ad Papiam locauit. Poſt dies xxi. cum obſidione potiùs, quàm oppugnatione res agerentur, parua res totum belli apparatum diſcuſſit. Quippe eques vnus è Bajoaria, qui ſuperioribus diebus, quietis vtrinque ſtationibus in alueum amnis progreſſus, Italis ſæpe ignauiam atque equitandi inſciam arrogantiùs obiectarat, more ſolito prodiit, atque equitem Italum nactus, haſtam ei de manu extorſit. Quo conſpecto Hubaldus Bonifacij qui poſtea Spoletanorum marchio fuit, pater, Italicum recuperare decus cupiens, clypeum ac lanceam ſumpſit, atque in medium equo prouectus, ſtolidè gloriantem inter ſuos Bajoarium prouocauit. F Bajoarius quaſi victoriæ certus impigrè in certamen deſcendit, eo conſilio, vt habili equo crebris curſibus & recurſib. circumagendo Hubaldum ad eam rem rudem deciperet. Verùm opinione fruſtratus eſt: nam cùm aſſiduis anfractibus artem ſuam propè ad faſtidium omnium oſtentaſſet: tandem, dum impulſo equo, vt de improuiſo in Hubaldum reflecteret, terga oſtendit, Hubaldus in eum repentè inuectus, atque, antequam ſe conuertere poſſet, adeptus, lancea ad cor vſque traiecit. Hic caſus mirificam Italicis ad pugnandum alacritatem, Germanis contrà maximum torporem iniecit. Itaque Zuendebaldus exterritus, atque, vt quidam ſcripſerunt, pecunia quoque à Vidone corruptus, conſilium domum redeundi cepit: atque ita vano incepto receſſit. *Sigon. l. 6 regni Ital.*

Friderico I. Imp. Mediolanum obſidente, Mediolanenſis quidam, inſcitia equitandi Germanis obiecta, fortiſſimum quemque ſingulari certamine prouocauit: cœpitque edoctum egregiè equum modò impetu vehementi propellere, modò adductis habenis in gyrum reflectere, modò varios perplexoſque per anfractus diſcurrere. Cùm diu impunè inſultaſſet, & alij G aliis de cauſis, ſiue timore, ſiue conſilio, certamen eiuſmodi abnuerat: Albertus Tirolenſis inermis & palefrido inſidens, ſolo clypeo & haſta munitus, obuiam prodiit, ac Mediolanenſem inſolentius ſe iactantem haſta propulſum equo deiecit. *Sigon l. 12. reg. Ital.*

Aldobrandinus Patauinus nobilis, Germanum Italicæ virtuti contumelioſè detrahentem, ad ſingulare certamen in foro prouocauit, & coram Friderico Barbaroſſa Imper. leui vulnere, quod in brachio acceperat, efferatus proſtrauit, & deditionem facere nolentem, cum duellum Cæſar dirimi iuſſiſſet, Cæſari dono dedit. Eum Cæſar & equitem & comitem in ipſo creauit veſtigio, anno 1165. *Bern. Scardeonius lib. 3. claſſe 13. hiſt. Pat.*

Conrado II. Imp. Mediolanum arcta obſidione anno 1037. premente, Bauarum Conradi nepotem, omnium Germanorum ferociſſimum Eliprandus Vicecomes, ingentis ſtaturæ ac roboris vir, ſingulari certamine in conſpectu Imperatoris proſtrauit. Hic eſt Eliprandus, à quo Vicecomitum, vt aiunt, familia fluxit, pòſt totá Italia genere & virtute clariſſima: quem Vicecomitem dictum eſſe, quòd archiepiſcopi Vicecomes eſ- H ſet, inuenio. *Sig l. 8 reg. Ital.*

In Hieroſolymorum obſidione Otho Vicecomes Mediolanenſis, Eliprandi filius, inſigne fortitudinis ſuæ monumentum reliquit, anno Salutis 1099. Nam ducem Saracenorum Volucem, ſingulari prælio congreſſus, occidit, ac galeam nobile hoſtis ſpolium induit: è cuius cono tortuoſæ viperæ, ac puerum expanſis manibus euomentis ſimulacrum extabat: idque ipſum & ſibi, dum vixit, geſtamen aſciuit, & poſteris in ſigne laudis gentilitiæ prodidit. Ea re pòſt domi comperta, Mediolanenſes publico decreto ſanxerunt, vt ad perennem clariſſimi viri memoriam ne poſthac caſtra Mediolanenſis exercitus locarentur, niſi ſigno vipereo antè in aliqua arbore conſtituto. *Sigib. l. 9. reg. Ital.*

Nuptiis Edouardi I. Anglorum regis Londini celebratis, Alexander III. Scotorum rex interfuit. Erat in aula Eduardi nobilis quidam Normanus, admiranda corporis virtute, ac rei equeſtris ſumma præditus peritia. Hunc, quum omnes certando deuiciſſet, Scotus quidam, Ferquardus nomine, ex nobili A familia ortus, Roſſus natione, ad illam ſolennitatem honoris gratia regem proſecutus; ſuperauit. Eum rex Alexander comitatu Roſſiæ donauit. *H. Boeth.lib.*13.

Henricus Perſe Anglus, cùm Nouum caſtrum à Scotis obſideretur, Gulielmum Douglas ducem Scotorum ad ſingulare prouocauit certamen, omnes ſuæ ætatis robore corporis ac vſu bellicarum rerum ſuperans. Vterque infeſtis haſtis concurritur: Douglas hoſtem ſub pectus haſta impellens equo deiecit. Angli prolapſum intra portas traxêre. Douglas accepta haſta pronunciauit, eam ſe in Scotiam ablaturum, in victoriæ monumentum. *Idem lib.*16.

Roberto III. apud Scotos regnante, Robertus Morla Anglus eques auratus in Scotiam venit, quemuis ad ſingulare certamen prouocans. Cum eo congreſſus Archimbaldus Adamſtoun vectus eſt. Hugo Valles eandem fortunam expertus. Tertius Thomas Trail, Beruicij aduerſario de equo deiecto victoria potitus eſt. *Ibid.*

Dominus Vellis Anglus legationem Ricardi III. regis ſui in Scotia obiens, in conuiuio ſolenni, quum multa de vtriuſ-
B que gentis virtute bellica diſceptata eſſent: Apagite, inquit Anglus, hac verborum concertatione: ſi cui placet virtutem experiri Anglicanam, nomen ſuum edat, cum eo enim ſingulari certamine quouis tempore ac loco decernere paratus ſum. Te appello, ad Dauidem Lindeſay comitem Cranfurdienſem inquit, qui multis erga me verbis vſus es, ac videris te ſupra cæteros iactare. Ego verò, inquit Dauid, volens ac lubens id agã, ſi conſentiente id rege fieri poterit. Annuente rege, Anglo loci electio datur (is Londini pontem elegit) Dauidi temporis qui diem diuo Georgio ſacrum firmit. Signo dato vtrique concurrunt. Neuter deiectus: haſtæ comminutæ. Vulgus clamat, Dauidem ſellæ equi adligatum excuti non potuiſſe. Ac Dauid protinus equo deſilit, & rurſus ſtatim cataphractus in equum inſilit. Tertiò tandem validioribus haſtis infeſti concurrunt, Ibi Anglus equo deiectus in terram concidit. Dauid deſiliens, iacentem tantiſper fouit, quoad medici aduenêre. Ægrotum inde quotidie inuiſit, velut ſodalem ſuauiſſimum. Menſes tres rogatu regis in Anglia remanſit, non vno honoris genere ab eo affectus. *Idem.*

Eodem tempore aulicus quidam Anglus Donaldum natione Scotum, oriundum ex Montanis, præfectum ſtabulis equo-
C rum Dauidis, ad monomachiam, ſolis enſibus, nulla armorum protectione conſerendam, prouocauit. Rege & principibus annuentibus, locum Donaldus forum Londinenſe, alter diem perendinum eligit: ſpacium, in quo certaretur, chlamyde circumſcriptum, vt nec inde ante partam alteruter victoriam exiret, præſtituunt. Conſtituto tempore Donaldus in forum prodit: chlamydem ſternit. Anglus verò audaciam Scoti cernens certamen detrectauit. *Idem. Ibid.*

Alarico Sueonum & Gothorum rege contra Rutenos bellum gerente, Hildigernus Suecus pugil, Rutenorum aliquem ad ſingulare certamen prouocabat. Cunctantibus cæteris, Haldanus præcipuæ fortitudinis pugil, qui nuper ad Rutenorum militiam ex Schoningia aduenerat, ſe ad duellum offert. Erat hic Borchari Schoningiani ſatrapæ filius, ex Drotha Noruegiæ regis filia ſuſceptus, quam occiſo nobiliſſimo marito Guonone Suetico, ſibi in coniugem acceperat non Inuitam. Nam idem Gunno, occiſo antea eius patre rege Reginaldo, ipſam in ſuum coëgerat coniugium, filiúmque Hildigernum ex ea procreauerat. Quocirca cùm Hildigernus natu maior ſciſſet, hunc Haldanum eſſe ſuum vterinum fratrem, recuſauit cum eo congredi, prætexendo ipſius in re bellica tyrocinium,
D fraternam neceſſitudinem celans, ne metu id feciſſe videretur. Tum Haldanus, roboris oſtentandi cauſa, Gothos prouocat: & primò vnum progreſſum obtruncat. Deinde duo ſunt illi obiecti: quibus occiſis, tres ſecum pariter congreſſuros poſtulat: quibus oppreſſis, numerum per vices adauxit, vſque ad vndecim: quibus demùm congreſſus, victor euaſit. Tum Hildigernus videns ipſum ad parem militiæ gloriam ſecum perueniſſe, cum eo congreſſus, ſentiens ſe mortiferum vulnus accepiſſe, proiectis armis fratrem ſe eius eſſe indicauit, & in ipſius amplexibus expirauit. Pugna tandem commiſſa, Ruteni victi tributa penderunt. Haldanus ob res fortiter & magnificè geſtas, Gyritham, Siualdi Gothorum regis neptem vnicam Danici regni hæredem, in coniugem obtinuit Quam cùm ſterilem eſſe animaduerteret, religionis cauſa Vpſalam nobiliſſimã Sueonum vrbem petens, reſponſo monitus eſt, vt ſuſcitandæ ſobolis cauſa fraternis priùs manibus parentaret. Itaque fi-
E lium Haraldum Magnum ex Gyritha ſuſcepit. *Ioannes Magnus lib.*6. *Crantz.lib.*1. *Sueciæ, c.*48. Hildigerum vocat.

Sueones Rorici Danorum regis iugum excutere nitebantur. Prælij præludium monomachia fuit. Sclauus quidam ad ſingulare certamen Danos prouocabat. Vbbo ei ſe oppoſuit, & victoriæ præmium armillas aureas, quas rex geſtabat, depoſcit: ſed per iocum eas apud ſequeſtrum deponi petit. Roricus auri cupidine captum ratus, ne præter regiam conſuetudinem reuocaturus donum, aut promiſſum reſciſſurus videretur, in nauigio ſtans, armillas ingenti excuſſas iactu petitori porrigere ſtatuit. Sed conatum eius fefellit interſtitij magnitudo. Itaque fluctibus interceptæ ſunt, vnde Rorico Slyngebord inoleuit agnomen. Vbbo nihilominus cum Sclauo congreſſus eſt: ea fortuna, vt mutuis vulneribus perierint: & rebelles ad officium redierint. *Saxo lib.*3.

Ingreſſus erat Taurunenſem agrum prædandi ſtudio Turcarum equitum turma: his ſeſe obiicientibus Vngaris, leue inter ſe certamen edunt, cum Quidam inter Turcas cæteris & nobilitate, & virtute præſtantior, equo eximio inſidens, paulò extra
F ſuos prouectus, præfectum turmæ Vngaricæ nomine compellat, & monomachiam depoſcit. Ibi Georgius Scytha, eques ſatis ſtrenuus, indignabundus tum equi aduerſarij potiundi deſiderio, procurrens, equo calcaribus incenſo, infeſta haſtà Turcam ſibi impigrè occurrentem petit, eiuſque pectore per parmam transfixo, atque haſta è vulnere euulſa, ex equo moribundum manu impellens deiecit, capiendo hoſtili equo intentus. Sed dum iacentem ſpoliat, equus Turcæ fugam Taurunum verſus arripit: & ab Hungaris captus ad præfectum ductus eſt. Ibi quum Scytha victor, equum hoſtis ab ſe interfecti ſibi reſtitui, vt par erat, contenderet, tandem acceptis à præfecto trecentis aureis numis, equum præfectus habere permiſit. Scytha ratus ſibi apud regem Vladiſlaum hanc pugnam honori ſimul & emolumento futuram, petit à præfecto Taurunenſis præſidij literas ad regem, commeatúſque abeundi. Qui vbi cum præfecti literis ad regem peruenit, réxque rem, vti geſta erat, cognouit; quò viri virtutem præmio aliquo affeciſſe videretur, iuſſit illi pagum vnum, quadraginta circiter colonis inhabitatum, itémque vineis ac aruo ſatis inſtructum, attribui. *Ludou. Tubero lib.* 10. *Comment.*

Georgius Caſtriotus Scanderbechus, cùm obſidis loco apud
G Amurathem Turcorum tyrannum detentus, pro Turcis res maximas geſſiſſet: Scytha quidam ad monomachiam tyranni familiam prouocabat, vt in anguſto loco pugioni armati, cætera nudi penitùs concurrerent. Cunctantibus cæteris, Georgius pugnam ſuſcepit, & hoſtis caput Amurathi obtulit. Non multò pòſt in Bithynia Iaiam & Zampſam equites Perſas ex prouocatione, roboris oſtentandi cauſa, victos occidit, & vt omnibus admirationi fuit, ita etiam propter tantam virtutem tyranno ſuſpectus eſſe cœpit. *Marinus Barletius in vita Caſtrioti.*

Amurathes in campis Caſſouiis contra Huniadem inſtructa acie conſtiterat. Bitezes Pannonius, ex iis, quos Vſarones vocant ad ſingulare certamen Turcum prouocat. Prodit continuò adoleſcens Eliezes, Baritæ Ianizarorum ducis olim F. infeſtis haſtis re geſta, Bitezes cum equo corruit: Eliezes conſciſſo pectorali, & zona cum ephippio ſoluta, vix ſe ſuſtinuit, neque tamen Pannonem interimere potuit. Itaque ad ſuos quiſque reuerſi ſunt. Amurathes tyronis fortitudinem admiratus, Quonam magiſtro vſus ſit? interrogauit. At ille, Lepo-
H re, reſpondit. Magis admirante rege: in Aſia inquit, puer adhuc leporem in ſuo cubantem nido offendens, XL. ſagittis petitum conficere non potui: vltimo ſtridore experrectus aufugit, cùm fatalis eius vitæ terminus nondum adeſſet. Proinde & ego me nec armis ſuperari, nec arma euadere, niſi volente fato, perſuaſum habens, audacter cum Pannonio manus conſerui. Hæc audiens, mirum in modum rex delectatus eſt, & adoleſcentem donauit veſte Syrio opere auro illito contexta. Turci plurimùm alioqui fato tribuunt. *Chalcocondylas lib.*7. *de rebus Turcicis.*

Nicolaus, P. Macedonis F. Myſiæ præfectus, collecto exiguo exercitu, Ikacho Boſſenæ ſuperioris regulo à Mahumete Turcarum rege conſtituto occurrens, copias eius profligauit, eum ſingulari certamine occidit, optima ſpolia ad Sigiſmundum Imp. retulit *Bonfin.lib.* 3. *Decad.*3.

Ladiſlaus Vngarorum rex inita cum Chunis in Danubij ripa pugna, eorum regem Acum ſingulari certamine aggreſſus, primo ſecuris ictu trucidauit. Spectata ducis morte, Chuni A animo conſternati, inſtantibus Vngaris terga dare coacti ſunt. *Bonfin. lib. 4. Decad. 2.*

Bucicaldus, Galliæ regis Caroli VI. Mareſcalcus, giganteæ ſtaturæ homo, cum Galeacio Gonzaga, homine paruulo, ſingulari certamine congreſſus, ſuperatus eſt, ſéque ob id ipſum voto obſtrinxit, arma non ampliùs induiturum. *Iouius in vita Baiazethis 1.*

Leonatus Sanſeuerinas, Eliſæ filiæ Magni Sforciæ maritus, dux clariſſ. ad oſtentandam equeſtris diſciplinæ peritiam, cum Caraffello Caraffa nobiliſſ. equite, nulla intercedente ſimultate, congreſſus ex prouocatione, recepta per caſſidem haſtæ cuſpide cecidit. *Iouius in vita Sforciæ.*

Sordellus Vicecomes Mantuanus, qui Salutis anno 1189 natus eſt, in variis exteriſque regionibus de tribus ac viginti equitibus fortiſſimis viris, cùm ſingulari certamine cum eis dimicaſſet, victoriam retulit. In Pariſiorum vrbe vno die cum tribus, videlicet Iachelino & Leopardo Britannis, demùm cum Fraſſato Burgundione pugnauit. *Fulg. lib. 3. cap. 2. & Egnat. lib. 3. cap. 2.*

B Galeacius Bardaſſinus, eques Siculus fortiſſimus, quemcunque in toto orbe Chriſtiano robore inſignem norat eſſe, eum ad monomachiam prouocabat, ſemper victor. *Fulgoſus lib. 3. cap. 2.*

Cùm Cardinalis Gebennenſis, Gregorij pontificis legatus vrbem Bononiam obſideret, atque in exercitu Britannorum magnum numerum haberet, quo tempore eam vrbem populus Florentinus defendebat: duo Britones virtute atque animo ingentes, accepta fide, Bononiam ingreſſi, quæſiuerunt Si illic aliquis eſſet præſtanti virtute vir, qui ſingulari certamine pugnare vellet? Conditionem acceperunt Bertus Biffolis, & Guido Aſſianus Florentini: diéque ad prælium conſtituta, cùm legatus egrediendi Florentinis militibus poteſtatem feciſſet, inter caſtra vrbémque ipſam pugnatum eſt. Biffulis primus Britonem, quo cum pugnabat, ad terram proſtrauit: & cùm ad occidendum eum ab equo deſcendiſſet, ſuperatum hoſtem petenti Legato, dono dedit. Guido Britóque alter, cùm ſe infeſtis haſtis ambo ad terram ab equo ſtrauiſſent, tandem victoria penes Guidonem manſit: qui ſimiliter ſuperatum hoſtem, cùm perdere poſſet, Cardinali condonauit. *Fulg. lib. 3. cap. 2.*

C Franciſcus Montaneſius Hiſpanus, quum apud Senas in coronis proloquendo Hiſpanorum virtutem ſupra omnes gentes cum iactantia verborum extolleret, nec quenquam mortalium Hiſpano habiliùs & ferociùs gladio vti identidem prædicaret: non tulit iniquè atque ſuperbè dictum iuuenis Romanus ex tribu Parrhionia, cui Iuliano nomen erat: dixitque ſe ſingulari certamine & paribus armis, ſi Hiſpanus cōgredi vellet, oſtenſurum, neminem externæ gentis Italo milite meliorem. Hunc generosè & moderatè reſpondentem, Itali Hiſpaníque qui aderant, approbarunt: nec ipſe conditionem detrectauit, quam Montaneſius ferebat, vt ſibi quiſque ſocium, & conſortem pugnæ deligeret, & intorta pro ſcuto ſiniſtris manibus lacinia, Hiſpanicis gladiis, pro gentis quiſque ſuæ gloria decertaret. Gometium à Corduba notum ſibi & ſpectatæ virtutis gladiatorem Montaneſius aſſumpſit. Nec Iuliano defuit Tiracoxa Tiphernas comiter inuitatus. Conſtituta autem die ad edicti ſpectaculi famam, tota penè Ethruria in vrbem Senas confluxit, prætorianáque area exterior (hæc inſignis theatri ſpeciem præbet) à decurionibus pro arena conceſſa eſt. Tantis verò animis, tantiſque vtrinque adhortationibus, quum publicum decus in priuatis dextris temerè poſitum videretur, D res geſta eſt, vt Hiſpani veterum gladiatorum more depugnantes primi fatiſcerent, & decem & ſeptem patentibus plagis ſuſceptis, quum ex aduerſo nouem tantùm Itali retuliſſent, ſe planè victos, contumelioſéque loquutos faterentur. Id certamen non celebratum modò eſt omnis ſexus feſtina acclamatione, ſed eruditè etiam decantatum à poëtis, quorum Ethruria feraciſſima ſemper fuit. *Iouius in Alfonſo Ateſtino.*

In Germanorum peditum cum Hiſpanis congreſſu, anno 1512. prope Rauennam, duo magni nominis duces memorabile ſpectaculum præbuerunt, Iacobus Emſer Germanus, & Zamudius Hiſpanus, qui extra acies progreſſi, quaſi prouocatione dimicarunt. Quo in certamine Hiſpanus hoſte interfecto extitit victor. *Guicciard. lib. 10.*

Rodericus, Ferdinandi Dauali Piſcarij proauus, ingenio excelſo, & vi ingenti corporis, quum iuuenis adhuc prouocantem Luſitanum equitem, ſpectante vtroque exercitu, ſingulari certamine confeciſſet, E tantum ſibi ſtudium ab omnibus militum ordinibus, tantamque apud regem Hiſpaniæ beneuolentiam illo clariſſimo facto comparauit, vt non multò pòſt Magiſter equitum ſit effectus: qui honos militiæ ſummus viris antiquæ nobilitatis regulis demandari erat ſolitus. *Iouius in Piſcario lib. 1.*

Obſidente Maximiliano Imp. Patauium anno 1513. tres Hiſpani pedites elati animi, Italos ad certamen prouocarunt, nulla quidem priuata ſimultate, ſed vt ſi eſſent aliqui Romanæ indolis in Veneto exercitu, contrà progrederentur, & paribus armis pro gloria decertarent. Barth. Liuianus Venetorum dux, quum ea vox à militibus alacriter excepta fuiſſet, multíque certatim eas partes depoſcerent, totidem manipulares expertæ virtutis emiſit, qui breui vno è tribus Hiſpanis interfecto, cæteris ſauciatis & captis, victoriam cum plauſu & gratulatione militum retulerunt. *Iouius lib. 12. Hiſtor.*

Bello Rhetico à Venetis contra Sigiſmundum Auſtriæ ducem geſto, duo viri fortes ex prouocatione, in Pratalinis campis, circa Atheſim ab vtroque exercitu ad ſingulare certamen prodiere, F Antonius Maria Roberti Seuerinatis Venetorum polemarchi filius, iuuenis impiger, & Georgius Sonnembergius Germani ſanguinis Comes, militari gloria & ætate florens. Nam cùm ad Sonnembergium eſſet allatum, Antonium Mariam Seuerinatem, Imperatoris filium, inter ſuos iactaſſe, ſi ex hoſtium copia egregius vir quiſpiam equeſtri pugna congredi velit, ſe cum illo decertaturum, próque ſua parte oſtenſurum, quantum belli gloria Itali Germanos antecellant: mittit ad Venetos tubicinem, qui Antonio denunciet, ſe paratum eſſe certaminis fortunam experiri. Remiſſus ad Georgium tubicen refert, expectari cupidè illud ab Antonio: itaque die dicta clauſum in campum, atque ad id comparatum, æquo inter bina caſtra ſpacio, diuerſa ex parte vterque armatus atque adornatus, ſe intulit: & parua interiecta mora, citatis equis concurrunt. Antonius haſtam in Germani pectus infringit: thorax ægrè haſtæ impetum ſuſtinet: tum verò equus Antonij iam incitatior, neque ſat habilis contineri, in trabales campi munitiones ita impegit, vt iis perfractis atque diſiectis, ipſo humi prolapſo Antonius ſe eiiceret. Itaque pedes ex equite factus, vbi hoſtem in equo iam conuerſum: diſtricto in ſe gladio venientem videt, G poſt tignum trabibus repaguliſque ſuſtinendis ſolo fixum ſeſe continet: iſq; Germanum aſſultantem, atq; ictus de ſuperiore loco adigentem, diſtricto item gladio repellebat, quáque ipſum poterat, appetebat: nam equum lege prius dicta ferire Antonius non poterat. Sed dum crebris ictibus acriter vterque rem gerit, neq; quantum vult proficit, propterea quòd galea, thorace, cæteriſque ferreis indumentis totum penè corpus protegebatur: Antonius iracundiæ plenus, quòd iniquam ſubire dimicationem cogeretur, ſéque ipſe tacitè incendens, hoſti cupidiùs ferienti impetu facto gladium auferre, ille ab ephippiis ferream, quam gerebat, abrepta claua pro gladio vtitur. Tum verò clara ad Germanum voce: Quid tu autem, inquit Antonius, me cogis vnum cum duobus depugnare, quorum alteri lex, alteri aliena arma ſunt præſidio? Si vir es, æquo marte manum confere. Ita Germanus exiſtimationem hominum veritus, & magno prætereà animo, equo & ipſe deſilit: comprehenſique ſtatim inter ſeſe, atque arctè diu luctati ambo concidunt. Erant vtriſque magna & procera corpora, & vires corporibus pares Germano tamen cadenti paulùm ſuperincubuit Antonius: ſed eius dextrum brachium à ſiniſtro Germani humero, atque H adeò armorum corporiſque pondere ſic premebatur, vt eo vti non poſſet: tum Germanus impedito atque implicito Antonio, ipſe manu dextra liber, abrepta ſica, quæ femori Antonij erat alligata, nates ei conuulnerat; ea tantùm corporis parte ſua illum tegumenta non muniebant. Vulnere Antonius accepto, cum omnino nullam defendendi ſeſe viam ſibi reliquam, & facultatem videret, ſicæque aciem Germanus ictu altero atque tertio adegiſſet (Vince, inquiens, quando ita voluit fortuna: caſu enim, non virtute vincis) gloriam certaminis hoſti dedit: quem quidem victor magno apud ſe honore plures dies ad exercitum habuit, curatóque vulnere, donis etiam additis ad patrem remiſit. *Bembus l. 1. Ven. Hiſt. & Sab. lib. 8. Enn. 10.*

Anno Salutis 1503. in Apulia memorabilis pugna ex prouocatione pugnata eſt. Ardebat, vt ſi quando antea, pars illa Italiæ graui bello inter Gallos & Hiſpanos orto, auditáque eſt interim vox Galli militis, captiui inſolenter prædicantis, nihil inutilius eſſe Italo milite nihil ignauius. Quam inſignem A contumeliam haud ſibi ferendam rati Equites Italici nominis, qui cum Hiſpanis militabant, eo ex redemptione dimiſſo, ad Gallos communi nomine miſerunt, qui his ſignificarent, Cupere Italos equites, quando timidi & ignaui eſſent Gallorum opinione, armis experiri, quid vtrique alteris virtute præſtarent. Reſponſum eſt, longè aliter Gallos opinari, vt & boni & fortes milites ſint Itali, ſed ſi pugnæ cupidi eſſent, paratos eſſe cum his conditione certare, vt victor centum aureos præmium ferret, victi equitis ſpolia haberet, & equum quo ſederet: Accepit Italus conditionem, lecti ſunt vtrinque tredecim viri fortes, dictúſq; pugnæ locus inter Adriam & Quadratam. Conſaluus Hiſpanorum dux, peractis ſacris, quibus Itali interfuêre, ſumptóq; modico cibo, euntes in pugnam paucis hortatus eſt, Irent, & Italo nomine, quod olim maximum fuiſſet in terris, ac belli gloria maximè inclytum, fortiter dimicarent: futurum, vt ea res non ſolùm ad communem laudem gentis pertineret, ſed ad infringendam etiam Gallorum ſuperbiam, qui omne genus hominum præ ſe contemnerent. Cùm his illi dimiſſi locum occupant: proceſſerunt & Galli, ſed aliquanto ſegnius. B Cæterùm quia conditione certabatur, vt quicunque ſiue impulſu, ſiue caſu ſtadij finibus exceſſiſſet, pro victo haberetur, eratq; locus ne induſtria, ne pugna longiùs traheretur, breuioribus circumſcriptus ſpaciis: ſubſtiterunt Galli primo ingreſſu, futurum rati, vt ſi Itali, qui in medio ſteterant campo, temere in ſe equos concitaſſent, ſuo impetu vltrà præſcriptum euecti, citra omnem cruorem vincerentur. Senſit Italus inimicorum aſtum, ſtetitq; tamdiu immotus, quoad Gallus, longioris moræ impatiens, ex aduerſo mouit. Tum quia bipartito inde procurſum eſt, Itali & ipſi vtroque verſum concitant equos. Breuis & anceps concurſus fecit, vt pauci haſtas fregerint. Quinque Galli & duo Itali campo exciderunt, equorum impetu maximè metas prætereuecti, qui pro victis quieuerunt. Fuit inde atrox pugna gerebatúrq; res gladiis & ſecuribus. Cadunt duo ex Italis equis ab hoſte interfectis, attulitq; eiuſmodi caſus Italo victoriam. Enimuerò duo illi quum ſeſe in pedes ſtatuiſſent, venabulis duobus arreptis, quæ tela in hunc vſum fuerant ab initio illata, momento temporis plures hoſtium equos, vnum poſt alium confoſſos ſternunt, ex equitibus Gallis vnum interficiunt. Tum illi numero & viribus impares facti, victos ſe elata voce fatentur. Duo obſtinatiùs pugnam traxêre, fuiſ- C ſentque haud dubiè à pluribus in veſtigio cæſi, niſi ſuorum monitu & hortatione ceſſiſſent. Perduxerunt Itali captiuos Gallos Barolum ad tubarum & tibiarum cantum, pulſúmque campani æris, Hiſpano exercitu proſequente, ciuibus manu & voce fauentibus, teſtantibúſq; præſentem lætitiam clamore, Hiſpani Italiam, Itali Hiſpaniam clamare, manifeſto argumento mutui inter vtramque gentem ſtudij & amoris. Ferunt ex captiuis quoſdam, quamdiu apud hoſtes fuêre, obmutuiſſe, alios lacrymis tacitè manantibus, amentibus & attonitis ſimiles ſediſſe mille & tercentum aurei numi bona fide ſunt Italis victoribus repræſentati: fuitque id certamen præſagium veriùs quàm pugna, eorum quæ non multò pòſt Gallis in eadem Italiæ parte infeliciter acciderunt. *Sabellicus lib. 2. Enneadis 11.* Horum nomina quoque *Guicciardinus l. 5.* recenſet, vt Romanæ Italicæque virtutis vindicum. Conſaluus Italos luculentiſſimè laudatos, equeſtris ordinis dignitate traditis de manu ornamentis nobilitauit, ita vt ad ipſorum gentilia inſignia argumen- D tum virtutis atque victoriæ, tredecim torques adderentur. *Iouius in Conſaluo.*

Quum Galli cum Hiſpanis de regno Neapolitano, quo Aragonios deiecerant, decertarent, eóſq; Baroli obſiderent: Hiſpani ſingulare certamen, vt pari numero & paribus armis pro gloria pugnaretur, exoptarunt. Non abnuêre conditionem Galli, diéque conſtituta, Venetus Tranij præfectus, vti ex profeſſo neminis ſocius, & vtriſque pari ſtudio amicus atque hoſpes, locum certamini, Veneto tutum præſidio ad vrbis mœnia conceſſit. Vndecim ex condicto prodiêre Galli, quibus totidem Conſaluus Magnus oppoſuit, ex vna ſorte ductos, quum ſupra centum equites ambitioſo concurſu nomina dediſſent. Concurrêre vtrinque tanta vi, vt nunquam ardentioribus animis, vehementioribúſq; viribus certatum ſit. Plures haſtarum impetu deturbati, aut ſuffoſſis equis deſtituti in pedes, tanta pertinacia decertarunt, vt quum ſex horis continuè depugnaſſent, omnes ferè cùm ſuo, tum alieno cruore fœdati, nec fatigati quidem ſub tanto armorum pondere, in occaſum Solis certamen extraxerint, certa iam ad Hiſpanos vergente victoria: niſi eam quatuor Galli memorabili caſu penitùs eluſiſſent. E Septi enim equorum cadaueribus, mira conſtantia, felicique virtute, tanquam ex caſtrenſi munitione repugnarunt, fruſtra Hiſpanis equos adigere conantibus: quum eorum equi, aſpectu olfactúque ſtratorum equorum abſterriti, ſeſſores ipſos in diuerſum à limine victoriæ tranſportarent. Spectatores, & iudices ex tribunali incertam victoriam fuiſſe pronunciarunt, ea quidem teſtificatione, vt apud Hiſpanos expediti roboris nomen, apud Gallos autem inexpectatæ conſtantiæ laus manſiſſe cenſeretur. *Idem.*

Inferiarum cauſa.

Thraces in optimatum ſepulturis monomachias inſtituere ſolent. *Herod. lib. 5.*

PVGNANTES IN ACIE, BELLO.

☞ *Ex loco Victoriarum huc pleraque, quatenus fortiter agendo victores euadunt. Item Tit. Fortes milites duces.*

In genere, Erga Hoſtes.

Cùm Galli cæſo Ptolemæo Macedoniam ſubegiſſent, cæteris deſperantibus, vnus Soſthenes repertus eſt, qui non lacrymis & precibus agendum ratus, contracta iuuentute, Gallos F victoria exultantes non ſolùm ſuſtinuit, ſed Macedoniæ etiam finibus expulit. Quæ res effecit, vt quum multi Ptolemæo ſublato regnum ambirent, cæteris poſthabitis, magno totius exercitus conſenſu, rex ſit Soſthenes appellatus. *Sabellicus lib. 8. Ennead. 4.*

Datis Perſarum ſatrapa, cum tricenis millibus militum in campum terræ Atticæ Marathonem irrumpens, caſtris ibi locatis bellum incolis indixit. Horum barbarorum Athenienſes tanta colluuie contempta, nouem millia miſêre: quibus duces præfecerunt Cynegirum, Polyzelum, Callimachum, Miltiadem. Signis collatis Polyzelus, cum ſpeciem humana auguſtiorem conſpexiſſet, viſum amiſit, factuſque eſt cæcus Callimachus multis traiectus iaculis, etiam cùm expiraſſet, conſtitit. Cynegiro recipientem ſe & nauem Perſicam detinenti, detruncatæ manus fuerunt. Eos Iſocrates, tanquam ſub alienis animabus prædicat dimicaſſe, audaciámque eorum & vitæ contemptum miris laudibus commendauit. *Plutarch. de gloria Athenienſium, & in Parallelis.*

Herodotus in enarrando conflictu ad Thermopyla, ſummum ipſius Leonidæ & Spartanorum CCC. factum obſcurauit, G qui omnes narrauit in faucibus circa iugum montis Colonon cecidiſſe, cùm res aliter ſint geſtæ. Poſtquam acceperunt nocte hoſtium circuitum, exſurgentes contenderunt ad caſtra, ac propè ad tentorium vſque regis, eo animo, vt eum trucidarent, & circa eum vitam deponerent. Igitur ad tentorium vſq; occidendo obuium quemque, & alios profligando, progreſſi ſunt. Sed cùm non inueniretur Xerxes, dum quærunt eum in magnis & vaſtis caſtris, vaganturque, ægrè à barbaris vndiq; circumfuſis conciſi fuerunt. *Plut. de Herodoti malig.*

In prælio Leuctrico Cleonymus Sphodriæ, formoſus adoleſcens, cùm ter ante regis Cleombroti pedes concidiſſet, totiéſque erexiſſet ſe, cum Thebanis pugnans occubuit. *Plutarchus in Ageſilao.*

Laconico bello cùm primùm Charillus Lacedæmoniorum rex cum exercitu in Arcadum fines inuaſiſſet, Fœminæ Tegeatarum arreptis armis ſub collem ſubſederunt, quem poſtea Phylactriden, q. Præſidiarium vocarunt. Congreſſis verò ad pugnam exercitibus, feminæ poſtremò ſubita eruptione ex inſidiis facta, in fugam Lacedæmonios verterunt. Virtute autem feminas anteiſſe cæteras prædicant Marpeſſam, cui Vidnæ H cognomen fuit. *Pauſanias in Arcadicis.*

In pugna à Græcis contra Gallos Delphis commiſſa, conciderunt è Phocenſibus & alij complures, & Aleximachus, qui in ea pugna, cum animi egregiam quandam alacritatem ad florentis ætatis vigorem, & corporis robur adiunxiſſet, magnas ediderat hoſtium ſtrages. Eius effigiem Phocenſes ad viuentis imaginem expreſſam, Delphos ad Apollinem miſêre. *Pauſanias in Phocicis.*

C. Iul. Cæſar in Africam contra Scipionem profectus, tempeſtate parum proſpera vſus, quum alij aliò applicuiſſent, ipſe ad Adrumetum cum tribus millibus peditum & ala vna equitum conſedit, locique præſidio fruſtrà tentato, quia in tanta militum paucitate tutò ibi eſſe non poterat, ſuos ad naues cœperat reuocare, quum ex oppido eruptio facta eſt. Conſertâ pugnâ res mira accidiſſe dicitur, vt 30. Galli equites, qui cum Cæſare erant, duo millia Maurorum equitum ſuo impetu auerterint. *Sab. lib. 7. Ennead 6.*

In acie Pharſalica primus ex Cæſaris acie procurrens C. A Craſtinus, qui centum viginti militum manipulum ducebat, pollicitus eſt Cæſari magnificè. Nam vt primùm progrediens Cæſar caſtris aſpexit, appellanſque rogauit, Quid ſpei de pugna haberet? Ille porrecta dextera exclamauit: Præclaram victoriam Cæſar reportabis. Me autem hodie aut viuum aut mortuum laudabis. Horum dictorum memor erupit, multiſque cum ſequentibus in medios incurrit hoſtes. Statim gladiis res geri cœpta. Ibi multis interfectis, inſtantem & per anteſignanos perrumpentem excipiens quidam, gladio per os traiecit, vt mucro transfixus emineret ſub occipite. *Plutarchus in Pompeio.*

Achillinus, miles Beliſarij, Romam ad portam Pincianam ſolus impetum Gothorum repreſſit. *Procopius.*

Vrbem Aruernorum Ecdicius Comes, Auiti quondam Imperatoris filius, contra Enricum Gothorum regem ſtrenuè defendebat. Quodam die cum duodeuiginti equitibus vrbe meridie egreſſus, tota ex mœnibus ſemirutis aſpectante ciuitate, medio campo aliquot Gothorum millia, præteruectus hoſtes ſui numeri incertos, atque ad ſui conſpectum, nominiſque rumorem perterritos, noctu in proximum collem ſe B ſubducere compulit, ac nouiſſimi agminis aliquot occiſis, incolumis cum omnibus ſuis in vrbem reuertit, læto plauſu totius ciuitatis exceptus. Priuatis item opibus publici ſpeciem contraxit exercitus, ac liberos hoſtium diſcurſus populationibus caſtigatis coercuit: inde aliquot ſuperuenientibus turmales cuneos ſtrauit, vix binis terniſve ex numero ſuorum deſideratis. Ad extremum Ecdicius, vrbe hoſtium multitudine circumfuſa, ac magna ex parte mœnibus nudata, cùm tuendæ facultatem non haberet, vltrò tradidit, atque ad loca tutiora ſe contulit. Quod audiens Nepos Auguſtus, ipſum ad ſe vocauit, ac Patricium deſignauit. *Sig. lib. 14. Imp. occid.*

In pugna ad Characem commiſſa inter Romanos & Turcos Characenos, Perſicus quidam ſagittarius arduo loco occupato, multos prætereuntium Romanorum ſagittis interemit. Hunc multi adorti, & telis eminus & haſtis cominus irati feriebant. Verùm ille agilitate corporis & tela in ſe excuſſa vitabat, & ſubitis conuerſionibus inſtantes trucidabat: donec Xerus Manuel equo deſiliit, obiectóque ſcuto telis eius C exceptis, ſtricto enſe, iterato ictu caput ei diſſecuit. *Nicetas lib. 6. ſub Manuele Comneno.*

Ludouicus Lodronius, peditatui Ferdinandi regis in Hungaria præfectus, vbi ad Ezechium circumuenti à Turcis Chriſtiani à Ioan. Cazzianere polemarcho deſerti ſunt, militum conſenſo dux declaratus, ad honeſtam mortem ſubeundam milites hortabatur. Tum ferunt Germanici nominis veteranum militem comiter, nec inſulſè dixiſſe: Neque verò, Lodroni, vſque adeò turpis fuga apud te videri poteſt, quum eam nobili equo euectus circumſpectare exiſtimari poſſis. Intellexit Lodronius veterani militis argutiam, ingentique animo deſcendens in pedes, ſtricto gladio equi ſuffragines detruncauit, præclarè exclamans: Hodie commilitones, me ducem pariter & militem pedibus pari ſorte vobiſcum pugnantem habebitis. Vos date operam, ne opinionem meam fefelliſſe videamini, vt victores euadatis, aut non inulti decoro mecum vitæ exitu militiam finiatis. Reliquos porrò equos peculiares ſuos pari humanitate notis ſibi militibus, qui languerent ex vulneribus aut morbis, dono dedit. Prælio commiſſo, cùm fruſtra diu acerrimè pugnaſſent: ipſe equitum incurſu atque impetu captus, D in paluſtrem locum adactus eſt. Ibi quum grauiter ſaucius, & lubrico præpeditus cœno, ſupremæ virtutis conatus edidiſſet, adhortantibus eum Barbaris, vt ſe dedere quàm interfici mallet, cum tribus cohortibus, quæ ei ſuperfuerunt, ita in deditionem eſt receptus. At quum graui ex vulnere iactationem non ferre, nec viuos cum reliquis captiuis Byzantium perduci poſſe videretur à cuſtodibus eſt interfectus, capútque eius poſtea tranſmiſſum. *Iouius lib. 36.*

Friderici Tocenburgij comitis teſtamento fraudulenter inter ſe commiſſi erant Tigurini & Suitenſes, cùm vtriſq; feciſſet poteſtatem ſuæ ditioni ſubiectos in ciuitatem recipiendi. at quia Tigurinis pleriq; addictiores erant, rem ea Suitenſes malè habuit. Ergo fœdere cum reliquis Heluetiis contra Tigurinos inito, Tigurini viciſſim Auſtriacorum auxilia implorant & obtinent. Tigurum ſæpe obſeſſum, Fridericus III. Imp. & Albertus Auſtriacus cùm propria non poſſent, aliena auxilia pro Tigurinis emendicant. Mittunt Burcardus Monachus ad Carolum VII. Gallorum regem. Is Ludouicum F. Delphinum cum 30. millibus in ſubſidium illis miſit, vna eadémque opera concilium Baſilienſe in gratiã Eugenij IV. Pp. diſturbaturus. E Heluetij Tigurum obſidentes, M.D. ſuorum ad obſidendum Farenſpurgum arcem Thomæ Falkenſtenij Baronis, qui Burgenſes Bernenſium ditionis igni ferroque læſerat, non procul Baſilæa miſerant: quibus acceſsêre finitimorum ad bis mille quingentos. Illi de aduentu Delphini certiores redditi à Baſilienſibus, ſuæque ſaluti conſulere iuſſi, non modò non paruêre, ſed & tabellarium improbè vrgentem, & minas inconſultè addentem interfecêre. Mille ſexcentos delectos Baſilæani properare iubent. Et iam præmiſerat Delphinus ſuorum non exiguam manum. Quos Heluetij ad pagum Bratelam adorti, magna ſtrage per noctem affecêre, & hinc pugnando per medios hoſtes viam ſibi ad leproſorum vſque domum D. Iacobo conſecratam, aperuêre. Moniti denuò à Baſilienſibus ne Byrſam amnem, poſteaquam Delphinus iam aduenisset, tranſirent, ſed eo munimenti loco vterentur: alienum id ab Heluetia fortitudine rati, quando per pontem à Gallis obſeſſum non licebat, per medias aquas hoſtibus fruſtrà renitentib. in vlteriorem ripam euadunt. Ibi inſtructa acie obuius illis fit Delphinus. Baſilienſes Heluetiis opem laturi egrediebantur: ſed animaduerſis inſidiis hoſtium, qui deſertam vrbem à tergo inuaſuri erant, F multis vix tandem monitis Io. Roti conſulis, ab incepto deſtitêre. Heluetij interea ſtrenuè hoſtem inuadunt: ſed integris ſubinde turmis infeſtati, generoſè mortem oppetunt. Sexcenti in cœmiterium leproſorum euaſerant, eius ſeſe muro defenſuri. Delphinus admotis tormentis oppugnat, & vix tandē ſex millibus ſuorum amiſſis expugnat, ingenuè præfatus, Hactenus ſe cum viris, nunc demùm cum heroibus pugnaſſe. An. D. 144. 56. Aug. cæſi omnes, ſexdecim fuga elapſi, qui domum reuerſi vix amicorum precibus eripi potuêre, quo minùs tanquam deſertores punirentur. Qui Farenſpurgum obſidebant, audita ſuorum clade, re infecta diſceſſerunt. *Stumpf l. 12 c. 14. Heluetiæ.* De iis ſic ſcribit *Æn. Syluius l. 1. epiſt.* 88. qui tunc Baſilienſi concilio intererat. Euellebant ſanguinolentas ex corporib. ſuis ſagittas Suitenſes, ac truncatis manibus in hoſtes irruebant, nec priùs animam exhalabant, quàm occiſorem ipſi occidiſſent. Quidam haſtis confoſſi & onuſti telis, necem ſuam vindicabant. Quatuor Armeniaci (ſic Gallos vocabant) Suitenſem vnum telis confoſſum ſtrauerant, & ſupra corpus graſſabantur. Tum eius comes arrepta bipenni in quatuor illos fertur: ex quibus duos obtruncauit, alios verò in fugam dedit, ac deinde ſemianimem corpus ſuper humeros recepit, & inuitis hoſtibus portauit ad G ſuos. Erat à tergo Suitenſium, murus quidam horti S. Iacobi (quod leproſorum noſocomium eſt) quo illi ſe tutos ab vna parte rebantur, ſolúmque in fronte pugnabant. Sed Teutones qui cum Armeniacis erant, irrumpentes hortum, murum perfodiunt, Suitenſéſque à tergo cædunt. Suitenſes quaſi leones per omnem exercitum in victores vagantur, cædunt, ſternúntque omnia, vt qui iam non in ſpem victoriæ, ſed in mortis vltionem ſe pugnare ſcirent. Prælium à principio diei vſque in finem tractum eſt. Ad extremum non victi Suitenſes, ſed vincendo fatigati, inter ingentes hoſtium cateruas cecidere. Victoria lugubris atque cruentiſſima Armeniacorum fuit, campúſque liber eis manſit, non virtute, ſed multitudine ſuperantibus. Ex Suitenſibus qui plures occidiſſe iurant, quatuor millia: qui minùs, mille & quingentos cecidiſſe aiunt. Ex Armeniacis longè plures deſiderati: magna cædes equorum fuit. Suitenſes nulla res magis extinxit, quàm magnanimitas, ſiue illa temeritas fuit. Nam dum hoſtes paruipendunt, eò deducti ſunt, vnde exire non potuêre. *Hæc ille.*

Anno 1513. Genua ſub imperium regis Galliæ Ludouici XII. H redacta, ferè omnia quæ ſuperiore anno rex amiſerat, recuperauit, præter Nouariam & Comum: quæ duæ vrbes ſolæ in vniuerſo Mediolanenſi imperio, Maximiliani Sforciæ Ludouici F. omnem tuebantur, Heluetiorum auxiliis fretæ: contra quos Gallicos exercitus, duce Tramullia & Ioanne Iacobo Triuultio, Nouariam ingenti animo, ſed irrito conatu contendit, Heluetiis adeò illos contemnentibus, vt vrbis portam caſtris aduerſam, nunquam claudi ſint paſſi. Itaque ſat magno mœnium ſpacio diruto, Galli valde ferociter impreſſionem fecerant. Quam ſumma virtute qui intus erant, propulſarunt: quinetiam proſtrato adapertóque muro, ita vim tanti inſtructi exercitus, & Gallorum minas deſpiciebant, vt nullum introrſus aggerem more militiæ, nulláque prorſus ad ſuſtinendum inuadentis hoſtis impetum munimenta ſe erecturos profiterentur, fruſtra obſecrante Syluio Sabello, vt

tranſuerſum

tranſuerſam ſaltem foſſam, Italorum militum cuiúſq; labo- A re iuxta romas ſinerent perduci. Emiſerúntque ſubinde tubicinem pacati oratoris tuta inſignia præferentem, ad hoſtium duces, qui mandata ferrent, per iocum, vt iam tandem Galli liberatores ab emittendis tormentis temperarent, vt tantis ſulphorei pulueris pilarúmque varijs ſumptibus parcerent, poſtquam non vno in loco aditum irrupturis præberent, nec vllæ intus munitiones, quæ vel quadratis ordinibus intrantes morarentur, inſtitutæ paratæque eſſent. Si Galli Germanique viri eſſent, arma atque animos expedirent, vt æquiſſima conditione cum paucis cohortibus congrederentur, antequam maiora ſuæ gentis auxilia, quæ iam non procul abeſſent, importuno ipſis tempore ſuperuenirent. Galli nouos Helueticos eodem die Nouariam ingreſſos, atque Georgium Altoſaxum ducem cum longè maioribus copijs expectari certiores facti, eius expugnandæ ſpe deiecti, ſequenti die ad alterum ab Nouaria lapidem receſſerunt. Interea Mottinus vnus ex Heluetiorum ducibus, multitudine militum in Nouariæ forum conuocata, vt Altoſaxi, qui proximo die venturus erat, ope minimè expectata, hoſtes in caſtris ſuis adorirentur, & victoriam ſoli præcerperent, ſuos eſt hortatus. Nunquam neq; ſuperbius, neq; fe- B rocius gens Heluetiorum conſilium cepit: pauci contra multos, abſq; equitatu, abſque tormentis aduerſus exercitum his rebus inſtructiſſimum, nulla neceſſitate impulſi (Nouaria enim periculo erat liberata, & in diem ſequentem non paruam militum acceſſionē expectabant) ſponte eam rationem potiùs, in qua eſſet ſecuritas minor, ſed gloriæ ſpes maior, quàm eam in qua maiorem ſecuritatem minor gloria ſequeretur, experiri ſtatuerunt. Maximo igitur impetu, poſt mediam noctem ſexta Iunij die, Nouaria numero circiter decem millia hominum erumperunt, hoc ordine diſtributi, vt ſeptem millia ad tormenta, circa quæ erant Germani pedites, inuadenda procederent; reliqui vt haſtis erectis aduerſus equitatum conſiſterent. Gallorum caſtra tum ob temporis exiguitatem, tum quia non tam citò tantus motus expectabatur, communita non fuerant: & primo tumultu quum à vigilibus hoſtem adeſſe iudicatum fuit, res improuiſa, & noctis tenebræ, confuſionem terrorémq; augebant. Germanos primùm non ſine clade à tormentis acceptâ adorti conciderunt. Peditum fugæ equitum coniuncta fuit. Pu- C gnatum eſt circiter duas horas maxima cum vtriuſque partis clade. Ex Heluetiis circiter mille quingenti ceciderunt, inter quos Mottinus, tam præclari conſilij auctor, haſta, dum ferociter pugnat, in guttur accepta occubuit: ex hoſtibus longè plures (ſunt qui affirment decem millia) deſiderati. Victores tanquam triumphum ducentes eodem die, Nouariam redierunt. Quo facto, tantum ſibi apud cunctos mortales nomen conciliarunt, vt multi conſilij magnitudine, mortis euidentiſſima contemptione in pugnando virtute, & exitus felicitate expenſis, hoc facinus omnibus ferè præclaris Græcorum & Romanorum quæ leguntur rebus geſtis, anteferre auderent. Hac victoria parta, Mediolanum & reliqua oppida, quæ Gallis adhæſerant legatos ad veniam petendam miſerunt: quæ illis ea lege conceſſa fuit, vt magnam pecuniæ vim numerarent: quæ Heluetiis vniuerſa fuit attributa: quibus victoriæ ipſorum virtute & ſanguine partæ merito non minus vtilitas quàm gloria omnis debebatur. *Guicciard.lib.13.& Iouius in Leone X.lib.3.*

Heluetij, Maximiliani Sforciæ patrocinio, contra Galliæ regem Franciſcum, Mediolanenſe imperium anno 1515. ſubigere cupientem, ſuſcepto, Matthæi Sedunenſis Cardinalis con- D cionibus incitati, ad tuendam publicæ dignitatis exiſtimationem prælio decertare ſtatuerunt. Inclinante ſole Romana porta Mediolano erumpunt, prima Gallorum agmina profligant: non foſſa, non munitione, non denique tormentorum, quæ in frontem directa erant, periculo deterrentur, quin in caſtra perrumpant. Dimicatum eſt in multam noctem nullo ordine, quum inopinati hoſtes, & nox ipſa conturbatis caſtris omnem conſilij & diſciplinæ rationem penitùs eriperent: adeò vt Heluetij felici audacia progreſſi, ſtrato equitatu, nobiliſſimiſq; ducibus aliquot interfectis, ipſóque etiam Franciſco rege, qui impigrè perturbatam ſuorum aciem reparare contendebat, multis haſtarum ictibus penè oppreſſo, intra caſtra hoſtium conſiſtere quieſcereque minimè dubitarint. Itaque veluti impetratis vtrinque inducijs (quas laſſitudo Vulneráque, & ab denſo puluere enata ſitis attulerant) ab armis temperatum, donec oriens Luna, certis ictibus lucem adferret. Eo ſpacio Roſtius Heluetiorū dux ſummus, quòd is, Tigurini pagi erat magiſter, & Sedunenſis cohortator egregius, adducto ad vrbe commeatu, largiſſimè ſuos recrearunt terribilique buccinæ ſigno ſilentibus tympanis renouandi prælij ſignum dederunt. Rex E abolendæ ignominiæ auidus, per idoneos duces circumductis coaptatiſque tormentis, ordinibuſque Germanorum & Vaſconum intra foſſas conſtitutis, ac expanſis in recuruas alis equitatu ita irruentes hoſtes eſt complexus, vt illi temerè atque inſolenter congreſſi, partim confixi Vaſconum ſagittis, partim tormentorum pilis diſcerpti, inuadente etiam confertiſſimo equitatu à fronte & à lateribus ſternerentur. Peropportunè etiam eorum terga cecidit Barth. Liuinianus, qui cum expedita parte Veneti exercitus accurrerat, compulſáſque in villam cohortes duas, coniectiſque in eam facibus ferè integras concremarat. Tum Roſtius, aperiente ſuorum cladem non dubia luce, quam Sol occidente Luna ſtatim inuexerat, receptui canere cœpit, ne vniuerſus exercitus abſque vlla ſpe victoriæ deleretur: tantaque conſtantia conglobati ordines, & verſi ſigna iuſſu, vt ſaucij & continenti quindecim horarum labore fatigati, tormenta, quæ ipſi Mediolano adduxerant, ne inſolitum dedecus admitteretur, humeris reportarent: nec quiſquam hoſtium pedites ſub ſignis abeuntes eſt perſecutus: admirabili etenim fortitudine & patientia per æqua pariter ac iniqua depugnarant, vt nequaquam laceſſendi viderentur; temerita- F tem enim virtus æquarit, quando (vti præclarè ſpectatum eſt) nemo ferociam animi vel inclinata prælij fortuna prorſus amiſerit. Cecidêre ſupra ſeptem millia Heluetiorum, & ex his centurionum ſigniferorúmque promptiſſimi. Nec inulta Gallis victoria ceſſit. *Iouius in Leone X.lib.3.*

Franciſcus Pereira Peſtana, vir nobilis & acer, à Ioanne Meneſio, qui vrbi Mauritanorum Arzilæ ab Emmanuele Luſitanorum rege præfectus erat, equites ſeptuaginta obtinuit, quibus ſtipatus, pagum in monte præcelſo & edito ſitum ſpoliaret. Nocte egreſſus, inſidias non longè à pago poſuit. Vbi diluxit, montani, qui pagum incolebant, greges pecudum & armenta paſtùm egêre. Peſtana illos inopinantes aggreſſus, greges abegit, & cum ea præda domum redire inſtituit. At Mauri ſigno dato, vicinos excitârunt. Peſtana ſenſim ſe Arzilam recipiebat: & interdum in hoſtes impetum dabat. Cum verò iam octo millia paſſuum progreſſus fuiſſet, & Arzila quatuor adhuc millibus abeſſet, ſuos in collem editum ſubduxit. Hoſtes cùm ſuſpicarentur inſidias poſt collem latere, ſubſtiterunt. Reliquum igitur iter expeditum Luſitanis eſſe videbatur, vt tutò ſe reciperent. Sed Iacobus Viegas eques, magnis vocib. omnes, G vt in Mauros incurrerent, incitare cœpit. Peſtana hominem aſperis verbis accepit, & inter alia probra, illi cannabeam veſtem, qua tunc erat indutus, obiecit: Et tamen tam demens eris, inquit, vt tale conſilium homini bellandi perito dare audeas? Hic Viegas ridens, inquit: Hæc cannabea veſtis, chalybea tibi confeſtim apparebit. Tum Peſtana: Si adeò fortis es (ait) id videre ſtatim cupio. Eóque dicto omnes in hoſtes impetum faciunt, octoginta interficiunt, triginta viuos capiunt. Interim verò dum prælium committitur, Peſtana in Viegam oculos coniicit. Ille autem tanta virtute dimicabat, vt ipſi Peſtanæ ingentem admirationem commoueret. Itaque prælio confecto, Peſtana ad illum ſupplex adiit, dixitque: Vir fortiſſimè, da veniam temeritati, aut, ſi lubet, me fuſte contunde. Si tales ſex equites ſub ſignis haberem, minimè dubitarim Conſtantinopolim ingredi, & Turcarum Imperatori catenas inijcere. *Oſorius lib.4.rerum Emm.*

In ſpecie. Pota Fortitudo

Ducis erga Ducem hoſtium. H

☞ *Exempla hic congreſſus extra prouocationem conſideramus, paulò antè de monomachia egimus.*

In pugna ad Granicum Alexander Magnus Rœſace, & Spithridate (*Diodorus lib.17.* Spithrobatem vocat) ducibus Darij regis ſimul in ipſum inuehentibus, hunc declinauit, Rœſaci præuenit lanceam loricato infligere. Ea præfracta gladium ſtringit. His commiſſis adigit Spithridates ex latere equum, atque Alexandrum acriter adortus, copide barbarica ferit, criſtamque cum altera auellit pinna. Galea probè quidem, ſed ægrè tamen reſtitit ictui, ac mucro copidis ſupremos capillos eius perſtrinxit. Alterum ictum librantem occupauit Clitus Magnus haſtæ medium transfigere. Simul Rœſaces enſe ab Alexandro ictus concidit: *Plut.in Alexandro.*

Poſt Alexandri mortem, cùm duces inter ſe de imperio certarent: Craterus cum Neoptolemo contra Eumenem in Cappadociam mouit. Prælio commiſſo, Eumenes & Neoptolemus pro inueterato odio vbi inter ſe cognouerunt, protinùs ſtrictis gladiis cum clamore admiſerunt equos. Vt infeſti equi triremium A modo acriter concurrerunt: ſemiſſis habenis miſcent ſibi mutuò manus, detrahunt caſſides, & diuellunt ex humeris loricas. Dum ita ſe inuicem lacerant: equis ſimul ſubterfugientibus in terram delapſi & connexi prehendunt alter alterum, colluctantúrque. Inde Eumenes priori aſſurgenti Neoptolemo poplitem ſuccidit, maturauitque attollere ſe in pedes. Neoptolemus altero innixus genu, altero afflictus, ſtrenuè ex inferiore loco dimicabat, ſed vulnera non inferebat lethalia. Percuſſus autem ſecundùm collum, concidit, elanguitque. *Plutarchus in Eumene.*

Albanorum regis frater Coſis nomine, ſignis collatis, in ipſum inuectus Cn. Pompeium percuſſit iaculo loricæ eius commiſſuram. Pompeius illum haſta transfixit & occidit. *Plutarchus in Pompeio.*

Clodoueus Gallorum rex, in Pictonibus Viſigothos, à Vaſconum vrbibus, quas incolebant, profectos, prælio ingenti fudit: & regem eorum Alaricum inter primos dimicans, manu ſua occidit. *Fulg. lib. 3. cap. 2.*

Clotharius ſecundus Gallorum rex, cùm iam ſenior in Auſtraſiam ſe contuliſſet, Dagoberto filio aduerſus Saxones Ger- B manicam gentem, opem laturus: Saxonum ducem Bartholdum caſtris ſuis explorandi cauſa appropinquare intuitus, ſolus eum inſecutus, manu ſua interemit. *Fulg. lib. 3. c. 2.*

Andronicus Comnenus, Toruſe Armenio profligatus, vlciſcendi hoſtes cupidus, Toruſem cum ſatellitibus equo inſidentem, & militum ex hoſtium perſequutione reditum expectantem conſpiciens equo deiecit: & per omnem eius comitatum inſtar volucris aut lubricæ anguillæ, elapſus eſt. Neque tamen Toruſi, oblongo ſcuto & ferreo thorace munito, quicquam nocuit. *Nicetas lib. 5.*

Ferdinandus Conſaluus, Caſtulonis Comes, cùm aduerſus Celtiberos, quos Nauarrenos hodie appellant, in prima acie pugnaret: infeſta haſta Sanctium Nauarrenſem regem proſtrauit, vnóque ictu, atque vnius morte bellum confecit. *Vaſæus lib. 3. c. 2.*

Ducum erga Milites hoſtium.

☞ *Ex Titulo, hoſtium vita fortiter inſidiari, huc exempla Regum & Ducum.*

Callimachus, Athenienſium dux, cùm aduerſus Datin Perſarum præfectum, qui cum tricies centenis millibus militum Marathonem, qui in Attica campus eſt, irruperat, pugnaſſet: C compluribus transfixus haſtilibus, quamquam vitam efflaſſet, ſtetit. *Plut. cap. 1. Parall.*

Oſtrogothorum rex Teias, cùm apud Nuceriam aduerſus Narſetem eunuchum ducem Iuſtiniani Imp. pugnaret, perfoſſo ſagittis clypeo, ita vt eo commodè amplius vti non poſſet, atque eo in pugna impediretur: non modò ob id locum in acie non deſeruit, ſed ne retrò quidem aſpexit. Clara tantùm voce, miniſtrorum vnum iuſſit integrum clypeum ad ſe perferre. Itaque dum clypeum mutat, lethali accepto vulnere, in veſtigio vbi erat immobilis manens, in hoſtem, pectore, vt erat, verſo, mortuus corruit. *Sab. lib. 4. c. 6.*

Galeacius Vicecomes, Matthæi Magni F. in bello quo Pelagura Cardinalis oppugnata Ferraria Ateſtini [illegible] opes contuderat, multis inuictæ virtutis operibus editis vehementer inclaruit. Conſtat enim vno prælio per multas horas creſcentibus vtrinque ſubſidiis inſtaurato, tres equos acerrimè depugnanti fuiſſe ſuffoſſos: eúmque poſtremò, cùm vexilliferum adacto per inguen mucrone ab ephippio deturbaſſet, inſiluiſſe in equum ſeſſore vacuum, atque ita impetu facto, per vtramque aduerſa acie ad ſuos cùm ſuo, tum alieno cruore oblitum, rediiſſe. *Iouius in eius vita.*

D

Militum erga Duces hoſtium.

Cùm Vladiſlaus Lucenſis princeps Neclam Bohemiæ ducatu, licet patruelem ſuum, exuere cogitaret: Neclam Syderium à Chaynouo equitem, facie ſibi ſimillimum, equo & armis ſuis inſtruit. Prælium in campo Turſcho commiſſum fuit. Mirabatur ſimul & indignabatur Vladiſlaus, vbi vidit Neclan perſonatum, quouis alias lepore pauidiorem, tunc in prima acie velut leonem verſari. Ipſum itaque infeſtus haſta petit. Eidem occurrit Syderius, Vladiſlaúmque cuſpide transfixum equo moribundum deturbauit. Strages inſignis Lucenſium edita. Ipſe quinetiam Syderius, perfidia procerum, tantæ virtuti inuidentium, cecidit. *Dubrauius lib. 5.*

In clade Varnenſi quidam Gallus, prævalido corpore, animóque intrepido, mediis Turcorum agminibus cuneo reſciſſis, ad Amurathem vſque Turcorum Imp. peruenit, cúmque conto priùs, mox gladio percuſſiſſet. Cæterùm [illegible] hoſtium occurſu à E ſuis excluſus, poſt multa & præclara facinora, in confertiſſima hoſtium ſtrage occidit. *Cuſpinianus, A. li.*

OBSIDENTES.

☞ *Conſule Stratagematum locum, Vrbes defendere, & p[illegible]*

Eucratides rex Bactrianorum multa & magna bella ſingulari virtute geſſit: atque horum vel ſummum illud memorabile, quòd a Demetrio Indorum rege obſeſſus, trecentis equitibus fretus, crebris eruptionibus hoſtium vicit exercitum, in quo ſexaginta fuerunt armatorum millia. Quo ſucceſſu elatus, magnam Indiæ partem ſubegit. Cæterùm domum reuerſus, a filio, quem regni conſortem fecerat, interficitur. Nec ipſius filius vno ſcelere contentus, per cruorem patris currum egit, corpúſque inſepultum abiecit. Is a Mithridate Parthorum rege, bello ſuperatus, regno exutus eſt. *Bonfinius lib. 1. Dec. 1. & Sab. lib. 6. Ennead. 6.*

ERGA HOSTES OCCVLTA FORTITVDO.

Tum in

AGGREDIENDO. INSIDIATORES FORTES.

☞ *Conſule Tit. Vita aliorum prudenter inſidiari, item, In inſidias præcipitare hoſtem, item religionis hoſtes per inſidias tollere.* F

Cùm Darius rex Oroetem præfectum Sardium, ob tyrannicam crudelitatem clàm interficiendum curare vellet: triginta Perſæ ſeſe obtulerunt, ſinguli promittentes vel viuum vel mortuum Oroetem ſeſe adducturos. Sors tamen Bagæo Artontis F. obtigit, qui Sardis profectus, curauit a ſatellitibus Oroetem necandum. *Herod. lib. 3.*

Xerxes cum militibus quingentis millibus, poſtquam decurrit ad Artemiſium, [illegible] indixit bellum. Athenienſes perculſi ſpeculatorem mittunt Themiſtoclis fratrem Ageſilaum, quamuis genitor eius in ſomnis amiſiſſe eum ambas manus vidiſſet. Ingreſſus barbarorum caſtra, habitu Perſico, Mardonium vnum ex regis ſatrapis, Xerxem eſſe ratus, interemit. Prehenſus a corona in vinculis ad regem eſt raptus. Quo immolaturo in Solis ara, igni dextram iniecit, nulloque edito ſuſpirio cùm pertuliſſet tormenti vim, vinculis ſolutus eſt. Tum fatur, Omnes tales ſunt Athenienſes, ſi mihi fidem non habes, manum [illegible] quoque. Qua re Xerxes perculſus, præcepit, vt in cuſtodia haberetur: ſicut tradit *[illegible] ſecundo rerum Perſicarum [illegible] Græcorum & Rom. comparatione.* G

Porſena rege Hetruſcorum Romam obſidente, C. Mutius Scæuola, cùm conſtituiſſet regem opprimere inaudito, veſte indutus Hetruſca, & Hetruſca lingua vtens in caſtra penetrauit. Cùm ambiſſet tribunal, vbi rex conſidebat: ignoraret autem regem, & timeret ſciſcitari quis eſſet: quem maximè ex conſeſſu arbitratus eſt regem eſſe, eum ſtricto gladio obtruncauit. Ob id factum comprehenſus eſt, & quæſtionem de eo habuerunt. Erat ibi accenſus ad ſacrificium Porſenæ foculus: ei dextram iniecit. Dum torretur caro, intuitus Porſenam eſt ſtabili & imperterrito vultu, donec attonitus miraculo eum dimiſit, gladiumque quem porrexit ei ex tribunal, reddidit: ille eum porrecta læua accepit. Hinc fama eſt eum Scæuolæ nomen, quod eſt læuum, inueniſſe. Ibi viciſſe ait Porſenæ ſe terrorem, victum eſſe ab eius virtute: atq; indicaturum ei gratis, quod minis non detexiſſet. Trecenti Romani, inquit, coniurauerunt, & in caſtris tuis errant captantes opportunitatem. Ego, cuius prima ſors fuit, non ſuccenſeo fortunæ, quod a bono aberrauerim viro eóque, H quem amicum potiùs quàm hoſtem eſſe populi Romani deceat. His dictis adduxit Porſenam fidem propenſiorque fuit ad pacificandum: non ita meo quidem iudicio, illorum formidine trecentorum, vt commendatione & admiratione ſpirituum ac virtutis Romanæ. Hunc virum etſi pleríque omnes & Mutium & Scæuolam nominant, *Athenæus* Sandon tamen in libro, quem ad Octauiam ſcripſit Cæſaris ſororem, fuiſſe etiam dicit Poſthumium vocatum. *Plut. in Poplicola. At in Parallelis ex Ariſtide Mileſij lib. 3. Hiſtoriarum*, Mutium quadringentos ſecum ſibi aſſumpſiſſe, & amnem traieciſſe ſcribit.

Mercurius Chriſtianus miles, ſub Iuliano apoſtata merens in conflictu cum Perſis Iulianum in femore lancea ſauciauit, hacque ratione Eccleſiam Chriſti à pernicioſiſſimo hoſte liberauit. Quamuis alij diuinitùs percuſſum, alij à Perſa quodam, alij à Saraceno ſauciatum aſſerant. Ipſe tamen Libanius Sophiſta, qui funebrem orationem conſcripſit, non ab hoſtibus, ſed e Chriſtiano aliquo milite vulneratum inuidioſè ſcribit. *Nicephorus lib. 10. cap. 34.*

REPELLENDIS INSIDIIS. INSIDIATORVM
oppreſſores fortes.

A ☞ *Conſule locum Stratagematum, Exercitum per loca infeſta intro ducere, Item, Vitæ ſuæ prudenter conſulere, quatenus inſidiis appetuntur.*

Cùm Diomedes & Vlyſſes communi opera ſublato Palladio redirent noctu: Vlyſſes, quò facti gloriam in ſe vnum transferret, deſtinabat occidere Diomedem præcedentem, ac Palladium ſecum portantem. Itaque cùm enſem in caput illius à tergo vibraſſet: Diomedes, animaduerſa ad lumen lunæ gladij vmbra, ſubtraxit ſe plagæ: correptúmque Vlyſſem vinctis manibus præcedere compulit, gladio lato ſubinde cædens illius tergum. Hinc Diomedea neceſſitas, *Suidas, Zenodotus, & Eraſmus in Adagiis.*

B Dario Hyſtaſpis filio inter venandum Aribazus Hircanus inſidias ponebat, vna cum aliis non obſcuræ famæ in Perſia viris. Quos ille cùm reſciſſet, non exanimatus metu eſt, ſed iuſſit eos arma ſumere & equos: deinde mandauit, vt intenderent arcus, toruumque aſpiciens eos: Quid igitur non exequimini, inquit, id, cuius gratia veniſtis? At illi cùm intrepidum hominis vultum aſpicerent, non ſolùm impetum remiſerunt, verumetiam vſque adeò terrore perculſi ſunt, vt haſtas abiicerent, & deſilientes ab equis, Darium adorarent, atque reciperent ſeſe facturos quicquid vellet. Qui diſgregauit eos a ſe mutuò, & alium ad Indiæ confinia miſit, alium ad Scythiæ. Illi beneficij memores, fideles in poſterum & obedientes ei fuerunt. *Æl. l. 6. de Varia hiſt.*

Iuſtinianus II. Imp. à Leontio pulſus, & ad Auarum regem Caianum delatus, in generum eius adſcitus eſt, ducta Theodora eius ſorore in vxorem. Fretum affinitate & regio hoſpitio per annum, Caianus ab Apſimaro, qui Leontium deiecerat, pecunia corruptus, tradere promiſerat. At Theodoræ, per ſeruum de inſidiis marito ſtructis monitæ, conſilio, percuſſores duos ad ſe venientes, ſeorſum vtrumque, fracta gula interemit. *Cuſpin. A. D.*

Thoriſmundus rex Viſigothorum Toloſæ, anno regni ſui ſecundo, cùm de vena ſanguinem minuiſſet, fuit à ſuo cliente conſilio fratrum interfectus. Sed paruo cultello, quem manu tenebat, inſidiantium aliquot interfecit. *Rodericus Toletanus 2. Paralip. Hiſpan. c. 8.*

C Mediolanenſes à Friderico I. Imp. poſt defectionem obſeſſi, ſicut Radeuicus prodit, de nece illius cogitarunt, atque hominem, qui per fraudem illum interimeret, Laudem miſerunt. Is profectus, cùm ſtultitia ſimulata caſtra Imperatoris ad Abduã ſita intraſſet, quodam die ſummo mane ſolum egredientem Fridericum de tentorio conſpicatus accurrit, & quoniam immani corpore & robuſtiſſimis viribus erat, medium arripuit, vt in Abduam de rupe deiiceret. Verùm dum Imperator renititur, funibus tentorij præpeditus procumbit: ac cubiculariis ad vocem clamantis Friderici aduolantibus, comprehenditur, & ex eodem loco præcipitatur. Hoc vbi non proceſſit, Mediolanenſes octo homines, qui vrbem Laudis incenderent, ſubornarunt, quorum vnus cùm intempeſta nocte opus eſſet aggreſſus, à vigilibus deprehenſus extremo ſubitò ſupplicio eſt affectus. Sub eoſdem etiam dies venit in Italiam Arabs quidam ex Hiſpania, homo magicis artibus egregiè, vt ferebatur, inſtructus, etſi ſenex facie deformis, quippe altero oculo captus, ſocios penè viginti ſecum adducens, eo, vt fama fuit, conſilio, vt venenis Fridericum perimeret. Siquidem precioſa munuſcula D afferebat, annulos, gemmas, frena, calcaria, venenis circumlita adeò præſentibus, vt ſolo tactu inficere Imperatorem, atque infectum minimo perdere momento poſſent, ſicam etiam latentem geſtabat, vt ſi quo impedimento venenum non profeciſſet, ferro negotium cogitatum conficeret. Hunc, cùm in caſtra veniſſet, Fridericus fortè venturi hominis multò antè certior factus, è veſtigio comprehendi, ac diligenter aſſeruari iuſſit, & cuius hortatu ad tantum facinus eſſet impulſus, quæſiuit: ſi vera dixiſſet, impunitatem promittens: ſi falſa, ſupplicia omnia intentans. Homini omnia conſtanter inficianti tormenta admota ſunt. Quæ ille deridens, denunciauit ſe, ſi necaretur, ſecum etiam Imperatorem eſſe tracturum. Fridericus autem vanis territamentis eius contemptis, cùm de ſociis eius nullum communicati ſceleris indicium poſſet elicere, hominem extremo crucis ſupplicio interemit. *Sigonius l. 13. Regni Italici.*

Malcolmus III. Scotorum rex inſidiis per coniuratos petitur, cùm eas præſciſſet, venatum abiens, principem coniuratorum ſeuocat ſolum, in vallem vndequaque ſyluis ſeptam, ibique increpitum, quòd in ſe conſpiraſſet, quem maximo ob beneficia amore proſequi debebat, ad ſingulare prouocat certamen: vbi non ex inſidiis res ageretur, ſed vter virtute maior eſſet, is viueret. Ille in genua procidens, ſupplex veniam delicti petiuit, facileque vt à miti impetrauit ingenio; ea lege, ne deinceps ſimilia tentaret. *H. Boethius l. 12.* E

F Frotho III. Danorum rex, ingenti claſſe Britanniam petens, à Britannorum rege cum bis mille quadraginta proceribus benignè ad conuiuium vocatus, non ſine inſidiarũ ſuſpicione comparuit. Regali ſumptu excepti Dani, & ſiccandis certatim calicibus aſſueti, plurimo ſe onerauêre vino. Quos Britanni potos admodum conſpicati, conuiuio furtim elabi cœperunt, relictiſque intra aulam conuiuis, valuas regiæ admotis obicibus obſerauêre, deinde tectis ignem inferre cœperunt. At Dani pulſatis nequicquam foribus ab egreſſu prohibiti, ipſum mox parietem perrumpere ſtudebãt. Angli è diuerſo molibus extrinſecus applicatis, nutabundam fulcire congeriem inſtituerunt. Tandem robuſtiori Danorum manui cedens, quorum quò periculum maius, hoc validior conatus extabat, facilem preſſis eruptionem tribuit. Tum Frotho claſſicum ſuccinere iubet, quo manum in inſidiis conſtitutam accerſeret. Quæ litui ſono excita, dolum in auctores retorſit. Britannorum rege extremæ cladi cum innumeris ſuorum copiis tradito. Itaque Frotho & ſaluti ſociis, & hoſtibus exitio fuit. *Saxo l. 5.*

Hungari conſpirauerant aduerſus Sigiſmundum Imp. armatique regiam intrauerant, aut capturi regem, aut ſi id id non ſuccederet, occiſuri. Quos vt ad ſe irrumpentes Imperator cognouit, accepto pugione, in medium progreſſus: Ecquis, inquit veſtrûm manus in me iniiciet, aut quidnam feci, quòd me regem veſtrum occidere vultis? Prodeat è vobis, ſi quis audet, & mecum ſolus congrediatur. Ea voce & audacia obſtupuêre coniurati, & ſibi quiſque timens abiêre. *Æneas Syl. l. 3. Comment. de rebus geſtis Alphonſi.*

G H Venceſlaus Luſcus Boëmiæ rex, Othoni & Ioanni Marchionibus Brandeburgenſibus contra Vilibrandum Magdeburgenſem & Ludolfum Halberſtatenſem Epiſcopos fida auxilia tulerat. Accuſatus eo nomine Bambergæ coram Cæſare Friderico II. à Vilibrando, vno tantùm comite comitatus à prandio adeſſe iubetur. Comes eius Vogirius erat: Cæſari ſolus Bambergenſis Epiſcopus aderat. Cæſar illum, quaſi pacis turbatorem, appellat, cunctáque ab illo repetit, quæ quondam patri illius Premiſlao dono dederat. Ille nulli ſeſe aut in Saxonia aut in Miſnia tumultui cauſam præbuiſſe reſpondit, ſed Marchionibus tantùm ad obtinendas illorum fortunas auxilia ſubmiſiſſe: prout merita illorum, cognatióque & vitæ à prima ætate in eadem aula conſuetudo poſcere videbantur. At ego, inquit Cæſar, mea mihi redhiberi volo: quod niſi properè fiat, ab inuito per vim extorquebo. Pertinaciùs dein reluctantem Venceſlaum Cæſar a ſe manibus pellit. Ambo autem vino haud minus quàm ira æſtuabant. Venceſlaus retruſus, dextram Cæſaris manu ſua læua arripit, alteráque ſtringit gladium, promptè iurans, ſe illum in corpore Cæſaris demerſurum, ſi non ſoſpes omnibus ſuis fortunis ſalutis dimiſſus fuerit. Interimque Vogirius Præſulem Bambergenſem, tanquam viribus valentior, vi retinet, ne cubiculo egredi, néve poſſet vociferari. Cæſar inter ſacrum & ſaxum poſitus, ſanctè promiſit, ſe nihil illi nociturum. Redeunti in hoſpitium Abbas Fuldenſis humerum eius manu ſuſpenſa pulſans, inſolenterque appellans, inquit: Si Cæſar eſſem, vbique ita vt ille vicinus eſſem, aliter atque ille audaciam tuam, qua aduerſus Germanos Pontifices vteris, retunderem. Vogirius illicò palma os Abbatis præcidit, exclamans. Monache, video te improbo præceptore vſum eſſe, qui neſcias quem & qualem honorem Regibus habere debeas. Vogirius oppido Belina ab rege donatus eſt. Non multò pòſt Cæſar celebraturus cum Machthildi vel Iſabella Ioannis Angliæ regis F. nuptias, inter præcipuos hoſpites ad ſe Vanceſlaum euocauit, nullúmque comitatis atque liberalitatis in eum genus prætermiſit: & ad poſtremum curam ei vna cum principe Bauarorum inuadendæ Auſtriæ mandauit. *Dubrauius l. 16.*

ERGA TYRANNOS. TYRANNICIDÆ
FORTES.

☞ *Conſule Tit. Prudentia in tyrannide amolienda, quatenus prudentia coniunctam habet fortitudinem, item Tit. Odium principum, item, Pœna tyrannidis.*

Aod Geræ F. ſcæua, Iſraëlitas hoc modo ab Eglon Moabitarum rege, cui octodecim annis ſeruierant, liberauit. Offerens munus regi, Iſraëlitarum nomine, ſicam ancipitem breuem ſub A veſte occultauit. Quo oblato, ſe diuinum mandatum ad regem habere dixit. Remotis ergo arbitris, cùm rex de ſolio ſurrexiſſet, Aod ſica ventrem illius obeſum capulo tenus tranſuerberauit, ita vt ſtercus erumperet. Mox clauſo cœnaculi oſtio, ipſe per ambulacrum elapſus, Seiratam peruenit. Ibi tubam in monte Ephraimitico ſonans, deuocatis de monte Iſraëlitis, Moabitarum circiter decem millia trucidauit & ſubegit. *Iudicum* 3.

Othoniel Cenezi fratris Caleb. F. Domini ſpiritu præditus, Iſraëlitas liberauit à iugo Chuſanrathaim regis Meſopotamiæ, quem occidit, cui octo annis poſt mortem Ioſue ſeruierant: & inde otium habuêre annis xl. *Iudic. c.* 3.

Quo tempore Apollo in terras venit, homines ſyluestribus fructibus viuentes, ferarum more, manſuefecit: atque id contigit Delphis primùm. Mox ad Panopeam vrbem profectus, crudeliſſimum tyrannum Tityum interemit. E Parnaſiis hominibus audiens alium eſſe tyrannum, Pythonem nomine, cognomine Draconem, ſagittis eundem confecit: atque inter pugnandum cùm à Latona matre acclamitatum eſſet, ἰὴ παῖ, ἰὴ παῖ. Feri fili, manſit poſtea conſuetudo, vt in Pæanibus & Victoriis Io Pæan conclamarent. *Natalis Comes l.4.c.*10.

B In Melita vrbe Phidiæ tyrannus fuit, Tartarus nomine. Is, ſi qua eius loci virgo ob formæ pulchritudinem celebraretur, vi eam ante nuptias abductam vitiabat. Atque eo ſuo tempore miniſtros iuſſerat adducere ſibi Aſpalidem, Argæi, non ignobilis viri filiam. Quæ rei fama diuulgata, ante aduentum eorum, quibus abducendi ſui negotium erat datum, ſeipſam ſuſpendit. Facto adhuc latente, frater puellæ Aſtygites iurat, priuſquam ſororis corpus deponeret, ſe in tyrannum vindicaturum. Illicò veſtem Aſpalidis induit, gladióque ad ſiniſtrum latus abdito, quòd adoleſcens etiamnum eſſet, nemine ſexum è vultu agnoſcente, in domum tyranni peruenit, eúmque nudum incuſtoditúmque interfecit. Melitenſes Aſtygitem corona decorant, Pæanaſque accinendo deducunt, cadauer tyranni in flumen demergunt, quod ab eo vſque tempore hodiéque Tartarum vocant. Corpus autem Aſpalidis ad honeſtam ſepulturam ſummo ſtudio requirentes, nuſpiam inuenire potuerunt, quòd id Deus de medio ſuſtuliſſet. Loco autem corporis ſtatua iuxta Dianæ ſtans apparuit: idque ſimulacrum Incolæ Aſpalidem vocant Ameiletam, & Hecaërgam: & quotannis virgines hœdum intactum in eius honorem præcipitem dabant, quòd Aſpalis virgo ſeipſam ſuſpendiſſet. *Antonin. Liberalis in Transformationibus.*

C Septem Perſarum reguli, Otanes, Gobryas, Megabyzus, Intaphernes, Aſpathines, Hædarnes & Darius Hyſtaſpis F. Smerdem Magum cum fratre Patizithe obtruncant, & fœda Medorum Magorum dominatione Perſas liberant. Diem illum Perſæ religioſiſſimè colunt, & Μαγοφονίαν appellant. *Herod l.*3. Inter eos Gobryas cùm Magum vnum obſcuro loco abiectum corporis pondere vrgeret, præclari operis ſocio plagam ei inferre dubitanti, ne dum Magum peteret, ipſum vulneraret: Tu verò, inquit, nihil eſt quòd reſpectu mei timidiùs gladio vtaris, vel per vtrumque agas licèt, dum hic quàm celerrimè pereat. *Val. Max. l.*3.*c.*2.

Carnabas patrem Triopem Perrhœdæorum regem ob tyrannidem occidit, acceptiſque tyrannicidij præmiis, in Troadem ſeceſſit, atque inibi à Troë expurgatus, Zeliam condidit. *Cælius l.*11.*c.*17.*A.L.*

Themiſto fuit Critonis Oeanthij filia. Hanc deperibat Phri- D codemi tyranni filius Philo. Tyrannus poſtulauit in matrimonium virginem. Pater contradicebat. Tyrannus filios Critonis abſtractos in conſpectu patris ac matris feris eſurientibus obiecit, virginéque abrepta, nuptias perfecit. Themiſto neceſſitate compulſa, diſſimulans enſem ſub amicu importauit, & ſponſum dormientem in thalamo collum petens facilè interemit, vt ne vox quidem occiſi audiretur. His omnibus per noctem clam patratis, ad mare progreſſa, nauiculam inuenit: ventúmque nacta, ſola ſoluens nauigauit in Græcam quandam Achaiæ ciuitatem, in qua ſacrum erat Neptuni templum: in illud ſupplex confugit. Phricodemus alterum filium occiſi fratrem Heracontem miſit, vt ab Eliceenſibus puellam repoſceret, qui eam tradiderunt. Cùm autem ſoluiſſent, ingens coorta tempeſtas, nauigium depulit ad Rhium Achaiæ: vbi appellentibus ſuperuenerunt biremes duæ Arcanorum, ſummas inimicitias cum tyranno exercentium: qui abreptam nauem deduxerunt in Acarnaniam. Vulgus Acarnanorum re cognita, vinctum Heracontem puellæ poteſtati permiſerunt. Tyrannus legationem ad eam pro E filio mittit. Illa ſe, ſi parentes reciperet, filium redditurum recepit. Phricodemus his promiſſis credens, tranſmiſit ei parentes. At Acarnanes Heracontem nihilominus acerbiſſimis verberibus confectum occiderunt. Phricodem o poſt non multos dies ſui ciues mortem intulerunt. Qui verò Eliceen incolebant, non longè poſt demerſi ſunt tum ipſi tum eorum ciuitas, facto terræ motu, pelagóque procellis exundante. Viſumque eſt hoc Neptuni indignatione accidiſſe, quòd ſupplicem virginem hoſtibus tradidiſſent. *Polyænus l.*8.

Heraclea Ponti ciuitas opulenta, domeſtica ſeditione agitata, in tyrannidem incidit. Clearchus pluribus ſenatorij ordinis vi oppreſſis, aliis in exilium actis, præter cætera ſcelera indigna & nefaria in ciues edita, interfectorum coniuges inuitas ſuis matrimonio ſatellitibus collocauit, quarum plurimæ violatarum connubium in viros vltæ, vltrò ſibi mortem conſciuerunt. Poſtremò Chion Matridis F. & Leonides afflictum ſuorum ciuium ſtatum miſerati, in tyranni exitum conſpirarunt. Fuerant ambo Platonis diſcipuli. Quinquaginta igitur cognatorum in inſidiis locans, quos ſui conſilij participes fecerant, Ipſi mutuo ſe iurgio laceſſentes in arcem contendunt. Qui ad regem iure familiaritatis admiſſi, dum priùs dicentem attentè Clearchus audit, ab altero, qui in eam intentus erat occaſionem, ferro oppri- F mitur. Speculatores, & qui cuſtodiendi regis cauſa circumſtabant, continuò percuſſores inuadunt, armiſque priùs obtruant, quàm à coniuratorum manu ſubueniri potuerit. Periit Clearchus, ſed ſæuus dominatus aboleri non potuit. Satyrus tyranni frater principatum velut per manus acceptum inde tenuit, multáque deinceps ſucceſſione fuit Heraclea tyrannorum regia. *Sabell. l.*8. *Ennead.*3. *ex Memnone.* Familiaris fuit Chion Xenophonti Socratico, vti ex epiſtola eius, quæ Xenophontis operibus præfixa eſt, intelligere licet.

Ariſtogiton Harmodium amabat, Harmonij ſororem, à caniſtro Palladi in Panathenaicis deferendo prohibuit Hipparchus tyrannus Piſiſtrati F. Ea iniuria accenſi iuuenes, Hipparchum ex inſidiis interfecêre. Alij potiorem cauſam aſſerunt: Amantem ab Harmodio adoleſcentem quendam, cùm ad Hipparchum ſe contuliſſet, Harmodium zelotypia motum, auxilio Ariſtogitonis tyrannum oppreſſiſſe. *Plato in Hipparcho.*

Leoſthenes Athenienſis, mortuo Alexandro, Athenas à iugo Aridæi Macedonis liberauit. Cuius intempeſtiua morte Athenienſes à Caſſandro rurſus ſubacti fuêre, & à variis tyrannis oppreſſi. Quibus per Demetrium Antigoni F. ereptis, cùm De- G metrius etiam ipſe Piræeum occupaſſet, tandem Olympiodoro duce electo, habitóque delectu puerorum etiam & ſenum, Macedonum iugum excuſſerunt. *Pauſan. l.*1.

Thraſybulus Lyci F. Athenienſis, Peloponneſio bello multa ſine Alcibiade geſſit, ille nullam rem ſine hoc. Victis ad Ægos flumen Athenienſibus, cùm triginta Tyranni præpoſiti à Lacedæmoniis, ſeruitute oppreſſas tenerent Athenas, plurimos ciues, quibus in bello pepercerat fortuna, partim patria expellerent, partim interficerent, plurimorum bona publicata inter ſe diuiderent: non ſolùm princeps, ſed & ſolus initiò bellum bis indixit. Hic enim cùm Phylen confugiſſet (quod eſt caſtellum in Attica munitiſſimum, non plus habuit ſecum, quàm triginta de ſuis. Hoc initium fuit ſalutis Atticorum: hoc robur libertatis clariſſimæ ciuitatis. Neque verò hic modò contentus eſt primo à Tyrannis, ſed eius ſolitudo, donec in Piræū tranſiit, Munichiamque muniuit. Hanc bis Tyranni oppugnare ſunt adorti, ab eaque turpiter repulſi, protinus in vrbem, armis impedimentiſque amiſſis, refugerunt. Vſus eſt Thraſibulus non minùs prudentia, quam fortitudine: nam cedentes violari vetuit, ciues enim ciuibus parcere, æquum cenſebat. Neque quiſ- H quam eſt vulneratus, niſi qui prior impugnare voluit. Neminem iacentem veſte ſpoliauit. Nil attigit niſi arma, quorum indigebat, & quæ ad victum pertinebant. In ſecundo prælio cecidit Critias dux Tyrannorum, cùm quidem aduerſus Thraſybulum fortiſſimè pugnaret. Hoc deiecto, Pauſanias venit Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thraſybulum & eos qui vrbem tenebant, fecit pacem his conditionibus: Ne qui præter triginta Tyrannos, & decem, qui poſtea prætores creati, ſuperioris more crudelitatis erant vſi, afficerentur exilio: néve bona publicarentur: Reipublicæ procuratio populo redderetur. Præclarum hoc quoque Thraſybuli, quòd reconciliata pace, cùm plurimum in ciuitate poſſet legem tulit: Ne quis anteactarum rerum accuſaretur, néve mulctaretur: eamque illi legem ἀμνηστίας, Obliuionis, appellarunt. Neque verò hanc tantùm ferendam curauit, ſed etiam vt valeret, effecit. A Nam cùm quidam ex his, qui ſimul cum eo in exilio fuerant, cædem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum fuerat, publicè prohibuit, & id, quod pollicitus erat, præſtitit. Sequenti tempore, cùm prætor claſſem in Cilicia haberet, neque ſatis diligenter in caſtris eius agerentur vigiliæ: à Barbaris ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus eſt. *Probus in eius vita.*

Dion Syracuſanus, qui Ariſtomaches Dionyſij maioris vxoris frater fuit, & Areten eius filiam duxit, cùm Dionyſium iuniorem Platonis conuerſatione ad frugem reducere, & ex tyranno regem facere conaretur: incurrit in odia aulicorum. Qui Philiſti Syracuſani hominis docti quidem, ſed tyrannorum fautoris, opera & aſtu, falſis circumuento criminibus Dione, quaſi cum Carthaginenſibus faceret, vt in exilium pelleretur, auctores tyranno fuerunt. Interea cùm Plato fruſtrà cum Dionyſio de reſtituendo Dione egiſſet, & tyrannus inſuper Areten Dionis vxorem Timocrati nubere coegiſſet: Dion literis Siculorum impulſus, milite conſcripto mercenario in Peloponneſo non ſupra octingentos, è Zacynthiorum inſula B nauibus duabus onerariis in Siciliam traiecit, & cùm ſeſe ei Siculi ad quinque millia coniunxiſſent, & Dionyſius commodum cum xxc. nauibus in Italia abeſſet, Syracuſas occupauit: & libertatem annis octo & quadraginta exulantem, ciuibus ſuis reſtituit: Dionyſium ex arce impetum facientem repulit, eúmque in arce obſedit. Interim Heraclidis Syracuſani nauarchi calumniis circumuentus, vrbe cum ſuis pulſus, & à ciuibus, quos interim hoſtes eruptione ex arce facta miſerè afflixerant, reuocatus, Nyſſium Dionyſij ducem in arcem compulit, eámque deditione accepit, & Apollocratem Dionyſij F. ex fœdere ad patrem in Italiam nauigare tutò permiſit. Sic igitur Dion fretus non tam ſuis copiis, quàm odio tyranni, maximo animo duabus onerariis nauibus, quinquaginta annorum Imperium, munitum quingentis longis nauibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum (quod omnibus gentibus admirabile eſt viſum) adeò facilè perculit, vt poſt diem tertium, quàm Siciliam attigerat, Syracuſas introierit. Ex quo intelligi poteſt, nullum eſſe Imperium tutum, niſi beneuolentia munitum. Iam cùm pro Democratia, mixtam quandam ex populari arbitrio & regno Reipubl. formam introducere Dion cogitaret: à Callippo Athenienſi amico, C facta conſpiratione mercenariorum & Syracuſanorum perfidè necatus eſt. *Plut. in Dione, & Diod. lib. 16. & Probus in eius vita.*

Timoleonti Corinthio (inquit Probus, qui Thymoleonem ſcribit) vni contigit, quod neſcio an vlli, vt patriam, in qua erat natus, oppreſſam a tyranno liberaret, & à Syracuſis, quibus auxilio erat miſſus, iam veteratam ſeruitutem depelleret, totamque Siciliam multos annos bello vexatam, à Barbariſque oppreſſam, ſuo aduentu in priſtinum ſtatum reſtitueret. Verùm Corinthij, ne ad idem relaberentur mali, quò antè, cùm per ſocios amiſiſſent vrbem, decreuerunt quadringentos milites conductitios alere: atque his impoſuère Timophanem, Timoleontis fratrem. Qui omni poſthabito honeſto & bono, rationem inire protinus cœpit, quemadmodum vrbem ſui arbitrij faceret: ac magno numero principum ciuitatis indicta cauſa necato, declarauit ſemetipſe tyrannum. Id grauiter ferens Timoleon, cœpit eum monere, vt omiſſa iſta veſana & importuna libidine, aliquam rationem quæreret D eluendorum apud ciues commiſſorum ſuorum. Quo repellente & repudiante monitionem ſuam, adſciſcit tandem ſibi ex neceſſariis fratrem vxoris Timophanis Æſchylum, atque ex amicis vatem, quem Satyrum Theopompus Ephorus & Timæus Orthagoram vocant, atque intermiſſis paucis diebus aſcendit iterum ad fratrem: circumſiſtentéſque hi tres eum, tunc ſaltem reſpiceret inuerteretque ſe obſecrarunt. Sed cùm eos Timophanes primùm rideret, deinde in iram erumperet & indignaretur, receſſit Timoleon paululùm à fratre, obuolutóque capite conſtitit lacrymabundus: illi ſtrictis gladiis hominem confeſtim obtruncarunt. Re diuulgata, Corinthiorum primores improbitatis odium in Timoleonte & magnitudinem animi extulerunt, quòd quamuis mitis, & in ſuos eſſet pius, patriam tamen propinquitati, honeſtúmque & rectum potius duxiſſet vtili: qui olim præclarè pro patria certantem ſeruaſſet fratrem, eundem poſtquam inſidiis eam circumuenit & oppreſſit, interemiſſet. Poſteaquam verò matrem iniquo animo ferre intellexit id factum, ac deuouere caput ſuum, diráſque imprecari ſibi, atque profectum ad ipſam leniendam: illa re in conſpectum quidem amiſit, ſed præcluſit fores: tum oppreſſus dolore E atque animo perculſus, inſtituit conficere ſe inedia. Verùm amicis curam eius gerentibus, variaſque preces & omnem adhibentibus vim, ſtatuit priuatus in ſolitudine degere; atque a Republ. prorſus remouit ſe, & viginti prope annos vrbe abſtinuit, mœrénſque & vagans in prædiis maximè ſolus agebat. At cùm Siculi Corinthiorum opem contra Dionyſium implorarent, eo decreto Timoleon dux eſt deſignatus. Exurgens ergo Teleclides, opibus tunc & claritate princeps ciuitatis, hortatus Timoleontem eſt, vt illa in prouincia bonum & egregium virum ſe præberet. Si enim decertaueris, inquit, præclare, tyrannum occidiſſe te arbitrabimur: ſin ignauiter, fratrem. In Siciliam claſſe traiecta, & Icete Leontinorum tyranno victo, qui Dionyſium Syracuſis obſidebat: Dionyſius legatis miſſis, in fidem eius ſe arcemque Syracuſarum, quam ſolam habebat, permiſit. Eum Timoleon vno nauigio cum modico pecuniæ Corinthum miſit, vbi priuatus poſtea vixit. Icetem inde a Carthaginenſium fœdere deſciſcere coegit. Leptinem Appolloniæ & oppidulorum quorundam tyrannum ſeſe dedentem, Corinthum miſit priuatum. Icetem rebellantem cum filio Eupolemo captis necauit. Fuit ſanè Timoleontis ſtupenda proſperitas, quippe quinquaginta diebus quàm applicauit in Siciliam, F arcem Syracuſanam in poteſtatem accepit, Dionyſiumque in Peloponneſum miſit. Hipponem Meſſanæ tyrannum captum, Mamertini ſibi traditum, liberis ex ludo in theatrum ad tyranni ſupplicium velut pulcherrimum ſpectaculum ductis, flagro cæſum necauerunt. Mamercus Catanenſium tyrannus vltrò ſe in fidem Timoleontis permiſit, hac lege, vt Timoleonte non accuſante cauſam diceret Syracuſis. Ductus Syracuſas & in concionem progreſſus orationem quam iam pridem commentatus fuerat, exorſus eſt dicere. Verùm obſtrepente ſibi populo, concionem cernens implacabilem, abiecto pallio, medio ſe proripit theatro: atque impetu in vnum ex cuneis ad necem ſibi conſciſcendam illiſit caput: atqui non obtigit ei hic exitus: ſed ſpirans adhuc abſtractus, & more latronum eſt plexus. Ad eum modum excidit Timoleon tyrannides & bella ſuſtulit. Totam autem inſulam, quam calamitatibus deformatam & inuiſam incolis accepit, octo annorum ſpacio ita pacatam & omnibus reddidit exoptatam, vt ad incolendum alij aduolarent eò, vnde profugerant antè ciues. *Plut. in Timoleonte, & Diod. lib. 16.*

Alexandri Pheræi tyranni coniugem Theben primùm Pelopidas docuit, ne trepidaret ſplendorem & apparatum tyran- G nidis exterius, armis vallatum & ſatellitiis. Deinde ipſa metuens hominis perfidiam, & crudelitatem exoſa, coitione cum tribus fratribus ſuis facta, Tiſiphono, Pytholao, Lycophrone, inſidias ei ad hunc modum ſtruit. Cætera ædium tyranni ſtatio excubantium ſeruabat: cubiculum verò, vbi ſolebant quieſcere, in edito erat, pro quo canis deligatus, omnibus niſi ipſis & vni ſeruo, qui eum curabat, horrendus, agebat excubias. Quo tempore eum ſtatuerat Thebe adoriri, fratres iam de die in conclaue quoddam abdiderat propinquum. Ea more ſuo ad Alexandrum ſola iam ſopitum ingreſſa, ac mox egreſſa, ſeruo foras iuſſit canem abducere, velle illum dicens quietè dormire. Scalas etiam, vetita ne ſtrepitum ederent aſcendentibus adoleſcentibus, conſtrauit lana. Inde ad thalamum fratres gladiis accinctos abduxit: quibus pro foribus relictis, ingreſſa eſt ipſa. Enſem, qui ſupra caput eius ſuſpenſus erat, detractum, in ſignum recubuiſſe eum ſomno ſtratum, oſtendit fratribus. Hîc adoleſcentes terrore exanimatos & torpeſcentes illa lacerans probris ac frendens deierauit, Alexandrum ſe excitaturam, conſiliúmque ei aperturam. Ita pudore ſimul ex metu perfuſos introduxit, luménque admouens circumiecit eos cubili. Quorum H vnus apprehendit preſſitque pedes, illius caput alter crinibus correptum retorſit, tertius enſe feriens obtruncauit eum. Ac mortis quidem celeritate citiùs fortaſſe, quàm oportuit, defunctus eſt. Vnum verò hoc, quòd primus omnium tyrannorum à propria ſit vxore ſublatus, & poſt obitum cadauer cum contumelia proiectum à Pheræis conculcatumque, dignum facinoribus ſuis exitum viſus eſt inueniſſe. *Plut. in Pelopida.*

Philopœmen Achæorum dux Machanidem Spartanorum tyrannum in prælio occidit, Nabin deuicit. Propterea ob duos tyrannos ſublatos, ſtatua ei Tegeæ poſita. *Pauſanias in Arcadicis.*

Aratus dux Sicyonius, collecta coniuratorum manu patriam ſeruitute liberauit, expulſitque Nicoclem tyrannum. Compoſito patriæ ſtatu dux Achæorum ſactus, eorum Remp. annis A 54. feliciſſime adminiſtrauit. Locridem & Calydoniam depopulatus eſt, Acrocorinthum expugnauit Macedonibus inde repulſis, Argæorum tyrannos, Ariſtonicum primò, deinde Ariſtippum bello ſuſtulit: Ætolos Achæis inimicos debellauit. Sublatus demùm dicitur veneno à Philippo Macedonum rege, cui erat formidoloſus, *Plut. in eius vita.*

C. Caligula Romanorum Imp. homo nefarius crudeliſque, qui nunquam humano ſanguine ſatiari potuit, qui poſt multa horrenda facinora dicere ſolebat, Vtinam Romani omnes vnam haberent ceruicem, vt vno ictu conficerentur omnes: tandem ſenſit populo plures manus, ſibi autem vnam ceruicem eſſe. Cùm enim ludos magnificis impenſis celebraret, feſtóſq; dies in Palatio ageret, in locum anguſtō a Caſſio Chærea ictus, atque interfectus eſt. Quo facto, nemo eorum, qui aderant præſentes, manus ab illo abſtinuit, ſed mortuum confecerunt vulneribus. Nonnulli etiam carnem eius deguſtauerunt, eiuſque vxorem ac filiam ſubitò occiderunt. Verùm Prætoriani milites, cùm interfectores armata quærerent manu, eos Valerius Aſiaticus vir conſularis præter opinionem ſedauit: Aſcendens enim in locum excelſum, magna voce clamauit: Vtinam ego B interfeciſſem tantum tyrannum. Quibus verbis obſtupefacti, tumultuari deſierunt. *Xiphilinus Dionis abbreuiator in Caligula.* Cadauer eius clàm eſt in hortos Lamianos aſportatum, & ſemiambuſtum leui ceſpite obrutum. *Suetonius*

Ad opprimendam Phocæ Imp. tyrannidem, multi coniurarunt Senatores & Duces: ſed præcipui Heraclonas militum magiſter in Thracia, cum Heraclio F. proprætore Africæ, Priſcus prætor Phocæ gener, & Gregoras, qui pedeſtrem ex Africa ducebat exercitum: ſic inter ſe pacti, vt qui prior Conſtantinopolim cepiſſet, & tyrannum interfeciſſet, is Imperio poteretur. Ergo præueniens cæteros Heraclius, impetum fecit ad portum Sophium: & commiſſa nauali pugna, victor adiuuante Priſco euaſit, qui præfecti honorem obtinere cupiebat. Vnus autem è numero optimatum, Phocius nomine, cuius vxorem tyrannus vi ſtuprauerat, coacta magna militum manu, in regiam inuaſit. Phocamque (cuius miniſtri ac familiares omnes ſalutem deſpondentes ex aula abierant) ab ſede regali detraxit, eximáque purpura fuſcum amiculum iniecit, ac vinctum ad Heraclium duxit, qui eum ita allocutus eſt: Ad huncne modum, ô miſer, C Remp. geſſiſti? Phocas mente alienatus: Túne meliùs, Inquit, quàm à me factum ſit, eam geres? Ita Heraclius commotus, calce eum percuſſit, atque capite eum multari præcepit. Traditum eſt à quibuſdam, citò occiſum: ab aliis, manibus & pedibus primò, poſtea ob inſignem eius libidinem, & quia multorum vxores corruperat, genitalibus ac nouiſſimè capite amputatis, corpus truncum ad bouem fuiſſe combuſtum. Is erat locus qui ex eo, quòd æneus eſſet caminus, forma bouis, quem Pergamo allatum aiunt, bouis appellatione nuncupabatur. Fratres ac neceſſarij Phocæ omnes interfecti ſunt. Et ita ſceleſtiſſimus tyrannus, poſt octo Imperij annos, meritum vitæ exitum habuit. *Cuſpin. A.D.*

Rege Carolo Canoto pulſo, Ioannes Vpſalenſis Archiepiſcopus Chriſtiernum Danum regno Suecorum impoſuerat. Chriſtiernus Sueonum vim ſuſpectam habens, Ioannem in vincula coniectum ſecum abduxit. Catillus Lincopenſis Epiſcopus, Ioannis nepos, viſa Danorum tyrannide, pontificalia indumenta præſente Canonicorum collegio induit, quaſi rem diuinam ſolemniter peracturus: eáque rurſus & ſine mora ſingillatim exuens, & ad ſummum in Eccleſia Lincopenſi altare D reponens, votum vouit Deo, ſe non priùs ea recepturum, quàm oppreſſam patriam à tyrannorum ſeruitute liberaſſet. Deinde ex eodem loco omnibus militaribus armis inſtar cataphracti militis, ad præparatam militiam extra Eccleſiæ ſepta egreſſus, comites habuit Canonicos, eam rei nouitatem lacrymis & gemitibus proſequentes. Ad quos conuerſus, dixiſſe fertur illud Pſalmi: Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. Valido exercitu munitus, fugam ſimulans, Chriſtierni exercitum ad loca inſidiis opportuna deduxit, vbi Danos glaciali pugna excepit, & memorabilem victoriam adeptus eſt, vt hoſtes fulmine ac turbine diſiecti viderentur. Vix aliud præclarius officium ab aliquo Pontifice in patriam vnquam collatum memoratur. Eâ pugna patria in libertatem: & Carolus in patriam, atque Archiepiſcopus in ſuam metropolim reſtitutus fuit. *Ioannes Magnus lib. 23. cap. 9.*

Cæſo Donaldo II. Scotorum rege à Donaldo Hebridum tyranno, regnóque occupato, Crathlinthus regis cæſi nepos E ex fratre Fundoco rege, diſſimulata perſona, in regiam familiam ſe inſinuauit, tanta fide apud tyrannum, vt illius arbitrio ſtipatores delecti, regiæ cuſtodiæ deſtinarentur. Tribuit ea res adoleſcenti, quum aulicorum ſatellitúmque nonnullos in ſuam multis largitionibus traxiſſet ſententiam, coniurandi occaſionem. Nactus itaque diutiùs expectatam opportunitatem, quum fortè ſolis cum coniuratis noctu ex compoſito regi aſtitiſſet, ſedentem ferro transfixit. Egreſſus inde & foribus occluſis, nobilibus vicinis indicat ſua manu tyrannum interemptum. Mox cùm in concione populi pater nutritius Crathlinthum magno ſacramento, certiſque argumentis, Fundoci regis filium, à ſe clàm educatum, comprobaſſet: Crathlintho regnum fuit delatum. *H. Boethius l. 6.*

Erici Pomerani tyrannide Sueones & Gothi miſerè affligebantur. Tandem Dalecarli ruſtici, præfectorum crudelitate coacti, Engelbertum quendam, Liceremo patre natum, ducem delegêre: qui ſæpiùs coram indurato rege pro populo Dalecarlorum magnis periculis expoſuit. Eiectus, ad centum millia ruſticorum collegit, magna ex parte inermium, quorum ope memorabilia prælia contra tyrannos feliciter geſſit. Nec Sueones & F Gothorum partem libertati reſtituiſſe contentus, totam belli molem in Hallandiam & Schoningiam transferens, ſola nominis fama tyrannos perculit, vt in ſolitudines fugerent. Obſeruatione autem dignum eſt, quòd tam numeroſus exercitus, nullum penitùs ex incolis, per quorum fines eundo & redeundo diſcurrebat, læſerit, aut damnum aliquod intulerit, vt in publico prouerbio adhuc commemorari ſoleat Engelberti exercitum nec valorem quidem vnius gallinæ alicui violenter abſtuliſſe. Ericus cùm regnum recuperare Danorum auxilio niteretur, crudelitate Sueonum, quibus ſpem fecerat iuſtioris in poſterum gubernationis, illud recepit. Sed mox ad ingenium reuerſus, à populo, qui Engelbertum regni gubernatorem crearat, pellitur. Engelbertus trium mẽſium ſpacio regnum ampliſſ. pacauit, arces munitiſſimas expugnauit, verus pater patriæ. Quem tandem Magnus Benctſon ex inſidiis in inſula quadam occidit. Statim autem ad ſe reuerſus, tantum de commiſſo facinore doluit, vt niſi ab amicis prohibitus fuiſſet, vim ſibiipſi intuliſſet. Manſit in eo vſque ad vitæ exitum grauiſſima animi pœnitudo, pluresque ex Danis, quos ſceleris auctores habuerat, occidit: ſibique & toti poſteritati ſuæ ſempiternum cum Danis odium induit. *Io. Magnus l. 22.* G

Nunciata Venetiis Bajamondi Teupoli conſpiratione ſcæua imprimis, & immani, campani æris ſonitu exciti omnes rectæ mentis patricij, cum Petro Gradonico duce in aream Marcianam deſcendentes, aduenienti Bajamondo ex diuerſis locis fortiſſimè occurrerunt. Quum aliquandiu in eo ipſo loco pugnatum eſſet, cæſis principibus, coniurati in fugam verſi ſunt. Eo tempore Vgolini Iuſtiniani Clodienſis prætoris virtus in primis enituit, qui quàm celerrimè [illegible] nauigiis inſtructis Venetias aduolauit, magnóque adiumento Venetis fuit. Parta victoria decemuirale conſilium inſtitutum eſt, vt Reip. ſumma eius Imperio ſubeſſet. Petro ob rem benegeſtam tributum: vt eius creationis dies, qui fuit Catharinæ dicatus, inter feſtos Venetiis reciperetur. *Egnat. l. 3. c. 2. & 6.*

Ioannes Andreas Lamponianus deluſus ſæpe ab Galeacio Sforcia principe Mediolanenſi, enixè petens poſſeſſionem ſibi tribui Miramondani ſacerdotij, quod à Pontifice iuſto titolo acceperat: conſilium iniit cum Hieronymo Olgiato, aliquotq; aliis, de eo interficiendo. Die igitur diuo Stephano dicata, ſub H Chriſti ſeruatoris noſtri natalitia, ad ſacrum litatorium accedentem, in ipſis templi foribus pluribus vulneribus interemerunt. Lamponianus in templo dum fugit prolapſus, inter matronas cecidit, multis vulneribus confoſſus. Reliqui coniurationis ſocij capti, acerbiſſimis ſuppliciis omnes affecti. Olgiatus cùm tortor auerſus illum torqueret: Eſto, inquit, bono animo, & huc te verte, nam quam tu mihi grauem pœnam inferre putas, ea mihi maximo ſolatio eſt: quotieſcumque memini interfectum à me tyrannum, patriæque libertatem reſtitutam. *Egn. l. 3. c. 2. & l. 8. c. 15. Brutus in hiſt. Flor.*

Duodecim ingenui adoleſcentes Poloni Adrianopoli cùm ab Amurathe Turcorum principe, poſt interfectum ad Varnam Vladiſlaum regem, ex omni captiuorum numero propter eximiam formam electi, vt circumciſi pro catamitis & cinædis eſſent, & in cubiculum tyranni deducti fuiſſent, in necem eius coniurarunt: peregiſſentque facinus præclarum & omnibus ſeculis memorabile, niſi in ipſo articulo à Bulgaro, quem vnum ſocium conſilij adhibuerant, proditi eſſent. Atque ij tamen, vbi rem palam eſſe cognouerunt, ne tyranni ſiue libidini, ſiue crudelitati eſſent obnoxij, obditis oſtio peſſulis, armati inter ſe concurrerunt: & mutuis vulneribus fortiter conciderunt. *Cromerus, l. 21.*

Otho III. Parmenſium poſt defunctum Galeacium tyrannus, Ferrariæ ducis Nicolai Aeſtini Imperio inhians, vbi conatib. ſuis, ſuſtinente vrgenteque Magno Sforcia, acerrime reſiſti videt, pacem, vt falleret, ſe appetere ſimulauit, ſperans Nicolaum prægrauante ſtipendio Sfortianas copias eſſe dimiſſurum, vt demùm ex occaſione incautum exutumque armis repentinus inuaderet. Poſtulabat igitur Otho, vt Nicolaus in colloquium deuenire minimè grauaretur, vt coràm de pace liquidiſſimè agi poſſet. Id bis abnuerat Nicolaus, ab inſidioſo aſtutoque homine dolum veritus: ſed tandem aſſenſit, vt eius perfidiam præoccuparet. Res eo modo compoſita eſt, ambo inermes, binis ſtipati equitibus, parique ſpatio a ſuorum agminibus prouecti, ad primum à Robecia lapidem militari in via conuenirent. Aderant Othoni Guido Tantellus, & Antonaccius Aquilanus clari duces: Nicolaum verò Sforcia: & Michaletus Attendulus Sforciæ frater medium tenebant. Cæterùm vix dum cœptis ſermonibus, Sforcia præalto & feroci equo in Othonem repentè concitato, eum per loricam, quam lacinia tectam fruſtra induerat, ſub coſtis gladio transfodit, & proſtratū confecit. Hinc extemplò promotis caſtris Palmam contendit, receptúſque à ciuibus, qui liberatori & tyrannicidæ inſigni ſtudio fauendum exiſtimabant, Othonis filium Nicolaum Guerrerium in arce obſedit. Ea dedita, pari euentu & Regium, & ſancti Domini oppidum, cum triginta ampliùs caſtellis in ditionem Aeſtini deuenerunt, ita vt fortuna puncto temporis Othonis Imperio pariter ac vitæ finem attulerit. Sforcia à Nicolao donatus eſt virtutis ergò Monticulo Parmenſis agri oppido, atque item vexillo, in quo adamas turbinatus aureo incluſus annulo depictus erat: quo inſigni poſtea & ipſum, & poſteros eius perpetuò vſos fuiſſe conſpicimus. *Iouius in vita Sforciæ.*

Peruſinorum tyranni Balliones, Bononienſium Bentiuoli: quorum maiores ex priuatis ciuibus, in ciuilibus diſſenſionibus, factionis vnius duces facti, aduerſariiſque partim pulſis, partim cæſis, ſuarum ciuitatum prorſus domini euaſerant: nec ab legitimi principis nomine aſſumendo, aliud quàm Pontificum reuerentia eos cohibuerat. Eos cùm Iulius II. pontifex ad officium redire, & malè occupata reſtituere cogeret, Ioannes Paulus Ballio, Vrbinatium ducis hortatu, cùm ſe penitùs voluntati Pontificis commiſiſſet, in gratiam rediit. Quo facto, Pontifex Peruſiā inermis ingreſſus eſt, adeò vt in Ioannis Pauli poteſtate fuerit (ſi eam perfidiam, quæ eius nomen in tanto minoribus rebus fœdarauerat, in tanta re per vniuerſum orbem celebrem facere noluiſſet) eum cum tota aula captiuum facere. At Bentiuolus & filij, qui antea pleno ore minitantes, ſe ſuam dignitatem fortiſſimè propugnaturos paſſim iactauerunt, animo fracti, ſeſe prorſus eius arbitrio commiſêre: id vnum ſaltem, vt tolerabiles leges ſibi imponi curaret, ſupplices rogantes. Sic ergo tranſactum, vt Ioanni Bentiuolo cum liberis & vxore Geneura Sforcia tutò Bononia abire, & in quouis Mediolanenſis Imperij loco manere liceret, omnem ſuam ſupellectilem vendere aut abducere: neque ob reliqua bona, quæ iuſto titulo poſſidebant, moleſtia vlla afficerentur. *Guicciard. l. 7.*

Heluetici fœderis & libertatis hæc fuit origo. Adolpho Naſſauenſi Imp. fauebant ex Heluetiis Alpinis, Vria, Suitia & Vnderualdia, contra Albertum Auſtriacum: & quia à nobilibus grauiter premebantur, eos agro ſuo expulerunt. Quod factum poſtea Henricus VII. Lucelburgenſis Imp. ratum habuit, & porrò inter liberas Imperij vrbes connumerari voluit, iis priuilegiis, vt cætera liberi, in capitalibus tantùm cauſis iudicem ab Imp. datum adhiberent, quem ſua lingua Rychſuogtum, hoc eſt, Imperij præfectum vocant. Poſt Henrici obitum, cùm Fridericus Auſtriacus contra Ludouicum Bauarum, de regno Rom. diſſentientibus inter ſe Electoribus, arma cepiſſet, anno Chriſti 1314. & totus Chriſtianus orbis bellis inteſtinis arderet: tres pagi odio Auſtriacorum finitimorum, ad quos nobiles plerique exules confugerant, Ludouico conſtanter adhæſêre: nec quantumuis repugnantibus præfectis ad Fridericum deficere voluêre, quieti interim, & otioſi ſpectatores tragœdiæ. Cæterùm quia præfecti, Auſtriacæ nobilitatis freti vicinia, conſpirationem quandam inter plebem exortam eſſe audiebant, vt eam callidè deprehenderent, tale conſilium ineunt. Hilletus Suitenſium & Vrianorum præfectus in foro galerum ſuum erigi, & tranſeuntes aperto capite honorem ei non minus quàm ſibipſi exhibere iubet. Erat Gulielmus Tellus Vrienſis, vir magno animo, vnus ex omnibus, qui ſuperbo edicto parere nollet. Eum Gilleus comprehenſum de contumacia facta interrogat: & omnia conſtanter negantem, patrio affectu expugnare nititur. Erat Tello ex tribus filiis quatuor annorum infans: eum tyrannus adduci, & pomum vertici eius impoſitum ſagitta ferire, aut certè coniuratos prodere iubet. Tellus primùm deprecatus, mox quùm tyranni animum nihil moueri ſenſit, diuinum implorans auxilium, baliſta arrepta, qua olim in feris perſequendis feliciter vti conſueuerat, illæſo puerulo pomum ſagitta confixit, & re bene geſta ad aſtantes conuerſus; Eſt quod mihi, ſed longe ampliùs præfecto gratulemini. Viuente filio meo viuit: mortuo illo & ipſe vtique hac ſagitta, (quam circa ceruicem è thorace prominentem oſtendebat) confixus fuiſſet. His minis exacerbatus præfectus, Tellum vinctum naui abducit. Vehementi tempeſtate exorta, cùm nulla ſalutis ſpes ſupereſſet, Tellum nauigandi peritum ſolui iubet: is de libertate magis quàm de vita ſollicitus, captata occaſione magno cum impetu in ſcopulum, cui de induſtria nauim admouerat, exilit, & naui denuò propulſa, remóque abiecto, fuga ſibi nemine perſequente conſuluit. Paucis poſt diebus præfectū prope Kyſnacum ex inſidiis adortus ſagittis interfecit. Iam cùm præfectus quoque Vnderualdenſis inter reliqua ſtupra & rapinas, ruſtico cuidam par boum vi abeſſet, & vxorem eius in laconico ſibi aſſidere coëgiſſet: à marito ſuperueniente in balneo cæſus eſt. Hanc præfectorum tyrannidem cùm omnes deteſtarentur, tres inuenti ſunt primùm, qui de ea euertenda conſilium ceperunt. Itaque Gulielmus Tellus Vrienſis, Stouffacherus Suitenſis, & Ernius Vnderualdenſis, fœdus clàm inierunt. Conſilij ſui participes fecêre ſuos quiſque populares, ita vt manu facta, nobiles omnes è regione ſua eiecerint, & arces quaſdam exciderint. A. D. 1314. Ludouicus Imp. aliis bellis occupatus, cùm illis auxilio eſſe non poſſet, literis tamen & legatis Paganos ad conſtantiam hortatus eſt & præfectis imperauit, ne quid grauius contra eos molirentur. Interea Leopoldus Auſtriacus, frater Friderici, cum exercitu numeroſo paganos aggreſſus, cæterùm anguſto loco inter lacum Egrum & Morgacdam montē incluſus, cùm aciē expedire non poſſet, & equitatus iniquo loco pugnaret: Mo. cataphractis amiſſis, cum peditatu vix effugit, die D. Audomaro ſacra, XVI. Nouemb. A. D. 1315. Hac victoria confirmati pagani Heluetij, æternum fœdus inierunt: quod Ludouicus Imp. auctoritate ſua confirmauit, & capitalium cauſarum iudicium perp. ſuo priuilegio iis conceſſit. *Stumpfius in Heluetiis chronico.*

ERGA SEDITIOSOS.

☞ *Prudentia dirigit, Fortitudo exequitur. Ea propter ſub Tit. Prudentia in componendis ſeditionibus, tum politicis, tum caſtrenſibus, quædam huic loco accommodanda erunt.*

Cùm tribunus plebis Saturninus, & prætor Glaucia, & Equitius deſignatus tribunus plebis, maximos in ciuitate Romana ſeditionum motus excitaſſent, nec quiſquam ſe populo concitato opponeret: primùm M. Æmylius Scaurus C. Marium conſulatum ſextum gerentem, hortatus eſt, vt libertatem, legéſque manu defenderet, protinuſque arma ſibi afferri iuſſit: quibus allatis, vltima ſenectute confectum, & penè dilapſum corpus induit, ſpiculóque innixus ante fores curiæ conſtitit, ac paruulis extremi ſpiritus reliquiis, ne Reſp. expiraret, effecit. Præſtantia enim animi ſui, ſenatum & equeſtrem ordinem ad vindictam exigendam impulit. *Val. Max. l. 3. c. 2.*

Cùm Tib. Gracchus in tribunatu profuſis largitionibus fauore populi aucupato, Remp. oppreſſam teneret, palámque dictaret, interempto ſenatu, omnia per plebem agi debere: in ædem fidei publicæ conuocati Patres C. à Coſ. Mutio Scæuola quidnam in tali tempeſtate faciundum eſſet, deliberabant: cunctíſque cenſentibus, vt Coſ. armis Rempub. tueretur, Scæuola negauit ſe quicquam vi eſſe acturum. Tunc P. Scipio Naſica: Quoniam (inquit) Coſ. dum iuris ordinem ſequitur, id agit vt cum omnibus legibus Romanum Imperium corruat, egómet priuatus voluntati veſtræ me offero ducem. Ac deinde læuam manum apertè togæ circumdedit, ſublatáque dextera proclamauit: Qui Rempub. ſaluam eſſe volunt, me ſequantur. Eáque voce cunctatione bonorum ciuium diſcuſſa, Gracchum cum ſcelerata factione, quas merebatur, pœnas perſoluere coëgit. *Idem.*

L. Opimius in conſulatu Fuluium Flaccum conſularem & A C. Gracchum tribunitium oppreſſit.

ERGA LATRONES.

Latrones priſco ſeculo extitêre plurimi. Eorum Hercules peragrans regiones, excindebat & tollebat partem. Alij dehiſcentes eo præſente trepidabant, fugitabántque, & abjecti deſpiciebantur. Tmolum & Telegonum, Protei filios, qui hoſpites lucta ſuperatos necabant, lucta ſuffocauit. Sarpedonem, Neptuni filium, crudeliſſimum interfecit ſagittis, & baltheum Euryſtheo portauit. Cacum latronem in Auentino monte oppreſſit. Lacinium, extremam oram Italiæ latrociniis infeſtantem trucidauit. Coon inſulam diripuit, regémque Eurypylum cum vniuerſa familia obtruncauit, quia exercerit cædes & latrocinia aduerſus omnes. Albionem & Borgionem, iter ſuum impedientes, cùm ad Atlanticos montes properaret, de medio ſuſtulit. Cùm ad aprum Erymanthium proficiſceretur, à Pholo hoſpitio perbenigne accipitur. Is vas optimi vini in honorem hoſpitis aperuit. At Centauri odore vini concitati in Pholum impetum faciunt: quos Hercules ſtatim ſagittis confecit. Dum ſeruiret Lydiæ reginæ Omphale, Cercopas Epheſi populos bello profligauit, qui aduenientes hoſpites ſuas vineas tanquam ſeruos fodere B cogebant. Cùm boues Geryonis in Libyam per Iberiam abigeret, Percylus & Alebion, Neptuni filij boum pulchritudine allecti, illos ſurripuêre, & egêre in Ethruriam. Cùm taurus aufugiſſet, & tranaſſet in Siciliam, Italiam poſtea vocarunt. Tyrrhenorum enim lingua taurus Italus dicebatur. Cùm Eryx, Ciciliæ rex, taurum illum cepiſſet, neque repetenti Herculi reddere vellet, ad certamen ventum eſt. Eryx cæſtu percuſſus obiit. Multa ſunt certamina, quæ in itinere ad Heſperidum mala Hercules commiſit. A Cygno ad fluuium Echedorum ad ſingulare certamen prouocatus eſt. At fulmine cœleſti fuerunt diremti. Cùm è Pyrenæis montibus per Illyricam regionem iter faceret, & in Libyam perueniſſet, Antæum Terræ filium obuium habuit, admirandæ proceritatis: qui ad ſexaginta & quatuor cubitorum longitudinem accederet, in omnes peregrinos inhumanum, quos ſecum luctari cogebat, & ſuffocabat. Hic cùm Herculem ad luctam prouocaſſet, ab eo penè extinctus ter proſternitur. At erat ea virtute, vt quoties Terram matrem attingeret, toties fortior reſurgeret. Quod ſentiens Hercules, ſublimem à terra tamdiu ſuſtinuit quamdiu ſpiraret, donec expirauit. E Libya in Ægyptum profectus, Buſirim Neptuni & Lyſianaſſæ vel C Libyes filium inuenit, qui aduenas Neptuno patri, vel Ioui immolaret. Cùm eaſdem inſidias Herculi paraſſet, Buſirim, Amphidamantem F. & Chalbem, præconem aræ illius impuræ excidit. Per Arabiam iter faciens, Emathionem Tithoni filium, violentum hominem in omnes peregrinos, obtruncauit. *Nat. Com. lib. 7. c. 1. Myth.*

Melanpygus Græcis ſignificat eum, qui nigro ſit podice: quo quidem cognomento notatus eſt Hercules, quòd eam corporis partem, non Lydorum more vulſam, neque candidam, quemadmodum effeminati ſolent, ſed nigris pilis hirſutam ac ſyluoſam haberet. Nam Græci, quemadmodum molles & imbelles, fractóſque deliciis, *πυγάργους* & *λευκοπύγους* appellant, iiſdem è diuerſo fortes ac ſtrenuos *μελαμπύγους* vocare conſueuerunt, vt auctor eſt Lycophronis interpres. Idem oſtendit parœmiam ad hunc quoque modum efferri: *οὔπω μελαμπύγῳ τετύχηκας*. id eſt, Nondum in Melampygum incidiſti. Duo quidam fratres erant ſceleratiſſimi, Paſſalus & Achemon, ſiue Achmon. Hos mater, nomine Semnonis, vbi videret atrocia facinora patrantes, D iuſſit cauere ne quando in Melampygum inciderent. Euenit deinde vt Hercules aliquando ſub arbore quadam dormiret, armis in eandem reclinatis. Acceſſerunt Cercopes ſiue Perperi fratres (vtrumque enim ſcriptum inuenimus) & Herculem dormientem ipſius armis aggredi tentarunt. Ille protinus ſenſit inſidias, & correptos ac vinctos de claua à tergo ſuſpendit leporum ritu, atque ad eum modum geſtabat. Illi pendentes capitibus deorſum demiſſis, cùm Herculis poſticum nigris pilis horridum atque hiſpidum viderent materni moniti memores, ſuper hac re inter ſeſe conſabulabantur. Quod ſimul audiſſet Hercules, hoc cognomine delectatus, & in riſum effuſus, eos vinculis ſolutos dimiſit. Notat hanc hiſtoriam *Plut. in libello de Diſcrimine amici & adulatoris*, cùm ait Herculem Cercopibus fuiſſe delectatum. Meminit & *Herodotus in ſeptimo, de loco dicto lapide Melampygo, & Cercopum ſede. Eraſm. in Adagiis.*

Theſeum iam pridem virtutis clàm gloria incenderat Herculis, cúmque faciebat plurimi, promptiſſimè aures præbebat: E qualis eſſet ille, commemorantibus præcipue his, qui viderant eum, & eius factis dictiſq; interfuerant, ita vt noctu quoq; in ſomnis geſta eius illi occurrerent, & interdiu concuteret æmulatio, præſertim cùm genere eſſent propinqui, ex conſobrinis nati. Quippe erat Pithei, Æthra filia, Alcmena, Lyſidices: Lyſidice & Pitheus ex Hippodamia & Pelope germani. Itaque Trœzene relicta, vbi ab auo Pitheo educatus fuerat, Athenas ad Ægeum patrem terreſtri itinere profectus, primùm in finibus Epidauri Periphetem (Suidas Periphanem vocat) qui pro armis vtebatur claua, ideoq; Corynetes, id eſt, clauatus appellabatur, apprehendentem ipſum & vetantem progredi, congreſſus cum eo, interfecit. Oblectatus claua cepit eam pro armis, qua deinceps eſt vſus, vt pelle leonis Hercules. In Iſthmo Sinin Pityocampten (ſic dictum, quòd duas flectens pinus, atque vtrique alligato hominis brachio, ſurſum dimittens, dilaceraret) quo modo multos ille peremerat, eodem eum ſuſtulit: non meditatus neque aſſuetus, ſed virtutem demonſtrans omnia arti & exercitationi excellere. Erat Sinidi excellentiſſimæ formæ & ſtaturæ filia, Perigune nomine, hanc perempto Theſeus patre fugientem circumquaque requirebat. Ea in locum ſeceſſerat F frequentibus virgultis, multáque ſtœbe & aſparagis obſitum. Hæc illa admodum ſimpliciter & pueriliter precans velut ſententia, vota cum iureiurando nuncupauit, ſi ſeruaſſent & texiſſent ſe nunquam læſuram ſe ea, nec crematuram. Quam cùm alta voce appellaret Theſeus, fidémq; daret, egregiam ſe eius geſturum curam, neque re vlla violaturum: prodit, atq; ex Theſei complexu edidit Melanippum. Ea poſt Deioni Euryti Oechalienſis filio, Theſeo elocante, nupſit. Melanippo Theſei genitus Toxus. Ornyti ſocius deducendæ in Curiam coloniæ fuit, vnde originem ducunt Toxides. Hinc ſolenne Toxidibus eſt, neque ſpinam aſparagi, neque ſtœben comburere: ſed honorare hæc & venerari. Crommyonia ſus, quam phæam cognomine dicebant, fera erat non contemnenda, ſed pugnax, & haudquaquam prompta ſuperatu. Hanc obiter, ne omnia videretur neceſſitate agere, exceptam occidit: exiſtimans iuxtà decere fortem virum, homines improbos vt ad vindicandum ſe aggrediatur, & feras generoſas pugna laceſſat, & cum iis depugnet. Sunt, Phæam qui mulierem latronem fuiſſe atrocem & laſciuam referant, quæ ibidem habitabat in Crommyone, Suem appellatam ex moribus & vita, quæ ſit inde à Theſeo trucidata. Scironem pro finibus Megaricis ſuſtulit, præcipitauitque de ſaxo, quæ ab eo G ſaxa Scironia dicuntur. Hic latrocinatione vtebatur in viatores: &, vt alij aiunt, ex impotente improbitate pedes porrigebat peregrinis iuſſis eos abluere, mox impellebat hos calcibus & deturbabat in pelagos iuxta Chelonem. Eleuſine iuxta Cercyona Arcadem lucta victum oppreſſit: paulúmque progreſſus Hermonie, Damaſtem, Procruſtem dictum, aggreſſus eſt, in eo loco Atticæ, qui dicitur Curdalus, habitantem. Hic viatores cogebat ſuper lectum aliquem aſcendere: quòd ſi longiores erant, parte ſupereminente amputabantur: qui breuiores, pedibus diſtendebantur. A qua re Procruſtes cognominatus eſt. *Plut. in Theſeo, & Diod. l. 4. c. 5.*

Calliſthenes in nauigatione, & Hecatæus de Hyperboreis, narrant duos colles fuiſſe in Phrygia, qui aures Aſini vocarentur, ſuper quibus munitiſſima oppida condita fuerunt, è quibus latrones complures viatores & peregrinos adoriebantur. His locis cum arma Midas rex Phrygiæ intuliſſet, ac oppidis per vim potitus fuiſſet: obtruncatis latronibus, dictus eſt fabuloſè aures aſini habere. *Nat. Com. Myth. l. 9. c. 15.*

Chimæræ fabulam à Bellerophonte interfectæ quidam ad latrones transferunt. *Vide titulum*, Belluarum Domitores. H

Oblati nonnulli Laconibus in itinere dixerunt: Bona veſtra fortuna modò hinc dilapſi ſunt latrones. Illi Minimè verò inquiunt, ſed illorum, qui non inciderunt in nos. *Plut. in Lacon.*

Poſt bellum Mithridaticum & Syllana tempora Cilices piratæ cùm longè latéq; omnia infeſtarent, vt nihil vſpiam toto mari ab illorum latrocinio Romanis tutum eſſet ampliùs: miſſus eſt aduerſus eos P. Seruilius proconſul, qui Iſauros, & aliquot alias eorum vrbes expugnauit. Quo digreſſo, ipſi validiores inſurrexerunt, & ad Caietam vſq; Miſenum & Oſtiam cum magno Romanorum terrore & dedecore prædabundi peruenêre. Gabinius rogationem tulit ad populum, vt maris imperium. Cn. Pompeio demandaretur, quàm longè latéque patet à Gaditano freto ad Syriam & Pamphyliam & rurſus ab A Ægypto Libyáque ad Helleſpontum: ipſeque piraticum bellum conficiendum, quindecim ſibi ex ſenatorio ordine viros legeret, quibus ſuo arbitrio legatorum nomine vteretur: ſumerétque ſibi tantum pecuniæ ex ærario, quantum ad alendam claſſem ſatis videretur, vt par eidem poteſtas eſſet habendi delectus, & commeatus ad bellum expediendi. Eam rogationem cupidè plebs complexa eſt: offendit tamen optimum quemque tam inſolens Imperium poteſtáſque nulli ad id tempus conceſſa, vt ne à Piſone quidem conſule Pompeium raciſum tuliſſe ferant, per Romuli gradus eundem exitum habiturum. Quæ vox effecit, vt parum abfuerit, quin conſul ſit pro concione multitudinis incurſu diſcerptus. Catulus mitiore via ingreſſus, parcendum Pompeio cenſebat, nec vnum tot periculis onerandum: dandum itaque illi collegam, cum quo bellum partiretur. Quæ Catuli vox tanto fremitu & indignatione eſt à populo excepta, vt coruus ſupernè volans, clamore perculſus, in mediam concionem delapſus dicatur. Pompeius interim incredibili celeritate vſus, claſſem & commeatum, omnium ſpe celeriùs comparat. Populi, Dynaſtæ, reges Rom. nominis ſocij, auxilia, pecunias, commeatum ad id bellum B miſere. Inſtructæ itaque naues 270. numero peditum, equitúmque: & nequà hoſtibus pateret effugium, Pompeius legatis partitus eſt prouinciam. Appianus ne pugnatum quidem ſcribit, ſed Pompeij fama territis hoſtibus, continuò deditionem fieri contigiſſe. Dedita ſunt ad viginti millia hominum piraticæ naues captæ ter centum ſex, vt idem auctor prodidit. Plinius multò maiorem numerum poſuit. Pompeius prædonum turbam procul mari ablegatam, partim Solis vrbe per id tempus propemodum à Tygrane in ſolitudinem redacta partim, Dymis Achæorum oppido collocauit. Solenſium vrbs à noua huiuſmodi colonia, Pompeiopolis eſt appellata. Trium igitur aut quatuor, vt quidam tradunt, menſium ſpatio, difficillimum alioqui bellum, dubium maiore ducis virtute, an felicitate eſt confectum. *Sab.lib.4.En.6.*

Herodes Antipatri F. contrà latrones in ſpeluncis degentes duxit militem. Erant autem ſpeluncæ ſitæ in præruptis montibus, anguſtis tranſitibus acceſſibiles, & acutis cinctæ rupibus. In harum cauernis illi habitabant familiis. Rex autem arcas in hunc vſum compactas de vertice montis per machinas demittebat catenis ferreis. Hæ arcæ completæ erant militibus haſtas falcatas habentibus, ad attrahendos repugnantes, & C deturbandos per præceps. Hæc tamē arcarum demiſſio periculoſa erat, propter immenſam altitudinem: & in ſpeluncis non deerant victui neceſſaria. Vt verò demiſſæ ſunt arcæ ad earum oſtia, & nemo præ metu audebat progredi; quidam ſcutatus ac accinctus gladio, manu vtraque apprehenſa catena, qua arca ſuſtinebatur, dimiſit ſe intra fauces. Mox ad quandam cauernam accedens, primùm iaculis multos intus confecit: deinde reſiſteſe conatus falcata haſta attractos dabat in præceps: tandem penitus reconditos inuadens, iugulauit multos, ac tum demùm in arcam ſe recepit, cæterum eiulatum audientes pauor corripuit & ſalutis deſperatio. Sequenti die vſi ſunt eodem oppugnationis genere, magis etiam ex arcis exeundo & pugnando in foribus, & ſubiecto igne antra incendendo. Hócque modo omnes ſpeluncæ expugnatæ fuerunt. *Ioſephus lib.14.c.27.*

Arngrimus pugil Suecicus ſuſtulit ex Oſura Frotonis III. Danorū regis bellicoſiſſimi F. duodecim filios, Brander, Biarbi, Brodder, Hiartandi, Tander, Tiruingar, duos Haddingos, Hiorshuar, Hiarthouar, Rani, Angantir. Hi ab adoleſcentia piraticæ dediti, vno nauigio in Sampſo inſulam vecti, cùm duas naues Hialmeri atq; Aruaroddi piratarum reperiſſent, remiges inter D fecerunt: ſed an gubernatores oppreſſiſſent dubij, ex numero remotū & cæſorum eos abeſſe cognouerunt. Quippe Hialmerus atq; Aruaroddus, quorū nauigia tempeſtas lacerauerat, gubernaculi excidendi gratia nemus ingreſſi, cùm illud humeris impoſitum ſociorum cladis ignari ferrent, ab Oſuræ filiis laceſſiti, duo cum plurib. ferro decernere coacti ſunt. Cæſo Hialmero, Aruaroddus informem adhuc gubernaculi truncum incredibili libratum niſu tanta vi hoſtium adegit corporibus, vt duodecim vnico eius impulſu contuſos eliſerit. *Saxo lib.5.*

Fratres 12. Noruegi latrocinio inſignes, intra inſulam rapidiſſimo ambitam fluuio præaltum moliti vallum, terreſtrem in olam munitionem extenderant: cuius receptaculo freti, crebra vicinos irruptione laceſſebant. Excedentes enim inſula, continentem extructo ponte petere conſueuerant: quem portæ munitionis annexum ita moderari ſolebant, vt quaſi volubili aliquo cardine circumuectus modo trans flumen iter ſterneret, E modo occulto reſtium ductu ſupernè retractus ianuæ deſeruiret. Fuêre autem iuuenes hi giganteis trophæis celebres, ſpoliis locupletes. Quorundam ea ipſis nomina reliqua ſunt: Gerbiorn, Gumbiorn, Armbiorn, Stembiorn, Esbiorn, Thorbiorn, & Biorn. Hic equum habuiſſe traditur miro robore & velocitate, adeò vt, cæteris omnem tralicere nequeuntibus, hic ſolus obſtrepentem indefeſſus verticem ſuperaret. Cuius aquæ lapſus tam præcipiti curſu deferebatur, vt animalia natantia quæuis abriperet. Canem quoque ferociſſimam habebat, quæ ſæpiùs biſſenos ſola viros oppreſſit, Offoti gigantis armentorum cuſtos olim. Fridleuus Frotonis III. Danorum regis F. antequam patri in regno ſuccederet, exercitu contra eos ducto intra munimentum compulit, & equum Biornonis cepit. Ea nocte intempeſta ſolus per fluuium vectus, in latronum munimentum penetrauit, ponteque demiſſo exercitum introduxit, latrones occidit, ſoli Biornoni pepercit, forti & fideli opera eiuſdem ſæpius deinceps vſus. *Saxo lib.6.*

Olo Noruegus, Siuari Noruegiorum regis F. qui poſt in regno Daniæ Haraldo auunculo ſucceſſit, cum accepiſſet Gunnonem Thelemarchiæ ducem cum filio Grimone nemus Ethaſcog per latrocinium obſidere, cum cane & equo parabilem à patre armaturam depoſcit, & ſyluam ingreſſus, hominis veſtigia niui altius impreſſa ſequitur. Ibi Tokonem ſeruum F Gunnonis ferro opprimere deforme exiſtimans, apprehenſum, attaimque conſtrictum, tecto quo præceps exceſſerat, tranſuerſum iniecit. Qua ignominia Gunno ac Grimo ocius incitati diuerſis elapſi poſticis pariter in Olonem cum contemptu ætatis eius ac virium ruunt. Sed ab eo vulnerati, dum genibus innixi, Olonem petere conantur, eorum ille alterum ferro, alterum cane confecit. *Saxo lib.7. & Crantzius lib.2. Daniæ, cap.12.*

Suenonum rex Gotarus, alteram Omundi regis Danorum demortui filiam amore complexus, Ebboni cuidam Sibbonis filio poſtulandæ virginis gratia negotium dedit. Is gratum de puellæ conſenſu nuncium retulit. Iámque nihil voto præter nuptias deerat: quas Gotarus apud alienos agere metuens, per Ebbonem, quo prius vſus fuerat, ſponſam ſibi tranſmitti curat. Is quum paruus admodum familia comitatus Hallandiam præteriret, in vico quodam pernoctauit, in quo duorum fratrum habitationes medius amnis ſecreuerat, eos, quos hoſpitaliter recepiſſent, nocte iugulare ſolitos. Trabem enim oblongam, ferro munitam, in excelſa domus parte ſuſpenderant, quam nocturno tempore ſubductis nexibus demittentes, infernè cu G bantium capita deſecare ſolebant. Ebbo iuxta caminum extructo foco, impendentem capitibus machinam conſpiciens, ſocios ſimulato ſomno corpora tranſponere iuſſit, præfatus perquam ſalutarem eis loci variationem exiſtere. Quidam ſpretis monitis immoti, vt cuique iacendi locus obuenerat, cubuerunt. Intempeſta nocte ab inſidiarum miniſtris pendula machina magna vi ſolo adacta, ſubiectos exitio tradidit. Mox illato lumine, Ebbonem ſuperſtitem pugna adorti, ab eo occiduntur. Ebbo ſociis amiſſis, ad ſuos redit. Gotarus id Syuardi inſtinctu factum iudicans, vindictam armis perſecutus eſt. Syuardus victus: ſoror ab hoſtibus capta: Dania vectigalis facta, *Saxo lib.8.*

Ioannes Henrici VII. Cæſaris F. regno Boëmiæ potitus, eiecto Henrico Corinthio tyranno, cùm in Boëmia tanta vis latronum inoleuiſſet, vt numeroſo equitatu peditatúque non itinera ſolùm ad excipiendos quoſcunque viatores complerent, ſed loca præterea tenerent validis præſidiis firmata, ex quibus aperta vi agros etiam & vicos incurſabant: omnia illorum latibula perluſtrauit, indéque per milites extractos, igne, cæde, laqueo puniuit, dirutis ſimul vſque ad ſolum latebris. Al H teram ſubinde expeditionem in Morauiam ſuſcepit. Itaque arx Iani à Boskonice, quam Vngerſperg cognominabant, expugnata, & euerſa eſt. Drahotuſa item & Deblina, ad quam nullus machinis, ſed tantùm cuniculis patebat aditus, cum Friderico poſſeſſore intercepta: ipſi, quia ſeriùs deditionem fecerat, caput gladio ademptum. Hoc modò non hominum tantùm ſaluti & ſecuritati, ſed agrorum inſuper vinearúmque culturæ proſpectum, *Dubrauius lib.20.*

Alexander Scotorum rex, Fers, id eſt fortis, ob ſingularem in latronibus compeſcendis virtutem cognominatus eſt. Principio regni eius Morani, & Roſſi videntes eum inter aras ac ſacella verſari parentum more, tam ignauum & tardum ad corrigenda peccata fore, cum magna audacia rapinas exercuere, cóque tandem cupiditas ea euaſit, vt velut rabidi nulli A mortalium parcerent, cædeſque promiſcuas facerent, non feminarum modò puerorum, ſed infantium quoque. Alexáder duces tumultuum capite mulctauit. Rediens verò per Merniam, mulier quædam flens, ad genua accidit, dictitans maritum ſuum ac filium, quòd illum ob debitum coram iudice conueniſſent, à comite Merniæ filio cæſos. Alexander repentè equo deſilit, nec in equum priùs aſcendit, quàm flagitij auctorem in furca ſuſpenſum vidiſſet. Mox Goureum caſtellum, ab Edgaro fratre ædificari oœptum, perficere conſtituit, ad latronum receptacula deſtruenda. Dum operi intentus eſſet, latrones quidam in Alexandrum conſpirant, ac corrupto muneribus promiſſiſque cubiculario regio, per noctem clàm in caſtellum per cloacam intromiſſi, regem ſomno vt arbitrabantur oppreſſum adoriuntur. Is ſumpto protinùs enſe, lecto euolat, ac cubicularium in primis, & ſex alios, qui in cubiculum iam penetrarant, occidit. Reliqui territi, ne à tergo opprimerentur, fuga ſibi conſulere nitebantur: ſed ab excitis tumultu famulis capti, coniurationem prodidère. *H. Boëth. lib.* 12.

Anno Domini 1063. in Palæſtinam profecti ſunt religionis B cauſa Sigfridus archymiſta Moguntinus, Guillelmus Traiectenſis, Othio Ratisbonenſis, Guntherus Bambergenſis Epiſcopi: Fridericus Damaſiæ, Eckardus à Scheuren, Othinſus ab Hohenuart Dynaſtæ, & alij complures Boiorum proceres. Sauum amnem tranſgreſſi multa à latrunculis perpeſſi ſunt. A Byzantio Cæſaream Galilææ Calendas Aprilis, quarto die ante Paſcha, duum itinere dierum ab Hieroſolymis, perueniunt. Poſtero die Caphaſalam vicum intrant, ibi Arabes adſunt. Traiectenſis Epiſcopus ſemiuiuus & nudus ſpoliatus relinquitur. Reliqui tres Epiſcopi Baſilicam duaſq; turres occupantes, eas ſumma vi defendunt. Hoſtes tandem celeberrimo Paſchatis die pacem venalem offerunt, octóq; Arabum principes in turrim admittuntur, qui de precio paciſcantur. Ibi hoſtium primarius linteum, quo caput in modum coronæ alligarat, collo Guntheri Epiſcopi, quem principem eſſe rebatur, iniecit: En, inquit, te ſolo capto, cæteros omnes in poteſtate habeo, & ſimul ac iuſſero, ab arbore cum omnibus pendebis. Guntherus, vbi hoc per interpretem intellexit pugnum in faciem minantis impingit, ac humi vno ictu hominem ſternit: deinde ſocios cohortatus, cæteros ſeptem Arabes captos nudatóſq; armis, duriter vinculis conſtrinxit, teliſq; ſæuientium C popularium oppoſuit. Arabes eo die ſociis parcentes manus abſtinent. Poſtridie Ramulæ præſes, quem rex Ægypti vrbi præfecerat, audito periculo Germanorum, ne vectigalia in poſterum, ſi alij horum periculo deterriti, Palæſtinam inuiſere vererentur: ad liberandum eos cum magno equitum numero properat. Arabes ad eius aduentum diffugiunt. Germanos autem Ægyptius præfectus incolumes Hieroſolymam deduxit. Inde conductis nauibus in Europam nauigarunt. Sighardus & octo redierunt; cæteri interierunt. *Auentinus libro 5. Annal. Boiorum. A. D.*

Anno 1505. ob nonnullos mare Ægæum atque Ionium, demùm etiam Adriaticum nauigantibus infeſtum reddentes piratas, Senatus Venetus quamplurimas triremes non vno tempore armandas curauit: à quibus capti aliquot, latrociniorum pœnas dederunt. *Bembus lib. 7. Hiſt. Ven.*

Duo piratæ fratres, qui Tetuanum incolebant, duabus longis nauibus quatuor iam annis Gaditanum fretum, & oram, quæ extra fretum in Auſtrum inflectitur, infeſtam reddiderant. Septæ præerat Gomecius Syluius Vaſconcelius. Vnus ex piratis inter inſulas obiectas occultari voluit, vt inde naues aliquot imparatas inuaderet. Frater interim mare ſpeculabatur, D vt fratrem, cùm opus eſſet, admoneret. hoc cùm præfectus per ſpeculatores exploratum habuiſſet, duas confeſtim celoces inſtruxit: vni Andream Vaſconcelium, alteri Michaëlem Syluium præfecit, ambo erant illius filij. Michaëli iuniori præcepit, vt prior in hoſtes incurreret. Dum verò vterque ſe ſupra modum dicto parentis audientem præbet, ambo à parentis conſilio deflexerunt, Iunior enim tanta celeritate celocem incitari præcepit, vt grandiorem natu fratrem minimè expectandum arbitraretur: grandior autem frater lentiùs, quàm res poſtulabat, celocem remis impelli faciebat. Itaq; Michaël Syluius in hoſtium nauem magno animo inuaſit. At hoſtes, cùm eſſent numero plures, & ex maiore naue cum minore decertarent, in celocem inſiliunt: fit atrox prælium. Luſitani tandem metu perturbati, ſeſe in ſentinam celocis abdunt. Gomecius cum certo equitum numero per oram, vt congreſſum cerneret, diſcurrebat. Cùm verò celocem ab hoſtibus occupari conſpiceret, E alterum filium clamoribus & ſignis admonuit, vt fratri confeſtim opem afferret. Sed antequam is adueniret, Syluius hoſtes è celoce [illegible] expulerat, & ſe ab hoſtium naue retinaculis ſublatis disiunxerat. Deinde eos, qui ſe occultarant, increpatos, è latibulis eduxit, & à metu refecit. Tum rurſus in hoſtes inuaſit. Nauibus autem arctiſſimè colligatis, teterrima pugna recruduit. Celocis magiſter haſta confoſſus occubuit: Petrus Vierta grauiter ſauciatus decidit. Quatuor hoſtes deinde in celocis proram repente deſiliunt. Syluius haſtam in eos magna vi coniecit, & vnum ex piratis fratribus natu maximum occidit. Deinde alia haſta in tres illos, qui adhuc celocis proram tenebant, è celoce præcipites eiecit, & rurſus ſe ab hoſtili naue ſeiunxit. Tum in puppim excurrit, & de magiſtro quæſiuit, quid faciendum cenſeret. Ignorabat enim magiſtrum eſſe extinctum. Iacebat Vierta conciſus vulneribus, & ilia ventre diſſecto ſe effuderant: & tamen Syluius vt iunior natu maiorem, & in bellis exercitum, interrogauit. Quid optimum factu iudicaret. At ille: Abi, inquit, & eos, qui ſe rurſus abdiderunt, è latibulis expelle, & remorum vehementi concitatione te, quando ſolus relictus es, ab imminente clade ſubtrahe. Is continuò rurſus homines F metu turpiter exanimatos è tenebris eduxit. At hoſtes cùm cernerent alios interemptos, alios verò timore necis occultatos, alios poſtremò vulneribus impeditos, in celocem impetum fecerunt. Interim Andreas Vaſconcelius apparuit. Hoſtes cùm eſſent pugnando defeſſi, & ducem amiſiſſent, retrò ceſſarunt. At Syluius Viertam rurſus interrogat, Num hoſtium nauem inſequeretur? Vierta eum admonuit, vt ex alto in terram curſum dirigeret, vt hoſtilem nauem in vadum compelleret. Is conſilio paruit. Hoſtes exterriti, nauem maxima remorum vi, in aduerſum littus impellunt. & cùm in mare deſilirent, maxima eorum pars fluctibus hauſta fuit: octo in terram euaſerunt, qui cùm in præfectum inciderent, ab illo capti ſunt. Itaque antequam Andreas Vaſconcelius accederet, iam frater illius iunior rem totam confecerat. In quo neſcio quid magis laudandum ſit: virtuſne, qua vel ſolus vel cum pauciſſimis, qui vulneribus debilitati illum ſequi minimè poterant, tam præſenti animo hoſtibus ferociſſimis repugnauit: an modeſtia, qua in ea trepidatione nihil ſine maiorum conſilio moliri voluit. *Oſor. lib. 10. rer. Em.*

Ann. 1520. Antonia Azeuedia, nupta Iacobo Soutalio, nauem vnam ex iis, quas Caranelas appellant, conduxit, vt Tingi Arzilam peteret. Eam duo illius fratres patrueles G deducebant. Vni Ioannes Cœlius, alteri Arius Cœlius nomen erat. Non multùm progreſſi fuerant, cùm in eos hoſtium nauis incurrit. Ex hoſtibus octo in nauem inſiliunt. Cœlij cum Antonio Grimaldo piſcatore, qui ea etiam naui vehebatur, feſtinanter accurrunt, & cum hoſtibus, qui ingreſſi fuerant, acre certamen ineunt: quatuor interficiunt, quatuor reliquos expellunt. Nautæ interim ita curſum dirigunt, vt hoſtilem nauem poſt ſe relinquerent. At hoſtes, cùm ex iis, qui pulſi fuerant, intellexiſſent, ſolos tres viros eſſe, qui pugnarent, reliquam turbam eſſe mulierum, atque nautarum: nauem ſuam remis, quantum poſſunt, impellunt, ferreas manus iniiciunt: ſexdecim armati per proram in nauem ingrediuntur. Duo Cœlij fratres eis acri animo repugnant, Grimaldus inermis, cum haſta & gauſapina veſte, qua complicata ſiniſtrum brachium armauerat, cum fratribus animo magno coniungitur. Maior pars hoſtium cadit, reliqui ſe rurſus in nauem ſuam recipiunt. Dum hoc geritur, alij hoſtes per puppim inſiliunt, qui à nautis repulſi ſunt. Grimaldus focum nauis erripuit, & in hoſtilem H nauem coniecit: & hoſtibus partim inflammationem intulit, partim multo cinere conſperſis, aſpectum ademit. *Oſor. l. b. 12 rer. Emm.*

ERGA BELLVAS, FERARVM
domitores, victores.

☞ *In domandis belluis vt Prudentia opus eſt, quæ machinis quibuſdam nititur (quarum ſub* Tit. venatorum *exempla quædam referentur) ſic etiam Robore tum interno (cuius meritò hic de Domitoribus ferarum agimus) tum externo, quod ad Corporis bona pertinet: & propterea ex* Tit. Robuſtorum *quædam exempla huc transferri commodè poſſunt.*

IN GENERE.

Dauid F. Iſai Bethlehemita, cùm patris pecus paſceret, & leo vnà cum vrſo gregem adortus, ouem ſuſtuliſſet: raptores perſecutus, vrſum occidit, eique de faucibus prædam extorſit. Tum leonem in ſe inſurgentem, roſtro prehenſum cæcidit. Hoc

velut

veluti ſecundo omine vſus, Deique omnipotentis auxilio A confiſus, Goliath quoque Palæſtinum gigantem, quamuis puer, ſingulari certamine aggredi non dubitauit. Si leonem & vrſum (ad Saul regem inquiens) Dei ope interfeci, quidni & Palæſtinum iſtum, qui blaſphemiis ſuis Dei grauiſſimam iram in ſe ſuóſque concitat? 1. *Reg.* 17.

Quà Thebis rectà Gliſantem iter eſt, regiunculam videas ſelectis lapidibus circumſeptam: Serpentis caput Thebani vocant. Serpentem ſanè, quocunque ille fuerit nomine appellandus, è cauerna luſtri ſui caput exerentem, gladio à Tireſia vate, cum fortè illuc veniſſet, percuſſum tradunt, atque ex eo, loco nomen inditum. *Pauſan. in Bœoticis.*

Cytene nympha Mænas fuit appellata, quòd cum ſæuiſſimis beſtiis, ne leone quidem excepto, depugnare non formidarit. *Pindarus Pythiorum hymno* 8. Idem Attigit *in Artemidis hymno Callimachus.*

Hercules priſcus Ægyptius, Oſyridis Ægyptiorum regis polemarchus, cùm homines infeſtarentur à belluarum multitudine in Ægypto præſertim, cuius nunc quoque regiones deſertæ ſunt, & feris immanibus plenæ: huius veluti patriæ miſertus, feris occiſis eam reddidit hominibus colendam: eóque B beneficio cœleſtium honore donatus eſt. *Diodorus libro primo, cap.* 2.

Herculi Iouis & Alcmenæ F. nuper nato, à Ioue, Iunonis nouercæ fraude, iniunctum, vt Euriſtheo paulò antè nato, Argiuorum regi futuro pareret, & duodecim certaminibus confectis, immortalis fieret. Iuno ſub mediam noctem duos ferociſſimos angues immiſit, à quibus ictus nemine præſcio interiret. Sed Hercules dicitur ambabus manibus illos compreſſos eliſiſſe. *Ouidius in Deianira. Apollodorus* tamen *lib.* 2. iam octo menſes natum Herculem hoc deſignaſſe memorat. At Pherecydes ab Amphitryone immiſſos tradidit, vt experiretur, vter eſſet Iouis filius: Iphiclum territum cum eiulatu aufugiſſe, Herculem illos ſuffocaſſe. Venit pòſt circa 16. ætatis annum ad Euryſtheum, qui primum laborem leonis Nemæi conficiendi ei impoſuit. Verſabatur is maximè inter Mycenas ac Nemæam ſyluam, circa montem, quem à caſu Tritonem dixerunt. Huius in radicibus aderat ſpelunca, ad quam diuertebat bellua. Hercules cùm ad locum acceſſiſſet, fugientem in ſpeluncam C inſecutus feram, altero aditus ore obturato, manibus leonem comprehenſum ſuffocauit. Detractam pellem nullis ictibus vulnerabilem, corpori tegumentum ad futura pericula circumdedit, vt teſtatur Euripides in Hercule inſano. Manſit poſtea conſuetudo, vt heroës pellibus pro ſcutis vterentur. Sic Theſeus Ancæus, qui fuit cum Argonautis, Argus, & alij complures, vt eſt apud Apollonium. Fuerunt autem tres leones ab Hercule ſuperati, Heliconus, Lesbius, Nemæus. Secundum ei certamen fuit cum Hydra Lernæa, in Argiui agri palude ſub platano ad fontem Amymones excubante. Capita illa C. ſecundùm Diodorum. Alcæus L. Simonides XL. Naucrates Erythræus ſeptem, Zenodotus Epheſius nouem, Heraclides Ponticus quinquaginta habuiſſe tradidit. Quoties vnum eorum cædebatur, reliquorum numerus duplicabatur continuò, niſi quis colli thyrſum igni ſtatim exuſſiſſet. Itaque cùm pars amputata validior redderetur, Iolaum aurigam ſuum monuit, vt eueſtigiò inciſam ceruicem face lignea, ne efflueret ſanguis, inureret. Hoc pacto ſuperata bellua, ſagittas ſuas eius ſanguine tingit, quo illarum vulnus mortiferum redderetur. Cùm ingens cancer hydræ opem tuliſſet, eum Hercules D conculcauit. Et quia accenſos torres Iolaus ad Herculem attulit, crediderunt quidam hunc laborem, quia adiutus fuiſſet ab Iolao, non fuiſſe inter duodecim ab Euryſtheo receptum. Tertius labor, vt aprum Erymanthium Arcadiæ vaſtantem agros viuum afferret. Phocidis ager vniuerſus ob iram Dianæ, quia Oeneus illam meritis victimarum honoribus priuarat, ab apro inſignis magnitudinis vaſtabatur, qui in Erymantho monte Arcadiæ natus fuerat. Eum Hercules vinctum ad Euryſtheum viuum portauit, cùm illum è quodam fruticeto propter altam niuem defeſſum extraxiſſet. Quartò mandatum Herculi, vt aureis cornibus ceruam velocitate eximiam Dianæ ſacram, in Mænalo monte habitantem, Mycenas captam adduceret. Sed cùm neque occidere illam Hercules, vt Dianæ ſacram, neque vulnerare vellet, annum totum currendo eſt inſecutus. Illa denique feſſa in montem Artemeſium confugit, & ad Ladonem amnem iamiam tranatura capta eſt, & Mycenas ſuper humero deportata. Aiunt Euryſtheum virtute Herculis perculſum, dolium æneum ſibi ad latibulum comparaſſe, neque vt vrbem Herculem admiſiſſe, omnia monſtra ante portam E ciuitatis exponi iuſſiſſe, per Copreum præconem omnia illa formidabilia imperaſſe. Dianæ Taygetæ ceruam poſtea ab Hercule conſecratam aiunt. Cùm circa Stymphalum Arcadiæ lacum, apud quem Iuno educata fuit, & celebre Dianæ templum, aues eſſent, quæ humanis carnibus veſcerentur, ad has cædendas, quintò iuſſus acceſſit. Fuerunt, qui dixerint Stymphalidas vocatas aues, non à Stymphalo lacu, vel fluuio, vel palude Archadiæ Stymphali, ſed ab Heroë quodam Stymphalo, cuius & ipſius vxoris Aulis vocatæ, filiæ fuerint, vt ſenſit Mnaſeas. Has occidit Hercules, quòd ipſum hoſpitio non accepiſſent, acceptis tamen Molionibus. Alij & aues has fuiſſe memorant, & non ſagittis cæſas, ſed crepitaculorum æneorum à Pallade acceptorum tinnitu ab Hercule abactas, in Aretiam inſulam ex Arcadia conuolaſſe ſenſit *Piſander Camirenſis, & Seleucus in Miſcellaneis, & Charon Lampſacenus.* Has etiam Ploidas vocarunt, vt ait *Apollon. libro ſecundo Argonaut.* Crotalum illud, quo Stymphalides exterruit, à Vulcano factum, Pallas Herculi conceſſit. Sexto loco in Herculis contemptum præcepit Euryſtheus, vt cortem Augiæ regis Elidis, nemine iuuante purgaret. F Hæc per multos annos contractis ſordibus fimóque repleta erat. Is Pigmone flumine ſuperinducto, curſu eius cortem purgauit, vna die opere perfecto. Mox cùm Augeas pro purgato ſtabulo ſe mercedem daturum negaſſet, ab Hercule ſagittis conficitur: filiúſque Pyleus, qui Dulichium profugerat, quoniam iniquum eſſe facinus patris dixerat, in regnum reſtituitur. Fuit autem Augeas Solis filius, (vt alij putarunt, Neptuni vel Phorbantis & Hirmines, vel Nyctei, vel Epochi) è cuius oculis radij ſolaribus ſimiles effluere dicebantur. Eo cæſo Hercules è ſpoliis Elidis certamina Ioui Olympico inſtituit, quæ Olympica appellauit: quæ quinquageſimo quoque anno agebantur, ipſéque prior volentes omnes ad certamen prouocauit. Verùm neque hunc laborem Euryſtheus inter duodecim recepit, quia ſpe mercedis illum obiuiſſet. Suſcepit deinde onus ſeptimum tauri ex Creta, quem Paſiphaë amabat, deducendi. Cùm Minos toti mari, quod Græciam alluit, imperaret, nihilo maiorem honorem Neptuno, quàm diis cæteris impartiuit. Quamobrem iratus Neptunus taurum ignem efflantem naribus, Cretæ immiſit. Fuerunt qui dixerunt, Minoëm vouiſſe quod primum ſibi obtigiſſet. G At hunc taurum in ſua armenta ſeruaſſe. Quare Neptunus illi furorem immiſit, vt omnia deuaſtaret. Alij dixerunt hunc tantum per fraudem Minois in Atticum ſolum fuiſſe deportatum, qui multos Athenienſes conculcauit, atque inter cæteros Androgeum, Minois filium. Quem cùm ille per inſidias obtruncatum putaſſet, comparata claſſe bellum Athenienſibus intulit. Hic taurus vt ductus fuit ad Euryſtheum, vt qui eſſet ſacer, ab Hercule dimiſſus, Marathonium agrum rurſus vexauit: eumque dicunt Dianæ Marathoniæ fuiſſe poſtea à Theſeo mactatum. Apollodorus verò putauit fuiſſe taurum, qui trans mare portarit Europam. Labor deinceps octauus eſt ei iniunctus, Diomedis Thracis equos adducendi. Erant equorum præſepia ob equorum feritatem ærea: ferreis catenis equi viribus prævalidi vinciebantur. Alebantur in Tyrida oppido hoſpitum eò diuertentium carnibus. Hos cupiens Hercules abducere, primò Diomedem cepit, deditque ſuo exemplo equis comedendum. Manſuetiores deinde factos, ad ſéque adductos Euryſtheus Iunoni ſacrauit. Quorum genus vſque ad Macedonem Alexandrũ permanſit. Alij ab Hercule trucidatos, alij ad Olympum montem in paſcua ductos à feris laniatos volunt. Impe- H rauit Herculi nono loco Euryſtheus, vt Hippolytæ Amazonum reginæ baltheum pulcherrimum ad ſe afferret, quem Admetæ filiæ largiretur. Eum tamen nonnulli non Hippolytæ, ſed Dilycæ eſſe maluerunt: ac Ibycus filiæ Briarei. Hercules cùm vna naui ad Amazonas traieciſſet, Mygdonem & Amycum fratres iter impedire conantes in Bebrycia obtruncauit. Themiſcyram appellens, Amazonibus debellatis balthcum abſtulit, Hippolytam Theſeo expeditionis ſocio conceſſit. Decimus deinceps labor ab Euryſtheo Herculi iniunctus, vt Geryonis boues, qui in Iberia loca verſus Oceanum ſita paſcebantur, ad ſe deduceret. Vulgata erat per orbem fama Chryſaorum (hoc enim è diuitiis nomen traxerat) qui vniuerſæ Iberiæ imperaret, tres habere propugnatores filios, tum robore corporis, tum armis egregios: exercitum præterea cuique fortiſſimorum militum eſſe. Hinc dictus Geryon Chryſaori & Callirrhoës filius triplex corpus habuiſſe, canem Orthrum duorum capitum in Erythea, ſeptem capitum draconem ex Typhone & Echidna genitum, qui boues custodiret: suæ crudelitatis A ministrum Eurytionem. Hercules exercitum in Creta coëgit: mox peragrata maiori Libyæ parte, ad Oceanum, qui eſt ad Gades, peruenit: ibíque ab vtraque continentis parte columnis poſitis, in Iberiam cum exercitu tranſiit, Chryſaorísque filios tribus magnis exercitibus fidentes, ſingulari prouocatione ſuſtulit, bouéſque in patriam abduxit. Duas columnas erexit, tanquam ſuorum laborum terminos: quarum alteram Abinam, alteram Alyben vocauit. De loco non ſatis conuenit inter ſcriptores. Dicæarchus, Eratoſthenes, Polybius & Græcorum ſcriptorum complures ad Euripi anguſtias erectas dixerunt: Hiſpani verò & Aphricæ gentes apud Gades eſſe putarunt, *teſte Dionyſio de ſitu orbis*. Boues per mare Ionium ad Euryſtheum Mycenas deducti. Eos omnes ille Iunoni immolauit. Fabulantur Herculem poſt ductos ad Tarteſſum boues poculum ſuum Soli reddidiſſe. Nam cùm ad boues contenderet, Solis radiis nimiùm calefactus, arcum vel in ipſum Solem intendit. Sol eius vires & animi magnitudinem admiratus, aureum poculum illi donauit, quo Oceanum ad boues capiendos traiecit. Iuſſit eum deinceps Euryſtheus inferos adire, & canem Cerberum adducere, quinquaginta habentem capita, B tria canina, reliqua draconis. Hercules initiatus Eleuſiniis myſteriis, quibus præerat Muſæus Orphei F. ſacrificiis ritè peractis in Tænaro promontorio, antrum ſubiuit, traiectóque Acheronte, Theſeum ſuper ſaxo ſedentem & Pirithoum inuenit. Sed quia ſpontè & conſultò Pirithous eò acceſſerat, illum ibi reliquit: Theſeum, quia neceſſitate coactus fuerat, liberauit. Tum Menœtium Ceuthonymi filium Inferorum bubulcum, quia capturo Cerberum repugnaret, luctando ita conſtrinxit, vt omnia eius oſſa confregerit. Proſerpina eum veluti fratrem ſuſcepit: Cerberus in limine inferorum, viſo Hercule ad ſolium regis inferorum eò fugit. Eum pelle leonis & thorace tantum munitus Hercules cœpit, quamuis nullum eſſet eius morſus remedium, cùm ſubita vis veneni vel in oſſa continuò penetraret. Fabulantur Herculem, antequam ad inferos deſcenderet, ad Oetham acceſſiſſe, atque ex fonte bibiſſe. Ob cuius vim cùm omnium præteritorum malorum eſſet oblitus, fontem illum Lethium nominauit, vt ait in rebus Æolis Demophantus. Tradunt eundem ad inferos deſcendentem, in ripa fluminis Acherontis albam populum inueniſſe, atque ex ea coronam ſibi feciſſe, vt teſtatur *Olympionicus in lib. de Plantis*, cuius pars foliorum exterior ob inferorum locorum caligi- C nem facta eſt nigra. Manſit poſtea inde conſuetudo, vt ſacra arbor Herculi putaretur, & in ſacrificiis Herculis coronarentur ſacrificantes ramis populeis: &, vt ſcripſit enarrator Theocriti, præmia etiam victoribus certaminum in coronas parabantur rami populei. Cerberum igitur per Trœzenem ad Euryſtheum deduxit: Euphorion & Herodotus per Heracleam, quam Acheruſium vocant. Cùm primùm lucem ſenſiſſet, vomuit, & ex eo vomitu natum fuit aconitum. Dicunt Euryſthei iuſſu, Cerberum ſtatim fuiſſe ad inferos reductum. *Pauſanias in Laconicis* inquit: Hercules è Tænaro Laconiæ promontorio Cerberum fingitur extraxiſſe: cùm tamen eo in loco præter Pſamathus in ipſo monte templum, ſpeluncæ perſimile, nulla ſpecus, nedum meatus ſubter terram vllus conſpiciatur. Hecatæus Mileſius ea cauerna immanem ſerpentem luſtra habuiſſe ſcribit, & propter virulentiam inferorum canem appellatum, & ab Hercule ad Euryſtheum pertractum, fabulæ locum dediſſe. Homerus primus Ditis canem, poſteriores & Cerberum & tricipitem fecerunt. Vltimus ei labor indictus, Heſperidum aurea mala afferendi. Aſſerunt quidam, in Libya in Heſperidum hortis mala aurea à terribili dracone aſſeruari. Alij μῆλα. hoc eſt, pecu- D dum greges exquiſita pulchritudine Heſperides habuiſſe: quæ ob decorem à poëtis aureæ dictæ ſint, quemadmodum & Venerem ob egregiam formam auream appellant. Nonnulli eas pecudes colore auro ſimili fuiſſe volunt: eóque hoc appellatas nomine. Draconem verò extitiſſe paſtorum curam: qui vi corporis fortitudinéque præſtantes, cuſtoditis gregibus latrocinia prohiberent. Alij tradunt Iunonem, cùm nupſiſſet, multas pomos, quæ aurea mala producerent, Ioui in dotem dediſſe, quæ apud Heſperidas nymphas à dracone peruigili cuſtodiebantur. Fuerunt Heſperides Heſperi fratris Atlantis filiæ, Ægle, Arethuſa, Heſperuſa: vel vt aliis placuit, Ægle, Erythuſa, Veſta, Erythia. Draco natus ex Typhone & Echidna, centum capita habebat, variíſque vtebatur vocibus. Eo interempto Hercules aurea mala decerpſit, & ad Euryſtheum detulit. Alij maluerunt illum admonitum à Prometheo fuiſſe, vt Atlantem ad ea pro ſe mitteret, ac ipſe tam diu cœlum, dum rediret At- E las ſuſtineret. Tandem hic monſtrorum domitor in Oeta monte ſacrificaturus, veſte venenata ab vxore Deianira accepta, veneni vi maximis agitatus doloribus, pyram conſcendit, & exuſtus eſt. Oſſa diſparuerunt. Ei tanquam heroi ſacra facta. *Diod. lib. 4. cap. 3.* plurima alia Herculis geſta recenſet: ſed ἄθλων nomine duodecim tantum ab Euryſtheo imperata connumerantur. *Nat. Comes lib. 7. Myth. cap* 1.

Cùm Hercules Heſionem Laomedontis filiam ob patris perfidiam, Neptuni ira ſcopulo alligatam, cetoque immani expoſitam vellet liberare: fertur aggerem, vt alij malunt, murum repentinum excitaſſe, atque ad anguſtias eius aggeris armatus conſtitiſſe. Vbi verò cetus acceſſiſſet hians, in eius os Hercules irruit. Ibi cum per triduum fuiſſet, ceto diſrupto exiit omnibus amiſſis capillis capitis, vt ſcriptum reliquit Andriætas Tenedius in nauigatione Propontidis. Cæterum cùm præſtantiſſimos equos ob id beneficium Laomedon Herculi promiſiſſet, neque tamen dediſſet: indignatus Hercules regem obtruncauit, Heſionem Telamoni, qui prior murum Troiæ conſcenderat largitus eſt concesſitque Heſione, vt quem vellet è ca- F ptiuis, emeret. Illa fratrem Podarcim emit, qui poſtea Priamus ea de cauſa vocatus eſt. *Idem.*

Ad Caucaſeos montes & Hyperboreos profectus Hercules, aquilam, Thyphonis & Echidnæ filiam, quæ iecur Promethei vorabat, ſagittis transfixit, & Prometheum ſolutis vinculis oleaſtri liberauit. Cum Acheloo, qui tauri formam ſumpſerat, in Calydone colluctatus, cornu eius fregit: pro quo redimendo Achelous Amaltheæ Harmodij filiæ cornu largitus eſt. Illud Hercules omnibus fructibus refertum Ioui conſecrauit. *Idem.*

Herculis 12. labores (quos alij innumeros fuiſſe perhibent) breuiter complexus eſt *Quintus Smyrneus* his verſibus:

Πρῶτα μὲν, ἐν νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα,
δεύτερον, ἐν λέρνῃ πολυαύχενον ἔκτανεν ὕδρην.
τὸ τρίτον αὖτ' ἐπὶ τοῖς, ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον.
χρυσόκερων δ' ἔλαφον μετὰ ταῦτ' ἤγρευσε τέταρτον.
πέμπτον δ' ὄρνιθας στυμφαλίδας ἐξεδίωξε.
ἕκτον, ἀμαζονίδος κόμισε ζωστῆρα φαεινόν.
ἕβδομον, αὐγείου πολλὴν κόπρον ἐξεκάθηρεν.
ὄγδοον, ἐκ κρήτης δὲ πυρίπνοον ἤλασε ταῦρον. G
ἔνατον, ἐκ θρῄκης διομήδεος ἤγαγεν ἵππους.
Γηρυόνου δέκατον βόας ἤγαγεν ἐξ ἐρυθείης.
κέρβερον ἐνδέκατον δ' ἀνήγαγεν ἐξ ἀΐδαο.
δωδέκατον δ' ἤνεγκεν ἐς ἑλλάδα χρύσεα μῆλα.
[illegible]
[illegible]

Hos ſic conuertit *Auſonius*:

Prima Cleonæi tolerata ærumna leonis.
Proxima, Lernæam ferro & face contudit hydram.
Mox Erymanthæum vis tertia perculit aprum.
Æripedis quarto tulit aurea cornua ceruæ.
Stymphalidas pepulit volucres diſcrimine quinto.
Threiciam ſexto ſpoliauit Amazona baltheo.
Septima in Augeæ ſtabulis impenſa laboris.
Octaua expulſo numeratur adorea tauro.
In Diomedeis victoria nona quadrigis.
Geryone extincto decimam dat Iberia palmam.
Vndecimo mala Heſperidum diſtricta triumpho:
Cerberus extremi ſuprema eſt meta laboris.
Tertius ac decimus labor eſt duriſſimus, vna
Quinquaginta ſimul vitiauit nocte puellas.

De eodem ſic ſcribit Boethius lib. 4. c. 7.

Herculem duri celebrant labores:
Ille Centauros domuit ſuperbos.
Abſtulit ſæuo ſpolium leoni,
Fixit & certis volucres ſagittis: H
Poma cernenti rapuit draconi,
Aureo læua grauior metallo.
Cerberum extraxit triplici catena.
Victor immitem poſuiſſe fertur
Pabulum ſæuis dominum quadrigis:
Hydra combuſto periit veneno:
Fronte turbatus Achelous amnis,
Ora demerſit pudibunda ripis:
Strauit Antæum Libycis arenis,
Cacus Euandri ſatiauit iras.
Quoſque preſſurus foret altus orbis
Setiger ſpumis humeros notauit.
Vltimus cælum labor irreflexo
Suſtulit collo: pretiumque rurſus
Vltimi cælum meruit laboris.

Theſeus Herculis certaminum imitator, natus Æthra Pitthei filia ac Neptuno, in Trœzene, nutritus apud Pittheum maternum auum, ac ſigna, prout ferunt fabulæ, ab Ægeo ſub petra poſita recognoſcens, Athenas venit. Deinde mare ingreſſus, vt Herculis virtutes imitaretur, ad ea certamina adiecit animum, A quæ laudem & gloriam ſibi eſſent allatura. Et primùm quidem latrones ſuſtulit, de quibus ſuo loco. Deinde interemit in Crommyone aprum ſylueſtrem, à quo multi interibant viribus ac magnitudine præſtantes. Tum Marathonium taurum, ab Hercule è Creta in Peloponneſum traductum, cùm per Iſthmum Corinthiacum in Marathoniam Atticæ regionem fugiſſet, ibíque inter alios etiam Androgeum Minois F. interfeciſſet, eum in arcem egit, ac Deæ mactauit. Minos ex inſidiis Athenienſium filium interfectum ſuſpicans, claſſe Athenienſes coëgit quotannis ſeptem pueros ac totidem virgines Minotauro in labyrinthum deuorandos mittere. *Pauſanias in Atticis.* Adhuc adoleſcens in Cretam cum iis nauigare voluit, qui quotannis pro morte Androgei ad Minoëm regem tributi nomine mittebantur, in eſcam Minotauro. Fabulantur Aſterium ſiue Minotaurum corpus totum habuiſſe hominis, caput bouis, hic erat in labyrintho loco ampliſſimo & inextricabili viarum multarum ambage, ab Ariadna Minois filia Dædali inuentione edoctus, cæſo Minotauro ad exitum reuerſus eſt, vbi filium annexuerat. *Diod. lib. 4. c. 5. & Plut. in eius vita.*

B Apollini è Thyria Amphinomi filia natus eſt Cygnus, facie formoſa, moribus inelegantibus & agreſtibus, nimio ſtudio venationis deditus: habitabat ruri inter Pleuronem & Calydonem. Multos habuit ob pulchritudinem amatores quorum cùm præ ſuperbia admitteret neminem, mox omnibus inuiſus, ab iiſque deſertus, ſolo Phylio, apud ipſum perſeuerante. Quanquam hunc quoque non mediocribus affecit contumeliis. Extiterat ſub id tempus apud Ætolos ingens leo, qui & in ipſos & in pecus graſſabatur. Hunc Cygnus iuſſit Phylium ſine ferro interficere: idque is in ſe recepit, leonémque tali necauit aſtu. Cùm ſciret qua hora leo eſſet ſuperuenturus, ventrem impleuit multo cibo ac vino. Cúmque bellua appropinquaret, ea euomit. Quæ leo famelicus deuorans, vini vi ſtupido ſopore obrutus eſt. Phylius brachio, cui veſtem ſuam circumuoluerat, in os inſerto leonem ſuffocauit, ſublatúmque in humeros ad Cygnum attulit. Sed Cygnus alium adhuc difficiliorem ei laborem iniunxit. Erant ea in regione vultures monſtroſæ magnitudinis, qui multos homines interficiebant. Hos eum viuos capere, & ad ſe perducere quauis ratione iuſſit. Dubitante Phylio, quomodo hoc mandatum conficeret, euenit vt aquila raptum leporem ſemianimémque eodem deiiceret, non C perlatum ad nidum. Phylius dirempto lepore, ſanguine eius ſe impleuit, & humi procubuit. Itaque vultures ad eum vt mortuum deuolarunt: quorum ille duos pedibus arreptos tenuit, atque ad Cygnum pertulit. Tertium ei hic, prioribus adhuc magis arduum, impoſuit laborem, taurum ab armento iubens manu abducere ad aram Iouis. Phylius cùm perficiendæ huius rei rationem nullam inueniret, Herculis auxilium implorauit. Voto facto, duo ei tauri apparuerunt, qui propter vaccam, quam vterque ardebat, pugnantes cornibus ſe mutuò in terram proſternebant. Cúmque elanguiſſent, Phylius alterum pede correptum ad aram vſque attraxit. Mutata inde Phylij voluntate, Cygnus ſe, quòd minimè opinatus erat fore, contemptum videns, præ mœrore animi ſeipſum abiecit in Conopam lacum, viderique inter homines deſiit: eodémque etiam ſe Thyria mater, filij mortem non ferens, præcipitauit: ambóque in aues mutati ſunt in lacu, Apollinis nutu. Ab iis lacus Cygnea appellata eſt: ac tempore arationis multi ibi viſuntur olores: Propè extat etiam Phylij monimentum. *Liberalis ex Nicandri lib. 3. Alterationum & Areo Lacone.*

L. Priſcilianus inſignis athleta, cuius fuit percelebre nomen ob multas iniurias, quas fecerat, & cædes belluarum aliquando D cum vrſo, pardali, leæna, & leone ſimul, pugnauit ſolus, aliáſque beſtias complures occidit. Claruit temporibus Antonini Caracallæ, & Macrini Impp. *Dion. Niceus, & Xiphilinus.*

IN SPECIE ERGA

Elephantos.

In ea pugna, quam Iudas Machabæus contra Anthiochum Eupatorem commiſit, Eleazarus Iudæ frater, conſpicatus excellentem elephantum ornatum faleris regis, & ratus in eo regem inuehi: magno animo in eum fecit impetum, & occiſis multis priùs, quàm ad eum penetraret, cæteris verò metu cedentibus, ſuccedens ſub eius ventrem, confodit belluam & ipſe ſimul pondere eius illabentis oppreſſus eſt. *Ioſeph. lib. 12. c. 14. Antiq. ex 1. Machab. 6.*

Clara eſt Vnius è Romanis dimicatio aduerſus elephantum, cùm Hannibal captiuos Rom. dimicare inter ſe coëgiſſet. E Namque vnum, qui ſupererat, obiecit elephanto: & ille dimitti pactus ſi interemiſſet, ſolus in arena congreſſus, magno Pœnorum dolore confecit. Hannibal, cùm famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites miſit qui abeuntem interficerent. *Plin. lib. 8. c. 7.*

Bello ciuili cùm C. Cæſar Thapſum operibus circundaret, Veteranus quidam in elephantem, lixarum vnum genibus proterentem, impetum facere auſus, à bellua proboſcide cum totis armis arreptus, quum ſublimis rotaretur, proprij periculi admonitus, eius manicam, quantum in ea trepidatione potuit, grauiter ferro conſauciauit. Quo vulnere elephas territus, relicto milite in aciem refugit. *Sab. lib. 7. Enn. 6.*

Eo prælio, quo Alfonſus Albuquercius, Indiæ prætor, regem Malacenſem vicit, & Malacam vrbem expugnauit, Rex caſtello, quod elephantus ingens tergo ſuſtinebat, cum aliquot è ſuis domeſticis vehebatur. Hunc alij elephanti ſimiliter inſtructi & armati ſequebantur. Tela è caſtellis frequentia decidebant. Elephanti enſes dentibus alligatos geſtabant: tantaque ferocia in Luſitanos irruebant, vt anteſignani pellerentur. F Fernandus tamen Gomecius Lemius, & Vaſcus Fernandus Contignus minimè ea re perturbati, reſtiterunt. Cùm vterque eorum in oppoſita viæ latera, qua elephantus gradum violenter inferebat, conceſſiſſet, aditum ei liberum reliquerunt. Vtrinque deinde latera illius haſtis perfodiunt. Bellua quamuis in principio certaminis ſit immanis & efferata, eſt tamen doloris impatiens, & facilè in ſuo quouis vulnere ſauciata conuertitur. Itaque cùm elephantus tranſfixus vtroque latere fuiſſet, rectorem, qui illi inſidebat, proboſcide deturbatum proculcat. Exanimatus deinde (ſanguis enim illi vtrinque profluebat) mitificè cœpit. Rex eo metu confeſtim deſiluit. Elephantus in ſuos conuerſus reliquorum elephantorum aciem perturbauit. Omnes exterriti in fugam verſi ſunt; neque rurſus vllis rectorum modis aut minis in prælium compelli potuêre. *Oſorius lib. 7. rer. Em.*

Leones.

Banaias Ioiadæ Cabſeelenſis F. & Dauidis conſiliarius, tres leones proſtrauit. 2. *Reg.* 23.

Abiſai Hebræus, leonis, qui in foſſam ceciderat, rugitum ſentiens, ſolo fuſte armatus, in foſſam intrepidus deſcendit: Ita- G rinque maioris audaciæ opus, quàm quod de Hercule perhibetur, aggreſſus, leonem occidit. Siquidem maius fuit Abiſai in arcto aduerſus valentem feram fortè inuentam feliciter rem gerere, quàm Herculi ſpacioſo in campo clauo vel vincere vel interimere. *Fulgoſ. lib. 3. c. 3.*

Megareus rex Megarenſium, cùm è duobus filiis natu maiorem, cui Timalco nomen, qui cum Caſtore & Polluce Aphidnam oppugnarat, amiſiſſet, natu autem minorem leo Cithæronius peremiſſet, orbatus filiis, & filiæ nuptias, & regnum ei ſpopondit, qui Cithæronium leonem confeciſſet. Alcathous igitur Pelopis filius auſus cum bellua congredi, ex eo certamine victor diſceſſit, regnóque potitus, Agroteræ, id eſt, Venatricis Dianæ, & Agrei Apollinis templum dedicauit. *Pauſan. in Atticis.*

Teribazus Artaxerxem regem Perſarum quadam die à duobus leonibus, qui ex quadriga regia duos iam equos diſcerpſerant, liberauit, leonibus ipſis fortiter occiſis. Qui deinde propter ſingularem fortitudinem & prudentiam ſummæ rerum contra Cyprium Euagoram præfectus fuit. *Diodorus lib. 15.*

Polydamas Scotuſſæus pancratiaſta, maximus omnium æta- H tis ſuæ hominum, etiamnum adoleſcens, leonem in Olympo Macedoniæ, nullo telo armatus, occidit. *Pauſ. lib. 6.*

Perdiccas Macedo, qui ſecutus eſt Alexandrum, aliquando in ſpeluncam leænæ ſolus ingreſſus, leænam ipſam non deprehendit, ſed catulos eius ſecum exportauit: & magnam hominum admirationem hoc facto meruit. Etenim non ſolùm apud Græcos ferociſſimum animal leæna putatur eſſe, verum apud Barbaros. Proinde dicunt, Semiramidem Aſſyriam, non ſi quando leonem cepiſſet, aut pardalim, ſimilémve feram interfeciſſet: ſed ſi leænam eſſet nacta, animum extuliſſe, ſibíque in eo placuiſſe. *Ælian. de Var. hiſt. l.* 12.

Lyſimachus Agathoclis filius, leoni famelico Alexandri iuſſu datus in prædam (quòd Calliſtheni philoſopho captiuo ad remedium calamitatis dediſſet venenum) manum amiculo inuolutam in os leonis intulit, arreptáque lingua feram exanimauit. Quo illuſtri facinore conciliatus eſt Alexandro. *Trogus lib. 15. Plinius lib. 8. c. 16. Pauſanias in Atticis. Seneca.* Ac *Plutarch.*

Plu arch. & Arrianus hoc tacent. Quòd leonem, cùm venaretur, A exceptſſet, ac vno vulnere occidiſſet, fabulam etiam putat *Q. Curtius. Val. Max. l.9.* cum leone cæſum tradidit.

Dion ſcribit Acilium Glabrionem conſulem in Albanum ab Domitiano euocatum, per Iuuenalium feſtos dies, quos ibi celebrabat, iuſſumque cum ferociſſimo leone, ac viſendæ magnitudinis congredi. Sed prudenter in pugnam prodiens Acilius, feram confecit, Id quod Satyricus poëta doctiùs exequitur. *Cælius l.13.c.19.A.L.*

Conſtantinus Magnus, Imp. poſtea, puer etiamnum in re militari à Galerio Maximiano Orientis præfecto inſtituebatur. Ab eo, cùm iam adoleret, miſſus eſt cum exercitu contra Sarmatas, ferociſſimam gentem. In qua expeditione non modò hoſtes profligauit, ſed etiam Sarmatarum catenatum Galerio adduxit. Galerius præ Inuidia minimè ea victoria lætatus eſt: ſed vt cum leone in theatro pugnaret, hortatus eſt iuuenem, gloriæ ac laudis alioqui auidum. Superato quoque leone in certamine, cùm mitis laudibus ſpectatores iuuenem efferent, Galerius maiores meditatus eſt inſidias. Quas vt euitaret adoleſcens, aſſumptis fidiſſimis quibúſque ſociis, ad patrem Conſtantium Chlorum Occidentis Imp. perfugit. *Cuſpinianus. A.D.* B

Peredeus Roſimundæ & Helmichis adulteri conſilio, Alboinum Longobardorum regem occidit, & Raoennam primùm, inde Conſtantinopolim fugit. Ibi cùm ingentem leonem in arena confeciſſet: à Iuſtino Imp. vires tantas ſuſpectas habente excæcatus eſt. Cæcitatem vltus, ſecretum principis colloquium poſtulauit, vt eorum quæ ſunt reip. maximè neceſſaria, commonefaceret: duobus cultris ſub vtraque manu deliteſcentibus, patricios duos internuncios interfecit. *Bonfinius l.8. Decad.1.*

Romanus Armenus, homo ruſticus, ſub Leone VI. Imp. claſſis præfecto ſeruiebat. Quidam noctu dum exploratum Saracenos abiret, leo ex harundineto proſiliens ceruorum multitudinem in paludem pellens, vnum ex iis lacerauit. Romanus ſuſpicatus Saracenorum aliquos in harundineto latitare, mane Græco igne harundinetum exuſſit, præterquam in ea parte, qua leo latuit, vento à contrario flante. Cùm igitur omnia C luſtraret Romanus, & aceruum hunc miraretur ab igne ſeruatum, enſem dextra, læua pallium geſtans, cùm ſocio confabulabatur. Leone ex harundineto proſiliente, Romanus cùm pallium obiiceret, & in illud leo ſæuiret, à tergo enſe femora eius diſſecuit: ſociis interim fuga elapſis. Imperator eum donis honeſtauit: & iam moriturus, ad tutandum palatium eunuchum (vt moris eſt) dedit Phocam Domeſticum ſcholarum, quem terreſtris exercitus ducem conſtituerat: Romanum autem naualis exercitus principem fecit. Is poſtea obſequio ſuo tantum effecit, vt etiam viuo Conſtantino Porphyrogenito Cæſar ſalutaretur. *Cuſpinianus. A.D.*

Haraldus, profligato Olauo fratre viro ſancto, Dacorum rege ipſe quoque Byzantium aufugit: vbi à Barbaris falsò homicidij inſimulatus, obiectus eſt leoni, quem præter omnium opinionem occidit, Quo facto & ſupplicium remiſſum, & abeundi facultas data. Domum reuerſus, regnum adhuc a nemine occupatum facilè obtinuit. *Polyd. l.8.*

Comes quidem Holſatiæ, truculentiſſimum leonem ab æmolis emiſſum, iuba arripuit, atque in caueam religandum adduxit, eóque ferrea catena conſtricto, illæſus exiuit. *Olaus l.5. cap.21.*

D Admiratus eſt Matthias rex Vngariæ cuiuſdam nobilis Poloni facinus, qui eſcam leoni libero & famelico abſtulit, atque eidem tantum terroris intulit, vt rugire non auderet, nec ſe loco mouere. *Ibid.*

Lupos.

Ioannes Hunniades, Triballorum ducis ſtipendia merens in venatione lupum perſequens, equo flumen tranauit, lupum confecit: pellem duci obtulit. Hoc facinore dux admodum delectatus: Det tibi vitam Deus, inquit: multos, quantum video, lupos conficies. *Chalcocondylas l.5.*

Vrſos.

Skyoldus, Lotheri Danorum regis filius, immanem belluam ſubegit, quæ futuram in eo fortitudinem ominata eſt. Nã quom à tutoribus fortè, quorũ ſummo ſtudio educabatur, ſpectandæ venationis licentiam impetraſſet, obuium ſibi inſolitæ magnitudinis vrſum, telo carens, cingulo conſtrinxit, necandúmque comitibus præbuit. Ferunt, ingenii roboris nobilitatem feras beſtias in homine deprehendere, illi parere, ceruicéſque ſubmittere: quas eriguunt in degeneres. *Crantz in l.1. Daniæ c.5. et Saxone.* E

Apros.

Fabulantur Oeneum Ætolorum regem & Calydoniæ, primitias tum frugum, tum etiam domeſticorum animalium Dianæ offerre ſolitum. At cùm ſumptui parcere decreuiſſet, Dianam ſolitis primitiis defraudauit. Illa indignata, aprum inſignis magnitudinis, qui in Oeta monte verſabatur, in Calydonium agrum immiſit, qui vniuerſam regionem deuaſtaret. *Ouid. l.8. Metamorph.* Inter cætera damna, quæ illi regioni inferebat, cultiſſimam Oenei vineam, quam Ancæus multa diligentia plantauerat, populatus eſt. *Homerus in Iliade.* Ancæum ſeruus aſperum & immitem fuiſſe aiunt, dum eam vineam plantaret. Quare vnus ex iis dominum eius vineæ non guſtaturum eſſe fructum inquit. Ancæus vbi fructus ad maturitatem peruenit, ſeruum iuſſit ſibi vinum miſcere: & poculum ori admoturus, falſum fuiſſe eius vaticinium dixit. Cui ſeruus reſpondit:

> Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
>
> *Multa cadunt inter calicem ſupremaque labra.*

F Ancæo populum tenente accurrit quidam nuncians, ab apro vineam deuaſtari. Ancæus depoſito poculo, arreptaque ſecuri, in aprum irruit, & vulneratus crure, vt ſenſit Pherecydes, interiit. *Pauſan. in Arcad.* Ancæum, cùm opem ferret Meleagro Oenei filio, à bellua interfectum, memoriæ prodidit. Ouidius in ventre vulneratum ait. Venatores ex vniuerſa Ætolia conuenerunt ad Meleagrum: Iaſon, Theſeus & Pirithous, Lynceus, Idas, Cæneus, Leucippus, Acaſtus, Amphycides, Oeclides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hyleus, Hippaſus, Neſtor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalanta, Peleus, Prothus, Cometes. Multi morales periere ab apro laniati. Scripſit. *Ouid. l.8.* à Meleagro in armo cæſum venabulo, at Iſacius in Chiliadibus in fronte: prioremque omnibus Atalantam Iaſonis, at non Scœnei filiam, ſagitta aprum percuſſiſſe. Quantæ fuerit magnitudinis hic aper, vel ex eo patet, quòd teſte Plinio vnus eius dens in hortis Cæſaris in templo Liberi patris, haud minor vnius pedis & quadrantis menſura ſpectabatur, *Nat. Com. Myth. l.7.c.3.*

Serpentes.

Cadmus Agenoris filius, ſerpentem interfecit, cuſtodem fontis Arctiades: cuius dentes quum ſeuiſſet, nati ſunt protinus G armati homines, qui mutuis vulneribus ſe confodiunt, vt fabulantur poëtæ.

Fratrem Peraſi Argiuorum regis duci Pauſanias Phorbantem fuiſſe, filium Argi patrem Triopæ. Diodorus autem Siculus ſcribit Rhodienſes, cùm vi ſerpentium atrociter infeſtarentur, conſulto oraculo Phorbantem acceſſiſſe, data inſulæ parte, quam & ipſe, & eius poſteri tenerent. Ita liberos peſte illa decreuiſſe poſtea Phorbanti vita iam functo diuinos honores: quem tamen *Diodorus l.5 c.55.* videtur indicare, non Phorbantem Argiuum, nec Peraſi, aut Argi filium, ſed Theſſalum Lapitho progenitum.

Secundus Ptolemæos Ægypti rex, cupiens & elephantos & alias mirabiles viſu ac viribus belluas ad ſe adduci, donis ac pecuniis multos ad elephantos, aliáſque feras capiendas pellexit. Venatores quidem Æthiopes decreuere magnum ſerpentem viuum in Alexandriam ad Ptolemæum traducere. Cùm res hæc grauis difficiliſque eſſet, fortuna eorum conſilio opitulata eſt. Serpens erat triginta cubitorum longitudine iuxta aquas qui reliquo tempore immobilis, ſe in circulum colligens quieſce- H bat: accedentibus ad aquam potus cauſa cæteris animantibus, inſidiabatur, & circumnectens cauda depaſcebatur. Hunc conſpicati homines, eùm longior eſſet, hebeſque natura, laqueis & catenis ſeſe illo potituros ſperantes, primùm fidenter ad eum acceſſerunt. Beſtiæ appropinquantes, viſis igneis oculis lingua lambente ſingula, ſquamarum aſperitate, dum moueretur, ſtrepitum ingentem edente, dentibus inſuper eminentibus, oris quoque aſpectu horrido, immutato colore admodum exterriti ſunt. Itaque timidè Iniectis ad caudam laqueis, ad contactum funibus corpus magnis ſibilis conuerſa bellua, propinquiſſimum ore captum viuum deglutiuit: alium fugientem cauda longè apprehenſum, atque ad ſe tractum occidit. Cæteri metu perculſi, fuga ſaluti conſuluere, non tamen omittentes belluæ capiendæ curam, ſpe lucri timorem ſuperante. Eum arte & dolo ſunt aggreſſi. Primùm validis ſpiſſiſque funibus rete concauum naſſæ forma belluæ capax fecerunt. Tum ſpeculantes ſerpentis cubile, atque exitus rediituſque notato tempore: vt primùm ſerpens ad conſuetum animalium paſtum prodiit, priore aditu ingentibus lapidibus terráque obducto, A in proximo vallis loco latum in primis ingreſſum, tamen arctiorem interiùs, veluti cuniculum, cubile verſus in quo rete poſitum eſt, fecêre. Reuertenti à paſtu belluæ, conſectis procul telis, equorum item conſpectu latrantium canum multitudine, ad hæc tubarum concentu territum ſerpentem, ad ſolitum aditum coegerunt. Quem obſeptum cùm reperiſſet, illi inſequendo armorum equorúmque ſtrepitu tubarum inſuper clangore, & venantium clangoribus obſtupefactam belluam ad præparatum aditum adegere. Quem ingreſſa, in rete incidit. Deinceps reluctantem, retéque dentibus magnis editis ſibilis lacerantem, compreſſerunt. Eam enim ad terram repoſuerunt, & loca caudæ proxima pungentes, retraxerunt eius dentium lacerationem ad ſenſum dolentium partium. Eo pacto irretitum ſerpentem deferentes Alexandriam reg. obtulerunt, mirandum ſpectaculum, & vix audientibus credendum. Deducto deinde paulatim ad conterendas vires cibo, feritas eius remiſſior reddita eſt: ita vt ob illius manſuetudinem obſtupeſcerent. Ptolemæus venatoribus tributo præmio, ſerpentem dimenſo enutriens cibo, ad regiam venientibus exteris pro mirando ſpectaculo oſtende-

B bat. *Diod. l. 3. c. 2.*

Atilius Regulus Coſ. Rom. bello primo Punico apud Bagradam fl. in Africa, ſerpentem baliſtis atque catapultis cum vniuerſo exercitu vix tandem confecit. Eius interfecti corium longum pedes cxx. cum maxilla Romam miſit. *Gell. l. 6. c. 3. & Plin. l. 8. c. 14.*

Georgius martyr Cappadox, tribunus militum ſub Diocletiano, draconem maximum in Africa, exercitum terrentem, interemiſſe dicitur. Quæ tamen hiſtoria in Niceno concilio inter Apocrypha eſt habita. *Volat. l. 16. Anthrop. & 22.*

Syuardus Gothorum rex, filiam Aluildam habuit, peplo ſemper obnuptam, ne formam ſuam alienæ libidinis irritamentum efficeret. Huic pater in arctam admodum cuſtodiam relegatæ viperam angnemque educandos commiſit, pudicitiam eius reptilium cuſtodia vallaturus. Statuit etiam, vt ſi quis eius aditum fruſtra tentaſſet, protinus amputandum caput, paloque refigendum præberet. Tunc Alfus, Sigari Danorum regis filius, proci titulum profeſſus, animalia propè virginis conclaue excubantia debellare iuſſus, vt acriùs aduerſum ſe rabiem excitaret, cruenta corpus pelle contexit. Qua ſuccinctus, mox vt ſepti C valuas ſubiit, candentem chalybem forcipe comprehenſum, hiantis viperæ faucibus immerſit, eamque exanimem proſtrauit. Anguem deinde hiantem telo confecit. Cúmque ex pacto victoriæ pignus expeteret, retulit Syuardus, hunc ſibi generum acceptari, in quem filia ſolidum optionis arbitrium contuliſſet. Regina cùm filiam à ſponſo non abhorrere intelligeret, grauiſſimis verbis in libidinem eius inuecta, eò deduxit, vt virilem veſtem induta, ex pudica puella ferocem piratam agere cæperit. Compluribus quoque eiuſmodi voti puellis in commilitium adſcitis, eò fortè loci peruenit, vbi piratarum agmen amiſſi bello ducis interitum deplorabat. A quibus ob formæ pulchritudinem piraticæ princeps creata, maiores muliebri virtute res edidit. Quam Alfus inſequens, tandem apud Finnos nauali prælio commiſſo, ex inſperato captum, & decuſſa galea agnitam, virilem cultum in muliebrem conuertere coëgit, ex qua poſtmodum filiam Guritham procreauit. Sed & Borcarus Alfi miles, Aluidæ comitem Gro nomine matrimonio complexus, filium ex ea Haraldum ſuſcepit, quem ſequens ætas Hyldetan cognominauit. *Saxo l. 7.*

D Rex Suecorum Heroldus, repertos in venatione angues duo filiæ Thoræ nutriendos commiſit, integrum bouem quotidie abſumere ſolitos. Qui cùm adulti peſtilentiſſimo halitu viciniam vrerent, rex inertis operæ pœnitens, potiturum filia, qui peſtem amouiſſet, edixit. Tum Regnerus Danorum rex, laneum à nutrice ſagulum, villoſáque femoralia, quibus inflictos anguium morſus eliderel, ſumpſit. Cúmque nauigio in Sueciam appuliſſet, malefactam veſtem, quò minus penetrabilia redderentur, gelu durandam præbuit; eaque amictus ſolus proceſſit ad regiam. & non armis modò, ſed etiam amictu virulento fruſtratus, inſiliens, cùm morſus clypeo, venenum veſte arceret ad vltimum iaculis vtranque belluam confecit. Cuius cultum rex curioſiùs contemplatus, quem hiſpidum animaduertiſſet præcipuè tamen in braccarum ſpeciem ludens, Lothbrogeum vocauit, adeóque ex laboribus recreatum generum adſciuit. *Saxo l. 9.*

Haraldus S. Olaui regis Noruegiorum frater, magni Noruegiorum & Danorum regis patruus, exul Byzantium fugerat. Cæterùm ibi homicidij crimine damnatus, domeſtico draconi E lacerandus obijcitur. Cui in carcerem eunti fidus ſeruus vltrò ſeſe comitem obtulit. Vtrumque is, qui cuſtodiæ præerat, curioſiùs obſeruatum, per os antri inermem excuſſúmque immiſit. Veſtibus exuto miniſtro, Haraldum verecundiæ gratia linteo tantùm diſcinctum excepit. Ab eodem clam armilla donatus, piſciculis pauimentum inſtrauit, vt haberet draco, in quo primæ fami impetum effunderet, eorúmque oculi paulatim ſe in tenebris recolligerent. Haraldus lecta cadauerum oſſa telæ implicuit, iiſdémque in vnum globum coactis, veluti clauam effecit. Cúmque draco in obiectam prædam irrueret: dorſum eius veloci ſaltu conſcendens, cultellum tonſorium, quem ſecum clam attulerat, vmbilico, qui ſolus ferro patebat, immerſit. Eum cultellum Valdemarus rex, rubigine exeſum, familiaribus ſæpè monſtrare ſolebat. Seruus interim claua extemporaria belluæ caput crebris ictibus contudit. Rex fortitudinis admiratione, nauigio ſtipendióque donatos abire permiſit, virtutémque colere, quàm culpam punire maluit. Reuerſus Haraldus, mortuo iam Magno nepote, Noruegiam occupauit, & inde arma in Daniam tranſtulit, victóque duplici prælio Suenone, in Angliam euocatus, cæditur. Hinc Mali cognomen traxit. F *Saxo l. 11.*

Heluetiæ pagus eſt Tranſyluania. Cùm primùm coleretur, draco terribilis grauiter incolas vexabat. Vinkelriedus cædis cauſa exul, draconem ſe perempturum profeſſus eſt, ſi ſibi in patriam redire liceret. Cum dracone congreſſus, belluam interfecit, & victoriæ cauſa cruentum gladium extulit. Sanguis igitur in brachium diſtillans, cùm corpus nudum infeciſſet: reditum in patriam victori conceſſit, victoriæ tamen fructum eripuit. *Stumpfius in Heluetio Chron.*

Draco ex monte in vrbem Mediolanenſem irruens, magnam ſtragem hominum, qui ad operas & agros pergebant, facere non ceſſabat. Mulierem nullam, vt aiunt lædebat: viris tantùm infeſtus erat. Plurimi beſtiam illam, vt interficerent, contra eam ibant: verùm nihil proficientes, extrema quæque patiebantur. Tandem Mariangelus, Mariangelorum familiæ princeps, natione Britanus, ſiue Anglus, miniſtrum ſuum ſemetipſum armatura, quæ totum corpus tegeret, armans, obuiam belluæ proceſſit. Miniſtrum igitur cùm bellua voraret, & medium in rictu portaret, nec eum in ilia dimittere, vel euomere poſſet: ſecuri belluæ caput amputauit. Draco in hunc modum periit, ciuitáſque liberata ab iſta beſtia, à qua ſubinde oppugnabatur, G Mariangelum ducem elegit, & contra hoſtes ire iuſſit. Nec multò pòſt, vt ſibi Mediolanenſem principatum conſtabiliret, ſatellites corporis ſui cuſtodes delegit. Quo regnante, generatione demùm quarta pòſt, principatus in Philippum deuenit, cum quo Veneti bellum geſsêre. *Chalcocondylas l. 4.* Hic Otho Vicecomes fuit ex comitibus Angleriæ, qui barbarum quendam, viperam in armis geſtantem, ſtrauiſſe dicitur, anno Sal. 1096. *De quo ſub Tit. Monomachia, Gloriæ cauſa.* Ioannes autem poſtea Galeacij Vicecomitis F. Philippus Maria, Angleriæ comitatu donatus, ſolis Mariangelorum nomen reliquit, circa annum 1400.

Monſtra quædam terreſtria.

Mineruam Ammonis Libyæ regis filiam ſcribunt per omnem vitam virginitate ſeruata, prudentia claruiſſe: multáſque cùm ingenio præſtaret, ab ea artes repertas. Belli quoque exercitio deditam, cùm robore corporis vigeret, multa feciſſe memoratu digna: & Ægydem peremiſſe, feram ſtupendam, ex terra H natam; & antea, vt quæ natura plurimum ignis ex ore euomeret, inſuperabilem pugna. Ea primùm in Phrygia apparuit regionem quandam comburens, quæ hucuſque exuſta Phrygia dicta eſt. Deinde ad montem Taurum tranſcendens, ſyluas continuas vſque ad Indos incendio vaſtauit. Poſtmodum per oram in Phœniciam reuerſa, ſyluas Libani incendit: pérque Ægyptum in Libyam profecta, ad loca peruenit occidua. Poſtremò ſyluis circa Ceraunia deſtructis, omnique incenſa regione, cùm homines partim flamma abſumpti eſſent, partim timore patriam linquentes ad remotiora diffugerent loca: Mineruam ferunt, tum ſapientia, tum fortitudine ac viribus fretam eam feram necaſſe, pellem pectori circumdediſſe, tum veſtitus tutelæque gratia, tum ad virtutis partæque gloriæ memoriam oſtendendam. At vero belluæ mater terra commota, deorum hoſtes Gigantes peperit, quos poſtmodum Iupiter Mineruæ, Bacchique ac cæterorum ope deorum deleuit. *Diod. l. 3. c. 5.*

Acriſio de maſculis liberis tollendis oraculum conſulenti, reſponſum eſt, E Danaë filia ipſius naſciturum filium, à quo ocridendus eſſet. Itaque territus, æreum thalamum ſubterraneum A parauit, in quo filiam incluſam aſſeruabat, ne cum viro quopiam rem habere poſſet. Iupiter autē amore virginis correptus in aurum transformauit ſeſe, atque ita per impluuium in Danaës gremium illapſus, eam grauidam fecit. Natus eſt Perſeus. Quod ſimulatque reſciſſet pater, ipſam matrem vnà cum infante, ſcrinio incluſam, in mare præcipitem dedit. Porrò ſcrinio forte fortuna ad Seriphum inſulam delato, Dictys ſublatum ad ſe Perſeum aluit. Polydectes autem, Dictys frater, qui Seriphiis imperitabat, Danaën amare cœpit: verùm Perſeo iā adulto, non potuit ea potiri: Proinde conuocatis amicis, & inter hos Perſeo, ait, Se velle certamen edicere ſuper Hippodamiæ Oenomai filiæ nuptiis. Perſeus autem exiſtimans, ſi cum Gorgonis capite pugnaret, neminem poſſe obſiſtere, præter alia poſtulauit equos, ductuq; Mercurij ac Palladis peruenit ad Phorci filias, Memphedem, Ennyo & Dino. Has aiunt ſtatim natas anus fuiſſe, tum vnicum duntaxat oculum fuiſſe tribus, vnicum item dentem: his viciſſim inter ſe tres vtebantur. Hæc cùm Perſeus abſtuliſſet, repoſcentibus illis, ait redditurum ſeſe, ſi viam commonſtraſſent, quæ ad Nymphas duceret. Erant his Nymphis alata talaria, & cibiſis quæpiam, quam peculam ſeu B peram putant fuiſſe. Habebant & Plutonis galeam, quam qui geſtaret, is quoſcunque voluiſſet, videbat, ipſe nemini conſpicuus. His igitur inſtructus Perſeus, volucer iam ob talaria, ad Gorgonas ipſas deuolauit. Erant autem Gorgones tres ſorores, Euryale, Stheno, Meduſa. Erant his capita, draconum ſquamis obſita, præterea dentes maximi, ſuum inſtar, ad hæc manus & alæ quibus per aëra ferebantur. Aderat inſuper ea vis, vt ſutuentes ſe in ſaxa verterent. Porrò ſola Meduſa è tribus mortalis erat. Hanc igitur impetit Perſeus: & oculis defixis in clypeum æneum, per quem tamen ipſam Gorgonis imaginem aſpiciebat, manum porrigens, quam Pallas in Meduſam dirigebat, caput Meduſæ defecuit. Aduolantes reliquæ duæ ſorores, Perſeum quidem inſequebantur, verùm cùm illum ob galeam Plutonis videre non quirent, retrò abiêre. Itaque Perſeus reuerſus in Seriphum, Polydecten aggreſſus eſt, amicorum auxilium implorantem. Quibus ad regiam concurrentibus, Perſeus Gorgonis oſtenſo capite, quotquot obuenerunt, in ſaxa vertit. Sublato igitur Polydecta, & Dicty in fratris locum ſubſtituto, Gorgonis caput Palladi dedit, galeam Mercurio, cúmque hac peram ac talaria: ille curſum Nymphis reſtituit. *Eraſmus in Adagiis ex Hygino.*

Bellerophon, qui Chimæram interemit, patria fuit Corin- C thius, Glauci filius, Siſyphi nepos, vt teſtatus eſt *Dexippus Corinth. l. 2. de rebus patriis, & Pauſan. in Corinthiacis.* Hipponus antea dicebatur. Aſt vbi Bellerum Corinthium, vel, vt maluit Phœnix Colophonius, Deliadem proprium fratrem, vel vt Philemon putauit Pirenen, vt verò Dorotheus Sidonius Alcimenen interemiſſet, non ſolùm nomen, ſed patriam etiam mutauit. Argis à Prœto perhumaniter expiatus, & in hoſpitium acceptus eſt. Paucis interiectis diebus Antea, vel Sthenebœa Prœti vxor eius amore capitur. Quem cùm nullis blanditiis poſſet ad adulterium allicere, apud Prœtum tentatæ pudicitiæ accuſauit. At Prœtus hunc ipſe quidem iure hoſpitij interficere noluit: ſed ad Iobatem generum ſuum in Lyciam miſit, occidendum, literaſque dedit obſignatas, in quibus criminatio continebatur. Cùm verò ſolennitas quædam per illud tempus in Lycia celebraretur, fuit ab Iobate per nouē dies admiſſus in conuiuium, ac decimo tandem die Iobates literas ſoceri ape- D ruit. At cùm illum ipſe interficere nollet, imperauit vt Chimæram, Solymos, & Amazonas ſuperaret, teſte *Homero Iliad.* a. Dij cognita illius innocentia, Pegaſum alatum equum, natum è Neptuno & Meduſa, vel è ſanguine Meduſæ, dum eius caput à Perſeo cæderetur, illi dederunt. Eo vectus, primùm Chimærā occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Redeuntem multi è Lyciis in inſidiis collocati repentè adoriuntur. Quibus profligatis, incolumis ad Iobatem reuertitur. Eius fortitudinem admiratus Iobates, Philonoën filiam in matrimonium illi dedit, è qua Iſandrum & Laodamiam & Hippolochum ſuſcepit. Prœti vxor cicuta ſibi mortem conſciuit. Iobates ſucceſſorem regni Bellerophontem inſtituit. Bellerophon felicitate elatus in cœlum quoque aſcendere ſuper equo Pegaſo voluit. Iupiter œſtrum equo immiſit. Bellerophon præceps in terram deturbatus in Aleam Ciliciæ planiciem cecidit, cæcuſque factus interiit. Pegaſum nunc ſublimem, nunc depreſſum per aëra volantem, Aurora impetrauit à Ioue, vt ab eo vecta quotidianum curſum conficeret. *Caryſtius in hiſtoricis commentariis* tres populos à Bellerophonte victos ait, idque ſiue fictum per E triplicem Chimæræ formam, ait *Zezes Hiſtor. 14. Chil. 7. Alcimus in rebus Siculis, & Syracuſius Nymphodorus* Chimæram Lyciæ montem eſſe dixerunt, in quo ignis naſceretur. Eius in ſumma parte leones dicti ſunt habitaſſe: in medio erant vberrima & amœniſſima paſcua: ad radices ſerpentes complures. Quæ res locum dedit fabulæ, quòd Chimæra monſtrum eſſet è tribus diuerſis animalibus compoſitum, πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα, vt inquit Homerus. Cuius caput & pectus eſſet leonis, ignemque efflaret ex ore, venter capræ, cauda Draconis. Hunc locum Bellerophontes cùm feciſſet habitabilem, dictus eſt monſtrum illud ſagittis confeciſſe. Scriptum fuit à *Theopompo l. 7. rerum Philippicarum*, Chimæram non fuiſſe ſagittis transfixam, ſed haſta percuſſam, quæ plumbum haberet in ſumma parte collocatum. Quam partem haſtæ Bellerophon in os Chimæræ [illegible] intruſiſſet, plumbō igne colliquefactum in ventrem Chimæræ defluxit, & combuſſit inteſtina. *Agatharchides Gnidius l. 3. rerum Aſiaticarum.* Chimæram mulierem fuiſſe Amiſodori tradit, qui imperauit Lyciæ, quæ duos fratres haberet Leonem & Draconem. Hi cùm Lyciæ loca incurſionibus & inſidiis opportuna cum magna F manu occupaſſent, adeuntes ea loca obtruncabant. Ob concordiam igitur fratrum & ſororis, corpus vnum tria habere illa capita fabulati ſunt. Hos Bellerophontes ſuperauit, & in ſeruitutem redegit. *Zezes in Lycophronem. Natalis comes Mythol. l. 9. c. 3.*

Regnante Argis Crotopo, eius filia Pſamathe puerum, quem ex Apolline pepererat, vt patrem, à quo ſibi plurimum metuebat, celaret, expoſuit. Cúmque ita accidiſſet, vt à canibus regij pecoris cuſtodibus dilaceraretur, Apollo Argiuis diram quandam belluam immiſit, Pœnam ipſi appellarunt, quæ è matrum gremiis infantes rapiebat. Monſtrum verò illud Corœbus Argiuorum miſericordia adductus confecit: Verùm cùm Dei ira nihil remiſiſſet, & peſtilenti morbo ciuitas vexaretur, venit Delphos iuuenis, vt de Pœnæ cæde Apollini ſatisfaceret. Pythia, cùm illi in patriam reditum negaſſet, vt è templo tripodem tolleret imperauit, quoque loco excidiſſet, ibi vrbe condita vt conſideret. Cùm namque tripos illo imprudente lapſus ad Geranium montem excidiſſet, in mentem ei continuò oraculi venit, & eo in vico, cui Tripodiſco nomen fuit, concedit. Corœbi verò ſepulchrum Megaris eſt, in quo inſcripti elegi rem G totam de Pſamathe & Corœbo teſtantur. Tumulo inſigne eſt Corœbus Pœnam conficiens: quæ ſigna omnium, quæ in Græcia è lapide facta viderit, antiquiſſima eſſe iudicat. *Pauſan. in Atticis.*

In imo Parnaſſi, verſus meridiem, mons eſt (vt *quarto Alteratorum libro Nicander* narrat) Cirphis, pone Criſſam, inque eo etiamnum antrum prægrande, in quo fera degebat olim ingens & monſtroſæ magnitudinis adeò, quam alij Lamiam, alij Sybarin nominabant. Ea fera ſingulis diebus in agros graſſabatur, pecus homineſque rapiens. Iamque Delphi de mutandis ſedibus cogitabant, & oraculum conſulebant de loco in quem migrarent. Tum Deus, malo eos iſto liberatum iri pronunciauit, ſi manentes vellent ad antrum exponere puerum vnum de ciuium filiis. Ipſi mandata peragebant. Sorte ad hoc ductus eſt Alcyoneus, Diomij & Megatiræ F. quem vnum pater genuerat, & vultu & indole præditus eleganti. Eum coronis redimitum, ſacerdotes ad Sybaridis ſpeluncam adducerunt. At verò genij H cuiuſdam impulſu Eurybatus Euphemi F. ab Axio fluuio genus trahens, in Alcyoneum, cùm is ad antrum duceretur, [illegible]dit: & ſciſcitatus cauſam viæ, Alcyoneo detractas coronas ſibi impoſuit capiti, ſeque eius loco duci iuſſit. Abductúſque ad antrum à ſacerdotibus irrupit, Sybarimque è lecto vi abreptam in lucem protulit, ac de ſaxis præcipitem egit. Ea capite ad imos Criſſæ proceſſus alliſo, eo è vulnere deceſſit. Cæterùm iſtic è ſaxo fons erupit: qui ab incolis Sybaris dicitur. Inde etiam Locri vrbem Sybarim condiderunt in Italia. *Antonius Liberalis.*

Marinas belluas

Cùm quæcunque ad mare agerentur pecora, ex inſidiis Triton adoriretur & raperet, [illegible] deteret etiam lenora nauigia, Tanagræi vini craterem exponunt. Ad eum cùm accurriſſet Triton, odore allectus potus, & ſomno correptus, de litori [illegible] le præceps collapſus eſt. Mox à Tanagræo quodam bipenni caput ei à ceruice abſciſſum. Eò factum vt eius ſtatua in Bacchi templo Tanagræ ſine capite cernatur. Qui verò tunc eum temulentum vidêre, à Baccho occiſum crediderunt.

derant *Pauſanias in Bæoticis, qui Tritonis monſtri marini figuram* A *deſcribit.*

Alexandri Magni Claſſis in Oceano Indo cum ingenti thynnorum multitudine, non ſecus atque cum hoſte legitimo, nauali prælio decertauit. *Plin. l. 9. c. 3.*

Orca Gaditani Oceani bellua, in Mediterraneum penetrans, in portu Oſtienſi viſa eſt, oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum, inuitata naufragiis tergorum aduectorum è Gallia: ſatianſque ſe per complures dies, alueum in vado ſulcauerat, accumulata fluctibus, in tantum, vt circumagi nullo modo poſſet, & dum ſaginam perſequitur, in fluctibus propulſa, emineret dorſo multum ſupra aquas carinæ vice inuerſæ. Prætendi iuſſit Cæſar plagas multiplices inter ora portus: profectúſque ipſe cum prætorianis cohortibus, populo Rom. ſpectaculum præbuit, lanceas congerente milite e nauigiis aſſultantibus, quorum vnum mergi contigit, reflatu belluæ oppletum vnda. *Idem l. 9. c. 6.*

ERGA INANIMATA. FORTES IN IGNE SVPERANDO, EXTINGVENDO, ARCENDO.

Palladium vetus Troianum, quod ab Ænea in Italiam portatum eſſe dicunt cum magnis diis, poſt Albam delatum collocatum B fuit ab Hoſtilio rege in æde Veſtæ. Quæ cùm deflagraret, Metellus pontifex maximus Palladium ex incendio rapuit. Ob quod factum magni ſunt illi poſtea honores habiti, idque ſub recentem Rom. & Carthaginenſium pacem, primo Punico perfecto bello, ante Fimbriam plus centum & quinquaginta annis. *L. Viues in librum 3. Auguſt. de Ciuitate Dei, cap. 7.*

AQVA SVPERANDA, ARCENDA

☞ *Conſule Tit. Exploratores nouarum regionum.*

Veterum hiſtoriis atque fabulis Argonautæ celebratiſſimi. Quorum nomina hæc referuntur apud Orpheum: Orpheos, Caſtor, Peleus, Enebion, Iphiclos, Phaletus, Aglaus, Hercules, Pollux, Æthalides, Actorides, Butes, Iphitus, Areius, Tiphis, Mopſus, Eurytos, Buphagus, Oileus, Admetus, Ancæus, Amphion, Calais, Periclymenus, Aſterion, Cæneus, Idas, Idmon, Philias, Nauplius, Palæmonius, Aſterius, Anchiſteus, Meleager, Eurydamas, Lynceus, Canthos, Leodocus, Iphidamas, Erginus, Polyphemus, Actorion, Telamon, Menœtius, Cepheus, Tænariens, Angias, Zetes, Hylas, Iaſon, Apollonius verò Rhodius, hos recenſet: Orpheus, Aſterion, Polyphemus, Iphiclus Admetus, Eurytus, Echion, Æthalides, Coronus, Mopſus, Euridamas, Menœtius, Euriton, Eurybotes, Oileus, Canthus, Clytius, C Iphitus. Telamon, Peleus, Butes, Phaletus, Tiphys, Phlias, Talaus, Areius, Leodotus, Hercules, Hylas, Nauplius. Idmon, Pollux, Caſtor, Lynceus, Idas, Periclymenus, Amphidamas, Cepheus, Angeus Lycurgi filius. Augeas, Aſterius, Amphion, Polyphemus Neptuni ſiue Euphemus, Erginus, Angæus, Meleager, Laocoon, Iphiclus Theſtiæ filius, Iphitus Nauboli, Zetes, Calais, Acaſtus.

Vaſcus Gama Luſitanorum claſſis primæ ad luſtranda Africæ littora, ab Emmanuele rege miſſæ nauarchus, in promontorio Bonæ ſpei ſuperando ſingulari fortitudine vſus eſt. Fluctus erant immaniſſimi, tempeſtates perfrigidæ & aduerſæ: tenebræ verò aſſiduæque procellæ, cùm ſemper in illa regione ſtatis temporibus, quibus Sol Septentrionalem plagam luſtrat, valdè horribiles ſint, atque pertimeſcendæ, tum illis, qui nondum fuerant eos fluctus experti, tantum terroris iniiciebant, vt omnem ſpem ſalutis abiicerent. Naues enim ita iactabantur, vt D modo nubes contingere, rurſus in imas profundi voragines detrudi viderentur. Ad hoc malum accedebat, quòd vltrà progredi nequibant. Demiſſis igitur velis, ventis obſequi cogebantur, ita tamen, vt varios flexus atque reflexus inirent, ne retrò cederent, ſed tempeſtatis aduerſæ finem in fluctibus expectarent. Quoties verò aliquid laxamenti dabatur, homines exanimati metu Gamam circumſiſtebant, illúmque orabant & obſecrabát, ne vellet ſe homineſque illius fidei commiſſos tam horrendo genere mortis extingui. Fluctibus diu repugnari non poſſe: cederet tempeſtati, & claſſem, antequam fluctibus mergeretur, in patriam reduci permitteret. Cùm is conſtanti animo poſtulata reiiceret, multi de nece illius coniurationem habuerunt. Id cùm Gama Pauli fratris indicio cognouiſſet, inſidias ſumma vigilantia declinauit, & vincula magiſtris iniecit, ipſéque per ſummi magiſtri munus obiuit. Tandem cùm multis diebus hanc tempeſtatis atque perfidiæ molem inuicto animo pertuliſſet, tempeſtas commutata eſt, & ipſe cum reliquis ducibus ad finem promontorij peruenit, quod omnes, xx. die Nouembris, cum incredibili lætitia flectere ceperunt. Arbitrabantur enim, eo ſuperato, nihil ſibi impedimento futurum, quo E minus eò, quò tendebant, feliciſſime peruenirent. *Oſorius l. 1. rerum Emmanuelis.*

Ferdinandus Magallanus, quinque nauium claſſe à Carolo V. Imp. accepta anno 1520. oram prouinciæ Braſiliæ prætervectus, ad Auſtrum vltra æquinoctialem plagam nauigauit. Cùm menſe Septembri, tres & quinquaginta gradus, ab æquinoctiali regione ad Auſtrum nauigando, confeciſſet, fretum reperit, cui nomen Magallani impoſitum fuit, vt ſempiternum monimentum facinoris extaret. Sed tantum frigus Hiſpanos miſeros excruciabat, vt multi fœdè perierint. Fretum quadraginta millia paſſuum in longitudinem patet. Freto ſuperato, rurſus in æquinoctialem regionem, & in cœlum mitius atque tepidius iter inſtituit. Varij interim caſus hominem exagitarunt. Nam nauarchi cum reliquis Hiſpanis ab illo deſciſcere voluerunt, & ei inſidias intenderunt: & quidam ex illis capitali ſupplicio affecti ſunt: & ipſe tandem in inſula, quam Matan appellant, cùm opem Regulo, qui ab illo auxilium poſtularat, attuliſſet, poſt bellum confectum, ab ipſo Regulo occiſus per inſidias fuit. Duæ tantùm ex illa claſſe naues (reliquæ namque amiſſæ fuerant) Tidorem, quæ inſula vna ex Malucis eſt, peruenêre. Vna ex illis octauo die menſis Septemb. anno Salutis F 1522. Hiſpalim appulit. Alteram vero nauem quia diſſoluta compage aquam accipiebat, Hiſpani in inſulam ſubductam refecerunt, & onere accepto profecti, Septentrionem verſus iter ſuſceperunt. Cùm vero commeatus illis deficeret, & multi frigore interirent: retro curſum flectere coacti ſunt. Ad Malucas autem appulſi, intellexerunt Luſitanos in inſula, quam Ternatem appellant, commorari. Itaque ad illos confeſtim mittunt, qui diceret, vt hominibus Hiſpanis, & eadem religione deuinctis opem in rebus deſperatis afferrent. Nauem eſſe laceram, magnam partem hominum, qui eâ vehebantur, abſumptam, reliquos grauiſſimis morbis impeditos, Antonius Britius, qui iam inſulis nomine Regis Emmanuelis imperabat, Garſiam Henricum cum nonnullis nauigiis extemplo miſit. Ab his Magallani comites fuêre continuo recepti, & ſingulari humanitate tractati. Nauis fracta fuit, & illi Luſitanis nauibus in Indiam, deinde in Hiſpaniam rediere. Hunc exitum claſſis illa habuit. *Oſorius l. 11. rerum Emmanuelis.*

FORTITVDO DEFENSIVA SVIIPSIVS SVORVMVE.

VITAM SVAM ALIORVMVE FORTITER TVERI. G

☞ *Exempla pete ex Tit. Fortes duces; item, Fortes milites, Illic Conditionis, hic Defenſionis ratio habetur.*

Fabulantur Græci, Herculem, cùm in Ægyptum perueniſſet, ab Ægyptiis redimitum, tanquam Ioui immolandum, ſub pompa fuiſſe eductum: ac tantiſper quietem tenuiſſe, dum illi ante aram cum ſtetiſſent: ibi ad vim conuerſum, omnes interemiſſe. Quæ cùm dicunt Græci, videntur mihi ſe & naturæ Ægyptiorum, & morum ignaros prorſus oſtendere. Quibus enim nullam pecudem fas eſt immolare præter ſues, præterque boues, mares & vitulos, dummodo mundos, & anſeres: ij qua ratione immolarent homines? Aut quomodo Hercules, qui vnus eſſet, & adhuc, vt aiunt, homo, tot millia virorum interemiſſet? *Herod. l. 2.*

Tarquinio Romam redire armis tentante, belli fortuna ſæpiùs in vtramque partem variauit. C. Martius Coriolanus ſtrenuè dimicans, in conſpectu Dictatoris militem Romanum, qui propè eum fuſus humi erat, non deſeruit, ſed protexit, inferentémque ſe repulit, & interfecit hoſtem. Itaque victoria ſua potius, illum inter primos corona quercea donauit. Hæc enim ei, qui ſeruauit ciuem, de more datur, ſiue quercum potiſſimùm in honore habuerint cauſa Arcadum, qui Glandiuori H ſunt ab oraculo appellati; ſiue quod facilis vbique ſit ducibus huius copia arboris: ſiue ſacram Ioui vrbium præſidi coronam quercinam ritè dati ſeruato ciue, cenſuerint. *Plut. in Coriolano.*

L. Marcellus, cùm in manus Gallorum imprudens incidiſſet, circumſpiciendæ regionis, qua euaderet, cauſa equum in orbem flexit: deinde cùm omnia eſſe infeſta vidiſſet, precatus deos, in medios hoſtes irrupit. Quibus inopinata audacia perculſis, ducem quoque eorum trucidauit: atque vbi ſpes ſalutis via ſuperfuerat, inde opima retulit ſpolia. *Front. l. 4. cap. 4.*

Sempronius Tuditanus & C. Octauius, Tribuni militum, omnibus fuſis ad Cannas, cùm circumſiderentur, ſuaſerunt

commilitonibus, vt ſtringerent gladios, & per hoſtium præ-
A ſidia erumperent ſecum id ſibi eſſe animi, etiamſi nemini ad erumpendum audacia ſuffecerit, affirmantes. De cunctantibus xxii. omnino equitibus vel peditibus, qui comitati ſuſtinuerant, repertis, incolumes Canuſium peruenerunt. *Front lib.4. cap.5.*

Æmilius Lepidus admodum iuuenis, apud Ticinum, patrem liberauit ab hoſte, & hoſtem interfecit. *Liuius.*

Sub Attilio Calatino conſule Laberius Tribunus militum (quem nonnulli Q. Ceditium, quamplurimi Calphurnium Flammam vocatum ſcripſerunt) cùm demiſſum in eam vallem videret exercitum, cuius omnia latera ſuperiora hoſtis inſidebat: depopoſcit & accepit à conſule trecentos milites: eoſque hortatus, vt virtute ſua exercitum ſeruarent, in mediam vallem decurrit. Ad opprimendos eos vndique deſcendit hoſtis, longóque & aſpero prælio retentus, occaſionem Conſuli ad extrahendum exercitum dedit. *Front.l.4.c.5.*

Cn. Fonteius Craſſus in Hiſpania, cum tribus millib. hominum prædatum profectus, locóque iniquo circumuentus ab Haſdrubale, ad primos tantùm ordines relato conſilio, incipiente nocte (quo tempore minimè expectabatur) per ſtationes hoſtium erupit. *Ibidem.*

Atila Hunnorum rex, obſeſſa Aquileia, dum ſpeculatum ad
B muros accedit, ab hoſtibus circumuentus, duobus interfectis, reliquos audacia & virtute ſua in fugam vertit, qui ſacroſanctè affirmarunt, ex illius oculis ignitos radios fulguris inſtar, emicuiſſe. *Nicolaus Olaus in eius vita.*

Principius & Tarmus fratres, Gothicis temporibus ex vrbe Roma ad pugnam egreſſi, aduerſus Vitigen, qui Beliſarium obſidebat, inclinata, diſiectáque vrbanorum acie, ſua hoſtibus in cædem ruentibus corpora obiècere: ac tamdiu pertinaci ſtatu Barbarum remorati ſunt, quoad Principius in veſtigio concidit: alter vbi ſuos in tuto eſſe vidit, defunctus prælio, multiſque confoſſus vulneribus, ad Pincianam portam inter duorum complexus & gratulationes expirauit. *Sabell.l.4 c.5.& l.3.En.8. & Egnat l.3.c 2.*

Vitiges Gothorum rex, contra Beliſarium cum centum quinquaginta millibus armatis Romam venit: ac ponte Tyberino, qui à Beliſarij præſidio tenebatur, vltro fugientibus militibus potitur. Beliſarius eius rei ignarus, fortè cum mille equitibus ad Tyberim exſpatians, ex improuiſo in hoſtes incidit, ibique vel inuitus cogitur cum hoſtibus confligere: nec multùm abfuit, quin telorum ac miſſilium multitudine obrutus fuiſſet. Agnitus enim à Gothis, omnium iaculis & telis magno impetu petitur. Strenuè tamen pugnando ex eorum manibus elabitur, & ſaluus
C Romam redit. Deſiderati ſunt in illa pugna Gothorum plus quàm mille: ex Romanis verò tantum octoginta. *Procopius & Sabellicus En.8 l.2.*

Cùm Beliſarius Iuſtiniani dux Carthaginem ex improuiſo cepiſſet: Gilimer Vandalorum rex Afros ruſticos multa pecunia ſolicitat; vt Romanos vbicunque inuenirent diſperſos trucidarent, ſeque pro ſingulorum capitib. aureum daturum pollicetur. Illi vbicunque lixas in pagis victum quærentes offendunt, clàm capiunt, & eorum capita reciſa Gilimeri mittunt, pro quibus pecuniam accipiunt. Ibi memorabile quiddam geſſit Diogenes Beliſarij eques. Is enim cum viginti duobus ſcutatis militibus ad explorandos hoſtes miſſus, fortè in ruſticos incidit: qui cùm ſuis viribus diffiderent, rem ad regem deferunt. Rex trecentos delectos equites mittit, qui captos & viuos adducerent. Diogenes domum quandam ingreſſus in ſuperiore cœnaculo cum ſuis dormiuit, nihil omnino ſuſpicans, quia au-
D diſſet hoſtes procul abeſſe. Vandali manè domum vndique cingunt. Interim quidam ex Romanis murmurantium voce & armorum ex ſomno excitatus, reliquos excitat: qui ad pugnam inſtructi, vnà erumpunt, & ſcutis operti certatim hoſtes repellunt, omneſque euadunt, duobus tantùm deſideratis. *Procopius de bello Vandalorum l.3.*

In pugna, qua Andronicus iunior Imp. ab Alexandro Bulgarorum principe victus eſt, ſtrenuè dimicans Cæſaris Filius Porphyrogeniti nepos, multis confixus telis, equo etiam ita vulnerato, vt cerebrum eius patèret, hoſtibus tergum dare noluit. Equus poſteaquam eum domum incolumem reportauit, ante domini fores expirauit. *Gregoras l.10.*

Ioannes Zimiſce imperante, pugnabant contra Roſſos Romani. Dux Romanorum Theodorus ab Miſthela equo ſuo lancea confoſſo excuſſus, Scytham quendam cingulo arreptum, hac illac peltæ inſtar obuerſans, eo coniectas in ſe haſtas excuſſit, ſenſimque retrò abiens, ad ſuos reuerſus eſt, do-
nec Romani Scythis vi repulſis, cum periculo eripuerunt. *Cedrenus.* E

In ea expeditione, quam in Palæſtinam ſuſcepit Fridericus Barbaroſſa, ferunt Alemannum quendam corpore ingenti, & robore inuicto præditum, populares ſuos longo interuallo ſecutum, pedetentim inceſſiſſe, equum trahentem, ex itinere fatigatum. Iſmaëlitas verò circiter L. ſuis ſtationibus euagatos, illum vndique ſagittis petiiſſe. Cæterùm eum læuo ſcuto tectum, & firmitate thoracis fretum, alacrem pertexiſſe, nihilo magis Barbarorum telis commotum, quàm ſi rupes eſſet: vnum autem cæteris iactantiorem, abiecto inutili arcu, longum enſem ſtrinxiſſe, & concitato equo, cominus illum gladio percuſſiſſe. Alemannum verò gladio ambos anteriores pedes equi, tanquam fœnum amputaſſe, enſémque in medium Perſæ caput ita impegiſſe, vt equite in duas partes diſſecto, etiam iumenti tergum, ſella quoque diſſecta, vulnerarit. Eo ſpectaculo Perſæ attoniti, non ampliùs auſi fuère vnum eum laceſſere: qui nihil accelerato itinere, pedetentim veſperi in caſtra ſuorum peruenit. *Nicetas l.2.*

Siuardus Noruegianus miles, ab hoſtibus captus, nautas, à quibus vehebatur poto exhilaratos perſuaſit, vt ſibi gubernaculi curam ſummi beneficij loco concederent. Quo impetra- F
to, nauim magno impetu concitauit, vt retineri amplius non poſſet: mox ſeſe de ſumma puppi in mare demiſit, littus tenuit, Haraldum regem improuiſus obtruncauit. Nauali alio prælio interfectis iuxta ſe ſociis omnibus, nauim diu ſolus defendit, inde ſaltu in mare ſe deiiciens, dum natat, arma ſibiipſi detrahit, & veſtes, quarum colore prodebatur. Cùmque diu ſub aquis delituiſſet, reſpirandi neceſſitate emergens, ab hoſtibus captus eſt & interfectus. *Olaus lib.10.c.15.ex Saxone Grammatico.*

Hemmingus quidam, Abſalonis Roskyldenſis epiſcopi, in Dania armiger, leuibus armis inſtructus, ad diſcrimina ſubeunda promptiſſimus, contra Valagoſtenſes Slauos pugnans, gladij, quo cinctus erat, longitudine impeditus, concidit. Ibi derelictus à ſuis inter crebras hoſtium haſtas, non tam ſuo, quàm fortunæ clypeo protectus, vt primùm in genua ſe erigere potuit, diſtricto ferro hoſtium tibias appetens, illis pauliſper cedere compulſis, ſociorum tandem accurſu oppugnatores vrbem repetere coëgit. Ita ad ſuos regreſſus, ac toto corpore integer repertus, admirationi viſentibus fuit.

Galeacius Bardaſſinus, eques Siculus (cuius animi ac corporis robur inſigne fuit) præter alia ingentia facinora, cùm G
Alphonſus ſenior Neapolitanus rex Plumbium obſideret) ita in Tuſco littore contra inſulam Iluam oppidum vocatur) conſpicatus tres hoſtium equites, cum multis aliis vrbe egreſſos, ad ſe venire, qui à ſuis longè aberat, vltrò illis occurrit, atque eorum vnum gladij capulo in galea percuſſum, attonitum ad terram proſtrauit: alium brachiis vi tractum ab ephippio extraxit, longéque abſtulit: tertium fugientem, ad portas vſque inſequutus eſt. *Ful.l.3.c.5.*

Cùm Maximilianus I. rex Rom. Rhetiam inuaſiſſet, A. D. 1499. in prima velitatione iuxta oppidum VVerdenbergam Ioannes Valius Glaronenſis, ſolus xx. equitum cataphractorum loco opportuno impetum ſuſtinuit, tres ipſorum equis deiecit, gladio & haſta fretus. Viri fortitudinem admirati hoſtes, promiſſa incolumitate Velcuriam deduxère, & diplomate eius virtutem teſtati, ad ſuos dimisère. *Stumpfius.*

Chriſtophorus Valdemari Danorum regis F. bello piratico contra Rugianos, cùm ad litus nauem appuliſſet, tanta ſaxorum vi ab hoſte petitus eſt, vt de ſe tuendis potiùs quàm offendendis hoſtibus remiges cogitarent. Esbernus ergo, ne ſan- H
guis regius fruſtra ſibi creditus videretur, mediis ſe iaculatorium ſaxis intulit, ſunenémque nauigij ſui interiectu ſeruauit: quod protinus Barbari magnis viribus apprehenſum in litus pertraxère. Esbernus cum ſe tribus ſagittis baliſta emiſſis toties ictu fraudatum videret, fracto arcu, à puppi in proram conceſſit, ſolúſque tot hoſtes aliquamdiu ſuſtinuit. Tandem ſilicibus contuſus, teliſque perfoſſus, vt pedibus quoque deficeret, ægrè puppi repetita conſedit. Iamque à comitibus deſertus (nam cuncti, præter vnum, profundo ſe dederant) poſtquam Barbaros nauigium, cuius iam latera dolabris perfregerant, inſilire conſpexit, viribus recollectis, ſemel iterúmque ac renió exceptos fugauit, teláque in ſe congeſta retorſit: tandem laſſitudine confectus, cùm reſumendarum virium gratia paululum retrocederet, lapidis ictu ante puppim concidit.

Eum vnicus eius comes dextera comprehenſum erexit, vt A aſpectu ſaltem, quando viribus non poterat, hoſtem terreret. Ad ſe reuerſus, cum videret hoſtes imminentes, recollecto vigore, repulſis omnibus in proram conceſſit, ibique ruſum ſemianimis concidit: periiſſétque, ni eum Chriſtophori remiges ocyus naue exceptum ſeruaſſent. Non multò poſt contra piratas itidem ducens, cùm loricam ſumeret, & is qui gubernaculo præerat, quo ſe protecturus eſſet, quæreret, cùm vtraque manu circa gubernandi officium occupata, neutram neceſſariæ defenſionis vſibus aptare poſſet: ille loricam quam erat ſumpturus, ei tradidit, ſeque potiùs quàm gubernatorem inermem eſſe luit. Quo facto, vnius hominis corpus ferro, omnium verò mentes audacia inſtruxit, tantoperè hoſtes à ſe contemni demonſtrans. *Saxo l.14.*

Bello quod contra Philippum Veneti geſsère, iuſſus erat Franciſcus Gonzaga trans Abduam bellum transferre. Euaſerat Gatta Mellita dux fortiſſimus in vlteriorem ripam cum equite leuis armaturæ, expeditóque peditatu, eratque pons fluuio propemodum impoſitus, quum Abdua nocturnis imbribus repentè auctus opus interrupit. Incidit Mellita, diei interuento à ſuis excluſus, ſubito hoſtium incurſu, in apertum vitæ diſcrimen: reſtitit tamen ille fortiter, etſi loco & viribus inferior: ac tandiu impetum ſuſtinuit, quoad equites pediteſque B fluuio enatato ad ſuos ſe receperunt. Pleríque vorticoſo amne arrepti in ſuorum conſpectu periêre: Mellita, Romana Coclitis exemplum imitatus, omnium vltimus ad ſuos tranauit. *Sabell. l. 3. En. 10. & l. 2. Dec. 3.*

Anno 1552. Mahometus Baſſa Solymanni auſpiciis Themeſuaram Tranſſyluaniæ obſidebat. Stephanus Loſanzius Comes Ferdinandi regis nomine, eam fortiſſimè defendebat. Tandem & multitudine hoſtium, & ſubſidij deſperatione, & proditione duorum Hiſpanorum, qui ad Turcas transfugerant, territus, militum vitam & fortunas pactus cum hoſte incolumes, vrbe exceſſit. Mahometus contra datam fidem circumuentos trucidauit: Loſanzium captum ſecuri percuſſit. Vnicus Alfonſus Perezius Saiauedrenſis, Hiſpanus eques gladio viam ſibi aperiens, incredibili fortitudine Lippam verſus, à Turcis fruſtrà inſequentibus, fugiebat, & iam euaſerat. cum in paludoſam voraginem incidens, equi mole oppreſſus eſt & ſuffocatus. Illius caput Turcæ ad Mahometum retulerunt: qui cùm Hiſpanum eſſe audiuiſſet: Nimirum, alius eſſe non potuit, C reſpondit. *Aſcanius Centorius l.4. bellorum Tranſſyluaniæ.*

LIBERTATEM SVAM ALIORVMVE FORTITER DEFENDERE. SERVITVTEM FORTITER AMOLIRI.

☞ *Conſule Tit. Seruitutem fortiter declinare, quatenus Declamatio iſta propulſatione nititur.*

Matronas Spartanas, quæ in templo Cereris in vico Ægila dicto, ludos vt facerent, conuenerant, cùm Ariſtomenes Meſſenius bello Meſſenico ſecundo opprimere conatus eſſet: illæ numinis ope fretæ, gladiis, quibus ad hoſtias immolandas vſæ fuerant, armatæ & verubus hoſtem inuaſerunt, multiſque grauiter ſauciis, ipſum quoque Ariſtomenem facibus percuſſum, ac malè mulctatum, in vincula coniecerunt. *Pauſan. in Meſſenicis.*

In acie Philippenſi M. Catonis Filius inter præſtantiſſimos & fortiſſimos iuuenes dimicans, ac labore confectus, non cepit fugam, neque pedem retulit: ſed pugnans, ſignificánſque qui eſſet, atque paterno nomine ſe appellans, ſuper cumulata hoſtium cadauera cecidit. Occubuit etiam ex aliis optimus quiſque, qui ad eripiendum Brutum obiecerunt ſe hoſtibus. D *Plut. in Bruto.*

Heluetij, qui Alpes incolunt, Imperio Germanico ſubiecti fuêre, eoque nomine Prætorem ſingulis annis accipiebant. Auſtriacos principes vicinos habebant, eorúmque potentiam, innumeris nobilium arcibus circundati, verebantur. Iugum imminens excutiendi hæc fuit occaſio. Ludouicus Bauarus Imp. deſignatus circa annum Sal. 1314. competitorem habebat Fridericum Auſtriacum, inque factiones diuiſa Germania, inteſtino malo laborabat, Heluetij Ludouico non obſcurè fauebant, eaque propter à præfectis Imperij, qui vicinis Auſtriacis plus ſatis addicti erant, miris modis vexabantur. Tres primùm plebeij homines, Gulielmus Tellus Vrienſis, Stoufacherus Suitenſis, & Erinis Vnderualdenſis, fœdus ineunt contra tyrannos, populares quiſque ſuos ad libertatis defenſionem adhortantur. Quam hiſtoriam ſub Tit. Tyrannicidarum executi ſumus. Leopoldus Auſtriacus, Friderici frater, bello concitatos domiturus, anno 1315. xvi. Nouembris ad Moregardam montem circumuentus, MD. equitibus amiſſis, ſummo cum dedecore E vix effugit. Eo ſucceſſu erecti Triumuiri, vt æterno fœdere Vrienſes, Suitenſes & Vnderualdenſes inter ſe coirent, auctores fuêre. Ludouicus fœdus ratum habuit. Auſtriaci clade tam ignominioſa irritati, quamuis Ludouico per regem Boëmum reconciliati eſſent, paganos tamen perſequi non ceſſabant. Lucernenſes partim violentia Auſtriacorum, partim fortitudine paganorum moti, fœdus cum iis ineunt anno 1332. Tigurini xii. viros ob malè adminiſtratam Rempubl. in exilium eiecerant, & mutata R.P. forma xiii tribus inſtituerant, è quibus Senatus legeretur. Cùm exules Ioan. Comitis Habſpurgenſis auxilio, noctu vrbem occupare fruſtrà tentaſſent, deſtituti Tigurini aliorum auxilio, anno 1351. Heluetiis ſe coniunxêre. Obſeſſi ter ab Alberto Claudo duce Auſtriæ, pro patria fortiſſ. dimicauêre. Claronenſes quoque & Tugienſes in fœdus recepti, anno 1352. volentes nolentes. Acceſsère his Bernenſes anno ſequenti. Et hoc fœdus antiquum octo virorum Heluetiæ. Leopoldus III. Alberti F. Anglos ad xxc. millia contra Heluetios excitat anno 1374. Dux illorum nepos Auſtriacorum, matris dotales vrbes ab Heluetiis occupatas (hoc enim prætextu eum contra Paganos Auſtriacus F irritarat) vindicaturus, vbi cum tanta colluuie ramenta montium intrauit, commeatu deſtitutus, in aduerſas partes diſtractum exercitum Heluetiis ad ſyluam Butiam, ad Erlacum, ad Frobrunnam captum cædendum præbuit, turpique fuga vix elapſus eſt. Vrbes imperij cum Heluetiis fœdus ineunt, quibus Leopoldi ſuſpecta erat potentia. Nouis ſubinde inſolentiis nobilium vicinorum vetere odio exulcerato, cùm Sempacenſes ſuæ ſecuritatis cauſa Lucernenſium fidei ſeſe commiſiſſent: Leopoldus interea victis Imperialibus vrbibus, & pace cum iis facta, victricem exercitum in Heluetios conuertit, omni externa ope deſtitutos. Anno 1386. bellum iis indixit per ſe, ſed & Comites, Barones, Nobiles, prout varias inimicitiæ cauſas habebant, ſinguli turmatim bellum denunciarunt, nimirum vt multitudine hoſtium terrerentur. Heluetiorum MD. Tigurum profecti, quòd illic Ducem irrupturum putarent, poſteaquam rectà Sempacum proficiſci audiunt, celeritate incredibili ſequuntur. Vixdum aduenerant, cùm nobiles conſilio inito, vt victoriæ fructum præcerperent, gregarios milites ſpectatores tantùm ſuæ fortitudinis eſſe voluêre, iuſsère: atque vel inſolentia quadam ſponte, vel loci iniquitate coacti, ſelectis equis pedites pugnam iniuêre. G Quorum temeritatem cùm ſenex Baro Haſenbergius reprehenderet: Oxenſtenios leporinum animum illi, ad familiæ nomen à monte leporis ductum alludens, cum probro obiecit, & ad ducem conuerſus, Manipulum hunc ruſticorum nos tibi priùs, quàm Sol occidat, aſſandum elixandúmve pro libito dabimus. In primo congreſſu ad L X. inermes Heluetios cataphracti occiderunt. At procedente pugna, labore & ſudore confecti, præclaro inter Vinkelriedi ſtratagemate circumuenti, ſecuribus pulſati concidunt, ſuiſque armis ſuffocantur. Leopoldi cædes eos etiam qui integri erant ita terruit, vt in fugam turpiſſimè effuſi, memorabilem victoriam Heluetiis conceſſerint. Cæſa ſupra duo millia Ducum, Comitum, Baronum, Equitum auratorum, Nobilium: Heluetij CC. ſuorum deſiderarunt. Leopoldus IV. Superbus, patria mortem vlturus, aſcitis ſibi auxiliaribus quàm plurimis, eiuſdem imitatione bellum paganis indicit. Varia fortuna per quadriennium hinc inde pugnatum, meliore ſemper ſucceſſu Heluetiorum, qui ferarum latibula innumera (ſic enim Arces vocabant) expugnarunt, vaſtarunt, incenderunt. H Ciuitates tandem imperij pacis ſeptennalis auctores fuêre, qua Solodurum Heluetiorum fœderi acceſſit, anno Salut. 1389. eadémque pòſt in quinquaginta annos confirmata: Concilium interea Conſtantienſe Fridericum Auſtriacum, propterea quòd Epiſcopus quoſdam in vincula coniecerat, & Ioannem XXIII. pontificatu deiectum contra datam fidem Conſtantia profugientem adiuuerat, anathemate perſtringit: Sigiſmondus Imper. Heluetios ad occupandas vicinas regiones hortatur, & quodammodo cogit, diplomate etiam teſtatus, quicquid contra hæreticum hominem iuſſu concilij egiſſent, id ſanctum inuiolatúmque, fore neque paci L. annorum cum Auſtriacis paulò antè initæ obfuturum: addidit & ſtipendium, & quicquid eo bello occupaturi eſſent, præcedentibúſve cepiſſent, id vt bonorum caſtrenſium loco perpetuum haberent. Itaque Argoniam &

Tauracum pagum anno 1415. volente, iubente, adiuuante, A confirmante Imper. & Concilio, inuaſerunt occupaŕuntque. Anno 1468. ob temerè laceſſitos Scaphuſianos confœderatos ſuos: Valdeshutam obſidebant Heluetij, Sigiſmundus Auſtriacus, in pacis formula à principe Bauaro conſcripta in expenſas damnatus, quando apertè non poterat, occulta ratione Heluetios lædere parabat. Carolo Burgundo oppignorat ditiones ſuas Heluetiis propinquas. Is Petrum Hagenbachium illis præficit, crudeliſſ. tyrannum, & Heluetiorum acerbiſſ. hoſtem. Ludouicus XI. Gallorum rex ea occaſione captata, Heluetiorum amicitiam ambit, hoc veluti fræno Burgundum ſeſe in officio retinere poſſe ſperans. Sigiſmundum Burgundi libidine offenſum pœnitebat cœpti. Itaque Galli interceſſione cum Heluetiis contra Burgundum fœdus init. Abſente in Germania inferiore, Carolo, Hagenbachium Briſacenſes, apud quos degebat, in vincula coniiciunt, & accuſantibus Heluetiis ſecuri percutiunt. Fridericus III. Imper. Heluetios Burgundiam inuadere iubet: ipſe inſtructo exercitu Nuſſiam à Carolo obſeſſam liberare contendit. Carolus cum Friderico paſciſcitur: Maria filia Maximiliano filio deſponſata: neque verò in fœdere illo vllam Heluetiorum rationem habet. Carolus eo hoſte, quem periculoſiſſ. iudicabat, liberatus, expulſo Lotharingiæ duce, Nanceium ab Heluetiis occupatum proficiſcitur, B ad L. millia expeditorum militum in exercitu habens. Heluetiorum quingentos arcem tuentes deſperato ſuorum auxilio, impunitate promiſſa perfidè circumuenit. Heluetij ad XX. millia, ſuperuenientes caſtris ducem exuunt, ſupra C M. aureorum prædam obtinent, deſtituti equitatu, victoriam perſequi nequeunt. Anno 1476. recollectis viribus C M. in exercitu trahens, Moratam Carolus obſidet. Diuiſerat ille exercitum. Heluetij caſtra ducis aggrediuntur, imparatos fundunt, XX M. cædunt. X M. in lacu vicino ſubmergunt. Renatus interea Lotharingiæ dux exul, auxiliis Germanorum corrogatis, regiones ſuas recuperat. Carolus XL M. Lotharingiam recipit Nanceio excepto Renatus Heluetiorum auxilia implorat, XIII. millia obtinet. Hi ſexto die Ianuarij ad Nanceium anno 1477. Burgundi caſtra, diuerſa, quàm ille expectarat parte, inuadunt, Carolum cum ſeptem millibus ſuorum obtruncant, bellóque Burgundico, reſtituta Renato Lotharingia, finem imponunt: Ludouico XI. Burgundiam tanquam feudum olim ducibus conceſſam, certo auri pondere, fruſtrà licet Heluetios liberatores appellantibus Burgundia, concedunt. Anno 1481. Solodurum & Friburgum in confœderatorum claſſem recipiuntur. Virtutis comes perpetuus inuidia. Nam ſeptennio pôſt Fridericus III. ſpe ſua Heluetios alienis domandi viribus C non ſemel fruſtratus, Sueuici fœderis inter principes & ciuitates Imperij anno 1488. auctor fuit, ſpecie quidem in commodum Germaniæ, reuera autem vt hoc veluti propugnaculo, Heluetiorum frænaret potentiam. Moritur interea, & vt regnorum ſic odij ſucceſſorem relinquit filium Maximilianum. Is fœdus Sueuicum decennio pôſt confirmauit. Animis paratis occaſio tantùm deerat. Ea autem oblata eſt ampliſſima, poſteaquam Rheti Heluetiorum fœderi certis conditionibus acceſſère. Maximilianus Curiam Rhetorum ſui iuris eſſe dictitans, exercitum contra illos duxit. Rheti Heluetios implorant: ille Sueuicum fœdus appellat. Variis in locis Maximilianus Heluetios adoriri ſtatuerat, vt diſtractis viribus faciliùs conficerentur. Anno igitur 1499. ſexto Febr. crudele bellum cœpit, quod Sueuici fœderis vocãt, Heluetium cæteri inſignibus victoriis nobile: quando octies aperto Marte victores euaſère Heluetij. Apud Rhetos ad montem S. Lucij primus con- D flictus, alter ad Treiſam. Tertius Hardæ ad lacum Acronium, quinque millibus Germanorum cæſis. Quartus prope Baſileam, vbi mille Heluetios prædæ cauſa in Alſatiam proficiſcentes, Fridericus Capletus dux Imperatorios octo millia in exercitu habens aggreſſus, ſexcentis ſuorum amiſſis, turpi fuga abit vnico tantùm Heluetio cæſo, ſed vulneratis compluribus. Prope Conſtantiam quintus. In pago Ermatinga præſidiarios CCCC. ſecurè agentes Sueui per noctem trucidarant Heluetij ſuorum clade cognita, repente conuolant, & in vicina ſylua Suaderloca, ex inſidiis victores Conſtantiam repetentes fundunt, fugantque. Eodem die præda omnis cum auctario recepta, ex octo millibus MMD. cæſi: reliqui in lacu ſubmerſi. Sextus apud Rhetos prope Raſtenzam, in Valgauia. Septem millia Heluetiorum XV millia Sueuorum fugant tria millia occidunt, plurimos in Ila fluuio demergunt, tormentorum ſupra D. capiunt. Henricus Volebius Vrienſis, à tergo circumductis bis mille, ſuorum montem occupauit, & victoriæ tam memorabilis auctor, pro patria occubuit. E Septimus apud Vennones in campis Mallis. Ex octo millibus Sueuorum quatuor millia cæſa à Rhetis, eodem ſtratagemate quo prius: Atheſi ſubmerſi plurimi. Rheti ſupra ducentos è ſuis deſiderarunt. Maximilianus ignauiam ſuorum deteſtatus, ipſe præſens bellum adminiſtrare voluit. Conſtantiam venit. Heluetio vno eodem die D. Margaritæ ſacro, tribus locis aggrediendi conſilium capit. Ipſe cum Germanici Imperij ſignis Conſtantia egreſſus, vbi ſuorum timidas ſententias in aggrediendis Heluetiis, qui Suaderlocam occupabant, cognouit: re infecta propere diſceſſit. Interea Rhenani populi propè Baſileam, arcem Dornacum Solodurenſibus parentem oppugnaturi venerant. Solodurenſes MD. ſilentio in vicinum montem proficiſcuntur. Commodum D. Tigurini accedunt. Caſtra metantes hoſtes, & nihil minus quam Heluetios adeſſe putantes (cum omnes illorum vires Suaderlocæ coactas crederent) ex improuiſo aggrediuntur, primos fundunt. Cæteri acie repentè vt in eo terrore poterat inſtructa, Heluetiis acri et reſiſtunt, eoſque ſuo equitatu circundant. Vigente prælio. M. Lucernantes & Tugini ſuperueniunt, ſuoque clamore hoſtes ita terrent, F vt ex XV. millibus tria millia ceciderint, plurimi in Byrſa amne vicino perierint, Heluetij C. ſuorum amiſſis, prædaque opulenta parta, nuſpiam ſe toto bello acrius reſiſtentes hoſtes nactos libere ſunt faſſi. Tandem defeſſi tot cladibus Imperiales potius quam mitigati aut exhauſti, pacis cum inuicto populo ineundæ conſilia amplecti cœpere. Baſileæ igitur eodem anno quo cœperat, 22. Septemb. bello Sueuico finis impoſitus, cum ampliſſ. Heluetiæ virtutis teſtimonio, qui contra totius Imperij Germanici vires, pro aris & focis, octo menſium ſpacio octies cum hoſte potentiſſ. diuerſis locis prælio depugnaſſent, nunquam victi eſſent, minimo ſuorum cum ſanguine, hoſtium vberrimo. Et hæc quidem pro libertate. Nam quæ pro duce Mediolanenſe, pro Gallorum rege poſtea deſignarunt, magna quidem illa & æternitate digna facinora, hoc ipſo tamen minore digna commendatione, quod Baſim Helueticæ libertatis αὐτονομίαν, labefactare ſunt viſa. *Et hæc ex Ioan. Stumpfij Hel.*

In Cimbrica Cherſoneſo patet ſeptem in longitudinem milliaribus Dithmarſia, paulóque minus in latitudinem, ſitu naturáque loci peregregiè munita. Ab oriente tuetur latus G flumen Eidora: ab occaſu mare Britannicum, ad meridiem claudit Albis fluuius, ad Aquilonem cingunt foſſæ productæ & munitiones. Varios hæc ora temporum ſucceſſione dominos habuit quorum alios interfecerunt incolæ, alios eiecerũt, nonnullos quoque vi ſubegerunt. Poſt Saxones (quibus omniũ primis vna cum aliis accolis finitimiſque paruit) ex annalibus conſtat fuiſſe aliquod tempus quo eam comites ditione tenuerint. Ex horum numero primus Dedo à colonis interemptus eſt: cuius poſt cædem quum vxor eius Ida, genere Sueua (cui Henricus III. Imperator patruus, & Leo IIX. pontifex erat auunculus) Etelero comiti, cognomento Albo, nupſiſſet, is eundem vitæ exitum nactus eſt. Tertius ab eo Rodolphus marchio (is tunc eam ſucceſſione acceptam tenebat) trucidatur, cui non multo poſt filius eiuſdem nominis additus eſt: maiore quidem cum contumelia atque iniuria, quod caſtello eius Bocelenburgo, in quo cædes fuit perpetrata, euerſo & diruto, coniugem Valpurgam, amputatis naribus atque auribus muti- H latam, in proximum profluentem abiecerunt, qui etiamnum hodie ab illa demerſa nomen retinet. Huic Rodolpho erat frater Hartuicus. Is ius ſuum vniuerſum in ea ditione (quod morte fraterna ad ipſum redierat) permutatione facta, & recepto in eius locum Stadenſi comitatu, antiſtiti Bremenſium tradidit. Subegit poſtea Dithmarſiam armis Henricus & Leo, & pagos aliquot Abbati Stadenſi dono dedit: quorum nomine vt tributum acciperet, quum eo veniſſet Abbas, vita ſpoliatus eſt, atque obiter alia pagis nomina indita, quo memoria debitæ annuæ penſionis extingueretur. Adolphus quoque iſthoc nomine tertius Holſatiæ comes, anno MCXXCVI. armis in poteſtatem redactam aliquamdiu tenuit: ſed non multò poſt recedentes à fide Dithmarſi, omnem nobilitatem (quæ multa eo loco erat) ditione expulerunt. Aſſentiente deinde & permittente Adolpho, Hartuicus antiſtes Bremenſis (qui de comitum Holſatiæ ſtirpe fuiſſe traditur) eos ad deditionem compulit. Verum dimiſſo exercitu, nihil ex pacto præſtãtes Dithmarſi, neque pecuniam promiſſam expendere, & abrupta fide ad Daniæ regem deſciſcere, in eius quoque poteſtate non diu

perman

permanſuri. Etenim anno Chriſti 1227. quum inter Adolphum A prioris filium ac Lubecenſes, & regem Daniæ Valdemarum, iuxta prædium Bornhouede, acre fieret prælium, eſſéntque in copiis regis Dithmarſi (qui pepigerant occultè cum Holſatis, ſe deſerto rege ad ipſos tranſituros, eiuſque rei indicium fore, ſi imas clypeorum oras conuertiſſent) ipſi in extremis collocati, vbi iam pugna ferueret, ſcutis inuerſis à tergo Danos adoriuntur. Quo inſperato caſu regius exercitus ſuperatus, Otho dux Brunſuicenſis, nepos regis ex ſorore, captus eſt, ipſo rege regíſque filio vix ab hoſte fugæ præſidio ſeruatis. Ita cum infami ſingularis perfidiæ nota in libertatem ſeſe vindicarunt. Anno autem MCCXXCIX. Henricus Holſatiæ ac Stormariæ, & Ioannes Vagriæ comites, ius ſuum armis repetituri, in Dithmarſiam exercitum duxerunt, prælióque inito, multis ſuorum profligatis, fuga ſaluti ſuæ conſuluerunt. Poſt quam pugnam, quum vnus & triginta effluxiſſent anni, orta inter comites Holſatiæ diſſenſione, Dithmarſi, vt alteri parti quaſi ſuppetias ferrent, in Holſatiam irrumpunt, & ad Chilonium vſque oppidum progrediuntur. Vnde cùm diuerſa via onuſti præda domum regrederentur, Gerardus Holſatiæ comes eos, B non procul Bornhouede, ſub lucem aggreſſus, quingentos ex illis trucidauit. Qua inflati victoria Gerardus eiuſque frater Ioannes, ſecundo pòſt anno, quantas poſſunt maximas copias cogunt, euocatiſque in auxilium extraneis ducibus numero quatuordecim, & vniuerſis ditionis ſuæ viribus in vna caſtra contractis, die natali virginis Mariæ, Dithmarſiam intrant: & reſiſtente nemine, ad locum vſque, quem Norderſtraut vocant, in meditullium Dithmarſiæ perueniunt. Ibi Dithmarſi bis in fugam coniecti, mille & ſeptingentis ſuorum deſideratis, in proximam ædem ſacram fuga delati, cùm ignem hoſtis ſubiiceret, neque vllas deditionis conditiones admitteret, iamque laminæ plumbeæ templi liquefactæ ab igne ſtillare cœpiſſent, in deſperationem adacti, facto impetu in hoſtes prorumpunt, & ex ducibus duodecim, reliquæ verò multitudinis ad duo millia interficiunt. Soli Gerardi Holſatiæ comes & Henricus Megalopenſis cum paucis incolumes elapſi. Annis pòſt aliquot, Nicolaus Holſatiæ comes tumultuariis pugnis ſæpe cum Dithmarſis conflixit. In pugna ad Tirpetſlo inita, cùm æquo penè marte vtrique diſceſſiſſent, res ad inducias & pactiones deducta eſt. In quibus inter cætera cautum fuit, vt neutri alterius C partis hoſtes receptarent, fouerent aut defenderent. Ergo quum Ericus Saxoniæ dux, ſocer Alberti comitis Holſatiæ, anno Salutis humanæ MCCCIV. abacta è Dithmarſia præda, per Holſatiam domum eſſet reuerſus: Dithmarſi pacem violatam contendere, quòd permiſſu comitum eam expeditionem per fines eorum ſuſceptam crederent. Publicatis igitur ad principes finitimos & vrbes literis, de Gerardo Sleſuici duce, & Alberto comite grauiter conqueruntur. Gerardus viciſſim & Albertus ſeſe multis excuſant, & ob hanc calumniam ſibi inuſtam bellum illis indicunt. Albertus quum per Northamme in Dithmarſiam irrupiſſet, & copioſam trahens prædam ad ſuos recipere ſeſe properaret, equo delapſus paulò pòſt periit. Quum deinceps vicinæ ciuitates maritimæ de pace inter ipſos agerent, & Dithmarſi eam vel pretio redimere parati eſſent, Gerardus plenus fiducia potiundæ regionis (quæ præſertim fraterno iam funere ſatis carè empta poterat videri) toto exercitus robore, ea via, quæ Suderhamme vocatur, in Dithmarſiam profectus, cum delecta cohorte ad fauces aditus conſtitit. Milites dum prædæ cupiditate latiùs euagantur, incolæ D latera anguſtiarum, per quas tranſitus erat, arbuſculis occultati occupant, & reuertentes improuisò aggrediuntur. Antecedebant agmen pueri armigeri. Ab iis, quum primus in ipſos impetus fieret, lacrymabilis clamor & eiulatus tollebatur. Quo ad aures ducis perlato, tumultum inter ſuos & rixam de præda ortam ratus, eam ſedaturus, nudato galea detracta capite properè aduolat. In eum Dithmarſi ex tranſuerſo ſeſe inferunt, ſauciatúmque grauiter caput equo deturbant, eiuſque copias omnes indagine clauſas occiſione delent, paucis fuga euadentibus. Quicquid lectiſſimorum militum in ducatu Sleſuicenſi Holſatiáque vniuerſa fuit, eo bello interiit, anno Chriſti MCCCCIV. Renouata inde antiqua fœdera. At pòſt quam Chriſtiernus I. rex Danorum, Adolphi Holſatiæ comitis è ſorore nepos, propinquitatis iure ditiones eius omnes ad ſe tranſtuliſſet: in Germaniam ad Fridericum III. Imperat. profectus eſt, & ſuo maiorúmque ſuorum in Dithmarſiam iure demonſtrato, obtinuit, vt communi ſtatuum ordinúmque Imperij conſenſu, abolito obliteratóque comitatus titulo, dux Holſatiæ crearetur. Cui ducatui, vt legitimis metis ambitúque iuſto deſcriberetur, Cæſarea poteſtate Stormaria & E Dithmarſia regiones incluſæ ſunt: idque diplomate Imperatorio & ſigillo confirmatum, anno Salutis humanæ 1474. Quod Imperatoris diploma, anno quinto poſt, quum rex Dithmarſis Rendeſburgum ad ſe euocatis exhiberet, vtque de more in fidem ſuam iurarent poſtularet: Bremenſium antiſtitis magiſtratum cauſati, id facere recuſarunt. Itaque vim & arma rex comminatus, interuentu procerum annuas inducias dedit, vt eo temporis ſpatio, quid ſibi facto opus eſſet deliberarent. Eius filius Ioannes in regnis Aquilonaribus ſucceſſor, quum Sueciam rebellantem biennio antè armis ſubegiſſet, anno a natali Chriſti MD. menſe Februario, in Dithmarſiam exercitum duxit: præter milites equitéſque omnis generis ſex millia peditum ſtipendiariorum, quorum forti & efficaci opera in Suecia domanda vſus fuerat trahens. Ex nobilitate præterea circiter duo millia ipſi militabant. At Dithmarſi in interiorem paluſtrem oram cum omnibus ſuis ſeſe recepêre, cúmque ab vno exploratorum capto cognouiſſent, qua via rex irrumpere decreuiſſet, per lutulentam valde & impeditam foſſis viam, per totam noctem vallum ducunt, & [illegible] in excubias præſidiúmque aliquot millia ſuorum collocant. F Rex nullas inſidias veritus cum omni copiarum mole in hoſtes tendit. Anteibat agmen pedeſtre, id turmæ equitum ſequebantur, extrema claudebant vehicula, quæ in ſpem prædæ vna trahebantur. Vbi propius vallum ſub ictum tormentorum acceſſerunt cohortes, coloni poſt aggerem excubantes, diſploſis repente tormentis non mediocrem militum ſtragem fecerunt. In loco anguſto milites ad pugnam expedire ſeſe minimè poterant. Multo inſuper imbre & grandine cœlo delapſa, foſſæ ad imas vſque oras completæ extitere, neque tormenta, extinctis imbre funiculis, corruptóque apparatu omni, vlli vſui eſſe poterant. Tot malis circumuentas cohortes, quantumuis fortiter reſiſtentes, ſed abſorbente plantas luto præpeditas, imbre multo madentes, & frigore penè emortuas, Dithmarſi in fugam vertunt, cædunt, in foſſas præcipitant. Hinc ad equitatum veniunt: qui loci anguſtia preſſus, luto equos ad genua vſque deuorante, mouere vix ſeſe poterat. Poſt tergum plauſtra fugam impediebant: a fronte cæſorum acerui hoſtéſque obiiciebantur: à latere vtroque intercludebant foſſæ. Ita coarctatos equites circumfuſi vndique hoſtes profligant. Princeps cum paucis per denſos cadauerum iacentium cumulos via inuenta vix elabitur. Trium horarum momento hæc ſtrages edita, adeò vt ipſis quoque victoribus mirum fuerit viſum, tan- G tulo tempore tantam hoſtium turbam proſterni potuiſſe. Sed inuenti ſunt plerique ſine vulnere: quæ res argumento eſt, plures vndis ſuffocatos, quàm gladio cæſos eſſe. Locus, quo pugnatum eſt Meldorpam & Hemmingſtadium oppida interiacet: vocaturque etiamnum ominoſo & infami à re geſta nomine, Cacodæmonis opus ſiue iactus. Poſt annos aliquot Carolus V. Cæſar. in gratiam Adolphi Holſatiæ ducis beneficium Imperatoris Friderici proaui confirmauit fratribus tribus, Chriſtiano III. regi Daniæ, Ioanni & Adolpho ducibus, anno MDXLIX. At Dithmarſi, nullius Imperatoris præiudicio ad parendum vlli magiſtratui ſe cogi poſſe prædicantes, dictis principum audientes eſſe non modò recuſare, ſed crebris etiam iniuriis ditionem eorum infeſtare. Tandem anno MDLIX Adolphus cum fratre Ioanne ſubigendæ Dithmarſiæ conſilium cœpit. In belli ſocietatem aſcitus Chriſtianus III. Danorum rex deſignatus, iis quidem legibus, vt ſi in poteſtatem Dithmarſia veniret, ea vniuerſa in æquales tres partes diſtributa, quam quiſque ſuam caperet aſſeraretque, ſorti iudici committerent: verùm in iudiciis extráque iudicia H iunctis opibus omnem ſimul defenderent. Dux belli Ioannes Ranzoulus. Menſis vnius ſpatio, in diuerſas partes diſtracti Dithmarſi, profligati ſæpius, victi, ſubactique: ſuperſtites, qui arma ferre poterant, numerum vix quatuor millium excedentes, in trium principum verba, nudati omnes capita, & in genua prouoluti, promittentes iurantéſque, vſitato obſequij & fidelitatis ſacramento ſeſe ipſis obſtrinxerunt: à quibus mox in fidem ſunt accepti. Erat autem ſolennis eius concionis hic ordo: Principes & conſiliarij medium quaſi centrum obtinebant: hos circum proſtrati iacebant Dithmarſi: illos equitatus & exercitus vniuerſus circumdabat. *Auctor belli Dithmarſi.*

Vaſcus Fernandius Cæſar, cùm naue vna fretum Gaditanum regis Emmanuelis iuſſu peragrabat, & hoſtes multis incommodis afficiebat, anno 1510. Sex in illum biremes inuectæ ſunt. Hoſtes Cæſarem capere vehementer optabant, & cum illum euadere poſſe minime crederent, præ lætitia clamores ingentes ediderunt. Deinde ſagittis, & glandibus, & globis ingentibus eum obruere conati ſunt. Atque primum Cæſar eos, ne ad ſuam nauem accederent, tormentis acerrimè propellebat: & variis velificationibus eorum conatus eludebat, & interim multos interimebat, quo factum fuit, vt illi multum de animorum alacritate remitterent. Quod cum is animaduertiſſet, in tres naues, quæ iunctæ conſiſtebant (aliæ namque ventis excluſæ, non ita facile accedere poterant) inuaſit. Hoſtes in illum ſimiliter impetum dederunt. At is cum ingenti tormento ignem applicari præcepiſſet: vni ex biremibus, maximo globo à prora in puppim ſecundum latus emiſſo, remos deterſit. Hoſtes biremem claudam & mutilam intra ſe recipiunt, & quanta celeritate poſſunt, in ea trepidatione reparant. Tunc omnes ſimul iunctæ Cæſarem circumueniunt. Is cum animo maximo nunc ad proram, nunc ad puppim, nunc in vtrumque latus accurreret & præſidia magnis vocibus excitaret, & crebris tormentorum ictibus maximum damnum inferret: multo difficilius certamen, quam hoſtes ſuſpicati fuerant, effecit. Tandem tormenti vnius ictu magna pars remigum in vna biremi dilacerata fuit. Hoſtes cum cernerent multos cæſos eſſe, & duas biremes diſſipatas Cæſarémque nullo modo, niſi cum grauiſſimo damno, capi poſſe, certamen omiſerunt. Cæſar cum eſſet ea natura, vt nullo labore frangi poſſet, eas inſequutus eſt. Verum cum nauis illius velis, naues hoſtiles remis impellerentur, & ventus illum deficeret: eas conſequi minime potuit, & ita voti compos Malacam petiit, vt mortuos ſepeliret, & ſaucios curaret. *Oſorius lib. 12. rerum Emmanuelis.*

NAVES SVAS FORTITER DEFENDERE, CONSERVARE.

Vliſſes Hectore Græcorum nauibus ignes iniiciente, in ſummo totius claſſis periculo, nihil minus quam de ſua ſalute ſollicitus, dedecus & ignominiam hanc vel morte redimendam putat, Diomedem ad pugnam hortatur, apud Hom. inquiens:

> ἀλλ' ἄγε δεῦρο πέπον παρ' ἔμ' ἵστασο, δὴ γὰρ ἔλεγχος
> ἔσσεται, εἴ κεν νῆας ἕλῃ κορυθαίολος Ἕκτωρ.

Cum Xerxes enim claſſe ex vrbe Therma ſolueret, decem velociſſimas naues præmiſit, quæ apud Sciathum tres præſidiarias Græcorum hoſtium, Trœzeniam, Ægineticam, & Atticam repertas ceperunt. In Æginetica miles erat Pythius Iſchenoi F. vir eo die præſtantiſſimus qui capta naui tamen eouſque pugnando reſtitit, totus dilaniatus eſt. Quem collapſum, non mortuum, ſed ſpirantem, Perſæ qui nauim ceperant, admiratione virtutis, ſeruarunt, vulneribus myrrha medentes, ſindonéque byſſina & faſcia obligantes: atque in caſtra ſua reuerſi hominem vniuerſo exercitui oſtendebant admirabundi, probéque obſeruantes: cùm alios, quos in eadem iam naui ceperant, tanquam mancipia adſeruarent. *Herodotus lib. 7.*

Cùm claſſes Venetorum & Baiazethis congrederentur, Vincentius Polanus Venetus triremem, cui præerat, in claſſem Thraciam magno animo intulit. In paruo temporis ſpacio circumſcriptus, ab hoſtium longis nauibus omnis generis compluribuſque, cum ſe fortiſſime horas duas defendiſſet, nauéſque hoſtium nonnullas tormentis perforaſſet, ipſos audacter in eius ſæpe nauem conſcendentes interfeciſſet, aliquot ex ſuis amiſiſſet: vulnerata parte plurima, coorto forte vento, veliſque factis ſeſe hoſtibus eripuit. *Bembus lib. 5. Venetæ hiſtoriæ.*

Nauis Veneta longa ex earum genere quæ ad mercaturam proficiſcuntur, more inſtitutoque maiorum conuehendis iis hominibus, qui aut voto ſuſcepto, aut religione permoti, Chriſti Dei filij ſepulchrum, quod eſt Hieroſolymis, adire atque inuiſere cupiunt, in Syriam quotannis ſtato tempore mitti ſolita, cum anno 1497. ad Maleam iter faceret, in Turcarum regis claſſem Arige præfecto incidit. Ea erat nauium onerariarum duarum, triremium item duarum biremium quinque, quarum biremes quæ ad nauem Reipub. præmiſſæ vela demittere iuſſerunt. Mos eſt nauticus eiuſmodi, vt qui plus aut viribus aut dignitate pollent, velint, vt quæ ſibi occurrerint naues, velificationem intermittant, antennaſque demittant, cum honoris ſui cauſa, tum vt ſi quid ab illis quærere aut petere velint, poſſint. Id qui nolunt facere, iure eſt bello cogere vt faciant: ſæpéque accidit, vt ea de cauſa pugnæ maximæ exſtiterint, plurimorúmque hominum cædes conſequerentur. Aloyſius Georgius, nauis Venetæ præfectus, claſſem eſſe illam piratarum exiſtimans, antennis non demiſſis curſum tenuit. Quod vbi Turcæ conſpexerunt, ab vtroque illum latere ſuis triremibus cinxerunt, & ſagittarum magnam vim in eum mittere cœperunt. Id cum parum proficeret, manibus ſuis omnibus illum expugnare contenderunt. Eo in certamine, Turcæ nauis Venetæ ſcalam ſæpè conſcenderunt, aliiſque partibus in nauem proſilierunt: ſæpè ignem iniecerunt, quo & plures combuſti, & præfecti cœnaculum ipſa in puppi, & maiora vela conflagrauerunt. Sed tanta remigum & nautarum, atque imprimis aduenarum virtus fuit, vt cum ab hora diei ſexta vſque ad quartamdecimam pugnauiſſent, Turcæ receptui canentes, & ſigno pacificationis ſublato, priores pugnam deſinerent: Arigéſque miſſis ad Aloyſium ex ſuis, qui ſalutem illi dicerent, magnúmque atque fortem virum eum eſſe teſtarentur, pacem beneuolentiamque cum illo iniit. Miſſi, quadraginta milites ex iis, quos Ianizaros appellant, ſuis in nauibus interfectos eſſe Aloyſio ſignificauerunt. Ex Veneta interierunt quinque: vulnerati complures: in his præfectus quatuor vulneribus acceptis, neque tamen periit. *Idem lib. 4 Venet. hiſt.*

ARMA FORTITER TVERI.

M. Cato iunior: prælio ad Pydnam aduerſus regem Perſea decertauit ſub duce Paulo Æmilio ſocero ſuo præclare. Cùm vero gladius ei ictu excuſſus & madore eſſet manus elapſus, adiicit certos familiares ſuos: quibus adiunctis fecit de integro impreſſionem in hoſtes. At cum longo certamine magnáque vi locum vacuum feciſſet, tandem inuenit eum in immenſis aceruis armorum, & in cadauerum tam ſociorum, quàm hoſtium cumulis aggeratorum, quamobrem commendauit adoleſcentem Paulus Imperator. Et ipſius Catonis extat ad filium epiſtola, qua ſupra modum extollit contentionem eius de gladio & cura. *Plut. in Catone & Æmilio, & Front. lib. 4. c. 5.* At *Val. Max. lib. 2. c. 2.* hoc ipſum re Catoni ſeniori tribuit, eoque ſpectaculo attonitos hoſtes, poſtero die ad eum ſupplices pacem petentes veniſſe aſſerit.

SIGNA, VEXILLA FORTITER DEFENDERE.

Eo prælio, quo Vrrachæ Caſtulonenſis reginæ exercitus aduerſus Alphonſum Aragonium ipſius virum decertauit, cum vltimum agmen Gomeſius comes ſignis ſuis clauderet, & inclinata ad Aragonios victoria hoſtes iam ad vltimi agminis Caſtulonenſium ſigna penetraſſent: Eques, qui vexillum ferebat, diu magna virtute ſignum defendit: & quanquam ambæ manus ab hoſte, vt relinquere ſignum cogeretur, detruncatæ eſſent, brachiis vexillum amplexus, Olcáque inclamans (id enim principis eius erat inſigne nomen) non antè vexillum, quàm vitam amiſit. *Fulg. lib. 3. c. 2.*

In conflictu ad Atellam, Hirpinorum oppidum, inter Gallos ac Aragonios commiſſo, repertus eſt Germanus ſignifer, amputata dextra manu, & læua fœdo vulnere diſciſſa, vexillum mordicus retinens, ita vt in veſtigio inuictæ virtutis expiraſſe videretur. *Iouius lib. 4. Hiſt.*

VRBES FORTITER DEFENDERE.

Pſammetichus, in Ægypto quatuor & quinquaginta regnauit annis: per quorum vnde triginta magnam Syriæ vrbem obſidens oppugnauit, donec expugnauit. Hæc eſt Azotos, quæ diutiſſimam inter omnes vrbes duntaxat (quas nouimus) ſuſtinuit obſidionem, ſiue id loci natura: ſiue, quod probabilius eſt, militum robore. *Herodotus lib. 2. & Sabellicus lib. 4. Enneadis 2.*

Epaminondas poſt Leuctricam victoriam, Mantineam oppugnabat. Mantineos ſtupor inceſſerat vlulantes & diſcurrentes: qui tantas copias inſtar vndarum ingruentes non valebant propulſare, nec vllam opem animo concipiebant. Interea Athenienſes in fines Mantinicos deſcenderunt, imprudenteſque periculi, compoſito procedebant gradu. Et licèt rari eſſent, cum hoſtium multitudine comparati, & ex via defeſſi, neque vllus adeſſet ex ſociis, in aciem tamen extemplò plerique iêre. Equites raptis armis inuecti ſub ipſas portas & muros, duram equeſtrem pugnam commiſerunt, obtentaque palma, ex Epaminondæ manibus Mantineam eripuerunt. Hunc actum Euphranor pinxit Athenis: atque videre eſt quaſi ſimulacrum eius conflictus hanc picturam, cum illo certamen, & virtutis animorum & ſpirituum plenam. *Plutar. de gloria Athen.*

A Argiuæ mulieres insidentes tectis, Epirotásque desuper iacientes, vrbem contra Pyrrhum regem defenderunt, ipsúmque Pyrrhum simul interfecerunt. *Polianus l.8.*

Telesilla poëtria, interfectis in prælio Argiuis supra 7000. Argos vrbem contra Cleomenem Spartanorum regem defendit, Argiuas armatas ad pugnam educens, quæ in propugnaculis stantes Cleomenem repulerunt. *Idem.*

Cùm Pyrrhus à Cleonymo rege accitus, Spartam obsideret: Lacedæmonij primis tenebris Feminas primò deliberauerant in Cretam mittere. Cæterùm ipsæ repugnauerunt. Archidamia etiam in senatum venit, gladium tenens, castigauitque nomine mulierum viros, quòd viuendum sibi euersa putarent Sparta. Inde fossam statuerunt ex aduerso hostium castris ducere, cuius ex vtraque ora plaustra collocarent, eáque vsque ad medias rotas defoderent: quò validè depacta detinerent elephantos. Hoc opus aggredientibus adiungunt se virgines & matronæ, quæ partim tunicas succinxerant sindonibus, partim solis amictæ tunicis erant, eam operam vnà cum senibus subituræ. Illos, qui præliaturi erant, quietem iusserunt capere: sumptóque modo, perfecerunt per se tertiam partem fossæ. Vbi B diluxit, cùm mouerent se hostes, subministrauerunt arma iuuenibus, fossámque tradiderunt, hortantes, vt eam defenderent & tuerentur. At Pyrrhus primo diluculo exercitum admouet vrbi: Lacedæmonij supra vires defendunt se. Præstò sunt fœminæ, tela suggerunt, cibum & potum petentibus administrant, vulneratos excipiunt. Pyrrhus verò cùm in vrbem irrumperet, equus eius sagitta Cretica infra ventrem ictus est. Quo vulnere concitus, Pyrrhum in fastigium lubricum & pronum effudit. Tumultuantibus circa eum amicis, accurrerunt Spartiatæ, telorúmque vi omnes exegêre. Pyrrhus receptui cecinit, & mox inde Argos Auocatus periit. *Plutarchus in Pyrrho.*

Cùm bello Peloponnesiaco Carcinus Atheniensium prætor, Methonam vrbem Lacedæmoniæ oppugnaret: Brasidas Spartanus adolescens, assumptis secum quibusdam Spartanis, agmine stipato per medias hostium acies & stationes viam manu fecit: multisque, qui obsistere conarentur, cæsis, intra oppidum euasit. Perstantem deinde Atheniensium exercitum in obsidione, in dies magis strenuè dimicando, nullisque periculis vsquam cedendo, spe victoriáque frustrati, donec C amissa loci per vim fiducia, intra naues se recepêre. *Diodorus lib.12.*

Ætolis longo tempore cum Acarnanis bellum gerentibus, & ad extremum per proditionem in vrbem irruentibus, viri in subito periculo fortiter dimicarunt. Feminæ in tecta ascendentes, partim lapidibus, partim lateribus iacientibus multos ex hostibus interfecerunt. Viros autem cedentes & penè victos, ipsæ tum cohortando, tum exprobrando, ad pugnam reuocarunt. *Polianus lib.8.*

Porsena Hetruscorum rege, Tarquinium reducere conante, commisso ad Sigliuriam prælio, vulnerato grauiter vtroque Coss. Lucretio & Publicola, perculsi Romani, fuga ad vrbem salutem petierunt. Cùm magno impetu hostes per pontem sublicium ferrentur, Roma fuit penè vi capta. Ibi princeps Horatius Cocles, & duo primæ nobilitatis viri Herminius & Lucretius (Liuio est Lartius) hostibus se in ponte obiecêre. Horatius dictus Cocles cognomine fuit, quòd alter oculus ei esset in bello excussus: vt nonnulli dictitant, quòd simus esset naso ita de- D presso, nullum vt esset inter oculos interstitium, & supercilia haberet commissa. Vnde vocare eum multitudo cùm Cyclopem vellet, labente lingua obtinuit, vt diceretur à vulgo Cocles. Hic positus in statione pontis, quoad eum socij à tergo rescidissent, sustinuit hostes. Inde armatus se in Tyberim misit, atque incolumis ad vlteriorem ripam tranauit, iaculo Hetrusco in natibus ictus. Cuius virtutem Publicola admiratus, statim tulit ad populum, vt quisque ex Quiritibus cibaria ei vnius diei conferret: deinde quantum agri vno die circumarasset. Ad hæc statuam æneam ei in æde Vulcani posuerunt. Eo honore contractam ex vulnere clauditatem leniuêre. *Plut. in Publicola.* Vnus itaque tot ciuium, tot hostium in se oculos conuertit, stupentes illos admiratione, hos inter lætitiam metúmque hæsitantes: vnúsque duos acerrima pugna consertos exercitus, alterum repellendo, alterum propugnando distraxit. Denique vnus vrbi Romanæ tantum scuto suo, quantum Tyberis alueo munimenti attulit. Quapropter descendentes Hetrusci dicere potuerunt: Romanos vicimus, ab Horatio victi sumus. *Valerius Maximus lib.3.cap.2.& Liuius. Plinius cap.35. de Viris illustribus, Gellius l.4.cap.5. Florus l.1.cap.10.* De illo sic *Silius l.13.* E

——— tulit ille ruentem
Tybridis in ripas regem, soliúsque reuulso
Penè ferox ponte exclusit redeuntia regna.

Cùm se M. Bruto tota penè Lusitania dedidisset, ac sola gentis huius vrbs Cinania pertinaciter arma retineret; tentata redemptione, propemodum vno ore legatis Bruti respondit: Ferrum sibi à maioribus, quo vrbem tuerentur, non aurum, quo libertatem ab Imperatore auaro emerent, relictum. *Valerius Maximus l.6.c.4.*

M. Scæua, C. Iul. Cæsaris centurio, cùm pro Dyrrachio castello, cui præpositus erat, dimicaret, Cneique Pompeij præfectus, iussu eius summo studio & magno militum numero ad id capiendum mitteretur: omnes qui propiùs accesserant, interemit: ac sine vllo regressu pedes pugnans, super ingentem stragem, quam ipse fecerat, corruit. Cuius corpus capite, humero, femore saucio, oculo eruto, scutum centum & viginti ictibus perfossum apparuit. *Vall. Max. l.3.cap.3.& Sabellicus l.4. cap.6.*

F Quum Mahumetes Turcorum Imp. validissimo agmine instaurato, superata mortuorum strue, quæ ruinis excreuerat, in ciuitatem Albam Græcam irrumperet: Turca quidam, vt signa sui regis pinnaculo turris imponeret, turrim altissimam subiit. Vngarus illicò subsecutus, quum alio modo id prohibere non posset, se cum Turca ex altissimo vertice præcipitem dedit. *Bonfin. l.8. Dec.3.* Idem alius designauit in oppugnatione Iaycæ. *Bonfin. l.10. Dec.3.*

Mahumetes Turcarum rex, cùm Rhodum arcta obsidione premeret, tormentorum vi ita quassatis muris, vt nullo labore, in eos per ruinas hostes conscenderent: iam in summos muros Turcarum ingens numerus prouenerat. In tam graui periculo Rhodios illa res iuuabat, quòd intrinsecùs vrbis situs admodum depressior erat: Turcæque, qui per ruinas in eam irruere nitebantur, nisi in præceps se ac manifestum mittere periculum vellent, vnis tantùm lapideis scalis, quibus muros Rhodij conscendebant, descendere cogebantur. Cùm eo in loco periculi summa versaretur, Petrus Daubusson, Gallus, Rhodiæ religionis princeps, tuendum sibi eum desumpsit, secum duobus nepotibus ac quatuor alijs militibus adhibitis. Illic tantis viribus, G tantóque animi robore pugnauit, vt quanquam è comitibus perplures, alijs suffectis occidissent, & ipse quinque acceptis vulneribus perfossa fractáque haberet arma: Turcarum tamen nullum eà in vrbem penetrare permiserit, sed ingenti repulsos cæde soluere obsidionem coëgerit. *Fulgos. l.3. cap.2.*

Quum Austriaci à Friderico III. Imp. Romano coronam petente deficientes, Nouam ciuitatem infestis signis adorirentur: Cæsarianos excursione facta tanta vi Austriaci repulerunt, vt parum abfuerit, quin vrbem vnà commixti caperent. Vnus Andreas Baumkircher, donec fugientibus porta occluderetur, hostilem impetum audacter pro mœnibus in ponte sustinuit, & ob seruatam virtute sua ciuitatem multis à Cæsare honoribus exornatus est. *Bonfin. l.7. Decad.3.*

Rex Fessensis Tingitanam vrbem oppugnans, Lusitanos, qui eruptionem fecerant, in vrbem reiecerat. Postremus omnium quidam eques, Lupus Martinus nomine, vrbem ingressus, vectem ad medias portas induxit. Cùm autem multi illum magnis clamoribus admonerent, vt totam portam clauderet: respondit, Nunquam se tantum facinus admissurum, vt eam Portugalen- H sibus maculam significatione timoris inureret. Separatum esse, pro illius mediæ portæ defensione ad extremum vitæ spiritum dimicare. Neque solùm hoc dixit, sed factis etiam ostendit. Nam cùm Mauri illum ferociter inuaderent, primùm impetum magno animo sustinuit, donec multi opem illi afferrent, quorum virtute exclusi mœnibus Mauri se in castra contulerunt. *Osor. l.8. rer. Em.*

Cùm Caralusij Mitylenis Lesbo rerum potirentur, Amurathes Turcarum Imp. ingenti classe Molagum oppidum oppugnare cœperat. Ibi Orieta Auria, Genuensis, Lucæ præfecti vxor, sola cum tribus comitibus, sumptis armis, non modò pugnando pericula omnia subiit, verùm confirmandis eorum animis, qui iam attoniti de deditione consilia inibant, sapientis ducis munia impleuit, agendóque atque hortando tantum effecit, vt Turcas ab oppido magna cum strage repulerit. *Fulgosius lib.3. cap.2.*

Bello Venetis à Mahometo Turcarũ rege moto, cum classis

ingens Mitylenas adorta eſſet, Coccinúmque oppidum oppu-
A gnare cœpiſſet, anno 1474. virgo Marulla, vt patrem inter pugnantes occubuiſſe conſpexit, ciuiúmque aciem ad fugam ſpectare: paterno clypeo gladioque arrepto, hoſtes iamiam irrupturos à muris repulit. *Sab. lib. 10. Dec. 3. & lib. 7. En. 10. & Æn. Sylu. c. 74. Aſia, & Cælius lib. 13. c. 33. Antiq. lect.*

Cùm Mahometus Baſſa Budenſis Solymanni nomine, Agriam Vngariæ vrbem obſideret an. M. D LII. viris permixtæ Feminæ fortiter aduerſus hoſtem pugnarunt. In his Iuuencula cum matre marito pugnanti aſſiſtebat. Interempto illo, hortabatur mater filiam ad ſepeliendum maritum. Tum filia, Exequiæ alterius erunt temporis, inquit, & arrepto mariti ſcuto & gladio, trium Turcarum morte marito parentauit, eundémq; mox in humeros ſublatum terræ mandauit. Alia quædam ingens ſaxum capite geſtabat, vt in confertam hoſtium multitudinem illud deiiceret. Mollenti pila ferrea caput abſtulit. Filia matri proxima, ſaxum ſanguinolentum, vindicta ardens, in hoſtes deiecit, duos interemit, aliquot alios gladio trucidauit, paſſimque circumcurrens, ad defendendam patriam heroica voce omnes hortabatur. Accidit & illud, vt cùm in acie pro muris ſtarent,
B pila ferrea tres mulieres miſerandum in modum lacerauerit, & cruore mortuarum reliquas aſperſerit, quæ tanto furore populares ſuas ſunt vltæ, vt bellicoſiſſimi Turcæ deſperata expugnatione, non magis virorum quàm Amazonum robore ſe victos turpi diſceſſu faterentur. *Aſcanius Centorius l. 5. com. Belli Tranſſyluania.*

ARCES FORTITER TVERI.

Galli Capitolium obſidentes, cùm locum præruptum animaduertiſſent, per quem Pontius Cominius clàm aſcenderat, à Camillo ad obſeſſos miſſus, eadem via aſcendêre noctu, vt nec homo eos, nec canis ſenſerit. Sacri anſeres ad ædem Iunonis alebantur aliàs liberaliter, tunc parcè, & anguſto ſuppeditante ipſis commeatu neglecti affligebantur. Eſt autem illud animal alioqui ſua ſponte acris auditus, & ad omnem ſtrepitum expaueſcens. Hos & media inſomnes, & turbidos minimè Gallorum ingreſſus fefellit: ſed curſu & clangore delati ad Romanos, omnes excitauerunt. Et iam Barbari quoque vt ſenſerunt ſe detectos, ingentem ſuſtollentes clamorem, maiore vi intulerunt ſeſe Romani raptis confeſtim armis, quæ cuique obuia erant ex præſenti copia, obiiciunt ſe hoſtibus. Primus omnium M. Manlius vir conſularis, cùm corpore valido, tum animo
C inſigni, duobus ſimul hoſtibus occurrens: alterius, qui ſuſtulerat ſecurim, quam copida vocant, dexteram eius enſe amputat: alterum vmbone in faciem ictum retrò præcipitat de ſaxo. Inde muro ſuperſtans cum iis, quos feſtinatio ei aggregauit, paucos reliquos, qui aſcenderant, cùm nihil deſignaſſent memorabile, deturbat. Ita depulſo periculo, præfectum vigilum prima luce præcipitant de ſaxo ad ima. Manlio victoriæ præmium honore, quàm emolumento ampliùs decernunt, cui omnes, quantum quiſque in diem commeatus recipiebat, ſex libras farris vel quartarios vini contulêre. *Plutarch. in Camillo.*

PONTES FORTITER DEFENDERE.

Noruegenſis quidam miles, cùm Haraldus Noruegiorum rex Roſtonem in Angliæ regnum contra Haraldum Anglorum regem Toſtonis fratrem reducere vellet, ad Deruentam fluuium Anglos pontem tranſituros ſolus exhibuit. Quo facto, hoſtes miraculo fortitudinis ſtupefacti, vno momento huic vni inſidias tendunt, quem vi ſuperare non poterant. Pons ligneus, & eius medius tranſitus multas rimulas habebat. Dum igitur alij Noruegienſem in pugna occupatum tenent, vnus ſponte, lintre clàm vectus, telo inguina perfodit. *Polyd.*
D *lib. 8.*

FORTITVDO OFFENSIVA HOSTIVM.

VITÆ FORTITER INSIDIARI: OCCIDERE, Repellere, Suſtinere.

☞ *Huc pleráque ex Tit. Fortes milites. Item Monomachia.*

Ionathan Saul regis F. ſolo comitante armigero ſuo præſidium Palæſtinorum vrra Machmas in prærupto loco adortus, viginti illorum occidit. Ex quo tantus terror Palæſtinos inuaſit, vt terra ipſa terrore diuinitùs incuſſo contremiſceret: Saulus rex occaſione iſta vſus, & Palæſtinorum caſtra aggreſſus, maximorum illorum ſtragem edidit, cùm ipſi ferrum in ſeipſos converterent. *1. Reg. 15.*

Inter multa Dauidis Iudæorum regis admiranda fortitudinis facinora, illud vnum inſtar omnium erit, quòd Ammonitas, Syróſque longè inferior numero adortus, cùm ipſe inter primos fortiter dimicaret, Ammonitarum ducem Cadaru, qui
E Sobachus dicebatur, virum fortiſſimum manu ſua obtruncauit. *Fulg. l. 3. c. 2.*

Harmatodij Theſpienſis Filius auxilio veniens Athenienſibus, armis conſumptis omnibus nudis manibus contra hoſtes pugnauit. *Ael. l. 6. de Var. hiſt.*

Ariſtomenem Meſſenium trecentorum à ſe vno prælio cæſorum ex Lacedæmoniis, victimas Diis immolaſſe dictitant. *Plut. in vita Romuli, & Sab. l. 4. c...*

Braſidas in prælio lancea per clypeum ictus, eadem ex vulnere extracta hoſtem peremit. Interrogatus, Qui vulneratus eſſet? Prodente, inquit, me clypeo. *Plut. in Apoph.*

Ad Platæas Mardonius dux, cum 300000. Perſarum à Xerxe in Græcia relictus, cum Græcis pugnans, ab Arimneſto, viro inter Spartiatas eximio, occiſus eſt: qui aliquandiu poſt bellum Medicum trecentos viros ſecum habens, apud Stenyclerum cum omnibus Meſſeniis conflixit, vbi ipſe & trecenti occubuêre. *Herod. l. 10.*

In pugna ad Platæas Sophanes Eutychidis F. Athenienſis, è tribu Deceleenſi, ancipiti ſermone celebratur: Vno fertur ge-
F ſtaſſe ferream ancoram à baltheo thoracis catena alligatam quam quoties aduentantibus hoſtibus propinquus erat, obiiciebat, ne illi irruentes ipſum ex ordine ſummouere poſſent. Rurſus eiſdem in fugam reuertentibus reſumpta anchora ita fugientes inſequebatur. Altero fertur geſtaſſe anchoram non ferream ex baltheo alligatam, ſed inſignitam in ſcuto, quod nunquam acquieſcens aſſiduè rotabatur. *Ibid.*

Veientes à Romulo ad Fidenas victi ſunt magna ſtrage, vbi victoriam præcipuè virtute partam Romuli fuiſſe, cuius conſilium cum pari audacia eluxit, robúrque & pernicitas pluſquam humana, omnes fatentur. Quod autem iactitant nonnulli, ſanè quàm eſt fabuloſum, atque adeò à fide abhorrens proceſſus, quatuordecim millium cæſorum, ſuamet manu ampliùs dimidium interfeciſſe Romulum. Nam ſimile commentum iactant de Ariſtomene Meſſenij, trecentas eum victimas mactaſſe, ob totidem cæſos Lacedæmonios. *Plutarchus in Romulo.*

Alexander Magnus tener adhuc annis, memorabili illa pugna ad Chæroneam à Patre Philippo edita, qua Græciæ opes
G funditus conciſſêre, primus omnium impetum fecit in ſacram Thebanorum cohortem: quæ quò inſigniùs dimicarat, eò maius huic reliquit nomen, per quem primùm impulſa eſt. *Sab. l. 1. c. 4.*

Longinus eques ex Rom. acie in Iudæorum aciem, dum Hieroſolyma oppugnaret, irruens, iiſque diſiectis, duos fortiſſimos interemit, & ad ſuos incolumis rediit. *Ioſephus l. 6. cap. 8. Bell. Iud.*

Veſpaſiano Iotapatam Galilææ oppidum oppugnante, duo fratres Galilæi Netiras & Philippus in decimam legionem Rom. tanto impetu irruerunt, vt & aciem Romanorum perrumperint, & omnes in fugam verterint. *Idem l. 3. c. 9.*

Simon Saul F. Scythopolita Iudæus, corporis robore excellens, vt qui bello Iudaico ſæpè ſolus integram aciem ſuſtinuerit. Commendandus profectò, niſi hoc robore contra ſuos contribules vſus fuiſſet. *Idem l. 2. c. 19.*

Aurelianus Imp. Sarmatico bello, quemadmodum Theoclius prodidit, qui geſta Cæſarum ſcripſit, octo & quadraginta hoſtes vno die propria manu occidit. Pluribus verò bellis ſupra nongentos quinquaginta. Militari ſaltatione, quam bellorum feriis inter ſe milites de more celebrabant, illud fuit car-
H men de Aureliano inſertum: Mille viuat annos, qui mille occidit. Tantum vini bibit quantum fudit ſanguinis. Et aliud in eandem ſententiam de eo à militibus ioculariter iactatur: Mille Sarmatas & mille Gallos ſæpius occidimus mille Perſas quærimus. *Sab. l. 7. Enn. 7. ex Vopiſco.*

Bardas Selerus ſiue Durus, prætor Orientis, contra Roxolanos ſub Ioanne Zimiſce Imp. bellum gerebat. Quidam è Scythis corporis mole & animi audacia inſignis, cernens Durum ordines ſuos obequitantem, atque adhortantem, vt animo præſenti eſſent, in illum irruit ſtricto enſe. Ei Durus tanto impetu plagam intulit in caput, vt Scytham medium ſecaret, ac partes diſſectæ vtrinque ab equo deciderent. Quo facto, Barbari conſternati, in fugam ſunt conuerſi ſubito. Quos Romani inſectati, multos trucidarunt, nec non paucos ceperunt. *Cuſpin. A. D.*

In eo prælio, quod ad Formias à Romualdo Grimoaldi Longobardorum regis F. contra Conſtantem Imp. geſtum eſt, cum ancipiti ab vtraque parte dimicaretur euentu, Amelon- A gus quidam, qui regiam haſtam ferebat, victoriam ad Longobardos memorabili caſu traduxit. Quippe haſta ambabus manibus nixus, Græcorum quendam fortè obuium tanta mole percuſſit, vt ipſum è ſella decuſſerit, atque haſta infixum in ſublime ſupra caput extulerit, omnibus ingenti nouæ rei admiratione propè attonitis. Quod vbi Græci viderunt, metu perterriti in fugam ſe conuerterunt, ac non dubiam Romualdo victoriam reliquerunt. *Sigonius l.2. regni Ital.*

Arturus rex Britanniæ, congregato exercitu procedens contra Saxones, Scotos, & Pictos, accinctus gladio nomine Caliburno, & auream galeam ſimulacro draconis inſculptam capite geſtans, clypeúmque humeris imponens, lanceam quoque, quæ Ron vocabatur, aſſumens, ſolus gladio ſuo 470. viros interfecit: cæteros in fugam conuertit, principibus necatis. *Sigebertus in Chron.*

Henricus III. Anglorum rex, in pugna contra Comites rebelles non minus boni militis, quàm Imperatoris officio functus, ſex & triginta homines eo die confodit, anno 1401. *Polidorus lib.21.*

B Mahometo Turcorum tyranno Belgradum oppugnante, Bohemus quidam miles, cùm vidiſſet Turcam cum vexillo Turcico murum iam conſcendiſſe, eóque metu pleróſque militum perculſos, fugam in arcem paraſſe, complexus lucta Turcam, ad Io. Capiſtranum legatum pontificium inferiùs ſtantem clamans, Si, inquit, ſponte mea cum cane iſto me de muro præcipitauero, illi commoriturus, quid de anima mea erit? Illo reſpondente, Saluam ſine dubio fore: deiecit ſe protinus, mortéque hoſtis & ſua ſocios ſeruauit. *Dubrauius l.29.*

LIBERTATEM HOSTIBVS FORTITER ERIPERE.

CAPERE HOSTES.

☞ *Conſule Tit. Prudenter Libertati aliorum inſidiari, quatenus fortitudinem prudentia iunctam habet.*

In expugnatione Hieroſolymitana cùm Iudæi muro, quo vrbem Titus Imp. circumdederat, perrumpere ſtuderent, quidam ex ala equitum, Pedanius nomine, Iudæis in fugam verſis, atque in vallem coactis, equo in aduerſum montem à latere incitato prætervectus, rapit vnum ex hoſtibus fugam petentem, iuuenem & grauem corpore, & armis vndique ſeptum, talo comprehenſum, tantum ſe inclinauit equo currente, tantúmque dexteræ robur, itémque cæteris corporis, & equeſtris peritiæ C demonſtrauit. Iſte quidem tanquam munus aliquod rapuiſſet, captiuum ferens, ad Cæſarem venit. Titus autem vires eius, qui ceperat, admiratus, & captiuo, quia murum aggredi tentauerat, ſupplicio tradito, ipſo templi oppugnationem curabat, vtque aggeres maturè fierent, perurgebat. *Ioſephus l.7.c.5. Belli Iud.*

Excisis Hieroſolymis, Lucilius Baſſus legatus in Iudæam miſſus a Veſpaſiano, Herodium arcem muniſſimam obſedit. Oppidani duce Eleazaro iuuene fortiſſimo, crebris excurſionibus Romanos vexabant. Quodam die è pugna rediens, cùm contemptu hoſtium extra portas manſiſſet, & cum iis qui in muro ſtabant, ſecurè loqueretur: Ægyptius quidam Ruffus nomine, occaſione captata, factóque impetu, cum ipſis eum armis in caſtra Rom. portauit. Baſſus eum nudatum virgis cædi, & in crucem erigi iuſſit. Oppidani miſericordia moti tam præclari iuuenis, vt eius vitam redimerent, deditionem fecère. *Ioſephus l.8.c.25. Belli Iud.*

Iphicrates, qui filius habebatur ſutoris, nullo loco numerabatur. Verùm tunc primùm eſt factus celebris, cùm hoſtem ſaucium vnà cum armis corripuit, atque viuum in triremem ſuam D tranſportauit. *Plut. in Apoph.*

Romanus miles in Veiorum obſidione, Veientem augurem, cui aliquandiu familiariſſimus extiterat, colloquij prætextu longiùs ab vrbe tractum, Romanis caſtris ſublimem intulit. Eúmque, vt Romanis etiam occupandæ ſuæ patriæ rationem oſtenderet, coëgit. *Plut. in Themiſtocle.*

Simili ratione Chriſtianus miles, Latinis contra Sultanum Ægyptium rem gerentibus, Characucem Saracenũ corpore paruum, ſed ingenio magnum, ſub ſpecie colloquij ſublimem arreptum in caſtra retulit. *Æmilius.*

Luponus Hiſpanus miles, curſu & viribus tantum valebat, vt ariete etiam humeris impoſito, velociſſimi cuiuſque curſum adæquaret. Hunc Ferd. Piſcarius, quum certiora de hoſtium Gallorum conſiliis, qui Modoetiam ſe receperant, cognoſcere cuperet, propoſito præmio impulit, vt ad munitiones Gallorum excurreret, & aliquid ipſius ingenio & ſolertia dignum referre vellet, quando pernicitati pedum confiſus id tutò aggredi poſſe E videretur. Luponus aſſumpto ſecum fideli ſclopetario pedite, diluculò ad hoſtium munitiones eſt profectus, perſpectóque ſitu, ſemiſopitum vigilem corripuit, procerum ſanè Gallum, eúmque ſublato clamore fruſtra reluctantem, comite in excitos & proſequentes ſclopetum diſplodente, ad Piſcarium humeris deportauit, vt cuncta ſigillatim eo referente proderentur. Excepit id facinus cum multo riſu vterque exercitus. Verùm Piſcario haud vanum illius indicium fuit, horaque maximè opportuna, cum delectis cohortibus hoſtes in opere, quo actis cuniculis ſibi in Cæſarianorum caſtra ingreſſum parabant, occupatos eſt adortus, tanto Hiſpanorum impetu, & perturbatione Gallorum, vt multis in foſſa oppreſſis, & cæteris qui in ſtatione erant, cum cæde profligatis, tota Gallia caſtra ad eum tumultum, vt in ſubita armorum conclamatione, timore & ſtrepitu complerentur. *Iouius in Piſcario l.2.*

Magnus Sforcia, Magiſter equitum reginæ Neapolitanæ Ioannæ, clàm ab inuidis apud Iacobum Marciæ comitem Ioannæ maritum falsò delatus fuit, quaſi mœchus reginæ: conſpirationéque inita, Beneuenti ex inſidiis captus, domus eius direpta, liberi & propinqui ferè omnes nexi fuerunt. Inde de- F uectus in inſulæ Megaris arcem, cui ab ouo nomen eſt, acerbiſſimis tormentis cruciandus Bernardo barbaro homini traditur. Interea cùm Tricaricum vrbem, Sforcianorum militum agros Neapolitanos infeſtantium receptaculum, regij milites obſiderent, & Michelinus Rabuianus maritus Margaritæ Sforciæ (ad quam Tricarici imperium & ditio pertinebat) de induciis & compoſitione agere cum hoſtibus cœpiſſet, factáque poteſtate impune commeandi è caſtris hoſtium ſummæ nobilitatis homines Tricaricum veniſſent: illa arrepto venabulo loricata in eos impetum fecit, metúque mortis captos ad reſtituendum fratrem adegit. Itaque regi eorum propinqui conceſſu ad regem facto impetrarunt, vt Sforciæ parceretur. *Iouius in Sforcia.*

NAVES HOSTIVM FORTITER CAPERE.

☞ *Conſule Tit. Naues prudenter auferre, perdere, illic. Prudentia, hic Roboris habenda ratio.*

Cynigeri Athenienſis gloria magnis eſt ſcriptorum laudibus celebrata, qui Marathonia pugna, cùm palantes Medos ad naues compuliſſet, nauem hoſtibus onuſtam dextera manu tenuit. Qua hoſtium ferro amputata, læua remorari conatus eſt. Cæterùm hanc quoque vis hoſtilis abſcidit. Tum ille ad G duplicem cladem nihilo remiſſior factus, morſicùs nauim defixit: cædibúſque fatigatus, ambabúſque manibus amiſſis, ceu fera quædam rabida morſu & dentibus dimicauit, quando alia vi non potuit. *Sabellicus l.4.c.6. & Iuſtinus l.2. & Val. l.3.c.2. & Plut. c.1. Parall.*

In pugna nauali à Græcis contra Xerxem ad Artemiſium commiſſa, Græcorum primus nauem hoſtium cepit vir Athenienſis Lycomedes Æſchræi, palmámque rei bene geſtæ retulit. *Herod. l.8.*

Qualis roboris illi Milites Rom. qui vehementi ictu remorum concitatam fuga Punicam claſſem, nanter lubrici pelagi, quaſi camporum ſummitatem pedites, in littus retraxerunt. *Val. Max. l.3.c.2.*

L. Glaucus, vir præcipuus nobilitate, cùm Haſdrubal, capta Sicilia aduerſus Romanos & Metellum eorum Imperatorem pugnaret, Haſdrubalis nauem detinens, vtramque manum amittere, quàm deſiſtere maluit. *Ariſtides Mileſius l.3. rerum Sicularum, & Plut. in Parallelis.*

C. Atilius ſiue Acilius, miles C. Cæſaris, nauali ad Maſſiliam prælio, inſecta in puppim hoſtium dextra, & abſciſſa, eam læua apprehendit, nec antè dimicare deſtitit, quàm captam profundo mergeret. *Val. l.3.c.2. & Suetonius in vita Cæſaris, & Sab. l.4.c.8. & l.7. Enn.6.* H

Sub annum Chriſti MDXIV. Gallis, qui reliqui omnium in Italia apud Genuam in arce Phari (quam Liguriæ frenum Galli appellabant) obſidebantur, Dalmata quidam, Ludouici regis iuſſu, qui claſſem Liguriæ littus cuſtodientem fefellerat, naui vna commeatum importabat, ſpectante Genuenſi pop. & fruſtrà indignante. Ibi Emanuel Caballus, inter Ligures rei naualis peritiſſ. cum ccc. iuuenibus, duce Andrea Auria, nauem conſcendit, & ſtatione egreſſus, modico in altum capto circuitu, quò aura pleniùs vela inflaret, rectà ad hoſtium nauem contendit: nihilque territus crebris pilarum ictibus, quibus continenter ab arce petebatur, iniecto ſtatim harpagone, in eam primus inſiluit, & præciſis rudentibus, quibus propugnaculo arcis alligabatur, momento temporis auulſam in altum abripuit, tanta arte atque peritia inter ſcopulos hoſtiléque nauigium directa prora, vt quod propoſitum erat in maximò periculo, & nauem excluſerit, & abruptis ſcopulis paratum naufragium euitarit. Dalmatam nauis præfectum, qui in mare ſe præcipitauerat, vt ad arcis ſcopulos adnataret, Iuſtinianus nobilis adoleſcens per vndas itidem adnatando, euadentem conſecutus, crinibus arreptum in proximum litus pertraxit. At Caballus captiuam trahens nauem, regreſſus ad claſſem, ſumma populi gratulatione ſuſceptus, donatus eſt quingentis aureis, præda ſociis naualibus diuiſa. Galli fame coacti deditionem fecêre. Genuenſes arcem libertati ſuæ inſidiantem, quam impotenti imperio regis victoris in collum propriósque humeros erexerant, a fundamentis excidêre. *Iouius l. 12 Hiſt.*

CORRVMPERE, PERDERE.

☞ *Conſule Tit. Prudentia in Nauibus corrumpendis: quatenus prudentiæ fortitudo iungitur.*

Conſtantino imperante, Manuias Arabs apud Tripolim magnis inſtruxit naues, Conſtantinopolim petiturus. Id cernentes duo Chriſtiani fratres, buccinatoris filij, diuino animi feruore exagitati ad carcerem accurrerunt, effractíſque foribus, & captiuis liberatis, Aouram Tripolitanum, & eos qui ipſi aderant, occiderunt: vniuerſóque apparatu cremato, effugerunt. *Cedrenus.*

MACHINIS, AGGERIBVS HOSTIVM FORTITER INSIDIARI.

Cùm Veſpaſianus Iotapatam Galilææ vrbem oppugnaret arietibus, Samei F. Eleazarus è Saba Galilææ oriundus, ſaxum ingens, tanta vi ſuper arietem ex muro demiſit, vt machinæ caput abrumperet, idque ex mediis hoſtibus ſaltu ad eos delatus auferret, nullóque metu reportaret ad murum. Poſtremò tanquam ſignum, quò tela mitterent, hoſtibus propoſitus, nudo corpore quinque ſagittarum vulneribus confixus eſt, earúmque nulli reſecta, vbi murum aſcendit, vnde iam videri ab omnibus poterat, ſua audacia ibi conſtitit, contractúſque dolore plagarum cum ariete decidit. *Ioſephus lib. 3 capite 9. Belli Iud.*

Tres Iudæi milites Tephthæus Garſites, Megaſſarus & Adiabenus Agiras, Tito Hieroſolymam oppugnante, ſtupenda audacia ſæpius facibus per medias Romanorum legiones euolarunt: & ignem aggeribus iniecerunt. Quibus nec audaciores, nec terribiliores vlli eo in bello apparuêre, cùm non ſecus atque ad amicos, in agmen hoſtium irruerent. *Idem lib. 6 cap. 12.*

CASTRA FORTITER INVADERE.

Cùm Hannibal Capuam, in qua Romanus exercitus erat, obſideret, Vibius Aceus, Pelignæ cohortis præfectus, vexillum trans Punicum vallum proiecit, ſe ipſum, ſuóſque commilitones, ſi eo hoſtes potiti eſſent, execratus: & ad id petendum ſubſequenti cohorte primus impetũ fecit. Quod vt Valerius Flaccus tribunus tertiæ legionis aſpexit, conuerſus ad ſuos: Spectatores (inquit) vt video alienæ virtutis huc venimus: ſed abſit dedecus à ſanguine noſtro, vt Romani gloria cedere Latinis velint. Ego certè aut ſpecioſam optaui mortem, aut felicem audaciæ exitũ, vel ſolus præcurrere paratus ſum. His auditis, Pedanius centurio conuulſum ſignum dextra retinens: Iam hoc (inquit) intra hoſtile vallum mecum erit: proinde ſequantur, qui id capi volunt, & cum eo in caſtra Pœnorum irrupit, totámque ſecum traxit legionem. Ita trium virorum fortis temeritas, Hannibalem, paulò antè ſpe ſua Capuæ potiorem, ne caſtrorum quidem ſuorum potientem eſſe paſſa eſt. *Valer. Max l. 3. c. 2.*

VRBES FORTITER OPPVGNARE, EXPVGNARE.

☞ *Conſule Tit. Stratagematum in vrbium & caſtrorum expugnatione. Poteſt enim idem exemplum diuerſo reſpectu vtrique loco inſeruire.*

Ioab Saruiæ F. in oppugnatione Iebuſæ, primus arcem Sion conſcendit. *2 Reg. 4. & Ioſephus l. 7 Antiq. c. 3.*

Archias & Lycopas Lacones, cùm Lacedæmonij Samum obſiderent, ſoli cum Samiis ad murum refugientibus irrumpentes, interclusâ ad redeundum via, intra vrbem Samiorum occubuerunt. Quod ſi cæteri Lacedæmonij pari fortitudine pugnaſſent, capta eo die fuiſſet Samus. *Herod. lib. 3.*

Alexander Magnus in oppugnatione Nyſæ vrbis cùm milites ſuos in traiiciendo amne, quo ab vna parte vrbs cingebatur, ſegniores videret, ipſius amnis altitudine territos, ſcuto pectori ſubiecto, primus fluuium tranauit. In India aliam vrbem oppugnans, primus ſcalis in vrbis murum euaſit. In quibus cùm effractis ſcalis cum duob. tantum remanſiſſet comitibus, quanquam multis acceptis vulneribus, numquam de ſe hoſtib. dedendo verbum fecit: ſed vt erat confoſſus, à muris ſaltu ad ſuos ſe recepit. *Fulg. l. 3. c. 12. ex Plut.*

Confugerant in munitiſſimam quandam petram, cui Aorno erat nomen, Arianorum terræ habitatores, vti ab hoſtium vi incolumes eſſent. Ad hanc quoque Alexander Magnus venit, ſpeculatúſque omnes loci difficultates, deſperabat vi ſe aliquid poſſe efficere. Tunc ad eum ſenex quidam pauperrimus cum duobus filiis acceſſit, qui cauum quoddam ad radices eius petræ habitabat, exciſum hactenus, vt tres lectulo caperet, eúmque de toto ſtatu ſuo reddidit certiorem, pollicitúſque eſt per anguſtias quaſdam ad id loci eum ducturum, vnde Barbaris, qui petram occupauerant, vim inferre poſſet. Cuius conſilio parens, locum occupauit. *Diod. l. 17.*

Pyrrhus Epirotarum rex, cùm in Sicilia Erycem arcem munitiſſimam oppugnaret, primus ſcalis in muros conſcendere voluit. Ibi hoſtium, à quibus premebatur, aliis occiſis, aliis conſpectus ſui atrocitate territis, vi primus in muros euaſit: illicque tandiu ſolus hoſtium vim ſuſtinuit, quo ad milites, qui deorſum erant, receptis animis, ac ſtimulante præterea ob ea quæ regem egiſſe viderant pudore, omnes impetu facto muros conſcenderent. *Fulg. l. 3. c. 2. ex Plut.*

Captis à L. Sylla Athenis, ipſe Sylla commemorat in commentariis primum in murum euaſiſſe M. Teium: ac cùm hoſtem, qui ſe obiiciebat ei, feriret, ex violentia ictus, quem caſſidi intulit, enſem fregiſſe: non ceſſiſſe loco tamen, ſed ibi reſtitiſſe, atque eum tenuiſſe. *Plut. in Sylla.*

Scipio Æmylianus, cùm in Hiſpania ſub Lucullo duce militaret, atque Intercatia præualidum oppidum circumſideretur, primus mœnia eius conſcendit: neque erat in exercitu quiſquam aut nobilitate, aut animi indole, aut futuris actis, cuius magis ſaluti conſuli & parci deberet: ſed tunc clariſſimus quiſque iuuenum, pro amplificanda & tuenda patria, plurimum laboris ac periculi ſuſtinebat: deforme ſibi exiſtimans, quos dignitate præſtaret, ab iis virtute ſuperari. Ideóque Æmylianus hanc militiam, aliis propter difficultatem vitantibus, ſibi depopoſcit. *Val. Max. l. 3. c. 2.*

Titi Veſpaſiani, in expugnandis Tarichæis, Galilææ vrbe munitiſſima, fortitudinem & gloriæ ſtudium, qui cum paucis potius victoriæ florem, magno cum periculo, præcipere voluerit, quàm maiores copias & auxilia expectare, vt qui primus cum equo per lacum Geneſarenſem vrbem intrare fuerit auſus, pete ex *Ioſephi l. 3. Bell. Iud.*

In expugnatione Hieroſolymorum ſub Tito, Iulianus centurio ex Bithinia non ignobilis, vbi Romanos, qui Antoniam arcem inuaſerant, iam cedere, & malè pugnare conſpexit, ſubitò proſilijt, & Iudæos victores ſolus ad interiorem templi angulum perſecutus eſt, cùm vim & audaciam illius nemo ſuſtineret, eáque ſpecie nihil Cæſari admirabilius, aut aliis horribilius viſum eſt. Verùm, calceos habens creberrimis atque acutis clauis, more militari, ſuffixos, dum ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo curreret, labitur, magno cum armorum ſono: & mox à Iudæis, priuſquam ſurgeret, telis oppreſſus, magno Rom. omnium cum mœrore occubuit. *Idem l. 7. c. 4.*

In oppugnatione Hieroſolymorum Titus milites ſuos hortabatur, vt Antoniam arcem munitiſſimam caperent. Cæteris magnitudinem periculi præſentis timentibus, Sabinus Syrus, gregarius miles, ſtatura puſillus, ſed animo heroico præditus, animam ſuam ſe Cæſari daturum profeſſus, ad murum properat: ſequentibus XI. aliis virtutis eius æmulis. Et iam ſumma muri mira audacia prehenderat, hoſtéſque in fugam verterat, cùm ictu lapidis cum maximo ſtrepitu pronus decidit, & à Iudæis ſagittis eſt confectus. Cæteri ſaucij in caſtra relati. *Idem l. 7. c. 1.*

Sapris cuiuſdam militis Rom. fortitudinem in vrbe Perſarum Beiudaës expugnanda, & miro poſt alteram repulſam occupando, pete ex Suida: qui illum corpore quidem Tydeo Homerico confert, animo verò Herculi etiam præfert.

Quum Ioannes Zimiſca Imp. Periſthlabam, regiam Bulgarorum vrbem obſideret, parumque proficeret, tandem quidam Miles dextra gladium tenens, læuâque ſcutum ad capitis defenſionem elatum geſtans, primus per ſcalam in murum euaſit. Scythæ ſe de muris deijcere præcipites. *Cedrenus.*

Godofredus Bolonius, Lotharingiæ dux, & Euſtachius frater, in Hieroſolymorum expugnatione laboris atque periculi plena, in qua vtrinque obſeſſi atque obſidentes plu- A rimum ſanguinis effuderunt, primi in muros euaſerunt; ponte iacto à lignea turri, quam ipſi muris admouerant. Viam enim militibus virtute ſua ad capiendam vrbem, vt præſtantes duces decet, ipſi ſtrauerunt, nulla ad eam inueniendam rem militum induſtria vſi. *Sabell. l. 4. c. 6. & Aemilius.*

Ianus Fulgoſius, Genuenſium dux cum ſe a fratribus patruelibus patria pulſum, etſi ſatis noſſet Bernabam Adurnum aduerſæ factionis principem, qui cum ducis titulo Genuæ rerum potiebatur, præter ſexcentos Aragonij Alfonſi milites, magno alio ſolitari numero ſeptum eſſe: intrepidus vna trireme, anno Salutis 1447. Genuam nauigauit: noctéque intempeſta cum quinque atque octoginta viris vrbem ingreſſus, ad palatium peruenit. Illic prætorium adortus, cùm penè omnes vulneribus confecti eſſent, ipſe quoque crure atque facie ſaucius, ducatum Genuenſem, & immortalis gloriæ famam, ex eo prælio retulit. *Fulg. l. 3. c.*

Vladiſlao Vngaris imperante, Paulus Kiniſius infra Sinderouiam caſtellum Turcicum multa præda refertum, nocte ex B improuiſo aggreditur. Quidam Groatus eximiæ virtutis murū aſcendit: & quanquam vigintiquinque vulneribus affectus, præſidium de munitionibus deiecit: & ſuccedentibus impigrè ſociis, muri partem defenſoribus vacuam tradidit. Eum rex murali corona, ducentis aureis nummis, purpureáque veſte donauit. *Bonfinius l. 3. Dec. 5.*

In eo bello, quod aduerſos Norembergenſes bellicoſiſſimus Albertus Marchio Brandeburgenſis eximiè geſſit: Grauenburgum ab eo multâ vi oppugnatum eſt. Id oppidum in valle iacet xx. millibus paſſuum à Nurenberga, muro ac foſſa munitum: in quo præter oppidanos quingenti milites præſidio inerant. Oppugnatio quatuor diuerſis locis cœpta eſt. Albertus ſibi eam oppidi partem elegit, qua murus altior, & foſſa profundior fuit. Inſultu facto ab ea parte, qua oppidum captum eſt, ſecundus ex omnibus ipſe murum aſcendit, in oppidum verò primus deſcendit. Circumuentus ab oppidanis tamdiu pugnam ſuſtinuit, donec alij ſuppetias tulerunt. Oppidum captum direptumque eſt, feminis nulla vi illata. *Aeneas Syl. l. 3. Com. in Panorm.*

ARCES FORTITER EXPVGNARE, OCCVPARE.

Cùm iam Ferdinando II. Neapolitano regi ad inſulam Iſchiam, quæ antiquis Ænaria fuit, ob ſuorum perfidiam, & Gal- C liæ regis Caroli VIII. ſucceſſus nauiganti; nihil præter difficultates laboreſque obiiceretur, cùm arcis præfectus eum vno tantùm comitatu in arcem admitteret: rex vt intromiſſus fuit, ſeſe in eum tanto impetu coniecit, vt & ferocitate, & regiæ maieſtatis recordatione, ſic cæteros perterrefecerit, vt euestigiò tum præfectum ipſum, tum arcem in ſuam redigeret poteſtatem. *Guicciard. l. 1.*

Hoſtaſius Rauennas miles, primus Ticinenſem arcem, Gallis militans, irrupit: & à Lotrechio in præmium nauatæ operæ, æneam equeſtrem ſtatuam Antonini Cæſaris impetrauit. *Iouius l. 25. Hiſt.*

FORTITVDO LVDICRA, IN SVPERANDIS HOSTIBVS LVDICRIS.

¶ *Simulacra pugnæ ad corporis exercitia pertinent, ſi robur corporis ſpectes. At ſi vigorem animi, huius erunt loci, præſertim cùm ad ſeriam exercitationem referri debeant. Exempla ex* Titulis D Olympionicarum, Athletarum, &c. *peti poſſunt.*

PEDESTRIS.

Herodotus auctor eſt, Machlyes & Auſes circa Tritonidem habitare, quorum puellæ Mineruali ſacro velut in turmas diuiſæ, fuſtibus ſeſe & lapidibus inceſſant, faſſæ ſe patrium morem ſeruare. Si quę vulneribus occubuerint eas negant virgines fuiſſe. Quę omnium optima fortiſſimáque iudicata fuerit, ea Gręco armorum apparatu, & criſta Corinthia in currum ſublata, circa paludem multo ſuorū applauſu circumuehitur. *Sabell. l. 4. En. 1.*

Themiſtoclis filij Neocles & Demopolis, cùm alter ſtadium, alter dolichum ludis funebribus viciſſent, coronati ſunt ab ignaris. Quod cùm reſcitum eſſet, inimicis Themiſtoclis inſtigantibus & legis de exulibus commonefacientibus parum abfuit, quin lapidarentur. *Suidas.*

Commodus Imp. gladiatores retiarióſque circiter mille, aut vicit, aut occidit: trecenties ſexagies quinquies, victóque adhuc patre, ut ad certamen deſcendit. *Sab. l. 5. En. 7.*

EQVESTRES FORTES IN HASTILVDIIS. E

Tempore Theophili Imp. ſoſes captiuos Saracenos quidam fuit manu promptus, & manuum agilitate celebris, eques præclarus, ambidexter, inter equitandum duabus vtens haſtis, ſcitè admodum aduerſarios deiiciebat. Cùm ergo Magnus Domeſticus in Circo triumphum victoriæ eius agere iuſſus, ante reliquos hominem iſtum duceret: Imp. laudationibus eius inductus, equum conſcendere, duabuſque acceptis haſtis artis ſuæ ac præſtantiæ ſpecimen coram vniuerſis edere eum iuſſit. Id cū fieret, & imperitiores ſpectaculo delectarentur Theodotus cognomento Craterus, is qui non multò pòſt ſanctorum XLII. Martyrum cohortis princeps eſt factus, propius regi adſtans, ſubſannare Agarenum iſtum, & affirmare, nihil ab eo forte aut terribile agi. Imp. ægrè id ferre, Craterumque effeminatum & euiratum increpare, qui tale præſtare ipſe nihil poſſet. Contrà Craterus, duabus haſtis ſe neſcire vti neque enim hoc didiciſſe, quòd his nugis in bello nihil opus foret: ſed Dei auxilio fretum, vnica haſta iſtum equo deturbaturum. Imper. his verbis irritatus, per ſuum ipſius caput iurare, Cratero ſe vitam erepturum, niſi impleret facto, quod verbis iactaſſet. Et Theodotus ſtatim conſcenſo equo, haſtáque ſumpta cum Saraceno manum conſeruit, citóque eum equo præcipitem deiecit. Pudore quidem affectus eſt Imper. ab eunucho deiectum cernens Saracenū. ta- F men & virtutē hominis veneratus, & ſuos reuerſus, amicè compellatum Craterum, veſtibus honoris cauſa donauit. *Cedrenus.*

Carolus Martellus, Pipini Breuis filius (geſtis poſtea contra Saracenos clariſſimos) adoleſcens etiamnum nullo numero, cùm in principatum celebri conuentu ludi militares ea more agerentur: armatus totus, tres in clypeo martellos ſimili colore præferens, in circo, quoſcunque illi ſors obiecisſet, ſine diſcrimine proſtrauit. Verſis omnium oculis in armatum militem, quærebant omnes, Quis ille eſſet? Cunctis æquè ignorantibus, tandem ad poſtulata virginum ac dominarum galeam detraxit, & hinc cognomen Martelli traxit. *Cranz. l. 4. Suecie. c. 48.*

Tempore regum, Magni Ladalai Gothorum ac Sueonum, & Erici Danorum, in publico principum conuentu, apud Veſtrigothos in Scaris circa annum Sal. 1278. primum torneamentum ſiue haſtiludium celebratum eſt. In eo Magnus Dyſauald Sueonum nobiles ad ſingulare certamen prouocans, equum & centum libras argenti puri in præmium certaminis, propo- G nebat, ſi victus pugna exceſſiſſet. Eum Sueonibus Erengiſlus Plata, vir taciturnus, primo impetu, equo deiiciens, ſuperauit: equumque & argentum in victoriæ præmium reportans, documento Danis fuit, Sueones magis viribus, quàm verbis inſtructos, ad prælia deuenire. Itaque Dani viſo occaſu ſui Achillis, à torneamentis & verborum iactantia in longa tempora quieuerunt. *Olaus l. 14. c. 10.*

In regia vrbe Holmenſi, tempore regis Sueonum Chriſtophori, quidam Holſatus de genere Ramſorum, Suecorum ſingulos magno faſtu & contemptu ad ſingulare certamen prouocabat. Sueci iactantiæ eius potiùs, quàm viribus ſatisfacere cogitantes, Monachum quendam ordinis S. Dominici, veteranum equitem, ſed militia defunctum, equo valido, armis ornatum, galeáque tectum, ac haſta munitum, in arenam producunt. Is Holſato congreſſus, eum ab equo deiecit: ſimiliter & reliquos omnes, quotquot occurrere ſunt auſi. Pluribus deinde reſtare non viſis, priuſquam loco abiret, iuſſus pro honore ſuo, deiecto vultu gynæceum ſalutare, galea depoſita, equoque cal- H caribus citato, ad monaſterium fugiens, cuius miles eſſet, monachali habitu & vita monſtrauit. *Idem.*

Vladiſlaus Boëmorum princeps haſtiludia Pragæ inſtituerat. In eo certamine Sobieſlaus frater natu minimus palmam tulit & ipſo etiam principe delecto monile gemmatum victoriæ præmium obtinuit. Quod cùm collo geſtaret, inuidis calumniæ anſam dedit, quaſi principi etiamnum inſultaret. Hinc ſuſpicionibus vtrinque auctis, cum Vacconem principem Sobieſlaos per inſidias trucidare curaſſet, quaſi delatorem ſui apud principem ageret, exilio ſolum vertere coactus fuit. *Dubrauius l. 11.*

Laurentius & Iulianus Medices, ciuilibus artibus exornati, armorum equitandique peritia tantum vix dum pubeſcentes, excelluere, vt Iulianus iuuenilis decoris auidus, propoſito ingenti præmio, nobiliſſimos ac fortiſſimos quoſque equites è tota Italia ad ludicrum certamen inuitarit. Cui ſpectaculo, apparatu frequentiáque hominum valdè memorabili, Petrus pater præfuit: annotatúmque eſt, Iulianum acclamantibus ac fa-

Pin arch. & *Arrianus* hoc tacent. Quòd leonem, cùm venaretur, A excepiſſet, ac vno vulnere occidiſſet, fabulam otiam putat *Q. Curtius. Val. Max. l. 9.* cum leone cæſum tradidit.

Dion ſcribit Acilium Glabrionem conſulem in Albanum ab Domitiano euocatum, per Iuuenalium feſtos dies, quos inibi celebrabat, iuſſumque cum ferociſſimo leone, ac viſendæ magnitudinis congredi. Sed prudenter in pugnam prodiens Acilius, feram confecit, Id quod Satyricus poëta doctiùs exequitur. *Cælius l. 13. c. 19. A. L.*

Conſtantinus Magnus, Imp. poſtea, puer etiamnum in re militari à Galerio Maximiano Orientis præfecto inſtituebatur. Ab eo, cùm iam adoleſcet, miſſus eſt cum exercitu contra Sarmatas, ferociſſimam gentem. In qua expeditione non modò hoſtes profligauit, ſed etiam Sarmatarum câtenatum Galerio adduxit. Galerius præ inuidia minimè ea victoria lætatus eſt: ſed vt cum leone in theatro pugnaret, hortatus eſt iuuenem, gloriæ ac laudis alioqui auidum. Superato quoque leone in certamine, cùm miris laudibus ſpectatores iuuenem efferrent, Galerius maiores meditatus eſt inſidias. Quas vt euitaret adoleſcens, aſſumptis fidiſſimis quibúſque ſociis, ad patrem Conſtantium Chlorum Occidentis Imp. perfugit. *Cuſpinianus.* B *A.D.*

Peredeus Roſimundæ & Helmichis adulteri conſilio, Alboinum Longobardorum regem occidit, & Rauennam primùm, inde Conſtantinopolim fugit. Ibi cùm ingentem leonem in arena confeciſſet: à Iuſtino Imp. vires tantas ſuſpectas habente excæcatus eſt. Cæcitatem vlturus, ſecretum principis colloquium poſtulauit, vt eorum quæ ſunt reip. maximè neceſſaria, commonefaceret: duobus cultris ſub vtraque manu deliteſcentibus, patricios duos internuncios interfecit. *Bonfinius l. 8. Decad. 1.*

Romanus Armenus, homo ruſticus, ſub Leone VI. Imp. claſſis præfecto ſeruiebat. Quidam noctu dum exploratum Saracenos abiret, leo ex harundineto proſiliens ceruorum multitudinem in paludem pellens, vnum ex iis lacerauit. Romanus ſuſpicatus Saracenorum aliquos in harundineto latitare, manè Græco igne harundinetum exuſſit, præterquam in ea parte, qua leo latuit, vento à contrario flante. Cùm igitur omnia lu- C ſtraret Romanus, & aceruum hunc miraretur ab igne ſeruatum, enſem dextra, læua pallium geſtans, cùm ſocio confabulabatur. Leone ex harundineto proſiliente, Romanus cùm pallium obiiceret, & in illud leo ſæuiret, à tergo enſe femora eius diſſecuit: ſociis interim fuga elapſis. Imperator eum donis honeſtauit: & iam moriturus, ad tutandum palatium eunuchum (vt moris eſt) dedit Phocam Domeſticum ſcholarum, quem terreſtris exercitus ducem conſtituerat: Romanum autem naualis exercitus principem fecit. Is poſtea obſequio ſuo tantum effecit, vt etiam viuo Conſtantino Porphyrogenito Cæſar ſalutaretur. *Cuſpinianus. A.D.*

Haraldus, profligato Olauo fratre viro ſancto, Dacorum rege ipſe quoque Byzantium aufugit: vbi à Barbaris falsò homicidij inſimulatus, obiectus eſt leoni, quem præter omnium opinionem occidit, Quo facto & ſupplicium remiſſum, & abeundi facultas data. Domum reuerſus, regnum adhuc a nemine occupatum facilè obtinuit. *Polyd. l. 8.*

Comes quidem Holſatiæ, truculentiſſimum leonem ab æmulis emiſſum, iuba arripuit, atque in caueam religandum adduxit, eóque ferrea catena conſtricto, illæſus exiuit. *Olaus l. 5. cap. 25.*

D Admiratus eſt Matthias rex Vngariæ cuiuſdam nobilis Poloni facinus, qui eſcam leoni libero & famelico abſtulit, atque eidem tantum terroris intulit, vt fugire non auderet, nec ſe loco mouere. *Ibid.*

Lupos.

Ioannes Hunniades, Triballorum ducis ſtipendia merens in venatione lupum perſequens, equo flumen tranauit, lupum confecit: pellem duci obtulit. Hoc facinore dux admodum delectatus: Det tibi vitam Deus, inquit: multos, quantum video, lupos conficies. *Chalcocondylas l. 5.*

Vrſos.

Skyoldus, Lotheri Danorum regis filius, immanem belluam ſubegit, quæ futuram in eo fortitudinem ominata eſt. Nã quum à tutoribus fortè, quorũ ſummo ſtudio educabatur, ſpectandæ venationis licentiam impetraſſet, obuium ſibi inſolitæ magnitudinis vrſum, telo carens, cingulo conſtrinxit, necandúmque comitibus præbuit. Ferum, ingenti roboris nobilitatem feras beſtias in homine deprehendere, illi parêre, ceruicéſque ſubmittere: quas exiguæ in degeneres. *Crantzius l. 1. Dan. c. 5. ex Saxone.* E

Apros.

Fabulantur Oeneum Ætolorum regem & Calydoniæ, primitias tum frugum, tum etiam domeſticorum animalium Dianæ offerre ſolitum. At cùm ſumptui parcere decreuiſſet, Dianam ſolitis primitiis defraudauit. Illa indignata, aprum inſignis magnitudinis, qui in Octa monte verſabatur, in Calydonium agrum immiſit, qui vniuerſam regionem deuaſtaret. *Ouid. l. 8. Metamorph.* Inter cætera damna, quæ illi regioni inferebat, cultiſſimam Oenei vineam, quam Ancæus multa diligentia plantauerat, populatus eſt. *Homerus in Iliade.* Ancæum ſeruis aſperum & immitem fuiſſe aiunt, dum eam vineam plantaret. Quare vnus ex iis dominum eius vineæ non guſtaturum eſſe fructum inquit. Ancæus vbi fructus ad maturitatem peruenit, ſeruum iuſſit ſibi vinum miſcere: & poculum ori admoturus, falſum fuiſſe eius vaticinium dixit. Cui ſeruus reſpondit:

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
Multa cadunt inter calicem ſupremaque labra.

F Ancæo populum tenente accurrit quidam nuncians, ab apro vineam deuaſtari. Ancæus depoſito poculo, arreptaque ſecuri, in aprum irruit, & vulneratus crure, vt ſenſit Pherecydes, interiit. *Pauſan. in Arcad.* Ancæum, cùm opem ferret Meleagro Oenei filio, à bellua interfectum, memoriæ prodidit. Ouidius in ventre vulneratum ait. Venatores ex vniuerſa Ætolia conuenerunt ad Meleagrum: Iaſon, Theſeus & Pirithous, Lynceus, Idas, Cæneus, Leucippus, Acaſtus, Amphycides, Oeclides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hyleus, Hippaſus, Neſtor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalanta, Peleus, Prothus, Cometes. Multi mortales periêre ab apro laniati. Scripſit *Ouid. l. 8.* à Meleagro in armo cæſum venabulo, at Iſacius in Chiliadibus in fronte: prioremque omnibus Atalantam Iaſonis, at non Schœnei filiam, ſagitta aprum percuſſiſſe. Quantæ fuerit magnitudinis hic aper, vel ex eo patet, quòd teſte Plinio vnus eius dens in hortis Cæſaris in templo Liberi patris, haud minor vnius pedis & quadrantis menſura ſpectabatur, *Nat. Com. Myth. l. 7. c. 3.*

Serpentes.

Cadmus Agenoris filius, ſerpentem interfecit, cuſtodem fontis Areiades: cuius dentes quum ſeuiſſet, nati ſunt protinus armati homines, qui mutuis vulneribus ſe confoderunt, vt fabulantur poëtæ. G

Fratrem Peraſi Argiuorum regis duci Pauſanias Phorbantem fuiſſe, filium Argi patrem Triopæ. Diodorus autem Siculus ſcribit Rhodienſes, cùm vi ſerpentum atrociter infeſtarentur, conſulto oraculo Phorbantem acceſſiſſe, data inſulæ parte, quam & ipſe, & eius poſteri tenerent. Ita liberos peſte illa decreuiſſe poſtea Phorbanti vita iam functo diuinos honores; quem tamen *Diodorus l. 5. c. 52.* videtur iudicare, non Phorbantem Argiuum, nec Peraſi, aut Argi filium, ſed Theſſalum Lapitho progenitum.

Secundus Ptolemæus Ægypti rex, cupiens & elephantos & alias mirabiles viſu ac viribus belluas ad ſe adduci, donis ac pecuniis multos ad elephantos, aliáſque feras capiendas pellexit. Venatores quidem Æthiopes decreuêre magnum ſerpentem viuum in Alexandriam ad Ptolemæum traducere. Cùm res hæc grauis difficiliſque eſſet, fortuna eorum conſilio opitulata eſt. Serpens erat triginta cubitorum longitudine iuxta aquas qui reliquo tempore immobilis, ſe in circulum colligens quieſce- H bat: accedentibus ad aquam potus cauſa cæteris animantibus, inſidiabatur, & circumnectens cauda depaſcebatur. Hunc conſpicati homines, cùm longior eſſet, hebeſque natura, laqueis & catenis ſeſe illo potituros ſperantes, primùm fidenter ad eum acceſſerunt. Beſtiæ appropinquantes, viſis igneis oculis lingua lambente ſingula, ſquamarum aſperitate, dum moueretur, ſtrepitum ingentem edente, dentibus inſuper eminentibus, oris quoque aſpectu horrido, immutato colore admodum exterriti ſunt. Itaque timidè iniectis ad caudam laqueis, ad contractum funibus corpus magnis ſibilis conuerſa bellua, propinquiſſimum ore captum viuum deglutiuit: alium fugientem cauda longè apprehenſum, atque ad ſe tractum occidit. Cæteri metu perculſi, fuga ſaluti conſuluêre, non tamen omittentes belluæ capiendæ curam, ſpe lucri timorem ſuperante. Eum arte & dolo ſunt aggreſſi. Primùm validis ſpiſſiſque funibus rete concauum naſſæ forma belluæ capax fecerunt. Tum ſpeculantes ſerpentis cubile, atque exitus reditusque notato tempore: vt primùm ſerpens ad conſuetum animalium

paſſum

paſtum prodiit, priore aditu ingentibus lapidibus terráque ob- A ducto, in proximo vallis loco latum in primis ingreſſum, tamen arctiorem interiùs, veluti cuniculum, cubile verſus in quo terè poſitum eſt, fecêre. Reuertenti à paſtu belluæ, coniectis procul telis, equorum item conſpectu latrantium canum multitudine, ad hæc tubarum concentu territum ſerpentem, ad ſolitum aditum coegerunt. Quem obſeptum cùm reperiſſet, illi inſequendo armorum equorúmque ſtrepitu tubarum inſuper clangore, & vroantium clangoribus obſtupefactam belluam ad præparatum aditum adegere. Quem ingreſſa, in rete incidit. Deinceps reluctantem, reteque dentibus magnis editis ſibilis lacerantem, compreſſerunt. Eam enim ad terram repoſuerant, & loca caudæ proxima pungentes, retraxerunt eius dentium lacerationem ad ſenſum dolentium partium. Eo pacto meritum ſerpentem deferentes Alexandriam reg. obtulerunt, mirandum ſpectaculum, & vix audientibus credendum. Deducto deinde paulatim ad contenendas vires cibo, feritas eius remiſſior reddita eſt: ita vt ob illius manſuetudinem obſtupeſcerent. Ptolemæus venatoribus tributo præmio, ſerpentem dimenſo enutriens cibo, ad regiam venientibus exteris pro mirando ſpectaculo oſtende- B bat. *Diod. l. 3. c. 2.*

Atilius Regulus Coſ. Rom. bello primo Punico apud Bagradam fl. in Africa, ſerpentem baliſtis atque catapultis cum vniuerſo exercitu vix tandem confecit. Eius interfecti corium longum pedes cxx. cum maxilla Romam miſit. *Gell. l. 6. c. 3. & Plin. l. 8. c. 14.*

Georgius martyr Cappadox, tribunus militum ſub Diocletiano, draconem maximum in Africa, exercitum terrentem, interemiſſe dicitur. Quæ tamen hiſtoria in Niceno concilio inter Apocrypha eſt habita. *Volat. l. 16. An brep. &* 22.

Syuardus Gothorum rex, filiam Auildam habuit, peplo ſemper obnuptam, ne formam ſuam alienæ libidinis irritamentum efficeret. Huic pater in artam admodum cuſtodiam relegatæ viperam anguemque educandos commiſit, pudicitiam eius reptilium cuſtodia vallaturus. Statuit etiam, vt ſi quis eius aditum fruſtra tentaſſet, protinus amputandum caput, paloque refigendum præberet. Tunc Alfus, Sigari Danorum regis filius, periculum profeſſus, animalia propè virginis conclaue excubantia debellare iuſſus, vt acriùs aduerſum ſe rabiem excitaret, cruenta corpus pelle contexit. Qua ſuccinctus, mox vt ſepti C valuas ſubiit, candentem chalybem forcipe comprehenſum, hiantis viperæ faucibus immerſit, eamque exanimem proſtrauit. Anguem deinde hiantem telo confecit. Cúmque ex pacto victoriæ pignus expeteret, refert Syuardus, hunc ſibi generum acceptari, in quem filia ſolidum optionis arbitrium contuliſſet. Regina cùm filiam à ſponſo non abhorrere intelligeret, grauiſſimis verbis in libidinem eius inuecta, eò deduxit, vt virilem veſtem induta, ex pudica puella ferocem piratam agere cœperit. Compluribus quoque eiuſmodi voti puellis in commilitium adſcitis, eò fortè loci peruenit, vbi piratarum agmen amiſſi bello ducis interitum deplorabat. A quibus ob formæ pulchritudinem piraticæ princeps creata, maiores muliebri virtute res edidit. Quam Alfus inſequens, tandem apud Finnos nauali prælio commiſſo, ex inſperato captam, & decuſſa galea agnitam, virilem cultum in muliebrem conuertere coëgit, ex qua poſtmodum filiam Guritham procreauit. Sed & Borcarus Alfi miles, Aluidæ comitem Gro nomine matrimonio complexus, filium ex ea Haraldum ſuſcepit, quem ſequens ætas Hyldetan cognominauit *Saxo l. 7.*

D Rex Suecorum Herothus, repertos in venatione angues duos filiæ Thoræ nutriendos commiſit, integrum bouem quotidie abſumere ſolitos. Qui cùm adulti peſtilentiſſimo halitu viciniam vrerent, rex inertis operæ pœnitens, potiturum filia, qui peſtem amouiſſet, edixit. Tum Regnerus Danorum rex, laneum à nutrice ſagulum, villoſaque femoralia, quibus inflictos anguium morſus eliderет, ſumpſit. Cúmque nauigio in Sueciam appuliſſet, malefactam veſtem, quò minus penetrabilis redderetur, gelu duratam præbuit; eaque amictus ſolus proceſſit ad regiam, & non armis modò, ſed etiam amictu virulento fruſtratus, inſiliens, cùm morſus clypeo, venenum veſte arceret ad vltimum iaculis vtranque belluam confecit. Cuius cultum rex curioſiùs contemplatus, quum hiſpidum animaduertiſſet præcipuè tamen in braccarum ſpeciem ludens, Lothbrogeum vocauit, adeóque ex laboribus recreatum generum adſciuit. *Saxo l. 9.*

Haraldus S. Olaui regis Norueglorum frater, magni Noruegiorum & Danorum regis patruus, exul Byzantium fugerat. Cæterùm ibi homicidij crimine damnatus, domeſtico draconi lacerandus obijcitur. Cui in carcerem cuius fidus ſeruus vltrò E ſeſe comitem obtulit. Vtrumque is, qui cuſtodiæ præerat, curioſiùs obſeruatum, per os amicti interiorem excuſſúmque immiſit. Veſtibus exuto miniſtro, Haraldum verecundiæ gratia linteo tantùm diſcinctum excepit. Ab eodem clam armilla donatus, piſciculis pauimentum inſtrauit, vt haberet draco, in quo primæ famis impetum effunderet, eorúmque oculi paulatim ſe in tenebris intelligerent. Haraldus lecta cadauerum oſſa telæ implicuit, iiſdémque in vnum globum coactis, veluti clauam effecit. Cúmque draco in obiectam prædam irrueret: dorſum eius veloci ſaltu conſcendens, cultellum tonſorium, quem ſecum clam attulerat, vmbilico, qui ſolus ferro patebat, immerſit. Eum cultellum Valdemarus rex, rubigine exeſum, familiaribus ſæpè monſtrare ſolebat. Seruus interim clauæ extemporariæ belluæ caput crebris ictibus contudit. Rex fortitudinis admiratione, nauigio ſtipendióque donatos abire permiſit, virtutémque colere, quàm culpam ponire maluit. Reuerſus Haraldus, mortuo iam Magno nepote, Noruegiam occupauit, & inde arma in Daniam tranſtulit, victóque duplici prælio Suenone, in Angliam euocatus, cæditur. Hinc Mali cognomen traxit. F *Saxo l. 11.*

Heluetiæ pagus eſt Tranſyluania. Cùm primùm coleretur, draco terribilis grauiter incolas vexabat. Vinkelriedus cædis cauſa exul, draconem ſe perempturum profeſſus eſt, ſi ſibi in patriam redire liceret. Cum dracone cōgreſſus, belluam interfecit, & victoriæ cauſa cruentum gladium extulit. Sanguis igitur in brachium diſtillans, cùm corpus nudum infeciſſet: reditum in patriam victori conceſſit, victoriæ tamen fructum eripuit. *Stumpfius in Heluetia Chron.*

Draco ex monte in vrbem Mediolanenſem irruens, magnam ſtragem hominum, qui ad operas & agros pergebant, facere non ceſſabat. Mulierem nullam, vt aiunt lædebat: viris tantùm infeſtus erat. Plurimi beſtiam illam, vt interficerent, contra eam ibant: verùm nihil proficientes, extrema quæque patiebantur. Tandem Mariangelus, Mariangelorum familiæ princeps, natione Britannus, ſiue Anglus, miniſtrum ſuum ſemetipſum armatura, quæ totum corpus tegeret, armans, obuiam belluæ proceſſit. Miniſtrum igitur cùm bellua voraret, & medium in rictu portaret, nec eum in ilia dimittere, vel euomere poſſet: ſecuri belluæ caput amputauit. Draco in hunc modum periit, ciuitáſque liberata ab iſta beſtia, à qua ſubinde oppugnabatur. G Mariangelum ducem elegit, & contra hoſtes ire iuſſit. Nec multò pòſt, vt ſibi Mediolanenſem principatum conſtabiliret, ſatellites corporis ſui cuſtodes delegit. Quo regnante, generatione demùm quarta pòſt, principatus in Philippum deuenit, cum quo Veneti bellum geſsêre. *Chalcocondylas l. 4.* Hic Otho Vicecomes fuit ex comitibus Angleriæ, qui barbarum quendam, viperam in armis geſtantem, ſtrauiſſe dicitur, anno Sal. 1096. *De quo ſub Tit. Monomachia, Gloria cauſa.* Ioannes autem poſtea Galeacij Vicecomitis F. Philippus Maria, Angleriæ comitatu donatus, ſuis Mariangelorum nomen reliquit, circa annum 1400.

Monſtra quæuis terreſtria.

Mineruam Ammonis Libyæ regis filiam ſcribunt per omnem vitam virginitate ſeruata, prudentia claruiſſe: multaſque cùm ingenio præſtaret, ab ea artes repertas. Belli quoque exercitio deditam, cùm robore corporis vigeret, multa feciſſe memoratu digna: & Ægydem peremiſſe, feram ſtupendam, ex terra na- H tam; & antea, vt quæ natura plurimum ignis ex ore euomeret, inſuperabilem pugna. Ea primùm in Phrygia apparuit regionem quandam comburens, quæ hucuſque exuſta Phrygia dicta eſt. Deinde ad montem Taurum tranſcendens, ſyluas continuas vſque ad Indos incendio vaſtauit. Poſtmodum per mare in Phœniciam reuerſa, ſyluas Libani incendit: pérque Ægyptum in Libyam profecta, ad loca peruenit occidua. Poſtremò ſyluis circa Ceraunia deſtructis, omnique incenſa regione, cùm homines partim flamma abſumpti eſſent, partim timore patriā linquentes ad remotiora diffugerent loca: Mineruam ferunt, tum ſapientia, tum fortitudine ac viribus fretam eam feram necaſſe, pellem pectori circumdediſſe, tum veſtitus tutelæque gratia, tum ad virtutis partæque gloriæ memoriam oſtendendam. At vero belluæ mater terra commota, deorum hoſtes Gigantes peperit, quos poſtmodum Iupiter Mineruæ, Bacchique ac cæterorum ope deorum deleuit. *Diod. l. 3. c. 1.*

Acriſio de maſculis liberis tollendis oraculum conſulenti, reſponſum eſt, E Danaë filia ipſius naſciturum filium, à quo occidendus eſſet. Itaque territus, æreum thalamum ſubterraneum A parauit, in quo filiam incluſam adſeruabat, ne cum viro quopiam rem habere poſſet. Iupiter autẽ amore virginis correptus in aurum transformauit ſeſe, atque ita per impluuium in Danaës gremium illapſus, eam grauidam fecit. Natus eſt Perſeus. Quod ſimulatque reſciſſet pater, ipſam matrem vnà cum infanti, ſcrinio incluſam, in mare præcipitem dedit. Porrò ſcrinio forte fortuna ad Seriphum inſulam delato, Dictys ſublatum ad ſe Perſeum aluit. Polydectes autem, Dictys frater, qui Seriphiis imperitabat, Danaen amare cœpit: verùm Perſeo iã adulto, non potuit ea potiri. Proinde conuocatis amicis, & inter hos Perſeo, ait, ſe velle certamen edicere ſuper Hippodamiæ Oenomai filiæ nuptiis. Perſeus autem exiſtimans, ſi cum Gorgonis capite pugnaret, neminem poſſe obſiſtere, præter alia poſtulauit equos, ductuq; Mercurij ac Palladis peruenit ad Phorci filias, Memphedem, Ennyo & Dino. Has aiunt ſtatim natas anus fuiſſe, tum vnicum duntaxat oculum fuiſſe tribus, vnicum item dentem: his viciſſim inter ſe partes vtebantur. Hæc cùm Perſeus abſtuliſſet, repoſcentibus illis, ait redditurum ſeſe, ſi viam commonſtraſſent, quæ ad Nymphas duceret. Erant his Nymphis alata talaria, & cibiſis quæpiam, quam arculam ſeu B peram putant fuiſſe. Habebant & Plutonis galeam, quam qui geſtaret, is quoſcunque voluiſſet, videbat, ipſe nemini conſpicuus. His igitur inſtructus Perſeus, volucer iam ob talaria, ad Gorgonas ipſas deuolauit. Erant autem Gorgones tres ſorores, Euryale, Stheno, Meduſa. Erant his capita, draconum ſquamis obſita, præterea dentes maximi, ſuum inſtar, ad hæc manus & alæ quibus per aëra ferebantur. Aderat inſuper ea vis, vt intuentes ſeſe in ſaxa verterent. Porrò ſola Meduſa è tribus mortalis erat. Hanc igitur inuaſit Perſeus: & oculis defixis in clypeum æreum, per quem tamen ipſam Gorgonis imaginem aſpiciebat, manum porrigens, quam Pallas in Meduſam dirigebat, caput Meduſæ deſecuit. Aduolantes reliquæ duæ ſorores, Perſeum quidem inſequebantur, verùm cùm illum ob galeam Plutonis videre non quirent, retrò abiêre. Itaque Perſeus reuerſus in Seriphum, Polydecten aggreſſus eſt, amicorum auxilium implorantem. Quibus ad regiam concurrentibus, Perſeus Gorgonis oſtenſo capite, quotquot obtuerentur, in ſaxa vertit. Sublato igitur Polydecta, & Dicty in fratris locum ſubſtituto, Gorgonis caput Palladi dedit, galeam Mercurio, cúmque hac peram ac talaria: ille rurſum Nymphis reſtituit. *Eraſmus in Adagiis ex Ægymo.*

Bellerophon, qui Chimæram interemit, patria fuit Corin C thius, Glauci filius, Siſyphi nepos, vt teſtatus eſt *Dexippus Corinth. l. 2. de rebus patriis, & Pauſan. in Corinthiacis.* Hipponus antea dicebatur. Aſt vbi Bellerum Corinthium, vel, vt maluit Phœnix Colophonius, Deliadem proprium fratrem, vel vt Philemon putauit Pirenen, vt verò Dorotheus Sidonius Alcimenen interemiſſet, non ſolùm nomen, ſed patriam etiam mutauit. Argis à Prœto perhumaniter expiatus, & in hoſpitium acceptus eſt. Paucis interiectis diebus Antea, vel Stheneboea Prœti vxor eius amore capitur. Quem cùm nullis blanditiis poſſet ad adulterium allicere, apud Prœtum tentatæ pudicitiæ accuſauit. At Prœtus hunc ipſe quidem iure hoſpitij interficere noluit: ſed ad Iobatem generum ſuum in Lyciam miſit, occidendum, literaſque dedit obſignatas, in quibus exterminatio continebatur. Cùm verò ſolennitas quædam per illud tempus in Lycia celebraretur, fuit ab Iobate per nouẽ dies admiſſus in conuiuium: ac decimo tandem die Iobates literas ſoceri ape D ruit. At cum illum ipſe interficere nollet, imperauit vt Chimæram, Solymos, & Amazonas ſuperaret, teſte *Homero Iliad. 2.* Dij cognita illius innocentia, Pegaſum alatum equum, natum è Neptuno & Meduſa, vel è ſanguine Meduſæ, dum eius caput à Perſeo cæderetur, illi dederunt. Eo vectus, primùm Chimæram occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Redeuntem multi e Lyciis in inſidiis collocati repente adoriuntur. Quibus profligatis, incolumis ad Iobatem reuertitur. Eius fortitudinem admiratus Iobathes, Philonoën filiam in matrimonium illi dedit, è qua Iſandrum & Laodamiam & Hippolochum ſuſcepit. Prœti vxor cicuta ſibi mortem conſciuit. Iobates ſucceſſorem regni Bellerophontem inſtituit. Bellerophon felicitate elatus in cœlum quoque aſcendere ſuper equo Pegaſo voluit. Iupiter oeſtrum equo immiſit. Bellerophon præceps in terram deturbatus in Aleam Ciliciæ planiciem cecidit, cæcuſque factus interiit. Pegaſum nunc ſublimem, nunc depreſſum per aëra volantem, Aurora impetrauit à Ioue, vt ab eo vecta quotidianum curſum conficeret. *Caryſtius in hiſtoricis commentariis* tres populos à Bellerophonte victos ait, idque ſiue factum per E triplicem Chimæræ formam, ait *Zezes Hiſtor. 14. Chil. 7. Alcimus in rebus Siculis, & Syracuſius Nymphodorus* Chimæram Lyciæ montem eſſe dixerunt, in quo ignis efflaretur. Eius in ſumma parte leones dicti ſunt habitaſſe: in medio erant vberrima & amœniſſima paſcua: ad radices ſerpentes complures. Quæ res locum dedit fabulæ, quòd Chimæra monſtrum eſſet è tribus diuerſis animalibus compoſitum, πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα, vt inquit Homerus. Cuius caput & pectus eſſet leonis, ignemque efflaret ex ore, venter capræ, cauda Draconis. Hunc locum Bellerophontes cùm feciſſet habitabilem, dictus eſt monſtrum illud ſagittis confeciſſe. Scriptum fuit à *Theopompo l. 7. rerum Philippicarum*, Chimæram non fuiſſe ſagittis transfixam, ſed haſta petitam, quæ plumbum haberet in ſumma parte collocatum. Quam partem haſtæ Bellerophon in os Chimæræ [illegible] intruſiſſet, plumbum igne colliquefactum in ventrem Chimæræ defluxit, & combuſſit inteſtina. *Agatharchides Gnidius l. 5. rerum Aſiaticarum.* Chimæram mulierem fuiſſe Amiſodori tradit, qui imperauit Lyciæ, quæ duos fratres haberet Leonem & Draconem. Hi cùm Lyciæ loca incurſionibus & inſidiis opportuna cum magna F manu occupaſſent, adeuntes ea loca obtruncabant. Ob concordiam igitur fratrum & ſororis, corpus vnum tria habere illa capita fabulati ſunt. Hos Bellerophontes ſuperauit, & in ſeruitutem redegit. *Zezes in Lycophronem. Natalis comes Mythol. l. 9. c. 3.*

Regnante Argis Crotopo, eius filia Pſamathe puerum, quem ex Apolline pepererat, vt patrem, à quo ſibi plurimùm metuebat, celaret, expoſuit. Cúmque ita accidiſſet, vt à canibus regij pecoris cuſtodibus dilaceraretur, Apollo Argiuis diram quandam belluam immiſit, Pœnam ipſi appellarunt, quæ è matrum gremiis infantes rapiebat. Monſtrum verò illud Corœbus Argiuorum miſericordia adductus confecit: Verùm cùm Dei ira nihil remiſiſſet, & peſtilenti morbo ciuitas vexaretur, venit Delphos iuuenis vt de Pœnæ cæde Apollini ſatisfaceret. Pythia, cùm illi in patriam reditum negaſſet, vt è templo tripodem tolleret, imperauit, quoque loco excidiſſet, ibi vrbe condita vt conſideret. Cùm itaque tripos illo imprudente lapſus ad Geranium montem excidiſſet, in mentem ei continuò oraculi venit, & ibi vicum, cui Tripodiſco nomen fuit, condidit. Corœbi verò ſepulchrum Megaris eſt, in quo inſcripti elegi rem G totam de Pſamathe & Corœbo teſtantur. Tumuli inſigne eſt Corœbus Pœnam conficiens: quæ ſigna omnium, quæ in Græcia è lapide facta viderit, antiquiſſima eſſe iudicat. *Pauſan. in Atticis.*

In imo Parnaſſi, verſus meridiem, mons eſt (vt *quarto Alteratorum libro Nicander* narrat) Cirphis, propè Criſſam, inque eo etiamnum antrum prægrande, in quo fera degebat olim ingens & monſtroſæ magnitudinis adeò, quam alij Lamiam, alij Sybarin nominabant. Ea fera ſingulis diebus in agros graſſabatur, pecus homineſque rapiens. Iamque Delphi de mutandis ſedibus cogitabant, & oraculum conſulebant de loco in quem migrarent. Tum Deus, malo eos iſto liberatum iri pronunciauit, ſi manentes vellent ad antrum exponere puerum vnum de ciuium filiis. Ipſi mandata peragebant. Sorte ad hoc ductus eſt Alcyoneus, Diomi & Meganiræ F. quem vnum pater genuerat, & vultu & indole præditus eleganti. Eum coronis redimitum, ſacerdotes ad Sybaridis ſpeluncam adduxerunt. At verò genij H cuiuſdam impulſu Eurybatus Euphemi F. ab Axio fluuio genus trahens, in Alcyoneum, cùm is ad antrum duceretur, incidit: & ſciſcitatus cauſam viæ, Alcyoneo detractas coronas ſuo impoſuit capiti, ſeque eius loco duci iuſſit. Abductúſque ad antrum à ſacerdotibus irrupit, Sybarimque e lecto vi abreptam in lucem protulit, ac de ſaxis præcipitem egit. Ea capite ad imos Criſſæ proceſſus alliſo, eo è vulnere deceſſit. Cæterùm iſto è ſaxo fons erupit: qui ab incolis Sybaris dicitur. Inde etiam Locri vrbem Sybarim condiderunt in Italia. *Antonius Liberalis.*

Marinas belluas

Cùm quæcunque ad mare agerentur pecora, ex inſidiis Triton adoriretur & raperet, inuaderet etiam leuiora nauigia, Tanagræi vini craterem exponunt. Ad eum cùm accurriſſet Triton, odore allectus potus, & ſomno correptus, de litoris tumulo præceps collapſus eſt. Mox à Tanagræo quodam bipenni caput ei à ceruice abſciſſum. Eò factum, vt eius ſtatua in Bacchi templo Tanagræ ſine capite cernatur. Qui vero tunc eum temulentum vidêre, à Baccho occiſum crediderunt.

derant *Pauſanias in Bæoticis, qui Tritonis monſtri marini figuram* A *deſcribit.*

Alexandri Magni Claſſis in Oceano Indo cum ingenti thynnorum multitudine, non ſecus atque cum hoſte legitimo, nauali prælio decertauit. *Plin. l. 9. c. 3.*

Orca Gaditani Oceani bellua, in Mediterraneum penetrans, in portu Oſtienſi viſa eſt, oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum, inuitata naufragiis tergorum aduectorum è Gallia: ſatianſque ſe per complures dies, alueum in vado ſulcauerat, accumulata fluctibus, In tantum, vt circumagi nullo modo poſſet, & dum ſaginam perſequitur, in fluctibus propulſa, emineret dorſo multum ſupra aquas carinæ vice inuerſæ. Prætendi iuſſit Cæſar plagas multiplices inter ora portus: profectúſque ipſe cum prætorianis cohortibus, populo Rom. ſpectaculum præbuit, lanceas congerente milite è nauigiis aſſultantibus, quorum vnum mergi contigit, reflatu belluæ oppletum vnda. *Idem. l. 9. c. 6.*

ERGA INANIMATA FORTES IN
IGNE SVPERANDO, EXTINGVENDO, ARCENDO.

Palladium vetus Troianum, quod ab Ænea in Italiam portatum eſſe dicunt cum magnis diis, poſt Albam delatum collocatum fuit ab Hoſtilio rege in æde Veſtæ; Quæ cùm defla- B grarct, Metellus pontifex maximus Palladium ex incendio rapuit. Ob quod factum magni ſunt illi poſtea honores habiti, idque ſub recentem Rom. & Carthaginenſium pacem, primo Punico perfecto bello, ante Fimbriam plus centum & quinquaginta annis. *L. Viues in librum 3. Auguſt. de Ciuitate Dei, cap. 7.*

AQVA SVPERANDA, ARCENDA

☞ *Conſule Tit. Exploratores nouarum regionum.*

Veterum hiſtoriis atque fabulis Argonautæ celebratiſſimi. Quorum nomina hæc referuntur apud Orpheum: Orpheus, Caſtor, Peleus, Echion, Iphiclus, Phalerus, Aglaus, Hercules, Pollux, Æthalides, Actorides, Butes, Iphitus, Areius, Tiphis, Mopſus, Eurytus, Buphagus, Oileus, Admetus, Ancæus, Amphion, Calais, Periclymenus, Aſterion, Cæneus, Idas, Idmon, Philtas, Nauplius, Palæmonius, Aſterius, Anchiſteus, Meleager, Eurydamas, Lynceus, Canthus, Leodocus, Iphidamas, Erginus, Polyphemus, Actorion, Telamon, Menœtius, Cepheus, Tænarieus, Augias, Zetes, Hylas, Iaſon, Apollonius verò Rhodius, hos recenſet: Orpheus, Aſterion, Polyphemus, Iphiclus Admetus, Eurytus, Echion, Æthalides, Coronus, Mopſus, Eurydamas, Menœtius, Eurition, Eurybotes, Oileus, Canthus, Cly- G tius, Iphitus, Telamon, Peleus, Butes, Phalerus, Tiphys, Phlias, Talaus, Areius, Leodocus, Hercules, Hylas, Nauplius, Idmon, Pollux, Caſtor, Lynceus, Idas, Periclymenus, Amphidamas, Cepheus, Angeus Lycurgi filius. Augeas, Aſterius, Amphion, Polyphemus Neptuni ſiue Euphemus, Erginus, Angæus, Meleager, Laocoon, Iphiclus Theſtiæ filius, Iphitus Nauboli, Zetes, Calais, Acaſtus.

Vaſcus Gama Luſitanorum claſſis primæ ad luſtranda Africæ littora, ab Emmanuele rege miſſæ nauarcus, in promontorio Bonæ ſpei ſuperando ſingulari fortitudine vſus eſt. Fluctus erant immaniſſimi, tempeſtates perfrigidæ & aduerſæ: tenebræ verò aſſiduæque procellæ, cùm ſemper in illa regione ſtatis temporibus, quibus Sol Septentrionalem plagam luſtrat, valdè horribiles ſint, atque pertimeſcendæ, tum illis, qui nondum fuerant eos fluctus experti, tantum terroris iniiciebant, vt omnem ſpem ſalutis abiicerent. Naues enim ita iactabantur, vt D modo nubes contingere, rurſus in imas profundi voragines detrudi viderentur. Ad hoc malum accedebat, quòd vltrà progredi nequibant. Demiſſis igitur velis, ventis obſequi cogebantur, ita tamen, vt varios flexus atque reflexus inirent, ne retrò cederent, ſed tempeſtatis aduerſæ finem in fluctibus expectarent. Quoties verò aliquid laxamenti dabatur, homines exanimati metu Gamam circumſiſtebant, illúmque orabant & obſecrabãt, ne vellet ſe homineſque illius fidei commiſſos tam horrendo genere mortis extingui. Fluctibus diu repugnari non poſſe: cederet tempeſtati, & claſſem, antequam fluctibus mergeretur, in patriam reduci permitteret. Cùm is conſtanti animo poſtulata reiiceret, multi de nece illius coniurationem habuerunt. Id cùm Gama Pauli fratris indicio cognouiſſet, inſidias ſumma vigilantia declinauit, & vincula magiſtris iniecit, ipſéque per ſummi magiſtri munus obiuit. Tandem cùm multis diebus hanc tempeſtatis atque perfidiæ molem inuicto animo pertuliſſet, tempeſtas commutata eſt, & ipſe cum reliquis ducibus ad finem promontorij peruenit, quod omnes, xx. die Nouembris, cum incredibili lætitia flectere inceperunt. Arbitrabantur enim, eo ſuperato, nihil ſibi impedimento futurum, quo E minus eò, quò tendebant, feliciſſime peruenirent. *Oſorius l. 1. rerum Emmanuelis.*

Ferdinandus Magallanus, quinque nauium claſſe à Carolo V. Imp. accepta anno 1520, oram prouinciæ Braſiliæ prætervectus, ad Auſtrum vltra æquinoctialem plagam nauigauit. Cùm menſe Septembri, tres & quinquaginta gradus, ab æquinoctiali regione ad Auſtrum nauigando, confeciſſet, fretum repetit, cui nomen Magallani impoſitum fuit, vt ſempiternum monimentum facinoris extaret. Sed tantum frigus Hiſpanos miſeros excruciabat, vt multi fœdè perierint. Fretum quadraginta millia paſſuum in longitudinem patet. Freto ſuperato, rurſus in æquinoctialem regionem, & in cœlum mitius atque tepidius iter inſtituit. Varij interim caſus hominem exagitarunt. Nam nauarchi cum reliquis Hiſpanis ab illo deſciſcere voluerunt, & ei inſidias intenderunt: & quidam ex illis capitali ſupplicio affecti ſunt: & ipſe tandem in inſula, quam Matam appellant, cùm opem Regulo, qui ab illo auxilium poſtularat, attuliſſet, poſt bellum confectum, ab ipſo Regulo occiſus per inſidias fuit. Duæ tantùm ex illa claſſe naues (reliquæ namque amiſſæ fuerant) Tidurem, quæ inſula vna ex Malucia eſt, peruenêre. Vna ex illis octauo die menſis Septemb. anno Salutis F 1522. Hiſpalim appulit. Alteram vero nauem quia diſſoluta compage aquam accipiebat, Hiſpani in inſulam ſubductam refecerunt, & onere accepto profecti, Septentrionem verſus iter ſuſceperunt. Cùm vero commeatus illis deficeret, & multi frigore interirent: retro curſum flectere coacti ſunt. Ad Malucas autem appulſi, intellexerunt Luſitanos in inſula, quam Ternatem appellant, commorari. Itaque ad illos confeſtim mittunt, qui diceret, vt hominibus Hiſpanis, & eadem religione deuinctis opem in rebus deſperatis afferrent. Nauem eſſe laceram, magnam partem hominum, qui eà vehebantur, abſumptam, reliquos grauiſſimis morbis impeditos. Antonius Brittus, qui iam inſulis nomine Regis Emmanuelis imperabat, Garſiam Henricum cum nonnullis nauigiis extemplo miſit. Ab his Magallani comites fuêre continuo recepti, & ſingulari humanitate tractati. Nauis fracta fuit, & illi Luſitanis nauibus in Indiam, deinde in Hiſpaniam rediere. Hunc exitum claſſis illa habuit. *Oſorius l. 11. rerum Emmanuelis.*

FORTITVDO DEFENSIVA SVIIPSIVS
SVORVMVE.

VITAM SVAM ALIORVMVE FORTITER TVERI. G

☞ *Exempla pete ex Tit. Fortes duces, item, Fortes milites, Illic Conditionis, hic Defenſionis ratio habetur.*

Fabulantur Græci, Herculem, cùm in Ægyptum perueniſſet, ab Ægyptiis redimitum, tanquam Ioui immolandum, ſub pompa fuiſſe eductum: ac tantiſper quietem tenuiſſe, dum illi ante aram cum ſtetiſſent: ibi ad vim conuerſum, omnes interemiſſe. Quæ cùm dicunt Græci, videntur mihi ſe & naturæ Ægyptiorum, & morum ignaros prorſus oſtendere. Quibus enim nullam pecudem fas eſt immolare præter ſues, præterque boues, mares & vitulos, dummodo mundos, & anſeres: ij quâ ratione immolarent homines? Aut quomodo Hercules, qui vnus eſſet, & adhuc, vt aiunt, homo, tot millia virorum interemiſſet? *Herod. l. 2.*

Tarquinio Romam redire armis tentante, belli fortuna ſæpiùs in vtramque partem variauit. C. Martius Coriolanus ſtrenuè dimicans, in conſpectu Dictatoris militem Romanum, qui propè eum fuſus humi erat, non deſeruit, ſed protexit, inferentémque ſe repulit, & interfecit hoſtem. Itaque victoria dux potius, illum inter primos corona quercina donauit. Hæc enim ei, qui ſeruauit ciuem, de more datur, ſiue quercum potiſſimùm in honore habuerint cauſa Arcadum, qui Glandiuori H ſunt ab oraculo appellati; ſiue quod facilis vbique ſit ducibus huius copia arboris: ſiue ſacram Ioui vrbium præſidi coronam quercinam ritè dari ſeruato ciue, conſueuerint. *Plut. in Coriolano.*

L. Marcellus, cùm in manus Gallorum imprudens incidiſſet, circumſpiciendæ regionis, qua euaderet, cauſa equum in orbem flexit: deinde cùm omnia eſſe infeſta vidiſſet, precatus deos, in medios hoſtes irrupit. Quibus inopinata audacia perculſis, ducem quoque eorum trucidauit: atque vbi ſpes ſalutis via ſuperfuerat, inde opima retulit ſpolia. *Front. l. 4. cap. 4.*

Sempronius Tuditanus & C. Octauius, Tribuni militum, omnibus fuſis ad Cannas, cùm circumſiderentur, ſuaſerunt commilitonibus, vt ſtringerent gladios, & per hoſtium præ- A ſidia erumperent ſecum, id ſibi eſſe animi, etiamſi nemini ad erumpendum audacia fuiſſet, affirmantes. De cunctantibus XII. omnino equitibus vel peditibus, qui comitari ſuſtinuerant, repertis, incolumes Canuſium peruenerunt. *Front lib. 4. cap. 3.*

Æmilius Lepidus admodum iouenis, apud Ticinum, patrem liberauit ab hoſte, & hoſtem interfecit. *Liuius.*

Sub Attilio Calatino conſule Laberius Tribunus militum (quem nonnulli Q. Ceditium, quamplurimi Calphurnium flammam vocatum ſcripſerunt) cùm demiſſum in eam vallem videret exercitum, cuius omnia latera ſuperiora hoſtis inſidebat: depopoſcit & accepit à conſule trecentos milites: eoſque hortatus, vt virtute ſua exercitum ſeruarent, in mediam vallem decurrit. Ad opprimendos eos vndique deſcendit hoſtis, longóque & aſpero prælio retentus, occaſionem Conſuli ad extrahendum exercitum dedit. *Front l. 4. c. 5.*

Cn. Fonteius Craſſus in Hiſpania, cum tribus millib. hominum prædatum profectus, locóque iniquo circumuentus ab Haſdrubale, ad primos tantùm ordines relato conſilio, incipiente nocte (quo tempore minimè expectabatur) per ſtationes hoſtium erupit. *Ibidem.*

Attila Hunnorum rex, obſeſſa Aquileia, dum ſpeculatum ad B muros accedit, ab hoſtibus circumuentus, duobus interfectis, reliquos audacia & virtute ſua in fugam vertit, qui ſacroſanctè affirmarunt, ex illius oculis ignitos radios fulguris inſtar, emicuiſſe. *Nicolaus Olaus in eius vita.*

Principius & Tarmus fratres, Gothicis temporibus ex vrbe Roma ad pugnam egreſſi, aduerſus Vitigem, qui Beliſarium obſidebat, inclinata, diſiectáque vrbanorum acie, ſua hoſtibus in cædem ruentibus corpora obiêcere: ac tamdiu pertinaci ſtatu Barbarum remorati ſunt, quoad Principius in veſtigio concidit: alter vbi ſuos in tuto eſſe vidit, defunctus prælio, multiſque confoſſus vulneribus, ad Pincianam portam inter dulcium complexus & gratulationes expirauit. *Sabell. l. 4. c. 5. & l. 3. En. 8. & Ignat. l. 3. c. 2.*

Vitiges Gothorum rex, contra Beliſarium cum centum quinquaginta millibus armatis Romam venit: ac ponte Tyberino, qui à Beliſarij præſidio tenebatur, vltro fugientibus militibus potitur. Beliſarius eius rei ignarus, forte cum mille equitibus ad Tyberim ex patians, ex improuiſo in hoſtes incidit, ibique vel inuitus cogitur cum hoſtibus confligere: nec multùm abfuit, quin telorum ac miſſilium multitudine obrutus fuiſſet. Agnitus enim à Gothis, omnium iaculis & telis magno impetu petitur. Strenuè tamen pugnando ex eorum manibus elabitur, & ſaluus C Romam redit. Deſiderati ſunt in illa pugna Gothorum plus quàm mille: ex Romanis verò tantum octoginta. *Procopius, & Sabellicus En. 8. l. 2.*

Cùm Beliſarius Iuſtiniani dux Carthaginem ex improuiſo cepiſſet: Gilimer Vandalorum rex Afros ruſticos multa pecunia ſollicitat, vt Romanos vbicunque inuenirent diſperſos trucidarent, ſeque pro ſingulorum capitib. aureum daturum pollicetur. Illi vbicunque lixas in pagis victum quærentes offendunt, clàm capiunt, & eorum capita reciſa Gilimeri mittunt, pro quibus pecuniam accipiunt. Ibi memorabile quiddam geſſit Diogenes Beliſarij eques. Is enim cum viginti duobus ſcutatis militibus ad explorandos hoſtes miſſus, fortè in ruſticos incidit: qui cùm ſuis viribus diffiderent, rem ad regem deferunt. Rex trecentos delectos equites mittit, qui captos & viuos adducerent. Diogenes domum quandam ingreſſus in ſuperiore cœnaculo cum ſuis dormiuit, nihil omnino ſuſpicans, quia au- D diſſet hoſtes procul abeſſe. Vandali manè domum vndique cingunt. Interim quidam ex Romanis murmurantium voce & armorum ex ſomno excitatus, reliquos excitat: qui ad pugnam inſtructi, vna erumpunt, & ſcutis operti certatim hoſtes repellunt, omneſque euadunt, duobus tantùm deſideratis. *Procopius de bello Vandalorum l. 3.*

In pugna, qua Andronicus iunior Imp. ab Alexandro Bulgarorum principe victus eſt, ſtrenuè dimicans Cæſaris Filius Porphyrogeniti nepos, multis confixus telis, equo etiam ita vulnerato, vt cerebrum eius pateret, hoſtibus tergum dare noluit. Equus poſteaquam eum domum incolumem reportauit, ante domini fores expirauit. *Gregoras l. 10.*

Ioannes Zimiſce imperante, pugnabant contra Roſſos Romani. Dux Romanorum Theodorus ab Miſthela equo ſuo lancea confoſſo excuſſus, Scytham quendam cingulo arreptum, hac illac peltæ inſtar obuerſans, eo coniectas in ſe haſtas excuſſit, ſenſimque retrò abiens, ad ſuos reuerſus eſt, donec Romani Scythis vi repulſis, eum periculo eripuerunt. *Cedrenus.* E

In ea expeditione, quam in Palæſtinam ſuſcepit Fridericus Barbaroſſa, ferunt Alemannum quendam corpore ingenti, & robore inuicto præditum, populares ſuos longo interuallo ſecutum, pedetentim inceſſiſſe, equum trahentem, ex itinere fatigatum. Iſmaelitas verò circiter L. ſuis ſtationibus euagatos, illum vndique ſagittis petiiſſe. Cæterùm eum lato ſcuto tectum, & firmitate thoracis fretum, alacrem pertexiſſe, nihilo magis Barbarorum telis commotum, quàm ſi rupes eſſet: vnum autem cæteris iactantiorem, abiecto inutili arcu, longum enſem ſtrinxiſſe, & concitato equo, comminus illum gladio percuſiſſe. Alemannum verò gladio ambos anteriores pedes equi, tanquam fœnum amputaſſe enſémque in medium Perſæ caput ita impegiſſe, vt equite in duas partes diſſecto, etiam iumenti tergum, ſella quoque diſſecta, vulnerarit. Eo ſpectaculo Perſæ attoniti, non ampliùs auſi fuêre vnum eum laceſſere: qui nihil accelerato itinere, pedetentim veſperi in caſtra ſuorum peruenit. *Nicetas l. 2.*

Siuardus Noruegianus miles, ab hoſtibus captus, nautas, à quibus vehebatur potu exhilaratos perſuaſit, vt ſibi gubernaculi curam ſummi beneficij loco concederent. Quo impetrato, F nauim magno impetu concitauit, vt retineri amplius non poſſet: mox ſeſe de ſumma puppi in mare demiſit, littus tenuit, Haraldum regem improuiſus obtruncauit. Nauali alio prælio interfectis iuxta ſe ſociis omnibus, nauim diu ſolus defendit, inde ſaltu in mare ſe deiiciens, dum natat, arma ſibiipſi detrahit, & veſtes, quarum colore prodebatur. Cùmque diu ſub aquis delituiſſet, reſpirandi neceſſitate emergens, ab hoſtibus captus eſt & interfectus. *Olaus lib. 10. c. 15. ex Saxone Grammatico.*

Hemmingus quidam, Abſalonis Roskyldenſis epiſcopi, in Dania armiger, leuibus armis inſtructus, ad diſcrimina ſubeunda promptiſſimus, contra Valagoſtenſes Sclauos pugnans, gladij, quo cinctus erat, longitudine impeditus, concidit. Ibi derelictus à ſuis inter crebras hoſtium haſtas, non tam ſuo, quàm fortunæ clypeo protectus, vt primùm in genua ſe erigere potuit, diſtricto ferro hoſtium tibias appetens, illis paulìſper cedere compulſis, ſociorum tandem accurſu oppugnatores vrbem repetere coëgit. Ita ad ſuos regreſſus, ac toto corpore integer repertus, admirationi viſentibus fuit.

Galeſcius Bardaſſinus, eques Siculus (cuius animi ac corporis robur inſigne fuit) præter alia ingentia facinora, cùm G Alphonſus ſenior Neapolitanus rex Plumbium obſideret) ita in Tuſco littore contra inſulam Iluam oppidum vocatur) conſpicatus tres hoſtium equites, cum multis aliis vrbe egreſſos, ad ſe venire, qui à ſuis longè aberat, vltrò illis occurrit, atque eorum vnum gladij capulo in galea percuſſum, attonitum ad terram proſtrauit: alium brachiis vi ictum ab ephippio extraxit, longéque abſtulit: tertium fugientem, ad portas vſque inſequutus eſt. *Ful. l. 3. c. 2.*

Cùm Maximilianus I. rex Rom. Rhetiam inuaſiſſet, A. D. 1499. in prima velitatione iuxta oppidum VVerdenbergam Ioannes Valius Glaronenſis, ſolus XX. equitum cataphractorum loco opportuno impetum ſuſtinuit, tres ipſorum equis deiecit, gladio & haſta fretus. Viri fortitudinem admirati hoſtes, promiſſa incolumitate Veldkirchiam deduxêre, & diplomate eius virtutem teſtati, ad ſuos dimisêre. *Stumpfius.*

Chriſtophorus Valdemari Danorum regis F. bello piratico contra Rogianos, cùm ad litus nauem appuliſſet, tanta ſaxorum vi ab hoſte petitus eſt, vt de ſe tuendis potiùs quàm offendendis hoſtibus remiges cogitarent. Esbernus ergo, ne ſan- H guis regius fruſtra ſibi creditus videretur, mediis ſe iaculantium ſaxis intulit, iuuenémque nauigij ſui interiectu ſeruauit: quod protinus Barbari magnis viribus apprehenſum in litus pertraxêre. Esbernus cum ſe tribus ſagittis baliſta emiſſis toties ictu fraudatum videret, fracto arcu, à puppi in proram conceſſit, ſolúſque ibi hoſtes aliquamdiu ſuſtinuit. Tandem ſilicibus contuſus, teliſque perfoſſus, vt pedibus quoque deficeret, ægrè puppi repetita conſedit. Iamque à comitibus deſertus (nam cuncti, præter vnum, profundo ſe dederant) poſtquam Barbaros nauigium, cuius iam latera dolabris perfregerant, inſilire conſpexit, viribus recollectis, ſemel iterúmque ac tertiò exceptos fugauit, teláque in ſe congeſta retorſit: tandem laſſitudine confectus, cum reſumendarum virium gratia paululum retrocederet, lapidis ictu ante puppim concidit.

Sum,

Eum vnicus eius comes dextera comprehenſum erexit, vt A aſpectu ſaltem, quando viribus non poterat, hoſtem terreret. Ad ſe reuerſus, cum videret hoſtes imminentes, recollecto vigore, repulſis omnibus in proram conceſſit, ibique rurſum ſemianimis concidit: periiſſétque, ni eum Chriſtophori remiges ocyus naue exceptum ſeruaſſent. Non multò poſt contra piratas iiſdem ducens, cùm loricam ſumeret, & is qui gubernaculo præerat, quo ſe protecturus eſſet, quæreret, cùm vtraque manu circa gubernandi officium occupata, neutram neceſſariæ defenſionis vſibus aptare poſſet: ille loricam quam erat ſumpturus, ei tradidit, ſeque potiùs quàm gubernatorem inermem eſſe luit. Quo facto, vnius hominis corpus ferro, omnium verò mentes audacia inſtruxit, tantoperè hoſtes à ſe contemni demonſtrans. *Saxo l.14.*

Bello quod contra Philippum Veneti geſsère, iuſſus erat Franciſcus Gonzaga trans Abduam bellum transferre. Euaſerat Gatta Mellita dux fortiſſimus in vlteriorem ripam cum equite leuis armaturæ, expeditóque peditatu, eratque pons fluuio propemodum impoſitus, quum Abdua nocturnis imbribus repentè auctus opus interrupit. Incidit Mellita, dici interuentu à ſuis excluſus, ſubito hoſtium incurſu, in apertum vitæ diſcrimen: reſtitit tamen ille fortiter, etſi loco & viribus inferior: ac tandiu impetum ſuſtinuit, quoad equites pediteſque B flumo enatato ad ſuos ſe receperunt. Plerique vorticoſo amne abrepti in ſuorum conſpectu periêre: Mellita, Romana Coclitis exemplum imitatus, omnium vltimus ad ſuos tranauit. *Sabell.l. 3.l.x.10.& l.2.Dec.3.*

Anno 1552. Mahometus Baſſa Solymanni auſpiciis Themeſuaram Tranſſyluaniæ obſidebat. Stephanus Loſanzus Comes Ferdinandi regis nomine, eam fortiſſimè defendebat. Tandem & multitudine hoſtium, & ſubſidij deſperatione, & proditione duorum Hiſpanorum, qui ad Turcas transfugerant, territus, militum vitam & fortunas pactus cum hoſte incolumes, vrbe exceſſit. Mahometus contra datam fidem circumuentos trucidauit: Loſanzum captum ſecuri percuſſit. Vnicus Alfonſus Perexius Saiauedrenſis, Hiſpanus eques gladio viam ſibi aperiens, incredibili fortitudine Lippam verſus, D. Turcis fruſtrà inſequentibus, fugiebat, & iam euaſerat, cum in paludoſam voraginem incidens, equi mole oppreſſus eſt & ſuffocatus. Illius caput Turcæ ad Mahometum retulerunt: qui cùm Hiſpanum eſſe audiuiſſet: Nimirum, alius eſſe non potuit, C reſpondit. *Aſcanius Centorius l.4. bellorum Transſyluaniæ.*

LIBERTATEM SVAM ALIORVMVE FORTITER DEFENDERE. SERVITVTEM FORTITER AMOLIRI.

☞ *Conſule Tit. Seruitutem fortiter declinare, quatenus Declinatio iſta propulſatione vtitur.*

Matronas Spartanas, quæ in templo Cereris in vico Ægila dicto, ludos vt facerent, conuenerant, cùm Ariſtomenes Meſſenius bello Meſſenico ſecundo opprimere conatus eſſet: illæ numinis ope fretæ, gladiis, quibus ad hoſtias immolandas vſæ fuerant, armatæ & verubus hoſtem inuaſerunt, multiſque grauiter ſauciis, ipſum quoque Ariſtomenem facibus percuſſum, ac malè multatum, in vincula coniecerunt. *Pauſan. in Meſſenicis.*

In acie Philippenſi M. Catonis Filius inter præſtantiſſimos & fortiſſimos iuuenes dimicans, ac labore confectus, non cepit fugam, neque pedem retulit: ſed pugnans, ſignificánſque qui eſſet, atque paterno nomine ſe appellans, ſuper cumulata hoſtium cadauera cecidit. Occubuit etiam ex aliis optimus quiſque, qui ad eripiendum Brutum obiecerunt ſe hoſtibus. D *Plut. in Bruto.*

Heluetij, qui Alpes incolunt, Imperio Germanico ſubiecti fuêre, eoque nomine Prætorem ſingulis annis accipiebant. Auſtriacos principes vicinos habebant, eorúmque potentiam, innumeris nobilium arcibus circumdati, verebantur. Iugum imminens excutiendi hæc fuit occaſio. Ludouicus Bauarus Imp. deſignatus circa annum Sal. 1314. competitorem habebat Fridericum Auſtriacum, inque factiones diuiſa Germania, inteſtino malo laborabat. Heluetij Ludouico non obſcurè fauebant, eaque propter à præfectis Imperij, qui vicinis Auſtriacis plus ſatis addicti erant, miris modis vexabantur. Tres primùm plebeij homines, Gulielmus Tellus Vrienſis, Stoufacherus Suitenſis, & Ernius Vnderualdenſis, fœdus ineunt contra tyrannos, populares quiſque ſuos ad libertatis defenſionem adhortantur. Quam hiſtoriam ſub Tit. Tyrannicidarum executi ſumus. Leopoldus Auſtriacus, Friderici frater, bello coniuratos domiturus, anno 1315. xvi. Nouembris ad Morgardam E montem circumuentus, MD. equitibus amiſſis, ſummo cum dedecore vix effugit. Eo ſucceſſu erecti Triumuiri, vt æterno fœdere Vrienſes, Suitenſes & Vnderualdenſes inter ſe coirent, auctores fuêre. Ludouicus fœdus ratum habuit. Auſtriaci clade tam ignominioſa irritati, quamuis Ludouico per regem Boëmum reconciliati eſſent, paganos tamen perſequi non ceſſabant. Lucernenſes partim violentia Auſtriacorum, partim fortitudine paganorum moti, fœdus cum iis ineunt anno 1332. Tigurini xii. viros ob malè adminiſtratam Rempubl. in exilium eiecerant, & mutata R.P. forma xiii tribus inſtituerant, è quibus Senatus legeretur. Cùm exules Ioan. Comitis Habſpurgenſis auxilio, noctu vrbem occupare fruſtrà tentaſſent, deſtituti Tigurini aliorum auxilio, anno 1351. Heluetiis ſe coniunxêre. Obſeſſi ter ab Alberto Claudo duce Auſtriæ, pro patria fortiſſ. dimicauère. Claronenſes quoque & Tugienſes in fœdus recepti, anno 1352. volentes nolentes. Acceſsère his Bernenſes anno ſequenti. Et hoc fœdus antiquum octo virorum Heluetiæ, Leopoldus III. Alberti F. Anglos ad xxc. millia contra Heluetios excitat anno 1374. Dux illorum nepos Auſtriacorum, matris dotales vrbes ab Heluetiis occupatas (hoc enim prætextu eum contra Paganos Auſtriacus F irritarat) vindicaturus, vbi cum tanta colluuie ramenta montium intrauit, commeatu deſtitutus, in aduerſas partes diſtractum exercitum Heluetiis ad ſyluam Butiam, ad Erlacum, ad Frobrunnam carptim cædendum præbuit, turpique fuga vix elapſus eſt. Vrbes imperij cum Heluetiis fœdus ineunt, quibus Leopoldi ſuſpecta erat potentia. Nouis ſubinde inſolentiis nobilium vicinorum vetere odio exulcerato, cùm Sempacenſes ſuæ ſecuritatis cauſa Lucernenſium fidei ſeſe commiſiſſent: Leopoldus interea victis Imperialibus vrbibus, & pace cum iis facta, victorem exercitum in Heluetios conuertit, omni externa ope deſtitutos. Anno 1386. bellum iis indixit per ſe, ſed & Comites, Barones, Nobiles, prout varias inimicitiæ cauſas habebant, ſinguli turmatim bellum denunciarunt, nimirum vt multitudine hoſtium terrerentur. Heluetiorum MD. Tigurum profecti, quòd illuc Ducem irrupturum putarent, poſteaquam rectà Sempacum proficiſci audiunt, celeritate incredibili ſequuntur. Vixdum aduenerant, cùm nobiles conſilio inito, vt victoriæ fructum præcerperent, gregarios milites ſpectatores tantùm ſuæ fortitudinis eſſe voluêre, iuſsère: atque vel inſolentia quadam ſponte, vel loci iniquitate coacti, relictis equis pedites pugnam iniuère. G Quorum temeritatem cùm ſenex Baro Haſenbergius reprehenderet: Oxenſtenius leporinum animum illi, ad familiæ nomen à monte leporis ductum alludens, cum probro obiecit, & ad ducem conuerſus, Manipulum hunc ruſticorum nos tibi priùs, quàm Sol occidat, aſſandum elixandúmve pro libito dabimus. In primo congreſſu ad LX. inermes Heluetios cataphracti occiderunt. At procedente pugna, labore & ſudore confecti, præclaro inter Vinkelriedi ſtratagemate circumuenti, ſecuribus pulſati concidunt, ſuiſque armis ſuffocantur. Leopoldi cædes eos etiam qui integri erant ita terruit, vt in fugam turpiſſimè effuſi, memorabilem victoriam Heluetiis conceſſerint. Cæſa ſupra duo millia Ducum, Comitum, Baronum, Equitum auratorum, Nobilium: Heluetij CC. ſuorum deſiderarunt. Leopoldus IV. Superbus, patris mortem vlturus, aſcitis ſibi auxiliaribus quàm plurimis, eiuſdem imitatione bellum paganis indicit. Varia fortuna per quadriennium hinc inde pugnatum, meliore ſemper ſucceſſu Heluetiorum, qui ferarum latibula innumera (ſic enim Arces vocabant) expugnarunt, vaſtarunt, incenderunt. Ciuitates tandem imperij pacis ſeptennalis auctores fuêre, H qua Solodurum Heluetiorum fœderi acceſſit, anno Salut. 1389. eadémque poſt in quinquaginta annos confirmata: Concilium interea Conſtantienſe Fridericum Auſtriacum, propterea quòd Epiſcopus quoſdam in vincula coniecerat, & Ioannem XXIII. pontificatu deiectum contra datam fidem Conſtantia profugientem adiuuerat, anathemate perſtringit: Sigiſmundus Imper. Heluetios ad occupandas vicinas regiones hortatur, & quodammodo cogit, diplomate etiam teſtatur, quicquid contra hæreticum hominem iuſſu concilij egiſſent, id ſanctum inuiolatúmque, fore neque paci L. annorum cum Auſtriacis paulò antè initæ obfuturum: addidit & ſtipendium, & quicquid eo bello occupaturi eſſent, præcedentibúſve cepiſſent, id vt bonorum caſtrenſium loco perpetuum haberent. Itaque Argoniam &

Tauracum pagum anno 1415. volente, iubente, adiuuante, A confirmante Imper. & Concilio, inuaſerunt occuparúntque. Anno 1468. ob temerè laceſſitos Scaphuſianos confœderatos ſuos: Valdeshotam obſidebant Heluetij, Sigiſmundus Auſtriacus, in pacis formula à principe Bauaro conſcripta in expenſas damnatus, quando apertè non poterat, occulta ratione Heluetios lædere parabat. Carolo Burgundo oppignorat ditiones ſuas Heluetiis propinquas. Is Petrum Hagenbachium illis præficit, crudeliſſ. tyrannum, & Heluetiorum acerbiſſ. hoſtem. Ludouicus XI. Gallorum rex ea occaſione captata, Heluetiorum amicitiam ambit, hoc veluti fræno Burgundum ſeſe in officio retinere poſſe ſperans. Sigiſmundum Burgundi libidine offenſum pœnitebat cœpti. Itaque Galli interceſſione cum Heluetiis contra Burgundum fœdus init. Abſente in Germania inferiore, Carolo, Hagenbachium Briſacenſes, apud quos degebat, in vincula coniiciunt, & accuſantibus Heluetiis ſecuri percutiunt. Fridericus III. Imper. Heluetios Burgundiam inuadere iubet: ipſe inſtructo exercitu Nuſſiam à Carolo obſeſſam liberare contendit. Carolus cum Friderico paciſcitur: Maria filia Maximiliano filio deſponſata: neque verò in fœdere illo vllam Heluetiorum rationem habet. Carolus eo hoſte, quem periculoſiſſ. iudicabat, liberatus, expulſo Lotharingiæ duce, Nanceium ab Heluetiis occupatum proficiſcitur, B ad L. millia expeditorum militum in exercitu habens. Heluetiorum quingentos arcem tuentes deſperato ſuorum auxilio, impunitate promiſſa perfidè circumuenit. Heluetij ad XX. millia, ſuperuenientes caſtris ducem exuunt, ſupra C M. aureorum prædam obtinent, deſtituti equitatu, victoriam perſequi nequeunt. Anno 1476. recollectis viribus C M. in exercitu trahens, Moratam Carolus obſidet. Diuiſerat ille exercitum. Heluetij caſtra ducis aggrediuntur, imparatos fundunt, XX M. cædunt. X M. in lacu vicino ſubmergunt. Renatus interea Lotharingiæ dux exul, auxiliis Germanorum corrogatis, regiones ſuas recuperat. Carolus XL M. Lotharingiam recipit Nanceio excepto Renatus Heluetiorum auxilia implorat, XII. millia obtinet. Hi ſexto die Ianuarij ad Nanceium anno 1477. Burgundi caſtra, diuerſa, quàm ille expectarat parte, inuadunt, Carolum cum ſeptem millibus ſuorum obtruncant, bellóque Burgundico, reſtituta Renato Lotharingia, finem imponunt: Ludouico XI. Burgundiam tanquam feudum olim ducibus conceſſam, certo auri pondere, fruſtrà licet Heluetios liberatores appellantibus Burgundis, concedunt. Anno 1481. Solodurum & Friburgum in confœderatorum claſſem recipiuntur. Virtutis comes perpetuus inuidia. Nam ſeptennio pòſt Fridericus III. ſpe ſua Heluetios alienis domandi viribus C non ſemel fruſtratus, Sueuici fœderis inter principes & ciuitates Imperij anno 1488. auctor fuit, ſpecie quidem in commodum Germaniæ, reuera autem vt hoc veluti propugnaculo, Heluetiorum frænaret potentiam. Moritur interea, & vt regnorum ſic odij ſucceſſorem relinquit filium Maximilianum. Is fœdus Sueuicum decennio pòſt confirmauit. Animis paratis occaſio tantùm deerat. Ea autem oblata eſt ampliſſima, poſteaquam Rheti Heluetiorum fœderi certis conditionibus acceſsêre. Maximilianus Curiam Rhetorum ſui iuris eſſe dictitans, exercitum contra illos duxit. Rheti Heluetios, implorant: ille Sueuicum fœdus appellat. Variis in locis Maximilianus Heluetios adoriri ſtatuerat, vt diſtractis viribus faciliùs conficerentur. Anno igitur 1499. ſexto Febr. crudele bellum cœpit, quod Sueuici fœderis vocãt, Heluetium cæteri inſignibus victoriis nobile: quando octies aperto Marte victores euaſêre Heluetij. Apud Rhetos ad montem S. Lucij primus D conflictus, alter ad Treiſam. Tertius Hardæ ad lacum Acronium, quinque millibus Germanorum cæſis. Quartus prope Baſileam, vbi mille Heluetios prædæ cauſa in Alſatiam proficiſcentes, Fridericus Caplerus dux Imperatorius octo millia in exercitu habens aggreſſus, ſexcentis ſuorum amiſſis, turpi fuga abit vnico tantùm Heluetio cæſo, ſed vulneratis compluribus. Prope Conſtantiam quintus. In pago Ermatinga præſidiarios CCCC. ſecurè agentes Sueui per noctem trucidarant: Heluetij ſuorum clade cognita, repente conuolant, & in vicina ſylua Suaderloca, ex inſidiis victores Conſtantiam repetentes fundunt, fugantque. Eodem die præda omnis cum auctario recepta, ex octo millibus MMD. cæſi: reliqui in lacu ſubmerſi. Sextus apud Rhetos prope Raſtenzam, in Valgania. Septem millia Heluetiorum XV millia Sueuorum fugant tria millia occidunt, plurimos in Ila fluuio demergunt, tormentorum ſupra D. capiunt. Henricus Volebius Vrienſis, à tergo E circumductis bis mille, ſuorum montem occupauit, & victoriæ tam memorabilis auctor, pro patria occubuit. Septimus apud Vennones in campis Malliis. Ex octo millibus Sueuorum quatuor millia cæſa à Rhetis, eodem ſtratagemate quo prius: Atheſi ſubmerſi plurimi. Rheti ſupra ducentos è ſuis deſiderarunt. Maximilianus ignauiam ſuorum deteſtatus, ipſe præſens bellum adminiſtrare voluit. Conſtantiam venit, Heluetio vno eodem die D. Margaretæ ſacro, tribus locis aggrediendi conſilium capit. Ipſe cum Germanici imperij ſignis Conſtantia egreſſus, vbi ſuorum timidas ſententias in aggrediendis Heluetiis, qui Suaderlocam occupabant, cognouit: re infecta propere diſceſſit; interea Rhenani populi propè Baſileam, arcem Dornacum Solodurenſibus parentem oppugnaturi venerant. Solodurenſes MD. ſilentio in vicinum montem proficiſcuntur. Commodùm D. Tigurini accedunt. Caſtra metantes hoſtes, & nihil minus quam Heluetios adeſſe putantes (cum omnes illorum vires Suaderlocæ coactas crederent) ex improuiſo aggrediuntur, primus fundunt. Cæteri acie repentè vt in eo terrore poterat inſtructa, Heluetiis acriter reſiſtunt, eoſque ſuo equitatu circundant. Vigente prælio, M. Lucernantes & Tugini ſuperueniunt, ſuoque clamore hoſtes ita terrent, F vt ex XV. millibus tria millia ceciderint, plurimi in Byrſa amne vicino perierint, Heluetij C. ſuorum amiſſis, prædaque opulenta parta, nuſpiam ſe toto bello acrius reſiſtentes hoſtes nactos libere ſunt faſſi. Tandem defeſſi tot cladibus Imperiales potius quam mitigati aut exhauſti, pacis cum inuicto populo ineundæ conſilia amplecti cœpere. Baſileæ igitur eodem anno quo cœperat, 22. Septemb. bello Sueuico finis impoſitus, cum ampliſſ. Heluetiæ virtutis teſtimonio, qui contra totius Imperij Germanici vires, pro aris & focis, octo menſium ſpacio octies cum hoſte potentiſſ. diuerſis locis prælio depugnaſſent, nunquam victi eſſent, minimo ſuorum cum ſanguine, hoſtium vberrimo. Et hæc quidem pro libertate. Nam quæ pro duce Mediolanenſe, pro Gallorum rege poſtea deſignauerunt, magna quidem illa & æternitate digna facinora, hoc ipſo tamen minore digna commendatione, quod Baſin Heluetiæ libertatis αὐτάρκειας, labefactare ſunt viſa. *Et hæc ex Ioan. Stumpfij Hel.*

In Cimbrica Cherſoneſo patet ſeptem in longitudinem milliaribus Dithmarſia, paulóque minus in latitudinem, ſitu naturáque loci peregregiè munita. Ab oriente tuetur latus G flumen Eidora: ab occaſu mare Britannicum, ad meridiem claudit Albis fluuius, ad Aquilonem cingunt foſſæ productæ & munitiones. Varios hæc ora temporum ſucceſſione dominos habuit quorum alios interfecerunt incolæ, alios eiecerũt, nonnullos quoque vi ſubegerunt. Poſt Saxones (quibus omniũ primis vna cum aliis accolis finitimiſque paruit) ex annalibus conſtat fuiſſe aliquod tempus quo eam comites ditione tenuerint. Ex horum numero primus Dedo à colonis interemptus eſt: cuius poſt cædem quum vxor eius Ida, genere Sueua (cui Henricus III. Imperator patruus, & Leo IIX. pontifex erat auunculus) Etelero comiti, cognomento Albo, nupſiſſet, is eundem vitæ exitum nactus eſt. Tertius ab eo Rodolphus marchio (is tunc eam ſucceſſione acceptam tenebat) trucidatus, cui non multo poſt filius eiuſdem nominis additus eſt: maiore quidem cum contumelia atque iniuria, quod caſtello eius Bocelenburgo, in quo cædes fuit perpetrata, euerſo & diruto, coniugem Valpurgam, amputatis naribus atque auribus mutilatam, H in proximum profluentem abiecerunt, qui etiamnum hodie ab illa demerſa nomen retinet. Huic Rodolpho erat frater Hartuicus. Is ius ſuum vniuerſum in ea ditione (quod morte fraterna ad ipſum redierat) permutatione facta, & recepto in eius locum Stadenſi comitatu, antiſtiti Bremenſium tradidit. Subegit poſtea Dithmarſiam armis Henricus & Leo, & pagos aliquot Abbati Stadenſi dono dedit: quorum nomine vt tributum acciperet, quum eo veniſſet Abbas, vita ſpoliatus eſt, atque obiter alia pagis nomina indita, quo memoria debitæ annuæ penſionis extingueretur. Adolphus quoque iſthoc nomine tertius Holſatiæ comes, anno MCXXCVI. armis in poteſtatem redactam aliquamdiu tenuit: ſed non multò poſt recedentes à fide Dithmarſi, omnem nobilitatem (quæ multa eo loco erat) ditione expulerunt. Aſſentiente deinde & permittente Adolpho, Hartuicus antiſtes Bremenſis (qui de comitum Holſatiæ ſtirpe fuiſſe traditur) eos ad deditionem compulit. Verum dimiſſo exercitu, nihil ex pacto præſtãtes Dithmarſi, neque pecuniam promiſſam expendere, & abrupta fide ad Daniæ regem deſciſcere, in eius quoque poteſtate non diu

permar

permanſuri. Etenim anno Chriſti 1227. quum inter Adolphum A prioris filium ac Lubecenſes, & regem Daniæ Valdemarum, iuxta prædium Bornhouede, acre fieret prælium, eſſéntque in copiis regiis Dithmarſi (qui pepigerant occulte cum Holſatis, ſe deſerto rege ad ipſos tranſituros, eiuſque rei indicium fore, ſi imas clypeorum oras conuertiſſent) ipſi in extremis collocati, vbi iam pugna ferueret, ſcutis inuerſis à tergo Danos adoriuntur. Quo inſperato caſu regius exercitus ſuperatus, Otho dux Brunſuicenſis, nepos regis ex ſorore, captus eſt, ipſo rege regiſque filio vix ab hoſte fugæ præſidio ſeruatis. Ita cum infami ſingularis perfidiæ nota in libertatem ſeſe vindicarunt. Annò autem MCCXXCIX. Henricus Holſatiæ ac Stormariæ, & Ioannes Vagriæ comites, ius ſuum armis repetituri, in Dithmarſiam exercitum duxerunt, prælióque inito, multis ſuorum profligatis, fuga ſaluti ſuæ conſuluerunt. Poſt quam pugnam, quum vnus & triginta effluxiſſent anni, orta inter comites Holſatiæ diſſenſione, Dithmarſi, vt alteri parti quaſi ſuppetias ferrent, in Holſatiam irrumpunt, & ad Chilonium vſque oppidum progrediuntur. Vnde cùm diuerſa via onuſti præda domum regrederentur, Gerardus Holſatio comes eos, B non procul Bornhouede, ſub lucem aggreſſus, quingentos ex illis trucidauit. Qua inflati victoria Gerardus eiuſque frater Ioannes, ſecundo pòſt anno, quantas poſſunt maximas copias cogunt, euocatiſque in auxilium extraneis ducibus numero quatuordecim, & vniuerſis ditionis ſuæ viribus in vna caſtra contractis, die natali virginis Mariæ, Dithmarſiam intrant: & reſiſtente nemine, ad locum vſque, quem Nnderſtrant vocant, in meditullium Dithmarſiæ perueniunt. Ibi Dithmarſi bis in fugam coniecti, mille & ſeptingentis ſuorum deſideratis, in proximam ædem ſacram fuga delati, cùm ignem hoſtis ſubiiceret, neque vllas deditionis conditiones admitteret, iamque laminæ plumbeæ templi liquefactæ ab igne ſtillare cœpiſſent, in deſperationem adacti, facto impetu in hoſtes prorumpunt, & ex ducibus duodecim; reliquæ verò multitudinis ad duo millia interficiunt. Soli Gerardi Holſatiæ comes & Henricus Megalopenſis cum paucis incolumes elapſi. Annis pòſt aliquot, Nicolaus Holſatiæ comes tumultuariis pugnis ſæpe cum Dithmarſis conflixit. In pugna ad Tirperſlo inita, cùm æquo penè marte vtrique diſceſſiſſent, res ad inducias & pactiones deducta eſt. In quibus inter cætera cautum fuit, vt neutri alte- C rius partis hoſtes receptarent, fouerent aut defenderent. Ergo quum Ericus Saxoniæ dux, ſocer Alberti comitis Holſatiæ, anno Salutis humanæ MCCCIV. abacta è Dithmarſia præda, per Holſatiam domum eſſet reuerſus: Dithmarſi pacem violatam contenderent, quòd permiſſu comitum eam expeditionem per fines eorum ſuſceptam crederent. Publicatis igitur ad principes finitimos & vrbes literis, de Gerardo Sleſuici duce, & Alberto comite grauiter conqueruntur. Gerardus viciſſim & Albertus ſeſe multis excuſant, & ob hanc calumniam ſibi iuſtum bellum illis indicunt. Albertus quum per Northamme in Dithmarſiam irrupiſſet, & copioſam trahens prædam ad ſuos recipere ſeſe properaret, equo delapſus paulò pòſt periit. Quum deinceps vicinæ ciuitates maritimæ de pace inter ipſos agerent, & Dithmarſi eam vel pretio redimere parati eſſent, Gerardus plenus fiducia potiundæ regionis (quæ præſertim fraterno iam funere ſatis carè empta poterat videri) toto exercitus robore, ea via, quæ Suderhamme vocatur, in Dithmarſiam profectus, cum delecta cohorte ad fauces aditus conſtitit. Milites dum prædæ cupiditate latiùs euagantur, in- D colæ latera anguſtiarum, per quas tranſitus erat, arbuſculis occultari occupant, & reuertentes improuiſò aggrediuntur. Antecedebant agmen pueri armigeri. Ab iis, quum primus in ipſos impetus fieret, lacrymabilis clamor & eiulatus tollebatur. Quo ad aures ducis perlato, tumultum inter ſuos & rixam de præda ortam ratus, eam ſedaturus, nudato galea detracta capite properè aduolat. In eum Dithmarſi ex tranſuerſo ſeſe inferunt, ſauciatúmque grauiter caput equo deturbant, eiuſque copias omnes indagine clauſas occiſione delent, paucis fuga euadentibus. Quicquid lectiſſimorum militum in ducatu Sleſuicenſi Holſatiáque vniuerſa fuit, eo bello interiit, anno Chriſti MCCCCIV. Renouata inde antiqua fœdera. At pòſt quum Chriſtiernus I. rex Danorum, Adolphi Holſatiæ comitis è ſorore nepos, propinquitatis iure ditiones eius omnes ad ſe tranſtuliſſet: in Germaniam ad Fridericum III. Imperat. profectus eſt, & ſuo maiorúmque ſuorum in Dithmarſiam iure demonſtrato, obtinuit, vt communi ſtatuum ordinúmque imperij conſenſu, abolito obliteratóque comitatus titulo, dux Holſatiæ crearetur. Cui ducatui, vt legitimis metis ambituque iuſto deſcriberetur, Cæſarea poteſtate Stormaria & E Dithmarſia regiones incluſæ ſunt: idque diplomate Imperatorio & ſigillo confirmatum, anno Salutis humanæ 1474. Quod Imperatoris diploma, anno quinto poſt, quum rex Dithmarſis Rendeſburgum ad ſe euocatis exhiberet, vtque de more in fidem ſuam iurarent poſtularet: Bremenſium antiſtitis magiſtratum cauſati, id facere recuſarunt. Itaque vim & arma rex comminatus, interuentu procerum annuas inducias dedit, vt eo temporis ſpatio, quid ſibi facto opus eſſet deliberarent. Eius filius Ioannes in regnis Aquilonaribus ſucceſſor, quum Sueciam rebellantem biennio ante armis ſubegiſſet, anno a natali Chriſti MD. menſe Februario, in Dithmarſiam exercitum duxit: præter milites equeſtrique omnis generis ſex millia peditum ſtipendiariorum, quorum forti & efficaci opera in Suecia domanda vſus fuerat trahens. Ex nobilitate præterea circiter duo millia ipſi militabant. At Dithmarſi in interiorem paluſtrem oram cum omnibus ſuis ſeſe recepere, cúmque ab vno exploratorum capto cognouiſſent, qua via rex irrumpere decreuiſſet, per lutulentam valde & impeditam foſſis viam, per totam noctem vallum ducunt, & [illegible] in excubias præſidiúmque aliquot millia ſuorum collocant. F Rex nullas inſidias veritus ſecum omni copiarum mole in hoſtes tendit. Anteibat agmen pedeſtre, id turmæ equitum conſequebantur, extrema claudebant vehicula, quæ in ſpem prædæ vna trahebantur. Vbi propius vallum ſub ictum tormentorum acceſſerunt cohortes, coloni poſt aggerem excubantes, diſploſis repente tormentis non mediocrem militum ſtragem fecerunt. In loco anguſto milites ad pugnam expedire ſeſe minimè poterant. Multo inſuper imbre & grandine cœlo delapſa, foſſæ ad imas vſque oras completæ excreuere, neque tormenta, extinctis imbre funiculis, corruptóque apparatu omni, vlli vſui eſſe poterant. Tot malis circumuentas cohortes, quantumuis fortiter reſiſtentes, ſed abſorbente plantas limo præpeditas, imbre multo madentes, & frigore penè emortuas, Dithmarſi in fugam vertunt, cædunt, in foſſas præcipitant. Hinc ad equitatum veniunt: qui loci anguſtia preſſus, limo equos ad genua vſque deuorante, mouere vix ſeſe poterat. Poſt tergum plauſtra fugam impediebant: à fronte cæſorum aceruí hoſtéſque obiiciebantur: à latere vtroque intercludebant foſſæ. Ita coarctatos equites circumfuſi vndique hoſtes profligant. Princeps cum paucis per denſos cadauerum iacentium cumulos via inuenta vix elabitur. Trium horarum momento hæc ſtrages edita, G adeò vt ipſis quoque victoribus mirum fuerit viſum, tantulo tempore tantam hoſtium turbam proſterni potuiſſe. Sed inuenti ſunt plerique ſine vulnere: quæ res argumento eſt, plures vndis ſuffocatos, quàm gladio cæſos eſſe. Locus, quo pugnatum eſt Meldorpam & Hemmingſtadium oppida interiacet: vocaturque etiamnum ominoſo & infami à re geſta nomine, Cacodæmonis opus ſiue iactus. Poſt annos aliquot Carolus V. Cæſar. in gratiam Adolphi Holſatiæ ducis beneficium Imperatoris Friderici proaui confirmauit fratribus tribus, Chriſtiano III. regi Daniæ, Ioanni & Adolpho ducibus; anno MDXLIX. At Dithmarſi, nullius Imperatoris præiudicio ad parendum vlli magiſtratui ſe cogi poſſe prædicantes; dictis principum audientes eſſe non modò recuſare, ſed crebris etiam iniuriis ditionem eorum infeſtare. Tandem anno MDLIX Adolphus cum fratre Ioanne ſubigendæ Dithmarſiæ conſilium cœpit. In belli ſocietatem aſcitus Chriſtianus III. Danorum rex deſignatus, iis quidem legibus, vt ſi in poteſtatem Dithmarſia veniret, ea vniuerſa in æquales tres partes diſtributa, quam quiſque ſuam caperet aſſereretque, H ſorti iudici committerent: verùm in iudiciis extráque iudicia iunctis opibus omnem ſimul defenderent. Dux belli Ioannes Ranzouius. Menſis vnius ſpatio, in diuerſas partes diſtracti Dithmarſi, profligati ſæpius, victi, ſubactíque: ſuperſtites, qui arma ferre poterant, numerum vix quatuor millium excedentes, in trium principum verba, nudati omnes capita, & in genua prouoluti, promittentes iurantéſque, vſitato obſequij & fidelitatis ſacramento ſeſe ipſis obſtrinxerunt: à quibus mox in fidem ſunt accepti. Erat autem ſolennis eius concionis hic ordo: Principes & conſiliarij medium quaſi centrum obtinebant: hos circum proſtrati iacebant Dithmarſi: illos equitatus & exercitus vniuerſus circumdabat. *Auctor belli Dithmarſ.*

Vaſcus Fernandius Cæſar, cum naue vna fretum Gaditanum regis Emmanuelis iuſſu peragrabat, & hoſtes multis incommodis afficiebat, anno 1510. Sex in illum biremes inuectæ ſunt. A Hoſtes Cæſarem capere vehementer optabant, & cum illum, euadere poſſe minime crederent, præ lætitia clamores ingentes ediderunt. Deinde ſagittis, & glandibus, & globis ingentibus eum obruere conati ſunt. Atque primum Cæſar eos, ne ad ſuam nauem accederent, tormentis acerrimè propellebat: & variis velificationibus eorum conatus eludebat, & interim multos interimebat, quo factum fuit, vt illi multum de animorum alacritate remitterent. Quod cum is animaduertiſſet, in tres naues, quæ iunctæ conſiſtebant (aliæ namque ventis excluſæ, non ita facile accedere poterant) inuaſit. Hoſtes in illum ſimiliter impetum dederunt. At is cum ingenti tormento ignem applicari præcepiſſet: vni ex biremibus, maximo globo à prora in puppim ſecundum latus emiſſo, remos deterſit. Hoſtes biremem claudam & mutilam intra ſe recipiunt, & quanta celeritate poſſunt, in ea trepidatione reparant. Tunc omnes ſimul iunctæ Cæſarem circumueniunt. Is cum animo maximo nunc ad proram, nunc ad puppim, nunc in vtrumque latus accurreret & præſidia magnis vocibus excitaret, B & crebris tormentorum ictibus maximum damnum inferret: multo difficilius certamen, quam hoſtes ſuſpicati fuerant, effecit. Tandem tormenti vnius ictu magna pars remorum in vna biremi dilacerata fuit. Hoſtes cum cernerent multos cæſos eſſe, & duas biremes diſſipatas Cæſarémque nullo modo, niſi cum grauiſſimo damno, capi poſſe, certamen omiſerunt. Cæſar cum eſſet ea natura, vt nullo labore frangi poſſet, eas inſequutus eſt. Verum cum nauis illius velis, naues hoſtiles remis impellerentur, & ventus illum deficeret: eas conſequi minime potuit, & ita voti compos Malacam petiit, vt mortuos ſepeliret, & ſaucios curaret. *Oſorius lib. 11. rerum Emmanuelis.*

NAVES SVAS FORTITER DEFENDERE, CONSERVARE.

Vliſſes Hectore Græcorum nauibus ignes iniiciente, in ſummo totius claſſis periculo, nihil minus quam de ſua ſalute ſollicitus, dedecus & ignominiam hanc vel morte redimendam putat, Diomedem ad pugnam hortatur, apud Hom. inquiens:

> ἀλλ' ἄγε δεῦρο πέπον παρ' ἔμ' ἵςασο, δὴ γὰρ ἔλεγχος
> ἔσσεται, εἴ κεν νῆας ἕλῃ κορυθαίολος Ἕκτωρ.

Cum Xerxes cum claſſe ex vrbe Therma ſolueret, decem C velociſſimas naues præmiſit, quæ apud Sciathum tres præſidiarias Græcorum hoſtium, Trœzeniam, Ægineticam, & Atticam repertas ceperunt. In Æginetica miles erat Pythius Iſchenoi F. vir eo die præſtantiſſimus qui capta naui tamen eouſque pugnando reſtitit, totus dilaniatus eſt. Quem collapſum, non mortuum, ſed ſpirantem, Perſæ qui nauim ceperant, admiratione virtutis, ſeruarunt, vulneribus myrrha medentes, ſindonéque byſſina & faſciis obligantes: atque in caſtra ſua reuerſi hominem vniuerſo exercitui oſtendebant admirabundi, probéque obſeruantes: cùm alios, quos in eadem iam naui ceperant, tanquam mancipia adſeruarent. *Herodotus lib. 7.*

Cùm claſſes Venetorum & Baiazethis congrederentur, Vincentius Polanus Venetus triremem, cui præerat, in claſſem Thraciam magno animo intulit. Is paruo temporis ſpacio circum ſcriptus, ab hoſtium longis nauibus omnis generis compluribuſque, cum ſe fortiſſime horas duas defendiſſet, nauéſque hoſtium nonnullas tormentis perforauiſſet, ipſos D audacter in eius ſæpe nauem conſcendentes interfeciſſet, aliquot ex ſuis amiſiſſet: vulnerata parte plurima, coorto forte vento, veliſque factis ſeſe hoſtibus eripuit. *Bembus lib. 5. Veneta hiſtoria.*

Nauis Veneta longa ex earum genere quæ ad mercaturam proficiſcuntur, more inſtitutoque maiorum conuehendis iis hominibus, qui aut voto ſuſcepto, aut religione premoti, Chriſti Dei filij ſepulchrum, quod eſt Hieroſolymis, adire atque inuiſere cupiunt, in Syriam quotannis ſtato tempore mitti ſolita, cum anno 1497. ad Maleam iter faceret, in Turcarum regis claſſem Arige præfecto incidit. Ea erat nauium onerariarum duarum, triremium item duarum biremium quinque, quarum biremes quæ ad nauem Reipub. præmiſſæ vela demittere iuſſerunt. Mos eſt nauticus eiuſmodi, vt qui plus ſunt viribus aut dignitate pollent, velint, vt quæ ſibi occurrerint naues, velificationem intermittant, antennaſque demittant, cum honoris ſui cauſa, tum vt ſi quid ab illis quærere aut petere velint, poſſint. Id qui nolunt facere, ius eſt bello cogere vt faciant: ſæpéque accidit, vt ea de cauſa pugnæ maximæ exſiſterent, pluriórúmque hominum cædes E conſequerentur. Aloyſius Georgius, nauis Venetæ præfectus, claſſem eſſe illam piratarum exiſtimans, antennis non demiſſis curſum tenuit. Quod vbi Turcæ conſpexerunt, ab vtroque illum latere ſuis triremibus cinxerunt, & ſagittarum magnam vim in eum mittere cœperunt. Id cum parum proficeret, manibus iam omnibus illum expugnare contenderunt. Eo in certamine, Turcæ nauis Venetæ ſcalam ſæpè conſcenderunt, aliiſque partibus in nauem proſilierunt: ſæpè ignem iniecerunt, quo & plures combuſti, & præfecti cœnaculum ipſa in puppi, & maiora vela conflagrauerunt. Sed tanta remigum & nautarum, atque imprimis aduenarum virtus fuit, vt cum ab hora diei ſexta vſque ad quartamdecimam pugnauiſſent, Turcæ receptui canentes, & ſigno pacificatorio ſublato, priores pugnam deſinerent: Agrigéſque miſſis ad Aloyſium ex ſuis, qui ſalutem illi dicerent, magnúmque atque fortem virum eum eſſe teſtarentur, pacem beneuolentiámque cum illo iniit. Miſſi, quadraginta milites ex iis, quos Ianizaros appellant, ſuis in nauibus interfectos eſſe Aloyſio ſignificauerunt. Ex Veneta interierunt quinque: vulnerati complures: in his præfectus quatuor vulneribus acceptis, neque F tamen periit. *Idem lib. 4. Venet. hiſt.*

ARMA FORTITER TVERI.

M. Cato iunior: prælio ad Pydnam aduerſus regem Perſea decertauit ſub duce Paulo Æmilio ſocero ſuo præclare. Cùm vero gladius ei ictu excuſſus & madore eſſet manus elapſus, adiit certos familiares ſuos: quibus adiunctis fecit deintegro impreſſionem in hoſtes. At cum longo certamine magnáque vi locum vacuum feciſſet, tandem inuenit eum in immenſis aceruis armorum, & in cadauerum tam ſociorum, quàm hoſtium cumulis aggeratorum, quamobrem commendauit adoleſcentem Paulus Imperator. Et ipſius Catonis extat ad filium epiſtola, qua ſupra modum extollit contentionem eius de gladio & cura. *Plut. in Catone & Æmilio, & Front. lib. 4. c. 5.* At *Val. Max. lib. 2. c. 2.* hoc ipſimet Catoni ſeniori tribuit, eoque ſpectaculo attonitos hoſtes, poſtero die ad eum ſupplices pacem petentes veniſſe aſſerit.

SIGNA, VEXILLA FORTITER DEFENDERE.

Eo prælio, quo Vrrachæ Caſtulonenſis reginæ exercitus aduerſus Alphonſum Aragonium ipſius virum decertauit, cum G vltimum agmen Gometius comes ſignis ſuis clauderet, & inclinata ad Aragonios victoria hoſtes iam ad vltimi agminis Caſtulonenſium ſigna penetraſſent: Eques, qui vexillum ferebat, diu magna virtute ſignum defendit: & quanquam ambæ manus ab hoſte, vt relinquere ſignum cogeretur, detruncatæ eſſent, brachiis vexillum amplexus, Olcáque inclamans (id enim principis eius erat inſigne nomen) non antè vexillum, quàm vitam amiſit. *Fulg. lib. 3. c. 2.*

In conflictu ad Ateliam, Hirpinorum oppidum, inter Gallos ac Aragonios commiſſo, repertus eſt Germanus ſignifer, amputata dextra manu, & læua fœdo vulnere diſciſſa, vexillum mordicus retinens, ita vt in veſtigio inuictæ virtutis expiraſſe videretur. *Iouius lib. 4. Hiſt.*

VRBES FORTITER DEFENDERE.

Pſammetichus, in Ægypto quatuor & quinquaginta regnauit annos: per quorum vnde triginta magnam Syriæ vrbem obſidens oppugnauit, donec expugnauit. Hæc eſt Axotos, quæ diutiſſimam inter omnes vrbes duntaxat (quas nouimus) H ſuſtinuit obſidionem, ſiue id loci natura: ſiue, quod probabilius eſt, militum robore. *Herodotus lib. 2. & Sabellicus lib. 4. Enneadis 2.*

Epaminondas poſt Leuctricam victoriam, Mantineam oppugnabat. Mantineos ſtupor inceſſerat vlulantes & diſcurrentes: qui tantas copias inſtar vndarum irruentes non valebant propulſare, nec vllam opem animo concipiebant. Interea Athenienſes in fines Mantinicos deſcenderunt, imprudenteſque periculi, compoſito procedebant gradu. Et licèt rari eſſent, cum hoſtium multitudine comparati, & ex via defeſſi, neque vllus adeſſet ex ſociis, in aciem tamen extemplò pleriqoe iêre. Equites raptis armis inuecti ſub ipſas portas & muros, duram equeſtrem pugnam commiſerunt, obtentaque palma, ex Epaminondæ manibus Mantineam eripuerunt. Hunc actum Euphranor pinxit Athenis: atque videre eſt quaſi ſimulacrum eius conflictus hanc picturam, cum illo certamen, & virtutis animorum & ſpirituum plenam. *Plutar. de gloria Athen.*

A Argiuæ mulieres inſidentes tectis, Epirotáſque deſuper iacientes, vrbem contra Pyrrhum regem defenderunt, ipſumque Pyrrhum ſimul interfecerunt. *Polyænus l.8.*

Teleſilla poëtria, interfectis in prælio Argiuis ſupra 7000. Argos vrbem contra Cleomenem Spartanorum regem defendit, Argiuas armatas ad pugnam educens, quæ in propugnaculis ſtantes Cleomenem repulerunt. *Idem.*

Cùm Pyrrhus à Cleonymo rege accitus, Spartam obſideret: Lacedæmonij primis tenebris Feminas primò deliberauerant in Cretam mittere. Cæterùm ipſæ repugnauerunt. Archidamia etiam in ſenatum venit, gladium tenens, caſtigauitque nomine mulierum viros, quòd viuendum ſibi euerſa putarent Sparta. Inde foſſam ſtatuerunt ex aduerſo hoſtium caſtris ducere, cuius ex vtraque ora plauſtra collocarent, eáque vſque ad medias rotas defoderent: quò validè depacta deſtinerent elephantos. Hoc opus aggredientibus adiungunt ſe virgines & matronæ, quæ partim tunicas ſuccinxerant ſindonibus, partim ſolis amictæ tunicis erant, eam operam vnà cum ſenibus ſubituræ. Illos, qui præliaturi erant, quietem iuſſerunt capere: ſumptóque modo, perfecerunt per ſe tertiam partem foſſæ. Vbi B diluxit, cùm mouerent ſe hoſtes, ſubminiſtrauerunt arma iuuenibus, foſſámque tradiderunt, hortantes, vt eam defenderent & tuerentur. At Pyrrhus primo diluculo exercitum admouet vrbi: Lacedæmonij ſupra vires defendunt ſe. Præſtò ſunt fœminæ, tela ſuggerunt, cibum & potum petentibus adminiſtrant, vulneratos excipiunt. Pyrrhus verò cùm in vrbem irrumperet, equus eius ſagitta Cretica infra ventrem ictus eſt. Quo vulnere concitus, Pyrrhum in faſtigium lubricum & pronum effudit. Tumultuantibus circa eum amicis, accurrerunt Spartiatæ, telorúmque vi omnes exegêre. Pyrrhus receptui cecinit, & mox inde Argos Auocatus periit. *Plutarchus in Pyrrho.*

Cùm bello Peloponneſiaco Carcinus Athenienſium prætor, Methonam vrbem Lacedæmoniæ oppugnaret: Braſidas Spartanus adoleſcens, aſſumptis ſecum quibuſdam Spartanis, agmine ſtipato per medias hoſtium acies & ſtationes viam manu fecit: multiſque, qui obſiſtere conarentur, cæſis, intra oppidum euaſit. Perſtantem deinde Athenienſium exercitum in obſidione, in dies magis ſtrenuè dimicando, nulliſque periculis vſquam cedendo, ſpe victoriáque fruſtrati, donec C amiſſa loci per vim fiducia, intra naues ſe recepêre. *Diodorus lib.12.*

Ætolis longo tempore cum Acarnanis bellum gerentibus, & ad extremum per proditionem in vrbem irruentibus, viri in ſubito periculo fortiter dimicarunt. Feminæ in tecta aſcendentes, partim lapidibus, partim lateribus iacientibus multos ex hoſtibus interfecerunt. Viros autem cedentes & penè victos, ipſæ tum cohortando, tum exprobrando, ad pugnam reuocarunt. *Polianus lib.8.*

Porſena Hetruſcorum rege, Tarquinium reducere conante, commiſſo ad Sigliuriam prælio, vulnerato grauiter vtroque Coſſ. Lucretio & Poblicola, perculſi Romani, fuga ad vrbem ſalutem petierunt. Cùm magno impetu hoſtes per pontem Sublicium ferrentur, Roma fuit penè vi capta. Ibi princeps Horatius Cocles, & duo primæ nobilitatis viri Herminius & Lucretius (Liuio eſt Lartius) hoſtibus ſe in ponte obiecêre. Horatius dictus Cocles cognomine fuit, quòd alter oculus ei eſſet in bello excuſſus: vt nonulli dictitant, quòd ſimus eſſet naſo ita D depreſſo, nullum vt eſſet inter oculos interſtitium, & ſupercilia haberet commiſſa. Vnde vocare eum multitudo cùm Cyclopem vellet, labente lingua obtinuit, vt diceretur à vulgo Cocles. Hic poſitus in ſtatione pontis, quoad eum ſocij à tergo reſcidiſſent, ſuſtinuit hoſtes. Inde armatus ſe in Tyberim miſit, atque incolumis ad vlteriorem ripam tranauit, iaculo Hetruſco in natibus ictus. Cuius virtutem Poblicola admiratus, ſtatim tulit ad populum, vt quiſque ex Quiritibus cibaria ei vnius diei conferret: deinde quantum agri vno die circumaraſſet. Adhæc ſtatuam æneam ei in æde Vulcani poſuerunt. Eo honore contractam ex vulnere clauditatem leniuêre *Plut. in Poblicola.* Vnus itaque tot ciuium, tot hoſtium in ſe oculos conuertit, ſtupentes illos admiratione, hos inter lætitiam metúmque hæſitantes: vnúſque duos acerrima pugna conſertos exercitus, alterum repellendo, alterum propugnando diſtraxit. Denique vnus vrbi Romanæ tantum ſcuto ſuo, quantum Tyberis alueo munimenti attulit. Quapropter deſcendentes Hetruſci dicere potuerunt: Romanos vicimus, ab Horatio victi ſumus. *Valerius Maximus lib.3. cap.2. & Liuius. Plinius cap.51. de Viris illuſtribus, Gellius l.4. cap.5. Florus l.1. cap.10.* De illo ſic *Silius l.13.* E

——tulit ille ruentem
Tybridis in ripas regem, ſoluſque remiſſo
Penè ferox ponte excluſis reddidit à regna.

Cùm ſe M. Bruto tota penè Luſitania dedidiſſet, ac ſola gentis huius vrbs Cinania pertinaciter arma retineret: tentata redemptione, propemodum vno ore legatis Bruti reſpondit: Ferrum ſibi à maioribus, quo vrbem tuerentur, non aurum, quo libertatem ab Imperatore auaro emerent, relictum. *Valerius Maximus l.6. c.4.*

M. Scæua, C. Iul. Cæſaris centurio, cùm pro Dyrrachio caſtello, cui præpoſitus erat, dimicaret, Cneúſque Pompeij præfectus, iuſſu eius ſummo ſtudio & magno militum numero ad id capiendum mitteretur: omnes qui propiùs acceſſerant, interemit: ac ſine vllo regreſſu pedes pugnans, ſuper ingentem ſtragem, quam ipſe fecerat, corruit. Cuius corpus capite, humero, femore ſaucio, oculo eruto, ſcutum centum & viginti ictibus perfoſſum apparuit. *Vall. Max. l.3. cap.3. & Sabellicus l.4. cap.6.*

F Quum Mahumetes Turcorum Imp. validiſſimo agmine inſtructo, ſuperata mortuorum ſtrue, quæ ruinis exercuerat, in ciuitatem Albam Græcam irrumperet: Turca quidam, vt ſigna ſui regis pinnaculo turris imponeret, turrim altiſſimam ſubiit. Vngarus illicò ſubſecutus, quum alio modo id prohibere non poſſet, ſe cum Turca ex altiſſimo vertice præcipitem dedit. *Bonfin. l.8. Dec.3.* Idem alius deſignauit in oppugnatione Iayzæ. *Bonfin. l.10. Dec.3.*

Mahumetes Turcarum rex, cùm Rhodum arcta obſidione premeret, tormentorum vi ita quaſſatis muris, vt nullo labore in eos per ruinas hoſtes conſcenderent: iam in ſummos muros Turcarum ingens numerus prouenerat. In tam graui periculo Rhodios illa res iuuabat, quòd intrinſecùs vrbis ſitus admodum depreſſus erat: Turcæque, qui per ruinas in eam irruere nitebantur, niſi in præceps ſe ac manifeſtum mittere periculum vellent, vnis tantùm lapideis ſcalis, quibus muros Rhodij conſcendebant, deſcendere cogebantur. Cùm eo in loco periculi ſumma verſaretur, Petrus Daubuſſon, Gallus, Rhodiæ religionis princeps, tuendum ſibi eum deſumpſit, ſecum duobus nepotibus ac quatuor alijs militibus adhibitis. Illic tantis viribus, G tantóque animi robore pugnauit, vt quanquam è comitibus perplures, alijs ſuffectis occidiſſent, & ipſe quinque acceptis vulneribus perfoſſa fractáque haberet arma: Turcarum tamen nullum eà in vrbem penetrare permiſerit, ſed ingenti repulſos cæde ſoluere obſidionem coëgerit. *Fulgoſ. l.3. cap.2.*

Quum Auſtriaci à Friderico III. Imp. Romano coronam petente deficientes, Nouam ciuitatem infeſtis ſignis adorirentur: Cæſarianos excurſione facta tanta vi Auſtriaci repulerunt, vt parum abfuerit, quin vrbem vnà commixti caperent. Vnus Andreas Baumkircher, donec fugientibus portæ occluderentur, hoſtilem impetum audacter pro mœnibus in ponte ſuſtinuit, & ob ſeruatam virtute ſua ciuitatem multis à Cæſare honoribus exornatus eſt. *Bonfin. l.7. Decad.3.*

Rex Feſſenſis Tingitanam vrbem oppugnans, Luſitanos, qui eruptionem fecerant, in vrbem reiecerat. Poſtremus omnium quidam eques, Lupus Martinus nomine, vrbem ingreſſus, vectem ad medias portas induxit. Cùm autem multi illum magnis clamoribus admonerent, vt totam portam clauderet: reſpondit, Nunquam ſe tantum facinus admiſſurum, vt eam Portugalenſibus H maculam ſignificatione timoris inureret. Separatum eſſe, pro illius tuendæ portæ defenſione ad extremum vitæ ſpiritum dimicare. Neque ſolùm hoc dixit, ſed factis etiam oſtendit. Nam cùm Mauri illum ferociter inuaderent, primùm impetum magno animo ſuſtinuit, donec multi opem illi afferrent, quorum virtute excluſi mœnibus Mauri ſe in caſtra contulerunt. *Oſor. l.2. rer. Em.*

Cùm Cataluſij Mitylenis Leſbo rerum potirentur, Amurathes Turcarum Imp. ingenti claſſe Molaginu oppidum oppugnare cœperat. Ibi Orieta Auria, Genuenſis, Lucæ præfecti vxor, ſola cum tribus comitibus, ſumptis armis, non modò pugnando pericula omnia ſubiit, verùm confirmandis eorum animis, qui iam attoniti de deditione conſilia inibant, ſapientis ducis munia impleuit, agendóque atque hortando tantum effecit, vt Turcas ab oppido magna cum ſtrage repulerit. *Fulgoſus lib.3. cap.5.*

Bello Venetis à Mahometo Turcarũ rege moto, cum claſſis ingens Mitylenas adorta eſſet, Cocciniúmque oppidum oppu- A gnare cœpiſſet, anno 1474. virgo Marulla, vt patrem inter pugnantes occubuiſſe conſpexit, ciuiúmque aciem ad fugam ſpectare: paterno clypeo gladioque arrepto, hoſtes iamiam irrupturos à muris repulit. *Sab. lib. 10. Dec. 3. & lib. 7. En. 10. & Æn. Syln. c. 74. Aſia, & Cælius lib. 13. c. 33. Antiq. lect.*

Cùm Mahometus Baſſa Budenſis Solymanni nomine, Agriam Vngariæ vrbem obſideret an. M. D. LII. viris permixtæ Feminæ fortiter aduerſus hoſtem pugnarunt. In his Iuuencula cum matre marito pugnanti aſſiſtebat. Interempto illo, hortabatur mater filiam ad ſepeliendum maritum. Tum filia, Exequiæ alterius erunt temporis, inquit, & arrepto mariti ſcuto & gladio, trium Turcarum morte marito parentauit, eumdémq; mox in humeros ſublatum terræ mandauit. Alia quædam ingens ſaxum capite geſtabat, vt in confertam hoſtium multitudinem illud deiiceret. Molienti pila ferrea caput abſtulit. Filia matri proxima, ſaxum ſanguinolentum, vindictà ardens, in hoſtes deiecit, duos interemit, aliquot alios gladio trucidauit, paſſimque circumcurrens, ad defendendam patriam heroica voce omnes hortabatur. Accidit & illud, vt cùm in acie pro muris ſtarent, B pila ferrea tres mulieres miſerandum in modum lacerauerit, & cruore mortuarum reliquas aſperſerit, quæ tanto furore populares ſuas ſunt vltæ, vt bellicoſiſſimi Turcæ deſperata expugnatione, non magis virorum quàm Amazonum robore ſe victos turpi diſceſſu faterentur. *Aſcanius Centorius l. 5. com. Belli Tranſſyluania.*

ARCES FORTITER TVERI.

Galli Capitolium obſidentes, cùm locum præruptum animaduertiſſent, per quem Pontius Cominius clàm aſcenderat, à Camillo ad obſeſſos miſſus, eadem via aſcendêre noctu, vt nec homo eos, nec canis ſenſerit. Sacri anſeres ad ædem Iunonis alebantur aliàs liberaliter, tunc parcè, & anguſto ſuppeditante ipſis commeatu neglecti affligebantur. Eſt autem illud animal alioqui ſua ſponte acris auditus, & ad omnem ſtrepitum expaueſcens. Hos & inedia inſomnes, & turbidos minimè Gallorum ingreſſus fefellit: ſed curſu & clangore delati ad Romanos, omnes excitauerunt. Et iam Barbari quoque vt ſenſerunt ſe detectos, ingentem ſoſtollentes clamorem, maiore vi intulerunt ſeſe Romani raptis confeſtim armis, quæ cuique obuia erant ex præſentis copia, obiiciunt ſe hoſtibus. Primus omnium M. Manlius vir conſularis, cùm corpore valido, tum animo C inſigni, duobus ſimul hoſtibus occurrens: alterius, qui ſuſtulerat ſecurim, quam copida vocant, dexteram eius enſe amputat: alterum vmbone in faciem ictum retrò præcipitat de ſaxo. Inde muro ſuperſtans cum iis, quos feſtinatio ei aggregauit, paucos reliquos, qui aſcenderant, cùm nihil deſignaſſent memorabile, deturbat. Ita depulſo periculo, præfectum vigilum prima luce præcipitant de ſaxo ad ima. Manlio victoriæ præmium honore, quàm emolumento amplius decernunt, cui omnes, quantum quiſque in diem commeatus recipiebat, ſex libras farris vel quartarios vini contulêre. *Plutarch. in Camillo.*

PONTES FORTITER DEFENDERE

Noruegenſis quidam miles, cùm Haraldus Noruegiorum rex Roſtonem in Angliæ regnum contra Haraldum Anglorum regem Toſtonis fratrem reducere vellet, ad Deruentam fluuium Anglos pontem tranſituros ſolus cohibuit. Quo facto, hoſtes miraculo fortitudinis ſtupefacti, vno momento huic vni inſidias tendunt, quem vi ſuperare non poterant. Pons ligneus, & eius medius tranſitus multas rimulas habebat. Dum igitur alij Noruegienſem in pugna occupatum tenent, vnus ſponte, lintre clàm vectus, telo inguina perfodit. *Polyd.* D *lib. 8.*

FORTITVDO OFFENSIVA HOSTIVM.

VITÆ FORTITER INSIDIARI : OCCIDERE, Repellere, Suſtinere.

☞ *Huc pleráque ex Tit. Fortes milites. Item Monomachia.*

Ionathan Saul regis F. ſolo comitante armigero ſuo præſidium Palæſtinorum vers Machmas in prærupto loco adortus, viginti illorum occidit. Ex quo tantus terror Palæſtinos inuaſit, vt terra ipſa terrore diuinitus incoſſo contremiſceret: Saulus rex occaſione iſta vſus, & Palæſtinorum caſtra aggreſſus, maximorum illorum ſtragem edidit, cùm ipſi ferrum in ſeipſos conuerterent. 1. *Reg.* 15.

Inter multa Dauidis Iudæorum regis admiranda fortitudinis facinora, illud vnum inſtar omnium erit, quòd Ammonitas, Syróſque longè inferior numero edoctus, cùm ipſe inter primos fortiter dimicarent. Ammonitarum ducem Cadam, qui Sobachus dicebatur, virum fortiſſimum manu ſua obtruncauit. E *Fulg. l. 3. c. 2.*

Hannarodij Theſpienſis Filius auxilio veniens Athenienſibus, armis conſumptis omnibus nudis manibus contra hoſtes pugnauit. *Ael. l. 6. de Var. hiſt.*

Ariſtomenem Meſſenium trecentorum à ſe vno prælio cæſorum ex Lacedæmoniis, victimas Diti immolaſſe dictitant. *Plut. in vita Romuli. & Sab. l. 4. c.*

Braſidas in prælio lancea per clypeum ictus, eadem ex vulnere extracta hoſtem peremit. Interrogatus, Qui vulneratus eſſet? Prodente, inquit, me clypeo. *Plut. in Apoph.*

Ad Platæas Mardonius dux, cum 300000. Perſarum à Xerxe in Græcia relictus, cum Græcis pugnans, ab Arimneſto, viro inter Spartiatas eximio, occiſus eſt: qui aliquandiu poſt bellum Medicum trecentos viros ſecum habens, apud Stenyclerum cum omnibus Meſſenis conflixit, vbi ipſe & trecenti occubuêre. *Herod. l. 10.*

In pugna ad Platæas Sophanes Eutychidis F. Athenienſis, è tribu Decelenſi, ancipiti ſermone celebratur: Vno fertur geſtaſſe ferream ancoram à baltheo thoracis catena alligatam F quam quoties aduentantibus hoſtibus propinquus erat, obiiciebat, ne illi irruentes ipſum ex ordine ſummouere poſſent. Rurſus eiſdem in fugam reuertentibus reſumpta anchora ita fugientes inſequebatur. Altero fertur geſtaſſe anchoram non ferream ex baltheo alligatam, ſed inſignitam in ſcuto, quod nunquam acquieſcens aſſiduè rotabatur. *Ibid.*

Veientes à Romulo ad Fidenas victi ſunt magna ſtrage, vbi victoriam præcipuè virtute partam Romuli fuiſſe, cuius conſilium cum pari audacia eluxit, roburque & pernicitas pluſquam humana, omnes fatentur. Quod autem iactitant nonnulli, ſanè quàm eſt fabuloſum, atque adeò à fide abhorrens prorſus, quatuordecim millium cæſorum, ſuamet manu amplius dimidium interfeciſſe Romulum. Nam ſimile commentum iactant de Ariſtomene Meſſenij, trecentas eum victimas mactaſſe, ob totidem cæſos Lacedæmonios. *Plutarchus in Romulo.*

Alexander Magnus tener adhuc annis, memorabili illa pugna ad Chæroneam à Patre Philippo edita, qua Græciæ opes funditus concidêre, primus omnium impetum fecit in ſacram G Thebanorum cohortem: quæ quò inſignius dimicarat, eò maius huic reliquit nomen, per quem primùm impulſa eſt. *Sab. l. 1. c. 4.*

Longinus eques ex Rom. acie in Iudæorum aciem, dum Hieroſolyma oppugnaret, irruens, iiſque diſiectis, duos fortiſſimos interemit, & ad ſuos incolumis rediit. *Ioſephus l. 6. cap. 8. Bell. Iud.*

Veſpaſiano Iotapatam Galilææ oppidum oppugnante, duo fratres Galilæi Netiras & Philippus in decimam legionem Rom. tanto impetu irruerunt, vt & aciem Romanorum perruperint, & omnes in fugam verterint. *Idem l. 3. c. 9.*

Simon Saul F. Scythopolita Iudæus, corporis robore excellens, vt qui bello Iudaico ſæpè ſolus integram aciem ſuſtinuerit. Commendandus profectò, niſi hoc robore contra ſuos contribules vſus fuiſſet. *Idem l. 2. c. 19.*

Aurelianus Imp. Sarmatico bello, quemadmodum Theoclius prodidit, qui geſta Cæſarum ſcripſit, octo & quadraginta hoſtes vno die propria manu occidit. Pluribus verò bellis ſupra nongentos quinquaginta. Militari ſaltatione, quam bellorum feriis inter ſe milites de more celebrabant, illud fuit carmen de Aureliano inſertum: Mille viuat annos, qui mille occidit. H Tantum vini bibit quantum fudit ſanguinis. Et aliud in eandem ſententiam de eo à militibus ioculariter iactatur: Mille Sarmatas & mille Gallos ſæpius occidimus mille Perſas quærimus. *Sab. l. 7. Enn. 7. ex Vopiſco.*

Bardas Sclerus ſiue Durus, prætor Orientis, contra Roxolanos ſub Ioanne Zimiſce Imp. bellum gerebat. Quidam è Scythis corporis mole & animi audacia inſignis, cernens Durum ordines ſuos obequitantem, atque adhortantem, vt animo præſenti eſſent, in illum irruit ſtricto enſe. Ei Durus tanto impetu plagam intulit in caput, vt Scytham medium ſecaret, ac partes diſſectæ vtrinque ab equo deciderent. Quo facto, Barbari conſternati, in fugam ſunt conuerſi ſubito. Quos Romani inſectati, multos trucidarunt, nec non paucos ceperunt. *Cuſpin. A. D.*

In eo prælio, quod ad Formias à Romualdo Grimoaldi Longobardorum regis F. contra Conſtantem Imp. geſtum eſt, A cum ancipiti ab vtraque parte dimicaretur euentu, Amelongus quidam, qui regiam haſtam ferebat, victoriam ad Longobardos memorabili caſu traduxit. Quippe haſta ambabus manibus nitens, Græcorum quendam fortè obuium tanta mole percuſſit, vt ipſum è ſella decuſſerit, atque haſta infixum in ſublime ſupra caput extulerit, omnibus ingenti nouæ rei admiratione propè attonitis. Quod vbi Græci viderunt, metu perterriti in fugam ſe conuerterunt, ac non dubiam Romualdo victoriam reliquerunt. *Sigonius l.2. regni Ital.*

Arturus rex Britanniæ, congregato exercitu procedens contra Saxones, Scotos, & Pictos, accinctus gladio nomine Caliburnio, & auream galeam ſimulacro draconis inſculptam capite geſtans, clypeúmque humeris imponens, lanceam quoque, quæ Ron vocabatur, aſſumens, ſolus gladio ſuo 470. viros interfecit: cæteros in fugam conuertit, principibus necatis. *Sigebertus in Chron.*

Henricus III. Anglorum rex, in pugna contra Comites rebelles non minus boni militis, quàm Imperatoria officio functus, ſex & triginta homines eo die confodit, anno 1401. *Polidorus lib.21.*

B Mahometo Turcorum tyranno, Belgradum oppugnante, Boëmus quidam miles, cùm vidiſſet Turcam cum vexillo Turcico murum iam conſcendiſſe, eóque metu pleróſque militum perculſos, fugam in arcem paraſſe, complexus lucta Turcam, ad Io. Capiſtranum legatum pontificium inferiùs ſtantem clamans, Si, inquit, ſponte mea cum cane iſto me de muro præcipitauero, illi commoriturus, quid de anima mea erit? Illo reſpondente, Saluam ſine dubio fore: deiecit ſe protinus, mortéque hoſtis & ſua ſocios ſeruauit. *Dubrauius l.29.*

LIBERTATEM HOSTIBVS FORTITER ERIPERE.

CAPERE HOSTES.

☞ *Conſule Tit. Prudenter Libertati aliorum inſidiari, quatenus fortitudinem prudentia iunctam habet.*

In expugnatione Hieroſolymitana cùm Iudæi murum, quo vrbem Titus Imp. circumdederat, perrumpere ſtuderent, quidam ex ala equitum, Pedanius nomine, Iudæis in fugam verſis, atque in vallem coactis, equo in aduerſum montem à latere incitato prætervectus, rapit vnum ex hoſtibus fugam petentem, iuuenem & grauem corpore, & armis vndique ſeptum, talo comprehenſum, tantum ſe inclinauit equo currente, tantúmque dexteræ robur, itémque cæteris corporis, & equeſtris peritiæ C demonſtrauit. Iſte quidem tanquam munus aliquod rapuiſſet, captiuum ferens, ad Cæſarem venit. Titus autem vires eius, qui ceperat, admiratus, & captiuo, quia murum aggredi tentauerat, ſupplicio tradito, ipſe templi oppugnationem curabat, vtque aggeres maturè fierent, perurgebat. *Ioſephus l.7.c.5. Belli Iud.*

Exciſis Hieroſolymis, Lucilius Baſſus legatus in Iudæam miſſus à Veſpaſiano, Herodium arcem munitiſſimam obſedit. Oppidani duce Eleazaro iuuene fortiſſimo, crebris excurſionibus Romanos vexabant. Quodam die è pugna rediens, cùm contemptu hoſtium extra portas manſiſſet, & cum iis qui in muro ſtabant, ſecurè loqueretur: Ægyptius quidam Ruffus nomine, occaſione captata, factóque impetu, cum ipſis eum armis in caſtra Rom. portauit. Baſſus eum nudatum virgis cædi, & in crucem erigi iuſſit. Oppidani miſericordia moti tam præclari iuuenis, vt eius vitam redimerent, deditionem fecêre. *Ioſephus l.8.c.25. Belli Iud.*

Iphicrates, qui filius habebatur ſutoris, nullo loco numerabatur. Verùm tunc primùm eſt factus celebris, cùm hoſtem ſaucium vnà cum armis corripuit, atque viuum in triremem ſuam D tranſportauit. *Plut. in Apoph.*

Romanus miles in Veiorum obſidione, Veientem augurem, cui aliquandiu familiariſſimus extiterat, colloquij prætextu longiùs ab vrbe tractum, Romania caſtris ſublimem intulit. Eúmque, vt Romanis etiam occupandæ ſuæ patriæ rationem oſtenderet, coëgit. *Plut. in Themiſtocle.*

Simili ratione Chriſtianus miles, Latinis contra Sultanum Ægyptium rem gerentibus, Characucem Saracenũ corpore paruum, ſed ingenio magnum, ſub ſpecie colloquij ſublimem arreptum in caſtra retulit. *Æmilius.*

Loponus Hiſpanus miles, curſu & viribus tantum valebat, vt milite etiam humeris impoſito, velociſſimi cuiuſque curſum adæquaret. Hunc Ferd. Piſcarius, quum certiora de hoſtium Gallorum conſiliis, qui Modœtiam ſe receperant, cognoſcere cuperet propoſito præmio impulit, vt ad munitiones Gallorum excurrere, & aliquid ipſius ingenio & ſolertia dignum referre vellet, quando pernicitati pedum confiſus id tutò aggredi poſſe videretur. Loponus aſſumpto ſecum fideli ſclopetario pedite, dilùculò ad hoſtium munitiones eſt profectus, perſpectóque E ſitu, ſemiſopitum vigilem corripuit, procerum ſanè Gallum, eúmque ſublato clamore fruſtra reluctantem, comite in excitos & proſequentes ſclopetum diſplodente, ad Piſcarium humeris deportauit, vt cuncta ſigillatim eo referente proderentur. Excepit id facinus cum multo riſu vterque exercitus. Verùm Piſcario haud vanum illius indicium fuit, horaque maximè opportuna, cum delectis cohortibus hoſtes in opere, quo actis cuniculis ſibi in Cæſarianorum caſtra ingreſſum parabant, occupatos eſt adortus, tanto Hiſpanorum impetu, & perturbatione Gallorum, vt multis in foſſa oppreſſis, & cæteris qui in ſtatione erant, cum cæde profligatis, tota Gallia caſtra ad eum tumultum, vt in ſubita armorum conclamatione, timore & ſtrepitu complerentur. *Iouius in Piſcario l.21.*

Magnus Sfortia, Magiſter equitum reginæ Neapolitanæ Ioannæ, clàm ab inuidis apud Iacobum Matriæ comitem Ioannæ maritum falsò delatus fuit, quaſi mœchus reginæ: conſpirationéque inita, Beneuenti ex inſidiis captus, domus eius direpta, liberi & propinqui ferè omnes nexi fuerunt. Inde deuectus in inſulæ Megaris arcem, cui ab ouo nomen eſt, acerbiſſimis tormentis cruciandus Bernardo barbaro homini traditur. F Interea cùm Tricaricum vrbem, Sforcianorum militum agros Neapolitanos infeſtantium receptaculum, regij milites obſiderent, & Michelinus Rabiganus maritus Margaritæ Sforciæ (ad quam Tricarici imperium & dulo pertinebat) de induciis & compoſitione agere cum hoſtibus cœpiſſet, factáque poteſtate impunè commeandi è caſtris hoſtium ſummæ nobilitatis homines Tricaricum veniſſent: illa arrepto venabulo loricata in eos impetum fecit, metúque mortis captos ad reſtituendum fratrem adegit. Itaque ſegregatorum propinqui conſilia ad regem facto impetrarunt, vt Sforciæ parceretur. *Iouius in Sforcia.*

NAVES HOSTIVM FORTITER

CAPERE.

☞ *Conſule Tit. Naues prudenter auferre, perdere, illic. Prudentia, hic Roboris habenda ratio.*

Cynigeri Athenienſis gloria magnis eſt ſcriptorum laudibus celebrata, qui Marathonia pugna, cùm palantes Medos ad naues compuliſſet, nauem hoſtibus onuſtam dextera manu tenuit. Qua hoſtium ferro amputata, læua remorari conatus eſt. Cæterum hanc quoque vis hoſtilis abſcidit. Tum ille ad duplicem cladem nihilo remiſſior factus, morſicus nauim defixit: G cædibúſque fatigatus, ambabúſque manibus amiſſis, ceu fera quædam rabida morſu & dentibus dimicauit, quando alia vi non potuit. *Sabellicus l.4.c.6. & Iuſtinus l.2. & Val.l.3.c.2. & Plut.c.1 Parall.*

In pugna nauali à Græcis contra Xerxem ad Artemiſium commiſſa, Græcorum primus nauem hoſtium cepit vir Athenienſis Lycomedes Æſchræi, palmámque rei bene geſtæ retulit. *Herod l.8.*

Qualis roboris illi Milites Rom. qui vehementi ictu remorum concitatam fuga Punicam claſſem, nantes lubrici pelagi, quaſi camporum firmitatem pedites, in littora retraxerunt. *Val. Max. l.3.c.2.*

L. Glaucus, vir præcipuus nobilitate, cùm Haſdrubal, capta Sicilia aduerſus Romanos & Metellum eorum Imperatorem pugnaret Haſdrubalis nauem detinens, vtramque manum amittere, quàm deſiſtere maluit. *Ariſtides Mileſius l.2. rerum Sicularum, & Plut. in Parallelis*

C. Atilius ſiue Acilius, miles C. Cæſaris, nauali ad Maſſiliam prælio, iniecta in puppim hoſtium dextra, & abſciſſa, eam læua apprehendit, nec antè dimicare deſtitit, quàm captam profundo mergeret. *Val.l.3.c.2. & Suetonius in vita Cæſaris, & Sab.l.4.c.6. & l.7. Enn.6.* H

Sub annum Chriſti MDXXV. Gallis, qui reliqui omnium in Italia apud Genuam in arce Phari (quam Liguriæ frenum Galli appellabant) obſidebantur, Dalmata quidam, Ludouici regis iuſſu, qui claſſem Liguriæ litus cuſtodientem fefellerat, naui vna commeatum importabat, ſpectante Genuenſi pop. & fruſtrà indignante. Ibi Emanuel Caballus, inter Ligures rei naualis peritiſſ. cum ccc. iuuenibus, duce Andrea Auria, nauem conſcendit, & ſtatione egreſſus, modico in altum capto circuitu, quò aura pleniùs vela inflaret, rectà ad hoſtium nauem contendit: nihilque territus crebris pilarum ictibus, quibus continenter ab arce petebatur, iniecto ſtatim harpagone, in eam

primus

A periculi plena, in qua vtrinque obſeſſi atque obſidentes plurimum ſanguinis effuderunt, primi in muros euaſerunt, ponte iacto à lignea turri, quam ipſi muris admouerant. Viam enim militibus virtute ſua ad capiendam vrbem, vt præſtantes duces decet, ipſi ſtrauerunt, nulla ad eam inueniendam rem militum induſtria vſi. *Sabell. l. 4. c. 6. & Aemilius.*

Ianus Fulgoſus, Genuenſium dux cum ſex fratribus patruelibus patria pulſus, etſi ſatis norat Bernabam Adurnum aduerſæ factionis principem, qui cum ducis titulo Genuæ rerum potiebatur, præter ſexcentos Aragonij Alfonſi milites, magno alio militari numero ſeptum eſſe: intrepidus vna triremi, anno Salutis 1447. Genuam nauigauit: noctéque intempeſta cum quinque atque octoginta viris vrbem ingreſſus, ad palatium peruenit. Illic prætorium adortus, cùm penè omnes vulneribus confecti eſſent, ipſe quoque crure atque facie ſaucius, ducatum Genuenſem, & immortalis gloriæ famam, ex eo prælio retulit. *Fulg. l. 3. c.*

B Vladiſlao Vngaris imperante, Paulus Kiniſius infra Sinderouiam caſtellum Turcicum multa præda refertum, nocte ex improuiſo aggreditur. Quidam Croatus eximiæ virtutis murũ aſcendit: & quanquam vigintiquinque vulneribus affectus, præſidium de munitionibus deiecit: & ſuccedentibus impigrè ſociis, muri partem defenſoribus vacuam tradidit. Eum rex murali corona, ducentis aureis nummis, purpureáque veſte donauit. *Bonfinius l. 3. Dec. 5.*

In eo bello, quod aduerſus Nurembergenſes bellicoſiſſimus Albertus Marchio Brandeburgenſis eximiè geſſit: Grauenburgum ab eo multa vi oppugnatum eſt. Id oppidum in valle iacet xx. millibus paſſuum à Nurenberga, muro ac foſſa munitum: in quo præter oppidanos quingenti milites præſidio inerant. Oppugnatio quatuor diuerſis locis cœpta eſt. Albertus ſibi eam oppidi partem elegit, qua murus altior, & foſſa profundior fuit. Inſultu facto ab ea parte, qua oppidum captum eſt, ſecundus ex omnibus ipſe murum aſcendit, in oppidum verò primus deſcendit. Circumuentus ab oppidanis tamdiu pugnam ſuſtinuit, donec alij ſuppetias tulerunt. Oppidum captum direptumque eſt, feminis nulla vi illata. *Aeneas Sylu. l. 3. Com. in Panorm.*

ARCES FORTITER EXPVGNARE, OCCVPARE.

C Cùm iam Ferdinando II. Neapolitano regi ad inſulam Iſchiam, quæ antiquis Ænaria fuit, ob ſuorum perfidiam, & Galliæ regis Caroli VIII. ſucceſſus nauiganti, nihil præter difficultates laboreſque obijceretur, cùm arcis præfectus eum vno tantùm comitatu in arcem admitteret: rex vt intromiſſus fuit, ſeſe in eum tanto impetu coniecit, vt & ferocitate, & regiæ maieſtatis recordatione, ſic cæteros perterrefecerit, vt eueſtigiò tum præfectum ipſum, tum arcem in ſuam redigeret poteſtatem. *Guicciard. l. 1.*

Hoſtaſius Rauennas miles, primus Ticinenſem arcem, Gallis militans, irrupit: & à Lotrechio in præmium nauatæ operæ, æneam equeſtrem ſtatuam Antonini Cæſaris impetrauit. *Iouius l. 25. Hiſt.*

FORTITVDO LVDICRA, IN SVPERANDIS
HOSTIBVS LVDICRIS.

¶ *Simulacra pugnæ ad corporis exercitia pertinent, ſi robur corporis ſpectes. At ſi vigorem animi, huius erunt loci, præſertim cùm ad ſeriam exercitationem referri debeant. Exempla ex* Titulis D Olympionicarum, Athletarum, &c. *peti poſſunt.*

PALAESTRIS.

Herodotus auctor eſt, Machlyes & Auſes circa Tritonidem habitare, quorum puellæ Mineruali ſacro velut in turmas diuiſæ, fuſtibus ſeſe & lapidibus inceſſant, faſſæ ſe patrium morem ſeruare. Si quæ vulneribus occubuerint eas negant virgines fuiſſe. Quæ omnium optima fortiſſimáque iudicata fuerit, ea Græco armorum apparatu, & criſta Corinthia in currum ſublata, circa paludem multo ſuorũ applauſu circumuehitur. *Sabell. l. 4. En. 1.*

Themiſtoclis filij Neocles & Demopolis, cùm alter ſtadium, alter dolichum ludis funebribus viciſſent, coronati ſunt ab ignaris. Quod cùm reſcitum eſſet, inimicis Themiſtoclis inſtigantibus & legis de exulibus commonefacientibus parum abfuit, quin lapidarentur. *Suidas.*

Commodus Imp. gladiatores retiarióſque circiter mille aut vicit, aut occidit: trecenties ſexagies quinquies, viuóque adhuc patre, in id certamen deſcendit. *Sab. l. 5. En. 7.*

EQVESTRES FORTES IN HASTILVDIIS. E

Tempore Theophili Imp. inter captiuos Saracenos quidam fuit manu promptus, & manuum agilitate celebris eques præclarus, ambidexter, inter equitandum duabus vtens haſtis, ſcitè admodum aduerſarius deterrebat. Cùm ergo Magnus Domeſticus in Circo triumphum victoriæ ſuæ agere iuſſus, ante reliquos hominem iſtum duceret: Imp. laudationibus eius inductus, equum conſcendere, duabuſque acceptis haſtis artis ſuæ ac præſtantiæ ſpecimen coram vniuerſis edere eum iuſſit. Id cũ fieret, & imperitiores ſpectaculo delectarentur, Theodorus cognomento Craterus, is qui non multò pòſt ſanctorum XLII. Martyrum cohortis princeps eſt factus, propius regi adſtans, ſubſannare Agarenum iſtum, & affirmare, nihil ab eo forte aut terribile agi. Imp. ægrè id ferre, Craterumque effeminatum & euiratum increpare, qui tale præſtare ipſe nihil poſſet. Contrà Craterus, duabus haſtis ſe neſcire vti neque enim hoc didiciſſe, quòd his nugis in bello nihil opus foret: ſed Dei auxilio fretum, vnica haſta iſtum equo deturbaturum. Imper. his verbis irritatus, per ſuum ipſius caput iurare, Cratero ſe vitam erepturum, niſi impleret facto, quod verbis iactaſſet. Et Theodorus ſtatim conſcenſo equo, haſtáque ſumpta cum Saraceno manum conſeruit, citóque eum equo præcipitem deiecit. Pudore quidem affectus eſt Imper. ab eunucho deiectum cernens Saracenũ, tamen & virtutẽ hominis veneratus, & ſuos reueritus, amicè compellatum Craterum, veſtibus honoris cauſa donauit. *Cedrenus.* F

Carolus Martellus, Pipini Breuis filius (geſtis poſtea contra Saracenos clariſſimus) adoleſcens etiamnum nullo numero, cùm in principatum celebri conuentu ludi militares ex more agerentur: atratus totus, tres in clypeo martellos ſimili colore præferens, in circo, quoſcunque illi ſors obieciſſet, ſine diſcrimine proſtrauit. Verſis omnium oculis in atrum militem, quærebant omnes, Quis ille eſſet? Cunctis æquè ignorantibus, tandem ad poſtulata virginum ac dominarum galeam detraxit, & hinc cognomen Martelli traxit. *Cranz. l. 4. Suec. c. 48.*

Tempore regum, Magni Ladalai Gothorum ac Sueconum, & Erici Danorum, in publico principum conuentu, apud Veſtrigothos in Scaris circa annum Sal. 1278. primum torneamẽtum ſiue haſtiludium celebratum eſt. In eo Magnus Dyſauld Sueonum nobiles ad ſingulare certamen prouocans, equum & centum libras argenti puri in præmium certaminis, proponebat, ſi victos pugna excuſſiſſet. Eum Sueonibus Erengiſlus Plata, vir taciturnus, primo impetu, equo deiiciens, ſuperauit: equumque & argentum in victoriæ præmium reportans, documento Danis fuit, Sueones magis viribus, quàm verbis inſtructos, ad prælia deuenire. Itaque Dani viſu occaſu ſui Achillis, à torneamentis & verborum iactantia in longa tempora quieuerunt. *Olaus l. 14. c. 10.* G

In regia vrbe Holmenſi, tempore regis Sueonum Chriſtophori, quidam Holſatus de genere Ramforum, Sueconum ſingulos magno faſtu & contemptu ad ſingulare certamen prouocabat. Sueci iactantiæ eius potiùs, quàm viribus ſatisfacere cogitantes, Monachum quendam ordinis S. Dominici, veteranum equitem, ſed militia defunctum, equo valido, armis ornatum, galeáque tectum, ac haſta munitum, in arenam producunt. Is Holſato congreſſus, eum ab equo deiecit: ſimiliter & reliquos omnes, quotquot occurrere ſunt auſi. Pluribus deinde reſtare non viſis, priuſquam loco abiret, iuſſus pro honore ſuo, deiecto vultu gynæceum ſalutare, galea depoſita, equoque calcaribus citato, ad monaſterium fugiens, cuius miles eſſet, monachali habitu & vita monſtrauit. *Idem.* H

Vladiſlaus Boëmorum princeps haſtiludia Pragæ inſtituerat. In eo certamine Sobieſlaus frater natu minimus palmam tulit & ipſo etiam principe deiecto monile gemmatum victoriæ præmium obtinuit. Quod cùm collo geſtaret, inuidis calumniæ anſam dedit, quaſi principi etiamnum inſultaret. Hinc ſuſpicionibus vtrinque auctis, cum Vacconem principem Sobieſlaus per inſidias trucidare curaſſet, quaſi delatorem ſui apud principem ageret, exilio ſolum vertere coactus fuit. *Dubrauius l. 11.*

Laurentius & Iulianus Medices, ciuilibus artibus exornati, armorum equitandique peritia tantum vix dum pubeſcentes, excelluêre, vt Iulianus iuuenilis decoris auidus, propoſito ingenti præmio, nobiliſſimos ac fortiſſimos quoſque equites è tota Italia ad ludicrum certamen inuitarit. Cui ſpectaculo, apparatu frequentiáque hominum valde memorabili, Petrus pater præfuit: annotatúmque eſt, Iulianum acclamantibus ac fanentibus cunctis, multò plures, quàm quiſquam alius, haſtas A triplici ferro præpilatas, aduerſis concurrentium equitum pectoribus, perfregiſſe. Eius glorioſi laboris præmium fuit triumphus, Politiani diuini poëtæ carminibus celebratus. Nec multò pòſt Laurentius, vt fraternis laudibus æquaretur, nouum ſpectaculum periculoſiſſimæ pugnæ edidit: in quo non ſinguli equites cataphracti de more, intermedia erectarum tabularum linea diſcreti concurrebant, ſed conglobati conſertis turmis ad veri certaminis imaginem, libero in campo dimicabant. Huius quoque ſpecioſiſſimi certaminis memoriam Aloyſius Pulcius ipſe Politiani æmulus, periucundo edito poëmate ſempiternam fecit. *Iouius in Leone X l. 1.*

In aula Iſabellæ Hiſpaniæ reginæ, Conſaluus Magnus quum ſpectacula & equeſtres ludi, vel concurrentium iuuenum haſtatorum, vel arundines more Mauritaniaco iaculantium ederentur, vſque adeo ſupra æquales ſummæ nobilitatis adoleſcentes ſeſe extulit, vt acclamatione ſpectantis populi iuuentutis Princeps appellaretur. *Iouius in Conſaluo.*

Quum Carolus V. Cæſar, anno 1530. Bononiæ coronaretur, eius vxor Iſabella puerum peperit, cui propter aui materni B memoriam, Ferdinandi nomen impoſitum. Eius nuncij lætitiam celebrauêre inſignes Hiſpaniæ reguli magnificentiſſimo apparatu, arteque mirabili, ad equeſtris pugnæ ſimulacrum. Maurorum iaculatorum cultu, in ſcuta paſſim coniectis arundinibus decurrentes: quum hinc Oſorius Aſturgius, illinc Pacecus Aſtalonis, ornatiſſimi duces, ſingulas turmas ſpectante Cæſare in forum pugnaturas induxiſſent. Concurrêre etiam quatriduo Itali, Belgæ, Hiſpanique equites cataphracti, inſignibus amatoriis, & militaribus ornamentis valde conſpicui. panno aureo, ac altero item purpureo, à ſenatu Bongnienſi ad virtutis præmium: & in honorem Cæſaris, hilari benignitate propoſito: tuliſque præmium Altamirus ex vlteriore Hiſpania regulus, quòd plures, quàm quiſquam alius, haſtas in aduerſis concurrentium pectoribus infregiſſet. *Iouius l. 37. Hiſtoriarum.*

* DE FORTITVDINE ET FORTIBVS.

APOPHTHEGMATA ETHNICORVM.

Zeno accuſatus, quod coniuraſſet in perniciem Nearchi tyranni, cum in equuleo iuberetur edere nomina coniuratorum, nominauit pleroſque illi amiciſſimos. De his ſumpto ſuppli- C cio, rogatus à tyranno, num quis ſupereſſet etiam? Tu ſolus, inquit, Reipublicæ pernicies, tandem & linguam dentibus amputatam in os tyranni, quod ob iracundiam hiabat, expuit. *Laert. l.. c. 5.*

Bion frequenter dicere ſolebat, Senum eſſe valere prudentia: iuuenum vero fortitudine. *Laer. l. 4 c. 7.*

Cotiſcus, admodum ſenex, cum à quodam graui morbo conualuiſſet: Apage, inquit, quam inuitus reuerſus ſum, iam magnam partem itineris emenſus, quod abſoluere omnino decet. Et ſanè fortitudinis pars melior in moderato mortis contemptu conſiſtit. *Stob ſerm 7.*

Crœſus rex, cùm contemptim atque minaciter Biantem allocutus eſſet, hominem in aduerſis rebus non fractum iuſſit eum cepas edere, ſe tum ciuiliter indicans, quandoquidem harum eſus ciet lachrymas. Adeo ſapientes arbitrantur, nihil eſſe æque regium, ad virtutem, cuius inſtituta per totam vitam fortiter atque infracto animo ſequuntur, nec imperatis aliorum terrentur. *Philo Iudeus lib. Quod omnis probus liber.*

Idem, Conſeruis demiſſo vultu mœrentibus, eo quod iam à D latronibus capti eſſent, animaduertens quendam ex aſpectu plus ſatis effœminatum eſſe, accedens, inquit, Tu me emito, viro enim opus habere videris. Sic ille pudefactus cauillo, quod non eſſe vanum, erat ſibi conſcius, in turbam ſe abdidit, cæteris audacem coniectorem, ſed veridicum ſtupentibus. *Philo Iudæus eodem libro.*

Socrates interrogatus, quid eſſet fortitudo & robur? dixit, Nodus animæ cum corpore. *Stob. ſerm. 7. de fortitudine.*

Democritus, quid efficeret fortitudo, ſciſcitatus: diſpendia minuit, inquit. Item, fortis eſt, non qui hoſtes modo ſuperat, ſed & qui voluptatibus ſuperior exiſtit. Nam licet aliqui ciuitatibus imperent, mulieribus ſeruiunt. *Eod ſer.*

Theodoro Philoſ. Minabatur tyrannus mortem, & quidem inſepultam. Habes, inquit Theodorus, cur tibi placeas: hemina ſanguinis in tua poteſtate eſt: nam quod ad ſepulturam pertinet, ô te ineptum, ſi putas intereſſe, ſupra terram an infra putreſcam. *Senec. lib. Tranquill. anim.*

Plato interrogatus, quomodo affectum eſſe conueniat aduerſus calamitates? ita (dixit) vt prouidens aliquis non incidat in eas: ſi tamen inciderit, condemnationem etiam ſui non E curet. *Stob. ſerm. 7.*

Ariſtoteles, quid eſſet fortitudo, ſciſcitatus: Eſt (inquit) virtus animoſi, per quam non facile mortis metus ingruit.

Lacon Quidam noctu prætereiens monumentum, quum videret ſpectrum, accurrit lancea traiecturus, & in hoc intens: Quo me fugis, inquit, bis moritura? *Plut. in Lac.*

Cleomenes, cum Sophiſtam quendam de fortitudine diſſerentem non admodum attentis auribus audiret, & ob id à quodam reprehenderetur: Ineptum eſt, inquit, quenquam de fortitudine magnificis vti verbis, qui ipſe nil fortiter geſſit vnquam. *Plut. in Lacon.*

Alexander Macedo, In Ilio ſacra facienti Alexandro, ſacerdos dixit, ſe oſtenſurum Paridis lyram: at ille, imo Achillis (ait) ſi habes oſtende, ac ante lyram potius haſtam. *Stob. ſerm 7.*

Socrates, morti adiudicatus, & proximus quidam Apollodorus eum accedens, ait, At iſtud, ô Socrates, ægerrime fero, quod te iniuſte damnatum video. Tunc Socrates: An tu (reſpondit) malles me iuſte quam iniuſte damnatum? Simulque F riſiſſe dicitur. Cum autem Anytum falſum teſtem prætereuntem videret, dixit: Vir ille triumphat, quaſi facinus magnum & præclarum egerit, me ita occiſo. Sed quam ſtultus & improbus eſt? ignorat enim, vter noſtrum in omne æuum vtilior & melior extiterit. *Xen. in Apol. pro Socrat.*

Archidamus Spart. R. Soli, inquiebat, in rebus ſecundis non ſumus inſolentes, & in aduerſis non frangimur animis. Nec incitamur laudibus, vt delirati voluptate præter noſtram ſententiam aliquid moueamus: nec accuſati impellimur ira ac dolore, ſed propter grauitatem ſimul & bellicoſi & circumſpecti ſumus. Bellicoſi, quia pudor cum grauitate coniunctus eſt, & cum pudore magnitudo animi. Circumſpecti vero ſumus, quia ſic inſtituimur, vt non ita ineptiamus, quam vt leges contemnamus, Et ſeuerius regimur cum quadam aſperitate, quam vt detrectemus obedire. Sicque ſumus aſſuefacti, non vt in rebus inutilibus ſplendida oratione ſapientes videamur, aut hoſtes vituperemus, aut teipſa impares in eos moueamus. Sed exiſtimamus etiam alios valere conſilio, & fortuitos caſus non poſſe proſpici. Aduerſus hoſtes factis ipſis nos præparamus, ratiocinantes, quid ipſi tanquam homines non ſtulti facturi ſint. G Nec pendet nobis ſpes ex aliena ignauia, ſed ex noſtra diligentia & circumſpectione. Ac exiſtimandum eſt homines non multum natura inter ſe differre: Sed eos antecellere, qui in rebus neceſſariis recte inſtituti ſint. *Thucyd. l. 1.*

Ageſilaus fortitudinis in rebus aduerſis inſigne dedit ſpecimen, Conon & Pharnabazus per claſſem regiam mari potiti, obſidebant maritimas Lacedæmoniorum regiones, quum interim Athenienſium ciuitas mœnibus eſſet cincta. Itaque Lacedæmonij Pharnabazo donata pecuniam, pacem ineunt cum rege: mittuntque ciuem Antalcidam ad Tiribazum, Græcos Aſiaticos, pro quibus bellum geſſerat Ageſilaus tradentes regi: vnde euenit, vt huius ignominiæ portio recideret in Ageſilaum. Antalcidas enim inimicus erat Ageſilao: ideo pacem quacunque occaſione confecit, inuidens illius gloriæ, quem videbat bello creſcere, reddique maximum, ac maxime celebrem. Non tamen hæc infelicitas deiecit illius animum: quin etiam cuidam dicenti, quod Lacedæmonij Mediſſarent, ita reſpondit, imo Medi potius Laconiſſant: ſignificans indolem ſuæ gentis corrumpi fortuna non poſſe. *Plut. in Lacon. apoph.* Idem, Sciſcitatus vtra virtus eſſet præſtantior, fortitudo an iuſtitia? grauiter reſpondit: Fortitudinis nullum eſſe vſum, niſi adſit iuſtitia. H Quod ſi omnes eſſent iuſti, nihil opus foret fortitudine. En animum ſummo dignum duce, qui nihil præter æquum iudicarit faciendum: recteque perſpexit, plurimum intereſſe inter audaciam & fortitudinem. *Plut. in Lac. apoph.*

Alexander Mammeæ F. cùm audiſſet Artaxerxem Perſarum regem magno militum exercitu Romanum inuaſurum imperium: Fortes, inquit, viros atque moderatos decet optima quidem optare, ſed ferre etiam, quæcunque accidunt contra animi votum. Fortitudinis quippe eſt, rebus proſperis non extolli, infauſtis nequaquam deiici animo. *Herodian. l. 6.*

Anaxarchus, dicente ei Alexandro, ſuſpendam te: Minare his inquit, è vulgo: mea autem nihil intereſt, ſuper terramne an infra computreſcam. *Stob. ſerm. 6.*

Alexandro mortuo, quum Anaxarchus tempeſtate eſſet delatus in Cyprum, Nicocreon memor contumeliæ, philoſophum arreptum in mortarium coniecit, ac ferreis piſtillis **A** contundi iuſſit. Hic illam vulgo celebratam vocem emiſit: πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δ' οὐ πτίσσεις. Id eſt, Tunde Anaxarchi manticam, nam Anaxarchum non percutis. Sentiens, corpus non eſſe partem hominis, ſed animi domicilium tantum. Animus autem non poteſt tundi. *Laer. l. 1. c. 10.*

Demetrius Cynicus graui calamitate affectus dixit: Hoc vnũ Dij immortales queri poſſum, quod non antehac mihi voluntatem veſtram notam feciſtis. Prior enim ad iſta veniſſem, ad quæ nunc vocatus adſum. Vultis liberos ſumere? illos vobis ſuſtuli: vultis aliquam corporis partem? ſumite. Non magnam rem promitto: cito totum relinquam. Vultis ſpiritum? quidni? nullam moram faciam, quo minus recipiatis, quod dediſtis. A volente feretis, quicquid petieritis: Quid ergo eſt? Maluiſſem offerre, quam tradere. ☞ *Vide reliqua apud Senec. l. 5. de prouidentia. ſeu quare bonis viris mala accidant.*

Cn. Cornelius Lentulus in clade Cannenſi tribunus militum quum equum Paulo Æmilio in ſaxo ſedenti, cruoreque oppleto adduceret: Tu quidem, ait Paulus, macte virtute, Corneli eſto: ſed caue, ne fruſtra miſerando, exiguum tempus è manibus **B** hoſtium euadendi abſumas. *Plut. & Liuius.*

M. Cato, quibuſdam efferentibus hominem inconſulte audacem, & in rebus bellicis ſtrenuum, ait, plurimum referre, vtrũ quis virtutem magno æſtimet, an vitam non magnifaciat: ſentiens, non eos ſtatim eſſe fortes, qui quouis modo vitam contemnunt, ſed qui tanti faciunt virtutem: vt huius gratia vitam alioqui charam negligant. Nam ſemet in vitæ diſcrimen conijcere, aut infelicium eſt, & quos vitæ iam tædet, aut immanium, & belluis ſimilium. *Eraſ. l. 5. apoph. ex Plut.*

Quum Publius, Craſſi filius fortiſſime in bello & pugnaſſet, & cecidiſſet, hoſtes caput iuuenis haſtæ impoſitum geſtantes, proxime ad Romanos accedebant, inſultantes, rogantesque, quo genere iuuenis ille fuiſſet ortus, neque enim fieri poſſe, vt ex patre iam ignauo & imbelli talis filius naſci poſſet. Hoc tam triſti ſpectaculo nihil commotus Craſſus, per omnes ordines concionatus eſt, clamans: Meus hic priuatus dolor eſt Romani, mea hæc calamitas, meus hic peculiaris luctus: cæterum publica ciuitatis ſalus & gloria in veſtra incolumitate veſtraque virtute ſita eſt. *Plut. in M. Craſſo.*

Scipio Pompeij ſocer quum nauem ſuam teneri ab hoſtibus **C** vidiſſet, ferro ſe transfixerat, & quærentibus, vbi Imperator? inquit, bene habet. *Bruſ. l. 2. c. 1. ex Appiano.*

P. Thraſeas Pætus, cùm poſt multa crudelia Neronis facinora, atque Agrippinæ mortem, in ſenatu Romano de Neronis rebus ageretur, cui mirum in modum ſenatores aſſentabantur, dicere ſolebat: Si me tantum Nero interfecturus eſſet, magnam haberem adulatoribus eius gratiam: ſed ſi eos, à quibus maximè laudabatur, ſuſtulit, ſublaturusque eſt, cur oporteat fruſtra inepite & ſeruiliter mori, cum munus naturæ explere liceat, retenta libertate? De me enim, inquit, aliquis ſermo habebitur in poſterum, de iis nullus niſi tantummodo eos interfectos fuiſſe *Xiphil. in Nerone.* Idem dicere ſolebat, Nero pro innata ſua crudelitate occidere me poteſt, lædere autem non poteſt. Innuens, corpus quidem hominum crudelitati expoſitum eſſe, animum autem nequaquam *Xiphil. in Nerone.*

Synnidas ante pugnam Leuctricã quibuſdam dicentibus, illam ipſam diem oſtenſuram fortem virum: Multifaciendã, vrbane inquit, diem eſſe, quæ virum fortẽ monſtrare poteſt. *Plut.*

Miles Quidam Lacedæmonius, in pugna proſtratus, hoſtem **D** eius tergo inſidentem, rogauit vt ſe verteret, & in pectus potius ſtringeret enſem, rogatus: Quid ita? Ne amaſius, inquit meus erubeſcat ſi viderit, auerſis confoſſum vulneribus. *Plut. in Lac.*

Pompeius, cùm Syllanæ factioni ſe addixiſſet, non abſque ſpoliis, nec ſine cruenta victoria Imperatori ſe copias exhibiturum eſſe dicebat. Nec prius vehit ad Syllam, quam multis conflictibus hoſtium duces ſuperaſſet, *Plut. in Rom. Apoph.*

Iul. Cæſar: poſt attritos Tigurinos, ad vrbem quandam ſociorum proficiſcens, cùm audiſſet Heluetios in itinere occurrere, in locum quendam munitum ſe recepit. Ibi congregatis copiis, inſtructaque acie, vbi equus illius, cui ſolebat inſidere, adductus eſt: Hoc inquit, poſt victoriam vtar in perſequendis hoſtibus, & pedes aggreſſus eſt Heluetios. *Plut. in Cæſ.*

Idem. Videns aquiliferum terga dantem hoſtibus, faucibus comprehenſum hominem, in hoſtes manus conuertit, atque ait: Quorſum abis ignauiſſime, an nõ illos eſſe vides, quibuſcum dimicamus? *Bruſ. l. 2. c. 43.* Idem Potentiam duabus potiſſimum rebus parari, pecunia ſcilicet, & militibus, atque deinde eam potentiam eiuſmodi rebus conſeruari & augeri, dicere ſo-**E**lebat, Exiſtimauit autem, hæc duo ſeſe conſequi poſſe, exercitum commeatu retineri, rurſum commeatum armis comparari. *Xiphil. in Cæſ.* Idem. Dyrrachij expectabat, vt illuc à Brundiſio milites mitterentur. Id cum tardius fieret, clam omnibus conſcenſa ſcapha exigua, tentauit tranſmittere pelagus, cumque nauigium vndis obrueretur, gubernatori iam animum deſpondenti, quis eſſet aperuit, dicens: Confide fortunæ, ſciaſque te Cæſarem vehere, Tanta erat animi præſtantia, quaſi fortunam ac Deos in manu haberet. Ac tum quidem tempeſtate ingraueſcente, veritus eſt, quod inſtituerat, peragere: Milites autem, vbi reſciuere factum, concurſum fecerunt ad Cæſarem, grauiterque ferebant, ſi alias expectaret copias, velut ipſis diffiſus. *Plut. in apoph.*

Cùm Antonius appararet claſſem cum Cæſare confligere, Quidam tribunus militum, vir fortis, & armis exercitatus, Antonio prætereunti corpus ſuum multis cicatricibus inſignitum oſtendit, dicens: O Imper. cur his vulneribus, aut huic gladio parum fidis, in quæ lignis fragilibus ſpem reponis? Sine, Phœnices & Ægyptij claſſe pugnent, nobis Romanis terram da, in qua conſueuimus vel hoſtem vincere, vel mortem oppetere. *Plut. in* **F** *vita Antony.*

Turbo, Adriani Cæſaris præfectus, monitus ab eo, vt curam haberet ſuæ valetudinis, ſibique daret vacationem à negotiis, reſpondit, Non decere Cæſaris præfectos niſi ſtantes mori, ignauum eſſe ſentiens, in lecto incumbentem expirare. *Eraſ. l. 6. in apoph.*

Martialis lib. 1. Epigrammatum, de Mutio.

Dum peteret regem decepta ſatellite dextra,
Iniecit ſacris ſe peritura focis.
Sed tam ſæua pius miracula non tulit hoſtis,
Et raptum flammis iuſſit abire virum.
Vrere quam potuit contempto Mutius igne,
Hanc ſpectare manum Porſena non potuit.
Maior decepta fama eſt, & gloria dextra,
Si non erraſſet fecerat illa minus.

Martialis lib. 1. Epigrammatum de Portia:

Coniugis audiſſet fatum cum Portia Bruti,
Et ſubtracta ſibi quæreret arma dolor.
Nondum ſcitis, ait, mortem non poſſe negari?
Credideram ſatis hoc vos docuiſſe patrem.
Dixit, & ardentes auido bibit ore fauillas. **G**
I nunc, & ferrum turba moleſta nega.

Horat. Carm. lib. 2. Ode. 3.

Æquam memento rebus in arduis
Seruare mentem, non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitia moriture Deli.

Horat. Epiſt. lib. 1. Epiſt. 3. ad Iulium Florum.

Quod ſi
Frigida curarum fomenta relinquere poſſes,
Quo te cæleſtis ſapientia duceret, ires.
Hoc opus hoc ſtudium parui properemus & ampli,
Si patriæ volumus, ſi nobis viuere chari.

Boët. de conſol. lib. 3. Metro. 5.

Qui ſe volet eſſe potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla.
Fœdis ſubmittat habenis. **H**
Etenim licet Indica longè
Tellus tua iura tremiſcat,
Et ſeruiat vltima Thule;
Tamen atras pellere curas,
Miſeraſque fugare querelas:
Non poſſe, potentia non eſt.

*IVDÆORVM, ET CHRISTIANORVM:

Ex Apophthegmatibus editis per L. Beyerl.

Nunc illum virtutis actum proponimus, cuius ponderoſiſſima vis, & efficaciſſimi lacerti, in Bellica Fortitudine conſiſtunt, nec me præterit, Ziſca Dux inclyte, principatum tibi in hac ſaltem ſcena aſſignari oportere. Erat Dux Huſſitarum bellicoſiſſimus, licet vtroque oculo priuatus: cùmque iam morti proximus rogaretur, quomodo vellet tumulari; ille, Pellem demortuo demite, ex eáque tympani operimentum conficite, Hoſtes enim, vt viuentis adſpectum ferre non potuerunt, ita nec mortui ſonitum, ferent, *Ex Aenea Sylu. l. 3. Comment. de Geſtis Alphonſi, Beyerl. in Apoph. Chriſt.*

A Illi proximus Carolus IX. Franc. Rex, qui, cæſo in acie Montmorantio, cuius erat enſem Regi præferre, quibuſdam eum honorem ambientibus reſpondebat: Satis virium mihi eſt ad geſtandum enſem. *Annal. Franc.*

Redeo ad Alphonſum: qui naufragos auxilium implorantes cùm vidiſſet, ſuos cohortatus, opem vt ferrent. Quod cùm facere pertimeſcerent ob exortam tempeſtatem, ipſe nauem ſolùs, Satius eſt, inquiens, vnà cum ſocijs viris fortiſſimis occumbere, quàm illos videre ante oculos extrema pati. *Panor. l. 2. de Geſt. Alfonſ.*

Ea tutus erat Carolus V. Imp. ad prœlium contra hoſtes: ſtabatque in acie intra vallum & ſtationes armatus, at hoſtis magna baliſtarum vi eum repellere conatur, mouentibus autem ſuæ ſaluti proſpiceret, id ſolùm obmurmurabat: Canes qui latrant non ſunt extimeſcendi: neque eſt quòd timeatis, cùm præſidio Dei ſatis vallati ſimus. *Ex Franc. Robertelli Orat. funeb. habit. Bononiæ. Beyerl. ſupra.*

B Petrus Sabaudiæ Comes, feudum apud Othonem IV. petiturus, duplici ante eum habitu comparuit. Latus dextrum auratis veſtibus, ſiniſtrum armis inſigne. Othoni verò, quid inuſitatus hic veſtium habitus moduſque portenderet, ſciſcitanti; Aurum, inquiebat, geſto in dextra, ad honorandam maieſtatem Imperatoriam: arma autem læua ſuſtinet, vt contra eiuſdem maleuolos ad extremum vſque ſpiritum dimicem. *P. Camer. med. Hiſt. c. 6.*

Eiuſdem virtutis & fortitudinis Ludouicus XII. Gall. Rex. Pergebat cum exercitu Mediolanum, & in itinere nuntium accepit, hoſtem oppidulum quod in tranſitu ſitum occupaſſe; tardiuſque aduentante hoſpitio mihi deligendo. At ille: Ego ſuper corpora eorum hoſpitium accipiam, vel illi in meo. *Corozetus de dict. memor.*

Claudat hoc totum de bellica virtute Stephanus Contarenus, natione Venetus. Hic Senatus iudicio rei maritimæ in Benaco lacu præfectus, dum quippiam aduerſi nuntiatum eſſet, domum properans, euocata de ſuperiori ſuarum ædium parte coniuge; Scias, aiebat, me Benacenſi oræ præfectum, Senatu iubente. Tu itaque intra paucos dies, aut lætum à me partæ victoriæ nuncium exſpectato, aut mortis meæ litteras, quibus hoc meum cadauer auitæ ſepulturæ mandes. *Ioan. Bapt. Egnat. lib. 6 c. 4.*

C Athanaſius, quum ei indiceretur à Iuliano Imperatore exilium, mœrentibus cunctis, qui diſceſſum eius grauiter ferebant, inque ipſum oculis coniectis: Bono eſtote animo, filioli, inquit, nubecula eſt: quæ breui euaneſcet. *Niceph. Call. l. 10. Eccl. hiſt. c. 19.*

D. Ambroſius, poſtquam aduerſus Arrianos, & Iuſtinam Auguſtam in templo multa diſputaſſet, atque orthodoxam fidem contra aliorum blaſphemias fortiter defendiſſet, à Valentiniano Iuniore, iuſſus templum exire, reſpondit, Lubens id quidem non fecero, neque enim lupis ouium caulam prodam, neque blaſphemis templum diuinum concedam. Quod ſi necare me vis, in ipſa Eccleſia in me enſem aut cuſpidem ſtringe, perlibenter enim cædem eam tulero. *Theod. l. 5. cap. 13. & Niceph. Scholiaſtes l. 12. c. 19. Ecc. hiſt.*

Achemenides, qui & Hormiſdas appellatus eſt, cùm in Perſis Chriſtianam religionem in maxima piorum perſecutione profiteretur, vocatus à Tarani rege, & obiurgatus ob fidei confeſſionem, quam in homine extinguere minis conabatur, reſpondit: Impia atque difficilia à me petis rex, qui vniuerſitatis Deum nequaquam abiuro, vt tuæ maieſtatis fiam amicus. Maius enim eſt crimen, diuinam quam regiam lædere maieſtatem. *Niceph. l. 14. c. 20. hiſt. Eccl.*

D Idem veſtimentis quibuſdam donatus à rege, qui eum beneficijs vincere conabatur, excandeſcens, tonicam conſciſſam abiecit, & voce magna exclamauit: Si huius, inquit, gratia me religionem longè optimam mutaturum putas, en munus tuum tibi, vna cum impietate habe.

Philo Iudæus cum aliis Iudæis ex Caligulæ aula eiectus quod diuinos honores Cæſari eos affectanti negaſſet, conuerſus, ad ſuos dicebat: Bono animo eſtote viri: non deerit vobis qui auxilietur. Vbi enim ceſſant humana præſidia, diuina ſuccedunt. *Euſeb. l. 2. hiſt. Eccl. c. 5.*

*HIEROGLYPHICA.

Per Anteriora Leonis Hieroglyphicè robur ſignificatur: propterea quod in eo animali mēbra illa robuſtiora ſunt ab excellenti animi vi quadā. vniuſcuiuſque rei ſignificata ſua Ægyptij deſumebant. Expreſſit robur hoc *Lucret. Carus*, cùm ita ſcripſit;

Principio genus acre Leonum ſæuaque ſecla
E *Tutata eſt virtus.*

Pier. Valer. lib. 1.

Per Veſpas hieroglyphice pugnacitatem, & infeſtum aduerſus hoſtes ingenium ſignificabant Ægyptij. *Idem l. 4.*

Fortem quoque per Camelum Hieroglyphice præfigurabant. Eſt enim in hoc animante mirus dorſi vigor, & oneribus gerendorum robur indefeſſum, vt fame etiam ac ſiti pertinaciſſime tolerata, in plures ſub onere dies perſeueret. *Val. Pier. l. 17.*

Fortitudinem quoque nonnulli per Tigrim fluuiorum omnium rapidiſſimum hieroglyphice ſignificant, quod quemadmodum velociſſimus hic fluuius, qua parte ex Armenia in Meſopotamiam labitur, propter rapidiſſimam velocitatem ſagittæ (quæ Armeniorum lingua Tigris dicitur) comparetur: ſic fortitudo curſu quodam pernici concitata, obſtantia quæque demoliri atque proſternere videtur, nulliſque obicibus, oppoſitiſque molibus aut obſtaculis impediri, quin quo ferri deſtinarit, eo victrix prorumpat. *Id. in l. 21.*

F Non temere quoque Adamantem pro fortitudine proponi, cui robur indomitum, viſque inſuperabilis nomen merito feciſſet, quippe qui limæ ſcalpro & malleo duritia inenarrabili reſiſtat, quodque omnium maxime admirandum eſt, contra etiam ignis violentiam incolumis lapillus euadat. *Idem.*

---

* Fortuna.

DEFINITIO ET PROPRIETATES.

FOrtuna, Græcè τύχη, & τυχηρὸς, fortunatus dicitur. Hebr. *Gadh*, à verbo *Gadhadh*, turmatim excurrit: propter fortunæ varias conuerſiones *Pur* etiam *Sor*, dicitur, id eſt, ſors, *Purim*. Sortes, *Eſther. 3. 7. & 9. 27.* &c. à verbo *Por* labefactauit, fregit, irritum fecit. Sors enim conſilia humana variaſque aſtutiorum cogitationes labefactat. Eſt autem fortuna cauſa per accidens in agentibus à propoſito, ſemper & frequenter in his, quæ propter hoc fiunt, *ſecund. Ariſt. l. 2. Phyſic.*

Fortuna eſt cauſa per accidens, vt in paucioribus præter intentionem, in his quæ ſunt propter finem, & à propoſito, *ſecundum* C. *Th. in l. 8. fin.*

Fortuna quid aliud eſt? quid ſors? quid caſus? quid euentus, niſi cum ſic aliquid cecidit, ſic euenit, vt vel non cadere atque euenire, aut aliter cadere atque euenire potuerit. *ſec. Cicer. l. 2. de Diuinat.*

G Fortunæ nomen à volubilitate inditum eſt. Nam quæ prius Vortuna à verto dicebatur, literæ V. mutatione in F. affinem (quod in pleriſque dictionibus factum eſt) in fortunam abiit. Cuius præcipuum opus eſſe poëtæ fingunt, ima ſummis, imis ſumma commiſcere, rerumque omnium viciſſitudinem inducere & cuncta inuertere: cuius quidem vertiginis ergo φερέπολις τύχη à Pindaro appellatur.

Fortuna eſt accidentium rerum ſubitus atque inopinatus euentus. Multa enim, inquit Cicero, efficit inopinata nobis, propter obſcuritatem ignorationemque cauſarum. *Deſcriptio fortunæ per Lactan. l. 3. de falſa ſapientia c. 20.*

Quomodo ergo Dea fortuna aliquando bona eſt, aliquando mala? an forte, quando mala eſt, Dea non eſt? ſed in malignum dæmonem repente conuertitur? *Aug. de ciuit. Dei. l. 4. c. 18.*

H Fortuna dicitur à fero quod temere & ſine ratione feratur. Eſt enim fortuna accidentium rerum, ſubitus atque inopinatus euentus. Hæc eadem fors dicitur. *Terentius*: *O fortuna, ò fors fortuna, vt nunquam es perpetuo bona.* Aliud (*ait Donatus*) eſt fortuna, & aliud fors fortuna. Fortuna dicta eſt incerta res, vnde & à fortuitis nomen accepit, ſecundū *Iſidor. l. 8. Etym.* fors fortuna euentus fortunæ bonus. Nam fors fortuna eſt, cuius diem feſtum colunt, qui in arte aliqua viuunt, huius ædes trans Tyberim erat. Sane fortunæ vocabulum medium eſt, ſed cum fortunam ſolam dicimus intelligimus felicitatem, vnde fortunatos felices nominamus, infortunatos vero infelices, & infortunium malam fortunam: fortunare eſt proſperare, & bonis augere. *Cic. Tibi patrimonium dij fortunent.* Hinc fortunæ dicuntur diuitiæ, & fortunatim aduerbium, proſpere ac feliciter. *Plaut. fortunatim omnia ſuccedunt.* Fortunatæ etiam Inſulæ in mari Atlantico Gorgonum, ſic dictæ à fructuum vbertate.

FORTVNÆ DESCRIPTIO APVD PORTAS.

Horat. 35. Od. lib. 1.

O diua gratum quæ regis Antium,
Præſens vel imo tollere de gradu

Mortale corpus, vel ſuperbos
A *Vertere funeribus triumphos.*
Te pauper ambit ſollicita prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bithyna laceſſit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ,
Vrbeſque genteſque & Latium ferox,
Regumque matres Barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni.
Iniurioſo ne pede proruas
Stantem columnam: nec populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, imperiúmque frangat.
Te ſemper anteit ſæua neceſſitas,
Clauos trabales, & cuneos manu
Geſtans ahena, nec ſeuerus
Vncus abeſt, liquidumque plumbum.
Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat:
Vtcumque mutata potentes
Veſte domos inimica linquis.
At vulgus infidum, & meretrix retro
Periura cedit, diffugiunt cadis
Cum fæce ſiccatis amici,
Ferre iugum pariter doloſi, &c.

B APVD HISTORICOS.

Sapienter feciſſe videri poſſunt, qui fortunam volucrem, cæcam variamque finxere nihil certe hac vna (ſi quid illa eſt) inconſtantius, nihil magis variabile: nunc blanda & indulgens, nunc ſæua & infeſta, nec vllis infeſtius iraſcitur, quam quos indulgentiſſime fouit: fitque ex matre ſubito nouerca ex nouerca mater: nec, ſi quæratur cauſa, alia reddi poſſit, quam quod ita libeat, quodque incertæ ſortis ſint res humanæ. Circumſcribit ſeſe tamen ſtulta mortalitas, prudentiamq; reputat ſuam, tanquam homo ſemper ſapiat, præſertim in rebus ſubitis & inopinatis: in quibus ne ſapientes quidem ſatis ſibi ſapiunt. *Sabellic. de ſubita mutat. fort. lib. 7. c.* 8.

Hæc noſtra vis eſt, hunc continuum ludum ludimus. Rotam volubili orbe verſamus. Infima ſummis, ſumma infimis motare gaudemus. Aſcende, ſi placet, ſed ea lege, ne vti cum ludicri mei ratio poſcet, deſcendere, iniuriam putes. An tu mores ignorabas meos? *Boet. de Conſol. l. 2. proſa* 2.

An tu in hanc vitæ ſcenam nunc primum ſubitus, hoſpeſque C veniſti? Vllamne humanis rebus ineſſe conſtantiam reris, cum ſæpe ipſum hominem velox hora diſſoluat? Nam etſi rara eſt fortuitis manendi fides, vltimus tamen vitæ dies mors quædam fortunæ eſt etiam manentis. Quid ergo referre putas, tunc illam moriendo deſeras, an te illa fugiendo deſerat? *ibid. proſa* 3.

Etenim plus reor hominibus aduerſam, quam proſperam prodeſſe fortunam. Illa enim ſemper ſpecie felicitatis cum videtur blanda, mentitur. Hæc ſemper vera eſt, cum ſe inſtabilem mutatione demonſtrat. Illa fallit, hæc inſtruit. Illa mendacium ſpecie bonorum, mentes fruentium ligat, hæc cognitione fragilis felicitatis abſoluit. Itaq; illam videas ventoſam fluentem, ſuiq; ſemper ignaram: hanc ſobriam ſuccinctámque, & ipſius aduerſitatis exercitatione prudentem. *ibid. proſa* 8.

Ξεῖνε. ὅ,τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ, οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδείς. ταῦτα δὲ περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι ἑπόμεθα. ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. ἐχθίστη δὲ ὀδύνη ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις αὕτη, πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατέειν. Id eſt.

O hoſpes, id quod a Deo præfinitum eſt, auerti per hominem non poteſt. Nam ne vera quidem dicentibus parere vult quiſquam, hæc ſcientes plurimi Perſarum, ſequimur, neceſſitate D vincti. Grauiſſimus autem dolor eſt inter homines, ſi quis permulta ſciens, nihil obtineat. Fortuna immeritos auget honoribus, innocuos vero cladibus afficit. *Herod. l. 9.*

FORTVNATI. INFORTVNATI.

Docet Experientia quoſdam homines dici fortunatos, quibus omnia ex animi ſententia procedunt, vnde & Boni Pedis vocantur ſic apud Perſium; Quidquid calcauerit hic, roſa fiat, & apud Pœnos dicuntur Namphaniones iuxta S. Auguſt. *epiſt.* 44. Alios infortunatos, quibus omnia etiamſi feliciter ſint excogitata, infeliciter ſuccedunt. Hinc deligendo belli duce maximè diſputatur, nũ felix ſit, an infelix *Exẽpla pete ex Tit. de Felicitate.*

ERRORES CIRCA CAVSAM.

Gentiles cæci & duces cæcorum, cæcam etiam cauſam poſuerunt huiuſce diſparitatis, Fortunã: quæ non pro merito, ſed fortuitò etiã impiis felicitatem, piis vero miſeriã affert perſæpe.

Genethliaci hominis cuiuſque fato id tribuerunt.

Aſtrologi ſtellis & horoſcopo id aſſignant, vnde & ex illis diuinant futura vnicuique, ſed quam vanè, docet experientia.

Vulgus caſu autumat euenire.

Quidam prudentiæ & induſtriæ humanæ tribuunt, quam E vere nonnunquam certorum euentuum cauſam eſſe, nemo ignorat.

DEVS EST FORTVNA APVD CHRISTIANOS.

Deus horum omnium eſt cauſa, cur nempe hi præ illis fortunati exiſtant, cum enim ſit omnium Dominus, ſingulis prout vult, diſpenſat, & dona ſua impertit, vnde Pſaltes: In manibus tuis ſortes meæ.

Quippè reſpectu Dei nihil eſt caſuale aut fortuitum, ſed omnia præuiſa, prouiſa, & in ſe ordinata. Idcóque B. Auguſtinus, ab ore Chriſtianorum eliminandam cenſuit opinionem, & nomen Fortunæ, iuxta mentem Gentilium. Nam vt Deus eſt natura naturans, quomodo quibuſdam Philoſophis placet loqui; ita & fortuna fortunans: hoc eſt, ſicut ipſe eſt autor naturæ, ita & fortunæ. Forraſſis id etiam aliquouſque videtur Ethnicus *Iuuenalis*, dum ita ſcribit:

—— Sed nos
Te facimus Fortuna Deam, cæloque locamus.

EIVS SIMVLACHRVM ET CVLTVS APVD ETHNICOS.

F VBI ET DE FORTVNA AVREA.

Simulacrum Fortunæ cum cornu & gubernaculo pingebant, vt qui opinarentur, illam & opes, & humanarum rerum imperia largiri. Hinc Liuius fortunam in omni re dominari ſcripſit.

Demoſthenes in clypeo ſuo bonam fortunam ſcripſit, quod opinaretur eam dominam regnorum eſſe.

Vetuſtum illius templum fuit Præneſte, vnde & certa oracula per ſortem eruebantur: Quomodo etiam apud Antium, reſponſa ab illa petebantur.

Olim autem Fortuna aurea ſeruabatur in Cubiculis Imperatorum, quaſi regni Fatum. Hanc Seuerus Imperator moriens in duos filios æqualiter diuiſit, teſte *Spartiano.*

Ita Antoninus Pius moriens, ait *Capitolinus*, M. Antonino rempub. & filiam, præſentibus Præfectis commendauit, Fortunamque auream, quæ in Principum cubiculis ſeruari ſolet, transferri ad eum iuſſit.

Etiam Iudæi ad impietatem prolapſi, tempore Iſaiæ Prophetæ, Deo relicto, Fortunæ cultum deferebant, vnde per illum corripiuntur *c. 65. verſ.* 11. *Et vos qui dereliquiſtis Dominum, &* G *ponitis Fortunæ menſam.* vbi pro Fortuna, eſt Hebræis Gad, i. felicitas Fortunæ. Hinc Lia filium ex Zelpha ancilla ſua natum vocauit Gad, dicens feliciter. *Gen. c. 30. verſ.* 11. Itaque Gad erat Deus Gentilium, quem in bello victoriæ adeſſe exiſtimabant, & alij Martem, alij Fortunam dicebant. Atque hinc Germani olim bellis & rapinis addicti, Deum ſuum vocarunt Godt, quaſi fortitudinis æquè ac fortunæ bellicæ præſidem.

Hac de cauſa Ancus Martius Fortunæ templum dedicauit, ſorore Numæ natus: videturque fortunam cognominem feciſſe fortitudini, cui ad obtinendam victoriam fortuna plurimum confert.

Itaque fortunæ, vti & aliis Diis ſuis, menſam variis deliciis refertam ponebant, quibus illos delectari arbitrabantur, vti etiam legitur *Daniel* 14. de Belo.

Bupalus, inquit *Gyrald. ſyntag.* 16. primus omnium Fortunæ ſtatuam Smyrnæis effecit, polum capite ſuſtinentis, manúque Amalthææ cornu. Poſt hæc Pindarus Deam ipſam celebrauit. Verum iam antè Orpheus Fortunæ hymnum, cum thuris thy- H mia mate concinuit.

Fuit & in Ægira vrbe Fortunæ ſimulacrum, geſtantis ſimiliter cornu copiæ iuxta quem cupido erat alatus. Qua re ſignificari putat Pauſanias, quod ea etiam, quæ ad amorem pertinent, fortuna magis quam pulchritudine mortalibus ſuccedant. Sic & *Lactantius lib. 3. c.* 28. docet fortunam effigiari cum cornu copiæ & gubernaculo, tanquam opes tribueret, & humanarum rerum regimen obtineret.

Hinc *Plin. lib. 2. c. 7.* exclamat: Toto mundo, & locis omnibus omnibuſque horis, omnium vocibus ſola fortuna inuocatur, & vna nominatur, vna accuſatur, vna agitur rea, vna cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & cum conuiciis colitur. Volubilisque exiſtimata, vaga, inconſtans, incerta, varia, indignorúmque fautrix, huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta, adeóque obnoxiæ ſumus ſortis, vt ſors ipſa pro Deo ſit, qua Deus probatur incertus.

Apud Rhamnum, Atticæ pagum, eidem quoque templum exſtructum fuit, à quo Rhamnuſia appellata.

Fuit & Romæ templum Deæ Fortunæ: ædéſque illa, quam A Lucullus magnis opibus conſtruxerat, ei dicata.

Etiam Nortia apud Iuuenalem appellatur *Satyr.* 10. *Si Nortia Thuſco Fauiſſet.* Alij Nyrtia legunt, eſtque locus fortunæ dedicatus, per Thuſcum autem intelligit Seianum.

Erat quoque Fors Fortuna apud antiquos, ac ſumebatur in bonam partem, eius numinis templum à Seruio Tullo Rom. Rege ſecundum Tyberim vt Varro ſcribit, extra vrbem dedicatum fuerat, eique in magna rerum proſperitate ſacrificabant. Ipſe autem Tullus fortunam per feneſtram ad ſe dilabi ſolitam aſſerebat.

Alij Fortunam velo adornatam, rotæque volubili, aut pilæ inſiſtentem pingebant, à tergo caluatam, vultúque toruo fronte vero blandiente, atq; hoc ſchemate vulgò eam exprimunt. Huc referri poteſt illius elegans deſcriptio ſuprà ex Horat. adſcripta.

Romani etiam coluerunt Fortunam viſcatam, vt viſco glutinóque eam ſibi alligarent, ne elaberetur.

Fortun. varia Nomenclatura & Idea, a veteribus vſurpata.

Varias Fortunæ nomenclaturas, quibus inexſpectatos rerum euentus ſignificauit vetuſtas, & Deam eſſe voluit, coluitque, re-B perimus apud *Gyraldum Syntag.* 15. & *Briſſonium de Formulis lib.* 1. E quibus præcipuas delumpſimus, eaſque 14.

Prima erat Fortuna Primigenia, cui ædem Romæ in Capitolio à Seruio Tullo dicatam Liuius, & Plutarchus teſtantur: eique narotam adſtantem affingebant, teſte *Dione.*

Virginalis Fortuna erat, ad quam nubentium togulas deferebant, vt ex *Feſto* & *Arnobio* obſeruamus, & ad ritum nuptiarum ſpectabat.

Obſequentem Fortunam vrbes moméſque in naſſam retrahentem effingebant.

Reducem Fortunam cum ciconia & hirundine, *cui templa priores ob reditum vouêre ducum*, vt teſtis eſt *Claudianus*; exprimunt.

Fortuna Reſpiciens velut opem afflictis latura, reflexo capite pingebatur.

Libera Fortuna cum pileo in manu, & catenis ad poſtem fixis.

Fortunam ſtatam ſiue erectam baſtile tenentem formabant.

Adiutrix Fortuna vlmo quam vitis cōplectebatur, innitebatur.

Fortuna conſeruatrix cum orbis globo & nauis gubernaculo.

Felix Fortuna cum cornu Amalthææ adſtante illi Cupidine.

Manens Fortuna alas ponebat, & depoſitis talaribus, ac glo-C bo, cui innitebatur à ſe remoto, aſſidebant virtuti ſuper ſaxo cubico.

Fortuna Publica portam vrbis ingrediebatur cornu geſtans abundantiæ.

Equeſtris Fortuna equo inſidebat ſine freno. *Hæc Gyraldus & Briſſonius.*

Extat adhuc Romæ in Palatio Card. Farneſij cuilibet viſendum ingens Fortunæ ſimulacrum, forma muliebri & proiecta manu orbem continens, cum hac inſcriptione: Fortunæ reduci domus Auguſti ſacrum.

SIMVLACRVM POPVLARE, EIVSQVE CAVSÆ.

Præter Simulacrorum imagines in ſuperiorib. indicatas, vulgaris quædam circumfertur, cuius certum exemplar à Veteribus deſumptum, nec caret ſua venere. Primum enim pingunt, vti etiam olim, Fortunam cæcam. Hoc Cebes Thebanus quoq; in Tabula fecit. Mulier inquit, illa Fortuna vocatur, quæ ſuper rotundo lapide conſiſtens, cæca eſt, & inſana, ac ſurda.

Secundo muliebri forma pinxerunt. Audi *Artemidorum:* Mercurius ait, iuuenis & adoleſcens, Hercules iuuenculus, Iupiter vir, ſenex Saturnus, Dioſcuri gemini adoleſcentes, Spes virgo, Diana & Minerua. Spes quidem ridens, Diana caſta fa-D cie, Minerua Gorgoneum intuens. Fortuna mulier iuuenis, vetus Veſta, Parcæ tres muliercæ veſtitæ, nudæ Horæ, Lauantes Nymphæ.

S. Aug. l. 4. de Ciu. Dei, c. 19. tradit muliebris Fortunæ ſimulacrum Romæ à matronis dedicatum & appellatum fuiſſe, quod & ſæpius locutum eſſe tradiderunt. Cauſam dat *Gyrald. ſynt.* 16. *& Plut. lib. de Fort. Rom.* Cum enim Coriolanus exul patriæ, nimirum Romæ, bellum intuliſſet, nec armis reſiſti poſſet, nec precibus, mulierū tamen lacrymis placatus eſt, ideóque templū exſtructum Fortunæ muliebri via Latina quarto ab Vrbe lapide.

Alij vt inquit, *Gyrald. ſyntag.* 16. inter maria vndam velificantem finxêre fortunam, alij in ſaxa aut montis cacumine ventis expoſitam, plerique rotæ inſiſtentem. Finxêre. Certè Apelles cum fortunam inſe ſedentem pinxiſſet, rogatus cur id feciſſet? Quia inquit, nunquam ſtetit. Apud Scythas verò ſine pedibus fingebatur, vt manus tantum & pennas haberet, inſtar auium quas Apodas vocant, quod pedibus careant, alij Cypſelos no- E minant de quibus *Plin. l.* 10. 39. Fuêre & qui vitream propter fragilitatem vocauêre.

Alij fortunam in equo velociſſimo conſtituerunt, & currentem eam Fatum arcu intento inſequi, fortunæ inſtabilitatem pernicitatemque ſignificantes, eamq; Fati vi ſemper agi: hinc adagium, Fortuna Euripus, ſignificans eius inconſtantiam.

Pingebatur & cum cornu copiæ. Hinc & Mammoſa à Romanis nuncupata eſt, ob vbertatem & fœcunditatem. Item obſequens hoc eſt fauens & indulgens, & à *Virgil.* Omnipotens, ait *Lact. l. 3. c. 28.* Vnde Romani Imperium magis fortunæ quam virtuti debent, ait *Plut. lib. de fort. Rom.* vbi & addit exemplum illuſtre. Fortuna, ait Cornelium Syllam è gremio Nicopolis ſcorti ſublatum, ſuper Cimbricos Marij triumphos, & ſeptem eius Conſulatus extollens, vnius in Remp. poteſtate ac dictaturis affecit: qui ſanè palam, ſe & res à ſe geſtas Fortunæ in adoptionem dedit, clamans cum Oedipo Sophocleo: Ego me ipſum puto fortunæ filium. Subdit deinde: Numa, & qui eum ſecuti ſunt Reges fortunam admirati ſunt, vt Principem alumnámque F Romæ, & quod, vt Pindarus dixit, reuera Vrbem ferret.

DE FORTVNATIS ET INFORTVNATIS.

APOPHTHEGMATA ETHNICORVM.

Thales ſciſcitatus, quemadmodum quis calamitatem optime ferre poſſet: Si, inquit, hoſtes videat in maiori verſari miſeria. *Max. ſerm.* 18.

Chilonis ſententia huic non abſimilis eſt: qui dicebat, infortunatum non irridendum eſſe: fortuna cum inconſtans ſit, & noſtræ etiam fœlicitati inuideat. *Stob. ſerm* 109. Idem ab Æſopo interrogatus quid ageret Iupiter? Reſpondit. Excelſa deprimit, depreſſa extollit, indicans arbitrio numinis res hominum ſurſum deorſum volui, reuoluique. *Laert.*

Æſopus quærenti, quid dij facerent? dixit, eos alia ſtruere, alia diruere. *Stob. ſer.* 103.

Bion interrogatus, quis eſſet in vita maximè anxius? Qui in maximis, inquit rebus cupit eſſe fortunatus. Is enim mille curis diſtorquetur, vt aſſequatur ardua: & aſſecutus, æque torquetur ne amittat. *Laert. lib.* 4. Idem dicere ſolebat, Fortunam diuitibus pecunias non dono dediſſe: ſed mutuò. Hæc enim, cùm ſuis bonis extra omnem ſpem nos euehit ſuoque pro arbitrio mox G deprimit incautos. *Stob. ſerm.* 103.

Socrates dicebat idem eſſe in ſecunda fortuna altum ſapere, & in lubrica via curſu certare. *Stob. ſer.* 103.

Bias eum demum infortunatum eſſe pronunciabat, qui infortunium ſuum æquo animo ferre non poſſet. *Max. ſer.* 18. Idem interrogatus, quid eſſet difficile? mutationem, inquit, ſecundæ fortunæ fortiter ferre. *Max. ſer* 18.

Leotichidas, roganti quo modo quis maximè præſentia bona tueretur? Si non omnia, inquit, fortunæ crediderit. *Bruſon. lib* 2. c. 37.

Dionyſius Iunior, amiſſo Imperio Corinthi agens, ſi quis ipſi moleſtus eſſet, Quam beati ſunt, qui à puero infelices fuêre. *Stob. ſer.* 106. *de inſperatis euentib.*

Conuenerant aliquando Dionyſius ſecundus, & Philippus Amyntæ F. cúmque in diuerſos ſermones incidiſſent: Philippus inter alia Dionyſium rogabat, Quomodo, cum tantum regnum accepiſſet à parente, non id defendiſſet & conſeruaſſet? Reſpondens, non mirum eſt, ait: quoniam quum reliqua mihi pater omnia reliquiſſet, fortunam ſolam, qua ea parauerat, & tutatus H fuerat, mihi non tradidit. *Ælian lib.* 12. *de var. hiſt. & Bruſon. lib.* 2. c. 37.

Democrates etiam bonum gubernatorem aliquando naufragium facere, & virum bonum vel induſtrium etiam infortunatum euadere, dicebat, *Ant. & Max. ſer. de fortun. bona & mala.*

Simonides ad conuiuium à Pauſania vocatus, rogabatur inter cœnandum, vt quodpiam ex philoſophiæ arcanis in medium adferret hoſpitibus, quod documento eſſet omnibus. Is itaque reſpondit Pauſaniæ: Memineris te hominem eſſe. Vidit verè Sapientiſſimus, Pauſaniam ex nimia fœlicitate ſuperbientem, quem hoc dicto ſui officij admonere voluit. Sed Pauſanias contempſit Philoſophi dictum. At eum iam in carcere cum fame luctaretur, eamque contumelioſiſſimam mortem præ oculis cerneret, in memoriam philoſophi dictum reuocans O hoſpes! ait, magnum quiddam in tuo erat ſermone ego vero nimium fortunæ meæ fidens, eum nullius momenti eſſe putabam: vnde nunc miſerrime interire cogor. *Ælian. l. 9. de varia hiſt.*

Crœſus, conſultus à Cyro de bello ſuſcipiendo contra Tomyrin aſtutiſſimam Ægyptiorum reginam, a qua tandem occiſus eſt: A Si, tibi ait, eſſe videris immortalis, nihil eſt opus, vt meam tibi ſententiam dicam. Si verò te quoque agnoſcis hominem, illud imprimis diſcito, talem humanarum rerum circulum eſſe, qui rotatus, eoſdem ſemper fortunatos eſſe non ſinit. *Bruſon.l.3.c.35.ex Herod.*

Demetrius. Illum qui ſiniſtram fortunam ferre nequeat, ne dextram quidem poſſe ferre dicebat. *Anton Meli. p.1.ſer.* 10. Idem, Nemo Demetrio fuit vtraque fortuna exercitatior. Itaque frequenter ſolebat in fortunam illud Æſchili dicere. Tu me extuliſti, tu ipſa rurſum deiicis. *Plut. in Demet.*

Darius Xerxis pater, in ſui laudem dicere ſolebat, ſeſe prælijs ac rebus aſperis reddi prudentiorem. Atqui talis prudentia nimio conſtat reip. Præſtat principem è philoſophiæ præceptis haurire ſapientiam potius, quam experimentis miſeram, vt vocant, colligere prudentiam. *Eraſ.l.5.ex Plut.apoph.*

Cum Philippo Macedoni nuntium eſſet allatum, vno die multas res fœliciter ac proſpere geſtas (nam eodem tempore vicerat in Olympiis, & Parmenio Dardanenſes prælio fuderat, & Olympias ipſi maſculum fœtum erat enixa) porrectis in B cœlum manibus exclamauit: Et ô fortuna, inquit, pro tot tantiſque bonis leui quopiam malo me affice. Vir cordatiſſimus, non inſolenter geſtit ob rerum ſucceſſum, ſed fortunæ indulgentiam ſuſpectam habuit, cuius ingenium eſſe nouerat, vt quibus exitium molitur, his prius noua rerum proſperitate blandiatur. Huc pertinet quod de Polycrate Samiorum tyranno refert. *Plin. Plut. in apoph. Fulg.l.7.c.3.*

Apelles interrogatus, cur ſedentem fortunam pinxiſſet? Reſpondit, quia loco ſtare non poteſt. *Stob.ſer.130. Max.ſer.67.*

Romulus infœlicitatem hominib. plurimum prodeſſe dicebat, eo quod in rebus aduerſis doceamur de rebus antea nobis ignotis. Multi enim cum ratione futura præuidere non poſſunt, patiendo res intelligunt demum. *Anton. in Meliſſa, p.1. ſer.70.* Idem. Eum nequaquam beatum prædicandum dixit, qui propter amicos, aut alias fortunæ dotes exultaret, hæc enim ſunt fallacia & caduca omnia, quæ fortuna in ſua poteſtate habet. *Max. ſer.18.*

Fabius Max. Cum audiret Minutium collegam ab omnibus C mirum in modum collaudari, quod nonnullos hoſtes iam deieciſſet: ſe magis ſecundam Minutij fortunam, quam aduerſam pertimeſcere, dicebat Non ignorabat enim, quam variæ eſſent fortunæ vices, &c. *Plut. in vita Fabij Max.*

C. Marius, non ſanæ mentis hominem eſſe aiebat, qui ſe fortunæ committeret. *Bruſ.l.3 c.37.*

De Mario tyrannorum ſeptimo dictum eſt, quod vno die factus eſt Imper. altero viſus eſt imperare, tertio interemptus eſt à milite, qui percuſſurus illum dixerit. Hic eſt gladius quem ipſe feciſti. Fuerat enim opifex ferrarius. Alluſit autem interemptor ad illud prouerbium, tuo te gladio iugulo. *Trebell. Pollio.*

Celebratur Seueri Imp. dictum: Omnia fui, ſed nihil expedit. Sentiens, ſeſe ex humili loco, per literatum ac militiæ officia, plurimis gradibus fauore fortunæ, ad imperij faſtigium fuiſſe perductum: ſed nihil fœliciter ceſſiſſe, aut nulla in re ſibi placuiſſe. *Ælius Spart.*

Chilon, quum quidam propter ſua mala doleret, Si aliorum omnium mala perpenderis, minus ægrè feres tua. *Stob. ſer.18.*

Pittacus prudentium virorum eſſe dixit, ne quid mali fiat D cauere, fortium autem, id quod factum eſt, moderate ferre. *Stob ſerm.18.*

Diogenes in caſus quoſdam aduerſos quum incidiſſet, dicebat, Bene factum; ô fortuna: quod tam viriliter mihi præfueris. Idem in huiuſmodi caſibus alta voce cantillabat. *Stob.ſer.106.*

Zeno naufragium paſſus, cum vnà cum opibus omnia amiſiſſet, immobili vultu, Euge inquit, fortuna, quam opportune nos ad hoc palliolum redegiſti. *Max.ſer.8.*

Xantippe dicebat, cum infinitæ mutationes & Rempub. & ipſos occupaſſent, in omnibus ſe ſimilem vidiſſe Socratis vultum & exeuntis domo & domum redeuntis. Ad omnes enim fortunæ vndique ingruentes procellas moderatus & concinnus erat. *Stob.ſer.* 106. Idem dicebat idem eſſe in gymnico certamine victum contumeliæ actionem aduerſario intentare, & in vltra victum à fortuna eam accuſare; quaſi neſcias quo iure quibus legibus in vitæ certamen cum ipſa deſcenderimus. *Stob.ſer.de puſillanimitate.*

Architas Pythagoreus dicebat, non difficile eſſe aduerſam fortunam commode ferre, ſed proſperam. Omnes etenim, inquit, quandiu in miſeria permanent, vel plurimum modera- E tis modeſtiſque moribus eſſe videntur: in rerum autem ſucceſſu elatis animis, &c. *Stob ſer.de virtute.*

Seneca in Epiſtolis, Nihil ait, neque mali, neque boni dare poteſt Fortuna: valentior enim omni Fortuna eſt animus, qui res ſuas in vtramque partem ducit, beataq; ac miſeræ vitæ ſibi eſt cauſa. Hinc *Iuuenalis: Nullum numen abeſt ſi ſit prudentia.*

Atius apud Saluſtium, ad Cæſarem dixit: Fabrum ſuæ quemque eſſe fortunæ.

Et Fabius apud *Liuium l.33.* Bono Imperatori haud magni momenti Fortunam eſſe, mentem rationemque dominari.

CHRISTIANORVM EX APOPHTH.

LAVR. BEYERLINCK.

Volubilis Fortunæ rotas voluimus, & ſimul in eis admirandam in magnis viris mutationem: eamque licet iniquam quandoque, æquo tamen fortique pectore toleratam. Videamus ergo quot beneficiorum gradibus Villegiſum bearit rerum domina Fortuna Patre rhedario natus, ab Othone III. derepentè primus inter Electores adoptatus, ne autem repentinus ille honor, eum ſupra id quod erat, efferret, ſæpius ructabat: Vide F quis ſis, memento quis fueris. Vnde rotas ſuo Muſæo appingi curauit, iiſque ſubſcribi: Villegiſe prioris tuæ Fortunæ memor, quis nunc ſis conſidera. Hæc rota poſtmodum inſigne Archiepiſcopatui Moguntinenſi fuit, atque ab Henrico II. Imp. confirmatum. Obſeruabat ergo hic illud Auſonij:

Fortunam reuerenter habe, quicumque repente
Diues ab exili progrediere loco.

Iom. Zieglerus de Viris illuſt. Ioan Nauclerus gener.35. Brnſch. de Epiſc.

Benedictus XI. Pont. Max. genere obſcuro ortus, ac tenui fortuna, virtute ad Pontificatus apicem euectus, primæuæ paupertatis memor erat. Venerat namque ad eum mater: quam ſplēdidiori cultu, ac tali filio digno, ornauerant matronæ Rom. quæ, vbi in conſpectum eiuſdem veniſſet, diſſimulauit Pontifex ſe eam agnoſcere, ac monitus adeſſe matrem, Egon ait, tam ſpecioſo amictu matrem eſſe credam? non agnoſco, matrem enim & pauperem ſcio, & ignobilem. Erubuere cuncti matreſque eductæ pannoſas exuuias reddidere, quibus indutam, reducunt. Tunc genitricem amplexatus, Hanc, inquit, habitu matrem reliqui, & talem libenter agnoſco, recipióque. *Crantz. l.8. Metrop.c.46.* G

Franciſcus I. Franc. R. & Carolus V. Imp. maxima Fortunæ luctatio fuerunt, omnes enim illius inſultus fortiſſimè & conſtanter ſuſtinuere. Captus à Cæſarianis Franciſcus apud Ticinum amnem, cuſtodiæ in Hiſpaniis traditus, quò perductus, aduertit muro palatij, quod ei carceris loco erat, inſcriptum illud Caroli ſymbolum, Plus vltra, & ſtudio id factum ſuſpicatus, vt nempe ſuæ conditionis memor eſſet, variam & ancipitem belli aleam conſiderans, eodem charactere ſubiunxit: Hodie mihi, cras tibi, quod inuictus poſt dies paucos Carolus, firmum ſe formatumque ad omnes rerum euentus conteſtatus, laudabilem illam ſententiam ſubiunxit: Homo ſum, nihil humani à me alienum puto *Auct. Serm. memorab. Peucerus de Diuinit. Richit. in Axiomat.*

Quid verò Gelimeri Vandalorum Regi, ſimile ætas noſtra aut ſenſit aut vidit? Ducebatur iam victus & vinctus vnà cum coniuge, liberis, familia regia, à Iuſtiniano Imp. in triumphum: & non actus iniquæ ſortis caſibus, pleno & cachinnabili riſu defluxit, cúmque eum ob nimium dolorem mente alienatum exiſtimarent, dicebat: Rideo Fortunæ viciſſitudines, vt qui modò Rex fuerim, iam ſeruiam. *Philip. Camer. in Oper. ſucciſ.c.12.* H Et ita obtinet illud Lyrici;

Fortuna læto ſæua negotio, &
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.

Gelimeris exemplum aliud illi par non indecorè ſequetur, quod *Nicephorus* poſthumæ ætati conſecrauit. Erat Seſoſtris Ægyptiorum Rex illuſtris, & felix, qui reges quàm plures & maximas nationes ſuo imperio ſubiecerat. Verùm ex eo ſucceſſu in proteruam arrogantiam ſublatus, currum aureum & gemmatum conſtruxit; in quo conſidens, quatuor ex deuictis Regibus qui eum protraherent, iugo impoſito adhibuit quod cùm crebriùs fieret, factum vt celebri quodam die vnus è quatuor iſtis Regibus, oculis conuerſis, aſſiduè volubilitatem rotæ intueretur. Quem cùm Seſoſtris rogaſſet, cur tam

frequenter oculos in rotam coniiceret; reſpondiſſe fertur: Ad
A intor, & cum ſtupore totam conſidero; dum eam inſtabili modo volui: & nunc quidem ſublimia demitti cernitur, rurſus autem demiſſa ſublimantem conſpicor. Mouit ea reſponſio, & magis, cuius illa index erat, rerum humanarum viciſſitudo, ne illi deinceps currum traherent: & Fortunæ inconſtantia, Seſoſtri ſuſpecta, & deſpecta eſſe cœpit,

——Sic omnia verti
Cernimus, atque alias aſſumere robora gentes.
Concidere has, ſic magna fuit cenſuque viriſque,
Perque decem potuit tantum dare ſanguinis annos,
Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro diuitiis tumulos oſtendit auorum.

Niceph. 18 *c.*29. *P. Ioan. Dauid in Orbita Probitatis, c.*18.

At noſtri ſæculi & ſoli eſt quod ſubiicio. Occuparat Alexãdes Farneſius Parmæ Dux, vrbium Chriſtiani orbis ocellum Antuerpiam: cum à viro nobili admoneretur Marti valediceret, gloriam ſuam ad ſummum apicem attigiſſe, & inquiebat: Solet Fortuna, cum ad ſummum venit totam voluere; & ſumma nimis commutans, nunquam diu ſtare. Quis vaticinium il-
B lud verum fuiſſe negabit, qui ſubſecutam eius fortunam mente complectitur? *Ianſonius l.* 5. *Mercurij Gallo-Belg. pag.* 500.

FORTVNÆ INCONSTANTIA. AGITATI VARIIS CASIBVS.

Ac Primum Populi. Vrbes.

Tarentini populari dominatione primum fuere potentiſſimi: annis poſterioribus illecebroſæ inualuere deliciæ, propter fortunam proſperam, adeo vt ludos in dies agerent, otioque diffluerent. *Athenæus l.* 12. *Strabo l.* 1.

Eo magnitudinis rem Piſanam euectam aliquando referunt, vt centum eorum familiæ totidem roſtratas naues ædificarent ſuo ſumptu, & ad Liguſticum bellum eduxerint, poſtea accedente ſuperbia, quæ opulentiam comitatus, & omnia negotiatione, ad Piſorum exilitatem à ſtupenda illa magnitudine deuenerunt. *Iouius l. hiſtor.*

Neque hîc pluribus exemplis opus fuerit, cum quælibet Regio obuia ſuppeditet inconſtantis fortunæ experimenta, in vrbibus, & familiis, quarum honores, opes & robora tranſmutantur, paucorum ſubinde annorum decurſu. Hieroſolyma, Roma, Carthago, Babylon, Athenæ, & noſtris temporibus Venetiæ, Antuerpia, Brugæ, aliæque innumeræ vrbes documento ſunt, quibus caſibus humanæ res ſubiaceant.

C *Homines pij variis caſibus agitati.*

Iacob Patriarcha ſanctiſſimus, (in quo neſcias, maiorne ſanctitas fuerit, an prudentia) ſæpius humanarum rerum inconſtantiam expertus eſt. Nam cum opibus & liberis Cananæorum eſſet longè princeps, orbatur repentè filiorum cariſſimo: ſequitur hunc luctum dira fames: & qui cæteris mortalibus opitulari erat ſolitus, ad alienas cogitur opes confugere. Torquet ſenem deſiderium decem filiorum in longinquam frumentationem profectorum: Additur duplex luctus, & ſi obſidis relicti, & alterius filij in ſuſpectam terram ablegandi: & vnius viuax ſenectus tot modis torquebatur, cum & is quem diu luxerat, & quibus demùm timebatur, repentè reſtituuntur: eamque terram, quam nuper impenſius horrebat, Ioſephi cupidus natali ſolo prætulit, in Ægyptum cum tota domo profectus; vbi honorificè à rege acceptus, agrumque ex ſententia adeptus, in otio & diuitiarum affluentia extremum vitæ tempus exegit. *Sab. l.* 7. *c.* 8.

Moyſes Iſraëlitidis mulieris F. à matre propter metũ tyranni Pharaonis expoſitus, à filia Pharaonis exceptus, in aula magnificè educatur. Cúmque iam adoleuiſſe, & copiis Ægyptiorum præfectus, magna ſtrage Æthiopes viciſſet, alteramque
D iam certam ſpem regni per ſucceſſionem adipiſcendi, repentè ſunt illi omnia mutata. Perierat, niſi fuga ſolum vertiſſet: eſtque repentè ex duce exul factus, ex ſucceſſore infeſtiſſimus. Pauit proinde alienas oues diu in Troglodytide. Reuiſit demũ iacentem fortuna, ſed prouidentia verius dixerim: & qui nuper ſeruiebat, vt par regi obiicitur: qui oues verſabat, ſexcentis hominum millibus præficitur, qui vni Batueli erat notus, apud omnes omnibus fit gentibus illuſtris: & demum qui ſuæ erat libertatis indignus, fit alienæ aſſertor vſque adeò vis hæc (quæcunque eſt) omnia humana verſat, lætis triſtitia miſcens, & læta triſtibus, nulla re magis quam varietate gaudens: & quà non expectatur, fere ſe ingerens. *Ibid.*

Nihil fuit Dauide ſanctius, nihil Salomone ſapientius: nec tamen domus vlla atrocioribus pluribúſque ſugillata eſt probris. Vt Dauidis iuuenta diſſimuletur, ſoceri ſæuitiæ & furori obnoxia: mutuæ filiorum occurrunt cædes, adulterium parricidio auctum, filiarum ſtuprum, Abſalonis defectio, domeſti-
E cum bellum, & contentio de ſumma rei: & mox, Salomonis præuaricatio, regni ſciſſio. Nulli Regum lares atrocius ſunt à domeſticis vexati, nulli ab cæteris gentibus ſanctiùs & venerabiliùs culti. *Sab. l.* 3. *c.* 9.

Quid magis ſubitum eſſe potuit, quid minus euitabile, quàm cùm ſubita domus ruina cohortem illam vniuerſam filiorum Iob ſenis, etſi iuſti & innocentis, humanis tamen caſibus obnoxij? Secuta eſt iumentorum, pecorum, fingrum calamitas. Acceſſit ærumnarum cumulo fœdiſſima tabes corporis, & putreſcentis dira mendicitas: vt ex omnium nuper florentiſſimo miſerrimus haberetur. Sed quàm præcipiti lapſu corruit, tam celeri recurſu omnia, quæ amiſerat, recipit. *Sab. l.* 7. *c.* 8.

Pontifices, Cardinales.

Ioannes XIII. Pontifex pop. Rom. ad arma per ſeditionem compulſo, in vinculis habitus, miſerrimè diem obiit, fame confectus. *Fulg. l.* 6. *c.* 11.

Gregorius VII. qui ita fregit Henricum tertium, vt brumali tempore nudis pedib. ad ſe Canuſium ire coëgerit, in Adrianmolem metu compulſus, Romam vidit à Normannis incen-
F ſam, & Clementem aduerſus ſe pontificem creatum. Poſtremò ne in vrbe quidem, vbi dignitatis faſtigium fuerat adeptus, contigit mori. Nullus Romanorum Pontificum maioribus eſt fortunæ fluctibus iactatus. *Sab. l.* 7. *c.* 8.

Bonifacius VIII Pp. Guelforum factioni additiſſimus, Gibellinis plurima inſulit mala, & ab iiſdem quoque extrema paſſus eſt. Nam cùm acerbè Iacobum Ioannémque Columneſes Cardinales & Sarram eorum fratrem inſequeretur, non contentus Eccleſiaſticis eos honoribus priuaſſe, patrimonium etiam, atque alia bona, quæ poſſidebant, ademit. Sarra, diu per nemora errans, paſtorum miſericordia alebatur, nemini propter Bonifacij odium ac vires ſe credere auſus. Squalore igitur confectus, cùm inſuper promiſſa barba demiſſique capilli totum obtegerent hominem: effigiem prorſus à conſueta ſpecie mutauerat, ac lacera veſte tectus, feræ potiùs quàm homini ſimilis videbatur. Huius vitæ iam propter longitudinem impatiens, ad mare deſcendit, tutiora loca inquiſiturus. Illic à piratis Catelanis captus non auſus ſe, ne Bonifacio Pontifici venderetur, detegere, remigariam ſeruitutem patienter accepit. Cùm poſtea piratæ cum triremibus Maſſiliam attigiſſent, non ignarus Sarra, inter Philippum Gallorum regem cognomine Pulchrum, ac Bonifacium Pontificem, graue odium atque inimi-
G citias eſſe, clàm ſe ei detexit: redemptúſque à piratis, in Galliam ad Philippum perducitur. Accepto igitur ſtipendio, & Gallis quibuſdam militibus, non ſimul, ſed ſenſim ſequi iuſſis, Sarra cum Agnaninis ciuibus, Gibellinæ factionis inita conſpiratione, ſcalis Ananiam Latij vrbem ingreſſus, Bonifacium ſecurè in patria agentem cepit: et primùm theſauros omnes ademit: deinde re verbóque non ſecus atque in hoſtem inuectus, vinctum Romam deduxit, vbi eum Tiberi immerſiſſe putatus eſt: quanquam quidam ſcripſerunt, Sarram à vi in Bonifacium temperaſſe, ſed Bonifacium nimia indignatione interiiſſe. *Fulg. l.* 6. *c.* 11. *& Sab. l.* 7. *c.* 8.

Ioannes XIII. poſt quartum indepti Pontificatus annum, cùm eſſet in Conſtantienſi Concilio, damnationem ſuam confirmante, deinde Pontificatum deponere coactus, cùm fugam tentaſſet, in inſula Rheni, cui S. Marci nomen eſt, in carcere aſſeruatus eſt: atque ab eo loco ad Bauariæ ducem tranſmiſſus, triennium per ignominiam, in rerum omnium neceſſitate, tranſegit. Coëmpta demùm (ab amicis adiutus magno auri pondere) fuga, Florentiam petiit, vbi Martinus quintus erat, eius in Pontificatu ſucceſſor. Illic non ſine omnium admiratione, & commiſeratione (quia in fugitiui hominis forma, lacrymabundus, hu-
H mi genu nixus, ſupplicare aliis cernebatur, cui principes, reges, Imperatorque ipſe non modo paruerant, verum etiam pedes venerabundi conſueuerant deoſculari: qui præterea multos ad Cardinalatus honorem euexerat, tunc Pontifici aſſidentes) Pontificatu priuatus, ingeotis loco muneris, Cardinalatum accepit. *Fulg. l.* 6. *c.* 11.

Ioannes Vitellius, paruo loco Corneti ciuitate Ethruſca ortus, à prima ætate literis operam dedit: poſtea mutatis ſtudiis, libros armis, atque equis mutauit, ſtipendia cum Tartalia militari duce clariſſimo prima fecit: rius quoque precibus à Martino V. Pontifice Protonotariatus honorem adeptus eſt. Deinde ab Eugenio IV. in Cardinalium numerum receptus, Eccleſiaſtico equitatui præfuit, atque adeo vel vi, vel alia arte, Eugenio ſucceſſurus putabatur, aut fortaſſe viuentem etiam A Pontificatu deiecturus. Poſt cùm armatus Eccleſiaſt. equitatum trans amnem Tyberim duceret, per pontem, qui arci S. Angeli adhæret, repentè tenſis catenis, ad pontis portam, ita vt vltrà progredi prohiberetur, cementibus ſuis vulneratus ac captus, intra arcem tractus eſt, eâque nocte necatus, tum nudus in publicum elatus, vt per ludibrium à populo Romano ſpectaretur. *Idem.*

Thomas Volſæus, lanio patre natus, Henrici VIII. Anglorum Regis ſacellanus, cùm ſeſe Regi inſinuaſſet, Lincolnienſis primùm, hinc Eboracenſis Archiepiſcopus, regni Cancellarius Cardin. Dunelmenſis denique Epiſcopus, regibus ſeſe æquatum exiſtimans, inter alia impotentis auaritiæ argumenta, æs alienum à rege contractum ne diſſolueretur, licèt ſyngraphæ regiæ interpoſitæ eſſent, auctor fuit, non mutuum, ſed donum hoc populi fuiſſe dictitans. Cœnobia monachorum compilauit, vt duo collegia literaria inſtitueret. Cùm Toletanum Archiepiſcopatum per Carolum V. conſequi non poſſet, bellum Cæſari Henrici nomine indicendum curauit. Sed exſatiata eſt B eius ſitis, Vintonienſi Epiſcopatu. Cùm à regina Catharina de emendandis moribus liberè admoneretur, odio concepto regi auctor fuit Catharinæ repudiandæ, ea ſpe, vt ſororem Franciſci regis duceret. At rex cùm animum adiceiſſet Annæ Vicecomitis Rochefordiæ F. ægrè ferens ſe à Volſæo ita circumduci, omni dignitate & fortunis ſpoliatum in diœceſim Eboracenſem relegauit. Vbi cùm more ſuo pontificali ſede reſidere vellet, iuſſu Regis captus, dum Londinum ducitur, Leceſtriæ obiit. *Polid. l.* 27.

Principes, Reges, Tyranni, Imperatores variis caſibus agitati.

Ioas Ochoziæ Iudæorum Regis F. cùm in crepundiis eſſet, omni vi in ſtirpe Dauidicæ gentis, crudeliſſimo Athaliæ auiæ Imperio vno die extincta, vita donatus eſt, regno ſpoliatus. Puer tamen adhuc regnum recepit: receptum turpiter amiſiſſet, niſi illud aliquanto turpius omni regia gaza fuiſſet ab eo redemptum. Ad poſtremum, ferrum, quod infans aliena effugit ſolertia, ſua ipſius effugere non potuit. *Sab. l.* 7 *c.*

Hyrcanus Iudæorum rex atque Pontifex, à fratre Ariſtobulo pulſus, & poſtea per Pompeium recuperato regno cum omnibus, quæ ante poſſederat, eius poſſeſſionem quadraginta C annos quietè retinuit. Deinde à nepote Antiocho, & Ariſtobuli filio: atque Parthis pulſus, deſectis auribus, in Parthiam captiuus eſt abductus. Cùm poſtea Antigono Herodes ſucceſſit, arte magniſque promiſſis iterum in Iudæam perductus Hyrcanus, cùm in priuata fortuna quieturum ſe ſperaret, propter falſas ſuſpiciones ab Herode occiſus fuit: in eóque Aſſamonæorum regnum finem accepit. *Fulg. l.* 6 *c.* 11.

Amphitryon ad aram mactandus à Lyco, ad chorum Senum inquit apud *Eurip. in Hercule furente:*

ὁρᾶτέ μ' ὅσπερ ἦν περίβλεπτος βροτοῖς,
ὀνομαστὰ πράσσων, καί μ' ἀφείλεθ' ἡ τύχη
ὥσπερ πτερὸν πρὸς αἰθέρ' ἡμέρᾳ μιᾷ.

Aſpicite, qui etiam conſpicuus mortalibus, præclara peragens, me deiecit fortuna velut plumam ad æthera vna die.

Chorus Senum, de Lyco, qui per vim regnum Thebanum abſente Hercule inuaſerat, ab Hercule occidendo, *apud Euripidem in Hercule furente.*

Μεταβολὰ κακῶν.
μέγας ὁ πρόσθ' ἄναξ,
D πάλιν ὑποστρέφει
βίοτον ἐξ ἅδα.
ἰὼ δίκα καὶ θεῶν
παλίρρους πότμος.

Commutatio eſt malorum magnus antea rex, iterum deflectet vitam ad Platonem. Heu iuſtitiam, & deorum refluens fatum.

De Priamo Aſiæ rege potentiſſimo ita *Iuuenalis ſatira* 10.

Incolumi Troia Priamus veniſſet ad vmbras,
Aſſaraci magnis ſolennibus, Hectore funus
Portante ac reliquis fratrum ceruicibus, inter
Iliadum lacrymas, vt primos edere planctus,
Caſſandra inciperet ſciſſáque Polixena palla,
Si foret extinctus diuerſo tempore quo iam
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Euerſa, & flammis Aſiam ferróque cadentem.
Tunc miles tremulus poſita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram ſummi Iouis, vt vetulus bos.
Qui Domini cultris tenue & miſerabile collum
Præbet, ab ingrato iam faſtiditus aratro.

Item *Seneca Troadibus:*

——ille tot regum parens
Caret ſepulcro Priamus, & flamma indiget,
Ardente Troia.——

E

Æſchylus inducit Chorum in Agamemnone canentem augurantem graue malum inſtare Agamemnoni, cuius res antea fuerant valde ſecundi: adeóque metuentem, ne propinquus ſit terminus proſperarum ipſius rerum:

μάλα γάρ τοι τᾶς πολλᾶς
ὑγιείας ἀκόρεστον
τέρμα· νόσος γὰρ
γείτων ὁμότοιχος ἐρείδει.

Victori. l. 36. *Var. lect. c.* 19.

Crœſus Lydorum rex, qui antea felix, rebúſq; florentiſſimis vtebatur, Cyrum in ſe prouocauit: à quo victus, in maximas calamitates deuenit, & prouerbio locum fecit, Viro Lydo negotium non erat: at ipſe foras profectus parauit. *Zenodotus, & Eraſm. in Adag.*

Crœſus conſultus à Cyro de bello ſuſcipiendo contra Tomyrin reginam Maſſagetarum: Si tibi, ait, eſſe videris immortalis, nihil eſt opus, vt meam tibi ſententiam dicam. Si verò te F quoque agnoſcis hominem, illud imprimis diſcito, talem humanarum rerum circum eſſe, qui rotatus, eoſdem ſemper fortunatos eſſe non ſinit. Cyrus imperandi libidine accenſus, Crœſo non paruit. Itaque in eo bello periit. *Bruſon l.* 2. *c.* 37 *ex Herod. l.* 1. *Ouid. l.* 4. *de Ponto* 3.

Diuitiis audita eſt cui non opulentia Crœſi:
Nempe tamen vitam captus ab hoſte tulit.

Polycrates Æacis F. Samum inſulam armis occupatam cum Pantagnoto & Syloſonte fratribus primò tenuit: mox horum vno interfecto, alteróque in exilium acto, ſolus tyrannidem exercuit. Res huius tam celeri curſu creuêre, vt vnius Polycratis felicitas, tota Græcia & Ionia celebri prædicatione extolleretur. Nihil ille tam arduum moliebatur, aut tam difficile, in quo non fortuna eius votis reſponderet. Aderant Polycrati centum biremes, & in his ſagittarij mille: quibus opibus fretus, vtramque Ægæi maris oram cum interiectis inſulis ſuæ iniuriæ reddidit obnoxiam: eò fiduciæ prouectus, vt vulgò prædicaret, Se magis iis gratificari, quibus adempta reſtitueret, quàm quibus nihil ademiſſet. Omnes eius conatus placido excipiebantur itinere, ſpes certum cupitæ rei fructum apprehendebat: vota nuncupabantur, ſimul & ſoluebantur: velle ac poſſe in æquo G poſitum erat: ſemel duntaxat vultum mutauit perquàm breui triſtitiæ ſalebra ſucceſſum, tunc, cùm admodum gratum ſibi annulum, conſilio Amaſis Ægyptiorum Regis, de induſtria in profundum, ne omnis incommodi expers eſſet, abiecit: quem tamen continuò recuperauit, capto piſce, qui eum deuorauerat. Sed hunc, cuius felicitas ſemper plenis velis proſperum curſum tenuit, Orœtes Darij Regis præfectus, in excelſiſſimo Mycalenſis montis vertice cruci affixit: ex qua putres eius artus, & tabido cruore manantia membra, atque illam læuam, cui Neptunus annulum piſcatoris manu reſtituerat, ſitu marcidam, Samos amara ſeruitute aliquandiu preſſa, liberis ac lætis oculis aſpexit *Val. l.* 6. *c.* 11. *& Herod. l.* 3. *& Sabell. l.* 7. *Enn.* 2. Hiſtoriam quatuor verſibus complexus eſt *Nazianzenus:*

ὁ Σάμιος ποτ' [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Dionyſius iunior tyrannus Syracuſiorum, poſſidebat non pauciores quadringentis triremes & quinqueremes, pedeſtres copias ad centum millia hominum, equitum nouem millia: in H promptu habebat omnem apparatum bellicum quingentis nauibus. Reconditum frumentum ad centum modiorum myriades, & armamentarium ſcutis, gladiis, haſtis, tibialibus innumeris, thoracibus & catapultis plenum refertúmque. Verùm paulò pòſt ſenſit, labante fortuna, omnium ſuarum rerum perniciosiſſimas viciſſitudines. Ab Icete enim Leontinorum tyranno obſidione preſſus, cùm præter arcem Syracuſanam omnia amiſiſſet, Timoleontis Corinthij fidei ſe dedens, cum pecunia & paucis amicis in Timoleontis eſt caſtra clàm Icete deuectus. Ac tum primùm priuatus & demiſſus eſt viſus, vnóque nauigio cum modico pecuniæ Corinthum deportatus: qui in tyrannide natus fuiſſet & enutritus omnium clariſſima & maxima, quam decem annos tenuerat, alios fuerat duodecim à bello per Dionem geſto certaminibus & bellis iactatis. Hic ſcelera ſua ſuperauit calamitatibus: filiorum enim adultorum funera, filias virgines conſpexit conſtupratas, ſororis eiuſdémque coniugis obſcœniſſimis libidinibus ab hoſtibus violatum corpus, eam inde vi cum liberis pereptam & in altum demerſam Dio- A nyſium, poſtquam delatus Corinthum eſt, nemo fuit inter Græcos quin aſpicere & appellare deſideraret. Alij cladibus eius ex odio læti libenter eò concurrunt, vt à fortuna velut præcipitatum conculcarent: alij inclinationem reſpicientes, atque vicem eius dolentes, contemplabantur, in rebus infirmis mortalium & manifeſtis exemplis, obſcurarum & diuinarum virtutem cauſarum. Nullum enim tantum vel naturæ ea tempeſtas, vel artis, quantum illud fortunæ opus edidit, quæ illum oſtendit paulò antè Siciliæ tyrannum, agentem cum muliere, quæ exercebat popinam, vel in myropolio ſedentem bibentem ex cauponis dilutum, & altercantem in publico cum mulierculis, quæ formam quæſtui habebant, pſaltrias in cantibus docentem, & circa cantilenas theatricas cum iis enixè de modorum digladiantem concentu. Hæc facere ideo Dionyſium aliqui, quòd aliàs torpidus & ignauus ſua ſponte eſſet atque proteruus, exiſtimabant: alij, quò contemneretur, nec formidabilis Corinthiis foret vel ſuſpectus, quaſi grauiter ferret viciſſitudinem vitæ, & dominandi cupiditate flagraret: magnámque affectaſſe & ſimulaſſe præter ingenium ſuum, at- B que ad otium fallendum præſe tuliſſe ſtoliditatem. *Plut. in Timoleon. & Ælian. l. 6. & 9. de. Var. hiſt.* *Iuſtinus l. 21. & Val. Max. l. 6. c. 11.* Corinthi propter inopiam, pueulos literas docuiſſe fertur. Vnde prouerbium, Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ, Dionyſius Corinthi. *Ouid. l. 4 de Ponto, elegia 3.*

Ille Syracuſia modo formidatus in vrbe,
Vix humili duram repulit arte famem.

In nullo Regum fortunam adeò magnas apparet & volucres viciſſitudines feciſſe, neque aliis in negotiis toties ex abiecta denuo celſam, & humilem ex clara, potentemque rurſus ex fracta euaſiſſe, quàm in Demetrio Antigoni F. Poliorcete dicto. Vnde in ſiniſtrioribus inclinationibus ad fortunam aiunt eum dicere hoc Æſchyli ſolitum.

Tu me tibi genuiſſe, tu me perdere
Videris———

Plut. in Demetrio &c. Vide Tit. Duces Fortes.

Lyſimachus Thraciæ & Macedoniæ rex, ſublatis Antigono, Demetrio, Ptolemæo, Pyrrho æmulis, beatus ſibi videbatur, quando Agathocles F. ab Arſinoë nouerca Ptolemæi Lali F. veneno ſublatus eſt. Hoc primum impendentis ruinæ initium. Secutæ inde principum cædes, ſupplicia reorum, quod Agathoclis interitum liberiùs queſti eſſent. Mox qui exercitibus C præerant, ad Seleucum defecerunt: quorum impulſu Lyſimacho bellum intulit, idque vltimum certamen fuit ſucceſſorum Alexandri, & velut ad formæ exemplum hi duo reſeruati, annos quatuor & ſeptuaginta Lyſimachus natus, Seleucus tribus adhuc annis maior. Lyſimachus quadraginta liberis aliis alio caſu eo bello amiſſis, poſtremus ipſe domeſticæ cladi cumulus acceſſit. Lætus ea victoria Seleucus, quod vnus ex omni cohorte Alexandri & velut victorum victor ſuperfuiſſet, ſeptimo victoriæ menſe, à Ptolemæo magni Ptolemæi filio Arſinoës fratre inſidiis exceptus periit, regnúmque Macedoniæ, quod Lyſimacho ademerat, cum vita perdidit. *Sab. l. 8. Enn. 4.*

Inconſtantiſſima vita fuit Demetrij eius, cui Nicatoris cognomentum fuit. Nam cùm in prælio pater Demetrius Soter, Seleuci filius, aduerſus Alexandrum Balantem, qui ſe Antiochi Epiphanis filium ferebat, vitam cum Syriæ regno amiſiſſet, & ob eam cauſam ipſe in Cretam profugere coactus eſſet: inde amicorum ope adiutus, Alexandro magnis viribus reſiſtente, nihil profeciſſet, niſi fortuna inexcogitato caſu eum ſubleuaſſet. Nam quum Ptolomæus Philometer, cuius filiam Alexander duxerat, genero opem in eo bello magnis viribus ferret, D detecta proditione, quam in eum Alexander moliebatur, mutata in Alexandrum voluntate, iniuriam vlciſci decreuit. Itaque ereptam ex eius matrimonio filiam, Demetrio Nicatori coniunxit: fœderéque inito, cum in Alexandrum arma, quæ ante pro eo habuerat, conuertiſſet, Alexander in Arabiam pulſus, illic eſt occiſus, relicto filio Antiocho Deo: qui Diodori Apameni, Tryphonis cognominati opera Demetrium in Syria perſecutus, paruo tempore, vt pater, regno eum deiecit. Nicator vero, cum ſe in Ciliciam recepiſſet, ſeruante eum ad alios grauiores caſus fortuna, miſſu Syriaco bello à Græcis quibuſdam vocatus, in Parthiam ſe contulit, fretus Parthica expeditione confecta, facilius Syriæ ſe recepturum eſſe regnum. Sed in contrarium res ei ceſſere: quippe in prælio à Parthis captus apud eos in carcere eſt aſſeruatus. Variante autem ſæpius Syriæ fortuna, poſt Antiochi Dei, ac Diodori mortem, item fratris Antiochi Soteris, qui in prælio à Parthis cæſus fuerat, Nicator a Parthis liberatus eſt, atque in auito regno reſtitutus. E In quo variante iterum fortuna, haud diu manſit. Nam ab Alexandro Zebenna, qui apud Ptolemæum Phyſconem Regem Ægypti in magna gratia erat, ſuperatus pulſuſque, cum Ptolemæum ad Cleopatram coniugem ſe recepiſſet, inde excluſus in Tyrum modico ſeruorum comitatu nauigauit, vt ibi ſe templi religione tueretur. Sed vix bene huc appulerat, quum priuſquam aſylum teneret, ab inſulæ præfecto interficitur. Seleucus inde, alter ex Demetrij filiis, quia iniuſſu matris diadema aſſumere eſſet auſus, illius opera interficitur, altero filio Antiocho, cui ob naſi magnitudinem Grypho cognomen fuit, rege conſtituto. *Sab. lib. 1. Enn. 6. & Fulg. lib. 6. c. 11.*

Zebenna, negotiatoris Protarchi filius, Euergetis Ptolemæi fictione, & fortunæ & præſidio factus eſt Syriæ rex. Sedens igitur in throno Regio, inſolenter agere, & in Euergetem, qui eum promouerat, ingratus eſſe cœpit. Quod tam ægrè tulit Euergetes, vt cum ſciret Gryphum, Demetrij regis filiú, Syriæ titulo magis quam regno inſignitum, ſupereſſe, eum ſtatim concitarit in Zebennam. Victus Zebenna, fugit Antiochiam; vbi pecuniis exhauſtus, Iouis ſimulacrum ex auro ſolidum auferre voluit. Commota vrbe fugiens, maris tempeſtati- F bus agitatus, & à ſociis deſertus, captus eſt à latronibus, & Grypho viuus tranſmiſſus, ab eodem miſere occiſus eſt. *Guid. Bit.*

Syphacem regem Mauruſiorum amicum hinc Roma per Scipionem, illinc Carthago per Haſdrubalem vltrò petitum ad penates deos eius venerat. Cæterum eò claritatis euectus, vt validiſſimorum populorum non tantum arbiter, ſed victor victoriæ exiſteret, parui temporis interiecta mora, catenatus à legato ad P. Scipionem Imperatorem pertractus eſt: & cuiuſque dextram regio inſidens ſolio arroganti manu attigerat, eius genibus ſupplex procubuit. *Val. Max. l. 6. c. 11.*

Q. Cepio præturæ ſplendore, triumphi claritate, conſulatus decore, Pontificis maximi ſacerdotio, vt Senatus patronus diceretur, aſſecutus in publicis vinculis ſpiritum depoſuit: corpúſque eius funeſti carnificis manibus laceratum, in ſcalis Gemoniis iacens, magno cum horrore totius fori Romani conſpectum eſt. *Idem.*

Lepidus olim Triumuirorum primus, vtpote qui potentior erat, ius vitæ fortunarúmque in Romanos ciues habuerat. Sed poſtea ab Octauio triumuiratu depulſus, Romam venire coactus eſt: illic Balbinum rogare oportuit, qui ſuperiore anno proſcriptus fuerat, ſed pace cum Pompeio facta, conſula- G tum obtinuerat. Paruo igitur tempore fortuna, quæ Lepidum ad tantam potentiam extulerat, eò deiecit, vt rogare eum cogeretur, qui Lepido rerum potiente, vnus maximè infelix ipſum rogabat: cuius etiam calamitas hoc magis augebatur, quòd Balbinis ſeruis inuiſus, aditu ad Balbinum prohibebatur. Qui enim alios audiendo ſe difficilem præbuerat, apud alium ſibi quoque reſtrictum ad res agendas aditum ſenſit. *Fulg. lib. 6. c. 11.*

Agrippa Herodis Magni abnepos, ære alieno ob nimias largitiones ita oppreſſus, vt fidem penitùs amiſerit, atque etiam aliquandiu ſororis Herodiadis ſumptibus vixerit, in vincula Romæ à Tiberio coniectus, & de vita etiam periclitans: mortuo tandem Tiberio, à Caio ſucceſſore vinculis liberatur, & duarum Tetrarchiarum Iudææ rex conſtituitur. *Ioſephus lib. 18. c. 8.*

Nero Cæſar, omnium odio premente, in ſerui ſui domum profugit: atque illic vrgente ſiti, qui aureis gemmatiſque vaſis aſſueuerat, è caua manu poculum ſibi fecit: & quum calcei deeſſent, nudis pedibus per cannetum nuper deſectum tran- H ſituro, vt occultè locum peteret in quo latere poſſet, pronus, per terram reptauit, & ne acuti cannarum ſtipites læderent, veſtem ſubdidit. *Fulg. lib. 7. c. 6. ex Suet.*

A. Vitellius à Galba in Germaniam ad regendos exercitus miſſus, in viaticum pecuniarium rationem nullam habebat, niſi vxoris margaritas vendidiſſet: quæ poſtea cum ſocru, in parte alienarum ædium habitauit. Ipſe quoque dum ab vrbe diſcederet, vix à creditoribus explicare ſe potuit. Is tamen ex tam humili fortuna ab exercitu in Germania creatus Imperator, Romam venit, Auguſti nomine ſalutatus. Cæterum breui pòſt captum atque vinctum, Veſpaſiani duces per vrbem traxerunt, appoſito gladij mucrone ſub mento, ne vultum ſubmittere poſſet, cœno ſordibúſque à pueris impetitus. Cæſus per hunc modum, & ad ſcalas Gemonias abiectus. *Fulg. lib. 6. cap. 11. ex Suetonio.*

Maximus Herculeus, Diocletiani ſtudio è priuato homine A Auguſtus factus, non multo poſt Diocletiani ſuaſu imperium depoſuit, atque ad priſtinum vitæ gradum reuerſus eſt. Cum autem breui poſtea, huius facti eum pœnituiſſet, Diocletiani filium Maxentium ſpoliare regno (quòd eum Maxentius exercitui præfecerat) conatus, vix militum effugere impetum potuit. In Gallia quoque, quò ſe ad Conſtantinum generum contulerat, quum deprehenſus eſſet patri tetendiſſe inſidias, in fuga comprehenſus, miſerè ſuſpendio vitam finiuit. *Ibidem.*

Carantius (Eutropio Carauſius) Athiconis Scotorum Regis F. cùm Findocum Scotorum regem fratrem, libidine regnandi in venatione trucidari curaſſet, re detecta, ſponte in exilium abiit. Diſſimulato genere diu inops, vagus, extorris, tandem inter gregarios bello Perſico, quod Carus Imperator geſſit, relatus, breui lingua & manu promptus effecit, vt centurio crearetur. Prætor deinde conſtitutus, tam clarum virtutis ſpecimen dedit, vt vel commilitonum omnium ſuffragio Romanæ claſſi ſit præfectus, ad Gallicanum mare pacandum, & prouincialium in eo naues tuendas. Miſſus inde à Diocletiano contra piratas Saxones, Francóſque Germaniæ populos, non priùs piratas aggreſſus eſt, quam multa præda onuſtos ſentiret. Quæ recepta, nec prouincialibus reſtituta, Maximiano, qui B tunc Galliam regebat, ſuſpectus factus, cum claſſe, epibatis, opibus malè partis, Hibernico Oceano deuectus, in Veſtmariam, Britanniæ regionem, Romanam tum prouinciam, haud procul à Scotorum Pictorúmque agris, in quibus nonnullam antè ſpem contra Romanos animo conceperat, tranſmiſit. Ibi copiis expoſitis, haud magno negotio, prouinciam, incolis vltrò cedentibus in deditionem accepit. Miſit inde legatos ad Crathlintum Scotorum regem, nepotem ſuum, ex fratre Findoco, & ſocietate cum illo facilè inita, Pictis quinetiam & Scotis inter ſe reconciliatis, ad pellendos è Britannis Romanos auctor illis fuit. Coniunctis copiis Q. Baſſianum legatum magna ſtrage affecit, Londinum recepit, purpuram ſumpſit, duo millia Pictorum & Scotorum pro ſtipatoribus habuit, atque Britannicum regnum ſuprema Romanis adempta poteſtate occupauit, anno ſexto & quadrageſimo, ſupra trecenteſimum, poſtquam id Cæſare dictatore Romanis factum fuiſſet vectigale. Petitus inde frequentibus cruentiſque prælijs à Romanis, ſed in illis omnibus victor, Britanniæ regnum mira prudentia ſibi ſtabiliuit. Ad poſtremum tamen Alecti Romani legati C inſidiis, amicitiæ ſpe deceptus, obtruncatur. Cæſo ſic Carantio, cùm Britanniam Alectus Romanis reddere nequiuiſſet, militibus omnibus Romanum auerſantibus Imperium, vt illis carus haberetur, Romana contempta maieſtate, tyrannus effectus, Britannicum regnum ſibi vendicauit. Tertiò anno, quam Carantium necauerat, Aſclepiodoti ductu (erat is, auctore Eutropio, prætorio præfectus) vita exutus eſt. *H. Boëthius libro 6.*

Britanni agreſtes, C. Herculei (quem Conſtantinus Imperator Britannis legatum dederat) tyrannidem indignè ferentes, Octauium Tegenorum principem, Romana matre, Britanno patre prognatum, factionis ſuæ ducem creauère. Is Herculeum cum equitatu Romano, paucíſque peditibus trucidauit, Londinum occupauit, purpuram ſumpſit. Traherus à Conſtantino Auguſto miſſus, Octauium multis prælijs fractum ad Scotos confugere coëgit. Eum repetenti Trahero cùm Fincormacus Scotorum Rex tradere nollet, bello petitus, xv. millibus ſuorum amiſſis, xvi. millia Rom. occidit. Traherus in Vectam D inſulam fugiens, indéque ab Octauio eiectus, in Galliam traiecit. Interea cùm Octauius perfidè cum Scotis egiſſet, totiuſque inſulæ imperio inhiaret, deſertus à ſocijs, à Trahero cum legionibus Gallicanis redeunte victus, ad Danos confugit. Tertiùm inde regno recepto, ex improbo principe optimus euaſit: verùm à maximo Conſtantij legato victis Britannis, præ mœrore expirauit. *Ibidem.*

Honorius Theodoſij Magni F. decem annorum puer, tutelæ & fidei Stiliconis Vandali viri ſtrenui à patre commiſſus, diras Barbarorum incurſiones ſuſtinuit. Africam, quæ Eutropij eunuchi aſtu ad Arcadium fratrem Gildone duce defecerat, per Mazeſcelem recuperauit. Ab Alarico Gotho Haſtæ obſeſſus, Stiliconis fide & fortitudine liberatus eſt. Subinde Radagaiſus Scytha torrentis inſtar Italiam obruens, eiuſdem Stiliconis arte Feſulis cæſus eſt. Stiliconis F. Mariam vxorem duxit, eáque mortua ſororem eius Thermantiam. Vandalis irrumpentibus in Galliam, Conſtantinus à Britannicis militibus Auguſtus ſalutatus, Galliam occupauit, Conſtantem F. Cæſarem dixit, qui Hiſpaniam inuaſit. E Stilicone ob imperium orientale affectatum Olympij prætorio præfecti delatione interfecto, Alaricus Romanos ad pacem redimendam impulit, Attalum ab iiſdem pro Imp. recipi compulit: mox etiam Honorio Rauennæ inanes ſpes alente, vrbem proditione occupatam diripuit. Ataulfus, qui Alarico ſucceſſit: Placidæ Honorij ſororis coniugio potitus, Italia in Galliam Narbonenſem exceſſit. Gothorum inundatione liberata Italia, Honorius per Conſtantium Comitem, Conſtantinum & Conſtantem eius F. tyrannos ſuſtulit, Hiſpaniam recepit: Attalum Italiæ, Iouinum Galliæ, Maximum Hiſpaniæ tyrannos captos veluti triumpho diuerſis temporibus duxit. Periit hydrope anno ætatis 44. Imperij verò poſt patris exceſſum 29. Chriſti 423. *Sigonius l. 11. Imp. occ.*

Iam decimum annum Iuſtinianus II. Conſtantinopoli imperabat, cùm à Leontio Patricio captus, imperium & naſum ſimul amiſit: atque in exilium Cherſonam, quæ in Ponto eſt, miſſus fuit. Leontius tertio anno pòſt & naſo & imperio priuatus à Tiberio Abſimaro, quem Pontici exercitus per ſeditionem ad occupandum imperium iuuerant, in carcere aſſeruatus eſt. Deiecto Leontio, Tiberius Imperium occupauit, F ſuſpicionum plenus, cùm accepiſſet iuuenem patricium, Philippum Bardanium nomine, in ſomnis vidiſſe, capiti ſuo aquilam inſidere, arbitrabatur ea re imperium portendi, eúmque in exilium Cherſonam miſit. Tollere quoque è medio Iuſtinianum decreuerat. Cæterum Iuſtinianus re intellecta, ad Chaganum Turcarum regem profugit: atque eius ſorore in matrimonium accepta, cùm eius quoque opera cum Trebellio (Bulgarorum, qui inter Scythas numerantur, rege) fœdus iniuiſſet, magnis viribus ab vtroque adiutus, depulſo Tiberio Imperium recuperauit: inuentúmque in carcere Leontium, poſt longa tormenta publicè interemit, & propter priora mala ſuſpicioſus, vt Tiberius, cùm eum bello cepiſſet, ipſum quoque occidit. Cùm eodem modo perdere Philippicum vellet, & Cherſonam euertere, quòd in ea exulem ſe contemptum fuiſſe dicebat, contra multorum ſententiam, qui ad humanitatem atque clementiam eum hortabantur, magna claſſe Cherſonam profectus, à Cherſonenſibus atque Philippico, quos deſperatio ad rebellionem impulerat, armis exceptus, atque inſuper ab exercitu proditus, in fuga vnà cum Tiberio filio captus fuit. G Ambos Philippus ſecuri percuſſit: qui de exule Imperator factus, nec multò pòſt ab Anaſtaſio proditus, & lumina, & imperium amiſit. *Fulg. l. 6. c. 11. ex Zonara.*

Romanus Diogenes patricio ortus genere, & rebus contra Scythas præclarè geſtis, mortuo Iſaacio Comneno, cùm Conſtantinum Ducam Imp. audiuiſſet ſalutatum, tyrannidem affectauit. Verùm captus, & Conſtantinopolim ductus, capitali pœna afficiendus, Eudociæ Imperatricis interceſſione (quæ virtute & forma ipſius capta erat) liberatur, & in Cappadociam patriam ablegatur. Mortuo Conſtantino Duca, præter omnium expectationem ab Eudocia reuocatur, & in thori ſimul atque Imperij conſortium recipitur. Rebus contra Saracenos feliciter geſtis, cùm Azanem Sultanum bello premeret, neque pacis conditiones admittere vellet: Andronici, qui Ioannis Cæſaris, fratris Conſtantini Ducæ Imp. filius fuerat, proditione deſertus à magna parte exercitus fortiter pugnans, manu vulneratur & viuus capitur. Eum honeſtiſſimè Azan tractauit, & honorificè liberum dimiſit cum ſuis omnibus quos petebat. Interea Ioannes Cæſar eum per Andronicum filium acie victum H capit, captum in monaſterium detruſit, tandem præter datam fidem excæcauit, & nulla cura adhibita mori coëgit. *Cuſp. A. D.*

Pulſus in exilium Andronicus, à patruele fratre Emanuele ſecundo Imperatore, ortis ſeditionibus, ad Turcas profugit. Cæterùm poſtea reuocatus ab eodem, prouinciæ Ponticæ præfectus eſt. Interim, cùm Emanuele defuncto, filium impuberem, qui ſucceſſerat, Alexius patruus regeret, auaritia atque crudelitate inſignis, vt eius adminiſtratione, quæ omnibus inuiſa erat remedium daretur, Andronicus à populo vocatus eſt. Qui Conſtantinopolim profectus, & pupillum & patruum occidit, cum ipſorum ſtirpe, ita vt vnus Iſacius eam vim effugerit. Per hunc modum Andronicus Imperio potitus, dum acerbè Iſacium inſequitur, quia fuga patere ſibi ſalutem deſperaret, coëgit vt impar præter omnem rationem arma tractaret. Quamobrem, id quod omnium minimè Andronicus verebatur, & propterea paratos milites in vrbe nullos habebat, noctu Iſacium Conſtantinopolim ingreſſus, populum ad arma excitat: obſeſſóque in palatio Blaquerna Andronico, paruo

tempo

tempore locum expugnauit, atque Andronico manus iniecit. A Quem primùm effoſſo oculo, nudum in aſino auerſum conſtituit, aſini cauda pro imperatorio ſceptro data, cùm caput illi teſte tanquam diademate cinxiſſet: Deductus autem per totam vrbem Andronicus, tandem furcis ſuſpenſus, fœdiſſimè vitam finiuit. *Fulgoſ. l. 6. c. 11.*

Ludouicus IV. Caroli filius, cùm eo adhuc puero pauoris plena mater, poſt viri mortem, in Britanniam ad patrem ſe contuliſſet, & Rodolphus Burgundio Gallicum regnum occupaſſet, Rodolpho poſt aliquot annos defuncto, Gallis principibus reuocantibus, regnum recepit, ac patrem viſus eſt. Sed haud multò pòſt à Normannis in bello captus, Lothario filio obſide dato, vix tandem è carcere liberatus eſt. *Idem l. 5. c. 11.*

Henricus IV. Germaniæ rex, annos quinque natus, patre defuncto, an. 1057. ſub Agnetis Auguſtæ matris tutela educabatur. Mortuo Victore II. Stephanus IX. frater Godofredi Tuſciæ ducis (cui Mathildis nupſerat) copiæ.eſtu, quòd Henricus ſacras dignitates nundinando venderet, magnum ei in puero certamen inſtituerat, ſed morte præuentus eſt. Succeſſit ei Nicolaus II. neque is diu ſuperuixit. Cui cùm inconſulto rege Romani Alexandrum II. ſuffeciſſent, Henricus vndecennis Honorium II. oppoſuit, quem Lombardi ſuſcepêre, Mathilde B Alexandrum fouente. Interea Hanno Colonienſis Archiepiſcopus puerum Agneti cum ipſis Imperij inſignibus eripuit, & ſemet vltrò tutorem inſtituit. Mortuo Vidone Archiepiſcopo Mediolanenſi, Henricus Godofredum ei ſucceſſorem dedit. E contrà ab Hildebrando, à quo tum pontificatus gubernabatur, Atho inſtitutus. Hæc grauioris offenſæ occaſio fuit Alexandro, enim Hildebrandus ſub nomine Gregorij VII. ſucceſſit: qui cùm indignè ferret Henricum Epiſcopos & Abbates inſtituere, Simoniacæ crimen ei impegit, & ſacerdotibus Germanis vxores abrogauit, Henricum ad cauſam Romæ dicendam comparere iuſſit. Henricus Vormacienſi conuentu Gregorium vitio factum pontificem conſtituit, & Cardinales ad nouum Pp. creandum in Germaniam exciuit. Gregorius viciſſim Romano conuentu Henricum anathemate ferit, & iurato principum populorúmque obſequio abdicauit. Henricus à pleriſque deſertus de regno periclitans, in Italiam properauit, Canuſij triduo integro ſub dio nudis pedibus ſæuiſſima hyeme pontificis gratiam implorauit, eamque multis vix demùm interceſſionibus Imperij (poſitis traditiſque inſignibus, impetra- C uit. Eam abiectionem cùm Archiepiſcopi Mediolanenſis & Rauennas ægrè ferrent, & de Henrici F. ſubſtituendo cogitarent, Henricus nihil eorum quæ pontifici promiſerat, ſeruauit. Diſtracta proinde in Regiam & Pontificiam factionem Germanis principum maior pars Rodolfum Sueuum Henrico ſubſtituêre. Henricus Italia relicta, Rodolphum acie victum interfecit. & Brixinæ Bauarorum conuentu indicto, Gregorium ipſum ſede pontificia indignum ſtatuit, eíque Clementem III. ſublegit. Romam inde valido exercitu petens, Gregorium exegit, Clementem introduxit, & ab eo Imperator inunctus eſt. Gregorio ſucceſſit Victor III. qui Henricum & Clementem anathemate feriit: huic Vrbanus II. Henricus in Italiam reuerſus, Velfonem ducem & marchionem & Mathildim eius vxorem pontifici fauentes ditione Tranſpadana exuit. Interea Conradus contra patrem Henricum ad Pontificem deficit, & rex Italiæ creatur. Cæterùm non diu ſuperſtes fuit. Paſchalis inde II. qui Vrbano ſucceſſerat, Henricum iterum diris deuouit. Interea Henricum Henrici F. principes Germani, pontificis auctoritate, ad regnum occupandum inuitarunt. Henricus pater dignitate exutus, acie inſuper victus, tandem Spiræ in D ſumma paupertate præ mœrore expirauit, anno 1106. *Sigonius lib. 9. regni Ital.*

Cùm Gulielmus II. Neapolis & Siciliæ rex ſine liberis deceſſiſſet, regnaque ad Tancredum hæreditario iure perueniſſent, aduerſus Pontificem pro feudo contumaciter agentem: Celeſtinus III. pontifex ex Panormitano virgineo monaſterio, Conſtantiam olim Rogerij regis filiam, iam anum, ad ſe acciuit, eámque matrimonio coniunxit Henrico VI. Friderici Ænobarbi filio. Hinc graue cum Tancredo bellum eſt ortum. In quo cum Gulielmus deceſſiſſet, Gulielmus III. eius filius in regno ſucceſſit. Cum eo Henricus inſidioſè pacem iniuit, fraude Gulielmum comprehendit, eúmque cum tribus ſororibus vinctum in Germaniam miſit. Illic non contentus eum luminibus priuaſſe, vt ſpem quoque ſucceſſionis adimeret, genitales partes exſecuit. *Fulg. l. 6. c. 11. & Sab. l. 7. c. 8.*

Conradinus Sueuus in Italiam aduerſus Carolum I. Neapolitani Siciliæque regnorum inuaſorem profectus, ſuperatus, annuli indicio in fuga cognitus, captus, inuſitato more, E Pontificis inſtinctu, in medio Neapolitano foro ſecuri percuſſus, carnificis manu caput amiſit: quod Germaniæ, Siciliæ atque Neapolis regnorum diademata geſtarat. *Fulg. l. 6. c. 11.*

Henricus Leo, Henrici F. Bauariæ & Saxoniæ dux, Friderico I. Imperatori in ſubigendo Mediolano periculoſam præſtitit operam, Vandaliam ſibi ſubiecit. Rebus ſecundis inſoleſcens, magnam principum erga ſe conſpirationem ſuſtinuit, & ſuperauit: Brunſuicum muniuit & ornauit, ſacra peregrinatione Hieroſolymam inuiſit, à Chriſtianis ſimul & Barbaris vbique honorificentiſſimè exceptus. Inde reuerſus, cum ætatis prætextu Imp. in Italiam comitari recuſaret, & pene ſupplicē deſpiceret, eiuſdem iram in ſe commouit. Ergo ſenſim qui eius gloriæ inuidebant, dum Imperator abeſſet, ab eo deficere, & nunc apertè, nunc occultè hoſtilia machinari: cúmque ab eo victi eſſent, illum apud Imp. iam ex Italia victorem reuerſum accuſare. Vocatus ab Imp. quater cum non veniſſet, principum ſententia iure omni quod ab imperio haberet exutus, eique ſucceſſor datus Bernardus. Ipſe in Angliam ad ſocerum exulatum iuit. Poſt triennium reuerſus, cum Fridericus, qui inter il- F lum & Bernardum pacem componere ſtatuerat, in Armenia bello ſacro periiſſet, ducatus magnam partem recuperauit: mox etiam per Henricum F. qui comitis Palatini filiam in vxorem duxerat, Henrico VI. Imp. reconciliatus, eiuſdem largitione Palatinatum filio cōferri vidit. Tandem qui fortunam expertus vtramque diu in terrarum orbe iactatus fuerat, plenus dierum, quum Brunſuici, exornandis Eccleſiis & reparandis, piis vbique operibus intentus ageret, in pace quieuit, tumulatus in Eccleſia ſancti Blaſij: quam ipſe ornarat, ditarat, & ſemper coluerat. In ſepulcrò eius leonem fuſilem conſtituerunt, vt cognomini eius (quòd Leo diceretur) reſponderet. *Crantz. l. 6. c. 7. Saxoniæ.*

Caſimirus adhuc puer, poſt mortem Miecislai regis Poloniæ, patris ſui, in exilium pulſus, in Cluniacenſi cœnobio monachali habitu ſumpto, ſeptimo exilij ſui anno cùm ſine duce regnum diſcordiis eſſet agitatum, à populo reuocatus eſt: atque à Benedicto nono pontifice ei conceſſum, vt monachali habitu depoſito, Regnum ſuſciperet, atque vxorem ducere poſſet. Iiſque liberos procreauit, & Regni ſucceſſores reliquit. *Fulg. l. 6. c. 1.*

Bela Vngariæ dux (quæ ſecunda à rege in Vngaria poteſtas erat (cùm à Colomanno Vngariæ rege luminibus priuatus eſſet, quanquam in eas tenebras ac miſeriam coniectus, minimè tamen animum cum lumine amiſit: ſed in Græciam profugit, vt meliori ſe fortunæ ſeruaret, quæ non defuit. Nam mortuo Colomanno, eius filius Stephanus Belam in patriam reuocauit: & cùm ſine liberis mortuus eſſet, in regno Bela ſucceſſit. G Annos nouem cæcus regnans, filium Geiſam II. ſucceſſorem reliquit. *Ibid.*

Petrus Pannorum rex, à proceribus pulſus, Henrici Imperatoris ope adiutus, Aba æmulo interempto, regnum recuperauit. Sed à principibus Vngaricis clàm vocato Andrea (qui regis Stephani ſtirpe ortus, per orbem terrarum inops errabat) captus, atque oculis priuatus, in carcere haud diu pòſt miſerandum in modum periit. Andreas cùm filium admodum puerum, diademate impoſito, regni ſucceſſorem facere vellet, à Bela fratre, qui ad regnum aſpirabat, victus, atque interemptus eſt. *Fulg. l. 6. c. 11.*

Cùm ad Ladiſlaum Alberti filium puerum, per mortem patris Vngariæ Boëmiæque regna, præterea etiam Auſtraſiæ ducatus perueniſſent, ipſéque regi potius, quàm alios regere dici H poſſet: adeò creuêre odia inter Ioannis Huniadis Vaiuodæ Vngariæ gubernatoris filios, atque Huldericum Ciliæ comitem, Auſtraſiæ gubernatorem, Ladiſlao affinitate coniunctum, vt Ciliæ comes, eorum opera, in vrbe Alba, dum in templo eſſet, occideretur. Ob eam cædem reuerſus Budam rex, comprehenſis Vaiuodæ filiis maiorem natu Ladiſlaum ſecuri percuſſit: minorem natu Mathiam in cuſtodia aſſeruauit. Cùm autem ſecum poſtea in Boëmiam eum deduxiſſet, & ſine liberis ille deceſſiſſet, Georgius Pogibrachius, illius regis gubernator, à Boëmis ad regnum vocatus fuit. Qui cùm intelligeret Mathiam à Pannoniis electum in regem, multis ab eo promiſſis oneratus, in Pannoniam ad capeſſendum regnum dimiſit. *Ibidem, & Pontan. l. 1. c. 5. & l. 2. c. 8. de Fortuna.*

Mathiæ Coruini caſibus haud diſſimilis Iacobi Luſignani fortuna fuit. Nam in Petri Cypri regis adhuc pueri corona-

A tione, cùm controuerſia inter Venetos atque Genuenſes de procedendi forma eſſet orta; atque Iacobi opera: regis patrui, quidam Genuenſis nationis cæſi fuiſſent: Genuenſes vt iniuriam vlciſcerentur, miſſa in Cyprum ingenti claſſe, Admirato Petro Fulgoſo, Dominici ducis fratre, vrbem Famaguſtam per arcem ingreſſi ſunt, reginæ viduæ opera, quæ cum filio male à Iacobo habebatur. Illic inter alios captus Iacobus, ac Genuam perductus, cum quibuſdam aliis in turri Pharea aſſeruatus eſt. In ea cùm nouem manſiſſet annos, mortuo demùm Petro rege ſine liberis, quia iure hæreditario regnum Iacobo debebatur, à Cypriis populis ad Regnum electus eſt: miſſique Genuam ab eis legati, Iacobum à Genuenſibus petierunt. Genuenſes autem accepta Famaguſta, magnámque pacti cenſus nomine auri pondus, atque alia quædam, Cypriis Iacobum dedère. Qui à Genuenſium duce ac magiſtratibus, à turri, in qua captiuus ſine vlla libertatis ſpe degebat, ad nauem ingenti honore ſub vmbella perductus eſt. *Fulg. l.6.c.15.*

Mortuo Henrico principe, Boëmis de ſucceſſore conſultantibus, hæc tandem ſententia obtinuit, vt Premiſlai principis exulis fratrem Vladiſlaum (ab Henrico: dum armis fratri principatum acquirere conatur, captum, de cuſtodia ereptum) principem conſtituerent, haud dubie huius tanti beneficij, quam B iniuriæ ſua culpa contractæ, magis memorem futurum: imo ea ipſa re Premiſlaum quoque motum de iracundia remiſſurum poſtquam videret fratrem dominari. Eunt igitur confeſtim ad arcem in qua cuſtodiebatur, ibique principem illum ſalutant, & inſigni comitum pompa Pragam deducunt, prorſus ignarum, vbinam gentium Premiſlaus ætatem degeret: ſed nec quiſquam præſto erat, qui eum de ſtatu illius docere poſſet plane miſeri. Ad has enim rei familiaris anguſtias, ad eámque pecuniæ inopiam redactus erat, vt ad quærendum victum quotidianum Ratiſbonæ, vbi templum ædificabatur, ſeruili habitu operam ſuam architecto locare, totúmque diem rotam verſatilem in ſubducendis in altum lapidibus, verſare coactus fuerit, vno tantùm ex ſuis clientolo fideli, laboris ſudoriſque ſocio. Ergo cum dies continuos decem, ſe in opere illo defatigaſſet, relaxandi animi cauſa extra mœnia ad pontem Danubio imminentem progreſſus, garriebat cum clientulo, quicquid in buccam veniebat: cum ecce tibi nuncius adeſt de morte Henrici VI Cæſaris, Meſſanæ in Sicilia mortui. Quo Premiſlaus exhilaratus (eius namque metu principatum iam olim C deſerere coactus fuerat) Adhuc, inquit, numen aliquod nos reſpicit: quin redimus, & læti hunc diem in œnopolio conſumimus. Imo, ait clientulus, ſi lautius obſonare vis obſonium, en cape duos aureolos, quos in vſum futurum hactenus repoſitos habui ad obſonandum. Eos ſimulatque ille accepit, in Danubium proiecit: Domi, inquiens, non hîc lautior quærenda cœna. Ad quam vt in tempore veniamus, fac vt poſtero die accinctus ſis ad iter maturandum Boëmiam verſus. Eius fines cùm attigiſſet, gratiora adhuc noua audit, fratrem videlicet ſuum Vladiſlaum, natu minorem, principatum in Boëmia gerere. Sed cùm ſimul ei veniret in mentem, quàm incommunicabilis eſſet regni ſocietas, viſum eſt, vt fratris ſententiam de longiore tutioreque loco tentaret, ſi ſibi tanquam ſeniori de throno cedere, aut ſe in regni conſortium accipere vellet: dedítque hac de re ad fratrem literas, quas cùm ille Danieli epiſcopo Pragenſi & quibuſdam aliis recitaret, rogarétque illorum ſententiam: Daniel inquit, Caro tua & frater tuus eſt Premiſlaus, piumque videtur ac verè fraternum, vt in iſta anguſtia animæ eius, tua ope illum ſubleues. Reſcribit mox Vladiſlaus fratri, vt ad certum locum, quem nominabat, ad colloquium D veniat: velle ſe tranquillo animo abſque multis arbitris cum eo de rebus communibus fraternè conferre. Sed non latuerunt hæc cæteros nouarum rerum ſtudioſos: qui vt rurſus aliquid nouarent, Spitigneo adoleſcenti perſuadent, vt Premiſlaum in via intercipiat: quo intercepto, ingẽs obſtaculum, quod nunc ad emergendum ei obſtaret, ſublatum iri. Imprudens iuuenis, paruula manu, atque ea inermi contracta, cum ſtultis conſultoribus incidit in foueam quam fecit. Eum namque principes effoſſis oculis in vincula coniecerunt, ne aſpirare deinceps ad principalem honorem poſſet. Ipſi inter ſe commendabili Vladiſlai pietate (qua vltrò maiori fratri de loco ſuo, quem tantùm quinque menſes occupauerat, ceſſit) ita rem compoſuerunt, vt Premiſlaus Boëmis, Vladiſlaus Morauis imperitaret. *Dubrauius lib.14.*

Hiarnus quidam ob ſcriptum epitaphium Prothoni III. Danorum regi, à Danis communi conſenſo rex fuit declaratus. Pòſt vbi Fridleuum Frothonis F. apud Ruſciam educatum, viuere comperrerunt, ignauiam Hiarni pertæſi, Fridleuum E reuocant, Hiarnus acie bis victus, deſperata ſalute, ſalis decoctori diſſimulata perſona operam ſuam addixit, & inter mediaſtinos extremum tenuit locum, à balneis conſultò abſtinens, ne ex cicatricibus agnoſceretur. Cæterùm ſuſpicione orta, Fridleuus eum ſe ſpectante in balneo nudari coëgit: cognitúmque ſic affatus eſt: Improbiſſime latro, qualiter in me conſulturus fores, ſi me tibi inſidiantem deprehendiſſes? Tum Hiarnus: Ex prouocatione te, ait, deprehenſum aggrederer, quò maiore demendæ criminationis copia potireris. Eum ergo mox Fridleuus prouocatum oppreſſit, tumulo cadauer obruens, interfecti nomen ſeruante. *Saxo l.6.*

Iarmericus, Syluardi Danorum regis F. victo à Suconibus patre, captus, apud regem Sclauorum Iſmarum cum collactaneo Gunnone degens, rus primùm colere coactus, mox ad regalium mancipiorum magiſterium tranſlatus, deinde in neceſſariorum Regis gregem aſſumptus, primum familiaritatis locum obtinuit, ac velut quibuſdam meritorum gradibus, ab infima ſorte ad ſpectatum honoris faſtigium aſcendit: & ne ſegnem eneruemque iuuentam ageret, militibus ſe ſtudiis aſſuefecit, naturæ dotes induſtria cumulans. Grata omnibus Iarme- F rici indoles erat: ſoli reginæ ſuſpectum adoleſcentis ingenium fuit, quæ illum tantò accuratiùs obſeruari curauit, ne dum Iſmarus fratris funus celebrat, elaberetur. Interea Iarmericus in fiſcellam è vimine textá, qua agreſtes in effigiem hominis formata aues terrere ſolent, viuum canem condidit, & veſtibus ſuis induit. Gunno, illata in regiam fiſcella, impulſóque ad latrandum cane, percontanti quidnam hoc eſſet reginæ, mente captum clamitare retulit Iarmericum. Illa ad aſpectum ſtatuæ ſimilitudinis errore deluſa, inſanum domo eiici iubet. Gunno igitur elatam foras ſtatuam, perinde ac furentem ſocium, lectulo tradit. Sub noctem verò vigiles ebrios obtruncat, & abſciſſa dormientium capita pudendis imponit. Excitata ſtrepito regina, caput extra fores carceris, à Gunnone confoditur. Iarmericus vnà cum Gunnone tabernaculum, in quo rex fraternas conuiuio celebrabat exequias, incendit, fugáque proſperè vſus, regnum paternum recepit: mox etiam Gorato oppreſſo, Daniæ Sueciam adiunxit. *Saxo l.8.*

Regnerus Danorum rex, Syluardi F. Norvegios ſubegit, Thoram Suconum regis filiam cæſis duobus ſerpentibus obtinuit, Haraldum tyrannum profligauit, Britanniam domuit. Carolo Magno Saxonum victori arma intulit, Sotlum Sueciæ tyran- G num occidit, inteſtinum bellum capto Vbbone ſpurio ſuo ſopiuit. Helleſpontios reges ſuperauit, Biarmos & Finnos vix tandẽ vicit, Orcades ſubegit, religionem Chriſtianam ab Haraldo tyranno, Saxonum auxiliis regno recepto, introductam, ſuſtulit. Tandem ab Hella Britannorum rege victo recollectis viribus victus, ſerpentibus deuorandus obiectus eſt. *Idem l.9.*

Sueno, Danorum rex, oppreſſo Haraldo patre Chriſtiano, idolorum cultum magna cum crudelitate reſtituit, ſed impietatis pœnas luit. Quippe à Iulini oppidi accolis, piratica Daniã inceſſantibus, captus, facta ſibi redimendi poteſtate, corpus ſuũ auro ſemel, argento bis rependendum promiſit. Ea ſumma à Danis, ob reſtituta idola nimio cum fauore proſequentibus, perſoluta eſt. Non multò pòſt iterum captus, nobilium liberis vadibus pro ſe datis, priorisque ſummæ punctione interpoſita, redemptionis præſidium impetrauit. Sed cùm promiſſum æs ex proprio fiſco ſoluere nequiret, iis, qui pro ſalute eius filios prædes dederant, ſaltus ac nemora vendidit. Itaque Scani ac Sialandenſes ſyluas publico ære comparauerunt. Apud Iutiam verò non niſi familiis propinquitatis ſerie cohærenti- H bus, emptionis communio fuit. Sueno inde Iulinum, piratarũ ſedem, euertere cupiens, ad Moën inſulam claſſem duxit: ibique per inſidias turpiter captus, cùm exhauſtis regni opibus ne aurum quidem redemptioni eius ſuppetere videretur, matronæ detractis aurium inſignibus, cæteroque cultu ſummam auri contulerunt. Argenti vero pondus vti conficeretur, agros ac latifundia vænire iuſſit, vtque ab cæteris ipſe vænijt, ita vænalem ſuis patriam fecit. Sacramentum quinetiam de nunquam inferendo Sclauis bello præſtare coactus, non multo poſt ab Erico Suconum rege regno pulſus, ad Olauum Thirgonis filium Norvegiæ regem fugit, à patre olim ſuo Haraldo regno reſtitutum. At ingratus ille ſupplicem ſpreuit. Edoardus itidem Anglorum rex, non tam exulem quàm ſpeculatorem eſſe ſuſpicans, regno illum excedere iuſſit. A Scotis receptus, pœnitentia ſcelerum ductus, Chriſti religionem amplexus eſt: nec multò poſt, cùm mortuo Erico Olaus filius Suetiam repeti- A uiſſet, regnum recepit, & tandem Popponis epiſcopi opera ad religionis cultum Danos traduxit, Olaum Noruegiorum regem vicit, annis vitæque ſanctimonia grauis placidiſſ. morte expirauit. *Idem l.10.*

Sueno Vluonis Sueci S. Canuti II. Danorum regis nepos ex Eſtritha ſorore, Angliæ rex, mortuo Canuto III. conſobrino, Daniæ regnum occupare ſtudens, à Magno Noruegiorum rege electus, Angliæ etiam regnum amiſit, ſcelere Haraldi conſobrini, Goduini F. quem regno præfecerat. Cæterum Magno dum victoriam perſequitur, equi lapſu occiſo, Sueno profugus & exul regnum recepit. Mox verò ab Haraldo, Magni patruo, armis bis victus, cùm de ſumma rerum laboraret, Haraldus ad occupandum Angliæ regnum contra Haraldum Goduini F. excitus, ab Anglis cæſus eſt, grauiſque æmulo liberatus Sueno in pace conſenuit. *Idem l.11.*

Haquinus Noruegiæ rex, Olao filio impuberi teſtamento matrem Margaritam tutricem reliquit: & ante pubertatem filio decedente, Margaritæ ipſi regnum. Ipſa virtute inſignis fœmina, inter excellentes belli duces recenſenda, aduerſus Al- B bertum Megapolenſem ducem armis regnum egregiè defendit, belloque ſuperatum hoſtem in triumphum duxit. Mortuo Olao filio, regni ſucceſſorem Henricum conſtituit, Pomeraniæ ducem vicinum. Is cùm in Noruegia, Suecia, Daciáque annos quinque & quinquaginta regnaſſet, quo tempore ſenium ſe per quietem traducturum arbitrabatur, à Chriſtophoro Bauariæ duce regno pulſus eſt, ſola ei Gothica inſula conceſſa. Sed poſtea mortuo Chriſtophoro, cui Carolus ſucceſſit, intra breue tempus, ipſa quoque puſilla inſula, vbi exulare magis quàm regnare dici poterat, Henrico adempta eſt, qui iam decrepitus in Pomeraniam miſerandum in modum redire coactus fuit. Neque verò Carolo fortuna certior fuit. Nam cùm aduerſus Deum homineſque impiè ſe gereret, Ioannis epiſcopi opera concitatis ad arma populis, ipſe quoque in exilium, in paruam fluminis Viſtelli inſulam pulſus fuit, in qua diem ſuum miſerè obiuit. *Fulg.l.6.c.11.*

Edoüardus III. Anglorum rex quadraginta annos beatiſſimus fuit. Ioannem Gallorum regem cepit. Reliquo autem tempore grauem fortunæ commutationem ſenſit. *Polyd.l.19.*

Indignatio vehemens Britannos populos ceperat, quòd Ricardus II. cum Carolo VI. Gallorum rege pacem atque affini- C tatem iunxerat: tùm antè ipſe ob eam ſuſpicionem patruum ducem Gloceſtrenſem interemiſſet, & filium Henrici IV. Derbienſem comitem, fratrem patruelem, Pariſios relegaſſet. Poſt autem aliquot annos, cùm Ricardus parata claſſe aduerſus Irlandenſes nauigaturus eſſet, Londinenſis populus ad ſe Henricum IV. vocauit, coniunctiſque viribus, vtrique arma in Ricardum mouerunt. Cùm omnes eum deſeruiſſent, Londinum deductus, cùm iudicium de eo ritè actum fuiſſet, indignus regno iudicatus eſt, atque coram eo ipſius magiſtratus occiſi. Eo metu impulſus, regia veſte atque diademate ornatus, cùm palam per contumeliam nothum ſe, atque ſacerdotis filium appellari audiret, Henrico regnum tradidit, impoſito ei manu ſua regio ornatu, quem ipſe duos & viginti iam annos geſſerat. Ita exauctoratus, & in carcere conditus, mortem obiuit. Henricus autem confirmatis cum Gallorum rege Induciis de exule rex ob eam ipſam cauſam factus eſt, propter quam Ricardus regno pulſus fuerat. *Fulg.l.6.c.11.*

Henricus VI. Anglorum rex cùm duodecimum annum non excederet, patri Henrico quinto ſucceſſit. Britannicis autem populis per diſcordiam ad arma compulſis, ipſe in prælio à Varuicenſe comite captus fuit. Sed haud longè pòſt, apud D ſanctum Albanum, à regina Henrici coniuge amiciſque eius, ſuperato Varuicenſe, liberatus eſt. Cæterùm cùm ad Londinum vrbem Henricus cum victore exercitu veniret, Londinenſi populo ſeditione agitato, cui Varuicenſis ac Marchiæ comites opem tulerant, iterum Henricus prælio ſuperatus capitur, regnumque ad Marchiæ comitem, poſtea Eduardum IV. nuncupatum, defertur. Poſt duodecimum rurſus annum, Varuicenſis Eduardum odiſſe cœpit, coniunctóque Georgio Clarenenſi comite, Eduardi fratre, Henricum liberauit, atque in regno reſtituit. Eduardus in Belgicam fugiens, Caroli Burgundi ſororij auxiliis, poſt ſex menſes reuerſus, Henricum cepit, atque in carcere interemit. *Ibid.*

Sanctius II. Caſtulonenſis rex cùm ingentibus copiis fratrem Garſiam, Galliciæ atque Portugalliæ (Luſitaniæ enim portio eſt) regem obſediſſet: is in rerum deſperatione, ab vrbe eruptione facta, prælio Sanctium ſuperauit. Interim autem dum Garſias fugientes inſequitur, Aluarius Hanez Sanctium E ab hoſte recepit: & cùm ei Rodericus Biuar cognomento Cidus ſe coniunxiſſet, ſtatim prælij mutata fortuna, ambo ex victore Garſiam captiuum fecerunt. Inde cùm ſe hoc fortunæ ſucceſſo Sanctius in alium fratrem Alfonſum Legionenſium regem conuertiſſet, conſerta manu ſuperatus eſt. Per noctem autem collectis copiarum ſuarum reliquiis, fratrem Alphonſum ob victoriam ſecure agentem cepit. Cæterùm inſtaurato [illegible] à Legionenſibus exercitu, cùm iterum pugnaſſet, nouo prælio fuſus Sanctius, ducebatur captiuus: niſi fortè Cidus ſuperueniens, denuò ex hoſtium manibus eum recepiſſet, & cum Legionenſibus egiſſet, vt Alphonſo, ipſorum rege liberato, Sanctium liberè dimitterent. Ita paruo temporis momento, Sanctius bis dominus eorum euaſit, à quibus captus fuerat. *Ibidem.*

Petrus Alphonſi II. filius, ob vitia regno pulſus eſt, atque Henricus frater nothus ei ſuffectus, Bononiam ad Galeranum principem Eduardi III. Britannici regis filium ſe recepit. Eius ope adiutus, Henricum eiecit: qui in Aragoniam ſe contulit, vnde priùs exul ad capiendum regnum vocatus venerat. Cæterum F ægrè ferentibus Gallis, Petrum Britannorum armis reſtitutum: Beltramus Elaquignius, Galliæ magnus Conneſtabilis (quæ poſt regem ſuprema dignitas eſt) Henrici cauſam ſuſcepit, & Petrum in arce Monteila obſedit. Cùm autem vltrà reſiſtere poſſe deſperaret, duplex ab eo caſu fama manauit. Alij ferunt noctu accepta fide, ad Beltrami tentorium veniſſe: alij profugum ab arce, in hoſtium manus incidiſſe. Illud conſtat, in tentorio Beltrami ab Henrico fratre, qui tunc fortè illic erat, interemptum fuiſſe. *Ibid.*

Tradidit Ferdinandus ſenior regnum per manus Alphonſo iuniori. Is eódem anno, quo regnare cœpit, Gallorum metu, regnum Ferdinando filio reliquit. Galli, qui Caroli VIII. ductu bellum intulerant, Ferdinando eiecto, omnia occupant. Carolo abeunte intra annum Ferdinandus Neapolim cum regno recepit, receptum moriens Friderico patruo tradidit habendum. Is à Ludouico XII. rege, qui Carolo ſucceſſit, pellitur. Galli demùm ab Hiſpanis, qui ex fœdere in regni partem venerant, non vno prælio victi, Caieta nouiſſimè deiiciuntur. Et per hæc fortunæ volumina penè plures numerantur reges, quam anni, à maioris Ferdinandi interitu ad Hiſpanorum victoriam. Quæ rerum inconſtantia fecit etiam illud G in ore multorum, eſſe Neapolitanum regnum aſino perquàm ſimile, qui clitella, cum ſarcinis deiecta ſiſtit curſum, & agaſonem reſpicit, onus iterum ſubiturus. *Sabellicus lib. 7. cap. 8.*

Franciſcus Carrarienſis iunior, à Galeacio Vicecomite, Patauino principatu deiectus, patre eius in vinculis poſito, cùm in Germania aliena ope victum quæreret: mutatis rebus vt ſæpè Venetorum Florentinorúmque armis adiutus, Patauinum principatum recepit, eique etiam Veronam addidit. Qua felicitate non contentus, cum pro more humani ingenij maiora etiam parare cuperet, molitus Vincentiam Venetis adimere, prælio ſuperatus, & captus, vniuerſa, quæ poſſidebat amiſit: deductuſque Venetias cum duobus ex liberis, quos habebat, vna cum eis miſerandum in modum ſtrangulatus eſt, Salutis anno 406. ſupra mille *Fulg.l.6.c.11.*

Corſus Donatus, ciuis Florentinus, qui & opibus & amicorum numero in patria plurimum poterat, ciuilibus diſcordiis in exilium pulſus, tandem Caroli Senzaterræ opera, qui eum ad Pontificem miſerat, vt vrbem Florentiam pacaret, in patriam reſtitutus eſt. Illic Nigræ parti adiunctus, Candidam H eiecit: neque Nigrorum ſolùm, ſed totius vrbis princeps habebatur, præſertim poſteaquam Hugutionis Fagiolani, Piſani principis, filiam duxit vxorem. Quamobrem populo in ſuſpicionem venit, tanquam tyrannidem in vrbe affectaret. Furens igitur populus, libertatis vexillo arrepto, Corſi ædes oppugnare cœpit. Ipſe fruſtra conatus ſe armis tueri, clam in equum conſcendit: &, cùm milites quidam inſequerentur, ab equo delapſus, & ſtapede tractus periit, ſine vllo honore tumulatus. *Idem l.6.c.11.& Sab.7.c.8.*

Hugolinus Girardeſcus ciuis Piſanus, Guelfarum partium princeps, initio contraria factione patria pulſa, patria perculſa, eo potentiæ domi peruenerat, vt pro nutu omnia adminiſtraret, patriæque Dominus & eſſet, & haberetur. In feſto frequentique natalis ſui celebrandi conuiuio, ad quod ſuos omnes inuitarat adhibueratque: dum fortunam ſuam ipſe ſuneo eſſert, admiratur, cœlóque æquat: auſus eſt quendam ex A intimis amicis Marcum, quid tandem abeſſe videretur, interrogare. Ille vel reputatione rerum humanarum, quam fluxi, fallacique ſpecie, quàm volucri orbe circum agatur: vel mente diuinitus admonita: Sola, inquit, ita Numinis procul diuque abeſſe à tam ſecundis rebus non poteſt. Et neceſſe erat congeſta in vnum hominem nondum alteram fortunam expertum bona, excipi calamitate ingenti. Guelforum viribus conſeneſcentibus, Gibellini ductu Rogerij Vbaldini archiepiſcopi Piſani, armis correptis ædes eius circumſiſtunt, oppugnant: vnum e filiis, vnúmque nepotum, vim arcere conatos, occidunt: ipſum & duos præterea filios, tres nepotes comprehenſos in turrim incluſère obſeratis foribus, clauibuſque in Arnum propinquum flumen deiectis. Ibi fame in oculis, in gremio ſuo cariſſima pignora pater moriens morientia vidit. Vociferanti, expoſtulantique, vt ſupplicis humanis exigendis inimici contenti eſſent, ſacræ confeſſionis ſacroſanctique viatici poteſtas facta non eſt. Hæc inhumanitas partes Gibellinorum magis inuiſas effecit. Circa annum 1288. *Æmil lib. 8. Platina in Nicolao III.*

Paulus Gumiſius, ex priuato ciue patriæ ſuæ Lucæ factus tyrannus, B inter opulentiſſimos Italiæ principes habitus eſt. Cùm bello tota Italia arderet, is in ſumma pace ac rerum ſuarum quiete verſabatur. Triginta iam annos Lucæ rerum potitus, cùm liberos adultos haberet, militari arte præſtantes, ad omnes fortunæ caſus ſatis ſe munitum totúmque arbitrabatur; cùm repentè à populo Florentino bellum eſt illatum. Sed cùm ſubſidio ei Philippus Mediolanenſis dux, Franciſcum Sforciam miſiſſet, orta ſuſpicione, tanquam cum populo Florentino Paulus de vendenda ei Luca ageret, captus à Franciſco cum liberis ac fortunis. Mediolanum miſſus, in arce Modœcienſi, tetro carcere conditus, miſere vitam finiuit. Filij quoque tandem liberati, vitam per omnia extrema traxerunt. Aurum quod Venetiis à Paulo, cùm felix eſſet, vt ad grauiores caſus ſubſidio foret, depoſitum erat, Veneti inuaſerunt: quia quibuſdam in rebus à Paulo violatam fidem eſſe criminabantur. *Fulg. l. 6. c. 11.*

Anno 1507. Bentiuoli, Bononia, vbi imperauerant, Iulij II. C Pp. armis exacti ſunt, nec Mediolanenſis Imperij (quod tum Galliæ rex Ludouicus XII. obtinebat) vlla in parte verſari permiſſi. Ioannes animi mœrore obiit, fortunæ acerbitatem ferre minimè aſſuetus, cùm priùs diu omnium Italiæ tyrannorum feliciſſimus, ac ſecundo aſpirantis fortunæ flatu exemplum extitiſſet. Quoniam quadraginta annorum ſpacio, quo Bononiæ ad arbitrium ſuum regnauit, nunquam alicuius ex ſuis obitum, nedum aliud, ſenſerat: ſemper tum ipſe, tum filij militiæ gradibus, ſtipendiis, & maximis honoribus ab omnibus Italiæ principibus affectus: ſemperque ſe omnibus rebus, à quibus periculum ſibi imminere videbatur, facillimè liberauerat. Quam felicitatem, præter eius vrbis ſitus opportunitatem, fortunæ præcipuè acceptam ferre debuit, cùm communi hominum iudicio, nec ingenij, nec prudentiæ, nec præſtantis fortitudinis ei laus tribueretur. *Guicciard. l. 7.*

Cæſar Borgias, dux Valentinus, ad tantam calamitatem redactus eſt, vt quoduis per [illegible] conſilium ſequi, ſeque aliis ſubmittere cogeretur. Tandem à Iulio II Pp. captus, & in Vaticano aſſeruatus eſt. Mox etiam in Hiſpania carceri incluſus Tandem anno 1506. ſubtili artificio è Medinæ campeſtris arce fune delapſus, in Nauarræ regnum ad Ioannem regem, D coniugis ſuæ fratrem, confugit: vbi aliquot annos in ſorte ſatis humili (quia Galliæ rex, qui priùs Valentiæ ducatum fiſco ſuo addixerat, eúmque viginti millium Francicorum penſione quam ei ad promiſſæ penſionis ſupplementum deſtinauerat, priuarat: ne Aragoniæ regi Ferdinando rem ingratam faceret, in Galliam ire non eſt paſſus) commoratus, tandem dum cum regis Nauarræ copiis, quæ ad Vianam, eius regni ignobile caſtellum, caſtra habebant, eſſet: cum hoſtibus qui ex inſidiis prodierant, pugnans, haſtæ ictu occiſus fuit. *Guicciard. lib. 6. & 7.*

Ludouicus Aurelianenſis dux, in pugna aduerſus regem Galliæ captus, & in carcere cuſtoditus ad ſupplicium, à Carolo VIII. tepe contra omnium opinionem abſolutus, & equo impoſitus, in regiam deducitur. Nec multos poſt annos Carolo abſque liberis decedente, Galliarum rex XII. creatus fuit, vno patrum ac procerum conſenſu. *Pontan. l. 5. de Fortun. c. 2.* Ludouicus Sforcia ducibus patre, auo ac proauo ortus, ab exilio reuerſus (nam mortuo Galeacio fratre, cedere patrio ſolo coactus fuerat) ſuſcepta nepotis tutela, Mediolanenſis rei E moderamen obtinuit: bello, quo Florentinus populus Sixti IV. pontificis, ac Ferdinandi regis Neapolitani armis premebatur, finem fecit. Ferdinandum, occupata à Turcis regni parte, grandi pecunia iuuit. Robertum Sanſeuerinum, in adminiſtranda Mediolanenſi re honoris participem, finibus expulit. Parmenſis agri principes, qui cum Venetis ſentiebant, debellauit. Ferrariam contra Venetorum arma defendit. Illatum Mediolanenſi agro à Venetis bellum, in ipſorum viſcera tranſtulit. Laborantem Ferdinandum principum ſuorum rebellione, in regnum armis aſſeruit. De Boccalini tyranni manibus vrbem Auximum ereptam, Eccleſiæ reſtituit. Genuam, quæ ſub Bona Galeacij coniuge defecerat, imperium agnoſcere compulit. Carolo Sabaudiæ duci, vt principatus ſui proceres ad officium cogeret, auxilio fuit: ac poſtea Ludouicum Saluccienſem marchionem patria extorrem, reſtituit. Blancam neptem, Maximiliano Romanorum regi, matrimonio iunxit. Carolo XIII. Gallorum regi ad Neapolitanam expeditionem, cùm odia cum Aragonio Ferdinando atque eius filio Alphonſo intercederent, & pecuniam & arma dedit. Redeuntem confecta expeditione, quia ſuſpectus erat factus, vnà cum Venetis prohibere conatus, ad Tarrum amnem, in Parmenſi agro, non ſine ſuorum F clade pugnauit: & cùm antè Haſtam vrbem Aurelianenſi duci eripere tentaſſet, ipſe Nouariam amiſit: ac demùm confecta cum Gallis pace, recepit. Non contentus titulo regendæ nepotis adoleſcentiæ, Dux à Romanorum rege creatus eſt. Omnia autem quæ in vita optare poterat, aſſecutus, ea momento penè amiſit. Mutata enim fortuna, quòd dum ad recipiendas Piſas Florentinum populum, veterem quidem amicum, ſed tunc nullo fœdere coniunctum, iuuare contendit, Venetos fœderatos parum cautè læſerat, Ludouici XII. Gallorum regis & Venetorum ipſorum bello, diuerſis partibus, eodem tempore petitus, partum patris virtute Mediolanenſem ducatum, cùm neque milites, neque pecunia deeſſet; Alexandro pontifice ſimul annitente, intra xvi. diem amiſit: cùm interim è tanto eorum numero, quos ipſe in periculo ſeruauerat, nullus opem ferret, & domeſtici, quos in magnam fortunam extulerat, eum prodidiſſent. Ex Germania quinto menſe poſt reuerſus, cùm Nouariam de Gallorum manibus magna virtute recepiſſet, deſertus à ſuis, & in Galliam, perductus: non ſe ſolùm atque Aſcanium fratrem Cardinalem captiuum vidit, G ſed inſultantium quoque inimicorum, quorum ipſe vitæ neciſque poteſtatem habuerat, contumelias ac iurgia coràm pertulit. Cuius vt fortuna grauior fieret, cùm poſtea ſpes aliqua liberato Aſcanio fulgere viſa eſſet, Romæ ad cumulandas ærumnas deceſſiſſe eum audiuit. *Fulg. lib. 5. cap. 11. & Sabell. lib. 7. cap 8.*

Carolus V. ob prudentiam vel magnis Imperatoribus comparandus, niſi eum fortuna ad extremum deſtituiſſet, quæ eius virtuti perpetua comes antea fuiſſe putabatur. Hanc fortunæ mutationem cùm vir prudentiſſimus ipſe ſentiret, ſeſe maturè ſatis atque honeſtè à negotiis omnibus retraxit, & contulit in portum. Ex illo namque tempore, quo Mauricius Saxo cum ſociis tumultu Germanico eò Cæſarem adegit, vt Ioannem Fridericum Saxonem, & Lantgrauiam principes è cuſtodia liberos emitteret: & proſcriptos pleroſque tum principes, tum alios belli duces ad ſua poſtliminiò redire auguſta auctoritate permitteret: eius auctoritatis magna facta eſt diminutio. Nam & ipſe eo tumultu vitandi periculi cauſa, ſe Vilachum (quod Vacorium quidam olim fuiſſe volunt, alij Iuliam Carnicum) receperat: poſt etiam redintegratis viribus ingenti exercitu tentauerat Metim: vnde cùm nihil effici poſſe cerneret, H tertia exercitus parte morbis inediaque amiſſa, ſeſe inter Belgas ſuos, inde biennio ferè poſt in Hiſpaniam recepit: vbi vitam cum morte apud Sanctum Iuſtum commutauit, tam in morte humilis, quam in vita glorioſus. *Sabellicus ſupplem. l. 29.*

Regina variis caſibus agitata.

Fuit Iezabel Ionabalis Tyri atque Sidoniæ regis filia, Achab coniux, qui in Samaria regnabat, ac Ioram mater, perpetuo vitæ decurſu felix. Tandem amiſſo marito, ab Iehu, qui ab ea rebellauerat, filio regnóque ſimul priuata, ex alta turri præceps data: corpus eius equorum pedibus contritum, in eſcam canibus obiectum, vt requiſito ad ſepulturam corpore nihil præter manuum digitos fuerit inuentum. *Fulg. l. 6. c. 13.*

Alexander Antipatri F. ſtudens eos è medio tollere, qui res nouas agitare poſſent, inuitauit familiares occiſorem ab

Olympiade Alexandri Magni, vt in communi Macedonum A concione feminam accuſarent. Qui cum mandata executi fuiſſent, & Olympias nec adeſſet, nec patronos haberet, Macedones iam capiti damnarunt. At Caſſander miſſis amicorum quibuſdam ad Olympiadem, conſuluit, vt clam fugiat, promittens ei ſe nauem paraturum, quæ eam Athenis deportaret. Id autem faciebat, non vt illius ſaluti conſuleret, ſed vt cum ipſa ſeipſam fugæ damnaſſet, & in nauigatione periiſſet, iuſtas dediſſe pœnas videretur. Verùm cùm fugituram ſe negaret Olympias, contraque parata foret apud omnes Macedones cauſam dicere: Caſſander veritus, ne fortè plebs reginam cauſam dicêtem audiens, & Alexandri Philippique collata in vniuerſam gentem beneficia recordans, pœnitentia duceretur, cc. milites ad eam rem accommodatiſſimos, miſit ad eam, cum mandatis, vt eam extemplò necarent. Hi cùm in regiam domum irrupiſſent, vt viderunt Olympiadem, eius dignitatem reueriti, infecta re diſceſſerunt. At necatorum conſanguinei, tum vt Caſſandro gratificarentur, tum vt defunctis parentarent, reginam iugularunt, nullas nulles & muliebres preces fundentem. Igitur Olympias, quæ maximam ſuo tempore dignitatem habuerat, & filia B erat Neoptolemi regis Epirotarum, & ſoror Alexandri, eius qui regnauit, & in Italiam expeditionem fecit, præterea vxor Philippi, qui omnes, qui ante ipſum in Europa imperarunt, poteſtate ſuperauit, & mater Alexandri, qui plurima maximaque geſſit, hunc exitum ſortita eſt. *Diod. l.* 10.

Adeleta nupſerat virgo adhuc Lothario Imperatori, qui Veneti nominis amiciſſimus fuit. Eo defuncto, Berengarius, qui Veronæ Imp. declaratus fuerat, Adeletam in Gardenſem arcem, vnde nobiliſſimus Italiæ lacus nomen nunc habet, relegauit: vbi ad id inopiæ redacta eſt, vt emendicato per interuntium cibo calamitoſam tueretur vitã. Ergo clàm ex Garda profecta, ad Aleandum Veronæ antiſtitem ſe contulit. Is quia locũ, vbi tam illuſtris femina latere poſſet, non habebat, eam ad Acionem auunculum ſuũ, quondam Lotharij amicũ, clandeſtinè miſit: cuius opera tam diu in ſuburbano quodã ad decimum lapidẽ latuit, quoad Othoni primo, suo Accione auſpice, nupſit. Otho illam in Germaniã duxit, habuitq; ex ea filium, qui Otho ſecũdus eſt poſtea cognominatus. Is Berẽgarij & Alberti eius filij opes non fregit ſolùm, ſed euertit etiã: ſtabilitóque iam imperio, matre Adeleta annitente, cum Venetis, quibus ob Candiani ducis mortẽ iratus erat, rediit in gratiã *Sab. l.* 5. *Dec* 1.

C Athanagildi Gothi Hiſpaniarum regis filia. Sigiberti Metenſis regis vxor, ex Ariana Catholica facta, & mutato nomine Bruneuſch Brunechilda dicta, viro à fratre eius Childerico Gallorum rege occiſo, ipſa in exilium acta fuit. Cùm antẽ clàm Merouæo Childerici filio nupſiſſet, Merouæus cùm patris, à quo captus erat, irã ferre non poſſet, ſibi ipſi manus intulit. Poſt aliquod tempus, cùm Childericum, qui in regno Metenſi patri ſucceſſerat, accepiſſet mortuũ eſſe: magno labore aſſecuta eſt, vt ad regendam nepotum Theodeberti atque Theoderici infirmam ætatem proficiſci poſſet. Quibus, liberiſque eorum mortuis, à Clothario ſecundo, qui ad ſe vnum Gallicarum rerum ſummam traxerat, regno priuata, nudaque nudo ac macilento equo impoſita, per tota caſtra ſpectanda circumducta, pedibus equo alligata, per ſaxa, per vepres ac dumeta tracta, dilaniatáque crudelem in modum, expirauit. *Fulg. lib.* 6. *c.* 11.

Mortuo Ludouico Vngariæ rege, Maria eius filia, regni hæres, ſub matris Elizabethæ tutela regebatur: rèxque, & non regina, gentis illius more noncupabatur. Neapolitanos rex Carolus, qui eo nomine poſtremus fuit, Mariæ patruus, à multis Vngarici regni proceribus vocatus, cùm ad eius regni fides cũ valido exercitu veniſſet, etſi quo animo veneat (quamuis ipſe D propinquitatis beneuolentiam prætenderet) reginas non latebat: tamen quia reſiſtendi facultas nulla erat, exceptus fuit, primò ſub gubernatoris illius regni nomine: deinde cùm deteriora impendere viderentur, vt ipſarum reginarum poſtulatione Vngariæ regno coronaretur. Non multò poſt inferiorem arcis partem, vbi reginæ habitabant, vocatus, Elizabethæ conſilio, in caput lethale vulnus accepit: infuſoq; vulneri veneno, cùm præterea in carcere conditus eſſet, haud multò pòſt animam egit, infantibus Ladiſlao & Ioanna ſecunda liberis Neapoli relictis. Ad hæc in Carolũ patranda, reginas Pannonius eques iuuerat, qui gentis illius more, dum iter fit, armatus, ſub ducendæ vxoris prætextu, ad eas iuerat. Per eum igitur reginæ tota arce potitæ, priſtinam fortunam recuperaſſe videbantur. Itaque cùm eo metu ſolutæ, Budam profectæ, inuiſere regni fines vellent: Ioannes Horuath Banus (id præfecturæ nomen eſt) in eas impetum fecit. Cùm autem in earum conſpectu, omnibus, qui Caroli neci interfuerant, caput ademptum fuiſſet, ipſæ E conuitiis ingentibus oneratæ, ad arcem, quæ in Ioannis poteſtate erat, deductæ fuerunt. Illic ab Elizabetha iureiurando multipliciter certior factus Ioannes, filiam Mariam conſpirationis in Carolum factæ conſciam non fuiſſe, eam in carcere aſſeruauit: Elizabetham autem, noctu in flumine ſubmerſit. Iam cùm eo ipſo tempore, quo Carolus interemptus fuit, reginæ Sigiſmundum Marchionem Brandeburgenſem, quòd ei Maria deſponſata fuerat, vocauiſſent, is iam ad regni fines veneraт. Quamobrem territus Ioannes Horuath, cùm Mariam reginam ſacramento adegiſſet, vt omnium iniuriam remitteret, ad virum eam dimiſit. Verùm à Sigiſmundo ea in arce, quam tenebat, obſeſſus, captúſque, in magnis cruciatibus mortem obiit. Maria Auguſtæ nomen adepta, quàm varij ſint fortunæ caſus, & quàm etiam in miſeris rebus ſpes tamen haberi poſſit, exemplo mortalibus extitit. *Fulgoſ. l.* 6. *c.* 1.

Elizabellæ Aragoniæ quid maius ad honeſtandos natales dari potuit, quàm vt magnorum regum filia, neptis atque proneptis, fratrem, ac mox auiam patruum Neapolitani regni poſ- F ſeſſores videret? quàm vt ipſa auunculi filio Galeacio, Mediolanenſi duci, in ætatis flore nuberet? Eadem tamen aui ſegnum, puella, Turcarum armis infeſtum, in ſummo diſcrimine verſari vidit: matrem ante nubiles annos amiſit: ipſa cum viro ceu pupilli grauiùs quàm ſub tutore tenebantur: auo à Gallorum rege Carolo VIII. inferri arma vid t: belli formidine è bona mente depulſum patrem à regno profugum, & fratrem a patre ſucceſſorem regni factum, inimicorum armis circtum audiuit. Grauiſſima hæc fuerunt. Sed quid, quòd poſtea frater recuperato regno, in ipſo flore ætatis ereptus eſt; & patruus, qui fratri ſucceſſerat, Gallicis armis tunc regno depulſus eſt, cùm rebus compoſitis ſe quietum regni poſſeſſorem fore putaret? Hinc viro orbata, filium in paterni ducatus ſucceſſione præteriri, & ſe ipſius iure priuari vidit: ac deinde ſibi Ludouici Sforciæ auunculi manu exorto Mediolaneoſi ducatu, dotem adimi, filium quoque ipſum in Galliam, apud exteras gentes in cuſtodiam duci. Ipſa in Neapolitanum regnum profecta, Barienſem ducatum, alias quoque nonnullas vrbes adepta, principatus vmbram aliquam retinere viſa eſt. *Fulg. lib.* 6. *cap* 11. G

Duces variis obnoxij caſibus.

Alcibiadem Athenienſem, duæ fortunæ partitæ ſunt: altera quæ ei nobilitatem eximiam, abundantes diuitias, formam præſtantiſſimam, fauorem ciuium propenſum, ſumma imperia, præcipuas potentiæ vires, flagrantiſſimum ingenium aſſignaret: altera, quæ damnationem, exilium, venditionem bonorum inopiam, odium patriæ, violentam mortem infligeret: nec aut hæc, aut illa vniuerſa, ſed varia, perplexa, freto atque æſtui ſimillima. *Val. Max. l.* 6. *c.* 11.

Dion Hipparini filius, in exilium miſſus à Dionyſio, cum bis mille militibus eum rurſus expugnauit: effecitque vt in quo ſtatu ipſe fuiſſet antea, in eum iam ſuæ calamitatis auctorem detruderet. Sed felicitate ea parum diuturna exiſtente, à coniuratis, quibus ipſe libertatem dederat, trucidatus eſt. *Ael. l.* 4. *de Varia hiſtoria.*

Hannibalis geſta ſunt potiſſima, De eo *Manilius*:

Expende Hannibalem: quot libras in duce ſummo
Inuenies? hic eſt, quem non capit Africa Mauro
Perfuſa Oceano, Niloque admota tepenti. H
Rurſus ad Æthiopum populos aliosque elephantes
Additur imperiis Hiſpania, Pyrenæum
Tranſilit: oppoſuit natura Alpemque, niuemque,
Diduxit ſcopulos, & montem rupit aceto.
Iam tenet Italiam, tamen vltrà pergere tendit,
Actum inquit nihil eſt ni Pœno milite portas
Frangimus, & media vexillum pono Suburra.
O qualis facies, & quali digna tabella,
Cùm Gætula ducem portaret bellua luſcum.
Exitus ergo quis eſt? ô gloria: vincitur idem
Nempe, & in exilium præceps abit, atque ibi magnus
Mirandusque cliens ſedet ad prætoria Regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miſcuit olim,
Non gladij, non ſaxa dabunt, non tela: ſed ille
Cannarum vindex, & tanti ſanguinis vltor
Annulus. I demens, & ſæuas curre per Alpes,

Vt pueris placeas, & declamatio fias.

A Confirmat *Silius lib. 2.*

——— vagus exul in orbe
Errabit toto, patriis proiectus ab oris,
Tergaque vertentem trepidans Carthago videbit.
Sæpe Saguntinis ſomno hic exterritus vmbris,
Optabit cecidiſſe manu, ferroque negato.
Inuictus quondam Stygias bellator ad vndas
Deformata feret liuenti membra veneno.

Cn. Pompeius potentiſſimus Romanorum eſt habitus, ita vt Agamemnon (quòd ipſe quoque mille nauibus imperaſſet) vocaretur. Verùm intra octo illos dies, quibus olim de Mithridate & piratis triumphauerat, iam à Cæſare victus, in Ægyptum fugiens, per inſidias obtruncatus eſt. *Dion. & Plutarchus* *Ouidius lib. 4. de Ponto 3.*

Quid fuerat Magno maius? tamen ille rogauit
Summiſſa fugiens voce clientis opem.
Cuique viro totus terrarum paruit orbis,
Indigus effectus omnibus ipſe magis.

B Similiter *Manilius lib. 4.*

Quis te Niliaco periturum littore, Magne,
Poſt victas Mithridatis opes, pelagúſque receptum,
Et tres emenſo meritos ex orbe triumphos,
Cumque etiam poſſes alium cognoſcere Magnum,
Crederet, vt corpus ſepeliret naufragus ignis,
Et collecta rogum facerent fragmenta carinæ.
Quis tantum mutare poteſt ſine numine fas?

Auitus Aruernenſis ciuis & ſenator, à Maximo Valentiniani Imp. parricida, lectus eſt magiſter militum, præfectus Galliæ prætorio. Viſigothis amiciſſimus, cum eorum rege Theodosico iuniore & Eurico fratre fœdus ad Toloſam percuſſit. Eorum auxilio apud Treuirum occiſo Maximo, purpuram induit: & à Gallis, Senatu populóque Rom. Auguſtus declaratus, Romámque profectus, cum Marciano Orientis Imp. fœdus iniit, & Pannonias amiſſas poſt multa ſecula Romano adiecit imperio. Mortuo Marciano, Leo Magnus Imperator Orientis, Maioranus Occidentis Cæſar ſalutatus eſt: qui Auitum victum Placentiæ epiſcopum conſtituit, *teſte Gregorio Turonenſe l. 2. c. 11. Nicephorus lib. 15. c. 11.* ipſum poſt octauum Imperij menſem fame obiiſſe ſcribit.

Imperante Galieno, cùm Celſus priuatam in Africa vitam G ageret, vbi tribunus per aliquod tempus fuerat, ob inſignem iuſtitiam venerabilémque aſpectum, Paſſieni opera, qui in Africa proconſul erat: item Pomponiani, qui fines Lybicos tuebatur, ab exercitibus Imperator creatus fuit. Sed Galienæ opera, Galieni Imperatoris propinquæ, poſt ſeptimum diem interfectus eſt, & corpus à canibus deuoratum. *Fulg. lib. 6. c. 10.*

Beliſarius, Iuſtiniani Imp. archiſtrategus, deuictis Perſis, vltráque Euphratis ripam deiectis, non multò poſt in Africam miſſus, Vandalos omnes eiecit, Gilimerémque eorum regem cepit, déque eo poſtmodum triumphauit. Hinc in Italiam exarchus miſſus, Gothicum omne nomen contudit, Romam libertate donauit: de Viige Gothorum rege apud Rauennam capto, Gothíſque ipſis omni Italia pulſis triumphauit, omnibúſque in prouinciis maximè inſignis ſemper extitit. Conſtantinopolim reuocatus, premente inuidia excæcatus, in Sophiæ templo panem mendicare quotidie coactus eſt: frequenter hac voce vſus: Panem Beliſario date, quem virtus extolit, inuidia oppreſſit. *Egnatius lib. 6. c. 10. & Pont. l. 5. c. 8 de Fort. domeſt.*

Caſtrucius Caſtracanus Interminellenſis Lucenſium dux, vrbe Luca pulſus per Guelfam factionem, in Gallia atque in Britannia aliquod tempus militauit. D Inde Lucam reuerſus, vbi rerum potiebatur Hugucio Fagiolanus, non Lucenſium ſolùm, ſed etiam Piſanorum princeps, Hugucioni, quia Gibellinæ factionis fautor Caſtracanus putabatur, ſuſpectus, in vincula coniectus fuit. Cùm autem Hugucio Nerio filio imperaſſet, minimis quibuſdam criminibus Caſtrucio obiectis, eum capite multare: Nerius verò Piſas ad patrem ſcripſit. Non poſſe id ſine tumultu fieri, propter amicorum, quos Lucæ Caſtrucius habebat multitudinem: Piſis Hugucio diſcedens, vt huius rei gratia Lucam peteret, vix ex vrbis conſpectu abierat, cùm populus Piſanus, clauſis portis, arma arripuit, ſtatímque de eo Lucenſem populum certiorem fecit. Lucenſes quoque ex compoſito arma capiunt, & vrbis portas claudunt. Ita paruo momento Piſis atque Luca Hugucio excluſus, pulcherrimum principatum amiſit. Cæterùm à Lucenſibus per tumultum effracto carcere, Caſtrucius liberatus, vt vir præſtans, & Hugucionis hoſtis, à Lucenſibus princeps creatur, & à Ludouico Bauaro Imp. titulum Lucenſium ducatus impetrat: cui haud E longè poſt Piſas atque Piſtorium vrbes addidit. Fortuna igitur principatum ademptum ei, qui Caſtrucium morti damnauerat, ad damnatum tranſtulit: & eum qui dominus fuerat, in exilium egit. *Fulg. lib. 6. c. 11.*

Antonius Grimanus Venetus, cùm bello Turcico Imperatorem in Peloponneſo ageret, & ingenti claſſe, neſcio quo fato, Methonem oppidum, & reliqua continentis Græciæ caſtella amiſiſſet, claſſiſque etiam Turcica incolumis abiiſſet: domum reuocatus, carcerique incluſus, coactus eſt cauſam ſuam agere in maiori comitio: relegatúſque intra Dalmatiæ inſulas, indicta pœna, ſi fines violaſſet. Cæterùm ille, quum aliquot dies priuatus omni dignitate ibi egiſſet, mox Romam ad filium Cardinalem transfugit: cuius opera adiutus, ab exilio reuocatur, dignitatíque illi procuratoria primùm reſtituitur. Hinc defuncto Lauretano principe, illi ſubrogatus fuit. *Egnat. l. 8. c. 1.*

Victor Piſanus Venetus, quum præclaras victorias ex diuerſis hoſtibus patriæ peperiſſet, patriſque Nicolai nomine illuſtris maximè cenſeretur. Liguſtico ad Clodium bello vniuerſæ maritimæ rei præficitur. Cùm in Polenſi littore cum F tota claſſe Ligurem hoſtem expectaret, vel præfectorum quorundam ignauia, vel fortunæ varietate, vniuerſam claſſem amiſit, Venetiáſque cum paucis veniens, carceri incluſus eſt. Mox Clodia amiſſa, totius populi voto expetitus, è carcere eductus, claſſi vniuerſæ præficitur, magna certáque omnium ſpe præclari alicuius facinoris, niſi illum improuiſa mors ſuſtuliſſet. *Egnatius l. 6. c. 10. & l. 8. c. 1.*

Franciſcus Carmaniola, ſic dictus ab oppido Allobrogum, in quo natus eſt ruſticanis parentibus, militiam ſecutus, breui penes Philippum Mediolani principem primas obtinuit. Huius namque ductu maximas victorias ex diuerſis hoſtibus adeptus eſt Philippus, Mediolanénſeque auxit imperium. Non multò poſt, inuidia in illum graui exorta, propter Genuenſium ſeditiones compoſitas, Philippus ita illum odiſſe cœpit, vt relicta Mediolani vxore, rebuſque omnibus ſuis neglectis, vix ad Venetos transfugerit. A quibus benignè exceptus, Imperatórque copiarum ab eiſdem dictus, præclaram victoriam ad Maclodium, fuſo profligatóque Philippi exercitu, conſecutus, Brixiam, Bergamúmque Veneto nomini addidit. Cæterùm malo quodam ſuo fato, quum ad Philippum inclinari cœpiſſet G eius animus proditionis conuictus, à Venetis ſupremo ſupplicio fuit affectus. *Idem lib. 6. cap. 9. & lib. 3. cap. 4. & Fulgoſ. lib. 3. cap. 4.*

Hoc clariſſimis ducibus fatale videtur, vt in vltimo vitæ actu circumuenti inuidia, imminutáque dignitate, in ipſo contumeliæ dolore moriantur. Quid enim aliud quam hic dolor Carolum Borbonium Gallum, atque Petrum Nauarrum Hiſpanum præcipites egit? vt hic contra gentis ſuæ nomen damnata arma ferens, in carcere eius arcis, quam manu ceperat, miſer interiret: Ille verò & ſuæ patriæ proditor ſceleſtus, & communis impius euerſor, Romam oppugnans, in limine diri facinoris pœnas daret? *Iou. in Conſaluo.*

Sancto Pauli comes Ludouicus Luxemburgius, Galliæ Conneſtablius obtinebat in Gallia ſummam auctoritatem: finitimus erat & Regi & Burgundiæ Duci: arcem habebat munitiſſimam, & rebus omnibus inſtructam. Præfecerat eum Rex quadringentis cataphractis: valebat ingenio, & peritia rei bellicæ præſtabat: magnum habebat rerum vſum, & auri vim ingentem poſſidebat. Tandem tamen ad extremam miſeriam redactus eſt. Statuendum eſt igitur fortunam, qua nihil eſt mutabilius ei fuiſſe planè aduerſariam. H Sed reuera nihil aliud eſt fortuna, quàm figmentum poëticum, Quin potius ita iudicandum eſt, iratum ei fuiſſe Deum, & grauiter offenſum. *Phil. Comineus 6. Comment.*

Ioannes Iacobus Triultius Mediolanenſis, Franciſco Sfortiæ principi Inſubrum cariſſimus, Galeacio Franciſci filio eiuſ amicus fuit. Poſt Galeacij mortem inter primos Imperij adminiſtratores adhibitus à Bona Galeacij vidua, à Ludouico Sfortia exercitui præfectus res maximas geſſit. Hinc vbi à Ludouici gratia excidit, ſolum exilio vertit: ad Ferdinandum Aragonium confugiens, honeſtiſſimum locum obtinuit. A Carolo IX. Gallorum rege, qui regnum Neapolitanum occuparat, virtute ergo ſuſceptus, Gallis reditum per infeſtiſſimas Italiæ gentes ſua prudentia patefecit. Lodouico XII. Mediolanenſem ducatum ſubiecit, Ludouicum Sfortiam cepit: atque adeò in patriam reuerſus, eorum poſſeſſor eſt factus, quæ ab iis

A putata fuerant, quorum opera ipſe patria caruerat. *Sabell. lib. 7. cap. 8. Exemplorum.*

Conſules variis caſibus agitati.

Cn. Cornelius Scipio Aſina, Coſ. à Pœnis apud Liparas captus, cum belli iure omnia perdidiſſet, lætiore fortunæ vultu adiutus cuncta recuperauit, conſul etiam iterum creatus. Quis crederet, illum à duodecim ſecuribus ad Carthaginenſium peruenire catenas? quis rurſus exiſtimaret à Punicis vinculis ad ſumma imperij peruenturum faſtigia? Sed tamen ex conſule captus, & ex captiuo conſul factus eſt. *Val. Max. l. 6. c. 11.*

L. Lentulus conſularis, lege Cæcilia repetundarum crimine oppreſſus, Cenſor cum L. Cenſorio creatus eſt. Quem quidem fortuna inter ornamenta & decora alterna vice verſauit, conſulatui illius damnationem, damnationi cenſuram ſubiiciendo, & neque bonis eum perpetuis frui, nec malis æternis ingemiſcere patiendo. *Val. lib. 6. c. 11.*

M. Craſſus Rom. omnium ditiſſimus, idem & propter auaritiam infeliciſſimus. De eo *Ouid. lib. 6. Faſtorum.*

Craſſus ad Euphratem aquilas, natumque ſuoſque
Perdidit, & letho eſt vltimus ipſe datus.

B Item *Lucanus lib. 1.*

——miſerandum funere Craſſus
Aſſyrias Latio maculauit ſanguine Carras.

C. Marius maximæ fortunæ luctatio eſt. Omnes enim eius impetus tam corporis quam animi robore fortiſſimè ſuſtinuit. Arpinatibus honoribus iudicatus inferior, quæſturam Romæ petere auſus eſt: patientia deinde repulſarum: irrupit magis in curiam, quam venit. In tribunatus quoque & ædilitatis petitione conſimilem campi notam expertus, præturæ candidatus ſupremo loco inhæſit, quam tamen non ſine periculo obtinuit. Ambitus enim accuſatus, vix atque ægrè abſolutionem à iudicibus impetrauit. Ex illo Mario, tam humili Arpinate, tam ignobili Romæ tamque faſtidiendo cādidato, ille Marius euaſit, qui Africam ſubegit, Iugurtham regem ante currum egit: qui Teutonicorum Cymbrorúmque exercitus deleuit: cuius bina trophæa in vrbe ſpectantur: cuius in faſtis conſulatus ſeptem leguntur: cui poſt exilium conſulem creari, proſcriptoque facere proſcriptionem contigit. Quid huius conditione inconſtantius, aut mutabilius? quem ſi inter miſeros poſueris, miſerrimus: ſi inter felices, feliciſſimus reperietur. *Valer. lib. 6. c. 11. Sic de eo Ouidius 4. de Ponto 3.*

C *Ille Iugurthino clarus Cimbroque triumpho,*
Quo victrix toties Conſule Roma fuit,
In cœno Marius iacuit cannaque paluſtri,
Pertulit & tanto multa pudenda viro.

Item *Iuuenalis ſatyra 10.*

Exilium & carcer, Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis,
Hinc cauſas habuêre. Quid illo ciue tuliſſet
Natura in terris, quid Roma beatius vnquam,
Si circumducto captiuorum agmine, & omni
Bellorum pompa, animam exhalaſſet opimam,
Cum de Teutonico vellet deſcendere curru?

Et *Lucanus lib. 2.*

Cum poſt Teutonicos victor Libycoſque triumphos
Exul limoſa Marius caput abdidit vlua,
Stagna auida texêre ſoli laxæque paludes
Depoſitum Fortuna tuum: mox vincula ferri
Exedêre ſenem, longúſque in carcere pædor. Et mox:
Septimus exequitur repetitus faſcibus annus:
D *Ille fuit vitæ Mario modus, omnia paſſo*
Quæ peior Fortuna poteſt, atque omnibus vſo
Quæ melior, menſoque homini quid fata pararent.

De eodem *Manilius.*

Et Cimbrum in Mario, Mariumque in carcere victum.
Quod conſul toties exulque, ex exule Conſul,
Et iacuit Libycis compar iactura ruinis
Atque crepidinibus cepit Carthaginis orbem.
Hoc niſi fata darent, vnquam fortuna tuliſſet?

Seianus à Tiberio in conſulatu collega aſcitus, magnis laudibus à Cæſare, & ab omni populo affectus, cum ſuperbiens multa contra imperij dignitatem perpetraſſet, à fortuna fluctuante in cinerem quaſi coniectus eſt. De eo ſic ſcribit *Dion. lib. 58.* Seiani caſus, inquit, humanam imbecillitatem egregiè ob oculos ponit, monetque nuſquam inflatè ſe gerere. Quem enim vt præſtantiorem ſe vniuerſi ad curiam comitati fuêre, tunc quaſi nequaquam ſe meliorem in carcerem rapuerunt: quem coronis antè dignati fuerant, ei tum vincula induxerunt: E quem tanquam Dominum ſtipauerant, eum fugitiui inſtar cuſtodierunt, tegmēque obuelanti ſeſe detraxerunt, alapis ingeſtis: quem ante prætexta purpurea veſte decorauerāt, cui genua flexerant, ac vt Deo ſacrificauerant, eum tum ad mortem duxerunt. Populus quoque irruēs, multo ei clamore hos quibus mortem intulerat, exprobrauit ſpes quas ſibi propoſitas habuerat, ludibrio iactans, omnes eius ſtatuas deiecit, confregit, captauit, quaſi ipſum contumelia multaret. Ita ſpectator eorum quæ paſſurus eſſet Seianus fuit, dum in carcerem coniicitur. Nulla interiecta mora, eadem die prope carcerem in ædem Concordiæ conuenit Senatus, ac morte eum damnarunt. Itaque capite multatus, in Gemonias proiectus eſt, eumque totum triduum populus ludibrio habitum in Tiberim miſit: liberi eius ex Senatuſconſulto necati ſunt. Filia, quam pactus erat Claudij filio, conſtuprata prius à carnifice: quaſi impium eſſet virginem in carcere perire. Decreuerunt, vt quoniam domino exonerati eſſent, nemo Seianum lugeret, Libertatis effigies in foro poneretur, feſtus dies ab omnibus magiſtratibus & Pontificibus (quod nunquam antè factum) celebraretur: dies quo is pœnas morte dediſſet, annuis Circenſibus ludis & venationibus, F per quatuor collegia Pontificum & Auguſti ſacerdotes ornandus indiceretur, ne hoc quidem prius vſitatum. Ita quem immodicis ac nouis honoribus ad perniciem prouexerant, in eum dij quoque nouos cultus ſtatuerunt.

Victores rurſus infelices.

☞ *Hæc etiam Tit. Victi, victores reſpectu Felicitatis inconſtantis.*

Poſt inſaniſſimum bellum, pro mala muliercula tot annos geſtum, Troia funditùs euerſa eſt. Græci victores, aut in reditu perierunt, aut domi repperêre perniciem. *Eraſm. in Adagiis.*

Apud Chæroneam Athenienſes cum Thebanis victi perierunt: Philippus victor protinus à Pauſania ſublatus eſt, iuxta Sibyllæ Erythrææ vaticinium, *κλαίει ὁ νικηθεὶς ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν*: id eſt, Qui vicit periit; plorant qui ſuccubuêre. Id quod in prouerbiū abiit. Cuius meminit *Georg. Gemiſtus in Hellenicis.*

Boleſlaus III. Polonorum rex, quadragies ſepties aperto marte dimicauit, ſemper victor. Extremo prælio contra Ruſſos ad Halicium, hoſtium multitudine & Palatini cuiuſdam fuga victus eſt. Equus cui inſidebat, multis vulnerib. debilitatus concidit. Ibi miles quidam gregarius, ſubleuato equo ſuo impoſuit. Effugit quidem, ſed paulò poſt mœrore obiit. *Crom. l. 6.*

G A. C. 1588. cùm Turcæ Chriſtianorum fines circa Limparcum irrupiſſent, & 16. pagos deprædati eſſent, abductis in ſeruitutem omnibus incolis, Georgius Zrinius, Nicolai ad Zigetum interfecti filius, coactis 1500. peditibus, & 500. equitib. in prædones irruens, eos crepuſculo matutino ſuper Caſzerolacum inter paludum anguſtias ita preſſit, vt aliquibus in ſyluas diffugientibus, aliis in paludes ſe præcipitantibus, maiorem eorum partem exciderit. In hoc prælio Muchmutes Sangiacus Quinqueeccleſienſis, Alis Baſſæ filius captus eſt. Sinan-Begus Mohazienſis in paludes cum equo lapſus, ictu globi tormentarij transfoſſus interiit. Cæſi vel ſubmerſi ferè 1000. capti ex hoſtibus 1300. equi 1500. prædáque omnis captiuis Chriſtianis recepta eſt: Ex noſtris deſiderati 11. & pauci vulnerati ſunt. *H. Heninges in Geneal. Turc. Imp.*

Conſiliarij. Aulici. Principum Amici. variis caſibus agitati.

☞ *Conſule Tit. de Aula: item de Fauore, & fauores Principum inſtabiles.*

H * Exempla recentia huius rei ſuppeditat cùm proximè elapſum, tum præſens ſæculum, in Comite Eſſexio, quem Elizabetha Angliæ Regina, ob nimiam familiaritatem primùm Aulicis formidabilem, poſt in carcerem perduellionis titulo coniectum ſupplicio affecit, anno 1601. eiuſque Caluariem illa in pretio habuit, & duci Bironio ad ſe è Gallia miſſo, inter aliam regiæ ſupellectilis gazam, ceu monile aliquod exhibuit, hoc cum dicto compellans: En hominis quem ad tantum honoris faſtigium euexeram, cranium, quo tandem deuenit? Diſcant familiares ſummorum Principum, fortunam ſuam moderatè ferre, & expendant quo loco ſint. Dicitur Bironius ad ſpectaculum iſtud exhorruiſſe, ac ocyus in Galliam conceſſiſſe. *L. Beyerlinck in opere Chronographico ad annum* 1601.

Cæterum fatalis ea monitio Bironio fuit, vt cui proximus deinde annus mortem intulit, & non diſſimilem Eſſexij exitum. Quippe conſpirationis in Regem, cui intimus fuerat, accuſatus, & per literas, quas ad Fineum quendam arcani conſilij ſocium, mox delatorem, dederat, cōuictus, Senatus Pariſienſis calculo, capitis condemnatus fuit, vltima die Iulij. *Idem ibidem.*

Ioanni

Ioannis ab Oldenbarneueldt fortuna quam inſtabiles vices A dedit? Ille enim qui conſilio ſuo annis 40. Fœderatorum Hollandiæ ordinum rem & rebellionem firmauerat, eámq; molem velut vnus Atlas ſuſtinuerat, ac Hiſpaniarum Regi infeſtiſſimus ſemper exiſterat, nuper aſtu Mauricij Orangiæ Principis, quem ſub initia ad ſupremæ gubernationis faſtigium conſilio & fauore euexerat, circumuentus, vinculiſq; traditus, poſt paucos menſes in Palatio Hagienſi capite plexus, ſuperbum verticem depoſuit. Eiúſq; morte conſternati Arminianæ factionis, cuius ille caput, & principes & vulgus, nè hiſcere deinceps auſi fuere. Vnde paſſim dicteriis ob vecordiam impetiti, & ad alias Regiones variè digreſſi, profligati, boniſq; exuti pleriqueillorum fuere. Eius autem rei hiſtoriam, cauſas, circumſtantias, Belgicarum rerum Annales abunde dabunt, è quibus lector percipiet, ſi quid particularius cognoſcere deſiderauerit.

* Hieroglyphica.

Vulgatiſſimum illud inter Hieroglyphica, *Fortunam* nunc *rotula*, vt vulgus, nunc *ſphæra* alicui, vt *Cebes*, inſiſtentem pingere: ſiue vt eam rerum Dominam oſtenderent, (qua de cauſa Apelles eam in ſedem collocauit) ſiue vt eius inſtabilitatem coarguerent. *Pier. Val. l. 3. 39.*

B Veteres quum Fortunæ plurimum tribuerent, eámq; negotiorum pene omnium arbitrium opinarentur: ſimulacrum eius dextra clauum, ſiniſtra cornu copiæ tenere finxerunt: quod bona & commoda ab eadem omnia proficiſci crederent: vnde diuitias & opulentiam *fortunas* appellauère, vni illi regendi elargiendique facultatem conceſſam arbitrati. *Pier. Val. l. 45.*

Vt verò eiuſdem inconſtantiam notarent, ſedentem eam in *pila* ſculpebant. *Idem eod. lib.*

Capricorni ſignum, quod in multis Auguſti Cæſaris numiſmatis videmus, ſummam, vt Aſtronomi tradunt, ſub ſe natis portendens felicitatem hieroglyphice nonnunquam ſignificat ſecundam fortunam, ſummamque felicitatem. *Idem Ibid.*

Lactantius fortunam pictam à veteribus fuiſſe teſtatur cum copia & gubernaculo, tanquam opes tribuat & rerum humanarum teneat regimen. Vnde & omnipotens à pleriſque vocata eſt, quod pro arbitrio poſſit diuitias commutare, victorias largiri, pauperem ſubleuare, & opulentum deprimere.

C *Pacuuius* de ea ſic ait: Fortunam inſanam eſſe, & brutam perhibent Philoſophi, ſaxiq; ad inſtar globoſi prædicant eſſe volubilem. Quia quo ſaxum impulerit ſors, eo cadere fortunam autumant: cæcam ob eam rem vocant, quia nihil cernat, quo ſe applicet: inſanam autem aiunt, quia atrox, inſtabiliſque ſit: brutam: quia dignum aut indignum nequeat internoſcere.

Plutarchus in libello de fortuna Romanorum ait, *templum eximiæ & antiquæ fortunæ*, cum primis fundamentis erectum fuiſſe. Primus, inquit, fortunæ delubrum Ancus Martius ſubſtruxit fortunámque virili nomine dicauit. Propterea fortaſſis, quod in victoria fortiter obtinenda, priores ſint fortunæ partes.

Blondus libro primo, de Roma Triumphante, ſcribit, apud Nemorenſem lacum fuiſſe templum *fortunæ virilis*, vbi virgines Deæ immolarent. Certum eſt Tullium Regem, ſuos omnes actus fortunæ adſcripſiſſe, cuius beneficio ab ancilla matre, ad regnum fuerat euectus.

Fuit & apud Romanos *fortunæ barbatæ* ſimulachrum, quæ cultoribus ſuis malas ſpecioſius veſtiret: ſe ſpernentes, male barbatos, glabroſque redderet.

Fuit & vtriuſque fortunæ ſimulachrum, *bonæ* ſcilicet, & *malæ* D ara vetus, inquit *Cic. lib. 3. de Legib.* Fuit in exquiliis malæ, & execratæ fortunæ.

Plin lib 36. c. 5. ait: Bonæ fortunæ ſimulachrum à Praxitele factum, Romæ in Capitolio fuiſſe, &c.

* Forum.

Definitio Etymologia. Et Acceptio Varia

FOrum ab inferendo dictum volunt Grammatici quod res & merces variæ eò deferantur vt venales exponantur. Alij à foris ſiue foras deriuant, quod res, quæ in foro veneunt, plerumque deforis inferantur ab exteris, nam indigenæ in officinis ſuis merces exponunt. ἀγορὰ Græcis.

Sextus Pompeius Feſtus l. de verb. ſignif. inter acceptiones fori duas præcipuas connumerat, quæ ad Reip. opera publica & neceſſitatem pertinent ſocietatis ciuilis. Forum, inquit, ſex modis intelligitur, primo negotiationis locus vti forum Flaminium, forum Iulium ab eorum nominibus qui ea conſtituenda curarunt, quod etiam locis priuatis, & in viis, & in agris fieri ſolet. Alio in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi ſolent. Tertio, cum is qui prouinciæ præeſt, forum agere E dicitur, cum ciuitates vocat, & de controuerſiis eorum agnoſcit: quæ tertia acceptio ad ſecundam referri poteſt. *Varro l. 4. de lingua Latina*, quo conferrent, inquit, ſuas controuerſias, & quæ vendere vellent, & quo quæq; ferrent, forum generatim appellarunt, vbi quid additum, ab eo cognomen, vt boarium forum, forum olitorum, &c.

* DE FORO IVDICIALI.

Forum iudiciale aliquando certum non fuiſſe, aliquando certum & definitum conſtat. Cum enim, ait *Nonius Marcellus de ſermone Latino*, fora loca fuerint in quibus ius diceretur, fiebat vt in diuerſis pro neceſſitate redderetur, unde prætores & forum indicere dicebantur, cum locū iuriſdicendi qui cōuentus vocabatur, deſignabant. Huc pertinet quod ſcribit *Virgilius*.

Indicitque forum, & patribus dat iura vocatis.

Neq; Romani vel antiqui, tot litib. abundabant olim, vt quotidie iudices aut magiſtratus, maxime præcipuos, ſedere ad iudicandum oporteret neque etiam qui gerebant maiores in prouinciis poteſtates, onus iudicandi habebant. Proinde cum tēpus omne anni Romani prætores, vt colligit Suetonius, bello gerendo conſumerent, tū hyeme ac tēpeſtatibus eius, ab armis recedere coacti, iudiciis operá dabant, multis ad id iudicibus, F qui controuerſias eas deciderent, conſtitutis, qui recuperatores ſunt appellati: quare in conuentu, cum conueniſſet populus iudices & litigatores, ex tremo cōuentus die conciliū habebatur.

* FORA IVDICIALIA VBI HABITA. SVB DIO.

Forum ſub diu habitum tradit Quintilianus: etiámq; vel vbi ageretur de rebus publicis, vt in comitiis, vel de priuatis lit. hab.

Erat Debora Prophetiſs vxor Lapidoth quæ iudicabat populum ſuo tempore, & ſedebat ſub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in mōte Ephraim, aſcēdebántq; ad eam filij Iſrael in omne iudicium. *Iud. c. 4. v. 4. & ſeqq.*

• LOCIS VARIIS ET INDETERMINATIS.

Meminit hiſtoria Caroli Magni, & Ludouici filij, per ſingulos annos fuiſſe indictos conuentus iuridicos.

Fuerunt & in Gallia poſtea, eratque curia ambulatoria ſeu vaga, vocabant Parlamentum ambulatorium, donec ſtatum fuit & immobile, primum Lutetiæ Pariſiorum, dehinc alibi aliæ curiæ ſupremæ per Gallias decretæ & conſtitutæ.

Fuerunt & conuentus ſimiles acti generales in finibus Carnutorum, in Gallia, tempore Druidum, vt notat *Iulius Cæſar l. 6. de bello Gallico.*

G Erat & hic mos conuentuum habendorum Germanorum, iuxta ea quæ ſcribit *Cornelius Tacitus de eorum moribus.*

LOCIS CERTIS ET AD HOC DESTINATIS.

* Fuerunt & tribubus Iudices Romani certi conceſſi, ad quotidianam litium ſummariam deciſionem, vnde loca in quib. ius dicebant, dicebantur tribunalia: loca certa deſtinata & Romæ & per Italiam prouincialibus, quæ & fora dicta ex nominibus ædificantium, vel curantium ædificari. Erant loca publica columnarum, inquit Aggenus, vbi erant conciliabula, & poſtea fuerunt in municipij ius relata.

* Iudicabat & Samuël Iſraëlem cunctis diebus vitæ ſuæ, & ibat per ſingulos annos circuiens Bethel, & Galgala & Maſphat, in quibus locis iudicabat Iſraëlem. Reuertebatúrque in Ramatha: ibi enim erat domus eius, & ibi quoque iudicabat Iſraëlem. 1. *Reg. 7.*

* Scribit Plinius, Marcellum Octauia Auguſti ſorore genitum, inumbraſſe in ædilitate forum, vt ſalubrius litigantes conſiſterent: quod antea Cato Cenſorius, ne populus litibus aſſueſceret, acutis lapidibus ſternendum putauit.

* In Baſilicis dictum ius aliquando, quo ſe recipiebant iu- H dicaturi Principes. Vnde & putant dictos apud Heſiodum in Ergis, *δωροφάγους βασιλῆας*, doniuoros iudices, quem & poſteris morem ſeruatum indicat prohibitio concilij ſub Ioanne Papa, quæ extat *in c. de immunit. Eccleſia.*

* Neque etiam Senatum habere licuit Romanis niſi in loco inaugurato, vnde Veſtalium templum non erat conſecratum, ne in eo poſſet haberi.

* Octauius Auguſtus ſtruxit forum cum æde Martis vltoris, templum Apollinis in palatio, æde tonantis Iouis in Capitolio.

Erant & Romæ centumuirorum fora, qui de cauſis priuatis cognoſcebant quotidie, vt de tutelis vſucapionibus & ſimilib. tanquàm ſedes iudiciorū ordinariorum, delectis iudicib. ternis & ſingulis triginta tribub. *teſte Feſto, & Cicerone pro Cæcinna.*

Conſtat Iulium Cæſarem, cùm ius quotidie ſeueriſſimè diceret, alterum de manubiis vnà cum æde Veneris genetricis magnifica impenſa & profuſis ſumptibus conſtruxiſſe, cuius A aream ſupra ſeſtertium millies, & immenſo conſtitiſſe auctores tradunt: ipſumque ſuo nomine impoſito, Cæſaris appellaſſe, in quo iudicia etiam reddebantur.

Apud Athenienſes ea vrbis regio, quæ Areopagus dicitur, inde nomen accepit, quòd eo in loco ab initio Mars capitis cauſam dixerit, cùm Neptuni F. Hallirrhotium in ſtupro filiæ Alcippes deprehenſum occidiſſet. Eodem verò in loco Oreſti de matris cæde iudicium eſt conſtitutum. Extat adhuc Mineruæ Areæ (id eſt, deprecatricis) ara, quam Oreſtes iam abſolutus dicitur dedicaſſe. Scabella ibidem, quæ ſaxa eſſe videntur, duo ſunt argentea, quibus accuſatores & rei inſident: alterum Contumeliæ, Impudentiæ alterum vocant. Proximè dearum eſt ædes, quas Athenienſes Seueras, Heſiodus in eo quem de Gentilitate deorum fecit carmine, Erynnes nominat. Earum ſerpentibus eſſe crimen implicitum, primus omnium finxit Æſchylus. Sunt etiam apud Athenienſes alia iudicia, ſed multo minus illuſtria. Eorum vnum Parabyſtom, alterum Trigonum nominant. Illud ab obſcuro vrbis loco, in quo leuiſſimæ prorſus cauſæ cognoſcuntur: hoc à loci forma nomen ſumpſit. Batrachij verò & Punicei, à coloribus, in hunc vſque diem nomi- B na permanſère. Maximum verò omnium, & quo frequentiſſimi conueniunt, Heliæam vocant. In eo foro, quod Palladium appellant, cædis cauſæ agitabantur, atque in eo quidem primum Demophoontem cauſam dixiſſe, nemo ambigit: cuius verò is criminis reus fuerit, non ſatis inter omnes conuenit. Diomedem quidem tradunt, Ilio capto, cùm in patriam reueherentur, per noctem viæ errore ad Phalerum appuliſſe. Vbi cùm Argiui, qui cum eo erant, in agrum tanquam hoſtilem populabundi excurrerent, vt qui aliam quam Atticam terram inter tenebras crederent, Demophoontem aiunt, & ipſum neſcientem Argiuorum eam claſſem eſſe, ad propulſandas populationes accurriſſe. Vbi, cùm aliquot interfectis Palladio erepto domum abiret, ab eius equo Athenienſem hominem ſubuerſum, eliſúmque interiiſſe. Demophontem itaque alij ab eius qui interfectus fuerat propinquis, alij verò ab Argiuorum multitudine reum factum memorant. In Delphinio cauſam dicunt, qui ſe iure occidiſſe defendunt. Quo in loco Theſeus, cùm Pallanta, eiuſque filios, res nouas molientes interemiſſet, abſolutus eſt. C Ante Theſeum enim, interfectorem neceſſe erat exilij cauſa ſolum vertere, aut talionis pœnam ſuſcipere. In Prytaneo de ferro aliiſque inanimis iudicium fit, cuius rei hoc initium fuiſſe arbitror. Erechtheo Athenis regnante, bouem ſacerdos, is qui Buphonus appellatus, ad Polici Iouis aram mactauit, ſtatimque relicta bipenne è finibus exceſſit. Bipennis iudicio abſoluta eſt. Et eum quidem ritum quotannis ſeruant. Dicuntur autem alia quoque ſenſu carentia lege plecti. In Piræei maritima parte gurges quidam eſt: vbi qui in exilium abeunt, ſi quod nouum fuerit in eos crimen conflatum, è naui iudicibus in littore conſiſtentibus, cauſam dicunt. Ac Teucrum aiunt primùm omnium eo ſe in loco Telamoni purgaſſe, cùm de Aiacis cæde culpa vacaret. *Pauſanias in Atticis.*

DE FORO PROMERCALIVM SIVE VENALIVM RERVM.

* Alia ſpecies publicæ rei & fori, eſt forum venale, quod locum nundinationis complectitur, quem pariter prætores Romani indicere ſoliti erant: ibique nundinæ vel in prædiis pu- D blicis, vel priuatis: ad quas qui in agris verſabantur mercandi cauſa conueniebant. Sed non ſemper in foro ſunt nundinæ: forum enim tantum dicitur hic locus venalium rerum, quod debet eſſe alio loco, quam vbi forum iudiciale eſt ſitum, acceſſu facilè, quo & à terra & à mari facilis ſit importatio.

Omnium fora hæc ſeparanda ſunt, vt tradit *Ariſtoteles 7. polit cap* 12. pro faciliori commercio, vt alibi oues, alibi alia animalia, alibi panis veneant, ſi modò ciuitas aut oppidum locorum commoditatem admittat, aliter vna & eadem platea forum admittere poterit res omnes curantibus vel præfectis vrbis, vel agoranomis, ædilibus, aut vt omnia rectè ibi ſine fraude venalia exponantur, bona fide & iuſto pretio emantur. *Vide l. vnic. § cura carnis de offic. præfect. vrbi. P. l. fin. ad l. Iul. de anno. P. l. vni. de nundinis in P. titulum de ædilitio edicto P.* & quæ tradit *Pet. Gregor. Toloſan. libro 47. Syntagm iuris vniuerſ. 31.*

Vt in Velabro olearij, prouerbiali ſimilitudine circumfertur de iis, qui conſpirarunt, rémque gerunt ex compoſito. Velabrum, auctore Varrone locus erat Romæ, quo olearij diſtrahebant oleum. Mos eſt autem huic hominum generi, vt inter ſe de pretio conſpirent, quo pluris vendant. *Eraſmus.* E

Forum vbi carnes venduntur, Macellum Romani vocant, vel à Macello, quodam latrone: vel à dictione græca μάγειρος. id eſt, coquus, literas e pro g (quam ſerò Sp. Caruilius adiunxit vſurpantes. *Plutarchus in quæſt. Rom.* vel quod ibi pecora mactentur, ait *Iſid.*

Granatæ in Hiſpania, Forum, platea magna planáque eſt, à Chriſtianis poſt captam à Ferdinando rege vrbem inſtructa, quam Biuaramblam Mauri vocant, & Arenariam ſignificari dicunt: cuius forma eſt quadrangularis, ſed ad menſæ ſimilitudinem. Siquidem longitudo maior eſt quàm latitudo ducentorum. In ea fons eſt excelſus & inſignis: campus prætereà totus in circuitu dealbatis ædibus crebriſque feneſtris conſpicuus coniuncta eſt domus, quàm Alcaceriam vocant, in qua tabernulæ ſunt numero ferè ducentæ, in quibus ſerici panni, cæterarúmque rerum merces quotidie venduntur. Domus hæc, quæ parua ciuitas dici poteſt, calliculas habet multas, & decem portas, in quibus tranſuerſis catenis ferreis, propter vicorum anguſtias & negotiantium frequentiam ingreſſus equitantibus prohibetur. Eius præfectus noctu foribus clauſis nocturnas habet excubias, & vigiles canes, & nomine regis F à ſingulis tabernis vectigal exigit. *Marinæus libro 10. rerum Hiſpan.*

Sub Dagoberto rege Francorum, inſtitutum eſt ius publicatum ſub dio nundinarum, inter Pariſios & ſancti Dionyſij oppidum in Francia, quod peragitur in agris, in tota Francia celebre, quod Lendium vulgus appellat, ab edicto (vt eſt veriſimile) detorto vocabulo. *Crantz l. 1. Saxon. c. 32.*

Spartæ forum, Clarium vocatur, apud Iones Panium, Argis gymnaſium, quod Cyllarabium dixère: Athenis aliud quod Ptolemæum: & apud Samios & Alexandrinos duo fora, Larus nuncupari in Theſſalia Liberum, in Pyræo Hippodromia, & Capuæ Albanum. Celebratur inter cætera Argiuum forum ſepulchro Danai, qui inſigni prudentia & aſtu præcedentes reges anteiſſe fertur in quo lupus æneus cum tauro pugnans, fatum Pyrrhi regi prædixère: & Magnetum ſepulcro Themiſtoclis: ſicut forum Antiochiæ, Germanici funere inſigne fuit: & Megarenſium, ſepulchro Corœbi in quo mirum proditur, vt oleaſter longo æuo ſuſpenſa diu arma intra corticem admiſerit: mox inciſa, ocreas & galeas peperit. Et Celænarum, vbi Marſyæ pellis detracta ab Apolline, appenſa videbatur. Mirumq; prodi de Aticiæ ſitu, ingenti chaſmate in profundum hauſto, magno & exitiali portento calamitatis futuræ. G Tradunt Thalentem in loco Mileſij agri vili & contempto ſepeliri voluiſſe, prædiuinans animo, in illo Mileſiorum forum aliquando futurum. Apud Perſas, *teſte Xenophonte libro primo Pædiæ*, fora duplicia fuère: vnum, quod Liberum vocant, in quo honorarij & præcipuæ nobilitatis viri principem locum tenebant, vbi regia erat: alterum, in quo mercenarij & negotiatores, aliaque humilis turba diuertebant. Capuæ quoque fora diſtincta fuère: alia plebeiorum, quum plebs à patribus diſſentiret: alia nobilium. In quibus enim nobiles erant, ne eſſent in contubernio ſordidiſſimorum, ad illa infimo ordini accedere non licebat. *Alex lib. 2. c. 12.*

* Frater. Fraternitas.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

FRater Græcè ἀδελφὸς & ἀδελφικὸς fraternus. Dicitur autem frater, quaſi fere alter ſecundum Aulum Gellium *l. 13. noct. Attic.* Quis amicior inquit Saluſtius *in Iugurtha*, quam frater fratri? aut quem alienum fidum inuenies, ſi tuis hoſtis fueris? H

Vera fraternitas eſt, quæ fratrem veneratur deuotum, corripit diſſolutum, quæ præſenti obſequitur, abſentem non rodit, ſano applaudit, infirmum non deſerit, placatum non prouocat, iratum vt maiorem metuit, *Raban. ſup. Matt.*

Hæc eſt vera fraternitas, quæ nullis caſibus ſcinditur, quam non ſolum diſſociare vel deſerere locorum vel temporum interualla non præualent, ſed nec mors quidem ipſa diuellit.

Hæc eſt vera & indirupta fraternitas, quæ gemina amicorum perfectione ac virtute concreſcit, cuius ſemel initum fœdus nec deſideriorum varietas, nec contentioſa diſrumpet contrarietas voluntatum. *In collationibus Patrum & abbatis Ioſeph.*

Frater Hebr. *Ach*, cognationem habet cum *Achad*, Vnus. A Dicuntur enim fratres qui ſunt vnius ſanguinis, vteri, animi, religionis. Nam in S. Bibliis hoc nomine intelligitur. 1. Natus iiſdem parentibus, vel etiam patris, aut matris eiuſdem filius, 2. Conſanguineus, fratris vel ſororis filius. 3. Homo Iſraëlita ex vna. 12 trib. 4. iure religionis, ſeu eiuſdem cæleſtis benedictionis conſors atque particeps in Chriſto mediatore. 5. Frater, iure naturæ, humanitatis, patriæ, vicinitatis, amicus, conterraneus, contribulis, popularis, contubernalis, ſodalis, commilito, conuictor, familiaris, proximus 6. Frater eſt diſcipulus, 1. *Cor.* 2. 5. 9. 10 Similis, æqualis *Iob.* 30. 23. *Prou.* 18. 9.

APOPHTHEGMATA.

Antiſthenes, fratres concordes omni pariete dicebat eſſe fortiores. *Laert. l. 6. c. 1.*

Iſocrates dicebat, non decere fratres, vt lances in ſtatera, altero humiliato alterum extolli. *Ant. & Max. ſerm. de amore fraterno.*

Socrates eos, qui fratribus præteritis alios ſibi amicos acquirunt, iis ſimiles eſſe dicebat, qui relicto ſuo agro alienum colunt. *Stob. ſerm.* 82.

B Plut. dicebat, nullam eſſe fratris amiſſi recuperationem, vt neque manus ablatæ. *Ant. ſer. de amore ac odio in fratres* Idem, Muſas dicebat nominatas quaſi ὁμοῦ οὔσας, id eſt ſimul degentes, propter ſororiam animorum coniunctionem. *Stobæus ſerm.* 72.

Euclides Socratic. cum fratrem dicentem audiuiſſet, Diſperream niſi te vltus fuero? Reſpondit, Et ego? niſi vt nos ames tibi perſuaſerim. *Plut. l. de frat. amore.*

Sotion. Fratrum amantem & pauperem dici præſtat, inquit, quam fratrum oſorem & diuitem *Stobæus ſer.* 82. Idem Fratri in fratrem inſurgenti, dicebat, Canem tibi infenſum mitigare conaris, vt fiat benignior: erga fratrem vero idem non facies. *Eod. ſerm.*

Ariſtippus ad fratrem reconciliatum dixit, Memineris te diſſenſionis, me reconciliationis fuiſſe authorem. *Ibid.*

Intaphernis vxor, Dario permittente vt vnum ex ſuis eligeret, cuius vitam ſibi donari vellet: fratrem elegit. Demirante Rege, cauſamque ſciſcitante: Alius, inquit, maritus, alij liberi, ſi Deus volet, poſſunt contingere: alium fratrem parentibus vita defunctis, non eſt quod ſperem. *Eraſm. 6. Apoph.*

C Eumenes inſidiis petitus à Perſeo, credebatur extinctus. Is rumor cum Pergamum eſſet perlatus, Attalus, eius frater impoſito ſibi diademate, ductáque fratris vxore, regnum occupauit. Cæterùm cùm audiſſet illum viuum: vt ſolebat profectus eſt illi obuiam, vnà cùm ſatellitibus, haſtam geſtans. Eumenes autem amanter illum amplexus, dixit in aurem, Ne feſtines ducere: priuſquam me mortuum videris: nec præterea per omnem vitam, vllam offenſi animi ſignificationem vel dicto vel facto dedit: quin etiam moriens fratri, & vxorem & regnum reliquit. Cuius animi memor Attalus, cum multos ex ſe liberos haberet, nullum tamen regno educauit: ſed Eumenis filio poſteaquam adoleuiſſet, adhuc viuens principatum tradidit. *Plut. in regum Apoph.*

Antiochus, cognomento Accipiter, cum fratre Seleuco pro regno bellum gerebat. At vbi Seleucus à Galatis victus, nuſquam appareret, ſed interfectus in prælio crederetur, depoſita Antiochus purpura, pullam veſtem induit: rurſus paulo poſt cum audiſſet illum eſſe incolumem, pro læto nuntio diis immolauit, fecitque vt ciuitates ipſi ſubditæ coronas geſtarent. D Solent fratrum iræ, ſi quando inciderint, eſſe acerrimæ: ſolet regni cupiditas nihil impium aut nefarium ducere. At hic ea moderatione regnum ambiit, vt fratrem vellet incolumem. *Plut. in reg. Apoph.*

Cyrus Maior: qui ex eodem ſemine ſunt orti, & nutriti ab eadem matre, & in eadem domo adoleuerunt, ab iiſdem parentibus amati, eandem matrem, eundemque patrem appellant, quomodo hi non ſunt omnium inter ſe coniunctiſſimi? Nolite igitur bona, per quæ deducuntur fratres ad coniunctionem inania vnquam facere: ſed his continuo ſuperſtruite alia amicitiæ opera, & ita ſemper inſuperabilis vobis inuicem futura amicitia veſtra eſt. Qui fratri prouidet ſeipſum curat, &c. *Xenoph. l. 8. de Inſtit. Cyr.*

Baſſianus præfectus ſuadebat Caracallæ, vt ad mitigandam inuidiam parricidij, fratrem Getam appellaret diuum: Sit, inquit, diuus; dum non ſit viuus. Et ſic fratrem in diuos retulit. Atque ita regnandi cupiditas neſcit iura pietatis. *Ex Aelio Spartian.*

FRATRVM CONCORDIA AMOR, &c.

☞ *Conſule Tit. de Fide, Amore. Amicitia. Item locum de Occiſione ſiue Interfectione §. Amicitia a Fratribus.* E

FRATRVM ODIA. FRATRICIDIA.

——*Regna Tyri germanus habebat*
Pygmalion ſcelere ante alios immanior omnes.
Quos inter medius venit furor. Ille Sichæum
Impius ante aras, atque auri cæcus amore,
Clam ferro incautum ſuperat ſecurus amorum
Germanæ, factumque diu celauit & ægram
Multa malus ſimulans, vana ſpe luſit amantem. Virgil. Æn.

Ouid. l. 4. *Faſt.* ita cecinit, de Romulo & Remo.

Hic Celer vrget opus, quem Romulus ipſe vocarat,
Sintque Celer curæ dixerat iſta tuæ.
Neue quis aut muros, aut ductam vomere foſſam
Tranſeat: audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans humiles contemnere muros
Cœpit, & his populus dicere, tutus erit?
Nec mora, tranſiluit: rutro Celer occupat auſum
Ille premit duram ſanguinolentus humum.

Nota eſt hiſtoria crudelis de Atreo & Thyeſte, quam tanto verborum pondere depingit, & tragico cothurno adducit *Senec.* F

FRATERNI ODII, COEDISQVE,

Exempla Biblica.

Primi fratres, filij Adam, Caïn & Abel inteſtinum velut bellum exorſi fuerunt, dum Caïn, eò quod reſpexiſſet Deus ad Abel & munera eius, fratrem foras in agrum eductum crudeliter trucidat, qui proinde primus Martyr perhibetur, vti & Caïn primus Parricida. *Gen. c. 4.*

Iſmaël & Iſaac filij Abraham, etiam à puero ad inuicem diſcordes erant, nam poſtquam Abraham in ablactatione Iſaac grande inſtruxiſſet conuiuium, Iſmaël inuidia tactus, præſertim cum ius primogenituræ Iſaac ſeruari videret, eiuſque ſemini promiſſam ſciret benedictionem, quæ omnia ſibi tanquam ſeniori annis XII. adſcribebat; aſſiduè illum perſequebatur. Cumque vidiſſet Sara eum ludentem, id eſt, ſubſannantem, vexantem, & moleſtias inferentem Iſaac, dixit ad virum ſuum, Eiice ancillam (Agar) & filium eius. *Geneſ.* 21.

Etiam Iacob optimum filium Iſaac, frater Eſau homo ferus diu perſequebatur, propter benedictionem, quam à patre aſtutè impetrauerat, quamuis ex peculiari Dei diſpoſitione id ita eueniſſet. *Gen. c.* 27.

Fratres Ioſeph inuidebant ei, nec poterant ei quidquam pacificè loqui, vnde & multis affectũ cõtumeliis vendiderũt. *G. c.* 37. G

Elias maximus natu filiorum Iſai, audito quod Dauid inter illos minimus, offerret inire monomachiam cum Goliath, qui iam multis diebus exprobrauerat agminibus Iſraël, iratus eſt valde, & ait: Quare veniſti: & dereliquiſti paucùlas oues in deſerto? Ego noui ſuperbiam tuam, & nequitiam cordis tui, &c. *Regum. c.* 17.

Abſalon filius impius Dauidis, Ammonem fratrem interfecit, atque illius frater Adonius regnandi libidine æſtuans, Salomoni deſignato Regi, regnum & vitam eripere molitus fuit?

HISTORICA.

☞ *Pete ex loco de Inimicitia inter Fratres.*

Plura huius argumenti exempla ſuppeditat veterum hiſtoria, & nonnulla reperiet lector *in loco de perfidia, Odio, Hoſt.* Vnum ex Liuio hic referendum *l. 28. ab V. C.* Corbis & Orſua inquit, patrueles fratres, de principatu ciuitatis, quam Ibem vocabant, ambigentes, ferro ſe certaturos profeſſi ſunt. Corbis maior erat ætate: Orſuæ pater princeps proximè fuerat, à fratre maiori poſt mortem eius principatu accepto. Quum verbis diſceptare Scipio vellet, ac ſedare iras: negatum id ambo H dicere communibus cognatis, nec alium deorum hominumue, quam Martem ſe iudices habituros eſſe. Robore maior, minor flore ætatis ferox, mortem in certamine, quam vt alter alterius imperio ſubiiceretur, præoptantes, quod à tanta rabie dirimi nequirent, inſigne ſpectaculum exercitui præbuêre, documentumque, quantum cupiditas imperij malum inter mortales eſſet. Maior vſu armorum, & aſtu, facilè ſtolidas vires minoris ſuperauit. Huc pertinet duorum fratrum Polynicis videlicet & Eteoclis filiorum Oedipi regis Thebanorum exemplum, quod apud veteres propter ipſorum odium perpetuum, eſt celebre. Inter illos enim non ſolum in vita nulla reconciliatio locum habuit, verum etiam cùm in prælio mutuis vulneribus concidiſſent, vnus rogus cadauera ipſorum coniuncta pati noluit. Vnde *Statius poëta.*

Ecce iterum fratres, primos vt contigit artus
A *Ignis edax tremuere rogi, & nouus aduena buſto*
Pellitur, exundant diuerſo vertice flammæ.

Et Lucanus.

Scinditur in partes, geminoque cacumine ſurgit.
Thebanos imitata rogos.

Memorabilis quoque, ſed minus tragica eſt hiſtoria, quæ à *Bernardino Scardeo io*, de geminis fratribus Lemingis ex familia antiquiſſ. oriundis, recenſetur: Legimus, inquit, ex hac gente fuiſſe aliquando duos fratres qui per ætatem cum noctu poſt cœnam cum ambo ſub dio in atrio domus de diuerſis rebus diuerſa inter ſe loquentes, ſtarent ſuſcipientes & contemplantes innumeras ſtellas, quas tunc forte ſereno cœlo fulgere videbant per iocum alterum veluti ridendo dixiſſe: precari ſe vti ſibi boues eſſe quot ſtellas fulgere conſpiceret. Alterum mox itidem per iocum reſpondiſſe: Vtinam mihi pratum eſſet, inſtar cæli latum: & ad fratrem conuerſum dixiſſe, vbi tuos paſceres boues? At illum, in tuo prato, dixiſſe rurſum alterum. Si nollem, Te etiam inuito, alterum reſpondiſſe. Tunc me inuito? inquit. Te etiam inuito, ille reſpondit, Et ita altercando riſu in B iram, & mox ira in rixam, & ſerium furorem conuerſo, dũ neuter alteri cedere vult, exertis vtrimq; gladiis, quibus forte ambo erant infeliciter accincti, ſe inuicem transfixerunt. Et hinc vnus, illinc alter humi decidentes exanimes in ſuomet ſanguine voluntantur, donec à domeſticis, qui eos altercantes audierant delati intra domum, fatali hora properante, extincti ſunt.

Tragicam, & recentem hiſtoriam recenſet *Petrus Iuſtinianus*. Nouus, inquit, inſolituſque caſus in Hetruriæ finibus euenit. Nam ex Coſmi Florentiæ Ducis liberis, Ioannes magnæ indolis adoleſcens, in venationem cum duobus fratribus Hernando & Cartia, aliiſque comitibus profectus, dum canes leporem aſſiduo, per latam planitiem curſu inſecuti fuiſſent, mox ſuque feram apprehendiſſent, in controuerſiam cum fratribus venit. Vnuſquiſque enim canibus ſuis captæ prædæ palmam tribuendam, in dicacia verba inuicem prorupêre. Ioannes autem probri impatiens, vt elati animi erat, Cartiam fratrem, cum quo iurgabatur, colapho percuſſit. Tum ille iniuriam, non ferens, gladio educto fratri in femore magnum vulnus intulit, quo paucis horis interiit: atque ipſe ab heri ſui famulo ſauciatur, . patrique Coſmo, ex illa infelici venatione inter ferarum ſpolia, occiſi filij corpus relatum eſt. Cartia quoque non multo poſt ex vulnere interiit. Ita leuiſſima ex cauſa pater fratricidio C binos filios amiſit. *Refert Camer. in operibus ſucciſiuis.*

CAVSÆ VARIÆ. VTPOTE AMBITIO. LIBIDO REGNANDI.

Eteocles apud Euripidem in Phœniſſis inquit: Aliis rebus pietatem colas: ſi ius violandum, cauſa regnandi violandum eſt. Verſus Eteoclis tyranni nolentis fratrem admittere ad ſocietatem regni, citat ex Euripide Suetonius, eoſque à Iulio Cæſare frequenter pronunciatos teſtatur *Cicer. offic. 3.* Vnde apud Senecam Eteoclis frater Polynices nomine matri Iocaſtæ in Thebaide reſpondit:

Pro regno, velim Patriam Penates, coniugem in flammis dare.

Apud Turcas nihil magis, vſitatum quam regnandi occaſione in fratres, ſæuire, neque ea crudelitas apud illos probro datur, quin potius ad regni quietem eam opportunam cenſent. Ita nuper anno videlicet 1582. mortuo Selimo Solimani filio paſſim circumferebantur chartæ venales, in quibus ipſius & filiorum feretra conſpiciebantur depicta ſingula cum diademate & ſtragulis exornata. Ij iuſſu fratris Murathis III. in- D terfecti, & regio funere in maiorum monumenta, ad minuendam inuidiam vnà cum defuncto patre illati fuerant. Murathes enim patris ſucceſſor, recepto more barbaro, ſtrangulari quinque fratres ſuos, natu ſe minores, in præſentia ſua iuſſit. Quorum minimi ceruicibus & iugulo, cum pro more neruus adhiberetur: incertum an teneritatis in hunc amoris cauſa motum, an conſcientia patratæ crudelitatis in omnes, illacrymaſſe quidem illum conſtat.

Eodem modo & anno, Iſmaël Cechmaſis regis Perſarum vel Parthorum filius, ſecundo loco genitus, non ſolum Sultanos ſibi ſuſpectos, verum etiam fratres ſuos omnes, quotquot naniſci potuit, è medio ſuſtulit: qui tamen ſexto regni menſe à ſorore veneno ſublatus eſt: ſicut Leonclauius noſter (*in ſupplemen. Annal. Turc.*) refert. Cum autem hæc fratricidia pleriſque & recte quidem, deteſtarentur: cogitatio ſubiit animum: nihil noui accidere inter illos: qui libidine regnandi excæcati, neutiquam turpe vel flagitioſum ducere id ſoleant: quod ipſorum cupiditatibus impedimento vel eſt, vel ſuſpicantur eſſe poſſe. Siquidem, vt *Robert Guagnin, (l. 1. c. 5. hiſt. Franc.)* ait nihil E apud dominandi cupidos probitatis aut fidei eſt. Libidine enim habendi reges feruntur: nec amicis, nec generi indulgent ſuo. Hoc ita eſſe apparet in Antonino Caracalla. Cùm enim fratrem Getam in gremio matris interfeciſſet: & quidam ei ſuaſiſſet, vt fratrem interfectum, ad mitigandam inuidiam fratricidij diuum appellaret: ſit, inquit, diuus, dum non ſit viuus. Tam neſcia eſt pietatis & iuris regnandi cupiditas. Recte itaque de Tyrannis illis Lucani hoc dici poteſt:

Nulla fides regni ſociis: omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erit.

Sic videmus bruta pleraque, quæ (quod tyrannorum proprium eſt) rapto viuunt, quibus ſolius pabuli cura impreſſit aliqua tyrannicæ naturæ veſtigia, in proprios fœtus ſæuire potius, quam vt illos ſocios venationis accipiant. Eodem modo *Plinius (l. 10. c. 19. nat. hiſt.)* ſcribit, Aues vncos vngues habentes, omnino non congregantur: & ſibi quæque prædantur. Ad ſummum, non fruſtra barbara illa vox tam ſæpe ab hiſtoricis repetitur: Nullum regnum ſine domeſtica cæde aut parricidio eſſe ſolere. F Secutus eſt Murathes ille exemplum proaui ſui Selimis, Baiazetis filij: qui patre veneno, opera Iudæi medici, vt aiunt, ſublato, cùm libido & cupiditas regnandi naturalem mortem expectare non permitteret, non modo fratres ſuos & eorum liberos, omneſque conſanguineos è medio ſuſtulit: ne æmulos regni relinqueret: ſed etiam, cùm in expeditione Ægyptiaca eſſet veritus, ne ſibi abſenti, Solymannus filius vnicus imperium adimeret, quemadmodum ipſe Baiazeti patri ſuo illud extorſerat, veſte quadam veneno tincta dono miſſa, filij vitæ, pater, vt multi indicarunt inſidiatus eſt. Atque ita vſitatum eſt in gente Othomanorum, quia apud illos Muſulmanos reges mos eſt perpetuus: vt ſpes imperij ad omnes, exitus ad vnum recaſurus ſit. Ob hanc cauſam mortuo Saladino Sultano Ægypti; Saphadinus patruus eius nouem filios Saladini, extra vnum Norradinum, amicorum virtute tectum, libidine regnandi necauit. Deceſſit autem Saladinus, domitor ille orientis, ac noſtrorum terror, Anno 1552. teſte *Meyero in annalibus Flandriæ l. 7.* Recte itaque dicit, *Augerius Giſlenius Busbequius*, legatus Cæſ. Maieſtatis, *in ſuo itinere Conſtantinopolitano*: nihil omnino miſerius Turcicorum Imper. filiis eſſe: è quibus ſi quis patri ſucceſſit, reliquis ineuitabilem mortis neceſ- G ſitatem manere. Nam neque, inquit, Turcæ imperij æmulos ſeruos: nec per milites prætorianos omnino ferre poſſunt; qui ſi quis forte fratrum ſit, præter eum, qui regnat, ſuperſtes, congiariorum petendorum nullam fidem faciunt: ſi recuſantur, ſtatim audis: ſaluus frater ſit: fratrum Deus nobis ſeruet. Quo verbo deſignari illum imperio non eſt obſcurum: adeo vt fratrum ſanguine manus polluere, & parricidio regnum, Turcis Imperatoribus ſit neceſſe. *Iuſtinus* præterea de Horode Parthorum rege (qui paulo ante fratrem ſuum Mithridatem licet fiducia cognationis vltro ſe in poteſtatem ipſius tradidiſſet, in conſpectu ſuo trucidari iuſſerat) cùm filius eius Pacorus vnà cum toto exercitu à Ventidio interfectus eſſet, ita *l. 42.* ſcribit: Hæc cum nunciata in Parthia eſſent: Horodes pater Pacori, qui paulo ante vaſtatam Syriam, occupatam Aſiam à Parthis audierat, victoremque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filij morte & exercitus clade audita, ex dolore ad furorem vertitur. Multis diebus non alloqui quemquam: non cibum ſumere: non vocem mittere: ita vt mutus factus videretur. Poſt multos deinde dies, vbi dolor vocem laxauerat, H nihil aliud quam Pacorum vocabat. Pacorus illi videri, Pacorus audiri videbatur cum illo loqui: cum illo conſiſtere: interdum quaſi amiſſum flebiliter dolebat. Poſt longum deinde luctum, alia ſolicitudo miſerandum ſenem inuadit: quem ex numero triginta filiorum in locum Pacori regem conſtituat. Multæ pellices, ex quibus generata tanta iuuentus erat, pro ſuis quæque ſollicitæ, animum ſenis obſidebant. Sed fatum Parthiæ fecit: in qua iam quaſi ſolenne eſt reges parricidas haberi: vt ſceleratiſſimus omnium ille ipſe Phrahartes nomine, rex ſtatueretur. Itaque ſtatim, quaſi nollet mori naturaliter, patrem interfecit: fratres quoque triginta trucidat. Sed nec in filiis ceſſant parricidia. Nam cum infeſtos ſibi optimates propter aſſidua ſcelera videret: nec eſſet, qui nominatim poſſet rex creari, adultum filium interfici iubet. Rectiſſime igitur de hoc barbaro rege vel potius tyranno dici poſſet: quod *Polybius (lib 2.)* refert, Philarchum hiſtoricum de Ariſtomacho memoriæ tradidiſſe: eum ſolum tyrannorum fuiſſe, verum etiam è tyrannis genitum. Quo quid grauius aut, perniciosius A dici poteſt? Hoc enim nomen inquit, quaſi ſeminarium in ſe continet crudelitatis, & omnes hominum iniurias ſceleraque complectitur. Philippus Laoinius *in Commentariis*, prodidit, annis non amplius 36. octoginta regiæ gentis principes mutuis cladibus, ac ſuppliciis in Anglia occidiſſe.

Reges item Caſtiliæ putas à parricidio manus continere non potuerunt. Vt enim omittam ea quæ recenter facta commemorantur: Rex vnus in ea gente ſex fratres crudeli parricidio peremit. *Ioan Bodinus l.2. de Rep. c.5. pag.* 348.

Mahometes, Turcicus Imper. huius nominis tertius, Amurathis patris An. 1595. 3. Febr. mortui ſucceſſor, à cæde fratrum octodecim (alij dicunt vndecim (& quadraginta concubinarum patris, regnum auſpicatus eſſe dicitur. *Richterus in axiom. Polit.*

Antigonus & Hircanus fratres, filij Alexandræ reginæ Iudæorum dimicant de regno. Antigonus exuit Hircanum. Poſtea ope Pompeij rurſus ab Hircano regno expellitur. Illud recuperat ope Parthorum: & Hircanum captiuum in Babylonem abduci à Romanis declaratus Rex Iudææ. Cum hoc dimicant B filij Antigoni de regno: ſed victi tandem in iſto conatu vitam amittunt. *Rich. in Axiom.*

Refert *Iuſtinus*, Cambyſem filium Ciri, poſtquam vidiſſet per quietem, fratrem ſuum Smerdum regnaturum, ſomno excitatum, iuſſiſſe illum occidi. *Idem.*

Refert *Plut.* ſucceſſores regnorum poſt mortem Alexandri magni, omnes parricidas, & inceſtis libidinibus infames fuiſſe: & inter illos axiomatis loco habitum: Fratrum cædes ad ſecuritatem regni eſſe. Extra vnam Antigoni domum, in qua nullus, præter Philippum Macedoniæ regem, qui Demetrium filium ſuſtulit, cognato ſanguine manus poſuit. *Idem.*

Arydæos, Pamphiliæ tyrannus verſutiſſimus, patrem ſenio confectum, & fratrem natu maiorem interfecit. *Idem.*

Refert *Ritius Neap.* Theodoricum II. Viſigothorũ regem in Hiſpania, vnà cum fratre Friderico, Toriſmundũ fratrẽ iugulaſſe, vt regnum acciperet: tandem & illũ à ſuis fratribus iugulatum. *Idem Petr. Greg. l. 7. de Rep. c. 17. pag.* 492. 493. 494. 495

Incerti Poëtæ verſus ſunt, quos de ſimili argumẽto ſubiicimus:

Veneras Eoum quatiens Antonius orbem
Et coniuncta ſuis Parthica bella gerens,
Dotalemque petens Romam Cleopatra Canope:
Hinc Capitolina ſiſtra minata Ioui.
C *Hinc inuicta Deo fidebat Cæſare Roma:*
Quæ tunc penè ſuo pondere lapſa fuit.
Deſerta eſt tellus, claſſis contexerat æquor.
Omnia permiſti plena furoris erant.
Fratribus hęc fratres, patribus concurrere natos
Impia ſors belli, fataque ſæua iubent.
Hic generum, ſocerúmque petit nimiúmque cruentus
Qui fuit hic ſparſus ſanguine ciuis erit.
Manus a caſtris miles melioribus auſus
Hoſtilem ſaltem præcipitare ratem
In damnum felix & victor, vt impius eſſet
Neſcius, occiſo fratre ſuperbus erat,
Dum legis exuuias hoſtiliaque arma reuellit,
Fraternos vultus oraque mœſta videt.
Quod fuerat virtus factum eſt ſcelus hæret in hoſte
Miles, & è manibus mittere tela timet.
Ille ferox, quid lenta manus nunc denique ceſſas?
Iuſtius hoſte tibi qui moriatur adeſt.
Fraternam res nulla poteſt defendere cædem,
Mors tua ſola poteſt, morte leuanda tua eſt
D *Scilicet ad patrios referens ſpolia ampla penates,*
Ad patrium victor non potes ire ſuum.
Sed potes ad fratrem, nunc fortiter [illegible] telo.
Impius hoc telo es, hoc potes eſſe pius.
Viuere ſic poteris: potuiſti occidere fratrem.
Neſciſti, ſed ſcis, hæc mora culpa tua eſt.
Viximus aduerſis, iaceamus partibus iiſdem.
Dixit: & in dubio eſt, vtrius enſe cadat.
Enſe meo moriar maculatus cæde nefanda?
Cui moreris, ferrum quo moriare, dabit.
Dixit, & in fratrem fraterno concidit enſe
Victorem, & victum concidit vna manus.

Incertus de Mæuio fratris in bellũ Actiaco occiſore.

Siccine, componis populos, Fortuna furentes?
Vt vinci leuius, vincere ſit grauius?
Occiſum credens gaudebat Mæuius hoſtem,
Infelix, fratris ſanguine lætus erat.
E *Nec licuit non noſſe ſcelus dum membra cruenta*
Nudat, in exuuias incidit ipſe ſuas.
Et ſcelus, & fratrem pariter cognouit & amens
Hoc age, ait: maius nunc vbi reſtat opus?
Vincere victorem debes, defendere fratrem.
Ceſſas? ad facinus quam modo fortis erat.
Terram, iura, Deos, bello iam polluit ipſum.
Quod cauſæ fuit, ſit quoque culpa grauis.
His manibus patria tu iam pia ſigna regeris
Miles, in Antonij dignior ire rates,
Eripuit virtus pietatem reddere virtus
Debet: quæ rupit hæc reparanda via eſt.
Quid moror abſolui? dixit: gladioque cruenta
Incubuit, iungeas fratris ad ora, ſua.
Sic, Fortuna, rogas ſemper ciuilia bella,
Vt victor victo non ſupereſſe velit.

* Fraus.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Fraus Græcè ἀπάτη, & ἀπατηλὸς, fraudulentus & fallax dicitur, eſt autem fraus executio iniuſtitiæ in factis: *ſecund. B. Thom. 2.2. q.55. art.5.* vel eſt executio aſtutiæ per facta, F vt cùm menſura eſt minor iuſto, moneta adulterina, &c. Itaque dolus & fraus ſe habent ad aſtutiam, vt pactiones & actiones iuſtæ ad prudentiam.

Fraus non poteſt eſſe ſine dolo, ſed bene dolus ſine fraude, Ideo fraudi ineſt dolus, ſicut ſpecies generi. *Ex B. Thom.*

Fraus dicitur à Ferendo, & eſt deceptio, quæ alicui infertur, iuxta Perottum, ſicut ab imponendo dicitur Impoſtura. Fraus, pro periculo quandoque ponitur. *Virg.*

Quis Deus in fraudem, quæ dira potentia noſtra, Egit.

Hebr. *Remach*, verbum ſignif. præcipitauit, leuando proiecit cum impetu quodam, defraudauit aliquem. Inde *Mirmach*, nomen, fraus, impoſtura. *Pſal. 5.7. & 10.7. & 17.1. & 24.4. & 32.2. & 34.4. Nechel* item, id eſt fraus à verbo *Nacal* fraudulentus fuit, ſtruxit fraudes, inſidiatus eſt fraudulenter. Ab *Haſchak*, verbo, id eſt, fraudulentis verbis decepit aliquem, fraude & calumnia oppreſſit. Deriuatur *Heſchek*, fraus, calumnia. *Leuit. 5. 4.* Opes collectæ malis artibus, nempe fraudibus, & Sycophanticis dolis appellantur *Mahaſchakkoth, Prouer. 28. 16. Iſai. 33. 15.* Conuenit verbum *Haſchak*. Cum alio nempe *Hikkeſch*, G peruertit, & *Hiſſek*, litigauit, calumniatus eſt. Litis enim ſoror & comes fraus, aut peruerſitas dicenda videtur.

Dicitur fraus fieri contra legem, vel ipſi legi: Prius quando fit contra id quod lege cauetur, abſque colore quo talis violatio tegatur: Ipſi autem legi fit, quando artificio quodam ita agitur contra mentem legis, vt videamur illi non repugnare.

Fraudulenti.

☞ *Aliaque huc ſpectantia, petantur ex Titulis & Loco de Aſtutia & Dolo.*

EXEMPLA QVÆDAM PROFANA.

Amator quidam Clodiam P. Clodij ſororem decepit, æreis quadrantibus loco argenteorum in loculos eius immiſſis, vnde poſtea Quadrantula dicta fuit. *Plut in Cic.*

Sergius Galba obſeruauit ante omnes Liuiam Auguſtam, cuius & viuæ gratia plurimum valuit, eiuſque opera ex palatio proceſſit ad conſulatum, & mortuæ teſtamento penè ditatus eſſet, ni fraude Tiberij fuiſſet impeditus. *Cuſp. A.D.*

Pericles Athenienſis proclamauit, incolumes futuros hoſtes, ſi deponerent ferrum, eiſque obſecutos conditionibus vniuerſos, qui in ſagulis ferreas fibulas habuiſſent, interfici iuſſit. H *Frontinus l.4.c.7.*

Oppugnabat Furius Camillus Phaliſcos, trahebaturque bellum cum oppidanorum virtute, tum loci natura, quæ erat munitiſſima: interea Ludimagiſter per ſpeciem deambulationis traxit principum filios ad Romana caſtra, ipſi duci gratificaturus, attulit ſecum proditor certam ſpem victoriæ: nulli dubium erat quin parentes charitate filiorum, ſuis autores aſſent ciuibus deditionis faciendæ: ſed tantum abfuit, vt Romanus eo modo vincere voluerit, vt proditorem auerſatus, qui id perſuaſum habuiſſet, Romanos dolo & aſtu potius, quam virtute bellare, vinctum nudatumque terga adoleſcentibus dederit, in vrbem verberibus agendum: mouit Romani ducis virtus Phaliſchos, & qui ſemper omnia pati maluiſſent,

ſeni, quam aſſidentibus cedere, voluntaria deditione ceſſere.
A *Sabel. lib.10.*

NON FRAVDANTIVM PRÆMIA.

In Epiſcopatu Colonienſi, oppido Imperiali, quod Dourſburg dicitur, Vidua quædam cereuiſiam braxare, ac vendere ſolebat. Die quadam, cum ciuitas caſu fuiſſet incenſa, ipſumque incendium domui eius appropinquaſſet, illa iam non habens ſpem in auxilio humano, ad diuinum confugit: nam omnia ſua vaſa, quibus cereuiſiam emptoribus menſurare ſolebat, ad oſtium domus contra flammas ponens, in multa cordis ſui ſimplicitate ſic orauit, dicens: Domine Deus iuſtus & miſericors, ſi vnquam aliquem hominum his menſuris decepi, volo, vt domus hæc comburatur: ſi autem feci, quod rectum eſt in oculis tuis, precor iuſtitiam tuam, vt in hac hora miſericorditer reſpicias neceſſitatem meam, & mihi meæque ſupellectili parcere digneris. Mira fides fœminæ, mira Dei humilitas: qui dixit; *Marc.4. Qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis;* ac ſi oratione fidelis viduæ concluſus fuiſſet, flammas omnia in circuitu deuorantes, à domo eius compeſcuit, B cunctis ſtupentibus, quòd ignis furens materiam cremabilem lamberet, nec incenderet. *Ex Cæſar. l.10. mirac. c.31.*

☞ *Vide loca paulò antè indicata, & in iis omnis generis exempla, Fraudem in ſucceſſione interuenire. Quære Succeſſio.*

* Frenum.

Quo frenantur equi: aut ora eorum ſtringuntur, χαλινὸς Græce, à χαλᾶν quod eſt laxare.

QVIS INVENERIT?

Equos frenis ſubigere, primum docuiſſe traditur Pelethronius, vt ſcribit *Patricius l.3. tit.2. de Regno.*

Poëtæ Palladi eius inuentionem tribuunt. Lapitharum nonnulli primum inuentum volunt.

☞ Opifices. *Quære in loco de operibus mechanicis.*

Frigus.

☞ *Conſide Tit. de Conſtantia Regi nec frigida, quære in Tit. de locis, eorumque qualitate varia.*

C

Frons.

☞ *Quære in loco de corpore. Tit. de partibus corporis. Vide etiam Tit. de Abraſione, & Capillis.*

Frugalitas.

Vide ABSTINENTIA. TEMPERANTIA.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

FRugalis. Græcè χρηςὸς σώφρων, ἐγκρατὴς, εὔχρηςος. Et ἡ σωφροσύνη, λιτότης, εὐτέλεια: frugalitas dicitur. Eſt autem Frugalitas virtus, quæ motus animi regit & ſedat, moderationemque in omni re nouit ſeruare conſtantiam. Suntque frugi homines, quos Græci χρησίμους dicunt; qui in omni re motus animi moderantur.

Frugalitas, Hebr. *Chochmach*, *Chacham*, vir ſapiens, induſtrius, prudens, frugi, *vide Prou.1.3.4. & 10.1. Eccl.2.14.* Idem illis eſt ſapientia; & frugalitas.

Frugalitas virtus eſt media, inter prodigalitatem & auaritiam, cum nec nimis parcè rebus vtimur, nec nimis luxurioſe. D Eſt igitur moderata parſimonia cibi & potus. Dicuntur autem hæc omnia à frux nominatiuo, pro fruge. *Varro: Frux, legumen triticum.* Hinc frugi indeclinabile nomen. Suntque frugi, de quibus ſupra. Hinc etiam frumentum quaſi frugamentum. igitur frugalitas à fruge, qua nihil melius è terra, ait *Cicero 3. Tuſcul.*

Frugalitas eſt virtus, quæ res proprias cuſtodit, vtiliter collocat, vitat ſumptus non neceſſarios, emacitatem, luxum, mutationes, ædificationes: & tamen vbi ratio poſtulat, expendit quantum opus eſt. Vicina virtus eſt liberalitati, & eadem fere habet extrema. Liberalitas auaritiæ & tenacitati: frugalitas profuſionibus & prodigalitati magis eſt oppoſita. Emacitatem fugiendam eſſe docet Senecæ regula Oeconomica, *Epiſt. 91.* Emas non quod opus eſt, ſed quod neceſſe eſt. Aduerſus mutationes *Chilo* foribus templi Delphici adſcripſit. Æris alieni comes miſeria. Quod ad ædificiorum inſaniam extant Græci verſiculi, Latinis verbis ita expreſſi.

Ædificare domos, & paſcere corpora multa,
Ad paupertatem proximus eſt aditus.

FINIS ET EFFECTVS.

E Primus eſt vt Deo obediamus, 2. vt noſtras facultates conſeruemus & augeamus. Olim *Heſiodus* cecinit,

Adde parum paruo, paruo ſuperadde puſillum,
Fiet & hoc magnum, infelix pelletur egeſtas.

3. Vt ad beneficentiam & ſumptus neceſſarios copiæ ſuppetant, *Plinius l.2. epiſt. ad Cal.* Quod ceſſat ex reditu frugalitate ſuppletur, ex qua, velut fonte liberalitas noſtra decurrit. Quæ tamen ita temperanda eſt, vt nimia profuſione inareſcat. Pugnantia ſunt. Profuſio in pompas inanes, veſtes ſplendidas, inutiles ſumptus, ambitioſas ædificiorum moles, conuiuia nimis lauta: Nimia ex oppoſito tenacitas, ſordities, genij fraudatio, negligentia item & ignauia in rebus propriis cuſtodiendis, & laboribus tempeſtiuis ſuſcipiendis.

* DE FRVGALITATIS COMMODIS ET HONESTATE.

APOPHTHEGMATA.

Crates, benefico Phalero indignatus eſt, quod ipſi panes ac vinum miſiſſet, dicens: vtinam fontes etiam panes ferrent. Sentiens, Vino nihil opus eſſe philoſopho: atque hoc ipſum eſſe ſubmoleſtum, quod panis non æquè parabilis eſſet ac potus. *Laert. l.6. c..* F Idem Stilpon Ceij dedit caricam, ſimúlque propoſuit quæſtiunculam. Cùm Cynicus protinus nucem deuoraſſet: Caricam, inquit Stilpo, perdidi: hic Crates non Caricam, modò, ſed & quæſtiunculam cuius illa fuit arrha. Sentiens, ſe fruſtra captatum munuſculo ad reſpondendum. *Laert. l.2. c..* Idem, Cùm in forum incidiſſet, alios ementes, vendentes alios contemplatus: Illi, inquit, quod rem inter ſe contrariam agunt, ſe beatos eſſe iudicant: at ego me, quod vtriuſque, tum emendi, tum vendendi: ſim immunis. *Stob ſer.1. de Prud.*

Socrates dicebat, eos qui frugaliter viuerent, longè plus habere voluptatis, ac minus cruciatuum, quàm ſi indulgerent genio. *Laert. l.2. c.5.*

Idem aduocarat diuites aliquot ad cœnam, ob id ſolicita Xantippe, quod apparatus eſſet perquam exiguus: Bono animo es, inquit, nam ſi frugi temperatique ſunt, boni conſulent: ſi minus, nulla bonis horum cura debet eſſe. Hoc dilemma nobis meritò excuteret operoſam & ſumptuoſam ambitionem in excipiendis conuiuiis. *Laert. l.2. c.3. Stob.*

Idem dicere ſolitus eſt, eum eſſe diis ſimillimum, qui quàm pauciſſimis egeret, dum dij omnino nullius egeant rei. At vulgus G diuites diis proximos exiſtimat, quorum deliciis nihil ſatis eſt. De his enim dictum eſt in comedia Terentiana, Quam vos facillimè agitis. Hoc autem Homerus diis tribuit, quos appellat ῥεῖα ζώοντας, id eſt, facillimè viuentes. Facillimè autem viuit qui pauciſſimis contentus eſt. *Laert. l.2.*

Idem dicebat, qui ſuauiter ederet panem, huic non eſſe opus obſonio: & qui ſuauiter biberet quemlibet potum, hunc non deſiderare poculum, præter id quod adeſt. Fames enim & ſitis optimè condit omnia. *Ibid.*

Idem admonere ſolebat, quod apud alios diceretur edere aut conuiuari, apud Athenienſes dici εὐωχεῖσθαι: qua voce dicebat nos admoneri, eo temperamento ſumendum cibum, vt nec corpus nec animus oneretur, huc opinor alludens, quod ὀχεῖσθαι ſonet vehi, ὄχον, vehiculum, quanquam ὀχὴν dicatur & cibus, eóque additum εὖ, ne ſarcina iuſto grauior imponeretur corpori. *Eraſm. l. Apoph.*

Idem Xantippe eum increpante, quod tenuiter ſe ad amicos H accipiendos præpararet, dixit: Si noſtri fuerint, nihil curabunt, ſin alieni, nos de ipſis nihil curabimus. *Max. ſerm 13.*

Idem dicebat quoque optimum condimentum eſſe famem, quod & optimè edulcaret omnia, & nullius eſſet impendij. Vnde ipſe ſemper iucundè edebat ac bibebat, quia neutrum faciebat niſi eſuriens ac ſitiens. *Laert.*

Idem dicere ſolebat, malos in hoc viuere vt ederent & biberent: ſe autem contra, ob id bibere & edere, vt viueret: quod his rebus non ad voluptatem, ſed ad neceſſitatem vteretur, quandoquidem natura paucis contenta ſit. *Eraſm. l.3. Apoph. ex Stob.*

Idem per forum obambulans, cum aſpiceret mercium copiam quæ illic vendebantur, ita ſecum loqui conſueuit. Quam multis rebus ego non egeo: at alij cruciantur animo, ita cogitantes: Quam multa mihi deſunt? Sibi gratulabatur, quod iuxta naturam viuens ac aſſuetus, aurum, purpuram, gemmas, ebur, aulæa, reliquáſque diuitum delicias, nec cuperet, nec egeret: quas dicere ſolebat magis neceſſarias agendis tragœdiis, quàm ad vſum vitæ. *Laert. l.2.*

A Idem, quendam ex amicis conquerentem, quod Athenis omnia magno venirent (vinum enim Chium mina, purpuram tribus minis conſtare, mellis heminam quinque drachmis) vnà cum illius prehenſa, duxit in forum farinarium: Obolo, inquiens, ſemiſextarius venit, vilis igitur annona eſt. Hinc ad oleraria deducens: Duobus, inquit, æreis ſextarius, non magno igitur in vrbe veneunt omnia. Qui paucis ac neceſſariis contentus eſt, ſibi facit vilem annonam. *Eraſ. l. 3. apoph.*

Idem, quondam pro foribus deambulanti contentius vſque ad veſperam, cum prætereuntium quiſpiam dixiſſet, quid agis Socrates? Obſonium, inquit, mihi comparo in cœnam, de fame ſentiens, quam agitatione corporis excitabat. M. Tullius ſic explicat: Quo melius cœnem, obſono ambulando famem. *Laert.*

Idem ad famem ac ſitim tolerandam exercuerat, ſeſe, poſt ſudorem etiam palæſtra collectum, cùm alij potum vehementer appeterent, nunquam bibebat de primo cratere, rogatus quam ob rem id faceret? Ne conſueſcam, inquit, obſequi affectibus. Interdum enim, licet ſitias, noxium eſt bibere, hic cum ratio B ſuadet abſtinentiam, affectus hortatur vt bibas, magis obtemperandum eſt rationi. *Laert. l. 2.*

Diogenes, cum aliquando à Cratero Alexandri Magni præfecto ad cœnam inuitatus eſſet, reſpondit: ſe malle ſalem Athenis lingere, quàm apud Craterum adipata frui menſa. *Laert. l. 6.*

Idem quibuſdam obiicientibus, quod in foro cibum caperet: Quid mirum? inquit, in foro eſurio, ratiocinans à relatiue oppoſitis, Si fames non vrgeret hominem in foro, fortaſſis abſurdum eſſet in foro veſci. Sed eodem colore ſe tueri poterat, in foro deiiciens aluum aut vrinam reddens. *Laert. l. 6.*

Idem, quum aliquando vidiſſet puerum caua manu bibentem: Hic puer, inquit, me frugalitate ſuperat, qui ſupellectilem ſuperfluam mecum circumferam, & eductum è pera poculum ligneum abiecit; Neſciebam, inquiens, & in hoc nobis prouidiſſe naturam. Quum alterum puerum vidiſſet vaſculo fracto cauo panis excipere lenticulam, abiecit & catinum ligneum & ſuperuacaneum. Hæc patiar videri ridicula, modo fateamur, immodicum ſimplicitatis exemplum in hoc eſſe viro, vt nos noſtri luxus pudeat. *Ibid.*

Idem, quum in publica via pranderet, multique cingerent illum ob ſpectaculi nouitatem, ac ſubinde acclamarent, Canis, C canis: Imò, inquit, vos potius eſtis canes, qui prandentem circumſtatis, nam id canibus cumprimis familiare. *Ibid.*

Idem, quum primum cœpiſſet philoſophari, ac in dullo, ſicco mucidóque pane veſcens ſolus, audiret totam vrbem lætitia perſtrepentem (erat enim dies feſtus) ſenſit animo nonnihil tædij, denique, ſecum de relinquendo vitæ inſtituto cogitauit. Sed quum tandem mures videret adrepentes, panísque micas edere. Quid tibi diſplicet, inquit, ô Diogenes? hic magnificus es; ecce etiam paraſitos alis. *Ibid.*

Idem, panem album nactus, è pera cibarium eiecit, hunc verſum proloquens; Hoſpes tyrannus è via decedito. *Stob. ſerm. 50.*

Idem, quum opiparo conuiuio videret Platonem nihil attingentem lautitiarum, ſed oleis duntaxat veſcentem; Quid accidit, inquit, vir ſapientiſſime, vt cum ob huiuſmodi menſas in Siciliam profectus ſis, hic à paratis abſtineas? Ad hæc Plato: At Hercule Diogenes, & in Sicilia huiuſmodi cibo contentus eram. Quid igitur inquit Diogenes, neceſſe erat Syracuſas nauigare? An tum Attica non ferebat oleas? Adſcribunt quidam hoc dictum Ariſtippo. *Ibid.*

Anonymus. Quidam Lacon cum duas amygdalas duas duplo vendi conſpiceret: Suntne hic, inquit, lapides? Quaſi nihil intereſſet inter ſilicem & amygdalam. Adeo Lacon deliciarum erat rudis, vt neſciret, ſub gemino cortice latere nucleum. Et apparet hoc genus arboris nos quibuſlibet regionibus fuiſſe notum, quando Plinius dubitat, an ætate Catonis fuerit in Italia. *Plut. in Lacon.*

Alexander, quum regina Carum Ada illud haberet ſtudio, vt aſſiduò mitteret Alexandro obſonia, bellariáque, per talium rerum architectos coquoſque magna arte parata. Alexander ait, ſeipſum habere meliores obſoniorum artifices: ad prandium quidem, nocturnum iter: ad cœnam verò tenue prandium. *Plut. in reg. & imp. apoph.*

Cyrus, rogatus ab hoſpite, quid ad prandium apparari iuberet? Nihil aliud, inquit, quam panem. Nam ſpero me prope riuum cœnaturum. Mira frugalitas in rege barbaro: cui panis erat pro obſonio, & ſitim aquæ ſpe deferebat in cœnam. *Refert Ammianus l. 21.*

E Prodicus, dicere ſolebat optimum condimentum eſſe ipſum ignem. Senecius, bono ſtomacho ſatis eſſe, obſonium eſſe coctum, etiam ſi nihil accedat deliciarum. *Eraſ. l. 6. Apoph.*

Scipio Minor. Narrant cum annis quinquaginta quatuor, quibus vixit, nihil vendidiſſe, nihil emiſſe, nihil ædificaſſe, libras autem argenti triginta tres, auri duas in ampla domo reliquiſſe, quamuis patet [illegible] eſt ei: S[illegible] quam ſecundum naturam veſceretur, vel ingurgitaret, ipſi eo condignas pœnas luiturum. Docuit filium vir ſapientiſſimus, frugaliter eſſe viuendum, cùm natura paucis contenta eſſe ſoleat: quæ ſi obſonio obruitur nimio, pœna ſtatim in promptu eſt, quæ in variis morbis illico ſeſe oſtendit. *Stob. ſer. 15. & 20.*

Epaminondas. Quum coquus collegis Epaminondæ de impendiis aliquot dierum rationem redderet, non alia de re indignabatur, quam tantum fuiſſe conſumptum olei: demirantibus autem collegis negauit ſe offendi ſumptu, ſed moleſtè ferre tantum olei exceptum intra corpus hominum. Sentiens F oleum eſſe natum foris vngendo corpori, non intus explendo. Inunctum reddit corpus firmius, & iniuriæ patientius: infuſum in viſcera, reddit delicatius ac ſegnius. *Plut. in apoph.*

Timotheus Cononis F. omiſſis opiparis cœnis, & epulationibus Imperatoris, aſſumptus à Platone ad conuiuium academicum, & frugali modicaque cœna exceptus, reuerſus ad ſuos dixiſſe fertur. Qui cum Platone cœnant etiam poſtero die bene habent. Vituperauit cœnas ſplendidas & oneroſas, quæ omne ſequentis diei gaudium & hilaritatem præſcinderent atque præriperent.

Leo Euch. F. interrogatus, quam quis vrbe incolens tutus ſit. Vbi, inquit, neq; plura, neque pauciora inhabitantes poſſideant.

Antiſthenes, quum Diogenes ab Antiſthene peteret tunicam, iuſſit vt duplicaret pallium, ſic cum tunicæ ſpeciem præbiturum ſimul innuens oportere pauciſſimis eſſe contentum.

Epicurus dicere ſolebat, ei cui pauca non ſufficiunt, nihil omnino ſatis eſſe. Item, ſe paratum eſſe de fœlicitate etiam cum Ioue certare, ſi aquam & offam haberet, laudauit frugalitatem his dictis: quo animo autem voluptatem laudauerit, ex aliis diſces.

G Idem gratias naturæ habendas dixit, quod ea quæ ad vitam humanam ſuſtentandam ſpectant, parabilia fecerit: difficilia autem non neceſſaria. Hinc illud *Poetæ*:

Diſcite quam paruo liceat producere vitam.

Iſæus interrogatus, quis piſcis, aut quæ auis eſſet ad veſcendum ſuauiſſima? *πέπαυμαι* inquit *ταῦτα σπουδάζων*: id eſt, iſta curare deſij.

Apollonius, frugalitatem non ideo commendari hominibus dixit, quod tantùm res viles ac minimè ſumptuoſas facimus: ſed vt hoc pacto animi magnitudinem augeamus.

Alcamenes Telecli F. obiurgatus à quodam, quod parcè nimium ac tam frugaliter viueret, cùm tamen ampliſſimas poſſideret diuitias, Decet, inquit, eum qui multa poſſidet, pro ratione, non pro libidine viuere.

Idem percunctantibus quamobrem ſtatuiſſet, vt ad ædium culmen imponendum fabri ſecuri vterentur, ad fores vero addendas ſola ſerra, nec vllo alio inſtrumento? Vt, inquit, ciues mediocritatem ſeruent in omnibus, quæ in ædes inferunt, neque quidquam habeant eorum rerum quæ apud alios ſunt admirationi. H Videbatur enim indecorum, ſi per oſtium rude ac ciuile ſupellex inferretur exotica, pretio cara, arte operoſa, id ne fieret, ipſe quodammodo fores admonebant. Hinc aiunt accidiſſe, quod Leotychidas primos apud Lacones rex, cum cœnaret apud quendam, cerneretque tectum domus ſumptuoſo apparatu factum, ac lacunaribus ornatum, rogabat hoſpitem num ligna apud eos quadrata naſcerentur, adeo iuſtum eſſe putabat naturam artificio corrumpere.

Thaſiorum gens vt copia rerum abundabat, præcipuè vini præſtantia nobilis, ita deliciis erat addictior, per horum agros cum exercitu proficiſcenti Ageſilao, Thaſij honoris gratia miſerunt farinas, anſeres, bellaria, liba ex melle condita, & item omnis generis alia maximi pretij, tum eſculenta. At ille præter farinas nihil accepit: reliqua domum referri iuſſit ab his qui attulerunt, tanquam ſibi ſuiſque prorſus inutilia. Cæterum cum illi precibus & obteſtationibus vrgerent omnino vt acciperet Xenia, iuſſit ea inter Helotas diſtribui; id erat apud Lacedæmonios mancipiorum genus. Eius facti cauſam ſciſcitantibus, reſpondit: Non decere qui virtutis ac fortitudinis

A ſtudio tenerentur, id genus delitias cupediaſque recipere, propterea quod huiuſmodi res, quibus ineſcantur ingenio ſeruiles, oporteret à liberis procul abeſſe, grauiter taxans Thaſiorum mores, qui dum voluptatibus ſeruiunt, nec ingenuoſos ſe præſtarent, nec liberos: & ſapienter oſtendens nihil eſſe ſeruilius abiectiuſque, voluptatibus obnoxium viuere. *Plut. in apoph.*

Idem, cum audiret quendam admirari cur rex cum ceteris Lacedæmoniis tam frugali cibo & veſtitu vteretur: Optimam meſſem metimus, inquit, libertatem. *Idem in Lacon. apoph.*

Auſon. Epig. 9.

Fama eſt fictilibus cœnaſſe Agathoclea regem,
Atque abacum Samio ſæpe oneraſſe luto,
Fercula gemmatis cum poneret horrida vaſis,
Et miſceret opes pauperiemque ſimul.
Quærenti cauſam reſpondit: Rex ego qui ſum
Sicaniæ, figulo ſum genitore ſatus.
Fortunam reuerenter habe, quicunque repentè
Diues ab exili progrediere loco.

B Lyſander in Ioniam proficiſcens, hoſpites quos habebat in Ionia, cum aliis multis, etiam bouem & placentam dono miſerunt. Qui placentam contemplans rogabat, quidnam illud cupediarum eſſet? Cui cum is qui attulerat reſponderet, ex melle, caſeo aliiſque quibuſdam confectum eſſe: Sed hoc, inquit Lyſander, dandum eſt iis qui nouerunt, non enim hic eſt liberi & ingenui hominis cibus.

Pauſanias cum Medos viciſſet, iuſſit Perſicam cœnam præparatam ſibi apponi: in qua quidem cum magnus fuiſſet ſumptus: Per deos (inquit) Lurco Perſa erat, qui cum tot haberet, ad noſtram venerit polentam.

Iuuenalis 14.

Viuite contenti caſulis, & collibus iſtis,
O pueri, Marſus dicebat & Hernicus olim
Veſtinuſque ſenex, panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis.

☞ *Petuntur nonnulla ex Loco de Liberalitate, vbi agitur de Liberalitate ſine moderatione pecuniarum quatenus non vtitur vel fruitur ſub finem Tit. §. Parcitas frugalit. &c.*

FRVGALITAS ET SOBRIETAS IN CIBO POTVQVE,

Vſus frugalis alimentorum.

Non hic abſtinentiam à cibo conſideramus, ſed vſum cibi frugalem & moderatum, quem propriè Ieiunium nemo appellauerit, niſi reſpectu helluonum moderationem hanc ieiunium eſſe contendat. C *Eam autem Frugalitatem hic intelligimus, quæ præſentibus alimentis contenta lautiora non expetit: antiquorum mores imitata: qui cum frugibus ſolis veſcerentur & delectarentur, virtuti huic nomen Frugalitatis impoſuiſſe videntur: quam à parcendo alij Parſimoniam dixere. Nos Frugalitatem ad alimenta, Parſimoniam ad ſumptum referimus: & porro hic nominibus ſic vtemur, vt altera huius loci, altera Liberalitatis propria ſit. Ex Tit. Temperantiæ in genere, quædam eò conſilio huc referri poſſunt, cum totius generis ambitu ſpecies quoque comprehendantur.*

PERSONÆ QVI CIRCA alimenta frugales fuerint.

Nempe

POPVLI.

D Ante fruges cognitas, Gentibus plurimis glandes fuere frumenti loco. Sicut pira Argæis & Tirynthiis, ficus Athenienſibus: quibus Cares adeò abundant vt illis enutriant pecora. Milium Mæoticis, Medis amygdalæ, Ichthyophagis piſces, Æthiopibus locuſtæ & arundinum fructus, Getulis ferina caro, & pabulum pro pulmentario, Chelonophagis teſtudines, cardamum Perſis, palmulæ Carmanis & Babyloniis, Ægyptiis lotus. *Alex. l. 3. c. 11.*

Arabes frugi in conuictu homines, nulla cibi intemperie vires alunt: temperantia valetudinem tuentur, multaque exercitatione ad inuictum robur habiles artus confirmant. *eo.*

Perſarum pueri ad magiſtrum omnes adferunt domo panes quidem in cibos, naſturtium verò pro obſonio: itemque fictile poculum, vt ſi quis ſitiat, è flumine poſſit haurire. Quòd ſi quis eos vel edere iniucundè vel iniucundè bibere putat, is recordetur, quàm dulce ſit eſurienti, maza vel pane veſci, quámque ſitienti ſuaue, aquam haurire. Ephebi eodem victus genere vtuntur, licèt paulò copioſiore. Præterea ſi quid venatu ceperint, in obſonium adhibent. *Xenoph. l. 1. Pædia.*

Phylarchus narrat Iberos omnes aquam bibere, quamuis omnium hominum ſint ditiſſimi, atque ſemel quotidiè comedere ob parſimoniam, veſtibus verò magnificentiſſimis indui. *Athenæus lib. 2. c. 2.*

E Iberorum mulieres laborioſiſſimam vitam agentes, imprimis temperantia excellunt alias gentes. Nam certam menſuram habent zonam, quam ſi venter alicuius cingi nequeat, turpe apud omnes videtur. *Ex Nicolao de Moribus gentium, ſic citat Stobæus ſerm. 5.*

Samanæi populi (vt auctor eſt *Bardeſanes Babylonius hiſtoricus*) tantæ ſunt continentiæ, vt cum cibis veſci exquiſitiſſimis poſſint, arborum tamen pomis iuxta Gangem fluuium tantum vtantur. Idem de Brachmanibus teſtatur.

Eſſæi, Iudæorum genus, vino, carnibus & vxoribus ſemper abſtinuerunt. *Ioſeph. l. 2. belli Iud. Philo Iudæus, Plinius.*

Gymnoſophiſtæ pomis ſolum, oryza & farina aluntur. *Alex. ab Alex. l. 4. c. 17.*

F Athenienſes vbi in Prytaneo Caſtori & Polluci prandium parant, caſeum, & phyſtam maxæ genus, oliuas maturas, & porros in menſis apponunt, victus antiqui memoriam reuocantes. Solon placentam comedentibus in Prytaneo dari iuſſit, atque per feſtos dies panem his apponi, quippe quòd Homerum imitaretur. Is enim vbi optimates ad Agamemnonem congregat: Miſcebatur autem farina, inquit. *Athen. l. 4. c. 3.*

Dicæarchus Meſſenius, qui fuit diſcipulus Ariſtotelis, in libro de Alcæo, Antiquos paruis poculis vſos fuiſſe ſcribit, aquoſúmque bibiſſe. *Vide Athen. l. 11. c. 1.*

Author ex Poſſidonio Athenæus eſt, Italos veteres ita frugalitate inſignes fuiſſe, vt ad Poſſidonij tempora aquam ferè biberent: ac quicquid obiiceretur, eſitarent: ſæpiuſque filium interrogaret parens, Apios in cœna comederet, an nuces? nec pluribus veſcentes quieti ſe traderent. Adde, quòd Archeſtratus opſophagorum Heſiodus, Theogniſve, lupum laudans Mileſium, quem λάβρακα vocant, non admittendum ad id genus obſonij Italos monet, quoniam in condiendis piſcibus inſciti præcipuè habeantur. *Cælius l. 7. c. 9. Antiq. Lect.*

G Romani veteres in agris hortos ſuos habebant. Ex hortis viuebant, damnantes pulmentaria, quæ alio egerent pulmentario. Horti maximè placebant, quia non egerent igni, parcerentque ligno, vnde & Acetaria dicta. *Plin. l. 19. c. 4.* Prandio tantùm panem adhibebant, carnes verò, eaſque non elixas, ſed aſſas, & verubus decoctas, aut frixas: licèt poſtmodum in ſummam luxuriam prolapſi ſint. *Alex. l. 5. c. 21.*

Apud eoſdem, carnis ex lege, in dies ponderis triens, ſalſamentorum libra in quotidianis ferculis apponere conceſſum erat. Si quis verò vltra apponeret, lege plectebatur. De iiſdem *Iuuenalis* ſcribit:

Sicci terga ſuis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam feſtis ſeruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, ſi quam dabat hoſtia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter conſulis, atque
Caſtrorum imperiis & dictatoris honore
Functus ad has epulas ſolito maturius ibat,
Erectum domito referens à monte ligonem.

In ſecundis menſis poma & mel, ſicut ad principia conuiuij multiformes nuces dare aſſueuerant. Item ſemen candidi papaueris cum melle & lactuca. *Alex. l. 3. c. 21.*

H Mamaluchis Ægypto imperantibus, in vniuerſum plebeij pariter ac diuites, veruecina carne atque oryzæ pultatus famem explebant: nec quæ aliarum gentium luxuria inuenit, exquiſitas dapes vel gulæ irritamenta nouerant: gallinacei tamen generis pullos nobilium admittebant menſæ, quòd eorum magna eſſet copia Ægyptiis, apud quos Gallinæ ſua oua non incubant, ſed ea in clibanis, tempore ſenſim adhibito, ita fouentur, vt mirabili arte compendióque, pulli intra paucos dies progignantur ſimul & educentur. *Sabellici Supplem. l. 8. ex Iouio.*

Incredibile dictu eſt, quàm tenui victu & vires & valetudinem Numidæ tueantur. Nam ficu ſicca, dactylis, pulticula, atque acido lacte conuiuia finiunt. Tum verò epulantur, cùm è venatione falconumque aucupiis, quibus maximè gaudent, prædam retulerint. *Iouius l. 24. Hiſt.*

Scoti veteres tenue ſumebant ientaculum in cœnam vſque, nec cibis pleno ventre grauatus animus ad munia ſua obeunda erat ineptus. Cœna vtebantur largiore, vt tamen vnum non excederet ferculum. Si quando animos exhilarare libebat, potus genus, quam Aquam viuam vocant, non ex aromatibus exoticis, ſed patriis herbis, thymo, mentha, aniſo ſimilibúſque odoratis, per diſtillationem, vt nunc quoque fit, conficiebant.

Vulgaris alioqui illis quoque potus in vſu quotidiano fuit, quam A Cereuiſiam appellamus. Sed in caſtris potum latices præbebant. Panem ſibi quiſque, tanta accepta in diem farina, quanta vni ſatis erat, eáque aqua mixta ſubactáque, atque in maſſam compacta, ſubiectis carbonibus faciebant. Carnium illic rarus vſus, niſi quas ex præda accepiſſent, eaſque ſemicrudas deſumebant, ſucci ita optimi plurimum ineſſe aſſerentes. Piſcium verò ad ſolem ſiccatorũ crebrior, atque adeò ſolus vſus, ſi pecora nulla huiſt his præbuiſſet ager. Semper autẽ maſſam quandam ex farina, butyro, caſeo, lacte, atque aceto temperatam, contra extremam famem domo aſportabant: multos nonnunquam dies, vbi extrema commeatus inopia premebat, eius ſuctu appetitum lactando vitam ſuſtentaturi. *Hector Boeth in Scot'a.*

Scethlandicarum inſularum vltra Orcades incolæ, piſces arefactos ac ſole induratos piſtillo contundunt mox admiſta aqua in paſtillos componunt, atque ad focum torrent, qui illis panis eſt. Ignem quoque ex oſſibus piſcium aridorum conſtruunt. Viuunt, tamen, quàm quibus voluptates omnes affluunt, feliciùs, ſorteque ſua magis contenti. Nullæ apud eos pro opibus contentiones, nulla diſſidia aut rixæ, quiſque in B hyemem ſibi ac ſuis proſpicit, idque piſcans. Ambitiones & bella procul inde exulant. *Idem.*

REGES, DVCES.

Ægyptiorum reges cibo veſcebantur ſimplici, vt quorum menſæ nihil præter vitulum & anſerem inferretur. Vini putandi certa ſtatuta erat menſura, qua neque farciri venter, neque inebriari poſſent. Denique ipſorum vita ea tenebatur modeſtia: vt non à legiſlatore, ſed à peritiſſimo medico ad ſeruandam ſanitatem compoſita videretur. *Diod. l. 1. c. 6.*

Cyrus Maior, quũ ab hoſpite quæreretur ex eo, Quid ad conuiuium parari iuberet? Panem, inquit, ſolum: ſperare enim cœnaturum ſe apud flumen. *Cælius l. 9. c. 13. Antiq. Lect. ex Xenoph.*

Ageſilaus Spartanorum rex, quicquid vel inſipidi apponebatur, bibebat & comedebat. *Xenophon, & Probus.*

Alexander Magnus fuit cibi temperantiſſimus. Quod ex ea epiſtola, quam dedit ad Adam, quam Cariæ reginam deſignauerat, potuit intelligi. Miſerat illa ad regem, cùm obſonia quædam, tùm optimos coquos, quorum miniſterio vteretur. Quibus repudiatis, meliores ſe habere eſt profeſſus, quos à pueris Leonidas pædagogus ſibi comparaſſet, vt ad prandium antelucano itinere vteretur, *νυκτοπορίᾳ.* ὀλιγαριστίᾳ verò, hoc eſt, moderatiore prandio, ad cœnam. *Sab. l. 4. E n. 4. ex Plut.*

C Demades prandenti aliquando aſſiſtens Phocioni, miratuſque menſam eius auſteram & frugalem: Demiror, inquit, te Phocion, qui ita prandere potes, remp. tractare. Quippe concionator ille erat in ventrem ſuum, ac ciuitatem Athenienſem exiguum ducens gulæ ſuæ ſubſidium, ex Macedonia frumentabatur. *Plut. de Cupiditate diuitiarum.*

Hannibal ſurgere de nocte ſolitus, ante noctem non requieſcebat: crepuſculo demùm ad cœnã vocabat: neque ampliùs quàm duobus lectis diſcumbebant apud eum. *Frontinus l. 4. c. 3.* Tradunt quidem, eum nec primum cùm bellum in Italia geſſit, nec poſteà cùm in Aphricam rediit, aut cubantem cœnaſſe, aut pluſquam ſextario vini indulſiſſe. *Auctor eius vitæ.*

C. Fabricius Lucius Imp. pòſt pacem cum Samnitibus factam, cùm grandem pecuniam ſibi offerri videret ad ſplendorem domus victumque neceſſariam, plenas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, ad os & gulam, deinde porrò ad ventrẽ imum deduxiſſe, & legatis aurum offerentibus ita reſpondiſſe fertur: Dum illis omnibus membris, quæ attigiſſet, obſiſtere & imperare poſſet, nunquam quicquam D defuturum: neque ſe pecuniam eam, quæ ſibi vſui non eſſet, ab iis accipere, qui ea maximè opus haberent. *Iulius Hyginus l. 6. de vita illuſtrium Virorum. Gell. l. 1. c. 14 & l. 4. c. 8. & l. 2. c. 8. Plut. in vita Pyrrhi, Val. Max. l. 4. c. 3. Front. l. 4. c. 3.* De eodem, & aliis nonnullis *Claudian.*

Contentus honeſto.

Fabricius paruo ſpernebat munera Regum,
Sudabatque graui Conſul Serranus aratro,
Et caſa pugnaces Curios anguſta tenebat.
Hæc mihi paupertas anguſtior hæc mihi tecta
Culminibus maiora tuis: tibi quærit inanes
Luxuries nocitura cibos: mihi donat inemptas
Terra dapes: rapiunt Tyrios tibi vellera ſuccos,
Et pi luratæ ſaturantur murice veſtes.
Hic radiant flores & prati viua voluptas
Ingenio variata ſuo: fulgentibus illic
Surgunt ſtrata toris: hic mollis panditur herba,
Sollicitum curis non abruptura ſoporem. E
Turba ſalutantum latas ibi perſtrepit ædes:
Hic auium cantus, labentis murmura riui.
Viuitur exiguo melius &c.

T. Sempronius Gracchus Rom. Coſ. cibario pane vilique menſa vtebatur, ac cum operariis ſæpè veſcebatur, in exercitu aquam potare ſolebat, per ardores æſtiuos aliquantulo permixtam aceto. *Volat. Anthrop. l. 14 c. 2.*

P. Scipio Æmylianus, ſi quando cum amicis in itinere ambularet, pane tantùm veſcebatur, cùm cæteri lautiſſimè epularentur. *Frontinus l. 4. c. 3.*

M. Cato ſuperior, cùm Celtiberos Hiſpaniæ populos ſecundis aliquot prœliis fregiſſet, & totam iam prouinciam obtineret: ſemper frugaliter vixit, contentus vino ciboque, quo nautæ vtebantur. *Valerius Max. l. 4 c. 3. Frontinus l. 4. c. 3. Plin. lib. 14. c. 13. Gell. l. 13. c. 18.* Idem non ampliùs ſibi & ſuis tritici ternis medimnis Atticis menſe accepit, hordei iumentis ſeſquimedino minus. Adhuc adoleſcens, cùm ſtipendia faceret in caſtris, ſemper aqua vſus eſt. Ad ſedandam ſitim maiorem, aceti hauſtu vtebatur: interdum vegetandi corporis gratia, nonnihil vini delibare conſueuerat. Domi, hyeme, ſola tunica decutis manicis F induebatur: æſtate penè nudus labore cum ſeruis certabat: cum iiſdem ſedere ſolitus, eodem pane eodemque cibo veſci. *Plut. in vita.*

C. Iulius Cæſar domeſticam diſciplinam in paruis ac maioribus rebus diligenter adeo ſeuerèque rexit vt piſtorem, alium quam ſibi, panem conuiuis ſubiicientem, compedibus vinxerit. Eundem vini parciſſimum, ne inimici quidem negauerunt. Verbum M. Catonis eſt: Vnum ex omnibus Cæſarem ad euertendam Remp. ſobrium acceſſiſſe. *Suetonius.*

Auguſtus Cæſar cibi minimi erat atque vulgaris fere. Secundarium panem, & piſciculos minutos, & caſeum bubulum manu preſſum, & ficos virides, biferas maximè appetebat veſcebaturque & ante cœnam quocunque tempore & loco, quo ſtomachus deſideraſſet. Verba ipſius ex epiſtolis ſunt nos in eſſedo panem & palmulas guſtauimus. Et iterum: Dum lectica ex regia domum redeo, panis vnciam cum paucis acinis vuæ duracinæ comedi. Et rurſus: Ne Iudæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter ſabbatis ieiunium ſeruat, quam ego hodie ſeruaui: qui in balneo demum poſt horam primam noctis duas buccas manducaui prius, quam vngi inciperent. Ex hac obſeruantia nonnunquam vel ante initum, vel poſt dimiſſum conuiG uium ſolus cœnitabat, cum pleno conuiuio nihil tangeret. Vini naturâ parciſſimus erat. Non amplius ter bibere eum ſolitum ſuper cœnam in caſtris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradit. Poſtea quoties largiſſime ſe inuitaret, ſenos ſextantes non excellit: aut ſi exceſſiſſet, reiiciebat. Et maximè delectatus eſt Rhetico, neque temere interdiu bibit. Pro potione ſumebat perfuſum aqua frigida panem, aut cucumeris fruſtum, vel lactucæ thyrſum, aut recens acidúmve pomum ſucci vinoſioris. *Suetonius.*

Tibi Veſpaſiani filij conuiuia non profuſa, ſed iucunditatis plena ſemper fuere, *Pontan. c. 1. de Continentia.*

Traianus Imperator, cùm omnem contemneret luxum, ipſe quoque in veſcendo frugaliſſimus fuit *Alexander. l. 5. cap. 21.*

Phraotem Indorum regem de victus ratione interrogauit Apollonius. At is, Ego (inquit) vini tantum haurio, quantum ſoli prolibo: captis in venatione veſcuntur cæteri, mihi exerceri ſatis eſt: alimenta mihi ſunt ex oleribus, & palmarum cerebro, ac fructibus. *Philoſtratus lib. 2.* Quæ Suida inſciè admodum ad Porum retulit. *Cælius in Antiq. Lect.* H

Caracalla Imp. tenui menſa, ac perexiguo cibo militari vixit, elegantiora omnia aſpernatus, gregario militi perquam ſimilis. Ob hæc velut homo militaris laborioſus, ab exercitu, dilectus eſt. *Cuſp. A. D.*

Fl. Claudius Imperator, qui Galieno ſucceſſit, adeò moderatus in cibo ac potu fuit, vt omnibus eſſet admirationi, *Idem.*

Tacitus Imper. lactucas plurimum eſitabat identidem prædicans, ſe ſomnum lactucarum vſu mercari. *Sabellicus l. 7. Enn. 7.*

Carolus magnus cibi potuſque parciſſimus erat: in potu tamen temperantior, vt qui ebrietatem in quolibet infimæ etiam conditionis homine, nedum ſuis, abhorreret: cœna quotidiana quaternis tantum ferculis, præter aſſam, qua maximè delectabatur, & quam venatores veribus inferre ſolebant, conſtabat. In cœna non amplius ter ferè, neque temerè interdiu bibit. Æſtate pro potione ſumebat aliquid pomorum. *Cuſpin. l. 2. c. 8. Sax. & Auent. l. 4. Annal. Boior. A. D.* A

Maximilianus I. Imp. inter prandia raro bibebat, in menſa vt plurimùm parcus: atque ideo valetudine illa vſque ad periodum vitæ proſpera ſemper fuit. *Cuſp. A. D.*

Alfonſus Aragonum & Siciliæ rex, cum interrogaretur, Cur vini expers viueret, cum vino dulciſſimo conuiuium ſuum explere contra omnium regum & amicorum morem poſſet, reſpondit, Vino ſapientiam obſcurari: idcirco non decere regem, vt hoc immoderata compotatione in animo extinguat, ſine quo inſignia ac regis nomen ſibi tueri non poſſet. Interrogatus, Quid ſibi vellet, quod vino aquam admiſceret? Ne ebrius fiam, reſpondit; non enim ignoro, quantum vini intemperantia Alexandri Macedonum regis gloriæ obfuerit. Ab amico percontatus, Cur adeo ebrietatis vitium damnaret? Ideo, inquit, quia furorem & libidinem ebrietatis filios eſſe haud ignoro. *Panor. l. 2. de geſtis Alfonſi.*

B Ferdinandus Catholicus, Hiſpaniæ rex ſumma fuit in cibo temperantia, & in potu ſobrietate; quippe qui non multis epulis vteretur, & bis tantum prandens, biſque cœnans potare conſueſſet. *Marinæus l. 21. rer. Hiſp.*

Selymus Turcicus Imp. tanta in victu modeſtia vtebatur, vt non niſi ex vno ferculo comederet, quod plerumque porcellis à feris venatricum, aut eiuſmodi vilioribus carnibus, quas ſibi ipſe legebat, quemadmodum & primarii milites facere conſueuerant. Id quod in cauſa erat, vt etiam inter tot labores, quos in remotiſſimis regionibus ſub vario ſub inique cœlo ſuſtinebat, proſpera ſemper valetudine vteretur. *Iouius in vita Selymi.*

Apud Magnum Sfortiam menſarum honos non delicatis & exquiſitis dapibus, ſed hilari ſimplicitate, perenni copia, comitateque & frequentia conuiuarum cenſebatur. *Iouius in vita Magni Sfortiæ.*

Emmanuel I. Luſitaniæ rex, erat quidem in cultu vitæ lautiſſimus, menſaque illius conquiſitiſſimis epulis extructa, verum admodum temperate cibis vtebatur. A vino ſemper abſtinuit, & diebus ſolenni ieiunio conſecratis, ciborum abſtinentiam ſumma religione ſeruauit. *Oſor. l. 12. rer. Emm.*

PROPHETÆ, APOSTOLI.

Elias nil aliud petiit à vidua Sareptana, quàm paulum aquæ, & buccellam panis. 3. *Reg.* 18. Eundem pauerunt corui carnibus bis in die. Sed Angelus Domini oſtendit ei panem, & vas aquæ C ſemel tantum 3. *Reg.* 17. & 18.

Heliſeus Propheta viginti panibus hordeaceis, centum pauit homines, vt eo miraculo inuitaret omnes ad frugalitatem victus. 4. *Reg.* 4.

Chriſti præcurſor Ioannes Baptiſta, Spiritu ſancto repletus mox quàm natus, locuſtis in deſerto & ſylueſtri melle paſcitur, & ob hanc victus auſteritatem, à Phariſæis dæmonium habere dicitur. A Domino neque comedens neque bibens appellatur: non quod nihil omnino ſumeret, ſed quod iis duntaxat ſuſtentaretur, quæ alii vt inſipida viliaque deſpiciebant. *Marulus l. 4. c. 4.*

Apoſtoli ſpicas ſegetum in manibus confricant, & hoc tam ſimplici cibo eſuriem, quomodo poſſunt, leuant. Cumque numero eſſent, nihil aliud, quam quinque panes hordeaceos, duoſque piſces habuerunt in deſerto, quando Dominus turbam quinque millium pauit. Iterum nihil omnino præterquam ſeptem panes & pauculos piſciculos, quando quatuor millia virorum ſatiata ſunt. Ruſum tranſfretantes obliti ſunt panes ſecum ferre: vſque adeo cibariorum curam non habebant, dum eius, quem relictis D omnibus ſecuti fuerant, dulcedine ſatiarentur: & tamen quod non ieiunarent, adhuc excuſabantur, quia ſponſus cum eis erat. Quanto ergo continentius atque tenuius eos victitaſſe cenſebimus, poſtquam ablato ſponſo, hoc eſt, crucifixo Domino, nuptiarum gaudium in verſum eſt in perſecutionis luctum, & iam terrena omnia minus placere cæperunt deſiderantibus cœleſtia? *Idem.*

Petro Apoſtolorum principi poſt Aſcenſionem Domini panis cum oliuis, raro cum oluſculis cibus fuit: vt moderati victus exemplum foret iis, quibus abſtinentiæ præcepta dabat, iam piſcator hominum factus, qui fuerat piſcium. *Idem.*

EPISCOPI.

Gregorius Lingonenſis Epiſcopus, panes hordeaceos triticea cruſta celatos eſitabat: in aquæ poculum tantillum vini addere ſolitus, vt aqua ſuum ſaporem ſeruaret, colore mutato. *Marulus l. 4. c. 8.*

Otho Bambergenſium Epiſcopus, nunquam ad ſatietatem comedit in Epiſcopatu panem. Cum aliquando eius procurator lucium piſcem appoſuiſſet, emptum duobus ſolidis, [illegible] ferat: Abſit, inquit, vt Otho ſolus tot denarios hodie abſumat. Defer igitur ad quendam ægrotum. Ego enim adhuc hoc corpore me hoc pane poſſum reficere. *Trithem. l. 2. c. 13.*

D. Nazianz. de Baſilio Magno: Ecquis alius quiſpiam laudat victumque ſupellectilem hanc expeditam & ſuperuacaneis rebus vacuam? Illi verò quid vnquam fuit præter corpus, & neceſſaria carnis integumenta? Diuitiæ autem illi, etiam nihil habere, & crux, cum qua ſola ipſius vita verſabatur, & quam maiori in precio habebat, quam ingentes pecuniæ aceruos. Neque enim quemquam, etiamſi maximè cupiat, omnia adipiſci poſſe: omnia contemnere poſſe, atque omnibus rebus præſtantiorem ſublimioremque ſe præbere. Hac porro mente præditus, atque ita comparatus, ara quidem opus non habuit, nec inani gloria, nec publico illo præconio, Crates Cratetem Thebanum libertate donat. Non enim optimus videri, ſed eſſe ſtudebat. Nec verò in dolio, atque in medio foro habitabat, vt apud omnes luxum ac delicias ſuas compararet, inopiam in rerum copiam, nouo modo conuertens: verum pauper erat, ab omni gloriæ cupiditate alienus, atque omnibus facultatibus, quas vnquam habuerat, æquo animo proiectis, leuiter facileque vitæ pelagus tranſmittebat. E Admiranda res eſt continentia, & paruo contentum viuere, nec à voluptatibus ſuperari, nec à ventre, tanquam à ſæuo & ſordido domino ſuperari! Quis vnquam tanta inedia fuit, pene etiam dixerim, quis tam carnis expers? Nam voracitates & ſatietates ad eos abiecerat, qui ad brutorum naturam propius accedunt, quorumque ſeruilis atque in terram prona vita eſt. Ipſe autem nihil eorum, quæ poſt guſtum pari deinceps honore ſunt, magnum eſſe cenſebat: verum perſtabat tantum cibis, quamdiu viuebat, vitam tolerabat, atque non ſolum luxum norat, nempe ab luxu abſtinere, ob eam etiam pluribus rebus indigere: ſed ita & [illegible] ſunt lex atque artificis expers publicum eſt, & victum ſimplicem atque ex tempore quæſitum, ob oculos habere, quemadmodum Chriſti munus monet, qui carnis paupertatem noſtra cauſa ſubiit, vt nos ipſius Diuinitate locupletemur. Hinc illi tunica vna, & pallium vnum, & ſtratus humi lectulus, & illuuies, & vigiliæ (quæ eius decora & ornamenta) & ſuauiſſima cœna & obſonium, panis & ſal, nouum inquam illud condimentum, & potus ſobrius & vberrimus, quam nobis nihil laborantibus fontes profundunt. *Oratione* 20.

D. Nazianzenus carmine 1. de rebus ſuis. G

Non me vxor, non me pellexit ſerica veſtis;
Nec verò impenſis conuiuia lauta ſuperbis
Suſpexi, variiſque cibis differta, voraci
Indulgens ventri: quibus exitio à libido
Gignitur, & ſæui veneris miſcentur amores;
Nec magnas habitare domos, & ſplendida tecta,
Nec iucunda meam demulſit muſica mentem,
Nec mea fœmineo maduerunt membra liquore,
Quin aliis etiam nummos auri que reliqui
Pondera, queis dulce eſt animos conſumere curis,
Immenſis fixas opibus: namque atque voluptas
Ærumnas multas comites habet. At mihi tenuis
Eſt panis rigidus, mihi grata obſonia præbet
Sal purum ſimplex, nulloque inſtructa labore
Menſa, dent latices mihi ſobria pocula fundunt.
Hæc mihi diuitiæ ſummæ. Chriſtuſque ſalutis
Auctor qui noſtras vehit ad ſublimia mentes
Sidera, frugifera non pinguia iugera terræ, H
Non nemus vmbriferum, non grex pinguedine turpis,
Non tardorum armenta boum, non magna caterua
Seruorum mihi congeries, quos priſca tyrannis
Diſcidit, nomenque duplex infanda creauit,
Ingenuos ſeruoſque, pari tellure profectos,
Aut æqui figmenta Dei, ſed iniqua ſecuta
Lex hominum iuris fregit decreta ſupremi.
Nec verò laudes hominum famamque caducam,
Quæ leuibus ventis citius dilabitur, vnquam
Appeto, nec Cæſarea ſublimis in aula
Inſigni florere gradu, iudexque forenſi
Splendidus in ſolio reſidere, & corpore maius
Ferre ſupercilium, ac latas pollere per vrbes
Imperio, & reliquos præcellere robore ciues
Somnia vana ſequens (quæ nunquam firma ſtabilis
Nunc hos, nunc alios adeunt, paritérque recedunt)
Flumina vel manibus præter labentia carpens,
Aut vmbram tanquam ſolidam arripiens, digitoſque

In nebulam ſtulte mittens, nil præter inanem
A *Vmbram complecti manibus nubemque fugacem.*
Tale etenim genus eſt hominum, tales quoque mundi
Proſperitas curuæ referens veſtigia puppis,
Ante impreſſa quidem, rerum deleta retrorſum.
Sola meum ardens pectus ſtimulans amore
Doctrina, Argolica quam gloria gentis Athenæ
Quaſiuère mihi ſoliſque occaſus & ortus:
In qua multum operæ poſui, duroſque labores
Tempore non paruo ſubij; ſed & hanc quoque Chriſti,
Atque pedes humilem pronamque iacere coegi,
Diuino verbo cedentem quod ſinuoſa
Et varia humana mentis tegit omnia verba.

MONACHI, SACERDOTES, EREMITÆ.

Sanctus presbyter quanto labore in eremo carnis tentationibus repugnarit, recenſet D. Hieronymus ad Euſtochium virginem ſcribens: De cibis & potu taceo, cùm etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepiſſe luxuria ſit. *Marulus lib. 4. c. 2. & Sabell. lib. 2. c. 2.*

B D. Hieron. Pauli Thebæi, primi Eremitæ, vitam deſcribens, Ieſum & Angelos eius teſtatur, in ea Eremi parte, quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, vidiſſe ſe Monachos, quorum vnus per annos 30. clauſus hordeaceo pane & lutulenta aqua vixit: alter in ciſterna veteri, quam gentili ſermone Syri cubam vocant, quinque caricis ſuſtentabatur. Paulus (vt idem refert) à ſextodecimo ætatis ſuæ anno vſque ad ſexageſimum, palmæ fructibus vixit, eiuſdemque foliis tectus fuit. Deinde vſque ad 113. quo terris relictis ad cœlum migrauit, dimidiati panis fragmentum quotidie coruo alite deferente acceptauit. In aduentu Antonij integer allatus eſt, Deo donante quantum vtrique ſatis eſſet. Qui cùm comediſſent, ad fontem accedentes, prono ore manibus concauis aquam hauriendo, ſitim expleuerunt.

Hilarionem Abbatem D. Hieronymus tradit à quintodecimo vſque ad vigeſimum ætatis annum, quindecim caricas poſt Solis occaſum comediſſe. Triennio deinde dimidium lentis aqua maceratæ ſextarium: ac deinde totidem annis panem cum ſale & aqua: & totidem aliis virgultorum radices herbáſque ſylueſtres crudas. Deinde annis nouem hordeacei panis vncias ſex, & coctum modicè olus abſque oleo. Poſtea debilitate corporis compulſum, olei parum addidiſſe, vſque ad tertium & ſe-
C xageſimum vitæ annum. Inde vſque ad 80. pane abſtinuiſſe, ſed ſorbitiunculis vſum farina & olere comminuto factis, potu cibóque vix vncias ſex appendentibus. Cæterum nunquam ante Solis occaſum quicquam guſtaſſe, & neque diebus feſtiuis, neque in grauiſſima febre ſoluiſſe ieiunium. *Marulus lib. 4. c. 2.*

Antonium in Ægypto, Serapionem in Arſenoite regione, Stephanum Abbatem in monte Moreto, pane tantùm, & aqua ſuſtentatos fuiſſe legimus. Sed Antonium, cùm iam infirmior ætas priſtinæ auſteritati par eſſe non poſſet, oluſcula & arborum fructus cum pane comediſſe. *Idem.*

Timotheus anachoreta in deſerto Ægypti pœnitentiã agens palmæ fructibus & aqua de fonte hauſta ſuſtentatus eſt. *Idem.*

Dorotheo Abbati in Ægypto vnciæ panis ſex, & oluſculorum faſciculus, & aquæ congius refectio erat. *Ibidem & Volaterranus lib. 21.*

Hoſpitius ille, qui Longobardorum in Italiam aduentum longè antè prædixit, pane & pomis veſcebatur. Quadrageſimæ verò ieiunia, herbarum tantùm radicúmque refectione tranſigebat, ſemper abſtemius. *Idem.*

Romualdus Abbas, ordinis Camaldulenſis inſtitutor, dum
D in eremo vitam ageret, panem & fabam aqua maceratam comedit. *Ibidem.*

Maxentius Pictauienſis Abbas, pane hordeaceo & aqua victitauit. Arido in loco cùm monachi ſiti laborarent, terram, virga percutiens, fontem ſcaturire fecit: vt ſcias elementa ei ſeruire, qui gulæ & ventri dominatur. *Idem.*

Poſthumio Ægyptio Abbati panis tantùm & aqua victus erat, vtramque appendere ſolitus, ne edendi auiditate plus hauriret, quàm quod ſuſtentando corpori ſufficere poſſet. Antehac verò, dum ſolitarius viueret, crudæ herbæ illi cibum, fontes potum ſuppeditabant. *Idem.*

Hor Abbas, quamdiu ſolitudinem incoluit, herbis, radicibus & aqua ſuſtentatus eſt: pane abſtinuit, donec monaſterio præpoſitus, communi cum aliis cibo vti cœpit, vt ipſos lætificaret, & quadam vitæ æqualitate contineret. *Idem.*

Onophrius Abbas, cùm ſede incerta per ſolitudinem vagatus, diu herbis tantùm & fructibus ſuſtentatus dicitur. Demùm pane & aqua vtitur, angelo homini miniſtrante. *Ibid. &* E
Sab. lib. 2. c. 2.

S. Martinus in Gallinaria inſula degens, radicibus herbarum & gramine victitauit. Helleborum interdum ſæpe comedit, omneque veneni nocumentum in nutrimentum prece conuertit. *Bonfinius lib. 5. Dec. 1.*

Silu{a}nus monachus, Elpidij ſe in ſepulcrum clauſit, & ibidem pane & aqua contentus vixit. *Heraclides.*

Serapion in regione Arſenoite Ægypti fuit pater decem millium monachorum, manibus victum quærentium, quo pauperes iuuabant: ipſe ſola tunica contentus, pane & aqua viuebat. *Ex hiſtoria Tripartita lib. 8.*

Pambo Abbas, cùm animam ageret, confeſſus eſt, quod ab eo die, quo ſolitudinem ingreſſus fuerat, panem non guſtarit, neque quicquam, cuius ipſum pœniteret, prolocutus fuerit: & ſe tamen ſic è vita diſcedere, tanquam qui modo cœpiſſet, non tanquam qui profeciſſet. *Marulus lib. 4. c. 2.*

Philoronius presbiter in Gallecia annos duodeuiginti in
cella clauſus, pane & cocto abſtinuit: dein duobus & triginta F
annis nullum pomi genus guſtauit: vt omni ciborum dulcedine ſepoſita, edendi auiditatem coërcere facilius poſſet. *Idem.*

Ioannem presbyterum, qui in Gallia apud Caſtrenſium pagum martyrio coronatus eſt, crudis herbis & aqua frigida ſuſtentatum ferunt. *Idem.*

Columbanus in Gallia Abbas, annis ſexaginta, herbis tantum ac radicibus ſuſtentatus eſt. Fontem de petra Deum precatus eduxit, qui hodie quoque effluit vbertim, & terram irrigat. *Idem.*

Amandus Turoni ad beati Martini ſepulchrum 15. annos manſit, & hoc toto tempore cibus illi panis hordeaceus, aqua potus fuit. Poſtea Traiectenſis Epiſcopus factus, miraculis illuſtratus eſt, Heraclio in Oriente imperante. *Idem.*

Germanus ex Burgundiæ præfecto monachus, mox Antiſſiodorenſis Epiſcopus, tenuiſſimo victu contentus, vino abſtinuit: ſolennibus tamen feſtis ita aqua diluto vtebatur, vt vinum non ſaperet. Antehac hordeaceo pane & leguminibus vixerat, & his non ſale, ſed cinere conditis, quotidianum ſeruans ieiunium. *Ibidem.* G

Eugrius presbiter 40. annos pane, oleo & aqua vſus eſt, deinde annos 16 pomis, coctóque abſtinuit, Poſtea verò etiam panem ſibi interdixit, ac per biennium olere tantum & lentibus vixit. Duorum Macariorum diſcipulus fuit. *Idem.*

Iuberienſis cœnobij Monachi modum viuendi tam ſublimem aſſumpſerunt, vt non ſolum carne & ſanguine penitus abſtinerent, ſed & ouis ac lacte, tribuſque hebdomadæ diebus ſolo pane & aqua veſcerentur. Reliquis diebus olera cocta ſeu legumina ſumere licitum erat. Piſcibus raro, vino rariſſimè vtebantur. Sua cuique cellula. *Gerardus a Nazareth de conuerſatione ſeruorum Dei cap. 18.*

MVLIERES, VIRGINES MONACHÆ.

Aſella virgo, pane & ſale & aqua contenta fuit. Paula Romana oleum in cibo non accepit, lacticinia, mel, & alia palato ſuauia guſtare noluit, vinum ne infirma quidem. Euphraxia præter hæc, fructus quoque guſtu dulces repudiauit. Maria Ægyptiaca vel crudis herbis, radicibuſque, vel cibo nullo vixit. Mariæ Decegnies pane reficiebatur: Inediam ſemel ad trigeſimum, iterum ad quinquageſimum produxit diem, rapta in H
ſpiritu. *Marul. lib. 4. c. 2.*

Martha virgo, Chriſti hoſpita, & Chriſti ſponſa, poſt eius ad cœlos aſcenſum, carnem nullam comedit, à lacticiniis quoque & vino abhorruit, quotidianum ſeruans ieiunium: donec rurſum ſuauiſſima hoſpitis & Domini ſui præſentia ſatiari ſibi liceret, iam nunquam ab ipſo receſſura. *Idem.*

Magdalenam ſororem eius in deſerto, diuinis magis, quam humanis alimentis fuiſſe ſuſtentatam accepimus, dum partem illam optimam poſſidere nititur, quam elegerat, & quæ non auferretur ab ea. *Idem.*

Otilia virgo, leguminibus & hordeaceo pane laſſum ieiuniis corpus ſuſtentabat, donec in cœleſtibus regnis grana illo frumenti ſatiata fuit, quod cadens in terra multum fructum attulit. *Idem.*

Genoueua Pariſienſis virgo à quintodecimo anno ad quinquageſimum vſque, hordeaceo tantùm pane & fabis contenta bis in Hebdomade cibum ſumebat. Quinquagenaria, Epiſcoporum iuſſu hordeaceo pani lac & piſcem adiecit, ne ad mortem ferè conſcitam feſtinare videretur. *Bonfinius lib. 5.* A *Decad. 1.*

DOCTI, PHILOSOPHI, SOPHISTÆ.

Epimenidem tertio Legum Plato ſcribit, modico & interim viliſſimo cibo interdiu fuiſſe contentum. Conſtabat is ex aſphodelo & malua, quæ illum ſeruabant alimon & adipſon, hoc eſt, ab fame procul & ſiti. *Cælius lib. 7. Antiq. Lect. c. 8.*

Pythagoras bibebat parùm frugaliſſiméque viuebat, ita vt ſolo melle aliquando contentus eſſet. *Athenæus lib. 10. cap. 3.* vinum interdiu non guſtauit: eius obſonium fuêre ferè herbæ elixæ & crudæ: rarò marinis vſus. *Suidas.*

Socrates, cùm ab amicis admoneretur, quòd excepturus hoſpites, tenuem admodum feciſſet apparatum: Si boni ſunt, inquit, ſatis erit: ſi mali, plus ſatis. *Laert. lib. 2.*

Ζωὴ πίθου, id eſt, Vita dolij, prouerbio dicitur vita frugalis, parca, & ab omni ſtrepitu atque ambitione ſemota. Breuiter talis, qualem Diogenes nobilis ille Cynicus Athenis egiſſe legitur, vnico contentus pallio, baculo, quo canes abigeret, dolio de palo ſuſpenſo pro domicilio libenter vtens, crudis herbis & aqua ſimplici victitans, pane excauato pro catino, manu caua pro poculo vtens, à puero ſumpto exemplo, quem fortè ad eum modum aquam haurientem viderat. Porrò vt in dolio ha- B bitaret, inde ſibi dicebat in mentem veniſſe, quòd cochleas contemplatus, nullum aliud æquè commodum domicilium iudicaſſet, vnde proreperet ad Solem, & vbi ſe conderet à ventis atque æſtu. *Eraſmus in Adagiis.*

Ariſtippus Cyrenæus, Socratis auditor, tam abſtinens cibi fuit, vt etiam ipſa Abſtinentia vocatus ſit. *Suidas apud Volat. lib. 13. cap. 4. Anthrop.*

Epicurus ſummus voluptatis aſſertor, victu frugali & modeſto contentus, aqua & polenta, aut pane hordeaceo victum quæſiuit, contráque paupertatem inuictum animum geſſit: non quòd voluptates auerſaretur, ſed quòd in tenui victu ſe plus voluptatis experiri aiebat. Cuius rei argumentum eſt, quòd oleribus & pomis, ac vilibus cibis, quibus vtendum cenſuit, libros referſit. *Cælius lib. 13. cap. 25. Antiq. Lect. & Alex. lib. 3. cap. 11.*

Crates Cynicus Demetrium Phalereum, cùm panium pera lagenam vini mittentem, alapis cecîdit, inquiens: Nonquid panes ac fontes ferre licet? Non ſimulabat continentiam Stilpon, quippe qui allio tantùm veſceretur, ac in templo dormi- C ret Matris deorum: quamuis interdicebatur ei, qui horum quidpiam comediſſet, vel ingredi. Cùm dea illi in ſomnis aſtitiſſet, dixiſſetque illi: Cùm philoſophus ſis, ô Stilpon, leges tamen pertranſiſti, reſpondit in ſomnis: Tu mihi dato quod comedam, nec allio ampliùs veſcar. *Athenæus lib. 10. c. 4.*

Cùm Arceſilaus quibuſdam conuiuium præbuiſſet, defeciſſetque panis, cachinnans, manúſque conterens: Quale, inquit, noſtrum eſt conuiuium, ô amici: nam obliti ſumus tantum panis emiſſe, quantum ſufficeret. *Idem lib. 10. c. 4.*

Demoſthenis frugalitatem Demades egregiè expreſſit, Luciano teſte. Cæteri quidem, inquit, ad aquam dicunt *Δημοσθένης δὲ πρὸς ὕδωρ γράφει.* *Cælius lib. 5. Antiq. Lect. c. 13.*

Zeno Citiæus crudis duntaxat veſcebatur, & pallium prætenue ferebat Aquam bibebat loco vini, vt diſcipulos ſuo exemplo ad temperantiam inuitaret. Hinc exiit prouerbium: Zenone temperantior. *Laertius.*

Xenocrates, cùm miſſa ſibi ab Alexandro talenta intellexiſſet, legatos ad exiguam cœnam inuitauit. Cúmque ab his quæreretur, Cui numerari talenta vellet? Nónne, inquit, heſterna D cœna intellexiſtis, Xenocratem huiuſmodi muneribus minimè indigere?

Moſchus Antimolus ſophiſta, ſolis caricis veſci ſolitus erat. *Alex. lib. 3. c. 11.*

L. Annæus Seneca, Cordubenſis, Sotionis Stoici diſcipulus, & Lucani poëtæ patruus, cibi fuit moderati, ac minimè exquiſiti, potúſque dilutiſſimi. *Hieronymus in Epiſtolis.* Eum ſcribit *Tacitus*, in ſumma opulentia, agreſtibus pomis & aqua pura naturæ ſatisfeciſſe: vnde & corpore ad eum modum fuerit extenuato, vt apertæ Neronis iuſſu venæ nullum ſanguinem emitterent.

Xenophon: Antipho enim, cùm aliquando familiares Socratis ab eo vellet abducere, ad Socratem accedens, ipſis etiam præſentibus, hac vſus eſt oratione: Arbitrabar ego, Socrates, eos, qui philoſopharentur, feliciores fieri oportere, at tu mihi videris contraria quadam ratione fructum ex ſapientia tua percepiſſe. Sic enim viuis, quo pacto ſi vel quiuis ſeruus ſuo domino victitaret, non maneret. Veſceris cibo potuque viliſſimo, neque tantum veſte vili, ſed eadem quoque per æſtatem E & hyemem indueris, & ſemper calceis tunicaque cares. Præterea pecuniam non accipis, quæ & comparantibus eſt voluptati, & iis, qui iam compararunt, liberalius iucundiuſque viuendi cauſam præbet. Quamobrem ſi, quemadmodum reliquorum ſtudiorum magiſtri diſcipulos ſuos imitatores ſui efficiunt, tales tu quoque familiares tuos reddes: putare debes, infelicitatis te magiſtrum eſſe. Ad ea Socrates: Suſpicari mihi videris, inquit, Antipho, tam ærumnoſam me vitam degere, vt quidem perſuaſus ſim, malle te mori, quam meo more viuere.

Age igitur diſpiciamus, quid in mea vita acerbi deprehenderis. An quod neceſſe ſit eos, qui pecuniam accipiunt, hoc ipſum præſtare, cuius cauſa mercedem accipiunt, quum mihi mercedem nullam accipienti neceſſe non ſit ad eum diſſerere, quem nolim? An vilem victum eſſe meum putas, qui minus ſalubribus veſcar, ac tu, quæque minus roboris ſuppeditent? An quod ea comparatu difficiliora putas eſſe, quibus ego veſcor, quam quibus tu veſceris, quod & rariora ſint, & maioris pretij? An ea, quæ tu paras, ſibi iocundiora eſſe dicam, quam mihi? F Num ignoras, quod qui ſuauiſſime veſcitur, minime indigeat obſonio: qui ſumma cum voluptate bibit, minime potum abſentem deſiderat? Veſtes quidem qui commutant, frigoris eas æſtuſque cauſa commutare noſti, & calceis pedes muniunt, ne propter illa, quæ pedes lædunt, iter facere prohibeantur. Tu vero an vnquam ſciſti me vel propter frigus magis quam aliquem (alium) domi manere, vel propter æſtum cum aliquo de vmbra pugnare, vel propter pedum dolorem non pergere, quo velim? An neſcis eos, qui à natura ſunt corporibus maxime imbecillis præditi, poſteaquam ſe exercuerint, in iis, ad quæ ſe exercuerint, robuſtiſſimos quoſque, qui exercitationes neglexerint, ita ſuperare, vt ea facilius ferant?

Me verò non putas corpus meum exercendo conſuefacere, vt quæcumque ſemper acciderint, patienter ferat; ideóque cuncta me facilius perferre, quam te, qui te non exerces? An vero cauſam tu aliam veriorem eſſe putas, quod gulæ, ſomno, laſciuiæ non ſeruio, quam quod his alia quædam habeo ſuauiora, quæ non ſolum in neceſſitate conſtitutum exhilarant, verum etiam hoc ipſo, quod commodi perpetui ſpem faciant? Præterea ſcis eos homines qui nihil proſpere ſibi ſucceſſurum exiſtimant, non eſſe lætos: quum illi, qui præclarè ſibi vel agricultu- G ram, vel nauiculatoriam, vel quid aliud, quo occupati ſunt, ſuccedere putant, quaſi qui rebus vtantur proſperis, voluptatem capiant. Tunc vero de his omnibus tantum voluptatis percipi putas, quantum ex eo, quod aliquis ſeipſum meliorem reddi putat, & amicos meliores conſequi? quod equidem nunquam non de me ſtatuo. Iam ſi vel amici iuuandi ſint, vel ipſa ciuitas, cuinam plus otij fuerit ad ea procuranda? ei ne, qui vt ego victitat; an qui illo modo, quem tu prædicas? vter facilius militiam perferat? Iſne, qui nequit, abſque ſumptuoſo victu viuere, an cui ſatis eſt id, quod adeſt? vter citius expugnabitur? Iſne, qui quod inuentu difficillimum ſit, requirat: an qui eorum vſu quæ facillime obuia ſunt, abunde contentus eſt? Videris, Antipho, felicitatem deliciis ac ſumptuoſo apparatu metiri. Ego vero ſic arbitror, nulla re indigere, diuinum eſſe: quam pauciſſimis, proximum Dei naturæ: ac diuinum quidem quod ſit, præſtantiſſimum eſſe: quod autem diuino proximum, id etiam à præſtantiſſimo proximum eſt. *cap. 26. lib. 1. Memorabilium.*

Gregorius Gemiſto, qui defenſionem Platonis edidit, ſemel tantùm per totam diem veſcebatur. *Volat. lib. 21. Antrop.* H

PVERI.

Apud Perſas pueri in venatione exercebantur, tanquam in orcheſtra militiæ. Exeuntibus autem in venationem prandium datur largius ſolito: non tamen prandent, ſed ſi quid opus fuerit aut feræ ipſius gratia præſtolari, aut aliter velint tempus terere venando, hoc prandio pro cœna vſi, rurſum poſtridie venantur ad cœnam vſque: & hos duos dies pro vno ſupputant, quòd vnius tantùm diei cibum conſumunt. Hoc autem faciunt conſueſcendi gratia, vt ſi opus fuerit, etiam in bello inediam ferre poſſint. *Xenophon lib. 1. Pædia.*

ÆGRI.

Zeno Citticus, medico columbinum pullum conſulente: non ſecus quàm Manem, ſi ægrotaret, curari ſe iuſſit. Nimirum volebat, non ſe molliùs tractandum, quàm ægrum aliquem ſeruum. Indignum quippe, virum bonum vllo ſe ſeruo molliorem præſtare. *Muſonius de Alimentis: Stob. ſerm. 15. & Laertius.*

Medicus valetudine tentato Cn. Pompeio, & cibum faſtidienti,

dienti, turdo veſci imperauit. Quem cùm non inuenirent ve- A nalem, quòd intempeſtiuum eſſet: quidam autem ſubiiceret, inuenturos apud Lucullum, vbi per totum annum alerentur: Et niſi, inquit, luxuria difflueret Lucullus, Pompeius non viueret? Ita ſalutem dicens medico, vſus eſt cibo parabili. *Plutarchus in Pompeio.*

Fulgentius Roſpenſis Epiſcopus, ne morbo quidem effectus, carnis alicuius alimento vel vini poculo vti voluit: veritus, ne infirmitati blandiens, ſemel intermiſſum vitæ rigorem ſanus poſtea repetere nollet, ſuperatus gulæ voluptate. *Marulus lib. 4 cap. 2.*

FORMA CONVIVANDI FRVGALIS.

Quoad

PERSONAS,

Cum quibus.

Conuiuia Cretes Andria, Lacedæmonij Phiditia nominant: vel quòd amicitiam & beneuolentiam concilient, ἀπὸ τῶν φιλίας, loco λ, δ reponentes: vel quod ad frugalitatem aſſue- B faciant, & ad parſimoniam, à dictione φειδὼ deducentes. Potuit etiam prima litera aliunde adiecta fuiſſe, vt nonnulli volunt, ac dicta Editia, ab edendo & victu: & à conuictu συσσίτια Cretentium imitatione à Lycurgo videntur inſtituta. Cœtus quinum denum erant, aut aliquantò his pauciorum vel plurium. Singuli conuictores farinæ medimnos menſe, vini congios octonos, caſei quinas libras, ficuum binas libras & ſelibras: præterea ad eſculenta parum ad modum pecuniæ conferebant. Ad hæc qui ſacrificauerat, primitias, vel qui venatus erat, mittebat portionem ad conuiuium, nam ei, qui ſacrificaſſet, vel venatus eſſet liberum erat domi cœnare: reliquos oportebat adeſſe. Neque verò ſumpta domi cœna licebat expletis aliis dapibus aut potu ad conuiuia commeare. Inſectabantur cæteri eum, qui cum ipſis non biberet, vel veſceretur, vt intemperantem, & ad communem victum elangueſcentem promiſcuom. Multabant etiam, ſi quis conuictus eſſet. Hunc conuiuiorum morem retinuerunt accuratè. Ac cùm bello, quo Athenienſes deuicerat, rex reuerſus Agis apud vxorem vellet cœnare, portionem poſtulanti non miſerunt Polemarchi: eidémque, quia poſtridiè ſolennia ſacra offenſus non fecit, multam dixêre. *Athenæus & Plut.*

C Narrat *Caſſianus cap. 26. lib. 5. Gaſtrimargia*, de quodam Sene eremita, cuius tamen nomen non exprimit, quòd is nunquam ſolus cibum ſumpſerit: ac propterea ad totos quinque dies ſæpius reficiendi corporis moram extraxerit: dum vel die ſabbati, vel dominico, cùm ad Eccleſiam accedendum fuit occaſio obtuliſſet aliquem fratrem peregrinum, quem ſecum adductum menſæ ſodalem adhiberet: atque idipſum quoque non tam ſuæ neceſſitatis gratiâ feciſſe illum, quam hoſpiti pietatis officium exhibendi cauſa.

Quo habitu, Veſtitu.

In Monaſterio Tabennenſi, vbi Amos Abbas mille quingentis monachis præfuit, Fratres ad menſam congregati, pendentibus à fronte cucullis, ita oculos tegebant, vt alius alium videre comedentem non poſſet. Itaque tantum quiſque ſumebat, quantum collibuiſſet: & ſingulorum continentia ſingulos latebat, ne inanis gloriæ daretur occaſio. *Marulus lib. 4. capite 2.*

Quo Situ.

D Maſiniſſam regem Numidarum nonageſimum ætatis annum agentem, meridie ante tabernaculum ſtantem, vel ambulantem capere ſolitum cibos, legimus. *Front. lib. 4. c. 3.*

Mithridates rex Ponti iam ſenex, cibum capturus, non accumbebat, verum ſtans veſcebatur. *Rauiſius.*

Socrates de Piore monacho Ægyptio in deſerto Thebaidis ex Euagrio retulit, ambulando eum cibum capere conſueuiſſe. Interrogatum autem, Quamobrem ſic veſceretur? alias reſpondiſſe, Nolle ſe cibi tanquam operis aliquid neceſſarij facientem vti, ſed malle neglectim & obiter, alias verè: Ideò, ne inter veſcendum corporalia aliquid delectationis anima perciperet. *Socrates lib. 4. cap. 23.*

ALIMENTORVM

Præparationem, Cocturam, Conditvram.

Heroes ſimplici & frugali aſſueti, vt pugiles victui (qui cibo omnes illecebras accitas & ſuperuacaneas detrahebant, adeò vt ne piſcibus quidem vterentur) cùm ſtatiua ad Helleſpontum haberent, non ſuſtinuerunt abſque ſale carnes guſtare: quare ſalem ſolum reſtati ſunt pulmentum, quod reiici nequeat, eſſe. Vt enim colores ad mouendum, lucem, ita ſapores ſalem ad excitandum deſiderant ſenſum. *Plutarchus lib. 4. Conuiual. quæſt. 4.* E

Anacharſis apud *Ciceronem lib. 5. Tuſcul. quæſt.* ſuam abſtinentiam oſtendens, ait: Mihi pulmentum fames, cubile ſolum, veſtis Scytharum tegmen eſt.

Inter pulmenta Laconum prima laus erat iuri nigro: quare carnes non petebant maiores natu, quas iunioribus permittebant: ipſi decuriati iure veſcebantur. Fama eſt quendam regem Ponti, huius iuris gratia coquum Laconicum comparaſſe; mox guſtu offenſo, ſubieciſſe coquum, Hoc ius parandum rex eſt iis, qui in Eurota lauerunt. *Athenæus lib. 4. c. 4. & 5. & Plutarchus in Lycurgo, & in Laconicis. Marc. Tullius Tuſcul. quæſt. lib. 5.* ſcribit, Dionyſium tyrannum Syracuſanum Spartæ in Phiditiis cœnauiſſe, & à cœna negaſſe, ſibi nigrum illud ius, quod cœnæ caput erat, placuiſſe: Tum qui illum coxerat, reſpondiſſe: Minimè mirum ſi diſplicuiſſet, condimenta enim deeſſe, ac Dionyſio roganti, Quæ tandem illa? Labor (inquit) in venatu, ſudor, curſus ab Eurota, fames, ſitis, his enim rebus Lacedæmoniorum epulas condiri. Eſt autem F ius nigrum, vt inquit *lib. 6. Pollux*, hæmatia, id eſt, ſanguiculum, id eſt, hæmation, eſſe hœdi ſanguinem putent cibo concinnatum, quod hypotrimma dicatur quoque, ac hypoſphagma. *Cælius lib. 13. c. 25 Antiq. Lect.*

Lacedæmone coquos eſſe non licebat alios, quàm carnis duntaxat. Qui verò quamuis cupediariam aliam artem nouiſſet, eiiciebatur Sparta. *Ælianus lib. 14. de Varia hiſtoria.*

Acetum & ſalem ſubminiſtrabant Lacones coquo, reliqua ex hoſtia quærere iubent. *Plut. in Præcept. ſal.*

Lacon quidam ingreſſus diuerſorium, caupoui dedit obſonium, vt appararet. Quum ille poſceret caſeum, acetum & oleum: Quid, inquit, Lacon, ſi caſeum haberem, iam non egerem obſonio? Εἰ τυρὸν εἶχον, οὐκ ἂν ἐδεόμην ὄψου. Campo caſeum & oleum petebat ad condiendum piſcem; at Lacon ſuperuacuum exiſtimabat, cibum cibo miſcere: quum alter per ſe ſatis eſſe poſſet. *Plutarchus in Laconicis, & Oratione 1. de Eſu carnium.*

Romanos diu non pane, ſed pulte victitaſſe, piſtriníſque per annos CC. vſque ad Perſicum bellum, nullos habuiſſe, conſtat. Fiebat autem puls ex aqua, frumenti & fabarum G aut hordei farina, quam in ſacris oblationibus deorum pro victima adhibebant. *Alex. ab Alex. lib. 3. c. 11.*

M. Curius Dentatus, cum à Samnitum legatis audiretur, rapa ſibi parare obſonium inuentus eſt. De eo *Iuuenal. Sat. 11.*

——cuius paruo quæ legerat horto
Ipſe focis breuibus ponebat oluſcula, quæ nunc
Squalidus in magna faſtidit compede foſſor.

Apollonius Abbas panem, olus, herbas edere ſolebat: ſed ita ſaoè, vt ea ſale condiret, vel aceto maceraret: coctum guſtauit nihil. *Marulus lib. 4. c. 2.*

Theonem monachum cruda comediſſe accepimus, nec ignis opera vnquam vſum. *Idem.*

Palæmon monachus in Thebaidis deſerto habitans celebri Paſchæ die Pacomium contubernalem ſuum rogauit, vt ſolito largiùs obſonaret. Coxit ille olus, oleóque & ſale condiuit. Sed poſita menſa, Palæmon ſuſpenſus parumper ſtetit, ingemuit, lacrymas effudit: & Dominus meus, inquit, crucifixus, felle & aceto potatus eſt, & ego oleum edam? Auertentem ſe ac lugentem, Pacomius hortabatur vt ſumeret, & illam olei H lautitiam non tam ſibi quàm feſti ſolennitati concederet: tantum profecit, vt nec ipſe aliud guſtarit, quàm quod conſueuerant, panem ſcilicet cum ſale, aquámque frigidam. Sic refecti Deo gratias egère, hoc tantùm feſto tribuentes, quòd eſcas tunc ſapidiores parauerint, quàm comederint: adeò oleum in cibo ſumere, luxuriæ deputabant. *Ibid.*

Richarius confeſſor panem comedebat hordeaceum, quem aſpergebat cinere, ne præ ſe ferret ſuauitatẽ. Aquam lacrymis ſuis tepefaciebat; eáque faciebat balnea, quibus abluebat leproſos, & ſe poſtremùm. *Rauiſius.*

Mixtionem.

Ion poëta ſcripſit, vatem quendam Palamedi prædixiſſe, Græcos nauigaturos, qui tres cyathos ad vnum biberent *Athenæus lib. 10.*

De modo miſcendi vini Veterum, *Athenæus libro 10. cap. 8. & 9.* Item de modo propinandi eorundem, *idem cap. 10.*

Aiunt cùm purum in cœnia vinum datur, omnes Deum

Sospitem optare bibenti. Cùm verò post cœnam aqua mixtum A sumitur, Iouem inuocari Saluatorem: Nam purè vini potus ad insaniam redigit: aqua Iouis mixtus, voluptatem lætitiámque affert, & prohibet insaniam. *Diodorus lib. 4. c. 1.*

Diuisionem, Distributionem.

Prisci epulantes, suam quibusque conuiuis obsoniorum portionem separatim diuisámque apponebant. Quam rem cumulate persequitur *Zenobius in Parœmia*, [illegible]. & *Plutarchus Sympoſiacorum lib. 2. ſegmento 10.* Probatque *ex Homero Athenæus lib. 1. & 14.* [illegible] *Brod. in 2. Epigr.* Proinde cœnas [illegible] vocabant, conuiuas [illegible], distributores [illegible], à [illegible], id est, dispertiendo & distribuendo. Apud Lacedæmonios [illegible], id est, carnium diuisores erant non vulgares, sed primarij viri: vt etiam Lysander ab rege Agesilao carnium diuisor in Asia creatus fuerit. At tunc demùm partitiones explosæ fuerunt, postquam irrepsit in cœnas luxus. Neque enim facile erat scilicet bellaria, mellita, lactaria opera, quæ [illegible] dicunt, condimenta, B diuersósque cupediarum & esculentorum missus partiri: sed ex impotenti circa ista ingluuie & propinatione portionum æquabilitatem proiecerunt. Argumento est, quòd sacrificia etiamnum & cœnæ publicæ ob simplicitatem victus, & sinceritatem portionibus fiant. Ita partitionem qui refert, simul reuocat frugalitatem. *Plut. lib. 2. Conuiual. quæſt. 10. Seleucus apud Athenæum lib. 1. cap. 10.* inquit, [illegible], splendidum apud Homerum conuiuium literarum mutatione esse diætam, nec à diuidendo dici, sed à frugalitate.

Mos est apud Galatas, vt panes complures fractos sursum in mensis apponant, vt *Philarchus lib. 6.* testatur, carnésque ex lebetibus excerptas, quas nullus priùs gustare audet, quàm regem viderit aliquid attingere appositorum. *Athenæus libro quarto, cap. 13.*

Copiam.

Cyrus puer rogatus ab auo Astyage, Vtrum pater ipsius Cambyses inebriaretur aliquando? Minimè verò, respondit, etenim [illegible], sic bibit, vt sitire desinat, vel certè adhuc sitiens desinit. *Xenophon lib. 1. Pædia.*

Apud Arabes, cùm longiori potu indulgerent, nemini supra duodena pocula habere, fas erat. *Alex. lib. 5. cap. 21.*

C Vinum Græcum semel tantùm etiam in lautissimis conuiuiis apponere solebant veteres Romani, quorum conuiuia iucunda magis, quàm profusa forent. Primúsque diuus Cæsar triumphalibus cœnis, quatuor vini genera, præter instituta maiorum, dicitur apposuisse, Falernum Chium, Lesbium & Mamertinum.

Apud Romanos quum apparatu magnifico exquisitissimæ epulæ dabantur, trinis ferculis, sequutis mox temporibus etiam senis cœnam exhibuêre: idque ipsum luxuria erat: quomodo Augustus conuiuia inisse fertur, quibus non ampliùs trinis ferculis, aut quum abundantissimè, senis conuiuabatur: *Alexandro lib. 5. cap. 20.*

C. Iul. Cæsarem vini parcissimum fuisse, nec inimici negauerunt. Vnde dicebat M. Cato, Vnum ex omnibus Cæsarem ad euertendam Rempubl. sobrium accessisse. *Suetonius.*

Fridericus III. Imperator extra cœnam nunquam vtebatur vino. In cœna lectissimum bibebat, & id aqua perdomitum. Leonoræ Augustæ, quæ paterna in domo nunquam vinum gustasset, suadebant medici in Germania, regione frigida, si mater fieri vellet, vinum biberet. Quod cùm accepisset Fridericus: Abi, inquit Æneæ Syluio, atque Imperatrici dicito, sterilem me D coniugem quàm vinosam malle. Proinde me si amat, vinum oderit. Ad id nuncium Leonora: Etsi viri iussioni tam libenter pareo quàm viuo, si tamen vini vsum mandauerit Imperator, mori optauerim, quàm parere. *Æn. Syluius lib. 2. Com. in Panormitan.*

Aſſumptionem.

Pythagoræi lautissima fercula sibi proponi patiebantur. Ipsi interim eà à famulis absumi conspicientes, frugalissimis contenti erant. *Plut.*

Socrates vt sitis vehementiam moderaretur, ab exercitio non antè bibebat, quàm cadum aqua ex puteo hausta impleuisset, & effudisset. *Plutarch. de Garrulitate.*

VASA.

Apud Athenæum lib. 11. refert *Xenophon*, apud Persas fuisse vetitum, ne [illegible] inferrent in conuiuium (id apparet fuisse vasculi genus, quo vinum è cratere ministri eff[illegible] E thum) id factum est, ne supra modum bibentes, & animi & corporis viribus destituerentur, & addit, eum morem adhuc apud illos seruari: nec enim inferri prochoidas, sed nihilò seciùs tantùm illos bibere, [illegible], id est, pro eo quod non inferuntur prochoides, ipsi efferuntur, posteaquam non ampliùs possunt exire saltantes. *Erasmus in Adagiis.*

Agathocles nunquam sine fictilibus cœnauit, memor paternæ obscuritatis, quòd figulo patre genitus foret. *Diodorus.*

LOCVM, TRICLINIVM, MENSAM.

Lacones angustam mensam habent, quò propulsantes industria sua famem ad audendum concitentur, & ad dolos concinnandum. Id cibi penuriæ munus est, atque ideò erat angusta mensa, vt assuescerent saturitatem vitare, & tolerare famem posse. Ita namque ad expeditiones etiam aptiores fore censebant, si per inediam valerent laboribus sufficere: temperatioresque & frugaliores, si perdiu exigua impensa degerent. Item eò quòd non desiderarent pulmentum & quemuis pastum caperent, putabant corpora salubriora reddi, spiritúmque cibi defectu non coactum in profundum & latum attollere in sublime corpora, præterea pulchra reddere: quòd graciles & exiles habitus, ad membrorum conformationem magis du- F ctiles sint, cùm sagi nati reluctentur suo pondere. *Plut. in institutis Laconicis.*

Fuit illa simplicitas antiquorum Romanorum in cibo capiendo, humanitatis simul & continentiæ certissima index. Maximis enim viris prandere cœnare in propatulo verecundiæ non erat: nec sane vllas epulas habebant, quas populi oculis subiicere erubescerent: erant enim adeò paucis contenti, vt frequentior apud eos pultis vsus quàm panis esset. Ideóque in sacrificiis, mola, quæ vocabatur, ex farre & sale constat: exta farre sparguntur: & pullis, quibus auspicia petuntur, puls obiicitur; primitiis enim ex libamentis victus sui, deos eò efficaciùs, quò simpliciùs, placabant. *Val. Maximus lib. 2. cap. de Inſt. antiq. Plinius lib. 18. cap. 8.*

FINIS. CVR. FRVGALIA.

causâ

SAPIENTIÆ, ERVDITIONIS,

STVDIORVM.

Bartolus legum commentator ad pondus comedebat, vt haberet intellectum benè dispositum. *Lud. Romanus in ſing. 719.* G *Quæro à te.*

Henricus Glareanus cùm à quodam importunius in conuiuio vrgeretur, vti propinanti satisfaceret: Ecquem verò tu me esse putas, inquit? Cùm is, Virum probum atque doctum, respondisset: Ego, ne cane meo sim indoctior, quàm diu sitio, tamdiu bibendum esse scio. *Thoma Plateri acroama.*

RELIGIONIS.

Seleucus non fuisse Antiquorum morem attestatur, aut multum vinum bibere, aut aliud suaue sumere, nisi id deorum gratia fieret, vnde [illegible], [illegible] & [illegible] nominarunt. Has quia propter deos se ebriores esse oportere ducebant, illas quia deorum gratia congregabantur & conueniebant: hoc est enim conuiuium lautum. At [illegible], inquit Aristoteles, est in sacrificiis vino vti [illegible]. *Athenæus lib. 1. capite 1.*

PRVDENTIÆ, VIGILANTIÆ.

Iudith, cùm ad interficiendum Holofernem properaret, Abræ suæ ascoperam vini, vas olei, polentam, palathas, panes & caseum imposuit, & profecta est, vt institutum absolueret. *Iudith 10.*

Leotychidas primus, requirenti, Qua de causa parci iri Spartiatæ sint? Ne alij, inquit, pro nobis consultent, sed pro aliis nos. H *Plut. in apoph.*

Alexander Magnus, cui crapulam nonnulli & temulentiam improperant, habebat hoc, magnus vt esset in rebus gerendis siccus, non imperij licentia ebrius, vel bacchabundus: cuiùs alij exiguæ partis compotes vbi eam gustauerunt, temperare sibiipsi non valent. *Plut. Oratione 2. de Alexandri fortuna vel virtute.*

Epaminondas, cùm festum diem Thebana vrbs ageret & omnes crapulæ studerent: occurrit familiari cuidam sobrius atque mentis compos. Illo admirante, quid ita solus ambularet? Quò liceat (inquit) omnibus vobis perbacchari. *Plutarchus in eius vita.*

Romulus (vt recitat Lucius Piso, qui Romuli regia vitam scripsit, A ſcripſit, in primo Annali) cùm ad cœnam fuiſſet vocatus, pauxillum bibit, quia poſtridie negotium haberet. Dicente quodam: Romule, ſi id omnes faciant, vilius erit vinum. Reſpondit: Imo verò carius, ſi quantum quiſque volet, bibat: nam ego bibi quantum volui. *Gellius l. 11. c. 14.*

HOSPITALITATIS, VRBANITATIS.

Cleomenis, Leonidæ filius Spartanorum regis, cœna quotidiana: triclinio erat per quam reſtricta & Laconica. Quod ſi legatos vel hoſpites exciperet, lecti duo alij adiiciebantur, & menſam inſtruebant miniſtri paulò ſplendidiorem, non condimentis, vel bellariis, ſed fercula vt pleniora eſſent, & generoſius vinum. Etenim caſtigauit aliquando amicum quendam, cùm intellexiſſet, hoſpitibus inuitatis, nigrum ius eum & offam pro Laconicorum more conuiuiorum apposuiſſe. Negauit enim in his vel apud hoſpites nimium Laconicè agendum. *Plut. in Cleomene.*

Circa victum C. Oppius adeo indifferentem docet C. Iul. Cæſarem fuiſſe, vt quondam ab hoſpite conditum oleum, pro viridi appoſitum, aſpernantibus cæteris, ſolum etiam largiùs dicat appetiiſſe, ne hoſpitem aut negligentiæ, aut ruſticitatis videretur arguere. *Suetonius.*

CONSVETVDINIS.

B Epaminondas cum collegis epulans ſuper bibit acetum: ſciſcitantibuſque, An id ad ſanitatem conferret? Haud ſcio, inquit: ſed ad reminiſcendum domeſtici victus ſalubre eſſe, id verò ſcio. *Plut. l. 2. Quæſt. conuiual. 1.*

SANITATIS, VALETVDINIS.

Paulus ad Timotheum: Noli adhuc aquam bibere, inquit, ſed modico vino vtere, propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Cui propter aduerſam valetudinem modico vino vti præcipit, eum dum ſanus eſſet, aqua vium fuiſſe oſtendit. Sed etiam malè affecto paucitatem, non copiam imperat: quòd ſcilicet, ad dirigendam ſtomachi cruditatem ſatis ſit, non quo etiam ſopita genitalium voluptas excitari poſſit, ne corporis remedium vertatur in animæ perniciem. *Marulus lib. 4. cap. 2.*

Calliſthenes in calumniam apud Alexandrum incurrit, quod effuſionem vini in cœna viſum eius moleſtè ferret. Quippe ea licèm quoque Alexandri dictum, qui grandis erat, vt ad eum peruenit, reieciſſe ferunt, nolle ſe ab Alexandri calice hauſto, C Æſculapio (Bacchi comite) opus habere. *Plut. l. 2. Quæſt. conuiual. 6. & Athen. l. 10. c. 11.* D

Pompeio laboranti turdum præſcripſerant medici ſumere. Qui cùm quæreretur, nec inueniretur, quod eſſet intempeſtiuum, dixit quidam, reperturos apud Lucullum, qui per totum annum eos aleret. Itane verò, niſi Lucullus, inquit, luxuria diflueret, non viueret Pompeius? miſſoque facto medico, quæ ſ[illegible] obuia erant cœpit. *Plut. in Apoph. & An ſeni ſit reſp.*

C. Sentius prætor Chium vinum in domum ſuam illatum dicebat tum primùm cùm ſibi cardiaco medicus dediſſet. *Plin. lib. 14. c. 14.*

Scribit primò Canonis Auicenna, ſolitos Antiquorum ſemper paucos manè tantùm carnibus veſci, ac cœnæ modo pedem adhibuiſſe. *Cælius l. 28. c. 2. Antiq. Lect.*

Temperatus adeò fuit in victu Galenus Medicus Pergamenus, poſtquam certam tuendæ ſanitatis rationem iam animaduerterat, vt nunquam poſtea ob eam in victu neglectam ægrotarit.

H Rogatianus nobilis Senator à Porphyrio laudibus celebratur, omnis luxus hoſtis acerrimus: qui frugalitate ſua tantùm profecit, vt quum podagra infeſtaretur prius, mox tanquam in multos annos impetratis induciis, ita conualuerit, et D [illegible] pedumque munere, non vteretur ſecus ac quilibet [illegible] Qua quidem re factum eſt, vt verè ſinceritatiſque philoſophantis inſigne eſſet ac haberetur exemplar. *Cælius. 7. c. 22. Antiq. Lect.*

Ioannes Pontanus vno ſolo ferculo contentus erat, eoque parciſſimè. Rogatus quia in cibo abſtineo reſpondit, vt à me medici amicos hoc ipſo Calliſthenem [illegible]. *Ægid. Corrozetus de dictis & factis memorab.*

ROBORIBVS.

Starcatherus Danus pugil nunquam delicatam indulſit, ne pectori ipſum fortitudinis vinculum, continentiam, luxuriæ vitio diſſolueret. *Saxo l. 6.*

Benefactum Vecchoſidis ſapientis præcep. regem Ægyptiorum, dicunt in diſtribuendo exercitu profectum, comeatu in locis deſertis [illegible] cogentem eſſe cibum

vilem ab idiotis, qui forte occurrebant, ſumere. Quo lætatus, cùm præter modum ſuauis viſus eſſet, abominatus eſt Menam, E qui primus regum ſumptuoſiori cibo eſſet vſus. Adeò autem ei tum cibus, tum potus, tum lectus humilis cordi fuit, vt hoc in libris ſacris inſcribi imperarit, ac Thebis in templo Iouis poni. Eam ob cauſam nullam Menæ gloriam ad poſteros manaſſe ferunt. *Diod. l. 1. c. 4. Plut. com. de Iſide.* Technatim regem Bacchoris patrem legit.

SECVRITATIS.

Veteres non ſolùm eſcam, verùm etiam animantis cædem innoxij pro facto execrabili habuere & nefario. Multitudine verò animantium cùm ſubacti eſſent, & oraculo quodam, vt aiunt, Delphico moniti, vt fructibus ſubuenirent, qui corrumpebantur, adorti ſunt ea immolare. Attamen perculſi adhuc & formidantes, ſacrificare vocabant ἔρδειν ἢ ῥέζειν, facere & agere: quaſi magni quid agerent, cum, quod animatum eſſet, immolarent. Obſeruant autem in hanc vſque diem diligenter, ne mactent: niſi quod, cum immolant, annuat: vſque eo religioſi ad omnem [illegible] erant. Nam ſi gallinis tantum omnes abſtinuiſſent, vel à cuniculis, haud licuiſſet modico tempore per illorum numerum vel vrbem colere, vel fructibus frui. *Plut. l. 8. Conuiual. q. 8.* F

Fruſtratio.

SIGNIFICATIO ET VSVS.

Fruſtratio nunc deceptionem ſignificat, nunc deiectionem ab eo quod futurum ſperabamus, vnde qui ſpe ſua excidunt fruſtrati communiter dicuntur, Græcis ματαιω dicitur. Sic *Columella l. 11. c. 1.* ſcribit, non eſſe ſupplicium grandius, quam fruſtrationem cupiditatis.

FRVSTRATIO, CONSIDERATA.

RESPECTV MATERIÆ. Fruſtratio, Inſtitutionis.

Plato in Siciliam nauigauit hac ſpe, fore vt dogmata ſua leges efficeret, & in opus educeret in Dionyſij actionibus. Cæterum Dionyſium oſtendit, ſicut librum palimpſeſtum lituratum iam plenum, ex quo tyrannidis tinctura elui ægrè poſſet, quòd eam imbibiſſet penitus. *Plut. Cum principibus eſſe philoſophandum.*

Caroli Magni cura in liberis inſtituendis & obſeruandis eximia fuit, ſed diſpar euentus. Namque & filij patri diſſimiles, Pio excepto, & filiæ ob impudicitiam infames fuere. *Auentinus l. 5. A. D. Æmil. l. 2.* G

Gormanus monachus, à Donevaldo Scotorum rege ad Northumbros, religionis propagandæ cauſa miſſus, anno ferè toto, cùm ſublimia arcana pietatis rudi populo, maiore eruditionis oſtentationis quàm pietate proponeret, abſque profectu redit, eique Aidanus ſucceſſor datus. *H. Boeth. l. 6.*

DISCIPLINÆ.

Romanus Sextius, relictis philoſophiæ cauſa honoribus vrbanis & magiſtratibus, cùm in Philoſophiæ ſtudio rurſus torqueret ſeſe, atque in principio doctrina offenderetur, penè ex bitumi quadam ſe abiecit. *Plut. in Virtutis profectu.*

Auicenna Medicus, pueri metaphyſicos libros quadrageſies euoluit, & memoriæ mandauit, neque tamen illos potuit intelligere, quoad Alpharabij libros nactus eſt. *Sorzanus in eius vita.*

IMITATIONIS.

Teleſias Thebanus in optima muſica veterum nobilium Lyricorum educatus, ad ſcenicam & picturatam animum deflectens, Philoxeni & Timothei poëmata edidicit: neque tamen in hoc genere quicquam eximij præſtitit, quòd optimam H inſtitutionem à teneris imbibitam eluere nequiret. *Plut. de Muſica.*

PERSVASIONIS.

Vide Tit. Rhetorum, qui non perſuaſerint.

Mamercus Catanæorum tyrannus vltrò ſe in fidem Timoleontis permiſerat, hac lege, vt, Timoleonte non accuſante cauſam diceret Syracuſis. Ductus Syracuſas, & in concionem progreſſus, orationem, quam iam pridem commentatus fuerat, exorſus eſt dicere. Verùm obſtrepente ſibi populo, concionem cernens implacabilem, abiecto pallio medio ſe proripuit theatro, atque impetu in vnum ex cuneis, ad necem ſibi conſcindendam illiſit caput. Atqui non obtigit ei hic exitus: ſed ſpirans adhuc abſtractus, more latronum eſt plexus. *Plut. in Timoleonte.*

PRECVM.

A ☞ *Conſule Tit. Preces non exauditæ.*

CVSTODIÆ.

Ἡ Φάνου θύρα, id eſt, Phani oſtium, prouerbio accinebatur, vbi quis fruſtra ſeruaſſet aliquid. Natum aiunt à Phano quodā vſurario, vel vt alij dicunt, cæco, qui cùm cellæ penariæ oſtium ita obſtruxiſſet, vt citra ſtrepitum non quiret aperiri, tamen à muſtio apertum eſt, ſublatúmque penu. Alij narrant, huic Phano vxorem fuiſſe parum ſpectatæ fidei, quam quòd is haberet adulterij ſuſpectam, atrij fores ſic occluſit, vt non niſi cum ſtridore ſonitúque poſſent aperiri. Verùm illa cùm per tegulas reciperet adulterum, vicini per iocum dicebant, ἡ Φάνου θύρα. *Eraſm. in Adagiis.*

OPERIS MAGNIFICI.

Periander Iſthmum tentauit perfodere. Mirantibus cœpti audaciam, reſpondit: Μελέτη τὸ πᾶν, id eſt, Cura omnia poteſt. *Laert. & Eraſm. in Adagiis.*

Cleopatra poſt cladem Actiacam opus aggreſſa eſt audax & grande. Iſthmum, qui mare rubrum dirimit ab Ægyptio, qui etiam diſtinguere Aſiam & Africam putatur, quam maxime ab vtroque ſtringitur pelago, & coarctatur, vt non plus trecentis ſtadiis pateat in latum, adorta eſt traiicere claſſem, demiſſiſque

B in ſinum Arabicum cum magna pecuniæ vi copiis & nauibus, ſedes quærere remotas, ſeruitutem & bellum refugiens. Cæterùm quia primas naues, quæ ſubuehebantur, Arabes Petræi inflammauerunt, & Antonius exercitum terreſtrem Actiacum exiſtimauit adhuc integrum eſſe: deſtitit cœpto, atque oſtia Nili ſtationibus ſepſit. *Plut. in Antonio.*

Agrippa Iudæorum rex, muros Hieroſolymorum aduerſus omnem humanam vim inexpugnabiles facturus, Claudij principis interdicto impeditus fuit. *Ioſephus libro 19. cap. 7. Antiquit.*

INSIDIARVM.

Maxentius tyrannus Roma contra Conſtantinum Magnum egreſſus, pontem ſupra Tiberim ex lintribus ita contabulauit, vt fibulis ferreis, quibus ab vtraque ripa diſtinebatur, reuulſis, facilè ſolui poſſet, ſi quis reſcindere vellet. Præcepit autem fabris, vt cum primum exercitum Conſtantini, pontem ſui inſequendi cauſa conſcendiſſe vidiſſent, fibulas laxarent ac pontem ſecundo ire flumine finerent. Pòſt paulò Conſtantinus aciem inſtruere cœpit, qua re animaduerſa idem quoque Maxentius fecit: verùm, vt euentus ſtatim oſtendit, imperitiſſimè, nam in ripa amnis ita conſtitit, vt nemo ſuorum euadere, ne-

C mo gradum referre, & ſi opus eſſet prælium redintegrare poſſet, cùm à fronte armis, à tergo Tiberi arceretur. Adeò verò magnus erat exercitus, vt vltra, quàm proſpici poſſet, extrema acies pertineret: tanta porrò ſubſidiorum atque ordinum firmamenta erant, vt acies non porrectior, quàm robuſtior, validum murum vtrinque præberet. Acri commiſſo prælio Maxentius, vbi equitatum ſuum in fugam verſum conſpexit, & ipſe per pontem ad vrbem redire maturauit, quem ſecuti effuſè ſui, ſiue ponte ingentem molem non ſuſtinente, ſiue propter anguſtias tantam multitudinem excludente, omnes flumen præcipites abiêre. Cùm alios amnis hauſiſſet, Maxentium etiam cum equo & armis inſignibus, fruſtra conatum per abrupta ripæ vlterioris euadere, idem correptum gurgite deuorauit, & aliorum quidem corpora atque arma præceps fluuius voluendo deuexit, illum autem eodem, quo extinxerat, loco retinuit. *Sigon l. 2. Imp occid.*

Baiazetis Duces cùm in colloquium veniſſent cum Temiris ſiue Tamerlanis Tartarorum regis foſſoribus, eos promiſſis accenderunt, daturi immenſam argenti vim, ſi cuniculo

D acto in eam caſtrorum partem, vbi vinctus aſſeruabatur Baiazetes Turcorum tyrannus, emerſiſſent, cúmque inde eripuiſſent. Fodientes itaque verſus caſtra & tentorium, tandémque prorepentes, viſi à cuſtodibus, capti ſunt, & interfecti. *Chalcocondylas l. 3.*

DIGNITATIS ACQVIRENDÆ.

Hadrianus Cornetanus Cardinalis, Leonis X. mortem expectabat, ex oraculo fatidicæ mulieris, quæ conſtanter affirmarat, Fore, vt Leoni immatura morte ſublato ſuccederet vir ſenex, nomine Hadrianus, obſcuro natus loco, literarum ſtudiis Inſignis, qui ſacros honores gradatim ſola nixus virtute meruiſſet. Hæc omnia ſibi vni apertè congruere putabat. Nam Corneto, infami Tuſcorum oræ oppido, familia tenui, & propè ſordida ortus, vno bonarum literarum beneficio, ſingulas ſacrorum ordinum dignitates fuerat conſequutus. At ſicuti vetulæ oraculum fidem non fefellit, ita Cornetanum fefellit, E neque enim ipſe Leoni ſucceſſit, ſed Hadrianus ſenex Batauus, egeni opificis filius, doctrina illuſtris, poſt Leonem Pontificatum eſt adeptus. *Iouius in Leonis vita l. 4.*

THESAVRI INVENIENDI.

Inualuerat aliquando fama apud vulgus Athenienſium, in Hymetto monte magna auri fragmenta videri, quæ à formicis illic pugnacibus ſeruarentur. Itaque quidam creduli ſumptis armis exierunt illas expugnatum, qui quum re infecta, fruſtráque ſumpto labore redirent in vrbem, iriſi ſunt à cæteris ciuibus, illud obtrectatoribus αὖ δ' ἐν χρυσοχοεῖν, id eſt, Tu credebas te fuſurum aurum. Meminit huius rei *Eubulus* in fabula, cui titulus Glaucus:

Κρατεῖν ποτ' ἄνδρας Κεκροπίδας ἐπείσαμεν
λαβόντας εἰς [illegible]
Καὶ [illegible] μύρμηκας [illegible]
ὡς χρυσίου [illegible]
Quondam viros nos Cecropidas perſuaſimus,
Sumptis vt armis montem Hymettum incurrerent,
Contraque formicas irent tridui
Ferreas, vt aut fragmentula auri foſſilis
Apparuiſſent, vt aimus in Adagiis. F

Cn. Pompeio contra Domitium cum ſex legionibus in Africam à Sylla miſſo, prope Carthaginem aiunt rem accidiſſe ridiculam, Inciderant Milites aliquot in theſaurum, ac magna vi argenti erant potiti. Re vulgata, locum eum alij omnes exiſtimauerunt argenti plenum eſſe per ſuperiores Pœnorum clades ibi reconditi. Nihil igitur vti Pompeius militibus potuit, permultos dies theſauros ſcrutantibus, ſed obambulauit ridens, cùm contemplaretur tot millia in fodiendo & vertendo campum occupata: quoad depoſita ſpe, dixerunt Pompeio, Duceret quolibet, ſatis ſe pœnarum dediſſe ſtultitiæ ſuæ. *Plut. in Pompej vita.*

EXPEDITIONIS BELLICÆ.

Zelimus Imperator Turcarum, Aſtrachan Tartariæ regnum occupaturus, anno Domini 1569. 20. Martij die, ex Conſtantinopoli exercitum ingentem Turcarum 25000. equitum, & Ianizarorum 3000. eduxit: naualis claſſis centum quinquaginta triremibus & multis celocibus conſtabat. His demum omnes Hordæ Tartarorum Præcopenſium, ex mandato Imperatoris, adiunctæ ſunt, 80000. equitum excedentes. G Iunctis viribus, longiſſimo cóque periculoſiſſimo campeſtri itinere, multis fluuiis & paludibus ſuperatis, ad Azoph peruenerunt, omni commeatu prorſus conſumpto. Vix tandem per campeſtria & Hordas Tartarorum Nahaicenſium, & Circaſſorum Quinquemontanorum, infeſtiſſimo itinere, ad Aſtrachan v. Septembris peruenerunt, xxiv. hebdomadas cum fame & ſiti luctati. Vix his mille Conſtantinopolim ex toto exercitu re infecta redierunt. *Alexander Guagninus in Tartaria.*

VRBIS OCCVPANDÆ.

Cleomenes Spartanus, à Ptolemæo Philopatore in carcerem coniectus, conſpiratione cum amicis tredecim facta erumpendi, Ptolemæo fortè Canopum profecto, primò vulgauerunt rumorem, liberari eum a rege cuſtodia. Deinde quòd in more regi eſſet, vt quos erat carcere ſoluturus, cœnam his & munera mitteret: amici multa talia apparata miſerunt foris in vrbem Cleomeni, quò circumuenirent cuſtodes, quia iſta miſſa putabant à rege, quippe ſacrificauit & participauit H eis hæc liberaliter. impoſitáque corona accumbens cum amicis epulatus eſt. Fama eſt autem, maturius eum, quàm inſtituerat, ad rem exequendam erupiſſe: quòd percepiſſet, ſeruum vnum ex facti conſcijs, foris cum muliere, quam amabat cubuiſſe: ac metuens Indicium, cùm meridies eſſet, & cuſtodes ſenſiſſet ex temulentia ſopitos, induit tunicam, ac ſutura ex dextero humero aperta, ſtrictóque gladio eiecit ſe domo cum amicis pariter inſtructis. Tredecim hi erant. Hippotas, qui erat claudus, primo impetu erupit cum eis alacriter, quos vt lentius ſui cauſa pergere vidit, petiit vt interficerent ſe, neque hominem inutilem expectando cœpta corrumperent. Fortè Alexandrinorum quiſpiam equum præter ianuam ducebat. Hunc abſtulerunt, impoſitóque Hippota curſu lati ſunt per plateas, plebémque vocauerunt ad libertatem. Hinc ad arcem contenderunt eo conſilio, vt carcerem effringerent, vtetentúrque cuſtodiarum manu. Verùm muniuerant cuſtodes diligenter fores obſeratæ. Ita vbi hoc lapſus conatu Cleomenes eſt, palatus eſt vagabundus per vrbem, neque ei quiſquam adiunxit ſe, ſed fugerunt trepidaueruntque omnes. A Igitur à cœpto deſiſtens, atque ad amicos fatus: Nihil ſane mirum eſt imperare fœminas viris libertatem refugientibus: hortatuſque cunctos eſt, vt vitam deponerent, ſicut ſe rebuſque geſtis eſſet dignum. Primus Hippotas precibus à quodam ex iunioribus obtinuit, vt occideret ſe. Mox aliorum quiſque æquo & intrepidè ſeipſum interemit, præter Pantea, qui Megalopolim primus olim ingreſſus erat, cùm à Cleomene caperetur. Huic, quem Cleomenes rex ſpecie formoſiſſimum, & iuuentutis diſciplina præter æquales optimè inſtitutum amauerat, præcepit, cùm ipſum atque alios vidiſſet iam occubuiſſe, tum ſibi conſciſceret mortem. Omnibus iam humi ſtratis, accedens Panteus, & pugione ſingulos fodiens tentauit, num quis adhuc fortè ſpiraret. Cùm Cleomenem quoque in planta pedis punxiſſet, atque aduertiſſet faciem eum contrahere: oſculum illi tulit, inde aſſedit ei, hinc exanimem iam complexus, ſemetipſum ſuper eum confodit. *Plutarchus in Cleomene.*

Vitige Romam obſidente, Gothi ſilentio noctis homines per aquæ ductum interciſum immiſerunt. Qui cùm ad mœnium vrbis veniſſent, & locum eum, vnde alias in vrbem deſ- B cenſus erat, Beliſarij prouidentia obſtructum reperiſſent, lapide quodam extracto, infecta re, diſceſſerunt. Quoniam autem lumen per aquæductum viſum à Vigilibus Romanis audiuit, licet illi lupi oculum ſe vidiſſe iactarent, explorari aquæductum præcepit. Speculatores, cùm lucernarum & facium veſtigia reperiſſent, & locum notaſſent, vt lapidem extraxiſſent, dolum hoſtium renunciarunt, itaque poſt aquæductus intentiore cura eſt cuſtoditus. Vbi dolus Gothis non proceſſit, vis tentata eſt, quippe hora prandij præter opinionem ad portam Pincianam venerunt, vt, dum omnes auerſi in cibum eſſent, muros inuaderent. Quos vbi vidit Hildigerus equitum præfectus, cum ſuis occurrit, eóſque in fugam conuertit. Clamore autem excepto cùm Romani ad muros aduolaſſent, Gothi in proxima caſtra ſe receperunt. Ne vi quidem felicem euentum adepta, Vitiges iterum ad fraudem ſe contulit. Fratres duos Romanos, qui ædes prope Sanctum Petrum habebant, pecunia data corrupit, vt vinum cuſtodibus eius loci do- C narent, & potantibus eis, ſingulis poculis medicamentum ad ſoporem inducendum, quod ipſe dediſſet, infunderent: & in altera fluminis ripa lembos cum militibus præparauit, qui cuſtodibus ſomno captis, flumen tranſirent, & admotis ſcalis in murum aſcenderent, atque in eam occaſionem exercitum vniuerſum inſtruxit. Sed res ab altero fratre Beliſario prodita effectum non habuit: alter frater naſo & auribus deſectis ad caſtra Gothorum dimiſſus, ſpem eorum infirmauit. *Sigon. l. 18. Imp. occid.*

RESPECTV EFFICIENTIS

Fruſtrati, v. c.

FORTVNA, CASV.

Perſa Sitamnes mirantibus, quòd cùm dicta eius prudentiæ plena eſſent, nihil gereret proſperè, Verba ſua ait in arbitrio ſuo eſſe, in fortunæ & regis geſta. *Plut. in Apoph.*

Theagenem Thebanum qui Epaminondam, Pelopidem atque optimates pro libertate patriæ imitari ſtudebat, communis Græciæ fortuna ad Chæroneam deſtituit, vincentem iam & inſequentem, quod ſibi oppoſitum in acie fuerat, cornu. *Plut. de Virtutib. mulierum.*

D Mithridates à Lucullo virtute frequenter ſuperatus, inſidiis eum appetiit, per Adathanem quendam. Receptus ille tanquam transfuga à Lucullo in gregem equitum, cùm frequentibus excurſionibus, promptam & enixam operam exhiberet, fide acquiſita, tempus elegit: quo miſſa principia quietem omnibus caſtrenſibus dabant, prætoriúmque ſecretius præſtabant. Caſus adiuuit Lucullum. Nam qui ad vigilantem vſque admitti ſolebat, fatigatum nocturnis cogitationibus illo tempore quieſcentem inuenit. Cùm deinde, tanquam nunciaturus aliquid ſubitum ac neceſſarium, inſtare vellet, & pertinaciter à ſeruis valetudini Domini conſulentibus excluderetur, veritus, ne ſuſpectus eſſet, equis, quos ante portam paratos habebat, ad Mithridatem refugit irritus. *Front. lib. 2. cap. 5. & Plut. de Lucullo.*

PERFIDIA HVMANA.

Petrus Fulgoſius, cùm Genuæ principatum obtineret, Aragonij Alphonſi regis Siciliæ armis preſſus Carolo VIII. Gallorum regi: eius quem ipſe hoſtem habebat hoſti, vrbe atque imperio ceſſit. Cæterùm cùm Caroli miniſtri promiſſa non præſtarent, iuſto neceſſarióque colore compulſus, bellum iis E longe minore militum numero intulit, quam Galli eſſent, qui rerum in vrbe potiebantur. Igitur per muros vrbem ingreſſus Salutis anno 1459. pridie Idus martias, cum militum præfecti imperata non feciſſent, ſolutis militum ordinibus, duobus ſolis comitatus, a quibus haud multo poſt deiectus fuit, armatus atque equo inſidens infeſta haſta inter medios hoſtes viam ſtrauit: & ſolus vrbis longitudinem emenſus eſt. Poſtea quam vero clauſam portam inuenit, retro in vrbem conuerſus, multis vulneribus cum equo confoſſus, in mediis hoſtibus corruit. *Fulg. l. 4. c. 2.*

Nazzarinus Feſſæ Rex Zeiamum Mequinezæ in Mauritania regem regno expulerat. Is ad Regem Luſitaniæ Emmanuelem ſe contulit, éique fidem dedit ſe perpetuo in illius poteſtate futurum, atque perfecturum, vt quam plurimas ciuitates medio eius claſſe expugnaret. Emanuel, quod author Rex eſſet, & iuſto odio commotus, Mauro fidem adhibuit. Itaque claſſem non valde magnam feſtinanter inſtruendam curauit, eique Ioannem Meneſium præfecit anno MDVIII. Cæterùm cùm Zeiamus pro more gentis fidem fregiſſet, Azamoram vrbem quam obſederat relinquere coactus Meneſius, educta in altum claſſe, in fretum Gaditanum curſum tenuit. Quod non humano conſilio, ſed diuino motu & inſtinctu factum fuiſſe, F poſtea a multis ſapientiſſimè iudicatum fuit. Quin etiam Zeiami fraus, & Regis Emmanuelis in illa claſſe comparanda celeritas, & Azamoræ alieno tempore & paruis copiis oppugnandæ parum ſapiens cogitatio, non abſque cœleſtis numinis prouidentia, quæ Emmanuelis rebus fauebat, ſuſcepta fuiſſe videbatur. Nam dum hæc geruntur; Feſſenſis rex Arzilam obſideret, exercitum tanta diſſimulatione coëgerat, vt nemo id futurum conijcere poſſet, antè quam acies explicatas, & maximis munitionibus & bellicis inſtrumentis armatas aſpiceret. Habebat autem ſub ſignis equitum 20. millia, peditum verò millia centum atque viginti. Arzilam expugnauit, Luſitanos, qui in arcem fugerant arcta obſidione cinxit, eamque expugnaſſet, niſi Meneſius cum claſſe ſuperueniſſet. *Oſorius l. 5 rerum Emm.*

ÆTATE.

Carolus Magnus tabulas & codicillos in lecto ſub ceruicalibus reponere ſolebat, vt cùm vacuum tempus eſſet, manum effigiandis literis conſuefaceret. Sed parum ſucceſſit labor serò inchoatus. *Crantz. l. 2. Saxoniæ, c. 8.*

MORTE.

☞ *Vide Titulum, Mors immatura.*

G C. Iul. Cæſar de ornanda inſtruendaque vrbe, item de tuendo amplificandóque Imperio, plura ac maiora in dies deſtinabat. In primis Martis templum, quantum nuſquam eſſet, exſtruere, repleto & complanato lacu, in quo naumachiæ ſpectaculum ediderat, Theatrúmque ſummæ magnitudinis Tarpeio monti accubans. Ius ciuile ad certum modum redigere, atque ex immenſa diffuſaque legum copia, optima quæque & neceſſaria in pauciſſimos conferre libros. Bibliothecas Græcas & Latinas, quas maximas poſſet publicare, dato M. Varroni cura comparandarum & digerendarum. Siccare Pontinas paludes: emittere Fucinum lacum: viam munire a mari ſupero per Apennini dorſum ad Tiberim vſque: perfodere Iſthmum: Dacos, qui ſe in Pontum & Thraciam effuderant, coërcere: mox Parthis inferre bellum per Armeniam minorem, nec niſi antè expertos aggredi prælio. Talia agentem atque meditantem mors præuenit. *Suetonius*

RESPECTV EVENTVS. Huc

Fruſtratio.

FELIX, FORTVNA,

☞ *Conſide locum Felicitatis.*

Quidam à cane aberrauerat, & lapide icerat nouercam: Ne H ſic quidem, inquit, malè. Licet enim eorum quæ præter voluntatem acciderunt fortunam corrigere. Pulſus fuit in exilium Diogenes: ne ſic quidem malè. Quippe philoſophari in exilio eſt auſpicatus. *Plut. de Tranq. animi.*

Cirienſi Zenoni nauis erat vna reliqua oneraria. Quam vt accepit cum mercibus periiſſe fluctibus hauſtam, Bene ſanè, inquit, agis, Fortuna, quæ ad pallium obſoletum illud me & ad Stoam redegiſti. *Ibidem.*

A

*Fucatio. Fucus.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Fucatio à fucus venit. Fucus verò Græcè φῦκος & φυκίον, fuco dictor, eſtque genus coloris, & quia per eum color facti mutatur, ideo ſumitur vt ſit ſpecies fictionis ad mentiendum pulchritudinem, ſemper eſt peccatum. Sed non eſt mortale, niſi fiat ad laſciuiam, vel contemptum Dei. Tamen licet occultare turpitudinem cauſatam ex infirmitate, vel ex alia cauſa accidentali, *ex B. Thom. ſecunda Secundæ, q. 169. ar.* 2. Deberet ſcribi per ph apud nos, cùm Græca dictio ſit, licet conſueſcat a nonnullis per f ſcribi.

Fucus hic accipitur pro pigmento & peregrino ornatu quem, aſſumere ſolent mulieres malè feriatæ vt pulchriores videantur. Alij ceruſſam, alij purpuræ ſaniem, alij ex vtroque medicamine mixto compoſitum pigmentum exiſtimant. Græcè φῦκος, Hebr. *Puch.* Vox hæc duo ſignificat; nempe fucum, qui rubrum colorem albicanti vel pallidu admiſcet, & lapillum pretioſum, quem rubinum vocamus. Metaphoricè etiam ſumitur pro vario prætextu impiorum, ſuas turpitudines coram B Deo velare ſtudentium: vt etiam fucus & fucum facere, fraudem & decipere frequenter ſignificat. Verbum Hebr. *Cakal*, id eſt, colorauit, pinxit ſtibio aut minio, fucauit pigmento. Affine eſt verbo *Kakal*, eadem pronunciatione vtrumque manente, & ſignificat poſterius illud, ruber fuit. Fucatæ enim mulieres nouum colorem induunt.

Eſt & Fucus animal noxius, & ſimile api, non tamen mellificans, & apis ſpeciem, vt prior ille colorem, mentiens.

DETESTABILIS ADHIBITI

EXEMPLA BIBLICA.

Angeli deſertores propriè & quaſi peculiariter fœminis inſtrumentum iſtud gloriæ muliebris gloriæ contulerunt: Lumina lapillorum quibus monilia variantur & circulos ex auro, quibus brachia arctantur: & medicamenta ex fuco, quibus lanæ colorantur: & illum ipſum nigrum puluerem, quo oculorum exordia producuntur. *Tertull. l. de habitu muliebri, c.* 2.

Expugnamus nos, vt alienæ pereant! vbi eſt ergo, diliges proximum tuum ſicut teipſum? &, Nolite veſtra curare, ſed alienus? C *Idem, l. de cultu fœminarum, c.* 2.

In Deum delinquunt quæ cutem medicaminibus vngunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt. Diſplicet illis nimirum plaſtica Dei: in ipſis redarguunt, reprehendunt artificem omnium. Reprehendunt enim, cùm emendant, cùm adijciunt, vtique ab aduerſario artifice ſumentes additamenta iſta, id eſt, diabolo. Nam quis corpus monſtraret mutare, niſi qui & hominis ſpiritum malitia transfigurauit? Ille indubitatè huiuſmodi ingenia concinnauit, vt in nobis quodammodo manus Deo inferret. *Ibid c.* 6.

Scripſit in fucorum deteſtationem *Clem. Alex l. 3. Pædagog. c. 2. & refert P. Greg. Toloſ. de republ. l. 4. c.* 11. Item *S. Cyprianus l. de Hab. virg.* multa præclare ſcribit de hoc argumento. *Ambroſ. in opere Hexam. Auguſt. de ſerm. Dom. in monte.*

Maledicta illa Iezabel, audito quod Iehu Rex ingrederetur Iezrahel, depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuum & reſpexit per feneſtram, vnde ex mandato illius, præcipitata eſt, ita vt equorum vngulis calcaretur: cumque paulo poſt ſepulturæ eam mandari præcepiſſet, quia filia Regis erat, non eſt inuenta niſi caluaria, pedeſque & ſummæ manus, reliquo corpore à canibus depaſto D 4. *Reg. c.* 19.

HISTORICA.

Vt nomine, ita & moribus non multum diſſidebat à veteri illa, Britannica nuper Iezabel, Anglorum Regina, vt quæ crudelitate in ſacrorum adminiſtros & Sacerdotes Dei, priorem ſuperabat, & fucis pigmentiſque rugoſam faciem, nudatamque caluariem fictitio capillo adornabat, vt ex emta illa pulchritudine, ementitaque effigie, omnium Principum oculos à ſe pelliceret. Matris ſuæ Annæ Bolenæ ſpurciſſimi ſcorti, ingenium, & naturam ſortita. Ferunt ad eius conclaue aliquando ex nota ſibi familiaritate aduenisse admiſſum ab Heroinis, quæ in Gynecæo ancillantur, Comitem Eſſexium, dum adhuc diſcincta imparataque ſederet: eaque re adeo excanduiſſe, vt & miniſtras functione abdicaret, quod hac ratione ſeniles eius rugæ, & vulnus, caluitieſque ignota aliis, in conſpectum veniſſet. Inſinuat *L. Beyerlinck in opere Chronolog. an.* 1601. non legerat illa Anglicanæ Eccleſiæ Pontifex D. Hieronymi *Epiſt.* 98. vbi inter alia ſcribit, Erubeſcat mulier Chriſtiana, ſi naturam cogit in decorem, & carnis curam facit in concupiſcentiis, & Ambroſium non legerat, qui, deles picturam Dei ait mulier, ſi vultum tuum materiali candore obleuiſti. F Similia habet *S. Chryſoſt. orat. de pulchrit. & vxore.*

Bernardus Saccus *in hiſtoria Ticinenſi l. 1. c.* 6. obſeruat, Fœminas pleraſque Italas his diebus pigmentorum fucique aſſumptionis, colorem & venuſtatem mentiri (idem dicturus de Hiſpanis, ſi hiſtoriam ille Pecuniæ enarraſſet) & ita adoleſcentes eludere, ac bonis expilare, & inſidias eorum caſtitati ſtruere. Reſpexit eo Iulius Scaliger hoc ſuo Epigrammate:

Venale verum pectus improba mulier,
Mœchos vel vltrò prodigos emens dono,
Quæque fuco laſciuum [illegible] mento,
Mutat colorem ſeſe & ipſam mutat,
[illegible] ue curuo, ſeculumque derugat,
Incertum anget, expers vtraque natura.

Refert *Camer. cent. 2. horar. ſubciſ. c.* 38. Dominico Syluio Venetorum Duci vxorem fuiſſe, Nicephori Botoniatæ Imp. Græcorum ſororem, excellente formæ, ſed quam fucis & odoribus perfundebat, adeo delicata, vt nunquam aliter quam aqua è rore cœleſti collecta, aut roſacea faciem manuſve ablueret, cibum non niſi minutim conciſum fuſcinulis aureis ori ingereret. Verum eamdem Dei iuſto iudicio ita fœdo morbo ſub vitæ finem præoccupatam, vt toto corpore teterrimus & exitialis erumperet fœtor, quem ex nimia mollitie generatum prudentiores æſtimabant. F

Mulierem etiam caſtiſſimam ſe nimium ornantem, & mollitie diffluentem, non carere impudicitiæ ſuſpicione, teſtis eſt Claudia Veſtalis, quæ vt canit *Ouid. 4. Faſtor.*

Caſta quidem, ſed non eſt credita: rumor iniquus
Læſerat, & falſi criminis acta rea eſt.
Cultus, & ornatos variè prodiſſe capillos
Obfuit, ad rigidos linguáque prompta ſenes.

Laudat Clemens Alexandrinus *l. 2. Pædag. c.* 10. & admiratur ciuitatem Lacedæmoniorum, quæ ſolis meretricibus floridas veſtes, aureumque mundum geſtare permiſit, quanto magis fucos, & odores?

Meminerint [illegible] fucati illi, nam etiam viri hac in re fœminas vincunt, & maſculam ſuam virtutem eneruant; quod Deus per Iſaiam minatur c. 3. Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion; & erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro criſpanti crine caluitium, & pro faſcia pectorali cilicium. Legant de toto hoc argumento *Clem. Alex. l.* 3. G *Pædag. c. 2. & 3. Greg. Nazianz. Carmine de ornatu muliebri. Chryſ. hom. 4. in 1. ad Timoth. Iſidor. Peluſiota l. 2. Epiſt* 53.

FVCVS REPREHENSVS, ET DETECTVS

Olim quoque apud Ethnicos reprehenſas mulieres, fucum & vnguenta adhibentes, ac naturæ defectum arte ementiente compenſantes, ex Plauto conſtat *in Moſtellaria.* vbi ita ſcribit.

Mulier rectè olet, vbi nihil olet.
Nam iſtæ veteres, quæ ſe vnguentis vnctitant interpoles,
Vetulæ edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt;
Vbi ſe ſudor cum vnguentis conſociauit: ilico
Itidem olent, quaſi cum vna multa iura confudit coquus.

Quidam mulierem *καλλωπιζομένην* hoc dilemmate taxauit. Si pulchræ ſunt, ſufficit natura: non contendat ars, vt eam perficiat: Si turpes ſunt, id quod apponent, deformitatem arguet.

Nicoſtrati præceptum eſt: Sana mulier non illinatur fuco, nec vtatur ceruſſa, neque oculorum pictura, aut alio pigmento.

Nota eſt hiſtoria Phrynes conuiuij. Erat Phryne mulier formoſiſſima, alij verò ſcortum nobile apud Græcos volunt fuiſſe; quæ cum in celebri conuiuio pluribus matronis comitata reſediſſet, & aduerteret omnes ceruſſa pigmentiſque venuſtatem & formam mentientes, iocum quemdam adinuenit, quo omnes facerent, quod illam facere conſpexiſſent, annuunt, tum illa manum aquis immerſam fronti admouet, & cutem fricat, H erubuêre quæ aderant; at conuiuæ vrgere, idem etiam præſtarent. Igitur & hæ manum aquæ immerſam ad frontem admouent, quando per lituram fucorum, erant enim omnes fucatæ, defluens aqua, & rugas & hiſpidam atramque pellem detexit, omneſque deformes reddidit, cum interim Phryne naturali formæ pulchritudine decora, diluta facie appareret ſpecioſior.

Nathan Chytræus laruatam hanc pulchritudinem deſcripſit his verſibus:

Turpis anus cupiens formoſior eſſe videri,
Ætas quam pariter, rugáque fœda facit;
Ora genaſque linit fuco frontemque ſenilem,
Ad ſpeculumque ſibi ficta puella placet.

Sed

A *Sed ſimul ardentes ac ſolis contigit æſtus,*
Ille ementitus mox color omnis abit.
Tum facies rugoſa manet, maculæque pudendæ
Conſpicua cunctis cragenaſque notum.
Et quo fucus erat ſpiſſus mage turpior ipſa
Redditur hæc facies, & mage ſcabra cutis.

☞ *Conſule Tit. de Veſtibus & Veſtitu. Item locum de Luxu, vbi multa ex profeſſo de Fuco capillorum, veſtium, pilorum &c.*

APOPHTHEGMATA.

Chius quidam ætate prouectus, venit Lacedæmonem: & cùm alias turgeret ſuperbia, propter ſenectutem reuerenter habebatur, proinde canos occultare conabatur tinctura. Itaque cùm in conſpectum Lacedæmoniorum reduxiſſet; offenſo tali capite, expoſuit quorum gratia veneret. Conſurgens itaque Archidamus Rex Lacedæmoniorum: Quid inquit; hic ſani diceret, cuius non ſolum animus, verum etiam caput fucis contaminatum eſt? Et exploſit eius dicta, ingenium Chij redarguens, ex iis quæ oculis cernebantur. *Aelian. l. 8. var. hiſt.*

Philippus Macedo quendam ex Antipatri amicis iudicum numero adſcripſerat. Quem cum intellexiſſet, tingere barbam
B & capillum, illico eo munere ſubmouit, dicens: Qui in capillis fidus non eſſet, eum muneribus gerendis, non videri dignum cui fideretur. Luſit Homonymia vocis. Fuco vtebatur in tingendis capillis: vbi parum erat lucri: multò magis vſurus fuco in publicis negotiis, vbi ex dolo aliquando multum prouenit emolumenti. *Plut. in Apoph.*

Martialis *Epigrammate 43 lib. 2.*

Mentiris iuuenem tinctis Lætine capillis,
Tam ſubito coruus, qui modo cygnus eras.
Non omnes fallis: ſcit te Proſerpina canum,
Perſonam capiti detrahet illa tuo.

Fuga.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Fvga eſt velox curſus. Græcè [illegible], ἀποφυγὴ, vel φυ. Ad Dorice. Hebr *Manos*, à radice *Nos*, cum curſu, & celeriter diſceſſit. Fuga alia licita eſt & honeſta, alia illicita & ignominioſa.

C ### FVGÆ LICITÆ EXEMPLA

S. SCRIPTVRÆ.

Rebecca intellecto quod Eſau aduerſus fratrem ſuum Iacob inſurgeret, & illius vitæ inſidiaretur, vocans Iacob filium ſuum dixit ad eum: Ecce Eſau frater tuus minatur vt occidat te: nunc ergo fili mi, audi vocem meam, & conſurgens fuge ad Laban fratrem meum in Haran: habitabiſque cum eo dies paucos, donec requieſcat furor fratris tui, & ceſſet indignatio eius. *Gen. 27.*

Idem Iacob relicta domo Laban, acceptiſque vxoribus ſuis Lia & Rachele, omnique ſubſtantia ſua ſublata, quam in Meſopotamia acquiſiuerat, perrexit ad Iſaac patrem ſuum, noluitque confiteri ſocero ſuo quod fugeret. *Gen. 31.*

Ioſeph ſublatus in domum Putipharis Eunuchi Pharaonis, fugit è manibus dominæ ſuæ, apprehendentis laciniam veſtimenti eius, & in illius concupiſcentiam depereuntis. *Gen. 39.*

Moyſes occiſo Ægyptio, poſtquam intellexiſſet quod Pharao vitæ ſuæ immineret, fugiens de conſpectu eius: moratus fuit in terra Madian. *Exod. c. 2.*

Michol vxor Dauid ſignificauit illi quod Saul eum quæreret
D interficere, ac miſiſſet apparitores qui eum raperent. Verum illa poſuit in lecto ſimulacrum: Dauid autem fugiens ſaluatus eſt, & venit ad Samuel in Ramatha. *1. Reg. c. 19.*

Ieſus Chriſtus multiplicatis quinque panibus & duobus piſcibus, cum cognouiſſet, quia viſo miraculo attoniti venturi eſſent vt eum raperent, & facerent Regem, fugit in montem ipſe ſolus. *Ioan. 6.*

Idem diſcipulis, & ſe ſequentibus dixit, cùm vos perſequentur in ciuitate illa, fugite in aliam. *Matth. c. 10.*

Cùm Iconij factus fuiſſet impetus Gentilium & Iudæorum cum ſuis Principibus, vt Apoſtolos contumeliis afficerent, & lapidarent, confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ, & ibi euangelizabant. *Actor 13.*

Saulus dum ſpirans minarum & cædis in diſcipulos, circumfuſus luce de cœlo, in Paulum mutatus, & ex zelatore legis Iudaicæ factus vas electionis, à Iudæis quos in dies confundebat, ad necem expetitus, per murum ciuitatis Damaſci in ſporta à diſcipulis dimiſſus, euaſit manus inſidiantium. *Actor. c. 9.*

Eleganter *Cyprian.* Nemo, cùm populum noſtrum fugari conſpexerit metu perſecutionis & ſpargi, conturbetur, quod collectam fraternitatem non videat, nec tractantes Epiſcopos
E audiat. Simul tunc omnes eſſe non poſſunt, quibus occidere non licet, ſed occidi neceſſe eſt. Vbicunque in illis diebus vnuſquiſque fratrum fuerit à grege interim neceſſitate temporis corpore non ſpiritu ſeparatus, non moueatur ad fugæ illius horrorem, nec recedens & latens deſerti loci ſolitudine terreatur. Solus non eſt, cui Chriſtus in fuga comes eſt. *ep. 56. ad Thibaritanos.*

Et iterum: Qui exit de Babylone & recedit, delicti particeps non fit. Plagis verò & ipſe perſtringitur, qui ſocius criminis inuenitur. Ideo dominus in perſecutione ſecedere & fugere mandauit, atque vt id fieret, & docuit & fecit. Nam cum corona de Dei dignatione deſcendat, nec poſſit accipi niſi fuerit hora ſumendi, quiſquis in Chriſto manens interim cedit, non fidem denegat, ſed tempus expectat. Qui autem cum non ſeceſſerit cecidit, negaturus remanſit. *Idem ſerm. de lapſis*

EXEMPLA HISTORICA.

FVGERE.

QVOS. Vipura

Nouercas.

F Phryxus & Helle frater & ſoror nati ſunt Athamante Æoli filio & Nephelæ. Quæ poſtquam furore correpta in ſaltus & ſolitudines abiit, Athamas Inum Cadmi duxit. Huic cùm odioſi eſſent Phryxus & Helle, priuigni nempe nouercæ, operam per matronas omnes regni dedit, vt fruges corrumperentur. In remedium horum malorum cùm miſſi eſſent qui Apollinem conſulerent, Ino illos oraculum ementiri coëgit, depoſci à numine Nepheles liberos: quorum miſerata Iuno, arietem aureum miſit, quo per mare veherentur. Helle in mare decidit, quod Aſiam & Europam interſecat, déque eius nomine Helleſpontus nominatur. Phryxus per Propontidem & Boſphorum Thracium, dextramque Ponti Euxini oram delatus eſt in Colchos. Hic cùm terram tenuiſſet, arietem mactauit Ioui, pellem verò auream Marti ſacrauit, in templo à ſe condito. *Apollonius* tamen *l. 4.* non Marti erexiſſe templum ſcribit, ſed Διὶ φυξίῳ id eſt, Ioui fugio, hoc eſt, fugæ, ſeu comiti, ſeu duci. *Diod. l. 5.*

Hoſtes.

Hercules Troia rediens, nauibus fractis vna ſola ad Coon eiectus, cum Antagora paſtore luctatus, cùm Meropes paſtori,
G Græci Herculi auxilium ferrent, multitudine tandem oppreſſus, fugiens ſub amictu mulieris Threiſſæ abſcondit ſe Superatis poſt Meropidis, vxorem ducens Alciopi filiam, veſtem pictam induit in memoriam latebræ. Quo loco commiſſa fuit pugna, ſacerdos rem diuinam poſtea veſte muliebri indutus faciebat, & ſponſi ſponſas veſte muliebri tecti complectebantur. *Plut. in Græcis quæſt.*

C. Cornificius poëta, Virgilij æmulus, à Militibus deſtitutus interiit, quòd eos ſæpè fugientes, Galeatos lepores appellaſſet: *Euſebius in libro Temporum.*

Ad Actium Ambraciæ promontorium M. Antonius prælio nauali cum Auguſto decertabat. Æquo adhuc marte Cleopatra cum LX. nauibus aufugit (vt quæ claſſe depugnandum ob id vnum cenſuerat, vt facilè effugere poſſet) Eam fugientem videns Antonius, perditus cum quinque nauibus ſecutus eſt, proditis & derelictis iis, qui pro ſalute & imperio eius non timidè decertabant. *Plut. in Ant.*

C. Caligula aduerſus Barbaros minaciſſimus, cùm trans Rhenum inter anguſtias denſumque agmen iter eſſedo faceret, dicente quodam, non mediocrem fore conſternationem, ſicunde hoſtis appareat, equum illicò conſcendit: ac propere verſus H
ad pontes, vt eos calonibus & impedimentis ſtipatos reperit, impatiens moræ, per manus ac ſuper capita hominum tranſlatus eſt. *Sueton.*

Cùm Galli ad Frangetum oppidum, inſtructa acie, Aragonios adoriri ſtatuiſſent: ea inſita Aragoniorum animis de externo hoſte virtutis & crudelitatis opinio fuit, vt plerique præda onuſti, ardentibus ac ſemiuſtis Frangeti in tectis ſe conderent, aut turpi fuga dilaberentur: neceſſéque eſſet regem ipſum Ferdinandum II. Aragonium ſua manu alios laqueo ſuſpendere, alios intentato gladio vulnerare ac interficere. *Iouius l. 4.*

Amatores.

☞ *Vide locum Pudicitiæ.*

QVID. Fugere

Conuerſationem hominum, Solitudinem amplecti, cauſa

Religionis

☞ *Vide Tit. Eremitarum & Monachor. Item Solitud.*

Samuel ſolus in templo Domini cubans, è Domino vocatus A eſt. 1. *Reg.* 3.

David rex in ſpiritu vidit ea, quæ in carne Saluatori noſtro contigerunt, poſtquam à frequentia hominum ſe ſubtraxiſſet. *Pſalm.* 54.

Elias Theſbites propheta, cùm famem toto triennio duraturam, propter Achab regis Iſraëlitarum ſcelera, prædixiſſet, ad orientem digreſſus, apud Carith fluuium contra Iordanem poſitum latuit, de fluuio bibens, & panem cum carne à coruis allatum mane & veſpere comedens. Triennio pòſt iterum apparuit, & pluuiam à Domino impetrauit. 3. *Reg.* 17.

Prophetæ omnes, vel in ipſa ſolitudine orantes, Deique legem meditantes, ad munus diuinum vocati ſunt: vel certe ex media hominum turba in ſolitudinem à ſpiritu ſunt rapti, vt contemplationibus abſque impedimento vacare poſſent.

Ieſus Chriſtus Dei filius, interdiu in templo turbas docebat, noctu monte Oliueti conſcenſo contemplabatur. *Luca* 10. Dicamus igitur Domini exemplo, locum, modum, tempúſque ſeruare, vt & proximi vtilitati inſeruiamus; & theoria interim non B diſtrahamur. *Marulus l.* 2. *c.* 4.

Eſt illud in primis memorabile, quòd Chriſti Mater, cũ præfatione laudis ſemper ab omnibus nuncupanda, ab illius acerbiſſimo cruciatu nunquàm temerè ab vllo viſa eſt: ſed in priuato egit, aut orationi intenta, aut diuina legens, ſanctiſſimi filij tam pia, quàm ſedula cultrix. *Sabell l.* 3. *c.* 4.

Superſtitionis.

Tatia Tatij filia, qui Romuli fuit collega in regno, poſtquam in Numæ Pompilij matrimonio tredecim annos fuiſſet, deceſſit. Hinc Numa relicta vrbana vita plerumque ruſticari & errare ſolus voluit, egitque in lucis deorum, ſacriſque pratis ac ſolitudinibus. Vnde potiſſimùm nata eſt hæc fama, nullo Numã illum mœrore aut perturbatione mentis in ſeceſſu viuere, ſed ſublimioris guſtu contubernij, & cœleſtibus nuptiis potitum, ex deæ Ægeriæ ipſius amore flagrantis congreſſu atque conſuetudine vitam beatam eſſe adeptum, & rerum diuinarum ſcientiam hauſiſſe. *Plut. in Numa.*

Philoſophiæ.

Pythagoras anno integro in ſubterraneo quodam ſpecu latuit. Vt hominibus aliquando prodeſſet, ab hominum commercio C tantiſper abſtinere, deorúmq; colloquio frui voluit. *Laërt. l.* 6.

Pyrrho Elienſis, Scepticorum princeps, ſolitudinem amabat, rarò apparebat hominibus. *Laërt. l.* 9.

Chryſippus Stoicus ſolitus erat dicere, Si inter plurimos me exercerem, nunquã philoſopharer. *Lud. Viues de Trad. diſciplinis.*

Habitauit Sinopæus Diogenes in Cranio, extra Corinthum, declinans ſedulò hominum congreſſum, pallio tantùm & pera contentus. Sic quoq; feliciſſimus ab Alexandro rege iudicatus, qui cum in Cranio vidit: vt Diogenẽ ſe eſſe optarit, niſi Alexander eſſet. Ipſe Cynicus haud dubiè regem multò ſe inferiorem iudicauit, cui ad ſe venienti ne aſſurrexit quidem. *Sabell l.* 2. *c.* 2.

Timon Nicæus gaudebat hortorum ſeceſſibus ac ſolitudine. Vnde Hieronymus Peripateticus de illo dixiſſe fertur. Quemadmodum apud Scythas, & qui fugiunt, & qui inſequuntur, torquent ſagittas: itidẽ inter philoſophos, alios perſequendo diſcipulos capere, alios fugiendo. Sequitur fama fugientem, & ob idipſum auidiùs expetitur, qui celebritatẽ vitat. *Laërt. l.* 9. *c.* 12.

Cicero conuerſa in regnum republ. reduxit ſe à publicis actionibus, ac ſtudioſis philoſophiæ iuuenibus vacauit. Quo- D rum ex conſuetudine (erant enim nobiliſſimi & primi) potentiam parauit denuò in ciuitate propè ſummã. Induſtriam ſuam ponebat in dialogis conſcribendis philoſophicis, aliiſque interpretandis, & verbis quibuſque dialecticis aut phyſicis in Romanam conuertendis linguam. Tempus hoc penè totum in Tuſculano ſuo tranſigens. Lætis ſe vitam ſcripſit amicis agere, ſiue ioco pro more ſuo, ſiue præ ambitione ad rempublicam geſtiens, & ſtatum pertæſus præſentem. *Plut. in Cicerone.*

Horatius ſolitudinis ſtudioſiſſ. in hæc verba prorumpit. *l.* 2. *Sermonum. Satyra* 6.

> *O rus, quando ego te aſpiciam? quandoque licebit*
> *Nunc veterum libris nunc ſomno & inertibus horis*
> *Ducere ſollicitæ iucunda obliuia vitæ?*
> *O quando faba Pythagoræ cognata, ſimulque*
> *Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo?*
> *O noctes, cœnæque deûm! quibus ipſe meique*
> *Ante larem proprium veſcor, vernaſque procaces*
> *Paſco libatis dapibus, prout cuique libido eſt.*
> *Siccat inæquales calices conuiua, ſolutus*
> *Legibus inſanis: ſeu quis capit acria fortis*
> *Pocula, ſeu modicis humeſcit lætius. Ergo* E
> *Sermo oritur, non de villis domibuſve alienis,*
> *Nec malè necne Lepos ſaltet: ſed quod magis ad nos*
> *Pertinet, & neſcire malum eſt, agitamus: vtrumne*
> *Diuitiis homines, an ſint virtute beati:*
> *Quidve ad amicitias, vſus rectumne trahat nos:*
> *Et quæ ſit natura boni, ſummumque quid eius.*

Proinde etiam l. 2. *Epiſtolarum, ad Iulium Florum*, de ſtudiis ſuis hæc affert, digna ſane memoratu:

> *—— Romæ mene poemata cenſes*
> *Scribere poſſe, inter tot curas totque labores?*
> *Scriptorum chorus omnis amat nemus & fugit vrbes,*
> *Ritè cliens Bacchi, ſomno gaudentis & vmbra.*
> *Tune inter ſtrepitus nocturnos atque diurnos*
> *Vis canere, & contracta ſequi veſtigia vatum?*
> *Ingenium vacuas ſibi quod deſumpſit Athenas,*
> *Et ſtudiis annos ſeptem dedit, inſenuitque*
> *Libris & curis, ſtatua taciturnius exit*
> *Plerumque, & riſu populum quatit. Hic ego rerum*
> *Fluctibus in mediis & tempeſtatibus vrbis*
> *Verba lyræ motura ſonum connectere digner?* F

Fran. Petrarcha curiæ pontificiæ, quæ Auenione reſidebat, pertæſus, vt poëtica & humaniora ſtudia perſequeretur, in Vallem clauſam XII. millibus paſſuum Auenione diſtantem, locum amœnum, ſolitarium, fonte Sorga irrigatum, ſeſe contulit: ubi multa ingenij ſui monumenta edidit, & Lauram illam ſuam amare cœpit. A Corrigienſibus Parmenſium dominis archidiaconatu ornatus, elegit locum ſolitarium amœniſſ. trans amnem Enciam in Regij Lepidi finibus, quem Planam ſyluam vulgò dicunt, & ad poëtica ſtudia intermiſſa rediit. Sed paulò pòſt ad Vallem clauſam reuerſus eſt, amore Lauræ. Canonicus Patauinus à Iacobo Carrarienſe iuniore creatus, Arquati inter Euganeos montes ſolitudinem literatam elegit, vbi etiam mortuus eſt. *Hieron. Squarzaficus in eius vita.*

Conſultandi.

Nota eſt vox illa maioris Africani, qui rogatus quid ageret, cùm ſolus eſſet, ita occurrit, vt nunquam ſe minùs ſolum eſſe dixerit, quàm cùm ſolus eſſet. Demonſtrauit id reſponſum, quoties vir ille ſenatoriis fuiſſet forenſibuſve curis vacuus, non otio & inertiæ deditum, ſed magna & vtilia meditari ſolitum. G *Sabell. l.* 1. *c.* 9.

Anno 1302. Martinus Turrianus exul vicinorum armis adiutus, Matthæum Vicecomitem Mediolanenſi vrbe expulit: is iam ſenio confectus, cùm ſe Veronam recepiſſet, ad Canem Scaligerum, non multò pòſt ad Benacum lacum ſe contulit. Miſſus ad eum Martini nomine quidam, per ludibrium petit, quid ageret, quomodo & quando reuerſurum ſe in patriam ſperaret? Et Matthæus: Piſcor, inquit, & ſolus, ne quis piſcationem meam impediat. Ea autem via in patriam regredi cogito, qua inde profectus ſum, quando aduerſariorum meorum crimina, peccatis meis præponderarint. Inde ſub Henrici VII. in Italiam aduentum, pulſis ob nimiam inſolentiam Turrianis, in patriam reſtitutus, rerum moderamen recepit. *Fulg. l.* 7. *c.* 2.

Quietis, Otij.

Alcmæon limum recenti compactum Acheloi alluuie incoluit, fugiens, vt poëtæ perhibent: Eumenidas. At *Plut.* 1. *lib. de Exilio*, illum fugientem ciuiles magiſtratus motus, & furioſas calumnias, maluiſſe exiguum prædium in otio & quiete incole- H re, putat.

Horatius l. 1. *Epiſt.* 1. de Veianio gladiatore emerito inquit:

> *—— Veianius armis*
> *Herculis ad poſtem fixis latet abditus agro,*
> *Ne populum extrema toties exoret arena.*

Voluptatis.

Tiberij Cæſaris ſeceſſus in Capreas inſulam fœdiſſimus, integro ſeptennio imperium Romanum afflixit. Dum ille libidines ſuas ſectatur, Reſpub. negligitur. *Suetonius.*

Vitioſitatis odio.

Pericles Athenienſis conuictum & conuerſationem hominum fugit, non aliam opinor ob cauſam, quàm vt ſalubriores Reip. cogitationes aleret, quas alioqui importuna populi conuerſatione plurimùm corrumpi ſentiebat. *Plut. in eius vita.*

Hilarion prope Maiomam Gazæ emporium in ſolitudine habitans, ſexageſimotertio vitæ ſuæ anno, cernens grande monaſterium, & multitudinem fratrum ſecum habitantium, turbaſque eorum, qui diuerſis languoribus & immundis ſpiritibus occupatos ad ſe deducebant, ita vt omni genere hominum ſolitudo per circuitum repleretur. Flebat quotidie, & incredibili deſiderio conuerſationis antiquæ recordabatur. Interrogatus à fratribus, quid haberet, cur ſe conficeret? ait: Rurſum ad ſeculum redij, & recepi mercedem meam in vita mea. En homines Palæſtinæ vicinæ prouinciæ exiſtimant me alicuius eſſe momenti, & ego ſub prætextu monaſterij ad diſpenſationem fratrum, vilem ſupellectilem habeo. Seruabatur autem à fratribus maximè ab Heſychio, qui miro amore venerationi ſenis deditus erat. Mirentur alij ſigna, quæ fecit Hilarion (inquit D. Hieronymus) mirentur incredibilem abſtinentiam, ſcientiam, humilitatem. Ego nihil ita ſtupeo, quàm gloriam illum & honorem calcare potuiſſe. Concurrebant epiſcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronæ quoque Chriſtianorum, grandis tentatio, & hinc inde ex vrbibus & agris vulgus ignobile, ſed & potentes viri & iudices, vt benedictum ab eo panem & oleum acciperent. At ille nihil aliud, niſi ſolitudinem meditabatur, in tantum, vt quadam die proficiſci ſtatuerit: & adducto aſello (nimiis quippe exeſus ieiuniis, vix ingredi poterat) iter arripere conaretur. Quòd cùm percrebuiſſet, & quaſi vaſtitas Palæſtinæ indiceretur, plus quàm decem millia hominum, diuerſæ ætatis & ſexus, ad retinendum eum congregata ſunt. Immobilis ille ad preces, & baculo arenas diſcutiens loquebatur: Fallacem dominum meum non faciam: non poſſum videre ſubuerſas eccleſias, calcata Chriſti altaria, filiorum meorum ſanguinem. Vniuerſi autem, qui aderant, intelligebant, reuelatum ei quiddam eſſe ſecreti, quod nollet confiteri: & nihilominus cuſtodiebant eum, ne proficiſceretur. Decreuit ergo, publica omnes voce conteſtans, non cibi ſe, non potus quicquam ſumere, niſi dimitteretur. Et poſt ſeptem dies inediæ, tandem relaxatus, ac valedicens plurimis, cum infinito agmine proſequentium abiit: mox perſuaſis turbis vt reuerterentur, elegit quadraginta monachos, qui haberent viaticum, & poſſent ieiunantes ingredi, id eſt, poſt Solis occaſum cibum ſumere, & in Ægyptum abiit. Eum deinde Heſychius in Cypro inſula, duodecim millibus à mari procul, inter ſecretos aſperóſque montes perduxit, & quò vix reptãdo manibus genibuſque poſſet aſcendi. Quò introgreſſus, contemplatus quidem eſt terribilem valde & remotum locum, arboribuſque hinc inde circundatum, habentem etiam aquas de ſupercilio collis irriguas, & hortulum peramœnum, & pomaria plurima (quorum fructum nunquam in cibo ſumpſit) ſed & antiquiſſimi iuxta templi ruinam, ex quo (vt ipſe referebat, & eius diſcipuli teſtantur) tam innumerabilium per noctes & dies dæmonum voces reſonabant, vt exercitum crederes. Quo ille valde delectatus, ſcilicet vt antagoniſtas haberet in proximo, habitauit ibi per annos quinque: & ſæpè inuiſente ſe Heſychio: in hoc extremo iam vitæ ſuæ tempore refocillatus eſt, quòd propter aſperitatem difficultatemque loci & vmbrarum (vt ferebatur vulgò) multitudinem, aut nullus aut rarus ad ſe poſſet, vel auderet aſcendere. *Hieronym. in vita S. Hilarionis.*

Cædis conſcientia.

Timoleon Corinthius, cùm fratrem Timophanem tyrannidem affectantem, occidi curaſſet, eiuſque rei nomine à matre diris deuoueretur, oppreſſus dolore, inſtituit ſe conficere inedia. Sed impeditus ab amicis, priuatus in ſolitudine degere maluit, & viginti prope annis vrbe abſtinuit, mœrénſque & vagans in prædiis maximè ſolus egit. *Plut. in Timoleonte, & Diod. l. 16.*

Cladis mœrore.

M. Antonius poſt cladem Actiacam in Ægyptum vectus, relicta vrbe, & amicorum conſuetudine, domicilium ſibi in mari ad Pharum extruxit, proiecto in altum aggere, idque Timonium vocauit, atque ibi extorris ab hominibus egit. Vitam ferebat ſe imitari & æmulari Timonis: quod res ſuæ eodem loco eſſent. Quippe violatum ſe ab amicis ſuis, atque ingratitudinem eorum expertum: ideo omnibus diffidere, & ab omnibus abhorrere hominibus. *Plut. in Antonio.*

Iudicium.

Alcibidiades cùm è Sicilia citaretur ab Athenienſibus, vt criminibus reſponderet, abdidit ſeſe, negans litigandum eſſe, ſi quo modo liceret effugere. Subiicientibus aliis, Non igitur fidis patriæ de te iudicaturæ? Imò, inquit, ne matri quidem crediderim. Metuerem enim, ne fortè imprudens albi calculi loco nigrum immitteret. *Ælianus l. 13.*

Idem exemplum habes infra inter Apophthegmata.

Perſecutionem fugere.

Paulus Thebæus ſub Diocletiano perſecutionem fugiens in Thebaidis eremum, primus illic admirabilem paucisq; imitabilem vitæ ſolitariæ rationem inſtituit. *Hieron. in eius vita.*

Imperatore Decio Chriſtianos religionis gratia diuexante, Septem Fratres Epheſii ex iiſdem parentib. nati, cùm palam Chriſtum profiterentur, timore perſequutionis exanimati, vrbe receſſerant, ac ſeſe in ſpeluncam proximi montis abdiderant. Cuius aditum induſtrij perſequutores extrinſecus ita obſepſerunt, vt euadendi etiam cruce molientibus facultatem eriperent. Illi vt ſe clauſos vallatóſque ſenſerunt; in mœrorem conuerſi, repente ſomno acriore oppreſſi ſunt, atque ita vſque ad annum ſal. 446. ſopiti manſerunt. Tum verò molibus ſpeluncæ fortè remotis experrecti, perinde quaſi vnam tantum noctem dormiſſent, vnum ipſorum in vrbem, victus comparandi cauſa miſerunt. Cùm autem ille nummos Decij Imperatoris iampridem inuſitatos proferret, theſaurum inueniſſe exiſtimatus ad magiſtratum deducitur, ac ſummis, vt aurum proderet, tormentis afficitur. Tandem cùm Decium Imperatorem auxilij gratia inuocaſſet, error agnitus eſt, hiſtoriamque à principio repetere iuſſus, & illos, quid actum eſſet, edocuit, & ab iis, qui ſtatus eſſet rerum præſentium, didicit. Qua re cognita, Theodoſius II. Imp. pietatis ſtudio inflammatus, Epheſum properauit, ac fratres allocutus omni officio caritatis excoluit. Poſt ſeptem verò dies, cùm eoſdem vero mortis ſopore merſos vidiſſet, in eodem ſepeliri antro iuſſit, ac ſummo eis honore adhibito, Conſtantinopolim ſe recepit. Ex ea re intellectum eſt, qui pueros illos poſt ducentos annos ſaluis corporibus excitaſſet, eundem pro magnitudine potentiæ ſuæ, cunctos etiam homines ſuſcitare in die nouiſſimo poſſe. *Sigonius l. 13. Imp. occid.*

D. Auguſtinus, Genſerico Africam vaſtante, conſultus eſt ab Honorato Thabenenſi Epiſcopo: Num Epiſcopi tantis ſe ſubducere calamitatibus deberent? Cui ita ille reſpondit, vt rationem fugæ vniuerſam in tantis malis patefacta doctrina Euangelica demonſtraret. *Sigon. l. 12. Imp. occid.*

Nazianzenus: Marcus cùm populum aduerſus ſe incitatum, nec moderati quicquam vel cogitantem, vel comminantem videret, primùm conſultandæ fugæ conſilium init; non tam ignauia fractus, quàm præcepto illo permotus, quo è ciuitate in ciuitatem fugere, & perſecutoribus cedere iubemur. Neque enim Chriſtianos, quantumuis fortes, ac ſingulari tolerantia præditos, ſolummodo ſui rationem habere oportet; ſed perſecutoribus quoque conſulere, vt ne, quantum in ipſis eſt, ad hoſtile periculum ex ſeipſis aliquid conferant. At poſtquam multos ſua cauſa duci atque abſtrahi, multos etiam ob perſequentium crudelitatem, in animæ periculo verſari intellexit, tum vero alios ob cautionem ſuam periclitantes negligere minimè ſuſtinuit; ex fuga rediit, ſeque vltro plebis arbitrio tradidit, aduerſuſque temporis difficultatem velut aciem inſtruxit. *Orat. 3. ſtelitevtica prima.*

Idem Nazianzenus Malis igitur temporib. cedit Cæſarius, in eoque legi noſtræ obtemperat, quæ hoc ſancit, vt vigente quidem tempore pro veritate periculum adeamus, nec pietatem per ignauiam prodamus; quamdiu autem licet, pericula ipſa ne prouocemus, ſiue animarum noſtrarum metu, ſiue vt iis conſulatur, qui periculum nobis inferunt. *Orat. 10.*

QVOMODO. Nempe

Deſerendo patriam.

Strabo lib. Geographiæ 14. tradit Teios, cùm Perſarum contumelias ferre non poſſent, vrbe relicta, Abdera Thracum vrbem demigraſſe. Atque hinc illud vulgatum fuiſſe.

Ἄβδηρα καλὰ Τηΐων ἀποικία, id eſt, Abdera pulchra Teiûm colonia. Hoc ænigmate prouerbiali ſignificamus, non deeſſe quò confugiamus, ſi quis pergat præter modum eſſe moleſtus. *Eraſmus in Adagiis.*

Syloſon munificentia Darij, in crucem ſublato Polycrate, Samiorum adeptus tyrannidem, cùm acerbiùs exerceret imperium; ita vt ferè ſolent ij qui ab humili fortuna repentè ad res amplas prouehuntur, & ob hanc cauſam inſula deſereretur ab incolis, prouerbio dici cœptum:

ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρία. id eſt,

Spatioſa regio eſt Syloſontis gratia. *Eraſm. in Adagiis.*

Irruente in Italiam Attila, Venetiæ Populi, qui æſtuarium maris Adriatici accolebant, quòd primam tam immanis & tetri hoſtis impreſſionem ſe excepturos videbant, paſſim patrias ſuas in continenti ſitas relinquere, ac familias cum pretioſa ſupellectile tranſportare ad inſulas, ſi vis hoſtilis ingrueret, ſtatuerunt: ea ſpe ducti, Attilam aut inopia lintrium eò non pernaſurum, aut, ſi copia ſuppeteret, has inſulas, intento Romam A verſus itinere, neglecturum. Dicuntur autem Aquileienſes Gradum animo deſtinaſſe, Concordienſes Caprulas, Altinates Torcellum & Maurianum Patauini Riuum altum, Opitergini Equilium Ateſtini & Monſſilicenſes Philiſtinam, Metamaucum, & Clodiam. Reliqui vero aſpera Alpium, & Apennini iuga, & ſyluas, quibus ſe ignorantia hoſtium tegerent, ſibi cogente neceſſitate depopoſcerunt. *Sigon. l. 13. Imp. occid.*

Deſerendo loca munita.

Captis iam Hieroſolymis, & incenſo templo Simon Geraſenus, & Ioannes Giſcalenſis, ſeditionum principes, in turres munitiſſimas vrbis, Hippon, Mariammen & Phaſelum confugerunt, quæ nulla arte, præterquam fame, expugnari potuiſſent. At cum muros vrbis a Romanis ſubuerti conſpexiſſent, metu territi, turres reliquerunt, & in cloacas ſe abdiderunt: Tito gratias agente Deo, quod hoſtes ex turribus nulla arte expugnabilibus depuliſſet, & bello finem impoſuiſſet. Ex cloacis deinde extracti, ad duo millia perierunt, præter eos qui fame vel mutuis vulneribus cecidêre. *Ioſephus l. 7. c. 16. belli* B *Iudaici.*

Subſiſtendo frequenter.

Poſt obſidionem Mutinenſem fugiens M. Antonius, creberrimè bibebat, ſubſiſtebatque per ſingulos paſſos, vbi bibendi facultas afforet, mox fugam præcipiti conſternatione reſumebat. Interrogatus vnus ex familiaribus eius: Quidnam Antonius ageret: Reſpondit: Quod canis in Ægypto, bibit & fugit. certum eſt enim, canes Ægyptianos crocodilorum metu in ripa Nili fugere & bibere. *Plut. in Antonio.*

Diſſimulata perſona

☞ *Vide Tit. Fugam tutam moliri diſſimulato habitu. Illic Habitus, hic Actio conſideratur perturbationis nota.*

Maxentius Imp. cum certamen cum Conſtantino iniſſet, propter repudiatam conditionem de Galliarum regno accipiendo, amiſſo ferè omni exercitu, dimiſſo equo, cui inſidebat, vti mortis fidem faceret, aufugit, miſitque ad Conſtantinum de ineunda concordia. Verum coactus rurſus pugnare, ac ſuperatus, Lugdunum aufugit, vbi ſe demum necauit. *Volater. l. 23. Anth.*

Otho ſecundus, Othonis primi filius, cum aduerſus Baſilium & Conſtantinum Imp. qui Calabriam in Italia occupauerant, bellum ſuſcepiſſet (vnde Saracenos eiecerat) turpi fuga C ſolus ſcapham conſcendit: & à piratis pro ignoto captus in Siciliamque ductus, cognitus à Siculis, & redemptus eſt. *Volat. l. 23. Anth.*

Conradinus Sueuus regnum Siciliæ & Neapolitanum repetens, fuſus à Carolo Andegauenſe Fucinum lacum calonis ſumpto habitu, ad mare Inferum peruenit. Naviculam conſpicatus, orat dominum: vt ſe Piſas deportaret: pro naulo annullum ſe daturum, quam vnam rem loco pecuniæ haberet. Homo & ſpecie annuli, & forma adoleſcentis multo quam calonis liberaliore motus, id clam non habuit. Concurſu facto Sueuus comprehenſus ad Carolum, vt victoribus omnes adſunt, retrahitur. Sunt auctores, Carolum per litteras ad Pontificem retuliſſe, quid de Sueuo agi placeret: illum reſpondiſſe, non intercedere ſe, quominus lege ageretur: ita ſecuri percuſſum, nec Friderico Auſtriæ duci temperatum. *Aemil. l. 7.*

VNDE FVGERE EX

Acie.

☞ *Ex loca Timiditatis declinandis.*

Benjamitarum DC. ex tota tribu fuga elapſi, à reliquis Iſraëlitis ad reparationem generis vita donati fuêre. *Iud. vlt.*

D Demoſthenes Athenienſis orator, qui clypeo ſuo litteris aureis inſcripſerat *ἀγαθῇ τύχῃ*, in pugna ad Chæroneam, vbi graui clade à Philippo Macedonum rege Athenienſes ſunt affecti, fugit. Id quum illi probro daretur, quod *ῥίψασπις* eſſet, eluſit vulgato verſiculo:

ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται id eſt.
Vir qui fugit rurſum integrabit prælium.

indicans, vtilius eſſe patriæ fugere, quam in prælio mori. Mortuus enim non pugnat: at qui fuga quæſiuit ſalutem poteſt porrò virtute infamiam delere, & in multis prælijs patriæ vſui eſſet. *Plut. in vita Demoſthenis, & Gell. 17. c. 21.*

An. Ful. Flaccus: Q. Fuluij Frater, prætor in Apulia, ab Hannibale ſuperatus, xx. millibus de exercitu amiſſis, cum cc. equitibus aufugit. Ex quo Sempronius Blæſus eum accuſauit. *Liuius.*

Rex Macedonum Perſeus, vt Polybius tradit, prælio ſuperatus à L. Paulo Æmilio, in oppidū in Pydnam ſe magna ignauia ſubduxit per cauſam ſacrificij Herculi faciendi, trepida à trepidis non recipienti ſacra, nec vota admittenti nefanda. Inde E Pellam profugit. Equitatus eius penè integer euaſit ex pugna. Pedites verò cùm aſſecuti equites eſſent, euique tanquam imbelles & proditores inſectantes ex equis deturbarent, ac vulnera iis infligerent: metu Perſeus tumultus equum via deflexit, & ne noſceretur, detractam chlamydem præ ſe poſuit, tenuitque manibus diadema. Noctu Pellam ingreſſus eſt. *Plut. in Æmilio.*

Mithridates à Cn. Pompeio ad Euphratem fuſus, cum octingentis equitibus per Romanos erupit. Mox cæteris dilapſis, ſolus relictus eſt cum tribus: in quibus Hipſicratia fuit pellex. Veniens autem ad arcem Inora, vbi regia pecunia & theſauri erant, veſtes pretioſas confluentibus ad ipſum ex fuga diſtribuit. Præterea lethale virus cuique amicorum ferendum ſecum dedit, ne quis in manus hoſtiles veniret inuitus. Inde in Armeniam ad Tigranem ſocerum contendit. A quo cùm excluderetur, præteritis Euphratis fontibus, fugam per Cholchidem intendit. *Plut. in Pompeio.*

Coſroës Perſarum rex, ſuperatus ab Heraclio Romanorum Imperatore, ad Cteſiphontem vrbem fugit: vbi à Siroë filio F interfectus eſt, quòd alteri filio natu minori regnum tradidiſſet. *Volat. l. 21. Anth.*

Prælio nauali.

Xerxes Perſarum rex, poſt rem malè geſtam apud Salaminē, fugiens in Aſiam, Abdera peruenit, & exceptos conuiuio Abderitas, acinace aureo, ac tiara auro intertexta donauit, & vt ipſi oppidani aiunt, poſtquam ex Athenis retrò fugit, illic primùm zonam reſoluit, tanto fuerat terrore correptus. *Herod. l. 8.*

Obſidione

Sennacherib Aſſyriorum rex diuina manu amiſſo exercitu, obſidionem Hieroſolymorum relinquere, & Babylonem inglorius fugere coactus fuit. 4. *Reg. c.* 19.

Turcorum tyrannus Mahometes, repulſus à Belgradi obſidione, caſtris, quæ facilè tueri poterat, ignem ſubijcere, indéque fugere maluit. *Iouius.*

Seditione.

Caius Gracchus in ſeditione agraria L. Opimij Coſ. armis preſſus, nullam defenſionem meditans, in ædem Dianæ confugit: ibi cùm manus inferre ſibi conaretur, à fidiſſimis amicis Pomponio & Licinio (Val. Max. habet Lectio) eſt interpellatus. G Hi enim præſentes gladium ei abſtulerunt, perpuleruntque eum ad fugam capeſſendam. Ibi dicitur poſitis genibus tenſiſque ad deam manibus pop. Rom. imprecatus, vt iſta pro ingratitudine & proditione perpetua ſeruitute premeretur. Fecerunt enim propalàm pleriq; pronuntiata per præconem impunitate, tranſitionem. Igitur in Caianum fugam capeſſentem, inferentibus ſe hoſtibus & aſſecutis eum ad Pontem ſublicium, duo illi amici hortati ſunt eum, vt iter antè caperet. Ipſi ſuſtinuerunt inſtantes, dimicanteſque pro ponte, nemini, quoad occubuerunt, viam dedêre. Comitem fugæ Caius vnum habuit ſeruum, Philocratem nomine. Adhortabantur quidem eum vt in certamine omnes, ſed ſubueniebat nemo, neque ſubminiſtrare petenti quiſquam animum induxit equum: quippe inhærebant tergo illi, qui eum perſequebantur. Cùm ergo præoccupaſſet in lucum Furinæ fugere, illic à Philocrate impetrauit, vt ſe interficeret. *Plut. in Caio.*

Sacro.

Romæ in foro iuxta comitium ſolenne ſacrificium à Rege ſacrificulo fiebat: quo peracto, Rex è foro fugiens raptim ſe ſubducebat. *Plut. in quæſt. Romanis.*

NON FVGERE.

Victus M. Brutus in Philippis, quum ab vno amicorum mo- H neretur, fugiendum eſſe priùs, quàm hoſtis adeſſet, tum ille, Fugiendum quidem, ſed manibus, non pedibus: adeoque manus ſibiipſi intulit. *Plut.*

Apud Perſas ferreus ſtabat tripus ante regiam perpetuo. Si cui verò Perſarum factus eſſet iratior rex, in templum defugere haud licet, non item aliò ſed apud tripodem regis cogitur expectare ſententiam, nemine prorſum cuſtodiente. Mittitur verò ſæpe poſt dies aliquot ab rege, qui hominem iugulet. *Ex Procopij lib. 1. de bello Perſico, Cælius lib. 18. cap. 17.*

OCCVLTARE SESE, CAVSA

Inſidiarum.

Troianos murum oppugnantes Græcis magno animo repellentibus, Teucer ſub Aiacis Telamonij ſcuto ſeſe occul-

tans

tana Iliados I. στῆ δ' ἄρ' ὑπ' Αἴαντος σάκει τελαμωνιάδαο, & A collineans aliquem hoſticorum ſublato ſcuto ſagitta petebat, mox rurſum: αὖτις ὡς τὸν μητέρα δύσκεν εἰς Αἴανθ' [illegible]

Metu.

C. Marius, qui ſepties conſul fuiſſe dicitur, cum Sulpicia rogatione prouinciam ei Sylla eripuiſſet, armis ab eo victus Minturnenſium paludibus latuit: vbi inuentus, in carcerem coniectus eſt. *Plin. c. 61. de Viris illuſt. & Plut.*

Diomedes Auguſti diſpenſator, ſimul ambulans, incurrenti repente fero apro, Auguſtum per metum obiecit. Auguſtus rem non minimi periculi, quia tamen fraus aberat, in iocum vertit. *Suetonius.*

Claudius Cæſar interfecto Caio, cùm omnia ſeditionibus & cædibus plena eſſe videret, in angulo quodam latebat, nullam periculi cauſam habens præter claritatem natalium. A militibus ergo agnitus rapitur ad imperium. Deprecabatur ille veniam, & ſibi illud putabat. Cumque præ metu ſimul & gaudio pedibus inſiſtere non valeret, ſublatum in humeros milites in caſtra pertulerunt. *Ioſephus l. 19. c. 2. Antiq.*

☞ *Vide locus de Morte, Hoſtibus, Proditione, Stratagematibus:* B *vnde nonnulla Fugæ exempla erui poterunt*

*APOPHTHEGMATA ETHNICORVM.

Diogenes ſeruum ſuum Mathem à domo profugum cùm hortarentur vt rediret, abnuit ille, dicens: Turpe eſt Mathe ſine Diogene viuere poſſe, Diogenem ſine Mathe non poſſe. *Laert. & Stob.* Idem videns ſeruum fugitiuum ad puteum ſedentem, Caue, inquit, ô adoleſcens, ne incidas, ad fugam alludens, *Laert. & Stob.*

Ariſtides, Themiſtocli ſæpe numero dixiſſe fertur, non eſſe ſoluendum pontem, ſed alium potius faciendum quo abiret Xerxes ociſſimus. *Plut.*

Ageſilaus videns claudum quendam militem, quærentem equum quo veheretur debilis, dixiſſe fertur: An non intelligis in bello opus eſſe, non qui fugam adornet, ſed qui fortiter pugnantes loco maneant: Significare voluit vir clariſſimus, eos demum bello eſſe vtiles milites, quibus non decretum eſt ex prælio fugere, ſed aut vincere in prælio aut oppetere mortem. *Plut. in Lacon.*

C Callicratidas, quum nauali pugna eſſet conflicturus, atque Hermon nauclerus diceret, bonum eſſe ab eo loco ſoluere, eò quod Athenienſium triremes numero longe plures eſſent, Quid, inquit, tum poſtea? fugere non tantum ignominioſum, ſed damnoſum etiam Spartanis eſt: contra fortiter pugnare & vincere, honeſtiſſimum. *Plut. in Lacon. apoph.*

Lacæna Quædam cùm filios ſuos e prælio fugam adornaſſe audiſſet, domum venientes vehementer obiurgauit, dicens: Quò itis ignaua & fugitiua mancipia? & oſtenſo ventre: Num huc, inquit, denuo ſubituri, vnde emerſiſtis? *Plut. in apoph. Lacænarum.*

Alcibiades, quum accepiſſet ſe vna voce à populo Athenienſi morte damnatum, viſiſſetque carcerem, (nam ſtatim vt accuſatus eſt, è patria aufugit.) At ego, inquit, oſtendam illis Alcibiadem viuere. *Bruſ. l. 7. c. 14.*

Pyrrhus quibuſdam dicentibus hoſtes ita circumueniendos eſſe, vt ne fuga vitam eripere poſſent, reſpondit. Hoſtibus nequaquam intercludendam, ſed aperiendam potius eſſe viam, quo citiùs magna cum ignominia fugiant. *Plut.*

Scipio Africanus dicere ſolebat, hoſti non ſolum dandam D eſſe viam fugiendi, ſed etiam muniendam. Fuga enim hoſtium paratur ſalus militum fortiter pugnantium. *Plut. in apoph.*

Fabricius cùm demiſſo capite à iudicio recederet, vrbanè Cicero in oratione pro Cluentio ad illius fugam alludens: Reſpice, inquit, hominum fortunam, reſpice C. Fabricij ſenectutem. *Bruſ. l. 2. c. 45.*

Poſt Mutinenſem fugam, percontantibus quid ageret Antonius? Quidam è familiaribus eius reſpondiſſe fertur, id quod canis in Nilo, bibit & fugit. Conſtat enim in Ægypto canes in Nilo currentes bibere: nimirum metu crocodilorum eo in flumine regnantium, *Macrob. l. 2. c. 2. Saturn.*

Cornificius poëta, videns milites in bello, quod inter Auguſtum & Antonium gerebatur, frequenter fugere, appellauit eos lepores galeatos. *Eraſ. l. 8. apoph.*

Cicero, cum à Cæſaris partibus diſceſſiſſet, Pompeiique ignauiam contemneret, vrbanè. Quem fugiam, inquit, noui; ad quem autem fugiam, haudquaquam. *Plut. in apoph.*

Quidam à Cæſare ad Pompeium transfugiens, dicebat ſe feſtinandi ſtudio equum reliquiſſe. Cicero dixit, illum melius de equo quam de ſe ſtatuiſſe. Sentiens, longe rectius facturum E ſi ille, ſi & ipſe manſiſſet apud Cæſarem. *Plut. in Apoph.*

Pomponio militi oſtentanti os exceptum in ſeditione Sulpitiana vulnus; quod ſe paſſum pro Cæſare pugnantem gloriabatur: Ne vnquam fugiens reſpexeris, inquit, Cæſar. *Eraſm. lib. 4 apoph.*

Idem in prælio quodam, Martiæ legionis aquiliferum iam ad fugam conuerſum, faucibus apprehenſum in contrariam retraxit partem: dextraque ad hoſtem porrecta: Quorſum, inquit, tu abis? Illic ſunt, cum quibus dimicamus. Ac manib. quidem vnum militem correxit, voce autem tam acri legionum trepidationem diſcuſſit, vincique paratas vincere docuit. *Eraſ. l. 4 apoph.*

Auguſtus Cæſar militem ſaxo in expeditione percuſſum, ac notabili cicatrice in fronte deformem, nimium tamen ſua geſta iactantem, ſic leniter taxauit: At tu cùm fugies poſthac, nunquam poſt reſpexeris. *Macrob. l. 2. c. 4. Satur.*

Theodorus philoſ. interrogatus, cur Athenis profugus veniſſet ad Lyſimachum regem? Non profugi, inquit, ſed idem mihi accidit quod Herculi nam, vt ille ob peculiares quaſdam F virtutes ab Argonautis fuit expoſitus: ſic ego propter magnanimitatem, quam Athenienſium rectores non valebant aſſequi, ſum vrbe excluſus. *Philo Iudæus in l. Quod omnis pro lib.*

Xenætus, ciuibus exprobrantibus ſibi quod Imp. exercitus fugiſſet in bello: At vobiſcum, inquit, ô cara capita, probrum cum exprobrantibus communicatis: neque enim dux perſiſtere poteſt abſque militibus. Et turpiter obiicit alteri vitium, à quo ipſe non eſt immunis. *Plut. in Politicis.*

Alcibiades, cùm ad cauſam pro capite dicendam è Sicilia vocaretur ab Athenienſ. obtemperare noluit. Stultum eſt, inquiens, iudicium quærere, non fuga ſibi conſulere, cum fugere poſſis. Et cum quidam diceret, An non credis teipſum patriæ? reſpondit, imò ne matri quidem crederem. Timerem enim, ne forte per imprudentiam, aut errorem veritatis nigrum calculū pro candido ſubmitteret. *Æl. l. 13. de varia hiſt. Plut. in Alcib.* Huic haud abſimile eſt Germanorum tritum prouerbium: *Buſſ der meite iſt gut thadigen.* Cùm licet fugere, ne quæras litem.

Antigonus aliquando cedens hoſtibus imminentibus, aiebat ſe non fugere, ſed opportunitatem à tergo ſitam perſequi. G Sentiens, non eſſe turpe fugere quoties magis expedit hoſti dare locum, quam conſerere manus. Dicti gratia in hoc eſt, quod cùm fugere & perſequi ſint contraria, ille fugiens interpretabatur ſe perſequi magis quam fugere. Perſequimur enim hoſtem, & perſequimur id quod ſtudioſè expetimus. *Plut. in Apoph. Stob. ſer. 21.*

CHRISTIANORVM.

Saluti per fugam opportunè aliquando conſulendum, conſtituit prudentiſſimus Athanaſius: qui ab Alexandriæ Præfecto crebris inſidiis petitus, neceſſarios ſuos de eiuſmodi procellis alloquens, Secedamus, aiebat, ad tempus. Nubecula eſt, quæ citò euaneſcet. *Ex Socrat. l. 3 hiſt. Eccl. c. 12. & Theod. l. 3. c. 8. Beyerl. in Apoph. Chriſtian.*

Idem probro illi dantibus hæreticis quòd fugeret, dicebat: Si fugere mihi turpe, vobis, innocentem me perſequi turpius. *Ex Socrat. l. 3. hiſt. Eccl. c. 6. Idem.*

Alphonſus Arag. rex de fuga fugiendique ratione diſſerentibus nonnullis, Præclarè mihi dixiſſe videntur inquiebat, qui H fugienti hoſti argenteum pontem extruendum arbitrati ſunt. Exiſtimabat enim optimus Princeps, optabilius multò hoſtem in fugam vertere, quam ancipitem belli fortunam cedendo experiri. *Ex Panorm. l. 4. de geſt. Alph. Beyerl. ſuprà.*

*Fugalia.

FEſta erant in honorem Deæ fugæ, quorum meminit S. *Auguſt. l. 2. de Ciu. Dei. c. 6.* Dicit autem fuiſſe verè Fugalia, ſed pudoris & honeſtatis. Deam autem Fugiam dicit Perottus fuiſſe Deam victoriæ, propter fugatos hoſtes.

Fulmen.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

FVlmen κεραυνός à fulgendo dictum, eſt ignis exhalatione accenſus, non verò lapis ignitus ſiue igni delatus, vt vulgus exiſtimat, quamuis negandum non ſit, poſſe exhalationes intra nubem concreſcere in lapidem, qui vnà cum fulmine tanquam bombardæ globus trudatur.

DIVISIO.

Fulminum differentias tradit Seneca tres. Vt aliud ſit quod terebrat; eſtque ſubtile & flammeum: aliud quod diſſipat, eſtque conglobatum, & ſpiritus coacti admixtionem habet, itaque ictu rumpit, & non perforat. Aliud vrit, eſtque flammeum & ſubtile. *Plin. l. 2. c. 43. & 50.* vocat quædam fulmina, Bruta fulmina, & vana. Alia fatidica, quæque ex ſideribus ortum habeant. Item dicit alia eſſe minus humida: alia ſicca, eaque non adurunt, ſed diſſipant: alia denique clara.

* TEMPVS. EFFECTVS VARII.

Fulmina tam vere, quam Autumno crebriora ſunt, ideoque vt obſeruauit Plinius, frequentia ſunt in locis quæ ſemper quodammodo vernant, vel autumnant. Ita ille *l. 2. c. 50.*

Effecta fulminum varia ſunt. Primum quidem comminuunt fulmina oſſa in corporibus animalium, nullo etiam veſtigio aduſtionis ſe foras prodente, ita & enſem frangit, vaginâ integrâ manente. Refert Albertus *tr. de tonitru c. 12.* dolium fulmine correptum frangi & comburi, atque ipſum vinum velut concretum ſtare: ſic vt rigor ille triduum duret. Lucretius tradit quandoque contrarium euenisse, fulmen ſcilicet vinum totum abſumpſiſſe dolo intacto. Ferunt autem vinum ita concretum vſui deinceps nulli deſeruire, ſed exanimare bibentem, vel amentiam inducere. Scribunt nonnulli, venenata ſubindè viris deponere poſt plagam à fulmine inflictam: Imo pleraque non venenata, venenum accipere.

FVLMINIS DIVINATIO.

☞ *Quære locum de Diuinatione.*

FVLMINE NECATI.

☞ *Vide infra.*

Iuliani Apoſtatæ ſtatua, quam in locum alterius ſtatuæ in Chriſti honorem erectæ, à vidua illa Hæmorroiſſa, quam ille ſanauerat, collocarat, fulmine deiecta fuit, cuius rei hiſtoriam prolixè recenſebimus in loco de Imaginibus *Tit. Beneficia Collat. Imaginum cultoribus.*

Memorabile exemplum de Iudæo imaginem Deiparæ violante, etiam fulmine percuſſo, habes *loco de Imaginibus. Tit. Violatores imaginum B. Virg. puniti.*

* FVLMINA NON SENTIVNT, QVÆ.

Ferunt Laurum fulminis ictu non tangi: vti nec corallium. Inter animalia vero vitulum marinum, & aquilam. Sunt & qui velint eum fulmine non tangi, qui Hyacinthum lapidem geſtat. Verum de Lauro fulmine percuſſa, teſtatur *Vicomercatus ad c. 10. Meteor.* De Hyacintho fabuloſum quoque cenſet *Scaliger, exercit. 113. In Cardanum.*

FVLMINE QVI INTERIERINT.

Grauiter ferens Iuno pellicum numerum in dies creſcere, in anum mutata perſuaſit ipſi Semele, vt Iouem per Stygiam paludem iurare compelleret, daturum ſibi munus quod vellet. Atqui pulcherrimum ſpectaculum fore, ſi Iupiter cum maieſtate ad eam acceſſit: eamque tum demum, ſe à Ioue compreſſam fuiſſe, poſſe gloriari. Cum igitur iuraſſet Iupiter, illa petiit, vt talis ſe adiret, qualis ad Iunonem accedere ſolebat. Dictum factum. Venit ille, ſed illa cùm eſſet mortalis, vt fulminis continuò in cinerem eſt conuerſa. *Ouid. l. 3. Metam. & Diodor. l. 3. c. 5.* Alij dicunt, Iouem iratum, quod iurare per Stygiam paludem rogaterit, in illam fulmen contorſiſſe. Alij Semelem, cùm diceretur cum Ioue congreſſa, ſeriò negaſſe aiunt. Id indignè ferens, in eam fulmen iaculatus eſt, vt ait *Euripides in Bacchis. Natalis Comes Mythol. l. 5. c. 13.*

Æſculapius Apollinis ex Coronide filius, fulmine percuſſus eſt, quod Tyndaridem ad vitam reuocaſſet, vt ait *Plinius l. 29. c. 1.* ſiue Hyppolitum, vt *Virgilius 7. Æneidos:*

Ipſe repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detruſit ad vmbras.

Macedo mulier (a cuius nomine Macedonia dicta eſt) igne cœleſti vnà cum marito abſumpta eſt *Ouid. in Ibin.*

Vt Macedo icta eſt rapidis cum coniuge flammis,
Sic precor ætherei vindicis igne cadas.

Salmoneus rex Elidis, quum Iouis fulmen in æreo ponte mentiretur, vt crederetur Deus, ab ipſo Ioue fulminatus eſt. *Virgil. l. 6 Æneid.*

Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Iouis & ſonitus imitatur Olympi.

Capaneus, Hipponi filius, Argiuus, maritus Euadnes, bello Thebano fulmine, ad portam Thebarum Electridem, ictus, cum vel inuito Ioue ſeſe in vrbem irrupturum clamaſſet. Alij eum, quum ſcalis admotis muro vellet conſcendere, ictu lapidũ oppreſſum volunt. *Euripid. in Phœn. Pauſ. in Bœot. Stat. Theb. 10.*

Phaëton Solis & Clymenes filius, dum currum patris temere regendum ſuſcepiſſet equis inſolitum aurigam non audientibus, fecit vt totus conflagraret mundus: ac proptereà fulmine percuſſus, in Padum cecidit, qui ab eo Phaëtonteus dicitur: *Ouid. l. 2. Metam.*

De Gigantibus Terræ filiis, fulminatis, pleni ſunt poëtarum libri, quòd Iouem ipſum cœlo detrudere voluiſſent. Sic Enceladus, Briareus, Typhœus.

Menius Lycaonis filius, quum patre in lupum verſo, & domo conflagrante Iouem deteſtaretur, ab eodem fulmine percuſſus eſt. *Ouid. in Ibin.*

Adimantus rex Phlyaſiorum, cùm Iouem ſuis indignum ſacrificiis iudicaret, ab eo fulmine percuſſus. *Ouid. in Ibin.*

Porphyrion Siſyphi F. paternæ impietatis æmulus, cæleſti focatus eſt igne. *Ouid. in Ibin.*

Aiax Oilei F. ab expeditione Troiana rediens, à Pallade fulminatus eſt, quòd in eius templo Caſſandram virginem ſtupraſſet. *Virgil. l. 1. Æneid.*

Ipſa Iouis rapidum iaculata è nubibus ignem,
Disiecitque rates, euertitque æquora ventis.
Illum expirantem transfixo pectore flammas
Turbine corripuit, ſcopuloque infixit acuto.

Preſter filius Hippomenis, quum deos deteſtaretur, fulminatus eſt. *Sabellicus.*

Atrax Hippomenis filius, quum Diſithoëm filiam violatam à Ioue prodidiſſet, Deo vlciſcente ictus eſt fulmine *Ouid. in Ibin.*

Zoroaſtres rex Bactrianorum, Oromaſi filius, & artis magicæ repertor, igne cœleſti abſumptus creditur, *Volaterranus.*

Orpheus propter initiorum arcana rudibus profanata fulmine ictus à quibuſdam dicitur. *Pauſan. in Bœot.*

Ariſtippi Puer domus incendium effugiens, fulminis ictu eodem die conflagrauit. De quo ſic *Apollonides in primo Græcorum Epigrammatum:*

[illegible]
καὶ [illegible] ἀμφοτέρους.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Syluius Romulus, ſiue Remulus, ſiue Alladius, Tyberini regis F. Albanorum rex, cum diis inimicitias exercuiſſe dicitur, quippe qui in deorum contemptum fulgura & tonitrua imitaretur, colique vt Deus poſtularet. Sed veris fulminibus, imbriſque cœleſti, ac proximi lacus inundatione, qui fuit penes illius regiam, cũ tota domo periit. *Sabell. l. 1. Enn. 2. Ouid. l. 14 Metam.*

Tarentini vnam Iapygum ciuitatem Carbinam exciderunt, ex qua pueros, virgines, mulieresque vigentes congregantes, in ſacra Carbinatarum ſepta ponentes, nuda omnibus corpora per diem conſpicienda præbuêre: quicunque volebat, velut in infelicem gregem inſiliens, pro deſiderio potiebatur omnium forma. Ita verò eam rem grauiter numen tulit, vt omnes Tarentinos, qui eam in Carbina, illegitimaque perpetrarant, fulmine percuſſerit. *Athenæus l. 12. c. 17.*

Tullius Hoſtilius Rom. rex cùm Numæ Pompilij imitatione Iouem Elicium cœlo deuocare voluiſſet, ſacris non ritè adminiſtratis fulmine ictus eſt. *Plut. in Numa, & Valer. l. 9. c. 11. & Plin. l. 28. c. 2. ex L. Piſone.*

Anno V. C. 649. Puella Romæ nata, in Apuliam proficiſcens obiter de cœlo icta eſt, veſtibus & calceamentis ſine ſciſſura vlla ademptis, monilibus collo & annulis diſcuſſis, nudum corpus veſtigio vllo cœleſtis iniuriæ exanime iacuit. *Sabell. l. 2. Enn. 6 ex Eutropio.*

Martia Romanorum princeps, teſte Plinio, quum grauida eſſet icta eſt, exanimatoque partu, citra omne aliud incommodum vixiſſe fertur. *Idem.*

Pompeius Strabo proconſul, Mario Cinnæque ſe oppoſiturus, iuxta vrbis Romæ portam armatus, atque equo inſidens, fulgure afflatus eſt. *Fulg. l. 9. c. 12.*

In Catilinianis prodigiis, Põpeiano ex municipio M. Herennius decurio ſereno die fulmine ictus eſt. *Plin. l. 2. c. 51.*

Olympius quidam Arianus epiſcopus in Africa, dum in balneis ſanctam Trinitatem blaſphemaret, ignito triplici iaculo cœlitùs veniente, videntibus multis combuſtus eſt. *Sigebertus in Chronicis.*

Dignum memoratu, quod in Tagis Thuſci libris eſt obſeruatum: Tangendos mox fulmine adeò hebetari, vti nec tonitru, nec profundos fragores aliquos queant perſentiſcere. Quod in Germanicis bellis Seuero bellaciſſimo alias equitum magiſtro, A vſu veniſſe, Iuliano imperante legimus: qui acer prius, & induſtria inſignis, fato vigente commarcuit. *Cælius lib. 3. cap. 29. A. L.*

Sub Alexandro Imp. in templo Iouis Romæ, manus idoli ipſius ſiniſtra aurea liquefacta eſt. Quia de re ſacerdotes idolorum Alexandro ſuadente, deos iratos placare aggreſſi ſunt. Ad quod ſereno cœlo manè, quatuor Sacerdotes fulmine icti ſunt cum ara ipſa Iouis: dies vero ita obſcuratus eſt, vt extra vrbem populus fugeret. *Lampridius.*

Carus Imp. contra Perſas iam ad Tigrim fluuium proceſſerat, habebatque circa Cteſiphontem caſtra, vlteriuſque proferre Romana meditabatur arma, quum ſubita vi morbi, vel, vt alij aiunt, ictu fulminis periit. Satis conſtat, ſub eius exitum horrendè tonuiſſe, terribilique fragore edito quoſdam circa deſectum exanimatos. Conſumptumne ſit incendio tabernaculum cœleſti flamma, an humana fraude, parum liquido traditur. Manauit rumor, nefas eſſe Romanis ducibus vltra Cteſiphontem ſigna promouere, Carumque ob id extinctum, quia aduerſus fatalem neceſſitatem id facere conaretur. *Sabell. l. 8. Enn. 7. ex Vopiſco.*

Cum Anaſtaſius Imp. ex oraculo ſibi fulmine pereundum eſſe didiciſſet, Tholotum ædificium conſtruxit, in eoque vixit, B ſed fruſtra. Nam cùm aliquando tonitrua horrendum in modum crepitarent, alios atque alios thalamos ſubiens, in quodam regio cubiculo mortuus eſt inuentus. *Zonaras tom. 3. Sigebertus, Sabellicus, Henricus de Erphordia, Iornandes libro de Regnorum & temporum ſucceſſione*, ipſum ſupra octogeſimum ætatis annum, regnique viceſimooctauo, mœrentem & furentem rebus humanis exceſſiſſe ait. *Theodorus Lector l. 2. Collect.* ſubitanea morte periit. *Diaconus, Nicephorus lib. 16. c. 45.*

Sub Ludouico II. Imp. cùm tempeſtate Coloniæ orta, ciues in baſilicam D. Petri confugiſſent, eius imploraturi auxilium: ſubito fulmen ignei draconis forma baſilicam diſcidit, ac tres Homines diuerſis locis conſiſtentes vno ictu peremit: alijs ſex eodem impetu proſtratis, non tamen interfectis, anno Domini 857. *Sigebertus, Auentinus 4. Annalium. A. D.*

Alij Calabriam ingreſſi Ioanne X. pontificatum obtinente, cùm iam magnam prouinciæ partem cepiſſent, oppugnarentq; Coſentiam, eorum Rege in oppugnatione ictu fulminis diuinitùs necato, obſidionem ſoluerunt: quando iam de nomine C Italico & de eccleſia actum putabatur: adeò ſocordes, & nullius pretij principes tum erant. *Platina & Fulg. lib. 9. c. 12.*

In Lemno inſula, vbi inſulæ coſmo diuiditur, octo Meſſores ſub quercu cœnantes, à fulmine percuſſos, atque exanimatos tranſiiſſe tradunt, ſub ea ſpecie, qua diſcubuerant: vt vnus comedere videretur, alter ori poculum manu admoueret, alter bibere. Cúmque nigri omnes eſſent, imaginem ſtatuarum repræſentabant. *Cardanus de Rerum variet. l. 8. c. 43.*

Clericus quidam in Leodienſi templo ad imaginem Chriſti preces faciens, fulmine ictus interijt. *Sigeberti Continuator.*

Hatto Moguntinus archiepiſcopus, cuius dolo Adelbertus Bambergenſis Marchio capitis olim damnatus fuerat, cùm Conradi Imp. inſtinctu Henrico Saxoniæ duci necem intentaret, fulmine ictus interiit: cuiúſque corpus in Ætnæ montis voragines à diabolo præcipitatum, hac voce in aëre reſonante:

Sic peccata lues, ſicque ruendo rues,

Vti teſtantur *Sigebertus, Crantzius in Metropoli l. 2. c. 25. & l. 3. cap. 4 Hermannus Gigas, Schedelius.*

Vladiſlao Iagellone rege Polonorum Poſnania Srodam D proficiſcente, ſub veſperum è ſereno ſubitò atris nubibus cœlum obductum eſt: inde inter crebra fulgura & tonitrua fulmen magno fragore decidens, quadrigas carpento, quo rex vehebatur, iunctas, duóſque Stipatores regios, itémque Poſnanienſis & Sendomirienſis Palatinorum, & nouem alios regiorum comitum equos vnà cum regio, cui cubicularius quidam haſtam regis ferens inſidebat, vno ictu interfecit: auriga & ſeſſoribus equorum illæſis, niſi quòd cubicularij veſtis diſcerpta eſt. Rex cùm aliquandiu exanimatus iacuiſſet, tandem reſpirauit, cætera ſoſpes, niſi quòd ſurdaſter paucos dies, & modico manus dextræ dolore affectus fuit. Vulgò creditum eſt, propter inceſtum matrimonium, cùm Elizabetha Pilecia, à cuius matre de ſacro fonte ſuſceptus fuerat, diuinitùs eo terrore correptum fuiſſe. *Crom. l. 18.*

Anno 1407. Stoxholm, inſigne Sueciæ emporium, fulmine tactum, penè totum conflagrauit: perierunt incendio ad mille ſexcentos Ciues. Feminæ plurimæ res ſuas atque liberos in naues comportauerant: in quas dum promiſcuum vulgus irruit, E incendia declinans, naues ſubſederunt, merſerúntque omnem illam multitudinem. *Crant. l. 5. Sueciæ c. 33.*

Hier. Fracaſtorij mater, dum Hieronymum ipſum etiamnum infantem in vlnis geſtat, fulmine tacta periit, infante illæſo, futuræ gloriæ non obſcuro præſagio. *Author vitæ.*

Antolemi fulmine percuſſi mortem *Marullus in Epigrammatis* ſic deſcribit:

Dixerat Antolemo flammas conſultus aruſpex
Die cauendas poſtero.
Credidit & rerum doctus de more ſub antris
Delituit Etruſci vadi:
Sed neque ſic fatum effugit. Nam dum innatat Arno
Ictus crematur fulmine.

Sub initia belli Germanici anno 1546. ad ſeptimum Auguſti diem, Mechliniæ, quod eſt Cæſaris ditionis oppidum Brabantiæ pulcherrimum, puluis tormentarius in turri quadam in mœnibus diſpoſitus, à fulmine correptus & incenſus, ipſam turrim primum à fundamentis euertit, proximaque deinde ædificia, intra & extra vrbem, ad quingentos ampliùs paſſus in circuitum inuaſit, ea [illegible] pleraque incendit, plurima euertit, diruit F ac diſiecit, nonnulla concuſſit ac diſrupit, atque ex his lapides ingentes correptos, pleroſque ad ſexcentos paſſus longè abiecit: atque ita correptis tectis, ac denudatis, vitreis feneſtris per omnes vias concuſſis atque fractis, totam propemodùm vrbem deformauit, arbores radicitus euertit & combuſſit. Perierunt in ea calamitate Homines plus minùs ducenti, partim incendio abſumpti, partim ruinis ædificiorum ac lapidibus & tegulis obruti: præter eos, qui grauiter vulnerati mortem effugerant, quorum ingens erat numerus. Ex his complures biduo ac triduo, nonnulli quatriduo pòſt, è cellis ſubterraneis, in quas confugerant, pleríque mortui, qui vel fame, vel ſpiritu præcluſo extincti erant, pars viui, qui penu ibi condito inuento vitam tolerauerant, reperti atque extracti ſunt: Præterea ingens numerus iumentorum atque pecorum cum ſtabulis deflagrauit: murus autem, quà parte turris ſteterat, ad ducentos ampliùs paſſus dirutus, ac ſolo fuit æquatus. *Sleidanus lib. 6.* Reperta eſt inter reliqua cadauera mulier grauida, cuius aluo inciſo fœtus viuus eductus eſt baptizatus. *Surius in Commentario.*

☞ *Pete nonnulla ex Tit. de Eucharistia. Vbi agitur de pœnis* G *indignè communicantium, & tractantium Eucharistiam. Item vide paulo antè quædam. Tit. Fulmine necati.*

Fullones.

Qui poliendis purgandiſque veſtibus ſe impendunt. γναφεῖς Græcis.

☞ *Artis Fulloniæ Inuentores. Quære locum de Inuentione, & Inuentoribus. Item locum de operis Mechanicis. Tit. Mechanica.*

* Fumus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Eſt id quod exhalat ex rebus crematis, à colore furuo ita dictus, καπνὸς Græcis.

Fumo Necati. ☞ *Quære Tit. de Morte. Mortis Inſtrum. &c.*
Fumo Communicare conſilia. ☞ *In Tit. de Conſilio.*
Hoſtem Fumo Eludere. ☞ *Ex Tit. de Hoſte.*

* Funda. Fundabularij. H

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Funda Inſtrumentum eſt è funibus confectum, quo lapides procul funduntur, id eſt, proiiciuntur, *σφενδόνη*. Fundabularius qui funda vtitur, *σφενδονήτης*.

INVENTIO, ET VSVS.

Inuentam fundam vult Seruius in Inſulis Balearibus Hiſpaniæ, motus illo verſu *Virgil. lib. 1. Georg.*

Stupea torquentem Balearis verbera fundæ.

Vſum illius antiquum & receptum, conſtat ex facto Dauidis, qui hoc inſtrumento ſilicem impegit in frontem magni iſtius Philiſthæi. 1. *Reg.* 17. & meminit Scriptura ſeptingentorum Gabaonitarum, ſic fundis lapides ad certum iacientium, vt capillum quoque poſſent percutere, *Iudicum* c. 20. *verſ.* 16. Vidi ego Lonanij Sabaudum, qui ita in iacienda funda peritus erat, vt vix vnquam à deſtinato ſcopo aberraret. Aſſerebat autem id genus Inſtrumenti in Sabaudia etiam agreſtibus familiare

A

* Funis.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

FVnis eſt vinculum contortum differt à reſti, quod ea ſit tenuior. A fundo deducit Grotius, quod materia ex qua torquetur, extendi ac velut fundi videatur. Ἀλλοι Græcis, in S. literis vox hæc metaphoricè adhibetur, quæ non ſunt huius loci.

FVNIVM MATERIA VARIA.

Funes ex corio primum fuiſſe conſtat, ideóq; nonnunquam apud veteres pro habenis vſurpantur. Et noſtri Bellunenſes ait *Ioan. Pier lib. 58. Hierogl. c. 13.* toto agro validiſſimos funes ex crudo corio in ligulas ſecto, & mox arcte in intricas complicatu conficiunt, quos ruſticorum voce funes appellant. Hinc & *Virg.* ait, *Claſſiq; immittit habenas.* Vbi funes intelligit.

Indi ex corticis fibris, & radicibus funes intexunt. Alij è pilis camelorum, aut equorum ſetis. Apud Turcas neruorum maximus vſus. Sunt & ſcirpi, & Paluſtres Cannæ, quæ ad funes ſeruiunt. Europæi ex lino, & vulgariter ex canabe eos concinnant. Cuius Herbæ apud Belgas pleriſque locis ingens eſt copia.

VSVS.

Vſum funium nemo non nouit. Olim autem apud Hebræos & Ægyptios mos fuit, ait Prodicus apud Max. Tyrium, terram B funibus metiri. Vnde eam menſuram Funiculum dixere. Erátq; menſuræ genus, per quam indicabatur ea portio, quæ in agrorum diuiſione huic & illi obueniſſet, tranſibatque vocabulum ad hæreditates, & patrimonia. Vnde Moyſes in Cantico, Funiculus hæreditatis ſuæ Iſraël *Deut. c. 32.* & Dauid. Sorte diuiſit eis terram in funiculo diſtributionis. *Pſ. 77.* Vnde pro ipſa hæreditate ſumitur. *Pſal. 51.*

Funambuli.

☞ *Qui per funes gradiuntur. Pete ex Tit. de Miraculis Magicis, & loco de Mechanicis operis. Tit. opera mechanica in hominem agentes. §. oblectant homines funambuli Vide etiam Tit. de Hiſtrionibus.*

Funus, Funera.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

FVnus eſt Pompa exequiarum, iuxta Donatum in Andria Terentij: dictum, à funalibus, ita *Seruius in X Æneid.* quod C ſcil. accenſis funalibus, candelis cera vel ſebo circumlitis mortui de nocte efferrentur. *Iſid. Etymol lib. 20. c. 10.* meminit papyri cera circumdatæ, quam præferebant funeribus. Atque id ex Plinio deſumpſit, *lib. 16. c. 38.* qui refert, olim ex ſcirpis paluſtribus funes contextus, ac funalia, quæ funeribus educendis ſeruiebant. Vtebantur iis homines tenuioris fortunæ.

* GENERA VARIA.

Funerum non vnum genus inuenire eſt apud Priſcos Romanos. Vt puta erant apud illos Funera Publica, eaq; pro honorum ac magiſtratus, quem geſſerant defuncti, diuerſitate varia, nempe Prætoria, Conſularia, Cenſoria, Triumphalia, ita *Polybius lib. 6.* vbi inquit, præclarus aliquis obiit, inſtituunt funeris apparatum, & circumfuſi qui ſimiles magnitudine, & ſtatura videntur, veſtes capiunt: ſi Conſul vel Prætor fuit, purpura prætextas: ſi Cenſor, purpuream: ſi Triumphalis, auro intextas. Quamuis Cenſoria à Triumphalibus alij non videantur diſtinguere: erantq; celebriora. Spartianus in Ælio Vero, Funus Imperatorium vocat. Regium autem in Opilio Macrino.

Erat quoque Funus indictiuum, quod cum pompa, & Indictione præuia fiebat, & ludis, ac epulis.

D Tacitum, quod abſque illis erat. Vnde Seneca. Morti natus es: inhumana mulctatum habet Funus Tacitum. Ita *Ouid. lib. 1. Faſt. El. 3.*

Quocunque adſpiceres, luctus gemituſque ſonabant:
Formaque non Taciti funeris inſtar erat.

Appellabatur alio nomine Funus vulgare, qualia M. Antoninus Philoſophus publico ſumptu fieri procurauit.

Item Funus Commune. Ita Auſon. *Tu in preaui funus commune locatus?* Etiam Plebeium Funus, de quo Propertius *lib. 2. Eleg. 24.*

Adſint:
Plebeij parua funeris exequiæ.

Item Funus Tranſlatitium, cuius meminit *Suetonius in Nerone.* Cuius generis etiam fuerunt Funera Simpludiaria, de quibus Feſtus, quibus nulli intererant Ludij.

Acerba dicebantur eorum, qui intra Tyrocinij diem, & ante ſumptam virilem togam moriebantur. Quæ enim Immatura vocabantur, niſi quod hæc Infantium duntaxat forent, illa Iuuenum. E

Funera Naturalia, ſenum erant.

Imaginaria, quibus præferebantur Imagines defunctorum.

Laruata quoque in vſu erant, nempe quando faciem defuncti ruina vel morbo deturpatum laruâ velabant. Talis funeris index eſt Epitaphium vetus duarum coniugum, prima nuptiarum nocte oppreſſarum ruina ædium, cuius meminit. *Phil. Camerarius l. 1. horar. ſucciſ. c. 96.*

☞ *Pete pleraq; ex loc. de Cadauere.*

* RITVS FVNERVM. SIVE FVNERATIONIS, IN GENERE.

Varios in funeribus ritus adhibuiſſe veteres Romanos, & ante illos, Hebræos, tum ex Sacris, cùm ex Profanis ſcriptoribus conſtat. Siquidem ſacræ literæ meminerunt aromatum, quibus cadauera condiebantur: Item 40. dierum, quibus inſepulta cuſtodiebantur: planctus etiam & luctus maximi, quem in funere oſtendebant: Exequiarum, quas pluribus diebus celebrabant: pompæ funebris: comitatus, illationis cadaueris: loculi, ſepulchri, & aliorum huc pertinentium. F De quibus videatur c. 50. *Geneſios,* ex quo antiquitas horum rituum clarè elucet, & in lege naturæ adhibitos fuiſſe. Item *Deut. 34. Ioſ. vlt. c. Iudic. c. 16. 1 Mach. 50. & Ioan. 19. Act. 7.* & alibi, varij funerandi ritus & ceremoniæ deſcribuntur. Inter profanos ſcriptores qui hoc argumentum tractarunt, cæteros præcellere videtur Ioachimus Kirchmannus Lubecenſis, qui poſt omnes alios, libros IV. edidit de Funeribus Romanorum: in quibus multa reperiet lector curioſa, & erudita. Nos hic totius operis compendium, ſiue breuiarium ab authore concinnatum damus, quò ex vngue Leonem, vt eſt in Prouerbio, lector cognoſcat.

* RITVS ANTE FVNERATIONEM.

Ante funerationem adhibiti varij Ritus. Quippè morituris & velut in agonia conſtitutis, dabant oſcula.

Annulos digitis detrahebant.
Oculos claudebant. Hinc *Ouid. l. 3. Triſtium.*

Nec cum clamore ſupremo
Labentes oculos condet amica manus.

Mortuis verò hæc ſtatim à morte impendebant:

Eos Lauabant, & vngebant, & hoc fine adhibebantur G Pollinctores, & Libitinarij.

Eos veſtiebant Coronabant,
Cadauer collocabant in veſtibulo ad limen ædium.

Hinc *Virgilius lib. 9. Æneid.*

——recipit, ut ad limina greſſum
Corpus vbi exanimi poſitum Pallantis Aceſtes
Seruabat ſenior.

Conclamabant, cuius ſupra meminit *Ouidius.*

Domû funeſtis indiciis præ foribus ornabant, qualia erant, Pinus & Cupreſſus appoſita. Hinc *Lucanus.*

Et non plebeios luctus teſtata Cupreſſus.

Hinc ſpectabant capilli defuncti, præ foribus appenſi, & à capite recisi.

Cadauer deinde efferebant, & tumulabant.

* RITVS IN FVNERATIONE.

Efferebant vt diximus cadauer, idque ſeptimo à morte die, ac potiſſimum de nocte, quamuis mox interdiu etiam elata, præter acerba & vulgaria, quibus non ſeruata. Etiam faces & cerei funus honeſtabant, & comitabantur.

Præcedebant Cantores, Tubicines, Præficæ, Ludij & Mimi.

Proſequebantur tam viri quam fœminæ luctum teſtantes.

Efferebatur autem per Forum, vbi orationes habitæ in laudē. H

Die octauo, id eſt, altero ab elatione, cremabatur corpus, extructo ad id rogo. Circa quem multos ritus adhibebant.

Combuſto corpore legebant oſſa & cineres. Sic iterum *Ouidius ſuprà 1. Triſt.*

Oſſa tamen facito parua referantur in vrna.

Eáque collecta in monumentum referebant, ſiue ſepulcrum, quod vel viuus ſibi, vel alij illi extruxerant, atque illud ornabant ſimulacris, & inſcriptionibus variis honorariis: erectis quoque in eum finem Cenotaphiis.

POST FVNERATIONEM.

Cadauere in ſepulcrum illato, nondum finis erat parentationis: ſed certi dies inſtituti, quibus iuſta perſoluebantur. & appellabantur Feralia, Nouemdialia. Denicalia. De quibus conſulatur *Kirchmannus lib. 4. c. 1.*

Parentabant autem Epulis, inferiis Ludis.

Inferiæ erant ſacrificia quæ Diis Manibus inferebant, & conſtabant Liquoribus potiſſimum, ac victimis. Liquores

erant,

A erant Aqua, Lac, Vinum, Sanguis, & Vnguentum.

Ad extremum, coronabant, & ſpargebant floribus ſepulchrum, Inter quos erant præcipui, Roſæ: apud Græcos, amaranthus, myrtus, Apium.

Epulæ erant duplices, priuatæ & publicæ. Illæ Silicernia appellabantur. Publicæ erant, quæ in funeribus inſignioribus adhibebantur, ac populo inſtruebantur.

Laudes quoque defuncti in concione celebrabantur.

Ludi Funebres non vnius erant generis. Pleruṁque tamen in iis adhibiti gladiatores, vt ex Liuio eruditè docuit *in ſaturnalibus ſuis, Iuſtus Lipſius*: dummodo funera eſſent imp. aut Principum: In vulgaribus enim non adhibebantur, niſi per teſtamenti diſpoſitionem ſimiles ludos curaſſent.

Sequebatur Luctus, non tamen perinde apud omnes, conſtat enim quaſdam gentes eo abſtinuiſſe.

Apud Iudæos luctus tempus menſe finiebatur. *Deut.* 21. Lacedæmoniis dies 11. præſcribit Lycurgus.

Romani ex inſtituto Numæ, pueros & minores triennio, non luxère: decimus autem menſis, luctum maximum definiebat. Verum *Paul. I.C. l. 1. ſent. tit. 21.* Parentes & filij maiores ſex B annis inquit, anno lugeri poſſunt, minores menſe, maritus decem menſibus, & cognati, octo.

In Publico luctu, puta in funere Principum, indicebatur Iuſtitium: Conſules ſede vulgari in Curia ſedebant: Faſces inuerſi ferebantur: Fugiebant conuiuia: Forum non inſtruebant.

In Priuato, domi ſe continebant, fugiebant lætos congreſſus, & feſtiuitates. Nonnunquam tamen ob cauſas, luctus tempus abbreuiatum. Publici quidem, propter vota, ludos, ſacra Cereris: Priuati vero, cum liberi nati eſſent, aut quis e familia ab hoſte captus domum rediret, aut honor aliquis domui acceſſiſſet.

Ad extremum, conſecrabantur defuncti, dummodo alicuius nominis fuiſſent: iiſque honores heroici delati, puta referebantur in numerum Deorum, & publica religione colebantur, Denique nomen conſequebantur. Hinc dicatæ Aræ, templa, Imagines: Iuramenta quoque in eorum nomine ſancita, & cantica decreta.

*TVRCARVM RITVS CIRCA FVNERA.

Turcæ morientibus adſiſtunt, & Pſalmos recitant, mouentque de peccatis ſuis doleant: mortuum in pauimento collocant, ſuper tapetiis facie ad meridiem verſa, in dextrum latus. C tum ſacerdotes chorda, quam globuli ex ligno Aloës cingunt, cadauer vinciunt, & ad circumſtantes facie verſa dicunt, *Sulahandla*, id eſt, Deus miſereatur eius. Dein in hortum cadauer deferunt, aqua calida abluunt & ſeuo, & ſtragula ſubtegunt tela è xylino texta. Ablutum cadauer duabus linteis funeralibus exſiccant, veſtibus induunt pretioſiſſimis, quas habuit & capiti pileum è floribus adaptant. Atque ita exornatum cadauer, ante templi fores deferunt, donec ſacerdotes preces compleuerint, tum in cœmeterium viris comitantibus deducunt, & ſepulchro quod quiſque ſibi extruxit, inferunt, & recondito cadauere, iniectaque in eius faciem terra, clauſoque aſſeribus ſepulchro, domum reuertuntur, & ſacerdotes hilari ſympoſio excipiuntur. *Ex narratione de rebus Tur. Philip. Lonniceri to. 1. c. 19.*

*RITVS APVD INDOS ORIENTALES.

Defuncto aliquo apud Indos Orientales, conſanguinei & familiares magno numero coëunt, vt defunctum plangant, eum ſubindè compellantes, cur ſit mortuus. Deinde depoſitum in ſtragulo è corticibus arborum contexto, panno goſſypino inuoluunt, capiti ſellam ligneam ſupponentes, & faciem caprinâ pelle tegentes. Corpus totum cineribus conſpergunt.

D Ita inuolutum ſub dio reponunt, aſſidente familiarium quopiam, qui lacrymis eum proſequuntur, & faſciculo ſtramineo faciem eius perlinunt.

Tum viciuæ mulieres cantare, æneaſque pelues pulſare incipiunt, donec aduenient qui cadauer efferunt, ac interea inſtruitur conuiuium funebre, vt ſepulto defuncto, frontem exporrigant.

Cadauer tabulæ illigatum, cantando & ſaltitando efferunt viri, & ſolæ mulieres caput ſtramineo ſerto exornatæ, proſequuntur, baculis innixæ, præter maritum defunctæ.

Ad locum ſepulturæ vbi deuenerint, Libitinarij humum refodiunt, cadauer imponunt, multiſque paleis operiunt, mulieribus interim circulatim currentibus, & defunctum plorantibus, ac vale extremum dicentibus.

Tum terram congerunt, & muti inſtar eleuant, eique omnem defuncti ſupellectilem & veſtimenta imponunt, ne forte in altero mundo eadem requirat. Amici quoque munera afferunt, quæ terræ mandant, in pignus amoris. E

Peracto funere, omnes ad mare aut flumen ſe recipiunt, ſe abluunt, & ad ædes defuncti redeunt, omnium querimoniarum obliti.

In funeribus Regum, aut Principum eadem obſeruantur, niſi quod iis adiunguntur famuli vtriuſque ſexus, qui in altero mundo eis miniſtrent, atque in hunc finem trucidantur, & ſimul efferuntur. Quin & vxores quæ Regi maxime charæ fuerant, non verentur vltrò mortem oppetere, ſecum eo tumulari, vt pariter oblectentur, & obambulent. Capita vero eorum qui ita trucidati ſunt, haſtis impoſita, regio monumento circumponuntur: ac ſepulchro cibus & potus apponitur, vt habeant quod edant, & bibant. Hæc ſummatim *ex deſcriptione Indiæ Orientalis per Gotardum Arthum, Dantiſcanum*

☞ *Vide infra § pompæ funeralis nonnulla in particulari.*

•RITVS CHRISTIANORVM

Ferè vbique gentium idem, niſi quod circa quædam externa alij ab aliis varient. Videatur de Ritu quem Catholici obſeruāt, Rituale Rom. & particularia Paſtoralia variarum diœceſeon.

FVNERA MAGNIFICA, SPLENDIDA. HONORIFICA.

TVM SACRA, TVM PROFANA.

F Mortuo Iacob, filius eius Ioſeph cadauer illius intulit in ſepulchrum quod foderat ſibi in terra Canaam. Eumque comitati fuerunt omnes ſenes domus Pharaonis, omneſque maiores natu Ægypti: currus quoque & equites per ſeptem dies celebrarunt exequias. *Gen. c. 50.*

Iudæ Machabæi à Bacchide Demetrij duce interfecti cadauer, Simon & Ionathas fratres induciis factis delatum in Modin vicum, magnifico funere intulerunt monumento, & publico luctu per aliquam multos dies honorauerunt eius memoriam. *Ioſephus l. 12. c. 19. ex 1. Machab. 9.*

Apud Græcos & Romanos ſæpe Imperatoris aut Ducis, qui occubuiſſet in acie, funus, milites quantum poterant militaribus ſtudiis celebrarunt. Ea pompa fuit, vt armatæ inſtructæque legiones in turmas & centurias cum vexillis militaribus inuerſis, aut abiectis militiæ inſignibus, defunctum comitentur, phaleraſque equis detrahant, enſium mucrones & lancearum cuſpides humi deiectos ferant, & rogum luſtrent. *Alex. l. 3 c. 7.*

G Apud Lacedæmonios qui ſtrenuam in militia operam nauaſſent, ac pro patria fortiter occubuiſſent, oliua & aliis ramis redimiti, laudibus vehebantur: ac demum amicti purpura pretioſiſſima, glorioſè ac honorifice ſepulcris mandabantur. *Ælian. l. 6 de varia hiſt.*

Chilonis Lacedæmonij funus, cum victore filio Olympiæ expiraſſet, gaudio tota Græcia proſecuta eſt. *Plin. l. 7. c. 32*

Ageſilao Archidami F. regi ſuo, rerum geſtarum gloria clariſſimo, in expeditione in Ægyptum mortuo, maiore multò quam aliorum regum ſepulturæ & funeris honore decorarūt. *Pauſanias in Laconicis.*

Cùm Pelopida Thebanus contra Alexandrum Pheræum fortiter pugnans in acie cæſus occubuiſſet, fama eſt Theſſalos, qui hic prælio interfuerunt, non ante loricam poſuiſſe, non equo frenum detraxiſſe, non vulnus obligaſſe, vbi eum cecidiſſe acceperunt: ſed armatos & calentes ad mortuum accurriſſe velut ſpirantem, atque hoſtium ſpolia vndique circa corpus cumulaſſe, totondiſſe equos, totondiſſe ſeipſos: multos, cum in H tentoria ſe recepiſſent, nec ignem accendiſſe, nec cibum cepiſſe, ſilentium & mœſtitiam vniuerſum exercitum occupauiſſe: non quaſi clariſſimam & maximam obtinuiſſent victoriam, verum tanquam à tyranno ſuperati & oppreſſi fuiſſent. Ex vrbibus, vbi hæc nunciata ſunt, magiſtratus, ſimulque adoleſcentes, pueri, & ſacerdotes effuderunt ſe ad excipiendum corpus Pelopidæ, trophæa, coronas, arma aurea ingerentes. Vbi iam efferendum corpus fuit, ſeniores Theſſali adierunt Thebanos, poſtulantes vt permitterent ipſis mortuum funerare, quorum vnus ita verba fecit: Beneficium, ſocij, à vobis petimus hoc, quod ornamento in tanta calamitate nobis & ſolatio erit. Non enim viuum Theſſali Pelopidam proſequuntur, nec meritos honores ſentienti habent: ſed ſi contrectare exanimem licebit, & per nos decorare atque humare corpus eius, fidem faciemus vobis, credere nos cladem hanc eſſe Theſſalis quam Thebanis maiorem. Vos enim bono imper. tantum fortuna, nos & hoc & libertate ſpoliauit. Nam qua fronte alium poſt hac ducem à vobis, non reddito Pelopida, poſceremus? Conceſſerunt ea Thebani. *Plut. in Pelopida.*

A Epaminondam Thebani propter inopiam, in qua deceſſit, publico funere extulerunt: quod præter veru minutum ferreum, vt fama eſt, nihil ab eius exceſſu fuerit domi inuentum. *Plut. in Fabio.*

Populus Romanus non fecit Q. Fabio Maximo publicè funus: ſed aſſibus viritim collatis, non vt tanquam inopi ſufficerent impenſas, verum populo vt parentem ſepeliente, mors viri, vt dignum vita erat, honorata fuit & celebrata. *Plut. in Fabio.*

Alexander, qui Orientem domuit, Epheſtione defuncto, mulis & equis detonſis, vrbium pinnacula diruit: tubas & cætera inſtrumenta vetuit in caſtris canere: poſtremo diuinos illi honores & ſacrificia, vt ſemideo, indixit, oraculum ſecutus, tria millia hiſtrionum funebribus ludis adhibuit, omnem Cuſſæorum gentem trucidauit: teſtatus eas ſe dare inferias Epheſtionis manibus, denis millibus talentûm defunctum extulit. *Sab. l. 10. c. 15. ex Plut. & Alex.*

Capto & necato Philopœmene prætore Achæorum à Dinocrate Meſſenio, Achæi lugentes eum nulla admiſſa vindictæ mora, atque electo Lycorta duce, Meſſenios inuadunt, & B depopulantur. Receptum à Meſſeniis corpus Philopœmenis comburunt, & reliquiis in vrnam conditis domum repetunt, pompam quandam cum exequiis triumphalem miſcentes. Quidam enim coronis redimiti erant, quidam lacrymabantur, quidam catenatos trahebant hoſtes: ipſam vrnam præ vittarum & coronarum numero conſpectui pene aduentam, prætoris Achæorum F. Polybius ferebat, principibus Achæorum circa eos. Milites ipſi armati equis ſpecioſe inſtratis ſequebantur. Ex oppidis & caſtellis in via poſitis obuiam effundebantur, quaſi ab expeditione reducem amplectentes: vrnámque contrectabant, atque vnà proſequebantur Megalopolim. Vbi verò ſenes fuerunt cum mulieribus & pueris commixti, ibi comploratio per totum exercitum inceſſit ciuitatem, quæ illum deſiderabat, & eum caſum ferebat grauiter: vnà cum eo rata principatum amiſiſſe inter Achæos. Ita ille honorifico funere eſt elatus, & iuxta monumentum Meſſeniorum captiui lapidibus ſunt cooperti. *Plut. in Philopœmene.*

Timoleonte Corinthio, qui Siculis libertatem reſtituit, præ ſenio mortuo, Syracuſani eum honorificè extulerunt. Lectum C delecti à populo iuuenes exornatum, per Dionyſiorum tunc dirutam regiam, portauerunt: proſecuta eſt virorum & mulierum infinita caterua, quorum ſpecies omnium coronatorum & candidis veſtibus amictorum feſtum diem repræſentaui. Iam voces & lacrymæ cum mortui confuſæ laudibus, non honoris defunctionem, nec munus publicè iniunctum, ſed verum deſiderium prætulerunt, & ſinceri gratiam amoris. Lecto denique in rogum illato, Demetrius præconum illius memoriæ omnium vocaliſſimus, ſcriptum decretum recitauit huiuſmodi: Populus Syracuſanus ſciuit Timoleontem hunc Timodemi filium Corynthium, quod tyrannis obtritis, barbaris ſuperatis, & ampliſſimis vrbibus, quæ euerſæ fuerant, incolarum multitudine frequentatis leges ſuas Siculis reddiderit, ducentarum minarum impenſa funerandum, honorandum inſuper in perpetuum ludis muſicis, equeſtribus, & gymnicis. Ad hæc corpori monumentum in foro fecerunt, quod porticibus poſtea cinxerunt: ibique palæſtris inædificatis parauerunt iuuentuti gymnaſium, quod Timoleontem appellauere. *Plut. in Timol.*

Aratus Sicyonius veneno ſublatus à Philippo rege, cum fato functus Ægij in ſeptimadecima prætura eſſet, contenderentque D Achæi, illic vt iuſta ei & monumenta ex vitæ dignitate fierent: calamitoſum duxerunt Sicyonij, niſi conditum corpus apud ipſos foret, flexeruntque Achæos, vt id permitterent. Quia vero vetus lex humari quenquam intra muros ſuos vetabat, & grauis adiuncta legi erat religio: Delphos miſerunt ad conſulendum ſuper ea re vatem, quæ Sicyonios iuſſit ſacra etiam illi inſtituere. Ergo feſtum luctu protinus corpus ex Ægio coronati, & candidis amicti veſtibus, carminibus & tripudiis in vrbem ſuam deduxere, locóque delecto conſpicuo, vt conditorem & ſeruatorem vrbis ibi funerauerunt. Appellatur vſque ad hanc memoriam locus Aration. *Plut. in Arato.*

Numæ Pompilij regis ſui funus omnes ciues Romani cohoneſtauerunt, allatis publicè odoribus & coronis. Senatores lectum ſubierunt, ac ſacerdotes deorum præſentes eum ſunt proſecuti. Reliqua multitudo immixtis fœminis & pueris, non tanquam iuſtis aſſiſterent ſenis regis, ſed quaſi efferret quiſque ex cariſſimis vnum in flore ætatis ſublatum, cuius deſiderio teneretur, ita cum eiulatu & planctu ſecuti ſunt. *Plut. in Numa.*

P. Val. Publicola mortuo, populus Rom. quaſi nullum virtutis E præmium contuliſſet in viuum, ſed omnia ei deberet, ſciuit, vt cadauer eius publico funere efferretur, in cuius honorem quadrantes ſinguli contulere. Matronæ ſeorſum conſilio habito, ad ſingulare eius decus & laudem, totum annum eum luxerunt. Ex plebiſcito hic quoque in vrbe humatus eſt iuxta Veliam, quam vocant, datumque toti eius ſtirpi ius huius ſepulchri. Nunc tamen nemo ex familia conditur ibi, ſed cadauer eo delatum deponunt. Tum ardentem facem quiſpiam tenens, eam tantum ſubijcit, mox retrahit: qua re ius teſtatur ſibi eſſe, ſed abſtinere ſe honore: inde mortuum tollunt. *Plut. in Poplicola.*

M. Menenius Agrippa (publicæ reconciliationis auctor inter patres & plebem, cum in montem Sacrum ſeceſſiſſet) mortuus eſt, re domeſtica tam tenui, vt ſumptus funeri deeſſet. Extulit eum plebs ſextantibus in capita collatis. Dionyſius, ne non ſemper aliquid à Liuio diuerſum proderet, auctor eſt, patrum decreto Menenianas exequias publica impenſa inſtructas: plebem verò, eam pecuniam, quam in hoc ipſum contulerat non recepiſſe, ſed Menenij filiis in patris memoriam dono datam voluiſſe. *Sab. l. 8. En. 2.* F

Cùm M. Marcellum ex inſidiis circumuentum, Annibal trucidatum eſſe intellexiſſet, ad inſperatam mortem obſtupeſcens, annulo eius ablato, corpus eximiè ornatum & cultum honorifice cremauit. Reliquias in argenteam conditas vrnam iniecta aurea corona remiſit ad filium. *Plutarchus in Marcello ex Liuio.*

L. Pauli Æmilij pompa funebris eximia fuit & ſuſpicienda, decorauitque virtutem eius præſtantiſſimis & feliciſſimis exequiis. Erant hæc non aurum, non ebur, non reliquus ſplendor & nitor apparatus: ſed beneuolentia ſed honor, ſed ſtudium non ciuium modo, verum & hoſtium, ſi quidem quotquot aderant fortè Hiſpani, Ligures, ipſi quinetiam, quorum regnum euerterat, Macedones, qui validi corpore eſſent & iuuenes, funebrem lectum ſubierunt ac deportauerunt: maiores natu proſecuti ſunt, Seruatorem & patriæ parentem Paulum appellantes. *Idem in Paulo, & Val. Max. l. 2.*

Florem honorem pop. Romanus Scipioni tantùm habuit Serapioni dicto, propter ſimilitudinem ſuarij cuiuſdam negotiatoris. Erat is in tribunatu plebi admodum gratus, dignuſque Africanorum familia. Mortuus carebat ob paupertatem, G funeris impenſa. Aſſes ergo contulit populus, ac funus elocauit, quáque præferebatur flores è proſpectu omni ſparſit. *Plin. l. 21. c. 3.*

L. Sylla dictator, Catulo & Lepido conſulibus, phthiriaſi vita deceſſit, quum fortè Puteolis eſſet, LX. iam annos natus. Eius corpus aurea lectica ad vrbem ingenti pompa eſt delatum, quod ne fieret, Lepidus conſul homo Marianæ factionis ſumma ope reſtitit. Vicit tamen Catulus eius collega, & homines Syllanarum partium. Cn. Pompeius quamuis offenſus Syllæ (ſolum enim amicorum tabulis prætererierat) partim gratia, partim precibus, minis etiam nonnullos ſummouit, corpúſque Romam eſt proſecutus, ac tribuit funeri pariter ſecuritatem & honorem. Vt honorificentiſſimè ſepeliretur, ſacerdotes & Veſtales virgines corpus extulere. Laudatus primò eſt pro Roſtris, mox in campum delatus, ad duo millia coronarum, præter alia ornamenta, ſunt illi honoris gratia congeſta. Tria millia lectorum in eius funere ſtrata dicuntur, cir- H cumſtante exercitu, totáque ciuitate circumfuſa, eius corpus eſt rogo impoſitum. In campo Martio eſt ſepultus, vbi reges duntaxat funerari conſueuerunt. *Sab. l. 3. Enn. 6. Plut. in eius vita* ſcribit vi tanta aromatum fuiſſe à fœminis cumulatum, vt præter illata decem & ducentis ferculis, ſimulacrum ipſius Syllæ grande fictum fuerit, fictum etiam lictoris ex precioſo thure & cinnamomo. Cùm eſſet à prima luce nubilum cœlum, quia expectabant imbrem, non niſi nona hora extulerunt cadauer. Tum vento increbreſcente, & delato in rogum, flammámque excitante luculentam, tanto priùs combuſtum corpus fuit, quatenus rogo iam tabeſcente, atque igne emoriente excuſſa eſt larga pluuia, quæ ad noctem vſque tenuit. Ita perpetua felicitas eum etiam in funere peragendo eſt comitata.

Gordyenorum rex Zarbienus, Tigranis grauatus tyrannide, interprete Appio, clàm cum Lucullo ſocietatem inierat, verum, quia detectus fuit, interfectus eſt, vnáque liberi & vxor eius necati antè ſunt, quàm in Armeniam inuaderent Romani. At Lucullus victo Tigrane profectus in Gordyenos exequias

A Zarbieni celebrauit: piræque veſte, & auro regali, & Tigrani inſtructæ ſpoliis ipſemet ſubdit facem, ac libamina cum amicis & neceſſariis illius infudit, amicum quoque ſuum & ſocium populi Romani appellauit. Adhuc monumentum iuſſit ei ſumptuoſum faciendum locari. Nam vis ingens pecuniæ, aurúmque & argentum reperta in Zarbieni regiis ſunt. Frumenti in horreis decies trecenta millia medimnum condita erant. Ita & miles auctus eſt, & Lucullo fuit ingenti honori: quod ne teruntio quidem ex ærario accepto, bellum ipſius belli ſumptibus ſuſtineret. *Plut. in Lucullo.*

Mortem L. Luculli (qui Rep. ſe multo ante abdicauerat) vt ſi in flore bellicarum & ciuilium actionum deceſſiſſet, tulit populus grauiter: concurſuque facto corpus, quod in forum à nobiliſſimis iuuenibus delatum fuit, vi contendit in comitio, vbi funerauerat L. Coron. Syllam, humare. Quod cum præter omnium expectationem fieret, neque eſſet promptus apparatus: obtinuit frater eius precibus & obſecrationibus, vt cadauer funere parato efferri in Tuſculano pateretur. *Plut. in Lucullo.*

M. Cato minor cum ſibiipſi Vitæ manus intuliſſet, quo ſpacio non crederes eum calum ſeſciſcere omnes, domeſticus potuiſſe) B adfuerunt ad fores trecenti, ac mox populus Vticenſis concurrit, vna voce benefactorem, ſeruatorem, ſolum liberum, ſolum inuictum appellantes: eaque agebant, cum nunciaretur adeſſe Cæſarem. Cæterum neque metus eos, neque aſſentatio victoria, neque mutua diſſenſio, vel diſcordia ab honorando retardauit Catone: ſed corpus eius magnifice exornatum, & ſplendidis elatum exequiis funerauerunt iuxta mare: vbi nunc quoque ſtatua eius enſem tenens poſita eſt. *Plut in Catone.*

C. Iulio Cæſari interfecto, rogus extructus eſt in Martio campo iuxta Iuliæ tumulum: & pro Roſtris aurata ædes ad ſimulacrum templi Veneris genitricis collocata: intraque lectus eburneus, auro ac purpura ſtratus: & ad caput tropæum cum veſte, in qua fuerat occiſus: Præferentibus munera (quia ſuffecturus dies non videbatur) præceptum eſt, vt omiſſo ordine, quibus quiſque vellet itineribus vrbis, portaret in campum. Inter ludos cantata ſunt quædam, ad miſerationem & inuidiam cædis eius accommodata, ex Pacuuij Armorum iudicio:

Men' me ſeruaſſe, vt eſſent qui me perderent?

Et ex Electra Atilij ad ſimilem ſententiam. Laudationis loco Conſ. Anton. per præconem pronunciauit S.C. quo omnia ei C diuina ſimul atque humana decreuerat, item iuſiurandum, quo ſe cuncti pro ſalute vnius adſtrinxerant, quibus perpauca à ſe verba addidit. Lectum pro Roſtris in forum magiſtratus & honoribus functi detulerunt. Quem cum pars in Capitulini Iouis cella cremare, pars in curia Pompeij deſtinaret: repentè duo quidam gladiis ſuccincti, ac bina iacula geſtantes, ardentibus cereis ſuccenderunt: confeſtimque circumſtantium turba virgulta arida, & cũ ſubſelliis, tribunalia, quicquid præterea ad manum aderat, congeſſit: deinde tibicines, & ſcenici artifices veſtem, quam ex inſtrumento triumphorum ad præſentem vſum induerant, detractam ſibi atque diſciſſam iniecere flammæ: & veteranorum militum legionarij arma ſua, quibus exculti funus celebrabant. Matronæ etiam pleræque ornamenta ſua, quæ gerebant, & liberorum bullas, atque prætextas. In ſummo publico luctu, exterarũ gentium multitudo circulatim ſuo quæque more lamentata eſt: præcipuéque Iudæi, qui etiam noctibus continuis buſtum frequentarunt. *Sueton.*

M. Antonium Triumuirum cæſum, multis regibus & ducibus ab Octauio petentibus funerare, non ademit corpus Cæ- D ſar Cleopatræ: ſed illius manibus eſt humatus ſplendide & regaliter, omniaque ei quibus vti voluit, permiſſa. Vbi vero ipſa ſeipſam ictu aſpidis exanimauit, Cæſar quamuis moleſtiam traxit ex illius deceſſu, animum tamen eius generoſum eſt admiratus, & corpus condi apud Antonium ſplendide & regaliter iuſſit. Sortitæ ſunt & ancillæ eius duæ funus honorabile. *Plut. in Antonio.*

Ser. Sulpitius poſteaquam audiuit M. Marcellum à P. Magio Chilone pugione interfectum eſſe, in habitaculum eius perrexit, Marcellum non ſine multo ſanguine defunctum inuenit: eum in lectica, qua ipſe delatus erat, in vrbem à ſuis lecticariis ferri curauit: funus ei ſatis amplũ, pro ea copia, quæ Athenis erat, fecit. Ab Athenienſibus locum ſepulturæ intra vrbem eum habere nequiuit, in nobiliſſimo orbis terrarum gymnaſio eum ſepeliuit, poſteaquam curauit, vt iidem Athenienſes in Academia eodem loci monumentum marmoreum facerent & locarent. *Sulpitius ad Ciceronem, l. 4. Famil. Epiſt.*

Corpus Auguſti Cæſaris Molæ mortui, Decuriones municipiorum & coloniarum, à Nola Bouillas vſque deportarunt E noctibus, propter anni tempus, cum interdiu in Baſilica cuiuſque oppidi, vel in æde ſacrarum maxima reponeretur. A Bouillis equeſter ordo ſuſcepit, vrbique intulit, atque in veſtibulo domus collocauit. Senatus & in funere ornando, & in memoria honoranda eo ſtudio certatim progreſſus eſt, vt inter alia complura cenſuerint quidam funus triumphali porta ducendum, præcedente Victoria, quæ eſt in curia, canentibus næniam principum liberis vtriuſque ſexus. Alij exequiarum die ponendos annulos aureos, ferreoſque ſumendos: nonnulli legenda oſſa per ſacerdotes ſummorum collegiorum. Fuit & qui ſuaderet appellationem menſis Auguſti in Septembrem transferendam: quod hoc genitus Auguſtus, illo defunctus eſſet. Alius, vt omne tempus à primo die natalis vſque ad exitum eius, Seculum Auguſtum appellaretur, & ita in faſtos referretur. Verùm adhibito honoribus modo, bifariam laudatus eſt, pro æde diui Iulij à Tiberio: & pro Roſtris ſub veteribus, à Druſo Tiberij filio: ac Senatorum humeris delatus in campum, crematúſque. Nec de- F fuit vir prætorius, qui ſe effigiem cremati euntem in cœlum vidiſſe iuraſſet. Reliquias legerunt primores equeſtris ordinis tunicati, & diſcincti, pedibúſque nudis, ac in Mauſoleo condiderunt. Id opus inter Flaminiam viam ripámque Tiberis, ſexto ſuo conſulatu extruxerat: circumiectáſque ſyluas & ambulationes in vſum populi tunc iam publicarat. *Sueton.*

Cùm Otho Imp. victus à Vitellio pugione ſe ipſum confodiſſet: Milites cum clamore ad ianuam accurrerunt, lamentatíq; ſunt mœrentes & deteſtantes ſemetipſi, quod non cuſtodiuiſſent Imp. omnéſque poſtpoſito vitæ periculo, exculum corpus rogo parato extulerunt armati: exultaueruntque qui occupauerant ſubire & geſtare lectum: Cæteri partim vulnus exanimi in genua procumbentes exoſculati ſunt, partim manus attigerunt, alij procul adorauerunt, alij ſubditis rogo facibus ſe ipſi confodêre: cùm nullum, quod quidem conſtaret, à defuncto haberent beneficium, neque quicquam grauius expectarent à victore. *Plut in Othone.*

Maximus legatus Britanniæ, Scotorum regis Eugenij à ſe victi cæſique funus, magno ſumptu, Romanorum principum more extulit: eundémque pro concione, ſingularem ob virtu- G tem ac charitatem in patriam, laudauit. *H. Boethius l. 6.*

Conſtantini Magni (qui primus Chriſtianus Imp. fuit, virtute ac pietate maximus) Nicomediæ mortui cadauer aureo loculo incluſerunt, ac purpurea veſte contectum Conſtantinopolim milites deportarunt, atque in Palatio, loco, vt ab omnibus conſpiceretur, excelſo depoſuerunt, ac luminibus circum accenſis vigiles, qui diurnam nocturnámq; cuſtodiam agerent addiderunt. Ibi cùm eſſet, priſtina regiæ ſpecies eſt ſeruata: nam & Comites, & cæteri principes, quibus Imp. venerari conſuetudo fuerat, ſubinde ingredientes, ipſum eodem, quo viuentem, officio ſalutarunt. Quin etiam eadem reuerentia à ſenatu & magiſtratibus eſt adhibita, reliquiſq; priuatis: quorum incredibilis turba repentè ſiue honeſto pietatis officio, ſiue curioſo rari in terris ſpectaculi ſtudio conuolauit. Elatus eſt funere magnificentiſſimo, ac planè regio. Præiêre, duce Conſtantio filio, peditum ordines: inde longo agmine armati milites ſucceſſêre. Vt verò ad ædem Apoſtolorum eſt ventum, cadauere ibi relicto abiêre: reliqua officia ſacerdotes cum aſtante populo diuinis precib. adhibendis ſolenni cæremonia perſoluêre. Conſtantius iuſtis ſolenni Chriſtianorum ritu peractis non contentus, H ipſum etiam numero Diuorum aſcripſit. *Sig. l. 3. Imp. occid.*

Mortuo Attila Hunnorum rege, milites gentis ritu crinium parte reciſa, ora vulneribus lacerarunt, amiſſum regem ingenti gemitu eiulatúque deflentes: atque inde funus apparatu regio inſtruxerunt. Quippe in mediis campis, & intra tentorium ſericum cadauer poſuerunt: lectiſſimi autem equites circumcurſantes facta eius magnifica cantu lugubri cecinerunt, in hanc ſententiam: Attila rex Hunnorum, Mundzucci filius, fortiſſimarum gentium dominus, qui ſolus primúſque Scythica & Germanica regna obtinuit, atque vtrumque Imperium captis vrbibus terruit, & ne prædæ reliqua ſubiicerentur, placatus precibus annuum vectigal accepit: cùmque hæc omnia ſingulari felicitate geſſerit, non vulnere hoſtium, non fraude ſuorum, ſed gente incolumi inter gaudia lætus ſine ſenſu doloris occubuit. Quibus carminibus abſolutis ſtrauam, quam vocabant, ſuper tumulum eius magna comeſſatione concelebrarunt, ac luctum gaudio temperarunt. Inde ſilentio noctis cadauer ſepulturæ mandatum, idque auro, argento, ferróque

manitum

A munitum eſt: ſcilicet, vt ferro gentes edomitas, auro argentoque vtrumque ſpoliatum Imperium indicarent. addidere inde arma hoſtibus adempta, cæteraq; precioſis fortibus viris erepta inſignia. *Sigon. Imp. occid. l. 13.*

Athanaricus Viſigothorum rex, Conſtantinopolim veniens vrbis ſitum, nauiumque inſtructiſſimos portus admiratus, regiam quinetiam Imperatoris cum ſtupore intuitus: En, inquit, cerno, quæ ſæpè incredulus audiebam, Sine dubio Deus terrenus eſt Imperator. In tali admiratione, maiori ab Theodoſio Imperatore honore affectus paucis menſibus interiectis, rebus exceſſit humanis. Quem imperator pene plus mortuum quam viuum honorans, ipſe in exequiis feretrum eius præceſſit, regiaque ſepultura decorauit. Quæ res Gothorum animos mirifice Imperatori conciliauit, vt in fœdere & fide (etiam ſine rege) ſub Imperatore diu feliciterque perdurarint. *Crantz. l. 2. Suecia c. 28.*

Iordanes Gothus hiſtoricus, Belæ Hunnorum regis funus ita prodidit: In mediis caſtris, intra circunſtantia tentoria cadauer fuiſſe poſitum: electiſſimos Hunnorum equites vna cum pyrrhichia ſaltatione, modulato cantu, eius laudes circum B concinuiſſe, Circenſium more circumcurriſſe: mox collata ſtrena corpus honeſtaſſe: comeſſationem cum gaudio ſimul luctu celebraſſe. Subinde clam noctu, ad præſtitutum locum corpus humi condidiſſe: dicaſſe hoſtium exuuias, moxque deinde humano ſanguine parentaſſe. *Bonfil. l. 7 Dec. 1.*

Victo cæſoque Haraldo Danorum rege, Ringo Sueonum rex auunculi licet hoſtis manibus parentandum ratus, equum, cui inſidebat, regio iunctum currui, aureaque ſella inſtratum, ei dedicauit, adiecta prece, vti Haraldus eo vectore vſus, fati conſorte ad Tartara antecederet, atque apud Plutonem ſociis hoſtibuſque placidas expeteret ſedes. Deinde rogum extruxit, Danis inauratam regis ſui puppim in flammæ fomentum coniicere iuſſis. Cumque ſuperiectum ignis cadauer abſumeret, mœrentes proceres hortari cœpit, vti arma, aurum, & quodcunque opimum eſſet, liberaliter in rogum tanti regis immitterent. Cineres Lethram perferri, ibique eum equo & armis, regio more, funerari præcepit. Tali parentationis cura iuſtis auunculo perſolutis. Danorum ſibi fauorem conciliauit, odiumque hoſtium ad gratiam deflexit. *Saxo l. 8.*

Funebrem pompam Caroli I. Vngariæ regis, *pete ex Bonfiny* C *lib. 9. Dec. 2.*

Venetorum principis funerandi hæc eſt ratio. Poſt eius obitum cadauer exenteratum, balſamoque delibutum, ſub aureo amleulo, enſe aureiſque calcaribus inuerſis, publice in foro triduo aſſeruatur. Mox vero omnia ciuitatis collegia (quæ tot ferme numero ſunt, quot & opificum genera) ſub ſignis religioſa quadam ac ſolenni pompa ordine præcedunt. Succedit inde numeroſus clerus. Funus ipſum pullatorum vis ingens mœſto ſilentio ſequitur, iuxtaque patriciorum non parua manus, purpura & cocco culta: quo datur intelligi, in quantumuis optimi principis funere ciuitatem, quæ libera eſt, in luctu eſſe non oportere. Hi lætiore cultu ornati, vbi funus templo eſt illatum, ſuggeſtum, quo cadauer imponitur, venerabili conceſſu cingunt, dum interim defuncti memoria pro concione populi more maiorum laudatur. Hinc patriciis receſſis, prima ad nouum principem creandum comitia indicuntur. *Sabell. l. 3. Dec. 4.*

Franciſco Foſcaro principi ob multam ætatem publicis muneribus iam minus vtili (erat enim nonagenarius) dignitas abrogata eſt, quum annos quatuor & triginta Reipub præfuiſſet. D Paſchalis Maripetrus illi adhuc viuo ſubrogatus. Vigebat adhuc in effœto corpore generoſa quædam vis animi, & honorum ambitio: quo contigit, vt in ordinem redactus, audita noui Principis creatione, pauciſſimis diebus conſumptus ſit. Summi magiſtratus inſignia, quæ illi viuo fuerant adempta, mortuo publico decreto reſtituuntur. Ac tum demum Princeps Principem extulit apud Venetos, quod, poſt ſublatum collegæ in principatu comparandi morem, nunquam quod ſciam accidit. *Sabell. l. 6. Enn. 10.*

Magnus dux Magnópolenſis in Dobram VViſmariæ tumulatus eſt. Officium in D. Gregorij templo peractum. Die dominico ad veſperum, ſolenne vigiliarum habitum. Ante lucem miſſa ſolennis de ſancta Trinitate decantata. Interim ad omnia eccleſiæ altaria, Fratres minores, eius loci, de Roſtochio & Zuerino euocati, miniſterium ſacrum, & alter poſt alterum peregerunt. Ad altare ſummum oblationes factæ ordine. Funebri inde oratione Latinè habita, pro defunctis ſolenne inſtituitur officium, ſacra faciente Pontifice Lubecenſe. At eius E medium de more fit oblatio, conſueto ordine. Per totam eccleſiam, ad ſingularia altaria, fratres Prædicatores Miſſæ officium peregêre. Deſeruit oblatio. Et tam iam illo perſoluto miniſterio, tertium inde officium de Domina, Pontifex Raceburgenſis, loci ordinarius, peregit: quum ad altaria per eccleſiam ſingula, ſeculares ſacerdotes perſoluerent Miſſæ officium. Sed hîc iam illuſtrior fit oblatio equorum, inſignibus & armis ornatorum. Stabat in medio choro cenotaphium erectum in ſublime, ſerico auróque textis pannis ornatum, inſignibus principatuum defuncti per omnes angulos incinctum, cereis ardentibus groſſis cx. variatum. Stabant atrati viri XII. qui ardentes faces ſuſtinerent, prominentibus per capita cucullis, triſti ſpecie. Circumiêre caballi ad altare ſummum: ex cuius latere in directum patuit egreſſus, ne longa circuitione opus eſſet. Duo viri militares ductabant vnum medium, atrati antum, arma Magnopolis in fronte, in thoris, in clunibus. Quatuor viri geſtabant totidem ſignis militaribus arma & inſignia Magnopolis. Totidem candelas quatuor cereas, armis memoratis inſignes. Alter equus ſimili apparatu, arma Vandaliæ præferebat. Tertius virorum, armorum, cereorum eodem numero, F inſignia comitatus Zuerinenſis. Quartus habebat in fronte arma dominatus Roſtochienſis, cum ſignis & cereis. Quintus ferebat inſignia dominatus Stargardenſis. Sextus, quo ipſe dux vtebatur ad ſplendorem, prodiit armatus rutilante ferro, cum armis Principis. Sequuntur duo milites atrati, ſublimem clypeum geſtantes, inſculptum & inciſum armis omnibus coniunctis. Inde verò Mareſcallus baculo, & Cancellarius ſigillo prætenſo, procedunt. Iungitur domeſtica Principis familia. Mox Principes, deinde Oratores Principum: poſt illos eccleſiarum Prælati & Canonici: deinde militares longo ordine incedunt. Poſtremò fœminæ Principes. Expleto iam Miſſarum officio, ſigna militaria omnia in chorum conferuntur cum cereis: equi reducuntur in ſtabula. Procedunt Pontifices cum Abbatibus ad preces. Quibus expletis canitur antiphona, Media vita. Vbi concinitur, Sancte Deus, proiicitur in terram pars tertia ſignorum militarium cum gemitu aſpectantium: vbi Sancte fortis, pars alia deiicitur: vbi Sancte & miſericors Saluator, pars reliqua, cum inſculptis armis in clypeo deiicitur. Et tum vno impetu omnes cerei, adhuc ardentes, cum gemitu extinguuntur. G *Crant. l. 14. Vandal. c. 34.*

IN SPECIE.

Pompa, Comitatus, Deductio funeris honorifica.

Abner Isboſeth polemarchus, à Ioab perfidè occiſus, iuxta Hebron, honorifica pompa elatus eſt à Dauide rege. Secutus enim eſt cum vniuerſo populo feretrum, & ad ſepulchrum ingentem ploratum edidit, neque eo die cibum capere voluit. *2. Regum 3.*

Græci, ne fraudarentur ſolenni honore mortui, octauo ante ſepulturam die per præconem funus indicebant, vt omnes ad honeſtandas exequias confluerent. Fœminæ virique in candida veſte, cum coronis, ampliſſimorum virorum exequias proſequebantur *Alex. l. 3. c. 7.*

Romæ nobiles ac fortunati homines efferebantur tubarum ſono: quod obſcurè ſignificauit Propertius, cùm in elegia inquit, *Tibia funeſta triſtior illa tuba.* Et pòſt eodem libro: *Nec mea tunc longa ſpacietur imagine pompa, Nec tuba ſit fati vana querela mei. Plut. de Animantium prudentia*, moris huius men- H tionem quoque fecit. *Hyginus in fabularum l. c. 274.* Apud Romanos cùm aliquis deceſſit, tibicines cantant: & amici conuocantur, teſtandi gratia eum neque veneno, neque ferro interiiſſe. *Vict. l. 9. Var. Lect.*

Conſtantini Cæſaris in Britannia extincti cinis, in aureum vaſculum cum odoribus congeſtus, vt ſacris Principum monumentis componeretur, lugubri pompa per Britanniam, Galliam & Italiam, Romam eſt delatus. *H. Boëthius l. 6.*

Demonax Hadriani tempore philoſophus cùm primis inſignis, iam centenarius moriens, publicè, magna ciuium frequentia terræ mandatus eſt. *Lucianus & Volaterranus l. 25. Anthrop.*

Antonius & Geta fratres Seueri patris Imp. in Britannia mortui cinerem aureo loculo incluſum, & cum odoribus in vaſculum alabaſtri coniectum, Romam retulêre, vt in ſacris Principum monumentis componeretur. *H. Boëthius l. 5. ex Herodiano & Spartiano.*

Paula Romana, Bethlehemæ mortua, non vlulatus, non planctus, vt inter ſeculi homines fieri ſolet, ſed pſalmorum linguis diuerſis examina concrepabant. Tranſlataque Epiſcoporum manibus, & ceruicem feretro ſubijcientibus, cum alij Pontifices lampades cereoſque præferrent, alij choros pſallentium ducerent, in media Eccleſia ſpeluncæ Saluatoris eſt poſita. Tota ad funus eius Palæſtinarum vrbium turba conuenit. Quam monachorum latentium in eremo cellula ſua tenuit? Quam virginum cubiculorum ſecreta texerunt? Sacrilegium putabat, qui non tali feminæ vltimum reddidiſſet officium. Viduæ & pauperes, in exemplum Dorcadis, veſtes ab ea præbitas oſtendebant. Omnis inopum multitudo matrem & nutricem ſe perdidiſſe clamabat. Quodque mirum ſit nihil pallor mutauerat faciem, ſed ita dignitas quædam & grauitas ora compleuerat, vt eam putares non mortuam, ſed dormientem. Hebræo, Græco, Latino, Syroque ſermone Pſalmi in ordine perſonabant: non ſolum triduo, donec ſubter Eccleſiam & iuxta ſpecum Domini conderetur: ſed per omnem hebdomadam, cunctis, qui venerant, ſuum funus, & proprium credentibus. *Hieron. in Epitaphio eius.*

Theodoſij Magni Imp. Mediolani mortui cadauer Conſtantinopolim deferendum & inter Auguſtos ſepeliendum curauit Honorius F. *Sigon. l. 9. Imp. occid.*

D. Germanus Antiſſiodorenſis Epiſcopus ad Valentinianum III. Rauennam miſſus, vt Armoricanis pacem impetraret. Lapſus in morbum, à Placidia Valentiniani matre ſe viſitante popoſcit, vt corpus ſuum poſtquam anima exceſſiſſet, in patriā deferendum curaret: hic ſeptimo poſt die expirauit. Eo mortuo ſupellex eius ita diuiſa eſt. Placidia capſulam cum ſanctis reliquijs ſibi adſciuit: Petrus vrbis Archiepiſcopus cucullum cum interiore cilicio: ſex antiſtites, qui aderant, vnus pallium alter cingulum, duo tunicam, duo ſagulum aſſumpſerunt. Acholius præterea eunuchus, præpoſitus ſacri cubiculi, maligni ſpiritus vexatione ab eo liberatus, aromatibus corpus condiuit, Placidia veſtiuit, Valentinianus comites, qui proſequerentur, attribuit. Ita multis effulgens miraculis perlatum in Galliam Cal. Octobr. Antiſſiodorum, magna effuſi populi celebritate ſuſceptum eſt, anno. 448. *Sig. Imp. occid. l. 13.*

Inter raros honores is annumerandus eſt, qui Claræ in monaſterio prope vrbem Aſſiſium mortuæ habitus eſt. Nam cum in ea vrbe Innocentius IV. Pontifex eſſet, ſtatim cum toto vrbis illius populo, totaque aula, vbi mortuæ corpus erat, profectus: canentibus tubicinibus, intra vrbem, non vt mortuam, ſed in triumphantis ſpeciem, eam detulit, atque ipſe omne funeris officium executus eſt. Inopi certe, quæ ciuilem ſtatum egreſſa non erat, tantus Princeps, & cum eo populus totus, hunc honorem præſtitit, quem fortaſſe alicui regi negaſſet. *Fulgoſus l. 8. cap. 16.*

Albertus Magnus Coloniæ obiit anno Chriſti 1285. teſte inſcriptione marmoris, illi in fratrum ſuorum conuentus choro ſuperpoſiti, Eum ob vitæ ſanctimoniam & doctrinæ eminentiam luxit tota prouincia. Aderat eius funeri Archiepiſcopus Colonienſis Sifridus, aderant maioris & omnium collegiorum canonici, aderant de foris ex nobilibus plurimi, tota ciuitatis multitudo pompam funeris ornabat. Quæ teſtimonia ſunt inſignis & incomparabilis virtutis in viro memorabili: cuius exequias nemo qui adeſſe poterat neglexit. Extraxere Fratres ætate noſtra reliquias eius, & in medio choro, extructo tumulo, ſupra pauimentum collocauere, admittentes viros graues, vt cernerent integrum corpus, nulla deformitate, niſi quod mandibula parum videretur collapſa: ſiue balſami beneficio, ſiue Dei miraculo ducentos annos durauit in ſarcophago. Quæ oculis conſpexi, hac ſcriptura conteſtor. *Crantzius l. 8. Metrop. c. 51.*

Iulianum Medicem Laurentij Fratrem: à Fr. Patio in templo interfectum, populus Florentinus magnificentiſſimo funere extulit, vniuerſa fere multitudine in pompa cum liberis & coniugibus ſtudij cauſa ſequente. *Brutus lib. 6. hiſtoria Florentinæ.*

Valentiæ ciues in Hiſpania die feſto ſancti Matthiæ ſumma humanitate ſupplicantes ad locum proficiſcuntur, in quo cadauera iacent eorum, quibus crimina mortis cauſa fuere. Quæ ſiue ſuſpenſa ſint, ſiue iaceant, ſuſcipiunt, & feretris impoſita ad ſacrum locum deuehunt, ibique ſacrificijs & orationibus honorificè ſepeliunt. *Marinæus l. 3. rer. Hiſp.*

* Sed excellit & ſuperat quaſuis alias funebres pompas, illa quam Philippus II. Rex Catholicus Regio certe apparatu adornari fecit, mortuo Carolo V. maximo imperatori, patri ſuo, cùm Bruxellæ in Brabantia, tum Madriti in Hiſpania. Exſtat verò illius quæ Bruxellæ peracta eſt adhuc celebris memoria tabulis expreſſa, quibus vniuerſus apparatus oculis ſubijcitur. Siquidem mortuo præfato Imperatore die 29. Decembris Anni M.D.LVIII. Bruxellæ inſigni pompa exequiæ eiuſdem celebratæ ſunt. interuenientibus cunctis pene Ordinis Principibus ac Nobilibus, qui ceu communem patriæ parentem, quem pridem pectore conceperant, velut ſuis humeris efferebant. Itaque feretro erecto in D. Gudilæ templo, ac Vigilijs decantatis, die poſtero ex Aula quæ [illegible] admodum illuſtris hoc ordine pompa proceſſit. Præibat Clerus illius Eccleſiæ, & Capellæ Regiæ, quos ponè ſequebantur Prælati, Abbates, Epiſcopi, è quibus Leodienſis iuſta perſoluebat, eique non tantum huius Religionis, ſed etiam exteri, qui huius rei ergò aduenerant.

Sequebantur hos Senatores Bruxellenſes, Satrapæ Brabantiæ, Concilia varia, cum ſuo Præſide & Cancellario. Excipiebat iſtos lugentium turba, funalia accenſa manu geſtans. Deindè Præſidiarij, Satellitium Regium, & quibus Palatij cura fuerat demandata. Denique equi magnificè ornati, vexilla precioſa abſque numero, ac inſignia, Sceptra, coronæ, diademata, quæ omnia non ab aliis, quam à maximis Principibus ferebantur. Procedebat inter alia nauis oneraria, media inter columnas Herculeas, maris dominium exprimens. Ambigunt pleríque Annales, an ſimilem pompam antehac Belgium viderit.

Neque tamen exigua fuit illa quam nuper in eadem Vrbe Archiduci Alberto Principi verè Pio, prudenti, pacifico, poſtquam 11. Idus Iulij, Anno nupero, M.DC.XXI. ex hac vita diſceſſiſſet; v. Idus Martij Anni inſequentis, adornauit, piiſſima Heroina, Iſabella Clara Eugenia, eiuſdem vxor. Siquidem [illegible] mortuum, corpuſculum longa morborum fatigatione extenuatum, & aromatibus conditum, poſtquam octo ferè menſes in Palatij Sacello quieuiſſet, illo die omnium oculis expoſitum, habitu Franciſcano (ita enim voluerat) fuit, iuſtaque ſolenniter perſoluta.

Conuenerunt ad hanc ſolennitatem præter nuntium Apoſtolicum Archiepiſcopi Mechlinienſis & Cameracenſis, vnà cum ſuis Suffraganeis. Præterea Abbates, Equites Aurei Velleris, Conſiliarij rerum Status, Conſilij Sanctioris, Finantiarum, Cancellariæ Brabantiæ, Cameræ Receptionum, Proceres cuiuſuis dignitatis & ordinis. Ordines Prouinciarum, & viri Nobiles veteris ſtemmatis, quorum hic equum cataphractum ducebat: ille vexillum, alius inſignia, cæteráve Ducalia ornamenta atratus deferebat, Eratque inter alia ornamenta currus triumphalis, in quo ſymbola indolis & virtutum defuncti Principis repræſentabantur. Quæ omnia mox tabulis expreſſa omnium manibus verſantur.

Luctus.

Fabulantur Græci, Memnona & Sarpedona Iouis filios, ad Troiam interiiſſe, Tanto autem à diis honore affectos, vt ferente legem patre funeris diem luctu & ieiunio celebrarent. Quod Comici veteris auctoritas illis comprobat verſiculis:

πολλάκις δ' ἡμῶν ἀγόντων τῶν θεῶν ἀπαστίαν,
ἡνίκ' ἂν πενθῶμεν ἢ τὸν μέμνον' ἢ τὸν σαρπηδόνα,
σπένδεθ' ὑμεῖς καὶ γελᾶτε.

Sæpè, inquit, nobis diis apaſtiam ducentibus, vbi lugemus Memnona, vel Sarpedonem, prolibatis vos & ridetis. *Cælius l.* [illegible] *c. 5. Antiq. Lect.*

Thoriſmundus Oſtrogothorum rex, primo iuuentæ ſuæ flore, ſecundo regni anno, Gepidas magno prælio vicit, ſed ipſe ſuper hoſtium, quam fecerat, ſtragem occubuit. Quem ſic luxerunt Oſtrogothi, vt per annos quadraginta non alium regem paterentur. Cuius filius Hermundus, non magni faciens paternum regnum (quòd ſub iugo viuerent Hunnorum) cum filio ſuo Beterio, ad Viſigothos ſe contulit: & ſub Theoderico Viſigothorum rege, cum Ætio contra Atilam pugnante, occulta generis ſui nobilitate, cum magna gloria militauit. *Crant. l. 2. Sueciæ c. 16.*

Ioannes Coruinus, qui ab omni periculo Pannoniam Chriſtianamque Rempublicam liberauit, per vniuerſam Vngariam ab omni ætate ac vtroque ſexu eſt diu publicè deploratus. Aliqui propugnatorem fortiſſimum, milites inuictiſſimum Imperatorem, omnes patriæ patrem certatim lugendo ingeminabant: quòd ſibi beneficiis Vngaros immortalibus obſtrinxiſſet. *Bonfinius l. 8. Dec. 4.*

Certamina.

Menandro quidam, qui iuſtè apud Bactros regnauerat, poſt in caſtris defuncto, de cætero iuſta ciuitates promiſcuè fecerunt: verùm de reliquiis cùm conflictarentur inter ſe, ægrè conuenit inter eos, vt partibus æquis cinerum acceptis digrederentur, A excitarenturque apud omnes eius monimenta. *Plu. in Præcept. pol. tic.*

Obiectio.

Meretrix Mediolanenſis ignobilis, cùm ad D. Gothardum Ioannis Matiæ tyranni corpus à canibus fœde laceratum iaceret, ſola ex omnibus humanitatis non oblita, eum recentium roſarum aceruo operuit. *Iou. in vita.*

Coronæ ſepulcrales.

Sepulcralis vel funeralis corona ex apio fiebat, quibus maiorum ſepulcra, & cadauera mortuorum ornabantur. *Alex lib. 4. c. 18.*

Depoſitio.

Ioſeph ab Arimathæa Iudæus nobilis, & Senator, & diſcipulus occultus Ieſu Chriſti, propter metum Iudæorum, crucifixo Ieſu, audacter a Pilato corpus Domini petiit ad ſepeliendum, & illud in ſuo monumento nouo exciſo in petra depoſuit, ſindoni inuolutum. Venit & Nicodemus cum centum libris aloës & myrrhæ ad condiendum corpus Ieſu. Sic occulti diſcipuli officium Chriſto præſtiterunt, ceſſantibus & metu dilapſis veris diſcipulis. *Matth. 27. Mar. 15. Luc 23. Ioan. 19.*

Viri triumphalis, qui deceſſerat & combuſtus erat, licebat oſſa Romæ in vrbem inferre, ac deponere honoris cauſa: vt B Pyrrho Liparenſis ſcripſit. Sed & aliis quoque, qui Rempublicam in bello benè geſſiſſent, & ducibus tribuerunt, vt non illi ſolùm, verum etiam poſteri eorum in foro humarentur, velut Valerio & Fabricio: referuntque horum nepotibus, vbi deceſſerunt in forum delatis ſubiici ardentem facem, mox attolli: ita vtuntur ſine inuidia, honore, probant que ſolum ſibi licere. *Plut in quæſt. cent. Rom.*

Cn. Pompeius Iuliam coniugem ex partu mortuam in Albano efferre ſtatuerat, verùm coëgit eum populus, vt eam in campo Martio funeraret, magis miſeratione iuuenculæ, quàm Pompeij aut Cæſaris gratia, atque ex illis ipſis maiorem honoris partem vi ſuis populus abſenti tribuiſſe Cæſari, quam Pompeio præſenti. *Plut in Pompeio*

Monumenta erecta. Statuæ. Obeliſci Imagines.

☞ *Vide Tit. Magnificentia in ſepulcris: hic Memoria, illic Sumptus conſideratur.*

Sepulcra magnifico illuſtria impendio, ex admiratione Mauſolei monumenti à Romanis dici Mauſolea, ſcribit Pauſanias, C *Cælius l. 17. c. 10. A. L.*

Ægyptios legimus, præſigni magnificentia conſtruere ſepulcra conſueuiſſe: quanquam in domorum ædificatione incurioſi admodum forent. Siquidem ſepulcra defunctorum domos ſempiternas, quoniam apud inferos infinitum ſit tempus, vocant. At domos ipſas, velut diuerſoria opinantur, argumento vitæ breuioris, ac momento tranſeuntis. *Idem.*

Mos Veterum fuit pluribus locis excellentium virorum monumenta ſtruere: quæ res dubiam admodum efficit hiſtoriam. Mortuum in Sicilia Anchiſen cecinit Maro. Pauſanias in Arcadia defunctum ſcribit & eiuſdem ſepulcrum ad montis radices viſitatum quandoque, Anchiſiam quod vocant prope Orchomenon: nec fuiſſe in nauibus cum Ænea, verùm aduenisſe *[illegible]* illuc: prope Laconiam filio appulſo. *Idem*

Antiqui ſepulcris ſymbola quædam inſculpere vel ſimulacra imponere ſolebant, quibus defuncti virtus & profeſſio ſignificaretur. Sic Leonidæ tumulo leonem, Diogenis canem, Diodori rhetoris corvum, Laidis leænam, Antilomenis Meſſenij & D Paeonis aquilam impoſuerunt. Sic Archimedis cippo ſphæra cylindro inciſa fuit: *teſte Cicerone.*

Menſarum ſepulcralium in decem Rhetorum vitis Plutarchus meminit. Iſocratis ſepulcro inſculptum arietem tradenta cubitorum triginta, in quo eſſe Siren cubitorum ſeptem, ratione ſymbolica: propè item fuiſſe menſam, quæ poëtas haberet, ac eiuſdem præceptores, in quibus & Gorgiam aſtronomicam inſpectantem ſphæram & aſſiſtentem Iſocratem. Columnarum in ſepulcris morem ſcribunt quidam, nobilioribus modo fuiſſe contributum, quo eorum faſtigium cæteris eminentius ſignificaretur. Columnarum ratio, inquit Plinius, erat attolli ſupra cæteros mortales, Quod & arcus ſignificant. nouitio inuento. Hoc verò ſepulcralium columnarum genus, à ſtando, *στήλας* vocant Græci, minores verò etiam ſtelidas. Noſtri ſtantes appellant pilas. Verùm & alicubi Plinius excitatas ſcribit ſtelas literis incognitis. *Cælius l. 17. c. 20.*

Apud Romanos domi in loco celebri, defuncti imagines in memoriam poſteritatis, plerumque cereas, aut marmoreas, vel æneas columnas quoque cum trophæis & titulis, ac ma- E gnificentiſſimis decretis, publico concilio exigere, & res geſtas monumentis inſculpere, leuandi deſiderij cauſa, antiquo more ſeruatum eſt *Alex. l. 3. c. 7.*

Metellus Nepos curioſius Philacri ſepulcrum extruens, lapideum oppoſuerat coruum. Id quum foret intuitus Cicero, in eius leuitatem iocatus: Hoc, inquit, ſapientius a te factum, *[illegible] σε μᾶλλον, ἢ λέγειν ἐδίδαξε*, volare te magis docuit, quàm dicere.

In Elide ad Harpinnam vrbem ab Oenomao conditam præcelſus terræ agger eſt, & in eo omnium Procorum Hippodamiæ tumulus. Neque verò illos Oenomaus inſigni honeſtabat ſepultura, ſed ſatis habebat, ſi eorum cadauera humi defodienda proximis tumulis curaſſet. At Pelops commune omnibus monumentum operis magnificentia ſpectandum erexit: cùm vt ipſis cum procis honorem haberet, tum vt Hippodamiæ ipſius nomen illuſtrius celebraretur, Mea verò ſententia, non alia magis de cauſa, quàm vt argumento eſſet opus illud, quot, & qualium virorum cæde exultantem Oenomaum ipſe perculiſſet. *Pauſan l. 6.*

Burelio Ambroſio duci fortiſſimo, cuius contra Anglos Sa- F xones præclara extant facinora, in prælio tandem cæſo, Britanni duci ſuo de Republica benè merito magnificum poſuêre ſepulcrum, factum ad formam coronæ, ex magnis quadratis lapidibus, eo loci, vbi pugnando ceciderat. Extat etiam nunc in diœceſi Sarisberienſi prope pagum Amisberiam. *Polydorus l. 3. Anglica hiſt.*

Gothi in ſolitudinibus cippos ſepulcris varia forma imponunt. *Olaus Magnus l. 1. c. 30.*

Iberi defunctis tot obeliſcos apponebant, quot hoſtes propria manu interfeciſſent, vt ſuæ quiſque virtutis præmia diis infernalibus oſtenderet. *Alex. l. 6. c. 14.*

Robertus Friſius in ſepulcro Arnulfi III. Flandriæ Comitis, quem in prælio interfecerat, anno 1072. imaginem eius gladium manu vibrantem erigi curauit, in ſignum fortitudinis, quam tamen viuo, cum vita & fortunis inuiderat. *H. Henninges in Geneal Comitum Flan.*

Reutha Scotorum rex, Eorum qui aduerſus Britones occubuerant memoriam primus conſeruari inſtituit, obeliſcos ſepulcris tot adhibens, quot hoſtes confeciſſent. Horum quamplurimi montanis in locis noſtro conſpiciuntur ſeculo. Obri- G nuit poſt illa vſus, vt clariſſimorum & eorum qui optimi fuiſſent, ſepulcra, veluti ſacra quædam omnibus venerationi haberentur, adiectis lapidum aceruis: eorúmque qui immenſa erant mole quibuſdam erectis, quibus aquatilium, ſerpentum volatiliúmque effigies inſculptæ (has enim pro characteribus in arcanis ſcribendis ea vtebatur ætas) vt qui fuerint, quid viuentes egerint egregiè, viatores, admonerentur. *H. Boeth l. 2.*

Conſaluus Ferdinandus Granatæ poſtridie Cal. Decembr. anno à partu Virginis ſupra milleſimum & quingenteſimum decimumquintum, quum vixiſſet annos ſexaginta duos, menſes tres, & dies vndecim, mortuus: tumulatus eſt circumpoſitis ad ſepulcrum ſupra centum vexillis in æde diui Franciſci, Tindillius Granatæ præfectus, & reliqui Curdubæ gentis proceres. *Iouius in Conſaluo.*

Encomia, laudationes funebres.

☞ *Scribit Ammonius, proditum à nonnullis, Epicedium vocari, quod defuncti laudem contineat, mediocri adhibita commiſeratione: ſed Threnum cani in calamitate ipſa ab ancillis* H *ante conditum cadauer, ac etiam poſt, quin anno item vertente.*

Libyci Eos qui ab elephantis, vel in venationibus, vel in præliis interfecti eſſent, honorificè ſepeliebant: hymnóſque in eorum laudem læta voce cantabant, quòd tam honeſtè ac glorioſè vitam cum morte commutaſſent. *Aelianus l. 12. de Varia hiſt.*

Apud Indos multis ſeculis viguit mos, vt cùm moritur Quiſpiam, pro foribus domus, magiſtratus, cui hoc munus impendebat, anteactam vitam moreſque deſcribat, vt vitia eius laudeſque innoteſcant omnibus. *Alex l. 3. c. 7.*

Fuit in vſu apud Ægyptios, Rege defuncto, antequam iuſta dentur, per ſacerdotem, qui proximam tenebat dignitatem, omnem vitæ ſeriem, & ipſius dicta factáque, & an fuerit fortiſſimè præliatus, an verò ſegnis & deſes, ex alto ſuggeſtu in maximo omnium conuentu perlegi & recenſeri. Et ſi vitia prævalebant, honore funeris priuari, atque inſepultum cadauer abiici.

A abijci. Sin verò virtutes præcellerent, omni honore cumulari, vnguentis deliniri, & laudibus celebrari. Reliquos verò cunctoſque totius homines, ita laudari, vt ſine vlla opum fortunarúmve mentione, ſolam religionem, iuſtitiam, pietatemque commendarent. *Diod. Siculus l. 1. & Herod. l. 2.*

Galatæ funebrem orationem in Magnatum exequiis habuerunt, in quibus grandes natu, aut proximi neceſſarij de laudibus defuncti diſſerebant, ac illorum dicta factáque egregia, totiuſque vitæ curſum recenſebant. *Alex. l. 3. c. 7.*

Græci Defunctorum laudes ſolenni oratione & longo petito procœmio proſequuti ſunt. Iidem in luctu mortuorum nænias ſæpè decantabant apio coronati, & defuncti laudes recenſebant carmine, quod Ialemon vocant, reſque memoratu dignas claro præconio celebrabant. *Idem.*

Antiquis mos erat, præſertim Atticis, in cœnis funerabilibus, quas Græci *περίδειπνα* vocant, encomiis, epicediis, & epitaphiis laudare vita defunctum, etiam ſi parum meruiſſet in vita. Hinc prouerbium, *ἐπαινεθείης, οὐδ' ἐν περιδείπνῳ* id eſt, Non queas laudari, ne in parentalibus quidem, in hominem vehementer illaudatum. Namque viuos nonnumquam merita B laude fraudamus, mortuis etiam immeritam tribuimus. *Eraſmus.*

Cùm Athenienſis quidam apud Ariſtonem recitaret funebrem orationem, conſcriptam in laudem eorum qui fuerant à Lacedæmonia in bello cæſi: Quales igitur, inquit, noſtros eſſe putas, qui iſtos vicerunt? *Plut. in Laconicis.*

Poſt victoriam ad Platæas partam, ab Athenienſi populo ſepulcra eorum, qui bello Perſico ceciderant, ornata ſunt: ac tum primum funebres ludi & certamen inſtitutum ad ſepulturam, ſicutique cœptum, Lexque etiam lata, vti rhetores præcipui laudes eorum edocendas, & geſta commemoranda ſuſciperent, qui publica ſepultura donati eſſent. *Diod. l. 11.*

Pericles ſubacta Samo domum reuerſus, exequias fecit ſplendide eorum, qui in bello occubuerant, orationem quoque funebrem de more habuit luculentam. De ſuggeſtu deſcendentem cæteræ fœminæ complexæ ſunt, coroniſque & vittis, vt athletam, victorem ornarunt. Elpenice vero propius accedens: Præclara verò res, inquit, Pericle & digna coronis: qui dum bella facis non Phœnicib. aut Medis, ſicut meus fecit frater Cimon, ſed ſocium & cognatam vrbem excindis, multos nobis C & fortes ciues amiſiſti. Sic facta Elpenice ſubriſit Pericles, & ſubmiſsè hoc ei reſpondit Archilochi: Quando anus es vngi manùs tibi conuenit. *Plut. in Pericle.*

Romani habebant tibicines, qui poſt vltimam conclamationem præcedente funus næniam funebrem, qua laudes defuncti & facta recenſebant, pudorem, integritatem & fidem canerent. Is enim modus erat ad mærorem accommodatior. Quod ideo inſtitutum ferunt, quaſi in illas æternas amœnitates ac in ſedes & concilia piorum poſt funera recepti videantur. Iidem præficas, quæ luctui præeſſent, aduocare, vel precio conducere in exequiis ſolebant, quæ cantu & funebri carmine lamentarentur: vtrámque & præclara geſta, ſummaſque virtutes, non ſine miſeratione laudarent teſte Feſto Pompeio. Nonnunquam mimos, qui perſonas effingerent, ac facta dictaque repræſentarent, adhibuerunt. *Alex. l. 3. c. 7.*

Funebrem orationem de Iunij Bruti collegæ ſui laudibus primus Publ. Valerius Publicola habuit: quæ adeo grata iucundaque Romanis fuit, vt ex eo conſuetudo inualuerit, vt qui ſtrenuè pugnando interiiſſet, ab optimatibus laudaretur. Dicitur etiam funebribus Græcorum orationibus illa vetuſtior fuiſſe: niſi Solon (qui *teſte Gellio l. 17.* Tarquinio Priſco Romæ D regnante, leges Athenienſibus dedit) huius rei auctor, vt Anaximenes orator dicit, anteà fuerit, vt *Plut. in vita Valerij* tradit.

Q. Fabius Maximus præ cæteris vnus, in funere filij inteſtino dolore affectus, oratione non infracta ad populum ipſius laudes magno ſpiritu diſſeruit.

Appij Claudij decemuiri defuncti laudationem plebs Rom. æquis & benignis auribus audiuit. *Alex. l. 1. c. 7.*

P. Scipionem in funere ſupremo, vt hominem diuinum, Q. Fabius Maximus commendauit. *Idem.*

Apud Romanos, quamuis à principio virorum tantùm geſta in funere laudarentur, attamen cùm Camilli tempore collatum à mulieribus aurum eſſet, quo ſe pop. Rom. à Gallis redimeret, cautum fuit: vt in earum quoque funeribus ſolennis laudatio eſſet. Itaque Popilia prima à Craſſo filio laudata fertur. *Plut. in Camillo, & de Virt. mul.*

C. Iul. Cæſar C. Marij vxorem Iuliam amitam ſuam defunctam eximiè laudauit in foro, atque in funere auſus eſt præferre B Marij imagines, quæ tum primum Syllæ dominatum ſunt conſpectæ, cum eſſet hoſtis ille iudicatus. Cùm quidam idcirco obſtreperent Cæſari, populus clamorem ex aduerſo reddidit, & magno plauſu eum excepit, probauitque quòd quaſi ab inferis tanto interuallo honores Marij reduceret in vrbem.

In honorem magnatum & clararum natu fœminarum orationes funebres habere, moris erat Romanis: in adoleſcentiorum verò funeribus cùm moris non eſſet, princeps Cæſar Vxorem ſuam Cæſar defunctam laudauit, qua re fauorem meruit, beneuolentiamque ſibi plebis conciliauit hac pietate, vt quaſi placidum virum & mollis ingenij exoſcularentur eum. *Plut. in Cæſare & Suetonio.*

Inſcriptiones ſepulcri.

Conditorio apud Spartanos, lege Lycurgi, inſcribere non licebat nomen mortui, præterquam Viri, qui in bello, & Mulieris, quæ ſanctè fato conceſſerat. *Plut. in Lycurgo.*

Inferiæ. Parentalia.

Fiebant autem parentalia, id eſt, ſacrificium quotannis, ad honorem F mortuorum. Macrobius & Cato tradunt, Laurentiam annuæ parentationis honore dignatam. Erant enim parentalia iuſta & conuiuia, quæ in funere & ad ſepulcrum parentum cognatorumque concelebrabantur à filiis ac conſanguineis, quorum auctor Æneas fuiſſe fertur, qui eo pacto Anchiſen parentem primus omnium honorauit, ſupplicationibus coluit atque eius memoriam nomini conſecrauit, vt *Virgilius lib. Æneid.* deſcribit. *Polyd. l. 6. c. 9. de Inuent.*

Cùm Periander Corynthi tyrannus, Cypſeli F. ad Theſprotos, qui ſunt ad flumen Acherontem, miſiſſet nuncios, ſciſcitaturum mortuorum oraculum de hoſpitis depoſito: Meliſſa vxor Periandri iam defuncta apparens, negauit ſe indicaturam, vbi depoſitum eſſet collocatum: algere ſe, nec ſibi prodeſſe veſtes, cum quibus ſepulta fuiſſet, vtpote non concrematas. Eius rei teſtimonium fore, quòd Periander in frigidum furnū panes ingeſſiſſet. Hæc Periandro renunciata, ob illud fidem fecere, quòd ipſe cū Meliſſa quāuis defuncta coierat. Ergo feſto per præconem indicto, Corinthias mulieres ad Iunonis templum quàm ornatiſſimè progreſſas omnes exuit, atque eas veſtes ad tumbam G Meliſſæ comportatas, cremauit. Hæc vbi fecit, Meliſſæ idolum expoſuit, vbinam depoſitum hoſpitis collocaſſet. *Herod. l. 5.*

Alexander Magnus in Aſiam tranſmittens, Ilij Mineruæ ſacrificauit, heroibúſque libauit. Achillis cippum vnxit, ac circum eum vnà cum amicis de more cucurrit nudus, eique coronam impoſuit, beatum prædicans Achillem, quòd & dum viueret, fidum amicum, & poſt fata eſſet nactus magnum præconem. In obeundo & viſendo oppido, cùm quæreret quiſpiam ex eo, velletne Alexandri Troiani, hoc eſt, Paridis lyram contemplari? Non moror, ait, ſe illam, ſed Achillis quæreret eam, qua decora & res geſtas illa clarorum virorum celebrauerat. *Plut. in Alexandro.*

Sicyonij ſacra faciunt Arato Sicyonio ſemel quotannis, quo die ciuitatem à tyrannide vindicauit, quinto menſis Deſij, quē Athenienſes Antheſterion nominant. Hoc feſtum appellant Soteria. Iterum, quo menſe memorant natum. Priora Iouis Seruatoris ſacerdos facere, fuit ſolitus, ſecunda Arati: quo faſciam non ex toto candidam: ſed intertextam purpura gerebat. Carmina ad citharam canebantur à ſymphoniacis. Pompam ducebat gymnaſiarches puerorum & adoleſcentium: inde ſenatus coronatus ſequebatur, & reliqui ciues, quibus libebat. *Plut. in Arato.*

H Odettum Foiſſcium Lotrechium in Neapolitana obſidione peſtilentia abſumptum, & primùm in arenæ tumulo tumulatum, pòſt ab auaro Hiſpano refoſſum, & in cella vinaria Neapolis ſpe lytri reconditum. Romani adeò eluxere, vt populus Senatúſque Romanus in Capitolio, non obſcura ſummi doloris ſignificatione, à cunctis tribubus atra in veſte cogeretur, & ei quem vrbis liberatorem appellabat (quòd Cæſarianos, capta vrbe ſupremæ labis excidium communi gentium omnium patriæ immaniter afferentes, detraxiſſet, & Clementem ſeptimum ex manibus Aurantij liberaſſet) iuſti honoris cauſa parentalia decerneret, quæ eo ipſo die, quo nunciata mors eius eſt, inſtaurata regio cultu ſplendidiſſimi funeris exequiis, Laterano in templo quotannis celebrarentur. Id decretum religioſæ pietatis vſque adeò ad diuturnam memoriam Lotrechio glorioſum videri potuit, vt non dubium victoribus, qui mortuo ſepulturam inuidiſſet, prædurae, & propè infamis inclementiæ pudorem exprimeret. *Iouius l. 26. Hiſt.*

Ludi funebres.

A ☞ *Conſule tit. Ludorum & ſpectaculorum. Iſthmia certè & Nemea certamina apud Græcos funebria fuere.*

Achilles ad Troiam Patrocli funus magnificis ludis proſequutus fuit. Similiter Æneas patris Anchiſæ in Sicilia ad Drepanum. *Sabell. l. 10. c. 15.*

Gymnica certamina, in honorem Androgei filij, Minos ſtatuiſſe fertur, in quibus præmium victori pueros propoſuit. *Alex. l. 5. c. 8.*

Græci gymnica certamina & equeſtria in defuncti memoriam populo dabant: nonnunquam nauium curſus & naumachiam exhibebant. *Alex. l. 3. c. 7.*

Miltiadi certamen equeſtre & gymnicum Cherſonitæ fecerunt, in quo nulli Lampſaceno pugnare permittebatur. *Alexand. l. 5. c. 8.*

Funebres ludos apparatu magnifico, continuis nouem diebus, in hiſque gladiatorum paria, qui venalem ſanguinem habebant, Romani exhibuêre: ad quos intromitti matronas, nefas habitum. Idque adeò vſu & moribus interdictum fuit, vt P. Sempronius vxori, quòd ludis funebribus interfuiſſet, repudium dederit. *Alex. l. 3. c. 7.*

☞ *Requirat Lector locum de Ludo, & Ludis, vbi nonnulla huius argumenti.* B

Furtum.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Fvrtum, Gr. κλοπὴ, & κλέπτης, fur dicitur. Et eſt occulta acceptio rei alienæ inuito Domino, *ſecundū B. Th. 2. 2 q. 66. a. 3.*

Furtum eſt minus graue, quàm rapina, dupliciter: Primo, quia inuoluntarium per vim eſt maius quàm per ignorantiam. Secundo, quia rapina eſt in re, & in perſona: furtum verò in re tantùm. *ſecund. B. Thom. ib. d. a. 9.*

Furtum *ſecundum Legiſtas ff. de fur. l. 1.* eſt contrectatio rei alienæ mobilis, & fraudulosa inuito domino, lucri faciendi gratia, ſiue ipſius rei, ſiue vſus rei, ſiue poſſeſſionis. Differt autem fur ab abigeo, quia fur generale nomen eſt, Abigeus ſpeciale. Quid autem abigeus ſiue abactor ſit, vide ſupra *in Abactor.* Dicitur autem furtum à fur, fur vero à furuum, quod veteres autem dicebant, vnde furuo, fulgo. Furtum præterea interdum ſignificat adulterium. *Ovid.*

Hæc tibi nempe patrem furta dedêre Iouem.

C Quod adulteria, ſicuti & lattocinia furtim, hoc eſt, clam ſolent perpetrari.

Fur, generis communis, cum ipſum etiam vitium ſit vtrique ſexui commune; à ferendo, vt quidam putant. id eſt, ab auferendo dicitur, à Græca voce φώρ Hebr. *Chanab*, Furtum, *Genebah*, à verbo *Ghanab*, furatus eſt, furtim abſtulit, clam ſubtraxit, tanquam ſub alis & axillis occultando, arripuit clanculum. Cognationem habet cum *Canaph*, flexit alas, & *Chaneph*, obtectus fuit nebula. Fures etenim ſe obtegunt, quærentes latibula & pro virili rem ablatam ſub alis ſeu axillis abſcondunt.

GENERA VARIA.

Furtorum in omni vita tum priuata, tum publica, genera multa numerantur. Inter cætera occurrunt 1. Pleonexiæ & fraudes variæ in contractibus. 2. Vſuræ immodicæ. 3. Rapinæ, vt prædonum tum in ſagis, tum in togis imbecilliores opprimentium, aduerſus quos exclamat *Eſaias c. 33.* Væ tibi qui ſpolias: quia ſpoliaberis. 4. Iniuſti & doloſi contractus 5. Expilationes iniquæ & immoderatæ. 6. Furta priuata & publica in foro, curia, aula, œconomia, politia, Eccleſia. 7. Iniuſtæ mercedes, iniqua ſtipendia & præmia, quæ deuorantes ab ignauis & ocioſis, cum
D interea fideles ſerui fame vel penuria contabeſcant. 8. Ignauia ſeruorum ſeu miniſtrorum in variis vocationibus. 9 Mendicitas validiorum, de quibus in vnius perſona. *Hom. Odyſſ. l. 16.*

Hi quia nequitiis aſſueuêre, adire laborem
Non volunt ✝ timida populi petit oſtia voce,
Vt replere ſuum queat inſatiabilis aluum.

10. Omnia denique lucra iniuſta, quæ malè parta, malè dilabuntur, vt vulgo dicunt, de malè partis non gaudet tertius hæres.

Furti autem non ſolum reus eſt, qui rem ipſam alienam vel ſurripit vel mala fide poſſidet, vel ad ſe recipit: verum etiam qui vetus pro nouo ſupponit; qui falſo pondere ac menſura vtitur, cui tempore & loco conſtituto is rem alienam, cui debet, mala fide retinet, vel interpolat, vel denegat, vel falſatam aut mancam reſtituit.

EXEMPLA FVRTI ET FVRVM, SACRA.

Sacræ litteræ meminerunt Rachelis, quæ furata fuerat Idola patris ſui. *Gen. 31.* Achan, qui tolerat de anathemate. *Ioſue c. 7.* Sororis Ochoziæ quæ furata fuit filium fratris ſui Ioas. E *4. Reg. c. 11.* Iudæ Iſcariotis, qui fur fuiſſe, & loculos habuiſſe ſcribitur. *Ioann. c. 12.*

EXEMPLA HISTORICA.
ET EX IIS
FVRES VARII.

Iniuſtitia hic ſolius habetur ratio. Quatenus autem vel opum, vel honoris cupiditate ad furtum inſtigantur, ſic ad Auaritiæ & Ambitionis locos pertinebunt. Conſule Tit.

ASTVTI FVRES.

LITERARII FVRES. FVRTA LITERARIA.

IN GENERE.

Celſus ex cohorte Tiberij Cæſaris, aliena pro ſuis edere ſolebat. De quo ſic *Horatius in Epiſtolis:*

Quid mihi Celſus agit, monitus, multumque monendus,
Priuatas vt quærat opes & tangere vitet
Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo:
Ne, ſi forte ſuas repetitum venerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula riſum
Furtiuis nudata coloribus. ——— F

IN SPECIE. Qui furantur ſcripta *Poëtarum.*

Cùm Homerus Phocæam veniſſet, erat ibi quidam ludimagiſter Theſtorides, homo fidei parum probatæ: hic ſubodoratus poëſi, paratum ſe inquiebat victum ei ſuppeditare, ſi carmina, quæ meditatus eſſet, deſcribere pateretur, & alia ſubinde faciens, ad ſe deferret. Homerus neceſſariorum indigens, commoratus eſt apud Theſtoridem, & minorem fecit Iliadem, cuius initium eſt:

Ἴλιον ἀείδω καὶ Δαρδανίην εὔπωλον,
ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ θεράποντες Ἄρηος.

Phocaidem quoque Phocenſes apud ſe conditam ab Homero aſſerunt. Iam verò Theſtorides, vbi pleraque ab Homero communicata deſcripſiſſet, in Chium conceſſit: vbi erecto ludo, carmina illa pro ſuis euulgans, egregiam ſimul laudem ſibi parauit, & fructum handquaquam vulgarem. *Herod. in vita Homeri.*

Eupolidi Comico Ephialtes ſeruus fabulas quaſdam ſurripuerat. Eum in furto deprehenſum Augeas Moloſſus canis, ab Augea Eleuſinio dono datus Eupolidi, mordicus arreptum tandem interfecit. *Ælianus.* G

Eriphus in fabula Melibœa integros verſus Antiphanis ab Athenæo dicitur ſurripuiſſe. *Gyrald. in hiſt. Poët.*

Menander nouæ Comœdiæ princeps, antiquorum poëtarum fur fuiſſe dicitur ab Euſebio & Porphyrio. Qua de re Ariſtophanes grammaticus eum amice ſæpè monuit. Cratinus de Menandri furtis ſex libros edidit. *Clemens* quoque *in 5. lib. Strom.* eum multa ab Hebræorum poëtis deſumpſiſſe oſtendit. Teſtatur idipſum Euſebius Pamphili. *Gyrald. Dialog. 7. hiſt. Poëtarum.*

Ariſtophanes comicus, cùm à Ptolemæo Philadelpho inter poëtas certantes arbiter conſtitutus eſſet, præter omnium expectationem victorem eum declarauit, qui & Regi & ſpectatoribus ineptiſſimus eſſe videbatur. Cauſam rogatus, cum rege in Bibliothecam profectus, Reliquorum furta detexit: & eum quem victorem declarauerat, ob idipſum, quòd ſua attuliſſet, præmium auferre voluit. *Vitruuius l. 7.*

Eugamnus Cyrenæus poëta, eo tempore Theogoniam ſcripſit, quo Panathenæa ab Athenienſibus celebrari cœpta ſunt. Hic integrum volumen de Theſprotis à Muſæo furto ſuſtulit. H *Gyrald. Dial. 3 Poët. ex Clementis l. 6. contra Gentiles.*

Solebat Calliphanes poëta diuerſorum carminum & orationum initia conſcribere, ad tres aut quatuor verſus, eaque pronunciare & oſtentare, vt multiſcius videretur. *Rauiſius.*

Demetrius Latinus poëta, ab Horatio ridetur, quòd aliena carmina ſurriperet & pro ſuis cantaret: vnde & Simius dicitur ab eo, cùm ait:

———Simius iſte
Nil præter Caluum & doctus cantare Catullum.

Ad Fidentinum, *Martialis Epigrammatum lib. 1.*

Quem recitas meus eſt, ô Fidentine, libellus.
Sed male cùm recitas, incipit eſſe tuus.

Et iterùm:

Noſtris verſibus eſſe te poëtam,
Fidentine putas, cupiſque credi?
Sic dentata ſibi videtur Ægle,
Emptis oſſibus, Indicoque cornu.

Sic quæ nigrior eſt cadente moro,
A *Ceruſſata ſibi placet Lycoris.*
Hac & tu ratione, qua poeta es,
Caluus cum fueris, eris comatus.

Rurſus *eiuſdem:*

Fama refert noſtros te, Fidentine, libellos
Non aliter populo quam recitare tuos.
Si mea vis dici gratis tibi carmina mittam.
Si dici tua vis, hæc eme, ne mea ſint.

* De Græcis ita ſcribit Clemens Alexandrinus, Age ipſos Græcos furti in ſeipſos admiſſi teſtes adducamus, qui quæ ſunt eorum propria tam euidenter à ſe inuicem ſuffurantur, ſe quidem fures eſſe confirmant vel inuiti autem oſtenduntur à nobis acceptam vſurpaſſe veritatem, & eis qui erant ſui generis clanculum tradidiſſe. Qui enim ne à ſeipſis quidem abſtinent, à noſtris vix abſtinebunt. Ac tacebo quidem eorum dogmata in philoſophia, cum ſcriptis fateantur ij qui ſectas diſtribuerunt, ne ingrati animi criminis conuincerentur, ſe decreta præcipua accepiſſe à Socrate. *Lib 6. Stromatum.*

Idem Clemens Alexandrinus: Atq; furti quidem Græcorũ, B quod attinet ad ſententiam, ſpecies euro ſint eiuſmodi, ſufficiant ad exemplum euidens ei qui poteſt perſpicere, Iam vero quod non ſententias ſolum & dictiones ſuffurati & paraphraſtice enunciauerint, ſatis planum eſt, & oſtendetur, quin & furta cõmiſiſſe integra arguentur. Nam cum quæ erant aliorũ, tota omnino ſurripuiſſent, enunciarunt tanquam propria: vt Eugamon Cyrenæus, ex Muſæo librũ integrum de Theſprotis, & Piſandre Camireus Piſini Lindij Heracleam, & Panyaſis Halicarnaſſeus à Cleophylo Samio Oechaliæ captiuitatem. Homerum quoque inuenias magnum illum Poëtam, illos verſus,

Atque ut vir inſerit ramum viridantis oliuæ.

& quæ deinceps conſequuntur, ad verbum tranſtuliſſe ex Orpheo de extincto Baccho. Et quæ ab Orpheo in Theogonia facta ſunt de Saturno,

Atque iis obliquus craſſa ceruice iacebat,
Vt quem cuncta domans iam ſomnus ceperat,

ea Homerus tranſtulit ad Cyclopem, Heſiodus autem facit de Melampode:

Facta autem à ſuperis quæ ſunt audire libenter
Per homines: praui atq; boni clariſſima ſunt hæc Signa.

& quæ deinceps conſequuntur, quæ ad verbũ accepit à Muſæo C poeta. Ariſtophanes autem in primis Theſmophoriazuſis verſus tranſtulit ex Comœdia Cratini, cui nomen Empipramenoi, id eſt, Exuſti. Plato autem Comicus & Ariſtophanes in Dædalo, ſua ſibi inuicem ſurripiunt. Cocalum autem qui aptè factus fuerat à Poeta Ariſtophane, Comicus Philemon, cum eum paulum immutaſſet, egit in Comœdia quæ Ὑποβολιμαῖος inſcribitur, id eſt, ſuppoſitus. Heſiodi autem carmina cum in ſolutam tranſmutaſſent orationem, ediderunt tanquã ſua, Eumelus & Acuſilaus hiſtoriographi. A Meleſagora autẽ eſt ſuffuratus Gorgias Leontinus & Eudemus Naxius hiſtorici, & præterea Biõ Proconeſius, qui etiã veteris Cadmi res geſtas tranſcripſit, eaſq; in cõpendium redegit, & Amphilochus & Ariſtocles, & Leandrius, & Anaximenes, & Hellanicus, & Hecatæus, & Androtiõ, & Philochorus. Dieuchidas autẽ Megaricus, orationis principiũ ex Hellanici Deucalionia traduxit. Taceo Heraclitum Epheſiũ, qui plurima ab Orpheo accepit. A Pythagora autẽ immortalem eſſe animã traxit Plato: ille vero ab Ægyptiis. Multi quoque D Platonici ſcripta litteris mandauere, quibus oſtendunt, & Stoicos, & Ariſtotelẽ plurima & præcipua dogmata ſumpſiſſe à Platone. Quinetiam Epicurus à Democrito præcipua ſurripuit decreta. Atque hæc quidem ita ſe habent: vita enim me deficiet ſi velim ſigillatim perſequi Græcorũ furta quæ à nimio ſui amore profecta, & quemadmodum pulcherrimorum quæ ſunt apud ipſos decretorum ſibi vendicant inuentionem, quam à nobis acceperunt. Iam verò non ſolùm conuincuntur à barbaris dogmata ſurripere ſua, ſed imitari quæ apud nos diuina virtute ab iis qui ſanctè vixerunt dum noſtri curam gerunt fiebant admirabiliter & præter opinionem, eaque tanquam, Græcas fabulas prodigioſè narrantes. *Lib. 6. Stromatum.*

Philoſophorum

Stoici non vnam aliquam, aut alteram à Peripateticis, ſed totam ad ſe philoſophiam tranſtulerunt: atq; vt reliqui fures, earũ rerum, quas ceperunt ſigna cõmutant, ſic illi, vt alienis ſententiis pro ſuis vterentur, nomina tanquam rerũ notas mutauerũt, inquit *M. Piſo apud Cic. l. 5. de Fin. Vid. l. 7. Var lect. c. 7.*

Chryſippus Solenſis alienis plumis opera ſua exornare ſolebat, ita vt in quondã opuſculo totam Euripidis Medeam inſeruerit. Vnde cùm quidam in manibus habens librum, interroga- E retur: Quidnam incilet? Chryſippi Medea, reſpondit. Apollodorus certe de eo ſic ſcribit: Si quis tollat de Chryſippi libris quæ aliena ſunt, vacua illi charta relinquetur. *Laert. l. 7. & Volat. l. 14. c. 6. Agibro.* Carneades eum furem & paraſitum appellabat, quòd ſcripta Epicuri iiſdem verbis & numeris furaretur.

Iureconſultorum.

Cn. Flauius, libertinus & ſcriba Appij Claudij, librum Actionum ciuilium formulas continentem patrono ſurreptum, populo expoſuit: eàque re populum ſibi ita deuinxit, vt & ædilis, & tribunus fuerit factus. ☞ *Vide Tit. Legiſlatorum.*

Bartolus Iureconſ. princeps, veterum omnibus prætermiſſis, eorum inuenta ſibiipſi attribuit, præcipuè Nicolai de Matarellis Mutinenſis dogmata: vt ex Angelo & Caſtrenſe recitat *Fichardus in eius vita.*

Ioannes Andreæ Bononienſis, in Iure canonico excellentiſſimus, multa ex conſiliis Oldradi Laudenſis ſibi vendicauit, ſuppreſſo auctoris nomine. Quapropter Baldus eum inſignem furem alienorum laborum eſſe exclamat, & furta eius prodit. F *Fichardus in eius vita.*

Hiſtoricorum.

Leonardus Aretinus, Procopij Gothicam hiſtoriã à ſe verſã, ſuppreſſo authoris nomine tanquam ſuam, & è variis hiſtoricis hinc inde collectam, Iuliano Cæſariano Card. qui ad Varnam ab Amurathe cæſus periit, dedicarat. Sed illius furtum Chriſtophorus Perſona Romanus detexit, qui Procopium Latinè loquentem fecit. *Iouius in Elogiis, & Goſp. A. D. in Iuſtiniano.*

FVRES HOMINVM ET VEL
LIBERORVM. PLAGIARII.

Cùm ob remp. benè geſtam Athenis in magna gloria eſſet Andocides orator, affectauit naucleriam, fuitque ei cum Cypriorum regibus multiſque aliis claris viris hoſpitium. Puellam ciuem, Ariſtidis filiam, conſobrinam ſuam, inſciis propinquis, eueat, ac regi Cypriorum dono miſit. Hac de re cùm periculum ei crearetur, rurſus eam furtim ex Cyprio abduxit, captuſque à rege & in carcerem datus eſt. Ex quo cùm profugiſſet, venit Athenas, quo tempore quadringenti tyranni rerum potiebantur: à quibus in vincula datus denuóque pòſt elapſus G conuulſa paucorum ditione, poſtquam ſumma rerum peruenit ad triginta tyrannos, in exilium iuit. *Plut. in vita Andocid.*

Conradus Rauſſes, nobilis Saxo, cùm paterna hæreditate à Friderico duce Saxoniæ exutus eſſet: Altenburgum Miſniæ arcem, in qua duo filij Friderici impuberes: Erneſtus & Albertus, educabantur, pædagogi proditione conſcendit: mortémque interminatus, ſi vocem ederent, funibus colligatos extraxit: haud dubius, quin perductos in Boëmiam magno pretio venderet. Iam ſyluam Hercyniam (quæ Boëmiam à Saxonia diuidit) ingreſſus erat, & periculum omne euaſiſſe putabatur, cùm alter fratrum labore ac fame deficiens, quietem ſimul & cibum popoſcit. Cuius precibus commotus prædo ad carbonarium diuertit, afferrique panem ac cereuiſiam iuſſit. Interea Altenburgenſes cognito facinore arma capeſſunt, & prædonis veſtigia inſectantur. Syluam ingreſſi, fortuna duce, inter multos tramites eum ſequuntur, qui rectà duxit ad carbonarium. Ibi Conradus ex improuiſo capitur, & oblatus principi, audaciſſimi ſceleris capite pœnas ſoluit. Fridericus eodem penè nuntio, quo captos atque abductos filios audiuerat, recuperatos & domum reductos didicit. *Æneas Sylu. c. 32. Europæ.*

Orlandus Laſſus Bergæ Hannoniæ vrbe natus, an. 1530. ſeptem annorum puer ad literas diſcendas adductus, ſeſquennio H pòſt ad Muſicam animum applicuit, qua breui tempore percepta, ob vocis ſuauitatem præ cæteris ſuis æqualibus commendabatur, vnde inter pueros Symphonicos viuens, ex ſchola ter plagio ſublatus eſt, biſque ſollicitã parentum curã reductus fuit, tertiò ſcholam non repetiit, ſed cum Ferdinando Gonzaga prorege Siciliæ, tum temporis Cæſarearum copiarum apud Sanctdeſiderium ducem manere conſenſit. *Boiſſardus in eius vita.*

An. 1596. Febr. 13. Turca quidam Zaln Aga nomine, Paripauli ſocius, plagiarius noſtra ætate per Vngariam famoſiſſimus, captus, & Strigonium perductus eſt. Quo tempore ibidem iudex VVaitzenſis, cum aliquibus ciuibus ſuis erat, qui vno ore affirmabant, inter Epelum, Strigonium & montana, pernicioſiorem hoſtem nunquam fuiſſe, qui plures Chriſtianorum pueros rapuerat, vendideratque, quàm in capite capillos haberet. Is quia grauiter vulneratus erat, eadem nocte examinatus, & magna omnium incolarum lætitia necatus eſt.

A SERVORVM ΔΟΥΛΑΠΑΤΑΙ

Tytygias plagiarius quiſpiam fuit, qui ſeruos & res alienas, quas furto ſuſtulerat, in Pylæa (is eſt Arcadiæ locus) venditare conſueuerat: atque hoc quæſtu diues euaſit. Auctor *Zenodotus. Eraſmus in Adagiis.*

FVRES ANIMALIVM,

ABIGEI.

Antiquo ſeculo, cùm vita mortalium adhuc eſſet paſtoralis, prima belli cauſa erant abacta pecora: quemadmodum elegãter indicat *Homerus Iliad.* 6. depingens Achillis clypeum:

> Τοῖσι δ' ἔπειτ' ἀπάνευθε δύω σκοποὶ εἵατο λαῶν,
> Δέγμενοι ὁππότε μῆλα ἰδοίατο καὶ ἕλικας βοῦς.
> Οἱ δὲ τάχα προγένοντο, δύω δ' ἅμ' ἕποντο νομῆες,
> Τερπόμενοι σύριγξι, δόλον δ' οὔ τι προνόησαν.
> Οἱ μὲν τὰ προϊδόντες ἐπέδραμον, ὦκα δ' ἔπειτα
> Τάμνοντ' ἀμφὶ βοῶν ἀγέλας καὶ πώεα καλὰ
> Ἀργεννῶν οἰῶν, κτεῖνον δ' ἐπὶ μηλοβοτῆρας.

& reliqua quæ ſequuntur. Quos verſus ita vertimus:

> *Dehinc procul his ſpeculatores populi vnus & alter*
> *Conſiſtunt, ſi forte videant, armentaue bouesue*
> *Agminaque. At hæc confeſtim adſunt, quæ ponè ſequuntur*
> B *Paſtores duo, demulcentes pectora canis,*
> *Ignari fraudis: contra illi ex compoſito mox*
> *Accurrunt, armentaque cum niueiſque bidentum*
> *Cædere greges, caſis paſtoribus ipſis.*

Eraſmus in Adagiis.

Cacus Vulcani filius, boues & armenta ſuffurabatur in Auentino monte: quæ verſis veſtigiis cauda trahebat in ſuam ſpeluncam, vt furtum non agnoſceretur. Hunc Hercules dedit morti.

Argus Phrixi F. & Perimele Admeto nata, filium habebant Magnetem nomine, à qua vicina Theſſaliæ regio Magneſiæ nomen obtinuit. Filius ei fuit Hymenæus, excellenti forma. Hunc cùm Apollo canentem audiuiſſet, amoréque eius correptus à domo Magnetis non diſcederet: Mercurius armento boum Apollinis, quod iuxta boues Admeti paſcebat, inſidias tendit. Ac primum quidem canibus armenta ea cuſtodientibus, veternum anginámque immittit. Mox buculas abigit duodecim, boues centum, taurum vnum: caudis ſingulorum aliquid ſyluestris materiæ appendens, ad delenda boum veſtigia. Egit armentum in Peloponneſum per Corinthum & Lariſſam, Te- C geam vſque, inde ſecundùm Lycæum & Menalum montes ad ſpeluncam Batti. Habitabat is Battus in ſummo ſcopuli, cúmque iuuencorum qui prætereagebantur vocem exaudiuiſſet, domo egreſſus, ſenſit eos eſſe furtiuos: pactuſque eſt mercede ſilentium, de iis reticendi. Eam Mercurius iurato ſe nemini de his quicquam relaturum Batto ſtipulatur, Mercurius cùm eas in ſpeluncam Pironis ad Coryphaſium abdidiſſet compulſas, quæ eſt è regione Siciliæ & Italiæ: ad Battum mutata forma reuertitur, periculum facturus, an is iuramentum eſſet ſeruaturus. Data ergo mercedis loco chlæna, percontatur, anne furtiuas boues prætereagi vidiſſet? Ibi Battus chlæna accepta indicium facit de bobus. Mercurius bilinguem eum eſſe indignè ferens, adacto baculo in ſaxum cõmutat: quod & frigori & æſtu omni eſt obnoxium. Locus adhuc hodie ab iis qui tranſeunt, Batti appellatur ſpecula. *Antonin. Liberalis ex Heſiodi magnis Eois, Didymarcho lib. Metamorph. 3. Antigono Alterationibus, & Apollonio Rhodio in Epigrammatis vt Pamphilus lib. 1. ait.*

Quidam D. Germani equum ſuffuratur. *Vide Tit. Clementia erga fures.*

Spyridonis Cyprij Epiſcopi oues Abigei ſubducturi, diui- D nitùs retinentur. *Vide Tit. Fures non vlciſci.*

FVRES FORTVNARVM

IN GENERE.

Iureconſ. dixère furta per lancem & licium manifeſta, quod fures qui in alienas penetrabant ædes, plerumque (vt eſt ſagax furum ſolertia) licium ferebant, quo furta alligarent, & lancem præ oculis, ne innoteſcerent. *Alex. lib. 6. cap. 10.*

Furaces homines Aſpendij citharistæ Græcis vulgo dicuntur, quòd vt hi carminis, ita illi furtorum eſſent occultores. Fatetur Aſconius adagionem etiam in illos aptè dici, qui multum inteſtinis ſuis commodis conſulunt præter honeſtatem. *Eraſmus in Adagiis.*

Effractores qui vel fores parietéſve effringunt expilandi cauſa, vel carceres.

Autolycus Mercurij & Telauges Luciferi filiæ F. pater Anticlæ matris Vlyſſis, à patre Mercurio donum accepit furandi artem, & ea quæ furto ſuſtuliſſet, peregrino colore obducendi, ne deprehenderetur. *Euſtathius Iliados* 2. B

> ——*Autolycus furtorum ingenioſus ad omne,*
> *Qui facere aſſuerat patriæ non degener artis,*
> *Candida de nigris & de candentibus atra.*

Tauros Scythas *Herodotus* ſcribit in Melpomene furandi licentia ſibi victum comparare, atque item ex bello.

Λυδὸς τὰν θύραν ἀπέκλεισε, id eſt, Lydus oſtium clauſit: de furacibus dicebatur, quòd Lydi non diſcederent, niſi re quapiam ſublatâ. *Eraſmus.*

Argiui antiquitùs furacitatis infamia laborarunt: vnde adagium, Argiui fures. *Suidas.*

Amaſis Ægyptiorum rex, cùm adhuc priuatus ageret, potandi iocandique cum dicacitate ſtudioſus fuit, & neutiquam rerum agendarum anxius. Quoties autem eum potantem ac ſe oblectantem, neceſſaria deficerent, ſolebat circumeundo furari. At cùm repoſceretur ab his, qui dicerent eum ipſorum habere pecuniam, ac negaret: adducebatur ad oraculum quocunque eo in loco eſſet, & frequenter ab oraculis conuictus, frequenter abſolutus fuit. Poſtquam aſſecutus eſt regnum, quicunque dij eum furti abſoluerant, illorum templa neque curæ F habuit, neque vlla re donauit, tanquam nil mererentur, quòd reddidiſſent falſa reſponſa. Qui autem eum pronunciauerant furem, hos tanquam verè deos, nec mendacia reddentes oracula, maximè coluit. *Herod. lib. 2.*

Apud Spartanos, puerorum præfectus, qui Iren dicitur, pueris imperat grandioribus, vt ligna adferant, & olera minoribus. Ferunt furto, partim ex hortis, partim in virorum conuiuia peraſtutè & cautè irrepentes. Deprehenſus multa verbera flagello accipit, quòd ſolutus in furando & iners videatur. Furantur etiam quæcunque valeant cibaria, inſidiari cum ſolertia dormientibus meditantes, aut ſolutiorem cuſtodiam agentibus. Comperto verbera & fames pro piaculo ſunt. Adeò autem prædantur ſollicitè, vt perhibeatur quidam, qui modò vulpeculam ſurripuerat, quam inuoluerat amiculo, cùm ventrem ſuum laniaret beſtia vnguibus & dentibus, ne detegeretur, intermori ſuſtinuiſſe. *Plut. in Lycurgo.*

Prouerbio Græcorum olim id circumferebatur:

> Οἶδε τὰ Πυλαῖα [illegible] καὶ Τυττυγίας,
> *Hæc & Pylas nouit Tytygias.* G

Hoc velut ænigmate veteres innuebant, opes malis artibus quæſitas. Tytygias plagiarius quiſpiam fuit, qui ſeruos & res alienas, quas furto ſuſtulerat, in Pylæa (is eſt Arcadiæ locus) venditare conſueuit, atque hoc quæſtu diues euaſit. Auctor *Zenodotus. Eraſmus.*

De Pericle *Lucilius in 2. Græcorum Epigram.* ſic ſcribit:

> [illegible]
> [illegible]

Idem de Dione:

> Εἰ πόδας εἶχε Δίων, ὅσας χεῖρας, οὐκ ἂν ὁ Ἑρμῆς,
> οὐκέτ' ἂν ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ Δίων ἐκαλεῖτο.

Eurybatum ſunt qui dicant furem fuiſſe aſtutia ſingulari. Is cùm deprehenſus, captuſque ſeruaretur, cuſtodes in conuiuio animi cauſa iuſſerunt vt oſtenderet, quibuſnam modis conſueuerit domos conſcendere. Cúmque illum initiò renuentem, ſcilicet tanquam inuitus facturus eſſet, rogarent inſtantiùs, ac vix tandem perſuaſiſſent: ille aptatis ſpongiis ac ſtimulis ferreiſque retinaculis, quas ἐγκεντρίδας Græci vocant, parietem cœpit cõſcendere. Porrò ſuſpectantibus illis, & artificij nouitatem admirantibus, Eurybatus prehenſo laqueari, per tegulas aufugit, priuſquam illi domum circumire poſſent. Atque hunc ad modum deluſis cuſtodibus, periculum euaſit. Meminit huius & H *Euſtathius in primum Iliados*, admonens eam vocem ambiguè pronunciari εὐρύβατος καὶ εὐρυβάτης: dictum autem παρὰ τὸ εὐρυβάζειν, quòd latè graſſaretur. Hinc Prouerb. εὐρυβατεύεσθαι in eum, qui deprehenſus, arte quapiam elabitur. *Eraſm. in Adagiis.*

Patæcion fuit quidam Athenienſis nobilis, myſteriis Eleuſiniis initiatus. *Vide Tit. Superſtitionis auctores.*

Circa an. Sal. 1481. deprehenſum ferunt Viſmariæ inſignem furem. Apud Eccleſiam conducto manens hoſpitio, talem in vultu & omni geſtu præferebat honeſtatem, vt aliquando vices impleret in ea vrbe ſacerdotis parochialis. Veſtes quotidie mutabat: iam ruſticus, iam mercator, iam ſacerdos noctibus ambulabat pro ſuo quæſtu. Cingulum ferebat vncis per ordinem in circuitu pluribus, vt eo incinctus, haberet quo plurima efferret, velut mollis vſus manibus. Omnium generum ſupellectilem, merces omnigenas, veſtes ad ſartorem, necdum ad plenum perfectas, libros, & quicquid obuium erat, congerebat. Per vicina, A vicinas vrbes circuibat: omnes locupletes ſigillatim deſcriptos in ordinem, in libro annotabat. Quos iam expilauit, ſigno lectæ velut ſolutionis adhibito abſoluebat: cæteros pro debitoribus in ſcriptos habebat, nulla tamen ſumma deſignata. Nec fuit in eo maritimo tractu ciuitas, quam non multiplici furto moleſtaſſet. Sarcinulam nuncij Gedanenſis (in qua aliquot erant florenorum millia, quæ ab occiduis mercatoribus in orientem deportaret) habitu mercatoris, quaſi ſuam (dum nuncius obuerſo dorſo ſtaret) ad lauacrum manè ſuſtulit, multis pro ea re in ſuſpicionem adductis. Reperit aliquando ſacerdotis veſtem lineam cum almucio, & iuxta ferratam militis tunicam: vno vtramque, ſed diſſimilem veſtem, ſacco implicuit. Infinita ſunt eius generis ludicra furta. Finaliter proditus eſt vili libro quem vicino abſtulit, Viſmariæ inſcalatus, in Sconenberge turri mancipatus, ibi periit. Qui documenta protulerunt rerum ſuarum, ſua receperunt quæ extabant: cæterùm prompta pecunia. *Crantz. lib. 13. Vandaliæ cap. 24.*

FVRES FORTVNARVM
PER SE CONSIDERATARVM

Huc pertinet.

PECVNIÆ ABLATIO, MARSVPIORVM INCISIO.

Micha matri M. C. argenteos furatur. *Vide Tit. Superſtitionis* B *magiſtri.*

Marſupiorum inciſores βαλαντιοτόμοι, apud Æſchinem contra Cteſiphontem. Aſconius Saccularios videtur dicere: Plautus Zonarios ſectores. *Cal. lib. 10. cap. 6. Antiq. lect.*

Voranus Q. Luctatij Catuli furaciſſimus libertus fuit. Eum quum deprehendiſſet nummularios nummos de menſa ſubtrahentem, ac in calceos ſibi infarcientem: Bellè (inquit quidam) te nummularius excalceauit. *Cælius lib. 19. c. 9. A. L.*

MONETÆ Corruptio, adulterium.

Ruffinus Sylla cùm Conſul eſſet, repertum eſt in eius domo argentum non bonum (quod veteres ſtultum dixêre) ad libras decem: & quia lege vetitum erat, à ſenatu cum omnibus ſuis remotus fuit. Qua ex re L. Corn. Sylla pauperrimis parentibus ortus, domum propriam non habuit. Cui etiam pro conuitio dictum fuit: Quomodo vir bonus eſſe poſſet, poſtquam ex hæreditate paterna nihil accepiſſet. *Ioan. Gerund. lib. 8. Paral. Hiſp.*

Monetarij ſub Aureliano adulterarunt monetam, ſuóque præfecto Feliciſſimo interfecto, inteſtinum bellum concitarunt. C Eos Aurelianus vix ſubactos, exquiſitis ſupplicijs affecit. *Suid.*

GEMMARVM, MONILIVM, CORONARVM.

Theodotus pædagogus gemmam, diſcipuli collo detractam ſuffuratus. *Vide Tit. Perfidia præceptores.*

VVilla Burganda Boſonis Marchionis Tuſciæ vidua, mulier verſuta, & inexplebilis auaritiæ, Baltheum aureum gemmis pretioſiſſimis nobilem furata, poſt mariti obitum pudendis abſcondit. Quem Hugo Arelatenſis, rex Italiæ, cùm ab ea requireret, nec inueniretur, iuſſit eam denudari. Furtum prodidit corrigia è locis muliebribus dependens. Vnde extractus baltheus, multis ipſa opprobriis afficitur, & in patriam Burgundiam remittitur. *Cuſp. A. D.*

Georgio Palatio, Strigonienſium Pontifice mortuo, qui coronam regni, diuitémque regum ſupellectilem in arce ſeruarat, Albertus II. Imp. Vngariæ rex eò ſe confert. Arx reginæ Elizabethæ deditur. Quæ dum theſaurum regni coram Baronibus ad eam rem ſelectis recognoſcit, coronam B. Stephani regis, quam ſacroſanctam putant, clàm ſurripit, annique cuſtodiendam tradit, cætera obſignatis occludit arcis. Mortuo deinde D Alberto, quum filium eius poſthumum Ladiſlaum regem proceres Vngariæ declaraſſent: peracta coronationis celebritate, ſolutóq; conuentu, mater cum puero & honeſto procerum comitatu Viſſegradum conceſſit, vt in arce munitiſſima, cui Ladiſlaus Gara præerat, ſacrum diadema reconderet: quemadmodum veteres editiſſimum tutiſſimómq; locum aſſeruandæ coronæ hunc vnicum dicarant. Atqui in arcem vbi conuentum eſt, omnes qui aderant optimates regina fefellit: quippe quæ dum futura diſcrimina veretur, quam recondere ſimularat, coronam iterum ſubtraxit: & præſtigij dexteritate freta, ſpectatorum lumina eluſit: mox reconditorium, obſignato ab optimatibus theſauro, iuſſit occludi. Quæ res non parùm Vngaros ab Eliſabetha regina, filioque Ladiſlao alienauit. Paulò poſt enim, quum inter Principes de coronando Vladiſlao Polono conuentum eſſet, Viſſegradum omnes ad reſerandum ærarium, accipiendúmq; ſacrum diadema, conceſsère. Patefacto ærario, cuncta integra inuenêre, coronæ tantùm ab Eliſabetha ſubtractæ furtum deprehendêre. Hinc turba ingens inter proceres oborta, hinc prima perniciosi ac diuturni belli auſpicia ſunt edita. Mortua Eliſabetha, corona cum Ladiſlao puero in manus D Friderici III. Imp. peruenit, a quo ſexaginta aureûm millibus redempta eſt: Budamque ſplendido Vngarorum comitatu reportata. Quò minùs autem vera corona redderetur, Fridericus duas adulterinas fieri curauit. Sed Ladiſlaus Palocius, [illegible] coronatorum, primo aſpectu, ſigno quodam veram agnouit. *Bonf. l. 4. Dec. 3. & lib. 10. Dec. 3. & Æn. Syluc. 55. Hiſt. Bohem.*

POCVLORVM.

Diogenes conſpicatus duci quendam, qui phialam ex ærario furatus ſuſtulerat (ducebatur autem à magiſtratibus, quos illic ἱερομνήμονας appellant) Magni, inquit Diogenes, fures paruum ducunt. *Laert. lib. 6.*

De Herode Medico, *Mart. Epigrammatum lib. 9.*

Clinicus Herodes trullam ſubduxerat ægro:
Deprehenſus dixit. Stulte quid ergo bibis?

Titus Iunius cùm cœnaret apud Claudium Cæſarem, ſcyphum argenteum furatus eſt. Quod vbi intellexit Cæſar, vocauit eum poſtridie iterum ad cœnam, cui, cùm veniſſet, præcepit vt nihil argenti, ſed omnia fictilia offerrent & apponerent ſerui. Hoc propter Cæſaris lenitatem, quæ magis comica fuit, F riſu potiùs quàm ira viſum eſt dignum. Hic eſt Iunius ille, qui poſtea apud Galbam plurimùm potuit, & ſua auaritia in odium coniecit populi & militum. *Plut. in Galba.*

ALIMENTORVM, VINI.

Scribit *Gregorius Dialog. lib. 2. cap. 18.* Exhilaratum puerum, iuſſu domini ſui, Benedicto attuliſſe duo vaſa vini, alterum que inter eundem abſcondiſſe. Commonefactum autem à Benedicto, ne ex abſcondito vaſculo biberet, ſerpentem in vaſe reperiſſe.

D. Auguſtinus fatetur, ſe puerum de paterno penu vel ingluuiei cauſa, vel vt eſſet quod pueris colluſoribus daret, quædam furto abſtuliſſe. *lib. 1. Confeſſionum c. 19*

PVRPVRÆ.

Diogenes conſpiciens Furem purpuræ comprehenſum, Homericum carmen in eum dixit: ἔλλαβε, inquit, ὁ πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή: id eſt, *Te mors purpurea apprehendit, violentaque Parca. Laert. lib. 6.*

VESTIVM.

Apud *Ariſtophanem in auibus*:

Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνηται, ἵνα μὴ ῥιγῶν ἀποδύῃ, G
——— *Poſtea Oreſti*
Texere lanam, vt ne horridulus ſpoliet quem.

Scholium admonet Oreſtem λωποδυτεῖν quempiam ſimulando inſaniam in tenebris aggredi ſolere homines, eoſque veſtitu ſpoliare. *Eraſmus in Adagiis.*

Cùm Pharnaces Mithridatis F. Pompeio patris mortui arma dono loco miſiſſet, gladij vaginam, quæ conſtiterat talentis quadringentis, Publius furatus, venum dedit Ariarathi Cappadocum regi. Cidarin Caius Mithridatis collactaneus Fauſto Syllæ filio petenti occultè dedit operis mirifici, quòd in præſentia Pompeium fefellit. At Pharnaces, cùm poſt reſciuiſſet, in illos qui ea auerterant, animaduertit. *Plut. in Pomp.*

MACHINARVM.

Quidam horologium Carolo V. Cæſari abſtulit. *Vide Tit. Clementia erga fures.*

FVRES RESPECTV POSSESSIONIS
conſiderati. Fortunarum
PRIVATARVM.

Lippiens anus Medici operam implorauit conuentione facta; ſi ſe curaret, pactam mercedem ei daturam: ſin minùs, ne obolum numeraturam. At Medicus quoties ab ea impoſitis collyriis H recederet, furto ſecum aliquid de domo auferebat. Demum cùm conualuiſſet, & de mercede à medico interpellaretur: Atqui, inquit illa, minus nunc quàm olim video: plura etiam in domo vaſa inſtrumentáque lippiens conſpiciebam, quàm nunc ſana conſpicari poſſim. *Gilbert Cogn. lib. 1. Narrat.*

PVBLICARVM PECVLATVS.
DEPECVLATORES.

Victis ad Ægos Potamos Athenienſibus, Lyſander dum ad oppugnandam Samum ſe comparat, Gylippum eum, qui cum nauali auxilio in Siciliam ad Syracuſios defendendos miſſus olim fuerat, cum ſpoliis & argenti mille & quingentis talentis Spartam miſit. Pecuniam autem ſacculis impoſuit, in quibus ſingulis ſcytala erat, qua quod cuique impoſitũ pecuniæ fuiſſet, notabatur. Eius conſilij Gylippus inſcius, per iter ſacculis reuinctis, trecenta talenta ſubtraxit. Quo per ſcytalas Ephoris detectos Gylippus aufugit, capitiſque ob id commiſſum damnatus eſt. *Diod.lib.13.*

Harpalus, qui theſauris & vectigalibus ſeruandis Babylone præfectus fuerat, quum in Indiam Alexandrum Magnum intraſſe audiuiſſet: in eam venit ſententiam, vt illinc eum haud amplius rediturum crederet. Itaque delicijs & intemperantiæ ſe dedens, feminis vim primò inferre, & omne libidinis genus cum barbatis exercere incæpit: cuius rei magnam facultatem, latiſſimæ terræ imperans, habebat. Pecuniarum autem vim magnam id in turpiſſimum voluptatum vſum impendere: à mari ſiquidem vſque rubro, quod maximè diſtat, piſces multos ſibi afferri curabat, atque in omni victu tantum prodigebat, vt inde paſſim malè audiret. Præter hæc, Athenis ad ſe inſigne maximè ſcortum, cui Pythonice erat nomen, acciuit, viuentique munera planè regia donauit, & mortuam magnis ſumptibus ſepeliri fecit, condito ei in terra Attica pretioſiſſimo ſepulcro. Hinc Attica itidem alia muliere, quam Glyceram nominabant, vocata ad ſe, in ſumma mollitudine, & immoderatis impendiis vitam ducebat. Ad omnes verò fortunæ caſus Athenienſem populum, quo, ſi opus eſſet, perfugium haberet, ſibi præcipuè demereri ſtudebat. Quum igitur ex India reuerſus Alexander, præfectos multos ſibi delatos, morte mulctaſſet, Harpalus idem de ſe timens, collectis quinque millibus talentorum argenti, ſecum adſumpſit ad ſex millia mercenariorum militum, ex Aſiaque in Atticam contendit. Vbi quum à nullo reciperetur, ad Tenarum Laconiæ relicto milite, Athenas ſupplex, cum pecuniarum parte eſt profectus. Superuenerunt ab Olympiade & Antipatro nuncij, qui eum ab Athenienſibus repoſcerent. Tunc ipſe grandem pecuniam oratoribus, qui ad populum pro ſe agerent, dilargitus, aufugit: atque ad ſuos milites iuit in Tenarum. Illinc in Cretam tranſmiſit, vbi à Timbrone vno è ſuis familiaribus, per inſidias eſt interemptus. Thimbro Cyrenem nauigauit, tandem à Ptolemæo interfectus. Athenienſes habita de his cognitione, qui pecunias ab Harpalo accepiſſent, Demoſthenem alioſque quoſdam oratores criminis eius damnauerunt. *Diod.lib.17.*

Poſthomius Pirgenſis publicanus reus peculatus. *Vide Tit. Rapina pœna.*

L. Scipio Aſiaticus peculatus reus. *Vide Tit. Fortitudinis cuiuſcunque præmia & honores.*

Phileſius & Xanticles repetundarum damnati. *Vide Tit. Seueritatis bellicæ ducum erga milites perfidos.*

L. Tubullus homo flagitioſus, quòd multis ſacrilegiis & peculatibus vitam infamaſſet, multámque pecuniam malo cepiſſet dolo, Lucilij ſatyris notatus eſt. Aſconius Pedianus ait, virum fuiſſe prætorium ætate patrum Ciceronis, qui propter multa flagitia de exilio accerſitus, ne in carcere necaretur, venenum hauſerit.

Iunius Syllanus prætor repetundarum reus. *Vide Tit. Perfidia magiſtratuum erga ſubditos pœna.*

Sigiſmundus Quinqueeccleſienſis Epiſcopus, ſub Vladiſlao rege quæſtor ærarij, peculatus nomine accuſatus, quadringentorum millium mulctâ exſoluens liberatus eſt. *Bonf.l.5.Decad.5.*

FVRES RESPECTV LOCI CONSIDERATI. Puta PROVINCIARVM, VRBIVM EXPILATORES.

Conſtans II. Imperator cum exercitu Italiam ingreſſus, ſpecie quidem Longobardos opprimendi, reuera autem prædandi cauſa, iactabat, Imperij ſedem ſeſe iterum transferre velle ad veterem Romam: eſſe enim magis matres quàm filias honorandas. Vrbem ingreſſus, honeſtiſſimè acceptus à Pontifice, quinque diebus in perluſtranda vrbe conſumptis, ad deprædandam eam conuertitur. Laminas argenteas, quibus Pantheon tegebatur, & alia pretioſa, reliquias hoſtilium prædarum atque incendiorum ſuſtulit: ac quicquid antiqui operis ex ære & marmore fuit, quod oculos delectare potuit, vi auulſum ad naues deferri iuſſit. Pluſque ornamentorum ſeptem dierum ſpacio vnus vrbi detraxit, quàm Barbari ducentorum quinquaginta octo annorum interuallo. Tot enim anni interfuerant à prima Imperij inclinatione ad luctuoſam illam deprædationem. Vrbe ſpoliata, duodena die Roma digreſſus, Neapolim primò, inde in Siciliã tranſiuit, commoraturus Syracuſis, quoad tributum ex Italiæ vrbibus, inſulis, ac prouinciis ad libitum exigeret: non tam auarè, quàm ſuperbè. Dum hic molliter & libidinoſè verſatur, ac in balneis ſe lauat, à miniſtris ſuis, auctore Mazeſe, interficitur, cùm regnaſſet annos ſeptem & viginti. Eo interfecto, Saraceni, qui per id tempus in Sicilia Panormum vrbem occuparant; in Africam omnes Conſtantis rapinas deuexerunt. Cui id contigit, quod plerumque auaris ſolet, vt opum quas rapinis congeſſerunt, hi poſſeſſores fiant, quos minimè arbitrabantur, ac penes raptorem auariſſimũ infamia ac crimen maneat, cùm alij recto Dei iudicio rapinarum commodo ac voluptate perfruantur. Conſtantinus eius filius poſt cædẽ patris in Siciliam traiecit: quicquid ſpoliorum Syracuſis reperit, Byzantium in naui ſecum deuexit. *Cuſp. A.D.& Fal.lib.9.c.4.*

ÆRARII.

Trophonius & Agamedes fratres peculatum committunt. *Vide Tit. Oracula futuri pœnas.*

Lycurgus Athenis nomen Diphili detulit, quòd ex metallis argentariis fulcimenta, meſocrines appellata: quæ impoſitas moles ſuſtinebant, ſubtraxiſſet, atque inde magnas opes contra leges conflaſſet, ac cùm litem capitis æſtimaſſet, peregit [illegible] ex cuius bonis populo quinquagenas drachmas viritim diuiſit, quarum ſumma efficiebat talenta centum & ſexaginta, aut vt ſunt alij auctores, totidem minas. *Plut. in vita Lycurgi.*

Clearcus Lacedæmonius à Pericle pecunia corruptus, in Atticam abſtinuit irrumpere. Quamobrem in exilium ad Thurios Italiæ relegatus eſt. Gylippus patre non melior, cum nauali auxilio in Siciliam ad Syracuſios defendendos miſſus, & a Lyſandro Sparta remiſſus, cum ſpoliis & argenti mille & quingentis talentis ſacculis impoſitis, in quibus ſingulis ſcytala erat, qua quod cuique impoſitum pecuniæ fuiſſe notabatur. Gylippus per iter ſacculis reuinctis, trecenta talenta ſubtraxit. Quo per Ephoros retecto, aufugit, capitiſque ob id commiſſum damnatus eſt. *Diod.lib.13.*

Παμφίλου νοσφισμός, id eſt, Pamphili ſublatio. Pamphilus hic veteris comœdiæ conuitiis notatus eſt, quòd ærarium expilaſſet. Conuenit in peculatores, qui è publico ſuffurantur: *Eraſmus in Adagiis.*

Marius Priſcus, proconſul Africæ tempore Domitiani, damnatus repetundarum, quòd Africam expilaſſet, in exilium actus eſt. *Volat.lib.17.Anthrop.*

Hadingus Danorum rex, è bello Suetico reuerſus, cùm ærarium ſuum exhauſtum animaduerteret, cuſtodem eius Glumerum ſuſpendio ſuſtulit, callidóque commenti genere edixit, vt quicumque ablata referre curaſſet, honoris locum quem Glumerus poſſederat obtineret. Quo promiſſo allecti fures, ſeſe inſtar ſoricum prodidére: & ad magnos primùm honores euecti, mox dignis affecti ſuppliciis. *Saxo lib.1.*

RERVM SACRARVM.

☞ *Vide Sacrilegium Simonia.*

GAZOPHYLACII.

Trophonius & Agamedes Hyriæi ærarium depeculati. *Pauſanias.*

Stamatus quidam, Graij ſanguinis homo, Cretaque inſula natus, dum fortè Venetiis eſſet, oſtenderentúrque (quod magnis hoſpitibus præſtari ſolet) Borſio Eſtenſi publici theſauri, qui in parte aureæ diui Marci ædis aſſeruantur: ita accidit, vt quaſi vnus ex illius domeſticis ignotus Græculus ſit ſacrarium ingreſſus. Tum verò ille ad ſtupendum rerum aſpectum non ſolum non animum remiſit, ſed ad nobiliſſimum furtum confeſtim adiecit. Eſt diui Marci ædes intus extráque circa imum marmoreis tabulis compacta. Ea igitur templi parte, qua puerorum ara ſita eſt, marmoream tabulam fur ingenioſus exemit, inde nocturno opere defunctus (quia non tam cito murus penetrari potuit) applicita ſuo loco tabula, circumductóque tectorio ita vt nullum fracturæ veſtigium appareret, exhauſtam inde materiam ante lucem aſportabat, atque hoc modo plures noctes operatus ad intimum conclaue peruenit: tum inde eximere cœpit ampliſſimos theſauros. Erat illi compater Zacharias quidam Grio, Cretenſis & ipſe, ac patricij ſanguinis, homo vel hoc vno exemplo miræ innocentiæ. Huic ſacræ arcæ adhibito rem omnem Stamatus ordine enarrat: inde in anguſtiſſimum domicilium, quod Græculus incolebat, abductum, immenſum illi furtum retexit. Ad cuius conſpectum quum probus vir obſtupuiſſet, ſceleriſque atrocitate pauitans, vix ſatis ſuo conſiſteret veſtigio: ferunt ſacrilego homini in animo fuiſſe, eum obtruncare, addidiſſetque omninò ſcelus ſceleri, niſi ille ita occurriſſet, vt dicere ſe præ nimia lætitia, quòd ex inſperato videret ſe ad tantas diuitias perductum, penè deſipere. Quibus verbis confirmatus ille, cæde abſtinuit. Acceperat interim Grio dono precioſiſſimum ab eo lapidem, atque ob id notiſſimum. Ferunt eum fuiſſe, qui priore parte Ducalis inſulæ hodie conſpicitur. Per ſpeciem igitur expediendi negotij ab fure digreſſus, ſe in curiã

proripuit: inde ad Principis conſpectum admiſſus, atrociſſi-
A mum retexit facinus: celeritate opus eſſe dicere, ne ille (quem vix multo ambitu verborum fefelliſſet) mutato repentè conſilio ſe aliquò cum bona parte furti illatebraret: & ne fides rei deeſſet, gemmam dono acceptã ſinu deprompſit. Qua conſpecta confeſtim miſſi ſunt, qui hominem comprehenderent: atque ita cuneo in poteſtatem redacto, omnia quæ ſuſtulerat, ſunt recepta, vt nihil ex tam precioſo apparatu (cuius æſtimatio vicies centena aureorum nummûm millia æquaſſe dicitur) defuerit. Furti auctor ad geminas columnas eſt laqueo necatur. Indici præter aurum, quod in præſentia dono acceperat, perpetuum eſt ſalarium ex publico decretum. *Sab. l. 6. De: ad. 5.*

HORTORVM.

Martialis l. 6. Epigrammatum, arguit furti Cilicem quendam, his verbis:

Fur notæ nimium rapacitatis
Compilare Cilix volebat hortum.

D. Auguſtinus *l. 2 Confeſſionum c. 4.* furtum ſuum à ſe puero commiſſum hiſce verbis fatetur: Arbor erat pirus in vicinia
B vineæ noſtræ pomis onuſta (nec forma, nec ſapore gratis. Ad hanc excutiendam nequiſſimi adoleſcentuli perreximus nocte intempeſta, quouſque ludum produxeramus: & abſtulimus inde onera ingentia, non famis, ſed libidinis exſatiandæ cauſa. Ecce cor meum, Deus meus, ecce cor meum, quod miſeratus es in imo abyſſi.

TRICLINIORVM, CONVIVIORVM.

Aſinus Catulli carmine innotuit, ita ſcribentis:

Inter cœnam Aſini, manu ſiniſtra
Non bellè veris, in ioco atque vino,
Tollens lintea negligentiorum.
Quare, aut hendecaſyllabos trecentos
Expecta, aut mihi linteum remitte,
Quod me non mouet æſtimatione,
Verùm eſt μνημόσυνον mei ſodalis.

In Luſcum furem, *Martialis Epigram. l. 8.* ſic inuehitur:

Aſpicis hunc vno contentum lumine, cuius
Lippa ſub attrita fronte lacuna patet?
Ne contemne caput, nihil eſt furacius illo:
Non fuit Autolyci tam piceata manus.
C *Hunc tu conuiuam cautus ſeruare memento:*
Tum furit, atque oculo luſcus vtroque videt.
Pocula ſolliciti perdunt ligulaſque miniſtri,
Et latet in tepido plurima mappa ſinu.
Lapſa nec à cubito ſubducere pallia neſcit.
Et tectus lænis ſæpè duabus abit.
Nec dormitantem vernam fraudare lucerna
Erubuit fallax, ardeat illa licet.
Si nihil inuaſit, puerum tunc arte doloſa
Circuit, & ſoleas ſurripit ipſe ſuas.

De Hermogene fure, *Martialis Epigram. l. 12.*

Hermogenes tantus mapparum Pontice fur eſt.
Quantus nummorum vix puto Maſſa fuit.
Tu licet obſerues dextram teneáſque ſiniſtram,
Inueniet mappam qua ratione trahat.
Ceruinus gelidum ſorbet ſic halitus anguem,
Caſuras alte ſic rapit iris aquas.
Nuper cum Myrino peteretur miſſio læſo,
Subduxit mappas quatuor Hermogenes.
D *Cretatam prætor cùm vellet mittere mappam,*
Prætori mappam ſurripit Hermogenes.
Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
Mantile è menſa ſurripit Hermogenes.
Hoc quoque ſi deerit, medios diſtringere lectos,
Menſarumque pedes non timet Hermogenes.
Quamuis non modico caleant ſpectacula Sole,
Vela reducuntur, cùm venit Hermogenes.
Feſtinant trepidè ſubſtringere carbaſa nautæ,
Ad portum quoties paruit Hermogenes.
Linigeri fugiunt calui, ſiſtrataque turba,
Inter adorantes cùm ſtetit Hermogenes.
Ad cœnam Hermogenes mappam non attulit vnquam,
A cœna ſemper retulit Hermogenes.

BALNEORVM.

Balneatij fures vocabantur, qui veſtimenta eorum, qui lauatum ierant, ſurripiebant: à loco enim, vbi potiſſimùm ſtudium illud ſuum prauum exercebant, appellabantur. Catullus cùm malediceret Vibenniis patri & filio, hoc vitium ipſis exprobrauit his verbis: O furum optime balneariorum Vibenni pater.

Fures balnearios Athenis maiori pœna affici ſolitos, vt eos E etiam qui è palæſtra, aut foro, aut huiuſcemodi aliquo publico loco, quàm qui è priuata domo aliquid tollerent, commemorat Ariſtoteles in vigeſimonono ſegmento Problematum, cauſámque huius rei quærit. Hi namque re ſurrepta æſtimata, dupli condemnabantur: illi verò morte plectebantur. Demoſthenes quoque contra Timocratem idem ſignificauit: morte ſcilicet puniri ſolitos Athenis, qui è gymnaſiis, portubus, publicíſque aliis locis, res etiam viliſſimas furarentur. Inter argumenta alia apud Ariſtotelem hoc etiam eſt, quòd qui manifeſtò illic deprehenſi ſunt, ab omnibus fures eſſe ſtatim intelligantur: vnde ſi euaſère, non ampliùs ſtudent, ne fructus quidem quæſtúſque ſui cauſa, probi homines videri: ſciunt enim omnem operam, quam ponerent in ſtudio illo ſuo diſſimulando, perſonáque probi viri induenda, irritam fore: cui rei incumbant toto animo reliqui fures. Vt deploratiores igitur, omnibúſque partibus iniquiores, meritò inquit, grauiùs puniuntur. *Vict. l. 7. Var. lect. c. 17.*

CARCERVM. F

Ariſtogiten Cydimi filius, ſycophanta. Huius pater cum eſſet ærarius, in carcere obiit: in quem poſtea hæres eius mulctæ Ariſtogiten eſt coniectus, mater eius publicè vendita. In carcere furatus tabulam, à captiuis condemnatus, ei cuius ea fuerat, naſum præmordit: & Zobiam, quæ eum è carcere fugientem ſuſceperat, ab eo iam in Republica potente graſſam repetentem, ad inquilinorum forum duxit, ſororémque ſuam vendidit, vt peregrè abduceretur. *Suidas.*

GYMNASIORVM.

Boethum quendam malum poëtam Tarſia extulerat M. Antonius ab initio, cùm carmen in victoriam in Philippis habitam ab illo compoſitum accepiſſet: ſed multò magis eius facilitas, quæ apud Tarſenſes maxima videbatur, adeò vt ex tempore & vno impetu ad omnem datam materiam diceret. Antonius gymnaſiorum præfecturâ Tarſenſibus pollicitus, hunc in gymnaſiarchæ locum conſtituerat, ac omnes ei gymnaſij impenſas crediderat. Sed deprehenſus cùm alia ſurripere, tum etiã oleum, apud Antonium ab accuſatoribus conuictus eſt. Cuius iram cùm aliis, tum hoc maximè declinauit, dicens: Quemad- G modum Homerus Achillem & Agamemnonem & Vlyſſem decantauit, ita & ego te: quare iniquum eſt, vt huiuſmodi apud te calumniis agar. Quod excipiens accuſator: At Homerus, inquit, oleum Agamemnoni non furabatur, nec Achilli, tu verò furatus es: quapropter pœnas dabis. Cúmque iram obſequiis & cultu à ſe auertiſſet, nihilominùs & ferre & tractare ciuitatem vſque ad Antonij euerſionem perſeuerauit: tunc enim ab Athenodoro Stoico, iuſſu Auguſti eiectus eſt. *Strabo l. 14.*

APOPHTHEGMATA.

Democrates, furem ab vndecim viris abduci videns, vah miſer, inquit, cur tantula furatus es, & non potius magna, vt tute etiam abduxiſſes alios. *Stob. ſer. 21.*

Zeno Citticus ſeruum in furto deprehenſum cædi iuſſit: cúmque is ſe ſic excuſaret, vt diceret, ſibi fuiſſe in fatis, vt furaretur: Et cædi, inquit. *Laert. l. 7. c. 1.*

Diogenes Harpalum, celebratiſſimum furem, contra deos teſtimonium dicere aiebat, quod in illa fortuna tamdiu viueret. *Laert.*

Idem conſpicatus duci quendam, qui phialam ex ærario furatus ſuſtulerat (ducebatur autem à magiſtratibus, quos illi *ἱερομνήμονας* appellant) Magni, inquit Diogenes, fures paruum H ducunt, vtinam hoc non poſſit verè dici in Magiſtratus aliquot Chriſtianos, a quibus ad laqueum adigitur interdum, qui decem drachmas ſuſtulit: ipſi impunè magnis furtis, vel peculatu potius diteſcunt. *Laert. l. 6.* Prouerbium vulgare eſt, magnos fures catenis aureis, paruos funibus vinciri. Belgæ dicunt, maximos fures in camino ſuſpendi, vt occultentur: minores in furca.

Demoſthenes, ad furem inquientem, Neſciebam quod tuum hoc eſſet: At tuum non eſſe ſatis ſciebas, reſpondit. *Stob. ſer. 12.*

Lycurgi legibus cum furta permitterentur, ſolúſque qui deprehenderetur, pœnas negligentiæ daret: Puer quidam vulpeculam furatus, aduenientibus qui amiſerant ad quærendum veſtibus occuluit. Feram verò ſæuientem, ac pueri ipſius latus ad inteſtina vſque lacerantem, tantiſper tolerauit. Dum autem quærentes abirent, reprehenſus à pueris quibuſdam, dicentibus melius fuiſſe manifeſtare vulpeculam, quam vſque ad mortem occulere. Minimè, inquit puer: ſed multò ſatius eſt mori, quàm in furto deprehendi. *Plut. in Lac.*

Alexander Euryct. F. roganti cuidam, cur Spartani non colligerent A pecunias in ærarium publicum? Ne, inquit, corrumpantur, qui facti fuerint illarum cuſtodes. Quam male conſulunt integritati ſuæ, qui priuatim pecuniarum vim in arcam recondunt, ſi vir prudens ciuium ſuorum moribus timuit, à pecunia publica, cuius tantum erant cuſtodes futuri, non dominis. *Ibid.*

Catulus, dicente Philippo: quid latras? Feſtiue, furem ſe videre reſpondit, *Bruſ.l.2.c.48.*

In Seruium furacem ita iocatus eſt, vt diceret eum ſolum eſſe: cui domi nihil ſit ſignatum nec occluſum. Intelligimus autem, illi nec ſigna obſtare, quo minus furaretur. Scrinia claudimus: olim verò & cadi lagenæque ſolebant obſignari. *Fraſ.l.6.ap.ph.*

Alex. Seuerus adeo vindex furti fuit, vt per præconem ſæpè edixerit: Nemo ſalutet principem qui ſe furem eſſe noſcit. *Ael. Lampridius.* Idem dicere ſolebat, ſolos fures de paupertate conqueri, dum ita ſtudent ſcelera vitæ ſuæ tegere. Iactabat & ſententiam notam furibus.

Ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα, δοὺς ἐκφεύξεται. *id eſt.*
Qui multa furatur, & pauca dat, effugit.

B Notans quoſdam, qui tantum furantur, vt habeant quo corrumpant iudicem, aut actorem *Æl. Lamp.* Idem. Furti ſuſpicione infames nec intueri ſuſtinebat: adeo vt quum Septimius Arabinus, qui famoſus crimine furtorum ſub Heliogabalo fuerat liberatus, inter ſenatores principem ſalutatum veniſſet, exclamârit, O numina! ô Iupiter! ô dij immortales! Arabinus non ſolum viuit, ſed etiam in ſenatum venit fortaſſis de me ſperat iſtum fatuum, tam ſtultum me eſſe iudicat? *Lamprid.*

D. Ludouicus F. R. furari dicebat peſſimum, & pæne inter vitia ſupremū, rogatus autem cauſam, Quia, inquiebat, res oblatas iuſto domino reſtituere, ita moleſtum eſt; vt verbum ipſum dum profertur, os & linguam exulceret. Alludebat autem ad verbum Gallicum (*rendre*) quod propter conſonantiam duplicis r, diſſonum & duriuſculum redditur. *Ioinuil. in vita eius, c. 94.*

De Frederico Duce Saxoniæ, ferunt, quòd monitus, Quæſtoribus ampliora ſtipendia conſtitueret, ne cogerentur aliquando præ inedia decerpere ex alieno, reſponderit: Libens ego eis maiora ſtipendia aſſignauero, ſi certum mihi foret eos à furtis ceſſaturos. Ita Nazianzenus elegantiſſimè dixit, plures C ex iis qui præſunt, rapere ex facultatibus publicis, Briarei manibus: fuit enim (iuxta Poëtarum commentum) Briareus Gigas, cui centum erant manus. *Philip. Cam. in operib. ſucciſ. p. 3.*

*FVRTA ET FVRES DIVINITVS VARIE PVNITI.

☞ *Pleraque petantur ex loco de Reſtitutione.*

Boleſlaus Dux Poloniæ volens coronam ſui regni ex Romana auctoritate ſuſcipere, duos ex diſcipulis S. Romualdi (qui ibi erant prædicationis gratia) obnixa cœpit ſupplicatione depoſcere, vt ipſi plurima eius dona Papæ deferrent, & coronam ſibi à Sede Apoſtolica reportarent. Qui regiæ petitioni aſſenſum penitus denegantes dixerunt? Nos in ſacro ordine poſiti ſumus, tractare nobis ſæcularia negotia minimè licet. Et ita relinquentes Regem ad cellam reuerſi ſunt. Quidam verò Regis familiares agnoſcentes eius deſiderium, ſed quidquid ſancti viri reſpondiſſent, ignorantes, copioſum auri pondus, quod mittendum Papæ fuerat, ſecum eos detuliſſe ad cellulam falsò opinati ſunt. Deinde intra ſe conditione pacta condicunt, vt noctu eremum latenter ingreſſi, & monachos D interficerent, & pecuniam aſportarent. Quos cùm beati viri tentantes irrumpere perſenſiſſent, aduentus eorum cauſam protinus agnoſcentes confeſſionem inter ſe fecere, & ſanctæ crucis ſe cœpere vexillo communire: erant autem ibi duo pueri, eorum obſequio ex aula regia deputati, qui prout vires dabant, ſtare pro Sanctis, & furibus reſiſtere niſi ſunt. Fures reperto tandem aditu irruentes extractis gladiis omnes pariter occidêre. Tunc theſaurum anxiè perquirentes, ſed euerſis omnibus & nihil inuenientes: vt tanti tamen crimen obtegerent, & humana ſuſpicio non armis, ſed flammis potius, quod fuerat, deputaret: cellam incendere, & ipſa Martyrum conati ſunt cadauera conflagrare. Sed admoti ignes, amiſſis naturæ viribus: nihil omnino conſumere vllis hominum ſtudiis potuêre: ita enim eos ipſa etiam parietum materia repellebat, ac ſi pro lignis duriſſimi ſilices eſſent. Fruſtrari itaque fures in fugam ſe conferre nituntur: ſed & hoc illis ex diuina prouidentia denegatur: tota ſiquidem nocte per fruteta nemorum, per latitudinem ſaltuum, per opaca ſiluarum viam anxiatiſſimi quærere, quam nullatenus valuêre errantibus veſtigiis inuenire: ſed neque pugiones in vaginas arefacta brachiis recondere potuerunt. E Vbi verò Sanctorum iacebant corpora, copioſum lumen vſq; ad diem ſplendeſcere: & dulciſſima Angelicæ cantilenæ non deſiit ſuauitas reſonare. Adueniente autem die, quod factum fuit, Regem latere non potuit. Qui illo aduenienſ cum copioſa populi multitudine feſtinauit, & ne fures euaderent, facta corona hominum, totam ſiluam vndique circumcinxit: qui tandem reperti ſunt manifeſti criminis rei, & ad gladios ſuos adhuc vltione diuina ligati. Rex autem quid de eis faceret habita conſideratione deliberans, hoc poſtremò, decreuit, vt nequaquam eos, ſicut merebantur, occidi præciperet, ſed ferreis catenis vinctos ad ſepulcra Martyrum deſtinaret, quatenus aut ibi vſque ad obitum in vinculis viuerent miſerabiliter, aut ſi ſanctis Martyribus aliter videretur, ipſi eos ſua miſericordia liberarent. Qui cùm ad Sanctorum tumulum fuiſſent ex præcepto Regis attracti: mox ineffabili diuinitatis omnipotentia fractis ſunt nexibus abſoluti. Deinde facta ſuper Sanctorum corpora baſilica, innumerabilia non ſolùm tunc, ſed & nunc ibi fiunt ex diuina virtute prodigia. *Apud Sur. tom. 3. die 19. Iunij c. 32 & Baron. tom. 10. an. 1000.*

Cum B. Vir Odilo cum Henrico Rege, qui poſtmodum factus eſt Imperator, in Ticinenſi vrbe ſimul conſiſteret, & Dominicæ Natiuitatis gloriam celebraret, contigit, vt velamen F menſæ eius, artificioſa textrini laboris operatione conſpicuum, ſacrilega fuiſſet fraude ſublatum. Poſtquam autem vir Dei cum Rege diſceſſit, fur qui rapuerat, iam ſecurus, propoſuit velamen in foro venalium. Sed dum illi diſpoſitio cæleſtis obſiſtit, ſancta diſtrahi præda non potuit. Ter igitur quod ſubduxerat, inter nundinarum mercea expoſuit, tertiò ſubtiliter attentauit: ſed cum emptoribus de pretio penitus conuenire non potuit, nec inter diſtrahentem & coëmentem paciſci valuit venale commercium: quia diuina diſpoſitio conatibus hominum negauit effectum. Interea ſceleris huius auctorem vltio diuina corripuit, & manus, quæ ſacrilegium perpetrauerant ad pedes, quibus raptor aufugerat, arefaciens intolerabili dolore conſtrinxit. Mox itaque compulſus languore ad Eccleſiam Beati Maioli manibus alienis aduchitur, mantile ſublatum ad reatus indicium coram cunctis appenditur, & diuina clementia ab omni populo, pereitium huius fama rumore confluxerat, imploratur. Sic itaque B. Maioli meritis, ac precibus fratrum ſibi ſeruientium, ſanus & incolumis factus, velamen reddidit alienum, & recepit ſemetipſum. *Pet. Damian. Card.* G *Oſtienſ. de vita eius apud Sur. 1. Ianuarij.*

Illuſtre illud Spiridonis factum huic ſubiungam. Fures aliquando noctu iniuiſſe dicuntur in ſancti viri ouile, inſidias gregi eius tendentes, & clam oues aliquot capere conantes, Et cùm nemo eis compedes iniiceret, derepentè diuinitus vincti ſunt. Aurora illuceſcente, magnus ille vir adeſt, manus eorum poſt terga redactas inuenit, ſubridet; vincula illa, quæ ſub oculos non caderent, ſoluit: docens eos admonet, licuiſſe eis, ſi quid petiiſſent, accipere: neque opus fuiſſe, cur noctu ſe ærumnosè fatigarent; mores eorum ad meliorem vitam, vt iuſto quæſtu vitam tolerarent, transformat: & poſtremò ærumnæ eorum miſertus; Abite, inquit, & arietem hunc accipite, ne noctem hanc fruſtra peruigilaſſe videamini reprehenſionemque mihi, propter toleratos domi meæ labores, veluti qui vacui abieritis, impingatis. Vnum hoc eſt, quod à Spiridione non ſine admiratione facetè eſt factum. *Euſeb. Cæſar. lib. 10. c. 4. Niceph. Calliſt. lib. 8. c. 42.*

Alius quidam per vigiliam feſtiuitatis S. Iuliani Martyris, H equum alicuius, qui tunc fortè ad eandem ſolennitatem venerat, furto comprehendit, aſcenſóque velociter properat, ſcilicet vt qui lumen perdiderat veritatis, non inueniretur à luce & cuius pectus cupiditatis tenebræ obſederant, eius & furtiuam fraudulentiã nox celaret. De talibus enim Dominus dicebat in Euangelio, *Omnis qui malè agit, odit lucem.* Albeſcente igitur cælo dicebat, Iam ſecurus ſum: nam triginta leucas à S. Baſilica elongatus ſum: iam ſecus propriam domum eſſe me credo. Dum hæc tacitus reuolueret intra ſe, demotis ex axe tenebris, cognoſcit ſe ipſi vico propinquum inter populos deuagari, timenſq; ne ſcelus ſuum patefieret publico, cùm cautela grandi caballum in loco vnde digreſſus fuerat, reformauit: ſic miſer virtute martyris tota nocte detentus in circuitu vici, &, vt ego credo, ab auctore, qui eum obſederat, eſt deluſus; vt viam, quam apprehendere voluit: non valeret. O ſcelerata cupiditas, quid agis; Semper amatores tuos in confuſionem præcipitas. *Greg. Turonenſ. lib. 2. mirac. ca. 8.*

Vir quidam, qui non erat ſuis iuſtis contentus laboribus, A ſed aliena concupiſcebat, proximi quidem aliquot ſuſtulerat manipulos; per hæc autem conabatur ſuum augere cumulum: ſed ſtatim in eius furtum diuina lata eſt ſententia: cæcidit fulmen, & exuſta eſt area. Miſer autem ille ad Dei hominem acceſſit, qui non procul a vico fixerat tabernaculum: & quæ ſibi quidam acciderat, narrabat calamitatem; furtum autem celare conabatur. Poſtquam autem vera dicere iuſſus, eſt furtum confeſſus; coëgit enim caſus vel ſeipſum accuſare: iuſſit vir ille diuinus, vt corrigendo iniuriam, faceret vt liberaretur a pœna. Nam ſi tu, inquit, illos ſolueris manipulos, extinguetur ille ignis immiſſus diuinitus: licebat ergo videre illum quidem currentem, & ſpicas furto ſurreptas, ei cui facta fuerat iniuria, offerentem, pyram autem abſque igne extinctam, diuini ſenis oratione, & interceſſione. Hoc non incolas ſolùm impleuit terrore, ſed etiam totam ciuitatem Antiochiam. *Theod. in SS. PP. hiſt. c. 6.*

His viſum eſt adiicere illud, quod habet Petrus Damianus Card. in epiſtola ad Pandulphum his verbis: Vir quidam Pambo nomine, clarus quidem genere, ſed tenuis facultate, Romæ B conſtitutus in vno mecum verſabatur hoſpitio, cùm Henricus piæ memoriæ Rex coronam ſuſcepit Imperij. In ipſis autem vigiliis, propinquæ iam nocti imminentibus tenebris, non paruus porcorum grex per longam nundinarum porticum ducebatur. Tunc præfatus Pambo inter opaca venalium vnum è porcis itinerantibus arripuit; fauces, ne grunniret, obſtrinxit; ſicque gratulabundus ad ſocios, vt in caſtrinum pararent, adduxit. Illucescente itaque ſacroſancta ſolennitate, ſuo fruitur ſcelere, & ſatiatus exultat de ſui criminis impunitate: putabat enim fortaſſe, quod hoc non attenderet Deus: ſed ſubſequente proxima nocte didicit, quia ſuper eum diuina retributio vigilauit: nam dum equum ſuum malè cuſtodiens obdormiret, ſubitò fur habenam, quam ille innexuerat manibus, aſtutè ſubduxit, equúmque cum freno & ſella ſumit, & tranſpoſuit. Euigilans itaque, ſibi ſe ſenſit mulctatum eſſe iudicio; quia ex eadem manu, qua porcum rapuerat, aucto fœnore caballum ſibi ſubreptum eſſe cognouit. Sed quamuis in hoc homine è veſtigio ſit vltio ſecuta poſt culpam, non mirum quod quibuſdam reprobis aliquando pœna differtur, ſuiſque ſceleribus diutius perfruuntur: vt enim ſcriptura teſtatur: *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Petrus Damia. in epiſt. ad* C *Pandulphum Clericum in Bibl. vet. SS. Patrum to. 3.*

Periculoſa furandi conſuetudo.

Periculoſum eſt valdè habitum paſſionum & vitiorum incidere, quàm cùm voluerit homo non poſſit ſolus ſuperare, ſed opus ſit ſanctorum virorum auxilium implorare. Libet narrare vobis, De quodam conſratre noſtro, qui miſer & infelix in habitum paſſionis lapſus erat. Accipite rem lacrymabilē. Cùm eſſem in cœnobio, conſueuerant fratres omnes cogitationes ſuas ad me deferre, vel per iocum, vel per quandam ſimplicitatem, ita vt etiam Abbas hanc mihi curam ſeniorum conſilio imponeret. Die igitur quadam ad me venit vnus è fratribus poſtulans pœnitentiam, quia furtim comederet. Qui à me interrogatus, quare id ageret, reſpondit, fame ſe cruciari, nec poſſe in menſa cum reliquis ſaturari. Hortabar, vt hoc Abbati inſinuaret; ille autem pudore teneri ſeſe dicebat. Ego igitur Abbatem adij, & Fratris fragilitatem aperui, qui mihi omnem eius curam commiſit, vt eum ſcilicet curarem, vt mihi viſum eſſet. Acceſſi è veſtigio ad cellariotam, imperauique illi, vt quacunque hora frater edere vellet, nihil ei negaret, omnia præſtaret: ſicque, vt imperaueram, agebat. Dies itaque aliquot cauit à furto frater: ſcilicet non multo pòſt ad me veniens, cùm D lacrymis veniam poſcebat & deprecabatur, quia adhuc ad furtum priſtinum rediiſſet. Ad hunc ego conuerſus ſciſcitabar, hoc cur faceret, aut ſi pateretur repulſam vllam à cellariota. Negabat ille quicquam ſibi deeſſe, ſed vereri & erubeſcere cellariotam illum. Ego tunc ab eo quærere cœpi, an de me erubeſceret: quod cùm negaſſet, iuſſi, vt deinceps ad me accederet, & à me ſolo neceſſaria caperet, neque furtim amodo quippiam acciperet. Erat autem tunc fortè mihi cura Infirmorum. Perſeuerauit igitur apud me dies aliquot abſque furto, eóque illi deeſſe nihil patiebar. Non multo autem poſt, vt primùm, lacrymans ad me venit, & ad furtum rediiſſe ſe denuò confitetur. Interrogo rurſum, cur id faceret, cùm & de me non erubeſceret, & nullam inediam & neceſſitatem pateretur. Reſpondit ſimpliciter, neſcire ſeſe, quare, aut quo pacto id faceret, ſed id eſſe quadam ex conſuetudine mala. Quæ etenim furaretur, non ſibi ipſi reſeruare, ſed aſino apponere, atque E ita inuentum eſt. Fabas, palmulas, ficus, cepas, & quicquid aliud inuenerit, ab eo aſino appoſuit. Nam cùm illa ſurripuerat, lecto ſupponebat, cùm iam putreſcere inciperent, neſcius quid de his ageret, aſino obiiciebat. Contemplamini ex hoc fratres, quàm miſerum, quàm infeliciſſimum ſit in habitum paſſionis peruenire. Non ignorabat infelix malè facere ſeſe, non ignorabat adeò iniquum eſſe: affligebatur dolore & lacrymis crebris, & tamen trahebatur miſer nolens a mala hac conſuetudine, quam in ſe induxerat ex præmiſſa negligentia. Rectè igitur aiebat, ſentiebatque Abbas Niſtheron, qui rapitur à paſſione, fieri ſeruum paſſionis. *Biblioth. PP. to. 2. Doctrina 11. B. Dorothei Archimandritæ.*

Furtum per miraculum detectum.

Fuerat Chriſtianus quidam degens inter ethnicos accuſatus furti: & quia hoc crimen ſeueriſſimè caſtigatur in Iaponia: ſic vt reo, quantumuis minimi conuictus, morte cum nulla veniæ ſpe mulctetur; nec tamen poſſunt hunc Chriſtianum verè conuincere; ecce mox gentiles eum obſident, & dum F aliud non poſſunt, importunè compellunt; vt ritu ipſis conſueto iuramentum edat, qui erat, vt in folio chartæ ſubſcripto ſcriberet quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus depoſito imponeret ferrum candens, manúmque conſtringendo in ſuum caput vindictam & iram Chamis imprecaretur, ſi obiecti criminis reus foret. Quod ſi manus fortè amburatur, aiunt experientia probatum, eum noxæ eſſe reum; ſi verò à læſione cum folio maneat immunis, eſſe innoxium. Cùm igitur hic Chriſtianus in has anguſtias adductus eſſet, quippe vel iurandum illi erat, vel repudiato iuramento, quo ſe reum faciebat, vitæ diſcrimen adeundum, innocentiæ ſuæ confiſus dixit: Fas ſibi non eſſe, vtpote Chriſtiano, per falſum Deum iurare. Ille ergo ſigno crucis in folio expreſſo, ferróque candenti impoſito, quia id facere cogebatur, magna animi præfidentia ferrum manu conſtrinxit. Res mirabilis, nec manus nec folium amburitur. Itaque non ſolum ſolutus eſt pœna, quam gentiles illi minabantur, verùm etiam culpa, quam falsò illi impingebant. *Ex litt. Iapo. P. Luiſii Fron. an. 1595. apud Martin. Delr. tom. 2. diſquiſ. l. 4.* G

Furtum lege Canonica, ſiue Eccleſiaſtica punitur.

Quod furtum committere ſit contra legem Canonicam, id videre eſt apud *Gratianum 3. q. 5. c. Conſtituimus:* Conſtituimus cum omnibus, qui nobiſcum ſunt Epiſcopis, vt homicidæ, malefici, fures, ſacrilegi, raptores, adulteri, &c. nullatenus ad accuſationem, vel ad teſtimonium ſint admittendi, quia infames ſunt, & iuſtè repellendi. *Idem patet 6. q. 1. c. Infames.* Deinde, ſi in furando fur occiditur, non eſt pro eo orandum: vt patet. *Extra de furtis, c. fures,* vbi dicitur: Fures, & ſimiliter latrones, ſi in furando & deprædando occiduntur, viſum eſt pro eis non eſſe orandum. Dicit ibidem, quia in mortale peccatum eos decidiſſe conſtat. *Gratian. 3. q. 5. c. Conſtituimus.*

Aduertendum tamen iure diuino *Exod. 22.* & canonico. *Ext. de homicid. C. ſi perfodiens ex S. Aug.* Ciuili quoque, vt patet *l. furem ff. ad legem Corneliam de ſicar.* diſtingui inter furem diurnum, & nocturnum, quod qui nocturnum occidit, non ſit reus homicidij: ſecus ſi diurnum.

Lege autem diuina *Exod. 22.* ſancitur, vt qui bouem aut ouem furaretur, ſi viuus apud eum deprehenderetur, duplum reſtitueret. Si vero ouem aut bouem vendidiſſet, vel occidiſſet, tenebatur pro vno boue reſtituere quinque: pro oue, quatuor.

FVRTI POENA LEGE CIVILI. H

Regulariter fur lege ciuili non occiditur in criminis pœnam. *authent. ſed nouo iure C. de ſeru. fugit. & in authent. & nulli. § pro furto autem collat. 9.* niſi fuerit famoſus latro, aut furari conſueuerit, vnde pro tertio furto quis ſuſpenditur, eamque legem apud Germanos ſtabiliiſſe Carolum V. huius nominis teſtatur *Cou. l. 2. var. reſ. c. 9. n. 7.* addens ex lege Lombardica, etiam pro tertio furto pœnam mortis irrogari. Alioquin olim apud Hiſpanos, ſecundum morte plectebatur.

Cæterùm quamuis lege cautum ſit, furem mitiori pœna multandum, non ob id vetitum eſt iudicibus, ob Reipub. pacem, & vt nulli fiat impunè iniuria, & audacia quorundam reprimatur, pœnam mortis pro primo furto, conſiderata operis quantitate, & qualitate, aliiſque circumſtantiis, irrogare.

Siquidem fures pro ſimplici furto flagellis cædendos eſſe, conſtat *ex authent.* allegata. Idem lege Lombardica ait *Couar.* pro primo furto oculus eruitur, pro ſecundo naſus abſciditur.

Apud Hiſpanos, ſummæ manus & pedes abſcindebantur: A etiam aurium amputatio olim in vſu.

Apud Romanos veteres fur tradebatur in ſeruum Domino rei quam is furto abſtulerat, Auctore *Gell. Noct. Att. l. 11. c. 18.*

Tradit alias huius criminis pœnas *Alexander ab Alex. l. 6. genial. dier. c. 10.*

Imo & furibus in Italia olim ferro candenti impreſſam in fronte notam, teſtatur *Gandin. Tit. de pœnis reor. n. 59.* & per ſtatuta regis Neapolitani, idem fuiſſe decretum, aſſerit *And. de Iſernia, in Ærario, verſ. furtum.*

Fabius Cenſorinus Fabium Buteonem filium ſuum furti inſimulatum interfecit: dignum ſcilicet facinus, quod pater vel parricidio plectendum duceret, quod ne leges quidem, niſi mulcta pecuniæ, aut ad ſummum exilij, circa quemlibet hominum cenſuerunt. *Fine c. 13. l. 4. aduerſus Paganos, Oroſius.*

Nunc paſſim fures ſuſpendio puniuntur: apud Anglos pro minimo furto, vt gens illa ſatis eſt rapax, compeſcatur furca decernitur.

Apud Indos orientales, vt notauit *Gerard. Arth. in ſua deſcript. Indiæ p. 4. c. 28.* furta puniuntur: attamen furta non æſtimantur, ſi ab Hollandis aſtu quid ſurripiant. Idque fortaſſis in pœnam talionis, cùm apud Hollandos, criminis notum non B habeat, furari bona Eccleſiarum, cœnobiorum, legata defunctorum in alium profanum vſum conuertere, quod tamen omnibus hæreticis hoc æuo familiare & proprium eſt, vt qui aſferant præceptum diuinum de non furtando, ad iſthæc ſe non extendere. De quo *vide apoph. apud L. Beyerlinck in Apoph. Tit. furtum.*

☞ *Conſule Tit. de Vſura. Sacrilegio, Simonia.*

Furor. Furioſus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

FVror, Græcè ὀργὴ, vel χόλος, dicitur. Eſt ira accenſa, non differens re ab ira, ſed ſecundum magis & minus. *B. Thom. ſup. Pſal. 35 col. 6.*

Furor, *μανία, τῆς διανοίας ἔκστασις*, eſt grauior diuturniorque mentis alienatio ex vitiato principis animæ facultatis inſtrumento originem habens. Vel eſt, mentis abalienatio vehemens circa febrem. Hebr. *Zahhaph*, ſæuitia, indignatio ſæua, à verbo C *Zahhaph*, ſæuiit, ſæuus fuit, obſcurus ſeu turbatus fuit. Furioſi enim toruum intuentur, turbato vultu, & obſcura facie ceu triſtes apparent. Cognationem habet cum *Zahham*, indignatus eſt. Indignatio enim furoris comes. 2. Appellatur etiam *Charon*, *Ezech. 7. 12. Pſal. 25. & 85. 4* à verbo *Charah*, exarſit ira, excanduit animo. Cognationem habet cum verbo *Charar*, exuſtus eſt: furor enim tanquam ignis vrit. 3. Dicitur etiam *Hebrah*, effermeſcentia bilis, furor, *hebroth*, furores. Ira certè furor breuis eſt, Furor Dei humanitus deſcribitur innumeris locis. De *Hebrah. & Hebroth* vide *Iob. 21. 30. & 40. 6. Pſal. 7. 7. Eſa. 9. 18 Oſe. 5. 10. Prou. 11. 4.* à verbo *Habar*, tranſiit, præteriit, traiecit. Vt ignis enim momento inualeſcit, & tranſit de loco ad locum, ita bilis feruens, vnde furor. Cognationem habet verbum illud cum *Babar*, exarſit, combuſſit, vt furor ſolet in furioſo exardere & graſſari miris modis. 4. Nominatur *Schighghabhon*. Inſania, dementia, fatuitas, [illegible] feſtinatio præceps quæ in furore impulſis apparet, *Deuter. 28. 2 Reg. 9 20 Zach. 12.* 2. à verbo *Schighghebh*, veſanum reddidit, inſanum fecit. Et in 4. coniugat. *Hiſchetaghghebbah*, ſimulauit inſanum & furioſum. D *1. Sam. 21. 13. 15.*

Quomodo furor differat ab inſania docet *Cicero, l. 3. q. Tuſ.* Inſaniam (inquit) cenſuerunt eſſe inconſtantiam ſanitate vacantem, quæ tamen poſſit tueri officium, & vitæ communem cultum atque vſitatum: furorem autem rati ſunt mentis ad omnia cæcitatem. Quod cum maius eſſe videtur, quam inſania, tamen eiuſmodi eſt vt furor in ſapientem cadere poſſit, non poſſit inſania.

Idem *l. 1. de Diuin.* Furorem ſumit pro humana mente quæ vi quadam diuina concitatur, qualis eſt furor Poëtarum. Negabat enim Democritus quempiam Poëtarum magnum eſſe ſine furore. Paulò ante dixerat: Ineſt igitur animis præſagitio extrinſecus iniecta atque incluſa diuinitus: ea ſi exarſit acrius furor appellatur, quum à corpore animus abſtractus diuino inſtinctu concitatur. Porro furor hic affectus dictus eſt, quod eo correptus animus huc atque illuc temere feratur.

☞ *Conſulatur Tit. de Inſania, Amentia, Dæmoniacis.*

STVLTI, AMENTIS, FVRIOSI, MANIACI. E

Non hic de Habitu, ſed de Animi facultate rationis compote vel nulla vel labefactata Cic. Tuſ. q. 3. Dementes, amentes & furioſos, eoſdem nominat: Stultos verò, quos Iuriſconſulti dementes aut mente captos appellant: Inſanos, tanquam vtrorumque genus conſtituit. Hotoman. de verbis iuris.

[illegible] INSANIÆ, Stultitiæ, Reſpectu. EFFICIENTIS. VAL

Natura.

Claudius Imp. Druſi F. infans à patre relictus, vniuerſam penè adoleſcentiam mala valetudine conflictatam habuit, vt animo ſimul & corpore eſſet paulò hebetiori. Vnde & væcors à Sexto Aurelio dicitur: & ab Antonia matre ſæpe portentum hominis dictus, quaſi à natura inchoatus quidem, ſed non abſolutus foret. Auia Auguſta pro deſpectiſſimo ſemper habuit, pariter & ſoror Liuilla. Auguſtus auunculus maior parui ſemper exiſtimauit hominem. Tiberius patruus honorem ei conſulatus abnegauit. Ideo in contubernio ſordidorum hominum F deliteſcens, ebrietatis & aleæ quoque infamiam ſubiit. Quanquam apud ordinem equeſtrem, ſenatúmque ipſum nonnihil fauoris & gratiæ haberet. Poſt cœnas enim frequenter obdormiſcebat, & tum oſſibus iaculabatur, tum ferula ac flagro excitabatur, multiſque vexabatur ſtertens ignominiis: & penè à Caligula conſulatu eſſet deiectus, cùm Neronis & Druſi, fratrum Caij, ſtatuas ſegniùs locandas curaſſet. *Suetonius.*

Dij, Dæmones.

☞ *Vide Tit. Dæmoniacorum. Illic Morbi à cauſa efficiente nomen habentis, hic Facultatis animalis læſa habetur ratio.*

Athamas Æoli filius, furiis à Iunone immiſſis agitatus, Learchum filium interfecit. *Plin l. 24. c. 14.*

Agaue, Cadmi & Hermiones filia, bacchico furore correpta, Pentheum filium interfecit.

Tamyras poëta, prouocans in muſices certamen Muſas, victus, atque oculis & mente priuatus, prouerbio locum fecit, *Θαμύρας μαίνεται.*

Euryſtheus habens Argis regnum, nota Herculis fama, eum ad perficienda certamina acceſſiuit. Renuentem iuſſit Iupiter Euryſtheo obtemperare. At is Delphos adiens, conſulto ſuper G his deo, reſponſum tulit, à diis iniunctum eſſe, vt Euryſthei iuſſu duodecim certamina perficeret: quibus tranſactis, immortalitate potiretur. Ex ea re haud parum eſt commotus animo Hercules. Nam & ſua indignum virtute videbatur, humiliori ſeruire: & Ioui patri non obtemperare, tum inutile, tum impoſſibile ducebat. Hac anxietate perplexo animo, Iuno rabiem iniecit, Itaque in inſaniam amentiámque verſus, Iolaum occidere voluit. Quo fugiente, filios, qui cum Megara vxore habitabant, ſagittis velut hoſtes appetiit. Ipſum etiam Amphitryonem patrem occidiſſet, niſi lapide ictus à Minerua (quem idcirco Sophroniſtera, hoc eſt, reſipiſcendi auctorem vocant, & Thebis ſeruant) ſomno ſe dediſſet. Itaque præteritorum recognoſcens facinus, doluit ex tanta calamitate. Cúmque ſinguli vnà eius malo mœrerent, diu quieuit domi, fugiens hominum conſortia & conſolationes. Tandem tempore dolorem mitigante, paratus ad ſubeunda pericula, ad Euriſtheum venit. *Diod. l. 4. c. 2. & Pauſanias in Bœoticis.* Aliter Euripides in Hercule furente. Hercules cùm duxiſſet Megaram filiam Creontis regis Thebani, filios ex ea genitos reliquit Thebis cum ſene patre H Amphitryone: ipſe verò Argos profectus ad Euryſtheum Græciæ regem, confectis multis monſtris, poſtremò ad Plutonis etiam domum deſcendit. Thebani interea Lycum quendam, cuius pater olim Thebarum rex fuerat, ex Eubœa acceſſiuère. Is Creontem interfecit: Herculis liberos cum vxore & Amphitryone, ſupplices ad aram confugientes, mactare voluit. Hercules, præter expectationem ab inferis reuerſus, Lycum interfecit. At Iuno videns omnia ſua contra Herculem conſilia hactenus fuiſſe fruſtra tentata, immiſit illi Lyſſam deam, Noctis Cœlique filiam, quæ Herculem in rabiem actum, compulit interficere vxorem cum liberis.

Corybantes Cybeles cultores furore ſacro correpti cymbala pulſabant, alios item in ſimilem agentes rabiem.

Ætate Plutarchi cùm exteri quidam legati ad petendum oraculum Delphos aduenisſent, hoſtiam primas libaminum infuſiones immotam & interritam tuliſſe tradunt: vt gentibus certatim & immodicè ſacerdotibus, vix tandem latice obrutam & inundatam ceſſiſſe. Pythia hoc veluti portento

territa,

A territa, grauatè deſcendit in manteum: & repente inſtar properantis nauis bruti & maligni ſpiritus plena, cum horrendo clamore contendens ad exitum abiecit ſe, vt coniiceret ſe in fugam non legati modò, ſed antiſtes etiam Nicander, & qui aderant ſancti. Paulò pòſt ingreſſi ſuſtulerunt eam amentem, quæ paucos dies ſuperuixit. *Plut. de Oraculorum defectu.*

Nobilis vir, ad Villerios Coſteretanos habitans in annulo, quem ab Hiſpano percarè emerat, familiarem habebat dæmonem, cui ex ſententia animi ſui volebat imperare & velut mancipium ſubiicere: cúmque mendacia plerumque effaretur dæmon, annulum in ignem iniecit homo, tanquam ſi eodem inijci potuiſſet dæmon, & annulo hærere teneretur. Sed ex eo tempore furioſum hominem effectum diabolus exagitauit. *Bodinus l.2. Dæmonomaniæ c.3.*

Amſterodami Pueri dæmoniaci triginta anno MDLVI. reperti ſunt, à quibus nullo exorciſmo dæmones potuère propulſari. Id autem ſortibus & maleficiis contigiſſe indicium fuit: ferramenta, vitrea fragmenta, capillos, acus, pannos, & ſimilia excernebant, quæ ſolent ſortilegiis affecti homines eiicere. *Bodinus l.3. Dæmon. c.6.*

B OCCASIONIS. INSANI EX *Impietate.*

Lycanthropiæ affectum fabulæ apud Ouidium ſubminiſtraſſe occaſionem veriſimile eſt, de Lycaone Arcadiæ rege quem à Ioue in lupum ob ſua ſcelera mutatum finxit. Interim atræ bilis adiungit notas, quemadmodum ridicula poëtarum commenta naturales ſæpe ſolent habere cauſas:

Territus ipſe fugit, nactúſque ſilentia ruris.
Exululat fruſtráque loqui conatur.

Pentheus dum ſacra Bacchi contemneret, vlciſcente numine, in furorem raptus eſt. *Virgil. 4. Æneid.*

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et ſolem geminum, & duplices ſe oſtendere Thebas.

Proetides ira Iunonis, cui ſeſe præferebant, bouina inſania laborârunt. *Aelianus.*

Lycurgus Dryantis filius, rex Thraciæ, à Baccho (cuius numen aſpernabatur) in furorem verſus, vites exſcindere volens, crura ſibi amputauit.

Lacedæmoniorum, Chiorum, Bœotorum mulieres, furore bacchico inſanierunt. Solas Minyades Leucippen, Ariſtippen C & Alcithoën aiunt hanc choream detrectaſſe, ob eam cauſam, quòd maritos ambirent. Itaque cùm opificio lanæ ſummo ſtudio incumberent, confeſtim hederæ racemique in colis ſerpſerunt, in calathis draconis nidos poſuerunt, & à ſummis penſis lactis vinique guttæ deſtillarunt. Mox inuaſit eos furor extra Cithæronem: quo & Leucippæ filium Hippaſum tenerum adhuc diſcerpſerunt, hinnulum eſſe putantes. Hinc in aues ſunt mutatæ: & vna aſſumpſit formam cornicis, altera veſpertilionis, tertia noctuæ. *Aelianus l.3.*

Eurypylus mente captus eſt ob arcam, in qua Liberi patris ſignum inerat, temere apertam.

Cambyſes Perſarum rex, quum bouem Apin (quem Ægyptij pro deo colebant) immolaſſet, furiis agitatus, vniuerſam propè familiam deleuit. *Herodo. in Thalia.*

Milo Epirota, quum haſtam in Laodamiam filiam Pyrrhi conieciſſet, quæ ad aram Dianæ velut ad aſylum confugerat, dea vindicante, in furorem verſus eſt, quo intra duodecimum diem periit.

Fuluius Cenſor, cùm ex Iunonis templo marmoreas tegulas ſuſtuliſſet, iiſque Romæ ædem Fortunæ equeſtris tegeret, mente captus eſt. *Lactantius l.2. c.8. de Origine erroris.*

D Theopompus hiſtoricus proptèr vulgatos libros ſacros Iudæorum per ſex dies inſaniit.

Iuſtinus minor Imp. ab initio liberalis viſus: verùm à Sophia coniuge perſuaſus, auariſſimus euaſit, ſimul & Pelagianæ aſſertor hæreſeos. Quapropter pro inſano ad poſtremum habitus eſt. *Volat. l.23. Anthrop.*

Greg. Magnus in epiſtola ad Theoctiſtum inquit, Quemdam ex Longobardis Arrianum Veronæ reperiſſe clauem Petri auream, ac cultro eam incidiſſe. Quod quamprimùm tentârit, furore correptus ſatanico, cultro ſibi iugulum diſciderit, eademque hora expirârit.

Regino narrat, Clodoueum Dagoberti F. regem Francorum, propterea quòd minus religioſè corpus Dionyſij diſcooperuerit, & os brachij eius auulſum rapuerit, confeſtim ſtupefactum, in amentiam incidiſſe, & poſt duos annos vitam cum regno finiiſſe. *Idem Ado Viennenſis ætate 6. & Nauclerus Generatione 23. Sigebert. circa annum Domini 660. Guaguin. l.3. c.4.* E

Cæde, Parricidio.

Cùm omnia abſoluiſſet certamina Hercules, Megaram vxorem Iolao nepoti, propter parentis erga liberos ſuos officia, conceſſit: exiſtimans amplius ex ea liberos ſuſcipere calamitoſum fore. Ad prolem verò procreandam, alteram minimè ſuſpectam quærens, Iolen Euryti filiam in Oechalia dominantis petiit: qui Megaræ repulſam veritus, ſuper eo matrimonio ſe conſulturum reſpondit. Hercules fruſtratus ſponſa, iniuriaque motus, Euryti abegit equos. Iphiclus frater eùm ad equos inueſtigandos Tyrinthium veniſſet, iuſſus eſt ab Herculè turrim quandam altam aſcendere, ſpeculatum ſicubi forte equi paſcerentur. Sed cùm nullos videat, Hercules quaſi falsò inſimulatus furti, de turri præcipitem Iphiclum dedit: & inde ob eandem furiis agitari cœpit. *Diod. l.4. c.2.*

Alcmæon, Amphiarai & Eriphyles filius propter interfectam matrem furiis agitatus eſt.

Apud Chaones adoleſcens quidam primæ nobilitatis Anthippen amauit. Feſtiuitatem autem publicam Chaonibus agentibus, omnibuſque conuiuantibus, digreſſi in ſyluam quan- F dam peruenerunt. Forte fortuna regis filius Cichyrus pardalim fugientem perſequens, iaculo emiſſo puellam transfixit. Equo adacto quum videret adoleſcentem in vulnere puellæ manus habentem, amens factus, ab equo in præruptum locum delapſus interiit. Chaones in honorem regis eundem locum muro cinxerunt, & ciuitatem Cichyrum appellârunt. *Parthen. de Amat. c.32.*

Ægiſthus Agamemnone cæſo, filium quoque eius Oreſtem erat occiſurus. Is ab Electra ſorore admonitus, profugit ad Strophium principem Phocenſium, qui ſororem Agamemnonis in matrimonium duxerat. Vbi ad duodecim annos commoratus, cùm iam ad robuſtiorem ætatem perueniſſet, tanquam nuncius mortis Oreſtis, ad Clytæmneſtram matrem admittitur: atque Electra conſcia, quæ data fuerat in matrimonium cuidam agricolæ, ne poſſent, qui ex illa naſcerentur, ad regnum aſpirare, matrem & Ægyſthum eodem ferro obtruncant, in paternæ cædis vltionem, oraculi iuſſu, vt ait *Euripides in Oreſte.* Narrant Oreſti poſt illam cædem, diē dictam fuiſſe apud Areopagitas, vt ſenſit Nymphodorus, ab Erynnibus vltricibus ſcelerum: vt verò Dionyſiocles, à Tyndaro patre Clytæmneſtræ: vt G verò Amorgius Simonides, ab Erigone Ægiſthi & Clytæmneſtræ filia: in quo iudicio cùm par eſſet vtrinque ſuffragiorum numerus, abſolutus fuit, & Areæ Mineruæ aram erexit, quam ita cognomento appellauit, quia ἀρᾶσθαι ſit precari, quòd preces eius exaudierit, inſectantibus Furiis. Nam cùm è patria in Meſſeniam profugeret, ibi primum furiis correptus fuit, vt ait in *Arcadicis Pauſan.* Alij dicunt, Oreſtem ſibi manus alterius digitum [illegible] arroſiſſe, impatientem furoris, vbi nigræ Furiæ ſibi obuiæ primum fuerunt, quæ adeſo digito mox ſibi albæ viſæ ſunt: quare ad ſeipſum rediit. *Natalis Comes. l.9. Mythol. c.2.* Hinc prouerbium, *Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν* Oreſti texere lænam, hoc eſt, munus parare abuſuro. Nam Oreſtes per inſaniam veſtes dilacerabat *Eraſm. in Adagiis.*

Erant Symmachus, & illius gener Boëthius ſummo nati loco, ac inter Romanos, ſenatoriòſque viros facilè principes, conſulari etiamnum perfuncti dignitate: verùm cum primis philoſophiæ myſteriis abundè illuſtres ac benefica natura pleriſque ſalutares. Sed vti in magna ferè aſſolet gloria, æmulorum ſeſe promebant odia & ſimultates. Vnde factum, vt tanquam rerum nouarum ſtudioſi in ſuſpicionem venerint Gothorum regi Theoderico: qui hoc nomine bonis publicatis, etiam illos H interimi iuſſit. Sed quum mox cœnanti miræ magnitudinis piſcis percoctum caput appoſuiſſent miniſtri, Symmachi eſſe id, viſum regi, quando & ab inferiore labro prominere dentes opinabatur, ac prærigidos toruóſque oculos intermicare grauius, ac vltionem intentare. Qua monſtri ſpecie is conterritus, contremiſcenſque totus ac rigens quum decubuiſſet, mox extabeſcens luctu obiit. *Cælius l.27. c.22. A.L.*

Beſſus quidam cùm patrem interfeciſſet, delituit longo tempore. At quum aliquando cœnatum iret, nidum hirundinum haſta impellens deturbauit. Quumque cœnantes hanc eius crudelitatem deteſtarentur: Nonne, reſpondit, iamdiu falſum teſtimonium aduerſus me ferunt, clamantes me patrem meum interfeciſſe? Præſentes admiratione ducti, hæc verba ad regem detulerunt, qui tormentis eum ſubiecit: reque diligenter diſcuſſa, parricidij pœnas de eo ſumpſit. *Plut. de Sera numinis vindicta.*

A *Ira, Indignatione.*

Aiax Telamonis filius, propter arma Achillis mortui data Vlyſſi in virtutis præmium, in furorem verſus, armenta ſuo cedens exiſtimans ſe inter cæteros Græcos, tandem proprio gladio incubuit. *Sophocles in Aiace.*

Cleomedes Aſtypalæenſis, prodigioſis homo viribus, quum Iccum Epidaurium athletam ictu pugni interfeciſſet, interfectique aperuiſſet latera, ac propterea iudices iniquam peruſi ſeueritatem, in eum vellent animaduertere: in furorem verſus, columnam (qua ludi literarij domus fulciebatur) diſiecit, eaque ruina pueros omnes obruit. Sunt qui dicant, hunc furorem eidem incidiſſe, quòd victoriæ præmio fuiſſet fraudatus. *Plut. in Romu.*

Carolus VI. Francorum rex, infenſus Britanno duci ob ſiniſtras ſuſpiciones quaſdam, tantum in animo certamen imbibit, vt omni cogitatione in vnam vlciſcendi curam verſus, immemor aliarum rerum, neque cibum neque quietem caperet. In Cenomanos profectus, eò copias vt Britannum euerſuras conuenire iuſſit, nec Britannos legatos perpugnantes admitti ad ſe voluit. Ad quintum Calendas Iulias, anno Chriſti 1392. ex Cenomanorum vrbe, obſecrantibus Ducibus medicisque vt maneret, æſtuoſiſſimo die, feruenti Sole, ſub meridianum tempus, B leui galero capite operto in equum inſilijt, iuſſis ſe ſequi quibus cordi foret. Vixdum ad alterum ab vrbe lapidem peruenerat, cum penitus conuulſa mente, furoreque percitus, ſtringit repente gladium, vnum atque alterum comitum occidit, complures grauiter mulctat: quoad laſſitudine confectus, equo delapſus excipitur. Ferunt quendam inſolita miraque ſpecie eremitam ei occurriſſe, prehenſoque habenis equo, dixiſſe, Quo miſer iuſſe prodeis, ad eiuſque conſpectum mentem immutatam, ſiue mortalium cuiuſpiam vera ſpecies, ſiue oculorum ludibrium præſtigiæque ei ſe obiulere, abiereque, præ præſenti pauore nemine prehendere, aſſeruareve, aut inſequi auſo, percontarique quis, vnde, quid afferret, ſiue Rex eam ſpeciem animo concepit, idque argumentum alienatæ mentis, non cauſam alienandæ extitiſſe. Pro mortuo inter manus Cenomanos reportatus, ibique per multos curatus dies, cùm initiò nec ſe, nec ſuos noſſet, paulatim conualeſcere cœpit. Reſtitutus ita animus, vt ſemper diffideretur ſanitati pectoris per interualla temporis periclitantis, turbantiſque, itá vt patruis Regis adminiſtratio regni committeretur: multoque grauius mens læſa, C quando vix piceis incendium effugit. *Æmilius l.10.*

Mœrore.

Acco mulier iam decrepita, quum faciem (quam ad ſpeculum explorabat) ſenio deformatam conſpiceret, nimia ægritudine in inſaniam lapſa eſt. Aiunt quidam, ipſam conſueſſe alloqui ſuam imaginem in ſpeculo, eique ſubridere, comminari, promittere, ſubblandiri. & quicquid confabulantes ſolent dicere. Scribunt etiam clauos nonnunquam ſpongia, veluti malleo, impingere conatam. *Cælius l.17.c.2. A. L.*

Timanthes Cleonæus pancratiaſtes, quum athleticâ deſiiſſet, virium tamen tentamenta capiebat, arcum ingentem quotidie intendens. Cæterùm peregrè profectus, receptam intermiſit meditationem. Reuerſus poſtliminio, quum ſe itidem experitur, non valens amplius arcum intendere, animi impos in ſuccenſam viuum ſe pyram immiſit. *Cælius l.17.c.2. A.L.*

Imitatione.

Gallus Vibius tam magnæ fuiſſe eloquentiæ narratur, quàm poſtea inſaniæ: cui hoc accidit vni, vt in inſaniam non caſu incideret, ſed iudicio perueniret. Nam dum inſanos imitatur, D dum lenocinium ingenij furorem putat, quod aſſimulabat, ad verum redegit. *Cælius l.11.c.13. A. L.*

Morbo.

Abderitas ferunt, Lyſimacho regnante, nouo quodam & mirando genere morbi infeſtati cœpiſſe. Modus mali erat hic: primum vniuerſim graſſabatur febris prærapida ſuccenſaque: vbi dies aduenerat ſeptimus, iis ſanguis profluebat è naribus copioſè, liquetque alij ſudore multo digerebantur, & hic erat febris finis. Cæterùm perridicula mentem omnium obſidebat affectio: ſiquidem ad tragœdiam concitabantur, iambicaque vocaliſſimè detonabant, ſed Euripidis Andromedam in primis, & Perſei verba cantu percurrebant. Præterea pallidis ſeptimanis iſtiuſmodi tragœdis refertiſſima ciuitas erat, vociferantibus hæc & id genus alia:

σὺ δ' ὦ θεῶν τύραννε κ' ἀνθρώπων Ἔρως.
O deorum hominumque amor tyranne.

In multam producta eſt inuſitata deliratio hæc, donec hyems & atrox frigus accedens, malo finem induxit. Morbi initium profectum illi hinc opinantur, quòd ea tempeſtate magni nominis E tragœdus Archelaus, æſtatis meditullio, caloribus ſuccenſis, Andromedam illic peregerat, vnde febrium cauſam in theatro contraxerint plerique, atque (vt aſſolet) tragœdiæ illius ſpectra menti obuerſarentur, conualeſcentes in eamdem per delirium dilabebantur, menti Andromeda inhærente, ac Perſeo cum Meduſa. *Cælius l.30.c.4. A. L.*

Quum Romæ quidam phreneticus domi cum lanificis pueris contineretur, ſurgens à cubili exit ad feneſtram, per quam & ipſe videri, & prætereuntes videre poterat. Itaque ex vaſculis vaſis ſingula oſtendens interrogauit, imperarentne, vt ea proijceret. Illi verò ridentes, plaudentéſque, vt ea proijceret rogabant. Tum ipſe omnia arripiens eiecit, & illi magnis acclamationibus riſerunt. Poſtea, iubentibus pueris quoque proijceret, quum eos interrogaſſet, atque id illi iuſſiſſent, è feneſtra ipſum deiecit, quem ab alto cadentem videntes, ſuppell [illegible] accurrerunt, & confractum iam puerum ſuſtulerunt. *Gal. l. 4. de Locis aff. c.2.*

Conſtantinopoli olim nouum inopinatumque peſtilentiæ genus cœpit, quod apud Peluſiotas Ægyptios initio [illegible], F graſſatum mox latius aduectum eſt. Eius mali hæc ferè habebantur initia. Dæmonum terriculamenta ſpecie humana multis ingerebant ſeſe ita, vbi ab hominibus incuti ſibi plagas opinarentur, quibus occurſaculi id genus obijciebatur: erantque ea orientis mali velut procemia. Quibus nec incantationibus prorſum amuletis opus erat, ſed velut lymphati ac arreptitij vocantes nec audiebant, etiam ſi in ſacro aſſeruarentur. Per quietem obtingebant hæc: quandoque inhorreſcebat febris: ſic ita, vt nec color demutaretur, neque inſignis item calor: nam nec inflammatio, vt fit, perſentiebatur: verùm tuſſis infecta erat, nulla diſcriminis ſpecie. Tubercula ſeſe oſtendebant; ſed non eodem tempore omnibus, nec eodem loco. Quibuſdam profundior obrepebat ſomnus, alijs dementia cum rerum omnium obliuione, vt in cibi neglectu conficerentur, ac furentes è lecto ſeſe proijcerent, vt ſe darent in præceps, aut [illegible] flumina perirent. Morbus tamen hic contagioſus haud fuit. *Cælius l.2.c.6. A. L.*

Andreas Contarenus ob aduerſam valetudinem parum mente conſtans, Hadriatici ſinus præfecturam Venetus petebat. G Accidit vt is poſt repulſam in comitiis habitam, in adoleſcentes quoſdam incideret, qui obortæ repulſæ culpam per iocum in Franciſcum Foſcarum Venetorum principem reijcientes, affirmare auderent, nullam homini, Foſcaro incolumi, reliquam fore obtinendæ dignitatis ſpem. Is ira & dolore in apertum furorem euectus, Ducem in Auream, ſilens ſacrorum [illegible] deſcendentem, per ſecretioris colloquij ſpeciem medius ſcalarum gradibus aggreditur. Cedentibus qui proximè ſteterant, vt ad aurem commodiùs admitteretur, exerit repentè ille expreſſum pugionem, quem ſub pallio occultum habebat: iugulaſſetque continuò ſenem, niſi Senenſium legatorum alter, qui proximo loco ſteterat, arrepto illius brachio, in faciem citra ſæuum vulnus detorſiſſet. Continuò Patrum apparitorumque turba exanimatum ducem reumque vno tempore circumſiſtunt: hunc protegunt, illum fugam molientem, ad ſupplicium trahunt. Retractus eodem loco dextera truncatur, cum qua ad collum ſuſpenſa, ex ſuperiore parte curiæ, vel vt alij dicunt, ad geminas columnas laqueo necatus eſt. *Sab. l.1. Dec.3.*

H Laurentius Laurentianus, Florentinus medicus præclarus, & Galeni interpres, cùm domo emptæ, ea pactione tertiam precij partem numeraſſet, vt niſi intra ſextum menſem totius ſummæ pecuniam repræſentaret, arrhabonis pecunia lucro venditoris amitteretur, aduentante die, cùm ſoluendo non eſſet, animum deſpondit, in profundúmque ſe puteum coniecit: ſub id tempus, quo Petrus Soderinus, erecto populari dominatu, tanquam dictator perpetuus, Florentinæ Reipub. præſidebat. *Iouius in Elogiis.*

Vino.

☞ *Hic vitiatam ratiocinationem conſideramus, quatenus Animi facultatem læſam ipſa denotat functio. Si organum ipſum perpendas, inter vitia Corporea reſe intuere. Si denique Habitum animi, ad locum Intemperantiæ pertinebit.*

Auctor *Timæus* eſt, fuiſſe Agrigenti domum quandam cognomento τριήρη, id eſt triremem, euentu tali. Adoleſcentes aliquot illuc conuenientes conuiuium hilarius agitabant. Mox, vti aſſolet, quum incaluiſſent vehementius, ita decuſſi mente ſunt, itaque extermati, vt in triremi ſe opinarentur conſtitutos A marique altius vndabundo, hyemem ingruere atrociter. Proinde, veluti naufragium veriti, tanquam egeſtis, quæ intus forent, nauigium factum leuius, vaſa omnia, & quicquid mero fecundis occurrebat in viam, ceu in mare feſtinantius iactare adorti ſunt, accurrentibus hinc inde, qui projecta diriperent. Inſequenti die, vbi affuêre magiſtratus, factum coarguentes, quum illi needum ſatis edormiſſent, reſpondêre, ſe mortis metu præoptaſſe, quæ in naui forent, diſperdere, quam fluctibus deuorari. Admirantibus mentis ſtuporem vniuerſis, qui inter eos videbatur natu grandior: Ego, ô viri Tritones, præ formidine infra thalamos me conijciens in imo iacui. Quumque amplius delirare animaduerterentur, dimittuntur ab ignoſcente magiſtratu: commoniti modò grauius, cauerent in reliquum inuitationem eiuſmodi brutalem. At illi, velut gratiam ferentes: Si, inquiunt, ſeruati ex tam procelloſis vndis portum fuerimus aſſequuti, inter marinos deos vobis, vt ſeruatoribus, in patria ſtatuas ſurrigemus. *Cælius l. 17. c. 2. A. L. Athen. l. 2. c. 1. Dipnoſoph.* Tauromintanos iuuenes fuiſſe ſcribit.

Athenæus l. 10. Dipnoſophiſtarum ex Herodoto l. 6. & Chamæleonte auctoritate refert, B Cleomenem regem Spartanum cum Scythis agentem conſuetudinem, & illorum ἀκρατοποσίαν id eſt, meri potationem imitantem, in inſaniam verſum fuiſſe, quemadmodum interpretantur Spartani. Hinc natum apud eoſdem vulgare dictum, vt ſi quando velint ζωρότερον πίνειν, hoc eſt, intemperantius bibere, dicant, ἐπισκύθισον, hoc eſt, minimum infundito aquæ; pro eo quod dicendum erat, ἐπίχεον, id eſt, infunde aquam. *Eraſmus in Adagiis.*

Veneno.

☞ *Venenum corpori nocet, & ea re nos inter Corporea. Illud idem. Animi facultatem lædens, huius eſt loci. Si modum ſpectes, ad ampliſſimos illos Aſtutiæ & Perfidiæ locos referri poterit.*

Cnopus ex Codridarum genere, Ionicam coloniam in Aſiam deducens, cum Erythreis bellum gerebat. Oraculo edoctus ducem numinis ſacerdotem Hecates Chryſamen ſibi adiunxit. Quæ pharmacis potionata taurum de grege maximum & pulcherrimum, cornua eius inaurauit tanquam adducturus ad ſacrificium, in conſpectu hoſtium extructa ara. Taurus œſtro percitus exilijt, magniſque mugitibus editis fugit. C Hoſtes in ſua caſtra ferri taurum videntes, quaſi fauſtum omen ſuſcipiebant, comprehenſumque diis immolabant, ac de mortuo quilibet partem accipiebant. Quo facto omnes repentè furore correpti diſcurrere, ſalire, ſaltare, cuſtodias relinquere. Cnopus in occaſionem intentus, omnibus interfectis vrbe florentiſſima potitus eſt. *Polyænus l. 8.*

Aridæus Philippi F. ex obſcura muliere, & vulgante corpus Philine, medicamentis ab Olympiade Alexandri matre vitiatus, mente debilitatus fuit. *Plut. in Alexandro.*

Pontica gens Heptacometæ ſuper arboribus ac turribus habitant. Vnde antiqui Moſynœcos appellauêre, turres enim moſyoi vocantur. Tres Pompeij Cohortes, dum montana pertranſirent, miſcendo crateras furentis mellis quod rami arborum ferunt, potos & mente alienatos adorti, interemerunt. *Strabo l. 12.*

M. Antonio exercitum è Parthis reducente, Milites fame coacti herbam vorarunt lethiferam. Qui eam ſumpſerat, nullius alterius rei meminerat vel notitiam habebat: vnum agebat, vt omnem lapidem moueret & verſaret, quaſi rem efficeret D magni momenti. Plenus campus fuit humi inclinatorum, lapideſque eruentium & transferentium. Poſtremò bilem vomentes emoriebantur, quando vnicum remedium deficiebat vinum. *Plut. in Antonio.*

Euſebius ad regem Longobardorum Adaluualdum, magnis de rebus ab Heraclio Imp. legatus, cùm apud regem familiariter ageret, ſiue iuſſum Imperatoris: ſiue conſilium ſuum ſequutus, Adaluualdo è balneo exeunti poculum ſpecie ſalutiferum dedit. Quo epoto rex deſipere, ac planè mentis impos eſſe inſtituit. Quod vbi ſenſit Euſebius, ipſum & iuuenem, & amentem impulit, vt propriæ ſecuritatis cauſa principes Longobardorum è medio tolleret. Cæpta inde cæde, ac iam duodecim è primoribus interemptis, ne malum longius ſerperet veriti Longobardi, ipſum anno 624. tumultu excito, regno cum regina matre Theodelinda exegerunt: atque in eius locum Arioaldum Ducem Taurinatium ſuffecerunt, cui Gundeberga Adaluualdi Regis ſoror erat matrimonio copulata. *Sig. l. 2. regni Ital.*

Arnulfus Imp. Lambertum, Vidonis Italiæ regis F. in ducatum Spoletanum perſequebatur, regem Berengarium à Vidone pulſum ſecum trahens. Lamberto verò incertis in locis latitante, nec ſui copiam faciente, Camerini Ageltrudam eius E matrem obſedit. Qui et cæteris deſtitutam ſubſidiis, cùm ad vim non par eſſet, ad dolum ſe contulit, quippe occulte per miniſtrum pecunia corruptum, ſoporiferum ei poculum ad leniendam, vt præ ſe ferebat, iracundiam præbuit. Quo hauſto, repentè ſomno eſt captus. Ex quo poſt triduum excitatus, cùm neque ſentire, neque quæ ſentiret exprimere commodè poſſet, ac mugitus potius, quàm voces ederet, amicorum conſilio, Camerini obſidionem bellumque aduerſus Lambertum reliquit, ac Lombardiam verſus ire pertexit. Verùm cum in Etruriam tranſgreſſus montem Bardonis aſcenderet, libido inceſſit Berengarij, qui in comitatu aderat, excæcandi, atque regni Italiæ occupandi. Quod vbi Berengarius, qui laternarium agebat, à cognato ſuo, Arnulfi familiari, fortè cognouit, trepidus eum, laterna alteri data, deſeruit, Veronamque ſe & Forumiulium retulit. Ea cauſa factum, vt re vulgata Arnulfus ab Italicis deſpici, & pro nihilo duci ſit cœptus. Itaque Papiam cùm perueniſſet, iam Papienſes per noctem milites eius in vrbe incautos adorti, tanta cæde proſtrauerunt, vt ſalutis cauſa ſe in cloacas abſcondere cogerentur. Ob id, cùm de reditu in Germaniam cogitaret, F atque Verona tranſire propter magnas Berengarij ibi ſedentis opes non auderet, per montem Iouitrans Alpes abiit. *Sig. l. 6. reg. Ital.*

Plinius & Edouardus Vottonus ſcribunt, cerebrum vrſi deuoratum ingignere imaginationes, quaſi in vrſum quis tranſmutatus ſit. Id noſtro hoc ſeculo cuidam Hiſpano nobili oblatum fuiſſe eodem traditur, qui per deſerta & montes vagabatur, ſe in vrſum eſſe conuerſum phantaſia vitiata ratus. *VVierus l. 3. c. 22. de Præſtig. dæm.*

VVierus l. 2. c. 34. de Præſtigiis dæm. talem recenſet hiſtoriam popularem, Mulier quædam ad rem attentior, Trituratores in multos conduxerat dies, curaratque ex lolio diligenter excreto moliri pinſitóque admiſta ſeralis farina, panem apparari & coqui, vt eos minoribus ſumptibus aleret. Quo quum eſſent paſti, in quandam leuem inciderunt amentiam: & cùm eſſent aliquamdiu rotati vertigine, laſſi ad vnum omnes in profundum longúmque inciderunt ſomnum, vt pro labore, quem vetulæ præſtare oportuiſſet, ipſi continuè ſterterent: donec ea tandem poſt alterum aut tertium diem errore animaduerſo victus rationem mutaret.

Philtro.

G L. Lucullus cum iam pridem ſe rep. abdicaſſet, poſtquam Cicero eſt in exilium pulſus, atque in Cyprum miſſus Cato, in totum obtorpuit. Dicitur ante obitum è mente paulatim emarceſcente laboraſſe. At Cornelius Nepos ſenio vel morbo negat Lucullo mentem motam: ſed Calliſthenem libertum dediſſe illi venenum, vt impenſiùs ab eo diligeretur, quod amatorium exiſtimabat eſſe: at ita id ſoluiſſe & alienaſſe mentem eius, vt viuentis etiam procuraret facultates frater. *Plut. in Lucullo.*

M. Antonium Triumuirum Cleopatra Ægypti regina philtro ita dementauit, vt nulla ratione habita vel periculi vel dedecoris, vnam Cleopatram & ſpiraret & loqueretur. *Plut. in eius vita.*

Cor. Gallum Ægypti præfectum ſub Auguſto amatorium poculum ad inſaniam redegit. *Euſeb. in Chron.*

A Cæſonia vxore credebatur Caius Imp. medicamento amatorio potionatus, vt valetudinem neque corporis, neque animi H integram habuiſſe feratur, præſertim cùm puer ſæpe comitiali morbo laboraret: & in ſomnio vſque adeò vexatus ſit, vt tarò plus tribus horis nocte dormiret. Ob id vultum habuit natura horridum, & ex induſtria tetrum in terrorem formabat: quia oculos concauos cum temporibus excauatis in lata fronte geſtabat, eminentis alioqui ſtaturæ. *Sueton. & Ioſeph. l. 19. Antiq. Satyr.* id poculum ex hippomanes apparatum fuiſſe ait:

——— *ſi non*
Et furere incipias, vt auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit.

Euſebius Cæſarienſis ſcribit, Lucretium poëtam amatorio poculo in tantum furorem verſum, vt ſe tandem propria manu interemerit. Sunt qui arbitrantur, vxorem illius huiuſmodi obmiſiſſe poculum, & eam Lucillam vocatam, ex Hieronymi teſtimonio in Ruffinum, cuius hæc ſunt verba: Liuia virum ſuum interfecit, quem nimis odit: Lucilla: ſuum quem nimis amauit: illa ſponte miſcuit aconitum: Lucilla decepta, Furorem propinauit pro amoris poculo. *Cælius l. 17. c. 3. A. L. ex* A *lib. Temporum* Hinc *Statius:*

Et docti furor arduus Lucreti.

Quem Stephanus eques Neapolitanus, poculo amatorio inſanijt, tenerétque oppida & nonnulla regia officia, ab Alphonſo Aragonum rege tradita, fuerunt qui ab Alphonſo illa bona poſtularent: abſurdum eſſe dicentes, à demente huiuſmodi bona poſſideri. Quibus rex reſpondit: Sibi inhumaniſſimum videri, vt ſe etiam ſubſtantiam auferre, quibus ſors mentem & cerebrum abſtuliſſet. *Panorm. l. 4. de Geſtis Alfonſi.*

[illegible] INSANIÆ

Habitus.

QVI INSANI FVERINT.

Lycurgus rex Thracum ob amputatas vites furore immiſſo bacchico ſibi crura ſuccidit.

Periander tyrannus Corinthiorum inſanus factus, cùm per imprudentiam cum matre coiuiſſet. *Ex Parthenij Eroticis c. 36.*

Per totam Hiſpaniam frequentes ſunt melancholici, Cæſaraugustæ præſertim, vbi domus publica hoc morbi genere laborantibus dedicata eſt, multique adeò, qui valetudinis vitio furunt, ibi commorantur: vt non ſolùm totam ciuitatem mira lamentatione, vario plangore & fremitu conficiant, verùm B etiam totam Hiſpaniam mirandis ſuis dictis ac factis compleant, alius enim ibi Imperatorem ſe dici & eſſe contendit ſeriò alius, mitram geſtans, ſummum Pont. crucíſque ſigno homines benedicit: alius belluam immanem, & catenis conſtringitur: imò etiam quidam milij ſe granum putat, qui à gallinis vorari metuens, illas quantum poteſt & fugit & odit. *Paſchaſius Juſtinus l. 1. de Alea*

QVALI INSANIA LABORARINT.

Dæmoniaca.

☞ *Conſule Titulum Magorum.*

Ioan. Bapt. Porta Neapolitanus l. 2. Magiæ nat. ſic ſcribit: Incidit mihi in manus Vetula quædam (quas à ſtrigis auis nocturnæ ſimilitudine Striges vocant, quæque puerulorum ſanguinem à cunis abſorbent) ſponte pollicita, breuis mihi temporis ſpacio allaturam reſponſa. Iuſſit omnes foras egredi, qui mecum aderant teſtes: ſpolijſque nudata, tota ſe vnguento quodam valde perfricuit, nobis e portæ rimulis conſpicua: ſic ſoporiferorum vi ſuccorum cecidit, profundóque occubuit ſomno. Fores ipſi patefacimus, multum vapulauit, ſed tanta C vis ſoporis fuit, vt ſenſum eriperet. A ſomno expergefacta, multa incepit fari delira, ſe maria monteſque tranſmeaſſe, falſa depromens reſponſa.

Philoſophica.

Menedemus Lampſacenus Cynicus, eò inſaniæ venit, vt ſub furiæ larua circuiret: dictitans ſe exploratorem ab inferis veniſſe, delaturum dæmonibus mortalium peccata. *Laërt. l. 2. cap. 18.*

Superſtitioſa.

☞ *Ex Tit. Hæreticorum huc quædam pertinebunt.*

Amatoria.

Corinthij à Cypſelo & Gorgaſo miſſi Acarnaniæ litus occuparunt, ad Ambracium vſque ſinum, & Cherroneſi Iſthmo perfoſſo, Leucadem in inſulæ formam redegerunt. Locus qui quondam fuerat Iſthmus, nunc fretum & Euripus eſt, ponte iugabilis. Eum mutato nomine dixêre Leucadem, ſumpto, vt reor, à Leucata vocabulo. Eſt enim albicanti colore petra in pelagus proiecta. Habet inſuper & Apollinis Leucatæ fanum. Ibi ſaltus fit, qui ad ſedandos amores valere creditur. Quo in D loco Sappho prima dicitur ſuperbè ab excelſa ſe deiecîſſe petra ſtimulante Cupidine, ſicuti *Menander* auctor eſt.

Præruptam nacta in tranſitu petram,
Cupidinis æſtro percita è ſummo preceps ruit
Ex animi ſui ſententia, rex imperioſe.

Et Menander quidem omnium primam, Sappho, antiquiores verò Cephalum prius ſaltaſſe tradunt, Ptaolæ vel Pterelæ captum amoribus Deionei filiæ. An occaſionem huic inſaniæ ſuperſtitio dedit. Leucadiis certè mos erat patrius, vt in Apollinis ſacrificio, ſontem quotannis aliquem, auertendæ deorum iræ gratia, de montis ſpecula deijcerent, applicitis pennis, auibuſque varijs, quibus leuari poſſet, vt ſaltus ipſe perinde ac volatus efficeretur: multi interim circumſtantes cadentem excipiebant nauiculis, & pro viribus conſeruatum extra patrios fines emittebant ſuperſtitem. *Strabo l. 10.* Deucalionem primum ſeſe inde præcipitem dediſſe amore Pyrrhæ, *Ouidius* teſtatur *in epiſtola. Sapphûs. Charon Lampſacenus cum Plut.* Phobum Phocenſium primum ex Codri genere. Ex eadem poſtea quoque Calyce puella præcipitauit, cùm Euathli E adoleſcentis nuptias impetrare non poſſet. Et Cephalus quidem cum Deucalione ſeruatus eſt, & amore liberatus: at Sappho & Calyce perierunt, quia virilis ille ſaltus Leucadius erat, fœminis non conueniens. Quamobrem quidam maſculam Sappho, id eſt audacem vocari voluerunt potius, quam à libidine nefanda *Gyrald. Dialog. 9. Hiſt. poët.*

Hippocrates Cous per nomen Græciam, medicinæ gloria omnibus admirationi fuit, adeò vt etiam à Perdicca Macedonum rege, qui tabe laborare putabatur, vocatus publicè ſit: ad ipſúmque vna cum Euryphonte, qui ipſo ætate maior erat, perueniens, animi hunc affectum eſſe certis ſignis deprehendit. Poſt mortem enim Alexandri parentis, vnam ex pellicum eius numero, Phylam nomine, Perdiccas deperibat: ad quam quum rem ipſam Hippocrates detuliſſet, poſtea ex illius conſpectu omnino illum mutari obſeruauit, atque ita morbo depulſo regem conſeruauit. *Soranus in eius vita.*

Hypatia Alexandrina mulier doctiſſ. vſque adeò pulchra & F formoſa erat, vt Quidam etiam auditor eius eam adamaret. Is cùm amorem vincere non poſſet, ſed ipſi etiam affectum ſuum proderet: indocti quidem tradunt, eum ab Hypatia morbo illo per muſicam eſſe liberatum. Alij verius narrant, ipſam prolatis quibuſdam muliebribus pannis, in eumque coniectis, & impuri ortus ſigno demonſtrato, dixiſſe: Tale eſt quod adamas, adoleſcens, nihil autem pulchrum. Illum verò præ pudore & ſtupore indecoræ demonſtrationis erubuiſſe, & modeſtiorem eſſe factum. *Suidas. Eunapius* magica vi à Maximo liberatum ſcribit.

Fauſtina Imperatrix ab inſano amore gladiatoris liberata fertur, epoto eiuſdem iugulati ſanguine.

Confidente.

Archelaus Macedonum rex: atræ bilis habitu ſibi maiorem in modum confidens, nunquam non ſpe plenus erat: *Cælius l. 1. c. 2. A. L.*

Deſperabunda.

Porphyrius Tyrius patria, conſciuiſſet ſibi mortem aliquando atra bile percitus, niſi præceptoris Plotini auctoritate à propoſito eſſet reuocatus. *Sab. l. 6. En. 7. ex Eunapio.*

Mirum eſt quod à recentioribus eſt proditum, haud ita pridem G in Lugdunenſi Gallia contigiſſe, vt citra vllum corporis incommodum, quod quidem appareret, crebrò Mulieres in præaltos ſe puteos demerſum pergerent. *Cælius l. 23. c. 32. Antiq. Lectionum.*

Meticuloſa.

☞ *Conſule locum Timoris.*

Piſander Alexandrinus ſeu Rhodius, hiſtoricus, tanta laborabat melancholia, vt ſibi continuè timeret, ne ſuæ ipſius vmbræ occurreret: anima enim ſe viuens deſtitutum exiſtimabat. *Cælius l. 17. c. 2. A. L.* Talem quoque Ferrariæ fuiſſe *Gyrald. in primo Tomo hiſt. Poet. dialogo 3.* teſtatur, qui nullo pacto à Nic. Leoniceno Medico perſuaderi potuerit, id impoſſibile eſſe, vt quis abſque anima vagaretur. Et rationes quidem omnes propoſitas probabat, præmiſſaſque concedebat omnes, verùm vbi argumentationis concluſio afferretur, totum illud ſe negare dictitabat.

Libertini cuiuſdam meminit *Horat. l. 2. ſerm. Satyr. 3.* hiſce verbis:

H *Libertinus erat, qui circum compita ſiccus*
Lautis mane Senex *manibus currebat, & vnum*
Quoddam magnum addens, Vnum me ſurpite morti,
Dis enim facile eſt, orabat, ſanus vtriſque
Auribus atque oculis: mentem, niſi litigioſus
Exciperet dominus, quum venderet.

☞ *Ex Titul. Auarorum huc quædam.*

Auara.

Heraclides Ponticus apud Athenæum lib. 11. c. vltim. auctor eſt, Thraſylaum Axonenſem Pythodori filium (quem *Ælianus lib. 4. Var. hiſt.* Thraſyllum vocat) hoc inſaniæ genere correptum fuiſſe, vt exiſtimaret naues omnes quæ in Pyræeum appellerent ſuas eſſe. Eas appellentes ſumma cum voluptate recipiebat: ſoluentes dimittebat, ac proſequebatur, in ſumma felix erat, perinde quaſi tantarum rerum dominus. Si quid periiſſet, non requirebat: ſi quid eſſet incolume, vehementer gaudebat, alijs iactitans ſuam fortunam, donec Crito frater è Sicilia reuerſus correptum hominem traderet medico. Cæterùm is ad ſe reuerſus, negauit vnquam

ſuauius

ſuauiùs vixiſſe ſeſe, quam cùm eo mentis errore tenetur. A Siquidem cum tantum adeſſet voluptatum, nihil vnquam ſenſiſſe moleſtiæ.

Cuidam Prædiuiti, famem timenti, inquit Celſus, ſubinde falſæ hæreditates nunciabantur.

Crudeli.

☞ *Ex loco Tyrannorum huc non pauca.*

Attalus Pergami rex, qui cum Romanis ſuper. in Antiochum regem & Gallogræcos admodum iuuenis militauit, fuit, vt Liuius ait, Eumenis frater, vt Trogus, fratris filius Florus Eumene genitum credidit. A quo regnum florentiſſimum per manus acceptum amicorum cæde, inuidioſiſque cognatorum fœdauit ſuppliciis, nunc matrem anum, nunc Berenicem ſponſam, eorum maleficiis extinctas, vlciſci ſe teſtatus: atque ita in ſuorum perniciem variè debacchatus, barbam & capillum reorum more ſubmiſit, non in publicum prodire, non amicis aliiſve ſui adeundi copiam facere, non conuiuari, nihil ſani hominis præ ſe ferre amplius. Poſtremo regni cura abiecta, B hortos fodiebat, gramina, veneníque noxia innoxiis miſcens ferebat, indéque venenatam frugem, vt peculiare munus, hoſpitibus & domeſticis mittebat. Mox ab eo ſtudio ad ærariam fabricam animum adiecit, multúmque ac diu in fundendo cudendóque ære verſatus, quum denuum matri ex ea materia ſepulchrum facere inſtituiſſet, eſſétque operi intentus, graui morbo ex Solis ardore contracto, ſeptimo à primo decubitus die vita deceſſit. *Sabel. l. 9. Enn. 5.*

Auctores habeo, Oreſtam ad Hebrum ciuitatem ab Oreſte conditam, fuiſſe Adrianopolim nuncupatam de principis Adriani nomine, qua tempeſtate is furens, ac ciuium cæde ad libidinem graſſatus, reſponſum accepit, in furioſi cuiuſpiam domum obreperet. Nam inde remollitam inſaniæ vim, proditum litteris eſt. Quómque furenti ſenatores ſubſtraxiſſet pleroſque Antonius, etiam Pij cognomentum eſt aſſequutus. *Cælius l. 17. c. 2. A. L.*

Harthenus Helſingus gigas nouem cubitos procerus erat. Huic duodecim athletæ contubernales fuere, quibus id officij erat, vt quoties illum præſaga pugnæ rabies inceſſiſſet, vinculorum remedio oborti furoris impetum cohiberent. Ab his C Haldanus Danorum & Sueonum rex prouocatus erat ad ſingulare certamen. Quo audito Harthenus repentino furiarum afflatu correptus, ſummas clypei partes dentibus abſumpſit, igneos carbones deglutiuit, per medias flammas cucurrit, ſex athletarum ſuorum occidit: Haldanum reſidua pugilum manu petiit. A quo ingenti malleo contuſus vita ac victoria caruit, deditque pœnas & Haldano, quem prouocauerat, & regibus quorum filiabus per vim potitus fuerat. *Saxo l. 7.*

Michael Græcorum Imp. adeò mente excedebat, vt familiares ſuos iuberet occidi: quos ad ſe redicos, requirebat, tanquam viuos. *Sigebert in Chron.*

Anno ſalutis 1407. VViſmariæ Faber quidam lignarius, qui certis interuallis inſania laborare conſueuerat, dum opus faceret, propere ſecuri prehenſa, domum repetens, liberos duos per medium ſecuit: tertium mater prægnans cum eiulatu vero eripere conabatur. Ille in eam verſo ictu, vno impetu duos ſtrauit. Cruentatus ad laboris ſocios reuerſus & cauſam cruoris rogatus, ad ſe reuerſus, & recordatus quid feciſſet, domum properè currens, cultrum proprio ſuo defixit in pectore. *Crantz l. 10. Vandaliæ, c. 10.*

Vaga.

Prœtides, filiæ Prœti Argiuorum regis, dum Iunoni ſe præferunt, in furias verſæ, ac poſtmodum mutatæ in vaccas, vt D *Maro* canit, *implêrunt falſis mugitibus agros.* De iis ſic *Ælianus l. 3.* Elegam & Celenam filias Prœti regina Cypri ad inſaniam impulit, quæ in quibuſdam Peloponneſi locis viſæ ſunt nudæ furenteſque diſcurrere. Erupêrunt etiam in alias regiones Græciæ agitatæ impulſæque iſto morbo.

Lyci vxor Antiope præ cæteris diis Libero patri honorem habebat. Cùm verò ab eo contendiſſet; quæ vulgo prodita ſunt, Deum illi aiunt vehementer ſuccenſuiſſe: & ex eo immiſſo furore, mente captam per totam Græciam Antiopen errâſſe: Phocum verò Ornytione Siſyphi filio genitum inſaniæ morbo eam liberaſſe, & vxorem duxiſſe, quocirca commune Antiopę & Phoco monimentum poſitum fuit Thebis. *Pauſanias in Bœoticis.*

Ariſtoxenus muſicus in vita Teleſtæ, qui cum in Italia vixit, refert caſum Mulieribus Italicis accidiſſe prorſus inuſitatum: vt aliquando ſedentes ac cœnantes vocantem aliquem ſe exaudire opinatæ, proripuerint ſe, neque retineri potuerint, atque extra vrbem cucurrerint. E Locris porrò & Reginis oraculum hac de re conſulentibus, reſpondiſſe deum, finem mali futurum, ſi die duodecima pæanas deo canerent vernos LX. Itaque inde in Italia multos extitiſſe pæanum ſcriptores. *Apollonius de Hiſt. mirab.*

Ludicra.

Digna notatu hiſtoria, quam *Horat. l. 2. Epiſt. ad Florum* de Argiuo quodam commemorat:

——fuit haud ignobilis Argis,
Qui ſe credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus ſeſſor plauſorque theatro:
Cætera qui vitæ ſeruaret munia recto
More: bonus ſanè vicinus, amabilis hoſpes,
Comis in vxorem: poſſet qui ignoſcere ſeruis,
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ:
Poſſet qui rupem, & puteum vitare patentem.
Hic vbi cognatorum opibus, curiſque refectus,
Expulit elleboro morbum, bilemque merace,
Et redit ad ſeſe: Pol me occidiſtis amici, F
Non ſeruaſtis, ait, cui ſic extorta voluptas,
Et demptus per vim mentis gratiſſimus error.

Sed hoc ipſum ab Ariſtotele Abydi contigiſſe memoriæ proditum eſt in comment. quos res admirabiles ab aliis acceptas exponit. Aut igitur fefellit memoria poëtam, carmen condentem: aut alios auctores, qui in loco ab Ariſtotele diſcrepârent, ſecutus eſt. *Vict. l. 3. Var. lect. c. 9.*

Galenus de Sympt. diff. c. 3. de Theophilo quodam medico ſcribit, cui reliqua prudentia ſupererat, & diſputandi: & præſentes exactè noſcendi, cæterùm tibicines quoſdam angulum domus vbi decumbebat occupaſſe, aſſiduéque ſonare, & pulſare putabat, atque hos ſe intueri rebatur, partim illic ſtantes, partim ſedentes, adeóque ſine intermiſſione ſonantes, vt neque noctu neque interdiu vnquam vel minimum tempus quieſcerent: exclamare igitur non ceſſabat, ac iubere, vt domo eiicerentur. Idem poſtquam planè conualuit, tum reliqua omnia quæ quiſque dixiſſet, feciſſétque narrabat, tum imaginationis de tibicinum tædio meminerat.

Noui Quendam, inquit *Gal. 2. de Motu muſc. c. 6.* per tredecim dies delirâſſe hoc pacto. G Putabat quidem ſe Athenis non Romæ iacere. Crebrò autem familiarem puerum vocans, iubebat ſibi, quæ ad gymnaſium pertinebant, afferri, & parua intermiſſione facta delirij: Heus, inquit, ad Ptolemæum dico, decreui in gymnaſio diu lauari. Ac nonnunquam etiam exiliebat interea, atque indutus ibat rectà ad oſtium aulæ: ac cùm retinerent eum, qui intus erant, exitéque prohiberent, cur prohiberetur, ab eis percontabatur. Hi verò (nihil enim licebat aliud dicere, quàm ea quæ erant vera) febricitaſſe eum dicebant, & adhuc febricitare. Ipſe autem & ad hæc valde modeſtè reſpondebat: ſcite enim & ipſe dicebat, quòd adhuc reliquiæ ſibi febris reſtabant, ſed eas penitùs eſſe exiguas, nec metuendum ne à balneo læderetur: ortam enim ſibi totam præſentem febrem ex itinere. An non recordaris conuerſus ad puerum dicebat, quòd laborioſè heri iter fecimus Megaris Athenas? Talia cùm diceret & faceret, fluxu ſanguinis per nares repentè copioſo ſibi facto, & poſt ipſum ſudore, ſtatim quidem conualuit, ſed eorum, quæ antè ſibi acciderant, nullius amplius recordabatur.

Belluina.

Prœtides in vaccas ira Iunonis ſe conuerſas arbitratæ, per totam Græciam diſcurrerunt. *Ælianus.* H

Litterarum monumentis tradit Gulielmus Brabantinus in ſua hiſtoria, Virum prudentem diaboli arte eò perductum, vt aliquibus anni temporibus ſe rapacem eſſe lupum putaret, períque loca ſylueſtria & ſpecus oberrans, maximè pueros perſequeretur, ſæpéque velut amentem per nemora vagari inuentum fuiſſe: ſed tandem Dei gratia ad mentem rediiſſe. *Iobus Fincelius l. 2. de Miraculis.*

Agricola quidam Patauinus anno ſalutis 1541. ſe lupum eſſe ſibi perſuadens, in multos in agris inſiliit, trucidauitque. Tandem non ſine multa difficultate captus, confidenter aſſeuerauit ſe verum eſſe lupum, diſcrimen ſolùm exſtare in pelle cum pilis inuerſis. Ruſtici creduli homini cutem excoriare incipiunt, pertinaciter eo in ſententia perſtante. Interea perlata in vrbem fama prætoris Patauini cura ruſticis ereptus, & in noſocomium perductus, non multo poſt deceſſit. *Vierus l. 3. c. 21. de Præſtigiis dæmonum.*

CVRATIO. MENS RESTITVTA,

MANIÆ, PHRENETICIS, MELANCHOLIA, Atocitiæ cura: facta

Sacrificiis.

In priſca Eccleſia Dæmoniaci in cœtum adducebantur, & populus totus orabat Deum, vt apud Chryſoſtomum, Clementem (qui orationem tradit elegantiſſimam) & Theodorum anagnoſten legimus. *B. Antonin. l. 3. [illegible] c. 6.* Sic Geraldus nobilitate & diuitiis potitus, forma vilici cuiuſdam filiæ accenſus, oratione ſua ad Deum effecit, vt quæ antea pulcherrima videbatur, mirandè deformis appareret: & intactam relinquens pœnitentia ductus, filiam dote, patrem libertate donauit. *Marul. l. 2. c. 4. Sab. l. 2. c. 5.*

Fama eſt, atque celebris, inter Stirienſes Nobilem quempiam fuiſſe, cui ſæpe in animum veniret, ſeipſum laqueo ſuſpendere. Id ægre ferentem, ex docto quodam viro remedium petiuiſſe aduerſus eam tentationem. Conſilium datum, proprium vti ſacerdotem conduceret, qui manens in arce quotidie ſolitaria ſingulis diebus rem diuinam faceret. Paruiſſe nobilem, atque annum fermè continuaſſe, nulla ſuſpendij cogitatione interueniente. Poſtremò rogatum a ſacerdote, vt presbytero vicino, qui templi dedicationem in proximo monte habiturus eſſet, auxilio eſſe poſſet, licentiam dediſſe, proponentem in animo paulò pòſt ſequi, & ſacris intereſſe. Stetiſſe diu poſteà, nunc vna nunc altera cauſa retentum, denique circa meridiem profectum agreſti cuidam in nemore occurriſſe, qui rem diuinam in monte peractam eſſe, & populum omnem abiiſſe diceret. Contriſtatum eo nuntio, ignobilem infelicémque ſe eſſe dixiſſe, qui eo die ſacrum Chriſti corpus non vidiſſet. Agreſtem contrà eum conſolando, dixiſſe, venditurum ſeſe illi præmium quod inter ſacra meruiſſet, ſagúmque nobilis percepiſſe pretij nomine. Venditione facta, nobilem nihilominus montem aſcendiſſe, atque oraſſe in templo: reuerſum autem, in proxima arbore ſuſpenſum agreſtem inueniſſe, nec poſtea diris cogitationibus vexatum fuiſſe. *Æne. Sylu. c. 21. Europæ.*

Diſtat à Megalopoli Arcadiæ vrbe Meſſeniam verſus ſtadia haud amplius vii. ad læuam viæ militaris dearum fanum, quas & item ſacrum ipſis agrum, Manias vocant, ſiue Furias: hoc in loco ob matris cædem inſaniiſſe Oreſtem tradunt. Non longè ab eo fano terræ agger ſurgit, non vſque magnus, è lapide exciſum digitum inſigne præferens. Vnde & illi tumulo Digiti monimentum eſt nomen. Ibi furentem Oreſtem tradunt alterius manus digitum alterum abroſiſſe. Propè eſt alter tumulus, Ace nomine, quòd ad eum inſaniæ medelam Oreſtes nactus fuerit. Et illic eſt alterum Furiarum templum. Has deas Oreſti, cùm primùm eſt mente captus, nigras obuias factas memorant. Eaſdem cùm digitum addidiſſet, albas appariſſe, & earum aſpectu ſtatim illum ad ſe rediiſſe: idcircò vt quarum effugit iram, inferias miſiſſe. Poſteris verò rem diuinam feciſſe dicitur. Ac candidis quidem Deabus & Gratiis pariter hac etiam num ætate incolæ ſacra faciunt. Proximum Ace eſt templum aliud, Tonſtrinum appellant, quòd eſt ingreſſus comam Oreſtes totonderit. E Peloponneſiis, qui priſcas res memoriæ produnt, Oreſti hæc in Arcadia accidiſſe affirmant, priuſquam de eius facto in Areopago iudicium fieret. Accuſatorem quidem non fuiſſe Tyndareum, quòd è vita iam exceſſiſſet, ſed a Perilao Icarij F. Clytæmneſtræ patruele de matris cæde reum factum. *Pauſanias in Arcadicis.* Cùm oraculum ſciſcitatus eſſet Oreſtes, quo pacto poſſet ab eo furore liberari? reſponſum tulit, illud fieri non poſſe, niſi in Tauricam Scytharum profectus, Dianæ ſignum, quod illi maximè colebant, in Græciam deportaſſet. Eò cùm acceſſiſſet, in vincula à paſtoribus cum Pylade coniectus (nam Pyladem Strophij Phocenſis filium, cum quo fuit à teneris educatus, omnium profectionum periculorumque ſocium fidiſſimum habuit) ad Thoantem regem deducitur, vt de more gentis pro victima deæ mactaretur. In templo Iphigeniam ſororem agnouit, quæ ſacerdotem deæ agebat. Agnitione facta clàm fuga adornata cum ſtatua per noctem abeunt. Sed antequam inde ſoluerent, Oreſtes comam lugubrem in Tauris depoſuit: quem ritum poſtea detulit in Cataoniam. *Strab. l. 12.* Alij tradiderunt, iuxta Amanum montem, ab inſania liberatum, vnde etiam mons ipſe nomen acceperit, cùm priùs Melanthius diceretur, vt ait *Plut. in lib. de Flum.* Alij Palladis conſilio Oreſtem Argos adiiſſe, & Erinnyas placaſſe inquiunt, ibique eius inſaniam deſiiſſe. *Nat. Comes Myth. l. 9. c. 2.*

Cæde.

Calydonij populari veſaniæ morbo vexabantur, qui ebrietati perſimilis erat, niſi quòd enecabat, Bacchi ira, Coreſi ſacerdotis imprecatione, immiſſus, eò quòd à Callirrhoë virgine contemneretur. Ex Dodonæi Iouis oraculo mali abigendi ea erat ratio, ſi Callirrhoë ad aram Dei immolaretur, vel alius pro ſola ſe deuoueret. Dum infulata à populo ducitur, Coreſus moris impotentia ſeipſum pro illa occidit: illa nihilominus ſeſe etiam pòſt interfecit. Sicque malum gemina cæde expiatum fuit. *Pauſanias in Achaicis.*

Pudore.

Mileſiæ virgines cùm nulla de cauſa populariter ſuſpendio ſibimet vitam adimerent, neque mali remedium inueniretur: conſilio ſenis cuiuſdam cadauera nuda per vrbem tracta. Cuius ignominiæ metu reliquæ reſipuere. *Ælianus.*

Hypathia Alexandrina Auditorem quendam ſuum ſe adamantem prolatis muliebribus pannis, & in eum coniectis, dicens: Hoc ſcilicet eſt, quod amas, ab amoris inſania liberauit. *Suidas & Damaſcius.*

Loci mutatione.

Alcmæon ab Amphiarao patre perſuaſus, Eriphylem matrem, quæ monili aureo ab Argia accepto, maritum domi latentem, ne ad bellum Thebanum proficiſceretur, illic ſibi pereundum ſciens, prodiderat, interfecit. Diris agitatus, deum, qui Delphis eſt, conſuluit, qua ratione ab inſania liberaretur? & reſponſum accepit.

τιμῆεν μ' αἰτεῖς δῶρον. [illegible]
[illegible]
[illegible]

Monili dedicato, mentem priſtinam recepit. *Athenæus lib. 6. Dipnoſophiſtarum.* Aliter *Pauſ.* Alcmæon, inquit, Amphiarai F. occiſa matre Eriphyle Argis fugiens, Pſophidem, quæ tunc Phegia à Phegeo rege nominabatur, ſe recepit: ibi Phegei filiam Alpheſibœam vxorem duxit, cui inter cætera nuptialia dona, decantatum etiam illud monile dedit. Vni verò in Arcadibus domicilium habenti inſaniæ morbus non deceſſit, ab Apolline Delphico reſponſum accepit, in eam terram ei migrandum, quæ omnium eſſet recentiſſima, quámque mare ediſſet. Itaque nactus terram, è qua Achelous in mare prorumpit, ex ipſa amnis alluuione extantem, in ea conſedit, ibique Callirhoën Acheloi filiam in matrimonio habuit. Ex ea Acarnana & Amphoterum filios ſuſcepit. Callirhoë monilis, quod Eriphyles fuerat, potiundi, vehementi flagrans cupiditate, Alcmæonem etiam inuitum, vt Phegiam veniret, perpulit. Ibi ille Phegei filiorum Temeni & Axionis inſidiis circumuentus, periit: iidem verò Phegei filij monile Delphico Apollini dedicarunt. *Pauſan. in Arc.*

Saltu.

☞ *Vide Paroxiſmum. Quali inſania, Amatoria.*

Curſu. Agitatione, Labore.

Mœra ſiue Iphinoë, Euryale, Lyſippe, & Iphianaſſa, Prœti Argiuorum regis FF. (*Ælianus lib 3.* Elegam & Celenam vocat) cùm fortè Iunonis templum ingreſſæ, temerè ſe Iunoni contuliſſent, à dea ad inſaniam redactæ ſunt, vt vaccas ſe eſſe arbitrarentur, iiſque rebus tenerentur, quibus ſolent ea animalia: Prœtus, qui illas ſanaret, earum ſi vnam illi vxorem cum regni parte daturum promittit. Melampus conditionem accepit, & eas Caprino lacte (vt *Ælianus*) vel elleboro potas (vt Galenus vult, qui idcirco Melampodion, elleborum vocari aſſerit) entheis clamoribus & choreis, accitis ſecum validiſſimis iuuenibus, Sicyonem vſque compulit: in quo curſu Iphinoë maxima natu extincta eſt, ſecundum Apollodorum. Alij Clitorij fontis Arcadiæ aqua, quæ bibentes abſtemias reddiderit, curatas aiunt. Elleborus certè niger caprino lacti incoctus melancholiam educit, & exercitium vehemens per ſudorem euacuat, & aquæ potus feruorem atræ bilis reſtringuit. A Prœto duabus regni partibus donatus eſt, & duæ filiæ ſuperſtites Melampo & fratri eius Bianti datæ Iphianaſſe ſcilicet Melampo, ex qua ſuſtulit Antiphatem, & Manto. *Gyrald. de Hiſt. poetarum, dialogo 2.*

Phrenetici curati memorabilis hiſtoria, *in primo Græc. Epigram.* incerti licet auctoris, in hæc verba circumfertur:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

A *Venditione, Seruitute.*

Cùm ob Iphitum ne mutuò præcipitatum iniuſtè, Hercules in amentiam incidiſſet, Pylum ad Neleum profectus eſt, vt mundaretur à cæde. Hic cum filios conſuluiſſet, omnes, præter Neſtorem iuniorem, minimè purgandum eſſe cenſuerunt. Ergo Deiphobum Hippolyti filium adiit. Sed cùm nequaquam ſanari poſſet, deque morbi cura Apollinem conſuluiſſet, reſponſum eſt, facilem curam fore, ſi iuſto venderetur pretio: idque Iphiti liberis daretur. Ergo in Aſiam nauigans, à quodam ex amicis venundatus, ſeruus Omphalæ virginis factus eſt, filiæ Iardanis, eorum reginæ, qui aliquando Mæonii, nunc Lydi dicuntur. Pretium Iphiti filiis cùm datum eſſet, priſtina valetudine recuperata, Omphalæ ſeruiens, omnes eius regionis latrones ſuſtulit. Cognita Herculis virtute, Omphale liberum ei fecit aditum, & ex eo genuit filium Lamonem. Suſceperat verò & antea ſeruus ex ſerua Cleolaum.
B Sunt qui Medeam, cùm Thebis Herculem in inſaniam verſum ab eóque filios occiſos repeteriſſet, medicamentis illum ab eo morbo liberaſſe tradant. *Diodorus l.4. c.2.& 3. Sabell. lib. 7. Ennead 1.* Idem ipſe quum vel Amphitryonem ex inſania interfecturus videretur, lapide à Minerua impacto eſt conſopitus, ac lapis, σωφρονιστὴρ, inde nuncupatus. *Cælius libr.17. cap.4. A. L.*

Fame.

Crates Thebanus Amore laborantibus oſtendit remedia: Amorem, inquit, medetur fames: ſin aliter, tempus: quòd ſi nec his vti poſſis, laqueus. Luxus ferè alit amorem: tempus omnia aut tollit, aut certè mitigat. Hæc remedia ſi nihil proſunt, ſupereſt laqueus, vt morbus finiatur ſuſpendio. Græca ſonant iucundius, λιμὸς, χρόνος, βρόχος. *Laert l.6.c.5.*

Medicamentis.

C *Strabo l.9. Geographiæ* duas Anticyras commonſtrat, & in altera, quæ ſit poſt Criſſam oppidum, elleborum naſci: in altera eiuſdem nominis, quæ ſit ad ſinum Maliacum & Oetam D montem, optimè temperari: atque in eam quamplurimis è regionibus adnauigare ſanitatis gratia. *Pauſanias in decimo libro* ſcripſit, ſupra Anticyram montes eſſe magnopere petroſos, in his copioſe prouenire elleborum: nigro purgari aluum, albo vomitum cieri, ac ſuperiora corporis purgari. Stephanus addit, Anticyrenſem quempiam fuiſſe, qui Herculem elleboro dato liberârit inſania. *Horatius.*

Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam
Tonſori Licino commiſeris.

Tres Anticyras dixit pro vniuerſo elleboro, ſignificans deploratam & immedicabilem inſaniam.

Vir Prætorius ex ſeceſſu Anticyræ, quam valetudinis cauſa petierat, propagari ſibi commeatum apud Caium Cæſarem ſæpius deſiderabat. Eum ille innata feritate interimi præcepit, adiiciens, Neceſſariam eſſe ſanguinis miſſionem, cui tam diu non prodeſſet elleborum. *Suetonius.*

E Eraſmus Roterodamus in Oratione quam pro laude Medicinæ conſcripſit, vidiſſe ſe ait virum nomine Phlianum Spoletanum, qui cùm Italus eſſet, nec in Germania verſatus vnquam, pulchrè tamen Germanorum lingua loquebatur, quaſi dæmone detentus: quamobrem curabatur à Panaceo medico celebri: iſque medicamento exhibito, magnum vermium numerum eduxit, ſoluitque hominem morbo, ſed linguæ Germanicæ vſu priuauit. *Cardanus de rerum varietate l. 7. cap.43.*

Balneo.

Ciuis quidam Mediolani olim dementium & inſanorum medicus, habebat domi aream, & in ea lacunam aquæ fœtidæ, in quam nudos ad palum ligabat eos, qui inſani adducebantur, pro inſaniæ modo, ac eos tam diu aqua atque inedia macerabat, quoad viderentur ſani. *Poggius in Facetiis.* F

Finis Libri Sexti ſiue Litteræ F.

THEATRI VITÆ HVMANÆ,

AVCTORE

LAVRENTIO BEYERLINCK,
ARCHIPRESBYTERO ANTVERPIENSI,

Littera G.

* *Aſteriſci Titulis ſiue Generalibus, ſiue Secundariis, Rebuſve ſub iiſdem contentis præfixi, poſterioris Auctarij ſunt indices.*

A

* Galatæ.

QVI, EORVMQVE SECTA.

GALATÆ populi ſunt Aſiæ minoris, è regione Galatiæ, cuius meminit *Lucas Act.* c.16. quæ vocatur Gallogræcia, à Gallis & Græcis, qui a Rege Bythiniæ in auxilium euocati ſimul venerunt, B & vtrique pars regni pro mercede obtigit. Galli ergo Galatiæ nomen dederunt, vt prodidit *Plinius lib.5.cap.ult.* & *Iuſtinus l.25.*

Paulus Apoſtolus hanc regionem tranſiuit, vt conſtat *loco Act.* citato, & ſingularem ad illos dedit epiſtolam, qua eos reuocabat à ſecta Iudæo-Chriſtianiſmi quam mordicus tenebant, inſtructi à quibuſdam Iudæis; ſic vt Euangelium vna cum Iudaiſmo ſuſciperent.

Vocat ob id eos Paulus inſenſatos, quod ad ſapientiam eſſent tardi, & ad plures hæreſes aures accommodarent, & C Chriſtianos adhuc ſub legis Moyſaicæ iugo detineri arbitrarentur. Hanc gentem etiam S. Petrus epiſtola plena, vt Eraſmus loquitur, Apoſtolicæ maieſtatis, erudiit, quamuis ea aliis etiam ſit communis. Fuiſſe interim Galatiam Gallorum Coloniam, Iuſtinus & alij meminerunt. Exiſtimat autem Suidas fuiſſe Gallos Senonenſes, qui duce Brenno Romam inuaſerunt, quos à Camillo repulſos, vult in Græciam tranſiuiſſe. *Vide ſuper hac re comment. Corn. à Lapide, in epiſt. ad Galatas. Lyrinum in c. 16. Act. Prateolum de Hæreſibus.*

D

* Galea.

* DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

GAlea caſſidis genus; quod olim ex corio conficiebatur cùm caſſis eſſet ex lamina ærea, aut ferrea, nunc pro iiſdem vſurpatur. *Varro* volt Galeam à Galero dici, quod E nempe inſtar galeri vterentur pro capitis tegumento: at melius Iſidorus & Scaliger, Galeas dictas volunt à Græcis, quod olim ex pellibus felium fierent. γαλῆ felem ſignificat *Homerus* Galeam ἰκτιδέην appellat, ab ἴκτιν animali quod felem refert. Manſit autem nomen Galeæ, quamuis illius materia in deſuetudinem abierit. Ita ait *Caſaubonus in 9. Strabonis*, Galeam etiam hodie κυνῆν vocamus, quod olim è pelle canis fluuiatilis fieret. Quomodo apud Poëtas arma nomine Æris vocantur, quod prius ex ære quam ex ferro fierent. Teutones Galeam *Helm.* dicunt, ab *Helen*, quod eſt celare, caput enim galea tegitur & celatur. F

Eſt & Galea genus nauigij, ſed mediam tunc producit. Vnde verſus:

> *Armo caput Galeâ: pelagus percurro Galea.*

Verum apud Latinos hæc vox recepta non eſt. Itali Galeotam dicunt. Fortaſſis veteres à γαλέα, quod celocem ſignificat, deduxerunt. Græci poſteriores γαλέαν & γαλεὰν dixerunt.

GALEARVM OPIFICES.

☞ *Pete ex Loco de Mechanica. Titul. Mechanici Opifices.* G

FORMA EARVM VARIA.

Non vna olim Galearum forma, vti hodie. Videre id eſt in Nummis, vbi nunc rotundam, quæ caput duntaxat ambiat: nunc oblongam cuſpide prominentem: in quibuſdam clauſam vndique, vt & faciem celaret: in aliis ſoli ſincipiti oppoſitam: Item leonis aut pardi vultum, imò & criſtas, in nonnullis referentes deprehendimus. Ornatas etiam auium plumis, aut exuuiis aliorum animalium olim vti & hodie, videre eſt. Scriptura meminit caſſidis æreæ, qua caput Philiſtæi contectum erat. Verum apertam fuiſſe verſus faciem exhinc conſi H citur, quod Dauid eius frontem lapide percuſſerit. Crediderim olim vſitatum etiam fuiſſe, vt alio caſſidis genere pedites, alio vero equites vterentur, quod modo obſeruatur, cum horum clauſæ vndique in orbem abeant, illorum vero caput & maxillas tantum muniant, & faſtigiatæ plerumque aſſurgant, vtriſque tamen ſolenne auium plumis eas adornare, quatum aſpectu animantur in hoſtem.

A

* Galilæi.

QVINAM SINT. ET HOC NOMINE QVI APPELLATI.

Galilæi populi ſunt Palæſtinæ à Regione nomen deferentes. Erat autem duplex Galilæa, altera confinis Iudææ, in tribu Nephtalim; dicta Galilæa Gentium, quia magna parte à Gentibus habitabatur, datis in ea Hiram Tyriorum regi à Salomone c. vrbibus, 3. *Reg.* 9. Altera Phœnicibus contermina in tribu Zabulon, circa ſtagnum Genezareth, Chriſti & diſcipulorum eius patria. Erat populus ingentis animi & roboris, vt notant *Ioſeph. l. 2. de bell. Iudaico c. 2.*

Galilæorum nomen in Eccleſia Primitiua datum fuit Chriſti diſcipulis. Vnde ſtatim poſt acceptum Spiritum S. omnibus ſtupentibus, dixerunt qui aderant: Nonne omnes iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt? Mox tamen in ignominiam verſum eſt nomen iſtud & non niſi per conuicium eo appellati ſunt Chriſtiani. Hinc Iulianus Apoſtata, Chriſtum ipſum per contemptum his legitur appellaſſe Galilæum, apud Euſebium, & in hiſtoria Tripartita, ſic vt moriens, accepto è vulnere ſanguine, blaſphemando diceret, eiaculato in cœlum, ac recepto manibus eodem ſanguine: Viciſti Galilæe, viciſti.

B

GALILÆORVM SECTA.

Meminit Gamaliel Phariſæus, in concione quam ad populum habuit *Act. c. 5. verſ. 37.* cuiuſdam Iudæ Galilæi, quem dicit peruertiſſe populum, & poſt ſe abduxiſſe in diebus profeſſionis, puta ſolemnis illius, & celeberrimæ deſcriptionis: quæ facta eſt ab Auguſto, quando iubebantur ſinguli profiteri in ciuitatem ſuam, idque per præſidem Syriæ Cyrinum, vel Cyrenium, vt teſtatur *Lucas c. 1.* Itaque occaſione præfatæ deſcriptionis, Iudas ille populum ad defectionem ſolicitabat, aſſerens indignum Dei populum ſeruire, aut alicui tributum pendere. Hunc autem Iudam *Ioſeph. l. 18. ant. c. 1.* appellat Gaulanitem.

Anaſtaſius Nicenus addit, Galilæos etiam vetuiſſe, ne ſacrificia fierent pro Romano Imperatore, aliiſque Gentilibus; ideoque interfectos vult à Pilato inter ſacrificandum, quem tradit *Luc. c. 13.* miſcuiſſe ſanguinem illorum cum ſacrificiis. Legatur præfatus *Anaſt. q. 67. in Script. Hegeſippus l. 2. Excid. Ieroſ. c. 5. Ioſeph. l. 18. antiq. c. 5.*

C

Conſtat interim Chriſtianos vocatos fuiſſe Calilæos, & ea ratione frequens de illis ſumptum fuiſſe ſupplicium. Imò inter alias cauſas cur Gentiles Chriſtianos perſequibantur, erat, quod prætexerent eos ſe ſubtrahere maiorum legibus: ita *Clemens Alexand. Iuſtin. & Auguſt.* Quamuis verum ſit, fuiſſe nonnullos primis Eccleſiæ initiis, qui ſe à legibus ciuilibus & magiſtratus ſubiectione exemptos arbitrabantur, vt teſtis eſt *Chryſoſt. ad c. 13. epiſt. ad Roman.* aliiſque.

Sanè Iudæi qui Galilæorum ſectam profitebantur, ita tenaces erant ſuæ religionis, vt nulla tormentorum comminatione à propoſito potuerint diuelli. Imò Claudius Cæſar duos huius ſectæ factioſos crucifixit, vt narrat *Ioſeph. l. 20. antiq. c. 3.* Quin ille ipſe *l. 7. de bello Iudaico c. 29 & 31.* memorat Iudæos qui in Ægypto erant, hoc errore infectos, etiam poſt excidium Ieroſolymitanum adduci nunquam potuiſſe, vt Cæſarem Dominum ſuum faterentur.

Atque propter hoc genus hominum, creditum eſt, Herodem magnum anno regni ſui 31. Iudæos compuliſſe, ſibi poſteriſque ſubiectionem & regni ſucceſſionem iurare.

* Galli. Gallia.

QVÆ ET FRANCIA.

D

QVI, ET VNDE DICTI?

Galliam ſiue Gallos dictos volunt nonnulli à candore corporis. γάλα enim lac ſignificat. *Appianus* à Galatis deduxit, dicuntur etiam Franci cōmuni nomine, quod ex Franconia Germaniæ Prouincia prodiiſſe eos aſſerant plerique, adeóque idioma Galliæ olim Germanicum fuiſſe: vt quod veteres Franci in Galliam deuictam aſportarunt, Extat in Bibliotheca Lingonenſis capituli liber concordantiarum 4. Euangeliorum, ſcriptus verſibus Latinis, & Germanicis. *Videatur Tilius Comment. de reb. Gall. l. 1.*

Eſt autem Gallia amœniſſimum Europæ totius, & opulentiſſimum roſetum, & velut Paradiſus. Olim latè ſe extendit, quando & bonam Italiæ partem & Belgicas ditiones complectebatur. Vnde eam duplicem faciebant, Tranſalpinam & Ciſalpinam, & quidem Tranſalpinam, quam Comatam *Plinius* Celtogalliam Ptolomæus, in tres partes diuidebat, Celticam, Belgicam, & Aquitanicam, addunt alij, Narbonenſem. Quadraginta enim gentes fuiſſe perhibentur, quod & nummus Antonij indicat. A. xs. cum effigie Leonis gradientis.

E

Habet vnum Regem, ſeruata lege à Pharamundo ad hunc Ludouicum XIII. per annos M. C. LXX. qui in ordine Regum eſt LXIII.

Seriem Regum & Ducum Galliæ, ☞ *Quære in Chronologia Regum & Principum. Tit. de Magiſtratu Chronologicè conſiderato. Gallorum Duces fortes.* ☞ *Quære Fortitudo.*

Reges. ☞ *Quære Tit. de Magiſtratu Chronologicè conſiderato.*

Plura requiras Lector apud Gerald. Mercatorem, Abrah. Ortelium, P. Bertium, & alios, qui rem Coſmographicam & Geometricam ſcriptis prodiderunt.

* Galli Gallinacei. Gallinæ.

QVI VOCANTVR.

F

Galli Gallinacei genus ſunt auium Domeſticarum ἀλεκτρυὼν mas in eo genere vbi fœmina Gallina, ἀλεκτορίς. Nocturnus vigil ait quidam, quem excitandis in opera mortalibus rumpendoque immoderato ſomno Prouidentia genuiſſe videtur. A Galea, id eſt, criſta dictas eo nomine has aues volunt. Imo & à caſtratione Gallum dici *Iſidorus* contendit, quia inter alias aues huic ſoli teſticuli adimuntur vt pingueſcat, & cantillare deſinat, Vnde & modo obtinuit, vt Eunuchos & Caſtratos, vocemus capos, id eſt, caſtratos gallos.

Habet autem vox Gallus plures ſignificationes, nam præter Gentem & Auem, inſuper fluuium Phrygiæ, & ſacerdotem Cybeles ſignificat. Vnde verſus.

Gallus Auis, Populus, Fluuius, Cybeleſque Sacerdos.

EORVM NATVRA, ET PVGNACITAS.

Gallinaceorum naturam admirantur, qui rerum naturalium hiſtoriam ſcripſerunt, eoſque *Plin.* vocat vigiles nocturnos, quos excitandis in opera mortalibus rumpendóque ſomno natura genuit. Norunt ait, ſidera, & æternas diſtinguunt horas, interdiu cantu, cum ſole eunt cubitum, quartaque caſtrenſi vigilia, ad curas laboreſque reuocantur. Imperitant ſuo generi, & regnum in quacunque ſunt domo exercent. Dimicationes pariter inter ipſos ſunt, velut ideo agnata cruribus tela intelligentes Victoriam cantu promulgant, ſi victi ſunt, ſilent, ægréque patiuntur ſeruitium. Excitantur autem ad pugnam, allio & pipere.

G

QVI A SE REPVLERINT?

Sybaritæ, gens ad omnem mollitiem nata, gallum in vrbe eſſe prohibuerunt, ne nocturni ſomni quietem interpellarent, ideoque & fabriles artes ablegauerunt, vt memoriæ prodidit Athenæus, ne quid eſſet, quod voluptates interturbaret.

IN EXEMPLVM ADHIBITI.

Themiſtocles Gallorum exemplo in quos acriter pugnantes inciderat, exercitum confirmauit, cùm oſtenderet eos non pro patria, neque pro Penatibus, aut maiorum ſepulchris, vxoribuſve, aut liberis id periculi aggredi, ſed ea ſolum de cauſa ne vincerentur, nolle iterum alteri cedere.

Cum Honorio Rauennæ nuntiatum eſſet Romam perditam, credidit ille de Gallinaceo pugnace narrari, cui Romæ nomen indiderant, quem ſubito interiiſſe arbitrabantur, cum tamen Romanam Vrbem Alaricus Gothorum Rex occupaſſet. *Bapt. Egnat. l. de Rom. Princip.*

H

GALLO BELLVM INDICERE.

Priſcus belli indicendi ritus apud Romanos fuit, vt poſtquam per oratores negotia ſua indicaſſent, vt bellum indixiſſent, neque hoſtis poſtulata concederet, haſtam belli ſignum in fines eorum conicerent. Poſterioribus tamen ſæculis non haſtam, ſed gallinaceum proiecerunt, & tectè pugnace animali pro bellico ſigno ſunt vſi, cum ex eo etiam agoniſtica ſibi milites pararent. *Phil. Camerar. horat. ſucciſ. p. 2. c. 89.*

PVGNACES IN DELICIIS HABITI.

Omnium pugnaciſſimi Galli ſunt in Inſula Rhodo, vt teſtatur *Ioannes Pierius in Hieroglyphicis*: Ita vt proceritate & animoſitate reliquos præcellant, & Romam inde allatos affirmat.

Petrus Quinquetanus Epiſcopus Senecenſis *lib. 2. de Laud. Prouinc.* fatetur ſe Rhodium Gallum habuiſſe, eumque ſemeſtrem, ita ad prælia ineunda animum comparatum habentem vt & canibus inſultaret, omneſque ſui generis occideret, neque A Gallo Indico etiam maximo cederet.

Sed olim Gallorum pugnacitatem adamaſſe, & in eam [illegible] fuiſſe, Delios, Athenienſes, totamque Græciam, & Aſiam, atque adeo Romanos Imperatores, è veterum monumentis eruitur.

Apud Indos Orientales etiam Regibus pro deliciis eſſe, obſeruauit in *ſua India Orientalis deſcriptione Bololald. Scrob. Sileſius, p. 1. India Orient.* vbi refert, Regem de Tuban qui omnium Mamaluccarum eſt potentiſſimus, Hollandis eo digreſſis omnem Palatij ſui exhibuiſſe ſplendorem, & inter alias delicias ac voluptates, eos conclaue vidiſſe caueis vndique plenum, in quarum vnaquaque Gallus inſidebat. Hos inquit, alit Rex voluptatis gratia, vt eos ſubinde ludicris pugnis adhibeat.

Fortaſſis exhinc Hollandi idipſum mutuati fuêre. Nam paſſim in oppidis perinde ac pagis, ita Gallinaceæ pugnæ ſunt ſtudioſi vt quælibet vicinia diebus otio dedicatis aciem Gallorum producat, qui concertent, cumulatim agglomeratis incolis, qui ſpectatum accurrant, pugnantes incitent, acuant ad pugnam, victorem laudent, & cibo reficiant, neque eſt inter Europæos gens adeo huius voluptatis amans, perindè ac iſta.

B Singulari voluptati Iauæ Inſulæ habitatoribus eſſe, Hollandi noſtri qui ante annos xx. aut circiter eò contenderunt negotiandi cauſa, aſſeruerunt. Gallos educatos in pugnam & conflictum inſtituere. Quoties enim amicitiæ ergo conueniunt, inter ſe de pugna inſtituenda Gallorum contendunt, iiſque calcaria innectunt, & ita armatos in prælium educunt, excitant, monent qui inflammari ea laude, duellum non remittunt, niſi altero obtruncato. *Eduardus Lopez in deſcript. India Oriental. p. 2. lib. vlt.*

PRO INSIGNIBVS VSVRPATI.

Idomeneus Cretenſium Rex Minois nepos, à Paſiphaë Solis filia oriundus, in ſcuto ſuo pro inſigni gerere ſolitus imaginem Galli Gallinacei, quia hæc auis ſacra Soli eſſet. *Pauſan. lib. 5.*

ODIVM.

Germanicus Imp. vt teſtantur qui vitam illius ſcripſerunt, galli gallinacei neque vocem, neque adſpectum ferre poterat.

Sybaritæ. ☞ *Vide paulo ante.*

C ☞ *Gallorum Victima. Conſule Tit. de Ethnicorum ſuperſtitione. §. Ethnicorum religio conſiderata reſpectu formæ, vbi de* [illegible] *Sacrificiis.*

☞ *Gallinarum diuinatio. Quære Diuinatio.*

Gallicus Morbus.

Quem luem Veneream dicimus. ☞ *Quære ſub Tit. Adfectuum partium Corporis Loco de Corpore.*

Gangræna.

Gangræna eſt membri alicuius mortificatio, ob inflammationis cum quâ conflictatur magnitudinem, & caloris naturalis impotentiam. ☞ *Quære Cancer. & Mors.*

* Garrulitas.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

Garrulitas, ἀδολεσχία, Hebr. *hemiah. & hamith*, id eſt, ſtrepitus, ſonitus, vox, clamor, à verbo *hamah*, tumultuatus eſt, vt D fit in magna multitudine & copia vbi confuſæ voces ingentem atque inconditum ſonum edunt. Quæ ſignificationes garrulo ſiue inepte voces effutienti garrulitatique maximè conueniunt. Solent enim garruli aures patulas obtundere, ita vt obſurdeſcant, tanquam ad Nili cataractas, qui iſtos, auſcultant. Hebræis etiam *Hamullah* dicitur ſtrepitus loquelæ copioſæ, ſonitus ſermonis magni ſeu prolixi ὁμιλεῖν, loquor in magna copia hominum, concionor, ὁμιλία, ſermo hominis ὅμιλος cœtus. Garruli equidem merito oratorum, & Eccleſiaſtarum ſimioli dicendi ſunt. Quod enim prudentes & pij de rebus ſeriis, ſacriſque grauiter pronunciant, illi circa nugas verſantes ridiculè effutiunt.

Garrulos Græci ἀδολέσχας, quaſi auidos confabulandi, ἀπὸ τ' ἄδην ἑλεῖν τῆς λέσχης nuncuparunt. Veteres Latini fatuos dixêre: eſt enim fatuus à fando, & inepta loquentem notat ἀδόλεσχον ab ἀδολεσχίας, nugas. Sunt qui garrulos à γηρύω, id eſt, voce deducunt: γαρύω enim Doricè eſt loquor.

DESCRIPTIO PARTICVLARIOR.

Garrulitatem, & garrulum his coloribus graphicè depingit Theophraſtus *in notationibus morum.* Garrulitas eſt longorum, & inconſideratorum ſermonum effutitio. E Garrulus autem eiuſmodi eſt, qui apud ignotum iuxta ei aſſidens, vxoris & ſuæ laudes prædicare inſtituat: deinde quod præcedenti nocte ſomniauerit, id narret: tum quæcunque in cœna ſibi fuerint appoſita, omnia ſigillatim recenſeat. Mox verò vbi incaluerit, homines huius ſeculi dicet eſſe antiquis deteriores: frumenta in foro vili vænisse pretio: peregrinos eſſe in vrbe quamplurimos: mare ſtatim à Dionyſiis patere nauibus: & ſi Iupiter pluerit, eorum quæ terra conduntur meliorem fore prouentum: ſeque agrum ſuum in ſequentem annum eſſe culturum: ac etiam viuendi rationes eſſe perdifficiles: & quum myſteria agitarentur, Damippum facem omnium maximam ſtatuiſſe. Quæret etiam, quot ſint Odei columnæ? &, Quotus hic eſt menſis dies? Quod ſi quis patientem ſe præbeat, nunquam ille ab eo diſcedet: Narrabit myſteria menſe Boedromione, Apaturia Pyanepſione, Poſideone verò quæ agitantur ruri Dionyſia ſolita celebrari. Id genus demiſſis manibus grandique gradu fugiat oportet, quiſque febre carere volet. Difficile enim cum iis durare, qui neque otij neque negotij tempora diſtinguere norunt;

Horat. Satyr. l. 1. Sat. 9. Cuius initium. F

Ibam forte via Sacra.

Plutarchi libello pulcro de Garrul. hominis garruli characteres luculenter propoſuerunt. ☞ *Vide Famigeratio, & Loquacitas.*

NATVRA ET CONDITIO.

Iuuat hoc loco in medium adducere inſigniora quædam Plutarchi dicta *ex libro* περὶ ἀδολεσχίας, aduerſus garrulos.

Morbum curatu admodum difficilem atque moleſtum in curam recepit philoſophia, garrulitatem.

Hoc primum habet malum garrulitas, quod non audiat.

Garruli naturam reprehendunt, quod vnam quidem linguam duas autem aures habeant.

Alij quidem ſermones continent, garruli verò pleni ſunt rimarum & perfluunt: deinde tanquam vaſa, mente caſſi, ſono pleni obambulant.

In eo ſunt infelices, quod neque audiunt, neque audiuntur.

Sermonis proprius finis hic eſt, vt fidem faciant audientibus: nemo autem fidem habet loquacibus, etiam ſi vera loquantur.

Quod in corde ſobrij eſt, id in lingua eſt ebrij.

Temulentus nugatur inter pocula: garrulus autem vbique, G in foro, in theatro, in deambulatione, interdiu noctuque.

Iucundius cum prauis, dextri tamen ingenij, habere colloquium, quàm cum bonis, ſi ſint garruli.

Animæ cæteri morbi partim ſunt periculoſi, partim odioſi partim ridiculi: garrulitati autem hæc omnia accidunt.

Dicendi magiſtros habemus homines, tacendi autem Deos ſilentium initiationibus myſteriiſque quaſi per manus accipientes.

Ægyptiorum rex cùm Pittaco victimam miſiſſet: iuſſiſſetque optimam ac peſſimam carnem eximere, linguam exemptam remiſit; quaſi bonorum quidem, non minus tamen, & maximum malorum inſtrumentum eſſet.

Qui ingenuam regiámque conſecuti ſunt eruditionem, primùm ſilere, deinde loqui didicerunt.

Loquutum eſſe, ſæpe me pœnituit, inquit Simonides, tacuiſſe nunquam.

Silentium non ſolum ſitim non conciliat, vt ait Hippocrates H verum neque triſtitiam, nec dolorem.

Exempla & Similia elegantiſſima de garrulitate, idem liber continet.

APOPHTHEGMATA ET EXEMPLA.

AC PRIMVM

ETHNICORVM.

Zeno Citticus, audiens adoleſcentem nimis garrulum: Aures (inquit) in linguam defluxêre. Oſtendit autem adoleſcentis eſſe audire quidem multa, loqui autem pauca. *Laërt. l. 7. cap. 1. Stob. ſer. 6.* Idem alium multa garrientem hoc dicto Zeno corripuit: Ob id binas habemus aures, & os vnicum, vt plurima audiamus: loquamur autem parciſſime. *ibid.*

Idem, adoleſcenti confidenter loquenti: Non dixeram, inquit, ô adoleſcens, quæ mihi ſuccurrunt: Significans ex ſermonis procacia colligi morum impudicitiam. *ibid.*

Idem, è diſcipulis ſuis aliquos dicebat eſſe φιλολόγους, id eſt, vanæ rerum cognitionis ſtudioſos, alios verò λογοφίλους id eſt, loquendi tantum ſtudioſos. *Stob. ſer. 39.* Idem, quum perconratus eſſet à quodam homine ſatis contentioſo: An virtus vtilis eſſet tenuit, non volens verbis reſpondendo ei occaſionem dare litigandi. *Eod. ſerm.* Idem, Adoleſcenti in Academia de rebus & negotiis friuolis garrienti, dixit: Niſi linguam in mentem intinctam diſſerueris, adhuc multo amplius dicendo delinques. *ibid.* Clearchus, quæ nolis audire (inquit) ea etiam ne dixito: quæ nolis dicere, ea ne audito quidem. Aurium enim & linguæ magnum eſt periculum. *Max ſerm. de temeritate linguæ.*

A

Plato, Cùm Antiſthenes aliquando in diatriba longam orationem habuiſſet; Ignoras, inquit, quod dicendi modus non penes loquentem, ſed audientem eſt. *Stob. ſerm. 37. Max. ſerm. 47.*

Menedemus, quendam friuolis nugis obſtrepentem, rogauit, num fundum haberet? Vt is reſpondit, ſibi plurimas eſſe poſſeſſiones. Abi igitur, inquit, & illas cura, ne turpiter eas perdas. Notauit autem hominem inaniter garrulum, qui ad agros colendos magis eſſet idoneus, quam ad dicendum. *Laert. l. 2. c. 16.*

Apollonius dicere ſolebat, Loquacitatem multos quidem habere errores, ſilentium autem tutum eſſe. *Stob. ſerm. 47.*

B Idem interrogatus, qui eſſent hominum optimi? qui in dicendo (inquit) ſunt breuiſſimi. Linguaces autem ſi tantum moleſtiæ caperent, quanta reliquos afficiunt; haud ſanè longos ſermones facerent. *ibid.*

Demoſthenes, in conuiuio cuidam multa loquenti: Si tam multa, inquit, ſapuiſſes, nunquam tam multa locutus eſſes. *ibid.* Idem rogatus, cur vnam habeamus linguam, aures verò duas? Quia, inquit, duplo plus audiendum quam loquendum. *ibid.*

Euſebius philoſophus dicebat, homines magnum poſſidere vallum dentium ad coërcendos leues ſermones. Nos io omnino iudicio mentis indigere, quæ ſi verba non direxerit, ſæpius ante conſultationem effugiunt: & tanto vallo neglecto, circa iudicium ante tempus foras ruunt. *ibid.*

Lycon, oratores ranis ſimiles eſſe dicebat: has enim in aqua clamare, illos verò ad clepſydram. *ibid.* Idem dicebat, quemadmodum hirundines perpetuo garritu familiaritatis voluptatem perdunt; ſic garrulos perpetuo obtundentes moleſtos eſſe auditoribus. *ibid.*

C

Democrates, auaritiam quandam eſſe, dicebat, omnia velle dicere, & nihil audire. *Stob. ſer. 56. & Max. ſer. 47.*

Iſocrates, cum locutuleius quidam nomine Cataon, in diſciplinam eius recipi vellet, duplicem mercedem poſtulauit. Illi verò cauſam interroganti, dixit: Alteram quidem peto vt loqui diſcas, alteram autem vt tacere. *Stob. ſer. 36. Ant. Meliſſ. p. 2. ſerm. 40. Max. ſer. 47.*

Archelaus tonſori garrulo ſubinde roganti, Quomodo te radam, ô rex? Silendo, inquit. Alter aliud reſponſum expectabat, & hinc dicti lepos. Quidam ſunt in curatione moroſi, Archelao ſatis erat, ſi ſileret. Nobis autem interdum etiam cum ebrius, patitur que loquacibus res eſt. *Plut. in Apoph.*

Quidam, Iuriſconſulto loquaci dixit, non oportere multis verbis pauca dicere, ſed paucis multa. *Ant. & Max. de temeritate in dicendo.*

Hieron, Qui Geloni ſucceſſit in regnum: neminem qui liberè apud ſe loqueretur, importunum aut moleſtum eſſe dicebat: cæterum qui arcanum efferrent, eos exiſtimabat etiam illos D lædere, apud quos effutient, eò quòd odimus non ſolum illos qui efferunt, verùm etiam eos qui audierunt, quæ nollemus illis audita eſſe. *ibid.*

Æſopus, dixit finem loquacitatis eſſe Infortunium.

Auſonius quoque, ſicut ait, vaſcula inania maximè tinniunt, ita quibus minimum ineſt mentis, & criſis, hi ſunt loquaciſſimi.

Græci tradunt cornicem ob id à Pallade repulſam, quod garrulitate ſua meditationum peruigilio officeret. *Ita Pierius Hieroglyph. 20.*

Apud Romanos erat Citeria, effigies quædam arguta & loquax, quæ in pompa ridendi gratia circumducebatur. Vnde M. Cato in Cecilium: Quid ergò ait, dicerem amplius: quem ego denique credo in pompa vectitatum iri in ludis pro Citeria, ac ſpectatoribus ſermocinaturum.

Cyrus puer Cambyſis Perſarum regis, loquacior erat: partim propter inſtitutionem, quod more Perſarum à magiſtro cogeretur, & factorum ſuorum rationem reddere, & ab aliis poſcere, quum ius diceret: partim quod, quum diſcendi ſtudioſus eſſet, multa ſemper ex præſentibus, quo pacto ſe haberent, ipſe percunctaretur, & ſciſcitantibus aliis ob acumen ingenij expedite reſponderet: has ob cauſas ſibi loquacitatem conflauit. *Xenoph. de inſt. Cyri l. 1.*

Tonſtrinas Theophraſtus propter conſidentium illic loquacitatem ἀοινοσυμπόσια, hoc eſt, ſicca conuiuia appellauit. *Plut. l. 5. Sym. q. 5.*

Libanius: Nonne mulier iſta tibicen Arabicus eſt, vel etiam quid importunius? turture loquacior, pica, luſcinia, cicada Dodonæum ſuperat æs: illud enim admoto quidem à vento flagello reſonat, tranquillo aere ſilet, atqui huius linguam nihil poteſt compeſcere, non bruma, non æſtas, non ventus, non ſerenitas.

CHRISTIANORVM.

Quantum autem Garrulitatis vitium deteſtatus fuerit ſenex quidam Eremita, ex ſubiecta hiſtoria conſtat. Nam cum fratribus pergens ad S. Antonium, ſemper tacebat; illis mirum in modum garrientibus, ventum tandem ad Antonium, qui præuia ſalute, Mi Pater, ait, admodum facundos & bonos, vt video, nactus es comites. Cui ille: Boni ſunt quidem, ſed habitatio eorum non habet ianuam: quicunque vult, intrat in ſtabulum, & ſoluit aſinum. Iudicat autem eos ſupra modum loquaces, quidquid in buccam venerit, effutire. *In vita S. Anton. L. Beyerl. in Apoph.* F

Mirum in modum facetus fuit Adrianus VI. Pont. Venerat enim ad eum quis ex clericis domeſticis, homo intemperatæ linguæ, poſtulans Archiepiſcopatum de Calliard in Hiſpaniis. Cui ille ad poſtulata alludens, (callar enim tacere Hiſpanis eſt) Quomodo, inquit, eam dignitatem tibi conferri deſideras, cui tu omnino contrarius es, & impar? Ingenioſè nimiam eius in dicendo libertatem reprimens. *Floreſta.*

Conſiderabat etiam Alphonſus Arag. Rex. in multiloquio non deeſſe peccatum, hinc garrulos intuitus, Videte, aiebat, has veſicas. Veſicæ ſiquidem humoribus infuſis diſtenduntur & intumeſcunt, donec eum reſpuant: ita loquaculum illud genus. *Panorm. l. 4.*

Res eſt noxia garrula loquacitas. Itaque ſecundum veterum præcepta ad taciturnitatem nos exercere ſi debemus, ne futiliores ſimus Homerica anu, quæ ſe profitetur,

[illegible]

Tacere enim non ſolum corporis ſanitati prodeſt ſecundum *Hippocratem*, ſed multa etiam ſilentio mala & infelices euentus auerti ſolent. *Cam. Fab. 282.* G

Scribit *Io. Sariſberienſis* Res ardua deſiderat attentionem, & virum grauem decet cõſilia meditari, vt quidquid agit, quidquid loquitur, ſit pro conſilio homini ſapientiam affectanti. Eſt autem eris circumciſi proferre quib. nihil liceat demi vel apponi. Eſt autem viro graui turpiſſimum ſi iugiter ſe fabulis & nugis admiſceat, & inter congarrientes perſtrepere, velut rabulus anſer immixtus oloribus, & omnem materiem credat aptam litigiis.

Ambigitur quid enim Caſtor ſciat an docilis plus
Brunduſium Numici melius via ducat, an Appi.

Præterea quæ abundant, ſi eo pioſitate vileſcunt: & cum multiloquio peccatum non deſit, pauca prudenter loquentis ſermo eſt pretioſus. Vnde Socrates quærenti quomodo quis famam optimam compararet: ſi geſſeris inquit optima & locutus fueris pauca. *Lib. 5. Policratici c. 6.*

H

Gaudium.

* DEFINITIO, ETYMOLOGIA. ET ACCEPTIO VARIA.

Gaudium; Græcè χαρά, vel χάρμα, vel χαρμονή, dicitur. & χαίρω, gaudeo Hebr. *Simchah*, à verbo *Samach*, lætus fuit, gaudio perfuſus eſt. Eſt gaudium paſſio concupiſcibilis, proueniens ex perfectionis appetitæ coniunctione, ſecundum interiorem apprehenſionem ſenſus vel intellectus, *ſecundum B. Th. 4. ſent. diſt. 49. q. 3. a. 1.*

Vel, gaudium eſt affectio animi, alicuius præſentis boni opinione concepta à quo *gaudeo* verbum. Sunt qui velint gaudium à verbo Græco deduci. illi enim γαίειν ſuperbum dicunt: Differunt autem ſic gaudeo & lætor, quod lætari eſt extrinſecus, gaudere vero intrinſecus, quare propriè lætus is dicitur, qui hilaritatem, quam intus habet, eam vultu oſtendit.

Χαρὰ ἀπὸ τοῦ χέειν καὶ ῥεῖν Platoni deriuatur, qui eſt repentina effuſio ſanguinis & ſpiritus ad exteriora ſiue per ſigna aliqua ſeſe manifeſtam faciat, vt per riſum aut gratulationem: ſiue intus

in animo ſe contineat, quod Tacitum gaudium vocatur, Ex ni-
A *mia autem hac effuſione fit interdum, vt homines moriantur. Exem-*
pla quædam inferius referentur eorum qui gaudio ſunt mortui, illic enim gaudij habetur ratio, vt mortis eſt inſtrumentum, hic verò, vt ipſi effectus. Ἐπιχαιρεκακία, *ex inimicorum malis poſt agetur Gaudium ex bonis tum proprijs, tum amicorũ, ſi eximiũ ſit, & quaſi gaudij velut exceſſus,* ἀσχάρεια Galen. *dicitur* 12. Math. 5.

Certe experientia teſte docemur, ſtupere ad ſubita gaudia ſenſum, præſertim ſi poſt grauem triſtitiam ſequitur. Vnde Dejanitæ apud *Sophoclem in Trachiniis* reſpondet Lichas, de hoſpita quam illa ſummo honore exceperat:

Ita beneuole, vt diu
Præ gaudio attonitum mihi ſtupuerit.

Atque iterum verum eſt illud *Martialis l.* 12. *Epig. in* 37. *vel* 21. *de Caio Proculo:*

——*Minus gaudent qui timuêre nihil.*

Eſt & aliud gaudium ſecundum *D. Auguſt.* quod non de creatura, ſed de creatore concipitur, quodque poſt charitatem inter XII. fructus Spiritus ſancti numeratur: eſtque complacentia in diuino ipſius Dei bono, cum in alieno, cum proximi: Recitat *Hieronim. c. 5. epiſt. ad Epheſ.* ex Euangelio ſecundum Hebræos illam Chriſti ſententiam, Nunquam læti ſitis, niſi cum fratrem videritis in charitate. Qui ſeminat, & qui metit, gau-
B det. Legatur de hoc gaudio ſpirituali, quo & Apoſtoli cæſi gaudebant, quod pro nomine Ieſu contumeliam pati digni eſſent; *F. Hieron. Platus l. 3. de bono ſtat. Relig. c. 7. & Franc. Arias Tract. de orat. mentali p. 3. c. 2. & ſeq.*

Prior acceptio hîc potiſſimùm conſiderabitur.

POSITIO GAVDII.

Gaudium

Ob Inuenta præclara.

☞ *Contemplatio ad exercitationem pertinet: Voluptas inter Accidentia vitæ theoricæ connumeranda eſt. Gaudium in animo ex hac voluptate natum huius tantum eſt loci.*

Thales inuenta adſcriptione trianguli & circuli, mathematicis Muſis bouem immolauit. Pythagoras inuenta ratione laterum trianguli rectanguli, hecatomben ſacrificauit, Eratoſthenes inuenta cubi duplicatione, votiuam tabulam cum epiſtola, demonſtratione, epigrammate ſuſpendit. Archimedes inuenta permiſti auri atque argenti ratione, è balneo nudus, cucurrit domum clamitans, εὕρηκα, εὕρηκα, Perſeus linearum curua-
C rum tribus ſpeciebus inuentis, deos placauit. Teſtatur id epigramma:

τρεῖς γραμμὰς ἐνὶ πεντετομαῖς δ' εὑρὼν τὰς [illegible]
Περσεὺς. τοῦ δ' ἕνεκα δαίμονας ἱλάσατο.

P. Ramus l. 1. Proœmij Mathem.

Galeacius de Rubeis, ciuis Bononienſis, faberque ferrarius, cùm iam olim inuentam cocleam Archimedis ipſe quaſi primos auctor exiſtimaret reperiſſe, præ lætitia inſaniuit. Vidimus illum verſantem triſarilem machinam, ac paulò pòſt mente excoſſum, inquit *Card. de Subtil. lib. de Princ. rerum.*

Ex Matheſi.

Archimedem tabulæ affixum abſtrahebant atque cimebant miniſtri, vt eum lauarent: ille verò in corpore vncto deſcribebat formas. *Plut. an Seni reſp. tract.*

Ex Omine felici.

Octauius Cæſar apud inſulam Capreas, veterrimæ ilicis dimiſſos iam ad terram, languenſque ramos conualuiſſe aduentu ſuo, adeò lætatus eſt, vt eas cum rep. Neapolitanorum permutauerit Ænaria data. *Suet.*

D

Ex Muſica.

Canus fiſtulator, neſcire dicebat homines, quando plus ſe cùm tibia caneret, quàm alios demulceret: fore enim, vt qui audire vellent, poſtulaturi eſſent, non daturi mercedem. *Plut. an Seni tract. reſp.*

Idem de Aſpendio citharœdo refertur, ſic vt prouerbium ortum ſit, Sibi intus canere.

Ob Mechanicam exercitationem.

Nicias pictor vſque adeò tenebatur artis ſuæ operibus, vt de famulis ſæpiùs quæreret, an lauiſſet & pranſus eſſet. *Plut. an Seni tract. reſp.*

Ob Caſtitatem.

Sophocles tragicus gaudere ſe aiebat, quòd rem veneream ſicut ferum & rabioſum dominum effugiſſet. *ibid.*

Ob Liberalitatem & Beneficentiam.

Epicurus, qui vltimum bonorum in altiſſima quiete, ſicut in tranquillo portu & placido, ponit, beneficium date quàm accipere non ſolùm honeſtius, verùm etiam demonſtrauit eſſe iocundiùs. Siquidem nihil perinde eſt lætitiæ gignendæ, E ac beneficium. Sapiens fuit ille, Gratijs qui indidit vocabula Aglaiæ, Euphroſynæ, & Thaliæ. Quippe gratulatio & lætitia vberior eſt in Datore beneficium & plenior. Quapropter accipiendis beneficiis rubore multi ſuffunduntur, ſemper verò exultant, quando bene merentur. *Plutarch. an Principi Philoſoph.*

Ageſilaum regem Spartanum Xenophon tradit, cùm locupletaret amicos, exultaſſe: qui interim pecuniam ipſe contemnebat. *Plut. in Precept. polit.*

Ex Ioco.

Philemon comicus iam ſenex, cùm aſinum ficus à puero depoſitas deuorantem conſpexiſſet, & pueto reuerſo dixiſſet: I nunc & potum aſino affer: ioci vrbanitate ita delectatus eſt, vt riſo ſolutus obierit.

Ob Religionem. Sacra, Templum

☞ *Vide Tit. Dierum feſtorum, quatenus religioſam hilaritatem iunctam habent.*

Dauid rex Iudæorum cùm rerum geſtarum gloria omnibus F qui in Iudæa regnauerant præferretur, non erubuit dum arca à Leuitis portaretur, omni regiæ dignitatis ornatu depoſito, & ephod lineo ſumpto, pedes incedere, ſaltare, ludere, & quaſi vnus è plebe iocundis geſticulationibus vti: donec illa in vrbem inuecta ſub tabernaculo, quod ipſe tetenderat, venerabiliter collocaretur. Ex quanta autem in Deum pietate, quantoque amore ea regis exultatio proueniret. Michol vxoris ſuæ pœna teſtatur: quæ quoniam ſcurrilis leuitatis illum arguerat, Deo vleiſcente perpetuæ ſterilitatis damnum tulit. *Mand. & Sabel. l. 5. c. 1.*

Cùm Herodes rex Iudæorum templum Hieroſolymitanum nouem annorum ſpacio perfeciſſet, ingens gaudium exortum eſt in Populo, omnibus gratias agentibus Deo pro tam celeritee finito opere, & regni fauſta ominantibus, & inſtaurationem templi magna feſtiuitate concelebrantibus. Maxime quod etiam in hanc abſoluti templi celebritatem natalis Herodis dies incidiſſet. *Ioſeph l. 15. c. 14. Antiq.*

Ex Tyrannorum oppreſſione, morte.

Quas cenſemus & quantas fuiſſe voluptates Platonis, cùm G inſtructus ab ipſo euertiſſet Dionyſium Dion, Siciliámque ſeruitute exemiſſet. Quas Theophraſti & Phidiæ, cùm patriæ tyrannos eieciſſent? *Plut. contra Epicurum.*

L. Sylla à Mithridatico bello reuertente, C. Marius ſeptimum conſul creatur. Bellum hic ciuile crudelius quàm ante expectabant. Interea moritur Marius. Itaque ſumma in præſens lætitia & ſpes tanquam graui dominatu liberatam vrbem Rom. tenuit. Cæterùm intra paucos dies ſenem dominum ſenſerunt ſe commutauiſſe iuuene & vigente, ita atrocem filius eius ſe Marius & acerbum optimatibus principibuſque necandis præbuit. *Plut. in Mario.*

Maximinis patre & filio in Aquileiæ obſidione ob crudelitatem à militibus noctu interemptis, ſumma Prouincialium omnium lætitia interfectores excepti, & commeatu recreati ſunt. Romæ hecatomben Balbinus Imp. fecit, & ſupplicationes decretæ. Capita inſultante populo exuſta, cadauera in profluentem abiecta. *Capitol.*

Ex Patriæ præſtantia

Pædaretus Spartanus in trecentorum lectione præteritus (qui honos in ciuitate cenſebatur ordine primus) hilaris ri-H deuſque digrediebatur: gaudere iactans ſe, quòd ciues haberet ciuitas trecentos ſe præſtantiores. *Plut. in Apoph.*

Ob patriam reſtitutam.

Quantam putamus Ariſtotelis fuiſſe voluptatem, cùm Alexandri Magni permiſſu ſolo æquatam excitauit patriam ſuam, ciueſque reduxit. *Plut. contra Epicurum.*

Ob Reditum in patriam.

Græci qui Cyro militauerant, è Perſide magna cum difficultate reuertentes, poſteaquam ſub montem Chenium peruenére ſimulatque mare Euxinum conſpectum eſt ab his qui primi procurrerant, repentè in lætitiam rapti; mirum in modum geſtire, clamoreſque ad cœlum adeò ingentes præ gaudio extollere cœperunt, vt qui procul inter montana voces illas exceperunt, attoniti re noua, ſuſpicarentur adeſſe hoſtes, illicòque ad arma per ea vndiq; loca concurſum ſit. Mox vbi acies omnis in locum, vbi in maria proſpectari poterant, euaſit, protentis in cœlum palmis gratias diis agere, peragere, perinde ac iam exactis deinceps periculis in tuto ſalutem haberent. Ibi ſecuti, collato in vnum locum ingenti lapidum aceruo, ſtrues ex eis ingentes eduxerunt, in quibus hoſtium ſpolia ſtatuerunt, cupientes eius expeditionis memoriam monumentis illis immortalem dimitti poſteritati. *Diod.l.14.Biblio.*

M. T. Cicero ob Clodij inimicitiam in exilium actus rediit Pompeio & Lentulo Coſſ. tanta vrbis lætitia, vt quaſi auulſa ſedibus ſuis Roma, omnis ætas, vndique obuiam procederet. Quæ omnia ex eius orationibus, & pridie quàm iret in exilium, & poſtquam rediit, licet deprehendere.

Ob Diuitias.

*Horat.l.1 ſerm Sat.*1.de Auaro quodam ſic ſcribit:

——quidam memoratur Athenis
Sordidus & diues populi contemnere voces
Sic ſolitus: Populus me ſibilat at mihi plaudo
Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca.

Ob Dona.

Colloquente cum procis comiter Penelope, atque donantibus illis veſtes, aurum, & ornamenta alia, lætus Vlyſſes, B

Dona quod illorum cepiſſet, corde triumphat.

Siquidem muneribus & quæſtu geſtit, proſciſſum in comœdia ſuperat lenocinio Poliagrum:

Beatus eſt Poliager, culeſtem capram
Qui nutrit, ac multis ditantem conſibus.

Sin verò ratus potiùs opportunos habiturum ſe ob ſpem & expectationem nec opinantes, non iniuſta eſt eius lætitia & fiducia. *Plut.de Aud.poetis.*

Cantor quidam, comite filia Stratonica, coram Mithridate Aſiæ & Ponti rege in conuiuio pſallebat. Rex Stratonicæ captus amore, ſtatim eam cubitum abduxit, ægrè admodum ferente ſene, ne ſalutatum ſe quidem à rege. Vt tamen ſub diluculo expergefactus domi conſpexit aureis & argenteis poculis refertas menſas, frequentem famulitij turbam, eunuchos & pueros, qui exquiſita pallia offerrent, atque in veſtibulo ſtantem equum exornatum, ſicut regis amicis ſolet: deriſui & ludibrio ſe haberi ratus, efferre ſe oſtio voluit. Verùm retinentibus eum miniſtris, exponentibuſque diuitis nuper defuncti opimam hæreditatem ei à rege donari, atque tenues has primitias & documenta eſſe reliquorum bonorum & poſſeſſionum C ita vix tandem his fidem habens purpuram induit, inſilienſque in equum per vrbem vectus eſt clamitans: Mea hæc omnia ſunt. Ad deridentes ipſum, non hoc ait eſſe mirum, ſed quòd gaudij impotens obuios non inceſſeret lapidibus. *Plut. in Pompeio.*

Ex Aſpectu grato, iucundo.

& Vide locum Honoris, Concurſus adſpectandum.

Chorus, id eſt, matres Argiuorum interfectorum ad Thebas partim lætantes, partim dolentes, quòd Theſei beneficio ipſis daretur copia aſpiciendi filios interfectos, dulce & triſte ſpectaculum, apud *Eurip.in Supp.inquiunt:*

ἐμοὶ δὲ τῶν μὲν ἰσιδεῖν μέλη,
καλὸν θέαμα δ' εἴπερ ὄψομαι
τὰν ἄελπτον ἁμέραν,
ἰδοῦσα πάντων μέγιστον ἄλγος.

Mihi verò filiorum quidem aſpicere membra acerbum: ſed pulchrum ſpectaculum tamen, ſi videam inſperatam diem, cernens omnium maximum dolorem.

Arginus quidam haud ignobilis, cætera ſanus, hac melancholiæ ſpecie laborabat: D

Quod ſe credebat miros audire tragœdos,
In vacuo lætus ſeſſor, plauſorque theatro.

Orat.l.3.Epiſt.ad Florum.

Xerxes Perſarum rex in campis Abydenis vniuerſum luſtrauit exercitum, ex alta ſpecula, ſuæ potentiæ ſpectaculum iucundiſſimum. Eo conſpectu, illacrymaſſe fertur, cauſamque rogatus, dixiſſe: Quòd nullus è tanta multitudine centum annos ſuperaturus eſſet *Herod.*

Idem nauali prælio ad Salaminem confligentibus inter ſe Perſis & Græcis, veluti de victoria iam certus, in edito promontorio conſtitit, & certamen ſecutus ſpectauit, tanta cum admiratione virtutis hoſtium, & deteſtatione ſuorum ignauiæ vt nihil antiquius habuerit, quam relicto in Græcia Mardonio fugam in Aſiam arripere. *Herod.*

Scipio Æmilianus, Tribunus militum, ad Maſiniſſam regem venit, Luculli Imp.nomine ab eo elephantes poſtulaturus, eo ipſo tempore, quo Maſiniſſa cum Haſdrubale Carthaginenſium Imp. acie dimicaturus erat. Scipio concurſus acies intuitus, prius quàm ſigna canerent, editiorem locum occupauit, vt commodiùs inde prælium ſpectaret. Ferunt poſtea dicere ſolitum, nullo vnquam tempore ſe tantam ex quouis alio ſpectaculo percepiſſe voluptatem, quàm quum ſupra centum millia hominum inter ſe pugnantium, ipſe omni ſolicitudine & cura liber, ex alta contemplatus eſſet ſpecula. Pugna a prima luce ad noctem diſtracta eſt multis hinc inde cadentibus. Ad poſtremum rex aliquanto ſuperior acie exceſſit: cui in caſtra redeunti gratulabundus Scipio occurrit. *Sab.l.8.Exem.5.* E

M. Craſſus, auus eius qui contra Parthos occubuit, cùm aſinum carduos depaſcentem vidiſſet, eo ſpectaculo ſic delectatus fertur, vt qui nunquam aliàs in vita riſerat, tunc ſemel riſiſſe ſcribatur. *Plut.*

Ob Partum.

Quod de Latona poëtæ, idem de quàuis Matre, bonorum liberorum parente, efferri poteſt:

χαίρει δέ τι πότνια Λητώ
οὕνεκα τοξοφόρον καὶ καρτερὸν υἱὸν ἔτικτεν.

Homer hymno in Apollinē. Eandemq; imitatus *Maro l.1.Æneid.*

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Ob Incolumitatem ſuam, vel ſuorum. F

Græci ab expeditione Babylonica redeuntes, ſimulatque mare conſpexere, ingentes præ gaudio clamores extollere cœperunt, protentis in cœlum palmis gratias dijs agere, perinde ac iam ſuperatis deinceps periculis, in tuto ſalutem haberent: etſi ſupererant adhuc gentes ferociſſimæ, regiones aſperrimæ ſuperandæ. Tandem in vrbe Chalcedoniæ Chryſopolim recepti, tum primùm ſalutem in tuto conſtitutam habuerunt. Ex decem millibus incolumes ſuperfuerunt ad quatuor millia, quia iam prorſus periculorum ſecuri, nulla deinceps iter repellente difficultate, pleriquè in patria loca conceſſère. *Diod.l.14.*

Cambyſes Perſarum rex, cùm propter credulitatem à Crœſo rege captiuo reprehenderetur, quodque patris veſtigijs non inſiſteret, arcu correpto eum confixiſſet, niſi fuga ſibi conſuluiſſet. Miniſtri, quibus interficiendi Crœſi poteſtas erat data hominem abſconderunt, quod deferueſcente ira Cambyſen, facti pœnitere cœpit. Cambyſes lætus, quod Crœſus adhuc ſupereſſet, miniſtros tamen propter inobedientiam morte affecit, *Herod.l.3.*

Epaminondas Thebanus rogatus, quid ſibi iucundiſſimum accidiſſet? reſpondit: quod viuentibus adhuc patre & matre palmam Leuctricam retuliſſet. *Plut.An Seni tractanda reſp.* G

Ob Corporis curam.

Cùm eleganter copioſeque laudes Agricolarum vitæ perſequeretur *Horat.* & quot quantaque illic bona forent, oſtenderet, in iis etiam poſuit voluptatem, quam capiunt, cùm ab opere redeuntes, laboreque ac fame enecti, inueniunt domi à diligente vxore parata omnia, quibus & reficere vires, & deſideria naturæ ſatiare queant. Inquit igitur:

Et horna dulci vina premens dolio
Dapes inemptas apparet.

Addit etiam maiorem illis ſuauitatem afferre viles eas eſcas, quàm inertibus ac delicatis requiſitæ epulæ faciant. *Euripides* quoque *in Electra* hoc tetigit, qui de voluptate hac potius animo comprehenſa, quàm vſu cognita, ita induxit ſummo loco natam, magnique animi virginem, cum viro illo ſuo loquentem.

——τὰν ἀνάγκης δ' ἐμὲ χρεὼν
[illegible]
[illegible]

H

Nam quod Latinus poëta ſuprà dixerat:

Quod ſi pudica mulier in partem iuuet
Domum atque dulces liberos.

Græcus quoque ante hæc verba eidem perſonæ affinxit. Illa enim quid ſui officij ſit oſtendens, inquit, hoc eſt, in partem iuuare, vnà ſere ac pariter aliquam laboris alieni in ſe ſuſcipere. *Victor l.11.Var lect.c.5.*

Ob Auxilium bellicum.

Iulius II. Pp. accepto lætò nuncio de aduentantis ſibi à rege Hiſpanorum auxilijs ad bellum Ferrarienſe conficiendum, ita exhilaratus eſt, vt febris eum continuò reliquerit. *Bemb. l.2.hiſt. Veneta.*

Bajazetus II. Turcorum Imp. Methonem Peloponneſi vrbem acriter oppugnabat. Bernardus Contarenus Venetæ claſſis præfectus, commeatum tribus triremibus velociſſimis inferendum commiſerat. Oppidani nauibus auxiliaribus conſpectis, vt ea quæ afferebantur, celeriter in oppidum aſportarent, læti ad portum conuolauerunt: tantaque fuit eius rei cura, vt ij etiam, qui muros alia ex oppidi parte contra hoſtium exercitum ſeruabant, cum feſtinati ab aliis viderent, A eodem & ipſi accurrerent, ſtationeſque relinquerent, ſic, vt muros defenſoribus ſpoliarent. Id vbi hoſtes conſpexerunt, per ruinas murorum, quas tormenta fecerant, ſe in oppidum intulerunt. Oppidani & milites præſidio & commeatu iam è nauibus abducto eâ de re certiores facti, hoſtibus medio in oppido occurrerunt, atque ibi prælio acerrimè commiſſo, cùm diu fortiterque pugnauiſſent, ac magnum eorum numerum occidiſſent, demùm creſcente hoſtium multitudine, plenis iam omnibus & obſeſſis viis, circumſepti vndique ac preſſi, propè omnes interfecti ſunt, vnà cum præfectis nauium, qui tunc venerant, duobus remigibuſque permultis. Ex municipibus ij qui ſuperfuerant, omni ex parte oppidum incenderunt, ſuaque omnia & ſuos comburere voluerunt. Ita oppidum ardens ac ſemicombuſtum ceperunt, cùm quidem Veneti multam in noctem ſe defendiſſent. *Bembus libro 5. Hiſtoria Veneta.*

Ob Nuptias.

B In feſtis publicis Romæ Viduæ nubere poterant, virgines non item: quoniam hæ mœſtæ, illæ lætæ nubunt. *Plut. in q. Rom.*

Ob Deorum fauorem.

Socrates, qui ſecum exiſtimabat dæmonium ex beneuolentia colloqui: Pindarus, cùm audiret à Pane cantilenam quandam ex iis, quarum fuerat ipſe conditor, cani, neutiquam modico gaudio elatus eſt. Ita cùm Caſtores Formio, aut Sophocles Æſculapium hoſpitio excipere & ipſe crediditt, & alij item putarunt: hac ipſa Deorum familiaritate vehementer ſunt gauiſi. *Plut. contra Epicurum.*

Ob Victoriam nunciatam. vel adeptam.

Bethulienſes incredibili gaudio affecti ſunt, quando Iudith reducem cum Holofernis capite conſpexerunt, & Deo vnanimi voce gratias egerunt. *Iudith 15.*

Vetuſto apud Græcos more receptum eſt, vt ſi quid fauſtè & feliciter nuncij adferrent, coronati aduenirent: ipſique ciues felici accepto nuncio, in communis ſignum lætitiæ coronati incederent ouantes. *Alex. ab Alex. l. 2. c. 27.*

C Perinthij Pæonibus ad Strymonem fl. congreſſi ſingulari certamine, viri cum viro, equi cum equo, canis cum cane, duobus certaminibus Pæonas ſuperarunt, præque gaudio Pæana canentes, à Pæonibus ex inſperato irruentibus victi fuerunt. *Herod. l. 5.*

Poſt Xerxis expeditionem contra Græcos ſuſceptam, primus nuncius Suſa perlatus, Xerxem Athenis potitum eſſe, tanta Perſas, qui relicti erant, voluptate affecit; vt omnes vias myrto conſtrauerint, & per eas odores incenderint, & ipſi in ſacrificiis ac gaudiis verſarentur. Secundus autem ita eos conſternauit, vt vniuerſi veſtes dilaniarent, vociferationeque & eiulatu irrequieto vterentur, culpam in Mardonium refundentes, non tam de claſſe quàm de ipſo Xerxe ſoliciti: idque tandiu, dum Xerxes illos ita affectos redeundo ſedauit. *Herod. lib. 8.*

Epaminondas Thebanos ex omnibus præclarè geſtis illud ſibi iucundiſſimum accidiſſe dicebat, quòd vtroque parente viuo, Leuctrina pugna viciſſet Lacedæmonios. *Plut. in Græcorum Apoph.*

D Dionyſius tyrannus nuncio accepto, quòd Athenis Bacchanalium feſto tragœdia edita viciſſet, ſacra diis gratulatoria fecit. *Diod. lib. 15.*

Cùm de Conſulum victoria ad Metaurum contra Haſdrubalem Romam allatus eſſet nuncius, primò id magis auribus quàm animis acceptum, vt quiddam maius ac lætius, quàm ſatis credi poſſet. Secutæ inde L. Manlij Acidini literæ, qui ex eiſdem caſtris id idem ſcribebat. Ad quem nuncium tantus concurſus eſt in curiam factus, vt tabellarius cum literis ad patres ingredi non poſſet, clamante multitudine, vt literæ publicè recitarentur. Secuti inde legati, quibus continenti agmine ab vrbe ad Miluium pontem præ nimia lætitia eſt Ciuitas obuiam effuſa. Tum literæ ſunt in ſenatu recitatæ, inde & in foro in concione populi. Vnde ab aliis in alia eſt templa diſcurſum, vt diis gratularentur. Multi domum ad liberos & coniuges cum lætitia reuerſi, publicum gaudium nunciarunt. Supplicatio in triduum decreta. Vix credi poſſit, quantum ea victoria mutatus ſit ciuitatis ſtatus, velut iam debellatum in Italia eſſet: vendendo, emendo, mutuum dando, creditum ſoluendo, non aliter quàm ſi omnia pacata eſſent, ciues inter ſe negotia contrahere cœperunt. *Sabell. l. 4. Enn. 5.* E

Nuncius euerſæ Carthaginis Romam perlatus, incredibili lætitia extulit ciuitatem. Mutuæ primò gratulationes inter ordines fuere, inde læta inter ciues conuiuia ſummâ hilaritate perſeuerarunt, ſupplicatum circa deorum aras, actæque diis ipſis gratiæ, quòd vrbs nata ad odia in Romanorum nomen exercenda extremo eſſet excidio deleta. *Sabellic. lib. 9. Enn. 5.*

Ventidius M. Antonij legatus Parthos adortus, Labieno & Phraate cadentibus, magno prælio ſuperauit. Cuius victoriæ nuncius Athenas delatus, Antonium in tantam lætitiam extulit, vt Græcis epulum dederit, ludoſque tota vrbe celebrari iuſſerit: ipſe, poſitis magiſtratus inſignibus, cum adoleſcentibus ſaltauerit. *Sab. l. 9. Enn. 6.*

Ioannes XVIII. Aragonum rex in graui illa Barcinonenſium & Gothalanorum rebellione cùm Ferdinandum F. ephebum magno prælio Petrum Luſitanum, quem illi regem dixerant, ſuperaſſe cognouiſſet, præ gaudio viſum, quem amiſerat, recepit. *Marin. l. 14 rer. Hiſpan.*

F Gatta Melita Venetarum copiarum ductor cum Nic. Piccinino Philippi Vicecomitis ductore ad Colonias conflixerat æquo marte, propè Brixiam. Ad confirmandos ciuium animos, rumores tota vrbe magiſtratus diſſipandos curarunt, fudiſſe Melitam hoſtium copias. Quæ fama haud intra Brixiæ mœnia ſe tenuit. Venetias vſque perlata, in tam effuſam lætitiam ciuitatem prouexit, vt præ nimio gaudio vndique ſit in publicum concurſum: atque ob hoc ipſum reſpub. iniectum diſcrimen penè adierit. Multitudo ingens remigum ſociorumque naualium in vrbe erat, ex Hiſtria & Dalmatia ob claſſem, quæ ſtudio inſtruebatur, accerſita. Horum non pauci quum vino caluiſſent, in publicum prorupere: atque ignibus non vno loco (vt in noua fit lætitia) accenſis, dum ad concalendos materiam ex proximo ſibi quærerent, cepiſſentque olitorias panariaſque tabernas foro circumiectas demoliri, pulſis nocturnis cuſtodibus, qui id facere prohibebant, in vnum ad tria millia conuêre, iis ſpretis magiſtratibus, & ex primoribus Patrum quibuſdam, qui ad eum tumultum ſedandum acceſſerant, maiores tabernas refringere occœperunt. G Et iam res ad apertam vim ſpectare credebatur, quum Petri Lauretani claſſis præfecti interuentu impetus ille compreſſus eſt. Cuius nomine audito, ferunt Barbaros tumultuari deſiiſſe, cepiſſeque imperium, quod dudum neglexerant audire: ac fide ab illo accepta, ne cui id fraudi eſſet, quod nocturnus ille motus leui de cauſa ortus eſſet, ſe domum recepêre. *Sab. l. 5. Dec. 3.*

Ex Hoſtium oppreſſione, morte, calamitate, reconciliatione.

Chorus Silenorum captiuus apud Cyclopem, ad Vlyſſem, conſilium ſuum de excæcando Polyphemo explicantem, ſic inquiunt, apud *Eurip. in Cyclope*: Aſiaticæ non libentius ſtrepitum citharæ audiremus, quam Cyclopa pereuntem.

Artaxerxes Perſarum Rex Themiſtoclem exulem, qui ad ſe perfugerat, ſumma humanitate excepit, & apud amicos ſibi ipſi gratulatus eſt, de fortuna adeò ſecunda diis ſacrificauit, mox conuiuium iniit, ac præ gaudio nocte in ſomno medio ter exclamauit, H Themiſtoclem habeo Athenienſem. *Plut. in Themiſt.*

Henrico IV. Imper. Leodij mortuo, Omnes omnium ordinum ſummo gaudio exultarunt, quòd morte eius videretur diuturno ſchiſmati iam finis impoſitus. *Crantz. lib. 5. Saxon. cap. 24.*

Magnus Sfortia audiens Paulum Vrſinum inſignem ducem ad callem Floridum a Braccio Montonenſi interfectum, ſublata voce geſtiens dixit: Ergo & mihi inſonti dij immortales maturè catenas ſoluent (in vinculis autem Neapoli detinebantur) qui vti æquiſſimi iudices impio ac omnium deterrimo dignum vitæ exitum celeriter attulerunt. *Iouius in eius vita.*

Horucius Barbaruſſa pirata inſignis, cùm Tremiſenij regem, amicum, ſociumque à Carolo V. Imp. appellatum, regno expuliſſet, imminerétque Orano Portuique magno: ab Hiſpanis Mauriſque equitibus interfectus eſt. Eius caput in Hiſpaniam tranſmiſſum, circumlatumque in lancea, populis præſertim maritimis, inſignem attulit lætitiam, quòd ſublato præ-

donum rege, diu exoptata ſecuritas litoribus reddita videre-
A tur. *Iouius l. 34. hiſt.*

PRIVATIO GAVDII. GAVDIVM NVLLVM.
QVÆ NON GAVDENT, OB QVÆ
Alij gaudent.

Alexander Magnus etiamnum puer, ſi allatum eſſet aut nobilem vrbem à Philippo captam, aut illum inſigni potitum victoria: non vſque adeò gaudebat iis nuncijs, verùm ad æquales dicebat: Omnia præripiet ſodales, pater, neque vllum mihi inſignem & illuſtrem relinquet vobiſcum perpetrandum actum. *Plut. in Alex.*

Braccius Montonenſis audita morte Sfortiæ Magni Aterno amne prope Aquilam vrbem ſubmerſi, licet æmuli & hoſtis acerrimi, minimè tamen lætus eſt, ſed in laudes illius prorumpens, ſibi quoque nunc tandem fata inſtare dixit, ex præſagio Aſtrologorum. Quinto pòſt menſe in obſidione Aquilæ cæſus
B eſt. *Iouius in Sfortia.*

ΕΠΙΧΑΙΡΑΓΑΘΙΑ.
GAVDIVM EX REBVS
Aliorum ſecundis.

Ægynenſium, qui ad bellum Troianum profecti fuerant, multi perierant in pugna, plures tempeſtates abſorpſerat. Paucos igitur, qui domum incolumes redierunt, quum recepiſſent cognati, videntes reliquos ciues ob deſiderium ſuorum in luctu ac mœrore verſari, non arbitrati ſunt conuenire, vt vel palàm lætitiam ſuam declararent, vel diis ob illorum ſalutem rem diuinam facerent: ſed ſuos quiſque, quos incolumes receperant, domi clàm conuiuiis & gratulationibus excipiebant, ipſi miniſtrantes patribus, cognatis, fratribus, ac neceſſariis, neminem alienum admittentes. Hoc imitantes Æginetæ, quum Neptuno ſacrificant, dies ſexdecim geſtantes thyaſos, quos vocant, clàm apud ſeſe conuiuia celebrant, neque ſeruorum quiſquam adeſſe ſinitur: mox Veneri ſacrificantes feſtum ſoluunt. Itaque qui ſacrificant, μονοφάγοι dicebantur. *Eraſ. in Adag. ex Plut. q. Græc.*

C
ΕΠΙΧΑΙΡΕΚΑΚΙΑ.
GAVDIVM OB ALIENA
Infortunia. Vtputa
PRINCIPVM.

Conſule Tit. Tyrannorum quorum morte tam lætantur ſubditi quam vita & incolumitate triſtantur.

Morte Tiberij Cæſaris lætatus eſt populus Rom. vt ad primum nuncium diſcurrentes, pars Tyberium in Tyberim clamitarent: pars terram matrem, deoſque Manes orarent, ne mortuo ſedem vllam niſi inter impios darent: alij vncum & Gemonias cadaueri minarentur, exacerbati ſuper memoriam priſtinæ crudelitatis etiam recenti atrocitate. Nam cùm Senatuſconſultum actum eſſet, vt pœna damnatorum in decimum ſemper diem differretur, fortè accidit, vt quorundam ſupplicij dies is eſſet, quo nunciatum de Tiberio erat. Hos implorantes hominum fidem, quia abſente adhuc Caligula nemo extabat, qui adiri interpellarique poſſet, cuſtodes, ne quid aduerſus conſtitutum facerent, ſtrangulauerunt, abiecerùntque in Gemonias. Creuit igitur inuidia, quaſi, etiam poſt mortem tyranni, ſæuitia permanente. Corpus vt moueri à Miſeno cœpit: conclamantibus pleriſque, Atellam potius deferendum, & in Amphitheatro ſemiuſtulandum: Romam per milites deportatum eſt crematumque publico funere. *Suet.*

D Caio Cæſare interfecto à coniuratis, cæde illius in theatro (ſpectabat enim populus Circenſes ludos) nunciata, præ inopino gaudio, Multi credere nolebant, & ſe audiuiſſe diſſimulabant, ne ſi rumor falſus fuiſſet, ipſi pœnas ob gaudium darent. *Ioſeph. l. 19. c. 1. Antiq. Zon. Suet.*

Nero obiit xxxii. ætatis anno, die quo quondam Octauiam interemerat: tantumque gaudium publicè præbuit, vt Plebs pileata tota vrbe diſcurreret, nimirum hoc indicio additam ſibi libertatem ſignificans. *Suet. in Nerone.*

Domitiano Imp. occiſo, Senatus adeò lætatus eſt, vt repleta certatim curia non temperaret, quin mortuum contumelioſiſſimo atque acerbiſſimo acclamationum genere laceraret: ſed ſcalas etiam inferri, clypeoſque & imagines eius laceras detrahi, & ibidem ſolo affligi iuberet: nouiſſimè eradendos vbique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret. *Suet.*

Conſtante II. Imp. in Sicilia interfecto, tota Italia, adiacentéſque prouinciæ, extulerunt animos lætitia, adeò vt Italiæ
E exarchus & copiarum duces, nullum in publico gaudio auſi ſint triſtitiæ ſignum oſtendere. Tanto illum odio perſequebantur ob Romam ſpoliatam, & tributum ab Italia exactum. *Cuſpin.*

Cognita morte Gulielmi Ruffi, Anglorum regis auariſſimi, gaudium ingens eſt vbique ortum, ſic, vt Populus velut è carcere eductus, aut vinculis ſolutus, renaſcente iam libertate, frequens ad templa adire, & vota Deo ſoluere, quæ antea pro libertate feciſſet, perinde feſtinaret, ac ſi ille dies, qui regis vitæ extremus fuit, ſempiternam patriæ ſalutem peperiſſet. *Polyd. l. 10.*

HOSTIVM.

Athenienſes nunciata Philippi regis morte, illicò diis honorem habuerunt, & Pauſaniæ interfectori coronam decreuerunt. *Plut. in Demoſth.*

C. Marcio Coriolano perpetui exilij pœna damnato, pronunciata ſententia, qua damnatus eſt, nulla vnquam cæſis hoſtibus tantos fecerat Populo ſpiritus victoria, quantum tunc exultans
F & ouans diſceſſit. Ad ſenatum merus angor mœrorque tenuit dolentem & ingemiſcentem, quod non omnem lapidem priùs mouiſſent, quàm tantam contumeliam & licentiam perpeſſi eſſent populi. *Plut. in Cor.*

Cæſo ab Heluetiis ad Nancium Carolo Burgundo, Ludouicus XI. Francorum rex, qui eius tollendi cauſa bellicoſiſſimam gentem contra ipſum incitauerat, grauiſſimo aduerſario liberatos, quo viuo de regno ſuo bene ſperare non poterat, primo nuncio, vt lætiſſimo, centum quinquaginta pondo argenti in abacum facti euangelij ergò dati iuſſit. *Æmil. lib. 10.*

Leo X. Pontif. max. tantum ex morte Solymi Turcorum Imper. concepit gaudij; quantum triſtitiæ paulò antè audito Sultani Memphitici excidio acceperat. Nam eo interitu nunciato, Litanias ac ſupplicationes publicas, in quibus homines nudatis pedibus incederent, Romæ haberi curauerat: legatoſque per totam Europam miſerat, qui id efficerent, vt Chriſtiani in vnum coëuntes, contra Chriſtianorum omnium hoſtem acerrimum Selimum, à quo Sultanorum regum florentiſſimum euerſum fuerat, arma ſumerent. *Iouius in Solymano.*

PRIVIGNORVM.

G M. Tull. Cicero repudiata Terentia, Virginem locupletiſſimam iam grandis natu in vxorem duxerat. Non multò poſt has nuptias, cum Tulliola Dolabellæ nupta ex partu deceſſiſſet, & noua nupta morte eius videretur exultaſſe, eum repudiauit. *Plut. in Cicer.*

---

* Gaza. Gazophylacia.
DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA

Gaza Perſarum vox eſt, vel etiam Medorum ſatis nota, ſignificans vt docent *Pomponius Mela*, *Q. Curtius*, *Seruius* Virgilij interpres, opes, ſupellectilem, & omne quod poſſidemus. Potiſſimum tamen locum ipſum vbi ea aſſeruantur. Fuit autem & nomen vrbis Ægypti, quam Alexander M. ſolo æquauit, & noua hoc nomine extructa fuit in Palæſtina.

Græci autem vocant Gazophylacium γαζοφυλάκιον, ipſum locum qui ſeruat, & continet theſauros, eaque voce Scriptura quoque vtitur.

Hebraicè *Corban*, ſiue *Corbanach*. Quamuis aliquando Gazophylacium vſurpetur pro domo, ſiue atrio, in quo minora
H Gazophylacia ſeruantur: vt in quibus Supellex ſacra, veſtimenta, ornatus templorum ac oblata cuſtodiuntur.

VSVS APVD HEBRÆOS VET.

Olim in templo veteri erant duo Gazophylacia, ſiue loca in quibus theſauri templi cuſtodiebantur: Alter, in quo pecuniæ vſibus templi oblatæ reponebantur: Alter, in quem res aliæ mole maiores coniiciebantur. Prior quidem arca erat, ad eum modum, prout nunc in Eccleſiis exponi videmus. Poſterior atrium quoddam ſeruandæ maiori ſupellectili, aut aliis templi oblatis accommodatum. Meminit *Marcus cap. 12.* prioris: *Ioan. c. 8.* iuxta quoſdam, poſterioris, quaſi viduæ illi offerenti minuta duo licitum fuerit atrium maius, in quo minora erant Gazophylacia, intrare. Erat namque exterius prope ianuas, & alio nomine Exedra appellatur, de quo infra.

APVD

APVD ETHNICOS.

A Scribit *Athen. l. 6.* Apud Lacedæmonios fuiſſe in templo Apollinis ærarium.

Fuit etiam in æde Saturni apud Romanos, vt videre eſt apud *Plutarch. in problem.*

In Ægypto erat Gazophylacium in ipſo palatio, vt conſtat *Gen.* 47. & de Eunucho illo quem Philippus baptizauit, *Lucas* inquit, quod fuerit ſuper omnes gazas Candacis Reginæ Æthiopum.

NOMINA VARIA. VNDE SVMPTA?

Diximus duo fuiſſe in veteri Templo gazophylacia, vnum altero potius & maius, in quod res maioris momenti ad reficienda ædificia templi, & ſancta ſanctorum, omniſque theſaurus ſanctuario vt loquitur Scriptura 4. *Reg.* c. 12. quæ a prætereuntibus in templum Domini, fuerat illatus, quique offerebatur pro pretio animæ, nempe quando numerabatur populus vt ſcirentur idonei ad bellum: a vigeſimo enim anno & ſupra, offerebatur dimidius ſiclus, vt conſtat *Exod.* 30. fuiſſe autem plura gazophylacia eiuſdem quidem generis, ſed appellatione B diuerſa, conſtat ex c. 35. *Ierem.* vbi ſic legimus. Et introduces eos in domum Domini, in vnam exedram theſaurorum, & dabis eis bibere vinum, & introduces eos in domum Domini ad gazophylacium filiorum Hanan, quod erat iuxta Gazophylacium Principum, ſuper theſaurum Maaſiæ filii Sellum, qui erat cuſtos veſtibuli.

Itaque habebant Exedræ ſiue Gazophylacia nomina ſua, vel ab iis quibus tradebantur cuſtodienda, vt Gazophylacium Hanan: vel ab iis, quorum donaria ibi ſeruabantur, vt Gazophylacium Principum, vnde etiam conſtat, quod cum Chriſtus *Ioan.* 8. dicitur ſediſſe in Gazophylacio, & docuiſſe, intelligi exedram ſiue atrium templo adiunctum, ex quo Chriſtus docuerit. Eſt autem Exedra locus ſiue cubiculum columnis fultum, & epiſtyliis pluribus, exciſis ſpatiis, quibus in viam profectus pateat. Harum formam aliquam videntur referre antiquiora templorum ædificia apud Chriſtianos, ad quorum ingreſſus, ſimiles atriorum fornices conſpiciuntur, in quibus Æditui & Fabricæ rectores oblata recondunt, ſacrámque ſupellectilem ſeruant. C

* Gehenna.

VOCIS SIGNIFICATIO ET VSVS.

Gehenna deducitur à vocibus Gehennom, id eſt, vallis Hennom, & vſurpatur à Chriſto *Mat. c.* 5 pro Inferno. Ratio vero huius appellationis eſt, crudelitas & inhumanitas quæ in illa valle exercebatur ab Ethnicis, & pleriſque Iudæis ad Ethniciſmum conuerſis, ad ſimilitudinem iſtius crudelitatis, quam in ſacrificiis Moloch patrabant, loco dicto Tophet, à *Toph*, quod tympanum ſignificat. Ne eorum qui idolo Moloch immolabantur, gemitus & eiulatus à parentibus aut amicis perciperetur, ſacrificuli idolorum pulſabant toph, id eſt tympanum, ab eóque nomen loco, Tophet indiderunt.

QVÆ IBI FACTA.

Crudelitatem quæ in Gehenna fieri conſueuit, deſcribunt ex Hebræis *Lyranus*, *Abulenſis*, *A Caſtro*, & alij recentiores, pro quo notandum, Moloch fuiſſe Baal Deum Ammonitarum cui Iudæi non tantum ſemen humanum per mollitiem & idololatriam, ſed etiam filios & filias ſuas in parricidium ſacrificabant, & conſecrabant, igne eos viuos comburendo. Conſtat hoc ex *b ſt. Reg. l. 4. c. 23.* vbi Ioſias edixit, vt nemo conſecraret filium ſuum aut filiam per ignem idolo Moloch. & intelligitur D de eodem locutus regius Pſaltes, ita dicens: Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas dæmoniis *Pſ.* 105.

Erat autem Moloch idolum ſtatua concaua, manus habens latas, quibus puer immolandus imponebatur, qui igne ſtatuæ intrinſecus iniecto comburebatur: ſiue vt alij, traducebatur per ignem in brachia Moloch, vt in illius velut amplexu crematetur. Eoque ſacrificio ita peracto, exiſtimabant puerum ocius ad cælum rapi. Subinde tamen pueros ſuos non ſacrificabant, ſed tantum initiandos offerebant, tunc enim per medium duarum pyrarum eos ad idolum duntaxat adigebant. *Vide Plut. de Superſtitione.*

Itaque à ſimilitudine cruciatus & crudelitatis, Infernus nominatur à Chriſto, Gehenna ignis.

Cæterum Gentiles filios ſuos idolis immolaſſe, Poëtarum commentis, aliiſque hiſtoriis traditur. Sunt qui opinantur Moloch fuiſſe Saturnum illum Poëticum, cui affinxerunt, quod filios ſuos deuoraret, cuius crudelitati Iupiter exemptus fuit per crepitantium vaſorum ſonum, quem Corybantes ingeminabant. E Quin Phœnices, & ex iis orti Carthaginenſes, Saturno immolaſſe leguntur filios etiam nobiliores, in magna calamitate, vt docet *Philo l. 1. hiſt. Phœnic.* *Curtius l. 4.* Vnde Imilce vxor Hannibalis ita locuta inducitur apud *Silium Ital.* cum Aſpar filius eius eſſet mactandus *l. 4. Punicor.*

Meme, quæ gemui, veſtris abſumere votis.

Teſtatur *Feſtus* apud *Lactantium l. 1. de falſ. Relig. c. 21.* eoſdem Carthaginenſes poſtquam ab iis ſacrificiis quibus infantes nobiliores, quos ſors deſignabat, regio cultu ornatos immolabant Saturno, deſciuiſſent, & poſtmodum ab Agatocle ſuperati bello eſſent, arbitrantes iratos Deos ob intermiſſas victimas, ducentos nobilium filios mactaſſe, & Saturno immolaſſe.

Quemadmodum ſuperiori ſæculo, Mexicani quotannis dæmoni immolabant hominum millia, & in vrbe Mechoacam, dæmon poſtulabat quotannis ſibi offerri quidquid erat chariſſimum ciuibus, ſiue ſponſam ſiue filiam chariſſimam, aut puerum ſpecioſum.

F Imo Galli olim ad Calendas Maij, tres iuuenes immolare conſueuerant, quos hoc fine emerant, & toto anno ſaginauerant. *Robert. Guagnin l. 19 hiſt. Franc.*

Gelu.

☞ *Quære Glacies. Hyems.*

Geloſia.

☞ *Vide Zelotypia.*

Gemini ſignum cœleſte.

☞ *Quære Zodiacus.*

* Gemini ſiue Gemelli.

QVI PEPERERINT.

EX S. SCRIPTVRA.

Thamar ex inceſtuoſo concubitu cum ſocero ſuo Iuda concepit in vtero gemellos, de quo ita Scriptura *Gen.* 38. G inſtante autem partu apparuerunt in vtero gemelli, atque in ipſa effuſione infantium, vnus protulit manum in qua obſtetrix ligauit coccinum, dicens: Iſte egredietur prior. Quo retrahente manum, egreſſus eſt alter, dixitque mulier quare diuiſa eſt propter te maceria? hoc eſt, cur rupiſti ſecundinis fratrem tuum anteuertis vt prior egredereris? & ob hoc vocauit nomen eius Phares, id eſt, ruptura, eo quod ait S. Hieron. diuiſerit membranam ſecundinarum: Hinc Phariſæi, quaſi diuiſi & disiuncti ab aliis. Poſtea egreſſus eſt frater eius, in cuius manu erat coccinum, quem appellauit Zara, id eſt, Oriens, ſiue quia primus apparuit, ſiue quod plurimi iuſti ex eo ſint nati. 1. *Parap. c. 2. Gen.* 38.

Rabbini, & ex iis *Ioannes Caluinus*, autumant Euam peperiſſe Cain & Abel vnico partu, adeoque fuiſſe gemellos, atque hoc initio mundi fuiſſe vſitatum, vt tanto citius humanum genus multiplicaretur: colligunt id ex eo, quod *Gen. c. 4.* dicitur de Eua, quod poſtquam peperit Cain, ſtatim ſubiicitur peperiſſe Abel, non præmittendo conceptionem illius, cæterum H infirmum eſt illud fundamentum, neque ab vllis probatis ſcriptoribus aſſeritur.

Poſtquam Iſaac ann. 20. iuxta *B. Chryſoſtomum*, deprecatus fuit Dominum pro ſterilitate Rebeccæ vxoris ſuæ tandem concepit gemellos, qui collidebantur ait Scriptura *Gen.* 24. In vtero illius, hoc eſt, ſe mutuo concutiebant, vter prior exiret ex vtero. Hinc Iacob plantam Eſau tenebat manu, quaſi eum volens ſupplantare, nè prior egrederetur. *Ita Rupert.*

EXEMPLA PROFANA

Sunt abſque numero.

Meminerunt Poëtæ Caſtoris & Pollucis filiorum vnico partu editorum ex Leda & Ioue, qui & Tyndaridæ vocantur à Tyndaro Rege Oebaliæ marito Ledæ.

Narrat *Liuius*, Romulum & Remum natos ex Rhea geminos.

Meminit *Euriſthenis & Proclis* geminorum, quos edidit Ægia Regina Spartiatarum, vxor Ariſtodemi, *Herod. l. 6.*

EORVMDEM PRIMOGENITVRA

QVOMODO INVES[illegible]

A Communis eſt ſententia cenſeri primogenitum quoad iura ſucceſſionis & feudorum, illum qui primus e g[illegible] vtero egreditur, quomodo accidit in Eſau, non obſtante quod Iacob eius plantam manu teneret.

Si tamen ſit maſculus & fœmina, ignoreturque quis primo loco in lucem editus fuerit, cenſet *Vlpianus in l. ſi fuerit legatum 10. § ſ. de reb. dub.* præſumptionem eſſe pro maſculo, quod prior ſit editus.

Conſultum fertur nonnunquam oraculum Delphicum à Lacedæmoniis, ſuper gemin[illegible] Æg[illegible] quorum paulo ante mentionem fecimus; vter deberet ſuccedere, quod pariter ex vtero forent excuſſi: & indicatum pro illo quem mater impenſius amaret & cui primum lac & cibum præberet, non fortuito, ſed ordinarie. *Teleſ. de Rep l. 7. c. 5.*

---

* Gemmæ.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

B Gemmarum materia communis eſt aqua non pura: ſunt enim vitra naturæ producta, cui aquæ eſt immiſtum ſubtile. *Albert. Mag. 1 de Miner. tract. 1. c. 3.* Gemma autem omnis lapis pretioſus dicitur, ſiue pellucidus ſiue obſcurus. Græce *λίθος τίμιος* Hebr. *Eben. Ieqarah* i. e. lapis pretioſus vel eximius, à *Kara* [illegible], vel nominatus fuit & inclytus; vel à *Karah* politus fuit vt glaber & caluus. Volunt gemmam dici a gemo, id eſt, gigno quod in gemmis arborum locum habet, quas pupulas vocamus.

SCRIPTORES.

Scripſit de gemmarum natura, viribus, differentiis, præſtantia, *Andreas Baccius Elpidianus*, poſt *Mercurium Triſmegiſtum Plinium, Galenum, Dioſcoridem, Theophraſtum, Cardanum* & alios. Habet etiam curioſa quædam *F. Petrarcha l. 1 dia.* 37. 38. 39. &c.

NATVRA. ORIGO. DIFFERENTIÆ.

Gemmarum naturam & originem varij varie tradiderunt. Exiſtimarunt enim plerique eas animatas, quorum opinionem recentiores erroris arguunt. Neque enim gemmæ nutriuntur, quod tamen omnibus animatis conuenire *Ariſtoteles* affirmat *l. 1. magnorum moral. c. 5.* Igitur gemmarum origo & dif- C ferentiæ ac effectus varij, ſtellis ac cœlo tribuuntur. Cœlum enim ait *Danthes Aligerius*, quod tot lumina præclare exornant, à mente profunda quæ ipſum mouet, imaginem accipit diuerſaſque virtutes rebus imprimit, prout diuerſa ſeſe obtulerit conſtellatio. Eſt enim materia gemmarum puriſſima, earumque operationes à forma prodire certiſſimum eſt. Atque vt earumdem perfectio naſcitur ex debita materiæ diſpoſitione & digeſtione, ita etiam quodlibet vitium, omniſque defectus, ex eiuſdem naſcitur indiſpoſitione, accedente quoque elementorum alteratione, quæ facit, vt res generandæ plus minuſve ad cœli impreſſiones recipiendas ſint habiles. Pro diſpoſitione itaque materiæ, formam perfectam aut imperfectam accipiunt, proprietatibuſque variantur.

Gemmarum differentias communiter deſumunt, vel à quantitate, vel à nitore, vel denique à colore, addunt alij effectus & vires, alij duritiem & mollitiem, vt à lima comminui non valeant. Potiſſimum tamen differentiæ gemmarum ſumuntur à colore & nitore.

D Nitoris differentias enumerat *Cardanus* quinque ſuntque rutilans, vt Adamas: nitens, vt Saphyrus: languida, vt Carneolus: Inæqualis, vt Iaſpis: obſcura, vt lapis Fulmineus.

Colorum differentias ſeptem recenſet. Album, flauum, rubeum, viridem, cæruleum, vinoſum, & nigrum. Niger in quadam Achatis ſpecie inuenitur: vinoſus in Amethyſto: cæruleus in Saphyro: viridis in Smaragdo: ruber in Carbunculo: flauus in Chryſolito: albus in Chryſtallo. Cæteri autem colores ad hos deducuntur.

VIRES.

Gemmis varias à natura vires inditas, experientia teſte docemur: idque pro diuerſo cœli adſpectu & poſitione. Siquidem Magnes ferrum trahit, quo tamen effectu eum priuari volunt, dum adamanti opponitur. Achates & Iaſpis ſanguinem ſiſtit: Ebrietati reſiſtit Amethyſtus: peſti Carbunculus. Somnum conciliat Hyacinthus. Ad hæc gemmis attribuunt, ſanitatem, ingenium, gaudium & ſimiles animi affectus, *Cardanus, Albertus Magnus, Franc. Rueus*, & alij paſſim. Quin aliæ viſum corroborant, aliæ continentiam augent, ſobrietatem adducunt, venereos [illegible] E [illegible] quæ variis [illegible], partum faciliorem reddunt, abortum cohibent, &c.

LOCVS. ACQVISITIO. ET PRETIVM.

Acquiruntur & inueniuntur gemmæ, vel ſua ſponte [illegible], vel ex locis arenoſis eruuntur, vel [illegible] montibus effodiuntur. Quædam etiam è profundo mari eruuntur, & nonnullæ in corporibus animantium & reptilium procreantur. Quomodo [illegible]rianus, procreatur in capite piſcis huiuſcemodi nomine, quem *Camillus Leonard.* deſcribit. Sic & Chelidonij, in ventre pullorum hirundinum inueniuntur: Cochliæ, è capite limacis extrahuntur: Myceris, è capite bufonis extrahitur quæ [illegible] & debilitati oculorum confert plurimum. Aliæ gemmæ [illegible] à natura locorum vbi generentur habent. Flumina quoque [illegible] la gemmas producunt & deferunt, eaque nomina[illegible] *Alex. ab Alex.* Aſim. M[illegible]etem, & Gangem, *l. 4. c. vlt. Genial. dier.*

☞ *Vide Tit. de Loc.*

Pretia gemmarum inſtabilia ſunt, & ab hominum opinione F pendent: eaque deſumuntur à duritie, colore, & nitore. Tempore Romanorum Achates habebatur lapis omnium pretioſiſſimus, & memoratur eum tunc præ aliis excellentiſſimum habuiſſe Pyrrhum, qui cum Romanis bellum geſſit.

Polycrates Samiorum tyrannus habuit Sardonychem maximi pretij, annulo incluſum, quem in mare proiectum, eo quod nihil triſte ei vnquam accidiſſet; piſcis qui annulum ore exceperat, captus, menſæque illius illatus retulit. Quam gemmam vidit *Petrarcha* multis poſt ſeculis ab Auguſto Cæſare coemptam, aureæque coronæ inſertam, Concordiæ templo dedicatam fuiſſe. *F. Petrarcha l. 1 dial. 36.*

Nonius Romanus Senator vir locuples, gemmam habuit viginti millibus nummorum æſtimatam. Gemmæque nomen perhibetur Opalus. [illegible], colorum varietate præfulgidum.

Cleopatra Ægypti Regina Antonio III. Antonij filio, in calice propinauit gemmas duas, arte chymica liquefactas, æſtimata 50. millibus ſeſtertium.

In theſauris Regum & Principum maximi pretij gemmæ ſunt, & in pretio habentur, ſic vt prouinciæ integræ aliquando iis cedant, & regna. Vocat eam æſtimationem & meritó, *Petrarcha*, periculoſam vanitatem, dementiamque inſaniam. G

VSVS VARIVS.

In Antidotis, & Medicina.

Gemmarum vſum in Antidotis, veteribus fuiſſe, *Menardus* & cum eo plures negant. Sed certiſſimum verius eſt. Siquidem *Dioſcorides, Galenus, Paulus*, aliique celeberrimi nominis Medici eas pro [illegible], ſcorpionum ictibus [illegible] inteſtinis exulceratis, variiſque corporis affectibus, multiſque venenis. Legatur *Serapio l. de miner libro c. 384. Auerroes 5. collig. & Auenzoar c. de dyſenteria.* Et tota Arabum cohors ad ſimiles effectus adhibet.

In veſtibus ſacris.

In lege veteri Moyſes à Deo iuſſus eſt Aaronis ſummi ſacerdotis veſtem exornare gemmis XII. quæ a pectore quaſi ſupra cor ad veſtimenti vſque extremitatem propendebant, & in quatuor ordines diſtinguebantur. In quorum primo erat Sardius, Topaſius, Smaragdus: in medio Carbunculus, Saphyrus, & Iaſpis: in tertio Lyncurius, Achates, & Amethyſtus: in H quarto denique Chryſolitus, Onyx & Berillus, auro incluſi & circumdati. Cuius ornamenti ſignificationem vide apud *S. Hieron. in c. 29. & 39. Exodi. & c 8. Leuitici.* Item apud *Salmeronem to. 7. tr. 11 in Exodum.*

Coronis, & vaſis ſacris.

Perantiqua autem & laudabilis conſuetudo iam olim fuit, Regum & Pontificum coronas & diademata gemmis pretioſis exornare, quod hodie quoque obtinet. Etiam veſtes & indumenta ſacra gemmis ornantur: & inſeruntur eædem lipſanothecis, & calicibus, aliiſque vaſis quæ ſeruiunt ad [illegible]dam, & populo adminiſtrandam, conficiendamve Sacram Euchariſtiam.

In vexillis.

Ioſeph l. 3. Antiquit. refert, apud Hebræos olim vſu receptum fuiſſe, vt bella gerentes, vexillum ſacerdotale, in quo inſertæ aut incluſæ erant duodecim gemmæ ſupra memoratæ, ſecum ferrent, vt ita velut illius maieſtate oculos hoſtium obfuſcarent, & ſemetipſos ad fortiter dimicandum animarent. *cap. 42.*

In annulis.

A Vſus gemmarum etiam in annulis cæpit à Romanis, & Lacedæmonibus, quorum hi initio ſaxi fragmentum ferro incluſum gemmæ loco geſtauêre, vt meminit *Alex. ab Alex. lib. 2. genial. dier. c. 19.*

Mox effigies gemmis inciſæ & imagines, quod primus Pyrgoteles vſurpaſſe perhibetur, & Alexandri vultum impreſſiſſe gemmæ, quam poſtea Auguſtus Imp. habuiſſe in pretio dicitur, ipſius etiam Auguſti effigiem Diſcores quidam ſculpſit. nihilque familiarius, hoc æuo, quam gentilitia inſignia gemmis impreſſa in annulis deferre, eiſque literas conſignare. *Vide Alex. ab Alex. ſuprà.*

Poculis, vaſis.

Gemmas cauari ad pocula, vetus luxuria eſt. Meminit illius *Iuuen. Satyra* 10.

——*nulla aconita bibuntur*
Fictilibus: Tunc illa times cum pocula ſumes
Gemmata.

Ferunt Neronem Imp. in deliciis habuiſſe pocula & vaſa chryſtallina, iiſque forte fortuna confractis ſummoperè doluiſſe. *F. Petrarcha dial. 38.*

Poculis ebriolorum deſeruiuiſſe olim Amethyſtum tradunt, vt liberius illis indulgerent, quod is lapis ebrietati dicatur reſiſtere. B

LOCVS GEMMARVM.

VBI SCILICET INVENITVR.

Indorum regio, teſte *Curtio*, diues eſt non auro modò, ſed margaritis & aliis gemmis, ad luxum & magnificentiam.

Gemmiferi amnes ſunt Aceſinus & Ganges, terrarum autem omnium maximè India. *Plin. l. 37. c. vlt.*

Margaritis abundat Taprobana inſula & Toidis: Item Perimula promontorium Indiæ. Præcipuè autem laudantur circa Arabiæ in Perſico ſinu maris rubri. In Britannia parui & decolores naſcuntur. *Plin. l. 9. c. 35.*

Adamas Æthiopicus & Arabicus laudatus. Smaragdus Scythicus, Bactrianus, Ægyptius, Cyprius, Opalus Indus. Sardonyche Inda. Carbunculus Indus, Garamanticus, Æthiopicus, Alabandicus. Sarda Sardibus primùm reperta, laudatiſſima Babylonia. Topazius Arabicus. Iaſpis Scythica, Cypria, Ægyptia. Amethyſtus Indica & Arabica. Hyacinthus & Chryſolitus Indicæ & Æthiopicæ. Aſteria Caramanica & Indica,
C Carauniias Caramanica. Iris Arabica *Plin. l. 37.* vbi gemmas factitias Phyſes appellari ſcribit, velut ipſius naturæ admirationem vindicantes.

In Arabico mari eſt Ophiades inſula, ab euentu rei appellata, vel quod rex eam à ſerpentibus liberauit, vel quòd multi applicantes, à ſerpentibus interficerentur, & propter Topazium. Is eſt lapis pellucidus, ſplendore aureo refulgens, vt interdiu videri non poſſit, vſque adeo illuſtratur: noctu verò videtur ab iis, qui eum colligunt. Nam ſigno aliquo impoſito, de die effodiunt. Ægypti reges maximam hominum multitudinem, mercede conductam, ad horum lapidum collectionem: cuſtodiámque collocauerant. *Strabo. l. 16.* De eo ſic Diodorus: Inuenitur in inſula ſinus Arabici Ophiade dicta, Topazius lapis, vitro ſimilis, colore aureo. Cuius acceſſus omnibus eſt interdictus, pœna mortis ad eam nauigantibus ſtatuta. Pauci cuſtodes inſulæ præſunt, vitam miſeram ducentes. Ne quis enim eos lapides furto auferre poſſit, nulla penitùs in inſula nauis relinquitur. Qui propè nauigant, regis timore haud quaquam propinquant inſulæ. Nutrimentum deferentes, e veſtigiò abſ-
D cedunt, cibo relicto. Cæteri propinqui inſulam non adeunt. Deficiente cibo ad litus ſedent omnes, vitæ ſubſidium expectantes. Hos qui deferunt, vt tardos ſæpè incuſant, velut in extremo vitæ poſiti. Hic lapis in petra naſcitur, die ob ſolis ſplendorem minimè apparens. Noctu in vmbra lucet, procul oſtendens, quo ſit in loco. Cuſtodes ſorte diuiſi, ad loca vbi latent Topazij accedunt. Quem vbi noctu ſplendentem conſpexêre, locum ſplendentem lapidis deſignant: cum poſtmodum die exciſum opificibus tradunt, qui eum Topazium efficiunt. *Diod. l. 3. c. 3.*

Cum Troglodytis commercium tantum tempore Plinij intercedebat gemmæ carbunculi, ex Æthiopia vectæ. *Plin. lib. 5. c. 5.*

In ſinu Perſico, qui à rubro mari verſus Aquilonem eſt ſitus vniones aluntur, à pectinibus quos Zambaces vocant. Horum pectinum quidam inuentus eſt, intra ſe alens vnionem ingentem, ac ſplendidiſſimum: qui cùm noctu menſuram vſitatam exceſſiſſet, radioſque ſplendore ſui fulgoris immo-
rem eiacularetur, canis quidam marinus eum ſplendorem ada- E
mauit, & pulchritudinem perpetuò affectari cœpit: & quocunque vndæ pectinis concham ferebant, eò canis quoque pernicioſi cuiuſdam dæmonis impulſu bacchabatur. Id prodigium piſcator quidam animaduertens, ſtatuit pectinem machina quadam deprædari: verum canis non conceſſit, ſed arreptum pectinem, in profundum aquæ abduxit. Proinde regi Perſarum de pulchritudine margaritæ piſcator refert, iſque ei viros adiungit, qui in eo capiendo ipſi adſint. Cùm ad mare profecti, per aliquot dies præſtolati eſſent, contigit vt canis aliquantiſper ſederet: tum piſcator ſtatim ſeſe in aquam iniecit: & ad fundum delatus, pectinem cum vnione arripuit, ſurſumque enatauit, excerta manu quia vnionem tenebat, quem & ſtatim ij qui aderant ei eripuerunt: priuſquam verò in lembum piſcator euadere poſſet, ſuperuenit canis miſerumque deuorauit. Vnio ad regem allatus eſt: qui eius ſpectaculo delectatus, piſcatoris filios magnis diuitiis affecit. Eum vnionem vt redimeret Iuſtinianus Magnus, c. auri libras Barbaris miſit: verùm
ij recuſarunt vendere, aſſeruantes eum in ſignum Perſicæ ſto- F
liditatis. *Cedren.*

Æthiopia Zimiri dicta, regio arenoſa, Magnetem lapidem pretioſiſſimum producit, qui pari argento rependitur. Eadem in vicino monte Theamedem lapidem gignit, qui ferrum omne abigit reſpuitque. *Plin. 36. c. 16.*

Cyprus inſula & Alabanda Aſiæ chryſtallum proferunt, teſte Solino. Quo argumento conuincitur *Plin.* qui l. vlt. *Nat. hiſt.* ex vehementi gelu chryſtallum concreſcere putat. Rectius, *Diodor. l. 2.* non vt frigoris, ſed cœleſtis caloris aquam puriſſimam congelari ſentit.

Gemmas maximéque margaritas ij habent populi, qui Cubagæ, & Cumanæ, & Terarequi inſulis (ſic enim eas appellant) in Septentrionem verſit paulum à media cœli conuerſione declinantibus ſunt proximi: vbi eas vrinatores expiſcantur, tanta cum mari aſſuetudine, vt ſemihoræ totidem ſpacium conchis margaritarum conquirendis ſub aqua ſe contineant. Earum magna vis ab incolis regibus Hiſpanis tradita, nobilium fœminarum mundum facile auxit. *Bemb. l. 6. hiſt.*

Sanctus Crater Genuæ in ſacrario templi maximi religio- G
ſiſſimè cuſtoditur: refertque immenſi pretij ſmaragdum hexagonam, eſcariæ patinæ modo cauatam. Partum id fuit antiquitùs ex Syriaca victoria: & ad publicum ciuitatis decus D. Laurentio conſecratum. *Iouius in Conſaluo.*

In Aquilonaribus terris ſunt quidam amnes gemmiferi, quoniam conchas producunt: è quarum teſtis albicantes margaritæ, licèt pallidæ, propter aerem gelidum, extrahuntur. Aer enim iſte rori admixtus, circa medium menſis Auguſti in concham deſcendit, cauſamque præſtat, vt quantociùs margaritæ in eo contentæ matureſcant. *Olaus l. 21. c. 21. Septent. gent.*

Quantum apud Romanos Indicis margaritis pretium eſt, tantum apud Indos in curalio. Namque iſta perſuaſione gentium conſtat. Gignitur quidem & in Rubro mari, ſed nigrius: item in Perſico vocatur Iace, laudatiſſimum in Gallico ſinu circa Stœchadas inſulas, & in Siculo circa Heliam ac Drepanum. Naſcitur & apud Grauiſcas, & ante Neapolim Campaniæ: maximeque rubens, ſed molle, & ideo viliſſimum Erythris. Aiunt tactu protinus lapideſcere, ſi viuat. Itaque occupari euellique retibus aut acri ferramento præcidi. Hac de cauſa curalium vocitatum interpretantur, *ὡς κόραν*
δῶ δε. Auctoritas baccarum eius non minùs Iudæorum vi- H
ris quoque pretioſa eſt, quàm fœminis Rom. vniones Indici. Aruſpices eorum vateſque inprimis religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudens. Priùs quam hoc innoteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas, adornabant eo. Nunc tanta penuria eſt vendibili merce, vt perquàm rarò cernatur in ſuo orbe. *Plin. l. 32. cap. 2.*

Oculus Catti ex Zeilana, laudatiſſimus: in Pegua, nonnulli multò pluris apud Indos, quàm Luſitanos, fit. Lineus pannus ita ad lapidem hunc compreſſus, vt gemmæ meditullium ſiue oculum tangat, nullo igni vri poteſt. Saphyri genus vtrunque, aqueum & obſcurum inuenitur in Calecutio, Cananore, & Biſnagua: præſtantiores ex Zeilana: laudatiſſimi ex Pegua adferuntur. Hyacinthus & Granatus naſcuntur in Calecutio, & Cananore. Granatos præbet Cambaia & Balaguata. *Ioan. Metellus.*

A

Generatio.

DEFINITIO, ET ACCEPTIONES.

Generatio apud *Ariſtotelem* ſumitur trifariam: Fusè ſtrictè, & medio modo. Fusè accipitur, vt comprehendit generationem tam ſubſtantialem, quam accidentalem. Strictè pro ſola productione viuentium: Medio modo, vt complectitur omnem & ſolam ſubſtantialem generationem. A Theologis diuiditur in creatam & increatam.

Definitur autem in generali à Philoſophis eſſe mutatio à non eſſe ad eſſe. Quæ definitio locum non habet in generatione increata, & æterna, qualis eſt proceſſio illa in diuinis, qua à patre filius tanquam verbum mentis:· à patre & filio, inſtar amoris, producitur ſpiritus ſanctus: Sed ſoli creatæ & phyſicæ, quæ mutationi ſubiacet, & per quam producitur quod prius non fuit. *Cuius* etiam principia neceſſario requiſita ſunt, materia, forma, & priuatio.

B Solet autem magis propriè intelligi Generatio pro generatione viuentis: eaque iterum ſumitur latè, pro productione viuentis à quocunque: quomodo etiam generati dicuntur, quæ ex putrefactione oriuntur. Strictius ſiue medio modo, pro productione viuentis ab alio viuente, ſeruatis certis conditionibus. Strictiſſimè vero pro productione viuentis ab alio viuente, non tamen quolibet, ſed per cognitionem operante. Quomodo definitur eſſe proceſſio viuentis à principio vitæ coniuncto, & per cognitionem & amorem operante, producente ex vi generationis ſibi ſimile, quæ definitio etiam conuenit generationi æternæ per quam ex vi intellectionis filius procedit, & habet quod ſit imago Patris, eique ſimilis, quod ita Spiritui ſancto non conuenit, qui per actum amandi producitur, ad quem proinde ratio imaginis non ſpectat, vnde neque filius dici poteſt. Non enim ex vi generationis procedit tanquam ſimile principio.

DE GENERATIONE PHYSICA HOMINVM.

VIRI QVI PEPERERVNT.

C Calliphanes ſupra Naſamonas credidit Machlyes habitare, androgynoſque eſſe, vtriuſque videlicet naturæ, vicibuſque inter ſe coire. *Ariſtoteles* adijcit, dextram his mammam virilem eſſe, læuam muliebrem. *Sab. l. 4. Enn. 1.*

Prodit *Dion* pſyllos eſſe omnes viros: neque enim compertum eſſe Pſyllam fœminam: φύονται δὲ inquit, ἐξ ἀλλήλων Natos experiundi gratia ſerpentibus obiectant. Hinc docte ad modum & ſcite pſylleos nuncupamus, qui pſyllos agunt, quodammodo obtrectatorum occurſantes veneno. *Cælius l. 4. c. 23. antiq. Lect.*

Dorotheus Medicus in commentarios ſuos retulit Alexandriæ in Ægypto Cynædum peperiſſe: fœtum conditum miraculi cauſa aſſeruari. In Germania in exercitu Romano quem T. Curtilius Mancias duxit, Seruus militis peperit. Q. Voluſio Saturnino & P. Corn. Scipione Coſſ. *Phlegon Trallianus de mirabilibus & longæuis.*

Apud Gymnoſophiſtas Indorum, quaſi per manus huius opinionis auctoritas traditur, Budam Principem dogmatis eorum è latere ſuo virginem generaſſe. *Cælius lib. 14 ca. 1 antiq. Lect.*

ÆTATE AD GIGNENDVM INEPTA

QVI GENVERVNT, NIMIRVM VEL PVERI.

D *Clearchus*, Antigoni regis frater, nouiſſe ſe ſcribit quendam Hominem, qui ſpatio ſeptennij & puer fuerit, & adoleſcens, & vir, & ſenex, & vxorem duxerit, & progenerata prole mortuus. *Phlegon de mirabil.*

Hercules puer L. virgines, Theſpij vel Theſtij Athenienſis filias, vna nocte grauidas reddidit: ex quibus L. geniti mares, communi nomine Theſpiadæ dicti ſunt. *Diodorus libro 4. cap. 3.*

D. Hieron. hanc recenſet hiſtoriam: Audiui (inquit) Domino teſte, non mentior. Quædam Muliercula, quum infantem nutriret expoſitum, & ſtillaret cibos, ac nutricis fungeretur officio, cubaretque cum ea paruulus, qui vſque ad decimum annum iam peruenerat: accidit, vt plus quam pudicitia patitur ſe mero ingurgitauerit, accenſaque libidine obſcænis motibus infantem ad libidinem duxerit. Prima ebrietas alterius noctis, & cæterarum deinceps conſuetudinem fecit, necdum menſes duo erant euoluti, & ecce fœminæ intumuit vterus. *Cælius l. 14. c. 8. A. L.* E

SENES.

☞ Conſule Tit. Longæuorum.

Abraham iam octogenarius, ex Agar ancilla Ægyptij generis filium genuit Iſmaelem: Vnde Iſmaelitarum genus qui demum Agareni dicti ſunt, vt Euſebio placet ad poſtremum Saraceni.

Centum natus annos, ex Sara nonagenaria coniuge, quæ prius fuerat ſterilis, Iſaac ſuſtulit. *Guido Bituricenſis.*

M. Cato Cenſorius, octogenarius tam viuida ſenecta, vt ne conſenuiſſe quidem videretur, filium genuit, è filia Salonij clientis ſui. Qua de cauſa aliorum eius liberorum propago Liciniani ſunt cognominati, hi Saloniani: ex quibus Vticenſis fuit. *Plin. l. 7. c. 14.*

F Sexaginta regnauit annos Maſiniſſa rex, populi Romani amiciſſimus: Nonagenarius ſine ephippiis equum aſcendit, nudo capite pedibuſque iter fecit. Roboris eius maximum hoc argumentum eſt, cum multi ei filij & naſcerentur & morerentur, quod nunquam pauciores decem habuit, & puerum quadrimum nonagenarius reliquit. *Diod. l. 32. Val. l. 4. c. 14.* filium vocat Methymatum, *Suidas* vero Sternbam. *Solinus c. 4. Plin. lib. 2. cap. 14.*

Sigiſmundus Polcaſtrus medicus & philoſophus Patauinus, qui ſupra L. an. duxit, in ſenectute quatuor filiis breui tempore orbatus, ſeptuagenarius ad ſuſcitandam ſibi prolem, vxorem ſecundam duxit, ex qua ei tres filij nati ſunt: quorum primogenitum Antonium doctrinæ inſulis vtriuſque iuris cenſuræ vidit de more ab eius præceptoribus decorari. Hieronymum vero ipſamet philoſophica laurea cum ſummo gaudio tremulis præ ſenectute manibus exornauit, & obortis præ lætitia lachrymis tenerrime exoſculatus eſt. Poſt hæc autem non diu ſuperuixit, annos natus nonaginta quatuor. *Bern. Scard. l. 2 claſſe 9. hiſt. Pat.*

CONCEPTVS MVLIERVM ADMIRABILES

QVÆ VEL VIRGINES, VEL ABSQVE
Viri Congreſſu Conceperunt verum
exemplum vnicum.

G Virginis ſacroſanctæ Mariæ puerperium, propheticum carmen, Sibyllinæ voces, Ethnica oracula, tam manifeſto prædixerunt euentu, vt in nouo & incredibili penè myſterio, cuius ne humana quidem mens ſit capax, nihil ſit eorum, quæ fide continentur, cui libentius accedat humana pietas. *Sabell. l. 1. cap. 1.*

Mendacia Exempla.

Scriptum reliquit *Homerus in Hymno in Apollinem*, Iunonem ægrè ferentem, quod Iupiter ſine ſe ex capite Mineruam peperiſſet, cœlum ac terram precatam fuiſſe, omneſque deos ſuperos & inferos, vt poſſet & ipſa ſine maris congreſſu parere. Cum ergo manu humum percuſſiſſet, natus eſt inde Typhon, qui Draconæ educandus traditus eſt. *Natalis comes Myth. l. 6. c. 22.*

Filia amnis Sangarij amygdali fructibus grauida facta in fabulis narratur.

Fabuloſum eſt, quod de Perictione Platonis matre circumferunt, Apollinis compreſſu grauidam, cum virgo eſſet, peperiſſe. Fabuloſum, inquam, hoc eſt atque etiam impium. Nemo de virgine naſcitur vetus homo, niſi qui vi diuinitatis corpus in omnem animæ nutum obediens efficere poteſt. *Cælius l. 14. c. 1. A. L.*

H Ex Rachele matre adhuc virgine ſe natum fuiſſe, iactabat mendaciter Simon Magus, vt Deum ſe mentiretur. *Clemens lib. 2. Recognit.*

Quæ attractione ſeminis forinſecus.

Scribit *Auerroes*, nouiſſe ſe Feminam in vicina cohabitantem, probis moribus & fidei integræ, quæ iureiurando confirmaret, concepiſſe infantem ſemine ex balneo attracto, quod profudiſſet laſciuiens Maſturbator. *Cælius lib. 4. cap. 10. antiq. Lect.*

Quæ ſuperfœtarunt.

Præter mulierem, pauca animalia coitum nouêre grauida. Vnum quidem omnino aut alterum ſuperfœtat. Erat in monumentis etiam medicorum, & quibus talia conſectari curæ fuit, vno abortu 12. puerperia egeſta. Sed vbi paululum temporis inter duos conceptus interceſſit, vterque perfertur: vt in Hercule Alcmenæ F. & Iphiclo fratre eius apparuit, & in ea, A Quæ gemino partu, alterum marito ſimilem alterum adultero genuit: item in Proconneſia ancilla, quæ eiuſdem diei coitu, alterum domino ſimilem, alterum procuratori eius: & in Aſia, quæ vnum iuſto partu, quinque menſium alterum edidit: rurſus in Aſia, quæ ſeptem menſium edito puerperio, inſecutis menſibus geminos enixa eſt. *Plinius l. 7. cap 11.*

Quæ prompta conceperunt.

Theſtiades (aliis Theſpiades) ſorores L. ab Hercule vna nocte compreſſæ, omnes conceperunt mares: maxima item & natu minima gemellos. Ex quibus duo Thebis manſêre, quorum progenies in honore fuit: ſeptem Theſpiis, quos Demuchos appellant. *Diod. l. 4. c. 3. Herod.* autem ſeptem diebus, non vna nocte, mulieres redditas ſcribit.

Cum Hercules Eleos viciſſet, & Augeam regem (qui pro repurgatis agris pretium negabat) impetrata facere coëgiſſet, Eleorum fœminæ viduatam viris patriam videntes, vota Palladi nuncupauerunt, ſi grauidæ ad primos virorum congreſſus fierent. Voti compotes, templum Palladi extruxerunt: iſque locus, in quo primus congreſſus factus eſt. B Badyn nomen obtinuit, atque etiam flumen vicinum. *Pauſanias l. 5.*

Quæ ætate inhabili pepererunt. Vt puta.
vel PVELLÆ.

Megaſthenes auctor eſt, mulieres Palææ habitantes, ſex annos natas parere. *Phlegon de mirab. & longæuis.*

VETVLÆ.

Sara iam nonagenaria Abrahamo centeſimum annum agenti Iſaac peperit. *Gen. 21.*

Intempeſtiuus Eliſabethæ matris vterus, fauſtum Ioannis Zachariæ filij, ſaluatorémque terris deſpondit ortum. Nihil Deus non mirifice & vtiliter operatur. Mulier quæ dum per ætatem mater fieri potuit, ſterilis fuerat, iam grandis natu & decrepita, prægnans facta eſt. *Sabellicus l. 1. cap. 1. ex Luca 1. capite.*

Cornelia ex Scipionum gente (diuerſa à Gracchorum matre) poſt ſexageſimum ſecundum annum, ex L. Voluſio Saturnino, in præfectura vrbis extincto genuit Voluſium Saturninum, qui poſtea conſul fuit. *Plinius l. 7. c. 14. & Sabell. lib. 3. Enn. 6.*

C Vidiſſe ſe refert *Albertus* mulierem in Germania, cuius primogenitus vltimum quadraginta annis ſuperabat. Fieri poteſt, quandoquidem ad ſexageſimum vſque parere poſſit mulier. *Card. de rer. var. l. 8. c. 43.*

Henrico IV. Imperatore Conſtantiam Celeſtinus III. Pp. è Cœnobio exemptam deſpondit, & dotis nomine Siciliæ & Neapolis regna, pro ea quam à Petro habuit poteſtate, tribuit. Illa iam quinquagenaria cum vterum præter ſpem ferre deprehenſa eſſet, ne quis fraudi aut ſuſpicioni locus relinqueretur, inſtante partus tempore, in vrbe (Ieſi) foro medio tentorium erigi, & quotquot vellent viros & mulieres ſpectatores eſſe permiſit. Peperit igitur Fridericum II. eumque Duciſſæ Spoletanæ alendum commiſit, anno ſalutis 1194. *Collenucius lib. 4. hiſtor. Neapolitan. Cuſpin.* in tentoriis in pratis Panormi, multis vtriuſque ſexus aſtantibus Fridericum peperiſſe ſcribit, nec multo poſt peperiſſe etiam filiam Mariam quæ Conradi duci Boëmiæ ac Marchioni Morauiæ nupſit.

Partus mulierum. Reſpectu modi. Quæ pepererunt ſine dolore.

D Vnicum exemplum eſt Mariæ virginis benedictæ, quæ cum ante, in, & poſt partum intemerata virgo, illæſis pudicitiæ clauſtris permanſerit, nemo ſanæ mentis eam in partu dolores perſenſiſſe dixerit. Potuit enim diuinitas ipſa corpus per medias dimenſiones abſque labore traducere, quæ eidem ſuper aquas ambulanti pondus adimere potuit.

Cum dolore paruo.

Heluia mater M. Tullij Cic. I. non Ian. abſque dolore peperiſſe fertur *Plut. in Cicerone.*

MAGNO, MVLTO.

Scriptum reliquit *Pauſan. in Bœoticis*, Iunonem odio pellicis Alcmenæ commotam, cum ſciret inſtare tempus pariendi, mulieres veneficas immiſiſſe, quæ partum impedirent. Fertur eo tempore Hiſtoris Tireſiæ filia (alij Galanthidem ancillam malunt) veneficas illas aſtutis eluſiſſe: nam è loco quodam, vnde illæ facile audire poſſent, exclamauit, Alcmenam peperiſſe. Ea voce illæ territæ abierunt. Alcmena illico enixa eſt. Alij diuerſam ab hac ratione tradiderunt. Cùm nonum menſem ageret Hercules in vtero matris, & ſeptimum Euriſtheus Stheneli filius, fama eſt iuraſſe Iouem alterum horum alteri imperaturum: atque ad illum pertinere imperium, qui prior natus eodem die fuiſſet. Id cum ſenſiſſet Iuno, ſeptimeſtrem Euriſtheum ex vtero matris exire fecit, ac Herculi ortum in primum diem menſis x. vſque prorogauit, vt ait Theocritus in paruo Hercule. *Cælius l. 17. c. 12. & Natalis Comes l. 7. c. 1.* E

Stratonicus cum Timothei Athenienſium ducis clariſſimi vxoris dolorem partus audiuiſſet: Si operarium, inquit, ac non deum peperiſſet, quales voces emiſiſſet? *Athenæus l. 8. c. 7.* Iriſit vir ſapientiſſimus hominum ſtultitiam, qui regibus ac potentioribus diuinos adſcribunt honores: cum ex communi illa natiuitate appareat, æque homines eſſe, vt nos, qui infima ſorte viuimus. *Eraſ. in Apoph.*

Callæ Sueſſionenſi villa tribus hebdomadibus laborans. Mulier è partu, perſuaſa à vicinis, voto ſe obſtrinxit, quod nudis pedibus ad ſanctam Mariam itura eſſet. Ergo ſtatim doloribus leuata eſt. Primo autem peperit tres lapides, vnum magnitudine oui anſerini: alterum gallinacei, tertium nucis. Hos ſecutus eſt infans, qui baptiſmate tinctus paucos vixit dies. *Chron. Anton. circa ann. 1070.* F

Elfreda Aluuredi Anglorum regis filia cuidam Ethelredo inter Mercios principi viro locata, cum pariendo vehementer laboraſſet, perpetuo in poſterum viri complexum abhorruit: dictitans, ſtultiſſimum eſſe, eiuſmodi voluptati indulgere, aut operam dare quæ tantum doloris factura eſſet. *Polyd. l. 5.*

Læta è Petracho Florentino ſuſceptum Franc. Petrarcham poëtam eximium, an. 1304. XIII. Kal. Sept. Aretij tanto labore edidit, vt vel medicorum iudicio deplorata videretur. *Hier. Squarzafitus in eius vita.*

TEMPVS.
Quæ partum ediderunt.
Imperfectum. Abortiuum.

Veteribus licebat ſeruos occidere, pueros exponere, eaque propter licuit etiam tum Hippocrati ſiue Polybo, petente id domina, abortum procurare, Chriſtianis non licet. De quo ☞ *Vide Tit. de Abortu.*

G Euſebia Conſtantij Imp. vxor ſterilis inuidens Helenæ Iuliani Apoſtatæ Conſtantini Magni F. fœcunditatem, veneno per fraudem dato effecit, vt quotieſcumque concepiſſet immaturum fœtum eijcere. *Marcellinus.*

Terræ motu vehemente concuſſis Venetijs ſub annum Chriſti 1342. per dies xv. omnes fere grauidæ mulieres, quæ tum in vrbe erant abortum fecêre, *Sab. l. 8. Enn. 9. & l. 3. Decadis 2.*

☞ *Huc refer ex Loco & Titulis de Abortu pleraque.*

* Genitalia.

GENITALIVM AFFECTVS.

☞ *Quære affectus partium corporis. Loco de Corpore.*

VIOLATIO VETITA.

H LEge Cæſarea mortis ſupplicio punitur perinde ac homicida, qui Genitalia violare, aut imputare fuerit aggreſſus. *Conſtit. 142 tit. 42. L. 3. §. qui hominem, L. Cornelia § conſtitutum.*

Deus olim in lege ſcripta cauerat, vt, qua mulier apprehenderet viriles membra violenter, iubet namque vt talis puniatur abſciſſione manus: quia horret lex *ait Caietanus*, vt membra viri quæ directè ad muliebrem ſexum perficiendum ſunt producta, mulier lædere aut violare audeat. *Deut. c. 25.*

Iuuat hic adiungere hiſtoriam ſatis lepidam, quam ex *Luitprando Diacono Ticinenſi* narrat *Alciatus*, de Theobaldo Vmbrorum Duce. Cum enim aduerſus Græcos dimicaret, qui Beneuentum tenebant, omnes quotquot ex hoſtibus captiuos habere poterat, amputatis virilibus dimittebat: donec Mulier quædam Beneuentana ad eum venit, & quod feminis bellum inferret exprobrauit, tantumque apud eum facundi oris ſermone effecit, vt illi pœnæ modum poneret. *Lib. 7. parerg. iur. cap. 23.*

VSITATA. COMBVSTA. DONO DATA.

A Caffres Æthiopes, qui oram maritimam quæ ad caput vſque Bonæ ſpei porrigitur, incolunt, grauiſſimis bellis ad inuicem conflictantur, prout quiſque vicus Regulum ſuum habet. Victores hoſtibus victis & cæſis amputant verenda, eaque exſiccata offerunt Regi in reliquorum procerum præſentia, ſumentes in eadem ſingulatim, & ad Regis pedes abiicientes. Rex collecta victori tanquam munus regium reſtituit, eaque victor filio connexa Reginæ largitur, quæ inſtar monilis ea de collo ſuſpendit, eoque ornamento ſe vel totius mundi reginam credit. *Ex 2. parte Indiæ Orientalis Ioan. Hugonis Linſchotani Tabula* IV.

Inter alia crudelitatis barbaricæ tormenta, quæ ſchiſmatici in Anglia, & Hugonottæ in Gallia, ac in Belgio Geuſij circa Catholicos exercuerunt, vnum etiam fuiſſe conſtat, quod iiſdem partes pudendas reſecauerint, & in flammas iniecerint ac combuſſerint. Qua de re exſtat Theatrum Crudelitatum Hæreticorum noſtri temporis, impreſſum Antuerpiæ anno M. DC. IV.

IGNAVIÆ, ET VIRTVTIS SIGNA.

Seſoſtrim Regem ferunt Arabicum ſinum primum longis nauibus fuiſſe præteruectum, & varios trophæus duxiſſe, eoſque cum coleis & virili membro erexiſſe: idque in ſignum virtutis bellicæ & ſtrenuitatis. Si vero ignauiam indicare triumphando vellent, muliebria genitalia adſculpebant cippis, quos ſtatuebant. Ita ex *Alex. ab Alex. l. 1 c. 22. Genial. dier. Camerarius p. 1. hor. ſubciſiu c. 15.* B

☞ *Conſulatur Locus de Eunuchis.*

* Genoroſus. Generoſitas.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Generoſus, Græc. εὐγενής, ita differt à nobili, quod nobile eſt, id quod ex bono prodiit genere: Generoſum, quod non à ſui natura degenerauit *ſec. Ariſt. l. 1. de Anima.*

Generoſus eſt præclaro genere natus, vnde generoſitas, hoc eſt, nobilitas, & generoſe, nobiliter.

Viri nobiles & generoſi vocantur ab Hebræis *Benè-Chorim*, id eſt, heroum filij. A voce Hebræa fluunt Græca, & Latina ἥρωες & heroës. *Chorim* vero, heroës, illuſtres viri, nobiles, togati, ſeu toga candida vtentes, viri vultu ingenuo, illuſtri, C candido ſiue heroico conſpicui, herus, dominus. In plurali numero hæc vox *Chorim* occurrit, non in ſingulari. A fortibus enim & heroibus alij heroës generantur: Columba non parit aquilam.

Eſt & generoſitas quædam religioſa, & nihil aliud quam animi conſtantia à maioribus accepta, in rebus ad Deum pertinentibus exhibita. De qua infra dabimus exempla ex S. Scriptura.

VIRTVTES PROPRIÆ.

Generoſo animo proprium, memorem eſſe beneficiorum, & omnibus beneuolum ſe præſtare, plurimorum exemplis probatur. Petet ea lector ex locis earum virtutum propriis, vbi plerique generoſi Principes adferuntur qui his claruerunt. Tecmeſſa Aiacis concubina apud Sophoclem non eſſe generoſis viris annumerandum dixit, cui obliuio obreperet beneficiorum.

EXEMPLA, ET APOPHTHEGMATA S. SCRIPTVRÆ.

Eleazarus Iudæus Is ex primoribus Scribis, vir iam prouectus ætate, & adſpectu faciei pulcherrimus, dum cogeretur ab D Ethnicis carnes ſuillas (contra Legis diuinæ præſcriptum) comedere, dixit, Non hac ætate noſtra dignum eſt ſimulare, vt multi iuuenes ſtatuentes Eleazarum nonagenarium tranſiuiſſe ad alienigenarum ritus, qui propter ſimulationem meam, & propter paululam iſtam & momentaneam vitam ſeducantur per me, & abominandam maculam ſenectutis comparem. Et enim ſi ad præſens extrahar è ſupplicio humano, at omnipotentis manus neque viuus neque mortuus effugiturus ſum. Quapropter nunc quidem viriliter vitam commutans morte, cum hac ſenectute dignos videbor, tum iuuenibus exemplum nobile relinquero, vt alacriter & generoſe pro grauibus & ſanctis legibus mortem oppetant honeſtam. Atque his dictis confeſtim ad tormentum venit. Cum autem plagis moriturus eſſet, ingemiſcens dixit, Domino, qui ſanctam cognitionem habet, manifeſtum eſt, me: cum potuerim liberari à morte, duros perferre corpore dolores flagellorum, animo vero libenter propter reuerentiam ipſius hæc pati. *2. Machab. 6. 18. 24. 25* &c. E

Fratres ſeptem cum Matre prehenſi, Iudæ Machabæi ſeculo ab Antiocho rege, vt illicitas carnes comederent flagellis cogebantur. At qui primus illorum cauſam dixit ita locutus eſt, Quid (ô rex) rogare vis & diſcere à nobis? nam parati ſumus mori prius quam patrias leges tranſgredi.

Illo crudelibus ſuppliciis ſublato, Secundus eadem animi generoſitate impium mandatum contemnens, cum extremum in tormentis ageret ſpiritum, dixit, Tu quidem ſceleſte ex hac præſente vita nos eximis: verùm rex mundi nos ſuis legibus mortuos ſuſcitabit in æternam reſurrectionem vitæ.

Tertius, cum lingua ab eo poſceretur, eam cito protulit, & manus audacter protendit, dixitque generoſe, Hæc à Deo cœli poſſedi, atque hæc deſpicio propter eius leges, vt qui hæc ab ipſo ſpero me de integro reportaturum eſſe.

Quartus, cum prope eſſet vt moreretur, dixit, Optabile eſt mutare expectationes quæ ſunt ab hominibus, & quæ à Deo ſunt expectare, nos iterum reſurrecturos per ipſum: etenim tibi (ô rex) reſurrectio ad vitam non erit.

F Quintus, quem lictores crudeliter cædebant, reſpiciens in regem dixit. Poteſtatem inter homines habens, cum ſis corruptioni infeſtus, facis quod vis: verum ne putes genus noſtrum à Deo derelictum eſſe: ſed tu expecta, & contemplare magnam eius potentiam, vt te & ſemen tuum cruciaturus eſt.

Sextus, moriturus dixit, Ne erres fruſtra, Nos enim propter nos ipſos perpetimur hæc, cum peccauerimus in Deum noſtrum, atque hæc digna admiratione facta ſunt; tu vero ne putes impunitum te fore, qui oppugnare Deum aggreſſus es.

Septimus minimus natu blanditiis à rege pellectus eſt, vt à fratrum generoſitate deflecteret, ſed à matre ſua confirmatus, dixit. Quid expectatis? non ſum obediturus regis præcepto: ſed audio præcepta legis quæ maioribus noſtris per Moyſen data eſt, Tu autem (ô rex) qui omnis mali in Hebræos inuentor es, nequaquam effugies manum Dei, Nos enim propter noſtra ipſorum peccata patimur. Quod ſi increpationis ac eruditionis gratia Deus viuens in nos paulisper iratus eſt, at iterum conciliabitur ſeruis ſuis. Sed tu, ô impie & omnium hominum flagitioſiſſime, ne fruſtra extollaris fremens, & incertis expectationibus fretus in cœleſtes pueros attollentes manum, nondum enim omnipotentis inſpectoris Dei manum effugiſti: etenim G iam hi fratres mei, qui breuem laborem ſuſtinuerunt, diuino fœderi vitæ æternæ acciderunt, tu vero iudicio Dei iuſtas pœnas illius ſuperbiæ reportaturus es. Ego autem, ſicut fratres, illi corpus & animam trado pro legibus patriis, inuocans Deum vt breui ſit propitius huic genti, vtque tu per quæſtiones & flagella ad confitendum adducaris ipſum ſolum Deum eſſe. In me vero & fratribus meis ſiſtatur omnipotentis ira, quæ in vniuerſum genus noſtrum iuſte adducta eſt.

Mater prolis adeo generoſæ ſupra modum admirabilis fuit, dignaque memoriæ optimæ, quæ ſub tempus vnius diei ſimul videns perire ſeptem filios, forti ferebat animo, propter ſpes quas in Deo poſuerat: & vnumquemque eorum hortabatur voce patria, generoſo animo repleta, fœmineamque cogitationem maſculo animo excitans dicebat. Neſcio quomodo in vtero meo comparueritis, neque ego ſpiritum vitamque largita ſum vobis, neque primatiam cuiuſque informationem ego coaptaui. Igitur conditor ille mundi qui finxit hominum ortum, & omnium naturam inuenit, ſpiritum & vitam vobis pro miſericordia iterum redditurus eſt, H quandoquidem nunc vos ipſos deſpicitis propter leges ipſius. Ad minimum natu autem conuerſa dixit, Fili, miſerere mei, quæ nouem menſes te in vtero circumtuli, quæ lactaui te triennium, quæ educaui te & perduxi ad ætatem hanc vſque, & quæ moleſtias educationis pertuli. Peto à te, fili, vt reſpiciens in cœlum & terram, vt videns omnia, quæ in eis ſunt, agnoſcas Deum hæc feciſſe ex iis quæ non erant, & humanum genus ita factum eſſe. Ne timeas carnificem iſtum, ſed eſto dignus fratribus tuis, mortémq; ſuſcipe, vt eadem miſericordia cum tuis fratribus excipiam te.

Fratres autem, cum matre, alij alios hortabantur ante ſupplicium, ad generoſe obeundam mortem, dicentes. Dominus Deus inſpicit, & reuera de nobis conſolationem accepturus eſt, quemadmodum declarauit Moyſes (*Deut.* 32. 36.) dicens. Et de ſuis conſolationem accipiet. *Vide totum cap. 7. 2. libri Machab.*

Paternus proconſul Carthaginenſis ad D. Cyprianum coram tribunali ſuo accerſitum dixit, audiui quod tu deorum cultum pro nihilo ducas: vnde hortor vt conſulas tibi, & deos honores. A Cyprianus reſpondit: Chriſtianus ego ſum & nullos alios deos noui, niſi vnum & verum Deum, qui creauit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt. Huic Deo Chriſtiani ſeruimus, hunc nocte dieque deprecamur pro omnibus, etiam pro imperatoribus. Proconſul dixit, Si in hac voluntate perſeueraueris, peſſima morte peribis. Cyprianus reſpondit, Bona voluntas eſt quæ Deum timet: & ideo non poteſt immutari. Proconſul dixit, Quia in hac voluntate permanes, ſecundum præſcripta principum exilio deputandus es. Cyprianus reſpondit, Exul non erit qui Deum in mente habebit: quoniam Domini eſt terra & plenitudo eius. Dixit Proconſul, Antequam proficiſcaris, Dic vbi ſint presbyteri qui in hac ciuitate eſſe dicuntur, vel ſimiles tui. Reſpondit Cyprianus, Bene atque vtiliter legibus veſtris ſanxiſtis, nullos delatores fore debere: idcirco à me prodi non debent, ſed à vobis inueniantur: quia & hoc cenſuiſtis, vt nullus ſe vltro offerret: Dixit Proconſul, Ego à te cum tormentis eos exquiram. Reſpondit Cyprianus, Per me non prodentur. B Proconſul dixit: Præceptum Principum eſt, ne qui Chriſtiani conciliabula faciant, vel cœmeteria ingrediantur: & ſi quis hoc violauerit, gladio animaduertatur. Cyprianus reſpondit. Fac quod tibi præceptum eſt. Cum ergo videret animum eius immutabilem in religione diuina, miſit in exilium. Mortuo Paterno Galerius Proconſul Cyprianum exilio reuerſum interrogauit dicens, Tu es Thaſcius Cyprianus? Cyprianus reſpondit. Ego. Proconſul dixit, Tu es quem Chriſtiani Papam ſuum nominant? Reſpondit, Ego. Iuſſerunt (inquit Proconſul) tibi principes noſtri adorare Deos. Non faciam, inquit Cyprianus. At Proconſul, Melius facies, ait, ſi ſaluti tuæ conſulas, & Deos non contemnas. Cui Cyprianus, Salus mea & virtus mea Chriſtus Dominus eſt, cui ſine fine ſeruire deſidero. Tum Proconſul, Vicem tuam doleo & vellem conſulere tibi. Cyprianus reſpondens, conſultum, ait, mihi melius non eſſe quæro, quam vt Deum meum adorans, ad ipſum tota mentis auiditate feſtinem: quoniam non ſunt cōdignæ paſſiones huius temporis ad ſuperuenturā gloriam quæ reuelabitur in nobis. Morti adiudicatus, ſpeculatori iuſſit à ſuis dari viginti C aureos: & proſtratus in terram, orauit cum lachrymis: cumque eſſet ſententia recitata, vt gladio feriretur, ſtatim reſpondit, Amē, & ceruicem offerens gladio temporalem vitā finiuit, recepturus à Deo ſine fine perpetuam. *Paul. Diac. in vita D. Cypriani.*

Mulier quædam Africana, Cypriani temporibus, nomine Bona, tracta è proprio marito ad ſacrificandum, conſcientia non commiſſi, ſed quia tenentes manus eius ipſi ſacrificabant. ſic ipſa cœpit dicere contra: Non feci, vos feciſtis. Ideo extorris facta eſt. *D. Cyprian. l. 5. epiſt. 15.*

EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA HISTORICA.

Polydorus Alcamenis F. in eum qui non ceſſabat hoſtibus minitari: Non intelligis, inquit, te maximam vindictæ partem fruſtra conſumere? Nam qui cupit inimicum vlciſci, nihil aliud efficit minando, niſi vt præmonito inimico, ſibi ipſi maiores ſtruat inſidias. *Plut. in Lacon.*

Aſtycratidas, poſtquam Agis ſuperatus eſt apud Megalopolim in prælio aduerſus Antigonum, cuidam dicenti, quid nunc acturi eſtis Lacedæmonij? Macedonibúſne ſeruituri? Quid tandem, inquit: Num Antigonus vetare poteſt, quo minus in pugna pro patria mortem oppetamus? *Ibid.*

Agaſicles cuidam dicenti, admirari ſeſe, quod cum diſcendi tam auidus eſſet, tamen non adiungeret ſibi Philophanem ſophiſtam: regali prorſus indole reſpondit: Eorum diſcipulus eſſe D volo, quorum ſum & filius. Significans non minus intereſſe quos nactus ſis parentes, quam quos informatores & educatores adſciſcas. *Ibid.*

Thebani dum debellatis ac fugatis apud Leuctra Lacedæmoniis, ad ipſum veniſſent Eurotam, & quidam gloriabundus dixiſſet: Vbi nunc ſunt Lacones? Spartanus ab illis captus, Non adſunt, inquit, alioqui vos hoc non adueniſſetis. Ne victus quidem & captiuus potuit indolis Laconicæ obliuiſci, nec tulit viri iactantiam. *Ibid.*

Cum Lacedæmoniorum rex polliceretur ſe funditus euerſurum ciuitatem quandam, quæ ſæpe numero Lacedæmoniis negotium exhibuerat, non permiſerunt Ephori, dicentes, Nequaquam abolebis iuuenum cotem. Vrbem iſtam appellabant cotem iuuentutis, eo quod hoſtibus ipſa iuuentus acueretur ad bellandi peritiam. *Ibid.*

Mos erat apud Lacedæmonios, vt rex hoſtes aggrederetur, præcedente quopiam geſtante coronam, qui in certamine victor aliquando tuliſſet coronam. Cum igitur Lacon quidam in E Olympiis magnam pecuniæ vim reſpuiſſet, & coronam prætuliſſet cuidam dicenti: Quid emolumenti tibi affert victoria? ridens reſpondit: Ante regem, inquit, coronatus incedens pugnabo cum hoſtibus. *Ibid.*

Apud Lacedæmonios duo pueri cum inter ſe pugnaſſent, & vnus alteri lethale vulnus inflixiſſet, puerorum ſodales ſaucium iam morientem conſulantur, ac pollicentur vltionem. At ille, Nequaquam, inquit, de vltione cogitandum eſt: quandoquidem ego idem facturus eram, quod fecit ipſe, ſi potuiſſem. *Ibid.*

Lacon quidam ſagitta percuſſus, cum animam ageret, dicebat: Non me mouet quod morior, ſed partim quod ab imbello ſagittario, ac mulierculæ ſimili, partim quod nullo facinore edito morior. *Plut. in Lacon.*

* Geneſis.

QVID. ETYMOL. DIVISIO. SCRIPTORES.

PRimus ſacrorum Bibliorum Liber eſt Geneſis. Ita cum appellant cùm Græci, tum Latini Patres. Hebraicè autem in- F ſcribitur à prima libri voce, iuxta morem Hebræorum, *bereſcit.* בראשית hoc eſt, In Principio. Enarrat autem generationem mundi, hoc eſt creationem illius, propagationem hominum, & geſta Patriarcharum per annos 2310. ſecundùm veriorem ſupputationem: tot enim fluxerunt anni à mundi prima creatione, vſque ad mortem Ioſeph, in qua liber iſte finitur.

Diuidi poteſt in quatuor partes, quas totidem tomi proſecutus eſt erudito Commentario, *Pererius.* Prima, complectitur geſta ab Adam vſque ad Diluuium, ſeptem capitibus: Secunda continet geſta à Noë & Diluuio vſque ad Abraham, idque vſque ad cap 12. Tertia, geſta Abrahæ vſque ad cap. 25. Quarta, quæ vſque finem extenditur, acta Iſaac, Iacob, & Ioſeph recenſet.

Scripſerunt in Geneſim varij. Ex veteribus *Origen. Hieron. Auguſt. Theodoret. Procopius, Chryſoſt. Rupert. Baſil. Ambroſ.* ſaltem in aliquot capita; *Cyrillus*, & alij plures quorum meminit Bibliotheca SS. Patrum. Recentiores, *Lyran. Dionyſ. Carthuſ. Hugo. Toſtatus*, & reliquis excellentius *Pererius*, & nunc omnium nouiſſimè *Cornelius à Lapid:* & *Leonard. Marius*, qui inſuper in vni- G uerſam Scripturam eruditas ſuas lucubrationes promittit.

* Genethliaci.

☞ *Conſulatur Locus de Aſtrologia. Vbi multa de hoc hominum genere.*

* Genius. Genij.

QVID, QVI, VNDE DICTI.

GEnius à gignendo dicitur, & veterib. appellatur vniuſcuiuſque anima rationalis. Alij naturæ Deum, ſiue ipſam naturam, Genium vocant: alij ad voluptatem, & hilaritatem extendunt, vnde dicimus Genio benefacere, indulgere, & apud *Perſium* legimus.

Funde merum Genio.

Et iterum:

Indulge Genio, carpamus dulcia &c.

Græci δαίμονα vocant. H

GENII IMAGO.

Pingebant Genium veteres inſtar pueri, vultu blando, & dextera manu ariſtas, ſiniſtra vuas, & capite papauera tenentis. Viſitur Romæ ſimilis imago cum hac inſcriptione, quæ ſchema explicet:

Quis tu iſte puer? Genius. Cur dextera ariſtas,
Læua vuas, vertex curua papauer habent?
Hæc tria dona Deûm, Cereris, Bacchi atque Soporis.
Namque his mortales viuitis, & Genio.

Genij autem habebantur Dij, qui vt ſcribit *Cenſorinus*, curabant vt gigneremur: ſiue qui nos genitos ſuſcipiebant, ac tuebantur. Vnde & ipſa Elementa, & Planetas, Genios vocabant, quos etiam Gerulos nuncupatos à gerendo nonnulli volunt, quod per illos multa gererentur. Itaque Geniales Dij erant veteribus, quorum virtute omnia gignuntur: atque inter eos principem locum Soli aſſignabant.

Binos Genios ab ipſo die Natali cuique homini Deorum A munere datos, bonum ſcilicet & malum, Empedocles exiſtimauit. Vnicum Menander. Alij Iunonem & Genium ſuum ſingulis dederunt, quaſi præſides & oppugnatores.

Platonis dogma erat, animas humanas dum ſunt in corpore, Genios & dæmones appellari: cum a corpore ſeparantur, ſi benè vixerint, poſterorum ſuorum curam ſuſcipere, & vocari Lares: ſin ſceleratè vixerint, in mundo vagari, & Laruas fieri quandoque velut exilio puniri, & inane terriculamentum hominibus fieri. Ita *Madaurenſis lib. de Deo Socrat.* & refert. *Martin. Delrio. diſquiſit. Magic. l. 2. q. 27. ſect. 2.*

---

* Gens. Gentes.

☞ *Vide Ethnici.*

VSVS NOMINIS.

Gens γένος & τὰ ἔθνη Græcè Latinè populus genitus, ſignificationis ſuæ amplitudine complectitur omnem populum, nationem, turbamque numeroſam, in Regione aut Prouincia quapiam viuentem. Ita vt latior ſit illius ſignificatio quam Nationis, vna enim gens varias nationes continet. Ita gens Italica, B habet Etruſcos, Romanos, Campanos: Gallica, Picardos, Aquitanicos, & huiuſmodi plures. Similiter aliàs aliæ.

Ceterum in Litteris ſacris plerumque quando fit mentio Gentium, accipitur id nomen pro Idololatris, aut iis qui aliter de Deo ſentiunt, quam fideles ſentire debent: quos Græci vocant Ethnicos. Qui loquendi modus manauit à Iudæis, vt qui nationes omnes præter ſuam, Gentes ſiue Gentiles vocabant. Omnes itaque à Chriſtiana religione alieni, ex vſu ſcriptorum ſacrorum dicuntur Ethnici ſeu Pagani. Reperitur interim etiam in numero ſingulari, Hebræorum Gens.

Iure Ciuili Gentiles dicebantur olim, quicunque non ſubiecti Romano Imperio, iure etiam non ciuili, ſed Gentium viuebant. *C. Theod. l. 3 de nupt. Gent.*

* GENTIVM ſiue ETHNICORVM *vocatio ad fidem.*

PRÆDICTA. PROMISSA.

Ethnicorum ſiue Gentium ad fidem conuerſionem prædictam volunt S. Patres *Hieron. Chryſ. Rupert.* in benedictione quam Noe dedit filio ſuo Iaphet, dicens: Dilatet Deus Iaphet. C quibus verbis claram contineri prophetiam ſcribunt de Eccleſia Gentium dilatanda, & cum Iudæis iungenda. Ex Iaphet enim orti ſunt Gentiles, velut ex Sem Iudæi & Chriſtus. Poſteri enim Iaphet occupaſſe, exiſtimantur Europam, & Aſiæ partem Septentrionalem ad occaſum vergente. *Gen. c. 9.*

Moriturus Iacob *Gen* 49. & benedicens filiis ſuis, dicebat Iudæ: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fæmore eius, donec veniat qui mittendus eſt (Chaldæus vertit, donec Meſſias cuius eſt regnum veniat;) & ipſe erit expectatio Gentium. quomodo apud *Aggæum c. 2.* dicitur venturus deſideratus cunctis Gentibus. Significatur ergo Chriſtus fore expectatio Gentium, vt quem Gentes auide complectentur, ac ſi eum ſemper expectaſſent; quomodo per Eſaiam dicitur de eodem: Dedi te in lucem Gentium. Et Simeon ille grandæuus & timoratus, vocat illum lumen ad reuelationem Gentium. *Luc. c. 2.*

IMPLETA.

Apoſtoli Euangelium Iudæis prædicaturi, videntes eorum obſtinationem cordiſque duritiem, qua ſemper Spiritui S. reſiſtebant, eos relinquebant, & ad Gentium conuerſionem ſe accingebant. Siquidem Paulus & Barnabas, cum Antiochiæ Piſidiæ multos conuertiſſent, ac Iudæi concitarent aduerſus eos D ſeditionem, & blaſphemarent, contradicentes iis quæ à Paulo dicebantur, conſtanter dicebant: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: nempe tanquam filiis regni panis ille cæleſtis primùm frangendus erat; ſed quia repellitis illud, & indignos vos iudicatis vitæ æternæ, Ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus, Poſui te in lucem gentium.

Eunuchus Candacis Reginæ Æthiopum, qui erat ſuper omnes gazas eius, venerat adorare in Hieruſalem, & reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legenſque Eſaiam Prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo, Accede & adiunge te ad currum iſtum. Accurrens autem Philippus & aperiens os ſuum, euangelizauit illi Ieſum, eumque baptizauit. *Act. c. 8*

Sed & Magi ab Oriente venerunt cum muneribus adorare Chriſtum, recens natum, tanquam Gentium primitiæ: & per eos conuerſos Regionis iſtius incolas, conſtans eſt traditio; prout etiam per Eunuchum illum Candacis, Æthiopes Euangelij lucem accepiſſe memorant ſacræ hiſtoriæ. E

Cornelius etiam Centurio cohortis quæ dicitur Italica, velut Gentium primitiæ, ita eum appellat Origenes; & gloria fuit Gentilitatis, ad Chriſtum præmiſſus, ab Apoſtolo Petro baptizatus & in fide Chriſtiana inſtructus eſt, poſtquam Petro oranti, & mentis exceſſum patienti conuerſio Gentium oſtenſa fuerat per imaginem lintei magni quatuor initiis de cœlo in terram ſubmiſſi, in quo erant omnia quadrupedia, ſerpentia & volatilia, quæ occidere iuſſus fuit, & manducare. Occidenda certè primùm erat Gentilitas, id eſt, infidelitas, priuſquam inſereretur vineæ Chriſtianæ, & velut comeſtione quadam conuertenda in corpus Eccleſiæ. Quocirca Ambroſius dicit; Primum animal in Eccleſia immolatus eſt ex Gentibus Cornelius Centurio à Petro, cui etiam hæc obtigit prærogatiua, vt primus Gentiles aggregaret Eccleſiæ, nempe publica & ſolenni aggregatione. Eunuchus enim ille, quem tamen Proſelytum nonnulli volunt fuiſſe; tantum priuatim vocatus, & inſtructus fuit, *Actor. c. 10.*

☞ *Pete pleraque ex loco de Fide Chriſtianâ, ſiue de Religione qui propagarint. Item ex loco Concionatorum, & ex loco de Apoſtolis, vbi in particulari deſcribentur Prouinciæ, quas qui conuerterint.* F

GENTILIVM DII ET GENTILITATIS ORIGO.

Primus Gentium Deus in lege Naturæ fuiſſe exiſtimatur Bel ſiue Belus, qui fuit primus Iupiter fuitque Nemrod Rex Babylonis anno 270. poſt Diluuium, regnauitque annis 65. iuxta omnes hiſtoricos, eique ſucceſſit Ninus in Imperio. Hic eſt autem Nemrod, qui ædificauit turrim Babel. Ninus autem filius eius, qui Beli filius vocatur, cum vtrumque nomen pater eius haberet; iuſſit patrem ſuum diuinis honoribus coli ab Hebræis: atque exhinc Idola apud Hebræos, Syros, & Phœnices vocata ſunt Bel, Baal Baalim, id eſt, Dominus & Dominator. quomodo Tartari ſuum Regem Cham, hoc eſt magnum Dominum appellant.

Nutant ſcriptores ſacri, Gentilibus olim pro Deo habitum omnem illum, qui aliquid incredibile faceret, aut mirandum facinus ederet. Ita poſtquam vidiſſent viperam manui Pauli è naufragio paulò antè erepti adhærentem, primum eum homicidam & maximum cenſebant peccatorem: vt verò cognouerunt & viderunt nihil eum pati detrimenti, dicebant eum eſſe G Deum. *Act. c. 28.*

Lyſtrenſes quoque eumdem Paulum cum Barnaba, Deorum ritu venerabantur. *Act. c. 14.*

Ceterum hoc in Deorum Gentilium deſcriptione obſeruatur, quod plerunque Deos elegerint vitiis infames, vt ita patrocinium ſuis vitiis haberent ait *Greg. Nazianz. Epiſt. ad Nemeſ.* ex quo illud efficeretur, vt non ſolum impunitum maneret quoduis crimen, ſed velut honeſtum & laudabile exiſtimaretur, velut Deo quem colerent gratum. Quod idem notarunt omnes, qui aduerſus Gentes ſcripſerunt.

☞ *Conſule de hoc argumento locum de Superſtitione, & de Ethnicis. Item locum de Deo: vbi de diis Gentilium nonnulla.*

* GENTIVM MORES VARII.

Habet Gens quælibet ſuos mores, ſuaque ſtudia & ingenia prout eos ea propoſito varij ſcriptores poſteritati tradiderunt. Nos ea iis nonnulla dabimus, nè partibus noſtris defuiſſe videantur in tam fœcundo argumento. In Italiæ loci annotauit *Philalethes Polycopienſis.* Ciuitatum diuerſas & ſtudiorum & artificiorum inclinationes. Amant, inquit, Florentini Philo- H ſophiæ partem, qua principes rerum cauſæ traduntur: plurimi faciunt Calabri Græcas litteras: Neapolitani, Hetruſcas: Lucenſes, diuinas: Veronenſes, politiores: Vicentini, Philoſophiam moralem: Bononienſes, Mathematicas artes: Veneti, item Muſicam: Ferrarienſes, Patauini, Salernitani, Medicinam: Senenſes, Dialecticorum argutias; Peruſini, Ius Pontificium: Mantuani, Hebræorum litteras: Papienſes, Sophiſtarum nugas. In mercaturis Florentini callidi & cupidi rerum: Lucenſes, fideles: Genuenſes, audaciſſimi, lucrique cauſa laborum tolerantiſſimi: Veneti, præſenti pecunia emunt & diſtrahunt: Mediolanenſes, vitium rei vendentes libere dicunt, & [illegible]em vſque ad mortem ſeruant. In bello, Peruſini, ſtrenui: rapaces, Piceni: præcipites, Calabri: fortes, ſed inconſulti, Æmiliani: ſtratagemata norunt, Spoletini: crudeles, Ferrarienſes & Placentini: felices, Senenſes: truces, Romani: animoſi, Bononienſes, ſed parum ducibus obedientes. In maritimis bellis, Genuenſes, ſtrenui, terreſtribus pecudes languidæ: Neapolitani, A ſtrenue hoſtem aggrediuntur: [illegible] aſtuti, Fabrianenſes, dexteri Piſtarienſes clypeo: acres, Laudenſes: Pitanini & Veronenſes, optimi equites: Papienſes, vt [illegible] fugiunt: Vicentini, [illegible] ad vindicandum accenduntur: Veneti, optimi in claſſibus: Brixienſes excellentes in extruendis vallis aggeribus & cu[illegible]lis: Bergomates, in dolis & cratibus: Picentes & reliqui Ethruriæ, ſtupratores & crudeles: Florentini, optimi exploratores. In inſtrumentis, præſtant Venetorum pecuniæ: puluis pyrius, Ferrarienſium: galeæ, Mediolanenſium: equi, Neapolitani: [illegible], Placentini: clypei, Parmenſes: tentoria, Cremonenſium: [illegible] Taruiſinorum ad Satanallum: lanceæ, Papienſes, [illegible], Viterbienſium: Piſtorienſes pugiones. Hæc *Philalethes*, & plura de Italorum proprietatibus: ex quibus forſan hodie cum tempore plura immutata inueniri poterunt.

Demoſthenes autem Macedones adeo barbaros dictos ait: vt neque ex his olim frugi vllũ mancipium emi potuerit; & Theſſalos natura infidos & inconſtantes. Quibuſdam & viſum: vt

Anglia peccatrix: Germania ſtupidis amatrix:
Gallia dat vites: nutrit Britannia lites.

B *Dion Caſſius* dixit, Gallos ad quaſcumque res inexplebili cupiditate ferri: neque audaciæ neque timoris modum ſcire.

Alexandrinos ad audenda omnia ſatis promptos & temerarios [illegible] exequenda quæcumque propoſita: ad bellum tamen eiuſque labores ineptiſſimos: in ſeditionibus vitæ prodigos. *Iulius Maternus* ad Mauortium Lollianum ſcribens, Quædam gentes, inquit, ita a cœlo formatæ ſunt: vt propria ſint morum vnitate perſpicuæ. Scythæ immanis feritatis crudelitate graſſantur. Itali ſunt regali ſemper nobilitate præfulgidi: Galli ſtolidi, acuti Siculi: Luxurioſi ſemper Aſiatici & voluptatibus occupati. Hiſpani elata iactantiæ animoſitate præpoſiti. Ita de Gallis *Maternus* ſentit: cum tamen *Liuius* illis tribuat robur, & in bellis præſtantiam: quæ & Romanos ſuperauit ſæpe cum illorum regali aſſignata nobilitate. Tribuit & Pœnis, vt alij perfidiam.

At veteres ipſos Gallos *Chriſtophorus Longolius* nominat Britones, duros, Vaſtos, Normannos religioſos, Francos, induſtrios, Flandros: mites Lotharingos: faciles Andegauos: bellicoſos Vaſcones: Burgundos, feroces: Picardos, alacres: frugi, C Sanctonas itemque Pictauos: Narbonenſes, fideles: fortes, Aruernos, Hannonios pertinaces: magnanimos, Senones: verſutos, Cenomanos: milites, Bituriges.

Cretenſes mendaces dixit D. *Paulus*, iuxta verſiculum *Epimenidis*

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri. Et *Liuius*. Athenienſium populum fama eſt, inquit celerem & ſupra vires audacem eſſe ad conandum: Lacedæmoniorum cunctatiorem, & vix in ea quibus fidit ingredientem.

Henricus porro *Bebelius in prouerbiis Germanicis*, Pons, inquit, Polonicus, Monachus Bohemicus, Sueuica Monialis, miles Auſtralis, Italorum deuotio, Alemannorum ieiunia, vix fabam valent omnia. Antiqui Græci tres populos improbitatis notarunt his verſibus:

Λυδοὶ πονηροί, δεύτεροι δ' Αἰγύπτιοι,
Τρίτοι δὲ πάντων Κᾶρες ἐξωλέστατοι.
Lydi improbi: poſt hos ſecundi Ægyptij,
Tertijque Cares perditiſſimi omnium.

Notarunt & trium nationum inſignem improbitatem ænigD matice, dicentes, τρία κάππα κάκιστα: tria peſſima κ, nempe trium nationum quæ per C. vel κ nomen incipiunt, Cappadocum, Cretenſium & Cilicum. Quod quidam detorſerunt in Cornelium Syllam, Cornelium Cinnam, & Cornelium Lentulum. *Petr. Greg. Toloſ. l. 4. de republ. c. 4.*

Populi Septentrionales ſunt animoſi, ſed ſine aſtutia ſimplices, contra Meridionales ſunt aſtuti, ſed ad audendum impotentes. Mores Gallorum placidi & mites. Scoti, Angli, turbulenti, rebelles, homicidæ principum, ſaltem ex maiori parte: vnde vero, an à principibus, an à ſubditis hoc acciderit, certe hiſtoriæ detegunt, ab vtriſque ſi ſint eiuſdem populi: Abiit enim in prouerbium: Anglus & Scotus tyrannice imperat: ſocietatem ſocij prodit & patriæ: ſeruus infideliter ſeruit: forſan hoc falſum in quibuſdam: ſed à communiter contingentibus ita concluſum fuiſſe plures arbitrantur: nec illis fidendum admonent. Et certè ſi verum ſit, rebelli animo & ad parricidia prona, non poteſt, niſi cum [illegible] ſeruitute, [illegible] & [illegible] Herus [illegible] quam E paterno imperio. Quia [illegible] populi qui habitant in partibus extremis Septentrionis, & Meridionalibus, propter exceſſum frigidi & calidi [illegible], [illegible] clemoribus beſtialibus & inconſ[illegible]. In illis enim abundat Phlegma, aut pituita, quæ ſtupidos [illegible] in aliis, bilis recocta, quæ illos reddit melancholicos & brutos. Orientales ſunt tractabiles. Occidentales vagi, ſolitarij & ſuperbi. Qui enim habitant in [illegible], [illegible] & qui inquieti & turbulenti [illegible]: vt contra moribus conſtantibus ſunt, qui & [illegible] quieta & ventis non vexata colunt. Montani [illegible] & feroces natura: vt qui in vallibus molles & effœminati fere ſunt. Qui ſterilia loca incolunt, induſtria [illegible]: qui fœcunda [illegible] deſi[illegible]. Maritimi ob [illegible] hominum conuentus, ſubdoli, ſagaces in ſuis negotiis tranſigendis. *Idem l. 10. c. 6.*

F *Gentium vel nationum, vitia, & mores, ex cæli Climate,*
& loci natura. ex l. 4. Alexandri ab
Alexandro c. 13.

Vt quædam Regiones, quibus aër eſt purus & tenuis, ingenia ſubtilia & [illegible]: Quædam vbi aër craſſior, hebetiora producunt: Ita etiam ex Cœli rigore vel clementia, nonnunquam ex ſiderum ſitu, & influxu, virtutes vitiaque Gentibus inſiti, quæ ingen[illegible] afficiunt, [illegible] corporibus animique aſſident, [illegible] habes [illegible]. Siquidem Campani ſuperbi natura, & bonitate agrorum ex mitiſſimo cœlo & aſſiduæ copia voluptatum [illegible] in maximarumque rerum, ſuperbi ſunt. [illegible] ſuperbiæ [illegible] ſunt: Argiui [illegible] ex more ruſticorum [illegible] emiſſi læta ſunt & rapinis gaudent. Rhodigini [illegible] & [illegible] doloſi. Itali nobilitate præſtant, & regali quadam in [illegible] ceteris lauti & magnifici ſunt. Galli ſuper iuſſis gentibus animis mobiles & fluidi, contentionis auidi, conſilia que capiunt non ratione ſed impetu ſequuntur: tamen religioni deditos eſſe, haud dubium eſt. Hiſpani iactabundi: duri & parci, [illegible] acerrimi, ad inediam laboriſque, atque ad mortem parati. Græci licet ingenio & facundia præſtent, ex tamen nationis vitio (vnG de Græca fides in prouerbium venit) aſſentatores, leues atque infideles eſſe manifeſtum eſt; Cappadoces, Cilices, & Cretenſes, inopte ingenio fraudulenti & mendaces, quippe promiſſa fidem fallunt, & periurio ſe [illegible] ſtringunt: in quorum notam Græcum illud eſt τρία κάππα κάκιστα. Aphri ſubdoli & mendaces: cum enim multum claſſe rebuſque maritimis valeant, vſu & commercio multarum gentium, ad fallendum [illegible] & ſolertes ſunt. Apud eos enim frequenter mercatores [illegible] verſantur, & ſtudio quæſtus, quæ vſui ſunt merces important. Numidæ vero ſæuiſſimæ fidei ingenia. Chij petulantiſſimi. Nam cum tribunal Ephororum fœdaſſent, ob petulantiam qua naturæ vitio laborant, ab Ephoris impune tuleſe. Galatæ minaces, Syri cupidi & auari, præter modum rerum appetentes, gens inquieta, auidaque in nouas res. Alexandrini deſertores & dicaces. Indi & Perſæ otioſi: neque enim ab re proditum eſt otium fratrem eſſe libertatis. Quod de Ætolis quoque traditur, qui nullius imperium paruerunt. Hi enim cum perpetuò liberi ſunt, in otio degunt. Contra vero Lydos & Phryges, quum H regibus ſeruiant, negotiis intentos eſſe, & [illegible] bouolos. Expocitani imbelles & barbari, Ætoli & Locrenſes fœdifragi. Druidæ religioſi & malefici, ſupra quam dici poteſt, & quam dedita ſuperſtitionibus gens in ſacris hominem immolant, & cruore captiuorum adolent aras: viſceribuſque & alia dicta nefanda pro numinibus colunt. Fuere enim Druidæ gens Gallica in Belgis, apud Gallos præ omnibus ſacri: Sicut enim apud Perſas Magi, in Græcia Philoſophi, in Babylonia Chaldæi, apud Indos Brachmanes, in Æthiopia Gymnoſophiſtæ, apud Scythas Agrippæi, Abij & Calui, in Ægypto Heliopolitani, apud Hyperboreos Arymphæi, atque in Hiſpania Turdetani ſacri habentur: ſic apud Gallos Druidæ magno in pretio ſunt, & diuinis prope laudibus celebrati. Exporitani autem litora minoris Syrtis, iuxta Aphros Numidaſque degentes, agri vberis & fertilis ſoli. Germani vero & Cimbri, [illegible] & [illegible], latrociniis tamen & rapinis, quorum nullam infamiam putant, à pueritia dediti. Quare Cimbros Germani prædones vocant, quorum vires ad impetum validæ ſunt, ſed mora [illegible] temporis dilabuntur. Corſi diri & immanes, horridiq; ingenij: A quippe qui ipſas belluas crudelitate vincant, truci ore ingenitam immanitatem præferentes. Scythæ quoque rapidi & feroces, & dira feritate graſſantes, ſuis tamen rebus contenti, nihil alienum appetentes, apud quos nihil eſt furto grauius. Aſiani, Iones, Abydeni, Medi, Arabes, Tarentini & Galatæ, molles & effœminati, animis ad inertiam nequitiamque parati, omnibus imbuti delinimentis, in gymnaſiis & turpibus amoribus exercitati. Illecebræ enim luxuriæ ad extinguendum vigorem animi apud eos ſunt. Addebat etiam Siculos vafro & monſtrifico ingenio, & Aſios ſupra Byzantium, doloſos maxime: contra vero Cumanos in Æolia, hebetes & inſulſos: quippe qui pluuiæ tempore, niſi admonerentur voce præconis, porticus non ſubeant. Sicut Bœotios & Thebanos qui plus habere virium quam ingenij feruntur. Et Syracuſanos variæ multiplicisque naturæ: aut enim excellentiſſimos eſſe, & omni virtutum genere præditos, aut improbiſſimos, & omnibus vitiis deprauatos, quod de Athenienſibus quoque proditur. Atque Heduos iracundos & temerarios, turbulenti B & concitati animi. Et Ligures duros, agreſtes & fallaces ſuapte natura, & ex ſterili agro & aſpero quem incolunt, nihil ferendo niſi magno labore partum. Sed cum Ligurum quidam Firmates, nonnulli Apuani, pleriſque Montani, alij Hilnaces, alij Fruſinates dicantur, hoc non conuenire niſi tranſmontanis Liguribus aſſerebat. His enim cum longe ab hominum commercio & cultu diſtent, & marcido ſolo ſuſtententur, facile euenire vt agreſtes, duri & immanes fiant.

Neque emiſerim quod Maximus *Tyrius* Græcus author cum primis prodidit, Crotoniatas palæſtra & gymnico certamine valere, Lacedæmonios pedeſtri, Athenienſes nauali, venatu Cretenſes, Sybaritas luxu, Thebanos vero tibiis, Iones autem choro & cantu. Qui etiam adnotauit vulgari adagio ferri, Medicam mollitiem, Sardanapali luxum, delicias Ionicas, Siculas menſas, ſaltationes Sybariticas, Corinthias meretrices. Artium quoque diſciplinas Menander dixit natiua conſuetudine diſtingui nationibus variis. Namque Mitylenæi cithara delectantur, Thebani tibia, Alexandrini Geometria valent, Athenienſes ſtatuaria & pictura, Crotoniatæ medicina, Æginetæ C athletarum pugna. Quod proximè accedit ad id quod *Euſebius* memoriæ prodidit, forſan mutuatus ab illis, Bœoticos circa palæſtram reliquaſque artes gymnicas valde probari, Athenienſes in naualibus, Theſſalos in equeſtri (quippe eum ex equo primum pugnare docuerint) Lacedæmonios legibus valere, Cyrenæos in ephectica ſcientia. Quod autem de Theſſalo equitatu dictum eſt, qui conferto prælio inſuperabiles erant, non prætereundum, Philippum Macedonem, qui totius Græciæ communis hoſtis & prædo habitus eſt, vt Theſſalos equites velut firmiſſimum robur, & longe optimos bello ſuæ phalangi adiungeret, Theſſaliam propterea inuaſiſſe, illámque incendiis & ruinis deformaſſe.

* *Studia, & Exercitationes, gentium naturæ accommodata.*

Ægyptij & Syri ſuperſtitionibus fuère addictiſſimi primum, ideóque varia eorundem genera, Deorúmque infinitam coluère multitudinem. Iidem tamen imbuti religione Chriſtiana, feruidi extitère in ea promouenda: ſic vt primum Eremus ab eis habitari cœpta, exemplo Eliæ & Præcurſoris Domini, fuerintque primi Monachorum inſtitutores, & exemplaria.

Græcorum ingenium venuſtum à natura, diſputationibus, artiúmque præceptis oblectatur, vnde *Horatius*,

D *Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo*
Muſa loqui.

Hinc etiam ſubtiliores hæretici apud illos inuenti fuère: tunc quoque cum Philoſophi iis dominarentur, & ſummam rei tenerent.

Germani amantes libertatis, in omnem Religionis formam ſe vertunt, quomodo & omnium gentium habitum promptè aſſumunt.

Itali dominationis cupidi, etiam ſua dogmata plerumque politico regimini accommodant.

Galli à natura faciliores, nullo negotio peregrinis diſciplinis ſe dedunt, & ad ſeditiones tumultúſque inteſtinos proclines.

Hiſpani graues, ægrè à ſemel acceptâ tam in fidei negocio quam aliis in rebus reſolutione ſe auelli permittunt in diſciplinis tradendis, ſcholaſticiſque exercitiis aſſidui, quamuis non tanta frequentia doctorum virorum apud eos reperiatur, E quam alibi. Si quos tamen habent, ij ſunt excellentiſſimi.

GENTIS DEFECTVS,

EXCIDIVM.

☞ *Conſule Tit. Strages magna. Illic Mortis ratio habetur. hic Republica, quæ ciuibus priuatur.*

Strabo Geographia lib. 14. Magnates commemorat olim opibus florentes, a Treribus gente Cimmerica funditus fuiſſe ſublatos: anno deinde proximo à Mileſiis locum fuiſſe occupatum, ſubindicans prouerbium de Magnetum malis ex Archilocho ſumptum eſſe, qui eorum meminerit. *Eraſmus in adagiis.*

Cannenſem ſtragem tanta militum inopia ſecuta eſt, vt Rom. reos facinorum propoſita impunitate colligerent, ſeruitia libertate donarent, atque ex illis pudendus non tam ſuppleretur, quàm inſtrueretur exercitus. Iam cùm ſeruis, imò ne faciamus iniuriam, iam libertis, pro Rom. rep. pugnaturis arma deeſſent, detracta ſunt templis, tanquam Romani diis ſuis dicerent: Ponite quæ tam diu inaniter habuiſtis, ſi fortè aliquid vtile inde facere poſſunt noſtra mancipia, vnde vos noſtra numina nihil facere potuiſtis. Sed & cùm ſtipendiis defeciſſet ærarium, in F vſus publicos opes venère priuatæ, adeò vnoquoque id quod habuit conferente, vt præter ſingulos annulos aureos, ſingulaſque bullas, miſerabilia dignitatis inſignia, nihil ſibi aut ſenatus ipſe, quanto magis cæteri ordines tribúſque, relinquerent. *Auguſt. lib. 3 de Ciuit. Dei, cap. 19.*

Maximianus Britannorum tyrannus ſub Valentiniano III. imperij propagandi cupiditate in Galliam traiecit: Armoricos ſubactos, poſt deficientes, aut mori aut exulare coëgit. Mox ne Armorica veteri exhauſta habitatore vicinis Gallis præda fieret, è Britannia viros accerſiuit, qui prouinciam incolerent, cultámque ab hoſtium tutarentur iniuria. Sunt qui ſcribant, centum millia incolarum è Britannia Maximiani iuſſu in Armoricam traieciſſe. Quibus, poſtquam ſedes ibi fixerant, Maximianus Conanum nobilem Britannum, Dionetique Cambrorum & Icenorum in Britannia regis neceſſarium præfecit: prouinciámque Britanniam à nouis incolis dixit. Sicque Armorici ſimul nomen & patriam amiſère. *H. Boeth. lib. 7.*

In Peruuia Hondurenſis prouincia, prius, quàm ab Hiſpanis cognita exploratáque fuiſſet, quadringenta incolarum millia habuiſſe ſcribitur: quæ nunc ad octo capitum millia reda- G
cta perhibent. Idem mediterraneis reliquarum omnium prouinciarum in locis, quas Hiſpani frequentarunt, paſſim intueri licet. *Ioann. Metellus.*

☞ *Nonnulla ex loco de Regione huc transfer.*

Genus.

☞ *Vide Nobilitas. Familia.*

Geographia.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

H

Geographia Græca eſt dictio, quæ ex duabus conſtat vocibus, nempe ex Gea, quæ Græcis terram ſignificat, & ex grapho, quæ ſcribo, ſeu deſcribo ſonat. Itaque nomen hoc Geographiæ nil aliud ſignificat, quam terræ deſcriptionem. Aduertendum tamen eſt, terram hic non debere accipi ſub propria ac ſtricta ſua ſignificatione: ſcilicet vt vnum eſt ex quatuor elementis: ſed pro terra intelligendus eſt globus terræ & aquæ ſimul, quem communiter mundum vocamus, qui ſcilicet ab animantibus habitatur. Eſt itaque Geographia iuxta nominis deriuationem, ars illa ſeu facultas, quæ deſcribit mundum, vel maiorem portionem eorum quæ in eo ſunt, veluti ſunt prouinciæ, vrbes, oppida, maria, flumina, lacus, montes, promontoria, aliæ partes principales ipſius mundi, ſtudendo, vt hæc omnia delineata ſint, tum ſecundum habitudinem ac poſitionem quam ad inuicem habent, tum etiam reſpectu cœli. *Ioan. Anton. Magin. in princ. lib. Geograph. Ptolem.*

Ptolemæi Alexandrini definitio eſt, quod Geographia ſit imitatio picturæ totius terræ cognitæ, cum iis qui illi vniuerſaliter annectuntur. Deſcribit igitur Geographia, vel in plano,

vel in globo, omnia loca & partes præcipuas totius orbis co-
A gniti, ſeruata interuallorum exacta ratione.

Vnde reſpectu Coſmographiæ eſt quid ſtrictius, vt quæ totius vniuerſi deſcriptionem proponit. v.g. non modo terras & maria, ſed inſuper elementa, firmamentum, & ſidera, ac horum curſum & diſtantiam examinat.

Differt quoque à Chorographia, quæ è tabulis Geographicis ſingulares aliquot vicos, oppida, fluuios, territoria perſequitur: vnde illius reſpectu Geographia eſt velut magis communis.

Geographiæ tractationem philoſopho haud indignam eſſe, aliquot argumentis demonſtrat. *Strabo ſtatim ab initio lib.*1.

Ibidem, oſtendit, Geographum ſine rerum multarum & aſtronomiæ cognitione parari non poſſe. Item Geographiæ cognitionem ad reliquas ſcientias conducere: ignorationem magnarum cladium exſtitere cauſam. *De Geographiæ vtilitatibus eodem in libro agit.*

Geographiæ principia quæ ſint idem oſtendit *lib.*2

* Geometria.

B DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

GEometria, dictio eſt Græca, compoſita, ex γέα, quod eſt terra, & μέτρον, menſura, & eſt terræ menſura. Qui verò huius artis peritiam habet, Geometra, Geometer, Geometres, dicitur. *Iuuenal.*

Grammaticus, rhetor geometra, pictor, aliptes,
Augur ſchœnobates, medicus, magus omnia nouit,

Ita enim legendum arbitror, non geometer, non geometres, vt aliqui præcepère. Quoniam apud Græcos γεωμέτρης geometra dicitur. Quod cum per ω ſcribatur, neceſſariò illud longatur. Terra autem ab illis modo γῆ, γαῖα, modo γέα, αἶα, modo δαία, ος, ἃ, ſcribitur. Itaque geometra habebit primam ſyllabam longam diphthongo. Ita & δαίης longa fere Homero & Phocylidi. *Homer.* enim *ait in Odyſſea.*

Οὔτοι ἐγὼ δαίης
Πατρίδος ἧς μᾶλλον γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.

Phocylides.

Σῶμα γὰρ ἐκ γαίης ἔχομεν καὶ πάντες ἐς αὐτήν.

C PERITI GEOMETRÆ.

ILLIVS INVENTORES, ASSERTORES, SCRIPTORES.

*Ioſeph lib.*1.*Antiq.* ſcribit Geometriam ab Abrahamo Ægyptiis demonſtratam. Etſi eam *Herod. lib.*1. *Diod. lib.*2. *& Strab. lib.*17. in Ægypto ortam arbitrantur, nec aliûnde illatam, vt amnis Nili alluuione agrorum fines turbante, eius terræ accolæ crebra dimenſione artem inuenerint. Cæterùm ſatis honeſtam illi erroris cauſam habuère, qui quum ſcirent eam artem primò apud Ægyptios vulgatam, pulcherrimi inuenti, atque vitæ hominum vtiliſſimi, indigenam hominem, non aduenam auctorem opinati ſunt. *Sab. lib.*1.*Enn.*1.

De partibus deſcriptionis terrarum Homerus primus orſus eſt dicere. Qui illum ſecuti ſunt, eximia dignitate viri, & philoſophiæ intimæ deditis fuère. Ex quibus poſt Homerum duos tradit Eratoſthenes: Anaximandrum Thaletis familiarem & conciuem, & Hecatæum, Mileſios: illum quidem priùs de ſito orbis deſcriptam edidiſſe tabulam, Hecatæum verò codicem reliquiſſe, *Strabo lib.* 1. Anaximander certè primus terræ mariſ-
D que circuitus deſcripſit. *Laert. lib.*2.

Iones quum totam terram in tres potiſſimùm partes diuiderent, Europam, Aphricam, Aſiam, quartum terræ membrum Ægypti Delta annumerare conſueuerunt. Alij Græcorum bipartitò eam dimenſi, hanc Ægypti partem Aphricæ, quæ reliqua fuit Aſiæ, tribuerunt. *Sab. Lib* 1.*Enn.*1.

Timoſthenes præfectus claſſis Ptolemæi Philadelphi, geographus nobilis, ſcripſit de *Portubus lib.*10.

Polemon Helladicus ſcripſit de Origine ciuitatum, & Lacedæmoniæ geographiam, & de curſu Solis libros tres.

Pappus philoſophus Alex. ſcripſit de ſitu orbis, de fluuiis Africæ, & commentarios in Ptolemæum.

Ptolemæus Ægyptius, præter libros de Siderali ſcientia editos, ſcripſit etiam de Geographia.

Marinus Tyrius Geographiam ſcripſit, ex qua Ptolemæus ſuam deſumpſit. *Volat. lib.*17. *Anthrop.*

Archelaus chorographus, omnem ab Alexandro peragratam terram deſcripſit. *Laert. lib.*2.

Diognetus & Beton Alexandri Magni itinerum menſores, qui peregrinationes illius ſcripſère. *Plin. libro* 6.*capite* 17.

Eratoſthenes in Æthiopiæ vrbe Ptolemaide ex inaudita ratione vmbrarum, menſuram terræ prodere cœpit, ducentorum quinquaginta duorum millium ſtadiûm. Quæ menſura E
Romanâ computatione efficit trecenties quindecies centena millia paſſ. Improbum auſum: verùm ita ſubtili computatione comprehenſum, vt pudeat non credere. Hipparchus & in coarguendo eo, & in reliqua omni diligentia mirus, adiicit ſtadiorum paulò minùs vigintiquinque millia. *Plin. l.*2.*c.*107.*& l.*6.*c.*29.

Dionyſius Corinthius (vt Suidas ait, vt alij verò Afer ex Byzantio ciuitate) temporibus Auguſti, ſcripſit Geographiam verſibus hexametris, conuerſam à Priſciano. *Volaterran. lib.*14 *Anthrop.*

Dionyſodorus Melius, Geometrica ſcientia nobilis, ſenex obiit in patria. Funus duxère ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cùm ſequentibus diebus iuſta peragerent, inueniſſe dicuntur in ſepulcro epiſtolam Dionyſodori nomine ad ſuperos ſcriptam: Perueniſſe eum à ſepulcro ad infimam terram, eſſeque eò ſtadiorum quadraginta duo millia. Nec defuère
F Geometræ, qui interpretarentur, ſignificare epiſtolam à medio terrarum orbe miſſam, quò deorſum ab ſummo longiſſimum eſſet ſpatium, & idem pilæ medium. Ex quo conſecuta computatio eſt, vt in circuitu eſſe ducenta quinquagintaquinque millia ſtadia pronunciarent. Harmonica ratio, quæ cogit rerum naturam ſibi ipſam congruere, addit huic menſuræ ſtadia ſeptem millia, terramque nonageſimam ſextam milleſimam totius mundi partem facit. *Plin. lib.*2.*cap.*109.

Dicæarchus Siculus, Ariſtotelis auditor, Geometra clariſſimus, ſcripſit de Repub. Lacædemoniorum & Regum, cum cura montes permenſus eſt, ex quibus altiſſimum prodidit Pelion MCCL. paſſuum, ratione perpendiculi, nullam eſſe eam portionem vniuerſæ rotunditatis colligens *Plin. c.*67 *lib* 2.

Zenagoras Olympum montem dimenſus eſſe, hoc fertur epigrammate:

A fano, Pythi, vertex ſublimis Olympi
Menſuram ſtadij decies ſuſtollit in altum, &
Sextantis, perpendiculo, ea dimenſio facta eſt,
A pedibus quatuor eſt tamen illa minor.
Filius Eumeli menſuram prodidit iſtam
Zenagoras. At tu rex bone fauſtus ades. G

Tametſi nec montis altitudinem ferant geometræ, nec profunditatem maris, decem ſtadia excederent Zenagoram non obiter, ſed via & ratione atque inſtrumentis iniiſſe apparet menſuram. *Plut. in Æmil*

M. Agrippa orbem terrarum ſpectandum in porticu à ſorore inchoata, proponere voluit: eamque curam Octauius poſtea ſuſcepit: Ea deſcriptione *Plinius* ſe vſum teſtatur *lib.*3 *c* 2 *in orbe deſcribendo.*

Pauſanias Cæſarienſis grammaticus, Ariſtidis æqualis, Hadriani principis tempore, Romæ vixit: ſcripſitque vniuerſæ Græciæ περιήγησιν id eſt, Geographiam cum eius hiſtoria. *Volat. L.*18, *Anthrop*

Scylax Cariandæus (ex Carianda vrbe Cariæ) mathematicus ſcripſit circuitum menſurámque maris extra columnas Herculis: telluris item, præterea Antigraphen ad hiſtoriam Polybij. *Suidas.*

Chriſtophorum Columbum Genuenſem, non orbis inuen-
torem, magnum coſmographum & nauticarum chartarum H
artificem, in Hiſpaniam profectum, vt tabulas quaſdam maritimas ex Luſitanorum nauigationibus corrigeret: gubernator quidam, qui ventis iactatus, in nouum orbem expulſus, Maderam reuerſus, mortuis in ipſo portu ſociis quatuor, apud Columbum diuerterat: cùm ſibi mortem inſtare videret, gratitudinis ergo erroribus ſuis enarratis, velut hæredem noui orbis occupandi reliquit. Eius monita ſecutus Columbus, ſe quinetiam cum doctis communicata, & inprimis cum Ioan. Perezio monacho Rabidenſe, Antipodes neceſſariò dari, audiuit. Platonis quinetiam auctoritate in Timæo confirmatus, qui Atlanticam terræmotu abſorptam teſtatur: ſed & Senecæ verſibus in Medea, tanquam oraculo quodam perſuaſus, quando inquit:

Venient annis ſæcula ſeris
Quibus Oceanus vincula rerum
Laxet, nouoſque Typhis detegat orbes,
Atque ingens pateat tellus.
Nec ſit terris vltima Thule.

Marci inſuper Polyhiſtoris excitatus, qui de terra Cipangum A (auri fertiliſſima mentionem fecerat) admirabilem illam nauigationem ad Antipodas ſuſcepit, & ductu Regis Catholici feliciter perfecit, anno Salutis 1492. *Pet. Cieza Tom 2. ver. Ind.*

IMPERITI.

Ex priſcis philoſophis plerique terram rotundam, & Antipodas eſſe voluerunt, ſed non demonſtrarunt. Plato in Timæo ex ſententia Ægyptiorum ſacerdotum (referente Solone) Atlanticam inſulam orbi noſtro, & ſitu & magnitudine oppoſitam; vehementi terræ motu & aquarum eluuie abſorptam fabulatur. Atlantica illa Nouus orbis eſt, patrum noſtrorum memoria à Columbo Genuenſe inuentus. Plato igitur in eo errauit, quod Antipodas fuiſſe olim, ſed non amplius eſſe, exiſtimauit.

Herod. Halicarnaſſ. ſcriptor alioqui doctiſſimus, quàm imperitus fuerit coſmographiæ Septentrionalium regionum Europæ, ſatis indicat libro primo, & circa finem tertij ſuæ Hiſtoriæ: vbi Iſtrum ſimilem Nilo facit, & e Pyrenæis montibus ortum, per mediam Europam fluere aſſerit.

Æſchylus in Iberia, hoc eſt, in Hiſpania, Eridanum eſſe dixit, eundémque appellat Rhodanum: *Apoll. Rhodius l. 4. Argon.* & Euripides in litore Adriatico confluere Rhodanum & Padum, magna orbis ignorantia. *Plin. l. 37. c. 2.*

B Veterum Geographorum, Pytheæ, Eratoſthenis, Hipparchi, Poſſidonij, Athenodori, Polybij errata in orbis deſcriptione, detexit. *Strabo l. 1. & 2.*

Ἡρακλέους στῆλαι, iam olim in prouerbio ſunt, vt admonet Pindari interpres. Sic enim vulgò dici ſolere, τὰ πέρα Γαδείρων ἀπερατά, id eſt, quæ vltra Gades, inacceſſa. Quo ſignificabant Veteres nauigationum imperiti, vltra columnas Herculis non eſſe quò progrediare. Columnas has Hercules ibi fixiſſe dicitur cùm boues veſtigaret Geryonis, tanquam illic eſſet ſuprema orbis meta. *Pindarus Nemeis* Γαδείρων τὸ πρὸς ζόφον οὐ περατόν, id eſt, non vlterior acceſſus ad Occidentem, vltra Gadira. *Idem alibi.*

——— [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Theronem Ariſtophanis filium ad extremam perueniſſe laudem vltra quam non [illegible] celebrat: qui quidem egregiæ formæ, & C [illegible] illuſtris. Quòd ſi quis prætereà quicquam laudis requirat, id perinde eſſe, ac ſi quis vltra columnas ab Hercule fixas conetur tranſire. *Eraſm. in Adag.*

Clemens I. diſcipulus D. Petri, primus mentionem fecit Antipodum inter Theologos Chriſtianos, teſte *Origene & D. Hieron.* Eum ſecuti plerique veterum Theologorum, eſſe quidem illos arbitrati ſunt, verùm propter vaſtas ſolitudines, & immenſa maria, iter ad eos nullum eſſe.

Opinio veterum, cui Cicero, Mela, & maximi quippe ſuffragij ſunt, fuit, Auſtralem plagam penitùs nobis incognitam eſſe. *Cic. in 6 de Repub.* interfuſum maximum inter nos & illos ἀντίχθονας oceanum putauit, quem nemo vnquam penetrarit: Idque ſubtiliſſime *Macrobius* perſequitur.

D. Auguſtinus *l. 16. de Ciu. Dei, c. 9.* Antipodes eſſe negat, tum quia nulla fiat illorum mentio in ſacris literis, tum quia ab Adamo primo hominum deſcendiſſe nequeant. Videbat enim homo acutiſſimus, ſi concederetur nulli eorum, qui hanc incolimus borealem faſciam temperatam, aditum ad auſtrales illos patere, vt Cicero magnique auctores præiudicarent, ſequi D neceſſariò illos de genere Adæ non eſſe. Maluit ergo illud negare, quàm argumento premi tam moleſto, tantis auctoritatibus munito.

Lactantius *Firmianus l. 2. de Falſa ſap. c. 24.* ridet eos, qui mundum rotundum & terram rotundam eſſe aiunt: nec minus eos, qui Antipodas ſtatuunt: quòd ſi dentur Antipodes, contraria nobis veſtigia vrgentes, vel nos vel illos in cœlum cadere oporteat.

Iſidorus Hiſpalenſis in ſuo Etymologico rationem vllam eſſe negat, quæ perſuadeat Antipodas eſſe. Terræ ſitum repugnare. hiſtoriam nullam eorum facere mentionem, Poëtarum hæc eſſe ſomnia.

Græci, propter raptam à Paride Helenam, expeditione in Barbaros ſuſcepta, iter ad Troiam ignorabant, neque vllus erat, qui Troiæ ſitum oſtendere poſſet: id vnum, quòd in Aſia ſita eſſet, ſciebant. Itaque mille nauium claſſe in Aſiam profecti, Myſiam primùm inuaſerunt, & illic à Telepho rege magnis affecti cladibus, donec tandem Telephi equus vitis palmitibus implicatus cecidit, eáque occaſione Achilles E Telephum humi proſtratum grauiſſimè vulnerauit. Re tamen infecta Græci diſceſſere. Telephus interim, cùm vulnus nullam medelam admitteret, oraculum accepit, ὁ τρώσας ἰάσεται qui vulnerauit, medebitur. Conſcenſa igitur naui Achilleam inſecutus eſt hasta Achillis curatus eſt, præmij que loco Græcos ad Troiam duxit. *Euſtathius Iliados a. & Strabo libro* 1. Hinc videtur prouerbium natum, κατὰ τὸν δεύτερον πλοῦν, quod primo non ſucceſſit, iteratò tentatum ſuccedet.

Perſæ & Afri, traiectus aquarum quoſdam & freta, velut nauigationis anguſtias eſſe ſuſpicati, ignorantiæ ſuæ reliquerunt trophæa. Illi quidem Salganei monumentum penes Chalcidis Euripum, quem Perſæ ideo iugularunt, tanquam ex Maleo ad Euripum ſuæ claſſis curſum improbè direxiſſet: hi verò Pelori ſepulchrum, quem & ipſi ſimilem ob cauſam necauêre. Naufragiis etiam Xerxis Græcia referta eſt. Ob regionis mariſque naturam incognitam Æolicorum & Ionicorum Colonia quàm plura huius generis errata præbuit: & res itidem proſperè geſtas, vbi per locorum peritiam illuſtria complura geſſiſſe facinora contigit. *Strabo l. 1.* F

Schondiam veteres Latini & Græci ferè incognitam habuerunt: argumento eſt, quòd iſthic terram zonam frigidam, perpetuis damnatam niuibus, omniſque animantis impatientem dixerunt magno conſenſu. Pauci modò eius mentionem tanquam habitatæ fecerunt. Inter quos *Plinius*: Quarum clariſſima, inquit libro quarto, Schondania eſt, incompertæ magnitudinis, portione tantùm eius (quod ſit notum) Hilleuionum gente quingentos incolente pagos, qui alterum orbem terrarum eam appellat. Nec eſt minor opinione Eningia. Alij, Plinio etiam antiquiores fortunatas terras, & homines Macrobios, atque omnium iuſtiſſimos mortalium, ſub hoc terrarum tractu poſuerunt: & inde veniſſe virgines ferunt, ſolenni religione cum votiuis donis Delphos, & gentem cuſtodiiſſe inſtitutum hoc, donec virgines habitæ inter hoſpitas terras, libidine atque violatæ forent. *Zieglerus in Schondia.*

Iaponiæ inſulæ incolæ, quibus parùm cum exteris commercij fuit, à ſua geographia Orbem terrarum vniuerſum tripartò diuiſerunt in Iaponem ſcilicet, Sionem, & Sinas & quamuis G religionem à Sinis acceperant, omnes tamen præ ſe nationes contemnunt, ſeſéque cæteris gentibus ingenio ciuilique prudentia longè anteponunt. *Io. Metellus.*

IVDICIVM GEOMETRICVM
APTVM.

Fœdere inter Regem Luſitaniæ Ioannem II. & Regem Caſtellæ Fernandum facto, cùm regiones, quas quilibet explorare & debellare ſine alterius iniuria poſſet, definitæ ſunt, ſtatutum fuerat, vt Caſtellani non viam à Luſitanis factam, ſed diuerſam ſequerentur: vt videlicet cùm Portugalenſes ad Solis Ortum, Caſtellani ad Occaſum nauigarent, orbem marium atque terrarum conficerent. Sic autem cuilibet parti liberum erat, cùm omnes maris atque terrarum tractus 300. & 60. partibus definiti ſint, centum & octoginta partes ad peruestigandum atque debellandum ſibi depoſcere. Limes H erat Meridianus. Sic enim appellant lineam à Septentrione ad Auſtrum in cœlo deſignatam: quia cùm Sol eam attingit meridiem hominibus ſub ea regione conſtitutis efficiat: quæ ſecundùm longitudinem (ſic enim ſpacium Ortu & Occaſu terminatum nominant) circiter ſex & triginta gradibus Olyſippone diſtat. Error autem Magellani & aliorum, qui veſtigia illius ingreſſi ſunt, quo Malucas inſulas ad ius Caſtellæ pertinere contendunt, à multis cauſis originem habuit. Primum quidem ſic natura comparatum eſt, vt cùm primùm aliquod iter incognitum habemus, quod non poſſumus certis montibus aut anfractibus, & notiſſimis ſignis definire, multò longius nobis appareat: maximè verò cùm nauigamus, vbi neque montibus, neque vallibus, nec vllis certis notis poſſumus ſpatium finire. Deinde qui maria incognita nauigant, vt maius & admirabilius facinus ſe confeciſſe glorientur, ſpatia multò ampliora faciunt, vt, quaſi ex alio mundo in hunc redierint, ingentem admirationem efficiant. Accedit, vt etiam ipſi rectores, cùm Aſtrologiæ imperiti ſint, quamuis nullam vanitatem orationis adhibeant, fallantur, & cùm variis circuitibmaris peragrent, rectum iter ſe tenere putent. Sic factum eſt, A vt cum inter Indum fluuium & Gangem, ſpacium decem graduum, qui circiter paſſuum millia ſeptingenta conficiunt, interiectum ſit, Ptolemæus triginta gradibus ſpacium illud definieri. Vir enim doctiſſimus terras illas non luſtrauerat: quæ à viris fide dignis, imperitis tamen, acceperat, ea monumentis mandabat. Illi verò cùm ab Indo ad Cori promontorium, quod in Auſtrum longiſſimo tractu procurrit, nauigarent, & inde rurſus in Gangem ad ſeptentriones curſum inflecterent quaſi recta via, aut paulum ad Auſtrum inflexa nauigaſſent, itineris ſpacium metiebantur. Alia etiam erroris cauſa Luſitanis obiecta eſt. Cùm enim vltra promontorium Bonæ ſpei, aliud promontorium, quod maius in Auſtrum prominet, flectere ſecundis velis niterentur, ſe multo maius iter confeciſſe putabant, quam propter maris impetum, naues in diuerſa iactantes, facere potuiſſent. Ea omniſque ora, quæ in illis regionibus ab Auſtro ad Septentriones pertinet, longiſſimo tractu protenditur. Venti autem, qui ab Ortu Solis flant, ſunt anniuerſarij, & ſtatis temporibus valde vehementes: æſtus ſimiliter propter immenſam maris altitudinem, Lunæ curſibus nimis B obiectam, incertiſſimi. Ergo cùm fluctus ab Ortu Solis ad oras maritimas Occidentis incredibili violentia contorti, & ab oppoſitis oris repercuſſi, in Auſtrum, qua facilior patet exitus, incitentur, & ex illo promontorio, quod diximus, in aliud longius, quàm credi poſſit, excurrant, noſtrorum in nauigando curſum retardant. Quod Luſitani non intelligentes, exiſtimant ſe multo maius ſpacium confeciſſe quam nauigando tranſiuerant. Hæc omnia eam erroris cauſam attulerunt, vt regionum terminos ſatis imperitè deſignarent, & ad Ptolemæi, vbi etiam multa, parum ſapienter adiungerent. Hæc tamen controuerſia inter Caſtellanos & Portugalenſes hunc fructum Portugalenſibus tulit, vt ſpacia multò diligentiùs explorarent. Hoc autem fieri commodè non potuit, niſi per Lunæ defectum: Cùm enim Luna orbe pleno interiectu terræ, vt fieri neceſſe eſt certis temporibus obſcuratur, illa ſplendoris amiſſio non iiſdem horis animaduerti poteſt. Neceſſe namque eſt, cùm citius in India, quam in Portugallia, quæ in occaſum vergit, nocturnæ tenebræ ſint, vt quamuis ille defectus vno tempore fiat, diuerſis nobis horis appareat. Horarum igitur dimenſione omnis controuerſia tollitur. Qualibet enim hora C quindecim gradus Sol progreditur. Obſeruatum autem eſt ab hominibus peritiſſimis, qui à Petro Nonio Mathematicorum principe ad id diligenter inſtructi fuerant, ſex horis ab Indi fluminis oſtio, ad Olyſipponis vrbis ſitum Solis curſum terminari. Horæ verò ſex gradus nonaginta conficiunt. Ab Indo autem fluuio ad vltimos Malacarum inſularum terminos, qui Orientem Solem ſpectant, duo & quadraginta gradus interſunt. Hos ſi nonaginta gradibus adieceris, centum & triginta duos efficies. Si verò ſex & triginta gradus, qui Olyſippone ad Occaſum ſecundum lineam illam meridianam, inter Hiſpaniæ reges fœdere definitam, vt Caſtellani contendunt, addideris, centum & ſexaginta octo graduum ſumma fiet. Itaque ſecundum hanc computationem, adhuc Portugalenſibus duodecim gradus explorandi reſtant, qui poſſunt ſine cuiuſdam Chriſtiani regis iniuria à Portugalliæ regibus occupari: tantum abeſt, vt Magellanus, vel quiſquam alius inſulas illas, iure atque meritò poſſit Caſtellæ regibus adiudicare. Hæc tamen controuerſia non mediocres in Hiſpania tragœdias excitauit, vſque adeò, vt reges optimos, & cognatione, affinitate, & amore D coniunctiſſimos interdum ad inteſtinam ſeditionem ſollicitaret: quod totum ab improbiſſimi hominis ſcelere ortum habuit. *Oſorius l. 11 rerum Em.*

INEPTVM.

☞ *Ex præcedente Tit. Geometriæ imperitorum, hoc plerumque quatenus ex Habitu depræuato, quem poſſident, malè iudicant.*

Chriſtophorus Columbus per fratrem Bartholomæum Henrico VII. Angliæ regi, noui orbis inueniendi conatum primò aperuit, naues atque ſumptum petens. Ceterùm nihil obtinuit, non tam odio rei, quàm quòd Italum hominem lucro inhiantem, Angli ſuſpectum haberent. Conuenit de eodem negotio Alphonſum V. Luſitaniæ regem: qui non modò negauit quod petebat, verum etiam vt delirum hominem irriſit, perſuaſus à Calzadilla Epiſcopo Viſenſi, & Roderico magiſtro Theologiæ, præclaris alioqui Coſmographis, nec terras, nec aurum eſſe in Occidente. *P. Cieza tomo ſecundo capite 15.*

E Baſilius Moſcouitarum princeps, qui dono ſibi miſſum poculum geometricum à Suecorum rege ſpreuerat, Paulum quoque Centurionem Genuenſem an. Sal. 1520. promittentem ſe aromatum negotiationem Sept[illegible] à Moluccis rectà in Moſcouiam deducturum, veluti [illegible] & impoſſibilia attentantem irriſit: vel certè, quod per aduerſa flumina maxima ſubuehendæ eſſent merces, rei difficultate territus neglexit. *P. Cieza tom. 2. hiſt. Peruuiæ c. 107.*

GEOMETRIÆ ET GEOGRAPHIÆ VSVS APTVS, INGENIOSVS.

Geographiæ vſum etiam in politica & militari vita, *Strabo l. 1.* declarat. Eundem in ſcalarum commenſuratione, quibus mœnia ſuperantur, *Polyb. l. 6.* docet, ſiue murorum altitudo ſit cognita, ſiue incognita.

Calchas, Theſtoris F. vates peritiſſimus, cùm Græci contra F Troiam expeditionem ſuſcepturi, ignari eſſent itineris, vtpote Geographiæ imperiti, viæ ductor extitit. Vnde de eo ſic *Homerus Iliados α*

καὶ νήεσσ' ἡγήσατ' Ἀχαιῶν Ἴλιον εἴσω,
ἣν διὰ μαντοσύνην.

Vaticinium appellat, denominatione facta à præſtantiore ſcientia. Aiunt autem Græcos bis contra Troianos profectos: in prima expeditione errantes, re infecta domum rediiſſe: in ſecunda demùm Calchante, ſiue, vt alij volunt, Telephi regis Myſorum ductu eò perueniſſe.

Seſoſtris Ægyptiorum rex, poſtea quam per Ægyptum diuortia aquarum effodiſſet, quibus Nili aquæ exciperentur, tum ad ſitum, tum ad vim hoſtium arcendam, in omnes Ægyptios ſub quadrati æquam portionem viritim per ſortem diuiſit: atque hinc prouentum inſtituit, impoſita certa penſione, quam illi quotannis ſoluerent. Quòd ſi cuius portionem alluuione fluuius decurtaſſet, re regi indicata, ex reſidua proportione taxatum vectigal pendebatur. Atque hinc Geometria orta, videtur in Græciam tranſcendiſſe. *Herodotus libro 3.*

Ægyptiorum ſacerdotes, cùm liberos ſuos liberalibus artibus erudiendos præceptoribus traderent, volebant tamen præcipuè vt Geometriæ præceptis erudirentur. Nilus enim, G qui mediam diuidit regionem, ſolus inter reliqua flumina adeò æſtate creſcit, cùm decreſcant cætera vt totam inundet Ægyptum: hyeme minuitur, cùm reliqua augeantur. Quoniam autem plurima cura, moleſtiaque vrgebat accolas eius inundatio, excogitata eſt in Memphi quædam incrementi menſurandi à regibus obſeruatio. Nam quibus id negotij demandatum eſt, per epiſtolas vrbibus vicíſque ſignificant, quot cubitis quotve digitis fluuius auctus ſit, & ſimul quo tempore cœperit decreſcere: hoc modo vacuus redditur à ſollicitudine populus, & annonæ prouentum præuidet: Iuſtum incrementum cubitorum eſt 16. Minores aquæ non omnia rigant: ampliores tardiùs recedendo, accolarum remorantur commoda. In 12. cubitis famem Ægyptus ſentit: in 13. etiamnum eſurit, 14 cubita hilaritatem afferunt, 15. ſecuritatem: & quæ optima inundatio eſt ſexdecim, delicias. *Diod. lib. 1. cap. 3. & Strabo lib. 17.* Naturam fluminis huius Ioſippus contemplatus duplicis inſomnij ambages Pharaoni interpretatus eſt, quæ diuinationis ratio ingentem illi peperit gloriam: patrique & H fratribus occaſionem dedit ex Cananæa terra in Ægyptum migrandi. *Sab. l. 3. Enn. 1.* At id ſacræ literæ inſomnij Pharaonis interpretatione Ioſeph deprehendiſſe & præuidiſſe aſſerunt.

Thales Mileſius nullo negotio nulloque requiſito organo, tantùm fixo baculo, ad terminum vmbræ, quam pyramis reddebat, cùm extitiſſent radij ſolaris contactu duo triquetra, oſtendit, quæ proportio eſſet ad vmbram vmbræ, eandem pyramidis ad baculum eſſe. *Plut. in Conuiuio.*

Acæna (inſtrumento pedum decem; quod Decempedam Latini vocant) agros metiri in Ægypto exorſus eſt primùm Theſſalus quidam nomine ab re indito: quia cognoſcentibus ſingulis agri ſui modum, ſublatæ ſunt cædes: vnde nuncupata acæna, quaſi *[illegible]* Hinc & Pelaſgida vocauit acænam *Apoll. Argonauticon tertio*, veluti ab Pelaſgis compertam, id eſt, Theſſalis. *Cælius lib. 4. capite vigeſimonono Lectionum Antiquarum.* Diuerſo quique more agros metiri

ſolent. In Ægypto æſtuaria & foſſas funibus metiuntur aut
A paſſibus, in Hiſpania iugis, in Campania verſibus, circà Perſidem ſchœnis, alij paraſangis: alibi pertica, cui nomen acæna: agricolæ iugeribus, nonnulli ſtadiis metiri ſolent agros, campoſque. *Alex. lib. 2. c. 12.*

Plut. in l. 13. quem ſcribit ὅσον ψυχῶν καὶ σωμάτων ἐν ἀνθρώποις εὐφυΐας καὶ ἀρετῶν διαφορά, ſcite ſubtiliter que ratiocinatum Pythagoram philoſophum dicit in reperienda modulandaque ſtatus longitudinisque Herculis præſtantia. Nam cùm ferè conſtaret, curriculum ſtadij, quod eſt Piſis apud Iouem Olympium, Herculem pedibus ſuis metatum, idque feciſſe longum pedes ſexcentos, cætera quoque ſtadia in terris Græciæ, ab aliis poſtea inſtituta, pedum quidem eſſe numero ſexcentûm, ſed tamen eſſe aliquantulum breuiora: facile intellexit, modum ſpaciumque plantæ Herculis, ratione proportionis habita, tanto fuiſſe quam aliorum procerius, quanto Olympicum ſtadium longius eſſet, quàm cætera: Comprehenſa autem menſura Herculani pedis ſecundum naturalem membrorum omnium inter ſe competentiam modificatus
B eſt. Atque ita id collegit, quod erat conſequens, tanto fuiſſe Herculem corpore celſiorem, quàm alios, quanto Olympicum ſtadium cæteris numero factis anteiret. *Gellius lib. 1. capite 1.*

Idem machinatione geometria inuenit hominis centrum in pudendis eſſe. Nam ſi diſpanſis brachiis & pedibus diductis ſtatuatur, & in verendis circini pes collocetur, rotundationis linea per extremas manus & extremos pedes curret. Proinde vt in maiore mundo Terra centrum eſt: ita minoris mundi terra, quæ officina eſt procreationis. Ideirco *Varro libro 3. de Lingua Latina*, χθόνα τῦ πυθαγόρα partes genitales dici teſtatur.

Phidias ſtatuarius, ſicut narrat Lucianus in Hæreſibus inſpecto leonis duntaxat vngui, quantus eſſet totus leo perpendit, totúmque ex iudicio vnguis effinxit. Vnde Prouerb. Leonem ex vnguibus. Fit autem hoc mathematica ratione, ſicuti docet *Vitruuius l. 3.* vt ex membro vel minimo, totius corporis modus colligatur. *Plut. comment. de Defect. oracul.* videtur ad Alcæum referre. *Eraſm. in Adagiis.*

Socrates Geometriam, cuius calleni ſſimus erat, non damC nabat, ſed ad vſum Ethicæ vitæ accommodari volebat. Rogatus enim quamdiu Geometriæ opera eſſet danda? Reſpondit, Quoad quiſque poſſit terram menſura accipere & dare. *Laërt. l. 2. & Xenophon l. 4. Memorab.*

Athenienſes expeditionem Siculam ſuſcepturi, vt animarent ſuos, quaſi in hoc imperij cardo verſaretur, tabellis Siciliæ ſitum in myropoliis & tonſtrinis propoſuère. *Plut. in Alcibiade.*

Ariſtagoras Mileti tyrannus, cùm à Dario rege defeciſſet Spartam, ſocietatis ergo venit: & vt Cleomenem regem facilius perſuaderet ad Aſiæ regnum inuadendum, æream tabellam ſecum tulit, in qua terræ mariſque ambitus deſcriptus erat. Cleomenes tamen audiens Suſa à mari trium menſium itinere diſtare, difficultate rei motus, eum ante ſolem occidentem Sparta excedere iuſſit. *Herod. l. 5.*

Geographicam tabulam Socrates Alcibiadi propter amplitudinem agrorum ſuperbienti oſtendit, & Græciam primò, mox Atticam inueſtigare iuſſit. Quòd cùm promptè feciſſet: Nunc verò, inquit, fili Cliniæ, in Agro Attico oſtende mihi tua
D prædia, ſi potes. vel Geometram negligentiæ, qui loca tam illuſtria prætereiet, vel teipſum incogitantiæ cauſa, qui è tam obſcuris gloriam capres. *Plut.*

INEPTVS.

Philippus rex Macedonum, cùm proditione ciuitatem Melitæorum occupaturus eſſet, dupliciter errauit. Nam & ſcalas non ſatis longas attulit, ſicut neceſſitas requirebat: deinde & tempus non ſeruauit. Cùm enim circa mediam noctem venturum ſe conſtituiſſet, ante tempus exercitum è Lariſſa mouit, & in agrum Melitæorum maturiùs venit: cumque ſcalarum commenſurationem non haberet, nec per portam ingredi poſſet, quòd coniurati, quos in ciuitate habebat, tempore excluſi, opem illi ferre nequirent, multis ſuorum amiſſis, cum dedecore reuerſus eſt. *Polyb. Hiſt. l. 9.*

Veneti, qui Veronæ per inſidias capiendæ conſilium inierant, eóque noctu milites delectos miſerant, ob ſcalas breuiores eam capere nequiuerunt. *Bembus l. 10. Hiſt. Venet.*

Luſitani, duce Blaſco Nonio Hiſpano inhiantes Occidentali Indiæ, Moluccas Orientales amiſerunt. *Iouius l. 34. & Pet. Cieza. 1. c. 62.* E

* GEOGRAPHICÆ TABVLÆ.

Earum vſus, Studium, vtilitas.

Tabula quæ πίναξ Græcis, ſonat aſſerem in quo aliquid aut pingimus, aut ſcribimus. Erantque olim Tabulæ codicilli cera obducti, quibus inſcribebantur teſtamenta, actaque publica, transfertur autem hoc vocabulum ad ſignificandum typum Regionis alicuius, aut plurium coniunctarum, in charta, aut aſſere, vel alia materia delineatum & expreſſum, per quem in illorum deuenimus cognitionem, locorumque diſtantiam, ſitum, & amplitudinem metimur. Mappas vulgus eas Tabulas appellat, quòd ſicut hæ in menſa, ita & illæ ad parietem vel alibi extenduntur, vt ſpectari aut inſpici commodè valeant. Hodie communiter Chartæ dicuntur, vel quod in charta ſoleant delineari: vel quod inſtar chartæ expandi & exponi ad vſum poſſint. F

Vſus autem eſt admodum vtilis hiſtoriarum & euentuum quorumuis cognitioni. Nam cum Geographia illarum ſit oculus, vt quæ non ita diſtinctè abſque locorum indagatione queant intelligi, facile colligimus, quantum ex Tabulæ commoditatis præſtent, quæ Geographicè loca in quibus ea quæ narrantur geſta fuerunt, adeóque res ipſas, velut præſentes oculis ſubiciant, & memoriæ infigant.

* APVD VETERES.

Qui Tabulas Geographicas delineauerint, pinxerint, In pretio habuerint?

Anaximander Thaletis diſcipulus primam Geographicam edidit tabulam, teſte Strabone: qui & Eratoſthenis tabulæ totius habitatæ terræ meminit; atque præter hanc etiam antiquiorum tabularum. Vixit autem hic Anaximander Seruij Regis Romanorum tempore.

Socrates cum Alcibiadem ſuperbire videret ob diuitias, adduxit eum ad Tabulam ambitum terræ complectentem, & eum rogauit, vt Atticam, ſibi requireret: qua reperta, ſuos eum fundos iuſſit oſtendere: & cùm reſpondiſſet, nuſquam, ibi pictos eſſe; Horum, inquit, poſſeſſione tu te effers, qui nulla pars ſunt terræ? *Ælian. Var. Hiſt. c. 28.* G

Hanno Carthaginenſis ſcribit tabulam nauigationis ſuæ Atlantici maris, qua Libycam oram perluſtrauit, dedicatam in æde Saturni.

Ariſtagoras Mileſius habebat Tabulam æream, in qua totius orbis ambitus inciſus erat, cunctúmque mare, atque omnia flumina: vt teſtatur *Herodotus l. 5.*

Auguſtus & Agrippa Orbem populo ſpectandum propoſuerant, vt ſcribit *Plin. l. 3. c. 2.*

Apud Ægyptios conſeruari tabulas in quibus omnes comprehenduntur viæ & metæ totius maris ac terræ, auctor eſt *Apollon. 4 Argonaut.*

Tabulam Palæſtinæ ab Euſebio Cæſarienſi ſcriptam intercidiſſe, tradit *D. Hier.*

Menſam argenteam ſiue auream in qua totius mundi deſcriptio, Carolum Magnum habuiſſe, teſtes ſunt huius vitæ Auctores.

Theophraſtus Ereſius, Tabulas in quibus Orbis ſitus ſunt, in inferiore ſcholæ porticu reponi teſtamento mandauit, vt ſcribit *Diog. Laert. in eius vita.* H

Mappam Mundi deſcripſit in pelles duodecim pergameni, ſic de ſe ipſo Dominicanus auctor Annalium Colmarienſium. *Anno* 1265.

Tabulæ Geographicæ citantur quoque à *Stephano Byzantio: in verbo* Ἀήρ.

Domitianus Imperator occidit Metium Pompoſianum, quod depictum Orbem terræ in membranis circumferret. ita *Suetonius.*

Varro de Rep. Rom. lib. 1. c. 2. habet hæc verba: Oſtendi ibi C. Fundanium ſocerum meum, & C. Agrium equitum Romanum Socraticum, & P. Agraſium publicanum ſpectantes in pariete pictam Italiam.

Audi *Vitruuium lib. 8.* Hæc autem ſic fieri, teſtimonio poſſunt eſſe capita Fluminum, quæ Orbe terrarum chorographiis picta inueniuntur.

Florus

A Florus, qui circa Traiani tempora vixiſſe videtur, ita ait: Faciam, quod ſolent qui terrarum ſitus pingunt in breui quadam tabella.

Iulianus Imp. *epiſt. ad Alypium.* Iam eram morbo liberatus, cum Geographiam miſiſti; non tamen propterea minus grata fuit Tabella abs te miſſa: ſunt enim in ea tum deſcriptiones meliores, tum iambi quibus eam ornaſti.

Sed Veteres olim Orbem terrarum in Tabula ſolere depingere, teſtis eſt. *Plut. in Theſeo*, Item *Propert. l. 4.* Vbi Arethuſam ad Lycotam hæc loquentem facit:

Cogor & è Tabula pictos ediſcere mundos.

Depinxiſſe autem, poſteriſque tradidiſſe *Claud.* Ptolemæum, illius Tabulæ tot ſeculis decantatæ demonſtrant. Vnde ille velut priorum omnium, vtpote Anaximandri Mileſij, Hecatæi, Democriti, Eudoxi, Dicæarchi, Ephori, Eratoſthenis, Polybij, Poſidonij, Strabonis & aliorum, velut coryphæus & princeps habetur. Hinc & Petrus Bertius Batauus, qui nuper ſatis feliciter Coſmographiam illuſtrauit, opus ſuum Ptolemaico accommodauit, quantum id fieri potuit.

B *CATALOGVS RECENTIORVM,

QVI TABVLAS REGIONVM ET OPPIDORVM geographicas delinearunt, & euulgarunt: Quique ad noſtram cognitionem hactenus deuenere, quibus addidimos, vbi locorum, quando, & à quibus excuſæ ſunt.

Abrahamus Ortelius Geographus & Coſmographus Philippi II. Hiſpan. Reg. deſcripſit & delineauit Tabulas Orbis vniuerſi, quas in vnum volumen, ſub nomine Theatri redegit, & *typis Plantinianis* euulgauit plures. Idem poſtea adiecit Parergon, ſiue Tabulas vet. Geographiæ. *ibid.* Dedit quoque Mappam Orbis vniuerſi, & nonnullas alias.

Adelbergus Sauracherus, Heluetiam in lucem dedit; *Baſileæ*, 1584.

Ægidius Bulionius Belga, Galliam Belgicam deſcripſit, quam edidit *Antuerpiæ Ioan. Liefrinck.* Et Sabaudiam cum Burgundiæ Comitatu, euulgatam *apud Hieronymum Cock, Antuerpiæ.*

Ægidius Tſchudus, Rhetiam, Heluetiámque *Baſileæ apud Iſingrinium.*

C Andreas Pograbios Pilſnenſis, Sarmatiæ Europæ partem, quæ ſubiacet Sigiſmundo Poloniæ Regi; *Venetiis*, 1569.

Andreas Theuetus, Galliam, *Pariſiis*, 1578. *Ibi.* Idem quoque vniuerſum Orbem terrarum, ſub lilij forma.

Andreas Velleius, Iſlandiæ inſulæ tabulam communicauit in Ortelij Theatro.

Antonius Albizius Florentinus, edidit & concepit nuper ſtemmata Chriſtianorum Principum Tabulis æneis quibus Iconem vrbium præcipuarum ſubiecit. *Campidon. an.* 1617.

Antonius Campus, Cremonenſis agri Corographiam delineauit; in Theatro eodem.

Antonius Galateus. deſcripſit multas tabulas Coſmographicas: vt tradit *Leander Alb.* & teſtem adducit oculatum, *Ranzanum.*

Antonius Ienkinſonus, Ruſſiam; *Londini.* 1562.

Antonius VVied, Moſcouiam; *Antuerpiæ.*

D Auguſtinus Hierſvogel, Regionum hactenus non viſarum (vt titulus habet) Tabulam edidit. Continet verò Hiſtriam, Slauoniam, Carinthiam, Styriam, Goritziam, &c. vicináſque regiones; *Nurenbergæ apud Ioannem VVeygel.*

Auguſtinus Iuſtinianus, Nebiæ Epiſcopus, Corſicæ deſcriptionem in Tabulam redegit, vti ipſemet inquit in ſua Hiſtoria Genuenſi.

Balthaſar Moretus Ioan. Fil. aliquot Tabulis auctius & emendatius euulgauit Parergon Abr. Ortelij, *Antuerpiæ, anno* 1614.

Bartholomæus Sculteros, Miſniæ & Luſatiæ Corographiam; *Gorlitzij an.* 1569.

Benedictus Arias Montanus, Terræ Canaam deſcriptiones duas: vnam quæ continet ſitum eius quem habuit tempore Abrahæ ante aduentum filiorum Iſraël, alteram in vndecim tribus diſtinctam in ſuo Apparatu Biblico, *Antuerpiæ excuſæ, apud Plantinum.*

Benedictus Bordonius, Italiæ Tabulam; vti habet *Leander* in ſua Italiæ deſcriptione, & *Bernardinus Sacerdotius* in Hiſtoria ſua Patauina. E

Bernardus Brognulus, Veronenſe Territorium euulgauit; *Venetiis* 1564.

Bernardus Siluanus Ebolenſis, Ptolemæi Geographiam recognouit, & nouas tabulas recentiores, & nationibus ſuo reſpondentes, neque à verbis autem Ptolemæi diſcrepantes (vt ipſe ſcribit) adiunxit, an. 1511. *Venetiis.*

Bonauentura Caſtilioneus, Longobardiam. teſtis *Ioannes Antonius Caſtilioneus*, in libello qui de Inſubrum antiquis ſedibus inſcribitur.

Carolus Heydanus, Germaniæ Typum; *Antuerpiæ apud Hieronymum Cock.*

Carolus Cluſius Atreb. Hiſpaniam, antiquis ac recentibus locorum in ea nominibus inſcriptam; quam Abr. Ortelius *Antuerpiæ edidit*, 1571.

Caſpar Hennebergeius Erlichenſis, Pruſſiam deſcripſit, quam *Georgius Oſterbergius edidit Regiomonti*, 1576.

Caſpar Vopellius Medabach, Deſcriptionem Orbis terrarum; item Europæ totius, ac Rheni tractum; omnia *Coloniæ.*

Caſpar Bruſchius Egranus, Montis Piniferi (quem Fichtelberg vulgo nuncupant) Tabulam, *Vlmæ apud Sebaſtianum Francum.* F

Chriſtianus Adrichomius Delphenſis, Palæſtinam, multis tabulis æneis formis excuſam, edidit *Coloniæ per Arnoldum Mylium*, 1590.

Chriſtianus Schrot Sonsbekenſis, Geldriam cum Cliuia, vicináſque regiones; *Antuerpiæ apud Bernardum Puteanum.* Eandem tabulam idem recognouit, eamque rotauit per *Hieronymum Cock, Antuerpiæ.* Deſcripſit quoque vniuerſam Germaniam, quam idem Cock prælo excudit. Item Danubij tractum. Item Tabulam quam inſcripſit Peregrinatio filiorum Dei; *Calcariæ, apud Vincentium Houdaen*, 1572. VVeſtphaliam quoque, idem Ortelius in Orteliano Theatro. Vidi quoque tabulam mano deſcriptam ducatus Lutzenborgenſis, ab eodem auctore.

Chriſtophorus Pyraminus, Germaniæ Tabulam, *Bruxellis Brabantiæ*, 1548.

Chriſtophorus Saxtonus, Angliæ regnum deſcripſit multis, ſingulas enim eius regiones ſingulis foliis expreſſit, *Londini*, 1580. Idem vniuerſum hoc regnum vnica magna tabula, *ibid.* G

Chriſtophorus, Zellius, Europæ Typum; *Norenbergæ.*

Colantonius Stigliola, Regnum Neapolitanum in tabulâ deſcripſit accuratiſſimè.

Cornelius Ædgeetus Friſius, deſcripſit Archiepiſcopatus Colonienſis diœceſim: excuditque *Franciſcus Hogenbergius, ibid.* 1583.

Cornelius Antonij, Regionum Orientalium Tabulam, vti titulus habet (continet autem Daniæ Regnum & circumiacentes regiones) excuſam *Amſtelrodami.* Idem deſcripſit Europam, editam, *Francofurti ad Mœnum.*

Cornelius à Iudæis, Galliam à Gerardo Mercatore regionatim ſingularibus tabulis in volumine deſcriptam, omnes iunctim vnica tabula, ſuo nomine edidit. *Antuerpiæ.* 1592.

Daniel Speckel, Alſatiæ ſuperioris & inferioris Iconem edidit, *Argentinæ*, 1576. H

David Fabricius Eſenſis, Friſiam Orientalem deſcripſit quam *Ioannes ab Olderſum edidit Endæ*, 1589

David Zeltzlin, Topographiam Sueuiæ Ligæ, ſiue Circuli; *Vlmæ*, 1572. Idem Franconiæ circulum deſcripſit, 1577.

Didacus Mendezius, Peruuiam regionem, in hoc Theatro.

Diegus Gotierus, Americam, *Antuerpiæ apud Hieronymum Cock.*

Doco ab Hemminga Friſius, (de quo hæc Pet. Suffridus in Scriptoribus Friſiæ) Exarauit tabulam Geographicam totius Orbis, cumprimis magnam & elegantem, nec minus artificioſam.

Dominicus Machaneus, huius Verbani lacus Corographiam, à Leandro Alberto citatam legimus.

Egnatius Danti, Peruſinum agrum, *Romæ* 1580. Item Vrbis Veteris ditionem, ibid. 1583.

Elias Camerarius: Huius Brandeburgenſis marchionatus
A exſtat in Gerardi Mercatoris opere.

Elias Hofman, territorium vrbis Francofortenſis ad Mœnum delineauit, & edidit. *Ibid.* 1588.

Erhardus Reych Tyrolenſis, Palatinatus Bauariæ tractum; *Nurenberga*, 1540.

Ferdinandus a Launoy, Burgundiæ Comitatus tabulam; quam in Theatro ſuo exhibuit *Abr. Ortelius.*

Ferdinandus Aluares Zeccus, Luſitaniam; *Romæ apud Michaelem Tramezzinum*, 150

Florianus, Tabulam Sarmatiæ, Regni Poloniæ, & Hungariæ, vtriuſque Valachiæ, necnon Turciæ, Tartariæ, Moſcouiæ, & Lithuaniæ partem comprehendentem; *Cracouiæ*, 1528.

Franciſcus Hogenbergius, Galliæ Belgicæ tabulam delineauit; & excudit *Coloniæ Agrippinæ.* Præterea edidit V. Voluminibus Ciuitates orbis Terrarum, typis *Antony Hierat.* Bibliopolæ Colonienſ. qui an. 1618. adiecit ſextum volumen.

Franciſcus Monachi Mechlinienſ. Regiones Septentrionales;
B *Antuerpiæ apud Syluestrum à Pariſiis.*

Gabriel Simeoneus, Alimaniæ tabulam; in libello inſcripto, Dialogus Pius & Speculatiuus; *Lugduni apud Guilielmum Rouilium*, 1560.

Gellius Parentius, Spoletinum agrum deſcripſit, *editum Romæ* 1597.

Gemma Friſius, Vniuerſi orbis tabulam; *Antuerpiæ.*

Georgius Acacius Enenkel, L. Baro Hoheneckius, Vniuerſæ Græciæ adiacentiúmque regionum tabulam deſcripſit, ediditque vnà cum ſuo Thucydide.

Georgius Bruyn Colonienſis deſcripſit Ciuitates Orbis Terrarum delineatas & in V. Volumina redactas à Franc. Hogenbergio. *Coloniæ apud Antonium Hierat*, diuerſis vicibus.

Georgius Tanſtetterus Collimitius, Hungariæ tabulam Lazari (quam Cuſpinianus edidit) recognouit. 1528. *Ingolſtadij, ex Academia Apiana.*

Georgius Gadnerus, VVirtebergenſem Ducatum; *Antuerpiæ*, 1575. *in Theatro Orteliano.*

C Georgius Hoefnaglius Antuerpianus, Gadis inſulæ delineatiuncula idem Theatrum ornauit.

Georgius Iodocus Berganus, Benacum lacum depinxit, teſte *Leandro Alberto.*

Gerardus Stampelius, Goudanus, deſcripſit Kerpenſis territorij in Vbiis effigiem; quam edidit *Franc. Hogenbergius Coloniæ*, 1587.

Gerardus Mercator Rupelmundanus, (noſtri ſæculi Ptolemæus) Paleſtinæ, ſiue Terræ ſanctæ: item Flandriæ, Louanij. Poſtea Europæ; deinde Orbis vniuerſi ad vſum nauigantium accommodati tabulam, Duiſburgi edidit. Excudit quoque Britannicarum Inſularum tabulam, ab alio quopiam deſcriptam. Idem tabulas Ptolemaicas ad mentem Auctoris caſtigauit, & edidit *Duisburgi, anno* 1578. Plura Geographiæ ſtudioſis non minùs vtilia quàm iucunda, ab eodem euulgata ſparſim fuerunt, quæ omnia vno volumine concepit magnus ille Atlas, totius vniuerſi tabulas complectens, & deſcribens opus immortalitate dignum. *Amſterodami typis Iodoci Hondy.*

Godefridus Maſcopius Embricenſis, Diœceſis Monaſterienſis & Oſnaburgenſis typum; *Embricæ edidit per Remigium Hogenbergium*, 1568.

Gregorius Amaſeus, Fori Iulij tabulam deſcripſit; quam ab auctore ſe habuiſſe, inquit *Leander in ſua Italia.*

D Gulielmus Poſtellus, Galliæ typum; *Pariſiis*, 1572. Idem vniuerſalem Orbis terrarum deſcriptionem ibidem excuſam euulgauit.

Henricus Coquus Gorchomius, Hiſpaniæ antiquæ tabulam deſcripſit & edidit *Salmanticæ*, 1581.

Henricus Rantzouius, Daniam deſcripſit, *editam Coloniæ, à Franc Hogenbergio.*

Henricus Zellius, Europam, *Nurenbergæ.* Item Pruſſiam *ibidem.*

Hermagoras Craft ab Obenburgo, edidit tabulam Peregrinationis D. Pauli; *Zagrabriæ.* 1587. teſtis *Bibliotheca Geſneri.*

Hieronymus Bellarmatus, Tuſciam; *Romæ.*

Hieronymus Bordonius, Corſicam inſulam perluſtrauit atque in tabulam redegit, quæ inſeritur Theatro Orteliano.

Hieronymus Chiauez, Americam deſcripſit, Idem Conuentum Hiſpalenſem, quem in ſuo Theatro in lucem dedit Ortelius. E

Hugonis Coſini, tabulam comitatus Burgundiæ ex manuſcripto edi curauit.

Humfredus Lhuyd Denbygienſis, Angliæ regni tabulam; item Cambriæ Corographiam: in Theatro ſuo idem Ortelius anno 1569. publicauit.

Ioachimus Hopperus Friſiæ antiquæ ſitum delineauit. In eodem Theatro, ad tabulam Friſiæ Occidentalis.

Iacobus Caſtaldus Pedemontanus, Orbis vniuerſalis typum, magna forma; eundem minori forma; item Aſiæ, Africæ, Hiſpaniæ, Italiæ, Siciliæ, Corſicæ, Hungariæ, & Pedemontanæ tabulas; *Venetiis & Romæ*

Iacobus à Dauentria Brabantiæ, Hollandiæ, Gelriæ, Friſiæ, Zelandiæ tabulas deſcripſit, & edidit, *Mechliniæ.*

Iacobus Homeo Luſitanus, Europam nauigatoriam deſcripſit: quæ edita fuit *Venetiis* 1569.

Iacobus Surhonius Montanus, Hannoniam, Arteſiam, & Lutzenburgum prouincias deſcripſit, eáſque in Theatro publicauit Ortelius. F

Iacobus Ziglerus, Paleſtinæ, Scondiæ, Ægypti, & Arabiæ; libri forma, & in iis Commentaria; *Argentorati apud Petrum Opilionem*, 1532.

Ioannes Andreas Valuaſſorius, Italiam, *Venetiis.*

Ioannes Antonius Maginus, Bononienſe territorium deſcripſit, & edidit. Item Italiam totam in magnas Tabulas redegit. an. 1620.

Ioannes Auentinus, Bauariæ tabulam; *Landshuti an.* 15[illegible]3.

Ioannes Baptiſta Guicciardus, Vniuerſi terrarum Orbis imaginem, maxima forma; quam Aquila biceps, alis expanſis comprehendit, *Antuerpiæ*, 1459.

Ioannes Buccius Ænicola, Europam, ſub forma puellæ, *Pariſiis, apud Chriſtianum VVechelum.*

Ioannes Calameus, Biturigum regionem; *Lugduni apud Gryphium.*

Ioannes Crigingerus, Bohemiæ, Miſniæ, Turingiæ, & collateralium regionum tabulam: *Pragæ*, 1568.

Ioannes Cuſpinianus, Hungariam; quam Petrus Apianus edidit, vti auctor eſt *VVolfgangus Lazius* in ſua Hungariæ tabula. G

Ioannes Dominicus Methoneus, Europam: *Venetiis, apud Matthæum Paganum.*

Ioannes Dryander, Haſſiam Cattorum regionem: eam cum Theatro edidit idem Ortelius.

Ioannes Fayanus medicus, Lemouicorum regionem deſcripſit: *editam Cæſaroduni Turonum*, 1594.

Ioannes Florianus Antuerpianus, Friſiæ Orientalis regionem delineauit: quam Ortelius publici iuris olim fecit, 1579.

Ioannes Georgius Septala Mediol. Ducatum Mediolanenſem, & regiones vicinas, *Antuerpiæ apud Hieronymum Cock.*

Ioannes Haſelbergius à Reichnau, edidit Tabulam quam Expeditionis Turcicæ titulo inſigniuit. Regiones nempe Europæ à Conſtantinopoli verſus Occidentem Viennam Auſtriæ vſque. *Antuerpiæ, apud Ioan. Liefrinck.*

Ioannes à Horo, Germaniæ inferioris tabulam; *Antuerpiæ.*

Ioannes Honterus, Tabulas Geographicas edidit libelli forma: ſub titulo Rudimentorum Coſmographicorum: *Tiguri,* H *apud Chriſtoph. Froſchouerum.*

Ioannes Ianſſonius Bibliopola Amſterodamenſis euulgauit ann. 1619. Iconiſmos præcipuarum Germaniæ ſuperioris Ciuitatum. Item tabulas Prouinciarum & Ciuitatum Imperij, & Electoratus, Anno 1620. Amſterodami.

Ioannes Ioliuetus, Galliam: *Pariſiis; apud Oliuerium Truchethum*, 1560.

Ioannes Mercator, G. F. Comitatum Murſenſem delineauit, & *edidit Duysburgi.* 1591.

Ioannes Melenger Halenſ. Turingiæ tabulam: *VVimariæ.*

Ioannes Pinadellus, deſcripſit agrum Taruiſinum, & loca adiacentia.

Ioannes Portantius, Liuoniæ typum in Ortelij Theatro habet.

Ioannes Regnardus Foreſtius, deſcripſit Foreſtum, ſiue Secuſianorum regionem, at pictoria potius quàm geographica manu.

Ioannes Sollius Antuerpianus, deſcripſit & edidit Treui-
renſem

A renſem Epiſcopatum. Item Lotharingiam. Item Luttemburgenſis Ducatus partem, quam terram communem vulgò appellant; ſed hactenus non edita.

Ioannes Stumſius. Heluetiæ tabulas, in hiſtoriæ Helueticæ volumine Tiguri excuſo, *apud Chriſtoph. Froſchouerum.*

Ioannes Sambucus Pannonius, Trãſyluaniam: *Viennæ Auſtriæ,* 1566. Item Hungariam, *ibid.* 1570. *Forum Iulij, & Illyricum,* Orteliano Theatro edita.

Ioannes Schalbeter, Valleſiæ prouinciæ tabellulam deſcripſit.

Ioannes Surhonius, Veromanduorum regionem; *Antuerpiæ, apud Chriſtophorum Plantinum,* 1558. Item Picardiæ, atque Namurci; in Theatro Orteliano.

Ioannes Temporarius, Bleſenſe territorium, Galliæ: *Cæſaroduni in Turonibus, apud Mauritium Boguerealdum,* 1592.

Iuſias Moterus, Tigurinum territorium, editum eſt anno 1566. teſtis *Iacobus Monauius.*

Iubilius Maurus, coſmographicam totius Sabinæ tabulam deſcripſit: vt habet *And. Baccius l. 5. de Vino.*

B Iudocus Hondius, Vniuerſalem, & Europæ tabulam edidit, *Amſtelrodami in Batauia,* 1595. Item ſpeculum Britanniæ: & auxit Atlantem Maiorem Mercatoris.

Iulius Iaſolinus, Ænariam inſulam deſcripſit, *Romæ editam,* 1586.

Iuſtus Moërs, VValdechenſem Comitatum: Haſſiæ prouinciæ partem deſcripſit; *Marpurgi,* 1575.

Laurentius Friſius, Chartam vniuerſalem Marinam, (vt notant) alicobi in *Germania.*

Laurentius Michaëlis ab Hogenkirchen, Friſiam Orientalem in tabulam deduxit, edita eſt *Antuerpiæ,* 1579. Item Oldenburgenſem Comitatum; quem prodit Theatrum Abrah. Ortelij.

Lazarus Secretarius Cardinalis Strigonienſis, Hungariæ typum primus deſcripſit; qui editus eſt *Ingolſtadij per Apianum, anno* 1528.

Leander Albertus, Corſicam, Siciliam, Sardiniam, in libro cui titulus eſt, de Inſulis Italicis, *Venetiis impreſſe,* 1568.

Leonardus Thurneiſſer, Brandeburgenſem Marcham, quæ nondum prodiit.

C Læuinus Algoët, Regionum Septentrionalium typum; apud Girardum de Iode, *Antuerpiæ.*

Licinius Guyetus Andeg. Andegauenſium regionem publicauit, *Pariſiis, anno* 1573.

Liuius Sanutus, Africam aliquot tabulis deſcripſit, forma voluminis; *Venetiis apud Damianum Zenarum,* 1588.

Lucas Aurigarius, ſcripſit Speculum Nauigatorium, Oceani Occidentalis. Volumen eſt; continens multas tabulas littorales; *Lugduni Batauorum, apud Chriſtophor. Plantinum,* 1584. Poſtea quoq; Orientalis, *apud Cornelium Claeſſonium, Amſtelrodami.* Item Europæ tabulam, qualem Marinam nominant; in qua omnes huius oras maritimas accuratè depingit; ibidem per dictum *Claeſſonium* 1589. *euulgatam.*

Ludouicus Georgius, Chinam regionem deſcripſit; quam Theatro ſuo publici iuris fecit Abr. Ortelius.

Ludouicus Teiſera Luſitanus, Aſores inſulas: item Iaponiam inſulam: in eodem Theatro.

Marcus Ambroſius Niſſenſis, Liuoniam, vicináſque regiones, *Antuerpiæ,* ſed nondum edita.

D Marcus Iordanus, Holſatus Mathematicus, Daniæ regni typum, *Hafniæ, apud Ioannem Vinitorem.* 1552. Idem Holſatiæ, Sleſvvig: &c. *Hamburgi, apud Ioachimum Leonium,* 1559. Et typum Corographicum Itinerum D. Pauli, Abrahami Patriarchæ, &c. *VVittenbergæ, apud Ioannem Cratonem,* 1562. Idem Iotiæ peninſulæ tabulam conſcripſit, cuius autographum apud Abr. Ortelium exſtat.

Marcus Seeſnagel Salisburg. Ditionem Salisburgenſem; *Salisburgi.*

Marcus Velſerus, nobilis Auguſtanus, Vindeliciæ veteris delineationem eidem Ortelio dedit, in Rerum Auguſtanarum ſuis Commentariis, 1594.

Martinus de Brion, Palæſtinam, *Pariſiis, apud Hieronymum Gormontium.*

Martinus Carol. Creſfeldt, Huius Iſalæ Rheni fluminis oſtij delineatiuncula proſtat.

Martinus Helvvig Neiſſenſis, Sileſiæ tabulam, quæ *Niſſæ excuſa eſt,* 1561.

Martinus Ylacomylus Friburgenſis, Europam eam alicubi in *Germania impreſſam* ſe habuiſſe Ortelius alibi tradit.

E Martinus VValdſeemuller, Vniuerſalem nauigatoriam (quam Marinam vulgò appellant) in *Germania edidit.* Puto hunc eundem eſſe cum Ylacomylo prædicto.

Matthæus Ogerius, deſcripſit regionem & Comitatum de La Maine, Galliæ prouinciam, *impreſſam in vrbe Cenomanorum ibid.* 1539.

Matthias Cinthius, Hungariam: *Norimbergæ,* 1567.

Matthias Strubitz, Magnum ducatum Lithuaniæ & Liuoniæ deſcripſit, exſtat in Cromeri Chronico *edito Coloniæ.*

Natalis Bonifacius, Aprutium Vlteriorem in publicum dedit; *Romæ,* 1587.

Nicolaus à Cuſa, Huius Chartam Germaniæ citat Althamerus.

Nicolaus Genus', Huius tabula Regionum Septentrionalium habetur in Geographia Ptolemæi, à Girolamo Ruſcelli in linguam Italicam verſa; *excuſa Venetiis apud Vincentium Valgriſium.*

Nicolaus Germanus, Huius Galliæ Chartam citat Robertus Cœnalis. Puto hunc eundem eſſe cum Nicolao à Cuſa.

F Nicolaus Nicolaius Delphinas, Europam marinam; *Antuerpiæ apud Ioannem Stelſium.* Idem Caleti & Bononiæ tabulam, *Pariſiis.* Idem quoque Galliæ Tabulam promittit; non prodiit autem: morte præuentus.

Nicolaus Roger, edidit Ptolemæi tabulas geminum ſchemate, veteri ſcilicet ac recentiori, vt teſtatur *Robertus Cænalis in ſuo Galliæ opere.*

Nicolaus Sophianus, Græciæ tabulam; *Romæ.* Eadem poſtea euulgata fuit *Baſileæ, per Oporinum.*

Orontius Fineus Delphinas, Galliæ deſcriptionem, & Orbis terrarum typum, ſub forma cordis humani. Idem Tabulam Regionum, quarum in ſacris Bibliis fit mentio, Omnia *Pariſiis apud Hieronymum Gormontium.*

Olaus Magnus Gothus, Regionum Septentrionalium Tabulam. *Venetiis.*

Paulus Canius Genuenſis. Neapolitani regni tabulam delineauit, *editam Neapoli,* 1582.

Paulus Fabricius Medicus, Morauiam, *Viennæ Auſtriæ,* 1570. Idem Auſtriam promittit.

Paulus Iouius, Larij lacus tabulam, cum libello: *Venetiis.*

Paolus Rouerius, Taruiſinum agrum.

G Petrus Apianus, Europam: Peregrinationem D. Pauli & Typum vniuerſalem, omnia *Ingolſtadij.*

Petrus ab Aggere, Orbis terrarum Typum, Aquila comprehenſum, *Mechliniæ.*

Petrus Bertius Batauus, edidit Tabularum Geographicarum libros VIII. Item vrbium præcipuarum Corographicam deſcriptionem. *Amſterodami Sumptibus Iodoci Hondij, anno* 1656. Item tabulas Ptolemæi in fol. apud eundem.

Petrus Bockel, Thietmarſorum Regiunculam, *Antuerpiæ apud Ioannem Lieſvinck.* 1559.

Petrus Coppus, Iſtriam, *Venetiis.*

Petrus Ioannes Bompatius, Prouinciam Galliæ regni ſic dictam publici iuris fecit.

Petrus Kaerius Batauus, edidit oupes Belgium, multo quam ante hac, exactius & diſtinctius; cum & ſingula illius territoria & dominia elegantibus tabulis exprimat: quæ Petrus Montanus illuſtrat. *Amſterodami* 1652.

Petrus Laicſtain, Iudæam perluſtrans eius loca deſcripſit, quam deſcriptionem Chriſtianus Schrot in Tabulam redegit. Exſtat *Antuerpiæ Apud Hieronymum Cock* 1570.

H Petrus de Medina, Hiſpaniæ Tabulam: Hiſpali, per *Ioannem Gutierum,* 1560. at valde rudem.

Petrus Plancius, Orbis terrarum geographicam & hydrographicam tabulam deſcripſit. 1592. Idem particularis Galliæ, *Amſterodami.*

Petrus Rogerius, Pictonum regionem, vicinorumque limitum, vt Rupellarum, Santonum, &c. *Pariſiis apud Franciſcum Deſprez.*

Petrus Turellus, tabulam Burgundiæ deſcripſit, vt legitur in Bibliotheca Gallica.

Philippus Appianus, Bauariæ tabulam, *Ingolſtadij,* 1568.

Philippus Pigafetta Vincentinus, deſcripſit Africam, *editam Romæ.* Item Congo regnum, *ibid.* 1590.

Proſper Pariſius Conſentinus, Magnæ Græciæ, ſiue Calabriæ topographiam dedit, *Romæ* 1589. *Idem ibid.* Regni Neapolitani tabulam.

A Pyrrhus Ligorius Neapolitanus, Regni Neapolitani; item Græciæ, & Fori Iulij tabulam, *Romæ per Michaelem Tramezin.*

Renatus Andegauenſis, Rex Siciliæ & Neapolis, deſcripſit Andegauenſem Comitatum, & Prouinciam: Galliæ regiones. *Teſte Franciſc. Crucemanius in ſua Bibliotheca Gallica.*

Rumoldus Mercator, Ger. F. Germaniam deſcripſit magna tabula: & edidit, *Duysburgi*, 1590.

Sebaſtianus Cabotus Venetus, Vniuerſalem Tabulam, impreſſam æneis formis, ſed ſine nomine loci, & impreſſoris.

Sebaſtianus Munſterus, Baſilienſe territorium, item Germaniæ typum; Baſileæ, quem Tilemannus Stella emendauit & locupletauit; *VVittenbergæ, apud Petrum Zeitz*, 1567.

Sebaſtianus à Rotenhan, Franconiam Orientalem; *Ingolſtadij anno* 1543.

Sibrandus Leonis Leouardienſis, Tabulam Friſiæ Occidentalis, in Theatro Orteliano.

Sigiſmundus ab Herberſtein, Moſcouiæ tabulam, in eius Commentariis *Baſileæ excuſis, apud Ioannem Oporinum.*

Sta. Por. depinxit Ducatum Oſwieczimenſem, & Zatorienſem, *Venetiis*, 1563.

B Stephanus Florentinus monachus Orienti, tabulam dominij Florentini: & aliam Senenſis deſcripſit: *Romæ*, 1584.

Stephanus Ghebellinus, Comitatum Venuſinum deſcripſit, Galliæ Narbonenſis partem, *in Gallia excuſſus eſt.*

Steph. Tabourotius, Burgundiæ Ducatum, Galliæ regionem depinxit, ſed nondum in lucem prodiit.

Steph. Keltanhofer, Campaniæ Galliæ regiunculæ tabulam, ſuppreſſo tamen ſuo nomine, *Antuerpiæ*

Thomas Geminus Hiſpaniæ tabulam: *Londini.*

Thomas Scepſius, Ditionis & agri Bernatium delineationem valde accuratam in publicum dedit, anno 1578. *Argentorati per Bernardinum Iobinum.*

Tilemannus Stella Sigenenſis, Palæſtinæ tabulas duas deſcripſit, quarum vnam inſcripſit, Itinerarium Iſraëlitarum ex Ægypto; alteram, Corographia regni Iudææ & Iſraëlis; *VVittenbergæ.* Item Comitatum Manſveldienſem; *Coloniæ apud Franciſcum Hogenbergium.* Lutzenburgi item ditionem accuratiſſimè deſcripſit, nondum autem edidit. Idem promittit abſolutiſſimam totius Germaniæ deſcriptionem, diem autem ſuum obiit poſtremum, priuſquam eam abſoluiſſet.

C Vincentius Corſulenſis, Hiſpaniam, *Venetiis apud Matthæum Paganum.*

VVarmundus ab Ygel à Voldertum deſcripſit & edidit tabulam comitatus Tirolenſis.

VVenceſlaus Grodeccius, Poloniæ tabulam: *Baſileæ, apud Oporinum.*

VVilhelmus Bernardi nauclerus Amſterodamenſis, edidit ibidem tabulam trium nauigationum Batauorum verſus partes Septentrionales.

VVolfgangus Lazius, Hungariæ Corographiam; *Viennæ.* Item Auſtriæ; *Nurenbergæ.* Idem Comitatum Tyrolenſem; Styriam, Iſtriam, & Carinthiam, ſingulis tabulis edidit. Item alteram Auſtriæ: ſua manu in ære cælatam; *Viennæ.*

VVolfgangus Regetvvil, Buchauiæ Regionis, ſiue Fuldenſis diœceſis Corographiam delineauit & edidit, *Fuldæ a.* 1574.

VVolegangus VViſſenburgius Baſilienſ. Palæſtinam; *Argentinæ apud Ribelium.*

Yſaacus Francus, Turonum Galliæ regionis tabulam deſcripſit, quæ edita *Cæſaraduni* 1592.

D Edidit Petrus Bertius Chriſtianiſſimi Regis Coſmographus libellum quem Breuiarium totius Orbis intitulauit, cum quia in exigua mole totius mundi continet deſcriptionem placuit pro Lectoris vtilitate hic adiungere.

PETRI BERTII BREVIARIVM TOTIVS ORBIS TERRARVM.

Orbis vniuerſus etſi nondum percognitus, nunquam tamen æque luſtratus fuit, atque nunc eſt. Veteres enim Geographi Græci Latinique, & qui ab iis ſitum orbis didicêre, Poëtæ, Oratores, Hiſtorici, eas tantum terras deſcripsêre, quas notas, quaſque iudicabant eſſe habitabiles. Nos, multorum ſæculorum ac plurimorum hominum experientia edocti, multa ipſis profitemur incognita; & quas illi orbis regiones crediderunt vel ob æſtum, vel ob frigora deſertas, eas nos multis incoli ſcimus. Partes eius alij pauciores, ego ſex pono: Arcticam, Antarcticam, Europam, Africam, Aſiam & Americam.

I. Ad Arcticam pertinent 1. Regio Subpolaris incognita; 2. Groenlandia, 3. Spitſberga ſiue *Zieland*, 4. Iſlandia, quæ nunc ſubiecta eſt Daniæ & Noruegiæ Regi. 5. Noua Zembla, cum Mari Hyperboreo, & fretis duobus VVaygaz, & Dauis, quorum illud eſt Orientalius, hoc magis in occaſum vergit. E Illo Batauii, hoc Angli fretum Anian adſequi, & in Indiam penetrare, noſtra memoria, quamuis irrito hactenus conatu, aggreſſi ſunt. Nec deſunt, qui fretum Anian omnino eſſe negent, terraſque Aſiæ & Americæ dicant eſſe continuas, quos, quia experientiæ teſtimonio refutare non poſſumus in medio relinquemus: illud contenti monuiſſe, Groenlandiam, quæ ad gradum LXXX. latitudinis accedit, gramina gignere herbaſque virentes, à quibus & nomen accepit, cum Noua Zembla, quæ quatuor gradibus eſt Auſtralior, tota nuda ſit & impaſcua, fœtaque animalibus carniuoris.

II. Ad Antarcticam referendæ ſunt vaſtæ illæ regiones, quæ Polo Auſtrali ſubiectæ; longe lateque inde extenduntur per tres Zonas, Frigidam, Temperatam, & Torridam: commendabiles non tantum prædicatione Petri Ferdinandi de Quir Hiſpani, qui tractum illum magna parte ipſe luſtrauit: ſed etiam cœli ſolique conſtitutione, terrarumque amplitudine, æquant enim Europam & Africam ſimul ſumptas.

F III. Europa multò quam Africa aut Aſia contractior, iam inde à Macedonib. & Romanis ſedes Imperij fuit, poſt Chriſtum verò natum, domicilium quoque Orthodoxæ Fidei. Patet ab Auſtro in Boream ad CCXXV. leucas maiores. A freto autem Gaditano ad Tanaim, hoc eſt, ab occaſu in Ortum DCCL. Circumſcribitur Oceano Septentrionali, Atlantico, Mari Mediterraneo, Helleſponto, Propontide, Boſphoro Thracio, Ponto Euxino, Boſphoro Cimmerio, Mæotide, Tanai, & linea quæ à Tanis flexu porrigitur ad oſtium fluminis Obij. In ea hodie dominantur varij. Inſulas Britannicas regit Carolus, filius Iacobi Stuarti, qui primus Scotiæ regnum Angliæ regno iunxit. Hiſpaniam tenet Philippus IV. Philippi III. filius, Philippi II. nepos, Caroli V. Imperatoris abnepos. Gallia ſubiecta eſt Chriſtianiſſimo noſtro Regi Ludouico XIII. Henrici magni filio. Germania Imperatorem habet Ferdinandum Auſtriacum, cui vxor Eleonora Mantuana. Noruegia & Dania ſubiectę ſunt Chriſtiano IV. Friderici F. Sueciam habet Guſtauus Caroli F. qui pulſo ob religionem Catholicam Sigiſmundo, Rege ac nepote ſuo, Ioannis Regis filio, ipſe regnum inuaſit, G & filio ſuo Guſtauo reliquit. Poloniæ & Lithuaniæ præeſt Sigiſmundus, quem Sueciæ regno à Carolo patruo exutum diximus. Hungaria, Bohemia, Dalmatia, Croatia, & Sclauonia Imperatori ſubſunt. Græciam, Thraciam, Bulgariam tenet Turcarum Imp. qui nunc eſt Sultan Amurath: Viciniores Aſiæ partes habent Ruſſus & Tartarus.

Religio per Europam alibi Catholica eſt; alibi Hæretica & Apoſtatica. Catholicæ Eccleſię caput eſt Romæ, ſucceſſor B. Petri, Vrbanus VIII pietatis & eruditionis decus, cuius inter primas laudes meritò ponendum eſt, quòd litteris amorem ſtudiumque Francorum coniunxit, ſicut de Vrbano III. loquitur *Froiſſardus.* Catholici cum eo ſunt, eiuſque, vt veri paſtoris vocem agnoſcunt, in Gallia, Rex noſter Chriſtianiſſimus, Filius Eccleſiæ primogenitus, quem idcirco primo loco commemoro. In Germania, Ferdinandus Imp. in Hiſpania, Philippus Rex, qui etiam in cæteris ſuis ditionibus nullam Religionem præter Catholicam admittit. Sunt præterea Catholici omnes Italiæ Principes, adhæc, Duces Sabaudiæ, Lotharingiæ, Bauariæ, & Electores Imperij Eccleſiaſtici.

H In Magna Britannia viget adhuc Caluini ſecta, non quidem ad Puritanorum formulam, ſiue eorum qui cum doctrina ritus quoque Eccleſię damnant: ſed ad normam eorum qui fidem habent Geneuenſium, ritus Catholicorum: multi tamen ſibi de pręclara Regis Caroli indole pollicentur omnis boni: augetque ipſorum ſpem coniugium cum ſorore Chriſtianiſſimi Regis noſtri, bonis auibus nuper contractum: ſperant enim vouentque, & matris, & auię, ſummarum Heroinarum, & vxoris diuinis virtutibus, fideique ſingularis exemplo ipſum quoque Regem ab infami errore per Chriſti gratiam in viam veritatis & vitę reuocandum eſſe, cum ſumma ſua gloria, egregio Regni ſui firmamento, & gaudio totius Eccleſiæ: deprehenſum eſt enim ipſum haud ita pridem benignius Catholicos habere cœpiſſe. Sed noſtra hęc vota ſunt. In Scotia plerique adhuc ad Puritanos magis accedunt. In Hibernia, ſi viros adimas & minas, omnes Catholici ſunt. In Dania, Suecia, Noruegia, Lutherani ſunt, ſed ſerpit clàculum virus Caluiniſticum.

Io

In Polonia & Lithuania Rex & plerique Proceres cum Clero A & infima manu nobilium, aliorumque ciuium & ruſticorum turba ſunt Catholici; cæteræ religiones, vt ſunt, Lutherana, Caluiniſtica, Arriana, Samoſateniana, Anabaptiſtica, tolerantur & exercentur palam, ne ipſa quidem Iudaica excepta. Bohemia habet Catholicos, ſed etiam Huſſitas, VValdenſes ſiue Picardos, Lutheranos, Caluiniſtas, Iudæos. Morauia præterea etiam Anabaptiſtas, quos ſuperioribus annis Imp. Eccleſiæ militantis ſubuertit. In Belgica, ſiue inferiore Germania, Prouinciæ quæ Hiſpanorum Regi parent, ſunt omnes Catholicæ; quæ verò ab ipſo ſeceſſerunt, delato ad Ordinum ſtatum iure maieſtatis, mutarunt quoque publicè religionem, eamque euexerunt, quæ à Catholica quàm longiſſimè recedit. Viget ergo illic, pro hoc tempore, Caluiniſmus & quidem ad formulam Gomariſtarum, damnatis nuper in Dordrechtano conciliabulo Arminianis, quorum miniſtri etiam oppreſſi, & vel finibus eiecti, vel in carceres concluſi ſunt. Catholici tamen, Lutherani, Anabaptiſtæ, Ariani, Samoſateniani, Bruniſtæ, ipſique adeò Iudæi, ſub ſpecie libertatis tolerantur; ſed minus omnib. Catholici. Verentur enim, ne, ſi ſublato religionis diſſidio priſcam illam & Catholicam publicè euehant, paulatim videantur ad B Hiſpaniarum Regem, cum quo implacabile odium exercere cupiunt, accedere. In Heluetia Pagi quidam ſunt Catholici; vt Lucernenſis, Tugienſis, Suitenſis, Vndervvaltenſis. Solodurenſis, Friburgenſis, Vrienſis, quidā Caluiniſtici, vt Tigurinus, Bernenſis, Baſileenſis. Habent autem hoc proprium Caluiniſtæ, vt ſtatum, in quem irrepſerunt, euertant, neque ante conquieſcant, quam ipſi rerum potiantur. Irriſores, turbulenti, factioſi, diſputaces, ingrati, arrogantes ſuprà quam dici aut credi poteſt, hoſtes Catholicorum iuratiſſimi, quique non tantum ipſi nihil conferunt ad repellendam imminentem Chriſtianorum ceruicibus Turcarum vim, ſed etiam motis inteſtinis diſſidiis, belliſque impediunt alios Reges id conantes, quin & opes vireſque ipſorum à communi hoſte auerſas in mutuam Chriſtianorum perniciem concitant. Atque hoc ipſis eſt reformare Eccleſiam. In Turcia ſunt Mahumetani & Græci Schiſmatici; quidam tamen etiam Catholici. In Ruſſia Græci, Armenij & Pagani.

Opes Principum ex annuo ipſorum prouentu æſtimantur. Francorum rex xxx milliones auri creditur excedere. Hiſpaniarum Rex ex omnibus ſuis ditionibus non colligit vltrà xix. C milliones. Rex Magnæ Britanniæ, quatuor, Poloniæ, tres: tantumdem Venetiarum Dux. Pontifex vnum cum dimidio; Hetruſcos duos, Sabaudus vnum. Lotharingus dimidium eius. Rex Daniæ cc. millia coronatorum, Sueciæ tantumdem. In Germania Imperium confert ſuo Imperatori ſex milliones auri: Valet autem millio decies centena millia coronatorum.

Linguæ per Europam præcipuæ ſunt tres: Romaniſmus apud Italos, Gallos, Hiſpanos. Teutoniſmus apud Heluetios, Germanos, Bauaros, Suecos, Noruegos, Danos, Anglos, & pleroſque Belgas. Sclauoniſmus in Sclauonia, Polonia, Bohemia, Hungaria. Habent autem ſingulæ regiones in ſua lingua diuerſas iterum dialectos. In quibuſdam verò locis linguæ audiuntur quarum nullum eſt cum cæteris commercium, vt in Britannia Armorica, Nauarra, &c.

Inſulæ Britannicæ ſunt plures, Minores quidem Orcades xxx. & Hebrides xxiv. Maiores verò duæ, Hibernia, & Albion, ſiue Magna Britannia: iuxta quas ſitæ ſunt inſulæ, Mon, *Angleſey*, Vectis, & Gallico littori appoſitæ, *Ierſey*, & *Gernſey*; in quibus vocibus vltima ſyllaba *ey* inſulam ſignificat.

Hibernia, *La Irlande*, veterum Scotia eſt, Lacum præcipuum D habet Ernenſem, cui vicinum eſt Purgatorium Patritij. Fluuij ſunt plures, quorum quidem maximus Sannonius, nobilitatur tamen præ cæteris Auenliffius, ob Dublinum vrbem Regiam & Archiepiſcopalem, cuiuſmodi etiam ſunt Armachia, Caſſilia, & Toam. Hi quatuor Archiepiſcopatus habent ſibi ſubiectas ſedes xxix. ſuffraganeas.

Magna Britannia cuius ſitum Ptolemæus infælicitèr deſcripſit diuiditur in Scotiam, quæ Boream reſpicit; Angliam, quæ Auſtrum, & Valliam, quæ Occaſum. Scotia, *l'Eſcoſſe*, amnes habet Tinam, Eſcam, Lethum: Montem Grampium: Syluam, Caledoniam: Lacum Neſſum: Vrbem Regiam Edenburgum: Scholas Andreopolim & Aberdoniam. Promontorium Boreale Orcas. *Dongis beheed.*

Anglia, *l'Angleterre*, nomen traxit ab Anglis Saxonibus, fluuios famoſos habet Tameſin, & Sabrinam, quarum illa Londinium alluit, *Londres*, vrbem Regiam: hæc Gloceſtriam, Promontoria ſunt: Cantium, *Lent*: & Nerium, *Cornuaille*. Archiepiſcopi duo, Cantuarienſis, *Canterbury*, & Eboracenſis *Yorck*, ille eſt Primas regni, habetque ſuffraganeos xxii. Hic tres dum- E taxat. Cambria ſiue Vallia verſus Occaſum porrigitur ad mare Hibernicum, ab eáque Primogeniti Regum dicuntur Principes Valliæ. Portus verſus Orientem eſt Dubris, *Douvre*, ex aduerſo Caleſij: verſus Occaſum eſt *Pleymouth*. ſunt & alij paſſim portus Santvvyck, Grauesend, Colceſter: Merces Britannicæ ſunt, Stannum, Lana, pannus, cereuiſia, nam aurum argentumve exportare fas non eſt. Lupos verò inſula tota non habet.

Hiſpaniam, quæ auorum noſtrorum memoria cœpit foris inclareſcere, quum anteà vix ipſa ſibi aduerſus incurſiones Pœnorum, Romanorum, Gothorum, Vandalorum, Saracenorum ſufficeret, Romani in Citeriorem & Vlteriorem diuiſère, quarum illa Terraconenſis dicta fuit: hæc habuit Bæticam & Luſitaniam. Illam à Vandalis vocamus hodie Andaluſiam: hanc à portu Calæ Portugalliam. Montes Pyrenæi Hiſpaniam ſeparant à Gallia: cætera ambit mare. Ad fauces freti Gaditani quod nos vocamus (*l'Eſtroit de Gibraltar*) eſt Calpe mons, quem Saraceni vocant *Gibel Tarif*, quaſi dicas, montem Tarifici, reſpondetque ei in Africa Abyle mons quem nunc vocant *Ceutam*. Montes iſtos dixerunt antiqui Columnas eſſe Herculis, è quo & fretum ipſum perfoſſum crediderunt. Flumina quæ in mare Ibericum exonerantur, ſunt, Tholobis, *Tarderat*: F Rubricatus, *Lobregat*: Iberus *Hebro*: Durias, *Guadalaviar*: Sucro, *Xucar*: Terebus *Segura*, Teder, *Guadalentin*. Nam in Oceanum influunt Bætis, *Gualdaquivir*: Anas, *Guadiana*: qui medio curſu mergitur, ac poſt decem leucas iterum erumpit: Tagus, *Taio*: Munda, *Mondego*: Dorius, *Duero*: Minius, *Minho*. Regna Hiſpaniæ diuiſa olim inter plura fuère; ac tunc quidem nemo erat illorum, qui non Francorum Regibus libenter adſurgeret, inque aduerſis rebus ipſorum ſalutarem opem imploraret: nunc omnibus illis regnis ad vnum caput reductis, auctáque aliunde potentia, creuit cum fortuna animus, eoque tandem deuenit, vt plura adhuc appetat. Regna hæc ſunt, Granata, cuius vrbs primaria à Saracenis condita, idem nomen habet. Andaluſia, in qua eminent Hiſpalis, *Seuille*, Nebriſſa, Corduba, & *Iain*. Eſt. madura, in qua Pax Iulia, *Badaiaz*: Auguſta Emerita, *Merida*, ad Anam vtraque. Murcia, in qua Carthago noua, *Cartagen*. Valentia, in qua vrbes. Valentia, & Ilice, *Alicante*. Catalonia, in qua Dertoſa, Barcino, Tarraco, Emporiæ. Aragonia, in qua Cæſar Auguſta, *Saragoſſa*: Ilerda, *Lerida*. G Orgelis, *Vrgel*: Oſca, *Hueſca*, Guipiſcua, in qua Toloſa & Flauiobriga, *Fuentarauie*, Biſcaia, in qua Flauionauia, *Bilbao* Aſturia, in qua Ouedum: Galecia, in qua Compoſtella, *S. Iago*. Legio, quæ vrbem habet eiuſdem nominis. Caſtella noua in qua Toletum & Madridum. Caſtella vetus, in qua Salmantica & Valedolit. His acceſsère Nauarræ pars in qua Pampelo, *Pampelune* & Portugallia, in quâ vrbes, Olyſippo, *Lisbone*, ad Tagum flumen, Conymbriga, *Conymbre*: Ebora, *Euora* Algarbia, in qua *Siluis* & *Tauila*. Inſulæ vicinæ Hiſpaniis ſunt, in Oceano quidem Gades, *Gadiz*: in Mediterraneo verò, Gymneſiæ ſiue Baleares, Maiorica & Minorica, cum Ebyſo quæ nunc *Yuica* dicitur, minores volens prætereo.

Titulus Regis ſic ferè concipitur, Philippus Dei gratia Rex Caſtellæ, Legionis, Aragoniæ, vtriuſque Siciliæ, Hieroſolymæ, Portugallię, Nauarræ, Granatæ, Toleti, Valentiæ, Galicię Maioricæ, & Minoricæ, Hiſpalis, Sardiniæ, Cordubæ, Corſicæ, Murciæ, Iaen, Algarbiæ, Algeriæ, Gibraltar, Inſularum Canariæ. Indiarum Orientalis & Occidentalis Inſularum & Continentis Oceani. Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Lotaringiæ, Brabantiæ, Limburgi, Lotzemburgi, Geldriæ, Mediolani. &c. H Comes Habſpurgi, Flandriæ, Tirolis, Barcelonæ Arthesiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci, Zutphaniæ, &c. Marchio Imperij, Dominus Biſcaiæ, Friſiæ, Mechlinię, Traiecti, Tranſiſalanię, Groningæ. Dominator in Aſia & in Africa.

Gallia, *La Gaule*, quæ & ante Romanos belli gloria per orbē claruit, & ſub Romanis perdiu habuit Imperij ſedem Auguſtæ Treuirorum, Pyrenæis, Oceano, Rheno, Alpibus, & mari Mediterraneo clauditur, nec à Romanis initio tributa fuit in Citeriorem & Vlteriorem: illius pars Ciſalpina ſiue Italica, ab habitu gentis vocata fuit Togata: Tranſalpinę verò pars vicinior dicta fuit Prouincia Narbonenſis fuitque Braccata: Reliquam omnem Galliam quæ Comata appellabatur, diuiſit Cæſar in partes tres, Aquitanicam, Celticam, quæ poſteà Lugdunenſis vocata eſt, & Belgicam: nam Prouinciam

Narbonenſem, quæ iam tunc Romanis parebat, non accenſoit ille Galliæ a ſe vincendæ. Franci partem illam quæ ipſorum armis ſubacta fuit, appellauere Franciam occidentalem: ad diſcrimen ſcilicet Franciæ orientalis, quæ eſt in Germania. Itaque Aquitania initio Francia non fuit. Burgundia Sequanica, *la Franche Comté*, nunc non eſt Francia. Hodie enim Franciam vocamus, eam omnem Galliam, quæ Regi noſtro ſubiecta eſt. Et quia de veteri illa diuiſione partes Rheno, Scaldi, Moſæ, ac Moſellæ vicinæ iam pridè abraſæ ſunt; facilè eſt videre quantum imminutum ſit Francorum prædium. Eam ergo hodie ab Italia ſeparat adhuc antiquus limes: a Sabaudia Rhodanus, Araris a Burgundia, Moſella à Lotharingia, & Ducatu Luxemburgenſi, *Aa* riuulus a Flandria. Amnium alij in Mediterraneum influunt, v. Varus, *le Var*. Argenteus *Argens* Rhodanus *le Roſne*. Ledus *le Lez*. Arauraris, *Erhault*. Obris, *l'Orbe*. Atax, *l'Aude*, è quibus Rhodanus recipit ripa dextera Ararim *la Saone*, Ericuã, *l'Erien*, Ardeſcham & Vardonem, *le Guard*. ſiniſtra Iſaram *l'Iſere* & Druentiam *la Durance*. Arar excipit Loignonem & Dubim *le Doux*. in Oceanum verò ſe exonerant, Aturus, *l'Adour*. Garumna, *la Garone*, Carantonus, *la Charante*, Aliſio, *l'Aultye*, Semaigna, Ligeris, *le Loire*. Olna *l'Orne*, Sequana, *la Seine*; Sumona; *la Somme*, Scaldis, *l'Eſcault*, Rhenus, *le Ryn*. Aturus duos Gauos recipit ex Pyrenæis deuolutos. In Garumnam influunt læua quidem Sauus, Gimonus, Ægircius, *le Gers*, & Baliſa. Dextera verò, Taruis, *le Tarn*. Oldus, *Lot*. Duranus, *la Dordogne*. In Ligerim Elauer, *l'Allier*. Vigenna, *la Vienne*, Auger, *l'Indre* Carus, *le Cher*. Meduana, *le Meyne*, qui recipit Sartam, Huiſnam & Ledum *le Loir* In Sequanam, Matrona, *le Marne*, Icauna, *Ionne*, Alba, *l'Aube*, Æſia, *l'Oiſe*. In Æſiam, Axona *l'Aiſne*, qui recipit Baſilam, *le Veſle*. In Scaldim Legia, *Lys*. Scarpa, *l'Eſcarpe*. Dendra, & Demera. In Rhenum, Moſa & Moſella. Poſtremum, plures habet ſola Gallia fluuios opportunos, & fluminibus impoſitos pontes, quam reliqua omnis Europa. Montes Galliæ præcipui ſunt Pyrenæi, Alpes, Gebennæ, Vogeſus, Iura: Alpium aliæ ſunt Maritimæ, aliæ Graiæ & Cottiæ, aliæ Penninæ, quæ à Pennino Deo nomen habent. Herculem Graiis, Annibalem Cottiis in Italiam veniſſe conſtat. Fuit autem Francorum Regibus id ſemper curæ, vt per Alpes plures ipſis aditus pateret in Italiam. Lacuum maximus eſt Lemanus. Diuiſiones alias Galliæ, quæ ſub Romanis, Gothis, Francisque primæ ſecundæ, ac tertiæ ſtirpis, fuere, nunc omitto; contentus præſentia recenſere. Francia igitur, ſi eam ſeorſim à partibus iis quæ abraſæ ſunt, ſpectes, variè diuidi poteſt, per Diœceſes, per Parlamenta, per Prouincias, per Cenſum. Harum primæ, non tantum quia vetuſtiſſima eſt, ſed etiam quia maximè proportionata, miniméque obnoxia mutationibus, nos nunc inſiſtemus. Sub Imperio igitur Chriſtianiſſ. Regis noſtri ſunt, 1. Diœceſis Lugdunenſis, ad Rhodani, & Araris confluentes, cuius Præſul vocatur Cleri Gallicani Primas. 2. Rothomagenſis ad Sequanam, in Normannia, quæ eſt Lugdunenſis ſecunda. 3. Turonenſis ad Ligerim quæ eſt caput Britanniæ, in Lugdunenſi tertia. 4. Senonenſis ad Icaunam, habet in ſe Lugdunenſem quartam, à qua reſecta eſt, & in Metropolim erecta, Lutetia Pariſiorum. 5. Treuerenſis ad Moſellam ſuffraganei ſunt in Francia, Metenſis. Tullenſis. Verdunenſis, omnes in Belgica I. Ipſe autem eſt Elector Germanus. 6. Veſontinus ad Dubim extra Franciam eſt: eius ſuffraganeus tamen Bellicenſis paret noſtro Regi, in Lugdunenſi quinta 7. Rhemenſis, Dux & Par Franciæ, eſt in Belgica ſecunda, ad Baſilam flumen. 8. Viennenſis prima eſt ad vrbem eius nominis adſitam Rhodano. 9. Ad Narbonam quæ Ataci prætexitur, eſt pars vna ſecundæ Viennenſis. 10. ad Toloſam, quæ Garumnæ eſt appoſita, pars altera. 11. ad Aquas Sextias, *Aix en Prouence*, pars vna tertiæ Viennenſis. 12. ad Arelaten, *Arles*, pars altera. 13. Ebredunenſis, *Embrum*, eſt quartæ Viennenſis. 14. Biturica, *Bourges* Aquitaniæ primæ, diciturque eius Præſul vtriuſque Aquitaniæ primas. 15. Burdegula, *Bourdeaux*, Aquitaniæ ſecundæ, ad Garumnam 16. Auſcij, Aquitaniæ tertiæ, ad Ægircium flumen. 17. Auenio ceſſit Pontifici.

Nec fuerit abs re, breuiter hoc loco oſtendere, quænam in Gallia ciuitates Epiſcopales quibus Metropolibus ſubiectæ ſint. Habet ergo Lugdunenſis Archiepiſcopus ſuffraganeos 4. Eduenſem ſiue Auguſtodunenſem, *Autun*; Lingonenſem, Ducem & Parem Franciæ, *Langres*; Cabillonenſem ad Ararim, *Chaalons ſur Saoſne*; Matiſconenſem, *Maſcon*. Rotomagenſis. ſex, Baiocaſſinum. *Baieux*; Abrincatenſem, *Auranche*, Ebroicenſem, *Eureux*; Sagienſem, *Seez*; Lexouienſem, *Lizieux* Conſtantiorum, *Conſtances*. Turonenſis 9. Cænomanenſem, *Mans* ad Sartam amnem; Redonenſem, *Rennes*; Andegauenſem, *Angers* ad Meduanam; Nannetenſem, *Nantes*, ad Ligerim. Coriſopitenſem, *Cornuaille*; Venetenſem, *Vannes*, Briocenſem, *S. Brieu*; Maclouienſem, *S. Malo*, Leonenſem, *S. Paul de Leon*; Trecorenſem, *Treguier*, & Dolenſem, *Dol*, qui quondam Archiepiſcopi titulum ad dignitatem geſſit. Senonenſis tres, Autiſſiodorenſem, *Auxerre*, ad Icaunã, Trecaſſinum, *Troyes en Champagne*, ad Sequanam. Niuernenſem, *Neuers*, nam, Pariſienſis cum ſubiectis Carnutenſi, *Chartres*, Aurelianenſi, *Orleans*, & Meldenſi, *Meaulx*, à Senonenſi reſectæ ſunt, anno 1623. De Treuerenſi eiuſque tribus ſuffraganeis, deque Veſontino, iam dixi. Rhemenſis ſuffraganei ſunt octo, Sueſſionenſis, *Soiſſons*, Catalaunenſis ad Matronam, Comes & Par, *Chaalons ſur Marne*, Laudunenſis, Dux & Par Franciæ, *Laon* Siluanectenſis, *Senlis*. Bellouacenſis, Comes & Par Franciæ, *Beauuais*, Ambianenſis, *Amiens*, Nouiomenſis, Comes & Par, *Noyon*: Bononienſis in Pago Geſſoriaco, *Boulongne ſur mer*. nam Morinenſis ſiue Teruanenſis, *Terouanne*, itémque, Cameracenſis, *Cambray*, Atrebatenſis, *Arras*, & Tornacenſis. *Tournay*, iam inde ab anno 1625. tranſlato ad Burgundum iure omni Politico, Eccleſiaſticam quoque ſubiectionem Rhemenſi auerterunt. Viennenſis Metropolis habet ſibi ſubiectos Epiſcopos, Geneuenſium, *Geneue*, cuius ſedes ob ciuium hæreſi infectorum rebellionem tranſlata eſt Anicium, Sabaudiæ oppidum, *Anicy*; Gratianopolitanum: *Grenoble*, ad Iſaram: hanc autem vrbem vocat Cicero in Epiſtolis Cularonem, Albenſem ſiue Viuarienſem, *Viuieres*. Dienſem, *Die*, Valentinenſem, *Valence*, ad Rhodanum: Maurianenſem, *S. Iean de Morienne*. Narbonenſis habet ſuffraganeos nouem, Biterrenſem, *Bezeres*, Agathenſem, *Agde*, Carcaſſonenſem, *Carcaſſonne*, Nemauſenſem, *Niſmes*, Leutenenſem, *Lodeſue*, Monſpeſſulanum, *Mompellier*, qui olim fuit Magelonæ, in ſtagnis Volcarum: S. Pontij Tomeriarum, *S. Pons de Tomiere*, Alectenſem, *Alet*: & Vcetienſem, *Vſez*. Toloſanus habet ſeptem, Apamienſem, *Pamieres*, Mirapicenſem, *Mir poix* Montis Albani, *Montauban*, Vaurenſem, *Vaur au pais de Lauragois*. Lombarienſem, *Lombez* S. Papuli, *S. Papoul* & Riuenſem *Rieux*. Aquiſextienſis habet quinque, Aptenſem, *Apt*; Reienſem, *Ries*, Forojulienſem, *Freius*, Vapincenſem, *Gap*: Ciſtaricenſem, *Ciſteron*. Arelatenſis præeſt quatuor ſuffraganeis, Maſſilienſi, *Marſeille*: Tricaſtino, *S. Paul de Tricaſtin*, Toloneſi, *Tolon*. & Arauſionenſi, *Oranges*, Ebredunenſi ſubiecti ſunt ſex, Dinienſis, *Digne*, Graſſenſis, *Graſſe*. cuius olim ſedes fuit Antipoli, *Antibe*; Vencienſis, *Vences*, Glandatennenſis, *Glandeues*. Senetenſis, *Sanes*, & Nicenſis, *Nice*. Bituricenſis habet ſuffraganeos vndecim, Claremontenſem, *Clairmont en Auuergne*, S. Flori, *S. Flour* Ruthenenſem, *Rodez*: Vabrenſem, *Vabres*. Cadurcenſem, *Cahors* Lemouicenſem, *Limoges*: Tutelenſem, *Tulles*: Mimatenſem, *Mande*: Albienſem, *Alby*: Caſtrenſem, *Caſtres*: & Anicienſem, *Puy en Velay*. Burdegalenſis Archiepiſcopi ſuffraganei ſunt nouem: Aginnenſis, *Agen*: Engoliſmenſis, *Angouleſme* Sintoniens, *Sainctes*: Pictauienſis, *Poictiers*, Petrocorienſis, *Perigeux*, Condomenſis *Condom*: Malleacenſis, *Maillezais*: Luxionenſi, *Luçon*, & Sarlatenſis, *Sarlat*. Auſcius vel Auxitanus habet ſuffraganeos decem Aquenſem, *d'Aqs*: Lectoratenſem, *Laictoure*: Conuenenſem, *Cominges*: Conſeranenſem, *Conſeran*: Adurenſem *Aire*: Vaſatenſem, *Bazas*, Leſcarienſem, *Leſcar*: Tarbenſem in Caſtris Bigorris, *Tarbes*, Oleronenſem, *Oleron*. & Baionenſem, ſiue Boatino, *Bayone*, nam Eluſa iam pridem eſſe deſiit: Pampelo verò retracta eſt ad Hiſpanos. Pares ſæculares cum titulo Ducali ſunt, Burgundus, Normannus, & Aquitanus: cum titulo vero Comitatenſi, Flander, Toloſanus, & Campanus.

Francos autem inprimis commendant iſta 1. Zelus Religionis Catholicæ: nuſquam terrarum ardentius Deus ab omni ſexu, ab omni ætate, ab omnibus ordinibus colitur & quidem ſine vllo vel fuco vel inquiſitione: In Gallia ſe primum exſeruit ſub Conſtantino publica Chriſtiani nominis profeſſio, fugato Paganiſmo. Primus Europæ Regum Clodouæus Chriſti fidem in Gallia amplexus eſt. Primus Carolus Magnus, vt nutantem in Occidente fidem Catholicam ſtabiliret, Imperium Francorum inſtituit. Plures Martyres habuit ſola Gallia ob Chriſti nomen quam cætera omnis Europa. Nuſquam alibi plura ob commune Eccleſiæ bonum concilia celebrata ſunt. In Gallia præcipuorũ Cænobiorum ſunt Origines. Ciſtercienſium, Clareuallenſiũ, Præmonſtratenſium, Cluniacenſiũ, Grandimontenſium, Carthuſianorum, quorum propagines in reliquam Europam, imo & terrarum orbem poſteà deductæ ſunt. A Franciſci Romanos Pontifices vt Eccleſiæ Chriſtianæ parentes nudos de ſuis bonis ditauère; oppreſſos defendère: eiectos excepère: fugatos reſtituère: quandoque omnium Gentium erat officium, ſoli præſtitère: ob quas res meritò Reges Franciæ dicuntur Chriſtianiſſimi, & filij Eccleſiæ primogeniti. Habet quidem Francia ex ſuis nuper ortos viſceribus hæreticos Caluiniſtas: ſed ſolos; & quis vnquam ager ſine lolij mixtura? habet ergo, ſed non probat; habet ſed vt formoſa facies verrucam: vt Iſraelitæ in terra ſancta Philiſtæos; ad fidei ſuæ exercitium, exigentibus ita adhuc peccatis noſtris; denique in ſpem ipſorum conuerſionis. 2. Commendat etiam Francos Monarchiæ duratio, iam enim MCC. anni ſunt, quum Reges Regibus perpetuo ſuccedunt, & quidem præcipuis virtutibus inſigniti; alij quippe Sancti audiunt, alij Fortes: Intrepidi, alij Clementes, alij Auguſti, alij Iuſti, alij Caſti, alij Prudentes: In Ludouicum hodie regnantem Deus plena manu omnia iſta bona ſimul congeſſit, addita inſuper ſingulari in rebus gerendis Fœlicitate. 3. Commendant inſuper Francos diuinæ defenſionis miracula: nunquam enim eos deſeruit cœleſte numen excitata etiam B deſperatiſſimis rebus ad viros animandos virguncula. Quam fuerit ſtupenda Galliæ poſt exceſſum Henrici III. Regis Chriſtianiſſimi ex circumſtantib. malis liberatio, ſciunt & teſtati poſſunt, qui tunc vixerunt. 4. Adde legum Sanctitatem, ex Gallia quippe cæteræ ferè Gentes per Europam traxère Rerumpublicarum ſuarum adminiſtrandarum exemplum. Qui Senatum Pariſienſem videt, habet, vnde ſibi repræſentet Amphictyonum grauitatem, Areopagitarum dignitatem, Senatus Rom. ſplendorem & maieſtatem 5. Adde ſanctitatem, eruditionem, modeſtiam Cleri. 6. Adde toto regno florentes litteras, artes, ſapientiam. Vna Pariſienſis ſchola plurimarum per Europam eſt mater: ex ea profecti P. Lombardus, Albertus Magnus, Thomas Aquinas, & miraculum orbis Iulius Cæſar Scaliger. Debent litteratores Budæo, Turnebo, Eraſmo, Paſſeratio. Debent Cuiacio, Alciato, Tiraquello, Iureconſulti: Fernelio, Dureto, Riolano, Medici: Aurato & Ronſardo Poëtæ. Mureto Oratores: B. Hilario & S. Bernardo, Theologi. Orontio, Mathematici, Fremenebo pictores. Imperatores denique & belli Duces Henrico Magno. 7. Neque omittenda eſt morum comitas. Huc ergo tanquam in veram humanitatis ſcholam mittitur C quotannis ex omnibus orbis partibus ſelecta nobilitas, vt cum lingua ciuilem viuendi modum poſita barbarie addiſcat. 8. Addam poſtremo loco vbertatem & felicitatem ſoli cuius tria ſunt ſigna certiſſima: primùm, euectiones & exportationes fructuum merciumque dominatarum, tritici, inquam, ſalis, vini, olei, lanarum, croci, glaſti, ferri, telarum, merciumque manufactarum: Secundum, frequentia portuum, verſus vtrumque mare, interius & exterius, vrbiumque nihilominus à mari remotarum amplitudo & multitudo: Tertium, ciuium copia. Hiſce rebus fit, vt vna Gallia plura valeat regna.

Sunt etiam in Gallia Belgica Germaniæ duæ Ciſrhenanæ, diuerſæ à Germania magna; Diuiditque illas Moſella fluuius quem Ptolemæus Obrincum vocat. In Germania ſuperiore ſunt, Heluetia, Alſatiæ pars Ciſrhenana, Lotharingia, Palatinatus pars, cum agro Moguntiaco. In Germania Inferiore ſunt Treueri, Leodienſes, Mutſenſes, Cliuenſes, Bergenſes; Iuliacenſes, Batauique, quos omnes, iure quæ habent, & priuilegia, & arma, à Francorum regibus tenere nemo gentium ignorat. Hodie promiſcuè vocant Prouincias Belgicas, & Prouincias Germaniæ inferioris, eas omnes, quas Burgundiorum Dux, qui nunc eſt Rex Hiſpaniarum, vt H patriam hæreditatem vel habet, vel repetit, quamuis illarum nonnullæ trans Rhenum in Germania Magna ſitæ ſunt. In Gallia numerantur, Arteſia, cuius Metropolis Atrebatum. Flandria, in qua Gandauum, Brugæ, Ipræ Inſulæ, Duacum. Hannonia habet Valentinianas, & Montes. Luxemburgum, Limburgum, Namurcum, Cameracum, Mechlinia, habent vrbes ſingulæ ſuorum nominum. Zelandia quoque tota Gallica eſt, ad oſtia Scaldis, conſtatque pluribus inſulis, quarum nobiliſſima eſt VValachria, habens oppida portuſque, Vliſſingam, *Midderburgum*. Veriam, Armudam, Trans Rhenum in Germania Magna, ſunt Friſia Occidentalis, quæ vrbes habet, Alcmariam, Enchuſam, Harnam, aliaſque. Friſia ſimpliciter ita dicta, eſt in Germania magna, habetque Leouardiam, Harlingam, Doccomium, Frankeram vrbes præcipuas. Groninga, vrbem habet cognominem. Geldria habet Rurmundam, & Arnemium. In Tranſſalania, *Ouerijſſel*, ſunt Dauentria, Campi, Svvolla.

Vltima Tranſrhenanarum Prouinciarum in Germania inferiore eſt Zutphania. Ex vtraque Rheni parte ſitæ ſunt, Hollandia, E & Vltraiectum *Vtricht*. Illius vrbes ſunt Dordrechtum, Harlemum, Delfum, Leida, Amſterodamum, Gauda. Huius traiectum, ciuitas Archiepiſcopalis, & Ameſfordia. Habent autem ſingulæ Prouinciæ Curias ſuas ſupremas, in quibus ius dicitur peremptorie, & à quibus non datur prouocatio. Quæ autem eſt Hagæ Curia Ordinum Generalium, ea tantum decernit de rebus ex communi confœderatione ad bellum, pacem, & nauigationes pertinentibus. Gubernator Hollandiæ, Zelandiæ & Vueſtfriſiæ poſt exceſſum Mauritij Naſſouij, eſt Henricus eius frater, Princeps Arauſionenſis, Gubernator Geldriæ & Traiecti eſt Erneſtus Naſſouius.

Heluetij, *les Suiſſes*, Pagos XIII. tenent, vt ſunt, Tigurinus, *Zurich* Bernenſis, Lucernenſis, Vrienſis, Suitenſis, Vndervvalt, Tugenſis, Glaronenſis, Baſileenſis, Friburgenſis, Salodurenſis, & Abbatiſcellenſis. Valeſij oram tenent quæ inter Rhodani fontes & lacum Lemanum interiecta, montibus vtrimque cingitur: vrbs præcipua eſt Sedunum, Alſatiæ eſt Argentoratus: Nemetum Spira; Vangionum VVormatia Palatinatus habet cis Rhenum in Gallia Frankendalium & Neoſtadium. F

Germania Magna ſiue Tranſrhenana nunquam à Romanis exacte cognita, nedum ſubacta fuit. Eam omnem Franci hodie ex vna eius gente vocant Alemaniam: Sunt enim Alemani ſiti ad fontes Danubij: nomen habent vel à viris, nam *man* virum ſignificat, vt in Nortman, Herman, Karolman, Duitſman; vel ab Alemone amne eius tractus. Debet autem Germania Imperium ſuum Frãcis nunc, deuoluta per Saxones & Sueuos ad domum Auſtriacam gubernatione, paret Burgundioni. Terminatur Rheno, Viſtula, Oceano, ac Danubio. Amnes habet præter eos quos iam dixi, Vidrum *le Vecht*, Amaſim *le Emſe*, Viſurgim, *le VVyſer*, Albim *le Elbe*. Oderam, *la Odere*. In Rhenum influunt ex parte Germanica Nicer, *le Neker*, vbi ſunt, Reutlinga, Tubinga, Stutgardia, Hailbrunna, & Heidelberga, Mœnus, *le Mein*, vbi ſunt Bamberga, VVurtzburgum quam vocant Herbipolim, ac denique Francofurtum. Luppia *la Lippe*, ad quã ſunt Paderbona & Lipſtat. In Viſurgim ſe præcipitant Fulda, Adrana, Alata. In Albim ſe exonerant parte dextera Elſtera, & Hauela; læua, Molda. & Sala. Sunt autem in Germania Regna aliquot, & Ducatus, & Comitatus & Marchionatus. Regna ſunt, Noruegia, in qua Berga, Suecia, in qua Stocholmia. G Dania in qua Hafnia. *Koppenhaugen*, Bohemia in qua Praga, ipſumque inſuper Regnum Germaniæ. Ducatus præcipui ſunt hi, Saxonia Superior & Inferior; quarum hæc habet Ducatum Lavvemburgicum, Luneburgenſem, cui vicinus Epiſcopatus Halberſtadenſis, & Mekleborgenſem cum Ducatu Brunſuicenſi, cui nunc præeſt Vlricus, frater Chriſtiani Halberſtadenſis. Illa Electoratum Saxonicum, cum Miſnia, & Luſatia: nam VVeſtfalia, quæ Saxoniæ quondam fuit, nunc alios Dominos habet. Electoratui nunc præeſt Ioannes Georgius, cuius aula Dreſdæ. Dux VVirtebergicus in Sueuia habet Tubingam & Stutgardiam ad Nicrum fl. Dux Bauariæ habet. Ingolſtadium & Ratiſbonam ad Danubium. Sileſiæ Vratiſlauiam, *Preſlavv*, ad Oderam. Dux Holſatiæ Sleſvvicum, & Segenburgum. VVirtzeburgenſis Dux præeſt Franciæ Orientali, in qua eſt Bamberga. Comites præcipui ſunt iſti, Palatinus, *le Comte Palatin*, habens cis & trans Rhenum, itemque ad Danubium amplas ditiones. Inferioris Palatinatus caput eſt Heidelberga: Superioris Amberga. vtrique nuper, adſumpto etiam Electoris titulo præeſt H Maximilianus Dux Bauariæ, poſt eiectum rebellionis titulo Fredericum Palatinum, Iacobi Britanniæ Regis generum: factum id ſolemniter Ratiſponæ ann. MDC.XXIII. die 23. Febr. Comites Embdenſis & Oldenburgicus Friſiis vicini ſunt, pertinentque ad Friſiam Orientalem. Lantgrauiatus Haſſiæ habet Caſſeliam & Marpurgum, cui præfuit Mauritius Caluiniſta; nam Darmſtadienſem habet Ludouicus, cui etiam adiudicatum eſt Marpurgum. In Thuringia eſt Erfordia. Marchionatus Brandeburgicus Sarmatis initio oppoſitus fuit, nunc eſt Electoratus præeſtque illi Georgius Guilielmus. In eo Marchionato eſt Iagerndorf. Archiepiſcopus Magdeburgenſis eſt totius Germaniæ primas, habetque ſuffraganeos Merſeburgenſem, Michſnenſem, Brandeburgenſem, & Hauelburgenſem. Electores Eccleſiaſtici ſunt, Moguntinus, Colonienſis, Treuerenſis. Sæculares, Saxo, Palatinus, Brandeburgicus & Rex Bohemiæ. Vrbes Anſeaticæ

Les Villes Anzeatiques, diuiſæ ſunt in quatuor Anſas, Lubecen- A ſem, Colonienſem, Brunſuicenſem & Boruſſicum. Circuli *Les cercles au Kreyts de l'Impire* ſunt x. Franconicus, Bauaricus, Auſtriacus, Sueuicus, Rhenenſis, Electoralis, VVeſtphaliæ, Saxoniæ Superioris, Saxoniæ Inferioris, ac denique Burgundicus. Curia ſiue Tribunal Forenſe litium decidendarum in Imperio, eſt Spiræ Nemetum, in ripa Gallica. Titulus Imperatoris, ex quo res ad domum Auſtriacam delata eſt, ſic fere concipitur .·.·.·. Dei gratia electus Romanorum Imp. ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & VVitembergæ, &c. Comes Tirolis, &c.

Danubius, omnium Europæ fluminum maximus, inter lacum Conſtantienſem & Nicri fontes haud procul Schafhuſia in Hercynia oritur, decurritque per Sueuiam & Alemaniam, vbi eſt Vlma, itemque per Bauariam, Auſtriam, Hungariam, ac ſumpto Iſtri nomine mergitur Ponto Euxino, *Mer Maior*, ou *Mer noire*, quinque oſtiis: Influunt in ipſum amnes 12. quorum præcipui, ex parte dextera, Lechus, ad quem Auguſta Vindelicorum *Augsburch*. Iſera, ad quam Friſinga, vrbs Epiſcopalis. Ænus *le In*, qui Æniponti nomen dedit, *Inſprucb*, vrbi Metropolitanæ, cuius ſuffraganeæ ſunt, Tridentina, Paſſauienſis, Vienna Auſtriæ, Gurca, Brixia, Friſinga, Secouia, & B Chyema. Recipit autem Oenus Salzam ad quem ſita eſt Saltzburgum, dicta quondam Iuuauia, ſedes Archiepiſcopalis? Amiſam. *Ens*, qui Bauaros à Pannoniis ſeparat; Tum Arabonem, *Rab*, & nouiſſimos amnes Drauum Sauumque. Deinde Morauam & Ieterum. Siniſtra ripa accipit Alemonem ad quem Elchſtadium, Reginonem ad quem Ratiſpona, & ex Carpatho monte decurrentes, Teyam, ſiue Tibiſcum, & Markam qui iuncti Danubio miſcentur.

Auſtriæ caput eſt Vienna, ad Danubij ripam ſiniſtram. Auſtrum verſus ei adſidet Stiriæ Ducatus, inter Muer & Mietz amnes, qui in Drauum influunt. Eſt & Ducatus Carinthiæ inter Muer & Drauum, cuius incolæ ſtrumoſi. Eſt denique & Carnia, hiſce omnibus Auſtralior.

Hungaria partem tenet veteris Pannoniæ, quæ tota Ciſdanubiana Iazygumque fuit, & Daciæ, quæ fuit Tranſdanubiana. Eſt autem Hungaria Turcorum Imperio proxima, qui in ea quidem occuparunt Belgradum Anno 1420. Strigonium, & Valponem anno 1543. Quinque Eccleſias, anno 1543. Budam, C anno 1526. Albam Regalem 1543. Sindidunum, anno 1439. reliqua pars adiuta Principum Catholicorum opibus, hoſtilem vim adhuc fortiter ſuſtinet. Nam Caluiniſtæ ab Eccleſiæ defenſione ſunt alieniſſimi. Daciam hodie vocamus, Tranſiluaniam, vel *Sibembergiam*, quaſi dicas, Septem caſtrenſem, à ſeptem vrbibus, quarum primaria eſt Cibinum, *Hermanſtat*: eam mediam interſecat Mariſus fluuius: Poſſidetur autem à Gabriele Bethlem.

Sileſiæ amnis præcipuus eſt Odera qui & Viadrus dicitur, vrbs, Vratiſlauia. *Preſlavv*. Infra eam eſt Morauia, de qua dixi, vrbs præcipua *Olmutz*. Ortum verſus ſequitur Poloniæ, cuius pars maior ſiue Germanica cis Viſtulam ſita eſt; minor ſiue Sarmatica, trans amnem. Flumina in Viſtulam decurrunt ex parte Germanica, Pilcaa, ad quam ſita eſt Petricouia, *Pioter Kovv*, Tribunal Regni vnum, ex ripa verò Sarmatica fluit *Buck* cui adſidet *Kaminietz*. Vrbs minoris Poloniæ præcipua eſt, Lublinum, ſedes altera Tribunalis. Maioris verò Poloniæ vrbes ſunt Cracouia, Sandomiria, Poſnania, & Varſauia.

Poruſſia, *la Preſſe* in Regiam Ducalem diuiditur: fuitque olim vtraque Equitum Teutonicorum. In illa ſunt, Marienbur- D gum, Torunia, Culma, Varmia, Gedanum, *Dantzick*; in hac quam à Rege Poloniæ in feudum tenet Georgius Guilielmus Elector Brandeburgicus, ſunt Elbinga & Mons Regalis, *Kuningsberg*. Emporia ſatis nota. In Litore huius tractus colligitur Electrum. In Liuonia ſunt Riga & Reualia. In Corlandia *Memel*, & *VVindau*. In Lithuania, Vilna. In Podolia, quæ ſe ad Pontum vſque Euxinum porrigit, eſt Kiouia. In Ruſſia eſt Moſcovv, magni Ducis Aula & Tribunal.

Italia Alpibus ſeparatur à Gallia & Germania, cætera cingitur mari Liguſtico, Tyrrheno, Siculo Adriatico. Mons Apenninus medio eius dorſo incumbit, pertingens inde à Liguria vſque ad mare Siculum, occupanſque quartam ferè Italiæ partem. Amnes nobiliſſimi ſunt, Padus qui & Eridanus, *le Po*, Atheſis Italis *Adeſe*, Germanis *Eſch*, Arnus, Tiberis. Padus recipit ex Alpibus Duriam, Ticinum Abduam, Ollium, Mincium. Parte altera ex Apennino, Granam, Tenerum qui *Stura* E Bormium, Scriam, Gabellum, Trebiam & Rhenum, qui fluit per Bononiam. Vix autem duæ tertiæ partes Italiæ habent flumen nauigabile. Tiberis recipit Clanim *Chiani*, Narem, *Nera* Anienem, *Teuerone*. Poſt Tiberim ſequuntur Liris, nunc *Garigliano*, Vulturnus, Silarus, Sybaris, quem nunc vocant, *Cochile*. Inde pergentibus ad Mare ſuperum occurrunt, Aufidus *Lofanto*, Horatij verſibus & clade Romanorum aduerſus Annibalem clarus: poſtea Aternus, *Peſcara*, Metaurus; *Metro*, ci[illegible] in ripa Aſdrubal Annibalis frater cæſus fuit. Lacus in Tra[illegible]dana regione ſunt, Verbanus, *Lago Maior*, qui Ticinum recipit Ceresius *Lago di Lugano*, Larius, *di Como*, qui recipit Abduam, Sabinus, *Lago d'Iſeo*, qui Ollium tranſmittit, Benacus, *Lago di Garda*, per quem fluit Mincius. In Hetruria, Peruſinus, qui & Traſimenus, & Vlſinus.

In fronte Italiæ eſt Pedemontium, in quo Auguſta Taurinorum, *Turin*, Auguſta Prætoria, *Oſta* Salutiæ. Monsferratus habet Albam Pompeiam. Liguria, Genuam. In Lombardia præcipuum tenet Ducatus Mediolanenſis: Supra eum ſunt Rhæti; quorum vrbs Curia, *Coyre*, & ad Abduam F Vultureni, quos quum tenerent nuper Hiſpani, extructa ante aliquot annos arce *Fuentes*, & occupata Clauenna, ope & armis Chriſtianiſſimi Regis Lodouici XIII. in primam libertatem reſtituti ſunt, hac lege, vt ſola fides Catholica illic obtineat. Parte altera verſus mare Adriaticum eſt Forum Iulij, in qua Aquileia; Eſt Iſtria, in qua Iuſtinopolis: eſt Carniola, in qua Labacus, eſt Tirolenſis Comitatus. Eſt Marchia Taruiſina: Sunt Verona, Vicentia, Patauium, Venetia, Brixia, Mantua, & cis Padum Parma. Romandiola iuris eſt Pontificum cum Ferraria, ex donatione Pipini & Caroli Magni, Regum Francorum. Hic fuit Exarchatus Rauennenſis, ſiue Flaminia. Venetorum Reſp. imprimis potens eſt. Poſſidet ea Corcyram in ipſo Sinus aditu ſitam. Tum vicinas Peloponneſo, Cephaleniam, Zacinthum, & Nerigum; inque Ægeo Zaram, & Cretam. Sequitur poſteà Magnus Ducatus Hetruriæ, *la Toſcane*, in quo ad Arnum flumen Piſa, Luca, Florentia: Et in mari Inſula Ilua, cuius vrbs Coſmopolis condita eſt à Coſmo Mediceo, Tum Tractus Senenſis, Peruſinus, Oruietanus, Picenus, Marchia Anconitana, Ducatus Spoletinus, Poſt hæc occurrit, Latium, *Campaigne de Rome*, in quo Roma, ſedes Pontificis M. qui nunc eſt Vrbanus VIII. & vicina Romæ Oſtia, Præneſte, *Pilaſtrina*, Tibur, *Tiuoli*, Alba. Mons G Cæcubus eſt in ſinu Caietano. Campania, *Terra di Lauora*, habet Capuam, & verſus mare Puteolos & Baias, vbi veterum ſtructurarum monumenta & deliciarum reliquiæ ſpectantur. In regno Neapolitano eſt Neapolis. Montes ſunt Veſuuius, *le mont de Somma*, Maſſicus, Falernus. *Mondragone*. In Aprutio ſunt aquila, Sulmo Lancianum, Ortona. In Calabria, Policaſtrum & Regium. In Apulia Daunia, *Apuglia Plana*, Aſculum, Manfredonia. In Peucetia Barum; à quo regio Barenſis nomen traxit, Polinium, Tranum, Venuſium. In Salentinis ſunt Hydrus *Otranto*, Callipolis, Brunduſium.

Inſulæ circa Italiam ſunt Corſica Genuenſium. Sardinia & Sicilia Regis Hiſpaniarum; minores ſtudio omitto. Gallinariam, Georgonem, Caprariam, Palmoriolam appoſitam Plumbino, Iſchiam, Prochytem, Capreas, fœdis Tiberij obſcœniſque libidinibus decantatas. Mileta ad Africam refertur.

Stiria Carinthiæ verſus Orientem obiicitur. Habet amnes, Stiram, Muram, Drauum, Vrbes, Brugam, Grazium, Marchpur- H gum. Sclauonia, Illyrici veteris pars eſt, ſita magna ſui parte, Sauum inter & Drauum. Croatia, Hungariæ vicina eſt Liburnia vicinior eſt ſinui Adriatico: eamque ſequitur Auſtrum verſus, Dalmatia, in qua ſunt Sara, Sebennicum, cum vrbe Spalato, cuius Epiſcopus M. Antonius de Dominis ad Eccleſiam Catholicam à qua receſſerat, reuerſus eſt, ac nuper Romæ extinctus. Habet eadem Dalmatia Stridonem, patriam B. Hieronymi. Boſna ad amnem iacet ſui nominis. Seruia eſt veterum Mœſia ſuperior, affinis Macedoniæ ex parte ſui Orientali. VValachia Seruiæ Raſciæque obiicitur ab oriente: Amnem habet Alutam, qui ſe in Danubium præcipitat ſupra Nicopolim. Moldauia & Podolia tenentur à Poloniæ Rege contra Turcam.

Romania eſt ipſiſſima Thracia, habétque ab Boſphorum Cõſtantinopolim, ſedem Imperij Orientalis, quæ antea Byzantiũ dicta fuit nunc vocatur *Stamboli*. Et quia eadem vocata fuit noua Roma, idcircò regio vicina vocatur Romania. Vrbes in

Roma

Romana præter Byzantium ſunt, Pera. Nicopolis ad Neſſum
A flumen, Philippopolis ad Hebrum, Adrianopolis, Traianopolis, Selymbria in littore Propontidis, Bulgaria in extrema Europa inter Hæmum & Danubium ſita eſt. Tauricam Cherſonneſum quæ *Gazaria* dicitur, inſident Tartari Precopenſes, ſubacti nunc a Turca. In Græcia primò occurrit trans Danubij decurrentis ripam dexteram, Macedonia, tum Theſſalia, inde Achaia, tum Bœotia, ac denique Peloponneſus. In Bœtia ſitæ ſunt Thebæ, & Theſpia. Ad mare Ionium ſitæ ſunt, Epirus, *l'Albanie*. Acarnania, *Acarnanie*, & Ætolia. Montes decantatiſſimi ſunt, Athos *Monte Santo*, Olympus, Pelion, Pindus, Othrys, in Theſſalia. Ceraunij in Epiro: Parnaſſus, Helicon, Hymettos, in Achaia. Flumina, Strymon, Alyacmon, Peneus, Sperchius, Achelous, Aſopus. Vrbes, Theſſalonica, Philippi, Amphipolis, Pharſalus aliæque. Promontorium nobile Actium ad quod commiſſa Pugna Actiaca. Sinus ſunt Acarnanicus, ad quem Olpæ, nunc *Sappote*, Corinthiacus, *Golpho di Lepanto*, cui adſidet Naupactus, Saronicus, *Golfo di Engia*, Thermaicus, *Golfo di Theſſalonica*. Inſulæ in Ionio, Corcyra, *Corfu*, Neritus, Cephalenia, Naxus, Ithaca: Zacynthus, inq; Ægæo, *l'Archipelago*, Creta centum quondam Vrbibus clara, cum labyrintho. Poſtea
B Eubœa, quæ Euripo diiungitur à Bœotia. In Ægæo ſunt Cyclades, quarum nouiſſimæ Delos & Andros, Sporades, in quibus Icaria, Samos, Pathmus, Claros, Chios, atque aliæ.

Peloponneſus *la Morea*. Iſthmo adhæret continenti, in ea fuere populi Corinthij, Sicyonij, Elei, Meſſenij, Lacones, Argiui, & in medio iſtorum Arcades. Flumina, Eleorum, Peneus, ad quem Pila Olympica, & Alpheus. Meſſeniorum Pamiſus, Lacedæmoniorum Eurotas, ad quem Sparta ſiue Lacedæmon, Argiuorum Inachus ad quem Mycenæ, Montes Pholoe, Stymphalus, Taygetus.

IV Africam veterum nonnulli Nilo ab Aſia diſtinguebant; nos Sinu Arabico. Eſt ergo Africa nobis Peninſula, cuius Iſthmus eſt inter Mare Mediterraneum & Sinum Arabicum: extendit autem ſe vtrimque trans Tropicos, maxima ſui parte ſubiecta ſolis ardoribus, ſicca, arenoſa, ſerpentibus vſque adeò ſcatens, vt alibi deſerta ſit, alibi non niſi ab occiſis agricolis proſcindi poſſit. Quæ trans Æquatorem ſita ſunt, non deſcribuntur à Græcis aut Romanis ſcriptoribus. Eſt autem in ea ſtatim ab Iſthmo Ægyptus, inde Marmarica, & Cyrenaica, quæ &
C Pentapolis dicitur, tum Byzacium, & Africa ſiue Libya propriè dicta: adiacet Numidia, ac denique Mauritania, & quidem duplex Tingitana & Cæſarienſis. Ægyptus, Nili oſtiis continetur, quorum extrema ſunt, Orientem verſus Peluſiacum, vbi Damiata; verſus Occaſū Canopicū, vbi Alexandria & Pharus; loca Francorum Regum expeditionibus clara. Reliquum Africæ latus vſq; ad Fretum Gaditanum vocant vulgò Barbariã: ſuntq; in ea emporia, Tripolis, Africa, Tunis, Guleta vicina Carthaginis ruinis, Hippona, *Bona*, Algerium nec procul a Freto, in ſinu, ſita eſt arx *Penon de Veliz*, Gothorū vel Saracenorum opus.

Tingitana Auſtrum verſus Atlante monte eminentiſſimo terminatur, verſus ortum Malua fluuio ſeparatur à Prouincia Cæſarienſi, verſus Septentrionem eſt mare Mediterraneum: ad Occaſum Oceanus Atlanticus. In ea ſunt montes Abyle & Heptadelphi. Regna hodie Feſſæ & Marocci. Feſſanum regnum habet Prouincias ſeptem. 1. eſt Tremizen quæ nunc Sæuia, In qua vrbes olim xv. hodie memorantur Oranum ad litus, Tremezen, Anafa. Mancora, Rabatum, Menzala, Nuchele, Adendum, Tegegilis, Madarauanium, Dazia, Azafa. 2. Feſſa, in qua vrbes, Sala, Mequines, Feſſa, quam triurbem meritò dixeris;
D conſtat enim oppido veteri, nouo, & medio. 3. Aſgaretta, in qua Larachia, Alcazare, Arzil. 4. Habata in qua Exagena, Beniendia, Amergo, Tenzerium, Aguila, Bezanum, Tetuaon, Tingie, & Ceuta, quæ veterum Septa eſt. 5. Errifana, in qua Beatis, Vellezum, Hellezium, Tagaza, Geba, & Megima. 6. Garetia iuncta regno Tremezem, habetque oppida, Melilla, quæ Ptolemæo vocatur Ryſſaditum, Caſſacam, Teznoam, & Megenum. 7. Eſt Chauſa, vicina Numidiæ, in qua Teutetum, Dudobū, Tezata, Ainelginum, Mehedia, Vmeginnabe, & Carcliurum.

Marocum creditur eſſe Bocchi Regia; ſunt qui malint eſſe Bocanum Hemerum, aſſidet autem Tenſiſt flumini, quod Nubienſis Geographus vocat Tanſiſt: habuit vrbs ipſa quondam c. millia ædificiorum portas xxiv. abeſtque non procul ab Agmeti anguſtiis, per quas ad Lampranias ſolitudines, itur. Prouinciæ illi ſubiectæ ſunt ſeptē, inter quas Ducala, & Tedela.

Cæſarienſis Mauritania eſt Salluſtij Numidia: ſed poſt conditam Iuliam Cæſaream iuncta eſt Mauritaniæ: clauditur verſus ortum Ampſaga flumine, nomēnque habet ab vrbe primaria
E quam hodie vocant, *Alger*. Fuit autem Numidia Maſaniſſæ Regis nomine celebris: vrbes habuit, Ioliam de qua iam dixi, Atlenariam, Ruſcibar, Ruſibiſim, Saldas.

In Africa ſiue Libya propriè dicta fuêre Hyppo Regius, Aphrodiſium, Vtica, Carthago, Tunis, Maxula. Syrtes duæ, maior minorque: Amnes Rubricatus, Bagrada, Triton.

Byzatium Libophœnices primò coluere, atque Africæ ea pars in qua duæ illæ ſunt Syrtes: vrbs primaria Hadrymetus, fluuius Cyniphs. Cyrenaica ſiue Pentapolis quoque habet vrbes, quarū præcipuæ ſunt Arſinoe & Berenice. Cæterum confuſis veterum limitibus auctóque Arabum Mahumetanorum imperio omnia illa nunc ſubſunt Regi Tunetano, qui ditionem iſtam in 5. prouincias diſtinxit. 1. eſt Conſtantina, in qua vrbes nouem, Collobeſus, Ruſcicada, Taccacia, Hippo, Biſerta, Conſtantina, Mila, Tifeſſa, & Tebeſſa. 2. Tunetana, in qua vrbes 14. Vtica, quã Itali hodie vocant Porto Farina, Carthago, Cunea, Carnatia, Abdirana, Nebilis, Hamamettha, Clupea, Heraclia, Silgul. Monaſteriū, Tabula, Aphrodiſiū, Ruſpina. 3. Tripolitana, continet Menigem inſulam, quæ Lotophagitis, nunc Gerbi: adhæc, Zoroaram, Lepidem ipſamque Tripolim Aſiaticorum coloniam. 4.
F eſt Zebenſis, ad quam interiora Africæ Numidiæque pertinent. In hac eſt mons Atlas, qui ex Marmarica ortus, ſe in occaſum late ſpargit, ac iuxta fauces Suſi amnis, qui Meſſam tergeminam vrbem alluit, in Oceanum ſe fundit Atlanticum.

Prope Marocū eſt Promontorium Cantin, & in Oceano Inſula Maderæ, & magis Auſtrales, Inſulæ Canariæ. Sequitur poſteà Regnum Gualatæ, cum Promontorio Albo, *Cabo Blanco*: cui Auſtrum verſus obiicitur Promontorium Viride, *Cabo Verde* à quo vicinæ inſulæ vocantur Virides: *Iſles de Cabo Verde*, Decimo ab Æquatore gradu occurrit Promontoriū, *Serra Lionna* vbi litus in Orientē curuatur, habetque regnum Guineæ auriferum, Sub Æquatore eſt Inſula S. Thomæ, cui ſupra infraque adiacent inſulæ Principis, *Iſola del Principe*, Anni Boni, *de Anno bono*, vbi iam litus ad gradum vſque xxxv. in Auſtrum porrigitur: quo in tractu eſt Regnum Congo, vel Manicongo, & Regnum Angolæ: tum Promōtoriū Bonæ Spei *le Cap de bonne Eſperance*. Vnde ſe rurſum litus in ortū æſtiuū curuat extenditq; vſq; iterum Æquatorē vſq; ad Promontorium Aromata, quod vulgo vocant *Cabo de Guardafu*, & oſtiū ſinus Arabici. In continenti
G ſunt Monomotapa Mozambica, & ad Sinū Arabicū, Adel, cum Inſula Zocutora, aloës optimi feraciſſima, quã Ptolemæus vocet Dioſcoridis. Inſula nobilis Madagaſcar, ſiue D. Laurentij à Tropico Capricorni 12. vſque ad gradum ab Æquatore porrigitur. Interius in Africa ſunt, Biledulgerid, Nubia, & Regnum Abyſſinorū potentiſſimum. Sunt autem Regis his ferè tituli::::: Supremus meorū regnorū, à Deo vnice delectus, columna fidei, ortus ex ſtirpe Iuda, filius Dauid, filius Salomon, filius columnæ Sion, filius ex ſemine Iacob, filius manus Mariæ, filius Nahu ſecundū carnē filius SS. Petri & Pauli ſecundū gratiã, Imp. ſuperioris & inferioris Æthiopiæ, & ampliſſimorū Regnorū, iurisdictionum, & terrarū, Rex Goiæ, Caffates, Angolæ, Barn, Baliguaza, Adeæ, Vanguæ, Goyamæ, vbi Nili fontes ſunt, Amaræ Baguamodri, Ambeæ, Vanguei, Tigremahon, Sabaim, quæ patria eſt Reginæ Sabæ, Barnagaſſi, & Dominus vſq; in Nubiam, quæ in Ægyptum extenditur. Amnes nobiliſſimi Africæ ſunt, Melucha, qui Mauritaniam finit. Ampſaga qui Numidiam Nilus, inſulam faciens Meroën, quæ nunc dicitur *Gueguere*. & Niger ad Nilum fuit Memphis, nunc, eſt Cairus, cui vicinæ Pyramides Lacus ſunt Zaire & Borreo. Montes præcipui,
H Heptadelphi. Abyle Atlas. Lunæ. Porrò Atlas ſic per Africam diſcurrit. ſicut per Aſiā Taurus. per Europam Alpes. Deſerta Africæ ſunt, *Tegazza Barcha Elſocar. Heir.* Promontoria ſi à Gadibus proficiſcare *Cantin* quod Ampeluſiam vocat Mela; *Dolguer, S. Maria, Blãco, Verde*. quod eſt veterum Heſperionkeras *Roxo. Verga; de las Palmas, de las Baxas, de treſpuntas, de S. Paul, de ſanct Bennit, de Lopes Conſalues, de Primero, de Lerdo Arcas, Negro, Cenertan, de Bonna Eſperanza de Correntes, de Guardafu.*

Totus verò tractus Ægypti qui ad Sinū Erythræū extenditur, olim tributus fuit Aſiæ, nunc pertinet ad Africã. In eo Tractu hoc eſt memorabile; quod nullū flumē inde ſe exoneret in Mare rubrū. Ipſum illud mare hodie vocatur Italis *Mar Roſſo*: Arabibus Calcem, Hebræis, Iam Suph. Scatet autem inſulis, & exceſis vadis. Fretum ſiue oſtium ſinus vocant hodie Babel Mandel. Merces Africanæ ſunt. Ebur, Aurum, dactyli, coria caprina bubula; aliáque: adhæc Zibetum, Pſittaci, Simiæ, Elephantes.

V. Aſiam ab Europa diuidunt Tanais fluuius *Don*. Mæotis

Paulus, *Mar del Zabache*. Boſphorus Cimmerius, *Boca di S. Ioan*. A Pontus Euxinus, *Mar Maggiore* vel *Mar Negro*. Boſphorus Thracius, *Stretto de Conſtantinopoli*. Propontis, *Mar di Marmora*. Helleſpontus, *Bras de S. George*, vel *Deſtroit de Chaſteaux*. Mare Ægæum *Archipelago*. & Mare Syriacum. Ab Africa Iſthmus, & Sinus Arabicus, cætera clauduntur Mari Arabico, Oceano Indico, Eoo, & Sarmatico. Vna autem Aſia ſua magnitudine æquat Europam & Africam ſimul iunctas. Diuiditur autem ea recte a nobis in partes ſeptem. I. habebit ditionem Imp. Turcarum. II. Moſchi ditionem Aſiaticam. III. Terras Magni Tartarorum Chami. IV. Perſarum Dominium. V. Indiam vtramque, tum eam quæ eſt intrà Gangem, tum eam quæ eſt extrà. VI. Sinas. VII. Inſulas Eoas.

Turcarum Imperio nunc præeſt Sultanus Amurathes, poſt Sultanum Oſmam, & Sultanum Muſtapham. Eius in Aſia partes ſunt iſtæ. Natolia, quæ eſt Aſia minor, Syria, Arabia, cum Inſulis ad Aſiam pertinentibus, Tenedo, Icaria, Chio, Carpatho, Rhodo, Cypro. Hiſce omnibus in Aſia præſunt xxix. Beglerbegi: primum Natoliæ, qui præfectus eſt vndecim Prouinciis. Caramaniæ, qui ſeptem, Sinas, Tocati, Dulgarid, Aleppi, qui ſubiectas habet, VII. Præfecturas. Cham ſiue Damaſci, qui de B cem: Tripolis, qui V. Maras Diabech, Bagdat quæ eſt Babylonia, qui 18. Balſas ad oſtium Tygris, Carman, Aden, ſeu Gemen quæ eſt in Arabia Felice; habetque ſibi ſubiectas præfecturas V. Gheberæ, quæ eſt in Cypro, Schehereul; quæ eſt in Aſſyria. Vwan, in finibus Perſarum præfectus 13. Prouinciis. Arzerum in Armenia maiore, qui III. Tiflis. Tſchildir, qui IX. Sochum, Cars, Temiſcapi, Batin in finibus Georgianorum: Situam ſeu Mediæ: Faſſæ in Mangrelia, Reuan, & Somarhiæ. Naualia Turcæ quatuor in vniuerſum ſunt, vnum in Pera, pro vrbe Conſtantinopolitana. Secundum Callipoli, pro Ponto Euxino. Tertium in Zues, pro ſinu Arabico, quartum in Balſeram ad tuendum ſinum Perſicum.

Mare Caſpium *de Sala* vel *Bachu*, in hac parte eſt, quod falsò crediderunt Veteres Sinum eſſe Oceani Septentrionalis, vndiq; enim terris clauditur: exonerant ſe in illud ab occaſu Araxes, à Septentrione Rha, ab ortu Iaxartes & Oxos, ab Auſtro Cyrus. Amnes in Pontum Euxinum influentes ſunt Thermodoon, Iris: Ponti, Halys: Galatiæ Barthenius, & Sangarius: Bithiniæ, Rhindacus: In Ægæum defluunt ex Phrygia, Simois & Scamander. C Ex Lydia Caycus & Hermus. Cayſtrus & Mæander ex Cariæ. Xanthus ex Lycia. Cataractes ex Pamphylia, ſiue *Caramania*, Cydnus ex Cilicia, qui Tharſum, Pauli Apoſtoli patriã, præterlabitur. Orontes ex Syria, cui adſidet Antiochia: Iordanes ex Palæſtina. Lacus ingens Aſphaltites, in quem ſe effundit Iordanes. Hic ex Libano duobus capitibus oriens. Ior, & Dan, per Samachonitem lacum & mare Tiberiadis ſe exonerat in eum quem dixi Aſphaltitẽ lacum vel Mare mortuum, Vrbes Aſiæ præcipuæ nunc ſunt, Theodoſia *Caffa*, & Trapezus *Trebizonde*. Fuerunt quondam Amaſus, Pruſa, Chalcedon, Abydus, Troia, Smyrna, Colophon, Epheſus, Miletus, Patara, Tarſus, Antiochia, Tripolis, Berytus Tyrus, Sidon. Ioppe *Iaffa*, Aſcalon, Azotus, Gaza: Damaſcus, Hieroſolyma, quam Ælius Adrianus à ſe Æliam vocari voluit. Montes Phrygiæ Cimon & Ida, cuius pars Gargara. Lydiæ Sipylus, Cariæ Cadmus: Sunt etiam in hac Aſiæ parte Taurus & Antitaurus, itemque Libanus & Antilibanus. In Cypro ſunt vrbes famoſæ, Salamis, quæ nunc Famaguſta, Amathus, Paphus, & Nicoſia.

Arabia triplex eſt, Petræa, in qua Petra oppidum; Deſerta, in D ter Ægyptum & Petræam: Felix inter Mare Erythræum & Perſicum. In deſerta ſunt montes Sina & Horeb, vbi Deus Moſi tabulas legis dedit.

Populi confines, Moabitæ, Idumæi, Iudæi, Galilæi, Samaritani. Tituli Magni Turcarum Imperat. hi ſunt. Imperator ∴∵. Filius ∴∵. ſemper victor. Ego, qui per infinitas gratias Omnipotentis, & abundantiam miraculorum Principis Prophetarum, ſum Imp. Auguſtorum Imperatorum diſtributor coronarum inter maximos terræ Principes, famulus duarum ſacratiſſimarum & auguſtiſſimarum vrbium & pulcherrimarum totius orbis, Meccæ & Medinæ, Protector ſanctæ Hieruſalem, Dominus maximæ partis Europæ, Aſiæ & Africæ, victrici noſtro enſe partæ, ſcilicet regionum & regnorum Græciæ, Themiſuar, Boſnæ, Segeri, Natoliæ, Caramaniæ, Ægypti, omniſq; terræ Parthorum, Curde, & Georgianorum, portæ ferri, regioniſque Principis paruorum Tartarorum. Cypri, Diarbequir: Aleppi, Erſerum, Damaſci, Babylonis, Barzaræ, Arabiarum, Abech, Tunis, Tripolis Barbariæ, & plurimarum aliarum regionum, inſularum, fretorum, portuum, populorum, familia- E rum generationum; & infinitarum myriadum præſtantiſſimorum militum qui ſub noſtro obſequio requieſcunt & ſub mea iuſtitia, qui ſum Imper. *** Filius Imperatoris ****, Imperatoris Mahumet, Imperatoris ***, Imperatoris **** & Imper. ∴∵. gratia Dei, refugium præcipuorum Principum Mundi, & aſylum honoratiſſimorum Imperatorum.

Magnus Moſcorum ſiue Ruſſorum Dux præter ea quæ in Europa tenet, ingentes habet regiones in Aſia, cum fines Tartariis, vt ſunt Pecora, Condora, Permia, Duvinæ Obdoræ, vſq; ad Volgam flumen. Tituli Ducis hi ſunt. ∴∵. Gratia Dei Imp. & Dominator totius Ruſſiæ, magni Ducatus Volodimiriæ, Moſcouiæ, Nuuogrod magnæ Piskouiæ, Smolenskiæ, Thueriæ, Ingariæ, Permiæ, VViathkæ, Bulgariæ, &c. Dominator & magnus Princeps Nouggrod regionis inferioris, Czernigol, Rezan, VVolochdæ, Bſouiæ, Bielloy, Roſtouiæ, Iaroſlouiæ, Poloczkiæ, Vdor, Obdoræ, Condimiæ, &c.

Perſicum Imperium tranſmiſſo Euphrate ſequitur, eſtque proximum ei Mare Caſpium, quod vndique terris clauditur. F Terminus Perſarum Imperij eſt Indus amnis. Sunt autem in eo Media, Aſſyria, Suſiana, Meſopotamia, Perſis, Parthia, Hyrcania, Margiana, Bactriana, Paropamiſus, Aria, Drangiana, Gedroſia, & Carmania. Flumina, Euphrates, & Tygris, qui in Armeniæ orti diuerſis fontibus, poſteà iunguntur, effunduntque ſe in mare Perſicum ſiue Rubrum. Mons Taurus variis nominibus pro locorum ſitu appellatur per totam Aſiam, Imaus, Emodus, Paropamiſus. Vrbs in Sinu Perſico memorabilis, eſt *Ormus*, quam ſuperiore an. qui erat 1623. eripuit Perſæ Hiſpano.

Tartari Septentrionalia Aſiæ tenent à Mæotide vſq; ad Oceanum Eoũ, neq; eſt vllius in toto orbe maius latiuſq; Imp. Tartaria Deſerta multas hordas habet. Zagatai eſt Scythia intrà Imaũ, nomine à Sogdianis petito. Catai regnum cælo, ſolóq; beatiſſimum. Tãgut eſt Scythia extra Imaum, cum Serica regione vicina Sinenſibus. Vrbes præcipuæ ſunt, Cobalu, Samarcanda, Caindus. Caffa, quæ eſt in Tartaria Precopẽſi, eſt veterum Theodoſia. Quinſai vrbem totius orbis maximã ſolus memorat Paulus Venetus, qui de ea ſtupenda narrat, fidemq; excedentia. Pertinẽt autem ad Septentrionalem Tartariam Samoitæ, oppoſiti freto VVeygaz. Flumina præcipua ſunt, Puliſachnis, Caromora. Quiãſu, & quiã, quorũ iſtum aiunt latiſſimum eſſe & profundiſſimũ.

Indiam Ganges mediam ſecat, quo fit vt pars eius Perſis vicina, ſiue occidua, vocetur India intra Gangem, altera verò, G extra Gangem. Illam hodie appellant *Indoſtan*: ſuntque in ea Cambaia, Biſnagar, in qua vrbs Goa, Calicut, Narſinga, cum Inſulis Ceilon, & Maldiuis, quarum numerus ignoratur. In Tranſgangetana ſunt, Bengala, Pegu, & ingens Promontorium in quo Malacca. Eidem accenſetur quoque Sumatra inſula, quam Plinius & Ptolemæus vocant Taprobanam; deſcribuntque exactius quàm nobis hactenus innotuit. Merces Indiæ ſunt aurum, ſericum, gemmæ, vniones, aromata, vt piper, caryophili, nuces myriſticæ, cinnamomum, rhabarbarum, aliaque.

Sinarum regnum in Zona temperata ſitum eſt; terminaturque Mari Eoo, India, & Tartaria, à qua per ſpatium cccc. leucarum, vbi natura montium munimentum non dedit, muro diſcluditur, humana induſtria extructo. Regio ampliſſima eſt. Prouinciæ in ea CL. Metropoles CCXXV. Caſtella maiora MCLIV. H Municipia ccccxx. Villarum pagorumque numerus innumeros. Incolarum ſumma excreſcit ad LXX. myriadas. Vrbes præcipuæ ſunt *Panquin* & *Nanquin*, Ciues ibi & per omne regnũ ingenioſi atque induſtrij: Typographias, Tormenta bellica cum vſu pulueris ſulphurei, aliaſque artes habuerunt ante nos.

Inſulæ Maris Eoi ſunt Iaua Maior, Borneo, ferax aromatum, Ceilam, Moluccæ quinque, Ternate, Tidor, Mutir, Machiam, & Bachian, occupatæ à Batauis, qui etiam poſſident Amboynam & Bãdam. Loconiam, Philippinas, & Iaponiæ partem tenet Hiſpaniarum Rex. Abundat autem Iapon argento: cæteræ inſulæ gemmis, vnionibus, aromatibus.

VI. Supereſt ſpectanda America, inter Mare *del Zur* & *del Nort* interiecta; eam dubia perdiu ſuſpicione, poſtea accuratiore Chriſtophori Columbi, Corteſij, Valboæ, Pizari, Americi Veſputij, & Ferdinandi Magellanis inſpectione cognitam deſcriptamque ob ingentem amplitudinem ſtatim Nouum orbem vocarũt: inuenta eſt autem anno MCCCCXCVII. regnante in Hiſpania Ferdinando Aragonum Rege. Diuiditurque in Septentrionalem & Auſtralẽ, quas partes connectit Iſthmus Darienis. In illa ſunt Eſtotilandia, Terra Laboratoris, Canada, noua Francia, Norumbega, Virginia, Florida, Iucatan, Nicaragua

gua, Noua Hiſpania, California & Quiuira. Interius Noua Granada, A & Noua Hiſpania. In hac ſunt, Caſtella Aurea, Popayana, Peruuia, Chili, Chica, & Braſilia. Peruuia ſub Carolo V. detecta eſt an. MDXXX. Braſiliam commendant potius Fernambuci, & *Todos Santos*, prouentu ſaccari nobiles, quorū hunc Bataui quum an. MDCXXIV. occupaſſent, deſerere iterum coacti ſunt.

Amnes præcipui ſunt, Paragnan, fluens per Nouam Franciā, Maragnon, qui idem vocatur fluuius Amazonum, per Meridionalem Americam labens. Fluuius Argenteus, *Rio de la plata*. Hi omnes exonerant ſe in Mare *Del Nort*. In oppoſitum vero mare ſiue Pacificum, quod vocant *del Zur*, nullus (quod mirum eſt) earundem amnis labitur: tantum inter Californiam & Nouam Granadam Catamara fluuius ſe inijcit in Sinum Vermilium. Vrbes in America præcipuæ ſunt Cuſco, Mexicu, Quinto, Hauanu, Nombre de Dios. Inſulæ in ſinu Mexicanu ſunt, Cuba, Hiſpaniola, quæ & S. Dominici inſula vocatur, Iamaica, quæ S. Iacobi dicitur, S. Ioannis, quam Boriques nominant, Margarita, quibus prætexuntur ea quæ vocantur Antillas vel Camercanæ inſulæ, quæ omnes Hiſpanis ſubiectæ ſunt. Vlterius ortum verſus in patente Oceano ad gradum latitudinis XL. VIII. ſunt Azores, ſiue Flandricæ, ad quarum meridianum acus magnetica B recta in Septentrionem fertur. Merces Americanæ ſunt Argentum, Coria, Sal, *Cocciniglia*, Gemmæ, Vniones.

Nunc terris peragratis aperienda quoque ſunt Maria: eſt enim homo animal amphibium, & non minus mari præeſt quam terræ: ſed illi obſtant, Maria igitur partim terras ſubeūt, partim circumluunt, illud vbi fit, Sinus eſt, hoc Inſula. Mare autem quoduis terras ſubiens vocari poteſt Mediterraneum, ſicut eſt, quod vero ambit, vocatur Oceanus: Mediterranei tamen nomen ſingulariter illi Sinui adhæſit, quod per Fretum Herculeum immiſſum, Europæ, Africæ, atque Aſiæ oras non tantum tangit, ſed etiam terminat. Id Græci Latinique interius vocant. Arabes, Damaſcenum. In eo ſunt, Mare Ibericum, Balearicum, Gallicum, Liguſticum, Tyrrhenum ſiue Hetruſcum, Siculum, Adriaticum, Ionium, Creticum, Ægæum, *Archipelago*, cuius pro inſularum numero varia nomina nam a Myrto, Myrtoum, vt Icaria Icarium, ab aliis Rhodium, Carpathium, Lesboum, Helleſpontus *Bras de S. George*. Propontis, *Mar di Marmora*, Boſphorus Thracius, *Stretto di Conſtantinopoli*; Helleſponto Xerxes, Thracio Darius in Europam irrupit. Ad hæc C Pontus Euxinus, *Mar Maggiore* Boſphorus Cimmerius, *Bocca S. Ioanni*, Palus Mæotis, *Mar della Tana*, Scythis *Temerida*, in quem influit Tanais; quem Scythæ *Silim* vocant. Littora autem Aſiæ atque Africæ ab Helleſponto ſtringenti, occurrunt hæc maria, Carium, Rhodium, Pamphylium, Cilicium, Syrium, Phœnicium, Palæſtinum, Iudaicum, Ægyptium, Cyrenaicum, Libycum, Numidicum, Mauritanicum.

Alter ſinus eſt Septentrionalis, Codanus, Balthicus, Germanicus, Cimbricus, extenditurque à freto Sunico vſq; ad extremas Fioniæ & Boldię oras. Eſtque hoc in Finlandia memorabile, quod tribus à Raſſeburgo milliaribus Auſtrum verſus inter cautes marinas locus ſit, ad quem naues quum appulerint, vident acum pyxidis nauticæ ſtatim in gyrum verti, nec ceſſare hunc motum, priuſquam vno inde milliari abſceſſerint.

Tertius ſinus quem veteres plerique (nam Herodotus & Ariſtoteles à cæteris diſſentiunt) crediderunt è Scythico Oceano proficiſci, & eſſe Mare Caſpium, imaginarius eſt, imò erroneus: mare enim iſtud vndique terris cingitur. Eſto ergo nobis Tertius ſinus Arabicus *Mar di Mecca*, à patria Mahometi. Quartus Perſicus: pertinent autem hi duo ad Mare Erythræum. Quintus Argaticus ſiue Gangeticus, *Golfo di Bengala*.

D In Hemiſphærio Occidentali ſiue Americano duo ſunt Sinus memorabiles, Mexicanus & Vermilius.

Oceanus ipſe pro ſitu aut qualitate varia ſortitur nomina vocatur Scythicus, Septentrionalis, Glacialis, Cronius, Amalchius ſiue Hyperboreus, Germanicus, Britannicus, Caledonius (nam Deucaledonius fictitium eſt, Gallicus, Aquitanicus, Cantabricus, Hiſpanicus, Atlanticus, Æthiopicus, Indicus, Sericus, Auſtralis, Eous, Senenſis, S. Lazari, *Mar del Nort*, *Mar del Sur*, ſiue Pacificum.

Periplus oræ maritimæ in noſtro Hemiſphærio ſic ſe habet. A Freto VVeygaz vſque ad Promontorium Caninos, Ruſſia eſt, ſiue Sarmatia Europæa. Inde ad Promontorium Norvvegiæ maxime Septentrionale, Finmarchia: Vnde ad Fretum Sonticum ſiue Balthico vſque ad Albis fluminis oſtium, eſt Cherſoneſus Cimbrica ſiue Dania. Ab Albi ad Rheni oſtia, litus Germanicum. Hinc ad Baionam, littus Gallicum, variis nominibus, Flandricum, Normannicum, Britannicum, Santonicum, Aquitanicum. A Baiona ad Promontorium Celticum E ora eſt Cantabrica, *Biſcaye*. Inde Portugallica poſtquam ſequitur Bætica, ſiue Andaluſia. A Gadibus & freto Herculeo vſque ad Promontorium Capitis Viridis eſt Africa. Inde ad Promontorium *Serra Lioena*, Guinea & Nigritarum ora. Tum ſequitur Regnum Congo, & Angolæ; & ad Caput Bonæ Spei, Zanzibar: Poſtea littus Monomotapæ; a quo ad Promontorium vſque Guardafu iuxta Sinum Arabicum, eſt littus Mozambicæ. Hinc ſequitur littus Arabicum, Perſicum, Indicum, & ad Orientalem Oceanum littus Sinæ. Vnde per Fretum Anian reditur ad Mare Septentrionale, Fretum VVeygaz.

Periplus Americanus ex iis quæ diximus noſci poteſt. In ora maxime Septentrionali nobis cognita ſunt freta Dauis & Forbiſſeri à quibus ad Promontorium Breton eſt Eſtotilandia cum Terra Cortereali. A Britonum Promontorio vſque ad Capus *de Arenas* eſt Norumbega, tum Noua Francia, & Virginia. Hic ſe in Iſthmum contrahit vaſta regio, facto ab Oriente in Occaſum ingenti Sinu, qui vulgò Mexicanus dicitur. Iſthmus vtrinque Oceano pulſatus. Promontorium in eo Iucatan, à quo ſurſum verſus ora Septentrionalis pertinet ad Nouam Hiſpaniam; inferior ſiue Auſtralis vocatur Noua F Caſtella. Hinc ad Promontorium Alindæ & fluuium Margonem ſunt oræ Caribantis & Tiſnadæ, ſubiecta Æquatori. A Promontorio vſque ad Cabo Frio quod ſubiacet Tropico Capricorni littus eſt Braſiliæ, in quo nobilis portus S. Saluatoris. Hinc ad oſtium fluminis Argentei, *Rio de la Plata*, ſunt Topinikini. Vnde ad Fretum Magellanicum regio Chica ſe pandit. Fretum ipſum creditum eſt vnicum eſſe dumtaxat, nec poſſe in mare aduerſum niſi eo ſolo penetrari: Sed ab Iſaaco *le Maire* educti ſumus, eſſe etiam alias vias magis vergentes ad Polum Antarcticum, quibus commodior ſe aperit nauigatio: tamen vias Hiſpanicæ Tabulæ ante hos annos XXX. editæ, aliæque Venetæ his ipſis vetuſtiores ſignauerunt. A Freto igitur iſto recta fere ſe Septentrionem ſpargit littus, habens interius Regnum Chili, vſque ad Promontorium Fortunæ, à quo ad Promontorium S. Iacobi eſt Peruuia. Inde ad Promontorium Vermilium ora Nouæ Hiſpaniæ. A Promontorio Vermilio vſque ad *Sierra Neuada*, eſt Californa. A qua Fretum Anian Quiuira. Fretum autem Anian G creditur Americam ab Aſia ſeparare.

Addamus hoc loco aliquid de Marium inter ſe Communicatione, nam & hæc res ad Geographiam pertinet, quatenus ea Politicæ ancillatur. Iungi ergo poſſe inter ſe Maria, quæque natura primo diſcluſit disiunxitque, poſſe remotis impedimentis reddi nauigantibus peruia, docuit nos ipſa natura; Siciliam quippe, quum continens eſſet, agroque Brutio adnexa: mare ex Tyrrheno & Hadriatico immiſſum, adeſis Iſthmi anguſtiis intercepit, fecitque Inſulam, &, vt ait Poëtarum Princeps.

——quum protinus vtraque tellus
Vna foret, venit vi magna Pontus, & vndis
Heſperium Siculo latus abſcidit, aruaque & vrbes
Littore diductas anguſto interluit æſtu.

Abſtulit ſimili modo natura Cyprum Syriæ, Eubœam Bœotiæ, Eubœæ Atalantem & Macrin, Bebrybum Bithyniæ, Leucoſiam Sirenum promontorio, docuitque nos ſuo exemplo, iungere inter Maria, ſublatis obſtaculorum molibus ad vſum commerciorum. Eſt enim vt Ars Imitatrix naturæ, ita natura Artis dux, magiſtra & comes. Hoc modo fretum Gaditanum aiunt ab Hercule perfoſſum. Seſoſtrim quoque ferunt Ægypti Regem, H & poſt eum Pſammitichum, ac denique Ptolemæos, ducta ex Nilo in ſinum Arabicum foſſa, conatos eſſe nauigabilia inter ſe reddere maria, internum ſiue Mediterraneum, & Æthiopicum. Fuit quoque conſilium Seleuco Nicatori, Pontum Euxinum iungere Mari Caſpio. Nero Imperator Iſthmum Corinthicum perfodere conatus eſt, ea Peloponneſo inſulam facere, ne ex Ionio in Ægæum proficiſcentibus opus eſſet periculoſiſſimum Maleæ promontorium prænauigare. Carolus Magnus Francorum Rex, & primus Imperator, quum expeditionem meditaretur in Græcos, foſſam ducere inſtituit ab Alemone in Radantiam, vt commeabilia inter ſe efficeret Oceani & ponti littora, poſſetque exercitus ſuos & caſtrenſia impedimenta ex Oceano, Moſa, & Moſella in Rhenum, inde in Mœnum, poſteà in Regneſum & Radentiam, inque Alemonem & Danubium deducere, atque ita ſecundo amni vſque in Pontum Euxinum deferre. Sed & ante

eum

cum Lucius Verus, qui imperante Nerone exercitibus in Gallia
A præfuit, Mosellam & Rhenum facta inter vtrumque fossa conatus est nectere, vt copiæ per mare, dein Rhodano & Arari per illam fossam subuectæ, inde fluuio Mosella in Rhenum, exin in Oceanum deuenirent, sublatisque itinerum difficultatibus nauigabilia inter se Occidentis Septentrionisque littora fierent: cuius tamen institutum impeditum est à Gracili. In Hispania etiam non semel actum est de perfodiendo Isthmo Darien, qui Americæ partes connectit, ducendáque fossa inter *Nombre de Dios*, & Panaman, vt ita ex sinu Mexicano in Mare pacificum nauigari posset, pateretque inter duas Americas liber & tutus Hispanis in Indias Orientales itus ac reditus. Statuerat quoque Franciscus I. Atacem Garumnæ committere, vt ne opus esset iis qui ex portubus Galliæ Mediterraneo mari assitis in Oceanum Aquitanicum, aut Gallicum, aut Germanicum proficisci vellent, Hispaniam omnem circum nauigare, & præter itinerum moras, pericula, impensas, alieni quoque Regis Imperium experiri. Quin & nostro hoc sæculo Præsidis Ieannini satis sagaci industria inuenta est ratio iungendi Ararim cum Ligeri, beneficio lacus cuiusdam in Burgundia, pari ferè octo leucarum interuallo vtrimque ab istis
B amnibus siti, vt ita ex Massilia portubusque vicinis subuectæ naues in Rhodanum, ex Rhodano in Ararim, ex Arari in eum quem dixi lacum peruenirent, vnde posteà in Ligerim, inque Oceanum secundo amni descenderent. Lacum vocant *Longpendu*, constatque, ex eo lacu duos amnes fluere, Verbincham & Dunam, quorum alter suprà portum Digoinę se iniicit in Ligerim: alter propè Verodunum miscetur Arari; vt videri possit natura ipsa Regem nostrum ad tantum opus suis quoque subsidiis inuitare. Ad quas commoditates illa etiam accedit, quod per canalem Briaræ ex Ligeri in Sequanam ipsamque Parisiorum vrbem Luteriam, facilis atque expedita possit institui nauigatio. Si ad cæteras Galliæ laudes, de quibus suo loco breuiter dixi, hæc vna posset accedere, haberet procul dubio Gallia Regis beneficio compendiosam, commodam & fructuosam mercium suarum transportandarum, militumque quaquauersum subuehendorum rationem, vitatis longis, lentis periculosis, ac dispendiosis profectionibus.

CERTAMINA GEOGRAPHICA.

C ☞ *Consule Tit. Geographicum iudicium ineptum: quatenus certamen habet iunctum.*

Lusitani re prosperè gesta contra Mauros, regnum Fessæ inhabitantes, oram Africæ cœperunt legere, ann. Salutis 1476. Alfonsi V. auspiciis, & quia nemo ferè erat, qui resisteret, aromatum per Oceanum ex Oriente conuehendorum spem amplissimam conceperunt. Viginti annorum spatio ad promontorium Bonæ spei peruenêre, hinc Calecutum vsque. Sub id tempus, cùm Christophorus Columbus Genuensis nouum Orbem, regis Hispaniæ Ferdinandi Catholici auspiciis, reperisset, Alexander VI. Pp. ius illarum regionum Hispanis concessit, anno Salutis 1493. atque vt occasionem litium tolleret (quandoquidem Aluarus Capralis Emmanuelis Lusitaniæ regis classi præfectus ann. 1500. Brasiliam attigerat tempestate iactatus, & in ea crucem Lusitanam fixerat) lineam à circulo arctico ad antarcticum ductam, quæ centum leucis ab insulis promontorij Viridis Occidentem versus distaret, terminum Lusitanorum & Hispanorum esse voluit. Eam diuisionem Ioannes II. Lusitanus ægrè ferre, erectus iam animo ad insulas occiduas occupandas, & vt terminus supra 370. leucas in Occi-
D dentem promoueretur, impetrauit. At dum Occidentali Indiæ inhiat, Orientalem cum Moluccis aromatum insulis amisit. Has cum Ferdinandus Magellanus Lusitanus, posteaquam ad Hispanos defecisset, freto per antarcticum enauigato, ab Occidente in Orientem penetrans reperisset, & Ioannes Sebastianus à Cano, qui Magellani à Barbaris occiso successerat, summa Caroli V. lætitia negotiationis aromatum longè compendiosiorem viam inuentam ostendisset; Lusitani ad se Moluccas pertinere dicebant, quòd in Oriente essent sitæ: Hispani econtrà in Occidente illas ex diuisione Alexandrina contineri affirmabant. Tandem delectis ex vtraque parte viris Cosmographiæ reique nauticæ peritis negotium demandatum, in confinibus Castellæ & Portugalliæ. Tergiuersantibus Lusitanis, Hispani 370. leucis distantem ab occidentali insula promontorij Viridis lineam ducere, & hunc terminum ex pontificio vetere decreto esse voluêre, iusiêre, anno Sal. 1524. quo termino Moluccæ occidentales manebant. Lusitani fremere minari. At Carolus V. Bononiæ coronam imperij accepturus
CCL. millibus aureorum ducatorum à Lusitano acceptis, pignoris loco Moluccas ei concessit, & conuentionem illam arbitrariam sustulit, seu distulit potiùs, quoad de iure liquidiùs constaret. Sæpe postea interpellatus Imp. vt pecunia (quam priuati quidam se numeraturos pollicebantur, nauigationis relatio priuilegio sibi in sexennium concesso) Lusitanis restituta, Moluccas assereret, nunquam ad id persuaderi potuit. *Pet. Cieza Tom. 2. rer. Indicar. ann. 100.* E

GEOMETRIÆ, GEOGRAPHIÆ
STVDIVM.

☞ *Vide etiam proximum Titulum.*

Inuentio Regionum, Historici naturalis propria est, eáque propter, libro priore pertractata, Quatenus vero earundem & dimensio & descriptio, veluti accidentales partes inuentionis considerantur, ad Geometriam pertinent.

Ægyptij Geometriæ fuerunt studiosi ob Nili inundationem *Diod. l. 1. c. 3.*

Persæ, licet in omni disciplinarum genere liberos suos erudirent, prima tamen & præcipua semper cura fuit, vt in primis
Arithmeticæ & Geometriæ præceptis imbuerentur. *Alex. ab* F
Alex. l. 2. c. 25.

Alcibiades Atheniensis Geometriæ studiosus fuisse scribitur. *Plut. in Alcib.*

Hadrianus Imperator Geographiæ studiosissimus fuit, teste Spartiano, ita vt eius studio longinquas peregrinationes suscipere non dubitarit, magno cum valetudinis seu detrimento.

Hier. Fracastorius, Veronensis medicus clariss. Cosmographiam tanto studio colebat, vt terrarum omnium à Lusitanis in Oriente, & ab Hispanis in Occidente inuentarum descriptiones & loca, ligneis orbibus ad amussim fabrefactis, altitudinum & latitudinum adhibitis dimensionibus, delinearet. *Auctor. vitæ.*

Cosmographi Indiæ, quæ Lusitanis & Hispanis paret, regij, nullam nauium gubernatoris narrationem admittunt, quæ iuramenti religione, tum testibus, exceptione omni maioribus, non sit confirmata. Itaque historiæ produnt, Vascum Nunnium Valboam, in Oceano instituta ad Meridiem noua nauigatione, id mare detexisse, quod vulgò Surum nominant. Ex altissimo
conspectum monte, sociis id ostendit, eiúsque possessionem, G
Hispaniarum Regis nomine, adhibitis ex solenni more testibus, & notario, cepit & paulò pòst Margaritarum insulam reperit. *Io. Metellus.*

GEOMETRIÆ, GEOGRAPHIÆ
CONTEMPTVS, ODIVM.

☞ *Consule Tit. Geometria & Geographia imperiti, quatenus imperiti ea, quæ ignorant, contemnunt.*

Palladas Grammaticus in Geometras sic inuehitur in Epigrammatis Græcis.

> Εἰπὲ, πόθεν σὺ μετρεῖς κόσμον, καὶ πείρατα γαίης,
> ἐξ ὀλίγης γαίης σῶμα φέρων ὀλίγον;
> σαυτὸν ἀρίθμησον πρότερον, καὶ γνῶθι σεαυτὸν,
> καὶ τότ' ἀριθμήσεις γαῖαν ἀπειρεσίην.
> εἰ δ' ὀλίγον πηλὸν τοῦ σώματος οὐ καταμετρεῖς,
> πῶς δύνασαι γνῶναι τῶν ἀμέτρων τὰ μέτρα;

Socrates Geometriam in sola contemplatione versantem nunquam ad opus accedentem, serio reprehendebat, quòd in iis occupata mens humana, nihil vita dignum præstare videretur, immodico veri imaginarij studio, boni exercitationem
negligens. *Xenophon. l. 4. Memor.* H

Metius Pompusianus, qui Vespasiano olim imperium prædixerat, à Domitiano in Cyrnum relegatus est, eò quòd vniuersi orbis descriptionem atque picturam domi in tabula haberet: atque conciones regum & cæterorum principum, quæ sunt apud Liuium scriptæ, studiosè euolueret. *Xiphil. in Domitiano.*

AVCTORES.

De Geometriæ cùm vtilitate tum necessitate, dignitate & excellentia, Vide *Plin. l. 7. c. 37. Tzetzen. l. 11. 381. Cælium Rhod. l. 18. c. 34. Polydor. Verg. l. 1. c. 18. Rursus Cælium Rhod. l. 7. c. 30. l. 15. c. 13. Plut. Sympos. 8. 2. A. Gell. l. 1. c. 20. Valturium de Geometr. militari l. 2. c. 5. Phil. Melant. præfat. in Geomet. Io. Vergilius. Fab. Quint. Inst. Orat. l. 1. c. 21. Iacob. Mag. in Sophol. 1. 27.*

---

* Germania. Germani.

ETYMOLOGIA, ET APPELLAT. VARIÆ.

GErmani qui & Rheni, à fluuio Regionis principali, & Alemanni, à vico Alman: & Teutones, à Thuistone, quem alij vocant Thuyſconem, & filium Noë fuiſſe credunt; nomi- A nis appellationem ſortiuntur: ſiue ab affectu & charitate germana, ſiue à germinando, quod maximam hominum frequentiam in alias prouincias ablegent, & ſe exonerent: ſiue quod omnium eſt veriſſimum, ab inſigni fortitudine: quaſi *Gaar mannen*, id eſt, viri fortes; quam etiam rationem vocabuli Alemannici exiſtimauerim, quaſi *alle mannen*, & nulli inter eos ſunt effœminati. Vnde etiamnum Hebræi Germanos vocant *Aſkenes*. Ita *Oleaſter*, *Delrio*, & alij. Aliam originem *Strabo* tradit, exiſtimat enim Germanorum appellationem à Romanis fluxiſſe, quod nempe eſſent Gallis perſimiles. *Tacitus* vero nationis nomen eſſe vult, non gentis, illudque valuiſſe paulatim, vt omnes primum à victore ob metum, mox a ſeipſis inuento nomine, Germani vocarentur.

REGIONIS LIMITES.

Non omnes inter ſe conueniunt in aſſignandis Germaniæ Limitibus. Antiquiſſimi ſiquidem definiuère Germaniam Rheno, Danubio, Oceano, Tanai, & Ponto Euxino. Poſteriores Rheno claudunt, & Viſtula. *Tacit.* montibus à Dacis & Sarmatis ſeparat. Hodie vero omnes illos dicimus Germanos, qui B lingua vel dialecto Germanica vtuntur. Diuidunt autem illam in Germaniam ſuperiorem, quæ Alpes habet conterminas & continet has regiones, Heluetiam, Alſatiam VVirtebergam, Franconiam, Sueuiam, Bohemiam, Morauiam, Bauariam, Auſtriam, Hungariam, Tirolim, Stiriam, Carinthiam, Carniolam: Et inferiorem, quæ continet eam quæ Belgica vulgo appellatur, & complectitur Prouincias XVII. & præter has, VVeſtphaliam, Turingiam, Saxoniam, Marchiam Brandeburgenſem, Luſatiam, Mansfeldiam, Sileſiam, Daniam, Holſatiam, Pomeraniam, Pruſſiam

SPLENDOR, ET ORNAMENTA.

Habet Germania conſummatam omnium rerum quas alibi natura largitur, abundantiam, frumenti & vini præſtantiſſimi feraciſſima; fluuios habet, ſi vlli alibi, maximos, & commerciis aptiſſimos. Montes & valles amœniſſimas: Ciuitates populoſas, & opulentas penè abſque numero. Gymnaſia publica ſupra XX. præter illa quæ inferiorem ornat. Archiepiſcopatus ſeptem, & quod omnis ſplendoris eſt caput, ſedem in ea fixit Romanorum Imperatorum à Carolo illo re & nomine Magno. Sunt & in Germania liberæ Ciuitates LXXXIV.

Incolas habet robuſtos, & fortes, vt quorum arma Romani in Cimbris primum, deinde alias experti fuere. Hodie tamen C quoad robur corporis, & militiæ diſciplinam, multû labefactata Germanorum virtus fuit. Manſit tamen animorum vigor, & diſciplinarum omnium cultus. Habent enim omnibus artibus vel maxime inſtructos, & Latinæ Græcæque linguæ peritiſſimos. Machinarum bellicarum, Typographiæ, & horologiorum inuentionem Germaniæ debemus: ita vt merito omniû artium aſilum facta fuerit, omneſque ſcientias admittat & foueat.

Plura requirat lector apud Gerard. Mercatorem, Abrahamum Ortelium, Petrum Bertium aliosque Geographiæ, & Coſmographiæ ſcriptores.

Lepidum eſt quod in conuentu Francofurdienſi in electione Maximiliani Cæſaris eius nominis II. eueniſſe ſcribitur. Interuenerat Ibrahimus Turcici Imp. interpres tanquam legatus, cui cum tres Principes Saxo, Bauarus, & Iuliacenſis ante Imperatorem in equis incedentes monſtrarentur, ac ſimul de eorum potentia mentio incidiſſet, eam tantam eſſe, vt eorum D quilibet Turcico Imperatori bellum mouere poſſet, & plures illis ſimiles Germaniam haberet; riſit ille, dixitque ſe facile ex illis quos præſentes intuebatur, colligere poſſe abſentium robur & potentiam, neque ſe exiſtimare, quin vires Germaniæ forent robuſtiſſimæ: attamen videri ſibi Germanorum animos, conſilia, & actiones eſſe ad inſtar belluæ multorum & capitum, & caudarum, quæ agitata ſepem tranſigere cogeretur, aut conaretur. Vnde cum capita diuerſa, alia & alia foramina quærerent, totum ſimul corpus quieſceret, caudæque immotæ manerent. Significabat autem diſſenſionem Principum, malorum omnium cauſam, è contra verò Imperatorem ſuum comparabat belluæ vnicipiti, quæ plures caudas haberet quæ vniuerſæ mouentur eo moto, eóque ſchemate indicabat virtutem & vires Turcarum vnitas & coniunctas.

Certè quòd Romanis olim rerum ſummam dedit, id hodie Turcarum Imperium extollit: quod ſcilic. Chriſtiani Principes in commune non conſulunt, ſtudiis priuatis implicentur, dumque ſinguli pugnant, fit vt vniuerſi vincantur. Ita de Græcis *Iuſtinus Hiſtoricus* I. Græciæ inquit, Ciuitates dum ſingulæ imperare cupiunt, imperium omnes perdiderunt. Turcæ enim E ſe Iſlamos nominant, id eſt, vnitos & coniunctos: Deumque precantur aſſiduè, vt diſcordes inter ſe Gauros, quo nomine appellant Chriſtianos, eſſe ſinat.

Degenerem Germanorum virtutem *Georgius Sabinus Poeta*, & ipſe Germanus, hoc carmine notauit:

Quo tua bellatrix abiit Germania virtus,
Diſſimili noſtro tempore facta tui?
Vindelicis olim pepuliſti finibus Hunnos,
Imperium magno cum ſub Othone fuit.
Ad Solymas arces, victricia ſigna tuliſti,
Sceptriger Imperij cum Fridericus erat.
Nunc procul a Tanai ducentes agmina Turcæ,
Danubij ferro depopulantur agros:
In tua graſſatur terrarum viſcera prædo,
Auſa nec hoſtiles es cohibere manus.
Te quibus alterna nunc vertere candidis haſtis,
Et quibus in circo ludicra bella geris:
His animoſis pias hoſtilibus aſſere gentes,
Si quid in audaci pectore Martis habes. F
Ah! pudeat Scythicis egreſſum finibus hoſtem,
Militiæ nobis præripuiſſe decus,
Mollia dum ſequimur nos deſidis otia vitæ,
Aſpera bellator prælia Turca facis.
Dum cane venamur lepores aut curſu damas
Figimus: ille ſuo milite regna capit.
Denique nos tantum ſine ſanguine ludimus armis,
Ille gerit forti ſeria bella manu.
At generoſa tuis Germania conſule rebus,
Cogeque barbaricos vertere terga Getas;
Ipſa tuas vrbes è faucibus eripe lethi,
Et vetus imperij Marte tuere decus.
Si ſecura malis non profligaueris hoſtem,
Triſtia crudeli vulnera clade feres.

Ioannes Lotichius ſecundus Germanorum militum ebrioſam vecordiam ita perſtringit.

Pudor Deorum, approbriumque ſæculi,
Peſtis, luéſque militaris ordinis.
Qui percitus furore mentis ebria,
Licentiaque praua horum temporum,
Abominandis inuoluti veſtibus,
Fas omne rumpunt, diruunt Rempublicam. G
Hei dira imago, hei barbarum ſpectaculum!

Germani Cæſares, *aut Quære Cæſar in Litera C.*

---

* Geſticulatio.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

GEſticulatio ὀρχησμὸς, *μίμησις*, Græcè, eſt ſaltatio, ſiue actus geſticulandi. Eſt autem geſticulari corporis geſtu oblectare. Vnde & geſticulari carmina dixit *Suet. in Nerone*, pro eo quod eſt ad numeros carminum ſaltare, & ad illius modulos aptare corpus.

APOPHTHEGMATA.

Chilon dicere ſolebat, inter loquentem non eſſe mouendas manus: id enim eſſe vecordium. *Laert. l. 1. c. 4.*

Mecœnas hiſtriones ac geſticulatores appellare ſolebat H *χειροσόφους*, quod manibus ſaperent, non lingua. Erat autem choreæ genus, quo graues hiſtoriæ citra vocem vel recitantis, vel tibicinis ſolo corporis geſtu ſic repræſentabantur, vt ſpectatores prope plus intelligerent ex ſaltatione quam ſi quis recitaſſet. *Eraſm. l. 8. apoph.*

Polemon Sophiſta, hiſtrionem Tragœdiarum, qui in Olympiis, O Iupiter, pronunciarat, oſtenſa terra, O terra! manu in cœlum proiecta: ſubmouit à præmiis (præſidebat enim ei certamini) dicens, Hic manu commiſit ſolœciſmum. *Ex Philoſtrato.*

Domitius Afer Manlium Suram multum in agendo diſcurſantem, manus iactantem, togam deiicientem ac reponentem, non agere dixit, ſed ſatagere. Actio enim oratoris eſt. Satagit autem qui fruſtra miſereque conatur. *Eraſm. l. 6 apoph.*

Marcus Callidius Gallum accuſauit, M. Tullio defendente, cumque accuſator affirmaret, ſe teſtibus, chirographis, quæſtionibus probaturum, ſibi à reo fuiſſe præparatum venenum: ſed interim rem tam atrocem, remiſſo vultu languida voce, ac reliquo geſtu parum concitato pronunciaret: M. Tullius, Tu inquit, niſi fingeres M. Callidi, ſic ageres: Ex Actione colligens, illum non ex animo loqui. *Eraſm. in apoph.* A

Teſtius Penatius in dicendo mentem intorquebat, In hunc Cæſar ita iocatus eſt: Dic ſi quid velis, ait, quum nucem perfregeris. Notans incompoſitos perorantis mores ac geſticulationes parum decoras. Nam qui habet in ore nucem duram, in rumpendo mentem ſolet intorquere. *Bruſ. l. 7. c. 31.*

Auguſtus Cæſar de duobus Pantomimis inter ſe commiſſis, vt alternis geſtibus certarent, alterum dixit ſaltatorem, alterum interpellatorem: quod ille immodice geſticularetur, alter non geſticulari, ſed ſaltantem interpellare videtur. *Eraſ. lib. 4. apoph. ex Suet.*

* Gibbus.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Gibbus eminens tumor dorſi aut pectoris, ex ſpinæ flexu genatus. Hebræis גב altitudo, præeminentia, Græcis ὕβος, quod proprie ſignificat tuber in cameli dorſo. Vnde ὑβὸς Gibbus. Differt a ſtruma, quæ in pectore aut mento apparet plerumque, cum gibbus ſit nomen generale. Hinc *Iuuenalis.*

B *Strumoſum, atque vtero pariter, gibboque tumentem.*

GIBBOSI.

☞ *Vide locum de Corpore. Tit. Partium corporis accidentia. item locum de Vrbanitate.*

* Gigas.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Gigas communiter dicitur de homine ſtaturæ & molis ſupra communem aliorum ordinem extenſæ. Finxerunt autem Gigantes è tellure & Cœli ſanguine progenitos. Vnde derivant vocem ex γῆ terra, & γάω naſcor. Verum meminerunt Gigantum Litteræ ſacræ pluribus locis. Et quidem ante Diluuium eorum mentionem facit Moyſes. *Gen. c. 6.*

Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis. Iſti ſunt potentes à ſeculo viri famoſi. Quem locum licet alij de hominibus inſigni morum feritate & fœditate præditis accipiant, quos ideo Poëtæ fabulati ſunt contra Deum belligeraſſe, quod ſuperbi eſſent & efferænes, vt *Philo*, & *Ioſephus* videntur inſi-
C nuare; Verius tamen intelligitur locus hic de Gigantibus, id eſt, hominibus mole corporis & proceritate à natura præditis, quibus tamen ineſſet mira crudelitas, & impietas. Vnde & Filij terræ appellati fuerunt: eſtque ea interpretatio *SS. Ambroſ. & Auguſtini.* Illius quidem *c. 4. de Noe & Arca*: huius autem *l. 15. de Ciuit. c. 23.*

Dicuntur autem Gigantes Hebraicè נפילים *Nephilim*, à radice נפל *Naphal*, id eſt, cecidit, quaſi cadentes, id eſt, irruentes, & omnia proſternentes, erant enim ſtupendæ feritatis & robuſti. Fabuloſum eſt igitur quod *Rabbi Salomon* delirando ſcribit, Gigantes dici Cadentes, quod ex genere duorum Angelorum qui è cœlo ceciderant, nempe Aza & Azaël, eſſent geniti. Iidem tamen à parentibus *Rapha* & *Enac* vocantur *γίγαντες γηγενεῖς*, id eſt ex terra geniti: quaſi ventris & terræ filij: inquit *Ambroſ. & Philo.*

ERRORES CIRCA ORTVM EORVM.

Paulus Burgenſis exiſtimat primos illos Gigantes fuiſſe dæmones ſub humana ſpecie. *In addit. ad Poſtillam Lyrani*, idem etiam aſſeruit *Fr. Georg. to. 1. Probl. 54. 74. & 75.* & alibi *Vale-*
D *ſius* exiſtimat fuiſſe filios hominum incuborum, & Angelorum, verum eam opinionem tanquam fabuloſam refellit *S. Auguſt. l. 15. de Ciuit. c. 13.* De Poëtarum commentis, *vide infra.*

VEROS DARI GIGANTES.

VNDE PRIMVM ORTI.

Non eſt diſcedendum à ſententia quæ docet, verè olim ante & poſt diluuium extitiſſe Gigantes: etiam poſt Chriſti aduentum, ac ſæculis poſterioribus, viſos homines proceritate & mole corporis reliquos præcellentes, neque fabuloſum cenſeri quod de iiſdem traditur. Credidit quidem Poëtarum turba, Gigantes fuiſſe homines proceræ ſtaturæ, & draconum pedibus, ab irata tellure progenitos in perniciem Deorum vt iis bellum inferrent, & Iouem cœlo deturbarent, à quo poſtmodum contriti fuêre, qui vt canit *Ouidius l. 1. Metam.*

——miſſo perfregit Olympum
Fulmine, & excuſſit ſubiectum Pelion Oſſa.

Cuius quidem fabulæ initium & occaſionem dediſſe videtur E
locus *Gen. c. 6.* de filiabus Dei cum filiabus hominum commixtione, item de Turris Babel ædificatione.

Finxerunt ergo Poëtæ Gigantes ex Terra cœlique ſanguine natos, quo tempore Saturnus patris pudenda abſcidit, vt canit *Heſiod. in Theogonia.* Quanquam *Apollod. l. 1.* à ſola Opi ſeu Terra editos velit, in Deorum vltionem, a quibus occiſi fuerant Titanes.

Homerus in Odyſ. l. 4. Neptuni & Iphimedeæ filios eos facit, qui Oſſam & Olympum imponere Pelio conati, ad exturbandum Iouem. Eorum formam & corporum figuram. *Ouid. l. 5. Faſt.* deſcribit.

Terra feros partus immania monſtra Gigantes,
Edidit auſuros in Iouis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues.
Atque ait, in magnos arma mouete Deos.
Exſtruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,
Et magnum bello ſollicitare Iouem.
Fulmina de cœli iaculatus Iuppiter arce,
Vertit in auctores pondera vaſta ſuos. F

Habitaſſe autem eos exiſtimabant in campis Phlegræis: quamuis *Pauſanias* Bathon vallem locum prælij fuiſſe affirmet. Quin & Typhœum tantæ fuiſſe magnitudinis tradunt, vt tota Sicilia ſupra illius corpus fuerit poſita. Videatur *Macrobius l. 1. Saturn. c. 20.*

Ceterum vero verius eſt Gigantes primum ex filiis Seth & Caïn, quos ſcriptura vocat filios Dei, & filias hominum; genitos fuiſſe: erant filiæ Cain libidinoſæ & pulchræ, ac libido fecerat vt natura omnem ſuam vim in eorum generationem effunderet.

Primus autem poſt Diluuium Gigas fuit Nemrod, de quo Scriptura, Ipſe cœpit eſſe potens in terra. *Gen. c. 10.* quod vertunt LXX. Ipſe erat gigas, tum mole corporis, tum robore, tum crudelitate, ait *S. Auguſt.*

Item *Deut. c. 2.* dicitur Enac fuiſſe à Gigantibus oriundus *Beroſus Ammianus in exordio hiſt. ſuæ* ſcribit, primis illis temporibus ante Diluuium, circa Henos vrbem, maximam Gigantum turbam fuiſſe, qui vniuerſo orbi dominabantur ab occaſu ſolis ad ortum, quique vaſtitate corporis ac robore confiſi, omnes opprimebant, &c.

Exploratores miſſi ad Terram promiſſionis, reuerſi ad ſuos, G
quo eos deterrerent, dicebant ſe vidiſſe ibi monſtra, Hebraicè *Nephilim*, id eſt, gigantes; filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati locuſtæ videbantur, *Num. c. 13.*

De Og Rege Bazan ſcribitur in *l. Deut. 3.* quod fuerit de ſtirpe Gigantum, Monſtratur lectus eius ferreus, qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, ad menſuram cubiti virilis manus, & paulò poſt; Cunctaque Bazan vocantur Terra Gigantum.

Apud *Amos* c. 2. dicit Deus: Tradidi Amorrhæum, cuius altitudo erat tanquam cedri; & robur vt quercus, &c.

In Vrbe Are gigantes pares Enaquimis, Emes Moabitis dicti, ab iiſdem deleti fuerunt.

Arba gigas maximus pater Enaqui, à quo Hebron dicta, è qua Caleph Iephonis F. expulit tres Enaquinos, Seſain, Achimanem, & Tholmaim. *Ioſue c. 14. & 15.*

Beroſus l. 5. Antiq. Noë reponit inter gigantes & aſtrologos. Facit idem Tuiſconem gigantem, cuius filius Mannus apud Sarmatas regnauit, ætate Semiramidis.

Goliath Gethæus Palæſtinus ſingulari certamine à Dauide H
ictu fundæ proſtratus. *Ioſephus*, niſi parum integrè id in eo legitur, auctor eſt, ſeptenûm pedum Philiſtæum quadrante minus fuiſſe, quæ proceritas ne noſtra quidem tempeſtate ſit in aliquo conſpicua. Veriora itaque mihi videntur, quæ in Bibliæis libris traduntur, ſenûm cubitorum & palmi fuiſſe eius ſtaturam, quæ denos quadrante minus habuerit pedes: quum aliquanto procerior Oreſtes fuerit. *ex Herod. l. 7. En. 1.*

Ieſbibenob gigas Palæſtinus Dauidem regem pugnando defeſſum interemiſſet, niſi Abiſei Saruiæ F. regi ſuccurrens, gigantem (cuius haſtæ ferrum trecentos æris ſiclos pendebat) interfeciſſet. *2. Reg. 21.*

Saphus gigas, à Sobochæo Huſathenſe, Dauidis regis milite, apud Gob interfectus. *Ibidem.*

Goliath alius fuit frater Goliat à Dauide cæſi. Eius haſtæ lignum inſtar erat iugi textorij. Apud Gob ad Elehanam Iaarei F. textore Bethlehemita, Dauidis regis milite, interfectus fuit. *Ibid. & Paralip. c. 20.*

Quidam alius Gethæus, ſex cubitos procerus, ſenos ma- A nuum & pedum digitos habens, 24. numero, Iſraëlitis conuitiatus, à Ionathan Samææ Dauidis regis fratris F. interfectus fuit in prælio. *Ibid.*

Selenitidas mulieres Herodotus ait oua parere: indeque naſcentes homines, quinquennes, decies eſſe nobis ampliores. *Rauiſ. ex Athenæo.*

Heroas omnes mira fuiſſe proceritate, apud Philoſtratum legimus, vno Tydeo excepto. Ea propter in tragœdiis cothurnos hiſtriones vtebantur, vt eius acceſſione Heroum magnitudinem æquarent. *Scalig. l. 13. Poetica.*

Atlantem poëtæ fabulantur gigantem omnium maximum, qui cœlum humeris ſuſtinuerit. Quod fingitur, propter eiuſdem nominis montem in Mauritania tantæ altitudinis, vt nubes contingere videatur. *Virg.*

—— vbi cœlifer Atlas
Axem humeris torquet ſtellis ardentibus aptum.

Briareus, ſiue Ægæon centimanus, a Neptuno maris Ægæi ſcopulis fuit alligatus. *Virg. 10. Æn.*

Enceladus, in Sicilia fulminatus, ex 2. Æn. Por- B phyrion, Adamaſtus, Ceus & Oromedon apud *Propert. lib. 3.* Numas quoque ſub Prochyta concluſus *Syllio. lib. 12.*

Gygem Heſiodus in Theogonia facit Cœli & Terræ filium, & Briarei fratrem. Ouidius Centimanum Gygem vocat.

Alous ex Iphimedide, à Neptuno violata, filios habuit, Aloidas dictos, Othum & Ephialten. *Virg. 6. Æn. & in Culice.* Orbus in Creta fulminatus eſt.

Tityus nouem iugerum altitudine, Latonæ ſtuprum inferre tentans, ab Apolline ſagittis interficitur. Ad inferos detruſus, hepate & corde ſuo ſubinde renaſcentibus vulturem paſcit. *Virg. 6. Æn.* Apud Panopenſes in Phocide ad torrentem eſt Tityi ſepulcrum, aggeris ambitus nihilo maior vnius ſtadij triente. De Tityo verſus *in Odyſſea* eſt:

Porrectumque nouem Tityon per iugera terræ.

Hunc verſum non ad Tityi magnitudinem, ſed ad illam, in qua ſitus eſt, aream pertinere exiſtimant, quòd nouem ea iugerum ſit. At Cleon Magnes ſe facile adduci poſſe ait, vt crederet, & Tityum, & alios ea magnitudine, quam fama prodidit, fuiſſe. Veniſſe enim fortè ſe aliquando Gades, & ab ea inſula cum tota ſui comitatus turba, quòd id Hercules imperaſ- C ſet, mox iterum Gades reuerſum, marinum hominem in littus eiectum inueniſſe, nihilo breuiorem iugerum vt ſpacio, qui fulmine ictus conflagrarat. *Pauſ. in Phoc.*

Erat Typhœus admirabili corporis magnitudine, omnium montium altior vertice ad crurum tenus: caput aſtra tangebat, altera manus ad orientem, altera ad occidentem tendebatur. Ex his centum capita draconum eminebant, in cruribus maximas habebat viperarum ſpiras. Corpus totum pennis obtectum, crines impexi, barba prolixa, oculi ignei, ignis ex ore multus feruebat. Hunc fugientibus diis Iupiter inſecutus, ad Caſium montem Syriæ fulmine ſauciauit. At ille Iouem deinde captum detinuit, & harpe Ioui adempta manuum pedumque neruos ſecuit, inque Ciliciam impoſitum humeris tranſportauit. At Mercurius Iouem furatus reſtituit in priſtinam formam. Tum Iupiter iterum illum inſecutus fulmine vulnerauit apud Hæmum montem, qui ita dictus fuit à copia ſanguinis, qui ibi de vulnere effluxit: mox in Siciliam fugienti D Ætnam ſuperiniecit, vt teſtatur Euphorion, *Pindarus in Olympicis* Typhonem centum capitum ſub Ætna occultari, inquit. Alij non à Ioue, ſed ab Apolline confoſſum ſagittis, teſtantur. Scriptum reliquit *Strab. l. 16.* Typhonem ſerpentem, non hominem fuiſſe: qui fulminibus ictus dum latebras quæreret, terram ſecuit longis tractibus non procul ab Oronte fluuio, in agro Apamienſi Antiochiæ, iuxta Seleuciam. Quidam putarunt, Typhonem regem fuiſſe Ægypti, hominem inhumanum ac ferum, ob cuius crudelitatem propè vniuerſa Ægyptus fuerit deuaſtata & euerſa, qui ita fuit vocatus, quòd more draconis Ægyptum popularetur. Eum, teſte *Herodoto in Euterpe,* Oſiris de medio ſuſtulit. *Natal Comes Mythol. l. 6. cap. 22.*

Cretenſi bello exundantium fluuiorum impetu ſiue motu terræ, in imum diſciſſa humo, inuentum eſt cadauer xvi. cubitorum longitudine, quod alij Orionis, alij Oti fuiſſe volunt. Ad quod ſpectandum, admiratione moti, Lucius Flaccus legatus ac Metellus iuerunt. *Plin. l. 7. c. 16.*

Orontem Syriæ fluuium, ad mare non per campos vbique ſed per valde decliua & prærupta citato curſu deſcendentem, E Romanorum Imp. Antiochiam contendens, claſſi peruium reddere conatus eſt. Magno itaque labore & impenſa, foſſa deducta, in eam flumen auertit. Vetere verò alueo exſiccato, vrna fictilis reperta eſt cubitorum xi. & in ea cadauer nihilo breuius humana ſpecie ex omni parte corporis. Hunc Orontem fuiſſe ex Indorum gente, Clarij Apollinis oraculum Syris conſulentibus, reſponſum fuit. Quòd ſi vda initio terra, & humore grauida, ſole concalefacta, primos edidit homines, ecquæ nam mundi pars humidior? Vel quæ terra omnino maiores gignere homines debuit, quàm quæ his etiam temporibus vaſtiſſimas & miranda forma belluas alit? *Pauſ. in Arcad.*

Apud Mileſios ante ipſam vrbem eſt Lade inſula. Ea rurſus in duas paruas ſcinditur inſulas. Earum alteram Aſterij dicunt, quòd fuerit in ea ſepultus Aſterius Anactis filius (Anactem terræ filium fuiſſe tradunt) cadauer eius nihilo eſt decem cubitis breuius. In ſuperiori Lydia non magna vrbs eſt, quæ Temeni porta dicitur: ibi ambeſo tempeſtatibus ſepulcro, Adriano imperante, oſſa detecta ſunt: quæ niſi humanorum oſſium figuram retinuiſſent, propter magnitudinem nemo ea hominis fuiſſe vt crederet, adduci facilè potuiſſet. F Vulgò Geryonæ illud eſſe dictabant. At *Pauſ. in Att.* negat, quoniam Geryon Gadibus habitarit, ſed Hylli Terræ filij fuiſſe aſſerit, à quo regionis fl. nomen acceperit.

Herculem, ſcribit Heraclides Ponticus, quatuor cubitorum & vnius pedis longitudinis fuiſſe. *Natalis l. 7. c. 1. Mythol.* Scythæ in Exampeo loco, medio inter Boryſthenem & Hypanim, veſtigium Herculis oſtendunt, petræ impreſſum, virili veſtigio ſimile, bicubitali magnitudine, iuxta fluuium Tyram. *Herod. l. 4.*

Ariſtæus, ſiue Ariſtius, vnus ex Gigantibus, in Ætna Siciliæ monte ſolus euaſit, nec igni cœleſti tactus, nec Ætna oppreſſus. *Suidas.*

Antæus gigas in Libya, cui in Herculem luctanti Terra mater augebat vires quotieſcunque eam attigerat. De quo *Lucanus l. 4.* In oppido Mauritaniæ Tingi Antæum tradunt Afri conditum. Eius tumulum eruit Q. Sertorius, cùm vrbem cepiſſet, non habita Barbaris fide ob magnitudinem. Vt corpus offendit ſexaginta cubitos longum; cæſis victimis tumultum aggerauit, honoreſque & famam eius amplificauit. Fabulantur Tingitani, Antæo defuncto, vxorem eius Tingem concubuiſſe G cum Hercule, ex quibus editum Sophacem, regnum ea in regione obtinuiſſe, atque oppido matris indidiſſe nomen. *Plut. in Sertorio, & Strab. l. 17. ex Gabinio.*

Oreſtis corpus oraculi iuſſu refoſſum, ſeptem cubitorum fuiſſe, monumentis proditur. *Plin. l. 7. c. 16.*

Aiax Telamonius, qui ad Troiam pugnauit, in Salamine inſula ſepulcrum habuit: quod cùm alluuione apertum eſſet, inuenta ſunt miræ magnitudinis oſſa, ita quidem vt genuum vertebræ, quas moles medici vocant, diſci inſtar eſſent, quo quinquertiones vtuntur. *Pauſ. in Att.*

Polyphemus Cyclops, Neptuni filius ex Thoa, propter immanem corporis molem numeratur inter Gigantes, Homeri Odyſſea.

Polydamas Niciæ F. Scotuſſæus, omnium hominum, heroibus exceptis, ſuæ ætatis ſtatura corporis maximus fuit, & præter Olympicas victorias de Pancratio, peculiari fortitudinis gloria illuſtris. *Pauſ. l. 5. & Suid.*

Phya Athenienſis mulier, è tribu Pæanica, tribus digitis minus ſtatura quatuor cubitorum, alioqui formoſa. H Hunc Piſiſtratus Mineruæ habitu inſtructam, exercitum pręcedere iuſſit. Eam vt viderunt Athenienſes, Palladem Piſiſtrati partes fouere arbitrati, iugo colla ſuppoſuerunt. *Herod. l. 5.*

Xerxe in expeditione contra Græcos apud Acanthum vrbem agente, contigit vt Artachæes, qui foſſæ ad Athon montem faciendæ præfuerat, morbo decederet, vir Xerxi ſpectatus genere Achæmenides, ſtatura inter Perſas proceriſſima. Quippe cui quatuor omnino digiti deerant, à longitudine quinque regiorum cubitorum. Xerxes magno damno ducens maximum hominum fato functum, apparatiſſ. eum funerauit, exhibito etiam epulo, eiuſque tumulum omnis exercitus extruxit: tanquam heroi ex oraculo Acanthij ſacrificant, nomine eum nuncupantes. *Herod. l. 7.*

Baſternæ cuiuſdam meminit. *Athen. l. 5. Dipnoſ.* πεντάπηχυς, quinque cubitalis (more Græco, quibus cubitus è duobes pes quatuor palmis, palmis 4. digitis, pedibus conſtat à A Mithridate capti, vna eodemque catena vincti, ſed equiti poſt ſe trahentis M. Aquilium conſularem virum peditem *Vict. lib. 15. cap. vlt.*

Apud Theocritum in Syracuſanis Praxinoa de Marito loquitur ἀνὴρ τρισκαιδεκάπηχυς, id eſt, vir tredecim cubitorum: hyperbolicos ſignificans enormiter procerum, quum eſſet iam inſulſus, vt è mercatu pro nitro ſalem afferret. *Eraſm. in Adagiis.*

In Stratonicum *Ammianus in 2. Epigram.*

τῷ σπάδο [illegible] ἄλλων [illegible],
ὁ τὰ δ' αὖ ἄλλων ἐπι [illegible] πόλιν.

Eurybates Argiuus, quinque palmorum proceritate ter ex prouocatione victor, cùm Argiuorum voluntariorum dux eſſet factus contra Athenienſes Æginam occupantes, à Sophane Decelis F. interemptus eſt. *Herod. l. 6.*

Ex *Philoſtrato* memoratur apud Scriptores pleroſque, fuiſſe reperta cadauera Gigantum, xxx. & xxii. cubitis extenſa.

S. Aug. l. 15 de Ciuit. c. 8. affirmat, ſe vidiſſe in littore Vticenſi molarem hominis dentem tantæ magnitudinis, vt centum dentes noſtræ ætatis hominum facere potuiſſet.

B Sed & olim immenſæ magnitudinis corpora quam plurima fuiſſe, ex *Virgilio* conſtat, qui l. 12. *Æneid.* inducens Turnum ſaxum ingens ſuſtuliſſe, & Æneam vibraſſe, ait:

Vix illud lecti bis ſex ceruice ſubirent:
Qualia nunc hominum producit corpora Tellus.

Narrat *Plin.* dum in Creta terræmotu quidam mons diſrumperetur, cadauer erectum repertum fuiſſe, quod vi. cubitos longitudine æquabat, quod alij Orionis, alij Cethi perhibent.

Porum Indiæ Regem ab Alexandro victum tradunt, quatuor cubitos palmo excedentem, ob egregij corporis eminentiam & molem elephanto, quo vehebatur, quantumuis fuerit grandis, equitis portione reſpondiſſe. *Plut. in Alex.* Eius magnitudo cubitis quinque, pectus in latum duplo eius, quod viri robuſtiſſimi ſit, porrigebatur. Propterea, quæ coniiciebat Sunia (ſic vocant Indi haſtilia) eo ferebantur impetu, quo fermè ſi ex catapulata fuiſſent intorta. *Diod. l. 17.*

Ganges rex Æthiopum, ab Alexandro occiſus, ſtatura x. cubitorum: ea formæ præſtantia, qualis nemo vnquam mortalium fuit, fluuij Gangis filius. Hic patrem ſuum Indiam inun- C dantem, in mare Rubrum auertit, & cum terra reconciliauit. Vnde terra illi & viuenti copioſas fruges peperit, & mortui necem vlta eſt. *Suidas.*

Syrbotæ, gens Nomadum Æthiopum, octona cubita longitudine excedere dicuntur. *Plinius lib. 7. cap 2. ex Crate Pergam.*

Æthiopes Macrobij feruntur eſſe maximi omnium hominum, atque pulcherrimi, diuerſiſque vti à cæterorum hominum ritibus, cùm aliis, tum verò hoc circa regnum, quòd quem è popularibus maximum pro magnitudine, validumque iudicant, hunc regem diligendum cenſent. *Herod. l. 2.*

Parthorum rex Artabanus miſit Tiberio filium Darium obſidem cum multis muneribus, inter quæ etiam virum ſtatura cubitorum quinque, genere Iudæum, Eleazarum nomine: qui propter vaſtitatem Gigas cognominatus eſt. *Ioſeph. l. 18. c. 6. Antiq.*

D Meſſenæ, vt Apollonios auctor eſt, teſte *Phleg. lib. de Mirab. & Longæuis*, dolium ex lapide confectum, vi tempeſtatum & alluuione copioſæ aquæ ruptum eſt: & ex eo dolio effuſum caput triplæ ad humanum quantitatis, duos habens dentium ordines. Erat inſcriptum, ΙΔΕΩ, Idæ. Publico itaque ſumptu aliud dolium Meſſenij curauerunt, inque id caput repoſuerunt: atque accuratiùs herois eius reliquias coluerunt, cùm viderent hunc eſſe, cuius *Hom. Iliad.* i. meminiſſet.

In Dalmatia, in ſpelunca, quæ Dianæ dicitur, videre licet multa Corpora, quorum coſtæ xvi. vlnas excedunt. *Phlegon.*

Apollonius grammaticus narrat, Neronis ætate terræ motum fuiſſe, quo multæ celebres Aſiæ vrbes funditùs deletæ ſint quas deinde Tiberius ſuo ſumptu inſtaurauit. Propter quod beneficium, Aſiani coloſſum ei confecerunt, ac poſuerunt in foro Romano, penè fanum Veneris, & ſingularum deinceps vrbium ſtatuas ſubiunxerunt. Sed & Siciliæ non paucæ numero vrbes eo terræmotu afflictæ fuerunt, & loca Rhegio vicina: & Ponticæ cum non paucæ gentes ſenſerunt. Enimuerò quibus locis terra à ſe diuulſa fuit, ingentia ſunt reperta Cadauera, quorum magnitudine ſtupefacti incolæ, non auſi eo loco mouere iudicij cauſa Romam miſerunt dentem vni exemptum, qui pedis menſuram non attigit modò, ſed etiam ſuperauit: quem E legati Tiberio oſtendentes, ſimul etiam quæſiuerunt, velletne ad ſe heroëm, cuius is fuerat, afferri? Tiberius prudenter conſilium eò direxit, vt neque cognitione magnitudinis ſeipſum priuaret, & ſpoliandorum cadauerum flagitium euitaret. Inſignem quendam geometram, nomine Pulchrum, quem ob artem apud ſe honorificè habebat, accitum, faciem iuſſit fingere proportione denti reſpondentem. Qui dimenſus, dentis quantitate perſpecta, quanta facies, & quæ totius corporis moles futura eſſet, celeriter opus abſoluit, & Imperatorem attulit: iſque ſufficere ſibi hoc ſpectaculum dicens, dentem eò, vnde erat allatus, remiſit. In Ægypto locus eſt, Litræ appellatus, vbi Corpora iſtis non minora oſtenduntur, non obruta terra, ſed in conſpecto poſita, neque confuſa aut conturbata ea, ſed ordine ſuo collocata: vt qui accedit, cognoſcere poſſit, quæ femorum oſſa ſint, quæ crurum, aut aliorum membrorum. Rhodi oſſa tanta ſunt, vt comparati cum iis noſtri homines ſint multò minores. Idem ait, prope Athenas inſulam eſſe quandam, quam Athenienſes cum vellent muris munire, F dum foderent fundamenta, inuenerint ſepulchrum longitudine c. cubitorum, atque intus cadauer ad oſſa vſque abſumptum, cum hac inſcriptione:

Sepultus ego Macroſiris in longa inſula.
Vita peractis annis mille quinquies.

Eumachus in Periegeſi, ſcribit: Carthaginenſes, cum circum ſuam prouinciam agerent foſſam, dum terram exhauriunt, incidiſſe in duo oſſea Cadauera, condita arcis: quorum alterius compages longa fuerit xxiv. cubitos, alterius xxiii. *Phlegon Trall. de Mirab. & longæuis.*

Theopompus Sinopenſis lib. de Terræmotibus ſcribit, in Boſphoro Cimmerio, ſubita terræ concuſſione quendam colliculum diſſiluiſſe, eiectaque ingentia fuiſſe oſſa, ita vt compage eorum in morem humani corporis compoſita, longa ea fuerit xxiv. cubitos: atque circum accolentes Barbaros: oſſa in ea Mæotidem abieciſſe paludem. *Phleg. Trall. Adriani libertus lib. de Mirab. & longæuis.*

Næuius Pollio tam proceræ fuit ſtaturæ, vt populi ſpectaturi concurſu penè interemptus fuerit. *Plin. l. 7. c. 6.*

In Claudium *Martialis Epigr. l.* ſic ludit:

Summa Palatini poteras æquare Coloſſi, G
Si fieres breuior, Claudia, ſeſquipede.

* In Italia, Puteolis oſtenduntur oſſa immenſæ magnitudinis, cum hac inſcriptione:

Huc quicunque venis ſtupefactus ad oſſa Gigantum,
Diſce cur Hetruſco ſint tumulata ſolo.
Tempore quo domitis iam victor agebat Iberis
Alcides, captum longa per arua pecus,
Colle Dicæarcho, clauaque arcuque Typhones
Expulit, & ceſſit noxia turba Deo.
Hydruntum petiit pars, & pars altera Thuſcos:
Interiit victus terror vterque loco.
Hinc bona poſteritas immania corpora ſeruat,
Et tales mundo teſtificatur auos.

Refert Phil. Camer. p. 1 hor ſucciſæ 82.

Claudij Cæſaris temporibus gigas quidam Gabbara nomine, Arabs, fuit longitudine nouem pedum ac totidem vnciarum; quæ ſi in noſtram redigatur menſuram, implet ſeptem brachia lignea, & quartam partem cum ſextadecima. *Cardan. de ſubtil. ex Plin. l. 7. c. 16.* H

Agatho Athenienſis, vir monſtroſæ fortitudinis ſimul & magnitudinis, tempore Hadriani principis, de quo *Philoſtr. in vita Herodis Attici* ait: Adoleſcens prima lanugine ſimilis ingenti Gallo magnitudine octonum pedum, vaſta coma hirſutis oculis ac iunctis, vt vnus videretur, læta facie, naſo aquilino, ceruice toroſa, pectore vaſto, pulcreque compacto, cruribus breuibus, ac extrà incuruatis. Erat ei tegmen lupina pellis: certamenque cum apris, thois, lupis, tauris, quorum omnium vulnera oſtentare ſolebat: veſcebatur lacte aſinino.

Proæreſius ſophiſta, qui Athenis docuit formæ elegantia omnes ſuos æquales vicit, pede vno procerior cæteris omnibus, Itaque eum Galli (Conſtantem enim Cæſarem in Galliam comitatus fuerat) ob ſtaturæ eminentiam, veluti coloſſum & ſtatuam quampiam auguſtiorem ſuſpectabant. *Eunap. in eius vita*

Maximinus Imper. octo pedum & ſemis procerus fuit. Calceamentum eius quidam in luco, qui eſt inter Aquileiam

&

& Ariciam, poſuerunt, quod conſtat pede maius fuiſſe hominis A veſtigio. Vnde etiam vulgò de longis & ineptis hominibus dici cœpit, Caliga Maximini. Fuit enim Thrax, alioqui barbarus, & crudelis, omnibúſque inuiſus. Idem vxoris dextrocherio (id eſt, ornamento brachiorum) pro annulo vtebatur. *Capit.*

Iouianus Imp. vultu fuit lætiſſimo, oculis cæſiis, vaſta & ardua proceritate; adeò vt diu nullum regium indumentum ad menſuram eius aptum inueniretur. Incedebat motu corporis graui, & æmulari volebat Conſtantium. *Caſſio.* Anus quædam pulchritudinem & magnitudinem eius conſpicata, cum ſtupidum eſſe didiciſſet, Quanta, inquit, eſt longitudo & profunditas, tanta eſt ſtultitia. *Suidas & Nicephorus l.10.c.vlt.*

Ammonius, Dioſcoros, Euſebius & Euthymius fratres monachi in Scethi cœnobio montis Nitriæ in Ægypto, temporibus Arcadij & Honorij Imp. Longi propter corporis proceritatem dicti, vita & doctrina celebres. *Niceph.l.3 cap.10. & Sozom. l.6.c.30.*

Ioan. Boccatius in Deorum genealogia ſcribit, temporibus ſuis in Sicilia haud longe à Drepano vrbe non ſine eorum, qui rem viderunt, ingenti admiratione, Gigantis corpus inuentum: B quod cùm attrectatum fuit, in puluerem eſt reſolutum. Coniectura autem ex coxæ oſſe mirus, quod integrum remanſerat, longitudinis 200. cubitorum fuiſſe exiſtimatum eſt. Tres autem illius dentes, qui ſoli inuenti fuêre, idem pondera trium ſotulorum (ita regia pondera nominat) fuiſſe ait: qui vt memoria rei ſeruaretur, ante aram Virginis (cuius templum Annunciationis dicitur) poſiti fuerunt, pleriſque exiſtimantibus illud Erycis corpus fuiſſe.

Odoacer Herulorum & Rugiorum rex, per Noricum cum exercitu tranſiens, Seuerinum eremitam in alpibus ſolitarium adiit, vt ex illo ventura prædiſceret. Ille igitur: Vade, inquit, Odoacer in Italiam, nunc quidem pellibus tectus vilibus, mox multis multa daturus. Quumque vir proceræ ſtaturæ ad ſuperliminare caſulæ caput impegiſſet, ait Sanctus: Humilis caſa ſublime caput magnis multiſque dominaturum non capit. *Crantz.l.1.Vand.c.36.*

Paulò ante Gothicam vaſtitatem Romæ viſa eſt Femina quæ corpore quodammodo giganteo longè cæteris præeminebat: quod eo mirabilius eſt viſum, quoniam vterque parens nec ſtaturoſorum quidem hominum proceritatem aſſequebatur. *Cal.l.2.c.6. A L.*

Refert *Hector. Boeth. in Scotia deſcrip.* in templo Petræ, C regionis Morauiæ, quæ pars eſt Scotiæ, ſeruari adhuc oſſa Litil Ihon, id eſt, parui Ioannis, atque inter cætera coxendicis os, non breuius humano crure, quod ſuæ craſſitudinis erat, vt in quod totum brachium inſereretur: vt coniectura aſſequeretur, hominem illum quatuordecim pedum altitudinem habuiſſe: ideo per ironiam, Paruus appellatus eſt. Idem teſtatur anno MDXXI. detectis ſepulcris in Crondam agro Buthbouhaniæ, vidiſſe plurimorum gigantum omnia oſſa.

Simplicius com in Categ. meminit mulieris natione Ciliſſæ, quæ ſuo tempore vixerit, longitudine 4. cubitorum.

Fynnanus filius Coëli (Fyn mak Coul, vulgari vocabulo) ſeptenum cubitorum proceritate, Scotus ſanguine, venatoria arte inſignis, ſub Eugenio II. Scotorum rege vixiſſe perhibetur. *H.Boeth.l.7.*

* Anno 1171. oſſa cuiuſdam Gigantis in Anglia alluuione detecta ſunt, cuius longitudo fuit pedum quinquaginta. *Sigebertus.*

D Fuiſſe autem in Anglia olim Gigantes, verſus antiqui Poetæ à *Camdeno* citari docent.

—— Titanibus illa
Sed paucis famuloſa domus quibus vda ferarum
Terga dabant veſtes: cruor hauſtus, pocula trunci,
Antra lares, dumeta thoros, cœnacula rupes,
Præda cibos, raptus Venerem, ſpectacula cædes,
Imperium vires: animus furor impetus arma,
Mortem pugna, ſepulchra rubus; monſtriſque gemebat.
Monticola tellus. Sed eorum plurima tractus
Pars erat occidui, terror maiorque premebat
Te furor extremum Zephyri Cornubia limen.

Danicam regionem à gigantibus olim habitatam fuiſſe, eximiæ magnitudinis ſaxa veterum buſtis ac ſpecubus affixa teſtantur: montium item verticibus cautes ſtupendæ magnitudinis impoſitæ. *Saxo in Præf.*

In regno Helſingorum, qui nunc parent regi Suecorum verſus Septentrionem, gigas fuit Harthenus nomine, nouem cubitos longus, habebatque XII. athletas contubernales: quorum E inſignis proceritas dimidio inferior videbatur. *Saxo Grammaticus l.7.*

Scheningiæ, Oſtrogothorum in Scandia oppido vetuſtiſſ. in foro ſtabat gigantea ſtatua, Turonis Longi, ad cuius genua publica quæſtione conſpiciebantur malefactores, præcipuè adulteri, qui inter brachia ſtatuæ connexa ferreis catenis ſaxa in collo eleuata tenebant. *Olaus l.6.c.18.*

Carolus Magnus ſeptem ſuos pedes procerus fuit. *Crantz. l.2.c.7.Sax.*

Carolo Magno Imp. Gigas quidam equo meruit, cui nomen Ænotheru, quod exercitum æquipararet: ortus ex Durgia pago Sueuiæ. Flumina, quæ pontibus iuncta non erant, poſt ſe, equum ſuum trahens ſuperare ſolitus fuit, adiecto in reluctantem ſonipedem hoc ioco: Ita meus Deus adiuuet me, vel ingratus ſequare neceſſe eſt. Is Venedos Auareſque hoſtes in modum fœni demetebat, & in morem auicularum haſta velut cuſpide fixos, humeris ſuſpendebat. *Auen.l.4. Annal. Boior.*

F Martinus Turrianus Mediolanenſis, qui ex inuſitata corporis Gigantis cognomen tulit, Chriſtianis Damaſcum ann. 1148. obſidentibus ſtrenuè pugnans captus, ac tormentis excruciatus, ſacro martyrio coronatus eſt. Ab eo Mediolani clariſſima Turrianorum familia propagata. *Sig. l.11. regni Italici.*

Ericus II. Bonus cognomine, Danorum rex, præter ingentia animi decora, ſingularib. naturæ incrementis euectus, cæterorum vertices humeris ſuperabat. Itaque peregrinationis Hieroſolymitanæ voto ſuſcepto, vt granditatis ſuæ ſpeciem conſentaneo corporum habitu minueret, proceriſſimos quoſque peregrinationis participes legit, ſicque alienæ ſtaturæ ſpectaculo, ſuæ miraculum temperauit, ne ſingularis eius magnitudo viſentibus exteris ludibrio foret. *Saxo l.12.*

Cum ædes S. Menæ Conſtantinopoli repurgaretur, magna multitudo oſſium Gigantum in ampla quadam foſſa eſt reperta. Quæ Anaſtaſius Imp. conſpicatus, in palatio vt rem admirabilem repoſuit. *Suidas.*

Henrico III. imperante, ann. ſal. 1028. corpus giganteæ molis incorruptum in ſepulcro Romæ inuentum eſt: quod erectum, vrbis mœnia ſuperauit: in cuius pectore (vt inquit *Nauclerus*) G vulnus fuit quatuor pedum & dimidij: ad caput verò facula ardens; epitaphiumque præterea eiuſmodi adſcriptum:

Filius Euandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, more ſuo iacet hic.

Id corpus in ſtillicidia platearum projectum, tandem putruit. Lucerna ad caput illius ardens, nec flatu, nec humore extingui poterat, quo ad perforato vaſe admiſſus fuit aër. *Crant.l.4.c.13. Metrop. Mart. in Chron. Fulg.l.1.c.6.*

Sub Carolo VII. Gallorum rege, in montana Narbonenſis Galliæ parte, iuxta Valentiam vrbem, Rhodanus ſepulcrum detexit, cuius magnitudo permultos ad eam rem viſendam pertraxit. Aperto enim tumulo, inuenta in eo ſunt Hominis oſſa, cuius dimenſio triginta pedes impleuit. Nos quoque cùm eò iter faceremus, ſepulcrum vidimus, & oſſium aliquam partem, quæ ab accolis tanquam res mira aſſeruatur. *Fulg.l.1.c.6.*

Cæſis captiſque ad Budam Chriſtianis, Solymanus Imper. Turcorum è conſpectu abductos captiuos ſupra octingentos tyronibus trucidandos dedit. Inter quos eminebat excelſæ H proceritatis Noricus miles: hunc in contemptum Germanicæ gentis pumilioni, qui erat in deliciis filiorum, capite præalti captiui genua vix adæquanti, occidendum tradidit, ita vt indignæ necis iniuriam crudeli contumelia cumularet. *Iouius.*

Tam ingentium virorum Oſſa inuenta ſunt in Mexici ab Hiſpanis expugnati (Themiſtitan alio nomine dicunt) ne pulebris, vt partium ad totum habita ratione, viginti palmos excederent magnitudine, hoc eſt, triplum iuſtæ magnitudinis ferme hominum noſtræ regionis & æui. *Card. de Rer. var. l.8. cap. 43.*

In Peruena regione, quæ ad Auſtrinum noui orbis latus ſita omnium totius Mundi ditiſſima, eoque nomine perpetuis bellis obnoxia memorarunt, Gigantum oſſa reperta ſunt. Trugillio non procul, immaniſſima dentes trium digitorum craſſitudine, latitudine verò quatuor fuiſſe, monumentis hiſtoriarum eſt proditum. *Ioan. Metell.*

Conſtat, iuxta fauces freti Magilliani in Boreali littore ad A quinquaginta duas partes altitudinis, eſſe Patagones gigantes octo palmis longiores, magnis pro ſtatura pedibus, qui crudis carnibus veſcuntur, piſcibus aſſatis, pane carent. Vna bucca libras duas carnis aut piſcium ſumunt: tantum aquæ vno hauſtu bibunt, vt duodecim hominibus ſufficere poſſet. Cæterùm forma decenti ſunt, membriſque pro latitudine commenſuratis. Curſu velociſſimi, hilares, fortes, robuſtiſſimi etiam ſupra magnitudinis rationem. Furtis mirum in modum delectantur: crudeles tamen (quod mirum eſt) non ſunt, nec humana carne veſcuntur. Sagittas adeò profundè in gulam demittunt, vt in ventriculum peruenire exiſtimentur, quod ipſi pro egregio ſpectaculo habent. *Cardan de Rerum var. l.8.c.43.*

Referunt in Chicora littorali regione Indiæ Mexicæ eſſe gigantes, quorum rex & ipſe gigas egregius. & tamen in circumuicinis inſulis vix ſunt mediocres. Aliqui in obſtetrices, alij in philtra cauſam referebant. Veriſimilius eſt, vbi longinquitas regionis cauſa non ſit, victus eſſe rationem, ſitum loci (vt etiam Hippocrates recitat) aquarum vim, quæ veritatem maiorem ſuſcipit breui ſpatio, delectum denique aliquem ac proprietatem alicuius edulij. *Card. de Rer. var. l.1.c.4.*

B * Scribit *Scaliger* teſte *Had. Iunio* in Batauia; ante annos circiter 80. in Corcyra effoſſum cadauer, cuiuſq; brachium iuſti cruris totius longitudinem æquabat.

* Narrat *Hector Boëth. in deſcript. Scotiæ*, quemdam Ioannem antiphraſticè puſillum cognominatum, impleuiſſe ſtatura pedes XIV. & in extremis Scotiæ partibus ſepultum.

* EXEMPLA RECENTIORA.

Huc referri poteſt, quod *Thomas Fazell.* de Galeatio ſiue Galeoto Bardaſino Catanenſi memoriæ tradidit. Eum videlicet ſingularib. naturæ incrementis euectum admirabili corporis magnitudine eò proceritatis exceſſiſſe, vt communem hominum ſtaturam verticeſque humeris ſuperaret: cuius robuſtis ac teretibus membris, vniuerſæque corporis magnitudini par virium robur habituſque adeo reſpondebant, vt tota eius compago exactiſſimo naturæ ingenio exculta elaborataque eſſe videretur. Igitur haſtæ, lapidiſque iactu, lancea ſaltuque hominem facile vincebat. Membrorum quoque robori ingens animi decus adfuit. Equo ac pede bellator acerrimus. Neque illi ſitus, quo minus fortitudinis ſuæ experientiam ederet, officere C potuit. Armatura enim graui armatus galeamſque humi ſtans, ſiniſtra ephippium, dextra haſtam militarem tenens ſtrenuo ſaltu equum inſiliebat. Grandi etiam ſtatura equum abſque fræno velociter currentem inſidens, cruribus coxiſque ſiſtebat. Aſinum præterea magna lignorum congerie, ſiue quocunque alio onere grauem, manibus à terra extollebat. Duos præterea ex robuſtiſſimis ſimul aggrediabatur, dumque alterum attrectaret, alterum genibus compreſſum vrgebat, nec antea deſiſtebat, quam prius hunc, deinde illum pedibus ſubiiciendo, amborum manus poſt terga vinceret.

Quin etiam Tamerlanem Sophiſtarum Imperatorem ferunt corpore ingenti, validiſque neruis adeo firmo lacertoſoque fuiſſe, vt Scythici arcus ingentis chordam, quod pauciſſimis præſtare licebat, vltra aurem extenderet, cupreumque mortarium pro ſcopo ſagittariis in ludo propoſitum, emiſſæ arundinis ſpiculo perfoderet. Simile aliquid legitur apud *Herodotum* de Æthiopum rege, qui Macrobij appellantur. Perhibetur etiã Neithartum Fuchſum in Burchpraitbach, nobilem Francum (qui in bello, quod geſſit Albertus dux Saxoniæ contra Phryſios, admirabilia facinora fortitudinis edidit, tandemque inſidiis ab incolis, qui illum vernacula lingua non aliter quam D *Groote Foſſe*, hoc eſt grandem vulpem nominarunt, exceptus & interfectus eſt) inuſitatæ magnitudinis & roboris fuiſſe, cuius ocreas inter alia vidit apud VVilhelmum illius fratrem, quas ſibi, cum eſſet mediocriter procerus, vſque ad axillas attigiſſe aiebat, de quibus ita ille tum luſit:

Germani exuuias equitis pace inclyti & armis,
Quique habuit veteris grandia membra ſtatus,
Vidimus hac arca, aſt ipſum trux Phryſia bello,
Sæcli eſſent priſci ne monumenta tulit.

Reinerus Reineccius quoque ſuis originibus illuſtriſſ. ſtirpis Brandeburgicæ, adiungit hiſtoriam Georgij Sabini, vbi ſcribit in monumentis Brandenburgicis, ſua ætate inuenta fuiſſe oſſa tam grandia, vt tibiæ attingerent coxendicem hominis mediocris ſtaturæ. Hinc apparet, ſi quod noſtra ætas & natio etiam tales viros produxerit, quos fortitudine & robore cum veteribus conferre liceat.

Imo ne vnus quidem ex omnibus, quorum mentionem fecimus, comparari poteſt, cum Ænothero gigante ex Durgia pago Sueuiæ orto, qui ſub Carolo Magno militauit, & hoſtes in modum fœni demetere, atque in morem auicularum, haſta veluti cuſpide fixos, humeris ſuſpendere ſolitus fuit, ſi modo vera ſunt, quæ de illo ſupra *Auentinus* refert. E Etſi autem non fugit, nonnullos Rolando filio Bertæ ſororis Caroli Magni, qui perfidia Vaſconum à Saracenis exercitu eius profligato, nimia defatigatione & ſiti extinctus dicitur, molem inuſitatam corporis aſcribere, idque probare velle ſtatuis lapidis armatis, quæ inſtar Gigantum Magdeburgi, Zerueſti, in Saluis & aliis Saxonicis ciuitatibus, pro ſigno libertatis & immunitatis, qua nobiliores vrbes gaudent, a Carolo Magno & Ottonibus Imperatoribus donatæ, paſſim in foro conſpiciuntur, & hodierno die Rolandi vocantur: In primis autem Brandeburgi, in nouæ ciuitatis foro, immenſæ magnitudinis, & inargentata, collocata eſt. Hæc tota eſt armata, præter caput, ac dextra manu enſem tenet erectum, tamen à fide dignis non ſemel audiui, ait *P. Camerarius*; Franciſcum I. regem Galliarum monumentum eius, cupiditate cognoſcendi, an vera eſſent, quæ de illo ſpargerentur, aperiri iuſſiſſe; oſſaque eius vna cum arcu putrida, verum panopliam & arma, licet ærugine obducta, integra tamen reperta fuiſſe. F Hæc regem induiſſe, quæ ita ſuis artubus conuenientia fuerint, vt manifeſto apparuerit, Rolandum regem Franciſcum non multum ſtatura corporis ſuperaſſe. Notum autem eſt, hunc regem, licet procerus fuerit, tamen virilem ſtaturam non admodum exceſſiſſe.

Sanè in vrbe Vangionum, aliiſque ciuitatibus ad Rhenum, paſſim oſtenduntur oſſa publicis in locis, quæ dicuntur fuiſſe priſcorum Heroum. *Ex p.1. Hor. Succiſiuarum P. Camerarij.*

* DE GIGANTE ANTVERPIENSI, ET ALIIS BELGICÆ.

Cæterum in Belgio noſtro etiam proceri præ aliis homines nonnunquam progeniti. Vidimus ait *Ioannes Goropius in ſua Gigantomachia*, noſtra ætate hominem iuuenem 12. pedes: mulierem x. pedes excedentem.

Et quidem in ea Batauiæ parte quam VVaterlandiam vocant, homines paſſim aliis Europæ hominibus altiores: ac in nuper inuento nouo Orbe quoſdam extitiſſe, etiamnum extare inſigni corporis magnitudine, ex hiſtoriis compertum, & ob id terram Gigantum appellari eum tractum.

G Quid vero de Gigante noſtro Antuerpienſi ſentiendum videatur, ſatis incertum eſt, cum quidam fabulis poëtarum totam annumerent, quæ de ea re circumfertur, narrationem. Alij tamen ob ſolemnem, illius memoriam non ab omni veritate alienam cenſent Gigantis noſtri hiſtoriam, vt cuius domus & arx non ſolum, ſed & ingentis magnitudinis oſſa apud nos magno miraculo ſpectantur. Quin etiam Marmoreus Coloſſus Brabonis ducis, qui Brabantiæ nomen dederit, domum Senatoriam iam olim ornat, nunc ad portam marinam ſe oſtentat, collocata ibi in eius locum imagine Diuæ noſtræ Tutelaris Deiparæ. Sed & quotannis in ſolemnib. quas binas ea ciuitas habet, Proceſſionibus, vnam in feſto SS. Trinitatis, & infra octauam Aſſumptionis alteram; ingentem Coloſſum antiquum ſuum Gigantem referentem, in ſpectaculo circumducunt, cuius baſi inſcripti leguntur hi verſus.

Cernitis immanem hunc immenſâ hac mole Gigantem
Talem olim vt fama eſt tulit Andouerpa Tyrannum.

Quomodo etiam *Cornelius Grapheius* vir ſuo ſæculo eruditus, in oſſa illius ita luſit, ac primum in Coxam eiuſdem.

Tanta hæc horrifici fuerit ſi coxa Gigantis,
Cætera quanta illi membra fuiſſe putes? H

In Dentem, qui palmo maior oſtenditur.

Faucibus immenſis dens hic ſtetit, ore voraci.
Quiuiſſet ſolidos ille vorare boues.

In Brachium.

Quam fuerit forti munitus robore ſentis
Ille vir id cubiti pars monet iſta ſui.

In Scapulam

Ardua terribilis ſcapula hæc eſt (credo) Tyranni:
Quid reris quantum ſuſtinuiſſet onus?

In Tibium.

Geſtauit vaſtum vaſta iſthæc Tibia corpus:
Enceladum æquauit (non dubium) ille gradu.

Ioan. Goropius verò autumat iſthæc oſſa Balenæ cuiuſpiam, non Gigantis aut hominis alicuius eſſe; Cæterum hiſtoria hæc ita ſe habet.

Ferunt Gigantem eam Schaldis ripam in qua eſt nunc An- A tuerpia, tenuiſſe, qui arcem ibidem incolebat, & manum loco vectigalis hac iter facientium aut captiuorum, amputabat. Veniſſe autem Brabonem Iulij Cæſaris in bello ſocium & collegam, qui inito certamine, monſtrum illud ſuperauerit, & primum talionem ſceleribus reddens, dextram eius reciſam in Schaldim magno niſu proiecerit, Brabantiæ de ſe nomen dederit, & Arcem Hantvverpum, quaſi manus proiectionem appellauerit. Atque exinde amputatarum manuum emanaſſe perhibent inſignia, quæ hodie adhuc ea vrbs vſurpat, & Gigantem ſuum, ac Brabonem celebrare. Quid porrò hic fabuloſum cenſeri debeat, iudicent rerum Belgicarum inueſtigatores: nos vulgi opinionem nudè & abſque fuco dedimus. Cui an tam celebris frequenſque facti memoria ſuffragari nullo modo debeat æquo Lectori æſtimandum relinquo.

Tradunt Annales Batauiæ vt eſt teſtis *Had. Iunius*, a VVilelmo, cui cognomentum Boni virtus dederat, Comite Hollandiæ, adductam fuiſſe ad nuptiarum ſolennia Caroli Pulchri Franciæ Regis, inuſitata corporis mole fœminam natione Selandam, præ qua procerietiam viri puſiones videbantur, tanto etiam virium robore, vt bina dolia Cereali potu referta B ambabus vtrinque manibus portaret, quæ ſingula qui ducenta pondo Italica appendebant, trabemque cui attollendæ impares octo viri fuerant, quò vellet, transferret.

Memoratur & Nicolaus Kvihenius, quem Spernevvonda pagus extulit; tam enormi fuiſſe corporis vaſtitate, vt proceriſſimum quemque ſui temporis ſubalarem admiſerit, ſed vires moli corporis & ſymmetriæ impares non reſpondebant.

Vti & in eo quem *Iulius Scaliger* ſe vidiſſe teſtatur Mediolani qui in Noſocomio decumbens, duas ſpondas lectorum iunctas porrectus explebat.

Io Herculana familia illuſtri apud Batauos, Ioannes eo nomine octauus, Gigantis cognomen tulit, ob vaſtam corporis ſtaturam, robur incredibile, & animum infractum, cunctis formidabilis, quem Annalium monumenta perhibent caballum ingentem ſolo attollere, & aduerſo parieti appreſſum immobilem ſiſtere potuiſſe, vnum Iunio Valenti, & Miloni Crotoniatæ parem. *Had. Iunij in hiſt. Batauic.*

C

* Glacies.

QVID. EIVSQVE CAVSA. SVBIECTVM

GLacies ἀπὸ τοῦ [illegible], à ſoluendo terram dicta, eſt aqua in ſtagnis, paludibus, fluminibus aliiſve locis congelata. Quod accidit ob exuperantiam frigoris hyberni, accedente etiam admiſtione quadam terrenæ concretionis, quæ iuuat conſtrictionem. Neque enim habemus purum & immiſtum aquæ elementum.

Neque ſolum conſiſtentes aquæ quas nullo negotio peruadit frigus, ſed etiam fluidæ rigeſcunt, & congelantur, quo nihil magis familiare in Hollandiæ Regione & vniuerſo Septentrione, vbi ipſa maria tanta ſpiſſitudine condenſantur, vt vicinæ gentes bellum ſibi mutuo inferant ablato hoc brumali freto. Coſmographi noſtrates norunt mare glaciale: & qui ante annos paucos hinc in Orientem nauigarunt, iter ſuum inſtituentes verſus Septentrionem, in maxima diſcrimina inciderunt, nauibus in glacie pluribus menſibus adſtrictis, quo & omni commeatu exuti fuerunt, & vrſorum quos maximos ea Regio producit, incurſibus expoſiti. De quo videatur hiſtoria recens D Nauigationis Indicæ, item Indiæ Orientalis deſcriptio. *Olaus Magnus li. 11. de Septent. c. 30.* tradit mare Gothicum ita nonnunquam congelari, vt naues maneant immotæ. Quod etiam in aliis partibus Oceani polo Arctico vicinis nonnunquam accidere narrant.

SPISSA. DENSA.

Certè anno nupero ſæculari 1600. vti & iſto 1614. menſe Ianuario, & deinceps vſque ad finem Februarij, tanta fuit hyemis ſæuitia in Belgio, vt Schaldis fluuius maximus ante Antuerpiam, item Rhenus, & Moſa ita gelu fuerint adſtricti, vt currus quilibet onuſtus cum bigis abſque diſcrimine potuerit tranſgredi. Quod etiam anno 1622. euenit toto Ianuario. Tanta enim fuit aſperitas brumæ, vt cum priori penè coinciderit omniaque flumina glacie denſiſſima, quæ cubitus 4. & nonnunquam plures excederet, adſtricta, equis, curribus, & quibuſuis ſarcinis ſecurum tranſitum præberent, Omnes penè frutices interierint: Iumenta, feræque, & vt plurimum aues, quæ apud nos ſuperſtitant, f[illegible] ☞ *Vide quæ paulo ante* E *de hac re diximus.*

Conſeruata. Vipera Cryſtallus.

Ferunt Cryſtallum produci ex glacie denſiſſima, quæ in locis frigidiſſimis anni pluribus [illegible], & continuatur vt indureſcat, & lapidis naturam [illegible] ſic vt [illegible] agere poſtmodum nequeat. Certe in Alpibus Germaniæ, & amplius circa tractum Septentrionalem, vbi nunquam ferè remittunt frigora, cum ob aëris inclementiam, tum quod ſolares radij eò nequeant penetrare, glaciem ſeu [illegible] etiam ſuccedente ſemper nouo frigore magis indurari, nec vnquam liqueſcere pro comperto eſt, ac tandem in Cryſtallum etiam mutari, quod ob id Montanum appellatur. Vnde Cryſtallus nihil eſt aliud quam gelu concretum. Ita etiam de ea *Greg. ſup. Ezech.* Habet aqua ex ſe fluiditatem, ſed per frigoris vehementiam in Cryſtalli conuertitur firmitatem. Videatur *Plin. l. 37. hiſt. natur. c. 2. Albertus M.* [illegible]

Videtur *Solinus*, huic ſententiæ refragari, eò quod etiam in calidis regionibus, vt in Cypro, Hiſpania, & alibi reperiatur: at id non obſtare probat *A. Boetius de Cryſtallo.*

Non eſt inuſitatum Gallis & Belgis glaciem denſam certo F loco ſubterraneo colligere, eamque toto anno conſeruare in vſum: adhibent enim æſtiuo tempore quando calor omnia tepida reddit, in temperando non ſolum, ſed & teporando vino, aliòque potu, quo frigidior reddatur, & algore ſuo bibentes reficiat. Refert *Plin. l. 31. c. 3.* Neronis inuentum fuiſſe, decoquere aquam, vitroque demiſſam in niues refrigerare. Exclamat autem *l. 19. nat. hiſt. c. 4.* Heu prodigia ventris! Hi niuem, illi glaciem potant, pœnaſque montium in voluptatem gulæ vertunt. Seruatur algor æſtibus, excogitaturque vt nix alienis menſibus algeat.

* Gladius. Gladiator.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

GLadius generaliter dicitur enſis in præliis vſitatus, ferrum tantum: gladius vero totum. Propriè autem appellatur gladius, quia gulam diuidit, id eſt, ceruicem deſecat, ad hoc enim factus eſt. Nam cætera membra ſecuribus cæduntur, collum gla- G dio tantum. *Iſid. Or. c. 17. ſ. 6.*

Gladius enſis, a clade dici videtur c. in g. mutata, teſte Varrone, quod ad gladem, ſeu cladem ſit inuentus. Heb. *Chereb*, à verbo *Charab*, deuaſtatus eſt. Item *Schelach*, id eſt, ſtile, mucro penetrans vulnerans, Gall. *vn eſtoc*, à verbo *Schalach*, id eſt, immiſit, dimiſit. Græcè ξίφος, μάχαιρα.

Gladius, c. in g. commutato à glade, quod fit ad hoſtium cladem, gladius ſimiliter ab hom[illegible] *Varro de Ling. Lat.* 4.

Gladiatores dicuntur generaliter omnes [illegible] gladiis pugnant, etiam diſcendi gratia, antequam in ludum producantur *Spieg. in Dict. Iurid. littera G.*

Gladiator duo ſignificat: & Athletam ſeu Myrmillonem hoc eſt, qui pugnæ cruentum exhibet ſimulacrum. Significat etiam ſicarium audacem, ac ad cædes hominum aſſuefactum. *Cal. Sec. Curio in Catilin. 1. Cic.*

GLADII CELEBRES, EORVMQVE VSVS IN BELLO.

Memorat *Annales*, Rolandum Heroem fortiſſimum, Caroli Magni nepotem gladium habuiſſe, cui nomen peculiare Durandalo, à duritie fortaſſe fuit, quo ſemper in maximis præliis vſus. Sic vt cùm cæſus ſuis copiis ad ſcopulos profugiſſet, eumque ſanguine [illegible] antequam ſiti & fame conficeretur, & H ad ſcopulos alliderer, illi potius aciei illius ceſſerint, quam gladius in fruſta rumperetur: vt refert *Gvald. l. 3. hiſt. Franc.* dicitque hunc gladium iuſſu Caroli Magni in ciuitate Blauienſi ad Garumnam, in monaſterio S. Romani ad Rolandi ſepulchrum vnà cum ipſius cornu fuiſſe appenſum.

Arturus Britonum rex, qui vixit an. 1470. gladium habuit Caleburnum, quo occidit vnico prælio ccc. & lxx. hoſtes. *Sigeb. in Chron.* Alexandrum Magnum enſe quem ſolitus erat geſtare, in præliis vſum conſtat. Eumque à Rege Citicorum dono acceptum laudat in eius vita *Plut.*

Georgium Caſtriotam quem Scanderbegum nominant, gladium habuiſſe perhibent quo vno ictu Turcas [illegible] diuidere, & integros eorum armatos detruncare ſolebat. Mahometes autem Imp. quamuis hoſtis eius acerrimus, illum videre deſiderauit. Igitur miſit illum [illegible] Scanderbegus, addita cautione vt remitteret. Quem cum præſtita cautione A remiſiſſet, nemo repertus in Turcica aula dicitur, qui eo commode poſſet vti, ita vt Mahometo ſe ſuppoſititio gladio ad terrorem ſolum deluſum renunciaret, è contra Scanderbegus abſq; dolo acinacem ſuum miſiſſe, eóque propediem aduerſus Turcas vſurum ſe affirmauit, *P. Camerar. p. 1. hor. ſucciſ. c. 76.*

Hodie apud Turcas potiſſimum in vſu vnum genus eſt gladius leniter incuruus, quem *Kiliz* (Arabibus Seife dicitur) vel Copides à cædendo vocant, ita acutus, vt medium hominem, imo & equum vnico niſu findat.

Romani ſemper plus roboris & confidentiæ in gladiis, quam telis poſuêre. Vide *Lucan.* Verum eſt ad gladios, vbi manus acerrime furit. & Claudius Marcellus homo acer, & in rebus gerendis ſtrenuus, Gladij nomen ſortitus fuit. Cum è contra, Fabium cunctatorem Scuti cognomine appellarent. De Ludouico IV. Galli. Rege memorat *Ianuillan. in Chronica R. F.* in conflictu illo quem cum Saracenis in Ægypto habuit, gladio Alemannico ſtrenuè rem egiſſe.

De gladio quem Turcæ *Alim* vocant, mira illi fabulantur, quæ videre eſt apud *Leonclauium lib. 1. hiſt. Muſulmannicæ.*

Lacedæmonij, quia & fœminis tela iacere permiſſum; nullius virtutis prælium quod abſque gladio conficeretur, æſtimaB bant. De gladio ſacro Ioannæ puellæ Lotharingicæ Tullenſis, quo Angli ſuperati, & Carolus VII. in regnum Franciæ reſtitutus fuit, lege *hiſt. Steph. Forcat. l. 7. de Gall. Imp. & Philoſoph.*

Henricus IV. nuper Galliæ rex, ſæpe numero confeſſus dicitur, pluribus ſe victoriis gladiorum patrocinio fuiſſe potitum.

Et vt ad Sacra oculos flectamus, nunquid fortiſſimus Iudas Apollinij in bello cæſi gladium aliis ſpoliis relictis elegit, eóque aduerſus Aſſyrios eſt vſus? *lib. 1. Machab.* 3.

Seneca Gladium bonum vocat non cui deauratus eſt balteus, nec cuius vagina gemmis diſtinguitur; ſed cui ad ſecandum acies ſubtilis, & mucro munimentum omne rupturus.

IN IVRAMENTIS.

Scythæ ſolenne iuramentum emittere ſolebant interpoſito gladio, & per eum, ac ventum iurabant. Hunc quidem animam interpretantes: illo vero mortem ſiue interitum ſignificantes.

SYMBOLA.

Gladius euaginatus Imperatoribus, maximiſque Principibus, tanquam Imperij inſigne præfertur, quo indicatur iuſtitia C quam exercere debeant aduerſus ſontes.

Apud Maſſilienſes id vſitatum olim fuiſſe *Valer. Max.* tradit *l. 2. c. 6.* Index inquit, in minimis rebus antiquæ conſuetudinis momenta eſſe ſeruanda.

Sane moribus noſtris quando creantur Equites Aurati, traditur eis acutus gladius euaginatus, eoque feriuntur, in ſignum quod vindicare debeant crimina, & parati eſſe ad ſuſtinenda opprobria pro Principe, eiuſque iniurias propulſandas.

Refert *Camerar. ſup. l. 1. horar. ſucciſ.* in quadam imperij Vrbe etiam hodie aſſeruari gladium, exeſum tamen & rubigine obductum, quo olim conſueuerat is qui in Senatum poſtremus recipiebatur, de ſontibus ſupplicium ſumere.

Poſt necem C. Caligulæ reperta fuerunt in ſecretis illius nomina eorum quos morti deſtinauerat, præſcriptis diuerſis titulis, quorum vnus gladius quod nempe hos gladio palam: alter Pugio, quod alios clam è medio tollere cogitaſſet; vocabatur. *Suet. in Calig.*

* GLADIATORES.

QVI. VNDE ORTI.

Gladiatores à *Quintiliano* deſcribuntur illi, qui in arena populo ſpectante pugnant. *Iuriſconſultus l. vlt. de iure immunitaD tis*, eos appellat μαχαιροποιοὺς id eſt, gladiatores, quamuis non vſitatè.

Origo eorum ab Etruſcis emanauit. & fortaſſis ad hos à Græcis deriuantur, vt quorum apud *Athenæum* meminit *Hermippus.* Cauſa fuêre pompæ funebres, ad quas olim adhibiti, vt teſtis eſt *Tertullian.* quamuis etiam in conuiuiis decertarint iam olim apud Romanos.

VSVS.

De Funere, & conuiuiis quibus aderant Gladiatores, verbo inſinuauimus. Sed priuatim priùs Romæ interueniebant, Publicè autem dari primum ibidem fuêre in Foro Boario, anno V. C. quadringenteſimo, nonageſimo. Dederunt M. & D. Bruti cauſa defuncti patris. Ita *Val. Max. & T. Liuius*, qui & Iuniis tria paria data affirmat. *& lib. 23.* duo de viginti paria à filiis M. Æmilij Lepidi in honorem paterni funeris conceſſa ſcribit. *Idem* 31. P. Sulpicio, & C. Aurelio Coſſ. paria 25. pugnaſſe cauſa mortis M. Valerij Læuini. & *lib.* 39. Gladiatores E cxx. in funere P. Licinij luſiſſe teſtatur. Quo ſpectaculo celebrabantur ludi illi gladiatorum. in ſcena, & ex his *T. Liuium* hauſiſſe opinatur *I. Lypſius in ſuis Saturnalibus.*

Cæterum non in omni funere, ſed illuſtri & indictiuo primitus dabantur. De Spartaco legimus, quod Crixo e ducibus ſuis cæſo, 300. captiuorum more gladiatorio tum parentauit, vt eſt author *Appian.* Sed etiam ad priuatos vt ſolet more publicæ dimanauit ille ludendi ritus. Cauebant adhuc teſtamentis, poſt mortem tot vel tot paria ſibi dari gladiatorum. Apud *Horatium*, Hæredes,

Ni ſic feciſſent, gladiatorum dare centum
Damnati paria.

Ita pro Sulla Cicer. Interpoſiti ſunt gladiatores, ſed quos teſtamento patris deberi videmus.

Etiam ad fœminarum funera poſtulati hi ludi. Nam Iulius Cæſar munus gladiatorium populo, epulúmque in Filiæ ſuæ morte pronunciauit, quod ante eum nemo, ait *Suet. c. 26.*

In *Spartiano* etiam legimus de Hadriano Imp. quod honores F præcipuos Socrui ſuæ ludis gladiatoriis impenderit:

Neque ſolum in Funeribus, ſed præter hæc, voluptatis cauſa etiam dati ſunt gladiatores à pleriſque Magiſtratibus, Sacerdotibus, Imperatoribus. Exempla & teſtimonia requirat Lector apud *Lipſium in Saturnal. c. 9.* Dabant autem in Natali ſuo, diebus feſtiuis & ſolennibus, puta in triumpho, victoria, dedicatione publici operis, & alia quauis tandem occaſione, ſic vt promiſcue quouis prætextu inſtituerentur hi ludi.

Apud Iudæos quoque ritus ille obſeruatus. Herodes rex ſub Auguſto in ſingulis propè oppidis theatra conſtituit & Agrippa vnâ commiſſione dedit gladiatorum paria DCC.

Quin & coloniæ & municipia æmulabantur ferales has voluptates & minores magiſtratus. Apud *Apuleium l. 4.* in Platæarum ciuitate Demochares quidam munus gladiatorium editurus, genere primarius vir, publicas voluptates inſtruebat. Sic apud *Martialem* neſcio quis cerdo, quem Poëta tangit iure,

Das gladiatores ſutorum regule cerdo:
Quodque tibi tribuit ſubula, ſica rapit.

CONDITIO. DISCRIMINA.

Ad conditionem quod attinet, è ſeruis plerumque, & captiuis fuêre. Vendebantur namque in ludum, aut damnabantur. Meminit *Suet. in Vitellio.* Adeóque id increbuit, & ob leuem G cauſam, vt Hadrian. Imp. Lenoni & Laniſtæ ſeruum vel ancillam vendi vetuerit, cauſa non præſtitâ ait *Spartian.*

Capitolinus in Macrino. Seruos qui à Dominis fugiſſent repertos, ad gladij ludos deputabat.

De Captiuis res in hiſtoriis nota, & obuia.

Liberi quoque nonnunquam venalem vitam & ſanguinem exponebant. De quibus *Manilius l. 4.*

Nunc caput in mortem vendunt, & funus arenæ.
Atque hoſtem ſibi quiſque parat, dum bella quieſcunt.

Imo corruentibus moribus eò deuentum, vt primæ Nobilitatis viri operas arenæ locarent: quidam deſperatione & bonis exuti, alij principibus gratificantes. *Vide Senecam epiſt. C. & 88.* De his *Iuuenalis.*

——Quanti ſua funera vendant
H *Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone*
Nec dubitant celſi prætoris vendere ludis.

Originem huius rei Iulio tribuunt Cæſari, cuius munere in foro pugnauit Furius Leptinus prætoria ſtirpe, & A. Calenus Senator quondam, ait *Suet. in Iulio c. 39. Dio lib. 43.* id equitibus etiam permiſſum tradit, quamuis poſtmodum id S.C. interdictum fuerit.

Etiam Fœminæ in hunc ludum deſcenderunt, *Teſte Tacito lib. 15. Suetonio in Domitiano.* Cuius etiam *Statius* meminit in *Siluis.*

Hos inter fremitus, nouoſque luſus,
Stat ſexus rudis inſciuſque ferri,
Et pugnas capit improbus viriles.

Sed principe Seuero id vetitum Senatuſconſulto fuit.

Idem Domitianus, pumilos & nanos cum fœmina huic pugnæ commiſit. Idem *Statius* prodit:

His audax ſubit ordo pumilorum,
Quos natura breui ſtatu peractos
Nodoſum ſemel in globum ligauit.
Edunt vulnera, conſeruntque dextras, &c.

GENERA

GENERA VARIA.

A Duplex vniuerſum erat gladiatorum genus. Coacti hi, vtpote ſerui, damnati, captiui. Voluntarij alij, qui liberi pretioq; adducti, qui & Auctorati nuncupati.

In ſpecie vero varia erant diſcrimina, & claſſes: nempe ab armis, loco, tempore, aliiſq; cauſis. Erant autem appellatione diſtincti, vt puta Secutores, Retiarij, Thraces, Myrmillones, Hoplomachi, Samnites, Eſſedarij, Andabates, Dimacheri, Laqueatij, quorum diſcrimen & variæ inſuper nuncupationes requirantur apud *I. Lipſium, l. 2. Saturnalium.*

IVRAMENTVM.

Voluntarij in numerum gladiatorum adſciti, iurabant ſolenniter, quod omnia agerent & paterentur, quæ legitimum gladiatorem decerent. Formulam iuramenti *Petronius Arbiter* prodidit. In verba Eumolphi inquit, Sacramentum iurauimus, vri, vinciri, verberari, ferroque necari: & quidquid aliud Eumolphus iuſſiſſet, tanquam legitimi gladiatores, domino, corpora animoſque religioſiſſime addicimus. Ita etiam *Seneca Epiſt.* 37 Eadem turpiſſimi illius Auctoramenti verba ſunt, vri, vinciri, ferróque necari. Alludit etiam *Tibullus:*

B *Vre meum potius flamma caput, & pete ferro*
Corpus & intorto verbere terga ſeca.

APOPHTHEGMATA.

Demadi dicenti, quod enſes Laconici ob breuitatem à circulatoribus ac præſtigiis imitantibus deuorarentur: Agis iunior reſpondit. His enſibus Lacedæmonij aſſequuntur hoſtes longioribus armatos gladiis *Plut. in Lac. Apoph.*

Demonax conſpicatus hoc agere Athenienſes, vt Barbarorum exemplo, gladiatorum ſpectacula in vrbem inducerent: Nolite, inquit, ô Ciues crudelitatem iſtam prius in vrbem veſtram admittere, quam miſericordiæ aram deſtruatis. Quippe Athenienſes miſericordiam pro dea colebant, ideóque nequaquam conuenire ſignificat, in ea ciuitate ferinam permitti crudelitatem, vbi miſericordia pro dea haberetur. *Eraſmus lib. 8. Apoph.*

* Glans.

DEFINITIO, ET ETYMOLOGIA.

C GLans, βάλανος, eſt fructus certarum arborum, quæ δρύες generali nomine appellantur, vt ſunt quercus, ilex, fagus, cerrus, ſuber, eſculus, phellodrus, & pleræque aliæ. Propriè tamen glans in quercu eſt; at omnium dulciſſima eſt glans fagi, minima roboris, cerri triſtis & horrida, inſtar caſtaneæ. Metaphoricè ſumitur pro globulo plumbeo quo iaciuntur ſclopeta. Eſtque in corpore pars illa genitalium quam tegit præputium, & coles vulgo dicitur.

GENERA VARIA.

Genera glandium multa enumerat *Plin. lib.* 15 *c.* 5. & dicit eas differre fructu, ſitu, ſexu, ſapore. *Theophraſtus lib.* 3. *c.* 5. dicit Macedones quatuor facere genera. Glandem quercuam, quæ dulcis eſt: eſculinam, quæ amara: fagi, quæ rotunda: cerri, quæ inſipida eſt & ſterilis. Reliquæ arbores glandiferæ fructum proferunt animalibus noxium & inſipidum. In quercu etiam ait *Plin. lib.* 16 *c.* 6. Dulcior eſt glans molliorque fœminæ, maris ſpiſſior. Sunt & acutæ, & ouales, & rotundæ: Item flaueſcentes, & ſubnigræ, Denique ſylueſtres & cultæ.

D

VSVS.

Communis glandium paſtus apud Europæos eſt Porcorum, & Suum, & quidem fagea inquit *Plin* hilarem facit ſuem, eiuſque carnem coctilem & leuem. Sed fungoſam eam quæ in eſculo, robore, ſubere naſcitur. Optimam, ſolidam, & ponderoſam, quernea.

Erant autem tempore *Plinij* opes multarum gentium ac in Hiſpaniis inferuntur inquit, menſis ſecundis.

Imo Olim ad panem adhibitæ glandes, in mola tritæ, & ſpiſſatæ in panis vſum. Atque has primum mortalibus victum præbuiſſe, & nutrices extitiſſe inopis ac feræ ſortis, idem *Plin in Prologo l.* 16. affirmat.

In oppido Chio, obſeſſos multo tempore vitam ſuſtentaſſe glandibus fagi, tradit *Corn. Alexander.*

Iam vero in medicina Glandes valent dyſentericos, cœliacos, & ſerpentum ictus, vt videre eſt apud eundem *Plinium lib.* 24. *cap.* 3.

☞ *Vide Frugalitas, Quercus.*

Gloria.

* DEFINITIO, ET ACCEPTIO.

E GLoria Græcè δόξα, eſt frequens de aliquo fama cum laude, *ſecund. Ciceron. Rhetor.* & in *orat. pro Marcello*, deſcribitur illuſtris ac peruulgata multorum & magnorum vel in ſuos ciues, vel in patriam, vel in omne genus hominum, fama, meritorum.

S. Ambr. ſuper epiſt. ad Rom. definit, quod ſit clara notitia cum laude, puta de excellentia alterius. Itaque complectitur opinionem & laudem, ac conſequenter famam, quia bona fama in laude conſiſtit. Supponit autem excellentiam aliquam veram his dignam, tanquam materiam & obiectum opinionis & famæ.

Diſtinguitur ergo propriè loquendo Gloria ab honore, quod honor in teſtimoniis excellentiæ per ſigna exhibitis conſiſtat: puta magiſtratibus, dignitatibus &c. Gloria vero in notitia excellentiæ alicuius, quæ verbis agitur.

Accipitur Gloria aliquando pro fama & laude, eſtque communis vſurpatio.

F Secundò accipitur, vt ſit idem quod honor, & dignitas, quatenus ex dignitatibus, ceu teſtimoniis excellentiæ, gloria exſurgit.

Tertiò accipitur pro Gloria inani ſiue vana, quam Græci dicunt κενοδοξίαν, eſtque peccatum ſubindè mortiferum, quod committitur, vel cum quis de ſimulata, & non exiſtente excellentia laudem quærit & opinionem; vel cum maiorem quærit, quam meretur: vel apud imperitos ſuarum rerum, eas extollit. Quando verò cenſeri debeat mortiferum peccatum, videatur apud caſuum conſcientiæ Scriptores.

Denique Gloria accipitur antonomaſticè pro Gloria æterna, ſiue cœleſti. Græcè ἀίδιος, id eſt, æterna. Vocatur autem Beatitudo nomine Gloriæ quod ſit eximium opus Gloriæ Dei, & quæ maximè redundet in laudem & gloriam ipſius.

GLORIA. LAVS FAMA.

☞ *Pete pleráque ex Loco & Titulis de* FAMA *& Famigeratione. Item ex loco de Laude & Nomine.*

* EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA, ETHNICORVM.

G Bion gloriam dicebat eſſe matrem annorum; ob id opinor, quod cum hominis vita ſit breuis, honeſta memoria in multa ſecula propagatur. *Laert. l.* 4. *c.* 7.

Heraclitus, viam ad gloriam maxime compendiariam eſſe dicebat, ſi quis bonus eſſe ſtuderet. *Ant. & Max. ſer. de glor.*

Socrates, hanc viam ad gloriam proximam, & quaſi compendiariam dicebat, ſi quiſque id ageret, vt qualis haberi vellet talis eſſet, *Cic. l.* 2. *Offic.*

Democritus fertur & illud ſolitus dicere, λόγος ἔργου σκιή, id eſt, Oratio operis eſt vmbra. Significans, ex egregiis factis naſci laudes hominum eloquentium non contra. Primam igitur oportet eſſe curam factorum, quam gloria conſequitur vltro. *Laert. l.* 8. *c.* 7.

Ageſilaus à quodã interrogatus, qua ratione perpetuam ſibi gloriam parere poſſet? Si mortem contempſeris, ait, nihil enim præclaræ rei gerere eum, cuius animum mortis metus occupauit. *Plut. in Apoph. Lacon.*

Themiſtocles adoleſcens, in compotationibus ac mulierum amoribus volutabatur. At poſtquam Miltiades apud Marathonem peruiciſſet barbaros, iam nullus offendit illum quicquam agentem præter decorum: Percontantibus autem vnde ſic eſſet repente mutatus? Miltiadis, inquit, trophæum non patitur me H dormire, neque ceſſare. Gloriæ ſtudium excuſſit amorem voluptatum clauum, vt aiunt, clauo. *Plut. in Apoph.*

Idem ad Olympiæ certamen profectus, cum in ſtadium proceſſiſſet, omnes neglectis certaminibus oculos in ipſum intenderunt, in eóque complexando diem totum conſumpſerunt, ac Themiſtoclem illum cum plauſu & admiratione peregrinis oſtenderunt. Ea re vir gloriæ omnium cupidiſſimus, dixit amicis, ſe eo die laborum quos pro Græcia ſuſcepiſſet, omnium fructum ampliſſimum reportaſſe. *Plut.*

Venerat Thebas Iaſon Theſſal belli ſocius futurus: Is cum Epaminondæ egenti, duo aureorum millia miſiſſet, non accepit, ſed ipſum Iaſonem intuitus: iniuſtis, inquit, imperas, ipſe deterior. Sentiebat autem, iniquas eſſe opes, quæ poſſeſſorem facile ſeducunt. At viros fortes gloria virtutis præmio contentos eſſe debere putabat *Plut. in Græc Apoph.*

Quum Thucydides vociferaretur apud populum aduerſus

Periclem, quod in picturas ac ſtatuas ſummorum artificum A profunderet Reipublicæ cenſus: ipſe aſſurgens rogauit populum. Videretur ne multum impendiſſe: quo reſpondente; Plurimum; Age, inquit, ſi igitur hæc mihi impenſa & non vobis: atque ipſis donariis deorum, meum tantum nomen inſcribam. Hæc vox ſubito mutauit animum populi, iuſſitque vt publicis impendiis pergeret, nec vllis parceret ſumptibus. *Eraſmus lib. 5. Apoph. ex Plut.* Eum iam morientem quum neceſſarij mœſti deplorarent, ac præturas commemorarent, potentiam, & quæ trophæa, quas victorias vrbeſque Athenienſibus partas relinqueret; paululum ſeſe erigens, reprehendit eos; quod communes multorum, & fortunæ magis quam virtuti debitas laudes retuliſſent, pulcherrima, & maxima, ipſique propria hac laude prætermiſſa. Quod propter ipſum nemo Athenienſium nigram veſtem vnquam ſumpſiſſet. *Plut.*

Epaminondas Meneclida quodam oratore ipſum aliquando traducente, velut qui de ſe quam de Agamemnone amplius ſentiret: facio, inquit, hoc propter vos, Thebani, quorum ſolorum opera Lacedæmoniorum imperium vnica die euerſi. *Plut. lib. de ſui laude &c.*

Phocion, Leoſthene adhuc rem feliciter gerente interrogatur ab oratoribus, quidnam beneficij in vrbem contuliſſet: B Nihil inquit, quam quod me prætore vos orationem funebrem nullam habuiſtis, ſed quotquot mortui ſunt, in ſepulchris maiorum ſunt humati. *Plut.*

Antigonus, quum mitteret filium ſuum Demetrium cum numeroſa claſſe, magnaq; militum vi ad græcos liberandos dicebat: Gloriam à Græcia, velut ſpecula in orbem terrarum accendi, iuuenem gloriæ ſtudio extimulans, vt ſtrenuè rem gereret, quod eius laudis rumor, non intra Græciæ fines eſſet continendus, ſed ob Græci nominis celebritatem, per omnes mundi plagas dimanaturus. *Plut in Regum Apoph.*

Antigonus Iunior, Cætera faſtu vacuus, princeps moderatus, in nauali quodam prælio amicorum quodam dicente, Non vides quanto plures ſunt hoſtium naues? Me vero ipſum inquit, quod nauibus opponis? *Idem in Apoph.*

Scipio Iunior creatus cenſor, adoleſcenti cuidam equum ademit, quod eo tempore quo obſidebatur Carthago, ſplendidè cænanis, libum in ſimilitudinem vrbis figuratum cui nomen Carthaginis indiderat, conuiuiis deuorandum appoſuiſſet. C Iuuene vero percontante cur equo ſuo priuaretur: reſpondit Quia me prior Carthaginem eſt populatus *ibid.*

Iulius Cæſar poſtquam milites, qui in Africa Scipionem ſequebantur fugiſſent, & Cato ſibi necem Vticæ conſciſſet, inuideo ó Cæſar tibi iſtam mortem inquit Cato, quando tu mihi ſalutem tuam inuidiſti. *ibid.*

Crates dicebat ſe pro patria habere gloriæ neglectum, & paupertatem, in quæ ius nullum ſibi vſurparet fortuna. *Laert. lib 6. cap. 5.*

Quum quæreretur à Quodã egregio opifice, quo tanta diligentia artis ſpectatet ad pauciſſimos peruentura: ſatis ſunt, inquit, mihi pauci, ſatis eſt vnus, ſatis eſt nullus. *ibid.*

Diogenes, cum præconem in Olympiis ita pronuntiantem audiuiſſet. Dioxippus vicit viros, correxit; Hic inquiens, mancipia potius vicit. Oſtendens, eos nequaquam eſſe viros. qui in his certarent ſpectaculis, ſed. mancipia potius gloriæ *ibid*

Socrates, cum audiret recitari Lyſidem Platonis; Deum inquit immortalem, quam multa mentitur de me adoleſcens, ſiue quod modeſtiam non agnoſceret laudes quas tribuebat D Plato, ſiue quod in dialogo multa de Socrate fingeret. *Eraſm. 3. in Apoph.*

Epicurus, quum vni ex conſortibus ſtudiorum ſuorum ſcriberet: Hæc inquit, ego non multis, ſed tibi, ſatis enim magnum alter alteri theatrum ſumus. *Seneca epiſt. 7. ad Lucil.*

Metrocles libros ſuos exuſſit dicens:

Τὰ δ' ἐν ἐνέρων [illegible], id eſt.

Sunt inferiorum hæc ſomniorum imagines.

Sentiens eſſe, nugas, ac deliramenta, quæ ſcripſerat *Laertius lib. 6. cap. 6*

CHRISTIANORVM.

Chriſto Saluatore noſtro Hieruſalem triumphantis in morem ſubeunte, pueri Hebræorum, aliique qui præcedebant & ſequebantur, ramos palmarum & veſtimenta per viam ſternentes, clamabant: O Sanna filio Dauid, Benedictus qui venit in nomine Domini. Cumque quidam Phariſæorum de turbis dicerent, magiſter, increpa diſcipulos tuos: ipſe ad illos ait, Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides loquentur. *Luc. c. 19. & Matt. c. 21.* cum principes Sacerdotum & Scribæ dicerent præ indignatione, poſtquam pueros audiuiſſent clamantes, E Audis quid iſti dicunt? reſpondit eis: vtique. nunquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.

Virtutis autem & fortitudinis debitum præmium eſt Gloria, Exiguum quippe nobis vitæ virtutiſque exercitiæ curriculum natura circumſcripſit; immenſum verò ſempiternumque honoris & gloriæ: ad quæ ſola via eſt Virtus. Hunc de [illegible] differens aliquando D Baſilius, Si gloriam, inquiebat, quæris, & cupis ſuperior multis videri, & in rebus mundanis [illegible] fieri; ſis iuſtus, temperans, prudens, fortis & patiens in aduerſis pro religione ſuſcipiendis. *Ex Ant. & Maxim. Mon. Orat. de gloria, Beyerl. in Apoph.*

Denique non paruas animo dat Gloria vires: quæ etiam arripuit attraxitque Antonium Syluetum, arcis Dienſis Præpoſitum. Viderat ad eam expugnandam copioſam Turcarum claſſem aduentare; & ad nobiles ſuos terrena fronte conuerſus, En inquit, viri, tempus nunc, acceptam à maioribus gloriam bellicam, debitamque tum Deo tum Regi noſtro fidem, nobis ob oculos ponendi, quæ ſi intueamur, omnes hoſtiles apparatus F periculaque pro nihilo ducemus. Profuit præſens Ducis animus ad palmam de tanta claſſe obtinendam. *Ex P. Maff. hiſt. ind. l. 11. Idem.*

Gloria ſtudium ad vitia, & quauis audenda impellit.

Hieronymum Olgiatum non perinde fax honeſtæ mentis accenderat, ſed eum imitatus qui Dianæ Epheſinæ fanum exuſſerat, in Galeatium Sfortiam Mediolanenſem Ducem ſicarij munus obiuit Rogatus autem, qui tantum facinus auderate auſus; Solo, inquiebat, gloriæ & nominis poſthumi deſiderio permotus. Cumque iam ſuo corpori gladium admoueret carnifex, paululum ſe colligens; Age, dicebat, Hieronyme, ſtabit vetus memoria tui facti: mors acerba, fama perpetua. Quam doctè & verè *Iuuenalis*:

——Patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum & laudis titulique cupido
Hæſuri ſaxis cinerum cuſtodibus.

Egnat. lib. 8. c. 18. Idem ibid.

Non minimus vanitatis huius auceps Comes Doſſunæ Giſpanus. Obuius namque cuidam è regio palatio venienti, Quiſnam, ait, de me palatio ſermo? alter pudore & rubore pariter ſuffuſus, Nullus, reſpondit, neque qui ad laudem faciat, neque qui aduerſus eam. Audit ille, & indignatur propter adſtan- G tes, qui eum virum magnum reputabant, & in omnium labris: ac innocentem fuſtibus excipi, deinde 50. aureis donari mandat, dicitque: Iam tibi materies laudis & vituperij: vtere, & defer ad palatium. *Floreſta.*

Fuit Sebaſtianus de Eleckenſtein: nobilitate, reique militaris peritia, inſignis: cui dum inter dimicandum, Turca quidam ſaculum nummis plenum, velut redemptionis pretium, obieciſſet; eum tanquam victoriæ remoram ex equo ſe la deiecit; Ad Ditem veſtrum, inquiens, abite diuitiæ, non enim hîc aurum, diuitias, aut aliamalorum irritamenta quæritamus ſed virtutis præmium potiùs, & gloriam militarem. *Melch. Soiterus de bell. Pannonico, lib. 2. Beyerl ſuprà.*

GLORIA. HONOR. DIGNITAS.

GLORIÆ STADIVM ſecundùm ΑΞΙΩΝ, reſpectu ΑΞΙΩΜΑΤΟΣ ſiue PRÆMII, ipſius ſcilicet HONORIS, H cui ſtudet. HONOREM amplecti.

PONTIFICATVS.

☞ *Vide infrà ſub Modo, Acceptare modeſtè.*

REGNI, IMPERII.

☞ *Regni λῆψιν hic conſideramus reſpectu Honoris. Si opes ſpectes, ad Liberalitatem le λῆψις pertinebit. Vide [illegible] Acceptare modeſtè.*

Endymion Elidis ſecundus rex, cùm tres haberet [illegible]onem, Epeum & Ætolum, propoſuit filiis curſus [illegible] in Olympia. Ex eo victor diſceſſit Epeus: & Epei primum populi ab eo dicti. *Pauſan. l. 5.*

Danaus, cùm Argos veniſſet, de regno cum Gelanore Stenelæ filio contendit. At cùm eorum vterque ad populum [illegible]ta, & ea maximè probabilia, & iuri conſentanea d[illegible] neque omnino, quæ Gelanor afferebat minùs æqua v[illegible] cauſa ampliata eſt in craſtinum. Poſtera die prima l[illegible] boum gregem in pomerio paſcentium lupus impetum fe[illegible] ac is taurum ipſum gregis ducem adortus eſt. Viſum eſt [illegible], Gelanori cum tauro, cum lupo eſſe Danao aptiſſimam conuenientiæ rationem: quòd ſcilicet vt lupus animal eſt h[illegible] ni minimè familiare, ſic propemodum ad id temporis nulla A fuiſſet Danaus Argiuorum vſus conſuetudine. Quare cùm taurum lupus confeciſſet, è re nata Argiui Danao imperium adiudicarunt. Tunc Danaus lupum ab Apolline immiſſum interpretatus, Lycij Apollinis ædem dicauit. *Pauſanias in Corinth.*

Cùm Medon, & Neleus, Codri Athenienſium regis filij de regno diſſiderent; negaretque Neleus regnum ſe Medontis ferre poſſe, qui pede altero claudicaret: rei cognitione Delphico oraculo permiſſa, reſpondit vates, deberi Medonti Athenienſium regnum. Dimiſſi itaque in Coloniam Neleus, aliique Codri filij, & ex Athenienſibus quicunque nomina dediſſent, & multò maximam Ionum manum abduxerunt in Aſiam. *Pauſ. in Achaicis.*

Darius rex Perſarum, priuſquam regnum adeptus eſſet, ex alia vxore Artobazanem, Xerxem deinde rerum potitus ex alia ſuſceperat. Cùm de ſucceſſore cogitaſſet, magna inter conſanguineos diſſenſio fuit, ac vtrinque res coram ipſo Dario rege ſummis fauentium ſtudiis agitata. Dicebat Artobazanes, omnium ſe fratrem maiorem natu eſſe: quare iure gentium, primique geniti prærogatiua, imperij ſpem ad ſe perti- B nere. Nam patri aduenientem dignitatem, etiam antè ſuſceptis liberis proficere: & nihilominùs (ſi decet paruis magna componere) ſenatoris aut equitis filium appellari, qui nondum patre ſenatore, vel equite natus eſt: præterea & illegitime ſuſceptos per ſubſequens matrimonium non minùs patri ſuos effici, quàm qui poſtea legitimè ſuſcepti ſunt. Xerxes ex aduerſo, conueniens eſſe, vt qui patre imperante naſceretur, hic regno ſuccederet: quaſi reuerà id ſit regale ſemen, ſtirpſque regia, quæ tum orta eſt, cùm qui regnare cæperit. Et ſanè vicit hæc ſententia, magis ſecundæ vxoris illecebris, falſoque Demarati teſtimonio, qui hoc iure vti Lacedæmonios malitioſè recitauit: quàm lege, aut moribus, aut exemplo. Quamobrem ita iudicatum fuiſſe, nihil poſtea Cyro profuit, cùm idem Artaxerxi maiori fratri obiiceret: valuitque eius naturæ, non ſtudium matris Paryſatidis. *Iuſtinus* aliter ſcribit, in hæc verba: Darius cùm aduerſus Athenienſes bellum reſtauraret, in ipſo apparatu decedit, relictis multis filiis, & in regno, & ante regnum ſuſceptis. Ex his Arthemenes maximus natu ætatis priuilegio regnum ſibi vendicabat: quod ius & ordo naſcendi C & natura ipſa gentibus dedit. Porrò Xerxes controuerſiam non de ordine, ſed de naſcendi felicitate afferebat. Nam Arthemenem primùm quidem Dario, ſed priuato prouenisse: ſe regi primum natum. Fratres itaque ſuos, qui antè geniti eſſent priuato, priuatum patrimonium, quod eo tempore Darius habuiſſet non regnum ſibi vendicare poſſe: ſe eſſe primum, quem in regnum rex pater ſuſtulerit. Huc accedere, quod Arthemenes non patre tantùm, ſed matre priuatæ adhuc fortunæ, auo quoque materno priuato, creatus eſſet: ſe verò & matre regina natum, & patrem non niſi regem vidiſſe: auum quoque maternum Cyrum regem habuiſſe, non hæredem, ſed conditorem tanti regni. Itaque etſi æquo iure vtrumque fratrem pater reliquiſſet, materno ſe tamen iure & auito vincere. Hoc certamen tandem concordi animo ad patruum ſuum Artaphernem, veluti ad domeſticum iudicem deferunt. Qui cognita cauſa, Xerxem præpoſuit: adeóque fraterna contentio fuit, vt nec victor inſultauerit, nec victus indoluerit: ipſoque litis tempore inuicem munera miſerint, & iucunda quoque inter ſe, non ſolùm credula conuiuia habuerint: iudicium quoque ipſum ſine D arbitris, ſine conuitio fuerit. Tantò moderatiùs tum fratres inter ſe regna maxima diuidebant, quàm nunc exigua patrimonia partiuntur. *P. Ærodius ex Herod. l. 7. & Plut. in Artax. & Iuſtinus l. 2. & 16.*

Ageſilaus Lacedæmonius de regno cum Leontychide, fratris filio, habuit contentionem. Mos enim erat à maioribus Lacedæmoniis traditus, vt duos haberent ſemper reges, nomine magis quàm imperio, ex duabus familiis Procli & Euryſthenis, qui Principes ex progenie Herculis, Spartæ reges fuerunt. Horum ex altera, in alterius familiæ locum fieri non licebat. Itaque vterque ſuum retinebat ordinem. Primus in eo habebatur, qui maximus natu eſſet, ex liberis eius, qui regnans deceſſiſſet. Sin is virilem ſexum non reliquiſſet, tum deligebatur, qui proximus eſſet propinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Ageſilai: filium reliquerat Leontychidē. Flagrabat is infamia, quaſi ſuſceptus ex Alcibiade: qui quo tempore exul Spartæ agebat, ſtupri clandeſtinam conſuetudinem cum vxore Agidis Timæa habuerat. Agis autem, vti fama eſt, collegerat ex tempore vxorem non eſſe ex ſe prægnantem. Vnde Leonty- E chidem negligebat, ac non obſcurè reliquo tempore abdicabat. At vbi æger eſt Heræam delatus, iam morti vicinus, hinc ab ipſo adoleſcente, hinc ab amicis obſecrantibus inductus eſt, vt adhibitis multis filium agnoſceret Leontychidem: & cùm oraſſet aſſiſtentes, vt horum eſſent apud Lacedæmonios teſtes, expirauit. Teſtificabantur hi Leontychidi ea. Inſuper Ageſilaum inclytum alias virum, & ſuffragatore ſubnixum Lyſandrum amatore, celebris vates lædebat Diopithes: qui hoc vaticinium in Ageſilai citauit clauditatem:

Tu quamuis animo tumeas ô Sparta ſuperbo,
Te validam pedibus prorſus circumſpice claudum
Ne laxat regnum longi te namque labores
Et ſubiti cingent, Martiſque agitaberis vndis.

Igitur multis oraculo aſſentientibus, atque ad Leontychidem verſis, negauit Diopithem Lyſander ſortes rectè accipere. Neque enim ſi, qui offenſauerit pedem, regnet apud Lacedæmonios, id Deum auerſari: ſed eſſe regnum claudum, ſi adulterini & degeneres inter poſteros Herculis agant regnum. His ſua- F ſionibus & opibus ingentibus ſuis peruicit, vt rex ſalutaretur Ageſilaus. Verum enimuerò poſt Leuctricam cladem, cùm victor Epaminondas & ſucceſſu ſublatus inuaſurus expectabatur Peloponneſum, oracula recurrerunt in mentem de Ageſilai clauditate, atque ingens perculit Spartanos mœſtitia religioque, quaſi reſpubl. ideo afflicta eſſet, quòd rectum regno deieciſſent, claudum verò luxatumque legiſſent: quod Deus ipſos imprimis erudierat perpendere & deuitare. *Plut. in Lyſandro & Ageſilao.*

Albani Romanorum incrementis inuidentes, arma ceperant. Res indigna viſa eſt, cognatas gentes inter ſe prælio decertare: & ternis vtrinque delectis pro patria pugnandi conditio delata, præſertim quia Tergemini fratres in vtriſque caſtris eſſent, viri fortiſſimi, & ad omne facinus parati. Erant hi ex duabus Sequinij Albani filiabus, vno partu nati: earum altera Romæ Horatio, altera Curiatio Albæ nupſerat: vterque parens fœcundum vxoris puerperium, vt ſibi patriæque proſperum, diligenti cura educauerat. Icto fœdere, initóque certamine, Liuius primo congreſſu duos ait Horatios concidiſſe, tribus Curiatiis vulneratis: ibique ſimulata fuga, qui Horatiorum reliquus fuit, Curiatios paribus interuallis ſequentes ador- G tos, duos priores, priuſquam vterque alteri opem ferre poſſet, vnum poſt alterum ſubitario congreſſu duobus ictibus confecit. Tertium indefeſſum curſu grauique vulnere affectum, his verbis affatus: Duos, inquit, Curiatios meorum fratrum manibus dedi, iam tertium, vt Romanus Albano imperet, dabo: vibrato gladio vix arma ſuſtinentem obtruncauit, ſpoliauitque iacentem. Romani, quò res propior fuerat periculo, eò maiore gaudio elati, Horatium multa gratulatione, multiſque laudibus accipiunt. Inde vtrique ſepeliendos ſuos nequaquam paribus animis verſi, hi lætitia geſtientes, quia imperio aucti: illi quorum liberi nuper fuiſſent, alienæ ditionis facti, mærore & triſtitia affecti. *Sabell lib. 4. Enn. 1.*

Leſco I. Polonorum principe ſine liberis defuncto, & multis Procerum principatum ambientibus, placuit indicto ad certum diem maculoſorum equorum curſu, qui primus ad metam perueniſſet, eius Dominus vt princeps eſſet cunctæ Poloniæ. Figitur meta apud Prandinicum amnem, in aperta planicie ad Septentrionem plagam Cracouiæ. Ibi Leſcus quiſ- H piam, procerum & competitorum vnus, cùm ſtadium vafro conſilio ſtratis clàm in ſabulo ferreis hexagonis, ſiue ſtylis cæcis, quibus currentium equorum pedes læderentur, impediuiſſet: ipſe obliquo & minimè impedito tramite primus, cæterorum equis in curſu offendentibus ac ceſpitantibus, ad metam peruenit. Muniuerat is etiam equi ſui calces ferreis ſoleis, vt ne offenderet in ſtylis, ſi fortè cum impetu currens in eos incidiſſet, cùm omnes omnium aliorum equi de more illius temporis ſoleas nullas haberent. Rei prorſus ignaris & miraculo attonitis omnibus, & iam victorem atque principem diuinitùs ſibi oblatum Leſcum conclamantibus, techna deprehenditur: protrahitur Leſcus in medium, conuincitur, damnatur, concerpitur. Notarant commentum illud duo quidam iuuenes tenues & obſcuri. Cùm enim, nemine etiam dum præſente, in ſtadio illo pedeſtri curſu fortè certarent, ioco principatum inter ſe pacti, offendunt in ſtylis: ſubſiſtunt: inueſtigant rem curioſiùs: notant tramitem in ſtylis vicinum. Eorum alter equitibus à carceribus procurrentibus, procurrit & ipſe pede-

ſter

A ſter noto iam ſibi tramite, omnibus effuſo riſu eum proſequentibus. Omnium vero equis, cum ad ſtilos ventum eſſet, cæſpitantibus, iuuenis ille pedeſter primus poſt doli fabricatorem ad metam peruenit. Eum igitur, Leſco interfecto, principem populus omnis ſalutauit, & ne quid ad auctoritatem ac maieſtatem ipſi deeſſet, Leſcus II. commutato nomine appellatus fuit. Atque is cùm tam inſperato euentu rei mirabundus atque dubitabundus principatum ſuſcepiſſet: ſedulò dedit operam, ne tanto munere indignus iudicaretur: nec modò repreſſit finitimorum vim & incurſiones, ſed quibuſdam etiam populis vltrò bellum intulit. *Cromer. libro 2. & Guag. in Vitis regum Pol.*

Philippus Pulcher rex Franciæ, tres ex Ioanna vxore creauit filios, Ludouicum Hutinum, Philippum Longum & Carolum Pulchrum: filia Iſabella nupſit Edouardo ſecundo regi Angliæ, ex qua natus eſt Edouardus tertius. Succeſſit Philippo patri Ludouicus, qui Clementiam filiam Martelli, qui pater fuit Roberti Siciliæ regis, moriens grauidam reliquit, quæ puerum peperit, cui nomen Ioannes eſt impoſitum, qui pauculos dies vixit. Poſt hunc Ioannem, regnauit Philippus Longus, quamuis nonnullis inclamantibus regnum Ioannæ Hutini filiæ deberi: in quod Odo Burgundiæ dux auunculus puel- B læ cum primis faciebat. Cæterum ex legis Salicæ præſcripto, Longus rex ſalutatus, vnicam filiatum maximum Oduni deſpondit, dote Burgundiæ Comitatu. Philippo ſine liberis mortuo, Carolus Pulcher regnum obtinuit. Is ſeptimo poſt anno mortem obiit, relicta Ioanna vxore grauida, quæ paucis poſt diebus filiam Blancham enixa eſt, quæ ſtatim patris fatum ſecuta eſt. Per hunc igitur modum regia virilis ſtirps Philippi Pulchri in Carolo filio defecit: ex quo de regno inter Gallos & Anglos contentio orta eſt. Edouardus enim tertius, ſecundi F. ſibi vt legitimo hæredi Franciæ regnum venire contendebat, quod ipſe ſolus ex ſtirpe regia eſſet, qui Philippum Pulchrum auum maternum proximo cognationis gradu attingeret, vtpote qui ex Iſabella eius filia genitus eſſet. Quocirca primo quoque tempore per legatos cum Francis principibus egit, vti ſe regem dicerent. Sed legati nunquam grate auditi, domum re infecta rediere, cum ipſe ſtatim poſt ſe vtriuſque regni & Franciæ & Angliæ regem appellare cæpit, aliquando armis, quam iure non poterat, recuperaturus hæreditatem. At Franci qui iniuriam filiæ Ludouici Hutini regis C paucis ante annis factam pro iure habebant, prædicantes iam inde à principio ſuorum regum, lege exceptum eſſe, ne regnum Franciæ vllo vnquam tempore feminèo ſexui deberetur, Philippum Valeſium filium Caroli Valeſij, qui Philippi Pulchri frater fuerat, regem fecerunt, quem memoriæ proditum eſt Flandros finitimos populos illudentes, Regem Repertum extra iocum appellaſſe, tanquam non iure creatum. *Æmil. l. 8. Polid. l. 19.*

Aragoniæ atque Siciliæ rex Martinus cum ſine liberis deceſſiſſet, aſſerebant hi ſinguli ad ſe regni ſucceſſionem pertinere: Ludouicus ex Iolante fratris filia nepos, nam vt aliquid ſexus matri fuiſſet impedimento, id nunc in ſua perſona non obſtare. Contra, Iacobus Comes Vrgelenſis, ſe Ioanne patre ſuſceptum, quem Petrus defuncti pater, quod maior natu fuiſſet, eo dumtaxat à ſucceſſione repulerat. Itaque cum maſculus ex maſculo deſcendat, Ludouico anteferri oportere, ad quem Iolans mater nihil plus iuris tranſmittere potuit, quam ipſa haberet. Cæterùm legibus Aragoniæ, feminas regni eſſe incapaces. Item Ferdinandus ex Helionora, quæ fratrem ex vtroque parente Martinum habuit, dicere bona omnia naturali iure ac legibus ad proximum deferri. Ideo quia ſint vltimi D cuiuſque poſſeſſoris, non amplius eorum à quibus longa ſucceſſione profecta ſunt: itaque inſpici oportere duntaxat, quis ei, cuius de ſucceſſione agitur, ſit proximus. Et quod dicitur feminas non ſuccedere (& ſi non ſit cautum nominatim legibus Aragoniæ) intelligi tamen, quando & mares ipſi æquè proximi ſunt, ac eodem cum feminis gradu coniuncti. Denique etiam Fridericus ex filio defuncti nepos, ſed illegitimus, mouebat controuerſiam. Habere ſe iudicium defuncti, quanquam reuera non poſtremum, nam tandem moriens, eius regnum eſſe iuſſerat, cui iure deberetur: haud ferè aliter quam Alexander Magnus, qui interrogatus quem imperij faceret hæredem, reſpondit, Digniſſimum. Se non omnino illegitimum dici poſſe, qui ex patre cœlibe ac matre innupta natus ſit, quorum iuſtæ nuptiæ eſſe potuerunt. Vtut ſit, iniquum eſſe, delictum patris (ſi quidem ſummorum Principum in his rebus vllum delictum appellatur) filio nocere. Se à patre & auo, pro filio, E pro nepote habitum. Res poſtquam vt, annis, ac dubio marte ante omnia geſta eſt, tandem iudicio ac legibus eam tranſigi placuit: in nouem conuenête arbitros. Nunquam poſt hominum memoriam res ferè tanta in iudicijs verſata eſt. Ex Aragonia cepêre Dominicum Ramum Oſcenſem Epiſcopum, Franciſcum Arundum philoſophum, Berengarium Bardiſſinum Iuriſconſultum. Ex Valentia, Ferrarium dominum Carthuſiæ iuriſconſultum, atque fratrem eius Vincentium ſodalem ordinis Prædicatorum, Petrum Bertrandum Iuriſconſultum. Ex Catalaunia Franciſcum Sagarrigua Terraconêſem Archiepiſcopum, Bernardum, Valliſſicæ Iuriſconſultum, Gulielmum Graſpem: ſummæ doctrinæ, probitatis atque prudentiæ viros. His ſacris anteà ritè peractis, per triginta dies Aduocatos partium audierunt, toties & quamdiu cuique libuit dicere: Poſtremò re cognita, ac diſpectis omnibus cauſæ inſtrumentis, concluſi in arce, ita vt hinc abire non liceret, niſi rege antea declarato: octauo die progreſſi in publicum, ſumma cum totius atque infiniti populi attentione, ſpe atque expectatione, deſcripto Ferdinandum regem pronunciarunt. *P. Ærod ex Laur. Vall. l. 2. Hiſt.*

Mortuo Vngariæ rege Mathia Coruino, quinque legationes pro nouo rege miſſæ, regia comitia ſollicitarunt. Cæſaris F Friderici III. prima erat, ſecunda Bohemorum, tertia Poloniæ regis pro filio Alberto, quarta Aragonia, quæ Beatricis Coruini vxoris haberi rationem poſtulabat. His accedebat Cornini ducis Mathiæ ex pellice F. petitio. *Bonf. libro 9. Decad. 4.*

Mortuo Maximiliano I imperium ambiebant Franciſcus I. Gallorum rex, & Carolus Auſtriacus. Huic Moguntinus & Fridericus Saxoniæ dux (qui oblatum ſponte imperium magno animo recuſauerat) fauebant, illi Treuerenſis. Pontifex Gallo fauebat. Heluetij à Gallo rogati, vt apud Electores intercederent, pluris patriam fecêre Germaniam, quàm eius preces. Tandem Saxonis auctoritatem ſecuti reliqui, Carolum Imperat. deſignarunt. Repulſam Galliæ rex eò grauius tulit, quò malus impendere ſuis rebus periculum ab illo ſciebat: nam cuiuis alij dignitatem hanc deferri malebat quàm Carolo, cuius & iam ante ſuſpectam habebat, & hac ratione mirabiliter augeri videbat atque confirmari potentiam. Auri vim maximam, vt ſui haberetur ratio, fruſtra profuderat. G

CONSVLATVS.

Anno quinto belli Punici, quum Romæ iuniorum prærogatiua T. Octacilium & M. Æmylium Regulum conſules retuliſſet: vehementi Q. Fab. Max. conſulis oratione factum eſt, vt centuriæ in ſuffragium miſſæ, Fabium ipſum & M. Cl. Marcellum, Octacilio fruſtra indignante, conſules crearint. Nec quiſquam Fabium imperij cupidum, quia ſe conſulem refici paſſus eſſet, exiſtimauit: quin ab omnibus eſt laudatus, quòd ſua animi magnitudine nixus, minoris inuidiam ſuam faceret, ſi qua inde oriri potuiſſet, quàm Reipublicæ ſalutem cui optimis ducibus opus eſſe ea tempeſtate videbat. *Sab. libro 3. Enn. 5.*

MAGISTRATVS INSIGNIVM.

Iudæorum reges ab aliis Iudæis ſolo nomine diſcerni mos erat. Cæterùm poſteaquam Dauid rex Ammonitas bello ſuperauit, vrbemque eorum munitiſſimam nomine Rabatham vi H cepit, diadema aſſecutus, quo eorum rex vtebatur (quod magni erat precij) geſtare cæpit, & imperij maieſtatis & victoriæ inſignis monumentum. *Ful. l. 3. c. 6.*

Ariſtobulus cùm patri Hircano in Iudæorum pontificatu atque principatu ſucceſſiſſet: deuictis Ithuræis primus Aſſamoneorum Machabæorum anno vno & octogeſimo, tribuſque menſibus poſt quadringentos, à prima Babyloniorum captiuitate, Iudaicum principatum in regni nomen conuertit: penaque ſuæ diadematis inſigni reſtituto, primus illud capiti ſuo impoſuit, atque Pontifex & Rex appellatus eſt. *Idem.*

Q. Fab. Max. Dictator contra Annibalem creatus, vt illicò imperij ſui populo vim ſpeciemque oſtentaret: quò magis obſequentibus vteretur, & dicto audientibus ciuibus, proceſſit cum viginti quatuor faſcibus. Cùm autem alter conſul ad ipſum progrederetur, miſſo apparitore dimittere iuſſit ei lictores, & inſignibus depoſitis imperij, priuati more ſibi occurrere, *Plut. in Fabio.*

Abſens Iulius Cæſar Dictator, curam Vrbis Lepido magiſtro equitum, præfectiſque Vrbis mandauerat. Præfecti, lictores, veſtem ac ſedem curulem vſurpauerant. Quo nomine accuſati, ideo abſoluti ſunt, quòd horum inſignium vſus iis magiſtratibus permitteretur, qui à Dictatore creati atque ordinati eſſent. Sed & quod in ea re admiſerint, non iam id feciſſe viderentur quaſi præfectorum loco, quàm pro magiſtris equitum: ideo quia Cæſar eos in Vrbe pari poteſtate, itaque & honore eſſe cum Lepido voluiſſet. *Dion l.43.*

Aurelianus Imperator multis partis victoriis aduerſus Barbaros atque tyrannos, cùm triennio totum pacaſſet orbem, quem vix expeditus homo peragrare poſſe videbatur, Auguſtorum primus regio diademate vti voluit: cùm vſque ad id tempus alij Imperatores, quibus modeſtia inerat, haud à cæteris diſparem habuiſſent habitum, niſi quòd ſoli cum magiſtratibus purpura vtebantur. *Fulgoſus lib.3.c.6.*

Leonegildus Gothus Hiſpanorum rex, partis ingentibus victoriis, ac multis gentibus ſubactis, regio diademate primus vti cœpit: cùm ante id tempus alij Gothorum reges non alia re B magis, quàm nomine, à cæteris gentis ſuæ hominibus dignoſcerentur. *Fulg.l.3.c.4.*

Carolus Magnus Romam veniens ad reparandum Eccleſiæ ſtatum, ibi totum hyemis tempus tranſegit: eoque tempore Imperatoris & Auguſti nomen accepit: quod decus primò in tantum auerſatus eſt, vt affirmaret ea die, quamuis præcipua feſtiuitas eſſet, eccleſiam ſe non fuiſſe intraturum, ſi præſcire potuiſſet Pontificis Leonis conſilium. Inuidiam tamen ſuſcepti nominis, Conſtantinopolitanis Imperatoribus non diſſimulantibus, magna ſuperauit pecunia: vicitque eorum contumaciam humanitate. *Crantz.l.2.Sax.c.8.*

TRIVMPHI.

L. Valerius Potitus, primus Conſul poſt Decemuiros, cùm Volſcos Æquoſque ad Algidum magna clade debellaſſet, & triumphus ei à patribus negaretur, ſuadente Icilio Tribuno plebis, primus ſine auctoritate Senatus triumphauit, ideoque Maximi cognomen adeptus eſt *Plut.*

Cn. Pompeius victo Sertorio & Perpenna Romam rediit ibique triumphum petiit. Cui ſe obiecit Sylla: Conſuli enim C tantùm, & non Proconſuli aiebat triumphum lege permitti. Itaque Scipionem, quum magnis & arduis præliis ſuperauiſſet in Hiſpania Carthaginenſes, triumphum tamen non poſtulaſſe: quia nondum erat Conſul, nec id bellum ſuis gerebatur auſpiciis. Obſtabat præterea triumpho Pompeij, quia vix pubeſcebat, quive ob ætatem nondum in Senatum admiſſus fuerat. Sed quum denuò inſtaret Pompeius, admiratus iuuenis fiduciam bis exclamauit, Ergo triumphet. Qua ex re quum indignatio complures caperet, grauiterque id ferretur, optans Pompeius eos grauiori moleſtia afficere, conatus eſt curru à quatuor elephantibus ducto triumphum ducere: anguſtiori tamen porta vrbis prohibitus, equis vſus eſt. *Plutarch. in Sylla.*

Luctatius Conſul & Q. Valerius Prætor, circa Siciliam, inſignem Pœnorum claſſem deleuerant: quo nomine Luctatio Conſuli triumphum Senatus decreuit. Cùm autem Valerius ſibi eum quoque decerni poſtularet, negauit id fieri oportere Luctatius, ne in honore triumphi minor poteſtas maiori æquaretur. Prætor Conſuli: pertinaciuſque progreſſa con- D tentione, Valerius ſponſione Luctatium prouocauit, Non ſe petiturum triumphum, niſi ſuo ductu Punica claſſis eſſet oppreſſa, nec dubitauit reſtipulari Luctatius. Itaque iudex inter eos conuenit Attilius Calatinus: apud quem Valerius egit in hunc modum: Conſulem ea pugna in lectica claudum iacuiſſe; ſe verò omnibus functum imperatoriis muneribus. Tunc Calatinus, priuſquam Luctatius dicere inchoaret, Quæro (inquit) Valeri abs te: Si dimicandum necne eſſet, contrariis inter vos ſententiis diſſediſſetis: vtrum, quod Conſul, an quod Prætor imperaſſet, maius fuerit momentum habiturum? Reſpondit Valerius. Non facere ſe controuerſiam, quin priores partes Conſulis eſſent futuræ. Age deinde, inquit Calatinus, diuerſa auſpicia accepiſſetis, cuius magis auſpicio ſtaretur? Item reſpondit Valerius, Conſulis: Iam mehercule, inquit, cùm de imperio & auſpicio inter vos diſceptationem ſuſceperim, & tu vtroque aduerſarium tuum ſuperiorem fuiſſe fatearis, nihil eſt quod vlteriùs dubitem. Itaque Luctati, quamuis adhuc tacueris, ſecundum te litem do. Equidem Valerius dignum præmium virtute ſua petere videbatur, ſed non legitimum. Semper enim ampliſſimus honor, qualis eſt trium- E phus, ei debetur ſummo imperatori, cuius mens & conſilium, vel ſi in lectica iaceat, aut ſola vincit, aut vincitur. *Val. Max.l.2.c.3.*

Cn. Manlio Volſoni Proconſuli de Antiocho & Gallo græcis triumphum à Senatu poſtulanti: decem Legati, qui cum eo miſſi fuerant ad ordinandam Scipionis Aſiatici prouinciam, contradixerunt. Legatos ſeſe Cn. Manlio datos, pacis cum Antiocho faciendæ cauſa, fœderiſque & legum ferendarum. At Manlium ſumma ope contendiſſe, vt eam pacem conturbaret, & Antiochum, ſi ſui poteſtatem feciſſet, inſidiis exciperet: Gallogræciæ bellum intuliſſe neque ex Senatus ſententia, neque Populi iuſſu: cùm antea (quod moris & religionis erat) nec legati miſſi, nec res repetitæ, nec amandati qui bellum indicerent. Ab infinitis aliis populis ſtipem ac mercedem accepiſſe, vt exercitum ab eorum finibus abduceret, quo nullo iuſſu, nullo iure belli adduxerat. Nec quidem prælium ipſum cum Gallogræcis, æquo loco & tempore ſuo geſtum. Fortuna Pop.Rom. viciſſe, non virtute. Etenim ad eius terribile nomen, atque recentem Annibalis, Philippi, Antiochi fugam, conſternatos & attonitos hoſtes, citò ſufugiſſe. Nam F qui ſe hoſtes viciſſe dicat, eundem latrunculos Thracas, cùm in eos incidiſſet, ferre ac ſuſtinere non potuiſſe. Certum de his hoſtibus triumphum poſtulari non debere, quos nec Senatus nec Populus dediſſet: quibus ipſis nedum ad præſidium aliquod bellum nunciatum non eſſet. Et ſi inſtitutam religionis fieri placeat, tolli fœcialia iura, nullos eſſe feciales: at certè ab iis triumphum impetrari non poſſe, quibus auctoribus bellum geſtum non fuerit. Manlius reſpondit, Tribunos plebis ſuæ petitioni non aduerſari, quibus, non legatis, intercedendi ius ſit. Legatos diſpenſandæ cohoneſtandæque victoriæ cauſa Imperatoribus datos à maioribus, non vt eis pro aduerſariis vterentur. Negari non poſſe, eum centum millibus ferociſſimorum hoſtium ſæpiùs ſe collatis ſignis decertaſſe: plus quàm quadraginta millia hominum cepiſſe aut occidiſſe. Reuera à Senatu ſe non poſtulaſſe, vt Gallis, qui in Aſia eſſent, bellum inferret, quia ab iis quibus ſucceſſiſſet imperatoribus (hi L.& P. Scipiones erant) eos hoſtes accepiſſet, non feciſſet. Quinimò vbi Senatus cum Antiocho bellum decreuit, & Populus iuſſit, ſimul & decreuiſſe ac iuſſiſſe, cum iis, qui intra eius præſidia fuiſſent. Cæterùm in exercitu Antio- G chi, Gallorum legiones fuiſſe. Pace cum Antiocho ſociiſque facta, qui cum eo fuiſſent, reliquos manſiſſe Gallos: quos poſteaquam indomitos atque implacabiles vidit, vi atque armis cenſuit eſſe coërcendos. Quod de ratione geſti belli obiicitur, iniquum eſſe calumniæ ſubiici, quæ dij proſpero euentu comprobarunt. Ad Thermopylas æquone loco M. Attilium cum rege Antiocho pugnaſſe? num Philippum iuga montium tenentem, T. Quintium deieciſſe? Cæcam inuidiam eſſe, nihil quidquam aliud ſcire, quàm detrectare virtutes, corrumpere honores ac præmia fortium virorum. Facere ac præſtare non potuiſſe, ne alicubi notis latebris deliteſcerent latrones Thraces, nec vt non quid ſarcinarum raperent. Placuit, cùm ſine exemplo eſſe diceretur, vt Imperator, qui perduellibus deuictis, confecta prouincia, exercitum reportaſſet, ſine curru & laurea priuatus inhonoratuſque Vrbem iniret, triumphum Cn. Manlio decerni. *P. Ærodiu ex Tito Liuio, Decad.4 lib.8. & Plinio de Viris illuſtrib.*

LOCI PRIMATVS: H

EXTRA BELLVM. IN CONSESSIBVS.

Προεδρία.

☞ *Exempla pleraque reſpectu alterutrius contendentium ad Ambitioſa pertinent certamina.*

Poſt pugnam Pharſalicam Scipio, Pompeij gener, & Appius Varus Africæ præfectus, ad Iubam Mauritaniæ regem confugerant. Superuenit illis M.Cato minor. Iuba cùm congreſſurus primò eſſet cum Catone, ſellam ſuam mediam poſuit inter Scipionem & Catonem. Quod vt vidit Cato, tranſpoſuit ad alterum latus ſellam ſuam, mediumque Scipionem, quamuis inimicum, qui ediderat etiam in ipſum probris refertum ſcriptum, accepit. Igitur & Iubam retulit, qui Scipionem & Varum tantùm non pro ſatrapis ſuis habuerat, & illos reduxit in gratiam. *Plut in Catone.*

Longobardorum rex Andoinus Gepidas vicerat. Milites regem orant, vt Albeinum ſuum filium, qui in acie Thoriſ-

modum

mundum obtruncarat, in ſolenni conuiuio ſecum accubare A patiatur. At ille: Scitis, inquit, Longobardorum eſſe morem regis filium non priùs patris eſſe conuiuam, quàm ab externo rege arma ſuſcipiat. Hoc ille audiens, ad Thuriſindum Gepidarum regem, quo cum bellum geſſerat: proficiſcitur. A quo honorificè exceptus, Thoriſmundi à ſe priùs cæſi arma concedente patre retulit: & ad Longobardos reuerſus, regale conuiuium iure promeruit. *Bonf. l. 7. Dec. 1.*

Imperante Nerone, cum orta eſſet inter Germanos controuerſia, Germani quidam legati Friſij Verritus & Malorix Romam venerunt, & theatrum ingreſſi, vt populi Rom. magnitudinem inſpicerent, mirati eius in ſedendo ordinem, nonnullos minime Romana veſte amictos inter ſenatores ſedere animaduerterunt. Cùm, qui eſſent illi, interrogaſſent: vt intellexerunt, vrbium, quæ fide ac virtute alias antecedebant, legatos eſſe: propria virtute ac fide freti, ipſi quoque ceſſum inter ſenatores iuerunt, dicentes, Nationem nullam eſſe, cui ob militarem virtutem ac fidem locus ille iuſtius, quam ſibi, deberetur. Ob id à Senatu læta fronte accepti, Romani ciues creati fuerunt. *Fulg. l. 3. c. 7.*

Carolo Sapienti Carolus F. in Regno ſucceſſit. Rhemis B coronationis die, quum ſacris magna (vt aſſolet) cæremonia factis, ad epulum in ædes Archiepiſcopi peruentum eſſet, ſummumque locum rex lotus cepiſſet: contentio de proximo aſſidendi iure nata: quod Dux Andium, idem & Rector Franciæ & patruorum regis maximus natu, cum honore nominis, tum ætatis veneratione anteiret, Philippus audax ſe ducem Burgundiæ, atque ea re principem Parium Franciæ, ſecundas ab rege partes dignationis obtinere ſe, æquum eſſe contendebat. Frequentes proceres aderant. De eorum ſententia rex decreuit, vti cum is dies, is locus, id epulum, feſtum celebreque religione maieſtateque coronationis eſſet, qua in re præcipua Parium munia forent, Burgundiæ Duci Parium nemo in præſentia antefertur. Sed iam lateri ſiniſtro regis Dux Andium iunctus aſſederat. Audax proſiliens, medium ſe inter regem rectoremque velut interſeruit, inculcauitque: vnde illi Audaci cognomen inditum, ſunt qui ferant. Cæterum in acie Pictauienſi contra Anglos defenſo, quoad per fortunam licuit patre Ioanne, id parum magnificentius ſit, quam rixa fraterna, menſæque iurgio. *Æmil. l. 9.*

IN BELLO.

C Athenienſes & Lacedæmonij ad Artemiſium de imperio claſſis certabant. Ceſſit tandem Themiſtocles Eurybiadi, & Athenienſes placauit: recipiens iis, ſi ſe viros fortes præbuiſſent in bello, effecturum ſe, vt Græci vltro ſummam rerum ipſis eſſent in poſterum delaturi. *Plut. in Themiſt.*

Mos erat apud Lacedæmonios, vt rex hoſtes aggrederetur, præcedente hieronica, qui in certamine ſacro victor aliquando tuliſſet coronam. Quum igitur Lacon quidam in Olympiis multo cum ſudore deiecto aduerſario coronam tuliſſet, cuidam dicenti: Quid emolumenti tibi adferet victoria, ô Lacon? ille alacer reſpondit: Ante regem, inquit, coronatus incedens, pugnabo cum hoſtibus. *Plut. in Laconicis & in Lycurgo.*

Cùm Græci contra Mardonium ad Platæas pugnaturi eſſent, Tegeatæ de loco in acie ambigentes cum Athenienſibus, poſtulauerunt, quia vetere more dextrum cornu Lacedæmonij tenebant, vt item attribueretur ipſis læuum: atque hic multum maiores ſuos extulerunt. Indignantibus Athenienſibus, procedens Ariſtides dux: Tegeatis, vt de claritate & virtute reclamemus, præſens non permittit tempus: apud vos D vero, Spartiatæ, & reliquos Græcos dicimus loco neque adimi neque conferri virtutem. Quem vos ordinem nobis aſſignabitis, cum dabimus operam vt ornemus atque tueamur, nec decora deformemus priora. Neque enim vt tumultuemur contra ſocios adſumus, verum vt cum hoſtibus dimicemus: neque vt patres noſtros laudibus feramus, ſed quo nos metipſos præſtemus Græciæ viros fortes. Siquidem præſens mars declarabit, quanti quæque ciuitas, & dux & priuatus ſit apud Græcos æſtimandus. Hæc vbi dicta dedit, conſilium & duces collaudatis Athenienſibus alterum cornu attribuere. Iam cum Mardonius aciem inſtruxiſſet, Pauſanias Lacedæmoniorum rex ab Ariſtide poſtulabat, vt Athenienſes in dexterum cornu traduceret, eoſque Perſis opponeret: melius enim dimicaturos, cum illis doctos pugnare, & priſtinis ſubnixos victoriis: ſibi ſiniſtrum cornu traderet, in quod, qui ſtabant à Medis, Græci pugnaturi erant. Ac cæteri quidem Athenienſium præfecti inſolentiam & importunitatem reprehendebant Pauſaniæ: quod cùm immotam aciem reliquam E relinqueret, ſolos ſe ſurſum ac deorſum tanquam Ilotas transferret, robori hoſtilis exercitus obiiciens. Verùm Ariſtides rurſus longe errare docuit, eos qui nuper de læuo cornu obtinendo decertauerant cum Tegeatis, prælatique exultauerant: nunc Lacedæmoniis vltrò ſibi dextro cedentibus, atque imperium quodammodo tradentibus, neque hoc decus amplecterentur: neque quod non cum popularibus ſuis & propinquis conſerturi manus, ſed cum barbaris & naturalibus hoſtibus eſſent, in lucro ponerent. Hinc locum Athenienſes cum Spartiatis commutauerunt alacriter, ac frequens ſermo peruaſit eos ſeſe mutuo cohortantes, non cum præſtantioribus hoſtes armis, neque animis maioribus quam illos in Marathone acceſſiſſe: verum cum iiſdem atque illos arcubus, cum iiſdem picturatis veſtibus & auro, in corporibus mollibus & effeminatis animis ſibi paria & arma & corpora, animum victoriis maiorem. Certamen eſſe, non vt illis pro agro & vrbe tantum, ſed & pro trophæis Marathoniis & Salaminiacis: vt illa ne Miltiadi & fortunæ, ſed adſcriberentur Athenienſibus. Eam rem edocti à perfugis Thebani indicant Mar- F donio. Qui mox, ſiue timens Athenienſes, ſiue concurrere cum Lacedæmoniis affectans, Perſas in dextrum cornu traduxit contra Lacedæmonios: Græcos qui in exercitu ſuo habebat, comparauit Athenienſibus. Viſa ea ordinis conuerſione, Pauſanias transgreditur iterum in dexterum: & Mardonius, vt initio conſtituerat, repetit aduerſum Lacedæmoniis ſiniſtrum. Ita dies ſine effectu tranſacta. *Plutarch. in Ariſtide.*

Obſederant Cæſariani duces, Raymundus, Cardonius & Proſper Columna Patauium anno 1513. Populato agro circumuenti propemodum à Liuiano Venetorum duce retro abire maturabant. Cardonius paulo antequam diluceſceret, vaſa colligi, & ſine tumultu ſignum profectionis militibus dari iubet. Sed dum præmiſſis impedimentis, Proſperum, qui ex inſtituto primum agmen ductare conſueſſet, ad capiendum extendendumque iter hortaretur, ſuborta & grauis & decora contentio inter eos de ordine acierum: negante ſcilicet, Proſpero ſe anteceſſurum, quando ſibi tum poſtrema acies certo iure conuertendæ in hoſtem frontis, inſigniſque ineundæ pugnæ prærogatiua deberetur. Differebat enim ex lege militari nequaquam eam eſſe primam aciem, quæ in itinere incedenteque toto exercitu cæteras omnes anteiret: ſed eam omnino G vocari primam, quæ opinione virtutis firmiſſima, graui iudicio inſtitutoque, vel à fronte vel à tergo occurrenti hoſti opponenda cenſeretur. Id quum præfecti veteres approbarent, Cardonius pro ſuo ingenio altercanti facile ceſſit: adeoque expeditæ prægreſſus eſt, vt Alaeto vir ſalſus, & caute mordax Imperatorem rectè probeque facere diceret, quod abſque alienæ laudis obtrectatione, vt inſtantis pugnæ periculo honeſtè ſubduceretur, legibus parere didiciſſet. Ex euentu enim prælij ad Rauennam, vnde intactus euaſerat, non magnopore repugnax, ſed cautus habebatur. *Sabellic. ſupplem. lib. 2. ex Ionio.*

TITVLORVM illuſtrium.

H Vrbes ab Alexandro Magno nominatæ in India, apud Aſſyrios, Ægyptum atque Aſiam, item à Seleuco Seleucia, Antiochiæ ab Antiocho, Cæſareæ quoque per terrarum orbem à Cæſaribus conditæ, nihil aliud indicant quam immenſum famæ deſiderium: quia ſperabant huiuſmodi vrbium conditores, ea appellatione, additis ſimul præclarè geſtis rebus, ſe æternitati nomina ſua conſecraturos. *Fulg. l. 8 c. 15*

Pyrrhus Rex Epirotarum, quum rebus feliciter geſtis domum rediſſet, & à ſuis aquila diceretur: Per vos, inquit, aquila ſum. Qui enim non eſſem, quum veſtris armis veluti pennis ſubleuer? Glorioſi cognominis cauſam in ſuos milites transferens, vitauit inuidiam. *Plutarch. in Regum & Impp. Apophth.*

Cn. Pompeius in Africa victo Domitio, Imperator ab vniuerſo exercitu appellatus, ſe eam dignitatem haud quidem admiſſurum reſpondit, niſi prius eſſet hoſtium caſtris potitus. Nec vlla quidem mora fuit. Caſtra momento temporis oppugnata captaque ſunt: Dux quoque, & qui cum illo prælio ſuperfuerant, ad vnum interfecti. *Sabel. l. 2. En. 6.*

Tiberius Cæſar Dominus à liberis hominibus, aut Imperator, præterquam à militibus, vocari noluit. Patris patriæ

A nomen omnino repudiauit, Princepſque Senatus, vt erat vetus conſuetudo, nominari tantùm voluit. Crebrò autem dicebat dominum ſeruorum, imperatorem militum, & principem reliquorum eſſe. Cùm Senatus ſtatueret Nouembrem menſem, eò quòd in eo natus erat, Tiberium appellare, ridens ait: Si vobis Cæſares erunt tredecim, quid facietis? *Dion.*

Fuit tam ciuili animo Pertinax Auguſtus, vt neque vxorem paſſus ſit Auguſtam appellari, neque filium in Palatium accerſiuerit, ſed in priuatis ædibus eſſe voluit, ludumque literarium cum æqualibus, vt antea, frequentare. *Sabellicus lib. 5. Ennead. 7.*

In Armenia res proſperè geſtæ Armeniacum nomen M. Antonio Philoſopho, & L. Aur. Vero principibus, attulerunt. Et mox bello Parthico confecto, vterque Parthicus appellatus eſt. Quæ nomina Marcus per verecundiam primo repudiauit: ſicut & Patris patriæ nomen, quod abſente fratre ei oblatum, ſed in eiuſdem præſentiam diſtulit. Poſtquam enim frater victor è Syria rediit, ambobus id nomen decretum eſt. *Capitol.*

Erico rege circa ann. 1249. fatis abſumpto, proceres Sueci mutuis odiis diuiſi, Birgerum Oſtrogothorum ducem præter ſpem omnium regem fecére. Qui cùm ſciret nobilitatem ſibi B parum fauere, nec niſi ob mutuam inuidiam ſibi regnum detuliſſe, populum ſibi quam maximè poterat conciliabat. Mercatores quoque, datis priuilegiis & immunitatibus plurimis in regnum inuitauit. Neque verò regis nomine vſus eſt, contentus ducis ſolo titulo. *Crantzius lib. 5. Sueciæ, cap. 23.*

Ladiſlaus Vngariæ rex, vbi multis optimatum precibus victus, mortuo fratre Geyſa, regni habenas accepiſſet, regio diademate ornari noluit, quia Salomonem patruelem legitimum regem (qui cùm fratres hoſce per inſidias è medio tollere conaretur, ipſemet regno exciderat) viuere intellexerat. Quinetiam Salomoni regium ſtipendium ſponte pependit, & eidem regno ceſſiſſet, niſi Salomon malis artibus aliud ſibi comparare ſtuduiſſet. Quas cùm Ladiſlaus intellexiſſet, perfiduum hominem cepit, non multò poſt tamen emiſit; Chunorum opibus fretus, bis Vngariam inuaſit, bis fortiter repulſus, in eremum tandem abiit. *Bonfin. l. 4. Decad. 2.*

Ferdinandus Caſtellæ Infans ad regnum Aragoniæ vocatus, regem Siciliæ ſe dici noluit, priuſquam illius poſſeſſionem oppreſſo Bernardo Caprera regnum affectante, recepit. *Valla l. 2. Hiſt.*

C

PRIVILEGII HONORIFICI.

Pherenice filium ſuum ad Olympia certaminis cauſa adduxit: & cùm Hellanodicæ prohiberent eam à ſpectaculo ludorum, ad ius cum ipſis deſcendit: dicens ſe patrem habere victorem Olympiorum, atque tres fratres, itemque filium adduxiſſe pugillatorem. His rationibus cauſam contra populum obtinuit, legemque, quæ ſpectaculis arceret, infregit, & Olympia ſpectauit. *Ael. de Var. hiſt. l. 10.*

MVNERIS HONORIFICI.

Dauid rex honorem ſibi à Ioab polemarcho oblatum, vrbis Rabbæ Ammonitarum metropoleos, quæ iam ad deditionem compulſa fuerat, capiendæ, non renuit. 2. *Reg.* 12.

Cn. Pompeius ab Achilla in litore Ægyptio obtruncatus fuerat. Philippus libertus truncum, è nauicula nudum à percuſſoribus in litus eiectum aqua marina abluens, nauiculæ piſca- D toriæ marcidis reliquiis comburere parabat. Ei rogum iam componenti, Quidam grauis ætate ciuis Romanus aſſiſtens, qui prima ſtipendia iuuenis ſub Pompeio fecerat: Tu, inquit, quis hominum es, qui Magnum Pompeium funerare paras? Qui vbi reſpondit, libertum eius eſſe: Atqui hoc decus, inquit, non apud vnum te reſidebit. Admitte me quaſi pij lucri conſortem, ne vndequaque de hac conquerar peregrinitate, pro multis moleſtiis id certè nactus, vt manibus meis contingam & cooperiam ſummum populi Romani imperatorem. Ita funeratus eſt Pompeius. Eius reliquiæ relatæ ad Corneliam ſunt, eaſque illa in Albano humauit. *Plut. in Pomp.*

Sancto viro Baldredo Scoto, Pictorum doctore, in Baſſa (arcis eſt nomen in Laudonia loci natura omnium muniſſimæ, in ſcopulo altiſſimo ampliùs duobus paſſuum millibus à continenti, vndique mari cincto, ſitæ) mortuo, quum trium parochiarum Scoti, Aldhamæ, Tinnigamæ, & Preſton, pro ferendo funere decertarent: ſpectaretque res propè ad iniuriam: placuit omnium conſenſu, ſequentem noctem, piis aſſiſtentes precationibus ſacras agere vigilias: poſtridie quod loci pontifex in re faciendum diceret, ratum habituri. E Exacta nocte, tres loculi tribus cum corporibus, veſtimentis ſacris decenter ornati, nullo penitus diſcrimine, à ſacerdotibus ſub dubiam lucem inuenti, iubente Epiſcopo, ad tria vicina templa ſuos delati: idemque funus tribus in locis ductum, & tribus ſarcophagis tumulata tria vnius corpora. *Hector Boeth. l. 9.*

Anno 1512. Galliæ regi Ludouico XII. Mediolanenſe imperium ereptum eſt ab Iulij II. Pp. & Aragoniæ regis Ferdinandi copiis, conſentiente quoque Maximiliano I. Rom. Imp. præcipuè tamen Heluetiorum virtute profligatis Gallis, & Maximiliano Sfortiæ Ludouici F. reſtitutum. Eo ad Imperij poſſeſſionem accipiendam Cremona proficiſcente, inter Raimundum Cardonam Proregem Neapolitanum & Matthæum Schinerum Sedunenſem Cardinalem, vter ipſorum ei claues ad portam poſſeſſionis traditæ ſignum dare deberet, non parua altercatio fuit. Nihilominus tandem Prorege cedente, Cardinalis communi Heluetiorum nomine claues ei tradidit: & eo die qui fuit ſub finem Decembris, omnia, quibus Maximilianus ab ipſis imperium accipere ſignificaretur, munia obiuit. *Guicc. ad l. 11.*

F

ENCOMIORVM, LAVDVM SVARVM.

Themiſtoclem dixiſſe aiunt, cùm eo quæreretur, quod acroama, aut cuius vocem libentiſſimè audiret: Eius, à quo ſua virtus optimè prædicaretur. *Cic. pro Archia. Plut. in comment.* An ſenis officium ſit, Reip. dare operam, hoc à Xenophonte dictum oſtendit, in Hierone, vbi inducit Simonidem cum rege illo loquentem dicentemque, eius loci homines ſuperare priuatos in his voluptatibus, quæ auribus percipiuntur: Suauiſſimo enim, inquit, acroamate, laude nunquam caretis. *Vict. l. 29 Var. lect. c. 14.*

Ageſilaum libenter memorat Xenophon ſolitum laudari ab illis, qui etiam vellent ipſum vituperare. *Plut. de Dignoſc. adulat.*

M. Marius Ruſticanus, quamuis in ſtudiis literarum non eſſet verſatus, literatos tamen homines dilexit: poëtas præſertim, à quibus res ſuas geſtas immortalitate donandas eſſe ſperabat. Itaque L. Poltium eximiè dilexit, & A. Licinium Archiam familiarem habuit. *Cic. pro Archia.*

G Gregorius Magnus pontifex, cuidam probato viro ipſum extollenti reſpondiſſe fertur: Deum deprecare, frater, vt his, quæ de me prædicas, dignus efficiar: ſicuti & tu dignus es, cuius opinio improbari non debeat. Sed plerunque euenit, vt ea quæ de iis, quos amamus, in medium proferimus, maiora vero ſint. Itaque quamuis iſta commendatione tua longè inferiorem me eſſe agnoſcam, caritati tamen gratias ago. *Aimon. l. 3 cap. 4.*

Lucas Medicus, cùm orationem apud Alphonſum Aragonum regem eloquentiſſimam habuiſſet, cumque exquiſitis & heroicis laudibus extuliſſet: rex hæc audiens, dixiſſe fertur: Si vera ſunt, Luca, quæ de me prædicas, Deo optimo maximo gratias ago: ſin aliter, vera vt iſthæc faciat, oro atque obſecro. *Panorm. l. 1 de rebus geſtis Alphonſi.*

SVORVM.

Braſida in Thracia cæſo, miſſi Lacedæmonem legati matrem eius Alchileunidem conuenêre. Tum illa rogauit, occubuiſſetne Braſidas honeſtè, Celebrantibus eum Thracibus, prædicantibuſque, neminem extare parem alium: Erratis, inquit, hoſpites. Fuit quidem vir bonus Braſidas, ſed ſunt Spartæ meliores illo H multi. *Plut. in Apoph. & in Lycurgo.*

INSCRIPTIONVM.

Plut. com. de Pythia oraculis narrat, euerſa Cypſelidarum tyrannide, Corinthios auream ſtatuam Piſis & Theſaurum Delphis à Cypſelo poſitum vrbi ſuæ inſcribere voluiſſe. Quod Delphi illis conceſſêre. At Delios id negantes, ab Iſthmiorum ludis ſemouerant.

EPITAPHII.

M. Pacuuius poëta viuus Epitaphium ſibi conſcripſit, verecundiſſimum, puriſſimum, & dignum eius elegantiſſima grauitate, quod *Gell. l. 1. Noct. Att. c. 24.* recitat.

Adoleſcens tametſi properas, hoc te ſaxum rogat,
Vt ſe aſpicias: deinde quod ſcriptum eſt legas.
Hic ſunt poëtæ Pacuuij Marci ſita
Oſſa. Hoc volebam neſcius ne eſſes. Vale.

Frontinus iam moriturus ſibi monumentum extrui vetuit,

his verbis : Impenſa monumenti ſuperuacanea eſt : memoria
A noſtra durabit, ſi in vita meruimus. *Eraſm.l.8.apoph.*

VESTIVM.

Tarquinius Priſcus tunica aurea triumphauit, teſte *Verrio. Plin.l.33.c.3.*

Agrippina Claudij principis, edente eo naualis prælij ſpectaculum, aſſidens ei, induta fuit paludamento, auro textili, ſine alia materia. *Plin.l.33.c.3.*

Baſilius, Cæſarienſis Epiſcopus, ſplendidis veſtibus in die Epiphaniæ pontificalem dignitatem auguſtiorem reddidit. *Marul.l.5.c.5.*

Leouigildus Gothorum in Hiſpania rex primus inter ſuos regali veſte vſus eſt in regali ſolio. Ante eum Reges veſtitu communi vtebantur. *Rod.Tol.l.2 rer.Hiſp.*

ARMORVM.

Xenophon, eloquentiſſimus & fortiſſimus Athenienſium dux, arma pulchra & expolita ſemper habebat, quòd hęc & decorem vincenti, & mortuo iacenti auctoritatem aliquam apud hoſtes pararent. Habuit igitur ſcutum Argolicum, thoracem
B Atticum, galeam Bœotico artificio factam, equum Epidaurium. Elegantiam ſcilicet vir ſapientiſſimus laudauit, quæ fortitudinis opera non modò non impediret, verumetiam promoueret. *Ael.l.3.Var.hiſt.*

Ageſilaus milites ſuos pulchris armis inſtructos eſſe voluit, quamuis alioqui frugaliſſimus eſſet, & viliſſimo vteretur amictu. *Alex.ab Alex.l.1.c.22*

Alphonſus II. Aragonius, patre Ferdinando primo ortus, poſtquam Turcas deuicit, à quibus magno Italiæ periculo Hydruntum vrbs in extrema Calabriæ ora occupata fuerat, armatus falcato enſe in Turcarum morem (fortaſſe vt nobilis victoriæ memoriam excitaret) perſæpe vtebatur. *Fulg.l.3.cap.6.*

GLORIÆ STVDIVM SECVNDVM ΑΞΙΝ Respectv ΑΞΙΑΣ ſiue Meriti, Propter Qvod Honorem meretur, Reſpectu

ANIMI, Ob

C

ELOQVENTIAM.

Herodes Atticus, Athenienſibus ſic admirantibus eius eloquentiam, vt dicerent illum eſſe de numero decem oratorum, nihil elatus eſt hac laude, quæ videbatur maxima : tantùm reſpondit, Certè Andocyde ſum melior. Is erat ſophiſta quiſpiam notbæ vulgaris. *Philoſt.in Sophiſt.*

ERVDITIONEM.

Hiſtorici plerique actuum alienorum velut fabularum hiſtriones ſunt : & dum imperatorum & regum res conſcribunt, in laudes eorum irrepunt, vt quaſi in ſplendoris alicuius & luminis partem veniant. Reſultat enim ab rerum auctoribus ad ſcriptores relucetque decoris effigies alieni : dum tanquam in ſpeculo per ſcripta actiones repræſentantur. *Plut.* Bello an ſapientia clariores *Athen.*

Perſius *Satyra* 1. *de ſeipſo* ſic ſcribit:

Non ego cùm ſcribo, ſi fortè quid aptius exit,
Quando hæc rara auis eſt, ſi quid tamen aptius exit,
Laudari metuam : neque enim mihi cornea fibra eſt:
Sed recti finemque extremumque eſſe recuſo
Euge tuum, & bellè----

INVENTA PRÆCLARA.

D Oſyridem Ægyptiorum regem ferunt ingentem exercitum coëgiſſe, vt peragraret orbem, doceretque mortales plantare vites, ac tritici & hordei ſegetem, pecorumque fructum : exiſtimans, ſi homines ab agreſti vita ad cultiorem mitioremque traduceret, honoribus ſe (quod & conſequutus eſt) potiturum immortalibus. Ergo rerum omnium cura Iſidi vxori permiſſa, tradidit ei Mercurium conſiliarium & ſcribam, cuius conſilio quoniam prudentia videretur excellere inter amicos, vteretur. Ducem exercitus, omniúmque, quæ ſuæ ditionis erant, reliquit Herculem, tum quia genere proximus, tum quia fortitudine roboreque corporis erat admirabili. Phœniciæ & maritimæ oræ Buſiridem Æthiopiæ Libyæque proximis regionibus Antæum præfecit. Secuti ſunt eum agris colendis experti: qui vineas plantare noſſet. Maro, qui triticum ſerere, Triptolemus. Æthiopibus agriculturam oſtendens, inſignibus in ea vrbibus à ſe ædificatis & præfectos dedit, & tributa inſtituit præſtari. Per Helleſpontum in Europam cum tranſiiſſet, Lycurgum in Thracia Barbarorum regem ſibi obſiſtentem peremit. Illi prouinciæ Maronem iam
E ſenem præfecit : qui ædificauit vrbem, quam à ſe Maroneam nominauit. Macedonem filium regem ſtatuit eius prouinciæ, quæ ab eo Macedonia dicta eſt. Triptolemum colendis Atticis agris præfecit. Denique cùm orbem totum peragraſſet, mitiſſimis fructibus excoluit hominum vitam. Si qua regio vitibus inepta eſſet, docuit ex hordeo potum fieri, haud multum virtute geſtúque vino inferiorem. *Diod.l.1.c.2.*

Liber pater gloriam inprimis ſecutus videri poteſt, qui vitem, & vini vſum, rem magis gratam homini quàm neceſſariam primus omnium demonſtrauit. *Sab.l.5.c.3.*

Ceres demonſtratione tritici, an eſt aliud quàm famæ immortalitatis ſpem ſecuta? Nunquam tantum terrarum mortales docendo mulier peruſtraſſet, niſi ſpes magna, omnium conatuum mater, in commune laboranti affuiſſet. *Idem.*

FORTITVDINEM BELLICAM.

Themiſtocles Athenienſis, parta de Xerxe Perſarum rege victoria, cùm in Olympicis ludis ab vniuerſa Græcia, ingenti omnium admiratione exceptus eſſet, ad amicos conuerſus. Tunc
F ſe optatum præmium laboris periculorumque, quæ pro Græciæ ſalute ſubierat, à Græcis accepiſſe dixit. *Plutarch*

Scipionem, dona militaria iis qui ſtrenuam operam ediderant, diuidentem, T. Labienus, vt forti Equiti aureas armillas tribueret, admonuit: eoque ſe negante id facturum, ne caſtrenſis honos in eo violaretur, ipſe ex præda Gallica aurum equiti largitus eſt. Nec tacitè id Scipio tulit. Nam equiti: Habebis, inquit, donum viri diuitis. Quod vbi ille accepit, proiecto ante pedes Labieni auro vultum demiſit. Idem vt audiuit Scipionem dicentem, Imperator argenteis armillis donat: alacer gaudio abiit. *Val.l.8.c.15.*

LIBERALITATEM, MAGNIFICENTIAM.

Onias, pontifices Oniæ F. exul Alexandriæ apud Ptolemæum Philometorem, videns Iudæam vaſtatam à Macedonibus : vt æternam ſibi memoriam pararet, impetrata à Ptolemæo & Cleopatra venia, in Ægypto in regione Heliopolitana templum inſtar Hieroſolymitani illius extruere cœpit, & in eo Leuitas & ſacerdotes ex ſuo genere conſtituere : fretus maximè prophetæ Eſaiæ vaticinio, qui ante DC. amplius annos prænunciarat, fore omnino, vt templum aliquando Deo maximo ædificaretur in Ægypto, idque hominis Iudæi opera. *Ioſeph.* G
l.13.c.6.Antiq & l.7.c.30.belli Iud.

Philippus Macedo, Philoni Thebano bene de ipſo merito & hoſpiti, cùm ageret Thebis obſes, qui poſt nullum ab ſe munus admittebat : Noli me, inquit, ſi beneficiis & meritis victus ſim, inuicti gloria ſpoliare. *Plut.in Reg.apoph.*

Antigonus rex, Demetrium filium cum frequenti iuuentute & copiis ad Græcos mittens in libertatem aſſerendos, gloriam memorauit ex Græcia ſicut ex ſpecula facem in orbem terræ emicaturam. *Plut.in apoph.*

Mathias, Hungarorum rex, in congreſſu cum Vladiſlao rege Boëmorum Olomucij, pacis cauſa inſtituto, non videri ſolùm, ſed haberi etiam lautus & magnificus vbique ſtuduit: ac præſertim in excipiendis illuſtrioribus hoſpitibus, ſingularem præ ſe tulit liberalitatem, nulli ſumptui parcens, ſiue in conquirendis epularum conuiuiorumque apparatibus, ſiue in edendis quotidie ſpectaculis, ſiue in donis mittendis: non ipſi Vladiſlao modò, verùm etiam comitatui eius, pro cuiuſque dignitate : denique omnes ad infimum vſque largis alimentis ſuſtentauit. *Dubr...31.* H

CLEMENTIA.

Quibuſdam Philippo Macedoni conſulentibus, vt cum Athenienſibus aſperiùs ageret : reſpondit, illos abſurdè facere, qui homini cuncta ad gloriam tum agenti, tum patienti, ſuaderent, vt gloriæ ſuæ theatrum abiiceret, ſignificans ſeſe hoc agere, non vt Athenas euerteret, ſed vt ciuitati celeberrimæ, doctiſſimorum virorum copia florenti, ſuas virtutes probaret. *Eraſm.l.4.apoph.*

Athenienſes fame Domiti Demetrium Poliorceten, præmiſſis qui ab eo ciuium ſalutem deprecarentur in vrbem accepere. Ille non ſolùm receptis dedit veniam, ſed obnixè etiam curauit, vt dira illa fames commeatibus vndique inuectis confeſtim tolleretur. *Sab.l.7.Enn.5.*

Idem de Ptolemæo Ægypti rege naualem victoriam inſignem facilitate & humanitate ſua decorauit, hoſtes qui ceciderant

A tam magnificè funerando, atque captiuos dimittendo: ingenuè faſſus, non tam ſe victoria ipſa lætari, quam quòd occaſionem gratæ clementiæ erga Ptolemæum exercendæ natus eſſet. *Plut. in Demetrio.*

Cùm Demetrius Poliorcetes, victus à genero Seleuco, eius fidei ſalutem ſuam permiſiſſet: negauit Seleucus ipſius fortuna incolumem eſſe Demetrium, ſed ſua: quæ cum reliqua felicitate humanitatis ſibi & clementiæ materiã, oſtendendæ præberet. Itaque quamuis eum in ſuum conſpectum adduci non permitteret, ſed in Cherſoneſũ Syriæ remoueret: ibi tamen adhibita cuſtodia Seleuci iuſſu cultus ſufficiens ei præbitus fuit, pecuniaque & ad victum neceſſaria quotidie ſubminiſtrata prolixè: curriculi præterea aſſignati & ambulationes regiæ, & inſtructa feris viuaria. Adhæc amicis, qui fugam eius comitari, quicunque vellent, poteſtas facta cum eo viuendi. *Plut. in Demetrio.*

FIDEM IN
Patriam.

Cn. Martio Coriolano exule Romam obſidente, quem neque legati neque ſacerdotes flectere potuerant, Volumnia mater & Veturia vxor, ſtipante matronarum turba, vt exercitum
B abducerét, flexerunt. Pro quo beneficio cum Senatus decreuiſſet, quicquid poſtulaſſent, quod ad ipſarum laudem & præmium pertineret, id conſules facerent & præſtarent: nihil poſtulauerunt aliud, quam vt templum Fortunæ muliebri ædificaretur: impenſas oſtenderunt ſe collaturas, victimæ & reliqua, quæ ad honorem deorum pertinerent, vt publicè præberentur. Quam munificentiam cum collaudaſſent patres, & de publico tamen templum & ſimulachrum poſuiſſent: non eo minus pecunia feminæ collata alterum ſignũ fecerunt, quod Romani memorant in æde locutum, vocem huiuſcemodi miſiſſe: Pia me religione feminæ dicaſtis. Biſque hanc vocem fabulantur auditam. *Plut. in Coriol.*

Socios.

Solebant Romani principes, ob multa in rempublicam merita, Maſſilienſibus, exterarumque gentium legatis ab vltimis oris, locum inter ſenatores ſpectandi pro inſigni munere largiri in quo proditur memoriæ de Fuſiis lepide factum: qui
C cùm: alios de Romanis benemeritos in ſenatorum ſubſelliis ſpectaſſent, ne inferiores officio viderentur, licet non admiſſi ſua ſponte ſubſellia aduere & vnà conſedere. *Alex. lib 5 c. 16.*

Maritum.

Artemiſiæ Cariæ reginæ coniugalis amor ſepulchri Mauſolo conſtruendi auctor fuit, rei opere & materia memoratiſſimæ, fuit enim inter rara mundi miracula id opus celebre. Vel ſi extincti coniugis famam inſigni monumento tueri voluit (nam impatienter eum amaſſe dicitur) ſuam interim non neglexit. *Sab. l. 5. c. 5.*

CORPORIS OB
MORTEM GLORIOSAM.

Iphigenia Agamemnonis, gloriæ ſtudio, pro Græciæ exercitu victimam ſeſe præbere non ſubterfugit apud. *Eurip. in Iphig. Aulid.* inquiens:

εἰς ἐμ᾽ Ἑλλὰς ἡ μεγίστη πᾶσα νῦν ἀποβλέπει,
κἀν ἐμοὶ πορθμός τε ναῶν,
καὶ Φρυγῶν κατασκαφαί.
D τάς τε μελλούσας γυναῖκας, ἤν τι δρῶσι βάρβαροι,
μηκέθ᾽ ἁρπάζειν ἐᾶν τὰς ὀλβίας ἐξ Ἑλλάδος,
τὸν Ἑλένης τίσαντας ὄλεθρον,
ἣν ἀνήρπασεν Πάρις.
ταῦτα πάντα κατθανοῦσα ῥύσομαι, καί μου κλέος,
Ἑλλάδ᾽ ὡς ἐλευθέρωσα, μακάριον γενήσεται.

Hector Homericus in vltimo congreſſu cum Achille gloriæ calcar ſibiipſi ſubdit, apud Homerum:

μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Leones rex Spartanorum ad Thermopylas contra Xerxem pugnaturus, quamuis certò ſciret ſibi oppetendum, aut Spartam euertendam, gloria conſeruatæ patriæ accenſus, ſociis dimiſſis, ipſe cum 300. ſuorum, Theſpienſibus 700. & mille Phocenſibus remanſit. *Herod. l. 8.*

FORTVNÆ OB
IMPERII MAIESTATEM.

Carolus IV. Imperij corona Romæ exornatus, Pragam rediens, nouum velut genus vitæ inſtituit, ſplendidius videlicet quàm antea, tum à ſumptu, tum à cultu, & ab omni apparatu, non qui ambitionis, ſed maieſtatis potiùs terminos prolataret.

In aula ſua ornatiſſimos principes habere voluit aſſiduos. *Dubrauius l. 22.*
E

VICTORIAM.

Græci coronas ex oleaſtro, ex picea, ex apio, ex lauro, tantì faciebant, vt certamina ſacra vocata, vel cum vitæ & fortunarum periculo ſubire non vererentur. Xerxe contra Græcos exercitum ducente, cùm illi Olympia otioſi ſpectarent. Eheu contra quales viros, inquit Artabanus, mouemus. qui gloriam, non pecuniam quærunt? *Herodotus.* Et Lacon, quidam rogatus, Cur tanto ſtudio in Olympiis vincere deſideraret? Vt coronatus ante regem in prima acie pugnem, Id enim moris erat apud illos. *Plut. in Lacon.*

CONIVGIVM PRÆCLARVM.

Phocionis Vxori, cùm à nobiliſſima quadam Ionici generis matrona, in amicitiam recepta, aurei torques, monilia pretioſuſque mundus muliebris oſtentaretur: At meus, inquit, ornatus non eſt talis, ſed Phocion me ornat, iam vicies Athenienſium imperator. *Sab. l. 8. c. 5.*

GLORIÆ STVDIVM SECVNDVM
ALIVM, RESPECTV MODI
quo acquiritur.
F

AFFECTANDO.

Ibat in hoſtem iam Spartanus præcedente victore ſacri certaminis. Ac referunt Quendam, cùm offerretur ei Olympiis grandis pecunia, non accepiſſe eam: ſed vt magno labore ſuperauit aduerſarium lucta, & quiſpiam diceret ei: Quod tibi hæc Lacon victoria? occurriſſe ſubridentem: Ante regem in acie conſiſtens cum hoſtibus decertabo. *Plut. in Lycurgo.*

Ageſilaus carpentes & fatigantes agmen eius Pharſalios quingentis equitibus fudit fugauitque, ac trophæum ſub Narthacio excitauit. Eam victoriam fecit inter omnes maximi, quòd equitatu, quem ipſe per ſe conſcripſiſſet, ſolo plurimùm gloria equeſtri elatos ſuperaſſet. *Plut. in Apoph.*

Philippus Macedo illos, qui ſuadebant, vt duriùs in Athenienſes conſuleret, eſſe dictauit ineptos, qui iuberent viro gloriæ cauſa nihil non facienti & perpetienti, proiiceret gloriæ theatrum. *Plut. in apophteg.*

Alexander Magnus cum templum Epheſium inſtaurari accepiſſet, factas & futuras impenſas pollicitus dicitur, ſi eius rei titulus ſibi aſcriberetur, illos autem renuiſſe, Epheſiumque
G laudibus quendam extollunt, qui dixerit: Non decere Deum, diis quicquam dedicare. *Strab. l. 14.*

Quum Alexander Thebanorum mœnia diruiſſet, Phryne meretrix pollicita eſt de ſuis impendiis repoſituram, modò ciues paterentur hoc inſculpi elogium: Ἀλέξανδρος μὲν κατέσκαψε, ἀνέστησε δὲ Φρύνη id eſt, Alexander quidem ſubuertit, ſed Phryne reſtituit. Hic meritò quis dubitet, vtrum ſit admiratione dignius: an quòd ſcortum corporis vſura tantas opes collegerit: an quòd tanto nominis amore teneretur, vt titulum tam carè voluerit emptum. Nam vt præclarius eſt reſtituere quam demoliri, ita ſpecioſior fuiſſet laus Phrynes ſcorti, quàm Alexandri regis. *Eraſm. l. 8. Apoph.*

OPTANDO.

Alexander Magnus, cùm miré hilarem nuntium accurrentem conſpiceret, dextramque porrigentem: Heus tu, quid mihi inquit, es nunciaturus? ecquid reuixiſſe Homerum? quòd nihil faſtigium ſuum, præterquam nomen ad poſteros, deſiderare arbitraretur. *Plut. de Virtutis profectu.*

PETENDO.

H Iaſon Æſonides xx. annorum inſtitutione apud Chironem Centaurum vſus domum rediens incognitus, à Pelia regni partem poſtulauit, apud *Pindarum Ode 4.* Pythiorum inter cætera inquiens:

Οὐ πρέπει νῷν χαλκοτόροις ξίφεσιν
οὐδ᾽ ἀκόντεσσιν μεγάλαν προγόνων
τιμὰν δάσασθαι. μῆλά τε γάρ τοι ἐγὼ
καὶ βοῶν ξανθὰς ἀγέλας ἀφίη-
μι, ἀγρούς τε πάντας, τοὺς ἀπούραις
ἁμετέρων τοκέων
νέμεαι, πλοῦτον πιαίνων
(κού με πονεῖ τεὸν οἶκ.
ον ταῦτα πορσύνοντ᾽ ἄγαν)
ἀλλὰ καὶ σκᾶπτον μόναρχον,
καὶ θρόνος, ᾧ ποτε Κρηθεΐδας
ἐγκαθίζων, ἱππόταις
εὔθυνε λαοῖς δίκας.
τὰ μὲν ἄνευ ξυνᾶς ἀνίας
λῦσον ἄμμιν, μή τι νεώτερον ἐξ
αὐτῶν ἀναστάῃ κακόν.

Non decet nos ambos ferro vulnerantibus gladiis neque telis
A magnum progenitorum cenſum diuidere. Siquidem pecudes ego armentorumque flauos greges dimitto, agroſque omnes, quos auferens à parentibus meis occupas, regis diuitias quidem cumulans (nec me fatigant hæc adeò tuas ædes amplificantia nimis) ſed ſceptrum ſolum, & thronus cui Cretheï filius Æſon inſidens olim equeſtribus populis iura dabat. Hæc igitur citra communem mœrorem, ſolus nobis, ne quod nouum ex ipſis malum ſuſcites.

Deſeta Cypſelidarum tyrannide, Corinthios illam, quæ Piſæ erat auream ſtatuam, & theſaurum Delphicum vrbi ſuæ inſcribere voluiſſe, quantumuis à tyranno datum. Quod Delphicis meritò dederunt & conceſſerunt. At Delios, qui id denegabant, ſummouerunt Iſthmiorum iudicio. Hinc nullus vltra Iſthmiis decertauit Delius. *Plut. de Pythiæ oraculis.*

Apud Rom. petentes conſulatum rogabant & prenſabant ciues, togis in comitiis ſiue tunicis amicti: ſiue quò magis ea ſpecie ſubmitterent ſe ad petitionem: ſiue quò ſubiicerent oculis, qui cicatrices habebant, perſpicuas virtutis notas. Neque enim populus, ſuſpicione largitionis & ambitus, diſcinctum volebat & ſine tunica ad comitia progredi candidatum. Serò &
B multis pòſt ſeculis nundinatio & redemptio ſubiit, interueniteque comitialibus ſuffragiis pecunia. *Plut. in Coriolano.*

Anaxagoras delatos ſibi honores repudians, petiit, die illa, qua vita exceſſiſſet, vt permitteretur pueris ludere, & à literis feriari. *Plut. in Politicis.*

Lege lata, ne candidati nomenclatores haberent, tribunatum militum petens Cato minor, ſolus legi paruit, & per ſe elaborauit ſalutare atque appellare ciues. Quamobrem non caruit inuidia vel apud eos ipſos, qui eum commendabant, quòd quò magis laudabilia ſtudia, quæ ſectabatur, conſiderarent, hoc grauarentur magis eorum, quam non valerent imitari, excellentiam. Cicero pro Murena dicit eum nomenclatorem habuiſſe. Cùm incitaretur à multis ad ambiendum tribunatum plebis: alienum exiſtimauit, magnæ poteſtatis & magiſtratus ſicut validi vim medicamenti in rebus exhaurire non neceſſariis. Quòd autem eadem tempeſtate vacatio eſſet negotium publicorum, deportans ſecum libros & philoſophos,
C ad prædia ſua profectus eſt in Lucaniam, vbi villas non inamœnas habebàt. Hinc multis in itinere iumentis, impedimentis, & miniſtris occurrens, audito Metellum Nepotem Romam ad petendum tribunatum plebis contendere, reſtitit cogitabundus, ac mox conuertere ſuis retrò iter præcepit. Stupentibus amicis: Neſcitis, inquit, ob ſtoliditatem Metellum ſua ſponte formidabilem eſſe, & nunc adeſſe ex Pompeij ſententia, atque inſtar fulminis in rempublicam caſurum, omniaque perturbaturum. Non eſt igitur in præſentia nec feriandi nec ruſticandi locus: verùm reprimendus iſte eſt mihi, aut pro libertate pugnanti honeſtè cadendum. Monitu amicorum tamen profectus ad prædia ſua eſt: & cùm non diu eſſet ibi commoratus, regreſſus eſt ad vrbem. Veſperi ingreſſus, illicò ſummo mane in forum ad petendum tribunatum deſcendit, velut aduerſarius futurus Metello. Fama eſt Catonem, cùm multi illius ſtudio & fauore ad eum ruerent, ægrè ob frequentiam potuiſſe in forum euadere. Tribunus creatus eſt cum aliis & cum Metello, eique Pompeium cum exercitu reducere tentanti, ſpecie quidem vt vrbem à ſeditioſis tueretur, reuerà autem vt tyrannidem ei ſta
D biliret, acriter reſtitit: ita vt Metellus in Aſiam ad Pompeium fugerit. *Plut. in Catone.*

EXIGENDO.

Q. Fabio Maximo populus Romanus cùm alios habuit eximios honores, tum Filium eius conſulem deſignauit. Cùm iniſſet ille magiſtratum, & in negotio quopiam ad bellum pertinente eſſet intentus, pater vel præ ſenio & imbecillitate, vel tentandi gratia filij equo per appellantes & circumſtantes conſulem aduehebatur. Quod iuuenis vt vidit, non tulit, ſed miſſo lictore, vt deſcenderet ex equo pater, iuſſit: & ſi quid conſulem vellet, pedibus accederet. Fabius confeſtim deſiliens citam gradu properauit ad filium, complexuſque eum & data ſalute: Macte conſilio, inquit, & virtute fili es: ſentis quibus imperas, & quàm ingentem ſuſcepiſti magiſtratum: his artibus nos quoque & maiores rempubl. auximus, dum parentibus liberiſque priorem reipub. dignitatem habemus. *Plut. in Fabio, & Val. Max. l. 2. c. 3. & Gell. l. 2. c. 2.*

Lantenous Celſus Venetorum dux, cùm à patre obtinere non poſſet, vt ſibi tanquam duci aſſurgeret, meritoſque honores tribueret: crucem auream ducali pileo affigi iuſſit: quam vel inuitus pater reuerti cogeretur. *Egn. l. 9. cap. 2.*

Alboinus arma Thuriſmundi à ſe in acie cæſi, à patre illius Thuriſindo obtinuit, Vide paulò antè, Honorum amplecti [illegible]. E

Guntherus Schuartzenburgenſis Comes, electus in regem Rom. contra Carolum IV. Boemum, cùm Francofordiam introire vellet, à ciuibus eſt prohibitus. Mos enim eſt ciuibus (quam quidem conſuetudinem pro lege habent) vt nullum regem in vrbem intromittant, cui ſit æmulus imperij aut aduerſarius regni, niſi aliquot menſibus vrbs obſeſſa vim patiatur, & interim aut armis aut compoſitione diſcordia componatur. Guntherus ingenti coacto exercitu, vrbem obſedit duobus penè menſibus. Dehinc in vrbem eſt regio more acceptus. *Cuſpin.*

CERTANDO.

Conſule Tit. Certamina Formæ, Roboris: quatenus illic ſimpliciter in vnoquoque certaminum gloriæ ſtudium ex Pulcritudinis vel Roboris dono conſideratur.

Mortuo Achille, Aiax & Vlyſſes de illius armis pro concione Græcorum certabant. Græci Troianorum captiuorum ſententiam ſecuti, qui ſe maiora damna ab Vlyſſe quàm ab Aiace F perpeſſos dicebant, Vlyſſi arma adiudicarunt, teſte *Pindaro hymno Nemeo VIII. & Homero Odyſſ. λ. & Pauſ. in Atticis.* At iudicium hoc iniuſtum fuiſſe euentus ipſe declarauit: de quo ſic in 1. *Græc. Epigram.*

ἀσπὶς ἀχιλλῆος, τὴν ἕκτορος αἷμα πιοῦσαν,
λαρτιάδης δαναῶν εἷλε κακοκρισίῃ·
ναυηγοῦ δὲ θάλασσα κατέσπασεν, καὶ παρὰ τύμβον
αἴαντος νεκύων ὤρμισεν, οὐκ ἰθάκῃ.

Anno V.C. cccx. M. Genutio & P. Curiatio Coſſ. C. Canuleius Trib. pleb. de connubio patrum & plebis rogationem promulgauit: mox etiam alteram, vt alterum ex plebe conſulem liceret fieri: Victi tandem patres, connubij legem permiſere. Tribuni etiam conſulatum concedi poſtularunt. Bonorum tandem conſiliis, quia externus hoſtis vrgebat, eò deducta res eſt: vt Tribunos militum conſulari poteſtate promiſcuè ex patribus ac plebe creari ſinerent. Comitiis indictis, euentus docuit, alios animos in contentione libertatis dignitatiſque, alios ſecundùm depoſita certamina incorrupto iudicio eſſe. Tribunos enim omnes patricios creauit. Pop. Rom. contentus eo quòd habita ratio plebeiorum. *Liu. Dec. 1. l. 4.*

L. Corn. Scipio & C. Lælius Coſſ. creati, cùm vterque conſul G ſibi Græciam prouinciam depoſceret, certamine ad patres delato, Aphricanus in curia profeſſus eſt, ſe legatum fratri iturum, ſi extra ſortem illi ea prouincia decerneretur. Quæ vox omne certamen è medio ſuſtulit. Experiri libuit, vtrum plus præſidij Antiocho in Hannibale eſſet, an conſuli & Romanis legionibus in Scipione. Atque ita Scipioni Græcia, Lælio Italia prouinciæ ſunt datæ. *Sab. l. 7. Enn. 5*

Cùm inter multas præturas illam, quæ maximæ eſt dignationis, & vrbana dicitur, omnium opinione M. Brutus obtenturus vel Caſſius eſſet: aliqui eos ex antecedentibus nonnihil diſſentientes in contentionem de ea multò maiorem animi veniſſe, quantumuis neceſſarios. Quippe ſororem Bruti Caſſius Iuniam habebat in matrimonio. Alij Cæſaris opera concertationem hanc fuiſſe vtrique in ſecreto ſpem oſtentantis excitatam, quod ita impulſi & incitati decertauerunt inter ſe. Pugnabat Brutus cum Caſſij magnificis aduerſus Parthos factis nominis claritate & virtute. Quos vt Cæſar audiuit, atque adhibitis amicis deliberauit: Iuſtior eſt, inquit Caſſij H cauſa: Bruto tamen dandæ ſunt primæ partes. Caſſio alia prætura data. Qui non tantum gratiæ habuit ob hanc quam accepit, quantum in eum exarſit ob repulſam illius. *Plutarch in Bruto.*

Expugnata Carthagine noua, P. Scipio ob bene nauatam operam collaudatis donatiſque militibus, cùm ei, qui primus murum aſcenderat, muralis corona danda eſſet, & contentio inter duos Milites orta omnem propè exercitum in certamen traxiſſet, extemplò concione aduocata, compertum ſe habere dixit, ambos pariter murum aſcendiſſe, atque ambos coronis muralibus donandos eſſe: quò factum eſt, vt omnis contentio quæ iam ad ſummum peruenerat, tolleretur. *Auctor. in vita Scipionis.*

ACCEPTANDO,

MODESTE.

Eſther Iudæa, à rege Artaxerxe in matrimonium ducta propter formam, non voluntate, ſed neceſſitate paruit: & diadema, ſuperbiæ inſigne appellans, in publicum tantùm prodiens dicna geſtabat; domi nunquam: neque regis conuiuium decorauit, A neque libationum vinum bibit, humilitatis & religionis ſuæ ratione habita. *Eſther. 4.*

Traianus Imp. habuit vxorem Pompeiam Plotinam, fœminam modeſtiſſimam ac optimam, ſanctiſſimam à Plinio dictam. Quæ Palatium aſcendens, vbi maritum Imperatorem factum cognouit, ex gradibus ad populum circumfuſum conuerſa: Talis (inquit) huc ingredior, qualem etiam egredi opto. Et quidem per omne tempus, quo in imperio fuit, ita ſe geſſit, vt de ea nullus conqueri potuerit. *Cuſp.*

P. Valerius, qui populi maieſtatem venerando, Poplicolæ cognomen aſſecutus eſt, cùm exactis regibus imperij eorum vim vniuerſam, omniáque inſignia ſub titulo Conſulatus in ſe tranſlata cerneret: inuidioſum magiſtratus faſtigium, moderatione ſua ad tolerabilem habitum deduxit, falces ſecuribus vacuè faciendo, & in concione populo ſummittendo. Numerum quoque eorum dimidia ex parte minuit, vltrò Sp. Lucretio collega aſſumpto: ad quem, quia maior natu erat, priores faſces transferri iuſſit. Legem etiam comitiis centuriatis tulit, ne quis magiſtratus ciuem Romanum aduerſus prouocationem verberare aut necare vellet. Ita quò ciuitatis conditio B liberior eſſet, Imperium ſuum paulatim deſtruxit. Quid quòd ædes ſuas diruit, quia excelſiore loco poſitæ, inſtar arcis habere videbantur? nonne quantum domum inferior, tantum gloria ſuperior euaſit? *Val. Max. l.4. c.1.*

Apollonius Abbas, cùm annos XL. in deſerto ſolitarius vixiſſet, iuſſus voce ſibi è cœlo delata iam tandem ad frequentem locum pergere, cœnobium conſtruere, diſcipulos ſuos parare: Dominum rogaſſe dicitur, ne qua ſe dum inter homines verſantem iactantiæ aura perſtringi ſineret. *Marul lib.1. cap. 4.*

Otho III. Imp. in Italiam veniens, Claſſenſem Abbatiam ordinare cupiens, optionem monachis fecit, vt quem vellent, Abbatem eligerent. Illi Romualdum legerunt. Iſtum in Pereo inſula XII. millibus paſſuum à Rauenna diſtanti vitam ſolitariam breui in cellula traducebat. Otho diffidens ſanctum virum ad regiam aulam per nuncium euocatum ad ſe venturum, ipſe ad cellam eius Sole iam occidente proceſſit, & comiter ab eo receptus, per noctem cum eo manſit: manè verò ſecum in vrbem ductum, vt monachos Claſſenſes Abbas regeret, C exorauit. At triennio pòſt Romualdus Abbatiam in ipſius & Rauennatis antiſtitis conſpectu reddita virga, dimiſit. *Sig. l.7 regni Ital.*

Hadrianus VI. commendatione Maximiliani I. Rom. Imp. Leone X. purpurei pilei honore donatus eſt. Eum attendens Fortunæ prorſus ignarum, nec tale quicquam tranquillo ingenio cupientem, is qui pileum ab Vrbe detulerat, operandis ſacris occupatum inuenit: ita vt quieta admodum & lenta quadam hilaritate venientem excipere, nec paulò iucundiùs & liberaliùs tanto munere lætari videretur: qui animi habitus ea moderatione definitus erat, vt nihil ad inuidiam propter faſtum, ſed propter incorrupti animi ſimplicitatem ad gloriam omnium teſtimonio verteretur. *Iouius in Hadriano VI.*

LEGITIME.

Furius Camillus, cùm præſidium eius ciues capta vrbe à Gallis Ardeæ exultantis petiiſſent, non priùs Veios ad accipiendum exercitum iuit, quàm de Dictatura ſua omnia ſolenni iure acta comperiſſet. Magnificus Camilli Veientanus triumphus, D egregia Gallica victoria, ſed iſta cunctatio longè admirabilior. Multò enim multóque ſeipſum quàm hoſtem ſuperare operoſius eſt, nec aduerſa propera feſtinatione fugientem, nec ſecunda effuſo gaudio apprehendentem. *Valer. lib. 11. cap 1.*

Poſterior Cato Cypriacam pecuniam maxima cum diligentia & ſanctitate in vrbem deportauerat. Cuius miniſterij gratia Senatus relationem interponi iubebat, vt prætoriis comitiis extra ordinem ratio eius haberetur. Sed ipſe id fieri paſſus non eſt, iniquum eſſe affirmans, quod nulli alij tribueretur, ſibi decerni: ac ne quid in perſona ſua nouaretur, campeſtrem experiri temeritatem, quàm curiæ beneficio vti, ſatiùs eſſe duxit. *Idem.*

Adrianus Antiochiæ Imp. declaratus, petiit literis à Senatu imperium ſibi firmari: nullum aut honorem aut titulum, quem non iuſſiſſet Senatus, expetens, vt Dion prodit. Spartianus inquit, eum veniam petiiſſe à Senatu literis, quòd de imperio ſuo iudicium Senatui non dediſſet: ſalutatus ſcilicet præpropere E à militibus Imperator, quòd eſſe Reſpublica ſine Imperatore non poſſet. *Cuſp.*

Damaſo II. mortuo Henricus III. Brunonem Tullenſem Epiſcopum inuitum ſublegit, ac primo quoque tempore decedere in Italiam iuſſit. Bruno Cluniacum venit. Ibi Hildebrandus Soanenſis ex Tuſcia monachus, qui poſtea pontificatum adeptus, Gregorius VII. eſt appellatus, hominem admonuit, caueret, ne ſacroſanctam dignitatem profani hominis arbitrio delatam iniret, niſi ante ſe ſuffragiis cleri populique Romano antiquo inſtituto permitteret. Quod vbi is audiuit, continuò purpuram dimiſit, & peregrini habitu ſumpto, atque ipſo ſecum Hildebrando adducto, ad Vrbem ire contendit: Romámque ingreſſus, comitia vt de ſe ritè haberentur, poſtulauit. Ibi clero populóque conſentiente, atque in primis ipſo etiam Hildebrando fauente, pontifex confirmatus, & conſecratus, Leo IX. eſt appellatus. *Platina, & Sigonius libro 8. regni Ital.*

Boëmundus Normannus, qui ſub crucis ſigno ad Syriacam expeditionem cum Godofredo Bolionio ſe contulit, dum vrbem Antiochiam ipſe permultíque alij principes obſiderent: Pyrrhus Antiochenus dedendæ vrbis ſpem ei fecit, ſi ipſe principatum eius ſuſciperet. Boëmundus conditionem antè non F accepit, quàm re exercitus ducibus narrata, eorum conſenſu princeps creatus eſt. *Fulg. l.4. c.1. & Æmi.*

DEFERENDO, CEDENDO
ALTERI.

Irrumpente in Græciam Xerxe, & iam tenente Theſſaliam, Themiſtocles miſſus fuit cum claſſe ad Artemiſium, vt fauces illas tueretur. Hîc Græcis Eurybiadi & Lacedæmoniis deferentibus imperium: Athenienſibus autem, quod nauium numero reliquos vincerent fermè vniuerſos, detrectantibus aliis parêre: perſpiciens Themiſtocles diſcrimen, cùm ipſe ceſſit Eurybiadi imperio, tum Athenienſes placauit: recipiens iis, ſi ſe viros fortes præbuiſſent in bello, effecturum ſe, vt Græci vltrò ſummam rerum ipſis eſſent in poſterum delaturi. Quare apparet potiſſimam cauſam cum Græciæ fuiſſe ſalutis, & præcipuè ad gloriam Athenienſes prouexiſſe, vt qui virtute hoſtibus, ſociis antecelluerit facilitate. *Plutarchus in Themiſtocle.*

P. Scipio Africanus cum Annibale Epheſi congreſſus, cùm G in deambulatione honeſtiorem locum ſibi vendicaret Annibal, eum non inuitus ei conceſſit. De ducum inde præſtantia quæſtione oborta; cùm Annibal primum locum Alexandro Magno, ſecundum Pyrrho, tertium ſibi tribueret, placidè ſubriſit Scipio, inquiens: Quid ergo ſi te ego non viciſſem? Tunc Annibal: Vtique Scipio, tum non tertium mihi, ſed primum tribuiſſem locum. *Plut. in vita Flaminij.*

T. Largius & Q. Clœlius Coſſ. Rom. cùm Dictator dicendus eſſet, alter in alterum tranſtulit. Tandem Largius poſt multam contentionem inuitus ſuſcepit. *Dionyſius libro 5.*

Magna cum inuidia, Fortuna prætoriis comitiis Africani ſuperioris filium Cn. Scipionem, & ſcribam Cicereium in campum deduxerat: vtque nimis impotens ſermone vulgi carpebatur, quòd tanti viri ſanguinem clientelámque comitiali certamine confunderet. Cæterùm crimen eius in ſuam laudem Cicereius conuertit. Nam vt vidit omnibus ſe centuriis Scipioni anteferri, templo deſcendit: abiectáque candida toga, competitoris ſui ſuffragatorem agere cœpit, vt ſcilicet Præturam meliùs Africani memoriæ concederet, quàm ſibi vendicaret. Nec non, etſi maximo verecundiæ pretio, Scipio tunc H honorem adeptus eſt: Cicereio tamen magis gratulati ſunt. *Valer. lib.4. cap 5.*

Cæſaris interfectores M. Brutus & Caſſius conuenerunt ad Smyrnam, poſtquam primò in Piræeo diſtracti alter in Syriam, alter in Macedoniam perrexit. Parem volebat Caſſius habere & tribuere Bruto honorem: verùm occupauit Brutus plerunque ad eum ventitans: quòd & ætate ille ſuperior eſſet, & corpore minùs ad laborem ferendum comparatus. *Plut. in Bruto.*

Mortuo Balduino Hieroſolymorum rege, ſucceſſor ei delectus eſt Balduinus Edeſſæ Comes. Is Ioſcellinum, virum fortiſſimum, comitatu Edeſſæ donauit, quo & ipſe donatus fuerat ab vtriuſque cognato Balduino. Cùm ad famam primi Balduini defuncti Euſtathius eius frater, Comes Bononienſis, vt in regnum fratri ſuccederet: iter ingreſſus Brundu- A ſium iam peruenisſet, inde in Orientem ſolutus: vbi Rhemenſem virum fortiſſimum in defuncti locum ſuffectum regem accepit, auctoribus amicis vt iter pergeret, illum enim neque viribus neque cauſam parem futurum: Deus meliorem, inquit, mentem mihi det, quàm vt regnum cruore tuorum Chriſto tradituro, per me domeſticis bellis antequam coaleſcat, euertatur. *Æmil l.5.*

Robertus rex Francorum, Henricum F. moriens hæredem nuncuparat, vt nonnulli ſcribunt, minorem filium. Huic conſilio Conſtantia mater obſtabat, & Robertum ducem Burgundiæ alterum filium regem ſalutabat: Odóque Campaniæ, ac Balduinus Flandriæ Comites, ac non pauci præterea nec contemnenda nobilitate in armis ei aderant. At cùm Robertus dux nihil moueret, ſilentióque ac diſſimulatione regnum Henrici comprobaret, ac iure regni cedere acerrimo, & qualem tempora poſtularent, fratri iudicióque optimi patris videretur, Ducatu Burgundiæ nobiliſſimo opulentiſſimóque contentus: mater Conſtantia facilè adducta eſt, vt ipſa quoque bello pacem præferret, eadem maieſtate apud Henricum futura, quam B à Roberto expectaſſet. Nec ipſa modò, ſed & Flandrus, cæteríque proceres, armis poſitis dextras iunxerunt, in motuúmque complexum venerunt. *Æmil l.3.*

Mortuo Erico II. Danorum rege in ſacra peregrinatione cùm duo Erici fratres Vbbo & Niculaus ſupereſſent, & populi ſuffragio propter ætatem Vbboni ſumma decerneretur: Nicolaus ſuos, qui id ægrè laturus putabatur, maximo fauore concionis ſuffragia comprobauit, quòd Suenonis regis filij ætatis prærogatiua regni inter ſe ſucceſſionem verſare conſueuerint, ſempérque minorem maior honoria huius hæredem habuerit. Vbbo verò tanto oneri humeros ſuos ſubiicere recuſans, fratrem eo munere digniorem aſſeuerauit. Dani ignari prudentem virum fugiendi oneris rationem inertiæ ſimulatione quæſiſſe: quem perſeuerantia ſuperare debuerant, negligentia præterire ſuſtinuerunt. Itaque Nicolao regnum decreuêre. *Saxo lib 12.*

Ioanne II. Luſitaniæ rege mortuo ſine legitimis hæredibus Georgius Ioan. F. propterea quòd nothus eſſet, quamuis illius C mater fuiſſet valdè nobilis, legibus & inſtitutis regni hæres eſſe non poterat. Succeſſit igitur Emmanueli Ioannes patruelis. Georgius interim Emmanuelem non tam propter ſanguinis propinquitatem, quàm propter regiæ virtutis indolem, quam in illo cernebat, egregiè carum habuit, & quibuſcunque poterat ornamentis, illius dignitatem amplificauit. *Oſor. lib. 1. de reb. Emman.*

COMMVNICANDO
ALTERI.

Pericles etiam cum Cimone imperium eſt partitus, ipſe vt vrbi præeſſet, ille completa claſſe res cum barbaris gereret. Quippe fuit hic ad arma, ad togam ille magis factus. *Plut. in Præcept. polit.*

Defuncto M. Antonino Pio, M. Antoninus Philoſophus à Senatu coactus regimen publicum capere, fratrem ſibi participem in imperio deſignauit L. Aur. Verum Commodum, Cæſarémque atque Auguſtum dixit: & ex eo pariter Rempub. rexêre. Ipſe nomen Antonini recepit, quaſi pater L. Commodi eſſet, & Verum eum appellauit, addito Antonini nomine: filiámque ſuam Lucillam fratri deſpondit. Adepti imperium, Armenia ſimul atque Parthia pacata, cùm Marcus vrbi præeſſet, Patres patriæ fuêre appellati, primi omnium in Romano D imperio collegæ. Cùm autem Marcomannicum bellum ſuboriretur, finito iam Parthico, quod Lucius quinquennio confecerat, per Senatum ſunt ambo decreti huic bello Imperatores. Id Marcus ſolus cum ſummam & felicitate & virtute tranſegit. Lucius in vehiculo ſedens, dum iter facerent, apoplexia periit. *Cuſpin ex Capitol & Euſebio.*

Diocletianus Imp rebus Orientis ſatis pro præſenti neceſſitate compoſitis, Romam veniens, rempub. conſtituere de more ingreſſus, ſemetipſum vnà cum Ariſtobulo homine priuato conſulem in proximas Kalendas Ianuarias deſignauit. Quod factum, vt noui in Auguſto exempli, ſic inſignis etiam moderationis animi fuit. Deinde præfecturam vrbis Ceionio Varo continuauit, prætorianas verò aliis commiſit, quorum virtutem præcipuè commendabat. *Sigonius lib. 1. Imp. occid.*

Ferdinandus Neapolis & Siciliæ rex, morti vicinus, Alfonſum natu maiorem ſucceſſorem reliquit, rogauit tamen vti E Ioanni ſuo fratri Caſtellæ regnum ſponte concederet. Tum Alfonſus: Iure quidem ad me etiam Caſtellæ regnum ſpectat, ſed iure, quod à te accepi, quia pater es. Vitam hanc, qua fruor, à te accepi, & vt reliqua auferas omnia, ſemper tamen me tibi ſumma quæque debere libens fatebor. Pater ea filij magnanimitate perſpecta, felicem ſe mori, beatum fore populum ſuum confeſſus eſt, tantæ virtutis ſucceſſore relicto. *Lud. Dominicus lib 1. Var. hiſt.*

GLORIÆ CONSERVANDÆ
ſtudium, reſpectu Honoris, qui conſeruatur,
EPISCOPATVM,
Sacerdotium.

Ioannes Orphanotrophus Imp. Michaëlis Paphlagonis frater, pontificatus cupiditate flagrans, quoſdam ex primariis ſacerdotibus ſibi conciliauit, qui ei pollicebantur, ſe loco moturos Alexium Patriarcham, vt qui non communibus ſuffragiis, ſed Imperatoris auctoritate creatus eſſet. Ille verum: Si, F inquit, contra Canones me patriarcham eſſe factum aſſeritis: iij etiam, qui à me electi ſunt loco moueantur. Id reſponſum effecit, vt Orphanotrophos impos voti redderetur. *Zonaras.*

Ioannes Vicecomes, Archiepiſcopus & princeps Mediolanenſis, cùm Bononiam occupaſſet, à Clemente Pom. max. per legatum repetebatur: & vt vel Eccleſiam ſolam vel rempublicam capeſſeret, ſub excommunicationis pœna vrgebatur. Ille ergò cum ſacra feciſſet in templo, ſiniſtra crucem arripuit, dextra gladium eduxit, & alta voce pronunciauit: Hæc Eccleſiæ, hic verò Reipublicæ conuenit: neque eſt cur vel crucem Domini, vel arma Reipublicæ abiiciam, ne aut religionis, aut pietatis erga patriam proditor videar. Hoc igitur ſanctiſſimo patri meo nomine refer, eum cruce & gladio me ad extrema etiam perferenda paratum fore. *Bernardus Corius l.3. hiſt. Mediolanenſis.*

Raceburgenſis Epiſcopus Conradus, iam ſenex, inuitus admodum ſe eligi paſſus, præfuit Eccleſiæ non paucis annis: quúmque à familiari quodam ex fratribus interrogaretur, G Penè inuitum te aſſumpſimus ad Epiſcopatum: nunc eſſent, ſi cedere liberet, qui onus ſuſciperent, interroganti nihil reſpondit: vt facilè intelligeretur, ſuſceptum onus non eſſe tam facilè deponere, quàm aſſumere: ſimul fortè & illud perpendit, eſſe rem non boni exempli, per ambitionem alios conſcendere, alios detrudi. Igitur permanſit in pontificatu ad finem vſque vitæ. *Crans. l.8. Metrop. c.44.*

REGNVM, IMPERIVM.

Apud Heduos cùm ſingularis magiſtratus antiquitùs creari, atque regiam poteſtatem annuum obtinere conſueuiſſet: attamen duo magiſtratum gerebant, & ſe vterque dicebat legibus creatum eſſe. Horum alter erat Conuictulitanes florens & illuſtris adoleſcens: alter Cotus antiquiſſima familia natus, ſummæ potentiæ & magnæ cognationis: cuius frater Vadetiacus proximo anno eundem magiſtratum geſſiſſet. Itaque propter hoc diſſidium ciuitas omnis erat in armis: diuiſúſque & Senatus & populus & eorum cuiuſque clientelæ. Ergo quia legibus Heduorum, iis qui ſummum magiſtratum obtinerent, ex finibus excedere non liceret: ne quid de iure aut de legibus eorum diminuiſſe videretur, & quòd magni faciunt omnes prouinciales atque municipes, ſibi ſuas ſeruari conſuetu- H dines ac prærogatiuas: Iulius Cæſar eò ipſe profectus eſt, rem iure ac legibus terminaturus. Cùm itaque omnis propè ciuitas conueniſſet, atque Cæſar didiciſſet: paucis clàm conuocatis alio loco, alio tempore atque oportuerit, fratrem à fratre renunciatum eſſe: cùm leges duos ex vna familia viuo vtroque non ſolùm magiſtratus creari vetarent, ſed etiam in Senatu eſſe prohiberent: Cotum imperium deponere coëgit: Conuictolitanem, qui per ſacerdotes more ciuitatis intermiſſis magiſtratibus, creatus eſſet, poteſtatem obtinere iuſſit. *Ærodius ex Cæſare l.7. Com.*

Seuerus Imp. cùm podagra laboraret: & propterea impediti quàm ſuſceperat expeditio videretur: exercitus maiorem natu filium eius Baſſianum Auguſtum ſalutauit. Quod Seuerus cùm audiſſet, lectica ſe ad tribunal deferri, citatiſque primis huius conſilij auctoribus eos ſecuri percuti iuſſit. Qui omnes, cùm humi proſtrati, & cum eis vna reliquus exercitus lacrymans, A miſerabili voce erroris ſui veniam peteret: vix tandem adduci potuit, vt petentibus in hæc verba erumpens veniam daret: Nunc demum intelligitis, non pedes, ſed caput imperare. *Fulg. l. 2. c. 2.*

Antiochiam Syriæ metropolim Boëmundus dux Tarentinus proditione ceperat, re priùs cum Latinis cæteris communicata, vt dolo ſuccedente è ſententia vrbis principatum ſibi darent: atque adeo arcem inſederat. Raymundus verò Comes Tuloſas regiam, quæ Caſſiani fuerat, & portam quæ ad pontem ducit, præſidio tenebat. Reliqui duces iudicium facere ſuperſedebant: qui eorum neutrum offenſum volebant, ſegnioremve reddi ad reliquias belli perſequendas. Milites contentione ducum conſeneſcere Sacrum bellum indigne ferentes, minitabantur ex corpore ſuo creaturos ſe ducem, qui non cupiditati ſuæ, ſed Chriſto militet, debellétque, vt domum tandem redire fas ſit. Tuloſas gnarus cauſam Boëmundi iuſtiorem militibus videri, diſſimulato dolore in hoſticum decem millia militum ſe ſe vltrò offerentium eduxit. Proceres verò Tarentinum in ea vrbe reliquerunt: vt qua ſolertia id caput rerum Orientalium peperat, eadem tutaretur: caueréque ne quid B ea parte moueri poſſet. *Æmil. l. 4.*

IVS REGNI.

Edouardus I. Anglorum rex graui bello rebelles Scotos premebat, rege eorum capto Bonifacius XIII. pontifex à Scotis precibus fatigatus, interdixit Eduuardo, ne ampliùs poſthac Scotos bello vexaret, qui iam pridem in Romani pontificis fidem & poteſtatem conceſſiſſent: & ideo aſſeuerabat ſibi ſoli integrum eſſe, cuicunque liberet dare auferreve. Edouardus, habito principum concilio, pontificem docuit, ius proprietatis terræ Scotiæ ad ſe pertinere; ſicúmque facere, & propterea non paſſurum ſe eo perperam priuari. Itaque Bonifacius quieuit, ne ſi pertinacius contenderet, cauſa caderet. *Polydorus lib. 17.*

NOBILITATEM GENERIS,

Familiæ.

☞ *Hic nobilitatem quæ conſeruatur, tanquam gloriam antiquam generis, conſideramus. Paulo poſt eius gloria quæ Nobilitati debetur, conſeruationem edocturi.*

Minos cùm Theſeum cæterámque puerorum Athenienſium C manum in Cretam abduceret, amore Peribœæ captus eſt. Cuius cùm Theſeus libidini aduerſaretur: & alia in illum maledicta contulit Minos, tum etiam Neptuni ſobolem eſſe negauit: quòd quam habebat cælatam gemmam, in mare ſi abieciſſet, non eſſet eam ad ſe reportaturus. Vix ea locutus gemmam dicitur Minos abieciſſe. Theſeum verò memorant cum ea, & corona, quam ab Amphitrite dono acceperat, è mari emerſiſſe. *Pauſ. in Atticis.*

Ioannes Luthomitski, Theſaurarius regius ſupremus, quemdam tenuioris fortunæ nobilem Polonum Mikolaievuski iniuria affecerat. Ille collecta manu conſanguineorum cum magno comitatu proficiſcentem occidit, in fruſtaque diſſecuit. Ergo cum Nobilis iſte aut honore priuandus, aut capite plectendus ob prædictum facinus eſſet: honorem vitæ præferens citatus ad Comitia Lublini celebrata, alacriter comparuit, ibique honore integro ex ſententia Regis decollatus eſt. *Guag. in deſcript. Polon.* anno MDLXIIX.

LIBERTATEM HONORIFICAM.

Hugo Cardinalis S. Angeli à Pp. legatus miſſus in Scotiam, Scotis perſuadere conatus eſt, vti Archiepiſcopo Eboracenſi ſubiicerentur. Omnibus enim epiſcopis aliarum regionum patronum D quendam ac veluti caput eſſe cui ſubſint, ne protinus querelæ cauſæque omnes ad Pontificem, ſummis eum laboribus, tum expenſis, deferantur. Reſponderunt illi, nulli ſe alteri præterquam Pp. ſubeſſe velle, nec per regem poſſe, ne inimicæ Anglorum genti tacitè manus in ſpiritualibus dare cogerentur, cum qua quotidie bella gererent. *Hector. Boeth. Lib. 13.*

Quum Carolus Magnus Bauariam, Taſſilone duce ob perfidiam cum filio in monachum attonſo, redegiſſet in prouinciam, remanſit nobilis quidam Ethico, dominus de Rauenſberge, cuius filiam Iuditham Imperator Ludouicus, prima vxore defuncta, in vxorem acceperat, quæ peperit ei filium Carolum Caluum. Habuit idem Ethico filium Henricum, qui ſuaſu germanæ ſe ſubdidit Imperio. Quod pater deteſtatus, fertur abiiſſe cum duodecim viris primariis in montem auium quem nemo facile inuenire poterat: præponens ibi viuere, & mori in libertate, quàm in deliciis agere ſub Imperio. *Crantz. l. 2. Sax. c. 26.* E

Phriſij Occonem virum primarium, quòd inter Germanos militans, militare cingulum accepiſſet, factus eques auratus, occiderunt circa an. Sal. MCCCXCI. arbitrati illum à patria libertate degeneraſſe, cui peregrinam inducere tentauerit nobilitatem. Vxor Ockonia, ad comites de Aldenborg & Delmenhurſt profecta, arma comparauit in tumultuantes: & templo, quod de more gentis incaſtellauerant, oppugnato deiectoque, ibi repertos ad ducentos iuſſit capite plecti. *Crantz. l. 10. Sax. cap. 14.*

Roberto Bruſio Comiti Carictæ, Eduardus I. Angliæ Rex, regnum Scotiæ hac conditione, vt in verba ipſius iuraret, offerebat prius, quam Balliolo. Verum reſpondit Comes, ſe non adeo cupidum eſſe regnandi, vt ea de cauſa libertatem à maioribus relictam imminuere velit. *H. Henninges in Geneal.*

ORNAMENTA PVBLICA.

M. Porcius Cato cùm Cenſor eſſet, baſilicam Portiam ædificauerat. F In ea tandem ſedebant Tribuni plebis, eos audituri, à quibus auxilium ſuum peterent. Sed quia tribunali columna aliqua officiebat, hanc ideo tollere parabant, aut aliò transferre, ni ad populum Cato Vticenſis interdicto certauiſſet. Nam id familiæ ſuum ac gentilitium opus eſſe; hinc ſe inuito nihil quidquam tollere, immutare, transferre licere. Etenim ſi licebit, fore vt impoſterum reuocentur ſimiles ciuium in Remp. liberalitates ac munificentiæ. Præterea, facillimè Tribunorum ſedem alibi reperiri & collocari poſſe: ac non ita columnam adimi, ſine reliqui operis vel ruinæ metu, vel deformitate: cuius tamen in Vrbe vitandæ cauſa Decemuiri adeò tigni vindicatione ſublata, aliiſque modis olim proſpexerant. Quòd ſi ſacroſancti ſunt Tribuni plebis, multúmque pro poteſtate ſua poſſint: hac in id, quod publicum, ſanctum & inuiolabile ſit, abuti non debere. Nam baſilicam Porcianam vti nunc eſt vt ita ſit, totius etiam populi referre maximè: cùm id quod poſtulant Tribuni, ſua intereſſe modo. Igitur populus columnam à Tribunis ſeparari vetuit, noluit. *Plut. in Catone maiore.*

Hoſtaſius Rauennas miles, in arcem vrbémque Ticinenſem, G ab Odetto Foiſſeio Lotrechij regulo, & Gallici exercitus in Italia Imp. an. MDXXVII. expugnatam, primus irrupit. Is à Lotrechio in præmium nauatæ operæ, æneam equeſtrem ſtatuam quæ Antonini Cæſaris eſſe dicitur, impetrauit: quum ea antiquitus Rauennatium fuerit, ſed poſt Gothica tempora à Longobardis Rauennam diripientibus, trophæi modo in ſignum victoriæ, abducta Ticinum fuerit, & in foro conſtituta. Eo modo Hoſtaſius decorum ſibi fore exiſtimans, ſi vetus patriæ ſpolium recuperaret, & ſuæ pietatis memoria, eo in loco, vbi ablatum olim fuerat, renouata dedicatione poneretur, in forum deſcendit: & permittente Lotrechio, cum manipularibus ſuis atque item fabris deiicere ſtatuam ſede ſua, atque excindere columnam baſi ſuppoſitam ſuperbo molimine conabatur. Quo ſpectaculo (id enim longè miſerrimum Ticinenſes iudicabant) vſque adeò tumultuoſus complorantis & deplorantis populi concurſus fuit, vt oblitus domeſticæ calamitatis, furioſè in forum decurreret, nullo modo paſſurus, vt patriæ, quæ fortunarum omnium & publici decoris iacturam dudum fecerat, etiam nobiliſſimæ & vetuſtiſſimæ memoriæ monumentum eriperetur. H Res eò erat perducta, vt cum armis ab inermibus ex iurgio certandum foret. Verùm Rauennate imperatoris Lotrechij diploma proferente, omnis ea Ticinenſium turba ſuo recenti mœrore & cultus deformitate miſerabilis, ad prætorium contendit: atque ibi patricij ordinis Franciſcus Botticella, proiectus ad pedes Lotrechij effecit, vt is ad miſericordiam verſus, Rauennatem ex aduerſo promiſſum muralis coronæ præmium ex diplomate repetentem, blandis verbis admonuerit, vt præmium potiùs nauatæ fortiter operæ ex ſua liberalitate oblatum accipere vellet, quàm tanta acerbiſſimæ direptæ ciuitatis miſeria lætari, arderéque demùm inuidia aliquando ei & Rauennatibus nocitura. Itaque vel indignabundus miles pro ænea ſtatua pecuniam à quæſtoribus accepit, quantum ſatis eſt, pro murali corona ex auro puro fabricanda, quæ in fidem virtutis ſuæ, cum elogio Rauennate in templo poneretur. *Iouius l. 25. Hiſt.*

SPOLIA HONORIFICA.

A M. Antoninus Pius Imper. ſellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Traianus ceperat, pernegauit. *Iul. Capitolinus.*

GLORIÆ CONSERVANDÆ

Studium, Reſpectu meriti, cum Præmium gloria videtur eſſe. Conſeruare honorem debitum.

SAPIENTIÆ, ERVDITIONI.

Plutarchi frater *Lamprias narrat apud Plut. in com. de Ei Delphico*, Sapientes illos, qui a nonnullis appellati fuerunt ſophiſtæ, numero quinque fuiſſe, Chilonem, Thalem, Solonem, Biantem, Pittacum. Poſtquam verò Cleobulus Lindiorum tyrannus, inde Corinthius Periander, qui nulla ornati virtute vel ſapientia fuerint, ſed opibus, amicis, & beneficij vim fecerunt gloriæ, ac nomen inuaſerunt ſapientum, ſententias aliquas, & dicta emiſerunt & diffuderunt in Græciam, illorum dictis affinia: ſtomachantes ſanè, illos noluiſſe quidem iſtorum detegere inſolentiam, neque publicè de gloria offenſionem ſuſci- B pere, & digladiari cum hominibus præpollentibus, ſed conueniſſe eos ſolos Delphis, collocutóſque inter ſe, literam, quæ ordine eſt quinta, & numerum quinarium ſignificat, ſacraſſe, conteſtantes pro ſe ipſi apud Apollinem, eſſe quinque ſe, repudiantéſque & reiicientes vt ab ſe alienos ſeptimum & ſextum.

Thales Mileſius magno vir & ſublimi, vt notum eſt, ingenio fuit: multaque admirabilia cùm in aliis diſciplinis, tum in Aſtrologia primus excogitauit. Is cùm reperiſſet, quam rationem haberet magnitudo Solis ad magnitudinem eius circuli, quem Sol ipſe annuo curſu metitur ac conficit, quoque modo in Geometrica ſubtilitate demonſtrari poſſet: eam rationem cum Prienenſi quodam homine & talium rerum curioſo, ac diuite & copioſo communicauit. Qui & acumen Thaletis, & inuenti pulchritudinem admiratus, præmium à ſe illum, quantum vellet, optare iuſſit. Nullum te, inquit, aliud præmium poſco, Thales, niſi, vt ne tibi vnquam huius inuenti gloriam arroges, ſed ſi quando eius alios participes facere volueris, auctorem illius eſſe me perpetuò profitearis. *Ant. Muretus l. 15.*

Eratoſthenes Cyrenæus inuentam à ſe cubi duplicandi rationem, duabus datis, in tabula deſcriptam anathematis loco diis in templo dedicauit. *Proclus.*

C *D. Hieron. in eo libro*, quem de Viris illuſtribus ſcripſit, in eorum catalogo ſe ipſum quoque connumerat: diligenti etiam cura omnibus voluminibus, quæ vſque ad eam diem ſcripſerat titulos ac nomina ſua iniiciens. Auguſtinus quoque in Confeſſionibus propriam vitam doctrinámque luculenter, cùm aliud agere videretur, expreſſit.

L. Actius tragicus C. Iulio Cæſari in poëtarum collegium venienti nunquam aſſurrexit, quòd in comparatione communium ſtudiorum maiorem ſe eo in loco eſſe confideret.

Virgil. cùm duos hoſce verſiculos valuis Imp. Auguſti noctu affixiſſet, ſed abſque nomine:

Nocte pluit tota redeunt ſpectacula manè.
Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet

Bathyllus quidam [illegible] illud ſibi tribuit, & ex alieno labore quæſtum gloriæ fecit. Id vbi Maro animaduertit, honoris ſui cauſa aſſerendi, & alienæ ambitionis detegendæ cauſa, quater hoc hemiſtichion. Sic vos non vobis, iiſdem valuis D affixit. Quærente Auguſto vt completetur, cùm plerique id fruſtra conati eſſent, Virgilius præpoſito monoſticho, ſic ſuppleuit:

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.
Sic vos non vobis vellera fertis oues.
Sic vos non vobis fertis aratra boues.
Sic vos non vobis nidificatis aues.
Sic vos non vobis mellificatis apes.

Donatus in vita Virgilij & Gyraldus Dialogo quarto Hiſtoria poëtarum.

FORTITVDINIS BELLICÆ.

Cùm Lacedæmonij & Athenienſes à Gelone Syracuſanorum tyranno auxilia contra Xerxem implorarent: Gelo ſe maximas copias miſſurum reſpondit, ea lege, vt ipſe eſſet aduerſus Xerxem Græcorum imperator. Syagrus Spartanus liberè reſpondit: O quàm eiularet Pelopides Agamemnon, ſi audiret Spartiatas imperium commiſiſſe Geloni & Syracuſanis. E Athenienſium verò legatus ſimiliter, non imperatorum, ſed exercitus indigam Græciam reſpondit: & primas ſe quidem Lacedæmoniis terra marique tribuere, illis verò recuſantibus, ad ſe id muneris ſpectare. Gelon legatis auditis, eos Sicilia excedere iuſſit, renunciaturos Græciæ, ver illis ex anno exaruiſſe. Comparabat enim exercitum ſuum veri, tempori præſtantiſſimo totius anni, quo tanquam vere deſtituti, nullos victoriæ fructus contra Barbarum habituri eſſent. *Herodotus libro 7.*

Tyrtæus Athenienſis ludimagiſter, Spartanis ex oraculo dux datus ab Athenienſibus bello Meſſenico, ciuitate donatus eſt à Lacedæmoniis. Pauſanias Cleombroti interrogatus, Quid ita? Ne, inquit, nobis, vnquam peregrinus fuiſſe dux videatur. *Cælius lib. 18. c. 5. A L.*

MECHANICÆ PERITIÆ, INDVSTRIÆ.

Darius contra Scythas profectus, Boſphorum Thracium ponte ſublicio iungi fecit. Eo ponte delectatus, auctorem eius Mandroclem Samium donauit decuplo. Ex cuius primitiis F Mandrocles pictis animalibus, commiſſionem Boſphori, & regem Darium Medico ſolio ſedentem, ac ſuas copias traducentem, effinxit: eámque picturam templo Iunonis dedicauit, cum inſcriptione.

Soſtratus Gnidius, cùm Ptolemæo regi turrem ſpeculatoriam in pharo Ægypti ædificaſſet, vnde nauibus nocturna lumina oſtenderentur, ſuum nomen in muri lapide inſculpſit, calcéque illita, Regis nomen ſuperinduxit: fore auguratus, vt breui poſt tempore, decidente Lorica, inſculptum nomen ſuum appareret. Hæc autem erat inſcriptio. Soſtratus Dexiphanis Gnidius, diis ſalutaribus ob nauigantes. *Plin. Ælian.*

Mamurij fabri, & Conſtantinopolitani architecti ſtudium in fama nominis perpetuanda, ☞ *Vide ſub Tit. Mechanicarum artium honor.*

RELIGIONI.

Pompam ſacrificiorum veterum *Apuleius l. 11.* Aſini aurei graphicè deſcripſit, quibus auctoritatem & maieſtatem religioni per ſe ſtultæ & ridiculæ conciliare ſtudebant.

G Hugo Cæſarienſis, Gallus eques, ab Almarico Hieroſolymorum rege legatus ad Elhadecum Calypham Cayri miſſus, vt aduerſus Calypham Baldacenſem cum eo fœdus iniret: cum è more data vtrinque dextra, res ſtabilienda eſſet, vt vidit Hugo Calypham non dignari eum dexteræ ſuæ contactu, & idem Sulthanum Suar & admiratos facere, dicentes Calyphæ perſonam humanam exceſſiſſe conditionem, & ceu ſacram, fas non eſſe ab homine contingi, præſertim qui diuerſa coleret numina: denunciauit ſe infectis rebus inde abiturum, niſi Calypha eo modò, quo ipſe Almarici regis nomine, dextera data ac iureiurando fœdus ſanciret. Coactus igitur cùm ita rerum neceſſitas vrgeret, Calypha dexteram Hugoni, ſed ſerico velatam panno porrexit. Contingere autem eam Hugo abnuit, niſi cùm ipſe nudam porrigeret dexteram, nuda etiam à Calypha porrigeretur. Itaque Hugonis grauitas extorſit, vt nudam ipſe quoque dextram Calypha daret. *Fulg. l. 6 cap. 4. & Egnatius.*

Leo X. Pont. ſacra confecit, ſinguláque cæremoniarum obiuit munia ſingulari cum maieſtate, vt non falsò nemo ſuperiorum Pontificum eò auguſtiùs & decentiùs ſacrificaſſe diceretur. *Iouius in eius vita l. 4.* H

DIGNITATI,
SACRÆ, SACERDOTALI,
PONTIFICIÆ.

Martinus Turonenſis Epiſcopus, à Maximo tyranno inuitatus, cùm à multis principibus viris vnà recumbentibus primus poculum accepiſſet, in quo circumferendo (ſicuti tunc mos erat) dignitatis ratio habetur, eo guſtato, presbytero ſuo poſt ſe hauriendum porrexit: neminem ex illo conuiuarum numero digniorem decernens, cui ſecundum honoris locum daret. *Mar. lib. 3. c. 1.*

Cùm Euſebia Conſtantij Imp. vxor, ſuperbia elata, ab epiſcopis adoraretur: ſolus Leontius Tripolis Lydiæ epiſcopus domi manſit. Pollicetur illa ſe eccleſiam illi maximam extructuram, & affatim pecuniæ præbituram, ſi ſe conueniret. Cui ille: Non mihi, inquit, ſed Deo gratificaberis, hoc faciens. Tu verò ſi me ad te venire voles, ſic agito. Vbi in tuum venero conſpectum, de ſolio deſcende, caput benedictioni manuum mearum ſubmitte. Ego in tuo ſedēs throno, tibi cùm videbitur A ſedendi poteſtatem factam. Illa vehementer commota, rem marito exponens, eum ad ſupplicium de epiſcopo ſumendum inſtigauit. Is Leontij animo collaudato, vxorem in gynæceum ablegauit. *Suidas.*

Pius II. Pontifex Peruſiam ingreſſus eſt, equo vectus candidiſſimo, duodecim eodem candore præcedentibus, ſtratis purpura, ſine feſſore, frenis aureis, magiſtratibus purpuream vmbellam auro intextam præferentibus, ſub quam ipſe candida ſyndone, ſtola aurea commiſſa, & purpureo galero vehebatur. Pompæ cauſam prætendit, quòd poſt electum Bonifacium ſeptuaginta iam annis Peruſini Pontificem intra vrbem non aſpexiſſent. *Campanus in eius vita.*

Fuit is dies, quo Leo X. appellatus, Romæ an. MDXIII. XI. Aprilis coronatus eſt, omnium qui à Gothicis temporibus Romanæ vrbi felicibùs illuxerint, longè clariſſimus. Nunquam enim vllum vel ampliore vel ornatiore hominum concurſu ſpectaculum celebratum fuiſſe, vel legendo, vel audiendo, meminerant. Protectæ erant aulæis regiones, ridebant ianuæ ciuium feſta fronde, & floribus feneſtræ ſtratæ tapetibus ornabantur: in omnibus biuiis triumphales arcus occurrebant, ad B veteris Romanæ magnitudinis exemplum picturis & ſtatuis mirum in modum exornati: Cardinalium & antiſtitum comitatus vſque ad humiliora ſeruitia ſerico & purpura, multoque item auro præfulgebat: ipſi Cardinales lacias aureas & pictas induti veſtes, militaribus equis vehebantur. Prætulit Romanæ Eccleſiæ vexillum Alphonſus Ferrariæ Princeps, qui ad componendam controuerſiam, & ad præſtandum officium benignis literis accitus aduenerat. Aderat & Franciſcus Vrbinas Vrbis præfectus. Rhodiæ verò militiæ vexillum armatus detulit Iulius Medices, quum neque ipſe, neque vllus omnino crederet, in tanta Senatorum & Seniorum turba, eum mox Romæ regnaturum: & fortè ea die coronationis, ad felix augurium, mortuo Pactio Coſmo, antiſtes Florentinus vixdum exutis armis eſt effectus. *Iouius in Leone X. l. 3.*

REGIÆ MAIESTATI IMPERII.

Perſarum regis curſum aſſectabantur armatorum decem millia, haſtis argento coruſcantibus, ſpiculis etiam auro præfixis. Si quando mouenda forent caſtra ſuper regis tabernaculum, quod auguſtalè dicimus, cum picta omnibus promicabat Solis C imaguncula, cryſtalli incluſa globo. Quum progredi cœpiſſet agmen, ignis, quem ipſi ſacrum æternúmque vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Sicuti apud Græcos roborauerat mos, vt prima ſtaret acie vates laureos geſtans ramos & corollas, quem vocabant pyrphorum (cuius meminit *Pollux & Suidas*) quoniam lampada ita præferret. Eum iura belli violaſſe, ſummum habebatur ſcelus. Ignem ſacrum inſequebantur magi, magos trecenti ſexaginta quinque iuuenes puniceis velati amiculis. Ij tot erant, quot in anno dies. Mox erat Ioui ſacer currus, quem albi traherent equi. Poſt quos inſigni magnitudine viſebatur equus Solis, ſic enim dicebatur. Equorum moderatores aureis virgis ornati, albis item veſtibus viſendos ſe præſtabant. Aderant poſt vehicula auro cælata & argento. Inſequebantur, quos Perſæ immortales vocant, decem millia numero. Ante omnes Barbaros hi luxu prædiuite honeſtabantur. Torquibus ipſi eos aureis exculti quidam incedebant. Auro diſtincta veſtis decorabat alios, tunicis manicatis quidem, ſed gemmarum ſpecie ornatiſſimis. Ab iis conſtituebantur, quos regis cognatos vocabant, quindecim millia numero, feminas diceres, ita ornamentorum luxu ac D deliciis diffluebant. Doryphoræ vocabantur veluti ſatellites, regis currum anteibant regio inſignes cultu. Currus latera deorum ſimulacris erant decora, auro argentóque conflati. Iugum gemmis collucebat. Eminebant ex eo ſimulachra duo aurea, cubiti menſura, interiacente expanſis alis aquila, materiæ eiuſdem Sphragida, id eſt, annulum regis ſignatorium, vel id genus aliud, Cyri prætuliſſe imaginem, proditur memoriæ: etiamſi tradunt alij fuiſſe Darij equum: quo adhinniente regnum is arripuit. Sunt & qui regis fuiſſe ipſius malint. *Cælius l. 8. c. 2. Antiq. Lect.*

Alexandrum Macedonem puerum adhuc inter eiuſdem ætatis æquales conſtitutum, quidam cùm percunctarentur, Libentérne certaturus eſſet in ſtadio? (pedum enim præſtabat pernicitate) Atqui perlibenter, reſpondit, ſi certaturi ſecum reges eſſent. *Plut. in Apoph.*

Alexander Mammeæ Imperator ſibi fecit argyroaſpidas & chryſoaſpidas milites cum clypeis auratis & argentatis, Alexandrum Macedonem ſequutus: quem tradunt militum armis argenteas laminas, equeis verò frenos aureos addidiſſe: loricas E demùm quaſdam auro, quaſdam argento magnificenter donaſſe. *Lampridius.*

Valentinianus I. Imp. electus cùm inſtarent milites, vt ſibi Imperij ſocium deligeret: Veſtrum quidem (inquit) fuit, priuatum me ad Imperij extollere dignitatem: res autem adminiſtrare, non iam veſtri, ſed noſtri erit arbitrij eſſe. Itaque vos deinceps imperata facere, & quietos eſſe: me autem, quid facto opus ſit curare decet. *Niceph. Calliſt. l. 11. c. 1. Eccleſ. hiſt.* aſſumpſit ergo Valentem fratrem.

MAGISTRATVS.

Anaxilas miranti, cur regibus non aſſurgant Ephori, idque cùm à regibus creentur: Eandem ob cauſam, inquit, ob quam Ephori præſunt. *Plut. in Apoph.*

Pericles populi partes contra ſecutus genium, ſaltem vt Cimonis potentiæ, qui optimatibus nitebantur, ſeſe opponeret, inſtitutum vitæ commutauit. Vna via videres in vrbe ad forum & ad curiam euntem. Conuiuia, tamque comitatem ac conſuetudinem omnem abrupit, tantóque ſpacio quo in repub. eſt F verſatus, nemini amicorum cœnam condixit: Euryptolemo excepto conſobrino, cuius nuptiis, dum libatum eſſet, interfuit, inde ſurrexit. Detrahunt enim familiaritates illæ facilè faſtum omnem, & maieſtas exiſtimationis haud temerè in contuberniis retinetur. Enim verò vera in virtute pulcherrima illa videntur, quæ apparent maximè: neque eſt in bonis viris perinde alienis admirabile quicquam, atque vita quotidiana familiaribus. Hic verò etiam aſſiduitatem refugiens & faſtidium populi, quaſi ex interuallis progrediebatur, neque omni de re dicebat, neque ſemper prodibat in concionem: verum ſicut Salaminiam triremem dicit Critolaus, ad negotia ſe reſeruabat grauiora: cætera per amicos tranſigebat & oratores familiares ſuos. *Plut. in Pericle.*

Themiſtocles Athenienſis, quòd fides pulſare recuſarit, indoctior habitus eſt. Abſtinuit verò conſultò à cithara, quòd iam amplitudini ſuæ nequaquam conuenire arbitraretur. *Platina l. 2. de Optimo ciue.*

NOBILITATI. TVM
REIPVBLICÆ.

Perſarum reges neminem in conſpectum admiſerunt; niſi G priùs ante pedes eorum procubuiſſent. Quam conſuetudinem cùm Iſmenias Thebanus, qui legatus ad eos miſſus à Thebanis erat, ferret: in regis conſpectum veniens, annulum de induſtria ad pedes cadere permiſit, quem ſe flectendo collegit. Atque hoc modo & Græcorum dignitati, & regis ſuperbiæ ſatisfecit. *Ælian. de Var. hiſt.*

Tiſaphernis accuſandi gratia Conon Athenienſis à Pharnabazo ad regem Artaxerxem miſſus, poſteaquam venit, primum ex more Perſarum ad Chiliarchum, qui ſecundum gradum imperij tenebat, Tithrauſtem acceſſit, ſeque oſtendit, cum Rege colloqui velle, nemo enim ſine hoc admittitur. Huic ille, inquit, Nulla mora eſt: ſed tu delibera, vtrum colloqui malis an per literas edere quæ cogitas. Neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum veneris venerari te Regem (quod προσκυνεῖν illi vocant) hoc ſi tibi graue eſt, per me nihilo ſecius editis mandatis conficies, quod ſtudes. Tum Conon: Mihi verò, inquit, non eſt graue quemuis honorem habere Regi: ſed vereor, ne ciuitati meæ ſit opprobrio, ſi cum ex ea ciuitate ſim profectus, quæ cæteris gentibus imperare conſueuerit, potiùs Barbarorum, H quàm illius more fungar. Itaque quæ huic volebat, ſcripta tradidit. *Probus in Conone.*

Ciuitate Romana, Cannenſi clade perculſa, cùm admodum tenui filo ſuſpenſa reipublicæ ſalus ex ſociorum fide penderet, vt eorum animi ad imperium Romanum tuendum conſtantiores eſſent, maiori parte Senatus principes Latinorum in ordinem ſuum ſublegi placebat. Anius autem Campanus etiam conſulem alterum Capuæ creari debere aſſeuerabat. Sic contuſus & æger Romani imperij ſpiritus erat. Tunc Manlius Torquatus, filius eius, qui Latinos apud Veſerim inclyta pugna fuderat, quam poterat elata voce denunciauit: Si quis ſociorum inter Patres C. ſententiam dicere auſus eſſet, continuò ſe ipſum interempturum. Hæ vnius minæ & Romanorum languentibus animis calorem priſtinum reddiderunt, & Italiam ad ius ciuitatis exequendum conſurgere paſſæ non ſunt: namque vt patris armis, ita verbis filij, fracta ceſſit. *Val. Max. lib. 6. cap. 4.*

In conditionibus, quas cum Mithridate aduerſus Romanos A Sertorius iniuit, miſſo in Aſiam Mario prætore, vt ſuo, ac populi Romani nomine eam prouinciam obtineret, ita cauit; vt cum faſcibus Mithridatem Marius præcederet, donec in ea prouincia Mithridates maneret. *Plut.*

Legatis exteriſque gentibus in ſenatum admiſſis, Romanos conſules niſi Latinè reſponſa dare conſueſſe ferunt. *Alex. lib. 4. cap. 11.*

GENERIS, FAMILIÆ SPLENDORI.

Oedipus Creonti tyranno ſupplex fieri, quamuis infinitis malis preſſus, renuit, *apud Eurip. in Phœniſſis*, inquiens:

Οὐ μὴν ἑλίξας γ' ἀμφὶ σὸν χεῖρας γόνυ,
κακὸς φανοῦμαι, τὸ γὰρ ἐμὸν ποτ' εὐγενὲς
οὐκ ἂν προδοίην, οὐδ' ὅπερ πράσσω κακῶς.

Non tamen implicans circa tua manus genua, ignauus videbor. Meam enim priſtinam nobilitatem non perdam, neque quamuis infelix ſim.

Oreſtes ob parricidium morti adiudicatus ab Argiuis, cum Pylade conſilium capit de Menelao & Helena, à quibus deſertus fuerat, interficiendis, inquiens:

B Ἀγαμέμνονός τοι παῖς πέφυχ', ὃς Ἑλλάδος
ἦρξ' ἀξιωθείς, οὐ τύραννος· ἀλλ' ὅμως
ῥώμην θεοῦ τιν' ἔσχ'· ὃν οὐ καταισχυνῶ,
δοῦλον παρασχὼν θάνατον, ἀλλ' ἐλευθέρως
ψυχὴν ἀφήσω, Μενέλεων δὲ τείσομαι.
ἑνὸς γὰρ εἰ λαβοίμεθ', εὐτυχοῖμεν ἄν.

Agamemnonis profectò filius natus ſum, qui Græciæ imperium obtinuit, dignus habitus, non tyrannus, ſed tamen vires Dei cuiuſdam habuit: quem non dehoneſtabo, ſeruilem exhibens morem, ſed liberè animam amittam: Menelaum verò vlciſcar. Vnum enim ſi adepti fuerimus, rectè negotium ſuccedet.

Boleſlaus cæſo D. Venceſlao fratre, principatum Boëmiæ adeptus, cùm vindicem metueret Othonem I. Cæſarem, Hunnorum ad Auguſtam victorem, vicum, quem inhabitabat, Boleſlauiam dictum, foſſis, vallis, mœnibus cingendum muniendùmque ſuſcepit, & quò celeriùs ſuſceptum opus perficeret, vicinæ nobilitati iniunxit, vt certum quiſque paterfamilias C colonorum ſuorum numerum operi continuando attribueret. Cœpit abnuere operam eiuſmodi Senex quidam nobilis, inquiens: Exemplum ſe à maioribus non accepiſſe, vt ædificandis muris operam aliquam locaret, ſed potiùs vt pro ſalute principis in campo & in ipſa acie ſeu eques ſeu pedes, dimicaret. eum Boleſlaus è veſtigio confodit *Dubrauius l. 5.*

PROFESSIONIS.

Libanius ſophiſta, ex Antiochia Cœleſyriæ ciuitate, cùm in Iuliani principis dignationem veniſſet, præfecturam prætorij reſpuit: dictitans eſſe plus ſophiſtam, quàm præfectum. *Suidas apud Volat. lib 16. Anthrop.* Idem Libanio ſcribit *Eunapius.*

Ariſtides ſophiſta è ciuitate Hadrianorum Myſiæ, cùm Smyrnæ doceret, adueniente fortè M. Antonino principe, vnus ex omnibus non proceſſit obuiam. *Philoſtrat.*

VICTORIÆ.

D Æſchylus Athenienſis, ſuum nomen & patriæ, inſcripſit carmini de pugna Marathonia. *Pauſan. Arcad. & Gyrald. in eius vita.*

Fuit antiqua Imperatorum conſuetudo, ad quæ loca extrema cum exercitu vel claſſe penetraſſent, ibi aliquod ſuæ expeditionis relinquere monimentum. Sic Bacchus columnas duas erexit in Oriente: Alexander Indicæ militiæ terminos aras apud extremos Indos inſtituit *Strab. l. 3.* Hercules apud Gades duos montes, teſte Dionyſio de Situ orbis, ſuæ fortitudinis teſtes reliquit.

Victo ad Zamam Annibale memorabili ſtrage, Carthaginenſes conſternati animi, legatos ad P. Scipionem mittunt, qui clementiam victoris implorent, & multis precibus pacem expoſcant. & alter ex nouis conſulibus in exercitum properabat pari imperio ad gerendum bellum. Quamobrem veritus Scipio, ne tanti belli confecti gloria ad alium perueniret æquo animo à legatis Carthaginenſem ſe exorari paſſus eſt. *Auctor eius vitæ.*

Alcibiades cùm Helleſpontum Athenienſibus ſubiecisset, in patriam reuertens, Atticas triremes oleaginis ramis, tæniis & coronis coronauit: tum captiuas naues conſtringens, E roſtris amputatis partibus ad ducentas, vectandis equis fabrefactas, ſpoliis plenas armiſque Laconicis ducens, adnauigauit. Triremis, in qua ipſe nauigabat, ad clauſtra vſque Piræi purpureis velis accurrit. Aſt vbi fuit intus, remigéſque remos ceperunt, Chryſogonos Pythicam ſtolam indutus, naualem rhythmum cecinit: Callipides autem tragicus ſcenæ ſtolam indutus, geſticulatus eſt. Quamobrem peruenuſtè dixit quidam: Neque duos Lyſandros Sparta tulit, neque duos Alcibiades ferrent Athenæ. *Athenæus l. 12. c. 16.*

Veterum Gothorum ac Sueonum antiquiſſimus mos erat, vt vbicunque locorum victorias eſſent conſecuti, illic ſaxa ingentia erigerent: quibus præclara geſta breuiſſimo titulo inſculperent. Id quod ex vetuſtiſſimis rhythmis intelligere licet. Sunt in Septentrionalibus locis apud Helſingos potiſſimum, montes cinericij coloris, marmoream duritiem longè exuperantes: qui plerunque terræ motu, fulgore, vel alio naturæ impulſu ita concuti ſolent, vt diſiecta ſaxa partim formam pyramidis, partim quadratarum columnarum, partim obeliſcorum F ſuſcipiant. Saxa verò à Gigantibus ac pugilibus erecta, nullibi frequentiùs, quàm apud Oſtrogothos & Veſtogothos, ac ſuperiores Sueones in triuiis conſpiciuntur, etiam in vaſtis ſolitudinibus. Habent hæc ſaxa, in pleriſque locis erecta, longitudinem x. xv. xx. aut xxx. & ampliùs latitudinem quatuor vel ſex pedum, mirabili ſitu, ordine, ac charactere; literato rectóque & longo ordine pugilum certamina, quadrato turmas bellantium, ſphærico familiarum deſignant ſepulturas, cuneato equeſtrium ac pedeſtrium acies triumphaſſe. Scripturæ verò à dextro latere in pede ſaxorum inchoatæ, vſque in verticem, & tandem reflectendo in ſiniſtro pede finitæ, vel iterum eodem ordine interiùs eleuatæ depreſſæque terminantur. Habéntque ſingulæ literæ ſpiſſitudinem atque longitudinem digiti minoris humani. *Olaus Magnus lib. 1. capite 30.*

Atila, Hunnorum rex, Ioannis epiſcopi Rauennatenſis Arriani pollicitis placatus, pacem quidem vrbi dedit, certam tamen mœniorum partem dirui iuſſit, & per ruinas cum toto exercitu ingreſſus eſt. vt hac ratione poſteris teſtatum relinqueret, viribus ſubigi vrbem potuiſſe, niſi clementia ſeruata fuiſſet. *Nicolaus Olaus c. 13. in Atila.*

Otho Vicecomes, ſuperatis Turrianis, Mediolani imperio potitus, G inſigni pompa in ſpeciem triumphi receptus, cunctos qui aduerſarum partium fuerant, metu liberauit, habuitque orationem, ciuili clementia & Chriſtiana pietate pleniſſimam, captatiſque omnium animis, reſpublica ad eius nutum conſtituta eſt. Dedicauit ſubinde aram in templo maximo diuæ Agneti, quam in prælio vouerat, addiditque agros in alimenta ſacerdotum, qui quotannis eius diei memoriam celebrarent. Idque adhuc in vrbibus Mediolanenſi imperio contributis, prætores decurionéſque ad tubarum cantum inſtauratis ſacris, religioſè repetere quotannis poſt ducentos & ſexaginta annos conſtat. *Iouius in eius vita.*

Io. Huniades, regni Hungarici adminiſtrator, miſerat ad Huldricum Ciliæ comitem ſuæ vitæ inſidiantem, vt ad ſe veniret in caſtra. Comes legatis reſpondit: Non ego comes & princeps, & tam nobili familia natus, ad te veniam hominem nouum, & noſtra ætate nobilitatum. Tum Ioannes: Non ego (reſpondit) tuis maioribus, ſed tibi me comparo: quanquam neque illis cedam, qui pugnando pro Chriſtiana religione H nobilitatus, maius lumen poſteritati meæ comparaui: atque vt in te Cilienſis comitatus turpiter extinguitur, ita in me domus Niſtricenſis ſplendidè oritur. *Æneas Syl. de dictis Sigiſm. & Frid. Impp.*

GLORIÆ CONSERVANDÆ

Studium, Reſpectu modi. Quatenus Scilicet
gloria propagatur, ampliatur.
Reſpectu

RERVM, PER QVAS:

Vt per

SCRIPTA.

Lyſander Lacedæmonius, Chœrilum poëtam ſecum ſemper habebat: vt carminibus ea celebraret, quæ ipſe armis atque virtute geſſiſſet. *Plut. in Lyſandro.*

P.Scipio Africanus maior, Ennij poëtæ effigiem in moni-
A mentis Corneliæ gentis collocari voluit, quòd ingenio eius opera ſua illuſtrata iudicaret: non quidem ignarus, quamdiu Romanum imperium floreret, & Africa Italiæ pedibus eſſet ſubiecta, totúſque terrarum orbis ſummum culmen arx Capitolina poſſideret, eorum extingui memoriam non poſſe, ſi tamen illis literarum quoque lumen acceſſiſſet, magni æſtimans. *Val. Max. l.8 c.15. & Cic. pro Archia.*

Cn.Pompeius Magnus, Theophanem Mitylenæum, ſcriptorem rerum ſuarum, in concione militum ciuitate donauit, beneficium per ſe amplum accurata etiam & teſtata oratione proſecutus. Quo effectum eſt ne quis dubitaret, quin referret potiùs gratiam quàm inchoaret. *Val. Max. l.8.c.15. & Cicero pro Archia.*

Decius Brutus, familiari cultu & prompta laudatione Acij poëtæ delectatus, eius verſibus templorum aditus, quæ ex manubiis conſecrauerat, adornauit. *Val. Max. l.8.c.15. & Cic. pro Archia.*

M.Tul.Cicero, Longa epiſtola à L.Luccio, ciue Romano, enixè petiit, vt Catilinariæ coniurationis hiſtoriam ſeorſim ab aliis rebus, ad propagandam nominis ſui famam, ſcribere
B vellet: neque abſtinuit illud quoque depoſcere, vt in ea etiam aliquid amicitiæ daret, ipſóque viuente eam ederet, vt viuens gloria ſua perfrui poſſet, *Fulg. lib. 8. cap. 15.* Teſtatus [illegible] ſuam Cic. paſſim alioqui præſertim in oratione pro Archia.

C. Marius etſi illiteratus, literatos tamen fouit, quorum ſcriptis res ſuas æternitati conſecrandas ſperauit. *Cicero pro Archia & Plut.*

Auguſtus Cæſar cùm teſtamentum ſuum ſcripſiſſet, libellos etiam quatuor adiecit: in quorum ſecundo res ab ſe geſtas ideo annotauit, vt in columnis æneis ad ſepulchrum ſuum inſcriberentur. *Dion*

Adrianus Imp. magna diligentia rerum ſuarum hiſtoriam ſcripſit: ne ei nominis ſui inſcriptio fidem admeret, ſub liberorum ſuorum nomine edidit. At Imp. Seuerus, non alterius, ſed ſuum impoſuit titulum. *Fulg l.8 c.15.*

Coſmus Medices, Leonis X. Pp. proauus, ſtudioſis egregiiſque rerum ſcriptoribus fauendo, donandóque immortalita-
C tem, literarum beneficio, glorioſa quadam auiditate concupiuit: quòd ciues, quibus ipſe permulta pecuniæ atque honorum beneficia contuliſſet, vel immemores aliquando futuros, vel omnino inter mortuos diceret: itemque prætoria, villas, templáque ab ſe regio ſumptu ædificata, haud multo pòſt vel temporis vel hominum iniuria labefactari poſſe, ac abſumi penitus arbitraretur. *Iouius in vita Leonis l.1.*

Alfonſus Aragonius, Siciliæ rex apud ſe Antonium Panormitam, inſignem eo ſeculo poëtam, item Bartholomæum Facium, hiſtoriæ ſcribendæ peritum habuit, qui geſtas ab eo res ſcripſerunt. *Fulg. l.8.c.15.*

INSCRIPTIONES.

Semiramis columnæ geſta ſua inſcripſit, his verbis: Me natura quidem mulierem finxit: at ego rebus geſtis nullo fortiſſimorum virorum inferior extiti. Etonique regnum tenui, ad orientem terminans fluuium Hinamanem, ad meridiem eam terram, quæ thure ac mirrha abundat: ab hyeme Saccas & Sogdos. Mare antea nemo Aſſyriorum vidit: ego verò quatuor, quibus propter longinquitatem appropinquare nemo poteſt,
D quis enim ea impetus contineret? Fluuios coëgi fluere, quocunque vellem: volui autem, quò conduceret. Terram ſterilem fœtam reddidi; fluuiis enim meis eam temperaui. Munitiones inuictas conſtitui, In vias petras ferro domui. Vias meis pecuniis ſtraui, quas ne feræ prius ambulauerant: & à rebus gerendis ſatis mihi ſuperfuit temporis, quod mihi & amicis impertiui. *Polyæn l 8.*

Darius rex, ad Tearum amnem Thraciæ cippum erexit cum inſcriptione geſtorum ſuorum. *Herodotus.*

Artemiſium Eubœæ & ſupra Heſtinæam ad Boream expanſum litus: vbi prima velitatione Xerxiaclaſſem Græci ſuperarunt, ductu Entypiadis Lacedæmonij, prudentia Themiſtoclis Athenienſis. Fanum habet non amplum, Dianæ Orientalis cognomine. Ei eſt lucus circumiectus, & cingunt pilæ lapide candido coactæ. Lapis, ſi manu confricetur, colorem & odorem repræſentat croceum. Eorum pilarum in vna hæc ſunt inciſa.

Diuerſas Aſiæ gentes certamine quondam
Nauali hoc fudit ventiſono in pelago.
Victor Cecropidum populus, Mediſque peremptis
Dictynnæ hæc poſuit clara trophæa tibi. E

Monſtratur huius litoris locus, qui ex multa circumiecta arena cinereum puluerem & atrum ex imo edit velut adustum, vbi naufragia & cadauera putantur cremaſſe. *Plutarch. in Themiſtocle.*

ÆDIFICIA.

Oratores, Thucididis erant aſſeclæ, Periclem ſumptuoſis ædificiis pecuniam dilapidare, & vectigalia euertere criminabantur. Ibi pro concione, An multum impenſum eſſet, requiſiuit ex populo. Permultum verò, cùm reſpondiſſet: Ne ergo vobis, inquit, ſed mihi referatur expenſum, meúmque ipſius nomen his monumentis inſcribam. Sub hoc Periclis dictum vel viri magnitudinem animi obtupeſcentes, vel de operum cum eo certantes gloria, ſublata voce: Ex ærario impenderet, erogaréque, nullo ſumptus reſpectu iuſſiſſe. *Plut. in Pericle.*

Auguſtus Cæſar, vt Actiacæ victoriæ memoria celebratior in poſterum eſſet, vrbem Nicopolin apud Actium condidit: ludóſque illic quinquennales conſtituit: & ampliato ve-
F tere Apollinis templo, locum caſtrorum, quibus fuerat vſus, exornatum naualibus ſpoliis, Neptuno ac Marti conſecrauit. *Sueton.*

Traianus quum Myſios & Dacos domuiſſet, in ſuæ victoriæ monumentum Nicopolim in Iſtri ripa condidit, & præ cæteris duas colonias deduxit, quas Vlpianas à ſuo nomine denominari iuſſit. Item in Danubio pontem erexit, opus perquam admirabile, vt *Dion in Traiano* ſcribit, cuius hodie quoque pilæ nonnullæ ſpectamus. *Bonfin l.1. Dec.1.*

ANATHEMATA, DONARIA SACRA.

Pauſanias Lacedæmoniorum rex, cùm tyrannidem affectaret, inſcripſit donis, quæ dedicauit apud Delphos, hoc epigramma.

Græcorum poſtquam dux Medorum agmina fudit
Phœbo Pauſanias hæc monumenta dedit.

Quod cùm Græci non ferrent & improbarent, miſſis Delphos legatis Lacedæmonij hoc eraſerunt, & ciuitatum nomina, vt æquum erat, inciderunt. *Plut. de Herod. malig.*

Hannibal Carthaginenſium dux, circa Laciniæ Iunonis templum caſtra habens, aram deæ dedicauit, cum titulo rerum omnium à ſe geſtarum, Græcis Punicíſque literis ſculpto. *Sab. l.5. Enn.5.* G

T. Quintus Flaminius plurimùm ob liberatam Græciam gloriatus, cùm Delphis clypeos argenteos & ſcutum ſuum dedicaret, inſcripſit iis.

Dicite iô celeres quibus eſt equitare voluptas,
Voce Iouis ſoboles dicite Tyndaridæ,
Iô Lacedæmonij reges: nam munera dextra
Vobis ſumma Titus præſtitit Æneades:
Nam libertatem reparauit Graiugenarum,
Triſte tyrannorum quæ tulit antè iugum.

Donum etiam Apollini coronam auream tulit cum hac inſcriptione.

Hanc tibi fulgentem dedit auro, Phœbe, coronam,
Diuinum cupiens condecorare caput,
Æneadum ductor magnus. Sed Apollo viciſſim
Virtutis tribuas tu decus alme Tito.

Plut. in Flaminio.

Beliſarius, poſteaquam in Italia ſæpiùs Gothos deiecit, regemque eorum Vitiginem, & in Africa Vandalorum regem
H Gilimerem cepit, Africam quoque & Siciliam recepit, & de Perſis triumphauit: Cruci aureæ gemmis contextæ, centum pondo, Græcis Latiniſque literis victorias ſuas inſcripſit, atque eam Romæ S Petro Apoſtolo munus dedit: ratus ob religionem, perpetuum atque inſigne omnib. ſeculis militaris virtutis ſuæ monumentum fore. *Fulgoſ. & Egnatius l.8.c.15. ex Procop.*

Alfonſus Ferrarienſis Dux roſtro Venetarum nauium in Pado ad Puliſellam captarum in templo maximo Ferrariæ ſuſpendit, victoriæ monumenta. *Iouius in Alfonſo Ateſtino.*

STATVAS, IMAGINES,
PICTVRAS.

Semiramis, quum & lapis deficeret, & maius aliquid concupiſceret, quàm quod ære poſſet aſſequi: apud Montem Mediæ, qui Bagiſtanus dicitur, in petra ſtadiorum ſeptem & decem ſuam inſculpſit effigiem, quam viri centum donis venerarentur. *Cel. l.29.c.24.*

Alexan

Alexander Magnus edicto vetuit, ne à quoquam pingere-
A tur, præterquam ab Appelle: aut à quoquam ære ſculperetur præterquam à Lyſippo, artificibus illius ætatis præſtantiſſimis, nam hoc quoque iudicabat ad principis dignitatem pertinere.

Henricus II. Imp. Vngaros in Saxonia magna ſtrage vicit, Pugnam in cœnaculo domus regiæ Merſeburgi de pingendam curauit. *Cuſpinianus.*

Conradus Imp. occupata Neapoli anno Sal. 1253. mœnia deiici, propugnacula ſolo adæquari voluit. In cathedrali templo æneus equus abſque freno antiquitatis monumentum ſpectabatur, ei frenum addi, & hos verſus inſcribi iuſſit:

Hactenus effrenis, domini nunc paret habenis:
Rex domat hunc æquus Parthenopenſis equum.

Ægidius Corrozetus de Dictis & factis mem.

Otho Vicecomes ad Catacam profligatis Turrianis, anno Salutis 1277. atque ita debilitatis, vt Mediolanenſes eum reciperent, eius ſummæ victoriæ hiſtoriam pingendam curauit in Angleriana arce, regio ſumptu ab ſe ædificata: extantque adhuc in maximo teſtudinatoque conclaui incorruptæ prælio-
B rum cum veris ducum vultibus imagines, Latinis elogiis paſſim ſingula rerum argumenta indicantibus. *Iouius in vita Othonis.*

Eugenij IV. Romani Pontificis ſtudio diſſidens Græcia inter ſe reconciliata fuit, concilio œcumenico Florentiæ indicto. In quo Palæologus ipſe Conſtantinopolitanus Imperator interfuit, ipſique patriarcha cum vniuerſo ſuo clero præſens affuit. Quare tunc expetita per tot annos concordia inter Latinos Græcoſque homines feliciſſime ſucceſſit. Id quod Eugenius ipſe non literis tantum Græcis Latiniſque mandari curauit, ſed reliquis etiam ſubminiſtrauit, foribus ex ære ad diui Petri templum fabrefactis, quæ rem perpetuam etiam vulgò teſtarentur *Egnat. & Fulg. l. 8. c. 15.*

Hoſtatius Rauennas ſtatuam Antonini Cæſaris, quam Ticinenſes olim Rauennatibus eripuerant, ſuæ patriæ in victoriæ præmium reponere nititur. *Vide ſuprà,* Ornamenta publica conſeruare.

Solymannus Turcorum Imp. per deditionem accepta Buda, interfecto rege Ludouico, duas ſtatuas æreas per probatiſſimos olim artifices Matthiæ regis iuſſu fabrefactas, Conſtantinopolim duci, ac ſuper baſes è marmore pulcherrimo ornatu conſtructas, veluti victoriæ trophæum, in foro erigi curauit,
C anno MDXXVI. *Iouius in vita Solymanni.*

COLVMNAS.

Hercules vbi ad Oceanum venit, ab vtroque ibi latere in extrema terrarum ora columnas rerum à ſe geſtarum metas ſtatuiſſe fertur. Vetus fuit ac quodammodo heroicum, columnas & trophæa, aut quid aliud, quod quæſitæ eſſet victoriæ monumentum, poſteris ſpectanda relinquere. Fuerunt, qui eas columnas vltra Gades inſulam fuiſſe arbitrati ſint. Alij Gaditani freti anguſtias Herculeas eſſe metas autumant. Nonnulli Calpen & Abylen promontoria, quorum Calpe Hiſpaniæ eſt, contrà Abyle modico interfluente freto ea Mauritania reſpondet. Id Atlantis partem eſſe ſcripſere quidam. Non defuerunt, qui duas opinarentur eſſe inſulas, ipſis promontoriis propinquas, earúmque alteram Iunonis dictam, ſeu, vt Artemidorus credidit, Iunonis templum. Alij errabundos his locis ſcopulos, Herculis columnas appellatos, Pindari fortaſſe teſtimonio adducti, qui eas Gaditanas portas nominauit, ad quæ vſ-
D que loca Hercules peruenerit. Dicæarchus, Eratoſthenes, & Polybius ad Euripi anguſtias metas ſtatuere. Apollinis oraculum ad Herculis columnas Tyriis reſpondit coloniam mittendam, quam Gades inſula demonſtraretur. Fuerunt, qui dicerent eas debere Herculis metas exiſtimari, quæ in Gaditani Herculis fano fuiſſe dicuntur octonûm cubitûm altitudine, quibus magnificentiſſimi templi ſumptus inſcriptus eſſet, nautæque vota Herculis reddere, nouiſque ſe obligare conſueuerant. *Sab. l. 5. Enn 1.*

Boleſlaus I. Polonorum rex bellicoſiſſimus, cùm ad Albim & Salam & Oſſam fluuios omnia vaſtaſſet, in ripa Salæ tres ferreas columnas victoriæ monumentum & Poloniæ limites poſuit, an. 1008 Idem de Ruſſis victor, a. 1009. totidem columnas ferreas in Boryſthene ſeu Nepro qua Zula fl. influit, ſtatuiſſe dicitur. *Crom. l. 3. & Guag. in Pruſſiæ deſcript.*

MACHINAS.

Demetrius fœdere, cum Rhodiis pacto Helepolin apud eos reliquit, magnificentiæ documentum ad poſteros ſuæ, at-
que illorum fortitudinis. *Plut. in Apopht.* E

COMITATVM, POMPAM
magnificam.

☞ *Conſule Tit. Magnificentia in pompis. Illic Sumptus habetur ratio, hic verò Gloria, quæ huiuſce ſumptus veluti finis eſt.*

PERSONARVM
contra quas conſeruatur.

☞ *Conſeruatur honor & defenditur contra eos, qui illum nobis præripere conantur. Proinde in iiſdem exemplis partim Magnanimitas in [illegible] conſeruantium, partim Ambitio in [illegible] auferentium obſeruanda erit, atque adeo diuerſis locis accommodanda. Exempla ex præced. Tit. quatenus antagoniſtas habent, peti poſſunt non pauca.*

Meneclides Thebanus orator, Pelopidæ & Epaminondæ gloriæ infeſtus, Pelopidam cùm criminari non poſſet, Charonis res geſtas ad Platæas extollere, & tabulam prælij cuiuſ- F
dam, quo perſtringeret Pelopidæ & Epaminondæ ornamenta, ſuaſit populo, vt inſcripto Charonis nomine dedicaret. Hanc rogationem Pelopidas, vt aduerſus legum interdicta latam detulit, vrgens non eſſe ex more Thebanorum aliquem ornare priuatim, ſed patriæ publicè titulum tribuere victoriæ. *Plut. in Pelopida.*

Demoſthenes Athenis curator datus muris reficiendis, eos cùm pecunia ſua refeciſſet, nullis officij relatis rationibus, Cteſiphon ſcitum populi fecerat, vt corona aurea donaretur: eáque donatio fieret in theatro populo conuocato, ac præſente omni Græcia, ſub hoc titulo: Ea corona donari Demoſthenem virtutis ergò beneuolentiæque quam erga populum Athenienſium haberet. Æſchines Cteſiphontem ideo violatarum legum accuſauit, quòd contra leges rogationem tuliſſet, quibus cauebatur, ne quiſquam populi ſcitum faceret, vt quis corona donaretur in magiſtratu, priuſquam adminiſtrati officij rationes retuliſſet, quòd adeò ſanctè obſeruari placuit, vt ei qui rationes non reddiderit, neque peregrè proficiſci, neque facultates ſuas conſecrare, neque donaria diis offerre, nec legare, nec in alienam familiam tranſire, & alium honorem in
Rep. ſubire non liceat. Item quod contra eam legem fecerit, G
quæ iubet eos, qui corona donantur, in concione donari, non in theatro, non in conſpectu totius Græciæ. Denique falſum eſſe quod de virtute Demoſthenis adſcripſerit: quoniam nec vir bonus eſſet, nec benemeritus de Republica. Demoſthenes pro Cteſiphonte, aut adeò pro ſe ſub perſona Cteſiphontis, reſpondebat: Se non fuiſſe in magiſtratu: quia exactio atque inſtructio murorum, non in officio & magiſtratu poſita eſt, verùm in nudo miniſterio & curatione duntaxat. Eos magiſtratus appellari, quos Scaniri in Theſei templo ſortitò diſtribuunt: quibuſque populus ſuffragio ſuo in comitiis imperia, equitatus decernit. Præterea, vt hoc, Muros reficere, magiſtratus eſſe videretur: tamen ſe de ſuo muros refeciſſe, nec quicquam de publico accepiſſe: ergo non fuiſſe obnoxium reddendis rationibus. Nam expenſi tabulas, rationes & inquiſitores: donationem autem, gratiarum actionem atque laudationem poſtulare. Atqui ob liberalitatem in Rempublicam, & plures alios coronatos eſſe, Nauſiclem, Diotimum, Charidemum, Neoptolemum. Cæterùm quod de concione aut thea-
tro affertur ab aduerſario: aliam legem eſſe, quæ ibi coronam H
promulgari iubet, vbi populus voluerit, iuſſeritque: certè vt in theatro & ludis ſolennibus donaretur, imperaſſe. De ſua virtute ac bene meritis erga Rempublicam, habere ſe teſtem ac iudicem vniuerſum populum Athenienſem. Etſi replicabat Æſchines, nihilominùs fuiſſe Demoſthenem reddendis rationibus obnoxium, quanquam pecuniam publicam non tractaſſet: nam & ſacerdotes, & præcones, & triremium præfectos iubet rationes reddere, licet pecuniam publicam non tractent. Præterea lege ipſa nominatim contineri de iis, qui nihil ex publico vel ſumpſerunt, vel inſumpſerunt, vt hoc ipſi inſcribere ac profiteri teneantur, ſe nec ſumpſiſſe quicquam è publico nec inſumpſiſſe. Denique quod à populo concedi ſolet, vt corona in theatro proclametur, tum fieri, cùm ab aliis ciuitatibus, ſociis, aut fœderatis, cui Athenienſi corona præmio datur: non cùm à populo ipſo: tunc enim deſignatum eſſe locum vbi id fieri debeat. Attamen reus dimiſſus eſt Cteſiphon, [illegible] vt calumniator pulſus eſt accuſator, quia verum erat hanc eum

acca

accuſationem ſuſcepiſſe, non tam puniendi Cteſiphontis, quàm A Demoſthenis inſectandi & vlciſcendi cauſa, à quo ipſe anteà malè obitæ legationis damnatus eſſet. *P. Ærod. ex Demoſthene pro corona, Plut. in Libanio, & aliis.*

IGNOMINIÆ, INFAMIÆ, DEDECORIS,
Obtrectationis, Detractionis depulſio, propulſatio.
Ratione habita,

REI, HOC EST, DECORIS QVOD
depellitur. Puta,

CALVMNIA.

☞ *Conſule Tit. Prudentia in auctoritate ſua tuenda, item Veritatis.*

Epaminondas Thebanus, cùm in conuentum veniſſet Arcadum, petens vt ſocietatem cum Thebanis & Argiuis facerent: B contraque Calliſtratus Athenienſium legatus poſtularet, vt potiùs amicitias ſequerentur Atticorum, & in oratione ſua multa inuectus eſſet in Thebanos & Argiuos, in eiſque hoc poſuiſſet: Animaduertere debere Arcadas, quales vtraque ciuitas ciues procreaſſet, ex quibus de cæteris poſſent iudicare. Argiuos enim fuiſſe Oreſtem & Alcmæonem matricidas: Thebis Oedipum natum, qui quum patrem ſuum interfeciſſet, ex matre liberos procreaſſet. Huic in reſpondendo Epaminondas, quum de cæteris peroraſſet, poſteaquam ad illa duo opprobria peruenit, admirari ſe dixit ſtultitiam rhetoris Attici, qui non animaduerteret, innocentes illos natos: domi ſcelere admiſſo, quum patria eſſent pulſi, receptos eſſe ab Athenienſibus, *Probus in vita Epam.*

ACCVSATIO.

Petillius quidam Atteius Trib. pl. à M. Catone inimico P. Scipionis comparatus in eum atque immiſſus, deſiderabat, in ſenatu inſtantiſſimè, vt pecuniæ Antiochenæ, prædæque quæ in bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo Imp. in ea prouincia legatus. Ibi Scipio exſurrexit: & prolato è ſinu togæ libro rationes in eo ſcriptas C eſſe dixit omnis pecuniæ, omniſque prædæ. Illum, vt palàm recitaretur, & ad ærarium deferretur. Sed enim id iam non faciam, inquit, ne me ipſe afficiam contumelia. Eumque librum ſtatim coram diſcidit ſuis manibus, & concerpſit: ægrè ferens, quòd cui ſalus imperij ac reipub. accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatitiæ poſceretur. *Gell. l. 4. c. 18.*

HISTORIA INEPTA.

L. Sylla, cùm haſta poſita in foro proſcriptorum quorumdam ciuium bona venderet: & ei quædam carmina in ipſius laudem ſcripta, non bonus poëta dediſſet: famæ deſiderio motus, ex his, quæ ſubhaſtabantur, nonnulla munus poëtæ dare iuſſit: ea lege, ne in poſterum de ſe ſcriberet: Tanta cum famæ ſuæ cura tenebat. *Cicero pro Archia.*

Alexander Magnus, cùm de rebus ſuis non bonum poëtam Chœrilum ſcripſiſſe intelligeret (quanquam ſæpe dicere ſoleret: Homeri ſe Therſitem eſſe, quàm Chœrili Hectorem aut Achillem malle) vt alios tamen ad ſcribendum inuitaret, ſingulos verſus eius bonos Philippeo nummo redemit, pro malis colaphum impegit. Præcipitem ille idem in Hydaſpem amnem deturbare Ariſtobulum voluit, cùm falſas ipſius laudes recitaſſet: ademptum profectò librum in amnem demerſit. *Plut. in Alex. & Curtius.*

PAX IGNOMINIOSA.

D Ingenti grauitate Romanus Senatus vſus eſt, cùm vrbe à Coriolano & Volſcis obſeſſa, quanquam Senatus conſultum de pace conſcripſiſſet: aperiri tamen nunquam voluit, niſi priùs Romano agro Volſci cum exercitu exceſſiſſent: ne aliquando diceretur, Timore coactos Romanos, pacem cum Volſcis feciſſe. *Fulg. l. 6. c. 4.*

HOSPITII EREPTIO.

Euio tibicini attribuit Ephæſtion ædes, quas pueri Eumenis priores ceperant. Adiit Eumenes ad Alexandrum, ac cum Mentore vociferatus eſt, Præſtare proiectis de manibus armis tibia canere vel tragœdias agere. Tulit autem iniuriam eius Alexander moleſtè, increpauitque probris Ephæſtionem. Mox tamen mutatus flagrauit ita in Eumenem, quaſi contumelia potiùs aduerſus ſe, quàm libera lingua eſſet aduerſus Ephæſtionem vſus, *Plut. in Eumene*

SESSIONIS IGNOMINIA.

Robertus Normannorum dux, ob interfectum Ricardum III. E fratrem Hieroſolymam voti cauſa petens, Conſtantinopoli fuit perbenignè à Conſtantino Duca Imp. acceptus. Is cùm anteà audiuiſſet, ducem liberalem & vrbanum eſſe, dedita opera prohibuit illi atque aliis heroibus Normannis ſellas apponi, pede & dimidio altiores, in quibus prandendo ſederent. Quo factum eſt, vt dux exuerit continuò veſtem, ac ſuper eam inſtar globi implicatam ſederit. Fecerunt idem & Normanni principes: & mox finito prandio, relictis veſtibus abierunt. At Imp. ſubridens admonuit, vt veſtes ſuas reſumerent. Ad ea dux: Non eſt, inquit, mos Normannis ſedes ſecum ferre. *Polyd. l. 8.*

MODI IGNOMINIAM
fugere,
Occaſionem Præcidendo,

Philippus rex, quum deprecaretur Harpalus, vt Crateta familiarem ac gentilem ſuum, qui iniuriarum eſſet poſtulatus, iudicio liberaret: atque ita, ne tamen illi remitterentur multa. Eum (inquit Philippus) rectiùs eſt, quàm nos ob ipſum, malè audire. *Plut. in Reg. Apoph.* F

Adrianus VI. cùm adoleſcentes aliquot honeſtæ tum indolis tum ſtirpis in gratiam parentum in familiam aſcitos, ex Hiſpanis ſecum in vrbem duxiſſet, intellexiſſétque Italos ex conuictu illorum, neſcio quæ abominanda, Germanis inuſitata ſuſpicari, ſtatim in Hiſpanias remiſit, in Academia Salmaticenſi pleniùs literis imbuendos. *Auct. vita.*

EXPOSTVLANDO, ÆGRE FERENDO.

Ariſtoteles Stagirites philoſophus, cùm quidam ei decretum Delphis honorem eripuiſſet, ſcribens de his ad Antipatrum, inquit: Ea quæ Delphis mihi decreto ſunt aſſignata, quibuſque nunc priuatus ſum, animum meum afficiunt, vt neque magnopere mihi cordi ſint, neque tamen omnino non cordi ſint, *Ælian l. 14. Var. hiſt.*

Cùm Gedeon trecentis viris 135. millia Madianitarum in fugam vertiſſet, Ephraimitæ, qui belli reliquias perſecuti, reges duos Oreb & Zeb occiderant, cum Gedeone expoſtularũt, quòd bellum Madianitis adorturus, ſe in belli ſocietatem non vocaſſet. At Gedeon reſpondit, racemationem Ephraimitarum (qui ſcilicet belli reliquias perſecuti fuiſſent) præſtantiorem G eſſe Abiezerianorum ſuorum (qui hoſtes in fugam verterant) vindemia. Eos enim reges ipſos de medio ſuſtuliſſe: ſeſe tantùm ignobile vulgus. Hac oratione cohibitus fuit Ephraimitarum contra Gedeonem impetus. *Iudic. c. 8.*

AMOLIENDO.

☞ *Ex Tit. Monarchia. hoc quodam, quatenus infamia illata ſingularis certaminis euentu abluitur.*

Lucretiæ pudicitia, etſi à Tarquinio læſa, tantum facinus non eſſet auſa, niſi honoris ſtudium interueniſſet: cuius vis tanta eſt, vt victura perimat, proferat peritura, neglecta fatorum lege. *Sab. l. 5. c. 5.*

Claudia Veſtalis pudicitiæ læſæ ſuſpicionem nacta, quæ nulla vi humana loco moueri poterat, è Phrygia Matris deûm ſimulacrum aduectans, baltheo ſuo religata, & per Tiberim ſubuecta diluit. De ea *Ouid. 4. Faſtorum. & Silius l. 17.*

Cælicolûm genitrix numen, quod numina nobis
Cuncta creas, cuius proles terramque fretumque,
Sideraque & manes regnorum ſorte gubernant,
Si noſtrum nullo violatum eſt crimine corpus,
Teſtis, diua veni, & facili me abſolue carina.
Tum ſecura capit funem, fremituſque leonum H
Audiri viſus ſubitò, & grauiora per auras
Nulla pulſa manu ſonuerunt tympana Diuæ.
Fertur prona ratis, ventos impellere credas,
Contraque aduerſas ducentem prænauit vndas.

M. Cato, Cenſorij filius, in acie ad Pydnam contra Perſeum decidente equo prolapſus, cùm ſe recollegiſſet, animaduertiſſétque gladium excidiſſe vagina, veritus ignominiam, rediit in hoſtem: ex eóque, aliquot vulneribus recuperato gladio, demùm reuerſus eſt ad ſuos. *Frontin. lib. 4. cap. 5. & Plut.*

Cùm ſuperiores Imperatores tributa Scythis (hoc eſt, Gothis) perpendiſſent: id alienum eſſe Romana maieſtate ratus Conſtantinus Magnus, Chriſti auxilio fretus, crucis vexillo in eos illato, breui omnes ſubegit: ac reluctantes quidem armata manu coërcuit, reliquos verò diſertis legationibus mulcens, ab inculta & fera vita ad humanam ciuilémque

A traduxit. *Sig. l. 14. Imp. occid.*

VLCISCENDO.

☞ *Huc refer Seueritatis in vindicando Contemptu ab obtrectatoribus orto.*

Nicolaus Piſaurus, claſſis Venetæ legatus, æſtatis circa annum Chriſti 1498. exitu, cùm in mari Ægeo apud Mitylenen cum triremibus quatuor iter faceret, & vnam onerariam bellicæ vnius ex Imp. Baiazethis II. ducibus, quos Baſſas vocant, militibus, tormentis reliquiſque rebus omnibus ad pugnandum idoneis inſtructiſſimam, amphorarum plus trecentarum, quam vento ferri viderat, appropinquaſſet, vela vti demitterent vectores admonuit. Illi autem non vela modò non demiſerunt, ſed pilis ferreis tormentis emiſſis, Nicolai præfectum interfecerunt, ac nonnullos ex remigibus ſagittis celeriter coniectis vulnerauerunt. Quod vbi fieri Nicolaus vidit, arma ſuis vt caperent imperauit, atque in nauem Thraciam impetu facto eam expugnauit: cumque omnibus qui pugnæ ſuperfuerant, depreſſit. Erant ea in naui homines circiter ducenti quinquaginta. *Bemb. l. 4. Veneta hiſt.*

DETESTATIO, IMPRECANDO.

B

Oebotas, cùm primus ex Achæis Olympiæ coronam meruiſſet, neque tamen à ciuibus ſuis eo nomine honorem eſſet adeptus, imprecatum Achæis aiunt, ne quis ipſorum vnquam palmam Olympicam ferret. Reſpondit voto euentus. Quod tum demùm reſciuerunt Achæi, cùm ſe mirantes Olympicarum palmarum compotes fieri nunquam amplius potuiſſe, Delphos ad oraculum miſerunt. Et tunc quidem cùm & alia in Oebotæ honorem inſtituiſſent, vtique ſtatuam in Olympiam miſiſſent, mox Soſtratus Pellenæus in ſtadio pueros vicit. *Pauſ. in Achaicis.*

Callicratidas, Lacedæmoniorum claſſi præfectus, in Lydiam Sardeis abiit, vt à Cyro, minore Lacedæmoniorum ſocio, contra Artaxerxem pecuniam peteret. Ferunt ad illius ianuam ſtantem petiiſſe regij iuuenis colloquium. Cui quum diceretur, non eſſe potanti Cyro otium audire quempiam: idemque etiam altero & tertio die: tum ſecum Callicratidas, homo excelſo animo, iniquè ferens regium faſtum, multa iis mala imprecatus dicitur, qui Perſicis opibus allecti, tam turpiter Græciam ſocietatis ſpecie, Barbaris, apud quos nihil boni præter aurum eſſet, irridendam obieciſſent: deos teſtatus: quamprimùm Spartam veniſſet, enixè operam daturum ſe, vt Græci

C

in priſtinam gratiam redirent, vt perpetuo terrori Barbaris eſſent. Atque ita Cyri congreſſu ſæpius fruſtrà petito, ſine pecunia ad naues rediit, Lacedæmonem miſſis, qui inde pecuniam in ſtipendium peterent. *Sab. lib. 9. En. 3. ex Plut. Apoph.*

DEPRECANDO.

Amphitryon, cum Herculis liberis ad aram à Lyco tyranno comburendus, precatur Chorum, ita patiatur ſe exuri ad aram ſupplicem cum liberis. *apud Eurip.* in Hercule fur.

ἡμᾶς δ' ἐπειδὴ δεῖ θανεῖν, θνῄσκειν χρεὼν,
μὴ πυρὶ καταξανθέντας, ἐχθροῖσι γέλων
διδόντας, οὑμοὶ τοῦ θανεῖν μεῖζον κακόν.

Nos verò quoniam oportet mori conuenit non igne ambuſtos, hoſtibus riſum exhibentes: quod mihi ipſa morte maius malum.

GLORIAM ET HONOREM NON CONSERVARE.

QVEM, QVALEM, V. G. PONTIFICATVM, SACERDOTIVM.

D

Calliſto II. Pontifice mortuo, diuiſis Cardinalium ſtudiis, duo ſuffecti ſunt, Lambertus Epiſcopus Oſtienſis, & Theobaldus presbyter Cardinalis: atque ille Honorius ſecundus, hic Cœleſtinus ſecundus eſt appellatus. Pleriſque autem ad Honorium accedentibus, Cœleſtinus ſe abdicauit. Honorius cùm ne ita quidem ſuam probari electionem ab omnibus intelligeret, poſt duodecim dies, conuocatis Cardinalibus, inſignia vltrò depoſuit, & ſe item honore abdicauit. Epiſcopi verò, præsbyteri ac diaconi Cardinales humilitatem eius perſpicientes, atque in poſterum ne quid noui in eccleſiam inferretur cauentes, quod perperam factum fuerat, emendarunt: atque eodem Honorio de integro lecto, ad eius pedes procubuerunt, atque ei tanquam vniuerſali Pontifici obedientiam præſtiterunt. *Sigon. l. 10. reg. Ital.*

Petrus Moroneus, ex conſectaneis D. Benedicti, pontifex factus, Cœleſtinus Quintus appellatus: dum inuitis Romanentibus aſello vehitur, paupertatem Chriſti æmulari conatus infeſtos ſibi ſenſit flamines.

E

Quamobrem lege lata atque promulgata, qua liceret pontifici Rom. ſe abdicare, ſexto menſe, relicto regno Eccleſiaſtico, ad priuatam rediit vitam. *Platina.*

Coſmas patriarcha Conſtantinopolitanus, cùm Alexium Comnenum Imp. Conſtantinopolitanum, exactionum nullum ponere modum, omnemque emendationis ſpem ſublatam videret: miniſtro dixit: Tolle Pſalterium & ſequere me. & ſimul æde ſacra egreſſus eſt: in quam nunquam rediit. *Zonaras Tom. 3.*

Philippum I. Francorum regem ob ſuperinductam iuſtæ vxori pellicem, Vrbanus pontifex diris deuouerat. Rex propoſiti tenax pro libito ſacras dignitates diſtribuerat. Henricus Sueſſionum pontifex vltrò ad Vrbanum pontificem max. iuit, pontificatuque, quem à Philippo acceperat, ſe abdicauit, certo conſilio eius dignitatis deinde non recipiendæ. Vrbanus permotus diœceſis neceſſitate, ſedem inuito eidem reſtituit iureiurando adacto, temperaturum ſe ab eorum communione, quos ſedes Romana ſocietate fidelium amouiſſet: neque interfuturum conſecrationibus eorum, qui ſedes à profanis acce-

F

piſſent, vtraque in cauſa Philippum regem notans. *Aemil. lib. 3.*

REGNVM, IMPERIVM DEPONERE, ABDICARE.

Cùm Diocletianus iam ætate prouectiori mobilitatem fortunæ, tanquam ſolertiſſimus & ſagaciſſimus princeps contemplatus eſſet, decreuit Imperio ſe abdicare, & priuatus viuere: vtpote qui diceret nihil eſſe difficilius, quàm ſcire bene imperare. Adhæc ætas imbellis, & rerum humanarum inſtabilium metus, quæ rariſſimè continuo ſucceſſu ad exitum eodem tenore perueniunt, ſuaſerunt Diocletiano imperium deponere. Diocletianus verò mira difficultate ferum & aſperum Maximiani collegæ ingenium frenauit, vt ei conſentiret. Qui etſi natura ferox erat, naturam tamen ſuam frangens, conſiliis Diocletiani obſequutus eſt. Igitur eodem die, cùm iam conueniſſent, Reipub. habenas minoribus mandare, Diocletianus Iouius Nicomediæ, Herculius Maximianus Mediolani, imperiales faſces deponunt, Conſtantio & Galerio Maximiano Augu-

G

ſtis priùs appellatis, anno Salut. 307. rem memoratu admirabilem, & prioribus ſeculis non viſam peragentes. Cùm poſt decem annos, quibus priuatus vixit, Diocletianus à Conſtantino ac Licinio vocaretur nuptiarum Conſtantiæ, cauſatus ſenectutem per literas, ſcripſit ſe priùs peſte liberatum, nolle iterum venena imbibere: ſatis ſe pro Repub. elaboraſſe: nunc verò in patria ſua, hoc eſt, Salonis olera ſerere, hortum curare, & priuatum agere malle. Cùm verò hi Imperatores reſcripſiſſent minacibus literis, ſe non admittere excuſationem, quòd fauiſſet Maximino ſuſpectans necem dedecoroſam, dicitur venenum hauſiſſe. Quidam tamen dicunt, ſtupore mentis & longa ægritudine confectum, animam inter ſuſpiria efflaſſe. Vixiſſe dicitur quibuſdá ſexaginta octo annis, nonnullis LXXIV. ſecundùm quoſdam, duobus de octoginta. Imperauit annis viginti. Manſit priuatus Salonis, rei ruſticæ indulgens, annis decem: & poſt mortem inter diuos relatus eſt. *Caſſin.*

TYRANNIDEM.

H

Cadmus, cùm tyrannidem Coorum à patre Scythæo accepiſſet ſatis validam, nullo aduerſo caſu, ſed ob iuſtitiam ſua ſponte eam in media ciuitate depoſuit, atque in Siciliam abiit. Vbi vnà cum Samiis vrbem Zanclam, cuius nomen in Meſſanam mutatum eſt, incoluit, & poſtea apud Gelonem Syracuſiorum tyrannum in magna fuit gratia. *Herod. l. 7.*

Lyſiades Megalopolitanus (vel Lydiades) ſuæ ipſius patriæ tyrannus gloriæ amore fractus breui moleſtiarum, quas trahit ſecum dominatus, pertæſus, accito Arato Sicyonio depoſuit dominationem, contribuitque ciuitatem ſuam Achæis. Hinc extollentes eum Achæi prætorem creauêre. Eius ad cauſæ cùm à Lacedæmoniis in prælio interfectus eſſet: à Cleomene rege pulcherrimè ornatus, Arcadibus remiſſus fuit ad ſepeliendum. *Plut. in Arato & Pauſ. in Arcad.*

Aratus Sicyonius, Achæorum prætor iniquo animo ferens vicinam ipſis Argiuorum, tyrannidem egit, per nuncios cum

Ariſtomacho tyranno, vt Lyſiadis exemplo mallet Achæorum A gentis cum laude & honore eſſe prætor, quàm cum periculo & inuidia vnius tyrannus ciuitatis. Itaque Ariſtomachus tyrannide depoſita, anno pòſt Achæorum prætor creatus eſt *Plut. in Arato.*

DICTATVRAM.

Samuel propheta ad Galgala, confirmato Saul rege, magiſtratu ſeſe abdicat. 1. *Reg.* 12.

Belli Hetruſci omnia diſcuſſa, Æmilius Mamercus, ne non aliquid in ſua dictatura egiſſe videretur, cenſuram, quæ ab initio quinquennalis fuit, in annuum & ſemeſtre ſpacium lege ad populum lata contraxit. Et vt ſciatis, inquit, quirites, quam mihi diuturna non placeant imperia, dictatura me abdico. Cenſores eum in ordinem redactum, quia magiſtratum Pop. Rom. minuere eſſet auſus, tribu ſubmouerunt, octuplicatóque cenſu fecerunt ærarium. Tulit Mamercus eam ignominiam ciuili animo, cauſam potiùs quàm rem intuitus. Contrà tanta populi in Cenſores exarſit ira, vt nullius præterquam ipſius Mamerci auctoritas, ne multitudinis incurſu violarentur, Cenſores protexerit. *Sab. l.* 5. *Enn.* 5.

Cn. Quintilius Dictator dictus: cùm fixo clauo ciuium amentes B ſui compotes feciſſet, diſcordéſque animos conciliaſſet, ſtatim dictatura ſe abdicauit. *Alex. ab Alex. l.* 1 *c.* 6.

L. Q. Cincinnatus quæſtionibus exercendis Dictator factus, cùm Sp. Melius Romanum affectaret imperium, ſumpto poſt rem exploratam de reo ſupplicio, continuò ſe dictatura abdicauit. Rurſus cùm ex agro ſuo trans Tyberim vocatus, & Dictator dictus eſſet, ſumptis inſignibus, Minutium conſulem in Algido monte obſeſſum, obſidione liberauit: & deuictis quoque bello aliis xvi. die quam acceperat dictaturam depoſuit, & in agrum reuerſus eſt, ne inanis gloriæ cupidus videretur. Pòſt annos xx. reuocatus, iterum Dictator dictus eſt contra Fidenates, vt eſt *apud Liuium l.* 3. & 4.

Plutarchus auctor eſt, neque vi morbi, neque ſomnij portento L. Syllam Dictatorem adduci potuiſſe, vt Reipub. curam abiiceret. Appianus præterquam quòd dæmonem quendam per quietem illi viſum ſcribit, qui imminens fatum nunciarit, vltrò eum ſe dictatura abdicaſſe prodidit, quippe qui in medium progreſſus, populo & patribus nihil tale expectantibus, media concione virgas & ſecures fregerit: lictores & corporis cuſtodes à ſe dimiſerit, profeſſus ſe eo conſilio & C dictaturam depoſuiſſe, vt omnium quæ in Republica egiſſet, priuatus rationem redderet. Tantum animi & felicitatis vni viro ſuperfuit, vt qui in ea ciuitate, in qua centum millia ciuium & ampliùs occidiſſet, & in his duo millia & ſexcentos equeſtris ordinis, ſenatores xc. quindecim conſules, qui multos inſepultos abieciſſet, multorum bona publicaſſet, priuatam auſus ſit vitam agere, non Imperij poteſtate filio, vt Ptolemæus in Ægypto fecit, Ariobarzanes in Cappadocia, Seleucus in Syria, ſed iis qui ipſius tyrannidem infensè oderant, cùm vlciſcendi facultate relicta. Satis conſtat eum in ordinem redactum, domumque ſe recipientem, adoleſcentis conuitio exceptum, nemine intereà reperto, qui illius intemperiem caſtigaret. Tulit Sylla patienter ætatis intemperiem. Cæterùm vbi domum ventum eſt, ſiue coniectura, ſiue diuinatione quadam futurorum ad eos qui propè aderant, conuerſus, dixiſſe fertur, Intempeſtiuam illam inſectationem in cauſa fore, vt quicunque poſt ſe dignitatem illam inuaderet, nunquam niſi cum morte deponeret, quod haud multis inde pòſt annis, in C. Iul. Cæſare euenit. *Sab. l.* 3. *Enn.* 6.

PRINCIPATVM.

D Ioannes ex Particiaca familia dux III. Venetorum, non paucis rebus domi foriſque præclarè geſtis, quum diuturniore morbo laboraret, Petrum Candianum ſubrogari ſibi expetiit, eique inſignia propria manu tradidit. Iterum poſt illius mortem populi precibus adactus, principatu aſſumpto, non multò pòſt domum priuatam receſſit, atque ita principatum bis depoſuit: quòd nunquam antea contigerat. *Egnat. l.* 4. *c.* 1 & *Fulg. lib.* 4 *c.* 1 qui Ioannem Patriciatium, cognomine Baduarium vocat.

Sebaſtianus Cianus, Venetorum dux: qui in Cretam inſulam patricij ſanguinis & plebeij familias non paucas tanquam in coloniam miſit, poſt duos & viginti annos florente Rep. ſponte ſua principatu ſe abdicauit. *Egnat.* 4. *c.* 1.

Iacobus Teupolus, dux Venetorum, recepta Iadera, quæ iam quiorùm rebellarat, legibus Venetis, in vnum corpus redactis Vatacio Lesbi, domino natali prælio victo, Byzantio ab obſidione liberato, vigeſimo tandem pòſt anno dignitate principis E ſponte ſe abdicauit. *Egnat. l.* 4. *c.* 1.

PRÆFECTVRAM.

Poſt pugnam ad Platæas, cùm Pauſanias Spartanus ſua poteſtate abuteretur erga Græcos, defecerunt ab eo, tranſitionémque fecerunt ad Athenienſes. Inſignis grauitas hic cernitur ciuitatis Spartanæ. Vt enim deprauari ex amplitudine poteſtatis ſenſerunt duces ſuos, depoſuerunt vltrò principatum, ac deſtiterunt ad bellum mittere duces: malueruntque modeſtos habere & diſciplinæ patriæ inhærentes ciues, quam vniuerſæ Græciæ imperium obtinere. *Plut. in Ariſtide.*

LOCI DIGNITATEM.

Cùm ad Platæas cum numeroſiſſimo Perſarum exercitu, duce Mardonio, Græci conflicturi eſſent: Lacedæmonij quibus dextrum cornu debebatur, Athenienſibus, qui in ſiniſtro cornu ſtabant, locum ſuum ſponte dederunt, eò quòd videbant, Mardonium Perſas ſibi oppoſuiſſe, cum quibus Athenienſes olim in Marathone feliciter pugnaſſent, F & eorum pugnandi rationem callerent. *Herod. l.* 9. & *Plut. in Themiſt.* & *Pauſanias.*

Cùm Græci claſſem 271. nauium ad Artemiſium contrà Xerxem coëgiſſent, quamuis Athenienſibus maris imperium conueniret, vti terreſtris exercitus Laconibus, tamen cùm ſocij negarent ſe ſecuturos, niſi Laco eſſet imperator, ceſſis, Græciæ ſalutem priuato honori anteponentes, ceſſerunt Laconibus, qui Eurybiadem Euryclidæ filium nauarchum elegerunt. *Herod. lib.* 8. & *Plut.*

Bernardinus Caruaial Cardinalatui reſtitutus per Leonem X. eundem locum, quem ſub Iulio II. obtinuerat, occupare volens, cum Hadriano Cornetano Cardinale contendebat. Hadrianus ceſſit, ſed mordaciter inceſſit, inquiens: Præcedat ergo quando & panis nauticus (quibus coctus eſt) quouis alio pane diuturnior eſt. *Gaim lib.* 3.

TITVLOS.

☞ *Vide Tit. Gloria fuga in Titulis illic. Non accipere id quod offertur, in cenſum venit: hoc Eius quod ſemel acceptatum fuit, obiectio.*

QVOMODO. NEMPE

Affectando Abdicationem.

G Auguſtus non ſemel cogitaſſe dicitur de adminiſtratione Reipublicæ populo Romano reddenda: nec deſiit, vt Seneca tradit, quietem ſibi precari, & vacationem à Republica petere. *Suetonius.*

Cùm Gregorij Magni ſanctimoniam inuidia ſubſequeretur, adeò vt iam alius in eius locum clàm ordinaretur epiſcopus, ipſe ſentiens quid fieret, dixit: Abſit, vt mei cauſa aliqua ſimultas in Dei ſacerdotibus oriatur. Si propter me eſt iſta tempeſtas, tollite & mittite me in mare, & deſinet à vobis quaſſatio. *Petrus de Natalib. Eccl. hiſt. l.* 11 *c.* 9.

RELINQVENDO.

Timoleon Corinthius, euerſo Dionyſij principatu, & libertate Syracuſanis parta, è medio ſua ſponte ceſſit: maluitque priuatus, & in prædiorum ſeceſſu ſolus vagari, quàm officiorum frequentia ſeptus in vrbe conſpici. *Sab. l.* 10 *c.* 1. *ex Plutarchi Timol.*

P. Scipio Africanus publicam rerum adminiſtrationem ſpontè reliquit, vt priuatus ageret.

Ex rebus à Cn. Pompeio Magno geſtis, magnam partem earum, etſi præclaræ ſint, quas nullus ex veteribus Romanis H adæquauit, alij fortunæ tribuêre, alij militum fortitudini. Hoc verò omnium eſt maximum atque pulcherrimum (ſi Dioni Nicæo credimus) quòd cùm à bello rediens Mithridatico, magnis ſtipatus exercitibus, & facilè Italiam obtinere, & imperium ſibi Romanæ vrbis poſſet vendicare, noluerit: ſed αὐτεπάγγελτος, nil ſuper ea re populo decernente, vel ſenatu, Brunduſium appulſus, milites dimiſerit. *Cælius lib.* 3. *cap.* 5. *Antiq. lect.*

Auitus Imperator poſt Valentinianum à Senatu electus paucos dies tenens Imperium vltrò ſeceſſit Placentiam, ibíque eſt Epiſcopus ordinatus. *Cuſp.*

ABDICANDO, DEPONENDO.

☞ *Vide paulò antè, Dictaturam, Tyrannidem, Principatum non ſeruare.*

CEDENDO alteri.

Cùm Artabanus Parthorum rex, conſpiratione regno pulſus cum cognatis & familiaribus, ad Izatem Adiabenorum A regem veniſſet: Izates ſcripſit pro eo ad Parthos, ſuadens, vt ſuum regem reciperent. Parthi ſe id poſſe negabant, quòd iam principatum dediſſent alteri nomine Cinnamo. Cinnamus autem voluntate procerum cognita, cùm eſſet alumnus Artabani, ſcribit ei, vt accepta à ſe fide reuerteretur: eidemque obuiam profectus, adorato & regis appellatione ſalutato, diadema ſuo capiti detractum impoſuit. *Ioſephus lib. 20. cap. 2. Antiq.*

Leo Armenius, Orientalium copiarum dux, dum Michaël Imp. cum Crumno Bulgarorum principe confligit, & in fugam vertitur, ſuos à reliqua acie auellit, fugienteque Michaële imperium occupat, & à ducibus coactus, multo ſimilis, diadema ſumit. Michaël vt erat pacis ſtudioſus, ſuorum quendam ad Leonem cum diademate, purpura ac calceis coccineis (qui Imperij inſignia erant) miſit, Imperio ſe ei cedere indicans, quòd vel vitam amittere, quàm guttulam vnam Chriſtiani ſanguinis effundere mallet *Cedrenus.*

Michaëlis Senioris parſimoniam exoſi milites cum populo, B Imperatorem ſalutarunt Iſaacium Comnenum, patriarcha adiuuante ac comprobante: qui cum Comneno plurimum faueret, Imperatorem ſenem regia egredi iuſſit. Cùm Imper. pontificibus à patriarcha miſſis dixiſſet: Quid mihi pro imperio redditis? hi verò cœleſte regnum illi pollicerentur: illicò abiectis Imperij inſignibus, regia exiit, cùm non ampliùs vno anno imperaſſet, nec diu poſt obiit. *Cuſpin*

TRANSFERENDO IN ALIVM.

☞ *Hic eius Honoris quem iam poſſidet, tranſlationem in alium conſideramus: ſub λῆψιν eum, qui offerebatur.*

Ariſtides, cùm ipſe Miltiadeſque inter decem Prætores ab Athenienſibus contra Darij exercitum in Marathone creati eſſent, & propter ducum multitudinem diſciplinam bellicam corruere animaduerteret (per vices enim ad ſingulos imperandi munus tranſibat) vt ei ſors imperandi contigit, partes ſuas in Miltiadem militaris artis peritiſſimum tranſtulit, atque exemplo ſuo aliis vt idem facerent, auctor fuit. *Plutarch. in Ariſtide.*

Ptolomæus Philometor inſidiis appetitus ab Alexandro E- C piphane genero ſuo, exercitum contra eum duxit, & Antiochiam ingreſſus, à ciuibus rex conſalutatus eſt, & ab exercitu coactus duo ſibi imponere diademata, alterum Aſiæ, Ægypti verò alterum. Cæterùm aduocata Antiochenſium concione, perſuaſit eis, vt Demetrium Nicatorem reciperent, ſe quoque monſtratorem ei fore rectè adminiſtrandæ reipub. *Ioſeph. l. 13. c. 8. Antiq ex 1. Machab. 11.*

Conſtantius Chlorus, cum Galerio Maximianoque Imperator creatus, cùm forte ad regendum Italia Africaque ac Gallia obtigiſſent: relictis aliis duabus regionibus collegis ſuis, ipſe ſola Gallia contentus fuit. *Fulgoſus lib. 4. cap. 1. ex Eutropio.*

CVR. CAVSA.

APOSTOLATVS.

Adelbertus Pragenſi Epiſcopatu dimiſſo, vt Chriſtianum cultum augeret, in ſumma inopia ad Prutenos idololatras profectus, dum prædicando ad Chriſti fidem eos adducere conatur, ab eis crudelem in modum occiſus eſt. *Fulg. lib 4. cap. 1.*

PHILOSOPHIÆ.

☞ *Vide Tit. Contemplationi philoſophicæ dediti, Item,*
D *Philoſophiæ ſtudium.*

HVMANITATIS.

Sabacus, Ægyptiorum rex, regno ſe ſpontè abdicauit, & in Æthiopiam priuatus rediit, quòd etiam ſontes plectere, inhumanum eſſe putaret. *Diodorus Siculus*

RELIGIONIS.

☞ *Ex Tit. Monachorum, huc quædam.*

Diocletianus in Chriſtianos religionis odio ita deſæuit, vt omnes ſacramento militari ſoluerit, atque è caſtris eiici per Veturium magiſtrum militiæ iuſſerit, niſi ſacra gentilium ſuſcepiſſent. Quod cùm ille curaret, Omnes Chriſti confeſſionem humano honori ac commodo ita prætulerunt, vt etiam, ſi opus fuiſſet, mortem ſe non recuſaturos oſtenderent. Itaque Veturius eorum multitudine & conſtantia deterritus, inceptum omiſit. *Sigon. l. 1. Imp. occid.*

IVSTITIÆ.

Periander Corinthius, initio populariter ac moderatè gerebat imperium: poſtea verſis moribus tyrannicè agere cœpit. Id ſimul atque cognouit Pittacus Mytilenæus, qui voluntate E ciuium ſuorum iam per decennium imperauerat, diffiſus de ſui ipſius animi conſtantia, magiſtratum depoſuit. Percontantibus deinde quibuſdam, Qua gratia fugiſſet imperium? reſpondit, ὡς χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, quòd admodum eſſet arduum, probum eſſe propter mutatum Periandrum. Quibus auditis, Solon illum taxans, addidit ſuum apophthegma: χαλεπὰ τὰ καλά. *Laert. l. 10.*

QVIETIS.

Similis, depoſita Palatina præfectura, ſub Adriano Cæſare, quæ dignitas Auguſtorum magnitudini proxima erat, in agro priuatus per ſeptennium vixit, & tumulo ſuo inſcribi iuſſit: Hic Similis iacet, cuius ætas multorum fuit annorum, & tamen ex eis ſeptem ſolùm vixit. Annorum enim in ambitioſo magiſtratu multitudinem in mortis ſorte computauit: ſolos paucos, quos in priuato otio degit, ad vitam referens. *Fulgoſ. l. 4. cap. 1.*

Matthæum Magnum Vicecomitem æmuli principatu deiicere conantes, vt Guelfam factionem introducerent, cum Bertrando Vaſcone Cardinale, legato pontificio, egit, vti eum F falſò incuſatum hæreſeos ſacris arceret, & cum eo Mediolanenſes omnes. Qui interdictum ægrè ferentes, de pellendo Matthæo conſilia ceperant. At Galeacius F. Placentiæ præfectus ſenem patrem inimicorum inſidiis eripuit. Sedato tumultu, Matthæus duorum & ſeptuaginta annorum ſenex, principatu ſpontè ſe abdicans, Galeacioque militaris imperij vexillum tradens, ad templum maximum deductus (iniuſtam enim hæreſis notam ferre non poterat) ad aram aduocatis ſacerdotibus Chriſtianæ fidei ſymbolum præclara voce recitauit, teſtatuſque eſt iureiurando, ſibi immerenti ſacra eripi, ibidemque Dei maximi vltoris numen inuocauit. *Iouius in eius vita,*

Iacobus Contarenus, dux Venetorum, poſt quintum principatus annum, quando ætate confectus, publicæ curæ par eſſe non poterat, ſponte ſe imperio abdicauit. *Egnat.*

PACIS, CONCORDIÆ.

Raphaël Adurnus, Genuenſis dux, hortantibus ciuibus, quibus patriæ libertas curæ eſſe videbatur, vt principatu cedere vellet (ſublato enim factionis metu, concordes fore ciuium animos) ſpontè ducalem dignitatem depoſuit, atque ab vniuerſo populo in priuatas ædes deductus eſt. *Fulgoſ. lib. 4. cap. 1.* G

Amadeus Sabaudus, in concilio Baſileenſi in pontificem electus, & appellatus Felix V. filio Ducatum relinquens, in eremum priùs ſeſſecerat: idemque poſtea Nicolao V. papatu ceſſit, ad ſchiſma tollendum legatione apud ſuos contentus. *Anno 1440. Chron. Franc.*

GLORIÆ CONTEMPTVS, SECVNDVM ΛΗΨΙΝ, RESPECTV ΑΞΙΩΜΑΤΟΣ SIVE Honoris, qui contemnunt.

Μικροψυχία hæc videri poſſet, niſi ita diſtinguerentur, quòd ſcilicet μεγαλόψυχος honores minores, etſi non efferantur. non magnopere curat (nam & maioribus ſe dignum eſſe nouit: in paruis, ſi vel propter imprudentiam. vel propter contemptum non efferantur paruam ineſſe iacturam exiſtimat) μικρόψυχος vero non modò honores minores, ſed etiam pares eripi ſibi patitur quod nec his nec illis dignum ſe arbitretur.

DIVINOS HONORES, SACRA, TEMPLA, OBLATA, CONTEMNERE.

H

Lyſtrenſes Lycaoniæ, cùm claudum à Paulo ſanatum conſpexiſſent: deos humana ſpecie arbitrati, Paulum quidem propter concionandi vim, Mercurium, Barnabam verò Iouem appellantes, ſacra illis immolare voluêre. At Apoſtoli vix eos à propoſito abducere potuêre. *Act. 14.*

Antonius eremita corpus ſuum clam tumulari voluit, ne quam occaſionem poſteris in colendo cadauere præberet. *D. Hier. in vita Hilar. c. 1.*

Cum Thaſij Ageſilao regi, quòd indicarent multa ſe habere eius beneficia, delubra & diuinos honores decreuiſſent, atque huius rei cauſa legationem miſiſſent: lectis, quos detulerant ei legati honoribus, rogauit, an patria eorum facere homines valeret deos. Annuentibus: Agite, inquit, facite primùm vos. Quod ſi feceritis, tum vobis poſſe & me deum efficere credam. *Plut. in Apoph.*

Auguſtus

A Auguſtus Cæſar templa quamuis ſciret etiam Proconſulibus decerni ſolere: in nulla tamen prouincia, niſi communi ſuo Romæque nomine recepit. Nam in vrbe quidem pertinaciſſimè abſtinuit hoc honore. *Sueton.*

Tiberius Cæſar neque ſtatuam ſibi erigi, neque templum ædificari permiſit: ſed ait palam, ne ciuitas vlla, neve priuatus quiſquam id faceret: edicto addidit hæc verba: Niſi ego permittam: mox adiecit, Atqui non permittam. *Dion. Nicæus in Tiberio.*

PONTIFICATVM NEGLIGERE.

Ionathas Anani F. pontificatu Hieroſolymitano detracto à L. Vitellio Syriæ præſide, cùm a rege Agrippa ei dignitas reſtitueretur, acceptare noluit: & vt in fratrem ſuum Mathiam, virum ſanctiorem conferret, monuit. Rex ea modeſtia delectatus, votis eius annuit. *Ioſephus l. 19 c. 6. antiq.*

Pelagio mortuo vniuerſus clerus populuſque Gregorium Magnum pontificem creabant: ipſe contra omnia malebat quam pontifex creari. Gregorius vbi oratoria erga ſe vidit hominum ſtudia, quàm vt reluctando par illis eſſe poſſet occultè

B ad Mauricium Imp. Conſtantinopolitanum (cuius filium ex ſacro fonte ſuſceperat) dedit literas, quibus impenſius ab eo precibus petebat, ne quid populo Romano & clero de ſe gratificaretur, adeò ille ea cœleſtibus pendens, terrena parui facere, repudiaréque id decus, putabat cuius cauſa tam ambitioſè cæteri contenderent. Gregorij literas & nuncium Germanus, qui ab Exarcho præfecti nomine fuerat Romam miſſus, intercepit. Sicque omnium ordinum conſenſu & fauore victus Gregorius pontificatum adijt. *Sab. l. 5. Enn. 8. & Platina, & Sigon. l. 1. reg. Ital.*

Benedicto Nicolaus I. in pontificatu ſuccedens, cùm ſe electum intelligeret, clam ab vrbe Roma profugit: magnóque labore a Romanis inuentus, maiore vi, collatum accipere pontificatum vt vellet, cogi vix potuit. *Fulgoſ. & Egnatius lib. 4. capite 1.*

Clemens III. pontifex electus, mendicantis religioſi habitum indutus, Peruſium incognitus peruenit. Eò deinceps profecti Cardinales, quem abſentem in pontificem elegerant, cum Viterbium honorificè perduxerunt. *Platina.*

C Mortuo Nicolao IV. cùm iam biennio interregnum continuaſſet ſacer ſenatus, demùm Petrum Moronum omnium ſuffragiis elegit. Cùm autem diu laboratum eſſet, vt is delatum acciperet honorem, ſpreta omni pompa, quantum fieri poterat, ſeruare eremiticæ vitæ, cui antea deditus fuerat, formam nitebatur: tandem pontificias curas abhorrens, nulla neceſſitate compulſus, quin potius multis contra nitentibus, atque ne id ageret obteſtantibus, poſt quintum menſem pontificatum in Cardinalium manu depoſuit, eremiticámque vitam reſumpſit. *Fulg. l. 4. c. 1. Marul. l. 1. c. 6. Volat. l. 22. & Platina.* ☞ *Vide Tit. Honores contemnere.*

DIGNITATEM QVAMVIS SACRAM, Episcopatvm, Sacerdotivm, Cardinalatum negligere.

B. Leonardus inter aulicos regis Galliarum aliquando primo loco habitus, cùm Dei ſeruitio ſeſe addixiſſet, Epiſcopatum ſibi a rege oblatum recuſauit. Ac ne deinceps huiuſce rei illectatione aliqua tentari capiuè poſſet, in Aquitaniam diſcedens, operam prædicationibus dedit. *Marulus libro primo capite 6.*

D Ambroſius Romanus patricius, cùm Mediolanenſem præfecturam gereret, videretque à populo Mediolanenſi ad ſe deferri Epiſcopatum, abiectiore vitæ genere contentus, ſequenti nocte Mediolano profugit. Cæterùm à populo retractus, coactúſque Epiſcopatum aſſumere, ea integritate virtutéque adminiſtrauit, vt poſtea eius memoriam ceu ſanctiſſimi hominis Mediolanenſes ciues ſemper coluerint. *Ful. lib. 4. c. 1. & Egnat. lib. 4. cap. 1.*

Calliſtus III. Pontifex in omni vita integerrimus eſt habitus: ſed hæc eius præcipua laus eſt, quod dum Epiſcopus eſſet aut Cardinalis, beneficium aliquod in commendatione nunquam voluit, dicens, ſe vna ſponſa, & quidem virgine contentum eſſe, hoc eſt, Eccleſia Valentina, vt ius pontificium mandat. *Platina.*

Mediolanenſi antiſtite, an. MCXXIII. mortuo, ea dignitas ad Bernardum Claræuallis abbatem ob miram ſanctitatis eius opinionem delata eſt. Eo verò repudiante, Anſelmus Puſterla ſuſcepit. *Sigon. l. 10. reg. Ital.*

Andreas Minorum ordinem profeſſus, ingenti animo Cardinalatum abnuit, quem ei patruus Alexander IV. offerebat. *Fulg. l. 4. c. 1.* E

Ioannes Actij Vicecomitis patruus à pſeudo-pontifice Nicolao V. ſuffragante Cæſare Ludouico Bauaro in ſenatu Cardinalis creatus eſt. Sed vir ille ſummæ grauitatis atque prudentiæ gratias agens, beneficium quidem agnouit, ne ſpernere videretur: verùm vſu purpuræ galeríque honore ſemper abſtinuit, non obſcurè in gratiam Ioannis XXII. legitimi pontificis, inſigni quidem ipſius cum laude commodóque: nam ei epiſcopatum Nouarienſem poſtea contulit. Quo permutato demùm cum Aycardo Camedorico, Mediolanenſis archiepiſcopus effectus eſt. *Iouius in vita Actij.*

Ioannes Picus Mirandulæ dominus ſæpe oblatas & ſacras & profanas dignitates magno reſpuit animo: Deo & ſtudiis ſe addictum reſpondens. Cùm Pandulfus Collenutius Piſaurenſis iuriſconſ. amicorum ſuaſu eum ad Cardinalatus dignitatem petendam, vel certè ſi offerretur amplectendam [illegible] hortaretur: Non ſunt cogitationes meæ cogitationes veſtræ, reſpondit. Bona Eccleſiæ pauperum bona ſunt. *Ioan. Franc. in eius vita.* F

Eskillo Lundenſium archiepiſcopo in Dania Alexander III. Pp. diploma deponendæ dignitatis, & alterum eiuſdem in quem vellet transferendæ obtinuerat. Ergo annis feſſus, Valdemaro rege Danorum & proceribus conuocatis, id munus in Abſalonem Roskildenſem epiſcopum tranſtulit, omnium conſenſu. Quod tamen Abſalon conſtantiſſimè renuit: cúmque vi ad ſacram ſedem traheretur, non niſi prouocatione ad Pontificem ſe ab illorum manibus liberare potuit. Interea tum precibus tum precio fruſtra intercedente, Romam miſſi legati ab vtraque parte, ea Romani pontificis induſtria ſunt excepti, vt vtrique ſibi pro votis conſultum gauderent. Nam & Abſaloni Lundenſem pontificatum aſſumere iuſſum, & Roskildenſem adminiſtrare permiſſum. Ita geminum eccleſiæ regimen in eius iuriſdictionemque conceſſit, alterum præcepto, alterum indulgentia ſortientis. Recuſanti pallium ingeſtum eſt, inſigneque, quod petentibus ægrè præſtari ſolet, repugnanti violenter impoſitum. *Saxo. l. 14.*

Paulo Iouio, doctrinæ ac ætatis honore maiora promerito, in petitione pontificatus patriæ ſuæ Paulus III. Pp. quendam prætulit, hominem è tenebris in lucem repente productum. G Ea re offenſus Iouius, ad literarum otium ſeſe contulit. Gratulatur ei And. *Alciatus* de libertate ſerò tandem parta, *epiſt. quad. q. 1. Hiſt. tomus* præpoſita eſt: longè verò magis ſibi ipſi, quòd ab inueterati aſtus ſene principe decipi ſe non ſit paſſus: Quum me, inquit, vti ſcis, magnis propoſitis præmiis Ticino, Ferraria, atque Bononia in Vrbem arceſſeret. Tum enim ex [illegible] meo magis cautus fui, quàm in ea Sapientiæ præceptis prudens philoſophus. Cur enim pro inani aut incerta ſpe purpuræ hos tantos primi ſuggeſtus honores relinquerem? opimis præſertim firmatos ſtipendiis. Cur has tantas contemnerem circumfuſæ iuuentutis ſalutationes? & hanc denique tot conſultoribus ianuam pulſantibus, exiſtimationem magno lucro & non obſcura cum laude quæſitam, ineptè ſtultéque deſererem. Hæc Alciatus de ſeipſo. Sic etiam Vlpianus rhetor fecit. Plus eſt ſophiſtam eſſe, quàm præfectum prætorio.

REGNVM, IMPERIVM Contemnere.

H *Regnum & Tyrannis cumulum quendam ſtrenuiorum bonorum, Opum dico, Honorum, Potentiæ. Amicitiæ. comprehendere videntur. Horum proinde acceptio vel repudiatio reſpectu Opulentiæ ad liberalitatem referri debet. At hic eximiè Honorem præfulgentem conſideramus. Vide infra, Gloriæ contemptus reſpectu Finis, item reſpectu Modi. Declinare Deprecatione, Fuga, Morte. Item, Transferre in alium.*

Germanicus, pater Caligulæ, cùm à militibus ſuis Imperator contra Tiberium nominatus eſſet, poſt Auguſti mortem, pluribus verbis ſe ipſum excuſauit. Quibus cùm nihil proficeret, & eos dimoueri ſententia nequaquam poſſe videret, gladium diſtinxit, tanquam ſibi manus inferre vellet. Confectis quin etiam ſub Tiberij nomine literis, quibus illis munera & alia quædam promittebantur, ſeditionem compeſcuit. Sic ille Imperium cùm occupare poſſet, aſpernatus eſt. *Suetonius.*

Gordianus ſenior Imper. cùm eum milites ſtrictis gladiis

Auguſtum ſalutaſſent, ſenex feſſus à grabbato ſurgens, impe- A rium oblatum detrectauit, humi proiectus ſupplicando: tandem minis compulſus eſt dignitatem ſuſcipere. *Volat. lib. 23. Ambrop. ex Lamprid.*

Quum Henrici IV. Imper. Pontificiſque diſcordiam Germani iniquo animo tolerarent, Ladiſlaum Hungariæ regem ad capeſſendum Romanum imperium multis precibus inuitarunt. Quem quum obſtinatiſſime recuſantem inueniſſent, Rodulphum declararunt Saxoniæ principem. *Bonfinius lib. 4 Decadis 2.*

Albertus Bauariæ dux, cùm ſplendida ad eum legatio, totius Boëmiæ populorum nomine profecta eſſet: oſtenderétque mortuo ipſorum rege Alberto II. Auſtrio, qui Ladiſlaum infantem filium in cunis reliquerat, quia tandiu expectare infantis grandiorem ætatem populi nolebant, ipſum omnibus ſuffragiis regem electum eſſe: ingenti animo tenuit: ac multis ſanctè facundéque in hanc ſententiam dictis, populus vt regem ſuum paruum expectaret, hortatus eſt. *Fulg. l. 4. cap. 1. & Bonfinius l. 4. Decad. 3.* Ergo Hungari ſtatim accepère paruulum, regémque conſalutarunt. Mater eum Friderico Romanorum regi commiſit tutandum. *Crantz. l. 12. Vand. c. 8.*

B Sigiſmundus Polonorum rex, à Suecis poſt electum Chriſtiernum regem, & item ab Hungaris atque Boëmis poſt miſerabilem Ludouici fratris filij interitum, vt illa regna ſuſciperet, expetitus, vtrumque regnum repudiauit. *Cromerus.*

CONSVLATVM NEGLIGERE.

L. Quinctius Cincinnatus Cos. cùm honorem eius P. C. continuare vellent, non ſolùm propter illius egregia opera, ſed etiam quòd populus eoſdem tribunos in proximum annum creare conabatur, quorum neutrum iure fieri poterat: vtrunque diſcuſſit: ſenatus ſtudium ſimul inhibendo, & tribunos verecundiæ ſuæ exemplum ſequi cogendo: atque vnus cauſa fuit, vt ampliſſimus ordo, populúſque tutus eſſet ab iniuſti facti reprehenſione. *Val. l. 4. c. 1.*

Capua recepta, Cn. Fuluius Romam ad habenda Comitia reuerſus, iuniorum prærogatiua T. Manlium Torquatum conſulem renunciauit. Qui quum præſens eſſet, & multitudo gratulabunda eum circumſteriſſet: excuſata oculorum valetudi- C ne, centuriam, quæ tulerat ſuffragium, reuocari iuſſit: peſſimum exemplum ac periculoſiſſimum inducturum ſe teſtatus, ſi alienis oculis Remp. tali tempore adminiſtrandam ſuſciperet: atque ita hortatus eſt, vt alium magis idoneum id munus conferret. Inſtantibus autem cunctis: Alium, inquit Manlius quærite, Quirites, ad quem hunc honorem transferatis. Nam ſi me gerere eum coëgeritis, nec ego mores veſtros ferre, nec vos meum imperium perpeti poteritis. Suffragio igitur iterum inito, M. Marcellum & Valerium Leuinum conſules ex ſeniorum ſententia, quos ſuper ea re conſoluerant, retulerunt. *Sab. l. 4. Enn 5.*

INSIGNIA REGNI CONTEMNERE.

Tigranes Armeniæ rex, à Lucullo victus, paucis comitatus continuò acie exceſſit, filioque lacrymans diadema ſibi ademptum impoſuit, hortatus vt diuerſum iter ingreſſus ſalutem ſibi quæreret. Cæterùm Adoleſcens viuo patre id inſigne non recepit, D nec receptum multum profuiſſet: nam haud multò pòſt ad Lucullum captus perductus eſt. *Sab. l. 4. Enn. 6.*

Cn. Pompeius, licèt ſe Imperatorem ſiuerit appellari, nunquam tamen in faſcibus inſignia laureæ coronæ detuliſſe legitur. Quo exemplo arguitur, Imperatorum faſcibus laureas apponi conſueuiſſe, quò iuſtum imperium & legitimus triumphus notaretur.

Odoacer Herulorum rex, occiſo Oreſte, & F. eius Momyllo Imperij dignitate ſe abdicare coacto, Occidentis dominationem ille quidem inuaſit: ſed honeſta maieſtatis Auguſtalis verecundia captus, haud quaquam ſe Imperatorem, ſed Regem tantùm Italiæ nominauit: atque Occidenti imperare nomine regio, ſed ſine purpura cœpit. *Sigonius lib. 15 Imp. occident.*

Godofredus Bolionius à Latinis Hieroſolymorum rex creatus, diademate coronari noluit in ea vrbe, in qua Chriſtus Seruatore ſpineam coronam geſſiſſet: & quamuis poteſtatem accepiſſet, regio tamen nomine in ſacra vrbe abſtinuit: eáque religione apud animos mortalium ſanctior fuit, & ſupra regum faſtigium gloria euectus. E *Æmil. l. 5. Ricius de Regib. Hieroſ. & Bonfin. l. 5. Dec. 2.*

Cum Henrico I. Saxoniæ duci, ſuaſu Conradi I. Cæſaris imperium delatum eſſet: ei, ſi in Italiam prædeceſſorum more venire dignaretur, diadema cum conſecratione, Ioannes X. pontifex promiſit. Henricus autem ſatis ſibi videri reſpondit, quòd primus ex ſua familia ad regni culmen immeritus perueniſſet: diadema Imperij, maioribus debitum, ſe non ambire. Leuauêre in cœlum manus viri prudentes, quod tali modeſtia principem haberent. *Crantz. l. 3. Sax. c. 3.*

Rodolfus Imperat. coronationem & inaugurationem apud Pontificem Romæ ſuſcipere renuit, apologum Æſopi de leone & vulpe referens.

—— quia me veſtigia terrent
Plurima te aduerſum ſpectantia pauca retrorſum.

Significans, anteceſſores ſuos & maiores ſæpiùs Italiam ingreſſos, ſed magnis vltrò citróque datis & acceptis cladibus difficulter reuerſos eſſe. *Herod. in Chron. Germ.*

Otho I. Imper. in Vormacienſi conuentu D. Venceſlao Boëmorum principi eum habuit honorem, vt poteſtatem ei peten- F di concederet, quicquid petendum ſibi à Cæſare putaret. Exiſtimabat autem Cæſar, glorioſa eum & ambitioſa petiturum. At is brachium diui Viti ex Gallia, ſub Ludouico Pio Corbeiam in Saxoniam tranſlati, magnáque religione in Boëmia colti: dein Sigiſmundi quoque Burgundiæ regis, propterea quòd Vandalicæ nationis fuerit, reliquias ſibi dari poſtulauit. Ad quæ poſtulata Cæſar ſubridens: Feres tu, inquit, primo quoque à reditu noſtro in Saxoniam tempore, quas habere cupis reliquias: interim dona Cæſare digna à nobis accipe: regium inprimis decus, quo te ex dignitate tua meritò decoramus: deinde tributo abſoluimus, quod Carolus quondam ſoluendum Cæſaribus inſtituerat. Iuſſit poſtremò & inſignia ſua Venceſlaum ferre, fuſcam aquilam in clypeo candido. Facilè hoc & illud alterum de tributo amplexus eſt Venceſlaus: ſed idem caput ſuum diademate cingi, ſeque regem inungi, aut rex à ſuis appellari, nullo pacto ſuſtinuit: quanquam à Cæſare, atque ab aliis regibus & principibus, rex in epiſtolis ſalutaretur. *Dubrauius l. 5.*

D. Eduardus Angliæ rex, liberis carens, Eduardum nepotem ex fratre Edmundo: ex Hungaria (quo Danorum & Anglorum G regis Canuti inſidias fugerat) euocatum, regio nomine exornare volebat. Cæterùm nepos modeſtia incredibili ſe nunquam commiſſurum reſpondit, vt patruo viuo regnum acciperet. At non multò pòſt & iunior Eduardus defunctus eſt, & patruus haud ita diu ſuperuixit. *H. Boeth. l. 12.*

VESTITVM HONORIFICVM NON ACCIPERE, NEGLIGERE.

☞ *Conſule Tit. Veſtitus vilis, ſub loco Temperantia & Parſimonia, illic enim Voluptatis corporeæ, cuius illecebra eſt veſtitus, & ſumptus: hic honoris, qui ex veſtitu percipitur, habetur ratio.*

Cùm rediiſſet nauis è Delo, & Socrates morte mulctandus eſſet; accedens in carcerem Apollodorus Socratis amicus, tulit ei tunicam ex precioſa lana, pulchréque textam, ſimile item pallium: & rogauit, vt indutus tunica, amictúſque pallio, ſic demum venenum biberet. Dicebat enim, eum magnificæ ſepulturæ non expertem fore, ſi in iis mortem obiret: ſic enim non prorſus indecorè cum ornatu mortuum iaciturum. Hæc ad Socratem Apollodorus. At ille non paſſus eſt, ſed dixit ad Critonem, Simmiam, & Phædonem: H Quam verò præclaram opinionem de nobis habet Apollodorus, ſi ſperauit, poſt propinationem ab Athenienſibus factam, & veneni abſorptionem, ſe ita viſurum eſſe Socratem. Nam ſi crederet me paulò poſt infra pedes proiectum & proſtratum iri, certum eſt, eum me non agniturum eſſe. *Ælian. l. 1. de Var. hiſt.*

Veſpaſianus, ſumpta toga virili, latum clauum, quanquam fratre Sabino adepto, diu auerſatus eſt: nec vt tandem appeteret, compelli niſi à matre potuit. Ea demùm extudit magis conuicio quàm precibus vel auctoritate, dum eum identidem per contumeliam Anteambulonem fratris appellat. *Sueton.*

TRIVMPHOS CONTEMNERE.

M. Fabius, is qui collegam in conſulatu habuit Cn. Manlium ſuperatis cruenta pugna Veientibus atq; Hetruſcis, cum ſenatus triumphum ei decreuiſſet: Facilè quidem ſe paſſurum reſpondit, pro eximia eo in prælio militum opera, triumphare exercitum, ſi triumphare ſine imperatore exercitus poſſit: ſe

verò lauream non accepturum, amiſſa ea in clade fratre. *Pont.l.*
A *1.de Magnan.& Alex.l.6.c.6.*

P.Scipio Naſica, conſul, Delminio Dalmatiæ vrbe capta, imperatoris nomen à militibus, & a ſenatu triumphum oblatum recuſauit. *Volat.l.19.Anthrop.*

C.Cl. Nero, Liuij Salinatoris in Haſdrubale opprimendo particeps gloriæ, cum triumphantem equo ſequi, quàm triumpho, quem ei ſenatus æquè decreuerat, vti maluit: quia res in prouincia Salinatoris geſta fuerat. Sine curru ergo triumphauit: eo quidem clarius, quòd illius victoria tantummodò laudabatur, huius etiam moderatio. *Val. Max.l.4.c.1.*

Cn.Ful.Flaccus, tam expetendum aliis honorem triumphi, decretum ſibi à ſenatu ob res bene geſtas, ſpreuit ac repudiauit. Nimirum non plura præcerpens, quam acciderant. Nam vt vrbem intrauit, continuò quæſtione publica afflictus, exilio mulctatus eſt: vt ſi quid religionis iniuſtitia commiſiſſet, pœna expiaret. *Val.l.2.c.3.*

C.Marius, victis ad Aquas Sextias Teutonibus, cùm Cimbri ad Atheſim Catulum Coſ. fugaſſent, reuocatus ad vrbem eſt. Vt venit, cùm omnes triumphum arbitrarentur ducturum, atque
B eum ſenatus volens decreuiſſet, ipſe noluit: vel quod milites & periculorum conſortes priuare ſua gloria nollet, vel quod populum in præſentia confirmaret, tanquam apud fortunam vrbis deponens rerum priùs geſtarum decus, quod repoſitorus in ſecundis eſſet illuſtrius. *Plut.in Mario.*

Tiberius Imp. de Illyriis parta victoria, triumphare noluit, conſternata tunc ciuitate propter Varianam cladem, cùm tamen iure triumphare potuiſſet. *Alex.ab Alex l.6.c 6.*

Traianus Imp. mortuo Nerua, magnis rebus geſtis in Germania, cui præerat, floruit: ſubiugatiſque Marcomannis ac Iazygum & Pannoniæ populis, cùm ad ſucceſſionem imperij Romam rediret, minimè triumphans aut quadrigis, cùm ei per ſenatum liceret, ſed tantùm equo inſidens, in Capitolium inuectus eſt. *Volat. l.23. Anthrop.*

Adrianus ex Syria Romam reuerſus, triumphum Traiano debitum, ſibique à ſenatu oblatum, recuſauit, quin dedit operam: vt triumphi pompa traduceretur, Traianique imago triumphali curru ſit ante oculos ciuitatis prætervecta. *Sab.l.4. Enn 7.*

Seuerus Imp. Poſteaquam Peſcennium Nigrum apud Cy-
C zicum interemiſſet, pleroſque populos partim ſubegiſſet, partim officio continuiſſet: triumphum recuſauit, eò quòd pedum valetudine laboraret. *Volat.l.23.Anthrop.*

Franciſcus Sfortia, Mediolanenſium totiúſque penè Lombardiæ parto imperio, vrbem Mediolanum initurus, paratum cum triumphali honore auratum currum renuit: dicens, eiuſmodi ornamenta Imperatoribus deberi. Eodem enim facto & victoria illa, quæ rara hominibus contigit, hoſtes, & in lentis animi affectus, qui plerunque victoriarum ſunt comites, ſuperauit. Nam rebus feliciter geſtis triumphum mereri, haud paucis commune fuit: cæterùm honore illo, quem meritus eſſet, & paratum haberet, præ modeſtia non vti, fortaſſe vnius ipſius Franciſci Sfortiæ, aut plurium, certè perpaucorum aliorum fuit. *Fulg.l.2.c.3.*

TROPHÆA NEGLIGERE.

Nicias Athenienſis, Corinthiis prælio victis, cum moris eſſet,
D eorum qui viciſſent, trophæum, vbi victoria parta eſſet, erigere: id decus planè aſpernatus eſt. *Sab.l.5.c.4.*

STATVAS, IMAGINES

Spernere.

Staſicrates architectus, nihil quod amœnum, quod iucundum & blandum foret viſui, ſectabatur: verum & opus grande inſtruebat, & argumentum rege non indignum præbitore. Ad Alexandrum in ſuperiores prouincias profectus, pictas, ſculptas, & fictas eius imagines, vt artificum opificia ignauorum & illiberalium carpſit: Ego verò, inquit, in immortalem, rex, & ſpirantem materiam, æterníſque innixam radicibus, ac molis immotæ & inconcuſſæ ſtatui corporis tui effigiem imprimere, Thracius, Athos quà maximus eſt, & culmen eius aſſurgit maximè conſpicuum, congruentique latitudine & altitudine eſt ſubnixus, membris item præditus & artubus ad humani corporis modum diſtinctis, poterit vbi elaboratus & figuratus erit, ſimulacrum Alexandri & dici & eſſe: baſibus qui attingant mare, altera manu ampliſſimum frequentiſſimumque oppidum complectatur feratque, dextra amnem perennem ex phiala libet in pelagus effuſum. Aurum verò, æs, ebur, ligna, pigmenta, effigies minutas, quæ comparari, furto ſubtrahi &
conflari valent, miſſa faciamus. His auditis Alexander ſpiritus ex- E
celſos & fidentiam admiratus, laudauit hominem: Verùm ſine, vt ſuo loco maneat, inquit, Athos, ſatis eſt enim quòd vnius ſit regis monimentum ludibriorum (a Xerxe ſam olim perfoſſus.) Me verò Caucaſus oſtendet, & Emodi montes, & Tanais, & mare Caſpium, hæ meorum ſunt actuum Imagines. *Plut. Orat.de Alex.fort.*

Cùm nationes Græciæ Aſianæ ſtatuas Ageſilao in celeberrimis vrbibus collocare decreuiſſent, ſcripſit ad eas: Mea ſit nec picta, nec ficta, nec ſculpta imago. *Plut. in Ap pht.* Scribit Xenophon, eum corporis imaginem ſibi ſtatui ſumma vi abnuiſſe. Cæterùm animi elaborare monumenta nunquam deſtitiſſe, quum ita conciperet, illud ſtatuariorum, hoc ſuum ipſius eſſe opus: rurſúmque id eſſe locupletum, hoc autem bonorum. *Cic.in epiſt.ad Lucceium.*

Idem cùm diſceſſiſſet ex Ægypto patriam repetens, morbo implicitus in portu qui Menelai dicitur, ac breui pòſt moriens mandauit iis, qui aderãt, ne quam fictam aut ſculptam corporis ſui imaginem facerent: Si quod, inquit, præclarum facinus geſſi, hoc erit monumentum mei: ſin minus, ne omnes quidem ſtatuæ, cum ſint vilium ac nullius pretij opificum opera, illuſtrabunt F
mei memoriam. *Plut.in Lac.*

Auguſtus Cæſar argenteas ſtatuas olim ſibi poſitas conflauit omnes: ex quibus aureas cortinas Apollini Palatino dedicauit. *Suet.*

HOSPITIA HONORIFICA

Repvdiare.

Paula, Romana vidua, Hieroſolymam veniente, proconſul Palæſtinæ, qui familiam eius optimè nouerat, præmiſſis apparitoribus iuſſit parari prætorium. Illa verò elegit humilem cellulam. *D.Hieron.in eius Epitaph.*

TITVLOS MAGNIFICOS,

Svperbos Non Cvrare.

Caſſander cum omnibus libellis & epiſtolis Rex ſalutaretur, tantæ moderationis fuit, vt numquam regium ſibi vſurparit nomen. *Alex.ab Alex.l.2.c 19.*

Antigonus ille ſenex, cum Hermodotus quidam in poëmatibus ſuis Solis filium Deúmque ipſum prædicaret: Nihil, in- G
quit, in me eiuſcemodi agnoſco, qui laſanum meum portat. *Plut. de Iſide,& Oſiride & in Apoph.*

P.Scipio capta Carthagine noua, & Aſdrubalis caſtris expugnatis, conſuetudine ſua omnes captiuos Hiſpani generis ad ſe vocari, & ſine pretio dimitti iuſſit. Adoleſcentem ex his regij generis, Maſiniſſæ nepotem, comiter benignéque acceptum ad Maſiniſſam remiſit, magnificentiſſima quoque adiecit dona, vt oſtenderet imperatorem exercitus non minus liberalitate & domeſticis virtutibus, quàm bellicis artibus ornatum eſſe oportere. Hiſpanorum multitudo hanc indulgentiam Romani ducis admirata, contineri non poterat, quin eum honoris & virtutis gratia appellaret Regem. Sed Scipio hanc vocem Romanis auribus inſuetam, ſtatiò oppreſſit. Silentio enim per præconem facto, ſibi maximum nomen imperatoris eſſe dixit, quo ſe milites ſui appellaſſent: regium nomen alibi magnum, Romæ intolerabile eſſe: regalem animum in ſe eſſe, ſi id in hominis ingenio ampliſſimum ducerent, tacitè iudicarent, vocis vſurpatione abſtinerent. *Liuius,ex Polyb. lib 10.*

Cn. Pompeius, cum poſt egregias in Aphrica res geſtas toto conſpirante exercitu Imperatoris nomine honeſtaretur, ho-
norem tenens, nunquam epiſtolis aut chirographis hoc no- H
men vſurpare voluit. *Alex l.1.c.1.* ☞ *Vide Tit.* Sceptrum hoſtem opprimere.

M.Antonius, quum Rhodum inſulam vi cepiſſet, & in ingreſſu ſalutaretur rex atque Dominus: Nec rex ſum, inquit, nec Dominus, ſed regis ac Domini interfector. *Plutarchus in Antonio.*

Q.Turnius, cum Garamantes, vltra Æthiopes, horridos & incultos populos bello viciſſet: honoris tamen & gloriæ inanis contemptor, Garamantici nomen reſpuit, cùm omnes ferè Romanorum duces à ſubactis prouinciis cognomina ſibi ſumpſerint. *Alex ab Alex.l.1.c.11.*

Auguſtus Cæſar Domini appellationem vt maledictum & opprobrium ſemper exhorruit. Cum ſpectante eo ludos, pronunciatum eſſet à mimo; O Dominum æquum & bonum; & vniuerſi quaſi de ipſo dictum exultantes comprobaſſent!

A ſtatim manu vultúque indecoras adulationes repreſſit, & inſequenti die grauiſſimo corripuit edicto: dominúmque ſe poſthac appellari, ne à liberis quidem, aut nepotibus ſuis, vel ſeriò, vel ioco paſſus: ſit, atque huiuſmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit. *Sue. & Dion.*

Menſes Septembrem atque Octobrem, Antoninum atque Fauſtinum appellandos decreuerat ſenatus. Sed id M. Antoninus Pius Imp. reſpuit. *Capitol.*

Alexander Seuerus Imp. vix annos ſexdecim natus, cùm à Senatu Imperator creatus, ob virtutis magnitudinem Patriæ quoque parentis, & Antonini & Magni cognomine decoraretur, nunquam in animum vt hos acciperet honores induxit: Oportere enim aiebat, vt res geſtæ maturióque ætas ea nomina pareret. *Fulg. l. 4. c. 1. ex Lamprid.*

Victis ad Argentoratum magno prælio Germanis, Chonodomario rege capto, Iulianus, Cæſar à Conſtantio Imp. iam pridem dictus, acclamatione concordi totius exercitus Auguſtus appellatus, eum honorem increpito milite interiurando repudiauit. *Sig. l. 6. Imp. occid.*

B ☞ *Quære pleraque in Apophthegmatibus, Titulo de Honore.*

INSCRIPTIONES NEGLIGERE.

Pertinax Imp. imperatoriis poſſeſſionibus nomen ſuum inſcribi prohibuit: dictitans, non eſſe illas proprias imperantium, ſed communes Romanorum & publicas.

ENCOMIA, PRÆCONIA NON ACCEPTARE.

Cùm iactarent amici Alexandri, ſupergreſſum eum rebus geſtis Herculem: Enimverò ego, inquit, res geſtas meas cum imperio non exiſtimo eſſe vni æquiparandas Herculis verbo. *Plut. in Apoph.*

Quum quidam Albini, qui Seueri Imp. æmulus fuit, geſta vellet ſcribere: Quin ea potiùs ſcribas, inquit, quæ Marius geſſit, aut Hannibal, vt illa imiteris, nam res geſtas illius ſcribere, à quo præmium expectes aut pœnam, luſus eſt. *Sabell. lib. 5. Ennead. 7.*

Coſmus Medices, is qui Sapientis nomen tulit, cùm ſuprà quadringenta aureorum millia in templa, xenodochia, monaſteria impendiſſet, & à quodam propter hanc magnificentiam ſummis laudibus extolleretur, certámque pro tantis meritis à Deo pauperum patrono mercedem expectare iuberetur: Ego verò, inquit, nulla penitus harum impenſarum in meis rationibus nomina reperire hactenus potui. Vox Chriſtiano digna viro, qui cùm Dei benignitate omnia ſe accepiſſe putaret, ſi quid eiuſdem iuſſu in pauperes effudiſſet, non illud ſuo merito (quod à Chriſto ſolo penderet) ſed gratæ tantùm voluntati tribuendum putaret. *Lud. Guicciard. in Diludiis.*

SALVTATIONEM HONORIFICAM FLOCCIPENDERE.

Cùm introiſſet Cæſaream Petrus, obuiam venit ei Cornelius centurio, & procidit coram eo. At Petrus: Surge, & ego ipſe homo ſum, ait. *Act. 10.*

Cn. Pompeius Magnus, Pharſalica in acie victus à Cæſare, cùm poſtero die Lariſſam intraret, oppidique illius vniuerſus populus obuiam ei proceſſiſſet: Ite (inquit) & iſtud officium præſtate victori. Dicerem, non dignum qui vinceretur, niſi à
D Cæſare eſſet ſuperatus: certè modeſtus in calamitate. Nam quia dignitate ſua vti iam non poterat, vſus eſt verecundia. *Val. l. 4. c. 5.*

Maximinus ſenior Imp. nunquam ad oſcula pedum quenquam admiſit, dicens: Dij prohibeant, vt quiſquam ingenuorum pedibus meis oſcula figat. *Capitol.*

Ruſticiana Patricia ad D. Gregorium Pp. epiſtolis ſæpiùs formulam hanc, Ancilla veſtra, inculcauerat. Cui ille: Cum per Epiſcopatus onera ſeruus omnium ſim factus, quomodo ancillam eam habeam, cuius ante Epiſcopatum proprius fui? Et ideo rogo per omnipotentem Deum, ne hoc verbum in ſcriptis veſtris aliquando ad me inueniam. *Lib. epiſt. c. 38.*

GLORIÆ CONTEMPTVS SECVNDVM ΛΗΨΙΝ RESPECTV ΑΞΙΑΣ, SEV MERITI, cui Honor debetur. Ob

PROPHETIÆ DONVM.

Ioannes Ægyptius monachus, cùm Spiritu S. reuelante multis futuri euentus reſponſa daret, inferebat: Non ſuis meritis eam reuelationem ſibi factam, ſed illorum qui rogaturi aduenerunt. *Sabel. l. 10. c. 1.* E

MIRACVLORVM DONVM.

Chriſtus Ieſus vt gloriæ æternæ plenus erat, ita gloriam humanam omnem contempſit: adeo vt iis, quos à variis liberarat morbis, interdiceret, ne id cuidam enunciarent: Dæmonum certè clariſſima teſtimonia, quod Dei filius eſſet, ſemper repudiauit.

Antonium Abbatem tradunt Martiniano militum præfecto pro filia, quam nequitiæ ſpiritus poſſederat, ſupplicanti, reſpondiſſe, Ne ſe opem, poſceret, cum & ipſe peccator eſſet: ſed ſi in Chriſto confideret, eidem ſupplicaret, iuxta fidei meritum gratiam ab ipſo impetraturus. Credidit Martinianus; & domum rediens, Deum precatus, filiam à dæmonio liberauit, vt prædictum ab Antonio fuerat. Pulchre igitur vno reſponſo Antonius tria ſimul expreſſit bona: humilitatis obſeruationem, fidei virtutem, infirmitatis remedium. *Marul. l. 1. cap. 4.*

Ioannes Ægyptius monachus, morbo affectos coram ſe curationis gratia adduci vetuit, quoniam vltro citroque commeantium agmen oſtentationi eſſe potuiſſet. F Oleum eis benedictum mittebat, quo perunctì conualeſcebant, atque à languoribus liberabantur. *Sab. l. 10. c. 1. & Marul. l. 1. c. 4.*

Ægidius Athenienſis, quoniam miraculis clarere cœperat, iactationis occaſionem fugiens, patriam reliquit, & ad eremum ſe contulit. Et dum apud Veredenium eremitam in agro Arelatenſi habitaret, ſabuloſo ac ſterili ſolo ab ipſo terræ conditore Deo fœcunditatem precibus impetrauit. Mox inde diſcedens, vaſtioris ſolitudinis latebras petiit: ibi quærens domicilio locum, vbi non facile mortalium de ſe rumores audire poſſet. *Marul. l. 1. c. 4.*

Iodocus, fama ſanctitatis, regúmque Britanniæ ſtirpe clarus, dum ſolitarius habitaret, ſignorum quæ fecerat rumor multos ad viſendum eum à diuerſis partibus exciuiſſet: videns in tanta ſe adcurrentium frequentia periclitari humilitatem, in vlteriorem deſerti angulum ſedem tranſtulit, vt tam ab inanis gloriæ cupidine ſemotus eſſet, quam à conſuetudine hominum. *Idem.*

Eulalius monachus criminis olim ſuſpectus, vt innocentiam probaret iubente Abbate, fiſcellam, quam de palmeis foliis ipſe texuerat, igni impoſuit: G atque vbi à flammis eam lædi non poſſe animaduerſum eſt, non ſolùm omni ſuſpicione fuit abſolutus, verumetiam ob miraculum venerationi haberi à fratribus cœpit. Cæterùm ſe in ore oculíſque hominum eſſe indignè ferens, procul inde receſſit in deſertum: maluitque in ſpeluncis cum feris habitare, quàm in monaſterio ab hominibus honorari. *Idem.*

Hilarion Abbas, iam ſexagenarius, cernens circa ſe tum monachorum multitudinem, tum eorum qui ſanandi ad eum vndique confluebant, flebat quotidie, & ad ſeculum rediiſſe ſe, atque in vita mercedem recepiſſe aiebat. Abire cupientem inhibebant. Denique biennio in tali animi ſolicitudine peracto, cum poſtremò comedere nollet, donec diſceſſum impetraret, & iam dies ſeptem nihil guſtaſſet: ne inedia conficeretur, dimiſſus reliquit Palæſtinam. Præterea gloriam ſemper fugiendo, dum crebrò ſedem mutat, Bethilium, Peluſium, Theubaton Babylonémque peragrauit: deinde Aphroditon, eremum Antonij, rurſum Aphroditon, Alexandriam, Oſam, Brutium, Partetonium, Siciliam, Epidaurum, ac poſt hæc Cyprum. In cuius inſulæ vaſtiore minúſque noto angulo, cùm ſeſe addidiſſet, H diu latêre non potuit, miraculis eum vbique prodentibus. Quia tamen viribus partim ætate, partim labore exhauſtis, inde iam emigrare illi commodum erat, ibidem & fugæ finis & vitæ fuit. Hunc tantum in ipſo honoris contemptum præter cætera extollens Hieronymus: Mirentur, inquit, alij ſigna quæ fecit: mirentur incredibilem abſtinentiam, ſcientiam, humilitatem: ego nihil ita ſtupeo, quàm gloriam illum & honorem calcare potuiſſe. Concurrebant Epiſcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronarum quoque Chriſtianarum grandis tentatio & hinc & inde ex vrbibus & agris vulgus ignobile: ſed & potentes viri & iudices, vt benedictum ab eo panem vel oleum acciperent. At ille nihil aliud quàm ſolitudinem meditabatur. *Marulus idem, & Fulgoſus lib. 4. cap. 1.*

Bonifacius Maximi tempore monachos, & cœnobij pater, iam ſenex inde clàm aufugit ad aliud inter vrbis Thabaidis cœnobium, honoris vitandi gratia & commodi: ignotúſque in humili ministerio versans, cognitus est tandem & ad pristi- A num officium remissus. *Ex Heraclide.*

Thabira virgo sacra monasterij magni Thebaidis, cùm se omni humilitate deiecisset, insanire putabatur. Verùm quia stultum Dei sapientius est hominibus, sancto Pierio Abbati, in eremo degenti, reuelata fuit illius sanctimonia. Proinde ad visendam eam perrexit. Ipsa vt vidit se non iam vt stultam contemni, sed vt sanctam honorari: clàm discedens, monasterium pariter honorémque dereliquit, & in solitudine vitam duxit. *Marul. l.1.c.4.*

Maria natione Gallica, de vico Niuella Episcopatus Leodiensis, ignobilis genere, celebris sanctitate, frequentiam hominum illuc ad se visendam turmatim accurrentium molestè ferens, reuelatione accepta tridui iter arripuit: peruenítque ad E ecclesiam sancti Nicolai cognomento Deogiues, & ibidem solitaria consedit. Ferunt sacelli illius fores, cùm clausæ obseratæque essent, aduentanti sua sponte protinùs patuisse. *Marul. ibi tem, & Sab.* 10.c.1.

ERVDITIONEM.

Galenus medicus Pergamenus gloriam & popularem auram sic perpetuò neglexit, vt nulli librorum suorum suum no- B men præscripserit, & amicos etiam ne id facerent rogârit, vtpote *μόνης τῆς ἀληθείας χάριν* [illegible] *καὶ οὐδ' ἐν εἰς τιμὴν* [illegible] *ἀξίωμα*, vt ipse describit 7. *Therapeutices*, & mox subiungit: *Διὰ ταῦτ' οὖν οὐδ' ἐπέγραψα τινὶ ἐμὸν ὄνομα τῶν ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένων βιβλίων οὐδενί.* In libellis quidem de libris propriis principio, non simpliciter vllis suorum librorum, sed illis, quos introducendis sine in disciplinam discipulorum aut amicorum rogantium gratiam ad priuatum ipsorum capiunt vsúmque conscripsisset, non ad editionem, nomen suum se addidisse negat. Imperfectis ergo, quia indigni essent, perfectis verò ne ambitiosus videretur, suum inscribere nomen supersedit.

Antonius Nebrissensis Hispanus, pro varia & latè patenti eruditione, quum esset diligenter in omni scriptorum genere versatus, potuisset quodcunque nomen vsurpare, non solùm cum bona professorum eiusce artis venia, sed cum magna etiam lætitia, quòd non parum gloriæ professioni suæ accessurum ex huiusmodi hominis splendore & nominis celebritate exi- C stimassent: nihil tamen dici & haberi maluit, quàm Grammaticus. Nec Pius II. pontifex vrbis Romæ nomen eiusmodi abhorruit. *Lud. Vives de Causis corruptarum art. l.* 2.

FORTITVDINEM BELLICAM.

Bello seruili voluntaria stipendia Cato minor fecit fratris causa Cæpionis, qui tribunus militum erat: atque explicare, quantam cupiebat, alacritatem & exercitationem virtutis, quòd dux gereret rem imperitè, nequiuit. Dum tamen in magna militum illorum ignauia & luxu præstitit disciplinam, atque vbi vsus quæreret, virtutem, omnibúsque in rebus audaciam & prudentiam: nihil concedere existimatus est veteri Catoni. Vnde Gellius præmia ei & eximios honores tribuit: quos ille non accepit, neque admisit, nihil gestum ferens honoribus dignum. Hinc peruersus habitus est. *Plut. in eius vita.*

Rollonem Normannorum ducem Alstenus Anglorum rex in Neustriam inrumpentem commeatu iuuerat. Eundem, cùm occupata Rotomago in Neostria pedem fixisset, Alstenus ciuili bello impetitus in auxilium euocarat. Rollo nihil moratus, regi fortem & fidelem nauauit operam. Victis rebellibus, D Rex permisit illi regni dimidium, limitéque fecit vtriusque ditionis. Rollo imperat victis, obsides seruandæ pacis statuuntur, vt diuisim & regi & sibi sint pignora pacis seruandæ. Nihil horum recusatum est: exhibent. Tum dux regi: Quando, inquit, & hospitio primùm, deinde etiam commeatu me rex egregiè & insigniter muneratus, gratuitam tibi operam libens rependo: vt aliqua ex parte tuis in me meritis responderem. Regni partem, quam exhibes, non accipio: totum tibi iure tuo possideto. Mihi in Franciam redeundum est: obsides meorum tibi habeto: quo plura tenes pignora, solidiorem pacis habiturus conditionem. Senior solutus in lacrymas, quas potuit gratias dixit, regalibus donis afficiens amicum, cùm regni partem aspernaretur. Vnum petenti Rolloni libens permisit, vt qui ex Anglia sua sponte militiam eius sequi vellent, bona regis venia sequerentur. *Crantz. l.* 2. *Noruegia c* 23.

ÆDIFICIORVM
MAGNIFICENTIAM.

Tiberius cùm multa restituisset in vrbe ædificia, quæ corruerant (nullum enim extruxit nouum, præter Augustale) nullum tamen prorsus sibi vendicauit: sed eis nomina reddidit eorum, a quibus ædificari cœpta essent. Multa impendit in E vias ciuitatum & priuatorum hominum cuius rei causa nullum honorem postulauit, nullam omninò laudem admisit. *Dion.*

Hadrianus Imperator & patrem Traianum, & superiores Imperatores sumptuosis ædificiis superauit: & tamen in vno tantùm Traiani patris templo nomen suum inscribi voluit. *Pont. c* 12. *de Magn.*

FIDEM ERGA PATRIAM.

Aretaphila Cyrenæa, Nicostrati tyranni coniux, patriæ caritatem tyranni amori præponens, Nicostrati fratrem Leandrũ impulit, vt Nicostratum occideret. At cùm se Leander fratre immitiorem gereret, effecit eadem vt Leander quoque occideretur, liberæque Cyrenæ eius morte remanerent. Cùm igitur eius opera duobus liberatæ immanibus tyrannis Cyrenæ, principem eam publicorum consiliorum atque totius Reipublicæ facere vellent, ipsa omnibus spretis, se in sacrarum virginum conuentum contulit. *Plut. de Mul. virt.*

CONIVGIA PRÆCLARA. F

Numa Pompilius ex illustri inter Sabinos genere natus, cum Tatij Sabini, qui simul cum Romulo regnauit, filiam in vxorem duxisset: non tamen eo connubio elatus migrauit ad socerum: sed patrem iam seniorem fouens & nutriens in Sabinis cum Tatia vxore, priuati viri quietem regno soceri prætulit. *Plut. in eius vita.*

VICTORIAM.

☞ *Vide post Trophæa, Triumphos resp. re.*

Python, quem quòd interfecisset Cotyn, magnificiebant Athenienses, & honorabant: Deus hoc, inquit, manu vsus mea perpetrauit. *Plut in Præcept. Polit.*

Timoleon excisis in Sicilia tyrannidibus, templum *Αὐτοματίας*, hoc est, Casus excitauit, Deum consortem faciens laudis suæ. *Idem.*

Capto saxo inexpugnabili in India, Alexandrum Magnum cùm eius amici iactarent superegressum rebus gestis Herculem: Enimverò ego, inquit, res gestas meas cum imperio non existimo esse vel æquiparandas Herculis verbo. *Plutarchus in Apoph.* G

Gentes finitimæ ob Iudaicam victoriam (teste Philostrato) Titum salutabant Imperatorem. At is tali se honore indignum respondit, asserens auctorem talium operum Deum. *Cusp. Philost. in Apoll.*

GLORIÆ CONTEMPTVS

Secundum ARTIN *respectu Modi, quo contemnitur.*

NON AFFECTANDO.

Xenocrates cuidam commemoranti, quòd ipsius laudes vbique prædicaret: Ego, inquit, pro isto officio bonam repono gratiam, efficiens vt vera prædices. Vera virtus nihil moratur hominum laudes. Eas qui prædicant, plus debent iis quos laudant, quàm ipsis debent qui laudantur. *Erasm. libro* 8. *Apoph.*

M. Cato senior, conspiciens multorum erigi statuas: Malim inquit, vt de me quærant homines, quamobrem Catoni non sit posita statua, quàm quare sit posita. Sentiens, se mallè res præclaras gerere, vt olim scientes illum promeruisse statuam, mirentur non esse positam. *Plut. in Rom. Apoph. & Plin lib. de* H *Viris illust.*

D. Augustinus rhetoricæ professor Mediolani, cùm religionis studio eam deserere, & baptismum suscipere vellet: ne suspicionem aliquam ambitionis daret aliis, si in medio curriculo professionem relinqueret: vindemiales ferias expectare voluit, qui professionum terminus esse consueuerat: atque etiam tunc se propter respirationis difficultatem potiùs quàm alia de causa, munus illud deserere asserebat: ne ex hac voluntaria opimæ conditionis desertione gloriolæ fumum captare videretur. Testis ipsemet *l.* 9. *Confess. c.* 2.

NON PETENDO.

Phocioni, cùm nunquam supplicare populo sustinuisset, & ideò comitiis interesse nollet, absenti & inuito honores delati sunt. *Plut.*

L. Crassus nunquam adduci potuit, vt præsente Q. Scæuola, more candidatorum, populo supplicaret. *Alexand. lib.* 4. *cap.* 1.

OBSTAN

OBSTANTES, IMPEDIENTES TOLLERANDO.

A Cùm defuncto Leoſthene Lamiaci belli duce & fomite, verentes aliqui, ne dux ad exercitum Phocion miſſus bellum tranſigeret, hominem quendam ſubornaſſet obſcurum, qui exurgens in concione diceret, quòd amicus & condiſcipulus eſſet Phocionis, monere ſe, vt parcerent ei reſeruarentque, cùm parem non haberent alium: Antiphilum autem exercitui præficerent: atque id populus probaret: progreſſus Phocion, demonſtrauit, neque ſe vnquam iſtius condiſcipulum, neque aliàs notum vel familiarem fuiſſe, verùm nunc, inquit, ex hodierno die amicitiam & neceſſitudinem ineo tecum, quandoquidem, quæ è re mea ſunt, conſuluiſti. *Plut. in Phoc.*

DECLINANDO, SIVE ID FIAT DEPRECATIONE.

☞ *Vide ſuprà, Contemnere Regnum, Conſulatum, Dictaturam.*

Gedeon Angelo dicente ſibi: Vade, in hac fortitudine tua liberabis Iſraël: reſpondit, Ecce familia mea minima eſt inter Manaſſenſes, & ego minimus in domo patris mei. *Iudic. 5.*

B Hieremias ad prophetandum vocatus, humiliter recuſauit. *Hierem. cap 1.*

Q. Fabius Maximus vltimum conſulatum recuſauit: dicens ſe iam ſenem ac perfunctum laboribus, laborum præmiis non ſollicitandum, cùm nec temporis nec animi vigor ille idem adeſſet. Ex qua recuſatione tantam laudem aſſecutus eſt, vt non minor inde illi auctoritas increuerit, quàm ex iis quæ poſtea fortiſſimè in ipſo conſulatu geſſit. *Pont. l. 2. de Magn.*

Q. Fabius Rutilianus, cùm à ſe quinquies & a patre, auo, proauo, maioribúſque ſuis ſæpenumerò conſulatum geſtum animaduerteret, in comitiis, quibus filius ſuus ſummo conſenſu Conſul creabatur: quàm potuit conſtanter cum populo egit, vt aliquando vacationem huius honoris Fabiæ genti daret: non quòd virtutibus filij diffideret (erat enim illuſtris) ſed ne maximum imperium in vna familia continuaretur. Quid hac moderatione efficacius, aut valentius? quæ etiam patrius affectus, qui potentiſſimi habentur, ſuperauit: *Val. Max. l. 4. c. 1. & Plin. de Viris illuſt. c. 32.*

Auguſtus Cæſar, Dictaturam magna vi offerente populo, genu nixus, deiecta ab humeris toga, nudo pectore deprecatus eſt. *Suet.*

Gordianus iam ſenex in Imperatorem electus, è grabbato
C ſurgens, imperium oblatum detrectauit, humi proiectus ſupplicando: ſed verò minis compulſus eſt ſuſcipere. *Volaterran. l. 23. Anthrop.*

Annius Tacitus iam ſenex poſt Aurelij Imperatoris mortem, Merio Falconio adhortante, in Imperatorem electus eſt, licèt plurimùm propter ætatem ſe excuſaret. *Opiatianus & Vopiſcus.*

Andreas Grittus vbi ſibi Venetorum Imperium delatum iri reſciuit, Patribus literas dedit, non eſſe è Republ. ſe qui non magnum in re militari vſum haberet, tot fortibus & claris bello viris, qui in eius exercitu eſſent, præfici neque id eos æquo animo laturos: itaque alia omnia cogitarent: ſe ſe nolle Imperium cùm inuidioſum, tum ſuis maius viribus accipere *Bembus lib. 10. Hiſt. Veneta*

REPREHENSIONE, CASTIGATIONE.

Publ. Scipio Africanus pop. Romano ſuccenſuit, quòd ſe perpetuum Conſulem & Dictatorem vellet facere. *Auctor vitæ*
D *illius.*

M. Rutilius Cenſorinus, cenſor iterum creatus, ad concionem populum vocatum, quàm potuit grauiſſima oratione corripuit, quòd eam poteſtatem bis ſibi detuliſſet: cuius maiores, quia nimis magna videretur, tempus coarctandum iudicaſſent. Vterque rectè, & Cenſorinus, & populus. Alter enim, vt moderatè honores crederent, præcepit: alter ſe moderato credidit. *Val. Max. l. 4. c. 1.*

Mathias Vngariæ rex, cum Vladiſlao Boëmiæ rege Olomucæ cauſa pacis colloquium inſtituerat. Conuiuio regio Germanus hiſtrio rhytmis Germanicis, qua lingua rex comprimis delectabatur, Principum Chriſtianorum vires & arma ſua contra Turcas veluti è catalogo proſecutus, Mathiam tandem belli ducem adiunxit, robur illi giganteum & formam Abſaloniam affingens: ad extremum elogij huius præmium regium flagitauit. Mathias in maximorum Principum conſeſſu perſonatum ſeſe introduci moleſtè ferens, hoc vnum reſpondit: Non plus ſeſe illi quàm ſibimetipſi credere, & hanc ab illo decantatam virtutum ideam calcat ſibi in poſterum forte, vt qualis non eſſet, talis euaderet. E Tuis verò oculis ſi magis credas, quàm poëticæ fictioni, me nec gigantem, nec Abſalonem in poſterum dixeris, ne eorum quoque, quæ ſoli Deo cognita ſunt, virtutis encomiorum fidem, mendacio eorum, quæ ſub ſenſus ruſticorum quoque cadunt, eleues. Præmium pluſquàm regium tunc ſeſe daturum pollicitus, quamprimùm ſocias Chriſtianorum vires ſibi Sirene ſua excitas adduxiſſet. Vna eadémque opera & mimi adulationem, & Chriſtianorum Principum ignauiam reprehendens. *Ioachimus Cureus in Sileſia Annalib.*

FVGA.

☞ *Vide Tit. Pontificatus, Epiſcopatum, Regnum contemnere.*

Chriſtus quinque panibus & duobus piſcibus quinquies mille viros, præter mulieres & paruulos, in deſerto Bethſaidæ cibauit. Cúmque eum populus rapturus eſſet, & vel inuitum regem creaturus, Ieſus in montem ſeceſſit. *Matth. 14. Marc 6. Luc. 9. Ioan 6.* F

Triarium Maternum poſt Commodi Imperatoris mortem quia Pertinax ſenior, & tanto oneri parùm idoneus videbatur, Exercitus creare Imperatorem volebat, Retinentibus ergo eum militibus, & electioni aſſentiri cogentibus, relicta veſte, quam milites apprehenderant, nudus ab eis profugit. *Fulg. l. 4. c. 1. ex Herod.*

Scribit *Flauius Vopiſcus* legiſſe ſe in Elephantinis libris Vlpiæ Bibliothecæ, P. Annium Tacitum, vbi primùm in curia moueri ſenſit de imperio ſibi decernendo, in Baianum ſuum ſeceſſiſſe, vbi duos menſes procul ab vrbe fuerit, eam dignitatem vt ſibi exitialem auerſatus. *Sab. l. 7. Enn. 7.*

Oddo Cluniacenſis monachus, à Benone Abbate proximè deceſſuro ſuffectus, cùm fugam pararet, à fratribus comprehenſus, Epiſcoporum iuſſu regimen inuitus accepit, & multis miraculis nobilitatus eſt, Deo humilitati eius gratiam conferente. *Marul. l. 1. c. 6.*

Geminianus Mutinenſis clericus, defuncto Antonio Epiſcopo, à populo electus fugit. Dum autem latitaret, & quæri dignus fuit, & inueniri. Iouiniani Imperatoris filiam a dæmonio liberauit. Atila Italiam vaſtante, ſuos non repugnando incolumes ſeruauit. Ipſo enim orante, hoſtis apertis portis vrbem G mediam innoxius percurrit. *Marul. l. 1. c. 4.*

Gregorius Magnus Papa cum pontificatum palàm repudiare ſibi integrum non eſſet, inhibente populo, clandeſtina fuga ab vrbe decedere decreuit. At cùm exitum omnem diligenti ſeptum cuſtodia videret, dolio ſe exportari fecit in vicinum montem, & in eius antro latuit. Cæterùm cùm quæreretur, lucida nubes loco incumbens, prodidit latentem. *Marul. lib. 1. cap 5.*

Iſaac monachus cùm reſciſſet decerni ſibi presbyteratum, de Scythia tranſmigrauit in Ægyptum, vaſtæ ſolitudinis ſeceſſum quæritans, vt hominum effugeret conſpectum. Sed qui diuinitùs eligebatur, latere non potuit. Cùm enim fratres in Ægyptum vſque illum quæſitum profecti eſſent, & aſellus, quem ſecum habebant, per deſertum fugiens, ad ſpeluncam ipſius ſubſtitiſſet: eò inſecuti, dum aſellum comprehendunt, monachum inueniunt. Ille vbi ſe muti animalis indicio deprehenſum agnouiſſet, fratrum votis annuens, Presbyteri officium ſuſcepit. *Marul. l. 1. c. 6.*

Ephrem Niſibenſis, eremita doctiſſimus, quique multa ſcripſit, H oblatum Epiſcopatus honorem ſimulatione inſaniæ reſpuit. Inde fuga elapſus, tantiſper latuit, donec alius Epiſcopus legeretur. *Saxon. 7. c. 34.*

Mortuo Ioanne Dandulo Venetorum duce, nominatim Iacobum Teupulum ducem populus poſtulabat. Quam vulgi temeritatem vir optimus, & publicæ quietis amicus, vehementer auerſatus, clandeſtinè vrbe egreſſus, Marochium ſe contulit: vbi diſſimulata perſona tam diu latuit, donec ſedato tumultu Petrus Gradonicus ex Patricij ordinis ſententia dux fuiſſet declaratus. *Sab. l. 10. Dec. 1. Idem l. 7. Enn. 9.* in ſuburbanis eum latuiſſe inquit. At *Ful. l. 4. c. 1.* in Africam eum nauigaſſe auctor eſt.

Andreas Contarenus Venetorum dux creatus, præſagio quodam futurorum dignitatem adire recuſauit: conceſſeratque ob idipſum in Patauinum agrum, tamdiu vrbe abfuturus, quoad noua alterius ducis declaratio ſecuta eſſet. Sed cùm ab amicis moneretur, niſi decreto Patrum obſecundaret, publicatis omnibus bonis exilium ipſi imminere, Venetias rediit. Et hoc A conſtat, eo principe Rempublicam ex eius bellis vehementer iactatam, & in vrbe magnopere annona laboratum. *Sabell. lib. 4. Dec. 2.*

OCCVLTATIONE.

Saul a Samuele rex vnctus, apud Maspham denuo ſorte electus, apud impedimenta latebat. 1. *Reg.* 10 & 18.

Dominus noſter Ieſus Chriſtus leproſos mundat, cæcos illuminat, infirmos curat, ſurdo & muto aurium linguæque officium inſtaurat. Et tamen ſingulis nemini quicquam dicant, iniungit. Archiſynagogi filiam à morte ſuſcitaturus, turbam iuxta cadauer tumultuantem abſcedere præcepit: nec in publico, ſed domi vitale operatus eſt remedium, ne popularem gloriam captare videretur. *Marul. l. 1. c. 4.*

Apoſtoli Dominica veſtigia ſecuti, ad confirmationem prædicatæ fidei in propatulo quidem miracula operabantur: reuelationes autem viſionumque myſteria, niſi neceſſario in vulgus proferenda eſſent, occultabant.

Paulus Apoſtolus, cum raptus in tertium cælum, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, audiſſet arcana verba, quæ non licet B homini loqui: annos quatuordecim rem tantam ſilentio texit, conſcientia ſua contentus, donec Corinthiis (veritus ne pſeudo-apoſtolos ſibi vel ſui ſimilibus præferrent, alienati à veritate, quam ab ipſo didicerant) eam aperuit, palamque fecit. Sed & hanc gloriandi neceſſitatem inſipientiam vocat. Factus ſum inſipiens, inquit, vos me coegiſtis: ego enim à vobis debui commendari. Nihil enim minus feci ab iis qui ſunt ſupra modum Apoſtoli, tametſi nihil ſum. *Marul. l. 1. c. 4.*

Venerat Hilarium ad Iſacum & Peluſianum monachos, D. Antonij diſcipulos in Thebaide, vt ſibi locum tumuli eius oſtenderent, rogabat. Qui cùm ſeorſum eum abduxiſſent, virum monſtrauerint, necne, ignoratur: cauſam occultandi iuxta præceptum Antonij fuiſſe referentes, ne Pergamius, qui in illis locis ditiſſimus erat, ſublato ad villam ſuam ſancti corpore, martyrium fabricaretur. *Hieron. in vita Hilar.*

Antalcidas, cum in Samothracia ſacris initiaretur, interrogatus à ſacrorum antiſtite, Quidnam præclari geſſiſſet in vita? Si quid, inquit, feci quod laude dignum eſt, deos nequaquam latet. Et ſic modeſtè tacuit, ne ſe vel immodicè laudare, aut turpiter vituperare diceretur. *Plut. in Lac.*

Venit Democritus Athenas, nec ſtuduit cognoſci, vt qui gloriam contemneret nec Socratem cognouit, nec ab eo C cognitus fuit. *Laert.*

MORBI PRÆTEXTV.

Fur. Camillus quartùm Dictator ad ſedandam populi ſeditionem factus, valetudinem ſimulauit, & alter ei ſurrogatus eſt. *Volater. l. 14 c. 2. Anthr. p.*

MVTILATIONE.

Marcus quidam eremita, vt ſacerdotio reprobus haberetur, pollicem ſibi amputaſſe dicitur. Veruntamen (vt ait Hieronymus) tantum conſentiens fidei prædeſtinata potuit electio, vt nec ſic in opere verbi perderet, quod priùs meruerat in genere. Cùm enim ex Leuitis eſſet, vt Alexandriæ Epiſcopus fieret, eò compelli dignior fugit, quò magis refugit. *Marul. l. 1. c. 6.*

Antonius Anachoreta, ne eligeretur Epiſcopus, læuam ſibi auriculam ferro præſecuit. *Cel. l. 10 c. 4. A. L.*

Ammonium, Origenis Didymique diſcipulum, aurem ſibi D præcidiſſe ferunt, ne idoneus Epiſcopali officio haberetur, & cum nihilominus ad eam dignitatem ſuſcipiendam ab omnibus vrgeretur: etiam linguam ſibi ſe amputaturum, niſi miſſum facerent, proteſtatus eſt. Tam periculoſam rem Epiſcopatum putauit, vt inde membrorum mutilatione ſe redimere non dubitarit. *Marul. l. 1. c. 6.*

MORTE.

Lamon monachus mori præoptauit, quàm Epiſcopus vincere. Hierapoli enim electus, nullis ſuaſionibus adduci potuit, vt electioni aſſentiret. Cúmque Theophilus Epiſcopus fortè ex itinere eodem loci diuertiſſet, atque ei item ſua ferret: quando iam tantæ auctoritatis viro apertè refragari difficile erat, diem ad deliberandum impetrauit. Dum autem in ſolo loco genibus prouolutus, toto eo tempore ſecretæ precationi intendiſſet, inuentus eſt efflaſſe animam. Hoc ipſum precanti illi diuinitus indultum credi par eſt, verenti vtique, ne ſi Epiſcopum gereret, quæ Epiſcopi ſunt præſtare non poſſet: aut ſi præſtitiſſet, ne vel ex hoc in elationem aliquam mentis incidens, illis iam tandem comparandus euaderet, quibus dicitur: Væ vobis, qui diligitis primas cathedras in ſynagogis, & E ſalutationes in foro. *Marul. l. 1. c. 6.*

Sanctus Goar monachus in Gallia à rege Sigeberto ad Treuirenſem Epiſcopatum vocatus, poſtquam recuſando nihil ſe proficere videret, triginta dierum manendi in monaſterio moram, quaſi res ſuas expediturus, petit. Interim in cellula ſua ſe includens, Dominum precatus eſt, paratum ſe ad omnia dura pro illius amore ſuſtinenda, tantùm hoc Epiſcopalis officij onere ſe grauari non ſineret. Mox ergo febri correptus, reliquum vitæ in lectulo æger peregit, ne ſanus ad præſulatum cogeretur. *Ibidem.*

RESPVENDO.

Pylij cùm decreto ſtatuiſſent Theopompo ſummos honores, ipſe renuit. Mediocres honores ipſum tempus augere, immodicos verò abolere, dicens. *Plut. in Lac.*

Cùm Hermodotus Antigonum regem in carminibus Solis filium appellaſſet: Non idem dicat, inquit, laſanum qui mihi ſubijcit. *Plut. in Reg. Apoph.*

Libanius Sophiſta, tempore Iuliani Apoſtatæ Conſtantinopoli profeſſus, Io. Chryſoſtomum moriens ſucceſſorem nominauit. F Verùm is gratia Spiritus ſancti illuſtratus, meliorem partem elegit. *Middendorpius de Academiis.*

DERIVANDO, TRANSFERENDO
IN ALIVM.

☞ *Honorem hic perpendimus, quatenus offertur. At quatenus poſſidetur, ſiue aliquando modo poſſides, vide Sup. Contemnere Imperium, Regnum, Pontificatum, Conſulatum.*

IN DEVM.

A Piſcatoribus, in Mileſia regione verriculum trahentibus, quidam tractum emerat. Extracta deinde magni ponderis aurea Delphica menſa, orta controuerſia eſt: illis piſcium ſe capturam vendidiſſe affirmantibus, hoc fortunæ iactum emiſſe dicente. Qua contentione propter nouitatem rei, & magnitudinem pecuniæ, ad vniuerſum eius ciuitatis populum delata: placuit Apollinem Delphicum conſuli, Cuinam adiudicari menſa deberet? Deus reſpondit: Illi eſſe dandam, qui ſapientiâ cæteros præſtaret, his verbis: G

ἔκγονε Μιλήτου, τρίποδος πέρι Φοῖβον ἐρωτᾷς,
ὃς σοφίῃ πάντων πρῶτος, τούτῳ τρίποδ' αὐδῶ.

Tum illi vno conſenſu Thaleti menſam dederunt: ille ceſſit eam Bianti, Bias Pittaco, is protinùs alij: deincepsque per ſeptem Sapientum orbem. Vltimò ad Solonem peruenit, qui & titulum ampliſſimæ prudentiæ, & præmium, ad ipſum Apollinem tranſtulit. *Valer. l. 4. c. 1. Laert. in Thalete.*

Pytho. Athenienſibus ob res feliciter geſtas ipſum admirantibus ac prædicantibus, quòd Cotym regem Thraciæ interemiſſet: Dijs, inquit, habenda eſt gratia, quibus auctoribus hoc facinus præclarè geſtum eſt: nam ipſe nihil aliud quam manum & operam meam commodaui. *Plut. in Polit.*

Timoleon Corinthius, cùm ſuas laudes audiret prædicare, nunquam aliud dixit, quàm ſe in ea re maximas dijs gratias agere atque habere: quòd cùm Siciliam recreare conſtituiſſent, eum ſe potiſſimùm ducem eſſe voluiſſent. Nihil enim rerum humanarum ſine deorum numine agi putabat. Itaque ſuæ domi ſacellum αὐτοματίας conſtituerat, idque ſanctiſſimè colebat. H *Probus in eius vita. & Plut. in Polit.*

Titus Veſpaſianus captis Hieroſolymis, cùm omnia loca cadaueribus impleuiſſet, & à finitimis gentibus ob victoriam corona aurea ei offerretur, reſpuit: dictitans, ſe tali honore indignum. Non enim ſe talium operum auctorem, ſed Deo iracundiam contra Iudæos demonſtranti, ſuas manus præbuiſſe. *Philoſt. in vita Apoll.*

Conſtantinus Magnus, victo Maxentio tyranno, nec in laudes acclamantis populi, nec in plauſum tantæ vrbis animos relaxauit: neque ſuæ virtuti rem geſtam, ſed diuino muneri attribuit. Mox vbi imagines ſibi triumphant Senatus erexit, vexillum Dominicæ crucis in dextera ſua iuſſit depingi, & ſubter adſcribi: In hoc Signo ſingulari, quod eſt veræ virtutis inſigne, vrbem Romam ſenatúmque & populum Romanum iugo tyrannicæ dominationis ereptum, priſtinæ libertati nobilitatique reſtituit. *Euſebius libro 9. & Nicephorus libro 7. cap. 30.*

IN COLLEGAM.

A S. P. Q. R. cùm ei propter externa bella Sabinorum, ciuileſque motus neceſſarium videretur, Dictatorem dicere, T. Largio & Q. Clælio Conſulibus, quorum virtuti fidebat, alterutri ipſorum Dictatorem dicendi munus demandauit. O ingentem temperati animi modeſtiam! Quicquid contentionum alij ſuſcepiſſent, vt ipſis hic honor demandaretur, id totum inter eos conſumptum eſt, vt ipſum honorem collega acciperet. Biduóque conſumpto in tam honeſta mutuò transferendi in collegam honoris concertatione, vix tandem Senatus ac collegæ precibus victus, Dictaturam T. Largius ſuſcepit: ſemper affirmans eo honore Clœlium ſe digniorem eſſe. *Fulg. l. 4. c. 1. ex Dion. Halicar l. 5.*

IN QVOSVIS ALIOS.

Henricus Caſtellæ rex, moriens, Ioannem puerum vi regni ſucceſſorem reliquit: eique tutores dedit tres, præcipuum verò Sancium Rodericum Daualos militiæ præfectum: Ferdinando fratre præterito. Præfectus militiæ (cuius voce is, qui rex futurus eſt, pro more nuncupari debet) quid ageret hæſitabat, etſi regnum puero datum volebat. Mouebatur autem cùm ſuo ipſius iudicio, tum procerum populorúmque fremitu. Non B enim eſſe ex vſu regni expectare, donec anniculus adoleuerit, ſi modò adoleſcere daretur, cùm Ferdinandus iam adultus præſtò ſit: expectare qualis puer ille ſit euaſurus, cùm adſit is, qualis vero expetendus eſſet: committere regni gubernacula regiis ſatellitibus, & eum qui ſit Rege patre, fratre, regali animo elatus, excludi à paterno regno, ac ſubijci cum tanta ſobole regij generis libidini tutorum, vt per ſpeciem adminiſtrationis in exilium agant, in carcerem coniiciant, in necem cum omni ſtirpe præcipitent, quò ipſi impuniùs tyrannidem occupent, vel fato, vel fraude extincto pupillo, vt florentiſſimæ domus familia breui tempore omnis in nihilum recidat. Præſtare igitur, vt Ferdinandus ſuccedat in regnum, illúdque poſtea Mariæ primigeniæ fratris, Alfonſóque primigenio ſuo, quos priùs iurauerant populi in ſe regnaturos, per manus tradat, aut Ioanni, ſi dignior qui regnet videretur. Hæc atque huiuſcemodi verba exaudiens præfectus, vt tenebat manu vexillum, ſtitítque ante Ferdinandum atque omnem cœtum, vti ſe omni inuidia exolueret: Quem inquit, me iubes fili Regis C Ferdinande, nuncupare Regem? téne, an Alfonſum, an Ioannem? Fecit hac interrogatione, quod ipſe erat in aliena, illum in ſua ipſius cauſa arbitrum. Tot cauſis, tanta occaſione, tanto hominum conſenſu, ad tantam ſpem vocatus, protinus. Et quem, inquit, alium nuncupabis, quàm Ioannem? Quòd ſi non audes, ne imitare ipſum: & aſſumpto in humero infantulo, ſicut erat ſtatura ſublimi, ex loco ſuperiore exclamauit: Ioannes eſt rex; dicite omnes, Rex Ioannes. Quam vocem admirati vniuerſi, & ipſi ſubſecuti ſunt, clamantes identidem, Rex Ioannes. Ita Ferdinandus, hac conſilij celeritate non dato hominibus ſpatio deliberandi, rapuit eorum exceſſitque iudicium ac tacitè defuncto Regi exprobrauit inconſultam ſuſpicionem, qui talem fratrem, ſe quoque meliorem non bellè teſtaſſet. Ac ne quid de animo in dubium reuocari queat, omne reliquum vitæ tempus declarat Ferdinandum non aliter perſeueraſſe quàm inceperat. *Valla l. 1. de Ferdinando, & Pontanus l. 1. de Magn.*

Vitali Michaële Duce Venetorum, populari tumultu interfecto, inclinabant omnium ſuffragia in Aureum Maſtropetrum. D Cæterùm eius admonitu Sebaſtianus Zianus vir ſapiens atque admodum diues qui ea temporum nouitate, ob amplum patrimonium, multò vtilior Reipublicæ futurus videbatur, prærogatiua illa ſuffragiorum antiquata, dux declaratus eſt. *Sab. l. 1. Enn. 9.*

Mortuo Rodolpho Cæſare, filius eius Albertus prenſabat magno ſtudio Imperium: ſed in ſuffragiis Electorum Principum adhuc tacitis, longè præualebat Venceſlaus quartus Bohemiæ rex, Rodolphi genere ad quem deinde apertè à maiore Electorum parte, vt olim ad patrem Othocarum, honor ille vltrò deferebatur. Cæterum non eodem filius, quo pater, faſtu & contemptu, ſed per ſummam animi moderationem, qua ſe intra fines curaſque regni ſui continebat, honorem ſibi delatum accipere grauabatur: præteritoque Alberto & familiaritate & neceſſitudine deuinctus, vt dolum eius in occupanda Auſtriæ parte, vxoris ſuæ dote, vlciſceretur, Adolphum Naſſouiæ Comitem, nec opibus, nec dignitate illi parem, ac fama tantùm notum, Imperatorem nominauit, cæteris quoque Principibus, eam nominationem comprobantibus. *Dubrauius l. 18.*

Hungari Venceſlaum regem Boëmiæ & Poloniæ contra E Carolum Robertum, à Bonifacio VIII. Papa illis obtrulum, elegerant. Legati propere miſſi, rati eum alacrem cum gaudio illud accepturum, ſuauiter cum vultu demiſſo gratias benigne agentem, quòd ſe dignum duxerint, quem regem Hungariæ appellarent: ſed ſibi nullo amplius regno opus eſſe, cùm duobus iſtis, quæ poſſideat, plus ſatis oneretur. Nec vlla perſuaſione de hac ſententia dimoueri potuit. Ad extremum tamen exoratus ſe, quanquam cunctanter admodum, paſſus eſt, vt filium ſibi cognominem Venceſlaum vix decennem daret Hungaris Regem. Venceſlaus inde videns, filium diſſolutiore educatione ab Hungaris corrumpi, & propter inteſtina odia in magno verſari periculo, cum exercitu in Hungariam profectus, miſit Budam ad filium, ei iniungens, ne Danubium traiiceret, néve in conſpectum parentis prodiret niſi coronatus corona illa, quam Hungari ſanctam vocarent. Iuſſa fecit filius. Venceſlaus aliquandiu coronam contemplatus, ſeponi illam iuſſit, quaſi diligentiùs paulò pòſt conſideraturus: nec deinde illam Hungaris reſtituit, prætendens futura pericula, ſi illa vel amitteretur, vel per vim ab æmulo interciperetur: ſed vnà cum filio ſecum in Boëmiam aſportauit, Patermanno Budæ F relicto, qui præfecturam gereret. At in eo ad ſedandos grauiores tumultus inualido, & ciuibus per auaritiam, proceribus per contemptum inuiſo: ab Hungaris electus fuit Otho Bauariæ princeps. Nec is regnare abnuit, ſi Venceſlaus pro derelicto regnum illud haberet. At Venceſlaus tam nobile regnum nullo in fructu ſuo, ſed in mero planè beneficio reponens, largitus eſt promptiſſimè Othoni gratuitam coronam, cum omni iure, quod filius in regnum Hungariæ habebat. *Dubrau. lib. 18.*

Vladiſlao rege Poloniæ & Hungariæ ad Varnam cæſo, ſolliciti Poloniæ proceres de ſucceſſore, Fridericum Marchionem Brandeburgenſem, qui pueritiam in regno tranſegerat, linguámque gentis & mores tenebat, vt regnum acciperet, rogarunt. Reſpondit ille: Caſimirum Lituaniæ ducem qui fratris eſſet defuncti, hæredem extare: ſe ſeruari eius animum oportere. Itaque Caſimirus non tam Polonorum gratia, quàm Friderici iuſtitia, regnum conſecutus eſt. *Æneas Sylvius c. 26. Europa, & Fulg. l. 4. c. 1.*

Fridericus Elector dux Saxoniæ, à reliquis Electoribus Germanorum Imperator electus eſt, anno Chriſti 1519. poſt obitum Maximiliani. Sed ingenti animo delatum Imperium G recuſauit, ſuóque ſuffragio Carolum V. Imperatorem deſignauit. Oblatam eo nomine magnam pecuniæ vim à legatis Caroli reiecit, neque ſuos vel teruncium accipere permiſit. *Sleidanus lib. 3.*

ACCEPTANDO ÆGRE.
QVI HONORES
acceperunt,
INVITI, COACTI.

Epaminondas Thebanus, primus qui patriæ lumen noménque inter Græcos extulit, imperia magiſtratúſque inuitus geſſit: ita tamen, vt ornamentum non accipere, ſed dare ipſe dignitati videretur. *Iuſt. l. 6. & Plut. in eius vita.*

Numa Pompilius ad regnum a Romanis vocatus, diu reſtitit: nec niſi poſt multas Pompilij patris & Martij amici preces & admonitiones illud ſuſcipere voluit. *Plut. in Numa.*

Veſpaſianus Iudaico bello occupatus, mortuo Nerone, cùm H ei Galba ſucceſſiſſet, eóque interfecto Otho, mox Vitellius, à militibus vel inuitus, ſtrictis etiam gladiis Imperatoris nomen ſuſcipere coactus eſt. *Ioſephus lib. 5 cap 10. Belli Iudaici.*

Saturninum Gallum Aurelianus orientalis limitis exercitui præfecerat, ſimulque præceperat, ne Alexandriam adiret, velut ita futurum præſenſiſſet, vt Alexandrinorum inconſtantia ille ad res nouas aliquando conſurgeret. Potuit tum Saturninus inhiberi, ſed fatum tolli non potuit. Inuiſit ille Alexandriam, etſi Aureliano extincto, Probo imperante, ac ſimul vrbem ingreſſum Alexandrini tumultuosè Auguſtum ſalutarunt. Is vbi parum abeſſe ſenſit, vt iam pro hoſte haberetur, veritus ne accenſæ multitudini reſiſtendo vim pateretur: In apertum vitæ diſcrimen me trahitis, inquit, verùm hoc mihi erit ſolatium, malorúmque omnium leuamen, quòd non ſolus cadam. Ac quaſi diuinaſſet, haud multò pòſt à Probi principis militibus obſeſſus ac captus eſt, abſentéque & inuito iugulatus. *Sab. l. 7. Enn. 6.*

P. Annius Tacitus à Senatu Imperator dictus, multum diu- A que reluctatus, nunc ætatem iam propemodum decrepitam, nunc corporis infirmitatem excuſare. Cui reclamatum eſt: Traianus iam ſenior imperium cepit, Adrianus cepit, Antoninus cepit: Imperatorem ſe creaſſe, non militem: Imperatoris eſſe præcipere, militis pugnare. Nec à Seuero principe fruſtra prædicari ſolitum, Caput imperare, non pedes. Quo ille conſenſu victus, præſenti patrum ſtudio ceſſit. *Vopiſcus.*

Decius Imp. creatus à militibus Illyricis inuitus & repugnans, ius quintæ relationis, proconſulare imperium, ius tribunitiæ poteſtatis arbitrio S. P. Q. R. permiſit contentus Patris patriæ cognomine. *Cuſp.*

Gratianus Imp. bello Germanico à perſequendis in Thracia Gothis reuocatus, Sirmij conuocatis optimatibus, in Comitium venit: ac palàm præſentem Theodoſium ducem Hiſpanum alloquutus, ipſi ſe committere velle Orientem oſtendit. Et Theodoſius gratias egit, atque honorem, cuius magnitudinem ſuſtinere non poſſet, verbis, quoad potuit, à ſe auertit. Verum Gratianus in benè cœpto perſiſtens, illum, licet reluctantem, Auguſti nomine inſigniuit. *Sigonius lib. 8. Imp. occid.*

Bamba nobilitate ſanguinis illuſtris, cùm poſt mortem Reciſuindi magno omnium procerum conſenſu in regem Ve- B ſtgothorum in Hiſpania eligeretur, ægrè poſt longam deliberationem induci potuit, vt ſuam libertatem tam graui ſeruitute permutaret. Nec paſſus eſt ſe regem nominari, donec per manus Pontificum inunctus & coronatus eſſet.

¶ Poſt Henricum V. Imp. liberis orbum Lotharius Saxoniæ dux iunior à Proceribus imperij electus eſt Moguntiæ, quatuor competitoribus aliis Principibus potentiſſimis præteritis A. D. 1126. *Cuſp.*

Mortuo Gregorio VII. Papa, Cardinales atque Epiſcopi omnes in vnum Deſiderium Abbatem Caſſinatem conſenſerant. Quorum ille repudiato iudicio, ad monaſterium ſe retulit, & Romanos ac Lombardos, quoſcunque potuit, literis ac nunciis ad complectendam Eccleſiam incitauit. Vbi verò calores æſtatis deferbuerunt, Iordanes Deſiderium Romam perducere conatus eo animo, vt ipſum etiam reluctantem Pontificem declararet, perſuadere non potuit: atque ita res pontificia prorſus anno 1085. reſtitit. Sequente Epiſcopi & Cardinales multi ex diuerſis partibus Romam ſub Paſcha profecti Deſiderio renunciarunt, vt Romam accederet, ac ſe- C cum omnes Epiſcopos & Cardinales, qui Caſſini erant, vnaque Giſulfum Salernitanum principem duceret, vt primo quoque tempore de conſtituenda Eccleſia conſultarent. Quorum mandato ille, omni prorſus de ſe ſuſpicione poſt tot menſes abiecta, obediuit. Pridie autem Pentecoſtes comitiis aduocatis omnes & clerici & laici Catholicæ partis fautores ipſum orarunt, vt Romanum pontificatum ſuſcipere vellet, neque Eccleſiam Dei ab adulterino teneri Pontifice pateretur. Ille verò eadem, qua antè, conſtantia preces eorum repudiare, ſeque omnia paſſurum potiùs, quàm vt tantum onus acciperet, reſponderet. Qua voce audita, quia ſerum erat diei, omnes domos ſuas abierunt. Poſtridiè verò obſecratus, vt quem idoneum maximè iudicaret, exprimeret, ille, re cum Cincio Conſule Romano communicata, Othonem Hoſtienſem Epiſcopum nominauit, ſeque, quem ipſi legiſſent, in Caſſinati cœnobio contra Clementis III. Antipapæ ab Henrico III. Imperatore dicti potentiam cuſtoditurum ſubiecit. Pleriſque inde in Oſtienſem inclinantibus, tum verò Cardinalis quidam: Ne D Deus ſinerit, inquit, quin Deſiderium pontificem habeamus. Qua voce erecti cæteri, Deſiderium vno conſenſu prehenderunt, & ad ædem S. Luciæ perduxerunt; & ritè electum, ac Victoris tertij nomine affectum, chlamyde coccinea exornarunt, albam enim renitenti non potuerunt imponere. Poſt quatriduum Victor Roma egreſſus, Ardeam & Tarracinam adiit: ibique Pontificem ſe eſſe nolle profeſſus, crucem, chlamydem, & cætera pontificia ornamenta depoſuit, & Caſſinum reuerſus, nulla ratione Romam reduci potuit. Sequenti, per Quadrageſimæ tempus conuentus Capuæ actus eſt, cui Victor cum Epiſcopis & Cardinalibus præfuit. Eo peracto, repentè clerici & laici omnes nouis illum ſollicitare precibus inſtiterunt, vt pontificiam dignitatem reſumeret. Quas cùm per biduum ſpreuiſſet demùm duce Principe, Epiſcopis & Cardinalibus ad pedes obſecrandi cauſa procumbentibus, ceſſit: ac duodecimo Kalendas Aprilis in feſto Palmarum ſuperiora comitia, cruce & chlamide reſumpta, confirmauit. *Sig. l. 9. Regni Italici.*

Lodouicus Vngariæ rex à Caſimiro Magno rege Poloniæ E in ſucceſſionem regni adoptatus, petentibus Polonorum legatis & Vngarorum proceribus, vt prouinciam ſuſciperet, reſpondit: Non ſatis intelligere, neque hos quid ſuadeant, neque illos quid petant. E neutrorum enim id re fore: ſicuti ne duobus quidem gregibus expediat vnum habere paſtorem. Satis & abundè eſſe negotij vni populo præeſſe. Duas Reſpub. vix vlla ratione ſiue alternatim, ſiue adeò vtriuſque malo & incommodo ab vno adminiſtrari poſſe. Ita tunc Lodouicus. Sed tandem victus precibus oratorum, annuit. *Cromer. l. 13.*

Iacobus Sadoletus à Leone X. Carpentoractenſi Eccleſiæ præfectus abſens, parêre noluit priùs quàm ſub obedientiæ voto parêre cogeretur, hac conditione viciſſim extorta, vt ne vltra tres menſes à Carpentoractenſi grege ſuo abeſſet. Paulo III. galerum cardinalitium renuiturus fuerat, niſi amicorum precibus & minis prohibitus fuiſſet. *Hier. Carimbert. l. 2. de Vitis Pontificum.*

FLENTES.

Poſthumius monachus, à Macario Abbate morituro in locum ſuum ſuccedere iuſſus, diu recuſauit. Verùm obedientiæ F preſſus iugo, flens tandem regendi monaſterij munus ſuſcepit. Et quia ex humilitate ſibi prorſus diffidebat, ab Angelo præcepta inſtitutioneſque accepit, quibus fratres inſtruendo, in omni ſanctitatis genere reddidit perfectos. *Marul. libr. 1. capit 6.*

Benedictus III. Pontifex maximus, poſt Leonem ad pontificatum vocatus, diu lachrymis reſtitit, dum ſe tanto honore indignum diceret. Sed tandem eum honorem aſſumere coactus, ita ſe geſſit, vt electionis auctores nunquam pœniteret. *Fulg. l. 4 c. 1.*

Æneas Syluius Pontifex Romanus, ſub Pij II. nomine in Comitiis Cardinalium proclamatus, prorupit in lachrymas; Attonitus aliquamdiu cùm excitaretur, & lætandum eſſe contenderent, dixit: Lætari tanto faſtigio imperij eos poſſe, qui labores & pericula non cogitarent: ſibi verò iam omnia præſtanda aliis fore, quæ ipſe ab aliis & in Germania, & in Pannonia, & in Italia antea poſtulaſſet. Cùm à Cardinalibus & cætu antiſtitum, ac poſtridie à ciuibus per ordines ſingulos conſalutaretur, eodem perſtitit vultu. *Campan. in eius vita.*

CVM CONDITIONE.

Iouianus, quum poſt Iulianum Apoſtatam in Perſide ad imperium raperetur, clamabat: Nolle ſe infidelibus imperare, G quum ipſe eſſet Chriſtianus. Cui reſponſum eſt à militibus, omnibus ſe quoque Chriſti fidei eſſe obnoxios. *Niceph l. 10. cap. 38 Eutrop l. 11. Socr. l. 3 c 22.*

GLORIÆ CONTEMPTVS, ſecundùm AHΘIN, reſpectu FINIS. CVR contemnatur. CAVSA ſcilicet alicuius.

BONI CONSEQVENDI
declarandi, conſeruandi,
V. G.

PIETATIS.

Iſraëlitæ à Gedeone Ioæ filio poſt victoriam illam inſignem de Madianitarum 135. millibus partam poſtularunt, vt ſibi imperaret tum ipſe, tum filius eius atque nepos. At Gedeon renuit, Deum in eos imperium habere dictitans, & domi ſuæ priuatus vixit. *Iud. c. 8.*

FIDEI ERGA
Patriam,

H

Andreas Auria Genuam patriam variis agitatam viciſſitudinibus dominationis Fregoſiorum, quibus Galli & Adurniorum, quibus Cæſar fauebat, tandem Gallorum amicitiæ valedicens, libertati reſtituit. Cohortantibus quibuſdam ciuium primoribus, vt dominatum ciuitatis, quem bona fors offerebat, ſuſcipere vellet, eius rei peramplum munus mira animi integritate atque conſtantia renuit, quum diceret ſibi exactæ propè ætatis ſeni, & ſatis opulento, nulliſque innixo liberis, ineptum fore principatus nomen ſatiuſque omninò eſſe, & multò glorioſius, id donum patriæ dedicare, quàm inde à quoquam priuato ciue vel externo principe, qui ſua ope ad imperium prouehi poſſet, amicitiam & gratiam promereri, quando nihil ad veram laudem vberius, vel ad dignitatem honeſtius, vel deniq; ad reliquæ vitæ felicitatem firmius atque ſplendidius fore iudicaret, quàm æternæ ſuæ erga patriam munificentiæ trophæum, poſt excuſſum ipſius auſpiciis diuturnæ ſeruitutis iugum in foro memoriáque hominum, liberatæ à ſe A patriæ ſtatuere. *Iouius l.26.Hiſt.*

Principes.

Gothi victi propemodum à Beliſario, apud eum egerunt, vt qui ipſos Iuſtiniani auſpicio armis perſequebatur, Italiæ ſe regem faceret: polliciti, ſi id agere voluiſſet, ſe ſine contentione imperata facturos, adeò eum propter immenſas virtutes admirabant. Iuſtiniani autem auaritiam abhorrebant. Is cùm ambiguis verbis annuiſſe videretur, dicto audientes per aliquod tempus Gothos habuit, Rauennáque & Vitige potitus eſt. Cæterùm poſteaquam ob eius rei ſuſpicionem ab Italia Iuſtinianus eum reuocauit: Gothi cùm intelligerent profectionem eum parare, Papiæ Idoaldum regem crearunt: qui ſtatim ad Beliſarium miſit, ſi ipſe Italicum regnum ſuſcipere vellet, ſe ad eum iturum, & regno, quod à Gothis accepiſſet, ei ceſſurum. At id Beliſarius apertè abnuit ſe facturum. *Fulg. & Eg. lib.4.c.1.*

Subditos.

Neapolitani ciues, cùm ob virtutem & clementiam Al- B phonſi regis decreuiſſent vno conſenſu omnes, arcum regi triumphalem ad memoriam honorificè ſtruere, elegerunt locum ſuper gradus marmoreos maioris Eccleſiæ. Id verò quandoquidem fieri non poterat, ni magna ex parte dirueretur Nicolai Mariæ Bozzutij, magnanimi & ſtrenui militis domus, rex fieri omninò hoc prohibuit: Haud tanti ſe facere, inquiens, huiuſmodi ſaxorum ſtruem ventis imbrique obnoxiam, vt amici domum ideò euerti pateretur. *Panormita lib. 1. de Alphonſo.*

Amicos.

Varia poſt Vitigem Gothorum regem patruum, bello captum, quem Beliſarius Conſtantinopolim captiuum miſerat, cùm ad eum ob ſingulares virtutes Gothi regnum deferrent, minimè aſſentiri voluit. Affirmabat enim, quanquam captiuus eſſet Vitiges patruus, tamen quia legitimus Gothorum rex eſſet, locum ſe eius, dum viueret, quia iniuſtè id fieret, occupaturum non eſſe. Gothi cùm ſine rege manere nollent, Idoaldum crearunt. *Ioan. Magnus l.12. ex Procopio.*

Michaël Zilagius, cùm in regiis comitiis Mathiam Coruinum, ex ſorore nepotem, Vngariæ regem declarandum graui oratione ſuaderet, pars magna procerum Michaëlem ipſum optandum regem eſſe prædicabat. Ille verò nepotis gratia obnixè recuſauit. *Bonf.l.9.Decad.3.*

Alberto Ladiſlai patre vita functo, Bohemi & Hungari Fridericum Cæſarem ſibi regem petebat. Fridericus vbi offerri tantum ſibi honorem animaduertit: Abſit à me, inquit, hoc C ſcelus, vt patrueli meo paternam hæreditatem auferam. *Æneas Sylu.l.2.Com.de rebus geſtis Alphonſi.*

Hoſtes.

Argiuis iterum à trecentorum marte ſignis collatis ad internecionem cæſis, monebant Polydorum Lacedæmonium ſocij, occaſionem ne elabi ſibi ſineret, ſed adoriretur hoſtium muros, vrbemque reciperet. Pronum id fore viris cæſis, relictis fœminis: reſpondit eis, Pari marte præliantem vincere hoſtes, eſt mihi honeſtum. Enimverò eum, qui de finibus dimicauit agri, affectare vrbem capere, haud cenſeo verum. Adſum namque ad recipiendum agrum, non ad potiendum vrbe. *Plut. in Apoph.*

QVIETIS.

Ion apud Xuthum patrem, Athenienſium regem cupiebat potiùs manere in templo Apollinis, vbi vitam agebat quietam, & tranquillam, quàm Athenis eſſe rex, vel dominus: vbi ipſi cùm inter pericula tum curas & labores, perpetuò viuendum eſſet *apud Eurip. in Ione*

DIGNITATIS.

D Libanius ſophiſta Antiochenus, præfectura palatij Conſtantinopoli ornatus (par enim erat adminiſtrandæ Reipublicæ, & cauſis ciuilibus) accipere noluit. Sophiſtam præfecto maiorem eſſe inquiens. *Eunap. in eius vita.*

MALI PRÆTERITI, PRÆSENTIS,
futuri. Quoniam
vel
NON DECET ACCEPTARE,
propter
Infelicitatem.

Confregit Rempub. Terentius Varro. Cannenſis pugnæ temerario ingreſſu. Idem Romam reuerſus honorificè à patribus exceptus, actæ inſuper gratiæ, quòd Rempubl. deſerere morte E noluiſſet, delatam ſibi ab vniuerſo Senatu & populo Dictaturam, recipere non ſuſtinendo, pudore culpam maximæ cladis redemit: effecitque, vt acies deorum iræ, modeſtia ipſius moribus imputarentur. Itaque titulo imaginis eius ſpecioſius non recepta Dictatura, quàm aliorum geſta, adſcribi poteſt. *Val.lib.4. cap.5.*

Ignobilitatem.

Sydone capta ab Alexandro Magno, obtinebat regnum inter Sydones Strato Darij amicus. Is, quia deditio ab oppidanis facta eſt, indignus ab Alexandro habitus, cui regnum reſtitueretur: Ephæſtioni permiſſum, vt quem Sydonij regno dignum arbitrarentur, ex illorum ſententia regem declararet. Erant Ephæſtioni hoſpites Darianorum. Quidam: hi oblatum vltrò regnum pertinaciter recuſarunt, prædicantes id faſtigium patrio more non recipi, niſi ab iis, qui regia eſſent ſtirpe procreati. Laudati iuuenes ab Ephæſtione, quòd magnitudine animi, ſpernerent ea, quæ per ignem & ferrum cæteri mortales peterent, iuſſi ſunt eum aliis bonis circumſpicere, qui omnium optimè eſſet id nomen inter Sydonios laturus. *Sab. l. 4.* F *Enn. 4.*

NON LICET ACCEPTARE
propter
Imperium linguarum

Pius Pontifex ſcribit, ætate ſua Ludouicum Thuringiæ Lantgrauium, Imperatorem electum, virum armis clarum, iuſtitiáque inſignem, cùm literas ſe neſcire diceret, rem imperio pernecceſſariam, electione de ſe facta vti noluiſſe. *Fulg. lib.4. cap.2.*

Impotentiam ex Morbo, Senio.

Sept. Seuerus Imp. deuictis Parthis triumpho vti recuſauit. Nam cùm vehementer podagra laboraret, triumphalis currus agitationem ac tædium vitare, quàm ſequi triumphalis pompæ cupiditatem maluit. Fortaſſe Veſpaſiani memoria commonitus, qui cùm de Iudæis triumpharet, faſtidio longi apparatus, tantæque agitationis affectus, ea ſe meritò perpeti tædia dixit, quia iam ſenio confectus triumphalis pompæ vanitatem appetiiſſet. *Fulg.l.2.c.3.*

Cùm occiſo in Perſica pugna Iuliano, Romanum imperium ad interregnum veniſſet: magnis precibus egit vniuerſus exer- G citus apud Salluſtium, palatinam præfecturam ſuſtinentem qui non ſolùm diligens, verumetiam audacis animi vir erat, vt Imperij honorem ſuſcipere vellet. Sed fruſtra laboratum eſt, Salluſtio parùm proſperam valetudinem ſeniúmque excuſante. Quæ res exercitum mouit, vt Iouinianum ferret, qui nulla publica auctoritate eum honorem vſurpauit. *Ibid. ex Marcellino.*

Contra Carolum IV. Electores Edouardum Angliæ regem Cæſarem elegerant, anno Domini MCCCLIIX. At is bella, quæ cum Gallo habebat allegans, aliáque plurima obſtantia recenſens, promiſſo interim ſuo auxilio Principibus, electionem cum multa gratiarum actione recuſauit. Principes ergo vocarunt Fridericum Marchionem Miſnenſem, abnepotem Friderici Imperatoris, qui ex filia gener Ludouici Imperatoris defuncti erat, vt Imperatricem vxorem duceret & regnum ambiret. Marchio autem quia arthritide vexabatur, licèt iuuenis eſſet, à Carolo accepit decem millia marcarum, & feudorum inueſtituram, iuramentúmque præſtitit fidelitatis: eo excepto, ne vnquam contra filios Ludouici auxilia præſtare coge- H retur. *Cuſp.*

Mortuo Arnulpho Imperatore, cùm procerum Germanorum concurſus fieret ad Othonem Saxoniæ Ducem, cúmque rebus geſtis ſanguineque nobiliſſimum, ac ſumma prudentia virum, ſed ſenecta inualidum, Auguſtum ſalutarent: ætatis excuſatione vſus, illis perſuaſit, vti Conradum Sueuum deſignarent Auguſtum, qui cum Francis ſocietatem ac amicitiam iunxit. *Æmil.l.3.*

NON EXPEDIT,
Propter
Moroſitatem.

Cùm inſtaret apud Philopœmenem Antigonus, vt ſecum militaret, eique præfecturam & pecuniam offerret, abnuit præcipuè ingenium ſuum conſcius ægrè & grauatè ferre ſuperiorem. *Plut. in eius vita.*

* GLORIA INANIS, A VANA.

☞ *Vide in Loco de* VANITATE *ex profeſſo multa.*

ILLIVS SECTATORES PVNITI.

Vana gloria conſiſtit in manifeſtatione excellentiæ propriæ. Vnde cum LVCIFER Angelorum Princeps, plus æquo ob naturæ gratiæque dona elatus altiſſimo ſimilis eſſe ſuperbiendo affectaret, ocius ad tartara cum ſociis deturbatus eſt, quo exemplo Chriſtus ſuos deterruit gloriantes quod dæmonia illis ſubiicerentur. *Luc* 18 dicens: Vidi Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem, &c

PROTOPLASTES noſter Adam diuinitatem in ſcientia boni & mali affectans, Paradiſo eiectus eſt. *Gen.* 3.

EZECHIAS Rex Legatis Babyloniorum theſauros ſuos vane & iactanter oſtentans, à Domino per Iſaiam corripitur, & denuntiatur omnes illos vnà cum filiis in Babylonem auferendos. 4. *Reg.* 20.

Cum poſteri CAIN vellent celebrare nomen ſuum, & turrim excelſam ædificarent, cuius culmen nubes tranſgrederetur, deſcendit Deus vt videret ciuitatem & turrim, & diuiſit eos ex B illo loco in vniuerſam terram, confundendo linguas eorum. *Gen. c.* 11.

IOSEPH & AZARIAS contendentes pugnando contra gentes nomen ſuum celebrare apud homines fuerunt confuſi. 1. *Mach.* 5.

D. PETRVS valde arroganter dixit Domino: Etſi omnes ſcandalizati fuerint, & non ego: ſed longè poſtea aliter euenit. *Ioann.* 17.

GLORIÆ VANÆ FVGA.

SALVATOR generis noſtri Chriſtus, exemplo ſuo docuit non ſemel, inanis gloriæ laudiſque contemptum, quando poſt patrata illuſtria miracula, ſemper aut ſe ſubduxit, aut vetuit nè ij circa quos ea patrata erant, diuulgarent quod factum fuerat. Quamuis eo non obſtante, quo ille magis vetabat, illi magis ac magis inclinarent, ſic vt fama illius creſceret per vniuerſam terram illam. Quod notanter Marcus Euangeliſta obſeruat euenisſe, poſtquam ſanaſſet ſurdum & mutum. Ita enim habet ſacer Textus. Præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant, & eo amC pliùs admirabantur &c. *Marci* c.7.

Etiam ſanato cæco, & leproſo apud *Matth* c.8. præcepit ei dicens: Vide nemini dixeris. Et reuera ait, in hunc locum *S. Hieron lib.* 1 *comm in Matth.* quid erat neceſſe, vt ſermone iactaret, quod corpore præferebat?

Factâ inſuper panum multiplicatione, videns quia volebant turbæ eum rapere, vt facerent eum Regem, fugit in montem ipſe ſolus. *Ioan c.*16.

Denique Iudæis ei obiicientibus quod Samaritanus eſſet, & dæmonium haberet, reſpondit inter alia: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. *Ioan.c.*8.

Talis erat PAVLVS magiſtri ſui imitator egregius, qui ad *Corinth* ita ſcribit. *Epiſt.c.*10 Non audemus inſerere, aut comparare nos quibuſdam, qui ſeipſos commendant: ſed ipſi in nobis noſipſos metientes, & comparantes nosmetipſos nobis, non in immenſum gloriabimur, &c.

Idem quoque cum Barnaba, ſanato Lyſtris claudo, cum leuantes vocem turbæ, diuinos illis honores deferre inciperent, in medium exſiliens, dixit: Viri fratres quid facitis? & nos mortaD les ſumus. *Act.*14.

PETRVS Apoſtolus viſo miraculo quod acciderat in captura piſcium procidit ad genua Ieſu dicens. Exi à me, quia homo peccator ego ſum Domine, quaſi ſe indignum reputans quo præſente, & in cuius nauicula tam ſtupendum miraculum Chriſtus patraret. *Luc.c.*5.

Idem Apoſtolorum Princeps, dum inueniſſet Lyddæ hominem nomine Æneam, annis VIII. iacentem in grabato paralyticum dixit ei: Ænea, ſanet te Dominus Ieſus Chriſtus. *Act.c.*9.

☞ *Pete plura ex Loco de Vanitate, ac pete pleraque ex Loco de Humilitate. Tit. Humilis ſui exiſtimatio. Item de Honore. Tit. Honores contemnere.*

EXEMPLA HISTORICA.

Niceno Concilio abſoluto & confecto, cùm per omnium ora de maximi Imperatoris Conſtantini virtute fama volitaret, auſus eſt è Sacerdotibus aliquis illum in os beatum dicere: quippe qui tum in hac vita dignus eſſet, qui ſummam rerum omnium poteſtatem haberet; tum verò in futura cum Filio Dei vnà regnaret. E Sed is cùm ſe hæc moleſte audire ſignificaſſet, hortatus etiam eſt, ne auderet aliquando eiuſmodi vocem vſurpare; ſed à Deo potiùs precibus contenderet, vt & in hac vita, & in futura Dei famulatu dignus videretur. *Euſeb. de vita Conſtantini lib.*4 *c.*48.

In hoc genere excelluit S. ELIGIVS Nouiomenſis Epiſcopus, vir nobilitate, eruditione, pietate celeberrimus. Mendicus quidam cæcus ab eo, adhuc laico nobili, ſed vulgi opinione viro ſancto eleemoſynam accepturus, manum ſubtraxit, orans vt oculis potiùs eius crucis ſignum imprimat, viſúmque illi præbeat. Cui ille diſſimulans, ac ſubridens: tu, inquit, amice, necdum noſti te ſignare? Docebo te; móxque ſignum crucis imprimens, illius oculos aperuit, totúmque hominis fidei tribuendum aſſeruit.

Huic & aliud ſimile ſubnectam: S. ANNO Archiepiſcopus Colonienſis, accedentem ad ſe cæcum quendam, qui in viſione accepiſſe ſe dixerat, fore, vt viſum reciperet, ſi aqua, qua manus ſuas ad altare lauiſſet, ſuos oculos ablueret, ideoque ab eo iam ad ſacrum faciendum ſe præparante hanc gratiam petiiſſet: Epiſcopus multum commotus, eum acribus verbis reiecit, fallacem & impoſtorem vocans. Cæcus nihilominus in F fide perſiſtens, obtinuit clanculum à clerico, qui celebranti Epiſcopo miniſtrauerat, aquam prædictam, móxque oculos ea abluens viſum recepit. Vtrique autem ſub graui anathemate iniunxit, vt ſe viuo nemini hoc propalarent; ſed ſoli Deo acceptum referret, eique ſoli gratias ageret. *In vita eius apud Sur. tom.*6.*lib* 2.*c* 5.

S. Ioannes Canonicus regularis in Anglia ante 300. annos, incluſam quandam, vt ſpiritualibus eius colloquiis frueretur, viſitauit. Illa poſt prima verba viſionem ſe illa nocte vidiſſe affirmauit, de aquila circumuolante eum chartula in roſtro, cui inſcriptum eſſet, Ieſus amor meus: Tu verò, Pater, inquit illa, hæc aquila es, pro excellentia tuorum meritorum. Quos ille audiens: Nos quidem, inquit, eo animo huc acceſſimus, vt mutuis colloquiis Dei gratiam nobis conciliemus; at nunc, vt video, malus dæmon, vitiorum noſtrorum ſagax explorator, per hos inanes ſermones in animos noſtros aditum ſibi parat. Atque his dictis, ſtatim abſceſſit. Verè enim, ſicut tinea ex veſte naſcitur, & eandem corrumpit atque exedit; ita vana gloria ex virtutis materia generatur, virtutem corrumpit, & omni vera laude ac fructu priuat. *In vita eius li.*2.*c.*3.*apud Sur.*4. G *Decemb.tom.*6.

Cum aliquando GREGORIVS Epiſcopus Turonenſis iter Burgundia Aruernam ageret, magna contra ſe tempeſtas exoritur, denſus aër in nubibus cogitur: crebris ignibus cœlum micare, validiſque tonitruorum cœpit fragoribus reſonare. Omnes palleſcere, imminenſque periculum pauitare. Sed Gregorius auſus Sanctorum reliquias (has enim indeſinenter collo ferebat) de ſinu protrahit, & minacibus conſtanter nubibus opponit. Quæ protinus diuiſæ dextra læuaque prætereuntes, illæſum iter gradientibus præbuerunt. At ſuperbia, quæ plerumque virtutibus nutritur, iuuenili animo protinus irrepſit: priuatim gaudet, ſuiſque meritis præſtitum arrogat. Sed quid tam vicinum ſuperbiæ, quam caſus? Nam equus, cui inſederat, illicò lapſus, hunc ad terram grauiter eliſit, ita vt omni corpore contuſus vix aſſurgere poſſet: cauſamque intelligens ſatis deinceps cauit, ne ſe vanæ gloriæ ſtimulus qualibet ſub occaſione deiiceret: ſed quoties per eum aliquid diuina virtus egiſſet, H non ſuis meritis adſcriberet, ſed virtuti reliquiarum, quas (vt diximus) perinde ferebat. Quod factum ſi diſcuſſeris, mirabilius eſt ſuperbiam correxiſſe, quam nubem diuiſiſſe. *In vita eius c.*8. *apud Sur. Nou.*7.*tom.*6.

Chriſti magiſtri ſui verus diſcipulus MARCELLVS, cùm Energumenos exorciſmo & precibus curaret, dæmonemque poſſeſſam manſionem relinquere compelleret, clamaretque ille, Iube nos exire, quia in nos accepiſti poteſtatem; nihilominùs in oratione perſeuerabat. Sciſcitanti autem, cur dæmonibus ceſſuros ſe confitentibus, nihil præciperet; Quoniam, ait, dicentes me in eos accepiſſe poteſtatem, non agebant aliud, quàm vt me vanæ gloriæ laqueis implicarent. *In vita eius apud Sur. Beyerl in Apophth. Chriſtianor.*

Quid? nonne & DOMINICVM inanis hæc aura afflauit? Non afflauit certè: cùm enim Toloſæ plures ad Chriſti fidem conuertiſſe, tamen Carcoſiæ figebat domicilium. Rogatus cur non potiùs Toloſæ moraretur; Quia, inquit, plures ibi me honorant, hîc verò me omnes impugnant. Maluit vir ſanctus ſe perſecutionis quàm inanis gloriæ ſtimulis conficiendum A exponere. *In vita eius l. 4. c. 10. Beyerl. in Apophth. Chriſtian.*

Quin & S. Antonium Abbatem tradunt Martiano militum præfecto, pro filia quam nequitiæ ſpiritus poſſederat ſupplicanti, reſpondiſſe: Ne me opem poſcas, nam & ipſe peccator ſum: ſi in Chriſtum credas, eidem pro filia tua ſupplex fiam. Vnica reſponſione tria ſimul expreſſit bona: humilitatis obſeruationem & gloriæ fugam, fidei virtutem, infirmitatis remedium. *Ex Athan. in vita, idem.*

De S. Ioanne Canonico regul. in Anglia, cuius etiam ſupra meminimus; memoriæ proditum, quòd cùm Incluſam viſitaret, vt ſpiritualibus eiuſdem frueretur alloquiis; illa quaſi primis verbis ſe viſionem habuiſſe diceret, aquilæ videlicet circumuolantis, adderetque: Tu pater illa aquila es, pro excellentia meritorum tuorum. Quo audito ille receſſum parat dicitque: Nos eos fines acceſſimus, vt mutuis ſermonibus Dei gratiam conciliaremus. At video, malus dæmon vitiorum noſtrorum ſagax explorator, per has inanes laudes aditum ſibi in animos noſtros parat. Ita virgines illæ, dum de virginitate ſua gloriam foris expetunt; veluti fatuæ in vaſis ſuis B oleum habere noluerunt. *Ex Sur. tom. 5. in vita eiuſd. idem ibid.*

Erat quoque S. Pacomius Abbas, admirabilis ſanctitatis & prudentiæ: cùm namque aduerteret quempiam ex ſuis duas paruas ſtoreas à ſe vno die factas (cùm reliqui non niſi vnam confeciſſent) ex aduerſo ſibi poſuiſſe, vt ab eo laborantia prædicaretur induſtria, dixit adſtantibus gemens: Frater iſte à mane ad veſperam vſque laborans, totum ſuum opus dæmoni conſecrauit, ac rogantibus eius rei cauſam, reſpondit: Quia nihil ſibi fructus ex eo opere reliquit, cùm plus amarit gloriam hominum, quæ contemnenda erat, quàm Dei largitoris quæ maximè diligenda. Quare eum ſeuerè puniens, conceptæ vanitatis vitium præſenti medicina ſanauit. *Ibid. tom. 3. in vita.*

Etiam fœminis hîc ſua laus. Sara quidem Abbatiſſa, Deo deuota, cùm dæmonis ſuggeſtione diu vexata, tandem eam repreſſiſſet, eique humani generis hoſtis apparens diceret: Fateor tu me viciſti: Non ego, inquiebat, te vici, ſed Dominus meus C Chriſtus. *In vitis PP.*

Et ne alterius ordinis viros hoc honore priuemus; quis Ioannem Picum ſileat, qui humanam gloriam fumo perſimilem æſtimabat? dicebat autem: Fama viuis nonnihil, mortuis minimè profutura tantumque quod ſciret ipſe æſtimabat, quantum Eccleſiæ vtilitati, eliminandiſque erroribus condocere poſſe ſciebat. Eleganter. *Boëth. l. 2. Met. 7.*

Quicunque ſolam mente præcipiti petit,
Summamque credit gloriam:
Latè patentes ætheris cernat plagas,
Arctumque terrarum ſitum:
Breuem replere non valentis ambitum,
Pudebit aucti nominis.

Laur. Beyerl. in Apoph. Chriſtian.

Carolus V. Imp. ☞ *Require Apoph. de Chriſti honore, &c.*

Addamus, quamquam æuo diſſitum, ſenſibus & hoc loco tamen affitum, Ludouici eius nominis duodecimi exemplum. Qui rogatus cur cauſæ Benedicti Scaligeri aduerſus Venetos D patrocinaretur (illi enim Veronam aliaque oppida Scaligeri extorſerant) Non his, reſpondebat, mihi opus, qui pro diuitiis titulos & tumulos auorum demum oſtentare ſoliti ſunt, innuens vanam illam & ſine re eſſe oſtentationem ac de eâ gloriari, ſtultum & ſtolidum. Hinc acutè nobilem quemdam, & deſidioſum adoleſcentem redarguens Perſius, ita loquitur:

Hoc ſatis? an deceat pulmonem rumpere ventis,
Stemmate quòd Tuſco ramum milleſime ducis.
Cenſoremue tuum vel quod trabeate ſalutas?
Ad populum phaleras. ——

Ex P. Æmil. in vita, Beyerl. ſupr.

☞ *Plura exempla vtriuſque ſexus require in Loco de Vanitate vbi ex profeſſo de inani Gloria agitur.*

GLORIA CÆLESTIS.

☞ *Vide locum de Beatitudine.*

GLORIA BELLICA.

Pete ex loco de Spoliis quædam. Nempè Spolia deſpicere, contemnere &c.

E

Gnoma.

GNOMARVM STVDIVM.

☞ *Vide affectus, Amor rerum præſentium.*

GNOMOLOGI.

☞ *Pete ex Titulo Ethices.*

* Gnome.

QVID SIT, EIVSQVE EFFECTVS.

GNome eſt pars potentialis Prudentiæ, ſecundum *S. Tho. q. 51. in 2. 2.* quia eâ vtitur prudentia ad finem ſuum. Suntque præter Gnomen, Eubulia, & Syneſis, aliæ compartes eiuſdem virtutis.

Gnome autem quam γνώμην Græci, definit *Ariſtoteles lib. 6. Ethic. cap. 11.* Rectum iudicium æqui & boni. Definitur autem æquum & bonum Græcis τὸ ἐπιεικὲς, quod cum ſit contra verba legis, non tamen contra mentem legiſlatoris. Ideoque prudentis iudicio relinquitur. Eſtque iuxta *Ariſtotelem*, correctio legis quatenus deficit ob vniuerſalem locutionem. Quo F ſpectauit *S. Thomas*, quando dixit, Gnomen iudicare ex principiis extraordinariis contra verba legis. Itaque Gnome dirigit æquitatem ſiue ἐπιείκειαν. De quo vide *S. Thomam 2. 2. q. 120. & 51.*

* Gnoſtici.

QVALES, EORVMQVE SECTA.

GNoſtici fuerunt hæretici, dicti hoc nomine à cognitione & ſcientia, quam venditabant, ἀπὸ τῆς γνώσεως. Non vna eſt omnium ſententia, quis huius hæreſis fuerit author *D. Hieron.* Valentino & Baſilidi eam adſcribit. *Auguſtinus* Nicolao Diacono, cuius meminerunt *Acta Apoſtolorum. Irenæus* qui eorum contemporaneus, probabilius affirmat Carpocratem illius inuentorem. Exortam autem voluit D. Hieronymus circa annum 129. Hadriani imp. & Xiſti I. temporibus.

Fuerunt fœdiſſimi ſectatores illius, ita vt quaſuis hæreſes turpitudine ſuperauerint. Animam dicebant ex Dei eſſe ſubſtantia. G Omnia bruta rationis capacia, & intelligere. Creaturas eſſe à malo Deo. Ridebant Deum Sabaoth Aſini formam habere quod Iudæi dicerent promiſſum, *Gen. 49.* Ligabit ad vitem aſinam ſuam: & quia aſina Balaam pro Iudæis, Deique populo ſteterat.

* Gothi.

QVI, ET VNDE.

GOthi, ſiue vt alij Gotthi, ſunt Teutones ex Inſula Gothlandia, qui Liuoniam & Lituaniæ partem primum occuparunt; vt *Carion in Chronic.* notauit. Vtraque enim hæc Regio Gothis eſt ex aduerſo per mare ſita. Vnde *Procopius* eos appellat, Cimmerios & Getas.

Porro Romanorum tempore in Hungariam & Thraciam progreſſi fuerunt. Vnde & pelli non potuerunt quamuis ingentem exercitum cum Decio aduerſus eos mitterent, nam H & Decius ab eis cæſus eſt. Poſtmodum tamen relictis iſtis Regionibus, in Italiam & Hiſpaniam profecti, ampliſſimas duxerunt colonias. Quamuis tandem ab Hunnis & Vandalis qui ex Scythia venerant, oppreſſi fuerint.

EORVM RELIGIO.

Gothi erant Barbari & truculenti, mox tamen Chriſtianam fidem amplexi fuerunt circa annum Domini 378. ſub Damaſo papa. Quamuis Valens Imp. Arrianus eis miſerit Doctores Arrianæ ſectæ, qui hanc gentem illius doctrinæ contagio ita imbuerunt, vt ab ea auelli nunquam potuerit: donec Gregorio Magno cooperante, ad fidem Catholicam venerunt ſub Imp. Mauricio anno 591. Legatur *Hiſt. Tripart. lib. 8. cap. 13.* Sed clarius habes eam hiſtoriam apud Nicephorum *l. 11.* 48. qui prolixè eam deſcribit.

GOTHORVM DVCES, REGES, LEGISLATORES.

☞ *Quære in loco de Magiſtratu. Tit. Magiſtratus Chronologicè conſideratus, §. Gothorum Duces, Reges &c.*

☞ *Item Locum de Fortitudine, & Legibus.*

GRABA

A

Grabatum. Grabatarij.

GRabatum ſiue Grabbatus cum ſimplici, aut gemino B. Lecticæ genus, quaſi εὐτελὴς κλινίδιον vilis lectulus ad meridianum aptus: ſed geſtandis ægrotis potiſſimum accommodatus. *Carthuſianus* vult eſſe lectiſternium pauperum, in quo quidem nihil, ſubſternitur, ſed ſupponitur capiti ſtramentum. In *concilio Altiſſiodorenſi c.* 18. vocantur Grabatarij, illi quibus mors eſt vicina, quos tamen mendoſa lectione alij grauatarios, id eſt, morbo grauatos appellant.

Eſt (Grabbatus) dictio in Scripturis vſurpata. Quocirca Spyridion cum Triphyllius in concione recitans verba Christi ad paralyticum, Tolle grabatum tuum & ambula, pro nomine τοῦ κραβάτου, diceret, σκιμπόδιον, indignatus, ac de cathedra exſiliens, Tu ne inquit, melior es illo, qui lectum dixit, cuius verbis vti confunderis: *hiſt. Trip. l.* 1. *c.* 10. *Sozom. l.* 1. *c.* 11.

B

Gradus Academici.

☞ *Vide Academia.*

* Græcia. Græci.

GRæcia olim omnium artium & bonarum diſciplinarum parens, nunc omnium Gentium miſerrima, & maximè barbara, tota penè Turcicum iugum ſuſtinet, & nè quidem priſcæ induſtriæ vel ingenij veſtigium habet, cum nulla ſit in ea Academia, nullus litterarum, nè Græcarum quidem cultus. Loquuntur enim Idioma barbarum, quod cum veteri illo aliquid habet ſimilitudinis. Religione vero diſſident ab Occidentali ſiue Latina Eccleſia, in multis. Romanum Pontificem non agnoſcunt, ſed ipſi Patriarchas quatuor nominant. Conſtantinopolitanum, qui Europæis præeſt Eccleſiis: Alexandrinum, qui Eccleſias curat in Ægypto, & Arabia, cuius ſedes eſt Memphis, Hieroſolymitanum, qui Syriæ curam gerit, & 15. Auguſti in monaſterio montis Libani ſacra peragit. Antiochenum, qui Aſiæ locis dominatur.

C Græciam hodie vocamus tractum omnem, qui ad Orientem Ionio mari alluitur, ad occaſum Libyco, ad ortum Ægeo ad Septentrionem montibus à Thracia, Myſia, Dalmatiaque ſeparatur.

Fuit olim Regio florentiſſima, & potens, libera, ſed dum in omnes alios imperium adfectat, ſerua. Primum à Cyro, poſtea à Xerxe, tandem à Macedonibus & Romanis, poſtremum à Turca ſubacta. Exceptis inſulis nonnullis, quæ parent Reipublicæ Venetæ etiam hodie, ſed Turcæ tributum pendent.

GRÆCORVM ERRORES, ET SCHISMATA.

Diſſident à Romana ſiue Latina Eccleſia potiſſimum in his. Negant Spiritum S. procedere à Patre & Filio, fuitque potiſſima cauſa cur ab Eccleſia Latina deſciuerint. Vt enim Græci primum in Eccleſia tempore Apoſtolorum murmurarunt, vti conſtat *Act. c.* 6. ita primi quoque eam reliquerunt.

II. Aſſerunt in pane fermentato neceſſariò celebrandum, & conſecrandam Euchariſtiam panemque azymum negant idoneam materiam Sacramenti.

III. Aquam in calice, non permiſcent.

D IV. Conficiunt hoc Sacramentum ad vſum infirmorum Feria V. in cœna Domini, idque pro toto anno.

V. Dicunt neceſſario ſub vtraque ſpecie communicandum.

VI. Primas nuptias ſacerdotibus permittunt, vlteriores damnant.

Paucos præterea eorum errores *Hoſius*, & poſt eum *Prateolus* tradit, qui quidem *Hoſius lib. de comm. vtriuſque ſpeciei*, ſcribit toties eos variis & peregrinis doctrinis abductos à fide defeciſſe, vt decies & quater ad Eccleſiæ gremium redierint, & toties ſe abdicauerint. *Plato in Timæo* vocat Græcos, pueros, ob ignorantiam antiquitatis.

Notandum quoque Regnum Græcorum in S. Litteris, vt *in l.* 1. *Machab. c.* 1. & alibi, appellari non ſolum quod in Græcia eſt; ſed etiam in Syria, & Aſia, quia Seleucus qui in his Prouinciis regnabat, vtebatur idiomate, moribus, & inſtitutis Græcorum. Nonnunquam Scriptura vocat Græcos Gentiles, eò quòd Græca lingua maximè apud illos excelleret. Tandem per conuicium, impoſtores & fabularum inuentores, ac nugatores, Græci appellati fuêre, teſte Hieronymo. *Ep.* 10. & 19. *Tertull. lib. de pallio.*

GRÆCA LINGVA.

E Græcæ Linguæ vulgaris vſus apud potiſſimas nationes fuit, vtpote inuentio omnis amœnitatis à Græcis fontibus diminauit in rem litterariam, ad Latinos. Vnde *Horatius* inſtruens Poëtas, admodum laborat vt perſuadeat imitationem Græcorum quorum exemplaria nocturnâ, diurnâque manu verſari mandat. Meminit autem huius linguæ communiter vſitatæ, poſt antiquiores illos, *S. Hier. Proœm. l.* 2. *comm. in epiſt. ad Gal.* dicens, omnem orientem loqui Græcè S. quoque *Aug. l.* 8. *de Ciuit. c.* 2. dicit Græcam linguam cæteras gentium linguas clariorem haberi.

Cicero ignaros linguæ Græcæ pecudes appellat, *l.* 2. *de Oratore. Martial.* verò *l.* 14. *Epigram.* 53. ruſticos eos nominat, dicens in hunc modum de Amphitruone.

Ruſticus es, neſcis quid Græco nomine dicar:
Spuma vocor nitri, dicor & Amphitrion.

De linguæ Græcæ pronuntiatione, aut elocutione & Dialectis, varia ſunt iudicia, & quiſque ſuum alteri præfert. Ego illis accedendum cenſerem, qui veterem pronuntiationem ſequuntur, & B per *Beta*, H *per Eta*, non per *Vita*, & *Ita* eloquuntur, quamuis etiam illa pronuntiatio, nunc in Triuialibus Scho-

F lis pleriſque obtineat, habeatque ſua argumenta quibus firmetur. Alibi tamen & à doctioribus paſſim prior adhibetur, quam etiam adhibuit peritiſſimus linguæ Græcæ Eraſmus, & ante eum, S. Hieronymus, aliique veteres ſcripſit de germanâ linguæ Græcæ pronuntiatione tractatum, quem Baſileæ anno 1587. euulgauit quidam ſub nomine Philopappi Huraltihoſpitaliorum. Vbi vetus pronuntiatio validè aſſeritur.

GRÆCÆ LINGVÆ ANTIQVITAS, ET DIALECTI.

☞ *Quære infra in Loco de Grammatica.*

GRÆCÆ LINGVÆ CONTEMPTVS ET ODIVM.

Carthaginenſes Senatuſconſulto cauerant, ne quis literis Græcis aut ſermoni incumberet, poſtquam ſenſerunt ſe litterarum illarum commercio proditus Dionyſio, quo cum bellum gerebant, eique ſignificatum quidquid decreuiſſent. Refert *Cæl. Rhod. l.* 22 *Ant. Lect. c.* 17.

Val. Max. l. 2 *c.* 2. narrat Magiſtratus Priſcos ad ſuam populique Romani maieſtatem aſſerendam inter cætera decreuiſſe, ne Græcis vnquam niſi Latinè reſponſa redderent, ob Latinæ

G linguæ æſtimationem. Vnde & *Cicer. in Verrem* ſe à Romanis accuſatum queritur, quòd Græcè Syracuſano Senatui etiam in ipſa Syracuſana vrbe locutus fuiſſet.

Tiberius Cæſar prohibuit Romæ vti in iudicio & teſtimoniis, linguâ Græcâ. *Suet. in vita c.* 71.

GRÆCORVM LEGISLATORES.

☞ *Quære Lex. Legiſlator.*

DVCES, REGES.

☞ *Vide Locum de Magiſtratu. Tit. Magiſtratus Chronologicè conſideratus.*

GRÆCORVM LVDI, PHILOSOPHI.

☞ *Vide Tit. de Ludis, & Philoſophia.*

Grammatica.

* DEFINITIO ET ETYMOLOGIA ET PARTITIO.

H GRammatica, eſt ſcientia ſcribendi & cognoſcendi quod profertur, *ſecund. Ariſt. l.* 6. *Top.* diciturque à γράμμα, quod eſt litera, vnde & γραμματικὴ, quod eſt literatoria, & γραμματιστὴς, literatorius dicitur.

Grammatica eſt ars literaria, quæ in emendate loquendo ſcribendoque conſiſtit, vt literæ ſuas cuſtodiant voces, & depoſitum reddant legentibus.

* SENTENTIÆ PHILOSOPHICÆ.

Grammatica eſt peritia eorum, quæ magna in parte à poëtis ac rerum ſcriptoribus dicuntur. *Amm. in Porphyr.*

Grammatices eſt ſcire confuſionem de ipſis viginti quatuor literis: Muſices autem eſt docere cognitionem exactam & perfectam de ipſis, *in Simpl. in Phyſ. l.* 1.

Grammatici quia vocum figuras conſiderant: ideo octo orationis partes ſpeculantur: philoſophi autem cum rem tantum contemplentur, ſola nominis & verbi ſpeculatione indulgent, inquit, *Boëth. in introductione. ad Cat. Syll.*

Grammatica ſermone vtitur, prout modis inflexionum & A conſtitutionum intellectus ſimplicis & compoſiti & eorum plexe deſignatiuus exiſtit: ſimpliciter abſque eo quod ſciat de ſignificatu, verum ſit vel non. *Albert. Magn. de prædicab.*

Grammaticus eſt, qui tenet quod in ſpecies vox diſtingui poteſt & quales, dum ore articulatum in verba mente concepta diſtinguuntur. *Ficin. in Platonis Phileb. l. 1. c. 28.*

Grammaticam eſſe Dionyſius Thracius peritiam experientiamque eorum quæ apud poëtas plurimum verſantur; contra Ptolomæus Peripateticus non eſſe Grammaticam contendit. Chares habitum dixit eſſe, quo ex arte dictiones, & ſenſa naſcerentur.

Grammaticæ alij tres faciunt partes, alij plures: Dionyſius & Tauriſcus tres, artificialem, hiſtoricam & propriam. Artificialem in qua de elementis literarum, de partibus orationis, de orthographia præcipitur. Hiſtoricam nonnulli condemnant & cenſent inſtabilem, ea agit de perſonis, diuinis & humanis, heroicis locis. Propria circa poëtas & hiſtoricos verſatur. *Ioan. Franc. Pic. Mi.*

B IN GENERE INVENTORES
LINGVARVM.

De Primis hominibus hæc ſcribit *Horat. l. 1. Sat. 3.*

Quum prorepſerunt primis animalia terris,
Mutum & turpe pecus, glandem atque cubilia propter,
Vnguibus & pugnis, dein fuſtibus, atque ita porro
Pugnabant armis quæ poſt fabricauerat vſus:
Donec verba quibus voces ſenſusque notarent,
Nominaque inuenere: dehinc abſiſtere bello,
Oppida cœperunt munire, & ponere leges:
Ne quis fur eſſet, neu latro, neu quis adulter.

Quatuor linguæ Græcæ dialectos à totidem nationibus Græcorum deducit, *Strab. l. 8. & poſt eum Iulius Cæſar Scaliger l. 1. Poetica.*

IN SPECIF. INVENTORES LITERARVM
Figuræ & Poteſtatis. NOTARVM.

Homo animal ſociale. Communicat ergo animi ſui conceC ptus alteri mediis ſenſibus, auditu & viſu. Auditus obiectum, Vox eſt: viſus autem Literæ, tanquam ſenſibiles quædam notæ inſenſibilium conceptuum. Græci γράμματα & χαρακτῆρας ab inſcribendo & exculpendo vocant. Literæ in duplici ſunt differentia. Aut enim notæ ſunt conceptuum, aut vocum, quæ conceptuum ſimulacra ſunt. Conceptuum quidem notæ ſunt literæ Ægyptiorum Hieroglyphicæ, quò maioris ingenij, eò operoſiores, & philoſophis tantùm, Ægyptiis ſacerdotibus olim cognitæ. Vocum verò notæ, quibus variæ ſonorum differentiæ tam ſimplices, quàm compoſitæ exprimuntur, ſunt literæ propriè dictæ. Quarum inuentio, vt antiquiſſima, ſic controuerſa eſt. Etſi enim variæ ſunt linguæ, & peculiares ſingulæ literas habent, tamen alij ſuas literas priores extitiſſe, cæteros à ſuis mutuatos affirmant. Quòd ſi verò ſacrarum Scripturarum auctoritate hæc lis dijudicanda eſt, nullos certè alios quàm Adam filios ante diluuium vniuerſale, literarum inuentores fuiſſe conſtabit. Namque filij Seth in duabus columnis diſciplinam rerum cœleſtium à ſe primò inuentam conſcripſere. At tum Hebraica lingua vnica erat. Atteſtatur huic noD men Adam & Euæ, quorum illud ruffum, hoc matrem viuentium in nulla alia lingua quam Hebræa ſignificat. Ergo etiam characteres Hebræi, quos proculdubiò Adam à Deo acceptos liberis ſuis communicauit. Sic poſt diluuium filij Noë auitas literas retinuêre, ad Babyloniсam vſque linguarum diuiſionem. Linguæ tum variæ, principe illa Hebræa cum ſuis literis ad paucas reducta, ſingulæ nouos characteres meditatæ ſunt. At Hebraicarum mentio poſt diluuium prima in tabulis à Domino Moyſi traditis. Quapropter Moyſes litterarum inuentor eſſe viſus eſt. *Teſte Epolemo apud Euſebium l. 10 de præparat. Euang.* vel Moyſe antiquior Abrahamus, *teſte Philone*. Iudæi autem à Moyſe acceptas, ſuperato mari rubro in Palæſtinam & Phœniciam intulerunt. Eapropter Phœnices litterarum inuentores habiti. Vnde *Lucanus*:

Phœnices primi, famæ ſi credimus, auſi
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.

Vide Ioan. Tzetzem Chil. 12. Var. hiſt.

Quæſtio eſt inter Iudæos, num puncta vocalia & accentuum Moyſi tradita fuerint in monte Sinai cum literis. Aſſerunt alij, legem Moyſi perfectam omnibus ſuis numeris, traditam, vt ne apex aliquis defuerit: alij negant, & horum rurſus alij ſeptuaginta Seniorum inuentum arbitrantur, qui à Moyſe E didicerant veterem legendi modum. Alij verò anno mundi 3979. Chriſti 229. ſecundùm noſtram ſupputationem, ſecundum Hebræorum verò, anno Chriſti 476 & ab excidio Hieroſolymitano 436. Iudæos quoſdam eruditos & eloquentes, Tiberitas dictos, in Mœſia Paphlagoniæ, legem, quæ erat quaſi paſſus ſiue ſententia vna, ſine vlla verſuum & dictionum diſtinctione, punctis vocalibus inſigniuiſſe, voces ſuperaſſe, periodos per accentus deſignaſſe, & innumeris mendis Biblia repurgaſſe. Hos, Thalmudiſtas & Magiſtros Maſoreth, hoc eſt, traditionis vocarunt. *Elias Leuites in præfatione libri Maſoreth hammaſoreth.*

Iidem olim Hebræorum & Samaritanorum characteres fuerunt. Eſdras verò ſcriba legiſque doctor, inſtaurata ſub Zorobabele Hieroſolyma, vti legem & religionem reſtituit, ita litteras illas antiquas acroamaticas eſſe voluit, quibus pura lingua Hebræa contineretur: alias ipſe reperit tanquam exotericas & profanas: quibus Syriacè loquentes Iudæi vterentur qui characteres Syriaci dicuntur. Sic *D. Hier. in præfat. in lib. Re-* F *gum.* Sunt qui Chriſti maternam linguam Syriacam, paternam verò Hebraicam fuiſſe, arguunt.

Græci qui generis antiquitatem, quam rationibus non poſſunt, fabulis aſtruere conantur, ante diluuium Deucalionem ſe literas habuiſſe gloriantur, *teſte Diodoro*: qui Actinum Solis F. è Græcia in Ægyptum profectum, Aſtrologiæ præcepta tradidiſſe ſcribit: at Græcia diluuio oppreſſa, literarum monumenta fuiſſe deleta. Multis poſt ſeculis Cadmus Agenoris F. è Phœnice literas in Græciam aduehens, earum inuentor exiſtimatus eſt. Eas ſedecim primum fuiſſe. *Plin. l. 7. c. 56. & 58.* teſtatur. Quibus Troiano bello Palamedes ex volatu gruum adiecit quatuor, ΘΞΦΧ. Totidem Simonides Melicus ΖΗΨΩ: Ariſtoteles XVIII. priſcas fuiſſe putat, duas poſtea ab Epicharmo additas Θ & Χ. Hinc ab Auſonio Cadmi nigellæ filiæ dicuntur. *Herodotus l. 5.* Cadmum cum multis aliis ſcientiis literas Græcis communicaſſe ſcribit, quibus Iones vicini ſuas commiſcuerint, & communi nomine Phœniceas appellarint: quarum exempla apud Thebas Bœotias in Iſmenij Apollinis templo in tripodibus inciſa, Ionicis conſimilia ſe vidiſſe teG ſtatur. Iones certè διφθέρας appellant pelles capritas & ouillas, quibus olim penuria librorum, hoc eſt, ſirporum, inſcribebant. *Ioſephus l. 1. contra Appionem*, ante Homerum nullas Græcorum fuiſſe literas ait, cùm nullus eo vetuſtior ſcriptor fuerit. At *Cicer. in Bruto, & Euſeb. l. 10. de præpar. Euang.* Linum, Philammonem, Tamyram, Amphionem, Orpheum, Muſæum, Epimenidem, Ariſtæum inuentores fuiſſe & ſcripſiſſe commemorant.

De Prometheo hæc leguntur in Æſchyli Prometheo, citante *Stobæo ſerm. 79.*

Καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
ἐξηῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις
μνήμην ἁπάντων, μουσομήτορ᾽ ἐργάνην.

Eodem loci ex Philemonis Apolline hi verſus citantur:

Οὐχὶ μόνον [illegible]
[illegible] ἀλλήλας χρείαν
[illegible]
[illegible]
[illegible] ἀλλὰ καὶ
ψυχῆς ἰατρὸν [illegible] γράμματα.

Neque multò poſt etiam hæc proponitur: H

τὰ τῆς γε λήθης φάρμακ᾽ ὀρθώσας μόνος
ἄφωνα καὶ φωνοῦντα συλλαβὰς τιθεὶς,
ἐξηῦρον ἀνθρώποισι γράμματ᾽ εἰδέναι.
ὥστ᾽ οὐ παρόντα ποντίας ὑπὲρ πλακὸς
τἀκεῖ κατ᾽ οἴκους πάντ᾽ ἐπίστασθαι καλῶς.
παισίν τ᾽ ἀποθνήσκοντα χρημάτων μέτρον
γράψαντας εἰπεῖν, τὸν λαβόντα δ᾽ εἰδέναι,
ἃ δ᾽ εἰς ἔριν πίπτουσιν ἀνθρώποις κακὰ
δέλτος διαιρεῖ, κοὐκ ἐᾷ ψευδῆ λέγειν.

Theuth dæmon quidam Ægyptius, cui ſacra eſt Ibis, primus inuenit numerum & computationem, & Geometriam, & Aſtronomiam. Præterea & talorum & cuborum ludum. Ipſas quinetiam literas. Inuenta ſua Thamo Ægyptiorum regi obtulit, vtque iis Ægyptij omnes inſtituerentur, hortatus eſt. Et Thamus quidem ea, quæ probabantur, laudauit: literas verò, quòd memoriæ potiùs offuturæ & homines ad exolendam memoriam inertes redditure viderentur, fretos literarum præſidio. Eaque propter non memoriæ, ſed admonitionis medicamen

A medicamentum, literas eſſe pronunciauit. *Plato in Phædro. & Cælius l. 22. c. 15.*

Cornelius Tacitus l. 11. dum de literarum diſſerit inuentoribus. Primi (inquit) per figuras animalium Ægyptij ſenſus mentis effinxerunt, & antiquiſſima monumenta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur: ac literarum ſemet inuentores ſtent perhibent. Inde Phœnicas, qui mari præpollebant, intuliſſe Græciæ memorant, gloriamque adeptos, tanquam reppererint, quæ ab Ægyptiis acceperant. Ammianus Marcellinus obeliſcum dicit ſcriptilibus effigiatum elementis. *Apuleius lib. 11. Aſini*, literas ignorabiles vocat. *Cæl. l. 29. c. 36.*

Anticlides, in Ægypto à Menone rege inuentas tradit literas, quindecim annis ante Phoroneum vetuſtiſſimum Græciæ regem. Epigenes apud Babylonios DCCXX. annorum obſeruationes ſiderum coctilibus laterculis inſcriptas docet: Beroſus & Critodemus CCCCLXXX. annorum. Ex quo apparet æternus literarum vſus, inquit. *Plut. l. 7. c. 56 & 58.*

Apud Samios inuentas eſſe vigintiquatuor literas à Calliſtrato, Andron in Tripode tradit: & Ionum literas tradit Athenienſibus. Probabile eſt igitur, à reperta traditaque litera locum prouerbialem Samiorum πολυγραμμάτων ſeu literatorum, B fuiſſe verſum ad ſtigmata. Nam Samij ſimul & accipiebant, & tradebant infames notas. *Eraſ. in Adag.*

Apud Latinos Sp. Carbilius Grammaticus, primus G. literam reperit, cùm pro ea priùs C. vterentur. Quod etiamnum in lingua Hetruſcorum apparet, qui aſpiratè proferunt ea quæ à reliquis Italis abſque ſpiritu enunciantur: vt quando pro Ceruo, Geruo dicunt.

Appius Claudius I.C. R. literam Romanis dedit, vt pro Valeſiis Valerij, pro Fuſiis Furij dicerentur. *Pompon. Digeſt. de orig. iur. Tit. 2.*

Mœcenas notas quaſdam inueniſſe dicitur, quibus celerrimè verba excipi poſſent.

M. Tul. Cicero notas præpetes (vti vocantur ab Auſonio) primus docuit, eaſque ſcribis communicauit primùm, in oratione Catonis contra Catilinam in Senatu habita excipienda (qui hinc nomen Notariorum traxiſſe videntur) quæ minutis & breuibus figuris multarum vim literarum complecterentur. C *Plut. in Catone minore.*

Claudius Cæſar inuenit X. & antiſigma pro PS. Sed poſt eius imperium euanuère. *Teſte Quintiliano.*

Methodius philoſophus Venedas ſeu Slauicas literas inuenit, vertitque diuina oracula in Slauorum ſermonem, circa annum Chriſti 872. *Auent. l. 4. Annal. Boior.*

Chilpericus rex Sueſſionum, literis Gallicis quatuor addidit Ω Φ Χ Θ à ſe inuentas, publicóque edicto eas recipi, & in ſcholis doceri, & in ſcripturis exprimi mandauit. *Aimoin. l. 3. cap. 42.*

SYLLABARVM Quantitatis, & PROSODIÆ.

Pherecides Syrus, Pythagoræ præceptor, proſodiam primus inueniſſe dicitur. *Laërt.*

VOCVM SIGNIFICATIONIS.

Nominum impoſitionum

Neceſſaria.

Si nominum ratio ad Grammaticos pertinet, qui de Etymologia tractant, certè primus Grammaticus Adamus fuerit. D Ad eum enim cùm Deus opt. max. omnia animantia adduxiſſet, nomina illis impoſuit: quibus natura illorum, quantum eius fieri poterat, exprimeretur. Quòd ſi igitur nominum impoſitionem ſpectes, Grammaticum: ſin verò rationem, cuius ductu ſingulis ſua nomina indere potuit, Philoſophum ſummum veréque ſapientem Adamum fuiſſe fatebimur. Neque id mirum. A quo enim vitam acceperat, ab eodem & ſermonem, omnem denique ſapientiam liberaliſſimè conſecutus erat, ſi modò eam ſeruare voluiſſet.

Notat Homerus vetuſtam vocabulorum originem: nempe eos, qui primi rebus nomina fecerunt, multas ab accidente aliquo appellationes traxiſſe: ſonoſque articulatim non editos, ſcriptis vocibus expreſſiſſe. Cuius generis ſunt φυσᾶν, quod eſt ſufflare: & τρίζειν, id eſt, ſerra ſindere, & μυκᾶσθαι mugire & βροντᾶν tonare, ac horum ſimilia. Proinde ipſe quoque nomina quædam noua finxit, ea rebus, quas deſignaret, conformans: vt δοῦπος eſt & ἄραβος, βόμβος, ἰαχῆ, & ῥοῖζος, & σίζε, & quæ talia porrò ſunt: quibus ſignificantiora non inuenias. *Plut. de Homero.*

Plato philoſophus primus Grammaticæ vim ſpeculatus dicitur: omnium quia Etymologias ſtudiosè inueſtigauit in Cratylo. *Laert. l. 3.*

E Athenienſes; aſperitatem rerum benignis & blandis vocabulis contegentes, inuidia nominis vrbanè emollita, ſcorta appellarunt amicas, tributa deſcriptiones, præſidia ciuitatum ſtationes, carcerem cuſtodiam. Id primum commentum, ni fallor, fuit Solonis, qui æris alieni condonationem, nouas tabulas appellauit. *Plut. in Solone.*

Carolus Magnus imperator, non imperij tantùm ampliatione, ſed & temporum & conſtitutionum diſtinctione, de Germania patria benè meritus eſt. Menſibus propria nomina impoſuit, qui ante id tempus partim Latinis, partim barbaris nominibus enunciabantur. Et Ianuarium quidem appellauit Vvintermaen: Februarium, Horningh: Martium Lemmaen: Aprilem, Oſtermaen: Maium, Vvinnemaen: Iunium, Brackmaen: Iulium, Heumaen: Auguſtum, Arnemaen: Septembrem, Vvynmaen: Octobrem, Harueſtmaen. Nouembrem, Zotemaen: Decembrem, Helichmaen. Item ventos duodecim ſuis nominibus inſigniuit, quum non antè plurium quàm quatuor nomina inuenirentur. Et Subſolanum quidem Oſtenvvindt: Eurum, Suduſt: Euroauſtrum, Sudſudooſt: Auſtrum, Suden: F Auſtroaphricum, Sudvveſt: Aphricum occiduum, Sudſudvveſt: Zephyrum, Vveſt: Corum, Nordvveſt: Circium, Nordnordvveſt: Septentrionem, Nord: Aquilonem, Nordoſt: Vulturnum, Ooſtnordoſt. *Crantz. l. 2. Saxoniæ c. 8.*

Non neceſſaria. Affectata nouitas vocum.

Coqui olim ſtudebant nominum nouitati. *Vide Athenæum l. 9. c. 8.*

Dionyſius Siculus ſophiſta virginem Menandrum dictitabat, quia virum expectet. Et columnam Menecratem, quia manet, & fortiter ſuſtinet. Ballantium iaculum, quia contra iacitur. Murium latibula, myſteria, quia mures defendunt. Attilanes libro rerum Sicularum primo eundem affirmat Dionyſium bouem Garotam appellaſſe, & ſuem Iachum. Alexarchus Caſſandri regis Macedonum frater; qui ciuitatem condidit Vranopolim nominatam, peculiare intulit idioma: gallum orthoboam, tonſorem brotocertem, drachmam argyridem, domeſticorum viuarium pedicas, caduceatorem apytem nominauit. Ad Caſſandrenſium Imperatores hæc aliquando ſcripſit Alexarchus Marmon: Primis gaudere ſolares ouium, nouit cum relinquerem diuinorum operum victores fatali fortuna confirmatos, Deis fontibus ſe abſtergentes, montanoſque cuſtodes. G Quæ epiſtola quid ſignificaret, ne ipſum quidem oraculum cognoſcere poſſe arbitror. *Athenæus l. 3. c. 10.*

Demades Æginam, Piræi, dixit eſſe portum: Samum verò ciuitatis propaginem: ephebos ver populi: mœnia ciuitatis veſtem: tubicinem, communem Athenienſium gallum. *Athen. lib. 3. c. 10.*

NOTÆ GRAMMATICORVM.

Vt puta Accentus, Poſituræ ſiue Diſtinctiones, &c.

☞ *Pete ex Loco Notarum.*

DOCTORES GRAMMATICÆ.

Quandoquidem πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν ζῶον homo eſt orationis opus habuit, qua Rationis conceptus exprimeret. Oratio ex compoſito ſiue ex pacto hominum pendet, quibus hoc vel illo ſono rem quamlibet efferre placuit. Habet interim quæuis lingua idiotiſmos, hoc eſt, peculiares quaſdam rationes non tantum in vſu vocabulorum, verum etiam in inuentione de qua Plato in Cratylo abundè diſputat. Porrò magiſtri orationis, ſiue τοῦ ἑλληνίζειν (vt eſt in primo Alcibiade) H gemini ſunt. Nam ſi vſum ſequamur magiſter erit populus. Quem penes (vt ille inquit) arbitrium eſt & ius & norma loquendi: ſi verò præcepta, magiſtri erunt Grammatici qui non τὸ ὅτι tantum, verum etiam τὸ διότι tradunt, & conſuetudinem loquendi arte dirigunt.

PRÆCEPTIONIBVS. Docent alij

Viua voce.

☞ *Conſule Tit. Grammaticorum, infrà item Præceptorum tam publicorum, quàm priuatorum.*

Grammaticam ſcribit *Laert. l. 10.* ex Hermippo Epicurum philoſophorum primùm docuiſſe.

Georgius Trapezuntius, ex Creta duxit originem, vbi natus eſt an. 1396. patre Trapezuntino ciue, qui ſe eò contulerat. Primus omnium Græcorum Græcas literas docuit ſumma cum laude. Clarebat anno Chriſti 1430. Eugenio IV. Pontifice. *Auctor vitæ.*

Scriptis. Qui de Grammatica arte ſcripſere.

Platonis tempore Grammatica nihil aliud admodum fuit, quam literas legere & ſcribere. At in Philebo videmus a PLATONE tractatum, qua via deceret literarum doctrinam inſtitui: nec Cratylo eiuſdem philoſophi dialogo ſingulari, aliud quam grammaticum argumentum diſputatum eſt, quippe qua ratione nomina rebus eſſent impoſita. ARISTOTELES vltra Platonis initia progreſſus, genera, quæ primis elementis efficerentur, comprehendit, comprehenſáque poſteritati mandauit. THEODECTES Ariſtotelem magiſtrum imitatus eſt, ingeniumque in grammaticis ſtudiis exercuit, adeóque philoſophus vterque, grammaticæ artis velut inuentor aut certè in primis auctor à Quintiliano efficitur. Sic enim ait *lib.1.cap.4.* Ariſtoteles quoque atque Theodectes verba modò & nomina & coniunctiones tradiderunt: videlicet, quòd in verbis vim ſermonis, in nominibus materiam (quia alterum eſt, quod loquimur, alterum de quo loquimur) in coniunctionibus autem, rerum complexum eſſe iudicauerunt, quas coniunctiones alij vocant. Paulatim à cæteris philoſophis, maximéque Stoicis, grammatica res augeri atque amplificari cœpta eſt. Vnde intelligimus, literarum ſtudium apud Græcos in eo laudis & dignitatis loco fuiſſe, vt ſummi philoſophi huius artis commendatione, nominis ſui famam memoriamque poſteris gratam eſſe voluerint. *Petrus Ramus li.1. Scholarum grammat.*

NICANOR Alexandrinus grammaticus populari ioco dictus eſt Stigmatias, quòd de ſcripturæ diſtinctiunculis, quas Græci στιγμὰς appellant, curioſe ſcripſerit. *Eraſ. in Adag.*

M. VARRO philoſophus ſummus, de Grammatica arte ſcripſit libros doctiſſ. quos Latinæ linguæ commentarios inſcripſit.

M. TVLLIVS artis huius (*ait Quint. l.1.ca.6.*) diligentiſſimus fuit, & in filio (vt ex epiſtolis apparet) certè loquendi vſquequaq; aſper quoque exactor: imò verò etiam doctor Grammaticæ fuit, eamque in primis elocutionis parte ſtatuit, vt percipitur Oratorio 3. in præceptis Latinitatis.

C. IVLIVS Cæſar, bello ciuili, ad Ciceronem de Analogia, hoc eſt, de ratione Latinè loquendi accuratiſſimè ſcripſit, primóque in libro dixit, verborum delectum originem eſſe eloquentiæ. *Cic. in Bruto.*

TERENTIANVS Carthaginenſis, ſub Diocletiano, ſcripſit opus carmine, quod adhuc extat, de Literis, ſyllabis, & metris: cuius auctoritate Seruius & Priſcianus ſæpè vtuntur. *Lud. Viues in l.6. Auguſt. de Ciuit. Dei, c.2.*

Summum illum pietatis Chriſtianæ doctorem D. HIERONYMVM non puduit ad Lætam de inſtitutione filiolæ grammatica in hæc verba ſcribere: Fiant ei literæ vel buxeæ, vel eburneæ, ſuis nominibus appellentur. Ludat in eis, vt & luſus ipſe eruditio ſit. Et non ſolùm ordinem teneat literarum, vt memoria nominum in canticum transeat: ſed & ipſe inter ſe crebro ordo turbetur, & mediis vltima, primis media miſceantur: vt eas non ſono tantum, ſed & viſu nouerit. Cùm verò cœperit trementi manu ſtylum in cera ducere, vel alterius ſuperpoſita manu teneri, regantur articuli, vel in tabella ſculpantur elementa, vt per eoſdem ſulcos incluſa marginibus trahantur veſtigia, vt foras non queant euagari.

CAROLVS Magnus Imperator grammaticam patrij ſermonis, hoc eſt, Germanici, inchoaſſe dicitur. *Crantz. l.2. Saxon. cap.8. Auent.*

OTFRIDVS monachus, exemplo Caroli Magni Germanicam grammaticam ſcripſit: idemque opus Euangeliorum tanquam pietatis Germanorum primitias, patriis rhythmis edidit.

VSV, CONVERSATIONE.

☞ *Huc illi, quorum imitatione Linguæ diſcuntur.*

Nullum ſermonem meliùs, aut tenaciùs diſcunt pueri, nullum expreſſiùs, quàm maternum: illum cum vitiis ipſis aut virtutibus, ſi quid bonum habet, reddunt. In Valentiam à Iacobo Aragoniæ rege Agarenis pulſis, immigrare iuſſi ſunt frequentes viri Aragonij; & mulieres ILLERDENSES, à quibus incoleretur. Ex vtriſque nati filij, ſermonem matrum tenuerunt eum, quem iam per plures quàm ducentos & quinquaginta annos Valentini loquuntur. *L. Viues libro 2. de Chriſt. fœm.*

DISCIPVLI GRAMMATICÆ.

VT PVTA

DICTIONIS, LINGVARVM, VEL PRÆCEPTIONIS VSV.

☞ *Conſule locum Inſtitutionis, vbi præceptorum tam publicorum, quam priuatorum mentio fit, & per conſequens etiam Diſcipulorum grammatices.*

IOANNES Segobienſis Hiſpanus, à Felice V. Papa Cardinalis creatus, ſub Nicolao V. abiecto honore, Cæſarienſi Eccleſiæ præfectus, in altiſſimis montibus paruo monaſterio contemptus, vocatis ex Hiſpania Arabicæ linguæ magiſtris, Alcoranú Mahumetis conuertit & cõfutauit. *Æneas Syluius c.42. Europ.*

Ioan. CAPNIO Hebraicæ linguæ operam dans Romæ, pro ſingulis horis Hebræo doctori aureum vnum perſoluit. *Iacob. Cureus in Sileſia Annal.*

VSV & CONVERSATIONE. Huc illi,

QVI linguas diſcunt

Facilè, Difficulter.

Quod Lyricus de Græcis, nos iuſtius de BELGIS efferre poſſemus:

Belgis ingenium, Belgis dedit ore rotundo
Muſa loqui.

Dedit eadem tantam in imitando facilitatem, vt vulgato circumferatur prouerbio: In ſacco circumgeſtatum per regionem quamuis Belgam, eius idioma vnà cum aëre imbibiturum.

Peragrè.

ROBERTVS Retenenſis, Anglus, archidiaconus Pampilonenſis in Hiſpania, circa annum Domini 1143. peragratis Galliarum, Italiæ, Dalmatiæ & Græciæ ſcholis celebrioribus, tandem in Aſia inter Saracenos linguam Arabicam exactè didicit. Rogatu Petri Cluniacenſis Abbatis, tranſtulit in Latinum ſermonem Mahumeti Alcoranum.

ANDREAS Alpagus Bellonenſis Medicus, in Syriam nauigans, Arabicam linguam didicit, & præter multos alios Saracenorum libros, etiam Auicennam Latinè interpretatus eſt.

SCRIPTIONIS.

Germania poſt Friderici II. Rom. Imp. fata, ſuum ſermonem literis Latinis demùm depingere didicit. *Auent. l.1.* At idem *l.4. tradit* Carolum Mag. patrij ſermonis grammaticam ſcripſiſſe.

Concilio Toletano, anno 1117. patres cum Bernardo Toletano primate, multa de officiis eccleſiæ ſtatuerunt: ſed & illud, vti deinceps SCRIPTORES omnes omiſſo charactere Toletano, quem Gulfilas Gothorum Epiſcopus inuenerat, Gallicis literis vterentur. *Rod. Tol. l.6. rerum Hiſp. c.30.*

GRAMMATICI LITTERATI.

Grammaticus & Grammatiſta Latinis ſunt Litteratus & Literator, vt Suetonius docet. Sunt (ait) qui literatum à Literatore diſtinguant, vt Græci Grammaticum à Grammatiſta: & illum quidem abſolutè, hunc mediocriter doctum exiſtimant. Quorum opinionem Orbilius etiam exemplis confirmabat. Nam apud maiores (ait) cum familia alicuius venalis produceretur, non temerè quem Non literatum in titulo, ſed Litteratorem inſcribi ſolitum eſſe quaſi non perfectum literis, ſed imbutum.

Meleſigenes, PHEMII ludimagiſtri Smyrnæi opum hæres, & ſcholæ ſucceſſor, in peregrinationibus cùm viſum amiſiſſet, lingua Æolica HOMERVS, quaſi cæcus dictus eſt, & ſcriptis ſuis arcem poëticæ occupauit.

ANAGALLIS, Corcyræa grammatica. Sphæræ inuentionem Nauſicæ Alcinoi filiæ adſcribit. *Suidas.*

PAMPHILA in Grammatica commentarios ſcripſit, cuiuſque auctoritate vtitur. *Gell. l.15.c.16. & Volat. l.18. Anthrop.*

RHIANVS Cretenſis, vel Ithacenſis, primum fuit palæſtræ cuſtos & ſeruus: deinde eruditus grammaticus euaſit, æqualis Eratoſthenis. Scripſit Heracliadem. *Suidas.*

Philetas Cous, filius Telephi, Philippi & Alexandri ætate, grammaticus Criticus: qui extenuatus in inquirendo ψευδομένῳ λόγῳ obiit. Fuit præceptor Ptolomæi II. Scripſit epigrammata, & elegias. *Idem.*

Zenodotus Epheſius verſificator & grammaticus, Philetæ diſcipulus, ſub Ptolomæo I Primus Homeri corrector, bibliothecis Alexandrinis præfectus, & filiorum Ptolomæi præceptor. *Idem.*

Zenodotus Alexandrinus grammaticus, in vrbem vocatus de ea, quæ ab Ariſtarcho in poëta improbabantur. Scripſit aduerſus Platonem, de iis & de Homerica conſuetudine: Solutiones Homericarum dubitationum: in Heſiodi Theogoniam, & alia multa. *Idem.*

Callimachus F. Batti & Meſames, Cyrenæus, diſcipulus A Hermocratis Iaſenſis Grammatici. Sororis eius filius fuit iunior Callimachus, qui verſu de inſulis ſcripſit. Tanta fuit induſtria, vt quouis carminum genere poëmata ſcriberet. Sunt libelli eius ampliùs DCCC. Fuit temporibus Ptolemæi Philadelphi: cui priuſquam commendaretur, literas in vinculo Alexandriæ Eleuſine docuit, & vſque ad Euergetem ætate proceſſit. *Idem.*

Daphnis ſeruus, grammaticus, à Cn. Piſaurenſi M. Scauro venditus fuit, 3000. & 700. ſeſtertiis. *Plin. l. 7. c. 39.*

Ariſtophanes Byzantius grammaticus, filius Apellis tribuni militum, diſcipulus Callimachi & Zenodoti, Olympiade XLV. *Suidas.*

Ariſtarchus Samothrax, Alexandrina ciuitate donatus, patre Ariſtarcho, claruit 156. Olymp. ſub Ptolemæo Philometore, cuius & filium erudiit. Scripſit commentariorum libros ſupra 800. Diſcipulus Ariſtophanis. Cum Cratete Malote Pergameno diu certauit, & analogiam contra Cratetis anomaliam defendit. Diſcipulos pluſquam 40. reliquit. Obiit 72. anno ætatis, inedia ſeipſum propter hydropem conficiens. Reliquit filios Ariſtarchum & Ariſtagoram, ambos fatuos. B Homericos verſus in ordinem redegit & illuſtrauit, tanta licentia, vt in prouerbium abierit. Interrogatus, Cur ipſe non ſcriberet? reſpondit, Neque ſe poſſe, quemadmodum vellet, ſcribere: neque velle, quemadmodum poſſet. Quidam eum ſub Piſiſtrato vixiſſe falſo arbitrantur. *Gyrald. Dia. 7. Hiſt. poet. ex Suida.*

Apollodorus Athenienſis grammaticus, diſcipulus Panætij Rhodij, & Ariſtarchi grammatici, ſcripſit hiſtoriam Athenienſem. Cui Amphyctiones, ſanctiſſimum Græciæ concilium honores habuerunt. Quod decus nulli (quod ſciam) contigit in aliquo genere artis, niſi Hippocrati, qui in peſtilentia auerruncanda fuit Græciæ vtiliſſimus. *Sab. l. 10. c. 8.*

Aſclepiades Diotimi filius, Myrleanus (vrbs eſt Bithyniæ poſteriùs Apamea vocata) à prima ſtirpe Nicænus, diſcipulus Apollonij. Vixit ſub Attalo & Eumene, Pergamenis regibus. Scripſit Philoſophicorum librorum correctiones. Docuit Romæ ſub Pompeio Magno. Scripſit multa. *Suidas.*

Soſibius Lacedæmonius grammaticus, ex iis, qui *λυτικοὶ* C à reſoluendo vel explicando dicuntur. *Idem.*

Apud Romanos olim grammatica ne in vſu quidem, nedum in honore fuit, cùm bello potiùs quàm diſciplinis liberalibus operam darent. Antiquiſſimi poëtæ & oratores, vt Liuius & Ennius, ſemigræci erant, & Græcè docebant: ſi quid Latinè compoſuiſſent, prælegebant. Primus itaque ſtudium grammaticæ in vrbem intulit Crates Mallotes, Ariſtarchi æqualis: qui miſſus ad Senatum inter ſecundum & tertium bellum Punicum, ſub ipſam Ennij mortem, ab Attalo Rege, cùm in Palatij regione in cloacæ foramen prolapſus crus fregiſſet, per omne legationis ſimul & valetudinis tempus plurimas *ἀκροάσεις* fecit: ac Romanis exemplo fuit ad imitandum, præſertim C. Octauio Lampadioni, qui Mæuij Punicum bellum, quod vnico volumine & continenti ſcriptura expoſitum erat, diuiſit in ſeptem libros: item Q. Vargunteio, qui Annales Ennij certis diebus in magna frequentia pronunciabat. Auxerunt deinde Lælius Lanuuinus gener Q. Ælij, & Seruius Clodius, equites Romani. *Hæc Sueton. Tranquil.* ex quo etiam ſequentia ſumpſimus.

D Lælius Præconinus, à patre præcone & Stilo, quòd orationes nobiliſſimo cuique ſcribere ſoleret, Q. Metellum Numidicum in exilium comitatus eſt. Poſt hunc magis magiſque gratia & cura artis increuit, vt ne clariſſimi quidem viri abſtinuerint, quò minùs & ipſi aliquid de ea ſcriberent: vtque temporibus quibuſdam ſupra 20. celebres ſcholæ fuiſſe in vrbe tradantur. Clari profeſſores ſequentes fuerunt.

Sæuius Nicanor, Marci libertus, primus ad famam docendo peruenit. Ob infamiam quandam in Sardiniam ſeceſſit, & obiit.

Ant. Opilius Epicurei cuiuſdam libertus, primò philoſophiam, mox rhetoricam, tandem grammaticam docuit. Dimiſſa autem ſchola Rutilium Ruffum damnatum in Aſiam ſecutus, Smyrnæ conſenuit. Scripſit varia.

M. Antonius Gnipho, ingenuus in Gallia natus, ſed expoſitus, à nutritore ſuo manumiſſus, & inſtitutus Alexandriæ in contubernio Dionyſij Scytobrachionis: magno ingenio fuit & ſingulari memoria, comis & liberalis, nunquam de mercede pactus. Docuit primùm in Caij Iulij Cæſaris domo, pueri adhuc: deinde in ſua priuata. E Grammaticæ Rhetoricam coniunxit. Eius ſcholam etiam Marcus Cicero prætor intrauit. Multa ſcripſit.

M. Pompilius Andronicus Syrus, Epicureæ ſectæ ſtudio, in profeſſione grammatica deſidioſior fuit, minuſque idoneus ad tuendam ſcholam. Itaque cum ſe in vrbe non ſolum Antonio Gniphoni, ſed peſſimis etiam quibuſuis poſtponi videret, Cumas ſeceſſit, & ibi in otio pauperrimus vixit, multaque compoſuit.

Orbilius Pupillus Beneuentanus, primò apparitor, inde miles, mox ad ſtudia rediit, & patria docuit. Anno demùm 50. Romam tranſiit, Cicerone conſule: docuitque maiore fama quam emolumento. Acerbus fuit in reprehendendo, & plagoſus. Vixit prope ad centeſimum annum, & memoriam amiſit. Statua eius Beneuenti in Capitolio oſtenditur marmorea, ſedentis ac palliati, appoſitis duobus ſcriniis. Reliquit filium Orbilium grammaticum.

Atteium Philologum Athenienſem, libertinum, Capito Atteius I. C. inter grammaticos rhetorem, inter rhetores grammaticum fuiſſe ait. Diſcipulus fuit Antonij Gniphonis. Erudiit F multos nobiles adoleſcentes: inter quos etiam duo Claudij, Appius & Pulcher, fuêre, quorum comes in prouincia fuit. Philologum ſe ob variam eruditionem appellauit. Coluit C. Salluſtium, & eo defuncto Aſinium Pollionem, quos in ſcribenda hiſtoria aliquantum iuuit.

Val. Cato, Burſenni libertus ex Gallia, Syllanis temporibus patrimonio exutus, docuit nobiles multos. Vnde diſtichon illud:

Cato grammaticus, Latina Siren,
Qui ſolus legit & facit poëtas.

Senex obiit in magna paupertate, cùm villa eius Tuſculana creditoribus ceſſiſſet. Auctor eius carminis à Gyraldo exiſtimatur, quod Virgilio tribuunt, & Diras vocant.

Cornelius Epicadus, & L. Cornelij Syllæ dictatoris libertus, filio eius Fauſto gratiſſimus fuit. Librum, quem Sylla de ſuis rebus imperfectum reliquerat, ipſe ſuppleuit.

L. Taberius Hiera, ſuo hero emptus de cataſta, & propter literarum ſtudium manumiſſus, docuit inter cæteros Brutum & Caſſium. Temporibus Syllanis, proſcriptorum liberos gratis & ſine vlla mercede in diſciplinam recepit.

G Curtius Nicia, Cn. Pompeij & C. Memmij amicus, item & Ciceronis. Sed cùm codicillos Memmij ad Pompeij vxorem de ſtupro pertuliſſet, proditus ab ea Pompeium offendit, domuque ei interdictum eſt.

Lenæus Pompeij Magni libertus, & penè omnium expeditionum comes, eo cum filiis ſublato, ſchola ſe ſuſtentauit: docuitque in Carinis, ad Telluris ædem. Hic in Saluſtium pro Pompeio Satyram acerbiſſimam ſcripſit.

Q. Cæcilius Epirota, Tuſculanus, libertus Attici Satyrij equitis Rom. ad quem ſunt Ciceronis epiſtolæ. Cùm filiam patroni nuptam M. Agrippæ doceret, ſuſpectus in ea, & ob hoc remotus, ad Corn. Gallum ſe contulit, quod ipſi Gallo inter grauiſſima crimina ab Auguſto obiicitur. Poſt damnationem mortemque Galli ſcholam aperuit, ſed ita, vt paucis & adoleſcentibus tantùm, prætextato nemini, niſi ſi cuius parenti hoc officium negare non poſſet. Primus Latinè extemporè diſputauit, primoſque Virgilium & alios poëtas nouos prælegere cœpit. Vnde Domitij Marſi verſiculus:

Epirota tenellorum nutricula vatum.

H Verrius Flaccus libertinus docendi genere maximè inclaruit, cùm pueros inter ſe committeret, non ſolùm materia, quam ſcriberet, verumetiam præmio propoſito: id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior. Quare ab Auguſto præceptor quoque nepotibus eius electus, tranſiit in Palatium cum tota ſchola. Docuit in atrio domus Catilinæ, & ſeſtertia centena in annum accepit. Sub Tiberio obiit. Præneſte ſtatua ei poſita eſt, propter feſtos ordinatos.

L. Craſſitius Tarentinus, libertinus, cognomine Panſa, initiò circa ſcenam verſatus eſt: deinde in Pergula docuit, donec commentario Smyrnæ edito plurimum inclaruit. Nobiles multos erudiuit, & in his Iul. Antonium Triumuiri filium, vt Verrio quoque Flacco compararetur. Sed dimiſſa repentè ſchola tranſiit ad Q. Septimonij philoſophi ſectam.

Scribonius Aphrodiſius, Orbilij ſeruus & diſcipulus, à Scribonia Libonis filia, priore vxore Auguſti, redemptus & manumiſſus, coæqualis & æmulus Verrij fuit.

C.Iul. Hyginus, Hiſpanus, Auguſti libertus, imitatus eſt A Corn. Alexandrum Grammaticum Græcum, Polyhiſtora cognomine. Præfuit Palatinæ bibliothecæ, plurimoſque docuit. Familiariſſimus fuit Ouidio poetæ, & C.Licinio conſulari hiſtorico, qui inopiam eius ſuſtentauit. Huius libertus fuit Iulius Modeſtus, patroni ſtudia imitatus.

C. Meliſſus Spoleti natus ingenuus, ſed ob diſcordiam parentum expoſitus, literas didicit: & Mecænati pro Grammatico dono datus, ab eo manumiſſus, curam ordinandarum bibliothecarum in Octauiæ portu ſuſcepit. Anno ætatis 60. libellos Ineptiarum ſiue Iocorum ſcripſit.

M. Pomponius Marcellus, pugil olim ſermonis Latini exactor moleſtiſſimus, in aduocatione quadam (nam interdum & cauſas agebat) ſolœciſmum ab aduerſario tanta acerbitate reprehendit, vt Caſſius Seuerus interpellatis iudicibus dilationem petierit, quoad litigator ſuus alium adhiberet grammaticum: quando quidem non de iure, ſed de ſolœciſmo controuerſia ageretur. Idem cùm ex oratione Tiberium Cæſarem reprehendiſſet, affirmante Atteio Capitone, & eſſe illud Latinum, & ſi non eſſet, futurum certè: Iam inde mentitur Capito, B inquit. Tu enim Cæſar ciuitatem dare potes hominibus, verba non potes.

Q. Rhemmius Palæmon, Vicetinus, mulieris verna primò, vt ferunt, Textrinum, deinde herilem filium dum comitatur in ſcholas, literas didicit. Poſtea manumiſſus, Romæ docuit, & Grammaticorum princeps fuit: quanquam omnibus vitiis infamis, vt nemini minùs inſtitutionem puerorum vel iuuenum committendam Tiberius & mox Claudius Imperatores prædicarent. Capiebat tamen homines cùm memoria rerum, tum facilitate ſermonis, & poëmata extemporè faciebat. Arrogantia fuit tanta, vt M. Varronem porcum appellaret: ſecum & natas & morituras literas iactaret. De ſe tanquam critico ſummo, Virgilium in Bucolicis præſagiiſſe aſſerebat, quando Palæmoni iudicium inter paſtorum carmina committit. Luxuriæ deditiſſimus fuit, libidinoſiſſimus vſque ad infamiam oris, ſimul & auarus.

M. Val. Probus Berytius centurionatum diu fruſtrà petiit, donec tædio ad ſtudia ſe contulit. Totus fuit in antiquorum C ſcriptis emendandis, diſtinguendis & adnotandis: nulli præterea grammatices parti deditus. Hic non tam diſcipulos quam ſectatores habuit. Reliquit obſeruationes ſermonis antiqui. Hæc hactenus ex Tranquillo.

Spurius Carbilius Romæ ludum grammaticæ aperuit, mercede docens. G. literam primus inuenit, quum pro ea G. litera priùs vterentur. Libertus eius Carbilij, qui primus vxorem apud Rom. repudiauit. *Rauiſius.*

Timagenes Alexandrinus ſub Pompeio Magno captiuus Romam ductus, à Gabino eſt emptus. Docuit Romæ vſque ad Auguſti tempora.

Aſinius Pollio Trallianus docuit Romæ tempore Pompeij Magni. Succeſſit ſcholæ Timagenis. Scripſit bellum ciuile Cæſaris & Pompeij.

Tryphon Ammonij F. Alexandrinus grammaticus & poeta, Auguſti temporibus, & ante ſcripſit multa. *Suidas.*

C. Suetonius Tranquillus, grammaticus Romanus, ſcripſit varia. *Suidas.*

Tyrannio, Epicratidis & Lindiæ Alexandrinæ F. Amiſenus, D ſub Pompeio Magno, diſcipulus Heſtiæi Amiſeni, à quo Tyrannio dictus eſt, quod exagitaret condiſcipulos, cùm Theophraſtus antea diceretur. Æmulus Demetrij Erythræi. In excidio vrbis Ponticæ Amiſi captus à Lucullo, & Murenæ petenti donatus, manumiſſus fuit ab eo. Vſus eſt eo munere Murena illiberaliter. Nolebat enim inſigni virum eruditione Lucullus priùs ſeruum fieri, inde libertinum. Quippe ereptio præſentis erat illa ſimulatæ libertatis donatio. Habuit tria librorum millia. Et Ariſtotelis libros à Sylla Athenis allatos correxit. Podagra confectus ſenex obiit. *Suidas & Plut. in Lucullo.*

Tyrannio iunior, Phœnix, Artemidori F. diſcipulus Tyrannionis ſenioris: vnde & Tyrannio dictus eſt, cùm Diocles antè vocaretur. Captus & ipſe bello Antonij & Cæſaris, à quodam Dymante liberto Cæſaris emptus, deinde Terentiæ donatus Ciceronis vxori, ab eáque manumiſſus, Romæ docuit: & libros ſcripſit octo & ſexaginta. *Suidas.*

Alexander Mileſius, qui & Polyhiſtor, & Cornelius cognominatus, eò quòd Cornelio Lentulo venditus, eius pædagogus factus eſt, & poſtea manumiſſus, Syllæ temporibus, Laurenti periit, ædibus, in quibus erat, flammâ conſumptis. Vxor E laqueo ſibi conſciuit necem. Fuit Crateus diſcipulus: & libros ſcripſit innumerabiles, & Romæ libros quinque, in quibus ait: Hebræam fuiſſe mulierem Moſo nomine, cuius ſcriptum ſit lex Hebræorum. *Suidas.*

Chalcenterum appellatum tradunt grammaticum Didymum Alexandrinum, ſub Auguſto, Didymi ſalſamentarij F. ob infatigabile ſtudium: ſicuti à Demetrio Trœzenio (vt ſcribit *Athenæus l.4.c.4.*) dicebatur Bibliolathas, ex voluminum numeroſitate, quæ incredibiliter concinnaſſet, quando fuere tria millia ſuper quingenta. In quorum ſex vaniſſimè in Ciceronem inuehitur, ſillographos imitatus maledicos ſcriptores. *Cæl.l.19. c 9 A. L.*

Seleucus Alexandrinus, cognomento Homericus, Romæ docuit. Commentarios ſcripſit in omnes penè poëtas. De Diis libros centum. *Suidas.*

Demetrius Adramyttenus, temporibus Auguſti, Pergami degebat. Ixion dictus, quòd in aurearum bractearum Alexandrinæ Iunonis furto eſſet deprehenſus; aut, quòd Euripideum Philotimum Ixione fabula ſpoliaſſet. Alij tradunt, quòd cum Ariſtarcho magiſtro contendens, Ixionis ingratitudinem fuerit F æmulatus. Scripſit de verbis in μι deſinentibus, enarrationem Homeri atque Heſiodi. *Suidas.*

Lupercus Berytius grammaticus, paulò Ante Claudij Cæſaris poſterioris tempora. Scripſit de particula ἄν, quæ poſſe, debere, velle, ſolere aliquid fieri ſignificat, tres libros. *Suidas.*

Apollonius Alexandrinus Romæ docuit ſub Claudio, auditor Apionis Mochthi. Feruntur eius libri de Grammatica duo. Anterotis nomen obtinuit, propter mutuum amorem Heraclidis Pontici. *Suidas.*

Apion Pliſtonici filius, cognomento Mochthus, id eſt, labor, Alexandrinus vel Cretenſis, diſcipulus Apollonij Archibij, docuit Romæ ſub Tiberio Cæſare, & Claudio: ſucceſſor Theonis grammatici, æqualis Dionyſij Halicarnaſſei. Scripſit hiſtoriam de ſingulis gentibus, & alia. *Suidas.*

Dionyſius Alexandrin. Glauci F. à Nerone vſque ad Traianum docuit, ac bibliothecis præfuit. Fuit & ab epiſtolis, & à reſponſis, & legationes obiit: præceptor Parthenij grammatici, diſcipulus Chæremonis philoſophi, cui etiam Alexandriæ ſucceſſit. *Suidas.*

Epaphroditus Chæronenſis grammaticus, Archiæ Alexan- G drini grammatici alumnus: à quo inſtitutus, a Modeſto Ægypti præſide emptus eſt: cuius filium cùm inſtituiſſet, Romæ claruit ſub Nerone, vſque ad Neruam, quo tempore Ptolemæus etiam, Hephæſtionis F. vixit. Cùm autem ſubinde libros mercaretur, ad 30000. coëgit, eóſque bonos & exquiſitos. Corpore fuit magno & nigro, inſtar elephanti. Deceſſit anno ætatis 75. ſcriptis compluribus relictis. *Suidas.*

Iul. Pollux Naucratita grammaticus, ſub Commodo principe docebat Athenis: ſcripſit ad Commodum Imperatorem, Onomaſticon libris decem, & alia quædam, quæ non extant. Eum Philoſtratus inter Sophiſtas ponit: cuius characterem in dicendo narrat, nec laudans, nec vituperans. *Volater. l. 18. Anthrop. ex Suida.*

Apollonius Archibius Alexandrinus, docuit Romæ ſub Traiano principe. Scripſit commentaria in Epigram. Callimachi.

Aul. Gellius tempore Traiani ſcripſit Noctes Atticas. Fauorinum maximè coluit. Hunc alij Agellium vocant. Æqualis H eius Fidus Optatus, qui librum Æneidos Virgilij autographum in Sigillariis viginti aureis redemit. *Gellius libro 2. cap. 3.*

Domitius inſanus; grammaticus in vrbe Roma, id cognomentum adeptus eſt, quòd eſſet intractabilis, & valde moroſus. *Gellius l.18.c.7.*

Nicanor Hermiæ filius Alexandrinus, ſub Adriano Cæſare. Scripſit de punctis apud Homerum, & quod diſcrimen in ſententiis inde exiſtat. De punctis in vniuerſum libros ſex: & horum epitomen, librum vnum. De punctis Callimachi. De voce ἄναξ id eſt, ô rex, & de puncto, & alia. Ob quod opus à quibuſdam per deriſum Stigmatias, id eſt, Notis compunctus vocabatur. *Suidas.*

Athenæus Naucratita grammaticus, tempore Antonini, ſcripſit librum Dipnoſophiſtarum, in quo commemorat eos, qui inter veteres ſplendidi conuiuatores habiti ſunt. *Suid.*

Ælius Donatus grammaticus, D. Hieronymi præceptor

Romæ

A Romæ cum Victorino rhetore, ethnicus, *Sigon. l. 5. Imp. occid.* Cum de Iuliani Imp. Apoſtatæ morte nuncius Romam perlatus eſſet, iocabundos dixit: Quomodo Chriſtiani dicunt Deum ſuum eſſe patientem & ἀνεξίκακον? nihil iracundius, nihil hoc furore præſentius, ne modico quidem ſpacio indignationem ſuam perferre potuiſſe.

Eugenius grammaticus, ob eloquentiam aſcitus in palatium Valentiniani iunioris Imp. Arbogaſti Gothi ducis auxilio, Imperatorem noctu Viennæ Galliæ ſuffocat, de laqueo ſuſpendit, imperium Occidentis arripit. Eum non ſine ſanguine & diuina ope, quando humana iam nutare cœperant auxilia, Theodoſius Imp. Orientis ſuperauit, *Socrat. l. 5. cap. 25. & Hieron. in Epitaph. Nepot. ann. Sal.* 394.

Priſcianus Cæſarienſis ſcripſit de arte Grammatica ad Iulianum Coſ. Ad Coſroën verò Perſarum regem, librum de Naturalibus quæſtionibus, conuertit in Latinum ſermonem. De ſitu orbis carmina edidit. Claruit Athenis tempore Iuſtiniani Principis. *Volat. l. 18. Antrop.*

Helladius grammaticus Alexandrinus, ſub Theodoſio iuniore ſcripſit Lexicon ex ordine literarum. Item de laudibus Theodoſij, & quædam alia.

B Longinus Caſſius, Porphyrij philoſophi præceptor multæ eruditionis, criticus. Vixit Aureliani temporibus, ab eodem interemptus, quòd cum Zenobia conſueſſet, Odenati vxore. *Cal. l. 18. c. 26. A. L. ex Suida, & Eunapij Porphyrio.*

Ammonianus grammaticus, Syriani philoſophi cognatus, proceritate corporis atque ſalubritate ei ſimillimus, enarrationem poëtarum, & Græcæ dictionis correctione artem occupatam diligebat. Hic Ammonianus ille fuit, cui contigit aſinum habere ſapientiæ auditorem. *Suidas.*

Palladas grammaticus *in 1. Epigram. Græcor.* ſic de ſeipſo ſcribit:

μῆνις ἀχιλλῆος καὶ ἐμοὶ πρόφασις γεγένηται
οὐλομένης πενίης γραμματικευσαμένῳ.
εἴθε δὲ σὺν Δαναοῖς με κατέκτανε μῆνις ἐκείνη,
πρὶν χαλεπὸς λιμὸς γραμματικῆς ὀλέσει.
ἀλλ' ἵν' ἀναρπάξῃ Βρισηίδα κούρην Ἀγαμέμνων,
τὴν δ' Ἑλένην ὁ Πάρις, πτωχὸς ἐγὼ γέγονα.

Grammatici Burdigalenſes celebrati Auſonij carminibus, Leontius Beatus, cum fratre Iucundo, Phœbicius & Macrinius, cui Auſonij:

C *Principio Credita pueritiæ Nilopis inde ſubit:*

Item Herculanus ſororis filius Thalaſſus, Citarius Syracuſanus, Nepotianus, Attilius Glabrio. Item, Ammonius, Anaſtaſius, Pictauienſis, Marcellus Narbonenſis, Criſpus, & Vrbicus.

Dioſcorius Myreus, grammaticus præfectus prætorio Leonis Imp. M. præceptor filiorum eius.

Chalcidius Græcus grammaticus, diſtinctionibus in primis inuigilabat. Lexicon ſcripſit, quo obitu ipſius ſuperueniente Iulianus eius diſcipulus ſibi vendicauit. *Volat. lib. 21. Anthrop.*

Conſtantinus Conſtantinopolitanus Meſſanæ docuit, & paruum Grammaticæ Græcæ opuſculum edidit. *Volat. lib. 2. Anthrop.*

Domitius Caldericus, patria Veronenſis, acri vir ingenio, primus qui ſuo ſeculo poëtas diutiuſculos diligentiùs cœperit enarrare, & in eos commentarios edere admodum iuuenis. *Volat. l. 21. Anthrop.*

D Grammaticorum nomen priſci affectarunt complures, ob iudicandi auctoritatem, à qua Critici ſunt dicti. Nec ætate noſtra defuerunt doctiſſimi, qui ornari ſe appellatione eiuſmodi arbitrati ſunt: inter quos Angelus Politianus, & Antonius Nebriſſenſis Hiſpanus: qui pro varia & latè patenti eruditione, quum eſſet diligenter in omni ſcriptorum genere verſatus, potuiſſet quodcunque nomen vſurpare, non ſolùm cum bona profeſſorum euiſce artis venia, ſed cum magna etiam lætitia, quòd non parùm gloriæ profeſſioni ſuæ acceſſurum ex huiuſmodi hominis ſplendore, & nominis celebritate exiſtimaſſent: nihil tamen dici & haberi maluit, quàm Grammaticus. Nec Pius II. Pontifex vrbis Romæ nomen eiuſmodi abhorruit. *Lud. Viues de Cauſis corrupt. artium l. 2.*

Guarinus Veronenſis nomen magnum adeptus in Latina lingua vindicanda, quanquam maiore affectu quam ingenio, felix diſcipulorum profectu: quorum celebritas, quantus vir ille fuerit, facilè declarauit. Parem laudem in eo genere adeptus Victorinus Feltrenſis, Guarini æqualis, & in Principum affectatione æmulus: Gonzagæ hic familiaris, ille Eſtenſibus. E *Sab. l. 14. Enn. 10.*

Franciſcus Philelphus, ætatis ſuæ homo doctus & fortunatus, inter ſui æui poëtas famam carmine primùm auſpicatus eſt: à Principibúſque, qui eo tempore floruerunt, magnis honoribus, & re familiari auctus, & honeſtatus fuit. Cuius vita ineuntis adoleſcentiæ, poſtquam deferbuere cupiditates, cùm iam ætate matura ſeneſceret, magnis poſtea virtutibus erocudauit. *Alex. l. 1. c. 25.*

Ant. Vrceus Brixienſis patria, Grammaticus clariſſ. cùm eſſet Forolivij, accidit vt Princeps Foroliuienſium Pinus, Antonio ſe commendaret, in via forte ſibi obuiam facto. Cui Antonius ſubridens: Dij boni! inquit, quàm benè ſe res habeat, videtis: Iupiter Codro ſe commendat. Hinc omnes eum mutato nomine Codrum appellauerunt. Ex eius ſchola viri doctiſſimi prodiere. Inter cæteros Phil. Boroaldus Iunior. *Barthol. Bononienſis in vita Codri.*

Ioan. Ant. Campanus natione, patre ruſtico, Neapoli Laurentium Vallam audiuit, qui illi vni ex tot hominum millibus in diſputando palmam permittebat. Peruſij literas docuit. F Pio II. Pontifici gratiſſimus Teramenſis Epiſcopus creatur. Ob liberiorem reprehenſionem Sixti IV. in damnationem incurrit, & in exilium Neapolim abiit. Mœrore inde confectus, Senæ obiit quinquagenario maior, anno Salutis 1477. Scripſit inter cætera Vrbinatium hiſtoriam. In oratoria certe & poëtica eo tempore primam laudem meruit. *Michael Fernus in eius vita.*

* Ioannes Deſpauterius Belga inſignis ſui temporis extitit Grammaticus, vt qui eiuſdem artis præcepta facili methodo complexus fuit, eaque paſſim inueniunt: proponuntur in Scholis, quod ſint eorum ingeniis accommodata. Secuti ſunt eum alij, qui hanc ſpartam adornare conati fuerunt, ſed irrito conatu: cum nemo illius facilitatem, & inſtitutionem exæquare valeat. Quamuis Simon Verepæus eiuſdem præcepta in meliorem formam redegerit, ſic tamen vt Deſpauterij nomen retinuerint. Antiquiores Scholæ non alium quam Deſpauterium per Verepæum formatum iuuentuti prælegunt; & experientia conſtat, peritiores euadere grammaticos, eos qui his imbuuntur præceptis, quam qui nouitia quædam ſectantur.

GRAMMATICI INDOCTI
LITERATORES.

G Theſtorides Phocenſis ludimagiſter imperitus, cùm Homeri hoſpitis eruditionem ſubodoratus eſſet, eum domum ſuam recepit, ea lege, vt carmina, quæ faceret, ad ſe deferret, & à ſe deſcribi pateretur. Fecit ergo apud illum in morem Iliada, & Phocaidem. Quorum copiam nactus ille, in Chium conceſſit, erectoque ibi ludo, carmina illa pro ſuis, magna omnium cum admiratione, publicauit. *Herod. in Homeri vita.*

De Heliodoro literatore ſic ſcribit *Lucil. in Græcorum Epigrammatum.*

Αἱ τῦ γραμματικῦ μονάδες μόνον ἡλιοδώρα,
[illegible] τὸ σημαίνεσθαι.

In Auxilium Grammaticum *Auſonius* ſic inuehitur:

Emendata poteſt quonam vox eſſe magiſtri,
Nomen qui proprium cum vitio loqueris?
Auxilium te nempe vocas, inſcite magiſter.
Da rectum caſum, iam ſolœciſmus eris.

Auſonius ad Philomuſum, qui arbitrabatur ſe doctum librorum copia:

H
Emptis quòd libris tibi bibliotheca referta eſt,
Doctum & grammaticum te Philomuſe putas.
Hoc genere & chordas, & plectra, & barbita conde,
Omnia mercatus, cras citharœdus eris.

Papias grammaticus, è regione Tranſpadana oriundus, tempore Innocentij III. Pontificis, ſcripſit Dictionarium Latinum ex ordine literarum, quo aliquandiu ſibi auctoritatem apud peritos comparauit. *Volat. l. 18. Anthrop.*

Martin. quidam inſigne apud Danos nomen habuit, quòd grammaticulis metaphyſica proponeret perdiſcenda, miſceretque inaniter longiſſimè diſtantia, inuento ridiculo opere modorum ſignificandi: in quo vſque hodie magnis boatibus tonant muti grammaticelli, quaſi rotati vertigine, quum nunquam ad elocutionem perueniant: inde gloriam captantes, vnde rideri merentur homines inepti. Hic oratorem egit Erici IX. Danorum regis Romæ, apud Clementem V. *Crantz. l. 8. Metrop. c. 56.*

EXERCI

EXERCITATIO GRAMMATICA

A Considerata.

RESPECTV VOCIS, SEV dictionis in

COMPOSITIONE, FLEXIONE

Recta

Non obſeruata. Solœciſmi, Barbariſmi.

Hammonis Sacerdos, qui in adeuntem Alexandrum Græcè cuperet ſalutare, ac ὦ παιδίον, id eſt, filiole, vellet dicere, per barbariam ὦ παιδίος (inquit) id eſt, Iouis fili. Vnde cœleſtis originis captata creditur gratia, cui initia error dederit. *Cæl.l.22.c.30 A.L.*

Chryſippo Stoico, qui plurima ſcripſit, ſolœciſmus familiaris, teſte *Gal.l.2. de Hipp. & Plat. decretis, c.5*

Datis quiſpiam erat Perſarum ſatrapes, ſub Dario rege excellens in rei bellicæ gloria: Græcè loqui conatus conſueuerat dicere, ἥδομαι καὶ εὐφραίνομαι, καὶ χαίρομαι, id eſt, Delector, gaudeo, lætor. Ea cùm ſæpiùs ac male Græcè pronunciaret, res

B in vulgi iocum abiit Δάτιδος μέλος, *Suidas.*

Νῦν τοῦτ' ἐκεῖν' ᾆσαι τὸ Δάτιδος μέλος,
ὅ δεφόμενός ποτ' ᾖδε τῆς μεσημβρίας,
ὡς ἥδομαι καὶ τέρπομαι καὶ χαίρομαι, id eſt,
Adeſt, vt aiunt cantilena Datidis.
Quod maſtrupans is cecinit in meridie,
Vt lætor, vt delector, vtque gaudeo.

Interpres Ariſtophanis in Pace addit, Datiſmum vſurpari pro barbariſmo, eò quòd χαίρομαι dixerit pro χαίρω ſecutus vocum conſonantiam, τὸ ὅμοιον τὸ [illegible]. Nam χαίρομαι Græcis non dicitur. *Eraſ. in Adag. & Cæl. 29. c. 13.*

Cùm rebellaſſent Athenienſes, Demetrius Poliorcetes capta vrbe, quæ iam ferme macerabatur, illicò pro concione, quæ ei erat aduocata, largitus eſt dono iis frumentum. De quo cùm ad populum verba faceret, eſſetque locutus barbarè: quidam ex iis, qui in concione ſedebant, quemadmodum verbum illud eloquendum eſſet, ſucclamauit. Tum ille: Ergo huius quoque emendationis gratia, altera vobis quina millia medimnûm dono. *Plut. in Apoph.* *Suidas in voce* δανιῶ ſic ſcribit: Cum ſub Alexandri ſucceſſoribus Athenienſes pecunia egerent, & quidam Peregrinus ſe mutuam illis daturum δανιῶ barbarè promiſiſſet: tumultuati, benignitatem eius repudiarunt. Sed cùm errore correcto δανείσω dixiſſet: tum demùm liberalitate eius vſi, hominem collaudarunt.

Martialis in 1. Epigram. Cæcilianum ſolœcizantem ſic in-

C ſectatur:

Cùm dixi Ficus, rides quaſi barbara verba,
Et dici Ficos, Cæciliane iubes.
Dicemus ficus quas ſcimus in arbore naſci,
Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

Hinc colligit Priſcianus, & vitium & fructum, poſſe quartæ eſſe declinationis, genere autem differre. Verùm à L. Valla reprehenditur, quòd pro vitio ſecundæ tantùm ſit, & propterea in vltimo verſu pro Ficus, Ficos legi debere. Cæterùm Priſcianum reprehendens Valla, etiam ipſe labitur, dum pro fructu quartæ declinationis ficum eſſe vult, maſculino genere. Semper enim & pro fructu & pro arbore feminini generis eſt. *P. Ramus l. 13 Schol. gram.*

De Rufo rhetore Pictauienſe imperito, ſic ſcribit *Auſonius:*

Qui Reminiſco putat ſe diſcere poſſe Latinè.
Hic vbi Co ſcriptum eſt, legeret Cor, ſi cor haberet.

Demoſtenes Valentis Imperatoris legatus, miſſus ad Baſilium Magnum, cùm in eum vehementer debaccharetur, barbariſmo quodam fortè lapſus eſt. Ad quod riſu Baſilius excla-

D mauit: Vidimus & nos Demoſthenem ſine literis. At cùm importuniùs oblatraret, ita obiurgauit: Tuum eſt de pulmentariis cogitare, & non diuina dogmata decoquere. *Sozo. lib. 6. cap. 16.*

Quidam Bauarus, Latinæ linguæ ignarus, baptizabat puerum, in nomine patria, filia, & ſpiritus ſancta. Bonifacius Epiſcopus Moguntinus puerum iuſſerat rebaptizari: Salebergenſis Epiſcopus Virgilius, & Sidonius Pontifex Laureacenſis, baptiſmum ratum eſſe volebant. Turbæ excitatæ erant maximæ. Zacharias Pontifex Romanus diſſidium ſoluit, & Virgilij opinionem confirmauit, circa annum Chriſti 745. *Gregorius III. in Epiſtola 2. ad Bonifacium* inquit: Illi qui baptizati ſunt per diuerſitatem & declinationem linguarum gentilitatis, tamen quia in nomine Trinitatis baptizati ſunt, oportet eos

E per manus impoſitionem & ſacri chriſmatis vnctionem confirmari.

Bartolus Iureconſultorum neotericorum princeps, vt cætera benè, ita hoc malè, cum ſummo tamen applauſu dixit: De verbis non curat Iureconſultus. *Ludou. Viues lib. 1. Corrup. diſciplinarum.*

Sigiſmundus Imperator cùm in concilio Conſtantienſi lapſu fortè linguæ, aliqui diſertus ac facundus, multarumque linguarum peritus, a Grammaticæ regulis aberraſſet, & ſchiſma maſculino, non neutro genere (vt Grammatici docent) protuliſſet, a Placentino reprehenſus eſt Cardinale. Cui mox ex tempore dixit: Placentine, Placentine, vt omnibus placeas, minimè nobis places, qui minoris nos auctoritatis quam Priſcianum grammaticum, quem offendiſſe me aſſeris, exiſtimas. Maximo omnium; qui aderant cachinno ſuſcepta eſt Cæſaris excuſatio. *Cuſp.*

Sodalis quidam noſter Luteriæ, inquit Viues, quoties diſputaret, tot ſolœciſmis, tot barbariſmis, vt intelligi à nemine poſſet. Suppoſita, inquiebat, incongruitate. *L. Viues de Cauſis corrupt. artium l. 1.*

F

NVMEROSA VEL

Obſeruata.

Eraſmus Roterodamus per iocum Thomæ Linacro viro eruditiſſimo epiſtolam ſcripſerat metro trochaico tetrametro, ſed ita temperata compoſitione, vt aliud agenti non ſuboleret eſſe carmen. Admonuerat in epiſtolæ frontiſpicio, vt ſibi caueret: nam ſibi animo eſſe ipſum ea epiſtola fallere: in calce etiam adiecerat, ſe ſe iam feſelliſſe, niſi falleretur. *Eraſ. de Conſcrib. Epiſt.*

PRONVNCIATIONE.

Quoad

TONVM IN

Oratione.

D. Auguſtinus in libris Confeſſionum narrat, ſibi etiamnum puero in ſcholis frequenter acclamatum fuiſſe, vbi Iunonis apud Maronem in Troianos ſtomachantis verba & affectus feliciùs cæteris adumbraſſet. *Eraſm. Rot. de Ratione conſ. epiſt.*

Vocibus ſingulis.

Demoſthenes adhuc iuuenis cum pro concione per Æſculapium iurans, non ἀσκληπιόν, ſed pro paroxytone ἀσκλήπιον

G pronunciaſſet, quòd is deus ἤπιος, hoc eſt, propitius eſſet: à populo tamen nouitatis cauſa exploſus eſt. Cùm non ſatis aptè omnia pronunciaret, ſæpius à Satyro deriſus eſt. Literam primam ſuæ artis, R. ſcilicet, difficulter pronuncians, lapides in os accipiens, habitum loquendi ſibi fecit. *Volater. & Alexand. l. 4 cap. 14. ex Plutarcho.* Eubulides Mileſius, Megaricæ ſectæ aſſecla Demoſthenem docuit P, literam pronunciare. *Laert.*

TEMPVS.

De Marco quodam corripiente primam ſyllabam nominum Facundia & Facundus, ſic ludit quidam:

Dum laudaretur Marco facundia Galli,
Fraudata eſt metro vox ea ſæpè ſuo.
Laudibus ac tandem miſcens vbi vota precatur,
Vt longùm hac terras lingua facunda colat:
Tum ego: Quam terris longum vis Marce morari,
Omine non fauſto cur facis eſſe breuem?

H In quendam alium, qui primam vocis Facetus ſyllabam produxerat, hæc ſcribit:

Ille poetarum quos ſecula noſtra tulêre
Magnus Ariſtarchus (inflat vt ipſe quidem)
Verſibus in paucis quos iam declamat vbique,
Facetus ſ ipſe: nonne facetus homo eſt?

QVALITATEM IN

Genere.

☞ Ariſtoteles Sectionis 11. problemate 30. *diſtinguit* τραυλότητα, ψελλότητα, & ἰσχνοφωνίαν. *Traul. ſin autem definit quum quis literam quampiam non poteſt exprimere, ro quamlibet ad certam aliquam. Hanc* Theodorus *vertit blæſitatem. Alii etiam* βατταρίζειν *videntur appellaſſe.* ψελλότητα *verò, quum li[illegible] quampiam aut ſyllaba ſupprimitur veluti quum [illegible] dicunt [illegible] pro [illegible] hanc* Theodorus *vertit balbutiem,* ἰσχνοφωνίαν *verò quum non valent expedite ſyllabam ſyllabæ conſerere pronunciando, quam Theodorus vertit linguæ hæſitantiam. Quæ vitia [illegible] tius accidunt pueris, ſenibus, ac temulentis [illegible].* Flacc[illegible] *ſenectutem*

A *ſeneſtutem vocat. In cauſa putat* Ariſtoteles *virium imbecillitatem, quæ non queat animo ſubuenire.* Fraſi[illegible] in prouerbio *Car[illegible]. De his in præſenti reſpectu Vocis, ſiue Pronunciationis vitioſæ. De quibus aliqui etiam inter Corporeas functiones læſas, egimus. Iam quia Rhetori quoque pronunciatio grammatica inſeruit ſit vt Rhetori vitio vertantur ſæpe, quod Grammatico propriè, vitio dandum erat. De qua re ſub titulo de Actione inepta.*

Theocritus ad Grammaticum quendam ludimagiſtrum malè pronunciantem accedens, rogauit: Qui fit, quòd Geometriam non doceas? Is quum reſpondiſſet: Quoniam ignoro, Quid tum? dixit, nam legere etiam neſcis. Notauit autem pronunciationis vitium in Grammatico, qui non tantùm ipſe lingua promptus eſſe debet: ſed aptus etiam, vt aliorum verba & voces formet. Theocriti dictum extat apud *Stob. Serm. 2. de Imprud.*

Theophraſtus philoſophus, cum percontaretur Athenis ex anicula quadam, quanti olera venderet? reſpondit illa, & addidit: Hoſpes non pero minoris. tulit ille moleſtè, ſe non effugere hoſpitis ſpeciem, cum ætatem ageret Athenis: optimeque loqueretur. Ex ipſo ſono vocis hoſpitem eſſe cognouerat (erat enim Leſbius) non Athenienſem. *Cicero in Bruto.*

B Specie. Secundùm
Claritatem.

Duo ſunt in primis oris vitia, quorum altero peccantes, Iſchonoteras vocat Fabius, quum gracilis eſt nimium, & tenuis literæ enunciatio: alterum vitium, Plateaſmum appellauit idē à vocis (vt opinor) pinguetudine. Quomodo qui loquitur, & curioſius gutture vtitur, λαρυγγίζειν Græcè dicitur. meminit præter Cteſiphontem & Demoſth. Dores præcipuè, vt platyſtomi, inceſſuntur à Græcis, quòd iuſto frequentius in dictionibus A literam ingerant. vnde apud Theocritum, garrulæ mulierculæ coarguuntur πλατειάσδοισαι ἅπαντα vt quæ Syracuſtæ forent. In Cotta litterarum damnabatur dilatatio. *Cælius l. 13 cap. 1. A. L.*

Puritatem vel Impuritatem &
Craſſitatem.

Omnes, qui craſsè loquuntur, Barbari dicuntur: quales ſunt nationes omnes, præter Græcos. Alia quædam barbara loquendi prauitas in lingua Græca eſt, ſi quis non perfectè Græcè pronunciet, ſed ita quemadmodum barbari ſolent, qui ad C Græcam dictionem introducti, expedire linguam non poſſunt quemadmodum nec nos illorum orationem. quod apprimè Caribus contigit, quos propterea Homerus βαρβαροφώνους appellat. Nam alij non multum cum Græcis diuerſabantur, nec Græcè viuere, nec eorum dictionem ediſcere pertentabant: iſti peruagati admodum, ac fortuitò vir viro congredientes. At Cares, barbari ex illo ſunt appellati. ex quo in Græcia militarunt. Poſteaquam vero in Aſiam profecti ſunt, Iones cum eis ac Dores traiecere. Ab ea cauſa barbariſmus dictus eſt. Eum in his dicere conſueuimus, qui male græciſſant; non autem in iis, qui Carice loquuntur. *Strab. l. 14.*

Iepte Galaadites Iſraëlitarum iudex, victos Ephraimitas inſectus ad Iordanem vſque, cùm eos à ſuis dignoſcere non poſſet, in ripa fluuij deprehenſos, tranſitumque petentes, & ſe Galaaditas eſſe ſimulantes, iuſſit, vt pronunciarent Schiboleth quod lingua ſacra ſpicam ſignificat. At cum illi gentis vitio Siboleth dicerent, ſuo iudicio tanquam ſorices detecti, trucidati fuere. *Iud. c. 12.*

Alchibiades blæſus fuit, ita tamen vt blæſitas voci illius D ſplendorem, & ſermoni gratiam afferret. *teſte Euripide.* Ariſtophanes in veſpis comica feſtiuitate eum ſic loquentem introducit:

ὁλᾷς Θέωλον τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει.
pro ὁρᾷς Θέωρον τὴν κεφαλὴν κόρακος ἔχει.
Cernis Theolum? capite coruino ille adeſt.

Et Archippum filium Alchibiadis perſtringens:

Graditur inquit pitens, vix pallium laxum trahens:
Ne non patri ſit ſimilis ipſe filius.
Inflectit & collum ſimul balbutiens.

Plut. in Alchibiade.

Vice φ vſurpant β. Macedones, qui [illegible]. βαλακρὸν. & [illegible] dicunt. At Delphi vice π. Namque [illegible], [illegible], [illegible] ferè dicunt. *Plut. in c. Græc.*

[illegible] ΠΙΚΡΟΝ ρῶ in prouerbium abiit, quoniam crebriùs & aſperiùs eam literam pronunciabant. *Strab. l. 14.* Meminit *Plato in Cratylo* [illegible]. Ex quo liquet, Eretrienſes adamaſſe hinc literam ρ, quam loco σ ſuppoſuerint, quum contrà Athenienſes eam verterunt in σ, vt θαρσεῖν, pro θαρρεῖν *Eraſm.* E

Scribit Diomedes, eſſe Iotaciſmum, quum i litera vltra iuſtum decorum enunciatur. Idem & Lambdaciſmo intelligit, quum l ſono [illegible] pleniore. Inuenimus tamen & à Martiano *l. 5.* vitia hæc definiri. Eſſe quippe Metaciſmum, quum verborum coniunctio m. literæ aſſiduitate colliditur: vt ſi dicas, Mammam ipſam amo, quaſi meam animam. Lambdaciſmum verò, vbi l. plurimùm diſſonat: vt ſi dicas, & Sol & Luna lucent lacte alba lactea. Iotaciſmum, vt ſi enunties, Iunio Iuno Iouis iure iraſcitur. Polyſigma, vbi s litera crebriùs geminatur: Soſia in ſolario ſoleas ſarciebat ſuas. *Cæ. l. 13. c. 1. Antiq. Lect.*

Pauſanias Cappadox, qui Cæſareæ docuit, grammaticus inprimis clarus, & Ariſtidis æqualis, Herodis Attici diſcipulus, enunciabat pingui lingua more Cappadocum, collidendo conſonantes, longa contrahendo, & breuia producendo: ex quo vulgò Cocus vocabatur, quòd ex multis ſumptuoſis cibis non ſuaue obſonium præpararet. *Philoſt. apud Volat. lib. 18. Anthrop.*

Cicero irridet Teſtem qui contra Fundanium dicebat, cum primam Fundanij literam pronunciare non poſſet, auctore Quintiliano. Vel quia digamma ſolis Æolibus familiare eſſet, F vel quia tanquam v. conſonantem pronunciabat.

Arrij cuiuſdam vitioſam pronunciationem (quam hodie inter Germanos Heluetij, inter Italos Hetruſci, populariter imitantur) his verſibus taxat Catullus:

Chommoda dicebat ſi quando commoda vellet
Dicere & Hinſidias Arrius inſidias
Et tum mirificè ſperabat ſe eſſe locutum,
Cum quantum poterat dixerat Hinſidias.
Credo ſic mater ſic liber auunculus eius.
Sic maternus auus dixerat, atque auia.
Hoc miſſo in Syriam requierant omnibus aures,
Audiebant eadem hæc leniter & leuiter.
Nec ſibi poſt illa metuebant talia verba,
Cum ſubitò affertur nuncius horribilis,
Ionios fluctus poſtquam illuc Arrius iſſet,
Iam non Ionios eſſe ſed Hionios.

In quendam malè recitantem, *Mart. Epigram. lib. 4.* ſic ludit:

Quid recitaturus circumdas vellera collo?
Conueniunt noſtris auribus iſta magis. G

Cùm Genuenſes bellum contra Venetos gererent, multorumque annorum maximis cladibus vtrinque nobilitatum, aiunt deprehenſos in vrbe Veneta hoſtes, cùm ſe Genuenſes eſſe negarent, Cabra (quæ vox Capram lingua Italorum ſignificat) pronunciare iuſſi gentili metatheſi Craba protulerunt, ſuoque proditi indicio, de Rialti ponte præcipitati ſunt in ſubiectum canalem.

EXERCITATIO GRAMMATICA CONSIDERATA
RESPECTV SCRIPTIONIS.
Quo ad Characterum
COMPOSITIONEM, FORMATIONEM
RECTAM.
Non obſeruatam.

Magneſij Anaxenoris citharœdi ſtatuam dedicarant, cum inſcriptione ex Homeri Odyſſea mutuata:

ἦτοι μὲν τόδε καλὸν ἀκουέμεν ἐςὶν ἀοιδοῦ. H
τοιοῦδ᾽ οἷος ὅδ᾽ ἐςὶ θεοῖς ἐναλίγκιος αὐδῇ

Hic cùm artifex inconſideratè vltimam ſecundi verſus literam, ν nimirum, prætermiſiſſet, quòd baſis longitudo non ſufficeret: ciuitas barbariſmi accuſata eſt, contendentibus Grammaticis, propter ambiguitatem, quæ oritur ex ſic prolata, num vltima dictio in nominatiuo caſu accipienda ſit ΑΥΔΗ, an in datiuo ΑΥΔΗΙ. Nam multi Datiuos ſine Iota ſcribunt. *Strab. lib. 4.*

Auguſtus Cæſar Orthographiam, id eſt, formulam rationemque ſcribendi à grammaticis inſtitutam, non adeò cuſtodiit: ac videtur eorum ſequi potiùs opinionem, qui perinde ſcribendum ac loquendum exiſtiment. *Suet.*

ELEGANTEM
Obſeruatam. Καλλιγράφοι.

☞ *De his ſub Mechanicis. diuerſo reſpectu.*

Non obſeruatam.

In Pſeudolo Plautina, quidam literas ab Amica ſcriptas irridens, notulis malè concinnatis, cuiuſmodi fermè ſcriptura

mulierum: Quærunt, inquit, hæ literæ ſibi liberos. Alia aliam
A ſcandit. Has quidem pol credo nemo niſi Sibilla legerit, inter-
pretari alium poſſe reor neminem. An obſecro hercle habent
quoque gallinæ manus? Nam has quidem gallina ſcripſit. *E-
raſmus Adagiis.*

NOVAM, INSOLITAM.

Conſule Tit. Strategematum, de Literis occultè mittendis quando, quidem ac ſcriptoria varios admiſit dolos.

MOTIONEM, SCRIPTORES VELOCES.

Vide Celeritatis locum

Orationem Catonis quam in Senatu contra Catilinam habuit, perhibent vnam extare: quòd Conſul Cicero expeditiſſimos Scribas ante docuiſſet notas, quæ minutis & breuibus figuris multarum vim literarum complectebantur: inde alium alium diſpoſuiſſet in curia. Nondum enim vſi fuerant, neque habebant exceptores actuarios: ſed tunc primùm rudimenta eos aſſerunt poſuiſſe. *Plutarch. in Catone minore.* De his *Martialis.*

Currant verba licet, manus eſt velocior illis:
B *Vix dum lingua, ſuum dextra peregit opus.*

Aquila libertus Mecœnatis, ab hero edoctus (qui primus notas celeres reperit) & ſcribere potuit velociſſimè, & notas has etiam alios docuit, *Dion. in Auguſto.*

TARDI.

Conſule locum Tarditatis.

EXERCITATIO GRAMMATICA RESPECTV SIGNIFICATIONIS CONSIDERATA.

Quatenus ſcilicet

VERA VEL FALSA VERBORVM

Significatio.

Non hic de Veritate practica, ſed grammatica loquimur, cuius vox nota verè eſt, vel non eſt.

Deductio, Etymon.

Græci Hyadas ἀπὸ τοῦ ὕειν appellarunt: quoniam ſideris huius exortu magni oriantur nimbi. Romani ſimilitudine decepti, quaſi à ſuibus nomen impoſitum eſſet, Suculas appellauere. *Plin. l. 18. c. 26.*

Caius Granius Cœlibes dictos putat quaſi cœlites, quòd
onere grauiſſimo vacent. Pari ratione Græcis ἠϊθέους dici. Mo-
deſtus verò, quia cœlo Saturnus genitalia abſciderit, hoc no-
mine appellatos putat, qui vxore careant. L. Ælius pituitam,
C quia petat vitam M. Varro agrum (quæ tamen Græca vox eſt)
quia agatur in eo aliquid: & Graculos, quia gregatim volent,
cùm tamen à voce ſic dicantur) dictos, Ciceroni perſuadere vo-
luit. *Quintilianus.* Idem Varro Furem à furno, hoc eſt, atro, di-
ctum opinatur, quòd per noctem, quæ atra ſit, facilius furetur.
At Græcorum imitatione, vt illis φὼρ, ſic Latinis Fur dicitur,
vt *Gell. & Priſc. l. 1.*

AMBIGVA.

Vide ſuprà, Certamina grammatica, de Literarum ſignificatione.

A Romanis conſultum oraculum de peſtilentiæ ſæuitia: reſponderat: Id accidere, quòd dij deſpicerentur. At illi non intellexerunt: donec Circenſium die puer de cœnaculo pompam supernè deſpexit, & matri narrauit, quo ordine Arcana pilenti, quod vehiculi genus eſt, compoſita vidiſſet. Qua re Senatui nunciata, tunc placuit loca velis contegi, qua pompa ſequeretur. *Polyd. l. 6. c. 11. de Rerum inuent.*

D
OBSCVRA.

Obſcuritas veluti peſtis quædam cognitionis, partim philoſophica eſt, hoc eſt, ex rei perplexa & cognitu difficilis natura pendet, qualis ferè in Metaphyſicis & Mathematicis reperitur: partim organica, & quodammodo accidentalis, inopia organorum ad explicandum conferentium. Rationis ſcilicet & Orationis. Rationis fax eſt Methodus, cuius ignorantia obſcuritatem parit Logicam. Orationis dux eſt & Grammatica & Rhetorica quæ ſi deficiant in verborum delectu, compoſitione, vſurpatione, obſcuritatem grammaticam inuehunt. Cæterum ne nimium videamur ἀπομερμαρίζειν ſingula, Obſcuram orationem, ſiue illa ſtudio ſit affectata, ſiue vitio quodam quacunque de cauſa oriatur, vno veluti faſce complectemur, ne idem Titulus diuerſis in locis, diuerſo licet reſpectu ſit repetendus. Conſule Tit. Oracula obſcura.

Lycophron Chalcidenſis, poëta obſcuriſſimus, præſertim in ea tragœdia, quam Alexandram inſcripſit, quæ σκοτεινὸν ποίημα paſſim à Grammaticis dicitur: floruit ætate Ptolemæi Philadelphi, & inter ſeptem poëtas (qui tunc inſignes vixêre) connu-
meratus fuit: quos à numero Pleiadas ſeptem vocauêre: atque
inter ſeptem Pleiadas vna vix conſpicitur, ſic inter ſeptem illos E
obſcuriſſimus eſt Lycophron. *F. Ioſephus.*

Καρκίνου ποιήματα, id eſt, Carcini poëmata, Dicebantur ea, quæ viderentur obſcuriùs & inſtar ænigmatis dicta. *Vide Tit. Tragicorum.*

Euripides obtulit Socrati librum ab Heraclito conſcriptum. Eo lecto, rogauit, quid illi videretur. Per Iouem, inquit, quæ intellexi, mihi præclara videntur, qualia puto & ea, quæ non intellexi: ſed opus eſt Delio quopiam natatore. Notauit perquàm falsè affectatam eius ſcriptoris obſcuritatem, vnde & σκοτεινὸς cognomen inditum eſt. *Laërt.*

Melanthus interrogatus, quid ſentiret de tragœdia Diogenis? negauit ſe vidiſſe, quòd eſſet obtecta verborum inuolucris. Notans, ambitioſa verborum copia rem obſcurari. *Refert. Plut. περὶ τοῦ ἀκούειν.*

Demonax cùm Quendam neſcio quid interrogaſſet, atque is obſcuris planè verbis reſpondiſſet: Non intelligo, inquit, quid dicas. Loqueris enim cum apertè tecum loquente, quaſi Agamemnon adhuc viueret. *Eraſ. l. 8. Apoph.*

Tiberius Cæſar in oratione Latina ſecutus eſt Coruinum
Meſſalam: quem ſenem adoleſcens obſeruauerat. Sed affectatione & moroſitate nimia obſcurabat ſtylum: vt aliquanto ex F
tempore, quàm à cura, præſtantior haberetur. *Suet.*

Ad Sextum ſic ſcribit *Martialis Epigr. l. 1.*

Scribere te, quæ vix intelligat ipſe Modeſtus,
Et vix Claranus (quid rogo,) Sexte iuuat?
Non lectore tuis opus eſt ſed Apolline, libris,
Iudice te, maior Cinna Marone fuit.
Sic tua laudentur: ſanè mea carmina Sexte,
Grammaticis placeant, & ſine Grammaticis.

Fauorinus philoſophus audiens Adoleſcentem obſcurioribus & inuſitatis verbis loquentem: Curius (inquit) & Fabricius, dilucidè cum ſuis fabulati ſunt, neque Auruncorum, Sicanorum, aut Pelaſgorum verbis quicquam ſunt loquuti. *Gell.*

Ætius Labeo Iliada Homeri, ætate Perſij, ita obſcurè vertit, vt nec ſua ipſe agnoſceret. *Gyrald. Dial. 8. hiſt. poët.*

D. Hieronymus irridens Iouiniani ſtylum, vt perturbatum & obſcurum, ſcribit, Plautinarum literarum illud in eum quadrare. Has præter Sibyllam leget nemo.

ANTIQVA, OBSOLETA.

ANTIQVITVS AFFECTATA. G

Cecides peruetuſtus quiſpiam Dithyramborum poëta fuit, cuius ſcripta iam ſitum olebant, vnde in iocum vulgarem abierunt. Quemadmodum iure ridentur hodie, qui immodica & intempeſtiua affectatione vetuſtatis è duodecim tabulis, ex Ennio, Luciliòque petunt ſermonem, perinde quaſi cum Euandri matre loquantur: nec vllum verbum elegans eſſe putent, niſi quod ſit ab vſu vulgari remotum. *Eraſm.*

Lucianus in Dialogo, qui ΛΕΞΙΦΑΝΗΣ inſcribitur, ineptum vetuſtiſſimarum vocum vſurpatorem introducit: quem Archigenes tandem vomitorio exhibito curat.

Auguſtus Cæſar, cum genus orationis ſimplex, elegans &
temperatum ſpectaretur, Cacozelos, & antiquarios, vt diuerſo
genere vitioſos, pari faſtidio ſpreuit. Exagitabat nonnunquam
in primis Mecœnatem ſuum cuius myrobrechis (vt ait) cin-
cinnos vſquequaque perſequitur, & imitando, per iocum irri-
det. Sed nec Tiberio parcit, & exoletas interdum, & recondi-
tas voces aucupanti. M. quidem Antonium, vt inſanum incre- H
pat: quaſi ea ſcribentem, quæ mirentur potius homines, quàm
intelligant. *Suet.*

Cauſidicus quidam ad prætorem magna voce inclamabat pro ſuo cliente: Rogo prætor ſubueni, ſuccurre, quonam vſque nos bouinator hic demoratur. Commurmuratio fieri cœpta eſt a pleriſque, qui aderant, quaſi monſtrum verbi admirantibus. At ille ſeriò geſtiens: Nun enim Lucilium, inquit, legiſtis, qui tergiuerſatorem bouinatorem vocat. *Gel. l. 11. c. 7.*

Romanus quidam cauſidicus, affectator vetuſtatis, de quodam equite Rom. qui ſordidè miſeréque viueret, loquens in hæc verba prorupit: Hic eques Romanus apludam edidit, & floces bibit. Turbati primò aſtantes, inuſitatis verbis, mox tanquam Thuſcè aliquid, aut Gallicè dixiſſet, vniuerſi riſerunt. Legerat ille Apludam apud Plautum à ruſticis vocari frumenti furfurem: floces verò apud Cæcilium, vini fæcem è vinaceis expreſſam. Et his vocabulis orationem ſuam ſtultè volebat ornare. *Gell. l. 11. c. 7.*

Baptiſta Pius Mantuanus, Mediolano Bononiam iturus, A equum à veterinario certa in dies mercede conduxit. Deinde remisso equo, per literas veterinarium certiorem fecit, his verbis: Pegasus, qui metolluniit ſucceſſit, apud Campanæ peluis copam erit, inde petito, pharetrámque ea eo tempore præcidito. Veterinarius quòd chirographum non intellexiſſe aſſereret, integram lapſi temporis mercedem poſtulabat. Eorum conſenſu, qui de re pecuaria ius dicebant, placuit literatorem condemnari, qui ignorabili huiuſmodi ſermone vti non debuit. *Alciatus de Verb. ſignif. lib. 2.*

NOVA, NOVITAS AFFECTATA.

Conuentus aliquando agebatur, in quo Triphilius erat Lederenſis Epiſcopus, literarum artibus probè eruditus, & legibus diſcendis diu Beryti verſatus. Hic Epiſcoporum iuſſu populum docens, Sphridone Epiſcopo præſente, quum dictum quoddam referre deberet, quo Chriſtus ad paralyticum eſt vſus, illud ſcilicet: Tolle grabatum tuum, & ambula: pro grabato, lectum dixit. Quod moleſtè ferens Sphridon: non tu quidem, inquit, præſtantior es eo, qui grabatum dixit: qui igitur, malum, pudor ille eſt, verbis illius cum decoro non velle vti? Atque his dictis in conſpectu omnium Epiſcopali ſede exorgens, faſtum & ſupercilium eorum, qui oratione affectata ſe efferent, contrahere eſt conatus. *Niceph. lib. 8. c. 14.*

B De Rufo Pictauienſe rhetore *Auſonius* ſic ſcribit:

Rufus vocatus Rhetor olim ad nuptias,
Celebri ſit vt conuiuio
Grammaticæ vt artis ſe peritum oſtenderet,
Hæc vota dixit nuptiis:
Et maſculini & fœminini gignite,
Generiſque neutrius filios.

Quidam noſtræ ætatis ineptam loquentiam aulicam exoſus, ſolus cùm eſſet in conclaui, & à ſtrabo quodam multa cum pluralitate adiretur, iterum atque iterum circumſpectans reſpondit: Cæteros abiiſſe, ſe ſolum eſſe: ſi quid vellet, oportuniore tempore rediret, dum illi adeſſent. Ille negat ſe quenquã præter ipſum vnum quærere. Tum alter hominem percontatur, quot illic lectos videret. Quum vnum duntaxat, reſpondiſſet. Et quæ tandem intemperiæ te agitant, aut è qua popina nobis propè potus ades, vt ego tibi non vnus videar, ſed multi? *Eraſmus de Conſcrip. epiſt.*

EXERCITATIO GRAMMATICA

conſiderata reſpectu modi. Sic exercentur.

C *Facultas Grammatica duas habet partes. Theoricam alteram, in præceptorum cognitione poſitam; alteram Practicam, quæ in exercitatione ſpectatur, in Γενέσει nimirum & in Ἀναλύσει. Γένεσις partim viua voce, partim ſcriptis perficitur. Ἀνάλυσις vero aliorum ſcripta dictaque tum cognoſcit audiendo legendóve: tum iudicat. Cognitio in duobus conſiſtit: vt aliorum ſcripta tum intelligantur (hi fortè Ἀναλυτικοὶ apud Suidam dicuntur, à reſolutione ſcilicet: qualis fuit Soſibius Lacon), tum intellecta memoriæ commendentur.* Sic Cælius lib. 13. c. 31. Antiq. Lect. *apud Senec. Grammaticos Analectas non aliud contendit, qui lectione multa exercitati, memoria ſint firmiſſima & indubitata, vt quicquid legerint, ferè habeant ad manum & innumerato: quoniam ἀναλέγεσθαι ſignificet Græcè [illegible] ἔχειν καὶ ἐννοεῖσθαι, id eſt, firmiter tenere ac concipere. Fortè etiam ἀπὸ τοῦ ἀναλέγειν, quod vt illi reliquias ciborum conſeruant ea, quæ in auctoribus variis legerunt. Quo in numero fuere apud Latinos Gellius, Macrobius & alij. Iudicium vero Criticos ex ſe Grammaticos denominari facit, hoc titulo mirum quantum ſuperbientes, ita vt* D *non γράμματα tantum, ſed & res ipſas ſuæ arti ſubiectas aſſerere non vereantur.*

LEGENDO. LECTIO

Vitioſa.

Sueno Suenonis II. Danorum regis ſacerdos, eique intimè charus, at Latinæ linguæ imperitus: cùm in precatione pro rege dicenda, Vt Deus regem ſuum famulum protegat, æmuli eius priores duas literas expunxiſſent, Mulum pro famulo legit. *Saxo Grammat. lib. 11. & 12.*

COLLIGENDO.

Græci veteres Grammatici libros conficiebant, in quibus varias & multiplices res explicarent: illos autem, vt videtur σύμμικτα & plerumque vocabant. Meminit Philemonis grammatici συμμίκτων *Porphyrius Tyrius in quæſt. Hom.* necnon *Didymi Ammon. in libello de ſimilib. & diſcrep. vocabulis. Polit.* Volumen ſuum Miſcellanea tranſcripſit. *Vict. lib. 34. Var. lect. cap. 13.*

INTERROGANDO QVÆSTIONES

GRAMMATICÆ. E

Grammaticos Homero ſumma tribuere, & meritò quidem, in confeſſo eſt. Ex eo tanquam Oceano, quæſtionum omnium grammaticarum exempla petenda. Itaque cum quæreretur, vnóne verſu omnes orationis partes à poëta comprehenſæ eſſent, productus eſt iſte?

αὐτὸς ἰὼν κλισίηνδε τὸ γέρας ὄφρ' ἐῢ ἰδῇς.

Apud Plutarch.

Tiberius Cæſar maximè curauit notitiam hiſtoriæ fabularis vſque ad ineptias atque deriſum. Nam & grammaticos, quod genus hominum præcipuè appetebat, eiuſmodi ferè quæſtionibus experiebatur: Quæ mater Hecubæ, quod Achilli nomen inter virgines fuiſſet, quid Sirenes cantare ſint ſolitæ. Cùm ſoleret ex lectione quotidiana quæſtiones ſuper cœnam proponere, comperiſſetque Seleucum grammaticum à miniſtris ſuis perquirere, quos quoque tempore tractaret auctores, atque ita præparatum venire, primum à contubernio remouit, deinde etiam ad mortem compulit. *Suet. in Tiberio.*

Familiare fuit Antonio Getæ, Seueri Imp. F. has quæſtiones grammaticis proponere, vt dicerent, ſingula animalia quomodo vocem emitterent, velut agni balant, porcelli grunniunt, F palumbes minurriunt, vrſi ſæuiunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti barriunt, ranæ coaxant, equi hinniunt, aſini rudunt, tauri mugiunt, eaſque de veteribus approbare. *Spart. in Geta.*

Apud *Plut. lib. 9. Conu. quæſt. 4.* Maximus orator quæſiuit de Zopyrione grammatico ex Homeri carminibus vtram manum vulneraſſet Veneris Diomedes. Rogante viciſſim Zopyrione, vtro crure Philippus claudus fuiſſet: Non eſt, inquit, ſimile, Maximus, nullum enim Demoſthenes huius argumentum dedit. Tu vero ſi neſcire fatearis te, alij oſtendent: vbi ſauciatam manum intelligentibus demonſtret Homerus. Zophirione hærente, Maximus oſtendit, dextram vulneratam fuiſſe.

Quum apud Regillianum fortè cœnarent milites, affuit & Tribunus Valerianus, ſiue Valerius: à quo illata quæſtio, vndénam crederent Regilliani nomen deductum: & vnus, à Regio, aut, opinor. At qui aderat fortè ſcholaſticus, grammatico more orſus eſt: Rex regis, regi, regillianos. Succlamatum è veſtigio ab militibus: Rex ergo eſſe poteſt? &, Regere igitur nos poteſt? &, A Deo inditum huic nomen. Quid amplius? quum poſtridie publico ſe commiſiſſet, à Principibus Imperator eſt G conſalutatus. *Cælius lib. 14. c. 6. A. L. & Cuſp.*

Vicellinus, natus de Quernhamelen Saxoniæ, manſit aliquandiu in Euerſtein cum matre Conradi Comitis, ad inſtituendos & erudiendos filios. Inuidebat illi Sacerdos, quod apud dominam pro humilitate & virtute videretur multis acceptior, & ab illo interpellatur, propoſito verſu ex Achilleide Statij: illóque obmuteſcente, ſacerdos eum increpauit, qui præſumeret docere, quum ipſe nihil didiciſſet. Vicelinus pudore correptus, profectus Paderburnam, ſub magiſtro, qui ibi literas profitebatur, vigilanter impendit operam ſtudiis. Ea namque ætate apud Eccleſias Cathedrales magiſtri habebantur. Profecit autem Vicelinus, non tam lectione quam oratione. Quantum enim incumbebat literis, tantum alternantibus horis in religione per deuotionem creſcebat. Vocatus inde ad Eccleſiam Bremenſem, ibi quod didicit, docere cœpit, vt magiſtri ſui conditor in erudiendis ſe minoribus fieret. Deinde in Franciam peregrinatus, ibi quoque doctiores audiuit. Inde Magdeburgum ſe H contulit, & mox Rodulpho Hildeſemenſe & Ludulpho Verdenſe canonicis, aſcitis ſociis, gentem Vandalorum in religione inſtituit. *Crantz lib. 5. Saxon. c. 29.*

AVDIENDO.

Grammaticorum eadem toties recitari audientium miſerias, *Iuuenal. Satyra 7.* exaggerat, inquiens;

Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.

Crambem repetitam appellat declamationem maximo cum tædio iterum atque iterum audiendam. *Eraſm. in Adagiis.*

C. Plinius quum recitatorem quiddam perperam pronuncientem amicorum quiſpiam reuocaſſet, & vt repeteret coëgiſſet: Quid, inquit, an intellexeras? quum ille annuiſſet: Cur ergo, inquit, reuocabas? Decem ampliùs verſus iſta tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parſimonia temporis. *Eraſmus lib. 8. Apophthegm.*

DOCENDO. DOCTORES

Linguarum.

A Satis conſtat fuiſſe olim, quicunque intra Iſthmum habitarunt, Æoles nominatos: mox verò intra extraque præter Athenienſes cum Megarenſibus, & ipſos Parnaſſi accolas Dorienſes, cæteras Peloponneſo circumiectas gentes in Æolici nominis appellationem abiiſſe. Hinc Dores Heraclidas in Peloponneſum ſecuti, in ea terra eſſe perſeuerarunt. Contigitque ex perpetuo eius gentis cum Æolibus incolatu, vt duæ gentes, procedente tempore, in vnam coaluerint. Id rei argumentum eſt, quod præter Arcades, quibus rara cùm cæteris Peloponnenſibus fuêre commercia, quicunque intra Iſthmum poſtea habitarunt, indifferenter ſunt vtráque lingua vſi, atque ob eã rẽ nunc Æoles, nunc Dorienſes dicti. Contrà in Ionica quæ eadem fuit & Attica, euenit. Nam quum ab initio Iones Attici vocarentur, ob colonias inde in Aſiam miſſas, accidit, vt qui in antiquis ſedibus manſêre, Atticè loqui ſint dicti: cæteri in colonias tranſcripti, Ionicè. *Sabell. lib.* 8. *Enn.* 1. *ex Strab. lib.* 8.

Literarum.

B Romanos pueros non modò Græcis, ſed Hetruſcis quoque literis erudiri ſolitos, *Liuius li.* 9. tradit. Ex quo ſcire licet, Hetruſcos etiam ſuas olim habuiſſe literas, quarum nunc ne nota quidem cognata extat. Has autem literas *Corn. Tacitus li. Auguſta. hiſt.* 11. auctor eſt, Demarathum Corinthium Hetruſcos primùm docuiſſe.

Apud Latinos ſerus fuit literarum vſus. Eaſdem autem fuiſſe Latinas cum Græcis, indicio fuit Delphica tabula ænea, quæ Romæ in palatio Mineruæ dicata, in bibliotheca conſpiciebatur, Plinij (vt ipſe teſtatur) temporibus. In Latium eas, teſte Plinio & Solino, intulêre Pelaſgi. Quidam volunt Nicoſtratam Euandri Arcadis matrem, Latinis primùm dediſſe. Ea propter Carmentæ nomen meruit, non magis à vaticiniis, quam à verſibus & carminibus, literarum figuris excipiendis & exprimendis. Dionyſius in primo ait, Arcades primos attuliſſe in Italiam, qui poſt Pelaſgos venerant. Liuius Euandrum auctorem vocat, *l.* 1 *Decad.* 1. profugum ex Peloponneſo, auctoritate magis quàm imperio ea tenuiſſe loca, inquiens, venerabilem fuiſſe miraculo litterarum, rei nouæ, inter rudes artium homi- C nes. Sentit idem Cornel. Tacitus, qui tradit Aborigines ab Euandro Arcade didiciſſe literas.

Digamma ab Æolibus acceperunt Latini, hac nota &, quod teſte Priſciano, apud antiquiſſimos eandem vim atque apud Æoles habuit, videlicet Ph. At Tib. Claudius Cæſar, Tacito teſte Ⅎ loco V. conſonantis recipiendum conſtituit, vt Ⅎulgus, pro vulgus Ⅎiuit, pro viuit, ſcriberetur. Ita Germanorum vulgus, Latinè loquendo, etiamnum pronunciat, *Polyd. l.* 1. *c.* 6. *de Rerum inuent.*

Anno Domini 796. Michaël Curopolates Imp. Conſtantinopolitanus, characteres ad ſcribendum Bulgaris miſit, quos etiam Rutheni omnes ſuſceperunt: & ab hoc tempore illa, quæ poterant antè & pòſt geſta recordari literis mandarunt. *Gaguinus in deſcript. Polonia.*

AVCTORVM.

Q. Cæcilius Epirota, Tuſculi natus, Attici Satrij equitis Romani libertus, primus dicitur Latinè ex tempore diſputaſſe, primúſque Virgilium & alios Poëtas nouos prælegere cœ- D piſſe. Refertur inter illuſtres Grammaticos à *Suet. c.* 15.

INTERPRETANDO. INTERPRETES
conſiderari reſpectu
SVBIECTI.

☞ *Opera hæc mechanica eſt per ſe: at reſpectu Habitus à quo permanat, huius loci propria.*

Concionum.

Ad Oſualdum Northumbriæ regem Doneualdus Scotorum rex, Aidanum Epiſcopum Cormano viro doctiſſ. quidem, ſed concionatori inepto ſucceſſorem miſerat, cuius concionibus populus ad religionem Chriſti perduceretur. Cæterùm cùm Aidanus à Saxonibus non intelligeretur, Oſualdus è vicino ſuggeſtu interpretem agebat, ita vt ſeptem diebus quindecim millia baptiſma ſuſceperint. Aidanus idem Northumbrorum Pontifex dictus, pium gregem, & ſacris monitis, & viuendi exemplo erudiuit, atque ab Ethnicorum violentia, additis nonnunquam Dei virtute miraculis, egregiè eſt tutatus. Scoti monachi ac ſacerdotes, ſacra doctrina inſignes, variis ex locis, ciente Oſualdo, confluxêre ad Aidanum: vt ſanctiſſimo viro in populo erudiendo auxiliares eſſent. *H. Boëth. lib* 9.

E Omnes Vandalorum populi, qui ad Aldenburgenſem pertinebant curam, tempore Godeſcalci Principis, Chriſti fidem ſunt amplexati: cùm is tanto diuinæ religionis amplificandæ ſtudio arderet; vt ſermonem exhortationis frequenter ad populum in Eccleſia ipſe facere: ea ſcilicet quæ ab Epiſcopis & presbyteris Latinè dicebantur, Vandalicis verbis interpretans. *Crantz. lib.* 3. *Vandalia, c.* 1.

Legationum.

Cùm ab Athenienſibus Romam miſſi eſſent legati, Carneades Academicus, & Diogenes Stoicus, datus eſt illis ſenatus, cúmque per interpretem loqui cogerentur, L. Aquilius id officij ſibi demandari obnixè petiit, honoris ergo: eorúmque orationes in ſenatu, magna cum admiratione Græcæ eloquentiæ interpretatus eſt. *Plut. in Catone maiore.*

In Concilio Florentino ſub Eugenio IV. vbi de proceſſione Spiritus S. inter Latinos & Græcos actum, ciuis Florentinus Nicolaus Euboicus, vtriuſque linguæ peritiſſimus, multis aſſiſtentibus vtriuſque linguæ gnaris teſtibus, accepta Latinè reddidit Græcè, & rurſus Græcè accepta reddidit Latinis Latinè, ſummam apud omnes laudem meritus. *Crantz. lib.* 12 *Vandal. c.* 7. *Æn. Syl. c.* 54. *Europa*, Nicolaum Saguntinum appellat. F

Librorum ſacrorum.

Quicunq; optimorum auctorum ſcripta ex vna lingua in aliã transferendo, Socratica quadam μανίᾳ de Republ. literaria, præclarè meruerunt, huius ſunt loci. Inter quos Septuaginta illi ſeniores, qui Biblia tranſtulerunt in linguam Græcam, ſic excellunt, vt de iis Ariſteas peculiarem edere librum non ſit veritus. ☞ *Vide locum Theologorum, & Bibliorum.*

Aquila Iudæus natione Ponticus, cuius vxor Priſcilla, ſecundus legis Moſaicæ interpres poſt LXX. *Platina in Sixto I.*

Origenes rogatus & ſumptibus Ambroſij Mediolanenſis Epiſcopi, Cæſareæ ſacram Scripturam totam a 512. annis interpretatus eſt. *Suidas.*

D. Hieronymus cùm Græcè, Hebraicè, Babylonicè, Syrè atque Latinè calleret, omnem Scripturam ſacram in Latinum vertit ſermonem. Cuius traductionis elegantia atque veritas, omnes ante eum factas traductiones excluſit. nam ſtatutum fuit, vt Hieronymi ſola traductione, Catholica vteretur Eccleſia. *Fulg. lib.* 8. *c.* 7. & *Egnat. li.* 8. *c.* 7.

Gulfila ſiue Vlphilas Gothorum Epiſcopus, Theophili ſucceſſor, primùm orthodoxus, mox ſub Valente Arianus, non tam G inuenit Gothicas literas (*vt Socrat. lib.* 4. *c.* 33. opinatur: quas multis antè ſeculis Gothos habuiſſe teſtatur Ioannes Magnus) quàm ijs primùm in ſacris literis interpretandis vſus eſt, vt propterea earum inuentor extitiſſe videatur.

SVCCESSVS, INTERPRETATIO

Recta.

Cùm Adrianus IV. Papa, coronam Imp. Friderico Ænobarbo Romæ impoſuiſſet, eique ſcripſiſſet, ſeſe illius erga ſe beneficij non pœnitere: commotus eo verbo Imperator, quaſi Papa Germanicum Imperium Feudum eſſe ſtatueret, atque Imperatorẽ illo feudali beneficio à ſe affectum, ſtomachosè reſcripſit, neque ita multò pòſt bellum ei acerrimum intulit. Cuius rei hiſtoriam Otho Friſingenſis Epiſcopus, Ioannes Abbas Vrſpergenſis, Ioannes Abbas Trithemius, Nauclerus, & alij complures, literis mandarunt: atque in his Radeuicus, cuius in *lib.* 1. *c.* 9. *Adriani epiſtola* extat, ex qua hanc particulam deſcribemus. Debes enim ante oculos mentis reducere, quàm gratanter alio H anno mater tua, Romana Eccleſia te ſuſcepit. Neque tamen pœnitet nos deſideria tuæ voluntatis in omnibus impleuiſſe: ſed maiora beneficia excellentia tua de manu noſtra ſuſcepiſſe, non immeritò gauderemus. Quibus verbis incenſus Fridericus Imperator, his reſcripſit verbis apud eundem Radeuicum *c.* 10. Cúmque per electionem Principum à ſolo Deo regnum & Imperium noſtrum ſit, quicunque nos Imperialem coronam pro beneficio à Dom. Papa ſuſcepiſſe dixerit, diuinæ inſtitutioni & doctrinæ Petri contrarius eſt, & mendacij reus erit. Itaque Papa moderatione adhibita, ſic reſpondit *c.* 22. Occaſione ſiquidem cuiuſdam verbi, quod eſt Beneficium, tuus animus, ſicut dicitur, eſt commotus: quod vtique nedum tanti viri, ſed ne cuiuſlibet minoris animum, meritò commouiſſet. Licet enim hoc nomen, quod eſt Beneficium, apud quoſdam in alia ſignificatione, quàm ex impoſitione habeat, aſſumatur: tunc tamen in ea ſignificatione accipiendum fuerat, quam nos ipſi poſuimus, & quam ex inſtitutione ſua noſcitur retinere, hoc enim nomen ex bono &

facto eſt edictum, & dicitur beneficium apud nos, non feu- A dum, ſed bonum factum. In qua ſignificatione in vniuerſo ſacræ Scripturæ corpore inuenitur: vbi ea beneficio Dei non tanquam ea feudo, ſed velut ex benedictione & bono facto ipſius, gubernari dicimur, & nutriri. Et tua quidem magnificentia liquido recognoſcit, quòd nos ita bene & honorificè imperialis dignitatis inſigne tuo capiti impoſuimus, vt bonum factum valeat ab omnibus iudicari. *Hotom. de Feudis c. 1.*

Vitioſa.

Thucydides peſtilentem morbum à ſummo capite deſcendentem, pectus tuſſi infeſtare ſolitum, inde ſtomachum penetrantem, deiectiones bilioſas induxiſſe ſcribit. *ὁπότε ἐς τὴν καρδίαν στηρίξαι, ἀποκαθάρσεις χολῆς ἐπῄεσαν.* Quem locum Lucretius interpretatus, *καρδίαν* Cor interpretatur, ignarus Atticorum conſuetudinis, veterum *καρδίαν* os ventriculi ſignificare. *Vict. l. 18. Var. c. 17.* Rurſus inquit Lucretius, fuiſſe quoſdam, qui mortis metu, poſtquam omnis vis morbi in extremas partes corporis ingruit, æquo animo paſſi ſint à chirurgo ea membra ſibi amputari, aut ipſimet ſibiipſis ea membra amputauerint. At *Thucid. l. 2.* critica morbi ſolutione expulſum virus in extremas partes fuiſſe, quò corruptæ ſua ſponte deciderint.

B Actius Labeo Iliada Homeri, vt obſcuriſſimè, ſic ineptiſſimè vertit, ætate Perſij. *Girald. l. 8. Hiſt. poet.*

Anno Dom. 1148. è Britannia quidam in Gallias venit Eon dictus, agnomen de Stella habens: qui aſſeuerabat, ſe eum eſſe, qui venturus eſſet iudicare viuos & mortuos, ad nomen ſuum alludens. Nec aliud fundamentum ſuæ inſaniæ habuit, quàm quòd in Eccleſiaſticis exorciſmis dicitur, per Eum, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, ſeculum per ignem. Cùm igitur ipſe lingua Gallica Eun diceretur, delirauit, de ſeſe pronomen illud, Eum, eſſe pronunciatum. *Robert. Abb. in Chron.*

Accurſius Gloſſator legum, pro Roſtris leges XII. Tabularum à Decemuiris poſitas interpretatus, hoc eſt, ante ora populi Romani, vt imperitiam linguæ Latinæ excuſaret, Hiſpanam voce Roſtro, quæ faciem & os ſignificat, in ſubſidium aſſumpſit.

M. Bruti vitam à Plutarcho deſcriptam Franciſcus I. Gallorũ rex inter epulas, prælegente anagnoſte, attentus audiebat, & heroicum in libertate Reip. vindicanda animum multis verbis commendabat. Regi adſtipulantibus cæteris. Quidam Latinæ C linguæ ſimul & hiſtoriæ imperitus, Magnum quidem virũ, ſed magnum quoque adulterum, inquit, laudatis. Admirantibus nouitatem cunctis, Ouidij verſum ex Epiſtolis protulit, vbi ait:

Obrutus inſanis eſſet adulter aquis.

Vocandi caſu O Brutus à poëta ſcriptum eſſe contendens. Sic Henricus Stephanus in Epigrammatis:

Regis apud menſam Franciſci mentio Bruti
Crebra eſt per varios & repetita dies.
Tunc quidam: Ah Brutus, famoſus adulter,
Dignuſne eſt epulas ſemper inire tuas?
Vnde probet, machum quærenti retulit illud,
O brutus inſanis eſſet adulter aquis.

Nulla.

Accurſius Gloſſator legum, linguæ Græcæ imperitus, ſic vt axiomatis loco paſſim inculcet: Græcũ eſt, ergo legi nõ poteſt. *§. item precium. Inſt. de empt. & vend. §. item lex Cornel. Inſt. de publ. iudic.* Hoc totum, inquit, quod ſequitur (ſequuntur autem Græca) omittas. Præterea *l. de ætate §. quod autem interrog. ff.* vbi I.C. inquit. Omninò non reſpondiſſe videtur, qui ad inter- D rogatum non reſpondit [illegible] ipſe Græcis Latina faciens legit, id eſt. Pro ſe poſcit, ſubintellige, reſponſum. Belliſſimè, ex verbis I.C. non intellectis, atque falſum interpretem ſecutus, mentem tamen & voluntatem I.C. coniiciens.

IVDICANDO. IVDICIA
GRAMMATICA DE
Scriptoribus

Permiſſum fuit olim Grammaticis de ſcriptoribus cuiuſque generis iudicium quo, ſicut Quintilianus refert, ita ſunt ſeuerè vſi veteres, vt non verſus modo cenſoria quadam virgula notare, & libros, qui falsò viderentur inſcripti, tanquam ſubditicios ſubmouere familia, permiſerint ſibi: ſed auctores ipſos in ordinem redegerint, alios omnino exemerint numero. Tales inter cæteros fuerunt Ariſtophanes, non auctor veteris comœdiæ, ſed Grammaticus Byzantius genere, & Zenodotus, & Ariſtarchus, qui cognominatus eſt Cenſor auctorum, & alij permulti. Cui tandem vel philoſophorum vel eorum, qui maximis titulis ampliſſimas diſciplinas, quaſque nemo non ſuſpicit, & profeſſi ſunt, & profitentur, tantum eſt permiſſum ne- E dum iſtis fumoſis, qui contemnendo omnia videri volunt omnium calleutiſſimi. *L. Viues l. 2. de Cauſis corrupt. diſcip.*

Rhemmius Palæmon Grammaticus ſibiipſi de veteribus omnibus iudicandi facultatem adeſſe arbitrabatur, atque adeò Virgilium diuino furore percitum, futurum aliquando Palæmona cenſorem omnium Poëtarũ præuidiſſe, quando cecinit.

Iudices hac quauis, vel qui venit ecce Palæmon.

Sueton.

Callimachus Grammaticus magnum librum magno malo parem eſſe dicere ſolebat. *Athen. l. 3. c. 1.* Dignum profectò inepto Critico iudicium, quaſi moles librum faciat, & non potiùs doctrina atque methodus.

Grammaticos ineptus non moratur ſuorum ſcriptorum iudices *Horat. Sat. 10. l. 1. Serm.* ſic ſcribens:

Men' moueat cimex Pantilius? aut cruciet quod
Vellicet abſentem Demetrius? aut quod ineptus
Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigelli?
Plotius, & Varius, Mecænas, Virgiliuſque,
Valgius, & probet hæc Octauius optimus, atque
Fuſcus, & hæc vtinam Viſcorum laudet vterque.
Ambitione relegata dicere poſſum
Pollio te, Meſſala tuo cum fratre, ſimulque
Vos Bibule & Seruî, ſimul his te candide Furni;
Complures alios, doctos ego quos & amicos
Prudens prætereo: quibus hæc ſint qualiacunque,
Arridere velim, doliturus ſi placeant ſpe
Deterius noſtra. Demetri teque Tigelli
Diſcipulorum inter iubeo plorare cathedras.

Libro 6. Æneidos:

Eruet ille Argos, Agamemnoniaſque Mycenas,
Ipſumque Æaciden genus armipotentis Achilli,
Vltus auos Troiæ, templa & temerata Mineruæ.

Phthia patria eſt Achillis, in Phthiade regione Macedoniæ; Eam L. Æmilius Paulus Rom. ſubdit, victo Perſeo; Mycenæ in Argolide ſunt, ad quas ab Argis eſt regnum tranſlatum. Eas cum reliqua Achaia cepit L. Mummius. Iulius Hyginus erratum dicebat eſſe à Virgilio his verſibus in hiſtoria, nam non idem erunt Argos, & vicit Pyrrhum: ideò eximendum verſum illum cenſebat, ipſumque Æaciden. Sed Seruius, illeque ſubaudiendum eſſe ait, vt de Curio intelligatur. *L. Viues in librum 5. de Ciuit. Dei, c. 12.*

G Caligulæ Cæſari, vt auctor eſt Suetonius, vſque adeò placebat ardor ac vis in dicendo, vt Senecæ orationem, ſine calce arenam, ſit ſolitus appellare, tanquam diſſolutam ac neruis carentem & ordine: quæ quodammodo compages eſt totius ſermonis ſuo quidque loco diſponens. Quanquam autem Caligula multa parùm integræ mentis dedit argumenta, tamen in hoc iudicio minimùm aberrauit à ſcopo. Seneca fertur impetu quodam, minimè ſeruiens ordini. *Eraſm. in Adagijs.*

Doctoribus.

Alcibiades, vbi ex pueris exceſſit, adiit ludimagiſtrum, poſtulauitque volumen Homeri. Qui, cùm nihil ſe diceret Homeri habere, inflicto colapho reliquit eum. Cùm alios diceret habere ſe Homerum, quem ipſe emendaſſet: Et tu, inquit, literas doces, qui vales emendare Homerum? *Plut. in Alcibiade.*

Literis.

Theuth dæmon quidam Ægyptius, poſteaquam primus in- H uenisſet numerum & computationem & Geometriã & Aſtronomiam, præterea talorum & cuborum ludum: ipſas quinetiam literas: inuenta ſua Thamo Ægyptiorum regi obtulit, vtque iis Ægyptij omnes inſtituerentur, hortatus eſt. Thamus laudatis iis, quæ probantur, literas improbauit, quòd memoriæ potiùs offuturæ, & homines ad excolendam memoriam inertes redditure viderentur, fretos literarum præſidio. *Cæl. l. 22 c. 15.* Eáque propter non memoriæ, ſed admonitionis medicamentum, literas eſſe pronunciauit. *Plato. in Phædro.*

Americæ incolæ ab Hiſpanis ſubacti, literarum vſum diuinitatis certiſſimum argumentum eſſe putabant, cùm chartæ ſcriptæ vocem occultam ineſſe animaduerterent. *Petrus Cieza Tom. 2. hiſt. Peru c. 34.*

Pronunciatione.

Theophraſtus philoſophus, cùm percontaretur Athenis ex Anicula quadam, quanti olera venderet? reſpondit illa; & addidit: Hoſpes, non pote minoris. Tulit ille moleſtè, ſe non effugere hoſpitis ſpeciem, cùm ætatem ageret. Athenis A optimeque loqueretur. Ex ipſo ſono vocis hoſpitem eſſe cognouerat (erat enim Lesbius) non Athenienſem. *Cicero in Bruto*

Proprietate vocum.

M. Pomponius, Latini ſermonis exactor moleſtiſſimus, iudicio quodam (nam & cauſas dixit) tamdiu inſolenter aduerſarij ſolœciſmum carpſit, quoad Caſſius Seuerus à iudicibus petiit, vt eius rei cognitionem differrent, donec litigator ſuus ab grammaticorum aliquo patrocinium imploraret. *Sab. l. 8. Em. 6.*

CERTANDO. CERTAMINA.

grammatica, reſpectu

EORVM QVI CERTANT.

Franciſcus Philelphus Tolentinas, Emmanuelis Chryſoloræ gener, in literis Græcis exercitatiſſimus, cum Timotheo quodam Græculo de vi ſyllabæ contendens, barbam victo, inexorabili ſuperbia detraſit. Sic enim inter eos conuenerat, vt barba victus mulctaretur. *Iouius in Elogiis.*

Quam indecoræ doctorum hominum pugnæ fuerunt, Poggij cum Valla & Philelpho, Politiani cum Scala & Merula, de verbulis, de ſententiolis leuiſſimis, ſæpe etiam obſcœnis, de B verſiculo, de literula, de nugis nugaciſſimis? Reges non tam acriter pro magnis regionibus ac prouinciis decertant, nec intemperantes homines de ſuis voluptatibus. Si quis conuitia, & curam, atque anxietatem audiuiſſet orationum, quoduis ſibi vadimonium deſerendum duxiſſet, vt tantam rem cognoſceret: putaſſet inter illos doctos duntaxat homines, & tantæ exiſtimationis dimicationem eſſe, vel priuatim de alterius aut etiam vtriuſque vita, vel publicè de ſtatu ciuitatis. Vbi verò de tenuiſſimis inter illos rebus agi cognouiſſet, deſpicatiſſimis illos eſſe animis indignabundus clamaſſet, & homines abiectos, qui de rebus adeò vilibus, non de lana caprina, ſed de ariſtula, aut ſiliqua volitante, os aperire ſuſtinuiſſent: vt nuſquam commodiùs vidiſſet vetus verbum congruere, Magnas nugas magno conatu agi. *Lud. Viues de Concordia & diſcordia lib. 2.*

REI DE QVA CERTANT, VT DE

Litterarum ſignificatione.

Anaxenori citharœdo Magneſio, qui M. Antonio Triumuiro acceptiſſimus fuit, ciues ſui in theatro ſtatuam æneam poC ſuère, cum hac inſcriptione, ex Homeri Odyſſea mutuata:

ἦτοι μὲν τόδε καλὸν ἀκουέμεν ἐστὶν ἀοιδοῦ,
τοιοῦδ' οἷος ὅδ' ἐστί, θεοῖς ἐναλίγκιος αὐδῇ.

Qui epigramma inſcripſit, inconſideratè vltimam ſecundi verſus literam, nimirum ι præter miſit, cùm baſis latitudo non ſufficeret. Quæ res ciuitatem barbariſmi accuſare viſa eſt, contendentibus Grammaticis, propter ambiguitatem, quæ oritur ex ſcriptura, num vltima dictio in nominatiuo caſu accipienda ſit ΑΥΔΗ, an in datiuo ΑΥΔΗΙ. Nam multi datiuos ſine iota ſcribunt, & conſuetudinem reiiciunt, quæ naturalem cauſam non habet. *Strabo l. 4.*

Æſopus fabulator Phryx, Xantho philoſopho Samio ſeruiebat. In arcem autem profectus Xanthus, marmora quædam antiqua perlegebat. Inter quæ cippus quidam erat ſeptem tantùm literas inciſas habens Α Β Δ Ο Ε Θ Χ. Æſopus theſaurum ſubeſſe indicat, & libertatem antique dimidium cum hero pactus, quatuor paſſus à cippo diſtans, fodere cœpit, & theſaurum reperit. Xanthus ea re lætus, porrò etiam interpretationem liteD rarum efflagitauit. Æſopus hunc in modum explicauit: Α ἀποβὰς, Β βήματα, Δ τέσσαρα, Ο ὀρύξας, Ε εὑρήσεις, Θ θησαυρὸν, Χ χρυσίου. Xanthus ſapientiæ ſerui inuidens, ſe promiſſis ſtaturum negauit. Tum Æſopus: Niſi fidem ſerues, theſauri Dominum, Syracuſanorum regi rem omnem enunciabo: idipſum enim literæ monent: Α ἀπόδοτε, Β βασιλεῖ Δ Διονυσίῳ, Ο ὃν, Ε εὕρετε, Θ θησαυρὸν, Χ χρυσίου. Xanthus regis aurum eſſe audiens, dimidium lucri Æſopo conceſſit. Æſopus verò: Non tu mihi hoc ſed is, qui theſaurum defodit, largitus eſt, reſpondit: quandoquidem hoc ipſum literæ indicant: Α ἀναδόμενοι, Β βαδίσαντες Δ διέλεσθε, Ο ὃν Ε εὕρετε Θ θησαυρὸν Χ χρυσίου. *Planudes in eius vita.*

P. Rutilius Rufus cum M. Æmylio Scauro conſulatum petens, repulſam tulit. Accuſauit ambitus competitorem Scaurum, conſulem deſignatum: & viciſſim à Scauro iam abſoluto vocatus eſt in iudicium. Oſtendebat Scaurus in Rutilij tabulis has literas, A. F. P. R. eaſque ſic interpretabatur: Actum Fide P. Rutilij. Rutilius è contrà ſic, Ante Factum poſt Relatum. C. verò Canuius eques Romanus, qui Rutilio aderat, exclamauit, neutrum illis literis ſignificari. Et cùm Scaurus interrogaſſet, Quid ergo? reſpondit: Æmylius fecit, plectitur Rutilius. Quo E exemplo manifeſtum eſt, quàm incerta ſit notarum ſignificatio. *Rutilius in vita Publij Rutilij Iureconſulti.*

Scriptione.

Hebræorum certamina de punctis vocalibus. *pete ex Tit. ſuperiore Grammatica inuentorum.*

Pronunciatione.

Menſtrium Florum conſularem Veſpaſianus Imp. admonitus ab eo, plauſtra potiùs quàm ploſtra dicenda, die poſtero Flaurum ſalutauit. *Suet.*

Anno Chriſti 1542. grauiſſima orta eſt controuerſia in Anglia de diuerſo pronunciationis genere Græcæ linguæ, inter duos viros doctiſſ. habita. Erat ibi pædagogus Regius Ioannes Checus, qui vocales atque diphtongos iuſtis temporibus ac ſonis proferre docebat, & Eraſmi pronunciationem aſſerebat. Ei ſe oppoſuit Stephanus Vintonienſis Epiſcopus, Academiæ Cantabrigienſis Cancellarius, & edicto propoſito dira minatus eſt illis, qui à vulgari pronunciandi ratione deflecterent, proſcriptiones & exilia præceptoribus, diſcipulis ferulam & verbera. F Edictum Londini publicatum XVIII. Cal. Iun. *Suffridus Petrus in Orat. 2. de vtilitate linguæ Græcæ* recitat.

Vocum proprietate.

Sophocles in Chio puerum formoſum, pocillatorem videns, cùm is erubuiſſet, ad aſſidentem inquit, Phrynichus ſcitè dixit: Splendet autem in purpureis genis amoris nitor. Ad quod Eretrius literarum magiſter reſpondit: Sapiens tu quidem es in poëſi ô Sophocles, at non tamen Phrynichus purpureas genas pulchrè appellauit. Nã ſi pictor huius pueri genas purpureo colore inficiat, non ampliùs formoſus videretur. Tum Sophocles: Ergo neque tibi placeat, inquit ô hoſpes, illud Simonidis dictum, quod Græcis omnibus probatur, Purpureo ex ore mittens vocem virgo. Neque enim quia poëta dixit auricomum Apollinem, pictor ſtatim aureos capillos Deo effecerit. Neque cùm roſeos digitos appellarit, colore roſeo digitos tinxeris, ſic enim purpureas manus, non autem pulchras faceret. *Athen. l. 13. c. 23.*

M. Pomponius Marcellus Grammaticus, cùm ex oratione Tiberium Cæſarem reprehendiſſet, affirmante Atteio Capitone, Et eſſe illud Latinum, & ſi non eſſet, futurum certè. Iam G inde mentitur, inquit, Capito. Tu enim Cæſar ciuitatem dare potes hominibus, verbis non potes. Tanti itaque in peratorі grammatico non fuit, vt grammaticæ legibus ſolueretur. *Suet.*

Vocum flexione.

Duo Græci Grammatici illuſtres, Ariſtarchus & Crates Mallotes: ſumma ope, ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν in declinandis & coniugandis vocibus defenſitauit. Ἀναλογία eſt ſimilium ſimilis declinatio, quam quidam Proportionem vocant. Varro Similium obſeruationem. Ἀνωμαλία eſt inæqualitas declinationum, conſuetudinem ſequens. *Gell. lib. 2. cap. 25. Noct. Attic.*

M. Varro philoſophus ſummus, de lingua Latina octo libros ſcripſit diuinos, & in iis quæſtionem magnificè perſecutus eſt, conſtaretne ſermonis vſus ratione aliqua naturali perpetuáque, id eſt, analogia: an incerta & errante, pro multitudinis arbitrio, anomalia vagaretur. Chryſippus περὶ τῆς ἀνωμαλίας H libros ſex confecerat, quem Crates erat imitatus: Ariſtarchus & ipſius æmuli analogiam tuebantur. Varro Ariſtarchum eſt amplexus, ſequendam nempe analogiam: ſed quæ communi conſuetudini non repugnet: populus vniuerſus, ait, debet in omnibus verbis vti analogia: & ſi perperàm, eſt conſuetus corrigere ſeipſe. Populus enim eſt in ſua poteſtate, ſinguli in illius. Itaque vt ſuam quiſque conſuetudinem, ſi mala eſt, corrigere debeat, ſic populus ſuam. Ego populi conſuetudinis non ſum vt Dominus, at ille meæ eſt, vt rationi obtemperare debet gubernator, gubernatori vnuſquiſque in naui: ſic populus rationi, nos ſinguli populo. *Gell. l. 2.*

Controuerſia de Tu pronomine veteribus fuit. Triphon vocationis tantùm eſſe cenſuit, & ei tantùm apoſtrophen dedit. Apollonius verò etiam nominatiui caſus eſſe voluit. *Priſcian. lib. 17.*

Conſtructione.

Cùm Cn. Pompeius ædem Victoriæ dedicaturus foret cuius gradus vice theatri eſſent, noménque eius & honores inſcriberentur

ſcriberentur: quæri cœptum eſt, vtrùm Conſul tertiò ſcribendum eſſet, an tertiùm. A Tandem Cicerone arbitro, notam ter·:na:;loco dictionis integræ ponere viſum eſt, Gell. l. 11.

Verrius Flaccus libertinus, docendi genere maximè claruit. Namque ad exercenda Diſcentium ingenia, æquales inter ſe committere ſolebat, propoſita non ſolum materia, quam ſcriberent, ſed & præmio, quod victor auferret. Quare ab Auguſto quoque nepotibus eius præceptor electus eſt. Docuit deinde in atrio Catilinæ, vbi ſeſtertia centena in annum accepit. *Sueton. c. 16.*

Interpretatione librorum

Narrat in tertia ad Hieronymum epiſtola Auguſtinus, tumultationem alicubi ortam ex eo, quòd Epiſcopus prælegi in eccleſia, Hieronymi tranſlationem inſtituiſſet: quidam frater, inquit, noſter Epiſcopus, cum lectitari inſtituiſſet in Eccleſia, cui præeſt, interpretationem tuam, mouit cum quiddam longè aliter ab eo poſitum apud Ionam prophetam, quàm erat omnium ſenſibus memoriæque inueteratum, & tot ætatum ſucceſſoribus decantatum: factus eſt tantus tumultus in plebe, B maximè Græcis arguentibus & inclamantibus calumniam falſitatis vt cogeretur Epiſcopus Iudæorum teſtimonium flagitare. Verùm illi, imperitia, an malitia, hoc eſſe in Hebraicis codicibus reſponderunt, quod & Græci & Latini habebant. Coactus itaque fuit homo mendum corrigere, ne remaneret ſine plebe. Irridet hanc fabulam Hieronymus, & Auguſtinum accuſat, quòd locum eum in Iona, quis fuerit, non indicarit, *epiſt. 1. ad Auguſtinum.*

GRAMMATICÆ STVDIVM.

Tvm Respectv

ARTIS. BARBARIEI ODIVM.

☞ *Vide Tit. Grammatica ſcriptores, in 1. 4. &c.*

Lacones literas vſus gratia addiſcebant: cæterarum diſciplinarum vrbe interdicebant non magis doctoribus quàm artibus. Diſciplina verò erat iis vna ad bene parendum, ad tolerandum labores, & ad vincendum in pugna aut occumbendum. *Plut. in inſt. Lacon.*

Cùm ſub Alexandri ſucceſſoribus Athenienſes pecunia egerent, & quidam peregrinus ſe mutuam illis daturum (δαρσῶ) barbare promiſiſſet, tumultuati, benignitatem eius repudiarunt. Sed cùm errore correcto δανείσω dixiſſet: C tum demum liberalitate eius vſi, hominem collaudarunt. *Suidas in voce* Δώσω.

Poſt Lælium Stilonem, qui vixit, Sylla dictatore, cura Grammaticæ artis Romæ increuit, vt ne clariſſimi quidem Viri abſtinuerint, quò minùs & ipſi aliquid de ea ſcriberent, vtque temporibus quibuſdam ſuper viginti celebres ſcholæ fuiſſe in vrbe tradantur, precia mercedéſque grammaticorum ingentes: & hæc quidem ea ætate, qua videbantur ad eum ſermonem, quem luxerant cum lacte, non admodum arte hac indigere. Sed illi nihil negligebant, quod poſſet aliquanto prouectis vtilitatem aliquam adferre. Idcirco de ſingulis literis C. Iul. Cæſar dictator & Coruinus Meſſala, non ſolùm oratorum æui ſui, ſed ciuitatis quoque principes, ſingulos libros conſcripsêre. *Ludouicus Viues de cauſis Corruptarum artium libro 2.*

Carolus Magnus ſcripſit Grammaticam patrij ſermonis, quam extare aiunt. Conatus eſt regulis ac præceptis cultiorem & elegantiorem ad æmulationem Græcorum Romanorúmque linguam Teutonicam reddere, omníque barbarie exuere. D Vniuerſos veteris ac noui Teſtamenti libros librariorum imperitia, lectorum oſcitantia, interpretum inſcitia, & iniuria temporum deprauatos, ad amuſſim & veritatem fontis corrigi fecit. Extat publicum decretum, nec ſinit, vt ipſe loquitur, in diuinis lectionibus, templiſque, inter ſacra officia, inconditos ſolœciſmos, barbariſmóſque inconcinnos obſtrepere. *l. 4. Annal. Boiorum.*

Franciſcus I. Gallorum rex morem illum à Canoniſtis acceptum, Arreſta curiæ lingua Latina publicandi, anno Sal. 1539. è medio ſuſtulit, & patria lingua deinceps vti ſuos voluit: offenſus, vt aiunt, barbarie cuiuſdam edicti, in quo inter cætera eiuſdem farinæ hæc quoque legebantur, Nos debotauimus, & debotamus.

PROFESSORVM.

Apollodoro grammatico Amphyctiones Græciæ honorem habuêre. *Plin. l. 7. c. 37.*

Grammaticis tantus fuit honor Romæ, vt conſtet Luctatium Daphnidem grammaticum ducentis millibus nummûm Q. Catulo (alij M. Scauro habent) emptum, ac breui manumiſſum. E Item L. Apuleium ab Eucio Calino equite Rom. prædiuite quadringentis annuis conductum, multos edocuiſſe. *Sueton. de illuſt. Grammat.*

L. Cæcilius Epirota, qui primus Romæ Grammaticæ ludum aperuit, primúſque Virgilium & alios poetas nouos prælegere cœpit, tam familiaris ac charus C. Iulio Cæſari fuit, vt cum eo pila luſitarit: vt auctor eſt *Macrobius.*

Orbilio Pupillo Beneuentano, inſigni grammatico, ſtatua Romæ eſt erecta: quæ oſtenditur in Capitolio ad ſiniſtrum latus, marmoreo habitu ſedentis, ac palliati, appoſitis duobus ſcriniis. *Tranquill. de illuſt. Gramm. c. 8.*

Verrius Flaccus libertinus, propter inſignem eruditionem & ſtudium, quod in inſtituenda iuuentute Romanorum adhibebat, ſtatuam promeruit: quæ poſita fuit Præneſte in inferiore fori parte, contra hemicyclum, in quo faſtos à ſe ordinatos, marmoreo parieti inciſos publicari curauit. *Suetonius capite 16. de Gramm. illuſt. Volat. libr. 18. Anthrop.* Alij *Valer.* vocant.

Lenæus ludimagiſter in vrbe Roma, ob ingenium à Cn. Pompeio manumiſſus eſt. *Idem de illuſt. Gram.*

F Tiberius Imp. cùm grammaticis familiariter iocari ſolebat, etiam vſque ad ineptias, atque deriſum: tam ſtudioſius fabularis hiſtoriæ, vt eiuſmodi ferè quæſtionibus grammaticos expiretur. Quæ mater Hecubæ: quod Achilli nomen inter virgines fuiſſet: quid Sirenes cantare ſint ſolitæ. *Suet.*

Carolus Magnus liberalia literarum ſtudia, penè iam obliterata, inſtaurauit. Ex Hybernia duos Scotos, Clementem & Albinum acciuit: vt tum erant tempora, eruditiſſimos. Item ex Anglia alterum Albinum euocauit. Albinum Scotum Ticinum miſit, ibique ludum literarium aperire iuſſit. Commiſſo huius Clemens mandato Caroli Lutetiæ Pariſiorum conſedit: eique Carolus Magnus annonam & ſtipendia è fiſco tradidit: procerum, pauperúmque pueros commiſit. Albinum Anglum ſecum detinuit, & D. Martini cœnobio, in agro Turonum ſito, vbi doceret, cùm in aula non eſſet, donauit, Valdonémque Augiæ Maioris magiſtrum ad diui Dionyſij templum in agrum Pariſiorum, ex Sueuia, docendi ergò, tranſtulit. Cùm longo pòſt tempore in Galliam diuertiſſet, pueros, quos Clementi commiſerat, epiſtolis, verſibus, carminibus, orationibus, panegyricis ſcriptis, ſui profectus ſpecimen exhibere iuſſit. G Vbi tenuiores præter ſpem profeciſſe, nobiles verò cultum animi neglexiſſe deprehendit, illis ad dexteram ſegregatis: Vos quidem macti virtute, inquit, eſtote filioli pientiſſimi, qui noſtro imperio grauiter defuncti eſtis: veſtra erunt ſacerdotia locupletiſſima, & pontificatus maximi. Ego vos in aulam adſciſco: ex vobis ſenatores cooptabo, vos in album prætorum & patrum curiam adlegam. Deinde ad nobilium liberos, quos à læua collocarat, vultu iram non diſſimulans, ait: At vos comatuli & delicatuli, freti opibus & ſplendore parentum, noſtram maieſtatem ſpreuiſtis, vitia, otia, luxum & inertiam, bonis literis & virtuti, contempto decreto noſtro, prætuliſtis. Deum ergo immortalem teſtor, nihil penitùs commodi honoriſque à me ad vos peruenturum: quinimò edam in vos exempla, niſi reſipueritis, & negligentiam diligentia explaueritis. *Auent. l. 4. Annal. Boior.*

Domitius Caldericus Veronenſis, vir acri ingenio, cùm primus ſua ætate poëtas grauiſſimos enarrare cœpiſſet, in Principum virorum dignationem maximam venit, & ditiſſimus factus eſt. *Volat. l. 21 Anthrop.* H

GRAMMATICÆ ODIVM,

Contemptvs. Respectv

ARTIS.

Epicurus Athenienſis, grammaticos & ſophiſtas exoſus, quòd percontari ſibi quidnam eſſe apud Heſiodum Chaos, explicare non potuiſſet, ad philoſophiam ſe contulit. *Laertius libro 10.*

Dominicus quidam in eccleſia Nazarethana monachus, vita ad miraculum vſque auſtera, cùm Gerardus à Nazareth operam ei ſuam in literarum elementis docendis offerret, reſpuit, dicens, ſe Deo placere magis poſſe iuſtè viuendo, quàm tempus perdere inutiliter nugas eiuſcemodi addiſcendo. *Teſtis Gerardus cap. 6. de Conuerſ. ſeruorum Dei.*

PROFESSORVM.

Diogenes Cynicus grammaticos irridebat; quòd cùm Vlyſſis mala inquirerent, ſua domeſtica ignorarent. *Laertius lib. 6.* Similia extant Epigrammata quædam Græca in Grammaticos,

in farragine Epigrammatum à Maximo Planude congeſto-
A rum, quorum auctores ſunt ipſimet Grammatici.

Athen. l. 8. citat Herodicum, qui contemptus gratia grammaticos appellat μονοσυλλάβους, inquiens:

Γωνιοβόμβυκες, μονοσύλλαβοι.

Quòd in angulis latitent bombycum more, quóque de minutis voculatum tractent. *Eraſm in Adag.*

De Grammaticorum miſeriis & laboribus eleganter Palladas *in prima Græcorum Epigram.* alludens ad principium Iliados Homericæ, quam nocturna, diurnáque manu Grammatici verſare ſolebant:

Ἀρχὴ γραμματικῆς πεντάστιχός ἐστι κατάρα
πρῶτον, μῆνιν ἔχει, ὁ δ' ἑξῆς, οὐλομένην
καὶ μετὰ δ' οὐλομένην, Δαναῶν, πάθος ἄλγεα πολλά,
ὁ τρίτατος ψυχὰς εἰς Ἄϊδος κατάγει.
τῷ δ' ἑταρτίῳ τὰ ἑλώρια, καὶ κύνες ἀργοί,
οἰωνοῖς δ', εἶτα καὶ χόλος ἐστὶ Διός.
πῶς δὲ γραμματικὸς δύναται μετὰ πέντε κατάρας,
καὶ πέντε πτώσεις μὴ μέγα πένθος ἔχειν.

SCRIPTORES.

Supradictis annumerandi.

De Grammatica vide multa apud Quintilianum *l.* 1. *Orator inſtit.* de Grammatices origine, & quantum valeat, *lege*
B *Polydorum Virgil. l.* 1. *cap.* 7. *de rerum invent.* De excellentia grammatices *Plin.* 7. *c.* 37. de Grammat. & vocabulis. *Iſidor. in lib. Origin.* De illuſtribus Grammaticis. *C. Suetonij Tranquilli liber extat.* De ratione docendi Grammaticam extat *Synopſis Cdy.*

Secunda Grammatici analectæ qui ſunt: *Cal. Rhod lib.* 13. *c.* 31. Vide præterea de Grammaticis & horum conditionem, *Antholog. Græc l.* 1. *ſect* 17. *l.* 2. *ſection.* 10. *Gell. l.* 4. *c.* 1. *Crinit. l.* 3. *c.* 8. *Ælian. var. hiſt. Græc.*

* Grando.

QVID SIT. ET QVOMODO GENERETVR.

GRandinem *Ariſtoteles* deſcripſit pluuiam in aëre conglaciatam *lib.* 1. *Meteor. c.* 12. Generatur autem, cum aqua plu-
C uia in gelu cogitur, priusquam terram contingat. Quod fit, vel maximo æſtu, vel intenſo frigore. Eius materia eſt imber in quem nubes reſoluitur. Proxima cauſa eſt calor aëris circumfuſi, aquam per antiperiſtaſin refrigerans, totumque ab ea calorem exprimens, & extinguens. Quo fit, vt grando horridior ſit ac durior cæteris impreſſionibus humidis, quæ in aëre fiunt.

LOCVS.

Non eſt exigua inter Philoſophos quæſtio, de loco in quo grando generatur. *Anaxagoras* & pleriique alij, in media aëris regione generari autumant. At recentiores omnes, locum illius tam mediam, quam infimam aëris regionem aſſignant, poteſt enim aër vtrobique ſufficientem habere frigoris vehementiam, vt aquam congelare faciat, vel æſtu vrgente per antiperiſtaſin tantum frigoris poteſt intra aquam coaleſcere, quantum opus eſt ad eum effectum.

TEMPVS.

Quouis anni tempore grando generatur, ſiue interdiu, ſiue de nocte, quamuis in æſtate & autumno crebrior, &
D maior.

FORMA, ET QVANTITAS.

Grandinis forma ſiue figura eſt in globulum ſiue ſphærulam præciſa, quando ex loco altiore cadit, teritur enim longo ſpatio deuoluta. Cadit nonnunquam vaſtior, & acutis angulis aſperior, quando è proximo defluit. Narrat *Iſidorus*, cecidiſſe nonnunquam grandines humano capite non minores. Certe grando qua Deus flagellauit Pharaonem, fuit maxima ſecundum *Philonem*: ita vt percuteret in omni terra Ægypti, cuncta quæ fuerant in agris ab homine vſque ad iumentum, cunctamque herbam, & omne lignum regionis confregerit, vt conſtat. *Exod.* 9.

Ludouicus Clauitellius narrat, an. Dom. 1524. die 5. Auguſti, Cremonæ pluiſſe grandinem magnitudine oui gallinacei.

Idem ſcribit in agro Bononienſi anno 1537. menſe Auguſto, pluiſſe grandinem ſanguine mixtam, ex qua inuenta ſunt grana exceſſiſſe libras xxvi i tam pondere.

Olaus Mag. l. 1. *cap.* 22. memorat in Septentrione decidere ſubinde grandinem maiorem humano capite.

Certe anno ſuperiore 1619. menſe Iulio, in quodam Flandriæ Territorio, quod Vaſiam vocant, vico celebri de Temſta, E
cecidit ſub meridiem inuſitatæ & inuiſæ Belgia magnitudinis grando, eaque dentibus & angulis aſpera: cum pugni maximi, tum puerilis capitis magnitudinem exæquans, formam illius plerique in tabulam retulerunt, quo illius & ſpecimen, & exemplum apud poſteros extaret.

* Gratia.

DEFINITIO. ACCEPTIO. ETYMOLOGIA.

GRatia dicta eſt à Gratis. Si gratia vocatur ait *S. Auguſt.* gratis datur: ſi gratis datur, nulla tua merita præceſſerunt, vt detur. Gratia autem nunc Δωρεὰ, donum: nunc χάρις à Græcia appellatur, & nonnunquam χάρισμα. Suntque tres huius vocis acceptiones in S. Litteris.

Prima eſt, vt gratia vocetur quidquid in creaturas à liberali Dei manu proficiſcitur ſiue illud ſit beneficium naturale, ſiue ſupernaturale, quomodo dicit *Auguſtinus in Pſ.* 144. Attendamus gratiam Dei non ſolum qua fecit nos, ſed etiam qua refecit. F

Secundo accipitur pro ſolis beneficiis ſupernaturalibus, vt ea reprehendat, quæ non ex merito Chriſti, ſed ex ſola Dei liberaliate: neque in indignos & peccatores, ſed in non dignos, & non iuſtos conferuntur, quæque non tam indebita, quam non debita nominantur. Qualia fuit gratia Angelorum & ea quæ primo parenti data fuit. Imo & illæ quas humanitati Chriſti attributas Scripturæ prodiderunt.

Tertio & communiter gratia intelligitur donum creatum, per quod ad beatitudinem ſupernaturalem (quæ ipſa quandoque gratia dicitur, vt ad *Rom.* 8, nempe conſummata) deſtinamur: ſiue ſit habitus idem cum virtutibus operatiuis, ſiue diuerſis: ſiue actuale auxilium Dei, ſiue quæ vocatur donum, aut gratia gratis data.

PARTITIO.

Gratia communiter accepta, diuiditur in Gratiam gratum facientem & gratis datam. Quamuis enim omnis gratia gratia detur, quia ſi ex meritis, iam non eſſet gratia; tamen illi dono hoc nomen particulariter tribuitur, quod minus pendeat G
à bona & morali noſtra diſpoſitione, ac proinde promptius datur malis ac bonis, idque potius ad vtilitatem aliorum, quam illius cui datur. Tales gratiæ ſunt, quas vocat Apoſtolus Diuiſiones gratiarum. v. g. donum prophetiæ, linguarum, curationum, &c.

Gratia autem gratum faciens eſt donum ſupernaturale & indebitum ad propriam cuiuſque ſalutem potiſſimum datum. De qua illud intelligitur Pauli dictum 2. *Cor.* 12. Sufficit tibi gratia mea.

Gratia gratum faciens, alia eſt permanens ſiue habitualis, alia ſpecialis & tranſiens. Permanens ſunt habitus infuſi, fidei, ſpei, & potiſſimum charitatis, & dicitur auxilium generale.

Auxilium ſpeciale eſt motio, qua Deus mouet hominem ad operandum, vel cum eo operatur, nempe in iis quæ quoquomodo vires naturæ excedunt: ad naturale enim ſufficit auxilium generale, quod datur ad actus omnes, tam bonos, quam malos cum ſpeciale detur tantum ad actus bonos, qui ordinantur ad beatitudinem. H

Gratia ſiue auxilium ſpeciale aliud eſt excitans, aliud adiuuans, quæ vocatur gratia Præueniens, & Subſequens alio nomine: rurſus Operans & Cooperans. *Ita Auguſt. in Enchirid. c.* 32. Nolentem præuenit vt velit, volentem ſubſequitur ne fruſtra velit. Quamuis omnis gratia prior collata cum poſteriori, præueniens vocari poſſit. Ita Paulus Non ego ſed gratia Dei mecum. 1. *Corinth.* 15. Eſt enim hominis cooperantis dicere, ſcribit Card. Caiet. in eum locum, gratia Dei quæ eſt mecum: homo verò etiam vacans poteſt dicere; gratia Dei quæ eſt in me.

Itaque ad gratiam excitantem, pertinent diuinæ inſpirationes, quibus Deus cor noſtrum pulſat, vt excitemur à ſomno peccati, vel ſocordiæ: Ad Adiuuantem ſpectat diuina cooperatio, directio, vel protectio, quibus iuuamur, tum vt eligamus, vel vt faciamus quod inſpiratum eſt. De ea intelligitur locus *Apocalypſis capite* 3. Ego ſto ad oſtium, pulſo, &c.

A Quinta eſt partitio gratiæ in Sufficientem, & Efficacem. Sufficiens dicitur, qua Deus ita hominem vocat & excitat, & iuuare paratus eſt, vt reuera poſſit velle credere, conuerti, & benefacere. Efficacem vocant, qua Deus ita vocat & excitat, ac iuuare paratus eſt, vt infallibiliter, & re ipſa velit qui ſic excitatur, & vocatur ita vt credat, conuertatur, & bonum faciat. Vnde gratia efficax alia eſt operans, quæ facit vt velimus: alia Cooperans, quæ id præſtat vt quod voluerimus impleatur, quomodo dicit S. Auguſt. *l. de grat. & l. arb. c. 17.* Ipſe vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Cæterum gratiam ſufficientem vocat Apoſtolos vacuam, quando cum illa liberè moralitérve non operatur, aut affectum ſuum non ſortitur: qui conſiſtit in acceptatione & libero conſenſu.

Subtiliores de Gratia quæſtiones, diſceptationes & controuerſias, huius loci non eſt enarrare, videantur Theologi Scholaſtici, & *Roberti Bellarmini Controuerſia, Tom. 4. lib. 1. c. 2. 3. 4. & ſequent.*

EFFECTVS.

B Gratia, quæ per Chriſtum datur, non ſolum peccatorum remiſſionem facit: ſed etiam vt lex impleatur, vt natura liberetur, nec peccatum dominetur. Spiritus etiam gratiæ dat fidem quæ etiam non petita à Deo conceditur, vt humani petenti alia concedantur, nam fides non eſt liberi arbitrij tantum, ſed donum Dei. *Auguſt. de libero arbitrio, & hab. de Conc. diſt. 4. can. Gratia.*

Chriſti gratia, ſine qua nec infantes, nec ætate grandes ſalui fieri poſſunt: non meritis redditur, ſed gratis datur, propter quod gratia nominatur. *Idem l. de natura & gratia.*

Gratia ad hoc datur, vt lex compleatur, vt natura liberetur, & peccatum non dominetur, vt velimus, ſine nobis operatur incipiens quod volentibus cooperatur perficiens: ſine illo autem nihil operante, cum volumus ad bona opera nihil valemus. *Idem de gratia & libero arbitrio.*

Vberior eſt gratia, quam petitio: ſemper enim Deus plus tribuit quàm rogatur. *Ambr. ſuper Lucam.*

Gratia vehementior eſt ad diligendum, quam natura. Reddendo vacuatur pecunia: gratia autem & habendo ſoluitur, ſoluendo retinetur. *Idem l. de offic.*

Concilium Tridentinum ſub anathematis pœna decreuit credendum. Gratiam eſſe non ſolum per quam peccatorum fit C remiſſio: ſed diuinam qualitatem animæ inhærentem, ac velut ſplendorem quemdam & lucem quæ animarum noſtrarum maculas delet, ipſaſque animas reddit pulchriores & illuſtriores: Atque id ex Litteris colligi aſſerit, cum gratiam dicit effundi, eamque Spiritus S. pignus ſoleat appellare. Ita *Concil. ſſ. 6. c. 7 & can. 11.*

* Gratiæ.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

GRatiæ à Græcis χάριτες dicuntur, eò quòd lætitiam ſignificantiam & lætari videntur, qui dant & accipiunt beneficium. Tres ideo eſſe finguntur, quia & benefici in alios eſſe debemus, & aliorum beneficia ſuſcipere, & his, qui in nobis liberales fuerunt, retribuere. Dare autem & accipere, & retribuere, tres actus ſunt in ſe diſtincti. Alij dicunt ideo tres fingi, quia acceptum beneficium cum fœnore reddi debet. Quapropter ſolebant veteres ita Gratias pingere, vt vna ea- D rum auerſam faciem teneret, quaſi à nobis profecta: Duæ vero nos aſpicerent, vt duplex nobis beneficium rependi debere oſtenderent. Nudæ præterea pingebantur, quia beneficia ſine fuco eſſe debent, & nullo tegi velamine. Item connexæ, quia inſolubiles docet Gratias eſſe, & amicitiæ fœdus perpetuum eſſe. *Horatius.*

Segnéſque nodum ſoluère Gratia.

Has quidem dicunt Ioue patre genitas, quoniam à Ioue omnis procedit gratia. Item matre Eurydomene, vel Eurynome, vel Eurymeduſe. dicitur enim Eurydomene, ἀπὸ τοῦ εὐρὺ καὶ δίδωμι, hoc eſt, abundanter dando. Eurynome, ἀπὸ τοῦ εὐρὺ καὶ νέμω hoc eſt, abundanter retribuendo. Eurymeduſa vero ἀπὸ τοῦ εὐρὺ καὶ μέδω hoc eſt, rego. Quoniam qui liberales & munifici ſunt, cæteris imperare conſueuerunt. Alij ex Venere & Marte: alij ex Venere & Libero patre: alij ex Herebo & Nocte genitas dixêre. Finguntur lauati in Acidalio fonte Orchomeni vrbis Bœotiæ, quoniam pura eſſe beneficia debent, & nihil ſordidum habere, nullamque ſpem retributionis.

NOMINA, FIGVRA ET SIGNIFICATIO. E

Heſiodus facit tres Gratias: Aglaen, Euphroſinam, Thaliam. *Homer.* vnam ex his Paſithoan appellat: atque illius matrimonio addicit: Reſpiciunt ſe inuicem complexis dextris, vt redditio beneficij notetur: hilares ſunt, ſicuti dantes & accipientes: præterea virgines, quod ſine ſpei conceptione detur, veſtibus fluentibus & lucidis, quod ſine alligatione alterius, aut obligatione tribuatur: denique iuuenes, quia non debet beneficiorum memoria ſeneſcere. Tres ſunt, promerentium videlicet, & reddentium, & amborum ſimul.

DESCRIPTIO.

Ex Embl. And. Alciati, Emb. CLXII.

Tres Charites veneri aſſiſtunt, dominamque ſequuntur:
Hincque voluptates atque lamenta parant:
Lætitiam Euphroſyne, ſpecioſum Aglaia nitorem,
Suadela eſt Pitho, blandus & ore lepos.
Cur nudæ? mentis quoniam candore venuſtas
Conſtat, & eximia ſimplicitate placet.
An quia nil reſerunt ingrati atque arcula inanis
Eſt Charitum? quid at munera nudus eget.
Addita cur nuper pedibus talaria? bis dat.
Qui cito dat minima gratia tarda pretij eſt. F
Implicitis vlnis cur vertitur? leuat gratus
Venerat hinc remanent vna abeunte duæ.
Iuppiter his genitor cæli de ſemine diuas
Omnius accepimus edidit Eurynome.

SCRIPTORES.

Plane de tribus Gratiis vide apud *Alex. l. 8. c. 12.* De iiſdem & Genio *eundem l. 7. c. 10.* De iiſdem & concordia, *l. 8. c. 61.* De Gratiarum templis, *Cal. Rhod. l. 23. c. 16* Serm. *al. Rhod. l. 22. c. 2.* De gratiarum ratione & Fatiarum, *eundem l. 11. c. 19.* Gratiæ omnigenum bonorum, *Tzetzes l. 10. c. 337.* Natalis Comes in Mytholog.

Gratitudo.

* DEFINITIO.

GRatitudo vel Gratiarum actio, Græc. εὐχαριστία, & εὐχάριστος, gratus & εὐχαριστεῖν gratias agere, dicitur. Gratiarum actio ſiue gratitudo eſt virtus ſpecialis, reddens gratiam benefactori, *ſecund. B. Thom. 2. 2. q. 106. a. 1.*

G Definiunt autem communiter à Theologis, quod ſit virtus quæ reſpicit debitum ex beneficio accepto natum, & vt illi aliquo modo ſatisfaciat rependit aliquid benefactori; vt gratiarum actionem, obſequium, cultum, vel aliud beneficium. Itaque extendit ſe ad omnes à quibus aliquid beneficij accepimus; nimirum ad Deum, parentes, Superiores, & hominem priuatum.

Cenſet autem *S. Thomas*, gratitudinem ſi erga Deum ſpectetur, non eſſe habitum à virtute religionis diſtinctum: ſi erga parentes, non diſtingui à pietate: ſi erga Superiores non diſtingui ab obſeruantia. Si tamen conſideretur, vt reſpicit priuatum benefactorem, & debitum ex eius beneficio proueniens, hac ratione eſſe virtutem ſpecialem à ſupradictis diſtinctam; quia hac ratione reſpicit ſpecialem rationem debiti, quæ non eſt tam ſtricta, quam in prædictis virtutibus, nimirum erga Deum, parentes, ſuperiores: non enim eſt debitum legale, ſed morale tantum. Itaque iuxta hanc ſententiam gratitudo eſt ſpecialis virtus, quæ propriè ſolum reſpicit perſonam particularem, ita *Leſſius l. 2. c. 46. dub. 1. de Iure & Iuſtitia.*

* OFFICIA GRATITVDINIS.

H Officia gratitudinis ſunt quinque: I. beneficij æſtimatio II. Benigna acceptatio III. Gratiarum actio IV. Grata commemoratio. V. Repenſio, Colligitur ex *D. Thoma a. 3 q. 5.*

Primum eſt beneficij æſtimatio; nempe vt oſtendamus nos illud æſtimare, ſi non ex rei magnitudine, ſaltem ex affectu & animo donantis: hic enim in beneficiis gratuitis potiſſimum eſt ponderandus, vnde conferentes aliquod beneficium, præſertim maioribus, ſolemus excuſare & rogare, ne rem ipſam quæ datur, ſed affectum, quo datur, intueantur. Vnde *Sen. l. 1. de benef. c. 6.* Beneficium non in eo, quod fit aut datur, conſiſtit; ſed in ipſo dantis & facientis animo, & *Cicer. lib. 1. de offic.* Acceptorum beneficiorum ſunt delectus habendi, & in primis quo quiſque ſtudio vel beneuolentia fecerit, ponderandum.

Secundum, Benigna acceptio; ſi enim repudies, vel abſque iudicio quo ſignifices gratum eſſe, acceptes, videris contemnere, A vel certe paruifacere beneficium & affectum donantis. Si autem benignè acceptes, ipſo modo illum honoras, & affectui eius quodammodo ſatisfacis. Vnde *Sen. l.2. de beneſ. c.35.* Vis reddere beneficium? Accipe benignè. *& c.24.* Qui gratè beneficium accipit, primam eius penſionem ſoluit: gaudio enim afficitur donator, videns beneficium ſuum gratum eſſe, & aliquod commodi vel oblectationis afferre donatario: tunc enim cenſet ſe non fruſtra collocaſſe, & fructum, quem principaliter intendit, retuliſſe.

Tertium, Gratiarum actio: Hæc nihil eſt aliud, quam beneuola proteſtatio gratiæ acceptæ, ſeu beneficij gratis & abſque debito dati, cum quadam ſui ſubiectione, & demiſſione ad ipſum benefactorem directa. Hæc actio eſt quædam beneficij compenſatio; quia per illam honoratur benefactor, & alter ſe illi quodammodo ſummittit tanquam maiori.

Quartum eſt, Grata commemoratio, videlicet vt primò apud nos tempore & loco ſimus memores beneficij accepti. Vt enim ait *Sen. l.3. c.1.* Ingratiſſimus omnium eſt, qui beneficij B oblitus eſt; cui enim totum beneficium elapſum eſt, gratius fieri nunquam poteſt. Deinde apud alios, quando occaſio ſe offert, libenter referamus: hoc enim ad honorem & laudem benefactoris pertinet; vnde eſt quædam compenſatio.

Quintum eſt, beneficij relatio, quando viciſſim beneficium re vel obſequio redditur.

* GRATITVDO ERGA DEVM
QVOMODÒ EXCITANDA?

Affectus gratitudinis in Deum excitari debet, primum conſideratione donorum ipſius in ſeipſis, quæ & qualia ſint, quo fine dentur, aliaque eò facientia. De quibus videndus etiam *Sen. l.4. de beneſ. c.5. & 6.*

Secundò conſideranda ſunt eadem dona, quatenus nobis dantur, indignis, ingratis, imo & ſupplicia merentibus.

Tertiò, expendenda ſublimitas & maieſtas eadem conferentis.

Quartò, etiam modus quo ea conferuntur attendendus. Ideo enim ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, verbumque carnem aſſumpſit: quæ omnia mirificè beneficij augent rationem.

C Quintò ponderandus affectus quo Deus nobis illa confert: non enim id egit, quod bonorum noſtrorum indigeat; ſed quod velit nobis per ea benefacere, & tam animæ quam corpori prodeſſe. Legatur *Roſſignolius l.4. diſciplinæ Chriſtianæ c.25.*

EXEMPLA BIBLICA GRATITVDINIS
DEO EXHIBITÆ.

Solicitè gratias agebat Deo Iacob, dicens: Domine minor ſum cunctis miſerationibus tuis. *Gene.32.*

Voluit dominus, vt liberatio filiorum Iſraël de Ægypto nunquam excideret eorum memoria. Erit quaſi ſignum, ait in manu tua, & quaſi monumentum ante oculos tuos, vt lex domini ſemper ſit in ore tuo, *Exod.13.*

Cecinit Moyſes & filij Iſraël carmen Deo, & dixerunt: Cantemus domino. Poſtquam ſcilicet tam mirabiliter tranſierant mare rubrum. *Exod.20.*

Obtenta de inimicis mirabili victoria, venerunt ad Moyſen principes exercitus Iſraël, dicentes, quòd nullus fuerat de filiis Iſraël in bello occiſus: & tamen hominum & animalium rapuerunt magnam prædam: & ob hanc cauſa dona magna obtulerunt. *Num.31.*

D Præcepit dominus, vt poſt tranſitum Iordanis miraculoſum ponerentur duodecim lapides in perpetuum monumentum, *Ioſue 4.*

Poſt victoriam de Siſara habitam per Barach & Debora domino cecinerunt. *Iudic.5.*

Quamuis filij Iſraël in præliis, vbi vincebant, fortiter dimicarent, tamen dicebatur dominus percutere inimicos, vt laus Deo attribueretur. *Iudic.20.*

Orauit dominum & laudauit Anna pro filio ſibi dato 1. *Reg.2.*

Audiens Dauid relationem, quam Deus fecerat Nathan prophetæ de regni ſui duratione, gratias egit valde humiliter & deuotè. 2. *Reg.7.*

Multum laudandus eſt Deus, qui dat populo bonum principem & prælatum, iuxta illud: Benedictus Deus qui dedit Dauid filium ſapientiſſimum, propter populum hunc plurimum 3. *Reg.1 & 15.*

Cyrus rex Perſarum fecit clamari per omnia regna terræ: Cedit mihi Deus cæli omnia regna terræ, & præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ieruſalem. Quis eſt in vobis de vni- E uerſo populo eius? Sit Deus cum ipſo, & aſcendat in Ieruſalem 1. *Eſd.1.*

Cùm Tobias recuperaſſet viſum, & vxor eius, & omnes qui ſciebant eum priùs cæcum, glorificabant Deum. *Tob.11.*

Omnis Populus, poſt victoriam de exercitu Holofernis habitam, venit in Ieruſalem adorare dominum. *Iudith.16.*

Reuelata Danieli viſione Nabuchodonoſor regis Babylonis, benedixit Deo cæli & ait: Sit nomen Dominum benedictum, quia ſapientia & fortitudo eius ſunt. *Daniel 2.*

Deuotè & pulchrè, exoluerunt laudes Deo illi tres Pueri, de fornacis incendio liberati. Et non ſolum illi hac de cauſa gratias egerunt Deo, ſed & Nabuchodonoſor fecit prædicari mirabilia Dei in toto regno *Daniel. 3.*

Mundato templo & erecto ſub Iuda Machabæo, adorauerunt & benedixerunt in cælo eum qui proſperauit eis. 1. *Mach 4.*

Iudas Machabæus & populus Ieroſolymorum ſcripſerunt Ariſtobulo dicentes: De magnis periculis à Deo liberati gratias magnificè ei agimus. 2. *Mach.1.*

Deuicto Timotheo per Iudam Machabæum, & capto quodam forti præſidio, in hymnis & confeſſionibus benedicebant dominum, qui magna fecit in Iſraël. 2. *Mach.10.* F

B. Virgo audita laude ſua, quam dixit Eliſabeth: benedicta tu, &c. In vocem laudis prorupit, pro beneficiis ſibi, & toti mundo collatis. *Luca 1.*

Nato Ioanne Baptiſta, Zacharia recuperato loquendi officio, dominum, prophetando laudauit, dicens Benedictus dominus Deus Iſraël, *Luca 1.*

Accepit puerum Ieſum Simeon in vlnas ſuas & benedixit Dominum. *Luc.2.*

Quando volebat Dominus in Euangelio aliquod grande opus facere, frequenter legitur in cælum ſuſpexiſſe, & gratias egiſſe. Sicut patet in panum multiplicatione, in Lazari ſuſcitatione, in Euchariſtiæ inſtitutione. *Matth.*14. *Matth.*26. *Marc.* 6. *Luc* 9. *Ioan.*6.11.

Videntes Turbæ paralyticum à domino curatum, glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus. *Mat.9.*

Item viduæ filio ſuſcitato, accepit omnes timor, & magnificabant Deum dicentes: quia propheta magnus ſurrexit, *Luca 7.*

Vnus illorum decem Leproſorum ad mandatum domini mundatorum, regreſſus eſt vnus, & cecidit in faciem ante pedes G eius gratias agens. *Luc.17.*

Poſtquàm cœnauit dominus cum Diſcipulis ſuis, ſubditur: Et hymno dicto, exierunt in montem oliuarum. *Math.26.*

Claudus à Petro ſanatus, intrauit cum Apoſtolis in templum, ambulans & exiliens & laudans Deum. Sequitur. Omnes glorificabant Deum, per id quod factum fuit. Erat enim homo ille annorum pluſquam quadraginta. *Act* 3.4.

Gratias agebat Paulus pro beneficiis ſibi & aliis à Deo collatis. Sibi quidem in ſua conuerſione: Gratias ago Deo meo, qui me confortauit in Chriſto. Qui prius fuit blaſphemus, & perſecutor, & contumelioſus, ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum. 1. *Tim.1.*

Item in ſua conuerſatione: Deo gratias, qui ſemper triumphat per nos in Chriſto Ieſu 2. *Cor.1.*

Et pro beneficiis fratribus collatis gratias deuotè agebat. Primum quidem gratias ago pro omnibus: quia fides veſtra annunciatur vniuerſo mundo. *Rom.1.*

HISTORICA.

Ex Cæſarea ciuitate (quam Græci Paneadem vocant) fama H fert ortam fuiſſe Mulierem illam, quam ſanguinis profluuio laborantem, fimbriæ Chriſti attactu ſanationem rapuiſſe diuinorum Euangeliorum teſtatur ſcriptura. Ibi domus quoque eius magnifica viſa eſt adhuc, ſimúlque admirandum trophæū & monumentum collati in eam beneficij ſeruatoris permanſit. Pro foribus namque domus eius in columna quadam æreæ duæ ſtatuæ ſtabant ſublimes: quarum altera genibus flexis, manibuſque protenſis, fœminæ habitu ſupplicantis faciem præ ſe tulit: altera autem ex aduerſo collocata directo viri ſtatu, diploide cum decenti quadam grauitate amicti, manum inclinatæ fœminæ porrigere viſa eſt. Ad huius pedes in ſtatuæ ipſius baſi herba exereſcere, quæ quum ad fimbriam æreæ diploidis pertigiſſet, non altiùs progrediebatur: eámque veluti ſacram fimbriam tangens illa, præſens aduerſus omne genus morborum auxilium habuiſſe dicta eſt. Statuam porrò iſtam à

mulier

muliere illa ſanguinis profluuio laborante ad Chriſti formam A & habitum conflatam eſſe, vera certaque, quæ ad nos peruenit hiſtoria tradidit, atque ad Iuliani vſque tempora perdurauit. Neque adeò mirum videri debet, qui al quid beneficij olim à ſeruatore noſtro acceperé, eos per huiuſmodi monomenta grati erga eum animi memoriam reliquiſſe. *Niceph. l. 6. hiſt. Eccl. 16. & lib. 10. c. 30.*

Elesbaan rex Æthiopum: Poſt victoriam inſignem de crudeli hoſte reportatam, belli dux Elesbaan, vir pius, quum ſe ſocium auxiliatoremque babuiſſe rerum omnium Deum, cuius manu Chriſtianorum hoſtem confeciſſet, probe ſibi eſſet conſcius: Equidem, inquit (facie & voce in cœlum intenta) ſumme Imperator, quod tibi pro mihi ſubminiſtrata ope reddam, vt par eſt non habeo. Quod vero mihi eſt regnum (id quod apud omnes habetur clariſſimum) tua gratia hodie depono. His dictis, purpuram diademaque abiecit, & ſolitariam vitam, vt liberius Deum coleret, amplexus eſt. *Niceph. Eccl. hiſt. lib. 17. c. 6.*

Quum Alphonſum regem Neapolitanum conueniſſet Ioan- B nes Orator Pontificius, ac de pace Tuſciæ ageret, inter alia pie & ſapienter dicta: Scio me, inquit, poſtquam regnare cœpi, quamplurimos homines è modica fortuna ad magnas opes, ac potentiam euexiſſe, qui poſtea benefactis immemores extiterunt. Ea vero res mihi minimè admirationi eſt, cum & ipſe eodem ingratitudinis vitio laborem. Nam quis plura ea optimo maximoque Deo quam ego beneficia accepit, qui natus ex regibus ampliſſima regna hæreditario iure ſum conſecutus, nec minora mihi ipſe armis comparaui? Pauci me reges inter Chriſtianos antecedunt. Ingenium mihi natura non obtuſum dedit, memoriam non infirmam, corpus ſalubre, vitam longiorem, ac morbis ferè inoffenſam. Opes mihi, deliciæ, voluptates abunde ſuppetunt: literarum quoque nonnullam cognitionem adeptus ſum. At vbi mea gratitudo? quid ego aut feci pro tot tantiſque diuinæ clementiæ muneribus? Intelligo me certe ingratum eſſe, eoque pœna tanto maiore dignum, quanto grauius eſt Deum quam hominem fallere. Verum ſi mihi vita contigerit, eſt animus, quod hactenus neglectum eſt, abunde præſtare. Iniurias enim quas crudeliſſima gens Turcarum Ieſu Chriſto vero & maximo Deo noſtro omne in Græcia, nunc C in Aſia quotidie infert, vltum ire decreui, atque ad id iam naues, iam viros & arma comparaui. Itaque nihil eſt cur me Tuſciæ pacem quouis pacto turbaturum exiſtimet. *Æn. Syl. de dict. & fact. Alphonſi.*

GRATITVDINIS IMPENSÆ HOMINIBVS,
OB PRÆTERITA OBSEQVIA,
& beneficia.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

Cùm percuſſiſſet Abraham quatuor Reges, & omnem ſubſtantiam, quam illi rapuerunt, reduxiſſet, rex Sodomorum egreſſus eſt in occurſum eius & omnia obtulit ei, ſolis animalibus exceptis. Vbi notandum, quòd licet Abraham oblata reſpueret, tamen bene voluit vt ſocij ſui partem haberent de præda, tanquam eorum ſuffragio non ingratus. *Gen. 14.*

Videns Laban inaurea, inaures ſcilicet & armillas, quæ ſeruus Abraham dederat Rebeccæ ſorori ſuæ, venit ad illum, & dixit ei: Ingredere benedicte domini: & eum in hoſpitiis cum multa humanitate recepit. *Gen. 24.*

Poſtquam impleti ſunt dies menſis vnius quibus Iacob fuit cum Laban auunculo ſuo, dixit ei Laban: Nunquid quia D frater meus es, gratis ſeruies mihi? Dic quid mercedis accipias. *Gen 29.*

Pharao rex Ægypti multum fuit gratus Ioſeph pro expoſitione ſomnij ſui & eum magnifice ſublimauit. *Gen. 41.*

Iethro ſacerdos Madian gratus fuit pro eo, quod Moyſes filias eius defenderat, quando ad gregem adaquandum iuerant: vnde fecit eum vocari vt comederet: & dedit ei filiam ſuam in vxorem. *Exod. 2.*

Valde ſolicitus fuit Ioſue, ne Raab meretrix, quæ nuntios ab eo miſſos abſconderat, ciuitate Iericho ruente, periret. *Ioſ. 6.*

Cùm liberaſſet Gedeon ab inimicis Iſraël, dixerunt omnes ad eum: Dominare noſtri tu & filius tuus, quia liberaſti nos de manibus Madian. *Iudic. 8.*

Dixit Noëmi commendando Booz, qui Ruth benignè viderat: Benedictus ſit à Domino, quoniam eandem gratiam, quam præbuerat viuis, ſeruauit & mortuis. *Ruth. 2.*

Quia Cinæus bene ſe habuerat ad filios Iſraël, pepercit ei Saul, quando deſtruxit Amalech. *1. Reg. 15.*

Dixit Dauid ad Abiathar, cuius pater dilexerat ipſum Dauid: Mane mecum, ne timeas. Si quis quæſierit animam tuam, quæ- E ret & meam. *1. Reg. 22.*

Miſit Dauid ad viros Iabes Galaad, qui ſepelierunt corpora Saul, & filiorum eius. Et gratias egit eis. *2. Reg. 2.*

Propter amorem Ionathæ filij Saul, inquiſiuit Dauid, ſi eſſet aliquis ſuperſtes de genere eius, & conſtituit Mephiboſeth, filium Ionathæ, conuiuam menſæ ſuæ. *2. Reg. 9.*

Regina Saba, multa munera attulit Salomoni, ille vero reddidit ei omnia quæ expetiuit, exceptis his, quæ vltro obtulit ei munere regio. *3 Reg. 10.*

Elias piè compaſſus eſt viduæ, apud quam ſuſtentabatur: & efficaciter orauit pro filio illius defuncto, ita quòd ipſum a mortuis ſuſcitauit. *3. Reg. 18.*

Allegauit Abdias beneficium, quod contulerat prophetis Domini, quos abſconderat, quando quærebantur ad mortem, ad hoc videlicet, quòd Elias nuntium periculoſum ei iniungere non deberet. *3. Reg. 18.*

Aſcenſurus in cælum, bene remunerauit diſcipulum ſuum Elias, ſcilicet Eliſæum. *4. Reg. 2.*

Mulieri Sunamitæ hoſpitæ Eliſæi, ipſe Eliſæus benignè obtulit, vt loqueretur pro ea regi ſi apud ipſum haberet negotium. F Item filium eidem impetrauit, & poſteà mortuum ſuſcitauit. *4. Reg. 4.*

Naaman Syrus mundatus à lepra, ad verbum Eliſæi obtulit ei munera, dicens: Obſecro vt accipias benedictionem à ſeruo tuo. *4. Reg. 5.*

Accuſatores Iudæorum miſerunt epiſtolam Artaxerxi regi, inter cætera continentem: Nos autem memores ſalis, quem in palatio comedimus, & quia læſiones regis videre nefas ducimus, idcirco miſimus &c. *1. Eſd. 4.*

Tobias iunior cum multa gratitudine, retulit patri ſuo beneficia à Raphaële percepta. *Tob. 12.*

Eſther R. non fuit ingrata Mardochæo nutritori ſuo. *Eſt. 4.*

Nabuchodonoſor rex Babylonis audita expoſitione ſomnij ſui per Danielem, in ſublime eum extulit, & magna munera illi dedit. Similiter & Balthaſar honorauit eum pro eo quòd expoſuerat ei ſcripturam quam in pariete viderat. *Dan. 2. 45.*

Audiens Iudas Machabæus, quod Scytopolitæ bene ſe habuerant ad Iudæos in tempore tribulationis eorum, gratias egit illis. *2. Mach. 12.*

Seniores Iudæorum dixerunt Domino Ieſu de Centurione, G pro ſeruo infirmo rogante: Dignus eſt vt hoc illi præſtes. Diligit n. gentē noſtrā & ſynagoga ædificauit nobis. *Marc. 8. Luc. 7.*

☞ *Vide nonnulla infra, Tit. Gratitudo pro hoſpitalitate. Item ob munera & dona alia.*

*EXEMPLA HISTORICA. SANCTORVM
ET PROFANORVM.

Optima beneficiorum cuſtos eſt ipſa eorumdem memoria, & perpetua gratiarum confeſſio, vnde contendentem Agreſtium Præfectum, Solem ſummo iure pro numine habendum; Tranquillinus hoc modo compeſcuit: Num, inquit, nauibus cibi alimenta ferentibus gratiæ agendæ potius, quam Regibus? Si ergo Regibus aſportata adſcribitur annona; quanto magis vni Deo gratiæ agendæ, cuius nutu omnia elementa noſtris vſibus deſeruiunt. *Ex Sur. tom. 1. in vita L. Beyerlinck Apophtheg. Chriſtianis.*

S. Saba Cœnobiorum multorum pater, Agarenis per cellam tranſeuntibus, appoſuit melagriorum & arundinum radices, neque enim aliud ei in cibum. Illi regreſſi, caſeos & dactylos re- H ferunt. Tum Saba, heu mihi, inquit, Barbari iſti, parui noſtri beneficij memores, referre gratiam munificè ſtuduerunt; nos qui bonis creaturis fruimur in dies, nullam ei ſtudemus referre gratiam per mandatorum obſeruationem. Quæ venia? quæ excuſatio? *Sur. tom. 6. in vita.*

S. Rumoldus Archiepiſc. eiuſdem etiam mentis fuit. Contendebant apud illum parentes, heroinam ſtemmate illuſtrem in coniugem, & ſimul Scotiæ adſciſceret gubernacula. At ille ſoli Deo vacans, Quid inquiebat, Imperium, quid mulierum amplexus, mihi propediem emigraturo profutura ſunt? cùm nihil tunc ſim habiturus, quod gratitudinis loco Deo, omnium bonorum largitori, queam referre. *Ex vita eiuſdem. Id ibid.*

Cùm B. Ignatius Loiola linguæ Italicæ puritati nequicquam incumberet, & via vlla profectus ſpes ſupereſſet, Ego, aiebat, à bonorum largitore non plus accepi, confectam tamen in eius laudem hoc quidquid eſt, quod vt Deo redderem, ab ipſo accepi. *Ribaden. in vita lib. 5. c. 4.*

Specta

Spectabilis inſuper in Theodoſio Imp. hæc Gratitudo fuit. A Exhibiturus erat ſuo populo Circenſes ludos, & nuntium accipiebat, Tyrannum Ioannem in Occidente interemptum: cœpitque deſiſtens, populo qui ſpectatum aduenerat, denuntiat: Relinquamus hoc propoſitum, & ad Eccleſiam properantes, Deo gratias agamus, cuius manu tyrannis præſumptionibus obuiauit. Dixerat, & ecce ſi frequens ad Eccleſiam concurſus, gratiæque ter maximo Deo redduntur. *Socrat. Trip. hiſt. lib.* 11. c. 18.

Etiam Alphonſus Arag. Rex hac gloria illuſtris, ſæpiùs ad amicos dixiſſe commemoratur: Deo tribus potiſſimùm de cauſis inceſſanter gratias ago: quòd me rationale animal eſſe dederit; quòd Chriſtianum: quodque inter Chriſtianos, Regem. An non meritò Platoni præferendus? qui, cùm etiam ſibi de primo gratularetur; adiecit, ſe diis gratias habere, quòd ciuis eſſet Athenienſis, ac Socrate magiſtro vſus. *Ex Æn. Syl. de d. &. Alphonſi. Beyerlinck ſupra.*

Conquerebatur apud Carolum V. Imperatorem domeſticorum quiſpiam, quòd cum ſuæ Maieſtatis obſequio omnem B operam impendiſſet, minùs tamen ſibi de celebriori officio prouideri, quàm cæteri. At Carolus, An neſcis, ait, quò Soli Luna eſt vicinior, eò minus ab illo accipiat luminis? Significabat autem id Magnatibus vſu venire, vt qui illis officio aut miniſterio propinquiores, ſint à promotione remotiores. Ex *Chyt. in Orat. de vita Caroli. Idem Ibid.*

Hoſtimentum, *auctore Feſto*, beneficij penſatio eſt, à priſco verbo hoſtire & redhoſtire, quod eſt paria referre. Ab eodem hoſtem dici putat *Nonius*, quòd ex æqua cauſa pugnam ſuſcipiat.

Adraſtus, agens gratias Theſeo, pro confecta mortuorum ſepultura, *apud Eurip. in Supplicibus* inquit:

Χάριν τ' ἀγήρω τ' ἕξομεν· γενναῖα γὰρ
παθόντες, ὑμᾶς ἀντιδρᾶν ὀφείλομεν.

Et gratiā nō ſeneſcentē habituri ſumus. Generoſa officia enim cùm acceperimus, vos viciſſim afficere beneficiis debemus.

Darius Perſarum rex moriens per Polyſtratum Macedonem militem Alexandro victori ob clementiam in matrem ſuam, vxorem & liberos, felicia omnia precatus, dextræ pignus illi gratitudinis ergò detulit. *Sab. lib. 6. En. 4.*

C Publia matrona Antiochena cœtui virginum, quæ caſtitatem profitebantur, magiſtra in diuinis laudibus decantandis, aſſidua fuit. Quemadmodum etiam is cœtus aſſiduus fuit in Deo laudando ac celebrando. *Theod. lib. 3. c. 19.*

Agrippa à Claudio Imp. regno Iudææ & Samariæ donatus, quamprimùm peruenit Hieroſolyma; votiua ſacrificia perſoluit, nihil omittens eorum quæ lege præſcripta ſunt. Vnde & multos Nazaræos tonderi mandauit: & catenam auream à C. Cæſare donatam pondere parem illi ferreæ, quæ regis manus vinxerat, monumentum aduerſæ fortunæ mutatæ in proſperam, ſuſpendit in ſacrario ſupra gazophylacium: quæ doceret ſpectatores & ſublimia poſſe corruere, & Deum valere illa erigere denuò. *Ioſephus lib. 19. c. 5. Antiq.*

Multifariis & gratuitis donis Dei ſolium ſuum, & regni ſui Boleſlaus Poloniæ Rex videns, propitia diuinitate firmatum, animum ad religionem réſque diuinas conuertit. Non ignorabat ſiquidem ex vniuerſis principibus Poloniæ præcedentibus neminem tanta, quanta ſe tuliſſe trophæa, tantaſque diuitias, ſucceſſus felices & gloriam talem, inſuper induſtriam prudentiámque habuiſſe, qualia, & quanta in ſe vnum collata D fuerant. Videbat præterea principatus ſui fulgorem vltra cæteros Reges, & nationes magnificatum eſſe. Quare volens de ampliſſimis beneficiis Dei gratum ſe oſtendere, & illis aliquanta viciſſitudine reſpondere, eccleſiis tam cathedralibus, quàm inferioribus, à genitore ſuo Duce Miecceſlao erectis ac fundatis, oppida, villas, ac prædia, ampliori illarum ſtabilimento & dote munificè & largiter tribuit & donauit, pluréſque parochiales in villis vicíſque, quæ ſub ſuo & patris ſui tempore erecta fuerant, conſtruxit, & fundauit, vaſiſque aureis, & argenteis in miniſterium, & cultum diuinum neceſſariis eccleſias ſingulas, ſed præſertim cathedrales adeo ornauit, locupletauitque, vt liberalitatem ſuam in eccleſias Dei abunde effuſam multa ſecula teſtentur. Decimarum autem manipolarium pro eccleſiis, ac miniſtris Dei vniuerſis principatibus ſuo Imperió ſubiectis, ſolutionem nullatenus paſſus aut varietate aliqua diminui, aut in dubium aliquatenus reuocari, ſed mandauit decreuitque illam eſſe perpetuam & perennem, varia vltionis diuinæ flagella, filiis, nepotibus, ſucceſſoribúſque ſuis intermitans, ſi per quempiam illorum præfatarum decimarum contingeret redditionem intercipi, tranſmutari vel reſcindi. E *Longin. Canonic. Crac. in ſue Reb. Polon. apud Bar. to. 11. a. 10. 20. 2.*

Conſtantinus Magnus Imp. victo Maxentio tyranno, inſignis beneficij, quo per ſignum Crucis affectus à Chriſto fuerat, memor, multa eáque ad memoriam illuſtria eximiæ ſuæ erga illum pietatis edidit documenta. Nam primùm columnis excitatis, titulíſque inſcriptis, ſalutaris ſigni virtutem omnibus indicauit, ac media in vrbe ingens Crucis trophæum aduerſus hoſtes erexit: idque Romanorum, aliorúmque omnium Imperio ſubiectorum eſſe propugnaculum declarauit. Inde populis omnibus ad Romanum Imperium pertinentibus libertatem quam vellent religionem colendi permiſit: atque edicto, ſuo & Licinij Auguſti nomine edito, Chriſtianis & templa, & conuentus habere conceſſit. Idque ad Maximinum etiam, vt in Oriente proponeret, miſit. Epiſcopos porrò ad ſe acceſſitos honoribus ſummis affecit, ac tanquam viros Deo ſuo ſacratos benignè ac liberaliter appellauit, ac ſecum ducere, & præſertim Romanum dextrum habere inſtituit, atque eccleſiis Dei ſubſidia opulenta ſuppeditauit, oratoria alia augens, alia in altum erigens, ac donariorum multitudine ſacraria eorum illuſtrans, F ac varia pecuniarum inſtrumenta indigentibus præbens. *Euſeb. & Niceph. lib. 7. c. 46. Sigonius lib. 3. Imp. occid.*

Theodoſius II. Imp. Circenſes ludos ſpectans, nuncium Aſparis ducis ſui de Ioanne tyranno Rauennæ capto audiens: ſtatim, ludis, quos ſpectabat, omiſſis in templum ad gratias Deo agendas proceſſit, atque eo quoque vniuerſum populum traduxit. *Sigon. lib. 11. c. 1. Imp. occid.*

Alphonſus Aragonios inſigni victoria matutino tempore ad Troiam potitus, non prius arma deponere, & corporis curam habere voluit, quàm gratias Deo pro felici ſucceſſu egiſſet. *Lud. Dam. lib. 1. Var. hiſt.* ☞ *Vide de eodem ſupra.*

M. Minutius magiſter equitum, cùm inſolentia ſua exercitum in maximum diſcrimen contra Annibalem adduxiſſet: ſed Q. Fabij Max. Dictatoris beneficio ſeruatus eſſet, in caſtra reuerſus, ſuúmque errorem faſſus, cùm ſigna tolli imperaſſet, & omnes ſequi, cū agmine ad Dictatoris caſtra proficiſcitur. In caſtris vbi ad prætorium rectà contendit, conuertit omnes in admirationem & ſtuporem. Antè progreſſum Fabium, conſtitutis ſignis, parentē ipſe eum alta voce, exercitus milites eius patronos appellauit. Silentio facto, Minutius: Geminam victoriam, inquit, obtinuiſti Dictator hodierno die: G virtute de hoſtibus, conſilio & humanitate de collega: illa nos ſeruaſti, hac erudiuiſti: nóſque cùm turpiter eſſemus ab Annibale ſuperati, honeſtè ſumus abs te & ſalubriter victi. Quare quando nomen venerabilius non habeo, mitem te appello parentem: cùm tamen beneficium mihi abs te hoc quàm à parente maius extiterit. Illi enim vitam ſolus, tibi cùm meam vitam, tum omnium horum debeo: Secundùm hæc amplexus Fabium & oſculatus eſt. Idem erat cernere per totum exercitum: nam complexu ſeſe mutuo & oſculo exceperunt: vnde in lætitiam tota caſtra effuſa, vt præ gaudio omnibus lacrymæ manarent. *Plut. in Fabio.*

Catulli elegans eſt epigramma, quo Ciceroni patrono gratias agit, dignum quod hîc adſcribatur:

Diſertiſſime Romuli nepotum,
Quot ſunt quotque fuerunt Marce Tulli,
Et quot poſt aliis erunt in annis,
Gratias tibi maximas Catullus
Agit peſſimus omnium poeta, H
Tanto peſſimus omnium poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

[1] Balduinus Hieroſolymorum Rex cùm Admiratum Turcorum in Arabia prælio ſuperaſſet, captam illius coniugem cum aliis multis (quia vicino partu grauiter habentem vir in itinere reliquerat) in optimo lecto tentoriis circumcluſit, [illegible]uis quoque atque alia omni re neceſſaria adiutam, inſuper pro ſtragula veſte, cuius eo in loco copia nulla erat, chlamyde ſua cooperuit, atque Admirato eam illæſo pudore reſtituit. Contigit poſtea Balduino, vt à Turcis acie victus in vrbem Rhamam immunitā ſe reciperet. Ad eum ergo idem Admiratus noctu profectus, plus accepti beneficij, quàm ob religionis diuerſitatem odij, aut etiam prædæ, quam ſperare poſſet, memor, periculi imminentis magnitudinem aperuit. Poſtridie enim manè Turcas impetum facere in eum conſtituiſſe. Si ſe ſequeretur, incolumem ſe ſeruaturum eum promiſit, & promiſſis re ipſa ſatisfecit. *Bapt. Fulgoſ. & Egnat. lib. 5. c. 2.*

NON AGERE GRATIAS.

GRATITVDO, NVLLA.

A L. Paulus Æmilius candidatus iterum conſularis honore deiectus eſt. Quem vt bello Macedonico quod cum Perſeo gerebatur, ducum imperitia & ignauia extracto, conſulem creauerunt gratiam eis negauit ſe habere. Neque enim, quòd ipſe honorem requireret, ſed quod illi imperatorem, mandatum ſibi magiſtratum *Plut. in apoph.*

* APOPHTHEGMATA.

Byron Athenienſibus ob res feliciter geſtas ipſum admirantibus, ac prædicantibus, quod Cotyn regem interemiſſet: Diis, inquit, habenda eſt gratia, quibus authoribus hoc facinus præclare geſtum eſt, nam ipſe nihil aliud, quam manum & operam meam commodaui. Euentus rei in manu Dei eſt, & huic debetur gratia, ſi quid feliciter ceſſerit. Sed interim vult noſtram operam accedere: *Eraſ. l. 6. apoph. ex plut.*

Placilla Theodoſij Romanorum Imperatoris vxor quum videret maritum à pietatis veræque religionis ſtudio alienum magis eſſe, quam Imperatorem deceret, ſubinde ad eum dixiſſe fertur: Conſiderare te oportet, ſuauiſſime coniux, quis antea fueris, & in quem locum te euexerit vniuerſitatis huius Deus. B Si enim perpetuam eius rei obtinueris memoriam, non prorſus te ob accepta beneficia erga eum ingratum præſtabis: ſed ex præſcripto legum Dei, quod ab eo accepiſti, gubernabis imperium, & ita eum, qui tibi, vt fideli miniſtro, commiſit, rite coles *Niceph. Calliſt. l. 12. c. 42.*

Chylon dicere ſolebat, Beneficij dati obliuiſci decet, accepti meminiſſe: vulgus hominum contra facit. Si quid cui benefecerunt, ſine fine prædicant, ſi neque modo exaggerant, ſi quid in ipſos collocatum fuerit officij, mox obliuiſcuntur, aut diſſimulant, aut eleuant. *Laert. lib. 1. c. 4.*

Diogenes, acceptis paucis nummis à Diotimo Caryſio homine, ſibi amiciſſimo, cum non haberet, vnde munus tam amplum rependere poſſet: ad Diotimum dixiſſe fertur: Dij tibi largiantur tantum, quantum animo tuo cogitas & cupis. *Ælian. de var. hiſt.*

Democritus, dum quendam ad gratificandum aliis, ſtudioſiſſimum, viſum nihilominus; viciſſim videret compenſationem accipere: Ohe? inquit, qui beneficia perdideris, num te non pudet Gratias quæſtus gratia proſtituere, quæ virgines eſſe dicuntur? *Stob.* Idem dicere ſolebat: Si facultas adeſt aliis gratificandi, ne differas: noſti enim quam mutabilis ſit rerum omnium ſtatus. *Idem.*

Simonidas, rogante quodam, vt ſibi conſcriberet encomium C & gratiam ſe relaturum, inquiente, argentum autem non dante: Duas reſpondit, arcas domi habeo, vnam gratiarum, alteram argenti, & cum neceſſitas exigit, gratiarum quidem arcam aperiens, inanem ipſam reperio, alteram vero ſolum mihi commodam. *Stob. ſerm. de iniuſtitia.*

Hipparcho Euboico vita defuncto, Philippus præ ſe ferebat, quam illius mortem acerbe ferret. Itaque cuidam volenti dolorem ipſius mitigare, dicentique: Attamen ille tempeſtiue deceſſit, iam natu grandis: Sibi quidem ipſi, inquit Philippus, tempeſtiue deceſſit: ſed mihi præpropere. Mors enim illum anticipauit, priuſquam à me beneficium acceperit, noſtra dignum amicitia. Perquam ratum eſt, Principem ſentire gratiarum affectus, ſed amicis plerique non aliter quam equis vtuntur, Dum vſui ſunt, curant, inutiles factos abiiciunt, eoſque ſpoliant citius, quam beneficio iuuant. *Plut.*

Veteranus quidam, cùm vocatus in ius periclitatur, adiit in publico Cæſarem Auguſtum, rogans, vt ſibi vellet adeſſe. Cæſar è comitatu ſuo ſelectum illico dedit, eique litigatorem commendauit. Hic miles vociferans: At non ego, Cæſar periclitante te Actiaco bello, vicarium quæſiui, ſed pro te ipſe pugnaui, ſimulque detexit cicatrices. Erubuit Cæſar, atque ipſe D deſcendit in aduocationem, veritus, ne non modo ſuperbus, verum etiam ingratus videretur. *Eraſ. l. 4. apoph. ex Suet.*

GRATIARVM ACTIO.

Poſt ſumptum Cibum.

Vſus apud Chriſtianos obtinuit, quem olim ſemper in fideli populo fuiſſe omnino eſt probabile, vt ante, & poſt cibum agantur, gratiæ illius largitori Deo. Ad quod propoſitum S. Patres adducunt illud Moyſis, *Deuter. cap. 10.* Quum manducaueris, & biberis, & impleueris te, memento Domini Dei tui.

Chriſtus ſaturaturus quinque hominum millia duobus piſcibus & quinque panibus, coniectis in cælum oculis, primum E gratias egit, eoſque benedixit, & tum demum porrexit. *Matth. 14.* Quod ideo fecit ait *S. Baſilius*: vt doceret non eſſe ad menſam accedendum, quouſque gratias ei agamus, qui cibum nobis præbuit.

S. Chryſoſt. hom. 56. in Matt. recitat formulam gratiarum, quam monachi obſeruant in eremo. Benedictus Deus qui me paſcis à iuuentute mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitia & gaudio corda noſtra, &c.

Paulus Apoſtolus frequenter etiam ad hoc hortatur: dicens ob id cibos à Deo creatos, vt cum gratiarum actione percipiantur.

S. quoque Ephræm adhortatur ſuos, vt licet bis de die ad comedendum tradatur, ſemper tamen cibum cum gratiarum actione ſumerent. *Tom. 2. adhort. 1.*

Quinetiam Apoſtoli cum Chriſto ſumpta cœna legali & Euchariſtica, hymnum dixerunt, exeuntes in montem oliueti: vnde diſcas inquit. *S. Hilar. in Marci c. 14.* & ante cibum, & poſt cibum gratias referre Deo.

Quippe Apoſtolo *Paulo teſte*, Omnis creatura Dei bona eſt, F & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.

Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem. Sanctificatur autem ait *S. Chryſoſt.* facta benedictione in nomine Dei, per ſignum Crucis impreſſum. *hom. 12. in 1. ad Timoth.*

Quanta autem huius gratiarum actionis ſit vis, docet. *S. Chryſ. hom. 79. ad pop.* Menſa inquiens, ab oratione ſumens initium, & in orationem deſinens, nunquam deficiet, ſed fonte largius omnia nobis adfert bona, &c.

Tertull. denique vetus auctor, de hac pietate ſuo etiam tempore vſitata ſcribit, dicens: Non prius diſcumbitur, quam ad Deum oratio prægustetur. Æque oratio conuiuium dirimit. Ita ſaturantur, vti meminerint etiam per noctem adorandum Deum, *c. 39. Apologet.*

☞ *Petantur pleraque ex Titulo de Benedictione.*

Certam vero benedicendi cibum, & gratias agendi formulam eo ſumpto, præſcribit *Breuiarium & Rituale Romanum* eamque ab omnibus clericis obſeruari ſuadet. Quin ferunt Germanis aliquando conceſſas à Bonifacio quodam Rom. G Pont. Indulgentias, quando poſt actas gratias biberent, vt hac ratione ad eas dicendas inuitarentur, qui alioquin abſque vlla reuerentia, & beneficiorum diuinorum recordatione, exempti epulis, fame, à menſa procurrebant, quod Chriſtiano homine indignum eſt.

GRATITVDO IN GENERE

POLITICA.

Ægyptij extrà quàm ſit gentium aliarum captus, erga benè meritos præcipue grati ſunt, quòd magnum vitæ ſubſidium opinentur gratiæ retributionem. Itaque non diis tantùm, non hominibus, ſed brutis quoque animalibus gratitudinem pro beneficiis acceptis, oſtendere voluerunt. *Diodorus Siculus.*

Alexander Magnus prædicare ſolebat, à nemine ſe vnquam benignitate fuiſſe exuperatum. *Cælius lib. 7. cap. 18. Antiquarum Lect.*

Pyrrhus rex Epirotarum ad familiares humanus atque facilis, acris & promptus ad rependendam gratiam. Itaque Æropi mortem tulit acerbè: atque illi dixit humanum caſum accidiſſe: ſe ipſum verò reprehendit culpauitque, quòd alludè H procrabendo & cunctando non retuliſſet ei gratiam, quippe æs alienum vel hæredibus diſſolui licèt creditorum beneficentiæ niſi repenſæ viuis torquent bonum & rectum virum. *Plut. in Pyrrho.*

Alphonſus Aragonum & Siciliæ rex, à nemine vnquam gratitudine & officio ſe vinci paſſus eſt. *Panorm. lib. 1. de Dict. & fact. Alphonſi.*

GRATITVDO PRO VARIIS BONIS,

Beneficiis, donis in nos noſtroſve collatis, quæ Animo profuerunt. Grati pro

ERVDITIONE, ET INSTITVTIONE

Theorica.

☞ *Conſule Tit. Fides diſcipulorum erga Præceptores: Hic Meriti habetur ratio. Si Fidem datam, ſi Officium conſuleres, ad Fidem & Officioſam quoque Diſtributionem pertinebunt.*

Regina Saba dedit regi Salomoni centum viginti talenta A auri aromata multa, & gemmas precioſas. Rex autem Salomon dedit ei omnia quæ voluit, & quæ petiuit ab illo, exceptis his: quæ vltrò obtulerat ei munere regio. 3. *Reg.* 10.

Clodoueus rex, ad Chriſti fidem à D. Remigio epiſcopo Rhemenſi conuerſus, tantum agri Rhemenſis ei conceſſit, quantum interdiu dormiente rege circumire poſſet. Eius autem agri vſumfructum pauperibus diſtribuebat. *Hincmarus in vita Remigij.*

INTERPRETATIONE.

Ptolemæus Philadelph. 72. interpretes Hieroſolyma vocatos in maximo precio habuit, honeſtiſſimè tractauit, maximiſque ornatos muneribus domum remiſit, *Ioſephus l. 12. cap. 2. Antiquitatum.*

Hermodoro Epheſio in comitio, legum, quas Decemuiri Rom. Athenis petitas ſcribebant, interpreti, publicè dicata fuit ſtatua. *Plin. l. 34. c. 5.*

VATICINIO, PRÆSAGIO, PRÆDIctione qualicunque.

☞ *Gratitudinem hic erga vates pro beneficio accepto conſideramus.* B *Sin Virtutis præmium merentis præſtantia perpendatur, ad Diſtributionem Officioſam pertinebunt.*

Pharao rex Ægypti, Ioſeph pro eo quòd ſomnium illi interpretatus fuerat, domus ſuæ gubernatorem conſtituit, & annonæ Ægyptiorum præfecit, ſibique excepto ſolio regio æquauit. Annulum de ſua detractum manu Ioſeph manui induit: byſſina veſte ornauit, collo torquem aureum aptauit, & currui imponens, vt ante eum proclamaretur, Genua flectite, voluit. Saphnatopaneæ, id eſt, repertoris occultorum nomen indidit, & Aſenatham Putiphatæ pontificis Heliopolitani filiam in matrimonium ei dedit. *Geneſis* 41.

Cyrus maior, quòd in Eſaiæ libris, 100. antè & decem annis editis, nomen ſuum diſertè poſitum inuenit (Prophetæ carmen extat inter eius libros *cap. 44. & 55.* Volo Cyprum, quem multarum & magnarum gentium regem conſtitui, populum meum ad propria remittere, ibique mihi templum iterum ſuſcitari) prophetica prædictione lætatus, edicto teſtatus eſt, ſe Iudæos in patriam remittere, vt Deo templum reſtituerent, C cuius prouidentia multò priùs quàm naſceretur, fuiſſet rex conſtitutus. *Sab. l. 7. c. 1. ex 1. Eſdra 1. & 3. Eſdra 2. & Ioſeph. l. 11. c. 1. Antiq.*

Alexander Macedo, cùm Hieroſolymis eſſet, Danielis prophetæ multò ante defuncti oraculo cognito fore vt rex Græciæ Perſarum olim opes euerteret: certa ſpe victoriæ ex eo re percepta, Iaddum & cæteros ſacerdotes, per quos fatidicum carmen cognouit, ampliſſimis donauit muneribus: ipſi ciuitati permiſit, vt ſuis vteretur legibus, tributumque in ſeptem annos remiſit. *Ibidem.*

Cùm Daniel Nabochodonoſori regi ſomnium, quod nemo alius Chaldæorum vel diuinare, vel explicare poterat, diuinitùs reuelatum declaraſſet: rex pronus Danielem accidit, & ferrum cum odoribus ei libari iuſſit, Deumque illius omnium deorum maximum confeſſus, multis magniſque muneribus donatum, aulæ ſuæ præfecit, eiuſque ſociis regionis præfecturas commiſit. *Dan.* 2.

Eſſenis Herodes, Antipatri F. Iudæorum rex, honorem ſum- D mùm ſemper habuit, propter Manahemi præſagium, qui eum adhuc puerum ludum literarium frequentantem regem Iudæorum ſalutauit, & quale eius regnum futurum eſſet, prædixit. *Ioſeph. l. 15. c. 13.*

Cùm Populus Rom peſtilentia laboraret, eſſétque reſponſũ id accidere, quòd dij deſpicerentur: anxia vrbs fuit, quia non intelligeretur oraculum. Euenit autem, vt Circenſium die, puer de cœnaculo pompam ſupernè deſpiceret, & patri referret, quo ordine ſecreta ſacrorum in area pilenti impoſita vidiſſet. Qui cùm rem geſtam Senatui nunciaſſet, placuit velari loca ea, quà pompa veheretur: atque ita peſte ſedata, puer qui ambiguitatem ſortis abſoluerat, togæ & prætextæ vſum, munus impetrauit. *Macrob. l. 1. Satur. c. 6.*

Veſpaſianus ab exercitu Orientis Imp. electus, recordatus ſigna (multa enim ſibi contigerant imperium præmonſtrantia) & Ioſephi dicta, quibus eum Nerone viuo auſus fuerat appellare Imperatorem, admirabatur virum quem adhuc habebat in vinculis: aduocatoque Mutiano cum amicis & rectoribus aliis, primùm quàm ſtrenuus fuiſſet Ioſephus, quantúmque Iotapatenis expugnandis propter eum laboraſſet, exponit: deinde vaticinationes eius, quas ipſe quidem timoris cauſa ſuſpicaretur eſſe figmenta: tempus autem diuinas fuiſſe, & E rerum exitus probauiſſet. Tumque inhoneſtum eſſe ait, vt qui ſibi augurauiſſet imperium, vociſque Dei miniſter ac nuncius extitiſſet, adhuc captiui loco haberetur, fortunamque ſuſtineret aduerſam: vocatumque ad ſe Ioſephum ſolui iubet. Hoc autem facto, alij quidem rectores ex ea gratia quam alienigenæ retuliſſet, præclara etiam de ſe ſperanda eſſe arbitrabantur. Titus verò, qui cum patre aderat: Iuſtum eſt, inquit, pater, vnà cum ferro, etiam probro Ioſephum ſolui: erit enim, tanquam nec initiò vinctus ſit, ſi non diſſoluerimus, ſed inciderimus catenas. Nam id agi ſolet in his qui non rectè fuerint vincti. Eadem Veſpaſiano placebant. Et quidam interueniens ſecure catenas abrupit. Ioſeph quidem pro his quæ prædixerat, præmio famæ donatus, & de futuris iam dignus cui credendum eſſet habitus eſt. *Ioſeph. l. 5. c. 18. Bel. Iud.*

Dionyſius Syracuſanus Helicorum Cycizenum talento donauit, quòd Solis deliquium prædixiſſet. *Plut. in Dione.*

Armenus quidam vaticinatus eſt, gloriam Mahometi per vniuerſum orbem propagandam. Propter hoc vaticinium Turci nulla ab Armenis mancipia abducunt. *Chalcon. l. 3.* F

MECHANICA INSTITVTIONE.

Scribit *Apoll. Argonaut.* 4. Iaſonem, quum in Illyricum appuliſſet, vt ab Hylæis nauigandi rationem edoceretur, dono illis dediſſe tripoda, cuius hoc fuerit fatum, vbicunque foret is, Ciuitatem nunquam hoſtibus ceſſuram in prædam. *Cel.* 8. *c.* 15. *Antiq. Lect.*

INSTITVTIONE PRACTICA.

Duodecim ſunt Perſarum tribus. In quacunque autem tribu quamplurimi fuerint viri ſumma peritia, fortitudine, fide, eius non præſens modò præfectus à ciuibus laudatur, honoreque afficitur, ſed etiam ille, qui eos, dum adhuc pueri eſſent, inſtituit. *Xenophon. de Inſt. Cyri l.* 1.

Cyrus contra Aſtyagem Medum victoria potitus, mulierum aſtu, quæ detectis pudendis fugientibus occurrerant, lege cauit, vt vbi primùm Perſarum rex vrbem ingrederetur, mulieres quotquot adeſſent, ſingulos auri numos à rege acciperent. Sed Ochus rex cùm vitiis aliis, tum auaritia præ cæteris inſignis, vrbem ſæpiùs circumuectus, nunquam eandem inire voluit: ne mulieribus congiarium moribus receptum impertiretur. At Macedo Alexander bis eam ciuitatem ingreſſus, toties quoque mulieribus erogari numos iuſſit, nec contentus, prægnan- G tibus duplicari numos imperauit. *Plut. de Virt. mul.*

CONSILIO BONO.

Phineus rex Bithiniæ, ex Cleopatra Boreæ filios ſuſtulit, eaque repudiata aliam ſuperinduxit, cuius conſilio filios interfecit. Iupiter iratus, optionem ei dedit, vt vel moreretur, vel excæcaretur, cæcitatem ille elegit. Sol iratuſq; quod minus malum luminis ſui orbitatem morte iudicaſſet, harpyas aues rapaciſſimas ei immiſit, quæ cibos illius fœdarent atque raperent. Has poſtea ex Argonautarum numero Calais & Zethus Boreæ filij abegerunt, eò quod Phineus Argonautis rationem oſtendiſſet, Symplegadum euitandarum. Nam cùm interrogaſſet Argonautas, quanta celeritate Argo nauis ferretur: & illi reſpondiſſent, quanta columba volat: iuſſit in medias Symplegades columbam immitti: quòd ſi illa non comprehenderetur à coëuntibus ſcopulis, neque Argo periclitaturam. Columba immiſſa, cauda ſola fuit læſa, Sic & Argo ſubſecuta, extrema puppi tantùm confracta euaſit. *Euſtathius Odyſſ. μ.* At *Diod. l.* 4. occiſum ſcribit Phineum. H

Arbaces Mediæ præfectus, gratitudinis ergo Beleſum magnum, regni Medorum poſt Sardanapali interitum occupandi conſiliarium, Babylonis præfectum declarauit. *Sab. l. 2. Ennead.* 2. *ex Diodoro.*

Darius Coëm Mitylenæum, pro eo quòd conſilium dederat ratis in Iſtro non ſoluendæ (quæ res vnica Dario ſalutem peperit, ne à Scythis circumuentus trucidaretur) in Perſiam reuerſus, Mitylenæorum tyrannum conſtituit. *Herodotus lib.* 5.

Claudius Imp. Iudæis immunitatem conceſſit patriis viuendi moribus, ademptam illis antè per Caligulam: idque in gratiam Agrippæ regis, qui Claudium à prætorianis electum, Senatus tamen auctoritate motum, decedenda eidem poteſtate dubitantem, confirmarat, & vt oblatum principatum conſeruaret, admonuerat. Claudius igitur Agrippam, præter ea quæ iam à Caio obtinuerat, Iudææ & Samariæ regem conſtituit. *Ioſeph. l. 19. c. 5. & 4.*

NVNCIO FELICI.

A Æſchines Athenienſis orator, mirum in modum faucus Philippo contra regem Perſarum, incredibili celeritate victoriam Athenienſium contra Bœotos nuncians, coronam publicè meruit. *Volaterranus l. 23. c. 3. Anthropologia, ex Philoſtrati Sophiſtis.*

Cum Græci, qui ad Salamina claſſem habebant contra Xerxem, fugam meditarentur, aduenit triremis transfuga virorum Teniorum, cui præerat Panætius Soſimenis, quæ claſſem ipſorum à Perſis circumdatam certò retulit. Cuius facti nomine, Tenij in tripode, qui Delphis dedicatus eſt, inter eos qui Barbarum debellarunt, ſcripti fuère. *Herod. libro 8.*

Lacedæmonios perhibent ei, qui victoriam Mantinicam attulerat, præmio carnes ex conuiuio miſiſſe. *Plut. de Gloria Athen.*

Galbæ Icelus fuit libertus, qui ſeptimo die, vt Plutarchus ſcribit, ex vrbe in Hiſpaniam nauigauit, & Neronem occiſum nunciauit, quem ipſe mortuum vidiſſet, & Galbam Romæ Imperatorem appellatum. Quibus ille lætus nuncius, Icelum aureis annulis donatum, equeſtri nomine Martianum vocauit, depoſitóque legati nomine Cæſaris appellationem recepit. *Sab. l. 1. Enn. 7.*

B Rodolphus comes Habſpurgenſis, ann. Chriſti 1273. Baſileam Rauracorum obſidebat, vt Stelliferorum factionem (qui à Pſittacis vrbe eiecti erant), reduceret. Eum Germani principes nihil minus cogitantem Francofurti Calend. Octobris vnanimi conſenſu, propter inſignem virtutem ac pietatem (vrgente id maximè Moguntino Epiſcopo, quem olim Romam proficiſcentem in itinere comitatus, incolumem duxerat ac reduxerat) in regem Romanorum elegerunt. Electionis literas Baſilienſes Moguntini epiſcopi opera adepti, Rodolpho offerunt. Is felici nuncij ergo vrbem obſidione liberat. Eius rei fidem facit ſtatua, quæ adhuc Baſileæ extat prope interiorem portam D. Ioannis, in Burſa Leonina olim dicta: Rodolphus chlamydatus ſedet, ſiniſtra ſceptrum, dextra literas tenens. *Stumpfius.*

INDICIO, PRODITIONE
QVALICVNQVE.

Poſteri Ioſeph cùm Bethel explorarent, hominem quendam
C conſpicati ex oppido egredientem, iofferunt, vt ſibi oppidi ingreſſum oſtenderet, ſeſe eius miſerturos. Paruit ille. Itaque oppido capto eum cum tota ſua cognatione incolumem dimiſerunt. Is in terram Hethæorum profectus, oppidum ædificauit, Luzamque nuncupauit (ſic enim Bethel priùs vocabatur.) *Iudic. c. 1.*

Dauid rex, Ionathæ opera ſæpiùs ſeruatus (erat filius Ionathas Saul regis, quo nullus vnquam hominum fuit Dauidi infeſtior) poſteaquam regno potitus eſt, Saul, eiúſque filio Isboſeth mortuis, quæſiuit à Siba ſeruo domeſtico Saul, Num quis ex genere Saul ſupereſſet, cui propter Ionathan Saul F. ſummum ſuum amicum benefaceret. Siba indicauit ei, ſupereſſe Mephiboſeth Ionathan F. Eum ergo rex acceſſiuit, & omnes agros Saul aurei dono dedit, cúmque ad menſam ſuam ſemper cibum capere voluit. Sibæ quinetiam præcepit, vt eum ſuis filiis 15. & ſeruis 20. agros eos coleret, & fructus omnes Michæ Mephiboſeth F. ad victum conferret. *2. Regum 9.*

D Cùm Bagathan & Chares eunuchi conſpiraſſent contra Artaxerxem Perſarum regem, Barnabazus alterius ſeruus, genere Iudæus, deprehenſas inſidias Mardochæo Iudæo patruo reginæ Eſther indicauit. Mardochæus per ipſam regi inſidiatores prodidit. Rex eo territus, veritatem per quæſtiones inuenit: & illis in crucem ſuffixis, Mardochæo tunc quidem pro ſalute ſua, quam ei debebat, præmij nihil perſoluit, tantùm nomen eius in commentarios ſuos referri iuſſit & annotari: ipſum verò verſari in regia, receptum inter amicos regis neceſſarios. *Eſther 2. & Ioſephus l. 11. c. 6.* At pòſt cum quadam nocte inſomnis eſſet, nolens vigiliæ tempus perdere, iuſſit ſcribam allatis commentariis res tam à ſe, quàm à maioribus geſtas legere. Quò legente, intellexit quendam ob rem egregiè geſtam donatum amplius poſſeſſionibus in regione cuius nomen adſcriptum: alium ob fidem munera accepiſſe precij maximi. Tandem ventum eſt ad eum locum, qui continebat Bagathan & Tharis eunuchorum coniurationem, Mardochæi Iudæi detectam indicio. Quo lecto, cùm nullum adhuc ei præmium redditum cognouiſſet, mandauit, vt viſerent quiſnam E amicorum adeſſet pro palatij foribus, ſibíque renunciarent. Forte autem Aman Amalechita aderat, regis ſummus amicus, qui ſolito citiùs venerat, rogaturus Mardochæi ſupplicium, infenſus ei quod ſe non adoraret. Iuſſit ergo eum intrò vocari, petiitque vt ſibi daret conſilium, quomodo poſſet honorare quendam ſibi admodum carum hominem. Tum Aman cogitans quamcunque ſententiam protuliſſet, in rem ſuam fore, quòd ipſe præ cæteris regi carus eſſet: indicauit ei quod putabat optimum his verbis: Si vis hominem, quem tibi ais dilectum, cumulare inſigni gloria, fac vt equo vehatur, veſtitus ſicut tu, & aureo torque ornatus: & vnus aliquis ex intimis tuis amicis præconis ſpecie præcedat, clamans per totam vrbem, quod ſic honorabitur quem rex honorare voluerit. Rex lætus: Ergo, inquit, vade, & ſumpto equo, veſte ac torque, Mardochæum Iudæum quære, & ſic ornatum equo inſidentem ipſe præcede, agens præconem interim, nam tu amicus es intimus, & conſilium quod dediſti exequêris optimè, debetur enim honos hic meæ vitæ conſeruatori. *Eſther 6. & Ioſephus l. 11. c. 6. Antiq.*

Fabulam quandam attigit Nicander in Theriacis, quæ apud F antiquos circumferebatur, quòd ingrati Homines, ad quos ignem Prometheus detulerat, furtum Promethei Ioui indicarunt. Pro qua accuſatione præmium perpetuam iuuentutem à Ioue impetrarunt. Hanc cùm aſello clitellario impoſuiſſent, aſinúſque graui ſiti in itinere laboraret, ad fontem quendam peruenit, vbi ſerpens ne ad aquam accederet, prohibuit, niſi priùs pacto pretio. Tum verò pactus eſt aſinus ſe quodcunque haberet eſſe daturum, ne ſitu periret. Inde ſenectutem exuunt, quotannis ſerpentes, ac fiunt iuuenes. *Natal. Comes Mythol. lib. 4. cap. 6.*

Ceres Triptolemo & Eubuleo, Dyſaulis Athenienſis filiis, eò quòd ex illis primùm filiæ raptum cognouiſſet, magni muneris loco frumenta ſerendi rationem tradidit. *Pauſ. in Atticis.*

Rapta Helena à Theſeo, Tyndaridæ fratres repetierunt per legatos ſororem. Cùm reſpondiſſent ciues, neque penes ſe eſſe illam, neque vbi eſſet relicta, ſe ſcire: ad bellum conuerſi ſunt. G Verum aperit eis Academus, Aphidnæ eam abdi. Vnde cùm illi honores viuo habiti ſunt à Tyndaridis, tum Lacedæmonij, qui ſæpiùs poſtmodum incurſauerunt Atticam, vniuerſóſque fines perpopulati ſunt, Academia abſtinuerunt, Academi cauſa. *Plut. in Theſeo.*

Cùm olim ad inueſtigandam Helenam à Theſeo raptam Tyndaridæ cum magnis copiis oram Atticam inuaſiſſent, & populos è ſedibus ſuis eiicerent, ignari, quonam loci ſubducta Helena eſſet: tunc Decelenſes (ſic tribus quædam apud Athenienſes vocatur) feruntur, & vt quidam volunt, ipſe Decelaus, tum dolore damni, quod Theſeo fieret, tum metu totius Athenienſium ſoli, ne vaſtaretur, expoſuiſſe illis omnem rem geſtam, eóſque deduxiſſe Aphidnas, quas Titacus indigena Tyndaridis proderet. Quo ex facto Decelenſibus permanſit in Sparta immunitas vectigalium, & dignitas præſidendi: adeò quidem, vt bello, quod multis poſtea annis inter Athenienſes & Peloponnenſes geſtum eſt, Lacedæmonij, cùm cæteram Atticam popularentur, à Decela ſibi temperauerint. *Herod. libro 9.*

Lycurgus in oratione contra Leocratem ſcribit Athenienſes H poſt Codri regis interitum, qui ſe bello Peloponneſiaco pro patria deuouerat, Cleomantii Delpho poſteriſque eius perpetuum in Prytaneo victum decreuiſſe publicum, quòd occultum ſibi oraculum, vnde victoriam illam de Doribus pepererant, indicaſſet.

Detecta Aquiliorum proditione, eáque punita, P. Val. Poplicola de Vindicio ſeruo Aquiliorum, qui eam detexerat, tulit ad populum, vt primus ille libertus ciuitate donaretur, & ſuffragium, in qua vellet adſcriptus tribu ferret. Aliis libertis ſerò diúque poſt per ambitionem popularem Appius ſuffragij ferendi ius dedit. Atque ex huius nomine Vindicij, qui ſolida libertate fuit donatus, dicitur vindicta manumiſſus. *Plut. in Poplicola.*

C. Fabricio conſuli quidam epiſtolam in caſtra attulit, quam regis medicus ſcripſerat: offerens, ſi præmium ſibi, quòd bellum citra vllum diſcrimen ſuſtuliſſet, oſtenderetur à Romanis veneno ſe regem Pyrrhum necaturum. Cuius ſcelus Fabricius auerſatus, per literas Pyrrhum monuit, vt caueret inſidias.

Pyrrhus perlecta epiſtola, deprehenſiſque inſidiis, medicum affecit ſupplicio, Fabricio & pop. Rom. gratiæ referendæ cauſa gratis captiuos donauit, ac Cineam ex integro, ad pacem ſibi peragendam miſit. Enim verò pop. Rom. nec in gratiæ partem, nec in mercedis, quòd in ſcelus in ipſum committendum non conſenſiſſet, illos recipere ſuſtinuit gratuitò: ſed totidem Tarentinos & Samnites eis liberos remiſit. Pacis autem & amicitiæ non admiſit mentionem, quam cum armis exercitum nauibus quas adduxerat, impoſuiſſet, atque in Epirum abſceſſiſſet. *Plutar. Pyrrho, Gell. l. 3. c. 8. Cicero 1. Officior.*

Hiſpalæ Feceniæ & Ebutio, ob indicatam Bacchanaliorum ſacrorum turpitudinem, præmia data fuerunt à Rom. ſingulis centena millia æris ex publico. Additum, vt Hiſpala ingenuo nuberet, nec fortuna aut quòd quæſtum corpore feciſſet, apud virum noxæ illi eſſet, nec apud quenquam, quod ipſius indicio fuiſſet in plures animaduerſum: vt Ebutio emerita ſtipendia eſſent, nec inuitus militaret. *Sabel. 7. Enn. 5.*

Artena Volſcorum vrbe à Rom. capta, arx, quò ſe plurimi receperant, aliquot dies circumſeſſa, ſerui cuiuſdam proditione occupata eſt. Proditori præter libertatem duarum familiarum bona in præmium à Rom. data. Ipſe Seruius Romanus vocatus. *Sabel. 7. Enn. 3.*

Latini poſt cladem ad Regillum lacum acceptam non ſolùm arma, ſed eos quoque qui ſe ad ea recipienda hortarentur, vehementer oderant: eáq; re ita effecit, vt Volſcorum legatos iniectis vinculis Romam, cum indicio eorum quæ à Volſcis pararentur, ad Conſules & Senatum miſerint. Id adeò fuit Rom. gratum, vt captiuorum ſex millia ad Regillum lacum capta, Latini nominis vrbibus remiſerint, ac tum demum de fœdere cum ipſa gente renouando, quod ad id tempus fuerat negatum, vt Liuius ait, ad magiſtratus retulerint. *Sabell. libro 8. Enn. 2.*

Caius Agrippæ, ob indicatam Herodis Antipæ defectionem, Tetrarchiam eius donat. *Ioſephus.*

Antonia in magno honore habita eſt apud Tiberium, vel propter affinitatem, quod Druſi fratris vxor fuerat: vel propter continentiam, quod florente etiam tum ætate viduæ recuſauit alteras nuptias, licèt hortante Auguſto ad iterandum coniugium, in eoque vitæ genere omnem cauerit infamiam. Huc accedebat præcipuum beneficium, quo maximè deuinxerat hominem. Cum enim res nouas contra eum moliretur Seianus amicorum vnus, vir valde potens propter præfecturam prætorianorum militum, conſpirantibus multis ſenatoribus & libertis Cæſaris, & viris militaribus, tantum illi conflatum erat periculum, vt minimum quin opprimeretur, abfuerit. At Antonia quum primùm intellexit inſidias compoſitas in principem, rem totam ei perſcripſit accuratiſſimè, traditiſque literis Pallanti ſeruorum ſuorum fidiſſimo, miſit eum Capreas ad Tiberium. Quibus ille cognitis, Seianum occidit, & ſocios conſilij. Antoniæque iam ante habitæ in precio, maiorem etiam in poſterum fidem habuit per omnia. *Ioſeph. lib 18. c. 8. Antiq.*

L. Otho pater Syluij Othonis Imp. in Illyrico milites quoſdam, quòd motu Camilli ex pœnitentia præpoſitos ſuos, quaſi defectionis aduerſus Claudium auctores, occiderant, capite puniuit. Quo facto ſicut gloriam auxit, ita gratiam minuit: quam tamen maturè recuperauit, detecta equitis Rom. fraude, quem prodentibus ſeruis necem Claudio parare compererat. Namque & Senatus honore rariſſimo, ſtatua in palatio poſita, proſecutus eſt eum: & Claudius allectum inter patritios collaudans ampliſſimis verbis, hæc quoque adiecit. Vir, quo meliores liberos habere ne opto quidem. *Suet.*

Dux Venetorum Marinus Faletrus tyrannidem affectans, Beltrandum quendam conſpirationis comitem adſciuerat, ſexagintáque plebeis hominibus præfecerat, qui præſcripta die in curiam venientes, campanæ æris ſonitu coacti, patricios omnes necarent. Beltrandus, pridie quàm res patraretur, ad Nicolaum Leonem patricium & compatrem ſuum hoc facinus detulit ſiue pœnitentia ſiue ſpe maioris præmij. Leo diligentiùs Beltrando domi aſſeruato, aliquot ſanguinis patricij viros in priuatam ædem cogit: réque planè patefacta per indicem Decemuirum conſilium vocat noctu. Rei conſcij ſupplicio ſtatim affecti. Summa luce dux conuictus ſceleris, dignitate priſtina eſt priuatus, mox & ceruices illi abſciſſæ. Veneti Beltrando indici primùm veniam tribuunt: inde donec vixerit, millenis aureis annuis donant, ædéſque illi Marini Faletri ducis ad Apoſtolorum fanum dono dant, & (quod ampliſſimum erat) cum ſuis hæredibus in patritium ordinem eſt adſcitus.

Cæterùm dum quadam animi pertinacia, ſæpiùſque patres vt ingratos paſſim accuſaret, ſæpè admonitus, vt ab incepto deſiſteret, in exilium relegatur. Qui dum locum non ſibi præſcriptum, Illyricúmque frequentius oberrat, tandem interfectus obiit. *Egnat. l. 3. c. 4. Exemp.*

Albergettus Cortuſius Patauinus, cuius maiores bis à Carrarienſibus principibus ſpoliati fuerant, Marſilij Carrarienſis, Franciſci F. conatum de recuperando principatu cum coniuratis ſuſceptum primus Venetis detexit, anno MCCCC. [illegible] eoque nomine immunitate vectigalium perpetua donatus. [illegible] *Scard. l. 3. claſſe 13. Pat. hiſt.*

PRO PVDORIS DEFENSIONE.

Ariſtomenes Meſſenius, victis Lacedæmoniis, & quodam tempore nocturna ſacra celebrantibus, quæ vocabantur Hyacinthia, rapuit de choris ludentium virgines quindecim, & tota nocte gradu concito fugiens, exceſſit de finibus Spartanorum. Quumque eas comites vellent violare, monuit, quantum potuit, ne hoc facerent: & ad extremum quoſdam non parentes interfecit, cæteris metu coërcitis. Redemptæ poſtea à cognatis Puellæ, cùm Ariſtomenem viderent cædis reum fieri, tam diu ad patriam non ſunt reuerſæ, quam diu iudicum aduolutæ genibus, defenſorem pudicitiæ ſuæ cernerent abſolutum. *Lud. Viues de Chriſt. fem. l. 1. ex Pauſania in Meſſ.*

GRATITVDO PRO BENEFICIIS, collatis, quæ Corpori profuerunt.

Grati pro

EDVCATIONE, NVTRICATIONE.

Grati Alumni erga Nutrices, Altores.

☞ *Conſule Tit. Fidei erga parentes: qua continet [illegible] parentibus propter educationem debita. Item Tit. Mirabiliter conſeruati.*

Cyrus quamuis ſe Cambyſis Perſæ & Mandanes filiæ Aſtyagis regis Medorum filium eſſe reſciuiſſet, ſuam tamen altricem Spaco (Græci Cyno vocant: vnde fabulæ initium, quòd à cane fuerit nutritus) Mithridatis regij bubulci vxorem in tanto honore ſemper habuit, vt ſemper in eius ſermone eſſet Cyno. *Herod. lib. 1.*

Romulus & Remus cùm expoſiti ad Tiberim eſſent, & à lupa victum accepiſſent, eius beneficij memores Lupæ ſimulacrum Romæ poſuerunt. *Plin. & Liuius.*

Henricus II. Imp. in literarum ſtudio à teneris educatus in oppido Saxoniæ Hildesheim, Epiſcopatum ibi inſtituit, donariiſque & cenſibus decorauit. *Cuſpin.*

Scotorum pueri altores atque nutrices, eorundémque liberos, haud ſecus ac parentes germanoſque adamant. *Hector. Boëth. lib. 2.*

ALIMENTIS QVIBVSLIBET.

Cùm maxima ſiccitas omnem fere orbem præter Ægyptum peruaſiſſet, ex qua ingens frugum hominumque pernicies ſecuta eſt, attuliſſe ex Ægypto dicunt Erichtheum propter cognationem, Athenienſibus frumentum: obque id beneficium eis regem conſtitutum, qui ſumpto regno docuerit eos cæremonias ac myſteria Cereris Eleuſinæ ab Ægyptiis tranſlata. Eam quoque deam tunc Athenas frumenta comportaſſe dicunt, & ſerere denuò triticum docuiſſe. *Diod. lib. 1. capite 2.*

Artaxerxi regi Perſarum in prælio contra Cyrum fratrem vulnerato, tantùm non ſiti enecto eunuchus Satibarzanes circumcurſitans potum inueſtigauit. Quippe erat locus ille ſiticus & procul diſtabant caſtra. Tandem incidit in vnum ex Gauniis Caribus egenis, qui ſordido in vtriculo aquam putridam & vitioſam habebat ad octo heminas. Hunc arripit, atque ad regem portat. Cùm totum exhauſiſſet rex, quæſiuit de eo, Numne magnam nauſeam mouiſſet ei potus? Ille per deos iurauit, nec vinum vnquam iucundius ſe potaſſe, nec aquam vel leuiſſimam & limpidiſſimam. Itaque ſi minus ego, inquit, hominem, qui eam tibi dedit, inuenire, vt parem referam gratiam, valeam: deos precor, vt beatum & opulentum efficiant. Poſt in regno confirmatus, Caunium hunc ex obſcuro & inope celebrem reddidit & lautum. *Plut. in Artax.*

Idem cùm à Sinæta ruſtico volam aquæ ex Cyro flumine hauſtæ dono accepiſſet (nec enim aliud habebat infimæ ſortis homo quo pacto more regem honorare poſſet), ea re delectatus rex: ego, inquit, ô homo, grato animo munus tuum accipio, A & in precioſiſſimis numero. Hæc locutus mandauit ſpadonibus, vt munus in auream phialam reciperent. Mox eum in diuerſorium venit, miſit homini ſtolam Perſicam, & phialam auream, & mille Daricos, ſimulque ferentem ea dicere iuſſit: Viſum eſt regi, vt hoc dono tuum animum oblectes & exhilares, quoniam ipſius quoque mentem voluptate affeciſti, qui non indonatum neque inhonoratum præterire paſſus ſis: ſed quemadmodum neceſſitas patiebatur, ita ſis veneratus. *Ælian. l. 1. Var. hiſt.*

Polyb. Megalop. lib. Hiſt. 12. Cùm Philippus, inquit, Perſei pater Aſiam percurreret, annonaque militibus eius defeciſſet, à Magnetibus victum, quia aliunde non habebat, popoſcit, à quibus ficus accepit. Quamobrem cum Myuntem poſtea cepiſſet, regionem Magnetibus ficuum cauſa donauit. *Athen. l. 3. c. 3.*

Serapion puer ex Alexandria Ægypti Olymp. ccxvii. ad ludos Olympicos profectus, cum ſummam annonæ caritatem eſſe audiuiſſet, magnum frumenti numerum Elidem ſupportandum curauit. Ei igitur tum gratitudinis ergo tum victoriæ Elei in gymnaſio ſtatuam pugilis pueri dedicauere. *Pauſan.* B *l. 6.*

Manius Martius & Trebius, ædiles, quòd in ſumma caritate frumentum Pop. Rom. in modios aſſibus dedêre, commeatuſque inuexêre, ſtatuas in Capitolio & palatio cum titulis honorem meruêre. *Alex. ab Alex. l. 4. c. 3.*

M. Brutus, Dyrrachio Apolloniam contendens, in magnum diſcrimen ex fame canina venit. Nix alta erat: & qui commeatus portabant, nemo ſequebatur. Cùm igitur ille animo deficeret & animam ageret, neceſſariò milites ad muros accurrerunt, panem poſtulantes ab hoſtibus, qui illic ſtationem agebant, quo ſtatim accepto Brutum refecerunt. Qua de cauſa vrbe potitus clementer habuit omnes. *Plut. l. 6. Quæſt. conu.* 8.

Agrippa Magnus Herodis nepos, rex Iudæorum: cum in priuata fortuna Romæ eſſet, & eum propter falſas ſuſpiciones Tiberius catenis ante palatium ad arborem vinciri iuſſiſſet, vt inde in carcerem duceretur: in eo loco propter Solis ardorem, animique moleſtiam magna ſiti torquebatur. Ea cum præter C euntem Thaumaſtum vidiſſet, Caij ſeruum, aquæ prægelidæ vas ferentem, orauit vt bibere ſe ſineret. Quod ille cùm amanter feciſſet, dixit Agrippa, ſe pro ipſa re gratiam aliquando ei relaturum. Haud multò pòſt igitur Tiberio Caius in principatu ſucceſſit: à quo Agrippa, qui in eius contemptum captus fuerat, liberatus, atque in Iudæa rex conſtitutus fuit: qui tunc à Caio impetrauit, vt eius precibus Thaumaſtus liberaretur. Itaque poſtea ſuorum numero acceptum regni procuratorem fecit: morienſque teſtamento cauit, vt vxor ac liberi eodem apud ſe loco Thaumaſtum retinerent. *Fulg. l. 5. c. 2. ex Ioſephi l. 18. c. 8. Antiq.*

Cauſam dicebat apud C. Iul. Cæſarem ex veteranis quidam paulò violentior aduerſus vicinos ſuos, & cauſa premebatur: Tum, Meminiſti (inquit) Imp. in Hiſpania talum te torſiſſe circa Sucronem? Cùm Cæſar meminiſſe ſe dixiſſet: Meminiſti ſub quadam arbore minimum vmbræ ſpargente, cùm velles reſidere feruentiſſimo Sole, & eſſet aſperrimus locus, in quo ex rupibus acutis vnica illa arbor eruperat, quendam ex commilitonibus penulam ſuam ſubſtrauiſſe? cum dixiſſet Cæſar, Quidni meminerim? D & quidem ſiti confectus, qui impeditus ire ad fontem proximum non poteram, repere manibus volebam, niſi ille homo fortis ac ſtrenuus aquam mihi in galea ſua attuliſſet. Tum ille: Potes ergo, Imp. agnoſcere illum hominem, aut galeam? Cæſar ait, ſe non poſſe galeam agnoſcere, hominem certè poſſe: & adiecit, iratus quòd ſe à cognitione media ad veterem fabulam abduceret: Tu vtique non ille es. At reus Merito (inquit) Cæſar me non agnoſcis. Nam cum hoc factum eſt, integer eram: poſtea ad Mundam in acie oculus mihi effoſſus eſt, & de capite eiecta & eruta oſſa. Nec galeam illam ſi videres agnoſceres, machæra enim Hiſpana diuiſa eſt. Itaque vetuit Cæſar, illi exhiberi negotium, & agellos, in quibus vicinalis via cauſa rixæ ac litium fuerat, militi ſuo donauit. *P. Ærod. ex Sen. l. 5. de Benef.*

HOSPITALITATE.

Ex S. Scriptvra.

Propter hoſpitalitatem, quam præſtiterunt Ægyptij iam olim Iſraëlitis, cùm in Ægypto peregrini eſſent, tertiam progeniem ab Ægyptiis deſcendentem in ciuitatem recipi poſſe Dominus per Moyſen affirmat: cum Ammonitarum & Moabitarum ne decimam quidem progeniem ſuſcipere poterat, eò quòd E hi egreſſis ex Ægypto nullum hoſpitalitatis munus exhibuiſſent.

Cùm Ioſue Iudæorum iudex (ea ſcilicet ſuprema dignitas erat) vrbem Hierichorum in poteſtatem redegiſſet, & ita à Deo iuſſus non vrbem ſolùm euertiſſet, ſed accolas quoque omnes peremiſſet: non Rachab Cananæam fœminam ſolam, verùm omnes quoque alios quos ipſa domi receperat, incolumes ſeruauit. Miſſos enim à Ioſue exploratores, quos rex Hiericho vt perderet, inſectabatur, domi Cananæa texerat, ita vt regia iram euaderent. Neque verò Ioſue ſatis duxit Cananæam ſeruaſſe, & Salomoni, vni ex principibus Iuda (ex cuius deinde ſemine Chriſtus ortus eſt) matrimonio iungere, agros quoque vnde viueret, ac pecuniam largè dedit: quanquam à Deo iuſſus erat, omnes quos in Hiericho inueniſſet, occidere neque enim crimen à ſe admitti arbitratus eſt, ſi vt in tali re gratus eſſet, diuinum imperium tranſgreſſus videretur, in quo non peccaſſe eum, res ipſa oſtendit. Siquidem Deus qui voluntatis ſuæ tranſgreſſores grauiter caſtigare ſolebat, in Ioſue nihil animaduertit. *Fulgoſ. l. 5. c. 2. ex Ioſue c. 6.*

Saul rex, Samoëlis prophetæ iuſſu Amalechitas exciſurus, F vt qui ccc. antè annis Iſraëlitas ex Ægypto egreſſos infeſtaſſent in itinere: Cenæos Sichemitas, qui in medio Madianitarum habitabant, & ſeſe humanos erga Iſraëlitas præbuerant, præmonuit, vt ab Amalechitis funditùs exſcindendis diſcederent, ne vnà cum illis perirent. 1 *Reg.* 15.

Elias Theſbites propheta à vidua Sareptana hoſpitio ſuſceptus, cùm illa ſibi petenti panem quem vnicum habebat, eóque abſumpto certam mortem ſibi filioque ſuo inſtare videbat, dediſſet: à Domino precibus impetrauit, vt cadus farinæ, & olei lecythus nunquam deficeret, quoad fames grauiſſima, quæ triennium integrum durauerat, ceſſauit. Filium quinetiam illius paruulum morbo exanimatum vitæ reſtituit. 3. *Reg. cap.* 17. Epiphanius Ionam prophetam hunc filium fuiſſe ait.

Eliſæus propheta hoſpitio ſuſceptus Sunæ à muliere locuplete, quæ ſterilis erat, eam anno vertente filium parituram prædixit. Filius cùm die quodam ad meſſores egreſſus in febrim ardentem incidiſſet, in matris gremio extinctus eſt. Sunamitis in montem Carmelum ad Eliſæum profecta, rem ei indicauit. Propheta eam comitatus, filium in vitam reuocauit. G 4 *Regum* 4.

Dauid rex moriens, Salomoni F. præcepit, vti Berzellai Galaaditæ natos in numerum ſuorum conuictorum reciperet, eò quòd ſibi Abſalonem filium fugienti ſubueniſſent. 3. *Reg. cap.* 2.

Paulus Apoſtolus Melitenſium plurimos, à quibus naufragus cum ſociis humaniter exceptus fuerat, à grauiſſimis liberauit morbis, & inter eos Publij inſulanorum principis patrem à torminibus. *Act.* 28.

HISTORICA.

Neleus, cùm Herculem hoſpitio recipere nollet, omneſque cæteri filij pedibus in parentis ſententiam irent ſolus Neſtor non conſenſit. Hercules autem, cùm capta iam ciuitate, Neleum vnà cum reliquis filiis interfeciſſet, tanti beneficij memor: Neſtori non ſolùm pepercit, verum etiam auitum ei regnum gubernandum tradidit. Vnde etiam Athenienſes publicè gratiam Herculis poſteris retulerunt (quoniam ſtirpis illorum auctor de Theſeo bene meritus fuerat) cùm deducerent H eos in Peloponneſum. *Ælian l. 4. de Var. hiſt.*

Homerus in poëſi ſua, omnibus iis à quibus beneficia accepit, abundantiſſimè gratiam retulit. Nâque cùm Mentis Leucadij mercatoris liberalitate peregrinari potuiſſet, eum in Odyſſea regem Taphiorum facit. Mentora Ithacenſem, à quo hoſpitio fuerat ſuſceptus, cùm Ithacæ ex oculis laboraret, Vlyſſis fingit ſocium, cuius fidei Vlyſſes Troiam nauigans, tanquam viro æquiſſimo, familiam domumque totam commiſerit. Phemium præceptorem & altorem ſuum (vitricum vt, aliquibus videtur) in Odyſſea muſicum & poëtam præſtantiſſimum introducit, qui Penelopes caſtum animum pudicis verſibus in officio continebat. Tychium coriarium quoque, cuius hoſpitio ad Nouum murum fuerat vſus celebrat in Iliade, quòd Aiacis ſcutum ex corio confecerit. *Herod.*

Meſſenij duce Ariſtomene, eiecti ex Era monte Lacedæmoniis, ab Arcadibus liberaliter & benignè ſuſcepti fuêre. Extorres tamen, & variis caſibus per cccxcvii. annos agitati.

tandem poſt Leuctricam Lacedæmoniorum cladem ab Epa-
A minonda ... ſuis, reſtitutum eum Cleomenes Spartanus Megalopolin Arcadiæ occupaſſet, quicunque cum Philopœmene Craugidæ F. effugere, eos Meſſenij gratitudinis ergò liberaliter accepere. Sic nunquam perit gratia. Viciſſim cum Nabis Lacedæmoniorum tyrannus Meſſenen noctu occupaſſet, Philopœmen & Megalopolitani tyrannum cedere coegerunt. *Pauſ. in Meſſ.*

Lacedæmonij cum Peloponneſiis cæterorumque ſociorum præſidio ſecunda expeditione in Atticam irrumpunt, villas vbique vaſtant, incenſis ædificia euertunt, ea tantummodò parte intacta, quæ Tetrapolis appellatur: ab huius violatione abſtinuere, propterea quod eius loci habitaculis & hoſpitio exceptos olim, & Euryſtheum inde bello adortos ſuperaſſe audiverant. Æquum namque videbatur his qui maiores ſuos beneficiis affecerant, pares ab nepotibus eorum gratias referri. *Diod. lib. 12.*

Cùm Thebani exules, Pelopidas, Pherenicus, Melon, Damoclides, qui Lacedæmoniorum tyrannidem ferre non poterant, Athenas confugiſſent: Lacedæmonij Athenienſibus imperauerunt, ne reciperent exules, neve eos concitarent: ſed tanquam à ſociis declaratos communes hoſtes extermina-
B rent. Verùm Athenienſes cum inueterata ſua & genuina humanitate, tum vt gratias referrent Thebanis (qui Thraſybulum cum exulibus Athenienſibus inprimis ad reditum in patriam adiuuerant ſciuerantque, ſi quis Athenienſium arma per Bœotiam aduerſus xxx. tyrannos ferret, neminem id audire aut videre Thebanorum) omnem iniuriam ab iis abſtinuerunt: futurum aliquando rati, vt ſicut Thraſybulus ex Thebis erumpens obtruncerat Athenienſium tyrannos, ita vt ipſi quoque moventes ex Athenis Thebas in libertatem aſſererent. *Plut. in Pelopid.*

Crœſus Lydorum rex, cùm audiuiſſet legatos ſuos, quos Delphos miſerat, comiter ab Alcmæone Athenienſi exceptos fuiſſe: hominem accerſiit: & vbi aduenit, tanto eum donauit auro, quanto ſemel corpore ſuo ferre poſſet. *Herod. l. 6.*

Pythius Athys F. Lydus genere, cùm argenti duo millia talentûm auri quadragies centena millia nummûm Daricorum, ſeptem millibus minus poſſideret: Xerxi illac tranſeunti contra
C Græcos, ea omnia dono obtulit, ſibi è mancipiis atque agricolis victum ſuppetere dictitans: & totum illius exercitum hoſpitio excepit. Xerxes rex & opulentiam & liberalitatem hominis admiratus, gratias egit, eumque hoſpitem ſuum fecit: & ne quadragies centena millia in perfecta eſſent, ſeptem millia in ſupplementum de ſuo addi voluit. *Herod. lib. 7. & Plin. l. 33. c. 10.*

Philippus Macedonum rex, cùm Thebis obſes eſſet, Philonis Thebani hoſpitio vſus eſt, multiſque inſuper ab eo beneficiis affectus. Is quum viciſſim à Philippo nihil muneris vellet accipere: Ne me, inquit Philippus, beneficentia ſuperatum hac laude ſpolies, quòd hactenus à nemine beneficiis victus fuerim. O animum imperio dignum! Pulchrius æſtimauit, benefaciendo, quàm potentia vincere. *Plut. in Apoph. Reg. & Impp.*

Alexander Magnus captis Thebis hoſpites patris ſui Philippi (apud eos enim obſes adhuc puer egerat) eorumque cognatos omnes ſeruauit, reliquis captis aut trucidatis. *Æl. l. 13. Var. Hiſt.*

D Caſſander Mantineæ ſumma nobilitate & auctoritate, fortunæ fluctibus domo profugus Megalopolim ſe contulit: potiſſimùm Craugis gratia patris Philopœmenis, viri cum omni præfulgentis gloria, tum verò priuatim ei familiaritate coniuncti. Ab hoc eſt ſuperſtite cultus omni genere officiorum. Quo mortuo, vt vices rependeret illi hoſpitalitatis, filium eius orbum educauit: quo modo Phœnicis ab Homero fuiſſe Achillem alumnum, vnde generoſis & regiis à teneris vſque vnguiculis conformatus fuit & adoleuit moribus. *Plut. in Philop. vita.*

Minucius magiſter equitum (cui ſecundo bello Punico æquatum eſt cum Dictatore imperium) temerè in Pœnorum inſidias præcipitatus eſt, circumuentúſque ab hoſte cum dimidio copiarum. Erat haud dubiè locum ipſum Rom. clade ante Cannas nobilitaturus. Cæterum Q. Fabij Maximi Dictatoris, à quo diſſenſerat in adminiſtrando bello, celeri occurſo imminenti periculo ſubtractus, haud ineptè ad infamiam diluendam gratitudinem temeritati prætexuit, vltróque Dictatori imperium reſtituit, Patrémque appellauit: fuit præterea ſuis auctor, vt Patronum militari clamore ſalutatum aurea corona donarent. *Sab. l. 7. c. 1. ex Val. l. 5. c. 2.* E

Romanos, memoriæ proditum eſt, aduerſum Acarnanes liberalitate non mediocri vſos in referenda gratia, poſt multa etiam ſecula: quod illi Æneam auctorem & vrbis & generis, extorrem patria, profugumque ad Acarnaniæ oras [illegible] cum claſſe portubus hoſpitioque benignè excepiſſent. Itaque eam ob cauſam donati ſunt Acarnanes Leucade & Anactorio, quæ oppida Romanus exercitus Corinthiis ademerat. *Pont. c. 34. de Liberal.*

Captis Veiis, pop. Rom. delecta decima ſpoliorum parte aureum craterem Apollini Delphico dedicauit. Legati à Liparitanis prædonibus capti in Liparam abducuntur. Timaſitheus Liparæorum dux legatos liberauit. Illi cratere in medio templi Delphici depoſito, Romam reuerſi ſunt. Romani audito Timaſithei beneficio, publicum ei hoſpitium Romæ conceſſerunt: & cùm poſt annos cxxxvii. Liparam inuaſiſſent, quicunque ex Carthaginenſibus ad Timaſitheum genus ſuum referrent, omnes eos ab omni cenſu & tributo immunes libertate donauerunt. *Diod. l. 14.*

L. Sylla, cùm Præneſte oppidum armis cepiſſet, decreuiſſetque quicquid erat ciuium trucidare, hoſpitem ſuum iuſſit excipi: hoc beneficio penſare volens hoſpitij communicati gratiam. At ille contrà libere: Nolo, inquit, patriæ meæ extinctori debere vitam. Simulque turbæ ad finem ciuium ſeſe admiſcuit, & cum illis trucidatus eſt. *Eraſ. l. 6. Apoph. ex Plut.* F

Martianus, cùm adhuc in priuata fortuna eques in Lycia à Tatiano & Iulio fratribus, apud quos hoſpitio ſuſceptus erat, grauiter laborans, ingentia beneficia accepiſſet, & inde profecturus, multa quoque pecunia adiutus eſſet (hæc enim portentis in eum moti præſtiterant, quòd dormienti per æſtatem in agro, aquilam in aëre leniter ſe mouentem, patentibus alis ſolem auertere viderant) vt ad imperium euectus eſt, omnibus poſtpoſitis, Lycios ipſos fratres vocari iuſſit: alteróque Illyrico, altero Conſtantinopoli præfecto, datis aliis quoque muneribus, in tam ſublimem euectus gradum, beneficiorum quæ in parua fortuna acceperat, non ſe oblitum eſſe oſtendit. *Fulg. & Egnat. l. 3. c. 2.*

Baſilius Macedo, antequam Imp. fieret, comitatus erat Theophilum dominum ſuum in Achaiam: ibique ob aduerſam valetudinem relictus, à Danielide muliere primaria diligenter G
curatus, ampliſque donis affectus fuit: nihil ab ipſo requirente, quàm vt cum Ioanne filio ſuo ſpiritualem fratris neceſſitudinem contraheret. Quo impetrato, Baſilio enarrat, quid à monacho de ipſius futura dignitate Imperatoria audiuerit, orans, vt ſibi liberiſque ſuis benignus & clemens eſſe velit. Id quod Baſilius factus Imp. diligenter præſtitit. Eum enim protoſpatharij dignitate ſummaque poteſtate auxit. Danielidem etiam anum ad ſe vocauit. Hæc cùm equo vehi nequiret, in lectica recubuit, eámque ccc. iuuenibus robuſtis alternis vicibus geſtandum mandauit: ac porrò honorificè tractatam & donatam domum remiſit. *Cedrenus.*

Balduinus I. Hieroſolymorum rex in Arabiam duxit: quàm à ſolitudine vindicabant incolæ vagi, tabernacula circumferentes. Inde ingentem vim armentorum abegit, hominumque promiſcuè omnis generis, ætatiſque. In his erat cuiuſdam Phylarchi vxor grauida: quæ inter cæteros captiuos camelo impoſita, cùm in præpropero Latinorum reditu, coortis maturitate partus doloribus deficere videretur: rex recurrens, deponi eam, ex ſpoliiſque hoſtium ſubſterni veſtimenta iuſſit, amiculo- H
que ſuo eam operuit, abiitque, remanere cum domina ſeruo iuſſo, ac quadam ex captiuarum grege, quæ obſtetricis munere fungeretur: ſimul camelo fœta ad infantem eo lacte alendum relicta, aquaque in vtre, ac fructibus in ſportula agreſtibus ad puerperam ſuſtentandam, reliquum iter confecit. Phylarchus, qui fugerat, recepto animo, contractiſque popularibus, prædones inſequebatur, & prædam cæteram & vxorem recuperaturus: in medio itinere reperit vxorem, [illegible] natum, ac ancillam vtrique miniſtrantem. Admiratione gaudioque repentino ſubſtitit, tamque grato animo factum Latini regis accepit, vt clandeſtinum fœdus cum rege percuſſerit, cumulatiorem gratiam ſuo tempore relaturus. Nec defuit occaſio. Balduinus enim in Rhamulenſium vrbe concluſus erat, eam poſtridie Ægyptiis victoribus aggreſſuris, certa expugnandi ſpe. Phylarchus Arabs, noctu fide clàm data, [illegible]que in vrbem receptus, Balduinum clàm in tutum reduxit. Qui cùm iam à ſuis pro mortuo deploratus eſſet, repentè ſuperueniens

perueniens, mira lætitia omnes affeci: tantamque alacritatem A indidit, vt congreſſus rurſus cum hoſte, ingentem victoriam reportarit. *Æmil. l. 5.*

Eandem hiſtoriam ſuprà etiam habes ex *Iul. Oſo & Egnatio Tit. Gratitudinis impenſæ hominibus, in fine.*

Manſor, Marocci Atlantici rex & pontifex, in venatione ventorum & tempeſtatum turbine in auia à comitibus diſtractus, nocte iam ingruente, tugurium Piſcatoris anguillas captantis in proximis paludibus ſubiit. A quo, diſſimulato habitu, benignè exceptus, cùm inter colloquia piſcator Manſoris regis commendaſſet pietatem, felicitatem & iræ qualitatem imperij, atque etiam hœdum, ſuarum diuitiarum ſummam hoſpiti mactaſſet, tactoque mane cum per cœnoſæ paludis voragines ad ſuos incolumem deduxiſſet: rex hominis hoſpitalitate delectatus, vicinas arces, & palatia ei dono data [illegible]. Senſim autem noui huius domini potentia tantum creuit, vt quadringentas familias nobiliſſimas habuerit. Oppidum ipſum Caſſar Elcahir, hoc eſt, Regium palatium appellatum fuit. *Ioan. Leo l. 3 c. 27. de Africa.*

B Conradus Imp. in venatione ceruum inſequendo à ſatellitibus longè recedens, & in multam noctem oberrans, tandem in [illegible] incidit plebanum in Catzenhuſen. Is perbenignè Imperatorem accepit, & pro ſua tenuitate tractauit. Iuſſus autem ab hoſpite ſplendido aliquid petere, corrigiam de ceruina pelle, qua cinguli loco vti poſſet, ſibi dari petiit. Paulò poſt Bertholdo Monaſterienſi Epiſcopo apud Veſtphalos mortuo, in locum ipſius hunc plebanum ordine vt. Imp. ſubſtituit. *Albert. Crantz. in Metropol. l. 2. c. 29.*

Innocentius II. Pp. dum Anacletum II. Antipapam fugeret in Galliam, à Genuenſibus comiter atque honorificè acceptus, & iterum dum è Gallia reuertitur, hanc eis gratiam retulit, quòd Epiſcopum eorum, obedientia Archiepiſcopi Mediolanenſis exemptum, Archiepiſcopum fecit, atque ei dimidiam Epiſcoporum Corſicæ partem ſubiecit. Syrus primus ea dignitate eſt vſus. Piſas progreſſus, pacem inter Piſanos & Genuenſes compoſuit: eorumque Eccleſiam, pariter ac Genuenſem, metropolitanam effecit, parte altera Epiſcoporum Corſicæ contributa: quæ res adhuc diſcordiam inter eas ciuitates C aluerit. *Sigon. l. 11. regni Italici.*

Moguntinum Epiſcopum, olim Romam proficiſcentem in itinere comitatus, duxerat ac reduxerat incolumem Rodolphus Habſpurgenſis, Epiſcopus Comitis fortitudinem & prudentiam Principibus Electoribus laudans, vt rex Rom. eligeretur, effecit. *Cuſp.*

Ioannes Medices, Pontificis Iulij II. exercitus contra Gallos Bentiuolorum defenſionem ſuſcipientes legatus, poſt cladem ad Rauennam profligato toto ſuo exercitu, acceptam, Mediolanum perducitur. In itinere autem quum eſſet Mutinæ, Blancæ Rangoniæ benignitatem ſenſit: ea erat Bentiuolorum ſoror, eximiæ liberalitatis femina, quæ omnibus ex mundo muliebri neceſſariis ad cultum ornamentis ſumptuoſiſſimè eum repleuit. Vnde ipſe mox effectus Pontifex ſub nomine Leonis X. vti in referenda gratia planè grauiſſimus, eius liberos & honore pilei, & Prætorij præfectura, & magnis militiæ ſtipendiis exornauit. *Paulus Iouius in Leone X.*

Fama eſt, antiquiſſimum ex gente Luſitanorum regem cum D paucis olim Venetias appulſiſſe, eiuſque viſendæ ſtudio aliquandiu in vrbe verſatum, diſſimulata interim perſonæ quam gerebat magnitudine. Igitur benignè appellatus, in publicum eſt hoſpitium adductus: dati adhæc ex patricio ordine pleríque, qui vrbem illi per otium monſtrarent, quique ipſius latera ſtipantes benignè ac comiter hoſpitem haberent: data & abeunti ex publico munera, miſſique non pauci, qui eum procul vrbe officij cauſa comitarentur. Hæc Venetorum hoſpitalitas, quam ipſi priuato homini præſtare putabant, ita accepta fuit regi, vt in Iberiam veniens, rem omnem poſteris tradidiſſe dicatur. Atque ob idipſum mutuum hoſpitium Venetis cum regia illa familia in hunc diem durat. *Sabell. lib. 3. Dec. 4.*

MORBORVM DEPVLSIONE.

☞ *Vide infrà. Grati erga Medicos. Hic Rei propter quam, (quæ etiam ab alio quàm medico interdum præſtatur) illic Perſonæ erga quam grati ſunt, ratio habetur.*

Mulier hæmorrhoiſſa è Cæſarea Philippi fuit (Phœnices Paneada vocant) & à Chriſto curata, eius fimbriæ attactu, itaque gratitudinis ergò præ foribus domus ſuæ columnam erexiſſe dicitur, in qua ex ære duæ ſtatuæ ſublime ſtabant. E Femina ſupplicanti ſimilis genibus flexis, manibuſque protenſis viri ſimulacrum tangebat. Vir ipſe manum ſuam ei porrigebat. Ex baſi vero ſtatuæ herbam [illegible] [illegible], quæ cùm ad ſacram fimbriam pertigiſſet, creſcere deſineret. Ea ad deſperatiſſimos morbos vtebantur, de cauſa incerti, aut cuius eſſet ſtatua: donec effoſſa terra, literæ hiſtoriæ fidem facientes apparuerunt, & deinceps herba ea caruit. Statua ipſa vſque ad Iuliani apoſtatam durauit, qui eius loco ſuam erexit, quæ tamen fulmine diſiecta fuit. Statuam autem Chriſti in Eccleſia Diaconicum tranſtulerunt pij homines, quam pagano furore percìti quidam funibus ſeu neruis per mediam traxere viam, omniq; genere contumeliæ affecerunt, ita vt totam comminuerint. Fragmenta à religioſis viris collecta, & maximi theſauri inſtar ſepoſita. *Niceph. l. 6. c. 16. & l. 10. cap. 30. Euſebius lib. 7. Eccleſ. hiſt.* ſe ſtatuam vidiſſe affirmat.

Græci poëtæ, tragicique in primis, qui Homerum ætate conſecuti ſunt, narrant Græcos cum primum ad Ilium cum claſſe acceſſerunt, erraſſe in via: expoſitiſque copiis in terram, F regionem quam non licebat, depopulatos eſſe: Myſia autem hæc erat, vbi regnabat Telephus, qui graue vulnus ab Achille acceperat, cùm equus, quo vehebatur, ſarmento implicitus cecidiſſet, voluntate Liberi patris: interea tamen compulit in naue Græcos, re quam aggreſſi fuerant, non perfecta. Poſtquàm autem impoſitum ipſi vulnus ſanari non poterat, conſulto oraculo reſponſum accepit hoc prouerbium, *Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται*, quòd à nullo alio ſanari poſſet vulnus, niſi ab eo, qui inflixiſſet. Quare cum ad Achillem nauigaſſet, vlcere ſanato mercedem curationis ei dedit, quòd ducem itineris illius ſe præbuit Græcis, eoſque ad Troiam ſaluos deduxit. *Volater. l. 5. Var. lect. c. 12.*

Phalyſius Anytæ poëtriæ pro recuperata oculorum ſanitate bis mille nummûm aureorum numerauit. *Pauſ. in Phocicis.*

Diuus Leonardus Cenomanenſis, Epiſcopus Lemouicenſis, cùm Clodouæi regis Gallorum vxorem in partu periclitantem ſeruaſſet, multa munera rege offerente, id tantùm petiit, vt ſibi de ſylua, in qua regina peperiſſet, tantum concederet quantum G vna nocte aſino circuire poſſet. Ibidem monaſterium conſtruxit, duos monachos apud ſe habuit. Deinde venerunt ſeptem familiæ eius generis, quas omnes diſtributis nemoribus apud ſe retinuit. *Vincent. l. 21. c. 11.*

VITA CONSERVATA

Prophetis.

Eliſæus Propheta, Abdiæ viri optimi liberos à ſeruitute liberat, quam illis intentabat creditor ob contractum à patre illorum æs alienum in conſeruandis à furore Iezabelis prophetis. *4. Reg. 4. & Ioſeph. l. 9. c. 3.*

REGIBVS, PRINCIPIBVS.

Iaromirius Bohemorum princeps, à Cochuno Verſouicenſe in venatione ſagittis confixus ſuperueniente Honora venatore fuit liberatus, cum præfectura venatoria eiuſque poſteros, agris inſuper & pagis circa Sternbnam ſitis donauit: primumque inter Bohemos authoritate Cæſaris Henrici ad eum procerum gradum prouexit, qui nunc Barones à Duba ſiue Quercu in H Bohemia appellantur. *Dubrau. l. 6.*

Edoardus I. Angliæ rex, cùm adhuc adoleſcens eſſet, & cum quodam milite in camera teſtudinata ludo ſcaccarum occuparetur, ſubitò nulla occaſione præſtita, inter ludendum ſurgens diſceſſit: & ecce lapis immenſæ magnitudinis, qui ſedentem conquaſſaſſet, cecidit in eundem locum quo ſederat. Propter quod miraculum B. Mariam apud VValſingham propenſius honorabat, ei attribuens quod periculum iſtud euaſiſſet. *Thomas VValſingam in Edoardo I.*

Rodolphus Habſpurgenſis Imp. Iacobum Mullerum Tigurinum maiore beneuolentia, quàm principes, pari, qua fratres, proſequebatur. Mirantibus vniuerſis: Memorem ſe eſſe dixit beneficij à Iacobo accepti, quòd illius fortitudine atque fide, cùm contra Baronem Regenſpergium pugnans, multis vulneribus affectus, à ſuis pleriſque deſertus, illius opera equo impoſitus, & ex hoſtium manibus liberatus, fuiſſet. *Stumpfius.*

Alphonſus Aragonius ſubacta Iſchia, ad vicinum templum, Deo gratias pro victoria acturus, profectus, cùm nauicula, qua vehebatur, ſubuerſa eſſet, Caietani nautæ opera ſeruatus, alimenta ei liberaliſſimè dedit & quinque illius filias honeſtiſſimè elocauit. *Ludouicus Dominicus l. 8. Var. hiſt. ex Panorm.* Pontanus XII. vncias annuatim à rege tributas ſcribit *c. 2. de Liberal.*

CIVIBVS, EXERCITVI, COMMILITONIBVS.

Alcibiades fuit admodum adoleſcens in expeditione contra Potidæam ſuſcepta, habuitque contubernalem & in certaminibus latus ſuum cingentem Socratem. Cùm aliquando acris pugna eſſet, præ cæteris ambo dimicauerunt ſtrenuè, ſaucium autem Alcibiadem protexit & defendit Socrates: & verò, quod conſtitit omnibus, eum cum armis conſeruauit. Debebatur ergo optimo iure præmium militare Socrati. Sed cùm ob dignitatem apertè contenderent duces deferre Alcibiadi honorem: Socrates, quò eius in rebus præclaris intenderet ambitionem, primus teſtis fuit & auctor, vt donaretur ille corona & decoris armis. Iam pugna in Delio terga dantibus Athenienſibus, Alcibiades equo vectus Socratem pedibus ſe cum paucis recipientem, vt eum conſpexit, non eſt prætervectus, ſed ſtipauit te atque eum, quamuis inſtarent hoſtes: & multos obtruncauit. *Plut. in Alcibiade & Plato in Sympoſio.*

P. Decius Tribunus militum cùm Rom. exercitum ab hoſtibus Sabinis circumuentum circuitione montis conſeruaſſet: Conſul C. Cor. Coſſus concione aduocata peregit Decij laudes: cumulatiore etiam teſtimonio recentiores conſilij, cum aliis militaribus donis, auream illi coronam, centum boues, atque in his album auratis cornibus donat habere: ſingulis militibus, qui cum eo fuerant, duplex frumentum accipere, binos in præſentia boues binaſque tunicas. Milites eam conſulis gratitudinem clamore approbantes coronam gramineam, diſcuſſæ obſidionis argumentum, Decio impoſuere. Altera corona eiuſdem honoris indéx à ſuo eſt præſidio illi impoſita, quia ipſos conſilio & virtute ab hoſte obſeſſi, per illorum ſtationes, incolumes in Romana caſtra veniſſent. Ipſe centum boues à conſule datos militibus expeditionis illius ſociis dono dedit. *Sab. l. 3. Enn. 4.*

HOSTIBVS.

Cùm Largius ciuis Romanus, in triumuirali proſcriptione nominatus eſſet: fortè inuentus à militibus, qui eam prouinciam obeuntes, alium inſequebantur, præ miſericordia ab eis dimiſſus eſt. Qui cùm nondum ab eis longè abiiſſet, animaduertit ab aliis militibus, qui proſcriptos ipſi quoque diſquirebant, ſe detectum. Cùm autem videret ſe nullo modo eorum poſſe manus euadere, in ea animi perturbatione, in qua de ſalutis periculo torquebatur, memor accepti à prioribus militibus officij, qui eum dimiſerant, ſanguine ſuo poſteaquam aliter non poterat, gratum ſe eis præſtare voluit. Itaque ad eos reuerſus, dixit: Velle ſe, vt ad ipſos potiùs capitis ſui præmium perueniret, quia quantum in eis fuerat, eum liberarant, quàm ad illos, qui ſine vlla miſericordiæ ſpecie ipſum inſectabantur. *Fulgoſ. l. 3. c. 5.*

Tiberius Cæſar, à Germania in vrbem poſt biennium regreſſus, triumphum, quem diſtulerat, egit: Batonem Pannonium ducem ingentibus donatum præmiis, Rauennam tranſtulit: gratiam referens quòd ſe quondam cum exercitu iniquitate loci circumcluſum, paſſus eſſet euadere. *Suet.*

Frotho Danorum rex Ericum Diſertum, ob plurimos adulatores ſingulari certamine occiſos, fugientem naui lacera inſequitur. Cæterùm mergente naui, armis onuſtum regem de vita periclitantem, cùm Ericus & Rollerus fratres natandi induſtriis de præſenti mortis periculo eripuiſſent: pro vita conſeruata Ericum in amicorum numerum ſuſcepit: eique ſub ſponſalium fide ſororem in Gunuaram ac centurionatum dedit: eius verò fratri Rollero Hanundam reginam à ſe ob ſtupri crimen repudiatam. *Saxo lib. 5. & Ioannes Magnus lib. 4. capite 22.*

Bello Neapolitano Tarentinus dux Andegauenſium partes ſecutus, Adriam graui obſidione premens cuniculos agebat. Quibus contrarios egit Franciſcus dux Andrienſis, Ferdinandi Aragonii partium ſtudioſus: iiſque patefactis, Hoſtes, quos igne & fumo ſuffocare poterat, religione victus capi iuſſit, armiſque exutos & liberaliter habitos, mane facto cum veſtimentis benignè dimiſit. Itaque tantum ſibi illorum deuinxit animos, vt reperti ex eis fuerint, qui per famulos aut amicos ſuos clàm frumentum, cuius inopia premi vrbem ſciebant, aut intra vrbem immitterent, aut in ipſas foſſas excipiendum noctu ab oppidanis deiicerent. Quibus artibus aliquot diebus fames in vrbe tolerata eſt, ſed tandem dedita, ann. MCCCCLXI. *Plut. l. 4. belli Neapol.*

Federicus Caietanus Honorati F. quum à Cæſare Carolo V. ad Gallos, an. MDXXIIX. Neapolitanum regnum inuadentes, defeciſſet, vt paterna oppida à Columniis poſſeſſa repeteret: ſecuri percuſſus eſt, Mutconio eius patruo Pompeij Columnæ Cardinalis precibus conſeruato, qui eandem damnationem ſubierat, & penè productus ad ſupplicij locum, ſimilem vitæ exitum expectabat. Attulit hanc gratiam miſero ſeni, ex veteris beneficij memoria, quod vir generoſus XX. annorum ſpacia nunquam obliuione deleuerat. Quum enim iuuenis in Volſcorum ſyluis quotidiana conſuetudine venaretur, ab Honorati equitibus ex inſidiis captus, & Fundana in arce infimum turris carcerem detruſus fuerat: ſed demùm inſigni Mutconij pietate mortem effugit: quum Honoratus frater eum vti iuuenem præferocem, & Caietanæ familiæ infeſtum, veneno tollere decreuiſſet. Seruum enim ſuum Mutconius fideli obſequio facilè parentem, ſed confiсto damnatum crimine, in eundem carcerem demitti iuſſerat, vt Pompeium moneret, ne alio vteretur cibo, quàm eo, qui ſibi ſportula demiſſus foret, humaniter interpoſita ſalutari mora, donec Honorati conſilia lenirentur. *Iouius in Pompeio in Columna.*

HOSPITIBVS.

Exploratores duo à Ioſue Iſraëlitarum duce, ex Setimo in Chananæam trans Iordanem miſſi ad explorandam regionem, & inprimis vrbem Hiericho: cùm eò veniſſent, diuerterunt in domum Rachab meretricis, quæ illos iam ſuſpectos ciuibus ſub tecto ſub lini faſciculis occultarat, & per feneſtram fune demiſſos (erat enim domus ſub mœnia) incolumes dimiſerat. Illi pro beneficio cùm ea pacti ſunt, vt quando Iſraëlitæ vrbem illam expugnarent, ipſa coccineum laqueum feneſtræ alligaret, & parentes ſuos, fratres, cum vniuerſa paterna familia domum ad ſe congregaret. Eo enim ſigno animaduerſo, Iſraëlitas domui illius parcituros. *Ioſue 2.*

PARENTIBVS.

Furnius quidam, qui vixit Auguſti temporibus (cuius pater quandoquidem ſub Antonio ſtipendium fecerat, ob id iure belli hoſtiliter Auguſto erat inuiſus) adiit Imperatorem, patris ab eo vitam deprecatur. Ignoſcit ille. Tunc Furnius: Hanc vnam Cæſar, habeo iniuriam tuam, effeciſti vt viuerem & morerer ingratus. *Cælius l. 7. c. 28. Antiq. Lect.*

FRATRIBVS.

Xerxes Xenagoram Ciliciæ præfectura donauit, ob ſeruatum fratrem. ☞ *Vide Tit. Molles in ferendis conuiciis.*

DOMINIS.

Crœſum Halyattis F. nouerca pane medicato è medio tollere decreuerat. Famula, cui id negotij datum fuerat, Crœſo inſidias detexit, & ab eo perſuaſa, medicatos panes nouercæ liberis veluti per errorem appoſuit: Iis extinctis. Crœſus tandem regno potitus, ſtatuam mulierculæ ἀρτοποιοῦ inter reliqua donaria Delphos miſit, & pietatis illius, & ſuæ gratitudinis monimentum. *Plut. in l. Cur. Pythia verſibus oracula nulla amplius edat.*

GRATITVDO PRO BENEFICIIS, QVÆ BONIS FORTVITIS NOSTRIS noſtrorumve contulerunt.

GRATI.

OB PATRIÆ DEFENSIONEM.

Cùm liberaſſet Gedeon ab inimicis Iſraëlitas, dixerunt omnes ad eum: Dominare nobis tu & filius tuus, quia liberaſti nos de manibus Madianitarum. *Iudic. 8.*

Argiui, Teleſillæ poëtriæ ſtatuam poſuerunt, ob defenſam aduerſus Cleomenem per feminas vrbem. *Pauſanias in Corinth.*

Bello Peloponneſiaco, Athenienſes buſtum veteri inſtitu[illegible]lis publicè fecerunt, qui præſenti bello periiſſent: ad quorum memoriam laudandam Pericles Xanthippi filius delectus eſt. Grata ciuitas præter funeris monumentum, peremptorum liberis ad pubertatis vſque annos alimenta decreuit [illegible] præmiis cæteri allecti, pace, bello, terra marique ſtuderent patriam demereri. *Sab. l. 6 Enn. 3.*

Iidem eorum memores, quæ Ariſtides pro Athen[illegible] ſalute Parſarum bello egerat, Lyſimacho eius filio po[illegible] melopeo, lopœo, ſed tenui & ſimplici, ob patentis memoriam minas argenti centum dedêre, totidémque agri iugera, & ſimul quotidie drachmas quatuor, Alcibiade ſuadente. Filiæ Polycritæ poſt patris interitum tantundem alimenti, quantum Olympionicis dare conſueuerant. *Plut. & Callisth.*

Horatius Cocles, cùm vnus irruentibus ad vrbem Hetruſcis, Porſennæque ipſi obſtitiſſet, dum ſublicius pons reſcinderetur, pontéque effracto incolumis poſtea armatúſque ad ſuos Tiberim tranaſſet: Senatus decreto Romani omnes vnius diei cibaria domum Horatio pertulerunt: & inſuper dono ei Senatus dedit, quantum agri vno die circumarare poſſet. *Fulg. lib. 5. cap. 2.*

Q. Fab. Maximo ſcuto pop. Rom. contra Annibalem, recepto Tarento, ſecundum agente triumphum, Pop. Rom. tum alios habuit eximios honores, tum filium eius conſulem deſignauit. *Plut. in Fabio.*

Feſtus dies, præmij loco Petro Gradonico Duci à Venetis inſtitutus fuit, ipſo D. Catharinæ die, qui Petri quoque natalis erat, ob rem bene geſtam aduerſus conſpirationem Baiamondi Teupuli. *Egnat. l. 3. c. 2. & 6.*

OB LITERARIA
MVNERA.

☞ *Ex Tit. Sumptum liberalium in libros excudendos collatorum, exempla quædam pete, ex loco de Sumptu.*

Alexander Macedo, Pythonem Elienſem philoſophum & poëtam præclarum, à quo ſecta Pyrrhoniorum, decem aureorum millibus donauit pro oblato poëmate. *Sextus Empir. teſtis.*

Hieron tyrannus Syracuſanus, Archimelo poëtæ mille medimnos tritici in Piræeum vſque miſit pro Epigrammate vno quo ille nauem Hieronis (de qua & Archimedes opus compoſuerat) celebrarat. *Athen.*

Lyſander Spartanus, ob pauculos verſiculos Antilocho poëtæ pileum argento impleuit. *Pont. c. 29. de Liber. ex Plut.*

Ptolemæus Philadelphus cùm Iudæorum legem in Græcam ex Hebraica lingua transferri per LXX. ſeniores curaſſet, vt huius operæ gratiam Iudæis referret, vltra ingentem vim auri dono Hieroſolymorum templo datam, Iudæorum quoque gentis captiuos omnes per totam Ægyptum conquiſitos, ſub prioribus regibus bello captos (quanquam centum millium numerũ æquarent) pecunia ſua à dominis omnes redemit, & libertate donauit: vt ſine populorum iactura (quod ab omnibus regibus fit) ipſius liberalitas exerceretur. Magnum profectò liberalitatis argumentum & Ptolemæo rege dignum, cùm tanta res in longe quoque potentiore pluſquàm ingens videri debuerit. *Fulg. l. 4. c. 8. ex Ioſepho.*

L. Sylla, cùm ei in concione libellum malus poëta de populo ſubieciſſet, quòd epigramma in eum feciſſet tantummodò alternis verſibus longiuſculis: ſtatim ex iis rebus quas tunc vendebat, iuſſit ei præmium tribui, ſub ea conditione, ne quid poſtea ſcriberet. *Cicero pro Archia.*

M. Antonius Triumuir Boëtho Tarſenſi poëtæ pro gratulatione victoriæ Philippicæ, patriæ gubernationem conceſſit. Item Anſeri poëtæ indocto, propter carmina quædam, quibus laudes eius celebrauit, agrum Phalernum dono dedit.

Virgilius Maro ab Octauia denis ſeſtertijs donatus eſt, cum illos verſus recitaſſet:

———*Tu Marcellis eris.*

Gyrald. dial. 4 Poet. hiſt.

Saleius Baſſus Epicus clarus, à Veſpaſiano Imp. L. ſeſtertijs donatus, & inter illuſtria monumenta poſitus. *Gyraldus de Hiſt. poet.*

Oppianus Cilix, ex vrbe Coryco ſcripſit Piſcatoria libris quinque, Venatoria libris quatuor, de Aucupio libros duos. Cuius poëmata cùm apud M. Antonium Pium Imperatorem recitata eſſent, donatus eſt in ſingulos verſus aureo ſtatere: vt XX. millia aureorum pro omnibus acceperit. *Suidas.* Hoc alij ad Antoninum Caracallam referunt: quod veriſimilius eſt. Nam Oppianus Seuero mortuo, à quo pater eius in Melitam inſulam relegatus erat, oblato poëmata eius filio Antonino Caracallæ, & parentis in patriam reditum impetrauit, & ab eodem totidem aureis nummis, quot erant verſus donatus eſt. Quanquam huius rei Spartianus non meminit.

Mathias Hungariæ rex, ſeculo ſuo regum decus, pro tabula aſtronomica precioſam veſtem & Hungaricos aureos octingentos dono miſit Regiomontano. Ephemerides annorum triginta nouus tum & ignotus antea mathematicis ſcriptus, ita gratus accidit, vt exemplaria ſingula XII. Hungaricis aureis venderentur: Germanis, Hungaris, Italis, Gallis, Britannis, certatim coëmentibus. Sed ſummus ille à Sixto IV. Pont. Romano honor fuit, abſentem Regiomontanum Ratiſponæ Epiſcopum deſignatum eſſe. *P. Ramus lib. 2. Procem. math.*

Antonius Panormita, ob vitam Alphonſi regis deſcriptam quibus ſit donatus præmijs, ☞ *pete ex titulo, Hiſtoricis honores exhibiti.*

Beſſario Cardinalis, cùm in Bacchanalibus a Ioann. Anton. Campano (qui poſtea Aretum Epiſcopus factus eſt) ſub perſona laruati ephebi Latinis verſibus ad lyram decantatis laudatus eſſet: lyriſtæ tot aureos nummos, quot erant carmina (erant autem XX. numero) largitus eſt. Campanum vero ad ſe venientem, factúmque diſſimulantem complexus: Campane, inquit, vbi ſunt illi digiti, qui tot de me mendacia ſcripſerunt? Annulum cum gemma adamantina pretij ſeptuaginta aureorum eidem donauit: addidítque pelles muſtelinas (quas Varias Itali vocant) dono ſibi olim à rege Polonorum miſſas, in cumulati muneris teſtimonium. *Michael Fernus in Camp. vita.*

M. Antonius Sabellicus, cum apud Venetos diu profeſſus eſſet, animum tandem adhibuit ad Decadas ſcribendas: quibus libris res a Venetis geſtas, & ab vrbis primordio ad ſuam vſque ætatem, ornatè imprimis & eleganter eſt complexus. Quare non dubitauit Senatus Venetus ducentis aureis nummis eum quotannis, dum viueret, pro [illegible] eius munere donare. *Egnatius libro 5. capit. 2. & Sabell. libro 7. capite 5.*

Deſiderius Eraſmus Roterodamus, vt politiorum litterarum, Græcæque ac ſacræ linguæ cognitione, [Theologi enim nunquam fuiſſe, opera ipſius argumento] omnes ferè ſui ſeculi ſuperauit: ita quoque ſummorum Principum & quamplurimorum aliorum illuſtrium hominum, quibus lucubrationes ſuas dedicauit, gratitudinem & liberalitatem expertus eſt. Itaque cùm moriens eas reliquiſſet facultates, quæ homini non auaro neque prodigo ad honeſtè viuendum ſatis eſſe poterant: vt honeſte partas opes ad virtutis ſtudia conferret, vſumfructum annuum ſtudioſis iuuenibus in omni ſcientiarum genere erogandum teſtamento cauit: cámque prouinciam Bonifacio Amerbachio Iureconſulto clariſſimo delegauit. Vaſa aurea & argentea, monumenta ſcilicet liberalitatis Principum, ſuorúmque laborum præmia, Bonifacio Amerbachio imprimis, tum etiam Hieronymo Frobenio, & Nicolao Epiſcopio, teſtamento reliquit. Ferunt Eraſmum, vt naturâ vrbanus erat, ſi argenteum poculum muneris loco accepiſſet à quoquam, quod argenteis aureíſve nummis plenum eſſet, pecunia exempta, honorario vino plenum nuncio propinaſſe: ſin minus, famulo ſuo, vt illud cuſtodiret, tradere ſolitum fuiſſe.

OB MVNERA ET
Dona alia.
In Genere.

Piè recognoſcebat Paulus beneficia ſibi collata. Ad Galatas ait: Sicut Angelum Dei recepiſtis me: & ſi fieri potuiſſet, oculos veſtros dediſſetis mihi. *Galat.* 4. Repletus ſum acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis in odorem ſuauitatis. *Philip.* 4. Et alio loco: Det Dominus miſericordiam Oneſiphori familiæ, quæ ſæpè me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. 2. *Timoth.* 1.

IN SPECIE. OB
Pecunias.

Martianus (qui poſtea Imperator eſt factus) cùm in Lycia prima ſtipendia mereret, ægritudine oppreſſus, nactus eſt duorum germanorum familiaritatem, Tatiani & Iulij, cum quibus in venationem prodibat, poſtquam conualuerat. Erat autem dies ita ardore Solis candens, vt vmbram neceſſariò ſub arboribus inquirerent. Cùm itaque ſub arbuſculis quieſcerent, Tatianus prior excitatus, conſpexit aquilam ſupra caput Martiani in aëre pendere, quæ paſſis alis Solis radios arcebat. Ille fratrem, vt videret rem miram, excitauit: ambo ſtupidi, alitis mirabantur obſequium. Experrecto ſomno Martiano narrant, quæ viderant, imperium ac regnum portendi nunciantes, & ideò abeuntem viatico ducentorum argenteorum proſequuti ſequuntur;nam omnia iam conſumpſerat. Factus Imperator, Iu- A lium Conſtantinopoli, Tacianum Illyricis præfecit. *Sigonius lib. 12. Imp. occid.*

Agros.

Romani Caiæ Tarratiæ (alij Tarquiniam vocant) propter campum Tiberinum dono datum Reipublicæ, cuius acceſſione campus Martius plurimùm auctus eſt, Horatia lege ampliſſimos honores decreuere. Nimirum, vt vna omnium feminarum teſtabilis eſſet: hoc eſt, ius teſtimonij dicendi haberet. Præterea ſi quadraginta annos nata ſacerdotio abire ac nubere vellet, id ſalua religione poſſet. *Gellius lib. 6. c. 7. & Plut. in Poplicola.*

Pamphaës Prienenſis, cum Crœſo Lydo, ſuperſtite adhuc ipſius patre, triginta minas dono dediſset: Crœſus ad regnum euectus, eius beneficij non immemor, ſtatim currum argento plenum ei remiſit. *Æl. l. 4. de Var. hiſt.*

Facete ſe in eum Alcibiades gratum oſtendit, qui eius amore captus, omnibus quæ habebat diuenditis, munus ei centum ſtateres tulerat. Benignè enim accepto homini aurum reddidit, iuſſitque vt cedimentes poſtero die vectigalia, publica li- B citatione ſuperaret: detrectanti, ni faceret, comminatus verbera. Manè igitur ad locum profectus incola, addidit licitationi talentum. Ibi collatis capitibus indignantes publicani laudare eum inſerunt prædem, tanquam neminem reperturus eſset. Perculſo homine, & iam recedente, procul ſtans Alcibiades, Archontibus: Me, inquit, ſcribite, meus eſt amicus, ego pro eo ſpondeo. Quo audito, omne illorum abſciſſum conſilium fuit. Precibus igitur aggreſſi ſunt hominem, oblata pecunia: ſed non permiſit Alcibiades vt minus caperet talenta. Quod vbi accepit, ea mercede iuſſit ei rem relinquere: atque ea ratione homini ſubuenit. *Plut. in Alcib.*

Maſſilienſes, capta à Gallis Roma, luctu ſuum dolorem teſtati, munera ampliſſima Romanis miſere, vt pacem à Gallis pecuniâ eo melius redimere poſſent. Eam liberalitatem Romani poſtea eo ſunt honore proſecuti, vt Maſſilienſibus in Senatu & in theatris locus fuerit datus. *Iuſtinus.*

Mundum muliebrem.

Romani erga Matronas, ob mundum muliebrem vſibus Reipublicæ accommodatum grati. ☞ *Vide Tit. Fides erga patriam, opum illatio.*

Veſtes.

C Darius priuatæ adhuc fortunæ amiculo Syloſontis Samij delectatus, curioſa contemplatione fecit, vt vltro ſibi, & quidem à cupido daretur: Cuius muneris quam grata æſtimatio animo eius eſſet allapſa, regno potius oſtendit: totam namque vrbem & inſulam Samiorum Syloſonti fruendam tradidit. Non enim pretium rei æſtimatum, ſed occaſio liberalitatis eſt honorata: magiſque à quo donum proficiſceretur, quam ad quem perueniret, proviſum. *Val. Max. l. 5. c. 2. & Ælian. l. 4. Var. hiſt. Herod. in Thalia. Strabo l. 14.*

Signa.

Cùm Thraciæ mulieres, quæ voluntaria ſeruitute apud Erythræos victum ſibi quæritabant, ſe tondendas præbuiſsent, vt ex ſuis capillis funes contexerent, quibus Herculis ſimulacrum rati inſertum, æque Tyro mari ad Heram delatum, ad ſe pertraherent: edixerunt Erythræi, ſolis è Thraciis mulieribus in Herculis fanum introire vt liceret. *Pauſ. in Achaicis.*

Canes.

Rex Perſarum gratus pro canibus venaticis ſibi datis à Carolo Magno, eidem Palæſtinam reddidit. Verùm quoniam Carolus aberat longius, quam vt eam adminiſtraret, ipſe quidem D Parthus eam retinuit, atque pro prætore gubernare decreuit, vectigalia redditúſque fiſco Caroli attribuens. *Auent. l. 4. Annal. Boior.*

Fructus.

Miles Artaxerxi Perſarum regi malum punicum cùm in vanno obtuliſset, rex magnitudinem eius admiratus, interrogauit, è quonam horto depromptum hoc donum afferret? Illo verò reſpondente, Domo ſua, & ex ſuis agris: gauiſus rex ſupra modum, miſſis regiis muneribus virum ornauit, & Per Solem, inquit (ita enim Perſæ iurare ſolebant) iſte homo tali curatione & agriculturæ diligentia, poterit etiam ciuitatem, meo quidem iudicio, ex parua ampliorem reddere. Videtur autem innuere, non tantùm agros, ſed omnes res, cura & ſufficienti opera, & indefeſſo labore, contra naturam etiam, meliores & præſtantiores effici poſſe. *Ælian. l. 1. de Varia hiſtoria.* Idem E erga Sinætam ruſticum pro vola aquæ plena gratus. ☞ *Vide Tit. Grati pro alimentis.*

Ludouicus XI. Caroli VII. patris metu apud Burgundos exulans, venationibus indulgebat, ſiluarij cuiuſdam Cononis familiaritate ſe oblectans. Ad regnum euecto, Conon ſimplex homo rapis aliquot ab vxore acceptis, quibus Lodouicum poſt venationis laborem auide veſci viderat, oblaturus, Pariſios proficiſcitur. In itinere fama vrgente, omnes rapa grandiſſima excepta deuorauit, eámque regi dono dedit. Rex hominis ſimplicitate delectatus, mille donauit aureis, & rapam inter theſauros ſuos collocari iuſſit. Nobilis quidam obſeruata hac liberalitate, beneficium fœneraturus, generoſum equum regi dono dedit. Hilari eum animo rex ſuſcepit, & rapam ſindone inuolutam ex ærario depromptam homini dari iuſſit. Explicato munere, indignabundo nobili, & ſe deluſum conquerenti. Quæ verò hæc ludificatio, ſubintulit rex, mille emptam aureis rapam equo centum aureorum pretium vix æquanti oppoſuiſſet? *Ægid. Corroz. de dictis & factis memor.*

Aquam.

Artaxerxes Perſarum rex (qui iuxta cenſebat regium eſſe & benignum, capere candido & alacri animo exigua, atque ingentia donare) cùm homo pertenuis & plebeius, cui nihil erat F aliud, ſumtam ex amne ambabus manibus aquam, ei equitanti in itinere obtuliſſet: accepit hanc grato animo, & phialam ei auream cum mille Daricis miſit. *Plut. in Apoph. & in Artaxerxe.*

Succinum.

Alfonſus rex Calabriæ, cùm Aconitanus Cyriacus ſuccino eum donaſſet, quo panſis alis muſca includebatur, ignorabat, quo remunerationis genere reſpondendum tam raro donanti eſſet. *Pont. c. 16. de Magnif.*

Filum.

Bertæ Henrici IV. Imperatoris vxoris (quæ tunc Patauij degebat) ruſtica quædam ex vico Montagnano, Berta nomine, filum tenuiſſimum, quod ſuapte manu elegantiſſimè duxerat, & in vrbem delatum iuſto pretio vendere non potuerat, dono obtulit. Illa & doni elegantiam, & ruſticæ animum admirata, præfecto ſuo imperat, vt Montagnanum ſubitò proficiſcatur, & tot terræ iugera ex publico agro Bertæ attribuat, quot filo honorario per longitudinem extenſo circumdari poſſent. Sic ruſtica illa ex inope ditiſſima euaſit, ita vt ab ea patriciorum Patauinorum familia (qui de Montagnano dicti ſunt) clariſſima G fluxerit. Vicinæ mulieres Bertæ exemplum imitatæ, cùm filo reginam obruerent, acutè ſingulis reſpondit: Animum veſtrum laudo, ſed benedictionem Berta præoccupauit. Quod apophthegma in Patauino agro prouerbij adhuc vim obtinet, quando diſpacem temporis conditionem expreſſuri aiunt. *Non è piu el tempo, che Berta filaua. Bern. Scard. lib. 3. Hiſt. Pat.*

OB PRÆDAM RESTITVTAM.

Demetrius Antigoni F. annos natus XXII. à Ptolemæo Ægypti rege veterano ad vrbem Gazam fuſus eſt, octo millibus captis, & quinque millibus deſideratis. Amiſit ſimul tabernaculum, ſtipendium, totúmque, quo ad corporis cultum vtebatur, famulitium. Cæterùm remiſit ei hæc cum amicis Ptolemæus, generoſo & humano adiecto dicto: Non de vniuerſis, ſed eſſe de gloria ipſis & imperio decertandum. Quibus receptis, precatus Demetrius deos eſt, ne eius beneficij diu maneret debitor, ſed citò paria referret ei. Iterata igitur pugna cum H Ptolemæi duce Cille, qui Demetrium ex priore aduerſo prælio contemnebat, Demetrius repentino inſultu non expectantem perculit, atque caſtra cum ipſo cepit duce. Militum ſeptem millia viuos in poteſtatem redegit, ac permagna præda potitus eſt. Victor exultauit non horum cauſa quæ habiturus, ſed quæ redditurus eſſet: atque ex victoria non ita opes & gloriam, vt penſitationem munificentiæ & gloriæ in Ptolemæum relationem, eſt amplexus. De quibus tamen priùs ad patrem ſcripſit. Quo annuente & mandante, omnibus ex libito ſuo vteretur, ipſum Cillem & amicos eius magnificè donatus remiſit. *Plut. in Demetrio.*

OB HÆREDITATEM.

Romani Laurentiam ſcortum, ob hæreditatem relictam, diuinis coluerunt honoribus. *Plut. in Romulo.*

Ann. Chriſti 1494. Venetus Senatus Bartholomæo Col-

A lioni Bergomati imperatori ſuo, quòd multa bella ſingulari virtute, fide incomparabili geſſiſſet, rémque militarem ſuperiorum imperatorum negligentia collapſam reſtituiſſet, quodque de Republica optimè meritus, auri libras decies centies ei moriens teſtamento legauiſſet: ſtatuam equeſtrem æream inauratam in Ioannis & Pauli area ponendam cenſuit. *Bembus l.2. Veneta hiſt.*

OB ENCOMIA.

☞ *Vide Tit. Poetarum & Hiſtoricorum amor.*

Athenienſes Pindaro ſtatuam erexerunt. ☞ *Vide Tit. Inuidi præconio.*

Cn. Pompeius Magnus, Theophanem Mitylenum, rerum ſuarum ſcriptorem, in concione militum ciuitate donauit, omnibus illud factum approbantibus. *Cic. pro Archia.*

Mahometus II. Turcorum Imp. impenſiſſime curauit, vt victoriæ, quibus ipſe potitus fuerat, à doctis atque iudicio præditis hominibus conſcriberentur. Ioannem Manam Vicentinum, Muſtaphæ primogeniti ſui ſeruum, maximis excepit blanditiis, quòd victoriam, quam ipſe de Vſuncaſſano Perſiæ rege reportarat, Turcico ſermone, atque item Italico, literis mandaſſet. *Iouius in eius vita.*

B OB IMPERIVM, REGNVM, Pontificatum, Dignitatem quamuis DATAM, ACQVISITAM.

Arbaces Mediæ præfectus gratum ſe exhibuit erga Beleſum, cuius opera Medorum regnum occuparat, Babylonis præfectum eum primò declarans. Deinde cùm peculatus conuictus eſſet, capitali pœna remiſſa, regium etiam aurum cum decreto anteà honore habere iuſſit: pro concione faſſus, maiora erga ſe Beleſi eſſe merita, quàm vt pro tam parua offenſa illi iraſci debuerit. *Sab. l.1. Enn.2. ex Diod.*

Meneſtheus Peteoi filius non ingratum ſe præbuit aduerſus Tyndaridas, qui eiecto Theſeo, matreque eius Æthra captiua ducta, regnum Meneſtheo tradiderunt. Primus enim eos Ἀνάκτων, hoc eſt, regum & ſeruatorum nomine ſalutauit. *Ælian. l.4. de Var. hiſt.*

Maſiniſſa Numidarum rex, beneficio Scipionis regno auctus, memoriam incluti muneris ad vltimum vitæ finem, longa etiam à diis immortalibus ſenectute donatus, conſtantiſſima fide perduxit, adeò vt eum non ſolùm Africa, ſed etiam cunctæ gentes ſcirent amiciorem Corneliæ familiæ, atque vrbi C Romanæ, quàm ſibimet ſemper fuiſſet. Ille cùm graui Carthaginenſium bello premeretur, ac vix tutelæ ſuæ imperij ſufficeret: tamen Scipioni Æmiliano, quia nepos Africani erat, bonam magnámque partem Numidici exercitus, quem Lucullo conſuli, à quo ad auxilia petenda miſſus fuerat, in Hiſpaniam duceret, promptiſſima mente tradidit, reſpectum priſtini beneficij antepoſuit. Ille cùm iam ætate deficiente, magnas regni opes quatuor & quinquaginta filiorum numero relinquens, in lectulo haberetur: Marcum Manilium, qui proconſul Africam obtinebat, literis obſecrauit, vt ad ſe Scipionem Æmilianum, ſub eo tunc militantem, mitteret: feliciorem mortem ſuam futuram ratus, ſi in complexu dextræ eius ſupremum ſpiritum ac mandata poſuiſſet. Ille aduentum Scipionis fatis ſuis præcurrentibus, hæc vxori liberiſque præceperat, vnum in terris Populum Romanum, & vnam in Populo Romano Scipionis domum noſſe: integrè omnia Æmiliano reſeruare, eum diuidendi regni arbitrum haberent, quod is ſtatuiſſet, perinde vt teſtamento cautum, immutabile ac ſanctum obtinerent. Tot D támque variis rebus ſe Maſiniſſa infatigabili pietatis ſerie ad centeſimum extendit annum. *Val. lib.5. c.2.*

Liberalis pop. Rom. magnitudine muneris, quod Attalo regi Aſiam dedit dono: ſed Attalus etiam teſtamenti æquitate gratus, qui eandem Aſiam pop. Rom. legauit. Itaque nec huius munificentia, nec illius tam memor beneficij animus tot verbis laudari poteſt, quot ampliſſimæ ciuitates vel amicè datæ, vel piè redditæ ſunt. *Val. Max. l.5. c.2.*

C. Iulius Cæſar iam rerum potens, quoſdam etiam infimi generis ad ampliſſimos honores prouexit. Quum ob id culparetur, profeſſus eſt palàm, ſi graſſatorum & ſicariorum ope in tuenda ſua dignitate vſus eſſet, talibus quoque ſe parem gratiam relaturum. *Suet.*

Agrippa Iudæorum rex, Caium à coniuratis interfectum, & ab omnibus derelictum, vtpotè ſuæ dignitatis auctorem exanimem collocauit in lectulo, & compoſuit, vt poterat. Perfunctus hoc officio prodiit ad eius ſatellites, nuncians viuere quidem eum: ſed quia crucietur vulneribus, nunc ſe medicos ea de cauſa petere. Cæterùm vbi cognouit raptum eſſe à militibus Claudium, ad eum peruaſit, & nactus eum turbatum, prouinciamque ad cedendam poteſtatem Senatui, confirmauit, hortatus vt magno animo in retinendo principatu pergeret. *Ioſeph. lib.19. c.3. Antiq.*

E Seuerus Imperator cùm Marcum Antonium ex omnibus maximè coluiſſe in vita, à quo honoribus ac dignitatibus auctus fuerat: vt gratum memorémque beneficiorum animum declararet, Baſſiano & Getæ filiis relictis Antoninorum nomina indidit. *Volat. lib.23. Anthrop.*

Pipinus ex Magiſtro equitum rex Franciæ creatus, abſolutis ſacramento, quo ſeſe Childerico III. obſtrinxerant, Francis per Zachariam Pontificem, & à Stephano inaugur atus: vt gratum ſeſe oſtenderet, arma cepit contra Aiſtulfum Longobardum, quamuis omnia imperata facturum promittentem, excepta vnica Rauenna, quam reſtituere negabat. Papiam regiam Longobardorum vrbem (quæ eadem & Ticinum eſt) Pipinus infeſto agmine petit, quo ſe incluſerat Aiſtulfus, viribus hoſtium par. Nec Aiſtulfus ſibi deerat, omnia Pipino Pontificique per oratores pollicens. Pax igitur illi reddita, & conditiones impoſitæ, vt Stephano cederet Rauennatium præfectura, & oppidis ducatus Romani: idque ſe facturum iureiurando ſanctiſſimo adactus eſt, reclamante Græco oratore, qui ea, quæ Imperatoris eſſent, Pontifici à Pipino donari non poſſe aſſerebat. F Aiſtulfus diſceſſu Francorum liber metu, vt obſidionem periculúmque ſuum excidio auctoris vlciſceretur, immemor fidei iureiurando datæ, coacto exercitu vrbem Romam obſidet: fines perpopulatus, ſuburbana omnia ædificia, publica priuatáque ſolo adæquat. Nulli Barbarorum ſalutis vrbis mœnibus plus cladis calamitatiſque vrbi Romæ intulere, quam tunc præ impotenti atrocique ira Aiſtulfus. Quod vbi in Franciam nunciatum eſt, tunc Pipinus non Stephano, ſed ſibi, qui pacem dediſſet, legeſque præſcripſiſſet, bellum inferri ratus, milites rurſus cogit, indigne & ipſos ferentes virtutem ſuam Aiſtulfo ludibrio haberi. Reditur in Italiam. Ita Romæ ſoluta eſt obſidio, verſa in hoſtem eadem fortuna. Qui modo vrbem obſederat, Papiæ mœnibus ſe rurſus clauſit obſiderique cœpit. Supplici conditiones eædem impoſitæ: ſed nudæ verborum fidei ſtari non placuit: obſides quadraginta accepti: ad radiceſque Alpium ſe contulit Francus: ibi ſedebat, quoad res Longobardus reſtitueret. Præfectura Rauennatium reddi cœpta, ac Pontificis fidei tradita, finibus longe maximis, vt non Flamminia modo ſed G Æmilia quoque omnis illi contribueretur. Omnes illius fines vrbeſque, præter Fauentiam, Ferrariamque, redditæ erant: cum Longobardus inter venandum ab apro ictus cecidit. Ita idem finis hominis, & Græcæ in Italia Præfecturæ. *Æmil. lib.2.*

Leo III. à Carolo Magno in integrum reſtitutus, Imperatoria dignitate illum exornauit: *Ibidem.*

Leo V. Papa Ethelmolfum monachum ſua diſpenſatione fecit regem Angliæ: qui gratitudinis ergo, de qualibet domo nummum argenteum quotannis ei numerari ſanxit, anno Domini 847. *Platina.*

Poloni, ſicut & Boëmi, reges habuere per interualla creatos Romanis Imperatoribus: ſed quum illos tæderet geminæ ſubiectionis, omiſſis regibus, duces creauere. Vladiſlaus Locticus, aliis Laxoldus, dux Cracouiæ, à Ioanne Pontifice Romano ſuſcepit coronam, quod Ludouicum Bauarum non haberet pro legitimo Imperatore. Is regnum ſuum fecit beato Petro tributarium, vt per ſingula quotannis capita, ſolueretur nummus vnus qui appellatur ſancti Petri. Fecerat idem multò H antè Caſimirus ex monacho rex: ſed temporum interuallo obliteratam conſuetudinem renouabit Laxoldus. *Crantz lib.8. Vandal. c.2.*

RESTITVTAM.

Ætolorum rex Æpalius cum è regno fuiſſet expulſus, Herculis ope atque opera reſtitutus eſt. In cuius beneficij memoriam, ei iam rebus humanis circa Oetam defuncto gratiã reddidit: quippe Hylum inter eius filios natu maiorem adoptauit, iſque regni ſucceſſionem ſuſcepit, & nati maiorum, & qui ab eo progeniti fuère. Hinc in Peloponneſum redeuntibus Heraclidis primus fuit impetus. *Strabo lib.9.*

Artabanus Parthorum rex, Izatis Adiabenorum regis ope & conſiliis in regnum reſtitutis, ampliſſimis eum affecit muneribus. Nam & thiaram rectam ei geſtare permiſit, & in aureo lecto cubare (quæ honoris inſignia conceſſa ſunt ſolis Parthorum regibus) donauitque ei regionem magnam ac bonam, A ademptam ditioni regum Armeniæ, cui nomen eſt Niſibis *Ioſephus lib. 20. c. 2. Armenia.*

Cùm Caloioannes Conſtantinopolitanus Imp. à Cantacuzeno per arma pulſus, ope Franciſci Cataluſij Genuenſis imperium recuperaſſet: inſulam Leſbon gratitudinis ergo ei tradidit. *Æn. Sylu. c. 74. Aſia.*

Gregorius V. Saxo, patre Othone Magno, Bruno anteà vocatus, fauore Othonis III. Pontifex vocatur. Verùm abeunte in Germaniam Othone, à Creſcentio Conſule Romanorum pellitur, & in Germaniam redit. Otho cum exercitu eum reſtituit, Creſcentio interfecto: & Ioanne XVII. Antipapa Græco, Epiſcopo Placentino, effoſſis oculis ſublato. Gregorius tanti beneficij memor, Imperij titulum à Gallis (deficiente Caroli Magni ſtirpe in Ludouico Lotharij filio) ad Germanos tranſtulit, & ſanxit, vt penes ſolos Germanos eligendi regem eſſet ius ac poteſtas, qui poſt diadema à Rom. Pontifice acceptum, Imperator & Auguſtus appellaretur. Suntque Electores conſtituti, Moguntinus, Treuirenſis, Colonienſis Archiepiſcopi: Marchio Brandeburgenſis, Comes Palatinus Rheni, Saxoniæ Dux & Rex Boëmiæ: qui paribus ſuffragiis Electorum exiſten-B tibus, litem inter eos dirimat. Hanc conſtitutionem Imperator ſua auctoritate ratam habere voluit. *Naucleru generat. 34. Bongn. lib. 10. Decad. 1. Palatina & Stella.*

Magduffi Fifenſis Thani conſilio & fortitudine, Cæſo Maccabeo Scotorum rege, Malcolmus, paterno regno recepto, Magduffum laudatum pro concione, Fifenſem comitem fecit, eiuſque familiam tribus donauit priuilegiis. Primum, vt comes Fifenſis deinceps regis, iamiámque coronandi in cathedram imponendi munus & officium haberet ſolus. Alterum, vt quũ rex ad bellum procederet, primæ ſemper aciei præficeretur. Tertium, vt tribui Magduffi perpetuo regalitas eſſet, vt vocant: hoc eſt priuilegium, quoſlibet in ſua tribu creandi magiſtratus, aut iudices iuri dicundo conſtituendi, quacunque in actione extra crimen læſæ maieſtatis: poteſtatem quoque haberet, ſi quis in quacunque regni parte ex ea tribu in ius vocatus eſſet, ad patrios reuocandi iudices. *H. Boeth. lib. 12.*

Dauid Bruſius Scotorum rex pulſo Eduardo Baliolo, regno reſtitutus conuocato conſilio decreuit, vt ij, quorum parentes C ad Duplyn, aut Halidounhil pro patria pugnantes cecidiſſent, aut ipſi egregia virtutis exempla alicubi edidiſſent, nomina ſua ederent. Singulorum cauſas cognouit, ac pro cuiuſque virtute ampliſſimis eos remuneratus eſt muneribus, aliis agros donauit, aliis pecuniam, vt cuique id placebat. *H. Boeth. lib. 16.*

OB LIBERATIONEM A TYRANNORVM IVGO.

Conſule Tit. Tyrannicidarum.

Otanes, qui primus contra Magos cùm ſex aliis coniurauit, à Dario rege poſtea electo cùm omni alio magnificentiæ genere, tum Medica quoque veſte ex decreto donatus fuit, quod auctor euertendæ tyrannidis fuiſſet. *Herod. lib. 3.*

Ariſtogitoni & Harmodio ſtatuæ ab Athenienſibus erectæ ſunt, quòd Athenas tyrannide Pyſiſtrati liberaſſent. *Plin. lib. 34.*

Lacedæmonij Philopœmeni Megapolitano, Achæorum duci, eò quòd Machanidem primùm ad Mantineam, deinde Nabidem, tyrannus ipſorum, interemiſſet, & profligaſſet, Nabidis domum, talentis centum & eo pluris æſtimatam, donarunt. At ille reſpuit. *Pauſan. Arcad.*

D Grati Sicyonij erga Aratum fuerunt, qui eos à Nicoclis tyrannide liberarat. Defunctum enim extra Sicyonis fines, coronatus populus ingenti pompa, decantatis in eius laudem carminibus, Sicyonem intulit, miſique operis & impenſæ ſepulcro ab ipſius appellato nomine eum honorauit: quotannisque illic diem Arati natalem ſacrificiis ludíſque apparatis celebrauit. Et ſi quem eius gentis illic eſſe contingeret, eo die, vt honoris gratia, alios anteiret, cogebat. *Fulgoſus lib. 5. c. 3. ex Plut. Arato.*

Syracuſani poſtquam audiuiſſent Dionem, à quo liberati erant, à Calippo Athenienſi familiari ſuo interfectum eſſe: ne beneficij accepti parùm grati viderentur, in vltionem facti conſpirarunt: & cùm Calippum inuenire nequirent, eius filias interfecerunt. *Plut. in Dione.*

Iidem Timoleontem Corinthium, ſuæ vindicem libertatis, præ ſenio cæcum, honoribus proſecuti ſunt ampliſſimis. Domum eximiam cum amœniſſimo prædio ei donauere. Hoſpites, qui Syracuſis fortè tranſirent, domum eius & ad villam deducebatur, quò virum contemplarentur ita de ipſis meritum: E exultantes gloriantéſque, quod reditu in Græciam adeò celebri, qui victoriarum nomine manebat eum, contempto, vitam ei exigere apud ſe libuiſſet. Cùm autem multæ rogationes ferrentur, multa in laudem illius agerentur, tum eximium hoc ſciuit populus Syracuſanus: vt quotieſcunque geſturi bellu eſſent cum nationibus exteris, duce vterentur Corinthio. Magnificam etiam mos concionum habendarum ad laudem eius præbebat ſpeciem: nam diſceptabant ipſi per ſe cætera: ad maiores verò deliberationes illum adhibebant, qui medio foro vehebatur curru ad theatrum, vehiculo in quo ſedebat illato, populus vna voce appellabat ſalutabatque illum. Ille reddita ſalute, cùm aliquid feſtis vocibus & laudationibus dediſſet ſpacij, audiebat qua de re deliberarent: inde ſententiam ſuam dicebat. Qua comprobata, reducebant currum per theatrum miniſtri eius: ciues autem voce, acclamatione, plauſo eum proſecuti, cætera diſpenſabant per ſe. Mortuum quoq; honorificè extulerunt, & ludis perpetuum honorare inſtituerunt, & monumentum in foro extruxerunt. *Plut. in Timol.*

Crotoniatæ, obſeſſi in oppido munito quidem, ſed aqua deſtituto, à Dionyſio tyranno: miſſa legatione, vt redimere ſe F aliquo precio liceat, rogabant. At præter expectationem ſuam ab eo gratuita libertate donati, coronis eum aureis donarunt. *Diod. lib. 14.*

Cùm Iſthmiaco conuentu T. Flamininus, poſt Philippum regem victum, omnes Græciæ populos, quorum libertatem Macedo oppreſſerat, in priſtinæ fortunæ ſtatum præconis voce reſtituiſſet: tantus fauor audientium ſecutus, vt aues supernè volantes ad terram deciderint. Quin maiora etiam gratitudinis argumenta extiterunt. Chalcidenſes diu in eo perſeuerarunt, vt nulli deorum templum, niſi Flaminij nomine appoſito, dedicarent: vt Herculi, Mineruæ, Neptunóve & Flaminio ſacrum inſcriberent *Sab. lib. 7. c. 1.*

Romani & Athenienſes Bruto & Caſſio tyrannicidis, honores deferentes, æreas ſtatuas ob Tyrannicidium erexerunt, *Petrus Ærod. ex Cic pro Milone & Plut. Bruto.*

A FERIS, BELLVIS.

Conſule Tit. Fortitudinis contra belluas. G

Cùm Megareus rex Megarenſium in finibus Atticæ amiſiſſet filium Timalcum in bello, Euippum leo Cithæronius interfeciſſet: vt filium vlciſceretur, filiam ei promiſit in vxorem, qui leonem interfeciſſet. Alcathous ergo Pelopis filius leone interfecto, Megarei gener factus, ei in regno ſucceſſit, & arcem Apollinis ope extruxit, *Pauſan. Attic.*

Lege cauetur in Iſlandis inſula, vt quicunque noxiam beſtiam occiderit, à fiſco vel regio præfecto mercedem accipiat. Cùm itaque corui albi ibidem plùs quàm in aliis regionibus, agnellos & porcellos rapiant, pueri in iis configendis operam ſuam ponunt, ſolaque roſtra funibus alligata præſidibus pro ſigno mercedem petituri demonſtrant: quam pari ſagittarum numero, vt beſtiæ fuerint interemptæ, compenſant. Idem de reliquis animalibus noxiis in tota Septentrionali plaga obſeruatur. *Olaus lib 4. c. 15.*

Dauide ſecundo apud Scotos regnante, Angelus quidam captiuum equum, cui Merchiarum Comes inſidebat, ferociter ſalientem, quum omnes territi fugerent, ſolus fræno arrepto retinuit. Merchiarum comes agro Anglum in Laudonia haud H ita magno donauit. Cæterùm virtute poſterorum in tantam familia ea amplitudinem creuit, vt præter equites complures ex eadem gente comes Bodeuallis prodierit. *H. Boeth. l. 16.*

AB EXILIO.

Arato Sicyonio, quòd patriam à Nicocle tyranno liberaſſet, & apud Ptolomæum inſuper 150. talenta patriæ pro dono impetraſſet: Exules Sicyonij, quos reduxerat, priuatim ei æream columnam poſuerunt. *Plut. in eius vita.*

Metellus Pius pertinaci erga patrem exulem amore tam clarum lachrymis, quàm alij victoriis cognomen aſſecutus, non dubitauit conſul pro Q. Callidio prætore candidato ſupplicare populo, quòd tribunus plebis legem, qua pater in ciuitatem reſtitueretur, tulerat: quin etiam patronum eum domus & familiæ ſuæ ſemper dictitauit, Nec hac re principatui, quem procul dubio obtinebat, quicquam decerpſit: quia non humili, ſed grato animo longè inferioris hominis maximo merito eximiam ſubmittebat dignitatem. *Valer. l. 5. c. 2.*

Afflictis Venetorum rebus anno Salutis 1509 à Maximilia- A no imperatore, Ludouico XII. Gallorum rege, & Iulio II. Pontifice, cùm omnes continentis vrbes ſe Cæſari dediſſent, præter Taruiſium: & ad eam Cæſaris nomine accipiendam, abſque vlla imperij maieſtate, Leonardus Triſſinus Vicentinus exul, qui Patauium eo modo acceperat, iuiſſet, iamq; intromiſſus eſſet: eius ciuitatis Exules, recenter à Venetis reſtituti, & huius beneficij cauſa Veneti nominis amantes, tumultuari cœperunt. Hos plebs ſecuta, eiecto Triſſino, vrbem conſeruarunt, & ſeptingentos Venetorum pedites in vrbem acceperunt. *Guicciardin. l. 8.*

A CAPTIVITATE ET CARCERE.

Silenus cùm à Mida captus eſſet, hoc ei muneris pro ſua miſſione dediſſe ſcribitur, docuiſſe regem, Non naſci hominem, longe optimum eſſe: proximum autem, quamprimum mori. Ea de re philoſophatur *Plut. in conſol. ad. Apol.* Theognis in Gnomis: *πάντων μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον.* At contra Theognidis paradoxon belle argutatur *Epicurus apud Laert.*

Cùm Aidoneus Moloſſus Herculem hoſpitio accepiſſet, & ſermonem fortè intuliſſet de Theſeo & Pirithoo, quæ ſuſcepiſ- B ſent facinora, & detecti cum fuiſſent, quæ eſſent paſſi: Hercules hoc poſtulauit, beneficij vt concederet ſibi Theſea. Annuente Aidoneo, liberatus, Theſeus vinculis, Athenas eſt regreſſus, ac quæcunque delubra ante ſibi fuerant à ciuitate aſſignata, cuncta Herculi, quatuor demptis, ſacrauit, dixitque pro Theſeis Heraclea, vt auctor *Philoch. eſt apud Plut. in Theſeo.*

Bias Prienæus, cùm diues eſſet, puellas quaſdam Meſſenias redemit & pro filiabus educauit: poſtea dote data eas Meſſanam ad parentes remiſit. Breui poſt inuento aureo tripode, cùm ex oraculo deberetur Sapientiſſimo: puellæ cum patre ſuo in concionem prodierunt, & Biantis, liberalitate expoſita appellarunt eum Sapientem, auctoreſque fuerunt, vt tripus Bianti mitteretur. Eum Bias repudiatum Apollini, quia ſolus is ſapiens eſſet, mittendum cenſuit. *Sab. l. 5. Enn. 2. ex Laer.*

Ariſtomenes Meſſenius induciis cum Lacedæmoniis factis ſecurius vagabatur. Eum ex inſidiis ſeptem Cretenſes ſagittarij, Laconum auxiliarij, captum, pharetrarum loris vinciunt, Mox id ex illis duo gratulabundi Spartam nunciant captum Ariſtomenem: reliqui in tugurium quoddam Meſſenici agri ca- C ptiuum pertrahunt. Habitabat in eo gurguſtio orba patre virgo, vna cum matre ſua. Ea ſuperiore proxima nocte per ſomnium viſa fuerat ſibi videre, pertrahi illuc à lupis leonem vinctum: ereptis vnguibus, illum ſe è vinculis exemiſſe, & cum eo tanquam cum viro congreſſam, vngues illi dediſſe, nec multo poſt à leone lupos laniatos. Deducto itaque à Cretenſibus ad eam caſam Ariſtomene, agnouit puella expreſſam viro euẽtu ſomni imaginem: quæſiuit ex matre, Quiſnam ille eſſet, auditoque viri nomine, confirmauit ſe: & cùm in eum intueretur facile quod ſignificaret intellexit. Vinum itaque largius Cretenſibus fudit, Cùmque ſe vinolenti omnes abieciſſent, ei quem, grauiore ſomno conſopitum animaduertit, pugnaculum eripuit, eo vincula ipſa abſcidit, inſidiatoreſque Ariſtomenes iugulauit ſuos. Virginem illam, pro nauata ſaluti ſuæ opera, à filio ſuo Gorgo, vxorem accipi voluit Ariſtomenes, cùm tamen non eſſet ille annorum maior decem & octo. *Pauſ. in Meſſ.*

Xenocratem Philoſophum, cùm Lycurgus orator eum à publicanis, à quibus ducebatur ad carcerem, cauſa penſionis quã pendebant inquilini, exemiſſet, atque illos qui eum duxerant, accerſiuiſſet iniuriarum fama eſt liberis occurrentem Lycur- D gi dixiſſe: Egregiam profecto pueri gratiam patri veſtro refero, quòd omnes eum ob eius in me beneficium commendent. *Plut. in Flaminio.*

Veiis captis populus Romanus, delecta ſibi decima ſpoliorum parte, aureum craterem Apollini Delphico dedicauit. Legati autem Delphos profecti, in Lipareos quaſdam prædones inciderunt. à quibus capti in Liparam abducuntur. Timaſitheus autem Lipareorum dux legatos liberauit, & omne eis aurum reddens, Delphos illæſos dimiſit. Populus Romanus audito ex legatorum relatu hoc Timaſithei beneficio, quod ei feciſſet, ſine mora communi conſenſu, conſtituto ei publico apud eos diuertendi loco honorare eum decreuerunt: nec non cùm poſt annos 137. Liparam inuaſiſſent, quicunque ex Carthaginenſibus ad Timaſitheum genus ſuum referrent, omnes eos ab omni cenſu & tributo immunes dimiſerunt, ac libertate donauerunt. *Diod. l. 14.*

T. Quint. Flaminij de Philippo rege triumphantis currum non vnus, ſed duo millia ciuium Romanorum pileata comitata ſunt, quæ is Punicis bellis intercepta, & in Græcia ſer- E uientia, cura ſua collecta in priſtinum gradum reſtituerat. Geminum ex ea re decus imperatoris, à quo ſimul & deuicti hoſtes & conſeruati ciues, ſpectaculum patriæ præbuerunt. Illorum quoque ſalus dupliciter omnibus accepta fuit: & quia tam multi, & quia tam grati exoptatum libertatis ſtatum recuperauerant. *Val. l. 5. c. 2.*

L. Terentius Romanus, prætoria familia natus, vir probus & humanus, in bello à Pœnis captus, cum à Carthaginenſibus pacem à Romanis petentibus, ad Scipionem quoque cum alijs miſſus eſſet, ac Scipio Africanus eundem mox ad ſe collocaſſet, omne bellum diſſoluens: Terentius tanti beneficij memor, triumphantem Scipionem pileatus ſequutus eſt, veluti libertus. Qui & Scipione iam mortuo, ad exequias mulſum exhibuit, atque ad funeris celebritatem pertinentia ſtudioſè procurauit. *Val. l. 5. c. 2.* Q. Terentium Culeonem vocat.

Balduinus Hieroſolymorum rex. ☞ *Vide ſupra Gratitud. pro Hoſpitalitate.*

Sueno Danorum rex à Sclauis captus, & matronarum mundo muliebri redemptus, feminis deinceps participandarum hæreditatum ius, à quibus antè lege repellebantur, indulſit. *Saxo l. 10.* F

Philippus Maria dux Mediolanenſis, graui Venetorum bello circonuentus &, ab omnibus ſociis deſertus erat. Vnus tamen omnium Alphonſus Aragonius accepti beneficij memor quod Genuenſi bello captus, ab eodem liberaliſſime tractatus fuiſſet, ad opem ferendam ſe accinxit. Sed eum ſecutius iter agit Philippus ob aduerſam valetudinem oculis captus, deinde ex ipſa arce hoſtilium armorum fragore audito vehementer commotus, vitæ tædio ſimul & langore mortem obiit, ipſo Alphonſo hærede inſtituto. *Æneas Sylu. c. 49. Europ.*

A MVLTA, DAMNATIONE.

Fannia grata fuit & humana erga C. Marium, Minturnis captum eiuſque cuſtodiæ traditum: qui adulterij ream, ne dote ſpoliaretur, ſed infamiæ tantum multam quatuor æres penderet, in iudicio olim præcauerat. *Plut. in Mario.*

M. Liuius Salinator, cum ab omnibus Romanorum tribubus iniuſte, excepta Metia, damnatus eſſet: reuocatus ad dignitatem, ut cenſura ſua cum cæteras tribus ærarias feciſſet, quod G ſe vt nocentem condemnaſſent, & poſtea Conſulem Cenſoremque feciſſent, ſolam Metiam tribum tributo exemit: beneficij accepti memor. *Plin. c. 50. de Viris illuſt. Alex. l. 1. c. 17.*

Damon Peripolitas Chæroneus, Romanum quendam ducem, ſtuprum ſibi intentantem, interfecerat. Turbata ciuitate, ſenatus Chæronenſis hos concilio habito capitis damnauit, vt ea ſuppeditaret ipſis ad Romanos ſatisfactio. Veſperi autem magiſtratibus vnà de more cœnantibus, cohors Damonis facta in curiam irruptione, contrucidauit omnes, rurſumque ex opido ſe retraxit. Lucullus cum copiis fortè illic tranſiens, ſubſtitit ibi ac recenti adhuc facinore, quæſtione habita, ciuitatem reperit non ſolùm inſontem, verumetiam pariter violatam. Chæronei Damonem ad redeundum in opidum pellectum, reducem præfecerant gymnaſio: inde vngentem in ſudatorio interemêre. Orchomenij verò contermini quadruplatorem Romanum ſubornarunt, qui eam ciuitatem ob cædem à Damone interemptorum adduxit in iudicium, Patroni ciuitatis teſtem laudauerunt Lucullum. Ad quem cùm Prætor Macedoniæ ſcripſiſſet, perhibuit teſtimonium ille veritati. Ita ciuitas hæc, quæ verſabatur in ſummo periculo, fuit iudicio liberata. Quare H Chæronæi ſtatuam marmoream Lucullo in foro iuxta Liberum patrem poſuêre. Eiuſque vitam Plutarchus Chæroneus luculenter gratitudinis ergò deſcripſit. *Plut. in Proœmio Cimonis & Luculli.*

Subactis à Friderico I. Imperatore Mediolanenſibus, regi Bohemorum Vladiſlao, cuius interceſſione clementiorem experti erant victorem, Mediolanenſes dono dedêre candelabrum æneum, quod Salomonis regis fuiſſe dicebatur, cum decem millibus aureorum, quod ille Pragam ad D. Vitum deuehendum curauit. *Dubr. l. 12.*

OB BENEVOLENTIAM ET CONSTANTEM FIDEM, PACE BELLOVE.

Darius rex Perſarum è Scythia fugiens, tranſmiſſo rapidiſſimè Helleſponto, poſtquam Sardis venit, recordatus eſt beneficij in ſe ab Hiſtiæo Mileſio collati, qui ratem in Iſtro cuſtodierat, & conſilij Coës Mitylenæi, qui ratem non ſoluendam ſuaſerat. Quibus accerſitis Sardis, obtulit electionem. Hiſtiæus, vt qui eſſet Mileti tyrannus, nullam ſibi tyrannidem popoſcit; A ſed locum in Thracia ad Strymonem fluuium Myrcinum Hedonidem dictum, animo vrbis in ea condendæ. Coe autem cum non tyrannus, ſed priuatus eſſet, optauit Mitylenis tyrannidem. Impetrato vterque quod optauerat, eò ſe contulit. *Herod.l.5.* Idem mortem Hiſtiæi, quamuis proditoris, grauiter tulit, quoniam de ipſo bene erat meritus. *Herod.l.6.*

Platæenſibus, ob fidem erga Græcos contra Perſas, Græci octuaginta talenta offerunt. *Plut. in Ariſtide.*

Samiorum decem nauium trierarchis, qui in pugna nauali apud Miletum geſta contra Perſas fortiter dimicarunt, neque defecerunt (vt cæteræ quinquaginta naues, etiam ab Æace Syloſontis filio, qui e Samo pulſus Darij partes ſequebatur, perſuaſi) [illegible] honos habitus a Græcis, vt nomina in lapide ſcriberentur. *Herod.l.6.*

Cum à Fuluio Capua obſideretur, ac duæ Campanæ mulieres beneuolentiam erga Romanos dimittere ex animis noluiſſent, Veſtia Opidia materfamilias, & Cluuia Facula meretrix: quarum altera quotidie pro ſalute Rom. exercitus ſacrificauit, altera captiuis militibus Romanorum alimenta ſubmini- B ſtrare non deſtitit: vrbe illa oppreſſa, Senatus iis & libertatem & bona reſtituit, & ſi quid amplius præmij petiiſſent, libenter ſe daturum aſſeuerauit. Vacaſſe in tanto gaudio P. C. duabus humilibus fœminis, referre gratiam, ne dum præ ſe tuliſſe, mirandum. *Val.l.5.c.2.*

Maſiniſſam regem Numidiæ, à Syphace pulſum, ob egregiam fidem erga populum Romanum, Publ. Scipio Africanus victis Carthaginenſibus non ſolùm regno patrio reſtituit, ſed & opulentiſſimam partem regni Syphacis adiecit. *Auctor. vitæ Scipionis.*

Cn. Pompeius Magnus Phraati Parthorum regi, qui antea amicitiam per literas confirmarat, bellum indixit. Verùm poſteaquam Phraatis reſponſo intellexit, quàm multa ſua in populum Rom. extarent beneficia, ingratitudinis pudore affectus deſtitit, atque Tigrani, cui Parthi bellum inferebant, auxiliatus eſt, nec ampliùs contra Phraatem quidquam hoſtiliter egit: ambobos tamen arbitros dedit, à quibus eorum diſſidia componerentur. Quibus vtrinque admiſſis, ipſi omnem inter ſe controuerſiam diremerunt. *Leon. Nicæus.*

C Mithridates rex Aſiæ pro Leontico acerrimo defenſore ſalutis ſuæ à Rhodiis nauali pugna excepto, omnes hoſtium captiuos permutauit: ſceleſtius eſſe exiſtimans, ab inimiciſſimis [illegible], quam benè merito gratiam non referre. *Valer. Max.l.5.c.2.*

Alphonſus Aragonum & Siciliæ rex, cùm Lupi Symenij, magnanimi ac generoſiſſimi hominis opera, viginti iam annis foris, bello & domi in ſeriis ac arduis negotiis plurimum vſus eſſet, nouo honoris genere Proregem, ac quod magis eſt Siciliæ præſidem, totiuſque regni Neapolitani appellari voluit. *Ant. Panor.l.1.de Reb.geſtis Alphonſ. & Aen Syl.de eius Dict.*

Brixienſes diuturna obſidione fatigati à Philippo Vicecomite, fame inſuper & peſtilentia confecti, quia in fide perſtiterant, à Venetis perpetua donati ſunt immunitate. Et vt plebs ſua quoque teneret præmia, molarum vectigal (quod viginti millibus locari conſueuerat) in perpetuum eſt populo remiſſum *Sab.l.5.Dec.3.*

Venetus Senatus triginta familias plebeij ſanguinis optimè de Republica Venetoque nomine meritas, difficillimo tempore Clodienſis belli, patricio nomine omnes cum ſuis hæredibus D donauit. *Egnat.l.1.c.2.& l.6.c.5.*

Scodrenſes Epirotæ Turcis octauum iam menſem vrbem obſidione ſecunda prementibus, quum ferro flammiſque hoſtilibus fortiſſimè reſtitiſſent, vrbem ipſam Veneti Solymanno dedere coacti ſunt inuitis (quòd in ſe eſſet) ciuibus, qui mori etiam fame mallent, quam Venetis non parère. Senatus quadringentos & quinquaginta, qui ſuperfuerant, præter vxores & liberos Venetias aduenientes ita excepit, vt alios perpetuis ſalariis donarent, alios oppidorum ſuorum arcibus præficerent, reliquos ad vnum nullo non beneficij genere perſequerentur. Id quod antea etiam Chalcidenſibus publicè datum erat. *Egnat. l.4.c.7.& Sab.l.10 Dec. 3.*

Raphaël Careſinus, magnus Cancellarius, ſiue Scribarum princeps apud Venetos, quamuis humili plebeioque loco natus pro egregia tamen ſua virtute & ſtudio patribus impenſo, per id tempus quo Clodia Venetis à Genuenſibus erepta erat, in patriciorum ordinem cum ſuis hæredibus legitimo loco natus aſcitus eſt. *Egnat.l.6.c.9 & l.3.c.4.*

Conſaluus Agidarius Aragoniæ claſſis præfectus, ob fidelem operam Venetis præſtitam, vini Cretici amphoras D. caſei E ſexaginta millia librarum à Benedicto Piſanno claſſis Venetæ præfecto dono tulit. Eidemque Senatus ciuitatem cum iure comitiorum dedit: addidit argenti fabrefacti libras CCLX. *Bemb. l.5.Hiſt.Venetæ.*

Veneti poſt diſceſſum Maximiliani Imp. ab oppugnatione Patauij, ob agreſtium in Remp. fidem inſerere, vt annum totum à creditoribus ad ſoluendum cogi non poſſent. *Bemb. l. 9. Hiſt. Venetæ.* Nicolao Vrſino, qui Rauennæ erat Reipub. Venetæ copiarum præfectus, ob eius fidem atque conſtantiam, quod à compluribus ciuitatibus & regibus, vt ipſorum ſtipendia faceret, magnis pollicitationibus ſollicitatus, Rempub. deſerere noluerat, per triennium imperatorium ei nomen cum ſtipendio annuo aurei librarum quingentarum Senatus dandum cenſuit. *Bemb l.6.hiſt Veneta.*

OB AVXILIVM CONTRA HOSTES, LATVM.

Alexander Magn. victis Perſis, Crotoniatis in Italia prædam impertiuit, ad Phayli athletæ honorandum ſtudium virtutemque, qui bellis Medicis, cùm Itali cæteri res Græcorum haberent pro deploratis, Salaminem, naui ſuis impenſis inſtructa, fuerat ad periculi ſocietatem profectus *Plut.in Alex.* F

Antiochus Magn. Aſiæ rex, victo Scopa Ptolemæi Epiphanis duce, cum à Iudæis comiter exceptus & etiam adiutus fuiſſet: in expugnando præſidio Hieroſolymis à Scopa relicto, gratitudinis ergo ciuitatem variis oppreſſam calamitatibus refocillauit. Ac primùm pietatis ergò præberi eis iuſſit in precium pecudum mactandarum, vini, olei, thuris, argenteorum viginti millia, & ad ſimilam ſecundùm prouincialem legem tritici medimnos mille quadringentos ſexaginta, & ſalis medimnos trecentos ſeptuagintaquinque: templum quoque abſolui curauit, & lignorum materiem comportari tam ex ipſa Iudæa, quam ex aliis gentibus & ex Libano, immunem à vectigalibus: quam immunitatem & aliis rebus conceſſit ad apparatum atque ornatum templi pertinentibus. Permiſit etiam eis, vt omnes viuerent iuxta leges patrias: & remiſit ſenatoribus, ſacerdotibus, ſcribis templi atque cantoribus tributum, quod pendebant pro capite, & aurum coronarium. Et vt eò citiùs vrbs frequentaretur habitatoribus, conceſſit omnibus, qui eam habitarent, quive ante hyperberetæum menſem eò ſe habitatum contuliſſent, immunitatem omnium tributorum vſque in triennium: remiſitque eis in poſterum tertiam partem tributorum, in præteritorum damnatorum compenſationem. G Et quotquot ex vrbe abrepti ſeruirent, & ipſos & natos eorum voluit eſſe liberos, ac bona quoque eis reſtitui iuſſit *Ioſeph.l.12.c.3.Ant.*

Punico ardente bello, Murina Syracuſanus, quòd in Siciliam cum equitatu tranſiiſſet ad Romanos, ex auctoritate Senatus & rogatione populi ciuitate donatus eſt. *Alex. ab Alex.l.4.c.*

Iuuentus Romana Quintio & Minutio Coſſ. vltrò nomina ſua militari ſacramento obtulit, vt Tuſculanis, quorum fines Equicoli occupauerant, præſidium ferrent: quia paucis antè menſibus conſtantiſſimè & fortiſſimè imperium Romani populi defenderant. Ergo quod auditu nouum eſt, ne patriæ grata voluntas ceſſaſſe videretur, exercitus ſe ipſe conſcripſit. *Val. Max.l.5.c.2.*

P. Scipio ob fidelem fortemque Maſiniſſæ in populum Romanum operam, quoniam parum videretur, regnum ei patrium reſtituiſſe, opulentiſſimam partem regni Siphacis adiecit, & aurea corona donauit. *Liuius l.30. Blond.l.6.Rom.triumph.*

L. Sylla Dictator priuato Pompeio & caput adaperuit, & ſella aſſurrexit, & equo deſcendit, eaque ſe libenter facere in H concione prædicauit: memor ab eo duodeuiginti annos nato partes ſuas exercitu paterno adiutas. Multa inſignia Pompeio, ſed neſcio an hoc quicquam admirabilius contigerit, quòd magnitudine beneficij ſui Syllam obliuiſci coegit. *Valer Max. lib 5.c.2.*

Probus Imp. quia Galli, Hiſpani & Britanni contra Proculum & Bonoſum tyrannos auxilio fuerant, fecit his poteſtatem conſerendæ vitis ac conficiendi vini. Ipſe Almam montem in Illyrico circa Syrmium militari manu foſſum vitibus ſeuit, & Romanis in voluptates vinum dedit. *Cuſp.*

Boleſlao II. in Bohemia regnante, Ethnici contra Chriſtianos inſurrexêre, & monte prope Pragam occupato, excurſoribus Chriſtianorum agros infeſtos habuêre. Vix tandem autumni tempore, hoſtibus in ignes faciendos magis, quam ad vigilias obeundas intentis, Chriſtiani, adiunctis ſibi Iudæis, incautos ex inopinato adorti, à fronte & à tergo inuaſere. A Inſigniores in fugam effuſi, tenebris & ſyluis tegebantur, ſed ibi quoque pleroſque Iudæi comprehenderunt, interfeceruntque, ac permiſſu Pragenſium, Synagogam inde Pragæ ſibi conſtituerunt. *Dubr. l. 6.*

Fridericus Bohemorum rex victo Sobieſlao regni æmulo, Germanis nobilibus, ob operam in hoc prælio ſtrenuã optionem dedit manendi in Bohemia, vel abeundi. Qui diſcedebãt hos præter viaticum equis inſuper veſtibuſque holoſericis, & vaſculis argenteis exornatos dimiſit. Quibus verò permanere placuit, eis pro dignitate cuiuſque, aut bonorum partem ab illis, qui in pugna abſque liberis, ceciderant, relictorum addixit, aut locum in aula eum aſſignauit, ex quo victus, cultus & honos affluerent. *Dubr. l. 13.*

Gregorius Caſtriotus Epiri princeps, à Mahometo Turcarum imperatore ſummis oppugnatus viribus, ab Alphonſo Aragonio & Neapolitano rege pecuniis militeque liberaliſſimè adiutus eſt. Igitur eo mortuo, vbi ſenſit Ferdinandum filium in Apulia contra Ioannem Andegauenſem & Tarentinum principem res gerere: conductis aliquod mercede nauibus, ſeptingentos equites Epiroticos Ferdinando miſit, quorum virtute & gratitudinem & fortitudinem ſuam comprobauit. *Belli Neapolitani.*

B Venetis ob egregiam contra Ecelinum tyrannum operam præſtitam ab Alexandro IV. conceſſum, vt Aureæ ædis primicerius mitra & paſtorali baculo cæremoniarum, hora vteretur: quod ad eam diem præceſſorum nemo impetrauerat. *Sab. l. 9. Dec. 1.*

Iacobus Caballus Veronenſis, Clodienſi bello militari vniuerſæ rei præfectus, Iſtria contra Ligurem hoſtem ſtrenuè defendit. Eum ſenatus Venetus patricio ordine donauit, illo inſuper addito munere, quodcunque ille pro domeſtico vſu ſuo in vrbem inferret, neque ipſe, neque eius hæredes quicquam in publicum cenſum referre cogerentur. Quod nulli Venetias incolenti, hodie ſit conceſſum. *Egnatius l. 5. c. 2. & lib. 6. c. 9.*

In reprimendis Maximiliani Imperatoris militibus præclara Hieronymi Saorniani Forojulienſis virtus fuit, qui ſuorum clientum & agreſtium ac montanorum hominum manu omnes ferre hoſtium impreſſiones atque impetus audaciſſimè ſuſtinuit. Itaque poſtea anno 1509. quo die antiqua conſuetudine ciues ſexaginta maioribus comitiis creantur, qui annum C in Senatu ſint, eum is honorem eſt à Venetis adeptus, atque ita quidem adeptus, vt omnes ciues principeſque ciuitatis ſuffragiorum numero vicerit: quæ res antea nunquam acciderat, vt cuius maiores domicilium extra vrbem ſemper habuiſſent, ipſe in vrbem ſolis modo temporibus ac per occaſiones ventitarit, in Senatum legeretur. Vt autem pluribus etiam ſuffragiis, quam vllus alius, eam rem conſequeretur, id verò magnopere mirum omnibus atque inauditum fuit. *Bemb. l. 9. Hiſtor. Veneta.*

Bonifacio Sonzinio, qui ſe amanter pro Republ. Veneta Patauino bello geſſerat, auri libra annis ſingulis immunitaſque rerum omnium ei liberiſque poſteriſque eius, tum vt ipſe liberique extra ordinem in Senatum legerentur, dono datum. *Bemb. l. 9. Hiſt. Veneta.*

Anno 154. quod Vincentinus Naldius Fauentinus magna in opidi finibus gratia, omne ſtudium & diligentiam adhibuiſſet, vt Fauentia in deditionem poteſtatemque Reipubl. Venetæ redigeretur, ei militiæ inſignia cum veſte aurea, aurique libræ viginti ſunt à Patribus dono datæ; tum quoque in annos D ſingulos conſtitutæ penſionis nomine, immunitate omnium rerum, quam hæredes eius ſequerentur, addita primis quoque proximi ordines militum belli tempore promiſſi: eius etiam propinquis quatuor victus annuus attributus: neque multò poſt eædem honeſtates, donaque totidem quot in Vincentium Senatus contulerat, in Dionyſium item Naldium eius conſobrinum ſunt collata. *Bemb. l. 7. Hiſt. Veneta.*

Benedictus Piſaurius diſcedendi Magno Conſaluo, Veneti Senatus nomine, ob egregiè nauatam in oppugnanda Cephalenia operam gratias egit, in præmium nauatæ operæ dono, dedit vaſa ex auro argentoque cælata coccineos item laneos pannos, & ſericos purpureos, & plures ex his auro intertextos, equos vero Thracios decem, & auri argentique ſignati circiter decem millia aureorum nummûm. quæ fere omnia exercitui in vniuerſum regia liberalitate & ſigillatim militum amicorumque feſtiuiſſimè diuiſit, quum vix quatuor ingentes ſcyphos ad exornandum in pace abacum, tanquam teſtes virtutis ſuæ & Venetæ munificentiæ retinendos cenſuiſſet, quum E eximia animi magnitudine lauream de capta Cephalenia labore partam omnibus illis muneribus anteferret. *Iou. in Conſaluo magno.*

Antonius Siculus iuuenis, Othomannico bello à Petro Mocenico maritimæ rei imperatore Miſſus eſt Callipolim, vt Turcicum nauale, domumque in eo opido plenam omni apparatu nautico incenderet, Turcæ ad ſubitum incendium extinguendum aduolarunt. Iuuenis nauiculam repetens, quæ inter nauigandum improuiſo igne conflagrarat, captus à Turcis, interfectus eſt. Interrogatus ab Othomanno, Cur id auſus eſſet? An ego, reſpondit, Chriſtianus non tui nominis odio hoc aggrederer; Veneti Antonij fratrem adoleſcentem adhuc, ſalario annuo, ſororem dote non mediocri cohoneſtarunt. *Egnat. l. 4. c. 7. & l. 5. c. 4.*

Bello quod Maximilianus Imperator Venetis fecit, miſerant Ferrariam Decemuirum Venetorum magiſtri Petrum Vampum è plebe hominem, qui ſe obtulerat claſſem in flumine opidi mœnia præterlabente cuſtoditam ſuccenſurum: ſed illum ſocij indicio proditum Ferrarienſes interfecerunt. Ea re ad Decemuiros delata, tribus Vampi filiabus paruulis victus eſt annuus è publica collegij pecunia cum F domo, quam inhabitarent, dono datus, & dos, cùm adoleuerint, ſingulis auri ſeſquilibra conſtituta. *Bemb lib. 10. Hiſtoria Veneta.*

In vehementi illo terræmotu, quo Rauracorum Baſilea ſub annum Salut. 1356. concuſſa eſt, cùm ruina ædium multi mortales per totam vrbem oppreſſi periiſſent, & vicinorum fides ſuſpecta eſſet, ne ex vrbis incommodo ſuum facerent commodum Bernenſes præſidium Baſileenſibus ad defendendam vrbem liberali animo miſere. Huius iam præclarè memores beneficij Baſileenſes, Bernenſibus poſt auxilia ſua ſoli ex omnibus Heluetiis reliquis grato animo in cauſa Allobrogica contra Emmanuelem Philibertum Sabaudiæ ducem promiſere. Sed compoſitione amica diſſidium illud ſublatum fuit.

OB HOSTES, PVLSOS.

☞ *Conſule Tit. Fortitudinis bellica præmia. Illic Virtutis, hic Beneficentiæ remuneratio ſpectatur.*

Epaminondam Thebanorum ducem, ad Mantineam dum prima iam acie fuſa inſtat atque viget, conſectationem hoſtiũ Anticrates Lacon excipiens lancea, vt ſcriptum reliquit Dioſcorides, ferit. Lacedæmonij Machæriones etiam hac ætate G Anticratis nepotes nominant, quod percuſſerit illum machæra. Adeò enim eum ſuſpexere & amplexi ſunt viri formidine Epaminondæ, vt honores illi ac præmia decernerent, & ſtirpi eius immunitatem. *Plut. in Ageſilao.*

Mutio Scæuolæ, eo quòd audacia ſua Porſennæ metum incuſſiſſet, ita vt obſidionem ſolueret, prata trans Tiberim honoris gratia data: & ſtatua erecta, quod eius facinore pacem cum populo Romano Porſenna feciſſet. *Liuius.*

Poſt Romam vrbem captam, cum ſedatus eſſet Gallicus motus, res verò publica eſſet ad tenue deducta: finitimi opportunitatem inuadendi Romani nominis aucupati, præfecerunt ſibi Poſthumium Liuium Fidenatum Dictatorem. Qui mandatis ad Senatum miſſis, poſtulauit: vt ſi vellent reliquias ſuæ ciuitatis manere, matres familiæ ſibi, & virgines dederentur. Cumque patres eſſent in ancipiti deliberatione ſuſpenſi, ancilla Philotis pollicita eſt, ſe cum cæteris ancillis ſub nomine dominarum ad hoſtes ituram. Habitúque matrum familiâs & virginum ſumpto hoſtibus, cum proſequentium lachrymis ad H fidem doloris traditæ ſunt. Quæ cùm à Liuio in caſtra diſtributæ fuiſſent, viros plurimo vino prouocauerunt, diem feſtum apud ſe eſſe ſimulantes. Quibus ſoporatis ex arbore caprifico, quæ caſtris erat proxima, ſignum Romanis dederunt. Qui cùm repentina incurſione hoſtes ſomno vinoque ſepultos ſuperaſſent, memor beneficij Senatus Romanus, omnes ancillas manu iuſſit emitti, dotemque eis ex publico fecit: & ornatum quo tunc erant vſæ: geſtare conceſſit: diemque ipſum Nonas Iulias Caprotinas nuncupauit, à caprifico, ex qua ſignum victoriæ ceperunt: ſacrificiumque ſtatuit Iunoni Caprotinæ annua ſolennitate celebrandum, cui lac, quod ex caprifico manat propter memoriam facti præcedentis, adhibetur. Ancillæ eo die matronali habitu excultæ matronis miniſtrabant. *Macrobius l. 1. cap. 11. Polybius l. 3. & Plutarchus in Romulo Camillo.*

Alexander III. Friderici Imperatoris minas fugiens, Venetiis exulauit, A Amicè ab illis receptus, plumbo obſignandarum literarum poteſtatem illis dedit: Sebaſtianum Cianum ducem cum Othone Friderici filio nauali prælio dimicaturum enſe aurato aliiſque equeſtribus ornamentis inſigniuit. Victori è prælio redeunti Pontifex primò victoriam gratulatus: inde annulum porrigens aureum: Accipe, inquit, Ciane: & me auctore ipſum mare hoc tibi pignore obnoxium reddito: quod tu tuique ſucceſſores quotannis ſtatu die ſeruabitis: vt omnis poſteritas intelligat, maris poſſeſſionem iure belli veſtram eſſe quandoque factam: atque vti vxorem viro ita illud veſtro ſubiacere imperio. Qui mos etiamnum hodie die feſto Aſcenſionis Domini ſeruatur. Inita pace, Alexander, Fridericus & Cianus dux Anconem peruenêre. Vbi quum tota ciuitas ad portum officij gratia effuſa, publico nomine vmbellas duas, vnam Alexandro, alteram Friderico obtuliſſet: Pontifex tertiam Veneto duci afferri iuſſit: ac coràm permiſit, vt ipſe & reliqui duces ea perpetuò vterentur. Vbi verò Romam ventum eſt, ingenti quidem lætitia Pontifex à ſuis exceptus, quum inter multa & varia officia argenteas quoque tubas eſſet intuitus, quarum cantu & clangore omnia circumſtrepebant: ex ipſis tubis B Veneto duci in adeptæ victoriæ memoriam octo offerri iuſſit: quibus & ipſis perpetuò ſummus Venetorum magiſtratus vteretur. *Sab.l.7.Dec.1.*

Kennethus II. Scotorum rex ad Bertham oppidum magna ſtrage à Danis in fugam verſus erat. Hay ſenex cum duobus filiis operi ruſtico intentus, cùm cladem ſuorum animaduertiſſet, arrepto aratri iugo fauces, per quas Dani Scotos inſequebantur, obſedit, multoſque cùm amicorum quòd fugerent, tum hoſtium, quòd inſtarent, trucidauit: noua auxilia adeſſe Scotis magna voce clamitans. Itaque victi victores Dani, Hay cum rege in oppidum Bertham, toto exercitu ſubſequente, aratri iugum, quo patriæ aſſeruaret libertatem, portans humero, ruſtica veſte indutus (ſplendidam enim à rege oblatam reſpuerat) in regium hoſpitium deductus eſt: & procerum conſenſu inter nobiles regioſque amicos cum familia receptus: quinetiam præter pecuniam & alia munera data illi optio agros certos, quo vellet loco, ad ſumptus, nobilium more petendi. Ferunt ſenem, ſuaſu filiorum, quibus glebæ vbertas haud erat incognita, agri, quem Taus è regione Fifæ ad Errol vicum alluit petiiſſe, quantum falco manu emiſſus abſque quiete tranſuolaret. Idque ei regiâ beneuolentia liberè donatum. Ergò delecto ad Inſchyram loco manu emiſſus falco, perpetuo volatu Roſſæ vicum quatuor propè paſſuum millibus ab Alectu petiit, C ingentique lapidi eius in vicinia, complicatis alis inſedit. Ceſſit per hæc ſeni ac filiis in hæreditatem, quicquid agri Inſchyram & præfatum ſaxum longo tractu interiacet: longum ſex millia paſſuum, quatuor propè latum. Falconis ſaxum etiamnum hodie appellant. Familiæ eius Kennethus rex tres clypeos rubentes in argenteo campo pro inſigni dedit: addita inſignibus iugi figura. Durat familia illuſtris Hayorum etiamnum hodie. *H.Boeth.l.*11.

Petrus Fulgoſius, Genuenſis claſſis Admiratus, aduerſus Cyprios parta victoria, atque in poteſtatem redacta vrbe Famaguſta, in patriam rediit. Ei Genuenſes præter prædæ partem, decem aureorum nummûm millia addidêre, cum immunitate perpetua. Decreto quoque edito, vt in poſterum quotannis, omnes vrbani magiſtratus, in victoriæ memoriam, religioni Minorum pallium perferrent: & qui ex Petri recta linea perferendo muneri intereſſent, omnes, poſt principem ciuitatis, eo die anteirent. *Fulg.l.5.c.2.*

Adriatici ſinus imperium atque cuſtodia ab Alexandro IV. Pontifice Venetis, quòd armis, virtute, ſumptibuſque maximis eam nauigationem ab Saracenis atque prædonibus defendiſſent, ſecuramque reddidiſſent: ampliſſimis priuilegiis conceſſa D fuit. *Guicciard.l.*8.

OB PACEM CONCILIATAM.

Lampſaceni Anaximeni philoſopho, ob vrbem conſeruatam ab Alexandri Magni ira, ſtatuam poſuêre. Is enim ab vrbe miſſus, vt pro ea apud regem ſibi familiarem intercederet, cùm intellexiſſet Alexandrum iuraſſe, contrarium ſe eius quicquid petiturus eſſet, facturum: Anaximenes, Hoc à te, inquit, precibus, rex, contendo, vt Lampſacenorum coniuges & liberos in ſeruitutem redigas, vrbem totam exſcindas, & deorum templa exuras. Quibus ambagibus circumuentus Alexander, Lampſacenis inuitus pepercit. *Pauſ.l.*6.

Cùm C. Martium Coriolanum exulem Romam obſidentem, quem neque legati neque ſacerdotes flectere potuerant, E Volumnia mater & Vergilia vxor, ſtipante matronarum turba vt exercitum abduceret, flexiſſent: Romani ſimul atque Volſcos conſpexerunt, ſe recipientes, mox pace factis omnibus templis, quaſi nunciata eſſet victoria, coronati victimas cecidêre. Præcipuè gratia & honoribus, quos patres populuſque vniuerſus mulieribus habuerunt, illuſtris fuit gratulatio ciuitatis: cùm ferrent & haberent illas palàm ſalutis fuiſſe auctores. Senatus cùm decreuiſſet, quicquid poſtulaſſent, quod ad ipſarum laudem & præmium pertineret, id conſules facerent & præſtarent: nihil poſtularunt aliud, quàm vt templum fortunæ muliebri ædificaretur, impenſas oſtenderunt ſe collaturas, victimæ & reliqua, quæ ad honorem deorum pertinerent, vt publicè præberentur. Quam munificentiam cùm collaudaſſent patres, & de publico tamen templum & ſimulacrum poſuiſſent: non eo minus pecunia fœminæ collata alterum ſignum fecêre: quod Romani memorant in æde locutum, vocem miſiſſe huiuſcemodi: Pia me religione fœminæ dedicaſtis. Bis hanc vocem fabulantur auditam. *Plut.in Coriolano.* Ibi matronæ Calendis Decembribus, quo die bellum fuerat ſolutum, ritè ſacrificare iuſſæ. F Valeria, quæ muliebris legationis auctor fuerat, prima ſacerdotium templi adepta eſt. *Sab.l.9.En.2.* Quinetiam in honorem mulierum ſanxit Senatus, vt feminis ſemita viri ſederent: confeſſus plus ſalutis Reip. in ſtola, quàm in armis fuiſſe: vetuſtiſque aurium inſignibus nouum vitæ diſcrimen adiecit. permiſit quoque his, purpurea veſte & aureis vti ſegmentis. *Valer. Max.l.5.c.2.*

Legati ab Attalo Romam miſſi coronam auream 246. pondo in Capitolio poſuerunt, gratias patribus agere iuſſi, quòd Romanorum legatorum auctoritate Antiochus motus, ſui regni finibus exceſſiſſet. *Sab.l.6.Enn.5.*

Celtæ, qui in Hiſpania degunt, ſe erga gentis ſuæ feminas gratos oſtenderunt ciuili bello, qui inter ſe decertabant. Memores enim, earum oratione lachrymiſque ſe diſpoſitis ſimultatibus in gratiam rediiſſe: ſtatuerunt, vt in poſterum omnibus conſiliis ſuis feminæ intereſſent, & quicquid inter eos contentionis oriretur, feminarum iudicio dirimeretur. Inter fœdera quoque, quæ cum Hannibale inierunt, ſcribi voluerunt: Vt ſi Celtæ cuipiam Carthaginenſes iniuriam in Hiſpania feciſſent, ea res à Carthaginenſibus diiudicaretur: contrà autem, ſi Carthaginenſem Celta læſiſſet, iudicium penes Celticas feminas foret. Hoc enim honore feminarum ſuarum prudentiam proſe- G qui voluerunt. *Fulg.l.5.c.2.*

Romulus, quia matronarum interuentu Sabino bello ciuitas defenſa eſſet, indubitatum gratitudinis argumentum ſtatuit, vt præter alia ornamenta, ob id meritum mulieribus vno decreto congeſta, ad omnem occurſum via illis decederetur. *Sab. lib.7.c.1.*

T. Quin. Flaminius legatus, M. Attilium Glabrionem Coſ. Chalcidem, quæ Antiocho fauebat, obſidentem comitans, deliniuit & deprecatus eſt, tandemque in ſententiam ſuam adduxit & placauit: precibus apud illum, & eos, qui erant ſenatorij ordinis, eniſus. Chalcidenſes hoc modo conſeruati, Quintio dedicauerunt pulcherrima & maxima vrbis ſuæ ornamenta, quorum hoc æuo quoque titulus cernas huiuſcemodi: Populus Tito & Herculi gymnaſium. Et alibi: Populus Tito & Apollini Delphinion. Creatus etiam hac memoria ſacerdos Quintij ſuffragiis: atque hoſtia ei immolata, vbi libatum eſt, canunt carmen compoſitum, cuius hic epilogus eſt:

Illam fidem verò colimus Romulidum niueam
Iuratis ſanctam. Dicite cælorum dominum Muſæ, Romam H
Titum quoque,
Romanam fidem ſimul O Tite Io Pæan dominator.

Plut.in Flaminio.

Franciſcus Dandulus Venetorum legatus, quia ad publicam ignominiam deprecandam diu ad Clementis Romani Pontificis menſam humiliter ſtratus iacuiſſet, ad quod ipſum fuerat publicè in Galliam miſſus: ex ea legatione reuerſus magno omnium ordinum fauore princeps eſt ciuitatis Venetæ factus, vt qui nuper in ſqualore & ſordibus pro patria conſpectus eſſet, ſublimi loco conſpiceretur, auro & purpura conſpicuus. *Sab.l.9.c.3.*

Andreas Aurias Genuenſi vrbi varias viciſſitudines imperij ſub Fregoſiis & Adurniis expertæ, quorum hi Gallorũ partes, illi Cæſarianorum ſequebantur, libertatem reſtituit. Eapropter populus vniuerſus, præclara, ideoque perenni grauiſſimorum animorum teſtificatione, legem rogauit, quam decutiones cunctis ſuffragiis ſanxerunt, vt Auriæ, ſtatua coloſſeæ A magnitudinis è Lunenſi marmore decerneretur, locareturque redemptoribus, cuius baſi his verbis titulus inſcriberetur: Andreæ Auriæ ciui opt. feliciſſimóque, vindici atque auctori publicæ libertatis, Senatus Populúſq; Genuenſis poſ. *Iou. l. 26. hiſt.*

Florentini graui bello preſſi anno 1502. à Vitellocio Alexandri VI. Pp. Mediceos reducere conantes copiarum duce: Petri Soderini conſilio & opera à Ludouico XII. Gallorum rege auxilium implorarunt. Soderinus ſingulari omnium ordinum aſſenſu eius legationis munus ſuſcepit: & apud regem tanta grauitate ciuitatis cauſam egit, vt planè demonſtraret regi, magnoperè eſſe cauendum, ne euerſa aut commutata Florentiæ republica, quæ antiquo recentique ſocietatis iure Gallico nomini eſſet fœderata, ipſe demùm amittendæ Neapolis, Ciſalpinæque Galliæ periculum ſubiret. Itaque minis regiis territus Pontifex, per Titellocium vrbes omnes Florentinis ademptas reſtitui iuſſit. Quibus receptis, Florentinus populus vti omni ſolutus metu, adeò effuſè lætatus eſt, vt incredibili aſſentatione & ſtudio, Petrum Soderinum, vti patriæ parentem, quod nunquam antea per leges in libera ciuitate tentatum fuerat, antiquato bimeſtri magiſtratu, adminiſtrandæ Reipublicæ dictatorem perpetuum creârint. *Iou. in Leone X l. 1.*

GRATITVDO, RESPECTV EORVM

B ERGA QVOS EXERCETVR,

Grati

ERGA DEOS.

☞ *Hæc ad Religioſam Iuſtitiam referenda eſt. Nam quicquid à Deo accepimus, vel diuinum eſt, ita diuinum mentis affectum efflagitat.*

M. Octauius Herennius tibicen, poſtquam arti ſuæ diffiſus eſt, inſtituit mercaturam: & benè re geſta decimam Herculi profanauit: poſtmodùm etiam ædem ei ſacrauit & ſignum: Victoremque inciſis literis appellauit. *Macrob. l. 3. c. 6. Saturn.*

ERGA LEGISLATORES.

Veneratio apud Eſſenos poſt Deum magna legiſlatoris eſt: ita vt ſi quis eum blaſphemauerit, morte damnetur. *Ioſeph. l. 2. c. 7. Belli Iudaici.*

ERGA PRÆCEPTORES.

☞ *Vide Tit. Fidei diſcipulorum erga Præceptores. Illic Fides tacita vel expreſſa: hîc ratione Meriti conſideratur.*

A. Caſſelius, eques Rom. Q. Mutij Voluſij auditor, moriens Q. Mutium, nepotem præceptoris ſui Mutij, in eius honorem, C teſtamento hæredem reliquit.

ERGA PATRONOS.

M. Tullius Cicero vt innumeros ſuo fouerit patrocinio, à nemine tamen æquè laudatus eſt, atque à Catullo Aliorum mortales, huius etiam immortales perſtant gratiæ. Nam leguntur & legentur hæc ſemper:

Diſertiſſime Romuli nepotum,
Quot ſunt, quotque fuêre, Marce Tulli,
Quotque poſt aliis erunt in annis:
Gratias tibi maximas Catullus
Agit peſſimus omnium poeta:
Quantò tu optimus omnium patronus.

ERGA LEGATOS.

Ex Tit. Legatorum, huc exempla quædam.

ERGA MEDICOS.

Ex Tit. Medicinæ ſtudium in aliis, huc non pauca.

Quo tempore regnum Argiuorum tenuit Anaxagoras Argei filius, Megapenthis nepos, is furor fœminas inuaſit, vt cum intra domeſticos parietes contineri non poſſent, per totum D agrum palantes vagarentur. Inuentus tandem eſt Melampus Amythaonis filius, à quo ſanatæ ſunt. Ei Anaxagoras ita gratiam retulit, vt æquis cum eo, fratreque eius Biante partibus regnum communicaret. *Pauſ. in Corinth.*

Hippocrates medicus, cùm peſtem ex Illyrico venientem prædixiſſet, ex diſcipulis quoſdam in diuerſas Græciæ ciuitates dimiſit, qui illis laborare incipientib. opitularentur. Quare ſplendidos honores à Cois, Theſſalis & Argiuis conſecutus eſt, maximè verò ab Athenienſibus, qui eum Eleuſiniis ſacris ſecundum ab Hercule publicè initiarunt, & ciuem conſcripſerunt, atque in Prytaneo alimenta tum ipſi, tum poſteris eius dederunt. *Plin. l. 7. c. 37. & Soranus Cous in eius vita, & Suidas.*

Democedes Crotonienſis Darium Perſarum regem curauit, cùm pedem luxaſſet. Ob quam curationem, cùm eum rex duobus aureorum compedum paribus donaſſet, interrogauit Democedes, Nunquid ideo ſe duplici malo remunerandum putaret, quòd ab eo ſanatus eſſet? Hoc dicto Darius delectatus, ad ſuas Vxores hominem miſit. Eunuchi, qui eum deduxerunt ad E fœminas dicebant, hunc eſſe, qui reſtituiſſet animam regi. Tunc earum ſingulæ auream phialæ thecam ſuſtringentes, Democedem donauerunt tam amplo munere, vt excidentes ex percuſſione phialarum ſtateres, famulus qui ſequebatur, nomine Sciton, aduertens, collegerit non paruam auri ſummam. *Herod. l. 3.*

Cleombrotum Ceum medicum Ptolemæus rex Megalenſibus ſacris centum donauit talentis, ſeruato Antiocho rege patre ſuo. *Plin. l. 7. c. 37. Ail. 29. c. 1. de Eraſ.* hoc ipſum refert.

Phalaris tyrannus, licet crudelitate inſigni ſemper notatus ſit, gratitudinis tamen ſpecimen non vulgare edidit. Polycleti enim medico qui grauiſſimo eum morbo liberarat, ex puro auro miſit phialas quatuor, crateres argenteos duos, poculorum item thericliorum paria decem, puellas quoque intactas viginti: cum his etiam Atticarum argentearum quinquaginta millia. Quæ ex tyranni epiſtola videre licet.

Statuit Pop. Rom. Antonio Muſæ medico ſignum Æſculapio proximum, ob Auguſtum periculoſo morbo ſeruatum, monumentum publicæ gratitudinis haud vulgare, præcipuumque artis decus: quòd potentiſſimi populi, omniumque gentium F victoris iudicio, vnus aliquis hominum medicinæ deo æquari debuerit, quòd caput vnum, etſi ciuitati gratiſſimum, maiore felicitate, quàm artis peritia, ſeruaſſet. *Sab. l. 7. c. 1. ex Suet.* Eidem quoque Cæſar ipſe Auguſtus magnam pecuniam dedit, conceſſitque ius annulorum: nec ſolùm ei, ſed etiam cæteris omnibus, qui eandem artem profiterentur, vel eſſent in poſterum profeſſuri. Sed tum is medicus beneficio fortunæ, vel diuino, vt ego arbitror, vſus eſt. Marcellus enim cum non multò pòſt ægrotaret, atque eodem modo frigidis quibuſdam potionibus & lauacris à Muſa curaretur, mortuus eſt. *Xiphilin.*

Muſca Turrianus, Napi principis F. cùm ob interfectum Paganinum filium à Vercellenſibus pater adeò in omnes interfectorum propinquos ſæuiret, vt ad filij tumulum tanquam hoſtiæ mactarentur, vix tandem medico ſuo, cui recuperatam vitæ ſalutem acceptam referebat, vitam impetrauit: grauiſſimè iurans, dolore atque inedia ſeipſum necaturum, niſi vir ſalutaris & innocens ab crudeli ſupplicio ſeruaretur. *Iouius in Othon.*

ERGA MECHANICOS.

Darius rex Perſarum, Mandroclem Samium, eò quòd ponte ſublicio iunxiſſet. Thracium Boſphorum, decuplo donauit. G *Herod. lib. 4.*

Polygnoto Thaſio, qui Pœcilen porticum Athenienſibus gratis pinxerat, cùm partem eius Mycon mercede pingeret, Amphictiones hoſpitia gratuita decreuêre. *Plin. l. 35. c. 9. hiſt. natur.*

Mamurius inſignis ille faber, conductus a Numa Pompilio, vt peltas æneas, ad ſimilitudinem eius quæ de cœlo ceciderat, in qua populi Romani fata ſignata erant, alias etiam fabrefaceret, eadem facie & menſura: cùm iam confeciſſet, Numa dedit optionem, vt quicquid vellet peteret, id certò ſe daturum repromittens. Ille neque pecuniam, nec aliud quicquam petiit: quàm vt à Saliis ſacerdotibus Martis, cùm iam ſaltantes canerent, in fine carminis, Mamurij artificis nomen etiam pronunciarent, *Dionyſ. l. 2. Ouid. l. 3. Faſtor. Sab. l. 3. En. 2.*

Ardeates templi ſui pictorem ciuitate donarunt & carmine, quod eſt in ipſa pictura, his verſibus antiquis literis Latinis:

Dignis digna loca picturis condecorauit, H
Reginæ Iunoni ſupremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas, Ætolia oriundus,
Quem nunc & poſt ſemper ob artem hanc Ardea laudat.

Plin. lib. 36. cap. 10. Hiſtor. natur.

Veſpaſianus Imp. Coloſſi refectorem, à quo coloſſus centum & ſeptem pedum altitudinis erectus eſt, munere imperatorio donauit, aliiſque mechanicis inſignioribus præmia multa dedit, *Suet.*

ERGA MILITES.

☞ *Vide Tit. Præmia Fortitudini bellicæ data.*

Ægyptij militibus ſuis (quos Calaſirios vocant, & Hermotybios) hoc eximij honoris ſolis, præter ſacerdotes, habent, quòd ſingulorum duodecim agri ſunt immunes, ſinguli agri centum cubitorum Ægyptiorum quoquò verſus. Præterea Calaſiriorum milleni & Hermotybiorum circa regem funguntur annuo ſatellitum munere. Quibus præter prædia dantur viritim

panis toſti pondo quinæ minæ, carnis bubulæ binæ, vini ſextarij
A quaterni. *Herod. l. 2.*

Polycrates Samiorum tyrannus, matres militum, qui in bello periiſſent, opulentioribus ciuibus dabat nutriendas. *Rauiſius.*

Iphicrates Athenienſis poſt pugnam, de præda cuilibet dignam laboribus partem diſtribuit. Sin munera à ciuitatibus adferrentur, ab his etiam diſpertiuit vnicuique non ſigillatim tantùm, verumetiam ſecundum exercitus atque manipulos, & ſecundùm armaturas equitibus, alia armatis, alia leuia armaturæ militibus. Ante pugnam, facto ſilentio, promittebat ei, qui ex armatis ſe ſtrenuiſſimè geſſiſſet, præmium: & iterum ei qui ex equitibus ſiue ſcutatis, & ſic deinceps in ſingulis ordinibus. In feſtis autem & publicis comitiis eos, qui exercitus ſtrenuiores extitiſſent, primis ſedibus honorabat. Hæc omnia excogitabat, vt alacriores & promptiores ad pericula milites redderet. *Polyæn. l. 3.*

Alexander Magn. reuerſus ex India, Macedones milites in Perſide recenſuit, & domum dimiſit inutiles, magnificè donatos. Scripſit inſuper ad Antipatrum, vt omnibus in ludis & ſpectaculis primum locum tenerent, & coronati ibi conſiderent. De mortuorum liberis orbis ſtipendia parentum attribuit. *Plut. in Alex.* Militum, qui cecidiſſent, liberos paterna capere ſtipendia voluit.

B Romani milites benemeritos haſtis puris, aureis pateris, ſellis curulib. eburneis, ſcipione eburneo, tunicis palmatis & pictis, vexillis cæruleis in bello nauali, aureis torquibus, duplici annona, duplici ſtipendio, interdum etiam militiæ vacatione, & dignitatis aliquo gradu donabant. Ex lege Calphurnia, æra multiplicia, ſagaque & tunicæ ſingulis militibus, qui rebus fortiter geſtis interfuerant, & ius ciuitatis dabatur. Priſcis temporibus militaria dona, quæ militibus fortiter in bello ſe gerentibus à ducibus dabantur, heminæ, vel quartarij farris fuêre, binaque iugera: aut tantum agri, quantum vno die circumaraſſent. *Teſte Plinio l. 18. c. 3.* Seruilia lege, fungi dignitate inter patres, aut diebus ſolennibus coronatum incedere, velut præmia victoriæ militibus dabatur. Imperatores Romanorum, centuriones legatoſque legionum pro magnis officiis in Rempublicam, conſularibus ornamentis, aut equo publico, nonnunquam triumphali ſtatua donauêre. *Alex. l. 4. c. 18.*

Romani Præneſtinis militibus, qui in præſidio Caſilini fuerant, duplex ſtipendium conſtituerunt, & vacationem in quinquennium. Manitij eorum prætoris ſtatua loricata in Præneſtino foro diu poſtea manſit cum tribus ſignis & inſcriptione,
C Manitium pro militibus, qui Caſilini in præſidio fuerunt, votum vouiſſe. *Sab. l. 1. En. 5.*

Scipio Æmilianus, regum & ſociorum munera oblata pro tribunali accipiens, in publicas tabulas reponebat, & poſtmodùm fortibus viris pro meritis tradebat. *Alex. l. 4. c. 18.*

Calphurnius Piſo, cùm in bello fugitiuorum prouinciam Siciliam obtineret, quam ſexaginta ſeruorum millia occupauerant: re benè geſta, ac liberata prouincia, milites omnes qui operam ſuam in eo bello ſtrenuè nauaſſent, militaribus donis imperatorio more donauit. *Val. Max. l. 4. c. 3.*

L. Papyrius Curſor conſul, Papyrium filium, & quatuor centuriones, manipulumque haſtatorum armillis aureiſque coronis donauit. *Liu. l. 10. Blond. l. 6 Rom. triumph.*

L. Quinctius Cincinnatus Dictator, militibus ſuis ſtrenuè aduerſus hoſtes pugnantibus, omnem hoſtium prædam dedit.

L. Paulus Æmilius, ſeptuaginta Epiri ciuitates, quæ hoſti conſenſerant, cùm fortiter pugnantibus militibus cepiſſet, prædam inde factam militi conceſſit.

D Caruilius conſul, collega Papyrij, militibus ex præda centenos binos aſſes, & alterum tantum centurionibus & equitibus dedit. *Blond. l. Romans triumph.*

Q. Sertorius ſuis militibus ob res præclarè geſtas, pictas chlamydes in virtutis præmium dono impertiuit. *Alex. ab Alex. l. 2. c. 19.*

Auguſtus ſuis militibus phaleras, torques, aliaque ex auro fabrefacta, ob res benè geſtas, munera obtulit. *Suet.*

Seuerus Imp. bellicoſis militibus non tantùm in virtutis teſtimonium aureos annulos, ſed etiam domeſticas concubinas largitus eſt. *Alex. ab Alex. l. 2. c. 29.*

Aurelianus Imp. gregariis ſuis militibus, qui forti animo omnem expugnarant hoſtem, vt per omne tempus militiæ fibulas haberent aureas, priuilegio dedit. *Alex. ab Alex. l. 2. c. 29.*

Saxonico bello cùm duo gregarij milites facta teſtudine, munitiſſimæ vrbis aggeres diſſipaſſent, ac portas effregiſſent: Carolus Magnus ambos ad ſe vocatos, pro concione laudauit, & ipſis præfecturam inter Rhenum Alpeſque dedit. Eodem E bello duos tyrones, licèt vulgo contemptos, fortiter in medio hoſtium agmine depugnantes, inter cubicularios ſtipatoreſque ſuos eſſe iuſſit. *Auent. l. 4.*

Ferdinand. Hileſca, ſignifer Hiſpanus, rapiente ei dextrā tormenti pila, imperterritus vexillū læua manu ſuſtulit, & in hoſtē Gallum ire perrexit. Hunc poſtea Conſaluus Magnus, Hiſpanorum contra Gallos dux eiuſq; liberos virtutis cauſa ex regio vectigali annuis aureis quingentis donauit. *Iouius in Conſalu.*

Idem regno Neapolitano ab imperio Gallorum liberato, ducibus militiæ vrbes & oppida dono dedit, equitum verò præfectis & centurionibus domos, villas, fundos, arciumque præfecturas diuiſit: & quum nullo commune donatiuum dediſſet, ſingulos item qui ſpectatæ virtutis nomine inſignes extitiſſent, annuis præmiis fuit proſequutus: tanta quidem in recenſendis meritis memoria, tantóque in diſpenſandis muneribus iudicio, vt æſtimatione rectiſſima, neminem vel gregarium militem præteriiſſe, tenuiorémque vllū larga manu donaſſe vel inuidi teſtarentur. *Ibid.*

Senatus Venetus, iis qui fortiter contra Gallos ad Tarrum F pugnaſſent, vel egregie pugnando cecidiſſent: inſigni liberalitate præmia perſoluit. Cunctis enim, & ante alios Fortebraccio Montonio Veneto, qui grauiter vulneratus vltimus prælio exceſſerat, aucta ſtipendia, honoréſque addidit. Cæſorum liberis, qui militiæ ſtuderent, præfecturæ turmarum datæ, filiabus autem dotes, & vxoribus annuæ pecuniæ in alimenta conſtitutæ. *Bemb. l. 2. & Iouius l. 2.* Bernardi Contareni, Veneti exercitus apud Ferd. Neapol. regem præfecti ex febre mortui matri, auri libra annua in victum à Senatu conſtituta: duabus autem ſororibus, alteræ dos auri libræ viginti, alteræ in ſacrarum virginum collegium ternæ libræ. *Bem. l. 3. Ven. hiſt.*

ERGA SERVOS.

Alyattem fama eſt, Crœſi patrem, alteram vxorem duxiſſe, liberóſq; tuliſſe alios. Igitur inſidiantem Crœſo nouercam, venenum piſtrici tradidiſſe, confectumque ex eo panem vt Crœſo daret, iuſſiſſe. Id indicaſſe clàm Crœſo piſtricem, atque illius natis eum panem appoſuiſſe. Cuius meriti regnantem Crœſum Delphis apud Deum ſicut teſtem rectè atque ordine mulieri gratiam retuliſſe, aurea ei ſtatua poſita. *Plut. de Pythia orac. ulis.* G

ERGA BRVTA.

Iſidis canes cùm eo tempore quo Oſiris quæſitus eſt, non tantum feras, ſed eos omnes qui obuiam venerant, amouiſſent & Oſiridis corpus inueſtigaſſent: ne ingrati feris eſſe viderentur Ægyptij, edicto ſtatuerunt, vt ſemper in feſto Iſidis pompam omnem præirent. *Diod. Siculus.*

Muta rex, cùm à propriis fugatus canibus, caſu & neceſſitate pellente in Myridis paludem incidiſſet perniciosiſſimam, à crocodilo præter omnem expectationem liberatus: beneficij tanti memor, ciuitatem eo loco condidit, quam Crocodilorum ob perpetuam beneficij memoriam nominari voluit. *Diod. Sic. l. 2. de rebus Antiquis.*

Vlyſſis clypeo inſigne fuiſſe delphinum, à Steſichoro proditum eſt. At qua de cauſa, memorant, vt Criteos teſtatur, Zacynthij. Infans adhuc, vt ferunt, Telemachus ex littore ſalientibus pedib. in mare vorticoſum lapſus, atque exceptus à delphinis, reuehentibus eum ad terram, euaſit incolumis. Hinc patet, vt gratiam referret huic animanti, inſculpſit annulo & ornamentum addidit clypeo delphinum. *Plut. de Animantium compar.*

In Aturia Aſſyriæ vicus eſt Gaugamela, id eſt, Cameli domus, H apud quem Darius ſuperatus ab Alex. Magno amiſit imperium. Nomen habuit à Dario Hyſtaſpis F. qui locum hunc in alimenta dedit camelo, cuius opera indefeſſa in Scythica expeditione vſus fuerat in ferendis regiis cibariis. *Strabo l. 16. & Plut. in Alex.*

Populus Athenienſis cum ædificaret Hecatompedon (eſt verò id Athenis templum, quod & Parthenon dicunt, ex ſpecie ac concinnitate ita nuncupatum, non de magnitudinis ratione ſicuti Græcorum plerique interpretantur) quaſcunque notauit mulas laborum tolerantes, dimiſit liberas paſcere. Atque vnam ferunt libertatum vltrò ad opera deſcendiſſe, vnaque cum iumentis, quæ in arcem trahebant plauſtra, cucurriſſe & præiſſe, tanquam adhortantem ea & excitantem: cui publicè ſcitum vſque ad mortem alimenta. *Plut. in Catone, & Plin. l. 8. c. 44.*

Delphis ſacram ingreſſis aream Taurus ex ære præ oculis eſt, Theopropi Æginetæ opus, Corcyræorum donum. Proditum memoriæ eſt, Corcyræ aliquando aliis bobus relictis, tau-

A ram à paſtu redeuntem, contra pelagus mugitus edidiſſe, Cumque per totum diem illic conſtitiſſet, bubulcum ad mare deſcendiſſe, conſpexiſſe verò infinitum propè thunnorum numerum. Quod cùm indicaſſet Corcyræis, illi (quod thunnos capere conati, operam luſerant) ſtatuarum Delphos miſere. Ex Apollinis verò reſponſo taurum Neptuno mactant: confectoque mox facto, piſces capiunt. Donum è decima prædæ in Olympiam & Delphos mittunt. *Pauſan Phoc.*

Nauplienſes in Peloponneſo habitantes de aſino memorant, quòd arroſo vitis palmite, vuarum in poſterum vberiorem prouentum exhibuerit: & ea de cauſa apud eos etiamnum videtur aſini figura, vtpote qui putandarum vitium rationem docuerit. *Pauſ. in Corinth.*

Erga canem ſuum Xanthippus Athenienſis gratus extitit, qui maria pernatans, vſque in Salaminam eum ſequutus fuerat: quo tempore, adueniente in Græciam Xerxe, maior Græciæ pars in eam ſe inſulam recepit. Nam ne tanto amori ingratus foret, mortuo cane, in Salaminæ promontorio ſepulcrum ei condidit, quod Cynotaphium appellatum eſt. *Fulg. l. 5 c. 2. ex Plut. Catone.*

B Cimon Miltiadis F. Athenienſis, equabus, quibus tertium vicerat in certamine, ſepulchrum ſtatuendum propè ſuum monumentum curauit. *Plut. c. 26 de Liber. ex Plut. Catone.*

Alexander Mag. erga Bucephalum equum ſuum gratus fuit. Nam ipſius nomini vrbe in eo loco condita, vbi ſub eo confoſſus fuit, eum conſpicuo quoque ſepulchro decorauit. *Plin. l. 8. c 42.*

Populum Romanum non poduit, perpetuo gratitudinis honore anſeres proſequi, quòd dormientibus vigilibus, cùm Galli iam in ſummum Capitolium perrepſiſſent, clangore Romanos milites excitarunt. Statuit enim, vt in eo loco in poſterum magnus anſerum numerus publica impenſa aleretur: ad eamque rem cenſores inter ſe publica opera publicanos primò obligarent, & alimenta ſacrorum anſerum locarent. Ne autem minùs ſe ſeuerum quàm gratum populus idem præberet, ipſo die quo hoc contigerat, in loco deſignato, quotannis aliquot viuos canes ſuſpendebant: quòd ipſi, quibus maximè inuigilandum fuerat, anſeribus vigilantibus dormitarent. *Plut. de fort. Rom. & in q. Rom. & Plin l. 29.*

Imperante Tiberio Cæſare Pop. Rom. coruum ſepeliuit, ferentibus feretrum duobus Æthiopibus ſeruis, præcinente tibicine ac muſicis: cùm priùs eum qui coruum occiderat, lapidibus C obruiſſet. Hoc autem egit, quia hæc auis nominatim manè Druſum ac Germanicum Cæſares, ac multos præterea alios, poſtremoque totum populum ſalutabat. *Fulg. l. 5 c 2.*

Sileſiæ dux teſtamentum cùm conderet, domum ædificari mandauit, in qua canes vtiles venationi fuiſſent, ob ſenectam & corporis debilitatem à ſuis relicti dominis vſque ad mortem alerentur: deſignatis in eam rem nonnullis agris, ex quorum prouentu ſumptus ſuppeditaretur. Nec voluntas irrita fuit, *Æn. Syl. l. 4. Comment. in res geſtas Alphonſi.*

Ferdinandus Aragonius equum, quo egregiè vſus aduerſus inſidiantes fuerat, freno liberauit, vacuumque labore omni eſſe voluit, ſtabulario cuidam data paſcendi eius cura. *Pontan. c. 36 de Liber.*

Selimus Baiazetem patrem imperio ſpoliare conatus, victuſque ab eo ad Chiurleù pagum propè Byzantium, cum paucis incitato perniciſſimi equi curſu, ſeſe vtique fatis ſuis reſeruans Varnam perfugit. Erat is equus vnicolor abſoluta nigritie, cui D Carabulo, id eſt, atræ nubi nomen fuit. Huic poſtea Selimus rerum mortuo patre, potitus tanquam emerito vacationem dedit, ſic, vt in honore habitus ſine ſeſſore, ſola ex textili auro ſtragula protectus, ad Perſas vſque & mox in Ægyptum deueheretur: eique demùm mortuo ad Memphim, Alexãdri Magni exemplum ſecutus, ſepulcrum condidit: regio quidem animo, niſi necati ab eo fratres ſepulturæ honore caruiſſent. *Iou.*

GRATITVDO, RESPECTV MODI SEV Beneficij, per quod gratia reponitur.

☞ *Exempla è procedentibus Tit. huc transferri poſſunt. Illic Beneficij accepti, propter quod gratus eſt, habetur ratio: hìc Beneficij redditi quo gratus eſt.*

IN GENERE.

Latini dicunt, Agere gratias frequentiùs, quàm Gratiam. Nã quando, ex Heſiodi præſcripto, αὐτῷ τῷ μέτρῳ λώιον, reddere oportet: vna certè auerſa Gratia in choro duæ nobis aduerſæ conſpiciuntur, vt moneant nos duplicis officij: alterũ, vt ſatisfaciamus veteri, alterũ, vt obligemus etiã nouo beneficio.

Athletæ præmium athlon nuncupatur: quæ medico contribuuntur, ſoſtra dixeris & ſoteria, ac iatrea. E Docenti verò, didaſcalia, didactra. Militi, ariſtea, epinicia, niceteria. Chirotechnæ autem, id eſt, artifici, epichera. Nuncio euangelia & meoptra. Quippiam ferenti, comiſtra. Beneficio, chariſteria. Altori, threptra. *Cal. l. 13. c. 30. A L.*

IN SPECIE GRATIAS REFERRE
per
MVNERA.

Damiani Mauri eius claſſis præfecti, quæ prior bello Ferrarienſi Padum flumen eſt ingreſſa, hoſtium caſtellis aliquot in ripa fluminis vi captis, bellicis ex laboribus mortuo, Veneti duabus filiis dotis nomine quadraginta auri libras ex publica pecunia dedêre: ſacerdotij autem nomine, ſi ei vitæ ſe dederent, ſenas libras. *Bemb l. 1. Ven hiſt.*

MAGISTRATVS, DIGNITATES.

Romani priſci in dandis magiſtratibus & conferendis honoribus, non largitione & ambitu, ſed vera virtute nitebantur, propterque res egregiè geſtas domi militiæque meritos ciues prætura, ædilitate & conſulatu, ampliſſimiſque honoribus honeſtabant. *Alex. ab Alex l. 3 c. 17.*

Carolus Mag. Romam veniens, munera Pipini patris non F confirmauit modò Leoni III. Pp. ſed auxit, Exarchia Rauennatium ſub ditione Pontificis eſſe iuſſa. Petunt Corſicam inſulam, & quicquid Liguriæ ab vrbis Lunæ multis antè ætatibus euerſæ veſtigiis ad Alpes pertinet, Pontificatui attributum. Et, vt beneficentiæ Francorum aliqua referretur gratia, Carolus à Pontifice Hadriano Patricius creatur, quòd vt Magiſterium equitum Principatuſque viam Ducibus Auſtraſianis ad Regnum munierat, ita is tituli honor gradum Carolo ad Imperium daturus erat. *Æmil. l. 2.*

Carolus Borbonius ob ſeruatum contra Maximilian. Imp. Mediolanum, in Galliam reuerſus, tanto Franciſci I. regis, & magnæ partis aulæ procerum ſtudio eſt ſuſceptus, vt meritorum ac cæteri honoris cauſa, ſummus totius Galliæ equitum magiſter ſit declaratus qui hodie Comeſtabilis vocatur, quòd eum regi ſemper adſiſtere ex vſu bellicarum rerum expediat. Hic honos ſecundùm regem, apud Gallos facilè primus exiſtimatur: quoniam minores equitum magiſtri, qui in tota Gallia omnia quatuor ſunt inſtituti, ipſius Comitis ſtabilis edi- G cto ac imperio parent. Huius autem dignitatis atque potentiæ nomen, tanquam proceribus inuidioſum, ſuſpectumque regibus, Ludouicus XI. lata lege ſuſtulerat, quum ſorte aduerſum ſe coniurati Galliæ proceres arma cepiſſent. Quibus demùm cum magno diſcrimine ſubactis, Iacobus Lucemburgius S. Pauli Comes, qui tum erat ſummus magiſter equitum, perfidiæ conuictus, capite pœnas dedit, ſic vt nemo ei poſtea in magiſterio ſufficeretur. *Sab. ſupplem l. 6. ex Iouio.*

IVS, PRIVILEGIVM CONCESSVM.

Ciuitatis.

C. Marius duas Camertium cohortes mira virtute vim Cimbrorum ſuſtinentes, in ipſa acie aduerſus conditionem fœderis ciuitate donauit. Quod quidem factum & verè & egregiè excuſauit, dicendo, Inter armorum ſtrepitum, verba ſe iuris ciuilis exaudire non potuiſſe. Et ſanè id tempus tunc erat quo magis defendere, quàm audire leges oportebat. *Alex. l. 4. cap. 8.*

Vitium ſerendarum.

Quia Galli, Pannones, Hiſpani & Britanni, Bonoſo & Proculo in Gallia rebellantibus, Probo Imp. fidem ſeruarant, auxiliáque fuerant, fecit his Probus poteſtatem ſerendæ vitis, & H vini conficiendi. Ipſe ad vſum vrbanæ multitudinis circa Syrmium Almum montem militari opere foſſum vite conſeuit. *Sab. l. 7. Enn. 7. ex Eutropio & Vopiſco.*

CONIVGIA.

Moſes Ægypto pulſus, ad Madianitas confugiens, ad puteum oppido propinquum animo & corpore æger ſedebat. Compulerant ſub id tempus eò ſorores ſeptem, quæ patrio more oues paſcebant, ſuos greges: idque aliquanto tempeſtiuiùs fecerant, vt cæteros præuenirent paſtores aquationis compendio. Affuit hæc multò poſt alia frequens pecuariorum manus, arcebatúrque infirmior ſexus à canalibus, ſuóque aquationis loco. Moyſes rem indignam ratus, facto in paſtores impetu, loco detrudit: atque ita contigit, vt ſuos illæ per otium greges potui admouerent. Ea res Moyſen Iethro patri ſub primum ad vrbem acceſſum conciliauit. Excepit itaque ille Moyſen venientem grato hoſpitio: & extemplo filiam Sephotam matrimonio locauit; mox in generum aſcito omne paſcendi A pecoris vnius permiſit negotium. *Sab.l.2.Enn.1.*

SPOLIA.

Odetus Lotrechius, Franciſci Gallorum regis copiarum ductor, Ticinum ceperat. Primum, qui ſudactet in arcem irruperit, Hoſtaſium Rauennatem militem fuiſſe conſtat. Is à Lotrechio in præmium nauatæ operæ æneam equeſtrem ſtatuā quæ Antonini Cæſaris eſſe dicitur, impetrauit, quum ea antiquitùs Rauennatū fuiſſet, ſed poſt Gothica tēpora à Longobardis Rauennā diripientibus trophæi modo in ſignū victoriæ abducta Ticinum fuerit & in foro conſtituta. Ticinenſes multis cum lacrymis Lotrechium, ne id faceret, rogarunt, quando eius ſtatuæ iacturam inſtar ſummæ calamitatis atq; miſeriæ, ſupra direptæ patriæ aduerſam ſortem, exiſtimarent. Itaq; Lotrechius ad miſericordiam verſus, Rauennatem ex aduerſo, promiſſum muralis coronæ præmium ex diplomate repetentem, blandis verbis admonuit, vt præmium potius nauatæ fortiter operæ ex ſua liberalitate oblatum accipere vellet, quam tanta acerbiſſimè direptæ ciuitatis miſeria lætari, ardereque demum inuidia, aliquādo ei & Rauennatibus nocitura. Itaque vel indignabundus B miles pro æneæ ſtatua pecuniam à quæſtoribus accepit, quantum ſatis eſt pro murali corona ex auro fabricanda, quæ in fidem virtutis ſuæ cum elogio, Rauennate in templo poneretur. *Iou.*

CORONAS.

Fridericus I. Imp. ſubactis Mediolanenſibus, Coronam auream à rege Anglorum dono miſſam in cathedrali templo Mediolanenſe Vladiſlao Bohemorum principi duo obtulit, quod victoriæ huius & caput, & pes fuiſſet. *Dubr.l.12.*

ENCOMIA.

Xenocrates Chalcidenſis, non minus ſanctitate vitæ, quam doctrina clarus, cum duceretur à publicanis, quod Athenis degens vectigal inquilinorum non ſoluiſſe, liberatus eſt ex eorum manibus à Lycurgo oratore, qui indignitatem facti contulit: vt erat iuſtus in primis ac ſeuerus vir, voluit etiam improbitatis ſuæ pœnas dare petulantes illos. Cùm igitur poſtea philoſophus ille incidiſſet in liberos ſui liberatoris, ita ipſos allocutus eſt. Egregiam patri veſtro, pueri optimi, gratiam refero: cuncti namque mortales ipſum laudant ob ea officia, qui- C bus functus eſt aduerſus me. *Vict.l.21.Var.lect.c.20.*

Romanis ob eorum in Græcos merita (libertatem enim illis reſtituēre per T. Quintium Flaminium) non ad laudes modo relata gratia à Græcis, ſed ad fidem etiam apud omnes mortales & imperium eſt merito progreſſa. Neque enim accipiebantur modo imperatores eorum, ſed & acceſſentes & euocantes illos, fidei ſe committebant eorum: neque populi ſolùm & ciuitates, ſed & reges quoque ab aliis violati regibus decurrebant ad illorum præſidium: vnde breui fortaſſe non ſine diuina ope omnia iis paruēre. *Plut. in Flaminio.*

NOMINIS MEMORIAM.

Mentor Ithacenſis Homerum ex oculis laborantem hoſpitio excepit, quoad conualuit. Eapropter Homerus gratus eum poſtea Odiſſeæ ſuæ inſeruit, & Vlyſſis ſocium finxit, cui abiens domum totam commendauerit. *Herod. in Homeri vita.*

Cærites, Hetruriæ populi, capta vrbe Roma à Senonibus Gallis, ſacra Romanorum à Veſtalibus inuecta perbenignè receperunt, vſq; eoque ſeruarunt, dū patria à Camillo eſſet recuperata. *Liu.l.5.* Eius beneficij Rom. memores, poſtea omnia, quæ ad religionē colenda pertinerēt, Cæremonias nuncuparūt.

D GRATITVDINIS TEMPVS.

GRATITVDO EXPEDITA.

☞ *Exempla non pauca ex præcedentibus paſſim petantur.*

SERA.

Propter hoſpitalitatem, quam præſtiterant Ægyptij iam olim Iſraëlitis, cum in Ægypto peregrini eſſent, tertiam progeniem ab Ægyptiis deſcendentem in ciuitatem recipi poſſe, Dominus per Moyſen ſtatuit: cum Ammonitarum & Moabitarum ne decimam quidem progeniem ſuſcipere poſſent, eo quod hi egreſſis ex Ægypto nullum hoſpitalitatis munus exhibuiſſent.

☞ *Vide Tit. Ciuitate non donati.*

Saul rex Samuelis prophetæ iuſſu Amalechitas exciſurus, vt qui 400. ante annis Iſraëlitas ex Ægypto egreſſos infeſtaſſent in itinere, Cenæos Slchemitas, qui in medio Madianitarum habitabant, & ſeſe humano erga Iſraëlitas præbuerant, præmonuit, vt ab Amalechitis funditùs exſcindendis diſcederent: ne vnà cum illis perirent. *1.Reg.15.*

Lacedæmonij Anticratis nepotes, ob interfectū ab eo ad Mātineam Epaminondā, immunitate honorarūt. *Plut. in Ageſilao.*

E Iidem cum Peloponneſiis cæterorumque ſociorum præſidio ſecunda expeditione in Attica irrumpentes, villas vbiq; vaſtabant, incendiis ædificia euertebant, ea tantummodo parte intacta, quæ Tetrapolis appellatur: ab huius violatione abſtinuēre, quia proauos ſuos eius loci habitaculis & hoſpitio receptos olim, & Euryſtheum inde bello adortos ſuperaſſe audiuerant. Æquū namq; videbatur his, qui maiores ſuos beneficiis affecerant, pares ab nepotibus eorum gratias referri. *Diod.l.12.*

Cùm Thebani exules, Pelopidas, Pherenicus, Melon, Damoclides, qui Lacedæmoniorum tyrannidem ferre non poterant, Athenas confugiſſent: Lacedæmonij Athenienſibus imperauerunt, ne reciperent exules, neve eos concitarent, ſed tanquam à ſociis declaratos communes hoſtes exterminarent. Verùm Athenienſes cùm inueterata ſua & genuina humanitate, tum vt gratias referrent Thebanis (qui Thraſybulum cum exulibus Athenienſibus imprimis ad redditum in patriam adiuuerant, ſciuerantque, ſi quis Athenienſium arma per Bœotiam aduerſus xxx. tyrannos ferret, neminem id audire aut videre Thebanorum) omnem iniuriam, ab iis abſtinuerunt: futurum aliquādo rati, vt ſicut Thraſybulus ex Thebis erumpens obtriuerat F Athenienſium tyrannos, ita ipſi quoque mouentes ex Athenis Thebas in libertatem aſſererent. *Plut. in Pelopida.*

Meſſenij duce Ariſtomene, eiecti ex Era mōte à Lacedæmoniis, ab Arcadibus liberaliter & benignè ſuſcepti fuere. Extorres tamen, & variis caſibus per 287. annos agitati, tandem poſt Leuctricam Lacedæmoniorum cladem ab Epaminonda ſedibus ſuis reſtituti, cum Cleomenes Spartanus Megalopolin Arcadiæ occupaſſet, quicunque cum Philopœmene Craugidis F. effugēre, eos Meſſenij gratitudinis ergo liberaliter accepēre. Sic nunquam perit gratia. Viciſſim cum Nabis Lacedæmoniorum tyrannus Meſſenem noctu occupaſſet, Philopœmen & Megapolitani tyrannum cedere coēgerunt. *Pauſ. in Meſſen.*

Victis Perſis, Crotoniatis in Italia prædam impertiuit Alexander Magn. ad Phaylli athletæ honorandum ſtudium virtutemque, qui bellis Medicis, cum Itali cæteri res Græcorum haberent pro deploratis, Salaminem, naui ſuis inſtructa, fuerat ad periculi ſocietatem profectus. *Plut. in Alex.*

Romanos memoria proditum eſt aduerſum Acarnanes liberalitate non mediocri vſos in referenda gratia, poſt multa euū G ſecula, quod illi Æneam auctorē & vrbis & generis, extorrē patria profugumq; ad Acarnaniæ oras diuertentem cum claſſe portubus hoſpitioque benignè excepiſſent. Itaque eá ob cauſam donati ſunt Acarnanes Leucade & Anactorio, quæ oppida Romanus exercitus Corinthiis ademerat. *Strab.l.10.ex.Eph.*

DIV DILATA.

Luciani planè aureum in Anthologia diſtichon, in tardantis gratitudinis indignitatem, tale extat:

ὠκεῖαι χάριτες, γλυκερώτεραι, ἢν δὲ βραδύνῃ.
πᾶσα χάρις κενεὴ, μηδὲ λέγοιτο χάρις

eleganter ab Auſonio redditum:

Gratia quæ tarda eſt ingrata eſt; gratia namque
Quum fieri properat gratia grata magis.

Eubœenſi extincto Hipparcho caſum grauiter ferre præ ſe ferebat Philippus Macedo, ac cùm diceret quidam: Atqui non fuit eius immaturus deceſſus: ipſi quidem, inquit, at mihi immaturus. Præuertit enim fato fungi, quam meritam gratiam à me amicitiæ reciperet. *Plut. in reg. Apoph.*

NIMIVM GRATI.

☞ *Conſule Tit. Superſtitionis. item Adulationis. quatenus iis à* H *quibus beneficium accepēre, ita ſe obnoxios fatentur, vt cum deorum iniuria diuinos illis honores, vel etiam humanos, ſed maiores quam qui illorum reſpondeant meritis tribuunt.*

ERGA QVOS VT ERGA DOCTOS.

Tiberius Imp. Aſellio Sabino HS ducenta donauit, pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ & oſtreæ & turdi certamen induxerat. *Suet.*

REGES.

Endymionem fuiſſe Elidis Regem tradūt, atque ob iuſtitiā ab Elienſibus in deorum numerum relatum: mox impetraſſe à Ioue vt perpetuo dormiret. *Nat. Comes Mythol.l.4.c.8.*

Codrus, Athenienſis rex, eo quod pro patria ſe deuouiſſet, in numerum deorum ab Athenienſibus relatus eſt. ☞ *V. de Tit. Fidei erga patriam deuouendo ſeſe.*

Romani Romulo templum primo parenti Vrbis in Quirinali condiderunt, cum raptum & in numerum deorum iam relatum eſſe quidam affirmaſſent. Illud templum perpetuō clauſum erat: quaſi arcanum haberi vellent, an humo tectus, A an inter diuos relatus eſſet. *Alex. ab Alex. l. 3. c. 14.*

MILITES.

M. Fulvius Nobilior coronis donauerat milites, quòd vallum curaſſent, & puteum ſtrenuè fodiſſent. Vnde grauiſſimè à M. Catone notatus eſt, quaſi milites per ambitionem coronis leuiſſimis de cauſis donaſſet. Cuius verba leges apud *Gell. 5. c. 6. in fine.*

COQVOS.

M. Antonius coquum ſuum ob lautè inſtructam cœnam ædibus ampliſſimis donauit. *Vide Tit. Voluptatib. omnis generis deditis.*

ADVLATORES.

M. Antonius Caracalla Romanorum Imper. dedit Iunio Polino decem millia aureorum, quòd ipſum, quanquam minùs ex animo (erat enim mordax) ad prædam faciendam cohortatus eſſet, dixiſſetque eum quoties iracundiam ſimularet, planè iratum videri. *Dion & Xiphilin.*

DELATORES

Herodes Iudæorum rex, Euryclem Lacedæmonium delatorē B L. talentis donat. *Vide Tit. Accuſatores mendaces in ſpecie.*

BRVTA.

In Ægypto cùm ſerpentum multitudo plurimum detrimenti hominibus & pecori afferret: feles quod aduerſus ſerpentum & aliorum reptilium morſus plurimum conferrent, non tantùm in precio habuerunt, ſed etiam pro diis coluerunt Ichneumonem, quòd crocodilos obſeruaret, ováque eorum contereret ita, ne multitudine infeſtum Nilum redderent, idem pro deo coluerunt. Similiter accipitrem, quòd ſcorpiones ceraſtaſque, & ſimilia animalia fugaret & occideret. *Diod. Sicul.* Ferunt ex Arabia ſerpentes alatos ineunte ſtatim vere in Ægyptum volare: ſed eis ad ingreſſum planiciei occurrentes aues ibides, ipſos interimere. Ob id factum, ibio magno honore Ægyptij colunt. *Herod. li. 2.*

Cùm lupi Æthiopes, in Ægyptiorum agros incurſionem facientes, ad ciuitatem vſq; Elephantinam fugaſſent, lupi ſimulacrum erexerunt, & beneficij memores pro deo ſemper Æ- C gyptij coluerunt. *Diod. Siculus*

Periander Corinthiorum tyrannus nuncijs miſſis quoſdam Nobilium pueros caſtrandos præceperat. Nauim, qua nuncij vehebantur, quantumuis plenam ventis, echineis in mari remorata eſt. Conchas igitur, quæ id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem colere inſtituerunt. *Plin. lib. 9. c. 24.*

OB QVID. NIMIVM

grati ob

INSTITVTIONEM QVAMLIBETCVNQVE.

Ceres rapta à Plutone filia Proſerpina, facibus in Ætna accenſis, varias orbis partes circuiuit, homineſque qui eam gratè ſuſceperant, tanquam beneficij memor, frumenti edocuit vſum: in quibus primi poſt Siculos fuêre Athenienſes. Qua ex re publicè hanc deam præ cæteris coluêre tum ſacrificiis ampliſſimis, tum Eleuſinæ myſteriis *Diod. l. 5. c. 2.*

Oſiris Iſidis maritus cum totum terrarum orbem perambulans. Homines vites plantare ac curare pecora edocuiſſet: non priſci tantùm, ſed poſteri quoque beneficij memores, pro vno D ex maximis diis Oſiridem habuêre. *Diod. Sic. l. 1. c. 5.*

Iſis, cùm in Ægypto primùm omnium triticum & hordeum inueniſſet, Ægyptij ne ob tantum beneficium ingrati viderentur, voluerunt vt ſemper in æſtate meſſores ſpicas maturas ad manipulum exciperent, & Iſidem inuocantes, deæ afferrent. *Diod. Sicul. l. 1. c. 2. de rebus antiquis.*

Ianus erga Saturnum gratus, cùm ab eo ruris peritiam edoctus fuiſſet. ☞ *Vide Tit. Inuentores agriculturæ.*

INDICIVM.

Nauis quædam piratica appulit ad inſulam Ithacenſem, in qua fortè fortuna ſenex quidam erat vnà cum cadis fictilibus plenis pice. Pyrrhias quidam Ithacenſis portitor (Heraclidas Pariam vocat) ſenem dato pretio redemit à piratis, non ob id, quòd eo ſibi foret opus, ſed partim quòd miſertus eſſet ſenilis fortunæ, partim hominis oratione perſuaſus. Emit autem vnà cum ſene cados illos piratis, idque auctore ſene. Deinde profectis piratis, quò Pyrrhiæ gratiam referret ſenex; quòd non ob lucri cupiditatem, ſed ob beneuolentiam is erga ſe gratis feciſſet, indicauit in cadis multam pecuniæ vim, pici admixtam, abditam eſſe. Qua reperta, cùm Pyrrhias derepentè diues eſſet redditus, cùm magnificè collaudauit ſenis erga ſe gratitudinem, tum eidem bouem immolauit, officij præmium. Atque hinc re iam peruulgata, natum prouerbium, de gratia E prolixè relata: Nemo benemerito bouem immolauit, præter Pyrrhiam. *Plut. in quæſt. Græcanicis.*

Veneris Meretricis ſacellum eſt apud Abydenos, vt aſſerit Pamphilus. Nam cùm ciuitas à ſeruis teneretur, cuſtodes, qui in ea erant, ſcribit Cleanthes in fabuloſis, ſacrificaſſe: ac cùm meretrix quædam ebrios dormientes vidiſſet, claues ſurripiens; murúmque ſaliens Abidenis tam ſignificauit. Illi igitur armati ſtatim acceſſerunt, cuſtodes interemerunt, vrbéque potiti gratias meretrici reddere decreuerunt, ac idcirco erexerunt ſacellum Veneris meretricis *Athen. l. 13. c. 11.*

VRBEM CONDITAM.

Theſeum, qui primus Athenarum vrbem conſtituiſſe videtur, quum vicatim priùs habitaretur Attica: quamuis Quaturbem credatur Accius appellaſſe Athenas, quòd ex quatuor vrbibus foret conflata, honoribus multis, veluti tanti viri attonita virtutibus, proſequuta poſterior ætas eſt: mortuum ſiquidem ſacrificiis, vt heroëm, cenſuêre Athenienſes honeſtandum: aſylum quoque, id eſt, ſanctius templum, vt inquit Liuius ad eius tumulum curauit dicandum, quod puto Theſeum dicebatur. *Cælius l. 7. c. 23. A. L.* F

Miltiadi Athenienſi, Cypſeli F. defuncto, Cherſonitæ Thraces tanquam conditori vrbis ſacrificant, certamenque equeſtre ac gymnicum ſtatuto tempore celebrát, in quo nulli Lampſacenorum certare permittitur, quoniam illi Miltiadem ſeu ei inſidiis ceperant. Reſtituit autem Miltiades iſte Doloncos Cherſonitas in ſuam patriam, cùm ab Abſinthiis pulſi eſſent. *Herod. l. 6.*

LIBERALITATEM.

Annæ Perennæ feſtum Idibus Martiis Romanis ſolenne erat, in quo plebs in gramine diſiecta potabat. Varias cauſas *lib. 3. Faſtorum Ouidius* affert fabuloſas: ſed hanc hiſtoricam, inquiens:

Plebs vetus & nullis etiam tunc tuta Tribunis,
Fugit, & in Sacri vertice montis erat.
Iam quoque, quem ſecum tulerant, defecerat illos
Victus & humanis vſibus apta Ceres.
Orta ſuburbanis quædam fuit Anna Bouillis,
Pauper, ſed multæ ſedulitatis anus: G
Illa leui mitra canos incincta capillos
Fingebat trepida ruſtica liba manu:
Atque ita per populum fumantia manè ſolebat
Diuidere, hæc populo copia grata fuit.
Pace domi facta ſignum poſuere perenne:
Quòd ſibi defectis illa ferebat opem.

Laurentiæ, quæ meretrix fuit, honorem ſummum Rom. habent, ſed diuerſæ ab Acca Laurentia Romuli nutrice, quam menſe Aprili colunt. Æditu us quidam Herculis ſolebat per otium diem ferè alea & taxillis traducere. Cùm aliquando ex iis qui ludere cum eo & eius ſtudij ſocij ſolebant tale, nullo fortè præſente langueret; deum ad ludendum ſecum alea prouocauit certa conditione: ſi viciſſet, vt ille quippiam ſibi conferret boni victus vt deo ipſe lautum epulum & formoſæ puellæ concubitum præberet. In hanc legem iacit pro deo, inde pro ſe ac victus fuit. Quia verò ſtare pactis volebat, menſam inſtruxit deo ſplendidiorem, Laurentiámque excepit ex conuiuio, quæ quæſtum corpore publicè faciebat, eique in ſacello lectum ſtrauit, foreſque digrediens occluſit. Fama tenet congreſſum eum Laurentia Herculem non humana ſpecie, præcepiſſe, ad H forum ſe manè conferret, atque in quem incidiſſet primùm, ad eum vt maximè ſe conuerteret: faceretque amicum. Ergo vt ſurrexit Laurentia, conceſſiſſe eam ad forum, conueniſſéque diuitem quendam cœlibem & magno natu virum Taruntium nomine. Cum hoc iunctam familiaritate, & viuentis rei familiari præfuiſſe, & hæredem extitiſſe mortui. Poſtea locupletem hæreditatem ſuam reip. reliquiſſe. Inde hos honores ei eſſe. *Plut. in quæſtionib. Romanis.* Hanc ipſam alij Æcalarentiam appellant.

Ioannes Conarius Cracouienſis Epiſcopus factus eſt anno 1503. interceſſione Reginæ Polonorum, quam homo nulla doctrina, neq; ingenio præditus, probus tamen, & laudabili vita, vulgarib. officiis ſubinde præſtitis demeruiſſe dicitur *Crom. l. 30.*

HOSPITALITATEM.

Hecale & quæ de illo fabula hoſpitij & conuiuij commemoratur, non omnino apparet ex vano eſſe. Sacrum Hecaleſium circumiecti populi conſilio indicto Ioui Hecalo faciebant, & Hecalen colebant, diminutiuo nomine Hecalenen appellantes:

quod illa quoq; iuuenem admodum hoſpitio excipiens Theſea ſenū more ſalutaſſet, & blādita fuiſſet ei diminutis nominibus. Quæ quia pro eo, ad pugnam cum tauro Marathonio progrediente, ſi ſoſpes reuertiſſet, Ioui vouerat hoſtias, diem autem ſuum ante illius reditum obierat, hæc retulit hoſpitalitatis Theſei iuſſu præmia, vt Philochorus tradidit. *Plut. in Theſeo.*

FIDEM IN PATRIAM.

Codrus rex Athenienſium, Peloponnenſibus, eiuſdem hoſtibus ciuitatis, ſe interficiendum ignotus obiecit. Reſponſum enim acceperant Peloponnenſes, tunc demùm ſe victores fore, hoſtium regem non occidiſſent. Eum proinde Athenienſes tanquam deum ſacrificiorum honore coluerunt. *Aug. l. 18. de Ciuit. Dei cap. 19.*

In Phigalenſium Arcadum foro commune ſepulchrum eſt lectiſſimæ Oreſthaſiorum manus: quibus eadem quo heroibus ritu quotannis inferias mittunt, quoniam Phigalenſib. in patriam reditum ſuo ſanguine pararunt ☞ *Vide Tit. Fides erga ſocios.*

Platæenſes in agro ſuo, quod in eo commiſſum à Græcis aduerſus Perſas prælium fuerat, quotannis in Græcorum memoriam, qui illic pro communi libertate occubuerant, ſolenni pompa ſacra peragebant. *Fulg. l. 5. c. 2.*

LIBERATIONEM.

Cùm Aidoneus rex Moloſſorum, Theſeum in vincula conieciſſet, quando venerat cum Pirithoo ad rapiendam regis coniugem, non vt ſibi nuptias pararet, ſed in gratiam Pirithui illud faciens: Hercules profectus ad Moloſſos eum liberauit. Ob quam rem Theſeus gratus, aram in illius honorem erexit. *Ælian. lib. 4. de Varia hiſtor.* Quinetiam in honorem eius omnia templa paucis exceptis conſecrauit. *Sab. lib. 6. Enn. 2. ex Plut. Theſeo, & Diod. l. 4. c. 5. & Suida.*

Demetrius Antigoni F. deiecto è Munychia Caſſandri Macedonis præſidio, Athenienſibus xv. anno poſt Lamiacum bellum reſtituit. Eum Athenienſes, immodicis honoribus, quos ei decreuerunt, odioſum & grauem reddidere. Nam omnium primùm Demetrium & Antigonum reges appellauerunt, hoc nomen in eam diem auerſatos: quod quidem ex inſignibus regiis vnum adhuc Philippi & Alexandri generi illibatum aliis & intactum ſupererat. Soli eos Seruatores deos in acta retulerunt, abrogatoq; vetere magiſtratu Archonte, à quo denominabatur in faſtis annus, Seruatorum ſacerdotem quotannis creauerunt, quem plebiſcitis contractibuſq; præſcripſerunt: ſciueruntq; vt eorum cum iis nomina peplo intexerentur. Locum etiam, vbi primùm deſcenderat de curru conſecrauerunt, poſueruntq; ibi aram, quam Demetrij Catabatæ, id eſt, deſultoris nominauere, inſuper tribubus duas adiecere, Demetriadem & Antigonidem curiamq; quingentenariam tum primū ſexcentenariam fecere: quod ſingulæ tribus quinquagenos ſenatores præberent. Superauit omnia Stratoclis commentum. Iſte enim fuit ſcitorum horum & præclarorū deſignator blandimentorum, qui promulgauit, vt qui ex plebiſcito publicè ad Antigonum & Demetrium mitterentur, pro legatis dicerentur theori, ſicut qui Delphos & Olympiam ſolennibus Græcorum victimas pro ciuitatibus agunt. Rogationē alius quidam promulgauit, impudentia ſuperans Stratoclem, vt Demetrium, quoueſcunq; appellaret, Cereris & liberi patris lautitiis exciperent. Qui ſplendore & magnificentia in eo excipiendo excelluiſſet, vt pecunia hinc de publico tribueretur ad donū diis ponendum. Ad poſtremum, menſem Munichyona Demetriona, & diem menſis trigeſimum Demetriadem appellauerunt. Adhæc Bacchanalia mutato nomine vocauerunt Demetria. At in pleriſque demonſtrarunt dij potentis offenſionem ſuam quādo peplum, in quo Demetrius & Antigonus ex plebiſcito fuerant vnà cum Ioue & Minerua intexti, dum per Ceramicū transfertur, irruente procella medium laceratum eſt. Circa aras illorum frequens in ambitu edita cicuta, cum nec ea regio paſſim iſtam fundat. Quo die agi ſolent Bacchanalia, pompam intermiſerunt, quod ingens & intempeſtiuum gelu extitiſſet: & quia frequens deciderat pruina, non vineas modò & ficos oēs aduſſit frigus, ſed frumentū quoque maxima ex parte in herba perdidit. Quod verò præter cæteros honores modum exceſſit, & fuit abſurdum de conſecrandis apud Delphos clypeis, Dromoclides Sphettius rogationem tulit, vt oraculum à Demetrio peterent. Verba ipſa legis ſic habent: Quod felix fauſtumque ſit velit iubeat populus, vnum vt populus ciuem Athenienſem deſignet, qui ad Seruatorem profectus, vbi litauerit, conſulat Demetrium Seruatorem, quemadmodum religioſiſſime, commodiſſimè & ocyſſimè dona dedicaturus ſit. Quamcunque dederit dictionem, eam vt populus ſequatur. Ita hominem deridentes inſuper dementauerunt nec alias ſatis ſanum. Obſeſſi à Caſſandro & à Demetrio denuo liberati, Parthenonis partem poſteriorem ei pro diuerſorio attribuerunt: quod ille nefariis libidinibus puerorum profanauit. Statuerunt inſuper, videri populo Athenienſi, quicquid iuſſiſſet rex Demetrius, id & apud deos fas & ius apud homines eſſe. Ibi cum quidam ex optimatibus inſanire dixiſſet Stratoclem, eam qui promulgaret legem Demochares Leuconienſis ait: Atqui inſaniat, niſi inſaniat. Habebat enim admodum quæſtuoſam Stratocles adulationem. Demochares ob id dictum delatus cùm eſſet, in exilium datus eſt. Hæc agebant Athenienſes, cùm liberati præſidio & agere viderentur in libertate. E Peloponneſo repetens Athenas, velle ſcripſit ſe, vbi eo veniſſet, illico initiari, myſteriaq; à paruis vſque ad vltima & recondita ſacra, quæ epoptica appellant, cuncta percipere. Id nefas erat, neq; vſitatum antè fuerat vnquā: verùm peragebantur parua menſe Antheſterione, magna Boëdromione, recondita inſpiciebant interiecto à magnis vt minimum anno. Lectis literis eius, vnus ſuſtinuit intercedere tædifer Pythodorus, incaſſum tamen. Cæterùm lata ex Stratoclis ſententia lege, vt menſem Munichiona Antheſteriona nuncuparent & haberent, Demetrium initiauerunt cæremoniis, quæ publicè fiebant. Mox iterum ab Antheſterione Munychion conuerſus in Boëdromiona reliquas cæremonias recepit, ſimulque ad inſpectionem quoque admiſſus Demetrius eſt ſacrorum. *Plut. in Demetrio.*

Demetrius Poliorcetes à iugo Ptolemæi Ægyptij Sicyonios liberauit. Libertate reſtituta, diuinos honores ab iis conſecutus eſt quibus benefecit. Demetriadem enim vrbem nominarunt, ſacrificiaque & conuentus, itemque ludos ei in ſingulos annos ſanxerunt, & reliquos honores tanquam conditori ſuo. *Diod. l. 20.*

Pop. Rom. Cheræ Caij Imp. interfectori ſingulis annis parentant. ☞ *Vide Tit. Tolerantia mortis violentæ.*

* GRATITVDO BESTIARVM ERGA HEROS, NVTRITORES, BENEFACTORES.

GRATITVDINIS memoriam, beneficentiamque non hominibus modo, ſed & brutis animantibus naturam indidiſſe, plures hiſtoriæ prodiderunt. Sic ad eorum exemplum homo meritò excitari, & in ſemet hunc affectum prouocare debeat ne ab irrationabilibus ſuperetur in eo, quod maxime eſt ſecundùm rationem. Homo namque ab humanitate appellationem ſumit: quam ſi ab homine eximis: nihil præter externam corporis figuram intueberis, cum tamen ſola ratio ſit, quæ nos à grege brutorum ſegreget. Exempla dabimus, & quidem in diuerſis ſpeciebus, eorum animalium quæ gratitudinis affectum benefactoribus ſuis exhibuerunt.

BESTIÆ GRATÆ, nempè.

AVES, VOLVCRES.

Aquila.

Crates Pergamenus l. 5. refert de Aquila memorabile gratitudinis exemplum: quod & *Steſichorus* Poeta verſu eſt complexus. Nam cum xvi. meſſores inquit, quendam è ſociis aquatum miſiſſent, reperit is apud fontem Serpētem qui Aquilam complexu pene ſuffocabat. Ille falce qua armatus erat, ſerpentem diſſecuit, aquilam liberauit. Quæ liberatorem ſuum inſecuta, cum is aquam ad ſocios detuliſſet, & poculum ori admoueret, alis illud excuſſit, velut ſigno indicans, ne biberet. Quod dum ille admiratur, & indignans reſumit, videt hinc & hinc ſocios concidere. Quippe viderat beſtia ſerpentem illum in eo fonte vnde is aquam hauſerat, venenum ſuum effundentem, & grata erga benefactorem, cum quo potuit ſigno admonuit periculi, quòd alij iam incurrerant.

Accipiter.

Memorabile eſt quod de Accipitre memorant *Naturales* eum quamuis rapaciſſimum, rigenti brumæ tempore ſolitum paſſerem qui calidioris eſt temperamenti, pectori ſuo vnguibus applicare, & ita ſe à frigore nocturno tueri: mane verò illæſum illum dimittere.

Fringilla.

Notam ſibi familiam memorat *Camerarius p. 2. hor. ſucciſ. c. 85.* quæ aluit Fringillam admodum vetulam, quæ in aucupio libere dimiſſa, huc illuc volitabat, & ita ſe aliis auiculis admiſcebat, quaſi captiua non foret. Accidit itaq; vt plerumq; alias ſui generis in nota ſibi retia comites adferret, ſeq; capi v-

ad

nà cum illis permitteret. Iam enim vſu docta erat, quod liberè A in caueam dimitteretur. Videtur autem velut nutritio ſuo eam gratiam referre voluiſſe, vt prædam nonnunquam ceu compenſationem ſuſtentationis præſtitæ redderet.

Ciconia

Ciconiam ferunt inter alia animalia adeo in benefactores beneficam, vt quotannis pullum nido deiciat, & velut penſionem locagij pro hoſpitio annuè pendebat. De illius in parentes pietate, quomodo eius iam grandæuos nutriant, nec pro conquirendis alimentis diuagari permittant, notæ ſunt hiſtoriæ. ☞ *Videatur Pierius l. 17. Hieroglyph. c. 1. & ſeq.*

Pelicanus.

De Pelicano, cuius alitis meminerunt S. Litteræ: quamuis non æquè apud omnes conſtet, qualis ea auis ſit; ſcribit *Ioan. à S. Geminiano*, quod ſuper pullos ſuos quos à ſerpente vulneratos nouit, percuſſo pectore ſuo ad eos curandos ſanguinem calidum inſtillet, eumque bibendum illis exhibeat. Quo fit, vt ita debilitetur parens, quod ad eam fouendam & ſuſtentandam cibus aliunde debeat conquiri. Præſtant autem idem pulli, beneficij præſtiti memores. At mater meminit obſequij B poſtquam vires reſumpſit, tenerrimè eos diligit, quos in officio illo magis ſollicitos fuiſſe perſpexit. Alios vero nido deturbat, neque ſuo conuictu frui permittit. *l. 4. c. 39.*

Cucuphas.

Cucuphæ auis meminit *Ioan. Pierius*; quamuis ambigat an ſit diſtincta ſpecies à ciconia; quod genitoribus ſenio confectis eodem modo gratiam rependat, quo ales ipſa fuerat educata. In eodem enim loco vbi à parentibus fuerat enutrita, eis nidum parat, pennas vellicat inutiles, eoque cibum importat idque quoad pennis reſumptis ipſi ſibi ſufficere queant. *libro 17. cap. 5.*

Grus.

Busbequius epiſt. 3. refert, vidiſſe ſe Gruem Balearicam, quæ amoris ſigna maxima exhibuit erga militem Hiſpanum, qui eum nutriuerat. Tantum enim gratitudinis ſymbolum exhibuit vt cum eo ambularet illo ambulante, aſſiſtenti adſtaret, ſeque ab eo reliquorum contactum auerſata, tractari & demulceri pateretur.

C PISCES.

Scombri.

De Scombris piſcibus tradit *Philarchus apud Athenæum* quod prolixius recenſet Ælianus; eſſe Inſulam haud procul ab Epidamno quæ Athenas vocatur, vbi piſcatores habitant. In eo locum reperiri, vbi ſcombrorum cicurum alitur multitudo. Hi verò vt gratiam referant nutritoribus, paſti in altum denatant ad alios ſui generis feros, eoſque ad piſcatorum capturam deducunt, tanquam referentes nutritionis acceptæ.

Delphini.

Fidem excedere videntur, quæ de gratitudine Delphinorum litteris produntur. Certè *Phil. Camerar.* De iis in hunc modum ſcribit. Fuiſſe puerum quem ita Delphinus deperiit, vt ex ipſius conſpectu viueret & defectu moreretur, atque id duntaxat ob nutritionis obſequia à puero ſibi impenſa.

Refert *Pauſanias in Lacon.* in Poroſelene Ioniæ vrbe, fuiſſe Delphinum, qui à puero quod illum manibus Piſcatorum eripuiſſet, inclamatus, ad illum properabat, & ad vecturam ſe illi ſubiiciebat.

D Aliquot huiuſmodi exempla [illegible] Delphinorum luculentis verſibus graphice deſcribit *Oppianus, l. 5. Galieutici operis*, quæ apud ipſum legere in promptu eſt.

Balena.

Stupendum eſt quod de piſce quodam non ſolum amante homines & grato ob nutritionis beneficium, ſed & beneficiorum memore deſcribit *Martyr ab Angleria*, in hunc modum. Apud Indos Occidentales in ditione Reguli Caramatexij, ipſe Regulus piſcatione delectabatur. In eius retia piſcis catulus incidit, de genere piſcium immanium qui ab incolis dicuntur Manati. Minime notum arbitror inquit, genus id monſtri per noſtra maria: Squamis tamen non conchis munitus, corio duriſſimo, ita vt neque ſagittam vereatur, mille verrucis armatus, tergo autem plano, & capite penitus bouino. Aquatilis eſt, & terreſtris piſcis, mitis, iners vti Elephas, vtique Delphinus, hominibus ſociabilis, ſenſu mirabili: Infantulum piſcem domi Regulus aluit dies aliquot pane patrio, ex iucca, & panico puta confecto: radicibus etiam aliis quibus homines veſcuntur. Adhuc paruulum proiecit piſcem in lacum ſuis ædibus proximum tanquam ad viuaria, qui lacus & ipſe ſuſcipit aquas, nec illas euomit. Eſt lacui nomen Guaurabo qui dehinc lacus E Manati eſt appellatus. Liber in aquis piſcis annos vagatus eſt quinque & viginti. Adoleuit in immenſum. Quæ de Batano, quæue de Arionæo Delphinis feruntur, nihil diſtant ab huius piſcis geſtis. Piſci nomen eſt impoſitum Matum, quod ſignificat generoſum aut nobilem.

Quando ergo ex Reguli familiaribus ei notis præcipuè, quiſquam in lacunæ ripa Matum, Matum? hoc eſt generoſe, generoſe, proclamat, humani beneficij memor, caput eleuans ad vocantem pergebat. Paſcebatur hominum manu. Si vero quiſpiam transfretandi cupidus, ſigna dabat, proſtrato ſuo traiecturos inuitabat: Decem aliquando monſtrum conſcendiſſe vno receptu, tranſportatoſque fuiſſe omnes incolumes pſallendo & cantando compertum eſt. Sed ſi Chriſtianum quempiam erigens caput cerneret, ſubmergebatur & parere recuſabat; quia fuerat à Chriſtiano iuuene quodam petulanter affectus iniuria. In piſcem namque mitem & domeſticum fuerat iaculatus haſtam acutam, licet haud quaquam læſus fuerit ob duritiem corij, quod habet verrucoſum aſperumque, illatam tamen ſenſit iniuriam. Et ſi quando vocabatur à notis, ex illo die circumadſpectabat prius diligentiſſime, ne quis veſtitus F Chriſtiano more adeſſet. Luctabatur in ripa cum Reguli cubicularibus, ſed præcipuè cum adoleſcente Regulo grato, cum quo domi cibus aliquando ſumpſerat. Cercophiteco lepidior erat. Fuit longo tempore vniuerſæ inſulæ ſingulare ſolatium: nam & incolarum & Chriſtianorum multitudo ingens ad monſtri miraculum quotidie confluebant. Sapidas eſſe, aiunt, horum piſcium carnes, multoſque maria illa generant. Amiſſus eſt tandem facetus ille piſcis, ad mare deuectus ab Attabunico, vno è quatuor æquè diuidentibus inſulam fluminibus, ex alluuie inaudita typhonibus horrendis comitata, quam ipſi vocarunt, furacanum. Superauit Attabunicus ripas adeo, vt vniuerſam impleuerit vallem, & ſeſe lacubus omnibus immiſcuerit. Secutus ergo Attabunici torrentem bonus Matumus, facetus, ſociabilis, matrem antiquam, & natales aquas reperiuit; nuſquam alias viſus. Hucuſque Martyr, &c. Refert *P. Camerarius horar ſuciſſiu. Centur.* a c. 83.

SERPENTES.

Draco. G

Emerat puer in ciuitate Patrâ quæ eſt in Achaia, Draconem iuuenem, magnaque cum cura educabat, cumque creuiſſet, loquebatur velut cum intelligente, ludebat, dormiebatque cum illo. Verum iam grandior effectus, dimiſſus iuſſu magiſtratus in ſolitudinem fuit. Poſt cum puer adoleſcentior factus à ſpectaculo reuerſus cum coæqualibus, forte in latrones incidiſſet haud procul à nemore in quo Draco iſte latebat, & clamorem extuliſſet, ecce præſto adeſt Draco & in latrones exiliens, alios interimit, alios in fugam vertit, & notum ſibi adoleſcentem tuetur, & conſeruat, velut beneficij anteacti memoriam refricans. *Ælian. l. 13.*

Serpens & Leo.

De Serpente & Leone memorabilem narrationem habemus apud *Matthæum Paris in hiſt. Anglic. pag.* 241. quo pacto liberatus vterque ex fouea profunda in quam inciderant, per ſyluanum quamdam pauperculum, liberatorem ſuum ſit proſecutus: Leo quidem hinnulum obtulerit, tanquam præmium liberationis, eique applauſerit: Serpens vero inſignem magnique pretij gemmam dederit, & ſe conuoluendo ante illum [illegible]. Refert prolixè *Ioan. Buſæus l. de vitiis, inſcripta Panarion. Tit. de* H *Ingratitud. n. 6.*

QVADRVPEDES.

Panthera.

De Panthera refert *Ioan. à Femblato l. 5. c. 56.* quod cum catulos eius ex fouea quadam ſuſtuliſſet quidam, accedens mater, comitem ſe illi adiunxit, caudáque & facie blandita, extra loca deſerta illum ad tutiora deduxit.

Leo. ☞ *Vide Tit. præcedent.*

De Leone narratum reperimus apud *A. Gellium noct. Attic. l. 5.* quomodo Androdum ſeruum fugitiuum, quod è pede redeuntis à præda ſpinam hærentem euulſiſſet; diu in ſpelunca aluerit & tandem captus Romámque deductus, eundem Androdum è fuga retractum, ſibi obiectum ad deuorandum, agnouerit, caudaque abblanditus fuerit, omnique beneuolentia ſuſceperit. Vnde & dato homini cum vita Leone, non ſecus ac canis Domino obſequebatur, acclamante populo: Ecce Leo hoſpes hominis! en homo medicus Leonis! *T. Staplet. In Prompt. Dominicali Dom. 13 poſt Pentec. c. 5.*

Veneti inſtitores mare Hadriaticum remigantes, haud procul à littore ingentem Draconem inueniunt, Leonem complexu tenentem, eumque ad antrum ſuum inextricabilibus nodis pertrahentem. Cæterùm qui huic ſpectaculo superuenerant, miſerantes vicem leonis, audenter arma corripiunt, Draconem perimunt, Leonem liberant, & abire permittunt. Sed Leo gratum ſe exhibere volens, quotidie pellem vnam capti à ſe animalis adduxit, quoad illi eo loco remanſerunt. *P. Damianus epiſt. 5.* A

Apud Sophronium in *Prato ſpir. cap.* 107. de Leone refertur qui ob ſpinam ſibi euulſam à Geraſimo Abbate, à cœnobio illius recedere noluit, eoque mortuo, magno rugitu expirauit.

Lynx

Supra nominatus *Buſæus* memorat loco allegato, habuiſſe ſe Lyncem in Aſſyria, quem aliquamdiu nutriuit, ita beneuolum & affectum erga eum qui curam illius gerebat, vt abeuntem aliquando & redeuntem velut complecteretur, atque oſcula figeret: Imo abeuntem oculis proſequeretur, mæſtúſque ſederet, in eam partem qua iuerat proſpiciens donec rediret. B Quin cum ad caſtra Turcica trans mare profectus fuiſſet, deſiderij vim continua ægritudine teſtabatur; ſic vt poſt inediam paucorum dierum interierit.

Canes.

☞ *Pete Curioſa, & multa ex Loco & Tit. de Canibus.*

Equi.

☞ *Vide Tit. proprium Equorum.*

Graueolentia.

☞ *Vide* ODOR.

Grauidæ.

☞ *Quære* PRÆGNANTES.

* Grauitas.

Vt eſt quædam verborum morúmque ſeueritas:

C

DEFINITIO.

Grauitas vt eſt ſeueritas quædam in moribus & ſermone, eſt firmitas quædam animi, quæ omnia vocationis munia conſtanter & ſeuerè peragit, omneſque actiones moderatur, vt congruant naturæ, locis, perſonis, temporibus. Græcis σεμνότης dicitur.

GRAVITER DICTA.

Graueloquentia.

APOPHTHEGMATA ET EXEMPLA ETHNICORVM.

Alcamenes Telecri filius cuidam percunctanti, quo pacto quis optimè regnum ſeruare poſſet: Si lucrum, inquit, non magnifecerit. Longe latéque diſſentiens à vulgo principum, qui non alia magis ratione principatum conſtabilire ſtudent, quam attenuandis ciuium, ſuis augendis opibus: cum iuſtitia & æquitas maximè reddant diuturnum imperium. *Eraſ. l. 1. Apoph.*

Grauiſſimum fuit reſponſum Syagri, cum vnà cum Atheniensibus, quo tempore Xerxes expectabatur, ad Gelonem tyrannum Syracuſanum miſſus fuit, vt in eo bello opem ab eo peteret. Nam cum Gelo offerret ducentas triremes, duo equitum, & octo peditum millia, ac præterea grandem pecuniam ac vim magnam frumenti, ſi Græci in eo bello eum ducem creare vellent: Syagrus reſpondit, non accipere ſe conditionem, quia ad quærendos milites, & non ad ſumendum ducem miſſus erat. Pluris enim patriæ dignitatem, quam eam neceſſitatem, in qua eos fortuna deprehenderat, facere voluit. D

Quum in Spartanorum conſilio quidam vitæ parum probatæ, lingua promptus, ſententiam ſuam apprime prudenter dixiſſet: quoniam maiorem ſenatus partem magno opere mouerat, & propterea dictum erat, vt in eius verba decretum conſcriberetur: Senex quidam inter alios vehementer ſenatum reprehendit, quod ab illaudatæ vitæ homine, aliquo modo conſilium cepiſſe videri vellet. Oſtendens eiuſmodi rem vehementer grauitati Lacedæmoniorum aduerſari. Sed cum omnes illius tamen ſententiam laudarent, perſuaſit, vt eandem ipſam rem quam eloquens, cæterum bonus parum dixerat, ab alio quanquam non æquè diſerto, bono tamen viro, dici iuberent, & ſub eius nomine Senatuſconſultum conficerent. Quamobrem ne (vt monebantur) grauitatis immemores fuiſſe viderentur, bono conſilio vſi authoris nomen præterierunt. E

Ingenti grauitate Romanus ſenatus vſus eſt, quum vrbe à Coriolano atque Volſcis obſeſſa, quanquam Senatuſconſultum de pace conſcripſiſſet, aperiri tamen nunquam voluit: niſi prius Romano agro Volſci cum exercitu exceſſiſſent, ne aliquando diceretur, Timore coactos Romanos pacem cum Volſcis feciſſe. Alia de eodem aliiſque viris, populis, item exempla, grauiter dicta & facta *videto apud Fulgoſum atque Valer. Max. l. 5. c. 4.*

Themiſtocles cùm ad mare deſcendiſſet, vt occiſorum Perſarum ſtragem inſpiceret, cùm paſſim humi mortuorum corporibus militum ſparſos torques, & armillas aureas videret ad amicum conuerſus dixit: Tu, qui Themiſtocles non es, iſta collige. Grauiſſimo verbo oſtendens, conditiones quibus hominum gradus diſcriminantur eas eſſe, quæ faciant, vt aliquid agere aut deceat, aut non deceat.

Quum Simonides poëta, prætoris Themiſtoclis operam pro amico in re iniqua peteret, reſpondit Themiſtocles: Nec Simonidem fore bonum poëtam, niſi menſuram modumque in canendis carminibus, quæ ſcribebat, curaret: neque ſe bonum prætorem habitum iri, ſi legibus ac iuſtitiæ alicuius gratiam præpoſuiſſet. F

Grauiter Lacedæmonij quoque Macedonum Philippo regi reſponderunt, cum rem iniquam ab eis petiiſſet. Hoc etiam reſponſo vſi ſunt: Lacedæmonij Philippo regi, De eo quod ad nos ſcripſiſti, non vlla alia vel excuſatione, vel verbo addito.

CHRISTIANORVM.

Vt facetè & iocosè dicta ſuum lepôrem & venuſtatem, ita grauiter prolata ſuam etiam energiam habent & grauitatem. Durante inimica illa contentione, quæ erat inter Franciſcum Sfortiam, & Nicolaum Picinium, ſciſcitabantur Matricenſes Legati ex Alphonſo Aragonio, vtrum illorum ſibi in amicitiam adſciſcere vellet? Quibus ille: Vtroſque tanquam amicos habeo, & ab vtriſque velut hoſtibus cauendum mihi exiſtimo. Sentiebat quippe perdifficile ita vnius familiaritate vti, vt alterius qui huic hoſtiliter inſidiatur, offenſam non incurras. *Ex Panorm. l. 1. de Geſt. Alph. Beyerl. in Apoph. Chriſtian.*

An aliud à Venetorum Duce expectandum? Galliarum Rege ad Ticinum capto, factum vt eiuſdem Orator, ſubtriſti vultu Regis ſui cladem nunciaturus, adueniret in Palatium: quo tempore etiam Imperatoris Caroli legatus Ducem præſtolabatur, lætus admodum, obtentæ iam palmæ deferens nuncium: conſpicatuſque vtrumque Dux (vt erat prudentiſſimus) quò ſe in neutram partem inclinari teſtaretur, Faciam, inquiebat admodum grauiter, iuxta mandatum Apoſtoli: Gaudebo cum gaudente, & flebo cum flente. Eoque dicto vtriuſque animum placauit. *Auct. Serm. memor. Coron. Beyerl. ſupra.* G

* Gubernatio. Gubernator.

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

GVbernare eſt rem ad debitum finem conuenienter perducere. *ſecund. B. Th. 1. 2. q. 102. c. 2.*

Gubernatio eſt executio prudentiæ *ſecund. Et Th. 1. 2. q. 12. a. 1.* κυβερνάω Græcè, guberno Latinè dicitur.

Guberno propriè ſignificat nauim rego. In nauigatione infinita inſunt pericula, & nauis magiſtrum peritiſſimum eſſe oportet. In mari etenim, vt & in bello, bis peccare non licet. Metaphoricè guberno idem eſt ac moderor, adminiſtro, procuro. H

Gubernator, rector nauis, claui moderator, κυβερνήτης. Hebr. *Rabbachobel*, magiſter funis: Synecdochice, pro eo qui nauim ducit, ad puppim ſedet, clauum tenet, & aliis dat mandata neceſſaria. Gal. *Qui tient en main les cordages.* Nominatur etiam *Menaheg*, ductor, à verbo *Nahagh*, duxit, quod cognationē habet cum *haghah*, mouit, ductio enim fit cum motu. Et *Rohheh*, paſtor Gubernatores enim, & reges ſunt, aut eſſe debent paſtores populorū, Deus ſæpiſſimè paſtor Iſraelis, id eſt, Eccleſiæ nominatur. Gubernatio, κυβέρνησις. Hebr. *tachbulah*, id eſt, gubernatio prudens induſtria, conſilium, *Prou. 1. 5. & 12. 5. 20. & 24. 6. Iob. 37. 12. Chebel (chable)* funis, à verbo *Chabal*, obſtrictus eſt alieni. Gubernatio prudens funibus & vinculis legum homines quantumuis feroces in officio continet.

DE BONÆ GVBERNATIONIS *laude, & ratione.*

A

Apophthegmata & Exempla Ethnicorum.

Socrates dicebat vehementer abſurdum eſſe, cùm artes ſedentarias nemo profiteatur abſque dedecore, qui eas non didicerit: neque quiſquam ſutrinum faciendum locet ei, qui rudis ſit eius opificij: ad publicos magiſtratus admitti, qui nunquam dederunt operam diſciplinis: ſine quibus nemo poteſt rectè magiſtratum gerere. Cumque nemo non deteſtaturus ſit eum, qui clauo aſſideret, ignarus artis nauticæ: multo magis deteſtandos, qui Rempubl. capeſſerent ignari politicæ philoſophiæ. Neque eum putabat appellandum impoſtorem, qui a quopiam pecuniam aut vaſculum acciperet, quod non poſſet reddere, ſed illos magis impoſtores habendos dicebat, qui dolo perſuaderent, ſe idoneos gubernandæ Reipublicæ, cùm ſint homines nihili. Hoc dictum multo magis ad principes, magiſtratus & Epiſcopos Chriſtianos pertinet, quam ad Ethnicos. *Eraſm. l. 3. apoph.*

Idem illum impudentes facere dicebat, qui cum boues efficeret pauciores, poſtularet tamen haberi bonus bubulcus: ſed multò abſurdius eſſe, ſi quis haberi velit bonus Reſp. guberna- B tor, qui ciuium numerum imminuat. Hoc dictum totiſt in Critiam & Chariclem, qui multos ciuium trucidabant. Nec illos id latuit. Critias enim illi minatus eſt, niſi ſileret, fore vt ipſe quoque faceret boues pauciores, & quod minatus eſt verbo, re præſtitit, nam huius opera Socrates periit. *Laert. in vita Socr.*

CHRISTIANORVM.

Velutis qui in puppi ſedens flectit gubernacula, ſimul nauem ipſam flectit reflectitque: ita ad Reipublicæ clauum conſtitutus, eam regit dirigitque. Quis illud ipſum intellexiſſe Imper. Sigiſmundum inficiabitur? apud quem dum quiſpiam gloriabundus vrbanos Magiſtratos deſpiciendos diceret, militumque tribunos extolleret; excandeſcens, Tace, inquiebat, ô Thraſo: nullâ nobis militiâ foret opus, ſi ſuas quiſque ciuitates & imperia iuſtè rectèque gubernaret. Significabat bellorum fomitem Prælatorum ſocordiam: adeoque nihil verius, quam illud *Horatij*:

Quidquid delirant Reges, plectuntur Achiui.

C *Ex Æn. Syl. de Dict. Alph. Beyerl. in Apopth. Chriſtianis.*

Quare prudenter dixiſſe fertur Franciſcus Borgia dux: Qui cæteris præeſſe volunt, non vnâ omnes qui parent regulâ metiri oportet: ſed bonos milites imitari: qui pro fiſtulæ captu, machinam bellicam ſulphureo puluere implent, ne diſſiliat. *Ribad. l. 4. vita eius, c. 8.*

Tempora confundimus, ſed in re eadem. Suſpectos habebat Seuerus Imp. eos, qui vltrò honores ambirent, eoſque Reipub. pernicioſos exiſtimabat. Itaque cùm vrbi ſuæ Præfectum deſignaſſet, iſque fugam capeſſeret, ne publico iſti muneri deſeruiret; retractum, reluctantem, & inuitum eodem nihilominùs ornauit, dicens: Inuiti, non ambientes in Rempubl. collocandi. *Æl. Lamprid. Beyerl.*

Petrus Aldobrandinus Card. Dignitate & ordine cæteris prior, non item æuo, rogatus, quinam benè gubernaret? reſpondit; Qui vim habet numinis. Senſit autem cum Homero, neminem rectè gubernare, niſi ex dono Dei. *Henr. Earneſ. in Apoph. de Principe.*

☞ *Huc adduci poterunt nonnulla ex Loco de Imperio, & Regno, Item ex Loco de Clementia.*

Gula. Guloſi.

D

DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

GVla Græcè λαιμαργία, & λαίμαργος gulosus & belluo, & λαιμὸς, guttur dicitur, Hebr. *Lobab. Prou.* 23. 2. à verbo *Lobab*, abligurijt, deglutiuit.

Et eſt gula immoderata cibi auiditas, vel inordinatus appetitus cibi & potus. *ſec. B. Thom.* 2. 2. *q.* 148. *art.* 1. *& Albert. Mag. in Comp. ſiue l.* 3. *c.* 20.

Ceterum ſumitur nonnunquam Gula, vt etiam importat exceſſum in potu, & ita diuiditur à pleriſque in commeſſationem & ebrietatem, tanquam in ſpecies, vtriuſque Apoſtolus meminit ad *Rom* c. 13. Alioquin ſtrictius accepta, opponitur abſtinentiæ ſtrictè acceptæ: eſtque vitium in appetitione & vſu delectationis cibi & potus, debitum modum, id eſt, rationis præſcriptum excedens.

QVOT MODIS COMMITTATVR.

Quinque modos ſubtiliter aſſignat *S. Thom. ex l.* 30. *moral. cap.* 27. *Gregorij*, qui continentur iſto verſiculo:

Præproperè lautè, nimis, ardenter, ſtudioſè.

E Exceſſus enim vel circa ipſum cibum ſpectari poteſt, putà, ratione ſubſtantiæ, qualitatis, vel quantitatis: vel circa illius ſumptionem: ſcilicet ſi voraciter, ſæpius, aut diutius quam deceat cibo vtatur. De quibus, conſule illos, qui caſuum conſcientiæ ſummas ſcriptis tradiderunt.

☞ *De Gula & Guloſis multa tranſtulimus ad Locum de Intemperantia, Tit. Intemperantia alimentaris.*

☞ *Vide etiam Tit. de Edonibus, & Bibacibus.*

GVLÆ DESCRIPTIO POETARVM.

Lucan 4.

——— O prodigia rerum
Luxuries nunquam paruo contenta paratu,
Et quæſitorum terra, pelagoque ciborum
Ambitioſa fames, & lautæ gloria menſæ.

Sat. 4.

Ah miſeri ah quos noſſe iuuat, quid Phaſidis ales
Diſtet ab hyberna Rhodopes grue, quis magis anſer
Exta ferat, cur Tuſcus aper generoſior Vmbro?
Lubrica quarecubent conchylia mollius alga.

Petronius.

Ingenioſa gula eſt, Siculo Scarus æquore merſus
Ad menſam viuus perducitur, atque Lucrinis
Eruta litoribus vendunt conchylia cœnas,
Vt renouent per damna famem, iam Phaſidis vnda
Orbata eſt auibus, mutoque in littore tantum
Sola deſertis aſpirant frondibus auræ.

Horat. 2. Ser. 2.

Quæ virtus, & quanta boni ſi viuere paruo, &c.
Diſcite non inter lances, menſaſque nitentes,
Cum ſtupet inſanis acies fulgoribus: & cum
Acclinis falſis animus meliora recuſat.
Verum hic impranſi mecum diſquirite, cur hoc?
Dicam, ſi potero, male verum examinat omnis
Corruptus iudex.

APOPHTHEMATA, ET EXEMPLA.

Sybarites quidam cum Spartæ in Phiditiis conuiuaretur: Meritò vitæ contemptores eſſe dixit Spartanos: quiſquis enim ſatiæ ſit mentis, decies millies mori prius eligeret, quam huius parcitatis eſſe particeps. *Athen. l. 4.*

Galienus Cæſ. Quum ei relatum eſſet, populum Rom. indignè ferre, quod Valerianus pater eius apud Parthos ſeruiret, conuerſus ad ſtantes: Ecquidnam habemus, inquit, quod prandeamus *Treb. Pollio.* G

Auguſtus Cæſar, quum audiſſet, Erotem Ægypti procuratorem emiſſe coturnicem, in pugna ſuperantem omnes, ac prorſus inuictam, eamque aſſam deuoraſſe: iuſſit acceſſiri hominem, & diſcuſſa cauſa confeſſum malo nauis affigi iuſſit: vita iudicans indignum, qui ob tantillam gulæ voluptatem non pepercisset aui, quæ pugnando diu multiſque potuiſſet eſſe voluptati: præterea quæ læto quodam homine Cæſar perpetuam in bellis proſperitatem portenderet. *Plut. in Rom. apoph.*

☞ *Exempla tum ſacra, tum profana, petantur ex Loco de Ebrietate. Item de Intemperantia Vbi luculenter hoc argumentum excutitur. Tit. Intemperantia alimentaris.*

---

* Guſtus.

GVſtus ſenſus eſt, quo res, quæ ſub tactum cadunt, & quæ alunt, internoſcuntur *l. 3. de anim. c. 12. Tex. 64.*

Guſtus eſt in eo, quod guſtatur, cernitur, & in eo quod non guſtatur: quale eſt id, quod vel prauum, vel malum ſaporem H habet, vel guſtum labefactat. *Ariſtoteles l. 2. de Anima, c. 10. Text.* 103.

Guſtatum animalibus natura tribuit, vt voluptatem & dolorem in cibo ſentiant, expetant, atque ad eum veniant. *l. 3. de Anima, c. 13. T. 68.*

Guſtatus ſalutarem cibum à peſtifero ita ſecernit, vt inſuaue & ingratum fugiat: ſalutarem gratumque appetat. *l. de Senſ. cap. 1.*

Guſtus ſenſus ſimilis eſt tactui coagmentatione, & diſcretione, inſuper ad meatus progreſſione & figuris. Aut acerba ſunt aut leuia ea, quæ ad guſtum pertinent: aliquando enim & extergentia linguam acerba apparent, moderata exterſione prædita ſalſa: incidentia verò & diſſundentia carnem acida, at contraria leuiáque & dulcia, in ſuccum obliqueſcunt. *Tim. Locrus de anima mundi & natura.*

NECESSITAS.

A Guſtum omne animal habet, eò quod alimento indiget ad ſuam ſuſtentationem, eiuſque voluptate allicitur. Quamuis quædam imperfecta quæ ad plantas magis accedunt, citra delectationem hauriant alimentum, adeoque guſtu videantur deſtituta, quomodo dixit Ariſtoteles, non omnia animalia habere facultatem guſtandi. *l. de ſomno & vigil. c. 2.*

ORGANVM.

Organum Guſtus, ſiue illius inſtrumentum, eſt lingua, aut quidquam linguæ proportione reſpondens, in illis quæ lingua carent. Ita Ariſt. *l. 1. de hiſt. animal. c. 11.*

Volunt autem vim guſtandi reſidere potiſſimum in ipſo linguæ acumine, vt docet experientia. Eſt enim ea pars mollior, eiuſque nerui magis ad ſapores percipiendos idonei ſunt. Non defuerunt, qui aliam ſententiam tenuerunt, & guſtandi vim maiorem in radicem linguæ reiecerunt. De qua quæſtione conſule *comment. Colleg. Conimb. l. 2. de Anim. c. 10. q. 2. art. 2.*

* GVSTVS MODERANDVS.

EIVS INTEMPERANTIA PERNICIOSA.

EXEMPLA S. SCRIPTVRÆ.

B Eua vidit lignum ſibi vetitum ad veſcendum ſuaue, & comedit, viróque dedit, qui etiam comedit, & ſe totámque poſteritatem perdidit. *Gen. 2.*

Guſtus Loth duarum filiarum ſtupratorem effecit. *Gen. 19.*

Guſtus ab Eſau ius primogenituræ præripuit. *Gen. 25.*

Guſtus Iſraëlitas in deſerto magna ex parte repentina morte ſuſtulit. *Num. 11.*

Guſtus Ela gladio Zambri interficiendum obiecit. 3. *Reg. 16*

Guſtus per manum mulieris caput Holofernis abſcidit. *Iudith. 13.*

Guſtus Simonem Machabæum in conuiuio, & filios eius & ſeruos occidit. *Machab. 13.*

EXEMPLA HISTORICA.

De guſtus moderatione.

B. Laur. Iuſtinianus, etſi in adoleſcentia ſua, vt erat prænobili proſapia ortus, multis aſſueuiſſet mundi delicijs; tamen ad Venetum Patriarchatum euectus, vulgari tantum menſa vſus eſt, eduliiſque palato ſuo inſipidis. Vnde ſi errore aliquo
C quandoque eſculenta poculentave ad guſtum acerbiora appoſita eſſent, vt pro vino acetum, neminem arguebat, ſed ſilentio diſſimulabat. *Ex Catechiſmo D. Auroulty.*

S. Thom. Cantuarienſis Archiepiſcopus, & martyr Chriſti glorioſus, antequam diuinitus eſſet illuſtratus, multis quidem lautitiis à parentibus genere nobilibus & copioſis fuit enutritus: ſed poſtquam perſecutione regia pro iuſtitiæ defenſione exagitari cœpit, admirandam vitæ mutationem iniit. Nam teſte Eduardo præcipuo eius vitæ ſcriptore, qui ante menſa opiparè vtebatur inſtructa, magnoſque dominos, atque adeo ipſum quoque Anglorum Regem, habebat conuiuas, leguminibus, aliiſque viliſſimis cibis, pauperibus ad menſam adhibitis, veſci voluit. Sic temperantia ab eo ad guſtum mortificandum fuit exercitata. *Ex vita eiuſd. ibid.*

Idem quoque egregiè præſtitit *S. Godefridus* Ambianenſis Epiſcopus; nam etſi immenſa ſua charitate, qua flagrabat, nihil deeſſe ſuis ſubditis, quoad victum neceſſarium, ſinebat, tamen ipſe ſolo pane, paucíſque herbis & fructibus vitam tolerabat: cúmque coquus neſcio quid herbis miſcuiſſet, eum coërcitum
D coarguit dicens: An ignoras tu miſeram carnem ſubigi non poſſe niſi tormento ieiunij? cur mihi appoſuiſti cibum tanta arte paratum? Vide, ne deinceps in hoc genere delinquas, & me ad iracundiam prouoces. *Ex eodem Catechiſmo, Tom. 2.*

S. VVolſtanus Epiſcopus, die quodam poſt ſacrum Miſſæ peractum deliteſcens in loco abdito, odorem carnis, quæ pro ipſo aſſabatur, perceperat: & quoniam cogitatio inde menti oborta, ad eam comedendam appetitum illiciens, non ſinebat eum orationi attentiùs vacare, propoſuit nihil, neque tunc, neque in poſteram vitæ tempus, de carne delibare, ſicut & fecit. Quo medio mirificè adiutus eſt, non ſolùm ad ſanctiſſimam vitam ducendam, ſed etiam feliciſſimam mortem obeundam. *In vita eius apud Surium in Ian.*

S. Rupertus Abbas cùm totam quadrageſimam ſolo pane & aqua contentus tranſegiſſet, ſub Paſchæ feſtum deſiderio teneri cœpit veſcendi pane auenaceo; ſed cùm eo ad menſam allato vir Dei animaduerteret ſe pauxillum concupiſcentiæ indulſiſſe, vehementer expauit, & rigidus in ſeipſum vindex guſtare inde noluit; ſed pauperibus ad monaſterij fores dari iuſſit. Erat ibi tum iuuenis quidam ſplendida facie, qui eum vnà cum ſcutella accepit, & mox euanuit, ita tamen, vt loquentibus illis de ſcutella ablata, ea ſubitò in menſam deciderit. Erat E
enim angelus Domini è cœlo miſſus, qui eleemoſynam viri Dei acceperat. *D. Auroultius in Catechiſmo.*

Comiti Elzeario Ariano *Robertus Rex* filium ſuum primogenitum Carolum Calabriæ Ducem tradidit inſtituendum. Cuius autem Elzearius vidiſſet adoleſcentem motibus leuem atque laſciuum, promptúmque ad audiendos leues impudicoſque ſermones, ei ſeorſim abducto ait: Non decet inſignem perſonam & Regem laſciuos & diſſolutos vel audire vel proferre ſermones: Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua; ſed potiùs ſanguis illuſtris verbis honeſtis, & bonis atque incorruptis moribus ornandus eſt. Hæc verò atque id genus alia ea efficacia dixit, eiuſque animo impreſſit, vt confeſtim ſpiritu manſuetudinis & pietatis eius pectus ſibi vendicante, non ſine multa admiratione Comitum, & aliorum nobilium, qui ei ſemper aderant, breui totus mutatus ſit in melius, quibuſdam dicentibus, Dominus Dux in alium virum mutatus eſt. Atque ex eo tempore non modò à verbis inhoneſtis, & malis moribus abſtinuit, ſed neque, vt quiſpiam impuros efflutiret ſermones, ferre ſuſtinuit. *Surius Tom. 5. in vita.* F

Gymnaſia.

☞ *Quære* ACADEMIÆ.

---

* Gymnici.

☞ *Vide* LVDI CERTAMINA.

ERant enim Gymnica certamina illa, in quibus nudi atque vncti ſe exercebant, ἀγῶνας γυμνικοὺς à Lycaone in Arcadia primum inuenit, vt author eſt *Plin. l. 7. c. 6.* Fuêre tamen à Nerone etiam Romæ exhibiti, teſte *Suetonio in eius vita c. 12.*

---

* Gymnoſophiſtæ.

QVI FVERINT, ET APVD QVOS

GYmnoſophiſtæ erant Philoſophi ſiue Sapientes, apud Æthiopes & Indos celeberrimi, qui ex ſolo doloris contemptu, laudem & gloriam adepti fuerunt. Nudi enim niues ac glaciem montis Caucaſi penetrant, & cum ad ignem accedunt, non ingemiſcunt. Notauit id *Franc. Patric. l. 5. Tit. 6. de Repub. ſiue de Regno & Reg. Inſtit.* Tempore Socratis quidam G
huius Sectæ Athenas profectus fuerat, noui alicuius diſcendi gratia, ac vniuerſam Aſiam & Græciam peragrauerat: cùm que ab eo Socrates dogma aliquod requireret, non aliud dedit, quam non debere hominem à ſapientiæ ſtudio reuocari propter corporeæ molis labem, nec propter aduerſa à cæleſtium meditatione auelli, cum ſine diuina cognitione ad nullam ſcientiam valeat homo pertingere.

DISCIPLINA ET MORES.

Nihil æquè auerſabantur ac ſegnitiem & animi torporem. Quocirca priuſquam ad cœnam vocarentur adoleſcentes, ab eis rationem exigebant, quid operis exercitiive iſto die peregiſſent, atque iis ſolis eſculenta porrigebant, quorum induſtriam probabant: aliis è triclinio expulſis, ciboque fruſtratis. Erant enim ſummi hoſtes otij & ignauiæ.

In reſpondendo ex tempore ad quæuis quæſita, dummodo ad mores formandos facerent, erant promptiſſimi. Vnde dum quidam ex illis captiui ad Alexandrum Macedonem in Indiis agentem adducti eſſent, rogaſſetque natu maiorem, quidnam agendo beneuolentiam conciliare poſſet? illico, Si reſpondit, H
nemini te formidandum tradis. Ruſus alium percontatur, vitamne morte fortiorem opinaretur? Vitam ille infert, quæ tot aduerſa & calamitates quib. fortitudo exercetur, adfert. Tertium verò hac quæſtione tentat, quamdiu viuendum homini cenſeret? Qui ocius, Quamdiu ait, vitam morte potiorem exiſtimat. His ac pluribus aliis auditis, Alexander eos liberos dimiſit, & muneribus affecit. *Patrit. ſup. l. 5. Tit. 7. c. 7. p. 2.*

Erant in conuiuiis ſobrij vel maximè & ea alimenta quæ natura dabat pro delicijs ſumebant: ſic vt magis curæ illis eſſet corpus quomodo ſuſtentare, quam delectatione paſcere.

In funeribus ſuorum nullam vocem gemitus vel querelarum emittebant, exiſtimabant enim caſtè & piè viuentibus mortis diem natalem eſſe ad vitam, vt obſeruauit. *Alexand. ab Alex. l. 2. Gen. dier. c. 26.*

☞ Vide quandam apud eos vulgarem fabulam, *in Loco de Generatione, Tit. Viri qui pepererunt.*

* Gynæcea.

QVID, ET APVD QVOS.

GYnæceum locus eſt ſecretior in ædibus, vbi ſolæ mulieres agebant, & operabantur. Eratque illius vſus apud Græcos, qui mulieres γυναῖκας appellant. Quippe contrario ab Ægyptiis Romanis, ritu (illi enim in primo domus aditu, matresfamilias, & alias quæ lanæ operam dabant, collocabant) fœminas velut in conclaui, ac intimo receſſu, præ pudore & modeſtia locabant. Ideóque non extra, ſed intus fores pulſabantur, ne imparatos offenderent. Quod à Parthis quoque obſeruatum, vt Gynæceum in ſecreto domus à viris ſemotam haberent manſionem: vt tradit *Alexand. ab Alex. Gen. dier. l. 5. c. 14.*

Igitur Græci Gynæceum dicunt, eo quod ibi conuentus fœminarum ad opus lanificij exercendum conueniat. *Plautus in Moſtellaria*:

Dare vult vxorem filio quantum poteſt,
Ad eam rem vult facere Gynæceum nouum.

Alexandrum Moloſſum ſolitum dicere ferunt, ſe in ἀνδρωνῖτιν ſiue ἀνδρῶνα, pars ea eſt domus vbi viri commorantur: Alexandrum verò Macedonem in γυναικωνῖτιν profectum, cum ille aduerſus Italos gentem bellicoſam, hic in Perſas, & Barbaros imbelles exercitum duxiſſet.

Legimus apud *Paulum Diaconum l. 8.* Auguſtam Narſeti, quod Eunuchus eſſet mandaſſe, vt cum puellis in Gynæceo lanarum penſa faceret atque diuideret.

INTRARE VIRIS VETITVM.

Olim nefas erat apud Græcos, ſi quis vir intraret Gynæceum: vti & apud Parthos. Quippe non modo vxorum, ſed & pellicum pudicitiam ita ſuſpectam habebant, vt niſi operto capite, & vehiculo, in publicum eas prodire permitterent.

Etiam in Palatio Caroli Magni Imp. Einhardus eiuſdem Imp. Notarius, & ab epiſtolis, omnibus charus erat, ac imprimis Immæ ipſius filiæ Regi Græcorum deſponſatæ multum dilectus, vt cum qua aliquandiu furtim conſueuerat patre inſcio: donec ille diluculo conſurgens, eminuſque è cubili quod Gynæceum proſpiciebat, aſpiciens, videt filiam Einhardum ſuum humeris ſuſtinentem, & è Gynæceo per medias niues aſportantem, ne veſtigia virum in eo fuiſſe deprehenderent. Simulat à ſe viſa, & ſimul dolet: ac conuocatis conſiliariis rem exponit, & iniuriam ſibi factam à miniſtro Domeſtico queritur, eorumque ſuper ea re iudicium expoſcit. Qui admirati primum, dein indignati, ad extremum ſupplicia decernere. Et ſane miſeranda ea erant, niſi Patris ſuperioris clementia interueniſſet, quæ vtrumque legitimo matrimonio coniunxit. Scribit hanc hiſtoriam prolixe *Marquardus Freherus in append. Origin. Palatinar. pag. 9. & ſeq.* ☞ Videat Lector *Tit. de Clementia in hoc opere.*

De Elizabetha Angliæ nuper Regina diximus in *Loco de Fucis*, quam maligno animo tulerit, quod Ducem Bironium, ad Gynæceum quædam illius miniſtra & cuſtos admiſiſſet. Idque vel maximè, quia ex inopinato ſuperueniſſet, dum comam adulterinam ea fingeret & ornaret: cum alioquin eius caluities & turpitudo lateret, vt quam pigmentis fucisque adulterare conſueuerat.

Ex Gynæceis ortæ hæreſes & mutationes in Relig. ☞ *Vide Tit. Mulier.*

* Gynæcocratia.

GYnæcocratiam, ſiue Regimen aut Gubernationem fœminarum in Regnis & Imperiis, ſubtiliter examinat *P. Greg. Toloſ. l. 7. de Repub. c. 11. pag. 447.* Eaque plerunque exitioſa eſt & plurium calamitatum cauſa, omneſque Politias & diſciplinas peſſundat, Regna & Reſpublicas euertit quod Græci voluerunt indicare hoc [illegible].

[illegible]
[illegible] inconcinnè faciens magnum exitium pariturum.

Ariſtotelis cenſura eſt, à mulieribus non benè regi ciuitatem. *Bologninus* in condendis ſtatutis, vult non adhibendum conſilium mulierum, quod in iis rotetur inconſtantia, & verſatilis mens vnde verſus.

Regna tenens ſolem clamat gens vna ſimul va.
Interius regni eſt a muliere regi.

Exemplis hæc res illuſtratur ☞ *in Loco de Mulieribus*, vbi ſimul etiam docetur, non ſemper Gynæcocratiam eſſe deteſtandam: & nonnunquam Imperia fœminarum moderata extitiſſe, & ſub iiſdem floruiſſe Reſpublicas.

Finis Litteræ G.

Aol 1468034

H.3.

Digitized by Google